SPECVLI MAIORIS VINCENTII BVRGVNDI
PRAESVLIS BELVACENSIS,
ORDINIS PRAEDICATORVM,
THEOLOGI AC DOCTORIS EXIMII,

Tomus Quartus.

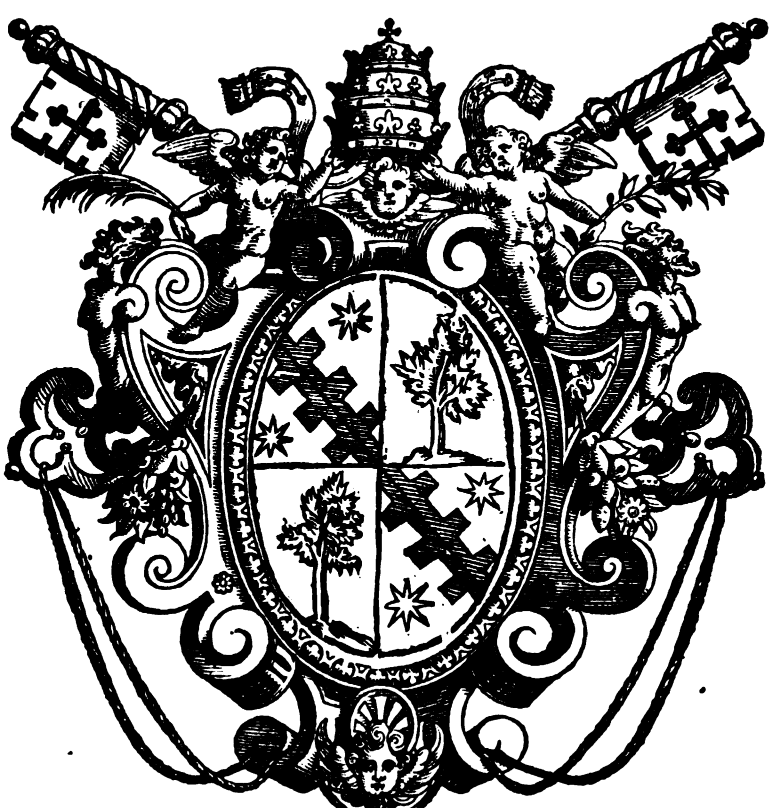
QVI SPECVLVM HISTORIALE INSCRIBITVR.
In quo vniuersa totius orbis, omniumq; populorum ab orbe condito, vsque ad Auctoris tempus, cum sequentium annorum appendice, Historia continetur.

OPVS SANE PRAECLARVM, omnigena eruditione refertissimum, & diu desideratum;

Nunc è tenebris, in quibus iampridem iacuit, omni adhibita solertia emendatum, in lucem prodit.

Cum Indice Librorum, Capitulorum, Rerum, ac Materiarum locupletissimo.

AD S. D. N. GREGORIVM XIIII.
PONTIFICEM MAXIMVM.

VENETIIS, M D X C I.
Apud Dominicum Nicolinum.

INDEX MATERIARVM, ET HISTORIARVM,

QVAE IN SINGVLIS LIBRORVM CAPITVLIS, *in quarto Tomo Speculi Maioris, Historialis nuncupati, continentur.*

ALPHABETICO ORDINE DIGESTVS.

In quo primus numerus Librum, secundus Capitulum indicat.

PRAEFATIO.

SEcundùm Augustinum li. 19. de ciuitate Dei. Ordo est parium, dispariumque sua cuique loca tribuens dispositio. Ex quibus verbis colligitur, quòd illa quæ bene ordinata sunt, & disposita, facilius in locis suis inueniuntur. Et propter hoc, vt quærenti facilius occurrat, qui in Speculo Historiali continentur, sic ordinamus, vt per literas alphabeti, secundum numerum Librorum, & Capitulorum diligens Lector requirat. Et si quid in toto libro fuerit, quod ad literam, a, siue de Adam, siue de alio pertineat, secundùm ordinem istius Tabulæ ad literam incipientem per a, recurrat. Et ita de alijs literis, quæ in alphabeto per ordinem continentur. Et si quando non statim occurrat in Capitulorum initijs quod quæritur, non ob hoc desistat Lector à quærendo, quia plerunque sub vnico Capituli titulo, diuersæ materiæ, & historiæ inuicem non connexæ perstringuntur. Cęterùm materiæ huius Speculi magis particularizantur in singulorum librorum tabulis proprijs. Vnde non credat Lector decsse huic Speculo, quod tabulæ ipsæ non præmonstrant, pręter materię Historiarum à tempore Vincentij Beluacensis vsque in præsens, maioris cognitionis gratia adiunctę. Quę quidem, quia vltimo libro tantum inueniri habeantur, & principijs capitalibus distinctę facilius inueniri valeant Lectores, si quid menti subeat ad inquirendum illuc remittamus ad textum. Sic enim res fieri coegit, gratia commoditatis.

De litera A.

Augu-

De litera B.

De litera C.

De litera D.

De litera E.

De litera F.

De litera G.

De litera H.

De litera I.

De litera K.

De litera L.

De litera M.

Monachus

De litera N.

De litera O.

De litera P.

Passio

Index Librorum,

Protbi

Ipsius

De litera T.

Tempora

De litera V.

De litera X.

De litera Z.

F I N I S.

IMPERATORIS ROMANI, ELIGENDI INSTITVTIONEM, AC FORMAM,

Necnon Romani Imperij in rebus terrenis præeminentiam, & potestatem summariè ab Auctore descriptam,

Hoc loco post Operis impressionem reponendam curauimus.

POTESTAS Imperialis, regalisque potentia, non solum vi naturæ introducta est ad publicam vtilitatem. Sed etiam per dominum Saluatorem nostrum Iesum Christum Dei filium, in cuius manu sunt omnia regna mundi. Et verbo comprobata reperitur & facto, qui & nasci voluit cum vniuersus describeretur orbis. Et Augusti Cęsaris censum tulit, nec hoc contentus, dari etiam pro se, ac Petro tributum iussit. Interrogatus quoque an Cæsari censum dare liceret, viso nummismate; Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quę sunt Dei Deo. Hinc beatus Ambrosius. Si tributum, inquit, petit Imperator non negamus agri ecclesię soluant. Inde Iustinianus Cæsar Imperium sibi à cœlesti maiestate traditum asserit, Nanque sicut in spiritualibus Romano Pontifici; singuli Patriarchę, Primatesque, cæterique Pontifices, & Prælati subiecti sunt, quamuis, & hoc aliquando Græci negarunt, & adhuc perfidum Hussitarum genus inficietur, sic & Romano Principi temporales quoslibet liquet esse subiectos. Positum est igitur sequens notandum, quod in eligendo Imperatore, tãquam firmissimis columnis exprimitur. Cognita enim Imperij imbecillitate, varietateq; fortunę, quo diutius apud Germanos, summa potestas remaneret. Illeq; præcęteris præesset, qui virtute & dignitate cęteris præstaret. Gregorius Quintus summus Pontifex sanctionem retulit, haud abnuente Ottone, de Imperatore eligendo, quam vsque ad tempora nostra seruatam videmus, videlicet solis Germanis licere Principem deligere. Qui Cæsar, & Romanorum Rex appellatus, tum demum Imperator & Augustus haberetur, si eum Pontifex confirmasset. Et cum canonum auctoritas Imperatorem in temporalibus eos præcellere dicat, qui ab eo recipiunt temporalia, quis non videt, & populos & Principes omnes ab Imperatore, qui mundi dominus est, recipère temporalia sibique iccirco debere obedientiam. Nempè quamuis aliqui parere Romano negent Imperio, nemo tamen post Augusti Octauiani monarchiam, tantam vesaniã induit, vt sub alio, quàm sub Romani regis titulo mundi dominum, orbisq; principem sese ausus fuerit appellare. Cæterùm, vt horum sententiam expendamus, qui se tanta fretos asserunt libertate, vt nihil omnino teneatur Imperio. Quadam se potiri dicunt exemptione, quamuis istorum proteruitati potius armis, quàm legibus obuiandum foret, vt quo iure se putant exemptos eodem se scirent esse subiectos. Libet tamen aliquid in hac re scribere. Cuncti profecto qui sub iugo se negant Imperij, aut id priuilegio se asserunt assecutos, aut virtute aliqua. Priuilegium autem, aut ex beneficio Imperij suscepisse, aut aliunde, non est opus confutatione. Cum enim Romanum Imperium adeo super omnes mortales in temporalibus sit erectum, manifesti iuris est, neminem esse, qui ei possit inferre præiudicium. Certum est talia priuilegia non valere, quæ summam auferunt potestatem. Nascuntur enim ex hoc discordię frequentes, fiunt rapinæ multimodæ, committuntur cędes absque numero. Cum pace turbata hinc, atque inde bella crassentur. Existente nemine qui maior omnibus iuris ordine, litibus possit imponere modum. Quod si vno sub capite viueremus, si vnam omnes sequerentur obedientiam, si vnum duntaxat in temporalibus supremum principem recognosceremus, floreret vbique terrarum pax, optima dulcique omnes concordia frueremur. Cuius rei signum manifestum, quòd ab initio nascentis mundi, vsque in hoc æui nunquam pacem fuisse legimus vniuersalem. Nisi cum ad vnum Cęsarem Augustum in modum cœlestis regni, totus orbis oculos dirigebat. Quod licet ob reuerentiam Christi Redemptoris nostri tunc contigerit, qui nostram humanamq; formam induit. Sufficere tamen debet diuinum illum mundi fabricatorem viam hanc ostendisse pacis habendæ, cum orbis sub vno principe regeretur. Liquet igitur priuilegia, quæ monarchico regimini obuiant, ex quacunque veniant potestate, non habere vigorem. Eaq; nõ solum per successorem, sed ab ipso quoque, qui concessit esse cassanda. Nec enim tolerare principem decet, quæ ad subuersionem tendunt Imperij. Sed aiunt aliqui proprijs se virtutibus id priuilegij se meruisse, quamuis Imperij non interuenerit auctoritas, dicunt enim se suis armis, suoque sanguine, prouincias vendicasse, quæ vel à Barbaris, vel ab hostibus Christiani nominis occupabantur, nec Romanum recognoscebant Imperium. Quod quam ridiculosum, atque iniustum sit, ex superioribus licet intueri. Semper nanque maior est vtilitas publica, quàm priuata, nec committendum est, vt potestas aliqua erigatur Imperio similis, qualis in exemptis esset, qui nullum superiorem admitterent. Quæ res Monarchicæ dignitatis neruos elidit, scisma sub Imperio facit, & omnem humanæ societatis concordiam dirimit. Non tamen propterea Regum & aliorum Principum magnam esse potestatem inficiamur, sed esse eas sub Imperio dicimus. Eorumq;

rumq; correptionem quando tyrannidi efficiuntur, ad Romanum Principem pertinere. Causas regum asserimus Cęsari remittendas, teneri omnes pro salute communi Imperatori parere, venire ad bellum vocatos, conferre impensas, mittere auxilia, præbere transitum, elargiri commeatum, nihilq; fugere, quod Cęsarea Maiestas iniunxerat, vt quam à suis subditis obedientiam exigunt, eandem suo domino pręstent Imperatori.

TRanslato ad Alemannos Romano Imperio, quo solidiori firmitate subsistet fundatum, firmatumq; dicitur, supra quatuor columnas, scilicet quatuor Duces, quatuor Marchiones, quatuor Lantgrauios, quatuor Burggrauios, quatuor Comites, quatuor Barones, quatuor Liberos, quatuor Milites, Ciuitates quatuor. Villas quatuor, & rusticos.

Electorum Imperij Institutio.

SAnctionem de Imperatoris electione fecit Gregorius Quintus, ad vndecimum quo obierat mensem Romæ restitutus, acerrimam de accepta à Romanis iniuria vltionem sumpsit. Ottone enim Tertio per successionem non sine difficultate Imperatore creato, idem Pontifex ex eadem gente natus, cognóscens Imperij imbecillitatem, ac fortunæ mutabilitatem, vt diutius apud Germanos summa Imperij maiestas remanere posset. Synodo congregata statutum tulit de Imperatore deligendo, solis licere Germanis (qui inde Electores sunt dicti) Principem deligere. Quam sanctionem hucusque per annos supra quadringentos seruatam videmus, vt in futurum non per sanguinis successionem Imperium duceretur, sed per solos Germanos proceres, vnà cum Bohemiæ Rege Imperator deligeretur. Qui Cesar tunc & Romanorū Rex dictus, si à Romano Pontifice coronabitur, Imperator Augustus appelletur. De qua confirmatione plenius habetur, extra, de elec. cap. venerabilem. Suntq; hi electores Maguntinus, Treuerensis, & Coloniēsis archiepiscopi. Et Marchio Brandeburgensis. Palatinus Comes. Dux Saxoniæ. Rex Bohemię. Distincta sunt autem inter eos officia, vt tres primi sint Cancellarij. Germaniæ primus, secundus Gallię, Italiæ tertius. Et Brandeburgensis Marchio Camerarius. Comes Palatinus dapifer. Dux Saxonum ensis portitor. Rex Bohemię sint pincerna, quem tamē his additum ferunt, ad tollendas electorum discordias. De hoc quidam scribunt. Sunt autem officiales isti Maguntinus, Treuerensis, Coloniensis. Quilibet Imperij fit Cancellarius horum. Inde Palatinus dapifer, Dux portitor ensis. Marchio Præpositus cameræ, pincerna Bohemus, Hi statuunt regem, seruantq; per ordinem legem. Atque creant dominum cunctis per secula summum. Annum in quo hæc sanctio facta est, primum vel (vt alij scribunt) secundum supra millesimum Christianæ salutis fuisse inuenimus.

Modus eligendi Imperatorem.

FOrmam autem, & modum deligendi regem nouum, per septem Principes electores Romani Imperij, & eorum conductum, ac vocationem quomodo adesse teneatur FranckfordiÆ in vrbe circa Moganum. Et quę peragenda sunt, ac quo ordine, aurea bulla clarissime edocet, quam Carolus Quartus Romanorū Imperator in solenni dieta. Nurembergæ. Anno 1356. edidit, Electus deinde Cęsar, & Romanorū Rex appellatus, tum demum Imperator, & Augustus habetur, si eum Romanus Pontifex confirmat. Nostri enim Imperatores cum eligūtur, ante consecrationem coronationem Romanorum Reges appellantur, quasi pluris existimandum Imperatorum, quàm Regum nomen. At verò prisci Romani post expulsum Tarquinium Superbum ob odium Regum, nomen Regium funditus sustulerunt, Senatus consulto statuentes, ne quem deinceps Regem, in vrbe esse liceret. Cum Imperatores permulti tot annis, re bene, & feliciter aduersus hostes gesta, honoris causa appellarentur. Tres enim gradus maiorū dignitatum apud Romanos (de quorū Principe loquitur) fuere, Rex, Dictator, Imperator. Ex his suprema omnium potestas Rex fuit. Post Regem vero secundum tenuit dignitatis locum Dictatura, post Dictaturam Imperium tertio gradu consequitur. Iulius autem Cęsar, cum sæpius post partam victoriam, esset Imperator ab exercitu appellatus, non Imperatorum, aut Regum, sed Dictatoris nomen vsurpauit, tantum odium Regis nomen in vrbe contraxerat. Cum autem cuperet Regis nomen, & vereretur populi indignationem, molitus expeditionem in Parthos, atque asserens in libris Sibillinis contineri, nisi à Rege Parthos superari posse, se Regem dici procurauit. Quod maturandæ mortis suę causam præbuit coniuratis. Est autem Imperium armorū, exercituumq; ad tutandam, augendamq; Rempublicam commissa auctoritas. Verum quoniam mos ille aboleuit omnino. Nec solum ex vsu, sed ex memoria quoque Germanorum abijt. Hunc recentiorem per plures ferme annos seruatum antiquum arbitremur. Sequamur à nostris maioribus religiosè instituta, & ad nos vsque traducta quæ consensus Christifidelium approbauit. Ac deinceps diligentissimis Doctissimorum Historicorum scriptis (quod vnicum est refugium) oblectemur. Nec curiosi, quid cęteri loquantur.

FINIS.

INDEX SINGVLORVM LIBRORVM, ET CAPITVM, IN QVARTO TOMO SPECVLI MAIORIS, HISTORIALIS NVNCVPATI, CONTENTORVM,

In quo primus numerus capita, secundus folia, litera, a, primam foliorum faciem, b, verò alteram indicant.

INDEX LIBRI PRIMI.

PRIMVS Liber, continet Proœmium, & breuem quendam Primæ Partis Epilogum, & deinceps, Historiam duorum milium 373. annorum, videlicet, à generatione primi hominis, per successiones Patriarcharum xij. vsq; ad mortem Ioseph Aegypti Principis, & inde per annos seruitutis Hebræorum 64. vsque ad hortum Moysi legislatoris. Inter hęc etiam continet diuisiones terrarum, & gentium per linguas, diuersosq; mores Barbarorum, ortum idolorum, & originem, lineamque successionis quorundam Regnorum, ac testamenta Patriarcharum. Habet autem capitula 131.

INDEX.

INDEX LIBRI SECVNDI.

Secundus liber continet historiam 1031. annorum, s. ab ortu Moysi, qui populum Dei, de seruitute Aegypti liberauit per tempora duorum eiusdem populi Ducũ, & successiones Iudicum xiiij. & Regũm totius Israel: trium Regum quoque Iuda xx. vsque ad regnum Cyri primi Persarum Regi, qui etiam ipse eundem populum de captiuitate Babylonica relaxauit. Huic historiæ inseritur cultus tabernaculi sub Moyse, templi quoque sub Salomone, & vaticinia Sibillæ, & alia plurima. Habet autem capitula 121.

INDEX.

INDEX LIBRI TERTII.

Tertius liber continet historiam 206. annorum, scilicet ab initio regni Cyri Regis, primi Persarum, qui subuersis duobus Regibus Astyage, scilicet Rege Medorũ, & Balthasar Chaldæorum Monarchiam tenuit per successiones Regum Persarũ 12. vsque ad 10. annum Ochi, & ortum Alexandri Magni, qui & ipse Dario filio Arsami cum Regno Persarum subuerso Monarchiam Orientis obtinuit. Hic interseruntur gesta, & dicta Philosophorũ, præcipueque Pythagoræ Socratis, Diogenis, Democriti, Platonis, Aristotelis, & aliorum plurium. Habet aũt capitula 93.

D. spe

INDEX.

INDEX LIBRI QVARTI.

Quartus liber cōtinet historiam annorum videlicet 16. Quibus Ochus post ortum Alexandri Magni regnauit, & 12. quibus idem Alexander postea regnauit: donec accepto veneno interiit. Hic autem Interseruntur flosculi quidem Apulei, & Plotoni Mercurii, & Epicurii Philosophorum, & alia multa. Habet autem 71. capitula.

INDEX LIBRI V.

Quintus liber continet historia. 276. annorum per tempora Ptolomæi xj. Aegypti Regum, vsque ad Iulium Cæsarem, qui deuicto Pompeio primus Romanorum singulare arripuit Imperium. Hic interseruntur flosculi Theophrasti Philosophi, & Cathonis, & duorum Scipionum Plauti quoque, & Terentij, & Statij Poetarum, & alia multa. Habet autem capitula 117.

De

INDEX.

De re-

INDEX LIBRI SEXTI.

Sextus liber continet historiam 61. Annorum, per tempora duorum Imperatorũ, scilicet Iulij Cæsaris, quæ fuit omnium primus, & Octauiani Augusti sub quo passus est Dominus. Hic interseruntur flores Philosophorum Tullij Ciceronis, & Valerii Maximi Poetarunque Oratii, & Ouidii. Epilogus quoque de Incarnatione Domini. Habet autem Capitula 129.

De mo-

INDEX LIBRI SEPTIMI.

Septimus liber continet Historiam tantum, 27. Annorum per tempora similiter duorum Imperatorum, videlicet Tyberii, sub quo Dominus appensus est in Cruce. Et Gaii Caligulæ, cuius, scilicet libri maximam partem tenent gesta Domini Iesu & miracula Beatæ Virginis Matris eius, Mariæ. Habet autem Capitula 126.

INDEX LIBRI OCTAVI.

Octauus liber continet historiam tantummodo quattuordecim annorum, quibus imperauit Claudius, sed propter consiliũ Hierosolymitanum, in quo legalia reuocata sunt per Petrum, & Iacobũ illic inseritur breuis Epilogus, de cessatione legalium, & institutione nouorum gratiæ sacramentorum. Insuper Flosculi morales Iuuenalis, ac Persij Satyricorum, Lucani, quoque Poetæ, & eius patrui Senecæ. Habet autem Capitula 158.

De effectu

INDEX LIBRI NONI.

Nonus liber, continet historiam 15. annorū, quornm 14. ferè Nero regnauit, qui primus contra Christi Ecclesiam adhuc nouellam persecutionē excitauit. Post hunc autē Galba, & Ocho, atq; Vitellius, vno circiter imperauerūt anno, nec simul quidem, sed successiuè. Magnam huius libri partem obtinet dispersionem Christi Discipulorum, vitæque, & Agones eorum. Sed, & Quintiliani Flosculi morales in eo continentur. Habet autem Cap. 128.

INDEX LIBRI X.

Decimus liber, continet historiam 93. Annorum, per tempora decem Imperatorũ, scilicet ab Imperio Vespasiani, sub quo Iudęi cum Hierusalem in vltionem mortis Dominicæ subuersi sunt, vsque ad Seuerum pertinacem. Qui, & ipse contra Christianos persecutionem excitauit. Habet autem Capitula 127.

De le-

INDEX LIBRI VNDECIMI.

Vndecimus liber, continet historiam 276. annorum per tempora 16. Imperatorum ab Imperio, scilicet Seueri, vsque ad Imperium Diocletiani, & Maximiani, qui decima persecutione concitata super oẽs in Christianos seuierunt. Inter hac etiã continet paucos flores Origenis, & flores Cipriani Martyris. Habet aũt C. 129.

INDEX LIBRI XII.

Duodecimus liber, continet historiam tantum viginti annorum, quibus Diocletianus, & Maximianus imperauerũt, & post multas Christianorum persecutiones ambo simul Imperium purpuramque deposuerunt. Habet autem Capitula 161.

INDEX.

De

INDEX LIBRI XIII.

Tertiusdecimus liber continet historiam 31.annorum, quibus Constantinus Magnum Imperium tenuit, & anno septimo Imperij pacem ecclesijs reddidit. Continet ergo finem persecutionis, & initium tranquillitatis, & inter haec etiam quorundam Agones martyrum, quorum reperire non potui certitudinem temporum continet, & baptisma Constantini, & historiam Concilii Niceni, & alia multa. Habet autem capitula 102.

De Im-

INDEX LIBRI XIIII.

Quartusdecimus liber, continet historiam 41. annorum per tempora quatuor Imperatorum, scilicet ab Imperio Constantij hæretici, & fratrum suorum Constantini, atque Constantis, vsq; ad mortem Valentis Deo odibilis, & Imperium Gratiani. Inter hæc autem continet gesta, & dicta sanctorum Antonij, & vtriusque Macharij cæterorumq; patrum Aegypti. Sed & morales quosdam flosculos sacrorum Doctorum illius temporis Hilarij, scilicet Athanasij, Effrem, & Basilij. Gregorij quoque Nazianzeni. Habet autem capitula 100.

De Im-

INDEX LIBRI XV.

Quintusdecimus liber nullam certi temporis continet historiam, sed gesta quorundam Sanctorum Confessorum,& Monachorum,quorum inuenire non potui certitudinem temporum, vt Barlaham, & Iosaphat Sozimę quoque, & plurium aliorum. Habet autem capitula 100.

Iosa-

INDEX.

De

INDEX LIBRI XVI.

Sextusdecimus liber continet, primo quidem origines, lineasque, & successiones quorundam Regnorum, quæ à tempore Gratiani in chronicis incipiunt annotari. Deinde verò sex annorum tantum historiam texit, quibus Gratianus Imperium tenuit. Sed maiorem partem huius libri continent flores quorundam librorum beati Hieronymi. Habet autem capitula 97.

INDEX LIBRI XVII.

Decimusseptimus liber continet Historiã annorum 11. tantum, quibus imperauit senior Theodosius, & inter hæc Flores quosdam sanctorum Ambrosij, & Ioannis Chrysostomi, sed & Flores Heraclidis ex libro de gestis patrum, qui dicitur Paradisus: Flores quoque metricos Poetarum Claudiani, & Prudentij. Habet autem capitula 107.

INDEX LIBRI XVIII.

Decimusoctauus liber continet Historiam 23. annorum, quibus imperauit Archadius, & Honorius: Inter hoc autem continet libros Dialogorum Seueri, & Postumiani, & Galli, Flores quoque paucos beati Augustini. Habet autem cap. 99.

INDEX LIBRI XIX.

Decimusnonus liber, continet historiam annorum 14. quibus imperauit Honorius cum fratruele suo Theodosio. Insuper, & Flores librorum Cassiani, de institutis monachorum, & collationibus patrum. Habet autem capitula 130.

INDEX LIBRI XX.

Vigesimus liber, continet historiam 68. annorum per tempora quinque Imperatorum, scilicet ab Imperio Theodosii iunioris, vsque ad finem Imperij Zenonis, & inter hæc Flores quorundam catholicorum, s. Petri Rauennatis, & Papę Leonis, & Prosperi quoque, & Fulgentij. Habet autem capitula 111.

De ama-

INDEX LIBRI XXI.

Vicesimusprimus liber continet historiam 21 annorum, per successionem quinque Imperatorum ab Imperio, scilicet Anastasij, vsque ad Imperium Mauricij. Cui videlicet, historiæ pauca interseruntur dicta moralia quorundam sapientium: Boetij, scilicet Eunodij, Sydonij, Cassidiori, & Aratoris. Habet autem cap. 135.

De

INDEX.

INDEX LIBRI XXII.

Vicesimussecundus liber, continet historiã 29. annorum, quibus imperauerunt Mauricius, & Focas. Maximam vero partem huius libri continent flores Sancti Gregorij Papæ. Habet autem Cap. 110.

De vir-

INDEX.

INDEX LIBRI XXIII.

Vicesimustertius liber continet historiam 189. annorum per successionem quattuordecim Imperatorum, scilicet Heraclij, Constantini, Heraclone, Constantis, qui etiam Constantinus Constantini Tertij. Iustiniani Secundi, Leonis Patricij. Tiberij Tertij, & iterum Iustiniani, Philippici, Anastasij, Leonis Tertij, Constantini Quarti, Leonis Quarti, Hyrenæ, & Constantini Quinti. Inter hoc autem continet multa de gestis, ac lege Machometi. Habet autem Cap. 176.

De san-

De vita

INDEX.

INDEX LIBRI XXIIII.

Vicesimusquartus liber, continet Historiam 201. annorum per successiones tredecim Imperatorum, scilicet Caroli Magni, Ludouici, Pij, Lotharij Primi, Ludouici Secundi, Caroli Calui, Caroli Iunioris, Arnulphi, Ludouici Tertij, Conradi Primi, Henrici Primi, Ottonis Primi, Ottonis Secundi, Ottonis Tertij, & inter hęc paucos flores Rabani. Habet autem C.108.

De Ra-

INDEX.

De ca-

INDEX LIBRI XXV.

Vicesimusquintus liber, continet Historiã 104. annorum, per successiones quattuor Imperatorum, scilicet Henrici Secundi, Conradi Secundi, Henrici Tertij, Henrici Quarti. Et inter hæc narrationes quasdam Petri Damiani, & flores quoq; nonnullos Anselmi Cantuariensis, ac Childeberti Cenomanensis. Habet autem Capitula 145.

De mi-

INDEX LIBRI XXVII.

Vicesimussextus liber continet Historiam tantum viginti annorum, quibus imperauit Henricus Quintus, & inter hæc miracula feretri S. Mariæ Laudunensis, & miracula S. Jacobi Apostoli. Floresque Hugonis Parisiensis, S. Victoris Canonici. Habet autem Cap. 118.

Quod

INDEX LIBRI XXVII.

Vicesimusseptimus liber continet Historiā 26. annorum, per tempora duorum Imperatorum,scilicet Lotharii Secūdi, Conradi Tertii. Inter hęc flores Hugonis de Foilleto Cordeiensis Monachi, flores etiam Ricardi Parisiensis, Sancti Victoris Canonici,& visionem Tundali.Habet autem Capitula 128.

De qua-

INDEX LIBRI XXVIII.

Vicesimusoctauus liber, continet nullam Historiam, sed tantum flores quorundam librorum, atque tractatuum Beati Bernardi Abbatis Clareuallensis. Et habet Capit. 128.

INDEX LIBRI XXIX.

Vicesimusnonus liber continet Historiam 56. annorum, per successiones quattuor Imperatorum, videlicet Friderici Primi, Henrici Sexti, & Philippi Secundi, & Ottonis Quarti. Inter hæc quoque continet originem ac mores, & actus quosdam Tartarici populi, & paucos flores Opusculorum Helinandi. Habet autem Capitula 148.

Repra-

INDEX LIBRI XXX.

Tricesimus liber, continet Historiam 34 annorum, quibus imperauit Fridericus Secundus. Et habet capitula 152.

Quali-

INDEX LIBRI XXXI.

Tricesimusprimus liber, continet Historiã residui temporis, post condemnationem Friderici, & inter hæc quoque nonnulla de gestis, & itinere Tartaricę gentis. Habet autem capitula 128. vna cum additis nostri temporis.

Qualiter

De incidentibus varijs, post tempus Autoris, à 1244. vsque ad tempus, 1494. Et primo.

Ordinis

De aduentu

INDEX.

FINIS.

SPECVLI MAIORIS VINCENTII PRÆSVLIS BELVACENSIS,

Tomus Quartus.

SPECVLVM HISTORIALE NVNCVPATVS, VNIVERSAM AB ORBE CONDITO, VSQVE AD AVCTORIS tempora omnium gentium, ac populorum Historiam continens in libros xxxj. distinctus.

Cum Historiarum Annorum sequentium appendice.

LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

IN Vltima Partis huius capite Speculi, videlicet Historialis, Placuit quoddam historiæ naturalis, & omnium artium, atque virtutum epitoma, id est recapitulationem breuem præmittere. Quatenus, & pars hæc sicut, & reliquæ, cæteras vtrimque contineat causa dicta in Prologo generali exigente.

Epilogus de Vnitate diuinæ substantiæ. Cap. I.

DEvs est substantia incorporea, simplex, & incommutabilis, immensa, & æterna incomprehensibilis, & ineffabilis. multifarie tamen vtcūque nominabilis. Nam dicitur breuiter quicquid, nihil tamen de ipso digne dici potest, sed eo ipso iam indignum est. quod dici potest. Nā verius quidem cogitatur Deus quam dicitur, & verius est quā cogitatur, & hoc solùm videlicet esse de ipso proprijssime dici uidetur quoniā omnia cætera ipsius essentiæ comparata merito non esse dicuntur: unde ego sum ait, qui sum. hoc nomen mihi est in æternum. Itaq; dicere, quid est Deus secundū substantiam, est impossibile, meliusq; innotescere poterit ex omnium rerū ablatione. Negationes siquidē in diuinis ueræ sunt. affirmationes autem incompactæ Non enim est aliquid eorū, quæ sunt. nō quia non sit non ens, sed quia super omne ens, & super esse existens. Ipse est enim, ut ait Dionysius, archanum bonum rationi omni superessentiale. unitas unifica omnis unitatis, superessentialis essentia, intellectus inuisibilis, inscrutabilis tanquam non ente uestigio ullo in occultā eius multitudinē peruenientium. non tamen incommunicabile est bonū ulli eorum quæ sunt. Nihil enim uniuersaliter boni participatione priuatum est. ipsa est ratio simpla, & uere existens ueritas circa quam, ut puram, & non errantem scientiam diuinæ fides est unicum credentium fundamentum, eos collocans veritati, & eis ueritatem. Ipsa est substantia adunatrix cognoscentium cognitorum restituens a malo, magis autem statues in bono. ordinans, & ornans, & integritatem perficiēs, & omnium maculas soluens: Ipse, vt ait Gregorius Nazianzenus, cuius esse totum est insuperabile quoddam sine fine substantiæ pelagus. nullis terminis limitibusq; circundatus. oēm sensum, oēm naturam. omne tempus supergrediens. Ipse est, vt ait Aug. quem amat omne, quod amare potest, siue sciens, siue nesciens. Ipse est quem nemo aperit, nisi deceptus, quem nemo quærit, nisi admonitus, quem nemo inuenit, nisi purgatus. Ipse est, cui nos fides excitat, Spes erigit, Charitas iungit. Ipse est per quem omnia (quæ sine eo nihil essent) tendunt ad esse. Ipse est, qui malum non facit esse ne pessimum fiat. Ipse est, de cuius regno lex etiam in ista regna describitur. cuius legibus arbitrium animæ liberum est, bonisque præmia, & malis pęnę fixis per omnia necessitatibus distributæ sunt, cuius legibus in æuum stantibus, motus instabilis rerum mutabilium perturbatus esse non finitur, frenisque circumeuntium sæculorum semper ad similitudinem stabilitatis reuocatur. Ipse est, per quem vniuersitas etiam cum sinistra parte perfecta est. Ipse est, in quo sunt omnia, cui tamen vniuersæ creaturæ nec malitia nocet. nec error errat. Denique ipse est, vt ait beatus Bernard. quod ad vniuersum spectat, finis. quod ad delectationem, salus. quod ad se, ipse nouit. ipse est non minus peruersorum pœna, quàm gloria humilium. Est enim rationalis quędam æquitatis directio inconuertibilis atque indeclinabilis, quippe attingens vbique, cui illisa omnis prauitas conturbetur necesse est. ipse est longitudo propter æternitatem interminabilem: latitudo, propter charitatem immensurabilem: sublimitas propter maiestatem inattingibilem: profundum propter sapientiam inscrutabilem. Hūc sancti secundum Apostolum comprehendunt. Porro, vt ait Secundus Philosophus, ipse est immortalis mens, incontemplabilis celsitudo, forma multiformis, incogitabilis inquisitio, insopitus oculus. omnia continens lux, bonum. Hunc etiam volens, sicut poterat Cicero diffinire, Mens quædam est, inquit, soluta, & libera. ab omni concretione mortali, secreta omnia sciens, & mouens, ipsaque prædita nutu sempiterno. Empedocles quoque sic eum diffinire fertur. Deus est sphera, cuius centrum ubique, circunferentia nusquam. Hic vtique corpore non eget, ut sit nec loco, vt alicubi: nec tempore, ut aliquando: nec causa, ut aliunde: nec forma, vt aliud: nec aliquo genere subiecti, in quo subsiet, uel cui assistat. Denique mutari omnino non potest: neque enim potest augeri, qui immensus est: neque minui, qui unus est nec loco mutari, qui vbique est. nec tempore qui æternus est: nec cogitatione, qui sapientissimus est: nec affectu, qui optimus est.

De Trinitate Personarum. Cap. II.

CVmque sit omnium Deus excelsus inaccessibilis. omnique virtute inęstimabilis, unus est in substantia, trinus in personis. Vnus quidem est, ne differentia contrarietatem. & contrarietas pugnam, pugna vero corruptionem inducat. Trinus vero, ne solitudo vel singularitas eum uel minus potētem, vel minus bonū, uel minus etiam fœlicem ostendat. Pater namq; fontalis omnium bonitas, quia potuit, & uoluit filium dilectū genuit, cui beatitudinis suæ delicias plenissime communicauit, non enim inopi dando subuenit, sed ipsam copiam genuit, alioquin beatius esset dare, q̄ accipere. Ac per hoc sibi per oīa coequalem genuit, ne si hoc nō posset, infirmus, & si nollet, in-

uidus uideretur. Sed, & coæternum genuit, quia nunquam fine illo fuit. Ne autem fine generatione imperfectus, aut post generationem superfluus a guatur, consubstantialem quoque ne diuinitatis substantia duplicetur. Hic est sapientia, veritas, & verbum, figura, & splendor patris eius, imago perfectissima, per quam ipse secretissimis dignis animis innotescit, per hunc etiã omnia digna facit, non quasi per organum ministrale, sed naturali, & subsistente virtute, sicut ignis lucet eo quod ex ipso prouenit lumine. Et quoniã in Deo nulla indigentia est, ac per hoc etiam nulla in eo necessitas est, prçire autem uoluntas sapientiam non potest, nec voluntate præcedente, pater filiũ genuit, nec vlla necessitate, sed semper manente bonitatis plenitudine. Ne autem immoderata esset diuina generatio, filius non genuit, sed ex utroq; Spiritus sanctus procedit, vt ambo se mutuo diligentes, tertium quoq; condilectum haberent, cui charitatis suæ delicias omnino communicarent, in quo etiam, vel per quem creaturæ rationales pro modulo suæ capacitatis eisdem participarent. Ipse est enim secũdum Aug. charitas vtrunq; coniungens, nosq; subiungens, quoniam igitur ad summum bonum pertinet, & summa perfectio, & summa iocunditas filius a patre processit per modum generationis, quæ est emanatio perfectissima, & Spiritus sanctus ab eodem per modum liberalitatis. Hic est iocundissima atque gratissima, nihil enim est iocundius quam diligere, & diligi, simulq; delicijs frui communibus, nec ullius boni possessio iocunda est fine socio. Primum autem, & præcipuum liberalitatis donum, in quo & cætera cuncta donantur amor est, omnia enim amato gratis communicantur. A fonte igitur bonitatis, qui pater est procedit donum amoris qui Spiritus sanctus est. Si autem a patre consequenter, & a filio, quia pater nihil sibi retinuit, quod nõ filio suo gignendo dederit, sicut ipse ait. Omnia, quæ habet pater, mea sunt, propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis. Est autem Spiritus sanctus æqualis vtrique, quia ex summa liberalitate oportuit summũ donum procedere, ergo, & summum bonũ. Est etiã Deus, quia donũ intrinsecũ est, & quicquid est in Deo, Deus est. Ob hoc, & vtriq; coæternus est, quia donum intrinsecum prius in Deo fuit quam esse, vel aliud quicquã creaturis communicaret exterius, & distribueret. Tempus autem, & creatura coæua sunt. Est autem unicus in substãtia, multiplex in donis, quia diuisiones gratiarũ sunt. Idem autem, & Spiritus, &c. Exemplum quidem Trinitatis unius substantiæ, nullum in creatura satis expræssum inuenitur ob hoc tamen in igne maxime Deus apparuisse legitur, quia in eo tria, scilicet ignis splendor, & calor simul consistunt, & vnum lumen sunt, quæ cum inseparabiliter operentur, igni tñ attribuitur vstio, splendori illuminatio, calori calefacio.

De Communitatibus, & proprietatibus personarum. Cap. III.

Hic autem tota Trinitas sui perfectione æqualis est, vt exceptis proprietatibus personalibus, quicquid de una persona dicitur, digne de tribus intelligatur, nec maior in omnibus personis, quam in singulis, sed tanta in solo patre, vel in solo filio, vel in solo Spiritu sancto, quanta in patre simul, & filio, & Spiritu sancto, nam, & Christus vna persona est, geminæ substantię, quia Deus, & homo est, nec tamen Deus huius personæ pars dici potest, alioquin filius Dei creuit cum homo diuinitati eius accessit. Quod si in una persona absurdissime dicitur, quia pars rei vllius nõ potest esse Deus, quantomagis Trinitatis pars esse non potest, quicunq; unus in tribus. Dicit pater genuisse alterum se, scilicet alteram personam, quæ est hoc quod ipse est. dñr etiã pater, & filius diligere sese Spiritu sancto, idest, dilectione, quæ appropriatur Spiritui sancto, alioquin uideretur sequi, quod pater, & filius essent a Spiritu sancto, cum idem sit Deo esse, & diligere, deniq; nec pater dicitur sapere filio, sed seipso sapienti, scilicet ingenita, filius sapientia genita, licet per quasdã appropriationes attribuatur patri potentia, filio sapientia, Spiritui sancto bonitas, vel clementia, uel dilectio. Pater principiũ totius diuinitatis est, quia filius, & Spiritus sanctus ab illo, & ille a nullo est, ideoq; legitur solus non missus, non propter naturæ diuersitatem, cum ibi nulla sit, sed propter auctoritatem, quia solus nõ habet auctorem, a quo procedat, uel a quo genitus sit. Neq; enim splẽdor, aut calor ignẽ, sed ignis utrunq; mittit, & nota, quod cum persona sit natura rationalis, indiuidua substãtia, in tribus tantum est personalitas. Vnde triplex est distinctio personalis. scilicet in Deo tantum, secundum originis conditionem, in angelo tantum secundum qualitatem, in homine secundum utrumq;, quia, & secundum qualitatem unus differt ab alio, & secundum originem, unus est ab alio, sicut in personis diuinis, ubi hæc distinctio tripliciter uariatur, aut enim est origo, & non habet originem, & sic est in patre, aut habet originẽ, & est origo. & sic est in filio, aut habet originem, & non est origo, & sic est in Spiritu sancto. Ecce distinctio personalitatis in tribus personis secũdum tres differentias. Quarta uero differentia quæ faceret quartam personam, scilicet, quod nec esset origo, nec habent originem, ibi esse non potest. Talis enim persona increata, creatura esse non põt, quia distinguibilis ab alijs non esset, sed hæc diuina essentia, quæ nec distinguit nec distinguitur, sed communiter congruit tribus personis. Notiones aũt harũ personarum sunt, paternitas, filiatio, processio, hę solæ tres proprietates personales sunt, quia, scilicet personas faciunt, addũtur, & aliæ duæ, scilicet innascibilitas, & communis spiratio, & ita quinq; sunt in uniuerso, quarum tres insunt personæ patris, scilicet innascibilitas, paternitas, spiratio communis, duæ uero filio, scilicet filiatio, & cõmunis spiratio, una autem Spiritu sancto, scilicet processio. Appellantur autem plerunq; notiones, quia notificant personas. Aliquando distinctiones, quia distinguunt eas. Quandoq; etiam relationes, quia personas ad inuicẽ referunt. Aliquãdo vero proprietates, quia propriæ personis insunt, nõ autem accidentales tales sunt, sed in ipsis personis, ab æterno incommutabiliter sunt. Nihil itaque de Deo secundum accidens dicit, sed quædam secundum relationem, ut paternitas, &c. quædam uero secundum substantiam, ut potentia, sapientia, clementia.

De Potentia Dei, & Sapientia. Cap. IIII.

Deus quidem omnipotens est, & tamen mori, uel falli vel vinci non potest. quinpotius si huiusmodi passionibus obijci posset omnipotens esset, eius itaq; omnipotentia in duobus apparet, scilicet, quia nec aliquid ad patiendum ei corruptionem ualet inferre. nec ad faciendum quod uult impedimentum afferre, itaq;, & nihil omnino pati potest, & oĩa facere potest. Præterea sola quibus eius dignitas lederetur, & eius excellentiæ derogaretur. in quo tamen minus potens nõ est, quia hoc posse, non esset posse, sed non posse. Vnde August. Deus non potest facere iniusta, quia ipse summa iustitia, & nõ posse mentiri, magna Dei est potentia, in eius autem sapiẽtia quasi in thesauro quodam recõditę sunt oẽs inuisibiles rationes eorum, quæ per eam fiunt, uel factæ sunt, nec audeo dicere alio modo, hoc ei innotuisse cum ea fecisset quam illo, quo ea nouerat, ut faceret, apud quem non est transmutatio. nec vicissitudinis obumbratio. Vnde si Dei scientiam tantum ad notitiam referamus, dicimus eam, non esse causam eorũ, quæ fiunt nisi talem fine qua non fiunt. Vnde Origenes. Non propter hoc aliquid erit, quia Deus id futurum scit, sed quia futurum est. ideo scitur a Deo antequam fiat. Si uero nomine scientiæ etiam dispositio uel beneplacitum includitur, tũc recte potest eorum causa dici, quæ Deus facit. Vnde Aug. ideo sunt quia nouit, idest, quia scienti placuit, uel quia sciens disposuit, scilicet, ut essent, itaq; præscientia Dei hominem non cogit, ut talis sit, qualem Deus eum præsciuit. Omnes aut huiusmodi locutiones duplices sunt, aliter non potest fieri quam Deus præsciuit, & consimiles. Sic enim intelligat coniunctim, vt conditio sit implicita. sic, scilicet non potest aliter fieri quã Deus præsciuit, idest non potest simul esse utrunq;, scilicet, quod Deus præsciuerit ita fieri, & aliter fieri uerum est. Si autem disiunctim. ut dicatur hoc aliter euenire non posse quam euenit, sicut Deus futurum pręsciuit, falsum est. Prædestinatio uero, est gratiæ præparatio, quę fine præscientia esse nõ põt. Sicut autem prędestinationis effectus est gratia in præsenti, & gloria in futuro, sic reprobatio Dei secundum duo consideratur, quorum alterum prescit, & non præparat, scilicet iniquitatem, alterum præscit, & præparat, scilicet pœnam æternam. Verum est autem uno modo, quod ait Aug. numerum electorum non posse augeri, vel minui, quia nõ potest utrumque simul uerum esse, scilicet, vt aliquis saluetur, & non sit prædestinatus, vel etiam, vt aliquis prædestinatus sit, & damnetur. intelligentia enim conditionis implicite veritatem facit in dicto. Si autem simpliciter intelligatur, falsum est. nam, & prædestinatus potest damnari, & reprobus potest saluari. non est autem ita populis prædicenda prędestinatio, vt dicatur siue dormiatis, siue curratis: quod uos fore præsciuit, qui falli non potest hoc eritis. Sed dicendum, sic currite, ut comprehẽdatis. atq; hoc ipso cursu vestro. ita nos pręcognitos esse noueritis, ut legitime curretis.

De Volutate Dei, & iustitia & misericordia. Cap. V.

Voluntas Dei summa, & prima causa est omnium rerum, nihil enim fit, quod non de interiori, & intelligibili aula summi imperatoris egrediatur. impletur autem semper uoluntas Dei, uel a nobis, quando benefacimus, uel de nobis quando peccamus, multiq; causa peragunt. vnde mutare cõtẽdit, quia hoc eius dispositioni militat, quod per humanum studium resultat. Voluntas tamen Dei dupliciter sumitur, proprie

propriæ quidem dicitur voluntas beneplaciti, quæ in ipso est, & eius essentia est, hæc quidem vna est, & inexpleta esse non potest, vnde omnia quæcumque voluit fecit. Impropriè auté signum beneplaciti, & hæc multiplex est, & inexpleta semper remanet, quia fallere signa solent. s. præceptum, prohibitio, pmissio, consilium, operatio, vnde versus. Præcipit, & prohibet, pmittit, consuluit, implet. Porro misericordia, & iustitia in ipso conueniunt absque vlla dissonãtia, nam & cum malos punit iustum est, quia illorum meritis conuenit, & cum malis parcit iustũ est, quia bonitati suæ condecés est, parcendo igitur malis iustus est, non ſm nos, sed ſm se .i. non quia reddat debitum, sed quia facit quod decet summum bonum, misericors auté ſm nos, non ſm se, quia. s. non sentit compassionis affectum, sed nos effectũ, sic itaq; sine repugnãtia, & iuste punit, & misericorditer parcit.

Quod Deus malorum non sit actor, sed ordinator, omniumque rerum creator, & gubernator. Cap. VI.

MAli quidem actor Deus non est, a quo in nullo deficere bonum, deficere verò malum est, nec vllo modo in regno suo mala fieri sineret, nisi adeo potens, & bonus esset, vt etiam de malo benefaceret, nam quod fit ab homine propria voluntate per culpam, ordinatur illius æquitate per pęnã, recteque vitijs & voluntatibus malis, cum illæ abutuntur naturis bonis: præterea & mala voluntas grande testimonium est naturæ bonæ, non enim esset vitium recedere a Deo, nisi naturæ, cuius id vitium est, potius competeret esse cum Deo, & iterum vitium contra naturam est, quia naturæ nocet, nec noceret nisi bonum eius minueret. Hinc etiam maximè commendatur, quale bonum Deus est, quando nulli ab eo recedenti bene est. Item mala, quæ ab iniquis fideles perferunt ipsis vtique prosunt, vel ad demenda peccata, vel ad exercendam probandamque iustitiam, vel ad demonstrandam huius vitæ miseriam, adeo quoq; Deus electis suis omnia cooperatur in bonum, vt si qui eorum peccando deuiant, hoc ipsum eis cedere faciat ad profectum, dũ scilicet humiliores redeunt, & feruentiores, timoratiores, prudentiores, & cautiores fiunt. Item contrariorum oppositione sæculi pulchritudo decenter contexitur, iuxta illud, contra malũ bonum, &c. Nam sicut in pictura color albus pulchritudiné reddit picturæ, cum colore nigro loco suo bene ordinato, sic vniuersitas rerum (si quis intueri possit) etiam cũ peccatoribus pulchra est, licèt per se cõsideratos sua deformitas turpet, omnium autem, quę sunt, solus Deus creator est, & omnium gubernator. Nam in superna cęlesti curia Dei voluntas in spiritibus summa pace copulatis, & in vnam voluntatem quodam charitatis igne conflatis, tanquam in secreta sede præsidet, & inde se quibusdã ordinatissimis creaturæ motibus primo spiritualibus, deinde corporalibus per cuncta diffunditur, & vtitur omnibus ad incõmutabile arbitrium sententiæ suæ, & sicut crassiora, & inferiora corpora per subtiliora, & superiora quodam ordine reguntur sic omnia corpora per spiritum vitæ rationalem, & pium, & iustum, & ille per ipsum Deum, sicque vniuersa creatura per creatorem suum, nihil enim fit visibiliter ac sensibiliter, quod nõ de interiori, & inuisibili aula summi Imperatoris, aut iubeatur, aut permittatur secundùm ineffabilem iustitiam præmiorum, aut pęnarum, gratiarum, aut retributionum. Mouet itaque creator spiritus seipsum sine tempore, & loco, mouet & spiritum conditum per tempus sine loco, mouet & corpus per tempus, & locũ stabilisque manens dat cuncta moueri.

Qualiter Deus sit in rebus. Cap. VII.

NOn enim Deus loco continetur, nec tempore variatur, nec alicubi est, quia corpus non est, sed omnia in ipso, & ipso in omnibus non partialiter diuisus, sed vbique totus, intra omnia non inclusus, extra omnia non exclusus, supra omnia non elatus, infra omnia non depressus, vbique népe est ꝑ diuinitatis præsentiam, in sanctis autem familiariter per inhabitationis gratiam, propter quod non dicimus, pater noster qui vbique es, licèt & hoc verum sit, sed qui es in cęlis, idest in sanctis quodam scilicet excellentiori modo. Cęlum autem, quod dicitur Trinitatis, non est aliquis locus corporeus extra mundũ vel intra, scilicet vbi habitet trinitas, sicut Angeli in empireo, sed est ipsa trinitatis excellens maiestas, quæ vbique est, & omnia implet, & continet, & excedit, ac superat omnia, non loci positione, sed naturæ dignitate, & omnipotentiæ sublimitate. Vnde Lucifer ait. In cœlum conscendam, idest ad æqualitaté Dei ascendam. Sciendum est igitur, quòd Deus incommutabiliter in se existens, præsentialiter, essentialiter, potentialiter, est in omni natura sine sui diffinitione, & in omni loco sine circumscriptione, & in omni tempore sine sui mutabilitate, & pręterea in sanctis spiritibus, & animabus est excellentius, scilicet per gratiam inhabitans, & in homine Christo excellentissime, scilicet non per gratiam adoptionis, sed per gratiam vnionis. In summa nota, quòd quinque modis dicitur Deus esse in rebus, scilicet per naturam per gratiam, per gloriam, per vnionem, & per loci circumscriptionem. Per naturam tripliciter, scilicet potentialiter præsidendo, præsentialiter cognoscendo, essentialiter sustẽtando. Per gratiam tripliciter, inhabitatione vt in iustis, efficacia vt in sacramentis, mysterio vt in columba. Per gloriam tripliciter, scilicet in vi rationabili, inquantum est veritas, per cognitionem: in concupiscibili, inquantum est bonitas, per delectationem: in irascibili, inquantum est potestas, vel maiestas per reuerentiam. Per vnionem tripliciter, scilicet ad humanam naturam in Christo, ad carnem tantum in sepulchro, ad animã tantum in inferno. Per loci circumscriptionem siue per præsentiam corporalem tripliciter, scilicet in vtero virginis per conceptionem, in mundo per eruditionem, in cœlo per dextræ patris consessionem.

Epilogus De mundi creatione. Cap. VIII.

HIc Deus cum sit natura inuisibilis, vt etiam a visibilibus sciri posset, opus fecit, quod opificem sua visibilitate manifestaret, mundum scilicet vnicum vt exemplari cuius æmulationem intuebatur in numero similis esset, fecit autem eum vt potens maximum, vt sapiens pulcherrimum, vt bonus vtilem, & in suo genere optimum, diuersis rerum gradibus ordine congruo distinctum, si enim omnia essent æqualia vnicum esset genus bonorum, non omnia bona. Nunc autem ideo singula bona sunt, & omnia simul valde bona, quia sunt alia alijs meliora, & bonitas inferiorum addit laudibus superiorum. Ea verò, quæ peccando proprium decus amittunt, vt non sint etiam ipsa rectè ordinata cum vniuerso bona, nullo modo efficiunt. Nihil etiam vniuersaliter est naturæ contrarium, quia quod vni pręter naturam alij naturale est, itaque laudabilis quidem est mũdus pro suis quibusque speciebus, sed multo laudabilior ex armonia omnium, & compage vniuersorum, in quo summe est stupenda ex contrarietate concordia, dum inter se inuicem diuersa sunt & ad vnius mundi perfectionem cum singulis cuncta cõueniunt. Cumque ibi sunt vbi esse per naturæ ordinem debent quantum acceperunt suum esse custodiunt, pax enim omnium rerum est tranquillitas ordinis, ordo autem est parium disparíumque rerum sua cuique tribuens dispositio. Omnis igitur natura, quoniam est, & ideo modum suum, & speciem, & quandam secum pacem habet, bona est: malum autem nihil aliud est, quã corruptio modi vel speciei, vel ordinis naturalis. Intelligimus autem mundum factum non in tempore, sed cum tempore, nec Deum in eum faciendo consilium, aut voluntatem mutasse. Cumque dicimus Deum aliud facere, non aliquem illi in operando motum intelligimus inesse, sed eius æterna voluntate aliquid nouiter existere absque ipsius agitatione, vt actus propriè dici non queat, cum actus omnis in motu consistat. Sicut ergo ex calore solis contingit aliqua fieri, nulla tamen in ipso vel in eius calore facta mutatione vel motione, sed ex Dei voluntate noua habent esse sine actoris mutatione. Solius autem Dei est vbique, & secundùm idé operari differenter, ipse est, & creator, & opifex, & factor, sed primum sibi propriè retinuit, reliqua verò creaturis communicauit.

Epilogus De creatione Angelorum. Cap. IX.

INter hæc autem, quæ creauit primum fuit cœlum empyreum mox Angelis suis repletum, & informis materia quatuor elementorum. Sunt quidem omnes Angeli circumscriptibiles suo modo, quia scilicet spiritualis creatura concluditur diffinitione, vel termino loci, cum ita sit alicubi, quòd nõ alibi, non autem, quia dimensionem recipiat, & distantiam faciat sicut corporalis, quia si multi spiritus hic essent locum non coangustarent, quominus de corporibus contineret. Ideoque Augustinus mutationem loci corpori attribuit nõ spiritui, quia licet spiritus transeat de loco ad locum, non tamen ita vt dimẽsionibus circumscriptus, interpositione sui faciat distantiam circunstantiæ sicut corpus. Ob hoc etiam esse possent infiniti spiritus in minimo loco, nec tamen vnus esset in altero, sed omnino ab inuicem discreti essent, quia spiritus locum non replent, nec quanti sunt quantitate, sed virtute, ad hoc valet exemplum de luminibus corporalibus, quæ vno loco comprehendi possent infinita, cuncta tamen ab inuicem discreta. Prima imago Dei Angelus est, scilicet substantia intellectualis semper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo ministrans, secundùm gratiam non natura immortalitatem suscipiens. Angelis ab initio quatuor videntur esse attributa, scilicet essentiæ subtilitas, rationis perspicacitas, liberi arbitrij facultas, & personalis discretio, in qua sola differunt ab anima humana. Creati sunt autem, nec miseri, nec beati, quia euentus sui fuerunt ignari, necdum etiam habebant charitatem, sed naturaliter, amore concupiscentiæ, diligebant Deum super omnia

omnia scilicet in ipso delectando super omnia, amore vero amicitiæ seipsos: super omnia, s. volendo sibi bonum super omnia: natura enim sibi amica est, & motus eius circularis est, nec ideo sequitur, quòd fruerentur se, quia frui est delectari, quod est tãtum in amore concupiscentiæ.

De Lapsu malorum, & confirmatione bonorum.
Cap. X.

ITaque Lucifer omni lapide præcioso opertus, & ornatus, q. a in aliorum comparatione præclarus, eminentiam naturę suę perpendens, & profunditate scientiæ intantum superbiuit, q̃ etiam Deo æquare se voluit, sicque factus statim a veritate se auertit, & beatæ vitæ dulcedinem non gustauit, itaque cecidit non ab eo tantum, quod accepit, sed ab eo, quod acciperet si Deo subdi voluisset. Cadens autem ille draco, tertiam partem stellarum secum traxit, idest multitudinem Angelorum, quę sibi sponte, & absque vlla suggestione in malitia consensit. Omnes igitur hi sua potestate delectati, velut summum bonũ sibiipsis essent, a communi omnium beatifico bono ad priora defluxerunt, & habentes elationis fastũ pro excellentissima æternitate, vanitatis, astutiam, pro certissima veritate, studia partiũ, pro indiuidua charitate, superbi, fallaces, inuidi, facti sunt, & in malitia obstinati nocendique auidissimi atque callidissimi, & alij alijs vitijs præsunt, & in hunc aerem caliginosum detrusi iugiter humanis sensibus insidiantur, homines ad peccandum prouocãt, quosdam etiam corporaliter vexant, somniorum imagines nociuas imprimunt, falsis transmutationibus, & fantasmatibus etiam vigilantes illudunt, per eos artes magicæ, & diuinationes exercentur assidentes simulachris, cultores suos falsis oraculis decipiunt, aliquando tamen & vera prædicunt, vt ea, quæ ipsi facturi sunt, vel quæ signis naturalibus futura prænoscunt, vel quæ de dispositionibus hominum per exteriora signa deprehendunt, plerunque cum suis prædicationibus falluntur, & fallunt, humoribus corporis ad malum suggerendum se miscent, nonnulli etiam mulieribus importuni ad coitum esse solent. In his alij alijs prælati sunt, & in ipsis quoque quibus oblectantur vitijs concordes esse non possunt. Est autem in eis malum triplex, scilicet furor irrationalis, amens concupiscentia, fantasia proterua. Dum autem isti per inuidiam a creatore auersi sunt, & in malo obstinati, cæteri ad eundem per gratiam adiuti conuersi sunt, & in bono confirmati. Hos itaque humiliter sibi adhærentes, Deus seipso beatificans iuxta capacitatem singulorum spiritualibus charismatibus repleuit, & pro varia munerum dignitate diuersis ordinum gradibus distinguens, per tres hierarchias decenter ordinauit.

De Distinctione nouem ordinum. Cap. XI.

EST autem ordo cælestium spirituum multitudo qui inter se in aliquo gratiæ munere famulantur: sicut in naturaliũ datorum munere conueniunt: Verbi gratia. Seraphin dicuntur, qui charitate præ aliis ardent, cherubin, qui scientia præ aliis eminent. Throni in quibus Deus sedens iudicia sua decernit: vel ipsimet ea sedentes exercent. Dominationes qui prælatos qualiter subditis dominari debeant, docent, & principatus transcendunt. Principatus autem sunt, qui sibi subiectis quæ sunt agenda disponunt. Potestates qui virtutes aduersas refrenant, ne tantum homines tentare valeant, quantum desiderant. Virtutes, p̃ quos signa & mircula frequenter fiunt. Archangeli qui maiora nunciant. Angeli, qui minora, & omnia quidem dona omnibus insunt, non tamen æqualiter, dumque superiores ordines sublimius & perfectius dona omnia perceperunt, & ex præcipuis tamen uocabula sortiti sunt. Inferioribus ad cognominationẽ cætera relinquentes. Verbi gratia, maius donum est charitas, quàm scientia, & maius est scire, quàm iudicare: quia scientia iudiciũ informat: & sic de aliis: assignatur ergo excellentia ordinum secundùm excellentiam donorum. Quod autem ait Grego. Vnusquisque ordo eius rei censetur nomine, quam plenius accepit in munere. Sic intelligi potest vt referatur comparatio, non ad omnes ordines, sed ad quosdam scilicet ad inferiores: nec etiam nominatur quilibet ordo ab omni re, quam plenius accepit, sed ab aliqua re potest ferri comparatio, non ad ordines, sed ad alia dona, nec ad omnia, sed ad quędam, fortassis enim & Angeli sicut homines quibusdã donis magis pollent, & alii minus.

De Triplici hierarchia cœlesti in qua refulget imago supercælestis. Cap. XII.

SI autem ordines per tres hierarchias colliguntur, & in vnaquaque tres ordines continentur. Prima & suprema dicitur epiphania, media hypersania, vltima hypophania. Epiphania igitur est superior manifestatio ministerij incalescentis affectionis altioris intuitus, iudiciique libra resultatio distributa. Hypersania est media manifestatio idest diuina cognitio sui participem insigniens Scalari reuerentia, vsumque edocens eiusque arcens contrarium Hypophania idest subterior manifestatio est diuinum participium naturæ legibus currens arcana reserans p̃ in discreta capacitate. Est autem Hierarchia rerum sacrarum & rationabilium ordinata potestas in subditos debitum retinens dominatum, Item Hierarchia est ordo diuinus, & scientia & actio deiformæ quantum possibile est simulans ad illuminationes ei indita proportionabiliter, in Dei similitudinem ascendens. Hæc tria referuntur ad tres Hierarchias. Scientia scilicet ad primam quia in hac prima tria dona intelliguntur, eo quòd ipsa discernit, & prælegit: & ita diligit. Ordo diuinus idest ordinata potestas ad mediam: quia principatus & dominatio & potestas omnia sunt potestatis vel ordinis. Actio ad tertiam: quia virtutum est exercere miraculosas actiones. Archangeli quoque & Angeli frequentius mittuntur ad agendum circa nos: hoc autem dico, non secundùm ordinem Dionysij: sed Gregorij: & aliorum qui ponunt virtutes in tertia Hierarchia. Aliter ordo diuinus refertur ad patrem idest ordinata potestas. Scientia ad filium. Actio ad spiritum sanctum: ideo enim & Angeli per tres Hierarchias, & singulæ Hierarchiæ per tres ordines distinguuntur: vt super cælestem Hierarchiam, quæ est trinitas personarũ: non solum in essentia munerum acceptorum: sed etiam in numero sacrato ternarij: & in omnibus quantum possibile est: Dei similitudinem imitari ostendatur. Ardent igitur Seraphin sed igne diuino. Lucent Cherubin: sed veritatis participio. Sedent Throni & iudicant: sed insidentis beneficio: & ita de aliis. Hæc igitur omnia contulit illis spiritibus eorum conditor summus spiritus: diuidens singulis prout voluit: hæc operatur in illis: hæc dedit etiam operari illis: in aliis amantem se exhibens: in aliis agnoscẽtem: in alijs alia facientem. Itaque Deus amat, vt charitas: nouit vt veritas: sedet, vt æquitas: dominatur, vt maiestas: regit vt principium: tuetur vt salus: operatur vt virtus: reuelat vt lux: assistit vt pietas. In prima igitur Hierarchia refeitur æquitas Throni ad patrem: cognitio trinitatis ad filium: ardor amoris ad spiritũ sanctum. Similiter in secunda maiestas dominationis ad patrem: rectitudo principandi ad filium: salus in tuendo potestatiue ad spiritum sanctum. In tertia quoque operatio virtutum ad patrem; reuelatio lucis ad filium, inspiratio intellectus ad Spiritum sanctum.

De Ministerio Angelorum. Cap. XIII.

OMnes autem mittuntur in ministerium propter salutem hominum: & propter ipsorum meritum: & etiam propter Angeli & hominis mutuum amorem: & vt agnoscat homo dignitatem suam: discatque sanctam superbiam. Vnde est illud. Videte ne contemnatis &c. Ex his sunt Angeli prouinciales singulorum gentium dispensationi prælati, alij vero personales singulis animabus ad custodiam deputati. Habet enim homo post peccatum duplex nocitiuum scilicet fomitem intra, & dæmonem extra: ideo duplicem custodiam prouidit ei Deus, scilicet gratiam contra fomitem, Angelum contra demonem. Item placuit misericordi Deo homini a facie eius in hoc exilium expulso contra tres hostes: eiusdem naturę tres conferre custodes scilicet contra diabolum Angelum bonum, contra carnem carnis dominicæ passionem, contra mundum orationes & exempla sãctorum: qui de mundo assumpti sunt ad regnum. Hi ergo scilicet Angeli custodes animarum: magna cura circa nos intendũt. Bonas cogitationes in nobis tripliciter intendunt scilicet exteriora sensibilia immutando; vt ex eis eliciatur bona cogitatio: bonas effigies imaginationi vtiliter imprimendo. Intellectum ad diuinum lumen recipiendum præparando, scilicet impedimẽta remouendo, vel excitando: & huiusmodi. Soliciti quoque inter Deum & nos medij discurrunt, gemitus nostros, & omnia bona nostra facta vel dicta vel cogitata fideliter ad Deum deportãt: exultant, & gratias agunt. Conciues enim suos diligunt, eisque congaudent, confortant, instruunt, protegunt, & in omnibus prouident. Ipsi enim aduentum nostrum desiderant: quia de nobis restaurari ciuitatis suæ ruinas expectant, quamobrem cũ magno tripudio intersunt psallentibus: quiescentibus prosunt. Denique etiam animas eorum portare dicuntur in Paradisum, & hoc quadrupliciter: videlicet, quia eas ad bonum prouocant: per quod illuc ascendunt. Item quia ad gaudium paradisi desiderandum, in articulo mortis eas prouocant, & ascendunt, ita q̃ postposito naturali affectu, quem habent erga corpus libenter exeant. Item quia dæmones arcent: ne eas exeuntes impediãt. item quia quasdam priuilegiatas etiam assumpto corpore, visibiliter in cœlum deferunt, vt animã beati Benedicti & beati Martini. Animæ autem degentis in corpore non videt Angelus ex natura sua cogitationes: sicut nec Diabolus: quia anima mortali corpore inserta, non est cognoscibilis actiue vel passiue nisi p̃ corpus. Vnde nec Angelus cognoscit interiora eius, nisi p̃ gestũ, & habitũ corporis: vel ex virtute speculi illuminantis. Angeli cũ

ad

ad homines missi veniunt ex misterijs suis nomina trahunt, vt Michael Gabriel, Raphael. Michaeli quatuor specialiter attribuuntur, scilicet quòd pugnat cum dracone, idest diabolo, quòd venit in adiutorium Dei populo, quòd animas desert in paradisum cœli, quòd est præpositus Paradisi idest militantis ecclesiæ, qui ante passionem domini fuerat synagogæ.

De Premio & merito, & scientia eorum. Cap. XIIII.

Licet autem in ministerium mittantur Angeli, semper tamen faciem patris vident, & semper videre desiderant, vt enim non sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur. Ne autem sit in satietate fastidium satiati desiderant, hæc est eorum beatitudo, de qua quibusdam placet, quòd eam meruerunt per gratiam, quam in confirmatione perceperunt, nec meritum tempore præcessisse præmium, sed causa dicunt. Alijs videtur, quòd tunc non fuit eis gratia data ad merendum, sed ad bene viuendum. Quod autem tunc in præmium acceperunt per obsequia nobis exhibita ex Dei obedientia ac reuerentia mereri debent, & ita præmium præcessit meritum, & hoc mihi placere fateor. Exemplum accipi potest de patresfamilias, qui dat alicui seruienti.c.solidos, pro ministerio, quo seruiturus est ei per vnum vel per plures annos, sic Angeli pro præmio iam accepto seruient ei vsque ad diem iudicij: ante confirmationem verò gratiam tunc sibi datam non meruerunt, quia iam non esset gratia, nisi esset gratis data. Potest tñ dici, ꝙ ipsum stare fuit eis loco meriti, quia dum fecerunt, quod erat in eis, congruum fuit, vt daretur eis, non tñ debitum, quia sine gratia non est vere meritum, & ita meruerũt eam quodam modo.s.merito congrui non condigni, licèt autem in confirmatione beatitudinem acceperint æternam, atque perfectionẽ, augetur tñ in eis quotidie, quia magis ac magis cognoscunt, & diligunt, & ipsa charitas est in eis, & meritum, & præmium, quia & per eam proficiunt, & in ipsa beati sunt, non enim ideo beati non sunt, quia consummationem pręmij sui futuram expectant, quia licet non eis succedant omnia, quæ optant habere in futuro, tñ omnia succedunt quæ optant habere modo, nec istud desiderium eos affligit dilatione, sed potius lætificat expectatione. His omnis temporalium scientia, qua dæmones inflantur vilis est, q̃a Dei charitas, qua sanctificant chara est, pro cuius amore sancto, omnia quæ infra sunt seque ipsos inter illa despiciunt, & ideo etiam certius ista nouerunt, quia causas eorum principales in Dei verbo conspiciunt, quibus, scilicet causis quædam probãtur, quædam reprobantur, cuncta ordinantur, illic ergo in æternis sapientiæ Dei legibus mutationes temporum præuident, eiusque voluntatem spiritus eius participatione cognoscunt, & futura nisi Deo reuelante non nouerunt. Quod autem ait Grego. Quid est, quod ibi nesciant vbi scientem omnia sciunt, accipiendum est de his, quæ cognitione sui cognitorem suum beatum faciunt. Gaudium verò, quod de conuersione peccatoris habent, non est gaudium, nisi per accidens.s.quia per bonitatem q̃ eis in præmium data est, de bono hominis gaudent, & licet incipiant aliquando gaudium illud non habere, scilicet quando incipit homo peccare, non tamen dicuntur aliquid de hoc amittere, quia eadem discretione, qua prius gaudebant, modo non gaudent, nec de illius subuersione dolent, & forte loco illius gaudij æquipollens vel maius habent scilicet de gratulatione diuinæ iustitiæ dum agnoscunt qua causa permittat illum cadere.

De Locutionibus eorum spiritualibus. Cap. XV.

Angelorum autem locutio spiritualis, qua sibi inuicẽ ostendunt affectus suos, & intellectu, de his rebus quarum cognitio non erat in eis a principio duplex est. Vna secundùm naturam suam, in qua communicant boni, & mali Angeli, scilicet cogitatio directa per voluntatem ostendendi alteri ipsum cogitatum vel intentum, non enim in Angelo loqui est cogitare tm̃ vel intelligere, sed cogitatum vel intentum aliqua luminositate irradiante, alij voluntarie exprimere, & ꝙ vni exprimitur, non semper ab alijs intelligitur, nisi ille velit qui loquit. Alia verò ꝑ gratiã s.ſm virtutẽ speculi siue motoris supremi, in qua cõmunicant Angeli boni tm̃ & animæ sanctorũ. Vnicuiq; n. innotescit intellectus vel voluntas alterius ſm speculi repræsentationem, & ipsius motoris supremi voluntatem, qui ostẽdit cui vult quantum vult. Non.n.oẽs Angeli oĩa vident in speculo, sed hæc plena reuelatio reseruatur plenitudini gloriæ, qua consumabitur eorum præmium in futuro. Ad animam quoque loquitur Angelus bona suadendo sine medio corporali cooperante, vel impediente quadam virtute occulta, intentionem suam ei imprimendo, sic magnes attrahit ferrum etiam si interponatur argentum, & etiam imagines imprimendo incitantes ad bonum, sicut diabolus ad malum. Est autem tertia locutio qua vtuntur Angeli dominum laudãdo, scilicet secundùm intellectum, & secundum affectum, quia intellectus comprehendit secundùm modum suum, & miratur bonitatem Dei, & affectus consentit, & adhęret, & conformat se ei, vnde in his laudare Deum, est bonitatem Dei cognitam protestari, & cognitio quidem pertinet ad intellectum, protestatio vero ad affectum.

De Materia informi huius mundi sensibilis. Cap. XVI.

Graeci primam rerum materiam dicunt nullo modo formatam, sed omnium corporalium formarum capacem, qua visibilia hæc elementa formata sunt, quæ sibi quadã concordia, & communione conueniunt, nam sic inter se naturali ratione iuncta dicuntur, vt ignis quidem in aerem desinat, aer in aquam densetur, aqua in terram crassescat, rursusque terra diluatur in aquam, aqua rarescat rursus in aerem, aer extenuetur in ignem, quapropter oĩa elementa oĩbus insunt, sed vnũquodque eorum ex eo ꝙ amplius habet accepit vocabulum, hic singula propriis qualitatibus, quasi quibusdam brachijs se inuicem tenent, & discordem sui naturam concordi fœdere vicissim commiscent. Nam terra frigida, & arida, frigidæ aquæ connectitur: aqua frigida, & humida aeri humido astringitur: aer humidus, & calidus calido igni associatur: ignis calidus, & aridus aridæ terræ copulatur. Ex his terra vt pote grauissima imum, ignis vtpote calidissimus supremum locum obtinet, alia duo mediũ quasi soliditatis vinculum quoddam, quorum aqua grauior proximũ terræ, aer leuior igni proximum locum possidet. Deputantur vero terræ gradientia, aquæ natantia, aeri volantia, igni radiantia. Augus. super Genesim probat ordinem naturalem elementorũ ad oculum in hunc modum. Primo, ꝙ aqua sit superior terra, patet ex hoc, ꝙ terra non potest stare super aquam, nam si sup eã iaciatur, ea perrupta demergitur, & pergens ad terram ibi quasi in loco proprio conquiescit, aerem verò superiorem esse aqua, hinc patet quia nullum vas ab ore impressum aquis repleri valet. Vr̃.n. vas esse vacuum, sed aere plenum esse probatur, cũ ore immo in aqua deprimitur, nam quia superius non inuenit locũ excundi, nec inferius irruptis aquis subter eas eum ire natura permittit plenitudine sua repellit eas, nec in vas intrare sinit. Cum autem vas ita collocatur, vt non habeat os deorsum, sed in latus inclinatum, tunc intrat aqua inferius, aere exeunte superius. Hinc etiam probatur nihil esse vacuum. Ignem quoq́ue naturaliter aerem velle transcendere patet ex hoc, ꝙ si quis accensam faculã capite deorsum teneat, nihilominus flãmæ crinis ac superiora conscendit, sed constipati one aeris circumfusi, & superfusi superatus extinguitur, & in eius qualitatem commutatur.

Epilogus de operibus sex dierum. Cap. XVII.

Itaque duo creauit Deus ante omnem diem.s. Angelicam naturam, & materiam mundi informem. Mundum autem istum visibilem fecit Deus de informi materia per sex dierum distinctionem, quæ.s.distinctio dupliciter accipitur, vel secũdum Aug. in Angelica cognitione, vel ſm alios doctores in temporis successionem. Nam ſm opinionem Aug. omnia simul in forma, & materia creata sunt, & nomine cęli, & terræ intelligitur informitas spiritualis, & corporalis creaturæ cuius conuersionẽ siue formationem a digniori. Moyses incipit explicare, cum dicit. Dixit Deus fiat lux, & facta est lux, idest per verbum suum vitam informem spiritualis creaturæ, quę prius vocabatur tenebrę vel abyssus ad principium suum reuocauit, vt ex ipso formam sapiẽtiæ capiens fieret lux, in hac luce veritatis Lucifer non stetit, sed ei subijci nolens ad tenebras suas relapsus cecidit, sicq; Deus lucem Angelicam approbans, & confirmans, a tenebris his loco & merito diuisit. Hæc autem creata lux statim in ipsa conuersione, & illuminatione sua, contemplata est in luce creante rationes omnium creaturarum quas Philosophus ideas vocauit, nihilominus etiam in eodem instanti res ipsas creatas in generibus proprijs agnouit, sed prima cognitio, quia clarior, & maior dicitur matutina, secunda quia minor vespera siue vespertina, prima etiam rectè præcedit secundam, quia Angeli non per creaturas agnoscunt creaturam, sicut nos, sed potius econuerso, vtramque enim præcedit ratio rei cuiuslibet existens in verbo ab æterno. Vbicumque ergo de quolibet opere dicitur. dixit Deus fiat, intelligitur ratio operis in verbo. Cum autem subditur. & factũ est, ita cognitio eiusdẽ rõnis facta in Angelo. Cũ verò addit, & fecit Deus factura ipsius operis in genere ꝓprio, itaq; prius in æterna rõne cognoscit Angelus vniuersã creaturã tanq̃ in sua vera luce, & ob hoc tanq̃ in mane. Deinde ipsam in ꝓprio genere in quo naturaliter tenebrascit, & deficit lux eius, q̃a in nihilũ tendit cũ ex nihilo fit, & ob hoc tãquã in vespere, sed continue fit mane, q̃a nõ remanet Angelus in eo, qđ creatũ est eis ꝑ delectationẽ adherendo, sed statim refert illud ad laudẽ eius in quo id faciẽdũ esse cognouit, & ibidẽ ꝑcipit cognitionẽ alterius rei faciẽdæ in qua veritate stãs dies est. Nã si vel seipso vel alia creatura plusq̃ã illa luce delectaret, eõipso tenebrasceret, & de die nox fieret, sed quia semper lucem illã omnibus præponit, ideo ꝑ omnes

omnes sex dies nox nusquam nominatur, sed post vesperam statim mane subiungitur, et sic dies vnus, deinde secundus, et tertius, & sic vsque ad sextum propter senariam distinctionẽ operum. Dies autem vnus, & non primus dicitur ad commendationem vnitatis Angelorum, qui concordissime luci veritatis adhærent, & ei obediunt. Quibus mirabili fœlicitate semper est dies immo meridies, quia semper Deũ clare vident, & eius amore feruent semper mane, quia vident rationem cuiusque rei faciendæ in speculo: semp vespere, quia vident quamlibet creaturã i genere pprio. Vnde Dauid. vespere, & mane, & meridie, &c.

Adhuc de eodem. Cap. XVIII.

IN Deo autem propter senarium numerum, scilicet perfectum explicatur creatio rerum, vt ostendatur, quòd Dei perfecta sunt opera, cuius, scilicet numeri, partes constitutiuæ vnum, & duo & tria sunt quæ etiam gradatim in trigonum surgunt. In requie vero diei septimæ intelligitur Deus in conspectu Angelorũ requieuisse, non nisi in seipso, vt scilicet illa lux Angelica, quæ cognoscendis eius operibus tanquam dies, cum vespera psentata est, nihil melius esse cognosceret, quàm illũ qui ab omnibus operibus suis in seipso requiesceret: quia nullo eorum ut sit beatior idiget, & hæc septima cognitio, qa vesperã nõ habuit cũ nõ de creatura, sed de creatore fit, ideo benedici, & sanctificari meruit. Deniq; oĩa, q a principio Geneseos enarrantur vsq; ad locum illum vbi legitur. Fons ascẽdebat de terra, &c. arbitratus est August. in tempore vel per tempora, sed in radice temporum fuisse facta, exinde verò scripturam explicare temporum volumina. Aliter etiam idem doctor hos septem dies exponit, diem intelligi volens cuiuslibet rei creatæ speciem, noctem verò eiusdem speciei priuationem, vespere autem conditionis perfectæ terminum, mane verò sequentis exordium. Septima dies mane habet, & non vesperam, quia perfecta creatura quoddam habet initium suæ cõuersionis ad quietem sui creatoris, in quo pro sui generis modulo stabilitur, & quiescat, idest vt momenti sui ordinem teneat, sed alij doctores communiter tradũt, quòd per interualla sex dierum opera illa Dei primaria facta sunt.

De Opere primæ diei. Cap. XIX.

PRima ergo die ipse qui est vera lux qui lucẽ diligit, & omnia in luce facit, rectè mundi fabricam a luce inchoauit, q trium dierum spacio, scilicet vsque ad quartum diẽ, in qua cœlestia luminaria formata sunt, circuitu suo diem naturalem peregit, meritoque lux inter corpora primum obtinet locum, quia vt dicit August. Quia omnis substantia duabus substantijs communis vtraque prior est secundùm naturam, lux autem est substantia communis igni, & stellis, quæ omnia alia corpora pcedunt, quare primum omnium corporum est lux. Item ipsa est nobilissimum corporum, quia spirituali creaturæ vicinissima est quæ est nobilior omni corpore, ipsa est quasi vinculum animæ, & corporis, & quasi medium communicans naturam extremorum, vt dicatur corpus spirituale. Vnde dicit Aug. super Gene. q lux est corporum subtilissimũ, & ob hoc animæ vicinissimũ, ideoque per ipsam anima agit operationes suas in corpore. Itẽ ipsa est omnium corporum pulcherrimum, quia pulchritudo est ex similitudine, & conuenientia partium in habentibus partes, sicut ergo Deus cum sit vera lux, omnium pulcherrimus est, qa nihil in eo dissimile, vel disconueniens est, & sic lux corporalis inter corpora pulcherrima est, quia partes omnes habet dissimillimas. Item ipsa est omnium corporum optima. Cum enim bonum sit, quod sui communicatiuum est, inter omnia autem corpora lux sic, & suam pulchritudinem maxime communicat, vnus lucis punctus vel ictus subito totius mundi spacium replet, igitur inter corpora summè bona est. In hoc etiam spiritui simillima est. s. & Deo qui vbique est, & animæ, quæ totum suũ corpus replet. Ipsa præterea est bonitas omnis naturæ corporeæ, qa nullum corpus sui communicatiuum est nisi per lucem, & quod in vno tñ loco est per substantiam, ipsa lux in infinitis locis facit esse per formam. Qm igitur etiam punctus lucis suæ pulchritudinem, quæ maxima est suamque bonitatem toto mundo communicat, & omnia quoque corpora suas inuicem facit communicare pulchritudines. Ipsa sola est, qua totus mundus bonus, & pulcher est. Vnde Ambro. Ipsa facit vt cætera mundi membra digna sint laudibus, & cum suam bonitatem ac decorem omnibus communicet, in eorum tamen fœditate non communicat, non enim fœdatur vel inficitur per immundissima quæq; transiens, nec vllo modo corrumpitur.

De Opere secundæ diei. Cap. XX.

SEcunda die Deus firmamentum, quod cœlum dicitur rotundum, & mobile cætera sensibilia continens intra se, ex aquis congelatis in modum crystalli solidauit, eo quòd interiecto superiores, & inferiores aquas ab inuicem diuisit. Aiunt autem quidam ipsum subtilissimæ naturæ velut fumum esse, ac sphericè circundare terram, & circumferri cum suo acutissimo motu, solem & lunam, & reliquos planetas, qui cum aduersè cœlo faciunt motum, & super terram quidem existente sole diem hic fieri, sub terra verò descendente, hic quidem noctem illic vero diem. Alij verò hemispherium, & semicirculum esse cœlum imaginati sunt, quando dicit Dauid, Qui extendit cœlum sicut pellem, & Isaias. Qui statuit cęlum sicut cameram, idest arcum. Et quoniam occidens Sol, & Luna, & astra circumeunt terram, ab occidente in aquilonem, & ita rursus in Orientem deueniũt, Sphera cœli cum syderibus in ea fixis duobus axibus voluitur, quorum vnus est septemtrionalis, & appellatur Boreas, qui nunquam occidit, & alius australis, qui nunquam videtur, & vocatur Austronothus. Voluitur autem ab Oriente vsque ad occidentem, & èconuerso. Septentrionibus breuiores giros iuxta cardinẽ peragentibus: & hoc semel in die vel in nocte. xxiiij. horarũ spacijs, quibus sol spacium suum super terras, & sub terras sua volubilitate concludit. Et tanta celeritate Sphera cœli currere dicitur, vt nisi aduersus cursum eius præcipitem astra currerẽt, qui eam retardarent mundi ruinam faceret, sed & cęli naturam artifex mundi Deus aquis temperauit, ne conflagratione superioris ignis elementa inferiora succenderet. De his aquis supercælestibus dicunt quidam, quòd ad modum crystalli solidatæ ne igne solui possint. August. super Gen. dicit eas posse vaporaliter trahi, & leuissimis guttis suspendi, sicut aer nubilosus exalatione terræ aquas vaporabiliter trahit, & per subtiles minutias suspendit, & postea corpulẽtius cõglobatas pluuialiter refundit.

De Primo opere tertia diei, & de Aquarum congregatione. Cap. XXI.

TErtia die Deus aquas inferiores, quæ totum aeris spaciũ vaporales occupabant soliditas, in vnam matricem congregans, terram aridam reliquit. Sicque quatuor elementa per proprias spheras iuxta propria pondera gradatim intra ambitum firmamenti disposuit, scilicet ignem priorem in supremo collocans iuxta firmamentum, tanquam omnium corporum leuissimum, ac tenuissimum. Vnde & luminaria facta esse conijciuntur. Aerem verò secundo loco, cuius superiori parte in puritate sua permanente, inferior humida exalatione pinguescit, commotusque ventus, & vehementius concitatus ignes, & tonitrua, contractus nubila, conspissatus pluuiam, congelantibus nubibus niuem, & turbulentius congelantibus nubibus densioribus grandinem, distentus serenum facit occultis de imperijs. Hinc quoque tenues alitus vaporaliter inserti auras intexunt, quæ nocturnis rigoribus aggrauatæ sereno rore distillant. Si autem vehementius frigus est, etiam gelu candidius inalbescunt. Aquam tertio loco, quam in vnam (vt dictum est) matricem collegit. Inde etiam per sinus, & occultos terræ meatus ad irrigandam, & fœcundandam terram, & ad varios hominum vsus, per fontes, & puteos, & stagna, lacus, & riuos, & flumina vsquequaque deriuauit. Terram verò quartum elementum in medio mundi tanquam centrum æqua lance librauit, venis metallorum, & gemmis glebis ac lapidibus diuersi generis repleuit. Mare bipartitum est, scilicet in Oceanum, & Mediterraneum. Sinus maris dicuntur maiores eius recessus, vt in mari magno Ionius. In Oceano Caspius, Indicus, Persicus, Arabicus qui & mare rubrum vocatur. Flumina famosa sunt, vt Geon, qui & Nilus, Physon, qui & Ganges, Tigris, & Eufrates, Iordanis, Hydaspis, Indus Pactolus, Tanays, Padus, Meande, Danubius, qui & Hister. Rhodanus, Rhenus, Hiber, Cagus, &c. Lacus famosi sunt vt mare mortuum, & mare Tyberiadis, Genesar, Benacus, Auernus. Ex aqua prodeunt spuma, sal, vitrum, bitumen, & alumen, &c. Terra per quinque Zonas, idest circulos diuiditur, scilicet septentrionalẽ, brumalẽ æquinoctialẽ, brumalẽ australẽ. Horum duo extremi sunt inhabitabiles algore, medius autem calore. Intermedij vero habitabiles vtroque temperati. Sed solsticialis tantum a nobis inhabitatur, qui in tres partes diuiditur, in Asiã & Europam, & Aphricam. In terra sunt glebæ diuersi generis, vt argilla, creta, flamia, & sulphur, & puteolanus puluis. In quibus etiam quidam natiui colores reperiuntur vt minium, & auripigmentum. Septem quoque genera metallorum, scilicet aurum, argentum, ęs, cuprum, stagnum, plumbum, & quod domat omnia ferrum. Sed & alia quædam, quæ ex his originem trahunt, vt litargirum corintheum. Lapidum verò quidam sunt vulgares, vt silex, cotis, & pumex, quidam insigniores vt abeston, magnes, gagates, quidam verò marmorei, vt alabastris, parius, alabandicus, q dã aũt præciosi qui & gemmæ dñr, quorum venustate colorum etiã aurum non minime decoratur. Itaq; gẽmarũ aliæ virides sunt vt berillus, crisoprasus, iaspis, topasius, & smaragdus. Aliæ vero rubeæ, vt emathites, sucin⁹, onix, sardonix et corallius. Aliæ purpureæ, vt celidonia, saphirus, iacintus, et ametistus: Quædã autẽ cãdidæ, vt Margarita, asterites, gallacia, solisgemma,

solisgemma,gatacitates. Quædam nigræ abficos, achates,dyonysia,pyrites.Quædam etiam variæ vt pantrus,oppallus,exacótalitus.Porro quędam crystallinæ,vt adamas, carbunculus,allectorius calcedonius,& cristallius. Quædam,q aureæ,vt crisopis hyenia,chrisocolla,chriselectros,& chrisolitus.

De secundo opere eiusdem diei idest de Germinibus terra.
Cap. XXII.

EAdem quoque tertia die terram ipse Deus aquis nudatã, cunctis herbarum generibus decenter vestiuit, omnisque generis ligna fructifera ex eadem produxit, nõ per moras temporũ sicut nunc, sed statim in maturitate viridi in qua herbas feminibus,& arbores pomis onustauit, nam & paradisum in oriente eadem die plantauit,quã mox omnium amenitate fontium,& terræ virentium,lignorumque fructificantium venustauit.Herbarum quædam sunt communes,vt agrestes, vel siluaticæ,sicut ambrosia,centaurea,cicorea,cicuta,vrtica, betonica, & huiusmodi:quædam hortulanæ, vt olera.s.caulis,rapa,napus,lactuca,beta,borago,sinapis,cucurbita,caparis,& huiusmodi:inter quas sunt etiam olera quædam odorata,vt apium, abrotanum, saluia,ruta,menta,feniculum,anetum,coriandrum,ciminũ, &c. Sunt & herbarum quædam aromaticæ, vt aloes, ferula,nardus, &c.inest autem nascentibus singulis,aut semen aut virtus aliqua seminaria,mediante qua ex similibus oriantur similia, inter semina verò communia præcipuum locum videntur tenere fruges,& legumina.Sunt & alia quædam semina,quibus vtuntur in medicinis,& in saporum condimentis,vt anisum, ciminum, synapis,&c.Extant etiã herbarum succi,quibus in medicinis vtuntur Phisici,vt aloes elacterium,scamonea,opium,galbanum,&c.

De Arboribus. *Cap.* XXIII.

ARborum varietas multiplex est, nam aliæ sunt vrbaniores,aliæ siluestres,alijs decidunt folia,vt vlmo, fago,piro. Aliæ coma virent sempiterna,vt ex vrbanis,olea, Laurus, Palma,Myrtus,Cypressus Pinus Hedera, Rododendrus.Ex siluestribus autem Larex,Pinaster,Iuniperus, Cedrus Therebinthus,Buxus.Ilex,Aquifolium,Suber, Taxus,Tamarix.Ex fructibus quoque rubus,& calamus, inter vtraque verò genera sunt in Græcia,Andrasile,& vnedo.Vbicumque.n.his folia decidunt præterquam in cacumine, in ipsis quoque folijs multa est differentia. Sunt enim folia latissima fico,viti,Platano:angusta verò oleæ,Mirto putrico:capillata,Pino Cedro: aculeata, Aquifolio, Iuniperi quoq; spina est pro folio,carnosa Cypresso, crassissima verò Tamarici,& alno,longa Arundini, salici palmæ, & duplicia circinata Piro, mucronata Malo,angulosa Hederæ,diuisa Platano,piceæ verò,& abieti, insecta pectinũ modo,robori toto ambitu sinuosa,rubro spinosa.Aliæ quoque sunt a radice brachiatæ,vt Vlmus,aliæ in cacumine ramosæ vt Pinus. Alijs est cortex tenuis,vt Tiliæ & Lauro, alijs crassus,vt Robori,alijs leuis, vt Malo,Sico,omnibus autem senecta,rugosior, quibusdã sponte rumpitur,vt viti, quibusdam etiam cadit vt Malo, quibusdã tunica est multiplex,vt viti,Tiliæ, Abieti, quibusdam verò simplex vt fico,arundini, magna, & radicum differentia,sunt enim copiosæ Fico,Robori Platano, breues & angustæ Malo, singulares Abieti,Larici crassiores, Lauro inequales.Robori carnosę,& in profundũ actæ.Alijs etiam recto meatu descendunt, vt oleæ, & Lauro,alijs simiioso,vt Fico.Humor cortici arborum inest, q sanguis eorum intelligi debet,nec est omnibus idem ficis, nanq; lacteus est,cui ad caseos figurandos coaguli vis est. Cerasis gumosus,vlmis fulinosus.Malis,& Piris ac vitibus aquosus.Præterea arborum quædam florent, vt Malus,Pirus,& omnium prior Amigdalus.Aliæ verò tristes nullo flore exhilaratur, vt Lex,Picea,Pinus,Larex,Iuniperus. Omnes autem germinant etiam,q non florent.Magna,& locorum differentia, nam ex eodem genere,quæ sunt in paludribus priora germinant, deinde campestria, in siluis nanque nouissima. Sũt & biferę quædam arbores,vt siluestris malus,quædam vero triferæ vt Cypressus.Arborum etiã natura per situs distinguitur,nam aliæ montes amant, vt Cedrꝰ Larex,&c.ex quibus resina gignitur. Aliæ verò valles,vt Ilex. Tilium,& Abies:aliæ quoque in plana descendunt, vt Cornus, Corulus,Quercus,& Ornus:quædam frigidis gaudent, vt Forbus: quædam etiam non nisi in aquosis proueniunt vt Salices, Alni,Sile res,Populi.

De Fructibus,& gummis vel succis. *Cap.* XXIIII.

FRuctus propriè dicuntur agrorum, & arborum, licèt aliquando largius sumantur.Ex his autem,quæ mollia sunt dicuntur mala. Nuces verò, quæ corio duro tecta,vt nuces, amigdalæ,glandes,castaneæ, quibusdam fructus primo candidus est,vt cerasis,& omnibus vere baccis. Alijs mox virescit,vt oliuis,& lauris,rubet verò moris, cerasis, cornis, deinde nigrescit, moris,cerasis,oliuis, Alijs intus corpus,& foris lignum,vt nucibus. Alijs èconuerso,vt persicis, & prunis, putamine clauduntur,nuces, corio castaneæ, quod his quidem detrahitur, & in mespilis manditur,crusta teguntur glandes, cute vuæ: corio & membrana punica. Carne,& succo constant mora: cute,& succo cerasa. Quædam statim a ligno recedunt, vt nuces, & palmæ. Quædam adhærent,vt oliuæ. Communia ponuntur, & omnium saporum genera iuxta Plinium.13.reperiuntur, scilicet dulcis,suauis,pinguis,amarus,austerus,acer,acutus, acerbus, acidus,salsus,magna quoque in colore succi differentia. Est enĩ sanguineus moris,cerasis,cornis,& etiam vuis nigris, albis verò candidus. Lacteus in capite ficis, & in corpore non. Item spumeus, malis, persicis nullus,idest nullius coloris. Porro succorum,& lachrymarum, diuersa genera sunt, quæ ex arboribus vel eorum fructibus eliciuntur,aut sponte fluunt, vt armoniaca gutta ex melo flore. Myrrha quoque ex eiusdem nominis arbore. Thus ex libano. Mastix ex lentisco. Pix ex pino. Cedria ex cedro. Opobalsamum ex balsamo. Oleum ex oliua. Vinum ex vua, &c.

De Opere quartæ diei. *Cap.* XXV.

QVarta die superiorem mundi partem Deus cœlestibus luminaribus adornauit, quæ diebus ac noctibus terram vicissim illuminarent,ac multiformi suo motu in cuncta æui tempora distinguerent. Luminaria magna sunt sol,& luna, syderum multitudo apud Deum numerata est, horum propria quibusque vis est,& pro sui natura fertilis. Alia sunt in liquorem soluti humoris fœcunda. Alia concreti in pruinas.aut coacti in niues,aut glaciati in grandines. Alia flatus temporis, alia vaporis. Alia frigoris. Stellæ verò, quibus qualitates temporum significantur sunt hæ. Arcton, qui etiam septentrio dicitur. Arthofilax qui & boetes arcturus orion, hyades, pliades, quæ & giliæ,canicula,cometes,lucifer,vesperus.Planetæ autem idest stellæ eraticæ sunt.Septem scilicet Luna,Mercurius, Venus,Sol,Mars, Iuppiter, Saturnus. Signa in Zodiaco sunt duodecimo scilicet Aries,Taurus Gemini,Cancer, Leo, Virgo,Libra,Scorpius,Sagittarius,Capricornus,Aquarius,Piscis. Tempora anni quatuor etiam sunt,quorum fines, & initia secundum ecclesiam his versibus habentur. Festum Clementis hyemis caput orientis. Cedit hyems retro cathedrato Symone Petro. Ver fugat Vrbanus, statem Symphorianus. In his quatuor temporibus celebrat ecclesia quatuor ieiunia, quæ sciuntur his versibus. Dat Crux, Lucia cineres,charismata dia. Vt sit in angaria quarta sequens feria. In his etiam fiunt solstitia, & æquinoctia. Tempora autem momentis,horris diebus,mensibus,annis,lustris,sæculis, ætatibus diuiduutur. Dies naturalis habet horas vigintiquatuor. Continet enim quatuor quadrantes, & quilibet quadrans sexhoras, & hora, quinque puncta, & punctus octo momenta, momentum duodecim vncias, & vncia quadragintaseptem athomos, hunc ecclesia inchoat a media nocte, quia tunc ortus est verus sol Christus. Arabes, & Astronomici a meridie secundùm quem procedunt tabulæ Astronomicæ. Iudæi a principio noctis,iuxta illud. Factum est vespere, & mane, &c. Communis autem plebs ab ortu solis. Dies visualis,& artificialis est sol lucens super terram, huius partes sunt tres,scilicet mane & meridies,& sero. Noctis verò partes sunt septem scilicet, crepusculum, vesper, conticinium, intempestum,gallicinium,matutinum,diluculum. Annus diuiditur in solarem,& lunarem. Solaris est spacium quo circuit sol totum Zodiacum minus sex horarum itinere, vel plus decem & octo si sit bisextus. Hunc Arabes & Ægyptii incipiunt a Septembre,quia in creatione mundi leguntur arbores fructum habuisse,Romani verò a Ianuario, quia tunc sol incipit nobis appropinquare, vel paulo ante. Iudæi a Martio, quia sol in eo factus est. Annus lunaris dicitur quadrupliciter. Vno modo spacium, quo luna circuit Zodiacum continens vigintiseptem dies,& octo horas. Alio modo idem,quòd lunatio,scilicet continens vigintinouem dies,& dimidium. Tertio modo annus cõmunis, scilicet spacium.duodecim lunationum continens dies. 354. Vnde minor est solari vndecim diebus, vel duodecim si est annus epactalis.Quarto modo annꝰ embolismalis,cui scilicet additur vna lunatio propter vndecim dies, quibus annus solaris excedit lunarem communem.

De Opere quintæ diei,& primo de Auibus. *Cap.* XXVI.

QVinta die ornauit Deus aerem volatilibus, & aquam natalibus,vtraque quidem ex aqua producens, eo quòd facilis sit transitus aquæ in aera tenuando, & aeris in aquam spissando.Volucrum aliæ carne vescuntur, aliæ semine reperto, Aliæ diuerso,& fortuito cibo,aliæ copulę gratia carẽt,vt Aquilæ,& Accipitres,quę rapinis intendunt,quia refugit auaritia plurimorũ cõsortia, aliæ verò connexione gaudent, vt Colũbæ, & Grues.Aliæ quoq; sũt euchorię,q semp in locis manẽt,alię aduẽtitiæ,q regiones alias abeũt,& hyeme peracta redeũt, alię ad

manum se subiiciunt, & mensę herili assuescunt, tactuque mulcentur, aliæ verò reformidant, aliæ secretam in desertis vitam diligunt. aliæ Domicilijs, quibus, & homines delectantur, aliæ uocibus tantum strepunt, aliæ canoro suauique modulamine delectantur. Quædam etiam ex instructione, & quædam ex natura diuersarum obloquuntur vocum discrimina: aliæ vero simplices sunt, vt Columbæ: aliæ vt perdices astutæ: aliæ iactantiores, vt Gallus: aliæ speciosiores, vt Pauo. Cæterum quædam ambulant, vt Cornices, quędā saliunt vt Passeres, aliæ currunt vt Perdices, aliæ ante se pedes iaciunt, vt Ciconię, & Grues, quędā sine voce non volant, aliæ semp in volatu silent, hæc quoq; mira naturæ differentia, q alia volatilium, alijs locis negat, sicut frugum fructicumve genera. Auium generatio multiplex est. Quędā infecundæ sunt vt quæ aduncos hñt vngues, aliæ plurima pariunt, vt Gallinæ, Perdices. Quorum quoq; alia sunt candida, vt Colūbæ, & Perdices, alia pallida vt aquatica, alia punctis distincta, vt Meleagridis, alia rubri coloris vt Fasiani. Intus aūt oē oīum volucrū bicolor, pisciū vero vnicolor in quo nihil est candidi, auium oua ex calore fragilia sunt. Serpentum ex frigore leuia. Piscium ex liquore mollia. Volucrum parit Vespertilio tm̄, & lacte nutrit vbera admouens. Sunt & minuta diuersi generis volatilia, quæ auium numero non computātur, quorum etiā plura ex putredine carnium vel fructuū oriuntur, vt sunt Apes, Bibiones. Aliæ tantum nocte volant ut Vespertilio, & Bubo, & Noctua.

De Piscibus. Cap. XXVII.

Piscium alijs herbis pascuntur ac minutis vermibus, alij se inuicem deuorant, alij in aquis reptant, alij & ambulandi in terris vsum, & natandi in aquis officium hñt, alij oua generāt, vt Tructæ, alij viuos de corpore suo fetus emittūt. vt Mustelæ, Caniculæ, Cætæ, Delphines, Focę, & hmōi. Item marinorum piscium, alij sunt plani, vt Rumbi, Solcę, Passeres, alij vero longi, vt Murena Cancer. Pinnarū quoque discrimina sunt, q̄ vice pedum eis datę sunt. Nonnullius sunt quatuor pedes, quibusdam trini, quibusdam bini plerisque vero nulli. Aquatiliū quoque tegumenta plura sunt, alia nanque corio & pilis teguntur vt Vituli, & Hyppotami, alia corio tantum vt Delphini, alia cortice vt Testudines: alia silicum duritia vt Conchę, & Ostreę, alia crustis vt Locustę, alia crustis & spinis vt Echini: alia squamis vt Piscis: alia aspera cute vt Squatina, qua ligna poliūtur & ebora: alia molli vt Murena, alia nulla vt Polipes: Piscium species ait Plinius esse septuaginta quatuor, prēter crustis ītexta, q̄ sunt triginta. Piscium sanguine carentium tria sunt genera, in primis, q̄ appellantur mollia, deinde crustis tenuibus contexta, postremo testis duris conclusa. Mollia sunt Lolligo, Sepia, Polippi, & cæteri hmōi. His caput inter pedes, & vētrē, pediculi octoni, ex qb⁹ sepiæ, & lolligini duo longissimi, & asperi sunt, qbus ad ora cibos admouent, & in fluctibus se velut anchoris stabiliunt. Nomina piscium instituta sunt aut ex similitudine terrestriū aīalium vt Ranæ, Vituli, Leones, aut ex moribus terrestrium vt Lupi, & Canes, aut a colore vt Vmbrę, & Auratę, aut a figura, vt Orbis, quia rotundus, aut a sexu vt Musculus, eo q Balenæ sit masculus. Qđ aūt ī aquis cōplura sunt maiora etiā terrestribus aīalia, causa euidēs est luxuria humoris, alia sors alitū qbus vita pendentibus, in mari aūt tā late supino molliq; ac fertili, pluraq; ēt monstrifica reperiunt, perplexis, & in semetipsis aliter atq; aliter nunc flatu, nunc fluctu conuolutis seminibus, vt vera fiat vulgi opinio, quicquid nascatur in parte naturæ vlla, & in mari esse.

De primo opere sexta diei idest animantibus terræ. Cap. XXVIII.

Ornatis igitur cunctis superioribus mundi partibus.i.cœlo, & Aere, & Aqua tandem sexta die ornauit Deus infimam partem.i.terram: pduxit.n.e terra tria genera animalium.s. Iumenta, Reptilia, Bestias. Sciens.n. Deus hoīem per peccatum casurum, in pęnam laboris dedit ei Iumenta, quasi iuuamēta ad opus vel esum. Reptilia vero, & Bestiæ sunt ei in exercitium. In corpore aīalis sunt tres modi compositionis. Prima.s. mixtio elementorum in membris consimilibus. Secunda mixtio consimilium in officialibus. Tertia organorum ex dissimilibus: sicut manus componitur ex neruis, & ossibus, & hmōi. Sensus q̄dē prior est in oībus membris consimilibus, operationes autem sunt in membris organicis.s.p virtutem sensus, & motus, & appetitus animalium. Vnumquodq; autem aīal habet corporis instrumenta virtuti aīę competentia, nā Leo cum sit animi audacis, & iracundiæ corpus habet forte, & graue, in pedibus vngues, & acutissimos in ore dentes. Lepus autem cum sit timidissimus, habet membra leuitate nimia fugæ aptissima. Hoī fecit natura manus vt in eis operaretur, in quibus digiti multi sunt, & diuisi vt per eos magna, & minima possint retineri. Epar fecit rubeum, prout competebat creando sanguini. Mammillas, & testiculos ad creandum lac, & sperma fecit albos. Hoc modo fecit oīa membra ppriis actionibus conuenientia. Actiones autem sunt tres.s. animalis, spiritualis, naturalis, quibus similia sunt instrumenta corporis. In quibusdam animalibus creata sunt cornua pp vigorē & iuuamētū. Quędā āt debilia hñt cornua, nec ad vigorē nec ad pugnā cōuenientia. Quædam verò omnino non habent, quia natura dedit eis alium modum viporis, & iuuamenti, vt velocitatē Equis magnitudinem corporis Elephantis, & Camelis, culmos prominentes Porcis. Quibusdam posuit vigorem in soleis, & ideo eorum capita priuauit cornibus, nisi forte habeant vnum cornu, sicut Asinus indicus, multitudo vero ramificationis cornuum in Ceruis nocumento suo propinquior est, quàm iuuamēto, ideo datum est eis aliud iuuamentū.s. velocitas cursus. Vacca quoque siluestris habet cornua declinantia ad inuicem, & ob hoc ei dedit natura aliud iuuamentum.s. eiectionem stercoris longe, vt ab ipso detineatur venator. Elephas autem habet nasū longum, & fortem, quo vtitur loco manus in accipiendo potum, & cibum, & in omnibus quibus indiget etiam in eradicando arbores. Animal quoque multos habens digitos in pedibus, vtitur anterioribus sicut homo manibus, quia pugnat cum eis, & eijcit a se nocumentum. Animal vero soleas habens facit hoc cum posterioribus, quoniam anteriores non sunt ad hoc conuenientes. In his autem a se inuicem animalia differunt, differunt & ingenio, voce, cibo, somno, copula, & generatione, amicitia, & dissensione locorum origine vel habitatione.

De Reptilibus. Cap. XXIX.

Reptilium autem tria sunt genera trahentia, vt vermes, q ore se trahunt. Serpentia, vt Colubri, qui vi costarū ses rapiunt. Repentia pedibus, vt Lacertæ, Bocratæ. Vermium genera multa sunt. Sunt enim vermes, aut terræ, aut aquæ, aut aeris, aut carnium, aut frondium, aut lignorum, aut vestimentorum. Serpentium tot venena quot genera, tot pernicies, quot species, tot dolores, quot colores habentur: omnes autem Serpentes natura sua frigidæ sunt, nec percutiunt nisi quando calescunt. Nam qn̄ frigidæ sunt, nullum tangunt, vnde & venena earum plus die nocent, quàm nocte, torpent.n. noctis algore, & merito, quia frigidæ sunt nocturno rore. Serpentium quidam morsu venenum inferunt, quidam punctione, aut sola expuitione, aut etiam quadam occulta virtute siue spiritu, vel voce, & aspectu, sicut in quibusdam alijs animablibus, & fascinātibus hominibus accidit: quædam autem ex natura venenosa sunt, quædam ex translatione. Et quædam quidem præcipicium inferunt quædam passionem, quadam periculum. Sciendum est quoque, qm̄ & loca, & tempora, & escæ differentem faciunt morsuū varietatem, hyeme namque cum foueas intrant, aut continuo post foueam infirmantur morsus, & ferè innocui sunt. In montanis autem, & asperis locis, velut aridis, & calidioribus omnes mordaciores sunt, quia ibi fortiores, in altera verò parte humidi sunt, & dissoluti, per hoc etiam circa coitum plurimum sæui. Sed a quacunque esca potest augmentare, quis eorum impetū, & fortitudinem. Non omnibus autem animalibus reptilia nociua sunt, nam & Sues & Cerui Serpentes comedunt, & alij ab alijs innocue deuorantur. Multaque alia inuenire est quibusdā nociua quibusdam salutaria. Quædam autem reptilia non solum mordendo, sed etiam flatu per media arma, & ligna aut lapides nocendo interimunt, talis est mordentium virtus, vt si radicem arboris momorderint, omnis arbor folia proijciat. Omnium autem animalium minimorum, quæ vel ex cadaueribus, uel ex humoribus nasci solent, sex genera sunt: quædam exalationibus esse habent: vt Bibiones ex uino: Papiliones ex aqua. Quędam ex corruptione humorum, vt Vermes in cisternis. Quædā ex cadaueribus: vt Apes ex iumentis: Scarabei & Crabrones ex Equis. Quædam ex corruptione lignorum: vt Teredines. Quædam ex corruptione herbarum. vt Tineę ex oleribus. Quædam ex corruptione fructuum. vt Gurgulliones ex fabis: De his ergo dicitur: quia quæ sine corruptione nascuntur: vt illa, quæ exalationibus in illa prima animalium conditione facta sunt: quæ autē ex corruptionibus, post peccatum ex, rebus corruptis orta sunt. & omnia quidem animalia mitia tunc, & innoxia creata sunt. Sed post peccatum quædam homini nociua facta sunt, scilicet propter eius punitionem correctionem, & instructionem.

De Creatione hominis, & requie Sabbati. C. XXX.

Eadem die tanquam mundi huius habitatione perfecta, & ornata, Deus hominem eius habitatorem introducens ex duabus naturis constituit scilicet limo terræ rationalem spiritum miscens ad humilitatis custodiam. quia iam Angelus spirituali natura purus corruerat per superbiam. & corpus quidem ipsum ad monumentum humilitatis (vt dictum est) de limo terræ formans erectæ staturæ, omniumque membrorum, dispositione rationabili venustauit. Animam verò ad imaginem, & similitudinem suam de nihilo creans idem corpus viuifican-

uificando, ac regendo inspirauit. Itaque sicut ait Aristoteles, nobilissimus, & altissimus inter animalia terrestria est homo solus ratione vtens, cuius etiam corporis partes creatæ sunt, & dispositæ ſm creationem, & situm totius mundi. Vnde etiam dr̃ Microcosmus, idest minor mũdus. Ipse solus inter animalia ridet, solus titillationem recipit: quia corium habet valde tenue. Vnde, & præ cæteris melioris est tactus, ideoq; caro eius mollior est præ cæteris. Cæteri vero sẽsus ebetiores sunt in eo, quàm in cæteris. Ipse solus habet corpus eleuatum, solusq; multorum pilorum est in capite, caput eius paucæ carnis est, vt melioris sit ac perfectioris sensus: & ex pluribus futuris, ob hoc indiget custodia capillorum. Habet, & pilos solus apud pubẽ. Proprium est eius in senectute canescere, nisi ꝙ hoc conuenit, & æquis. Inter animalia quoque proprie caluus est, & solus habet pilos in vtraque palpebra, cætera tm̃ in superiori. Item claudit oculos plus omnibus aĩalibus, quia tenuis est corij. Solus aures non mouet, & in comparatione sui corporis parui oris est. Item facies homini tm̃: cæteris os, vel rostrum, frons, & alijs inest, sed homini tm̃ tristitiæ, & hilaritatis, clementiæ, & seueritatis index. Mentum quoque nulli præter hominem inest nec male, homini tm̃ pectus latum, cæteris autem carinatũ, in homine pars sinistra, pars superior est, quàm in cæteris animalibus. Item cũ cæteris cor sit in medio, in homine declinat ad sinistram, vt eã scilicet temperet. Item inter animalia cætera: comparatione sui corporis, pauci seminis est, & caudam non habet, sed ancas. Terrestrium solus homo bipes est: & huic pedes maximi sunt, sed seminis tenuiores. In omni quoque genere, suræ hominũ, & crura carnosa. Hunc itaque talem factum Deus cæteris creaturis in mundo sensibili, dignitate imperio quoque, præposuit, ac multiplicandi sui generis benedictionem dedit. Sicq; cunctis mundi creaturis senario numero perfectis, idest creatis dispositis, & ornatis, septima die a condendis nouis creaturæ generibus requieuit. Qui tamen vsque modo, & deinceps assidue operari non desinit, scilicet creata gubernando, conseruando, propagando, administrando.

Epilogus de formatione corporis humani. Cap. XXXI.

FOrmauit igitur Deus hominem de limo terræ quantum ad corpus, in quo videlicet corpore, quamuis iam nobis sit cum bestijs mortalitate cõe: magna bonitas, & prouidentia creatoris apparet, quoniam ita sunt in eo loca sensuum, & cætera mẽbra disposita, speciesq; ipsa, ac figura, ac statura totius corporis ita modificata, vt ad ministerium animę rationalis se indicet factũ, neque vt animalia rationis expertia prona esse videmus in terram, ita creatus est homo, sed erecta in cœlum corporis forma admonet eum, quæ sursum sunt sapere. Porrò mira mobilitas, quæ linguæ ac manibus attributa est, ad loquendum, & scribendum apta atque conueniens, & ad artium plurimarum opera officiorumq; complenda, nonne satis ostendit, quali animæ, vt seruiret, tale sit corpus adiunctum. Quanquam, & detractis necessitatibus operandi, ita omnium partium congruentia numerosa, sic & pulchra sibi parilitate respondeat, vt nescias, vtrum in ea condẽda maior sit vtilitatis habita ratio, quàm decoris. Certe enim nihil creatum videmus in corpore vtilitatis causa, qđ non habeat etiam decoris locum, plus autem id nobis appareret, si numerus mensurarum, quibus inter se cũcta cõnexa sunt, & coaptata nosceremus, sicut est tãta perplexitas venarum atq; neruorum & viscerum secreta vitalium, quibus coaptatin (quæ armonia Græcè dr̃) tanquam cuiusdam organi extrinsecus atq; intrinsecus totius corporis constat, qui si non esse potuissent in interioribus quoque visceribus, quæ nullum ostentant decus, ita delectaret pulchritudo rationis, vt omni formæ apparenti, quæ oculis videtur præferretur arbitrio. Sunt verò quædam posita in corpore, vt tantummodo decorem habeant, non etiam vsum, sic habet pectus virile, mammillas, sic facies barbam. Vnde puto facile intelligi in conditione corporis dignitatem necessitati fuisse prælatam, transitura est quippe necessitas, tempusq; venturum, quando sola inuicem pulchritudine sine vlla libidine perfruamur, quod maximè ad laudem referendum est conditoris, cui dicitur in Ps. Confessionem, & decorem induisti.

De Diuisionibus membrorum. Cap. XXXII.

OMnia vero corporis humani membra fecit proprijs actionibus conuenientia. Actiones autem (vt dictum est) sunt tres, scilicet animalis, spiritualis, naturalis, quibus similia sunt instrumenta corporis, vnde virtutem animalem sequentia vocantur animata, spiritualem spiritualia, naturalem naturalia. Animata membra fecit Deus in omnibus animalibus, propter sensus, & voluntarios motus. In homine verò, & propter hoc, & propter intellectum atque rationem ea fecit, vt cerebrum, oculos, nares, auriculas, linguam, neruos, atque laceros. Membra spiritualia facta sunt propter spiracula flatus, & caloris naturalis conseruantias, vt sunt pectus, & eius panniculi, cor, pulmo, cum cannalibus suis fauces, & diafragma, & arteriæ. Membra naturalia bipartita sunt. Quædam enim sunt nutritiua. Quædam generatiua. Nutritiua mutant cibum in substantiam membrorum totius corporis, omnia enim humana, & bestialia corpora consumuntur ab aere, & naturalia calore, ideo necesse est, vt ad conseruandam integritatem eorum consumptio cibis reparetur. Itaque nutritiua sunt os, dentes, stomachus, intestina, epar, splẽ, fel, renes, vesica, venæ. Generatiua vero facta, vt specificarentur generalia, & indiuiduarentur specificata. Nam quoniam omnia indiuidua naturaliter consumuntur, necesse est, vt per genitalia reparentur, quæ sunt matrix, vel vulua, virga, testiculi, & vasa spermatis. Horum autem trium generum, s. animatorũ, & spiritualium, & naturalium membrorum, singula habent vnum principale membrum, cuius causa facta sunt alia, quæ vel actionis suæ sunt adiuuamenta, vel superfluitatis expulsiua, vel eiusdem membra defensiua. In mẽbris animatis principale est cerebrũ, quia in ipso sunt memoria, ratio, & intellectus, & de ipso virtus sensualis, ac motus volũtarius ad alia mẽbra ꝓgrediũtur, actionis eius adiuuamenta sunt oculi, & cætera supra nominata, vnũquodque enim horum exteriora portat ad cerebrum, quod sibi portata disponit. Nerui autem, & lacerti ad opera a cerebro discreta atque dispecita mouentur, neruis etiam ab ipso ad totum corpus sensualia feruntur. Istorum etiam quædam superfluitatis expulsiua sunt, vt nares emunctionum, oculi lachrimarum, quædam vero defensiua sunt, vt panniculi super cerebrum. Spiritualium membrorum primum, & principalissimum est cor, caloris enim naturalis fundamentum est, qui de ipso in alia omnia viuificanda procedit, huius adiuuamenta sunt pulmo, panniculi, lacerti pectoris, motu enim istorum attrahitur aer ad cordis calorem refrigerandum, & calor fumosus expellitur, qui circa cor adunatur, portantia verò ab ipso ad alia sunt arteriæ. A corde nanque calorem naturalem, & virtutem vitalem accipientes portant ea ad omnia corporis membra. Cordis autem defensiua sunt eius panniculi, & diafragma, & panniculi pectoris. Nutritiuorum membrorum principale est epar, vbi mutatur ciborum succus, & sanguis efficitur, de ipso ad totum corpus nutriẽdum spargendus. Huius adiuuamenta diuersa sunt. Quædam .n. cibum præparant, vt leuiorem stomacho reddant sicut dentes. Quædam aũt calefaciunt, & mutant, vt epar. Quædam ad mutandum in sanguinem alleuiant, vt stomachus. Quædam illum a stomacho in epar portant, sicut intestini gibbositas, quod medici ieiunium vocant. Alia verò ab epate, ad totum corpus, vt vena concaua. Alia quoque tantum superfluitatem sanguinis expellunt, & mundificant, vt splen, fel, renes. Alia partem cibi superfluam recipiunt, & expellunt, vt intestina crossa, & vesica. Quod enim a stomacho reijcitur, ab his recipitur, & expellitur. Vesica recipit superfluitates aquosas a renibus de sãguine depuratas. In membris generatiuis testiculi principales sunt. Horum adiuuamenta sunt spermatis vasa, quæ de vno ad aliud ferunt, & de spermate fœtus faciunt. Mammillæ etiam adiuuant cum infantes nutriant. Aliter etiam diuiduntur membra. s. in consimilia, & composita. Similia dico partes toti totumq; parti assimilantia, vt sunt ossa, nerui, & consimilia. Composita verò vocantur officialia, vt caput, manus, pestes, & cætera talia. Cum autem omnia membra, tam mollia, quàm solida, ortum habeant a sanguine, tanquam a nutrimento, pinguedo tamen solidior est sanguine, caro pinguedine, neruus sensibilis carne, motiuus sensibili, cartilago quoque neruo motiuo, & ossa cartilagine.

Epilogus de Anima humana. Cap. XXXIII.

TRadit Augustinus animam Adæ cum Angelis sine corpore creatam fuisse, & postea ad corpus accessisse, quia naturaliter inditum fuerat ei hoc velle. Alij verò dicunt eam creatam in corpore, sed quicquid de illa æstimetur certissime de alijs credendum est, ꝙ in corpore creando infunditur. Nec illa tunc præscia fuit operis sui futuri iusti, vel iniusti. Anima igitur humana est substantia rationis particeps, regendo corpori accommodata, & in hoc differt ab Angelo, quia est corpori vnibilis, & quia non habet distinctionem personalitatis, & quia vim quandam habet componendi, & diuidendi intelligibilia cũ sensibilibus, quam non habet Angelus; & quia licet inter eam, & Deum non sit medium, quantum ad naturam, & etiam quantũ ad æternam fruitionem, est tamen quantum ad præsentem illuminationem, quam. s. ipsa recipit ab Angelo, Angelus autem a Deo. Item quia anima ad beatitudinem ordinata est, & in se, & in corpore Angelus autem tantum in se, non est autem anima ita simplex, vt careat omni compositione. Est enim compositio multiplex. Prima partium ad totum, & hæc diuersificatur sicut & partes. Sunt enim partes integrales, vt paries, & tectum, & cætera in domo. Essentiales, vt materia, & forma in composito, artificiales,

tificiales, vt statua, æs, & figuratio. Quædam etiam sunt partes multitudinis, vt in numeris. Quædam magnitudinis, vt in continuis. Secunda compositio est accidentium tantum ad subiectum suum, quæ dicitur concretio. Tertia est potentiæ ad actū. Quarta causæ ad effectum, & hæc variatur s̄m quadruplex genus causæ. s. vt dicatur compositum, quod est ab alio, vt efficiente: vel sub alio, vt sub forma: vel in alio, vt in materia: vel ad aliud, vt ad finem. omni tali compositione Deus caret, vnde simpliciter, & omnino simplex est. Angelus autem, & anima primo genere, idest compositione partium carent, sed tres alias habēt. Habet igitur anima, quod est, & quo est, in sui compositione. i. potentiam passiuam siue receptiuam, quæ se habet ad modum materiæ, & actiuam, quæ ad modum formæ: sed hæc in anima differunt tantum ratione, & non re: quia ipsa s̄m substantiam suam est vtrunque. s. & passibilis siue receptiua, & etiam actiua: & ita s̄m idem. In rebus autem corporeis differunt, & re, & ratione. Angelus quidem compositionem habet creationis, & ēt causalitatis, scilicet ad efficientem, & finem. Item comparatio eius ad nihilum, ex quo est quædam cōpositio, anima verò plures habet etiam, quàm Angelus, quia componitur alij, scilicet corpori ad faciendum vnum, scilicet hominem: præterea vnus Angelus alio, & vna anima alia simplicior est, secundum maiorem accessum ad diuinæ naturæ simplicitatem.

De Immortalitate animæ, & imagine Trinitatis in ea. Cap. XXXIIII.

Anima humana etiam a Philosophis immortalis esse probatur, quia seipsam mouet, & cū aliud viuificet in semetipsa viuit, & quia natura simplex est, nec a contrarietate originali corrumpitur. Nos autem immortalem eam esse facile approbamus, quia ad imaginem Dei in æternum viuentis facta legitur. Præterea cum certum sit Deum esse iustum, consequens est, vt animæ post mortem viuant, ac pro meritis suis recipiant, quod vtique non sentiunt, nisi teste Salomone, pariter eadem cunctis eueniunt. Veruntamen nota, quòd omnia considerata secundùm originem suam. s. inquantum habēt esse post non esse, ex natura corruptibilis est, quia apta est redire ad non esse, nisi voluntas primi impediat. Considerata verò secundùm essentiā suam, vel substantiam est incorruptibilis, quia eius substantia non ex contrarijs est, nec aliquid eius naturæ contrarium habet à quo possit corrumpi. Similiter considerata quantum ad formam, quæ est potentia intelligendi, quia intellectus capax est omnium formarum intelligibilium, quæ per se sunt incorruptibiles. Similiter si comparetur ad finem suum, quia data est ei virtus speculatiua, & motiua, per quam potest ordinare se ad sūmum bonum, secundùm hoc etiam voluntate primi incorruptibilis manet ad magnitudinem pœnæ, vel præmij, & ex creatione quidem habet, vt ex actione alterius nō possit corrumpi, nisi ex actione Dei, a relatione verò ad finem habet, quòd Deus velit eam non corrumpi. Trinitatis imago est in anima, quo ad memoriam, intelligentiam, & voluntatem, vel amorem, & hoc triplici similitudine, quia scilicet hæc tria sunt, vna essentia, vna vita, & tamen ad seinuicem referuntur, sicut illæ tres personæ, & etiam, quia æqualia sunt, & quia seinuicem capiunt: in his tamē etiam triplex est dissimilitudo, scilicet quia ita sunt in homine vno, quòd tamē non sunt homo, & quia homo habens ista tria, non est tres, sed vna persona, & quia sunt hominis vnius, non autem homo vnus. Aliter etiam assignatur in anima hæc imago, scilicet quantum ad mentem, & sui notitiam, & amorem. De mente enim sui notitia nascitur, quia si super seipsam reflectatur, sciet, quòd est, & quòd imago Dei est, à quo est, & ad quem finem est, & ex vtroque scilicet mente, & sui notitia procedit amor suipsius. Hæc quoque tria æqualia sunt, & inuicem se capiunt. Similitudinem autem Dei habet anima in se quò ad virtutes, & effectus earum. Nam & si Deo non conueniat credere, vel sperare, proprius tamen effectus fidei est assentire primæ veritati super omnia, & propter se, quod vtique facit Deus etiam verius, quàm homo. Effectus spei est confidere de Deo super omnia, & propter se, hoc etiam facit Deus. Similiter est de effectu charitatis, quod est diligere, sed tamen similitudo multiplex est. Prima omnimode identitatis qua filius Dei similis est patri. Secunda proprietatum conformitatis, de qua dicit Aristoteles, proprium est qualitatis secundùm eam simile, vel dissimile dici. Tertia repræsentationis, qua scilicet imago alicuius est ei similis. Quarta scilicet imitationis, qua scilicet aliquis patri suo similis dicitur, quando mores eius imitatur. Et hoc vltimo modo assimilatur homo Deo, scilicet discreta operatione, quæ est virtutis effectus.

De Localitate & qualitate animæ. Cap. XXXV.

Anima dicitur esse in loco multipliciter. Dicitur enim aliquid esse in loco proprie per circunscriptionem, & sic cōuenit soli corpori proprie. Minus autem propriè per diffinitionem, vel determinationem, & sic conuenit Angelo, & animæ separatæ, quia ita est vterque alicubi, quòd non alibi. Tertio modo per præsentiam in operatione, & sic dicitur Deus esse in omni loco. Animæ autem conueniunt omnes isti modi, primus tamen non proprie, sed per accidens. s. quoniam vnita est corpori, & corpus quidē prohibet aliud corpus à loco in quo est, sed nec anima corpus est, nec econuerso, verum sicut corpus corpus, sic anima animam prohibet a loco suo, quia separantur ab inuicem essentia, & operatione, & loco. Vnde nō possunt esse duæ animæ in vno corpore, nihil tamen prohibet dæmonem esse in humano corpore, licet anima sit in qualibet eius parte, q̄a anima est ibi per vnionem: dæmon autem nequaquam, ideo possunt simul esse. Quidam etiam dicunt, q̄ dæmon in vacuitate ventris, vel capitis est vbi anima non est, licet prima essentia sit continens omnes spiritus circunscriptos, non tamen habent in ea proprie circunscriptionem differentem, quia non habet longitudinem, latitudinem, & profunditatē, secundùm quàm in ea diuersi spiritus creati situentur intelligibiliter, sicut est de loco corporali, sed habet ambitum virtutis in operatione, intra quem possunt currere diuersæ animæ, & Angeli, qui dicuntur extra mitti respectu cœli Empyrei. Porrò anima quādo à corpore separatur, localiter mouetur, dicitur tamen per locum non moueri, quia non transit per locum eodem modo, quo corpus, ita. s. vt pars cō metiatur parti cum spiritualis substantia partem non habeat se metientem parti, corporali. Dicitur enim moueri per tempus, quia modo est in vno loco, etiam in alio, motus tamen eius est subitus, & simul totus. Est autem in singulis partibus corporis tota, quantum ad totalitatem essentiæ, idest perfecta in esse, nō tamen tota, idest secundum omnem sui potentiam, vel virtutē, vel operationem, multitudo verò potentiarum non infert maioritatem in anima, sed multiplicitatem. Tanta est igitur in sui corporis, vna parte, vel in duabus, quanta in omnibus, sed non tam multiplex. Non est ergo proprie quanta quantitate, sed virtute, & hæc quātitas pœnes operationem attenditur. Prima autem eius operatio est viuificare, alia verò fiunt mediante illa. Aliter autem potest dici quanta, scilicet quantum ad certum naturæ suæ terminum, vel modum, quem habet omnis creatura, quia solus Deus est immensus.

De Vnione animæ ad corpus. Cap. XXXVI.

De vnione animæ ad corpus, vide q̄ anima potest considerari, vel vt est substantia, & sic proprie dicitur spiritus, & in corpore per coexistentiam non per informationem, vel vt est forma, & sic dicitur anima quasi animās, & perficiens corpus, secundùm hoc est in eo, vt perfectio in suo perfectibili, sicut forma in materia. Vnde destructo corpore, destruitur anima inquantum forma, non tamen inquantum est substantia, idest spiritus. Quod autem dicit Augustinus animam non esse in corpore, vt formam in materia, non est intelligendum secundū omnem modum: quia scilicet anima separatur à corpore secundū, quod est substantia, forma verò secundùm rem nullo modo separatur à materia. Itaque non est anima vnita corpori per modum continuationis, quia continuatio terminum habet, secundùm quem res alteri coniungitur, nec est per totum id cū quo continuatur, anima autem est per totum corpus absque termino, & situ. Vnde dicit Augustinus, q̄ non est in corpore sicut vinum in vtre, sed toti corpori coniuncta est eadem ratione nec per modum contiguitatis. Sed nec per modum mixtionis, quia in mixtione oportet esse partium diuisionem, & quia non potest quodcunque quantocunque misceri: anima verò quantocunque coniungitur corpori, similiter per modum impressionis: impressum enim non subsistit sine eo, cui fit impressio, sicut patet in forma impressa statuæ, vel sigillo, sed per modum agglutinationis, quando enim ægreditur, vel exciditur semen ab homine in generatione pueri, quidam spiritus, qui dicitur ædificator, vel artifex simul ægreditur, qui dispositiones acquirit in corpore priusquam anima infundatur, & quasi ad eam recipiendam corpus habilitat, vel coaptat, sicque ista duo in vnum agglutinant. Sunt enim vnum non vt continuum, vel indiuisibile, sed vnum ratione, non quia eadem sit ratio vtriusque, sed quia faciunt vnum, cuius est vna ratio, scilicet hominem. Est autem triplex vnitas in corporibus. Prima est, quæ surgit ex duplici dependentia, scilicet materiæ ad formam, & econuerso. Et talis est in eis, quæ sunt ingenerabilia, & incorruptibilia, vt corpora cœlestia, hæc est maior vnitas in corporibus, quæ scilicet nec materiam separari sinit a forma, nec econuerso. Secunda, quæ surgit ex vnico respectu, vel dependentia, scilicet formæ ad materiam, & nō econuerso, talis est in omnibus corruptibilibus, & hæc est minor scilicet, quæ materiam separari sinit à forma, & econuerso, vt quando ex igne fit aer, perit forma ignis, & manet materia transiens

transiens in aliam formam. Tertia, qua aliqua duo ita coniunguntur, vt vtrunq; separabile sit, & hæc est minima, talis est inter animam, & corpus. Veruntamen miro modo cum homo habeat in se continuare superiora, & inferiora. Hanc triplicē vnitatem habet in se secundùm diuersa. Prima est enim in anima secundùm se considerata. Secunda in corpore. Tertia in toto homine. Notandum autem, ꝙ quasdam dispositiones habet anima in se tantum, vt complexionem, & compositionem, & solutionem continuitatis. Quasdam verò dispositiones habet anima ex hoc, quod est habens corpus, vt sunt concupiscentia, & iracundia, & imaginatione, quæ sunt etiam in anima separata per compositionem ad corpus. Quasdam verò habet corpus inquantum est habens animam sicut somnus, & vigilia, ægritudo, & sanitas. Quasdam verò habet homo ratione coniuncti ex corpore, & anima, sicut ædificare, & artificia perficere.

Epilogus de viribus animæ. Cap. XXXVII.

VNa est igitur anima in homine, cuius potentiæ sunt tres, scilicet vegetabilis, sensibilis, rationalis, in vna substantia fundatæ. Videtur quidem Aristoteles velle, ꝙ corpus hominis in vtero matris prius vegetetur, quàm sentiat, & prius ē in eodem sit sensus, quàm intellectus, non tamen oportet, ꝙ ibi sint tres animæ, vel incorporeæ substantiæ, sed vna, quæ prius habuit vim vegetandi, postmodum accepit vim animandi, vel sensificandi, & tandem vim intelligendi. Prima est quasi materialis dispositio ad secundam recipiendam, & secunda ad tertiam, quæ est vltima perfectio, siue completio, vnde & sola dicitur anima. Ideoque etiam licèt videatur puer esse animal antequam homo, quia corpus habet, & animam sensibilem antequā rationalem, nō ob hoc sequitur, ꝙ sit Asinus, vel Capra, vel aliquod aliorum ab homine, quia nondum est animal perfectum, illud enim, quod habet materiale est ab vltimo completiuum, idest ab intellectu, qui est perfectio corporis. Est enim completissima omnium virtutum, quæ sunt in corporibus, & est in corpore mediante sensibili, quæ tamen non est medium per modū materialis dispositionis ex toto, quia exercet operationes suas in corpore, nec est medium rationalis, vel intellectiuæ ad hoc, vt sit, sed ad hoc, vt sit in homine, vnde illa destructa, destruit & ista, non in se, sed in homine, idest ad hoc, vt non sit in homine. Itaque illæ duæ, quæ sunt quasi materiales ad tertiam, corrumpuntur cum corpore, scilicet in morte, & tertia manet ab alijs separata, & ab ipso corpore. In viuentibus quoque nihil ꝓhibet eam ad operationes intelligibiles rapi, nec ob hoc potest ab alijs separari potentijs omnino, sed ea ex toto illuc conuersa, sicut in raptu Pauli remanent aliæ duæ pœnes quas consistit regimen corporis, & per quas conseruatur in esse vitali. Potentiæ vegetabilis animæ tres sunt, scilicet nutritiua, augmentatiua, generatiua. Potentia sensibilis diuiditur in apprehensiuam, & motiuam. Apprehensiua quoque subdiuiditur in apprehensiuam exteriorem, & interiorem. Exterior diuiditur in quinque sensus scilicet visum, auditum, odoratum, gustum, tactum. Interior similiter in quinque, scilicet sensum communem, imaginationem, vim cogitatiuam, æstimatiuam, memoratiuam. Potētia motiua duplex est. Vna, quæ imperat motiua. Alia quæ efficit motum. Imperatiua quoque motus duplex est, scilicet concupiscibilis ad propinquandum, & irascibilis ad repellendum. Potentia verò rationalis diuiditur in virtutem sciendi, & agendi, quarū vnaquæq; vocatur intellectus. s. theoricus, & practic⁹.

De Ratione, & sensualitate. Cap. XXXVIII.

RAtio est aspectus animi, quo per seipsum non per corpus verum intuetur. Ratio bipartita est, secundùm officia. s. ad superiora contemplanda, & inferiora administranda. In hac homo præcellit brutis. Sensualitas autem est vtriusque cōmunis, & hoc secundùm vnam rationem. s. secundùm se non tamen ratione peccati, sed propter ordinationem, quàm habet in homine ad vlteriorem potentiam, idest rationalem in qua abundat super bruta, propter hunc enim ordinem aliquo modo perfectior est in homine, quàm in brutis, & ideo in humana contingit esse peccatum, in brutali non. Differunt autem fantasia, & sensualitas, quia fantasia est vis, secundùm quam apparet aliqd esse bonum, & malum. Sensualitas verò vis, secundùm quam ꝑcipitur esse bonum vt nunc, aut malum. Diuiditur autem ꝓpriè ratio contra sensualitatem, & intellectus contra fantasiam. Quidam etiam diuidunt sensualitatem sicut & rationem in duas partes, scilicet inferiorem, quæ mouet ad illicita, & superiorem, quæ ad licita, & corpori necessaria. Primæ motus pœna est, & culpa. Secundæ verò si est moderatus, nec culpa, nec pœna, si immoderatus, & culpa, & pœna. Tripliciter autem accipitur sensualitas, aliqñ pro vi sensitiua interiori, quā vocat Aristoteles sensum cōem, idest virtutem quandam cui creduntur omnia sensibilia, & discernit a singulis singula. Aliqñ verò ꝓ vi motiua interiori, quæ extenditur in quinque corporis sensus, & appetitus. Aliqñ etiam pro inferiori parte rationis, quæ circa sensualia negociatur. Ratio quoque multipliciter accipitur. Dr̄ enim qñq; mens, in qua præcellit homo bestijs. Et sic tres vires comprehēdit. s. rationalem, concupiscibilem, & irascibilem, s̄m hoc intellectus non est ratio, sed potentia quædam rationis, qñque verò sumitur in diuisione contra concupiscibilem, & irascibilē, & sic intellectus, & ratio sunt eadem potentia, sed intellectus dr̄ inquantum apprehendit, ratio inquantum iudicat. Tertio modo sumitur, & fortè magis propriè s̄m, qđ est vis quædam media inter sensum, & intellectum conferens. s. intelligibile cum sensibili, sicut sensus cōis, sensibile vnius sensus cū sensibili alterius, quia sicut vnus sensus particularis non apprehendit, qđ alius, sic nec intellectus sensibilia suo modo, nec sensus intelligibilia suo modo. Horum igitur collatera vis dr̄ ratio, quæ est animæ rationalis s̄m, qđ est coniuncta corpori, & ab ea sumitur hæc differētia rationale in diffinitione hominis: nam quia per eam solam homo separatur, & à superioribus, & ab inferioribus, per intellectum enim conuenit cum Angelis, & per sensum conuenit cum brutis, ideo à neutro horum sumitur eius differentia, sed a ratione, quæ collatera est vtriusque, super hoc autem est intellectus conferens intelligibile cum intelligibili, ita ꝙ tres sunt collateræ in homine. s. sensus communis, & ratio, & intellectus. Et sensum quidem necesse est corrumpi cum corpore, similiter, & rationem secundùm hunc modum. Solus autem intellectus corrumpi non potest, quia separabilis est.

De Libero arbitrio. Cap. XXXIX.

LIberum arbitrium est facultas rationis, & voluntas qña bonum eligitur gratia assistente, malum verò gratia desistente, voluntas est motus animi cogente nullo ad aliquid non admittendum, vel adipiscendum. Itaque rationis officium multiplex est. Primum est comprehendere, & secundùm hoc dicitur intellectus. Secundum ratiocinari, idest rationes ad aliquid ostendendum inducere, & secundùm hoc dicitur vis rationalis. Tertium discernere, & sic propriè dicitur ratio. Quartum media inuenire, & sic ingenium. Quintum eligere, & sic voluntas liberi arbitrij. Liberum enim arbitrium dicitur secundùm vtrunque officium, scilicet discernendi, & eligendi. Sextum cœlestia contemplari, & sic synderesis. Septimum inferiora disponere, & sic sensualitas, vel inferior pars rationis, & quantum ad duo vltima comparatur Viro, & Mulieri propter quatuor. Nam sicut vir regit mulierem, sic superior ratio secundùm quod intelligit Dei voluntatem à malo retrahit, & ad bonum mouet inferiorem. Vnde & ex ea tanquam filios bonos generat bona opera, & hæc est secunda causa. Tertia quia sicut de Adam sumpta est Eua, ita ex contemplatione cœlestium, & cognitione diuinæ voluntatis oritur discreta administratio temporalium. Quarta quia non poterat aliqua vis animæ dari synderesi in adiutorium simile sibi, nisi ratio inferior. Nam aliæ vires per se sine discretione sunt, voluntas quidem nunquam contradicit rationi, secundùm quod dicitur esse eadem potentia cum ratione. Est enim voluntas appetitus secundùm rationem, qui est in vi rationabili, non tamen inquantum est rationabilis, sed quantum est appetens secundùm rationem, vel imperans appetitui. Appetitus autem secundùm fantasiam, qui est desiderium, est in vi concupiscibili, & hoc dico secundùm quod concupiscibilis, & irascibilis communes sunt nobis cum brutis, nam rationalis nullo modo conuenit eis. Quod autem dicunt sancti, liberum arbitrium esse liberius in Angelis, & hominibus bonis, quàm in malis, intelligendum est liberius, id est pluribus libertatibus liberum. Triplex enim est libertas, scilicet à necessitate, à peccato, à miseria. A necessitate autem duplici, scilicet ineuitabilitatis, & coactionis, maior ergo est libertas in Angelis, quàm in hominibus, quia illi tres habent plenarias libertates, scilicet à peccato, à miseria, à necessitate coactionis, sed ineuitabiliter volunt bonum, nec hoc minuit libertatem eorum, sed potius auget, quia ita liberè volunt bonum, quòd omnino nolunt peccare, nec sentiunt aliquod impulsiuum ad malum. Boni autem homines tres habent libertates, sed non omnes plenarias, scilicet à necessitate coactionis, & à peccato, sed non ex toto, & à miseria, sed adhuc spe, nondum re, liberiores ergo sunt, quàm mali, quia duas tantùm habent, scilicet à necessitate duplici, mali quoque homines liberiores sunt quàm dæmones, qui vnam tantùm habent, scilicet à necessitate coactionis.

De Synderesi. Cap. XL.

SInderesis est scintilla conscientiæ in speculamentis constituta, cuius est peccato remurmurare, & errata corrigere, & hæc est quæ mouet liberum arbitrium in bonum commune, & retrahit à malo communi, huius enim iudicium est circa commune

mune tantum immediate,rationis autem circa bonum singulare. Præterea, ratio iudicat cum deliberatione,synderesis autem absque vlla deliberatione dictat malum non esse faciendum, sed bonum,non enim est apud eam iudicium deliberationis,sed tantùm executionis. Differt autem à voluntate naturali secundùm rationem,quia ista est pura potentia,synderesis autem potentia habitualis, idem tamen sunt in subiecto. Voluntas etiam naturalis in plura bona mouet,quàm hęc,quia non solum in bona rationabilia, sed etiam in naturabilia, & vitalia. Motus autē synderesis est tam in cognitiuis, quàm affectiuis, sed magis ꝓprie in affectiuis,sub hoc nomine synderesis, nam ratione lucis, vel cognitionis dr̃ intelligentia,ratione affectus synderesis.i.diuisio, quia semper est diuisiua inter bonum,& malum,& vr̄ esse vis separata ab alijs tribus.s.rationabili,concupiscibili,& irascibili,secundùm hoc nullo modo peccat,quia non ipsa se præcipitat, sed inferior ratio nebula peccati lumen eius obnubilat, ita ꝙ minus potens est in executione sui effectus, vt in remurmuratione contra peccatum, & hæc ipsa obnubilatio, vel declinatio dr̃ eius præcipitatio,vnde nec ei primo,& propriè debetur pœna in inferno, sed sicut in corpore dolente vno membro dolent & omnia alia,quia vnita sunt in vna vita,sic & in anima dū puniuntur aliæ vires siue anima ſm illas,per quas peccauit,torquetur etiam & dolet,in synderesi per quam non peccauit. Veruntamen propriè loquendo nec vires animæ puniuntur, nec anima etiam in viribus,sed in substantia sua pro operibus virium. Non est autem extincta synderesis etiam in hæresiarchis, licèt enim errant in particulari, supponentes hanc esse veram fidem,quàm credunt in communi, tamen placet eis veritas,& bonitas,& displicet error ac malitia. Vnde quãdoque cognito errore redeūt ad veram fidem. Et est simile de illo, qui scit in vniuersali omnem mulam esse sterilem,& tamen cum videt aliquam crossam credit eam habere in vtero, sed quando pertractat,& confert recedit error. Non est enim itaque error in synderesi,quæ in communi consistit, sed in ratione, quæ ad particulare descendit. Similiter in Iudæis non est extincta , sed nec in desperatis omnino,nec etiam in damnatis. Ad quod videndum nota,ꝙ duo sūt principales effectus synderesis,scilicet cognitio,& affectio. Affectio duas habet partes. Instinctum boni,qui duplex est,vel boni simpliciter, vel in collatione ad gratiam, vel gloriam. Et displicētia mali,q̃ similiter est duplex. Vel mali simpliciter,vel in collatione ad pœnam. In diabolo extincta est synderesis,ad instinctum boni omnino , vel etiam quò ad detestationem mali, nisi tantùm in collatione ad pœnam. In damnatis animabus extincta est similiter, quò ad instinctum boni vtroque modo,sed remanet quò ad displicentiam mali vtroque modo, habent enim remorsum conscientiæ. Vnde patet,ꝙ eis displicet culpa præterita quadam pœnitentia infructuosa. Alia tamen est opinio , ꝙ tam in his, quàm in diabolo extincta est absolutè, quantum ad displicentiam mali culpæ . Displicentia verò mali in collatione ad pœnam reseruatur eis ad ipsius pœnæ accumulationem. In desperatis autem extincta est vno tantum modo,scilicet quò ad instinctum boni comparati ad gratiam , vel ad gloriam, sed remanet quò ad instinctum boni simpliciter, & quò ad displicentiam vtroque modo.

De Dignitate hominis, & creatione mulieris. Cap. XLI.

PОrrò excepta illa potissima Trinitatis imagine , quæ est in mente hominis, in qua communicat cum Angelo. In quinque specialiter imaginem Dei gerit homo. Primum est auctoritas dominationis,quia sicut Deus omnium Dominus.s.cœlestium,terrestrium,& infernorum,sic & homo mundo sensibili prælatus est . Secundum auctoritas principij,quia sicut Deus principium est omnium per creationem, sic Adam omnium hominum per generationem. Tertium quia sicut Deus habet cōuenientiam cum omnibus, vel econuerso, vnde & dicitur mundus Archetypus,sic & homo vnde dicitur Microcosmus. Quartum,quia sicut Deus omnium finis est, sic & homo totius creaturæ, quæ propter ipsum facta est . Vnde licèt primus omnium sit secundùm ordinem rationis , vltimus tamen est secundùm ordinem naturæ , quia vltimus omnium creatus est. Quintum quia sicut Deus est vbique totus in maiori mundo,sic & anima hominis in suo mundo , idest in corpore humano , itaque non exprimit scriptura de Angelo , quòd ad imaginem Dei sit factus,sed tantùm in homine , quia in pluribus assimilatur Deo, quàm Angelus , licèt Angelus magis assimiletur quantum ad simplicitatem intellectus,vel forte,quia magis de eo dicitur,scilicet quòd sit lux , & hoc sufficit ad exprimendum dignitatem illius , vel etiam quia de Angelo nihil dicit scriptura,quod videatur eius nobilitati derogare , de homine autem dicit vile quid,scilicet quòd secundùm corpus sit formatus de limo terræ. Ideoque oportuit eius dignitatem insinuari,quæ est ex parte animæ, hominem itaque perfectum de agro damasceno, vbi eum formauerat in Paradisum transtulit. De latere ipsius dormientis costam detraxit, vnde mulierem formauit. Adam euigilans nomen ei imponit , & de matrimonio carnali, ac spirituali prophetauit. Mulier quoque licet prædita sit ratione sicut vir,dicitur tamen esse gloria viri,non tamen imago Dei,eadem ratione,qua nec Angelus,& etiam maiori,quia scilicet viro subdita est non domina, & quia non est origo omnium sicut ille,& quia non est a Deo facta immediate,sed formata de viri latere, & quia non habuit ab initio rationem ita limpidam sicut vir, vnde à Diabolo seducta est,non vir. Item propter duplex misterium,scilicet Christi,& Ecclesiæ, superioris, & inferioris partis rationis. In vtroque enim vir præfertur mulieri.

De primo statu amborum parentum , & lapsu in peccatum. Cap. XLII.

PОrrò in statu innocentiæ cum essent nudi nihil putabant velandum, quia nihil senserunt refrenandum. His itaque datum,& pręceptum naturæ à Deo triplex. Primum pertinēs ad sustentationem corporis sui de comedendo, scilicet ex omni ligno Paradisi. Secundum ad multiplicationem generis sui, qđ implendum erat per legem matrimonij . Tertium ad dilectionem Dei, & proximi , quod in corde eius scriptum erat digito Dei. Quartum quoque præceptum disciplinæ datum est eis ad probationem obedientiæ,scilicet de ligno scientiæ boni,& mali non tangendo,horum verò fœlicitati Diabolus inuidens tentare agressus est mulierem per Serpentem , & virum per mulierem. Mulier ad suggestionem Serpentis elata,quatuor modis peccauit,scilicet diuinitatem rapere volendo,contra prohibitionem comedendo, virum ad comedendum inuitando,ad interrogationem domini culpam suam excusando. Vir autem non quidem seductus,vt deitatem se posse rapere crederet,sed quadam amicabili beniuolentia illectus,vt mulierem offendere se timeret, si non oblatum pomum comederet, duobus tamen modis peccauit,scilicet comedendo, & se excusando, vnde Mulier plus peccauit,quàm vir,quia pluribus peccatis, & etiam in plures,scilicet in Deum,in proximum, & in se, & iterum,quia ex maiori tumore , & quia peiori intentione , scilicet vt esset sicut Deus. Ideoque etiam alio modo plus peccauit , idest damnosius,quia punita est grauius. Veruntamen vir vno modo grauius peccauit, idest grauiori peccandi origine , quia scilicet ex certa scientia cum mulier seducta quodammodo peccauerit ex ignorantia. Denique peccatum eorum in tribus punitum est , scilicet in se, & in tota posteritate sua, & in tota visibili creatura . In seipso quidem tripliciter , scilicet quia gratia Dei nudati, & in natura sua corrupti, & de Paradiso eiecti,excepta etiam pœna gehennali,cui profecto donec ad pœnitentiam sui reatus obtinuerunt indulgentiam fuerunt obligati. Porrò inter illud peccatum primum apostasiæ , & vltimam pœnam gehennæ, media,quæ sunt peccata,sunt & pœnæ. Iusto enim iudicio Dei crimina criminibus vindicantur , & supplicia peccantium non tantùm sunt tormenta, sed vitiorum incrementa.

De Multiplici diuisione peccati. Cap. XLIII.

PEccatum autem diuiditur in originale , & actuale. Actuale in duo,scilicet veniale, & mortale. Mortale verò in delictū, & commissum. Delictum autem in duo,scilicet ignorantiam,& omissionem. Ignorantia præcipuè culpabilis est in sacerdotibus, & Prælatis,& iudicibus, qui maxime tenentur scire,& quorum officium est interrogati de lege respondere, maximè verò in furiosis excusabilis est,in dormientibus,& in ebrijs,qui rationem habentes ligatam non valent inter bonum & malum discernere. Ad omissionem verò pertinet etiam negligentia. Commissum diuiditur in septem vitia capitalia, quorum radix est Superbia,germina verò multiplicia, ex Superbia quidem nascitur inanis gloria, superbus enim vult ab omnibus laudari,vt ab oībus possit honorari. Et hac autem inuidia,quia dum laus appetitur eadem alij inuidētur . Ex hac iterum Ira,quia dum mens ex aliena fœlicitate torquetur, necesse est,vt oculus mentis per iracundiam turbetur . Ex Ira autem Accidia , quia dum mens inordinate turbatur, omne bonum in fastidium ei vertitur , ex Accidia verò Auaritia , quia dum turbata mens, & tristis nullam interius cōsolationem sentit, foris eam in terrenis per Auaritiam quærit . Ex Auaritia quoque Gula , quia quod Auaritia congregauit Gula depascit , vnde diuites solent esse gulosi,sicut ille, qui epulabatur quotidie splendide. Ex Gula autē Luxuria, quia venter, & genitalia vicina sunt, & pro vicinitate membrorum sequitur confœderatio vitiorum . Ex his itaque vitijs sibinuicem connexis quasi cathena efficitur , qua peccator ligatur,& ad infernum trahitur . Superbia quatuor species habet,iuxta illud. Ex se pro meritis falso plus omnibus instans.

De

De Peccato cordis, & oris, & operis. Cap. XLIIII.

ALiter peccatum diuiditur in peccatum cordis, oris, & operis. Peccatum cordis in tria. s. cogitationis, & delectationis, consensus. Peccatum cogitationis est propriè error, qui triplex est. s. error conscientiæ, & infidelitatis, & praui iudicij. Ex errore conscientiæ oritur perplexitas. Ex prauo iudicio personarum acceptio, quæ committitur tripliciter. s. in bonorum exhibitione, in iudicij exactione, in promotione quoque ad dignitates. Peccatum oris multiplex est, in sermone enim requirũtur tria. s. veritas, bonitas, æquitas siue rectitudo. Contra veritatem peccatur in verbo tripliciter. Aut quia veritas violatur, quod fit per mendaciũ. Aut quia contemnitur, qđ fit per periurium. Aut impugnatur, qđ fit per contentionem. Contra bonitatem verò dupliciter. s. contra honestatem per scurrilitatem. Contra vtilitatẽ per vaniloquium, & multiloquium siue garrulitatem. Contra rectitudinem dupliciter. s. in laude, & vituperatione, in laude quando laudatur non laudandum, qđ fit dupliciter. Vel in laude aliena, quod fit per adulationem, vel in propria per iactantiam, in vituperio similiter quãdo vituperatur Deus, qđ fit per blasphemiam, aut proximus, & hoc dupliciter. Aut imprecando pœnam, qđ fit per maledictionem, aut improperando culpam, & hoc dupliciter. Aut apertè, qđ fit per contumeliam. Aut occultè, qđ fit per detractionem. Mendacium triplex est. s. perniciosum, officiosum, iocosum. Aliter verò diuiditur in octo genera sm Aug. Periurium triplex est contra tres comites iuramenti s. veritatem, iustitiam, discretionem. Iuramẽtum quoque diuiditur in assertorium, & promissorium, spontaneum, & coactum, licitum, & illicitum. Adulatio est triplex. s. bonum non habitum alicui attribuens, habitum extollens, malum nutriens. Maledictum. s. triplex. s. subreptionis ex motu subito. Simulationis non ex animo, & hæc duo genera venialia esse dicũtur. Tertium verò. s. odij mortalis est. Detractio fit septem modis. s. bonum alterius negando, supprimendo, deprimendo, deprauando, malum occultum reuelando, augmentando, adinueniendo. Peccatum operis triplex, scilicet impietas ad Deum, flagitium in seipso, facinus in proximum.

De Speciebus impietatis, quæ committitur in Deum. Cap. XLV.

IMpietas triplex est, aut enim fit derogando diuinæ sublimitati, quæ attribuitur patri, aut veritati, quæ filio, aut in sanctitati, quæ Spirituisancto. Eius sublimitati debetur honor, cui derogatur tripliciter. s. aut cultum ei debitum alij impendendo, qđ fit per idolatriam, aut cultum indebitum ei impendendo, quod fit per superstitionem iudaicam, aut à cultu eius debito retrocedendo, qđ fit per apostasiam. Quæ triplex est, aut enim receditur à fide, & sic est perfidia, aut à præcepto, & sic inobedientia, aut à religione, & sic irregularitas. Inobedientia est triplex, tribus enim debemus obedientiam. s. primo Deo, deinde Prælatis, tertio Parentibus. Apostasia fit irregulariter multis modis s. coronam, vel tonsuram dimittendo, vxorem ducendo, vestem religionis, vel clericalem abijciendo, ad sæculum redeundo. Veritati diuinę cui debetur fides derogatur tripliciter, scilicet aut ei contradicendo, quod fit per hæresim, aut quod eius est proprium sibi falsò ascribendo. s. futura prædicere, quod fit per diuinationem, aut mendacijs innitendo, quod fit per sortilegium. Diuinatio multiplex est, fit enim corporibus mortuorum, illa quæ dicitur Nigromantia, in igne Pyromantia, in aere Aeromantia, in aqua Hidromantia, in terra Geomantia, &c. Ad sortilegium pertinet diuinatio sortium, carmina Vetularum, obseruantia Calendarum Ianuarij, quasi in præsagium boni euentus futuri per totum annum, & omnia huiusmodi superstitiosa. Omnes quoque ligaturæ, ac remedia, quæ medicorum condemnat disciplina. Ad hæresim verò pertinet scisma. Similiter sanctitati diuinæ derogatur tripliciter, scilicet aut sanctitatem falsò simulando, quasi in eius derisionem, quod fit per hypocrisim, aut eius sacra dona vilificando, idest sub vili precio ponendo, quod fit per symoniam, aut sanctificata violando, quod fit tripliciter, scilicet aut violatione sacri loci, quod fit per sacrilegium propriè, aut sacri temporis, quod fit per transgressionem Sabbati, aut feriarum, aut sacræ rei, & hoc tripliciter, scilicet aut rei, quam ipse Dominus sibi sanctificauit, vt sunt decimæ, & primitiæ, aut quam ipse homo sponte Deo consecrauit, vt sunt vota, vel votiua, aut quã Deo sanctificauit, vel institutio Ecclesiastica sanxit, vel consuetudo approbauit, vt sunt oblationes, & huiusmodi, hæc enim omnia retinere est sanctificata Deo violare. Symonia tres habet differentias, venditur enim aliquando spirituale, vt sacramenta, aliquando annexum spirituali, vt præbenda, aliquando verò spirituale, & annexum spirituali, vt prædicatio. Sacrilegium similiter tres habet differentias, committitur enim quandoque ratione personæ, vt cum clericus, vel religiosus verberatur, quandoque ratione loci, vt cum Ecclesiæ, vel cimiterij emunitas violatur, quandoque verò ratione rei, vt cum sacra, vel sacro vsui deputata vsurpantur. Sabbati violatio triplex est, contra triplicem requiem, vel ocium sanctum, est enim ocium sanctum corporale, contra quod peccatur primo modo, scilicet die dominico seruilia operando, & est spirituale, contra quod est secundo modo, scilicet mentis contemplationem pœnitus deserendo, & ocium cœleste, contra quod tertio modo, scilicet ab eius desiderio torpendo, & in præsenti vita male ociando. Fractio voti duplex est, est enim votum simplex, & solẽne.

De Speciebus flagitij, quod in seipsum. Cap. XLVI.

FLagitiũ verò duplex est. Cum enim in corpore humano sit duplex vis conseruatiua, scilicet vna ad conseruationem indiuidui, hæc est nutritiua, alia ad conseruationem speciei, scilicet generatiua, peccat homo in carne sua, aut ex inordinatione generatiuę, & hoc per Luxuriam, aut nutritiuę, & hoc per Gulam, sed dupliciter, aut quantum ad cibum, & sic est ingluuies siue gulositas, aut quantum ad potum, & sic est ebrietas. Gulositas autem committitur quinque modis iuxta illud. Præ, propriè, lautè, nimis ardenter, studiose. Luxuria quoque plures habetur species, aut enim committitur in coitu naturali, aut contra naturam. Si primo modo, aut in vxorem propriam, quod fit per immoderatum vsum, vel amorem, vel in aliam, & tunc aut in consanguineam, & est incœstus, aut in extraneam, & tunc aut in virginem, aut in corruptam. In virgine autem dupliciter, illa consentiente, & sic est stuprum, aut renitente, & sic est raptus. In corruptam similiter dupliciter, aut in cõiugatam, & est adulterium, aut in solutam, & tunc aut in priuatam personam, & dicitur fornicatio, aut in publicam meretricem, & sic est meretricium. Contra naturam verò peccatur dupliciter, scilicet aut in seipsum, & dicitur mollicies, aut in alium, & sic est Sodomia, quæ etiam ipsa quatuor habet ramos. Hanc enim turpitudinem aut facit masculus cum masculo, vel fœmina, cum fœmina, vel masculus cum fœmina, in membro, scilicet ad hoc non concesso, vel masculus, aut fœmina, cum bruto. Ad luxuriam quoque pertinet vtcunque nocturna pollutio, quæ tamen aliquando euenit ex naturæ superfluitate, aliquando ex infirmitate, aliquando ex crapula præcedente aliquando ex turpi imaginatione, & hoc dupliciter, aliquando ex præcedenti vigilantis cogitatione, aliquando ex sola somni illusione.

De speciebus facinoris, quod in proximum, & de peccato in Spiritumsanctum. Cap. XLVII.

FAcinus similiter triplex est. Committitur enim lædendo proximum, aut in anima, aut in corpore, aut in possessione. In anima læditur per scandalum. Est autem scandalum duplex, scilicet actiuum, & passiuum. In corpore autem nocetur tripliciter, scilicet aut corporaliter eum vexando, quod fit per angariã, aut corporaliter lædendo, vel percutiendo, quod fit per iniectionem manuum violentam, aut vitam corporis omnino destruendo, quod fit per homicidium. In possessione similiter tripliciter læditur, scilicet vt debitum ei negando, quod fit per auaritiam, vel tenacitatem, quæ negat pauperi eleemosynam, vel rem ab eo possessam surripiendo, quod fit per rapacitatem, vel eam pœnitus destruendo, quod fit per incendia, & huiusmodi. Res autem proximi surripitur dupliciter, scilicet apertè, & occultè. Apertè dupliciter, vel ipso vtcunque permittente, quod fit per vsuram, vel pœnitus renitente, quod fit per rapinam. Occultè similiter dupliciter, vel in eius absentia, quod fit per furtum, vel in præsentia, quod fit per fraudem, vt in negocijs. Omnium autem peccatorum maximum, & quasi summum, & finis omnium, est peccatum in Spiritumsanctum, cuius species sunt quinque, scilicet præsumptio, &c. peccatum enim in Spiritumsanctum propriè dicitur malitiosa, & obstinata impugnatio diuinæ bonitatis. Impugnatur autem dupliciter, quia duplicem habet respectum, scilicet vnum ad ipsum Deum, alium ad nos. Respectu Dei potest dupliciter impugnari, scilicet nimis extendendo, quod fit per præsumptionem, vel nimis restringendo, quod fit per desperationem. Respectu nostri potest quis eam impugnare dupliciter, vel in seipso quod fit per finalem impœnitentiam, idest per finale propositum non pœnitendi, vel in alio, & hoc dupliciter, vel quò ad intellectum, & sic est agnitæ veritatis impugnatio, vel quò ad effectum, & sic est fraternæ charitatis oppugnatio.

De Sequela peccati, & reparatione lapsi per pœnitentiam, & virtutes. Cap. XLVIII.

PEccatum autem generaliter tria maxima incommoda sequuntur, scilicet subtractio omnium gratuitorum, corruptio naturalium, obligatio pœnæ æternæ, sed & peccatum peccato punitur, vt supra dictum est. Veruntamen etiam illum

primum

primum parentem, nostræ perditionis auctorem, legimus, & credimus per pœnitentiam, & fidem futurorum a reatu suo fuisse purgatum, ac septiformi spiritus gratia renouatum. Vnde & Dominus eum, vt pius pater filium de peccato suo corripuit, eique pœnitentiam iniunxit, scilicet laborem manuum, & abstinentiã ciborum, vestemq; lugubrem ei circundedit, ac de loco voluptatis ad exilij locum eum eduxit. Pœnitentia tres habet partes, scilicet contritionem, confessionem, satisfactionem. Per contritionem quoque remittitur peccatum, & dicitur à doctoribus, quod in iustificationem impij quatuor concurrunt, tempore simul non natura, scilicet gratiæ infusio, motus liberi arbitrij, contritio peccati remissi. Confessio debet esse simplex, & humilis, verecunda, &c. Satisfactionis tres sunt partes, scilicet oratio cõtra Superbiam, ieiunium contra carnis concupiscentiam, eleemosyna contra Auaritiam. Species pœnitentiæ sunt tres, scilicet solemnis, & publica, & priuata, dicitur autem Sacerdos aliquem ligare, & soluere tripliciter, scilicet vno modo ligatum, vel solutum ostendendo. Item pœnitentiæ satisfactionem iniungendo, vel aliquid ex ea virtute clauium remittendo. Item excommunicando, vel sententiam relaxando. Per pœnitentiam recuperantur virtutes, quarum tres dicuntur Theologicæ. In quibus totus Trinitatis cultus consistit, Fides scilicet, qua delectamur in Deo per modum æstimationis: Spes, qua per modum confidentiæ, & Charitas per modum coniunctionis.

De Fide, & Spe. Cap. XLIX.

FIdes, est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Articuli fidei sunt quatuordecim, qui in symbolo exprimuntur, septem de diuinitate, quorum primus est vnum Deum esse. Secundus Patrem esse vnum Deum. Tertius Filium esse vnum Deum. Quartus Spiritumsanctum esse vnum Deum, vnum Deum esse trinum, & vnum, non est alius articulus, quàm isti quatuor. Quintus est Deum peccata remittere his tantùm, qui sunt de Ecclesia Catholica. Sextus Deum mortuos suscitaturum. Septimus ipsum remuneratorem bonorum in vita æterna, sub quo etiam comprehenditur ipsum esse punitorem malorum in gehenna. Septem verò de humanitate sunt: Filium Dei conceptum esse de Spiritusancto, ex Maria Virgine natum esse, mortuum fuisse, ad inferos secundùm animam descendisse, à mortuis resurrexisse, ad cœlos ascendisse, & ad dexteram Patris, idest ad æqualitatem eius per omnia inquantum Deus, vel in potioribus bonis eius potissimo modo secundùm, quod homo, sedere, scilicet tanquam iudicem venturum. Vnde septimus Articulus est ipsum bonos, & malos iudicaturum esse, & est eadem fides modernorum, & antiquorum. Idem enim est articulus Christum esse, nasciturum, & esse natum, sed olim sufficiebat simplicibus explicite credere vnum Deum esse creatorem, ac remuneratorem omnium, & huiusmodi, dummodo crederent implicitè quicquid credebat Moyses, modò verò oportet credere explicitè omnes illos articulos, de quibus Ecclesia solennizat, vt Conceptionem, Natiuitatem, Circuncisionem, Passionem, Resurrectionem, & huiusmodi, quia veritas propalata est, non solùm per rei exhibitionem etiam per Apostolorum prædicationem per miraculorum confirmationem, per solennitatum frequentationem, quod non fuit in veteri testamento. Veruntamen etiam tunc maiores in populo, quibus facta est reuelatio tenebantur explicitè credere omnes articulos sibi reuelatos. Spes autem à fide differt, quia Fides est de bonis proprijs, & alienis, Spes autem tantùm de proprijs. Differt autem à timore virtutis etiam quò ad extrema, nam extrema Spei, sunt desperatio, & præsumptio, extrema timoris pusillanimitas, & temeritas, licèt autem spes sit certa expectatio futuræ beatitudinis proueniens ex gratia, & meritis præcedentibus, tamen Sancti, qui sunt in patria spem non habent, quia stola corporis, quam expectant, non est beatitudo, neque pars beatitudinis, sed quædam redundantia glorificationis animæ. Christus etiam in via, nec habuit fidem, nec spem, quia semper fuit verus comprehensor, habuit tamen quandam certam boni expectationem, iuxta illud: In te Domine speraui. Quod non fuerit alicuius virtutis propriè, sed rationis. Sancti verò, qui olim erant in Limbo, habebant, & fidem, & spem, licet non mererentur sibi, quia non erant in loco merendi, sed certitudo spei eorum, quasi media erat inter certitudinem viæ, & patriæ, maior ista, minor illa. Certitudo viæ timorem habet, & separationis, & pœnæ, certitudo patriæ possessionem rei speratæ. Certitudo verò illorum neutrum, & sic in parte conueniebat cum vtraque.

De Charitate. Cap. L.

CHaritas procedit ex fide, & spe tanquam ex causis suis originalibus, non tamen ab eis formatur, sed ipsa potius eas informat. Quidam tamen aiunt, quod fides non informatur à Charitate, sed in seipsa est perfecta virtus, & inclinatur ad bonum suum proprium per se, scilicet ad primum illuminans, sicut Charitas ad suum, quod est prima bonitas. Dicitur autem Charitas radix, vel mater omnium virtutum propter motus earum, quia mouet omnes ad actus proprios, vnde Charitas omnia credit, omnia sperat. Differunt autem hæ tres secundùm actus suos, nam fides facit assentire Deo, Spes confidere, Charitas diligere. Item ratione subiecti, quia Fides est in rationabili, Spes in irascibili, Charitas in concupiscibili. Item ratione obiecti, quia Fides est circa verum, Spes circa arduum, Charitas circa bonum. Item ratione finis, quia quælibet animæ vis suam habet beatitudinem creatam qua quiescit in Deo. Charitate, diligenda sunt quatuor tantùm, primo, & præcipuè, scilicet quod supra nos est. Deinde, quod nos sumus, siue quod est intra nos, scilicet anima nostra. Tertio, quod iuxta, idest proximus, scilicet homo, vel Angelus. Quarto quod infra nos, idest corpus proprium, & proximi. Diligendus est Deus ex toto corde, & propter se. Proximum autem debet quisque diligere sicut se, idest citra Deum, vt supra corpus proprium, vel ad id, ad quod seipsum. Ordo Charitatis nihil aliud videtur esse, quàm ordo diligendorum in animo diligentis, qui potest esse in quatuor, scilicet in affectu, in effectu, in bono viæ, quod est gratia, in bono patriæ, quod est gloria. In affectu verò diligentius ordinat naturalis conditio ipsius diligendi. Quod enim magis mouet affectum diligentis rectè dispositum ad se diligendum hoc affectuosius diligit, vt Deum, quàm hominem, parentes, quam filios, scilicet propter beneficia, quæ ab eis suscepit, & mala, quæ pro eis passi sunt. Cognatos, & secundùm gradus cognationis cæteris paribus. In effectu verò ordinat ipsorum diligendorum necessitas, eo quod potius subuenit magis indigenti, cæteris paribus. Alioquin in quo plures diligendi rationes æque fortes concurrunt, illi potius succurrendum est, secundùm hunc ordinem magis diligendi sunt filij, quàm parentes, quia nascuntur paruuli, & ideo magis indigent exterioris exhibitionem beneficij. Ad bonum viæ omnes æqualiter diligendi sunt. Ad bonum verò patriæ secundùm gradus participandi bonum, vnde maiorem gratiam habentes ad maiorem gloriam diligendi sunt. Et ita etiam extraneum quem scio meliorem esse me, debeo plus diligere, quàm me, idest ad maius præmium. Alijs tamen modis debeo me plus diligere, idest affectuosius, & effectuosius. Veruntamen præ omnibus circunstantijs, quas attendit Charitas est communis vtilitas, vnde duobus æqualiter indigentibus, illi potius succurrendum est, ex cuius succursu maior vtilitas Ecclesiæ secutura est, & in hoc casu videtur, quod debeat quis sibi alium præferre, scilicet in beneficij exhibitione, & in extrema necessitate, verùm ad salutem æternam nullus debet alium sibi proponere.

De Quatuor virtutibus Cardinalibus. Cap. LI.

VIrtutes Cardinales sunt quatuor, scilicet prudentia in præcauendis insidijs. Iustitia in subueniendo miseris. Fortitudo in perferendis molestijs, Temperantia in coercendis delectationibus prauis. Prudentiæ species sunt sex, scilicet ratio, intellectus, circunspectio, prouidentia, docibilitas, & cautela. Temperantiæ verò nouem, scilicet modestia, verecundia, abstinentia, castitas, honestas, moderatio, pietas, sobrietas, pudicitia. Castitas siue cõtinentia triplex est. s. coniugalis ab omni coitu illicito, vidualis ab omni coitu simpliciter, virginalis ab omni coitu cum integritate corporis, & talis habebit aureolam. Sed & illa, quæ omnino præter voluntatem suam corrumpitur virgo reputatur, & habebit aureolam secundùm quosdam, quia secundum Aug. non potest corrumpi corpus, nisi prius corrumpatur animus. Aureola quidem, vel fructus centesimus non est de essentia præmij, sed accidentalis decor superadditus. Vnde non sequitur. Siquis habet æquale præmium virgini, quod habeat fructum centesimum. Virgo, quæ propria voluntate nubit, vel nubere proponit, pro coniugata habetur, & debetur ei fructus tricesimus. Quæ autem ex voluntate parentum hoc facit, & nõ ex propria, ante carnalem coitum debetur ei fructus cẽtesimus. Fortitudinis species sunt sex, scilicet Magnanimitas, Fiducia, Securitas, Constantia, Tolerantia, & Firmitas, siue Patientia, & Perseuerantia. Iustitiæ verò septem, scilicet Innocentia, Amicitia, Concordia, Pietas, Religio, Affectus, Humilitas. Aliter diuidit eam Tullius in sex species, scilicet Religionem, Pietatem, Gratiam, Obseruantiam, Vindicationem, Veritatem. Ad Iustitiam verò pertinet misericordia, qua reddimus inferiori, quod suum est, obedientia, qua superiori, & latria qua Deo. Est autem triplex adoratio siue honoris exhibitio. Prima, scilicet latria, quæ soli Deo debetur. Secunda dulia, quæ homini, & Angelo, proprijssime autem Christo inquantum homo. Tertio verò hyperdulia, qua honoratur Crux, vel corona, & huiusmodi. Oratio

species

species est duliæ. Ad iustitiam quoque pertinet iudiciorum executio, maleficiorum punitio, alienę rei restitutio.

De Septem donis Spiritus sancti, & septem beatitudinibus. Cap. LII.

SEptem quoque sunt dona Spiritus sancti, per quæ sufficienter excluduntur omnia uitia. Nam timor excludit superbiam, pietas inuidiam, scientia iram, fortitudo accidiam, consilium auaritiam, intellectus gulam, sapientia luxuriam, ideo tot sunt, & non plura. Item quia data sunt ad regimen humanæ uitę, cuius partes sunt duæ, scilicet, actiua, & contemplatiua. Contemplatiua duobus primis donis sufficienter regitur. Nam per donum sapientiæ perficitur ad contemplandū Deum in se, per donum intellectus ad contemplandum Deū in creaturis, Item dono Sapientiæ gustatur Dei suauitas: dono intellectus uidetur Dei ueritas. Vnde gustate, & ui. Actiua in duobus consistit, scilicet in declinatione mali, & in operatione boni. Declinatur autem malum dupliciter, scilicet, aut ipsum fugiendo, quod fit per timorem. Est enim timor fuga mali, aut ei resistendo per fortitudinem: quæ quia sine consilio præceps est, ut ait Gregorius, adiungitur ei consilium tanquam rector. Alia uero pars, scilicet operatio boni, pietatis dono regitur, quę scilicet pietas necessarium habet scientiæ donum, quia secundum Gregorium non bene operatur pietate, qui sine discretione scientiæ quomodo misereatur ignorat. Species timoris sunt. 6. Naturalis, quo timet quilibet naturaliter nociuum naturæ. Iste timor nec est bonus nec est malus, quia non subest libero arbitrio, & hic fuit in Christo. Item humanus, quo timet quis pelli suæ plus debito. hic est malus, & quandoque veniale, quandoque mortales secundum, quòd amor huius uitæ ex quo oritur minor uel maior est. Item mundanus, quo timet aliquis nimis rebus suis, & hoc similiter est, nascens ex amore rerum temporalium. Item seruile, quo timet quis peccare propter gehennam, principaliter. Item initialis quo timet quis, & gehennam, & Dei offensam. & hoc habet quasi duos oculos, scilicet, unum ad pęnam alterum ad Deum, & hoc est principalior. item Filialis, quo timet quis principaliter offensam Dei vel separationem a Deo. Nec sunt plures timores, quia ut ait August. timor est fuga mali, sicut amor appetitus boni. Et sic triplex est bonum, scilicet, delectabile, expediens, & decens, ita triplex malum, scilicet, tristabile, damnosum, & indecens. Malum tristabile duplex, scilicet temporale, & æternum. Temporale duplex, scilicet naturale, quod in omnibus tristabile est, ut mors, & innaturale quod non in omnibus inest, sed alicui agitur fuga mali tristabilis, temporalis, naturalis, timor naturalis est fuga mali tristabilis temporalis. Innaturalis timor humanus est, fuga uero mali tristabilis æterni, timor seruilis est, & sic respectu mali tristabilis sumitur triplex timor. Item malum damnosum, aut æternum est. & fuga huius est proprie timor initialis, aut temporale, & fuga huius est proprie timor mundanus, & ita respectu damnosi sumitur duplex timor, respectu uero indecentis sumitur unicus, scilicet timor reuerentiæ, qui dicitur filialis, bonus enim filius indecens æstimat, & ob hoc vitat quicquid credit displicere patri. Timor itaque naturalis communis est omni homini, & est a Deo, humanus, & mundanus, nec sunt a Spiritu sancto, nec cum Spiritu sancto. Seruilis est a Spiritu sancto, sed non cum Spiritu sancto. Initialis, & finalis sunt a Spiritu sancto, & cum Spiritu sancto, scilicet cum gratia Spiritu sancti, siue cum charitate, ex hac itaque triplex tantum timor, scilicet seruilis Inquantum cessare facit a peccato. initialis, & filialis, sunt dona Spiritus sancti, alij uero tres non sunt dona Spiritus sancti. Vita actiua, & contemplatiua se habent ad inuicem, per modum excedentis, & excessi. Nam actiua meritorum fecundior est, & huic uitæ congruentior, & pluribus utilior. Contemplatiua uero iocundior, & diuturnior atque securior. Ad reparationem quoque uel renouationem hominis pertinet etiam. 7. beatitudines, in euangelio septem uirtutibus attributæ, quibus etiam adaptantur. 7. petitiones, in oratione dominica, & septem Spiritus sancti dona.

De Diuisione scientiarum quæ, & ipsæ data sunt homini lapso in remedium. Cap. LIII.

LIcet autem primus homo quantum ad se de reatu suo pœnitendo satisfecerit, non tamen continuo pristinum fœlicitatis statum recuperare potuit, miserias quoq; pœnales huius uitæ mortalis sibi ac posteris eius inflictas, iusto Dei iudicio non euasit. Veruntamē pius, & misericors Deus in ira sua misericordias suas non continuit, sed hanc ipsam calamitatem ac miseriā humani generis multiplicibus bonis magnifice repleuit. Itaque præter illa duo bona hominis, quasi extra eum, scilicet mūdum infra in quo fuerat homo beatus, & Deū supra, in quo beatificādus, dederat enim Deus a creatione sua tria bona sibi naturaliter, & hæc originaliter inserta. Primum q cum fecerat ad suam imaginem. Secundum q ad similitudinem. Tertiū vero corporis immortalitatem, & tria bona corrupta sunt per tria mala sequentia. scilicet per ignorātiam diuina imago, per concupiscentiam similitudo, per infirmitatem corporis immortalitas. Homine namque a Deo recedente: facta est uia eius tenebrę per ignorantiam, & lubricum per cōcupiscentiam, & Angelus domini, idest infirmitas corporis ad vindictam immissa persequens eum per mortalitatem donec reuertatur in terram, de qua, scilicet est. Propter hæc tria incommoda repellenda, data sunt ei diuinitus tria remedia, scilicet sapientia cōtra ignorantiam, uirtus contra concupiscētiā, necessitas contra infirmitatem, propter quæ tria inuenta est omnis philosophia uel artis disciplina, scilicet propter sapientiam theorica, propter virtutem practica, propter necessitatem uero mechanica, & ut de his omnibus rectius, ueracius, & honestius disseratur, inuenta est logica. Theorica diuitur in theologiam, phisicam, mathematicam. Theologia tractat de uisibilibus inuisibilium essentijs, idest de Deo, & spiritualibus creaturis, vnde inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta cōspiciuntur. Opus autem duplex est, scilicet conditionis, scilicet creatio mundi cum omnibus elementis suis. & restaurationis, idest incarnatio verbi cum omnibus sacramentis suis. Primum in 6. diebus factum est. Secundum in 6. ætatibus, vt cognoscatur idem esse redēptor, & creator. Phisica, idest naturalis sciētia tractat de inuisibilibus visibilium causis, nā corpus, & ea q sunt corporis principaliter considerat. Corpus autem, aut consideratur in generali cum partibus suis, aut in speciali. Si primo modo sic determinat illud Aristoteles in libro phisicorū. Si in speciali, aut igitur est corruptibile, aut incorruptibile, si incorruptibile sic est in libro de cœlo, & mūdo. dicit enim Aristoteles ibidem q cœlum est corpus non fabricatum, nec generatum, nec recipiens impressiones aliquas. Si sit corruptibile, aut ergo est simplex, aut compositum, si simplex, sic est in lib. de generatione, & corruptione, & loquor de simplicitate illa, quę opponitur compositioni naturali ex quatuor elemētis. Si compositum aut igitur animatum, aut non, si non sic est in lib. metheororum. ubi Aristoteles determinat de impressionibus aeris, & de generatione grandinis, & niuis, & corporum mineralium, & consimilium. Si vero sit compositum animatum, aut igitur anima vegetatiua est animatum, & de tali determinat in libro de vegetabilibus, aut anima sensitiua, & de tali in lib. de animalibus, aut anima intellectiua, & de tali in libr. de anima. Cætera uero in libro de somno, & uigilia de morte, & vita, de sensu, & sensato, & differentia spiritus animæ, &c. supponuntur libro de anima, & libro de animalibus. Mathematica quantitatem abstractam considerat, & sic tractat de inuisibilibus visibilium formis. Quantitas autem alia discreta, quæ multitudo dicitur. Alia cōtinua quæ dicitur magnitudo discreta. Alia discreta p se, vt duo tria, & hoc est materia Arithmeticæ Alia discreta ad aliquid, ut sexquiquartum sexquitertium, & hæc materia musicæ. Magnitudo alia immobilis, vt sphera terræ, & hæc est materia geometriæ. Alia mobilis, vt sphera firmamenti, & hæc astronomiæ. Hæ igitur sunt quatuor species mathematicæ, scilicet arithmetica de numeris, musica de proportione, geometria de spacio, astronomia de motu. Elementū arithmeticæ, est vnitas, musicę unisonum, geometriæ punctū, astronomię instans.

De practicis, & mechanicis artibus. Cap. LIIII.

PRactica diuiditur in Ethicam, & Echonomicam, & Pollitticam. Ethica est, quæ sui curam gerens cunctis se erigit, & exornat, augetq; uirtutibus, nihil in uita admittens quo non gaudeat nihil faciens pœnitendum. Echonomica est quæ familiaris officij curam mediocri dispositione cōponens distribuit. Pollitica est quæ reipublicæ curā suscipiens, cunctorū saluti suæ prudentiæ solertia, iustitiæq; libra, & fortitudinis stabilitate, ac temperantiæ patientia medet. Mechanica septem habet species, scilicet lanificium, armaturam, nauigationē, agriculturam, venationem, medicinam, theatricam. Ad hanc oīum rerum fabrica concurrere videtur in his, quæ humanis necessitatibus inueniuntur grata, commoda, necessaria. Lanificiū est prima species, ad quā ptinet omnis opario. vēdendi, retorquēdi, cōsuendi, quicquid fit instrumento, colo, fuso, acu, pectine, calamistro,

calamistro,girgillo,alabro . In materia lini, lanæ,canapi,& ite cum omnis vsus floccorum,filtrorum,sagorum,sagmarum, marularum,& sportarum. Armatura duas habet species,scilicet architectoricam & fabrilem . Architectorica diuiditur in cæmentariam & carpentariam.Fabrilis in malleatoriam & exclusoriā. Edificiorum partes sunt tres,scilicet dispositio,constructio, venustas.Porro fabrica ferraria duabus rebus constat, scilicet uentis & flamma.Agricultura quatuor habet species,scilicet aruū , idest agrum, qui sationibus deputatur cōsitum,qui nemoribus, vt sunt pomeria,vineta,olieta,pascua,quæ pascuis vt prata,floridum,vt horti rosaria.Cultura agri multiplex est,cinis,idest incendium per quod ager inutilem humorem exudat: deinde aratio,intermissio,stipularum incensio,stercoratio,satio,occatio,rūcatio.Benecolendi agri ratio quatuor rebus constat, scilicet aere,aqua,terra,industria.Oportet enim, ut eis locis, quos colere destinabis,aer sit salutaris & clemens,aqua salubris & facilis vel ibi nascens,vel adducta,vel imbre collecta.Terra vero fecunda & situ commoda.In uitibus putandis tria consideranda sunt,scilicet fructuum spes successura, materies,locus,qui seruet ac renocet.Venatio tres habet species,scilicet ferinam,aucupium,piscaturā.Ferina fit multis modis,scilicet retibus,pedicis , laqueis præcipicijs,arcu,iaculis,cuspide,andagine,pennarum odore,canibus,accipitribus: Aucupium fit laqueis , pedicis, retibus, arco,visco,hamo.Piscatura fit sagenis, retibus, gurgustijs,hamis, iaculis. Medicina corporis,vel tuetur vel restaurat sanitatē, hęc continet occasiones & operationes. Occasiones sunt sex aer circundās nos,cibus & potus,somnus & vigiliç,motus & quies inanitio & repletio,& accidentia animæ.Operationes sunt intus & foris. Intus, vt ea quæ intromittuntur per nares, per os,per anum:ad excitandas sternutationes,vomitationes , purgationes. Foris,ut amplastra,incisio,vstio.Theatrica cōtinet ludos diuersi generis.Nam ludus aut est gymnicus,aut circēsis,aut scenicus, aut gladiatorius. Gymnicus est ludus, qui in gymnasio exercetur,cuius quisque sunt genera,scilicet saltus,cursus,iactus,virtus atque luctatio.Saltus dicitur ab altius exiliēdo,uel longius.Virtus est immensitas virium in labore & pondere corporis. Agonum genera fuere uirium immensitas,cursus celeritas, sagittandi peritia,standi patientia. Ad cytharam quoque uel tybias incedendi gestus. De moribus quoque de forma,de cantandi modulatione, terrestris quoque & naualis prçlij, perpetiendorumque suppliciorum certamina.Circēses ludi dicti sunt a circumeundo : vel q, ubi nunc metæ sunt, olim gladij ponebātur,quos quadrigæ circumibant.Scena locus erat in terra infra theatrum in modum domus instructa cum pulpito, vbi cantabant comici, & tragedi,saltabant histriones & mimi.Gladiatores pugnabant in amphiteatro,illic iuuenes usum armorum diuerso motu condiscebant,& modo inter se, aut gladijs, aut pugnis certabant,& modo contra bestias incedebant. Est & ludus aleæ,coreæ , pilæ. Allea siue tabula luditur pirgo,calculis tesserisque. Ab hac arte fraus, & mendacium & periurium nunquam abest, postremo & odium & damna rerum.Vnde & aliquando propter hæc scelera regibus fuit interdicta.Pila dicitur quia pilis plena.Inter pilarum species sunt trigonaria,qua inter tres luditur, & hareciata qua in grege.Nauigatio est mechanicæ species,ad quam pertinet omnis industria vendendi & emendi,hæc inuisa littora adit: pacem & familiaritatem cum exteris nationibus cōponit , & priuata bona communia facit.

De Sermocinalibus scientijs , & artibus magicis . Cap. LV.

LOgica diuiditur in Grammaticam, & rationem differēdi Et ratio differendi in probabilem,& necessariam,& sophisticam,probabilis autem in dialecticam & rhetoricam.Grāmatica est scientia rectè loquēdi: origo & fundamētum liberalium Literarū, & diuidit in literā,syllabā,& dictionē , & orationē literæ Latinæ & Grecæ ab Hebręis vidēnt exortæ apud illos.n.prius dictū aleph. Deinde a simili apud grecos tractū est alpha.Inde apud latinos.A. Hebræi 22.elemētis secūdū veteris testamenti libros vtunt:Græci vero.29.Latini inter vtraque linguam progredientes hēnt 23. quinq; apud Græcos literæ mysticæ sunt.f.y.quæ humanam uitam significat.e.quæ mortē.t. quæ dñicæ crucis figuram demonstrat:Christus uero sibi primā & vltimam vendicat,qui dicit.Ego sum alpha & ω oēs autē litteræ apud grecos,& uerba componūt & numeros faciunt.Nā.a. apud eos significat unum.b.duo.c.tria, & sic de cæteris. Dyalectica ipsa est quæ proprie dicit logica.i.rationalis diffiniendi , quærendi ac differendi potens. Itaque dicibile aliud est complexum, aliud incomplexum:Incomplexum aliud inhęrens intra , & de hoc agitur in libro prædicamentorum,aliud extra, & hoc in libro sex principiorum.Complexum autem aliud inordinatū siue absolutum,& de hoc liber per ihermenias ubi de enunciatione siue respectu. Aliud ordinatum & hoc dupliciter . vel ad omnem materiam indifferēs,& hoc in libro priorum:uel ad materiam determinatam contractum,& hoc tripliciter, vel ad necessariam,& hoc in libro posteriorum vel ad probabilē, & hoc in libro topicorum: vel ad sophisticam , & hoc in libro elēcorū Rhetorica,est bene dicendi scientia in ciuilibus quæstionibus : ad persuadendum iusta & bona,in rerum personarumque & negocij causa.Rhetor siue orator est vir bonus dicēdi peritus.Vir bonus consistit natura,moribus,uita,artibus.Dicendi peritus cōsistit artificiosa eloquentia , quæ constat partibus quinque.s.inuentione,dispositione,memoria,pronunciatione, & fine officij., q; est aliquid persuadere.Ipsa aūt dicendi peritia consistit in tribus.s.natura,doctrina,& vsu.Causarum tria sunt genera Deliberatiuum,in quo quid debeat fieri uel non fieri tractatur. Demōstratiuum,in quo persona laudabilis uel reprehensibilis ostēditur.Iudiciale,in quo de ipsius facto, aut pęnç , aut præmij sententia datur.Deliberatiuum genus est duplex.s.suasio & dissuasio. Suasorium autem in tribus locis diuiditur.s.honesto,vtili & possibili. Demonstratiuum duas hēt spēs.s.laudem & uituperationem. Partes orationis rhetoricæ quatuor sunt.s.exordiū, narratio,argumētū,cōclusio. Magica vero sub phylosophia nō côtinet,sed foris falsa pfessione de vero mētiēs & veraciter animas lædens.Hæc quinque maleficiorum genera continet.s.manticē, mathematicā,maleficia,sortilegia,præstigia. Māticē.i.diuinatio spēs habet.v.s.nigromantiam,geomantiam,ydromantiam, aeromantiam,piromantiam. Mathematica vero tres, scilicet aruspicium,augurium,horoscopicam .

De Exilio primorum parentum , & generatione eorum . Cap. LVI.

HÆc de continentia priorum partium epilogando transcurrimus,nunc ad historiam per uolumina temporum explicando transeamus. Adam & Eua sicut credit ipsa die creationis suæ.i.sexta die mundi,in Paradiso circa meridiē præuaricati sunt,& paulopost circa horam nonam eiecti sunt,vnde & nouus homo Christus eadem die post multas annorum reuolutiones,idest sexta feria 8.kal. Aprilis,hora itidem sexta crucifixus peccati eiusdem debitum soluit,& circa nonam expirās, latroni aditum Paradisi reserauit. Proiecti igitur in exiliū currunt ad humanum solatium:virgines enim de Paradiso egressi sunt,& extunc carnaliter coierūt:vnde dicit Hieronimus, quod nuptiæ replent mundum. virginitas paradisum. Anno itaque uitæ Adam 15. ei natus est Cayn, & soror eius Calmana,post alios autem 15.ei natus est Abel,&,soror eius Dealbora.Creditur autem Adam filios in spiritu docuisse Deo decimas & primitias offerre.Cayn itaque auarus agricola,spicas contritas & corrosas fortassis circa viam, Deo obtulit & meliora sibi retinuit. Abel uero simplex & innocens de pinguioribus gregis obtulit, & quoniam eius uita Deo placuit, ipsius etiā oblatio grata fuit, & hoc ipsum,Deus per inflammationem sacrificij eius innotuit. Ignis enim de cœlo descendens oblationem eius incēdit. Cayn ergo malignus,bonitati & gratię fratris inuidens , eum in agro Damasceno per dolum occidit , & accepta a Deo maledictionis sententia,uagus & profugus a facie Domini,a Lamech in generatione sua septima, casu percussus interijt. Septē.n.peccata cōmisit,quia,s.nec recte diuisit,fratri inuidit,dolose egit,occidit, procaciter negauit,desperauit,nec damnatus pœnitentiam egit. Ideoque punitus est septuplum,idest usque ad septimam generationem,in qua pęna eius simul cum uita finita est . Lamech vero septuagiesseptiès,idest multoplus quia prohibitio homicidij iam fuerat promulgato , uel quia tot animæ de eo egressæ diluuio perierunt .

De Ortu Ecclesiæ ab Abel. Cap. LVII.

IN his itaque duobus primis filijs Adæ,scilicet Cayn & Abel,ortum habuerunt duæ ciuitates secundum Augu. vna. sanctorum,quæ peregrinauit in terris, & habitationem expectabat in cælis, hęc est Hierusalem cælestis. Altera reproborū,quæ hic habitationē suam constituit spem futurorum nō habens.hæc est Babylon spiritalis. Vnde & ab Abel dicitur incæpisse ecclesia:quia si ab Adam incæpisset non fuisset continua , & quia in Cayn seruire cæpit in sanctos reproborū malitia, in Abel uero proficere uita sanctorum & patientia,Proinde quoq; vita eorum lōge dispar fuit.Abel.n.vir simplex, in pastu ouium occupatus,de pecoribus gregis munera grata Deo obtulit,persecutionē fratris propter conscientiam Dei patiēter sustinuit,non ob aliud,s.nisi quia bonus erat, & ille malus , vnde et primitus

in

in ipso figura & similitudo passionis Christi expressa præcessit, qui peccatum non fecit, & in eodem primo iusto ecclesia pati cœpit, quæ in singulis iustis patitur, & vsq; ad finem patietur, dicente Gregorio. Abel esse rennuit, quem Cayn malitia non exercet. Cayn verò nequissimæ auaritiæ inseruiens, terram coluit, ac de peioribus fructibus Deo obtulit, post peccatum in fratrem de salute æterna desperat, & quasi ciuis terrenus ciuitatē in terra primus condidit, rapinis & violentia opes congregās, suos ad latrocinia inuitauit, ac simplicitatem vitæ hominum, adinuentionem mensurarum, & ponderum permutauit, atque ad calliditatem, & corruptionem perduxit, terminos terræ primus posuit, ciuitates migrauit, & timens quos lædebat, ob securitatem suos in vrbibus collegit. Ideo autem prius natus est Cayn pessimus quàm Abel iustus, vt ostenderetur quod in Adā tota generis humani massa iure damnata est, & quando aliquis ex ea vas in honorem efficitur, non hoc prouenit ex natura, sed ex vocantis Dei misericordia. Denique studia filiorum Cayn manifeste indicant, ad quam prædictarum ciuitatum pertineant. Lamech enim primus contra naturam, & mores bigamiam introduxit, & sic adulterium commisit, cuius etiam progenies artes quasdam mechanicas, & curiositates adinuenit, & Iabel, scilicet, portatilia tentoria pastorum, Iubal verò peritiam sonorum musicorum, siue consonantiarum, quæ pertinent ad voluptatem aurium, Tubalcain, artes ferrarias & sculpturas illorum, deseruientes concupiscentiæ, & libidini oculorum. Noema quoque soror eius, inuenit artem variæ texturæ, & omnes pene seculares artes, vel scientiæ, vel mechanicæ siue liberales, vel phisicæ curiositati, vel etiam necessitati, siue exercitationi humanæ deseruientes, a filiis huius sœculi leguntur inuentæ: huiusmodi enim artes, quæ non erant ad salutem, eorum studio ac labore erant inueniendæ, qui non erāt filii salutis æternæ, quæ tamen sunt filiis lucis vtcunque necessariæ. Illis ergo talibus talis labor debebatur, his autem fructus seruabatur, sicque ab Hebreis Aegyptii spoliātur, vt etiam in hac parte merito ipsis .s. veris Hebreis à Domino dicatur, Alii laborauerunt, & vos in labores eorum introistis.

De Generationibus Seth vsque ad Noe.

Cap. LVIII.

ADam itaque post mortem Abel vehementer amore prolis æstuans, cognouit vxorem, & genuit Seth cum esset 130. annorum secundum hebraicam veritatem, qui .s. Seth genuit Enos, anno ætatis suæ, 105. ab initio verò mundi, 235. Enos genuit Caynam anno ætatis suæ, 110. mundi verò trecentesimo, 25. Caynam genuit Malaleel, anno ætatis suæ, 70. mundi verò 395. Malaleel genuit Iareth, anno ætatis suæ, 65. mundi verò, 460. Iareth genuit Enoch, anno ætatis suæ, 162. mundi verò sexingentesimo, & 22. Enoch genuit Matusalem, anno ætatis suæ 65. mundi vero sexingentesimo, & 87. Post hoc verò cum esset Enoch 365. annorum translatus est diuinitus in paradisum voluptatis ad tempus, vt in fine temporum cum Helya veniat, & corda filiorum ad patres conuertat. Hic enim septimum in generatione piorum .s. filiorum Seth fuit optimus sicut Lamech in generatione impiorum .s. filiorum Cayn fuit pessimus. Matusalem genuit Lamech anno ætatis suæ, 186. mundi verò octingentesimo & 74. Lamech genuit Noe, anno ætatis suæ, 182. mundi verò 1055.

De Noe, & arca diluuij fabricata ab eo.

Cap. LIX.

NOe genuit Sem anno ætatis suæ quingentesimo, mundi verò millesimo quingentesimo, & 56. Tunc inundante malitia hominum præcepit Dominus arcam fabricari, arcamque fabricauit Noe, 100. annis ante diluuium, qui dati sunt ei ad pænitendum. In quibus Noe qui solus in generationibus illis erat perfectus dum fabricabat arcam prædicabat hominibus pœnitentiam, vt imminentem euaderet pœnā, omnis quippe caro corruperat viam suam, nam primo quidem filii Cayn vxoribus fratrum suorum nimis fornicationib. abusi fuerant, & mulieres in vesaniam versæ, viros supergressę turpiter egerant. Tandem etiam exardescentes homines in adulterium coierunt, & filii Seth quondā religiosi, contra prohibitionem Adę patris sui, concupiscentia victi filiabus Cayn cōmixti sunt, vn̄ & gygantes genuerunt homines .s. immanentes corporibus, superbos viribus, inconditos moribus. Denique fabricata est arca bicamerata & tricamerata .s. in fundamento quadra ab angulis in arcum cōscendens, quinq; cameras quas Augustinus, ait præter sentinam ibi fuisse: dicit.n. eam super tabulatum sentinæ fuisse bicameratam, & erant cameræ laterales, vna stercoraria, alia verò apothecaria. Super hanc autem mansionem erat alia similiter tricamerata, eratq; vna immitiū alia mitium animalium, media verò auium & hominum. Alii verò has omnes in altitudine sola disponunt. Iosephus autem dicit quatuor fuisse forte sentinam non includens.

De diluuio & arcu. Cap. LX.

INgressoq; Noe cum familia, cunctisq; generis animantibus, non cessantibus peccatis hominum inundauit diluuium, pluit enim 40. noctibus diebusq; continue, & eleuata arca ferebatur in sublimę. Excreuit enim aqua super oēm altitudinem montium, vt ablueret sordes aeris vsquequo ascenderant opera hominum. Ob cuius etiam aeris purgationem, ascendet & ignis iudicij vsq; ad eundem locum, aquæ sic exaltatæ terras obtinuerunt 150. diebus ab ingressu Noe, & tunc cœperunt minui donec requieuit arca super montes Armenię: Noe verò ad explorandum emisso coruo, post columba. Tandem iubente Deo egressus est de arca cum vniuersis, q̄ ibi erāt, eadem die, qua ingressus fuerat reuoluto anno, & ædificato altari obtulit sacrificium Dn̄o, quasi pro pace, & gratiarum actione, qui ei benedixit & filius eius, repetita benedictione, quam prius dederat Adæ, quia per ipsum iterum multiplicandum erat genus humanum. Hæc autem benedictio in tribus consistit .s. in prolis multiplicatione, in cæterorum animantium subiectione, in ciborum cōcessione, hic amplificatur, tum propter terræ infœcunditatem, tum pp hoīs infirmitatem, & concedit esus carnium absq; sanguine, in quo prohibetur homicidium ad litteram, & quia timebatur adhuc diluuium, pepegit Dn̄s cum eis securitatis fedus, in cuius signum posuit arcum pluuialem in nubibus, qui licèt dicatur habere, 6. colores, duos tn̄ habet principales in signum duorum iudiciorum, exterius aūt cæruleum, qui & aquosus, in signum iudicii per aquam præteriti, ne amplius timeatur. Interius vero rubrum in signum futuri per ignem vt expectetur. Inundauerunt autem aquæ diluuii anno sem. 100. Noe verò sexingentesimo. Ab initio autem mundi 1256. & tunc prima mundi ætas est terminata, quasi infantia obliuioni, data, & initium habuit secunda.

De Generationibus Sem vsque ad Heber.

Cap. LXI.

SEm vixit post diluuium annis duobus antequā generaret Arphaxat, sem anno, mundi 1000. sexingentesimo, 58. Huius tempore accidit post diluuium illa famosa æbrietas patris sui Noe, cuius occasione idē pater sibi & fratri suo Iaphet, pro honestate verecundia & honore paterno benedixit, tertio verò filio .s. Cham pro impudenti patris sui irrisione in filio suo primogenito Chanaam maledixit. Texuntur aūt ex tribus filiis Noe generationes 72. s. 15. de Iaphet 30. de Chaam 27. de Sem, vnde & Dominus Ihesus sicut prius, 12. Apostolos, ad 12. tribus Israel direxit, sic postmodum, 72. discipulos misit, qui totidem linguarum gentium euangelium prædicauerent, quoniā etiam ex illis tribus adhuc Noe iuxta Philonem nati sunt 24. millia virorum & 100. extra mulieres, & paruulos, habentes super se & tres duces. Primus enim Nemroth de filiis Cham regnauit super fratres suos eruditus a Ionitho quondam filio Noe sapiēte, de quo Moyses tacet, qui & Astronomiā inuenit, & futuros quosdam euentus præuidit, maximeque de ortu & occasu quatuor regnorum, de quibus & Daniel prophetauit. Exemplo verò Nebroth cœpit regnare Iectan super filios Sem, Suphenæ autem super filios Iapher. Arphaxat autem genuit Sale, anno vitæ suæ 35. ætatis autem mundi secundæ 37. ab initio verò 1000 sexingentesimo & 93. Sale verò genuit Heber, anno vitæ suæ 30. ætatis secundæ 67. mundi vero 1000. septingentesimo 23. Sub his duobus .s. Sale & Arphaxat nihil in mundo famosum legitur euenisse.

De Phalech & diuisione linguarum ac gentium in tribus orbis partibus. Cap. LXII.

HEber autem genuit Phalech anno vitæ suæ 34. ætatis secundæ 101 mundi verò 1357. Ab Heber secundum Iosephum dicti sunt hæbrei, nam & in domo eius sola remansit lingua hæbrea, quæ etiam ante diuisionem linguarum non dicebatur hæbrea, sed humana simpliciter, vtpote qua omnes homines communiter vtebantur. Huius quoque filius nomen habuit ab euentu .s. Phalech .i. diuisio, quia in diebus eius diuisa est terra. Tres enim supradicti duces conuenerūt in campum Sennaar & timentes diluuium de consilio Nembroth, volentes regnare cęperunt ædificare turrim ex lateribus & bitumine quæ vsque ad cœlos pertingeret. Dominus autem linguam eorum confudit, vt vnusquisque vocem alterius non intelligeret, sed aquam petenti lapides vel aliud quicquam porrigerent, sicque cessantes a proposito per orbem tripartitum in diuersis regionibus secundum linguarum suarum varietates disseminati sunt. Filii Sem obtinuisse referuntur Asiam, Cham Aphricam. Iaphet verò Europam. Isidorus decimo tertio Etimologiarum dicit. In tres enim partes orbis non æqualiter

diuisus est, nam Asia in meridie per orientem vsque ad septen trionem peruenit. Europa verò a septentrione ad occidentem, & inde Aphrica vsq; ad meridiē. Sicq; mediū orbem sola tenet verò Europa & Aphrica, quæ ideo duæ fictæ sunt, quia inter vtraq; ab oceano mare magnum ingreditur qđ eas intersecat.

De Asia & eius capite quod est paradisus.

Cap. LXIII.

ASia ex nomine cuiusdam mulieris appellata est, q̄ apud antiquos imperium tenuit orictis, hæc in tertia orbis parte disposita, ab oriente ortu solis, a meridie oceano, ab occiduo nostro mari finitur a septentrione, meotide lacu & tanay fluuio terminatur: habet aūt prouincias multas & regiones, quarum breuiter noīa & situs expediam sumpta initio a paradiso. Paradisus locus est in orientis partibus, cuius vocabulū ex græco in latinum vertitur hortus. Porrò hebraicè Eden dr̄: qđ in nostram linguam delicitiæ interpretat̄. Quòd vtrumque iunctum facit hortum deliciarum. E st.n.oī genere ligni pomiferarum arborum consitus, habens etiā lignum vitæ, non ibi frigus, & æstus, sed perpetua aeris tēperies, e cuius medio fons prorumpens totum nemus irrigat. Diuiditur aūt in quatuor nascentia flumina. Cuius loci aditus post peccatum homini est interclusus: septum est enim vndique rumphea flammea.i. muro igneo accinctus, ita vt eius cum cœlo pene iungatur incendium. Cherubin quoque.i. Angelorum præsidium arcendis spiritibus malis, super rumpheæ flagrantia ordinatum est, vt homines flammæ: Angelos verò malos Cherubin submoueant, ne cui carni vel spiritui transgressionis additus pateant.

De India & eius mirabilibus. *Cap.* LXIIII.

INdia ab Indo flumine dicta est, quo ex parte occidētali clauditur, hæc a meridiano mari porrecta vsq; ad ortum solis & a septentrione, vsq; ad montem Caucasum peruenit habēs gētes multas & oppida. Insulam quoq; Taprobanam gemmis & elephantis refertā, crisen & argiram auro & argento fœcundas. Tylē quoque arborem foliis nunq̄ carentem, habet & fluuios Gangem, Indam, & Ypanem, illustrantes indos. Terra Indiæ fauonii spiritu saluberrima in anno bis metit fruges, vice hiemis ethesias patitur. Gignit autem tincti coloris homines, elephantes ingentes, monocerum bestiam. Psitacum auem, ebenum quoque lignum, & ammomum, & piper, & calamum, mittit ebur, lapides quoq; preciosos, berillos, crisoprasos, adamantem, carbunculos, lignites, margaritas, & vniones, quibus nobilium fœminarum ardet ambitio, ibi sunt & montes aurei quos adire pp dracones & gryphos & immensorū hominum monstra impossibile est. Solinus. In India traduntur fuisse quinque millia oppidorum p̄cipua capacitate populorum. Diu etiā credita est tertia pars terrarum, necmirum sit, vel de hominū, vel de vrbium copia, cum soli indi nunq̄ a natali solo secesserint. India Liber pater ingressus est, vtpote qui indis subactis omnium primus triomphauit, maximi in ea amnes, ganges & indus, minima gangis latitudo, per 8. millia passuum, maxima per 20 patet altitudo vbi vadosissimus est mensuram, 100. pedum deuorat. In Gange insula est populosissima, amplissimam continens gentem, quorum rex, 50. millia peditum, equitum, 54. millia in armis habet, oēs sane quicunq; p̄diti sunt regia potestate, nō sine maximo elephantorum, equitum etiā peditūq; numero, millitarem agitant disciplinam. Prasia gens validissima palipotram vrbē incolunt, vn̄ quidam gentē ipsam palipotras noīauerunt, quorū Rex sexcentenamillia pedū equitū 30. millia, elephantorum, 8. millia oīb. diebus ad stipendum vocat, vltra palipotram Malchus est in quo vmbræ hyeme in septentriones æstate in austros cadunt, vicissitudine hac durante, senis mensibus, septentriones in eo tractu in anno semel, nec vltra 15. dies patent sicuti auctor est Bethon, qui phibet hoc in pluribus Indiæ locis euenire. Indo flumini proximantes versa ad meridiem plaga vltra aliorum torrentes habent calores, denique vim syderis prodit hominum color, montana Pigmei tenent, at hi quibus est vicinus oceanus sine regibus degunt. Pandea gens a fœminis regitur, cui Reginam primam assignāt Herculis filiam. In India sunt monstra diuersi generis, serpentes enormes, Leucrocata eale Tauri mirabiles, Manticora, Monoceros, Anguillæ tricenorum pedum, pomaria, 40. passuum, harundines immensę, & alia plura mirabilia.

De cæteris Asiæ regionibus. *Cap.* LXV.

PArthiam Parthi a Scithia venientes eāq; ex suo noīe vocauerunt, huic a meridie mare rubrum est, a septentrione hircanum solum ab occidua solis plaga Media, regna in ea 18. sunt porrecta a Caspio litore ad terram Scytharum. Assyria vocata est ab Assur filio Sem, qui eam post diluuium regionē primus incoluit. Hæc ab ortu Indiam, a meridie Mediam tangit, ab occiduo Tygrim, a septentrione montem Caucasum, vbi portæ Caspiæ sunt. In hac regione primum vsus inuentus est purpuræ. Inde primum crinium, & corporum vnguenta venerūt, & odores, quibus Romanorum, ac Græcorum effluxit luxuria. Media & Persica a regibus Medo & Perso cognominatæ sunt, qui eas prouincias debellando aggressi sunt. Ex quibus Media ab occasu transuersa Parthia regna amplectitur, a septentrione Armenia circundatur, ab ortu mari Caspio diuiditur, a meridie Perside. Huius terra medicam arborem gignit, q̄ alia regio minimè parturit. Sunt aūt Medię duæ, maior & minor. Persida pendens ab ortu solis vsq; ad indos, ab occasu mare rubrū, ab aquilone verò Mediam tangit, ab austro Germaniam q̄ Perside annectitur, quibus est fusa oppidum nobilissimum. In Perside primum orta est ars magica, ad q̄ Nembroth gygas post confusionem linguarum abiit, ibiq; Persas ignem colere docuit. Nam oēs in illis partibus Solem colunt, qui ipsorum lingua el dr̄. Mesopotamia græcam etymologiam possidet, q̄ duobus fluuiis ambiatur. Nam ab oriente Tygrim habet, ab occiduo Eufratem. Incipit aūt a septentrione inter montem Thaurim & Caucasum, cuius a meridie sequitur Babilonia, deinde Chaldea, nouissimè Arabia endemon, quæ inter sinum Persicum, & sinum Arabicum angusto terræ tractu orientem versus extenditur. Babyloniæ regionis caput Babylon vrbs est, a qua nuncupata, tam nobilis vt Chaldea & Assyria, & Mesopotamiā in eius nomen aliquando transierunt.

De eodem. *Cap.* LXVI.

ARabia est appellata.i. sacra: hoc enim figuratiue interpretatur, eo q̄ sit regio Thuriferos odores creans, hinc eam Græci endemon nostri beatam nominauerunt. In eius saltibus myrrha & cinamomum prouenit. Ibi nascitur auis Fenix, sardonix gemma, & iris melotidis, & pedorata ibi inuenitur. Ipsa est & Saba appellata a filio Chus, qui nuncupatus est Saba. Hic autem (vt prædiximus) angusto terræ tractu ad orientem versus ad Persicum sinum extenditur, cuius septētrionem Chaldea claudit, occasum sinus Arabicus. Syriam Sirus quidam perhibetur indigena a suo vocabulo nuncupasse. Hoc ab oriente fluuio Eufrate, ab occasu nostro mari in Aegypto terminatur, tangens in septentrione Armeniam & Capodociā, a meridie sinum Arabicum, situs eius porrectus in immensam longitudinem in latu angustior. Habet autem in se prouincias Commagenam, & Feniciam, & Palestinam, cuius pars est Iudæa, absq; Saracenis, & Nabatheis. Cōmagena est prima prouincia Syriæ, vocabulo commagę vrbis nuncupata, q̄ quondā ibi metropolis habebatur. Huius est a septentrione Armenia, ab ortu Mesopotamia, a meridie Syria, ab occasu mare magnum. Fœnix cathini frater, de Thebis Aegyptiorum in Syriam profectus apud Sidonem regnauit, eamq; prouinciam ex suo noīe fœniciam appellauit. Ipsa est vbi est Tyrus, ad q̄ Isaias loquit, habet autem Arabiam ab Oriente, mare rubrum a meridie. Palestina prouincia Philistijm vrbem metropolim habuit, quæ nunc dicitur Aschalon, ex qua ciuitate omnis circa eam regio Palestina est nuncupata. Huius ab oriente mare rubrum occurrit, a meridiano latere Iudæa excipitur, a septentrionali plaga Syriorum finibus claudit, ab occasu Aegypto limine terminat.

Iterum de eodem. *Cap.* LXVII.

IVdæa ex nomine Iudæ est appellata, ex cuius tribu reges habuit. Hæc est Palestinę regio, q̄ chanaam dicta est a filio Chā, siue a 10. Chananeorum gentibus, quibus expulsis, eandē terram Iudei possederunt. Initium longitudinis a vico eius Arpha vsq; ad vicum Iuliadem porrigitur, in quo Iudeorum pariter ac Tyriorum cōis habitatio est. Latitudo aūt eius a monte Libani vsque ad Tyberiadis lacum extenditur. In medio aūt Iudeæ ciuitas Hierosolima est quasi vmbilicus regionis totius. Terra est variarum opum diues, frugibus fertilis, aquis illustris, opima balsamis. Vn̄ ēm elementorum gratiam existimauerunt Iudei esse promissam partibus terram fluentem lacte & melle, cum hinc illis Deus resurrectionis gratiā polliceretur. Samaria regio Palestinæ, ab oppido quondam nomen accepit, qđ vocabatur Samaria ciuitas quondam regalis in Israel, q̄ nunc Augusti noīe Sebastia nuncupatur. Hæc regio inter Iudeam, & Galileam media iacet, incipiens a vico, cui nomen est Heleas deficiens in terra atrabaco, situs eius est natura consimilis, nec vllo differens a Iudea. Galilea regio Palestinæ vocata est, quæ gignit candidiores homines quàm Palestina. Hæc autem duplex est, superior & inferior sibi tamen connexæ, Syriæ & Fœnici adhærentes, terra earum opima, & ferax & fructibus satis fœcunda. Pentapolis regio in confinio Arabiæ & Palestinæ sita est dicta a quinque ciuitatibus impiorum, quæ igne cœlesti consumptæ sunt. Terra amplius a Hierosolimis olim vberrima, nunc autem deserta atque exusta. Nam pro scelere incolarum de cœlo descendit ignis, qui regionem illam in

cineres

cineres æternos dissoluit, cuius vmbra quædam & species in fauillis & ardoribus ipsis etiam adhuc videtur. Nascuntur.n.ibi poma virentia sub tanta specie maturitatis, vt edendi desiderium gignant, quæ si carpas fatiscunt, ac resoluuntur in cinerem, & fumum exalant, quasi adhuc ardeant.

Adhuc de eodem. Cap. LXVIII.

SAbathea a filio Ismahel nuncupata est. Iacet aūt inter Iudeam & Arabiam, & surgens ab Eufrate, in mare rubrum porrigitur, & est pars Arabiæ. Aegyptus, q̄ prius ex ea dicebatur ab Aegypto Danay fratre postea ibi regnante nomē accepit. Hæc ab oriente Syriæ ac Rubro mari coniuncta ab occasu Libanum habet, & a septentrione mare magnum, a meridie vero introrsus recedit, pertendens vsq; ad Aethyopes. Regio cœli himbribus insueta, & pluuiarum ignara Nilus solus eam circumfluens irrigat, & inundatione sua fœcundat, vñ vt ferax frugibus multam partē terrarum alit, cæterorum quoque adeo copiosa, vt impleat necessariis mercibus etiā orbem terrarum. Finis Aegypti Canopia a Canope Menelai gubernatore sepulti in eo insula, q̄ Libiæ principium & ostium Nili facit. Helinādus. Plato tradit in Aegypto nunq̄ pluisse. Isido. Seres oppidum est orientis, a quo gens Fericū & etiā regio nuncupata est. Hæc a Scythico oceano & mari caspio ad oceanum orientalē inflectitur, nobilib. frondib. fertilis, e quibus vellera decerpunt, q̄ cæterarum gentiū pp̄ris serēs ad vsum vestium vendunt Bactriæ regioni pprius amnis Bactrus vocabulum dedit. Partes eius q̄ planæ sunt, propansis montis iugis ambiuntur, q̄ aduersæ sunt Indi fluuii fontib. terminantur, reliqua infudit Occus fluuius. Mittit Bactria fortissimos camelos nunq̄ atterentes pedem. Scythia sicut Gocia a Magog filio Iaphet fertur cognominata, cuius terra olim ingens fuit. Nā ab oriente India, a septētrione p paludes meotides in Danubium, & Oceanum vsq; ad Germaniæ fines porrigebat. Postea verò minor effecta, a dextera orientis partis, qua oceanus Syricus tenditur vsque ad mare Caspium, qđ est ad occasum. Deinde de meridie vsque ad Caucasi iuga deducta est, cui subiacet Hispania ab occasu, habens pariter gentes multas, pp terrarū infœcunditatem late vagantes. Ex quib. q̄dam agros incolunt, q̄dam portentuosæ & truces carnibus humanis, & eorum sanguine viuunt. Scythiæ plures terræ sunt locupletes, inhabitabiles tñ plures, nā dū in plerisq; locis auro & gemmis affluant, Gryphorum immanitate accessus hominum rarus est. Smaragdis aūt opima hæc patria est, Cianeus quoq; lapis & crystallus purissimum Scythię est. Habet & flumina magna, fasidē magnum, oscorum, atq; araxem. Hircania dicta est a silua hircania, q̄ Scythiæ subiacet, habens ab oriente mare Caspium a meridie Armeniam, a septentrione Ablaniam, ab occasū Hyberiam. Est aūt siluis aspera, copiosa immanibus feris, tygribus, pantherisque, & pardis.

Item de eodem. Cap. LXIX.

ALbania est a colore populi nuncupata, eo q̄ albo crine nascantur. Hęc ab oriente sub mari Caspio surgens, per orā oceani septentrionalis vsque ad Meotidas paludes per deserta & inculta extendit. Huic terræ canes ingentes sunt, tantæq; feritatis, vt tauros pmant, leones perimāt. Armenia vocata est ab Armeno Iasonis Thessali comite, qui amisso rege Iasone collecta multitudine eius, q̄ passim vagabatur Armeniam cepit & ex suo noīe nuncupauit. Sita est aūt inter Taurū & Caucasum, a Cappadocia vsq; ad Caspium mare ptensa, habens a septentrione Ceraunios montes, ex quorum collibus Tygris fluuius nascitur, & in quibus montib. arca post diluuium sedisse perhibetur. Duplex est aūt Armenia, superior & inferior, sicut duę Pānoniæ. Hyberia regio est Asiæ prope pōtium Armeniæ iuncta. In hac herbæ tincturę vtiles nascuntur. Cappadociam vrbs ppria nominauit. Hæc in capite Syrie sita, ab oriente Armeniā tangit, ab occasu Asiam minorem, ab aquilone mare cymericum & hemistericos campos, quos habuere Amasones, a meridie verò thaurum montem, cui subiacet Cilica & Isauria vsq; ad cilicum sinum, qui spectat contra insulam Cyprum. Terra eius ante alias nutrix est equorum. Elis amnis per eā fluit, qui quondam Indiæ regna disiunxit a Persis. Asia minor ab oriente Cappadocia cingitur, ab aliis partib. undiq; mare circūdatur, nā a septentrione Pontū Euxinū habet, ab occasu Propōtidem, a meridie Ægeū mare. Habet puincias Bithioniā, Frigiā, Galaciā, Lidiā, Cariā, Pamphiliā, Isauriam, Lichiā, atque Ciliciam.

De prouincijs Asiæ minoris. Cap. LXX.

BIthinia in ponti exordio ad partē orientis aduersa Thraciæ iacet, multis antea nominibus appellata, nam prius Bebrttia dicta, deinde Migdonia, mox a Bithinio rege Bithinia nuncupata est, ipsa est & maior Frigia. Nichomedia vrbs in ea est, vbi Hannibal fugiens veneni haustu animam expirauit. Galacia dicta est a priscis Gallorum gentibus, a quibus extitit occupata, nam Galli in exilium a Rege Bithinię euocati regnū cum eo parta victoria diuiserunt, sicque deinde Græcis admixti, primum Gallogreci, nunc ex antiquo Gallorum nomine Galathæ dicuntur, & eorum regio Gallacia nuncupatur. Frigia Europis filia, hæc & Dardania a Dardano Iouis filio dicta, de quo Homerus ait. Quem primus genuit cœlesti Iupiter arce, hic enim profectus de Corinthia ciuitate primus venit in Frigiam. Est autem regio Troiadi subiecta, ab aquilonis parte Galaciæ, a meridiana vicina est Lycaoniæ, ab oriente Lydiæ adhæret, ab occidente Hellespontο mari terminatur. Huius regio Troya est, quam ex suo nomine appellauit. Tros troyanorum rex, Ganymedis pater. Duę sunt autem Frigiæ maior & minor. Maior Frigia Smirnam habet, minor verò illum Lycgaoniam. Cariam autem hermus fluuius discernit a Frigia. Lyddia sedis antiqua regnorum, quam Pactoli vnda extulit in diuitias torrentibus aureis. Lydia autem a rege Lydo fratre, qui in prouincia remanserat cognominata est. Coniungitur autem minori Frigiæ ab occidente, ab ortu Smirnam habet vrbem, quam Hellus fluuius cingit, cuius campus pactolus & erinus circunfluunt, arenis aureis ditissimi. Pamphilia Cilicię sociatur, cuius vltima Phaseł, dehinc Lychaonia, quę ab illa parte qua Galaciæ conterminata est, habet ciuitates 14. Isauria exitu loci perhibetur cognominata, quod vndique aperta aurarum flatibus pateat, metropolim vrbem Seleuciam habet. Cilicia a Cilice quondam nomen traxit, quem ortu Fenice dicunt, antiquiorem Ioue fuisse asserunt, plurima iacet campis recipiens ab occiduo Lichiam, a meridie mare creticum, a tergo montis Thauri iuga, hanc Cignus amnis in ersecat, matrem vrbium habet Tharsum. In ea & Coriscus oppidum est, vnde crocum plurimum, ei optimum venit spiramine fragrantiori, & colore plus auro. Licia nuncupata, quod ab oriente adiuncta Ciliciæ sit, nam habet ab ortu Ciliciam, ab occasu & meridie mare, a septentrione Cariam. Ibi est mons Cymera, qui nocturnis æstibus ignem exalat, sicut in Cilicia Ethna, & Vesenus in campania.

De Europa eius regionibus. Cap. LXXI.

POst Asiam ad Europam stilus vertendus est. Europa quippe Agenor, Lybiæ regis filia fuit, quam Iuppiter ab Aphrica raptam Cretam aduexit, & partem tertiam orbis ex eius nomine appellauit. Incipit a flumine Tanai, descendens ad occasum per septentrionalem oceanum vsque ad fines Hispaniæ pars orientalis, & meridiana, a Ponto consurgens, tota mari magno coniungitur, & in insulas Gades finitur. Prima Europæ regis est Scythia inferior, quæ a meotidis paludibus incipiens inter Danubium & Oceanum septentrionale vsq; ad Germaniam porrigitur. Quæ terra generaliter propter Barbatas gentes, quibus inhabitatur Barbarica dicitur. Huius pars prima Arlania est, quæ ad Meotidas paludes pertingit, post hanc Datia vbi & Gocia, deinde Germania, vbi plurimam partem Sueui incoluerunt. Germania post Scythiam inferiorem, a Danubio inter Rhenum fluuium oceanumq; conclusa, cingitur a septentrione & occasu oceano, ab ortu verò Danubio, a meridie Rheno flumine dirimitur, terra diues virium, ac populis numerosis & immanibus, vnde & propter fœcunditatem gignendorum populorum Germania dicta est. Gignit aues hyrcanias, quarum pennæ nocte perlucent, visontas quoque feras, & vrsos atque alces parturit. Mittit & gemmas crystallum, & succinum, callaicum quoque virilem, & ceraunicum candidum. Duæ autem sunt Germaniæ superior iuxta septentrionalem oceanum, inferior circa Rhenum. Prouinciæ autem sunt quas Danubius a barbarico ad mediterraneum mare secludit. Prima est Mesia a messium prouentu vocata, vnde & eam veteres cæteris horreum vocabant. Hæc autem ab oriente hostius Danubii iungitur, ab Euro verò Traciæ, a meridie Macedoniæ ab occasu Hystriæ copulatur. Post Mesiam autem Pannonia est. Inde Noricus ager frigidus, & parcius fructuosus, post Rheticus frugibus ferax, qui excipit Galliam belgicam. Traciæ Tyras Iaphet filius veniens nomen dedisse perhibetur. Alii a seuitia incolarum Traciam appellatam dixerunt. Hæc ab oriente Propontis, & vrbs Constantinopolis opposita est, a septentrione verò Hyster obtenditur, a meridie vero Egeo mari adhæret, ab occasu Macedonia illi subiacet, cuius regionem olim diuersarum gentium populi Massagetæ, Sarmatæ, Scythæ, & aliæ plurimæ nationes incoluerunt, ampla est enim, ideoque plurimas continuit gentes. Ebrum fluuium Tracia fundit, qui etiam gentes barbarorum plurimas tangit.

De Græcia & eius prouincijs. Cap. LXXII.

GRæcia a Græco Rege dicta est, qui cunctam illam regionem regno incoluit. Sunt autem prouinciæ Græciæ septem quarum prima est ab occidente Dalmacia, deinde Ægy-

Epyrus, inde Ellades, inde Thessalia, inde Macedonia, inde Achaya & duæ in mari, Creta & Ciclades. Illiricus autem generaliter omnis Græcia est. Dalmacia a Delmi maxima eiusdem prouinciæ ciuitate traxisse nomen æstimatur. Adhæret autem ab oriente Macedoniæ, a septentrione Mesiæ, ab occasu Histria terminatur, a meridie verò Adriatico sinu clauditur. Epyrus a Pyrro Achillis filio dr̃, cuius pars Chaonia, q̃ ante Molossa dicta est a Melosso filio Pyrri, quem de Andromacha habuit, sed postq̃ occisus est Pyrrus Orestis insidiis, Andromachã Helenus suscepit, tenuitq; rerũ priuigni, qui successerat p̃ri suo a quo Molossa dicta est pars Epyri, q̃ Helenus postea a fratre Chaone, quem in venatu p ignorantiã dr̃ occidisse, Chaoniam nominauit, quasi ad solatium fratris extincti. Ellades dicta est a Rege Ellana Deucalionis & Pyrræ filio. A quo & prius Græci Ellenes nuncupati sunt. Ipsa est igit̃ & Attica terra, Atte prius dicta, nam Granus quidã Græciæ indigena fuit, ex cuius filia Attis noĩe, Attica terra vocata est. Hæc inter Macedoniam & Achaiã media iacet, Archadiæ a septentrionali parte coniuncta. Ipsa etiã & vera Græcia, vbi fuit Athenas ciuitas mater l̃rarum liberalium, & Philosophorum nutrix, qua nihil habuit Græcia clarius, atq; nobilius. In ea est Maritonis campus, opinione quondã p̃lij cruentissimus. Ellades aũt duæ sunt prouĩciæ. Boetia & Peloponessus. Boetia aũt dicta est hac ex cã, dum Catenus Agenoris filius Europam sororẽ a Ioue raptam ex p̃cepto genitoris q̃reret, nec reperiret, p̃ris irã formidans confirmato aĩo elegit exiliũ, nam bouis forte conspectæ secutus vestigia amplexus est sedẽ, vbi recubuerat illa, sicq; locum de nĩe bouis Boetiam noĩauit, vbi & Thæbas vrbem construxit, in qua olim ciuilia bella detinuerunt, & vbi nati sunt Apollo & Hercules maior ille Thæbanus. Eadem est Eonia vocata, a fonte quondam Apollini & Musis consecrato, qui in eadem Boetia est. Peloponessus verò secunda pars Elladis a Pelope rege Atticæ vocata est.

Iterum de eodem. Cap. LXXIII.

Thessalia a Thessalo rege dicta est, q̃ ad meridianã plagã Macedoniæ coniuncta est, cuius a tergo Pieria est. Multa sunt in Thessalia flumina & oppida, inter q̃ p̃cipue Thessalonica, ibi est & mons Pernasus quondam Apollini consecratus. Thessalia p̃ria Achillis, & origo Laphitarũ fuit, de quib. fert̃, q̃ hi primo equos frenis domuerunt, vñ & Centauri dicti sunt. In Thessalia primum solidi aurei facti sunt, domandorũ quoque equorum vsus primum repertus est. Macedoniæ in exordio ab Emathio rege Emathię nomen erat, sed Macedo Deucalionis maternus nepos, postq̃ ibi accepit principatum mutauit vocabulum, Macedoniãq; a suo noĩe dixit. Est aũt confinis ab oriente Egeo mari a meridie Achaiæ, ab occasu Dalmaciæ, a septentrione Mesiæ p̃ria Alexãdri magni, & regio aureis venis argenteiq; optima. Lapidem quẽ Pieranitẽ vocant, ista gignit. Mons Olimpus in ea est, qui excellenti vertice tantus attollit̃, vt in cacumine eius nec nubes, nec venti sentiantur. Achaia ab Acheo rege, & vrbs, & prouincia appellata est. Hæc pene insula est. Nã absq; septentrionali parte, qua Macedoniæ iungit̃, vndiq; septa est mari. Ab oriente.n. habet Nyrtheum mare, ab Euro Egeum, a meridie Ionicum, ab Aphrico & occasu Cassiopas insulas, a sola septentrionali parte Macedoniæ vel Atticæ terræ adiungitur, huius pars est vrbs Corinthus Græciæ decus. Inachus est Achaiæ fluuius. Achada verò sinus Achaiæ est, vt platani folium inter Ionium & Egenum mare, ab Euro exposita, q̃ Archas Iouis & Calistæ filius, Pelasgisq; in deditionem redactis, ex suo noĩe Archadiã nuncupauit. Ipsa est & Siciona a Sicione rege, a quo & regnum Sicionorum est dictum. Habet autem Archadia fluuium magnum Erimantum. Abeston quoque lapidem, qui semel accensus, nunquam extinguitur. Candidissimæ etiam merulæ ibi nascuntur.

De cæteris Europæ prouincijs. Cap. LXXIIII.

Pannonia ab alpibus appenninis dicta est, quibus ab Italia secernitur. Regio fortis & solo læta, duobus satis acerbis fluuiis Dramo Fanoq; vallata est. Coniungit̃ aũt cũ Norico & Rhecia, habens ab oriẽte Mesiã, ab Euro Histriam, ab Aphrico verò alpes appenninas, habens ab occasu Galliam belgicã, a septentrione Danubii fontẽ vel limitem, qui Germaniã secernit. Histriã Hister amnis vocauit, qui eius terrã influit, ipse est Danubius. Habet aũt Histria a septentrione Pannoniã. Italia olĩ a Græcis pp̃lis occupata, magna Græcia appellata est, deinde a Regis noĩe Saturnia, mox & Latium dicta est, eo q̃ idẽ Saturnus a Ioue sedib. suis pulsis, ibi latuerit. postremo ab Italo Siculorum rege ibi regnante, Italia nuncupata est, cuius situs longitudine amplius q̃ latitudine a Cyrceo in Eurum extendit̃, a meridie Tyrrheno mari, ab aquilone Adriatico clauditur, ab occiduo alpium iugis finit̃, terra oĩb. in reb. pulcherrima, soli fertilitate, pabuli vbertate gratissima. Habet lacus, Benacum, auernum atq; lucrum. Fluuios Eridanũ, Tyberim, & tepẽtes fontibus Baias gignit gemmas sertiten, corallium, & lygurium, Boã quoque s̃pentem, Lincẽ ferã, & diomedeas aues. Italia aũt & Hispania iccirco Hesperiæ dictæ sunt q̃ Græci Hespero stella nauigent, & in Italiam, & Hispaniã. Quæ hac rõne discernunt̃, aut Hesperiam solã dicis, & significas Italiã, aut addis vltimã, & significas Hispaniã, quæ in occidẽtis est fine. Tuscia pars est Italia. Vmbria verò pars Tusciæ. Vmbria verò vt historiæ narrant, ab eo, q̃ tpe aquosæ cladis himbrib. superfluerit, & ob hoc vmbria Græce cognominata. Est.n. in iugis appennini sita mõtis in parte Italię iuxta meridiem. Etruria pars est Italiæ, dicta, q̃ eius fines tenebant̃ vsq; ad ripã Tyberis, quasi altero Soroyna. Alteros significat alteros, Soroy finis vocant̃. Romæ.n. finis antea vnã tñ Tyberis ripã tenebat. Hæc & Tuscia. Tuscia aũt a frequentia sacrificij, & Thuris dicta est, Assoco Hyetiee illic, & aruspicia dicunt esse reperta. Apulia est vbi Brũdusium, quã Etholi secuti Diomedem ducem condiderunt. Campania prouincia Italiæ habet terras, hieme omni, atque æstate vernantes, & sol ibi mitis, grata temperies, aer purus & blandus.

Adhuc de eodem. Cap. LXXV.

Gallia dicta est a candore populi. Gala.n. Græcè lac dicit̃. Montes.n. & rigor cœli ab ea partem solis ardorẽ excludunt, quo fit, vt candor corporum non coloret̃. Hanc ab oriente alpiũ iuga tuentur, ab occasu oceanus includit, a meridie p̃rupta Pyrenei, a septentrione Rheni fluenta atq; Germania. Cuius initium Belgica Germania est finis. Aquitania aũt regio est gleba vberi, ac pabulosa, & ad vsum aĩantium apta. Fluminib. quoque ac fontib. irrigua, perfusa duobus magnis Rheno & Rhodano fluuiis. Belgis aũt ciuitas est Galliæ a qua Belgica prouincia dicta est. Cisalpina, quia citra alpes, Transalpina.i. trans alpes contra septentrionẽ. Rhetia verò q̃ iuxta Rhenũ. Aquitania aũt ab obliquis aquis. Ligeris fluminis est appellata, qui ex plurima parte terminus eius est, eamq; pene in orbẽ cingit. Hispania prius ab Hibero amne Hiberia nuncupata, postea ab Hispano Hispania cognominata est, ipsa est & vera Hesperia ab Hespero stella occidentali dicta. Sita est aũt inter Aphricam & Galliam a septentrione Pyreneis montibus clausa a reliquis partib. vndiq; mari conclusa, salubritate cœli æqualis oĩum frugum generibus fœcunda, gemmarũ metallorũ que copiis ditissima. Interfluunt eã flumina magna, Betis, Mineus, Hiberus, & Thagus, aurũ trahẽs vt Pactolus. Habet prouincias 6. Tarraconensem, Chartaginensem, Lusitaniã, Gallicam, Beticam, & Trasfreta in regione Aphricæ, Tingitania. Duæ sunt autem Hispaniæ. Citerior, quæ in septentrionis plaga, a Pyreneo vsque ad Chartaginem porrigitur. Vlterior, quæ in meridiem a Celtibus, vsque ad Gaditanum fretum extenditur.

De Aphrica & eius regionibus. Cap. LXXVI.

Aphricam aũt noĩatam quidã inde existimant, quasi Aprica, qđ sit aperta cœlo vel soli sine horrore frigoris. Alii Aphricã dicũt appellari ab vno de posteris Abrahę de Cetura, qui vocatus est Apher, de quo supra meminimus. Incipit aũt a finib. Aegypti pergens iuxta meridiẽ p Ethyopiã vsque ad Atlantem montẽ, a septentrionali parte verò maditerraneo mari coniuncta claudit̃, etiã in Gaditanum fretum finit̃, habẽs prouincias Libiam, Cirenensem, Pentapolim, Tripolim, Bizancium, Chartaginem, Numidiã, Mauritaniã, Tingitaniã, & circa solis ardorem Ethyopiã. Libia cirenensis in parte Aphricæ prima est a Cirene vrbe metropoli, q̃ est in eius finib. nuncupata. Huic ab oriente Aegyptus est, ab occasu Sirtes maiores & Trogoditæ, a septentrione mare Libicũ, a meridie Aethyopia, & Barbarorum variæ nationes, & solitudines inaccessibiles, q̃ etiã Basiliscos s̃pentes creant. Pentapolis Græca lingua a quinque vrbib. nũcupata.i. Berenice, Cirene, Centria, Apolonia, Ptolomaida, & Berenice, a regibus nuncupatæ sunt. Est aũt Pentapolis Libiæ Cirenensi adiuncta, & eius finibus deputata. Tripolitana quoq; p̃uincia Græci lingua sua signant de numero triũ magnarũ vrbiũ, Ocea, Thabrace, Leptis maqua. Hæc habet ab oriẽte Sirtes maiores & Trogoditas, a septẽtrione mare Adriaticum, ab occasu Bizantium a meridie Getulos & Garamantes vsq; ad oceanum Aethyopicũ p̃tendentes. Bizancena regio ex duobus nobilissimis oppidis nomen sortita est, ex quibus vna Adrametus vocatur, altera Bizantium, hæc sub tripoli est patens passuum ducenta, vel amplius millia, fœcunda, oleis, & glebis ita p̃pinguis, vt iacti ibi seminis incrementa pene centesima fruge renascantur. Zeugis vbi Chartago magna, ipsa est & vera Aphrica inter Bizantium & Numidiam sita, a septentrione mari Siculo iuncta, & meridię vsque ad Getulorum regionem porrecta, cuius proxima quæque frugifera sunt, vlteriora autem bestiis & serpentibus sunt plena, atque Onagris

gris magis in deserto vagantibus. Getulia autem Aphricæ pars mediterranea est. Numidia ab incolis passim vagantibus sic est vocata, quod nullam certam haberent sedem, nam lingua eorũ incertæ sedes & vagæ Numidiæ dicuntur. Incipit autem a flumine Amisaga, & in Tingitanum limitem desinit, habens ab oriente, Sirtes minores a septentrione mare, quòd tendit in Sardiniam ab occasu Mauritaniam Sitifensem a meridie Aethyopum gentes regio campis prepinguis, vbi autem siluestris est feras educit, vbi ardua equos & onagros procreat, eximio etiam marmorem prædicatur, quòd Numidicum dicit. Habet autem vrbes præcipuas Hyppone, Regium, & Susicadam.

Item de eodem. *Cap.* LXXVII.

MAuron Græci nigrum vocant, sicut ergo Gallia a candore populi, ita Mauritania a nigro colore nomen sortita est. Cuius prima prouincia Mauritania sitifensis est, quæ sitifin habuit oppidum, e quo & vocabulum traxisse regio prohibetur. Mauritania vero cæsariensis coloniæ cæsariȩ ciuitas fuit, & nomen prouinciæ ex eo datum, vtraq; enim prouinciæ sibi coniunctæ ab oriente numidiam habent a septẽtrione mare magnum, ab occasu flumẽ maluam, a meridie mõtem Astrixim, qui discernit inter fœcundam terram, & arenas iacentes, vsque ad oceanum. Mauritania tingitana, a Tingi metropolitana huius prouinciæ ciuitate vocata est, hæc vltima Aphrica surgit a montibus, 7. habens ab orientem flumẽ Maluam, a septentrione Fretum gaditanum, ab occiduo oceanum Atlanticum, a meridie Gaulalum, gentes vsq; ad oceanũ hesperium penetrantes. Regio gignens feras, simias, & dracones, & strutiones. Olim etiam & elephantis plena fuit, quos sola nũc India parturit. Garamantis regionis caput Garama oppidum fuit. Est autem inter Cyrenensem & Aethyopiam, vbi est fons qui frigit calore diei, & calet frigore noctis. Aethyopia dicta est a calore populorum, quos solis vicinitas torret. Deniq; vim syderis prodit hominum color: est.n. ibi iugis æstus. Nam quicquid eius est, sub meridiano cardine est, circa occiduum autem montuosa est, arenosa in medio, ad orientalem verò plagã deserta, cuius situs ab occiduo Atlantis montis ab orientem vsq; in Aegypti fines porrigitur, a meridie oceano, a septentrione Nilo flumine clauditur, plurimas habens gentes diuerso vultũ, & monstruosa specie horribiles. Ferarum quoque & serpentiũ referta est multitudine, illic quippe Rinocerounta bestia, & Cameleopardus, basiliscus, dracones ingentes, ex equorum cerebro gemmæ extrahuntur, hiacynctus & chrysoprasus ibi reperiuntur, cinnamomum ibi colligitur. Duæ sunt autem Aethyopiæ, Vna circa ortum solis, alia circa occasum in Mauritania. Extra tres autem partes orbis, quarta pars trans oceanum interiorem in meridie, quæ solis ardore incognita nobis est. In cuius finibus Antiopodes fabulose inhabitare produntur. Proxima autem Hispaniæ Mauritania est, deinde Numidia, inde regio Chartaginensis, postq; Getuliam accipimus, post eam Aethyopiam, inde loca exusta solis ardoribus.

De insulis Oceani quo cingitur orbis. *Cap.* LXXVIII.

INsulæ dictæ sunt, eo q̃ in salo sunt. i. in mari. Ex his quoq; notissimæ & maximè, quas plurimi veterum solerti studio indagauerunt notandæ sunt. Britania oceani insula interfuso mari toto orbe diuisa, vocabulo suę gentis cognominata est, hæc aduersa Galliarum parte ad prospectum Hispaniȩ sita est. Circuit⁹ eius quadragesies octies septuaginta millia, 5. passuũ, multa & magna flumina in ea, fontes calidi, & metallorum copia larga & varia. Gagates lapis ibi plurimus & Margaritæ. Thanatos insula oceani freto, Gallica a Britania est varia tenui separata frumentariis campis & gleba vberi. Dicta est autẽ Thanatos a morte serpentium, quos dum illa nesciat, asportata inde terra quocunque gentium vecta sit, angues ilico perimit. Tyle vltima est insula oceani inter septentrionalem & occidentalem plagam, vltra Britaniam, a sole nomen habens, q̃ in ea æstiuum solstitium sol facit, & continuus in ea solstitiali tpe dies, brumaliq; nox perhennis exigit, vltra q̃ nauigatione vnius diei pigrum & cõcretum est mare. Solinus. Tylos indiæ insula est. Ea fert palmas, oleum creat, vineis abundat. Terras oẽs hoc miraculo sola vincit, q̃ quæcunque in ea nascitur arbor, nunquam caret folio. Ibi mons Caucasus, qui maximam orbis partem perpetuis iugis penetrat, fronte qua soli obuersus est, arboris piperis ostentat, quas ad Iuniperi similitudinem diuersi fructus edere assueuerant, qui pene immaturi exeunt, dr̃ piper longum, qđ incorruptum est piper album, quorum cutem rugosam & torridam calor fecerit, nomen trahunt de calore. Isido. Orcades insulæ oceani intra Britaniam positæ num. 33. quarum 20. desertæ sunt, 12. coluntur. Scotia eadem & Hibernia proxima Britaniæ insula spacio terrarum angustior, sed situ fœcundior, hæc ab Aphrica in Boream porrigitur, cuius partes priores in Hiberniam & Catabricum oceanum intendunt. Vnde & Hibernia dicta est: Scotia aũt a Scotorum gentibus creditur appellata. Illic nulla anguis, auis rara, apis nulla, adeo vt aduectos inde pulueres vel lapides, si quis alibi sparserit inter aluearia examina fauos deserant. Gades insula est in fine Beticæ prouinciæ sita, quæ dirimit Europam ab Aphrica, in qua Herculis columnæ visuntur, & vnde Tirrheni maris faucibus oceani æstus immittitur. Est autem a continenti terra, 120. passibus diuisa, quam Tyrij a rubro mari prouecti occupantes lingua sua gadis .i. septam nominauerunt, pro eo quod circumsepta sit mari. Nascitur in ea arbor similis palmæ, cuius gummis infectum vitrum ceraunium gemmam reddit.

Item de eodem. *Cap.* LXXIX.

FOrtunatæ insulæ suo vocabulo significant omnia fere bona. q. fœlices & beatæ fructuum vbertate, sua enim apte natura, præciosarum poma siluarum parturiunt fortuitis vitibus iuga collium vestiuntur. Ad herbarum vicem messis & olus vulgo est, vnde gentilium error, & sęcularium carmina poetarum, propter soli fœcunditatem easdem paradisum vocauerunt, harum prima Membriona dicitur, secunda Iuniona, tertia Theode, quarta Capraria, alia Viuaria, q̃ aere nebuloso & concreto est, mox Caninaria, canibus immensa magnitudinis plena, omnes auibus plenæ, nebulosæ, palmiferæ, nuceæ, pineæ, mellis copia, animalibusq; siluestribus ac piscibus abũdantes. Sitæ sunt autem in oceano contra leuam Mauritaniæ inter meridiem, occasumq; occidue proximæ, & inter se interiecto mari discreto. Borgondes insulæ sunt oceani obuersæ promontorio, qđ vocatur Hesperuceras, quas incoluerunt Gorgones fœminæ, a liti pernicitate, hirsuto & aspero corpore, & ex his insulæ cognominatæ, distant autem a continenti terra bidui nauigatione. Hesperidum insulæ vocatæ sunt a ciuitate Hesperida, quæ fuit in fine Mauritaniæ. Sunt enim vltra Gorgundes sitæ, sub Atlanteum littus in intimis finibus maris, in quarum hortis fingunt fabulæ draconem peruigilem, aurea mala seruantem. Fertur enim ibi esse maris æstuarium, adeo sinuosis lateribus tortuosum, vt visentibus procul lapsus angueos imittetur. Chryse & Argiræ sunt insulæ in Indico oceano sitæ, adeo fœcundæ copia metallorum, vt plerique eas auream superficiem & argẽteam habere prodiderunt, vnde & vocabulum sortitæ sunt. Taprobana insula est Indiæ, subiacens ad Eurum, ex qua oceanus indicus incipit, patens in longitudine contingentis, 75. millibus passuum, in latitudine sexingentis, 25. millibus stadiorum. Scinditur amne interfluo, tota Margaritis repleta, & gemmis, pars eius bestiis & elephantis repleta est, partem verò homines tenent: homines autem ibi grandiores vltra omnium mensuram, rutilis comis, cæruleis oculis truciores sunt, nullo linguæ commertio alteri genti sociantur. Cum negociatoribus aliis in ripam fluminis merces opponunt, ac vix complacitas mutuãt. Ætas illis vltra humanam fragilitatem prolixa est, vt immature pereat, qui centenarius moritur, nulli per diem somnus, annona semper eodem tenore. Aedificia humilia paruaq;, vitem nesciunt, redundant pomis, culturas & venatus amant, verum Tigridum aut Elephantorum pastationibus delectantur, prȩter timque Testudinum quarum superficie domus familiarum capaces operiunt. In hac autem insula dicunt in vno anno duas esse æstates, & duas hiemes, & his floribus vernare locum. Tbile est insula Indiæ, virens omni tempore folijs, hucusque oceani insulæ.

De Insulis maris magni, scilicet, Mediterranei. *Cap.* LXXX.

ITem sunt aliæ insulę, quæ ab Hellespõto vsq; ad Gades in mari magno sunt constitutæ. Cyprus insula a ciuitate Cypro, q̃ in ea est, nomen accepit, ipsa est Paphon Veneri consecrata, in Carpacio mari vicina Austrò, famosa quondam diuitiis, & maximè æris, ibi enim prima inuentio huius metalli fuit & vtilitas. Creta insula Græciæ pars est ingens, contra Pelopenensem, dicta a Crete quondam indigena, quem aiunt vnũ Curitarũ fuisse, a quib. Iuppiter absconditus est & enutritus. Est aũt insula Grætiæ inter ortũ solis, & occasum lõgissimo tractu porrecta, a septentrione Græciæ ętibus, ab austro Ægyptis vndis pfusa. Fuit aũt quondã centum vrbib. nobilis: vñ & hęc Cẽtopolis dicta est. Prima etiã remis & sagittis claruit, prima litteris iura finxit, equestres turmas prima docuit, studium musicæ ab ideis dactilis in ea cæptum est, capris copiosa, ceruis eget, lupos & vulpes, aliaq; ferarũ noxia nusq̃ gignit. Serpens nulla ibi, nulla Noctua, & si inueniať statim moriť, larga ẽt est vitib⁹ & arborib. Diptãnos herba in Creta nasciť, & alimosa, q̃ morsa diuturnã famẽ ꝓhibet. Falangos aũt venenatos gignit, & lapidem, qui ideus dactilus dicitur. Abidos insula est in Europa super Hellespontum posita angusto & periculoso mari sepa-

rata, & ab idos graece dicta ꝙ sit introitus Hellespõti maris, in quo Xerxes pontem ex nauibus fecit, & in Graeciam transiuit. Choos insula est adiacens prouinciæ Atticæ in qua Hippocrates medicus natus est, quæ (vt Varro testis est) arte lanificij prima in ornamentum fœminarum inclaruit.

Item De eodem. Cap. LXXXI.

Ciclades Graeci quondam insulas inde autumant dictas, qđ licèt spaciis longioribus a Delo proiectæ in orbẽ, tñ circa Delum sitæ sunt, nam orbem Ciclon Græci loquuntur. Quidam verò non ꝙ in orbem digestæ, sed propter scopulos, qui circa easdem sunt, dictas Cicladas putant. Hæ in Helespõto inter Aegeum & Maleum mare constitutę, circundant etiam myrteo pelago. Sunt aũt oẽs num. 53, tendentes a Septentrione in meridiem, p̄ millia quingenta ab oriente, in occasum p̄ millia ducenta, Metropolis earum Thodus. Delos est insula in medio Cicladum sita, & dicta Delos fertur, quia post diluuium ꝙ Ogigi temporib. notatur, cum orbẽ multis mensibus continua nox inumbrasset, ante oẽs terras radiis solis illuminata est, sortitaq; ex eo nomẽ, ꝙ prima visibus manifesta fuisset, nam Delon Græci manifestum dicunt, ipsa est & Ortigia, eo ꝙ ibi primum visæ sunt Coturnices aues, quas Græci Ortigias vocant. In hac insula Latona enixa est Apollinem & Dianam. Delos aũt, & ciuitas dicitur & insula. Rhodus Cicladum prima est ab oriente, in qua rosæ capitulum dicitur esse inuentum, dum ibi ciuitas conderetur, ex quo & vrbs & insula Thodus est appellata. In hac vrbe solis Colossus fuit erectus, 70. cubitorum altitudine, fuerunt & alii centum numero in eadẽ Colossi minores, fertur aũt quondam hæc insula adeo magno terremotu concussa fuisse, vt labentibus in illa tectis ingens quoque ille collossus rueret. Carpatos est vna ex Cicladibus a meridie posita contra Aegyptum, a qua Carpacium mare appellatum est, vocata pp̄ celerem fructuum maturitatem: est.n. inter Aegyptum & Thodum. Ex hac insula dicuntur Carpasiæ naues magnæ & spaciosæ Cythera vna est ex Cycladibus a parte occidua vocata, ꝙ sit ibi Venus orta. Icaria est vna de Cycladib. q̃ Icario mari nomẽ dedit. Hæc inter Samũ & Myconium procurentibus saxis inhospitalis est, & nullus finibus portuosa. Dicit̃ aũt Icarum cretensem ibi naufragio interiisse, & de exitu hoĩs impositum nomen loco. Historia dicit ex Iasone natum fuisse Filomelum & Plutum, & ex Filomelo Pereãtum genitum, qui de suo noĩe Paron insulam & oppidum appellauit. Prius aũt Minoia, deinde Paros est dicta, de qua Virg. Niueumq; Paron. Gignit.n. marmor candidissimum, qđ parium dicunt, mittit & sardium lapidem, marmoribus quidem p̄stantiorem, sed inter gemmas vilissimum. Chion insula Syra lingua appellat̃, eo ꝙ ibi Mastix gignitur. Syri.n. masticẽ Chio vocant. Samo insula est in mari Aegeo, vbi nata est Iuno, ex qua fuit Sibilla Samia, & Pythagoras Samius a quo Phylosophiæ nomẽ inuentum est, in hac insula reperta prius Fictilia vasa traduntur, vnde & vasa samia. Tenedos, vna ex cycladibus ad septentrionẽ sita, a Tene quondam condita. Qui infamatus, qđ cũ Nouerca sua concubuisset fugiens hãc insulã vacuã cultorib. obtinuit, & ei nomẽ indidit.

Item De eodem. Cap. LXXXII.

Sicilia a Sicano rege Sicania dicta est, deinde a Siculo itali fratre Sicilia, prius aũt Trinacria dicta pp̄ tria acra.i. p̄mõtoria Pelorum Pathmum, & Lilibeum. Hęc ab Italia exiguo freto discreta est, Aphricum mare p̄spectans, terris frugifera, auro habundans, cauernis tñ & fistulis penetrabil̃, ventisq; & sulphure plena, vñ & ibi Ethnę montis æstuant incendia, in cuius freto Scylla & Carybdis, quibus nauigia aut absorbent̃, aũt colliduntur. Fuit aũt quondã p̄tria Cyclopum, & postea nutrix Tyrannorum, frugum fertilis, ac primum terris oĩb. commissis semibus aratro p̄scissa. Principem vrbium Syracusam, habet & frontem Arecusam, & Alpheiam fluuium magnorum generatorem equorum. In ea insula primũ est inuenta comedia, achatem lapidem ipsa primum ex achate flumine dedit, parturit & mare in eius corallium, gignit & sales agrigentinos, in igne solubiles, crepitantes in aquis, oĩs ambitus eius clauditur stadiorum trium millium. Eoliæ insulæ Siciliæ appellatæ sunt ab Eolo Ipotæ filio, quem Poetæ finxerunt regem fuisse ventorũ, sed (vt Varro dicit) rector fuit istarum insularum, & qm ex earum nebulis & fumo futuros p̄dicebat flatus ventorum, ab imperitis visus est sua potestate ventos retinuisse. Eædem insulæ & Vulcaniæ vocant̃, ꝙ & ipsæ sicut Ethna ardeant. Sunt aũt, ix. habẽtes propria nomina, quarũ prima Liparus, quã Lipar vocauit, qui eam ante Eolum rexit. Altera Gera vocat̃, ꝙ sit collib. excellentissimis ornata. Tertia Strõgile in qua Eolus regnasse fert̃, reliquæ vero.i. Didimæ Erifusa, Festia Fenicusa, Euominomon Stripodes, Senores, q̃ qm̃ nocte ardẽt Eoliæ siue Vulcanę dicũt̃, ex his quædam ab initio non fuerunt, postea mari editæ sunt.

Item De eodem. Cap. LXXXIII.

Pardus Hercule procreatus, cum magna multitudine a libia p̄fectus Sardiniã occupauit, ex suo vocabulo insulæ nomẽ dedit, hæc in Aphrico mari facie vestigij humani tam in orientem, q̃ in occidentem latior prominet, terra patens in longitudine millia 140. in latitudine 40. In ea neq; s̃pentes gignũt̃, neq; lupus, sed solifuga tm̃ aĩal exiguũ hoĩb. p̄niciosum, venenum quoq; nõ nascit̃ ibi, nisi herba p̄ scriptores plurimos, & Poetas memorata Apiastro siĩs, q̃ hoĩbus risus contrahit & quasi ridentes interimit, fontes habet Sardinia calidos, infirmis medelam p̄bentes, furibus cæcitatem, si sacramento dato oculos aquis eius tetigerit. Corsicæ insulæ exordium incolæ ligureos dederunt, appellantes eã ex noĩe ducis, hæc Græce Sirenea dicitur, a Cireno Herculis filio habitata. Diuidit̃ aũt a Sardinia 20. milium freto cincta ligustici equoris sinu ad prospectũ Italiæ. Est aũt multis p̄montoriis angulosa, gignens lætissima pabula, & lapidem, quem cacociten græci vocant. Ebosus insula est Hispaniæ, dicta ꝙ Azomonon p̄cul sit, quasi Ebozos, cuius terra s̃pentes fugiunt, huic contraria est Colubraria, q̃ referta est anguibus. Baleares insulæ Hispaniæ duę sunt, Afroliades & Gemmasides, in his primum inuentus est vsus fundarum, quib. lapides emittunt̃, vñ & baliares sunt dictæ, balin.n. græce emittere dicitur, vnde & balista quasi missa & fundibulum. Virg. Balearis verbera funde. Commune est insulis vt promineant, vnde & loca eorum promontoria dicuntur.

De Montibus. Cap. LXXXIIII.

Montes sunt tumores terrarum altissimi, dicti ꝙ sint eminentes, quidã aũt propriis ex causis vocati sunt. Ex quibus notandi sunt, qui opinione maximè celebrant̃. Mõs Caucasus ab India vsq; ad Thaurum porrectus, p̄ gentiũ linguarum varietate, quaq; versum vadit, diuersis noĩbus nuncupat̃, vbi aũt ad orientem in excellentiorem consurgit sublimitatem, pp̄ nimium candorem Caucasus nuncupatur, nã orientali lingua, caucasum signat candidum.i. densissimis niuibus candidatum. Mons Thaurus a plerisq; idem vocat̃ caucasus. Libanus mons est fenicum altissimus, cuius meminerunt Prophetæ, dictus a Thure, quia ibi colligitur, cuius ea pars, q̃ est super eũ ad orientalẽ plagã respiciens Antilibanus appellat̃.i. contra libanum. Ararat mons Armeniæ, in quo arcã historiæ post diluuium sedisse testant̃, vñ & vsq; hodie ibidem lignorũ eius videt̃ vestigia. Acroceraunij montes pp̄ altitudinẽ fulminũ ictus vocati sunt, Græci.n. fulmen ceraunicos dñt. Sunt aũt inter Armeniam & Hiberniam, incipientes a portis Caspij vsq; ad fontem Tygridis fluuii. Hiperborei montes Scythiæ dicti sunt, eo ꝙ supra.i. vltra eos flat Boreas. Rifei montes in capite Germanię sunt a perpetuo ventorũ flatu noĩati, nã rifoiu græci, impetũ. Olympus est mõs Macedoniæ p̄celsus, ita vt sub illo nubes esse dicant̃, de quo Virg. Nubes excessit Olympus. Comestor, Olympus vsq; ad limpidum aera euadit, sup̄ quẽ litteræ inscriptæ in puluere per annum repertæ sunt, ste[...]sse immobiles, vbi p̄ nimia aeris raritate, nec aues viuere possunt, nec Philosophi, ascendentes absq; spongiis plenis aqua, aliquantulum ibi manere potuerunt, quas naribus apponentes crassiorem inde aerem attrahebant, hic Macedoniam diuidit a Tracia. Ishdo. Athos est mons Macedoniæ, & ipse altior nubibus tanto q; sublimis, vt in lento vmbra eius p̄tendat̃, q̃ ab eo 76. miliaribus separatur. Parnasus est mons Thessalię iuxta Boeciã, qui gemino vertice est erectus in cœlum, hic in duo finditur iuga, Cyrrha & Nisa, vnde & nuncupatur eo quod in singulis iugis colebantur Apollo & Liber. Ceraunii sunt montes Epyri, a crebris dicti fulminibus: græce enim fulmen ceraunicos dicitur. Appenninus mons appellatur, quasi alpes penicæ, quia Hannibal veniens ad Italiam easdem alpes aperuit. Iuuenalis, Et mõtes rupit aceto.

Item De eodem. Cap. LXXXV.

Ethnas ex igne & sulphure dictus est, vnde gehenna, constat autem hunc ab ea parte, qua Eurus vel Aphricus flat, habere speluncas plenas sulphuris & vsque ad mare deductas. Quæ speluncæ recipientes in se fluctus ventum creãt, qui exagitatus ignem gignit ex sulphure, vnde est quod videt̃ incendiũ. Solinus. In Ethnæ vertice duo hyatus sunt Bratetes noĩati, p̄ quos eluctat̃ erumpit vapor, p̄misso prius fremitu, qui p̄ æstuantes cauernarũ latebras longo mugitu intra terræ viscera, diu voluitur. Nec ante se flãmarum globi attollunt̃, q̃ intonite strepitus antecedant, mirum est, nec illud minus, ꝙ in illa feruentis pertinacia mixta ignibus niues p̄fert; & licèt vastis exundet incendiis, apicis canicie perpetua brumalẽ detinit faciem. Itaque in vtroq; inuicta violentia est, nec calor frigore mitigatur, nec frigus calore dissoluitur. Quia aũt in Campania vesauius, in Sicilia Ethna, hic in Licia mons Chimera est Isid. Epyreneus, & ipse a crebris fulminũ ignib. nũcupatus est, græce.n. ignis

gnis pyros vocatur. Iste est, qui inter Galliam atque Hispaniã quasi de industria munimentum interiacet. Solinurus a singularitate dicitur, quod omnibus Hispaniæ montibus solus altior videtur. Calpes est mons in vltimis Occeani finibus qui dirimit Europam ab Aphrica, quẽ Atlantis finem esse dicunt. Atlas frater Promethei fuit, & Rex Aphricæ fuit, a quo Astrologiæ artẽ dicunt prius excogitatã, ioq; dictus est substinuisse cœlum, ab eruditione igit disciplinæ & scientia cœli nomen eius in montem Aphricę deriuatũ est, qui nunc Atlas cognominatur, qui ꝑpter altitudinẽ suam, quasi cœli machinam, atq; astra sustentare videt. Solinus. Atlas mons est e media harenarũ consurgens vastitate, & eductus in viciniã lunaris circuli vltra nubila caput condit parte, qua occeanum extendit, cui a se nomen dedit, manat fontibus, nemoribus inhorrescit, rupibus aspat, squalet ieiunio, humo nuda, nec herbida, qua Aphricam contrauersus est, fœlix nascentibus sponte frugib. arborib. ꝓceris opacissimus, quarũ odor grauis, comæ Cupressi sises vestiunt lanugine sericis velleribus nihil viliore. In eo latere est herba Euforbia copiosa, cuius succus ad ocularia ꝓficit claritatem, nec mediocriter ꝑcellit vim venenorũ, vertex semp niualis, Saltus eius quadrupedes ac serpentes fere, & cũ his Elephantes occupauerunt. Isidorus. Alpes sunt ꝓpriẽ montes Galliæ de quib. Virg. Aereas alpes. Nam Gallorum lingua alpes montes alti vocantur. Hæ sunt.n. quæ Italiæ murorum exhibent vicem. Colles sunt pręeminentiora iuga montium, quasi colla, iuga enim montium ex eo appellata sunt quod propinquitate sua iungantur. Valles sunt humilia loca.q. vulsa hinc, & conualles sunt depressa loca terrarum inter montes.

De Moribus extraneis quarundam gentium. C. LXXXVI.

HAEc de diuisione terrarum ac regionum & locorum nominibus atq; ꝓprietatibus dicta sufficiant. Nunc de diuersis moribus viuendi quarundã gentium Barbararũ, de monstruosis quoq; gentib. pauca subiungamus. Hier. contra Iouinianum lib. 2. Quis ignorat vnaquãq; gentẽ non cõi lege naturę, sed his quorum copia est apud se vesci solita, verbi gratia, Arabes & Saraceni, & oẽs hæremi Barbaries camelorum lacte viuit & carnib. quia huiuscemodi aial pro tempore & sterilitate regionum facile apud eos & gignit & nutrit. Hi nephas arbitrant porcorũ vesci carnibus. Sues.n. q̃ glandẽ & castaneis & radicib. faligine & ordeo ali solent, aut raro apud eos aut penitus non inueniũtur, & si inuenti fuerint, alimentã non habent, q̃ supra dixim'. E regione septentrionales ppłos si ad esum Camelorũ, Asinorũq; compellas, simile putabunt totum vesci carnib. ac si Lupum comedere cogant & coruum. In Ponto & Frigia vermes albos & obesos, qui nigello capite sunt, & nascunt in lignorum carie ꝓ magnis redditibus pfamilias exigit, rursum orietalis & Lybiæ ppłs, quia per desertam & calidam hæremi vastitatẽ locustarum nubes repeiuntur, locustis vesci moris est. Cõpelle Frigem & Ponticũ vt locustã comedat, nephas putabit. Coge Syrũ Aphricum & Arabẽ vt vermes ponticos glutiat, ita eos aspiciet vt muscas millepedies, & lacertos, quanq̃ Syri & crocodollis terrenis. Aphrici etiã lacertis viridib. vesci soleant. In Egypto, & Palestina pp bouũ raritatẽ nemo vaccã comedit. In nra prouincia scælus putant vitulos deuorare. Vñ & Imperator Valẽs nuper legẽ dedit p Orientẽ, ne quis carnibus vitulorũ vesceret, vtilitate agri culturæ ꝓuidens, & pessimã iudaizantis vulgi emendãs consuetudinẽ, p altilib. & lactantib. vitulos consumentis. Nomades, & Trogoditæ & Scythæ & humorũ noua feritas, semicrudis vescunt carnib. Porroxerofagi gens errans in littore maris rubri, sup petras solis colore feruentes assant pisces, & hoc solo alimento victitant. Sarmatę Guadi Vuandali & innumerabiles aliæ gentes equorum & vulpium carnibus delectantur. Quid loquar de cæteris nationib. cum ipse adolescentulus in Gallia viderim Atthigotos gentẽ Britanicã humanis vesci carnibus, & cum per siluas porcorum greges & armentorum pecudumq; reperirent, pastorum nates & fœminarum papillas solere abscidere, & has solas delicias arbitrari.

Item de eodem. C. LXXXVII.

SCotorum natio proprias vxores non habet, sed vt cuiq; libitum fuerit, pecudum more lasciuiunt. Persæ, Medi, Indi, Ethiopes, regna non modica, & Romano Imperio paria, cum matrib. & auis & cum filiabus copulantur. Massagetæ, & Derbites miserrimos putant, qui ægrotatione moriunt, & parẽtes cognatos propinquos cum ad senectã venerint, iugulatos deuorabant, tectius esse dicentes, vt a se potius, q̃ a vermib. assumantur. Cibarini quos dilexerunt senes suspendunt in patibulo Hyrcani volucrib. & canibus semiuiuos ꝓiciunt. Caspii itidem bestiis mortuos, Scythæ eos, qui a defunctis amati sunt viuos infodiunt cum ossibus mortuorum. Caprii canibus ad hoc nutritis subiiciunt senes, qd cũ Alexander præfectus emendare vo

luisset penes amisit prouinciã. Solinus. Post inhumanos ritus primos hominum Seres cognoscimus, qui aquarum aspergine inundantis frontib. vellera arborum amminiculo depectunt, liquorum & sanguinis teneram subtilitatẽ humore domant ad obsequium, hoc illud sericum est in vsum publicum damnosæ veritatis admissum, eo ꝙ ondere potius corpora, q̃ vestire primo fœminis, nunc etiã viris luxuriæ persuasit libido. Seres ipsi quidem mites & inter se quietissime viuunt, alias vero reliquorũ mortaliũ cætus refugiunt, adeo vt cæterarũ gentium commercia abnuant, primum eorum fluuium mercatores ipsi transeunt in cuius ripis nullo inter partes linguæ comercio, sed dispostito rerum ꝓcio oculis æstimantib. sua tradunt, non emunt nra. Clemẽs lib. 9. Apud Seres neq; meretrix, neq; adultera, neque fur ad iudicium deducit, neque occisus hõ fertur ibi aliqñ, sed est apud eos legum suarum metus vehementior q̃ genesis constellatio, hi in initio orbis terræ habitant, Seres quia caste viuunt, nec erugine, nec grandine, nec pestilẽtia, & malis affliguntur, quia nec post conceptũ adiri apud eos vltra fœminam phas est, neq; cum purgatur. Carnib. immundis nemo ibi vescitur, sacrificia nemo nouit, sm institiam oẽs sibiipsis iudices sũt ideo non castigantur huiusmodi plagis, sed plurimum temporis in vita durantes absq; ægritudine vitam finiunt, morbidæ aũt immunditiæ pro peccato solent accidere. Solinus. Esse donum moris est parentum funera prosequi cantib. & proximorum corrogatis cætibus corpora ipsa dentibus laniare, ac pecudum mixta carnibus dapes facere, capitum etiam ossa auro incincta, in poculorum tradere ministerium, Scichotauri pro hostiis cædunt aduenas. Satachei auro & argento damnato, in æternum se a publica auaritia vendicauerunt.

Adhuc de eodem. Cap. LXXXVIII.

SCitharum in terris habitantium asperior est, specus incolũt pocula non vt essedones, sed in inimicorum capitibus moliuntur, amant ꝑlia, interemptorũ cruorem, e vulneribus ipsis bibunt. De numero cædium honor crescit, quarum expertẽ esse apud eos probrum est, hausto mutui sanguinis fœdus sanciunt, non suo tm̃ more, sed Medorum, quorũ vsurpata disciplina. Iustinus li. 2. Scythæ agrum non exercent, nec domus vlla, aut tectum, aut sedes est, armẽta & pecora semper pascenti bus, & per incultas solitudines errantibus, vxores & liberos secum in plaustris vehunt, coriis tectis, himbrium hiemisq; cã ꝓ domibus vtuntur. Iustitia gentis ingeniis non legibus culta est, nullum scælus apud eos grauius furto est, pro eo ꝙ sine munimento alimenta habent, aurum & argentum non appetunt, lacte & melle viuunt, lanæ ac vestium vsus eis ignotus est, q̃q̃ continuis frigoribus vrantur, pellibus serinis ac murinis vtuntur. Hæc continua illis morum quoque iustitiam edidit, nihil alienum concupiscentibus, quippe ibi diuitiarum cupido est vbi & vsus. Solinus. Garamantici Ethyopes matrimonia priuatim nesciunt, sed omnibus in venerem vulgo licet, inde est ꝙ filios matrem tantum recognoscant. Nam paterni nominis nulla reuerentia est, qui enim verum patrem nouerit in hac luxuria incesti lasciuientes. Eapropter Garamantici Aethyopes inter omnes populos degeneres habentur, nec immerito, quia afflicta castitatis suæ disciplina successionis noticiam, ritu improbo perdiderunt. Nomen Aethyopum late patet in parte Aphricana, qua Martem videt Libra. Plurimæ eorum sunt, & variæ nationes, harum e numero. Numades Cinocephalorum lacte viuunt. Serboti longi sunt ad pedes, 12. ac Zathei captos venantibus Elephantos deuorant. Arabes scenice causas nominis inde ducunt, quòd tentoriis succedunt, nec alias domos habent, ipsa etiam tentoria cilicia sunt, ita nuncupant velamenta caprarum pilis texta, præterea suillis carnibus prorsus abstinent, sane hoc animalis genus, si inuectum illo fuerit moritur ilico. Arabes longe lateq; diffusi, diuersis & moribus & cultibus plurimis viuunt, crinis intonsis mitrata capita redimitu pari, pars rasa in cute barba. Commertiis student, aliena non emunt: vendunt autem sua, quippe & mari & siluis diuites. Vmbræ quæ nobis dextræ sunt, illi sinistræ, pars eorum, quibus asper victus est, angues edunt, nulla velaminis cura corporis ac propterea Ossisagi nominantur. Trogoditæ, specus excauant, illis teguntur, nullus ibi habendi amor a diuitiis, paupertate se abdicauerunt voluntaria. Tantum lapide vno gloriantur, quem exacontha litum nominamus, tam diuersis notis sparsum, vt 40. colores gemmarum in paruo orbiculo eius deprehendantur, homines isti carnibus viuunt serpentum, ignarique sermonis strident potius quam loquuntur. Angilæ vero solos colunt inferos, fœminas suas primis noctibus nuptiarum adulteriis cogunt parere, mox ad perpetuam pudicitiam legibus stringunt seuerissimis. Gasarantes abstinent prælis, fugiunt commertia, nulli extero misceri sinunt.

De eodem. Cap. LXXXIX.

TRacibus Barbaris inest contemptus vitæ, & ex quadam naturali sapientiæ disciplina concordant oẽs ad interitum voluntariũ, dum nonnulli eorum putãt obeuntium aĩas reuerti. Alii vero extingui, sed beatas fieri magis, apud plurimos luctuosa sunt puerperia. Denique recens natum fletu parens excipit, & econtra læta sunt funera, adeo vt exemptos gaudiis prosequantur. Fœminæ eorum tenacis sunt castitatis, insiliunt rogos defunctorum coniugum, & ꝙ maximum est signum castitatis se pcipites in flammas tradunt. Traces corporum magnitudine oẽs homines antecedunt, ceruleis oculis, ac truci visu, terrifico sono vocis, annosa ætate ædificia modice ab humo eleuata, annona semper codẽ tenore, vites nesciunt, pomis abũdant, in regis electione non nobilitas pręualet, sed suffragium vniuersorum: populus.n. eligit spectatum moribus, & inueterata clementia, etiam annis grauem, sed hic in eo q̃ritur, cui liberi nulli sint, nam qui pater fuerit, etiam si vita spectatur, ad regendum non admittit, & si forte dum regnat, pignus sustulerit, potestate exuitur maximè hic custoditur, ne fiat hæreditarium regnum. Deinde etiam si rex maximam præferret æquitatem, nolunt ei totum licere, 40. ergo rectores accipit, ne in causis capitum solus iudicet. Quia si etiam ipse in peccato aliquo arguitur, morte mulctatur, non tamen vt cuiusquam manu attrectetur, sed consensu publico rerum omnium interdicta ei facultate, etiam colloquij potestas primo denegatur. Scenolophagi nõ alia quam testudinum carne viuunt, hirsuti omnium, faciete nus, quæ sola lenis est, Idem coriis piscium vestiuntur.

De eodem. Cap. XC.

INdiæ montana Pigmei tenent achi, quibus vicinus est Oceanus, sine regibus degũt, Pandea gens a fœminis regitur, cui reginam primam assignant Herculis filiam. Indis omnibus est permissa Cæsaries, non sine fuco cærulei aut crocei coloris, cultus præcipuus in gemmis, nullus funerum apparatus, pterea in Nibea ut Archalai regum libris æditũ est, in quã tum pplorum mores dissonant, habitus quoque discrepantissimus est. Alii lineis, alii laneis peplis vestiuntur, pars nudi, pars obscena tm̃ amiculati, pſimi etiam e flexibilibus libris circundati. Quidam ppli adeo pceri, vt Elephantes velut æquos, facillima insultatione transiliant. Pſimis placet, neque aĩal occidere, neque vesci carnibus, plerique tm̃ piscibus aluntur, & mari viuunt. Sunt qui proximos & parẽtes priusq̃ annis aut ægritudine in maciem eant, velut hostias cædunt: denique pemptorum viscera æpulas hñt, ꝙ ibi non sceleris, sed pietatis loco numerant. Sunt etiam qui cum incubuere morbi, procul a cæteris in secreta abeunt, nihil anxie mortem expectantes. Philosophos hñt Indi & Gymnosophistas vocant, qui ab ortu solis vsq; ad occasum contentis oculis orbem condentissimi syderis contuentur in globo ignis rimãtes quædam secreta, harenisq; feruentibus per totum diem alternis pedibus insistunt. Hiero. contra Ioui. lib. 1. Indi vt oẽs pene Barbari vxores pulcherrimas hñt. Apud eos lex est, vt vxor charissima cũ defuncto marito crematur, hæ igitur contendũt inter se de morte viri, & ambitio summa certantium est testimonium castitatis digna morte decerni, itaque victrix in habitu ornatuq; pristino iuxta cadauer defuncti accubat, amplexans illud & osculans, & suppositos ignes pudicitiæ laudem contemnens, putãs, quæ sic moritur secundas nuptias non requirit. Itẽ li. 2. Sardesanes vir Babilonicus in duo dogmata apud Indos Gymnosophistas diuidit, quorum vnum appellat Brachanas, alterum Salmaneos, qui tantæ continẽtiæ sunt, vt vel pomis arborum iuxta Gamgẽ fluuium, vel publice orizæ & farinæ alantur cibo, & cum Rex ad eos venit adorare illos solitus sit, pacemq; prouinciæ suæ in eorum precibus arbitrari sitam.

De eodem. Cap. CXI.

AMbro. li. 2. Liciorum feruntur esse pcepta, qui viros iubeant muliebrem vestem induere, si mærori indulgeant, eo ꝙ mollem & effeminatum iudicauerunt in viro luctum. Deforme est.n. eos, qui p fide, pro religione, pro patria, pro æquitate iudicii, atq; intentione virtutis, obuium mortis pectus offerre debeant mærere, in alio grauius, qđ in se, si cã exegerit, expẽpendum sit Iulius Celsus Britones Leporem aut Gallinam, aut Anserem gustare phas non putant, hęc tñ alunt aĩ voluptatisq; causa. Loca sunt ibi temperantiora q̃ in Gallia remissioribus frigoribus. Interiores pleriq; frumenta non serunt, sed lacte & carne viuunt, pellibusq; vestiuntur, oẽs vero se Britanni vltro inficiunt cæruleo colore, atq; horridiores sunt in pugna aspectu, capilloq; sunt pmisso, atque oĩ parte corporis rasa præter caput & labrum superius. Vxores habent deni duodeniq; inter se cões, & maximè fratres cum fratrib. parentesq; cum liberis. Sed qui sunt ex his nati, eorum habentur liberi, quo primum virgo quæq; deducta est. Helinandus lib. 17. Zenophon in li. de vita Cyri. Polenta & cardomo & sale ac pane Persas asserit victitare. Valerius li. 2. Persæ non aspiciunt liberos suos priusq̃ septem annos impleuerint, quo paruulorũ amissionem æquiore aĩo sustineant. Hier. contra Ioui. li. 2. Coge Aegyptium vt ouium lacte vescat, impelle si vales pelusiotem, vt mãducet cæpas. Singulæ pene in Aegypto ciuitates singulas bestias & monstra venerant, quodcunq; coluerint, hoc inuiolabile & sacrum putant, vñ & vrbes quoq; apud eos ex aĩalium vocabulo nuncupat Leonto, Cino, Lico, Bustris, Thrõni, qđ interpratat Hircus, & vt sciremus quales & semper Aegiptus recepisset, nuper ab Adriani amasio vrbs eorum Antinous appellata est. Prouidet igitur, quod non solum in esu, sed & in sepulturis, & in conuiuiis, & in oĩ conuersatione vnaquęque gens suo in visu & proprietatibus victitet, & hoc eam putare legẽ quod didicit.

***De quibusdam monstruosis gentibus.* Cap. XCII.**

ISidorus li. 9. Sicut aũt in singulis gentibus q̃dam monstrua sunt hominum, ita in vniuerso genere humano q̃dam mõstrua sunt gentium, vt Gigãtes, Cynocephali, Cyclopes &c. Gigantes dicunt iuxta Græcis sermonis etymologiam, qui eos Gegenas. i. terrigenas existimant, eo ꝙ omnes eos fabulose parens terra inmensa mole, & siẽs sibi genuerit. Ge. n. terra appellatur, giges genus, licèt terræ filios vulgus vocet quoq; genus incertum est. Falso aũt opinantur quidam imperiti de scripturis sctis preuaricatores Angelos cum filiabus hominum ante diluuium concubuisse, & exinde natos Gigantes. i. nimium grandes & fortes viros: de quibus terra completa est. Glosa sup Gen. Gigantes hoĩes potentes, immanes corporibus, supbi virib. inconditi morib. Isido. Cynosephali vocant, eo ꝙ canina capita habeant, quosq; ipse latratus magis bestias, q̃ hoĩes cõfitetur, hi in India nascunt. Cyclopes eadẽ India gignit, dictos Cyclopes: eo ꝙ vnum habere oculum in fronte media phibent, hi & Agriophagitę nuncupant, pp hoc ꝙ solas ferarum carnes edũt. Lennias in Lybia credunt truncos sine capite nasci, & os & oculos habere in pectore, alios sine ceruicib. gigni, oculos habẽtes in humeris. In vltimo aũt orientis monstruosæ gentium facies scribunt, aliç sine naribus æquali totius oris planitie informes habentes vultus, aliæ labro subteriori adeo pminenti, vt in solardoribus totã ex eo faciem contegant dormientes, aliis concreta ora esse modico tm̃ foramine calamis auenarum pastus haurientis, nonnulli sine linguis esse dicunt, inuicem pro smonibus vtentes nutu siue motu. Panethios apud Scytiã esse ferunt tã diffusa magnitudine aurium, vt oẽ corpus ex eis contegãt. Pan. n. in Græco smone oẽ Othi. aures dicunt Artabaitę in Aethiopia pni vt pecora ambulare dicunt, quadragesimũ. n. annum nullus supgredit. Satyri homuntiones sunt, aduncis naribus cornua in frontibus habent, & caprarum pedibus similes, qualem in solitudine Antonius sanctus vidit, qui etiam interrogatus seruo Dei rñdisse fert dicens Mortalis ego sum: vnus ex accolis eremi, quos vario errore delusa gẽtilitas Faunos Satyrosq; & incubos colit. Dicunt quidem & siluestres hoĩes, quos nonnulli fatuos ficarios vocant. Sciopodum gens fert in Aethyopia, singulis cruribus, & celeritate mirabili, quos inde Sciopodas Græci vocant, eo ꝙ per æstum resupini in terra iacentes, pedum suorum magnitudine adumbrantur. Antipodes in Lidia plantas versas habent post crura, & octonos digitos in plentes. Ipodes in Scythia sunt humanam formam & æquinos pedes habentes.

De eodem. Cap. XCIII.

ITem in India ferunt esse gentes, q̃ Macrobij nuncupantur, duodecim pedum staturã hñtes, vñ & nuncupati. Macrõ. n. græci longũ dicunt. Est etiã gens ibi, statura cubitalis, quos græci a cubito Pigmeos vocant, de qua supra diximus. Hi mõtana Indiæ tenent, quibus est vicinus oceanus, phibent. n. & in eadẽ India gẽtes esse fœminarũ, q̃ quinq̃nes concipiunt, & octauum vitæ annum non excedunt. Solinus, Arismaspi gẽs circa Clyteolon posita. Monocula gens est, vltra hos & Ripheum iugũ regio est assiduis obsessa niuib. Humantopodes fluxis nisib. spunt potius q̃ incedunt, & pgendi vsum, lapsu magis destinant q̃ gressu. Apolondes phibẽt in Scythia, fœminas nasci, q̃ Bithiæ vocãt. Hasq; in oculis pupillas geminas hr̃e, & pimere visu, si forte iratæ aspexerint, hæ sunt & in Sardinia. Megastenes p diuersos Indiæ montes esse scribit nationes, capitibus caninis, armatas vnguibus, amictas vestitu tergorum, ad smonẽ humanũ, nulla voce, sed latratibus tm̃ sonantes rictibusq;ue. Apud Thessaliã legit fęminas semel parere, natosq; canos ilico fieri. Esse rursum gentem alterã, q̃ in iuuenta cana fit, in senectute nigrescat, vltra cui nostri terminos phẽniantẽ. Legim[9] Monoculos quoq; ibi nasci, singulis crurib. & singulari pnicitate,

tate, qui vbi defendi se velint a calore, resupinati plantarũ suarum magnitudine inumbrentur. Gangis fontem, qui acolunt, nullius ad escam opis iudice odore pomorum viuũt siluestriũ, longiusq; pergẽtes eadem illa in præsidium gerunt, vt olfactu alantur. Quod si deteriorem forte spiritum traxerint, exanimari eos certũ est. Perhibent & gentem esse fœminarũ, quæ quinquennes concipiant, sed vltra octauum annum viuendi spaciũ non protrahunt. Sunt qui ceruicibus carent, & in humeris habent oculos. Sunt qui siluestres corpore hirti caninis dentibus stridore terrifico. Apud eos vero quibus ad viuendi rationem exactior cura est multæ vxores in eiusdem viri coeunt matrimonium, & cum maritus decesserit, apud grauissimos iudices suã quæq; meritis agunt causam, & quæ officiosior cæteris sententia vicerit iudicantium, hæc palmæ refert premium, vt abitrio suo ascendat rogum coniugis, & supremis eius semetipsam det inferias, cęteræ cum nota viuant.

De Fabulosis portentis. Cap. XCIIII.

ISidorus Dicuntur aũt, & alia ominum fabulosa portenta, quæ non sunt, sed ficta in causis rerum interpretantur, vt Gerionem regem Hispaniæ triplici forma proditum. Fuerunt.n. tres fratres tantæ cõcordiæ, vt in tribus corporibus, quasi vna aĩa esset. Gorgones quoq; Meretrices crinita, serpentibus feruntur, q̃ aspicientes conuertebant in lapides, habentes vnũ oculũ quo inuicem vtebantur. Fuerunt.n. tres sorores vnius pulchritudinis, quasi vnius oculi: quæ ita spectatores suos stupescere faciebant, vt vertere eos putarentur in lapides. Sirenas tres fingũt fuisse, ex parte virgines, & ex parte volucres, habentes alas, & vngulas, quarum vna voce, altera tibijs, tertia lyra canebat, q̃ illectos nauigantes sub cantu, in naufragium trahebant, sm veritatem aũt Meretrices fuerunt, quæ transeuntes deducebant ad egestatem, his fictæ sunt inferre naufragia. alas aũt habuisse, & vngulas, quia Amor & volat, & vulnerat. Quod inde in fluctibus cõmorasse dicuntur est, quia veneream artem exercebant. Scyllam quoq; ferunt fœminam capitibus succinctam caninis cum latratibus magnis propter fretum Sicli maris, in quo nauigantes verticibus in se concurrentium vndarum exteriti latrare existimant vndas quas sorbẽtis æstus vorago collidit. Fingunt & monstra quædam irrationalium animantium vt cerberum inferorum Canem tria capita habentem, significantes per eum tres ætates, per quas mors hominem deuorat.i. Infantiã, iuuentutem, senectutem, quem quidam ideo dictum cerberũ putant, quasi Creo bros.i. carnem vorans. Dicunt & Hydram serpentem cum nouem capitibus, quæ latine scedra dicitur, q̃ vno cæso, tria capita excrescebant, sed Hydram constat locũ fuisse euomentem aquas vastantem vicinam ciuitatem, in quo vno meatu clauso, multi erumpebant, quod hercules videns loca ipsa exussit, & sic aquæ clausit meatus: nam Hydra ab aqua dicta est. Huius mentionem facit Ambro. in similitudine Hæresum dicens. Hæresis enim velut quædam Hydra fabularum vulneribus suis creuit, & dum sæpe resciditur, pullulat igni debita incendioq; peritura. Fingunt & chimeram triformem bestiam, ore leonis pariformem postremis partibus draconis media capræ vomentis ignem, quam quidam Phisiologi non animal, sed Siciliæ montem esse aiunt, quibusdam locis Leones & Capras nutrientem, quibusdam ardentem, quibusdam plenum serpentibus. Hanc Bellerofontes habitabilem fecit, vnde Chimeram dicitur occidisse. Centauris aũt species vocabulum indidit.i. hominem equo mixtum, quos quidam fuisse equites Thessalorum dicunt, sed pro eo q̃ discurentes in bello velut vnum corpus equorum & hominum viderentur, inde Centauros fictos asseruerunt. Porro Monocentaurum nomen sumpsisse ex Tauro & Homine, qualem bestiam dicunt fabulose in Laberintho inclusam fuisse. de qua Oui. Semibouemq; virum, semiuirumq; bouem. Onocentauri vocati, sunt eo q̃ media hominis species, media esse Asini dicatur, sicuti& Hipocentauris, q̃ equorum hominumq; in eis natura coniuncta fuisse putatur.

De Transformatis. Cap. XCV.

SCribuntur autem & quædam monstruosæ hominum transformationes & commutationes in bestias, sicut de illa magna famosissima Circe, quæ socios quoq; Vlixis mutasse fertur in bestias, & de Archadibus, qui forte ducti transuadabant quoddam, stagnum, atq; ibi conuertebantur in Lupos, nã & Diomedis socios in volucres fuisse conuersos, non fabuloso mendacio, sed historica affirmatione confirmant. Sed etiã quidam asserunt Strigas ex hominibus fieri, ad multa enim latrocinia figuræ scelera eorum mutantur, siue magicis cantibus, siue herbarum veneficio totis corporibus in feras transeunt. Siquidem & per naturam pleraq; mutationem recipiunt, & corrupta in diuersas species transformantur, sicut de Vitulorum carnibus putridis Apes, sicut de Equis Scarabei. de Mulis Locustę, de Cancris Scorpiones. Ouidius. Cõcaua litorei si demas brachia cancri. Scorpion exibit caudaq; mutabitur vnca. Solinus. Neuri vt accepimus æstatis temporibus in Lupos transfigurantur, deinde spatio exacto, quod huic sorti attributum est in pristinam faciem reuertuntur. Populis istis Deus Mars est, pro simulachris enses colunt, homines victimas habẽt, ossibus adolent ignes focorum. Gelonij ad hos proximant, de hostiũ cutibus & sibi indumenta faciunt, & equis suis tegmina. Helinam. lib. 13. Memini me adolescentulum audisse a nonnullis pro verò narrari, q̃ in territorio Beluacensi erat quidam rusticus, qui dum vxor eius lauaret ei caput, quosdam articulos mannum pueri ex ore euomuit. Opinio autem nimis vulgata erat in lupum illum per diuersa tempora transformari. Hæc autẽ opinio per illum vomitum articulorum pueri vehementius cõfirmata est. Idem lib. 8. Lemures autem siue Laruæ nihil aliud sunt quàm terribiles vmbræ, vel animarum damnatarum, vel nequissimorum & immundorum spirituum, quarum natura, teste Hiero. dicitur esse terrere paruulos. & in angulis garrire tenebrosis, sed horum terror inutilis signo crucis opposito vt fumus euanescit.

De ortu Ragau & regni Scytarum. Cap. XCVI.

ACtor. His de diuisione terrarum ac varietate gentium prosecutis, nunc ad historiam redeamus. Phalech cũ esset annorum. 30. genuit Reu seu Ragau. anno. s. ætatis secundæ. 131. Mundi. verò. M. septingentesimo & 88. sub Ragau regnum Scytharum exortum est, quod licẽt antiquissimum sit, inter quatuor tamen principalia regna non computatur, quia Barbarũ fuit. Iustinus li 2. Viri Scytharum Parthorum & Bactrianorum fœminæ verò Amazonum regna condiderunt. Inter Scythas, & Aegyptios diu contentio de generis antiquitate habita est. Scythæ antiquiores visi sunt, primum eis bellum intulit Nescores rex Aegypti. Qui cũ eũ fugauerunt, & Aegyptum occupassent, & paludes prohibuissent, inde reuersi Asiam domuerunt modico tributo imposito magis in titulum Imperij quàm in premium victoriæ duodecim annos pacandæ Asiæ immorati, ab vxoribus reuocantꝰ. His Asia per. M. & cc. annos vectigalis fuit, cuius tributi pẽdendi finẽ Ninus imposuit, medio autem tẽpore duo Reges iuuenes Hylion & Scolopitus domo pulsi, per factionem optimatum ingentem iuuentutem secum traxere, & in Capadotiæ ora iuxta amnem Trimodentem consedere, vbi occupatis, Themistijs campis, per multos annos spoliantes finitimos, conspiratione populorũ, per insidias trucidantur, quorum vxores, arma sumentes, viros, qui domi remanserant, interficiunt. tunc armis pace quæsita finitimorum cõcubitus ineũt. Mares, qui nascebantur interficiunt, virgines reseruant, quas non Lanificio, sed armis, & equis & venationibus assuefaciunt inustis infantium dexteris mammis ne sagitarum ictus impedirentur. His duæ fuere Reginę Marchesita & Lampedo vicissim terminos defendentes. Marte se genitas prædicantes, maiore parte Europæ subacta Asiã occupauere. Ephæso multisq; aliis vrbibus conditis, partem exercitus cum ingenti præda domũ mittunt, reliquæ ad tuendam Asiam remanserunt, quæ cũ Marchesita concursu Barbarorum interficiuntur, cui successit Orithia filia, cui præter singularem belli scientiam, eximia seruatæ in omne æuum virginitatis admiratio fuit.

De ortu Saruch & regni Aegyptiorum. Cap. XCVII.

ACtor. Reu verò, qui & Ragau cum esset annorum. 32. genuit Saruch. s. anno secundæ ætatis. 163. mundi vero M. DCCCIX. sub hoc ortum est regnum Aegypti, quod durauit vsque ad Octauianum Augustum, non tñ continue, sed factis quibusdam interruptionibus, vbi primum regnauit Zones. Ex chronicis Eusebij. Porro a tempore natiuitatis Abrahæ regnauerunt Aegyptijs Thæbei annis. 190. Deinde pastores, ipsi sunt Pharaones annis. 103. Deinde post. 18. diapolitanorum dinastiam. Primus regnauit Amasis annis 25. & cępit anno. 92. ducatus Ioseph. Secundus Chebron annis. 13. Tertius Amenophis. 21. Quartus Mefres. 12. Quintus Mispharmutosis. 26. Sextus Tuthemoser. 9. Septimus Amenophis. 31 Octauus Orus. cognomine. Pharao Magnus regnauit annis. 38. Nonus Acencris. 12. Decimus Achoris 9. Vndecimus Cencres. 16. Duodecimus Acheres. 8. Tertiusdecimus alius Acheres. 15. Decimusquartus Armagis qui & Danaus. 5. Decimusquintus remesses qui & Aegyptus 68. Decimussextus Menophis. 40. Post 18. Dinastiam. Aegyptii imperatore suo vti cæperunt. Quorũ primus Sechus vel zetus annis. 55. secundus Ramses. 66. Tertius Amenophis. 40. quartus Ammenes. 26. quintus Thuoris. 7. Hunc Græci vocant Protheũ. Postmodum verò sequitur. 20. Dinastia Diopolitanorum, & imperauerunt eis Diopolitani annis 177. 21. autem dinastia regnauit Smerdis annis. 26. Psusennes. 41. Nephercheres. 4. Ammenophes. 9. Osochor. vi. Spinaces.

ces.9 Persusenes qui & Cheopes 35.22.dinastia. Sesonchoris, regnauit annis.21. Orsothon.15.Tachelothis.13.23.Dinastia. Petubastis annis 25.Orsothon.9.psannus.10.Post.24.Dinastia Bochoris,qui Aegyptijs iura constituit, sub quo agnus locutus est.regnauit annis 44.25.Sabachon ęthyops annis.12.Sebicus. 12.Tarachus ęthyops 20. Merres ęthyops. 12. Stephinatis.7. Nichepsus, 6. Nechoa.8.sammiticus.44.Nechao secundus,qui & Necesus. 6. Psammites qui & Psammeticus. 12. Vafres. 30. Amassis. 42. Quibus completis obtinuit Aegyptű Cambises qui & nabuchodonosor Rex Persarum anno.6.imperij sui.& sic finitum est regnum Aegyptiorum vsque ad tempus Artaxerxis,qui & Asuerus.

De ortu Nachor & regni Assyriorum. Cap. XCVIII.

SAruch cum esset annorum.30.genuit Nachor anno.s. ætatis secűdæ. 193.mundi verò.M.octingẽtesimo.49. sub hoc orta sunt duo regna.s. Assyriorum & Flegmorum Belo illic & Aegyalco illic regnantibus,vt ait Beda in cronicis suis.Porro iuxta Eusebiű anno primo Abrahæ,qui fuit a diluuio. 206. a mundi verò principio. 1948. primus rex Assyriorum Ninus.filius Beli cű quo regnauerat annis.42.& deinceps regnauit annis.10.regnauit enim annis.52.quorű.43. Natus est Abraham, postmodum regnauit Semiramis vxor Nini annis. 42. Tertio Ninus zamais, filius Nini & Semiramidis annis. 38. Quarto Arius annis.30.quinto Aralius.40.sexto Xerxes. 30. septimo Armamitres.38.octauo Belotus.35.Nono Baleus.52. Decimo Altadas.32.11.Mamithus.30.12.Mancalaeus. 30. 13. Phæreus.20.14.Manilus.30.15.Sphereus 40.16.Alchades. 40. 17.Anintes.45.18.Bolotus.25.19.Heleparcs.30.20.Lanprides 32.21.Sosares.20.22.Lãpares.30.18.Panuia.40.24.Sosarmus.19. 25.Mitreus.27.26.Tautanes.32.27.Tauteus.40.28. Thineus. 30.29.Dercilus 40.30.Eupaleus.38.31.Laosthenes.44.32.Phiritiades.30.33.Ophrateus.20.34.Ophratanes.50.35.Acrazapes 42.36.Sardanapalus,qui & Tonosconcoloros.20.Ex tunc Arbaces Medus imperio Assyriorum destructo,regnum transtulit in Medos.s. quarto anno Zariæ regis Iudæ,& supputantur oẽs anni regni Assyriorű a primo anno Nini vsq;ad. Mccxl. 40.

De ortu regni Siciomorum. Cap. XCIX.

HElinandus.Regnum verò Siciomorum quod etiã sub Nachor habuit initium,durauit vsque ad annum.Heli sacerdotis.29 & fuerunt reges 26.a primo Egialeo vsq; ad vltimum Zeuxipum,hoc modo.Egialeus regnauit annis.52.Europs.45.Stelchim vel Stelchinus.20.Apis.25.a quo Apia quæ prius Egialea. Thelasion vel Celxion filius Apis 52. Egidius, vel Egilrus.33.Thurimacus.45.Lencipus vel Leucippus. 53. Mesappus.47.Erathus.46.Plemmeus.48.Ortopolis.43.Marathus.30.Marathus secundus.20.Echireus, vel Erireus.55. Corax.30.Epopeus.35.Laomedon.40.Sicion. 45.a quo Sicionia. Polibus 40.Inachus.42.Phestus.8.vel 7 Adrastus.4.Poliphides 31. Pelasgus. 20.Zeosippus. 31. vel 32. Qui anni omnes insimul faciunt 942. vel duobus minus propter diuersum numerum,Phesti & Zeuxippi.Post hos constituti sunt sacerdotes Carnij,qui carni offerendæ præfuerunt per annos.xxxiij. sicut legitur in cronicis.

De ortu Thare & fine secundæ ætatis. Cap. C.

ACtor.Nachor autẽ cum esset annorum.lxxix.genuit Tharam.anno.s.ætatis secűdæ. ccxxij. mundi verò. M.1928. In Thare terminatur secunda ætas, quæ tamen vsque ad ortum Abrahæ extenditur, id est vsque ad annum Tharæ lxx. & habuit annos. ccxcij. prima ætas autem habuit.1691. sicq; ab initio mundi vsq; ad ortum Abrahæ fluxerunt anni. 1948. & hoc secundum veritatem hębraicam, secundùm autem lxx. interpretes longe plures.Orosius in præfatione libri de ormesta mundi. Ab Adam enim vsque ad Ninum regem quãdo natus est Abraham sunt anni 3183. qui ab omnibus historiographis vel omissi vel ignorati sunt. Anno autem vel ab Abraham vsq; ad natiuitatem Christi sub Augusto, anni duo milia. xv. in quibus auctores & scriptores inter se omniű ocia negociaq; triuerunt. Actor.De his autem generationibus ait Clemens in li. j. sic Nona generatione nati sunt Gigantes immensis corporibus editi, aduersum quos diuina prouidẽtia diluuium eduxit.x.generatione,a paucis genus humanum iterum multiplicatum prodiit.Vndecima generatione homines oĩa proprijs viribus nihil Deo ascripserűt.Duodecima verò generatione acceperunt hoĩes præceptum Dei,ne sanguinem degustarent. proper hoc enim diluuium factum est. Tertiadecima verò generatione medius ex tribus filiis Noe patri faciens iniuriam, posteritati suæ ex maledictione conditionem seruitutis induxit. Quartadecima generatione quidam ex maledicta progenie propter artem magicam primus aram statuit dæmonibus honorem sanguinis litans.Quintadecima generatione homines idolum statuentes adorauerunt,vsq; ad quod tempus data diuinitus hębreorum lingua tenuit monarchiam.Sedecima,vnusquisq; sortis suæ locum proprii vocabuli appellatione significauit.Decimaseptima apud Babylonem primus regnauit Nemroth,& vrbem construxit, inde migrauit ad Persas,eosq; ignem colere docuit.Decimaoctaua vrbes mutatæ factæ sunt,exercitus instituti,arma & iudices & leges sancitæ, templa constructa,& Principes gentium tanquam Dij adorãtur.Decimanona posteri Cham proprios terminos excedentes quos in occidentalibus partibus sorte susceperant,eos qui medium terræ sortiti fuerant in terris orientis expulerunt,& vsq; ad Persidem fugauerunt,& in locum eorum successerunt. Vicesima ob incesti crimẽ,primum morte propria filius ante patrem defunctus est.Ex genere apocripha.Tunc cęperunt homines inspicere in astris,& inchoauerunt imaginari ex his,& diuinationes facere,& filios & filias traijcere per ignem.

De ortu Abrahæ & de Nino quoq; & Zoroastre. Cap. CI.

ACtor.Phares igitur cum esset.lxx.annorum genuit Abraham in quo tertia ætas habuit initium. Eusebius in chronicis.Anno septimo Abrahæ Ninus condidit ciuitatem Niniuem,in regione Assyriorum, quam Hebraici vocant Niniuem.s.anno regni sui. xlix.Comestor.In diebus Saruch Belus Nemrothides Rex Babylonis intrauit assyriam,sed parum obtinuit in ea, quo mortuo filius eius Ninus totam obtinuit Assyriam, & ciuitatem in quacaput regni erat itinere trium dierum ampliauit, & a suo nomine Niniuem dixit. Inde est, quòd quædam historiæ dicunt regnum. Assyriorum cępisse ab antiquo Belo, quod verum est quantum ad initium. Alij dicunt cæpisse a Nino, quod verum est, quantum ad ampliationem regni.Ninus vicit Cham,qui adhuc viuebat, & regnauit in Bactria,& dicebatur Zoroastres inuentor magicæ artis,qui & septem liberales artes inuenit,& quatuordecim columnis scripsit, septem æneis, & septem latericijs, contra vtrunq;.s.ignis & aquæ diluuium.Ninus verò libros eius combussit.Ex libro.clementis.Cham filius Noe, a quo Aegyptiorum & Babyloniorum,& Persarum ducitur genus,male compertam magicæ artis tradidit disciplinam,hűc gentes,quę tűc erant Zoroastrem appellauerunt,cuius nomine libri super hoc plurimi habentur.Hic volens apud homines videri Deus,multum & frequenter astris intentus velut scintillas quasdam ex stellis producebat,vt rudes in stuporem miraculi traherentur, tandem ab ipso Dæmone,quem importunus frequentabat succęsus est,cui extruxerunt sepulchrum tanquam amico Dei vehiculo fulminis ad cęlum subleuato, vnde & hoc nomen post mortem sortitus est Zoroastres,tanquam viuens astrum.Helinandus.De Zoroastre scribit Arist. vicies centum milia versuű ab ipso condita,inditijs voluminum eius declarantur, miror tamen quomodo libros eius repperit Aristo. cű Ninus omnes libros eius combussisse legatur. De eodem Zoroastre dixit Solinus,quòd mox vt natus est riserit.Augustinus de ciui. Dei libro.21.Quis autem non exhorreat & mori eligat.si proponatur aut mors percipienda,aut rursus infantia,quæ cum non risu,sed a fletu ordiatur, hãc lucem quid malorum ingressa sit nesciens prophetat quodammodo.Solum quando natus est ferunt risisse Zoroastrem,nec boni aliquid monstruosus risus ille protendit,nam licet Magicarum artium inuentor,a Nino tñ rege Assyriorű cű esset ille Bactrianorű Rex bello superatus ẽ.

De ortu Idolatriæ sub Nino. Cap. CII.

COmestor. Ab eodem Nino orta sunt idola in hűc modű. Mortuo Belo Ninus in solatium imaginem patris fecit sibi,cui tantam exhibebat reuerentiam, vt quibuslibet reis qui ad eam confugissent parceret. Proinde homines de regno eius diuinos honores imagini cęperunt impendere. Huius exemplo plurimi charis suis mortuis imagines dedicarunt. Et sicut ab idolo Beli cætera traxerűt originẽ,sic ab eius noĩe generale nomen fuit idolorum.Sicut enim Belus dictus est ab Assyriis sic & aliæ nationes ẽm idiomata suæ linguæ dixerűt, aliæ Bel. aliæ Beel.aliæ Baal.aliæ Baalimmo & nomina specificauerűt aliæ Beel segor, aliæ Belzebub dicentes. Isidorus in libro ętymologiarum quinto.Quos igitur Pagani Deos asserunt,homines olim fuisse produnt,& pro vniuscuiusq; vita, vel meritis coli apud suos post mortem cęperunt,vt apud Aegyptum Isis apud Cretã Iupiter. apud Mauros Iuba,apud Latinos Faunus apud Romanos Quirinus.Eodem quoq; modo apud Athenas Minerua,apud Samum Iuno,apud Paphos Venus,apud Lemo Vulcanus,apud Naxos Liber,apud Delos Apolo.in quorum ẽ laudibus accesserunt poetæ,& compositis carminibus in cœlű eos sustulerunt. Actor. Vt autem in libro sapientiæ legitur,ad imaginum huiusmodi cultum prouocauerunt homines tria.s. affectio erga morientes,timor & adulatio erga reges,diligentia

tia artificium in sculpendo & depingẽdo imagines. Celestinus in itinerario Petri li.v. Veteres quoq; Aegyptiorum, qui de cęlesti cursu & astrorum natura, rõnem sibi nacti sunt reppperisse, dæmone sensus eorum obsidente, nihilominus cõtumelijs nomen incommunicabile subiecerunt, nam alii eorum Ouẽ, alii Hyrcum, alii Serpentẽ, Piscem quoq; & Cephas aut Cloacas aut Strepitum ventris pro numinibus esse docuerunt habendos, & alia innumera quæ pudet nominare. Tullius li. de natura Deorum. Aegyptij aũt nullã Beluam, nisi ob aliquam vtilitatem, quã ex ea caperent consecrauerunt. Clemens. li. 1. Itaq; cæteris oĩbus errantibus. Abraham cum arte esset Astrologus, ex ratione & ordine stellarum potuit cognoscere cõditorem, eiusq; prouidentia intellexit cuncta moderari, vnde & Angelus ei p visũ apparẽs plenius eũ de his, q̃ sentire cępit edocuit.

De Ninia filio Nini & eius matre semiramide.

Cap. CIII.

Ivstinus li. 1. Mortuus est aũt Ninus relicto filio impube Ninia & vxore Semiramide, quæ se pro vxore Nini filium simulauit, pro fœmina puerũ, quia vterq; statura mediocris fuit, & vox gracilis, & forma similis: ideoq; brachia & crura calciamentis, caput thiara tegit, & eodẽ ornatu populum vestiri iubet, quem morem vestis gens illa exinde tenet, postquam puer credita est, & res magnas gessit, quæ sicut fatetur, Asiam tenuit pp inundationem ageres construxit plurimas, Babyloniæ vrbes instaurauit. Valerius maximus. Semiramis cum ei circa cultum capitis occupatæ nunciatum esset Babyloniam defecisse, altera parte crinium adhuc soluta ad eam expugnandam currit, nec prius decorem capillorum in ordinem posuit, q̃ tãtam vrbem in potestatem redegit. Statua eius ibi posita est in ipso habitu. Orosius li. 1. Semiramis libidine ardens, sanguinem sitiens, cũ oẽs, quos concubitu oblectasset occideret, tandẽ filio flagitioso concubitu impie exposita, incestu cognito, priuatam ignominiã publico scelere obtexit: pcepit. n. vt inter parẽtes & filios nulla delata reuerentia naturæ coniugis appetendis cui libitum esset liberum fieret. Iustinus lib. 1. Semiramis cũ filii concubitũ petisset, ab eodem interfecta est, quæ 30. annis post Ninum regnauit, Ninias aũt tanquam sexũ cũ Matre mutasset, raro a viris visus in fœminarũ turba consenuit, posteri eius id exemplum secuti responsa gẽtibus per internuncios dabant.

De peregrinatione Abrahæ & eius prelio & de Melchisedech.

Cap. CIIII.

Actor. Abraham cum esset annorum circiter 75. ad imperium Dñi relicta patria & gente, acceptaq; promissione seminis & terræ possidendæ venit in terram Chanaã & habitauit in Damasco, illic ingrauescente fame descẽdit, in Aegyptum timensq; mortem propter Aegyptiorum libidinem, & Saræ pulchritudinem, dixit eã esse sibi sororẽ, & tacuit vxorem, vt se a morte eriperet, & eius pudicitiã Deo cõmitteret, vnde & illa in domum Pharaonis sublata, dñs impediuit eius desiderium ęgritudine, & tumultu causarũ, causaq; per sacerdotes cognita, ambo per Dei prouidẽtiam euasere periculum, Abraham egressus diues in ære & famulis, & iumentis partitaq; terra cum Loth, & optione ei concessa propter pastores, qui rixabantur pro pascuis, dũ habitaret in valle Mambre, audita victoria quatuor Regũ de Sodomitis, irruit super eos cũ expeditis. 300. suis vernaculis, & Loth, populũq; & totam prędam reduxit, quam gratis restituens, nihil inde sibi pro victoria retinere acquieuit, cui sacerdos Dei Melchisedech occurrens, panem & vinum ei in ministerio obtulit, signans. s. Aaron sacerdotem legis, vel ẽt Christum summum & verum sacerdotem ex eo nasciturum, qui pro nobis seipsum Deo obtulit. Ipse quoq; Melchisedech typum Christi prætendit, qui carnem suam & sanguinem in specie panis, & vini discipulis dedit, vnde & Abraham in typo Christi benedixit, qui & ei decimas ex oĩbus spoliis obtulit, & huic primo decimæ leguntur datæ, ab Abel vero primitiæ. Hũc Melchisedech aiũt Hæbræi Sep primogenitũ Noe fuisse, & hoĩes primogenitos a Noe vsq; ad Aarõ sacerdotes extitisse, q in cõuiuiis & oblationibus populo benedicebãt & primogenita haberẽt i. dignitates quasdã ad primogenitos ptinẽtes. s. vestẽ sacerdotalẽ, qua tñ induebat, qñ velut Põtifex sacrificia Deo offerebat, & qñ finalem benedictionẽ a pre recepturus erat. Ipse ẽt in solemnitatibus, in conuiuiis (vt dictum est) minoribus benedicebat, & in his duplam ciborum portionem recipiebat, tradunt ẽt φ in diuisione hæreditatis similiter duplũ accipiebat, ab hac quoq; victoria pro iam dicta remissione captiuorum, tradunt iubileum habuisse initiũ. Abraham per inflammationem sacrificij diuinitus signo accepto de promissione adimplenda, primo quidem suscepit Filium de ancilla, postea verò certam promissionem seminis de libera, mutatione quoq; sui nominis & caracterem circuncisionis.

De signo implendæ promissionis & causa instituendæ circuncisionis. *Cap.* CV.

Hvius instituẽdæ multiplex fuit cã. s. vt per obedientiam mandati Deo placeret Abraham, per cuius præuaricationem displicuerat Adã. Item vt hoc signo Dei populus discerneretur a cæteris nationibus. Item vt in eo membro circuncisus, quo libido dominari solet. impudicitiã sibi rescidendam esse cognosceret. Item vt esset in signum magnę fidei pris ad imitandum filiis. Item, vt esset signum fęderis vel amoris inter Abraham vel semen eius & Deũ, sicut vulnera Christi inter nos & ipsum. Item vt esset in remedium contra idem originale pctm̃. Idem. n. conferebat Hebreis, qđ Baptismus Christianis, q̃tum ad peccati ipsius dimissionem, non quantum ad gratiæ collationem, ante circuncisionem verò iustificati sunt paruuli quidem in fide parentum, parentes aũt per virtutem sacrificiorum. i. per fidem passionis Christi, quam in illis sacrificiis intelligebant: fęminæ verò, quę prodierunt ex Abraham iustificatæ sunt per fidem & operationem, vel parentum si paruulæ, vel propriam si adultæ. Ideo aũt in tali membro facta est circuncisio, vt in quo primum Adam inobedientiæ culpã senſit, in eo Abraham obedientiæ signum acciperet. Item, quia in eo luxuria viget, quam a nobis rescidi oportet. Item vt in eo, p quod propagatur originale pctm̃, contra idẽ præpararetur remedium. Fiebat aũt octaua die cultro lapideo, vt legitur in Iosue, quia in generali resurrectione, quæ futura est octaua sęculi ętate, per Christum petrã oĩs corruptio abscindetur ab electis, & quia per Christi resurrectionem, quæ octaua die facta est aĩa cuiuslibet in eum crederet, circumciditur a peccatis, vnde duæ sunt res huius sacramenti. s. circuncisio a peccatis in pñti sęculo, & circumcisio ab omni corruptione in futuro.

De repromissione & de culpa & pœna Sodomorum.

Cap. CVI.

Iterum. Dñs Abrahæ per subiectam Angelicam creaturam apparuit, filium de Sara repromisit, eamq; hæsitantem redarguit. Pentapolim subuertit, & Loth precibus Abrahæ liberauit, & (vt ait Gre.) qualitate vltionis innotuit macula criminis. nam quia Sodomitæ fętore & ardore luxuriæ computruerunt, merito sulphure & igne perierunt. Et nota, tria circa hoc peccatũ. s. causam, & culpam, & pęnam. In cã fuerunt quinq; quæ tanguntur in Ezechiele. Ecce hoc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuę: Superbia: Saturitas panis, & abundãtia, & ocium ipsius, & filiarum eius, & manum ægeno & pauperi non porrigebãt, & eleuatæ sunt & fecerunt abominationes coram me. In culpa fuerunt septẽ ipsam aggrauantia, quibus rñdent alia septẽ in pęna, nam in culpa fuit corruptio naturæ, quæ ostēditur in clamore, sicut quæ defloratur, clamat vt liberetur a corruptione, & innaturalis factus est locus ille, versus est. n. in lacum salsum, & sterilem, qui dr̃ mare mortuum, quia cõtra naturã aliorum nec aues, nec pisces in eo viuunt, nauem non patitur, nisi forte tota supernatet. vel nisi bituminata pp hoĩes intus viuentes, si quid viuum aliqua arte immersis superexilit, lucerna ardens supernatat, extincta mergitur. multis locis nigras glebas bituminis vomit, dr̃ ẽt φ poma nata in arboribus circumpositis vsq; ad maturitatem coloris sunt viridia, matura si incidas fauillas intus inuenies, vnde Iosephus ait, fabula terrę Sodomorum fidem habet: Item fuit in eis libertas & impudentia peccandi, pp quam facti sunt oĩbus exemplũ æterni supplicii. Item sterilitas commixtionis, ex hmõi. n. coitu nihil põt generari, cui rñdit perpetua sterilitas ipsius loci, qui nihil oĩno gignit. Item ardor desiderii, plus. n. exardescere dicuntur in viros hmõi hoĩes, q̃ cæteri in mulieres, cui in pœna rñdet ardor ignis. Item fętor carnis, oĩs. n. luxuria & ista maxime causa est fętoris, cui rñdit in pęna fętor sulphuris. Item tenacitas voluptatis, quæ hoĩes in hmõi turpitudine inueteratos vix vnquã euadere sinit, cui congruit gleba bituminis, quã ipse lacus multipharie vomit. Itẽ contagiũ, quo inficitur & aer & multitudo cohabitantiũ, vnde vitanda est maxime societas talium, huic rñdet in pęna, φ tota circa regio simul cũ illis vrbibus est subuersa. quasi mala vicinitate infecta, subuertit aũt Dñs & puulos pro peccatis parentũ, in hoc eis piè prouidens, ne diutius viuendo sequerentur exẽpla patrũ, & vt ait Greg. Est aliquod bonum reũ non esse, qui gloriosus non est. prodest. n. pauperẽ nõ esse, q Rex esse non põt. Hinc aũt colligitur pęnã puulorũ esse mitissimã. s. solæ visionis diuinæ carentiũ, malunt. n. ẽt sic esse q̃ oĩno nõ esse, qm̃ vtcũq; iocundũ est eis ipsũ esse. Vxor aũt Loth retro respiciẽs in statuã salis versa perijt, ipse quoque Loth licèt cõparatione Sodomorũ dicatur iustus, in quatuor, tñ peccauit, qa filias suas Sodomitis pstituit flagitiũ flagitio volens cõmutare, periculosissime siquidẽ, vt ait Aug. admittit cõpensatio talis, vt faciamus mala, ne fiant ab alijs grauiora, nã

quia

Quia Angelo sibi salutem in monte, vel in segor promittenti non credidit,& quia se inebriauit,& quia incestum commisit. Ex historia sacra. Abraham aűt peregrinatus in Geraris Saram iterum vt vxorem habens similia prioribus simulauit geminumque periculum per Dei prouidentiam euasit.

De ortu Isaac & tentatione patris in eo. Cap. CVII.

Abraham cum esset annorũ centũ,corpusq; iã naturaliter habens emortuũ ad generandũ.Sara vero sterilis & nonagenaria iuxta repromissionẽ natus est eis Isaac,anno.s.ab institutione circumcisionis secundo,ab ortu Ismaelis.14.ab initio vero mundi secundo millesimo,& 48. Isaac ablactato, Ismaelẽ inique cum eo ludentẽ Abraham cũ matre simul eiecit quem pro meritis Abrahæ Dñs custodiens multiplicauit, & xij.Duces tribuũ generauit,post hoc obedientiã, & fidẽ Abrahæ Dñs non quia nesciret,sed vt nobis ad exemplũ innotescerct,in illo vnigenito suo dilecto tentauit. Qui indubitanti aio vtiq; pp conscientiã Dei eũ mactare voluit,in vtroq; laudandus,& in constantia offerẽdi,& in fide filij, de quo promissionẽ acceperat suscitãdi,nec tñ falsum credidit. quia non simpliciter eũ suscitandũ, sed sub hac conditione, si ipsum immolaret,ꝙ patet per id qđ ait Deus.Prouidebit sibi victimã,quod & factũ est.Origenes super Gen.homelia.8.Tolle inquit filiũ tuũ vnigenitũ quẽ diligis &c.Charis ac dulcibus appellationibus iterũ ac sæpe repetitis,pr̃is suscitantis affectus,vt Amoris euigilante memoria ad immolandũ filium paterna dextera retardetur,eo ꝙ aduersum fidẽ aĩ tota carnis malitia repugnet,&quia dictũ fuerat ei in Isaac vocabit̃ semen, fit & cõmemoratio nominis pueri,vt & promissionũ,quæ sub noĩe factæ sunt,desperatio subeat,sed hæc oĩa,qa tentabat Deus Abrahã Quid post hæc,vade inquit in terram excelsam &c. Intuemini per singula,quõ fiunt tentationis augmenta, prius.n. dr̃ ei ꝙ filiũ offerat,deinde vt in monte ascendat non econuerso,vt dũ iter agit per totã viã cogitationibus discrepatur., vt hinc vrgente præcepto,hinc vero vnici affectu obluctãte cruciaretur, pp hoc & via iniungitur,& montis ascensio,vt in his oĩbus spaciũ certaminis accipiant affectus & fides, Amor Dei & Amor carnis, Gratia præsentiũ,expectatio futurorũ. Die aũt tertio vidit locũ procul, sapientiã & consiliũ tentantis intueor,sic in proximo non erat mons aliquis,sed per triduum iter protenditur, quo recusantibus curis,paterna viscera crutiantur,vt oĩ hoc spatio tã prolixo intueretur filiũ pater,cibũ cũ eo sumeret,tot noctibus puer in amplexibus patris penderet, pectori inhæreret, in gremio cubitaret. Ego inquit & puer postquã ador.reuer.a.v. dic mihi Abrahã verũ dicis,an fallis,si verũ, non facies puerũ holocaustũ,si fallis,tñ Patriarchã nõ decet fallere,verũ inquit dico,& holocaustũ puerũ offero,& cũ ipso ad vos redeo, credo.n. ꝙ a mortuis potens est Deus suscitare. Pater mi inquit, qũo putas immolandus est filius,per hanc vocẽ viscera paterna cõcussit, putasne alicui nostrũ ex ipsa historica narratione tm̃ aĩ robur acquirit̃, vt cũ forte amittit̃ filius morte cõi,& oĩbus debita,ẽt si sit vnicus,& dilectus, Abrahã sibi in exemplũ deducat & magnanimitatẽ eius ante oculos ponat. Comestor. Refert aũt Iosephus verba patris ad puerum dicẽtis,quia sicut ex voluntate Dei ingressus fuerat mundum mirabiliter,ita ex voluntate Dei necesse erat ei mundũ egredi mirabiliter,quẽ dñs quidẽ dignũ iudicasset,non egritudine, non bello,non aliqua passione humana vitã finire,sed cũ orationibus & sacrificiis ipsius aĩam ad se vocare, & ꝙ suscitaret eũ ob implendas promissiones, sic Isaac libens accessit ad aram & ad mortem.

De spelunca dupliei, de Cethura & Rebecca & partu illius. Cap. CVIII.

Actor. Abrahã verò mortua Sara,agrũ Ephron cõparauit, ad sepeliendã eã in spelunca duplici,in qua sepulti erant Parentes primi. In quo cõtractu ẽm Hieronymũ Ephrõ peccauit,quia ius sepulchri,quod prius gratis concesserat,postea pretio victus care vendidit, ideoq; nomen eius mutatum dicit. Abrahã vero non reprehenditur,quia speluncã nõ emit, sed agrũ in quo erat speluca,sicut nõ peccaret qui emeret fundũ,in quo sita est ecclesia,non.n.pp speluncã carius agrũ emit nec emit i⁹ sepulchri,sed agrũ ad vsum cimiterij. Abrahã misso in Mesopotamiam Eliezer,rebeccã de genere suo adductã, filio suo Isaac quadragenario desponsauit,ipse quoq; aliã vxorẽ Ceturã duxit,de qua filios suscepit,& separans eos ab Isaac oẽm quidẽ possessionẽ suã Isaac vt hæredi dedit ac cæteris munera tribuit. Isaac in Geraris peregrinatus ibiq; in operib⁹ multiplicatus,fœdus cũ Abimelech iuramento firmauit,vbi & dominũ sibi promittentẽ quæ & patri suo promiserat audiuit. Rebecca longo tp̃e sterilis,orante pro ea Isaac,vt impleretur promissio tandẽ geminos concepit,quorum mutua collisione,multam afflictionẽ in vtero sustinuit. Consultoq; Dño,& accepto de duobus populis ex eis nascituris diuino oraculo, geminam prolem edidit, primo egressus dictus est Esau, quia pilosus erat,alter verò Iacob,quia fratrem supplantabat.

De ortu regni Argiuorum & primogenitura Iacob. Cap. CIX.

Sexagenarius erat Isaac qñ nati sunt ei paruuli. s.anno ætatis tertiæ.140.mundi vero secũdo millesimo,& 108.in quo. s.anno regnum Argiuorũ exortũ est sub Nachor primo regẽ,& durauit per reges. 14. vsq; ad tpa Iudicũ Israel. Baraca & Delbora. Tunc Perseus Acrisio non sponte interfecto,timẽs reliquit Argos,& transtulit regnum in Micenas,postq̃ illic regnauerunt Curisteus. Atreus. Tyestes. Agamenon Aegystus. Orestes Cysamenus &c. Esau famæ laborante. Iacob emit suã primogenituram cibo lenticulæ,cuius. s. primogenituræ ius consistebat in sex. s. in veste sacerdotali. in sacrificijs offerendis, in finali benedictione patris suscipienda. in bñdictionibus, qua in solemnitatibus & conuiuiis benedicebat, in duplæ portionis susceptione. in hoc ꝙ Dñs aliorũ erat,nec peccauit Iacob fratrẽ esurientẽ non reficiendo gratis,ẽt cũ posset,quia laborabat ille ẽm Greg. vitio gulæ,non naturæ necessitate,sed nec ius primogenituræ,cũ sit sp̃uale quid,dicendũ est emisse proprie,sed potius redemisse,quia reuelatũ ei fuerat, ꝙ sibi deberetur.& licet vnicuiq; ius suũ redimere,sicut clericis ius decimarũ,quia sibi debentur. Alii tñ dixerunt,ꝙ ius primogenituræ non erat sp̃uale,sed annexũ erat eis sp̃uale.s.ius benedicendi,ꝙ trãsit cũ principali, sicut ius patronatus,annexũ fundo transit cũ eo. Similiter ergo nec post modũ peccauit,qñ benedictionẽ Primogeniti non quidẽ per fraudem arripuit,sed ẽm Greg. sibi debitã,accepit,quã a fratre cõparauit, nec falso dixit patri se esse Esau,quia Esau erat ipse nõ p̃sona sed primogenituræ dignitate,sicut Ioannes Helias non natura,sed virtute,benedictus est aũt,non ẽm intentionẽ pr̃is q̃ ad Esau erat, sed ẽm virtutem verborũ,quæ proferebat sicut ep̃s ordinat alienũ,quẽ putat suũ & verẽ est ordinatus, vnde & post loquente Esau expauit Isaac ita,vt quædã extasis sequeretur in qua a dño hoc factũ esse vidit,& significationẽ,piæ fraudis intellexit,ideoq; non irascẽs sed confirmans quod fecerat, ait venit Germanus tuus fraudolenter, &cætera.

De peregrinatione Iacob & de filijs eius & de Phoroneo & Iside Api & Mineruа. Cap. CX.

Esau itaq; æmulãte Iacob pro benedictione accepta, Iacob de consilio Matris ad Laban confugit,in itinere dormiẽs scalã erectã vidit, cuius summitati Dñm innitentẽ,sibiq; terrã & benedictionem seminis promittere audiuit, procedens inde in Siriã ad Laban.14 annis pro duabus filiab⁹ eius seruiuit, ex quibus & ancillis earũ duodecim filios suscepit. Ex Lia. Rubẽ. Simeon. Leui. Iudã. Isachar. Zabulon. filiam quoq; Dinã. ex ancilla vero illius Zelpha. Gad & Aser. ex ancilla quoq; Rachel Bala, Dan. Neptalim, ex Rachel. Ioseph & Beniamin. Comestor. His tp̃ibus Phoroneus filius Inachi & Mobes, primus Græciæ leges dedit.& sub iudice causas agi instituit, locũq; iudiciis destinatum forũ a suo noĩe appellauit Soror ipsius Isis in Aegytũ nauigauit,& quosdã apices lr̃arũ Aegyptiis dedit,& agri cultura ẽt multa docuit eos vñ cũ Io diceretur, Isis ab eis dicta est, quod in lingua eorũ sonat terra ob hoc post mortẽ in numero Deorũ in Aegypto recepta est, filius ẽt Phoronei q Apis dictus est, eodẽ tp̃e in Aegyptũ nauigauit, quẽ quidẽ virũ Isidis fuisse tradunt,& fił ab Aegyptiis Deificatus est. Tunc ẽt apud lacũ triconidẽ virgo apparuit, quã Græci Mineruã dixerunt. hic plures artes adinuenit, & maxime lanificium, eadem dicta est Pallas a Pallene insula Tratiæ, in qua nutrita est, vel a Pallante Gigante, quem interfecit.

Apologia contra Faustum Patriarcharum reprehensem. Cap. CXI.

Augustinus contra Faustũ. Rñdere compellor his, qui vel tyrannidem suam audẽt præferre Prophetis, vel nequitiæ suæ quærũt patrocinia de Prophetis, qua in re hoc primũ dicimus illorũ hoĩum non tm̃ linguã, sed ẽt vitã fuisse propheticã, totũq: illud regnũ gentis Hebreorũ magnũ quidẽ,& magni fuisse cuiusdẽ prophetã. Sic es aũt sunt, qui in magnis ista reprehẽdunt pueris imperitis in schola, qui cũ ꝑ magno didicerũt nos numeri singularis verbũ numeri singularis esse reddẽdũ, reprehẽdũt latini doctissimũ doctorẽ, qa dixit pars in frustra secãt. debuit.n. dicere secat,& quia norũt religionẽ dici, culpant eũ, q dixit geminata litera religione patrũ, vñ fortasse nõ absurde dicatur, ꝙ genere suo, quantum distant Scemata & Methaplasmi doctorũ a solecismis & Barbarismis imperitorũ, tm̃ distant figurata facta prophetarũ a libidinosis factis iniquorum, peccatũ.n. est dictũ, vel factũ vel concupitũ contra legẽ æternã lex verò æterna est rõ diuina, vel voluntas Dei, ordinem naturalem

ralem obseruari iubens, perturbari vetans. Quisnã igitur sit in hoĩe naturalis or do, quęrẽdũ est, nulli aũt dubiũ est, aĩam cor pori naturali ordine præponendã, verũ aĩæ hoĩs ineſt rõ, quæ pecori non ineſt, proinde ſicut aĩa corpori, ita ipſius aĩæ rõ cæ teris partibus eius, quas cũ pecoribus cões hẽt præponitur. Inque rõne ipſa, quæ partim contẽplatiua eſt, partim actiua, pro culdubio contẽplatio præcellit, in hac.n. & imago Dei eſt, quæ per fidẽ ad ſpeciẽ reformatur. Actio itaq; rõnalis contẽplatio ni dẽt obedire, ſiue per fidẽ operanti, ſicut eſt quandiu peregrinamur a Deo, ſiue per ſpeciẽ, ſicut qñ ſimiles erimus ei, quia vi debimus eũ, ſicut eſt: quapropter hoĩs actio ſeruiens hoĩ ſeruiẽ ti Deo, refrenat oẽs mortales delectationes, & eas coercet, ad naturalem modum ſuperiora, tanquam meliora inferioribus ordinata dilectione præponens.

Apologia Abrahẽ ſuper concubitu Ancillæ. Cap. CXII.

IGitur æterna lege conſulta videamus quid peccauerit.i. contra legẽ hanc fecerit pater Abrahã, qñ cũ Ancilla cõcubuit, lex.n. illa æterna conſeruando naturali ordini conſulens, nõ vt ſatiandæ libidini ſeruiatur, ſed vt ſaluti generis proſpiciat ad prolẽ tñmodo, propagandã, mortalis carnis delectationẽ dñatu rõnis in concubitũ relaxari ſinit, proinde Abrahã natu ræ ordinẽ ſeruans, nihil illo concubitu agebat, niſi vt hõ naſce retur, neq; Sara vt Fauſtus obijcit conſcientiã ſuã flagitio con iugis miſcuit, quo ille ſuã libidinẽ turpi & illicita voluptate ſa tiare, ſed natura ordine filios volens, ſeq; ſterilẽ ſciens ancilla ris vteri fęcunditatẽ in vſum iuris ſui ptãte licita vendicauit, non cędens viro concupiſcenti, ſed iubens obedi ẽti: cũ enim in cæteris actibus ad humanã pacẽ pertinentibus, mulier viro de beat ſeruitutẽ, tñ ẽm Apoſt. doctrinã, vnius huius rei qua ſex⁹ vtriuſq; carnali ſorte diſtinguitur, & carnali commixtione cõ cernitur, ſiẽm in ſe hñt ptãtem, & Vir in Vxorẽ, & vxor in virũ. Prolẽ igitur, quã de ſe hr̃e non poterat Sara, de Ancilla hr̃e voluit, ex eo tñ ſemine, ex quo de ſe ſi poſſet hr̃e debebat, nun quã hoc faceret mulier, ſi in corpore viri carnali concupiſcentia teneretur, zelaret enim potius pelicẽ non facere matrem, nunc vero propterea propagandi voluntas pia fuit, quia contrahendi libidinoſa non fuit.

Apologia Abrahæ de libera, & Iſaac, & Rebecca. Cap. CXIII.

ILlud aũt Abrahæ factũ, quo Fauſtus eũ Auaritiæ & ventris cã dicit duobus regibus Sarã coniugẽ ſuã ſororẽ mentitũ Le nocinio, quidẽ ſiẽ vr̃, ſed non valentibus ex illius æternæ le gis lumine a peccatis rectẽ facta diſcernere, quibus conſtantia pertinatia videri põt, & virtus fiduciæ, vitiũ putatur audatię & quæcunq; ſiẽr obiciuntur, quaſi non rectẽ agentibus, a non rectẽ cernentibus, neq;.n. Abrahã flagitio cõſenſit vxoris eius, neq; vendidit adulteriũ, ſed eã caſtã & caſto corde ſibi adhęrẽ tẽ, nullomõ dubitãs, tacuit vxorẽ, dixit ſororẽ, ne ſe occiſo, ab alienigenis, ac impijs captiua poſſideretur, certus de Deo ſuo, quia nihil turpe perpeti ſineret, nec eũ fides & ſpes ſ. fellit nõ Pharao territus monſtris multis eſt pp eã malis afflictus, vbi eã vxorę eius credidit, illęſam cũ honore reſtituit. Abimelech aũt ammonitus in ſomnis ſiẽr fecit. Diceret aliquis, cur nõ po tius ita de Deo ſuo præſumpſit Abraham, vt fateri non timeret vxorẽ: rñdeo, qa ſi interrogatus illã indicaſſet vxorẽ duas res cõmitteret Deo tuendas.ſ. vitã ſuã, & vxoris pudicitiã: per tinet aũt ad ſanã doctrinã, qñ hẽt ꝙ faciat hõ, non tentare dẽt dñm Deũ ſuũ. Quæ aũt pro Abrahã aduerſus Fauſtũ criminan tẽ diximus, eadẽ ẽt pro Iſaac contra ſiẽ obiectũ valent, ſi forte aliquis ſtudioſus quærat, in cuius figuræ ſacro accipiendũ ſit, ꝙ Rex alienigena Rebeccã viri ſui coniugẽ tunc eſſe agno uit, qñ eũ cũ illa ludentẽ vidit, ꝙ non cognouiſſet, niſi cũ coniuge ille ſic luderet, qũo cũ ea, quæ coniunx nõ eſſet ludere nõ deceret. Quod cũ ſancti coniugati faciunt, non inaniter faciũt ſed prudenter, deſcendunt.n. quodammodo ad fęminei ſexus infirmitatẽ, vt aliquid blanda hylaritate, vel dicant, vel faciãt, non eneruantes, ſed temperantes virilem rigorem, quod tamẽ ei quæ vxor non eſt, qui dixerit, aut fecerit turpis eſt.

Apologia Iacob ſuper quatuor vxoribus. Cap. CXIIII.

IAm verò Iacob, ꝙ pro ingenti crimine quatuor obiciuntur vxores, generali prælocutione purgatur, alia. n. ſunt peccata contra naturã, alia contra mores, alia contra præcepta. Si igitur naturã conſulas non laſciuiendi, ſed gignendi cauſa illius eſt vſus. Si mores, in illo tpe atq; in illis terris hoc factitabatur Si præceptũ, nulla lege prohibebatur, nunc verò cur crimen ẽ, ſi quis hoc faciat, niſi quia & moribus & legibus eſt contrariũ ſed videlicet iſti operantes, non alios, quorũ aĩ virtutẽ prorſus noſſe non pñt, ſed ſicut dicit Apoſtolus. Semetipſos ſibiipſis intelligunt, & quia ipſi ẽt ſi vnã habuerint, ad eã non ſolũ generandi officio ducti viriliter accedunt, quia ſæpe coeundi ſtimu lo victi quo cõiter pertrahuntur, quaſi veraciter ſibi videntur conijcere, q̃ maiore huius morbi incentiuo alii captiuentur, qñ vident ſe in vna temperantiam non poſſe ſeruare, verũ nos eis, qui hanc virtutem non habent, ita de ſanctorũ virorũ mo ribus committere iudicium non debemus, ſicut de ciborũ ſua uitate & ſalubritate iudicare febrientes non poſſumus, potiuſque illi ſanorum ſenſu & præceptorum medicamine q̃ ex eorum ægritudinis affectione alimenta præparamus. Actor. Sed nonne Lamech reprehenditur, quia diuiſit carnem ſuã in duas Rñdeo. quia non hoc amore prolis fecit, ſed ex libidine. Et nota, ꝙ ẽm Aug. ante legẽ non erat peccatũ habitare cũ pluribus vxorib⁹ cauſa prolis, ſed hoc facere cauſa libidinis, ſp fuit mor tale peccatum, quia vt dictũ eſt ſupra, lex naturalis nõ permittit voluptatem carnis relaxari, niſi ad propagationẽ vel cõſeruationẽ humani generis. Quidam tamen dicunt ꝙ ſiue cauſa prolis, ſiue cauſa voluptatis, nunquam licuit homini diuidere carnẽ ſuã, & excuſant Abrahã & Iacob diuina dicẽtes hoc eos feciſſe diſpenſatione, & priuilegia paucorum non faciunt legem communem, vt dicit Hieronymus.

De Stropha natura quam inuenit Iacob circa pecora. Cap. CXV.

EX hiſtoria ſacra prius aũt q̃ Beniamin naſceretur, Iacob finitis quatuordecim annis ſeruitij pro vxoribus ſuis pro futuro ſeruitio poſtulauit, quicquid ex vnicoloribus quos gregibus paſcebat naſceretur varij coloris. Quod annuente Laban. Iacob nouã naturæ ſtropham commentatus contra naturã, arte naturali pugnauit, virgas ſ. varias in canalibus ponens & in feruore diei, dum ad potandũ auidè pecora pergerẽt, oues & capras aſcendi faciens, vt tales fetus conciperent, quales vmbras Arietũ & Hircorũ ſupra ſe aſcendentiũ in aquarum ſpeculo conſpicerent, varius.n. erat color vmbrarũ. Dicit autẽ Aug. in li. de tri. 11. ꝙ in quolibet ſenſu apparet imago trinitatis. In viſu.n. tria ſunt attendenda.ſ. corporis obiecti ſpẽs, quæ vr̃ exterius & forma in viſu impreſſa ab illa, quæ eſt proles ei⁹ genita ab ea ad ſimilitudinẽ ſuã, hæc duo in tanta coeunt vnitate, vt in ipſo actu videndi, vix poſſint diſcerni ẽt per rõnẽ, tertiũ eſt voluntas ſiue intentio aĩ, quę tantã hẽt vim copulandi illa duo, vt & ſenſum formandũ admoueat rei, quæ cernitur & in ea ẽt formatũ teneat, & ſi tã violenta eſt, vt poſſit vocari amor vel cupiditas ſiue libido.i. ſi cũ magna auiditate reſpiciatur res exterior, ſicut fit in libidinoſis aſpectibus Mulierum, nõ ſolũ ipſum viſum, ſed cæterũ corpus aĩantis vehementer afficit, & vbi non reſiſtit, durior pigriorq; materies in ſiẽm ſpeciẽ & colorem cõmutat, vñ licet videre corpus Camalcontis, ad colores quos videt facillima conuerſione variari aliorũ aĩaliũ quorũ non eſt ad conuerſionẽ facilis corpulentia fętus plerũque produnt libidines matrũ tales, quale eſt illud quod cũ magna delectatione conſpexerint, quanto.n. teneriora & formabiliora ſunt primordia ſeminũ, tanto efficatius & capatius ſequuntur intentionẽ vel appetitũ aĩæ maternæ & fantaſiã, quæ in ea facta eſt per corpus, ꝙ cũ auiditate conſpexit: & ponit ibi hoc exẽplum de Iacob. Comeſtor Non ergo miror ſimilem conſpectæ imagini ſobolẽ fieri in extremo voluptatis, cũ hoc ipſum in equorũ gregibus apud Hiſpanos fieri dicat Hieronymus, & Quintilianus matronã accuſatã, ꝙ Aethiopẽ peperiſſet ex imagine conſpecta hoc accidiſſe argumentãs defenderat, & in libris Hipocrati ſcriptũ reperi quandã puniendã, eo ꝙ pulcherrimũ peperiſſet, vtriq; parenti & toti generi eorum diſſimilem, niſi monuiſſet Hipocras quærere, ne forte talis pictura eſſet in cubiculo.

De reditu eius in patriam, & agro Sichen, de Promotheo quoque & Tricolenio ac cetero. Cap. CXVI.

ACtor. Hic ergo Iacob non parũ ditato, & ob hoc Laban contra ſe ad inuidiã concitato, cũ vxoribus ſuis & filiis & ſubſtantia clã receſſit, Labã eũ perſequentẽ dñs per ſomnũ cohibuit, & fędere inito cũ Iacob ad locũ ſuũ redijt, Iacob vero cęptũ iter pergẽs, Angelos Dei cõfortantes ſe contra fratris irã, q̃ timebat obuiã habuit, cui & munera ad placãdũ eius aĩum pmiſit. Angelũ quoq; ſupauit, ſcẽũ vſq; ad maneluctãtẽ in ſignũ ꝙ inuict⁹ ſtaret cõtra fratrẽ, vñ & ibi vocat⁹ eſt Iſrael i. princeps vel fortis cũ Deo, itaq; occurrens ei Eſau munera quidem recuſauit, ipſum verò cum ſuis amabiliter cũ amplexu & oſculo ac fletu ſuſceperit. Eoq; reuerſo in Seir, Iacob trãſiens, habitauit in agro Sichen, quem emit ab Emor rege centũ agnis, & Dina vrbem ingreſſa corrupta eſt a Sichen filio regis, pp quod filii Iacob in dolo totã vrbẽ ingreſſi ſunt & cunctis maribus interfectis, cætera depopulati ſunt, vñ territus Iacob pp incolas terræ, ſed a dño confortatus receſſit, ſed purgata prius domo ſua ab idolis Laban. Bethel peruenit. vbi ædificato altari iuxta id quod prius in itinere Meſopotamiæ ibidẽ

voucrat

vouerat Dño obtulit deinde in via, quæ ducit Bethleē Beniamin ortus est, cuius partus dolore periclitata. Rachel ibidē sepulta est, post hoc venerūt trās turrim gregis vbi dormiuit Rubē cū Bala cōcubina patris. Comestor. Eo tpe Prometheus frater Atlantis primus dictus est fecisse hoīes, tū quia de rudib⁹do ctos fecit, tū quia legit̄ fecisse hoīum imagines, quas arte quadam deambulare fecit, inuenit ēt prius annulū, sed fereū, & inclusit gemmā, vñ & vngulū vocauit, qa sicut vnguis carne, sic gemma metallo circundatur, tradidit aūt vt in quarto digito poneretur, quem medicū vocant ad ornatū digniorē hunc reliquis dicens quia ab eo vsq; ad cor quędā vena pertingat. Dicit̄ ēt ea tēpestate Tricolenius in naui in qua pictus erat draco in Gręciā venisse, & ampliasse agriculturā. Ceres vero præter instrumenta arandi, ēt mensurari granum adinuenit cū prius in arconiis segetes ponerentur, & triticum per aceruos numerabatur. vnde & a Græcis Demetria dicta est, tunc etiam Celchines victi & exules, Rodhum condiderunt.

De venditione Ioseph & liberatione de carcere.
Cap. CXVII.

IOseph natus anno patris sui. 90. ætatis ertiæ 201. mundi vero secundi, millesimo. 198. cum sexdecim esset annorum, & pasceret gregē, inuidiā & odiū fratrū incurrit, pp familiarē erga se patris dilectionē & pp somniorū narrationē, & pp ipsorū fratrū accusationē, q eū ad se missum tunica talari nudatū, in cisternā veterē deposuerunt, deinde cōsilio Iudæ, extra ctū Ismaelitis vendiderunt, & simulātes eum occisum patri magnū luctū induxerunt. Inter hoc Iudas fornicario cōcubitu de Thamar nuru sua, Phares & Zarā genuit, eāq; deprehēsam cōparatione sui iustificauit, quia non eā Sela filio suo tradiderat cuius adolescentiā, eā in viduitate manentē expectare præceperat. Madianitæ verò qui Ismaelitæ vendiderunt Ioseph in Aegyptū Putifari eunucho magro militiæ Pharaonis. Alii dicūt Archimachero. i. princi pi cocorū, nec abhorret a vero, qa apud plures nationes Dapifer Principis, honorabilior ē, & Princeps militiæ, hunc Iosephus vocat Putifarē, sed Hieronymus nō bñ translatū nomē asserit. hæc habuit vxorē & liberos, quia & Ioseph filiā ipsius duxit vxorē, nec de eunuchis regis fuit qui par nuli castrabantur, sed tradunt hebrei, q videns Ioseph elegantē, emit eū vt ei misceretur, Dñs aūt custodiens Ioseph, illum adeo infrigidauit, vt deinceps impotens fuerit coire tanquam Eunuchus esset. Itaq; videntes eū adeo frigiditate arefactū de more suo eū Pontifice Heliopoleos creauerunt, & honoratior fuit q̄ ante erat in principatu. Ioseph aūt in Aegyptū ductus, & a Putifar emptus in conspectu eius magnificatur, sed pp morē castitatis & fidei, a Dña sua accusatus incarceratur, somnia Pincernæ interpretatur, & interpretationis veritate probata, iussu Pharaonis educitur, atque ad eius somnium exponendum in eius præsentia sistitur.

De sublimatione eiusdem & arrogantia Assenech.
Cap. CXVIII.

IOseph triginta annorū erat qñ stetit corā Pharaone, somnio que eius exposito, subl imatus & dux Aegypti constitutus. s. anno Iacob. 121. vt postea patebit, ac per hoc anno tertiæ ętatis. 286. mundi verò secundi millesimo. 206. & 39. Dedit aūt ei Pharao vxorē Aseneth filiā Putifaris virginē, ex qua nati sunt ei filii Manasses & Effraim. Inter hæc aūt Apis rex Argiuorum in Aegypto Menphin condidit. Ex historia Assenech. In primo n. anno. 7. annorū vbertatis, misit Pharao Ioseph, vt cōgregaret frumenta, qui venit in fines Heliopoleos, cuius regionis Princeps erat Putifar sacerdos Princeps Satraparū, & Consiliarius Pharaonis, huius filia erat Aseneth pulchra super oēs virgines terræ, per oīa similis filiabus hebreorū, elata & superba despiciens oēm virū, quā ēt nullus vnq̄ viderat virorū. Erat. n. turris coniuncta domui Putifaris magna & excelsa, super quā erat cęnaculū habēs thalamos decē, quorū primus magnus & decorus, lapidibus porfireticis stratus, parietes lapidibus prętiosis induti laquearea aurea, & erant intus Dij Aegyptiorum aurei & argentei, quos colebat Aseneth, & timebat, & quotidie eis immolabat. Secundus thalamus seruabat ornatū Asenech, in auro & argento, & lapidibus & lintheaminibus prętiosis. In tertio thalamo erant oīa bona terræ, erat. n. promptuarū Asenech, reliqui. 7. septē virginū erant, q̄ illi seruiebāt pulchræ nimis, quibus locutus non erat vir, neq; puer masculus. In thalamo Aseneth erant tres fenestræ prima magna valde prospiciēs ad Orientē, secunda ad Meridiē, tertia ad Aquilonē, erat ibi lectus aureus stratus peplis purpureis, auro textis ex iacincto & purpura & bysso in quo dormiebat Aseneth sola, & vir nunq̄ sederat super illū, & erat atriū magnū in circuitu domus, cuius paries excelsus valde, lapidibus quadratis erat constructus, in quo atrio erant quatuor portæ ferreæ, quas custodiebant simul 18. viri fortissimi iuuenes armati, erat in dextra parte atrii fōs aquæ viuentis, & deorsum fontis cisterna suscipiens eius aquā & irrigans oēs arbores in atrio plantatas, quæ pulchræ erant, & fructiferę. Erat autem Aseneth magna vt Sara, speciosa vt Rebecca, formosa vt Rachel.

De hoc quod Ioseph eam de cultura idolorum redarguit.
Cap. CXIX.

MIsit ergo Ioseph ad Putifarem nunciū, q velle diuertere ad domum eius, & gauisus est Putifar, & dixit filiæ suæ, q veniret Ioseph fortis Dei, & vellet eā illi tradere vxorem. Quæ indignata respondit, se nolle dari viro captiuo, sed filio regis, illis aūt loquentibus venit qui diceret Ioseph adesse, fugit Assenech in cænaculum sursum, & venit Ioseph sedens in curru. s. Pharaonis, qui erat totus aureus, quē trahebant quattuor equi albi sicut nix, frenis deauratis, & erat Ioseph indutus tunica candida splendidissima, & pallio purpureo & auro texto, & corona aurea super caput eius, & in circuitu coronę erant duodecim lapides electi, super quos erant duodeci astra aurea, & virga regia in manu eius, & ramus oliuæ fructu pinguissimo, & venerunt Putifar & vxor eius in occursum eius, & adorauerunt eū, & intrauit Ioseph in atriū, & clausa sunt hostia atrij, & vidit Aseneth Ioseph & conturbata est super sermone, quē dixerat de eo, & dixit. Ecce sol venit de cęlo ad nos in curru suo, nesciebā q Ioseph filius Dei erat. Quis. n. hoīm tantā potuit gerere pulchritudinē, aut quis vēter mulieris tm̄ portare lumen, & intrauit Ioseph in domū Putifaris & lauerūt pedes eius, & ait Ioseph, quæ est mulier illa, q̄ erat in cęnaculo ad fenestrā, abeat nunc de domo ista, timebat. n. ne molesta esset illi, sicut oēs aliæ quæ certatim mittebant nuncios suos ei cū muneribus diuersi generis, quos proijciebat cū indignatione & iniuria, & ait Putifar. Dñe filia mea est virgo, & odio habēs omnē virū, quā nunq̄ vidit vir, nisi ego & tu hodie. si vis veniat & salutet te. Cogitans ergo Ioseph, q si odiebat oēm virū, nunq̄ ei importuna esset, ait patri eius, si virgo est filia vestra, diligo eā sicut sororē meā, & ascēdit mater eius. vt adduceret eā q̄ statuit in conspectu Ioseph & ait pater eius saluta fratrē tuū, qui odit oēs mulieres alienigenas, sicut tu oēs viros, & ait Aseneth Aue benedicte a Deo excelso, & ait Ioseph. Benedicat te Deus qui viuificat oīa, & dixit Putifar filiæ suæ vt oscularetur Ioseph quod cū illa vellet facere, extendit Ioseph manū suā, & posuit ad pectus eius dicens, non decet virum colentē Deū viuentē & manducantē panē vitæ, & calicē incorruptionis bibentē osculari mulierē alienigenā, osculantē ore suo idola surda & muta & manducantem a mensa eorum panem Anchonis & bibentem de spondis eorum calicem anedras calicem occultum, & vngentem se oleo inscrutabili.

De pœnitentia Aseneth & consolatione Angelica.
Cap. CXX.

AVdiens Aseneth verba Ioseph contristata est valde & plorauit, & misertus est eius Ioseph, & posuit manū super caput eius & benedixit eā, & gauisa est Aseneth in benedictione sua, & misit se super lectū suū, & firmata est p̄ timore & gaudio, & egit pnīam a Diis quos colebat, & abrenunciauit eis. Et māducauit Ioseph & bibit, & cū vellet recedere voluit eū Putifar retinere vna die & non potuit, sed recessit Ioseph p̄mittēs se octaua die reuersurum, & accepit Aseneth tunicā nigrā, qd̄ erat indumentū tristitiæ eius, qñ mortuus erat frater eius minor, & clauso super se hostio fleuit & proiecit oīa idola sua per fenestrā, quæ respiciebat ad Aquilonē, & oēm cęnā suā regiam proiecit canibus, & posuit cinerē super caput suū & super pauimentū, & fleuit amare per septē dies, octaua die diluculo galli cantauerūt, & canes latrauerunt, & prospiciens Aseneth per fenestram, q̄ respiciebat ad orientē, vidit, & ecce stella lucifer. & prope eam fissum est cęlū, & apparuit lux magna, & videns Aseneth cecidit in faciē suam super cineres, & ecce vir descendens de cęlo stetit super caput Aseneth. & vocauit eam ex noīe, q̄ præ timore non rñdit, & vocauit eam secundo Aseneth Aseneth, q̄ rñdit, ecce ego dñe qs es nūcia mihi. Qui ait. ego sū princeps dom⁹ Dei, & princeps exercit̄ dñi. surge & sta super pedes tuos & loquar ad te. Et leuauit Aseneth caput, & ecce vir per oīa similis Ioseph. stola & corona & virga regia, cuius vultus sicut fulgur, & oculi eius sicut radii solis, capilli capitis vt flamma ignis, & videns Aseneth timore percussa cecidit in faciē suam, quam confortans Angelus & eleuans ait, depone cilitiū istud nigrū, quo induta es, & cinctoriū tristitiæ tuæ, & saccū de lumbis tuis, & excute cinerē de capite tuo, & laua faciē tuam, & manus tuas aqua viuente, & ornare ornamentis tuis & loquar ad te, quę cū ornasset se festinanter rediit ad Angelū, cui Angelus. denuda caput tuū a teristro, quia virgo es, confortare & gaude Aseneth virgo. quā nomen tuū scriptum

scriptũ est in libro viuentiũ & non delebitur in æternum. ecce ab odierna die renouata es & viuificata, & manducabis panẽ benedictionis & potũ bibes incorruptionis, quia vngeris chrismate sancto. Ecce dedi te hodie sponsam Ioseph, & nomen tuũ non vocabitur amplius Aseneth, sed multi refugij, nã pœnitẽtia exorauit pro te altissimũ, quæ est filia altissimi, virgo hilaris ridens sp & modesta. Cũq; quæreret Aseneth ab Angelo nomen eius. rñdit nomen tuum scriptum est digito Dei in libro altissimi. & oĩa quæ in libro illo scripta sunt ineffabilia sunt, nec conuenit homini mortali vel audire illa vel dicere.

De mensa & fauo, quem illa apposuit Angelo. Cap. CXXI.

ET ait Aseneth tenens summitatẽ palij eius, si inueni gratiã in oculis tuis sede nũc paululum super lectũ istũ super quẽ nemo vnq̃ sedit, & preparabo tibi mensam, & dixit Angelus affer cito, & apposuit panẽ & vinum suaue, olus vetus, & mensam nouã, & ait Angelus. Affer mihi & fauũ mellis. Cumq; illa contristata staret, eo φ fauũ non hrẽt, ait ei Angelus, intra in cellariũ tuũ & inuenies fauũ mellis super mensam tuã, & inuenit fauũ candidũ sicut niuẽ, & mel mundissimum, & odor eius suauis, & ait Aseneth dñe non habebã fauũ, sed dixisti ore tuo sancto & factũ est, vñ & odor eius est sicut spiramen oris tui, & subrisit Angelus super intelligentiã Aseneth. & extensa manu tetigit caput eius dicens beata es tu, qm̃ dimisisti idola & credidisti in Deũ vnum, & beati aduenientes dño Deo in pnĩa, qm̃ comedent de hoc fauo, quẽ fecerunt apes paradisi Dei, de rore rosarũ in paradiso, & ex hoc comedunt oẽs Angeli Dei, & quicunq; ex illo comederint non morientur in æternum, & extensa manu confregit de fauo partem minimã, & comedit ipse, reliquũq; dedit in os Aseneth & dixit. Ecce comedisti panẽ vitæ, & vncta es charismate sancto, & ab hodierno die carnes tuæ renouabuntur, & ossa tua sanabuntur & virtus tua erit indeficiens, & iuuentus tua senectutẽ non videbit, & pulchritudo tua non deficiet, & eris sicut Metropolis ædificata oĩum confugientium ad nomen dñi Dei Omnipotentis Regis sæculorũ, & extendit manũ, & tetigit fauũ, quẽ fregerat & factus est totus integer sicut prius. Extensaq; manu dextera tetigit digito suo indice summitatẽ melis prospicientẽ versus orientẽ, & retraxit digitum suũ ad seipsum, & induxit super extremũ faui quod respiciebat ad occasum, & via digiti eius facta est in sanguinẽ. Extendit manũ aũt secundò, & tetigit summitate digiti sui fauũ mellis, iuxta partẽ respicientẽ ad Aquilonẽ, & traxit eũ sup partẽ respientẽ ad meridiẽ & facta est via digiti eius in sanguinẽ, aspicientẽ Aseneth & ait, inspice fauum & exierunt de fauo Apes multæ candidæ sicut nix, & alæ earũ purpureæ sicut Iacintus, circumdederunt oẽs Aseneth & operabantur in manibus eius fauũ mellis, & manducauerunt ex eo, & ait Angelus apibus, ite in locũ vestrũ, & abierunt oẽs versus orientẽ in paradisum, & ait Angelus, sic erunt oĩa verba, q̃ locutus sum ad te hodie, & extendit tertio Angelus manũ suã & tetigit fauũ, & ascendit ignis de mensa & comedit fauũ, & mẽsam nõ tetigit, & fragrãtia incẽdij faui dulcis valde facta ẽ.

De benedictione septẽ virginũ & coniugio Aseneth. C. CXXII.

ET dixit Aseneth ad Angelũ, dñe sunt mihi septẽ virgines nutritæ mecũ ab infantia mea, & vna nocte mecũ genitæ vocabo eas & benedices eas sicut me, quas ille iussit vocari, & benedixit eis dicens, benedicat vos dñs Deus altissimus, & sitis sicut columnæ septẽ ciuitates refugij, & iussit Angelus Aseneth vt leuaret mensam, quã cũ leuatã se ponere pergeret, recessit Angelus ab oculis eius, & reuersa vidit & sicut currũ quatuor equorũ procedentẽ versus orientẽ in cælũ. Cunq; oraret Aseneth vt indulgeret ei, φ tã audacter locuta fuerat cũ eo ecce vnus adolescens ex famulis Putifaris nunciauit dicens, ecce Ioseph Dei fortis venit, iã.n. præcursor eius est ad portã atrij vestri, festinauitq; Aseneth in occursũ Ioseph & stetit in hipodromo dom⁹, & cũ intrasset Ioseph atriũ salutauit eũ Aseneth & dixit ei verba q̃ erat locutus Angelus ad se, & lauit pedes ei⁹ Crastina die rogauit Ioseph Pharaonẽ, vt daret ei Aseneth in vxorẽ, & dedit eã illi Pharao, & imposuit eis coronas aureas meliores quas habebat, & fecit eos osculari adinuicẽ, & fecit eis nuptias & cænã magnã, vltra septẽ dies & pcepit vt nemo faceret opus in diebus nuptiarũ Ioseph, & vocauit Ioseph filiũ Dei Aseneth, filiã altissimi. Comestor. Nati sunt ei filii duo priusquam veniret fames, & vocauit primum Manassem quod est obliuio, dicens, obliuisci me fecit Deus laborũ meorũ & domus patris mei, secundũ vocauit Effraim, φ est fructificatio dicens. Crescere me fecit dñs in terra paupertatis meæ.

De descensu Israel in Aegyptum & seductione Dan & Gad. Cap. CXXIII.

EX historia sacra. Itaq; cum per septẽ annos vbertatis colligisset Ioseph frumẽtum, & ingrueret fames super oẽm terrã, iuxta somnii expositurã, aperuitq; horrea, vendiditq; Aegyptiis, insuper & his, qui de alijs ad emendũ veniebant prouinciis, inter quos fratres suos agnoscens, sed ab eis incognitus durius allocutus est eos, exploratores eos esse dicens ideo exploratorũ pœna dignos, maximeq; si de Beniamin vera non dicerent, de quo timebat φ in eũ aliquid deliquissent, quo tandẽ ab eis cũ muneribus abducto, seipsum illis cũ fletu innotuit, vultuq; ac verbis placidissimũ ondit. Datis insuper muneribus prẽm ad se venire mandauit, Iacob itaq; per visionẽ a dño confortatus descendit in Aegyptũ cũ. 66. aĩalibus, ita φ ipse cũ eis & Ioseph cũ duobus filijs sũt fuerunt 70. Eratq; 130. annorũ qñ Ioseph eũ in conspectũ Pharaonis introduxit, eiq; terrã Gessen ad habitandũ dedit. Ex parua Genesi. In anno secũdo famis mense secundo. 21. die mensis venit Israel in Aegyptũ cũ vniuersa cognatione sua, & intrauit terrã Gessen, viditq; Aseneth Iacob, & admirata, qñ senectus eius erat speciosa sicut iuuentus. Erat quippe caput eius candidissimũ sicut nix, & barba candida sedens super pectus eius, oculi eius fulgurantes, & nerui eius humeri, & brachia firma, genua, & crura, & pedes vt gigãtis, & benedixit eis Iacob & osculatus est Et reuersi sunt post prandiũ. Ioseph & Aseneth in domũ, & Leui cũ eis & Simeon Et cũ vidisset filius Pharaonis Aseneth in domo patris sui deãbulantem, exarsit in pulchritudine eius, & locutus est Leui ac Symeon vt interficerent Ioseph & hrẽt eam vxorẽ, q̃ illi debebat, & daret eis aurũ & argentũ multũ, Qui non intenderunt in sermones eius, & cæpit filius Pharaonis accusare Ioseph apud frẽs suos Dan & Gad, qui erant filii ancillarũ Iacob, dicẽs se audisse Ioseph dicentẽ apud Pharaonẽ, φ post mortẽ patris sui destrueret eos, ne essent hæredes cũ fratribus suis, eo φ essent filii ancillarũ, & eũ vendidissent Ismaelitis & inuiderent ei, persuasitq; eis vt interficerẽt. Ioseph, & ipse interficeret Pharaonẽ prẽm suũ, qui erat tanq̃ pater Ioseph. Quod cũ vellet facere nocte prohibuerunt eũ custodes patris sui introire ad eũ dicẽtes, pater tuus doluit caput & modo dormit, & prohibuit nobis, ne quis ad eũ intret, nec ẽt filius suus primogenitus. & assumptis. l. viris armatis perrexit ad locũ insidiarũ, vbi erant Dan & Gad, qm̃ illac debebant pergere Ioseph & Aseneth cũ 600. viris, qui oẽs ab insidiis trucidati sunt præter vnũ, qui fugit ad Simeonẽ & Leui, Aseneth aũt fugit in curru & cũ ea Beniamin. Simeon aũt & leui assumentes oẽs q̃ secũ erant armatos persecuti sunt eos, & irruerunt in eos subito & plurimos occiderunt Dan autem & Gad absconsi sunt in densitate calami.

De morte Pharaonis & Iacob & Ioseph. Cap. CXXIIII.

HElinandus. 4. li. Anno principatus Ioseph. 12. mortuus est Pharao sub quo vixerat Ioseph quẽ comestor altero noĩe dicit appellatũ Nefrem. De huius aũt morte sic dicit historia Aseneth post illud bellũ. s. superius memoratũ inter filiũ Pharaonis & Simeonẽ & Leui Beniamin inquit sedẽs in curru cũ Aseneth videns filiũ Pharaonis venientẽ contra se vt tolleret Aseneth, lapidẽ de torrẽte arripiens, percussit eũ in ceruice sinistra, & deduxit eũ de equo sup terrã quasi mortuũ, postea videns Beniamin Simeonẽ & Leui venientes confortatus est, q̃ q̃rebant fratres suos Dan & Gad vt interficerent eos quorũ irã conpescuit, illi vero leuantes filiũ Pharaonis a terra, lauerũt plagã ei⁹, ligauerũt eã, & duxerũt eũ ad prẽ suũ Pharaonẽ, & narrauerũt oĩa verba hæc. Pharao vero gratias egit, quia nõ interfecerũt eũ, tertio vero die mortuus est filius Pharaonis de vulnere. Et Pharao nõ multo post mortuus est dolore mortis filii sui ann. 99. & reliquit regnũ suũ Ioseph, q regnauit pro puero in Aegypto annis 48. & post hoc dedit diadema filio Pharaonis, qui erat ad vbera, qñ mortu⁹ est Pharao, & Ioseph nuncupatus est pater eius in terra Aegypti. Actor. Ipso vero Ioseph dño suo prudenter & fideliter obsequens, venditione frumenti. Aegyptios oẽs in seruitutẽ subdidit Pharaoni, qui vtiq; tali necessitati meruerant addici, deniq; Iacob cũ esset, 148. annorũ videns obitũ suũ imminere, vocauit Ioseph, & vt eũ in Abrahamo sepeliret adiurauit, filiisq; eius Manasse & Effraim cancellatis manibus benedixit & ei præter sortem hæreditatis agrũ Sichen, quẽ acquisierat, dedit. Conuocatis aũt filiis suis pluribus eorũ benedixit, oĩbus bene ac prophetice ventura prędixit s. de diuisione terrę ad literam, & de futuro tribuũ statu, aptissime aũt de vtroq; Christi aduẽtu, quæ oĩa quia nota sunt breuitatis causa prætermitto, & tandẽ collectis super lectulũ suũ pedibus obiit, quo a filiis suis in terrã pertrãslato & in spelunca duplici sepulto. Ioseph adiuratis fratribus, vt exeũtes Aegyptũ ossa eius deferrent mortuus est ipse, cum esset. 110 annorũ, & repositus in loculo in Aegypto, anno. s. ducat⁹ sui. 80 a prima promissione Abrahæ facta in via Mesopotamiæ. 280. a natiuitate Abrahæ in qua tertia cæpit ætas. 361. ab initio vero mundi secu ndi millesimo. 309. nec inde motus est donec egressi sunt

ti sunt filij Israel de Aegypto. Alii fratres, vt dicit Ioseph) quisque in obitu suo deferebantur & sepeliebantur in Ebron, post translati sunt in Sychem.

De testamento Ruben & Simeon. Cap. CXXV.

EXtant aūt testamēta duodecim Patriarcharū in quibus sunt apertissimæ atque pulcherrimæ de Christo prophetię, quas nuper transtulit magister Robertus crosum caput, Lincoliensis episcopus de græco in latinum, ideoq; hęc eas inserere placuit. Testamentum Ruben, Quis noscet legem domini, & diuidet in iudiciū & sacrificia pro oī Israel, vsq; ad consummationem tpum principis sacerdotū Christi, quē dn̄s dixit. Et post pauca. Qm̄ in eo elegit dn̄s regnare super oēs populos; & adorare semen ipsius, qm̄ pro nobis morietur in bellis visibilibus & inuisibilibus, & erit in nobis Rex sęculorū, & mortuus est Ruben. Testamentum Simeon. Dn̄s Deus magnus apparebit in terra, vt homo, & saluabitur in ipso Adam, tunc dabuntur oēs spiritus erroris in conculcationem, & hoīes regnabunt super perniciosos sp̄s, tunc resurgam in lętitia & benedicam altissimū in mirabilibus suis, qm̄ Deus corpus assumens & comedēs cū hoībus saluabit hoīes, & nunc filioli obedite Leui & in Iuda lętabimini, & non efferamini super duas tribus has, qm̄ ex ipsis orietur vobis salutare Dei. suscitabit enim Deus ex Leui vt principem sacerdotum, & ex Iuda vt regem Deum, & hominem, iste saluabit omnes gentes, & genus Israel, & dormiuit Simeon cum patribus suis.

Testamentum leui. Cap. CXXVI.

COgnoscite quia faciet dominus iudiciū super filios hominum, quoniam petris scissis & sole extincto, & aquis siccatis, & igne timente, & oī creatura turbata, & inuisibilibus spiritibus liquefacto inferno spoliato, in passione altissimi hoīes non credentes permanebūt in iniustitiis, & propter hoc in punitione iudicabuntur. Et postea dicit. Et nunc cognoui a scriptura Enoch, qm̄ in fine impie agetis in dn̄m manus imponentes in oī malitia & confundentur in vobis fratres v̄ri, & in oībus gentibus fiet illusio, etenim pater noster Israel mundus erit ab impietate principū sacerdotū, q imponent manus in Saluatorē mundi. Et post dicit. Quid facient oēs gentes, si vos tenebrascetis in impietate, & inducatis maledictionē super genus nostrū, pro quibus mundi lumen datū est in nobis ad illuminandum oēs hoīes, hunc volentes occidere contraria mandata docentes Dei iustificationibus. Et post dicit. Cognoui in li. Enoch qm̄ per 70. Ebdomadas errabitis, & sacerdotiū inquinabitis. & sacrificiā polluetis, & legē exterminabitis, & contemnetis sermones Prophetarū in peruersitate persequemini viros iustos, & pios odio habebitis, veraciū sermones abominabimini, & virum renouantē legē in virtute altissimi erroneū appellabitis, & in fine vt estimabitis occidetis eū nescientes ipsius resurrectionē, innocentē sanguinem in malitia super capita recepturi, pp ipsum erunt sancta v̄ra deserta, vsq; ad pauimentum prophanata, & non erit locus vester mundus, sed in gentibus eritis in maledictionem & in desperationē, donec ipse rursus visitabit & miserens recipiet vos in fide & aqua. Et post sequitur. Suscitabit dn̄s sacerdotē nouū, cui oēs sermones Dei reuelabunt, & ipse faciet iudiciū veritatis in terra in multitudine dierū, & orietur astrū ipsius in cęlo, sicut rex illuminans lumē cognitionis in solem diei, & magnificabitur in orbe terrarum vsq; ad assumptionem ipsius. Iste resplendebit sicut sol in terra & tollet oēs tenebras de sub cęlo, & erit pax in oī terra. Cœli exultabunt in diebus ipsius, & terra gaudebit, & nubes lętabuntur, & cognitio Dei fundetur in terra vt aqua mariū & Angeli gloriæ faciei Dei gaudebunt in eo. Cęli aperientur, & ex templo gloriæ veniet super ipsum sanctificatio voce paterna, sicut ab Abrahā patre Isaac & gloria altissimi super ipsum dicetur, & spiritus sanctificationis, & intellectus requiescet super ipsum in aqua, ipse dabit magnificentiā Dei filijs suis in veritate in sęculū, ipse aperiet portas Paradisi, & stare faciet minantē gladiū aduersus Adā, & dabit sanctis comedere de ligno vitæ, & Belial ligabitur ab ipso, & dabit potestatē filiis suis ad conculcandū super pernitiosos spiritus, tunc exultabunt Abraham, Isaac etiam, & ego gaudebo, & omnes sancti induentur lętitia.

Testamentum Iuda. Cap. CXXVII.

VIsitabit vos dn̄s in misericordia & delectatione & in captiuitate inimicorū vestrorū, & post hoc orietur vobis astrū ex Iacob in pace, & exurget hō ex semine meo, & sol iustitiæ ambulans cum filiis hominum in mansuetudine & iustitia, & oē peccatum non inuenietur in eo, & aperientur super ipsum cœli ad effundendum spiritus benedictionem patris sancti, & effundet spiritū gratiæ super vos & eritis ei in filios in veritate, & ambulabitis in p̄ceptis illius primis & vltimis. hoc est germem Dei altissimi, & hoc est in vitam oīs carnis, tunc effulgebit sceptrū regni mei & a radice mea nascetur vas plantationis, & in ea ascendet virga iustitiæ gentibus iudicare & saluare oēs inuocantes dn̄m. Testamentū Isachar: Oēm agrestem feram seruituti subicietis, habentes vobiscū Deū cęli, ambulantēcū hoībus in simplicitate cordis, & extendit pedes suos, & mortuus est, Testamentū Zabulon. Noui in scriptura patrum meorū, qm̄ in vltimis diebus recedetis a dn̄o & diuisi eritis in Israel, & duos reges sequemini, & oēm abominationē facietis &c. Et post dicit. Et post hoc orietur vobis lumen iustitiæ, & sanitas & misericordia in pennis eius, ipse redimet oēm captiuitatē filiorū hoīum, & Belial & oēs spiritus erroris conculcabit, & conuertet oēs gentes in æmulationē eius, & videbitis Deū in forma hoīs, qm̄ iam elegerit dn̄s Hierusalem nomen ei, & rursum in malitia. sermonū vestrorum ad iracundiā prouocabitis eū, & abiecti eritis vsq; ad tempus consummationis.

De Testamento Dan, & Neptalim, & Gad. Cap. CXXVIII.

DAn vero post enumerationē malorū filiorū suorū dicit, reuertentes ad dn̄m misericordiā, consequemini & ducet vos in sanctificationem suam clamans vobis pacē, & orietur vobis ex tribu Iuda & Leui saltare dn̄i, & ipse faciet aduersus Belial prælium & vltionem victorię dabit terminis v̄ris, & captiuitatē capiet a Belial aīas scōrum, & conuertet corda incredula ad dn̄m, & dabit inuocantibus eū pacem æternā, & requiescent in eodē sancti, & in noua Hierusalē lętabuntur iusti, quæ erit in glorificationē Dei vsq; in sęculū, & nō amplius sustinebit Hierusalē desolationē neq; captiuabitur Israel, qm̄ dn̄s erit in medio eius cū hoībus conuersatus, & sctūs Israelis regnans super ipsos in humilitate & paupartate, & qui credit in eū, regnabit in veritate in cęlis, & nunc timete dn̄m filii mei & attēdite vobismetipsis a Sathana & spiritibus eius, appropinquate aūt Deo & Angelo excusanti vos qm̄ hic est mediator Dei & hoīum, & in pace Israelis contra regnū inimici stabit, pp hoc studet inimicus subuertere oēs inuocantes dn̄m, nouit .n. qm̄ in qua die credet Israel consummabitur regnū inimici. Testamentum Neptalim. Ecce filii mei ostendi vobis tpa extrema, qm̄ oīa fiant in Israel, & vos ergo mandate filiis vestris vt vniātur, & in ipso bn̄dicet Iacob, per sceptrū .n. apparebit Deus habitans inter hoīes, vt saluetur genus Israel & congregabit iustos ex gentibus. Testamentū Gad. Auferte odiū ab aīalibus vestris, & diligite adinuicē in rectitudine cordis. dicite autē & vos filiis vestris vt honorent Iudam & Leui, quoniam ex ipsis orire faciet dominus saluatorem Israel.

Testamentum Aser. Cap. CXXIX.

LOquens filiis suis dicit, noui qm̄ peccabitis & trademini in manu inimicorum vestrorū, & terra vestra desolabitur, & vos dispergemini in quatuor angulos terræ, & eritis in dispersione despecti velut aqua inutilis, vsq; quo altissimus visitabit terram, & ipse veniens vt hō cū hoībus manducans & bibens & in silētio conterens caput draconis, per aquam hāc saluabit Israel & oēs gentes, Deus in virum absconditus, dicite ergo v̄ris, vt non discredant ei. Testamētū Ioseph. Vidi qm̄ ex Iuda nata est virgo hābēs stolā bissinam, & ex ipsa prodiit agnus immaculatus, & a sinistris eius. i. agni vt Leo, & oēs bestiæ impetū fecerunt aduersus eum, & vicit eas agnus, & perdidit in conculcationē, & gaudebunt in ea Angeli & homines, & omnis terra, hæc aūt fient in tpe suo in vltimis diebus, vos ergo filii mei custodite mandata dn̄i, & honorate Iudam & Leui, qm̄ ex ipsis orietur vobis agnus Dei gratia saluans oēs gentes & Israelis, regnum eius æternum qd̄ non præteribit. Testamentū Beniamin. Loquens filiis suis ait. Custodite mandata Dei vsq; quo Deus salutare suū reuelet oībus gentibus. Tunc videbitis Enoch Noe, & Sem & Abra. Isa. & Ia. resurgentes a dextris in exultatione. Tunc & nos resurgemus vnusquisq; in sceptrum nostrum adorantes regem cœlorum, qui in terra apparebit in forma humilitatis hoīs & quotquot crediderunt ei & interra congaudebunt ei, tunc & omnes resurgent, hi quidē in gloriam, hi vero in ignominiam, & iudicabit dominus in primis Israelis. de ea quæ in ipsum iniustitia, quoniam aduenientem Deum in carne liberatorem non crediderunt. Et tunc iudicabit omnes gentes quotquot non crediderunt ei in terra apparenti & arguet in electis gentium Israel.

De Hebræorum afflictione post mortem Ioseph. Cap. CXXX.

ACtor. Fuit autem Ioseph princeps Aegypti sub quinq; regibus, quorum primus, qui eum sublimauit, apud veteres historiographos non legitur alio nomine appellatus, q̄ Pharao, licet comestor eum Nefrem appellatum fuisse dixerit. Siquidem quando natus est Abraham vt in cronicis legitur, apud Aegyptios erat. 16. potestas, quam dinastiam vocant, ex tunc apud eos Thebęi regnauerunt annis 190. Sicque completa est illa dinastia anno. f. Iacob. 30. post hoc in 17.

dinastia

dinastia regnauerunt pastores,ipsi sunt Pharaones annis 103.nec alijs nominibus leguntur appellati q̃ Pharaones,horũ vnus sublimauit Ioseph,cuius sublimationis anno 9.qui fuit secundus famis intrauit Iacob in Aegyptum & stetit in conspectu Pharaonis,porro in 18.dinastia q̃ cæpit anno ducatus Ioseph. 13. Primus regnauit Amasi. annis.25.cuius anno.13.obijt Iacob. Secũdus vero Chebron.annis 13.Tertius Amenophis.21.Quartus Mephres.12.cuius anno 9.Ioseph. 110.annorum obijt,& Hebræorum seruitus incępit quæ durauit.144. annis,vt impleretur numerus.430. annorum a prima promissione facta Abrahæ vsq; ad dationem legis.Hic itaque Mephres, qui beneficia per Ioseph Aegypto collata ignorauit.Hebræorum populum multipliciter afflixit inuidentibus.s. eis Aegyptiis,propter ingeni; virtutem & laboris industriam, & opum affluentiam ac sobolis nobilitatem,imposuit ergo eis graues angarias operum , quibus fracti non vacarent amplexibus , vt coquentes lateres in finibus Aegypti,ciuitates tabernaculorum regi ædificarent,& vt lutum platearum & sordes vicorum cophinis exportarent,& vt fluuium per multas deriuationes diuiderent,vrbesque ne fluuius eas inundare valeret,fossatis circundarent, quantomagis opprimebantur,tantomagis actore Deo multiplicabantur, vnde pharao alium contra eos dolum excogitans primo iussit vt omnes masculi ex illo populo nascentes obstetricando necarẽtur. Deinde vero obstetricibus eis ex timore Dei parcentibus, vt in flumine proi cerentur,Mares ideo necare volebat,ne multiplicati ac roborati contra regnum eius insurgerent, & maxime quia quidã sacrorum,scriba prædixerat eo tempore nasciturum in Israel, qui regnum Aegypti humiliaret & vniuersos virtute transcenderet. Tertia quoq; causa super principium Matthei tangitur.s.ꝙ diabolus præsagiens Christum nasciturum ex Hebræis, populum illum extinguere nitebatur,fœminas autẽ reseruari volebat, quia sexus imbecillis,ac per hoc imbellis est,& vt libidini Aegyptiorũ deseruiret.Comestor.Itaq; multi eo tempore submersi perierunt pro quo peccato creditur Deus Aegyptum tradidisse in hunc errorem vt Apim pro Deo colerent.

De api & serapi quos colebant Aegyptij. *Cap. CXXXI.*

ERAT autem apis vt ait Plinius qui & testatur se eum vidisse, quidam Taurus, qui ex improuiso egrediebatur de flumine habens in humero dextro signum candidum,ad instar Lunæ corniculatæ,ad quem cum statim confluerent Aegyptij,omni genere musicorum psallentes,leuabatur in aere,& super eos tanquã psallens ferebatur,& ad motum vel ad stationẽ ipsius ipsi in terra mouebantur vel stabant & eadem die euanescebat. Dicunt autẽ quidam ꝙ in festo Serapis annuatim emergebat,vnde & ipsum Ssrapinum.i.Serapi consecratum autumant vocatum,alij tamen per decennium semel apparere dicunt,alij tantum tempore iusti sacerdotis Heliopoleos,iniusti non,vt quasi diuinitus indicaretur iustitia sacerdotum,peccatum.n.fluminis puniuit Deus , in errore fluminis.Actor.Duo itaq;erãt Apis & Serapis, & vtrũq; colebãt Aegiptij,veruntamen & Serapis,ipse quidem fuit Apis filius Phoronei. Rex Argiuorum,qui cum fratrem ęgyaleum Achayæ præfecisset, ipse cum populo ad Aegyptum nauigauit Augusti. in lib. de ciu. Dei.18. Apis rex Argiuorum nauibus transuectus in Aegyptum ibidem mortuus est , & Serapis factus omniũ maximus Aegyptiorum Deus.Dictusq; est Serapis vt ait Varro littera mutata , quia prius vocabatur Sorapis,quasi Soronapis,eo ꝙ Soron græcæ sarcofagum vocant,vbi eum sepultum,venerari cæperunt,antequam ei templum construerent.Constitutum est etiam de illo,vt capite puniretur,siquis eum hominem dixisset fuisse, & quoniam in omnibus fere templis,vbi colebãtur Isis & Serapis erat simulacrũ,qđ digito labijs impresso admouere videbatur silentium, hoc significare Varro existimat,vt eos homines fuisse taceretur,ille autem bos, quem mirabili vanitate decepta Aegyptus delicijs affluentibus,in eius honorem alebat,quem cum sine sarcofago vinum venerabatur,Apis non Serapis vocabatur,qui boue mortuo,quando quærebatur,& reperiebatur vitulus eiusdem coloris,hoc est albis quibusdam maculis similiter insignitus,mirum quiddam & diuinitus ꝓcuratum sibi esse credebant , non enim erat magnum demonibus ad eos decipiendos, fantasiam talis tauri (quam sola cerneret)ostẽtare vaccæ concipienti atq; pręgnanti, vnde libido matris attraheret quod in eius fætu iam corporaliter appareret, sicut fecit Iacob de virgis varijs.Solinus.Apin bouem Aegyptium pueri gregatim sequuntur,& repente velut limphatici futura præcinunt,bos illi ostenditur femina semel in anno,& ipsa non absq; cæteris insignibus quæ vt inuenta & ablata est,eadem die neci,datur. Apis natalem Memphi celebrant iactu pateræ aureæ,quam statim proijciũt in Nili gurgite,hoc solennitas per 7.dies agitur, quibus diebus cũ sacerdotibus crocodili,quasdam inducias habent , nec attrectant lauantes 8. die ceremonijs iam per actis velut reddita sæuiendi licentia solitam assumunt atrocitatem.

LIBER II.

De ortu & educatione Moysi. *Cap. I.*

COMESTOR. Egressus est postea vir leuita nomine Amram,qui accepit vxorem contribulem Iacobeth, qui nolebat accedere ad vxorem post edictum Pharaonis, malens carere liberis q̃ in necem procreare.Cui dominus per somnum astitit (vt ait Iosephus) dicens ne timeret vxorem cognoscere , quia puer quem timebunt Aegyptij nasciturus erat ex ea,sed & de sacerdotio Aaron ei significauit.Sic igitur Moyses natus est ex his anno seruitutis Hebræorum,quæ cæpit post mortem Ioseph. 64.a prima promissione facta Abrahæ. 350. ab initio tertiæ ætatis. i. a natiuitate Abrahæ.425.ab initio vero mũdi secundi millesimo.383.regnãte in Aegypto Amenophe qui fuit octauus a Pharaone illo, qui sublimauit Ioseph,nã prius Nefrem sub quo mortuus est Ioseph , & qui regnauit prius obitũ Ioseph annis tribus , regnauit Mispharmothosis annis 26.patet hunc autem Tuthomosis annis 20. deinde vero iste Amenophis,cuius anno.26.natus est Moyses, hũc itaque prius tres menses a matre propter edictũ regis expositũ, Theremich filia Pharaonis inueniens,Aegyptiarum vbera respuentẽ per matrem propriam educare fecit,& ablactatum sibi in filium adoptauit,quem cum quædam die obtulisset Pharaoni & ipse eũ adoptaret, admirans rex pueri venustatem , coronam quam forte gestabat capiti illius imposuit.Erat autem in ea imago Hammonis fabricata,puer autem coronam proiecit in terram & fregit.Sacerdos autem Heliopoleos a latere regis surgens exclamauit , hæc est puer,quem nobis occidendum Deus monstrauit , vt de cætero timore careamus & voluit irruere in eum,sed auxilio regis liberatus est,& persuasione cuiusdam sapiẽtis,qui per ignorantiam hoc factum esse a puero asseruit,in cuius rei augmentum , cum prunas allatas puero obtulisset,puer ori suo apposuit,& linguæ summitatem corrupit,vnde & Hebræi impeditioris linguæ eum fuisse autumãt,tãtæ vero(vt ait Iosephus) pulchritudinis fuit,vt nullus adeo sæuerus fuisset,qui eius aspectu non hæreret,multiq; dũ cernerent eũ per plateam deferri,occupationes in quibus studebãt,desererẽt.

De uxore illius æthiopissa. *Cap. II.*

ET cum adultus esset, Aetiopes vastauerunt Aegyptum vsque ad Menphin & mare.Quo circa cõuersi ad diuinationes Aegyptij,responsum acceperunt, vt auxiliatore vterentur Hebræo , & vix obtinuerunt a Theremich,vt exercitui,quem parauerãt Moysem præficerent ducem,prius præstitis sacramentis , ne ei noceret. Erat aũt Moyses vir bellicosus,& peritissimus,qui fluminis iter tãquam longius pretermittens,per terram duxit exercitũ via breuiori , vt improuisos Aetiopes præueniret,sed per loca serpẽtibus plena iter faciẽs tulit in arcis papyrijs super plaustra Ibices,Ciconias. s. Aegyptias naturaliter infestas serpentibus,quæ rostro per posteriora immisso aluum purgant, castraq; metaturus proferebat eas, vt serpentes fugarent & deuorarent,& ita tutus trãsibat per noctes exercitus.Tandem præuentos Aethiopes expugnans inclusit eos fugiẽtes in ciuitatem Sabam regiam,quam post Cambises a nomine sororis suæ Merriam denominauit,quã,quia inexpugnabilis erat , diutius obsedisset,iniecit oculos suos in eũ Taybis filia regis Aethiopum,& ex condicto tradidit ei ciuitatem,si duceret eã in vxorem,& ita factum est, inde est ꝙ Maria & Aaron iurgati sunt aduersus Moysen pro vxore eius Aethiopissa,dum autem redire voluisset,non acquieuit vxor , proinde tanquam vir astrorum perit⁹ imagines sculpsit in gẽmis huius efficacię,vt altera memoriã,altera obliuionem conferret.Cunq; paribus anulis eam inseruisset alterum.s.obliuionis anulum vxori præbuit,alterũ ipse tulit, vt sicut pari amore paribus anulis ipse insignirentur . Cæpit ergo mulier amoris viri obliuisci,& tandem libere in Aegyptum regressus est.

De percussione Aegyptij & fuga Moysi in Madiam. *Cap. III.*

IN diebus illi egressus ad fratres in terrã Gessẽ vidit afflictionem eorum,& præfectũ operis Aegyptium, percutientem quendã de Hebræis,& secreto pcussum Aegyptiũ abscõdit in zabulo.Actor. Hic obijcit faustus Moysi crimẽ homicidij,cui rñdet Aug.in 2.lib. contra eundẽ Faustũ,ꝙ reuera æterna lege cõsulta manifeste patet ꝙ Moyses quidẽ hunc Aegyptium licet iniuriosum, & improbũ nõ debuit occidere.quia nullã adhuc legitimam gerebat potestatẽ nec diuinitus acceptã,nec humana societate ordinatam,vnde alibi dicit.s.cõtra Petilianum.Iure culpandi sunt,qui turbide & inordinate in eos coercendos insiliunt,qui sibi nulla lege subiecti sunt,tñ aĩe virtutis inquit capaces,sæpe præmittũt quædã vitia,per q̃ appareret,quibus virtutibus apte sint si pceptis diuinę essent excultę,sic et Agricolæ cum viderint ingentes herbas,licet inutiles, terrã aliquã

producere, frumentis aptam esse prædicunt, & montem, quoniam oleastris siluestrem conspexerint oleis aptum non dubitant sic ille motus animi, siue zelus quo Moyses fratris sui iniuriam, nõ obseruato ordine potestatis in Aegyptio vindicauit. Adhuc quidem incultus erat & inordinatus, sed magnæ fertilitatis indicium præferebat, vnde & illa sęuitia Pauli, cum ſm æmulatione paternarum traditionum persequebatur ecclesiam putans se obsequium pręstare Deo, siluestre quidẽ vitium erat, sed magne ferocitatis indicium hinc ẽt illud Petri cum euaginato gladio volens defendere dñm, aurem persecutoris abscidit, quod tñ dñs satis minaciter reprehendit. Omnes ergo hi ſm Augusti. zelum quidem habuerunt in his factis suis, sed nondum ſm scientiam & iõ inordinatum, qui tñ postea per spiritumsanctum ordinatus est, & abũdauit in bono, sicut prius in malo, vnde sicut Moyses post illud factum constitutus est princeps synagogæ, sic Petrus post illud pastor ecclesiæ, hæc tamẽ in glosa magis excusat Moysen, per hoc quod dicit beatus Stephanus in actib⁹ Apostolorum. s. ꝙ qñ percussit Aegyptiũ existimabat intelligere fratres, quia ꝑ manũ ipsius daret Deus salutẽ illis, sed illi non intellexerunt, per hoc inquit testimoniũ videtur Moyses iã diuinitus admonitus hoc audere potuisse. s. vt iã fratrũ suorũ iniurias in ægyptios inciperet vindicare, super hoc tamen accusatus apud Phetontem timuit, & fugiens in terram Madian, filiam Ietro sacerdotis sephoram in vxorem duxit, ex qua filios suo. s. Gersan, & Helyeser suscepit, & curam alendorũ gregum a socero accepit.

De oppressione populi & missione Moysi. Cap. IIII.

TAndem mortuus est ille Pharao. a cuius timore Moyses Aegyptum reliquerat, & alius in regnum surrexit, qui iam illo sub quo natus est Moyses ſm cronicas quintus fuit, nam Amenophis ille regnauit vsque ad annum Moysi septimum, post hunc horus annis 38. deinde acemcris 12. Achoris aũt 7. postea cencres iste 18. sub quo Moyses ducatum populi suscepit & signa coram eo fecit. Cũ igitur pasceret oues Ietro in deserto apparuit ei dñs ĩ Oreb in flamma ignis in rubo, eumq; ad filios Israel, & ad Pharaonem propter eorũ liberationẽ misit & signa quæ coram eis faceret ostẽdit, excusantique se de impedimento linguæ, Aaron in solatium & adiutorium loquẽdi dedit. Cumq; pergeret cum vxore & filijs, angelus in via occurrens eũ corripuit, tũcq; relictis illis solus abijt, & cum venisset Aegyptum cum Aaron qui occurrerat, seniores Israel simul congregauerunt, qui auditis dñi verbis, & visis signis crediderunt, simulq; cum eis ad Pharaonem ingressi mandatum Dei nunciauerunt. At ille contemnens derisit. Moysen quoq; seruum fugitiuum appellauit, & populum magis q̃ prius afflixit, tunc dñs Moysen constituit Deum Pharaonis. i. ad signa in ipso, & in terra eius facienda potentem. Aaron vero ipsius prælocutorem.

De plagis Aegypti & phase & exitu populi. Cap. V.

ITaq; cum Moyses esset 80. annorum Aaron autem 83. ducatũ populi suscepit, quem per signa & portenta de Aegypto educẽs, leges ei in Heremo per 40. annos dedit, in hoc autem anno primo ducatus eius finẽ habuit seruitus Hebræorũ in exitu de Aegypto, qui durauerat a tempore mortis Ioseph. annis 144. finita quoque est eorum peregrinatio in terra aliena, quæ prædicta fuit Abrahæ. s. annorum. 430. vt dicetur infra, fuitq; hic annus ætatis tertię quingentesimusquintus, mundi vero secundi millesimus. 453. Ingressi sunt ergo Moyses & Aaron ad Pharaonem & signa corã eo fecerunt ad cõfirmandum sermonem, primo quidem virga Moysi versa est in colubrum, insuper & conuersas sĩr deuorauit virgas magorum, indurato adhuc Pharaone, & incredulo permanente, ꝑcussa est Aegyptus 10. plagis, his breuiter versibus comprehẽsis. Sãguis rana culex musce pecus vlcera grando. Brucus caligo mors pignora prima necando. Vel aliter. Prima rubens vnde ranarũ plaga secũda Inde culex tristis post musca nocentior istis. Quinta pecus strauit vesicas sexta creauit. Post sequitur grando post brucus dẽte nephando. Nona tegit solem primam necat vltima prolẽ. Per hãc vltimam plagã eduxit dñs populum suum, transiuit enim angelus domini nocte per oẽs domos Aegyptiorũ, interficiẽs omne primogenitum hominum atq; iumẽtorum quam. s. plagam vt euaderẽt filij Israel, qui inter Aegyptios habitabant, & vt transitus huius ac liberationis suæ memoriã haberent, anteq̃ dñs hanc plagã infligeret, instituit Hebræis primo mense solemnitatẽ phasæ. i. transitus in qua. s. immolarẽt agnum vel hedum, cuius sanguine linirẽt superliminaria domorum suarum, & vtrosq; postes hostiorum, vt angelus exterminator, qui angelus malus fuisse videtur, videns sanguinem domos eorum trãsiret, eisq; non noceret, huius tñ institutionis ratio principalis fuit præfiguratio dominicæ passionis, per quã a diabolo liberati sum⁹. De hoc igitur agno insinuatur, qñ debeat sumi vel segregari, & qñ immolari qualis esse debeat, & qualiter, & a quibus commedi. Dicitur aũt phasæ. i. transitus, quẽ trãsijt angelus per domos Aegyptiorũ primogenita interficiens, & quia trãsijt domos Hebręorum propter sanguinem agni nihil eis nocẽs, & quia eadem nocte transijt Israel ab Aegypto ad terram promissionis festinanter, vrgebant enim eos Aegyptij propter plagam.

De spoliatione Aegypti & annis seruitutis & sanctificandis primogenitis. Cap. VI.

SPOLIAVERVNT autem Aegyptios diuina permissione vel dispensatione, quasi pro mercedis suæ recompensatione, quia. s. gratis & diu cum labore eis seruierant, nec quicquam eis pro mercede rependerant, ideo etiam tulerunt ab eis vestes, & aurum & argentũ, vt inde fieret tabernaculũ, nam vt ait Aug. Aegyptij auro ipso Dei. s. creatura male vtentes, ad iniuriam creatoris idolis seruiebant, & homines peregrinos labore gratuito iniuste ac vehemẽter affligebant. Digni igitur erant & isti quibus talia iuberentur, & illi qui talia paterent, & forte ſm cogitationes suas magis ꝑmissi sunt Hebræi hoc facere q̃ iussi. Tunc ergo finita est eorũ seruitus, quæ fuit (vt dictum est) 144. annorum Cum aũt legitur in Exodo, ꝙ habitatio eorum in Aegypto fuit 330. annorũ, nomine Aegypti intelligitur oĩs incolatus eorum, qui cæpit a prima promissione facta Abrahæ in via Mesopotamiæ, a qua vsq; ad legem datã tot anni fluxerunt, vt in epistola ad Galathas legitur, & in actibus Apostolorũ idem numerus ponitur, in Genesi tñ ad Abraham dicitur, ꝙ futurum sit semen eius peregrinũ annis. 400. sed illi incipiunt computari ab ortu Isaac, in quo promissum est semen, natus est enim 25. anno postq̃ facta est illa promissio. s. anno Abrahæ 100. q̃bus subtractis de præfato numero, remanent. 405. sed ibi scriptura more suo prætermittit. 5. quæ plerũq; vim non facit in minutijs numerorum, erant aũt in populo quas 600. milia Virorum peditum absq; paruulis, vulgoq; innumerabili famulantium eis, & aĩalibus diuersis generis. Tuleruntq; secũ ossa Ioseph & farinã conspersam de qua fecerunt subcinericeos panes, quibus vsi sunt per 30. dies. Et quia in eorum liberatione ꝑcusserat dñs primogenita Aegypti, ipsorumq; primo genita liberauerat de manu angeli, voluit ea sibi deinceps sanctificari, maximeq; quia de omni fructu ille primitus est honorandus, a quo omnia bona proueniũt omnibus, primogenita ergo filiorum leui offerebantur, & 5. siclis redimebantur, *primogenita* pecorum apta ad immolandum oblata erant sacerdotũ immundorum vero oblata quædam redimebantur, vt *primogeni*tum asini mutuabatur oue, quę pro eo offerebatur. *Quæ*dam autẽ nec etiam redimebantur, sed occidebantur, vt *primogeni*tũ canis.

De transitu maris rubri & manna & coturnice & aqua de petra. Cap. VII.

ACcenderunt igitur de Aegypto quinta *progenie*. Moyses enĩ quintus fuit a Iacob, vel per tribum inde, a phares vsq; ad Salomon quinq; fuerunt generationes. *Dñs* aũt præcedebat eos in columna nubis per diem contra *solis* feruorem, & ignis per noctem contra caliginem. Quibus coartatis inter mare rubrum & asperitatem montium, imitatus Pharao cum sex ingentibus curribus & l. milibus ęquitum, & ducẽtis milibus peditum armatorum insequitur, Hebræi exterriti a Moyse in dño confortantur. Moyses iubẽte dño tactu virge in 12. diuisiones mare diuidit, cęterisq; tribub. primogenitis reformidãtibus, Iudas post eũ primus intrauit, vnde & ibi per obedientiã & fidẽ regnum promeruit. Aegyptij vesanoseos iudicantes temere insequuntur, himbres & tonitrus & lampades super eos cęlitus iaciuntur. Dũq; fugere vellent, tactu virgæ Moysi mare in se recluditur, Aegyptijs oẽs aquis operti suffocantur. Orosius de ormesta mundi libro. 1. Extant adhuc certissima monumẽta gestorum, nam tractus curruũ & orbitæ rotarũ, nõ solũ in littore, sed ẽt in profundo nunc quousq; visus admittitur, peruidentur. Et si forte ad tempus casu, vel curiositate conturbentur, mox diuinitus in pristinam faciem ventis fluctibusq; reparantur, vt quisq; non docetur timore Dei vel probate religionis studio, ita eius trãsactæ vltionis terreatur exemplo. In vitas patrum, sanctus Apollonius Aegyptij vero, qui tunc cum Pharaone non fuerunt vnusquisq; id in quo occupabatur vt olera vel animalia, Deum reputabat dicens. Hic fuit mihi hodie Deus vt non sequerer Pharaonem & in mare mergerer. Actor. Moyses igitur carmen hexametrum domino decantat, venientibus in Marath aquas impotabiles immisso ligno dulcorat, deficientibus victualibus ex Aegypto sublatis, populis murmurat, pristinas delicias in memoriam reuocat, orante Moyse, dominus ei coturnices & manna de cęlo misit, quod contra præceptum eius in crastinum reseruatum computruit. Gomor autem ex eo futuris generationibus ad monumentum reseruari fecit, datũ est aũt die dominica, quia 30. die ab exitu de Aegypto, qui fuit 6. feria, eadem. s. die qua Christus verus agnus paschalis assatus est igne passionis. Item in raphidim pro defectu potus Israel murmurauit Moyses petram Orb virga percutiens aquam eduxit, quæ. s. virga quandoque dicitur Aaron qñq; Moysi, qñque Dei, sicut spiritus Dei Helyæ & Helisei. Moyses ad pugnandum contra Amalech Iosue misit, & ipse in monte orans eleuatis manibus vsq; ad solis occasum ei victoriam impetrauit. Consilioq; ietro

tro ad partiendum onus solitudinis suę diuersos magnatum grad⁹ in populo constituit.

De lege Moysi data in monte Sinai. Cap. VIII.

MENSE tertio egressionis de Ægypto.s.Iunio prima die mēsis venerunt ad montem Synai.47.s.die a Phasæ,in exponēdo enim scripturas.30.dies pro mense ponimus tanquam inter lunares & solares menses viam mediam eligentes,lunares enim infra tricenarium quidem inueniuntur,sed vltra non,solares vero plures hunc numerum excedunt,a Phasæ ergo restabant 16.dies mensis primi,& postea fluxerunt 30.secundi,vnde restat ꝙ dies Iunij prima fit a Phasæ.47. Tunc domino iubente Moyses populum biduo sanctificauit,& die tertia.quæ fuit a Phase.l.populo stante ad radicem montis & audiente,legem a domino accepit,quæ continet diuersa mandata.s.affirmatiua & negatiua,siue præcepta & prohibitiones.Item quædam sunt præcepta moralia quædam iudicialia, quædam ceremonialia siue legalia.Prima data sunt ad merendum,secūda ad lites dirimendum,tertia vero perfectis in signū, duris in flagellum,rudibus in pedagogum.Inter hæc autem decalogus tanquam omnium præceptorum moralium summa præmittitur,ibi enim omnes virtutes præcipiuntur,& omnia vitia implicite,vel explicite prohibentur, ideoq; lex moralis sub denario, qui constat tribus & 7.data est, quia ternarius significat personarū diuinarum trinitatem in qua summe credendum est,septenarius aūt morum perfectionem,quia numerus perfectus est, & in fide & moribus perfecta vita hominis consistit. Item quia denarius est prim⁹ limes in numeris,& in impletione decalogi consistit prima perfectio spiritualis.Item vt per obseruantiam 10. mandatorum resartiatur decimus ordo, qui cecidit angelorum.Item vt sicut populus Aegyptiorum propter impietatem Idolatriæ,& populi Dei oppressionem exterminatus erat 10. plagis,sic populus Hebræorum a Deo vocatus,ad cultum Dei reformaretur decem præceptis.

De ratione numeri in præceptis decalogi. Cap. IX.

AD idem etiam pōt ratio sumi ex parte ipsorum rerum quæ iubentur, siue causarum præcipiendi. Ad hoc enim præcepta omnia data sunt,vt homo per illa bene ordinetur ad proximum, ad Deum ordinatur per primā tria, in his enim præcipitur latria, quæ consistit in tribus.s.in fide. spe.& charitate, & hæc tria singula in singulis præceptis intelliguntur,& per quasdam appropriationes ad tres personas in trinitatem referūtur.In primo enim mādato prohibetur inanis confidentia & per consequens præcipitur spes.s.vt non ponatur in idolo,nec in homine sed in summa potestate quæ patri attribuitur.In secundo secundum Isidorum prohibetur error,& sic pręcipitur fides,quę innitur primæ veritati & sapientiæ quæ filio attribuitur.In tertio prohibetur amor sæculi, & sic præcipitur amor Dei.s. charitas quæ a spiritusancto infunditur.Sic ergo per illa tria ordinatur homo ad trinitatem, vnde ista tria vocat Deus vnum mandatum cum dicit diliges dominū Deū tuum &c.i.fortiter.sapienter, dulciter. s. vt nec frangaris iniurijs nec seducaris fallacijs,nec abducaris blandicijs, hoc est inquit primum & maximum mandatum.Secundum aūt est simile huic,secūdum quia.s.dependet ab isto.Qui enim vere diligit Deum consequenter in proximo diligit imaginem Dei,ideo dicitur etiam simile.Ad hanc autem proximi dilectionē pertinent vltima præcepta. 7.per hęc enim ordinatur homo ad proximum,sed differenter,aut ei beneficium impendendo,& hoc per illud,honora patrem tuum & matrem tuam,ibi enim intelligimus,synodochice nomine patris & matris omnem proximum,& nomine honoris omne beneficium.Aut non nocendo,& hoc tripliciter.s.dicto,facto,voto. Iniuria verbi prohibetur ibi,non loqueris contra proximum.t.f.t. Iniuria facti duplex.s.realis,& hoc prohibetur ibi,non furtum facies. i. nullum damnum proximo tuo in rebus suis inferas. Personalis & hęc duplex.s.vel in persona propria,& hæc prohibetur ibi,non occides.i.nullum personæ proximi malum inferes vel in persona aliena.s.vxoris aut filiæ,& hæc prohibetur ibi,non mæchaberis,id est nulli fœminæ illegitimæ commisceberis.Iniuria voti siue volūtatis duplex est aut personalis,quæ prohibetur ibi,non desiderabis vxorem proximi tui,aut realis,& hæc ibi,non concupisces rem ꝓximi tui.Hæc sunt 10.Psalterij chordæ secundum Aug. quibus occiduntur bestiæ spirituales.i.vitia,quę vastant animam nam tāge primam chordam,& primam bestiam occidi.i.imple primum mādatum & primum vitium euacuasti,& ita de alijs,vt enim dicit Isidorus,primum mandatum prohibet subreptionem, secūdum errorem,tertium interficit sęculi amorem,quartum impietatem,quintum credulitatem,sextum fornicationem,septimum rapacitatem, octauum falsitatem,nonum mundi cupiditatem, decimū adulterij cogitationem.Superbia quoq; primo præcepto prohibetur, quia contraria est adorationi & ēt gula,quia idolum est venter Gulosi. Inuidia quarto,quia odit bonum proximi.Accidia tertio,quia intus quiescere nō potest,qui habet tedium boni,de ceteris patet qui bus præceptis prohibeantur.Data sunt aūt in lapideis tabulis in signum duricie cordis illius gentis,in duabus vero ꝓꝑ duo testamenta significanda,vel quoniam omnia reducuntur ad duo charitatis præcepta.In distinctione aūt doctores dissentiunt,nā primum mandatum quod secundum Aug. vnum est. Origenes in duo diuidit, & vltima quę secundum Aug. duo sunt,Origenes in vnum colligit,cui ēt Iosephus consentit.Preterea ponit Aug.tria q̄ ad dilectionem Dei pertinent in vna tabula,& 7. quæ ad dilectionem proximi in alia.Iosephus autem & hebræi quinq; in vtraque.

Solutio quarundam dubitabilium circa decem præcepta. Cap. X.

IDEO autem pene omnia negatiua sunt,quia lex moralis potius dabatur Iudæis ad cauendum peccatum quam ad percipiendū bonum.Duæ sunt enim partes iustitiæ.s.declinare a malo prius,qd̄ pertinet ad vetus testamentum, & facere bonum,posterius, quod pertinet ad no.t.spiritualiter tamen intellecta non sunt pure negatiua,quia negationibus non meremur, sed aliquo modo assertiua, nam illo præcepto non occides,præcipitur voluntas non occidendi,& in illo non mechaberis,voluntas non mechādi & sic de alijs. Quod autem dicitur lex cohibere manum non animum verū est ſm carnalem intellectum iudeorum,sed ſm apostolū lex spiritualis est.i.spiritualiter intelligenda.Ideo aūt primum pręceptum refertur ad patrem,quia adoratio principio debetur inquantum est principium,& primum principium est pater,ſm ad filium,quia periurium quo nomen Dei in vanum sumitur,est directe contra veritatem,tertium ad spiritumsanctum ꝓꝑ sanctificationem, licet aūt ceremoniale sit,ponitur tñ inter pręcepta moralia, quia significat rem excellentissimā.s.pacem & quietem mentis,quę omnium pręceptorum moralium est finis,& etiam quia licet ceremoniale sit, quantum ad principalem causam institutionis, tamen quantum ad substantiam pręcepti morale est,maxime perfectis, quibus nihil est moralius quam vacare ab operibus exterioribus ad contēplādum Deum,iuxta illud,vacate & videte &c. licet autem affirmatiuum sit quantum ad vocem,negatiuum tñ est q̄tū ad rem,q̄a sabbatū sanctificare,nihil aliud est,q̄ opera seruilia non facere. Solum igitur quartum mandatum est affirmatiuum,quantum ad vocem & quantum ad rem vel intellectum,quia in eo solo præcipiūtur opera pietatis,ideo & ei soli additur promissio, quia operibus proprie promittitur retributio, opera enim illorum sequuntur illos,& etiam quia pietatis opera plusquam aliquid aliud nos assimilant Deo,vnde estote inquit misericordes sicut & pater vester. Ideo autem talis promissio.s.longioris vitæ huic apponitur, quia iustum est,vt qui vitam alterius sustentat, eius quoq; vita a Deo prolongetur,hic autem pręceptum non obligat ad semper,sed pro loco & tempore.De patre infideli & extraneo fideli quis tibi pręponendus sit, dicitur ꝙ extraneus patri pręponēdus est in charitatis dilectione,quia quanto melior est ſm Deum tanto magis diligendus est propter Deum pater vero extraneo propter naturam, & propter beneficij recompensationem,& propter mandatum in nutrimenti exhibitione.Concupiscentia & actus Mæchiæ diuisim prohibentur,quia intantum differunt ſm Aug. vt aliquando mæchetur qui non concupiscit.s.vt cū alienæ miscet vxori prę ebrietate,vel odio proximi vel alio huiusmodi. Aliquando ēt cōcupiscat non tñ misceatur vt præ timore vel pudore,vel quia non pōt ad eā accessum habere & ita neutra prohibitio superfluit.Similiter & de concupiscentia & de rapina rei alienæ.Item cum dr̄ non mechaberis non desiderabis vxo. pro tui vtrobiq; præcipitur voluntas non męchandi, quia non sunt mandata pure negatiua,sed alterius est hæc voluntas,alterius illa.Cū enim dicitur non mechaberis,præcipitur voluntas non faciendi opus exterius.Cum aūt dr̄ nō desiderabis vxorē proximi tui,præcipitur voluntas non faciendi opus interius.i.nō concupiscendi siue non delectādi, & ita non idē vtrobiq; præcipitur.Similiter de concupiscētia & rapina rei alienæ,iō vtrobiq; duo præcepta sunt quia ex quo peccauit Adā proni sunt homines naturaliter ad voluntatē & actū mæchię & rapinæ.In homicidio aūt non sic est,quia & actū eius & voluntatē hō naturaliter abhorret, iō sufficit vnicum de vtroq; mandatū & ēt fortassis declaratio voluntatis,& actus homicidij non sunt ita separate sicut mæchiæ vel rapinæ.hebræi tñ dicūt in hoc præcepto nō desierabis vxorē proximi tui,solicitationē ad mæchiā tm̄mō prohiberi, q̄.s. fit in munusculis & colloquijs,nūcijs,literis,osculis,nutib⁹,aspectibus,amplexibus,& hmōi,vñ cū in Matth. dictū est,nō mæchaberis ego aūt dico vobis &c.nō est additio sed explanatio.Octauū mādatū differt a secūdo,q̄a illud pertinet ad dilectionē Dei, hoc ad dilectionem proximi,& qui loquitur contra proximum falsum testi,licet peccet contra secundū mandatū periurando,nihilominus facit & cōtra octauū hoc ꝙ ꝓximo suo nocet verbo vt supra dictū est.

De causa & forma dationis legis moralis. Cap. XI.

EX glosa ad Galathas. Non est lex hominibus etiam moralis ad iustitiam vel ad beatitudinem data, sed in medio scilicet inter promissionem & semen idest inter Abraham & Christum ordinabiliter posita propter transgressionem scilicet cohiben-

bendam.i.vt homines primo quidem timore saltem transgredi cessarent,& idipsum quandoq; voluntarie facerent.Item vt homo superbe de viribus suis fidens,præcepta acciperet,in quibus deficiens & prævaricator effectus,liberatorem & saluatorem requireręt,videns enim liberum arbitrium sibi non sufficere ad iustitiam nec sic humiliauit sed ad poscendam gratiam,sed superbe legem scriptam legi naturæ adiunctam sufficere putans clamabat non deest qui impleat,sed qui iubeat,vt igitur de ipsa temeritate etiam conuinceretur antequam Deus filium mitteret,legem scriptam dedit, quæ peccati morbum detexit,non consumpsit. Qua data, etiam morbus inualuit,& infirmitas est aucta, non legis sed naturæ vitio,& diaboli instantia, vt sic coguita vtriusq; legis insufficientia & infirmitate sua clamaret ad medicum & quæreret gratiæ auxilium,& ita factum est,multiplicatæ enim sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt ad medicum, & lex quidem per Moysem data est gratia,autem & veri,per Iesum Christum facta est, hic est ille Samaritanus, qui per formam serui & compassionem, languido appropriauit,eiusq; vulnera sanauit, quem sacerdos & leuita inaniter pertransibant, quia sacerdotium & lex vetus neminem ad perfectum duxit, hic est etiam Helyseus qui baculum legis ad suscitandum sunamitis filium misit, per quem cum ille non surgeret,tandem ipsemet veniens & contrahens se puero coaptauit & mortuus surrexit hic est & omnipotentis sermo, qui dum mediũ silentium tenerent omnia a regalibus sedibus venit,primum enim silentium fuit ante legem.s.ignorantia languoris,secundum sub lege.s.desperatio curationis, tertium erit in gloria.s. adeptio sanitatis.Ante legem nanq; morbum suum homo non agnoscebat, & ideo remedium non quærens silebat,vt autem lex subintrauit & lãguidus vulnera sua ostendit,mox ruptum est silentium, & cęperũt ægri poscere remedium.Sed dum per opera legis vbi salus non est sanari volebant,quod quærebant inuenire nequibant.Tãdem igitur homo quasi diuturno clamore fatigatus & desperans secundo siluit & tunc omnipotens sermo a regalibus sedibus venit. Actor. Porro in ipsa legis datione,multa facta sunt terribilia, sed nõ sine causa, primo quidem vt per hæc corda Iudæorum ab eius transgressione deterrerentur,quæ in tanto terrore dabatur. Item vt per hæc aspera tanquam per contraria,gratiæ suauitas exprimeretur, item vt per hæc sensibilia ea quæ spiritualiter circa legem erant figurarentur,ignis.n. significat spiritumsanctum per quem data est lex, quæ consumit peccati rubiginem,turbo legis comminationé, caligo eius obscuritatem,procella eius vindicta &c. Data est auté per angelos in quibus Deus loquebatur, ita tamen vt esset posita in manu mediatoris.i.in potestate Christi.s.vt staret quamdiu vellet,& cum vellet cessaret.

De Cęrimonijs & Iudicijs. Cap. XII.

HAEc tamen cessatio quantũ ad cęrimonialia intelligéda est, quę proprie in signum futurorum data sunt,& ideo adimpleta veritate cessare debuerunt, nam & hæc omnia vt ait Ioannes Chrysostomus super Mathęum,s. sacrificia baptismatis &c. de ritu gentium origenem traxerunt,sed Deus misericors ob deceptorum salutem,per ea ipsa se coli passus est,per quæ illi dæmones coluerunt,aliquamdiu in melius illa flectens donec a consuetudine sua cuius amicitia ligati erant, eos paulatim reuocaret, & ad philosophiam altiorem perduceret.Sic & magis condescédens ꝑ hoc eos vocauit,quod eis familiare cõsuetudo fecerat.s.per stellam,sic & Philisteos per diuinationem. Erant autem etiam illa sacrificia vetera semper offerentibus meritoria & iustificantia quantum ad opus operans.i.quantum ad ipsam actionem offerendi,quando fiebat ex charitate, vt patet in Abel.Noe. & Abraam, vnde in canone missæ dicitur,sicuti accepta habere dignatus es mu.p.t.i.&c.sed quantum ad opus operatum nunquam ipsum enim oblatum. s.caro Ituli vel Agni & huiusmodi,neminem vtiq; iustificabant. Sacramenta vero legis nouæ iustificant quia efficiunt, quod figurãt, inuisibilem.s.gratiam.Sed obijcitur eucharistia,quia caro non ꝓdest quicquam.Responsio verum est per se, sed diuinitati coniuncta duobus modis iustificat, vno modo spiritualiter pe r fidem. s. dum enim Christus sub forma panis latere creditur credens meretur,& ipsius diuinæ carnis virtute dilectio ĩ eo augetur, qua ei peccata dimittũtur,iuxta illud dimittuntur ei peccata multa &c.Alio vero per modum sacramenti,quia.s.ipsa est vas omnium gratiarũ refertissimũ & ipsam recepimus quasi pixidé medicinalé omnium vulnerum nostrorum,quæ & nos a peccatis purgat,& in nobis virtutes augmentat, sicque iustificat non inquantum caro,sed inquãtum sacra caro verbo Dei vnita.Sacramẽtum enim nouæ legis nõ solum est sacræ rei signum sicut veteris legis, sed sacratũ sacræ rei signum, & ideo iustificat & sanctificat, quia sacrum est quantum ad opus operatũ.Inter hæc inseruntur(vt dictum est) iudicia quædam ad causas determinandas,vt seruitutis,homicidij,furti,fornicationis,his autem omnibus præceptis promissio temporalis annectitur,& in aspersione sanguinis fędus domini cũ populo firmatur.

De tabernaculo faciendo & omnibus ad eius ritum pertinentibus Cap. XIII.

DENIQVE Moyses cum senioribus vsque ad terminos montis,iuxta domini præceptum ascendit qui eis domum saphini coloris exemplar.s. tabernaculi faciendi, cum vtẽsilibus suis ostendit. Moyses cum solo Iosuæ terminos transiuit, eoq; in planicie quadam montis dimisso,solus medium caliginis introiuit, vbi & 40. diebus ac noctibus absque cibo & potu cum domino permansit. Audiens.s.eum iubentem de tabernaculo construendo, de arca & propiciatorio, de mensa & panibus propositionis ac vasis libaminum,de candelabro cum lucernis,de parietibus tabernaculi, & distinctione eiusdem,ac velis & cortinis,atque sagis, de modo tegendi tabernaculum,de altari holocaustorum,& situ eius,ac vasis de atrio tabernaculi,& oleo preparando lucernis,de vestibus, sacerdotum communibus, & proprijs summi pontificis, de modo cõsecrandi sacerdotes, de altari aureo & compositione thimiamathis & confectione vnguenti sacri,de labeo quoq; ęneo, & de redemptione numeratorũ,& electione artificum tabernaculi, iuxta similitudinem inquit tabernaculi, quod ostendi tibi ita facies illud. Actor.Hinc ait Apostolus ad Hebræos ꝙ sacerdotes munera secundum leges offerentes,deseruiunt exẽplari & vmbræ cælestiũ. Exemplar ibi dicitur ordo cęlestis curiæ, q̃ ostendit Deus Moysi secundum glo.qñ vocauit eum in montem.s.qũo angeli Deo deseruiant,obediant eumq; laudent & diligant, & qũo inuicem se, & nos diligant,& profectibus nostris studeant & hmõi, in quibus a nobis imitandi sunt,& quorum figurę vel vmbræ Iudæis traditæ sunt,nam quia carnalis populis veritatem capere non posset, præcepit dñs Moysi,vt eam sub figuris traderet Iudæis.i. traderet eis cæremonias obseruandas,prædictam veritatem signantes,in quib. puerilis populis tandiu enutriretur,donec posset transire de pueritia figurarum ad maturitatem veritatis,deseruiunt inquam sicut responsum est Moysi a domino non cum inciperet,sed cum cõsumaret tabernaculum.Iam enim ẜm glosam multa sibi de veritate ostensa per figuras expresserat,sed per seipsum inuentas sed cũ ꝑ se non posset consummare.consuluit dominum,qui etiam de figuris sicut de veritate eum edocuit, vide inquit dominus facito oĩa. idest omnes figuras.s. tabernaculi & omnium vtensilium eius, idest sacrificiorum & huiusmodi secundum exemplar.i. veritatem, quod.s.exemplar tibi ostensum est aperte in monte.

De scemate tabernaculi. Cap. XIIII.

COmestor. Tabernaculum autem erat domus Deo dicata,quadrata,& oblonga tribus clausa parie tibus,aquilonari, meridiano,occidentali,liber patebat introitus ab oriente,vt oriente sole radijs eius illustretur,longitudo erat 30.cubitorũ latitudo 10.altitudo 10.In meridiano latere erant tabulæ de lignis sethim stãtes. 20.iungebantur autem mutuo incastratura ne rimula ibi esset,aut planicies parietis inequalis,& erant indsuratæ ex vtraq; parte, suppositæ singulę duabus basibus argenteis perforatis in quarum foraminibus cardines aurei immittebantur, in vtroq; angulo tabulæ eminẽtes,sicut in scrineis fieri solet.Eodem scemate factus erat paries aquilonis, ab occidente autem erant 6.tabulæ per oĩa similes alijs,& eodem modo stantes in basibus, sed cũ non implerent nisi nouem cubitos,dimidius cubitus ex vtraq; parte vacuus patebat & ideo vno cubitu lata tabula secta est per medium,& factæ sunt duæ tabulæ semicubitales quæ vtrinq; appositæ parietem occidentis,alijs duobus compaginauerunt quæ etiam singulæ duabus basibus innitebantur.Ne vero vẽtorum impulsu aut aliqua alia causa parietes concuterentur, singulæ anulos aureos habebant per ordinem, velut quibusdam radicibus confixos, per quos vectes per transuersum parietis immissi, tabulata firmiter continebant. Erãt autem vectes de lignis sethim inaurati,singuli quinq; cubitorũ immittebaturq; caput vnius vectis in caput alterius coacti,vt ex pluribus sic innexis,quasi vnus vectis immensæ lõgitudinis videretur sicut in baculo cambuce pontificalis æburneo fieri solet Erat aũt iuxta summitaté parietis supremã, vnus ordo vectiũ extẽsus in lõgum per totum parietem,& iuxta summitatem inferiorem, alius ordo in eundem modum & in media planicie tres ordines. Et ꝙ dictum est quinque vectes fuisse in vno latere, potius ad numerũ ordinum,quam vectium referatur. Erant itaq; in vnaquaq; tabula 5.anuli & in quolibet duorum parietum,vectes.30. quia quinq; ordinum quilibet sex vectes habebat.In latere occidentali 10. vectes,bini per singulos ordines.

De distinctione inter sanctuarium & sancta sanctorum. Cap. XV.

TABERNACVLVM hoc in duas partes distinctum,posterior pars ad occidentem 10. cubitis protendebatur,& ita quadra erat in longum.s. & in latum,& in altum 10.cubitorum, hęc pars aditum dicebaẽ vel sanctasanctorũ,anterior pars ad oriẽté.20.cubi

tis

tis protendebatur, qui communis erat sacerdotibus, & hęc dicebatur sancta vel sanctuarium. Ad alterutras vero partes separãdas, positæ erans in medio quatuor columnæ de lignis sethim deauratæ, capita habentes aurea & bases argenteas. Super capita vero columnarum erant duo vectes. 10. cubitorum a pariete in parietem protensi, in quibus per circulos aureos immissum dependebat velum ante quatuor columnas extensum, factum de bysso retorta, & de filis sericis hiacynthini purpurei, & coccinei coloris o pere. acu. picto. pulchra varietate contextum ex vniuersis (vt dicit Iosephus) floribus, quos gignit humus, & aliis pictoris, quas poterant interserere pictores præter animalium formas. In ingressu vero tabernaculi. 5. columnę erant de lignis sethim deauratæ capita habẽtes aurea, bases vero æneas, super quas duo vectes, vel vnus. 10. cubitorum protendebatur a pariete in parietem, vtroq; sui capite vtriq; parieti insertus ad modum trabis in domo, a quo dependebat aliud verum per circulos aureos insertum, ad modum prioris operatum, sed secundum Iosephum ad medietatem columnarum dependebat tegens eas per. 5. cubitos, reliqui vero vsque ad terram ad ingressum sacerdotum patebant, super hoc dicit aliam cortinam laneam superpositam vsque ad terram pertingentem, funibus per angulos eam ducentibus & retrahentibus, vt in diebus festis reducta præberet aspectum tabernaculi.

De Tecto tabernaculi & modo. Cap. XVI.

TECTVM tabernaculi non concameratum tangendi ratũ, sed planum ad modum palestinę fuit, quatuor operimentis aptatum, & secundum Bedam protendebantur 10 cortinæ sibi copulatæ per transuersum totum operientes tabernaculum, & descendentes per latera vno cubito distabat ex omni parte a terra, & quia simul iunctæ. 40. cubitos implebat longitudinem tabernaculi, quæ erat 30. cubitorum & 5. cubiti dependebant iuxta latus occidentale, alij quinq; descendebant ante aperturam, quæ erat ad orientẽ, tamen ne incompositæ penderent, vtrobiq, cortinæ transgredientes, duo magna latera tabernaculi vsq; in medium operturę trahebantur, ibiq; mutuo iungebantur, & similiter in latere occidentis, & ita ex omni parte tabernaculum tectum erat cortinis, vno cubito tantum circa terram ex omni parte non velato, supponebãtur saga similiter per transuersum. Sed quia erant. 30. cubitorum per latera descendebant vsq; ad terram, & ita cubitum cortinis non velatum ipsa velabant, & quia ex transuerso 44. cubitos habebant, cum essent. 11. simul iuncta, & vnumquodq; eorum quatuor cubitorum erat longitudinem tabernaculi. 30. cubitis tegebant, & de 14. qui supererant. 7. descendebant ad orientem. 7. vero ad occidẽtem, partes vero sagorum, quæ supererant pendentium iuxta duo latera magna vsque ad terram, ex vtraq; parte reducebantur ad tegendum introitum orientale, sed quia 7. cubiti ex vtraq; parte veniebant. In spatio vero introitus 10. tantum erant, superfuebatur sagum sago, vel forte in summitate cuiusque duo cubiti retroplicati consuebantur, instar horarum vestimenti, & tunc ex æquo venientia saga de lateribus in medio introitus copulabantur in eodẽ loco, in quo cortinæ, & similiter in latere occidentis, vt impetum ventorum possent sustinere, secundum dispositionem hanc tabernaculum ex omni parte tegebatur sagis, vsque ad terram, & nihil ex eo videbatur, & tẽtorium quod erat in introitu præciosum inutiliter ibi erat, & cum sacerdotes intrabant tabernaculum, vel necesse erat attollere saga, & cortinas, vt subintrarent vel si in medio iungebatur vncinis & anulis ad introitum eorum dissoluebantur. Alia est Iosephi expositio, cui consentit origenes & videtur probabilior, ait enim 10. cortinas sibi mutuo iunctas (vt dictum est,) a fronte tabernaculi super introitum extendi per transuersum, & tegere totum tabernaculum, & descendere iuxta latus occidentis vsque ad terram. Introitum vero non tegi aliqua parte cortinarum, cum proprium haberet velum. Similiter de sagis totum dicit operiri tabernaculum, excepto introitu, sed quia duo cubiti sagorum supersunt cortinis, ex vtraq; parte dicit eos replicari sub cortina, ne ventus intrans inter saga & cortinas totum concuteret operimentum, pro quo dictum putat sextum sagum in fronte tecti duplex esse. Sed secundum hoc speciosa & præciosa plurimum pars extrinseca, tabernaculi non videbatur nec illud cortinarum, quod quasi circa vel citra tabernaculum defluebat frustra ergo tanti facta videbantur. Quo circa forte ex omni parte cortinæ & saga funibus extendebantur circa tabernaculum, & paxillis æreis colligebantur funes, & in modum tecti dependentis attollebantur, vt tabernaculum vndiq; videri posset, & circuiri ab ingredientibus sub cortinis. Sane tertium erat operimentum de pellibus arietum rubricatis, quæ superiora tantum tegentes ad latera non descendebant, funibus & paxillis ereis affixis terræ circumligatæ. Quartum quoq; operimentum in eundem modum erat superpositum de pellibus arietũ hiacynthinis, superposita vero erant hæc pp æstum & himbrium effusionem. Multos itaq; (vt ait Iosephus) stupor habebat lõge aspiciẽtes, nã colorẽ eius in nullo putabãt differre a cęlo.

De arca & propiciatorio. Cap. XVII.

ERAT autem in interiora sanctuario arca cum his, quæ in ea reposita erant, & quæ ei superposita. In anteriori vero candelabrum ad austrum, mensa ad aquilonem. In medio autem velum non longe ab adito altare aureum. Erat autem arca de lignis sethim, cuius longitudo habebat duos cubitos & semissem, latitudo cubitum vnum & dimidium, altitudo similiter cubitum & dimidium & intelligitur cubitus humanus non gemeotricus quod apparet in altari Lateranensi, infra quod dicitur arca esse, & dicitur non habuisse pedes, & deaurata. s. intus & foris factaq; supra corona est aurea ad modum. s. labij, quod in mensis & in scacarijs fieri solet, per vtrumq; latus longitudinis bini erant circuli aurei totum lignum penetrantes, & per eos vectes de lignis sethim deaurati mittebantur, quibus arca ferebatur, & nunquam extrahebantur, in qua postposita est testificatio. i. tabulæ in quibus scriptum erat testamentum, tamen quæq; ibi reposita testimonia dici possunt. Posita est ibi & vrna aurea, plena manna, in testificationem ꝙ pannem dedisset eis de cęlo. Tabulæ in testificationem, ꝙ legem naturalem sopitam in cordibus suscitauerat in scripto, virga Aaron, in testimonium ꝙ oĩs potestas a Deo, Deuteronomi in testimonium pacti quod dixerant. Quæcunq; nobis dixerit dominus faciemus, ob hoc dicta est arca testamenti. Similiter & ob hoc tabernaculum testimonij dictum est, & ideo etiam causæ præ foribus eius agebantur. Factum est etiam propiciatorium super arcam. i. tabula aurea eiusdem longitudinis & latitudinis, cuius, & arca vt eam tegere sufficeret, hæc dicebatur oraculum, quia dominus de loco illo dabat responsa orantibus. Propiciatorium, quia exinde loquens dominus propiciabatur populo, uel quia die propiciationis dicebant ibi semper gloriam domini descendere, vtraque vero parte oraculi. s. in duobus angulis anterioribus positi sũt duo Cherubin aurei & productiles. Sunt autem (vt dicit Iosephus) animalia volatilia habentia figuram quæ a nullo homine est inspecta, hæc dixit Moyses se in sede Dei conspexisse figurata, Cherub vnus respiciebat alterum, versis tamẽ vltibus in propiciatoriũ, duobus quoq; alis expansis & mutuo se tangentibus velabant oraculum, alas ex opposito extendebant.

De mensa & Candelabro. Cap. XVIII.

MENSA quoque est de lignis sethim habens duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum & in altitudine cubitum & se, & inaurata ex omni parte. Erat autem (vt dicit Iosephus) ꝓxime velut Delphica. i. rotunda, habens 4. pedes, qui dicuntur eius altitudo. Erantque ex medietate partis inferioris rotundi & tornatiles pars superior operis quadrangula erat. In singulis vero pedibus, anulus immissus erat. In anulis vero vectes aurati, quibus ferebatur mensa, erat in ea labium per circuitum sicut in arca, & labio affixa erat aurea corona, alta digitis. 4. ita ꝙ medietas eius super mensam eminebat, ne superposita caderent ex ea, altera medietas inferius pendebat ad decorem. Et erat corona hæc in terra simul. i. interpolata cælaturis & plano. Erant autem (vt aiunt Hebræi) cælaturæ illæ quasi imagines propheticæ. Tot sunt ibi imagines factæ quot reges futuri erant in Hierusalem a Dauid vsque a Sedechiam, tamen Iosephus videtur velle nõ fuisse in ea aliud labium, nisi hanc coronam & interasilem. i. reticulatam. Huic vero superposita erat alia corona minor ista. s. aureola. Hebræi dicunt & hãc propheticæ additam, ad præsignandam diuisionem regni in duo regna, fuit enim regnum Israel populosius regno Iuda, sed tamen minus dignum, & ideo aureola superposita erat & tamen minor, mensa hæc ponitur in tabernaculo ad aquilonem non longe ab adito, & ponebantur super eam 12. panes azimi de Simila mundi valde, & ponebantur seni altrinsecus, & constabant singuli de duabus decimis ephi, quas Iosephus duos assarios vocat, & singulis supponebatur paterna aurea, & super paternam pugillus thuris, hi diluculo sabbati calidi & recentes imponebantur mensæ, & erant ibi immoti vsque ad sabbatum sequens. Tunc illis sublatis, & toto thure incenso super altare, noui cum alio thure substituebantur. Sublatos vero soli sacerdotes comedebant, vnde sacerdotes dicebantur etiam, quia (vt ait Iosephus) dominus præceperat ꝙ soli sacerdotes panes illos formarent & coquerent, & ponerent in mensa & tollerent, ipsi tñ non obseruauerunt hæc, dicebantur ẽt panes propositionis, quia positi erant coram dño in memoriã sempiternã. 12. tribuum. Pręcepit dominus parari ex auro purissimo quatuor genera vasorum, ad offerenda libamina, & poni super mensam. s. acetabula, in quibus acetum pręuidebatur, vtrum dignum esset offerri an non, phialas, in quibus vinum, thuribula in quibus thus, & similia, & granum, & sal & sciathos, in quibus oleũ. Candelabrũ ex auro purissimo ductile erat, cuius hastile basi infixũ erat, & ferrcũ superuestitum calamis aureis quinq; genicula

tis ad modum canne vbi autem capita calamorum inter se iungebantur capita habebant tumentia, & inuicem ad modũ ciphi(quẽ cuppam dicimus) iungebantur tanquam duo ciphi in modum nucis,& ex fundo cuiusque ciphi procedebant flores recurui, quasi lilia, & in ipso fundo inter ciphum & lilia,erant sphaerula volubilis, sicut in capitibus cathenarum tamen non videtur quibusdam sphaerulas fuisse in fundo ciphorum,vt dictum est, sed in media planicie cuiusque. Calami.7.habebat capita aequalia super quae ponebantur 7. lucernae aureae. Infusoria etiam 7. ex auro erant, quibus oleum lucernis infundebantur.Erant ibi forcipes ex auro dicti emunctoria, ad emungenda vel extinguenda lichinia.Item ex auro vascula erant, ad extinguendum in aqua, quae emungebantur, ne tetrum redderent odorem,dicta extinctoria.Omne pondus causa delabri cum suis vasis habuit talentum auri ad pondus sanctuarij, tria enim habebant talenta,minus.l.librarum, quod erat institorum medium 70. quod erat ciuium,maximum 120. quod erat sanctuarij,posita autem erat contra mensam ad austrum, non recte quidem sed oblique.

De vtroq; altari. Cap. XIX.

DE lignis sethim altare quod dicebatur holocausti vel holocaustorum, possunt dici & sacrificiorum , sed a digniori nomen accepit.Erat autem in longitudine & in altitudine.5.cubitorum s. quadrum & in latitudine trium.Cui tanquam nimis alto,ad horã ministrationis aliquid apponebatur, in quo staret minister, quod impleta ministratione tollebatur,altare enim habere gradus alibi perhibetur.Eratq; concauum in modum arcae sine operimento,parietes lignei,sed operti erant aere intus & extra licet vri nõ possent sicut nec amico vel lignum paradisi quodlibet, quod vrendo fit mundius area eius siue arula aerea erat tanquam fundus arcae, super quam fiebat ignis qui per fenestram,quae erat a latere orientali imponebatur in quatuor angulis superioribus,erant extra quatuor cornua recurua, in quibus quatuor cathenae anulis insereban tur, in quibus dependens craticula aerea in modum retis facta vsq; ad medium altaris descendebat,super quam cremanda in odorem domino ponebantur, quae ignis per oculos craticulae ascendens de arula consumebant, circa vero angulos inferiores quatuor erant anuli aerei,in quibus imponebantur de lignis sethim vectes operti aere ad portãdum altare.Positum erat altare ante tabernaculũ sub diuo non directe ante introitum,sed aliquanto ad meridiem descendens ita vt ante ipsum immolantes stantes ad Aquilonem, in ipsum tabernaculum vsque ad sanctasanctorum inspicere possent, & quia stabant ad Aquilonem,& contra meridiem, quandoq; legitur eos sacrificasse ad Aquilonem, quandoq; ad meridiem. Erãt que in vsus eius lebetes,ad colligendos cineres cum abundabant, & deportandos qui in locum secretum & mundum reponebãtur, & forcipes ad emundandum ignes altaris,& fuscinulae quas graeci creagras dicimus,quod inde de caldarijs coctae carnes extrahebantur,vel proferebantur,& batilla.q.vatilla a vehendo,quibus prunę ab hoc altari thimiamathis,deferebantur praeter cacabos & ollas ad carnes coquendas,quae tamen non iuxta altare coquebantur, omnia vero enea erant. Erat autem aliud altare de lignis sethim quadrum vestitum auro purissimo,cornua habens, & craticulam auream & cathenas & anulos & vectes aureos instar prioris. Vtrũ vero arulam haberet an cineres exciperet terra ambiguum est.Iosephus addit quod per angulos singulos , coronas sex habebat ex auro purissimo,quod singulariter forte in Exodo dictum est, ita faciesque coronam auream per gyrum hoc altare dicebatur incensi vel thimiamathis,quia singulis diebus mane & vespere ad cõsummandum iuge sacrificium super illud incendebatur thimiama,nec est putandum dubium quin esset in sanctuario,cum Hebraeus hoc dicat & Iosephus plane, & haec prima positio tabernaculi facta a Moyse innuit, nisi quia Paulus ad Hebraeos thuribulum aureum ponit intra sanctasanctorum,potuit sane esse,ꝙ in templo vbi oia ampliata fuerunt & multiplicata,praeter altare aureum,quod erat extra velum,ad quod bis in die necesse erat ingredi, erat superadditum thuribulum in adito , in quo summus sacerdos prunas & thimiamatha, quae secum ferebat adoleret, quando ad interiora contingebat ipsum penetrare.

De uestibus sacerdotum communibus. Cap. XX.

QVatuor erant vestes omnibus etiam minoribus sacerdotibus communes,quibus secundum ordinem hunc induebãtur. Purificatis prius manibus & pedibus aqua,sacerdos induebat feminalia de bysso retorta, & vsque ad genua descendebant. Secunda byssina syndone duplici vestiebatur,quam nos lineam strictã siue camisiam dicimus. Erat autem descendens vsq; ad talos, & decenter corpori coaptata, sed manicis brachia valde constringens, nastalibus hincinde super humeros capicium stringentibus. Tertio cingebatur baltheo lato,quasi digitis quatuor, sic reticulato (vt quasi pellis viperae quam aestate exuit videretur) contexto floribus coccineis purpureis & hiacynthinis,stamen vero tantum byssinũ erat,sumens initium cingendi a pectore circunductis lateribus iterum ante vmbiculum redibat, ibiq; modice stringebatur & vsque ad tybias dependebat ad decorem:dum sacerdos nil operabatur, cum autem sacrificabat,ne impediretur,pendentes summitates super leuum humerum reflectebat.Quarto simplicem tyaram gestabat in capite a cidari pontificali plurima differentem,erat enim in modum parui cassidis,modice medietatem verticis excedens,habens vittas quae inuolutae saepius nectebantur, ne facile laberetur, habens desuper aliud velamen byssinum vsque ad inferiora barbae descendens,celans pillei ligaturas,& totam capitis superficiẽ, aptatumq; perfecte ne laborante rueret sacerdote.

De pontificali tunica & super humerali. Cap. XXI.

SVPER hoc quatuor vestibus proprijs induebatur arabarchis, quarum prima erat tunica hiacynthina,poderis dicta.i. talaris, eratq; de duabus inscisionibus facta , super humeros consuta , & per latera in modum dalmatice facta, manicas eiusdem coloris assutas habens,capicium vero ex trasuerso super scapulas,sed in longum sectionem habebat a pectore, vsque ad medias scapulas, cui aperturae ne ante & retro turpiter appareret,assuta erat vitta,ꝗ super scapulas hincinde nastalibus astringebatur , habebat autẽ pro fimbrijs.70.tintinnabula aurea,quibus erant immixta totidem nastalibus,quasi malapunica,ex hiacyntho, & purpura, & cocco bistincto,ita vt post tintinnabulum esset malogranatum, quasi inter scalari modo positum vt audiretur sonus,cum sacerdos ingrederetur,vel egrederetur sanctuarium & non moraretur. Super hanc tunicam videtur velle Iosephus accingi pontificem cingulo praedicto, quo alij sacerdotes super tunicam lineam. Alij nondum ipsũ accingi dicunt,sed super Ephoth,vt super omnia indumenta ad vltimum cingeretur,fuerunt qui dicerent duas Ionas habuisse pontificem,primam ad modum sacerdotum, secundam super Ephoth, quae duae tamen pro vno habebantur indumento , secunda vestis erat Ephoth similis super humerali graecorũ, de praedictis quatuor coloribus, auroque contentum,sine manicis ad modum colobij, descendens vsq; ad renes adeo vt,supercingi posset, superiorẽ partem tunicae hiacynthinae tegens inferiorem relinquens in tactam , ore vero laterum vncinis, & anulis aureis iungebantur, aperturã habens in pectore quadram ad modum palmi,in qua logion inserebatur,in cuius parte superiori super vtrunq; humerum,insibulati erant auro duo lapides onichini sardonices secundum Iosephũ, secundum 70. interpretes,smaragdi,in quibus erant sculpta nomina 12.filiorum Israel, prouincialibus literis lingua hebraea iuxta ordinem natiuitatis eorum, sex nomina seniorum in humero dextro, minorum in sinistro,habebat autem capicium ex transuerso super humeros fortibus oris contextum.Quod legitor Samuelem & Dauid indutos Ephoth,aliud erat & proprie ephotar dicebatur. Erat vero lineum istud mira pulchritudine vermiculatum.

De rationali. Cap. XXII.

TERTIVM ornamentum erat, quod hebreus essin graecus logion. latinus rationale dicit quadrangulum,& duplex,ne põdere gemmarum rumperetur,habens mensuram palmi.s. aperturã superhumeralis implere sufficiens ex praedictis quatuor coloribus & auro contextum,eodem scemate quo & super humerale.Erant que in eo duodecim lapides auro firmiter inclusi per quatuor ordines trini in singulis, in quibus erant sculpta 12. nomina filiorũ Israel, iuxta ordinem natiuitatis suae singula in singulis, vt gestaret sacerdos memoriale filiorum Israel in humeris, & in pectore, vt.s.populus videns nomina patrum suorum satageret, ne a virtute priorum degeneraret. Sacerdos vero vitam & fidem patriarcharum imitari meminisset,& populum ex his patribus ortum sacrificijs & orationibus Deo commendaret,appellabatur etiam rationale iudicij, quia scripta erant in eo haec duo nomina iudiciũ vel doctrina,& veritas. Sane vbi nos habemus pones in rationali iudicium & veritatem hebraeus habebat Irim & Thumym, vnde sortes quibus iudicium veritatis solet inquiri purim dicunt. Tradunt autem in medio rationalis fuisse lapidem quadrum magnitudine duorum digitorum,in quo secundum coloris mutationem perpendebant vtrum Deum placatum haberent,an offensum. Ioseph᷒ dicit sardonicem qui in humero dextro gerebatur cum sacrificiũ sacerdotis Deo placebat,tanto splẽdore micare ꝙ etiam procul positus radius eius appareret, egressuri vero ad praelium, si Deus cũ eis esset,tantus fulgor in lapidibus rationalis apparebat,vt omni foret multitudini manifestum,eorum auxilio Deũ adesse,& ob hoc rõnale iudicij nuncupari. Asserit autem hũc fulgorẽ sardonicis & rationalis cessasse annis ducentis,anteꝗ ipse scripsisset hoc, cũ Deus

moleste

molestè ferret transgressiones legis. Erat etiam in quatuor summi tatibus rationalis quatuor anuli aurei, quorum duobus supremis insertæ erant duæ cathenæ aureæ sibi cohærentes. i. obliquatæ ad modum. v. litteræ simul in medio coniunctæ vel potius facturam exprimit cathenæ in qua maculæ maculis cohærent, pro quo hebræus habet plexas opere plexo. Iosephus dicit per fistulas venientes iuxta Chaldeum sonat terminatas. i. ad quātitatē spacij in quo protendebatur factas, quæ sursum ferebantur, vsq; ad scapulas pōtificis, super quas inserebantur duobus vncinis aureis, super humerali fortiter infertis, duobus vero inferioribus anulis assutæ erant duæ vitę hiacynthinæ quæ circa latera ductæ duobus anulis aureis inter scapulas inserebantur, quæ sub vtroq; sardonicæ in Ephoth fixæ stabant, vt vtraq; ligatura Ephoth & Logion sibi inuicem firmiter cohærerent, super hoc dicit Iosephus zonam ex quatuor coloribus, & auro consertam ex vtroq; latere circunductam, & iterū reuolutam ante pectus & in vtraq; summitate infra pendentem, habentem ex aureis fistulis fimbrias miro ordine compositas.

De Tyara. *Cap.* XXIII.

Vltimum erat capitis ornamentum, quod cōmunis tyara vel mitra vel infula dici potest specialius vero cydaris. Eratq; tyara ad modum prædictæ facta quæ communis erat sacerdotibus, super quam ab occipite stabant flores aurei, plantagini similes, a tempore ad tempus. A fronte vero super stabat flos aureus similis herbę quam græci dicunt iusquiamos, magnitudine digiti vnius. In superiore vero tyare planicie, ex omni parte in circuitu vsque ad summitatem eius quæ in acutissimum deficiebat cacumen, particulatim per loca erant aurea malogranata, cum spinosis extremitatibus suis fabrefacta, super frontem vero pendebat lamina aurea quam petalum dicunt, ad modum dimidiæ facta lunæ, quæ arcuationem sursum habens, & in medio anulum aureum, vncino aureo inserebatur, qui tyara insertus erat, in qua scriptū erat Ayoth Adonay. i. sanctum domini nomen. s. Tetagramaton, quod ineffabile dicitur, non quia dici non possit, sed quia rem ineffabilem significat. Quod his literis scribitur. He. Ioth. Heth. Van. & hoc quidem sonat, principium vitæ passionis istæ, quod est per passionem huius quem præfigurat hic sacerdos, restaurabitur vita in Adam perdita, ne vero cum moueretur pontifex, moueretur & lamina sacta, rursum ligabatur vita hiacynthina perspicua, cælante vncinū & anulum, quæ circundata capiti, & ligata etiam occipite dependentes summitates super humerum vtrunq; diffundebat.

De misterio vestium & totius tabernaculi.
Cap. XXIIII.

His vestibus ornatus pontifex imaginem totius orbis super se præferebat, fęminalia enim & linea stricta, quia byssina erāt, terram figurabant, balthei vero quotquot erant circunuolutiones oceani Tunica hiacynthina ipso colore aera præferebat, per tintinnabula sonitus tonitruum, per malogranata coruscationes significabantur, Ephoth vero sui varietate cęlum sydereum, q aurum coloribus intextum erat, signat q color vitalis penetrat vniuersa. Duo sardonices solem & lunam, vel duo hemisperia. 12. gemmæ pectoris. 12. signa in Zodiaco. Pulchrum quod in medio erat, appellabatur rationale, ratione enim cūcta sunt plena, & terrena hærēt cęlestibus. Immo ratio terrenorum & temporis caloris, & frigoris, & duplex inter vtraq; temperies de cęli cursu, & ratione descendit cidaris cęlum empyreum. Lamina superposita Deum omnib⁹ præsidentem. In ipsa quoq; compositione tabernaculi patet Deum & non hominem sic disposuisse, quia (vt ait Iosephus) singula ad formam rerum facta reperiet, siquis absq; inuidia velit hoc considerare, aditum enim quōd soli pontifici peruium erat, figurabat cœlum Deo & angelis attributum. Sanctuarium vero, quod in duplo erat, terram & mare cunctis gressibilia sicut & illa pars communis erat sacerdotibus, cortinæ, cęlum sydereum, saga aquas, quæ sunt super firmamentum, pelles rubricatæ, cęlum emphyreum in quo sunt angeli, hiacynthinæ cœlum superius, vbi Deus super omnia. Tamen in quatuor coloribus velorum dicit Iosephus signari quatuor elementa, per byssum terram, quia & de terra & primo terreum & viridem colorem habet, per purpuram mare, quia ex conchis marinis tingitur, per hiacynthinum aerem, per croceum ignē, quia in colore ei similatur, per mensam annum vel tempus, per panes. 12. menses, per coronam quatuor digitorum, annum solarem quatuor temporum, per minorem annum lunarem, per septem lucernas candelabri, septem planetas, per septuaginta partes eius, dechar moniam planetarum, forte quisq; planeta habet dignitates 10. vel potestates quinq; naturales. 5. accidentales, in quibus armonice. i. proportionaliter se habent, in candelabro notatur, quia quæ sub eis sunt, ad ipsos tendunt. i. motus naturales & effectus habent ex eis. quod etiam notat ornatus eius, ciphi vasa liquoris, aquam, Sphærulæ solum sphęricum. Lilia aerem qui solum vitiatur odoribus. Completis autem prædictis sermonib. dedit dominus Moysi duas tabulas lapideas decalogo inscriptas digito Dei.

De peccato populi in vitulo ac precibus Moysi & constructione tabernaculi. *Cap.* XXV.

Actor Inter hæc populus morte illius impatiens. Deos itineris duces instanter petijt, & vt resistentem (sputis vt traditur) suffocauit, vnde timore coactus Aaron, inaures eorum accipiens, vitulum ex eis instar bouis, quem in Aegypto adorauerunt opere fusorio formauit, quem & populus solemnizans & hostias offerēs adorauit. Quod cum dominus Moysi reuelasset, Moyses eo placato descendit, visoq; eorum scelere, iratus tabulas proijciēs in signū abolendi ve. testem, confregit, vitulum quoq; combussit, & massam in puluerem radactam atq; in aqua sparsam, potum ex ea dedit, vt. s. colere erubescerent, quod in secessum emitti viderent. Cūque accusaret Aaron, quia populum exaudierat, ille se excusans, ait se timuisse populum, quia pronus erat ad malum, videns ergo Moyses populum nudatum. s. ornamentis aureis, de quibus fabricatum erat idolum, vel secundum Hebræos videns sibi indicatos a Deo sceleris actores, per puluerem bibitum, qui miraculose apparuit in barbaris eorum ad vltionem iniuriæ domini filios Leui sibi adiunxit, & ex illis quasi tria milia occidit. Altera igitur die Moyses obnixius pro populo dominum deprecaturus ascendit, a quo non quidem plenam indulgentiam, sed vltionis dilationem. s. vsque ad tempus Babylonicæ vel Romanæ captiuitatis obtinuit, ac de ornatu populi remouendo præceptum accepit. Quod commode intelligitur de translatione prioris tabernaculi a radice mōtis, antequam prius iura tractauit. Moyses tandem veniam, quam petebat obtinuit, & posteriora domini idest tergum ipsius in humana effigie transeuntis cum magna claritate vidit, & duas tabulas instar priorum præscidit, in quibus 10. verba fęderis descripsit, iterumque 40. dies in ieiunio cum domino faciens splendida, facie & quibusdam radijs oculos intuentium reuerberante descendit, ideoq; coram populo faciem velauit. Tertio iterum (vt Hebręi tradunt) ad impetrandam veniæ certitudinem ascendit. Completoq; cum domino tertio ieiunij quadragenario nona die Septembris redijt, in crastino solemnizantes pro venia data, ieiunijs animas suas afflixerunt, & deinde decimam diem huius mensis diem propiciationis vocauerunt. Moyses itaque de constructione tabernaculi cum populo tractat, prius tamen ne forte in hoc ipso opere putarent sibi licere operari in sabbato, præceptum de ocio sabbati eorum memoriæ inculcat, populumq; ad offerendum & artifices ad operandum inuitat, omnis itaq; multitudo a 20. annis & supra mente promptissima quicquid habebat praeciosius offert. Sicque totum opus in mensibus 7. completum est.

De lege sacrificiorum in generali. *Cap.* XXVI.

Igitur anno secundo ab ingressu ex Aegypto mense primo, prima die mensis Moyses tabernaculum erexit, & gloria domini illud operuit, per diem incubās super illud in nube, & per noctē in igne, ad cuius eleuationem deinceps filij Israel castra mouebant ea vero stante & ipsi stabant. Inde dominus Moysen vocauit eiq; legem sacrificiorum tradidit. Comestor. De doctrina & traditione sacrificiorum quinq; consideranda sunt hic, sacrificia, quæ Deo offeruntur personę a quibus offeruntur, tempora quando, loca vbi causæ pro quibus. Triplex autem eorum, quæ rite offerebantur occurrit discretio, aut enim erat oblatio de animalibus & sacrificiū dicebatur, nec ante octauum diem natiuitatis poterat offerri, nec eadem die mater & fętus eius. Aut de sicca materia, vt de simila, & pane, vel thure, & proprie dicebatur oblatio, aut de liquidis, vt vino, & oleo, quæ proprie libamen vel libatio dicebatur, licet his nominibus scriptura quandoq; indifferenter vtatur. Personę vero offerentium duę. s. anima vel synagoga. Animarum vero alia sacerdos, alias princeps, alia priuata, de quibus suis locis dicetur, similiter de locis & temporibus suo loco. Causarum etiam triplex erat differentia, offerebat enim quandoque necessario, quandoque sponte, quandoque casu. Necessario autem vel ex voto, vel ex præcepto, sane ex præcepto offerebant primitias frugum, vuarū, fructuum, decimas quoque eorundem, & insuper animalium, primogenita animalium & liberorum, & oblationes etiam trium solemnitatum, & cætera in hunc modum, mel autem & fermentū nunquam offerebantur Deo, tantum primitiæ eorum suis temporibus offerebantur sacerdoti. Sed nihil ex his super altare ponebantur, communiter autem a nullo sacrificio sal deesse licebat, & ideo dicebatur sal fęderis, quia non erat phas hoc transgredi.

De holocaustis. *Cap.* XXVII.

Sacrificiorum alia holocausta dicebantur, illa quæ tota incendebantur, olon enim totum, cauma incendiū dr, fiebat aūt in trib. tantū, in armentis, in pecudibus, sed tantum de ouibus & capris. In

auibus,sed tantum in turture & columba.De armentis & pecudib. sic,offerebatur tantum masculus anniculus.i.vnius anni vel citra, supra annũ nõ vnde qñq; agnus qñq; Aries appellabatur.Bos.n.supra annum non poterat offerri,vt ait Iosephus.Erat quoq; immaculatus,quod non de macula velleris, sed corporis intelligendum est.i.nõ debile aut fracto membro, aut papulas habens,aut scabié, aut cecũ,& hmõi, offerebaturq; primo sacerdoti ad hostiũ atrij, vt videret si idoneus esset ad offerendum,postea ad hostium tabernaculi dñõ,p manuum impositionem super caput:lotis prius manibus,quia præter mare sacerdotũ erant in atrio duo maria.vnum virorum,alterum mulierum,vnde & a loto offerendo pars erat Sacerdotum reliqua offerentium,de armento hæc offerebantur dño, ab hostibus vincendis hostiam,& a victis hostibus victimam consueuerant appellare,oblatamq;sic hostiam reducebat Sacerdos ad altare holocaustorum,& stans ad Aquilonem immolabat eã corã domino ad latus altaris.i.in conspectu sanctorũ,fundebatq; sanguinem circa crepidinem altaris in circuitu detractaq; pelle hostiæ q̃ erat sacerdotis,sacerdos artus in frusta conscindebat. Quibus lotis cum capite,pedibus & intestinis adolebat oĩa super altare in holocaustum. De Auibus offerebatur pullus Turturis vel columbæ, cui sacerdos frangebat collum sola manu,non enim licebat leuare ferrum super Auem & retorto capite sub ascella,vngue cutem colli vbi fractum erat rumpebat:& fuso sanguine,circa crepidinẽ altaris,vesiculam gutturis & plumas proijciebat ad orientem in loco secreto vbi cineres effundebantur,confractisq; ascellis manu adolebat eam super altare in holocaustum,& hęc minora & simplicia erant holocausta,quæ voluntarie fiebant.Erant enim quędam maiora quadam necessitate facta,quæ & sanctiora quodammodo, quia totum incendebatur,& pellis & fimus,de quib: post dicemus quodammodo tñ minus digna,quia super altare nõ cremabantur.

De sacrificijs spontaneis. Cap. XXVIII.

NVNC de sacrificijs partialibus prosequamur,& voluntarijs. Horum quædam pacifica,quædam salutaria,quæ.s. pro salute danda vel data vel conseruãda offerebantur similiter & pro pace vel ad Deum vel ad homines,vel quia ad modum pacis fiebãt, cum cuiq;, quod suum erat dabatur,Deo.s.& sacerdoti offerenti, fiebat aũt cum erat de animalibus de armento tantum & de pecudibus prædictis de auibus vero non. Sane in modo offerendi ab homine vel sacerdote idem fiebat cum hostia holocausti.Sed in hoc erat differentia , quia hic offerebatur masculus vel femina & anniculus,& grandiora immaculata,pars vero hostiæ offerebatur domino,pars vero sacerdotum,reliqua offerentium. De armento hæc offerebantur domino,omnis adeps, qui est pinguedo interiorum, pinguedo enim super carnem aruina, vel lardus dicitur, quæquẽ carni admixta proprie pinguedo,quæ intestinis adeps. Est autem triplex adeps scilicet adeps vitalium idest cordis & ventris,adeps iecoris.i.epatis,quem reticulum dicimus, quia inuoluit ad modum retis,adeps renum , hos tres adipes duosq; renes. i. ilia & renunculos adolebat sacerdos super altare, eadem & de capra domino offerebantur,si vero de ouibus erat oblatio,præter prædicta offerebatur de ea cauda integra,pellis vero erat sacerdotis qui offerebat illud,armus vero dexter qui dicebatur separationis, & pectus eleuationis cedebant in vsus sacerdotum,& lingua cum faucibus vt tradunt forte enim pectori adhærebant. Et his vescebãtur sacerdotes in domibus suis cum vxoribus & liberis & domo tota mundis tamen.Illi quoq; qui in domibus immolabant causa æpuli vel religionis, pectus & armum sacerdoti dabant, reliqua vero erant offerentium,& æpulabantur,inde coram domino, in locis.s. ad hoc deputatis,in ipso atrio vel iuxta,licebat ẽt ex his tam sacerdotibus quam alijs edere duobus diebus,si quid supererat in diem tertium cremebatur,& nullum animal offerebatur , vel in sacrificium,vel in holocaustum sine libamẽtis suis, si vero manus hominis animal inuenire non poterant,offerebat pro salute vel pro pace simile farinam.s.delicatissimam,fundens super eam oleum , & thus offerebat cum ea.sacerdos aũt totũ thus & pugillum plenum similæ oleatæ adolebat super altare in memoriale, vt. s. dominus memor esset eius vel sacerdos ad Deum,reliquum erat sacerdotũ, si vero sacrificium de similia coctum,offerebat panes sine fermento conspersos oleo,coctos in clibano vel in craticula , offerebat & lagana azima.i.latos panes & tenues nõ conspersos sed litos oleo. Quidam tamen per laganam panem coctum in aqua intelligunt, vt sit tertium genus panis a cocto in clibano & cocto in craticula, si vero offerebat coctum in sartagine, conspersum oleo & sine fermento erat,& diuidebatur minutatim.Ex his oblatis sacerdos memoriale adolebat coram domino de panibus vnum, & de frustis vnum. Reliquum erat Aaron & filiorum eius ad edendum cum omni domo sua,& æqua sorte diuidebatur eis. Potest esse tertia species sacrificij a salutari & pacifico pro gratiarum actione , vel pro victoria s.vel pro aliquo bono euentu inopinato,& potest dici fieri casu,hæc omnia erant voluntaria.

De sacrificio pro peccato sacerdotis vel synagogæ. Cap. XXIX.

ALia vero erant necessaria & debita vt pro peccato & pro delicto: Dicitur autem peccatum grauius.s.quod ex industria factum est,delictum leuius.s.quod ex ignorantia. Vel peccatum cũ fit,quod faciendum non est,delictum quasi derelictum, cum nõ fit quod faciendum est,iuxta personas peccantium erat diuersitas sacrificiorum,si ergo sacerdos, qui vnctus erat peccauerat delinquere faciens populum , quia.s.peccatum cuiuslibet sacerdotis trahitur in exemplum,vel sicut in Hebręo habetur ad culpam populi.i. ita viliter & aperte quasi vnus de populo offerebat pro peccato suo,per manus impositionem ad hostium tabernaculi vitulum immaculatum, & coram altari immolabat eum , hauriensq; sanguinem inferebat illum in tabernaculum , & intingens in eo digitum aspergebat illum septies contra velum sanctuarij, & de eodem ponebat super cornua altaris incensi & egrediens reliquum sanguinis fundebat circa crepidinem altaris holocausti, & omnem adipẽ cum renibus & renunculis adolebat super altare, sicut de vitulo hostiæ pacificorum:pellem vero,& omnes carnes cum fimo offerebat etiam extra castra,in locum mundum,vbi cineres effundi solebant,& incẽdebant ea super struem lignorum. Quod si omnis turba per ignorantiam peccauerat,offerebant seniores populi ad hostium tabernaculi, per manuum impositionem vitulum, & fiebat de hoc sicut & de priori: pro peccato sacerdotis, & orante pro eis sacerdote,propitius erat eis dominus. In duobus tamen hic innuitur differentia inter peccatum sacerdotis & peccatũ populi,quia s. sacerdos non dicitur peccare per ignorantiam : non enim licet ei ignorare mandata domini. Item quia non legitur quis orare pro sacerdote,quia si percussus fuerit incantator a serpente,quis medebitur ei ? Ecce patet differentia inter holocausta hæc & prædicta, quia nihil ex his erat sacerdotum,sed totum domino cremabatur, neq; membra istorum cum capite & pedibus & intestinis lotis ponebantur super altare.Generalis enim regula erat q̄ de cuius sanguine inferebatur in sanctuariũ,nihil ex eo licebat remanere , nec aliud ex eo super altare adolebatur,nisi adeps cũ renibus & renunculis,in modo etiam offerendi & numero sacerdotum offerentiũ erat differentia.De carnibus enim holocausti salutaris fiebant nouem partes quas super altare ponebant nouem sacerdotes, quisq; suam. Vnus quoq; quatuor simul offerebat.s.caput & pedes iecur & intestina lota aqua, duo vero sanguinem offerebant vt omnes simul essent duodecim.

De sacrificijs pro peccato principis & animæ. Cap. XXX.

SI princeps peccauerat per ignorantiam, & pus intellexerat peccatum suum,offerebat hyrcum,quo immolato, tingebat sacerdos digitum in sanguine,quo tingebat sacerdos cornua altaris holocausti,reliquum fundens ad basim eius,& adolebat adipem, renes & renunculos, reliqua erant sacerdotum, sed quia hostia erat pro peccato & de sanguine eius tincta cornua altaris Holocausti carnes autem erant sanctæ & sanctificabant quæ eis erant tacta , sed non quælibet, immo in genere suo caro carnem , similia similiam panis panem , & non vescebatur eis nisi sacerdos vnctus & mundus,& non nisi in loco sancto,& non nisi in eadem die qua offerebantur,si quid residuum esset igne comburebatur, si vestis polluebatur eius sanguine, abluebatur,vt nullum remaneret sanguinis vestigium in eo,alioquin vrebatur, vas testeum, in quo coquebatur , caro, statim frangebatur, & lauabatur, æreum defricabatur, & lauabatur aqua. Cum autem peccabat per ignorantiam anima de populo terræ offerebat capram immaculatam, eo modo quo & alij vel agnum & fiebat de hac hostia eodẽ modo, quo & de Hyrco principis,si autem non poterat habere pecus, offerebat duos pullos turturis vel columbæ quorum alterum offerebatur domino in holocaustum, alter vero erat sacerdotum , eius tamen sanguis ad fundamentum al. olo. distillabatur, quia pro peccato erat.Quod si nec auiculas poterat inuenire, offerebat similam decimam partem Ephi,nec mittebat in ea oleum autthus, quia pro peccato erat, & eius memoriale sacerdos adolebat super altare, reliquum habebat ipse in munere.

De igne sacro nutriendo,& de adipe & sanguine non edendo. Cap. XXXI.

ACTOR. Inter hæc addidit dominus de igne per sacerdotes iugiter in altari nutriendo, & de adipe non edendo sed domino offerendo, quòd de animalibus oblatis intelligitur, de sanguine quoque non comedendo, in quo esus suffocati tantum prohiberi accipitur, in tantum tamen sanguinis esum prohibuit, quòd & auem vel feram aucupio,vel venatione captam , fuso sanguine in terram , & operato comedi noluit, quia anima in sanguine est. Additur etiam de forma consecrationis sacerdotum & tabernaculi,& altarium , quod & de potestate eorum . s. offerendi & par-

& partes suas accipiendi. Qua consecratione per Moysem vice domini completa, terreno igne amoto, diuinus ignis superueniens deuorauit oblata, quæ, qui iugiter seruatus vsque ad transmigrationem Babylonis permansit nec alium deinceps in altari nunquam ponere licuit, vnde Nadab & Abiu, quòd eadē die cum igne alieno incensum obtulerunt, igne diuino cōsumpti sunt quos eorum cognati efferentes, sicut erant induti lineis & tyaris sepelierunt. Aaron autem & filij eius propter vnctionis sanctitatem, & diuini iudicij reuerentiam, eos lugere vetati sunt.

De consecratione tabernaculi. Cap. XXXII.

COmestor. In die qua vnxit Moyses tabernaculum & sanctificauit, obtulerunt 12. principes tribuum, sex plaustra tecta cū 12. bobus, singuli bouem vnum, & bini plaustrum vnum, & data sunt duo plaustra Gersonitis ad ferenda onera eorum, & 4. meraritis, postea singuli singulis diebus obtulerunt vasa altari necessaria 12. enim diebus solēnitas protelata est, prima die obtulit Naasson de tribu Iuda acetabulum argenteum 130. siclorum, Hebreus tamen scutellam habet, phialamque argenteam 70. siclorū, vtrúque plenum simila, in phiala thus ponebatur, mortariolum quoque aureum 10. siclorum plenum incenso: in hoc vase aromata terebantur, Hebræus habet coclear quo thus in thuribulo ponebatur, bouem quoq; & arietem &c. Eiusdem modi vasa & easdem hostias obtulerunt alij principes quisque die suo. Actor. De ordine autem temporis huius dedicationis, & consecrationis sacerdotis, & tabernaculi & Phasæ quatuor sunt opiniones inter quas probabilior est, quæ dicit ꝙ eadem die inchoata est consecratio sacerdotum & vnctio tabernaculi, & oblatio 12. principum, scilicet prima die primi mensis secundi anni. Et cucurrerunt hæc omnia simul per 7. dies, post quos secuta est oblatio principum per 5. dies. 13. die consecrati sunt Leuitæ 14. celebratum est Phase, & sic tempore suo celebratum est, alioquin si hæc omnia fierent successiue primo mense secundi anni, non potuisset Phase celebrari tempore suo, quia consecratio sacerdotum, & dedicatio tabernaculi protelarentur 19. diebus vel ad minus 18. nec licebat duo festa generalia simul celebrare, scilicet dedicationem & Phase.

De immunditia ciborum legali. Cap. XXXIII.

EX sacra historia. Quoniam autem officium sacerdotum erat, non solum offerre & orare, sed etiam inter mundum & immundum discernere, post eorum consecrationem additur de his, quæ immunda erant secundum legem. s. de cibis immundis, de lege puerperæ, de lepræ cognitione, de viro spermatico, & muliere. Quorundam enim animalium esum prohibuit dominus Iudæis, non quia sint aliqua immunda secundum naturam, cum omnis creatura Dei bona sit, sed vt eorum castrimargiam restringeret, & vt in animalibus mundis bonorum hominum: immundis autē malorum mores figuraret. Dicuntur ergo quædam immunda, vel quia ad esum prohibita, sicut carnes in quadragesima vel quia designant immunda. s. hominum vitia. Igitur animalium alia in terra viuunt, alia in aquis alia in aere. Item quę in terra, alia repentia sunt super terrā, quæ omnia immunda, alia latentia, vt talpa, quæ de luto nascitur, & hæc omnia similiter immunda. Alia vero gradientia super terram, & de his est regula generalis ꝙ omne quod ruminat & findit vngulam simul mundum est, reliqua autem immunda. De piscibus autem est regula generalis, ꝙ habens pinnulas & squamas mundus est, reliqui omnes immundi. De auibus autem non expressit dominus generaliter quę mundæ essent & quæ immundæ: hoc tamen in genere dixit, ꝙ volatile gradiēs quatuor pedibus immundum est, nisi habuerit crura retro longiora, super quæ saliat, vt locustæ, quibus Ioannes vescebatur in deserto.

De purificatione puerperæ. Cap. XXXIIII.

COmestor. Addidit quoque dominus legem purificationis mulierum talem, si mulier peperit masculū immunda erit 7. diebus, iuxta dies separationis menstruæ. i. eiusdem immunditiæ iudicabitur, cuius est cum separatur a mundis, quando patitur menstruum: intantum enim immunda est, ꝙ quicquid tangit, reddit immundum, cibum, lectum, vestem, sedem, vnde nō licet communicare ei, nec in cibo, nec in lecto. Octauo die circūcidebatur puer post 7 dies inquinationis manebat 33. in sanguine purificationis suæ, vt ita omnes dies purificationis fierent 40. quia tot diebus dicunt physici carnem masculi formari in vtero: in purificatione vero 23. dierum licebat ei surgere, & deambulare in domo, sed non egredi vel operari. In tangendo non polluebat, & licebat alijs cōmunicare ei in sede & cibo, accedere vero ad tabernaculum non poterat nisi expletis 40. diebus. Si vero pareret fœminam, publicabantur prius dies inquinationis, & postea dies purificationis, vt fierent simul 80. quia tot diebus formatur fœmina: post offerebat pro filio, vel filia agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ vel turturem pro peccato suo, quia in libidine conceperat. Vnde dicit glosa: Pro peccato. i. libidinosa concupiscentia, in qua concepit quæ esset peccatum, nisi per bonum matrimonij excusaretur. Aug. tamen aliter exponit sic pro peccato, scilicet filij: & huius expositionis rationem sumit ab illo loco. Lucæ 2. obtulerunt pro eo domino, non dicit pro ea. Et erat sacerdotis, ꝙ si non poterat manus eius inuenire agnum, offerebat duos turtures vel duos pullos columbarum, alterum in holocaustum pro puero, alterum pro peccato suo, vel pro originali filiæ, quia filio in circuncisione dimissum erat: Hebræi tamen paruulos non habere peccatum tradunt: propter hoc dicit Iosephus primogenitum redimi 5. siclis.

De iudicio lepræ. Cap. XXXV.

ACtor. Lepra triplex erat, prima hominis, quæ maxime apparebat in tribus, scilicet in cute, carne, & in pilis. In cute cognoscebatur, quando apparebat in ea albor idest pallida albedo, vel pustulæ idest vesicæ putridæ, vel cicatrix alba siue subrufa. In carne, quādo corrosa erat a lepra, ita quòd locus lepræ humilior erat carne reliqua. In pilis autem, quando mutati erant in candorem, solito tenuiores, nec sine deliberatione diuturna examinatione eijcebatur de castris, in quo notatur secundum mysterium, quòd cū maxima maturitate debet quis eijci de ecclesia per excommunicationem. Cuius autem perspicua erat lepra, separabatur arbitrio sacerdotis, & habebat vestimenta dissuta facilia ad induendum & exuendum, & caput nudum vt posset agnosci, os veste contectum, ne fœtorem loquendo diffunderet, & habitabat solus extra castra. Secunda est lepra vestis, erat autem triplex, scilicet lepra vestis laneæ, vel lineæ, vel pellis, macula scilicet albida vel rufa: humilior superficie reliqua. Quæ post examinationem, si perspicua erat, cōburebatur vestimentum. Si adhuc dubia, rumpebatur locus lepræ a solido, & si iterum alibi macula apparebat, lepra volatilis erat, & comburebatur vestis. Tertia erat lepra domus, si enim similis macula corrosiua apparebat in domo, vt essent valliculæ in pariete pallore vel rubore deformes. Similiter examinabatur a sacerdote, vt patet in litera Leuitici vbi etiam plane agitur de mundatione leprosi. De viro quoque spermatico & muliere patiente fluxum sanguinis ex morbo.

De purificatione Emorroissæ & menstruatæ. Cap. XXXVI.

EAdem enim lex erat immunditiæ & purificationis vtriusque, scilicet spermatici & Emorroissæ. Similiter eiusdem immunditiæ menstruata mulier erat: non tamen purificabatur solenniter, sed ipsam cum vestibus ablui sufficiebat, morbidæ namque immunditiæ pro peccato solent accidere, & ideo pro eis, & pro peccato offerebatur salutare: non autem pro menstruo, quoniam est naturale. Sciendum vero quòd in Leuitico 15. accedenti ad menstruatam, purificatio 7. dierum conceditur, quod de ignoranter accedente intelligendum est. In eodem autem 20. vterque perimendus dicitur, quod de illis, qui faciunt ex industria dictum est, nec mirum tales immundos reputari a lege, cum etiam legitime cognoscentem vxorem propriam, voluerit domus vestem & totum corpus abluere, & vsque ad vesperam immundum permanere: si autem propter corruptionem fœtus, secundum Hierony. prohibetur accessus ad menstruatam, cur non magis ad leprosam, sed menstruata cito curatur, & non leprosa: ideoque propter fidem matrimonij leprosæ reddendum est debitum, non tamen simpliciter petendum. Porro sicut lex quosdam cibos immundos reputari fecit: vt in Iudæis vitium gulæ coercet, sic etiam non absurdum videri potest, quod a quodam Hebræo audiui, quasdam domos eorum lepræ condemnari vt eorum superbiam in ædificijs reprimeret. Cum enim quis domum pulchram, & vltra modum curiosam ædificasset, dominus illam plagam, quæ lepra dicitur in ea immittebat: ita quòd eam dirui oportebat. Item quoque potest æstimari de lepra vestis, & etiam carnis: nam quidam superbiebant de preciositate vestis, quidam de pulchritudine corporis: horum omnium discretionem oportebat (vt dictum est) habere sacerdotem sanctuarium ingredientem.

De Vitula rufa & Hyrco apompeio. Cap. XXXVII.

POst hæc itaque subiungitur de ingressu Pontificis in Sanctasanctorum semel in anno tantum, scilicet decima die Septembris, cum sanguine animalium, idest vitule rufe & Hyrci, qui cum Hyrco apompeio segregatus, cedebat in sortem domini, cuius etiam sanguinis aspersione fiebat expiatio altarium & totius tabernaculi. De corporibus autem eorundem animalium combustis & in cinerem redactis fiebat aqua aspersionis, a qua per totum annum purificabantur immundi: vnde certe mirandum est, cum hic cinis ad purificandum immundos fieret, & etiam hoc sacramentum quasi sanctissimum dominus religionem victime appellet, cur illi qui eum tractabant omnes immundi erant, scilicet & ille, qui corpora ipsa efferens comburebat, & alius qui illo redeunte remanens ad ignem vsque ad cinerem omnia consumi faciebat, tertius quoque qui cineres reseruandos ad aquam aspersionis colligebat, quartus etiā qui immundum purificabat: quilibet istorum,

rum, non nisi lotus intrabat castra, & immundus erat vsque ad vesperam: forsitan in signum, quòd illi, qui purificant alios, vt prædicatores, & confessores: multos inde contrahunt neuos, & vnde alij purgantur, ipsi vtcumque maculantur: ille quoque qui caprum emissarium dimiserat in desertum, similiter immundus erat: sed huius ratio facilis est, quia scilicet populi peccata secum Hyrcus ferebat, scilicet capiti suo imprecata, & vt tradunt quidam chartæ inscripta, mittebatur autem in desertum non rediturus, & ideo dictus est græce apompeius & emissarius: & hoc per hominem ad ipsum paratum. Tradunt enim Hebræi quosdam paruulos tribualiter ad hoc parari, medicinaliter eis splene subtracto, vt expeditiores essent. Qui scilicet Hyrcus si forte rediret, non erant Iudæi a peccatis purgati: si vero non redibat, purificati erant a peccatis. s. illius anni, quæ per fragilitatem vel ignorantiam contraxerant.

De commixtionibus illicitis. *Cap.* XXXVIII.

TRadidit etiam filijs Israel multitudinem præceptorum recapitulando prædicta, & superaddendo noua. Inter quæ prohibuit ne homo domesticam suæ carnis accederet. In primorũ quidem parentum cõiugio propter hominum raritatem, solum duas personas exclusit dominus a coniugio dicens: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, idest nec filius matri, nec patri filia copulabitur: sub lege vero plures excepit, quæ sunt fere 12. mater, nouerca, soror, neptis, amita, matertera, vxor patrui, nurus, vxor fratris: sed hoc determinationem recepit. Intelligendum est enim de fratre mortuo, qui filios reliquit, vel etiam de viuo, qui vxorem suam repudiauit priuigna, filia priuigni vel priuignæ, soror vxoris, sub gratia plurime excluduntur, vbi continentia locum habet. Coitũ quoque cum masculo & iumento sub interminatione mortis prohibuit, diligi amicum sicut seipsum præcepit, vbi 70. proximum ponunt, nec agrum seri diuerso semine, nec iumenta diuersi generis coire, nec veste ex duobus textu indui, nec comam in rotundum tonderi: quibus & similibus ad literam intelligendum est secundum ritum gentium, & maxime Aegyptiorum cum quibus habitauerant: nam Dauid mulam legitur habuisse, sed Aegyptus omnigena venerans monstra Deorum. In honore diuersorũ Deorum, quos putabat talibus præesse, diuersa semina in agro, diuersas materias in veste sociebat, diuersos etiam cincinnos capitis diuersis Dijs sacrabat: vnde & in principio horum præceptorum dixit dominus: Iuxta consuetudinem terræ Aegypti in qua habitastis non fa. &c.

De præputijs arborum auferendis & de panibus ac sanctimonia sacerdotum & de talione. *Cap.* XXXIX.

ADdidit etiam cum intrarent terram promissionis, vt auferrent præputia arborum, quas plantarent, & videtur velle, quòd fructus primorum trium anno. rum immundus esset, & abijciendus fructus quarti anni sanctus domino, & communis pauperibus, sed in quinto anno & deinceps domini sui essent & esibiles. Ad euidentiam quoque eorum, quæ hic in Leuitico traduntur: sciendum est sacerdotes panum habuisse tria genera. Panes sacerdotales, Leuiticos, laicos. Sacerdotales erant panes propositionis, qui de publico sumptu fiebant, quos non licebat edere, nisi solis sacerdotibus, panes Leuitici qui offertorij quibus soli de genere Leui vescebantur, etiam qui propter maculam non poterant ministrare, & filiafamilias, sed non vxorata vel vidua repudiata, nisi necessitate rediret ad domum patris, vt esset quasi filiafamilias. His nõ aduescebantur aduena, inquilinus, mercenarius, sacerdotis verna tantum vel emptitius ipsius vesci poterat. Laici communes, quibus quicũque poterat vesci. De sanctimonia quoque sacerdotum agens dominus, prohibuit ne contaminarentur in mortibus ciuiũ suorum, nisi tantum super patre & matre filio & filia, fratre & sorore virgine, ne scilicet lauarent eos vel sepelirent. Pontificem vero ad nullum omnino mortuum voluit ingredi: vnde & dominus Papa nullis exequijs interesse dicitur, præcepit etiam dominus hominem lapidari pro culpa blasphemiæ, subintulit quoque de talione, quæ non erat in iniurijs rerum, sed in læsione corporũ, quia furta restituebātur in duplum vel quadruplum. Determinabaturque talio per necessitatem vt lędens virum mulier in virilibus, puniebatur manu, quia virilia non habet, vir lędens prægnantem & abortiuum faceret nondum animatũ mulctabatur pecunia. Quod vero iniuriatus sine iudice posset vlcisci: forte inde videri potest, ꝙ ad ciuitatem refugij fugiebat homicida non volens vt interficeretur a proximis occisi.

De sabbatismo anni septimi & quinquagesimi, idest iubilei & decimatione animalium. *Cap.* XL.

ADdidit quoque de sabbatismo septimi anni in quo nullum debitum repetere licebat, serui egrediebantur liberi, agri quidam colebantur & seminabantur, sed non colligebantur a diuitibus, sed pauperibus dimittebantur, & quod pauperibus remanebat feris relinquebatur. Addidit etiã dominus de obseruatione iubilei qui septimanam hebdomadarum annorum sequebatur: ad cuius præseruationem septem annis præcedentibus, vt tradunt quidam in singulis neomenijs clangebant tubis, & septem diebus continuis ante ipsum solennizabant clangentes tubis. In hoc anno omnes distractiones rerum ad pristinos redibant possessores, præter domos, quæ erant in vrbibus muratis. Quas tamen primo anno venditionis venditori redimere licebat, exceptis domibus Leuitarum, quæ in quocunque essent loco in anno iubileo redibant. Eodem anno requiescebat terra, eodem anno serui liberi dimittebantur: alienigenas tamen voluit seruos in perpetuum possideri. Talium præceptorum obseruatoribus, promisit dominus benedictiones suas, dicens: Dabo vobis pluuias &c. vbi 30. clausulæ promissionum inueniuntur: transgressoribus vero longe plures ingeminat maledictiones. In decimatione animalium, quod decimum veniebat vel nascendo vel numerando sanctificabatur domino, nec licebat immutari in melius vel deterius: similiter animal quod vouebatur domino non licebat immutari, si quis quod vouerat immutaret, & votum & mutatum erat domini, sed distinguendum est aliquando enim sic ex voto aliquid sanctificabatur domino, quòd anathematizabatur, illud non poterat vendi a sacerdotibus vel alienari, quandoque non sic obligabantur votiua, sed poterant a sacerdotibus vendi determinato precio, secundum vtilitatem, quæ ex his poterat prouenire siue esset animal, siue esset fundus, qui tamen votum dederat, si volebat illud emere supra æstimationem, pro quo alij daretur, adderet eius quintam partem. Quod ideo statutum est, ne qui vouerat ad recipiendum, quod vouerat aspiraret, quasi pœnitentia ductus, ne digniorem etiam se alijs putaret in emptione eiusdem rei, quia eam dederat.

De numeratione populi bellatorum & excubijs tabernaculi. *Cap.* XLI.

MOyses prædictam constitutionem legum dum sub Sina moraretur, a Deo cognouit, & Hebræis scriptam tradidit. Cumque circa legislationem hoc sufficere putaret, ad exercitij militaris iura conuersus est, & numerauit populum, capita scilicet pugnare volentium. Itaque Moyses & Aaron & 12. principes tribuum ex præcepto domini anno 2. mense 2. die prima mensis numerauerunt viros, præter tribum Leui. a. 20. anno & supra, vsque ad 50. fuerũt autem in summa sexcenta tria milia quingenti quinquaginta: præcepit etiam dominus vt semper poneretur tabernaculum in medio castrorum, & filij Israel per gyrum excubarent per turmas, ternæ tribus per quatuor partes tabernaculi: ita tamen remoti, vt maximas in medio plateas haberent. Eratque ordinatus quasi fori rerum venalium, singulis in ordine constitutis. Opifices etiam artium in stationibus suis erant, ita vt vrbi competenter ædificate castra eorum simillima viderentur. Iudas itaque Isachar & Zabulon castrametabantur ad orientem, Ruben, Symeon, & Gad, ad meridiem, Effraim, Beniamin, & Manasses: ad occidentem, Dan, Aser, & Neptalim, ad Aquilonem. Inter tabernaculum vero & castra excubabant Leuitæ in tabernaculis suis propinquiores tabernaculo, quam castris, et excubabant similiter per quatuor plagas, Moyses & Aaron cum suis ad orienté, reliqui ab his Chaatitæ ad meridiem, sub custodia Eleazar filij Aaron, Gersonitæ ad occidentem, Meraritę ad Septentrionem, & erant vtrique sub custodia Ithamar.

De separatione Leuitarum & numero ac ministerio eorum. *Cap.* XLII.

SEparauit sibi dominus tribum Leui pro primogenitis iumentorum, quasi commutationem faciens cum populo: primogenita enim omnia specialiter tũc erant sua, quia cum occideret primogenita Aegypti, pepercit primogenitis eorum reseruans ea sibi. Deinceps tamen propter idipsum omnia primogenita eorum sibi sanctificauit in perpetuum. Pro his ergo primogenitis quæ tũc habebant, tulit sibi tribum Leui, & populus primogenita illa habuit pro Leuitis & iumentis eorum, & ne duodenarius numerus tribuum minueretur, tribum Manasse quasi pro Leuitis instituit: Effraim vero pro Ioseph, ne autem maior videretur numerus Leuitarum quam primogenitorum, & ita iniqua esset commutatio, ait dominus ad Moysen, numera filios Leui, masculos ab vno mése & supra, & cum numerati essent inuenti sunt 22. milia. Nota tamen, quia si diligenter attendas in lib. numeri, numerum eorum per familias inuenies 22. milia & trecentos, dicit Hebræus quia trecenti in eis erant primogeniti, & ita iam erant domini. Iterum ait dominus ad Moysen, numera masculos a mense vno & supra, & inuenti sunt 22. milia 273. Tulit autem Moyses in precio ducentorum septuaginta trium, qui superant per singula capita, quinque

quinque ſiclos ad menſuram ſanctuarij, & dedit eos Aaron & filijs ſuis iuxta verbum domini. Itemque ait dominus ad Moy. numera Leuitas a.30. anno vſque ad quinquageſimum, vt ſeruiant mihi in duobus, id eſt in tabernaculo portando, & collocando. Et cum numerati eſſent inuenti ſunt 8. milia quingenti octoginta 70. tamen dicunt a.25. anno, quem numerum in ordinatione ſacerdotum nos obſeruamus. Iſti deferebant tabernaculum. primo intrabant ſacerdotes & inuoluebant omnia interiora. Tunc intrantes Chaathitæ proprijs humeris hæc inuoluta deferebant. Gerſonitæ vt breuiter dicamus deponentes tectum tabernaculi, mollia ferebant in curribus, Meraritæ dura, vnde verſus: Interiora Chaath Merari durißima, mollia Gerſon. Emeriti Leuitæ non ſeruiebant ſic in opere, ſed poſito tabernaculo ſedebant cuſtodes. Tunc præcepit dominus per manus ſacerdotum a caſtris leproſos eijci, ſemi neque fluentes & factum eſt ita.

De reſtitutione rei alienæ & iudicio Zelotipiæ & Leuitarum conſecratione. Cap. XLIII.

ADdidit quoque de redditione rei alienæ, ſed alienę rei poſſeſſio fiebat aliquando ex induſtria, furto, vel rapina, aliquando per negligentiam, aliquando ignoranter. De re ſublata ſcienter in Exod. dicitur ꝙ reſtituatur in quadruplum ſi perierat res. Quod ſi extabat in duplum, ſi ibi legis 5. boues pro vno, alia eſt tranſlatio. Et ꝙ in quadruplū verius dicatur ex verbis Zachei probatur. De ſublatis per ignorātiam dicitur hoc, ꝙ reddatur caput, & quinta pars deſuper. Si vero non eſſet qui reciperet, redderetur domino & eſſet ſacerdotis. Pro peccato vero furti, vel negligentiæ, fiebat aliqua oblatio ſecundum quantitatem rei. Ioſephus vero dicit aurum & argentum reddi in duplum iumenta in quadruplum, ſolū bouem in quintuplum. Addidit quoque dominus de iudicio zelotipiæ per aquas, quæ dicebantur ſanctæ, propter nomen domini dilutum in eis, maledictæ propter maledicta congeſta, & amariſſimę propter effectum qui quandoque ſequebatur: hæc autem lex introducta fuit ad duritiem cordis eorum, ſicut permiſſus eſt libellus repudij, quia prompti erant ad effundendum ſanguinem. Addidit etiam de ſanctimonia Nazareorum & de benedictione ſacerdotali ſuper populum. Leuitę quoq; iubente domino, ſanctificati ſunt, raſis omnibus pilis carnis ſuæ vbi non includuntur capilli: exinde habuerunt in vſus ſuos, quæ domini erant, de decimis enim viuebant, & his contenti erant: ſacerdotum vero erant ſacrificia, primitiæ, primogenita, vota. Quibus omnibus veſcebantur cum domo ſua: mundi tamen præter oblata pro peccato, quia ſacerdotes ſoli peccata populi comedebant. Decimam decimarum ſuarum dabant Leuitæ ſummo ſacerdoti, de melioribus dabant. Ideoque ſortem non habuerunt in terra quod melius eis ceſſerat. Tunc enim tantum duodecimam partem bonorum terræ haberent, modo decimam habebant & ſine labore.

De tubis argenteis ad conuocandum populum & de receſſu Iſrael a monte Synai. Cap. XLIIII.

NVmerato populo & oblatis Leuitis, præcepit dominus fieri duas tubas argenteas, non fuſiles, ſed ductiles quas habebāt in quatuor vſus. ſ. ad conuocandum multitudinem, ad mouenda caſtra, ad bella, ad feſta, & erat diuerſitas in clangendo, nā ad conuocandum omnem populum clangebant vtraque tuba ſimul ſimpliciter, & vno impulſu et ſine interruptione, ad conuocandum ſolos principes ſemel clangebantur. i. vna tuba tantum. Similiter ſi quando principes volebant conuocare populum ſuum, quilibet in eccleſia ſua clangebat, & ſemel & in vno impulſu, vt dicit Ioſephus. Ad mouendum autem caſtra non ſimpliciter, ſed conſciſe & prolixius clangebant. In primo ſonitu mouebant, qui erant ad orientem. In ſecundo, qui & Meridiem. In tertio qui ad Aquilonem. In quarto qui ad occidentem, modus clangendi in bellis, & in feſtis non diſtinguitur in lib. numeri. Clangebant autem ſacerdotes, anno ſecundo menſe ſecundo. Vigeſimo die menſis eleuata eſt nubes de tabernaculo fęderis, & profecti ſunt de monte domini via trium dierum, quia præceſſit eos nubes, nec quieuit per tres dies & noctes: vnde ſtatim murmurauerunt pro labore itineris, ſed legitur Exod. 19. ꝙ ipſi venerunt ad montem Synai, prima die Iunij, & per tres dies ſanctificati. i. quarta legem acceperunt, quæ fuit quinquageſima dies ab exitu de Aegypto, ſecundum Aug. & Hiero. & eadem die reuoluto anno, qua receperunt legem, receſſerunt a monte, vt dicit glo. ſuper Exod. quod etiam innuit hic Hieronymus in glo. dicens, ꝙ fuerunt ad montem per annum & quatuor dies, ergo receſſerunt quarta die tertij menſis, quia eadem die receperunt legem, non ergo 20. die ſecundi menſis, ad huius quæſtionis euidentiam nota, ꝙ annus quadrupliciter accipitur. Eſt. n. annos naturalis, vſualis, legitimus, emergens. Annus naturalis eſt ſpacium, quo ſol ſemel peragrat circulum ſuum, hic annus quolibet die & qualibet hora poteſt incipere. Vſualis incipit a kl. Ianuarij & terminatur in eiſdem: hunc habent Iudæi communem nobiſcum in contractibus & negocijs agendis. Annus legitimus eſt, quē obſeruant Iudæi in legitimis & feſtiuitatibus ſuis: & incipit a prima die lunationis Aprilis & terminatur ad eandem. Annus emergens incipit a Phaſe & terminatur ad aliud Phaſe. Iudæi. n. in memoriam liberationis ſuæ ceperunt numerare annos ſuos ab exitu de Aegypto, ſicut Græci a prima Olympiade, Romani ab vrbe condita, Chriſtiani ab incarnatione dn̄i. Dicimus ergo, ꝙ anno ſecundo legitimo menſe tertio. i. Iunio quarta die menſis, receperūt legem, & eadem die anno reuoluto, receſſerunt a mōte, quæ. ſ. dies erat 20. dies ſecundi menſis anni emergentis, quod patet a Phaſe enim vſq; ad aliud Phaſe tranſierat annus vnus emergens, & de ſecundo anno 50. dies. ſ. 16. de Aprili, & 30. a Maio, & 4. de Iunio: ideo in ſecundo anno iam tranſierat vnus menſis 30. dierum, & ſecundus iā fecerat 20. & ita patet ꝙ receſſerunt 20. die ſecundi menſis ſecundi anni, ſicut hic dicitur, & nihilominus quarta die tertij menſis ſecundi anni, ſm̄ aliam computationem, quia eadē eſt dies 4. tertij menſis ſecundi anni legitimi, & 22. menſis anni emergentis, & ſic nulla eſt contrarietas. Et nota, ꝙ non fuerunt ad montem per annum naturalem integrum, ſed defuerūt 7. dies. Annus enim ſolaris 11. diebus ſuperat annum legitimum.

De murmure populi & proſtratione eorum in deſerto, & de ſecundi populi numero. Cap. XLV.

IGITVR anno ſecundo, vt dictum eſt, ab egreſſu de Egypto 20. die ſecundi menſis moti ſunt de monte Synai, vt irent in terrā promiſſionis, ſed quia murmurantes & tentantes Dominum multotiens ipſum contra ſe exacerbauerunt, ac terræ ſibi promiſſę detraxerunt. iuxta numerum dierum, quibus. 12. exploratores eandē terram conſiderauerunt. Quadraginta annis impediti per deſertū circuierunt, donec omnes, qui ſigna domini viderant in Ægypto. a. 20. annis & ſupra præter Caleph & Ioſuē, qui pro parte domini ſteterant, mortui ſunt: neque enim terram illam etiam ipſe Moyſes totius populi dux, & Aaron ſummus Pontifex intrauerunt, quoniam & ipſi ad aquas contradictionis murmurante populo, turbati diffidenter egerūt. Interim ergo tam in ſepulchris concupiſcentiæ quàm in ſeditione Choræ, multa millia Iudæorum perierunt: propter conſecrationem quoque Belphegor ob amorem mulierū, per quas a Madianitis cōſilio Balaam ſeductus eſt populus. 24. milia ex eis proſtrati ſunt: poſt hoc igitur numeratus eſt iterum populus a 20. annis & ſupra, & inuenti ſunt ſexingēta milia & mille. 700. & 30. inter quos nullus eorū fuit qui numerati fuerant a Moyſe & Aaron præter Ioſue & Caleph. Leuitæ numerati ſunt ſub vno menſe & ſupra, & inuenti ſunt maſculini generis 23. milia. Tunc igitur locutus eſt dominus Moyſi de diuiſione terræ promiſſionis, & de iure hæreditario ſucceſſionis, quis videlicet cui in hæreditate ſuccederet, de ſubſtitutione quoque Ioſue, qui populum introduceret eique terram ſorte diuideret.

De libaminibus & iugi ſacrificio. Cap. XLVI.

PRECEPIT quoque dominus Moyſi de iugi ſacrificio & de ſacrificijs legalium: ſed quia non offerebatur hoſtia ſine libamētis ſuis: etiam de his breuiter præmittendum eſt. Libamen vel libamentum erat ſimilia oleo conglutinata, & vinum, quæ cum hoſtia adolebantur, vt quaſi panis & vinum & caro domini offerentur. Cuique vero hoſtiæ proprium libamē determinatum erat pro Agno ſimile decima pars Ephi: vini quarta pars Hin. Erant enim Ephi & Chorus menſuræ aridorum, & Hin & bathus liquidorū: pro vitulo de ſimila tres decimæ: de vino media pars Hin. Eadem erant libamenta Hyrci, ſi quandoque legas pro agno de ſimila decimam decimæ intelligendum eſt de conſueta decima decimandi quaſi decimam decimationem. Iuge ſacrificium vel indeſinēs, quotidie fiebat de ſumpto publico, mane offerebatur Agnus anniculus in holocauſtum cum ſuis libamentis, vt tota die cremaretur in odorem ſuauē domino, quo impoſito ſuper altare Sacerdos cum prunis & thimiamate lotus intrabat tabernaculum, pondebatque prunas cum thimiamate ſuper altare incenſi, & hæc vocabatur cōſummatio ſacrificij. Tunc etiam quatuor de ſeptem lucernis mortificabat, in veſpere ſimiliter ponebatur alius Agnus in eundē modum, & intrans cum thimiamate Sacerdos accendebat omnes lucernas & ſic tota nocte erat ſuauis odor in altari domino, veſpertinum tamen ſacrificium melius erat, & pinguius matutino, quia ſępe in diē preter illud plura imponebantur, & ideo dicebatur illud gratius domino, quia pinguius & nos dicimus gratius, quia mortē domini factam in veſpere figurabat, in hunc modum Eccleſia mane & veſpere offert laudes domino & completorium vel potius in prima & completorio offert confeſſionem, quia ſacrificium noſtrū Deo eſt ſpiritus contritus.

De ſabbato, & Neomenia, & Phaſe, & Penthecoſte. Cap. XLVII.

POST legem ſacrificiorum & oblationum addidit Dominus de ſolemnitatibus, in quibus offeruntur. Et nota, quòd ſeptem erant

erát legales solemnitates, scilicet Sabbatum Neomenia: Phase, Péthecostes, festum clangoris, festum propiciationis, Scenophegias. Sabbatum dicebatur spiritualiter festum Domini, quia in eo requieuerat Deus ab operibus suis. Et inde etiam priuilegiatū erat in duobus, scilicet in hoc, quòd in eo non licebat cibum parare nec vltra mille passus ire: hac die præter iuge sacrificium, offerebantur duo agni immaculati in holocaustum cum libamentis suis. Neomenia dicitur a neos quod est nouum, & mene luna, quasi innouatio lunæ hic erat prima dies mensis.i. lunationis quem vocabant diem kalendarum, & erat apud eos ferialis: in hoc offerebant duos vitulos, arietem vnum, agnos anniculos septem, cum libamentis suis, Hyrcum vnum pro peccati declinatione, omnia in holocaustū. Phase.i. trāsitus dicebatur nox illa, in qua immolabatur agnus 14. die mensis ad vesperum, in die sequenti inchoabat festum azimorum, quod protelabatur septem diebus, quarum prima & vltima solennis erat ab omni opere seruili. Post primam autem dié.s. 16. luna, tollebant spicas recentes & torrebant igni, & grana manibus fricata offerebant domino assarium vnum, cuius pugillum vnum adolebat sacerdos super altare, reliquum erat eius. Penthecostes erat quinquagesimus dies a prima die azimorum, qui celebratur in memoriam legis datæ, die a Phase. Dicebatur etiam festū hebdomadarum, quia supputatis septem hebdomadis a prima die azimorum celebrabatur. Dicebatur etiam festum primitiuorum, quia tunc offerebantur duo panes duorum assariorum, de nouis frugibus. Erat autem & hoc festum septem dierum, sicut & festum azimorum, & singulis diebus offerebantur eedem hostiæ, quæ & in Neomenia.

De festis Septembris. *Cap. XLVIII.*

FEstum clangoris siue tubarum fiebat prima die Septembris in memoriam liberationis Isaac, qui eo die liberatus est, ariete pro ipso immolato. Hac die duplex erat festum.s. Neomenie & tubarum, vnde Psal. Buccinate in Neomenia tuba: hac auté die præter iuge sacrificium & hostias Neomenie offerebatur in holocaustum vitulus vnus, aries vnus, agni anniculi septem, hyrcus vnus pro peccato cum libamentis suis. Festum propitiationis fiebat decima die Septembris, quia in ea retulit Moysen filijs Israel dominū placatum super offensa vituli. Eadem die ieiunabant homines & iumenta, & etiam pueri septennes, vsque ad vesperam, pro memoria mortuorum. Et inde dies afflictionis dicebatur, & etiam dies expiationis, quia tunc expiabatur tabernaculum, & altare sanguine vitulæ rufæ, & fiebat cinis ad expiationem immundorum. Ipsi etiam filij Israel ipsa die expiabantur per missionem hyrci apompei. Oblatio autem huius diei erat vitulus vnus, aries vnus, agni anniculi septem, hyrcus vnus cum libamentis suis pro peccato. Scenophegia.i. fixio tabernaculorū celebrabatur quindecima die eiusdem mensis, sic dicta, quia tunc septem dies habitabant in tabernaculis in memoriam 40 annorum quibus sub tabernaculis fuerant in deserto, horum 7. dierum, quibus protelabatur solennitas prima & vltima solennes erant, octauus etiam dies solennis erat, in quo faciebant collectam forte in vsus pauperum, vel alio communes vsus. Fiebat etiam oblatio magna in hoc festo, vt post dicetur. Et nota, ꝙ ille tres solennitates hebdomadales præcipuę dicebantur, & sabbatum quod intercidebat, dicebatur magnum sabbatū, vel sabbatum sabbatorum, alias auté solennitates addiderunt Hebræi propter varios euentus, vt Encennia & Phurim.i. festum Hester, sed non dicuntur legales quia non in lege institute.

De votis mulierum, & vrbibus Leuitarum, & matrimonio contribulum. *Cap. XLIX.*

PRæcepit etiā dominus vt Leuitæ in omnibus tribubus dispersi haberent 48. ciuitates ad habitandum, & a muris forinsecus per circūitum terram mille passuum obtinerent, in qua essent suburbana ad alenda pecora. Ex his 48. ciuitatibus, sex erant refugij.s. tres vltra Iordanem, & tres citra, filiabus Salphaat, ipso mortuo sine filijs, iubente domino cessit hæreditas. Quarum etiam occasione data est lex generalis, vt si quis moreretur sine filijs, filia succederet patri in hereditate. Si autem nec filiam haberet, frater vel patruus, vel cognatus. Iterum autem ne in iubileo cōfunderentur sortes, si filiæ succedentes patri in hæreditate nuberent alterius tribus hominibus, quia hæreditas earundem ad aliam domum perpetuo trāsferretur: ideo earundem occasione alia lex a domino per Moysem promulgatur.s. vt omnes viri ducerent vxores de tribu & cognatione sua, vt hæreditas in familijs permaneret: hoc autem intelligendum est tantum de illis mulieribus, quę locum primogenitorum tenebant.i. quæ patri in hæreditate succedebant. Alijs.n. mulieribus licebat contrahere cum viris alterius tribus: vnde patet ꝙ beata Virgo cum esset primogenita & hæres paternæ hæreditatis erat de tribu Iuda, de hac enim tribu erat vir eius Ioseph.

De recapitulatione legis. *Cap. L.*

DEnique Moyses anno 40. ab ingressu de Aegypto, videns dié mortis imminere oém populum ad Iordanem conuocauit: ibiq; Deuteronomium condidit, quod latinę dr̄ secunda lex, non quia sit alia a p. edicta, sed eadem secunda repetita. In hoc.n. libro materia trium præcedétium librorum breuiter iteratur. Quędā.n. superius prætermissa hic superadduntur. Fit aūt hæc legis iteratio triplici de causa. Primo vt nouæ legis typus præhabitus commendetur: in hoc.n. ꝙ liber iste multa in breui recolligit, & quędam ét superius prætermissa superaddit. Euangelium præfigurat, ꝙ imperfecta legis supplet. Secundo vt vtilitas prædictorum inculcetur. Qđ enim vtile est, sæpe dicere non debet esse pigrum, nec audire molestum. Tertio vt duritia Iudæorum condemnetur, qui totiés dicta non intellexerunt, nec custodierūt. Vnde & ipsum Deuteronomiū iussit Moyses reponi in arca fœderis, vt esset ibi in testimonium cōtra eos. Et nota, ꝙ in hoc libro tria principaliter iterantur.s. præcepta & ceremoniæ ad commendationem memoriæ, & ipsorū cōfirmationem, beneficia Dei ad roborandum in eis eius dilectionem, flagella quæ sustinuerunt ad incutiendum timorem, vt quos amor non prouocabat ad bonum, salutem timor a malo reuocaret. Inter hæc igitur addidit de iudicibus per singulas vrbes instituendis, & de appellatione ad summum Pontificem, & de timidis & solicitis ab exercitu remouendis, de Chananeis in fędere deuitandis ac penitus extirpandis, & quibusdam ab ingressu ecclesię coercendis, de plagis intra quadragenarium numerum cohibendis, de suscitatione quoq; seminis defuncti, & de libello repudij, repudium quidem promissio fuit, quia Iudæi proni erant ad vxoricidiū, & ideo s̄m glo. ad duritiem cordis eorum, scripsit eis hanc legem, malens indulgere dissidium, q̄ committi homicidium. Dare aūt libellum in repudiatione præceptum fuit, vnde nō dicit, qui voluerit dimittat & det ei libellum, sed si quis dimiserit, det ei libellum, vir quidem in hoc libello scribebat, ꝙ nunq̄ conueniebat cum vxore, & causam pp̄ q̄ ei displicebat & tradebat ei libellum hunc, vt coram sacerdotibus legeretur, & postq̄ iurauerat vir verū esse, quod scripserat, permittebatur vtriq; copulari alij, ita inquam ei displicebat, & tradebat ei libellum hūc, vt coram sacerdotibus legeretur, & postq̄ iurauerat vir verum esse quod scripserat, permittebatur vtriq; copulari alij, ita inquā permittebatur, quia nulla lege puniebatur, vnde permissio erat comparatiua, non absoluta & potius humana q̄ diuina. Vnde Moyses inquit ad duritiem cordis vestri permisit &c. Iudæi s̄m Aug. prudenti consilio dicunt hoc esse statutum.s. vt in repudiatione daretur libellus repudij, quia quando veniebat causa coram iudicibus & sapientibus, ipsi nitebantur reformare pacem inter virum et mulierem. Si autem nullo modo poterant tunc permittebant diuortium propter maius malum vitandum secundum quod dictum est.

De tertia decimatione. *Cap. LI.*

ADdidit etiam de illis decimis, quæ fiebāt tertio anno. Tres.n. fiebant decimationes prima & secunda singulis annis, tertia tertio anno primæ decimæ Leuitarum erant, quas ipsi decimabāt sacerdotibus, vt habetur in numeri 18. & non solum Leuitarū qui erant in Hierusalem, sed ét aliorum vbicunq; essent, secundæ semper asserebantur in Hierusalem ter in anno, & comedebant inde offerentes, & familiæ eorum & Leuitæ in pastoforijs quæ erant in atrio tabernaculi, vt habetur in Deuteronomio. In 3. autem anno duabus primis decimis sublatis fiebat tertia decimatio, itaq; in anno illo fiebat triplex decimatio.s. duæ prædictæ quæ fiebant singulis annis, & insuper hæc tertia, quæ tm̄ tertio anno, hæ aūt tertiæ decimæ non ferebantur sicut nec primæ in Hierusalem, sed dabantur pauperibus per singulas ciuitates. De his habetur in Deuteronomio 16. verūtamen remotis longe a templo, quia non poterant illuc venire singulis annis indulgebatur tm̄ venire tertio anno. Hi sicut alij separabant singulis annis, decimas primas, & dabant Leuitis, qui habitabant cum eis, separabant & secundas, & has quia remoti erant apud se reseruabant primo & secundo anno. Tertio aūt anno, quo ipsi veniebant in Hierusalem, separabant tres decimas, & primam quidem dabant Leuitis, tertiam tertio anno collectam dabant pauperibus, secundam autem tribus annis collectam tertio anno ferebant in Hierusalem, & inde fiebant expensæ & oblationes.

De benedictionibus populi & morte Moysi. *Cap. LII.*

FInita recapitulatione legis proposuit Moyses benedictiones obseruatoribus: maledictiones vero transgressoribus. Deinde hortatur eos, vt si forte contingeret eos legé transgredi, & ob hoc in manus hostium tradi, & captiuari ne desperent, sed conuersi ad dñm agant pœnitentiam, & ostendit beneficia, quæ ex pœnitentia consecuturi sunt, & sunt quatuor in summa.s. reductio in terrā promissionis, circuncisio cordis, rerum abundantia, cordis lætitia. Post hæc aūt tradidit Deuteronomium Leuitis vt reponerēt illud in arca domini, & esset ibi contra transgressores in testimonium, & vt semper in 7. repromissionis anno legeretur a summo sacerdote, & in edito loco vniuersis vtriusque sexus audientibus in die Scenophegię. Moriturus quoq; Moyses ad instar Iacob patriarchæ, popu-

populum quem a Deo regendum susceperat & benedixit, ubi tñ Symeon inter ceteras tribus benedici non meruit, quia nec a patre benedictus est, sed maledictus pro Sichimitis, quos in dolo occidit. Leui vero quis eiusdem sceleris particeps fuerit, benedictioné tñ a Moyse suscepit, forte quia per Symeõ ad hoc inductus, nõ adeo grauiter peccauit, vel potius quia scelus illud postea redemit, dum zelo Dei accensus, idolatras.i.vituli adoratores interfecit. Tãdem vero Moyses iuxta præceptum domini ascendens in monté Abarim, & inde in mõtem Nebo vsque ad verticem ipsius, qui dicitur Phasga, & inde cõtéplatus terrã, & mortuus est, cum esset annorũ 120.& non cognouit homo sepulchrum eius, ꝙ ideo diuinitus factum Iudæi autumnant, ne ipsum mortuum Iudæi pro Deo colerent, quia proni erant ad idolatriam. Hieronymus super Amos videtur velle ꝙ Moyses ad instar Enoch & Heliæ diuinitus in cœlũ raptus sit, sic.n.dicit: Edificat inquit in cœlo ascensioné suam, ascẽdit cum Enoch, ascendit cum Helia, ascendit cum Moyse, cuius sepulturæ locum (quia in cœlum ascenderat) inuenire non potuit. Octogenarius (vt supra dictum est) Moyses ducatum populi suscepit, & annis 40. populum rexit, itaque Pentatheucus duorum milium 493. annorum historiam comprehendit.

De ortu regni Cretensium. Cap. LIII.

Helinandus 20.libro. Moysi temporibus in Creta regnauit Abderas, qui & vrbem condidit, puto autem ꝙ vrbem sui nominis, quæ & abdera dicitur, de qua fuit Demetrius Abderides. De Cretensibus autem sic loquitur Iustinus. Curetes saltus Cartesiorum incoluere, in quibus dicitur Tytanas aduersus Deos pugnasse, horum Rex vetustissimus Gargoris, colligendi mellis vsum primus inuenit, huius filia incestu cum filium procreasset, pater pudore flagitij eum iussit exponi, post dies cum ad corpus expositi missum esset, inuentus est varios ferarum lacte nutritus postmodum hunc domi relatum, in callem angustum proijci iussit, per quem armenta commeare consueuerant. Cumq; ét ibi ab armentis non tãgeretur, sed aleretur, canibus eum proijci iussit, multo ieiunio ad eius esum incitatis, post hæc ét Suibus, a quibus cum aleretur, in oceanum demergi iussus est, vbi iactus ab æstu, in littore sanus exponitur, & ibi a cerua quadam est nutritus. Inde eximia velocitas puero fuit, & inter ceruorum greges diu peragrauit, ad vltimum laqueo captus, regi dono datus est, quem recognoscens & miserãs, successorem sibi constituit nomen illi impositum est Anuidis, qui rex factus, leges populo suo adinuenit, boues primo aratro domari, & frumenta sulco quærere docuit, ab hoc & seruilia ministerio populo interdicta, & plebs in 7.vrbes diuisa, quo mortuo regnum per multa secula a successoribus possessum est. Eusebius in chronicis. Anno Moysi 35. Cecrops regnabat in Attica, a quo vsque ad Troyæ captiuitatem fuerunt anni 375.

De ortu regni Atheniensium. Cap. LIIII.

Extunc ergo.s.post annum prænotatum regni Atheniensiũ annotatur principium, in quo Cecrope regnante, primum in arce oliua nata est, & ex mineruæ nomine, quæ Græce Athena dicitur, Athenæ nuncupatæ huius aũt regno annotantur anni 50.post hunc regnauit ibidem Granaus annis 9. Amphitryon 10. Ericonius 50. Pandion.40. hic fuit Ericonij filius, cuius filiæ Progne & Philomena. Post hunc Ericteus annis 50.Cecrops secundus 40.Pãdion secũdus 25.Egeus Pandionis filius 48. Theseos 30.qui aduersus Thebas dimicauit. Mnesteus 33. Demofon. Thesei filius 33. Orynces 12.Aphidas 1.Thimoetes 8.Melanchus 37.Codrus 21.q iuxta rũsum seipsum morti tradens, bello Peloponensiaco interimitur, in quo Ericonidarũ imperiũ destructum est, qđ 387.annis perseuerauerat. Post Codrũ vero fuerunt principes, quorũ primus Medon, regnũ in fine vitæ Athenis obtinuit, & post eum ceteri reges, præfuit aũt Atheniensibus annis 20.Post hunc Agastus 25.Archippus 19. Therfippus 41. Phorbas 31.Megathe 30.Dyogenetus 28.Pheredus 19.Arifron 20.Thespieus 27.Agamenstor 20. Eschilus 23. Alcineon 2. Post hoc Athenis principes, qui vsq; ad mortẽ suã reipublicæ præerant desierunt, & in 10 annis magistratuũ consuetudo inducta est. Regnauitq; primus Carops filius Eschili ann. 10. Esimedes post eũ 10.Hypomenes 10. Leocrates annis 10.Absander 10.Frixias 10. Post hæc Athenis annui principes constituti sunt cessantib.regib.nouéq; principes ex nobilibus vrbis electi præfuerunt, annuo imperio rempublicam agentes. Temporibus quoque Moysi Hercules primus fertur Ancheam luctæ vicisse certamine, primus Cecrops bouem immolans Iouem appellauit. Deucalion apud eos regnare orsus est, qui circa Parnasum morabatur. Io.Inachi filiæ, Iupiter mixtus est, quæ in bouem (vt dicitur) versa Bossorus appellata est. Diluuium quod sub Deucalione in Thessalia, & incẽdium quod a Phetonte factum est in Aethiopia & multę pestilentię locales (vt Plato memorat) fuerunt, Apollinis Delij templum a Cecropis filio fabricatum est.

De gestis Iosue. Cap. LV.

Actor. Iosue Moysi successit anno egressionis ægypti.41. ætatis autem tertię quingentesimo.46.Mundi vero secundi millesimo.494.hic confortatus est a dño: præmissis exploratoribus: per arentem Iordanis alueum Hebræos transduxit, & expugnatis Chananeis, terram.12.tribubus sorte distribuit. Comestor. Cõcessit aũt tribui Iuda montana ad meridiem, quę iam acquisierant: sed nondum sorte tradidit. Efraim quoq; concessit montana ad Aquiloné inter vtrunq; mediam tribum Manasse collocans, his tribubus cõmisit terram alijs in castra manentibus, tum quia bellicosæ erant, tum quia digniores. Sciebat.n.regnum Iudę esse promissum & Manasse & Efraim benedixisse Iacob pro beneficio Ioseph patris eorum. Dedit aũt Efraim extra sorté aliorum agrum Sichem. Actor. Nota, ꝙ primogenitura diuisa videtur in tres tribus, ad primogenitum.n. pertinebat regnum & sacerdotiũ, vnde Melchisedech Rex erat & sacerdos, & ét primogenitus diuidebat alijs hæreditatem. Regni ius datum est Iudę. De Iuda.n.fuerũt Reges fortissimi.s.Dauid & successores eius & ét Christus, qui regnauit super totum mũdum, & hoc ius regni mæruit Iudas, qñ trepidantibus fratribus in ingressũ maris rubri, primus ingressus est post Moysem. Sacerdotium datum est Leui: distributio hæreditatis Efraim Iosue.n. qui diuisit terrã.12. tribubus fuit de stirpe Efraim. De hac ét tribu fuit Ieroboam, qui primus regnauit super 10.tribus partito regno, propter peccatum Salomonis. Et totum regnum Israel frequentissime in Prophetis vocatur Efraim propter caput regni, quod erat in Samaria. Vnde primo Paralipomenon.v.Ruben quidem primogenitus fuit Israel, sed cum violasset thorum patris sui, data sunt primogenita eius filijs Ioseph. Porro Iudas, q erat fortissimus, de stirpe eius principes germinati sunt. Comestor. Iterum conuocauit Iosue ecclesiam in Sylo, proiectisq; sortibus, prima sors Iudæ egressa est. secunda Symeoni, qui tñ, quia paucus in numero fuit, in sorté Iudę receptus legitur, forte vt Iudas eum defenderet. Tertia Beniamin, hæc sors angustissima pp terræ fertilitatem: tulerunt.n. Hierico & Hierosolimam, quarta Effraim, quinta medietati Manasse, sexta Isachar, septima Zabulonitis, octaua, Aseritis, nona Neptalitis, vltima Daitis. Soli aũt duo, qui priuilegiati sine sorte terrã habuernnt, Caleph Hebron habuit. Iosue Cariatha vel Thanasara, & ét Sichem ſm Iosephum, sed & Leuitis separauit 40.& 8. ciuitates ad inhabitandum, quarum 10.acceperant prius in Amorrea, de reliquis 38.tres constituit ciuitates refugij Hebron de Iuda, Sichen ex Effraim, de Neptalim cades. Actor. Iam vero tres alias cõstituerat Moyses transiordané.s.Bosor de sorte Ruben, & Ramoth de sorte Gad, & Golam de Manasse. Sub Iosue quidem Iordanis alueus, miraculosè nudatus aquis liberum iter populo præbuit, clãgentibus sacerdotibus Hierico corruit. Ipso quoq; Iosue cõtra hostes pugnante, sol vnius diei spacio stetit. Tandem Iosue mortuus est cum 110.annorum esset. Erat.n.annorum 44.qñ ad Moysen accessit eiq; 40.annis in deserto seruiuit. Vnde colligitur ꝙ 26.annis populum transiordané rexit. Tempore ducatus Iosue, Cath filius Hermetis, Termegisti dinoscitur fuisse, Phenix & Cadhmus de Thebis Aegyptiorum in Syriam profecti apud Tyrum & Sydonem regnauerunt. Europæ Fęnicis filiæ Iupiter mixtus est, q postmodum Asterius Cretensium rex vxorem cępit, & ex ea Minoem procreauit, qui.s.Minos postmodum in Creta regnauit, historiam quoque de idolo Myche & de vxore Leuite dicit Iosephus contigisse post mortem Iosue & ante Othonie.

De temporibus iudicum. Cap. LVI.

Post Moysen & Iosue duces, successerunt in populo iudices, qui nil iuris habentes in eo nequaquam vt illi principabãtur, sed in tribulationibus suis eorum consilio & prudentia populus vtebatur. Sciendum est autem, ꝙ in chronica iudicum varia est cõputatio annorum, si quidem in libro iudicum, plerũq; inter duos iudices ponitur tempus afflictionis Iudeorum, quarum videlicet afflictionum tempora ſm Hebræos annis posteriorum iudicum aggregantur vt habeatur præcise numerus annorum 480.ab egressu Aegypti vsq; ad ædificationem templi, qui in tertio Regum cõputantur. Itaq; post mortem Iosue, Iudæos alienigenæ annis 8.subiectos tenuerunt, qui temporibus Othoniel primi iudicis ſm Hebreos adiuncti sunt. Ité inter Othoniel & Aoth anni seruitutis 18. leguntur, qui tpibus Aoth ſm eos copulantur. Sic post Aoth 20. post Delborã 7.post Iair 18.Post Abdon 40.Qui omnes simul cõputati 111.fiunt. Deniq; si ab annis iudicum separati cum eis numerentur, ab egressu Aegypti vsq; ad fundationem templi, sexingenta & vnus anni reperiuntur, computatis.s.annis decem, Abyalon qui in septuaginta non habetur. Nos autem Eusebium Cronographium & Hebræos ex parte sequentes, sic annos iudicum numerabimus vt minorem illum numerum præcise qui in tertio Regum legitur habeamus.

De gestis Othoniel, & Sangar, & Delbora. Cap. LVII.

HOrum igitur primus Othoniel frater Caleph ex tribu Iuda iudicauit populum annis 40. cępit anno egressionis Ægypti 66. ætatis aūt tertię quingentesimo 76. mundi vero secundi. 1520. hic liberauit Israel de manu regis Mesopotamiæ Syriæ, huius temporibus regnauit Atheniensium quintus Pandion Erictonij filius, cuius filię fuerunt Progne & Philomella. Cadhmus vero Thebis regnauit. Ex cuius filia Semele natus est Dionysius.i.liber pater, sub quo & Linus Thebeus musicus fuit. Ea quoque de dimetra dicuntur: quam Isidem esse aiunt, & Danae ex qua Perseus nascitur: his tpibus gesta sunt. Tunc etiam dicit Iosephus, occisionem in Beniamin factam pro vxore Leuitæ. Post mortem Othoniel, Aoth filius Iera iudicauit populū annis 80. Cępit anno egressionis Aegypti 107. ætatis autem tertiæ sexingentesimo 12. mundi vero secundi millesimo sexingentesimo 60. hic Ambidexter liberauit Israel de manu Eglon Regis Moab ipso in cenaculo suo interfecto, huius temporibus Athenis sextus regnauit Erichtheus, cuius filiā Orithiam, Boreas trax rapuit, quem fabula ventum fuisse confingit, fabula quoque Proserpinæ, huius temporis fuit. Post mortem Aoth Philisteis volentibus intrare terram Israel, Sangar vno vomere sexingentos ex eis viros occidit, & ipse ergo populum Israel defendit, sed eodem anno vitam finiuit. Post hoc iudicauerunt Israel Delbora & Barach, qui.s.Barach creditur fuisse vir Delboræ Lapidoch, quia vtriusque nominis eadem est interpretatio, ceperunt anno egressionis Aegypti 187. ætatis aūt tertiæ, sexingentesimo 92. mundi vero secundi millesimo 640. & iudicauerunt Israel annis 40. hæc mulier liberauit Israel de manu Iabin Regis Asor, exercitus illius duce Sysara per manum mulieris Iael interfecto, his temporibus Mida regnauit in Frigia. Alium ab Iliū est cōdita, Argiuorum regnum defecit & in Micenas translatum est, vbi primum Perseus regnauit, deinde Eristeus, Athreus, & Thiestes Agamennon, Egystus, & Orestes, Crisamenes & Penthilus, & Comethes vsque ad Heraclidarum descensum.

De Gedeone, & Abimelech, & Thola, & Iair. Cap. LVIII.

POst Delboram quoque Gedeon, qui & Ieroboal dictus est iudicauit Israel annis 40. cępit anno egressionis Aegypti 227. ætatis tertiæ septingentesimo 32. mundi vero secundi 1680. hic signo victoriæ a domino accepto in vellere, liberauit Israel de manu Madian, terrore lampadum ac tubarum hostibus subito perturbatis, & alijs mutua cęde cadentibus, alij in fugam versis. Duobus quoque Regibus eorum Oreb & Zeb, insuper & Zebee ac Salmana interfectis. Huius temporibus Orpheus Trax habetur clarus, cuius discipulus fuit Museus, Linus quoq; magister Herculis omnib. efficitur notus, Hercules certamina consummat Antheum interfecit, Ilium vastat. Post Gedeonem filius eius Abimelech de concubina natus 70. fratres suos de patris vxoribus procreatos, oēs præter vnum Ioathan, qui minimus erat absconditus, occidit, sicque regnum frauduleter arripuit, cępit anno egressionis Aegypti 267. ætatis tertiæ septingentesimo 72. mundi vero secundi millesimo septingentesimo 20. & regnauit in Sichen annis tribus, extunc ab ipsis Sichimitis, qui eum elegerant expulsus est, & tandem dum expugnaret oppidum Thebes, a muliere fragmen molę desuper iaciente excerebratus est. Post hunc Thola de Isachar iudicauit Israel in Sanir 33. annis cępit anno egressionis Aegypti 270. ætatis tertiæ septingentesimo 75. mundi vero secundi millesimo septingentesimo 23. Huius temporis sunt ea, quæ de Minotauro dicuntur. Theseus Atheniensium decimus regnauit, qui contra Thebas dimicauit. Androcheus Athenis, dolo interficitur, Theseus Heleniam rapit. Mortuo Thola successit Iair Galaadites anno egressionis Aegypti 223. ætatis autem tertiæ septingentesimo 98. mundi vero secundi millesimo septingentesimo 47. & iudicauit Israel annis 22. habens 30. filios quos fecit principes 30. ciuitatum & nomine suo vocauit eas Anothiair. Eo tempore Minos leges & iura cōstituit, Hercules agonem olimpicum instituit. Theseus Athenas profugus dereliquit.

De Iepte & Hercule. Cap. LIX.

POst Iair iudicauit Israel Iepte Galaadites, cuiusdam meretricis filius, & ob hoc tanquam spurius a filijs suis eiectus, sed vrgente necessitate postmodum in principatum vocatus. Cępit anno egressionis Aegypti 315. ætatis autem tertiæ octingentesimo 20. mundi vero secundi millesimo septingentesimo 68. & iudicauit annis 6. Hic contra filios Amon populum Israel viriliter defendit. Sed de prælio reuersus ex voto filiam immolauit, & in vouendo stultus, & in soluendo impius. Eo tempore Menelaus in Lacedemone regnat, Agamennon Mycenis imperat, Hercules in morbū pestilentem incidit, & ob hoc in remedium doloris in flammas se iecit, sicque mortuus est. De hoc ait Crisantus ad Dariam, quæ in Herculæ sanctitas, qui viciorum suorum interfectione fatigatus, etiam se viuum combussit, cum machera & pelle, quam gestabat, hunc Herculem Seneca vocat Etheum, de quo est vltima tragediarum eius, qua dicitur Hercules Etgeus ab Ethea monte incensus est, & Varro in lib. 4. rerum diuinarum, putat Herculem ideo victorem dici, φ omne genus animalium vicerit, Hercules Iouis filius ab alijs inuictus. Oniphale præ amore subiacuit, quæ illum nere fecit, & muliebria exercere officia. Albericus. Hercules deuicto Gerione veniens Italiam ab Euandro tunc Rege susceptus est, & cum se Iouis filium dixisset & virtutem suam probasset, pro numine habitus est, & aram meruit, quæ maxima dicta est, & ei data est, quam Delphicus Apollo ei in Italia fore prædixerat, primo tamen susceptus non est apud maiores, quia raro aduenæ nisi ius hospitalitatis haberent, suscipiebantur, eo φ incertum erat quo animo venirent. Cum ergo de suo armento ad sacrificia boues dedisset Pinario & Pontico duobus senibus cum circa solis occasum sacrificia essent repetenda, Poticius prior aduenit, Pinarius autem posterior, iam extis redditis, vnde Hercules iratus statuit vt Pinarij familia ministraret epulantibus Poticijs, & sacra complentib. vnde Pinarij dicti sunt a Græco pinas.i.fame.

De causa belli Troyani. Cap. LX.

HElinandus. Anno quo mortui sunt Iepte & Hercules, Alexāder qui & Paris Priami filius rapuit Helenam, & bellum decennale surrexit, ab hoc anno vsque ad quartum annum Regis Acham, qui est primus annus vrbis conditæ, inueniuntur in chronicis anni 438. quamuis teste Augustino, quidam scripserunt Romā esse conditam sub Ezechia. Orosius autem dicit anno ante vrbem conditam 430. pro raptu Helenę coniurationem Græcorū, & concursum mille nauium extitisse, & deinde obsidionem decennem. Porro Frigius Dares dicit, φ Duces Græcorum contra Troyam fuerunt 47. qui adduxerant naues mille 50. duas. Priamo vero venerunt in auxilium duces 33. Causa autem belli fuit, vt scribit Eusebius φ trium mulierum de pulchritudine certantium præmium fuit vna earum Helenam pastorali iudice pollicente, de qua re talis fabula ficta est. Iuppiter cum Thetidem amaret prohibitus est a Protheone, quem generaret qui se a regno depelleret, ille persuasus dedit eam vxorē Peleo, qui fuit Rex in Peloponensi frater Esonis patruus Iasonis, & Ilorum nuptijs interfuit cum omnib. Dijs, & Deabus excepta discordia, quæ prohibita est adesse, quæ irata malum aureum in medio trium Dearum iecit, sic inscriptum, pulcherrimæ detur, illæ de formæ pulchritudine contendentes, Iouē iudicem elegerunt, qui eas ad Paridem transmisit, qui Venerem alijs præfecit, ex Peleo autem & Thetidem Achille natus est.

De Abessan & Ahyalon & Abdon. Cap. LXI.

ACtor. Post Iepte iudicauit Israel Abessan Bethleemita. Cæpit anno egressionis Aegypti 321. ætatis autem tertię octingentesimo 26. mundi vero secundi millesimo 784. Iudicauit annis 7. habens 30. filios, & totidem filias. Filias siquidem maritis dans foras emisit, filijs aūt vxores accipiens in domum suā introduxit. Post hunc Ahyalon Zabulonites cępit anno egressionis Aegypti 328. etatis aūt tertiæ octingentesimo 33. mundi vero secūdi millesimo 781. & iudicauit annis 10. Sed iste cū annis suis in 70. non habetur, pro cuius dāno supplēdo Eusebius Iosue, & Samueli, & Sauli, quorū annos scriptura non exprimit, plures annos q̄ in Iosepho legeret, annotauit, vt ab egressu ex Aegypto vsq; ad edificationē templi 430. annorum summam quam scriptura prędicat haberet. Post hunc Abdon thecuites de Efraim cæpit iuxta Eusebium eo anno quo supra diximus cæpisse Ahyalon, annis.s. eiusdem Ahyalon prætermissis, & iudicauit annis. 8. sub his tribus iudicibus Israel a domino non recessit, & terra quieuit, ideoq; nihil memorabile fecisse leguntur, huius Abdon anno tertio, qui fuit Agammenonis Micenarum regis decimusquintus secundum Eusebium capta est Troya. Vnde greci ob gloriam victoriæ suæ ex tunc annotare tempora sua cæperunt a captiuitate Troyæ. Tūc dicit Homerus Menelaum & Helenam ad Hetorem regem Aegypti, quē Polipum vocat, diuertisse, repetentes græciā post bellum captæ Troiæ. Mnesteus autem Atheniensium rex a Troya rediens in medio obijt post quem Athenis Demophon regnauit.

De initio belli Troyani. Cap. LXII.

HELINANDVS. Summam belli Troyani ex historia Daretis, quam transtulit Cornelius nepos ad Salutium Chrispum quam se inuenisse dicit Athenis scriptam manu ipsius Daretis, sūma breuitate in hoc capitulo perstringam, castor & pollux audiētes sororem suam raptam. Helenam scilicet vxorem Menelai, fratris Agamennonis, nauem ascendentes secuti sunt eam. Et cum in Lesbio litore nauem soluerent, maxima tempestate orta, nusquam

quam comparuerunt. Quos Lesbij vsque ad Troyam quæsierūt, & non inuenientes crediderunt immortales factos, conuenerunt igitur apud Athenas duces Græcorum 47. cum nauibus 1202. missi sunt primo legati ad Priamum, Dyomedes & Vlyxes, infectoq; negocio pugnatum est. In primo bello Hector Prothesela̅u interfecit. In secundo Patroclum, & Minonem, & Aiacem Thelamonium occidisset, nisi eum de suo sanguine recognouisset. Erat.n.natus de Esiona sorore Priami, primæ induciæ datę sunt in biennium, Graijs petentibus. In tertio prælio Hector Boeton Arilocum Prothenorem duces occidit. In quarto bello Alexander Menelai Femur sagitta transfigit. In quinto bello Hector 7. fortissimos duces interfecit, Eneas 2. Achiles 4. Diomedes 2. In bello 6. continuis 8. diebus pugnatum est. Graij secundas petūt inducias in triennium. Quo completo iterum pugnatur, Hector in prima acie interfecit tres duces fortissimos, Achilles duos, pugnatur diebus 30. Priamus tertias petijt inducias mensibus sex. Item Agamennon quartas inducias dierum 30. in nono bello Andromacha voluit Hectorem retinere, quia in somnis viderat ei non expedire, vt in bellum prodiret. Quod cum facere non posset. Anathianacem filium ante pedes eius proiecit, sed nec sic eum retinuit, Hector in bellum prodiens tres duces fortissimos occidit, duos vulnerauit, & tertium Achillem: a quo tandem occiditur. Graij quintas petunt inducias duorum mensium, post bellum decimum Græci sex petunt inducias.

De consummatione eiusdem. Cap. LXIII.

IN bello 11. Palamedes, qui rex per commotionem factus fuerat occiditur. In bello 12. Troilus multos occidit. In 13. similiter pugnatur continuis diebus 7. Agamennon septimas petit inducias duorum mensium, post iterum pugnatur acriter per dies aliquot, Agamennon octauas petit inducias 6. mēsium, post iterum pugnatur acriter per dies aliquot Agamennon nonas petit inducias dierum 20. In bello 18. Troilus Achillem sauciat, pugnatur cōtinuis diebus sex. In 19. bello Troilus ex equo cadens ab Achille occiditur. In 20. cadit Mennon dux Persarum, Priamus decimas petit inducias dierum 30. In bello 21. Alexander Achillem interfecit in Phano Apollinis vbi eum quasi ad colloquium cōuocauerat. Greci iterum petunt vndecimas inducias. In 22. bello Alexander Aiacem sauciat, & Aiax saucius eum interfecit, & de vulnere statim moritur. In bello 23. & 24. Pantasilea regina Amozonum viriliter pugnat, & Neoptolenium Achillis filium sauciat: a quo tandem ipsa occiditur. Antenor & Polidamas & Eneas Priamo dicunt, vt faciat pacem, quo nolente patriam produnt. Qua capta Agamennon prædam omnem æqualiter diuisit, pugnatum est ad Troyam annis 10. mensibus 8. diebus 12. ruerunt ex Argiuis sicut acta diurna indicant, quæ Dares Frigus conscripsit octingenta & 80. milia hominum. Ex Troianis autem vsque ad oppidum proditum, circiter sexingenta 76. milia hominum, oppido prodito 200. milia 76. Eneas nauibus profectus est cum quibus Alexander Græciam ierat numero 22. quem ætas omnium circiter 3400. hominum secuta est. Antenorem secuti sunt duo milia quingenta, Helenus cum Cassandra, & Andromacha, & Hecuba, & alijs millesepting entis Termisium petijt.

De Diomede & socijs eius in volucres vt putatur conuersus. Cap. LXIIII.

AVg. lib. 18. de ciuit. Dei. Græci victores Troyam deletam relinquentes, diuersis & horrendis cladibus dilacerati, atq; cōtriti sunt, & tamen eam ex eis Deorum suorum numerum auxerunt: nam & Diomedē fecerunt Deum, quæ pœna diuinitus irrogata, perhibent ad suos non reuertisse, eiusque socios in volucres fuisse conuersos, non fabuloso poeticoq; mendacio, sed historica attestatione confirmant, quibus nec Deus (vt putant) factus, humanam naturam reuocare, vel ipse potuit, vel certe a Ioue suo Rege, tanquam cęlicola nouitius impetrauit. Qninetiam templum eius esse aiunt in insula Diomedea non longe a mōte Gargano, qui est in Apulia: & hoc templum circumuolare, atq; incolere has alites tā mirabili obsequio, vt aquam impleant & aspergant, & eo si Græci venerint vel Græcorum stirpe progeniti, non solum quietas esse, verum etiam insuper adulari Si aūt alienigenas viderint, subuolare ad capita, & tam grandibus ictibus, vt etiam perimant, vulnerare, nam duris & grandibus rostris satis ad hæc prælia perhibētur armatæ: hæc Varro (vt astruat) commemorat, alia non minus incredibilia, de illa Maga famosissima Circe, quæ socios Vlyxis mutauit in bestias, & de Archadibus, qui forte ducti trāsnatabāt quoddam stagnum, atque ibi conuertebantur in lupos, & cū similib. feris per illius regionis deserta viuebant Si autem carne non vescerentur humana, rursus post 9. annos eodem renato stagno reformabantur in homines. Deniq, etiam nominatim expressit Demenetū gustasse de sacrificio, quod Archades immolato puero Deo suo Lyeo facere solerent, & in lupum fuisse mutatum, & anno 10 in figuram restitutum, pugillatum sese exercuisse, & olimpiaco vicisse certamine, nec idem propter aliud arbitrabatur hystoricus in Archadia tale nomen affictum Panilieo & Iouiliceo, non propter hanc in lupos hominum mutationem, ꝙ eam nisi vi diuina fieri non putarunt, lupus.n. Græce Licos dicitur, vnde Licei nomen apparet inflexum, Romanorum etiam lupercos, ex illorum velut mysteriorum semine dicit exortos.

Quid de his & huiusmodi senserit Augustinus. Cap. LXV.

NOs cum essemus in Italia audiebamus talia de quadam regione illarum partium, vbi stabularias mulieres imbutas his malis artibus in caseo dare solere dicebant, quibus vellent seu possent viatoribus: vnde in iumenta illico verterentur, & necessaria quæq; portarent, postq; perfuncta opera iterum ad se redirēt, nec tamen eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamq; seruari, nec sane dæmones naturas creant, si quid tale faciunt, de qualibus factis ista vertitur quæstio. Sed spetenus, quæ a vero Deo sunt creata commutant, vt videantur esse quod non sunt: proinde ꝙ homines dicuntur per sacrificium Archadum mutati fuisse in lupos, & carminibus Circæ socios mutauit Vlyxis s̄m istum modum quē dixi mihi videtur potuisse fieri, si tamen factum est. Diomedeas autem volucres quando quidem genus earum per successionem propaginis durare perhibetur, non mutatis hominibus factas, sed subtractis, credo fuisse suppositas, sicut cerua per Ephigenia Regis Agamennonis filia, neq; enim dæmonibus iudicio Dei promissis huiusmodi præstigij difficiles esse poterant, sed quia illa virgo postea viua reperta est, suppositam pro illa ceruam facile cognitum est. Socij vero Diomedis quia nusquam subito comparuerunt, & postea nullo loco apparuerunt, perdentibus eos vltoribus Angelis malis, in eas aues, quæ pro eis sunt occultæ ex alijs locis vbi hoc genus est auium, ad ea loca productæ ac repente suppositæ creduntur esse conuersi. Quōd autē in templo Diomedis aquā rostris afferunt, & ꝙ blandiuntur Græcis atque alienigenas persequuntur, mirandum non est fieri dæmonum instinctu, quorum interest persuadere Deum factum esse Diomedem.

De ortu regni Latinorum, & Francorum. Cap. LXVI.

EX cronicis Eusebij. Post captiuitatem Troyæ, quæ facta est anno tertio Abdon, qui fuit a natiuitate Abrahæ 835. Primus apud Latinos regnauit Eneas, ante quem regnauerunt Ianus, Saturnus, Picus, Faunus, annis circiter 150. Regnauit autē tertio anno, vel vt quidam volunt, post annos 8. a captiuitate Troyæ annis tribus. Secundus filius eius Ascanius annis 33. Tertius Siluius 29. Quartus Eneas Siluius 39. Quintus Latinus Siluius 50. Sextus Alba Siluius 31. Septimus Egippus Siluius 24. Octauus Capis Siluius 28. Nonus Caspetus 12. Decimus Tyberinus 8. Vndecimus Agrippa 40. Duodecimus Aremulus 19. Tertiusdecimus Auentinus 37. Decimusquartus Procas 23. Decimusquintus Amulius 44. Huius anno 20. Remus & Romulus generatur a Marte & Ilia, post Amilium ergo Roma condita, Latini vocati sunt Romani. Quibus primus regnauit Romulus annis 38. & cæpit anno Regis Acham 6. Post eum regnauerunt senatores anno vno. Deinde secundus rex Numa Pompilius. 41. Tertius Tullius Hostilius. 32. Quartus Aneus Marcius 23. Quintus Tarquinus Priscus. 27. Sextus Seruius 24. Septimus Tarquinus Superbus. 35. hi. 7. Reges imparauerunt annis. 120. vel vt quibusdam placet. 240 Inde apud Romanos finito regio dominatur primum consules a bruto esse cęperunt. Deinde tribuni plebis, ac dictatores, & rursū consules rēpublicam obtinuerunt per annos ferme. 444. vsq; ad Iulium Cesarem, qui primus singulare arripuit imperium a quo etiā Romanorum principes Cesares appellati sunt. Ex hystoria Francorum. Tempore Aoth ædificata est Troya, & stans 185. annis tēpore Abdon capta est, post cuius euersionē multitudo, magna fugiēs, & in duos populos se diuidens, alia Franconem Priami regis Troyæ nepotem. s. Hectoris filium, alia Thurcum filium Troili filij Priami secuta est, & inde tradunt quidam duos populos. s. Francos & Thurcos vsque hodie vocari.

De Sansone & Pyrro rege. Cap. LXVII.

POst Abdon iudicauit Israel Sanson de tribu Dan. Cępit anno ab exitu Aegypti iuxta Eusebiū. 336. Aetatis autem tertiæ octingenteūmo. 41. mundi vero secundi. 1789. & iudicauit annis 20. Hic ante natiuitatem suam ab angelo prænunciatus & a nati

uitate

uitate domino consecratus fortissimus omnium fuit. Itaque filios Israel contra Philisteos potenter defendens, etiam ab eis sponte se nouis funibus ligari permittens, subito vincula rupit, & in mandibula asini, quam in terra iacentem repperit, mille viros ex eis interfecit, ac cęteros in fugam conuertit, sed tandem per mulierem Dalidam deceptus, cum cęsarie capitis sui domino consecrata, simul & fortitudinem amisit, & hostibus in derisum expositus, ad extremum renascentibus crinibus, ac redeūte fortitudine seipsum vna cum eis prostrauit. Aug. de ciuit. Dei lib. 1. Non autem aliter Sanson excusatur, ꝙ seipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quia spiritus hoc latenter iusserat, qui per illum miracula faciebat. Item in quoddam sermone. Sanson namq; fortitudinem habuit, non de natura, sed de gratia: nam si fortis esset natura, cum ei capillus demeretur, fortitudo non adimeretur, sed ad spiritum domini pertinebat illa potentissima fortitudo, dicente scriptura: Incedebat cum illo spiritus domini, huiusmodi mysteriū in Christo completum est, quem adduxerunt inimici, vt illuderēt ei, quia expansas manus in duas columnas, quasi ad duo ligna crucis extēdit, sed aduersarios suos moriens interemit: sic & passio Christi facta est interfectio persequentium, & ideo dicitur, quia plures occidit mortuus, quam occiderat viuus. Actor. Hoc tempore ea quæ de Vlyxe fabulæ ferunt, scribit Palefatus. Ascanius Eneæ filius Albam condidit, prius ab Oreste Delphis occiditur in templo Apollinis. Valerius lib. 5. Mitis animus Pyrri Regis, quæ cum audisset quosdam in conuiuio Tarentinorum parum honoratum de se sermonem habitum, accersitos, qui illic interfuerant, percontabatur an de se talia dixissent, tūc vnus ex eis, nisi inquit vinum nobis defecisset, hæc, quæ tibi relata sunt, præ his, quæ de te locuturi eramus, ludus fuissent ac iocus, tam vrbana crapulæ excusatio, tanquam simplex veritatis confessio, iram Regis conuertit in risum. Qua quidem clementia & moderatione assecutus est, vt etiam sobrij sibi Tarentini gratias agerent, & ebrij bene potirentur.

De Hely sacerdote. Cap. LXVIII.

Actor. Post Sansonem iudicauit Israel Hely, qui & sacerdos a digniori officio agnominatus est, translato enim sacerdotio a filijs Eleazar, hic primus de filij Ithamar sacerdotium accepit, & forsitan ipsemet factus iudex, sacerdotium ad se transtulit. Quidam tamen tradiderunt hunc esse Phinees, filium .s. Eleazari. Cæpit anno ab exitu de Aegypto 356. ætatis autem tertiæ 861. mūdi vero secundi 1809. & iudicauit annis 40. Huius temporibus (vrgente fame) peregrinatus est Elymelech cū vxore & filijs de Bethleem, in regionem Moab vbi Noemi vxor eius orbata viro ac filijs, tandem cum nuru sua Ruth Moabitide redijt, quam .s. Ruth Booz de tribu Iuda ratione propinquitatis ad suscitandum consanguineo suo semen accepit, & ex ea filium Obeth nomine genuit, qui fuit pater Isai patris Dauid. Sub Hely quoq; Samuel natus puer in templo ministrauit, & anno 12. pleno (vt ait Iosephus prophetauit. Deniq; iuxta reuelationem Samueli factam a domino, ꝙ peccatum Hely ac filiorum eius puniturus esset, filijs eius coram Philisteis in bello prostratis, etiam arca domini capta est. Ipse quoq; Hely hoc audiens de sella retrorsum recidit, & fractis ceruicibus expirauit. Eo tempore filij Hectoris Ilium receperunt, expulsis Antenoris posteris. Sciendum autem ꝙ licet Iosephus & liber Regum consentiant Hely iudicasse per annos 40. Septuaginta tñ, & liber Paralip. dicunt 20. sed potest dici, quia post Sansonē fluxerunt absque iudice anni 20. qui aggregati sunt annis Hely: quidam tamen dicunt annis 20. quibus iudicauit Samuel aggregādos annis Hely magistri sui, sed verius anni Samuelis iuxta Eusebium & Comestorem ascribuntur annis Saulis.

De Samuele & Saule. Cap. LXIX.

Samueli igitur & Sauli post mortem Hely simul annotantur anni 40. Et arca quidem domini capta sub Hely, apud Philisteos 7. mensibus fuit, sed diuino nutu reducta, in domo Aminadab, in Gabaa 20. annis permansit. Interim senescente Samuele, populoq; Regem pertinaciter postulante. Saul de tribu Beniamin vir bonus & humilis, statura quoque corporis ab humero, & sursum eminens super omnem populum, diuino nutu eligitur, & a Samuele inungitur: hic cum Ionatha filio suo defendit Israel. Primo quidem ab Amonitis, postmodum a Philisteis, sed quia domino & Samueli inobediens fuit a domino reprobari meruit. Itaq; Dauid pro eo regnaturus adhuc puer inungitur, Saul spiritu nequam exagitatur. Dauid interfecto Goliath in populo suo gloriā acquirit. Inde Saul contra eum spiritu liuoris inardescit, insidiose fraudulenterq; facit eum generum suum, vt prælia domini gerens traderetur in manus hostium. Denique dum eum instanter persequitur, Dauid vsquequaque diffugiens, tandem apud Achis Regem Geth Philistinorum quatuor mensibus peregrinatur, ac vicinos hostes depredatur. Interim Saul accepto a Phitonissa responso, cōtra Philisteos in bello progreditur, & in monte Gelboe cum filijs suis prosternitur, atque a viris Iabes, quos prius contra Amonitas defenderat, sepelitur. A Saule itaque cęperunt in Israel tempora regum, & a Samuele tempora nominatorum prophetarum, viuente quidem Samuele, Saul annis 18. regnauit, & eo mortuo duob. annos tamē eorum sacra scriptura nō annotauit, in morte Saulis terminatur ætas seculi tertia, habens annos 940.

De ortu regni Laced. & Corinthi. & de Codro Rege Athe. Cap. LXX.

Hvius temporibus a quibusdam fuisse putatur Homerus, duo regna exordium habuerunt Lacedemoniorum .s. & Corinthiorum, Atheniensium vero 17. hoc tempore regnauit Codrus. Eusebius in cronicis. Anno igitur Saulis 15. Lacedemoniæ primus regnauit Euristeus annis 42, Post hunc vero Egis anno vno. Post quem tertius Archestratus annis 35. quartus Labotes 37. Quintus Doristus 29. Sextus Argesilaus 44. Septimus Archelaus 60. Octauus Thelecus 40. Nonus Alcamenes 37. Extunc reges Lacedemoniorum defecerunt .s. anno Azarie qui & Ozias 49. anno quoque prænotato, scilicet regni Saulis 15. primus Corinthi regnauit Aletes annis 35. Secundus Ixyon 37. Tertius Agelaus 37. Quartus Primmas 35. Quintus Bacchis 35. a quo reges Bachide cognominati sunt. Sextus Agelas 30. Septimus Cudemus 35. Octauus Aristomedes 3 . Nonus Egemon 16. Decimus Alexander 25. Vndecimus Thelestes 12. Duodecimus Anthomenes anno vno. Extunc Corinthiorū reges defecerunt .s. anno præfati Azarie qui & Ozias 42. Valerius lib. 5. Codrus Rex Atheniensium, cum ingenti hostiū, Attica regio debilitata, ferro & igni vastaretur, humani auxilij diffidentia, ad Apollinis oraculū confugit ac per legatos sciscitatus est, quonam modo tam graue bellum istud discuti posset, respondit ita finem ei fore, si ipse hostili manu occidisset, hoc non solū in Atheniensium castris percrebuit, sed etiam in contrarijs, ob hoc illic edictum est, ne quis Codri corpus vulneraret, id postquam cognouit, depositis insignibus imperij, familiarem cultum induit, ac Pabulantium hostium globo se obiecit vnumq; ex his falce percussum, in cędem suam compulit ne Athenæ occiderent.

De gestis Dauid. Cap. LXXI.

Ex cronicis. Dauid itaq; primus de tribu Iuda regnauit apud Hebræos annis 40. in ipso Regni eius principio exordium habuit quarta ætas, non vt quidam volunt, pro regni Iudæorum initio cū inchoasset a Saule, sed pro innouatione promissionis olim patribus factæ de Christo, & regno Christiano. Siquidem iurauit dominus Dauid veritatem de fructu ventris eius sessuro super sedē suam. Cæpit autem anno ab egressione Aegypti. 436. a natiuitate Abrahe noningentesimo. 41. Ab initio vero mundi secundi 1889. & regnauit primo quidem in Ebron super tribum Iuda. 7. annis postmodum in Hierusalem super omnem Israel 33. annis, hic quidem pius ac iustus rex, etiam hostibus fidem seruans, eorum necē iniustam vindicauit, atq; vir belli cosissimus contra hostes viriliter pro populo suo stetit arcā domini cū honore & gaudio in arcem Syon, quam acquisierat & edificauerat, adduxit, deniq; pro peccato, quod in Vriam & vxorem eius commiserat, se humilians diuinam misericordiam obtinuit, & tam a filio proprio, q̄ ab alijs persecutiones, & opprobria non modo patienter, verum etiam libenter sustinuit. Tandemq; pro plaga populi numerati, altare in area ornam Iebusei, vbi templum domini construendumerat extruxit, & holocausta pacifica offerens, Dei propiciationem obtinuit. Deniq; præparatis impensis ad fabricam templi, Salomonem filium suum adhuc viuens in regem inungi fecit, eoq; instructo, de cultu diuino & de regni gubernaculo in pace dormiuit. Huius temporibus prophetauerunt Gad & Natham & Asaph. Codrus Atheniensis (vt dictum est) iuxta responsum seipsum morti tradens, bello Peloponensiaco interemptus est in quo Erictidarum regnum destructum est.

De Hymnologia Dauid. Cap. LXXII.

Avgvstinvs de ciu. Dei lib. 17. Dauid vir incanticis eruditus armoniam musicam non vulgari voluptate sed fideli voluntate dilexit, eaque Deo suo mystice rei magna figuratione seruiuit. Diuersorum enim suorum rationabilis moderatusque concentus, concordi varietate compactū, bene ordinatæ ciuitatis Dei vnitatem insinuat. Actor. Hic dicitur eximius prophetarum, quia non solum futura de Christo prædixit, sed etiam ipsum sibi de semine suo nasci promissum annunciauit, & soliloquia .i. psalmos vel hymnos, qui solitudinem mentis exigunt, vtpote qui omni affectu spirituali & diuina contemplatione pleni sunt, deuotissime domino decantauit, de quib. dicit Apostolus ad Eph. nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed im. s. s. lo. u. i. in Psal. &c. Vnde patet ꝙ frequentatio eorum, & carnalia desipere facit, & mentes psallen-

lentium spirituali deuotione reficit, tristitiam quoq; seculi, & fastidium boni ab animis repellit, dicente Iacobo, tristatur aliquis, vestrum oret æquo animo & psallat. Diony. in lib. de Hierarchia Angelica. Psalmorum sacra oratio, & omnis Agyographia ad dei ficationem animorum nostrũ opportune narratur. Continua quoque sacratissimorum Hymnologia animales nostros habitus coadunate disponit.

De virtutibus eiusdem. *Cap. LXXIII.*

AMbr. lib. 1. de officijs. Cumq; vero Dauid nisi lacessitus, nec nisi prius cõsulto domino bellum intulit: prudentiã. n. in bello vel prælio comitẽ fortitudinis habuit, ideo in omnibus prælijs, vsq; ad senectutem summam manu promptus victor extitit. Idẽ in lib. de excessu satiri. Dauid mortuo filio, quem de Bersabee susceperat, luctum cohibuit, dicens: Ego ibo ad eum, non ipse reuertetur ad me. O maximum desiderantis solatium. O verum sapientis iudicium, idem patricidam filium fleuit, qui non fleuerat innocentem, fili mi inquit Absalon, quis mihi det, vt ego moriar pro te, nõ solus fletur Absalon, fletur patricida fletur & Amon, fletur & sceleratus, nõ fletur dilectus: vna ergo fides, & illos mortuos fleuit & flendum infantem mortuum non putauit: illos. n. sibi perisse credebat, hunc resurrecturum sperabat. Idem in apologia Dauid. Idem Dauid Abner, licet aduersarij agminis ducem interemptũ fleuit, & post luctum eius ambulãs, depositis insulis potestatis, exequiarum busta curauit, quo facto, docuit etiam fidẽ esse aduersarijs seruandam honorandam quoque, & in hoste virtutem.

De pœnitentia eiusdem. *Cap. LXXIIII.*

DIxit quoq; Dauid ad Nathan: Peccaui domino, quẽ nunc mihi facile reperias honoratum, ac diuitem, qui si arguatur alicuius culpæ reus non moleste ferat, at iste regio clarus imperio tot diuinis probatus oraculis, cũ a priuato homine corriperetur, ꝙ grauiter deliquisset, non indignatus infremuit, sed confessus ingemuit culpæ dolore. Maturitas. n. veniæ profundam eius pœnitentiam fuisse declarauit, quæ tanti erroris offensam transduxit, dicẽte Nathan: dominus transtulit peccatum tuum, alij homines cum corripiuntur, peccatum suum ingrauant, dum negare cupiunt, aut defendere, ibiq; eorum maior est lapsus, vbi speratur correctio. Sãcti aũt domini, qui consummare gestamen pium gestiunt, & viam salutis currere, sicubi forte corruerunt, naturæ magis fragilitate, q̃ peccandi libidine, acrius ad currendum resurgunt, pudoris stimulo maiora reparantes certamina, vt non solum nullum æstimetur attulisse lapsus impedimẽtum, sed etiam velocitatis incentiua cumulasse, Dauid occidit Vriam, non studio crudelitatis impulsus, sed vt pudorem obumbraret concupiscentiæ, verecundiam tegeret, voluit enim eum dominus subiacere tentationi, ne aliquid sibi supra hominem arrogaret, cæterum in psalmo illo pœnitentiali. Miserere mei Deus &c. vide quot versibus propheta peccatum suum resonet, nec vllus versus sit fine confessione delicti pro vno peccato, postulat miserationum multitudinem, & nos pro plurib. peccatis vix semel eius misericordiam credimus obsecrandam, delictum quoque nostrum confitentes potius præstingimus, quam repetimus.

Apologia eiusdem contra Manicheos. *Cap. LXXV.*

AVGVSTINVS contra Faustum lib. 2. Legant autem Manichei, & videant in Dauid Deum plura redarguisse q̃ Faustũ, sed ibi est & pœnitentiæ sacrificium, ibi est incomparabilis mansuetudo, vsq; ad atrocissimum inimicum. Ibi est illa incomparabilis humilitas sub flagello Dei & ceruix regia ita Dominico iugo subdita, vt armatus armatis comitatus, arma ex ore inimici conuitia potentissime sustineret, suumq; comitem accensum iracundia, ꝙ talia rex eius audiret, & iam in conuitiatoris caput, dextera vltrice, pergentem modestissime refrenaret, regali suæ visioni diuini timoris pondus adijciens & dicens meritis suis hoc redditum superno iudicio, quo ille iniuriosus missus esset, vt talia in eum iacularetur opprobria. Ibi in gregem sibi cõmissum tanta dilectio pastoralis, vt pro eis vellet mori: quando populo numerato peccatũ elationis eius sic punire placuit Deum, vt eunde numerum minueret morte multorum, cuius multitudine cor regis fuerat superbia pertentatum, in quo occulto Dei iudicio Deus, apud quem nõ est iniquitas, & quos nouerat indignos hac vita huius vitæ subtraxit, & in eo qui de hominum copia se extulerat, tumorem animi humani eiusdem copiæ diminutione sanauit. Ibi tam religiosus Dei timor sacramentũ Christi in sancta vnctione seruabat, vt cor eius pia solicitudine trepidauerit, quando exiguam particulam de veste ipsius Saulis latẽter abscidit, vt haberet vnde illi fidem faceret, se nollet eum occidere cum posset, hæc & multa alia in isto sancto viro reperiuntur imitanda, neq; prætermissa est in isto paterni

flagelli disciplina, vt & cõfessus in eternum liberaretur, & afflictu tpaliter probaretur. Intelligebatq; vir sanctus, & non contra Deũ, sed ad Deum leuans animam suam nisi dñs esset confitenti & pœnitenti propitius, quam pœnarum æternarũ eius essent digna peccata pro quibus cum tpalibus emendationibus vteretur, videbat erga se, & manerem veniam, & non negligi disciplinam. Cur autẽ Saul per Samuelem correptus cum diceret etiam ipse sicut Dauid peccaui, non meruit audire quod Dauid. s. ꝙ dñs ei ignouisset, nunquid personarum acceptio est apud Deum, absit, sed in simili voce, quam sensus humanus audiebat, dissimile pectus erat, ꝙ diuinus oculus discernebat. Itaq; multi nullius appetentes vxorẽ, nullumve maritum appetunt vsq; ad mortem persequentes, tñ Dauidicum meritum, quod ipse fecerit apud Deum habere nõ possunt. Tantum interest quid cuiq; in seipso, quantumq; displiceat, vt penitus extirpetur, & quid pro eo fructiferum, & opulentum ingenti consurgat fertilitate, quia & agriculæ plus placent agri, qui spinis etiam eradicatis, centenum proferunt quam qui nullas vnquam spinas habuerunt, & vix ad tricenum perueniunt.

De Salomone & fabrica templi. *Cap. LXXVI.*

EX chronicis. Salomon regnare cœpit anno ætatis quartæ 41. ab egressione Aegypti 481. A natiuitate Abrahæ 900. Ab initio vero mundi. s. secundi millesimo 929. & regnauit annis 40. hic filiam Pharaonis regis Aegypti sibi desponsauit: de qua vt dicunt Hebręi, cum adhuc 11. annum ageret contra naturam filiũ genuit, & in oratione sua sapientiam quam cęteris omnibus donis prępo suit a dño impetrauit. Anno regni sui quarto, qui fuit 480. egressionis Israel ab Aegypto mense Maio templum dñi ædificare cæpit de marmore candido, quod parium dicitur. Et in anno 11. mense Octobri consummauit, ita ꝙ in 7. annis & sex mensibus ipsum cũ suis vtensilibus compleuit. Iosephus tamen dicit anno quingentesimosecundo, egressionis de Aegypto describens et annos ætatum pręcedentium dicens, ab Abraham fluxisse annos 1020. A diluuio 1430. ab Adam 3102. Habebat autem domus in longitudine 60. cubitos, in latitudine vero 20. pars quidem anterior, quæ sancta dicitur, & erat ab oriente 40. erat cubitorum in longitudine, reliqua pars ad occidentẽ 20. cubitorum erat, & dicebatur Sanctasãctorũ. Porro in altitudine 30. cubitos habebat vsque ad primum tabulatum super quod secunda mansio erigebatur 30. cubitis vsq; ad secundum tabulatum, tertia vero mansio erat 60. cubitorum vsque ad tertium tabulatum, quod erat tectum domus, & sic tota templi altitudo in 120. cubitos ascendebat. Iosephus tamen mentionem non facit nisi de duabus mansionibus vnicuique 60. cubitos ascribens, sed duas inferiores mansiones sub vna comprehendit. Eratq; porticus ante faciem templi habens longitudinem iuxta templi mensuram & latitudinem 10. cubitorum, surgens in altum (vt dicit Iosephus) vsq; ad celsitudinem templi, & fecit in templo fenestras obliquas. i. exterius angustas, & interius obliquando diffusas, has excogitauit Salomon. Trabes autem posuit in domo per trãsuersum per tria loca in summitatibus trium mansionum adeo lõgas & forinsecus capita earum prominerẽt ex vtraq; parte. Et ędificauit super capita forinsecum prominentia, tria tabulata ad deambulandum circa templum, quæ in Euangelio pinnacula templi dicuntur, latitudo vero tabulatorum differens erat. Tabulatum. n. quod erat subtus quinque cubitos habebat latitudinis, & medium sex cubitos, & tertium septem. Quod ad literam quidam tradunt factum, vt in superioribus tabulatis manentes, non impedirentur ad aspiciendum inferius per obstaculum inferiorum: Hebræus tamen dicit tria tabulata parem habuisse latitudinem, vt si a summo vsque ad imum plumbata cementarij dimitterentur, eorum perpenderetur æqualitas, verum tamen inferius tabulatum quinq; cubitorum erat in latum, medium vero 6. quia murus superior artior factus, quasi per cubitum erat retractus: vltimum vero septem per retractionem muri superius similiter facta: hæc autem tabulata sic erant coniuncta muro, vt ei infixa non essent. Porro in extremitatibus cuiuslibet tabulati, vt deambulantes ab iniuria lapsus defenderentur, ædificauit luriculas tanquam appodiationes, quæ in libro Regum latera vocantur, in Paralipomenon cancelli, de quarum altitudine nescimus, nisi de supremo, quod habuit in altitudine 5. cubitos.

De ornatu inferioris domus & superioris mansionis. Cap. LXXVII.

PORRO murus mansionis inferioris intrinsecus opertus erat tabulis cedrinis. Tabulis vero solarij affixa erant laquearia cedrina, pauimentum domus tectum erat tabulis abienis. Tabulata vero laterum, & laquearia trabium pauimentum, tabulis aureis operiebantur cum clauis aureis, quorum singuli erant quinquaginta siclorum, nihilque erat in illa inferiori parte templi, quod auro non tegeretur, vt vultus ingredientium faceret auri lumine

lumine resplendere. Porro in iunctura tabularũ fecit anaglipha.i. tornaturas, vel cęlaturas iniuncturis fabrefactis, ne locus iuncturæ deprehendi posset. In medio vero tabulæ erant imagines prominentes Cherubin & palmæ. Hæ quidem in tabulis cedrinis cęlata erat sed auro tecta vel in ipsis tabulis aureis. Oraculum autem quod dicitur sanctasanctorum, habebat 20. cubitos longitudinis & 20. latitudinis, & 30. in altitudine. In litera tamen habere, & 20. cubitos altitudinis, quod intelligendum est de pariete cedrino interposito inter oracula & sanctasanctorum, vt fumus aromatus ascendens de altari per aperturam superiorem libere intraret in oraculum. Erat autem totus paries tectus auro, habens anaglipha Cherubin & palmas ad modum parietum. Huic parieti appensum erat velũ de quatuor coloribus, cui intexta erant Cherubin tantæ tenuitatis vt parietis non prohiberet aspectum, quod legitur in euangelio scissum fuisse a summo vsq; deorsum. De interiori scemate superiorũ mansionum non legi, nisi ꝙ dum consummaretur ædificium, positus est lapis in angulo superiori, non sine grandi omnium admiratione. Cum enim ædificantes & in fundamẽto, & in muro eum locare niterentur, non est inuentus locus eius, donec in angulo superiori, & postremus omnium conuenientissime positus est, secundũ quod prædixerat Dauid. Lapidem quem reprobauerunt ædificãtes &c. In summitate vero muri per gyrum affixa erant aurea verna ad magnitudinem hominis, propter aures abigendas, vt delonge aspicientibus quasi silua aurea videretur, per gyrum vero muri erat labium exterius, a quo dependebant grandes vuæ aureæ cum pampinis aureis adeo fabrefactis, vt sursum aspicientibus quasi ad aurã sæpe moueri viderentur. Porro iuxta terram hostium lateris medij in pariete erat domus dextræ i. meridiane, per quod cocleam ascẽdebant in medium cęnaculum, & a medio in tertium, hoc est per ascensum tortuosum, qui vitis vulgo dicitur, qui factus est ad similitudinem coclea testudinum. Fecit autem in introitu tẽpli postes de lignis oliuarum, quadrangulos & duo hostia de lignis abienis altrinsecus, & sculpsit in eis Cherubin & palmas, & cælaturas valde eminentes, & operuit omnia laminis aureis opere quadro ad regulam, foras istæ multæ venustatis erant, & (vt ait Iosephus) non erat in eis lignum maius palmo, quod forte notatur in regum cũ dicitur opere quadro ad regulam & erat altitudo earum 30. cubitis secundum altitudinem inferioris cænaculi, & latitudo 20. Erat quippe latitudo muri 10. cubitorum, & apertura in qua fores erat similiter 10. & ita in muro orientali altrinsecus supererant 5. cubiti in apertura vero erant quatuor fores, duæ extrinsecus & duæ intrinsecus, quarum vnaquæq; habebat latitudinem 5. cubitorũ, & sic erant artificiose positæ vt clausæ quasi continuum parietem facerent intus & extra, apertæ sibi in medio spissitudinis muri obuiabant & totam eius latitudinem tegebant, & sic artificiose sibi adhærebant, & quando claudebantur exteriores clauderentur simul & interiores. Nullus enim in tẽplo nocte remanebat, qui clauderet eas interius.

De Ornatu & oraculo eiusdem. Cap. LXXVIII.

PORRO in pariete oraculi fecit duo hostiola de lignis oliuarũ, & postes angulorum 5. vt in quinto angulo medio cardines affixæ starent, circa quos hostiola mouebantur, & erant in hostiolis anaglifa Cherubin & palmę, in oraculo autem erat palma, arca, & propiciatorium, & Cherubin, quæ fecerat, Moyses in deserto. Fecit autem Salomon Cherubin duo, de lignis oliuarum 10. cubitorum altitudinis, stantes super pauimentum in lateribus arcæ, & habẽtes pedes obliquatos, quasi ad iubilandũm & eleuatos, opertos auro purissimo, habentes alas aureas singulas 5. cubitorum, quarũ duæ extendebantur super arcam, & obuiam sibi venientes coniungebãtur super eam, tegentes sanctuarium infra se positum, alias autem duas extendebant altrinsecus vsq; ad parietes. Porro extra parietẽ in sanctasanctorum posuit mensam ad Aquilonem, & candelabrũ ad Austrum inter quæ medium erat altare aureum, quod fecerat Moyses in deserto. Sed præter illud candelabrum, posuit alia candelabra aurea eiusdem scematis, sed maioris quantitatis 5. hinc, & 5. inde. Similis cum mensa quam fecerat Moyses in deserto, posuit alias mensas 10. eiusdem scematis sed maioris quantitatis 5. hinc, & 5. inde. Inter hæc autem posuit altare thimiamatis, & vestiuit illud cedro, quod etiam dicitur altare oraculi.i. coram oraculo. Intelligitur hoc altare fuisse de lapidibus, quos ferrum non tetigit, & erat opertum per circumitum tabulis cedrinis, sed ille operte erãt ex omni parte laminis aureis, cuius quantitatem non memini me legisse. Illud vero modicum altare, quod fecit Moyses in deserto, forte repositum erat in sanctasanctorum, non ad vsum quotidianos thimiamatis, sed ad aliquos vsus singulares, quando semel in anno ingrediebatur sacerdos cum sanguine, hoc autem inde potest perpendi, quia dicit Apostolus in sanctasanctorum fuisse thuribulum aureum, hic erat ornatus templi in interioribus.

De Porticu & columnis eius. Cap. LXXIX.

IN facie vero templi erat porticus quæ in euangelio dicitur vestibulum templi habens columnas æreas in longitudine sui dispositas, in medio quarum erant duæ mirabiliores cæteris, positæ ante fores templi habentes in medio sui spacium 10. cubitorum, secundum latitudinem portæ templi, quarum talis erat compositio, stilus vel stipes columnæ habebat. 18. cubitos altitudinis non planus sed valliculatus, habens in circuitu cannales cauationis 4. digitorũ & erat fusilis, & linea 12. cubitorum ambiebat illum. Epistiliũ vero columnæ, latius erat stipite & rotundum, opere reticulato cęlatum. Capitellum quoq; superpositum epistilio fusile erat & 5. cubitorum altitudinis, & suprema parte erat lyliatum, latera vero ipsius ex omni parte in modum retis, & cathenarum erant contexta septena versuum, retiacula erant in capitello vno idest 7. ordines habentes eandem cęlaturam. Super capitellum vero erat quasi funiculus, super quem in duabus ordinibus positum erat retiaculũ tegens eius summitatem, & descendens aliquantulum circa latera capitelli in circumitu. In cuius extremitate dependebant in duob9 ordinibus ducenta malagranata. In epistilio quoq; dependebant malagranata, legitur enim quòd capitella erant super summitatẽ malagranatorum. Eiusdem compositionis erat altera columna. De compositione vero basium nõ legi, hæ duæ columnæ proprijs nominibus vocabantur, tum propter sui magnificentiam, tum propter futurorum multam præfigurationem, dextera dicebatur Iachim, sinistra Booz, de reliquis columnis vestibuli modicum agit historia. Capitella eorum minora dicit vno cubito prioribus capitellis. De scemate eorum tantum dicit ꝙ erant lyliata & habebãt retiacula superposita, has columnas & omnia vtensilia templi ęrea, & quicquid in eo de ære factum est fudit hyran. Aliquando tamen de auricalco dicuntur facta, quod idem est, cuius splendor & pulchritudo similis erat auro, vt dicit Iosephus, in hoc vestibulum ascendebatur ab atrio sacerdotum 12. gradibus secundum Iosephum. Quidam tamen dicunt 7. secundum visionem Ezechielis, dicunt enim in multis concordare compositionem templi materialis, cum compositione templi spiritualis, quod vidit Ezechiel.

De domunculis & atrio sacerdotum. Cap. LXXX.

AEDIFICAVIT autem Salomõ in circuitu templi post vestibulum 30. paruulas domos, qui sui copulatione totum templi spacium extrinsecus ambiebant harum singulæ habebant 5. cubitos latitudinis & tantundem longitudinis & 15. etiam altitudine. Ingressusq; earum ita fecit adinuicem vt ex alia ingrederetur ad aliam, aliquo spacio interposito. Et supra eas ædificatæ erant aliæ æquales eis, & mensura & numero, ita vt latera templi tria, per circumitum tegerentur domunculis vsque ad primum tabulatum exterius. Reliqua vero pars templi superior circumedificata non erat, sed libere videri poterat. Non fuerunt hæ domunculæ pastoforia vel exedrę sed cubilia, & cęnacula Hebdomadariorum & gazophilacia vasorum, & vestium templi. Et ædificauit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum & vno ordine lignorum cedri. Porro plura fuerunt atria citra templum, vt in psalmo legitur. Qui statis in domo domini in a d.d. nostri. De interiori tantum atrio mentio fit in regnum, de eodem, & de secũdo tractat Iosephus, sed præter hæc duo fuerũt alia duo, igitur atrium interius erat platea grandis, & ex omni parte circa templum diffusa ꝑ quadrum quæ præ foribus templi ad orientem plurimum extendebatur, quia ibi erat altare æreum, & luteres, & ibi ministrabant sacerdotes & leuitæ coram domino, circa vero vtrumq; latus templi, nõ adeo diffusa erat, ab Occidente vero strictior pauimentum cuius vario marmore stratum erat, & diuersis imaginibus venustatum, hoc atrium cingebat murus breuis in latitudine tantum trium cubitorum. Item erat cubitus vnus lapidum vnius coloris, secundus alterius, & tertius tertij. Intus autem vestitus erat cedro, & positus est per gyrum in extremitate huius atrij, vt cæteros a ministris ab ingressu atrij prohiberet. Ad hunc appodiabant se psallentes, & cõuersi ad populum super hunc inclinati loquebantur. In eodem muro stabant columnæ æquis interuallis dispositæ, populum extra stãtem ad legem sanctimoniæ præmonentes, aliæ literis Hebræis, aliæ Græcis alię latinis, & ne intrarent locum sanctum prohibentes, hic ambitus muri proprio nomine vocabatur Gyon. Aliter vero cancellus vnum solum habebat introitum ab Oriente, contra portam templi habens aperturam 25 cubitorum, sine foribus vsq; ad hunc introitum ascendebant viri & mulieres, deferẽtes oblationes suas ad ministros sibi occurrentes, nec licebat eis vlterius transire nisi in quibusdam casibus. Et ascendebant ad ipsum per 14. grad9. Hoc atrium dicebatur interius, vel atrium sacerdotum quod etiã illi, qui erant Aaronitæ, sed propter maculam aliquam offerre nõ poterant, non intrabant, licet de sacrificiorum partibus alerẽtur.

De

De cæteris atrijs templi. Cap. LXXXI.

NOST istud atrium & infra ipsum in decliui latere positum erat secundum quod dicebatur sanctum, quod Iosephus vocat aulam vel basilicam grandem. Erat autem diffusum per circuitum circa atrium interius, longe tamen maius eo & pauimētum vario marmore, eratq; circumseptum muro in altitudine 25. cubitorum interius, exterius vero altitudinis 40. cubitorum, ſm decliuitatem collis, & licet sic esset altum, non ascendebat vsq; ad fabricam templi, nec ipsius aspectum prohibebat, erat murus iste ad occidentem simplex, & nullam habens portam. In vtroq; vero latere, & in fronte orientali habebat porticus circumiacentes instar claustri monachorum, in quibus erant columnæ singulorum lapidum diuersi coloris cū basibus argenteis. Camera vero porticuū.i. laquearia cedrina erant: latitudo vero porticus 30. cubitorum. In latere meridiano erant quatuor portæ duplices valuas habentes, quæ laminis aureis, & argenteis miro opere erant decoratæ, eiusdē numeri, & eiusdem scematis erant portæ in latere septentrionali. In his sedebant Ianitores, vt arcerent immundos ab ingressu huius atrij. Porro in orientali fronte erat porta, quæ dicebatur speciosa, habens valuas de ęre Corinthio factas. In angulis huius frontis erant duæ portæ modicæ, per quas ascendebant mulieres ad offerēdum, vel forte ministri descendebant in occursum earum ibi ad suscipiendas earum oblationes, per has portas, quas diximus, ascendebant vndequaq; viri mundi in atrium secundum, vt orarēt sub diuo tempore serenitatis, sub porticibus tempore tempestatis. In platea orientali huius atrij vendebantur animalia, & volucres ad offerendum, & mensæ numulariorum stabant ibi quas euertit dominus. In porticibus autem circa portas stabant gazophilacia diuersi generis.i. arce Musach, in qua reponebatur oblatio regum & magnarum festiuitatum. Corban in qua oblatio sacerdotum, & votiua. Tertia quoque quæ proprie dicebatur gazophilacium, in qua oblatio pauperum, & oblatio quotidiana ad opera tēpli, vel ad vsus pauperum In porticibus laterum erant pastoforia.i. loca separata ad comedendum, in quibus sacrificantes de partibus sacrificiorum, quæ eos contingebant vescebantur coram domino. Quidam tamen volunt, quod ibi tantum a foris venientes de finibus Israel comedebant, & ob hoc dici pastoforia. In eisdem porticibus erant cathedræ.i. tria genera sedilium, vt ait Isidorus, in cathedris sedebant Doctores in gymnasio. In synedris auditores in consistorio, & dicebantur synedrę quasi consessus. In exedris assessores cum iudice, quando secretius aliquid tractabant, quasi in locutorio, & dicebātur exedræ quasi assessus, licet exedra improprie legatur pro thalamo, hoc atrium secundum sæpe in euangelio dicitur templum, vt vbi dicitur ꝙ oues & animalia vendebantur in templo, & ꝙ Iesus docebat in templo, & ꝙ fili Israel orabant in templo, & cætera in hunc modum. Porro sub hoc atrio erat tertiū atrium, similiter in decliui latere mōtis positum eiusdem compositionis cum secundo, & si non tantę venustatis nec tam preciosi ornatus, in hoc orabant mulieres mundæ tantum. Infra atrium illud erat & quartum, in quo orabant viri immundi, & mulieres & gentiles, cuius murus exterior in radice collis positus erat, & ascendebat 400. cubitis vsq; ad verticem tātum collis, in quo templum erat situm, & ita muri atriorum in nullo prohibebant aspectum templi, nec eorum, qui ministrabant in atrio interiori.

De altari & mari eneo & luteribus. Cap. LXXXII.

IN atrio interiori erat altare æneum factum ex lapidibus impolitis, circumtectum ex omni parte ere, longe maioris quantitatis, quam illud portatile, quod fuit actum in deserto, & erat sub eo fouea grandis, in quam per foramen in medio altaris positum cineres defluebant, & sanguis, qui ad crepidinem altaris fundebatur, influebat in eam. Quandoq; vero mundabatur fouea per fenestrā; quæ erat ad orientem, altare vero quod fecerat Moyses propter reuerentiam sui, in aliqua parte atrij reseruatum est. Quod quidā tradunt ibi permansisse vsq; ad euersionem templi factam per Romanos: immo etiam postea cum gentiles habitauerunt Hierusalē, fecerunt ex eo horologium sibi. In eodem atrio posuit Salomon mare æneum fusile, quod nos lauatorium dicere possumus, vt in eo sacerdotes ministraturi abluerent pedes, & manus in scemate hemisphærij factum, cuius latitudo 10. cubitorum erat per diametrum. a labio vsque ad labium, altitudo vero erat 5. cubitorum, a labio vsq; ad fundum, spissitudo erat trium digitorum. In laterib. autem eius extrinsecus duo ordines erant sculpturarum historiatarum.i. historias aliquas habentium Fecit quoq; Salomon 10. luteres æneos & fusiles, altitudinis quatuor cubitorū in quibus abluebantur intestina & pedes holocaustorum, & erant eiusdem staturę omnes, sicut & bases, quibus insidebant. Erat autem basis composita ex quatuor tabulis, & iuncturis tabularum, per quatuor angu-

los erant t sculpturæ eminentes ad modum columnarum, quas quidam dicunt vocari media intercolumnia, & habebant columnæ proprias celaturas, homines, arbores, & aues, omnia a Deo fabrefacta erant vt non celata, sed quasi apposita per circumitum viderētur, & basis quasi rotis circumstantibus vehi videbantur, horum luterum 5. in atrio templi steterunt ad dexteram 5. ad sinistram ad hunc vsum, natinnei prius lauabant hostiarum membra in probatica piscina, & lota tradebāt sacerdotibus, qui ne quid eis interim sordis adhæsisset, luteribus ea immergebant, vt resincerata superponerent altari. Porrò lauatoria hæc in hunc modum erant posita, ꝙ ingredientibus atrium sacerdotale, primo occurrebat ad meridiem mare æneum ad abluendas maculas, postea progredientib. occurrebant 10. luteres ad intingenda mēbra hostiarum. Rursumque progredientibus occurrebat altare æneum. Similiter ad meridiem positisque hostijs super altare redibant offerentes ad mare æneum & abluebant ibi pedes, manus, vt sic loti consummarent sacrificia.i. intrarent in templum cum prunis & thimiamate. Vtēsilia vero altaris ænei fecit Hyran ex ære lebeta ad suscipiendos cineres, & prunas altaris: ollas quoque & caldarias ad coquendas carnes, & hamulas, & fuscinulas ad extrahendas carnes vel disponendas, & scutras, vasa.s. ęqualis amplitudinis in ore & fundo ad calefaciendum. Porro vtensilia templi aurea erant vel argentea. Sic ergo Salomon (vt dictum est) templum in 7. annis & 6. mensibus cum suis vtensilibus compleuit, & 7. mense, forte quia fere totus solennis erat eam dedicauit.

De Basilica & domo regia. Cap. LXXXIII.

POSTEA domum suam regalem ædificare cepit, quā per annos 13. vix compleuit, quia nec adeo circa illam studium populi feruens, nec sic ad eam a patre sicut ad templū opulentia præparata fuerant. Domus saltus duplex erat, & ex duplici materia, pars inferior erat lapidea, & dicebatur nepthota.i. pigmentaria: in qua reponebantur aromata, & pigmēta ad vsus templi & domus regiæ vt ex beneficio terræ & muri diu vigerent quasi recentia. Superior pars domus lignea erat de lignis libani facta, vnde & dicta est domus sa'tus libani. Quidam tamen putant eam ob hoc sic dictam, quia circumquaq; consita erat arboribus & viridarijs miræ recreationis iuxta densitatem saltus libani, in ea reponebantur arma, vt beneficio ligni rubiginem non sentirent, nec solum arma ad pugnandum, sed etiam ad decorem & ostensionem regij fastus. Fecit.n. rex Salomon 200. scuta aurea & 300. peltas aureas, quarum quædam rotundæ erant, aliæ instar semicirculi factæ, his vtebantur custodes regis ante hostium excubantes, & quando rex egrediebatur, præcedebant eum equitates & ferentes huiusmodi arma, iuuenes flaui, & vsq; in equorum sessionem diffundentes cæsariem comis suis adijcientes auritincturam, vt eorum capita sole percussa radiarent, hos sequebatur rex vectus in curru, & ad locū quendam solitus erat exire, quæ a Hierosolimis abest duobus funiculis, & dicebatur hortus Eden.i. delitiarum. Porro pars illa superior quæ dicebatur saltus domus, habebat longitudinem 100. cubitorum, & in latitudine 50. in altitudine 30. cuius camera tota vestiebatur tabulis cedrinis. Sustentabatur autem tribus ordinibus columnarum, vnusquisque ordo habebat columnas 15. e regionē se respiciētes & pari modo a se distantes, & ita inter muros & tres ordines columnarum erant quatuor deambulatoria, pro foribus autem domus fecit porticum columnarum 50. cubitorum longitudinis, & 30. latitudinis. De compositione inferioris partis domus lapideæ tacet liber Regum, forte quia eiusdem compositionis erat cuius & superior Eregione stabat domus regis grandi interiacente viridario eiusdem longitudinis, latitudinis, & altitudinis, & similiter inter columnata, veruntamen simplex erat & vnius mansionis. Muri cuius altitudo habebat quatuor distinctiones, quarum tres diuersis variebātur coloribus. Quarta vero pars celaturis erat ornata. Erant ibi arbores sculptæ diuersi generis ramis, & folijs, & pomis obumbratæ: ita vt propter miraculum subtilitatis agitari quodammodo putarentur. In medio totius amplitudinis erat domuncula habens latitudinem 30. cubitorum, & in ea erat solium validis columnis extensum, in quo sedens rex iudicia proferebat, in posteriore parte domus, laquearia & parietes vestiti erant auro, vbi fecit rex thronum de ebore grandem, & vestiuit eum auro, huius ascensus facilis erat per 6. gradus de marmore porfirij factus: fecit etiam circa domum reliqua habitacula, & sedilia, vbi post causas explicitas residebat, strata omnia marmore & tabulis cedrinis. Fecit & domum reginæ in latere descendentem marmore cedro, auro & argento opulentissime decoratam. Fecit & vtēsilia vtriusque domus preclara, nec non vasa quæcunq; epulis sunt opportuna, omnia ex auro fecit, perfecit itaque Salomon 20. annis templum, & domos regias cum suppellectili sua, Hyran rege Tyri prębente sibi auxilium in lignis & auro.

De cæteris operibus & gloria Salomonis, & de fine eius. Cap. LXXXIIII.

PORRO couertit animum Salomon ad muros ciuitatis construẽdos, quos miro robore ampliauit. Vias quoq; regias, quæ ad Hierusalem ducerent nigro lapide strauit: in pluribus vero locis ruinas ciuitatum reparauit, sed & nouas ciuitates pro opportunitate locorum fundauit. De filijs Israel nullum fecit Salomon seruum, sed erant viri bellatores, & ministri eius, Chananeos autem fecit sibi seruos tributarios, classem quoq; fecit in insula quadam Aegyptiaca rubri maris, quæ dicitur Asyongaber, & deferebat de ofir aurum multum & argentum, & dentes Elephantorum, & simias, & pauos, & gemmas, & ligna thina multa nimis, quæ erant similia lignis sethin & odorifera, de quibus fecit rex fultra, & sedilia domus domini, & domus regiæ, & cytharas cantoribus & lyras, nam cinaram & nablum ex electro cõstituit, quasi nullius precij erat argẽtum in diebus eius, nam & sedilia pro foribus domorum plurima in Hierusalem argentea erant: ad horum incredibilẽ opinionem regina Sabba excitata venit, tentare eum in enigmatibus, & ingressa est Hierusalem cũ comitatu multo, & diuitijs inæstimabilibus. Est autem Sabba quandoq; nomen regionis, sed hic est ciuitas regalis Aethiopiæ: huius nominis significationis apud Hebræos distinguuntur per apices literarum, sin, & samech, docuit eam Salomon in omnibus his quæ proposuerat, & ammirans non habebat vltra spiritum: verũtamen tria præ cæteris ammirabatur, domum saltus etiam supra templi fabricam, ordinem quoque & frequentiam ministrantium in templo. Tertium vero ordinem & distinctionem seruientium regi in mensa. Dedit autem regi munera 120. auri & gemmas preciosas, & aromata, & quanta, & qualia visa non fuerant in Hierusalem. Dicit autẽ Iosephus eam dedisse regi radicem balsami, vnde propagati sunt engadi vineæ balsamitæ, cui & Salomon multa redonauit, quæ regina gratis suscipiens ad propria remeauit. Tradunt quidam eam rescripsisse Salomoni, ꝙ principaliter ei dicere timuit se vidisse in domo saltus quoddã lignum: in quo suspendendus erat quidam: pro cuius morte regnũ Iudæorum periret, & certis indicijs illud regi indicauit. Quod timens Salomon in profundissimis terræ visceribus occultauit illud. Sed quomodo circa tempora Christi in probatica piscina superna tauerit incertum est, & creditur hoc fuisse lignum crucis dominicæ. Actor. Itaq; Salomon operibus suis, & sapientia atq; diuitiarũ gloria, vbique nominatus, tandem per mulieres alienigenas deprauatus vsq; ad idolatræ culturam desipuit, habuit. n. vxores septingentas, & concubinas 300. ideoque & dominus aduersarios ei adhuc viuenti suscitauit, & regnum eius post mortem scindendum prædixit, sicq; prius qui secundum nomen suum pacem habebat vndiq; per circumitum, vitã in tribulatione finiuit. Dicunt tamen Hebræi ꝙ ante mortem pœnituit: & ob hoc librum de contemptu mundi, qui Ecclasiastes dicitur, composuit. Huius temporibus Sadoch & Hayas Silonites prophetauerunt, quidam etiam Homerum & Esodum eo tempore fuisse dicunt.

De Roboam, Hieroboam, Abya, & Asa. Cap. LXXXV.

POST mortem Salomonis regno bifariam diuiso, super duas tribus Iudam. s. Beniamen regnauit in Hierusalem Salomonis filius Roboam, & super 10. tribus in Samaria seruus eiusdem de tribu Effraim Hieroboam. Cępit itaq; Roboam anno quartæ ætatis 81. mundi vero secundi 1969. & regnauit annis 17. Ipse quidem populo scismatis occasionẽ dedit, dum eis alleuiationem regalis imperij postulantibus non ẽm consilia seniorum mitia, sed secundum consilia iuuenum dura respõdit. Itaq; 10. tribus eo derelicto, Hieroboam secutę sunt, insuper et relicto domino vitulos aureos, quos fecit in Dan & in Bethel coluerunt, contra hunc prophetauerunt Abias & Abdon, ad cuius vocem altare scissum est. Sub Roboam quoq; peccauit Iuda, ædificauitq; sibi aras, & statuas, & lucos super excelsa: habuitq; Roboam vxores 18. & concubinas 60. & nati sunt ei filij 18. filiæ vero 60. Anno quinto regni eius Sesach rex Aegypti in Hierusalem ascendit, & templum spoliauit. Hunc aũt Sesach refert Herodotus multas gentes sibi subiugasse, & quasdam sine bello cæpisse, atq; in earum subsannatione in statuis earum, quæ triumphanti præferebantur genitalia mulierum insculpsisse. Refert ẽt Aethyopias & Phenices circuncisionem ab Aegyptijs didicisse. Roboam, successit Abia filius eius, anno ętatis quartæ 118. mundi vero secundi 1996. & regnauit annis tribus: hic patris sui malitiam imitatus habuit, & ipse aduersariũ Hieroboã, sicut & pater eius: huic quoq; successit & filius eius Asa, anno ętatis quartæ 101. mundi vero secundi 1989. & regnauit annis 41. Hic bonitatẽ Dauid imitatus effœminatos de terra, & sordes idolorum purgauit: excelsa tñ non abstulit, Aethyopes in bello superauit. Hic igitur in principio iustus (vt dictum est) in fine desipuit; nam & contra Baasa, Syrię regis auxilium missis muneribus, inuocauit, & prophetam Ananiam se corripientẽ in neruum mitti iussit. Aegrotans deniq; vehementissimo pedum dolore, dominũ non quæsiuit, sed magis in medicorum arte fiduciam habuit. Huius tẽporibus super 10. tribus: post Hieroboam qui conregnauit ei duobus annis, regnauerunt successiue. Nadab, & Baasa, & Hela, & Amri, prophetauerunt autem Haias, & Anani, & Iehu filius Anani, & Azarias filius Obed.

De Iosaphat rege, & Helia propheta. Cap. LXXXVI.

IOSAPHAT filius Asa cępit anno quartæ ætatis 142. mũdi vero tertij millesimo & 30. & regnauit annis 25. In vijs patris bonis ambulauit, populum ad cultum Dei reuocauit, & lucos destruxit, sed excelsa non abstulit. Cumq; diues esset, & inclitus affinitate coniunctus est Achab impijssimo regi, & iuit cum eo contra Syros ad recuperandum Ramoth in Galaad, contra Micheæ prophetæ consilium: vnde & a Iehu propheta est redargutus. Porro cum Amonitæ, & Moabitæ Arabes irruerent in Iudam. Rex indicto ieiunio, omnem populum in templum ad obsecrandum dominũ cõgregauit. Ibiq; a Iaziel propheta cõfortatus, & egressus hostes percussit, atq; fugauit, sed ẽt cum Ochozia filio Achab, cuius opera pessima erant, amicitias inijt. Ideoque naues eius, quas miserat in Ophir propter aurum confractæ sunt in Asiongabera, sicut ei Eliezer filius Dodan prophetauit. Huius ergo tpibus regnauit in Samaria: primo quidem Achab pessimus idolatra, qui templum in Samaria ædificauit, & lucum plantauit, consilioq; Iezabel vxoris suæ gentilis persequens prophetas domini, prophetas Baal fouit, Benedab virum morte dignum cum cępisset, dimisit. Insuper & iniusto Naboth fraudulenter interfecto, vineam eius possedit. Deinde filius eius Ochozias, qui & ipse viam patris secutus dominum irritauit. Beelzebub quoq; Deũ Acharon in infirmitate sua cõsuluit. Prophetauerunt autem his temporibus Helias, Thesbites, & Abdias, & Iehu filius Anani, & Micheas Hiemla, & Iaziel filius Zachariæ, & Eliezer filius Dodan, Helias quidem sub Achab latens alimoniam carnium a coruis accepit. Viduæ farinam, & oleũ multiplicauit, eiusq; filium a morte suscitauit. Ignem cœlestem ad vorandum holocaustum, & ligna, & lapides, & puluerem, & aquã impetrauit. Prophetas Baal occidit, & post tres annos siccitatis oratione sua mox de cœlo pluuiam impetrauit. Sub Ochozia vero duos principes quinquagenarios igne cœlesti consumpsit. Abdias aũt prophetas domini sub Achab absconditos in speluncis pauit.

De Homero poeta. Cap. LXXXVII.

IN eodem tempore Agrippa apud latinos regnante, Homerus poeta in Græcia claruit, vt testantur Apollodorus grammaticus, & Euforbius Historicus. Helinandus li. 3. Hic Homerus duos libros edidit, Hyliadem & Odisseam. Vnde Seneca in epistola 86. Sapiens inquit factus est Homerus antequam carmina vlla cognosceret. Quatuor milia librorum Didimus Grammaticus scripsit, in quibus quæritur de patria Homeri, & matre Eneæ. Appion grãmaticus qui sub Caio Cęsare circumlatus est Græcia, & in nomẽ Homeri ab omnibus ciuitatibus adoptatus, aiebat Homerũ vtraque materia consummata Odyssea & Hyliade principium adiecisse operi suo, quo bellum Troianum complexus est. Huius rei argumentum asserebat ꝙ duas literas, in primo versu posuisset ex industria librorum suorum numerum continentes, hæc Seneca. Hic Homerus apud Atheniẽses pro insano habitus est, eo ꝙ Deos inter se belligerasse diceret. Hic (vt aiunt) leuem nescio quam quęstionem a Nautis sibi propositam non potuit explicare, a quibus cum impudentius & protractius derideretur, vir verecundi ingenij quasi toxicato confusionis iaculo, perfossus ad mortem spiritum exhalauit. Quod de Platone asserit Flamianus in libro de vestigijs philosophorum. Xenophõtinos aduersus Platonis gloriam confinxisse. Fuerũt qui Homerum Synonimum Platoni fuisse, putauerunt propter eloquentiam & pectoris latitudinem, vnde Maximus Valerius in lib. 10. dicit, Homerus in insula, quia quæstionem a piscatoribus propositam soluere non potuit, dolore absumptus creditur.

De Ioram rege, & Heliseo, & Ochozia. Cap. LXXXVIII.

ACTOR. Mortuo Iosaphat, successit filius eius Ioram anno quartę ætatis 177. mundi vero tertij millesimo & 55. & regnauit annis 8. Hic consilio vxoris suæ Athalie filiæ, scilicet Achab & Iezabel idola coluit, & Hierosolymitas etiam ad idolatriam compulit, sex quoque fratres suos occidit: tunc Edom ab eius dominatione recessit & occiso rege suo tributario, nouoque creato consuetum tributum Regi Iuda negauit. Iuxta comminationem quoque Heliæ Arabes irruentes in Iudam, vastauerunt domos Regias & prouincias, vxores Regis abduxerunt, & fi-

& filios præter Ochoziam occiderunt. Ipse vero tandem chronicam incidit ægritudinem, interna corruptione viscera effundens, vt quotidie quasi pereuntem se videret, sicq; mortuus est. Huius temporibus regnauit in Samaria Ioram filius Achab frater Ochoziæ. Helias in cœlum per turbinẽ ascendit, cuius spiritus duplex.s. a domino sibi datus.s.ad prophetiam & miracula, super Heliseum requieuit: veruntamen etiam idem spiritus ad miracula facienda, quodammodo duplicatus est in Heliseo. Nam Helias viuens quidem tantum vnum suscitauit mortuum. Heliseus autem viuens vnum, & mortuus alium. Viduæ quoque Sunamitis nihilominus oleum in vasis multiplicauit, & filiũ eius a morte suscitauit: aquas & pessimas sterilesq; sanauit. Vrsos ad lacerandos pueros derisores suos maledictione sua prouocauit, pulmentum amarum indulcorauit: panes paucos cum frumento 100. viris appositos vt eis sufficerent multiplicauit. Naaman quoq; Syrũ a lepra curauit, & Giezi fraudem per spiritum cognoscens cum lepra percussit: prętereą ferrum securis in aquam lapsum natare fecit. Seruos regis Syriæ quærentes ipsum acrisia percussit, & in Samariam perduxit, multaq; ventura prophetice nunciauit. Mortuo Ioram successit filius eius Ochozias anno ætatis quartę 175. mundi vero 3063. & regnauit anno vno. Hic ambulauit in vijs Achab, & abijt cum Ioram rege Israel auunculo suo contra Azael regem Syriæ in Ramoth Galaad, quẽ videlicet Azael adhuc viuente Benadab, Heliseus regnaturum prædixerat. Cumq; Ioram vulneratus exercitu in obsidione relicto, sub principe Iehu rediisset in Iezrahel, vt ibi curaretur: Ochozias quoq; illuc ad eum inuisendum descendisset, Iehu per Heliseum inunctus vt regnaret super Israel coniurauit contra Ioram, & domum Achab, vt eam iuxta domini præceptum disperderet. Descendens itaq; cum exercitu in Iezrahel duos reges sibi occurrẽtes occidit, & cadauer Ioram in agrum Naboth proijci fecit. Iezabel quoq; de turre prospiciente per fenestram pręcipitari iussit. Hanc igitur equorum vngulæ conculcauerunt, & canes in agro Iezrahel iuxta verbum Heliæ in vltione sanguinis ipsius Naboth, comederunt Septuaginta quoq; filios Achab, & quadragintaduos fratres Ochoziæ, & omnes reliquias domus Achab deleuit Iehu. Sed etiam sacerdotes & cultores Baal astute decipiens interfecit, & ædem totumq; cultum eius destruxit. Veruntamen a peccatis Hieroboam non recessit, nec vitulos eius aureos dereliquit.

De Athalia & Ioas. Cap. LXXXIX.

Athalia mater Ochoziæ filium suum mortuum videns surrexit, & regnare volẽs omne semen regium interfecit, excepto Ioas Ochoziæ filio, quem adhuc lactentem Iosabz, Ioiade pontificis vxor, quæ soror erat Ochoziæ ex patre 6. annis in domunculis hebdomadariorum ne interficeretur, abscondit. In septimo aũt anno Ioiade congregatis sacerdotibus & Leuitis ac centurionibus armatis, eum in regem inunxit, & Athaliam reclamantem occidi fecit, templum quoq; Baal & aras & imagines, quas fecerant Iorã & Athalia destruxerunt, sed & Mathan sacerdotem Baal ante altare occiderũt. Temporibus Athaliæ regnauit Iehu super decem tribus. Tunc Ionadab filius Rechab apud Iudæos claruit, cuius filij ex pręcepto patris, tãquam peregrini & hospites super terram seorsum ab hominibus in tabernaculis habitabant, domum non ædificabant, sementem non serebant, & vineam non plantabant, vinũque non bibebant. Ioiada quoque Pontifex insignis fuit, qui solus post Moysen annis 130. vixit, sicut Eusebius scribit. Ioas itaq; septennis regnare cępit, anno quartæ ætatis 182. mundi vero tertij millesimo & 70. & regnauit annis 40. Hic templi ruinas restaurari fecit, & cunctis diebus Ioiade recte egit. Veruntamen excelsa non abstulit, mortuo Ioiada Ioas a legitimis Dei declinauit, & optimates etiam exemplo suo vitiauit, quem cum Zacharias propheta Ioiade filius argueret, eum inter templũ & altare lapidibus obrui fecit. Et extunc (vt Epiphanius ait) populus in templo nec ex Dabyr, nec ex Ephot manifeste sicut prius responsum accepit. Nec multo post Azael rex Syriæ contra Hierusalem ascendit, sed acceptis a Ioas muneribus recessit. Cumq; Ioas languorem pessimum incurrisset, eo ꝙ honores diuinos sibi volebat impendi, vt dicunt Hebræi, percusserunt eum duo serui sui, & mortuus est. Huius tẽporibus regnauit Iehu super Israel: deinde filius eius Ioathan, & post Ioathan filius eius Ioas, sub quo Heliseus obijt, & mortuus contactu suo mortuum suscitauit.

De Ligurgo & legibus eius. Cap. XC.

Eusebius in cronicis. Eo tẽpe Ligurgus insignis habitus est Helinãdus li. 13. Hic est Ligurgus, q Lacedemonijs iura cõposuit. Iustinus li. 3. Ligurgus cũ fratre suo Polibite Spartanorũ regi successisset, & regnare si vellet potuisset, Carillo filio eius, q natus posthumus erat, cũ ad ętatẽ adultã peruenisset, regnũ cũ fide summa restituit vt scirent omnes, quanto plus apud bonos pietatis iura valerent, quam opes. Medio autem tempore dum infans conualescit leges instituit exemplo earum quã inuentione clarior, nihil enim lege illa in alios sanxit, cuius non ipse documentum primus daret auri argentiq; vsum, vt omnium scelerum materiam sustulit, populo legendi Senatum vel creandi quos vellet magistratus, potestatem permisit, fundos omnium æqualiter inter omnes diuisit, vt æquata patrimonia neminem potentiorem altero redderent, conuiuari omnes publice iussit, ne cuius diuitiæ vel luxuriæ in occulto essent. Iuuenibus non amplius vna veste vti toto anno permisit, nec aliquem cultius ꝙ alterum permisit, nec opulentius epulari. Emi singula non pecunia, sed compensatione mercium iussit. Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci iussit, vt primos annos non in luxuria, sed in omni opere & labore agerent. Nihil eos somni causa substernere, & vitam sine pulmento degere, neque prius in vrbem redire, ꝙ viri facti essent statuit. Virgines sine dote nubere iussit, vt vxores non pecuniæ causa eligerentur, seueriusq; matrimonia sua viri coercerent, cum nullis frenis dotis tenerẽtur, maximum honorem non diuitum & potentum, sed senum esse statuit, nec vsq; terrarum locum honoratiorem senectus habet. Hæc & similia quoniam solutis antea moribus dura videbantur. Auctorem earum Apollinem delphicum finxit, & inde se ea detulisse, deinde vt æternitatem suis legibus daret, iureiurando obligat ciuitatem, nihil eos de eius legibus mutaturos, priusquam reuerteretur, simulans se ad oraculum delphicum proficisci, consulturum quid addendum vel mutandum legibus videretur, profectus est autem cretam vbi voluntarium exilium perpetuo egit, moriensq; abijci ossa sua in mari iussit, ne forte Lacedemonem referrentur, & sic se putarent Lacedemonij solutos iureiurando.

De Amasia & cur in Genealogia Christi cum patre & auo pretermittitur. Cap. XCI.

Actor. Mortuo Ioas successit filius eius Amasias anno quartæ ætatis 222. mundi vero tertij millesimo 90. & regnauit annis 29. Hic quoq; rectum coram domino fecit, excepto ꝙ excelsa non abstulit, colligens autem exercitum contra Idumæos & Amalechitas cum a rege Israel centummillia armatorũ collegisset. Iamq; in procintu esset suadente propheta, vt Israelitas, quoniam idola ferebant, dimittere acquieuit, licet grauiter ferret ꝙ eis centũmilia talentorum pro mercede præbuisset. Percussit igitur in valle salinarum ex Edom. 10. milia alia quoq; decemmilia virorũ cęperunt filij Iuda, & adduxerunt ad præruptũ cuiusdam petræ, eosque de summo præcipitauerunt, & vniuersi crepuerunt. Amasias tamen Deos, quos tulerat de Amalech postmodum adorauit, quoniam audiuit eos respõsa dantes, ideoq; perijsse Amalech quia fuerant in eorum cultu negligẽtes. Flatus igitur in superbiam scripsit Ioas Regi Israel, vt ei seruiret, quo non acquiescente, congressus cum eo comprehensus atq; ligatus est, & mortis interminatione compulsus, vt Hierusalem traderet. Tunc Ioas murum Hierusalẽ 400. cubitis interrũpit, sublatisq; thesauris templi, & domus Regis & obsidibus in Samariam redijt. Deniq; coniuratione facta cõtra eum, fugit in Lachis, ibiq; comprehensus, occisus est. Huius tẽporibus regnauit Ioas super Israel, postea Hieroboam, qui terminos Israel ab Anthiochia vsq; ad mare mortuum restituit, & hac fęlicitate elatus, malum coram domino fecit, ideoq; missus ad eũ Amos de pastoribus Thecuæ domus eius euersionem, populiq; calamitatem prædixit. Amasias autem sacerdos Bethel ex mãdato regis ꝓhibens ei, ne amplius in illo prophetaret, cũ cessare nollet, frequenter eum plagis afflixit, tandemq; filius eius Ozias eum vecte per tẽpora transfixit, præterea sub Amasia 14. latinorum Rex filuius Auentinus fuit, qui in eo monte, qui nunc pars vrbis est, mortuus ac sepultus, perpetuum loco vocabulum dedit. Sciendum vero, ꝙ tres reges Iuda posterius nominatos.i. Ochoziam, & Ioas, & Amasiã, prætermittit Mattheus in Christi generatione, vel quia propositũ fuit Euangelistæ, tres præscise, thesseredecades.i. quaterdenas mistica ponere, vel quia Iorã miscuerat se generi Iezabel & Achab, cuĩ dixerat dominus per Heliam, ꝙ eius posteriora demeteret.i. ꝙ sicut in lege scriptum est. Peccatum eius in posteros vsq; in tertiam & quartam progeniem puniret, peccatum.s. patris imitantes. Itaq; quoniam hi tres peccatum Achab imitati sunt, a sancta generatione sublati sunt, purgata vero labe gentilis familiæ, quarta generatio numeratur.s. Oziæ.

De Ozia & Iona propheta. Cap. XCII.

Comestor. Ozias quoque qui & Azarias cępit anno quartę ætatis 251. mundi vero tertij millesimo 139. & regnauit annis 52. quod placitum erat coram domino, fecit, veruntamen excelsa non abstulit. Cui cum hostes debellasset & Ammonitas fecisset sibi tributarios reædificauit muros Hierusalem, quos destruxit Ioas Rex Israel eratque præcipue terræ cultor & curam habebat circa plantationes & semina fructuum diuersorum,

uerſorum, cumq; ditatus eſſet ſubſtantia mortali, contra Deum immortalem agere niſus eſt: nam in feſtiuitate propitiationis indutus eſt ſtola pontificali, intrauit in templum: vt incenſum poneret, Pontifice Azaria cum 80. ſacerdotibus, eum prohibente, & factus eſt terremotus, & claritas Solis valde effulſit, & incidit in faciem regis, & percuſſus eſt in facie rex lepra. Ante ciuitatem vero ſciſſa eſt media pars mõtis ad occidentem, & deuoluta ita, vt vias clauderet, & regios hortos opprimeret. Et habitauit ſeorſum vrbẽ priuata degens vita. Ioathã vero filius eius gubernabat palatiũ, & iudicabat populum. Actor. Huius tẽporibus regnauit ſuper Iſrael Hieroboam. Sub his autem duobus regibus prophetare cęperunt Iſaias filius Amos, & Oſeæ de tribu Iſachar, & Iohel de tribu Ruben, & etiam Abdias ſecundum quoſdam: ſed verius ſecundũ Hebræos ante Heliſeum mortuus eſt: relicta.n. eius vxor per Heliſeũ oleo ſuperabundante a creditoribus liberata eſt: præterea ſub Hieroboam prophetauit Ionas filius viduæ Sareptanæ, prophetauit autem contra Niniuem. Comeſtor. Prædixit quoque ſignum euerſionis Hieruſalem, ꝙ cum viderint lapidem luctuoſe clamantem, prope ſit finis, & cum viderint in Hieruſalem gentes vniuerſas, tota illa ciuitas irrecuparabiliter euertetur. Huius ſepulchrum monſtratur in vna vrbium Geth.

De destructione regni Aſſyriorum. Cap. XCIII.

IN tempore Oſię terminata eſt monarchia Aſſyriorum, nã Sardanapallus vltimus Monarchus victus ab Arbate Medo ſemetipſum concremauit, & tunc Arbates monarchiam ad Medos tranſtulit: fuerunt tñ reges Aſſyrij ſine monarchia potẽtes vſq; ad ſubuerſionem Niniue, quam prophetauit Naum. Iuſtinus libro 1. Poſtremus autem Aſſyriorum regum fuit Sardanapallus vir muliere corruptior, qui cum inuentus eſſet ab Arbato Medorum præpoſito, inter ſcortorum greges fœminæ habitu, purpuram colo nens mollitie corporis, & oculorum laſciuia, omnes fœminas antecedẽs penſa inter eas partiens, indignatus Arbatus tali fœminæ copiam virorum ſubiectam, bellum aduerſus eum commouit. Qui fugiens ſe recepit in regiam, vbi ſtructa & incenſa pyra ſe & ſuas diuitias incẽdit, hoc ſolo imitatus virum. Tull. Hic Sardanapallus turpior vitijs quam nomine, adeo luxurioſus fuiſſe dicitur, vt in ſepulchro ſuo ſcribi fecit, ea ſola ſe tantum habere mortuũ, quæ libido eius etiam cum viueret hauriendo cõſumpſerat. Itẽ Cicero in Tuſcul. lib. 5. Sardanapallus ſepulchro ſuo inſcribi iuſſit. Hæc habeo, quæ edi, quæq; exaturata libido exhauſit, ac illa iacet multa præda relicta. Hugo Floriacenſis. Sardanapallum cum ad eum inter fœminas conuerſantem præfectus Arbatus præpoſitus Medis admitti obtinuiſſet, inuenit eum colo nentem. Quo viſo, regreſſus ad ſocios negauit illi ſe parere poſſe, qui ſe mallet eſſe fœminam quam virum, indictoq; ei bello, ſe ſuaſq; diuitias combuſſit, & tranſlatum eſt in Medos regnum Aſſyriorum, cucurritque poſtmodum regnum Medorum per ſucceſſiones regum vſq, ad Aſtiagem Auunculum Cyri. Ex chronicis. Medorum itaque primus regnauit Arbathus annis 28. Secũdus Soſarmus 30. Tertius Medidus 40. Quartus Cardiceas 13. Quintus Deiocles 54. Sextus Fraortes 24. Septimus Ciaſares 32. Octauus Aſtiages 38. Quo ſubuerſo Cyrus Medorum deſtruxit imperium, & regnauit in Perſide.

De ortu regni Macedonum. Cap. XCIIII.

MAcedonum quoq; regnum incepit 13. anno regni Oſię regis Iudæ, qui fuit ſeptimus Arbachi primi regis Medorum. In quo primus regnauit Craneus annis 28. Secundus Coenus 12. Tertius Tyriammas 38. Quartus Perdicas 51. Quintus Argeus 38. Sextus Philippus 38. Septimus Europus 26. Octauus Alcetas 29. Nonus Amyntas 50. Decimus Alexander 43. Vndecimus Perdicas ſecundus 38. Duodecimus Archelaus 24. Tertiuſdecimus Oreſtes 3. Decimuſquartus Archelaus 4. Decimuſquintus Amyntas 1. Decimuſſextus Pauſanias 1. Decimuſſeptimus Amyntas 6. Decimuſoctauus Argeus 2. Decimuſnonus Amyntas tertius 18. Vigeſimus Alexander anno vno. Vigeſimuſprimus Ptolemeus, qui & Alortes 4. Vigeſimuſſecũdus Perdicas tertius 6. Vigemuſtertius Philippus ſecundus 27. Vigeſimuſquartus Alexãder Philippi filius 12. & mẽſibus 6. quibus finitis, mortuus eſt apud Babylonem 32. ætatis ſuæ anno. Tunc trãſlato in multos imperio, regnũ diuiſum eſt: hinc.n. ortum eſt regnum Alexandrinorum, quod eſt Aegypti, & nõ multo poſt regnum Aſiæ, & mox Syriæ. In Macedonia regnauit poſt Alexandrum Philippus, qui & Ardeus frater Alexãdri annis 7. Deinde Caſſander annis 19. Antigonus & Alexander filij Caſſandri 4. Demetrius 6. Pyrrhus 7. mẽſib. Liſimachus annis 5. Geranus qui & Ptolemeus anno vno. Meleagros mẽſib. 2. Antipater anno vno. Soſtenes annis 2. Antigonus Gonothas 36. Demetrius 10. Antigonus 15. Philippus 42. Perſes 10. in quo regnum Macedonum defecit.

De destructione domus Iehu, & de Phul Rege Aſſur. Cap. XCV.

ACtor. Præterea regnante Ozia poſt Hieroboam regnauit ſuper Iſrael filius eius Zacharias 6. menſibus tm̃: ipſo.n. peccata patrum imitante, percuſſit eum palam Sellum filius Iabes & regnauit pro eo. Sicq; tranſlatum eſt regnum de domo Iehu in generatione 4. iuxta verbum domini, & regnauit Sellum vno menſe tãtum, quia percuſſit eum Manahem de Therſa, & regnauit pro eo 10. annis in Samaria. Comeſtor. Aſcendit Phul Rex Aſſyriorũ in Therſan & dedit ei Manahen 50. mille talenta argenti, vt recederet ab eo, & etiam eſſet ei in auxilium, ſumpſit autẽ Manahen 50. ſiclos argenti a potẽtibus & diuitibus terræ per ſingulos. Inter hęc munera tradunt Hebræi miſiſſe Manachẽ vitulos aureos, qui erãt in Dan & in Bethel, ſed non veros, quia ſacerdotes abſconderunt eos, & fecerunt æreos deauratos, ſimiles illis, quos miſit Manahen Regi Aſſyriorum. Qua fraude poſtea percepta, reges Aſſyriorum plurimum exarſerunt contra Iſrael, & mortuus eſt Manahen, & regnauit pro eo filius eius Phaceia duobus annis in Iſrael. Nam Phacee filius Romelie. Ciliarchus eius interfecit eum in Samaria, in cõuiuio cum 50. viris, & regnauit pro eo annis 52. Ozie.i. & regnauit 20. annis. Ex chronicis Euſebij. Iterum Ozie temporibus Belodus inſignis habetur, vt vult Porphirius.

De ortu regni Lidorum, & Remi ac Romuli. Cap. XCVI.

EO quoq; tempore Corinthiorum, & Lacedemoniorum reges defecerunt, & Lidorum regnum exortũ eſt anno.ſ. regni Ozie 48 vbi primus regnauit Ardiſus 36 ſecundus Aliactes 14. tertius Meles 12. quartus Candaules 17 quintus Giges 35. ſextus Ardeis 37. ſeptimus Sadiates 15. octauus Aliate 49. nonus vero Creſus annis 15. Quo tandem a Cyro rege Perſarum capto, regnum Lidorum deſtructum eſt, quod ſtetit per annos 230. Iterum anno regni Ozie primo Remus & Romulus ex Marte & Ilia generantur, & eodem anno Olympias primo conſtituitur, qui fuit Elchili regis Athenienſium ſecundus, a captiuitate vero Troyæ 405. Helinandus. Latinorum 15. regnauit Siluius Amulius Procæ filius 44. annis. Huius frater maior natu Numitor, ab eo regno pulſus in agro ſuo vixit. Filia eius Ilia adimendi partus gratia, virgo veſtalis eſt electa, quæ cum vno partu geminos edidiſſet infantes iuxta ripam Tyberis expoſitos, Fauſtulus regij paſtor armenti, ad Aceam Laurentiam vxorem ſuam detulit, quæ propter pulchritudinem & capacitatem corporis quæſtuoſi lupa a vicinis appellabatur: vnde ad noſtram vſque memoriam Meretricum cellulæ lupanaria dicuntur. Pueri vero cum adoleuiſſent collecta paſtorum & latronũ manu, interfecto apud Albam Amulio, Auum Numitorem in regnũ reſtituerunt. Iuſtinus in lib. 44. Amulius ætate maiorem Numitorem fratrem regno expulit, filiamq; eius Ream, in perpetuam virginitatem demerſit, ne quis vltor patris ex ea naſceretur, quæ quaſi ſacerdos clauſa eſt in luco Martis vbi geminos enixa eſt, incertũ ſtupro an ex Marte, quos Amulius exponi iuſſit, ex quorum iniuria illa deceſſit expoſitos lupa aluit, quos Fauſtulus paſtor animaduertens ſubtractos, eos agreſti vita nutriuit, qui adulti cũ latrones a rapina pecorum ſubmouerent: Remus a latronibus captus, Numitori tanquam latro offertur. Quem cum inſpicerẽt repente Fauſtulus cum Romulo ſuperuenit. Factaq; conſpiratione Amulium occidunt, Numitorem reſtituunt regno. Albericus in poetario. Remus & Romulus Martis finguntur filij, quia fuerunt viri bellicoſi. Mars Gradiuus dicitur, quia gradatim pergitur in prælium vel a gradiuitia vibratione haſtæ.

De Ioathan, & prophetis illius temporis, & initio captiuitatis. Cap. XCVII.

ACtor. Defuncto Ozia regnauit filius Ioathã anno quartę ętatis 303. mundi vero tertij milleſimo 191. & regnauit annis 16. Bonum & ipſe coram domino fecit.ſ. excelſa non abſtulit. Portam templi ſublimiſſimam, quæ ſpecioſam dicitur, ædificauit, & hæc ſola in deſtructione per Chaldeos facta remanſit. Comeſtor. Hic deuicit Ammonitas & impoſuit eis annuum tributum, talenta argenti 100. milia & 10. milia choros tritici & totidem ordei. In diebus huius Raſin rex Syriæ, & Phacee rex Iſrael cęperunt infeſtare regnum Iuda, ſub Ioathan exorſus eſt prophetare Naum de Helceſi de tribu Symeon contra Niniuem. Hieron. dicit ſuper Naum, Herodotum dixiſſe ſubuerſam Niniuem a rege Medorũ tpe Ozie. De ſubuerſione quoq; finali Niniue prædixit Naũ, quæ facta eſt in hunc modũ. Palus, quæ circundabat eam, ſuperinundauit eã facto pariter terremotu, & igne de ſublimi emiſſo, tñ librũ ſuum ſcripſit poſt captiuitatem 10. tribuum ſub Ezechia, dum vaſtaretur ab Aſſyrijs terra Iuda: in quo plenius prophetauit de deſtructione Aſſyriorum in conſolationem gentis ſuæ, ſub Ioathan vidit Iſaias dñm ſedentem, & Seraphin mundauit labia eius, ſub eodem exorſus eſt prophetare Micheas: adhuc etiam prophetabãt Oſeas & Iohel. In diebus Phaceę Tegladphalaſar rex Aſſur aſcendit

dit in Israel, & est ambiguum an iste fuerit Phul vel alius, & vastauit omnem regionem trans Iordanem, & captiuatas duxit duas tribus & dimidiam. Vastans quoq; Galileam de tribu Zabulon & Neptalim, & multos transtulit secum etiam in Assyrios, qui possent dimidiæ tribui comparari, vnde sæpe legitur, quod tres tribus Israel captiuauerit, & hoc fuit initium captiuitatis decem tribuum.

De Achaz, & eius impietate. *Cap.* XCVIII.

ACtor. Achaz filius Ioathan cepit anno ætatis quartę 319. mundi vero tertij millesimo 207. Et regnauit annis 16. Comestor. Hic ambulauit in via Regum Israel. Nam & vnum de filijs suis consecrauit idolo, traijciens eum per ignem Thopet in valle Beennion iuxta Acheldemach: tunc ascenderűt Rasin Rex Syriæ, & Phacee Rex Israel in Hierusalem, & obsiderunt eam primo, vt ait Iosephus, & congressus cum eis Achaz victus est, & occisus est filius eius Zacharias, & multa milia cum eo. Porro secundo obsederunt Hierusalem Rex Syrię & Rex Israel. Cűq; timeret Achaz, nimis confortauit eum Isaias dicens: Ne timeas ab his duabus caudis tyconnum fumigantium, sed non credidit ei Achaz, nec voluit quærere signum a domino, & misit nuncios ad Reges Assyriorum Thegladphala dicens: Seruus tuus sum ego, ascéde, & saluum me fac de manu Regis Israel & Regis Syriæ, & intrauit Rex Assyriorum Syriam, & vastauit eam, & ideo redijt Rasin in Damascum. Rex aűt Assyriorum cępit Damascum, & interfecit Rasin, & Damascenos transtulit in Cyrenem, quæ est versus Aethyopiã. Est.n. alia Cyrene in Aphrica, & occurrit ei Achaz Rex Iudeæ cű mulieribus in Damascum. Cumque vidisset altare Damasci misit ad Vriam sacerdotem in Hierusalem exemplar eius, vt extrueret ei consimile. Quo facto, cum redisset Achaz, altare æneum transtulit a facie templi ad Aquilonem, & super altare nouum obtulit holocausta & pacifica. De altari vero æneo (vt tradunt quidam) fecit illud horologium famosum, & præcepit sacerdotibus, vt deinceps super altare nouum offerrent, & deposuit luteres & mare æneum super pauimentum, vt nullus eis vteretur. Musach quoque Sabbati & ingressum regis reclusit in templum domini, vt cum templo ea prophanaret, vt sic placeret Regi Assyriorum, sub eo vidit Isaias onus Babylonis, alia 10. vidit sub Ezechia.

De consummatione captiuitatis Israel. *Cap.* XCIX.

ANno 12. Achaz regis Iuda regnauit Oseæ super Israel 9. annis, fecitq; malum coram domino, sed non sicut patres sui. Traditur.n. licentiam dedisse Israelitis, vt ascenderent in Hierusalem ter in anno. Contra hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorű, & factus est ei tributarius. Cumq; deprehendisset rex Assyriorum, quod Oseę rebellare nitentur, per Sesach regem Aegypti cui munera miserat obsedit eum, & vinctum misit in carcerem in Niniue, & obsedit Samariam 3. annis, & cepit eam anno 9. Oseæ, & 6. Ezechiæ, & transtulit Israel Assyrios.s. 7. tribus, quæ remanserant, & posuit eos iuxta fluuium Goza vltra montes Medorum & Persarum. Porro rex Assyriorum de diuersis regionibus adduxit colonos in Samariam paucos primo, sed postea Radoch populauit terram, qui prius vocati sunt Cuthei, a regione Persida, quæ dicta est Cutha. Græci vero dixerűt eos Samaritas, Hebræi Iacobitas, quia supplantauerunt Israelitas a finibus suis, immisitque dominus in eos leones, & interficiebant eos, & nunciatum est regi quod perirent coloni eius, qui ignorabant legitima Dei illius, & misit eis vnum e sacerdotibus Israel, & legem Moysi scriptam, & susceperunt circuncisionem & legitima Dei Israel, nihilominus tamé Deos suos in excelsis colebant, vnde quandoq; Hebreos dicebant sibi propinquos, cum bene erat Hebræis, cum autem male dicebant nihil esse sibi cum Israel. Multi autem ex Israelitis confugerunt in regnum Iuda, multi absconderunt se in abditis, & latuerunt in gentib. circunstantibus. Qui post regressum regis Assyriorum redierunt ad propria, & habitauerunt cum Samaritis. Ex chronicis. Temporib. Achaz a gemellis Remo & Romulo Roma in monte palatino cõditur, & anno ab vrbe condita tertio Remus a Sabio Romuli Duce rastro pastorali occiditur, Romulus in regnum sublimatur. Helinandus. Lucius Piso de vita & moribus scribens Romuli, dicit Romulum ad cœnam vocatum non multum bibisse, quia postridie negocium haberet: dictumque ei Romule si omnes istud facerent, vinum vilius esset: immo vero inquit carum, si quantum volet quisque bibat.

De Sibilla Erictrea, & versibus eius de Christo. *Cap.* C.

AVg de ciui. Dei. Eo tẽpore.s. Romuli Sibillam ferunt Erictreã claruisse. Varro dicit plures fuisse Sibillas. Vir clarissimus Flaccia..., qui etiam proconsul fuit, homo facillimæ facundię plurimæq; ... octrinæ, cum de Christo colloqueremur, Græcum nobis codicem protulit, carmina esse dicens Sibillę Erictreæ, vbi ostendit in quodam loco in capitibus versuum ordinem literarű ita se habentem, vt hæc in eo verba legerentur, Iesus Christos theu yos, sother, quod est latine Iesus Christus filius Dei Saluator. Hi sunt autem versus, quorum primæ literæ istum sensum, qué dicimus reddunt, sicut eos quidam latinis & stantibus versibus interpretatus est. Iudicij signum tellus sudore madescet. E cęlo rex adueniet per sęcla futurus. Scilicet in carne præsens vt iudicet orbẽ. Vnde Deű cernent incredulus atq; fidelis. Celsum cum sanctis ęui iam termino in ipso. Sic animæ cum carne aderunt, quas iudicet ipse, cum iacet incultus densis in vepribus orbis. Reijcient simulacra viri cunctam quoq; Gazam. Exuret terras ignis pontumq; polumq;. Inquirens tetri portas confringet Auerni. Sanctorum sed.n. cunctæ lux libera carni. Tradetur, fontes æternaq; flamma cremabit. Occultosque actus retegens, tunc quisq; loquetur. Secreta, atq; Deus reserabit pectora luci. Tunc erit & luctus, stridebűt dentibus omnes. Eripitur solis iubar, & chorus interit astris. Soluetur cœlum lunaris splendor abibit. Deijcit colles valles, extollet ab imo. Non erit in rebus hominum sublime vel altum. Iam æquantur campis montes, & cerula ponti. Omnia cessabunt, tellus confracta peribit. Sic pariter fontes torrentur fluminaq; igni. Sed tuba cum sonitum tristem dimittet ab alto. Orbe, gemens facinus miserum variosq; labores. Tartareumq; Chaos monstrabit terra dehiscens. Et coram hoc domino reges sistentur ad humum. Recidet e cœlis, ignisque, & sulphuris amnis. Sunt hi versus 27. qui numerus quadratum ternarium solidum reddit: tria.n. ter fiunt 9. & ipsa 9. si ter ducantur, vt ex lato in altum figura consurgat ad 27. peruenitunt. Horum autem Græcorum 5. verborum, quæ sunt Iesus Christus, theu, yos, sother: si primas literas iungas erit. y.c.t.s.i. piscis. In quo nomine mystice Christus intelligitur, eo quod in huius mortalitatis abysso, velut in aquarum profunditate viuus.i. sine peccato esse potuerit. Horű autem versuum 5. 18. & 19. in capitibus suis habent literas mutuatas positas per y. quia non poterat facile latina verba inueniri, quę ab eandem litera inciperent, & sententiæ conuenirent. Hanc autẽ Sibillam, quidam magis credunt fuisse Cumeam quam Erictreã. Hic nil in toto carmine suo, cuius exigua hæc particula est. Habet quod ad cultum falsorum siue factorum Deorum pertineat: quinimmo etiam contra eos, & contra cultores eorum loquitur: ita vt in eorum numero deputanda videatur, quæ pertinent ad ciuitatem Dei.

De vaticinijs eiusdem. *Cap.* CI.

ACtor. Sibilla Erictrea (vt legitur) vnű Deum prædicauit hoc modo: vnus Deus omnipotens iustus, vltra omnia sublimior qui fecit sydera: ipsum, qui est, colite creatorem mundi. Qui honorant Deum verum, æternam vitam hæreditabunt perpetuo sęculo, ipsi habitantes Paradisum amœnissimum hortum omnium nutritorem conditoremque, qui dulcem spiritum omnibus deposuit: dedit Deus fidelibus viris honorare. Diceret quidam Sibillam insanam & mendacem esse: cum vero omnia fuerint impleta, tunc demum reminiscetur mei, nec vllus postea me dicet insanam & mendacem, sed magni Dei prophetam. Aug. vbi supra. Inserit autẽ Lactantius operi suo, quædam de Christo vaticinio Sibillæ: sed non exprimit cuius, sed quæ ille sigillatim posuit, ego coniuncta ponã, in manus inquit infidelium postea veniet. Dabunt.n. Deo alapas manibus incestis, & impuro ore expuent venenatos sputos. Dabit vero ad verbera simpliciter dorsum sanctum, & colaphos accipiẽs tacebit, ne quis agnoscat, quo verbum vel vnde venit, vt inferis loquatur, & corona spinea coronetur, ad cibum autẽ fel, & ad sitim acetum dederunt. In hospitalitate hanc monstrabunt mensam: ipsa.n. insipiens gens Deum tuum non intellexisti ludentem mortalium mentibus, sed spinis coronasti & horridum fel miscuisti. Templi vero velű scindet, & medio die nox erit tenebrosa nimis in tribus horis, & morte morietur trib. dieb. somno suscepto, & tűc ab inferis regressus ad lucẽ veniet, primus resurrectionis principio reuocatus ostẽsõ. Hier. in li. cõtra Iouinũ. Quid referam Sibillas Erictreã atq; Cumanã, & 8. reliquas quarũ insignę virginitas est, & virginitatis precium diuinatio. Colico n. sermone Sibilla Theosbole dicitur.i. Dei consilium, quod sola scribitur nosse virginitas.

De decem Sibillis, & earum carminibus. *Cap.* CII.

ISidorus in lib. 8. Sibillæ dicuntur generaliter oẽs fœminæ vates lingua Gręca. Nã Sibos Colico sermone Deus Belen Græci mẽtem nuncupant, quasi Dei mentem, proinde igitur quia diuinã voluntatẽ hominibus interpretari solebant, Sibille nominatæ sunt: sicut.n. oĩs vir prophetans vel Vates dr̃ vel propheta: ita omnis fœmina prophetans Sibilla vocatur. Quod nomen ex officio, non ex proprietatẽ est vocabuli. Decem autem Sibillæ a Doctoribus fuisse traduntur: quarum prima de Persis fuit, secunda Libica, tertia Delphica. In templo Delphici Apollinis genita, quæ ante Troiana bella vaticinata est. Cuius plurimos versus operi suo Homerus inseruit. Quarta Cymeria in Italia. Quinta Erictrea nomine Erofila in Babylone orta, quæ Græcis Ilium petentibus vaticinata est,

ta est, perituram esse Troyam, & Homerum mendacia scripturũ. Dicta est autem Erictrea, quia in eadem insula eius inuenta sunt carmina. Sexta Samia quæ Femonoete dicta est a Samo insula, vnde fuit cognominata. Septima Cumana nomine Amalthea, quę 9. libros attulit Tarquinio Prisco in quibus erant decreta Romana conscripta. Ipsa est & Cumea de qua Virgilius: Vltima Cumei venit iam carminis ætas. Dicta est Cumana a ciuitate Cumas, quæ est in Campania, cuius sepulchrum in Sicilia adhuc manet. Octaua Hellespontia in agro Troiano nata, quæ scribitur Solonis & Cyri fuisse temporibus. Nona Frigia, quæ vaticinata est Ancire. Decima Tyburtina nomine Albunia, quarũ omnia carmina efferuntur, in quibus de Deo, & de Christo, & de gentibus multa scripsisse manifestissime comprobantur. Celebrior autem inter cæteras & nobilior Erictrea perhibetur, quam eo tempore nonnulli vaticinatam ferunt, quo Roma condita est. Et tunc Rex in Iuda erat Achaz, vel sicut alij computant Ezechias.

De Ezechia & eius pietate in Deum. Cap. CIII.

EX chronicis. Ezechias filius Achaz cępit anno quartæ ætatis 335. mundi vero tertij millesimo 223. & regnauit annis 29. Comestor. Hic conuocatis sacerdotibus & Leuitis aperuit templũ primo anno, & primo mense regni sui, & vasa Dei reparauit, & restituit sacrificia intermissa, dissipauit excelsa, & contriuit statuas, & lucos succidit. Scripsit quoq; filijs Israel, vt redirent ad cultum Dei. Ex chronicis. Huius meritis dominus in castris Assyriorũ vna nocte 185. milia virorum per Angelum interfecit, eius quoq; vitæ desperatæ 15. annos addidit, & in huius rei signum Solem 10 gradibus retrocedere fecit. Huius tempore sub Ozeę Rege destructũ est regnum Samariæ: in qua captiuitate creditur Tobias captiuatus fuisse. Prophetabant autem Ozeę, & Azarias, & Iohel, & Micheas. Romulus primus milites ex populo sumpsit, & nobilissimos centum senes ob ætatem senatores, ob similitudinem curæ patres appellauit. Templa quoq; & muros Romanæ vrbis extruxit. Tandem apud paludem capreæ nusquam comparuit, & suadente Lucio Proculo Quirini nomine consecratus est.

De Manasse & Numa Pompilio. Cap. CIIII.

MAnasses filius Ezechiæ cępit anno quartæ ætatis 364. Mundi vero tertij millesimo 252. & regnauit annis 55. Hic pessimus fuit idolatra, & plateas Hierusalem sanguine prophetarum purpurauit. Helinandus. Temporibus Manasse Romanorum secũdus regnauit Numa Pompilius. Hic nullum cum finitimis bellum gessit, duos menses anno addidit .s. Ianuarium & Februarium. Cum autem hæc 10. tantum apud Romanos fuissent Capitolium a fundamentis ædificauit & congiariũ dedit asseres ligneos & corticeos. Aug. lib. 7. de ciuit. Dei. Numa Hydromantiam facere compulsus est, vt in aqua videret imagines dæmonum, & audiret ab eis, quid in sacrificijs institueret, & obseruare deberet. Varro in libro de cultu Deorum. Terentius quidam, cum haberet ad ianiculum fundum Bubulcus eius iuxta sepulchrum Numę Pōpilij traijciēs aratrum eruisset ex terra libros eius, vbi sacrorum institutorũ scriptæ erant causæ in vrbem pertulit ad prætorem. At ille cum inspexisset principia, rem tantam detulit ad senatum, vbi cum primores quasdam causas legissent, cur quidq; in sacris fuerit institutum, Numa quidem mortuo, senatus assensus est, eosq; libros tanquam religiosi patres conscripti, prætor vt combureret censuerũt. Aug. lib. 7. de ciuit. Dei. Numa quod scire neminem voluit ne homines nepharia doceret, violare tamen timuit, ne dæmones iratos haberet. Isidorus. Numa Pompilius, qui Romulo successit, primus leges Romanis edidit. Deinde cum populos seditiosos magistratus ferre non posset, decem viros legibus scribendis decreuit, qui leges ex libris Solonis in latinum sermonem translatas 12. tabulis exposuerunt. Fuerunt autem Hi Appius, Claudius, Geucius, Veterius, Iulius, Manlius, Sulpitius, Sextius, Curatius, Romulitis, Postumius. Comestor In diebus quoq; Manasse Partheni Tarentum cōdiderunt. Tertius Romanorum regnauit Tullius Hostilius. Hic primus Regum Romanorũ purpura & fascibus vsus est. Qui post longam pacem bella reparauit. Albanos vegetes Fidenates vicit. Adiecto monte Celio, ampliauit vrbem, tandem cum domo sua fulmine conflagrauit.

De Gige Rege, & Archilogo, & Symonide. Cap. CV.

HElinandus Anno Manasse 13. Lydorum regnauit 5. Gyges, de quo dicit Tullius in lib. 3. de offi. ꝙ cum esset Regius pastor, facta proluuione himbrium descendit in quendam hiatũ terræ, vbi inuenit quendam hominem mortuum in equo æneo sedentem, in cuius digito inuenit quendam anulum, per quem inuisibilis factus, stuprum Reginæ intulit, & adiutrice ea Regem dominũ interemit. De interfectione quidem domini sui concordat Iustinus cum Tullio. Sed de inuentione anuli nusquam alibi scriptum reperi, nisi in Ambrosio de officijs, qui hoc idem ex Cicerone retractat. Valerius li. 7. Cum Gyges armis & diuitijs opulentissimo Lydiæ regno inflatus animo sciscitatum Apollinem venisset, an aliquis mortalium se fęlicior esset, ex abdito specu sacrarij vox insonuit, quæ Aglaum Sophidium ei prætulit. Is Archadum pauperrimus erat, sed ætate senior agelli sui terminos nusquam excesserat: sic igitur insolenter de fortunę suæ fulgore glorianti respondit Apollo, plus probari securitate ridens tugurium, quam tristem curis & sollicitudinibus aulam, paucasque glebas pauoris expertes, quã arua Lydiæ pinguissima metu referta, & vnum aut alterum facilis tutelæ iugum boum, quam equitatum voracibus impensis onerosum, & horreum vsus necessarij nulliq; nimis appetendum, quam thesauros expositos insidijs & cupiditatibus omnium. Helinãdus. Huius Gyges anno 5. idest Manasse 18. & Olimpiadis vigesimæprimæ 3. Mida vel Mides cũ apud Friges regnaret, sanguine thauri potato extinctus est, anno Manasse 47. & Olympiadis 28. 4. hoc tempore Archilogus, & Symonides, & Aristoxenus musicus, insignes habiti sunt. Valerius lib. 6. Lacedemonij libros Archilogi poetæ exportari iusserunt ex vrbe, quia parum pudicam lectionem illorum arbitrabantur, noluerunt enim ea liberorum suorum animos imbui, ne plus moribus noceret quã ingenijs prodesset. Itaque & maximum poetam, quia domum sibi inuisam obscęnis maledictis carminum lacerauerat exilio mulctauerunt. Idem in 8. Symonides autem poeta 80. anno docuisse se carmina, & in eorũ certamen descendisse gloriatur. Idem lib. 1. Symonides poeta cum ad litus nauem applicuisset, & corpus inhumatum iacens sepelisset, ammonitus ab eo, ne proximo die nauigaret, interim remāsit. Qui autem nauigare cęperunt fluctibus & procellis obruti sunt. Idem in eodem. Symonides cum apud Scopam cœnaret nunciatum est ei duos iuuenes ad ianuam stare rogantes, vt ad eos continuo prodiret, qui cum exisset neminem repperit. Eodem autem momento triclinium collapsum omnes conuiuas oppressit. Helinandus. Anno Manasse li. Olympiadis 34. Lidorum sextus regnauit Ardis annis 37. Hoc tempore Zelencus legislator apud Locros frequentib. præconijs celebratur. Valerius lib. 6. Zelencus cum filius eius adulterio damnatus vtroq; oculo carere deberet, ac tota ciuitas in honorem patris aliquandiu ei repugnaret, ad vltimum victus, ne lex a se condita violaretur, suo prius, deinde filij eruto oculo, vtrisque vsum videndi reliquit. Sicque mirabili æquitatis temperamento se inter misericordem patrem & iustum legislatorem partitus est.

De morte Isaia propheta, & pœnitentia Manasse. Cap. CVI.

COmestor. Inter alia vero scelera sua Manasses Isaiam quoq; auum maternum secundum Hebræos vel affinem suum, electum extra Hierusalem circa piscinam Syloe, serra lignea per medium secari fecit. Qui cum in principio sectionis angustiaretur, petijt sibi dari aquam, vt biberet, & cum nollent ei dare, dominus de sublimi misit aquam in os eius, & expirauit. Nec tamen Carnifices destiterunt a sectione: ob hanc aquæ missionem confirmatum est nomen Syloe, quod interpretatur missus, nec sepelierunt eum in sepulcro prophetarum, sed sub quercu rogel iuxta transitum aquarum, quem fecerat Ezechias in memoriam miraculi, quod fecerat dominus in illis ad preces Isaiæ. Tradit enim Epiphanius, ꝙ & dum Sennacherib rediret ab Aegypto, præmisit exercitum ad obsidendum Hierusalem. Qui castrametatus est circa piscinam Syloe, vt aquis eius vterentur, eratq; piscina communis, nam & Ciues ad eã descendere poterant, & hostes. Orans autē Isaias obtinuit a domino ꝙ cum egrederentur Ciues erant ibi aquæ sicut prius. Cum vero descendebant hostes siccabantur prorsus, ita vt mirarentur Assyrij vnde essent aquæ in vrbe. Porro in iugem memoriam huius facti adhuc aquæ in vrbe Syloe non iuguntur sed in certis horis ebulliunt. Cum in propria persona accessisset Sennachar. facta est strages supradicta in exercitu ipsius, in tantæ rei memoriam populis prophetam gloriosum sepeliuit in loco predicto, vt & orationibus eius post mortem indesinēter huius aquæ beneficio potirentur. Immisit ergo dominus aduersus Manassem regē Babyloniorum, qui depopulatus est Iudæam, & Manassem dolo captum traxit in Babylonem, & pluribus afflixit tormētis, & intelligens Manasses hanc esse manum Dei, egit penitentiã, & attente orauit ad dominum, & misertus dominus reduxit eum in regnũ suum. Qui cũ venisset Hierosolimã, deleuit idola, lucos & aras, qui fecerat, ita vt in memoria priorũ nihil superesset & restituit cultum domini. Ex cronicis. Eo tempore Sibilla Erosila in Sanio claruit. Deiotes apud Medos regnauit, qui Egbatanam condidit.

De Amon rege & Fraorte & Phalari tyranno. Cap. CVII.

AMON filius Manasse cœpit anno quartæ ætatis 418. mundi vero tertij millesimo. 308. regnauit secundum 70. Interpretes annis 12. secundum Hebræos autem duobus. Itaq; 10. annis, qui supersunt apud 70. Interpretes pro 10. annis ab Hayalon vndecimi Iudicis Israel hic ponuntur, qui (vt superius dictum est) in 70. interpretibus non habetur. Comestor. Porro Amon rex Iuda fecit malum coram domino, sicut pater suus in iuuentute sua fecerat & tetenderunt ei insidias serui sui, & interfecerunt eum in domo sua. Helinandus. Anno quarto Amon qui tertius fuit. Olympiades 31. Medorum sextus regnauit Fraortes annis vigintiquatuor. Huius anno secundo in ponto Boristenis condita est iuxta Boristenem fluuium, cuius fluuij pisces (vt ait Solinus) egregijs saporis & sine ossibus sunt, solas cartilagines tenerrimas habentes. Orosius libr. 1. Fraortes rex Medorum creberrimus Persarum Assyriorumq; bellis vigintiduos regni sui annos consumpsit. Idem in eodem. Falaris Siculus Agrigentinos arrepta tyrannide, depopulatur. Qui crudelis mente commentis crudelior omnia nepharie in innocentes agens, inuenit aliquando quem iuste puniret iniustus, nam Perillus quidam æris opifex, affectans Tyranni amicitiam, aptum munus iratus crudelitati illius, æneum taurum fecit, cui fabricæ ianuam ex latere composuit, quę ad intrudendos damnatos receptui foret, vt cum inclusus ibidem subiectis ignibus torreretur, sonum vocis extortæ, capacitas concaui æris augeret, pulsusq; ferali competens imagini murmur emitteret, nepharie spectaculo mugitus Pecudis, non hominis gemitus videretur, sed Falaris factum amplexus, factorem execrans, & vltioni materiam præbuit, & credulitati, nam ipsum opificem sua inuentione puniuit. Valerius lib. 9. Sæuus ille ænei Tauri inuentor, quo inclusi subditis ignibus longo & abdito cruciato mugitu resonante, spiritum edere cogebantur, ne eiulatus eorum humano sono uocis expressi, Phalaridis Tyranni misericordiam implorare possent, quam quia calamitosis deesse voluit, teterrimum artis suæ opus primus inclusus merito auspicatus est. Helinandus. Legitur esse destructa tyrannis huius Falaris p Zenonem Philosophum. Qui cum ab eo torqueretur, vt consocios coniurationis aduersus eum proderet, neminem nominans increpare cœpit populum, qui conuenerat ad spectaculum, quare eius tyrannidem tamdiu tollerarēt, & adeo sermonibus suis eos aduersus eum iucitauit, q eū lapidauerunt. De quo tamen Zenone sic refert Valerius lib. 3. Zenon inquit Philosophus cum a quodam Tyranno torqueretur, de cuius nece tractauerat, dixit se secreto velle loqui cum eo, laxatus eculeo aurem eius morsu corripuit, nec ante dimisit q̃ ipse vita, & ille parte corporis priuaretur. Item hoc tēpore. i. Olimpiade. 34. claruit Ligdanius Syracusanus, de quo Solinus sic refert: Nonnullos inquit nasci accipimus concretis ossibus, eosq; neque sudare, neq; sitire cōsueuisse, qualis Syracusanus Ligdanius refert, qui & 3. 30. Olimpiade primus ex olimpiaco certamine, Pancracij coronam reportauit, cuiusq; ossa comprahensa sunt non habere medullam.

De Iosia & Hieremia Propheta. Cap. CVIII.

EX chronicis. Iosias iustus filius Amon, cum esset annorum 8. cœpit iuxta Eusebium anno quartę ætatis 431. mundi vero tertij millesimo 319. Et regnauit annis 31. Eusebius tamen ponit 32. Comestor. Hic in quarto regni sui anno, qui erat eius ætatis 12. vt dicit Iosephus, pietatem & iustitiam mirabilem in se iā demonstrabat, nam populum iam reuocabat ab Idolatria, & opera praua velut Senior emendabat. Porro anno 8. regni sui omnem ciuitatē & prouinciam a cultu Idolorum purgauit, vt nullum vestigium idolatriæ superesset. Scrutabatur etiam domos, ne quid latenter remaneret suspectum, & in vnaquaq; causa iustitiam coluit, tanquā animæ suæ medicinam. Misitq; in totam prouinciam, vt deferrent ad reparationem templi munera pro sua voluntate vnusquisque, & facta est reparatio templi fideliter, & indilate, anno 13. regni Iosie exorsus est prophetare Hieremias in terra Benamin. tertio ab vrbe miliario, & prophetauit vsque ad euersionem vrbis 40. annis & vno præter illud tempus, quo in Aegypto prophetauit in Thannis. Et cum puer esset tetigit dominus os eius, & ait, Ecce dedi verba mea in ore tuo. Et tunc licet esset Adolescens cœpit prophetare & prædicare, & mane consurgens, & frequenter stans in porta domus domini & in atrijs templi. Et ostendit ei dominus signa euersionis Hierusalem, quam predicabat primo signo, designauit ei auctorem illius euersionis Deum, ostendit enim ei quasi furem vigilantem cum virga, vt damnificaret dormientes, sic enim dominus vigilauit ad percutiendum populum suum. Secūdo signo ostēdit ei, quo ministro ad hoc vteretur, per ollam succensam a facie Aquilonis. i. a Chaldeis, qui iuxta situm Hierusalem venerunt ab Aquilone, has duas visiones vidit sub Iosia. In tertia vero de lumbari putrefacto ostēdit ei causam euersionis, nec fuit hæc visio imaginaria, sed corporalis, & ait ei dñs. Sicut adhæret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinaui mihi domum Israel & domum Iuda. Sed quia recesserunt a me fornicando post Deos alienos, quasi putrefiant trans Effratem captiuati, eo quoq; tempore prophetabat Olda mulier. In diebus Iosie ascendit Pharao Rex Aegypti contra regem Assyriorum. Audierat enim eum debilitatum, quia Medi & Babyloni a monarchia eius recesserant. Primum autem aggressus erat regem Adremon, qui tunc regnauit in Tharchamis. Descēdit ergo Iosias in occursum eius prohibens ne transitum faceret p Iudeam, & misit Pharao ad Iosiam dicens, quid mihi & tibi rex Iuda? non aduersum te venio, misit me dominus ad Medos, & non acquieuit Iosias. Sed cum rege Adremon composuit acies, vt dimicaret aduersus Pharaonem, & forte dum transiret a curru, currum qui sequebatur eum more regio occisus est a sagittarijs in campis Magedon, & planxit eum inconsolabiliter Adremon Rex cū exercitu suo. Traditur autem, q iuxta fontem & arborem occisus est, qui statim aruerūt, & planxit eum vniuersus Iuda, & Hierusalem, & maxime Hieremias, qui super eius exequias scripsit trenos lamētabiles, quibus vtebantur cantores & cantatrices.

De Arione Mechinneo. Cap. CIX.

HELINANDVS. Eodem tempore Ariō Mechinneus claruit, qui a Delphino in tenarum dicitur transportatus. Quod quo modo contigerit inuenies in A. Gellio noctium Atticarū. Boetius in libro de arte musica. Terpander atq; Ariō Mechinneus Lesbios atq; Iones grauissimis morbis cantus eripuere præsidia. A. Gelli⁹ Arion fidicem Lesbius Periandri regis Corinthij familiarissimus, grandi pecunia copiosus, a Sicilia Corinthum rediturus, quasi amicitiores & nociores sibi nautas Corinthios elegit. Hi naui in altum proiecta, prædæ, pecuniæq; cupidi, consilium cœperunt de necādo Arione, illæ pernicie intellecta, omnia sua dedit vitam tantum vt sibi donarent orauit, illi vt statim in mare prosiliret præceperunt, at ille omni spe vitæ prædita, id vnum impetrauit, vt priusq̃ mori oporteret, induere permitteretur vestimēta sua, & fides carpere, & carmen canere casus illius consolabile. Cum ergo carmen, quod Archium dicitur voce sub altissima caneret, cum fidibus tandem & ornatu suo iecit se procul in profundum. Nouum & mirum & pium facinus. Continuo Delphinus inter vndas aduenit, & in dorso super fluctus edito, incolumen illum, & ornatu & corpore Tenarum euexit. Arion apud Corinthum talem se Pariandro, qualis a Delphino vectus fuerat obtulit, rē sicut acciderat, narrauit. Rex minus credidit. Nautas autem quid de Arione in illis locis vnde venerant, audissent, dissimulanter interrogauit, illi eum in gratia, pecuniaq; fortunatum, & florentem responderunt. Inter eorum verba Arion cum fidibus & ornatu suo corani se ostendit. Ex Cronicis. Eo tempore claruit Thales Milesius Exantini filius, primus Phisicus Philosophus, quem vsque ad 57. Olympiadem vixisse ferunt. Apud Corinthum Periander Tyrannus extitit. Panecius quoque primus in Sicilia Tyrannidem arripuit, Phalaris autem tyrannis destructa est. Tarquinus priscus Romanorum quintus regnauit q̃ capitoliū instruxit & Ioui dedicauit. Aegyptiorum vero Nechao secundus qui & Necepsus contra regem Assyriorum ascendens Iosiam sibi obuiantem interfecit.

De Iosia & filijs eius vsque ad Sedechiam. Cap. CX.

ACTOR. Iosias moriens tres filios reliquit. Eliachim, qui & Ieconias primogenitum, & medium Ioathā, qui & Sellum, Mathaniam vero tertium, horum primus Ioathan in regnum a populo constituitur, sed post tres menses a rege Aegypti amouetur, & Elyachim pro eo substitutus, eidem regi tributarius efficitur, mutatoq; nomine Ioachim vocatur. Ioachim ergo cœpit anno quartę ætatis 462. mundi vero tertij millesimo. 350. & regnauit annis 11. Ob hoc Vrias propheta, cum eum redarguisset, turpiter interfectus est. Hieremias quoq; destructionem vrbis & templi prophetans incarceratus est, ne publice prędicaret. Anno Ioachim quarto Nabuchodonosor in Babylone regnare cœpit, qui victo rege Aegypti cuncta quæ illius fuerant, a riuo Aegypti vsq; ad Eufratem tulit. Eufratem quoq; transiens omnem Syriam vsq; ad Pelusium præter Iudeam cœpit, eo tempore Pythacus Mytilenus qui de 7. sapientibus fuit, cum Frenone Atheniensi olympionice congressus eundem interfecit. Sapho quoq; & Alceus Poetę clari habebantur. Denique Nabucho, anno quarto regni sui, qui fuit 8. Ioachim, ascendit in Hierusalem. Captumq; Ioachim & ligatum trahebat secum, & cum eo nobiles viros in Babylonem. In itinere vero imposuit ei tributum, & eum remisit in Hierusalem. Sed obsides de semine regio, Danielem. s. & tres pueros secum traxit, & Ioachim tribus annis ei seruiuit, sed postea cum negaret tributum, quod ei promi-

promiserat. Nabuchodo. veniens eum occidit, & in sepulchrum abiecit, ac Ioachim Ieconiam filium eius equiuocum. s. patri regẽ constituit. Sed post tres menses timens ne ille paternæ iniuriæ memor Aegypti.s adhæreret, & contra eum pugnaret, rediens Hierusalem obsedit, ipsumq; cum matre sua & familia, de consilio Hieremiæ se tradentem suscepit, & eos in Babylonem transtulit. Principes quoq; cum alijs plurimis, inter quos erat Mardocheus & Ezechiel adhuc iuuenis. Constituit autem regem patruum Ioachim Mathaniam, accepto iuramento ꝙ seruiret ei sub tributo, mutatoq; nomine vocauit eum Sedechiam.

De regno Sedechiæ & conditione vrbis Massiliæ. Cap. CXI.

EX cronicis. Itaq; Sedechias cæpit anno quartæ ætatis 474. mundi vero tertij 1362. & regnauit annis 11. Sub hoc quoq; prophetauerunt Hieremias & Baruth. Helinandus. Anno 2. Sedechiæ Messalia vel Massilia condita est. De qua Iustinus in lib. 43. Temporibus Tarquini ex Asia Photensium iuuentus ostio Tyberis ingressa amicitiam cum Romanis iũxit, vnde in vltimos Galliæ sin⁹ nauibus profecta. Massiliã inter Lygures & feras gentes gallorum condidit. Qui Photenses exiguitate & macie terræ coacti, studiosius mare, quam terras exercuere piscando, mercando plerunq; & latrocinando, quod illis temporibus gloriæ habebatur, condita est ergo Massilia prope ostia Thodani amnis in remoto sinu velut in angulo maris. Ab his Galli vsum vitæ cultioris & agrorum cultus & vrbes menibus cingere didicere, mansuefactaq; barbarie legibus non armis viuere, & vitem ponere, & oliuam inserere, acceptus est locus condendæ vrbis, a Senano Rege Rogobergiorũ, qui ad filiæ Giptis nuptias omnes inuitauit, quam more gentis electo inter æpulas Genero nuptui tradere parabat. Quæ cõuersa ad Grecos aquam Perano porrigit, qui mox factus ex hospite Gener, locũ condendæ vrbis accepit. Senanno autem Comanus filius successit, cui quidam Regulus de Massiliensibus hanc fabulam proposuit. Canis aliquando partu grauida locum a pastore precario petijt, in quo pareret, quo obtento, iterato petijt, vt sibi in eodem loco educare catulos liceret. Ad postremum, adultis catulis, fulta iã domestico præsidio locum sibi vendicauit. Cum ergo Comanus eis pararet insidias, perditus est per quandam mulierem cognatã suã, quæ cum Græco adolescente adulterabatur, ideo cæduntur septẽ milia cum ipso rege in insidijs. Exinde Massilienses festis diebus cõsueuerunt portas claudere, vigilias agere, stationes in muris obseruare, peregrinos recognoscere. Non multo post duce Catumando ad delendam Massiliam omnes finitimi populi conuenerunt. Qui cum vrbem obsideret, territus est per somnum per speciem mulieris, quæ se Deam dicebat, & ideo pacem fecit, petiuitq;, vt ei vrbẽ intrare, & Deos eorum adorare liceret. Conspecto igitur simulachro Deæ, quę eum terruerat, continuo clamauit illam esse, quam in somno viderat, cui torquem auream obtulit. Porro Massiliẽses Varro trilingues esse ait, quia & Græce loquũtur & Latinę & Gallicæ. Valerius lib. 2. A condita Massilia gladius ibi est, quo noxij iugulantur, rubigine quidem exesus, sed ad monumentum vetustatis ibi etiam seruatur venenum cicuta temperatũ, quod datur ei qui consilia senatus publicauerit, eorum vrbem nemo cum telo ingreditur. Massiliensiũ ciuitas seueritatis custos acerrima, nullum aditum mimis dat in scenam, quorum argumenta ex parte maiore stuprorum continent actus, ne talia spectandi & audiendi consuetudo etiam imitandi licentiam sumat.

De Milone Crotoniensi. Cap. CXII.

HELINANDVS. Solinus dicit Milonem Crotoniensem Tarquini prisci fuisse temporibus, de quo ipse refert, ꝙ bouem viuum in olimpiaco certamine per stadium portauerit in humeris, & eundem ictu manus prostrauisse, vnde victimam fecerit, & eadem die solus totum assumpserit non grauatus, & ꝙ victor omniũ certaminum obierit. Macer autem dicit, ꝙ secum in certaminibus portare solitus sit allectorium lapidem, qui in ventriculo Galli reperitur magnitudine fabæ. De hoc refert Tullius in li. de senectutẽ sub persona Catonis. Quæ vox inquit potest esse contemptior, q̃ Milonis Crotoniensis, qui cum iam senex esset, athletasq; se exercentes in curriculo videret, aspexisse lacertos suos, dicitur, illachrymansq; dixisse. At hi quidem mortui iam sunt, nunc vero tam isti quam turpis nugator, neque enim ex te nunquam es nobilitatus, sed ex lacertis tuis. Hic (vt ait Valerius) cum iter faciens in agro quercum cuneis adactis fissam vidisset, fretus viribus accessit ad eã, insertisque manibus diuellere conatus est, quas arbor excussis cuneis in sui naturam reuocata compressit, eumq; cum tot gestis palmis feris lacerandum præbuit.

De Ezechiele propheta. Cap. CXIII.

COMESTOR. Anno quinto Sedechiæ exorsus est Ezechiel prophetare in Babylone ad captiuos, postquam acceperat epistolam Hieremiæ, hic in Babylonem ductus est cum Ioachim & matre eius, cum Daniele & tribus pueris, & habitabat iuxta fluuium Thobar. Exorsus est autem prophetare ad concaptiuos propter causas huiusmodi legerant in epistola Hieremiæ per 70. annos du raturam captiuitatem, & flebant pro exilij prolongatione, præterea murmurabant aduersus dominum, ꝙ fraudulenter eos eiecisset. Dixerat enim per os Hieremiæ remanentes in Hierusalem perituros eis vero, qui se traderent seruo suo Nabuchodo. bona pollicebatur, nunc in contrarium res relapsa erat, florebant enim, qui remanserant, & ipsi iugo seruitutis præmebantur. Erant quoq; inter eos, qui dicerent, quia dum seruierant militiæ cœli, boni omnibus abundabant. Exquo vero cessauerant perierant gladio & fame & peste. Ad hoc prophetauit Ezechiel euersionem vrbis & templi incendium imminere, & eos qui remanserant in vrbe fame perituros, & extra vrbem gladio. Eos autem, qui viui traherentur, grauem passuros seruitutem. Ipsos autem in pace & quasi libera seruitute mansuros. Vt autem auctoritatem præberet ei Deus, præ ostendit ei quasdam visiones similitudinem. s. hominis, Leonis, Vituli, Aquilæ, non solum ad præfigurandum Euangelistas, sed vt ostenderet Deum Israel dominum esse totius creaturę, per hoc digniorem omnium intelligens creaturarum, homo enim præest cæteris animantibus. Aquila rexauium. Leo ferarum. Bos iumentorũ. Sub animalibus vero vidit rotam in medio rotæ, vt ostenderet circumuolutionem omnium elementorum in domini esse potestate, & super hoc vidit firmamentum coloris Seraphini, & super firmamentum erat similitudo throni, & super thronum quasi aspectum hominis, & ait dñs ad eũ Fili hominis mitto te ad filios Israel &c.

De destructione Hierusalem & regni Iudæ. Cap. CXIIII.

ACTOR. In principio anni noni Sedechię Nabuchod. Hierusalem obsedit, quia superbus & infidus tributum ei promissum negabat tunc rex Aegypti cum exercitu quasi soluturus obsidionem venit, & Nabuchodonosor a Hierusalẽ in occursum eius recedens, eum fugauit, ac de syria exire compulit. Tunc falsi prophete nunciabant Sedechiæ prospera, sed falsa. Hieremias autẽ his contraria, & vera Qui egrediens ad vicum suum Anathoth tanq̃ fugeret ad hostes captus est, & incarceratus. Anno 9 Sedechiæ mẽse 10. redijt Nabucho. & Nabuzardan cum exercitu, & obsederũt vrbem & clausa est 18. mensibus. Territus itaq; Sedechias Hieremiam de carcere tulit, & prophetiæ veritatem secreto inquirens, audiuit, eique victualia ministrare quotidie iussit, sed postea dum publice prædicaret principibus, & senioribus, eum ad mortem petentibus exposuit, qui cum in lacum Elchiæ deposuerunt, & erat in luto vsq; ad guttur, quod erat ei omni morte amarius, sed extraxit eum Abdemelech Aethiops vir Eunuchus. Tandem deficiẽtibus in vrbe victualibus, adeo vt mulieres paruulos suos comederent, in mensura palmæ capta est ciuitas 11. anno Sedechiæ, fugiẽsque comprehensus est, & in conspectu Nabuchodonosor in reblata iudicatus dicentis eum imperij ab ipso percepti ingratum extitisse, & contra munificum hostiliter agendo etiam in Deum deierasse, & addidit magnus Deus habens odio tuam nequitiam, te mihi tradidit. Itaq; filios eius coram eo occidit & oculos ipsius effodit. Vinctumque cathenis in Babylonem adduxit, & Iosedech cũ eo Famia põtifice patre illius occiso. Nabuzardam vero princeps templum & ciuitatem incendit, ac murum totum in circuitu destruxit, captiuos & vasa domini transtulit, Godoliam pauperibus & agricolis in terra relictis præfecit. Hieremiæ vero libertatem & munera præbuit. Rechabitas quoq; abire permisit. Hic fuit exitus regni Hebræorum, in quo regnatum est annis quingentis 14. mensibus 6. secundum Iosephum. Temporibus Sedechiæ Tarquinus priscus circum Romæ ædificauit, numerum Senatorum auxit, Romanos ludos instituit, muros & cloacas extruxit, & tandem ab Anci Marci filijs, cui ipse in regno successerat occisus interijt. Solon genti cui præerat, noua iura constituit. Epymenides Athenas subuertit. Eo tempore certãtibus in agone dabatur Tragos, id est Hircus, vnde Tragedos aiunt nuncupatos.

De fine quartę ætatis & prophetia Ezechielis. Cap. CXV.

IN hac vltima captiuitate iudeorum ætas seculi quarta terminatur habens annos 485. Fuerunt autem ab anno quarto Salomonis, in quo fundatum est templum vsq; ad eius incendiũ anni 441. ab egressu terræ, promissionis octingenti 82. a datione legis octingenti. 22. A natiuitate Abrah e1426. Ab initio vero sęculi 3373. Comestor. Venit autem ad Ezechielem quidã, qui fugerat de Hierusalem dicens vastata est ciuitas. In præcedenti tamen vespere Ezechiel prędixerat de nuncio venturo, & audiens omnis transmigratio

gratio excidium vrbis,& incēdium templi, leuauerunt vocem suā & dixerunt.Perijt spes nostra,abscisi sumus, & non surgemus. Et exclamauit Ezechiel. Hæc dicit dominus cum sanctificatus fuero in vobis,collam vos de gentibus,& adducam vos in terram vestrā, & effundam super vos aquam mundam,& facta est super prophetam manus domini,& eduxit eum in spiritu in campum, qui plenus erat ossibus siccis vehementer & ait,ossa arida hæc dicit dominus. Ecce dabo vos super neruos,& succrescere faciam carnes, & superextendam cutem. Daboq; vobis spiritum & viuetis ossa, hec vniuersa domus Israel est, præterea in consolationem gentis suæ prædixit propheta calamitates circunstantium nationum,quæ iuuerant hostes contra Hierusalem, vel insultauerant captiuis,id est filiorum Amon & Moab & Edom Philistim Tyri & Sydonis Aegypti Aethyopiæ.

De descensu reliquiarum in Aegyptum & morte Hieremiæ. Cap. CXVI.

COMESTOR. Porro contra consilium Hieremiæ descenderunt reliquiæ Iuda ducentes secum ipsum Hieremiam,& Baruch in Aegyptum,& habitauerunt ibi,& factus est sermo domini ad Hieremiam in thaphnis.Sume lapides grandes,& abscondc eos in scripta quæ est sub muro latericon in porta domus Pharaonis, & dices ad Iudæos, hæc dicit dominus.Ecce assumam seruū meū Nabuchodonosorem,& ponam thronum eius super lapides istos, & percutiet terram Aegypti, & peribitis vos cum Aegyptijs. Et insurrexit populus aduersus Hieremiam, & lapidauerunt eū cum lapidibus,quos absconderat sub muro Lateritij Aegyptij vero honorauerunt Prophetam,sepelientes eum iuxta tumulum regum, memores beneficiorum quæ præstiterat Aegyptijs.Oratione enim sua fugauerat aspides,& bestias aquarum, quas Græci crocodilos vocant, quibus prius Aegyptus infestabatur.Tradunt etiam,ꝙ adhuc de puluere eiusdem loci Aspidis percussura sanatur,& fugantur crocodili.De eodem ait Epiphanius,Audiuimus a viris senioribus,ꝙ Alexander Macedo veniens ad sepulchrum prophetæ, & cognoscens loci mysterium, transtulit ipsum in Alexandriam & sepeliuit gloriose,& extunc a terra illa prohibiti sunt crocodili & Aspides penitus,nam & idem Alexander primo introduxerat illic Serpentes quosdam, qui vice marsorum Aspides fugabant, sed nō poterant eos penitus extirpare.Hic est Hieremias,qui regibus Aegypti signum dedit,ꝙ eorum Idola euerti oporteret, cum virgo pareret,vnde & sacerdotes eorum in secreto templi loco imaginē virginis & pueri statuentes adorabant.Dum vero Ptolemeus Rex interrogaret eos,qua ratione hæc agerent,dixerunt paternæ traditionis esse ministerium, quod a sancto propheta acceperant maiores & credebant in rebus ita fore euenturum. Hic est Hieremias, qui templum euertendum esse prenoscens, Arcam testamenti, cū his,qui in ea erant, tulit, & præcibus suis absorberi fecit in petra, petram vero digito designans Dei nomen impressit. Quod nubis operimento ita cęlatum est, vt extunc nec locum quis recognoscere queat,nec ipsum nomen legere,& pristinæ figuræ instar illic sæpe nubes fit vt ignis nocturno tempore, eo ꝙ Dei gloria ab eius lege nō desinat.Est autem petra illa in Heremi loco inter duos mōtes in quibus iacent Moyses & Aaron,dixitq; Hieremias præsentibus.Dominus ex Syon recessit ad cęlos,inde rursus in virtute venturus,& erit signum penitentię eius,quando vniuersæ gentes adorauerint lignum,dixitq; ꝙ hanc arcam nemo nisi Aaron poterat producere,& tabulas,quæ in ea sunt nullus aperiret sacerdotum, nullus prophetarum,nisi electus Dei Moyses, & in prima resurrectione resurget hæc arca,& exibit de petra,& ponetur in mōte Synai,& omnes sancti congregabuntur ad eam regressum Dei sustinentes.

De Exordio quintæ ætatis,& de regibus Babylonis. Cap. CXVII.

EX chroni. Igitur ab initio captiuitatis ætas quinta exordium habuit,quæ.s.captiuitas iuxta prophetiam Hieremiæ perseuerauit 70.annis vsq; ad annum secundum Darij filij Itaspis,horum 30.primi computantur iuxta Eusebium vsq; ad regnum Cyri. Comestor.Anno quinto euersionis Hierusalem descendit Nabucho. in Syriam inferiorem,& obtinuit eam. Moabitas quoq; & Ammonitas subiugauit sibi, & tandem intrauit in Aegyptum,eamq; subuertit,& regem,qui tunc erat in ea,occidit,aliumq; in ea constituens,denuo Iudæos in ea captiuos duxit.Eusebius in chronicis. Anno captiuitatis 9. mortuo Nabucho. Rege Babylonis suscepit imperium Euilmeradach,cui successit frater eius Balthasar.Comestor.Mortuo magno Nabuch. & regnauit pro eo filius eius Nabucho. qui hostium manibus templum belis magnifice decorauit, ciuitatem reparans,ita vt nequaquam obsidentes valerent fluuium auertere.Huiusmodi meminit Megasthenes in libro iudiciorum, & asserit eum fortitudine & actuum magnitudine Herculem transcē disse.Sed Diocles dicit, ꝙ iste Nabuchodonosor obsedit Tyrum tribus annis & 10. mensibus, eo mortuo regnauit pro eo Euilmeradach, qui 37.anno transmigrationis subleuauit caput Ioachim regis Iudæ de carcere,quia pater eius seruauerat cū eo fędus. Tradunt quidam,ꝙ Euilmeradach frater minoris Nabucho. in dieb⁹ eiectionis paternæ multa gessit impie in terra,& patre restituto,accusatus apud eum,missus est in carcerem,vbi erat Ioachim vsq;ad mortem fratris sui.Cunq; regnare cæpisset,eleuauit Ioachim, quē socium habuerat in carcere,timensq; ne resurgeret pater suus,qui de bestia redierat in hominem,consuluit Ioachim,ad cuius consiliū cadauer patris effossum diuisit in 300. partes, & dedit eas 300. vulturibus,& ait ad eum Ioachim.Non resurget pater tuus,nisi re deant vultures in vnum,hic habuit tres filios,Egessarim qui & regusar dictus est,Labusardachum & Nabar,qui Balthasar cognominatus est,ad quem post regna fratrum regnum deuolutum est Hier. super Danielem.Sciendum est itaq; Balthasar non esse filiū Nabucho. vt vulgo legentes arbitrantur. Sed iuxta Berosum, qui Chaldeam scripsit historiam,& Iosephum,qui Berosum sequitur, post Nabuchodo. qui regnauit annis 43.successisse in regnum filiū eius,qui vocabatur Euilmeradach. Refert idem Iosephus, ꝙ post mortem Euilmeradach in regnum patris successerit filius eius Neglisar,post quem filius eius Labusardach. quo mortuo, Balthasar filius eius regnum tenuit,quo interfecto a Dario Rege Medorum, qui Cyri Regis Persarum auunculus fuit,& Cyro Persa, quem ꝓpter duo regna Isaias ascensorem byge cameli & asini vocat destructum esse imperium chaldeorum.Quod quidem & Xenophon in Cyri maioris scribit infantia,& Pōpeius Trogus,& multi alij, qui Barbaras scripsere historias.Actor. Non legitur autem quantum vnusquisq; istorum quatuor successorum Nabucho. regnauerit,sed non regnauerunt ipsi quatuor(vt videtur) nisi tantum annos 21.Tantum enim temporis est a nono anno captiuitatis Iuda, in quo Eusebius ponit mortem Nabuchod. vsq; ad primum annū Cyri,in quo Balthasar occisus est.

De Tullio Seruilio & morte Ezechielis. Cap. CXVIII.

EVSEBIVS.Anno captiuitatis prænotato Romanorum. Sextus Tullius Seruilius regnauit,ancillæ, sed nobilis captiuæ filius. Hic tres montes vrbi addidit.Quirinalem,Ruminalem,Esquilinum,fossas circum muros duxit,census Romanorum ciuium primus instituit,& ad extremum Tarquinij superbi Generi sui superioris Regis filij scelere occisus est.Helinādus.Hic Seruilius cognominatus est,quia de ancilla nat⁹,de hoc Valerius ait sic. Tullij Seruilij adolescentia in pecore pascendo fuit occupata, validior ætas Romanum imperium rexit. Seruilio Tullio puero dormienti flāma circa caput emicuit. Quod Anci Marci regis vxor Tanaquil admirata conseruatum in modum filij educauit,& ad Regni fastigium euexit.Comestor.Anno 14. postquam percussa est ciuitas,facta est manus domini super Ezechielem, & adduxit eum in spiritu in montem excelsum in terra Israel, & ostendit ei descriptionē ciuitatis & templi,super quam ad litteram nostri siluerunt auctores.Porro Ezechiel in Chaldea inter concaptiuos iudicauit transgressores legis,& pręcipue quosdam de tribu Dan & Gad ꝙ in dominum cōmitterēt impia,legis persequendo custodes,& fecit (vt dicit Epiphanius) contra eos prodigium magnum,quia filij eorū & vniuersa pecora a serpentibus perierunt.Et prædixit,ꝙ tribus illæ non reuerterentur ad propria,sed in Mediæ regionibus remanerent.Ob hoc exacerbati in eum distraxerunt eum equis per crepidines saxorum,& excerebrauerunt eum,& sepelierūt in sepulchro Sem & Arphaxat in spelunca duplici. Iste propheta signum dedit populo in fluuio Thobar,vt quando deficeret sustinerent desolationem terræ suæ,tunc autem sperarent regressum ad Hierusalem quando inundaret,ad eum quandoq; conuenerat plurima multitudo captiuorum ad fluuium Thobar & Chaldei rebellionē veriti irruerent super eos.Ipse vero precibus suis sistens aquas fluminis, super aquas ambulans cum omni multitudine ad alteram ripam se recepit, & quotquot hostiū presumpserunt eos sequi, submersi sunt. Item idem per orationem subito larga piscium copiam præstitit populo ad vescendum. Sæpe quoq; multis deficientibus vitā restituit.

De septem sapientibus Grecia & primo de Talete Milesio. Cap. CXIX.

HELINANDVS.Eo tempore 7.Sapientes sunt appellati.s.Tales Milesius,Solon Atheniensis,Pitacus Mitilenus, Chilo Lacedemonius,Cleobolus Lidius,Periandrus Corinthius, Bias Prieneus. August. lib. 8. de ciuitate Dei. Duo Philosophorum genera traduntur, vnum Italicum ex parte Italiæ quæ quondam magna græcia nuncupata est,alterum Ionicum vbi & tunc græcia nominatur. Italicum genus auctorem habuit Pythagoram Samium.Ionici

nici generis princeps fuit Tales Milesius, vnus illorum 7. qui appellati sunt Sapientes. Sed illi ex vitę genere distinguebātur, & quibusdam præceptis ad bene viuendum accommodatis. Iste autem tales vt successores propagaret, etiam rerum naturam perscrutatus, suasque disputationes literis mandans præ cæteris eminuit, maximeq; admirabilis extitit, q astrologiæ numeris comprehensis, defectus Solis & Lunę etiam prædicere potuit, aquam tamen putauit rerū esse principium & hinc elementa omnia mundi, ipsumq; mundū & quę in eo gignuntur existere. Nihil autem huic operi, q mundo considerato, tam admirabile conspicimus ex diuina mente præposuit. Taleti vero successit Anaximander eius auditor, mutauitque de rerum natura opinionem. Non enim ex vna re, sicut Tales ex humore, sed ex suis pprijs principijs quasq; res nasci putauit. Quę rerum principia singulorum credidit esse infinita, & innumerabiles mundos gignere & quæcunq; in eis oriuntur eosq; mundos modo dissolui modo iterū gigni existimauit, quanta quisq; ætate sua manere potuit, nec ipse sicut Tales aliquid diuinæ menti in his operibus tribuens.

De Solone & Pitaco, & Cleobolo & Bia Prieneo. *Cap.* CXX.

VALERIVS lib. 4. Piscatoribus in Melesia regione verriculū trahentibus, quidam iactū emerat, extracta deinde magni ponderis, aurea delphica mensa, controuersia orta est illis piscium se capturam vendidisse affirmantibus. Isto vero dicente se emisse fortunam iactus. Qua contradictione propter rei nouitatem & pecuniæ magnitudinem ad vniuersum illius ciuitatis populum delata. Placuit Apollinem delphicum consuli, cuinam mensa deberet adiudicari. Qui respondit eam illi esse dandam, qui sapientia cæteris præstaret, tunc illi Taleti Milesio dederunt eam, & ille cessit Byāti, & Byas Pitaco, & is protinus alij. Sicq; per omnium septem sapientium orbem ad vltimum ad Solonem peruenit, qui & titulū amplissime prudentiæ & præmium ad ipsum Apollinem transtulit. Actor. Solon aiebat si in vnum locum mala sua cuncti contulissent, futurum vt propria deportare domum, quā ex communi miseriarum aceruo portionem suam ferre mallent. Quo colligebat nō oportere nos quæ fortuito patimur, præcipue intolerabilis amaritudinis iudicare. Idem Solon se dicebat aliquid quotidie addiscētem senescere. Hic moriens assidentibus amicis, & sermonem de quadam re inuicem conferentibus, caput erexit. Interrogatus quare id fecisse, respondit, vt cum istud quicquid est de quo disputatis percepero moriar. Huius quoq; Solonis legitur esse elegans illa sententia, felicitatis index dies vltimus est, & appellationis honorem sapienti confirmat rogus. Siquidem rerum initia debentur Fortunæ. Philosophiam solus consecrat finis. Tullius in lib. de Sen. Pysistrato Tyranno a Solone responsum est quærenti, qua tandem refretus sibi tam audaciter resisteret senectuti. Valerius lib. 4. Pitacus moderatione pectus instructum habuit, qui Alceum poetā in amaritudine odij, & viribus ingenij contra se pertinacissime vsum. tyrannidem a ciuibus delatam adeptus, tantummodo quid in opprimendo posset admonuit. Cleobolus Lydius. Magis amicorum inuidiam, q̄ inimicorum insidias debemus cauere. Illud enim apertū hoc celatum est malum, nocendiq; fraus quo non est sperare potētior. Byas Prieneus. Molestius est inter duos amicos, quā inter duos inimicos iudicare. Valerius. Byas Prieneus cum patriam eius Prienem hostes inuaderent, omnibus preciosarum rerum pondere onustis fugiētibus, interrogatus quid ita nil ex bonis suis secum ferret. Ego certe inquit bona omnia mea mecum porto. Pectore enim illa gestabat, non humeris, nec oculis visenda, sed animo æstimāda, quæ domicilio mentis inclusa, manibus mortalium labefactari nequeunt, & vt manentibus presto sunt, ita fugientes non deserunt. Idem Byas Prieneus ita aiebat, ita oportere hominibus in vsum amicitiæ versari, vt meminissent eam ad graues inimicitias posse conuerti.

De Daniele Propheta. *Cap.* CXXI.

EX historia scholastica. Temporibus his prophetauit Daniel in Chaldea, qui secundum Iosephum & Epiphanium fuit de semine Regio Iuda, secundum 70. vero interpretes Sacerdos de tribu leui, fuitq; adeo castus, vt a contribulibus suis Spado putaretur. Hic apud Nabucho. honoratus, super omnes prouincias Babylonis, & super cunctos sapientes principatum meruit, tribus quoq; socijs suis super prouincias principatum obtinuit. Quibus videlicet pueris de camino diuinitus liberatis, Rex Dei potentiam prædicauit. Et ne a quoquam blasphemaretur, edictum proposuit. Epistolam quoq; scripsit in vniuerso regno suo, postquam de bestia in hominem & in regnum est restitutus, in qua prædicauit mirabilia quæ fecerat apud illum Deus excelsus. Cuius epistolæ formam Daniel operi suo interserit, vbi dicit, Ego Nabuchodonosor florens &c. Testatur autem Epiphanius, q non sit passus corporis mutationem, sed mentis alienationem, & est ablatus ei vsus linguę ad loquendum. Dataq; est herba naturæ cibus humanæ videbatur ei q Bos esset in anterioribus, & Leo in posterioribus, secundū mysterium tyrannorum, qui in prima ætate voluptatibus dediti ac ceruicosi iugo Belial se subiciunt, & in fine interficiunt, diripiunt & conculcant. Multi vero egrediebantur, & videbant eum. Solus Daniel non exibat, quia toto tempore alienationis eius orationi pro eo vacabat, & ad præces eius anni 7. quos totidem tempora dixerat, in septem menses versi sunt, in quib⁹ quadraginta diebus in saniam patiebatur. Et per alios quadraginta reuersus ad cor hominis flebat, Deoq; supplicabat, adeo vt oculi eius caro fierent. Et iterum per alios quadraginta dies in insaniam vertebatur, donec septem menses complerentur, post quos reuocatos non statim regnauit, sed pro eo statuti sunt prouinciæ septem iudices, & vsq; ad finem septem annorum penitentiam egit, panem non comedens, & vinum non bibēs, leguminibus vtebatur, & herbis iuxta consiliū Danielis, & cum iterum regnasset, Danielem filiorum suorum cohæredem facere voluit. Qui ait, Absit vt hereditatem patrum relinquam, & incircuncisorum donis adhæream. Hic dicit Iosephus, q ipse libros hebraicos in latinum transtulit eloquium. Historiam Susannæ patet esse factam adhuc recente captiuitate, quia Daniel adhuc erat iuuenis, qui perseuerauerat vsq; ad annū primum Cyri regis.

LIBER III.

De initio regni Cyri apud Persas. *Cap.* I.

EVSEBIVS. Anno captiuitatis 30. Cyrus Medorum imperium destruxit, subuersoq; Rege eorum Astiage regnū ad Persas transtulit. Cœpit igitur anno ætatis quintę 31. mūdi vero 3404. Et regnauit an. 30. Comestor. Ipse fuit nepos Darij ex sorore, nepos autem Astiagis ex filia. Nam Astiages vnicam habuit filiā, & vidit somnium, q de genitalibus filiæ oriebatur vitis, quæ totam occupabat Asiam, & a cœpit a coniectoribus se habiturum Nepotem ex filia, qui dominus esset Asiæ, & ipsum deijceret de regno. Quod timens dedit filiam suam vxorem militi plebeio, ne fili⁹ ex ea nasceretur nobilis & potens, præterea filiam prægnantem asciuit, & natum ex eo filium cuidam principi Archanorum tardidit occidendum, qui credens regnum transiturum ad filiam, filiū ipsi⁹ veritus est occidere, & vni de pastoribus Regis tardidit paruulum exponendum in nemore qui cum exposuisset eum, & id indicasset vxori, quæ in diebus illis pepererat, supplicauit ei mulier, vt ei paruulum deferret alendum & proprium pro eo exponeret, cunq; pastor redisset ad puerum, inuenit canem ei præbentem vbera & a feris eum & auibus defendentem. Cunq; tulisset eum ad vxorem allusit ei tanquam diu note vocauitq; puerum spartacum.i. catulū, Sparcos enim persice canem sonat qui cum esset grandiusculus, a pueris ludentibus factus est Rex eorum, & cōtumaces & inobediētes sibi grauiter affligebat. Quod grauiter ferentes patres eorū, verbum detulerunt ad Regem de filio pastoris. Quem cum aduocasset rex & argueret eum, q pueros plagasset, ille intrepidus se vt regem fecisse respondit, & admiratus rex, & quędam signa generis sui in eo deprehendens, ascito pastora, secretius veritatem rei agnouit, veruntamen timor eius de nepote mitigatus est, æstimās q verbum coniectorum de regno impletum esset in regno puerorum, & eidem, cui prius commiserat occidendum commisit alendum, non indicans tamen esse, nisi filium pastoris. Filium quidem illius Secretarij sui clanculo dedit patri ad commendendum, quia nō obedierat ori eius, & post ipsum indicauit ei. Factum est autem vt Astiages traderet exercitum illi secretario ad hostes expugnandos. Ipse vero residebat in prouincia Media. Porro ille non immemor maleficij Regis, persuasit exercitui vt Spartacum regem Persidis sibi eligeret. Et cognominauit eum Cyrum qđ interpretatur hęres quasi diceret licet reluctetur Astiages, hic est hæres quo facto, timens Astiages Darium consobrinum adoptauit sibi in filium, & collecto exercitu, congressus est aduersus Cyrum & fugerunt Persę, vxores autem eorum & matres egressæ sunt ad eos & detectis sui partibus anterioribus, aiebant vultis ne introire in vteros matrum & renasci, hoc pudore excitati Persæ acriter redierunt in hostes & victus est Astriages. Cyrus aūt magis exhibuit se illi nepotē q̄ victorē nā regnū Hyrcanorū cōcessit ei, Dario vero tanq̄ fratri matris suę tradidit regnum Medorum, tamē sub certa spe reuertendi ad ipsum.

De

De Esopo & fabulis eius moraliter fictis contra calumniosos, & insidiosos, cupidos, & incautos. Cap. II.

EVSEBIVS & Actor, Anno regni Cyri primo Esopus a Delphis interimitur. Extant Esopi fabulæ elegãtes & famosæ, quas Romulus quidam de Greco in latinum transtulit, & ad filiũ suum Tyberinum dirigit ita scribens De ciuitate Attica Esopus quidã homo Græcus & ingeniosus, famulos suos docet quid obseruare debeant homines. Et vt vitam hominum ostendat & mores, inducit Aues & Bestias & Arbores loquentes probãda cuiuslibet fabula, id ego Romulus transtuli de Græco sermone in latinum. Si aũt legas Tyberine fili, & pleno animo aduertas, inuenies apposita ioca quæ tibi misceant risum, & acuant satis ingenium, verbigratia. Contra calumniosos fingit, ꝙ Agnus & Lupus sitientes ad riuulũ e diuerso venerunt, sursum bibebat Lupus longeq; inferior Agn⁹. Lupus vt Agnũ vidit, sic ait turbasti mihi aquam bibenti, Agnus patiens dixit, quomodo aquam turbaui tibi, a te ad me decurrit, cui Lupus maledicis mihi inquit, ait ille non maledixit, Lupus vero, pater inquit, tuus multa mala mihi ostendit, in fine autem altercationis Lupus improba voce dixit, & adhuc mihi loqueris latro, statimq; se in eum direxit, & innocenti vitam eripuit. Contra illos quoq; qui alienæ saluti insidias perant, fingit ꝙ mus vt flumẽ transiret, auxilium a Rana petijt, illa crossum filum petens, Murem ad pedem sibi ligauit, & natare cœpit in medio vero flumine Rana se immersit. At ille validius dum teneret vires, Miluus econtra volãs Murem cum vnguibus rapuit simul & ranam pendentem sustulit. Præterea contra cupidos fingit, ꝙ Canis flumen transiens partem carnis ore tenebat, cuius vmbram cum vidisset in aqua, patefecit os suum vt illam caperet, statim eam quam prius tenebat fluuius tulit, & illam, quam esse sub aqua putabat obtinere nõ potuit. Sic quisquis alienum quærit, dum plus vult suum perdit. Item contra illos, qui incaute sociantur potentibus, fingit ꝙ Vacca & Capella. i. parua Capra & Ouis fuerunt simul sociæ cum Leone. Qui cum in saltibus venarentur, & Ceruum caperent, factis partibus Leo sic ait, ego primus tollo, quia Leo. Secunda pars mea est, eo ꝙ fortior vobis sim. Tertiam vero mihi defendo, quia plus vobis cucurri. Quartam autem qui tetigerit, inimicum me habebit, sicq; totam prædam illam sola improbitas abstulit. Item contra illos qui malos incaute iuuant, fabulam componit, dicens. Ossa dum Lupus deuoraret vnum ex illis transuersum grauiter in faucibus hæsit, Lupus magno precio qui hoc malum extraheret inuitauit. Rogabat Grus longo collo vt medicinam præstaret Lupo, id egit, vt caput mitteret, & mallum de faucibus extraheret. Sanato Lupo grus sibi reddi promissa præmia petijt, & Lupus ait. O iniuria meis virtutibus ingrata est illa Grus, quæ caput incolumis extulit non vexatũ dente nostro, & mercedem sibi postula.

De eisdem contra vanaglorios os, superbos, præsumptuosos, Contemptores. Cap. III.

ITEM contra illos qui laudanti, verbis subdolis gaudẽt, & postea pœnitent hanc fabulam fingit. Cum de fenestra Coruus occasione caseum raperet, altam arborem supersedit. Vulpes & hunc vidit, decontra sic ait. O Corue, quis similis tibi, & pennarum tuarum ꝗ magnus est nitor qualis decor esset, si vocem claram habuisses, nulla prior Auis fuisset. At ille dum placere voluit, & vocem suam validius ostendere sursum clamauit, & ore patefacto, caseum oblitus deiecit. Quem celeriter dolosa Vulpes auidius rapuit. Tunc stupẽs Coruus ingemuit ac deceptum pœnituit. Fingit etiam idem fabulam homines in dignitate mansuetos esse commonentem hoc modo. Annis defectus & viribus Leo cum grauatus iaceret, spiritum extremum trahens Aper ad eum venit iratus spumans fulmineis dentibus, & ictum veterem vindicauit. Taurus etiam cornibus hostile corpus Leonis confodit. Asinus quoq; feram vt sic vidit, calcibus illi frontem aperuit, & ille cum gemitu suspirans sic dixisse fertur. Cum esset virtus mea, fuit honor, fuit timor, vt omnes visione mea fugerent, & opinio ipsa terreret plures. Quos autẽ beniuolos non lesi, quibus & auxiliator fui, ipsi malignantur mihi, & quia sum sine viribus, nullus est honor pristinus. Item contra illos, qui indecenter ad officia meliora reddenda indigni se ingerunt, hanc quoq; fingit. Asinus quotidie videbat Catello blandiri dominum, & de mensa eius saturari, & familiam illi largiri plura. Sicq; dixisse Asinus fertur. Si animal immundissimum sic diligit dominus me⁹ ita & familia quantum me, si obsequium illi fecero, plus enim melior sum cane, qui in pluribus rebus sum vtilis, aquis e fontibus alor cibus mũdus mihi datur, melior sum Catello, meliori vita frui possum, & maximum honorem habere. Cum hoc Asinus secum cogitasset, vidit dominum introire occurrit velocius, clamans prosiluit, & superstetit, leuans pedes priores imposuit ambos humeris domini sui, lingua eum lingens linijt, & maculans vestes fatigat dominum pondere suo. Clamore autem domini concitatur omnis familia, fustes & lapides arripiunt Asinum faciunt debilem, membris costisq; factis, sic abijciunt ad præsepia lassum atq; semiuiuũ. Item ad exhortandum, ne quis minimos lædat, fingit ꝙ dormiente leone in silua, Mures agrarij luxuriebantur, & vnus ex illis super Leonem casu transiuit. Expergefactus Leo celeri manu miserum Murem comprehendit, qui veniam sibi dari rogabat, quia non spõte fecerat. Leo vero de Mure cogitat vindictæ quid esset in tali si eũ occideret, crimenq; illi non gloria laudis ꝙ esset. Ignouit igitur & dimisit, post paucos dies ipse in laqueos cecidit, qui vt se captum agnouit, magno dolore rugire cœpit, Mus autem vt agnouit ad eũ cucurrit, & re cognita, non est inquit iam ꝙ tu timeas, parem gratiam reddam tibi non immemor beneficij. Tunc omnes artis illius ligaturas lustrare cępit, & loca rodenda cognoscens neruos secare dentibus & artis illius ingenia laxare cœpit, sicq; Leonem captum liberum restituit.

Item de eodem contra Gulosos, timidos, pusillanimes, arrogantes. Cap. IIII.

CONTRA Gulosos qui ad vnum prãdium rem suam perdũt, hoc quoq; componit Nocturnus quidam Fur cum panẽ Canis immitteret Canis ait panis tuus non pro gratia datur, tu ideõ das vt me lædas, si modo panem mihi porrigas nunquid postea daturus es mihi cum fame victus fuero, nõ præsentem tantum vitam volo sed futuram prouideo. Nolo igitur fauces meas pane claudas sed nisi recesseris, ipse contra te latrabo, dominum ac familiam suscitabo, furemq; illis nunciabo. Item contra illos, qui vanis rumoribus nimis terrentur, sic fingit. Quidam mõs parturiebat, & gemitus magnos dabat, omnis natio vt audiuit timuit, cunctisq; perturbatis nullus sui memor erat, mons ille tandem peperit Murẽ, huius fama volat, & quod malum putabant in nihilum omnibus venit, quos timor inuaserat. Item contra illos qui nimis pusillanimes statum suum ferre non possunt, sic componit. Cum strepitus magnus ad Lepores veniret subito consilium inierunt, vt se præcipitarent propter assiduos metus. At vbi ad oram fluminis venerunt, Ranæ multæ, quæ ibi erant, expauerunt & in fluuium se iactauerunt, cũ hoc viderunt lepores, vnus illorum inquit. Sunt enim & alij timentes, sequamur vitam, vt cæteri, feramus si quid accederit, neq; erit toto tempore malum. Quisquis ergo malum tolerare non potest, aliorum mala inspiciat. Item ne quis de alienis bonis magnum se iactet exhortatur, fingẽs ꝙ Graculus pennas Pauonum quę cecide rant sustulit, & inde se ornauit suosq; contemnere cœpit, & gregi se Pauonum miscuit. At illi ignoto & impudenti pennas iniuriose eripiunt, calcibus eum ac morsibus fatigant. Miserq; semiuiuus ab eis relictus, ad proprium genus redire timuit, vbi cum esset ornat⁹ multos iniuriose terruit, tunc vnus ex eis ait illi, si vestes tuas, quas natura dedit amasses hæc tibi sufficerent, nec ab illis iniuriam passus, nec a nobis pulsus fuisses. Item contra eos qui laudant sibi inutilia, & vituperant vtilia. Ceruus de fonte bibens sua Cornua magna vt vidit, nimiũ laudare cœpit, crura tenuia vituperauit Quod cum faceret venatorum voces ac repente latrare Canes audiens fuga per campum euasit. At vbi eum silua suscepit, magnitudo illa cornuum venantibus eum retinuit. Tunc mortem suam vidẽs ait. Quæ mihi vtilia erant vituperaui, & deceptuosa laudaui. Item cõtra eos qui se contentiose laudant. Formica & Musca contendebãt acriter quæ melior earum esset, Musca ait. Nunquid te nostris potes comparare laudibus, vbi immolantur exta, prima gusto. In capite Regis sedeo, & omnibus Matronis oscula dulcia figo, de quibus rebus tu nihil facis. Formica ait, contra te hoc tu dixeris, improba pestis laudas importunitatem tuam. Nunquid optata venis, reges & Matronas quos nominas tu importuna adis, & tua omnia esse dicis cum vbi accedis fugaris & vndiq; quasi iniuriosa abigeris Aestate vales bruma nõ appares. Ego vero delitiosa Hieme sum secura, neq; sequẽtur gaudia. Tu vero ventosa flabella pelleris sordida.

De eodem contra superbos pauperes vel diuites, etiam contra infidos vel instabiles. Cap. V.

ITEM cõtra Pauperem superbum, in prato quodam Rana vidit pascentem Bouem, putabat se posse fieri talem si rugosam impleret pellem, & inflans se natos suos interrogauit, sum ipsa quãta Bos, dixerunt non, iterum inflauit se potius, & dixit suis quid modo, responderunt nihil simile. Tertio cum se inflaret rupta pelle mortua est, ideo vulgo dicitur, noli te inflare ne crepes. Itẽ vt qui fęlices se æstimant nulli iniuriam faciant, dubiamq; meminerint esse fortunæ rotam, Equus quidem ornatus freno ex argento & auro, sellaq; decora occurrit Asino in angusto de longe venienti & onusto, & quia illi transeunte tardius dederat viam eo ꝙ itinere lassus erat, dixit Equus. Nisi me satis continere, te calcibus rumperem qui obuianti mihi non cessisti, aut stetisti vt transirẽ. Terrore igitur & superbia illius tacuit & ingemuit miser Asellus nec multo post

eo post equus currendo ruptus ac macer affectus iussu domini sui ad villam ductus est vt agris portaret stercus, acceptisq; rusticis ornamentis per semitam ibat onustus quem tam infelicem in prato pascens, ille cognouit Asellus, taliq; sono increpauit, quid tibi profuerunt illa præciosa ornamenta vt talem haberes audaciam? nũc & tu nostris vtere nobiscum rusticijs officijs. Item contra illos qui a suis infideliter transeunt ad alienos. Quadrupedes cum Auibus bellum gerebãt, nullaq; pars alij cædebat, sed fortiter ac diu pugnabant, ac Vespertilio dubius, & graues euetus timens, quia superior erat & magna acies quadrupedum, & contulit se ad eosdem, quasi cum vincentibus. Subito veniens Aquila volucribus se miscuit, & cedentibus quadrupedibus, victoria Auium stetit, reuersiq; sunt ad pristinam pacem Aues & quadrupedes. Vespertilio igitur Auium sententia damnatus eo q suos reliquisset, plumis suis expoliatus est vt lucem fugiens noctibus nudus volaret, sic qui se duabus partib⁹ obnoxiũ cõmisit, hic & illic ingratus viuit, & sibi potius reus erit.

Item contra insidiosos & imprudentes & libertatis suæ venditores. Cap. VI.

ITEM contra insidiosos. In nido Luciniæ cum accipiter sederet, vt specularetur auras, paruos illic pullos inuenit, Lucinia cito superuenit, & rogabat parcere pullis suis, faciam inquit quod vis, si bene mihi cantaueris, at illa quamuis animus excideret tanto metu coacta pauens & dolore plena cantauit Accipiter qui prædam inuenerat nõ bene cantasti inquit, prendiditq; vnum de pullis suis & deuorare cæpit, e diuerso autem Auceps quidam venit & calamo lento leuans accipitrem visco contractum in terram strauit, sic qui alij insidiatur timere debet ne capiatur. Item ne quis hosti arma præstet, securis cum facta esset, homo postulabat ab arboribus vt illi manubrium darent de ligno, quod firmum esset. Quo facto, homo manubrium sumpsit, & aptata securi, ramos ac robora magna & omnia quæ voluit incidit. Tũc Fraxino Quercus ait, digne & bene patimur, qui roganti hosti nostro vt cæci manubria dedimus, ideo quis ante cogitet ne hosti aliquid præstet. Item ad commendationem libertatis fingit, q Canis & Lupus in silua dum cõuenirẽt, ait Lupus Cani, vnde frater sic nitidus & pinguis es? Qui respondit, quia domi custos sum contra latrones. Affertur mihi panis, dat dominus ossa, amat me tota familia, quisq; mihi cibũ porrigit, aqua non deest, sub tectis cubo, & sic ociosus vitam gero. Cui lupus, bene inquit frater, vellem mihi ista contingerent vt ociosus saturarer cibo, & melior viuerẽ sub tecto, canis ait Lupo. Si vis esse tibi bene, veni mecum noli timere, Cunq; simul ambularet vidit lupus canis collum cathena tritum, & ait, quid hoc est frater, quod iugum attriuit collum tuum, & Canis, quia sum inquit acrior, interdum ligor, nocte soluor, inter duos domos vagor, & vbi volo illic dormio. Cui Lupus. Non est ait opus mihi istis frui quæ laudasti, viuere volo liber quodcunq; venerit mihi rapio, liber vbi volo peragro. In eo quod placet nulla cathena me tenet, nulla me impedit causa viæ mihi patent in campo, de grege prius gusto, canes ingenio deludo, viue vt consueuisti, ego vt consueui ita viuo.

Item contra inuidos, pigros, & auaros, ignaros iactantes, & adulatorum fautores. Cap. VII.

ITEM cõtra pigros, qui laborare noluit fingit, indignatas manus & pedes ventri cibum dare noluisse, eo q sine vllo labore replea tur, illoq; sedente ocioso contra eum indignantes laborare noluerunt, & ei seruitium negauerunt. Venter esuriens clamabat. At illi, per paucos dies nihil dare voluerunt. Ieiunio autem ventre, membra omnia lassauerunt postea vero cibũ dare volentes, recusat venter, quia iam clauserat vias sicque membra & venter simul lassa interierunt. Item contra inuidiam & auaritiam fingit, q Simia Vulpem rogauit, vt de magnitudine caudæ sibi daret, vnde nates suas turpissimas tegeret. Quid enim inquit vtile, vt sit pondus sine causa tantæ longitudinis caudæ quam per terram trahis. Cui vulpes ait, longior fiat & maior vt per terram illam traham, siue per petras & spinas & lutum, ne tu meo tegmine pulchrior videaris, locuples inquit & auare te nunc fabula increpat, quòd non das quod tibi superat. Item contra illos qui tedio victi, & labore mortem desiderãt. Quidam negociator fuit in via qui onustum Asellum flagello & fuste cædebat, vt veniret citius ad nundinas, lucri causa. Asellus aũt mortem optabat, putans se post esse securũ lassatus & quasi satus, de illius pelle fiunt tympana, & cribra quæ semper baculantur, & qui putabat se fore securum, post mortem cęditur. Item contra illos qui facere non possunt, verbis tamen se posse & velle ostẽdunt, fame coacta vulpes vuam sursum aspexit pendentem & alto gradu se excutiens, quotiens hoc voluit attingere sursum non potuit. Tãdem irata nolo te acerbam & immaturam inquit, & quasi eam tangere nolens abijt. Item contra Adulatores & eorum fautores. Duo homines, vnus fallax, & alter verax, cum ambularẽt venerunt in prouinciam Simiorum, quos vt vidit vnus eorum qui se priorem alijs constituerat, iussit homines illos teneri, & quid de ipso dixisset interrogari. Iussit quoque omnes Simios sibi similes ante se & dextra leuaque astare, sibique sedem contra parari, sicut viderat imperatorem aliquando facere. Iubentur ergo homines illi in mediũ adduci. Dixit quia maior ille Simius. Quid sum ego, fallax ait, tu es Imperator. Et iterum ille. Et qui isti quos ante me vides stare. Qui respondit, hi sunt comites tui primicerij milites, & cæteri officiales. Ille ergo in mendatio laudatus est, & munerari iussus, quia adulatus est, & omnes illos fefellit. Ille autem verax homo hoc apud se aiebat. Si iste qui mẽdax est sic est acceptus & muneratus, ego quid si verum dixero. Interrogat⁹ ergo ab illo Simio, dic tu quid sum ego, & hi quos ante me vides ille qui veritatem amabat, respondit. Tu Simius es & omnes hi Simij sunt similes tibi. Continuo iubetur lacerari dentibus & vnguibus, quia quod verum est dixit, hoc modo fieri solet a malis hominibus vt fallacia & malitia ametur, & honestas & veritas laceretur.

Item contra arrogantes & pigros, & qualiter huiusmodi fabulis vtendum sit. Cap. VIII.

ITEM contra illos qui virtute nihil facere valent & verbis inanibus alios terrent. Asinus e diuerso Leoni occurrit, & sic ait, ascendamus in cacumen montis & ostendam tibi, quia & multi me timent. Leo ridẽs ait. Eamus. Cunque venirent ad locum, stans Asellus in edito loco voce dimissa, clamare cępit, quem audientes Vulpes & Lepores currere cæperunt cui Leo ait, poterat & me terrere vox tua, si nõ te scirem quis esses. Item contra illos qui domos potentum facile intrant. Leo iam deficiens languorem fingebat, & per hanc fallacia, cum ceteræ bestiæ ad visitandũ eum introirent mox eas comedebat. Vulpes autem ante speluncam veniens stetit, & salutauit eum, interrogata autem a Leone. Quare nõ intrasti. Respõdit quoniam introeuntium vestigia video, exeuntium autem non video. Item contra pigros formica hieme frumentum ex cauerna trahens siccabat, quod æstate colligens coagulauerat. Cycada autem eam rogabat esuriens, vt daret aliquid illi de cibo vt viueret. Cui formica. Quid faciebas inquit in estate. At illa non mihi vacabat, per sepes oberrabã cantando. Formica igitur ridens & frumentum includens ait. Si æstate cantasti, hieme salta, hæc fabula pigrũ docet, vt certo tempore laboret, ne dum minus habuerit non accipiat, cũ petierit. Actor. Hæc de fabulis Esopi excerpere volui quas & si forte plurium liceat in sermonibus publicis recitare, quod & nonnulli prudentium faciunt propter audientium tæ.ia releuanda, qui talibus delectantur; simul & propter integumenta subiuncta quæ aliquid ædificationis habere videntur. Nunquam tamen nisi caute & parce id æstimo faciendum, ne qui verbis sacris ad luctum penitentiæ. Deiq; deuotionem prouocari debent, ipsi per huiusmodi nugas in risum magis atq; lasciuiam dissoluantur. Simul etiam ne ad narrandas fabulas quasi licenter exemplo prædicantiũ male informentur. Ceterum vtrum Esopus ipse sit ille quem Eusebius a Delphis anno primo Cyri peremptum esse testatur An forsitan alius incertum habeo. Nunc autem ad historiam redeo.

De cronica regni Persarum. Cap. IX.

EX 16. anno Iosie vsq; ad annum primum Cyri computantur anni 70. quos quidam computant in captiuitate iudaica. Sciendum quoq; q ab anno 4. Ioatham vsq; ad annum primum Cyri computari annos. 200. & 10. Tantum autem temporis dicit Iosephus Isaiam de Cyro antequã regnaret prophetasse. Vnde videtur anno 4. Ioathan velle dixisse Isaiam scripsisse, hæc dicit dominus Christo meo Cyro. Persarum itaq; primus rex Cyrus regnauit annis 30. secundus Cambises regnauit annis 8. Hunc secundum Nabucho. aiunt vocari, sub quo historia Iudith conscribitur. Post hunc duo fratres regnauerunt mensibus 7. post quos Darius filius Itaspis 36. annis. Quintus Xerxes 20. sextos Arthabanus mensibus 7. Septimus Artaxerxes Longimanus annis 40. octauus Xerxes secundus mensibus duobus, Nonus Sogdianus annis 8. Decimus Darius Nothus annis 19. Vndecimus Artaxerxes qui & Asuerus sub quo historia Hester expleta videtur 40. Duodecimus Artaxerses qui & Ochus. 26. Tertiusdecimus Arses Ochi filius 4. Quartusdecimus Darius Arsami filius 6. Quo Alexander rex Macedonum interfecto obtinuit Babylonem, & sic regnum Persarum destructũ est, hoc de Cronicis Eusebij breuiter excerpsi, nunc autem prosequar historiam Cyri.

Qualiter Cyrus & Darius obsederunt Babylonem. Cap. X.

BABILONEM quidem primo anno Cyri regis fuisse captam videtur velle Danielis historia dicens. Fuit autem Daniel vsq; ad

ad primum annum, Cyri regis, & iterum Porro Daniel perseuerauit vsq; ad regnum Darij, regnumq; Cyri Persę, super quem locū dicit Hieronymus, ergo φ supra in fine primę visionis legimus. Fuit autem Daniel vsq; ad primum annum regis Cyri, non vitæ illius tempus accipiendum est. Siquidem in vltima visione legimus anno tertio Cyri regis Persarum verbum reuelatum est Danieli. Sed hoc signatur, φ vsq; ad annum primum Cyri regis qui Chaldeorum destruxit imperium, Daniel potens fuerit in Chaldea, postea vero a Dario in Medos translatus est. Comestor. Factum est igitur vt Cyrus & Darius obsideret Balthasar in Babylone. Balthasar autem fecit grandē conuiuium optimatibus suis. 1000. & fecit vt afferrentur vasa quæ asportauerat Nabuchodonosor Auus suus de templo domini & bibebant in eis rex & Optimates, & Vxores & concubinæ eius, & laudabant Deos suos. Secundum Iosephum solénitas erat in Babylone ob tuitionem vrbis, fabulantur Hebręi φ Balthasar intellexerat 70. annos captiuitatis (quos Hieremias prædixerat) fluxisse, & tamen Hebræi non erant liberati a sua iurisdictione, vnde exultabat, & Dijs suis gratias agebat. Sane illa septuagena annorum nondum fluxerat, sed 7. decas iam currebat. In eadem hora apparuit contra eum manus scribens in pariete Mane Thetel, Phares, quod sonat numerus, appensio, diuisio, & est sensus numerauit Deus regnum tuū, id est compleuit, appensus est in statera & inuentus es minus habens, id est iusto Dei iudicio, minus vires q̃ putabas, diuisum est regnum tuum & datum Medis & Persis. Eadem nocte capta est ciuitas & Balthasar interfectus.

Qualiter Capta est Babylon. Cap. XI.

OROSIVS lib. 2. Cyrus etenim cunctis contra quos ierat perdomitis, Assirio & Babyloniam petijt gentem vrbemq; cunctis tunc opulentiorem, sed impetus eius Ganges fluuius secundæ post Eufratē magnitudinis intercepit. Nam vnum regnorum equitum candore formaq; excellentem, transmeandi fiducia persuasū, quia per rapacem alueum offensi vado vertices attollebantur, abreptum præcipitatumq; merserunt. Rex iratus vlcisci in amnem statuit, constans eum qui nunc equitem præclarum vorasset, fęminis vix genua tingentibus permeabilem relinquendum, nec peragēdo segnior, totis copijs perpeti anno Gange fluuium per magnas conscisum deductumq; fossas. s. quadringentos 40. alueos comminuit. Actor. Hic est Ganges de quo dicit Martianus, φ eius latitudo vbi diffusior est 20000. profunditas vbi validior est pedes. 100. habet a scythicis montibus venit. De eodem dicit Lucanus φ solus fluuiorum contra Solis ortum currit. De eodem dicit Solinus φ anguillas educati triginta pedes longas. Orosius vbi supra. Productis quoq; fossoribus, Cyrus in Aeufratem lōge validissimum & mediam Babyloniam influentem diriuauit sic meabilibus vadis siccum etiam patentibus aluei partibus iter fecit. Cepitq; vrbem, quam vel humano opere extrui posse, vel humana virtute destrui posse, vtrumq; pene incredibile apud mortales erat. Deniq; quicquid est opere vel manu factum, labi & consumi vetustate, Babylon capta confirmat, cuius vt primum imperium ac potentissimū extitit ita & primum cessit.

De Nobilitate eiusdem vrbis & eius subuersione & de regno Darij. Cap. XII.

HIERO. super Isaiam lib. 5. Babylonem fuisse potentissimā & in campestribus per quadrum sitam, ab angulo vsq; ad angulum muri 16. mille tenuisse passuum. i. simul per circuitum 44. refert Herodotus & alij multi, qui Græcas historias conscripserunt. Arx autem. i. capitoliū illius vrbis est turris, quæ edificata est prius diluuium, in altitudine tria milia dicitur tenere passuum, paulatim de lato in angustias coartata, vt pondus imminens facilius a latioribus sustentetur. Describunt ibi templa marmorea, aureas statuas, plateas lapidibus auroq; fulgentes, & multa alia quæ pene videntur incredibilia, hoc totum narrauimus vt ostenderemus φ ad iram Dei omnis potētia puluis fit & fauillæ & cineri comparetur, si liceret introire Barbaras nationes, & videre tantæ vrbis extremā vestigia, videremus possessionem Hericij & paludes aquarum, & vere completum esse quod Isaię vocibus canitur. Scopabo eam in scopa terens. Exceptis enim muris coctilibus, qui propter bestias concludendas post annos plurimos instaurati sunt, omne medium spacium solitudo est. Comestor. Igitur Cyrus diuiserat Eufraten longe a ciuitate per plures riuos, vt alueum, qui in ciuitate fluebat vadabilem faceret. Et per ipsum ingressi sunt hostes in ciuitatem sub muro & interfectus est Balthasar, & successit ei Darius in regnum annos natus 40. duos nam & Cyrus ei tanquam maior in omnibus deferebat. Quod autem eadem nocte visionis capta est ciuitas, apparet in Isaia qui loquens ad Balthasar, ait pone mensam contemplare. m. i. &c. Quidam vero tradunt φ mater Balthasar pro qua factus est hortus suspensilis, filia fuit Daria, & quia Balthasar filium non habebat, festinabat Darius occupare regnū Babylonis. Porro Daniel a Dario ductus in Mediam. Erat vnus de satrapis qui preerant 120. sed in Daniele spiritus Dei amplior erat, & cogitabat eum Rex constituere super omne regnum, vnde principes inuidebant ei, & accusatus ab eis per manum Dei de manu leonem illæsus euasit.

Qualiter per Cyrum relaxata est captiuitas Iudeorum. Cap. XIII.

ANNO autem Darij primo intelligens Daniel in libris Hieremiæ, vt complerentur idest ad completionem venirent desolationis Hierusalem anni 70. orauit dominum in ieiunijs & sacco & cinere dicens. Iustus es domine peccauimus, auertatur obsecro ira tua. Ostende faciem tuam super sanctuarium tuum qd desertum est. Adhuc eo loquente, ecce vir Gabriel tetigit eum tempore sacrificij vespertini, & aperuit ei liberationem spiritualem futuram per Christum & forte imminentem pro qua orabat addidit etiam destructionem per Romanos futuram. Anno itaque Darij primo Daniel orauit dominum vt Darius & Cyrus liberarent populum suum, & data est sententia de licentia redeundi dā da quam egressam a domino nunciauit Gabriel Daniel. Ex tunc Darius disponebat de libertate & licentia danda Hebræis, sed præuentus morte non impleuit. Post mortem vero Darij, Cyrus Monarchiam tenuit Orientis. Cuius sedem posuit apud Persas, licet regnum Medorum maius esset, & honorabilius, eo φ persę eū in regem sublimauerant. Itaque cum vniuersum regnum deuolutum esset ad eum in huius anni regno primo suscitauit dominus spiritum eius vt impleretur verbum Hieremiæ & dedit libertatem omnibus Iudæis, qui erant in vniuerso regno suo, & licentiam redeundi in Iudæam, & ędificandi domum domini, excitatus autem fuit ex verbis Isaiæ, qui ante 200. & 10. annos scripserat dominum de ipso dicentem Christo meo Cyro cuius apprehēdendi dexteram subijciam gentes & regna, & ipse reædificabit domum meam in Hierusalem. Vt ergo hanc veteram scripturam impleret, etiam scriptura libertatis & licentiæ traduxit in vniuersum regnum suum dicens, omnia regna terræ dedit mihi dominus Deus cęli, credo hunc esse quem gens Israel adorat In hac epistola hortatus est etiam Iudæos, vt ascēderent in Iudæam, & qui nollent ascendere, iuuarent ascendentes in pecunia, vestibus, & iumētis. Ipsi vero, quia fere omnes nati erant in Chaldea & possessiones habebant ibi eligebant remanere in terra natiuitatis suæ, pauci vero, qui ascendere disponebant pigri erant, & morosi vsq; ad tertium annum Cyri. Quod attendens Daniel vehementius affligebatur dolore quam prius, & orabat dominum, vt qui prius dederat regibus animum liberandi, daret ei & populo animum redeundi.

Quod Angeli prouinciales Persarum & Græcorum impediebantur reditum captiuorum. Cap. XIIII.

FACTVM est ergo tertio anno regni Cyri, prima die mensis primi, lugebat Daniel trium hebdomadarum diebus, die autem 24. dum esset iuxta fluuium Tigris, vidit & ecce vir vestitus lineis, accinctus zona aurea, cuius facies quasi fulgor, oculi vt lāpades, & sermo eius quasi vox multitudinis. Porro viri, qui erant cum eo, territi fugerunt, & solus vidit visionem & corruit in faciem suam. Sed uir ille accessit & erigens eum & confortans, ait. Noli timere Daniel, quia ex die primo mensis, quo posuisti cor tuum, vt te affligeres coram Deo, ex audita sunt verba tua, & egressa est sententia a Deo de reditu populi & eadem die volui ad te venire, vt nunciarem tibi. Sed princeps regni Persarum restituit mihi 20. diebus & vno. Cunque tunc egrederer apparuit princeps Græcorum veniens, vt aduersaretur principi Persarum & mihi, & aliquantam feci moram, & nunc venio, vt certificem te de reditu populi, & in his nemo est mihi adiutor, nisi Michael princeps videtur, hos duos princeps Græcorum & Persarum dicit Hierony. Angelos malos fuisse, qui appositi sunt regni illius in exercitium. Laborabat itaque Angelus Persarum, ne Hebræi liberarentur a dominio Persarum, tum quia delectabatur afflictionibus eorum, tū vt Persæ diutius affligentes eo grauius peccarent, laborabat etiam Angelus Grecorum & Persæ, vt captiuitas Hebræorum cum eis transirent in dominium Græcorum. Gręgorius enim vult eos fuisse angelos bonos, qui satagebant, ne tam cito liberarentur Hebræi, vt si quid erat in eis purgādum purgaretur, & decoqueretur ad vnguē. Porro a primo anno Darij, orabat Daniel pro eo, vt staret, & roboraretur regnum eius, & solicitus erat de successoribus regni Persarū, volens eos scire de quorū manifestatione 10. visio ei ostensa sit.

De

De primo reditu sub Zorobabel Duce. Cap. XV.

PORRO clarissimi Iudæorum habitabant in Babylonia id est in terra Babylonis euersæ. Inter eos Zacharias natus in Chaldea iam prohetabat. Hic bene dixit Salathiel in filio vocans eum Zorobabel, quod interpretatur magister Babylonis. q. d. hic erit magister captiuitatis Babylonicæ. Ad cuius Prophetę exhortationem primi surrexerunt viri Iuda vt ascenderent in Hierusalem, postea vero viri Beniamin & Leuitæ. Ideo in tertio anno Cyri egressi sunt sub Zorobabel duce Iesu magno sacerdote, adhortantibus eos Zacharia Propheta, & Aggeo iuuene, sed nondum Propheta. Erant autem circiter 50. milia, fuerunt autem de Iudæis 42. milia 340. Reliqui vero erant serui & ancillę & homines generis promiscui. Et remisit cum eis Cyrus partem vasorum domini 5. milia & 300. hic est annus 70. relaxandæ captiuitatis quem prædixerat Hieremias, nam & Hieronymus primum annum Cyri dicit fuisse septimum vltimæ decadis. Itaq; tertius annus Cyri fuit 70. cui cõsonat Iosephus, & hoc opinio magis certa est, & plurium auctoritatibus sancita. Cui tamen Eusebius in cronicis obloqui videtur, secundum annum Darij filij Itaspis dicens fuisse. 80. secundum auctoritatem Zachariæ qui secundo anno Darij scribens audiuit virum stantem intermitteta dicentem. Domine exercituum, vsque quo tu non misereberis Hierusalem & vrbium Iuda, quibus iratus es? iste tamen 70. annis est. Videtur autem Eusebius distinguere inter 70. annos captiuitatis & 70. desolationis templi dicens 70. anni captiuitatis, secundum quosdam computantur ab anno Iosie regis 13. sub quo Hieremias prophetare cœpit vsq; ad primum annum regis Cyri, secundum alios vero a tertio anno Elyachim vsque ad 20. annum Cyri. Restaurationis vero templi sub Dario rege complentur anni 70. Cleniens quoq; congruit in primo stromate scribens, & perseuerauit captiuitas annis 70. vsq; ad secundum annum Darij filij Itaspis, sed prior opinio (vt dixit) magis certa est. Sola Zacharię auctoritas non cogit ita forte determinari potest, vt iam accipiatur de præterito. q. d. 70. annus iste est notus. s. & famosus, iam diu est, uel forte dictus est in Zacharia 70. annus non captiuitatis, sed quintæ ætatis, quę secundum Hebręos inchoauit anno 30. ante Cyri monarchiam.

De fundatione altaris & templi & intermissione operis. Cap. XVI.

PORRO in anno regressionis in Iudæam congregatus est populus, quasi vir vnus in Hierusalem, & ædificantes altare collocaueruntq; illud super bases suas, & obtulerunt super illud holocausta domino mane & vespere, feceruntq; solennitatem tabernaculorum, vnde vero habuerunt ignem nescimus, nisi forte ex calculis veteris altaris excusserunt illum. Anno autem secundo, mense secundo iecerunt fundamenta templi. Cumque autem apparuissent fundamenta super terram, eleuauit populus vocem in iubilatione. Porro quidam Seniores qui viderant templum, prius eiulabant voce magna, nec poterat quisquam cognoscere clamorem lætantium, & planctum eiulantium. Porro Samaritæ indignati impediebant manus eorum. Cunq; Persæ impedire non possent dederunt munera principibus regis qui pecunijs corrupti, vendiderunt negligentiam ædificationis, Cyro tamen ignorante, & adeo impedierunt eos ꝙ in 30. annis quibus Cyrus regnauit non erexerunt muros templi, nisi vsq; ad appodiationem, porro de Daniele quantum superuixerit post reditum populi in Iudæam nescimus, defunctus aut sepultus est in spelũca Regali solus cum gloria, hic est Daniel, qui dedit signa in montibus super Babyloniam dicens, quando pars montium a Borea fumigabit, venit finis Babyloniæ. Quando vero velut ignis ardebit, finis erit vniuersę terræ. Quando vero a parte Nothi aquę decurrerint, reuertetur populus ad terrã suam. Qd si sanguine fluxerint, erunt homicidia Belial in vniuersa terra.

De Creso Rege Lidorum & eius regno per Cyrum destructo. Cap. XVII.

EVSEBIVS in cronicis, & Actor. Anno Cyri 13. Cresus a Cyro captus est, & Lidorum regnum destructum, quod stetit annis 231. Hęc fuit vltima Cresi captiona iam altera vice legitur in historijs captus fuisse a Cyro, & semel & iterum, vnde Boetius, nesciebas Cresum regem Lidorum Cyro paulo ante formidabilẽ mox deinde miserandum flammis traditum misso cęlitus himbre defensum, quod de secunda eius captionem intelligendum est, primo enim eum captum narrant Iustinus & Orosius sed vita & patrimonio donatum, deinde dicit eum Iustinus rebellasse. Orosius 2. lib. Cum Cyrus Babylonem impugnaret, ibi tunc Cresus Rex Lidorum famosis operibus cum ad auxiliandum Babylonijs venisset, victus solicite in regnũ refugit. Cyrus autem postquam Babylonem, vt hostis inuasit & victor euertit, vt Rex dispo suit, bellum transtulit in Lidiam, vbi contritum iam, superiore prælio, exercitum nullo negocio fudit Cresum, cæpit captum vita & matrimonio donauit. Actor. Quod autem Eusebius in cronicis scribit 8. anno Cyri Cresum cõtra eum inijsse bellum. De illo bello accipitur quo post captam Babyloniam iam ab illo captus, & vita & patrimonio donatus, postea rebellauit. De qua Cyri clementia Iustinus ait, ꝙ non minus victori quam victo vtilis fuerit, nam ex vniuersa Græcia cognito ꝙ illatum Creso bellum esset, auxilia velut ad cõmune extinguendum incendiũ confluebant. Tantus Cresi amor apud omnes vrbes erat passurusq; Cyrus graue bellum Græcię fuit, si quid in Creso crudelius consuluisset. Alij historiographi narrant ꝙ in secunda captione, iussit eum Cyrus rogo superponi, & assari, & subito tanta pluuia facta est, vt eius immensitate ignis extinguer etur, vnde occasionem repperit euadendi. Cunq; postea hoc sibi prospere euenisse gloriaretur, & opũ copia nimium se iactaret dictum est ei a Solone quodam sapientissimo, non debere quenq̃ in diuitijs & prosperitate gloriari. Eadem nocte vidit in somnis quod Iupiter eum aqua perfunderet, & sol extergeret Quod cũ filiæ suæ mane indicasset illa vt res se habebat prudenter absoluit dicẽs, ꝙ cruci esset affigendus & aqua perfundendus & sole siccandus. Qd ita demum contigit nam postea a Cyro crucifixus est. Solinus. Cũ olimpiade 58. victor Cyrus intrasset Sardis vbi tunc Cresus latebat. Athis filius Cresi qui ad id vsq; tẽporis mutus erat, exclamasse dicitur, parce patri meo Cyre, & hominem te in casib^o disce nostris. Idem Solinus dicit ꝙ ossa Orestis olimpiade 58. inuenta sunt tegeæ a Spartanis oraculo monitis, quæ implebant longitudinem cubitorum 8.

De Tarquinio superbo & Pisistrato tyranno. Cap XVIII.

EVSEBIVS in croni. Anno quoq; prænotato, secundum Cyri 13. Romanorum 7. Tarquinius superbus, occiso Seruio socero Romanorum arripuit imperium, & regnauit annis 35. Hic excogitauit vincula, thaureas, fustes, lautumias, carceres, exilia, metalla cõpedes, & cathenas. Cunq; oppugnaret Ardeam causa Tarquinij minoris filij sui, qui Lucretiam corruperat, regno expulsus est. Eo quoq; tempore Pisistratus secunda vice regnauit Athenis. Iustinus lib. 2. Pisistratus quasi sibi non patriæ vicisset tyrannidem per dolum occupat. Quippe voluntarijs ferueribus. i. verberibus siue feruoribus domi affectus, laceratoq; corpore, in publicũ egreditur, aduocata concione, vulnera populo ostendit de crudelitate principum a quibus hic se passum simulabat conquæritur, adduntur vocibus lachrymæ, & inuidiosa oratione multitudo credula accenditur Amore plebis inuisum se Senatui simulat, obtinet ad custodia corporis sui satellitum auxilium per quos, occupata tyrannide, ꝑ annos 33. regnauit. Valerius in lib. 8. Pisistratus tantum valuisse dicendo dicitur, vt ei Athenienses regni imperium oratione eius capti permitterent, præsertim cum econtraria parte amantissimus patriæ Solon niteretur. Idem in lib. 5. Pisistratus Atheniensis Tyrannus, cum adolescens quidam amore filiæ eius virginis accensus in publico obuiam sibi factam osculatus esset, hortante vxore vt ab eo capitale supplicium sumeret, respondit si eos, qui nos amãt, interficimus, quid illis faciemus quibus odio sumus. Hæc vox ex ore Tyranni de humanitate manauit. In hunc itaq; modũ filiæ tulit iniuriam, ac multo laudabilius suam. Idem a Trasippo amico inter cęnam conuicio laceratus, ita animum & vocem ab ira cohibuit, vt putares satellitem a tyranno male audire, deniq; Trasipp^o concitæ temulentiæ impetu euectus os eius sputo respersit, nec tñ illum ad sui vindictam accendere valuit. Qui etiam filios suos violatæ patris subuenire maiestati cupientes retraxit, postero aũt die Trasippo supplicium a se voluntaria morte volenti exigere ad eũ venit, dataq; fide in eius amicitiam, eodem amicitiæ gradu se mansurum ab incepto reuocauit. Eusebius. Temporibus quoq; Cyri Anaximenes Phisicus agnoscitur. Simonides clar^o habetur, & Chilon qui de 7. sapientibus fuit. Tales vero moritur.

De Nece Cyri & successione Cambisis qui & Nabucho. dicitur. XIX.

COMESTOR. Porro Cyrus cũ percussisset Cresum iuxta fluuium Alium, gentem Lidorum bellicosissimam astute redegit in concordiam. Tradidit. n. ei solennitates & ludos, præcipiens vt lusibus, commesationibus, & amplexibus vacarent, quasi beniuolentiam eis ostẽdens in hunc modum eos inuitauit, & quos bello non poterat, per libidinem expugnauit, postea vero transgressus Araxem, a Regina Massagetarum Thamarij victus & occisus est, quæ caput illius præscisum, in vtrem plenum sanguine humano ꝑ ijciens insultando dixit satia te sanguine quem sitisti. Ex cronicis. Cyro successit filius eius Cambises anno quintæ ætatis 51. mundi vero tertij millesimo 334. & regnauit annis 8. Helinandus 15. lib. hæc est Cambises quis imperio patris Aegyptum adiecit, sed offensis superstitionibus Aegyptiorũ Apis cæterorumq; Deorum ædes dirui iussit. Ad Hammonis quoq; nobilissimum templus expugnãdum

dum exercitum misit, qui tempestatibus & arenarum molibus op pressus interijt: hic Cambises adeo seuerus fuit, vt quendam iniustum iudicem excoriari fecit, & super sellam cute eius adopertā, filium Iudicis in iudicio fecerit sedere, vt timeret iniuste iudicare, ne simile iudicium pateretur: hec Cambises ab ipsa natiuitate sua legitur furiosus fuisse, & ortum Nili per tantum terrarum quæsisse, ꝙ æpulis deficientibus ei, coactus est carnes comedere suorum sociorum: vnde Lucanus in 10. lib. Vesanus in ortus Cambises, longi populus peruenit ad æui defectusq; æpulis & pastus cede suorum, ignoto te Nile redit: sed Seneca appellat illum feliciter furiosum. Comestor. Hic Cambises Cyri filius & in regno successor, apud Esdram Artaxerses vel Assuerus dicitur. In historia vero Iudith vocatur Nabucho. tunc Principes terræ, qui impediebant Hebreos. s. reum Bethlehem, quem Iosephus dicit scriptorem omniū accidentium, & alij qui iudicabant Syriam & Phenicē, & omnes regiones vltra Eufraten scripserunt Cambise, ꝙ Iudæi reædificabant Hierusalem vrbem pessimam, & semper regibus Persarum rebellem, & templum ad similitudinem castri, quę ob rebellionē pridem destructa fuerat, quibus reędificatis, statim negarent Regi tributa, & annonas, nec etiam pateret Regi transitus in Syria: hęc autem dicebant se commemorare ei, quia memores erant salis qđ in palatio comederant, consulentes vt hæc eis interdiceret. Quibus acquiescens Cambises potenter interdixit eam per epistolas. Tūc intermissum est opus Dei in Hierusalem vsq; ad fin annū Darij.

De Historia Iudith. Cap. XX.

PORRò sub Cambise factum est, quod in historia Iudith scribitur. Mortuo itaq; Cyro, quidam Arphaxat Medus in Egbathanis surrexit, & reparauit eā, & muniuit inexpugnabiliter, quasdam partes Mediæ sibi concilias, vt tandem toti Mediæ impararet. Nabuch. vero Rex Assyriorum, qui regnabat in Niniue anno 12. regni sui obtinuit eum: hic est Cambises, cui pater adhuc viuēs, Niniuem & regnum Asyriorum concessit, & eum Nabucho. cognominauit: hic mortuo patre 12. illius regni annum agebat, nam in regnum Monarchię non nisi 8. annis regnauit. Qui postquā factus est Monarchus, exaltatum est cor eius, & misit ad omnes, qui habitabant in Scicilia & Damasco, & Libano, & Carmelo, Galilea, Samaria, & vsq; in Hierusalem, exigens ab eis tributa longe grauiora quàm patres sui. Qui omnes vno animo contradixerunt: igitur anno 13. regni sui, præcepit Holoferni principi militiæ suæ, vt egredies nulli perceret. Omnes quoq; Deos terræ exterminaret, vt ipse solus Deus diceretur. Audientes filij Israel timuerunt valde, ne similia faceret in Hierusalem & in sanctuario Dei. Erat autem in ciuitate Iudith vidua tribus annis, mulier pulchra nimis, sed casta, Holofernem in specie sua cepit, & eum vinolentum & soporatum decollauit. Caputq; eius ablatum in Hierusalem tulit, & omnes videntes & audientes, in admirationem & laudem Dei concitauit, vnde & canticum victoriæ domino cecinit.

Qualiter Excusatur Iudith a culpa mendacij & scandali. Cap. XXI.

ACTOR. Culpa vero mendacij, quam videtur multotiens incurrisse Iudith apud Holofernem eiusq; satellites, vt quando respondit se fugere a facie Hebræorum, quia nouerat eos dandos Assirijs in depredationem, & quādo dixit Holoferni: si secutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectam rem faciet dominus tecum, & habebis omnem populum Israel sicut oues &c. pluribus modis excusari potest, nam ad hoc omnia generalis est solutio, ꝙ quæcunq; dicit de populo Israel ab Holoferne capiendo, intelligenda sunt secundum merita eorum: quia peccata eorum exigebant, vt ita traderentur, sicut exponebat, vel etiam merita eorum, quia iam adeo desolati erant, & pusillanimes effecti, ꝙ volebant se sponte tradere: vel omnia intelligenda sunt sub conditione. s. nisi dominus liberaret eos. Et ita nusquam mentiebatur, licet audientes aliter intelligerent s. quasi loqueretur simpliciter, & assertiue. Est etiam alia solutio generalis, quæ sumitur tam ex textu quàm ex glosa s. ꝙ Iudith prophetice loquebatur prędicens, Iudeos esse tradendos in manus populi gentilis, quod factum est sub Tito & Vespasiano, propter peccata quæ commiserant in Christum & in apostolos. Et ita vbiq; excusatur a mendacio, quia mystice loquebatur, licet audiēs aliter intelligeret. Vnde ipsa quoque dicit Holoferni. Hęc mihi dicta sunt per prouidētiam Dei, glosa. i. spiritu prophetico. Item alia glosa apud Holofernem Iudith de aduentu suo, & Iudeorum casu forte loquitur, nec adulatorie mentiendo, sed futura prophetice pdicendo. Cæterum de hoc quod videtur sciēter & sponte dedisse Holoferni occasionem ruinę, ornando se vt eum deciperet. Potest dici, ꝙ se pręparando sic, non intendebat eum scandalizare. i. laqueum vel obicem ad ruinam ei tēdere, sed intendebat primo liberationem populi sui, secundo vtilitatem Holofernis, vt. s. ad tempus in eam captus minus peccaret. Multas enim habens concubinas & coniugatas, & forte viros concubinos, multis modis & naturaliter & contra naturam peccaret: quia his omnibus immunditijs abundabant Gentiles: vt ergo ab his omnibus eum auerteret, & in eam suspēsus minus peccaret, ideo dicebat. Capiatur laqueo oculorum suorum in me.

De Hippia & Policrate Tyrannis, & de Cambise, quòd obtinuerit Aegyptum. Cap. XXII.

EVSEBIVS in cronicis. Temporibus Cambisis, quem secundū Nabucho. vocari aiunt. apud Athenas Hyparcus & Hippias tyrannidem exercueruut, apud Samum vero tres fratres. s. Policrates, Silus, & Pantagnostus. Iust. lib. 2. Post Pisistratum Diocles filius eius per vim stuprata virgine, a fratre puellæ interficitur. Hippias autem frater Dioclis paternum tenens imperium, comprehendi iubet interfectorem fratris, & nominare cogit omnes cōsocios cædis. Quo consulto, nominauit omnes amicos Tyranni. Quibus omnibus interfectis, interrogatus ille, vtrum aliquis de consocijs superesset: respondit, neminem esse, quem mori vellet præter ipsū Tyrannum, qui voce eiusdem Tyranni se victorem post vindictā sororis pudicitiæ ostendit, huius virtute admonita ciuitas libertatis Hippiam expulit regno, & egit in exilium. Valerius. Ad inuidiā vsq; Policratis Samiorum Tyranni abundantissimis bonis conspicuus vitę fulgor excessit, nec sine causa omnes eius conatus placido excipiebatur itinere, spes circum cupitæ rei fructum apprehendebant, simul duntaxat vultum mutauit, pro breui tristitie salebra successum, cum anulum admodum sibi gratum, in profundū de industria, ne omnis incommodi expers esset, abiecit: quem tamē continuo recuperauit, capto pisce, qui eum deuorauerat: sed hunc, cuius felicitas super plenis velis prosperum cursum tenuit, Oruntes Darij Regis Præfectus in excelsissimo Michalensis montis verti ce cruci affixit. Ex quo putres eius artus, & thabido cruore manantia membra, Samos amara seruitute aliquamdiu præssa, liberis ac letis oculis aspexit. Eusebius in cronicis. Eo quoq; tempore. s. anno Cambisis 6. in 28. dinastia Persę obtinuerunt Aegyptum, sicque cessauit ad tempus regnum illius regionis: obtinuit quippe eā Cambises in anno 6. regni sui, & successores eius vsq; ad Darium filium Xersis annis 111. Heliuandus. 15. lib. hic abominatus religiones Aegypti, & cerimonias, templa eius destruxit, & ædificauit Babylonem in Aegypto.

De Pythagora philosopho & Crothoniensium prælio. Cap. XXIII.

EVSEBIVS in croni. Anno Cambisis 8. Pythagoras Philosophicus Philosophus habetur clarus. Solinus. In Samo nihil nobilius, quàm Pythagoras ciuis, qui mox offensus fastu tyrannico, Bruto consule, relicta patria Italiam aduectus est. Aug. de ciu. Dei lib. 8. Italicum genus Philosophorū. i. illius partis Italiæ, quę quōdam magna Græcia dicebatur. Actorem habuit Pythagoram Samium. A quo etiam ferunt ipsum Philosophiæ nomen exortum, nam cum antea sapientes appellarentur, qui modo quodam vitæ laudabilis alijs præstare videbantur, ille interrogatus quid profiteretur. Philosophum se esse respondit. i. studiosum vel amatorē Sapientiæ: quoniam profiteri Sapientem arrogantissimum videbantur. Iustinus 20. li. In principio Metapontini cæteros Græcos Italia pellere statuerunt, quibus se iunxerunt Crothonienses & Sibaritani, & primo vrbem Syrum ceperunt. In cuius expugnationem. l. iuuenes amplexos Mineruæ simulacrum, & Sacerdotem Deæ velatum ornamentis inter ipsa altaria trucidarunt. Ob hoc, cum peste & seditionibus vexarentur priores Crothonienses Delphicum adirent Oraculum. Quibus responsum est, finem mali fore. Si violatū Mineruæ numen & interfectorū manes placassent. Quo facto, cessauit ab eis pestilentia: nā iuuenib. statuas iustę magnitudinis posuerūt, & in primis Mineruæ: postea Crothonienses indignantes, ꝙ in expugnatione Syris cōtra se tulissent auxiliū, bellū eis inferūt. Qui ad Spartanos confugerūt, auxiliū deprecātes: illi aūt lōginqua malitia grauati, auxiliū a Castore & Polluce petere eos iubēt. Quibus cū sacrificassent, bellū inierūt 15. millia Locrensiū contra centum millia Crothoniensiū, qui paucitatē suā & hostium multitudinem cōsiderantes: ex desperatione sumpserunt animū, putaueruntq; se victores fore, si non multi morerētur. Itaq; dum mori honeste quęrunt, fœliciter vicerunt. Pugnantibus aūt Locris, Aquila ab acie nūquam recessit, eosq; tādiu circunuolauit, quoad vinceret. In cornibus quoq; duo iuuenes diuerso a cęteris armorum habitu, eximia magnitudine, & albis equis, & coccineis paludamētis pugnare visi sunt, nec vltra cōparuerunt q̄ pugnatum est, hanc admirationem auxit incredibilis famæ velocitas: nam in eadem die, qua in Italia pugnatum est, & Corintho & Lacedemone nunciata est victoria, post Crothoniensibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorum cura fuit. Oderant enim quæ infæliciter sumpserant, mutassentq; vitam luxuria Pythagoras philosophus fuisset.

De Gestis Pythagoræ, & eius studijs ac doctrina. Cap. XXIIII.

HIC Samius de Marato locuplete negociatore natus, magnifique sapientiæ incrementis formatus, Aegyptum primo, mox Babyloniam ad perdiscendos siderū motus, originemq; mūdi spectan-

ctandam profectus; summam scientiam consecutus erat. Inde regressus Cretam & Lacedemoniam ad cognoscendas Minois & Ligurgi leges contendit. Quibus omnibus instructus Crotonam venit, populumque in luxuriam lapsum, auctoritate sua ad vsum frugalitatis reuocauit: laudabat quotidie virtutem, & vitia luxuriæ casumque ciuitatum hac peste perditurũ enumerabat. Tantoque studio ad frugalitatem perdiscendam multitudinem prouocauit, vt aliquos ex eis luxuriatos esse incredibile videretur, Matronarũque quoque separatarum a viris doctrinam, & puerorum a parentibus frequenter habuit. Docebat autem nunc has pudicitiam & obsequia in viros, nunc illos modestiam & litterarũ studium. Inter hoc velut Genitricem virtutum frugalitatem omnibus differe bat, consecutusque disputationum assiduitatem, orat vt Matronæ aurata vestes, cæteraque dignitatis suæ ornamenta velut instrumẽta luxuriæ deponerent, eaque omnia delata in Iunonis ędem ipsi Deæ consecrarent, præferentes vera ornamenta Matronarum pudicitiam, non vestes esse. Hic cum annos 20. Crotonę egisset, Metapontum emigrauit, ibique decessit. Cuius tanta admiratio fuit, vt domo eius templum facerent, eumque pro Deo colerent. Valerius in li. 5. Pythagoræ tanta veneratio ab auditoribus tributa est, vt quæ ab eo acceperant, in disputatione dedicere nephas existimarent; quinetiam interpellati ad reddendam causam, hoc solum respondebant eum dixisse. Idem in li. 8. Pythagoras postquã Aegyptum petens eorum sciẽtiam didicit. Deinde ad Persas profectus, magicam artem percepit. Deinde Cretæ leges cum didicisset ad olimpicum certamen descendit. Interrogatus quo cognomine censeretur, ne sapientem se diceret. Iam enim illud nomen 7. viri sapientes occupauerant, se amatorem sapientiæ, hoc est philosophũ dixit. Tullius li. de consilijs. Thaurum mundi iuuenem, libidine flagrantem, cum audisset Pythagoras ad hostium amicæ meretricis insanire, iussit psalteria tria canere per spondeum, & ita eum ad sanam mentem reuocauit. Hieronymus contra Ioui. li. 1. Thimeus scribit, Pythagoræ filiam virginem choro virginũ pręfuisse, & castitatis eas instruxisse doctrinis.

De Præceptis & enigmatibus eiusdem. Cap. XXV.

LEGE oratiunculam pro vaticinio, & alias, vbi sodalitiorum mentio fit: reuolue dialogos Tullij, respice omnem oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, & Pythagoricorum dogmatum incisa publicis literis æra cognosces. Cuius sunt enim illa criso peranseamata, nõne Pythagoræ? In quibus omnia breuiter eius dogmata continentur. Ita Pythagorica sunt ista præcepta, fugienda sunt omnibus modis & abscidenda vt lãguor a corpore, imperitia ab anima, luxuria a ventre, a ciuitate seditio, a domo discordia, & in commune a cunctis rebus intemperantia. Pythagorica sunt & hæc, amicorum omnia esse communia, & amicum seipsum esse alterum. Duorum temporum maxime habendam curam, mane & vespere. i. eorum quæ acturi sumus, & eorũ quæ gessimus: post Deum veritatem colendã, quæ sola homines Deo proximos facit. Illa quoque enigmata quæ diligẽtissime Aristoteles in libris suis prosequitur. Stateram ne trãsileas. i. ne prætergrediare iustitiã. Ignem gladio ne foueas, iratum videlicet & timidum animũ verbis maledicis ne lacessas. Coronam minime carpendam. i. leges vrbium conseruandas. Cor non comedendum. i. mærorem de animo expellendum: cum profectus fueris, ne redeas. i. post mortem, vitam istam ne desideres: per viam publicam ne ambules, ne multorum sequaris errores. Hirundinem non in domo suscipiendam. i. garrulos & pomposos homines sub eodem tecto nobiscum non habendos. Oneratis superponendum onus, deponentibus non communicandum. i. ad virtutem incedentibus alacriter augenda sunt præcepta, tradentes se ocio relinquendi sunt. Apud Græcos primus Pythagoras inuenit immortales esse animas, & de alijs corporibus trãsire ad alia, primum se dicit fuisse Euforbium, secundo Talidem, tertio Hermonum, quarto Pinum. Ad extremum Pythagoram, & post certos temporum curriculos ea, quæ fuerant, rursum fieri: nihil in mundo, videri nouum, philosophiam meditationẽ esse mortis, quotidie de carcere corporis nitentem educere animæ libertatem. Matyse, sanameiesic. i. discentias, reminiscentias esse, & multa alia, quæ Plato in libris suis, & maxime in fedone, Thimeoque prosequitur, persequitur enim Plato post Achademi.

De discipulis eiusdem. Cap. XXVI.

NAM & innumerabiles discipulos sentiens, multumque deesse suæ doctrinæ, venit ad magnam Greciam, ibique ab Archita Tarentino & Thimeo Locrensi Pythagoræ doctrina eruditus, elegantiam & leporem Socratis cum huiusmodi miscuit disciplinis. Idem contra Iouinum. Inutile est crebro videre per quæ aliquando captus es, & eorum te experimento committere, quibus difficulter careas. Nam & Pythagorici huiuscemodi frequentia declinantes, in solitudine & desertis locis habitare consueuerant. Idem super ecclesiasten. 2. Pythagoricorũ disciplina est, tacere per quinquennium, & postea eruditos loqui. Seneca de beneficijs lib. 8. Pythagoricus quidam emerat a Sutore petasia, rem nõ magnam non præsentibus nummis, post aliquot dies venit ad tabernam redditurus. Et cum clausam diu pulsaret, fuit qui diceret, quid perdis operam tuam? sutor ille, quem quęris, eiectus combustus est. Quod nobis forte molestum est, qui in ęternum nostros amittimus tibi minime, qui scis futurum vt renascantur. Iocatus in Pythagoricum. At Philosophus noster tres aut quatuor denarios non munita manu domum retulit subinde, concutiẽs. Deinde cum reprehendisset hanc suam tacitam non reddendi voluptatem, intelligens amisisse sibi illud lucellum, redit ad eandem tabernam, & ait: ille viuit, red de quod debes. Deinde per dostrum, quo se cõmissura laxauerat, quatuor denarios in tabernam inseruit ac misit, pęnam a se exigẽs imbrobæ cupiditatis, ne alieno assuesceret. Actor. Pythagoras dicebat animam esse armoniam veramq; amicitiam vnum ex pluribus facere, vnde & Pythagorici vades seinuicem tyranno dederũt. Valerius lib. 4. Damon & Pithias Pythagoræ discipuli tam fidelẽ inter se iunxerunt amicitiam, vt cum alterum ex his Dyonisius Siracusanus interficere vellet, & is tempus ab eo, quo priusquam periret, domum profectus ordinaret res suas impetrasset. Alter vadẽ se pro eius reditu Tyranno dare non dubitauit. Appropinquante autem finita die, nec illo redeunte: vnusquisq; stultitiæ causa temerarium sponsorem damnabat. At his, nihil se de amici constantia metuere prędicabat. Eodem itaq; momento, & hora Dionysio constituta, qui eam acceperat superuenit. Et admiratus Tyrannus amborum animum supplicium fidei remisit, eosque insuper, vt ipsum in societatem amicitię tertium sodalicij gradum reciperent, rogauit. Ecce vires amicitiæ mortis contemptum generare, vitæ dulcedinem extinguere, crudelitatem mansuefacere, odium in amorem conuertere, pęnam beneficio pensare potuerunt.

De Regno duorum Magorum in Perside. Cap. XXVII.

COMESTOR. Post Cambisem vnus de 7. Magis, qui Persarũ regnum iudicabant, regnum obtinuit. Iustinus lib. 1. Cambises quidam, per quietem vidit fratrem suum Mergi regnaturũ, quo somno exterritus, non dubitauit eum occidere. Ad hoc magnũ quẽdam ex amicis delegit, Cometem nomine. Interim ipse gladio suo sponte euaginato in fæmur grauiter vulneratus occubuit. Quo nũcio accepto Magus ante famam amissi regis occupat facinus: prostratoq; Mergi, cui regnum debebatur, fratrẽ suum subiecit Oropasten. Erat enim decorus & corporis lineamentis Mergi persimilis. Quæ res eo occultior fuit, ꝙ apud Persas persona regis sub specie maiestatis occulitur, igitur Magi ad fauorem populi concilian dum tributa & militię vocationem per triennium permittunt, vt regnum quod fraudem quæsierant, indulgentiæ largitionibus confirmarent. Quę res suspecta primo Horcatio nobili viro, qui & in coniecturas sagacissimus fuit. Itaq; per internũcios quęrit de filia, quæ inter regias Pelices erat, an Cyri filius rex esset, illa nec seipsũ scire ait, nec ex alia posse cognoscere, quia singulę separatim recluduntur. Tunc pertractare caput dormienti iubet, nã Mago illi Cãbises aures vtrasq; pręsciderat: factus demum per filiam certior regem sine auribus esse, optimantibus Persarum rẽ indicat, & in eius cædem fit coniuratio. Septem autem conscij fuere huius coniurationis, qui ex continenti occultato sub veste ferro ad regiam pergunt, & obuijs interfectis ad Magos perueniunt, qui duos de 7. interfecerunt. Tandem ipsi corripiuntur a pluribus. Quorum alterũ Cobrias amplexus medium, cunctantibus socijs, ne ipsum pro Mago transfoderent, quia res obscuro loco gerebatur, vel per suũ corpus adijci Mago ferrum iussit fortunatum, ita regente illo incolumi Magus interficitur. Actor. Hęc Iustinus, aliter tamen narrat Comestor, videlicet hoc modo post Cambisem vnus de. 7. Magis, qui iudicabant regnum Persarum, Erineides nomine regnum Persarũ obtinuit, ducens Panthei filiam Cambise in vxorem, simulans se non velle sibi regnare, sed conseruare regnum Mergi fratre cambise quia puer erat: hunc tamen Mergi Cambises prius occiderat in penetralibus templi, solo isto Erineide conscio huius sacrilegij & parricidij. Cũq; post 7. mẽses regni sui moreretur. Erineides substituit sibi fratrem iuuenem elegantem forma & viribus, dicens hunc esse Mergim Cyri filium, & Cambise fratrem, vnus de 7. Magis suspicans eum Mergim non esse per filiam deprehendit eũ aures non habere. Qui cum reliquis Magis hoc indicasset, in eum coniurauerunt & ipsum occiderunt sicq; duo fratres illi non per annũ apud Persas regnauerunt. Hieronymus contra Ioui. lib. 2. Eubalus narrat apud Persas tria fuisse genera Magorum, quorum primos, qui sunt doctissimi & eloquẽtissimi, excepta farina & olere, nihil aliud dicit in cibo sumere. Valerius lib. 2. Persæ non respiciunt liberos suos, priusquam 7. annos impleuerunt, quo magis paruulorum amissione, æquo animo sustineant.

De

De Regno Darij filij Itaspis. Cap. XXVIII.

IVSTINVS vbi supra. Occisis autem Magis magna quidē gloria recuperati regni principium fuit, sed multo maior in eo, ꝙ cum de regno ambigerent concordare inter se nō potuerunt. Erant enim virtute & nobilitate ita pares, vt difficilem ex his populo electionem ęqualitas faceret. Ipsi igitur viam inuenerit qua de se iudicium religioni & fortunæ committerent, pactiq; inter se sunt vt die statuta omnes equos ante regiam primo mane perducerent, & cuius equus ante solis ortum, hinnitum primum dedisset is Rex esset, nam & solem Persę vnum Deum credunt esse, & equos eidem Deo cōsecratos ferunt. Erat inter coniuratos Darius Itaspis filius qui de regno solicito, equi custos ait, si ea res victoriam moraretur nihil negocij superesse per noctem. Deinde equum pridie constitutum diem ad eundem locum ducit, ibiq; equæ admittit, ratus ex voluptate veneris futurum quod euenit, postera die cum ad statutam horam conuenissent omnes, Darij equus cognito loco ex desiderio feminę statim hinnitum dedit, & segnibus alijs fęlix auspiciū domino primus emisit, tanta autem moderatio cæteris fuit, vt audito auspicio, confestim equis desilirent, & Darium Regem salutauerunt, cognatio tamen Darij iuncta cum pristinis regibus fuit, & mox in principio regni, Cyri filiam in matrimonium accepit. Actor. Igitur post duos Magos quartus a Cyro Darius, filius Itaspis qui & ipse fuit vnus de 7. Magis, cæpit anno quintæ ætatis 69. mūdi vero tertij millesimo 442. & regnauit annis 36.

De Familiaritate Zorobabel cum Dario & solutione quæstionis. Cap. XXIX.

COMESTOR. Huic Dario familiaris erat Zorobabel filius Salatiel. Cum enim interdixisset Cambises reędificationem tēpli, ascendit ad eum Zorobabel & per huius Darij interuentum, tētauit quidem animum regis mutare, sed non potuit. Et tunc persuasit Dario secretius vt voueret votum Deo Israel, ꝙ si eum regē faceret, restauraret eius templum, & vniuersa vasa domini quæ ad huc erant penes Reges Persarum remitteret in Hierusalem. Cū audisset itaq; Zorobabel hunc regnare, fiducialiter agressus est reædificare templum Aggeo & Zacharia exhortantibus populum, qui prædicabant Deum eis offensum, eo ꝙ habitarent in domibus laqueatis, & domus domini esse desolata, hoc autem signū iræ Dei dicebant quòd seminabant multum, & inferebant parum, principes vero regis Persarum, qui erant trans flumen, interdicebant reædificationem. Cunq; respondissent seniores Iuda ꝙ Deus suus hoc eis præceperat, cui nephas est contradicere, placuit vtrisq; vt res referretur ad Darium. Et ascendit Zorobabel cum nuncijs principū ad regem, & honoratus, est ab eo supra quam sperauerat, nam in cubiculo Regis dormiebat cum alijs duobus cubicularijs. Porro rex Darius cænam exhibuit satrapis Persarum, & præfectis Indię & Aetiopiæ, & magistratibus 127. prouinciarum. Ea nocte expergefactus noctem duxit insomnem, & proposuit quęstionem tribus custodibus corporis sui, quod de tribus fortius videretur, Regem. s. & vino & muliere, promittens munera, & honorem ei qui sapientius responderet. In crastinum coram satrapis & magistratibus accesserunt illi tres, & ait primus Regem esse fortiorem cęteris. Cum enim homo præsit cæteris animantibus rex preest homini, & ad nutum eius omnia fiunt. Secundus autem prætulit vini fortitudinem quia cum homo presit cęteris animi fortitudine, vinum superat ipsam animi fortitudinem. Zorobabel vero Mulierem fortiorē vtroque asseruit, nam Regibus & eis, qui vites plantāt Mulieres vitam conferunt & alimoniam, & ad robur vsq; producunt & pro mulieribus animas non timēt ponere homines. Retulit quoq; se vedisse concubinam cuius regis alapas regi imponentē. Cunq; illa arrisisset regem arridentem, & ea molesta, rege molestum, super hæc autem omnia veritatem dixit esse fortiorem, quę immutabilis est & sempiterna.

De consummatione templi ex præcepto Darij. Cap. XXX.

CVNQVE omnes iudicarent fortiorem omnibus esse veritatē dixit Rex ad Zorobabel, vt peteret ab eo quicquid vellet. Et postulauit Zorobabel templi ędificationem & vasa domini remitti in Hierusalem, & gauisus est rex namidipsum meminit se vouisse & scripsit per epistolam principibus suis trans flumen vt nullatenus impedirent Iudæos, sed de sumptibus Regis iuuarent eos, remisit quoq; vasa domini per manum Zorobabel qui reditum faciens per Chaldeam contribulibus suis Regis mandata patefecit, & ascenderunt multi Hierosolimis cum eo. Igitur anno secundo Darij mense 8. instabant operi & compleuerunt illud anno 7. Darij, qui erat quartus regni Persarum, iuxta illud 48. annis ædificatū est templum hoc. i. a prima licentia, quam dedit Cyrus redeūdi & reædificandi templum vsq; ad septimum annum Darij, quo consummatum est tot anni fluxerunt. Conuenerunt autem filij Israel ad dedicationem templi, & dedicauerunt illud mense 12. qui apud latinos dicitur 23. dies mensis. Hæc est secunda templi & dedicatio. Et celebrauerunt Israel phase secundum legem domini. De arca vero quomodo receperunt eam incertum est, sed si certum est quod Epyphanius dixit eam vsq; ad diluuij diem non egressuram de latibulo petrę certum est ꝙ Hebręi instar prioris ædificauerūt alteram: nam inter manubias quas tulerunt Romani de Iudæa, leguntur translata & arca domini & candelabrum & mensa.

De Nece Hypparti & Hyppie & expulsione Tarquinij a regno, & primo consule Bruto. Cap. XXXI.

EVSEBIVS in cronicis. Anno secundo Darij filij Itaspis Armonius Aristogito Hipparcum & Hippiam tyrannos interfecerunt. Et Helena meretrix amica eorum cum tormentis cogeretur, vt socios proderet linguam suam mordicus amputauit. Anno eiusdem 10. reges Romę defecerunt, pulso Tarquinio superbo, qui imperauerunt annis 240. siue vt quibusdam placet. 254. Pulsis autem regibus vix vsq; ad 15. lapidem Romani tenebant imperium, post exactos itaq; reges, primo consules a Bruto esse cęperunt. Deinde Tribuni Plebis ac Dictatores & rursum consules rēpublicam obtinuerunt per annos ferme 464. vsq; ad Iulium Cęsarem qui primus singulare arripuit imperium. Valerius li. 7. Brutus vbi cū Rege Tarquinio Auunculo suo omnem nobilitatis indolem excerpi interq; cæteros etiam fratrem suum qui vegetioris ingenij erat interfectū videret, se esse chordis simulauit profectusq; est Delphos cum Tarquinij filijs. Quærentibusq; illis ab Apolline quis ex ipsis Romę regnaturus esset, & accepto responso, qui ante omnes osculum matri dedisset. Brutus proinde ac si casu lapsus de industria osculatus est terram. Tullius de amicitia. Nunc Tarquinium. s. Bruti Auūculum exulantem dixisse fuerunt. Tunc primum se intellexisse quos fidos habuisset amicos, quos infidos, cum iam neutris gratiam referre posset.

De Democrito & Heraclito Philosophis. Cap. XXXII.

EVSEBIVS in cronicis. Hoc tēpore Democritus Philosophus & Heraclitus tenebrosus, & Anaxagoras Phisicus clari habentur. Heschilus quoq; tragediarum scriptor agnoscitur. Actor. De Democrito philosopho refert Agellius noctium atticarū ꝙ natione Abderites fuerit & ditissimus. Qui omne patrimonium suum relinquens suis ciuibus Athenas profectus est, & ibi oculos sibi eruit, vt vegetatiores cogitationes haberet, liberius tamē dicit eum oculos sibi eruisse ne videret bene esse malis ciuibus. Tertullianus autem dicit ꝙ ideo excæcauit seipsum quia mulieres sine concupiscentia aspicere non poterat. Porro merito sibi oculos eruit, qui magicas tenebras oculis humanis inuexit. Dicit enim Isidorus ꝙ artem magicam multis sæculis post Zoroastrem Democritus ampliauit quando Hipocratis medicinæ disciplina effloruit. Seneca in epistola 7. Democritus ait, vnus mihi pro populo est, & populus pro vno. Boetius in prologo de arte musica. Vt se se corporis affectus habet, ita pulsus cordis motib. incitatur, quod Democritus Hipocrati medico tradidisse fertur cum eum quasi insanum cunctis Democriti ciuibus id opinantibus in custodia medendi causa viseret. Lactantius in lib. de falsa sapientia. Laudatur Democritus ꝙ agros suos reliquerit eosq; pascua publica fieri passus sit, probarem quidem si donasset, sed nihil sapienter fit quod adhuc negligetia toleratur. Quid ille qui patrimonium in nummos redactum effudit in mare quod si ab omnibus fiat inutile ac malum sit. Actor. Heraclitus vt ait Augusti, dixit omnes res cōstare ex igne sicut Pythagoras ex numeris. Epycurus ex athomis. Item vt ait Macrobius dixit animam esse sciutillam stellaris essentiæ, fuerunt autem, vt testatur idem Macrobius duo Heracliti, vnus, qui dictus est Phisicus & cognominatus est Heraclitus tenebrosus, & alter Ponticus appellatus est, qui dixit animam lucem esse. Seneca. Heraclitus cui cognominationē fecit orationis obscuritas, ait, vnus dies par omniū est. Idē. In idē fluuium bis descendimus & non descendimus. Hier. contra Ioui. lib. 1. Heraclitum cognomento Scothino, sudātes philosophi vix intelligunt.

De Anaxagora Philosopho & Eschilo poeta. Cap. XXXIII.

AVGVSTINVS de ci. Dei li. 7. Anaxagoras auditor fuit Anaximenis hic rerum omnium quas videmus effectorem diuinū animum sensit & dixit ex infinita materia, quæ constaret similib⁹ inter se particulis rerum omnium quibus suis ex proprijs singula fierent, sed aio faciente diuino. Arist. in Methaphisica lib. 10. Anaxagoras dicebat ꝙ homo est mensura omniū rerū. Valerius in li. 7. Anaxagoras interroganti cuidam, quisnam esset beatus? Nemo inquit ex his, quos tu fęlices existimas, sed eum in illo numero reperies qui ex miserijs a te constare creditur, non enim erit ille diuitijs aut honoribus abundans, sed aut exigui ruris, aut non ambiciosę

biciosæ doctrinæ fidelis & pertinax cultor in secessu,q̃ in frõte beatior. Idem lib. 8. Anaxagoras post longam peregrinationem pro studio sapientiæ in patriam reuersus, cum possessiones suas desertas videret,non esset inquit saluus ego,nisi iste perissent.Simachus in epistolis.Anaxagoram Phisicum graui de filio nuncius,a dispu tationibus non retraxit.Item Valerius lib.5. Anaxagoras audita morte filij nihil inquit mihi inexpectatum nuncias. Ego enim illũ ex me natum sciebam esse mortalem hanc vocem si quis efficaciter receperit, non ignorabit ita liberos esse procreandos, vt meminerit esse morituros sicut mori neminem, qui non vixerit, ita nec aliquem viuere posse,qui moriturus non sit.Horatius quoq; Puluinus cum Ioui pontifex ædem dedicaret,& in solemnium nuncupationem verborum postem tenens mortuum esse filium suum audisset,nec manum a poste remouit,nec vultũ a publica religione ad priuatum dolorem deflexit,ne patris magis quam põtificis partes egisse videretur.Aug.de ciu.Dei 18.lib. Miror cur Anaxagoras Athenis reus factus sit,quia dixit Solem lapidem ardẽtem esse Negans vtiq; Deum, cum in eadem ciuitate gloria floruerit Epicurus,vixeritq; securus non solum solem vel vllum syderum Deum esse non credens,sed nec Iouem vel vllũ Deorum omnino in mundo habitare contendẽs,ad quem præces hominum supplicationesque perueniant.Boetius lib.1.de consolatione.Quod si non legisti Anaxagoræ & Socratis venenum.Zenonis quoq; tormenta &c.Actor.Ex his patet quo genere mortis mortuus est Anaxagoras iste & quare,nam veneno mortuus est,vt testatur Boetius ideo ei venenum datum est tanquam reo mortis,vt ait Aug. quia Solem dixerat lapidem ardentem, quem Athenienses Deum esse credebant, hic Anaxagoras vt dicit Augustinus;successorem habuit Archelaũ qui fuit magister Socratis,qui Archelaus de particulis inter se simi libus, quibus singula quæq; fierent,ita putauit constare omnia, vt eis etiam inesse mentem diceret,quæ corpora æterna.i.illas particu las coniungendo & dissipando ageret omnia.Heschilus autem tragediarũ scriptor casu mirabili mortuus fuisse legitur. Refert enim Valerius lib. 9.ꝙ quadam die in Sicilia mœnibus vrbis,in qua morabatur egressus,aprico in loco resedit, super quem Aquila ferens Testudinem,elusa capitis splendore.Erat enim capillis vacuũ, pro inde atq; eam lapidi illisit,vt fracta carne vesceretur.Quo vulnere principium fortioris tragediæ extinctum est.

De Strage persarum in bello Marathonio. Cap. XXXIIII.

EVSEBIVS in cronicis. Anno Darij 19. bellum in Marathone gestum est, & ea quæ de militia describuntur,& Aristide, qui cognominatus est iustus.Iustinus lib.2.Darius Rex Persarum cum filiæ Hiacincti Scitharum regis petitas nuptias non obtinuisset,bellum ei intulit,armatis septingentis milibus hominum , Scythiam ingressus, non facientibus autem Scythis pugnæ potestatem, metuens ne interrupto ponte Histri,reditus sibi intercluderetur,amissis.80.milibus hominum trepidus refugit,quæ iactura abundante multitudine, inter damna numerata non est.Inde Asiam & Macedoniam domuit,& Ionas nauali bello superauit.Cognitoq; quòd Athenienses Ionibus contra se auxilium tulissent, omnem impetũ belli in eos conuertit. Quo audito, Athenienses a Lacedemonijs auxilium petierunt.Interim cum videret Persas quadridui religione teneri,nacta occasione,non expectatis Lacedemonijs instructis 10. milibus ciuium,& placentibus auxiliaribus mille aduersus sexingenta milia hostium in campis Marathonijs in prælium egrediuntur.Miliciades dux belli erat & auctor expectandi auxilij quę tanta fiducia cæperat,vt plus præsidij in celeritate , quam in socijs duceret.Tanquam in pugnam euntibus animorum alacritas fuit, vt cum mille passus inter duas acies essent,citato cursum ante iactum sagittarum ad hostem venerunt,nec audaciæ eius euentus defuit,pugnatum est enim tanta virtute,vt hinc viros inde pecudes putares,victi Persæ in naues fugerunt ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ.In eo prælio Themistodis adolescentis gloria emicuit,& Cynegiri militis Atheniensis qui post prælij innumeras cædes,cum fugientes hostes ad naues egisset,onustam nauem dextera manu tenuit , nec prius demisit quã amitteret.Qua amissa,sinistra quoq;nauem tenuit,quam & ipsam cum amisisset ad postremum morsu nauẽ detinuit.Sicq; nec cædibus fatigatus, nec duabus manibus amissis victus,truncus ad vltimum, velut rapida fera dentibus dimicauit.Ducentamilia Persarum eo prelio sine naufragio ciderunt.

De Morte Valerij consulis & de Gelone Siracusano & Aristide iusto. Cap. XXXV.

EVSEBIVS in cronicis.Anno Darij. 20. Valerius Bruti collega,adeo pauper mortuus est vt sumptu publico sepeliretur.Valerius lib. 4. Publius Valerius Consul Romanus plebem adeo super dilexit,vt merito Publicola cognominatus sit.Idem ædes suas in medio foro dirui fecit, quia nimis excelsæ super cæteras apparebant.Quamtunque in domo inferior tantum gloria superior euasit.Eusebius in cronicis.Anno Darij.27. Gelo obtinuit syracusas.Valerius lib. 3. Syracusis cum tota Gelonis regis stirps euidentissimis exhausta cladibus,ad vnicam filiam virginem Harmoniã esset redacta,& in eam certatim ab inimicis impetus fieret,Nutrix eius æqualem illi puellam,regio cultu ornauit, & hostium gladijs subiecit.Quæ cum ne ferro quidem trucidaretur cuius esset conditionis edocuit.Admirata illius animum Harmonia, reuocatos interfectores,professa,quę esset,in cædem suam conuertit . Eusebius in cronicis.Anno Darij 29.Aristides cũ ignominia eijcitur. Actor hic de prima legitur expulsus,eo ꝙ præter modum iustus esset.

De Regno Xerxis filij Darij. Cap. XXXVI.

IVSTINVS lib. 2. Darius autem decessit relictis multis filijs, & in regno & ante regnum susceptis.Ex quibus Archemenes maximus natu,ętatis priuilegio regnum sibi vendicabat, Xerxes verò sibi ex nascendi fęlicitate,nam Dario priuato,natus ei erat Archemenes,ipso iam Rege Xerxes,& ideo dicebat,fratribus ante regnũ natis,patrimonium quod Darius tunc priuatus habuerat iure deberi,sibi autem regnum.Tandem patruum suum Ariafernem iudicem elegerunt concordi animo.Ideoq; fraterna contentio fuit, vt nec victor insultauerit,nec victus doluerit,sed & ipso litis tempore munera sibiinuicem mittebant Iocunda quoq; inter se non solum sed & credula conuiuia habebant.Iudicium quoq; ipsum sine arbitris,vel sine conscio fuerit,tanto moderatius tunc fratres inter se regna maxima diuidebant,quam nunc exigua patrimonia partiuntur.Ex cronicis.Igitur Xerxes filius Darij Persarum quintus, cæpit anno quintę ętatis 105. mundi vero tertij millesimo.478.& regnauit annis 20.Valerianus li.9. hæc adeo luxuriosus erat, vt edictomium ei præponeret,qui nouum voluptatis genus inuenisset.

De Bello Xerxis contra Græcos & victoria Spartanorum. Cap. XXXVII.

IVSTINVS vbi supra.Hic Xerxes bellum a patre susceptum aduersus Græciam per quinquennium instruxit. Quod vbi primũ didicit Demaratus rex Lacedemoniorum qui apud Xerxen exulabat. amicitior patriæ post fugam,quam regi post beneficia,ne inopinato bello opprimerentur omnia in tabulis ligneis magistratui descripsit,& scripturam cera superinducta texit. Quibus missis hęrentibus in quæstione viris.Soror regis Leonide consilium scribentis inuenit erasaq; cera consilium detexit.Valerius lib.1.Xerxi Lacedemoniæ inuadendæ consilium agitanti vinum in pateram infusum,in sanguinem non semel,sed iterum ac tertio conuersum est. Quo de re. monitus est ab incæpto desistere. Idem in lib.9. Xerxes Græciæ bellum indicturus,conuocatis Asię principibus,ne viderer inquit meo tantum vsus consilio,vos contraxi,cæterum memento te parendum magis esse vobis,quam suadendum.Seneca de beneficijs li. 6. Cum bellum Græciæ indiceret Xerxes, animum tumentem oblitumq; quam caducis confideret,nemo non impulit.Cunque multa incerta vndiq; iactarentur Demaratus Lacedemonus solus dixit ipsam illam qua sibi placeret multitudinem indigestã, & grauem metuendam esse ducenti.Nõ enim vires habere sed põdus, immo nunquam regi posse,nec diu durare quicquid regi non potest. Orosius.Habuit igitur Xerxes in exercitu septingenta milia armatorum de regno,& tricẽta milia de auxiliatoribus,rostratas naues mille ducentas,oneraria tria milia aduersus tamen exercitum Leonida rex spartanorum cum quatuor tantum milibus armatorum in angustijs Termophilarum obstitit,triduoq; cõtinuo nõ duorum pugna sed vnius populi cędes fuit.Quarta die cum videret Leonida hostem vndiq; circunfundi.socios hortatur vt se ad meliora tempora reseruent Ipse cum sexingentis tantum viris sexingentorum milium castra irrupit.Persæ quoq; ipsi Spartanos adiuuant,niutuis cædibus suis prelium a principio noctis in maiorem partem diei tractum est.Postremo Spartani vincendo fatigati mortui inter mortuos ceciderunt.Ad suos dixerat autem ille clarissimus Lacedemoniorum dux Leonida famosissima incitamẽta prandete,inquit tanquam apud inferos cænaturi.Iustinus lib.2. Interim Xerxes mittit quatuor milia armatorum Delphos ad templum spoliandum,qui omnes himbrius & fulminibus sunt deleti. Porro in initio belli consulentibus Spartanis Appollinem Delphicum,respõsum fuerat,aut regi spartanorum aut vrbi cadendum.

De Nauali prælio contra Græcos & fuga Persarum. Cap. XXXVIII.

XERXES aũt duobus vulnerib. in prelio acceptis nauale certamen experiri statuit.Aduentante autem Xerxe consulentibus Atheniensibus oraculum delphicum responsum fuerat, vt salutem muris ligneis tuerentur. Quod Themistocles dux nauium præsidium interpretatus, persuasit Athenis & socijs vrbibus vt naues ædificarent,probatoq; consilio,coniuges & liberos cum pciosissimis rebus abditis insulis relicta vrbe demandant. Itaq; Xerxes. Thespiadas plateas & Athenas vacuas hominibus incẽdit.Et quoniã ferro in homines nõ poterat,igne in ędificia.grassatur.Cõferto autem

autem nauali prælio, ipse in littore spectator pugnæ residet. Archemidora vel autem sicut alibi legitur Artemisia regina Alicarnasi quę Xerxi in auxiliũ venerat inter primos duces acerrime pugnabat. Et cum esset anceps pugna Iones iuxta præceptum Themistoclis se paulatim certamini subtrahere cœperunt. Quorum defectio & animos cæterorum fregit, & Persas iam dudum fugam circunspicientes aperte fugere persuasit. In qua fuga multe naues mersæ multæ captæ sunt plures autem seuiciam regis timentes domos illabuntur, inito consilio, regis exercitus Mardonio traditur, ipse cũ paucis. Abidum vbi pontem conseruerat proficiscitur, sed cum põtem hibernis tempestatibus solutum offendisset, piscatoria scafa trepidus transijt. Talis fuga fuit regis, cuius tam terribilis fuerat ad uentus, hanc eius fugã pulchre significauerat monstruosus ille partus equæ, quæ in eius exercitu vulpem peperat. Orosius lib. 2. Pedestres quoq; copiæ quę ducibus commissę fuerant labore, fame ac metu distabuerunt, & crudescente morbo, tanta pestis, tantaq; fœditas morientium exorta est, vt vix cadaueribus replerentur. Diræ etiam alites atq; improbę bestiæ escarum illecebris solicitatæ moribundum sequebantur exercitum. Mardonius Olinthum Græciæ oppidum expugnauit & Athenienses varia solicitatione adducere in spem pacis aggressus est. Quorum vt vidit inexpugnabilem virtutem ob libertatem, incensa vrbis parte, quam edificauerat, omnem belli apparatum in Bœciam deducit. Illuc quoq; eum centũ milia Græcorum insecuti sunt. Et commisso sine mora prælio, deletis eius copijs, ipsum fugere compulerunt. Castra regijs opibus referta cœperunt, non paruo quidem antiquę industrię damno. Nã post huius prꝣde diuisionem, aurum persicum prima Græciæ virtutis corruptio fuit. Seneca vbi supra. Itaq; cum circa Xerxem & eius exercitum ea quæ Demaratus prędixerat accidissent. Xerxes pudore quam damno miserior. Demarato gratias egit ꝙ solus sibi verbum dixisset, & permisit petere quod vellet, petijt ille vt Sardis maximam Asiæ ciuitatem curru vectus intraret rectam capite tyaram gerens. Id solis datum regibus quo dignus fuerat præmio antequam peteret. Sed quam miserabilis gens in qua non erat qui verum diceret regi, nisi qui non fauebat sibi.

De Principatu Themistoclis in Græcia. Cap. XXXIX.

IVSTINVS lib. 2. Confecto autem bello cum de pręmijs ciuitatum ageretur, omnium iudicio Atheniensium virtus cæteris prælata est. Inter duces quoq; Themistocles princeps ciuitatum testimonio inducatus, gloriam patriæ suæ auxit. Huius tamen Themistoclis adolescentia tot vitijs in principio subdita fuit, vt eum pater abdicauerit, mater quoq; suspendio vitam finierit, hoc est Themistocles, qui cum eum quidam consuleret de filia sua, vtrum eã pauperi, sed ornato, an locupleti parum probato collocaret, respõdit, malo virum pecunia quam pecuniam viro indigentem. Idem theatrum petens cum interrogaretur, cuius vox auditu illi futura esset gratissima, respondit a quo artes meæ optime canetur. Actor. Ex quo intelligitur, eum valde cupidum gloriæ fuisse. Hic tandem Themistocles exul (vt legitur) a Persarum rege Xerxe susceptus, cũ enim videret bellum inferri Atheniensibus, ne aut destitueret bene de se meritum, aut oppugnaret patriã suam, Magnetiæ hausto tauri sanguine moritur. Valerius lib. 6. Piget Themistoclis adolescentiam attingere, siue patrem aspiciam abdicationis iniũgn.em notam, siue matrem suspendio finire vitam, propter filij turpitudinẽ coactam, cum omnium postea Graij sanguinis clarissimus extiterit, mediũq; Aeuropæ & Asię vel spei vel desperationis pignus fuerit, hæc cum salutis suæ patronum habuit. illa victoriæ vadem assumpsit. Idem lib. 8 Quam porro industrius Themistocles quo maximarum rerum cura districtus, omnium tamen ciuium suorũ nomina comprehendit, per quę summam iniquitatem patria pulsus & ad Xerxem quem pauloante deuicerat confugere coactus, priusquam in eius conspectu veniret, sermone Persico se asuefecit. Cuius vtriusque industrię laudem duo Reges pertiti sunt. Cyrus omnium suorum nomina. Mitridates 22. Gentium quę sub regno illius erant, linguas edicendo. Tullius in lib. de amicitia. Quis clarior in Gręcia Themistocle, quis potentior qui cũ imperator bello persico Græciam seruitute liberasset, propter quę inuidiam in exilium expulsus esset, ingratæ patrię iniuriam non tulit, quam ferre debuit, sed fecit id quod 20. annis ante apud nos fecerat Corilianus. His adiutor contra patriam inuentus est nemo, itaq; mortẽ sibi vtriq; asciuit. Idem in lib. 3. de offi. Themistocles post victoriam eius belli quod cum Persis fuit, dixit in cõcione, se habere cõsilium reipublicæ salutare, sed id scire non opus esse, postulauitque vt aliquem populus daret, cui communicaret. Datus est Aristides, huic ille classem Lacede moniorũ, quę subducta erat ad Githeum clam incẽdi posse dixit. Quo facto, frangi opes Lacedemoniorum necesse esse quod Aristides cum audisset in concionem magna expectatione venit, dixitq; perutile esse consilium ꝙ Themistocles afferret, sed minime honestum. Itaq; Athenienses quod honestũ non esset id ne vtile quidem putauerunt, totamq; eam rem, quam ne audierant quidem auctore Aristide, repudiauerunt. Melius hi quam nos, qui piratas immunes socios vectigales habemus.

De Pindaro & Sophocle & Euripide Poetis. Cap. XL.

EVSEBIVS in chronicis. Temporibus Xerxis Pindarus, Sophocles & Euripides claruerunt. Actor. Pindarum hunc poetam dixit Solinus Alexandrum Amitæ filium donis liberalissimis tenuisse. Qui Alexander adeo diues fuit, vt apud eãdem Apollini delphico statuas aureas dono mitteret. Idem dicit Pindarum e conuiuij loco a Castore & Polluce inspectantibus cæteris conuiuijs vocatũ & mox eo egresso super cęteros remanentes triclinium collapsum. Valerius lib. 9. Pindarus cum in gymnasio super gremium pueri quo vnice delectaretur, capite posito, quieti se dedisset placidum finem accepit. Neque enim prius decessisse cognitus est quam cum a gymnasiarcha claudere iam eum locum volente nequaquam excitaretur. Tullius in libro de senectute. Sophocles ad summam senectutem tragedias fecit. Valerius libro quarto. Sophocles ętate iã senior cum ab eo quidam quereret, an etiam nunc rebus venereis vteretur. Dij meliora inquit, libenter enim istinc, tanquam ex aliqua furiosa damnatione profugi. Idem lib. 9. Sophocles iam senex, tragediam quandam in certamen miserat. Cunq; suspensus ancipitis certaminis expectaret sententiam, audiuit se vna sententia vicisse, & præ gaudio expirauit. Actor. Solinus narrat, ꝙ cũ Lisander Lacedemonius Athenas obsideret, vbi Sophoclis tragici inhumatum corpus iacebat, Liberpater ducem monuit per quietem vt sepeliri delicias suas sineret. Nec prius hoc monere destitit quã Lisander cognito quis obisset, & a numine posceretur, ꝙ inducias bello daret, vsq; dum congrue supremis talibus exequiæ ducerentur. Boe. de conso. lib. 3. Euripidis probo sententiam, cui carentẽ libidinis infortunio dixit esse fœlicem. Valerius 9. li. Cum Euripides a cœna regis Archelai domũ rediret, a canibus dilaceratus est. Crudelitas fati ingenio tanto non debita. Actor. Idem Archelaus (ut ait Solinus) adeo dilexit Euripidem, vt ei summam consiliorũ committeret. Qui audita eius morte, crinem suum totondit, quod tamen Seneca dicit eum fecisse metu repentinæ eclypsis solis. Eusebius in chronicis. Eo quoq; tempore Herodoclus Historiarum scriptor agnoscitur. Romę virgo vestalis Sunia deprehensa in stupro viua defossa est.

De Nece Xerxis, & regno Arthabani & Artarxerxis. Cap. XLI.

IVSTINVS lib. 3. Xerxes autem terror antea gentium bello in Græcia infeliciter gesto, etiam suis contemptui esse cœpit. Et deficiente Regis quotidie maiestate Arthabanus præfectus eius in spem regni adductus, cum robustissimis septem filijs aulam regi ingressus vesperi, quæ illi iure amicitiæ semper patebat, rege trucidato, filios eius dolo aggreditur. Dixitq; Artharxerxi pueruło regem a Dario fratre suo interfectu, & sic impulit eum in necem fratris innocentis, qui dormiens inuentus quasi somnum fingeret, interfectus est. Cum ergo Arthabanus eum solum de regijs filijs superesse videret, metueretq; de regno, certamina principũ assumpsit in societatem consilij baccabasum. Qui pręsenti statu contentus rem prodidit Artarxerxi, quomodo frater & pater occisi sunt quib. cognitis, Artarxerxes verens numerum filiorum Arthabani in posterum diem paratum esse exercitum armatum iubet, quasi recognitures & numerum militum, & in armis industriam singulorum. Cumq; inter cęteros ipse Arthabanus armatus assisteret, Rex simulat se breuiorem loricam habere, & iubet Arthabanum secum cõmutare. Exuentem se ac nudatum gladio traijcit, & filios eius corripi iubet. Et sic adolescens egregius, & sedem patris vindicauit, & se ab insidijs liberauit. Ex chronicis. Igitur regnauit Persarum 6. Arthabanus mensibus 7. post hunc 7. Artarxerxes, qui longimanus cognominabatur, capit anno quintæ ætatis 125. mundi vero tertij millesimo 498. & regnauit annis 40.

De Pericle & Sophocle ducibus Atheniensibus. Cap. XLII.

IVSTINVS vbi supra. His temporibus dum ces eliguntur Athenis Pericles & Sophocles tragediarum scriptor contra Thæbanos & Lacedemonios. Cumque Lacedemonij agros Atheniensium postularent agros Periclis intactos reliquerunt, sperantes se acquirere illi posse, aut periculum ex inuidia, aut ex suspicione proditionis infamiam. Quod Pericles ante prospiciens, & futurum populo predixerat, & ad inuidiæ declinandum impetum agros ipsos dono reipublicæ dederat. Valerius lib. 8. Pericles sub Anaxagora pręceptore summo studio instructus, egit Athenas, & ver-

versauit arbitrio suo.Cunq; aduersus voluntatem populi loquere tur iocunda nihilominus & popularis eius vox erat. Itaq; veteris comediæ maledica lingua quamuis potentiam viri perstringere cu piebat,tamen in labijs eius melle dulciorem leporem fatebatur ha bitare,& in animas eorum qui illũ audierant,quasi aculeos quosdam relinqui prædicabat.Quid enim inter Pysistratum & periclũ interfuit,nisi ꝙ ille armatus,hic sine armis tyrannidem gessit. Tul lius in libro de offici s. Cum Pericles & Sophocles ad colloquendum de consultationibus publicis simul consedissent, & casu pulcher adolescens transiret,ait Sophocles,O Pericle pulchrum puerum Respondit Pericles.Prætorem decet non solum manus & lin guam,sed & oculos habere continentes. Comestor. Eo tempore natus est Socrates. Lapis habens formam caprinam in egeum mare de cęlo cecidit.

De Esdra propheta & gestis eius. Cap. XLIII.

EO tempore Esdras Aaronita legem succensam a Caldeis reparauit.Nouos quoq; litterarum apices excogitauit, qui faciliores ad scribendum fierent,& ad pronunciandum,& propterea velox scriba dictus est.Addidit etiam quædam de suo , sicut titulos psalmorum,& plura quæ leguntur in Pentatheuco.Sic quoq; veri simile est quædam quæ superflua intellexit ipsum subtraxisse. Tradunt etiam quidam modum scribendi a dextra in sinistram eum Iudæis tradidisse,cum prius ad modum arantium scriptitarent,vnde & scriptura exaratio solet dici.Scribebat enim a sinistro cornu in dextrum,& a dextro redeũdo scribebant in sinistrum, forte per illum modũ scribendi præfigurauit spiritussanctus idipsum quod modo significatur in missa per trãslationem libri de dextra in sinistram. Porro Esdras inuenit gratiam in oculis Artarxerxis , & petijt ab eo licentiam ascendendi in Hierusalem,vt in lege, quam re parauerat populum suum erudiret.Dedit ergo ei rex licentiam redeundi,& tradidit epistolam ad principes suos trans flumen, & ad custodes arcæ publicæ vt traderẽt Esdrę necessaria, ministros vero templi ab omni vectigali tributo & annonis absolui:.Dedit etiam Esdræ potestatem amouendi & constituendi iudices & præsides trans flumen secundum sapientiam suam, & puniendi contumaces.Et fuerunt cum eo mille septingenti,& venerunt in Hierusalẽ mense 5.& siluerunt tribus diebus,quarto die obtulerunt in domo domini quę secum tulerant.Tũc adiurauit Esdras Sacerdotes principes & Leuitas vt proijcerent vniuersas vxores alienigenas,& eos qui de his nati erant.Glosa super Malachiam.Nam vxores sui generis reuersi de Babylonia tam principes & Sacerdotes ꝙ reliquus populus,qui paupertate & labore viæ infirmitatem vel deformitatem contraxerant repudiauerant,vel eiecerant,& filiabus alienigenarum ætate vel diuitijs florentibus se copulauerãt,vnde sicut Esdras peccatores corripuit, sic Malachias eos prouocauit , vt eiectis alienigenis antiquas vxores reciperent.

De Empedocle & Parmenide Philosophis. Cap. XLIIII.

EVSEBIVS in chronicis.Eo tempore Empedocles & Parmenides philosophi agnoscuntur . Boetius in prologo de arte musica.Empedocles cum eius hospitem gladio quidam furibundus inuaderet,ꝙ eius ille patrem accusatione damnasset, inflexisse dicitur modum canendi,& ita adolescentis ira cundiam tẽperasse. Aristoteles in lib. de vegetabilibus. Tria sunt(vt ait Empedocles) in tota rerum varietate præcipua.s.mobilis affluentiæ cotemptus,futuræ fęlicitatis appetitus,mentis illustratio, quorum primo nihil honestius,secundo nihil fęlicius tertio nihil ad amborum adeptionem efficacius. Idem in Methaphisica lib. 2. Empedocles finxit,ꝙ lis est causa corruptionis,& principiũ eius,& æstimauit , ꝙ omnia generat lis ista prę ter vnum,& ꝙ omnia prę ter Deum ab illa facta sunt.Fingit enim ꝙ ex lite est generatio omnium,quæ fuerunt,vel sunt,vel erunt.Et quia si lis non esset in rebus omnia essent vnum, sed lis cum sit in rebus dispergit eas,& non sinit quiescere . Fingit etiam,ꝙ amicitia est causa propter quam omnia sunt vnum. Bernardus siluestris.Quærenti Empedocles cur viueret,inquit,vt astra inspiciam,cęlum subtrahe nullus ero. Actor. Hic est Empedocles qui sic Deum legitur descripsisse.Deus(inquit) est sphera cuius cẽtrum est vbiq; & circunferentia nusquam.Hic totum sese Athenis incendijs dedit(vt refert Lactantius)mortem sibi intulit,eo ꝙ æter nas esse animas suspicabatur,dicit tamen Macrobius eum dixisse animam sanguinem esse,in qua sententia fuit & Erithius.De Parmenide autem legitur ꝙ in rupe Caucasi logicam inuenerit.

De decem viris Romæ scribendi legibus deputatis,& de Apio Claudio. Cap. XLV.

EVSEBIVS in chronicis. Eo tẽpore.s.anno v4.Artaxerxis 302. ab vrbe condita Decem viri creati post annum eiecti sunt propter Apium Claudium qui in Virginij cuiusdam filiam contra latinos in Algido militantis voluit abducere. Actor. Nomina autem ipsorum Decem virorum ponit Isidorus lib.5.cap.1.dicens.Numa Pompilius,qui Romulo successit,prius leges Romanis edidit.Deinde cum populis sediciosus magistratus ferre non posset.Decem viros legibus scribendis decreuit qui leges ex libris Solonis in latinũ sermonem translatas duodecim tabulis exposuerunt.Fuerunt autẽ hi Apius Claudius,Genutius Veterius,Iulius,Manilius,Sulpicius, Sestius,Curacius,Romulius,Postumius.Orosius libro secundo.Potestas Decem viris tradita constituendarum legum additarum gratia,magnam perniciem reipublicæ inuexit. Nam primus ex Decẽ viris cædentibus cęteris,solus Apius Claudius continuauit sibi imperium,statimq; aliorum coniuratio subsecuta est, vt more contẽpto,quo insigne imperij penes vnum, potestas autem communis erat,omnes omnia proprijs libidinibus agitarent.Itaq; inter cætera quę insolentissime cuncti præsumebant,repente singuli cũ duodenis fascibus cæterisq; imperatorijs insignibus processerũt, & nouo improbe ordinationis incepto,oblitterata religione consulum emicuit agmẽ Tyrannorum,duabus tabulis legum ad decem priores additis,agentes insolentissimo fastu prima die quo deponere magistratus mos erat, cum eisdem insignibus processerunt. Maximam autẽ Apij Claudij libido auxit inuidiam, qui vt virgini stuprum inferret,prius seruitutis causam intulit. Quamobrem adactus virginis pater dolore libertatis , & pudore dedecoris, protractam ad seruitutem filiam in cõspectu populi Pius parricida prostrauit. Qua populus necessitatis atrocitate permotus,& periculo libertatis admonitus.montem Auentinum occupauit armatus, nec tueri libertatem armis destitit,nisi postquam se coniuratorum conspiratio ipsis quoq; honoribus abdicauit.Valerius.Virginius filiã suam in medio foro occidit, malens esse occisor virginis ꝙ corruptæ pater. Eusebius in chronicis.Romani autem per legatos ab Atheniẽsibus iura petierunt.ex quibus 12.tabulę conscriptę sunt.Hoc quoque tempore Zeno & Heraclitus tenebrosus agnoscuntur, Anaxagoras moritur. Aristarchus Tragediographus agnoscitur. Chratinus & Plato comediarũ scriptores. Crates quoq; Conicus, & Telesilla ac Bachilides Liricus clari habentur.Praxilla quoq; & Cleobulina sunt celebres.

De Neemia & reedificatione murorum Hierusalem. Cap. XLVI.

COMESTOR. In anno vicesimo regis Artaxerxis erat Pincerna regis Neemias de filijs captiuitatis.Qui dum esset in Susis castro audiuit peregrinos Hæbraice loquentes,& accedens sciscitatus est ab eis de statu Iudeę & Hierusalem,& accepit ab eis vrbem esse sine muris , & habitare in ea populum Dei in afflictione, nam per diem sustinebant impetum hostium,& noctibus intrabant, latrunculi,& plateas implebant cadaueribus occisorum . Et fleuit Neemias,& cibum desiderabilem nõ comedit,nocte & die clamãs ad dominum.Sciscitata tristitiæ causa rex, tẽpore reuertendi sibi constituto,dedit ei epistolam ad principes trans fluuium , in qua mandauit de honore exhibendo Neemiæ tanquam duci,& legato misso de latere eius,& de impendijs vrbis reędificandæ. Et misit cũ eo principes militum, & equites.Et transitum faciens per Babyloniam multos de filiis captiuitatis secum reduxit, & venit in Hierusalem vicesimoquinto anno Artaxerxis secundum Iosephum . Porro in Hierusalem summus erat sacerdos Elysaphat filius Eliachim. Et siluit Neemias tribus diebus , & nocte consurgens cum paucis circuibat ruinas murorum, considerans qualiter reædificari possent,quarta die locutus est ad multitudinem. Venite & ædificemus,& non simus vltra in opprobrium gentibus.Et consummatum est opus per annos duos & quatuor menses , licet in multa angustia & plurimis impedimentis. Primo enim finitimo nationes in manu forti aggrediebantur eos . Neemias vero mediam partem populi armatam statuit extra ciuitatem,vt sustinerent impetus aggredientium . Alia vero media pars ædificabant, vna manu ponentes lapidem,& altera gladium tenentes.Porro secundum quod interuenit impedimentum, orta est enim fames in terra , & obligauit se populus debitis sub vsuris . Sed & agros & vineas & oliueta vendere compulsi sunt, tandem filios & filias. Præterea tertium habuit impedimentnm , ꝙ Principes trans fluuium, qui inuidebant ei , corruperunt muneribus quosdam Seniorum , qui erant in Hierusalem, vt eum morte proderent . Quod cum nequirent,varijs eum terrebant rumoribus, & vt sic ab opere cessaret . Cunque multa fingerent in hunc modum non præualuerunt,quia manus domini erat cum eo . Postquam autem ædificatus est murus, quia viri erant habitantes in Hierusalem : præcepit , vt clauderentur portæ ante solis occasum , nec aperirentur ante solis calorem .

De

De lectione legis in festo Scenophegiæ. *Cap.* *XLVII.*

CUNQUE immineret mensis septimus qui vero totus apud eos solemnis est, conuenerunt omnes in Hierusalem, quasi vir vnus. & percepit Neemias, quod nõ habebant ignem de sublimi. Traditumq; est ei a senioribus, quod Hieremias in diebus captiuitatis absconderat stirpites, altarisq; prunas in inferioribus terræ in valle Iosaphat. Cunq; venissent ad locum eruderauerunt puteum, & inuenerunt stipites & prunas, & aquam crassam, & tollentes eas super struem lignorum, & hostias, quæ erant super altare proiecerunt, & erupit ignis, & orabant sacerdotes, Ionatha inchoante, cæterisq; respondẽtibus. Neemias quoq; specialem edidit orationẽ. Porro primo die Scenophegiarum dixerunt Esdræ vt afferret librum legis, & legeret coram populo, stetitq; Esdras super gradum ligneum iuxta portam aquarum. i. portam atrij, secus quam erant luteres, & legit de mane vsq; ad medium diem. Leuitæ vero 12. silentium faciebant in populo. Fleuit autem omnis populus, & dixit ad eos Esdras Nolite contristari, quia sanctus dies domini est. Cunq; redissent in diẽ secundum mandante Esdra, egressi sunt, & tulerunt frondes arborum, & fecerunt sibi tabernacula in atrijs & domatibus suis, & in atrijs domus Dei, quod non fecerant a diebus Iosue filij Nun, & obseruatum est deinceps in Israel. Die vero octaua fecerunt collectam iuxta ritum ad oleũ & panes propositionis & sacrificia. Post hæc iuxta legem separauerunt alienigenas ab ecclesia, & in emundatione sui statuerunt in crastinum generale ieiunium, vt affligerent animas suas, homines & iumenta vsq; ad pueros septennes. Et conuenerunt octies ad audiendam legem quater in die, & quater in nocte. Lectione terminata, prosternebatur populus ad orandum, et fiebant præces super eum, & tandem benedictio sacerdotum. Ex his (vt dicit Beda) ecclesia traxit exemplum. Nam octies conuenimus ad ecclesiam, & si non penitus eo modo quo illi. Semel enim in nocte surgimus ad nocturnas psalmodias, secundum illud Media nocte sur. ad confitendũ tibi. In die vero septies psallimus, secundum illud Septies in die laudem dixi tibi. Singulis autem horis legitur lectio, quam capitulare dicimus, postquam prosternimur. ad preces in diebus profestis, & subditur oratio pro benedictione.

De Muri ædificatione. *Cap.* *XLVIII.*

PORRO videns Neemias vrbem fere vacuam habitantibus, rogauit optimates vt habitarent in Hierusalem & benedixit eis qui se sponte obtulerunt, reliqua vero multitudo misit sortem, & decimum caput super quod cecidit sors, fecit habitare Hierusalẽ. Post aliquot tempus congregati sunt in Hierusalem ad dedicationem muri, & ascenderunt Sacerdotes & Leuitæ, cantoresq; cũ musicis, & psallentes incedebant per muros, Esdras vero præcedebat. Neemias autem & optimates cum eo super alteram partem muri incedebant psallentes. Reliqua vero multitudo sequebatur eos super terram & ducebant choros. His expletis, redijt Neemias ad regem, anno 12. regni sui. Et mortuus est Esdras in senectute veneranda, & cum multa liberalitate sepultus est in Hierusalem. Hunc quidam Hæbreorum autumant fuisse Malachiam, sed Malachias post regressum captiuitatis natus est in Iudæa in Sophis. Quę quia vitæ optimę fuit, & aspectu decorus, populus appellauit Malachim i. Angelum. Tradunt etiam quod quæ prophetice dicebat, eadem die Angelus Dei apparens iterabat.

De Spe resurrectionis & gloriæ cælestis quæ reuelata sunt Esdræ. *Cap.* *XLIX.*

ACTOR. Prẹter duos autem Esdrẹ libros, primum & secundũ qui vulgati sunt apud nos, extant etiã tres alij. s. tertius, quartus, & quintus, nomine eiusdem intitulati, sed inter apocripha reputati. Ex quibus tamen quia veteres auctores videntur nonnulla sumpsisse testimonia, pauca hoc breuiter excerpsi. Ex tertio libro Esdræ. Ego vobis in escam manna dedi, aquam de petra produxi, & propter æstus folijs arborum vos texi. Noluistis me audire, trãsferam me ad gentes alias, & dabo eis nomen meum. Rogaui vos vt pater filios, & vt mater filias, ita vos collegi vt gallina filios sub alas. Dies festos vestros & circumcisiones carnis repudiaui, generatio eorum dispergatur in gentes, anuncia populo meo quoniam dabo eis regnum Hierusalem, quod daturus eram Israel, & assumam mihi gloriam eorum, & dabo eis tabernacula æterna quæ præparaueram illis. Resuscitabo mortuos de locis suis, quoniam cognoui nomen meum in illis. Noli timere mater filiorum, quia te elegi, & paraui tibi arbores 12. grauatas varijs fructibus, & totidem fontes fluentes lac & mel, & montes immensos, vij. habentes rosam & lilium, in quibus gaudio replebo filios tuos. Orphanum tuere, nudum vesti, debilem cura, claudum ridere noli, mortuum sepeli, & dabo tibi primam successionem in resurrectione mea, alij plorabunt, & tristes erunt, tu autem hylaris & copiosa manus teget te, ne filij tui gehennam videant, filios tuos moriẽtes memorare, quoniam educam eos de latibulis terræ, & misericordiam cum illis faciam, quia misericors sum. Ego Esdras accepi præceptum a domino in monte Oreb, vt irem ad Israel, ad quos cum venirem reprobauerunt me & respuerunt mandatum domini. Ideo vobis dico gentes, quę intelligitis, expectate pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis, quoniam in proximo est ille, qui in fide sæculi adueniet. Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitates temporum, fugite vmbram sęculi huius, accipite iocunditatem glorię vestrę, ego testor saluatorem meum commendatum domini accipite & iocundamini gratias agentes ei, qui vos ad cælestia regna vocauit. Surgite, instate, & videte numerum signatorum in conuiuio domini, qui se de vmbra sæculi transtulerunt, & splendidas tunicas a domino acceperunt Recipe Syon numerum tuum & conclude candidos tuos qui legem domini compleuerunt, filiorum tuorum quos obtabas plenus est numerus. Ego Esdras vidi in monte Syon turbam magnam quam dinumerare non potui, & omnes canticis collaudabant dominum, & in medio eorum erat statura iuuenis celsus eminentior illis omnibus, & singulis eorum capitibus imponebat coronas. Tunc interrogaui Angelum. Domine qui sunt hi, & respondit. Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalem sumpserunt. Confessi sunt nomen domini, modo coronantur & accipiunt palmas. Et dixi. Ille iuuenis quis est? qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit? Qui respondit, Ipse est filius Dei quem in seculum confessi sunt.

Querela Esdræ de afflictione bonorum, & de multitudine reproborum. *Cap.* *L.*

EX lib. 4. Anno tricesimo ruinæ ciuitatis, eram in Babylone cõturbatus super cubili meo recumbens quia vidi desertionem Syon, & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone, & cæpi loqui ad altissimum verba timorata, & dixi. Domine qui plantasti terram solus, & imperasti populis, dereliquerunt te qui habitant Hierusalem, facientes sicut Adam, & tradisti ciuitatem in manus inimicorum, & tunc dixi in corde meo, nunquid meliora faciunt, qui habitant in Babylone, & propter hoc dominabuntur Syon? Cunque venissem huc, Vidi impietates, quatum non est numerus, & pepercisti impie agentibus, et perdidisti populum tuum. Quæ enim gens alia cognouit te præter Israel? Homines quidem per nomina inuenies seruasse mandata tua, gentes autem non inuenies, et respõdit Angelus ad me missus, cui nomen Vriel. Excedens excessit cor tuum in hoc sæculo, et comprẹhendere cogitas viam altissimi, tu quæ tua sunt tecum cogita. Et dixi. Quid prodest in præsenti viuere in tristitia, et mortuos sperare punitiones? Quid prodest, si promissum est nobis immortale tempus, nos vero mortalia opera gerimus? et quoniam super stellas fulgebit facies eorum qui abstinentiam habuerunt, nostræ uero facies super tenebras nigræ erant? Et respondit, Hoc est cogitamentum certaminis, vt si non vicerit homo, patiatur quod dixisti, si autem vicerit, recipiet quod dico. Quomodo autem dat terra multo magis, vnde fiat vas fictile paruum, autem puluerem vnde fit aurum, sic pauci saluabuntur. Nam et agricola multa seminat super terram, et multa plantat, sed non omnia in tempore saluabuntur, vel radicabuntur. Tu autem pro te intellige, et de similibus tuis inquire gloriam. Vobis enim apertus est Paradisus, plantata est arbor vitę, pręparatum est futurum, præparata abundantiam, ędificata est ciuitas, probata est requies, perfecta est bonitas, infirmitas extincta est a vobis et corruptio, in obliuionem transierunt dolores, ostensus est in finem thesaurus immortalitatis. Noli ergo addiscere inquirendo de multitudine eorum, qui perierunt. Nam et accipientes libertatem spreuerunt altissimum, et legem eius consumpserunt, adhuc autem et iustos conculcauerunt, et sicut vos suscipiet, quæ prædicta sunt, sic eos cędes et cruciatus quæ præparata sunt. Et dixi, ecce domine demonstrasti mihi signa quę facies in nouissimis, sed non demonstrasti quo tempore. Et respondit. Tempus in quo incipiet altissimus visitare sæculum, quando videbitur in sæculo munitio locorum, turbatio populorum, incõstantia ducũ, et omnis qui poterit effugere per opera sua, vel per fidem in qua credidisti, relinquetur de prędictis periculis, et videbit salutare meum in finibus meis, tunc mirabuntur, qui nunc vias meas abusi sunt, et in cruciamentis morabuntur. Quotquot enim cognouerunt me viuentes beneficia consecuti, et cum adhuc haberẽt in libertatem, et esset eis apertus pœnitentiæ locus, intellexerunt, sed spreuerunt, hos oportet post mortem in cruciamento cognoscere. Considerani namque sęculum, et ecce perditum erat per orbem, et ecce erat periculum, et percipi eis vix valde, et saluaui mihi acinum

acinum de botro,& plantationes de tribu multa. Pereat ergo multitudo quę sine causa nata est,& seruetur acinus meus, & plãtatio mea, quia cum multo labore perfeci hæc.

Quod in typo mulieris ostensa est ei desolatio & reædificatio vrbis. Cap. LI.

ET profectus sum sicut dixit mihi in campũ Ardad, & sedi ibi in floribus,& de herbis agri manducaui,& post 7. dies discumbente me,supra fęnum,iterum sicut antea turbatum est cor meum. Cunq; loquerer altissimo in corde meo,respexit & vidi mulierem in dextera parte dolentem & plorantem cum voce magna, cuius vestimenta discissa,& cinis super caput eius,& dixi ei,Vt quid fles, hei quid passa es? Respondit mihi.Sterilis fui Domine,habens maritum annis triginta,quibus nocte & die deprecante me dominũ, tandem exaudiuit me,& dedit mihi filiũ,& iocundata sum & super eum valde,& nutriui eum,cum multo labore.Cunq; creuisset, & uxorem accipere voluisset,feci diem epuli,sed cũ in thalamum suum introisset,cecidit & mortuus est,& surrexerunt omnes conciues ad me consolandam,& quieui vsq; ad aliam noctem. Tunc omnibus quiescentibus,nocte surrexi,& veni in hunc campum,& fugi,& cogitaui non reuerti,sed consistere hæc sine cibo & potu, lugere,donec moriar. Respondi ad eam cum ira & dixi:Stultissima mulierum,non vides quæ nobis contigerunt quomodo Syon mater omnium nostrum humiliata est lugens validissime? & oés lugemus & tristes sumus Interrogata enim terrã,& dicet tibi quoniam hæc est quæ luget,quia ex ipsa omnes nati & ecce omnes pene in perditionem.Quis ergo magis debet lugere, nisi hæc quæ tantã multitudinem perdidit,quam tu,quę pro vno filio doles? Nunc itaq; contine dolorem tuum,& fortiter fer, qui tibi contigerunt casus,& ingredere ciuitatem ad virum tuum.Et dum loquebar ad eam,subito facies eius refulsit valde, ita vt pauerem, & emisit vocem magnam & terribilem,ita vt commoueretur terra a sono, & ecce mulier amplius nõ comparebat mihi,& ciuitas ædificabatur, & timui vocem magnam,& cecidi quasi mortuus, & dixi vbi est Vriel?qui me fecit huc venire,& venit angelus,& confortauit me & ait,Mulier quæ tibi apparuit ipsa est Syon,super quam lugebas valde,quæ tribus annorum seculi milibus sterilis.i.absq; oblationibus fuit,& tempore Salomonis,qui ædificauit & obtulit, quasi filium peperit,qui in ruina Hierusalem quasi mortuus cecidit,nũc autem conspicies eam,quasi ciuitatem ædificatam,noli ergo timere,sed ingredere & vide splendorem,ædificij magnitudinem in nocte autem crastina ostẽdet tibi altissimus quæ faciet in nouissimis.

Reuelatio Eiusdem de aduentu iudicis, & nouem tribubus. Cap. LII.

SECVNDA etiam nocte vidi somnum,& ecce ascendebat Aquila de mari,cui alæ erant 12. & capita tria & extẽdebat alas suas in omnem terram,& omnes venti cœli insuflabant in eam & colligebantur,&c.Cunq; visionis interpretationem requirerem,dixit ad me Aquila,hoc est regnum quartum, quod ostensum est Danieli fratri tuo, vir autem,quem vidisti ascendentem de corde maris.Ipse est,quem conseruauit altissimus multis temporibus,qui p semetipsum liberabit creaturam suam,& quoniam vidisti de ore eius exire spiritum & ignem & tempestatem,bellabit ciuitas contra ciuitatem,& gens contra gentem,& regnum aduersus regnum & tunc reuelabitur filius meus, & colligetur in vnum multitudo innumera. Ipse autem stabit super cacumen Syon,& ostendentur omnia parata & ædificata,sicut vidisti montem sculpi sine manibus Arguet impietates gentium quæ aduenerunt improperans eis mala cogitamenta eorum,& cruciamenta eorum quibus inciperẽt cruciari,& quoniam vidisti eum colligentem ad se aliam multitudinem pacificam. Hæ sunt nouem tribus quæ captiuæ ductæ sunt a Salmanasar,trans flumen.Sed dantes sibi consilium, vt derelicta multitudine gentium,proficiscerentur in vlteriorem regionem nũquam ab hominibus inhabitatam,ibiq; seruaret legitima sua per angustos introitus fluminis introierunt,faciente altissimo tunc eis signa,& statuente venas fluminis vsq; quo transirent, & inhabitauerunt ibi vsq; in nouissimo tempore.Et tunc iterum cum cęperit venire,statuet venas fluminis vt possint venas fluminis transire. Ideo autem vidisti virum ascendentem de corde maris, quia nõ potest quis scrutari,vel scire quid sit in profundo maris,sic non poterit super terram quisquam videre filium meum, vel eos, qui sunt cum eo,nisi in tempore diei. Tunc finientur tempora, quoniam tunc perdidit seculum iuuentutem suam,& quando tunc inualidũ fuerit a senectute,iterum multiplicabuntur super inhabitantes mala. Nunc ergo dispone domum tuam,& corripe populum tuum, & consolare humiles eorum,& dimitte a te mortales cogitationes & proijce abs te pondera humana,exue iam infirmam naturam, & festina transmigrare a temporibus his.

De his quæ scripsit ex præcepto domini. Cap. LIII.

ET respondi & dixi,Ecce domino abibo sicut præcepisti mihi, & corripiam præsentem populum.Qui autem iterum nati fuerint quis commonebit,positum est enim sæculum in tenebris, & qui habitant in eo,sine lumine sunt,quoniam lex tua incensa est, propter quod nemo scit quæ a te facta sunt,vel quæ facienda. Si ergo inueni gratiam apud te immitte spiritum in me sanctum, & scribam omne quod factum est in seculo,ab initio quod erat in lege tua scriptum, vt possint inuenire semitam, & qui voluerint viuent. Et dixit ad me.Vade congrega populum & dices eis, vt non quærant te diebus 40.Tu autem præpara tibi buxos multos,& accipe tecum quinq; viros scribas veloces,& venies huic,& ego incẽdam in corde tuo lucernam intellectus.quę non extinguetur quoad usq; finiantur,quæ incipies scribere. Congregaui itaq; populũ & dixi,patres nostri peregrinati sunt in Aegypto & inde liberati acceperunt legem vitæ,& data est nobis terra in sortem, & vos & patres fecistis iniquitatem,& abstulit a nobis in tempore,quod donauerat,& nunc si imperaueritis sensui vestro,& erudietis cor vestrum viui, post mortem misericordiam consequimini. Iudicium enim post mortem veniet,quando reuiuiscemus,& tunc iustorum nomen apparebit,& impiorum facta ostendentur, nunc autem nemo accedat ad me diebus 40.& accepi viros sicut mandauit mihi, & profecti sumus in campum,& mansimus ibi. In crastino autem vox vocauit me dicens,Aperi os tuum & bibe,& ecce calix offerebatur mihi plenus sicut aqua,color autem eius sicut ignis,& cum bibissem,cor meum ructuabat intellectum,& apertum est os meũ. Altissimus quoq; dedit quinq; viris intellectum,& sederũt 40.diebus ac scribebant.Nocte autem manducabant panem, ego autem per diem loquebar,& nocte non tacebam.Scripti sunt in 40.dieb⁹ libri noningenti 64. & dixit mihi vt quæ prius scripseram, & palã ponere,vt legerent digni & indigni, nouissima vero traderem sapientibus de populo,in his enim sapientię fons.

De Hipocrate medico & Gorgia rethore. Cap. LIIII.

EVSEBIVS in chroni. Anno Artaxerxis 35. Sophocles Democritusq; Empedocles & Hipocras medicus,& Gorgias & Zeno & Parmenides Philosophi insignes habebantur.Euripides quoque tragediarũ scriptor. Actor.De Sophocle & Democrito & Empedocle & Parmenide & Euripide iam supra diximus.De Zenone autem inferius, & nunc de cęteris dicamus. Hier. in quæstionibus super Gen. Scriptum erat in libris Hipocratis ꝙ quædam suspicione adulterij fuerat punienda cum pulcherrimum peperisset, vtriusq; parentis generi dissimilem,nisi memoratus medicus soluisset quæstionem,monens quærere,ne forte talis pictura esset in cubiculo. Qua inuenta,mulier a suspicione liberata est.Actor. Gorgias autẽ prędictus non est ille Gorgias Epirota,de quo refert Valerius lib. 1. ꝙ dum mater eius mortua feretro portaretur,vtero lapsus inopinato vagitu ferentes stare coegit.Sed est Gorgias Leõtinus de quo refert idem Valerius in lib.8. ꝙ sapientissimus sui temporis fuerit, & in concione sella publice posita proposuerit se omnibus quæstionibus responsurum. Vnde & cineres eius eundem honorem secuti sunt,quem oraculum delphicum,vel nemus clodoneum. De hoc refert Tullius in lib. de senec. ꝙ magister Socratis fuerit,& ꝙ centum et septem annos compleuit,nec vnquam in suo studio ab opera cessauit.Qui cum ab ea quæreretur,cur tandiu vellet esse in vita,quia nihil inquit habeo quo accusem senectutem. Hier. lib. 1. contra Iouinum.Gorgias rethor librum pulcherrimum de concordia Græcis inter se dissidentibus recitauit olimpiæ.Cui Melancius inimicus eius,hæc nobis inquit de concordia præcipit, qui se & vxorem & ancillam tres in vna domo concordare non potuit, æmulabatur quippe vxor eius ancillæ pulchritudinem, & castissimum virum quotidianis iurgijs exagitabat.

De Prothagora sophista. Cap. LV.

EVSEBIVS.Eodem tempore claruit Prothagoras sophista,cui⁹ libros Athenienses decreto publico compusserunt. Actor. De hoc refert A. Gellius in lib. 5. noctius atticarum, ꝙ ei se in disciplinam dederit Euthalus adolescens ad discendam eloquentiã in causis perorandis,pepigitq; pecuniam se grandem ei daturum quo primũ die causam apud iudices perorasset & vicisset.Cũq; ille abũde proficisset in facundia,& causas non reciperet Prothagoras ex pacto mercedem petere instituit,et litem cũ Euthalo contestatur. Cunq; ad iudices cõmittendæ causæ gratia venissent,Prothagoras ait,Reddes mihi quod peto,siue contra te pronunciatũ fuerit, siue pro te,nam si contra te,merces mihi ex sẽtẽtia debetur, quia ego vicero.Si vero pro te mihi merces ex pacto debebitur quia tu viceris. Cui Euthalus, Dice magister vtroque modo fore, vtique

non

non reddam quod petis, siue contra me pronūciatum erit, siue pro me. Nam si pro me, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego vicero. Si autem contra me, nihil debeo, quia non vicero. Iudices et hoc inexplicabile rati rem iniudicatam reliquerunt. Causamq; in diem longissimam distulerunt Huius autem Prothagoræ quare libri combusti sunt, non legi. Vide Diogenem.

De Socrate philosopho & eius studio ac libris. *Cap. LVI.*

EVSEBIVS in chron. Anno Artarxerxis quadragesimo Socrates plurimo sermone celebratur. Aug. in lib. de ciuit. Dei 8. Socrates Archelai discipulus fuisse perhibetur qui primus vniuersam philosophiam ad corrigendos componendosq; mores flexisse memoratur. Cum ante illum omnes magis Phisicis. i. naturalibus rebus perscrutandis operam maximam impenderint: non mihi autē posse videtur ad liquidum colligi, vtrum Socrates hoc faceret tædio rerum obscurarum & incertarum ad aliquid apertum & certum reperiendum animum intenderit, quod esset beatæ vitæ necessarium: pp quam vitam omnium philosophorum inuigilasse ac laborasse videtur industria. An vero sicut de illo quidā beniuolentius suspicantur, nolebat immundos terrenis cupiditatibus animos se extendere in diuina & conari: qnquidem ab eis causas rerū videbat inquiri, quas primas ac summas non nisi in vnius veri ac summi Dei voluntate esse credebat: vnde nec eas putabat nisi mūda & pura mente posse comprehendi, & ideo purgandæ bonis moribus vitæ censebat instandum, vt deprimentibus libidinibus exoneratus animus, naturali vigore in æterna se tolleret, naturamque incorporei & incommutabilis luminis, vbi causæ omnium factarum naturarum stabiliter viuunt intelligentiæ puritate conspiceret. Constat tamen eum imperitorum stultitiam se scire aliquid opinantium, etiam in ipsis moralibus quæstionibus: quo totū animum intendisse videbatur, vel confessa ignorantia sua, vel dissimulata scientia, lepore mirabili differendi, & acutissima vrbanitate agitasse, atq; versasse: vnde & concitatis inimicitijs calumnia criminatione damnatus est, morte mulctatus est. In quæstionum vero moralium disceptatione agitatur de summo bono, sine quo fieri homo beatus nō potest. Est autem finis boni quo quis cū peruenerit beatus est. Quod in Socraticis disputationibus dum omnia mouet, astruit, destruit, qm̄ non euidenter apparuit, quod cuique placuit successorum Socratis, inde sumpserunt, & vbi cuiq; visum est constituerunt finem boni. Aristippus enim summum bonum dixit voluptatem, Antistenes virtutem. Hugo lib. 3. Dydas. Ethicæ inuentor Socrates fuisse dicitur, qui de ea 24. libros secundum positiuam iustitiam conscripsit.

De moribus eiusdem. *Cap. LVII.*

HIERO. contra Iouī. libro 1. Socrates Xantipen & Nicro Neptim Aristidis duas habebat vxores, quæ cum crebro inter se iurgarentur, & ille eas solitus esset irridere, ꝙ pp se fœdissimum hominem, simis naribus, recalua fronte, pilosis humeris, repandisque cruribus disceptarent. Nouissime verterunt in eum impetum, & male mulctatum fugientemq; diu persecutæ sunt. Quodam autem tempore cum infinita conuitia ex superiori loco ingerenti Xātipe restitisset, aqua perfusus immunda nihil amplius respondit, q̄ capite deterso, sciebam inquit futurum, vt ista tonitrua himber sequeretur. Actor. Idē interrogatus ab Altibiade, cur Xantipen mulierem tam acerbam non ambigeret, qm̄ inquit cum illam domitalem perpetior, insuesco, & exerceor quoq; foris pestilentiam, & iniuriam facilius feram. Idem interrogatus cui attentum se esse diceret, mundanum se inquit. Totius eius se mundi incolam & ciuē arbitrabatur, nihil aūt scire dicebat, nisi hoc ipsum ꝙ nihil sciret. Dicit etiam Seneca hunc aliquando ab Archelao inuitatum, vt ad se veniret, quatenus eum honorare posset. Socratemq; respōdisse, ab eo nolle accipere beneficia, cui paria reddere non posset. Cassianus in lib. collationum. Socratem quidem Chrysior nomine Zopirus intuens ait: oculi corruptoris puerorum. Cumq; discipuli irruentes in eum, vltum vellent ire illatum magistro conuitium: hac sententia illos repressit. Quiescite o sodales, quiescite, etenim sum, sed me contineo. A. Gellius lib. 1. Stare Socrates solitus dicitur pertinaci statu perdius, atq; pernox, a summo lucis ortu, ad solem alterum orientem in conniuens immobilis eisdem in vestigijs, & ore atq; oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanquā quodam secessu mentis atq; animi facto a corpore. Temperantia quoque cū fuisse tanta traditum est, vt omnia fere vitæ suæ tempora, valitudine inoffensa vixerit. Idem in eodem. Socrates dicebat multos homines propterea velle viuere, vt ederent & biberent, se autē edere & bibere vt viueret. Tertullianus in apologetico, Socrati dæmonium a pueritia adhæsisse dicitur. Philosophi s̄m Deos dæmones deputant. Socratis vox est, si dæmonium permittat. Idem, & cū aliquid de veritate sapiebat Deos negans, Esculapio gallinacium piscari iam in fine iubebat, credo ob honorem patris eius, quia Socratem Apollo sapientissimum omnium cecinit. Apollo enim consideratum sapientiæ testimonium reddidit ei viro, qui negabat Deos esse. Idem etiam corruptor Adolescentium pronūciatus est. Hiero. contra Pelagium lib. 3. Eundem semper vultum habere nō possumus, quod de Socrate falso philosophi gloriantur, quanto magis animum multæ facies hominum, sic & corda diuersa.

De dictis eius moralibus. *Cap. LVIII.*

SENECA ad Lucillum. Dicebat aūt Socrates. Quisq; volet tibi contumeliam faciet & iniuriam, tu tamen nihil patieris, si modo tecum erit virtus Idem quærenti cuidam cur mutatio locorū nihil sibi prodesset ad depositionem virtutum, ait: Quid miraris nihil tibi peregrinationis prodesse, cum te circumferas. Actor. Huius quoq; sententiæ laudabiles inueniuntur tales: Melius est cauere, q̄ pauere. Qui multarum rerum potestatem habet primum purgare conscientiam debet, vt qui delicta corrigit, nō admittat. Stultum est vt imperare quis alijs velit, cum sibijpsi imperare non possit. Oriente sole consilium, occidente conuiuium cogitato. Age sic alienum, vt tuum non obliuiscaris negocium. Amico ita prodesto, ne tibi noceas. Quod habes ita vtere, vt alieno nō egeas. In tuo q̄ in alieno labore sarcinam suscipe. Pecunię quærendæ, & tuendę modum habere oportet. Velox consilium sequitur pęnitentia. Maxime contraria consilio sunt, festinatio & ira. Cum amicis breues orationes, amicitias longas oportet habere. Negat sibijpse, qui qđ difficile est petit. Malum alienum, tuum ne feceris gaudium. Principium amicitiæ bene loqui, exordium inimicitiarū maledicere. Amicus raro acquiritur, cito amittitur. Multo turpius damnatur, cuius delictum cognoscitur. Conscientiam, plusquam famam attēde, fallere. n. poteris famam, conscientiam vero nusquam. Nulli imponas, quod ipse pati non possis. Hoc exhibe, quod tibi optaueris exhiberi. Præsentem laudare minime decet. Sepultus apud te sermo sit, quem solus audieris. Si bene egeris ipse tibi personæ auctoritatem dabis. Peccatum geminat, quem non pudet delicti. Fęlicitas semper subiecta est aduersis. Damnum nisi ex abundātia raro venit. Quæ supra nos, nihil ad nos. Valerius lib. 7. Socrates humanę sapientiæ quasi quoddam terrestræ oraculum, nihil vltra petēdum a Dijs immortalibus arbitrabatur, quam vt bona tribuerent, quia hi demum scirent, quid vnicuiq; esset vtile. Idem: Socrates expedita & compendiaria via eos ad gloriam peruenire dicebat, qui id agerent, vt quales videri vellent, tales ēt essent. Idem ab adolescentulo cōsultus vtrum vxorem duceret, an se omni matrimonio abstineret, respondit: Vtrum eorum fecisset, acturum pęnitentiā: nam hic te inquit solitudo, ibi te orbitas excipiet, hic generis interitus, hic hæres alienus, hic perpetua solicitudo, contextus querelarum, dotis exprobratio, affinium graue supercilium, garrula socrus lingua, subsessor alieni matrimonij, incertus liberorū euentus. Actor. Hæc de gestis & dictis Socratis ex diuersis locis collegimus, cæterū de morte eiusdem inferius suo loco dicendum reseruamus.

De regno alterius Xerxis & Sogdiani Darij Nothi. *Cap. LIX.*

EVSEBIVS in chronicis. Post Artaxerxē regnauit Xerxes duobus mensibus Persarum 8. Post quem 9. Sogdianus mensib. 7. cui successit Darius cognomēto Nothus. Cepit anno ætatis 5. 166. mūdi vero 3. 1539. Et regnauit annis 19. Actor. Hic iam est tertius Darius a Dario Medo Cyri auunculo. Nā secundus fuit Darius filius Itaspis. Valerius autem 9. libro sic dicit: Ochus qui postea Darius appellatus est, sanctissimo a Persis iureiurando obstrictus, ne quem ex coniuratione, quæ 7. Magos cum eo oppresserat, aut veneno, aut ferro, aut vlla vi, aut inopia alimentorum necaret: crudeliorem mortis excogitauit rationem, qua onerosos sibi non perrupto vinculo religionis tolleret. septum. n. parietibus altis locum cinere compleuit, superpositoque tigno prominente, eos benigne cibo & potione exceptos, in eo collocabat, e quo somno sopiti in illam insidiosam congeriem decidebant. Hęc Valerius. Quis autem sit iste Darius ignoro, nam nec Darius iste legitur, nec Ochus alibi nominatus, nec filius Artaxerxis Darius. Darius quoq; filius Itaspis fuit vnus ex 7. Magis, quorum quinq; contra duos coniurauerunt, & ipse fuit vnus ex quinque, qui duos oppresserunt. Quid ergo Valerius velit dicere 7. Magos a coniuratis cum Dario oppressos non bene intelligo. Orosius in 2. lib. His temporibus grauissimo terremotu concussa Sicilia, insuper ex æstuanti Aetna monte ignibus fauillisq; calidis cum detrimento plurimorum agrorum ac villarum vastata est. Tunc etiam Atlante ciuitas locris adhęrēs terræ contingua, repentino maris impetu abscisa atq; in insulam desolata est. Atheniensium quoque miserabiles reliquias pestis inuasit, diuque populata est.

De ortu Platonis. *Cap.* LX.

EVSEBIVS in chronicis. Anno sequenti terremotum, qui fuit annus quartus Darij Nothi Plato nascitur. s. anno ab ortu Socratis 44. Hiero. contra Ioui. li. 1. Speusippus sororis Platonis filius, & Cleantus in laude Platonis, & Anaxilides in 2. lib. philosophiæ. Periconuem matrem Platonis phantasmate Apollinis oppressam ferunt, & sapientiæ principem non aliter nisi de partu virginis editum arbitrantur. Valerius lib. 1. Dormienti Platoni in cunis, apes mellabelis paruuli inserebant, significantes singularis eloquij suauitatem. Apuleius de vita & moribus Platonis. Plato prius Aristocles nominatus est, pater eius Ariston de genere Neptuni fuit, mater eius Periconne a Solone sapientissimo legum Atticarum fundatore traxit originem. Cum autem Ariston pater Platonis deferret eum ad Socratem, vt ab eo instrueretur, nocte precedente somniũ viderat Socrates, ꝙ in sinum eius aduolabat pullus coloris candoris eximij, & vocis canore: de ara cupidinis in achademia, & de sinu suo cantando volabat in cœlum. Cum igitur vidisset puerum Platonem a patre ad se deferri mox interpretationem somnij sui dixit completam esse.

De Alcibiade socratico. *Cap.* LXI.

EVSEBIVS in chroni. Anno quinto Darij Nothi Alcibiades socraticus ab Atheniensibus propter inuidiam profugit ad Lacedemonios, qui erant hostes Atheniensium, sed iterum apud Lacedemonios virtus eius plus inuidiæ contraxit quam gratiæ. Quo cognito Alcibiades per Timeam vxorem Agittis Regis, quã adulterio cognouerat, ad Tysaphernem præfectum Darij regis profugit. Cui se celeriter officij gratia & obsequendi comitate insinuauit. Erat. n. & ætatis formæ & flore, veneratione, nec minus eloquẽtia etiam inter Athenienses insignis, sed & in conciliandis amicitijs quã in retinendis vir melior. Actor. Hic est Alcibiades, de quo refert Boetius in libro de consolatio. dixisse Aristotelem, ꝙ si quis linceos haberet oculos vt interiora corporis humani posset inspicere, videret illud corpus Alcibiadis, quod in superficie pulcherrimum erat, intus esse turpissimum. De hoc quoq; refert Valerius, ꝙ discipulus Socratis fuerit: de quo etiam dicit Augustinus, ꝙ cum se beatum putaret, quia videlicet diues & pulcher & eloquẽs erat, Socrates cum eo disputauit, & demonstrauit quam miser esset, q̃ stultus esset, & tantum suis rationibus eum exagitauit, vt ipsum flere cogeret. A. Gellius. Alcibiades Atheniensis cum apud Periclẽ auunculum artibus liberalibus erudiretur, & accersiret Pericles Archigenidam tibicinem, vt eum canere tibijs (quod honestissimum tunc videbatur) doceret, traditasq; sibi tibias cum ad os adhibuisset, inflassetq;, pudefactus oris deformitate infregit adiecitq;. Ea res, cum percrebuisset, omnium tunc Atheniensium consensu disciplina tibijs canendi desita est Hieronymus contra Iouinianum. Alcibiades Socraticus victis Atheniensibus fugit ad Bamagum, qui accepto precio a Lisandro Lacedemoniorum principe iussit eum interfici. Cumq; suffocato caput esset ablatum, & misso Lisandro in testimonio cedis expletæ, reliqua pars corporis iacebat insepulta. Sola igitur concubina Timandra contra crudelissimum hostis imperium, inter extraneos, imminens discrimen funeri combusta persoluit, mori parata pro mortuo, quẽ viuum dilexerat. Actor. Hæc Hieron. alij autem dicunt Alcibiadem seipsum incendisse. Nã 30. tyranni Athenienses cum comperisset eum fugisse in Persas, citato itinere miserunt qui eum interciperent, a quibus occupatus eũ aperte occidi non posset, viuus in cubiculo, in quo dormiebat crematus est, vt aiunt Iustinus & Orosius. Valerius 6. lib. Alcibiadem quasi duæ fortunæ sunt partitæ, altera quæ ei nobilitatem eximiã, abundantes diuitias, formam præstantissimam, fauorem ciuium propensum, summa imperia, præcipuas vires, flagrantissimum ingenium assignaret, altera, quæ dominationem, exilium, inopiam, odium patriæ, violentam mortem infligeret, ne aut hic aut illa vniuersa, sed varia, perplexa, freto estuique simillima.

De Eudoxo Astrologo, & theatro Heraclia, & Archelao Macedone & Euripide. *Cap.* LXII.

EVSEBIVS in chronicis. Anno præfati Darij 9. Eudoxus Guidius clarus habetur. Păcronius. Hic Eudoxus Astrologus fuit, qui excelsi montis cacumina conscendit, vt astrorum celique motus deprehenderet. Eusebius in chronicis. Anno sequenti Lacedemonij versacrum destinantes Heracleam condunt. Helinandus in chronic. libro 16. In Heraclea fuit theatrum illud mirabile, quod inter 7. miracula mundi quintum ponitur, nam de vno mõte marmoreo ita sculptum est, vt omnes cellulæ, & mansiones, & muri, & antra bestiarum ex vno solidóque lapide facta sunt. Est autem totum theatrum super septem cancros de ipso lapide sculptos appendens, & nemo in gyro ipsius tam secrete aut solus aut cum alio loqui poterat, quin omnes qui in circuitu erant ipsum audirent. Eusebius in chronicis. Eo tempore Aegyptus a Persis recessit, & rursus Aegyptiorum renascitur dinastia, Eurispides apud Archelaum & Socrates Athenis moritur. Actor. Hunc Archelaum (quem regem Macedoniæ dicit Seneca) quodam tempore cum solis facta est defectio, ita timuisse, vt se intra regiam concluserit, & filium suum totonderit, & vestem lugubrem indueret, putans mũdum defecisse. Ab eodem Archelao dicit ipse Socratem aliquando inuitatum, vt ad se veniret, quatenus cum honorare posset: Socratem respondisse, se ab eo nolle accipere beneficia, cui paria reddere non posset. Hiero. in chro. lib. 2. Euripides in Crera Iouis prophetas non solum carnibus, sed & coctis cibis abstinuisse refert.

De Horeste Macedonia & 30 tyrannis Atheniensibus. *Cap.* LXIII.

HELINANDVS vbi supra. Anno Darij Nothi decimooctauo Macedonum 12. regnauit Horestes annis tribus, cuius anno secundo mortuus est Darius, sed annus (vt ait Iustinus & qui eum sequitur Orosius) insignis fuit expugnatione Athenarum, & morte Darij, & exilio Dionysij tyranni. veruntamẽ Hieronymus dicit Dionysium in tyrannide perseuerasse vsq; ad olympiadem 104. & tunc Sicilia pulsum esse. His diebus illi 30. rectores quos superius a Lacedemonijs relictos memorauimus ad disponendam rẽpublicam Atheniensium conuersi sunt ad tyrannidem. Adunatus sibi tribus milibus satellitum, & septingentis milibus de exercitu victoriæ. Hieronymus contra Ioui. lib. 1. Triginta Athenensium tyranni cum Phidonem necassent in conuiuio. Filias eius virgines ad se venire iusserunt, & scortorum more nudari, ac super pauimẽta patris sanguine cruentata, impudicis gestibus ludere, quæ pauli super dissimulantes dolorem, cum temulentos conuiuas cernerent quasi ad requisita naturæ egredientes, inuicem se complexæ precipitauerunt in puteum, vt virginitatem morte seruarent.

De regno Artaxerxis qui & Asuerus, & de ascensu Cyri. *Cap.* LXIIII.

EX chroni. Post Darium Artaxerxis, qui cognominatus est Mẽnon Darij filius, cepit anno quintæ ætatis centesimo 81. mundi vero 5. mille quingentesimo quinquagesimooctauo, & regnauit annis quadraginta. Comestor. Hic ab Hæbreis dicitur Asuerus, sub quo historia Hester conscripta est. Regnauit autem hic Asuerus ab India vsque Aethyopiam, super centum vigintiseptem prouincias, & erat in Susis ciuitate solium regni eius. Actor. Iustinus & Pompeius Trogus dicunt Artaxerxem istum ex pelicibus 100. & 15. filios habuisse Quod valde concordat libro Hester, in qua legitur ꝙ post abiectionẽ Regine Vasthi, per vniuersas prouincias quesitæ sunt semel & secundo puellæ speciosæ & virgines & adductæ ad ciuitatem Susim, & traditæ sub manu Egei Eunuchi qui erat præpositus & custos mulierum regiarum. Huius anno regni 8. annotatur in chronicis Eusebij Cyri Regis ascensus, quem scribit Xenofon, sed nec librum vnquã illum vidisse me memini, nec quis ascensus iste fuerit vspiam legi. Hier. dicit ꝙ Xenophon vitã Cyri in 8. voluminibus descripsit. Tullius in libr. de senectute. Apud Xenophonten Cyrus maior moriens dixit. Nolite arbitrari o filij charissimi me, cum a vobis recessero, nusquam aut nullum fore, nec enim dum essem vobiscum animum meum videbatis, sed eum esse in hoc corpore ex eis rebus quas gerebam intelligebatis. Eandem igitur esse creditote etiam si nullum videbitis.

De inuentione gracarum litterarum. *Cap.* LXV.

EVSEBIVS in chro. Anno Artarxerxis decimo Athe. vigintiquatuor litteris vti cæperunt, cum antea sedecem tantum haberent. Isidorus libro 1. Græcarum litterarum vsum primi Fenices inuenerunt. Vnde Lucanus. Fænices primæ famæ si creditur ausi. Mansuram rudibus vocem signare figuris Hinc est ꝙ feniceo colore capita librorum scribuntur, qu ia ab ipsis literæ initium habuerunt. Cathinus Agenoris filius grecas litteras a Fenice in græcum primus attulit decem septem. His Palamedes troiano bello tres adiecit Post quem Symonides similiter tres alias addidit Pythagoras autem Samius. Y. litteram inuenit, ad exemplum vite humanæ. Cuius virgula subterior primam ætatem signat in terram, quæ necdum se dedit aut vitijs aut virtutibus, biuium quod supra est adolescentiam significat, cuius dextera pars ardua, sed ad virtutem tendens, sinistra facilior, sed ad labem interitumq; deducens de qua Persius. Et tibi que Samios deduxit littera ramos. Surgentem dextro monstrauit limite callẽ. Quinque autem apud Græcos litterę mystice sunt. Prima. y. quę huma-

humanam vitam signat. Secunda. quæ mortem signat. Nam iudices eandem literam apponebant, ad eorum nomina, quos supplicio afficiebant. Et dicitur Tetha a po Thoy Tanathon.i.a morte: vnde & habet per medium telum, hoc est mortis signum, de qua quid.o.multum ante alias infelix litera theta. Tertia est Thau, figuram dominicæ crucis demonstrans, vnde & Hebraice signum dicitur interpretatum: de qua dicitur in Ezechiele. Transi per mediam ciuitatem, & signa Thau in frontibus virorum gementium & dolentium reliquas duas summam & vltimam.f. Alpha & o sibi vẽdicat Christus. Ipse enim est principium, ipse est finis, dicens: Ego sum Alpha & o.

De morte Socratis. *Cap. LXVI.*

EVSEBIVS in chronic. Anno vndecimo Artaxerxis Socrates venenum bibit. Orosius lib. 2. Socrates ille actor clarissimorũ philosophorum, adactis malis, veneno sibi apud Athenienses vitã extorsit. Actor. Hæc Orosius. Ex quibus intelligi potest Socratem non expectasse, vt ei a carnifice venenum propinaretur, sed deceptus consilio familiaris sui dæmonis, quem Apuleius Deum Socratis appellat, mortem sibi intulerit, aut amore popularis gloriæ, aut timore maioris pœnæ. Tertullianus in apologetico Socrates in cõtumeliam Deorum quercum, hircumque, & canem deierebat, sed dicitis propterea damnatus est, quia Deos destruebat: plane olim atque semper veritas odio est: tamen cum pœnitentia sententiæ Athenienses, vt criminatores Socratis postea afflixerint, & imaginem eius auream in templo collocauerint, rescissa damnatio testimonium veritatis Socrati reddidit. Valerius libro 7. Socrates cum Athenienses tristem de capite eius sententiam tulissent, fortique animo potionem veneni e manu carnificis accepisset, admoto iã labijs poculo, vxore Xantipe inter fletum, & lamentationem vociferante innocentem eum periturum. Quid ergo inquit, nocenti mihi mori satius esse duxisti, immensam sapientiam, quæ nec in ipso vitæ quidem excessu obliuisci sui potuit. Idem in lib. 8. Socratem constat ætate profectum, fidibus tractandis operam dare cæpisse. Tantis enim doctrinæ suæ diuitijs etiam musicæ rationis vilissimũ elementum accedere voluit. Cumq; ad discendum semper pauperem se credidit, ad docendum locupletissimum fecit: ocium quoque industriæ studio maxime videtur contrarium: præcipue vero subnecti debet, non quo euanescat virtus, sed quo recuperetur. Alterum enim inertibus est vitandum, alterum quoque strennuis interdum appetendum. Illis ne proprie vitam inertem exigant, his vt tempestiua laboris intermissione vegetiores ad laborandum fiant. Hominem quippe rerum natura continui laboris patientem esse non finit. Id quidem vidit sapientissimus Socrates, ideoq; non erubuit, cum interposita arundine cruribus suis cum paruulis filiolis suis ludens ab Alcibiade derisus est. Homerus quoque non aliud sensit vehementissimis Achillis manibus canoras fides aptando, vt earum militare robur leui pacis studio relaxaret. Isidorus 17. libro. Socrates cicutam in carcere bibit & expirauit. Actor. Mortuus est autem anno ætatis suę 70. secundum chronicas. Lactantius in lib. de falsa sapientia. Socrates se nihil scire dixit, nisi hoc ipsum quòd nihil sciret: huic Achademiæ disciplina intonauit. Si tamen disciplina dici potest in qua ignoratio & dicitur & docetur.

De Xenophonte Socratico. *Cap. LXVII.*

EVSEBIVS in chronicis. Eo tempore Xenophon Galli filius, & Ezechias, & cęteri Socratici clari habentur. Actor. De Xenophonte refert A.Gellius, quòd quidam putauerunt inter ipsum & Platonem fuisse rancores & discordias, quia assecutus est famam, & palmam eloquentiæ quam omnes alij Socratis discipuli post Platonem, & inter pares semper videtur esse quædam emulatio. Huius dicitur esse illa sententia, quam sibi maledicenti respondit, tu inquit maledixisti, ego conscientia teste didici maledicta contemnere. Valerius lib. 5. Xenophon cum sacrificaret maiorem e duobus filijs in prælio perisse cognouit, nec ideo cultum Deorũ dimittendum putauit, sed tantummodo coronam deponere contentus fuit, quam ipsam percunctatus quonam modo cecidisset, vt audiuit fortissime pugnantem interisse, capiti reposuit, numina quibus sacrificabat testatus, maiorem se de virtute filij voluptatem, quam ex morte sentire amaritudinem. Idem contra Iouini. libro 2. Xenophon (vt dictum est) vitam Persarum 8. voluminibus describens, polenta & cardamo & sale ac pane Persas asserit victitare.

De Diogene & secta Cinicorum. *Cap. LXVIII.*

EVSEBIVS in chroni. Anno Artaxersis tertiodecimo Diogenes Cinicus: & Eudoxus Astrologus agnoscuntur. Aug. de ci. Dei li. 14. Canini illi.i. Cinici philosophi conferebant cõtra humanam verecundiam caninam: hoc est: immundam impudentemque sententiam; vt.s. quoniam iustum est, quod fit in vxore. palam non pudeat id agere: vicit tamen pudor naturalis opinionem huius erroris. Nam & si perhibent hoc fecisse Diogenem: a posteris tamen Cinicis fieri cessatum est. plusque valuit pudor, vt erubescerent homines hominibus, quàm error vt homines affectarent similes esse canibus. Actor. Tullius dicit Cinicos ab Aristippo primum cępisse: qui propterea virtutem censebat esse laudandam, ꝙ efficiens erat voluptatis, sed his inquit obsolens floret Epycurus eiusdem fere adiutor actorque sententię. Macrobius in Saturnalibus. Diogenes Cinicus ex libertate in seruitutem venum erat, quem cum emere vellet Xemades Corinthius, quid artificij fouisset percunctatus est. Noui inquit hominibus liberis imperare, miratus responsum Xemades, statim eum emisit manu, filiosque suos ei tradens, accipe inquit liberos meos quibus imperes. Helinandus. 17. li. De hoc etiam Diogene refertur, ꝙ cum aliquando sederet ad solem in crepidine vię. & in eum quidam cęcus cum baculo offenderet. Ait ad eum, tolle inquit oculum tuum, baculum eius oculũ ipsius appellans. Cunque ille quęreret, quid ibi faceret respondit, in venatione sum, & quos capio non habeo, quos autem nõ capio hos habeo, pediculos enim in vestimento querebat, & quia quos capiebat obterebat: ideo dicit se captos non habere, non captos autem habere. Huius autem Diogenis dicitur esse illa sententia, superat conscientia quicquid mali cõfinxerit lingua: de hoc Diogene pulchre ait Seneca: potentior erat Diogenes omnia possidente Alexãdro, plus enim erat quod iste nollet accipere q̃ quod ille posset dare. Valerius. 4. li. Alexãder cum ad Diogenem Cinicum accessisset in sole sedentem. hortareturque eum vt si qua sibi præstari vellet indicaret, mox inquit de cęteris interim velim a sole non mihi obstes. Idem. Diogenes Syracusis cum olera ei lauanti Aristippus dixisset, si Dionisium adulare velles: ista non esses. immo inquit si tu ista esse velles, Dionisium non adulares. Tertulia in apologetico. Diogenes. Lutulẽtis pedibus superbos Platonis choros alia superbia conculcat.

De Eodem & morte eius. *Cap. LXIX.*

HIero. li 2. contra Ioui. Antistenes cum gloriose docuisset rhetoricam. audissetque Socratem dixisse ad discipulos suos, abite & magistrum vobis quærite. ego enim iam recedam, statimq; venditis quæ habebat, & publice distributis. nihil sibi plus q̃ palliolum reseruauit. paupertatis eius & laboris Xenofon testis est in symphosio, & innumerabiles libri eius, quorum alio philosophico alios rhetorico genere scripsit. huius Diogenes ille famosissimus sectator fuit. potentior Rege Alexandro, & humanę naturę victor. nam cum discipulorum Antistenes nullum reciperet. & perseuerantem Diogenem remouere non posset. nouissime claua minatus est vt abiret. Cui ille caput subiecisse dicitur atque dixisse. nullus tam durus baculus erit, qui me possit a tuo separare obsequio. De hoc Diogene refert Saturus, ꝙ dissutili pallio vsus sit propter frigus peram pro cellario habuit. clauam ob corpusculi fragilitatem qua iam senex membra sustentare solitus erat, & ꝙ emrobios vulgo appellatus sit. in præsentem horam poscens a quolibet, & accipiens cibum. abiuit autem in portarum vestibulis, & in porticibus ciuitatum. Cumque se contorqueret in dolio. volubilem se habere domum iocabatur, & se cum temporibus commutantem, frigore enim os dolij vertebat in meridiem, ęstate ad septentrionẽ. & vbicumque se sol inclinauerat. Diogenis simul prætorium vertebatur. Quodam vero tempore habens ad potandum cautum ligneum, vidit puerum concaua manu bibere & elisisse fertur illud ad terram dicens. nesciebam & ꝙ natura poculum haberet. Virtutem autem eius & continentiam mors quoque indicat. Nam cum ad agonem olympiacum (qui magna frequentia Grecię celebrabatur) iam senex pergeret. febre in itinere dicitur appræhensus accubuisse in crepidine vię. Volentibus autem eum amicis aut in iumentũ, aut in vehiculum tollere, non acquieuit: sed transiens ad arboris vmbram locutus est eis dicẽs. abite quæso, & spectatum pergite. hæc me nox aut victorem probabit, aut victum. si febrem vicero, ad agonem veniam. si me vicerit febris ad inferna descendam, ibique per noctem eliso gutture, non tam mori se ait quàm febrẽ morte excludere. Fulgentius in li. mithologiarum 2. Diogenes Cinicus cum dolore graui torqueretur, & vidisset homines ad amphiteatrum concurrentes, aiebat: Qualis hominum stultitia, currunt spectare feris homines repugnantes, & me præterunt cum naturali dolore certantem.

De Speusippo Platonico: & primo de bello Chartaginensi. *Cap. LXX.*

ACTOR. Anno Artarxerxis decimoquarto Speusippus insignis habitus est. Hic fuit nepos Platonis ex sorore. Huius legitur

gitur illa esse sententia, quam in laudantem se protulisse fertur: Adulator inquit desine vtrosq; fallere, nihil proficis cum te intelligam. Quidam vero hanc sententiam Speusippi dicunt nō esse, sed alterius cuiusdam philosophi nomine Diosippi. Anno sequenti secundum chronicam, Chartaginensium bellum famosissimum fuit. Iustinus libro 18. Chartaginenses dum diu in Sicilia feliciter dimicassent, translato in Sardiniam bello amissa exercitus maiori parte, graui bello victi sunt: propter quod ducem suum Malcum, cuius auspicijs & Siciliȩ partem domuerant, & aduersus Affros magnas res gesserant, cum parte exercitus, quæ superfuerat exulare iusserunt, qui ciuitatem cum armis repetentes obsederunt, dicentes se non expugnatum, sed recuperatum patriam venisse, ostensurosq; ciuibus suis, non sibi virtutem in priori bello, sed Fortunam defuisse. Prohibitis ergo commeatibus, vrbem in summam desperationem adduxerunt. Interea kartalo Machei exulis ducis filius cum præter castra patris Archito, quo decimam Herculis ferre ex præda Siciliensi, quam pater eius cęperat a Chartaginensibus missus fuerat reuerteretur: accersitusque a patre, esse prius se publice religionis officia executurum quam priuatæ pietatis respondit, quam rem Macheus indignȩ ferens, non tamen vim religioni inferre ausus est. Iniectis autem diebus kartalo petito commeatu a populo, reuertitur ad patrem ornatus purpura, & infulis sacerdotis. Cui in secretum abducto ait pater: Ausus ne es nephādissimum caput pur pura ornatus, & auro in conspectu tot miserorum ciuium venire: statuam in te exemplum, ne quis post hanc filius infęlicibus patris miserijs illudat, atq; ita eum cum ornatu suo in altissimam crucē in aspectu vrbis affigi iussit. Non multo post Chartaginem cepit; punitisque auctoribus exilij sui & sociorum suorum, vrbem legibus suis reddidit: interfectis decem senatoribus, non multo post affectati regni accusatus occisus est. Actor. Hæc dicit Orosius Cyri temporibus contigisse. Macheo autem (vt itidem refert Iustinus 19. libro) successit Imperator Mago, qui primus omnium (vt ait Iustinus) ordinata disciplina militari, penorum imperium non minus bellandi arte quam virtute firmauit.

De gestis Hasdrubalis & Amilcharis. *Cap. LXXI.*

HIc decedens duos reliquit filios, Hasdrubalem & Amilcharem. His ducibus Sardiniȩ bellum illatum est, vbi Hasdrubal grauiter vulneratus occubuit, cuius mortem dictaturæ 11. & triumphi quatuor insignem fecere, in cuius locū successit Amilchar eius frater, qui in bello Siciliensi occisus est, relictis tribus filijs Iuulcone, Hannone, Gisgone. Huic Amilchari (vt ait Valerius) cum obsideret Syracusas, dictum est per somnum futurum, vt proxima die in eadem vrbe cęnaret, quod in crastinum fecit, non victor, sed captiuus. Huius Amilcharis tempore (vt ait Iustinus) legati a Dario Persarum Rege Chartaginem venerunt, afferentes edictum, quo Peni humanas hostias immolare, & canina carne vesci prohibebantur, iubebanturq; mortuorum corpora cremare potius quam terra obruere, petentes simul auxilia aduersus Græciam, cui Darius bellum illaturus erat, sed Chartaginenses auxilia negantes, propter assidua finitimorum bella, ceteris, ne per omnia contumaces viderentur, cupide paruere. Hasdrubali autem par numerus filiorum fuit, Hannibal Hasdrubal, & Sapho in Sicilia in locum Amilcharis successit, & Amilcon qui cum nauali terrestriq; prelio secunda prelia fecisset, repente vi pestilentis syderis exercitum amisit. Nam mox (vt ait Orosius lib. 4.) morbis populo cateruatim cadente, cito quisq; correptus mox mortuus iam nec sepeliebatur. Huius mali nuncius cum attonitam Carthaginem replesset, mox omnia vlulatibus personarunt, quasi capta ciuitas esset, clausę vbique sunt ianuæ. Cuncta publica priuataque officia damnata sunt, vniuersi ad portum recurrerunt, paucosq;, qui cladi superfuerant egredientes de nauibus de suis percunctabantur. Quibus tacentibus toto littore planctus & vlulatus matrum infęliciū auditi sunt. Inter hæc proceditq; ipse de naui sua Imperator sordida seruilią; tunica discinctus. Ad cuius conspectum plangentium iunguntur agmina. Ipse quoque manus ad cœlum tendens, nunc suam, nunc publicam infęlicitatem accusat & deflet. Ad postremum vociferās super vrbem, tandem ingressus domum, cunctos qui lachrymantes eum persequebantur di[illegible]isit, ac demum obseratis ianuis exclusisquā etiam filijs, gladio dolorem vitamque finiuit. Helinandus. Hæc Orosius dicit gesta fuisse temporibus Darij, nec dicit cuius Darij. Sed Hierony. temporibus Artaxerxis: hoc est enim bellum famosissimum, quod fuisse dicit anno Artaxerxis 15. famosum autem dictum est non propter virtutem Chartaginensium, sed propter mirabile pestis infortunium quod repente vniuersum consumpsit exercitum.

De Dionysio Siciliæ tyranno. *Cap. LXXII.*

HIERONIMVS in chronicis. Hoc tempore Dionysius in tyrannide perseuerat, Iustinus 20. lib. Hic Dyonisius fugatis a Sicilia Chartaginensibus, totius Siciliȩ occupauit imperium, & copias suas in Italia traiecit, & aduersos Græcos (quæ proximi Italici maris littora tenebant) prima bella habuit, quibus deuictis, finitimos quosque agressus est, & præcipue omnes Græci nominis Italiam possidentes, sed eum ab Italia reuocauit aduentus Chartaginensium, qui bellum, quod deseruerant auctis viribus, repetebant duce Hannone. Cuius inimicus summator pęnorum potētissimus odio eius, Dionysio tyranno aduentum exercitus & segniciem ducis Græcis literis familiari secreto pronunciauit, sed comprehensis epistolis proditionis damnatus est, decreuitque Senatusconsultum, ne quis postea Chartaginensis aut literis Græcis aut sermoni studeret, ne aut loqui cū hoste aut scribere sine interprete posset. Valerius lib. 4. Syracusanus a Dionysio tyranno pulsus Megaram petijt, vbi cum Theodorum eiusdem vrbis principem domi conuenire vellet, nec admitteretur, multum diuq; ante fores retentus, comiti suo patienter hoc ferendum esse ait. Forsitan.n. & nos cum in gradu nostræ dignitatis essemus, aliquid tale fecimus qua tranquillitate consilij placidiorem sibi reddidit cōditionem exilij. Idē lib. 6. Dionysius cum hæreditate nomine a patre Syracusanorum ac pęnæ totius Siciliæ tyrannidem accepisset, maximarum opum dominus exercituum dux, rector classium, potens equitatuum, tandem propter inopiam literas puerulos Corinthi docuit, eodemq; tempore tanta mutatione maiores natu, nę quis nimis Fortunę crederet, magister ludi factus ex tyranno monuit. Idem lib. 1. Dionysius mensas argenteas, & aureas e phanis sustulit, quodque in his more Græciæ scriptum erat, bonorum Deorum eas esse, vti se eorum bonitate prædicauit. Dionysio adhuc intra priuatum habitū sę continente, Hymera quædam mulier per somnium cœlum vt sibi videbatur conscendit, ibique lustratis sedibus Deorum omnium, vidit terribilem virum ad pedes Iouis iacere ligatum. Interrogato illo, qui eam ducebat, quis nam esset, audiuit eum Siciliæ & Italiæ dirum esse fatum, solutumque vinculis multis vrbibus exitio futurum, quod somnium postero die diuulgauit. Cumq; postmodum ille tyrannidem exercere cepisset. Hymera turbam ad eius spectaculum intrantem vt aspexit. Hunc esse, quem in quiete viderat vociferata est. Id tyranno cognitum curam tollendæ mulieris dedit.

Iterum de eodem. *Cap. LXXIII.*

ACTOR. De hoc quoque Dionysio refert Valerius quōd sacrilegia sua ioco condierit, nam detracto Ioui aureo amminiculo, & iniecto ei laneo ioco dixit. Aestate grauem esse aureum amictum, hyeme frigidum, laneum autem ad vtrumque tempus aptum. Idem etiam coronas & pateras Deorum tollens a simulacris, in quibus scriptum erat, bonorum Deorum, non tollere ea, sed accipere se dicebat, stultum esse dicens. A quibus bona precamur ab his porrigentibus nolle sumere. Idem barbam auream detraxit Esculapio dicens: Non conuenire vt Apollo pater eius imberbis esset, & filius barbatus. Huius Dionysij cum omnes Syracusani interitum optarent, quædam vltimæ senectutis fœmina sola quotidie matutino tempore Deos orabat, vt incolumis ac sibi superstes esset. Quod audiens Dionysius admiratus interrogauit causam, at illa: Puella inquit cum essem, & grauem tyrannum haberem, carere eo cupiebam, successit peior illo, quo etiam cum carere cuperem. Tertium te importuniorem cæteris cępimus habere. Timens ergo deteriorem tibi succedere, caput meum pro tua salutę deuoueo, tam facetam audaciam punire Dionysius erubuit: hoc Valerius. Huius Dionysij magister fuit Plato, sicut refert Tullius. Epaminundam inquit Thebanum erudiuit Lysias Pythagoricus, Syracusanum Dionysiū Plato. Porro sicut scribit Valerius adeo honorifice Platonem suscepit Tyrānus, vt ei iret obuiam cum ingenti multitudine & nauibus velis candidis adornatis. Idem quoque Valerius scribit, ꝙ adeo suspiciosus erat & meticulosus Tyrānus iste, sciens se odio ab omnibus habitum, ꝙ submotis amicis, in eorum locum ferocissimos barbaros quibus latera sua committeret substituit, & etiam tonsorum metu, filias suas tondere docuit, quibus & ipsis adultis non ausus est ferrum committere, sed instituit vt candētium glandium etiam nucum putaminibus, barbam sibi & capillum adurerent, nec securiorem maritum egit quam patrem. Duarum enim simul. s. Aristomaches Syracusanæ & Doridis locrensis matrimonijs illigatus neutrius vnquam nisi excussę complexum petijt. Lectum quoque quasi castra lata fossa cinxit, in quem se ligneo ponte recipiebat interioremque forem diligenter obserabat.

De Platone & moribus & studijs illius. *Cap. LXXIIII.*

EVSEBIVS in chroni. Eo tempore Plato philosophus claruit, scilicet anno Artaxerxis 17. Hieronymus contra Ioui. Plato cum

cum diuus esset, & thoros eius Diogenes lutosis pedibus conculcaret, vt posset vacare philosophię, elegit Achademiam villam ab vrbe procul, non solum desertam, sed & pestilentem, vt cura & assiduitate morborum, libidinis impetus frangeretur. Vnde & plures eius discipuli oculos sibi effoderunt. Valerius lib. 4. Plato cum aduersus serui delictum vehementius exarsisset, veritus ne vindictæ modum excederet, Speusippo amico suo castigationis arbitrium mandauit. Idem. Ipse quoque Plato difficillime criminationes recipiebat. Aliquãdo enim Xenocratem discipulum suum audierat de se multa impia fuisse locutum, respuitque criminationem, instabat criminator, quærens cur sibi non crederetur, adiecit non esse credibile, vt quem tantopere amaret ab eo inuicem non diligeretur, volente criminatore ad iusiurandum prodire affirmauit nunquam ea Xenocratem dicturum fuisse, nisi expediri sibi ea dici iudicasset. Seneca in lib. 6. de benefi. Plato cum flumen transisset naue, nec ab illo portitor quicquam exegisset, hoc honori suo datum credens, dicit positum illi esse apud Platonẽ officium: deinde paulo post cum alium atque alium gratis eadem sedulitate transueheret, negauit illi iam apud Platonem positum officium. Actor. Hæc Seneca & addidit. Nam vt tibi debeam aliquid pro eo, quòd præstas, deberes non tantum mihi dare, sed etiam tanquam mihi, non potes enim ob id quenquam appellare, quod spergis in populum. At vero hoc potest Senecę responderi: Quid si Plato erat ignotus portitori, & alij noti & familiares, aut aliquo iam eum beneficio obligauerant. Sed & eadem ratione Deo nil deberemus pro communibus beneficijs. Valerius libro 8. Plato patriam Athenas pręceptorem Socratem sortitus est, & locum & hominem doctrinæ fertilissimum, Cumque iam omnium sapientissimus haberetur, & a studiosis iuuenibus certatim Athenę Platonem doctorem quærentibus peterentur. Ipse nili fluminibus inexplicabiles ripas, & vastissimos campos effusamque barbariem Aegyptiorum sçuam discipulus peragrauit, & a sacerdotibus illius gentis Geometricæ multiplices numeros cœlestium rationum obseruatione percepit. In Italiam quoque ingressus est, vt ab Archita Tharentino & Arione Pythagoræ præcepta susciperet: tanta enim copia literarum vndique colligenda erat, vt inuicem per totum terrarum orbem disspergi posset ac dilatari.

Opiniones eius de Deo. *Cap.* *LXXV.*

TERTVLIANVS in Apologetico. Plato imperium summę dominationis dixit esse penes vnum officia eius penes multos Iouem magnum in cęlo comitatum exercitu describens Angelorum pariter & Demonũ, & ideo oportere procurãtes, & pręfectos & pręsides pariter suscipi. Sed capitale facinus admittit, qui aliquẽ de principibus cęsaris cęsarem appellat. Idem in eodem. Plato affirmat factitatorem vniuersitatis, neque inueniri facile, & inuentũ enarrari in omnes difficilem. Augustinus de ciuitate Dei lib. 8. Plato cum discipulos suos ingenio mirabili anteiret, parum putans perficiendę Philosophę sufficere seipsum ad Socraticam disciplinã quàmlonge lateque potuit peregrinatus est, quaquauersum eum alicuius nobilitatecciencię percipiendę fama rapiebat. Itaque in Aegypto & Italię partib. vbi Pythagoreorum fama celebrabatur, didicit quæcunque illic magna habebantur & docebantur. Cumque studium sepientię in actione & contemplatione versetur. vnde vna pars eius actiua, altera cõtẽplatiua dici põt. quarum actiua ad agendum vitam. i. ad mores instruendos pertinet. contemplatiua autem ad conspiciendas nẽ causas, & sincerissimam veritatẽ. Socrates in actiua excelluisse memoratur. Pythagoras vero magis contemplatiua quibus potuit viribus instituisse. Proinde Plato vtrãque iungendo philosophiam perfecisse laudatur. quam in tres partes distinguit. In moralem, quæ in actione versatur. In naturalem, quę contemplationi deputata est. Tertiam rationalem, qua verum discernatur a falso. quæ licet vtrique sit necessaria, cõ templatio tñ sibi perspectionem vendicat Quidam putant Platonem, quando perrexit in Aegyptum Hieremiam prophetam audisse. sed diligenter computata ratio temporum secundum chronicam historiam iudicat Platonem a tempore, quo prophetauit Hieremias. c. vere annorum postea natum. Potuit tamen esse, vt homo acerrimi ingenij, sicut egyptias ita & Hebreas scripturas per interpretem didicerit. quod ideo potest opinari, quia in thymeo Platonis, quem ipse scripsit de mundi constitutione, dicit Deum in illo opere terrã primo ignemque iunxisse quæ sententia simillima est illi principio Genesis. In principio creauit Deus cęlum & terram. Deinde illud, quòd Plato dicit amatorem Dei esse philosophum. Nihil sic in literis illis flagrat. & maxime illud quod & me plurimum adducit, vt plene assentiar Platonem illorum librorum expertem non fuisse, q̃ Plato illa verba domini ad Moysen Ego sum, quæ sum. vehementer tenuit, & diligentissime commendauit.

Iterum de eodem. *Cap.* *LXXVI.*

SENECA li. 6. epistolarum. Quæcunq; videmus aut tangimus, Plato in illis non numerat quæ esse proprie putat, fluunt enim & in assidua diminutione atq; adiectione sunt, hoc est quod ait Heraclitus. In idem flumen bis descendimus, & non ascendimus. Nam per idem fluminis nomen, aqua transmissa est. Actor. Hæc Seneca. Ex his potest intelligi quomodo accipiebat Plato Deum appellari Coon. i. ens, vel quod est, videlicet per excellentiam. Errauit autem valde, cum Deum posuit in diuisione existentium, cum aliter dicatur esse creator, aliter creatura, non enim hoc nomen ens vniuoce prædicatur de Deo & de cæteris rebus, quare Deus nõ potest poni in diuisione eorum, quæ sunt. Augustinus, vbi supra. Illa autem tripartitio Platonis, qua Philosophiam diuidit in naturalẽ, rationalem, & moralem, non est contraria illi distinctioni, qua intelligitur omne studium sapientiæ, in actione & contemplatione cõsistere. Quid autem in his vel de his partibus Plato senserit i. vbi finem omnium actionum, vbi causam omnium naturarum, vbi lumen omnium rationum esse cognouit, vel credidit, disserendo explicare longum esse arbitror, & temere affirmandum non arbitror fortassis enim qui Platonem acutius & veracius intellexisse, & secuti esse laudantur, aliquid tale de Deo senserunt, vt in illo inueniatur & causa subsistendi, & ratio intelligendi, & ordo viuendi. Quorum trium vnum ad naturalem, alterum ad rationalem, tertium ad moralem pertinere intelligitur. Si enim homo ita creatus est, vt per id quod in eo præcellit, attingit ad illud, quod cuncta p̃cellit. i. vnum verum optimum Deum, sine quo nulla natura substat, nulla doctrina instruit, nullus vsus expedit, ipse quæratur, vbi nobis secura sunt omnia. Ipse cernatur, vbi nobis certa sũt omnia. Ipse diligatur, vbi nobis recta sunt omnia. Si ergo Plato Dei huius imitatorem, cognitorem, amatorem dixit esse sapiẽtem, cuius participationem fit beatus quid opus discutere cæteros, nulli nobis q̃ isti propius accesserunt. Idem in lib. 9. Deum omnium summum creatorem quem nos verum Deum dicimus, sic a Platone prędicari Apuleius asseuerat. Quod ipse sit solus, qui non possit penuria sermonis humani, quamuis oratione vel modico comprehẽdi, vix autem sapientibus intus cum vigore se animi quantum licuerit a corpore remouerint, intellectum huius, & id quoque interdum velut in altissimis tenebris rapidissimo coruscamine lumen candidũ intermicare.

De Libris Platonis & eius sententia de immortalitate animæ. *Cap.* *LXXVII.*

HELINANDVS. Fuit autem cõsuetudo Platonis libros suos intitulare nominibus magistrorum suorum, vel eorum qui magistros docuerant, vt maiorem ex eorum nominibus auctoritatem verbis & rationibus suis acquireret. Hinc sunt libri eius appellati Thymeus, Phedron, Gorgias Pythagoras, quorum primum & vltimum transtulit Cicero in Phedronis dialogo, vbi post disputationem de immortalitate animę, distinguit loca quę hanc vitam relinquentibus ea lege debentur, quam sibi quisque viuendo sanxerit. Similiter in Gorgia post peractam disputationem disserit de habitu post corpus animatum, hæc duo seruauit in libris de republica, prius enim principatum dedit Iustitię, postea disseruit quo anima post corpus euadat, vel vnde in corpus eueniat, per illam fabulam, quam narrat de quodam Pamphilo, nomine ere aliis Platonio milite officio. Qui cũ multis vulneribus in prelio acceptis mortuus videretur, & inter mortuos iaceret 12. demum die (vt ait Macrobius super somnium Scipionis) cum inter cęteros vna peremptos vltimo esset igne cremandus vel vrendus, subito seu recepta seu retenta anima quicquid emensis inter vtramque vitam diebus egerat, viderat ve tanquam publicum professus indicium humano generi enunciauit. Hunc herem dicit cicero excitatum fuisse, non reuixisse, Valerius tamen sic ait, Plato scribit Pamphilum 10. dieb. inter eos qui in acie ceciderant iacuisse, postea rogo impositum reuixisse.

De Appetitu mortis ob desiderium immortalitatis. *Cap.* *LXXVIII.*

MACROBIVS de somnio Scipionis lib. primo. Plato in Phedrone definit hominem non esse sua sponte moriendum, sed in eodem iterum dialogo. Idem dicit, mortem Philosophantibus appetendam, & ipsam philosophiam esse meditationem moriẽdi, hæc sibi contraria esse videntur sed non est ita. Nã Plato duas mortes hominis nouit, quarum vnam natura, alteram virtutes pręstat, homo enim moritur cum anima corpus relinquit solutũ lege naturę, mori etiam dicitur cum anima adhuc in corpore constituta, corporis illecebras Philosophia dicente contemnit, & cupiditatũ dulces

dulces insidias, reliquasq; omnes excutit passiones, & hanc mortẽ dicit Plato sapientibus appetendam. Illam vero, quam omnibus natura constituit, cogi vel inferri, vel accersiri vetat. In eodem lib. 2. In Phedrone Platonis, quem transtulit Cicero, validissimis argumentis, animæ immortalitas asseritur, & potest omnis ratiocinatio in vnius silogismi compendium ita redigi, anima ex se mouetur, quod ex se mouetur, principium motus est, quod autem principium motus est, natum non est, & quod natum non est, immortale est, anima igitur immortalis est. Sciendum autem ꝙ immortalitas duobus modis accipitur, siue intelligitur, aut.n. ideo est immortale quid, quia per se non est capax mortis, aut quia procuratione alterius a morte defenditur. Actor. Legitur ꝙ Theobrotus Ambraciensis cum legisset librum Platonis de immortalitate animæ, e muro se præcipitem dedit præ desiderio vitæ melioris. Hæc quoque verba sunt Platonis in Phedrone; donec habemus corpus, permixtusq; sit tali malo noster animus, nunquam nos id, quod iã olim concupiscimus, satis consecuturi sumus.i.veri scientiam. Infinitas.n.occupationes affert corpus, quibus conterimur ob victum quotidianum, morbis etiam & cupiditatibus & timoribus innumerabilibus variarum rerum, appetitionumq; visionibus corpus onoratur, vt præ illo ne sapere quidem in vlla re possimus: defunctorũ autem animus liber est, & a corpore solutus. Eo igitur tẽpore quo viuimus, ita demum appropinquabimus veritati, appropinquabimusq; scientiæ, si nihil aut quam minimum corpore vtamur, nec in societatem eius, nisi quatenus necesse est, animum demittamus: ita.n.minime replebitur vitiosa turbulentaque natura corporis, si puri a contagione eius incorrupti sinceriq; digredientes ad omnia incorrupta sinceraque veniemus.

De quibusdam dictis Platonis. Cap. LXXIX.

DVOS autem mundos esse asseruit Plato, vnum intelligibilem, in quo ipsa veritas habitaret. Istum sensibilem, quem manifestum est, nos visu tactuq; sentire, itaq; illum verum, istum verisimilem ad imaginem illius factum, & ideo de illo in ea quæ se cognosceret anima, voluit expoliri, ac serenari veritatem: de hoc autem in stultorum animis non scientiam, sed opinionem posse generari. Idem dicebat ideas esse in mente diuina, ideã sic diffiniens, idea est eorum quę fiunt exemplar ęternum. In hoc autem errauit, ꝙ ideas aliud esse quam ipsam Dei mentem putauit, multa quoq; legũtur alia egregie dicta a Platone vt est illud, quod ait Boetius, illum dixisse, beatas fore respublicas, si aut eas sapientes regerent, aut earum rectores sapientiæ studerent, & illud quod Tullius eum dixisse asserit, escam malorum esse voluptatem, quia.s. ea capiuntur homines sicut hamo pisces. Platonis quoq; dicta sunt hæc: Si sapientiæ forma oculis videri posset, maxime ad amorem sui omnes excitaret. Non potest comprehendi forma Iustitiæ, nisi prius discutiatur series iniustitiæ. Anima est essentia se mouens Non solum scientia, quæ remota est a iustitia, calliditas potiusquam sapientia appellanda est, verumetiam animus paratus ad periculum, si sua cupiditate non omnium vtilitate impellitur, audaciæ nomen habet, potiusquam fortitudinis, illa est Iustitia verissima, quæ erga inferiores seruatur. Triumphus est innocentię, non peccare vbi licet posse, in quem plus potes peccare desine. Mors philosophantibus appetenda est, ipsaq; philosophia est meditatio moriendi. Totius philosophiæ robur patientia est, Idem vt dicit Hieronymus super Matthęum, duas corporis summitates docuit non esse velandas, nec assuefieri debere mollicie, capitis.s.& pedum cum.n.habuerint firmitatem, cętera robustiora sunt. Hic, vt refert Helinandus, cum vidisset Dionysium Siciliæ tyrannum corporis sui circunseptum custodibus. Quid tantum malum inquit fecisti, vt a tam multis necesse habeas custodiri? Hæc de dictis Platonis ex diuersis locis excerpta collegi, quæ & hic inserere volui.

De Archita Tharentino & dictis eius. Cap. LXXX.

PATET autem his temporibus Architam Tharentinum floruisse, cuius Plato legitur auditor fuisse. Tullius in lib. de senectute. Archita Tharentinus cum eius sermoni Plato Atheniẽsis interesset, nullam capitaliorem pestem quam voluptatem corporis dicebat hominibus a natura datam. Cumq; nil mente prẹstabilius Deus dedisset homini: huic diuino muneri nihil tam inimicum esse, quam voluptatem, quod vt magis intelligi posset fingebat animum tanta incitatum aliqua corporis voluptate, quanta posset percipi maxima, nemini celebat forte dubium, quin tamdiu dum vita gauderet nihil agitare mente, nihil cogitatione, nihil ratione consequi posset. Idem in lib. de amicitia. Natura nihil solitarium amat, vnde verum est, quod ab Archita Tharentino (vt opinor) dici solitum a senibus nostris audiui. Si quis in cœlum ascendisset, naturamq; mundi & pulchritudinem syderum aspexisset, insuauẽ illi siue amico & socio administrationem fore, quæ tamen iucundissima foret, si aliquem, cui intimasset habuisset. Valerius libro 4. Tharentinus Archita villico suo sumpsissem inquit a te suppliciũ, nisi tibi iratus essem: maluit.n.impunitum relinquere, quam propter iram iusto punire grauius. A. Gellius in lib. noctium Atticarũ. Fauorinus philosophus affirmat simulachrum columbæ e ligno ratione quadam & disciplina mechanica, factum ad Architam volasse Actor. Huius sententia de anima hæc est, anima ad exemplum vnius cõposita est, quæ sic illocaliter dominatur in corpore, sicut vnũ in numeris. Idem. Nulla pestis capitalior quam voluptas corporis, cuius auidæ libidines temere, & effrenate ad potiendum incitantur, hinc patriæ proditiones, hinc rerumpubliarum euersione, nullum denique scelus nullum facinus est, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impellat.

De obsidione Romani Capitolij per Gallos. Cap. LXXXI.

EVSEBIVS in chronicis. Anno Artaxerxis decimoseptimo, Senones Galli Romam inuaserunt, excepto Capitolio. Isido. 12. lib. Ethym. Gallorum ascensus in Capitolio Anseris clangore deprehensus est: nullum.n. animal ita odorem hominis sentit vt Anser. Ambr. in Hexameron lib. 5. Merito debes Anseribus Roma ꝙ regnas, Dij tui dormiebant & Anseres vigilabant, illis potius debes sacrificare, quam Ioui. Cędãt enim Dij vestri Anseribus, a quibus se sentiunt esse defensos, ne & ipsi ab hoste caperentur. Orosius lib. 2. Galli Senones Duce Brenno, exercitu copioso robustoq; nimis, dum vrbem Clusim quæ nunc Tuscia dicitur obsiderent, legatos Romanorum qui (nunc componendæ inter eos gratia pacis venerun) in acie aduersum se videre pugnãtes, qua indignatione permoti, Clusis oppidi obsidione dimissa, totis viribus Romam contẽdunt, hos ita irruentes Fabius cum exercitu consul excepit, nec tamen obstitit, immo potius hostilis ille impetus, quasi aridam segetem succidit, strauit & transijt. Testatur hanc Fabij cladem fluuius allia sicut crementa Fabiorum. Non enim facile aliquis similem Romanæ militiæ ruinam recenseret, etiam si Roma in super incẽsa non esset, patentem Galli vrbem penetrauit, trucidant erigentes simulachrorum modo in suis sedibus Senatores, eosque incendio domorum concremantes, lapsu culminum suorum sepeliunt, vniuersam reliquam iuuentutem, quam constabat, vix mille hominũ tunc fuisse, in arce Capitolini montis latitantem obsidione concludunt, ibiq; infælices reliquas fame & peste desperatione fortitudine terũt, subigũt, vẽdũt, nã mille libris auri discessionis preciũ paciscũtur, non quod apud Gallos Roma parui nominis fuerit, sed quo illam sicut iam ante detriuerint, vt amplius tunc valere non possit post illam cladem Romani immutari sedes cogitauerunt, aliud oppidum incolere, & altero nomine censeri. Actor. Hæc Orosius, Valerius autem dicit quod in illa Capitolij obsidione, cum Romani fame artarentur, panes e compluribus locis iacere cęperunt. Quod videntes Galli putantes eos abundare victualibus, obsidionem dimiserunt. Addit et Vegetius in lib. 4. de re militari, quod cum machinarum bellicarum funes putrefacti essent, Matronæ omnes crines suos absciderunt ad machina reparanda & viros liberandos.

De Aristotele & dictis eius. Cap. LXXXII.

EVSEBIVS in chronicis. Anno Artaxerxis tricesimotertio. Aristoteles 18. agens annum Platonis auditor fuit. Aug. de ciuitate Dei lib. 8. Aristoteles discipulus Platonis vir excellentis ingenij & eloquio quidem Platoni non impar, sed multos facile superans, sectam peripateticam condidit, quod deambulando disputare cõsueuerat, plurimosq; discipulos præclara fama excellens, viuo adhuc præceptore in suam hæresim congregauit. Seneca in epistola 65. Aristoteles putat causam tribus modis dici, materiam, opificẽ, formam, quæ vnicuiq; operi apponitur.i.idos, quartam quoq; adicit propositum artificis.i. illud quod inuitauit Artificem ad hoc faciendum sicut pecunia, vel gloria vel religio, quintam addit Plato exemplar.s. quod ipse ideam vocat. Sex ergo causas dicit esse, id ex quo.i.materiam sicut es, id in quo.i.formam quæ.s.aptatur eri, id ad quod.s.exemplar, id propter quod.i.facientis propositum, id qđ ex his est.i.ipsum opus, id a quo ipse operis est.i.ipse artifex. Valerius libro 7. Aristoteles in neutram partẽ de semetipso loqui debere predicabat, quoniã laudare se vani, vituperare se stulti esset. Actor. Dicebat etiam Aristoteles, vt legitur, solum se incommodum paupertatis pati quod non posset egentibus subuenire, sciscitante autem Alexandro, quo docente profiteretur se scientem, rebus inquit ipsis, quæ non nouerunt mentiri, huius quoq; sententiæ istæ sunt, Nunquam verecundiores esse videmur, quam cũ de Dijs agitur, viri boni est, ne scire vel pati, vel iniuriam facere. Iniuria iniuste irrogatæ, eius est infamia qui facit, si linceis oculis homines vterentur vt eorum visus obstantia penetraret nonne interspectis visceribus etiam pulcherrimum corpus turpissimum videretur, hoc verbum Boetius in 3. lib. de consolatione recitans addidit, te igitur pulchrum videri non tua natura, sed spectantium oculorũ

facit

facit infirmitas. Idem Aristoteles aduersum inimicos inquit, intra parietes nostros victoria querenda est: dicebat autem animam esse endelechiam.i.figuram corporis. Idem, vt ait Tullius, rhetoricam artem ampliauit. Valerius in lib.7. Aristoteles ait, vtilissimum præceptum est, vt voluptates abeuntes consideremus, quas quidem sic ostendendo minuit, fessas.n.pœnitentiæque plenas animis nostris subijcit, quo minus cupidè repetantur. Idem libro 5. Aristoteles supremæ vitæ reliquias senilibus, ac rugosis membris, in summo literarum ocio, vix custodiens, adeo valenter pro salute patriæ incubuit, vt eam ab hostibus armis solo æquatam in lectulo Atheniensium iacés, Macedonum manibus, quibus abiecta erat eriperet: ita que vrbs strata atque euerta Alexandri quam restituta Aristotelis notum est opus.

De secta Peripateticorum, cuius autor ipse fuit. Cap LXXXIII.

AVGVSTINVS lib.9. de ciuit. Dei. Deturbationes animi qui dam dicunt cadere in sapientem. Sed eas moderatas rationique subiectas, vt eis leges quodammodo, quibus ad necessarium redigantur, modum dominatio mentis imponat. Hec sentiunt Platonici siue Aristotelici & Peripatetici. Stoici vero nullas omnino in sapientem cadere putant. Cicero autem dicit Stoicos in hoc loco aduersus Peripateticos verbis magis quam rebus contendere: quod ex verbis A. Gellij probatur, qui sic se scribit nauigasse aliquando cum quodam philosopho nobili Stoico, qui cum illud nauigium horribili tempestate cœli, & mari periculosissime iactaretur, vi timoris expalluit. Id animaduersum est ab eis, qui aderant, quamuis in mortis vicinia curiosissime attentis, vtrum ne Philosophus animo turbaretur. Deinde, tempestate transacta, mox vt securitas præbuit colloquendi vel etiam garriendi locum, quidam ex his, quos nauis illa portabat, diues luxuriosus Asiaticus philosophum compellebat illudens, quod extimuisset atq; palluisset, cum ipse mansisset intrepidus, in eo qui impendebat exitio: at ille Aristippi Socratici responsum retulit. Qui cum in re simili eadem verba audisset, respondit, illum pro anima nequissimi nebulonis merito non fuisse solicitum, se autem pro Aristippi anima timere debuisse, ac illo diuite responsione depulso, postea quæsiuit A. Gellius a philosopho, non exagitandi animo, sed discendi, quænam illa ratio esset pauoris sui, qui statim protulit de sarcinula sua Stoici epitetici librum, in quo scripta erant, quæ congruebant decretis Zenonis & Crispi, qui fuerunt principes Stoicorum, in eo lib. se legisse dicit A. Gellius, hæc Stoicis placuisse, quod cum.n. animi visa quæ appellant phantasias, nec in potestate est, vtrum & quando incidant animo, cum veniant ex terribilibus & formidabilibus reb. necesse est etiam vt Sapientis animũ moueant: ita vt paulisper vel pauescat metu vel tristitia trahatur tanquam his passionibus præuenientibus mentis & rationis officium: nec ideo tamen in mente opinionem fieri mali, nec approbari ista eisque consentiri. Hoc.n. esse volunt in potestate, idq; interesse volunt inter animum sapientis & stulti, quod stulti animus eisdem passionibus cedit, atq; accommodat mentis assensum. Sapientis autem quamuis eas necessitate patiatur, retinet tamen de his, quæ appetere vel fugere rationabiliter debet, veram & stabilem inconcussa mente sententiam.

De libris Aristotelis. Cap LXXXIIII.

HIERONIMVS contra Ioui. Scripserunt Aristoteles, & Seneca (nisi fallor) de matrimonio libros, amboq; in amorem formæ inuehuntur in hunc modum, amor forme rationis obliuio est, & insaniæ proximus, fędus minimeq; conueniens animo sapientũ, turbat consilia, altos & generosos spiritus frangit, a magnis cogitationibus ad humillimas detrahit, quærulosos, iracũdos, temerarios dure imperiososq; seruiliter blandos facit, & cum fruendi cupiditate insatiabiliter flagrat, plura tempora suspicionibus lachrymis quæstionibus perdit, odium facit sui, & ipsa nouissime odium est. Actor. Scripsit.n. Arist. de arte logica librum chategoriarum.i prædicamentorum, & secundum quosdam librum sex principiorum. Libros quoq; Perihermenias, & libros Analeticorum & Posteriorum, Topicorum & Elencorum. Porrò de Phisica.i. naturali scientia, libros edidit de phisico auditu, & generatione & corruptione, de anima, de sensu & sensato, de memoria, de reminiscentia, de somno & vigilia, de morte & vita, de vegetabilibus, & etiam de animalibus ſm quosdam, de quatuor elementis. Libros quoque Metheororum & Methaphisicorum: extat etiam liber, qui dicitur perspectiua Aristotelis, & alius, vt fertur, qui dicitur rethorica eiusdem, & est ipsius epistola ad Alexandrum de dieta seruanda. De his autem ipsius libris excerpsi plurima in prima & secunda parte istius operis: præter hoc etiam scripsit libros Ethicorum quatuor, quorum flores morales in hoc loco inserere volui in hunc modum.

Flores eiusdem morales ex Ethicis. Cap. LXXXV.

ARisto. in lib. Ethicorum 1. Omnis ars & omnis doctrina, similiter auté & operatio, & propensis boni alicuius operatrix esse videtur. Ideoq; optime enunciant, bonum quod omnia appetunt, omnis cognitio & propensis bonum aliquod exoptat. Optimus est, qui a seipso omnia intelligit: bonus autem & rursus ille qui benedicenti hæc audit, quę aut neq; ipse intelligit, neq; alium audiés in mente iacit, hic inutilis videtur, quidam vitam pecudum eligentes, adipiscuntur tamen gloriam, quia quidam magistrantium similia patiuntur, vt Sardanapalus, perfectius dicimus quod per se est persequibile quàm quod propter aliud est eligibile, tale autem felicitas maxime esse videtur: hanc.n. semper eligimus propter se & nunquam propter aliud. Pluribus quidem delectabilia aduersantur, quia non natura hæc sunt, diligentibus autem bonum delectabilia sunt: tales autem sunt quæ secundum virtutes sunt operationes, quare & delectabiles secundum se non quasi adiuncto aliquo, habent.n. delectationem quandam in seipsis. Quis prohibet felicé dicere eum, qui secundum virtutem operatur perfectam, & exterioribus abundat sufficienter, pronepotum fortunas, & amicorum omnium conferre in nihilum valde inimicabile videtur: felicitas est actus animæ secundum virtutem perfectam, omnia honesta concordant rationi.

De eodem. Cap. LXXXVI.

IDEM in secundo. Denique neq; natura neq; præter naturam fiunt virtutes, sed innatum est nobis quidem suscipere eas, per assuetudinem perfectis. Ex similibus actibus fiũt similes habitus, & secundum actuum differentias sequuntur habitus. Non parum igitur differt sic vel sic assuesci a iuuentute, magis autem omnes, non vt sciamus, quid est virtus scrutamur, sed vt boni fiamus. Quæcũq; natura nobis adueniunt virtutes eorum primitus ferimus, postea autem operationem & actum tradimus. Qui de singularibus sermo est, non habet certitudinem, neq; enim sub arte, neq; sub ratione incidunt, & circa quæ est virtus, nata sunt a superfluitate & indigentia corrumpi. Qui enim omnia fugit & timet, timidus: qui aũt nihil omnino timet, audax est. Similiter autem qui omnem voluptatem habet & a nulla semotus est, incontineos: qui autem omnes fugit, est insensibilis. Corrumpitur enim castitas & fortitudo, a superfluitate, indigentia a medietate autem saluatur. Signum auté oportet facere habituum, voluptatem vel tristitiam in operibus. Quicũq; remouetur a corporalibus, & hoc ipso gaudet, castus: qui autem tristatur, incontinens, & quisq; suffert pericula & gaudet & non tristatur, fortis: qui autem tristatur, timidus. Circa enim voluptates & tristitias est consuetudinalis virtus, nam medicinę quedá sunt virtutes: medicinę autem per contraria natę sunt fieri, tribus existentibus, quæ in voluptatibus, & tribus, quæ in fugis, bono conferente delectabili, & tribus contrarijs malo in conferente tristi. circa hęc quidem omnia bonus directus est, malus autem peccans. magis autem circa delectationem, quia ex pueritia nobis cõmittitur, ideo difficillimum est hanc passionem repellere, contemperaneam vitę, quemadmodum dicit Heraclitus, circa difficillimum aũt semper & ars fit & virtus. In his quę secundum virtutes fiunt, requiritur qualiter habens operatur, primum quidem si sciens, deinde si volens, præter hoc autem tertium, si firme & immutabiliter operatur: hæc autem ad habendum alias artes non connumerantur pręter scire. Ad habendum igitur virtutes, scire quidem parum aut nihil prodest, ad alia non parum, sed omne: sed multi hæc quidé quę secundum virtutes sunt non faciunt, ad rationem autem confugiétes existimant philosophari & esse boni, simile aliquid facientes ęgrotantibus: qui medicos audiunt quidem studiose, & ipsi nihil faciunt operandorum: igitur nec illi bene habebunt corpus, nec isti animam sic philosophantes. Quoniam autem ea, quæ sunt in anima, tria sunt, passiones, potentiæ, habitus: horum aliquid erit virtus, passiones quidem non sunt neq; virtutes neq; malitiæ, quia secundum passiones non dicimur boni vel mali, neque laudamur vel vituperamur, secundum virtutes autem & malitias boni vel mali dicimur, & secundum eas laudamur vel vituperamur, & passiones quidem vt ira & timor inuoluntarie, virtutes autem & voluntates vel non sine voluntate. Propter hæc autem eadem, neque potentiæ sunt neque.n. boni vel mali dicimur: quia possumus pati simpliciter, neq; laudamur neq; vituperamur, & adhuc potentes quidem sumus natura, boni autem non sumus natura: relinquitur ergo habitus esse omnis virtus cuiusq; fuerit, & id bene habens perficit, & opus eius bonum reddit.

Adhuc de eodem. Cap. LXXXVII.

IN omni continuo & discreto est accipere, hoc quidem plus, hoc vero minus, hoc vero ęquale, & hoc autem, aut secundum rem, aut secundum nos: dico aut rei medium, quod ęqualiter remouetur ab vtraque extremitatum, quod est vnum & idem omnibus. Ad nos autem quod superabundat, neque deficit, sed non est idem omnibus:

omnibus: nam Miloni quidem comedere sex minas parum est, dominatori autem quidem gimnasiorum multum. Sic vtique omnis sciēs superfluitatem & deficientiam fugit, medium autem quærit, & hoc vult medium non autem quod rei, sed quod ad nos. Sic ergo boni Artifices ad medium respicientes operantur. Virtus autem omni arte certior est, & melior, quemadmodum & natura, medij vtiq; erit coniecturatrix. Adhuc peccare quidem est multis modis: dirigere aūt vno modo, ideo & hoc quidā facile: hoc vero difficile: facile quidē diuerti a signo, difficile aūt inuenire, & pp hoc malitiæ quidē superfluitas & indigētia: virtutis aūt medietas, boni quidē simplr, mali aūt omnifariā. Est igitur virtus habitus voluntarius in medietate existēs, quo ad nos determinata ratione, vt sapiēs determinabit. Medietas autem duarum malitiarum, huius quidem secundum superfluitatem: huius vero secundum indigentiam, est.n. virtus circa passiones & operationes, in quibus superfluitas vitiatur, & defectus vituperatur, medium autem laudatur & diligitur. Nam neque omnis operatio, neque omnis passio suscipit medietatem: quidam n. mox nominata coniuncta sunt cum malo, vt inuidia, adulterium, furtum, & similia, quæ dicuntur esse ipsa mala, non eorum superfluitates & deficientie. Non est igitur vnquam circa hoc dirigere, sed semper peccare. Fortitudo est medietas circa timores & audacias. Liberalitas est medietas circa dationem pecuniarum, & acceptionem. Magnanimitas est medietas circa honorē & inhonorem, ad quæ ipsi magis innati sumus. Hæc magis contraria medio videntur, verbi gratia, magis innati sumus ad delectationem, ideo habiliores facti sumus ad incontinentiam, quam ad decorem, ideo difficile est bonum esse. In vnoquoque enim medium accipere difficile est, verbi gratia, circuli accipere medium nō omnis, sed scientis est. Sic vtique & irasci facile & dare pecuniam, sed cui, quantum, & quando, & cuius gratia, & qualiter non omnis, neque facile est, quod est bonum & rarum & laudabile: & ideo oportet eum, qui intendit, ad medium prius segregari a magis contrario, & in contrarium trahi oportet: multum enim seiungentes nos a peccato, in medium venimus, quod qui tortuosa lignorum dirigunt faciunt. In omni autem magis cauendum, & delectabile & delectatio: non.n. iudicamus eam indecepti. Quod igitur plebis senes passi sunt ad Helenam: hic oportet nos pati delectationem. Sic enim eam proijcientes minus peccamus.

Idem de eodem. Cap. LXXXVIII.

IDEM in tertio. In voluntarijs laus & vituperatio fit. Turpissima sufferre, pro nullo bono vel modico mali est. Videtur violentum esse, cuius principium exterius est, nihil conferente vim passo. Voluntas finis est: electio autem eorum quæ ad finem. Simpliciter quidem & secundum veritatem, volutabile est per se bonum, vnicuiq; autem quod videtur studioso.i. bono quidem secundum veritatem est, malo autem quodcunque sicut in corporibus eis, quę bene disposita sunt, sana sunt, quę secundum veritatem talia sunt, infirmis autem altera. Bonus enim singula recte iudicat, & in singulis verum ei appareret, regula & eorum mensura existens. Multis autem deceptio propter delectationem fit: non enim existens bonū eis videtur, sed volunt delectabile vt bonum: tristitiam autem vt malum fugiunt. Idem in 4. Mollicies est fugere laboriosa: furorem autem super fortitudinem inferūt: fortes enim esse videntur, & qui propter furorem: impetuosissimus enim furor ad pericula sustinenda: vnde Homerus virtutem immitte furori, & furorem virtute erige. Difficilius est tristia sufferre, quàm a delectationibus abstinere.

Gustus est iudicium sapori. Cap. LXXXIX.

QVOD diuturnius vel certius est, magis est eligendum, eo ꝙ minus est huiusmodi: & quod magis eligit prudens vel bonus vir, vel lex recta, vel studiosi circa singula dicta in eo ꝙ tales sunt. Omnia bonum appetunt. Quod propter se eligendum, eo ꝙ propter aliud magis est eligendum. Et quod per se, eo quod per accidens, & quod causa boni per se, eo quod per accidens. Et quod simpliciter bonum, eo quod alicui magis eligendum. Et quod natura, eo quod non natura. Et quod meliori & honorabiliori inest magis eligendum. Et quod melioris proprium melius quàm quod peioris. Et quod propinquius est fini, & omnino quod ad finem vitæ appetibilius. Et possibile impossibili. Et cui consequens est maius bonum vel minus malum amplius, plura bona paucioribus, vbi alterum propter alterum, ibi nihil magis eligendum, vtraque quàm vnum. Vnumquodque in quo tempore magis valet, in hoc etiam magis eligendum, vt prudentia in senectute: nemo enim iuuenes eligit duces, eo ꝙ non constet prudentes esse. Temperantia autem in iuuentute: magis enim iuuenes quàm senes concupiscientijs molestantur. Quod proximum est bono, melius est, & magis eligendum. Et quod similius est bono & quod meliori est similius: si tamen illi simile sit in eo ꝙ melius. Considerandum est enim, & si in ridiculosioribus sit simile, vt Simia homini quàm Equus: non enim melior Simia quàm Equus licet similior homini. Item quod difficilius, magis.n. amamus, cum habemus quod non facile est sumere: aliquando autem meliora non etiam magis eligenda: non.n. si meliora, necessario & magis eligenda: nam philosophari melius quàm ditari est, sed non magis eligendum indigenti necessarijs. Quod ad omnia vel plura vtile est, magis eligendum erit, quàm quod non sic. Et quod propter melius est, vt ꝙ propter virtutem, quàm propter delectationem. Similiter autem & in fugiendis: nam magis fugiendum est, quod magis impedit virtutem. Idem in li. 8. Prauus est socius, qui impedit commune opus. Qui litigatorie interrogat, praue disputat, & qui in respondendo nō concedit quod videtur. Actor. Hæc de Aristotele & Peripateticis, quorum actor fuit, & de libris eiusdem ad præsens dicta sufficiat.

De pestilentia Romana, & de morte Artaxersis. Cap. XC.

EO tempore vt testatur Orosius, ingens vniuersam Romam pestilentia corrupit, non vt insperata de calibrijs saltibus aura corrumpens, repentinos acutarum infirmitatum afferret transcursus, sed grauis & diuturna, in nulloq; dispar sexu, in nulla ętate dissimilis, generaliter cunctos per biennium iugiter tabe confecit, vt etiam quos non egit in mortem, turpi macie exinanitos afflictosq; dimiserit: anno proximo terra medio vrbis loco dissilijt, in quod abruptum Marcus Curtius vir eques armatus sponte prosiliuit. Iustinus lib. 10. Artaxersi autem Persarum Regi ex pellicibus 115. filij fuere, sed tres tantum iusto matrimonio suscepti, Darius, Arsames, & Ochus, ex his Darium contra morem Persarum, apud quos Rex non nisi morte mutatur, per indulgentiam pater viuus fecerat Regem, sed Darius pro tanti remuneratione beneficij, scelus parricidij in patrem cogitauit, & ad societatem facinoris quinquaginta fratres assumpsit. Causa vero parricidij sceleratorū ipso parricidio fuit. Nā Rex Artaxersis Aspasiā Syri fratris sui pellicē in matrimoniū receperat, hāc patrē cedere sibi sicuti regno Darius postulauerat, qđ quidem Artaxerses primum promisit, deinde pœnitentia ductus, vt honeste negaret, quod temere promiserat: Solis eā sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur, huic exacerbatus iuuenis coniurat contra patrem, sed deprehensus cum socijs deletus est, coniuges quoque omnium cum liberis interfectæ. Post hoc Artaxerses morbo ex dolore contracto decedit Rex quàm pater facilior, hæreditas regni Ocho traditur, qui timens parem coniurationem, regiam cognatorū cæde & strage principum replet, nulla non sanguinis, non sexus, non ætatis misericordia permotus, atque ita veluti pacificato regno bellum Susis infert, in quo bello aduersus procuratorem hostium Codomanus quidam, cum omnium fauore processit, & hoste cæso victoriā suis obtinuit, ob quod Armenijs prefectus est, deinde post mortem Ochi ad memoriam pristinæ virtutis Rex à populo cōstitutus est, & Darius cognominatus est: hic est Darius, quē vicerat Alexāder.

De Regno Ochi & oratore Demosthene. Cap. XCI.

EX cron. Igitur Persarum 12. Artaxerses, qui & Ochus cæpit anno quintæ ętatis 221. Mundi vero 300. millesimo quingentesimo 28. & regnauit annis 26. Huius temporibus Demosthenes orator agnoscitur. Valerius 8. lib. Demosthenes cum primam literam artis rhetoricæ proferre non posset propter vocis exilitatem, oris sui vitium tanto studio expugnauit, vt nullus expressius quod volebat proferret. Idem gracilem nimis vocem continua exercitatione ad gratum auribus sonum perduxit. Idem ob lateris infirmitatem discutiendam, multos versus vno impetu complebat, eosque ad diuersa loca celeri gradu scandens pronunciabat, ac vadosis littoribus insistens, declamationes fluctuum fragoribus obsistētibus sedabat, ore quoque calculis insertis, multum ac diu loqui erat solitus, quo vacuum prōptius esset & solutius. Hic est Demosthenes, qui stomachum Laydis nobilissimæ Meretricis iocado suppalpās & queritans, hoc quantum, cum illa diceret mille denarijs, respondit, ego pœnitere tanti non emo. Duo hospites cuidam ancillæ pecuniam deposuerunt, ea conditione, vt eam simul vtrisque redderet. Intericcto tempore alter squalore obsitus tanquam mortuo socio, omnes nūmos decepte abstulit: superuenit deinde alter, & depositum petere cępit, quę cum angeretur. Demosthenem patronū petijt, qui ait: hæc parata est depositum reddere, sed nisi socium reduxeris, hæc facere non potest. Isid in lib. 1. ethymo. Demosthenes orator fabula vsus est aduersus Philippum. Qui cum ab Atheniensibus postularet, vt sibi decem oratores darentur, & discederet: finxit ille hanc fabulam, qua dissuaderet, dicens: Lupos aliquando pastoribus, quorum diligentiam decipere voluissent, suasisset, vt in amicitiam conuenirent: ea tamen conditione, vt sibi canes, in quibus erat causa iurgiorum, ob vitæ securitatem traderentur, annuerunt

runt pastores: & in spe securitatis dedere canes, quos ouium suarũ vigilantes custodes habebant, tunc lupi adempta omni formidine: omnem gregem, non pro satietate tantum, verumetiam pro libidine lacerauerunt. Sic Philippus sublatis oratoribus in populo facturus erat. Helinãdus li. 11. Demosthenes cum Aristodernũ auctorem fabularum interrogasset, quamtum mercedis, vt ageret, accepisset, & respondisset talentum, vt ego ait Demostenes, populus accepi vt taceam, ita Causidicorum lingua damnificata est, nisi eã (vt dici solet) funibus argenteis vincias. Apud Aduocatos igitur & ipsum silentium venale est. Item Demosthenes cum a senatu Atheniensium in patrocinium peteretur: cum Philippum Regem Macedonum: simulata infirmitate vt aiunt lecto decubuit, & respondit his, qui ad se conuenerant, se pati morbum sinantem: cui quodam ex nuncijs mordacissime responsum est: certe non sinantem pateris immo arginantem. Tullius in Tusculanario li. 5. Lentulus sane noster Demosthenes, qui illo susurio delectari se dicebat: con fitetis mulierculæ vt mos est in Græcia. Hic est ille Demosthenes. quod homo leuius: scilicet orator ille tantus, apud alios videlicet loqui didicerat: non multum ipse secum. Actor. Huius Demosthenis legitur esse illa sententia, liberi seruiq; personam veritas separat: serui liberiq: mendacium miscet.

De Eschine oratore. *Cap. XCII.*

HVIC autem constat, Eschinem discipulum socratis contéperaneum fuisse: qui legitur cum eo in perorando certamen habuisse. Plinius de historia naturali li. 7. Eschines Atheniensis summus orator, cum accusationem quam fuerat vsus Rhodi legisset: legit & defensionem Demosthenis, quã in illud depulsus fuerat exilium, mirantibusq; eum, magis fuisse miraturos dixit: si ipsum orantem audiuissetis. Valerius li. 8. Eloquentiæ ornamenta in pronunciatione apta & in conueniente corporis motu consistunt. Quibus cum ipse se instruxerit, tribus modis homines aggreditur, scilicet aures eorum penetrando, oculos demulcendo: animos inuadendo: recte itaq; Eschines cum propter iudicialem ignominiã Rhodum petiisset, & ibi rogatu ciuitatis, suam prius in Thesifontem: deinde Demosthenis pro eodem orationem clarissimam recitasset: mirantibus cunctis eloquentiam vtriusq; scilicet aliquanto magis Demosthenis. Quid si inquit ipsum audissetis, tãtus orator sic inimici vim ardoremq; dicendi suspexit: vt se scriptorum eius parum idoneum lectorem esse prædicaret expertus acerrimum vigorem oculorum terribile multis pondus, accomodatum singulis verbis sonum, vocis efficacissimos corporis motus: & si igitur illius operi nihil adijci põt, tamẽ in Demosthene pars magna Demosthenis abest. cum legitur potiusquam auditur. Seneca de beneficijs lib. 1. Socrati cum cæteri discipuli plura offerrent. Eschines pauper se solum obtulit dicens: quicquid melius habebat. se illi obtulisse. cæteros autem cum pauca ei dederint. plura sibi & meliora retinuisse. vnde ait, te obsecro, vt hoc munusculum paupertatis meæ excolas, & tua diligentia & sedulitate melius & ornatius reddas. Cui respondit Socrates. se ab illo munus maximum suscepisse. nisi seipsum paruo æstimaret, & libenter daturum operam vt eum faceret meliorem. Tullius in lib. de republica. Eschines cum adolescens tragediam intrasset. rempublicam capessiuit & Athenas sub arbitrio versauit, & egit. adeo potens erat in eloquentia.

De Annone Chartaginensi, *Cap. XCIII.*

OROSIVS in libro. 4. His temporibus apud Chartaginem anno quodam vir priuatis opibus vires Reipublicæ superans, animo inuadendæ donationis auxit cupiditatem. Cui rei cõsilium vtile ratus esse: vt simulatis vnicæ filiæ nuptijs. omnes senatores (quorum dignitatem obstaturam inceptis suis arbitrabatur) inter pocula veneno necaret. quæ res per ministros prodita, sine vltione vitata est. ne in viro potenti plus negocij faceret res cognita, quàm cogitata hoc consilio elusus anno: alio machinamento facinus aggredi parat. seruicia concitat, quibus repente tantam vrbem opprimeret: sed cum ante constitutam diem proditum se & præuentum sentiret, castellum quoddam cum. 20. millibus seruorum armatis occupauit. Ibi dum Afros Regemq; Maurorum concitat. captus est, ac primo virgis cæsus est. Deinde effossis oculis & manibus cruribusq; fractis, velut a singulis membris exigeretur pęna, in cõspectu populi necatus est, corpus eius verberibus laceratũ cruci est affixum. filij cognatiq; omnes supplicio traditi. ne quis eum eiusdem familiæ vnquam aut imitari aut vlcisci meditaretur. Idem lib. 3. Eo quoq; tempore legati a Chartagine Romam missi sunt: & fędus cum Romanis pepigerũt. quẽ ingressum Chartaginensium in Italiam. malorum grandinem consecuturam. continuarumq; miseriarum tenebras iugis historiarum fides. locorũq; infamia, quibus ea gesta sunt protestantur. Tunc nox vsq; ad plurimam diei partem tendi visa est. & saxea grando de nubibus descendens, veris terram lapidibus verberauit 25. diebus. quibus diebus etiam Alexander magnus, ille gurges miseriarum, atq; attrocissimus turbo totius orientis est natus.

LIBER IIII.

De Fuga Alessandri magni, & fuga Nectanabi in Macedoniam. *Cap. I.*

ACTOR. Anno igitur Ochi Persarũ Regis. 10. Philippi Regis Macedonũ. 6. Nectanabi regis Aegypti. 11. q fuit ætatis quintæ. 235. Mundi vero tertij millesimo quingentesimo. 38. secundum Eusebium Alexander Philippi & Olimpiadis filius nascitur, quod tamen illi vulgatæ Alexandri historiæ non videtur omnino congruere, quæ eum narrat a Nectanabo iam extra regnum facto generatum fuisse. Anno quippe regni Ochi. 14. Philippi. 10. Nectanabi. 15. sicut Eusebius scribit. Idem Ochus Aegyptũ tenuit. Nectanabo in Aethiopiã pulso. in quo regnum Aegypti destructum est. Nunc igitur de exilio Nectanabi & ortu Alexandri historiam prosequamur. Ex historia Alexandri. Inter Aegypti sapientes Nectanabus excelluisse memoratur. hic si metus bellicus ei imminebat. non exercitum vel machinamenta Marti mouebat, sed ingressus aulæ penetralia. regieq; secreta, inuecta secum pelui. solitarium ibi se abdens, implebat peluim fonte limpidissimo, & ex cera componebat nauigii similitudinem. effigiesq; hominum ibi collocabat, quæ omnia moueri ac viuere visebantur, adhibebat & virgulam ex ligno hebeni aliàs palmæ & incantationes loquebatur, quibus vocaret Deos superos, inferosq;, sicq; laborabat pelui nauiculam submergi, ex quo fiebat vt simul cum submersione illius cerę & cereorum incensorum. etiam omnes hostes, qui adesse prænuncibantur pelago mergerentur. Quodam autem tempore nunciatum est ei, multas aduersus eum gentes vna conspiratione atq; eadem voluntate consurrexisse, scilicet Indos. Arabes, Phenices, Parthos, & quæcunq; orientis sunt Barbaræ gentes. quibus ille auditis. plausum dans manibus, magno risu dissolutus est, confugiensq; ad consuetæ artis peritiam, intellexit se ab hostibus esse vincendum, & capiendũ. nisi fugę consuleret, mox quoq; raso capite, & barba. collectis omnibus, quæ sibi præciosa erant, appulit Macedonię.

De Colloquio ipsius Nectanabi cum Olimpiade. *Cap. II.*

ILLIC ergo amictus veste linea: Astrologum se pfessus, vim peritiæ suæ cum magna admiratione commendabat, adeoq; celebris factus est, vt eius fama, nec Olimpiadé Reginam lateret: enimuero Philippus tunc bello forte aberat. Regina autem cępit eius peritiam consulere, ille autem pulchritudinem fęminæ admiratus, amore eius captus est. Cumq; acrius vultum Reginæ intueretur, ait illa: cur ita in me tuẽdo defigeris: cui ille, recordor oraculi illi9, quod apud Aegyptũ a Dijs acceperã, q oportet me Reginę vera prædicere. Consule ergo super his quæ cupis: & statim promit tabulas suas, quas huius peritiæ docti pinacen nominant auro & ebore vanatas, & horoscopum 7. stellas cum suis speciebus continentem: vbi visebatur Iuppiter in aereo lapide, hoc est in hiacincto: Sol in cristallo, Luna in adamante, Mars in ematite: Mercurius in smaragdo: Venus in saphiro, Saturnus in ophite, horoscopus autem ligdineus erat. Tunc admirans Olimpias stellarum varietatem & propius se sistens. O inquit, intuere quæso meam & Philippi congruentiam, nam multa fama est, q si ex hoste rediẽs affuerit, velit in alteram transmigrari, qui explorata constellatione, & eis, quæ Regina petierat ait: vera fama est ista. Sed opitulabor, ne quid diuortio formidaueris: nam fatale est tibi secundum quod psospexi misceri te Deo, geniturамq; filium vltorem omnium, si qua Philippus in te audebit: tunc illa, cui inquit Deo ad thorum debeor, respondit Hammoni Deo Libiæ, ergo para te ad huius nuptias, vt Reginam decet: videbis autem & somnium & in somnio nuptias tibi cum Deo futuras.

De Conceptione Alexandri magni. *Cap. III.*

IGITVR Nectanabus quærit herbas ad immittendum somnum necessarias, quibus in succum pressis, effigiat ex cera corpusculum feminæ, cui nomen Reginę ascribit. lectulumq; ei fabricat, cum illa effigies supponitur, & lucernis iuxta accensis, succũ herbarum potentium superfudit, carmenq; indicit efficax & secretum, quo effectum est, vt quicquid simulacro cereo loquebatur, id etiam fieri sibi Regina nunciaret. Fecit ergo eam somniare, quòd Hammoni miscebatur, & de eo grauida fiebat. Quod cum illa retulisset Nectanabo, ille respondit huius somni effectus cito subsequetur: quapropter secus cubiculum tuum secreto mihi lectũ parari iubeto, vt si forte aliquis repẽtinus ingruerit metus

us possim tibi esse spes subsidij, quod ita factum est. Tunc Magus ad Reginam, præcursor tibi adueniet Deus, draco.s.reptabundus. Quo viso, tu egredi iube omnes, & cum te lecto collocaueris, explora vultum illius quem in somno vidisti. Tunc Magus prouidit ex arte vellus Arietis molummum: simul cum cornibus decerptũ & amictum candidum: fecit ex sciẽtia reliquum corpus veluti draconem, vespera aduentantem ad fœminam. Quo illa viso, cunctos egredi iussit, deditq; se mox lectulo, & operato capite solo, oculos ad superuentum opinati Dei curiose intendit. At ille, sceptro deposito, ascẽsoq; lectulo, nuptias egit, post accepit accipitrem sacratum, & monet eum ire ad Philippum, cui per noctem in somnio persistens, iussis mãdatis instruxit. excitatus autem Philippus veluti aurum pulsu, aduocans somniorum interpretes ait, vidi per quietem Deum quendam formosum, & canicie capitis cesariatũ, arietisq; cornibus insignitũ superuenisse Olimpiadi coniugi meę, seq; illi miscuisse, quibus peractis, hæc verba addiderat, excepisti o mulier ex me filium vindicem. ad hæc interpres ꝙ signari virgina li feminæ vidisti, scito ꝙ illa conceperit, nemo enim vas vacuum consignat, quoniam Deum capite arietino testaris eundemq; canum, Deus est, Libię: Hammõ nomine, hanc interpretationem nõ æquo animo Philippus accepit Redijt ergo festinata re bellica Macedoniam. Cui cum Regina diffidentius occurfaret astu, dissimulans indignationem ait, me quidem clam res gesta non est, scio tamen me nũquam alicuius popularis amori seruisse, enimuero Dei deorum pulcherrimi: atq; his dictis animum mulieris instaurauit.

De Fallacia Nectanabi erga Philippum regem. Cap. IIII.

DEINDE iam Philippo efferuescente, & coniugem acrius increpante, ꝙ conceptus ille non ex Deo foret, hec Nectanabus audiuit. Cum ergo conuiuium celebre regium pararetur, ob reuersionem Philippi, nec ille frontem in lætitiam explicaret, statim Nectanabus se reformat in illum draconis seductiorem tractum, tricliniumq; penetrat reptabundus specie spectabilis, tum maiestate totius corporis, tum etiam sibillorum acumine adeo terribili, vt parietes etiam ac fundamenta domus quati viderentur. Cæteris ergo terrore concussis, & Olimpias quo fidem faceret diuino numini, manum protendit ad bestiam, & draco caput in sinũ mulieris extendit, & omne agmen in spheram mansuetius collegit, & promptum osculum mulieri porrexit. Sicq; dehinc vertit se in Aquilam, & volatu discessit, tunc ex admiratione exhilaratus Philippus ait, patuit, o coniunx, argumentum diuini circa te cultus, sed cuius Dei nescio, vel Iouis ex Aquila. vel Hammonis ex dracone. Ad hæc mulier se Hammonẽ esse professus, est cum primum mecum cõuenire dignatus est Cum igitur Philippus in quadam regione sederet, vbi aues plurimæ circumerrabant. intẽtusq; agendis rebus animum occupasset. repente gallina in sinum eius supersiliens, confidensq; enixa est ouum, sed ouum illud eius sinu euolutum humi concrepuit, cuius testula dissultante, visus est de ea dracumculus exire. qui circumcursans & ambiens, oui testulam dum rursus eo vnde exierat intrare vellet. morte preuẽtus est. Rex Antifontem coniectorem egregium super hac re sciscitatur. qui respondit, filium ei nasciturum, qui omnem mundum ambiret. omnemq; sui ditioni subiugaret, & antequàm in patriam suam rediret, occasu celeri periturum. nam draco regale est animal. ouum forma mundialis.

De Natiuitate Alexandri. Cap. V.

DEINDE parturiente Olimpiade, assistebat Nectanabus. centes cursus & astrorum motus inspectans: tandem mulier vehementius ingemiscens exegit puerum, qui vbi ad humum lapsus est, motus protinus insequitur terræ, & tonitruum crepor. ventorumq; conflictus, & fulgurum coruscatio. Iustinus libr. 12. & Quintus curcius. Ea die qua natus est. duæ aquilæ tota die perpete supra culmen domus patris eius secerunt omen duplicis imperij Europæ & Asiæ præferentes. natum appellauit Philippus Alexandrum in memoriam filij sui, qui ex prioribus nuptijs occubuerat. Actor. Erat autem puer vultu & forma pulcherrimus. subcrispa paululum & flauescente cęsarie. comæleoninæ. oculis egregij decoris. altero ad modum nigro. lęuo vero glauco atq; dissimili. nutrix alacrimis vel vt alibi legitur alacronis, pedagogus Leonides litteraturæ Polinicus magister. Musicæ Alcippus. Geometricæ Menedes. oratoriæ Anaximenes, Philosofiæ Aristoteles, vel Milesius vt in historia eius legitur. Refert tamen Hiero. ꝙ Aristoteles libra riorum vtilitate monstrauerit Alexandro initia litterarum. Hier. in epistola ad Alctam. Græca narrat historia. Alexandrum potentissimum regem & moribus & incessu Leonidis pedagogi sui non potuisse carere vitijs, quibus adhuc paruulus fuerat infectus. Actor hunc ipsum Leonidem, vt refert Seneca postea leonibus obiecit deuorandum.

De Obitu Platonis & de discipulis eius. Cap. VI.

ANNO Ochi. 21. Philippi autem. 17. Plato moritur. post quẽ achademiam Speusippus tenuit. Mercurius Trimegistus in lib. 1. de constellatione. Platonem cum illis animi virtutibus cum illa sapientiæ doctrina fatum vendidit. illamq; diuini animi doctrinam tyrannicis crudelitatibus ac ludibriosis Dionysij potestatibus tradidit. Seneca in epistola. 18. Plato natali suo decessit. & annum vnum atq; 80. impleuit sine vlla deductione. ideo Magi, qui tunc Athenis erant, ei immolauerunt defuncto. amplioris fuisse sortis quàm humanæ rati. quia consummasset perfectissium numerum. quem 9. nouies multiplicata componunt. Augu. de ciuitate de lib. 2. Labeo Platonem inter Semideos ponit. & Herculem & Romulum. Semideos autem hominibus præfert. vtrosq; tamen inter numina collocat. nos autem Platonem, nec cuiquam homini christiano comparamus. Hugo floriacensis in historia ecclesiastica lib. 1. Platoni successit Apuleius, & Apuleio Hermes ægyptius, quem Trimegistum vocant. Actor. Discipuli Platonis vt legitur in templorum lucis & porticibus versabantur, vt admoniti angustioris habitaculi sanctitate nihil aliud, quàm de virtutibus cogitarent. quorum etiam quidam oculos sibi effodisse leguntur, ne per eorum visum ex contemplatione sapientię auocarentur.

De Apuleio platonico & dictis eius. Cap. VII.

DE apuleio multa loquitur Augu. in lib. de ci. Dei. huius reperi duos libros, vnum scilicet de vita & moribus Platonis de quo iam aliqua superius posui. vbi dictum est de ortu Platonis, alium vero qui intitulatur de Deo Socratis. de quo hec pauca quę sequũtur excerpsi. Apuleius in lib. de Deo Socratis. Solet apud prudentes viros esse in operibus elaboratis iudicatio restrictior, & in rebus subitaneis venia prolixior. nulla res eadem potest esse simul festinata, & examinata, nec est quicquam omnium, quod habere possit, & laudem diligentiæ simul & gratia celeritatis. Homines ratione plaudentes. oratione pollentes. immortalibus animis, moribundis membris, leuibus & anxijs mentibus. brutis & obnoxijs corporibus, dissimillimis moribus, similibus erroribus, audacia peruicaci. spe pertinaci, casso labore, fortuna caduca, sigillatim mora les, volucri tempore, tarda sapientia, cita morte, perit conuersatio contemptum raritas conciliat admiratione. Demostrationes sunt genere animalia, ingenio rationabilia, animo passiua. corpore aerea, tempore æterna, quędam per angiportam reptantes, consilia non ex suo corde, sed alienis vocibus colligunt, & vt ita dixerim, non animo, sed auribus cogitant, nihil est Deo gratius & similius quàm vir animo perfecte bonus, qui cæteros antecellit, in quibusdam mirandum est, ꝙ ea, quę minime videri nescire volunt, discere tamen negligunt, & eiusdem artis disciplinam simul & ignorãtiam detrectãt, eque diuites spectare solemus: vt equos mercamur, neq; enim in equis emendis phalera consideramus & balthei polimina inspicimus, scilicet equum ipsum nudum & solum, vt sit ad speciem honestus, ad cursum vegetus, ad vecturam validus: sic ergo & in hominibus contemplandis noli illa aliena existimare, scilicet ipsum hominem penitus considera, ipsum vt meum Socratem pauperem, specta aliena voco, quæ parentes non pepererunt, & quę fortuna largita est, vt prosapiam & inuidiosas diuitias generosus est, parentes laudas, diues est, non credo fortunæ.

De Plotino Philosopho. Cap. VIII.

ACTOR Fuit & alius platonicus, de quo & idem Aug. in præfato libro loquitur, cuius etiam illam notabilem recitat sententiam, fugiendum est, inquit, ad clarissimam patriam, & ibi patere tibi omnia. Quæ igitur classis aut fuga similem Deo fieri. Mercurius vbi supra. Plotinus singularis Philosophus quas philosophiæ non attigit partes cum eius doctrina vitæ sequeretur insignia, cum id quod docebat, non alieno sed proprio virtutis ostenderetur exemplo? fuit nanq; vir ille ad omnia virtutis ornamenta cõpositus, omniumq; diuinarum dispositionum studio firmatus, iustus, fortis, prouidus, temperatus, & qui prouidentiæ ratione superare se posse crederet fortunæ impetus. Itaq; locum quietæ sedis elegit, vt ab omni cõuersationis humanę strepitu separatus, se fortunæ inuidia liberaret, solis diuinæ institutionis vacaturus insignibus, vt contra omnes fortunæ minas, integro se & corrupto presidio virtutis armaret. Hac itaq; confidentia mentis erectus, etiam corporis sui curam ac tuitionem suscepit & ad sedem collocandã amenum sibi Campaniæ ciuitatis solum elegit, vbi semper aeris quieta moderatio cunctos incolas salubri uegetatione sustentat. ubi nec uis hyemis, nec flagrantia solis, sed composita temperies ex utroq; moderatur, ubi ẽt hominibus aliqua ęgritudine laborantibus, ingentiũ calore fontiũ, ac feruentiũ aquarũ salutari somẽto cõciliata sanitas irrogatur. Illic cõstitutus primũ insignia cõtẽpsit honorũ, illos uero honores putãs, quos illi cõtulisset diuinũ prudẽtiæ

tiæ magisterium, nulla quoque diuitiarum illum desideria cæperant, sed has putabat diuitias veras esse, quibus animi ornatus posset auctoritatem propriæ originis inuenire. Hic in quadam orationis suæ parte, vim fatalis necessitatis aggrediens, homines fortunæ decreta metuentes seuera castigat orationis obiurgatione, nihil potestati stellarum tribuens, nihil fatorum necessitatibus reseruans, sed totum dicens in nostra esse positum potestate. Tandemq; illi se in hac confidentiæ securitate constituto, fatorum potestas imposuit, primumq; membra eius frigida, sanguinis torpore riguerunt, & oculorum acies splendorem luminis paulatim extenuatum perdidit, postea per totam eius cutem humoribus nutrita pestis erupit, vt putre corpus membris deficientibus corrupti sanguinis morte tabesceret.

Dicta eius de quatuor virtutibus. Cap. IX.

MACROBIVS de somno Scipionis lib. 1. Plotinus in libro, quem scripsit de virtutibus, dicit quatuor esse quaternarum genera virtutum, quas vocat politicas, quarum Prudentiæ est, ad rationis normam quæ cogitat, quæq; agit vniuersa dirigere, ac nihil præter rectum velle facere, humanisq; actibus, tanquam diuinis arbitris prouidere. Fortitudinis animum supra periculi metum agere, nihilq; turpia timere, aduersa vel prospera fortiter tolerare. Temperantiæ nihil pœnitendum appetere, in nullo legem moderationis excedere, sub iugo rationis cupiditatem domare. Iustitiæ vnicuiq; seruare quod suum est, huiusmodi vir bonus, primo sui, deinde Reipublicæ rector efficitur. Secundo (quas purgatorias vocat) hominis sunt qui diuini capax est, solumq; eius animum expediunt, qui decreuit se a corporis contagione purgare, & quadam humanorum fuga, solis se diuinis inserere. Hæ sunt officiosorum, qui a rerum publicarum actibus se sequestrant, harum quid singulæ velint, alias expressimus, cum de virtutibus philosophantium diceremus, quas solas quidã æstimauerunt esse virtutes. Tertiæ sunt purgati iam defecatiq; animi, & ab omni huius mundi aspergine pressi, pureq; detersi. Illic Prudentię est diuina non quasi in electione præferre, sed sola nosse, & hoc tanquam nihil aliud intueri: Temperantiæ terrenas cupiditates non reprimere, sed penitus obliuisci: Fortitudinis passiones ignorare, non vincere, vt irasci nesciat, nihilq; cupiat iniuste, ita cum superna & diuina mente sociari, vt seruet cum ea perpetuum fœdus imitando. Quartæ sunt, quæ in ipsa diuina mente consistunt, quæ vocatur noys: a quarum exemplo reliquæ omnes per ordinem defluunt, nam si rerum aliarum, multomagis virtutum Ideas esse in mente diuina credẽdum est. Illic Prudentia est mens ipsa diuina: Temperantia ꝙ in se perpetua intentione conuersa est: Fortitudo, ꝙ semper idem est, nec aliquãdo mutatur. Iustitia ꝙ perhenni lege ac sempiterna operis sui continuatione non flectitur. Hæc quatuor genera quaternarum virtutum in passionibus, quibus homines metuunt, cupiuntq;, dolent, gaudentque, maximam habent sui differentiam, has primæ molliunt, secundæ auferunt, tertiæ obliuiscuntur, in quartis nephas est nominari.

De Mercurio Trimegisto, & dictis eius. Cap. X.

ACtor. Hermes autem, qui & Trimegistus siue Mercurius scripsit librum de verbo profecto: de quo sumpta sunt hæc: Dominus & omnium factor Deorum, secundum fecit dominum, quoniam hunc fecit primum & solum, & verum bonus ei visus est, & plenissimus omnium bonorum, & lętatus est, hic est filius benedicti Dei, atq; bone voluntatis, cuius nomen humano ore non potest enarrari, de solo Deo Dominus est omnium, dominante Deo mortalibus, & qui ab omnibus non potest indagari, super omnes est, hunc Deus dilexit vnigenitum suum. Hęc verba Hermetis (qui & Mercurius) videntur ex parte fidei nostre de patre & filio consonare: sed in hoc dissonant, ꝙ dicit Deum fecisse Deum: deberet.n. dici genuisse, præterea filius non potest dici secundus a patre, quasi posterior sit tempore, vel maiestatis dignitate, sed tãtum sub auctoritate, quia.s. pater est actor filij, & ꝙ filius est actor Spiritussancti, & actor omnium creaturarum: hoc totum habet a patre. Scripsit autem & duos libros de Mathesi, in quibus fatalem constellationem conatur asserere, ipsamq; negantibus, & improbantibus respondere. Extat autem liber alius Mercurij Trimegisti ad Asclepium: de hac hæc pauca excerpsi. Mercurius Trimegistus ad Asclepiũ. Deus te nobis ô Asclepi, vt diuino sermoni interesses adduxit. Quem si intelligere videris, eris omnium bonorum tota mẽte plenissimus: si tamen multa sunt bona, & non vnum in quo omnia: alterum n. alterius consentaneum esse dignoscitur, omnia vnum esse, aut vnum esse omnia. Philosophia sola est, quæ quidem in cognoscenda diuinitate frequens est obtutus, sanctaque religio: simplici enim mente diuinitatem colere eiusque facta venerari: agere etiam Dei voluntati gratias, quæ est sola bonitas plenissima. Hæc est nullius animi importuna curiositate violata Philosophia. Solum animal homo duplex est, & eius illa pars simplex, quam vocamus diuinæ similitudinis formam: humanitas semper memor naturæ, & originis suæ, & etiam deitatis imitatione perseuerat, immobilis est æternitas, in qua omnium temporum agitatio sumit exordium, & quod est mobile temporis, in æternitatem semper reuocatur. Sicq; efficitur vt etiam æternitatis stabilitas semper moueatur: & temporis mobilitas stabilis fiat, fixa lege currendi: omnia autem Dominus Deus, & omnia ab eo & in ipso & per ipsum. Nos ergo agentes gratias adoramus. Hæ sunt enim summæ intentiones Dei cum gratiæ aguntur a mortalibus hominum adorationibus, & laudibus, & obsequijs, cœlum cœlestes delectatur, nos pijssimis votis optamus, si diuinæ placent pietati, vt nos mundana custodia absolutos superioris portis naturæ restituat, ex hoc est merces pia: sub Deo diligenter cum mundo viuentibus.

De interitu Nectanabi, & Agathode tyranno. Cap. XI.

HISTORIA Alexandri. Hoc tempore Alexander factus annorum 12. patri comes fiebat, & vsu armorum superindui meditabatur, & cum exercitibus videri gaudebat, & equis insiliens cũcta vt prudentissimus miles agebat: dum ergo Philippus ad quandam Illyrici ciuitatem proximam proficisceretur, non simili affectu quo solitus protinus Olimpias Nectanabum repetit, eumque consulit, super clandestino mariti consilio, qui dum assidente sibi Alexandro ex arte illa astricia loqueretur, petijt Alexãder vt doceret eum artem illam, quod & fecit. Cũq; iam in illa arte profecisset Alexander non modicum, nocte quadam ad præscitum fossæ præceps veniens, vbi Nectanabus eum docere consueuerat. Alexãder Nectanabum improuiso pręcipitat. Cumq; ille letali ictu ceruicis afflictus conquereretur, cur hoc fecisse, respondit Alexander. Conquerendum tibi erat de arte, quam noueras, malorum quippe nescius: quę te impenderet, humi nunc resupinus iacens, rimari ea quæ sunt cœli. Adhæc Magus, nulla mortalium contra fatum fuga est, olim per hanc scientiam cognoui me a filio interfectum iri. Tunc Alexander. Num ego filius tuus? tunc ille omnia confessus est, & Aegypti fugam, & qua arte Olimpiade potitus sit, & his dictis animam exæstuat. Tunc Alexander imposuit eum in humeris & regiam reuectat, eiq; sepulchrum erigit operosissimum, atq; matri omnia indicauit. Tũc illa admirata est, se tot annis a Mago illusam, rem probri fecisse. Eusebius in chronicis. Anno Ochi 22. & Philippi.i. 18. primo anno Olimpiade 109. Dionysius Corintho pulsus est. Iustinus li 22. Huic postmodum successit Agathodes, qui ex humili & sordido genere vsque ad regni peruenit maiestatem, in Scicilia patre figulo natus, forma & pulchritudine corporis egregius, diu vitam stupri patientia exhibuit, annos autem pubertatis egressus, libidinem a viris ad fœminas transtulit, post hoc apud vtrunque sexus famosos vitam latrocinijs mutauit. Interiecto tempore, cum Siracusas accessisset, ascitusq; in ciuitatem inter incolas esset, diu sine fide fuit, quoniam nec infortunius quod amitteret, nec inuerecundia quod inquinaret habere videbatur. In summa gregariam militiam sortitur, non minus tunc se ditiori quam antea turpi vita in omne facinus promptissimus erat.

De bona indole Alexandri. Cap. XII.

HISTORIA Alexandri. Eodem quoque tempore Philippus Macedonum Delphos misit super regni sui solicitus successore, responsumq; accepit in hunc modum. O Philippe, is demum tuis omniq; orbe potietur, quicunq; Bucefalum equum insiliens, medium pelle transierit: erat autem Bucefalus equus formæ spectabilis ex regio genere armenti, formatis pedibus ad pegasi fabulam, & si qui fuisse Laomedonti eiusmodi prædicantur: homines autẽ comedebat vt belua, & in eiusmodi pabulum sęuiebat. Hunc asseruari Philippus iusserat sub claustris præferratis: agebat autem tũc temporis Alexander, annũ ætatis 14. anno videlicet secũdo Olimpiadis 109. Qui, dum quadam die locum, vbi Bucefalus clausus erat præteriret, cõuersus ad socios ait. Nunquid hinnitus aures meas an vero rugitus aliquis leonis offendit? ad quẽ Ptolemæus; qui postea Sothis dictus est, quinimmo, hic est ille Bucefalus, quẽ ob seueritudinẽ dẽtiũ pater tuus hactenus claudi iussit. Alexãder aũt custodib. euocatis, claustrisq; remotis, equũ educit. Iubãtq; eius lęua cũ apprehẽdisset, tergum quadrupedis insultat: effrenemque hac atq; illa circũducit: qđ cũ admirationi visentib. foret, cucurrit q.dã & rem periculi Philippo nunciauit. Sed ille ad memoriam monitus oraculi cucurrit ad puerũ, eũq; salutauit vt totius orbis dñm. Alexãder aũt annũ agẽs 15. petijt, vt sibi Pisas adire liceret gratia quadrigis certandi, Philippus quoq; equos, & cetera illi necessaria pparari iussit: igitur ascensa naui, fœda ad modũ tẽpestate appulit eũ, quo in loco dum curã equorũ famulis mãdasset, ipseq; ad videndũ statum

ftatum loci procederet, obuius ei fuit Nicholaus Rex Arridorum quondam con scolasticus eius, qui prius salutauit Alexandrum, nō tamen sine contumelia. Nam, aue, inquit, o puer: nec ille resalutat. Tunc secundo Nicholaus & a quo, inquit, te arbitraris salutatum, quippe ego sum Nicholaus, Rex Arridorum alias aceruanum? Et Alexander. Quid, inquit, prodest tibi ista vana iactatio de secūdis crastinos fluctuans? neq; enim istam arrogantiam approbo, & Nicholaus: velim, inquit, scire cur adsis, fatetur Alexander se ad certamina quadrigarum studio coronæ venisse. Tunc Nicholaus, felle nimia indignatione suffusus consputum adolescentulum, & maledictis increpitum dereliquit. At vero Alexander: qui omnium disciplinarum continentiam ostentare didicerat, abstersit a facie sputamenta, & ad iniuriam arridens ait, iuro equidem Nicholae per patris matrisque meę maiestatem, ꝙ te etiam in præsenti certamine superabo.

De Reconciliatione Olimpiadis cum viro suo. Cap. XIII.

NON multo post cum dies certaminis aduenisset, Alexander Nicholao superato, & reliquis, qui certamini affuerant, coronis redimitus repatriat Macedoniam, offenditq; forte Philippum: spreta autem Olimpiade, in Cleopatræ nuptias demutantem. Die autem nuptiarum intrans tricliniū regis coronatus. Sume, inquit, o pater hunc primum laboris mei fructum, & coronam in caput ei⁹ trāstulit & ait. Cum ego matrem meam iterum regalibus nuptijs coniugabo, vos quoq; participabo conuiuio: & his dictis aduersus Philippum discumbit. Aderat autem inter regales delicias Lisias quidam risui excitando quàm facetissimus. Qui cum in gratiam Regis adolescentulum vellet admordere, multimodis verborū ridiculis sæpius illum aggressus, ac sępius admonitus, vt ad alium se verteret, cui ludum suum placere sciret, & ille non audiret: tandē iratus Alexander, poculum quod sibi pre manu erat iaculans: Lisiā vulnerat. Sed Rex efferuescente ira prosiliens in Alexandrum vulnerat crure, procumbit. Tunc Alexāder arrepto gladio, oēs qui velut ad se comprehendendum irruerent, disijcit & egreditur. Qui enim aderant, Philippum grauiter vulneratum in cubiculo inducentes lectulo deponunt, post dies plures, cum iā spes esset recuperationis, ingreditur Alexander ad Philippum, & Olimpiadem matrem ei reconciliat.

De Xenocrate Philosopho. Cap. XIIII.

HELINANDVS. Anno quarto Olimpiadis 109. qui fuit annus Ochi 15. & Philippi 21. secundum alios 22. & ętatis Alexandri 16. Speusippus moritur, secundum alios tribus annis tardius, cui successit Xenocrates, quē Tullius dicit fuisse philosophorum grauissimum. Valerius. Huic Xenocrati tantam auctoritatem sua sapientia attulerat, vt cum testimonium dicens coactus ad arā accessisset, vt iuraret oīa se vere retulisse, prohibitus sit a senatu iurare. Alexander ad Xenocratem legatos cū aliquot talentis misit, quos ille (vt erat solitus) modico apparatu excepi: postera die iter rogantibus cuinam pecuniam annumerari vellet, & non intellexistis, inquit, hesterna cęna ea me non indigere, ita Rex Philosophi amicitiā voluit emere. Item Xenocrates aliquando vino grauis in sinu Phirnæ nobilissimi Athenarum scorti sponte procubuit. Quæ cum quibusdam iuuenibus pignus posuerat, se philosophum a proposito castitatis abducturam. Itaq; cum diu eum pro libitu attrectasset, omnino eum allicere ad libidinem non potuit. Cumq; iuuenes ab ea pignus reposcerent, illa respondit, se de homine non de lapide vel statua pignus posuisse. Idem cum quibusdam detractoribus interesset, & taceret. Quærente vno, cur solus taceret, quia dixisse me inquit aliquando pęnituit, tacuisse nunquam.

Qualiter Philippus Græciam subiecit, & Nagosus Iudæam iterum tributariam fecit Cap. XV.

IVSTINVS li. 7. His temporibus Pilippus cum Mothonā vrbē expugnaret, de muris sagitta iacta, dextrum eius oculū effodit, quo vulnere nec segnior in bellū, nec iracundior aduersus hostes factus est, adeo vt interiectis diebus pacem deprecantibus dederit, nec moderatus tantum, verum etiam mitis aduersus victos fuerit Idē in li. 8 Græciæ autem ciuitates dum imperare singulæ cupiunt, imperium oēs amiserunt. Itaq; Philippus velut a specula quadē libertati omnium insidiabatur. Comestor. Artarxerses aūt qui Ochus dictus est, misit Nagosum præfectum vniuersis regionibus trās flumen Eufrates. Erat autem in Hierusalem summus Sacerdos Ioannes, qui Iudæ patre suo successerat. Eratq; frater Ioannis Iesus qui ad pontificatum aspirabat, & propterea Nagosi familiaritatē sibi comparauit. Qua confidentia Iesus altercatus in templo aduersus Ioannem, adeo incitauit fratrem: vt eū interficeret: vnde Nagosus indignatus ascendit in Hierusalē Cūq; prohiberent eū abingressu templi respōdit, mundior ego sum cadauere, quo templū prophanastis, & ingressus templum spoliauit illud, & imposuit ministris templi iterum tributa & annonas annis 7. a quibus per interuentū Esdres absoluti fuerant. Idem Iochus Aposdamio iudæorum capta in Hircaniam accolas trāslatos iuxta mare caspiū collocauit.

De Isocrate. Cap. XVI.

IDEM. Comestor. Valerius lib. 8. Illo tempore Isocrates. s. orator claruit. Isocrates nobilissimum librum, qui panegiricos inscribitur 94. agens annum composuit: opus ardentis spiritus plenum, ex quo apparet senescentibus membris eruditorum intus animos industriæ beneficio florem iuuentę retinere. Calcidius in procemio Platonis. Isocrates in exhortationibus suis virtutem laudans, cum omnium bonorum totiusq; prosperitatis consistere, causam penes eam diceret: addidit ipsam esse solam, quæ res impossibiles ad possibilem redigeret facilitatem. Quid n. generosam magnanimitatē vel aggredi pigeat vel cęptum fatiget? vt tanquam victa difficultatibus se temperata labore, eadem est vt opinor vis amicitiæ par⁹ impossibilium pene rerum execratio, cum alter ex amicis iubendi religione, alter parendi voto complaciti operis adminiculatur effectui.

De Regno Argis vel Arsami & Darij filij eius. Cap. XVII.

EX chronicis. Anno regni Philippi 23. Persarum 13. regnauit Arges Ochi filius. Cepit igitur anno quintæ ętatis 251. Mundi vero tertij millesimo 624. & regnauit annis 4. Helinandus. Hunc inter Reges Persarum non numerat Iustinus, sed statim post Ochū ponit Darium. Tertullianus autem hunc Argem vocat Argum, quem dicit regnasse anno vno. Isidorus appellat eum Xerxen, quē dicit regnasse annis 4. Hieron. super Danielem vocat eum Arxen, alij appellant eum Arsamum. Comestor. Post Ochum Regem filius eius Arsamus, & mortuo Ioanne in Hierusalem, successit ei filius eius Iadus in sacerdotium. Post Arsamum regnauit filius eius Darius: hic præfecit regionibus trans flumen Saraballam de genere Eutheorum, ex quibus Samaritæ descenderunt. Erat autem Iado frater Manasses ad pontificatum anhelans: pp quod Isacham filiam Saraballæ duxit vxorem: cumq; ministraret in sacerdotio indignati sunt Hierosolomitæ, iubebant eum recedere ab vxore: aut non intrare sacrarium. Itaq; Manasses cum vxore transtulit se ad socerum suum: & pollicitus est, ꝙ ædificaret ei templum instar Hierosolimorum super montem Garisim, sed hoc cum sententia Regis Darij faciendum erat. Interim autem contradidit ei Abissam & Abiglam, qui est Mediterraneus vicus tyriorum insignis, & transierunt ad Manassen plures de Hierosolomitis, quibus Saraballa pecuniam ministrabat, terram colendam deputabat, & habitationem. Eo tempore Manlius Torquatus Consul Romanorum filium suum virgis cęsum securi percussit, quia contra imperium consulum cum hostibus pugnauerat, & tamen eos expugnauerat.

De Nece Philippi Macedonis. Cap. XVIII.

HISTORIA Alexandri. His temporibus Mothona ciuitas nūciatur obsequio desciuisse, ad quam Philippus animo incitatus, cum ad hoc viribus corporis deficeret, cum exercitu misit Alexandrum, quam in breui subegit. Ingressusq; ad patrem, vt victoriam nunciaret. vidit in domo regia viros barbaro habitu, percunctansq; cognoscit Regis Darij legationem, qui venerant pro tributo atq; censu, terræ. s. & aquæ, mirai urq; petendi morem, & titulū, dixitq; vni, qui primus illorum esse videbatur. Hic ne elementa sibi vendicant Persæ, mortalibus, quæ Deus cunctis in commune largitus est? igitur ferri iubet ad Darium a se mandata. s. vt ab hac petendi consuetudine temperaret. Sin aliter, sciret se cum Alexandro prælio arctius concertaturum, his dictis exegit homines proficisci, rursus dum vicina ciuitas de obsequio vacillaret, Alexādro datur expeditio, & illic ire iussus est. Interea Pausanias quidam nomine, opibus & delitijs affluens, in Olimpiadis amorem prolapsus est. Qui cum per internuncios attentaret, & mulier consentiret. s. vt defuncto Philippo, ad illum transnuberet, Pausanias opportunum tempus existimās, quia Alexander tunc forte aberat, cuius iam formidolosum erat nomen nimium, repente ruit super Philippum, eumque vulnere præuenit. Qui cum lętaliter ictus esset, mox Pausanias festinat ad raptum Olimpiadis: igitur cum adhuc populus in theatro turbaretur, forte rebus ex sententia perpetratis, Alexander superuenit, ostēditq; turbas & Philippi vulnera, irruensq; in regiam, deprehendit Pausaniæ violentiam: cumque cum iaculo destinaret, teneretурq; formidine matris vulnerandæ, Olimpias sic eū adhortatur, iaculare inquit fili: iaculare non dubites, Alexander autem cum Philippum spirare comperisset, iussit Pausaniam illuc aduehi, gladiumque in dextra patris misit: quo manu eius oppeteret, occiditque eum, ergo iam moriens philippus ait. Nihil est, ꝙ me finis vitæ aut mors contristet, vltus enim actorem iniuriæ, libens oppetam, adiecit. Reminiscor Alexander Deum matri tuæ pregnanti prædixisse: quia vindicem filium esset paritura, & his dictis spiritum elaxauit.

De moribus eiusdem, & de Pausania eius interfectore. *Cap.* XIX.

IVSTINVS lib.9. Fuit autem Philippus Rex tam armorum, q̃ conuiuiorum apparatibus studiosior, cui maximę opes erant, instrumenta bellorum, diuitiarum quęstu, quàm custodia solertior. Itaq; inter quotidianas rapinas semper inops, erat misericordia in eo & perfidia pari iure dilecta, nulla apud eum turpis ratio vincendi fuit, blandus pariter, & insidiosus erat alloquio: qui plura promitteret, q̃ prestaret miseriarum iocorumq; artifex, amicitias vtilitate non fide colebat, gratiam fingere in odio, instruere inter concordes odia, & apud vtrumq; gratiam quærere solėnis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia, & insignis omnino acuminis & solertiæ plena, vt nec ornatui facilitas, nec facilitati deesset ornatus. Valerius in lib.7. Philippus Alexandrum quorundam Macedonũ beniuolentiam donis ad se conatũ attrahere in epistola sic increpuit: Quæ te fili ratio in hanc vanam spem induxit, vt eos tibi futuros fideles existimares, quos pecunia ad amorem tui copulasses? Idem lib.1. Philippus pater Alexandri, oraculo Apollinis admonitus, vt a quadrigę violentia salutem custodiret: omnes currus per totum regnum disiungi fecit: locum etiam qui in Boetia quadrigis celebrabatur, semper vitauit: sed Pausanias gladio, quo illum occidit, quadrigam habuit cęlatam. Item in lib.8. Quidam vt æternam memoriam assequerentur, etiã sceleribus innotescere non dubitarunt: quorum enumero nescio an in primis Pausanias debeat referri: nã cum Hermoclen percunctatus esset, quonam modo subito clarus posset euadere: isque respondisset, si aliquem illustrem virum occidisset, futurum vt eius ad ipsum gloria redundaret, Philippum interfecit, sicq; quod petierat assecutus est: tam n. se parricidio, quàm Philippus virtute notum reddidit. Sic etiam inuentus est, qui Dyanæ Ephesię templum incendere vellet, vt opere pulcherrimo consumpto, nomen suum per totum orbem innotesceret.

Iterum de scriptis, & gestis Philippi. *Cap.* XX.

TVLLIVS in lib. de officijs. Extant epistolæ Philippi ad Alexandrum, & Antipatris ad Cassandrum, & Antigoni ad Philippi filium, trium prudentissimorum, quibus præcipiunt vt oratione benigna multitudinis animos ad beniuolentiam alliciant, militesque blande appellando sermone deliniant. Orosius in lib.3. Philippus pridie q̃ interficeretur, interrogatus, quis finis homini magis esset optandus? respondisse fertur, eum esse optimum, qui viro forti plus virtutum suarum gloriam in pace regnanti, sine conflictatione corporis & dedecore animi subitus, & celer inopinato ferro potuisset accidere, quod ipse mox obtinuit. Nec ab iratis Dijs, quos semper paruipenderat, quorumq; templa, & aras, & simulacra subuerterat, quin vt ipsi videbatur electissimam mortem adipisceretur, potuit impediri. Hieron. contra Ioui. Philippum Regem Macedonum, contra quem Demosthenes Philippicę tonant, introeuntem ex more cubiculum vxor exclusit irata. Qui exclusus tacuit, & iniuriam suam verso tragico consolatus est. Seneca de naturalibus quæstionibus lib.1. Asclepiodorus narrat, demissos quàm plurimos a Philippo in metallum antiquum olim destructum, vt exploraret quæ vbertas eius esset, quis status, an aliquid futuris reliquisset vetus auaritia, descendisse illos cum multo lumine, & multos duraturos dies: deinde longa via fatigatos vidisse flumina ingẽtia, & conseptus vastos aquarum inertium pares nostris, nec compressos quidem terra supereminente, sed libere laxitatis non sine horrore visos.

De incestu Minutia Virginis, & facinore Matronarum Romanorum. *Cap.* XXI.

OROSIVS. Eo tempore Minutia virgo Vestalis ob admissum incestum viua est obruta in campo, qui nunc sceleratus vocatur. Hiero. contra Ioui. lib.1. Cassandrum, & Crisim Vates Apollinis, & Iuionis virgines nouimus, & sacerdotes Dianæ Thauricę, & Vestæ innumerabiles extiterunt: quarum vna Minutia pp suspitionem stupri, viua desossa est, iniusta vt reor pœna, nisi grande crimen putaretur lesa virginitas. Certe Romanus populus quanto honore virgines semper habuit, hinc apparet, q̃ Consules, & Imperatores, & in curribus triumphantes, qui de superatis gentibus trophęa referebant: & omnis dignitatis gradus eis de via cedere solitus fit. Orosius lib.3. Paruo exinde tempore interiecto, Claudio. s. Marcello, & Valerio Flacco Consulibus, incredibili rabie & amore scelerum Romanæ Matronæ exarserunt, erat vtiq; fędus ille ac pestilens annus inflictæ, & iam cateruatim strages egerebantur: & adhuc tamẽ pene omnes de corrupto aere perijsse simplex crudelitas erat, tum existente quadam ancilla indice, & conuincendæ rei causa primum multæ Matronæ vt biberent venena, quæ coxerant compulsę: deinde simul vt hausere consumptę sunt, tantaque fuit multitudo Matronarum in hoc conscìarum, vt 300. & 80. damnatę simul ex illis fuisse referantur.

De regno Darij filij Arsami, & Alexandri Magni, & moribus eius. *Cap.* XXII.

EX chronicis. Anno primo Olimpiadis 111. qui fuit ętatis quintæ 255. Mundi vero tertij millesimo 728. Persarum 14. regnauit Darius Arsami filius annis 6. eodem anno Alexander Philippo patri successit in regnum annis 12. Iustinus lib.9. Hic & virtute & vitijs maior fuit patre, vincendi ratio vtriq; diuersa: hic aperta, ille artibus diuersa bella tractabat: deceptis ille gaudebat hostibus: hic palam fusis, prudens ille consilio: hic animo magnificentior, iram pater dissimulare plerumq; etiam vincere: hic vbi exarsisset, nec dilatio vltionis, nec modus erat: vini nimis vterque auidus, sed ebrietatis diuersa vitia, patri mos erat, etiam de conuiuio in hostẽ procurrere, manũ conferere, periculis se temere offerre. Alexander non in hostes, sed in suos sęuiebat: amari pater malebat, hic metui, literarum cultus vtriq; similis, solertior pater, maioris hic fidei verbis, atq; oratione Philippus: hic rebus moderatior, parcendi victis filio animus promptior & honestior, frugalitati pater, luxuriæ deditus magis filius erat. Idem lib.11. Prima illi cura paternarum exequiarum fuit: in quibus ante omnia cędis conscios ad tumultum patris occidi iussit, soli Alexandro Lincistarum fratri pepercit, seruans auspicium dignitatis suæ: nam Regem eum primus salutauerat, ęmulum quoq; imperij Canarum fratrem ex nouerca susceptum interfici imperauit.

Qualiter Alexander animos militum sibi conciliauit. *Cap.* XXIII.

EX historia Alexandri. Procurata patris sepultura, mox ascendens illius statuam, conuocataq; vniuersa multitudine plebis ait: En tempus est, vt quicunq; cupit Alexandro militare, fędus inire cum illo festinet: namq; mihi dignum videtur bella in eos primum mouere, qui nos contristauere pridem: nunc autem cupiunt spoliare etiam & libertate: dictis his acquiescit omnis miles, ac si diuinitus vocatus fuisset. Iustinus lib.11. Alexander in initio regni sui Macedonibus immunitatem cunctarum rerum præter militiæ vacationem dedit. Quo facto, tantum sibi fauorem omnium conciliauit, vt corpus hominis non virtutem Regis mutasse se dicerẽt. Ex historia Alexandri. Tunc Alexander reserans patris thesauros, arma opesq; distribuit cunctis. Cõnumeratis igitur militibus, quos ipse recens scripserat, congregat Macedones 15. millia peditũ. Auxiliaq; diuersa in octo millia: equites vero indigenas duo millia septingentos: leuis autem armaturæ Trachas octingentos. Vnde hoc numero cum veteri milite congregato colligit ad modum 70. septingentos quatuor militantium. Quintus Curtius & Iustinus libro 11. Non autem iuuenes robustos, nec primum florem ætatis: sed veteranos, plerosq, etiam emeritæ militiæ qui cum patre patruisq; militauerant elegit, vt non tam milites quàm magistros militiæ electos putares, ordines quoq; nemo nisi sexagenarius duxit, vt si principia castrorum cerneres, senatum priscæ alicuius reipublicæ videre diceres. Itaque nemo in prælio fugam cogitauit, sed victoriam, nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit.

De Regionibus quas peragrans sibi federauit. *Cap.* XXIIII.

EX historia Alexandri magni. Igitur Alexander viæ sumptum ex Philippi thesauris abundantissime sumens, classe elaborata, transit in Traciam, inde Lichaoniam, cui nunc recens ętas Lucanię nomen dedit. Quarum regionum magistratibus ad amicitiam fœderatis, transmisit protinus Siciliam, exinde Italiam transiens, legatione pariter & honore potitur Romanorum, per Emiliũ quippe: qui tunc cõsul erat, coronam ei auream margaritis insignitam dirigunt ad argumentum amicitiæ perpetuo post futuræ. Idq; Alexandro magnæ gratiæ fuit, & verbis liberalibus Emilium honoratum remisit. Addunt etiam ei Romani duo millia militum, & argenti pondera talentorum 40. millia. Hinc igitur pergens omnem Libiam peragrat, collecto autem in vnum exercitu ad Aegypti interiora contendit, classe iussa se apud Metropolim operiri. Aegyptij quoq; veste & sede regni dignum duxerunt, secundum se Sonchosim venisse dicentes. Intuetur igitur Alexander ibi statuã quandam nigro lapide, cuius causam percunctans responsum est, hanc illius Nectanabi fuisse, qua olim infestantibus Persis cum Deorũ monitum prẽsciuisset fortunæ suæ lapsum, locum suum declinauit: his Alexander cognitis, statuam cõplexus, patrem salutãs, eiusque filium sese profitetur. Rursusque omnes Syrię ciuitates, per quascunque transijt nomine suo addidit, ac demum Tyrum aduenit. Sed enim tyrij mẽnibus obseruatis ingressum illi denegant. Ipse vero dum vrbem violenter diripere vellet, multis Macedonum cæsis pedem refert.

Qualiter Tyrum sibi repugnantem destruxit. *Cap.* XXV.

POST hoc excidium Tyrijs minatus est, missisque internuncijs literas eis huiusmodi iussit deferri. Imperiale quidem videbatur cum clementia ac iustitia me vestræ vrbi dominari,

sed quoniam vos primi omnium extitistis, qui meis iussis insolentius obuiaretis, terribile signum alijs prębebitis, quod virium sit in Macedonum dextris scietis: valete si sapitis: nō n. valebitis si in his perseueratis. His literis Tyrij lectis primates legatos corripi iubēt, ac tormentis primum affectos crucibus affixerunt: his incentiuis extumultuatus Alexander, graui indignatione permotus, vehementiusq; vrbē aggressus vrbem diruit ac vastat, omni sexu & ætate perempta. Tyro dehinc satrapam præfecit. Actor. Iustinus li 18. dicit eum omnes qui in prælio superfuerant, ob memoriam veteris cędis a seruis in dominos factæ, crucibus infixisse, genus tantū Stratonis inuiolatum seruasse, regnumq; stirpi eius restituisse, de quo Stratone superius egimus, cum de Tyriorū origine tractaremus. Et notandum ꝙ Iustinus prius geminā victoriam de Dario narrat Alexandrum in Syriam venisse: vbi multos reges cū insulis obuios habuit, ex quibus pro meritis singulorum alios in societatem recepit, alijs regnum ademit, suffectis in loca eorum nouis regibus. Insignis autem præter cæteros fuit Addatominus Rex ab Alexandro Sydone constitutus. Qui prius solebat opera oblocare ad puteos exhauriendos & hortos irrigandos, quem Alexander spretis nobilibus Regem fecit, ne non dantis sed generis beneficium putarent.

De Mutuis epistolis Darij & Alexandri.
Cap. XXVI.

HISTORIA vero Alexandri dicit, eum iam deuicta Syria primo literas a Dario missas huiusmodi accepisse. Rex Regum Darius ac consanguineus Deorum, Alexandro famulo meo. Iubeo dicoq; hæc. Mando tibi reuerti ad parentes tuos. s. famulos meos: atq; in gremio matris cubantem doceri virile officium. Ad quam rem habenam tibi scythicam misi & pilam, & loculos cum aureis, habena admonet te disciplinæ videri indigentem, pila vero ꝙ eius lusitatio tuæ congruat ætatulæ, non hæc opera, quam ritu latronum tibi consulum aggressus es. Nam si omne huiusmodi genus hominum pari conspiratione tecum conduxeris, Persarum imperium nequaquam terrere poteris, tāta quippe mihi exercituū multitudo adest, vt nulli melius quàm arenę maris possit comparari, auri vero & argenti hæc copia, vt si mihi Libitum fuerit, totā humum inde consternere possim: quapropter tibi aureos misit vt si ad reuersionem sumptibus indigueris, habeas quo tibi tuisq; necessaria emas. Sin autem iussionibus nostris obaudire distuleris, protinus mittam viros, qui te vinctum atq; contumeliose verberibus affectum maiestati nostræ deducant: hęc dicta primates Alexandri nimium terruerunt. Quibus Alexander, quid tandem adeo dictis barbaricis, perturbamini? qui arrogantiæ quidem habent testimonium, non confidentiæ probationem: nam & canibus imbecillioribus mos est, quanto plus defuerit virium, eo magis latratibus. his dictis Persarum legatos donatos omni eo auro, quod secum attulerāt, remittit in sua cum literis huiusmodi. Alexander Rex regum, consanguineusq; Deorum, Dario salutem dicit. Turpe mihi videtur nimiumq; abhorrens, tantum Regem totq; viribus, vt sese iactat constitum, sub ditione contemptibilium (vt retur) homulorū, atq; inter eos abiecto cuidam ac latroni Alexandro diu grauiterq; seruiturum. Quæso igitur quorsum te sententia duxit? quoniam dixisti te auri & argenti opibus æstuare, an vt his cognitis auri, sit nobis feruor aut desiderium, & obstinatius atq; audacius dimicaremus aduersum vos, addis etiam misisse te mihi habenam & pilā, loculosque cum aureis, de quibus quamuis vt visum est dictitares, ego tamen mihi velut auspicato cuncta ex te concessa profitebor, namque habenam accipi oportet, qua habeam vti in subditos tibi, pila vero similiter ob rotunditatem sui totius orbis mihi imperium promittit, quodque tertium addidisti opum tuarum me dominum futurum testatur.

De Primo eorundem congressu, & Alexandri victoria.
Cap. XXVII.

LECTIS igitur his literis Alexandri, Darius arrogantius motus, ad satrapas vltra Taurum montem degentes scribit talia: fertur quidam adolescens insanire Philippi filius, Asyamque vniuersam incursare, super quo placet nobis vt verberibus puerilibus grauiter afflictus, indutusque post veste purpurę nobis reddatur. Satrapas vero & classem eius vnā cum nautis ponto submergere, militesque cūctos ad rubri maris vlteriora traduci. Rursusque eo scribente cum arrogantia ad Alexandum, irat Alexander vltra non verbis sed strictis gladijs rem peragendam: dimicantibus eis cū spes exitus fluctuaret, tandem repentino himbre procidente, Persæ cęlitus sibi aduersari dicentes, fugam capessunt, Dario præcursore ad misso cursu, equoque conscenso veloci. In hoc prælio primo, quod fuit (vt ait Iustinus) in campis adrestis fuerunt Persarum septingenta millia militum, quorum magna cædes fuit. Sed de exercitu Alexandri non ceciderunt nisi nouem pedites, & centum viginti equites, quos Rex Alexander impense humatos statuis equestribus donauit, cognatisque eorum immunitates dedit, post hanc victoriā, maior pars Asię ad ipsum defecit, sed de repentino himbre cælitus emisso in hac pugna sola loquitur historia Alexandri. Quæ post hanc victoriam narrat, Alexandrum misisse ad Scamandrum Ducem suarum partium, vt sibi auxilia mitteret, se autem omnem Achaiā peragrasse, multisque ciuitatibus acquisitis collegisse 170. mille armatorum, quos traduxit Taurum: & hasta defixa, dixisse fertur, vt si quis illam Rex milesue Græcus aut Barbarus humo euelleret, excidium patriæ suæ suorumque meminisset.

Qualiter Thebas destruxit, & reędificari fecit.
Cap XXVIII.

HINC per Thebas dicit eum iter ad Dariū direxisse. Sed Thebani contra eum portas clauserunt, quam cum expugnaret vnus Thebanorum aptauit tybias, prouolutusque tyranni pedib. cecinit melos dicens. O fortissime regum hanc ne vrbem excides, quā dij immortales prosapię tuæ principes tibi peperere: reminiscere huic liberum ortum, hanc Herculis nutricem, hos muros Amphion & cætus tuę pars maxima stirpis ædificarunt: sed Alexāder sedari non potuit, quin igne & ferro vrbem vastaret. Deinde Thebani qui fugere potuerunt, mittūt & sciscitandum Apollinem. Si forte vrbem reintegrari fata permitterent, qui responsum huiusmodi retulerunt. Magnigena Alcides & Pollux cestibus auctor. Arte sua Thebis reditum cultumque dedere. Thebis autem dirutis, Alexander Corinthum aggreditur, apud quos tunc solemne agebatur certamen: petierunt Alexandrum vti adesset, & certamini præsideret. Tūc Thebanus quidā Elithomacus nomine profitetur certamen luctaminis, & pugnam cestuum atque pugillatus, in quo vtroque victor extitit. Interrogatus ex more a præcone quis esset nomine, vel quem se ciuem profiteretur, respondit se vocari Elithomacum, sed ciuitatem habere desijsse postq̄ Alexāder imperiū adeptus est, intelligens autem Alexander quo pergeret deprecantis intentio, edici iubet per præconem, reedificari Thebas esse permissum in honore trium deorum, Herculis, qui pugillatum inuenit, & Mercurij qui luctam repperit, & Pollucis, qui cestuū fuit magister, sicque impletum est Apollinis responsum.

De Subiugatione Athenarum & Demade Philosopho. C. XXIX.

POST hoc Alexander Athenas pergit, qui cum Lacedemonijs ab eo ad Persas defecerunt. Actore Demostene magno auri pōdere a Persis corrupto, qui quendam subornauerat qui diceret Regem Macedonum in triballis cum omnibus copijs suis perijsse. Itaque insperatus aduenit Alexander, qui hos motus compescere, hortatur Eschines vt Alexandro se dederēt: econtra Demades nititur, vt rebellarent, cuius dicitur esse illud dictum egregium, amico mutuam me rogante pecuniā, & ipsū & pecuniam perdo. Hic Demades vt ait Seneca, Athenis eū qui necessaria funeribus venditabat, damnauit, cum probasset eum magnum lucrum optasse quod contingere illi sine multorum morte, non poterat. Seneca vero probat hoc eius factū non esse laudandū, non enim quicquid inquit reprehendendum est, ēt damnandū est, vbi ipse Demades Atheniensibus Alexādro diuinos honores exhibere volentibus ait, videte ne dū cęlum custoditis, terrā amittatis: hæc de illo Demade philosopho breuiter interserui, qui contra Eschinem conabatur vt dixi. Cōsultus Demostenes respōdit Eschinis consilium præualere. Itaque mittit Alexandro corona aurea per eūdem Demostenē: post Athenas deuictas Lacedemonios superauit. Hæc aūt oīa dicit Iustinus Alexādrū fecisse ante primā congressionē cum Dario, & de vrbe Gorgiē contra Dariū secundo profectū fuisse cuius aduentus nunciabatur.

De Secundo congressu cum Dario Cap. XXX.

ALEXANDER ergo, inquit Iustinus 11 libro, timēs angustias magna celeritate Taurum transcendit, quingēta stadia vno die pertransiens: cunque Tarsum venisset, captus Cigni amnis amenitate per mediam vrbem influentis, qui secundum historiam Alexandri nulli fluuiorū secundus est vel magnitudine vel perspicuitate proiectis armis, plenus pulueris ac sudoris in præfrigidam vndā se proiecit: tunc repente neruos eius occupauit rigor. Historia vero Alexandri dicit, ꝙ cum armis e ponte se præcipitauerit & natabūdus exierit, sed calante tunc corpore insidens aquæ illius vehemētiam, tantam de rigore neruorum iniuriam perniciemque traxit, vt mox expirabilis videretur, sed a Philippo Medico poculum cōfectum accepit, ac secundum Iustinum quarta die sanitatem recepit. Quintus Curtius. Tunc per Medos exercitum duxit laboriosum nimis iter per desertum aggressus, & exercitus Darij iuxta Tygridis alueum locatus est. Iustinus libro 11. Habebat ergo exercitus Darij 400. millia peditum, & 100. millia equitū. Tunc suos hortatur Alexander vt spernant illam aciē auro argentoque fulgētem, in qua plus pręde quàm periculi sit. Historia Alexandri. Cœpto conflictu frequentique re bellica, vnus e Persis indutus armis Macedonicis a tergo Alexandrum ferit, sed ictus ille propter galeæ fortitudinem frustratus dissiluit. Comprehensus ille Regi offertur, requisitur causam facti, ait se pactum fuisse apud Dariū pro hoc facto partem regni cum filio, si eū interficere potuisset Alexander ꝑmissi & audaciæ laudatū ad propria redire cōcessit. Dein

de collecta innumerabili multitudine propius accessit: aduentum autem suum primo ita prodidit, coacta in vnũ innumerabili multitudine armentorum, cornibus eorum, & caudis ramos fundentes iubet annecti, vt & cornibus erectis siluestrem quandam speciem agerent, & tractis ramulis, puluis excitus dignoscẽtiam videri eminus confudisset: prælio commisso, vterq; Rex vulneratur, tamdiu anceps certamen fuit, quo adusque Darius fugeret, exinde magna cedes facta est Persarũ: cęsa sunt peditum 60. & vnum millia, equitũ 10. capta 40. Ex Macedonibus cecidere pedites 130. equites 150.

De luxuria Alexandri, & superbia. *Cap.* XXXI.

IVSTINVS lib. 11. Alexander opes Darij diuitiarumq; apparatum contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur. Tũc primum luxuriosa conuiuia, & magnificentiam sectari, tũc & Barsenem captiuam diligere propter formæ pulchritudinem cœpit, a qua postea susceptum filium Herculem vocauit: memor tamẽ adhuc Darium viuere, Parmenionem misit ad occupandam Persicã classem, aliosq; amicos ad recipiendas Asyæ ciuitates. Quæ statim audita fama victoriæ, ipsis Darij præfectis cum auri magno pondere tradentibus, se in potestatem victorũ venerunt. Comestor. Tunc Alexander cœpit aspirare ad monarchiam orientis, & intrans Syriam cœpit Damascum: & subiugata Sydone, Tyrum obsidebat. Tunc Saraballa eligens de suis 8. millia in Alexandri profectus est auxilium, dicẽs se libentius obsequi ei quàm Dario, & ꝙ loca sub potestate sua constituta ei contraderet, & grate susceptus est ab Alexandro: præterea dixit se habere generum Manassem fratrem principis sacerdotum gentis Iudææ, multosq; alios cum eo præsentes ex ea gente, quos aiebat velle sub eo templum constitutis locis ædificare, ꝙ profuturum Alexandro testabatur, quia potentia Iudæorum in duo diuisa non rebellaret. Concedente vero Alexandro, omni studio ędificauit Saraballa templum, & altare, quod per mansit vsq; ad destructionem factam per Romanos, & in eo constituit Manassem Pontificem. Porrò dum Alexander erat in obsidione Tyri, scripsit ad Principem sacerdotum in Hierusalem, inuitans eum vt sibi prẽberet auxilium, & exercitui venalia præpararet, & redderet sibi tributa, quæ prius Dario conferebat. Et respondit Iadus se Dario sacramenta dedisse, nec eo viuente, posse transcendere constituta. Tunc comminatus est Alexãder genti Iudæorum, ꝙ per eũ discerent, quibus constituta deberent seruare. Tunc iniectis aggeribus Tyrum fecit terræ contiguam, qua vastata Gazam obsedit, & mortuus est Saraballa.

De hostijs quas Alexander in templo Dei obtulit. *Cap.* XXXII.

ALEXANDER autem capta Gaza in Hierosolimam festinabat, & timentes Iudæi clamauerunt ad dominum, & immolauerunt hostias: & Iadus orabat pro gente. Qui cum post sacrificium obdormisset, pręcepit ei Deus vt confideret, sertisq; ciuitatẽ ornaret, & ipse Pontificalibus indutus, & reliqui sacerdotes cum eo, legitimis stolis induti obuiam Alexandro, & surgens a sopore oraculum omnibus indicauit, audiensque non longe a ciuitate esse Alexandrum, processit cum sacerdotibus, & ciuium multitudine sacra ad locum qui sonat. Vnde Hierosolima & templum videri posset: & factum est contra spem omnium qui sequebantur Regem. Nam Alexander intuens Antistitem Pontificali stola insignẽ, & super cidarim laminam: in qua erat nomen Dei, descendit de equo, & adijt eum solus, & nomen Dei adorauit, & Pontificem veneratus est: & obstupuerunt Principes exercitus, & ludificatam Regis mentem putauerunt, solus Perthemius quęsiuit ab eo, cur sacerdotem gentis Iudææ adorasset? & respondit: Non hunc adoraui, sed Deum qui principatum sacerdotij gerit. Nam per somnum in tali habitu Deum aspexi, adhuc in Licia ciuitate Macedoniæ constitutus. Dumq; mecum cogitaui vtrum Asyam possem obtinere, iussit me confidere, nam ipse exercitum perduceret, & principatũ Persarum mihi traderet: nunc autem vidi in hoc sacerdote ipsius effigiem, & qui mihi promisit ventura confido, & propterea Deũ adoraui, & hominem veneratus sum: & ingressus est vrbem Alexãder, & in templo sacrificauit Deo ẽm sacerdotis ostensionem, & attulerunt ei Danielem: in quo scriptum erat, quendam Græcorũ perditurum potentiam Persarum, arbitrans de se scriptum esse, gauisus est. Et sic in crastinum conuocat populum, iussit petere quę vellent, & ipsis petentibus concessit, Iudeos vbiq; patrijs vti legib. & septimum annum sine tributo esse propter sabbatũ terrę, exinde ad alias ciuitates profectus est, tunc Samaritę videntes eius munificentiam circa Iudeos, cognatos esse dixerunt se Iudęorum, originem suam ab Effraim & Manasse recensentes & postulauerunt, vt templum eorum in Garizim honoraret, quod in reditu se factu rum promisit. Cumq; peterent ab eo relaxationem septimi anni, quęsiuit qui essent & dixerunt se esse Hebreos. Cũq; adderet vtrũ essent Iudæi, negauerunt se esse Iudæos, & respondit, Iudęis hoc tantum ego concessi. Aug. lib. 18. de ciui. Dei. Hostias sane Alexander immolauit in templo Dei, non ad eius cultum vera pietate cõuersus, sed impia vanitate cum Dijs eum falsis colendum putans.

Quod Hammonis filium se vocari iussit. *Cap.* XXXIII.

IVSTINVS lib. 11. Alexander inde ad Hammonem profectus est, cupiens originem diuinitatis acquirere, simul & matrem infamia liberare, per pręmissos autem subornat Antistites quid sibi responderi vellet, ingredientem templum statim eum Antistites vt Hammonis filium salutant, lætatus de adoptione, hic se patri conseri iubet. Orosius lib. 3. sic Alexander nobis prodidit (Dijs surdis & mutis) vel in potestate Antistitis esse quid velit fingere, vel in voluntate consulentis, quid velit audire. Valerius lib. 9. Alexander tribus insolentiæ gradibus exultauit: fastidio Philippi Iouem Hammonem patrem asciuit, tædio cultus Macedonici vestem & instituta Persica assumpsit, spreto mortali diuinum caput est latus, nec fuit ei pudori, filium, ciuem, hominem, dissimulare. Iustinus lib. 11. Reuersus Alexander ab Hammone Alexandriam condidit, & ad Coloniam Macedonicam caput Aegypti esse iubet.

Quod Alexander cum Dario noluit confęderationem, sed tantum deditionem. *Cap.* XXXIIII.

DARIVS cum Babyloniam perfugisset, Alexandrum per epistolas precatur, vt redimendarum sibi captiuorum potestatẽ faciat: ob quod magnam pecuniam pollicetur: sed Alexander pro precio regnum omne petit non pecuniam. Iterum Darius ei mandat, ꝙ regni portionem, & filiæ matrimonium ei daret. Sed Alexãder sua sibi Dario rescripserat, iussitq; supplicem venire, regni arbitraria victori permittere. Valerius lib. 5. Alexander ad Parmemonem dicentem se vsurum conditione Darij, si Alexander esset, respondit: Et ego vterer si Parmenio essem. Conditio autem erat daturum Alexandro partem regni sui, Taurotenus monte, & filiam in matrimonium cum decies centum millibus talentis. Iustinus libro 11. & Quintus Curtius. Tũc Darius spe pacis amissa, obuiam vadit Alexãdro cum 400. millibus peditum, & 100. millibus equitum. Cui in itinere nunciatum est, vxorem eius ex collisione abiecti partus decessisse, eiusq; mortem illachrymatum Alexãdrũ, exequiasque benigne prosecutum, idq; eum non amoris, sed humanitatis causa fecisse: nam tantum semel eam Alexandro visam esse, cum matrem paruulasq; filias eius frequenter consolaretur. Tunc Darius se ratus est vere victum, cum post prælia etiam beneficijs ab hoste superaretur: gratumq; sibi esse si vincere nequeat, ꝙ a tali potissimum vinceretur. Scribit itaque & tertias epistolas, gratias agens ꝙ nihil hostile in suos fecerit, offert deinde maiorem partẽ regni vsque ad Eufratem flumen, & alteram filiam vxorem, & pro reliquis captiuis 30. millia talentorum: & ad hoc Alexander gratiarum actionem ab hoste superuacuam esse respondit, nec a se quicquam factum in hostis adulationem, nec ꝙ in dubios belli exitus aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret, sed animi magnitudine, quo didicerit aduersus vires hostium, non aduersus calamitates cõtendere, polliceturq; præstaturum se Dario, si secundus sibi non par haberi velit. Cęterum neque mundum posse duobus solibus regi, nec orbem summa duo regna saluo statu terrarum habere: proinde aut deditionem ea die aut imposterum aciem paret.

Qualiter Alexander internuncium se simulans, cęnauit cum Dario. *Cap.* XXXV.

HISTORIA Alexandri. Alexander prope Strãgam fluuium castrametatus est, visum est autem ei, vt ipse ad Darium internuncius iret: comitatus ergo solo Eumedo, atque alio vno satelite, deuenit ad Strangam fluuium, qui fluuius plerumque ex vehementia frigoris adeo stringitur, vt etiam carris honestissimis viabilem se præbeat, ibi Eumedum subsistere iubens, tentoria Darij adijt, qui tunc præuidendi exercitus causa processerat, cui reuertenti Alexander obuius ait. En tibi adsum internuncius Alexandri, cuius mandata sunt talia: ergo inquit, arbitror eum regem, qui minus festinanter contendit ad prælium ipsum suæ ignauiæ & diffidentiæ testem esse, quapropter respondeto, quod tempus agitãdi dederis nobis, tunc Darius. Nunquid tuipse ades Alexander, qui nobis adeo constanter confidenterque bellum indicis. Negat ille se Alexandrum esse, sed eius internuncium confitetur. Tũc Dariu eius manum apprehendens secum duxit in regiam ad cęnam, Alxander cõtra Darium iussus est discumbere, cõtingitque eum memorabile quiddam facere, nam quodcunque vas ad bibendum sũpsit, ebibito vino in sinum vas sibi recondebat quod cum Dario a ministris indicaretur, & ille iratus eum furti argueret, respondit Alexander, hunc morem obseruari in curia Alexandri, & se putasse talem ibi obseruari, placato rege, & facto silentio, vnus ex conuiuantibus, Pasarges nomine, qui aliquando in hospitio susce

ptus fuerat a Philippo, cœpit cognoscere Alexandrum. Quod Alexander sentiẽs vnà cum poculis quę sinu gestabat, prosiliens exijt, & mox pre foribus vnum ex Persis tenentem equum suum transfodit gladio & fugę consuluit equo ascenso. Persæ autem insecuti sunt eum, sed eorum mollicie tardior, & Alexandri cursus efficacior fuit: Darius autem danno hostis elapsi nimio merore affectus est. Valerius lib. 4. Alexander Darij castris in quibus omnes necessarij eius erant, Ephestione sibi gratissimo latus suum tegente, ad eos colloquentes venit. Darij vero mater Ephestionem, quia & in statura & forma prĕstabat, more Persarum adulatc tanquam Alexandrum salutauit, admonita vero erroris per summam trepidationem verba quærebat excusationis. Cui Alexander. Nihil est inquit ꝙ hoc nomine confundaris, nam hic Alexander est: o donum inclytę vocis, maximi enim animi rex etiam totum orbem terrarũ aut victoris aut spe pacis complexus, tam paucis verbis se cum comite suo partitus est. Historia Alexandri. Alexander ad fluuium rediens incidit in alium locum non congelatum. Vnde ipse & equus eius simul in profunda ceruicantes prosiliunt, erat autem nox, ipse vero equo impulso natans exijt, offenditq; Eumedum, cui cunctũ rei ordinem explicat, & eodem narratu Principes suos lætificat, sequenti die instructam ordinatamq; aciem iuxta Strangam collocauit.

De vltimo congressu & victoria Alexandri.
Cap. XXXVI.

INTEREA Darius cum suis aduentabat. Iustinus lib. 11. Et ecce repente confectum curis Alexandrum ante pugnam somnus arripuit. Cunque ad pugnam solus rex deesset, a Parmenione egre excitatus, quærentibus somni causas omnibus inter pericula. Cum etiam in ocio somni semper parcior fuerit, magnoq; esse æstu liberatum, dixit. Somnum q; sibi a repentina securitate datum ꝙ s. cũ omnibus Darij copijs confligeret, veritum longa belli moram si p se exercitum diuisissent. Historia Alexandri. Statuit itaq; Alexander, vt nemo de suis fluuium transiret, datq; locum Persis trãseundi. Commissoq; prælio facta est vtrinq; strages magna, tandem Perse fugiunt Dario præcedente: Cunque omnes perite, fluuium incõsulte irruerent. Strãga suum officium efficit, omnesque ingressos submergit & necat, reliquos Macedones insecuti obtruncant. Iustinus lib. 11. Raro in vllo prælio tantum sanguinis fusum est. Historia Alexandri. Darius autem cum vinci suos videret, mori & ipse voluit, sed a proximis fugere compulsus est. Suadentibus deinde quibusdam, vt pons Cidui fluminis pro aditu hostium impediendo intercluderetur, ait, non ita se saluti suę velle consultum, vt tot millia sociorum hostibus obijciãtur, debere & alijs fugæ viam patere quæ patuerit sibi. Quintus Curtius. Alexander autem periculosissima quæque aggrediebatur, & vbi consertissimos hostes acerrime pugnare conspexit, eo se semper immergebat, periculaq; sua in multis esse volebat. Martianus lib. 7. In Alexandri victoria lunã secũda noctis hora defecisse Seruius nobilis in Arabia nunciauit, quod in Scicilia in exortus primi splendore conspectum est: similiter Alpiano & Fronteio consulibus 11. kalendis Maij defecit sol, quod in Cãpania hora diei 7. contigit in Armenia 11. euenit quod factũ est spherę circuitu moras per inflexus rotunditatis variante.

De Persecutione Darij. *Cap.* XXXVII.

HISTORIA Alexandri. Tunc Darius omni spe meliori deposita, ingressus regiam suam, humi sese mirabiliter eiulabundus prostrauit, lamentatione nimia fatigatus; tandem quiescens scribit Alexandro in hunc modum, Domino meo Alexandro Darius salutem. Competentius feceris si miserationem impartiaris illis, quos tibi fortuna subiugauit, quæso igitur vt Matris, Coniugisque, ac filiarum nostrarum vt te dignum est meminisse digneris, mihiq; remittas eas, eius tibi beniuolentiæ vicissitudine spondeo, vt thesauros omnes quoscunq; reges ac patres mei humi suffossos mihi reliquerunt, ipse tibi tradam. Persarum quoque ac Medorum & aliarum gentium tibi regnum concedo. Quod cum Alexander se non facturum diceret, tunc Darius Porrò Regi scripsit, vt ei auxiliaretur contra Alexandrum, multa illi promittens quod Alexãdrum non latuit acceleratque Darium præuenire, antequàm in Caspias portas intraret. Martianus libro 6. de Geometria. Portę autem Caspiæ sunt caulium præscissiones, ferreis trabibus obseratæ, qua verno tempore, etiam serpentibus obcluduntur. Iosephus. Cunque persequeretur Alexander Darium, & transire haberet mare Pamphilicum, Deo volente, legitur mare illud fuisse diuisum, qui regnum Persarum per eum delere voluit. Iustinus li. 11. & Orosius lib. 3. Hoc prælio Alexander ad se imperium rapuit, quinto vel sexto regni sui anno, cuius tanta fælicitas fuit, vt prius hoc nemo rebellare ausus sit 37. diebus ꝑda percẽsuit, in vrbe deinde clausa 60. millia talẽtorum inuenit & expugnat, & Persepolim caput Persici regni vrbem multis annis illustrem, refertamque orbis terrarum spolijs, quæ nutui eius primum patuerunt. Iustinus libro 11. inter hæc octingẽti Græci occurrerunt Alexandro, quos Darius captiuos tenuerat, truncata corporis parte. Quibus cum dedisset Alexander redeundi copiã, maluerunt agros ibidem accipere, quàm fędum sui conspectum reportare. Historia Alexandri. Aderant autem Dario fugam molienti duo Satrapæ, Bessas & Ariobarzanes: hi in gratiam Alexandri eum solitarium opprimunt, & letaliter vulnerant; aufugiuntque, donec dignoscerent quo se res verteret.

De morte eiusdem consummatione pugnatorum in tribus prælijs.
Cap. XXXVIII.

IVSTINVS lib. 11. Interea Alexander comperit Darium a cognatis suis cathenis & compedibus aureis vinctum in vico Parthorum, cui nomen Thara. Historia Alexandri. Ad quem cum venisset Alexander, ille manus supplices tendens & attrectans genua Alexandri, vt poterat tandem sic eum alloquitur. En mihi in tali fortuna constituto, magnum adest mortis meę solatium, ꝙ in tuis manibus ò Alexander Regum fortissime spiritum effundam, quare quæso ne inuideas mihi sepulturam, quam mihi cum Persis tui Macedones exequantur rogo, Sisigambem matrem meam, & Statiram vxorem in manus tuas commẽdo, filiam vero Roxanam hac prece tibi commendo, vt eam coniugio tuo dignam censeas, his dictis spiritum exhalauit. Alexander vero multis lachrymis ad regiã dignitatem ritu Persarum eum sepeliri iussit. Orosius lib. 3. Tribus his prelijs totidemq; annis quinquies decies centena peditum, equitumq; millia consumpta sunt: & hoc ex eo regno illisque populis, vnde iam per annos nõ multo plures decies nonies centena millia profligata referuntur. Iustinus libro 11. Alexander in persequendo Darium amissos milites magnis funerum impensis extulit, reliquis socijs decem millia talentorum diuisit, equorum maior pars æstu amissa, inutiles facti qui superfuerant, pecunia 99. millia talentorũ Ecbathanis congesta est ei Permenio præpositus est. Interea Agis Rex Lacedemoniorum in Græcia rebellans ab Antipatro opprimitur. Quintus Curtius. Quod Alexander audiens, hostes quidem vinci gauisus est, sed Antipatrum vicisse tacitus quidem indignabatur, suæ demptum gloriæ existimans, quicquid cessisset alienæ. Hieronymus. Igitur anno 6. regni sui anno secundo Olympiadis 112. Alexander interfecto Dario Babylonem obtinuit. In quo regnum Persarum destructum est, quod permansit annis 231. per Reges 14. a primo Cyro vsque ad vltimum Darium Arsami filium.

De Anaximene, & de Epicurij Philosophis.
Cap. XXXIX.

ACTOR. In tempore Anaximenes & Epycurus clari habentur: non est autem iste Anaximenes Phisicus discipulus Anaximandri: qui superius positus est in Olimpiade 56. sed Anaximenes orator, qui fuit magister Alexãdri Magni in arte oratoria: qui a quibusdam creditur historiam Alexandri (quæ sine nomine fertur) scripsisse: de hoc refert Valerius, ꝙ cum Alexander ad diruendam Lampsacum ciuitatem cum impetu ferretur, progressum extra męnia obuiam habuit Anaximenem præceptorẽ suum: sciensque ꝙ preces iræ eius opponeret, iurauit se non facturum quicquid petijsset. Peto ergo inquit, vt Lãpsacũ diruas, ita salus vrbis vnius vafra menti beneficio obtenta est. Epycuri autem licet ipse, vt ait Hieronymus, litteras non didicerit, & artem disputandi teste Boetio ignorauerit: tamen multa ipsius egregie dicta reperiuntur. Tertullianus in apologetico. Epycurus omnem cruciatum doloremq; depreciat, modicum quidem contemplabilem pronunciandum, magnum vero non diuturnum.

De sententijs Epycuri contra corporis voluptates.
Cap. XL.

HIERONIMVS contra Ioui. lib. 1. Epycurus assertor voluptatis, quanquam discipulus eius Methodorus Leonceon habuerit vxorem: raro dicit sapienti ineunda coniugia, quia multa incõmoda admixta sunt nuptijs. Et quomodo diuitiæ, & honores, & corporum sanitates &c. quæ indifferentia nominamus, nec bona nec mala sunt, sed velut in meditullio posita. Vsu & euentu vel bona vel mala fiunt: ita vt vxores sitas in bonorum malorumq; confinio: graue autem esse viro sapienti venire in dubium, vtrum bonam an malam ducturus sit. Idem 2. Quod autem mirandum sit, Epycurus voluptatis assertor omnes libros suos repleuit oleribus, & pomis: vilibus cibis dicens esse viuendum, quia carnes & exquisitæ epulæ ingenti cura, & miseria præparatæ, maiorem pœnam, & tam inquirendo voluptatem, quàm in abutendo merentur. Corpora etiam nostra cibo tantum, & potu indigere, quæ

aqua

aqua & panis sunt cętera & his similia, ibi naturæ satisfactũ. Quicquid supra fuerit, non ad vitæ necessitatem spectare, sed ad vitium voluptatis: præterea eos qui carnibus vescuntur, indigere etiam his quæ non sunt carnium, qui simplici victu coutuntur, eos carnes nõ quærere. Sapientię quoq; operam dare non posse, si mensę abundãtiam cogitemus, quę labore nimio & cura indiget.

De dictis eius moralibus & eiusdem erroribus.
Cap. XLI.

ACTOR. Seneca quoq; de elegantioribus dictis Epycuri, multa in libris suis excerpsit, quorũ ista sunt, quę subiecimus: honesta res est lęta paupertas. Illa vero non est paupertas, si læta non est. Satis magnum alter alteri theatrum sumus. Nemo non ita exit de vita tanquam intrauit. Si cui sua non videntur amplissima, licet totius mundi dominus sit, tamen miser est. Aliquis vir bonus eligendus est nobis, ac semper ante oculos habendus: vt sic tanquã illi spectante, viuamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Si ad naturam viuas, nunquam eris pauper. Si ad opiniones, nunq̃ eris diues: exiguum natura desiderat, opinio immensum. Multis parasse diuitias non finis miseriarum fuit, sed mutatio. Ante circunspiciendum est cum quibus edas & bibas, quam quid edas & bibas nam sine amico misera Leonis ac Lupi vita est. Si vis diuitem facere, non pecunię adijciendum, sed cupiditati detrahendum est. Ridiculum est currere ad mortem tædio vitæ, quid tam ridiculum quã appetere mortem, cum vitam inquietam tibi feceris metu mortis, sic fac omnia tanquam spectet Epycurus. Diuitiæ sunt ad legem naturę composita paupertas, Initium salutis est, cum notitia peccati meditare mortem. Ira immoderata insaniam gignit. Idemq; dicit. Non potationes, non commessationes, nec copulę feminarum, nec copia piscium, & aliorum huiusmodi, quę splendido vsu parãtur conuiuij, suauem vitam faciũt, sed sobria disputatio: Hi copijs & conuiuijs moderate vtuntur, qui non immoderate eas quærũt, multę enim ex deliciarum epulis molestiæ generãtur, hactenus de dictis eius laudabilibus. Errrauit autem in multis plusquàm oẽs philosophi, nam putauit Deum res humanas non curare, sed ociosum esse, & nihil agere, dixitq; voluptatem summum bonum esse, & animas cum corporibus interire: primo errori respondet Seneca in lib. 4. de beneficijs, & Lactantius in li. de opificio corporis humani, secundo respondet Tullius in li. de officijs, & Ambrosius in lib. eiusdem titulum, & Aug. in lib. de ciu. Dei. Tertio respondit idem Cicero in lib. de senectute, & in libro de Republica, & in tusculanis.

De insolentia Alexandri post victoriam. Cap. XLII.

IVSTINVS lib. 12. Post hoc Alexander habitum Regum Persarum & diadema, insolitũ antea Regibus Macedonicis (velut in leges eorum quos vicerat transiret) assumit. Quę ne inuidiosus in se vno conspiceretur, amicos quoq; suos longam vestem auratã purpuramq; sumere iubet, inter Pellicũ regium gregẽ, electæ pulchritudinis & nobilitatis, noctũ vices diuidit. His rebus ingentes epularum apparatus adijcit, ne ieiuna & destructa luxuria videatur. Cõuiuiumq; iuxta regiam magnificentiam laudis exornat, immemor prorsus tantas opes amitti his moribus nõ quæri solere. Cępit quoque in suos sæuire, non regio sed hostili odio, indignans se carpi sermonibus dicentium eum Philippi patris patrieq; mores subuertisse, propter quæ crimina Parmenio senex dignitate regi proximus, cum Philota filio de vtroq; partis habitis quæstionibus interficitur, post hæc Darãtas Euargitas, Patrinias, Parapammenos, Adaspios cæterosq; populos, qui in radice Caucasi morabantur, subegit. Caucasus autem ipse est mons Thaurus, qui pene mediatenus orbis conscius, quem peragrasset nisi maria restitissent, hic plura nomina per diuersa loca habet, nam idem est Risates & Sarpedon, & Caucasus & Portæ Caspiæ vel Armenię & Mireanus, & Cororicus & Scythicus, & Ceraunias. Isidorus lib. 14. Mons Caucasus ab India vsq; ad Thaurum prorectus pro gentium ac linguarum varietate quaqueuersum vadit, diuersis nominibus nuncupatur: vbi autem ad orientem in excelsiorem consurgit sublimitatẽ, propter niuium candorem Caucasus nuncupatur: nã orientali lingua Caucasus significat candidum. Est enim desissimis niuibus candidatus, vnde & Scythę, qui eidem monti iunguntur, Croacasim eundẽ dicunt. Casim enim apud eos candor siue nix dicitur, hę sunt gentes quas subegit Alexander circa Caucasum montem.

De reclusione 10. tribuum. Cap. XLIII.

EX historia Scholastica. Cum venisset Alexander ad mõtes Caspios, miserũt filij captiuitatis 10. tribuum, postulantes ab eo egrediendi licentiam, ex edicto enim tenebantur egredi non licere. Cunq; quęsisset causam captiuitatis, accepit eos aperte recessisse a Deo Israel vitulis aureis immolando, & per prophetas esse prædictum, eos a captiuitate non redituros. Tunc Alexander respondit, q̃ digni erãt arctius includi. Cũq; angusta viarum obstrueret molibus bituminatis, & videret laborem humanum ad hoc non sufficere, orauit dominum Deum Israel, vt opus illud compleret, & accesserunt ad se inuicem prærupta montium, ex quo liquido apparet non esse voluntatem Dei vt exeant: egredientur tamen circa finem mundi magnam hominum stragem facturi, hic addit Ioseph dicens, Deus quid facturus est pro fidelibus suis, si tantum fecit pro infideli? Solinus. Portę caspiæ panduntur itinere manufacto longo 8. millibus passuum, nam latitudo vix plaustro est permeabilis. In his angustijs etiam illud asperum, quod præcisorum laterum saxa linquentibus inter salis venis exudant humorem affluẽtissimũ, qui constrictus vi caloris velut in æstiuam glaciem corporatur, & ita labes inuia accessum negat, præterea 8. & 20. millium passuum tractus omnis quoquomodo inde pergatur, humo arida sine presidio sitit. Tunc serpentes vndiq; gentium conuenere, ab illo statim die illuc confluunt, & ita periculi & difficultatis concordia ad Caspios nisi hyeme accessus negatur.

De vltione necis Darij per Alexandrum & Alexandrijs quas edificauit. Cap. XLIIII.

HISTORIA Alexandri. Alexandes cum scire vellet qui Darium regem interfecerãt, ait, gaudeo me hostem maximũ subiugasse, & licet ipse executus non sim, habeo gratiam condignam reprehendere his, qui beniuolẽtiam suam erga me protestati sunt, hortor igitur vt se prodant, iuro igitur patris matrisq; meę maiestatem sublimes illos & notissimos me facturum. Quo audito Bessus & Ariobarzanes se produnt, quos Alexander in altissimo loco iussit crucifigi, dicens se emeritum non transgredi, nec se esse reum periurij, quia sublimes eos acutissimos omnibus fecerat. Iustinus libro 12. Vnus autem ex amicis Darij vinctus ad eũ perductus est, qui Darium non solum prodiderat, sed etiam interfecerat, quem Alexander in vltionem proditionis fratri Darij tradidit cruciandum. Quintus Curtius. Dicebat enim falli eos qui proditionis præmium ab eo expectarent, immo violatæ fidei neminem acriorem fore vindicem vltoremq;. Iustinus vbi supra. Tunc Alexander vt in illis terris nomẽ suum relinqueret, turrim Alexandria super omnem Canaim condidit, intra diem septimumdecimum muro sex millia passuum consummato, translatis eo illarum ciuitatum populis, quas Cyrus condiderat. Martianus li. 7. Alexander in Ponto fecit secundã Alexandriam, quę prius exscisa est, sed reparata ab Antiocho Seleuci filio & Selucia dicta est. Iustinus vbi supra. In Bactrianis quoq; Sogdianis 12. Vrbes condidit distributis his quoscunq; in exercitu seditiosos habebat. Historia Alexãdri. Has omnes suo de nomine Alexandrias vocauit, Alexandria Bucefala a nomine equi sui, Alexandria montuosa, Alexandria apud Porum, Alexandria Sichia. Alexandria Babylonis, Alexandria apud Massagetas, Alexandria apud Aegyptum, Alexandria apud origala, Alexandria apud Grauicum, Alexandria apud Troadam, Alexandria apud Tygridem fluuium, Alexandria apud scantum. Insigniuit quoq; muros earum primorum quinque elementorum græcorum caracteribus, vt legeretur, in eis. Alexander rex genus Iouis fecit. A. R. G. I. F.

De Eylcone quem occidit, & postea pęnituit.
Cap. XLV.

QVADAM die in solemni conuiuio orta inter amicos Alexãdri ebrios rerum a Philippo gestarum mentione, cæpit se ipse pręferre patri, & rerum suarum magnitudinem collotenus extollere, assentante maiore conuiuarum parte: Elycos autem fiducia amicitię regię cuius palmam tenebat, senex & sapiens Philippi memoriam tuebatur, ob quod iratus Rex telo a satellite rapto, eundem in conuiuio trucidauit. Qua cæde exultans mortuo patrocinium Philipi laudemq; obiectat. Postea vero intellecto facinore, occidere voluit se: flens ergo mortuum amplectabatur, & vulnera tractabat, & quasi audienti confitebatur dementiã, interfecissetq; se, nisi amici interuenissent. Recordabatur enim, q̃ nutrix sua soror Elici fuerat, & q̃ tot amicos interfecerat. Permenonem, & Philotam, Amitã, Consobrinum, Nouercam suam & fratres suos, Athalumq; & Eurilocum & Pausaniam, & alios Macedoniæ principes. Iustinus lib. 12. Alexander ergo quatuor diebus non comedit. ob hoc illi quadriduo perseuerata est inedia, donec exercitus vniuersi præcibus exoratus est, multum vero illi profuere pręces Calistenis philosophi, & condiscipuli sui apud Aristotelem familiaris illi, & tunc ab ipso rege ad prodenda memorię acta eius acciti.

De Calistene philosopho & eius auditore Lisimacho.
Cap. XLVI.

IVSTINVS. Reuocato igitur in bella animo. Carasmos & Dahas in deditionem accepit, tunc non salutari tantum, sed adorari se iubet, acerrimos inter recusantes extitit Calistenes, ob quod iratus

us Alexander insidiarum sibi paratarum finxit eum conscium, truncatisq; crudeliter omnibus eius membris, abscissis auribus & naso & labijs, deforme ac miserãde spectaculum reddidit. Insuper in cauea eum cum cane claudi iussit, & ad metum cæterorum circunferri. Quo facto, Lisimachus Calistenis auditor præcepta virtutis accipere ab eo solitus, misertus tanti viri, non culpę: sed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in remedia calamitatum dedit. Quo audito, Alexander Lisimachum obijci Leoni iubet, sed cum ad conspectum eius concitatus Leo impetum fecisset, manum amiculo inuolutam Lisimachus in os Leonis immersit, abreptaque lingua feram exanimauit, quod cũ nunciatum Regi esset, admiratio in satisfactionem cessit, qui chariorem eum propter constantiã tantæ virtutis habuit. Lisimachus quoq; animo magno Regis veluti parentis contumeliam tulit: multi autem Principes Macedonum, qui Alexandrum adorari nolebant, ab eo sub specie insidiarum interfecti sunt, retentus est tamen a Macedonibus modus salutandi regis explosa adoratione. Valerius lib. 7. Arist. Calistenẽ auditorem suum ad Alexandrum mittens monuit, vt cum eo q̃ iucũdissime loqueretur, quo. s. apud regias aures, vel silentio tutior, vel sermone esset acceptior. At ille dum Alexandrum Macedonẽ Persica salutatione gaudentem obiurgat, & ad Macedonicos mores inuitum reuocare beniuole perseuerat, spiritui carere iussus, seram neglecti salubris consilij pœnitentiam egit.

De itinere Alexandri in Indiam & de natura illius terræ. Cap. XLVII.

HIstoria Alexandri. Post hęc Alexander Indiam petit, quę est principium Orientis vnde Asia consurgit. Orosius libr. 1. Asia ad mediam frontem Orientis habet in Oceano Eoo, ostia fluminis Gangis, a sinistra promontorium Taligradamana, cui subiacet ad Eurum insula Taprobana, ex qua Indicus Oceanus vocari incipit, ad dexterã habet timam montis vbi Caucasus deficit promontorium Samara, cui ad Aquilonem subiacent hostia fluminis Orthorogortę, ex quo Oceanus Syricus appellatur. In his finibus India est, quæ habet ad occidentem flumen Melum, quod rubro mari accurrit, a Septentrione mõtem Caucasum, reliqua vt dixit, Eoo & Indico terminatur Oceano: hæc habet gentes 44. absque Insula Taprobana, quę habet 10. ciuitates & absq; alijs Insulis habitabilibus plurimis. Martianus li. 6. In India singulis annis æstates duæ, & bis fruges metuntur, hyeme Ethesias profert, quinque millia oppidorum habuit, mundi pars tertia credebatur. Solinus. Indorum vero nemora tam celsa sunt vt transiaci neq; sagittis quidem possint. In India quoq; sunt, nationes capitis caninis armatę, amicti vestitu tergorum, ad sermonem humanum nulla voce, sed latratibus tantum sonantes, rictibusque.

De Ingressu illius, & legatione Pori Regis ad eundem. Cap. LXVIII.

HIstoria Alexandri. Ingresso Alexandro in Indiam, mox obuij fuerunt ei legati, quos Porus miserat cum his literis. Incursanti infestantiq; tibi fines hos suadeo, vt cum te hominem memineris, nihil ad Deos moliaris: potes quippe nosse quis ille ego sum, & ꝙ nulli aduersum nos liceat fortunę: quare iubeo te hinc ad tuas Grecias contentum redire. Neq; enim si nobis Græcia vestra opus esset, non olim subacta Indis esset, sed quoniam inutilis est nobis, nihilq; dignum opibus nostris habet, neq; quæsita est, neque queretur. hę literæ nihil terruerunt Alexandrum. Iustinus lib. 12. Ingrediens autem in Indiam faleras equorum & arma militũ argento obduxit, exercitumq; suum ab argenteis clypeis Argyraspidas appellauit. Cumq; vrbem Nisam venisset oppidanis non repugnantibus, fiducia religionis Liberi patris, a quo vrbs condita erat, parci iussit. Tunc ad spectaculum sacri mõtis duxit exercitum naturalibus bonis vitæ hederaq; non aliter vestitum, quàm si manu cultus esset ornatus: exercitus autem vbi ad montem accesserit, repente furere cepit & in vlulatus Liberi cum stupore Regis sine noxa discurrere, vt intelligeret Alexander, se suo exercitui magis quã oppidanis parcendo consuluisse, inde regna Cleophilis Reginæ petijt. Quę cum se dedisset ei, cõcubitu redemptum Regnum ab Alexandro recepit, illecebris consecuta, quod vi non poterat: filiumque ab eo genitum Alexandrum nominauit qui postea regnauit Indis. Cleophis autem Regina prostrata pudicitia, scortum regiũ ab Indis deinceps est appellata. Porrò infectante Alexandro in India quosdam palantes hostes cum a satellitum turba præ celeritate desertus esset, solus ei Lisimachus per immensas arenarum moles comes fuit. Quod idem frater eius Philippus cũ ante facere voluisset, inter manus Regis expirauit. Sed Lisimachum Alexander equo desiliens hastæ cuspide ita in fronte vulnerauit, vt sanguis aliter claudi non posset, quàm vt diadema sibi demptum Rex alligãdi vulneris cura capiti eius imponeret, quod auspicium primum futurę regiæ maiestatis Lisimacho fuit.

Qualiter Alexander Porum bello superauit. Cap. XLIX.

POrus bello preparata, exercitum suum Macedonas inuadere iubet, Regem Alexandrum priuatum sibi hostẽ deposcit: nec Alexander pugnæ moram fecit. Historia Alexandri. Sed in prima cõgressione equus Alexãdri Bucefalus dextra Pori ictus occubuit. Id autem Macedonibus supra omnia quæ possunt in plijs accidere incommoda, ingratum fuit. Iustinus li 12. Alexãder equo deiectus concursu satellitum liberatus est. Historia Alexandri. Neglecto igitur omni opere bellandi, Alexander exanimem equum cauda cõprehensum in partes retrahit, metuens ne spolium Indi raperent, quod sibi esset valde pudibundum, atq; ita inducijs receptis, datur vtriq; spacium 20. dierum vel sanandi vulneratos vel sepeliendi mortuos. In his diebus inijt Alexander consilium, vt Porum ad singulare certamen prouocaret, dicens, Imperatores inde laudem captare non posse, vnde subditis suis periculum fieret, quod & Poro placuit. Consideranti exiguitatem corporis Alexãdri, cũ ipse quinque cubitorum, Alexander vero trium tãtummodo mẽsuraretur. Ex epistola Alexandri. Interea Alexander deposito cultu regio, & assumpto habitu militari, peruenit in castellum Pori. q. quidam vini & carnis empturus, quem sciscitatus est Porus, quid faceret Alexander, aut cuius ætatis esset: cui Alexander respõdit, tanquam homo senior dux noster in tabernaculo suo se accenso ignis calore reficit. Tunc ille gaudio alacer ꝙ cum sene decrepito prelium esset commissurus, cum ipse esset iuuenis elatus tumore. Quid ergo inquit non respicit ætatem suam? Tunc Alexander dixit se gregariũ esse Macedonum militem, & ignorare quid faceret Alexander. Cui Porus tradidit epistolam minis plenam multa ei pollicitus, si eã traderet Regi Alexandro, Alexander autem iurauit illi facturum vt litteræ illæ in manus Alexandri peruenirent. Historia Alexandri. Igitur cũ dies pariter & locus prælio institisset, fieretq; pugna regalis, diu anceps Alexandro locum vulneris rimante, & Poro ipsum declinante: tandem Porus ex quadam repentina tumultuatione suorum conuersus vt videret quid nam esset id, protinus Alexander eius inguina gladio transfodit, eumq; prostrauit. Quo viso Indi mox in Alexandrum insurgere conabãtur. Alexander autẽ manu silentium poscens, tumultum repressit, rationeq; ab eo reddita, omnis vis Indorum se illi subdidit. Actor. Hæc historia Alexandri. Iustinus autem dicit in primo bello in quo equus Alexãdri vulneratus est. Porum multis vulneribus obrutũ, & captum fuisse, qui victum se adeo doluit, vt cum veniam ab hoste recepisset, neque cibum sumere voluerit, neque vulnera curare passus sit, ægreque sic ab eo obtentum, vt vellet viuere: quem Alexander ob honore virtutis incolumen in regnum suum remisit, duas vrbes ibi condidit, Niceam & Bucefaliam.

De gloria exercitus & basilice Pori. Cap. L.

EX epistola Alexandri. In exercitu Pori fuere preter peditum copias 14. millia octingentę quadrigæ, omnes falcatæ, capti sunt ibi elephanti 400. qui turres gestabant cum iaculatoribus superpositis, in domo regia Pori erant columnæ aureę solidæ, ingenti crassitudine atq; altitudine cum capitellis nu. 30. auratiq; parietes, laminarum crassitudine digitali, vineta solida ex auro, sarmentumque inter columnas pendebat, in qua erant folia aurea & racemi chrystallini lichnis interpositis, distinguẽtibus smaragdis, thalami & cubicula omnia margaritis, vnionibusq;, & carbunculis ornata erant, fores eburneæ, lacunaria hebenina, testudines cypressini, in quibus lauabantur in balnearibus, statuæ quoq; ex auro solidæ cũ crateribus aureis & innumeri thesauri, forinsice domus parietes innumerabilia gemmarum genera varijs coloribus oberrabãt, in aula palatij auium diuersa genera vnguibus rostrisq; inauratis, pro inauribus & torquibus Margaritas vt vniones gerentia, multa ibi gemmæ & chrystallina vasa, & sextariola multa aurea inuẽta sũt, raro argentea: quibus omnibus in potestatem redactis Alexander aureis laminis totum agmen inclusit, fecitque signa & vexilla aurea, & tanta erat auri præda, vt vix eam milites ferre possent, aurum vehebant Elephantes ingentis magnitudinis mille. In equis quoque & multis Camelis & Elephantis erant frena aurea: fuerũt que tunc in exercitu Alexandri quadrigę equorum omnes falcatæ bigæ. 1200. equitum turmæ 30. peditum 300. millia 50. Multorum castrensium ad saumas & sarcinas militum subuehendas circiter duo millia, Camelorum Dromedariorũ & Boum duo millia, qui frumenta vehebant armentorum ad vsus carnis quotidianos ingens numerus.

Primum de itinere Alexandri per Oceani litora. Cap. LI.

IVstinus lib. 12. Post hoc Alexander Persidas & Gangaridas expugnat, cum autem ad Aphites venisset vbi eum 200. millia equitum operiebantur hostium, voluit omnis exercitus in patriã reuerti, quem Alexander oratione sedauit: dehinc Alexander ad amnem Agisinen pergit, per hunc in Oceanum deuehitur, vbi Biacensanas & sileos, quos Hercules condidit in deditionem accepit, hinc in Ambros & Sicambros nauigat, quæ gentes eum suscepe-
runt,

runt.cum armatis 80. millibus peditum,& 60. millibus equitum, quibus victis,exercitum eorum ad vrbem depulit desertam a defen soribus,in quam primus de muro desiliuit sine vllo satellite,& vn⁹ tot millium hostium impetum sustinuit,donec cognito eius periculo omnis exercitus cum eo desiliuit muris deiectis in prælio sagi cta sub mamma traiectus est:& cum sanguinis fluxu deficeret,tamen genu posito tamdiu prēlatus est,donec eum a quo vulneratus fuerat occiderat,curatio vulneris grauior ipso vulnere fuit.Seneca Huius vulneris dolore dū angustiaretur,dicebat omnes me iurant Iouis esse filium, hoc vulnus hominem esse clamat.Iustinus li. 12. Igitur rebus ordinatis Poliperconcha cum exercitu Babylonem mittit,ipse autem cum lectissima manu nauibus conscensis oceani littora peragrat.Aug.lib.4.de ciu. Dei. Quę dum peragraret com prehensus est ab eo Dionides Archipirata quidam.Interrogatusq; ab Alexandro,quid sibi videretur vt mare haberet infestum,respódit,quid tibi inquit vt orbem terrarum,sed quia id ego exiguo na uigio facio, latro vocor:tu quia magna classe Imperator & reuera remota iustitia,quid sunt regna nisi magna latrocinia?quia & latrocinia quid sunt nisi parua regna?

De Candace regina, & eius fœdere cum Alexandro.
Cap. LII.

HISTORIA Alexandri.Interea Candax Regina audiens famā Alexandri,misit vnum de pictoribus suis,iussitq; vt diligētissime imaginem eius depingeret,sibiq; deferret.Iam vero Alexāder miserat ei litteras iura amicitię continētes,ipsaq; illi rescripsit hoc sibi præ omnibus placere,vt fędus illud perpetuum inter se mansurum confirment,addiditq;: habebis ergo tibi ex nobis amicitiæ argumentum centum laterculos auri grandissimos,Ethyopes impubes quingentos,Psitacos 7. Frigas 6. & præter hęc Hammoni Deo coronam ex margaritis & smaragdis, & iam toreumata preciosiora,& loculos refertissimos cuiusq; generis margaritarum atq; gēmarum ad 10. numerum,aliosq; loculos eburneos 80. & in delicijs tuis ferarum genera,quæ sunt Elephantos 300.Leopardosq; 6. Rinocerotas 80. Pantheras 8. Canes etiam in homines efferacissimos 90. Tauros 300. virgas alijs vectes hebeninas mille quingentas ad hæc transferenda misit Alexander.Interea contigit, vt filius eiusdem Candacis,Candaules alijs Condeolus nomine,dum ad sacrificandum iret,quodam theberi ciorum regulo subripiente vxore priuaretur.Qui mox confugit ad Alexandri auxilium,qué com prehensum satellites primum obtulerunt Ptolemæo,qui tunc post regem primus erat in ordine.Alexander autem Ptolemæum regijs ornamentis indutum procedere iussit,& sese pro Antigono satelli te obtulit.Qui iussus a Ptolemæo ferre Candauli alijs Cādeolo auxilium,assumptis quatuor millibus militum,cum eo profectus est, & sic vxorem recuperauit ablatam.Quibus peractis,cū puer Ptolemæo gratias referret.Ille dixit se velle videre matrē eius, sed prius velle mittere se Antigonum prō internuncio.Sicq; Alexander sub nomine Antigoni assumptis paucis cum Candaule profectus est, occurritq; filio mater aduentanti,quę Alexādrum comprehensū, deosculata est,& circunquaq; illum deducens ostendit ei diuitias suas.Alexander autem dicebat se multo mirabiliora in Græcia vi disse,cui illa:videtur mihi ꝙ tuipse sis Alexander,quo negante,duxit eum in secretiorem aulam,& ostendit ei imaginem eius dicēs, intuere imaginē hanc,& videbis Candacem Alexādro solertiorē, at ille,frendens quærebatur se non habere gladium suum secū.Cui Regina:depone hunc metum:nam fidem quam filio meo seruasti, semp tibi seruabo.Cūctis reliquis esto Antigonus,mihi vero Alexander eris . Carogarus autem filius Candacis iunior, qui filiam Pori habebat vxorem,volebat interficere Alexandrum,sed mater non dimisit.

De mirabilibus quæ vidit Alexander in India. Cap. LIII.

EX epistola Alexandri.Igitur mense Maio victus est Darius,mē se Iulio victus est Porus,acceptis Alexander 150. ducibus Indorum qui breuitates itinerum nouerant,profectus est mense Augusto per feruētes Sole harenas & loca arida de fasciate volens ire in Bactriacem ad abditos ferens, quod genus hominum e folijs arborum decerpendo lanuginem ex siluestri vellere vestes detexunt. Cœpit igitur exercitus siti laborare:Zephyrus autem Miles inuentam in lapide concauo aquam in galea pertulit ad Alexandrum ip se sitiens,quam Alexander conuocato exercitu palam effudit, sufficitq; omnibus vnda.Tunc illis flumen apparuit,cuius ripam pe dum sexagenum arūdo vestiebat,pinorum abietumq; robora vin cens in crassitudine,qua Indi vtuntur ad ædificia, aqua vero fluminis inuēta est gustu amarior ellebero,quam nec homo bibere, nec pecus sine tormento poterat. Tunc cognitum est hominem durabiliorem in cunctis rebus,quam pecudem , Milites ferre sudorem lambebant,aliquando quoq; gustabant oleum,quidam etiam vrinam suam bibebant,hora nona venerunt ad castellum in medio amne situm,cuius homines seminudos præcatus est Alexander,vt sibi ostenderent aquam dulcem,nullo apparente paucas in eos iecit sagittas.Cunq; magis propter timorem se abderent 200. milites ex Macedonibus leuiter armatos natare iussit.Cunq; iam partem quartam fluminis enatassent, ab Hipotamijs absorpti sunt : tunc Alexander iratus in eos qui seducebant 100. ex eis in flumen proiecit,qui mox similiter ab Hipotamis deuorati sunt.Deinde vi derunt homines rotundis ex arundine per flumen vehi nauiculis, qui eis ostenderūt vbi inuenire possent aquam dulcem, ad aquam priusꝗ venirent,totą nocte incursantibus Leonibus Vrsisque Tygridibus Pardis & Lincibus restiterunt.Quę genera ferarum in sil uis occurrebant,& quarum naturam describit Solinus.

Iterum de Eodem. Cap. LIIII.

CVM autem peruenisset Alexander ad aquam dulcem , refecto exercitu,collocauit castra in longum 25. stadia & totidem in latum.Iussitq; extra castra accendi per noctem mille quingentos ignes.Cœnauit accensis lignis aureis 12.millibus.Tunc venit ad exercitum magnus numerus scorpionum, post scorpiones superuenit immensa vis cerastarum,post cerastas venerunt humidę serpētes varijs distinctæ coloribus,nam quædam rubentibus squamis erant,quædam nigri,& candidi coloris,quędam auri colore consimiles,sibilabatque tota regio,post venerūt cristati serpentes binorum ternorumq; capitum,crassitudine columnarum aliquāto pro ceriores,quorum pectora erecta,& cū trisulcis linguis fauces exertę,oculis veneno scintillantibus halitu pestifero,frontem castrorū densauerat Alexāder clypeis & in manibus faciebat eos tenere hastas longas cum spiculis acutissimis:tribus oris cum huiusmodi be stijs pugnauerunt,amissis 30. seruis,& 20. militibus. Post hæc venerunt albi Leones corporibus Taurorum comparandi, quos exceptos venabulis occiderunt.Deinde venerunt Apri ingentis formæ cum horribilibus Pantheris: post hęc venerunt vespertiliones columbarum corporibus æquales,quæ habebant dentes ad modū hominum:præterea venit vna bestia maior Elephante tribus armata in fronte cornibus, quam indi appellant Odontatyrannum capitis equini:coloris atri,Macedones 36.occidit,& 53.calcatos inutiles reddidit,quæ vix tandem venabulis occisa est.Deinde venerē Mures Vulpibus similes,quorum morsu quadrupedia statim expi rabant,hominibus autem non vsq; ad interitum idem morsus nocebat. Deinde venerunt Aues Vulturibus similes,sed maiores,colo re fuluo,rostro & pedibus nigris, & non hominibus nocebant,sed pisces a flumine cum vnguibus attrahebant. Tunc Alexander ductores suos crurifragio puniri iussit,vt nocte viui a serpentibus cōsumerentur,sicut Macedones consumi voluerunt, manus quoque confringi fecit.Iustinus li.12. Cum venisset Alexander ad vrbem Ambigeri regis, oppidani inuictū eum ferro audientes,sagittas veneno armant,plurimosq; interfecerunt,Ptolemeum vulnerant.Regi autem per quietem monstratur herba in veneni remedia , peragrata autem India cum ad saxum miræ asperitatis & altitudinis peruenisset,in quod multi populi confugerunt, cognoscit Herculē ab expugnatione eiusdem saxi terræ motu prohibitum.Alexander ergo cum summo labore & periculo gentes omnes loci eius saxo potitus in deditionem accepit.

Iterum de Eodem. Cap. LV.

EX epistola Alexādri.Peruenit autem ad Herculis Liberiq; tro phea in vltimis finibus orientis posita,vbi vterq; Deus auri so lidum habebat simulachrum:quod Alexander explorare cupiēs fe cit ea perforari,& iterum simili metallo repleri . Deinde venit ad paludem quandam siccam cannosam,vbi occurrit eis Bellua noui generis tergo serrato, vno capite similis Hipotamo pectora Crocodilli gerens,altero capite duris munito dētibus,quę duos milites vno ictu repentino occidit:quę tandem ferreis vix comminuta est malleis,hastis enim transfigi non potuit,cum epulari vellent iuxta amnem buebat:venerunt Elephantorum immensi greges, tūc Alexander imperauit equitibus thessalicis,vt ascendereut equos, secūque tollerent Sues;quorum grinnitus Elephanti timent. Occisi sūt ergo de Elephantibus octingenti 80. quorum dentes & cornua de traxerūt Macedones,& cum tali preda recesserunt. Alexander autē in alias Indiæ regiones profectus est,in qua in patenti campo vidit Mulieres Virosq; pilosos toto corpore 8. pedum altiores nudos & sine veste,quos Indi Ictifagos vel ictiofagos vocant.Qui magis assueti fluuijs & stagnis quàm terris erant,crudo pisce tātummodo, & aquarum haustu viuentes:cum autem exercitus Alexandri appropinquaret ad huiusmodi gentem videndam,statim submerserunt se in fluctibus.Post hoc inuenerunt Macedones plena nemora ingentibus Cinocephalis,qui tentabant eos lacessere, sed fugiebāt ad ictum sagittarum.In locis illis cum erecta fuissent tentoria Alexandri,& largo igne accensi repente Euro flante tabernacula euulsa sunt,& quadrupedia scinntillis & titionibus vrebantur.Alexander hortabatur milites forti animo esse,dicens hoc accidisse ex equinoctiali tempore,non ex ira Deorum in Octobrio mense autu mno

mino iam vergente in hyemē. Cænantibus autem eis, mox in modum vellerum cadere cœpit nix. Quarum aggregationem timens Alexander, ne super castra cumularetur, iussit, milites vt eam calcarent, quæ iam pene omnes ignes extinxerat, iussitq; amplius ignes accendi. Valerius. Tunc animaduertens Alexander senio confectū Macedonēm militem nimio frigore stupefactum, ipse in sublimi & propinqua igni sede sedens statim descēdit in suis manibus, corpus frigore duplicatum in suam sedem imposuit. Quingenti milites inter niues perierunt, quæ momento temporis postea dilapsæ sunt. Ex epistola Alexandri. Deinde visæ sunt nubes ardentes de cęlo tanquam faces descendere, vt incensu earum totus campus arderet: dicebant Milites iram esse Deorum, eo ꝙ Alexander ausus esset trasgredi Herculis & Liberi metas, triduo deinde continuo fuit tempus nubilum sine sole claro.

Iterum de Eodem & arboribus Solis & Lunæ. *Cap.* *LVI.*

DEINDE vidit Alexander montes Theneseos in Ethyopia, & antrum Liberi, in quos missi homines tertia die febribus mortui sunt vt dicebatur, ideo ꝙ præter religionem & sine muneribus speluncam Dei introissent. Post hoc vidit Alexander Feminas & Viros, Pantherum & Tygridum pellibus contectos, locus autē largus erat thure & opobalsamo, quæ plurima rami eorum innascebantur nemorum, hinc vescebantur incolæ regionis. Tunc apparuit ei Antistes oraculi duarum arborum, altior pedibus decem statura, nigro corpore, caninis dentibus, perforatis auribus, ex quibus pendebant vniones, & anuli, pellibus ferinis vestitus qui dixit Alexandro. Si a coitu pueri & contactu femine vacas, licet, vt intres diuinum locum: imperauitq; Alexandro & omnibus socijs eius, vt deponerent vestes, & anulos & calceamenta. Erat autem nemus intra parietem, non magno edificatum opere, opobalsamum cū optimo odore ex omnibus ramis arborum abūdanter manabat: in medio autem luci illæ arbores duæ diuersæ cypressis similes ex genere frondium: altæ pedibus 100. Cum diceret Alexander eas frequētibus himbribus tantum creuisse, affirmabat Sacerdotes nunquā in his locis fuisse pluuiam vel feram vel auem vel serpentem, & ꝙ in eclypsi Solis & Lunę eedem arbores vehementer flerent. Erat autem arbori Solis virile robur, Lunæ femineum.

De Responsis arborum ad Alexandrum. *Cap.* *LVII.*

CVm autem Alexander sacrificare vellet, respondit Sacerdos. Thuis in eodem sacrario non licere igne vti, nec animal interfici, præcepitq; vt prouolutus arborum truncis eas oscularetur, & adoraret Solem & Lunam, vt ei veridica darent responsa. In Solis ortu quādo solebat Solis arbor loqui, indico sermone tenuissimo respondit, arbor. Inuicte bellis Alexander vt consuluisti, vnus eris dominus terrarum, sed viuus amplius in patriam non reuerteris, quoniam fata de capite tuo ita statuerūt. vespere autem ad primū Lunæ ortum, arbor Lunæ græce respondit. Alexāder iam plenum finem ætatis habes: sed sequenti anno mense Maio in Babylone morieris, & a quo minime speras decipieris: mane facto, inuenta est ante Sacerdotem adhuc quiescētem velatis pedibus, ferinis pellibus, ingens cliba in tabula hebenina, qui expridiante cęna superfuerat, & culter eburneus, nam ære & ferro & plumbo & argento egentauro abundant, opobalsamo vescuntur, & thure. Cadentem riuo puro ex vicino monte potant aquam homines accumbentes & quiescentes sine vllis ceruicalibus, stratisq; tantum pellibus ferarum, hoc amictu & victu contenti, viuunt annis 300. Iterum dixit arbor solis græce ad Alexandrum. Si mortis tuæ vt petis insidiatorem tibi prodidero, facile instautia fata vitabis, mihi quoque tres sorores irascerentur, Clotho, Lathesis, Atropos, ad annum & menses 8. morieris non ferro quod suspicaris, sed veneno. Mater tua turpissimo ac miserando quandoq; exitu insepulta iacebit in via præda auium & ferarum. Sorores tuæ fælices diu erunt. Tu autem, & si breue superest tempus, dominus tamen eris orbis terrarum, nunc autem caue ne nos vlterius sciscitaris, sed excede terminos luci nostri & ad fasciacem reuertere.

De Cæteris mirabilibus quæ vidit Alexander. *Cap* *LVIII.*

DE hinc peruenit Alexander in vallem Iordiā, in qua erant serpentes habentes in collo lapides smaragdos, quo lasere & albo pipere vescebantur. Illi autem serpentes inter se quadammodo primo vere depugnant, multisq; morsibus depereunt, vnde Alexāder cum suis paucos efferre potuit ingētis formę smaragdos. Post hoc inciderunt in bestias habentes capita Leonum, & caudas vnguibus binis, latas pedibus 6. quibus verberabantur homines & inutiles fiebant, his intermixti erant Griphi, rostra habētes Aquilarū, & alia parte corporis dissimili, qui mira celeritate in ora & oculos Macedonum insiliebant, pedum erant binorum ternorumque, Clypeos durissime caudis verberantes. Qui partim sagittis partim contis militaribus confixi sunt. In eo certamine mortui sunt 208. milites, ferarum vtriusq; generis morsu, occisæ sunt autē bestiæ 18. millia. Inde Alexander ad fluuium occliuas quod sine fluxu recto fertur ad Oceanum latum stadijs 20. ad ripam alteram, hunc vestiebant arundines 300. per littora, quarum vnam 30. milites vix ferre possent. Excedebant autem altitudinem arborum procerrissimarum. In illo arundineto erant innumeri Elephanti, qui nihil Alexandro & exercitui eius nocere tentabant, transierunt flumen nauibus ex arundine factis.

Iterum de Eodem. *Cap.* *LIX.*

IN vlteriore littore erant Indi Balenarum & ferarum pellibus cōtecti, qui se Alexandro hospitales præbuerunt, & dederunt ei & socijs eius spongias albas & purpureas in manibus cum bucinis, & cocleas capientes binos ternosq; congios, & stragulas, mollesq; tunicas ex vitulorum marinorum pellibus factas, & alias cocleas sextariales testę pulcherrimæ. Item vermes ex ipso flumine extractos femore humano crassiores omni genere piscium sapore præferendos, & fungos immense magnitudinis 20. cocco rubriores, posuerunt eis & Murenas habentes pondera duorum centenorum, & pisces Scauros ponderum centenorum 50. qui in gurgitibus nassis eburneis capiebantur, ne arundines morsu confringerent, ibi apparuerunt eis capillate Mulieres, quæ pisce viuebant immersæ aquis: quæ ignaros homines regionum in flumine natantes, aut tenendo in gurgite suffocabant, aut tractos in arundine ita, cum essent specie mirabiles, affectu suo auidæ victos rumpebant, aut venereā exanimabant voluptate quarum, duas Alexander cœpit, colore niuis similes nimphis, defusis per terga capillis. Inde venit ad Gangem, qui Borea flante exit sicut Eufrates Notho flante: horum fluminū ripæ altera ab altera conspicuæ non sunt aquarum latitudine.

Iterum de Eodem. *Cap.* *LX.*

POSTEA incidit Alexander in feras, de quarū capitibus a vertice ferratis eminebant ossa, quę more Aretino in hominibus minibus impingebant, & militum clypeos cornu transuerberabāt, harum occiderunt Macedones 8. millia 450. Tandem redijt Alexāder ad fasciacem insulam: vbi Porum regem cum exercitu reliquerat: iussitq; Alticoni, quē preposuerat Persidi vt faceret pro gestis Pori Persarumq; & Babyloniorum pilas duas aureas & solidas, in quib. oīa facta scriberet, & statueret eas in vltima India vltra trophea Liberi & Herculs: quorum centum erant. Ipse vero Alexander quinq; sua aurea statuit illis altiora denis pedibus, & omnia miracula fecit in eis scribi, quæ in eis viderat, amisit Alexander in periculis Indiæ de viris suis circiter mille 50. nam bestiæ cum latis caudis Griphis admixtę occiderūt de Macedonibus 208. in antro Liberi perierunt tres viri, inter niues quingenti, duos autem milites occidit bestia duorum capitum, & tergo ferrato. Bestia vero maior Elephante cum tribus cornibus in fronte, quę dicitur Odōtatyrannus occidit viros 26. & 53. inutiles calcando fecit. Serpētes autem cristati, binorum etiam & ternorum capitum & halitus pestiferi occiderunt 30. seruos & 20. milites. Hipotami 200. milites natantes absorbuerunt. Historia Alexandri. Porrò Alexander non computabat inter mirabilia dona Candacis reginæ, videlicet Psitacos & Frigas, Pardos & Rinocerotas, Elephantes & Pātheras, Canes & Tauros, gemmas & aurum ebur & hebenum.

De iactantia & ambitione Alexandri. *Cap.* *LXI.*

SENECA in li. de benefici s. Cum igitur Alexander victor oriētis animos supra humana tolleret, Corinthij per legatos illi gratulati sunt, & illum ciuitate sua donauerunt, cum risisset Alexāder hoc officij genus, ait vnus ex legatis, nulli vnquam ciuitatem donauimus, alij quàm tibi & Herculi, libens ergo accepit delatum honorem, cogitans ꝙ non sibi ciuitatem darent: sed cui dedissent, & homo glorię deditus, cuius mens nec naturam, nec modum nouerat, tanquam cęlum ꝙ mente vanissima complectebatur teneret: & ad socium honoris sui respexit, idem Alexander gloriari solebat a nullo se beneficijs victum, idem Onesitricum præmisit in Oceano explorare, gentesq; & insulas & bella in ignoto mari quærere. Hic Alexander Anaxarcho comiti suo ex auctoritate Democriti innumerabiles mundos asserenti: heu, inquit, me miserum, ꝙ ne vno quidem adhuc sum potitus. Tertulianus in Apologetico. Hic est Anaxarchus, qui cum in exitu suo tanquam tyspana pilo coderetur, tunde, aiebat, Anaxarchi follem: Anaxarcum enim non tundis. Valerius, idem cum a Tyranno torqueretur, ad vltimum amputationē linguæ minanti ei, eo ꝙ a maledictis cum cohibere non posset, nō erit inquit, hęc quoq; pars mei corporis tuæ ditionis, pro

pinusq

tinusq; dentibus abscissam & manducatam linguam in os eius ex puit. Quintus Curtius, in tempore illo dixit, quidam ex suis maxi mis natu Alexandro: Si Dij habitum corporis tui, auiditati animi tui parem esse voluissent, orbis te non caperet, altera manu orienté altera contingeret occidentem. Quid tu ignoras arbores magnas diu crescere vna extirpari hora? stultus est, qui fructus earum spectat, & altitudinem non metitur: vide ne dum ad cacumen peruenire contendis, in ipsis ramis quos comprehenderis decidas, Leo quandoq; minimarum auium pabulum fuit, nihil transfirmū est cui periculum non sit ab inualido: deniq; si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, nō sua eis eripere, si autē homo es, id quod es semper esse te cogita, stultum est eorum meminisse propter quæ tui obliuiscaris.

De superstitione eiusdem ac liuore. *Cap.* *LXII.*

IVSTINVS li. 12. Rediturus Alexander in Babyloniam sacrificauit Oceano, in naui prosperum in patriam reditum imprecās. Valerius cui sacrificanti quidam puer nobilis assistens arrepto thuribulo, in brachio eius ardens carbo delapsus est, & licet ita vreretur, vt odor ad circumstantes veniret, brachium tamen immobile tenuit: ne sacrificium impediret. Alexander tamen diutius eū cremari permisit, volens experiri perseuerantiam pueri. Iustinus vbi supra. Post hoc Alexāder ostio fluminis Indi inuehitur, vbi in monumēta rerum a se gestarum vrbem Barchem condidit, arasq; statuit: relicto vno ex amicis litoralibus indis, inde iter terrestre factu rus, cum arida loca in itinere inuenienda dicerentur, puteos opportunis locis fieri præcepit, egressus autem vrbe, forte monitus erat, vt eum qui sibi egresso primus occurreret, interfici iuberet. Asinarium ante omnes obuiam factum iussit occidi, eo quærēte vt quid se innocentem morti addiceret, responsum est, oraculi præceptū, & mox Asinarius, si ita est o rex. Asinum sors huic morti destinauit, delectatus Rex eius responsio, vilius animal interfecit Asellū. Cum ergo Alexander orientem prælijs & victorijs vrgeret, in illis tamen negocijs literas ad Aristotelem misit, non eum recte fecisse, ꝙ disciplinas, quæ ad naturæ contemplationem spectant, quibus ab ipso eruditus foret, litteris foris editis inuulgasset. Mam qua, inquit, re alia cæteris omnibus præstare poterimus, si ea, quæ ex te ac cepimus omnium prorsus fiunt communia, quippe ergo doctrina anteire malo: quàm copijs atq; opulentijs: respondit Aristoteles: libros illos neq; editos neque non editos, quia solis eis cognoscibiles: qui eos intelligerent.

De Vltimo eius aduentu ad Babylonem. *Cap.* *LXIII.*

HISTORIA Alexandri. Post hæc Alexander Amazones tributarias fecit: ac deinde Babylonem contendit. Iustinus lib. 12. Cui reuertenti nunciatur, legationes Carthaginensium cæterarumque Aphricæ ciuitatum, sed & Hispaniarum Sciciliæ Galliæ Sardiniæ, & quarundam ex Italia aduentū eius Babylone experiri: Carthaginenses autem exterriti prius ad speculandos Alexandri aīos miserant Hamilcarem cognomento Rhodanum, virum solertia, facundiaque præter cęteros insignem. Augebat enim eorum metū & Tyrus vrbs auctor originis suæ capta, & Alexandria ęmula Carthaginis in terminis Aphricæ Aegypti condita igitur Hamilcar ꝑ Parmeniona aditu Regis obtento profugisse se ad Regem tanquā pulsum patriā fugit, militemq; se expeditionis offert, atq; ita exploratis eius consilijs, ita in tabulis ligneis vacua desuper cera inducta ciuibus suis omnia perscribebat: igitur cum tantarum legationum Alexandro Babylonem festinanti, veluti cōuentum orbis terrarū acturo, quidam ex Magis predixit ne vrbem introiret, testatus hoc ei fatalem fore, ob hoc omissa Babylonia in Bursiam vrbem trans Eufratem olim desertam conscendit. Ibi autē ab Anaxarcho philosopho compulsus est rursus Magorum dicta contemnere tanq̄ falsa & incerta, & si fatis constat ignota mortalibus: ac si naturę debeantur immutabilia: reuersus est igitur Babylonia. Quintus Curtius. Indignatus igitur Cobares Magus artis magicæ professione magisquàm scientia celeber, ait. Natura mortalium hoc nomine praua & sinistra dici potest: ꝙ in suo quisq; negocio hebetior est quàm in alieno. Iustinus lib. 12. Cum ergo rediisset Babyloniā: multæ deuictę gentes prefectos suos accusauerūt, quos statim Alexander sine aliquo respectu amicitiæ in conspectu legatorum necari iussit. Post hoc filiam Darij Sturam in matrimonium recepit, & optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gētibus nobilissimas virgines tradidit: hinc ad concionem exercitum vocat, & promittit se æs alienum ad omnia impensa propria soluturum 20. millia talentorum in hos sumptus expensa sunt, prius hoc dimissis vetera nis exercitum de iunioribus supplet. Qui discessum veteranorum ægreferentes, missionem & ipsi flagitabant, nec hoc iam præcibus, sed conuitio agebant: dicentes eum solum cum patre suo Hāmone inire bella, ad quorum correptionem cum Alexander verbis nil proficeret, e tribunali in concione inermis ipse dissiliuit & nemine prohibente 13. de seditionis auctoribus manu sua percussit.

De Veneno sibi propinato. *Cap.* *LXIIII.*

HISTORIA Alexandri. Iam pridem vero mater eius scripserat ad eum de simultatibus Antipatri & diuortio Patris, præmonuitq; insidias eorum cauendas, vnde Alexander euocauit Antipatrem de Macedonia, Antipater autem iratus in ipso itinere venenum efficacissimum. atq; potissimum per ministrum Regi destinauit hauriendum. Iustinus li. 12. Interea vnus ex amicis Alexādri Effestion decedit, dotibus primo formæ, pueritięq;, mox obsequio Regi percharus, quem contra decus regium Alexander diu luxit, tumulumq, ei 12. millium talentorum fecit, eumq; post mortē vt Deum coli iussit postea reuersus est in Babyloniam. Quintus Curtius: Igitur Alexander Babyloniam reuersus multis ocio datis diebus intermissum olim conuiuium solemniter instituit, totusq; in lætitiam effusus, cum diei noctem peruigilem duxisset, recedētem iam e conuiuio, Medicus, Thesalus instaurata commessatione, & ipsum & sodalem eius inuitat, accepto poculo, media potione velut telo confixus ingemuit, amici causas morbi intemperiem ebrietatis disseminauerunt, re autem vera, insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit, actor insidiarum Antipater fuit, cuius veneni tanta vis fuit, vt non ære nec ferro nec testa contineretur, nec aliter ferri nisi in vngula equi potuit. Elatus est igitur a conuiuio semiuiuus, & excruciatus, ita vt ferrum in remedia posceret, tactumq; hominem velut vulnera indolesceret, iam quidem Antipater ad occupandum regnum Cassandrum filium subornauerat, qui cum fratribus Philippo & Iolla ministrare Regi solebat, prę̄monitusque est ne alij quàm Thesalo & fratribus crederet: & ideo apud Thesalum paratum repetitumq; est conuiuium, Philippus autem & Iollas pręgustare ac tentare potum Regi soliti in aqua frigida venenum habuerunt, quam prægustatę iam potioni supermiserunt. Valerius: Alexander iam pridem periturum se manu Cassandri in somnis viderat, quem tamen cum hoc vidit nō dum cognouerat.

De Morte eiusdem. *Cap.* *LXV.*

IVSTINVS lib. 12. Quarto die Rex indubitatam mortē sentiēs agnoscere se fatum domus suę ait & suorum maiorum, nam plerosque Cacidarum, intra 30. annum defunctos tumultuantes, deinde milites insidijsque perire Regem suspicantes ipse sedauit, eosque omnes cum prolatus esset in editissimum vrbis locum ad conspectum suum admisit osculandamq; dexteram suam flentib. porrexit, ad postremum corpus suum in Hammonis templo condi iubet. Querentibus amicis, quem imperij hæredem facerent, respondit dignissimum, non nominauit filium Herculem, non fratrem Arideum, sed & Rationem vxorem pregnātem relinquebat, quasi nefas esset viro forti alium quàm virum fortem succedere, aut tanti regni opes alijs quàm probatis relinqui. Sexta die pręclusa voce exceptum digito anulum Perdicæ tradidit. Decessit ergo Alexander mense vno & annos tres & 30. natus, vir supra humanam potentiam magnitudine animi præditus. Qui tantam fiduciam militibus suis fecerat, vt illo præsente nullos hostes nec arma etiā inermes timerent: cum nullo hoste vnquam congressus est, quem non vicerit, nullam vrbem obsedit, quam non expugnauer. t: nullā gen tem adijt: quam non calcauerit: victus tamen ad extremum est, nō virtute hostili, sed insidijs suorum & fraude ciuili. Actor. Legitur ꝙ Alexander lapidem quendam secum gestabat, quem qui gestaret inuenenari non poterat: erat autem insutus in bracali eius, Sed ab insidiatoribus nocte illa, qua venenū sumpsit, ei subreptus est. Iustinus lib. 12. Quo mortuo, in ipso ætatis ac victoriarum flore, triste apud omnes in tota Babylonia silētium fuit. Sed nec deuictæ gentes fidem nuncio habuerunt credentes eum immortalem quē totiēs, præsente morte, ereptum viderant: vt autē mortis eius fides affuit, non vt hostem, sed vt parētem luxerunt. Mater quoq; Darij audita morte eius, mortem sibipsa consciuit: Macedones autem eo mortuo, vt hoste amisso, gauisi sunt. Hieronymus contra Ioui. Rogodunæ vero filia Darij post mortem viri nutricem: quæ illi secūdas nuptias suadebat, occidit. Ex epistola Alexandri. Cum autem de Alexandri sepultura iurgia orirentur, Macedonibus eum in sua transferre cupientibus, tandem Iouis oraculum consulentes respōsum acceperunt, eum apud Aegyptum sepeliri oportere, non in Memphis, verum in illa quam ipse ædificauit vrbe. Ibi ergo ei honorificentissime erecta est sepultura.

Epilogus de pace Bragmanorum cum Alexandro.
Cap. *LXVI.*

ACTOR. Alexander, vt Legitur, cum vltimū littus Oceani perlustraret bragmanorum insulam debellare parabat, atq; illi epistolam hanc ad eum miserunt. Audiuimus inuictissime Rex

prelia

prelia tua & felicitatem vbiq; subsecutam. Sed quid erit homini satis,cui totus non sufficit orbis? diuitias non habemus,quarum cupiditate debeas nos expugnare,omnium bona omnibus communia sunt,esca nobis pro diuitiis est,pro culto aureo & gemmis,vilis & rara vestis,feminæ nostræ non ornantur,vt placeant,quæ quidem ornamentorum cultum oneri potius deputant quam honori, etenim nesciunt in augenda pulchritudine plus affectare q̃ nactæ sunt,antra nobis vsum duplicem præstant,tegumentum in vita,& in morte sepu turam:Regem habemus,nó pro iustitia,sed pro nobilitate seruanda,quem enim locum habet vindicta, vbi nulla fit iniustitia? His verbis motus Alexander,eos in pace dimisit. Actor. Erant igitur epistolę Alexandri & Didimi Regis Bracmanorum ad inuicem transmissæ,quas hic adbreuiatas inserere volui.

De Mutuis epistolis Alexandri & Didimi regis super eorum philosophia. Cap. LXVII.

ALEXANDER ad Didimum.Sæpius ad aures meas fando peruenit,rationem vitę vestrę a cómmuni vsu qui vbiq; sunt hominum discrepare,& res quidem nouitate mirabilis,rumorũ licentia videtur incredula.Recteq; te Didime per has literas consulere properaui,vt si verum est,quod audiuimus,& philosophando hoc facitis,incunctanter expedias: quó certior effectus, ego quoq; si fieri potest, disciplinę huius sectator existam:libera enim est res communicata & nescia pati dispendium, cum in alterum participata transfunditur.Sicut ex vna face si lumina plura succenderis, nullũ damnum principali materia generabit,quæ quidem facultatem accipit plus lucendi,quotiens causas accipit plus præstandi.Didimus respondit.Nuncios de nobis dudum ad te prolatos non immerito famæ incredulus respuisti,solet enim gaudere figmentis: nunc aũt ex me indubitanter percipe rerum fidem. Genus Bracmanorum pura & simplici vita viuit,nullis rerum capitur illecebris,nihil appetit amplius,quàm ratio naturæ flagitat,facilis nobis alimonia, non quam luxuriæ sagacitas per oia elementa perquirit:sed quam tellus ferro inuiolata perducit,mẽsam epulis oneramus innocuis: hinc est,ꝙ nulla genera morborum,nec nomina numeramus diuersa,sed diuturna salute perfruimur: opẽ non precamur alter ab altero,vbi viuitur communiter.Inter partes locus non præbetur inuidiæ,vbi nullus superior est,omnes diuites facit paupertatis equalitas.Iudicia non habemus,quia corrigenda non facimus. Leges nullas tenemus:quas apud nos crimina proferãt. Vna genti lex est, contra ius nó ire naturæ:quia laborem nutrit,auaritiam non exercemus:ocium turpe deuitamus,libidini membra ad debilitãdum non tradimus:omnia possidemus,quæcunq; non cupimus.Est n.ferocissima pestis cupiditas,quæ solet egenos,quos capit efficere, dũ finem inquirendi non inuenit: sed & magis quo fuerit locupleta mendicat:Sole calescimus,rore humectamur. Sitim riuo frangimus:thorum ministrat humus. Somnum solicitudo non rumpit, mentem cogitatio non fatigat.In homines nostri similes superbia non agimus imperium,nec quemquam vel minima seruitute exigimus:præter corpus:ꝙ solum animo famulari debere censemus, alioquin sæuitia est in obsequium cogere quos nobis fratres eadẽ natura progenuit,& quibus a Deo patre omnium communiũ bonorum spondetur hæreditas.

Adhuc de eodem. Cap. LXVIII.

IN extruendis domibus igne saxa non soluimus,nec admixtione puluetis cementa duriora conficimus,quin potius in defossis tellluris speluncis,aut concauis montiũ latebris capaciter habitamus, nullos ibi ventorum fremitus:nullius tempestatem turbinis formidamus. Tutius nos defendit ab imbre spelunca,quàm tegula,cuius geminus est nobis vsus mãsionis dum viuimus,sepulturæ dum morimur.Nullos nobis præciosus amictus,sed membra papyri tegmine,vel quod est verius pudore velantur, feminæ nostrates non ornantur vt placeant,nec sciunt in augenda pulchritudine plus affectare quàm natæ sunt,nam quis potest opus naturæ corrigere, qđ non fuerit aut infructuosum est:quia vincitur,aut criminosũ quia presumitur.Ad concubitum non nos admonet libido,sed sobolis amor,bella non gerimus,sed pacem moribus non viribus confirmamus: sola Fortuna est:aduersus quam sæpe pugnamus, & semper vincimus.Nemo parens filij comitatur exequias:nulla extruimus instar templorum sepulchra defunctis,nec ingemmatis vrnis funera combusta recondimus,quod non honoris dixerim esse, sed pœnæ:sed hęc sunt argumenta nostra diuitiæ,quę nec satietatem viuentibus concessistis & mortuis supremam requiem sustulistis: nó enim tellurem cineres suos, quos edidit, fouere smitis,vos estis malorum omnium causa mortalium , omnia tenetis, & omnibus vos habentibus imperatis.Sola sapientia Bracmanorũ vos superat non amando,pestilentiam nos Bracmani non patimur, neq; enim fedis actibus cęlum temeramus:semper tenet apud nos cum tẽporibus natura concordiam,& vices suas elementa nó offensa custodiunt:medicinæ remedium nobis parsimonia est, quæ non solum illapsos potest curare do ores,sed etiam procurare ne veniat. Nulla nos ludicra, vel spectacula,nec equina certamina , nec scenicas turpitudines affectamus,sed theatrum spectare cum volumus,nostrorum operum monimenta relegimus,quæ cum sint maxime ridenda deflemus:alia porrò nobis spectacula exhibet mũdi machina diuersasq; voluptates,in qua videmus cęlum pulchre formatũ signorum varietatibus,stellarumq; fulgoribus rutilare,pelagus colore purpureo venustatum,germanam terram amplecti,cuius multiformes pisces per equoreas vndas saltus exercent,camporum etiã virentium specie delectantur,ex quibus etiã odor gratissimus flores suauitatis exhalãs,oculos similis pascit & animum nemorum quoque opacitas, & frõdium arridet amęnitas:qua variæ simul alites musicis concentibus personantes dulce melos componunt, hæc sunt naturæ spectacula:quæ & imitari difficile est,& refutare culpabile:nos mercandi gratia pontum classibus non sulcamus, nunquam nos peregrina species ardore suæ pulchritudinis inflammauit,nec famulos nos sibi faciet multis casibus opum deuicta materies,quos liberos edidit absoluta pauperies.

De eodem. Cap. LXIX.

ARTEM bene loquendi non discimus, neq; facundiæ rhetorũ oratorumq; operã damus:cuius officium est fucatis sermonibus figmentare mendacia,& innocentiæ fidem conferre criminibus,ac parricidijs reos assignare pi ssimos.Qui dum putant se alienæ laudis fructum per iniquam victoriam rapuisse,nesciunt munimentum se suę conscientiæ perdidisse,simplex est apud nos eloquẽtia communisq; omnibus, solum præcipiens non mentiri, forum scholasq; minime frequẽtamus,quorum doctrina discors nihil stabile certum quem diffiniuit,quorum vna pars in honestate,alia in voluptate bonum constituit. In honorem diuinum pecudes innocuas non mactamus,nec delubra metallis argenteis incrustata fundimus, nec auro altaria & gemmis splendentia dedicamus. Quæ vt si non habenti Deo largiaris,superiorem te asseris.Si vt habẽti, parẽ quorum vtrumuis feceris,contumelia est. Non suscipit Deus sacra sanguine,cultum diligit incruentum:verbo propitiatur orãtibus, quod solum ei cũ homine est,suaq; similitudine delectatur, nam verbum Deus est,hoc mundũ creauit, hoc regit atq; alit omnia:hoc diligimus,ex hoc spiritum trahimus, siquidem Deus ipse spiritus atq; mens est,& ideo non terrenis diuitijs nec largitate muniticæ sed religionis operibus & gratiarum actione placatur, quapropter nimium vecordes vos & miserabiles iudicamus: qui originem vestram esse cęlestem non suspicitis,magnamq; habere cum Deo cognationem,sed splendorem generis vestri rebus vilissimis obfuscatis,quippe quibus maxima in carne voluptas est, hanc fouetis & colitis & amatis,cuius & contrectatio viuentis horrenda est,& contagio morientis incesta est,in cuius vsibus elementa vexãtur,& mundus in exhibendis laborat obsequijs, & quod est vehementium,audetis Deum cæsis carnibus expiare,& in hoc.s.a carne decepti. Re ei vera non opitulares Deos, sed carnifices deterrimos inuocatis,qui viscera vestra suppliciorum diuersitate discerpant, o vos infęlicissimos:quorum religio crimen est, vita supplicium.

Iterum de eodem. Cap. LXX.

ALEXANDER. Si hæc ita sunt vt asseris, soli quantum video Bracmani hominum numero tenentur,solisq; exortes corporeæ creduntur esse substantiæ.Qui vitijs omnibus carere dicuntur, qui concessis naturæ voluptatibus non vtuntur , aut Deos se esse profitentur,aut inuidere Deos,hæc iudicio meo, dementiæ potius quàm philosophiæ numeranda sunt. Didimus. Nos non sumus incolę huius mundi:sed aduenæ,nec ita in orbem terrarum venimus, vt in eo libeat consistere sed transire: properamus enim ad larem patrium nullis delictorum ponderibus pręgrauati, nec aliquibus illecebrarum tabernaculis commorãtes,nec flagiciorum cauponibus obligati:nihil enim indecorum pene contigimus, quippe qui nuda conscientiæ frõte progredimur, vt expediti ac faciles spaciũ propositi decurramus itineris: Deos autem nos esse non dicimus, nec eius operi inuidiose detrahimus,sed bonitate Dei vos male vtĩ asserimus,nec omnia vobis licere,sed nec decere firmamus, sed ea, quæ voluptas sibi vendicat,honestate plerunq; negamus admittere.Deus enim rerum conditor varias species formauit in mundo: quia nullatenus poterat sine earum diuersitate subsistere, quarum vsum humano arbitrio permisit discernere. Dum ergo quisquis deterioribus omissis meliora sectatur, non ipse Deus quidem est, sed Dei amicus efficitur.

Iterum

Iterum de eodem. Cap. LXXI.

ALEXANDER iterum. Tunc ideo beatum te dicis, quia in ea mundi parte vobis natura constituit sedem, in qua nec accessus vel exitus aduenis, nec excessus indigenis aperitur, sed excubijs appositæ facultatis obsessi: quia mutare patriam vestram non valetis, laudatis, & quod damnationis causa patimini, conscientiæ studio vos meruisse iactatis: verum nullum virtutis meritum est, id nancisci quod mutari non possit, sed nec gloria dicenda est: quàm sibi quisq; non dederit, non habere Bragmanos consuetudinem mandare semina telluri, nec arbores vicibus decorare, nec plantarijs nuda vestiri camporum, nec ædificia pulchra constituere, harũ rerum manifesta est ratio, quod ferri metallum vobis indignatio naturæ non præbuit, quo cuncta, quæ numerauimus excoluntur, aliunde autem assumere negocia occasione nauigij non potestis. Ideoq; necesse est vobis herbis palmitibusq; depastos, vitam horribilem pecudum more transigere: ergo nõ in angustijs & in egestate, sed in opulentia temperantur vixisse laudandum est, alioquin cecitas & paupertas, solæ virtutum gloriam sortiuntur. Illa, quia nõ videt vt capiat, ista, quia non habet vt capiat, fœminarum vestrarũ nullus vt asseris decor augetur ornatibus assentio: Quippe nec ars officij, nec materies vlla suppeditat. Nemo apud vos (vt dicitis) incestu vel adulterio flammatur, miranda res esset si proprio non necessitatis iudicio viueretis. Si animum vestrum ab illicitis amoribus pudicitiæ contemplatio non deformitatis arceret aspectio: sed hæc est res, quę solet de sensibus humanis auferre non desiderium libidinis, sed factum, nõ mentem a scelere prohibere: sed corpus ab opere. Nos autem qui nullius mediæ lege perstringimur, ad bene viuendum libero incitamur arbitrio, vt voluntariam continentiam digna remuneratio consequatur, dedit enim nobis multas natura blandicias, quas plerunque virtus cohibet.

LIBER V.

De diuisione Monarchie Alexãdri in quatuor regna, & de Ptolemai Sother Rege Aegypti. Cap. I.

EVSEBIVS in Chro. Igitur Alexandro mortuo, apud Babylonem, translato, post eum in multos imperio, diuersi regnauerunt. Hinc Alexandrinorum nascitur regnum, quod est Aegypti, & p diuersas gentes: quas Alexander tenuerat, diuersi regnauerũt. Primus in Aegypto Ptolemæus Lagi silius. Cępit anno quitæ ætatis 267. mũdi vero 3540. & regnauit annis 40. Macedoniæ regnauit Philippus, qui & Arideus frater Alexandri, annis 7. Lidiam & Traciam & Helespontum Lisimachus tenuit. Comestor. Cum enim redisset Alexander in Babylonem, sumpto veneno a sorore sua vsum linguæ amisit, & voluntatem extremam suam scripto expressit, & noluit Monarchiam suam in aliquem transferre, ne aliquis par ei in potentia apud posteros legeretur, sed 12. quos ab adolescentia socios habuerat regni successores instituit. Hæc autẽ institutio non stetit, nã quatuor ex eis tantum alijs abiectis regnauerunt, sicut in historia Danielis est comprehensum. Itaq; Ptolemeus Rex Aegypti qui cognominatus est Sother, cum regno suo adiecit Syriam, apposuit vt adijceret & Iudeam, & ascendens in Hierusalem die Sabbati sciens ea die iudeos arma non moturos sub simulatione sacrificandi Deo, nullo contradicente intrauit, vnde secundum Iosephum, Ouidius Sabarchites Iudæos ridiculos appellauit, qui superflua superstitione graue damnum sustinuerunt. Ptolemęus nanq; multos de Iudæa & Agarisi captiuos trahẽs ad Aegyptum redijt, & venditioni exponens eos a negociatoribus nationum distracti sunt & dispersi, & per hanc captiuitatem licet nõ fuerit generalis, diffusus dispersi sunt in nationes. Vnde in actibus Apostolorum legitur conuenisse in Hierusalẽ Iudæos ex omni natione quæ sub cęlo est. Iado Pontifici successit filius eius Symon iustus. Eusebius. Eo tempore Appius Claudius Romæ cecus claruit, qui aquas claudias induxit & viam Appi amministrauit.

De Theophrasto Philosopho & dictis eius. Cap. II.

EODEM tempore Theofrastus Philosophus claruit: qui a diuinitate loquendi, vt ait Cicero, nomen accepit. Actor. Hic fuit discipulus ac successor Aristotelis. Vnde de hoc refert A, Gellius in libro noctium acticarum dicens. Aristotile iam senio confecto, ęgroq; corpore & spe vitæ tenui sui, tunc omnis sectatorum eius cohors ad eum accessit, orans, vt ipse eligeret loco sui magister successorem: quem sequerentur. Erant tunc in eius studio duo præcipui: Theophrastus ex Lesbo, & Menedemus ex Rhodo. Aristoteles autem iussit sibi afferre vinum Lesbium & Rhodium & vtrunque satis comendauit: sed Lesbium magis, vnde nemini dubium fuit, quin lepide simul & verecunde, successorem sibi illa voce, nõ vinum delegisset. Itaq; Aristotele defuncto, omnis Academia ad Theophrastum conuolauit: huius Theophrasti dicitur esse illa sẽtentia, expedit iam probatos amicos amare, non amatos probare, & illa Ex inimico vindictam, si te inimicum senserit, perdidisti, & illa, grauius aduersarium securitate decipies. Huius quoq; sententia fuit. Amantium cæca esse iudicia. Scripsit tantum & ipse librũ de amicitia, in quo amicitiam omni charitati præfert, sed raram in rebus humanis esse contestatur. Theophrastus accusasse naturã dicitur, quod ceruis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil interesse, hominibus vero quorum maxime interfuisset tã exiguam dedisset vitam, quorum si ætas posset esse longior omnibus perfectis artibus eorum vita erudiretur. Quærebatur ergo, tunc se cum illa videre cæpisset extingui.

Quod Vxor Sapienti ducenda non sit. Cap. III.

HIERO. contra Iou. lib. 1. Fertur Aureolus Theophrasti liber de nuptijs: in quo quærit: an vir sapiens ducat vxorem, & cum definisset, si pulchra esset, si bene morigerata, si honestis parentibus nata, si ipse sanus ac diues sit: sapientem inire aliquando matrimonium statim intulit, hæc autem raro in nuptijs vniuersa concordant. Non est igitur ducenda vxor sapienti, primum enim impediri studia philosophiæ, nec posse quemquam libris & vxori pariter inseruire, multa esse, quę matronarum vsibus necessaria sunt, preciosæ vestes, aurum, gemmæ, sumptus, ancillæ, suppellex varia, lecticæ, & exedra deaurata. Deinde per totas noctes garrulæ conquestiones: illa ornatior procedit in publicum, hæc honoratur ab omnibus, ego in conuentu fęminarum misella despicior, cur aspiciebas viciniam, quid cum ancilla loquebaris de foro veniens? quid attulisti, non amicum habere possumus nõ sodalem, alterius amorem suum odium suspicatur. S. doctissimus præceptor in qualibet vrbium fertur, nec vxorem relinquere, nec cum sarcina ire possumus: pauperem alere difficile est: & diuitem ferre tormenta, adde quòd nulla est vxoris electio, sed qualiscunq; venerit habenda, si iracunda, si fatua, si deformis, si superba, si fętida, quodcunque est post nuptias discimus, Equus, Asinus, Bos, Canis, & vilissima mancipia probantur prius: & sic emuntur, sola vxor non ostenditur, ne ante displiceat quàm ducatur, si totam domum commiseris ei seruandum est, si aliquid tuo arbitrio reseruaueris, fidem sibi habere non putabit, & in odium vertetur & iurgia: & nisi cito consuleris, anus venena parabit, aurifices & institores gemmarum sericarumq; vestium si introduxeris, periculũ pudicitiæ est. Si prohibueris suspicionis iniuria, verum quid prodest diligens custodia, cum vxor impudica seruari non possit, pudica non debeat. Infida enim custos castitatis est necessitas, & illa vero pudica dicenda est, cui licuit peccare sed noluit: pulchra facile adamatur, fęda facile concupiscit, difficile est custodire quod plures amant. Molestum est possidere: quod nullus habere vel amare dignatur, minore tamen miseria deformis habetur, quàm formosa seruetur, nihil enim tutũ est in quo totius populi vota suspirant.

Iterum de eodem. Cap. IIII.

QVOD si propter dispensationem domus, & languoris solatia & fugam solitudinis ducantur vxores, multo vtiq; melius seruus fidelis dispensabit auctoritati domini obediens & eius dispensationi obtemperans, quàm vxor: qui in eo se æstimat dominam si contrra viri faciat voluntatem. Assidere etiam ergo melius possunt amici & vernulæ beneficijs obligati: quàm illa quæ nobis imputet lachrymas suas, & hæreditatis spe vendet illegitimum, & sollicitudinem iactans, languentis animum desperatione conturbet: ꝙ si ipsa languerit ęque ægrotandum est: & nunquam ab eius lectulo recedendum, aut si bona fuerit vxor & suauis: quòd tamen rara aut nulla est, cum parturiente oportet gemi, & cum periclitante torqueri, sapiens autem nunquam solus esse potest. habet secum omnes qui sunt qniq; fuerunt boni, & animum liberũ quocunq; vult transfert, quodq; corpore non potest, cogitatione complectitur, & si hominum copia defuerit: loquitur cum Deo, nũquã minus solus erit quam cum solus fuerit. Porrò liberorum causa vxorem ducere, vt vel nomen nostrum non intereat, vel habeamus pręsidia senectutis, & vt certis vtamur hæredibus stolidissimum est, quid enim ad nos recedentes e mundo pertinet si nomine nostro alius non vocetur, cum innumerabiles sint, qui eodem nomine appellentur? Et quæ senectutis auxilia sunt nutrire domi il-

lum:

lum:qui aut prior forte te moriatur: aut peruersissimis morib. sit, aut certe cum ad maturam ætatem venerit:tarde ei mori videaris: hæc & huiusmodi Theophrastus disserens:quæ christianorum ora suffundant,quorum conuersatio in celis est.

De Menandro Poeta Comico & Philomene & ortu regni Asiæ. Cap. V.

EVSEBIVS in chro. Anno Ptolemei quinto Menander comicus primam fabulam cognomento Orgem docendo superat. Actor. Huius.s.Menandri iuxta Hieronymum est illud senarium: quod ponit Apostolus in epistola ad Corinthios,corrumpunt bonos mores confabulationes pessimæ &c. A. Gellius. Iste Menāder a Philomone nequaquam pari scriptore in certaminibus comediarum sepius vincebatur,quem cum forte habuisset obuium,queso,inquit,Philomo cum bona venia dic mihi,cum me vincis non erubescis.Actor.Hunc Philomonem iuxta Helinandum vocare videtur Polemonem,sed de Polemone dicetur inferius.Valerius lib. 9. Philomonem vel Polemonem vis immoderati risus abstulit: nā aliquando paratas ficus in conspectu positas asello consumente, puerum vt illum abigeret inclinauit:qui cum iam comestis omnibus superuenisset,quoniam,inquit,tam tardus fuisti,da nunc merum Asello,ac protinus vrbanitatem dicti crebro anhelitu cachinnorum prosecutus,senile guttur salebris spiritus angustia pregrauauit.Eusebius in Chronicis. Anno 6. Ptolemei regis Aegypti, & Philippi Macedonis regnum Asie cæpit:in qua regnauit primus Antigonus annis 18. Secundus Demetrius qui & Poliarcetes 17. tandem tradidit semetipsum Seleuco Regi Syrie,qui destructo regno Asie, captoque Demetrio, Syrie & Asie pariter imperauit, eo tempore.s.anno Ptolemei 7. Menedemus & Speusippus Philosophi insignes habentur.

De Victoria Romanorum ex Samnitibus. Cap. VI.

EVSEBIVS in Chro. Temporibus Ptolemæi Romani Samnites diutissime contra se præliantes ad extremum in seruitutem redigunt annis 14. hec victoria facta est anno Ptolemæi sexto ab vrbe condita 436. vel 37. Orosius.Anno præcedenti Romani a samnitibus victi fuerant:tūc Samnites nouum habitum sumunt deargentatis armis,& vestibus vtentes,iterum bello se offerūt,aduersum quos missus est Papyrius consul cum exercitu:qui cum ab auguribus vana coniectantibus prohiberetur congredi,spreuit eos,& feliciter congressus victoriam obtinuit:in quo prelio cæsa sunt hominum 12. millia,capta 4. millia. Sed post hanc victoriam subito tam intolerabilis pestilentia corripuit ciuitatem, vt propter eam quacunq; ratione sedandam libros sibillinos consulēdos putarūt, horrendumq; illum Epidaurum colupeum cum ipso Esculapij lapide aduexerunt:quasi vero pestilentia aut ante sedata non sit,aut post orta non fuerit. Augustinus in lib. 3. de ciuitate Dei.Erat autem hæc pestilentia orta ex Mulieribus, quæ grauidæ moriebātur, antequàm maturos partus ederent,vbi secreto aductus in vrbem Esculapius excusabat ꝙ Archiatrum se non obstetricem profitebatur,pecudes quoq, similiter moriebantur: ita vt defunctorum genus animalium crederetur.Sic ergo per oraculum sibillinum a magno imperitiæ vel desidiæ crimine liberatus est Esculapius,per dies quoq; 40. eodem tempore in foro horrenda altitudine niues remanserunt, Tyberisq; glacie duratus est.

De Papyrio consule bellicoso. Cap. VII.

OROSIVS. Dicitur ergo Papyrius vt dictum est,eo quòd vanas Augurum & Aruspicum coniectura contempsit, hic Papyrius adeo apud Romanos bellicosissimus habebatur, vt cū Alexander magnus disponere diceretur ab oriente descendens obtinere viribus Africam,atque inde in Italiam transuehi,Romani inter ceteros Duces tunc in republica vel expeditione sua optimos hūc præcipuum fore, qui Alexandri impetum sustinere posse meditarentur.Macrobius in lib. de saturnalibus. Hic Papyrius cum esset puer cum patre suo in curiam fuerat, illum reuertentem percūctari cæpit mater:quid in senatu egissent patres,puer respondit, tacēdum esse,neq; id dici licere,Mulier fit auidior audiendi secretum rei,& silentium pueri animum eius ad inquirēdum euerberat, tūc puer vrgente matre, lepidi atq; festini mendacij consilium capit, actum in Senatu dicit,vtrū videretur vtilius esse vnus vt duas vxores haberet:an vna apud duos nupta esset:hæc illa,vt audiuit,ad ceteras Matronas retulit:postridieq; ad Senatum confluunt,orantes vt vna potius duobus nupta fieret,quàm vni due. Senatores quenā esset illa mulierum intemperies:& quid sibi postulatio hæc vellet, mirabantur,& non vt paruę rei prodigium illam verecundi sexus impudicam pauescebant insaniam:Puer Papyrius publicum metum demit:quæ matri dixerat,enarrat:Senatus fidem atq; ingeniū Pueri exosculatur,consultumq; facit,ne præter illum pueri cum patribus in curiam post hoc introirent.

De fabio consule. Cap. VIII.

OROSIVS. Anno post victoriam Papyrij de samnitibus Fabius Gurges consul pugnans cum Samnitibus,amisso exercitu,victus in vrbem refugit. Cumq; senatus de submouēdo eo deliberaret,pater eius Fabius maximus ignominiam filij deprecatus legatum se filio iturum vltro obtulit,si illi depellendæ ignominie, iterumq; gerendi belli facultas daretur.Qua impetrata prelioque conserto,cum subito pugnantem filium consulem insistente Pontio Samnitarum duce,& in testis hostium telis conclusum videret, in medium se agrum,pius senex equo vectus ingessit. Quo facto, permoti Romani tota ibi incubuere acie:donec ipsum ducē Pontium deleto hostili exercitu, victum oppressumq; cæperunt: Cesa sunt in ipso prælio Samnitum 20. millia,capta 4. millia cum Rege suo Pontio.Tractum est hoc bellum per 59.annos, & tandem capto Pontio,finitum per Fabium patrem & filium. Valerius lib. 4. Hic est Fabius maximus,qui cum a se quinquies & a patre, aue & proauo maioribusq; suis sæpe consulatum gestum animaduerteret:comicijs,quibus filius eius consensu summo consul curabat, quàm constanter potuit populo id egit, vt aliquando vacatione huius honoris Fabiæ genti darent,non quidem virtutibus filij diffidens(erat enim illustris)sed ne maximum imperium in vna familia continuaretur,quid hac moderatione valentius:quæ etiam patrios affectus,qui potētissimi habentur superauit?Actor. Porro Pōtium Samnitem testatur Cicero in libro de senectute fuisse contēperaneum Architę tarentino,& Platoni.Cuius est etiam illa egregia sententia:quam idem Tullius ponit in libro 2. de officijs, vtinam inquit.G. Pontius samnis,ad illa tempora me fortuna reseruasset,& tunc essem natus:quando Romani dona accipere cæperunt,non essem passus eos diutius imperare.

De Marco Curio Consule. Dap. IX.

OROSIVS. Anno post hanc victoriam de Samnitibus gestum est bellum cum Sabinis a Curio consule, vbi quot millia hominum interfecta,quot capta sunt ipse consul ostendit. Qui cum in senatu magnitudinem agri Sabini acquisiti, & multitudinem capti populi referre vellet,numerū explicare non potuit. Valerius li.4. Marcus Curius exactissima norma Romanæ frugalitatis, idēque fortitudinis speciem perspectissimum Samnitarum diuitias contempsit,& illi paupertate eius admirati sunt, nam cum ad eū in scamno sedentem foco & catino ligneo cænantem magnum auri pondus publice missum attulissent benignis verbis inuitatus vt eo vti vellet,vultum protinus risu soluens,superuacue inquit,narrate Samnitibus, Marcum Curiū malle locupletibus imperare, ꝙ ipsum fieri locupletem,& mementote me nec acie vinci, nec pecunia corrumpi posse.Item cum Italia Pyrrhum Regem exegisset: nihil omnino ex præda regia,qua exercitum & vrbem ditauerat, attigit de certis etiam a senatu septenis iugeribus agri populo, sibi autem.l. popularis assignationis modum non excessit,parum idoneum Reipublicæ ciuem arbitrans:qui eo quod reliquis tribueretur,contentus non esse.Idem sensit Fabritius Lucinius honore & auctoritate omni ciuitati temporibus suis maior, sensu vero par vnicuiq; pauperrimo,qui a Samnitibus,quos in clientela habebat, pecuniam,& seruos sibi missos remisit continentiæ suæ beneficio sine pecunia prædiues,sine vsu familiæ abunde comitatus:quia locupletem illum faciebat,non multa possidere,sed modica desiderare,cur non & Fabricij discipulum Quintum Tuberonem fuisse, quis æstimauerit,cui consulatum gerenti cum Etholorum gens vasa argentea magno pondere exquisita arte fabricata per legatos misisset:qui superiore tempore gratulandi causa ad eum profecti retulerant,se in eius mensa fictilia vidisse,monitos ne continentiæ quasi paupertati succurrendum putarent, cum sarcinis suis abire permisit:nunc autem quo ventum est a seruis vix impetrari potest ne supellectilem illam fastidiant,quam tunc consul non erubuit.

De Cassandro Rege Macedonum & Olimpiadis nece. Cap. X.

EVSEBIVS in Chron. 10. Anno Ptolæmei 8. regnauit Cassander apud Macedones post Philippum Arideum.Iustinus.Nam Olimpias Alexandri mater cum ab Epyro in Macedoniam prosequente Eacide Rege Molosorum veniret,prohibita est a finibus Macedonię ab Euridice & Aridæo,vnde moti Macedones ad Olipiadem transierunt:cuius iussu & Euridice & Rex occiditur 6.annis post Alexandrum potitus regno. Orosius. Hęc Euridice multa sub

sub nomine viri gesserat per Cassandrum quem flagitiose cognitum ad summum fastigium per omnesq; honorum gradus prouexerat, qui ex libidine mulieris multas Græciæ ciuitates affixit. Iustinus. Sed nec Olimpias diu regnauit, natura cum principum fedes pessum faceret muliebri magis q̃ regio more fauorem sui in odium vertit. Audito itaq; Cassandri aduentu, diffisa Macedonibus cum nuru Roxane, & nepote Hercule in Piduam vrbẽ secessit, comitatæ sunt eã Deiadamia Eacide Regis filia, & Thessalonica, priuigna Philippi filia, & multæ aliæ matronæ speciosus, magis quam vtilis grex, mox Cassander Piduam vrbem obsedit, qui cum fame & ferro vrgeret Olimpiadem, illa longe obsidionis tædio pacta salute victori se reddidit, qui conuocato populo sciscitatus est, quid de ea velint fieri, mox oẽs sine respectu pristinæ maiestatis occidendam eam decernunt. Olimpias autem vbi obstinatos ad se venire armatos videt, veste induta regali, & duabus ancillis innixa vltro obuiã procedit, qua visa percussores attoniti maiestatis prioris, & tot in ea occurrentibus Regum suorum nominibus substiterunt, donec a Cassandro missi sunt, qui eam confoderent, non refugientem gladium, nec vulnera, nec muliebriter vociferantem, sed virorum fortium more pro gloria veteris prosapiæ morti succumbentem, vt Alexandrum posses etiam in moriente matre cognoscere. Comprimens se insuper expirans, capillo, & veste, crura contexisse fertur, ne quid posset in corpore eius indecorum videri.

De Polemone Philosopho. Cap. XI.

VALERIVS lib. 5. Hic dicit Helinandus Xenocrati successisse Polemonem, perditæ luxuriæ Athenis adolescens Polemo, non modo illecebris, sed etiam ipsa infamia gaudens, cum e conuiuio non post Solis occasum, sed post ortum surrexisset, domũque rediens Xenocratis Philosophi patentem ianuam vidisset vino grauis, delibutus vnguentis, sertis capite redimito, perlucida veste amictus, refertam turba doctorum hominum scholam eius intrauit, nec tam deformi contentus introitu consedit, vt ẽt clarissimum eloquium, & prudentissima præcepta temulentiæ lasciuijs elueret, orta deinde vt par erat omnium indignatione Xenocrates vultum in eodem habitu continuit, omissaq; re, quam disserebat, de modestia ac temperantia loqui cæpit. Cuius grauitate sermonis Polemo resipiscere coactus, primum coronam de capite detractã proiecit, paulo post brachium intra pallium reduxit, procedente tempore cõuiualis oris hylaritatem deposuit, ad vltimum totam luxuriam exuit. Sicq; inuitus orationis medicina sanatus, ex infami Ganeone maximus Philosophus euasit, peregrinatus est igitur huius, animus in nequitia non habitauit.

De ortu regni Syriæ. Cap. XII.

ANNO Ptolemæi 12. Antigoni 7. regnum Syriæ, & Babylonis, & superiorum locorum nascitur, & regnauit primus Seleucus Nichanor, annis 32. Secundus Antiocus, qui & Sother 20. deinde Antiocus, qui vocabatur Theos 15. Seleucus Gallinicus 20. Seleucus Ceraunus 3. Antiocus magnus 36. Seleucus Philopator 12. Antiocus Epyphanes 11. Antiocus Eupator 2. Demetrius annis 3. Antiocus Sedites 9. Demetrius Sother 12. Alexander 9. & mensibus 10. quo interfecto ab arsa ceperto iterum Demetrius frater eius regnauit annis 4. Antiocus Griphus vel Cyprus 12. Antiocus Eizeenus Gripho eiecto, Syriam tenuit, sed Griphus superatoq; Iceno eandem recepit, & ita ex successione regnauerunt inuicem aduersus se dimicãtes annis 18. postea Philippus annis 2. quo capto a Gabinio, regnum Syriam finitum est.

De Seleuco Nichanore. Cap. XIII.

IVSTINVS. Huius quidem Seleuchi Nichanoris mater Laodice cum nupta esset Antioco claro inter Philippi duces viro, visa sibi est per quietem ex concubitu Apollinis cõcepisse, grauidãque factam munus concubitus a Deo accepisse, cuius gemma anchora culta esset iussaq; dona filio, quem peperisset dari, admirabilem fecit hunc virum anulus, qui postera die eiusdem sepulturæ in lecto inuentus est, & figura, quæ in femore Seleuchi nata cum ipso paruulo fuit, quamobrem Laodice anulum Seleuco eunti cũ Alexandro ad Persicam militiam, edocto de origine sua dedit, vbi post mortem Alexandri (occupato regno Orientis) vrbem condidit, ibiq; geminæ originis memoriam consecrauit: namq; vrbem ex Antiochi patris nomine vocauit Antiochiam, & campos vicinos vrbi Apollini dicauit, filij quoq; & nepotes eius anchoram in femore veluti notam generis naturalem habuere, hic in principio Babylonem cepit, inde auctis ex victoria viribus, Bactrianos expugnauit. Deinde transitum in Indiam fecit, quæ post mortem Alexandri, veluti ceruicibus iugo seruitutis excusso præfectos eius occiderat. Actor libertatis Sandreo coitus fuerat, sed titulum libertatis post victoriam in virtutem verterat. Siquidẽ, occupato regno, populum, quem ab externa dominatione liberauerat ipse seruitio premebat: hic a Vanadro Rege interfici iussus, salutem pedum celeritate quæsierat: ex qua fatigatione cum somno captus iaceret, Leo ingentis formæ ad dormientem accessit, sudoremq; profluentem lingua ei abstersit, expergefactumq; blande reliquit, hic prodigio primum ad spem regni impulsus, contracta manu latronũ Indos ad nouitatem regni solicitauit. Mouenti deinde bellum aduersus præfectos Alexandri Elephantus ferus infinitæ magnitudinis vltro se obtulit, & veluti domita mansuetudine eum tergo excepit, sicq; dux belli & præliator, insignis fuit cum hoc fecit pacem Seleucus. Eusebius in chro. Hic Seleucus Antiochiam, Laodiciam, Seleuciam, Epamiam, Edessam, & Pellam vrbem condidit, Babylonem quoque obtinuit.

De Symone & Eleazaro Pontificibus, & Pharao Alexandria. Cap. XIIII.

EO tempore Iudæorum Pontifex maximus Symon Onie filius clarus habetur, cui cognomentum iustus fuit, propter solicitã in Deum religionem, & in ciues suos pronam clementiam, Menãder comicus moritur, Seleucus in eas vrbes, quas extruxerat Iudæos transfert ius ei ciuium, & municipalem, ordinem cum Græcis equali honore concedens, censu Romæ agitato, inuenta sunt ciuium 270. Romanorum millia, Pontifex Iudeorum Eleazarus frater Symonis suscepit templi ministerium filio Symonis Onia paruo admodum derelicto: apud Macedones regnauit Pyrrhus, & postea Lisimachus. Valerius lib. 3. Theodorus Cyreneus cum Regẽ Lisimachum increpasset, & ob hoc eum ille cruci affigi iussisset, terribilis ait purpuratis tuis, mea siquidem nihil interest, humi an in sublimi putrefiam. Eusebius in chron. Anno Ptolemæi 40. Sostratus Chidius Pharum in Alexandria construxit. Ex libro de septem miraculis mundi. Hic Pharus inter 7. mundi miracula secundum computatur: nam super quatuor cancros vitreos passus 20. in mare fundatus est: quomodo enim tã magni cancri fusi sunt, quomodo portati in mare, & non fracti, quomodo fundamenta super ipsum, & adhærere potuerunt, & sub aqua qualiter cementum stare potuit, vel quomodo cancri non franguntur, aut quomodo nõ lubricat desuper fundamentum: hoc magnum miraculum est, & ad intelligendum quomodo factum sit difficile. Isidorus libro 15. Pharus est turris maxima ad prælucendi ministerium in portu fabricata, sic dicta, quia longe videtur a nauigantibus: fos enim lux, oros visio dicitur.

De Regno Ptolemæi Philadelphi, & eius amore erga scripturas. Cap. XV.

EX chronicis. Post Ptolemæum lagi filium regnauit in Aegypto Ptolomęus Philadelphus. Cæpit anno quintæ ætatis 307. mundi vero 3680. & regnauit annis 38. hic Iudæos, qui in Aegypto erant liberos esse permisit, & vasa Eleazaro Pontifici Hierosolymorum non vacua transmittens, Diuas, scripturas in Græcam vocem ex Hebræa lingua per 70. interpretes transferri curauit, quas in Alexandria Biblioteca habuit, quam sibi ex omni genere literaturæ comparauerat. Comestor. Hic. n. studiosus, & librorum cupidus Demetrium Bibliotecæ suæ præfecit. Cumq; quæsisset ab eo de numero librorum 20. millia adesse respondit, sed paulo post tẽpore, vsque ad 50. millia posse peruenire, & nunciatum sibi dixit apud Iudæos esse legem ore ipsius domini editam, & digito eius scriptam, pro qua summo opere laborandum esse dicebat, vt in Græcum conuersa eloquiũ, in Archiuis regalibus haberetur. Hæc enim erat lex Dei, quam Philosophi Zena dicunt. i. viuentem: Zeni. n. vita vel viuere sonat, quem vulgus appellat Iouem, & ad offendendam legis eius sanctitatem addidit, q̃ non nisi a Dei viuentis cultoribus transferri potuisset: nam & Theopompus cum histo rijs, quas scribebat eam voluisset interserere, versus est in amentiã per 30. dies, Theoricus quoq; per eandem causam factus est cæcus, & pœnitentes sanati sunt, & suggessit Regi vt scriberet Pontifici Iudæorũ, vt Iudæos Hebraicæ, & Græcę linguæ peritos ad ipsum dirigeret cum lege Dei, qui ad eam transferendã sufficerent, quod vt impetraret munera cum epistolis mittenda censuit, aderat ibi Aristeus, qui longo tempore Iudæorum calamitati compatiẽs opportunitate eos liberandi inuenta ait, quomodo quod postulas obtinebis, tot Iudæis in regno tuo seruientibus solue, itaq; eos nihil gratius erit Pontifici Iudæorum, ne ob hoc, q̃ dico me Iudæorum affinem estimes, sed quia scio, tua interesse, si factorem omnium Deum honoraueritis, & liberauit Rex de Iudæis 120. millia dans dominis eorum pro capite 120. dragmas argenti. Cumque dixisset Rex hoc magnum esse, dixerunt magnum est quidem, sed non Regi munifico.

De 72. interpretibus quos ei petenti misit Eleazarus. Cap XVI.

NVNC scripsit Rex Eleazaro in hunc modum: Gentẽ tuam, quæ secus nos erat, libertate donaui, arbitrans hoc Deo iucundum esse, quorum quosdam militiæ assignaui, alios quorũ fidẽ pro-

probaueram,constitui in palatio,leges quoq; vestras in nostra bibliotheca reponere decreui,bene ergo facies mittendo nobis viros seniores,qui valeant interpretationem eorum caute nobis relinquere,transmisi modo argenti. 100. talenta pro immolationibus faciendis,& separaui.50. talenta auri, ad crateras & libatoria facienda,& gemmas sine numero ad artificum operationem,tu māda nobis:quæ ex his facere volueris ꝙ gratius amplectemur. Tunc mittens ad eum Eleazarus quod postulabat,rescripsit ita ad interpretandam legem:quam postulas nisi viros seniores de vnaquaq; tribu. vi legem ferentes,tuæ autem pietatis erit,vel iustitię ad nos eam caute remittere. Hi sunt 70. interpretes qui licet 72. fuerint, more sacræ scripture 70.dicuntur,quæ modicum numerum si super aliquam summā excreuerit sæpe subticet. Qui cum venissent ad Regem benigne ab eo suscepti sunt,non tamen ad Regem intromissi vsq; in diem quintum,imminebat enim illa solennitas triumphalis pro triūpho.f.quodam:quem maiores sui ea die habuerant,ea igitur die suscepit eos quos coram vniuersitate principū decreuerat honorare.

Qualiter eum instruxerat,& ei libros sacros transtulerunt. Cap XVII.

POST susceptionem vero 12.diebus fuerunt cum Rege & sciscitatus est ab eis,quę in corde suo disposuerat,& pręcipue de duobus.f.de cognitione Dei,& regni gubernatione.Cunq; instruxissent eum de regni administratione plenius disputauerāt de vno Deo colendo,& ꝙ nulla cratura Deus esset.Inde est ꝙ vbicunque occurrit eis de Trinitate,vel sub silentio transierunt,vel enigmatice transtulerunt,ne tres Deos colendos tradidisse viderentur. Similiter & de incarnatione verbi mentionem facientes,vt in Isaia qui cum dixisset nobis puerum nasciturum & addidisset sex eius nomina,quorum vnum est Deus,pro illis sex nominibus, transtulerunt magni consilij Angelus,ne viderentur tradidisse hominem deificatum,tunc ostenderunt Regi rotulum,quem attulerant nec sufficiebat ammirari cartarum tenuitatem,& compaginationem: quę oculis deprӕhendi non posset,quamquam litteræ aureę in candore cartarum a Deo legibiles apparerent.Introducti autem sunt in domum Regis secus mare secretā,quæ ad deliberationem negociorum erat,& datæ sunt eis cellæ singulæ,& quicquid visum est eis opportunum commodum ad interpretandum,diluculo egrediebātur ad optandum bona Regi,& policronitudinem,tunc laudabāt se ad mare secundum purificationem Iudæorum,postea interpretabantur vsq; ad horam 9. inde transibant ad cibum,& requiem & consummauerunt opus 72. diebus,vnde quibusdam visum est, ꝙ non transtulerunt tunc nisi pentateucum,postea vero vel prius quam redirent,vel post aliqui ex eis ad Regem redeuntes transtulerunt Psalmus & Prophetas, veruntā si sic miraculose sanctum est vt tradidit Aug. ꝙ vna & eadem sine dissonantia inuenta sit editio,minus miraculose fieri potuit,vt in tot diebus interpretati sint leges Psalmos & Prophetas. Hieronymus tamen videtur velle, ꝙ interpretationes 6. dierum in sabbato conferebant ex omnibus conflantes vnam,nec mirandum hoc esse asserit, cum Esdras legē quam per spiritum reparauerat, postea cum veteri scriptura quæ apud Samaritanos erat correxerit.

De Approbatione translationis eiusdem & veneratione. Cap. XVIII.

OPERE completo,cōuocauit Demetrius qui super libros erat omnes Iudæos:qui erant in Alexandria & de prouincia peritiores,& lecta est coram omnibus translatio eorum,& approbata. Cunq; peterent Interpretes dari Rege auctoritatem,vt immobilis perseueraret factum hoc se laudauit,si demum ita caste corrigerent eam,vt quod semel iudicatum foret,non cogeretur irritare, & remisit eos munaribus oneratos.Eleazaro quoq; transmisit munera,in templum vero misit præter vasa mensam auream, gēmis impreciabilibus insignitam,cuius crassitudo cum esset dimidij cubiti,tamen materiam superabat opus.Iosephus li.12.Cum autem clamassent seniores,vel hi qui præsentes erant,orātes prospera Regi diuinitus euenire nimium delectatus Rex prorupit ad lachrymas,nam sepius natura hoc summo gaudio patitur,ꝙ etiam dolētibus solet accidere.Cui respondit Demetrius,neminem fuisse ausum harum legum tangere conscriptionem:ꝙ diuina & venerabilis esset,quia læsi sunt quidem a Deo hoc præsumētes, significabat vero qualiter Theopompus volēs in historia aliquid de his cōscribere,sit mente turbatus plus 30.diebus, & cum humilitate a Deo veniam supplicabat,dū inde sibi clemētiā factam suspicatus esset, necnō,in somnis vidit,ꝙ ei hoc ideo accidisse:q̃a diuina scrutatꝰ esset:& proferre ea ad homines impuros vellet.Cūq; scribere quieuisset recepit sensum,referebat & de Theotecto tragediarum poeta:quia cum visus fuisset in aliquo dramatheorū meminisse, quæ in diuino volumine continentur,oculis obscuritas recognouit causam suæ cæcitatis.

De studio & libris præfati Ptolemai. Cap. XIX.

ACTOR.Hic itaq; Ptolemæus Rex eruditissimus bibliotecam vt dictum est,ex omni genere litteraturę sibi comparauit:cui Demetrium Valerium præfecit,grammaticorum tunc probatissimum,cui etiam præfecturā mandauerat:& inter cætera memoria rum quibus aut vetustas aut curiositas patrocinabatur ad famam, ex suggestu eiusdem Demetrij libros omnes quoq; sacros obtinuit Idem misit Dionysium in Indiam,vt res indicas memoriæ proderet.Ptolemæus iste canones astrorum composuit & libros multos conscripsit, hic fecit descriptionem orbis terræ per Eratostenem philosophū,qui adiutus a mensoribus Ptolemæi: a Syene vsq; ad Meroen inuenit numerum stadiorum, dispositis quoq; per interualla locorum,a Septentrione Meridiem versus vasis horoscopicis simili dimensione,& gnomonum æquali longitudine formatis totidem gnomonicæ supputationis,homines doctos quot vasa fuerant singulis quibus imposuit,atq; vna die omnes vmbram meridiani temporis obseruare fecit,& notare vnumquemq; sui gnomonis vmbram,quantæ esset longitudinis,atq; ita comperit ꝙ vltra septingenta stadia ad vnius longitudinis gnomonem vmbra non respondit.Ex hoc autem conclusit:ꝙ partes 360.quibus omnis Zodiaci tractus diuiditur ad terras vsq; perueniant, & pars quæ ibi incomperta & inestimabilis est mensuræ in terris non amplius q̃ septingentorum vel paulominus stadiorum mensuram obtineat, comperta ergo magnitudine huius partis terrarum,quæ ad Zodiacum pertinet,& illam trecenties sexagies multiplicando circulum terræ diffiniunt stadiorum 252.milium.i.miliaria.30.& vnū milia & ducenta,vnicuiq; trecentarum & sexaginta partium dās stadia septingenta.i.87.miliaria & semissem,igitur 24.partem tot stadiorum transcurrit Sol in vna hora. i. stadia 10.millia & quingenta siue mille 312.milliaria & semissem, horæ autem parte 15.id est vnius ex trecentis 60.gradibus ascensu vel descensu Solem septingenta stadia siue 88.milliaria & semissem transcurrere prędicti terrę ambitus claret diuisione.

De Brenno gallorum duce,qualiter Macedones & Delphos superauit. Cap. XX.

EVSEBIVS in chr. Anno Ptolemæi Philadelphi quarto regnauit 10. Macedonum Sostenes annis duobus. Iustinus. Interea Brennus quo duce portio gallorum in Græciam se effuderat.Audita victoria suorum,qui Belgio duce Macedones vicerant adunatis 150. milibus peditum,& 15. milibus equitum in Macedoniam irrupit,agros & villas depopulatur.Cui cum occurrisset Sostenes cū instructo exercitu pauci a pluribus trepidi a valentibus facile victi sunt.Brennus,autem quasi ei iam terrena spolia sorderent animū ad Deorum templa conuertit,scurriliter iocatus locupletes Deos largiri hominibus oportere,statimque Delphos adijt, aurum religioni prædam offensæ Deorum præferens,quos nullis opibus egere,vtpote qui eas hominibus largiri solent affirmabat, templū autem Appollinis Delphis positum est in monte Parnaso, hic rupes vndique concurrentes in eo saxo consedere, atque ita templum & ciuitatem non muri,sed præcipitia nec manufacta, sed naturalia presidia defendunt,media,saxi rupes in formam theatri cessit,quāobrem & hominum clamor,& siquando accessit sonus personantibus,& respondentibus inter se rupibus multiplex audiri,amplior que quam editur resonare solet,res maiestatis maiorem terrorem ignaris rei & admirationem stupentibus plerunq; affert, in hoc rupis amfractu media ferme montis altitudine planicies exigua est, atque in ea profundum terræ foramen,quod in oraculo patet, ex quo frigidus spiritus vi quadam,velut a vento in sublime expulsus mentes vatū in vecordiā verti t:impletasque Dei respōsa cōsulentibus dare cogit,multa ibi & opulenta Regū ac populorū visuntur munera,igitur Gallorū vulgus vbi primū vinū cæterisque commeatib. referta rura inuenit, nō minus abūdātia q̃ victoria lætū se ꝑ agros dispsit,desertisq; signis vagabāt ad occupāda oīa, prima vero opinione aduētꝰ eorū ꝓhibiti ferunt agrēses oraculis messes vinaq; villis efferre.Erāt in exercitu Breuni lecta peditū 65.millia, Delphorū sociorūq; nō nisi quattuor millia millites erāt.Erāt aūt ī tēplo multæ statuæ cū quadrigis solido auro fusæ, ob q̄ re cupidi ꝑde Galli,sine respectu periculorū in bellū ruebāt, Delphi aūt cadētes Gallos e sūmo mōtis vertice partī saxis partī armis obruebant.

Qualiter idem Brennus cum suis per fallaciam Appollinis postea succubuit. Cap. XXI.

IN hoc partium certamine repente vniuersorum templorū Antistites simul,& ipsi vates sparsis crinibus cum insignibus atq; infulis pauidi vecordesque in primam aciem pugnantium procurrunt,aduenisse Deum clamantes,eūq; se vidisse desilietem in templum per culminis aperta fastigia, & iuuenem supra humanū modum insignis pulchritudinis, comitesque ei duas armatas virgines & propinquis duabus Dianæ Mineruæque ædibus occurrisse, & audisse se stridorem arcus ac armorum strepitum, proinde ne cunctarētur Dijs ante signatis hostē cedere cæteros monebāt, quibus

bus vocibus incensi omnes, certatim in prælium prosiliunt, moxq; terræmotu portio montis abrupta Gallorum strauit exercitum. Insecuta deinde tempestas est, quę grandine & frigore saucios ex vulneribus absumpsit. Dux ipse vero Brennus cum vulnerũ dolorem ferre non posset, pugione vitam finiuit, alter ex duobus ducibus, qui cum eo erāt cum 10. millibus sauciorum Græcia excessit, quibus pauidis fugientibus nulla sub tectis acta nox est, nullus sine labore & periculo dies. Imbres assidui gelu & nix concreta, & fames & lassitudo, & super hoc maximum peruigil malum, infelicis belli reliquias obtriuit, nemoque ex tanto exercitu vel ad memoriam tantæ cladis superfuit.

Qualiter apud Macedones Galli corruerunt. *Cap.* XXII.

EVSEBIVS in chron. Apud Macedones autem post Sostenem regnauit Antigonus Gonathas ab Alexandro 11. annis 36. Iustinus. Porrò a Brenno duce cum in Græciam proficisceretur, ad terminos gentis tuendos relicti fuerant peditum 15. millia, equitũ tria millia, qui fugatis Græcorum Tribalorumq; copijs, Macedoniæ imminentes, legatos ad Antigonum Regem miserunt, qui pacem ei venalem offerrent, simul & castra Regis specularentur, qui bus inuitatis ad cęnam expositum est grande pondus auri & argẽti & elephanti ad terrorem ostensi. Illi autẽ reuertentes, & omnia in maius extollentes opes Regis, & negligentiam nunciant: igitur castra Regis nocte aggrediuntur, at ille signum pridie dederat suis, vt omnibus rebus ablatis in proxima silua tacite se occultarent. Galli vero omnia reperientes vacua diu intrare timentes, ad postremum ablatis qui inuenerant ad littus reuertuntur, vbi dum naues incautius diripiunt a remigibus, & ab exercitus parte quæ illo cum coniugibus & liberis confugerant trucidantur. Eo tpe Reges Orientis sine mercenario Gallorum exercitu nulla bella gerebāt, neq; pulsi ad alios, q̃ ad Gallos fugiebāt, tantus terror Gallici nominis & armorum inuicta fęlicitas erat, vt aliter neq; maiestatem suam tutam, neq; amissam recuperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur. Itaq; residui in auxilium Eumenis Bithiniæ Regis inuocati, regnum cum eo (parta victoria) diuiserunt, eamq; regionem Gallo Græciam nominauerunt.

De quibusdam prodigijs, & bellis. *Cap.* XXIII.

ACTOR. Anno ab vrbe condita 487. sm Orosiũ, qui fuit annus 7. Philadelphi, obscęna & dira prodigia vel visa ratione vel nũciata sunt: ędes. n. salutis ictu fluminis dissoluta est, pars muri sub eodem loco de cœlo tacta, lupi tres ante lucem ingressi vrbem, semiesum cadauer intulerunt, sparsumq; membratim in foro, ipsi strepitu hominum exterriti reliquerũt: apud Formias multis ictibus fulminum męnia vndique combusta & dissoluta sunt: apud agrum Calenum repente scisso hyatu terræ, flamma erũcta est, tribusq; diebus & totidem noctibus terribiliter exęstuans 5. agri iugera exhausto penitus vbertatis succo in cinerem extorruit, ita vt non fruges solum, sed arbores cum imis stirpibus assumpsisse referatur. Sequenti adhuc anno Sempronius Consul aduersus Picentes exercitum duxit, & cum directa intra iactum teli vtraq; acies constitisset, repente ita cum horrendo fragore terra tremuit, vt stupore miraculi vtrumq; paue factum agmen hebesceret: tandem pro cursu concito inire certamen, triste adeo id bellum fuit, vt merito dicatur tanto hominum sanguine suscepto etiã cum gemitu & sono horribili tunc terra tremuisse. Romani pauci admodum eo prelio qui euasere vicerunt. Iustinus. Eo tempore Pyrrhus in Epyrum reuersus, Macedonię fines inuadit, Antigonum vincit, Macedoniam in deditionem accipit: Pyrrhus autẽ sicut ad deuincenda regna inuictus habebatur, ita deuictis & acquisitis celeriter carebat, tanto melius studebat acquirere imperia q̃ retinere, post illi bellum aduersus Spartanos fuit, maiore mulierum q̃. virorum virtute exceptum, vbi & Ptolemeum filium, & exercitus partem robustissimam amisit: nam oppugnanti vrbem, tanta fœminarum multitudo concurrit, vt Pyrrhus non fortius victus quàm verecũdus recederet. Eusebius in chro. Eo tempore vna virgo Romanorum in corruptione deprehensa percussa est.

De Arthesila Philosopho, & Achademicorum nouorum errore. *Cap.* XXIIII.

ACTOR. Eo tpe Polenio Philosophus moritur, post quẽ Arthesilas & Crates clari habentur, hic est Arthesilas, a quo, vt ait Aug. cępit secta Achademicorum nouorum, qui dñt nihil sciri, sed incerta esse oĩa. Hi sibi (vt ait Seneca) specie oĩs sciæ eripiunt, sanius est aũt superuacua scire q̃ nihil. Horũ sñiam sic breuiter improbat Aug. 11. lib. de ciui. Dei, & nos (inquit) sumus & nos esse nouimus, & nostrũ esse, ac nosse diligimus, nulla in his verbis Achademicorum timemus argumẽta dicẽtiũ, ꝙ si falleris: si. n. fallor, sum: nã qui nõ est, vtiq; nec falli põt, ac per hoc sum si fallor, quia ergo sum: quõ esse me fallor, qñ certũ est me esse si fallor? quia igit̃ essem qui fallerer: proculdubio in eo, ꝙ me noui esse, non fallor: cõsequẽs est ẽt vt in eo, ꝙ me noui esse, nõ fallor: sicut. n. noui me esse, ita nõ esse, ẽt hoc ipsum nosse me, eaq; duo cũ amo, eundẽ quoq; amorẽ quiddam tertium, nec imparis ęstimationis eis quas noui rebus adiungo, neq; enim fallor amare me, cum in his quæ amo, non fallar, quamquam & si illa falsa essent, tamen falsa me amare verum esset: nam quo pacto reprehenderet & recte prohiberet ab amore falsorum, si me illa amare falsum esset? Cum vero & illa vera atq; certa sint, quis dubitet ꝙ eorum qui amantur & ipse amor verus ac certus est? tam porro nemo est, qui esse se nolit, quoniam nemo est qui non esse beatus velit, quomodo enim potest beatus esse, si nihil sit? Seneca in li. 2. de beneficijs. Arthesilam aiunt amico pauperi & paupertatem suam dissimulanti: ergo autem & ne hoc quidem confitenti deesse sibi in sumptum ad necessarios vsus cum clã succurrendum iudicasset, puluino eius ignorantis sacculum subiecisse, vt homo inutiliter verecundus, quod desiderabat inueniret, potiusquam acciperet Idem in eodem. Archesilam dicit Hecatio pecuniam a filiofamilias furtim sublatam, & ei oblatam non accepisse: sed quod fecit laude dignum ꝙ furtum non accepit, & ꝙ maluit non accipere quam reddere: quæ est enim alienam rem nõ accepisse, moderatio.

De Crate Philosopho, & Stilbone, & Arato Astrologo. *Cap.* XXV.

ACTOR. Crates autem: qui cum Arthesila in chronicis ponitur, Thebanus fuisse dicitur natione, de quo legitur: ꝙ magnũ pondus auri in mare proiecit, dicens. Abite pessimæ diuitiæ, ego vos mergam, ne ego mergar a vobis. De hoc refert Seneca in li. 1. epistolarum in epistola 9. dicens. Crates Stilbonis auditor, cũ vidisset adolescentulum secreto ambulantem, interrogauit quid illic faceret solus, mecum inquit loquor, cui Crates. Caue inquit obsecro: & diligenter attende, ne cum homine malo loquaris. Stilbon autem Magister eius ipse est: quem epistola Epicurij insequitur: qui capta patria, & amissis vxore & liberis cum incendio publico solus exiret, interroganti Demetrio, cui cognomen ab exitio vrbium Policretes fuit, nunquid omnia perdidisset, omnia inquit bona mea mecum porto: pectore enim illa gestabat non humeris. Eo quoq; tempore legitur in chronicis Aratus floruisse. Aratus autẽ Astrologus cum Eudoxo, vt ait Aug. in lib. 16. de ciu. Dei, vniuersum stellarum numerum comprehendisse se & conscripsisse iactauit, quos illa inquit contemnit auctoritas: quæ dicit ad Abraham, aspice stellas, & dinumera eas si potes, quomodo enim omnes dinumerari possint, cum non omnes possint videri? hæc Aug. Sciendum autem ꝙ hic annus: in quo Aratus ponitur, fuit secundũ chronicas, annus ab vrbe condita 481. vel 80. de quo dicebat Orosius, anno ab vrbe condita 480. in terra visa sunt multa prodigia, sanguis enim a terra, lac visum est manare de cęlo, nam & plurimis locis scaturiens e fontibus cruor fluxit, de nubibus guttatim in spetie pluuiæ lacte dimisso, vt ipsis visum est, terras vt imbres irrigauerunt. Arati poetæ legitur esse versus ille: quem Paulus ad athenienses in testimonium diuinitatis adhibuit. In ipso viuimus mouemur & sumus.

De Zenone & Crisippo Stoicorum principibus. *Cap.* XXVI.

EVSEBIVS in chronicis. Anno Philadelphi 14. Zenon Stoicus moritur, post quem Cleantes floruit. Actor. Huius Zenonis est illa sententia, sapientis est non posse turbari, sed vt ratio eius prauis cædat affectibus, ac etiam collectione vsus est, vt refert Seneca, nullum malum gloriosum est, mors autem gloriosa est, mors ergo malum non est, vnde & ipse Zeno manus sibi intulit, vt post mortem fęlicius viueret, sicut dicit Lactantius, ait enim Aug. Zenonẽ & Crisippum fuisse principes Stoicorum, cuius. s. Crisippi multa feruntur egregie dicta & multa perperam. Seneca in epistola 9. Crisippus ait sapientem nulla re egere, & tamen multis illi rebus opus esse. Contra, stulto nulla re opus est, nulla enim re scit vti, sed oĩbus eget. Idem in secundo de beneficijs. Volo Crisippi nostri vti similitudine de pile lusu: quam cadere non dubium est, aut mittentis dubio aut excipientis tunc cursum suum seruat, vt apte iactata & excepta est, necesse est autẽ lusor bonus alter illã collusori longo, alter breui mittat: eadẽ beneficij ratio est, nisi vtriq; personæ dantis & accipientis aptetur, nec ob hoc exibit, nec ad illum perueniet vbi debet. Valerius li. 8. Crisippus 80. ætatis suæ anno cęptum quadragesimo Aottkon exactissime sublimitatis volumẽ reliquit, quo tantum opere laborisq; sustinuit, vt ad ea quæ scripsit, penitus cognoscenda longa vita opus sit. Actor. Fuit autem Crisippus vt ait Solinus de Heliopoli antiquo Scicilię oppido, Cliantes autẽ Asianus ꝙ Asia multos viros illustres protulit, de poetis Homerum Anacreontem & Mineruum, Antimacum & Hypoam, Alceum, & Sophonem puellam: de historicis Xantum & Egatheum Herodotum & Ephorum & Theopompũ. De septem sapientibus Biã & Taletem, & Pytacum, & de philosophis Cliantem stoicum & Anaxagoram Phisicum, & Heraclitum tenebrosum, & Zenophontem Colophonum. Ipse quoq; Crisippus, vt ait Lactantius, animarum æternitatem suspicans, manus sibi intulit tanquàm in cęlum migraturus.

De Diodoro Socratico & Carneade Philosophis. Cap. XXVII.

HIERON. li. 1. dialogi contra Pelagianos. Inter Diodorū Crisippum valentissimos dialecticos pepaynatoy, ista contentio est: Dyodorus, id solum posse fieri dicit, quod sit, aut futurū sit. verum & quicquid futurum sit, id fieri necesse esse. Crisippus vero etiam, quæ non sunt futura posse fieri dicit, vt frangi hanc margaritam etiam si nunquam futurum sit. Quod ergo aiunt posse hominem esse absq; peccato si velit, non potuerunt hoc verum probare, nisi futurū docuerit. Cum autem futura incerta sint omnia, & maxime ea quæ nunquam facta sunt, perspicuum est, eos id futurū dicere quod sit futurum. Idem in libro primo contra Iouinianū. Diodorus Socraticus quinq; filias dialecticas insignis pudicitiæ legitur habuisse: de quibus & Philocarneadis magister plenissimam scribit historiam. Valerius lib. 8. Carneades laboriosus, & diuturnus sapientiæ miles 110. anno viuendi, & philosophandi finem fecit. Hic cum ad mēsam sederet cogitationibus inhærens, manū ad mensam porrigere obliuiscebatur, sed Melissa quam vxoris loco habebat, temperato inter studia interpellandi, & inediæ succurrendi officio dexteram suam necessariis aptabat. Idem cum Crisippo disputaturus, elleboro prius se purgabat, quas potiones industria solitæ laudis cupidis appetendas effecit.

De sententijs stoicorum veris & falsis. Cap. XXVIII.

ACTOR. Porrò, stoicorum sententia cuius sectę Principes fuisse dicuntur Zenon & Crisippus, vt ait Hieronymus in dialogo contra Pelagianos, posse, omnem perturbationem eradicari & extirpari de mentibus hominum, hoc idem senserūt veteres Achademici. Peripatetici autem easdem perturbationes dicunt frangi, regi, & moderari, & quasi infrenes equos quibusdam lupatis coerceri, quorum sententias ponit Tullius in Tusculanis, & Origenes in stromatibus. Liber autem Ciceronis de Paradoxis & sententijs Stoicorum totus contextus est, quarum quædā quidem veræ sunt, plures autem falsæ: hæc sunt autē sex paradoxe quæ ibi ponūtur, quod honestum est id solum bonum esse, secundum, in quo virtus sit, ei nihil deesse ad beate viuendum, tertium, parua & magna est culpa, quartum, omnes stultos insanire, quintum, omnes sapiētes liberos esse, & omnes stultos seruos. Sextum, solus sapiens diues est. Item stoicorum sunt illa, quæ ponit Seneca. in 2. lib. de beneficijs. Negamus iniuriam accipere sapientem qui tamen illum pugno percusserit iniuriarum damnabitur, negamus stulti quicq̄ esse: & tamen eum, qui rem aliquam stulto subripuerit, furti condemnabimus, insanire omnes dicimus, nec tamen omnes curamus elleboro, his ipsis, quos vocamus insanos & suffragium & iurisdictionem committimus. Idem ibidem in lib. 4 Stultus secundū Stoicos omnia vitia habet, sed non in omnia natura pronus est, alius in Luxuriam, alius in Auaritiam inclinatur.

Disputatio contra Stoicos de beneficijs. Cap. XXIX.

IDEM in li. 5. Dicitis Stoici: quod nemo malo homini prodesse potest beneficium non accipit malus, sed si malus non accipit beneficium, ergo non debet reddere, ergo ingratus nō est. Item bonus vir omnia recte facit, ergo ingratus esse non potest, & ita nec bonus quisquā ingratus est nec malus. Ad hoc dicimus, vnde apud nos bonum honestum est, id peruenire ad malum non potest, desinit enim esse malus, si ad illum virtus intrauerit: quamdiu autem malus est, nemo illi dare beneficium potest, quia quicquid ad illū peruenit, prauo vsu corrumpitur, quemadmodum enim stomachus morbo vitiatus, & colligens bilem quoscunq; accepit cibos, mutat in deterius, & omne alimentum in causam doloris trahit: ita animus cæcus quicquid illi commiseris, id onus suum & perniciem & occasionem miseriæ facit. idem in eodem. Nihil potest ad malos peruenire quod prosit, immo quod non noceat, quæcunque enim illis contingunt, in suam naturam vertunt, ideo nec beneficium dare possunt, quoniam nemo potest, quod non habet dare, sed quamuis hæc ita sint, tamen accipere quædam malus potest: quæ beneficijs simi ia sunt: quibus non redditis ingratus erit: sunt enim animi bona, sunt & bona corporis, sunt bona fortune, prima a stulto & malo submouentur. Peripatetici vero, qui felicitatis humanę longe, lateq; terminos ponunt, aiunt minuta beneficia peruentura ad malos, quæ qui non reddidit ingratus est, nobis autem non placet esse beneficia: quæ nō sunt animum factura meliorem, commoda tamen esse illa, & expetenda non negamus. Cleantes autem vehementius agit, licet inquit beneficium non sit, quod acceperit: tamen ingratus est, quia non fuit redditurus, etiam si accepisse sic latro est, antequam etiam manus inquinet, quia ad accidēdum iam voluntate armatus est, exercetur enim & aperitur opere nequitia, non incipit.

Item de eodem. Cap. XXX.

QVOMODO nemo per vos ingratus est o stoici, sic rursus oēs stulti mali sunt, & qui vnum vitium habet & omnia habet: quod si sic est, nonne vndiq; humano generi conuicium fit, nonne publica querela est beneficia perisse, & paucissimos esse, qui de benemerentibus non inuicem pessime mereantur? non est quod hanc tantum nostram murmurationem putet. Nescio qui non ex philosophorum domo clamat, & ex medio conuentu populos gentesq; damnatura vox mittitur, non hospes ab hospite tutus, non Socer a Genero, fratrum quoq; genera rara est: imminet exitio vir coniugi: illa mariti beneficia in scelus versa sunt, & sanguini eorum nō parcitur, pro quibus sanguis fundēdus est, humili se ac depresso loco putat stare, quisquis non supra rempublicam stetit, quis extremo die dicere audeat, vixi? & quem dederat cursum Fortuna peregi. Idem li. 7. Dicitis o Stoici omnia sapientis esse, quomodo ergo aliquis potest dare sapienti, si omnia eius sunt? nihil prohibet quid & sapientis esse & eius qui possidet, in re ciuili omnia Regis sunt, & tamen illa, quorum ad Regem pertinet, vniuersa possessio, in singulos dominos descripta sunt dare tamen Regi & donum pecuniam possumus & mancipium, nec dare de suo dicimur, ad Regē enim potestas omnium pertinet, ad singulos proprietates. Iterum, nemo suam rē emit, omnia sapientis sunt: ergo sapiens nihil emit, sic & vetant mutuum sumere, sed quod aliter sapientis est, aliter meum possum dare sapienti, nec mirum est aliquid ei cuius est totum posse donari. Cōduxi domum a te, in hac aliquid tuum est, aliquid meū, res tua est, vsus rei tuæ meus, libros dicimus esse Ciceronis, eosdem Dorus librarius suos vocat, & vtrunq; verum est, alter eos tanquam actor, alter tanquam emptor, sibi asserit, Cæsar omnia habet fiscus eius priuata, tantum ac sua vniuersa in imperio eius sunt, in patrimonio proprio sub opimo Rege, rex imperio possidet, singuli dominio: sic sapiens omnia possidet animo, iure ac dominio quisq; sua. Idem in eodem. Nos Stoici quædam præcipimus vltra modum: vt ad verum & suum redeant, cum dicimus, ille dati beneficij meminisse non debet, hæc volumus intelligi, nō debet prædicari, nec iactare, nec grauis esse. Quotiens parum tibi fiducię est in his quibus imperas, amplius exigendum est, quàm satis est, vt præstetur quantum satis est: in hoc omnis hiperbole extēditur, vt ad verum mendacio veniatur, nunquam tantum sperat hiperbole, quantum audeat, sed incredibilia suadet, vt ad credibilia, sed magna perueniat.

De mutatione sententiæ vel consilij. Cap. XXXI.

IDEM li. 4. Si promiseris alicui te daturū beneficium, & postea scieris eum esse malum, dabis an non? si facies sciens, peccas: das enim cui non debes, si negas, & hoc modo peccas promisisti enim, conscientia nostra hoc modo titubat, & ad illud superbum Stoici promissum nunquam sapientem consilijs suis penitere, nec vnquā emendare quod fecerit, nec mutare consilium. Non mutat sapiens consilium omnibus his manentibus, quæ erant cum sumeret. Cæterum ac omnia cum exceptione venit, si nihil. s. inciderit quod impediat. Imprudentium enim ista fiducia est, fortunam sibi spondere, sapiens vtranque eius partem cogitat, tunc fidem falsam, tunc inconstantiæ crimen audiam, si cum omnia eadem sint quæ erant promittente me, non præstitero promissum: omnia esse debent, quæ fuerunt, cum promitterem, ad hoc vt præstare teneat, aut certe vt postea consideratius loquar, licet non omnia sint, tamē quia dicere solemus linguarium dabo, verba mea redimam: aurem mihi peruellam. Non est turpe cum re mutare consilium, huc usque de Seneca.

De passione & voluptate. Cap. XXXII.

AVG. 14. de ci. Dei Duas Græci epatias, latine aūt Cicero cōstantias nominauit, Stoici tres esse voluerūt pro tribus perturbationibus in animo sapientis, pro cupiditate voluptatem, pro lætitia gaudium, pro metu cautionem, pro ægritudine vero vel dolore, quam nos vitandæ ambiguitatis causa tristitiam maluimus dicere, negauerunt posse esse aliquid in animo sapientis: voluntas quippe inquit appetit bonum: quod facit sapiens: gaudium vero, de bono adepto est, quod vbiq; adipiscitur sapiens. Cautio deuiat malum: quod debet sapiens deuitare, tristitia porrò quia de malo est quod iam accidit, & nullum malum existimant posse accidere sapienti, nihil in eius animo pro illa posse esse dixerat, apud nos autem non tam quæritur vtrum pius animus irascatur, quàm vnde irascatur, nec vtrum sit tristis, sed quare sit tristis, nec vtrū timeat, sed quid timeat. Idem in li. 5. Stoici contra eos: qui virtutes appetēdas propter voluptatē dicunt, pingunt quādā tabulā, vbi voluptas in sella regali quasi delicata quędā Regina consedit, eiq; virtutes famulæ subijciunt, vt faciant q̄d illa imperauerit, iubetq; prudētię vt vigilāter inquirat, quo voluptas regnet, & salua sit, Iustitiæ vt p̄stet beneficia: q̄ pōt ad cōparandas amicitias corporalib. cōmodis neces-

necessarias, nulliq; faciat iniuriam, ne offensis legibus voluptas secura viuere non possit. Fortitudini iubet vt si dolor corpori acciderit: qui non compellat ad mortem, teneat dominam suam. i. voluptatem suam fortiter in animi cogitatione. Temperantiæ vt tantū capiat alimentorum vel aliorum delectabilium, vt voluptas non impediatur. Pingatur ergo loco voluptatis Gloria vana, delicata quædam Mulier, inflata tamen, & nihil prouideat prudentia, nihil distribuat Iustitia, nihil toleretur Fortitudo, nihil moderetur Tēperantia, nisi vnde placeatur hominibus & ventosæ gloriæ seruiat.

De Virtutibus & vitijs. *Cap.* XXXIII.

ACTOR. Stoicorum quoq; creditur illa esse sententia, qui vnā virtutem habet, omnes habet, & qui vnam non habet nullam habet. Similiter de vitiis. qui vnum habet omnia debet habere, vt superius Seneca testatus est. Aug. ad Hieronymum. Cum quæritur etiam de vitiis, vtrum ipsa similiter sint omnia, vbi vnum erit, aut nulla sint, vbi vnum non erit, laboriosum id ostendere: propterea, quia vni virtuti duo vitia apponi solent, & ꝙ aperte contrarium est, & ꝙ spetie similitudinis adumbratur, veruntamen, quia sunt audaces, qui timidi non sunt, & rursus timidi, a quibus abest audacia, cum sit vtrunq; vitium, quoniam qui vera virtute fortis est, nec temere audet, nec incōsulte timet, cogimur fateri vitia plurima esse virtutibus, vnde aliquando vitium vitio tollitur, vt amor laudis amor pecuniæ, aliquando vnum cædit, vt plurima succedant, vel vt qui ebriosus fuerit, si modicum biberit & tenacitatem & ambitionem didicerit: possunt itaq; vitia cædere etiā vitijs succedentibus, & ideo plurima sunt. Virtus vero quo vna ingressa fuerit, quoniā secum ceteras ducit, profecto vitia cædent omnia quæcunq; ingressa fuerant, non enim omnia inerant, sed aliquando totidem, aliquando pauciora pluribus, aliquando plura paucioribus succedebant: hic vtrum ita se habeant, diligentius inquirendum est, non enim & ista diuina sententia est qua dicitur. Qui vnā virtutem habet omnes habet, eiq; nulla inest cui vna defuerit, sed hominibus hoc visum est, multum quidem ingeniosis multumq studiosis, sed tñ hoibus. Hieronymus super Isaiam li. 14. Disputāt stoici multa turpia prava hoium consuetudine, verbis honesta esse & principium, Adulterium, Incestum, & his similia, rursumq. re honesta hominib. videri turpia, vt liberos procreare, inflationē ventris crepitu digerere, alitum stercore releuare, vesicam vrinæ effusione laxare.

De Heresistrato Medico, & primo bello Chartaginensi sub Duello consule. *Cap.* XXXIIII.

EVSEBIVS in chro. Actor. Anno Philadelphi 15. floruit Herasistratus Medicus, hic vt legitur, pulsu cognouit amantem. Vnde refert Valerius, ꝙ cum Antiochus Seleuci filius Nonercæ infinito amore correptus esset, ab Herasistrato Medico sanatus est, qui pulsum eius modo vegetiorem, modo languidiorem sentiens secūdum accessum & recessum Nouercæ, id patri indicauit, qui charissimam coniugem filio concedere nō dubitauit. Eusebius. Anno Philadelphi 14. Romæ virgo vestalis in stupro detecta, laqueo vitā finiuit. Anno eiusdem 20. Romani Chartaginenses nauali certamine superant & c. Libiæ vrbes capiunt. Orosius. Gneo Cornelio Asina Gaio Diulio Consulibus. cum Hannibal senior ora Italiæ maritima instructa 70. nauium classe vastaret, Romani & ipsi classem fabricari atq; instrui præceperunt: quod Dillilius consul celeriter impleuit: nam intra 60. dies quàm arbores cæsæ erant 130. nauiū classis deducta in anchoris stetit. Cornelius Ania consul alter cum 16. nauibus Liparam insulam petit, ibi ab Hannibale quasi ad colloquium pacis euocatus, punica fraude captus, atq; in vinculis necatus est, quod cum Diulius consul audiuit cum 30. nauibus aduersus Hannibalem profectus est, commisso nauali prælio Hannibal amissa naui, qua vehebatur, scapha subductus aufugit 30. & vna naues eius captæ 12. mersæ, tria millia hominum occisa, tria capta referuntur. Actor. hunc quem vocat Orosius Diulius, dicit Helinandus eundem esse, quem vocat Hieronymus Duellum. Hieronymus contra Iouinianum lib. 1. Duellus, qui primo Romæ nauali certamine triumphauit. Iliam virginem duxit vxorem tantæ pudicitiæ, vt illo quoq; sæculo pro exemplo fuerit, quo in pudicitia monstrum erat, non vitium, is iam senex & trementi corpore, in quodam iurgio audiuit sibi exprobari os fetidum, & tristis se domum contulit. Cunq; apud vxorem questus esset, quare nunquam se monuisse, vt huic vitio mederetur: fecissem inquit illa, nisi putassem omnibus viris sic os olere, laudanda in vtroq; pudica & nobilis fæmina, & si ignorauit vitium viri, & si patienter tulit, & ꝙ maritus infælicitatem corporis sui non vxoris fastidio sed maledicto sensit inimici.

De Bello Reguli contra Chartaginenses *Cap.* XXXV.

OROSIVS. Deniq; Regulus bellum Chartaginense sortitur, iter cum exercitu faciens, haud procul a flumine Bagrada castra constituit, vbi cum plurimos militum aquandi necessitate descendētes ad flumen Serpens miræ magnitudinis deuoraret: Regulus ad expugnandam bestiam cum exercitu profectus est, qui cum nihil in tergo eius proficientibus iaculis atq; omnium telorum ictu irrito, magnam militum multitudinem morsu eius communi impetu proteri habituq; pestifero examinari videret, balistas deferri iussit, per quas molare saxum spinæ eius incussum compagē totius corporis soluit. Quæ mox circunuenta telis facile oppressa est. Corium eius Romam deductum 120. pedes habuisse dicitur. Regulus autem aduersus tres Imperatores Hasdrubales duos, & accitū ex Scicilia Amylcarem atrocissimum bellum gessit, in quo cæsa sunt Chartaginensium 17. millia. Capta quinq; millia 8. Elephāti abducti, oppida 80. & duo in deditione, accepta. Chartaginēses autem Xantipum Regem Lacedemoniorum bello præfecerunt cum multis auxilijs Hispanorum & Gallorum, Xantipus inspectis Penorum copijs, & in campum deductis, longe in melius mutato apparatu, pugnam cum Romanis conseruit, vbi 30. millia Romanorum prostrata sunt. Regulus ille dux nobilis cum quinquaginta viris captus est, & cathenis coniectus, qui anno 10. belli punici nobilem triumphum Chartaginensibus præbuit, Xantipus autem tam audacis facti conscius, rerum instabilium mutationem timens, illico ex Africa migrauit in Græciam.

Iterum de cæteris Romanorum prælijs contra eosdem, & de nece Reguli. *Cap.* XXXVI.

IGITVR Aemilius Paulinus & Fuluius nobiliores cōsules audita captiuitate Reguli, & clade exercitus Romani, transire iussi sunt in Affricam, qui cum classe 300. nauium Clipeam petunt, eo cum pari classe Chartaginenses venerunt, nec differre potuit nauale certamen 100 & 4. naues Chartaginensium mersæ sunt 30. cum pugnantibus captæ, præterea 30. & 5. millia militum ex ipsis cæsa sunt, Romonorum 9. naues depressæ, mille & centum milites periere. Itē apud Clipeam commisso prælio, duo Hannones imperatores Pœnorum 9. millia militum perdiderunt. Romana autē classis cum ad Italiam prædis onusta remearet, naufragio euersa est, 200. & 20. nauibus submersis 70. vix abiectis oneribus liberatis. Amylcar autem Dux Pœnorū cum exercitu in Numidiam Mauritaniamq; missus, postquam hostiliter cruenterq; vniuersos egit: cur Regulum suscepisse dicerētur, mille argenti talentis & 20. millibus boum reliquos condemnauit. Deniq; Lucio Cecilio Metello Gaio, Forido, Placido consulibus, Hasdrubal nonus Carthaginensium imperator, cum elephantis 130. & equitum peditumq; plus quàm 30 millibus Lilibeum venit ex Africa, & continuo cum Metello consule apud Panormum pugnam conseruit, Metellus magno consilio vsus, prius beluas vel in fugam vel in mortē egit 20. millia Carthaginēsium in eo prælio cæsa sunt 26. elephanti occisi, & centum & quatuor capti, & per Italiam ducti magnum spectaculum italicis gentibus prębuerūt. Hasdrubal cum paucis Lilibeū fugit atq; absens a Pęnis damnatus est. Post hæc fessi tot malis Carthaginenses petendam pacem a Romanis decreuerunt, ad quam petendam Attilium Regulum antea ducē Romanorum iam per quinq; annos captiuum inter cæteros legatos miserunt, prius iuramento constrictum, si quod volebant minime peregisset, redditurū esse Carthaginem: perrexit ille, atque in senatu contraria persuasit, quoniam arbitrabantur non vtile esse Romanæ reipublicæ mutare captiuos, nec post hanc persuasionem a suis ad hostes redire compulsus est, sed quia iurauerat id sponte compleuit, quem reuersum Carthaginenses excogitatis nouis ac horrendis cruciatib., necauerūt, inclusum quippe in angusto ligno, vbi stare cogeretur, clauisque acutissimis vndique confixo, vt se in nullam eius partē sine pęnis atrocissimus inclinaret, resectis palpebris etiam vigilando necauerunt.

De Onya Pontifice, & Antiocho Theos. *Cap.* XXXVIII.

EVSEBIVS in chro, Anno Philadelphi 19. Iudæorum Pōtifex Onyas filius Symonis iusti clarus habetur: qui cōsueta Ptolemæo Regi tributa non reddens, ad iram eum impulit: verum Iosephus vir inter suos nobiles legatus a Iudæis ad Ptolemæū missus, cum familiaritatem Regis ob plurima in eum meruisset obsequia, dux Iudeæ & regionum finitimarum constituitur. Eo tempore regnabat in Syria Antiochus, qui vocabatur Theos, & regnauit annis 15. Hieron. super Danielem. Hic aduersus Philadelphum bella gessit quàm plurima, totisque Babylonis & orientis viribus cōtra eum dimicauit: volens autem Ptolemeus Philadelphus post multos annos molestum finire certamen, filiam suam nomine Berenicem Antiocho vxorem dedit, qui de priore vxore nomine Laodice habebat duos filios, Seleuchū, q. cognominatus est Gallinic⁹, & alterū Antiochū: introduxitque eā ad Pelusium, & infinita auri & argēti millia dotis nomine accepit, vnde & Phernophoros. i. dotalis est appellat⁹. Antiochus ergo Berenicē cōsortē regni habere se dicēs, & Laodicē cōcubinæ loco post multū tpis amore Laodices separat⁹, eā cū liberis suis reduxit in Reginā, quæ metuēs ambiguū viri

viri animum ne Berenicem reduceret, virum suum per ministros veneno interfecit. Berenicem autem cum filio: qui ex Antiocho natus erat Itadioni & Genet Anthiochiæ principibu, occidendā tradidit, filiumq; suum maiorem Seleuchum Gallini eum in patris loco regem constituit. Actor. Porro de morte huius Antiochi narrat Valerius maximus, ꝙ hoc modo zelata fuerit, Regi inquit Antiocho vnus ex æqualibus & ipse regiæ stirpis nomine Arthenio ꝑquam similis fuit, quem Laudice vxor Antiochi interfecto viro, dissimulandi celeris gratia in lecto, perinde quasi ipsum regem ægrū collocauit, admissumq; vniuersum populi, & sermone eius & vultu consimili fefellit, crediderunt q; homines, ab Antiocho moriente Laodicem sibi & natos eius commendari.

De Potentia Philadelphi & Romana clade. Cap. XXXVIII.

HIER. super Danielem. Philadelphus apud Græcos habentib. est orator & Philosophus, tantæq; potentiæ fuisse narratur: vt Ptolemæum patrem vinceret, narrantq; historia eum hūisse peditum 200. millia, equitum 20. millia, curruum duo millia, & elephantos, quos primus adduxit de Aethiopia 400. naues longas: quas nunc liburnas vocant mille quingentas, alias ad cibaria militum portanda mille, auri quoque & argenti grande pondus, ita vt de Aegypto per singulos annos 14. millia & 80. talenta acciperet argenti, & frumenti artabas, quæ mensuram tres modios & tertiam partem modij continet, quinquiesdecies centena millia. Eusebius in Chro. Anno Philadelphi vltimo.i. quadragesimo Romæ tēplum Vestę incensum est. Orosius. Anno ab vrbe condita quingentesimo 7. repentina subuersio ipsius Romæ preuenit per triumphū Romanorum, siquidē Quinto Lictario Catulo, Aulo Manilio cōsulibus. Tyberis insolitis auctus himbribus. Et vltra opinionem vel diuturnitate vel magnitudine redundans, omnia, Romæ ædificia in plano posita deiecit, diuersæ equalitates locorum ad vnam conuenere perniciem: quoniam & quæ segnior redundātia tenuit, madefacta dissoluit, & quæ cursus torrentis inuenit, impulsa deiecit, aquarum cladem grauissimam grauior ignis secuta est vastatio. Qui ignis incertum vnde surrexit, plurimas ciuitatis partes peruagatus: tum hominum & domorū miserabilem stragem fecit, tū etiā tantum opum vno consumpsit incendio, quantum plurimæ & peregrinæ victoriæ conferre non possint. Cumq; omnia in circumitu fori popularetur, ædem Vestę corripuit, & ne si quidem Dijs subuenientibus: illum qui æternus putabatur, temporarius ignis oppressit. Vnde & Metellus Pontifex dum arsuros Deos excipit, vix brachio semiusto lacus aufugit.

De Regno Ptolemæi Euergetis, & Antiocho Macedone. Cap. XXXIX.

EX Chronicis. Igitur Aegyptiorū quartus regnauit Ptolemæus Euergetes. Cæpit anno 5. ætatis. trecentesimo 45. mūdi vero 3. mille septingentesimo 18. & regnauit annis 26. Comestor. Hic fuit frater Ptolemæi Philadelphi, ab Aegyptijs Euergetes dictus est: quod reuocationem sonat, quia post vastatam Syriam & Siciliā, & partem Asyæ, inter innumera spolia quæ cæpit, etiam Deos eorū: quos Cambises in persas transuexerat reuexit. Eusebius in Chr. Anno Ptolemæi primo, quintus Ennius Poeta Tarenti nascitur: quia Catone quæstore Romam translatus habitauit in monte Auentino, parco admodum sumptu contentus, & vnius Ancillæ ministerio. Eiusdem Ptolemæi temporibus virgo vestalis Romæ a seruo corrupta, propria manu se interimit. Iudeorum Pontifex Simō Onyæ filius clarus habetur, sub quo Iesus filius Syrac sapientiæ librum componens: quem vocat Panarethon, etiam Symonis in eo facit mentionē. Anno Ptolemæi 14. regnauit apud Macedones Antigonus annis 15. Seneca in li. 2. de beneficijs. Ab Antigono inquit Cinicus petijt talentū. Respondit Antigonus plus esse, q̃ Cinicus petere deberet, repulsus petijt denarium. Respondit minus esse, q̃ quod Regem deceret dare. Turpissima certe huius cauillatio inuenit, quomodo neutrum daret, in denario regem, in talento Cinicū respexit: cum posset & denarium tanquam Cinico dare, & tanquā Rex, nihil autem tam exiguum est quod non honeste Regis humanitas tribuat. Idem in li. 3. Vicit beneficijs Antigonus patrem: qui cum ingenti prælio superasset hostem, præmium belli ad patrem transtulit, & ei imperium Cypri tradidit, hoc est Regum, nolle regnare cum possis. Actor, hec Seneca de Antigono: nescio quo nam Antigonus iste quartus hui⁹ nois 9. Rex Macedonū post Alexādrū magnū, & hūc dicit Iustinus Lacedemonios expugnasse. Eusebius ī chr. Anno Ptolemæi 19. ferme millia Gallorū a Romani cæsa sūt.

De prodigijs quæ bellum punicum præcesserunt, & subuersione Sagunti. Cap. XL.

ACTOR. Anno eiusdem 24.f. ab vrbe condita quingentesimo 30. bellum punicum secundum surrexit, secundum computatiorē Orosij, hoc bellum multa prodigia precesserunt, de quibus q̃dam posuit Orosius, plurima vero ponit Valerius, sed non satis clarus, de cuius belli tpe hoc dicit, ait enim, inter initia motusq; bello rum Romæ Bos mugitum suum in humanum sermonem conuertit, carnes quoq; ad modum nimbi dissipatę ciderunt, quarū maiorem numerum præpetes diripuerunt aues, reliquum humi ꝑ aliquot dies neq; odore graui, neq; aspectu deformi mutatum iacuit, fertur quoq; in Piceno lapides pluisse, in Gallia Lupū vigiliæ vagina gladiū abstulisse. In Scicilia quoq; duo scuta sanguinē sudasse, & metentibus cruentas spicas in orbē cecidisse. Cerites aquas sanguine mixtas fluxisse. Hæc Valerius, & post pauca addit, bello punico secundo, constitit Gnei Domicij bouē dixisse, caue tibi Roma: huic autē vltimo prodigio de boue locuto astipulatur Aug. in li. 3. de ci. Dei addens & alia quædā, dicit enim, omisso Boues locutos, infantes nondū natos de vteris matrū quædam verba clamasse, volasset serpentes, fęminas & gallinas in masculinū sexum fuisse conuersas. Eusebius in chro. Anno Ptolemæi 25. Caria & Rhodos ita terremotu concussæ sunt: vt Colossus magnus rueret. Actor. Colossus ille Rhodius inter septem mundi miracula tertiū ponitur. Fuit autem imago ærea 126. pedum fusilis, mirū enim valde est: quō tā immensa moles fundi potuit, vel erigi aut stare. 15. pedib. altior fuit q̃ colossus Romæ, de tempore autem quando primum factus fuerit non legi. Eodem anno fuit annus ab vrbe condita 533. de quo refert Orosius ꝙ eodem anno Hannibal Penorum imperator Saguntum florentissimam Hispaniæ ciuitatem obsedit, & fame excruciatam 8. mense deleuit. Aug. lib. 3. de ciu. Dei. Saguntinorum ciuitas, ab Hannibale obsessa primo fame contabuit, nam etiam suorum cadaueribus a nonnullis pasta perhibetur, deinde omniū fessa rerum, ne saltem captiua in manus Hannibalis perueniret, ingentem rogum publice struxit: in quem ardentem ferro etiam trucidatos omnes se suosq; miserunt, Hannibal legatos Romanorum ad se missos iniuriosissime etiam a conspectu suo abstinuit.

De Regno Philopatoris, & Anthiochi magni sæuitia. C. XLI.

EX chron. Post Ptolemæum Euergetem regnauit in Aegypto Ptolemæus Philopator. Cępit anno 5. ætatis, trecentesimo 71. mundi vero 3. mille septingentesimo 44. & regnauit annis 17. eaq; quæ in secundo Machabæorum li. scripta sunt, sub hoc principe gesta referuntur. Comestor. Hunc Philopatorem Euergetis filiū, vicit Rex Syriæ Antiochus magnus, & Iudæam sibi subiugauit, Pontifex iudæorum fuit Onyas magnus Symonis filius, ad quem recuperādum fædus quod legerat fuisse inter Abraham & maiores suos, Lacedemoniorum Rex Arrius legatos misit, porrò Antiochus tributa septimi anni & ministrorum templi: quæ Philadelphus relaxauerat Iudæis reuocauit, qui dum finitimas regiones supra modū infestaret, delata est res ad Romanos, & misi sunt ad eum Scipio Nasica & Scipio Africanus, & ab inuestione sub religione iurisiurandi amouerunt eum, insuper tulerunt obsidem ab eo filium eius Seleuchum, quem volens accipere ab eis, tradidit pro eo filium minorem natu Antiochum Epyphanē, ita ꝙ esset obses perpetuus.i. non rediturus, propter eiusdem Antiochi sæuitiam descendit Onyas in Aegyptum ad Ptolemæum Epiphanem (vt dictum est supra) & occisus est in Perside Antiochus in phano naneę & membratim eiectus a sacerdotibus: qui in dolo promiserant ei thesauros, & cum paucis induxerant eum in abditum.

De Trina victoria Hannibalis. Cap. XLII.

EX chro. & Actor. Eo tpe Romani ab Hannibale ter victi legūtur. Quod aūt Hānibal a pueritia imbutus fuit odio Romanorum (vt ait Iustinus) testatur et Valerius, qui de illo in eade odio dicit, ꝙ cum adhuc 9. annorum esset, signare volens quanto inter se odio Roma & Chartago dissideret, inflicto in terram pede, suscitatoq; puluere, tunc inter eas finem belli fore, dixit, cū alterutra pars in habitum pulueris essei redacta. Orosius. Hoc itaq; tempore Publio Cornelio Scipione, & Publio Sempronio longo consulibus, Hannibal Pyrenæos montes transgressus inter ferocissimas Gallorum gentes ferro viam aperuit, & nona demum die a Pyrreneo ad alpes peruenit, montanosq; Gallos reppellentes eum ab ascensu superans, inuias rupes igni ferroq; rescindit, quatriduum ibi commoratus. Quinto demum die, cum maximo labore ad plana Italiæ ꝑuenit. Fuisse tunc exercitum eius in 120. millibus peditū, & 20. millibus equitum diffiniunt. Hannibali aūt Italiā ingresso Scipio primus occurrit, commissoq; prælio apud Ticinum, ipse grauiter vulneratus per Scipionem filium admotum prætextatum, quæ post Aphricanus cognominatus est, ab ipsa morte liberatus euasit. Cesus est ibi ois pene exercitus Romanus, pugnatum est deinde eodē consule ad fluuiū. Trebiam, iterumq; Romani pari clade superati sunt. Sempronius consul cognito collegæ casu a Scicilia cum exercitu redit, qui similiter apud eundem fluuium congressus, amisso exercitu pene solus euasit, ibi tamen Hannibal saucitatus est. Qui postea cum in Ethruriam primo vere transiret, in summo Appennino tempestate correptus, biduo continuo immobiliter cum exercitu himbre & niuibus conclusus & onustus obriguit, vbi magnus hominum eius numerus, iumenta quàm plurima, elephanti pene omnes frigoris acerbitate perierunt.

De

De Marco Marcello qui Syracusas capit, & de Archimede Philosopho. Cap. XLIII.

AVGVSTINVS de ciu. Dei li. 1. Egregius autem Romani nominis Marcus Marcellus: qui Syracusas vrbem ornatissimam cæpit refertur prius eam fleuisse ruituram, & ante eius sanguinem suas illi lachrymas effudisse, gessit autem & curam pudicitię etiam in hoste seruandæ, nam priusquam oppidum victor iussisset inuadi. constituit edictione ne quis corpus liberum violaret. Orosius. Anno igitur ab vrbe condita quingentesimo 43. Claudius Marcellus Syracusas opulentissimam vrbem Sciciliæ, secūda oppugnatione vix cæpit, quam cum iampridem obsedisset Archimedis Syracusani ciuis admirabili ingenio prædití machinis repulsus expugnare non potuit. Actor. Ex his verbis Orosij constat Archimedem Philosophum tunc temporis floruisse, de quo legitur ꝙ libellum reliquerit de quadratura circuli, de qua dicit Aristoteꝙ scibilis quidem est, & tamen non scitur. De hoc Archimede refert Valerius Maxi. in ca. de studio & industria dicens Marcellus captis Syracusis machinationibus Archimedis Philosophi diu victoriam suam inhibitam senserat. Delectatus autem eximia illius prudentia, vt capiti eius parceretur præcepit. At his dum animo & oculis in terra defixis formas describit, militi, qui prędandi gratia domum eius irruperat. Strictoq; super caput gladio quis nā esset interrogatur propter nimiam cupiditatem inuestigandi quod requirebat, nomen suum dicere non potuit, sed protracto manibus puluere, noli inquit obsecro istum disturbare: qui mox quasi negligens victoris obtruncatus sanguine suo lineamenta confudit. Orosius. Hoc tempore alter Scipio frater consulis Scipionis in Hispania bella plurima gessit. Magonem quoq; Penorum ducem bello vicit & cæpit, diris etiam tunc Romani prodigijs territi sunt, nā & Solis orbis minui visus est, & apud Arpas palmę in cœlo visæ. Sol quoq; pugnasse cū Luna, apud Capenas Indiæ duas Lunas ortas. In Sardinia duo scuta sanguinem sudasse Faliscis cęlum scindi, apud Anchium metentibus cruentas spicas in corbem decidisse.

De Victoria Hannibalis ex Flamio consule. Cap. XLIIII.

OROSIVS. Igitur Hannibal sciens Flamium consulem in castris esse, quo celerius imperatum obrueret. Primo vero aggressus arripuit propiorem, sed palustrem viam, & tunc forte Susanus fluuius late redundans pendulos & dissolutos campos relinquerat, de quibus dictum est, & quæ rigat equora famos, in quos cum exercitu progressus Hannibal nebulis maxime: quę de palude exalabantur prospectum auferentibus, magnam partem sociorum iumentorumq; perdidit. Ipse autem vni Elephanto: qui solus superfuerat superſedens vix difficultatem itineris euasit, sed tamen oculum, quo iam dudum æger erat, violenta frigoris vigiliarum ac laboris amisit, vbi vero proximus fuit castris flamij, vastatione locorum circumiacētium eum in bellum excitauit, ibi Romanus exercitus arte Hannibalis circumuentus funditus trucidatus est. Ipse quoq; consul occisus est 25. millia Romanorum in ipso prælio cæsa. 6. millia capta referuntur, de exercitu Hannibalis duo millia ceciderunt. In hoc certamine ita intentus fuit ardor pugnantium, versus grauissimum terremotum, qui tunc forte tam vehemens factus est, vt vrbes diruisse, & montes transtulisse, & rupes discidisse, & flumina retrorsum coegisse referatur, pugnantes omnino non senserit, inter hanc cladem ad Transumenum lacum factam, & illam Caunensem, quę postea secuta est Fabij dictatoris tempus medium fuit. Valerius. Nunciata clade, quę ad lacum Transumenū acciderat, quædam mulier sospiti filio obuiam ad portam facta in amplexu eius præ gaudio expirauit. Altera cum falso mortis filij nuncio domi mæsta sederet, ad primum cōspectum redeuntis filij examinata est. Actor. Hier. quoq; in chro. anno post captas Syracusas scribit Romanos Capuam & Scicilia sibi subiecisse. In hoc prę lio. Cato milles adolescentulus cum Fabio profectus est, vt ipse testatur apud Tullium de senectute.

De Bello Cannensi. Cap. XLV.

OROSIVS. Anno ab vrbe condita 540. Lucius Emilius Paulus & Publius Tharentinus Varro consules, contra Hannibalem missi impatientia Varronis consulis infęlicissimæ apud Cannas Apuliæ vicum omnes pene Romani spei vires perdiderunt, nā in ea pugna 44. millia Romanorum interfecta sunt, & de exercitu Hannibalis pars magna cęsa est Perijt in eo bello consul Emilius Paulus cōsulares & prætorij viri 20. senatores vel capti vel occisi 30. nobiles viri 300. pedestres milites 40. milia, equites tria millia quingenti Varro consul cum. l. equitibus Venusium fugit. Hannibal in testimonium victoriæ tres modios anulorum aureorū Chartaginem, quos ex manibus interfectorum equitum Romanorum senatorumq; detraxerat misit. Valerius. Huius pugnæ successu Hannibal adeo elatus est, vt nec quemquam ciuium suorum in castris admiserit, nec responsum vlli nisi per interpretē dederit. Orosius. Tunc Romani mimum decimum dictatorem creant, qui ducatu habito, ab annis 17. immaturæ inordinatęq; militiæ quatuor legiones vndecunq; contraxit. Tunc & seruos spectati roboris ac voluntatis, vel oblatos, vel etiam si ita opus fuit publico precio emptos, sub titulo libertatis ad sacramentum militiæ adegit, arma quæ de erant a templis detracta sunt, egēte ærario, priuatæ opes fusę sunt. Homines quoq; quicunq; sceleribus aut debitis obnoxij erant, impunitate promissa velut Asilo patefacto Mimus dictator militiæ mancipauit, quorum numerus ad sex millia virorum fuit. Campania vero vel potius omnis Italia desperata Romani status recuperatione ad Hannibalem defecit. Augustinus li. 3. de ciu. Dei. Deficiente ærario post pugnam Cannēsem, mox in vsus publicos opes venere priuatæ, adeo vnoquoq; id quod habebat conferent, vt præter singulos anulos aureos singulasq; bullas nihil sibi ac filijs Senatus ipse relinqueret. In hac pugna Cānensi Hannibal quoque cum esset crudelissimus, tamen satiatus tanta cęde parci inermis iussisse perhibetur.

Quod Irruente tempestate prohibitus est Hannibal Romam capere. Cap. XLVI.

OROSIVS. Anno decimo postquam Hannibal in Italiam venerat, Gneo Fuluio & Sulpicio consulibus Hannibal de Cāpania mouit exercitum, & cum ingenti clade omnium via latina profectus ad Auienem fluuium tribus miliaribus ab vrbe cōsedit, incredibili totius ciuitatis metu, cum senatu populoq; trepido, matronis per propugnacula currentibus, primisque pro muris pugnare gestientibus, ipse cum expeditis equitibus, vsque ad portā Tollinam processit, deinde omnes copias in aciem direxit, sed & consules non detrectauere pugnam. At ibi expositę vtrinque acies constituerunt in conspectu Romę, præmium victorię futurę, tantus se subito himber grandine mixtus effudit, vt turbata agmina, vix armis retentis in sua se castra colligerent, deinde cum serenitate redita, in campum iterum processissent, rursus violentior fusa tempestas maiore metu mortalium audaciam coercuit, & conuersus in religionem Hannibal dixisse fertur, potiendę sibi Romæ modo volūtatem dari, modo potestatem. Interim in Hispania ambo Scipiones a fratre Hannibalis interfecti sunt. In Campania vero Capua capta est a Quinto Fuluio proconsule. Principes Campanorum veneno sibi mortem conciuerunt: Senatum omnem Capuæ etiam prohibente senatu Romano Fuluius Sulpicius necauit.

De Scipione Aphricano. Cap. XLVII.

INTERFECTIS Scipionibus, Scipio qui post Aphricanus dictus est admodum adolescens, anno natiuitatis suę 27. imperiū in Hispania pro consulare sortitus est, qui mox vltionem patris & patrui animo intendens Pinneum trāsgressus primo impetu Chartaginem nouam capit, vbi stipendia magna pręsidia valida, copię auri argentique magnæ Penorum habebantur. Ibi etiam Magonē fratrem Hānibalis captum cum cæteris Romam misit. Solinus. Necatis matribus nati auspicationes sunt, qualis fuit Scipio Aphricanus prior: qui ob hoc primus Romanorum Cęsar dictus est, ꝙ excisus vtero matris in diem venerat. Valerius lib. 4. Scipio 24. agens annum cum multos obsides: quos in vrbe Carthagine clausos habuerat in suam redegisset, eximiæ inter eos formę virginem ætatis adultæ iuuenis celebs & victor postquam comperit, illustri loco inter celtiberos natam nobilissimo gentis eius Indibili desponsatam accersitis parentibus, & sponso inuiolatā tradit, aurum quoque: quod pro redemptione puellæ allatum erat, summæ dotis adiecit. Qua continentia, & munificentia Indibilis obligatus, celtiberorū animos Romanis applicando meritis eius debitam gratiam retulit. Actor. Hic Aphricanus (vt ait Valerius) solutioris vitę primos adolescentię annos egit. remotos tamen a luxuria crimine, sed punicis tropheis deuictę Carthaginis iposito iugo teneriores, hoc dicere solebat, turpe esse in re militari dicere non putarem: quia explorato & excusso consilio, quę facto aguntur administrari oportet, inemendabilis enim est error: qui violentiæ martis committitur. Tullius in Lelio. Quid dicam de moribus facillimus Scipionis, de pietate in matrem, liberalitate in sorores: bonitate in suos, iustitia in omnes? Idem in eodem. Scipio solebat conqueri, ꝙ in rebus omnibus homines diligētiores essent, capras & oues quot quisque haberet dicere posset, amicos quot haberet non posset dicere.

Item de Aphricano. Cap. XLVIII.

HVius Aphricani vxor fuit tertia Emilia mater Cornelię Gracorum, quæ tantę (vt ait Valerius) comitatus fuit & patientiæ, vt cum sciret viro suo ancillulam ex suis gratiam esse dissimulauit: & post mortem Aphricani manumissam in matrimonium Liberto suo dederit. Valerius lib. 6. Scipio Emilianus cum duo in senatu contenderent, vt aduersus viriatū in Hispaniā mitteretur,

teretur, omnibus quoniam eius sententia inclinaretur expectantibus, neutrum inquit mitti mihi placet, quoniam alter nihil habet, alteri nihil satis est, æque malam licentis imperij magistram iudicans inopiam, & auaritiam, sicq; vt neuter mitteretur obtinuit. Actor. Dicebat Scipio nihil esse difficilius quàm amicitiã vsq; ad extremum vitæ diem permanere, interdum enim dimittitur, contentione luxuriȩ vel alterius commodi, quod idem adipisci vterq; nõ potest, pestem vero nullam esse majorem amicitijs in plerisq; quã gloriæ cupiditatem in optimis, quibusq; certamen honoris & gloriæ, ex quo inimicitias maximas sæpe inter amicissimos extitisse vidimus. Idem etiam dicere solitus erat, nunquam se minus ociosũ esse, quàm cum ociosus: nec minus solum, quàm cum solus esset. Tullius in lib. 1. de officijs. Panecius auditorem & familiarẽ suum Aphricanum solitum ait dicere, vt equos propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere solẽt, vt & his facilioribus possent vti: sic homines secundis rebus efferatos sibique præsidentes tanquam gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, vti perspiciant rerum humanarum imbecillitatem varietatemq; Fortunȩ. Idem in li. 2. Laudat Panecius Aphricanum: quod fuerit abstinens, quid nisi laudetur, sed in illo alia maiora laus sapientiæ non hominis solum est, sed etiam temporum illorum.

De Panecio Philosopho. *Cap. XLIX.*

ACTOR. His verbis Tullij manifestum est eodem tempore Panecium floruisse, cuius multa dicta egregia referuntur. A. Gellius in lib. noctium atticarum pulchram ab hoc Philosopho similitudinem inductam meminit dicens. Panecius. Vitam hominum, qui ætatem in medio rerum agunt, ac sibi suisq; esse vsui volunt ad cauenda pericula ex improuiso assidua, & prope quotidiana oportet esse animo prompto semper, & intento vt sunt Atletarum, qui Pancracij vocantur: nam sicut illi ad vitandos ictus cauti, & ad faciendos sunt parati, ita animus & mens viri prudentis aduersus vim & petulentias iniuriarum omni in loco atq; tempore prospiciens debet esse erecta, ardua septa, nunquam cõuiuens, nusquam aciem flectens, consilia cogitationesq; contrariæ Fortunæ, verbera atq; insidias inimicorum quasi brachia & manus protendens, ne qua in re aduersa & repentina incursio imperatis in protectisq; nobis oriatur.

De Valerio Marcello Fabio & eorum triumphis. *Cap. L.*

OROSIVS. Eo tempore, quo Scipio Carthaginem nouam in Hispania cæpit, Valerius Leuinus cõsul collega Claudij Marcelli ex Macedonia rediens, Agrigentum vrbem Sciciliæ expugnauit, ibiq; Hannonem Aphrorum ducem cæpit 40. ciuitates in deditionem accepit 27. expugnaui. Eodem anno in Italia Hannibal Gneum Saluium proconsulem & 11. tribunos, & 17. millia militũ interfecit. Marcellus autem consul triduo continuo cum Hannibale dimicauit, primo die pari pugna discessum est, sequenti die victus consul. tertio victor 8. millia hostium interfecit, & Hannibalẽ cum reliquis fugere in castra compulit. Hoc factum est eodem anno, quo Fabius Tarentum expugnauit. Valerius. Hic Fabius captiuos ab Hannibale interposita nummorum pactione receperat, qui cum a Senatu non præstarentur, misso in vrbem filio, fundum quem vnicum possidebat vendidit, preciumq; protinus Hannibali numerauit, se enim patrimonij quàm patriam fidei inopem esse maluit. Idem Fabius cum apud Trebiam res regeretur omnium, qui ex præsidijs Romanorum ad hostes confugerant, manus abscidit, vt reliquis metum defectionis iniiceret. Sequẽti anno post prædictam Marcelli victoriam, qui annus fuit 14. Antiochi, idem Marcellus in Italia ab Hannibale cum exercitu occisus est. Scipio autẽ in Hispania Pȩnorum ducem Hasdrubalem vicit & castris exuit, præterea 70. ciuitates aut deditione aut bello in potestatem redegit. Aphris cum corona vendi sine precio dimisit Hispanos. Hannibal autem vtrunq; consulem Marcellum & Crispinum insidijs circumuentos interfecit.

De Victoria Scipionis ex Aphris. *Cap. LI.*

DENIQVE Scipio Hispania a Pyreneo vsq; ad Oceanũ in prouinciam redacta Romam venit. Consul autem cum Licino Crasso creatus in Aphricam transit Hannonem Amilcaris filium ducem Pȩnorum interfecit, exercitum eius partim cȩde, partim captiuitate disperdidit. Nam 40. millia Pȩnorum eo bello occidit. Sẽpronius consul cũ Hãnibale congressus & victus Romam refugit. Scipio autem in Aphrica aggressus est Hiberna Pȩnorum atq; Numidarum, qua vtraq; haud procul ab Vtica erant nocte concubia incendit. Pȩni trepidi cum casu accidisse ignem putarent, inermes ad extinguendum cucurrerunt, vnde facile ab armatis oppressi sũt in vtrisq; castris 40. millia hominum igni ferroq; consumpta sũt, capta 5. millia duces ipsi mirabiliter ambusti ægre effugerunt. Hasdrubal imperator Carthaginem profugus venit. Sifax autẽ & Hasdrubal mox plurimum reparauere exercitum, atq; iterum cũ Scipione congressi victiq; fugerunt. Sifacem fugientem Lelius & Masinissa cæperunt, cȩtera multitudo Cretam confugit, quam Massissa oppugnatam in deditionem recepit, Sifacem cahenis vinctũ ad Scipionem adduxit, quem Scipio cum ingentibus spolijs plurimisque captiuis perducendum Lelio tradidit. Valerius. Massinissa rex parum fide pectoribus hominum reponens salutem suam canum custodia vallauit.

Quod Romani victis carthaginensibus pacem concesserunt. *Cap. LII.*

OROSIVS. Hannibal redire in Aphricam iussus, fessis Carthaginensibus, vt superueniret flens reliquit Italiam omnibus italici generis militibus, qui eum sequi nollent interfectis. Cui ad Aphricanum littus appropinquanti, iussus quidam e nauticis ascẽdere in arborem nauis, atq; inde speculari, quam regionem teneret, sepulchrum dirutum se prospicere respondit, abominatus dictum Hannibal deflexo cursu ad Leptum oppidum copias exposuit, continuo refecta multitudine Carthaginem venit, deinde colloquium petit Scipionis, vbi cum se diu attoniti, adiuratione mutua duo clarissimi duces suspexissent, infecto pacis negocio, præliũ consertum est, quod diu magnis ducum artibus dispositũ magnis copiarum militibus gestum, magnis militum viribus consummatum, Romanis victoriam contulit 80. ibi Elephanti vel capti vel occisi sunt, Carthaginensium occisi sunt 20. millia quingenti. Hannibal omnia & ante prælium expertus, & cum paucis, hoc est vix 4. militibus inter tumultum elapsus Adrumentum confugit, postea Carthaginem post 6. & 30. annos quàm inde paruus cum matre exierat venit, consultantiq; Senatui nullam esse residuam spem nisi in petenda pace persuasit. Igitur Gaio Cornelio: Lentulo publio Elio Poeta consulibus, Carthaginensibus pax per Scipionem voluntate senatus populiq; concessa est, naues cum plusq̃ quingẽtis in altum productæ in conspectu ciuitatis incensæ sunt. Scipio iam tunc cognomento Aphricanus triumphans vrbem ingressus est, quem Terentius, qui postea Comicus ex nobilibus Carthaginẽsium captiuis pileatus, quod tũc insigne sibi indultȩ libertatis fuit, triumphantem post currum secutus est.

De More Philopatoris & eius concubinario Agathodis. *Cap. LIII.*

HIER. super Dan. Porrò Antiochus magnus. s. Rex Syriæ incredibilem de superioribus Babylonis locis cõgregauit exercitum, & Ptolemeo Philopatore mortuo aduersus filium eius, qui tunc quatuor annorum erat, & vocabatur Ptolemæus Epiphanes, rupto fœdere, mouit exercitum: tantæ autem dissolutionis & superbiæ fuit Agathodes Philopatoris concubinarius, vt subditi prius Aegyptij pueritiæ rebellarent, ipsaq; seditionibus vexaretur. Philippus quoq; Rex Macedonum, & Antiochus Magnus pace facta aduersus Agathodẽ, & Ptolemæum Epiphanẽ dimicarent sub conditione, vt proximas ciuitates regno suo singuli de regno Ptolemȩi iungerent. Iustinus in li. 30. Mors Philopatoris (dũ pecuniã regiã mulieres rapiũt, & imperiũ inita cũ pditissimis societate occupare conãtur) diu occultata fuit. Re tñ cognita cõcursu multitudinis & Agathodes occidit, & mulieres ĩ vltionẽ Euridicis patibulis suffigũtur. Mortuus est aũt Philopator relicto q̃nqueñi ex Euridice sorore filio. Eodẽ ãno iter ĩsulas Cerãmnẽ, & Cerasiã medio vtriusque ripæ & maris spacio terræmotus factus est, in quo cũ admiratione nauigantium repente ex profundo cum calidis aquis insula emersit. In Asia quoque eadem die, idem terremotus Rhodũ multaq; alias ciuitates graui ruinarum labe concussit, quasdam solidas absorbuit, quo prodigio territis oĩbus vates cecinere oriẽs Romanorũ imperiũ mansurum, vetus autem ac Macedonũ vacaturũ.

De regno Ptolemai Epiphanis, & Antiocho Magno. *Cap. LIIII.*

EX chronicis. Igitur Aegyptiorum quintus regnauit Ptolemæus Epiphanes annis 24. Cæpit anno quoq; ætatis 388. mundi vero 3741. Hic Scopa principe militiæ destinato, Iudæã capit, & plurimas Syriæ ciuitates. Antiochus vero, Scopa superato, vrbes Syriæ recepit, & Iudæi voluntate coniunguntur: qui Iudȩorum erga se cognita voluntate, magnis eos muneribus donat, & per epistolas laudibus prosequitur. Hiero. vbi supra. Pugnantibus contra se Ptolemæo Epiphane & ducibus Ptolemȩi, in medio Iudȩa posita, in contraria studia scindebatur, alijs Ptolemæo, alijs Antiocho fauentibus. Denique Onias Sacerdos assumptis Iudæorum plurimis, fugit in Aegiptum, & a Ptolemæo susceptus honorifice accepit regionem Eliopoleos, & concedente Rege, templum construxit in Aegypto, Simile templo Iudæorum: quod permãsit vsque ad imperiũ Vespasiani annis 250. Eo tpe & Cyrene multitudine Iudæorũ repleta est. Cũ autẽ Antiochus teneret Iudæam, missus est Scopas Etholi filius dux partiũ Ptolemæi aduersus Antiochũ, qui Iudæã cæpit & plurimas Syriæ ciuitates, & partem optimatũ Ptolemæi secum adducens in Aegyptum reuersus est, postea Antiochus Scopam

pam duce in Ptolemæi iuxta fontes iordanis, vbi Paneas nunc cōdita est, inito certamine, fugauit, & cū.10.millib⁹ armatorū obsedit clausum Sydone ob quem liberandum misit Ptolemeus duces in clytos Erophum & Menocleam & Damoxeum. sed obsidionē sol uere non potuit, donec Scopas fame superatus manus dedit, & nudus cum socijs dimissus est. Veniens autem Antiochus in Hierusalem honorifice susceptus est: & expugnato Scopæ præsidio in arce Hierosolimorum eos, qui partium eius erant profectus est. Cognita autem Iudæorum erga se voluntate magnis eos donauit muneribus. Eusebius in chro. Anno Ptolemei Epiphanis.7. Nenius comicus Vticæ moritur, pulsus Roma factione nobilium & maxime Metelli.

De Plauto Poeta Comico, & dictis eius. *Cap. LV.*

EODEM anno Plautus ex Vmbria Arpina, Romæ moritur. qui propter annonæ difficultatem ad molas manuarias pistorem se locauerat, ibi quotiens ab opere vacasset, scribere fabulas solitus erat ac vendere. Actor. Hic Plautus eloquentissimus fuit. vnde Hiero. in sigillatione eloquentiæ cuiusdā æmuli sui dicit. Hęc est illa plautina eloquentia. hic lepos accitus & Musarum (vt dicunt) eloquio comparandus. de omnibus autem Plauti comedijs ex illa sola, quæ dicitur Aulularia paucas morales & breues sententias exterptas hic inserui. Plautus Poeta Comicus in aulis. Pecunia rerum ac solicitudinum causa est & caput, sibimet esse sufficientem primum bonum est, vis ne tibi honorem deferri inter miseros, viuito, si pro meritis reddendum nobis non putamus, ipsi nosmet fallimus. Quid nam o stultæ mirum est, si te qui nouit despicitur, qui non nouit diligit, in amicitiam & fidem stultum ne receperis, insipientium atq; improborum facilius sustinetur odiū quàm collegium, nemini te nimis sodalem feceris, res nimium singularis est homo, parem ferre non patiens, minores despicimus, maioribus inuidemus, ab æquilibus dissentimus. Quid si nescio quis ille est, alius enim est in corde, alius in vultu. Multum inquit adulatores se aliquid laudant. vel fugaces feras, vel pugnaces bestias, aut vestigijs insequuntur, aut cubilibus deprehendunt, aut casu opprimunt. Quanto mihi maius est ingenium & lucrum quomodo homines venor publicæ, & quos homines potentes & diuites & litteratos maxime. Tres edaces domus vna non capit, quia apud se domini vigilias multam in noctem protrahunt, tantum.n. seruis de vita quantum de nocte auferunt. Conuentus & delectationes, & ioca friuola non quæro, quæ vt amorem non pariunt, vtinam nihil odiorum darent, patientia desidiæ, acrimonia crudelitati assignatur, sic euertuntur omnia, nemo ad facultates, nemo ad censum respicit semper diues diligens. econtra pauper negligens censoribus, hæc reserua quærule, tu neq; diues, neq; pauper es. hæc si cognosceres fęlix eras, da mihi aduocati gratiam. vēde vocem, vende linguam, iras atq; odium loca in summa, pauper esto, & reporta penatibus pecuniarū aliquid, sed plus criminum: sæpe condita luporum fiunt rapinæ vulpium, nemo sibimet arbitretur dici quod nos populo dicimus.

De Libertate Græcorum a Romanis concessa, & Iunio duce. Cap. LVI.

ANNO quoq; prænotato Romani Græcos liberos esse iusserunt, & vniuersa Hybernia imparata fecit. Eo tempore regnabat Philippus apud Macedones. Valerius. Philippo Rege Macedonum superato. cum Romani omnes Greciæ vrbes, quæ sub eius ditione erant, libertate donassent, tantum celi clamoris alacritate compleuerunt: vt certe constet aues, quæ superuolabant attonitas pauentesq; decidisse. Eo tempore Matronæ Brutorum domum ausæ sunt obsidere, quia legē appiam tolli cupiebant, quæ his nec veste varij coloris vti. nec auri plus semiunciam habere, nec iuncto vehiculo propius vrbem mille passus, nisi sacrificij gratia vehi permittebat, & quidem obtinuerunt vt ius per. 20. annos seruatum aboleretur. Orosius. Publio Scipione Aphricano & Tito consulibus apud Mediolanum. 10. millia Gallorum cæsa sunt. Sequenti autem prælio. 11. millia Gallorum. Romanorum vero. 5. millia occisa sunt. Iustinus. Interim nunciatur Antiocho Iunium Romanorum ducem cum. 80. rostratis nauibus in bellum nauale a senatu missum aduentare, quæ res spem illi restituendæ fortunæ dedit: itaq; prius quàm sociæ ciuitates ad hostes deficerent. decernem nauali prælio statuit, sperans cladem in Græcia acceptam noua posse victoria aboleri, tradita igitur Hannibali classe, prælium committitur, cuius ducis solertia minor clades Antiocho fuit.

De Duobus fratribus Scipionis. *Cap. LVII.*

ROMAM nondum opinio victoriæ venerat. & iccirco in cōsulibus creandis suspensa ciuitas erat, sed aduersus Hannibalem, quis melius quàm Aphricani frater crearetur, cum vincere Pœnos opus Scipionum esset. Creatur igitur consul Lucius Scipio. cuique datur legatus frater Aphricanus, vt intelligat Antiochus non maiorem fiduciam se in Hannibale victo quàm, Romanos in victore Scipione habere. Hiero. super Dan. Antiochus per Cleopatram filiam suam dolos tendēs Ptolemęo Epiphani Aegyptum tenere non potuit, quia Ptolemęus & duces eius scientes dolū eius cautius se egerunt, & Cleopatra magis viri partes, quàm parentis voluit, vnde vertit se ad Asiā, & nauali certamine aduersum plurimas insulas dimicans cępit Rhodum, & Samum, & Colophon Phoceas, & multas alias insulas: sed occurrit ei Scipio Masica cum fratre suo Publio Scipione Aphricano, qui Hannibalem vicerat. Cum enim cōsul Nasica Aphricani frater hebetioris esset ingenij: & cum regem potentissimum Senatus ei nollet bellum credere, spontaneam legationem obtulit Aphricanus pro fratris iniuria. Valerius Scipio Nasica adolescens adhuc edilitatem curulem petens, manum cuiusdam rustico opere duratam, more candidatorum tenacius appræhendens, oci gratia interogauit eum, num manibus solitus ambulare esset. quòd dictum causam repulsæ eidem Scipioni attulit, cum ad populum manasset, omnes enim rusticę tribus paupertatem sibi ab eo exprobratam indicantes iram suam aduersus contumeliosam urbanitatem distrinxerunt. Orosius. Scipio Aphricanus inter alios legatos ad Antiochum missus etiā cū Hannibale colloquium familiare habuit, sed infecto pacis negocio ab Antiocho discessit: tūc in vtraq; Hispania per Flaminium Fuluiūq; prætores bella horrida cruētaq; vtrisq; populis gesta sūt.

De Seleucho Philopatore & Heliodoro & Tito Liuio, & quibusdam prælijs romanorum. *Cap. LVIII.*

ANNO Ptolemei Epiphanis. 17. regnauit Sirie & Asiæ Seleuchus, qui & Philapator annis. 12. Comestor. Post Antiochum Magnum regnauit in Syria filius eius Seleuchus pessimus, sed iners; Pontifex Iudæorum erat Onias. Nam Onia transeunte, in Aegyptum, filius eius Symon sedit pro eo, cui successit filius eius Onias, sub homomisit Seleuchus nuncium Heliodorum in Hierusalem ad spoliandum commune erarium templi, non vasa sed donaria in vsus templi. quo ingresso in templum, surrexerūt duo iuuenes de latibulis & occiderunt eum. Videtur tamen Iosephus velle Angelos fuisse in similitudinem hominum. In li. Mach. legitur ꝙ apparuit terribilis sessor equi, & conculcabat eum, & confractus & comminutus, sed non mortuus. timensq; Onias indignationē Seleuchi, orauit ad dominum pro defuncto, & surrexit. Qui rediens ad Regem ait, Si habuit dominus meus aliquos, quorum sitiat sanguinem, mittat eos in Hierusalem, vt spolient templum. Eusebius in chronicis. Eo tempore clarus habitus est Titus Liuius historiarum scriptor, qui ob ingenij meritum a Liuio salinatore, cuius liberos erudiebar, libertati donatus est. Iustinus. Eo tempore Etholi, qui Romana bella Antiochum compulerant, a Romanis victi sunt. Orosius. In Hispania vero vlteriore Lucius Emilius proconsul a Lusitanis cum omni exercitu cæsus est. Lucius autem Lesbius in Hispaniam proficiscens a Lyguribus circumuentus, cum omni similiter exercitu occisus est, ita vt ne nuncius quidem superfuerit, sed Massilienses hoc Romæ nunciauerūt. Fuluius autem consul de Græcia in gallogræciam, quæ nunc est Galacia transfuectus ad Olimpum montem peruenit, ad quē vniuersi Gallogreci cum coniugibus & liberis confugerant, ibi Romani de locis superioribus grauiter attriti sagittis, & saxis grandibus & cæteris telis. tandem vsq; ad congressum hostium prorumpentes. 40. millia Gallogræcorum interfecisse referuntur. Marcus autē Consul aduersus Ligures profectus superatusq; : quattuor millia militum amisit, & nisi in castra fugisset, funditus cum omni exercitu perijsset.

De Fuga & morte Hannibalis & Prusia. *Cap. LIX.*

IVSTINVS. Interea Hannibal cum ab Antiocho Romani inter cæteras conditiones eius, pacis deditionem eius poscerēt. admonitus a Rege versusq; in fugam Cretam defertur. ibi cum diu quietam vitam egisset, inuidiosumq; se propter nimias videret opes, amphoras plumbo repletas: in templo Dianæ quasi fortunæ suæ præsidia deponit. atq; ideo nihil de illo sollicita ciuitate: quoniam velut pignus opes eius tenebat ad Prusiam contendit. auro suo statuas, quas secum portabat infuso ne conspectæ opes vitæ nocerent. dehinc cum Prusias de terrestri bello ab Eumene victus esset, & prælium in mare tsanstulisset, Hannibal nouo commento actor victorie fuit: quippe omne serpentium genus in fictiles lagenas proijci iussit, medioq; prælio in naues hostium mittit. id primum ponticis ridiculum visum: fictilibus dimicare, qui ferro nequeant: sed vbi serpentibus cæpere naues repleri, ancipiti pari & periculo circumuenti hosti victoriam concesserunt. quæ vbi Romam nunciata sunt. missi sunt a Senatu legati, qui vtrumq; Regem in pacem cogerent. Hannibalemq; deposcerent, sed Hannibal

bal re cognita, sumpto veneno legationem præuenit. Actor. De hi nus vero Prusiæ Regis Bitiniæ filio, qui & Prusias dictus est, legitur in Valerio li. 1. q pro superiori dentium vnum æqualiter extétum habuit, nec ad speciem deformem, nec ad vsum vlla ex parte incommodum. Refert etiam idem Valerius de Hannibale, q cum apud prædictum Regem Prusiam exultaret actorq; ei committendi prælij esset, atq; Prusias non idem sibi portendi in extis videret: direxit ad Prusiam hæsitantem. an tu inquit vitulinæ carunculæ quàm imperatore veteri mauis credere. Idem Valerius li. 7. refert q eiusdem Hannibalis obsidione Cassilionates clausi, cum arua sua pinguissima mœnibus suis coniecta conspicerent. lora necessarijs vinculorum vsibus subducta: & pelles scutis detractas, seruente resoluta aqua mandare maluerint quàm a Romanis desistere, & addit, quid si casus acerbitatem intuearis miserius, quid si constantiam respicias fidelius. in eadem quoq; inquit obsidione & fide cum. 300. Prænestini permanerent. quidam murem captum ducentis potius denarijs vendere maluit quàm famem lenire, qui aurus postea fame consumptus est, & qui emit vixit. Dei prouidentia vtriq; secundum meritum tribuente. Idem Hannibal tam crudelis extitit, vt in flumine Gello de corporibus Romanis ponte facto exercitum transduxerit.

De Victoria Messentorum ex Acheis & de more Aphricani & Ptolomei. Cap. LX.

IVSTINVS His temporibus inter Messenios & Acheos de principatu primo dissensio mox bellum exortum est, in quo nobilis ille Acheorum imperator Philopomenes capitur, nó quia expugnando vitæ pepercerit, sed dum suos in prælium reuocat. in transitu fossæ equo præcipitatus est, quem captum Messeni verecundia dignitatis ausi interficere non sunt, sed captiuum per vniuersarum ciuitatem jn modum triumphi circumduxerunt, effuso obuiam populo post hoc eum in theatrum duci iusserunt, vt omnes contuerentur quem capi potuisse incredibile videbatur, inde ei in carcerem ducto verecundia magnitudinis eius venenum dederũt quod ille lætus ac si vicisset accepit. quæsito prius an Ligorias præfectus Acheorum, quem secundum a se iustitia militari sciebat incolumis effugisset, quem vt accepit cauisse non in totum dicẽs male consultum expirauit. Augu. Eodem tempore Scipio Aphricanus cedens inimicorum accusationibus carensq; patria quam sua virtute saluam & liberam reddiderat. exul in oppido linensi post insignem suum triumphum nullo illius vrbis captus desiderio vitam finiuit. in huius sepulchro iussu eiusdem scriptum est. ingrata patria ne ossa mea quidem habes. Hierony. super Danielem. Mortuus autem est Ptolemæus Aegyphanes anno regni sui. 24. veneno interfectus a ducibus suis, nam cum vnus quæreret ab illo tantas res moliens vbi haberet pecuniam. respondit amicas sibi esse diuitias, quod cum diuulgatum esset in populos timentes duces ne ipsorum auferret substantias. maleficis artibus eum occiderunt.

De Regno Philometoris & Statio poeta & dictis eius. Cap. LXI

EX chroni. Post hunc regnauit in Aegypto Ptolemæus Philometor filius Cleopatræ filiæ Antiochi magni sororis Epiphanis, hic fuit Aegyptiorum. 6. Cepit autem anno ætatis quintæ. 47. mundi vero 3775. & regnauit annis. 35. Eusebius in chroni. Eo tépore Statius Cecilius comediarum scriptor clarus habetur natione Gallus & Ennis primum contubernalis, qui ad Mediolanensẽ forum mortuus est, anno post mortem Ennij & iuxta ianiculum sepultus. Actor. Huius sentétia est (vt ait A. Gellius) inimici pessimi sunt, fronte hylari: corde tristi, Erant auté duo libri Statij Poetæ metrici scilicet Achilleidos & Thebaidos, de quibus hic pauca quæ sequuntur excerpta sunt. Statius in Achilleide. Dant gaudia vires, o quantũ gaudia formæ. Adijciunt, nec latet haustus amor, sed fax vibrata medullis. In vultus atq; ora redit, lucemq; genarũ. Tingit, & impulsam tenui sudore pererrat. Idem in Thebaide li. 1. Gentiles animos subijt fragor ægraq; lætis. Inuidia atq; parens odij metus, inde regendi. Sæuus amor ruptæq; vices iurisq; secundi. Ambitus impatiẽs & summo dulcius vnum stare loco, socijsq; comes discordia regnis. Idem in secundo. Non percit populis regnum breue, o semper timidum zelus. Idem in li. 3. Pessimus in dubijs augur timor proch vitæ fœda Cupido, primus in orbe Deos fecit timor. Idem in. 8. Ite alacres vestri nunquam morietur honores. Idem in. 10. Mille modis læti miseros mors vna fatigat. Idem in. 10. Prolis Amor crudelia vincit. Pectora, est vbi dat vires nimius timor non frena animo permitte caleti, da spacium, tenuenq; moram male cuncta ministrat. Impetus. Idem in. 11. Hic miseris furor est instare periculo.

De Antiocho Epiphane & prophanatione vrbis facta, & ambitione sacerdotij. Cap. LXII.

COMESTOR Igitur audiens Antiochus Epiphanes, qui Romæ obses erat, pro patre patrem mortuum sciensq; fratris interitum de regno Syriæ habendo præsumens clam Romam egressus est, licet quidam tradant sub conniuentia senatorum eum rediisse, reuersusq; in Syriam benignum se omnibus & munificũ exposuit. strennuus erat in agẽdis, & acer in hostes, vnde & a populo cognociatus est Epiphanes, quod sonat illustris, & mortuo fratre rexit pro eo. Euse. in chro. Anno igitur Philometoris. 5. Antiochus, qui & Epiphanes Syriæ regnauit annis. 15. Eo tempore Aristobolus natione Iudæus Paripatheticus philosophus agnoscitur, qui ad Philometorem explanationum in Moysen scripsit cómentarios. Comestor. Antiochus autem regno suscepto, iniquitatem sibi insitam aperuit, quam pro regno obtinendo palliauerat. Tunc surrexerunt in Hierusalem filij Belial introducentes ritus gentium, & petierunt ab Antiocho, vt facerent in Hierusalé ephebiam idest lupanar ephæborum, & q Hierosolymitæ scriberetur Antiocheni, & gymnasia in quibus dogmatisabant de ritu gentilitatis, & non fecerunt sibi præputia idest non circumcidebant filios suos, vel quia ritu præpuciatorum non viuebant. Quidam tamen volunt, & quædam velamina fecerunt circumcisioni suæ, ne in denudatione Græcis apparerent dissimiles. Causa vero huius flagitij hæc erat. Onias sine liberis duos habebat fratres, Iesum vel Oniã & Iohannem, qui contendebant de pontificatu. & vt placerẽt Antiocho declinauerunt ad ritus gentium, adeo etiam, vt nomina gẽtilium sibi imponerent, & Iesus dictus est Iason Iohannes vero vel Onias Menelaus. Cumq; plures essent cum Iasone supplicauit Antiocho de faciendo gymnasio in Hierusalem, & audierunt eũ viri pessimi culpabiles in cibo, & violatione sabbati, & huiusmodi. Postea Antiochus amouit Iasonem, & eleuauit Menelaum, qui secutus est Oniam in Antiochiam. Hic enim cum vidisset facinus fratrum descenderat ad regem si posset mutare animũ regis, quod cum nequiret sedebat in Antiochia in Asilo & veniens post eum Menelaus fecit eum occidi Actor Hæc manducator. Helinandus autem qui videtur veritatem & ordinem historiæ diligentius scrutatus fuisse ita dicit.

Item De eodem. Cap. LXIII.

CVM suscepisset regnum Antiochus nobilis: Iason ambiens sacerdotium summum venit ad Antiochum, & promissis ei argentis talentis quingentis 90 suscepit sacerdotium & constituit in Hierusalem gymnasium sub arce Ephebian, in quo posuit optimos quosq; Ephæborum, & Hierosolymitas Antiochenos scripsit. Ipse quoq; qui prius dicebatur Iesus fecit se vocari Iasonem, & frater eius qui Iohannes vocabatur, se vocabat Menelaum, erát autem ambo fratres Oniæ pontificis, qui sine liberis erat. Dicit autem Aug. q ignis sacrificij, qui per. 70. annos Babylonice captiuitatis sub aquis vixerat extinctus est Antiocho Iasoni vendente sacerdotium. Cum autem quinquennalis agon Tyro celebraretur, & res præsens esset, misit Iason. 300. didragmas in sacrificiis Herculis, quæ datæ sunt in fabrica nauium triremium. Post homo Antiochus veniens Hierosolymam, susceptus est a Iasone honorifice cũ facularum luminibus & laudibus. Post homo Iason expulsus est in exilium in Amanitem regionem, supplãtatus a Menelao fratre suo, quem prius Oniam fuisse nominatum dicit Hiero. in chro. Petrus vero Comestor non Oniam, sed Iohannem eum dicit fuisse appellatum. Non multo post amoto eodem Menelao, substitutus est pro eo Lisimachus frater eius. Postea fecit Menelaus occidi Oniam ab Andronico, cui Antiochus Iudæam commiserat, dãns ei inter cætera aurea quædam vasa templi, quæ furatus fuerat, cuius cedis cum querela relata esset ad Antiochum Antiochus ipse miseratione commotus fleuit, & Andronicum purpura exutum & per totam ciuitatem circumductum, in eo loco in quo Oniam occiderat occidi iussit. Deinde interfectus est Lisimachus sec⁹ ærarij.

De Apparitione equitum per aera, & morte Menalai, & spoliatione templi. Cap. LXIIII.

ANTIOCHO autem secundam perfectionem in Aegyptum parante contigit per totam ciuitatem Hierusalé diebus. 40. videri per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastas quasi cohortes armatos, & cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri communes, & scutorum motus & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & iactus telorũ & aureorum armorum splendorem, omnisq; generis loricarũ. Post homo Iason cum mille viris apprænhensa ciuitate obsedit Menelaum in arce. & iterum victus fugit in Amanitem, & inde ab Areta Arabum Tyranno expulsus est in Aegyptum, & tandem apud Lacedemones mortuus est, neq; sepultura peregrina vsus. Postquã expulsus est Antiochus ab Aegyptiis venit in Iudæam, & expoliauit templum, & posuit in arce præsidium Macedonum, & reuersus est in terram suam. Antiochus etenim suspicans Iudæos deserturos se armis cæpit ciuitatem, & iussit fieri cedes senum & Iuuenum mulierum & infantium, interfecta sunt igitur in triduo. 80. millia. & 40. millia vincta, & non minus venundata, ablatis de téplo. 1800. talentis regressus est Antiochiam.

De

De Secunda repulsione Antiochi ab obsidione Alexandriæ: & de Basternarum submersione. Cap. LXV.

IVSTINVS. Post biennium rursum contra Ptolemęum congregauit exercitum Antiochus, Ptolemęo maiori sororis suæ filio Regi Aegypti bellum infert, segni admodum & quotidiana luxuria ita marcenti, vt non solum regiæ maiestatis officia intermitteret, verumetiam sensu hominis nimia sagina careret. Pulsus igitur regno ad fratrem minorem Ptolemęum Alexandriam confugit, participatoq; cum eo regno, legatos Romam ad senatũ mittunt. Cum ergo duo fratres Ptolemæi obsiderentur Alexandriæ ab Auunculo suo, venere Romanorum legati, quorum vnus Marcus Pompilius Lenas excedere eum ab Aegy pto iubet. Cum autẽ rex osculum ei obtulisset, nam inter cæteros coluerat Pompilium cum Romæ obses fuisset, Pompilius fatiscere interim priuatã amicitiam iubet. cum mandata patriæ intercedant. Prolatoq; ei senatus decreto, & tradito, cum cunctari eum videret consultationeq; ad amicos referre. virga, quam in manu gerebat, amplo circulo inclusum, vt amicos caperet consulere eos iubet. nec prius egredi eos inde, quàm responsum senatui daret, aut pacem aut bellum cum Romanis habiturum. Hiero. super Danielem. Cum fecisset Pompilius orbem in arenis baculo, quem tenebat manu, nam inuenerat Regem stantem in littore, & circunscripsisset eum dixisse fertur, Senatus & Populus Ro. præcipiunt vt in isto loco respondeas, quid cõsilij geras: quibus dictis perterritus Antiochus dixit. Si hoc placet Senatui & Populo Romano, recedendum est, non legatum locutum, sed curiam ipsam ante oculos positam credens. post biẽnium autem antequàm templum spoliauerat Antiochus, misit in Hierusalem qui tributa exigerent a Iudæis & auferrent cultum Dei. & in templo Iouis Olympi simulacrum & Antiochi statuas ponerent. Eusebius. Eo tempore apud Macedones regnauit Perses. Orosius. His temporibus Lepio & Mucio consulibus Baster narũ gens ferocissima, auctore Perseo Philippi filio, prædarum spe sollicitata, & transeundi Hister fluminis facultate, sine vlla pugna vel aliquo hoste deleta est. Nam tunc forte Danubius, qui & Hister crassa glacie super stratus pedestrem transitum facile patiebatur. Itaq; cum improuide toto & maximo simul agmine, inestimabilis hominum & equorum multitudo transiret, enormitate ponderis & concussione gradientium concrepans gelu & glacialis crusta dissiluit. vniuersumq; agmen quod diu sustinuerat, medijs gurgitibus vita tandem & comminuta destituit, atq; eadem rursus fragmentis impedientibus submersis, pauci ex omni populo per vtrãq; ripam vix concussis visceribus euaserunt.

De Submersione Regni Macedonum per Romanos, & Ennio poeta. Cap. LXVI.

IVSTINVS Eo tempore commissum est bellum Macedonicũ inter Perseum & Romanos, vbi fuerunt in auxilio Persei Sordisci: Galli Histriani & Daci qui Daci, soboles Getarũ sunt, qui cum Orolo rege aduersus Basternas male pugnassent, ad vltionẽ segnitie capturi somnum capta loco pedum ponere iussu regis cogebantur, ministeriaq: vxoribus, quæ ipsis ante fieri solebat facere, neq; hæc ante mutata sunt quàm ignominiam bello acceptam virtute delerent. interea Paulus Emilius a Romanis consul creatur, cui extra ordinem Macedonicum bellum decernitur. Valerius Huic cum forte euenisset, vt bellum cum Persa Rege gereret. reuertẽs domum e curia, filiam osculatus tristem animaduertit. Causam cum quæreret, illa respondit. Persam perijsse, Decesserat autẽ catellus quem in delicijs habuerat nomine Persa, ex quo fortuito dicto certam spem clarissimi triumphi animo præsumpsit. Iusti. Pridie antequàm bellum consereretur, Luna nocte defecit, id portentum Perseo omnibus præsagientibus finemq; Macedonici regni portendi vaticinium est, in ea pugna Marcus Cato oratoris filius dum inter confertissimos hostes insigniter dimicat. equo dilapsus, pedestre prælium aggreditur. nam cadentem manipulus hostium cum horrido clamore veluti iacentem obtruncaturus circũ steterat. At ille citjus corpore collecto, magnas strages edidit, cum ad illum vnum opprimendum vndiq; hostes conuolarent. dum quendam procerum petiit, gladius ei e manu elapsus in mediam cohortem hostium decidit, ad quem recuperandum vmbone se protegens, inspectante vtroq; exercitu inter hostium mucrones se se immersit recollectoq; gladio, multis vulnerib' acceptis ad suos cum clade hostium reuertitur huius audaciam ceteri mirati victoriam peperere, Perseus Rex fuga cum 10. millibus Tarentum Samotraciæ fertur, quem Gnens Octauius ad persequendum missus a consule cum duobus filijs Alexandro & Philippo cepit, captũq; ad consulem reduxit. Orosius. In eo prælio. 20. millia peditum de parte Persei interfecta sunt, Rex cum equiratu subterfugit, sed cõtinuo captus atq; in triumpho cum filij ante currum actus est, & post apud Albam in custodia defecit, filius eius iunior fabricam ærariam ob tolerandam inopiam Romæ didicit ibiq; consumptus est. Eusebius in chroni. Igitur anno Philometoris. 12. Antiochi vero Epiphanis. 8. Macedonum regnum defecit, eodem anno Ennius Poeta. 70. maior annis articulari morbo pretijt, sepultus in Scipionis monumento via Appia intra prius ab vrbe miliarium. Quidam ossa eius quidam ex ianiculo translata affirmant.

De Impietate Antiochi in Iudæos, & Zelo Mathatiæ. Cap. LXVII.

COMESTOR Antiochus itaq; ab Aegypto repulsus per nũcios Romanorum redit in Hierusalem cum furore, & aperuerunt ei portas fauentes sibi, & interemit contraria sentientes. & expoliauit templum Menelao ductore, tollens vasa, & posuit in templo idolum Iouis Olimpiaci vel hospitalis, oblationes mosaicas fieri prohibuit, altare æneum amouẽs, & carnem suillam edere, & idolo imolare coegit Iudæos. arcem quoq; muniuit in ciuitate Dauid, in qua posuit præsidium Macedonum, qui Iudæis erãt in omnibus inhumani, nam quoscunq; circumcidisse filios suos reperissent, suspendebant, & paruulos ad colla eorum. Videntes autem Samaritæ Iudæos hoc pati de consuetudine naturæ suę, se non esse cognatos Iudeorum fatebantur, & ꝙ hactenus prædicauerant templum super Garisim Dei esse maximi negauerunt, tũc multi Iudæorum sponte, quidam timore iussa regis secuti sunt, ꝓbati vero paternis legibus adhæserunt. Erat autem vir de Modin sacerdos nomine Mathathias, de vice Ioachim. erantq; ei filij. 5. Iohannes, Symon, Iudas, Eleazarus, & Ionathan Hi videntes mala, induti cilicijs planxerunt, & venerunt emissarij directi a Rege in Modin statuentes idola. Tunc quidam ex Iudæis immolauit in medio, & surgens Mathathias cum suis trucidauit eum super arã. & nuncios Regis interemit. aram quoq; deponens clamauit, Qui Dei est sequatur me, & cum omni tribu sua exiit in solitudinem, omnia relinquens, multiq; cum filijs & vxoribus ad solitudinem confugerunt, malentes herbis vti, quàm inquinari: tunc emissarij Regis aggressi sunt eos in diebus sabbatorum, quibus eis nephas erat arma mouere, & percusserunt quosdam, alios in spelucis globis fruniferis suffocantes, & perierunt ex eis. I. millia. Plures autem liberati adiuncti sunt Mathathiæ, & eum iudicem sibi statuerunt. qui eos docuit pugnare in sabbatis dicens: Si super hoc legem seruaueritis, eritis hostes legis, dantes causam, vt pereat populus Dei, & lex cum populo peribit. Anno vno hunc gessit magistratũ, & mortuus est. Sane in prophanatione Antiochi cum cogerentur Iudæi a paternis legibus recedere, duæ mulieres delatæ sunt suos natos circũcidisse quas in faucibus ad vbera suspensis, cum publice per ciuitatem circunduxissent carnifices per muros præcipitauerunt. Eleazarus quoq; vnus de principibus scribarum, & etate pro uectus, aperto ore hians compellebatur suillas & sacrificii carnes manducare. Quidã vero eius veteres amici carnes illicitas secreto afferentes rogabant, vt simularet se ad imperium Regis manducare, quod renuens aiebat. Adolescentibus potius exemplum forte derelinquam, & plagis peremptus memoriam virtutis dereliquit.

De Septem Machabęorum martyribus. Cap. LXVIII.

CONTIGIT autem & septem fratres vna cum matre apprę hensos compelli a Rege ad esum carnis porcinæ, quibus renuentibus, iussit Rex coram eit sartagines & ollas æneas succendi, & primogenito linguam ampntari, cuius cute capitis abstracta & summitate pedum & manuum præscisa, coram matre & fratribus missus in sartaginem torquebatur, in eundem modum singuli fratrum ad ordinem geniture torquebantnr, præmissa tamen vnicuiq; exhortatione, vt regi obediret, & viueret. Supra modum autem mater mirabilis singulos hortabatur ad martyrium, quæ & ipsa nouissime post filios defuncta est, per hac tanti prorogatiua martyrii asserunt plurimi de his septem fratribus Ecclesiam solẽnizare. Ioh: Chrys. in sermone de Machabeis. Sæpe quidem mater si videat filium suum febribus æstnare, ita perturbatur, vt ardores illius cupiat in sua membra transferre, & sanitatem suam in filiũ transfundere, & cum vere fit in cunctis matribus talis affectio, manifestum est, ꝙ mater illa. 7. Machabęorum grauius in suppliciis filiorum puniebatur, quàm si ipsa pateretur, & maior erat passio in matris visceribus, quàm in filiorum corporibus. O amarissimũ illud simul & dulcissimum matris spectaculum. amarissimum in quam propter naturam affectionis humanæ, & propter ipsorum faciem tormentorum, dulcissimum vero propter virtutem fidei: quæ delectabatur domesticarum spectaculo passionum. quo impiam sacrilegi Regis crudelitatem confessio gloriosa vincebat, mater illa dolores partuum suorum oblita spectaculo orbitatum suarũ nõ frangebatur, sed confortabatur ipsam naturę suæ tyrãnidẽ animo superante calcauit, quæ etiam bestiarum ferocitatem subigere consueuit, sæpe enim difficiles capi beluæ, per amorem tamen sobolis suæ capiuntur: quia dum natorum suorum dilectionem vitæ suæ preferunt, ita affectu pietatis incaute in manum venatorum incidunt, qui prius catulos eorum venantur, per affectionis

nis captiuitatem perueniant ad capturam parentum.nullumq; est animal tam infirmum,quod non pro filiis suis desensandis robur assumat.nullum ita mansuetum,quod arreptis catulis non irritetur,& aduersus rapientem quanta potest virtute deseuiat.Sed Mater ista totam & per homines & animalia irrationabilia iure porrectã atq; diffusam naturæ tyrãnidem fidei virtute dissoluit, & videns catulos suos diripi, non solum in tyrannum non insiluit, & faciem eius vt bestia lacerauit,sed ẽt tãta magnanimitate se oẽm philosophiam supergressam mõstrauit, vt immolationem filiorũ suorum hortatu suo præpararet,& persecutori ingereret, & cũ videret in filiorum membris viscera sua trucidari,alterius auulsos a suis manibus digitos super prunas ignium spargi, & vnius caput clauis affigi:alterius capite cutem detrahi.& totum corpus extracta pelle nudari. In his omnibus vnũ timebat,ne cui tyrannus parceret,& per inuidiam diaboli soluto certamine triumphantium scinderetur chorus filiorum eius,ne quis eorum sine corona maneret. Cumq; diabolus eam vltimam ad certamen adducere voluerit,vt prius virtutem eius infractam & in spectaculo per tormenta morientium filiorum afflictam facile postea debellaret muliebrẽ. per hæc ipsa,quibus eam vincendam putauerat ea vincente confusus est.magis.n.illa exemplis filiorum confirmata, prælium ingressa est, septemq, martyrum legio in matre impleta est,in qua dilatata est gloria passionis & corona martyrij, & in ea omnium virtus & gloria confluebat:quia per vnumquenq; filiorum ipsa passa est,& eos tales ipsa perfecit.

De prælijs Iudæ Machabæi,& turpi morte Antiochi.
Cap. LXIX.

COMESTOR. Iudas autem Machabeus in ducatu pro patre surgens,primo quidem Apolonium Samariæ ducem,deinde Seron ducem inferioris Syriæ contra se venientes occidit, & eorũ agmina partim cecidit,partimque fugauit. Antiochi quoq; duces Lysiã & Gorgiam de Iudæa expulit, & tẽplum ab alienigenis pollutum,post tres annos quibus prophanatum fuerat emundauit,ipsamq; diem encæniorum solemnem instituit,sed Thimoteum ducem Ammonitarum viriliter expugnauit,deniq; similis ipse cum Ionatha Galaditas fratres ab incursu hostium liberauit,aliaq; plurima bella viriliter egit, inter hoc perambulabat Antiochus superiores regiones,& audiuit esse ciuitatẽ Elymaidem in Perside opulentam,& templum in ea locuples in quo erant velamina aurea, & loricæ & scuta,quæ reliquerat Alexander,& ea querebant prædari,sed non potuit. Nam Elymaitæ fugauerunt eum ignominiose, & nunciatum est ei in via, quoniam fracti erant principes eius in Iudæa,& versus in furorem iussit agitari currum sine intermissione,superbe intonans venturum se Hierosolimam,& quia faceret eam Poliandrum Iudæorum & statim appræhendit eum amarus dolot viscerum,& contigit illum impetu euntem de curru cadere, & collisus est,& ebullierunt vermes de carnibus eius, & effluebant viuentes, & fetore illius grauabatur exercitus. Cũq; nec ipse fetorem suum ferre posset,ductus est ad cognitionem sui venire,& ait:Iustum est mortalem subiectum esse Deo: & vouebat se liberaturum Iudæos & pares Atheniẽsibus facturũ pollicebatur, se quoq; futurum Iudeum & in omni loco prædicaturum Dei potestatem,& desperans scripsit omnia hæc ad Iudeos orans fideliter vt adhærerent Antiocho filio eius, Cumq; profiteretur se pati hoc propter templi violationem, vocauit Philippum collactaneũ suum,& constituit eum tutorem Regni,dans ei diadema,stolam, & anulum,vt ferret ea ad Antiochum filium suum,& poneret eũ super solium Regni, & mortuus est Antiochus peregre in montibus & miserabiliter, quod cum cæpisset Lysias constituit Antiochum quem nutrierat Regem,& vocauit eum Eupatorem. Hier. super Danielem.Porrò Antiochus ille Epyphanes adeo luxuriosus fuisse legitur,& in tantum dedecus regiæ dignitatis per stupra & corruptelas venisse,vt mimis quoq; & scortis publice iungeretur,& libidinem suam populo præsente compleret.

De Antiocho Eupatore, & eius prælio contra Iudæos.
Cap. LXX.

EVSEB. in chroni. Anno igitur Philometoris.16. Syriæ & Asiæ regnauit Antiochus Eupator annis.2.Comestor.Tunc cogitauit Iudas vt obsideret eos,qui erant in arce præsidii.& fecit balistas,& machinas & comportauit aggerem.tunc egressi sunt quidã de obsessis,& adiunxerunt se illis viri impij ex Israel, & venerunt ad Regem & dixerunt. Quousq; nõ vindicas nos qui decreuimus seruire patri tuo & tibi? ascende & libera obsessos tuos, & redde nobis hæreditates nostras:& iratus Rex vehementer collegit exercitũ,sed & de regnis alijs venerunt ad eum conducticij, & erant.c. millia peditum,& 20.millia equitum & elephanti.32.& applicuit ad Bethsurã.vt expugnaret eã & recessit Iudas ab arce & admouit castra cõtra Regẽ,& ordinauit Rex diluculo exercitum, & ostenderunt Elephãtis sanguinẽ vuæ & mori ad acuẽdũ eos p̃liũ,& astiterunt singulis Elephãtis ad custodiã mille pedites loricati,& equites quingẽti,& turres ligneæ erãt super singulos,& in turre.32.viri pugnantes desup,& intus magister bestiæ & distẽta est ps exercitus Regis super mõtes.alij per loca ibant humilia,& resplenduit Sol il clypeos aureos,& resplẽduerũt mõtes ab eis,& applicuit Iudas in præliũ cũ suis.Et ceciderũt de exercitu Regis sexingenti viri,& vidit Elcazarus frater Iudæ vnã de bestijs cæteris eminentiorẽ,& arbitrãs Regẽ esse in ea,currit p hostes & subiit Elephantem & effodit eũ in vmbilico,& cadens Elephas opp̃ssit eũ. Tũc diuerterunt Iudæi a p̃lio,& ascẽdit Rex post eos, & capta Bethsura,positisq; custodibus in ea,obsedit Hierusalẽ,& statuit illic balistas & machinas,& ignis iacula,& scorpione ad mittẽdas sagittas & fũdibula,esce.n.nõ erãt in vrbe,eo q̃ septimus annus eẽt, & egressi sũt plures. Tũc audiuit Lysias q̃ Philippus redierat a Perside, & q̃rebat suscipe regni negocia,& suggessit Regi dicẽs,deficimus quotidie,& esca nobis modica ẽ:& munitus ẽ locus quẽ obsidemus quotidie,& incũbit nobis ordinare de regno.Demus igit̃ dextras hoĩbus istis,statuẽs vt ãbulẽt in legibus suis,& seruient nobis: & facta pace iurauit Rex & p̃ncipes eius,& intrauit in mõtẽ Syõ & vidit munitionẽ loci,& rupit iusiurãdũ & destruxit murũ in gyro.& reuers⁹ Antiochiã inuenit Philippũ dñantẽ in ea,& vi occupauit ea.

De Demetrio Rege & victoria Iudæ de Nichanore.
Cap. LXXI.

EO tempore exit Demetrius Seleuchi filius ab vrbe Roma,& ascendit in ciuitates maritimas,& regnauit ibi, hunc dũ adhuc eẽt puer,patruus eius Antiochus Epiphanes p̃uauerat regno, & descẽderat Romã in accusationẽ patrui. Audiẽs vero patruum defunctũ rediit,& popules receperũt eũ,sed Antiochũ ligauit exercitus & Lisiã,vt traherẽt eos ad eũ,quod cũ accepisset, ait. Nolite mihi ostẽdere faciẽ eorũ,& occidit eos exercit⁹,et sedit Demetrius super soliũ patris eius. Tũc venerũt ad regẽ impij ex Israel & Alchimus Aaronita dux eorũ,q̃ volebat fieri sacerdos,& accusauerũt Iudã,dicẽtes,Perdidit Iudas oẽs amicos suos,& nos disperdidit de terra nostra. Mitte ergo virũ cui credis,qui videat exterminium & vindicet.Et constituit Rex Alchimun principẽ sacerdotũ,& misit cũ exercitu Bacchidẽ ĩ Iudæã. Multi vero de popolo crediderũt ei dicẽtes:Hõ sacerdos de semĩe Aarõ venit,nõ decipiet nos,& egressi sũt ad Bacchidẽ,& occidit de eis 60.vna die,tũc recessit Bacchides a Hierusalẽ, & cõmisit regionẽ Alchimo, & fecit malũ in Israel plusq̃ gẽtes,quod attẽdẽs Iudas cessauit exire in regiones,& fecit vindictã in viros desertores. Vidẽs ãt Alchimus q̃ non posset Iudã sustinere,rediit ad Regẽ,accusãs Iudã in multis,& misit Rex Nichanorẽ:qui cũ eo fuerat Romæ in Iudæã mãdãs euertere ei populũ, & congressi sunt iuxta vicũ Capharsalama, & victus Iudas fugit in ciuitatẽ Dauid,& recessit Nichanor a Hierusalẽ. Cũq; cõpisset Iudã eẽ in locis Samariæ:disposuit cõmittere cũ eo bellũ in die Sabbati.Machabeus ãt cũ pauci eẽnt cũ eo,formidãtes impetũ Nichanoris & multitudinẽ illorũ, singulos armauit nõ clypei & hastæ munitione,sed sermonibus optimis & exhortationibus,presertim,exposito eis somnio,quod in eadẽ nocte viderat, de Onia.s. & Hieremia pro ipsis orãtibus,qua confortati impetũ facientes in hostes p̃strauerũt ex eis nõ minus.30.millia,Nichanore cũ eis interẽpto,cui⁹ ẽt caput amputãtes,& dexterã,q̃ superbe cõtra tẽplũ extẽderat: suspẽderũt eã cõtra Hierusalẽ, & linguã eius minutim inscisã dederũt canibus ad comedẽdũ,& statuerũt diẽ illã solẽnẽ omnibus annis,miserũt ẽt epistolã disp̃sioni Iudæorũ in Agypto, & diuersis oriẽtis regionibus exulãtiũ, quæ est secundus liber Machabæorũ,hortãtes vt & solẽnitates duas a se nouiter institutas susciperẽt.Scenophegiæ quoq; diẽ obseruarẽt,& diẽ ignis, qui datus est de aqua crassa:qũ Nehemias obtulit sacrificia. In eadẽ epistola recapitulãt bella, quæ cũ hostes insurgẽtes frequẽter egerant,& q̃liter a Deo liberati fuerãt,& siluit terra Iuda a p̃liis dies paucos.

De Terentio & eius comedijs. Cap. LXXII.

EVSEBI. in chronicis. Eo t̃pe Publius Terẽtius Carthaginẽsis comediarũ scriptor ob ingeniũ & formã libertati donatus in Archadia moritur,qui primã Andriã anteq̃ edilibus venderet. Cecilio multum se mirãti legit. Actor. Huius Terentij legitur hoc epitaphiũ. Natus in excelsis,tectis Carthaginis alte.Romanis ducibus bellica præda fui.Descripsi mores hominũ iuuenũq; senunq;. Qualiter & serui decipiant dños. Quid meretrix,quid leno dolis, quid fingat auarus. Hic quicunq; legit, sic puto cautus erit. Inter scriptores comediarũ Plautus & Terẽtius præcipui habentur. Comedia interpretatur villanus cantus, comediarũ vsus hinc inoleuit. Mos erat antiquorũ,vt post collectas de adiacentibus villis fruges in aliquẽ locũ capacissimũ cõfluerẽt,& ibi quosdam versus de cõi statu vitæ suæ rusticiter cõpositos in festiuis diebus recitarent. Ex qua consuetudine apud græcos & latinos vsus inoleuit, vt de vulgari materia vulgari sermone carmina facerẽt, & sic quod vulgare erat paulatim quibusdam facetiis & artificiali genere loquẽdi retenta,cum vili & humili materia in artem redactum est. Vnde Horatius,Fescennina per hunc inuẽta licentia morem. Versibus

alternis

alternis opprobria rustica fudit. Tria vero sunt genera comediarũ togata, prætexata, palliata. Toga est vestris cõis apud Romanos, qua vtuntur, tã nobiles q̃ ignobiles. Inde togatæ comędiæ, quæ sũt de gestis & personis ignobilium tm̃. Prætexata est vestris nobiliũ. inde prætexatæ comędiæ, quæ sunt de gestis & personis nobilium tm̃, vtraq; aũt a latinis cõditæ sunt. Palliũ vero vestis est philosophica apud græcos, vnde palliatæ comædiæ de græco in latinum translatæ, vt Plautinæ & Terentianæ. Primas duas reprehẽdit Horatius dicens. Vel qui prætexatas, vel qui docuere togatas. Porrò in comędia erant tres personæ necessariæ, correctór, defensor, recitator. Habuit aũt Terentius istas peroptimas Titum Liuium scriptoré tragediarum correctorem & defensoré Domicium, Calliopium recitatorem.

De Flosculis comædiarum eius. Cap. LXXIII.

IGITVR comędiarum Terentij breueśq; morales sententias in hoc loco excerpere decreui. Ait ergo in Andria. Desinãt maledicere, malefacta ne noscant sua. Arbitror apprime in vita esse vtile vt ne quid nimis. Hoc tẽpore obsequiũ amicos, veritas odiũ parit. Ingenium est hoĩum oĩum a labore procliue ad libidiné. Si illum obiurges vitæ, qui auxiliũ tulit, quid facies illi qui dederit dãnũ aut malum, qñ si non pôt fieri id quod vis, id velis quod possis. Facile oẽs cum valemus, recta consilia ęgrotis damus. Vxorem his moribus dabit nemo, qui pergit dicere quæ vult, audiat ea quæ nõ vult. Idé in Eunucho. Plenus sum rumarum, hac atq; illac perefsluo, sine Cerere & Libero friget Venus, euge ipsi. Partimeno opus est, quem defensorem paro. Idé in Hehautõtumerumenon. Vt q̃d aliena cures, quæ ad te non pertinent: hõ sum, & iõ humani nihil a me alienũ puto, deteriores oẽs sumus licẽtia, ita fere comparata est oĩum hoĩum natura, vt aliena melius iudicent q̃ sua. Ius summũ sæpe summa est malicia, nulla est tã facilis res, quin difficilis sit si inuitus facias: nonne hoc flagitium est, te aliis cõsiliũ dare: foris sape, tibi aũt auxiliari non posse, quæ dũ incipias, dũ quæ ignoras, grauia sunt vbi cognoueris faciliora erunt. Idé in Adelphias. Hoĩe impito nihil iniustius qui nihil rectũ putat, nisi quod ipse fecit. Corã aliqué laudare verecũdũ est, ne id magis assentandi cã fieri videatur. Quid tu ibi agas, vbi si quid bene præcipias, nemo obtẽperat, quid ius cogit id ꝙ, volũtas imperat: lupus est in fabula, ita vita est hoĩum, quasi cũ ludis thesseris, id ꝙ maxime iactu opus est, nõ cadit forte, vt illud ꝙ cecidit arte corrigas, verum verbũ est hoc, cõia esse amicorũ inter se oĩa. Sæpe cũ duo aliquid faciũt, dicere possis, hoc licet huic ĩpune facere, illi non licet: nõ ꝙ res dissilis sit, sed ꝙ qui facit, ad oĩa alia ætate sapimus rectius, hoc solũ vitiũ senectus affert oĩbus, ꝙ attẽtiores sumus ad ré ꝙ satias est. Errat lõge a mea sñía, qui impiũ credit esse grauius aut stabilius vti ꝙ sit, q̃ illud ꝙ amicitia iũgitur, pecuniã in loco negligeré, maximũ interdũ est lucrũ. Istud est sape, nõ ꝙ ante pedes mõ videre, sed ét illa quæ futura sunt ꝑspicere, ĩspicere tanq̃ in speculo vitas hoĩum iubeo, atq; ex alijs sumere exemplũ sibi. Vt hõ es, ita mores geras. Oẽs quibus res sunt minus secũdę, nescio quo mõ suspiciosi ad cõtumeliã oĩa accipiũt, magis ꝓpter suã impotẽtiã, semp se credunt negligi. Idé in Echyra. Vno aio oẽs socrus oderũt nurus. Mulieres ferme vt pueri leui sñia sunt. Istud porrò sape est, vt vbicũq; opus sit, aĩum flectas & ꝙ post fortasse faciẽdum est mox facias. Ex quo multa fuerũt tibi cõmoda, eius ęquũ est, te ferre incõmoda. Idé in Phormione. Quod inique cõparatũ ẽ, vt hi qui minus hñt, semper aliquid ditioribus addãt, dũ maxime hoĩ secundæ sunt res, tũc maxime meditari eũ oportet, quo pacto aduersã ęrũnã ferat. Ne q̃d aio sit nouũ, & sic quicqnid præter spẽ eueniet in lucro deputare: Quot homines, tot sententiæ, suis cuiq; mos est, nihil est quin male narrando possit deprauari.

De Regno Iudæorum resuscitato, & morte Iudæ. Cap. LXXIIII.

EVSEBIVS in chro. Igitur a tpe Machabęorum renascitur Regnum Iudæorum cum Iudas Machabęus filius Mathathię omnium Iudæorum fauore Pontifex decernitur. Suscepit aũt ducatum populi anno. 1. Demetrij Sother qui fuit. 19. Ptolemæi Philometoris, & tenuit annis. 3. deinde frater eius Ionathas. 19. postea frater eius Symon 8. deinde filius Symonis Iohannes Hyrcanus. 26. Extunc Aristobolus filius Ionathe, Rex pariter, & põtifex primus apud Iudæos diadematis sumpsit insigne post. 400. & 84. annos babylonicę captiuitatis, & regnauit anno vno. Deinde Iãneus qui & Alexander. 28. Postea Alexandria vxor Alexandri 9. postmodo Hyrcanus filius Alexandri 33. Tãdem Antigono dimicante cum Iudæis, cessauit principatus Pontificum, & a Ro. constitutus ẽ priceps alienigena. Herodes filius Antipatri Ascalonitæ sub quo natus ẽ Dñs & regnauit annis. 37. quo miserabiliter mortuo anno dñi. 6. loco eius filius eius Archelaus constituitur ab Augusto, & quattuor fratres eius tetrarchæ fiunt Herodes, Antipater, I ysi s, & Philippus, regnauit autem annis. 9. post eum Herodes [illegible] cha. 24. post cum Agrippa. 7. Deinde Agrippa filius Agrippę. 26 s. vsq; ad annum secundum Vespasiani, in quo Iudæa capta est & Hierusalem subuersa, & Iudæi captiuitati venundati & occisi: tunc regnum Iudæorum penitus defecit. s. anno Dñi. 72. Comestor. Iudas quidem audiens famam Romanorum & virtutum quas in orbe exercuerant, nuncios, ad eos misit, & ab eis rescriptũ mutui federis obtinuit, nec multo post a Demetrij ducibus in bello occisus est.

De Ionatha duce & Pacubio poeta & theatro Romæ prohibito: & Rege Syriæ Alexandro. Cap. CXXV.

EVSE in chro. Anno etiam Philometoris. 23. & Demetrij. 6 dux Iudæorum Ionathas factus est frater Iudæ, qui Bachidem ducem Demetrij Iudęa expulit, & pontificatum tenuit Pacuuius Brundasinus tragediarum scriptor clarus habetur, Ennij poetæ ex filia nepos, viuitq; Romę quo ad picturam exercuit ac tabulas vendidit, deinde Tarẽtum regressus prope nonagenarius obijt diem. Helinam. Hic Pacunius (vt ait A. Gellius) dicebat se odisse hõmines ignaua opera, & philosophica scientia nihilq; fieri posse indignius aut tolerantius, quàm ꝙ homines ignaui ac debiles opera barba & pallio mores & emolumenta philosophiæ in linguæ verborumq; artes conuerterent, & vitia facundissimę accusarent, intercutibus vitijs ipsi madentes. Eo tempore Censores theatrum lapideum in vrbe construi censuerũt, quod ne tunc fieret Scipio Nãsica grauissima oratione obstitit dicens: Inimicissimum hoc fore bellatori populo, ad nutriendam desidiam, lasciuiãq; commentũ adeo quoq; mouit Senatum, vt nõ solum vendi oĩa theatro comparata iussit, sed ét subsellia ludis poni prohibuerit. Quid hęc dicunt nostri, quibus quicquid extra oblectamẽtum libidinis occurrit offensio est. Accusent igitur nõ tp̃a, sed & theatra, in quibus ad Aram luxuriæ virtutũ victoriæ trucidantur. Aug. in li. de ciui. dei. Scipio Nasica prohibuit Senatum construere theatrum, persuadẽs oratione grauissima, ne græcam luxuriam virilibus patriæ moribus paterentur obrepere, & post pauca Dij propter sedandam corporum pestilentiam, ludos sibi scenicos exhiberi iubebant. Pontifex autem propter cauendam animorum pestilentiam, ipsam scẽnam construi prohibebat, & paulò post neq;. n. censebat ille felicẽ fore rempublicam, stantibus mænibus, ruẽtibus moribus. Iustinus. Interea Anticenses Demetrio defecerunt, adiuuantibus eos Ptolemeo Rege Aegypti, & Attalo Rege Asię, & Aracto Cappadocię, qui bello a Demetrio lacessiti subornant propalam quendam sortis extremæ iuuenem, qui Syrię Regnum velut, paternum armis repeteret, & ne quid contumeliæ deesset, nomen ei Alexãdri inditur, genitusq; ab Antiocho Rege dicitur, igitur Alexander admirabili rerum varietate, pristinarum sordium oblitus, totius ferme orientis viribus succinctus bellum Demetrio infert, victumq; vita pariter & regno spoliat. Comestor Exiuit Ptolemæus de Aegypto, & filia eius Cleopatra, & occurrenti sibi Alexandro Ptolemaide dedit eam vxorem. Tunc Alexander vocauit ad se Ionathan, & induit eum purpura, & scripsit eum inter primos amicos. Sũt autem quattuor insignia regalia, purpura, fibula aura, diadéa, & sceptrũ.

De Regno Euergetis secundi, & sacris Cibele susceptis a Romanis Cap. LXXVI.

EX chronicis Anno Ionathę. 14. Alexãdri vero. 7. quinte. s. ætatis, 447. mundi vero. 3. 1820. Ptolemęus Euergetes secundus Aegyptiorum septimus regnauit annis 29. Actor. Hoc tempore vt ait Aug. Scipioné Nasicam sub terrore belli punici in suscipiendis Frigijs sacris vniuersus senatus elegit. He his sacris dicit Ouidius in quarto fastorum scriptum fuisse in carmine Sibillę: Mater abest matrem iubeo romane requires. Cum veniet casta est accipienda manu. Quod Pontifices interpretati sunt de matre Deorũ, cuius sacra tunc a Pessimunde (vt ait Aug.) allata sunt. Huic ergo Deæ. s. Sibillæ Scipio Nasica templum facere incæpit. Post quem Metellus opus ampliauit, post quem Augustus templum perfecit. In eius festo, quod erat nonis Aprilis, conferebat æs populus propter illam causam quam ponit Ouidius. Contulit æs populus, de quo delubra Metellus fecit. Ait dandæ mos Scipis inde manet. In alienis domibus tunc tomedebant, quia Cibele mutauerat sedem primi ludi fiebant in honore eius, quia ipsa est mater Deorum. Sacerdotes autem Galli dicebantur idest insani & Eunuchisati, mora tamen ponebantur in mensis & caseus propter illud. Agnoscat priscos vt Dea prisca cibos, id est mora & lac & caseum & herbas. Vnde est illud, Candidus elisę miscetur caseus herbæ. Aug. li. 7. de ci. dei. Attis in cuius dilectionis memoriã Gallus abscinditur, propter vernalem faciem terræ, quæ cæteris temporibus est pulchrior Porphyrius Philosophus nobilis flores significare phibuit, & ideo abscisum, quia fios decidit ante fructum, de molibus autem matri magnæ contra omnem virorum mulierumq; verecundiam consecratis, qui vsq; in hesternum diem madidis capillis, facie dealbata fluẽtibus membris incessu femineo per plateas Carthaginis etiam a populis,

a populis, vnde turpiter viuerent exigebant, nihil Varro dicere voluit, nec vspiam me legisse commemini: defecit interpretatio, erubuit ratio, conticuit oratio. Iuppiter inter fœmineas corruptelas vno Ganimede celum infamauit, mater ista Deorum tot mollibus & ꝓfessis & publicis, & inquinauit terrā, & cælo fecit iniuriā.

De Præparatione belli punici tertij, & situ Carthaginis. Cap. LXXVII.

IDEM in li. 1. Igitur cum Senatus delendam Carthaginem censeret, Scipio Nasica nolebat vrbem æmulam Romani imperij dirui, & decernenti vt dirueretur, cōtradicebat Catoni timēs in firmis animis ab hoste securitatem, & tanquam pupillis ciuibus idoneum tutorem necessarium, vidēs esse terrorem, res secundas, quibus auarus luxuriosusq; populus effectus est, prouidentissime cauendas esse censebat: quare ciuitatem hostium maximam fortissimam opulentissimamq; volebat auferri: vt timore libido præmeretur, libido præssa non luxuriaretur, luxuriaq; cohibita, nec auaritia crassaretur, quibus vitijs obseratis, ciuitati vtilis virtus floreret & cresceret: præualuit autem Catonis sententia. Orosius. Profectiq; sunt in Aphricam consules Lucius Censorinus, & Marcus & Manilius Scipio tunc tribunus militum, qui prope verticam maioris Aphricani castra tenuerunt. Ibi Carthaginensibus euocatis, iussisq; vt arma & naues traderent, nec moratis tanta vis armorum repente tradita est, vt facile tota ex his Aphrica potuisset armari: sed Carthaginenses, postquām arma tradiderunt, & relicta vrbe recedere procul a mari 10. millibus passuum iussi sunt, dolorem ac desperationem contulerunt, aut defensuri ciuitatē, aut cum ipsa & per ipsam sepeliendi, ducesq; sibi duos Hasdrubales creauerunt, arma prius facere aggressi æris ferriq; inopiam auri, argentiq; metallis suppleuerunt, consules oppugnare Carthaginem statuerūt. Cuius situs fuisse huomini dicitur. 30. millibus passuum muro amplexa, tota pene mari cingebatur absq; faucibus, quæ tribus millibus passuum aperiebātur, is locus murum. 30. pedes in latum habuit saxo quadrato, in altitudinem cubitorum. 40. arx cui Birsæ nomen erat, paulò amplius quàm duo millia passuum tenebat, ex vna parte murus communis est vrbis, & Birsę imminens mari, quod mare stagnum vocant, quoniam obiectum protente linguæ strangulatur.

De subuersione Carthaginis. Cap LXXVIII.

CONSVLES igitur quamuis aliquantam muri partem quassatam machinis diruissent, tamen a Carthaginensibus victi & repulsi sunt, quos fugientes Scipio, repulso intra muros hoste defendit. Censorinus in vrbem rediit, Manilius omissa Carthagine, ad Hasdrubalem arma conuertit, Scipio Masinissa mortuo inter tres filios Masinisse Numidiæ regnum diuisit, quo circa Carthaginem reuerso Manilius Curtā vrbem expugnauit atq; diripuit. 40 millia ibi Aphrorum cæsa. 6. millia capta sunt. Hasdrubal penorū Imperator Masinisse nepos subselliorum fragmētis in curia a suis propter suspicionem proditionis occisus est. Iuuencius prætor in Macedonia aduersus Pseudo Philippum congressus cum magna clade totius Romani exercitus interfectus est. Igitur anno ab vrbe condita sexcentesimosexto, id est anno .l. post bellum punicum secundum Gneo Cornelio Letulo, Lucio Mumio consulibus Publius Scipio superioris anni consul. delere Carthaginem suprema sorte molitus Cothonem ingreditur, vbi dum continue sex diebus noctibusq; pugnatur, vltimo Carthaginenses desperatio ad deditionem traxit, petētes vt quos belli clades reliquos fecit, saltim seruire liceat, in primis agmen mulierum satis mirabile, & post virorum magis deforme descendit: nam fuisse mulierum 25. millia, virorum 30. millia memoriæ traditum est, Rex Hasdruba se vltro dedit transfugę, qui Esculapii templum occupauerant voluntario præcipitio dati, igne consumpti sunt, vxor Hasdrubalis se duosq; filios suos secum viri dolore & furore fœmineo in mediū iecit incendium, eundem nunc mortis exitum faciens nouissima Regina Carthaginensis, quem quondam prima fecisset, ipsa autē ciuitas. 17. diebus continue arsit, miserumq; spectaculum de varietate conditionis humanæ victoribus suis præbet. Diruta autē est Carthago omni murali lapide in puluerem comminuto 700. post anno quàm condita fuerat, multitudo omnis captiuorum exceptis paucis principibus vendita est, ita anno. 4. postquàm cæptum fuit secundum bellum punicum, tertium consummatum est.

De Demetrio Cretensi, & morte Alexan. & Euergetis. Cap. LXXIX.

EVSE. in chro. Anno Ptolemæi Euergetis. 5. Ionathe vero. 18. regnauit in Syria Demetrius annis. 3. Comestor. Hic Demetrius occiso patre in prælio, fugit ad Cretenses parentes maternos, & resumptis viribus, a Creta redijt in maritimam philisteorum & in Syriam celer, & constituit Apollonium ducem exercitus, qui prouocauit Ionatham in præliū, qui assumptis 10. millibus egressus est de Hierusalem, & veniens Ioppen expulit inde Apolloniū, & fugerunt equites Apollonij in Azotum, & intrauerunt Phanū Dagon, vt se tuerentur: & succendit Ionathas ciuitatem & Phanum: & fuerunt de occisis in campo & succensis in Phano fere. 8. millia: & audiuit Alexander virtutem eius, & addidit adhuc glorificare Ionatham. Et egressus est Rex Aegypti socer eius in virtute magna, quærens obtinere regnum Alexandri dolo. & transiens in singulis ciuitatibus relinquebat custodias, & tollens filiam ab Alexandro, dedit illam Demetrio, & intrauit Antiochiam, & imposuit sibi duo diademata Aegypti & Asiæ. Tunc Alexander venit cōtra eum in bellum, & victus est a Philomeo, & fugit in Arabiam ad parentes maternos cum Antiocho filio suo. Rex autem Arabum timens virtutem Ptolemæi, occidit Alexandrum & reseruauit filium, & misit caput Alexandri Ptolemęo, qui gauisus est, sed factum est vt tertia die moreretur.

De Actio Tragediographo, & quibusdam Romanis prælijs. Cap. LXXX.

EVSE. in chro. Eo tempore Lucius Actius tragediarum scriptor habetur clarus, natus Mancino & Serano consulibus præsentibus libertinis, hæc seni iam Pacuuio Tarentino sua scripta recitauit, a quo & fundus actianus iuxta Pisaurū dicitur, quia illuc inter colonos fuerat ex vrbe deductus. Actor. Hic Actius (vt refert A. Gellius) hac similitudine vsus est, quod in pomis itidē est in ingenijs, quæ dura & acerba nascuntur, post fiunt mitia & iucūda, sed quæ gignuntur statim mollia & in principio humida non matura mox fiunt, sed & spuria reliquenda: ei ergo visum est, ꝙ dies atq; ætas ingenium mitificet. De hoc eodem Actio refert Valerius, ꝙ in collegium poetarum venienti Tullio Cesari nunquā assurrexit, non maiestatis inquit eius immemor, sed ꝙ in comparatione omnium studiorum aliquanto se superiorem esse confideret: qua propter insolentiæ crimine caruit, quia ibi voluminū non imaginum certamina exercebantur. Euse. in chroni. Eo quoq; tempore Brutus vel Brutius Hiberam vsq; ad oceanum subiecit. Orosius. Hic in interiore Hispania. 60. millia Gallogræcorum, qui Lusitanis in auxilio venerant, asperrimo bello & difficili incauto circumueniens compressit, quorum in eo prælio. l. millia occisa. 6. millia capta referuntur. In citeriore autem Hispania Lepidus pro cons. Naceos innoxiam gentem & supplicem etiam senatu prohibente pertinacitur expugnare tentauit, & pertinaciæ pænas luit, sex millia quippe Romanorum in hoc iniusto bello iustissime cæsa sunt, reliqui exuti castris armisq; perditis euaserunt.

De Antiocho Adolescente, & dolis Triphonis, & ducatu Simonis. Cap. LXXXI.

COMESTOR. Triphon autem erat quidam partium Alexādri primus, qui videns ꝙ omnis exercitus murmurabat cōtra Demetrium, iuit in Arabiam, vt duceret inde Antiochum filium Alexandri in terram patris sui, & imposuit ei diadema, & congregati sunt ad eum exercitus quos dispersérat Demetrius, & pugnauit cōtra eū Demetrius, & fugit, & obtinuerūt Antiochus & Triphon Antiochiam, & scripsit Antiochus adolescens Ionathæ, vt esset de amicis regis, & misit illi vasa aurea, & misit Ionathas Romam renouare cum eis amicitiam. Sparciatis quoq; scripsit, quos supra Lacedemonios diximus, dicens Pridem scripsit vobis Arius Rex videtur sub Onia summo sacerdote Iudæorum, qui de genere Abrahæ estis, & fratres nostri, & nunc mi simus ad vos. s. vt innouemus fraternitatem: & rescripserūt Sparciatæ. Pecora nostra & possessio nostra vestra sunt, & vestra nostra. Et tempore cogitauit Triphon occidere Antiochum adolescentem, & imponere sibi diadema, sed timuit Ionathan strennuum defensorem Antiochi, & elegit, vt eum prius occideret, scripsitq; Ionathę, vt occurreret ei Bethsan, venit ad eum Ionathas cum. 40. millibus virorum, videns Triphon ait. Vt quid vexasti populum? elige tibi paucos, & veni mecum Ptolemaidem, & tradam eam tibi & reliqua præsidia, & credidit ei Ionathas. Cumq; intrasset Ptolemaidem, ligauerunt eum ciues, & omnes qui erāt cum eo interfecerunt. Eusebius in chroni. Anno igitur Ptolemæi Euergetis septimo, Demetrij vero tertio Simon loco Ionathæ fratris in sacerdotiū assumptus præfuit Iudęis annis. 8. Post Demetrium vero regnauit in Syria frater eius Antiochus, qui cognominatus est Sedetes annis. 9. Comestor. Triphon autem cum iter faceret cum Antiocho: dolo occidit eū, & regnauit pro eo in Asia.

De Seruili bello Scicilia, & eius portentis. Cap. LXXXII.

ACTOR. Eo tempore iuxta Eusebium seruile bellum ortū est in Scicilia, quod iuxta Orosium monstra quædam præcessisse legūtur. Orosius. Seruio Fuluio flacco Quinto Calpurnio Pisone consulibus, Romæ puer ex ancilla natus est quadrupes, quadrimanus, oculis quattuor, auribus totidem, natura virili duplex. In Scicilia mōs Ethna vastos ignes eructauit ac fudit, qui torrentum modo perproni præcipites proxima queq; corripientibus exussere flammis, longinquiora autem fauillis calidis cum vapore graui late volantibus corruerunt, quod Sciciliæ semper vernaculū genus

genus monstri non protendere malum solet: sed inferre. In Bononiensi agro fruges in arboribus enatæ sunt. Igitur in Scicilia bellum seruile ortum est, quod adeo graue & atrox multitudine seruorum, instructu copiarum magnitudine virium fuit, vt non discus Prætores Romanos quos penitus profligauit, sed cõsules quoq; terruerit, nam septuaginta millia seruorum tunc in arma conspirantium fuisse referuntur, excepta vrbe Messana, quæ seruos liberaliter habitos in pace continuit. Cæterum Scicilia in hoc quoq; miserior est: quia insula & clausa vndiq; mari, malum suum intestinum egerere foras non potest. Euse. in chro. Serui qui in Scicilia rebellabant obsidionis necessitate compulsi, ad sua inuicem cadauera deuoranda compulsi sunt.

De Attalo Rege Asiæ minoris & Aristonico. Cap. LXXXIII.

IVSTINVS. Eodem tempore in Asia minore rex Attalus florentissimum ab Eumene patruo regnum susceptum cædibus amicorum & cognatorum supplicijs fœdabat, nunc matrem, nũc Beronicem sponsam maleficijs eorum necatam confingens post hanc scœlestam violentiæ rabiem squalidam vestem sumit. barbã capillumq; in modum reorum submittit, non in publicum prodire non populo se ostendere, non domi læta conuiuia inire, aut aliquod signum sani hominis habere. prorsus vt pendere pœnas manibus interfectorum videretur omissa deinde regni administratione hortos fodiebat, gramina serebat & noxia innoxijs permiscebat, eaq; omnia veneni succo infecta, velut peculiare munus amicis mittebat, ob hoc studio ærariæ artis fabricæ se tradidit, ac si simulachris ex ære fundẽdo procudendoq; oblectaretur matri deinde sepulchrum facere instituit, cui operi intentus morbum ex Solis feruore contraxit, & die septima decessit, populumq; Romanũ hæredem regni sui instituens, hoc tempore mortuo Attalo: Aristonicus Eumenis filius ex pellice Ephesia cytharistæ cuiusdam filia genitus velut auitum regnum Asiam inuasit, multaq; secũda prælia aduersus ciuitates, quæ Romanorum metu tradere se eidẽ nolebant fecit. Orosius. Aduersus hũc Aristonicum Publius Licinius Crassus consul & Pontifex maximus cum instructissimo missus est exercitu, præterea a magis Regibus hoc est Nichomede Bithiniæ, Mitridate, Ponti & Armenie, Arairate Capadocie, Philomenæ, Paflagonie, regibus eorumq; maximis copijs adiutus, conserto tamen bello victus est & cum exercitu post plurimam cædem in fugam acto, ipse iam cum circumuentus ab hostibus & pene captus esset excogitato genere mortis effugit, & dedecus & seruitutem, nam virgam, qua vtebatur ad equum in oculum Cratis impegit, qui ira & dolore exardescens gladio latus eius transuerberauit. Augu. li. 3. de ciu. Dei. Cum aduersus Acheos regemq; Aristonicũ bellaretur. Apollo Cumanus quatriduo fleuisse dicitur, quo prodito aruspices territi cum id simulacrum putassent in marę proiciẽdam, Cumani senes intercesserunt atq; retulerunt tale prodigium & Antiochi & Persis bello in eodem aperuisse figmento, & quia Romanis fęliciter prouenisset ex senatusconsulto eidem Apollini sua dona missa esse testati sunt, tunc peritiores acciti Aruspices responderunt hunc fletum ideo prosperum esse Romanis quoniam Cumana Colonia græca esset, suisq; terris vnde accitus esset Apollo id est ipsi græciæ luctum & cladem significare, deinde mox Regem Aristonicum victum & captum esse nunciatũ est.

De Prodigijs bellum Auernense præcedentibus. Cap. LXXXIIII.

ACTOR. Anno Ptolemæi Euergetis. 14. & Symonis, 8. & Antiochi. 7. qui fuit annus tertius Auernis vrbs nobilis Galliæ vt scribit Eusebius capta est: & Rex vetuirus, sed Orosius dicit hoc contigisse præfatis regibus iam mortuis, & anno ab vrbe condita sexingẽtesimo. 28. Hieronymus autem ponit hoc anno ab vrbe condita sexingentesimo. 25. prius autem secundum Orosiũ hæc casus contigerunt. Orosius. Gneo Sempronio Tuditano & Marco Attilio consulibus Publius Scipio Aphricanus pridie pro concione de periculo salutis suæ contestatus, quod sibi pro patria laboranti ab improbis & ingratis denũciari cognouisset, altero die mane in cubiculo suo exanimis repertus est, hunc quidam vxoris suæ Sempronio Graccorum sororis dolo necatum ferunt. Emilio autem Lucio Oreste consulibus Ethna vasto tremore cõcussa globis igneis exundauit, rursusq; altera die Lippara insula, & vicinũ circa eam mare intantum efferbuit, vt exustas quoq; rupes dissoluit, tabulataq; nauiũ liquefactis ceris excorruerit, exanimatos pisces supernatantes excoxerit, homines quoq; nisi qui longius potuere diffugere, reciprocato anhelitu calidi aeris adustis introrsũ vitalibus suffocauerit. Deinde Marco Plancio Bipseo, Marco Fuluio Flacco, consulibus, vix dum Aphricam a bellorũ excidiis quiescentem, horribilis & inusitata perditio consecuta est, nam cũ per totum immensæ locustarum cateruæ ferrentur, & non modo iam cunctam spem frugium abstraxissent, herbasq; oẽs cũ parte radicũ foliaq; arborũ cũ teneritudine ramorũ consumpsissent, verũetiam amaros cortices atq; arida ligna præro derent, repentino abreptæ vento atq; in globos coactæ portataeq; diu per aerẽ Aphricano pelago immersæ sunt. Harũ cũ immensos aceruos lõgis vndis vrgẽtes fluctus per extenta late littora propulissent, tetrum nimis vltra opinionẽ pestiferũ odorẽ tabida & putrefacta cõgeries exalauit, vnde omniũ pariter aiantiũ tanta pestilẽtia cõsecuta est, vt auiũ, pecudũ, ac bestiarũ corruptiõe aeris dissolutarũ putrefacta passim cadauera vitiũ corruptiõis augerẽt. In Numidia in qua tunc Mitipsa rex erat octingenta millia hoiũm perisse traditũ est. Circa vero orã maritimã maxime quæ Carthaginensi atq; Vticensi littori adiacet, plusquã. 200. millia, apud ipsam vero verticã ciuitatem 130. millia militũ quæ ad præsidiũ totius Aphricę ordinata fuerãt extincta sunt & abrasa, quæ cædes tam repentinam ac tam violenta extitit, vt tunc apud Vticam sub vna die per vnam portam ex illis iunioribus plusquam mille mortuos elatos fuisse narretur.

De Antiocho Demetrij & nece Symonis Pontificis, & successione Iohannis Hircani. Cap. LXXXV.

COMESTOR. Eo tempore exiit Antiochus filius Demetrij in terram suorum patrũ, & cõuenerũt ad eum oẽs exercitus, ita vt pauci essent cũ Triphone. Porrò Triphon fugit nauigio in Ortosyada, Rex aũt persequens eũ cõstituit Cendebeũ ducẽ maritimũ, & reliquit ei exercitũ, vt expugnaret Iudã, quod cũ accepisset Symon, vocauit duos filios suos seniores. s. Iudã & Iohãnẽ, & dedit illis. 20. millia pugnatorũ & equites, & profecti sunt aduersus Cendedebeũ, & insonuerunt sacris tubis, & conuersus est in fugã Cendebeus, & castra eius & ceciderunt ex eis duo millia virorũ, & redierũt filij Symõis in pace, porrò Ptole. filius Abobi cõstitutus erat dux in cãpo Hiericho, erat. n. gener summi sacerdotis & habebat aurũ & argentũ multũ, & eleuatũ est cor eius, & volebat obtinere regionem, & occidit Simonem in dolo: vxoreq; cum duobus filijs eius vinculauit, misit quoq; nuncios occupare Hierusalẽ, & alios in Gazã, vt interficerent Iohannẽ, sed procurrẽs quidã in Gazã nunciauit Iohãni quæ fcã fuerãt, & ipse festinauit occupare Hierusalẽ, & occidit eũ, qui venerãt eũ pdere, & factus ẽ princeps sacerdotũ post patrẽ suũ. Eusebius in chronicis. Anno igitur Ptolemæi Euergetis. 15 Simone Pontifice Iudæorũ interfecto, successit ei Iohãnes filius eius qui & Hircanus annorũ. 26. Comestor. Hic dictus est Hircanus a deuictis Hircanis, quem Iosephus in tribus cõmendauit, in religione sacerdotij, in strenuitate ducatus, & quia vir ppheta erat, hic insecutus est Thimotheũ, qui patrẽ eius dolo interfecerat, matrẽq; eius cũ duobus paruulis tenebat in vinculis, & confugerat ad oppidũ Agon, obsesso quidẽ oppido, cum Iohannes acrius insultabat, Thimotheus matrẽ Iohãnis & fratres super muros vsq; ad sanguinis effusionem cedebat, fractusq; pietate Iohannes ab impugnatione temperabat, matre tamen clamãte, ne pro se sineret scelus Thimothei inultũ, mortem. n. suã sic iudicaret immortalitate meliorem, ob hoc diutius tracta obsidione, septimus venit annus feriatus Iudæis, recessitq; ab obsidione Iohannes, Thimotheus vero matre ipsius & fratribus occisis, confugit ad Zonenẽ Philadelphie tyrannũ, qui Cotila cognominabatur.

De Iterato regno Demetrij & Victorijs rationarum ex Gallis. Cap. LXXXVI.

EVSEBIVS. Anno Ptolemæi Euergetis. 17. Iohannis Hircani. 3. Demetrius iterum Syrie regnauit annis. 4. Actor. Hic annus primus Demetrij secundo regnantis post fratrẽ Antiochũ secundũ quãdã chronicã fuit annus ab vrbe condita sexingẽtesimus. 28. de quo sic scribit Orosius. Anno ab vrbe condita sexingentesimo. 28. Fabius consul Bituito Regi Aruernorum bellũ maximo instructu cõperanti, adeo cũ paruo exercitu occurrit, vt Bituitus paucitatem Romanorũ vir ad escã canibus quos habebat in agmine sufficere posse iactaret, qui cum sibi ad transferendas copias vnum pontẽ Rhodani paruum esse intelligeret, alium compactis lintribus cathenisq; connexum superstratis confixisq; tabulis instruxit conserta pugna, & diu grauiter agitata, victi Galli conuersiq; in fugã dum sibi quisq; timet, coaceruatis inconsulte agminibus, & propero transitu pontis vincula ruperunt, ac mox cum ipsis lintribus mersi sunt 180. millia armatorum in exercitu Bituiti fuisse traduntur, ex quibus. 150. millia vel cæsa vel mersa sunt. Eodem anno dicit Orosius quintum Marium consulem Gallorũ gẽtem sub radice Alpium sitã aggressum esse, qui cum se Romanis copijs circumseptos viderent, & se bello impes, occisis cõiugibus, & liberis in flammas se proiecerunt, qui uero præoccupãtibus Romanis peragendæ tunc mortis suæ copiã non habuerunt, alii capti fuerãt, alii ferro, alij suspẽdio, alij ueneno, uel negato cibo, se peremerũt, null⁹ oĩno uel paruul⁹ supsuit q̃ nõ mallet mori q̃ seruire.

De Astucia Ptolemai, & nece Demetrij. Cap. LXXXVII.

IVSTINVS. Porrò Ptolemæus Rex Aegypti bello potitus a Demetrio, cũ cognouisset Cleopatra sororẽ suã opibus Aegypti nauibus impositis ad filiam & Demetrium Generum in Syriã profugisse, immittit iuuenem quendam Aegyptiũ Petrarchi negociatoris filium qui regnum Syriæ & armis peteret, & cõposita fabula,

fabula, quasi per adoptioné regis Antiochi receptus in familiã regiã esset, nec Syris quemlibet regé aspernantibus & ne Demetrij superbiam paterentur, nomé iuueni Alexandri imponitur, auxiliaq; ei ab Aegypto ingentia mittuntur. Interea corpus Antiochi interfecti a rege Parthorum in loculo argenteo ad sepulturam remissum est in Syriam. Quod cũ ingenti studio ciuitatum & regis Alexandri ad confirmandam fabulæ fidé excipitur, que res illi magnum fauoré popularium conciliauit, omnibus non fictas in eo lachrymas existimantibus. Demetrius aũt victus ab Alexandro cum vndiq; circumstantibus malis premeretur, ad postremum ét ab vxore filijsq; deseritur. Relictus igitur cum paucis seruulis cũ Tyrum religione se tépli defensurus petisset, naui egrediens præfecti iussu interficitur. Alter ex filijs Seleuchus, qui sine matris auctoritate diadema sumpsisset, ab eadé interficitur. Alter Grippa, cui ꝓpter nasi magnitudinem, cognomen regis vt penes filium remansit, ius autem omnis imperij penes matrem erat.

De Antiocho Grippo. Cap. LXXXVIII.

EVSEBIVS in chronicis. Post Demetrium igitur Syriæ regnauit Antiochus qui & Grippus annis. 12. Iustin. Alexander autem occupato Syriæ regno tumens successu rerum, spernere iam ipsum Ptolemæum a quo subornatus fuerat superba insolétia cæpit. Ptolemæus ergo reconciliata sibi sorore ingentia Grippo mittit auxilia, & filiã sub spe nuptiarũ, quod videntes populi Syriæ paulatim ab Alexandro deficiunt. Cóserto itaq; prælio, inter reges victus Alexander profugit Antiochiã, ibi inops pecuniæ cum stipendia militibus deessent, in téplo iouis solidum ex auro victoriæ signũ tolli iubet: facetis iocis sacrilegium circumscribés, nam victoriã sibi cómodatã a Ioue dicebat. Interiectis deinde diebus, cum ipsius Iouis aureum simulachrum infiniti ponderis tacite euelli iussisset, deprehensusq; in sacrilegio concursu multitudinis esset in fugã versus est, & magna vt tempestatis oppressus ac desertus a suis latronibus capitur, perductusq; ad Grippũ interficitur. Grippus porrò recuperato patrio regno, externisq; periculis liberatus, insidijs matris oppetitur, quæ cum cupiditate dominationis prodito Demetrio marito, & altero filio interfecto. Huius quoq; victoria inferioré dignitaté suã factã doleret, venienti ab exercitatione poculum veneni obtulit, sed præmonitus Grippus veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam iubet. Instat ad postremum prolato indice eam arguit, solam defensionem sceleris superesse affirmãs, si nõ bibat quod filio obtulit, sic victa Regina scelere in se verso veneno (quod filio parauerat) extinguitur. Regni ergo securitate accepta Agrippus. 8. annis quieté & ipse habuit & regno præstitit. Natus deinde illi est regni æmulus frater. Cizicenus, ex eadé quippe matre genitus sed ex Antiocho patruo susceptus, quém cum veneno tollere voluisset, vt maturius armis cum eo de regno contenderet excitauit. Comestor. Porrò Antiochus Ponticus Rex Syriæ obsedit Hierusalé, q̃obrem aperuit Hircanus duos de certo loculis circumstãtibus sepulchrũ Dauid, & sustulit ex eis plusquã tria millia talentorũ, deditq; trecenta Antiocho vt ab obsidione recederet, & vt placaret murmur populi de sepulchri apertione, de reliqua pecunia primus instituit Xenodochia pauperum in Hierusalé, Samariam captã solo æquauit, q̃ Herodes Seba instaurans Sebasten dixit. Eusebius in chronicis. Anno Ptolemæi Euergetis. 22. Hircani vero. 8. Marcus Terentius Varro philosophus & poeta nascitur.

De Regno Ptolemai Fisconis. Cap. LXXXIX.

EX chronicis. Anno Iohãnis Hircani. 15. Antiochi vero Grippi. 9. & Euergetis. 29. Idem Ptolemæus ex Aegypto pulsus é: Aegyptiorum vero. 8. regnauit Ptolemæus Fiscon qui & Sother. Cæpit aũt anno ætatis quintæ. 476. mundi vero. 3049. & regnauit annis. 17. Iustinus 39. Huic per legatos regnũ Alexandrinum & vxor Cleopatra Regina soror ipsius defertur, lętus igitur q̃ sine certamine fraternũ regnum cæpisset, cognoscés subordinari a matre Cleopatra & principum fauore. Fratris filium statim vbi Alexandriam ingressus est fautoresq; pueri trucidari iussit, ipsum quoq; die nuptiarum quibus matrem eius in matrimonium recipiebat, inter apparatus æpularum & solennia religionum in complexu matris interfecit, atq; thorum sororis cæde filii eius cruentus ascendit, post quod non mitior in populares, qui eum ad regnum vocauerãt fuit, siquidem peregrinis militibus licentia cædis data omnia sãguine quotidie manabant, ipsam quoq; sororé filia eius virgine stuprata, per vim in matrimoniũ ascitam repudiat, quibus rebus tertius in diuersa populus labi, patriãq; metu mortis exul relinquit. Solus igitur in tanta vrbe cũ suis relictus Ptolemæus cũ se regé nõ hoium sed vacuarũ ædiũ videret edicto peregrino solicitat, quibus confluentibus obuius legatis Romanorum Scipioni Aphricano & Spurio Mumio & Marcello (qui ad aspiciéda sociorum regna veniebant) procedit, sed quàm cruentus ciuibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & statura breuis, & sagina ventris non homini sed beluæ similis quã fœditaté nimia subtilitas perlucidæ vestis augebat, prorsus quasi actu aspicienda præberentur, quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant. Aphricanus autem dum inspiceret vrbem, Alexandrinis, spectaculo fuit.

De Bello Iugurtino & filij Lucij Helij fulminata. Cap. C.

EVSEBIVS in chronicis. Anno huius Ptolemæi 3. Iugurta cõtra Romanos dimicans capitur. Orosius. Nunquam vlla Romano militi tumultuosior pugna & terribilior fuit, adeo vt discursu & fremitu circuncursantium & impetentium equitum suscitatus puluis cælum subtexerit, diem ademerit, noctem obduxerit, tantusq; telorum nimbus ingruerit, vt nullã pars corporis ab ictu tuta esset: quippe quibus visus ad prospiciendum impedimento caliginis, & expeditio ad cauendum compressionem multitudinis deerat, nec laborabat eques Maurus ac Numida: vt bene collocatum hostem opportuno teli impetu rimaretur, sed potius in incertum tela mittebant, certi quòd vulnera incerta non essent: ita coacti in vnum Romani equites in vnum pedites densabantur, & cũ iterum circunfusi hostes non solum agminis extrema laniarét: iterum etiam medio excussis procul telis cederét, turbatosq; Romanos insuper & æstus Solis, intolerantia sitis, mortis instantia vsq; ad extremum desperationis defatigarat, subito votum illud Romanorum aduersus Afros, tempestatum himbriumq;, suffragium celo missum insperatæ saluti fuit. Siquidem repentina pluuia sitiẽtibus Romanis & estuantibus refrigerium potumq; præbuit, porro autem Numidis hastilia telorum: quæ manu intorquere sine armamentis solent lubrica ac per hoc inutilia reddidit. Scuta etiam quę Elephanti corio exterto habilia & tuta gestabant, cuius ea natura est vt acceptum himbrem tanquam spongia bibat: ac per hoc intractabile repentino pondere fiat, quia circunferri non poterant, defendere nequiuerunt. Tunc Boetus & Iugurta Numidarũ Rex fugerunt, post hoc 140. millia armatorum ab hisdem regibus obiecta sunt, quę vsq; ad internecioné a Romanis cæsa referunt. ex eo Boetus spem belli abiciens pacem a Romanis petiuit: atque in præcium pacis Iugurtã dolo captã, cathenisq; obrutũ per Sillã legatum misit ad Maurium: qui in triumpho ante currum cũ duobus filijs suis actus & mox in carcere strangulatus est. Hisdem diebus Lucius Elius eques Romanus cum vxore & filia de Roma in Apuliam rediens tempestate correptus cum filiam consternatã videret: vt citius ꝓpioribus tectis succederét, relictis vehiculis correptisq; equis filiã virginé equo insidenté in mediũ agmen accepit. puella continuo ictu fulminis examinata est, sed omnibus sine scissura aliqua vestimentis ademptis, ac pectoris pedumque vinculis dissolutis, monilibus autem anulisq; discussis, ipsoq; corpore illæso, nisi q̃ obscenum in modum nudam, & lingua paululum exerta iacuit: equus quoque ipse quo illa vtebatur stratorijs frenis, & cingulis dissolutis passim, ac dispersis procul exanimis iacuit.

De Regno Aristoboli, & morte eius. Cap. XCI.

EVSEBIVS in chronicis. Anno Ptolemæi Fisconis 12. Aristobolus Rex pariter, & Pontifex primus apud Iudæos diadematis sumpsit insigne. Comestor. Mortuus est. n. Ioannes Hircanus relictis 5. filijs Aristobolo primogenito & Antigono cum tribus minoribus. Cumq; nullus eorum ad regendum populum sufficeret, vxorem suam disertissimam Iudææ, & filijs præfecit. Aristobolus vero impatiés dñij materni: matrem cum fratribus minoribus vinculabat in carcere, & Antigonum quem diligebat secundum a se constituit: imposuitq; sibi diadema, & restitutum est regnum Iudæ. Fluxerunt autem a Sedechia sub quo regnum fuerat interruptum anni 475. & menses tres, vel a reditu de captiuitate Babylonis, vnde sepe legitur intermissum fuisse regnum, vsq; ad Hircanũ & Aristobolum. i. vsq; ad Aristobolum Hircani: nec tamen regnauit Aristobolus, nisi per annum, eo q̃ matré in vinculis fame peremerat. Cumq; ęgrotaret Aristobolus in turre, quæ postea ab Herode dicta est Antonia, redibat Antigonus de Galilea, in qua multa præclare fecerat, indutus armis nouis, & decentibus, cumq; ingrederetur Hierusalem in diebus Scenophegiarum, & ob honoré fratris, & vt ostenderet decorem armorum populo armatus intrauit, quod videntes ęmuli ipsius, & maxime vxor fratris, quæ oculos in eum iniecerat, sed ipse ei assensum non præbebat, accusabãt eum dicentes Aristobolo, frater tuus audiens te ægrotãtem in manu forti & armata intrauit, vt te perimat & regnet, quod ita probare potes: iube eum venire ad te, si venerit armatus super his, quę diximus certus esto: posuit autem ad suggestionem vxoris Aristobolus armatos in subterraneo, vt si veniret armatus eum interficerent, & aduocans Aristobolus fratré præcepit nuncio, vt diceret ei ne veniret armatus, sed Regina corrupit nũciũ cũ munerib. Erat eo tpe in Hierusalé Genethliacus qdã Iudas noïe de heresi Esseorũ, qui scholasticis suis arte sua ꝓdixerat de morte Antigoni & dié & locũ, paulo post occisus est Antigonus cũ armatus descéderet ꝑ

pirgum strationis, audiens autem rex mortem fratris indoluit, adeoq; morbus inualuit, vt sanguinem laceratis visceribus euomeret, & ingemiscens ait, fas nō erat vt lumen Dei scelera mea laterent, eatenus corpus improbum fratri matrique animam damnatam detinebit, quatenus nō paulatim sanguinem meum eis libem, totum simul accipiant, & his dictis expirauit.

De Alexandro Ianneo & crudelitate eius. Cap. XCII.

QVo mortuo vxor eius, quia prolem ex eo non susceperat, fratres viri soluit a vinculis maiorem natu Alexandrum Regem cōstituens, qui cognominatus est Ianneus, quia etiā modestia præstare videbatur, qui fratrem scdm interfecit, quia regno aspirare videbatur, tertium vero secū viuere coegit priuatum, duxitq; vxorē noīe Alexandram, q̄ & Salina dicta est. Hic adeo nequissimus fuit, vt in tribus annis circiter .l. millia seniorū interfecit, qa facinora eius detestabantur. Cumq; offensus esset ppl'o muniuit sibi palatiū in turri, q̄ Baris dicebat', super q̄ postea ammiratus est Titus, ꝙ eam Iudæi desererent cū defendi posset a duobus ab omni viuente, adeo autem offensus erat Iudæis, vt selis percunctanti ei quonam pacto eis sedari posset, responderēt, si moreret', ob hoc ex eis in plateis Hierusalē suspendit octingentos viros vxoratos, vxoresq; eorū & liberos necauit.

De Victoria Romanorum ex Cimbris duce Mario. Cap. XCIII.

EVsebius in Chronicis. Anno Ptolomei Fisconis 17. 200. millium Cymbrorum cæsa sunt. 80. millia capta per Marium cum duce Teucomodo. Actor. Cum his Cymbris Teutonici fuerunt s̄m Orosium de quibus Hiero. ait in epistola ad Acherutiam de monogamia, gens Teutonum Gallorū ex vltimis Occeani atque Germaniæ profecta littoribus, oēs Gallias inundauit sæpiusq; Cæsis Romanis exercitibus apud aquas sextias a Mario pugnante superata est, quorum. 300. Matronæ cum alijs se viris captiuitatis conditione tradendas esse didicissent, primum consulem deprecatæ sunt vt templo Cæreris ac Veneris in seruitium traderentur, qd̄ cum non impetrarent, submouente eas lictore, oēs Cæsis paruulis liberis mane mortuæ sunt repertæ suffocatis laqueo faucibus, & mutuis complexibus se tenentes. Orosius. Teutones autem & Cymbri integris copijs alpium niues emersi, Italiæ plana peruaserant, itaque cum rigidum genus diu blādioribus aureis poculis cibis, ac lauacris emolirentur, Marius Sextus consul & Catulus aduersus eos missi, die ad pugnam & campo dato, Hanibal secuti ingenium in nebula disposuere pugnam in Sole pugnauerunt, prima siquidem perturbatio Gallorum fuit ꝙ Romanam aciem prius offendere dispositam, quàm adesse senserunt, cūque illico vulnerati equites retro in suos cogerentur, totamque multitudinem indispositam, & adhuc aduentantem conturbarent, & Sol cū vento exortus ex aduerso emicuisset, visus eorum puluis oppleuit, & splendor hebetauit ita factum est, vt tanta ac terribilis multitudo minima Romanorum clade sua autem vltima internetione cederetur, 140. millia eorum tunc in bello cæsa. 70 millia capta dicuntur: Mulieres grauiorem pene exercuere pugnā, q̄ plaustris in modum castrorum constrictis, ipsæ de super propugnantes diu a se repulere Romanos, sed cum ab his nouo cœdis genere terrerent', abscisis. n. cum crine verticibus inhonesto satis vulnere turpes relinquebantur, ferrum qd̄ in hostes sumpserant in suosque verterunt, nam aliæ concursu mutuo iugulatæ, aliæ cōprehensis inuicē faucibus strangulatæ, aliæ funibus p̄ equorū crura consertis, ipsisq; cōtinuo extimulatis equis, postq̄ hisdem funibus quibus equorum crura nexerant, indidere ceruices protractæ atque exanimatæ sunt, aliæ laqueo desuper erectis plaustrorum themonibus perpenderunt. Inuenta est etiam quædam quæ duos filios traiectis per colla eorum laqueis ad suos pedes iunxerit, & cum seipsam suspendio morituram dimisisset secū traxerit occidendos. Inter hoc & multa & miserabilia mortis genera Reguli quoque concurrisse referūtur, strictis in se gladiis, Lugius, & Boiorix Reges in acie ceciderunt, Claudicus, & Cessiorix capti sunt. Itaq; in his duobus prælijs, 240. millia Gallorū occisa, & 140. capta sunt absq; innumera mulierū multitudine, q̄ se suosque paruulos fœmineo furore, vi aūt virili necauerūt.

De expulsione Fisconis ab Aegypto per matrem Cleopatram. Cap. XCIIII.

ACtor. Eodem anno quo, 10. Cymbrorum Cæsa, & 80. mil. capta scribit Eusebius anno. 50. Fisconis, 17. Scribit ēt idē Fisconem ab Ægypto expulsum per matrem Cleopatram in Cyprum secessisse, ꝙ quō factum sit Iustinus in li. 39. sic narrat. Cleopatra cum grauaret' socio regni filio Ptolomeo, ppl'um in eum incitat, abductaq; ei Selene vxore eo indignius ꝙ ex Selene iam duos filios hēbat, exulare cogit, accersito minore filio Alexādro, & Rege in locū fratris constituto, sed nec filiū regno expulisse contenta, bellō Cypri exultātem psequitur, vn̄ eo pulso interficit ducem exercitus sui, ꝙ viuum eum manibus emisisset, q̄q̄ Ptolemeus verecundia materni belli nō viribus minor ab insula recessisset, hæc Iustinus de illo Ptolemeo, quē Hieronimus dixit a regno per matrem expulsum. Porro de illo quem Fisconem cognomināt, iam aūt dixerat, Ptolomeo cum ēt pegrino ppl'o inuisus esse cœpisset, tacitus in exilium pfectus est cum filio, quē ex sorore susceperat, & cū vxore mr̄is pelice, cōtractoq; mercenario exercitu, bellū sorori & patriæ intulit accersitū, deinde maximū a Cyrenis filiū, ne eū Alexādrini cōtra se regē crearēt interfecit. Tunc ppl'us statuas eius, & imagines detraxit, ꝙ factū studio sororis existimās, filiū quē ex ea susceperat interfecit, corpusq; in mēbra diuisum & in cista cōpositū matri die natalis eius inter epulas offerre curauit, hæc res non Reginæ tm̄, verumēt vniuersæ ciuitati acerba & luctuosa fuit, tm̄q; mœrorem festiuissimo cōuiuio intulit, vt regia oīs repentino luctu incēderet, verso igr̄ studio principū ab epulis ad exeqas mēbra lacera ppl'o ondūt, & qd̄ spare de Rege suo dēant, filij cęde demōstrāt.

De Regno Ptolomei Alexandri & fine regni Syriæ, & Lucretio, & Pomponio. Cap. XCV.

EX Chronicis. Expulso igr̄ de Regno Fiscone p̄ mr̄em Cleopatram & in Cyprum secedente successit Ægyptiorū nonus Ptolomeus qui & Alexander. Cępit aūt anno quintæ ętatis. 494. mundi vero. 3. 10866. & regnauit annis. 9 Hoc tp̄e regnabat apud Iudæos Alexander Ianneus, q̄ regnauit annis. 27. In Syria vero Antiochus Cizicenus q̄ annis. 18. post quē regnauit Philippus annis duobus Denique Antiochus in Parthos fugiēs Pompeio se tradidit, post quem Philippus captus est a Gabinio regnum Syriæ finitum est. s. anno Ptolomei. 7. vel 8. hucusque Syria possessa per Reges in Romanam ditionem secessit. Titus Lucretius poeta nascitur qui postea amatorio poculo in furorē versus, cū aliquos libros p̄ interualla insaniæ conscripsisset quos postea Cicero emendauit, ꝓpria se manu interfecit anno ætatis. 44. Lucius Pomponius Bononiensis Attelanarū scriptor hoc tp̄e claruit. Valerius li. 4. Apud Pomponium inuenimus Corneliam Graccorū mr̄em q̄ cū Campana matrona apud illam hospita ornamēta ei & pulcherrima illius sæculi onderet, traxit illū sermone dū e schola redirent liberi, dicēs de liberis, & hæc inqt ornamēta sunt mea oīa nimirū hēt q̄ nihil cōcupiscit, eo q̄dē certius q̄ q̄ cūcta possidet, qa dñium rerū collabi solet, bonę vero mētis vsurpatio nullū tristioris fortunæ recipit incursū. Itaq; quorsum attinet aut diuitias in prima pte felicitatis, aut paupptatē ī vltimo miseriarū statu ponere, cum & illarū frons hilaris multis intus amaritudinibus sit referta, & huius horridior aspectus solidis, & certis bonis abūdet &c. Actor. Eo tp̄e s̄m chronicā bellū sociale in Italia exortū est, qd̄ iuxta Orosiū q̄dam ꝓdigiā præcesserūt.

De prodigijs, quæ sociale bellum Italiæ præcesserunt. Cap. XCVI.

ORosius. Anno ab vrbe condita quingētesimo. 66. Iulio Cęsare, & Lucio Martio Philippo consulibus in testamentis causis sociale bellum tota commouit Italia. Siquidem Liuius Drusus tribunus plebis latinos omnes spe libertatis illectos cum placitum exire vel explere nō posset in arma excitauit eoque accessit, vt mæstam vrbem dira prodigia deterrerent, nam sub ortu Solis globus ignis e regione septentrionis cū maximo cęli fragore emicuit. Apud Tarentinos cū panes p̄ conuiuia frangerētur, cruor e medijs panibus, quasi e vulneribus corporū fluxit, pterea per 12 continuos dies grādo lapidibus immixtis, ēt testarum fragmentis terram latissimē verberauit, in Samnitibus vastissimo hiatu terræ flamma prorupit & vsq; ad cœlū extēdi visa est. Quod plures præterea in itinere Romanum globū coloris aurei e cœlo ad terram deuolui maioremq; factum, rursus a terra in sublime ad Orientem Solē ferri ac magnitudine sua ipsum Solem obtexisse viderunt. Drusus tantis malis anxius domi incerto quidem auctore, interfectus est. igr̄ Picentes Vestini Marsi Peligni Marucini Sannites Lucani, cū adhuc occultā defectionem meditarent', Gaiū Seruiū ptorē (In Tito Liuio. Q. Seruiliū ꝓcōsulē) legatū ad semetipsos missum apud Asculū occiderūt statimq; clausa ciuitate, oēs ciues Romanos indicta cœde iugularunt, cōtinuo atrocissimā perniciē infamissima pcessere ꝓdigia, namq; oium generū aīalia, q̄ manus hoīum blāde ppeti atque inter hoīes viuere solita erant, relictis stabulis pascuisq; cū balatu hinnitu mugituq; miserabiles ad siluas mōtesq; fugerūt. canes quoq; quorū natura est extra hoīes esse nō posse, lachrymosis vlulatibus vagi Luporū ritu oberrabāt. Aug. lib. 3. de ciui. Dei. Antequam se aduersum Romam sociale Latiū cōmoueret, oīa aīalia humanis vsibus subdita, canes equi, asini, boues, & q̄cūq; alia pecora sub hoīum dñio erant, subito efferata & domesticæ benignitatis oblita relictis tectis libera vagabant', & oēm nō solū alienorū, verumēt dñorum auersabant' accessum, nec sine exitio vel piculo audētis, si q̄s de ꝓximo vrgeret, q̄ti mali signū fuit, si hoc signum fuit, qd̄ tn̄ malum fuit, si ēt signum non fuit.

De bello Pompei contra Aſculum vrbem, & contra Picentes.
Cap. XCVII.

Oroſius. Gneo aũt Pompeio, & Lucio Portio Catone conſu libus. Pompeius diu obſedit Aſculum ciuitatem, nec tñ expugnaſſet, niſi populum in campum prorumpentem grauiſſima oppreſſione vicifſet. 18. millia Marſiorum in ea pugna cũ Franco Imperatore ſuo cæſa ſunt, capta. 4. millia, quatuor autem millia Italici viri eadem cede profugi iugum montis, coacto in vnum agmine forte conſcenderant, vbi oppreſſi, exanimatique niuibus: miſerabili morte riguerunt, namq; ita vt attoniti timore hoſtium ſteterant alij ſtipitibus, vel ſaxis recliues, alij armis ſuis initentes, patentibus cuncti oculis, dentibuſque nudatis, in modum viuentium viſebant, nec vllum erat procul intuentibus mortis indicium, niſi diuturna immobilitas, quam nullo modo humanæ vitæ vegetatio diu perpeti poteſt. Eadem die Picentes congreſſi victi ſunt, quorum dux Indalicius, conuocatis principibus ſuis, poſt magnificas epulas, largaque pocula, cunctos ad exemplum ſui prouocans hauſto veneno abſumptus eſt, cunctis factum eius laudantibus, ſed nemine ſubſequente.

De bello ciuili & fuga Marij. *Cap.* XCVIII.

Anno ab vrbe condita ſexingenteſimo. 62 ſm Oroſiũ, nondum finito ſociali bello Romæ primũ bellum ciuile commotum eſt. Marius (Silla conſul contra Mitridatem in Aſiam cum exercitu profecturo in campania tunc pp ſocialis belli reliquias conſiſtente) affectauit ſeptimum conſulatum, & bellum ſuſcipere Mitridaticum, quo cognito Silla impatiens reuera iuuenis intpata ira percitus, cum quatuor legionibus primum ante vrbem conſedit, vbi Gratidium legatum Marij quaſi primam victimam belli ciuilis occidit, mox vrbem cum exercitu irrupit, faces ad inflammandã vrbẽ popoſcit, oĩbus metu abditis, per ſacrã viam citato agmine, in forum venit. Marius cũ permouere nobilitatẽ, inflãmare plebẽ, equeſtrẽ demq; ordinẽ parmare aduerſus Sillam fruſtra tentaſſet, poſtremo ſeruis ſpe libertatis, & pdæ ad arma ſolicitatis, nequaquam repugnare auſis tandẽ in capitoliũ conſcẽdit. Sed cũ in eũ Sillanæ cohortes irruiſſent magna ſeruorũ cæde diffugit, ibi tũc Sulpicius collega Marii, ſeruo ſuo pdente, pſtratus eſt. Seruũ quoq; ipſum ꝙ hoſtem indicauerat manumitti, ꝙ vero dñm pdiderat de ſaxo carpeio deijci conſules decreuerũt. Actor. Forte hic eſt ille Sulpitius, de quo Valerius loquit. Valerius li. 6. Horrendũ Sulpicii Galli maritale ſuperciliũ, q vxorẽ dimiſit, eo ꝙ aperto capite, eam foris verſatã cognouit, abſciſa quidem ſnia, ſed tñ aliqua rõne munita, lex. n. inquit tibi meos tm̃ pfinit oculos, quib. formã tuã approbes, his decoris inſtia ppara. his eſto ſpecioſa, horũ te certiori crede notitiæ, vlterior tui conſpectus irritatione ſuperuacua acceſitus in ſuſpitione, & crimine hæreat neceſſe eſt. Oroſius. Marius fugiens cum perſequentium inſtantia circumſpectus eſſet, Minturnenſium paludibus ſeſe abdidit, e quibus infœliciter oblitus luto ignominioſeq; protractus, turpi autem ſpectaculo Minturnas deductus contruſuſque in carcerem, percuſſorem ad ſe miſſum ſolo vultu exterruit. Valerius. Miſſus enim ſeruus publicus natione Cimber ad occidendum Marium in priuata domo Minturnis clauſum ſtrictum gladium tenens aggredi non eſt auſus, ſed claritatem viri non ferens abiecto ferro, tremens refugit.

De Regreſſu Marij & continuatione belli ciuilis. *Cap.* XCIX.

Oroſius. Marius deinde lapſus, de vinculis in Aphricã trãſfugit, ſolicitatoque ex Vtica filio, vbi is in cuſtodia ſeruabatur, continuo Romam ingreſſus, Cinnæ conſuli ſocietate ſcelerum coniunctus eſt. Igitur ad profligẽdam vrbem exercitum ſic in quatuor partes diuiſerunt. Tres ſiquidem legiones Mario datæ, parti copiarum Gneus Carbo præpoſitus eſt. Partem Sertorius accepit. Cætera portio Cinnam ſecuta eſt. Gneus autem Pompeius a Senatu cum exercitu acceſitus, vt Reipu. opitularet, qui diu ſeſe a nouarum rerum aucupatione ſuſpẽderat, contentus a Mario & Cinna ad Octauium alterum conſulẽ ſe contulit, & mox cum Sertorio conflixit, infœlicem pugnã interuentus noctis diremit, ſexingenti milites ex vtraq; parte trucidati ſunt, poſtera die cum permixta corpora ad ſepulturam diſcernerentur, miles Pompeianus fratris ſui quem interfecerat corpus agnouit, & mox pectus ſuum gladio tranſuerberans, ſimulq; lachrymas, & ſanguinẽ fundens ſuper fraternũ ſeſe cadauer abiecit, annis fere 40. conſequentibus cõtinuata ſunt bella ciuilia. Marius aũt coloniam hoſtiẽſem vi ingreſſus, oĩa ibi genera libidinis, auaritiæ & crudelitatis exercuit. Pompeius fulmine afflatus interijt, exercitus eius peſtilẽtia correptus pene totus abſumptus eſt, nam 11. millia virorũ de caſtris Pompei mortua ſunt. Sex millia aũt de parte Octauii conſulis fœderata ſunt. Marius Anciũ & Ariciam ciuitates hoſtiliter irrupuit, cunctoſq; in his pter pditores ciuitatũ interfecit, bona ſua diripiẽda pmiſit. Poſt Cinna conſul cum legionibus, & Marius cũ fugitiuis vrbem ingreſſi, nobiliſſimos quoſq; e Senatu & plurimos viros cõſulares interfecerunt. Marius cũ interfectorũ ciuium capita illata cõuiuiis oblata capitolijs, collata roſtris ad ſpectaculũ ornatũq; congereret, ac ſeptimum conſulatũ cum Cinna tertio conſule perſuaſiſſet. In exordio conſularis imperii ſera tandẽ morte peremptus eſt, Cinna bonorũ cędes malorũ cęde ſuppleuit, nam cũ introducta per Marium fugitiuorũ manus inſatiabilis pdãdi eſſet, in forũ quaſi ſtipendiũ cã ſolicitata militibuſq; circũdata inermis extincta eſt. Cæſa ſunt in illa die in foro vrbis. 8. millia fugitiuorũ. Itẽ Cinna quarto cõſul ab exercitu ſuo interfectus eſt.

De Mitridate & eius bello contra Romanos. *Cap.* C.

Actor. Hoc tpe ortum eſt bellum Mitridaticũ anno ab vrbe condita, vt ait Oroſius, ſexingenteſimo, 72. qui annus ẽm chronicas fuit annus primus Philippi vltimi Regis Syrię. Hoc bellũ cõtra Romanos ſuſcepit Mitridates poſt annos. 23. Regni ſui, vt ait Iuſtinus, & per annos. 46 varia Victoria contra eos pugnauit. Iuſtinus. Huius Mitridatis futurã magnitudinẽ ẽt cœleſtia oſtenta pdixerant, nam eo ẽt quo genitus eſt anno, ẽt eo quo regnum primũ cœpit, ſtella cometes per vtrumque tps. 80. diebus ita luxit, vt cœlũ omne conflagrare videret. Nam & magnitudine ſui quartã parrẽ cœli occupauerat, & fulgore ſui Solis nitorẽ vicerat, & cum orirec occumberetq; vel 8. vel 7. horarũ ſpaciũ conſummabat. Puer tutorũ inſidias paſſus eſt, q eum fero equo impoſitũ iaculari equitareq; cogebant, q conatus, cũ eos feſeliſſent ſupra ætatem regente equum Mitridate, veneno eũ appetiuere, qd metuens antidota ſæpius bibit, & ita ſe aduerſus inſidias exquiſitis tutioribus remediis ſtagnauit, vt ne volẽs, quidem ſenex veneno mori potuerit. Helmandus. In qbuſdam quoq; experimentis phiſicis legiſſe me memini, ꝙ Mitridates timẽs ne a fratre ſuo inuenenaret, Rutæ ſolia. 20. cũ duabus nucibus, & totidem caricis admixto ſale quotidie ieiunus edebat.

De Aſtutia eius & tyrannide eius contra Romanos. *Cap.* CI.

Iuſtinus. Timens deinde Mitridates ne inimici quod veneno non poterant ferro peragerent venandi ſtudium finxit quo per 7. annos neq; vrbis neque ruris tecto vſus eſt, ſed per ſiluas vagatus diuerſis montiũ regionibus pernoctabat ignaris oĩbus, quibus eſſet locis, aſſuetus feras curſu aut fugare aut perſeq cũ quibuſdam ẽt viribus congredi. Quibus rebus, & inſidiam vitauit, & corpus ad oẽm virtutis patientiã durauit, ad regnum cum acceſſiſſet Scythas perdomuit Pontum & Cappadociã occupauit. Cum de Aſia tractaret tacitus, cũ quibuſdam amicis regno profectus vniuerſam, nemine ſentiente peruagatus eſt, oĩumq; vrbiũ ſitum ac regiones cognouit. Inde in Bithiniã tranſcẽdit, & quaſi iam dñs Aſiæ opportuna quæq; Victoriæ ſuæ metatus eſt. poſt hoc in regnũ cũ iam perijſſe crederet reuerſus eſt, inuento paruulo, quem p abſentiã eius ſoror vxor Laodicę enixa fuerat, q cum eũ periſſe crederet, in concubitus amicorũ piecta, quaſi admiſſum facinus maiore ſcelere tegere poſſet, venenum aduenienti parauit, cũ hoc ex ancillis Mitridates cognouiſſet, facinus in auctores vindicauit. Deniq; Mitridates in oẽm Oriẽtẽ aduerſus Romanos armat, legatoſq; ad Cymbros, & Gallogræcos, & Sarmates, & Baſtenias auxiliũ petitũ miſit, & de Syria exercitũ venire iubet, Aquiliũ & M. Malciũ aſcano exercitu inſtructus, vicit, qbus ſimul cũ Nichomede pulſis, ingenti fauore ciuitatũ excipit, multũ ibi auri argentiq; magniq; belli apparatũ inuenit, vacationẽ qnquennẽ ciuitatibus concedit. Oroſius. Poſt hoc Mitridates cũ veniſſet æpheſum crudeli pcepit edicto, vt p totã Aſiam quicumq; inuenti eſſent ciues Romani ſub vna die oẽs necarentur, & factũ eſt. Nec explicari aut cõprehendi vllo modo verbis pt, q tũc multitudo ciuiũ Romanorum cęſa ſit, qs meror plurimarum prouinciarum, qs gemitus occi lẽdorũ pariterque occidẽtiũ fuerit, cũ ſinguli qq; aut pdere innocẽtes hoſpites, & amicos, aut ipſi periclitari pęna hoſpitũ cogerẽt. Archelaꝰ quoq; dux Mitridatis cũ. 120. millibus peditũ atq; eqtũ in Achaiã pmiſſus, Athenas cũctãq; Græciã pti vi, pti dedõne obtinuit. Silla cui poſt cõſulatũ Mitridaticũ bellũ obuenerat Archelaũ apud Piceũ Athenięſiũ portũ ſeptẽplici muro cõmunitũ diu obſedit.

De iterato Regno Phiſconis, & ſcriptoribus illius temporis.
Cap. CII.

Ex chro. Anno Alexandri Iamnei. 15. ſ. ætatis quintæ quingenteſimo. 2. Mundi vero. 3. 1075. Ægyptiorum. 10. Ptolemeus Phiſcon iterum regnauit annis. 8. hic. n. qui a matre fuerat eiectus egreſſus, de fuga regnum obtinuit, quia Alexandrum, qui ante eum fuerat, ob interfectionem mřis ciues repulerant. Huius anno 4. templum. 3. apud Delphos a Tracibus incenſum eſt anno. 5. Vallerius Catullus ſcriptor Liricus Veronæ naſcit. Anno. 6 Saluſtius Criſpus ſcriptor hiſtoricus i Sabinis Min terni naſcitur. Plocius Gallus primus Romæ latinã rethoricam docuit, de quo Cicero ſic refert. Memoria teneo primum nobis pueris latine docere cępiſſe Plociũ quendã. Deſcriptione Romæ

facta

acta, inuenta sunt hominum. 400. millia 64. Publius Terentius Varro vico Atace in prouincia Narbonensi nascitur qui. 35. annum agens, Græcas litteras summo studio didicit. Anno. 7. Silla Athenienses vastat. Eodem anno Romæ capitolium incensum est.

De Silla victore Mitridatis, & eius morte. Cap. CIII.

AVgust. lib. 2. de ci. Dei. Silla, cũ esset in Asia, bellum Mitridaticum gerens per Lucium Titum mandatum accepit a Ioue, quod esset Mitridatem superaturus, qd & factum est. Huic postea molienti redire in vrbem, & suas suorumq; iniurias ciuili sanguine vlcisci iterum mandatum est ab eodem Ioue per militem quandam legionis sextæ prius se de Mitridate prænunciasse victoriam, & tunc promittere daturum se ptãtem, qui recuperaret ab inimicis Rempu. non sine multo sanguine. Cũ venisset ergo Silla Tarentũ, & ibi sacrificasset, vidit in capite vituli iecoris similitudinem coronæ aureæ. Tunc Postumius Auruspex rñdit ei, pclaram ei significari victoriam. Iussitq; vt extis illis solus vesceretur, postea paruo interuallo, seruus cuiusdam Pocij Lucij vaticinando clamauit. Abellona nuncius venio victoria tua est Silla, deinde adiecit arsurum esse capitolium, hæc cum dixisset, continuo egressus est e castris, postera die concitatior reuersus est, & capitolium arsisse clamauit, qd reuera arserat. Hier. contra Ioui. Lucij Sillæ fœlicis (si non habuisset vxorem) Metella coniux palam erat impudica, & quia nouissimi mala nr̃a discimus, id Athenis cantabatur, & Silla ignorabat, secretaq; domus suæ primum hostium conuicio didicit. Valerius lib. 9. Quid Silla dum iræ vitio obtemperauit, nonne multo alieno sanguine profuso ad vltimum, & suum erogauit. Puteolis. n. ardens indignatione, quod Ganeus Princeps ei Coloniæ pecuniã a decurionib. ad refectionem capitolij promissam cũctantib. daret, animi cõcitatione nimia, immoderatoq; vocis impetu cõuulso pectore spm̃ cruore ac minis mixtũ euomuit. Nec senio iam prolapsus, vtpote sexagesimũ ingrediens annũ, sed alita miserijs reipublicæ impotẽtia furẽs. Igit' in dubio est Silla ne prior an iracundia Sillæ sit extincta. Actor. Ex quib. verbis Valerij patet falsum esse, qd quidam dñt Sillã perpetuos carceres elegisse.

De victoria Luculli ex Mitridate. Cap. CIIII.

EX chro. Anno Alexãdri Iamnei. 23. ſ. ætatis quintæ quingentesimodecimo. Mũdi vero. 3. 1883. Aegyptiorum. 11. Ptolemeus Dionysius regnauit annis. 30. huius anno. 3. Lucullus primus Imperator appellatus est victa Armenia Mesopotamia, & Nisibi cum fratre Regis capta. Orosius. Marius, & Eumacus duces a Mitridate aduersus Lucullum missi magno exercitu breui tpe congregato, cum Publio Rutilo apud Calcedoniam congressi sunt, cumq; cum plurima exercitus ipsius parte cecidernnt, Lucullus aũt Mitridatẽ Cizicenos obsidentẽ fossa cinxit, eumq; qd faciebat pati cõpulit, atq; ad ipsos Cizicenos, vt bono aĩo essent, nuncium misit, vnum ex militib. natandi peritum, q duobus vtribus suspensus mediam ipse regulã tenẽs, plantisq; subremigans 7. millia passuum transmeauit. Mitridates inopia laborans partem copiarũ instructam armis, domum abire præcepit, quam Lucullus excipiens vniuersa disperdidit, plusquam. 15. millia hoũm tunc interfecta narrantur. Tunc ẽt Faunus, qui se Mitridati iunxerat, & Metrophanes regius prætor a Mamerto victi cum duobus millibus equitum in Mesiam fugerunt, atq; inde in Menticam, vel Mantuam digressi, in colles camposque maritimos inciderunt, vbi non solũ montes vsti, vel saxa quasi quadam fuligine obfuscata cernunt', verumetiã cãpi abusto solo squalidi per 50. millia passuum sine vllo ignis, vel fornacis indicio, & pendulo in profundo cineres putres iacent, tribus etiam locis torridæ voragines ostenduntur, quas Græci ficas vocant, in quibus diu oberrantes inopinatis tandem periculis exempti sunt, & clam in castra Regis venerunt.

De Regno Alexandri. Cap. CV.

COmestor. Porro Alexander Iamneus cum quieuisse a prælijs, & quartanis fatigaretur morbum ex ocio natum putans, intempestiuis laboribus millitiæ se reddidit, & 38. Regni sui anno mortuus est, duos relinquens filios. ſ. Hircanum, & Aristobolum, sciensq; filios pro patre Iudæis odiosos, regnum reliquit vxori, quæ sibi sub viro beniuolentiam populi strp. cõparauerat tyrannidi ipsius resistens, & simulatam religionem in habitu deferebat. Eusebius in chronicis. Igitur anno regni Ptolemei Dionysij. 6. regnauit Alexandra Hierosolimis annis nouẽ. Comestor. Quæ dum regnaret Hircanum primogenitum Pontificem declarauit, eum futurum regem indicãs: quia modestus erat, minorem vero Aristobolum eo, quod feruẽtis animi videretur priuatum viuere coegit. Eo tpe est orta in Iudæa hæresis Phariseorum, de quibus post consecutis alijs explicabitur, quorũ consilio vtebatur Alexandra, vt eorum consilio optimates quosque Iudæorum, aut exilio damnaret aut interficeret, deniq; Diogenem, qui Alexãdro fuerat amicissimus, occidit, alienigenatum quidem duos sibi conflauerat exercitus, vt in Iudæos tutius debacharet, proinde multi ad Aristobolũ confugerunt cuius patrocinio tuerentur. Actor. Hoc tpe floruit Possidonius stoicus discipulus Panetij, vt ait Tullius, de hoc dicit Solinus, quod Gneus Pompeius Possidonij domum percuti a littore vetuit.

De Hecatone stoico Philosopho. & dictis eius. Cap. CVI.

EOdem quoq; tpe creditur Hecaton discipulus eius Panetii floruisse, hic Hecaton Aegyptius fuit natione secta vero stoicus. Ab hoc multa inueniuntur egregiè dicta, q a Tullio, & Seneca excerpta sunt, vt est illud dictum. Desines timere si sperare desieris, hoc est in epistola Senecæ ad Lucillum quinta. Item illud in 6. Quæris quid profecerim, amicus mihi esse cœpi. Item illud in 9. Si vis amari, ama. Item in lib. de beneficiis. Omne honestum in arduo est, ẽt qd vici honestum est, nõ .n. tm̃ dẽt fieri sed rõne fieri. Item quæritur ab Hecatone an beneficium dare seruus dño possit. Sunt. n. quidam qui ita distinguunt, qdam beneficia esse, qdam officia, qdam ministeria. Beneficium esse, qd alienus det. Alienus aũt est, qui possit sine reprehensione cessare. Officium esse filii, vxoris, & cæterarum personarum, quas necessitudo suscitat, & opem ferre iubet. Ministerium esse serui quem conditio sua eo loco posuit, vt nisi eorũ, q pstet obsequia meritũ captet imputet superiori, huius Hecatonis plures vtiles quæstiones posuit Tullius in li. 3. de officijs.

De Catone stoico, & dictis eius. Cap. CVII.

EVsebius. Eo tpe Marcus Portius Cato stoicus Philosophus agnoscitur, Virgilius Maro in pago, qui Andes dr̃, haud procul a Mantua nascitur Pompeio, & Crasso Consulib. Actor. Porro Catonis, vt Gellius dicit est illa snĩa. Vita humana propè vti ferrum est, si exerceas conteritur, si non exerceas rubigo consumit. Sic hoĩes exercendo videmus conteri. Si autem inertia atq; torpedo plus detrimenti facit, q̃ exercitatio. Idẽ Cato dicebat militib. eius. Cogitate cum animis vestris, si quid per laborem rectè feceritis, labor iste recedit a vobis cito, bene factũ a vobis dum viuitis non recedet. Sed si quid pro voluptate nequiter feceritis, voluptas cito abibit, nequiter factum apud vos semper manebit, hic Cato, vt ait Tullius, perfectus in ea snĩa, stoicus ea sentit, q non pbantur plane in vulgus, hic tñ cum ab eo quæreretur quid maximè expediret in re familiari, rñdit, bene facere, quid sedm, bene pascere, quid tertiũ, bene vestiri, quid quartum, arare. Cumque quæreretur, quid venerari, rñdit, quid hoĩem occidere. Item ait, amicitiæ, si forte eis praeuis ignorantes cõsiliatæ fuerint, dissuendæ sunt magis, q̃ discindendæ. Itẽ multo melius est, de quibusdam, eos acerbos mereri inimicos, q̃ eos amicos, q dulces vñr, illi vero sæpe verũ dñt, hi aũt nunq̃. Ipse Cato aĩas ppetuas esse æstimãs, tãdẽ tedio duplicis quartanæ seipsum interfecit, vt meliorẽ vitã inueniret. Martia Catonis filia minor, cũ ab ea q̃reret', cur post amissum maritũ denuo non nuberet, rñdit, nõ se inuenire virũ q magis se q̃ sua vellet. Scripsit aũt Cato li. de morib. partim psaico sermone, partim metrico, qui a pueris in scholis frequẽtat', licet aũt vt ipse vsus assiduitate viluisse videatur, multas tñ cõtinet snĩas egregias, & notabiles, ex quib. has ad memoriã, & vtilitatem legentium breuiter excerpsi.

De dictis eiusdem. Cap. CVIII.

CAto in li. de morib. Cui des videto. Anteq̃ voceris ad consiliũ ne accesseris. Maiori cede. Qd legeris memẽto. Patere legẽ q̃ ipse tuleris. Bñficij accepti memor esto. Pauca in cõuiuio loquere. Miserũ noli irridere. Nil temere crede. Tute cõsule. Pl' vigila sp, nec somno deditus esto. Nã diuturna quies vitijs alimẽta ministrat. Virtutẽ primã puto cõpescere linguam. Proximus ille Deo, qui scit rõne tacere. Sperne repugnando tu tibi cõtrarius esse. Couenit nulli, q secũ dissidet ipse. Cũ culpes alios nemo sine crimine viuit. Quæ nocitura tenes: q̃uis sint chara relinque. Vtilitas opib. pponi tpe dẽt. Tpib. mores Sapiens sine crimine mutat. Cumq; mones aliquẽ nec se vult ipse moneri. Si tibi sit carus noli desistere cæptis. Contra verbosos noli contendere verbis. Sermo datur cunctis animi sapientia paucis. Dilige sic alios, vt sis tibi charus amicus. Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur. Rumores fuge ne incipias nouus autor haberi. Nã nulli tacuisse nocet, sed nocet esse locutum. Rem tibi promissam noli promittere certam. Rara fides ideo, quia multi multa loquuntur. Cum te aliquis laudat, iudex tuus esse memẽto. Plus alijs de te, quàm tu tibi credere noli. Ne cures, si quis tacito sermone loquatur. Conscius ipse sibi de se putat oĩa dici. Cum fueris fœlix q sunt aduersa caueto. Non eodẽ cursu rñdent vltima primis. In mortẽ alterius spem tu tibi ponere noli. Exiguum munus cũ dat tibi pauper amicus. Accipito placide & plene laudare memento. Infantem nudum cum te natura creauit. Paupertat is onus patienter ferre memento. Quod præstare potes, ne bis promiseris vlli. Ne sis ventosus, dum vis bonus esse videri. Quod vile est carum, quod carum vile putato.

De eodem. Cap. CIX.

QVæ culpare soles, ea tu ne feceris ipse Turpe est doctori cũ culpa redarguit ipsum. Qđ iustũ est petito, vel qđ videatur honestũ. Nã stultũ est petere, qđ possit iure negari. Ignotũ tibi tu noli ꝓponere notis. Vincere cũ possis interdũ cede sodali. Obseqo dulces q̃m retinenť amici. Ne dubites cũ magna petas impendere parua. Ira odiũ gñat concordia nutrit amorẽ. Quẽ supare potes interdũ vince ferẽdo. Maxima etenim morũ est semper patiẽtia virtus. Vtilius est regno meritis acquirere amicos. Mitte archana Dei cęlũq; inqrere qđ sit. Cũ sis mortalis, q̃ sunt mortalia cura. Impedit ira aĩum, ne possit cernere verũ. Qđ nimiũ est fugito, paruo gaudere memento. Qđ pudeat socios prudẽs celare memẽto. Victorẽ a victo superari sæpe videmus. Lis minimis verbis interdũ maxima crescit. Litis pteritæ noli maledicta referre. Nec te collaudes nec te culpaueris ipse. Hoc faciũt stulti, quos gloria vexat inanis. Labiť exiguo, qđ partũ est tpe longo. Insipiens esto cũ tps postulat aut res. Stultitiam simulare loco prudentia summa est. Consiliũ archanũ tacito cõmitte sodali. Indulget fortuna malis, vt lædere possit. Prospice q̃ veniunt hos casus esse ferendos, Nam læuius lædit quicquid prævidimus ante. Rebus in aduersis aĩum submittere noli. Fronte capillata post hæc occasio calua est. Pauca voluptati debenť pła saluti. Somnia ne cures nã mens humana qđ optat. Dum vigilat sperat, per somniũ cernit idipsum. Instrue præceptis animum ne discere cesses. Nã sine doctrina vita est, quasi mortis imago. Commoda multa feres sinautem spreueris illud. Non me scriptorem sed te neglexeris ipsum. Qđ statuit de te, sine te delibe rat ipse. Cũ recte viuas ne cures verba malorum. Arbitrij nr̃i nõ est, ꝙ quisque loquatur. Interpone tuis interdum gaudia curis.

De eodem. Cap. CX.

VTile consiliũ dñs ne despice serui. Nullius sensum si prodest spreueris vnq̃. Multorum disce exemplo q̃ facta sequaris Quæ fugias, vita est nobis aliena magistra. Qđ nosti factum non recte noli tacere. Ne videare malos imitari velle tacendo. Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato. Ipse ẽt leges cupiũt, vt iure regant. Qđ merito pateris patiẽter ferre memento. Cumq; reus tibi sis ipsum te iudice damna. Admiranda canũt sed nõ credenda Poetæ. Inter conuiuas fac sis sermone modestus. Qui sua consumunt, cũ deest, aliena sequuntur. Fac tibi ꝓponas mortem non esse timendã. Quæ bona si non est finis tñ illa malorũ est. Proximus esto bonis si non potes optimus esse. Despice diuitias, vt sis aĩoq; beatus. Quas qui suscipiunt mendicant semper auari. Cõmoda naturæ nullo tibi tpe desunt. Si contentus eo fueris, qđ postulat vsus. Dilige denariũ sed parce, dilige formã. Res age q̃ prosunt, rursus vitare memento In quib. error inest, nec spes est certa laboris. Qđ tibi suspectũ est, confestim discute quid sit, Nãmq; solent primo q̃ sunt neglecta nocere. Cũ te detineat veneris dãnosa voluptas. Indulgere gulæ noli, q̃ ventris amica est. Stultitia est in morte alterius sperare salutẽ. Cũ tibi, vel socium, vel fidum q̃ris amicũ. Non tibi fortuna est hoĩs sed vita petẽda. Nõ metuit mortẽ, qui scit contẽnere vitã. Propaganda est rerũ doctrina bonarũ. Morbi cã mali est, q̃cunq; voluptas. Tranquillis reb. q̃ sunt aduersa caueto. Rebus in aduersis melius sperare memento. Vna dies qualis fuerit monstrabit amicus. Ne pudeat q̃ nescieris te, velle doceri. Scire aliquid laus est, culpa est nil discere velle. Qđ potes id tenta, nã litus carpere remis. Tutius est multo, q̃ velum tendere in altũ. Contra hoĩem iustũ praue contendere noli. Semper. n. Deus iniustas vlciscit iras. Sunt q̃dam q̃ ferre decet patienter amicũ. Tpa longa tuæ vitæ ꝓmittere noli. Quocunq; ingrederis sequiť mors corporis vmbrã. Vulnera dũ sanas dolor est medicina doloris. Quos famulos dicis homines tñ esse memento. Fœlices obeunt quorum sine crimine vita est.

De Diogene Babylonio, & discipulo eius Antipatro. Cap. CXI.

ACtor. Florebant, vt legitur eo tpe Diogenes Babylonius, & Antipater eius Discipulus, de quibus loquiť Cicero in li. 3. de offi. hoc mõ, q̃riť de deliberatione, & consultatione venditoris erga emptorem, vtrum oĩa vitia rei expositæ dicere, quædamve ei tacere liceat. In huius causis aliud Diogeni Babylonio videri solet, magno & graui stoico, aliud Antipatro discipulo eius hoĩ acutissimo. Antipatro oĩa patefacienda, vt ne quid oĩno qđ venditor norit emptor ignoret. Diogeni venditorẽ quatenus iure ciuili constitutum sit dicere vitia oportere cætera sine insidijs agere, & quã vendat rẽ, velle q̃ optime vendere, adnexi, exposuit, vendo meũ non pluris, q̃ cæteri fortasse ẽt minoris, cum maior est copia, cui fit iniuria. Exoritur Antipatri ratio ex altera parte, quid ais, tu cum hoĩbus consulere debeas, & seruire humanę societati? Eaq; lege natus sis, & ea habeas principia naturæ, quib. parere, & q̃ sequi debeas, vtilitas tua cõis sit, vicissimq; cõis vtilitas tua sit, celabis hoĩes quid his absit comoditatis, & copiæ. Quid rñdebit Diogenes, fortasse sic, aliud est celare, aliud tacere, neq; ego nunc te celo: si tibi non dico q̃ natua Deorum sit, quis sit finis bonorum, quę tibi plus prodessent cognita, q̃ tritici vtilitas, sed nunquid quicquid tibi audire est vtile, idem mihi necesse est dicere, Siquidem meministi inter hoĩes natura cõiunctã societatem memini inquiet, sed nunquid ista societas talis est, vt nihil suum sit cuiq;, qđ si ita est, ne videndum quidem quicquam est, sed donandũ est. Contra ille, quid enim est aliud inquiet erranti viam non monstrare, quod Athenis execrationibus sanxitum ex publicis, si hoc non est emptorem pati ruere, & per errorem in maximã fraudem posse incurrere, plus etiam est, quàm viam non monstrare, nam est scienter in errorem inducere alterum. Econtra Diogenes num te emere coegit, qui ne hortatus quidẽ est, ille qđ non placebat proscripsit, tu qđ placebat emisti. Deniq; iste rem suam non laudauit, vbi aũt emptoris est iudicium ibi fraus venditoris esse nõ põt. Sinaũt dictum non omne præstandum est, qđ dictum est id ꝑstandum putas, quid vero stultius est q̃ venditorem huius rei, quam vẽdit vitia narrare, qđ vero tã absurdũ, q̃ si dñi iussu ita pco ꝓdicit. Domũ pestilentẽ male materiatũ, ruinosam plenã serpẽtib. ego vendo. Hæc inquit Tullius exposuimus, non vt q̃reremus, sed vt explicaremus nihil dẽt venditor emptori celare, neq;. n. id, est celare quicqnid reticeas, sed cum quod tu scias, id ignorare emolumenti tui cã velis, eos quorum interest id scire, nam celandi genus quale sit, & cuius hoĩs, quis non videt, certe. n. non aperti nõ simplicis, non ingenij, non viri boni, versuti potius obscuri, astuti, fallacis, fraudulenti, dolosi, malitiosi, callidi, veteratoris, vafri, quod si vituperandi, qui recitent, quid de his existimandum est, qui orationis vanitatem adhibent.

De morte Mitridatis, & bello Pompei contra Tigranem. Cap. CXII.

ORosius. Interea Põpeius cũ Armeniã Coleos Capadociã, & Syriã ordinatis reb. cõposuisset, ꝓmouens de Põto in Parthiã ad Egbathanã vrbẽ caput Parthici regni. 50. die venit. Interea Mitridate in Bosphoro cerealia sacra celebrante, terremotus adeo repente exortus est, vt magna clades vrbium atq; agrorum secuta narretur. Eodem tpe Castor Mitridatis præfectus, q̃ Phanagorio præerat, interfectis amicis regis arcem occupauit, & quatuor Mitridatis filios ad præsidia Romana transmisit. Mitridates accensus ira in scelere exarsit, nam & plures tunc amicos suos, & Exipodrum filium suum interfecit, cum antea filium suum alium Matharem parricidio trucidasset. Phameies aũt alter filius eius exemplo fratrum territus, exercitum ad persequendum se missum sibi conciliauit, & mox aduersus patrem duxit, Mitridates diu ex altissimo muro filium suum frustra precatus, vbi inexorabilẽ vidit moriturus exclamasse fertur, q̃m Phamaies inquit mori iubet nos, si estis Dij patrij precor, vt q̃nque ipse hanc vocem a liberis suis audiat, statimque descendens ad vxores pelices, ac filias suas venenum omnibus dedit, ꝙ cum nouissimus hausisset, nec tñ pp remedia quibus vitalia sua armauerat, aduersus noxios succos veneno cõfici posset, frustraque spaciaretur, si quo tandem modo infusa pestis per venas vegetatione corporis acta discurreret. Gallum quendam militem iam fracto muro discurrentem inuitauit, eique iugulum ꝓbuit, hunc exitum Mitridates habuit homo oĩum, vt ferunt superstitiosissimus, anno natus. 62. & semper habens secũ philosophos, & oĩum artiũ peritissimos. Helinandus. Regnauit aũt annis. 62. cõtra Romanos habuit bellum annis. 40. Deinde Tygrani Pompeius bellum intulit, ille se ei dedit & in Castro Pompei. 16. milliario ab Egbathana venit, diadema suum cũ procubuisset ad genua, Pompei ipsius in manibus collocauit, quod ei Pompeius reposuit, æque pulchrum iudicans reges facere, & vincere, honorificeque habitum regni tantum parte mulctauit, & grandi pecunia adempta est ei Syria Phenice, Sophene, & sex millia talentorum argenti, quæ populo Romano daret quia bellum sine causa Romanis commouisset.

De Regno Aristoboli & contentione fratris eius Hircani. Cap. CXIII.

ROmæ. Anno aũt regni sui. 9. ægrotauit Alexander & Aristobolus collecta plurimorum manu post matrẽ se regnaturum declarauit, ob hoc miserata querelas Hircani mater coniugem Aristoboli cum filijs in custodia recludens, obsides accepit, ne regnum sibi Aristobolus vsurparet, ea mortua Aristobolus collecto exercitu cõtra fratrem mouit arma. Cumq; ingressi essent in cãpis Hierichontinis victus Hircanus fugit in Hierusalem. Tandem ea lege in concordiã redierũt, vt Aristobolus regnaret, Hircanus vero sub eo q̃buslibet fungereť honoribus, domos ẽt ꝑmutauerunt. Erat ãt cũ Hircano Antipã Idumeus cuius strenuitatẽ & prudẽtiã timẽs Aristobolus calũnias ei ꝑtendebat, hoc psuasit Hircano, vt se dolo circũuentũ q̃reret, & vt ad Arethã regem Arabũ cõfugeret, cuius auxilio rediret in regnũ. Noctu igi-

-tu igitur egressi venerunt ad Regem Arabum in oppidum, q̃d petra dr, vbi regni sedes erat. Itaq; collecto exercitu Aretha venit in Iudeam, & obsedit Hierusalem, quam et cepisset nisi dux Romanorum Scaurus soluisset obsidium, iam.n.Syria desiderat hēre Regem, facta Romanis tributaria, missusq; erat Pompeius a Romanis contra Tigranem regem Armeniæ, qui & Scaurum remiserat præsidem Syriæ, qui cum vidisset dissensionem fratrū in Iudæa ratus tps esse, quo de facili Iudeam poneret sub tributo, in manu valida fines intrauit Iudeæ, ad quē legati a fratrib. vtrinque venerint, auxilium eius hinc inde postulātes corruptus autem Scaurus trecentis talentis missis ab Aristobolo, quod proprium esse Romanorum Iosephus testatur, ad Arabas misit legatos Romanorum, & Pompei nomen eis intentans nisi ab obsidione recederent. Recedens ergo Aretha Hircanum, & Antipatrum Philadelphiæ, collocauit, qui frustrati spe Arabum in aduersarios spem contulerunt. Cum.n.Pompeius Damascum venisset, cum multis muneribus venerit ad eum orantes, vt violentiam Aristoboli dignam odio iudicarem, & Hircanum restitueret regio, sed nec Aristobol⁹ sibi defuit corruptione Scauri fret⁹.

De expulsione Aristoboli, & restitutione fratris eius Hircani. Cap. CXIIII.

CVm aūt Pompeius honorem ei regium non exhibuisset, indignans insultato Pōpeio recessit, & recepit se in Alexādria pp inexpugnabilem oppidi munitionem, quem collecto Romanorū Sirorumq; exercitu insecutus est Magnus, iussitq; vt de oppido ad se descenderet. Is vero quia pro imperio vocabatur, decreuerat potius periclitari, q̃ parere: consilio tñ suorum descendens ab oppido relictis ibi custodibus, præcepit vt non nisi manu sua scriptis epl̃is obtemperarēt, abijtq; Hierosolimam, quem statim insecutus est Magnus alacer factus circa Hierichonta morte Mitridatis sibi nūciata. Cumq; Hierosolimā properaret territus Aristobolus occurrit ei pecuniam pollicens, q erat in Alexandria, seq; de cætero Romano pariturum Imperio, sed nihil horum effectum est, missum.n.Gabinium ad suscipiendam pecuniam, custodes, nec in oppidū receperunt, his cōmotus Pompeius Aristobolum in custodia collocauit. Cū aūt obsedisset Hierusalem orta est dissensio in vrbe, nā fautores Aristoboli vrbem tueri, fau tores Hircani eā tradere Romanis contendebant, sed pars Aristoboli victa in templum secessit receptusq; Pōpeius in vrbē expugnabat tēplum. Cumq; septemtrionalem vallē impleret aggerib. laborq; esset imperfectus, nisi obseruatis septem dieb. quibus operari Iudæis fas non est, aggerem fieri præpsisset, mense tñ tertio fanum interruptum est, Faustus aūt Cornelius, Sillæ filius primus ingredi ausus est, & irruentes Romani pphanauerit tēplum, & vt alibi legit equos in porticib. stabulauerūt, ob quā rem tradūt nunq̃ de cætero pugnasse Pompeium quin vinceretur, qui hactenus fuerat fortunatissimus, postero autem die ingressus templum Pompeius admiratus situm, & ornatum, & religionem templi, nihil tamen inde tulit præcipiens edituis, vt a sordib. mundarent templum. Cumque imposuisset Hierosolimis tributum: Hircano Pontifice declarato, Aristobolum captiuum duxit, duosque filios eius Alexādrum, & Antigonum cum totidem filiabus Romamque per Ciliciam properabat, Syriæ, & Iudeæ amministratione Scauro commissa, relictis secum cohortibus duabus. Eusebius in chronicis. Igitur anno Ptolemei Dionysij.15.regnauit Hircanus apud Iudæos annis.33.

De Alexandro Aristoboli, & Antipatro. Cap. CXV.

COmestor. Alexander aūt filius Aristoboli ex itinere refugit. Qui magna manu collecta Iudeā populabat & Hircano grauis imminebat obtinebatq; munitissima loca. Missus est aūt i Syriā Gabinius, vt Scauro succederet, sub quo Marcus Antonius militabat. Qui cū in Alexandria obsedisset Alexandrum consilio matris Alexander se tradir ei, & castra. Quæ Gabinius consilio mulieris eiusdē funditus euertit, ne alterius belli fierent receptaculū, palpabat.n.mulier Gabiniū obsequijs viro suo, & cæteris captiuis, metuēs, q Romā fuerāt abducti, post hic Gabinius cura tēpli Hircano mādata, gentē Iudæorū in quinq; cōuentus diuisit, quasi p pētarchias Iudeæ frāgens superbiā. Eo tpe factus est Antipater amicissimus Gabinio, & maximē Marco Antonio. Adeoq; claruit, q data est ei vxor neptis Regis Arabum Cipris nōie, qui sustulit ex ea quatuor filios, & filiam, primogenitus fuit Faselus, secundus Herodes, qui post dictus est Ascolonita, tertius Iosippus, quartus Feroras, filia vero dicta est Saloma.

De fuga Aristoboli e carcere, & quibusdam Syriæ Præsidibus illius temporis, & scriptoribus. Cap. CXVI.

POst hoc casu elapsus est Roma Aristobolus, qui magna manu Iudæorum conflata. Alexādriam muro recingebat. Ad quē debellandū missus est a Gabinio Antonius. Captusq; iterū Aristobolus cū filijs Romā perductus est. Illū quidē in custodiā senatus coercuit, filios aūt in Iudeā remisit, quia Gabinius id se scripserat spopondisse vxori Aristoboli, p castellorū traditionē. Post hoc cū Gabinius apud Aegyptū detineret, Alexander Aristoboli filius, Iudæos iterum ad dissensionē reduxit, sed rediens Gabinius, & pacē fecit, & Hircano Pontificiū cōfirmauit. Quo mortuo, missus est præses Syriæ Crassus, & vt et Parthos, qui iā Romanis imminebant reprimeret. In sumptus vero Particæ militiæ oē fere aurū de tēplo tulit, a quib. & Pōpeius abstinuerat, duo millia talentorū, ob hoc auro in os infuso interijt. Cui successit pses Syriæ Cassius, qui in oībus consilio Antipatris vtebat. Eusebius. His tpib. Oratius Flaccus poeta Satyricus Venusij nascitur. Appollodorus Pergamenus Græcus orator Callidij, & Augusti Præceptor clarus ht. Ea quoq; q de Cathelinā, & Cōsule Cicerone Salustius scribit, & Liuius, hoc tpe gesta sunt. Cicero annum facit in exilio, honorifice susceptus a Plaucio. Catullus anno ætatis suæ.30. Romæ moritur, Mesalla Coruinus orator nascitur: Virgilius Cremonæ studijs eruditur. Deinde sumpta toga Mediolanum transgreditur, & post breue tps Romam proficiscitur, præterea Titus Liuius historicus, & Marcus Callidius orator, Diodorus quoque Græcæ scriptor historiæ clari habentur. Sed & Curio popularis orator, qui deinceps in Aphrica præmissi exercitus pudore mori maluit, quàm euadere.

De Regno Cleopatræ, & initio Romani Imperij. Cap. CXVII.

POst Ptolemeum Dionysium, 22. in Ægypto. Cleopatra cœpit anno regni Hircani. 17. ætatis. s. quintæ quingentesimo. 40. mundi vero. 3. M. noningentesimo 14 & regnauit annis. 22. Comestor. Eo tempore factum est discidium inter Romanos pro Pompeio & Iulio Cæsare. Cæsar autem post senatus, & Pompei fugam trās mare Ionium rebus omnibus Romaque potitus est. Actor. Ex hoc autem loco qui est annus regni Cleopatræ tertius, secundum chronicas continuā Romanis nascuntur imperia, tenuitque præfatus Cæsar imperium primus, cuius gestorum historiam vt plenius exequamur etiam bella quæ ante imperium gessit sequenti libro reseruamus. Cuius videlicet libri principiū ab ipsius regni Latinorū origine volumus habere exordiū, breuiter & succincte percurrendo, a quo & quando idem regnum initium sumpsit, & qualiter ac per quos Romana Respublica a regni ipsi⁹ ortu vsq; ad imperij Monarchiā administrata fuerit.

LIBER SEXTVS.

De his qui Romanam Rempublicam rexerunt ante Iulium Cæsarem. Cap. I.

REGNVM Latinorū vt aiunt sub Iano primo rege exortū ab anno.76. Aoth iudicis Israel vsque ad annum. 8. Darij qui fuit. 80. post transmigrationem Babylonis, 10. post reuersionem cucurrit per annos octingentos. 89. & Reges Latinos, 6. Albanos. 14. Romanos 7. vsque ad Tarquinium superbum. Reges latini cœperunt a Iano. Albani ab Ascanio, Romani a Romulo. Tandem expulsis ab vrbe regibus, per Brutum, Consules Rempu. tractauerunt vsque ad Iulium Cæsarem idest vsque ad annum. 10. Hircani Regis Iudæorum per annos. 40062. Horum itaque primus fuit Brutus anno primo, deinde decem viri constituti anno. 40. Catillus consul anno. 136. Quintilius Dictator anno. 148. Papyrius consul anno. 186. Mannilius & Regilius anno. 243. Publius Cornelius scipio anno. 292. Fabius Maximus Dictator anno. 298 Lucius Emilius Paulus, Terentius Varro anno. 299. Leuinus, & Marcellus anno. 303. Claudius vero Marcus, Liuius Salimator anno. 305. Scipio Aphricanus anno. 341. Scipio Aphricanus iunior anno. 364. Scipio Nasica anno. 312. Postulemius, & Marcellus anno, 394. Martius Gneus, & Gaius Marius anno. 304. Silla anno. 422. Marcus Tullius Cicero anno. 449. Pompeius, & Crassus anno. 437. Denique Cæsar imperauit solus anno. 462. hæc de temporibus consulum excerpsi, illos potius signans quorum temporibus aliqua memorabilia contigerunt, vt temporibus Scipionum bella punica, tempore Marci iugurtinum, tpe Ciceronis Cathelinatium.

De bello eius antiquo contra Germanos. Cap. II.

IVlius Celsus. Sic Cæsar quondam Rhenum facto ponte transiens Germanos vastare cœpit, quæ est in tertia parte Galliæ. Nam Gallia omnis in tres partes diuisa est, quarū vnam incolūt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli appellātur, hi oēs lingua, institutis, legibus, inter se differūt. Gallos ab Aquitanis Garonna flumen. A Belgis Marrona & Secana diuidit, horum oīum fortissimi sunt Belgæ, ppea q a culto atque humanitate prouinciæ longissime absunt, minimeq; ad eos mercatores cōmeant, sæpe qa ea q ad effeminan-

dos alios pertinent importantes proximiq; sunt Germanis, qui trans rhenũ incolunt,cũ quib.continenter,bellum gerunt,oĩum Gallorum,vt ad bella suscipienda alacer,& promptus est animus, mollis ac minimè resistens ad calamitates perferendas,De summis sæpe rebus consilia ineunt,quorũ e vestigio pœnitere necesse est,cũ in certis morib.seruant,& plerumq; ad voluntatẽ eorũ ficta rñdeant.Gallorũ ptereà subita sunt & repentina cõsilia,nã oẽs fere reb.nouis student,& ad bellũ mobiliter celeriterq; exci tant. Itaq; ea,q̃ fertilissima sunt Germaniæ loca circa Hirciniã siluã Rectisagæ alias Bellouagi occupauerũt,& ibi consederunt, q̃ gens summam hẽt iustitiæ, & bellicæ laudis opinionem,huius Herciniæ siluæ latitudo.9. dierũ itinere expedito patet,multa in ea gña ferarũ nasci cõstat,q̃ reliquis in locis visa non sunt, ex quibus sunt Boues,& Vnicornes, & Alches, & Vrsi. Apud Germanos aũt consuetudo erat,vt matres familiæ sortib. & vaticinationibus declarent,vtrum plium ex vsu commitu esset, nec ne,dicebantq; non esse fas Germanos superare si ante nouam lunam contendissent bello inito,solebant omnem aciem suam redis,& carris circundare,ne qua spes in fuga esset.

De Bellis eius contra Gallos, Belgicos, & contra Britannos. Cap. III.

HElinandus. Post hoc iterum Belgarum gens aduersus Cæsarem exarsit,ex quib.Bellouagi cæteris numero,& virtute præstantes habuere lectissima.60.millia armatorum, Suessiones ex x oppidis 50.millia.Neruij præterea quorum adeo indomita feritas erat,vt nunq̃ ad se mercatores adire sinerent,electos milites habuerunt totidem Attrebates, & Ambiani.10. millia. Molini.25.millia.Memapi.9.millia.Cateli.10 millia Belocases, & Veromandi,alias Velomanni,equa.10.millia Atuatici.17.millia.Adules,Conclurses Eburones Cerosi,Cenani,qui vno nomine Germani vocantur.40.millia.In summa fuisse dñr. 200,millia.82.millia armatorum lectissima, oẽs vsq; ad internetionem pene deleti sunt.Deinde apud Octodorum cũ Cæsar in Italiam proficisci decreuisset plusquam.30. millia Barbarorum cæsa referuntur,a legione.12.millia cui præerat Galba,quem Cæsar ad Beragros,& Sedunios miserat.Dehinc Titurius Albinus legatus Cæsaris Alueceos Eurobices Lixoniosque incredibili cæde deleuit.P.Crassus alter legatus.Ex Aquitanis quoq; & Cantabris. 38.millia interfecit. Deinde Cæsar Germanorum.4040.millia cecidisse refertur.Iulius Celsus. Tunc Rhenum transire deliberat,sed nauibus transire neq; satis tutum arbitrabatur, neq; sui neq; populi R.dignitatis esse statuebat, itaq; licet summa difficultas faciendi pontis proponeretur,pp latitudinem,& altitudinem rapiditatemq; fluminis,tñ id sibi contendendum aut aliter traducendum exercitum non existimauit,rõnem pontis hãc instituit,tigna bina, sexquipedalia paululum ab imo præacuta dimensa ad altitudinem fluminis interualla pedum duorum inter se iungebat,hæc cum machinamentis immissa in flumen defixerat,fistucisq; adegerat non sublite modo directe ad perpendiculum,sed prone ac fastigate, vt sm naturam fluminis procumberẽt. His item contraria duo ad eundem modum iuncta interuallo pedum quadragenum ab inferiori parte contra impetum fluminis conuersa statuebat.Hinc vtraq; insuper Bipedalib.trabibus immissis,quantũ eorũ iunctura distabat, binis vtrinq; fibulis ab extrema parte distinabatur,quib.disclusis atque in contrariam partem reuinctis tanta erat operis firmitudo,atq; ea rerum natura,vt quo maior vis aquæ se incitasset, hæc artius illigata tenerentur. Ol opere effecto exercitus traducitur.Cæsar ad vtramq; partem pontis firmo præsidio relicto, in fines Siccambrorum contendit.Dieb.aũt 18.trans rhenum consumptis satis, & ad laudem, & ad vtilitatem profectum arbitratus se in Galliã recepit,pontemq; rescindit, deinde in Britanniam proficisci cõtendit. Orosius. Cæsaris equitatus primo congressu a Britannis conuictus est iniq;.Labienus Tribunus occisus est, secundo prælio cum magno suorum discrimine victos Britannos in fugam vertit.Inde ad flumen Tamesen profectus est,cuius ripam ac penè totum sub aqua vadum acutissimis sudibus hostes præstruxerant.Quod vbi a Romanis compertum est Barbari legionum impetum non ferentes siluis sese abdidere,vnde crebris eruptionibus Romanos grauiter infestabant. Interea Trinouantum firmissima ciuitas cum Androgeo duce datis. 40. obsidibus Cæsari se dedit,quod exemplum cæteræ secutæ sunt.

De cæteris eiusdem prælijs contra Gallos. Cap. IIII.

AT Cæsare a Britannis reuerso in Galliam Ambiorix cum Eubricronatibus,& Atuaticis conspirans totam (& Sabinos legatos apud Eubronas) cum tota funditus legione, insidijs circumuentos occidit. Iulius Celsus. Ibi Tyto Baluencio,qui superiore anno primum prælium duxerat vtrumq; femur tragula traijcitur. Quintus Lucanus interficitur, Lucius Cocca legatus os funda vulneratur. Quintus Ticurius Gneum Pompeum interpretem suum mittit ad Ambiorigenem. Sabinus cum propius accessisset iussus arma abijcere imperatum fecit,illo sermonem protrahente circumuentus interficitur.Deinde Lucius Cocca, & Lucius Petrosidius Aquilifer, reliqui nostri desperata salute se se interficiunt.Ambiorix aũtus treuerorũ cõsilio,in qua duo de Principatu cõtendebant Induciomarus & Cingitorix legatũ ad Ciceronẽ mittit, q̃ tunc sib. legionibus Hibernis pẽrat.Helinandus, Cicero rñdit nõ esse cõsuetudinem ppli Rom.accipere ab hoste armato condõnẽ,multitudo hic colligi potuit, q̃ cũ in obsidione castrorũ vallũ circundandũ esset a captiuis Romanis docerent,& instrũ ruralia nõ haberent,gladijs conscindendo terrã,& sagulis exportando vix trib.horis vallum .10.pedũ,& fossam.15.per millia passuum.15. in circũitu perfecerũt,ptereà,120. turres miræ altitudinis extruxerũt,& cũ iã septem dies noctesq; succidui hostiũ cunei pugnarent, ac ventus subito plurimus exortus esset testas feruẽtes in torsere fundis inflãmatasq; focis tela ac mox cõcepto igne, rutilantia iuxta castra iecerunt. Quo facto p culmina raptim ventus insistens sparsum aluit incendiũ.Sed nec sic quidẽ Romani cũ vndiq; obruerent vulnerib.laborib.vigilijs,incendijs recesserunt. Tũc Cicero lras iaculo illigatas ad Cæsarẽ mittit,quib.nunciauit vnã deletã esse legionẽ,alteramq; iam pene confectã.Cæsar nunciũ ad Bellouagos ad Marcũ Crassum mittit.Orosius. Postea cũ duab.legionib. eo aduenante deserunt hostes obsidionẽ,atq; in eã cuncti raptis copijs ruunt.Cæsar paruissimis se castris cõsulto condidit, equitibusq; pmissis,vt fugã fingerent imperauit, vt ad transitũ vallis (q̃ media erat sibiq; periculosa videbat) hostes cõtemptu sui inuitarent,quib.aduẽtantib.insuper obstrui portas pcepit. Quo viso, Galli quasi iã vicissent ad obducendũ extrinsecus vallum cõuersi sunt.Cæsar totis repente portis paratũ effudit exercitum versosq; in fugã Gallos vastissima cæde cõfecit,nam.40.millia tũc fuisse referunt,e quib. pauci per paludes inuias euaserunt.Iulius Celsus. Cæsar legione producta recognoscit non decimum quemq; militẽ esse sine vulnere, ex quo intellexit cũ q̃to periculo,& q̃ta virtute pugnauerint. Iterũ fama perfertã ad Cæsarẽ magnas Gallorũ copias earũ ciuitatũ,q̃ appellant Armoricæ conuenisse.hoc aũt more Galli bella incipiunt, lege cõi oẽs puberes,& armati conuenire iubentur.Qui ex his nouissimus conuenit in conspectu multitudinis oĩbus cruciatib, affectus necatur Inito postea bello cum Induciomaro Treuerorum principe,Cæsar præcepit,vt omnes vnum peterent Induciomarum, ne quis quem prius vulneraret,quàm illum interfectum videret.

De dictis moralibus Iulij Celsi. Cap. V.

ACtor.Hæc alia multa de bello Cæsaris narrauit Orosius, & Iulius Celsus,hoc.n.bellum Cæsaris Gallicum Iulius Celsus diligenter in libris.5 describit, de quib. et hæc quæ sequunt excerpta.Iulius Celsus in lib.1. Consueuerunt Dij immortales, quo grauius hoĩes ex cõmutatione rerũ doleant, quos pro scelere eorũ vlcisci volũt,his secundiores interdũ res, & diuturniorẽ impunitatẽ concedere.Totius Galliæ consensui nec orbis terrarum obsistere posset.Naturale est oẽs hoĩes studio libertatis incitari,& condõnes seruitutis odisse. Libenter hoĩes, id qđ volunt credunt.Iracundia , & temeritas Gallorũ genti maximè innata est,ita vt leuem auditionẽ pro re cõperta habeant, animi et ista mollicia,nõ virtus inopiã paulisper ferre nõ posset.Facilius reperiunt,q̃ se vltro morti offerant,q̃ qui dolorẽ patienter ferãt,&c. Idem 2.li.Rerum oĩum magister est vsus,qđ volumus, & libenter credimus,& q̃ sentimus ipsi reliquos sentire speramus.Idem in 3 lib.Inter duos bellãtes,hoc vnũ tps agẽdi de pace est, dũ sibi vterq; confidit,& pares ambo vñr . Qđ si alteri paululũ mõ fortuna tribuerit,vix vtet cõdonib.pacis,q̃ superior vĩ,nec æqua parte cõtẽtus erit,q̃ se oĩa habiturũ sperat.Idẽ in 4 lib. Terror hoĩb.cõsiliũ mentemq; eripit, & mẽbra debilitat. Fortuna plerumq; eos,quos plurimis beneficijs ornauit,ad duriorem casum reseruat.Idem in lib.5.Galli hoĩes apti sunt minimeq; insidiosi, non per virtutem sed per dolum dimicare consueuerunt.

De quibusdam dictis Ciceronis, & de libris eiusdem. Cap. VI.

ACtor. Porro Ciceronem in Gallia sub Cæsare militasse iuxta Iulium Celsum & Orosium superius diximus,q̃ multa præclara dixisse atque scripsisse legitur. Aug.li.12. de Ciui.Dei.Deum certè volens Cicero sicut poterat breuiter diffinire.Mens est inquit quædam soluta & libera, secreta ab omni concretione mortali,oĩa sentiens,& mouens ipsaque prędita motu sempiterno. Hieronymus contra Iouinianum li.1.Cicero rogatus ab Ircio,vt post repudium Terentiæ sororem eius duceret, non acquieuit,dicens se non posse,& vxori & philosophiæ pariter operam dare,illa aũt coniunx egregia, quę de fontibus Tullianis hauserat, nupsit Salustio inimico eius. Actor. Scripsit autem Cicero,qui & Marcus Tullius vocatur, de officijs lib.3.de amicitia librum vnũ,de senectute, librum.1.de oratore librum.

1.de

2.de Paradoxis librũ.1.Philippicarum librum.1. Rethoricarum libros.2.Tusculanarum quæstionum libros.5.Orationum libros 12.inuectiuarum libros.6.de legibus libros.3.de fine boni, & mali libros.5.de natura Deorum libros.3.de diuinatione libros.2.de fato librum vnum,de creatione mundi librum vnum, dialogorum ad Hortensium librum.1.de partitione orationis librũ.1.de achademicis librum vnum. De his autem omnibus hæc pauca moralia ad memoriam, & ædificationem legentium excerpta huic operi inserui.

Flosculi librorum eius de officijs. Cap. VII.

TVllius lib.1.de officijs.Virtutis omnis laus in actione consistit,a qua tamen sæpe fit intermissio, multique dantur ad studia reditus. Scire debemus q̃ in terris gignũtur ad vsum hominum creari omnia,homines autem hominum causa fuisse generatos,vt ipsi inter se alij alijs prodesse possint In hoc autem debemus naturam ducem sequi, & communes vtilitates afferre in medium. Fundamentum primum Iustitiæ est,ne cui noceatur.Deinde vt communi vtilitati seruiatur, in illis promissis standum non esse,quis non videt,quæ quis metu coactus,vel dolo deceptus promiserit.Fũdamentum Iustitiæ est Fides, idest dictorum conuentorumque constans veritas. Existunt sæpe in iure quædam nimis callida,sed malitiosa iuris interpretatione, ex quo illud. Summũ ius summa iniuria est, factum est iã tritum prouerbium. Quare suscipienda sunt bella, vt sine iniuria in pace viuatur,itaque paci,ꝙ nihil habitura sit insidiarum semper est consulendum. Totius iniustitiæ nulla capitalior, quàm eorũ,qui vt maximè fallant,id agunt vt boni viri videantur. Liberalitate, & beneficentia nihil est naturæ hominis accommodatius,sed hæc multas debet habere cautiones, videndum est.n. primum ne obsit illi cui datur beneficium, vel alij. Sunt enim multi cupidi splendoris,& gloriæ,qui alijs eripiunt, quod alijs largiantur, & sic alijs nocent, vt in alios liberales existant,nos autem ea liberalitate vtamur,quæ amicis prosit,& nemini obsit. Deinde ne maior sit liberalitas quàm facultas,& tandem pro dignitate cuique tribuatur,quod est fundamentum Iustitiæ,nihil enim liberale est,quod non sit iustum.Spectandi etiam sunt mores eius,in quem beneficium conferatur, & animus eius circa nos,& communitas ac societas vitæ, & ad nostras vtilitates officia prius collata. Omnium societatum nulla præstantior est, nulla firmior,quàm cum boni viri moribus similes familiaritate coniuncti sunt, nihil enim amabilius est, nec copulatius, q̃ morum similitudo bonorum. In quibus enim eadem studia eędem voluntates, in his fit, vt alter altero æque delectetur, vt in seipso,& sic vnus fiat ex pluribus. Vita victusque communis, consilia,sermones,cohortationes,interdum etiam obiurgationes maximæ in amicitijs vigent.Estque illa iocundissima amicitia, quam similitudo coniugauit.Sicut scientia, quæ remota est a Iustitia calliditas potius,quàm sapientia est appellanda. Sic & animus paratus ad periculum si sua cupiditate non communi vtilitate impellitur, audaciæ potius nomẽ habet quàm fortitudinis. Fortes,& Magnanimi sunt habendi, non qui faciunt, sed qui propulsant iniuriam.Vix inuenitur, qui laboribus susceptis periculisque aditis, non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. Non est consentaneum rationi,qui metu non frangitur eum frangi cupiditate, nec qui se inuictum a labore præstiterit,vinci a voluntate.

Item de eodem. Cap. VIII.

FVgienda est pecuniæ cupiditas. Nihil enim tam angusti tamq; parui est animi, quàm amare diuitias, nihil honestius atque magnificentius,quàm pecuniam contemnere, si non habeas. Si autem habeas ad beneficẽtiam liberalitatemq; conferre. Multi tranquillitatem expetentes, a negocijs publicis se remouerunt,atque ad ocium profugerunt,inter quos,& nobilissimi Philosophi,& quidam homines seueri, & graues nec populi nec principum mores ferre potuerunt, vixeruntq; nonnulli in agris, facilior, quidem & tutior. & alijs minus grauis aut molesta ociosorum vita,fructuosior autem hominum generi, & ad claritatem atq; amplitudinem aptior, eorum qui ad rempublicam,& ad res magnas gerẽdas se accommodauerunt.Bellum ita suscipiatur,vt nihil aliud nisi pax quæsita videatͬ. Fortis est .n.animi,& constantis,nõ perturbari in reb.asperis, nec tumultuantẽ gradu deijci,sed pñsenti aĩo,& consilio suo vti, nec a rõne discedere,illud ẽt magni ingenij est cogitatione futura percipere, & ante constituere quid euenire possit, & q̃ agendũ sit cũ euenerit.Qui Reipublicæ profuturi sunt,duo pcepta Platonis teneant.Vnũ,ꝙ vtilitatem ciuiũ sic tueantͬ, vt quicquid agunt ad eã referant obliti cõmodorũ suorũ.Alterũ, vt totũ corpus Reipu. procurent,ne dũ aliquã partẽ tuentͬ reliquas deserant,tutela aũt & procuratio Reipublicæ ad eorũ vtilitatem,q cõmissi sunt,non ad eorũ quib.est cõmissa gerenda est.Nihil est laudabilius nihil magno pclaroq; viro dignius, placabilitate, & clementia, q̃ tñ ita probanda est, vt adhibeatur.r.p. seueritas, sine qua Ciuitas non põt administrari.Oĩs.n.aduersio, & castigatio dẽt vacare a contumelia,nec ad eius, qui punit vel castigat aliquẽ, sed ad Reipublicæ vtilitatẽ referri.Cauendũ est ẽt, ne maior sit pœna, q̃ culpa, & iõ prohibenda est ira in puniendo maximè nunq̃.n. iratus,qui ad puniendũ accedit mediocritatẽ illã tenebit,quę est inter nimiũ,& parũ. Qui ergo Reipublicæ pñsunt legũ sĩles sint quæ ad puniendũ non iracundia,sed ęquitate ducunͬ. In rebus ẽt prosperis superbia fugienda est,& arrogantia, nã vt aduersas res sic & secundas immoderatè ferre leuitatis est. Præclara est æqualitas in vita.sͬ vt sit idem semper vultus,eademq; frons,sicut de Socrate dictum est. Cauendum est ne assentatoribus siue adulatoribus aures patefaciamus in quo falli facile est. Tales enim nos putamus,vt iure laudemur, ex quo inflati vanis opinionibus innumerabiliora peccata, & maximos errores incidimus.Sunt quidam homines non re sed nomine.

De eodem. Cap. IX.

VIdendum est,vt cõtra naturam cõem nihil condamus, sed studia nr̃a eius regula metiamur,nec.n.attinet Naturę repugnare,nec quicq̃ seq̃ qd non queas assequi. Id maximè quẽq; decet,qd maximè suũ est.Amicitias, quę minus delectant,magis cẽsent sapientes sensim diluere,q̃ repente pscindere.Luxuria cũ oĩ ætati turpis sit,senib.maxime fœdissima est. Peregrini,& Incolæ officiũ est,nihil pter negociũ suũ agere, nihil de alio inquirere,minimeq; esse in aliena Republica curiosũ.Formæ corporali adhibenda est mũditia,nõ odiosa nec exquisita nimis,sed tm̃,q̃ fugiat humanam negligentiã, in vestib. aũt mediocritas optima est.Cauendũ est ne aut in gressu tarditatib. mollioribus vtamur,vt põparũ ferculis sĩles videamur,aut nimias celeritates in festinatione suscipiamus, in quib. est signatio incõstantiæ,sit vox loquentis dulcis,& nõ cõtentiosa,neq; languens,neq; canora,videatq; in primis,de quib. reb. loquatͬ, si de serijs veritatem adhibeat,si de iocosis leporẽ.Ornanda est dignitas domo, nõ ex domo to a q̃renda est,nec domo dñs, sed dño domus honestãda est.In domo clari hoĩs hospites multi recipiendi sunt,& admittenda hoĩum cuiuscunq; gñis multitudo,atq; adhibenda est cura laxitatis,aliter.n.ampla domus dedecori dño fit, si est in ea solitudo,& maxime si sub alio dño solita est frequentari,odiosum est.n.cũ a prætereuntib.dr̃,O domus antiqua,heu q̃ dispari dño dñaris.Turpe est valde,& vitiosum in re seuera delicatũ inferre sermonẽ.Queadmodum ergo in orõne constanti, sic in vita oĩa apta sint inter se,& cõuenientia,& q̃ parua vñr esse, delicta,nec a multis intelligi pñt,ab his diligentius est declinãdũ.Si.n.organis musicis q̃uis paululũ discrepent, vitatͬ tñ ne quid in eis discrepet,multo magis ordinis oĩmoda cõueniẽtia in actionib. nr̃is adhibenda est,q̃a maior,& melior est actionũ, q̃ sonorũ accentus. Nescio quõ fit,vt magis in alijs,q̃ in nosmetipsis cernamus, si quid delinquitͬ. Illiberales,& sordidi sunt q̃stus mercennariorũ oĩum,quorũ opera nõ quorũ artes emunͬ. Est.n.in illis ipsa merces au oramẽtũ seruitutis.Sordidi ẽt sũt qui mercantͬ a mercatorib.qd statim vendant, nihil.n.pficiunt nisi admodũ mentiantͬ.Minime quoq; artes pbandæ sunt, q̃ ministræ sunt voluptatũ,vt quas exercent Lanistæ Piscatores, Coqui,Sartores,& ẽt Vnguentarij,Saltatores,Ludiq; talares.Quib.aũt artib.aut prudentia maior inest,aut nõ mediocris vtilitas q̃ritur, vt medicina,architectura, & doctrina rerũ honestarũ, hæ quidẽ honestæ sunt his,quorũ ordini conueniunt Mercatura si tenuis est,sordida putanda est.Oium ex quib.aliquid acquiritͬ,nihil est agricultura melius,nihil vberius,nihil dulcius,nihil hoĩe libero digni⁹. Omne autem officium, quod ad coniunctionem hominum, & ad societatem tuendam valet, anteponendum est illi officio, qd ex cognitione,& scientia continetur. Est enim humanæ naturæ aptius,& vtilius,magnitudo animi remota comitate,& coniunctione humana, feritas quædam est, & inhumanitas.

De eodem. Cap. X.

ITem in lib.2.Sicut magnas vtilitates adipiscimur conspiratione hominum atque consensu,sic nulla tam detestabilis pestis est,quæ homini ab hoĩe non nascatur.Male se habet res, cum qd virtute effici debet, id pecunia tentatur.Quia idipsum qd honestum decorumq; dicimus per se, nobis placet, aĩosque oĩum natura sui commouet. Idcirco illos, in quibus hoc esse remur,a natura ipsa diligere cogimur,atque hoc q̃d ẽt est cã diligendi grauissima.Nemo iustus esse põt,q mortẽ, qui dolorẽ vel egestatem timet,aut ea quæ his sunt contraria æquitati anteponit.Tanta est Iustitiæ vis, vt nec illi qui maleficio & scelere pascantͬ, sine vlla eius particula viuere possint, nã & Princeps Latronũ nisi æqualiter prædam dispartiatur,aut interficietͬ a socijs aut relinquetur.Oĩa ficta celeriter tanquã flosculi decidunt,nec simulatum quicquam potest esse diuturnum. Qui veram iustitia

tiæ gloriam ad ipisci vult: iustitiæ fungatur officijs. Prima adolescentis commendatio proficiscitur a modestia cum pietate in parentes, & in suos beniuolentia. Deinde etiam facile in optimam partem venire cognoscitur ad sapientes, & claros viros, & bene consulentes Reipublicæ se contulit, & cum eis assiduus sit. Iudicis est semper in causis verum sequi. Beneficentiæ ac liberalitatis est duplex ratio, aut enim opera impenduntur indigentibus, aut pecunia facilior quidem posterior locupleti præsertim, sed prima lautior ac splendidior, vt viro forti claroq; dignior, ac pluribus vtilior. Nam prima ex area, secunda ex virtute depromitur, & sæpe qui pecuniæ beneficium accipit deterior inde fit, atque ad idem expectandum semper paratior. Nec ita claudenda est res familiaris, vt eam benignitas aperire non possit, nec ita reseranda vt pateat omnibus. Causa autem largitionis est duplex, scilicet si aut est necesse, aut vtile, & in his ipsis mediocritatis regula seruanda est, temeritate enim remota gratissima est liberalitas. Nam viri liberalis bonitas, commune omnium profugium est. Nec vno modo in disparibus causis affecti esse debemus, propensior enim debet esse benignitas in calamitosos, nisi forte calamitate digni fuerint. Conuenit autem viro liberali in dando esse munificum, in exigendo non acerbum, in omni quoque re contrahenda, vendendo, emendo, conducendo, locando facilem, & æquum, multa multis de iure suo cedentem, & a litibus quantum liceat abhorrentem. Habenda tamen est ratio rei familiaris, quã quidem dilabi sinere flagitiosum est, sed ita vt illiberalitatis, & auaritiæ suspicio absit. Decorum valde est patere domus illustrium virorum illustribus hospitibus. In beneficijs collocandis mores hominum non fortunam sequi honesta ratio est. Sed quis est tandem, qui inopis, & optimi viri causæ non anteponat gratiam viri fortunati, & potentis, a quo enim videtur remuneratio fore expeditior atq; celerior, in eo nostra voluntas est propensior, corruptiq; sunt mores, & admiratione diuitiarum deprauati. Nullum vitium deterius est auaritia, præsertim in principibus, & Rempublicam gubernantibus, habere enim quæstui Reipublicæ non modo turpe est, sed & sceleratum, & nepharium. In Iulio Cæsare tãta peccandi libido fuit, vt hoc ipsũ peccare eũ delectaret et si cã nõ esset.

De eodem. Cap. XI.

IDem in 3. lib. Publium Scipionem scripsit Cato dicere solitum, nunquam se minus occiosum esse, quàm cũ ociosus, nec minus solum quàm cum solus esset. Magnifica verè vox ac viro magno, & sapientiæ digna, quæ declarat illum & in ocio de negocijs cogitare, & in solitudine secum loqui solitum. Duæ itaque res, quę languorem afferunt cæteris, illum acuebãt scilicet ocium & solitudo. Detrahere aliquid alteri, & hominem hominis incommodo suum augere commodum, magis est contra naturam quàm mors. Sicut enim si vnumquodque corporis membrum hunc haberet sensum, ut posset putare se ualere, si proximi membri ualitudinem detraxisset, debilitari & interire totum corpus necesse est. Sic unusquisque nostrum si ad se rapiat commoda aliorum, detrahatque cui possit emolimenti sui gratia societas hominum & communitas euertatur necesse est. Multo magis est secundùm naturam communitas, & Iustitia & Liberalitas, quam uoluptas uitę & diuitiæ. Magis quoque est secundùm naturam pro omnibus gentibus (si fieri possit) conseruandis atque iuuandis maximos labores molestiasque suscipere, quàm viuere in solitudine, non solum sine vllis molestijs, sed etiam in uoluptatibus & omnium rerum copijs. Errant qui vitium ullum corporis aut fortunæ vitijs animi grauius existimant. Homo natura obediens homini nocere non potest. Vnum omnibus debet esse propositum, ut eadẽ sit vtilitas vniuscuiusq; & uniuersorum. Societatis artissimum vinculum est: arbitrari magis contra naturam esse, hominem homini aliquid detrahere sui commodi causa, quàm omnia incommoda subire. Iustitia est una omniũ domina & Regina uirtutũ. Sicut quędam membra amputantur, si languere & tanquam spiritu carere cœperint, ne noceant reliquis partibus corporis, sic in figura ista hominis feritas & immanitas beluæ a communi humanitate segreganda est. Nihil tam secundum naturam est quàm utilitas, sed certe in re utili turpitudo esse non potest. Qui deliberant utrum id quod honestum uident sequantur, an scientes scelere se contaminent, etiam si ad id quod deliberant non peruenerint, in ipsa dubitatione facinus committunt, etenim deliberanda omnino non sunt, in quibus turpissima est ipsa deliberatio. Certe si omnes Deos hominesque celare possumus, nihil tamen auare uel iniuste nihil libidinose nihil incontinenter faciendum est.

De eodem. Cap. XII.

IN amicitijs maxime perturbantur officia, quibus & nõ tribuere quod recte possis, & tribuere qđ non sit ęquum contra officium est. Honores & diuitiæ & voluptates & cætera huius generis, quæ videntur vtilia nunquam amicitiæ anteponenda sunt. Ac neque contra Rempublicam neque contra iusiurandum ac fidem amici causa uir bonus faciet, neque si iudex fuerit de ipso amico, ponit enim personam amici cum induit iudi. sed tantum dabit amicitiæ, ut amici causam malit esse ueram, & vt perorandæ litis tempus, quo ad leges liceat accommodet. Cũ autem iurato sententia dicenda sit, meminerit se Deum testem adhibere. Si omnia faciẽda sunt, quæ amici volunt, non amicitiæ tales, sed coniurationes putandæ sunt. Cum id quod utile videtur in amicitia, cum eo quod honestum est comparatur, iaceat utilitatis species, valeat honestas. Et cum in amicitia, quæ honesta non sunt postulantur, religio & fides anteponantur amicitiæ. hominum naturæ (quam maxime sequi debemus) inimica est crudelitas. Omnes aliud agentes & aliud simulantes, perfidi sunt improbi, & malitiosi. Nullum igitur eorum factum vtile esse potest, cum tot sit vitijs inquinatum. Tollendum est ex rebus contrahendis omne mendacium, tam emptor quam vẽditor si ad loquendum uenerit, non plus quam semel eloquatur. Vir bonus & iustus nihil cuiquam quod in se transferat detrahet. Bonus uir non modo facere, sed nec cogitare quidem audebit quicquam, quod non audeat prædicare. Quid interest, vtrum ex homine quis in beluam se conuertit, an sub hominis figura immanitatem beluæ gerat. Est ius belli cum fidesque iurisiurandi, etiam cum hoste sæpe seruanda, sed non semper. Qđ enim ita iuratum est, vt & mens fieri oportere conciperet, id seruandum est, quod autem aliter, si non feceris nullum est periurium, vt si prędonibus piratis pactum pro capite pretium non attuleris, nulla fraus est, etiã si iuratus, id quidem non feceris, nam Pirata cum sit communis omnium hostis, nec fides nec iuramẽtum cum eo debet esse commune. Non falsum iurare peierare est, sed quod ex animi tui sententia iuraueris, sicut verbis concipitur, more nostro, id non facere periurium est. Nec illa quidem promissa sunt seruanda, quæ his ipsis inutilia sunt, qu ibus illa promiseris. Peruertunt homines ea, quæ sunt fundamenta naturæ, cũ vtilitatẽ ab honestate seiungunt, oẽs. n. expetimus vtilitatẽ ad eamq; rapimur. In iureiurando non quis metus, sed qđ sit ius debet intelligi, est enim iusiurandum affirmatio religiosa, qđ ergo affirmatiuè, & quasi Deo teste promiseris id tenẽdũ est.

Flosculi eiusdem de amicitia. Cap. XIII.

IDem in lib. de amicitia. Amicitia omnibus rebus humanis præponenda est, nihil enim est tam naturæ aptum tamque conueniẽs ad res secundas, vel aduersas, sed hoc primũ scio, amicitiam nisi in bonis esse non posse. Negant etiam quẽquam esse virum bonum nisi sapientem, sed illam sapientiam interpretantur, quam nemo adhuc mortalis est assecutus. Illos bonos viros appellandos putemus, qui assequuntur quantum homines possunt, naturam optimam bene viuendi ducem. Quãta sit vis amicitiæ, ex hoc intelligi potest, ꝙ ex infinita societate generis humani, quam cõciliauit ipsa natura, ita contracta res est, & abducta in angustum, vt omnis charitas, vel inter duos vel inter paucos iungeretur. Est autem amicitia nihil aliud, nisi omnium diuinarum humanarumque rerum cum beniuolentia, & charitate consensio. Quomodo potest esse vita vtilis, quę non amici mutua beniuolentia conquiescit? Quid enim dulcius q̃ habere, cum quo audeas, sic loqui vt tecum? quis esset tantus fructus in prosperis rebus nisi haberes, qui illi ęque vt tu gauderet? Aduersas verò ferre difficile esset, sine eo, qui eas grauius et iam quàm tu ferret. Et secundas res facit amicitia splendidiores, & aduersas partiens communicansque leniores. Cumq; plurimas, & maximas commoditates amicitia contineat, tamen illa nimirum pręstat omnibus, ꝙ bona spe pręlucet in posterum, nec debilitare animos aut cadere patitur, verum etiam amicum, qui intuetur, tanquam exemplar aliquod intuetur sui. Nihil enim virtute amabilius, nihil quod magis alliciat ad diligendum, quippe cum propter veritatem, & probitatem etiam eos quos nunq̃ vidimus diligamus. Scipio nihil difficilius esse dicebat, quàm amicitiam vsque ad extremum vitę diem permanere. Interdum enim dirimitur contentione luxurię, vel alterius commodi, qđ idem adipisci vterque non potest. Pestem vero nullam esse maiorem amicitijs, quàm in plerisq; pecunię cupiditatem. In optimis quibusque certamen honoris, & gloriæ, ex quo inimicitias maximas sæpe inter amicissimos extitisse videmus. Nulla est excusatio peccati, si amici causa peccaueris, nam cum conciliatrix amicitiæ virtutis opinio fuerit, difficile est amicitiam manere, si a virtute defeceris. Quod si rectum statuerimus, vel concedere amicis, quicquid velint, vel impetrare ab eis quicquid velimus perfectæ quidem sapientiæ sumus, si nihil habeat res vitij. Hæc igitur lex in amicitia sancitur, vt neque rogemus res turpes, neque rogati faciamus, turpis enim excusatio hæc est, & minime accipienda, si quis contra Rempublicam amici causa se fecisse fateatur.

fateatur. Præcipiendum igitur bonis est, vt si in prauorū amicitias ignari aliquo casu inciderint, ne existiment ita se alligatos, vt ab amicis in republica peccantibus non discedant, nec minor pœna statuenda est his, qui alterum secuti fuerint, quàm his qui impietatis duces ipsi fuerunt. Non mihi minoris curæ est, qualis Respublica post mortem meam futura sit, quàm qualis hodie sit. Hæc igitur prima lex amicitiæ sanciatur, vt ab amicis honesta petamus, & amicorum causa honesta faciamus. Consilium verum liberè dare gaudeamus, plurimumque in amicitia amicorum bene suadentium valet auctoritas. Conceditur profecto esse verum, vt bonos boni diligant, asciscantque sibi quasi propinquitate coniunctos atque natura. Nihil est appetentius similium sui atque rapacius quàm natura. In vera amicitia non tam vtilitas per amicum, quàm amor ipse delectat. Amicitiarum sua cuique permanet stabilis, & certa possessio, ita etiam si illa maneant, quæ sunt quasi dona fortunæ: cum vita inculta, & deserta ab amicis iocunda esse non possit. Multa quæ nostri causa nunquam faceremus, causa amicorum facimus; quæ enim in nostris rebus inhonestæ, in amicorum fiunt honestissimæ, vt precari pro amico indigno in aliquem acerbius inuehi pro eo.

Item de eodem. Cap. XIIII.

QVidam diffiniuit amicitiam parib. officijs, & voluptatibus, sed hoc quidem est nimis exigue, & exiliter ad calculos vocare amicitiam, vt par sit ratio acceptorum, & datorum. Ditior enim & affluentior videtur esse amicitia, nec obseruare restricte, quin plus reddat quàm acceperit, neq; n. verēdū est, ne qd excidat, aut ne qd in terrā defluat, aut plus ęquo in amicitiā cōferatur. Boni viri, & sapiētis est, hæc duo tenere in amicitia, primum ne quid fictum vel simulatum sit, apertè enim odisse magis ingenuum est, quam fronte occultare sententiam. Deinde nō solum allatas ab aliquo criminationes repellere, sed ne ipsum quidem suspiciosum esse, semper existimantem aliqd ab amico esse violatum, accedet huc, vt oportet suauitas, quædam sermonum atque morum aut mediocre cōdimentum amicitiæ. Non est negligenda fama, nec mediocre telum, ad res gerendas oportet existimare beniuolentiam ciuium, quam cū blanditijs assentando colligere turpe est, virtus, quam sequitur charitas minime repudiāda est. Veræ amicitiæ difficillime reperiuntur in illis, qui in honoribus Reipublicę versantur, vbi enim inuenias, qui honorem amici suo anteponat? Firmamētum stabilitatis, & constantiæ quam in amicitia quærimus est fides. Veterrima quæque (vt ea vina quæ vetustatem ferunt) debent esse suauissima, maxima enim est vis vetustatis, & consuetudinis. Odiosum sane genus hominum officia exprobantium, quæ meminisse debet is, in quem collata sunt, non commemorare, qui contulit, hi qui superiores, sunt submittere se debent in amicitia, & sic quodammodo inferiores extollere. Dispares mores disparia studia sequuntur, quorum dissimilitudo dissociat amicitias, nec ob vllam aliam causam boni improbis, & improbi bonis amici esse non possunt, nisi quia tanta est inter eos quanta maxima potest esse morum studiorumque distantia. Erumpunt sæpe vitia amicorum, tum in ipsos amicos, tum in alienos, quorum tamen ad amicos redundat infamia. Tales amicitiæ sunt remissione vsus leuandæ. Et (vt Catonem audiui dicere) dissuendæ magis, quam discindendæ. Cauendum est namque ne non solum amicitiæ depositę, sed etiam inimicitiæ susceptæ videātur. Nihil turpius, quam cum eo bellum gerere, cum quo familiariter vixeris, hæc autem dico, vbi quędam admodum intollerabilis exarserit iniuria, vt neq; rectum neque honestum sit, neque fieri possit, vt non statim alienatio disiunctioque facienda sit, sic ergo fiant amicorum discidia, si necesse sit, vt extinctæ potius amicitiæ, quam compressæ videantur, & hoc honor veteri amicitiæ tribuendus est, vt in culpa sit is, qui facit, non qui patitur iniuriam. Caueamus autem ne nimis cito diligere incipiamus, neve indignos. Digni sunt amicitia quibus in ipis est causa cur diligantur, sed rarum genus est, æquidem omnia præclara rara, nec quicquam difficilius, est quam reperire qd sit ex omni parte in suo genere perfectum. Ipse homo seipsum diligit per se, nō vt aliquam a seipso mercedem exigat charitatis suæ. Quod nisi in amicitia idem transferatur, verus amicus nunquam reperietur, est enim verus amicus tanquam idem. Æquum est enim ipsum virum primo bonum esse, & seipsum per se diligere, deinde alterum similem sui quærere, cuius animum, ita cum suo misceat, vt penè efficiat vnum e duobus.

De eodem. Cap. XV.

IN talibus autem stabilitas amicitiæ confirmari potest, qui beniuolentia iuncti primum cupiditatibus, quibus cæteri seruiunt imperant. Deinde æquitate & iustitia gaudēt, omniaque alter pro altero suscipit, nec quicquam nisi rectum & honestum alter ab altero petit, nec solum se colunt inter se & diligūt, sed etiam verentur, nam ornamentum amicitiæ tollit, qui ex ea tollit verecundiam, perniciosusque in his error est, qui existimāt libidinum peccatorumque omniū in amicitia patere licentiam. Virtutū enim amicitia adiutrix a natura data est, non vitiorum comes, vt quoniam solitaria non posset virtus, ad ea quæ summa sunt peruenire, coniuncta & sociata cum altera perueniret. Si quis Deus nos ex hominum frequentia tolleret, & in solitudine vspiam collocaret, atque ibi suppeditans, omnium rerum natura desiderat copiam, hominis vero aspiciendi oīno eriperet potestatem, quis tam ferreus esset, qui hanc vitam ferre posset, cuique non auferret voluptatum omnium fructum solitudo, natura enim nihil solitarium amat, vnde verum est, qd ab Archita Tarentino (vt opinor) dici solitum a senibus nostris audiui. Si quis in cœlum ascendisset, naturamque mundi, & pulchritudinem syderum perspexisset, insuauem illi fore admirationem, quæ iucundissima quidem fuisset, si cui narraret habuisset. Et monendi sæpe amici sunt, & obiurgandi, sic tamen vt & monitio acerbitate & obiurgatio contumelia careat & tunc amicitiæ accipiendæ sunt, cum beniuolæ fiunt. Sed nescio quo modo verum est, quod in Andria familiaris meus ait Terentius. Obsequium amicos, veritas odiū parit. Molesta veritas est, si quidem ex ea nascitur odium, qd est venenum amicitiæ. Sed obsequium multo molestius, qd peccatis, indulgens, præcipuè amicum ferri finit, maxima autem in eo est culpa, qui & veritatem aspernatur, in fraudem obsequio impellitur. Cuius autem aures veritati clausæ sunt, vt vel ab amico verum audire nequeat, huius salus desperanda est, & monere igitur, & moneri proprium est veræ amicitiæ, & alterum libere facere, non aspere alterum patienter recipere. Sciendum etiam nullam in amicis maiorem esse pestem quam adulationem, quæ est vitium hominum leuium ac fallacium ad voluptatem omnia loquentium, nihilque ad veritatem. Omnino est amans sui virtus, optime enim seipsa nouit, quamque amabilis sit intelligit. Omnium rerum simulatio vitio est, tollit. n. iudicium veri. Cum in hoc ius amicitiæ consistat, vt vnus, quasi animus ex pluribus fiat, quomodo id fieri poterit, si nec in vno vnus animus erit, sed varius, & commutabilis, & multiplex. Nulla est hæc amicitia cum alter verum non vult audire, alter ad mentiendum paratus sit. Apertè quidem adulantem nemo non videt, nisi qui admodum excors est, sed callidus, & occultus nō facile agnoscitur, quippe qui etiam aduersando sæpe assentatur, & ligari se simulans blandit, atq; ad extremū dat manus, vincique se patit, vt is, q illusus est plus vidisse videat. Oīa breuia tolerabilia esse debent, et si magna sint.

Flosculi eiusdem de Senectute. Cap. XVI.

ITem in li. de Senectute. Tanta inest hominibus stultitiæ inconstantia atque peruersitas, q omnes eam vt adipiscantur, exoptant, & eandem adepti accusant, quiete & pure atque eleganter actæ etatis placida & leuis est senectus. Nam ipsa bene actæ vitæ, benefactorumque multorum recordatio iucūdissima est. Temeritas est florentis ætatis, Prudentia autem senescentis, vnde qui legere aut audire antiqua voluerit, maximas Respublicas ab adolescētibus labefactatas, a senibus autem sustentatas, & restitutas reperiet. Nemo tam senex est qui se annum viuere posse non putat. Non viribus, aut velocitate corporis res magnæ geruntur, sed consilio, auctoritate, & sententia. Decorus, est sermo senis, quietus, & tremulus, facitque sępe ipsa sibi audientiam diserti senis compta & mitis oratio. Ipsa defectio virium adolescentiæ vitijs efficitur sæpius, quam senectutis, libidinosa enim & intemperans adolescentia effectum corpus tradit senectuti. Vt contra morbum sic contra Senectutem pugnandum est, & habenda ratio valitudinis, vtendum est ergo exercitationibus modicis, & tantum cibi ac potus adhibendum, vt vires reficiantur non opprimantur, potest enim exercitatio, & temperantia etiam in Senectute aliquid pristini roboris conseruare, nec corpori tantum subueniendū est, sed et menti atque animo multo magis. Nam q senes aiunt stultos credulos, obliuiosos, & dissolutos, non sunt hæc vitia senectutis, sed inertis ignauiæ, ac somniculosæ senectutis, sicut enim petulantia, vel libido magis est adolescētium, quam senum. Nec tā omnium adolescentium, sed improborum, sic illa senilis stultitia, quæ deliratio dicitur, senum est non omnium sed leuium, Senectus honesta est, si ius suum retinet sicut adolescentem, in quo est senile aliquid, sic & senem, in quo est adolescentis aliquid probo. Quod qui sequitur corpore senex esse poterit, animo nunquam in studijs laboribusque inuenti non intelligitur quando obrepit senectus. Ita sensim sine sensu ætas senescit, nec subito frangitur, sed diuturnitate extinguitur. O præclarū munus ætatis, siquidem aufert nobis, quod est in adolescentia viciosissimum scilicet libidinem corporis, impedit consilium voluptas rationis inimica, ac mentis oculos pręstringit, nec habet

vllum

vllum cum virtute cōmercium. Cupidis rerum odiosum & molestum est carere, satiatis vero & expletis iucundius est carere quam frui. Quanti illa sunt, quæ affert Senectus animo tāquam emeritis stipendijs libidinis, ambitionis, contentionis, inimicitiarum & cupiditatum omnium secum esse, secumque (vt dicitur) viuere. Si vero & aliquod pabulum habet studij atque doctrinæ, nihil ociosa Senectute iucundius. Veniam ad voluptates Agricolarum, quibus ego incredibiliter delector, quæ nec vlla impediuntur Senectute, & mihi ad sapientis vitam maxime videntur accedere, habent.n. rationem cum terra, quæ nūquā recusat imperium, nec vnquam sine vsura reddit, qđ accepit, agroq; ornato & bene culto nihil pōt esse vberius, nec specie ornatius.

Item de eodem. Cap. XVII.

APex Senectutis est auctoritas, vnde in Senatu vt quisque ætate antecedit, eius sententia Principatum tenet, non tñ cani nec rugæ auctoritatem repente arripere possunt, sed honeste acta superior ætas fructus capit auctoritatis extremos. Auaritia senilis, quid sibi velit nō intelligo. Quid enim absurdius esse potest, quam quo minus restat viæ, eo plus viatici quærere? Frustra sperat adolescens, vel promittit se diu victurum. Quid enim stultius, quam incerta ꝓ certis habere? quoniam enim illa ætas multo plures, quàm Senectus habet mortis casus, facilius enim in morbos adolescentes incidunt, grauius ęgrotant, tristius curantur. In hoc enim melioris conditionis est senex, quia qđ sperat adolescens ipse consecutus est, ille vult diu viuere, iste diu vixit, quamquam mihi quidem nec diuturnum videtur quicquam, in quo est aliquid extremum. Cum.n. id aduenit tunc id qđ præterijt effluxit, hoc tantum remanet, qđ virtute & rectè factis q̄s que consecutus est. Mors etiam contingit adolescentibus aduersante & repugnante natura, & ideo grauis. Senibus, verò venit tanquam sponte nulla vi adhibita, & ideo leuis. Sicut ergo poma ex arboribus, si cruda sunt vi euelluntur, si matura & cocta decidunt, sic vis adolescentibus vitam aufert: Senibus maturitas. Non est lugēda mors, quàm immortalitas consequitur. Meditatum debet esse ab adolescentia, vt mortem negligamus, sine qua meditatione, tranquillo animo nemo esse potest, cum certissimũ sit moriendum, & quo tempore incertum. Cum in his inclusi corporis compagibus sumus, munere quodam necessitatis, & graui opere perfungimur. Est enim animus cęlestis ex altissimo domicilio depressus, & quasi demersus in terram, locũ diuinę naturæ æternitatique contrarium. Sapientissimus, q̄sque æquissimo animo moritur, nec eum vixisse pœnitet qui ita vixit, vt non frustra natum se extimet, & ex hac vita discedit tanquam ex hospitio nō ex domo. Commorandi.n. diuersorium natura nobis dedit, non habitandi. O præclarum diem, cum ad illud diuinum animorum concilium cœtumque proficiscar. Cumque ex hac turbę colluuione discedam, proficiscor enim ad viros sapientes, & ad Catonē meũ pcipuè, cuius corpus a me crematum est, quo nemo vir melior natus est, nemo pietate pstantior.

Flosculi de Oratore. Cap. XVIII.

IDem in li. de oratore. Memoria est Thesaurus omniũ rerum, qui nisi custos inuētis cogitatisque rebus adhibeatur, omnia si præclara fuerint, in Oratore sunt peritura. In hoc maximè bestijs præcellimus, ꝙ inter nos loquimur, & sensum verbis exprimere possumus. Quis ergo iure nō miretur, & in eo laborandum esse arbitretur, vt in quo homines maxime bestijs in hoc hominibus ipsis antecellant? Ingenium autem propter celeres motus, & vberes, ad cogitandum & loquēdum maximam vim affert ad perorandum. Quicquid autem est in quo in dicendo offenditur, illud etiam ea, quæ laudāda sunt obruit. Qui autem etiam optimè dicit, maximę dicēdi difficultatē variosque euentus, orationis expectationemque hominum pertimescit, qđ in multis aduertere soleo, & in meipso etiam sæpissimè experior, vt & exalbescam in principijs dicendi, & tota mente atque artibus omnibus contremiscam. Historia est temporum testis, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ, enuncia vetustatis.

Flosculi de Paradoxis. Cap. XIX.

ITem in libro de Paradoxis. Non expletur vnquam neque satiatur sitis cupiditatis, nec solum augendi, quæ habent libidine cruciantur homines, sed etiam amittendi metu. Cum tibi Deus, vel mater omnium Natura dederit animum, quo nihil est præstantius, nihil diuinius, sic te ipse proijcies atque prosternes, vt nihil inter te & quadrupedem interesse putes. Voluptas, quo maior est, eo magis animum a sede sua & statu dimouet. Quid est igitur (quæret aliquis) bonum. Si quid rectè fit & honeste & cum virtute, id benefieri dicetur. Quod rectum & honestum & cum virtute est, id solum opinor bonum. Nihil est tā incredibile, quod non dicendo fiat probabile, nihil tam horridũ & incultum, quod non splendescat oratione. O qui te beatum, qui te florentem putas, te miseriæ, te erumnæ præmunt, te tuæ libidines torquent, tu die noctuque cruciaris, cui nec satis, est ꝙ est, & idipsum non diu futurum sit times, te conscientiæ stimulant maleficiorum tuorum, te metus exanimant iudiciorum atque legum. Sicut improbo & stulto & inerti nunquam bene esse potest, sic bonus vir & sapiens, & fortis miser esse non potest. Quicquid est laudabile, idem & beatum & florens, & expetendum videri debet. Non peccata rerum euentu, sed vitijs hoīum metienda sunt. Nihil meum vel cuiusquam alterius est, quod auferri vel amitti potest. Omnis sapiens liber, omnis stultus seruus. Cui libere imperabit, qui non potest cupiditatibus, suis imperare, refrenet primum libidines, spernat voluptates, iracūdiā teneat, auaritiā coerceat, cæteras animi labes repellat. Tunc incipiat imperare, cum ipse improbissimis, dominis dedecori, ac turpitudini parere desierit, quid est libertas, potestas viuendi vt velis? Quis autem uiuit vt vult? qui rectè viuit, qui gaudet officio, qui nec legibus, quidem propter metum paret, sed eas sequitur, & colit. qui nihil facit, vel dicit, vel cogitat, nisi libenter ac libere. Soli igitur sapienti conuenit, vt nihil faciat inuitus, nihil dolens, nihil coactus. Cum seruitus, sit obedientia fracti animi atque abiecti & arbitrio suo carentis. Quis neget omnes leues, omnes cupidos, omnesque improbos esse seruos. Nunquid ille liber est, cui mulier imperat? cui leges imponit? præscribit? vetat quod ei videtur? nec ille imperanti aliquid negare potest, vel audet recusare. Poscit dandum est, vocat veniendum, eijcit abeundum, minatur extimescendum, ergo istum non modo seruum, sed etiam nequissimum seruum appellandum puto, licèt amplissima familia natus sit. Non æstimatione census, sed victu & cultu terminatur pecuniæ modus, nō esse cupidum pecuniæ, contentumque suis rebus esse, maximę sunt atque certissimę diuitiæ. Si isti callidi rerum æstimatores, prata & areas quasdam magni æstimant, ꝙ huic generi possessionum quasi nocere non potest, quia neque naufragio, neque incendio amitti pñt, quanti æstimanda est virtus, quæ nec ei eripi, nec subripi potest, quæ neque incendio neque naufragio amittitur, qua q̄ præditi sunt, soli diuites sunt. Soli enim possident res fructuosas, & sempiternas, solique quod est proprium diuitiarum rebus suis contenti sunt. Mors terribilis est his, quorum cum vita omnia extinguūtur, non his quorum laus emori non potest. Omnis animi debilitas, & humilis, & fracta tumiditas seruitus est. Animus hominis, non arca diues appellari solet.

Flosculi Philippicarum eius. Cap. XX.

ITem in Philippica prima. Nos nobiles magna quædam spectare decet, non pecuniam quidem, non opes violentas, & minime ferendam potentiam, sed charitatem ciuium & gloriam concupiscere. Idem in secunda. Quod est aliud beneficium latronum nisi vt commemorare possint his, se dedisse vitā q̄bus, non ademerint, quamuis homines, in turbidis rebus sint, tamen si vere homines sunt interdum animis relaxantur. Nullum armatorum est præsidium, charitate & beniuolentia ciuium oportet esse septum non armis. Male parta male dilabuntur. Nomen certè pacis dulce est, & ipsa res salutaris, nec est aliud quam tranquilla libertas. Sicut quidam morbo aliquo ob stuporem sensus, suauitatem cibi nō sentiunt, sic libidinosi & auari veræ laudis gustum nō habent. Idem in quinta. Omnia alia incerta sunt caduca & mobilia, virtus est vna altissimis infixa radicibus, quæ nulla vi labefactari potest, nec dimoueri loco. Idem in septima. Per omnia malum nascens facile opprimitur, inueteratũ plurimum fit robustius. Idem in octaua. Turpis fuga mortis omni morte peior est. Idem in nona. Maioris consilij est præuidere ne quid triste accidat, sed animi non minoris fortiter ferre si euenerit, quo maior est vis animi quàm corporis, eo grauiora sunt mala, quæ animo concipiuntur, quàm quæ corpore feruntur, miserior ergo est qui in se suscipit scelus, quam qui alterius facinus suscipere cogitur. Lex nihil aliud est, quàm recta a munere Deorum tracta ratio imperans honestā, & prohibens contraria. Idem in 12. Cuiusuis hominis est errare, nullius autem nisi insipientis, in errato perseuerare. Posteriores enim cogitationes (vt aiunt) solent esse sapientiores. Optimus est portus pereunti, mutatio consilij. Idem in 13. Id licere dicimus, qđ legibus, quod more maiorum & institutis conceditur. neque enim quod quisque potest id ei licet, aut vero si nemo obstat propterea permittitur. Idem in 14. Breuis a natura nobis data est vita, sed memoria bene actæ sempiterna. Quod si non esset longior, quàm hoc vita, quis esset tam amens, qui maximis laboribus periculis, ad summam laudem gloriamque contenderet.

Flosculi Rhetoricarum eius. Cap. XXI.

IDem in prologo Rethoricorum. Sapientia sine eloquentia parum prodest, eloquentia vero sine sapientia nunquam prodest, sed plerumque nimium obest. Cum homines multis in rebus humiliores, & inferiores sint bestijs, hac in re maxime in bestijs

bestijs præstare videntur, ꝙ loqui possunt, quare præclarũ mihi quiddam uidetur adeptus, qui in ea re hominibus antecellit, qua in re homines bestijs præstant. Idem in Rhetorica prima. Partes orationis Rethoricæ sunt sex. s. Exordium Narratio, Particio, Confirmatio. Reprehensio, Conclusio, Exordium est oratio animum auditoris idoneè ad reliquam comparans distinctionẽ, quod eueniet si eum beniuolum attentum docilemque fecerit. Beniuolentia quatuor ex locis comparatur, s. a nostra, ab aduersariorum, & a iudicum persona, & a causa ipsa vnde agitur. Attentos auditores facimus, si ea quæ dicturi sumus noua, & magna, & vtilia esse demonstramus, & nos breuiter causam nostrã expposituros pollicemur. Et nos breuiter dociles eos facimus, si aperte ac breuiter summam causæ exponimus. Cũque docilem velis facere, simul & attentum facias oportet, nam is maximę docilis est, qui attentissimè audire paratus est. Narratio est rerum gestarum, aut vt gestarum expositio, quam oportet habere tria, scilicet vt sit breuis, & probabilis, & aperta. Multos autem imitatio breuitatis decipit, vt cũ breues, se esse putent longissimi sint, cum dent operam vt res multas breuiter, non vt paucas dicant. Partitio illustrem & perspicuam totam facit orationem. Huius partes, sunt duæ, vna quæ quid cum aduersarijs conueniat, & quid in controuersia relinquatur ostendit, ex qua certum quiddam designatur auditori, in quo animum debeat habere occupatum. Altera in qua earum rerum de quibus dicturi sumus breuiter ex positio ponitur distributa. Ex qua cõficitur vt certas res animo teneat auditor, quibus dictis intelligat fore peroratum, & hæc debet habere tria. s. absolutionem, & breuitatem, & paucitatem. Confirmatio est per quam augmentando nostræ causæ fidem & auctoritatem & firmamentum adiungit oratio. Reprehensio est, per quam argumentando aduersariorum confirmatio diluitur, aut infirmatur, aut alleuiatur. Conclusio est totius, orationis exitus, & determinatio. Rerum expetendarum tria sunt genera, vnum quod sua vi nos allicit ad se, non emolumento aliquo captans, sed sua dignitate trahens, vt virtus, scientia, veritas, Aliud quod non propter suam vim & naturam, sed propter fructum & vtilitatem petẽdum est vt pecunia. Tertium ex horum partibus iunctum. s. quod & sua vi & dignitate nos ducit, & per se quandam vtilitatem gerit, ex quo magis expetatur, vt amicitia, in primo genere sunt honesta, in secundo vtilia, in tertio ea quæ partem honestatis continent, partem vtilitatis, sed in meliorem partem vocabuli conferatur, & honesta nominentur. Ex his conficitur, vt appetendarum rerum partes, sint honestas, & vtilitas, vitandarum autem turpitudo, & inutilitas.

Item de eodem. Cap. XXII.

HOnesti autem partes duæ sunt, quarum altera simplex, altera iuncta. i. vna propter se ex toto appetitur, altera ex aliqua parte propter se, ex altera propter vtilitatis fructum, in primo genere omnes res vna vi atque vno nomine virtus amplectitur. Nam virtus est habitus, animi naturæ modo rationi consentaneus, & habet quatuor partes. s. Prudentiam, Iustitiam. Fortitudinem, Temperantiam. Prudentia est rerum bonarum & malarum scientia, cuius partes, sunt Memoria, Intelligentia, Prouidentia. Memoria est per quam animus repetit illa quæ fuerũt. Intelligentia est, per quam prospicit animus ea quæ sunt. Prouidentia est, per quam futurum aliquod videtur antequam factũ est Iustitia est habitus animi cõmuni vtilitate conseruata, suam cuique tribuens dignitatem. Huius initium a natura profectum est, deinde quędam in consuetudinem ex vtilitatis ratione venerunt, postea vero res, & natura profectas, & a consuetudine probatas, legum metus, & religio sanxit. Ius naturę est quod nõ opinio genuit, sed quædam innata vis nobis inseruit, vt religionẽ, pietatem, gratiam, vindicationem, obseruantiam, veritatem. Religio est, quæ superioris naturæ, cuiusdam (quam diuinam vocant) curam ceremoniamque affert. Pietas est, per quam sanguine coniunctis patriæque beniuolis officium, & diligens cultus tribuitur. Gratia est, in qua amicitiarum & alterius officiorum memoria, & alterius remunerandi voluntas continetur. Vindicatio est per quam vis, & iniuria & omne offuturum defendendo, aut vlciscendo propulsatur. Obseruantia est per quam ætate aut sapientia, aut dignitate aliqua antecedentes veneramur, & colimus. Veritas est, ꝑ quàm operam damus, ne quid aliter fiat aut factum vel futurum sit quàm confirmauimus. Ius consuetudinis est, ꝙ voluntate omnium sine lege vetustas comprobauit, qđ genus est pactum, par iudicatum. Pactum est qđ in aliquos conuenit, Par quod inter omnes æquabile est. Iudicatum est, de quo alicuius, aut aliquorum sententijs iam constitutum est. Legis ius est, quod in scripto qđ populo expositum est, vt obseruetur, continetur. Fortitudo est considerata periculorum susceptio, & laborum perpessio. Huius partes, sunt Magnificẽtia, Fidentia, Patientia, Perseuerantia. Magnificentia est rerum magnarum & excelsarum cum animi ampla quadam & splendida propositione cogitatio atque administratio. Fidentia est, per quam magnis, & honestis in rebus multum ipse animus in se fiduciæ certa cum spe collocauit. Patientia est honestatis, aut vtilitatis, causa, rerum arduarum ac difficilium voluntaria aut diuturna perpessio. Perseuerantia est in ratione bene considerata stabilis, & perpetua permansio. Temperantia est rationis in libidinem atque in alios non rectos impetus animi firma & moderata dominatio. Cuius partes sunt, Continentia, Clementia, Modestia. Continentia est, per quàm cupiditas consilij gubernatione regitur. Clementia est, per quam animi temere in odium alicuius inuectio comitate retinetur. Modestia est, per quam pudor honestus, claram & stabilem comparat auctoritatem. Hæc omnia propter se solum vt nihil addatur emolumenti petenda sunt.

Item de eodem. Cap. XXIII.

PRopter se autem uitanda sunt non modo ea quæ his contraria sunt vt fortitudini ignauia, iustitię iniustitia. Verumetiam illa quæ propinqua & finitima esse videtur, vnicuique enim uirtuti finitimum vitium reperitur, vt audacia fidentiæ, Pertinacia perseuerantię, superstitio religioni, & huiusmodi. In secundo autem genere honesti. s. qđ pertinet dignitate sui, partim nos vtilitate allicit, sunt hæc. s. gloria, dignitas, amplitudo, amicitia. Gloria est frequens fama de aliquo cum laude. Dignitas est alicuius honesta & cultu & honore & vere digna cõditi auctoritas. Amplitudo est potẽtiæ, vel maiestatis, vel aliquarum copiarum magna abundantia. Amicitia est voluntas erga aliquem bonarum rerum illiusipsius causasque quem diligit cũ pari voluntate. Vtilitatis autem duæ sunt partes. s. incolumitas, & potentia. Incolumitas est salutis tuta & integra conseruatio. Potentia est ad sua conseruanda & alterius obtinẽda idonea rerum facultas. Idem in Rethorica secunda. Tria sunt genera causarũ, quæ recipere debet orator. s. Demonstratiuum, Deliberatiuum, Iudiciale. Demonstratiuum est, quod tribuitur in alicuius certæ personæ laudem vel vituperationem. Deliberatiuũ est positum in consultatione, quod habet in se suasionem & dissuasionem. Iudiciale est quod in controuersia positum est, quod habet accusationem aut petitionem cum defensione. Oportet autẽ in oratore esse Inuentionem, Dispositionem, Elocutionẽ, Memoriam, Pronunciationem. Inuentio autem in sex partes orationis, consumitur, s. Exordiũ, Narrationẽ, Diuisionẽ, &c. de ꝗbus supra.

Flosculi Tusculanarum eius. Cap. XXIIII.

IDem in li. 1. Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloria. Quæ melior in hominũ genere natura, quàm eorum qui se natos ad homines iuuandos, & conseruandos arbitratur. Nemo vnquam sine magna spe immortalitatis, se pro patria offerret ad mortem, & nescio quomodo inhæret mentibus, quasi sæculorum quoddam augurium futurorum, idque in maximis ingenijs, & altissimis animis, & maxime existit & apparet facillime, quo quidem dempto, quis tam amens esset, qui semper in laboribus, quàm periculis viueret. Græcorum prouerbium est, quam quisque norit artẽ, in hac se exerceat. Nulla est celeritas, quæ possit cum animi celeritate cõtendere. Qui si permaneret incorruptus sibique similis indagator, necesse est vt ita feratur, vt penetret & diuidat omne cœlũ hoc, Eaque ei demum sedes naturalis erit, cum ad sui simile penetrauerit, in quo nulla re egens aletur, & sustentabitur eisdem rebus, quibus astra sustentantur. Cumque corporis facibus, ad omnes cupiditates inflammari soleamus, profecto beati erimus, cum corporibus relictis, & cupiditatum & emulationum expertes fuerimus, totosque nos in contemplandis rebus aspiciendisque proponemus, quia etiam natura inest in mentibus nostris insatiabilis, quædam cupiditas veri videndi, qua præcipuè visione fruentur, qui tunc etiam has terras incolentes caligine circũfusi erant, tamen acie mentis conspicere cupiebant. Tota Philosophorum vita (vt ait Cato) commentatio mortis est, nam quid aliud agimus cum a voluptatibus corporis, & a re familiari quæ est ministra corporis, & a Reipublicæ negocijs animum seuocamus, nisi ꝙ ipsum ad se vocamus, maximeque a corpore abducimus, secumq; esse cogimus, animum autem a corpore secernere nihil aliud est, quam mori discere. Hæc ergo mihi crede, commentemur, nosq; a corpore seiungamus, idest mori consuescamus. Magni refert, quali in corpore animi locati sunt, nam multa e corpore existunt, quæ mentem acuant, multa quæ obtundant, vnde Aristote. ait. Omnes ingeniosos melancolicos esse, vt ego me tardiorem esse moleste non feram.

Item de eodem. Cap. XXV.

IDem in 2. libro. Qui non modo, quia necesse mori est, verumetiam quia nihil mors habet, qđ sit horrendum, mortem non timet, magnum sibi præsidium ad beatam vitam comparat, consuetudinis maxima vis est. Idem in 3. lib. Natura paruulos

patulos dedit nobis igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibusque deprauatos, sic restinguimus, vt nusquam naturæ lumen appareat, sunt enim ingenijs nostris semina innata virtutum, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam natura produceret, nunc autem simul vt editi in lucem, & suscepti sumus, in omni continuo prauitate, & opinionum peruersitate versamur, vt pene cũ lacte nutricis errorem suxisse videamur. Homo qui in summa vanitate versatur, nullam effigiem eminentem virtutis, sed adumbratam imaginem gloriæ conspectatur. Est.n. gloria solida quædam res, & expressa non adumbrata. Ista est consentiens laus bonorum, vox incorrupta bene iudicãtium de excellenti virtute, hæc virtute resonat tanquam imago gloriæ. Quæ quia rectè factorum comes est, non est bonis viris repudianda. Illa autem quæ se imitatricem eius esse vult, temeraria atque inconsiderata, plurimumque vitiorum laudatrix fama popularis, simulatione honestatis formam eius corrumpit animus æger (vt ait Ennius) semper errat, nec pati nec perpeti potest, cupere nunquam desinit. Quemadmodum Misericordia est ægritudo ex rebus alterius aduersis, sic Inuidentia ægritudo ex alterius rebus secundis. Stultitiæ proprium est aliorum vitia cernere, suorum obliuisci.

De eodem in li.4. *Cap.* XXVI.

AMplissima est omnium artium bene viuendi disciplina, quam vita magis, quàm literis, quidã prosecuti sunt. Natura omnes ea quæ bona videntur sequuntur fugiũtque contraria. Voluntas autem quæ, quid cum ratione desiderat, sic enim eam Stoici diffiniunt, quam putant esse in solo sapiente. Quod autem rationi aduersa vehementius incitata est libido, vel cupiditas est effrenata, quæ in omnibus stultis inuenitur. Metus est opinio impendentis mali, quod intolerabile esse videtur, quæ facit recessum animi quendam & fugam. Opinatio est imbecilla assensio. Inuidentia est ægritudo suscepta propter alterius res secundas, qua nihil noceant inuidenti. Misericordia est ægritudo ex miseria alterius, vel iniuria laborantis. Desperatio est ægritudo sine vlla rerum expectatione meliorum. Pigritia est metus consequentis laboris. Malitia est voluptas ex malo alterius, sine emolumento suo. Ira est libido puniendi eum, qui fecisse videtur iniuriam. Odium est ira inueterata. Inimicitia est ira vlciscendi tempus obseruans. Discordia est ira acerbior intimo odio & corde concepta. Omnium perturbationum fontem dicunt esse Intemperantiam, quæ est a recta ratione defectio, sic auersa a præscriptione rationis, vt nullo modo appetitiones animi cõtineri & regi queant. Auaritia est opinio vehemens, de pecunia quasi valde expetenda sit inhærens, & penitus insita. Fortitudo est affectio animi legi summe in perpetiendis rebus obtemperans. Vel obseruatio stabilis iudicij in eis rebus, quæ formidolosæ videntur subeundis, & repellendis, vel scientia rerum formidolosarum cõtrariarumque, aut omnino negligendarum conseruans earum stabile iudicium, vel breuius, vt ait Crisippus. Fortitudo est scientia rerum perferendarum, vel affectio animi in patiendo ac perferendo summe legi sine timore parens. Flagitij principium est (vt ait Ennius) inter ciues nudare corpora.

De eodem. *Cap.* XXVII.

IDem in li.5. Non sunt ea bona dicenda nec habenda, quibus abundantem licet esse miserrimum. Tardis mentibus, virtus non facile committitur. Sapientis proprium est nihil, quod pœnitere, posset facere, nihil inuitus, sed splendide cõstanter grauiter honeste omnia, nihil expectare ita quasi certo futurum, nihil cum acciderit admirari sui stare iudicijs. Stoici finem bonorum esse senserunt congruere naturæ, & cum ea conuenienter viuere. Si quædam etiam suauiora natura desiderent, quàm multa ex terra arboribusque gignũtur cum facili copia cum suauitate præstantia adde integritatem valitudinis, quæ continẽtiam in victu consequitur & confert, suadentes, rusticãtes, refectos epulis tanquam opimos boues, tunc intelliges, qui voluptatem maximè sequuntur, eos minime consequi. Quid dulcius ocio literato? Leunculus sane noster Demostenes, qui illo susurrio se delectari dicebat, cõfitentis mulierculæ (vt mos est in Grecia) hoc est ille Demostenes. Quid hoc leuius, si orator ille tantus apud alios videlicet loqui didicerat non multum ipse secum.

De legibus, & de fine boni & mali. *Cap.* XXVIII.

IDem de legibus, li.1. Lex est summa ratio insita natura, quæ iubet ea quæ facienda sunt, prohibet quæ contraria. Nihil præstabilius, quàm plane intelligi nos ad iustitiam esse natos, nec opinione sed natura cõstitutum esse ius. Si quomodo natura sit iudicio homines humani nihil a se alienum putarent, coleretur ius æque ab omnibus, sed tanta est corruptio malæ consuetudinis, vt ab ea malæ extinguantur tanquam igniculi a natura dati, & confirmentur vitia contraria. Lex est recta ratio imperandi ac prohibendi, quam qui ignorat, iniustus est, siue scripta sit vspiam, siue nusquam. Iustitia est obtemperantia legibus scriptis institutisque populorum. Virtus est perfecta ratio eius, quod certe a natura inest, idipsumque iustissimum est, iustitiæ mercedem non quærere. Non est viri boni errare, & diligere quod per se non est diligendum. Idem in 2.li. Hanc video sapientissimorum sententiam fuisse, legem non hominum ingenijs excogitatam, nec scitum aliquod esse populorũ, sed æternum quoddam quod vniuersum mundum regeret, imperandi prohibendique sapientia, ita principem legem illam & vltimam esse dicebant omnia ratione aut cogentis, aut vetantis Dei, ex qua illa lex, quã de humano genere dederunt rectè laudata est. Idem in lib. 3. Et qui bene imperat, paruerit aliquando necesse est, & qui modestè paret, videtur, ꝙ aliquando imperare dignus esset. Idem de boni & mali fine li.1. Nemo voluptatẽ, quia voluptas sit aspernatur, neque dolorem, quia dolor est consectatur. Denique aut voluptates omittuntur maiorum voluptatum adipiscendarum causa, aut dolores suscipiuntur, malorum dolorum effugiendorum gratia. Idem in secundo. Omniam officia eo referri oportet, vt adipiscamur principia naturæ. Idem in li.4. Vna voluptas multis obscuratur in vita voluptaria. Idem in 5.li. Virtus rationis diffinitę absolutio diffinitur.

De cæteris eiusdem libris. *Cap.* XXIX.

IDem de natura Deorum li.1. Multa sunt incommmoda in vita, quæ sapientes commodorum compensatione leniũt, stulti nec vitare venientia, nec ferre præsentia possunt. Omnibus fere in rebus, quid non sit quàm ꝙ quid sit citius dixerim. Ægyptij nullam beluam nec ob aliquam vtilitatem, quam ex ea caperent consecrauerunt. Nihil est virtute amabilius, quam qui adeptus fuerit, vbicunque gentium erit, vt a nobis diligatur. Amicitiam si ad fructum nostrũ referimus, & non ad illius commodum, quem diligimus, non est amicitia, sed mercatura quædam vtilitatum suarum, prata & arua & pecudes hoc modo diliguntur, ꝙ ex eis fructus capiũtur, hominum autem charitas gratuita est. Idem in 2. li. Quid tam perspicuũ cum cœlestia contemplamur, quam esse aliquod numen præstantissimæ mentis, quo hæc regantur. Ad considerandum qualis sit natura Deorũ, nihil difficilius, quàm a consuetudine oculorum mentis aciem abducere. Idem in 3. lib. Versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur. Idem de diuinatione li.1. Omnibus in rebus temeritas in assentiendo error turpis est. Si quis mortalis colligationes omnium causarum animo prospicere posset, nihil eum profecto falleret. Idem in 2. Causarum ignoratio in re, nouam mirationem facit. Quod autem crebro videt quis non miratur, etiam si cur fiat nescit. Idem in fato. Ad animorum motus, voluntarios non est requirenda externa causa. Motus enim voluntarius eam naturam continet in se, vt sit in nostra potestate, nobisque pareat. Idem de creatione mundi. Parentem vniuersitatis huius inuenire difficile est, & cum iam quis eum inuenerit, iudicare in vulgus, nephas est. Idem in Dyalogo ad Hortensiũ. Omnis cogitatio multis est obstricta difficultatibus, est enim & in ipsis rebus obscuritas, & in iudicijs nostris infirmitas est animorum ingeniorumque naturale, quasi pabulum quoddam contemplatio naturæ nulla virtus esse potest, nisi gratuita sit, nam quæ voluptate quasi mercede aliqua ad officium impellitur, nõ est virtus, sed fallax quædam simulatio, ac imitatio virtutis. Idẽ de partitione orationis. Communia quasi quinque lumina orationis sunt hæc. Dilucidum, breue, probabile, illustre, suaue. Idem in li. de Archademicis. Inepte quis Mineruam docet.

De orationibus eiusdem. *Cap.* XXX.

CIcero oratione sua pro Marcello. Ille vero fortunatus est ex cuius salute non minor pene ad omnes, quàm ad ipsum lætitia peruenerit. Nulla corporis tanta vis est, quæ non ferro ac viribus debilitari, frangique possit, animum vero vincere, iracundiam cohibere, Victoriam tẽperare, aduersarium non modo extollere iacentem, sed etiam ampliare eius pristrina dignitatem, hoc qui fecerit, nõ ego eum summis viris comparo, sed simillimum Deo iudico. Iracundia consilio inimica est, & Victoria natura insolens, ac superba est, ipsam Victoriam vicisse videtur, qui ea quæ illa adepta est victis remisit. Idem in oratione pro Ligario. Nihil est tam populare, quàm bonitas. Nulla de virtutibus plurimis mirabilior nec grauior misericordia, homines enim ad Deos nulla re propius accedunt, quàm hominibus dando. Nihil habet Fortuna maius, quam vt possit, nec Natura melius, quàm vt velit seruare quamplurimos. Idem pro diuinatore. Nemo fere est q̃ sui periculi iudex, non sibi se æquiorem quàm re præbeat. Idem pridie quàm iret in exilium. Officium liberare, est serere beneficium, vt possis metere fidei fructum. Nemo tam facinorosa iuuentus est vita, vt nõ tãtum pijs iudicium sententijs conuinceret, quàm supplicijs, addiceretur. Multorum animus vultu multa flagitia parietibus teguntur, sed

hoc

hoc obstructio nec diuturna est, nec obducta, vt curiosis oculis prospici non possit. Quis, vnquam tam crudelis in aliquem fuerit, vt prohiberet eum aut sibi merere, aut cæteris supplicare. Præsentes fructus negligamus, posteritatis gloriæ seruemus, sperne mus, quod nolumus, quod acciderit feramus. Idem pro Celio. Illud te esse admonitum volo, primum, vt qualis es talem te homines existiment, & vt quantum a rerum turpitudine abes, tantum te a verborum libertate seiungas. Deinde ne ea in alterum dicas, quæ cum tibi falso responsa sint erubescas.

Item de eadem. *Cap.* XXXI.

IDem de Cathilina. Habuit ille permulta maximarum non expressa signa, sed adumbrata virtutū, vtebatur hominibus improbis, & quidem optimis viris se deditum esse simulabat, nunquam tale monstrum in terris vllum fuisse puto, tam contrarijs diuersisque & inter se pugnantibus naturæ studijs cupiditatibusque conflatum. Quis enim clarioribus viris quandoque iucundior? Quis turpioribus coniunctior, quis ciuis aliquando melior, quis hostis ciuitati deterior, quis in voluptatibus inquinatior, in laboribus patiētior? Quis in rapacitate amarior? quis in largitione effusior? illud quoque in eo erat mirabile. naturam suam versare & regere ad tēpus atque illuc torquere & flectere cum tristibus seuere, cum remissis iucunde, cum senibus grauiter, cum iuuenibus comiter, cum facinorosis audacter, cum luxuriosis luxuriose viuere. Multos vidi & audiui, qui cum totam adolescētiam voluptatibus dedissent, se tandem ad frugem bonam recepisse graues homines atq; illustres fuisse. O magna vis veritatis, quæ contra omnium ingenia caliditate solertia, contraque fictas omnium insidias facile per seipsam se defendit. Idem cum gratias egit populo. Bona valitudo iucundior est his, qui e graui morbo recreati sunt, quàm illis, qui nunquam ægro corpore fuerunt, omnia desiderata magis, quàm assiduè percepta delectant. Idem de domo sua. Est quidem modus religionis, nimium esse superstitiosum non oportet. Caduca sunt hæc, & mobilia non virtutis atque ingenij sed fortunæ & temporum munera, quorum non tam facultas, & copia extendenda est, quam in vtendo ratio, & in carendo patientia. Idem de pœnitentijs, & consuetudinibus. Homo his non solum gratus esse debet, qui accipit beneficium, sed etiam is cui potestas accipiendi fuit. Idem de responsis Aruspicij. Miserior es cum in omnem fraudem oculis raperis, q̄ si omnino oculos non habueris. Idem pro Cornelio Balbo. Est hæc sæculi malitia quædam atque labes virtuti vel le inuidere, ipsamque florem dignitatis infringere. Vsus assiduus vni rei deditus, & ingenium & artem sępe vincit. Idem inuectiua in Cathilinam præsentem. Iam tecum sic loquar, vt non odio promotus videar quo debeo, sed vt misericordia quæ tibi nulla debetur, neque enim is es vt aut pudor a turpitudine aut metus a periculo, aut ratio te a furore reuocauerit. Idem in eundem absentem. Non intelligo cur minore quidam dolore perituros, si cum multis, quàm si soli pereant accipiant. Idem vt interficiantur deprehensi. Nequaquam turpis mors viro forti potest accidere. Idem in Achonimum, Omnino nulla est causa cuiquā iusta arma contra patriā capiendi. Actor. Hæc de libris Ciceronis ad præsens excerpta sufficiāt,

De inuectiuis Salustij & Ciceronis ad inuicem.
Cap. XXXII.

HVic quoque contemporaneus fuit Salustius, vt patet superius, vbi dictum est, φ fuit eiusdem inimicus, vnde & scripserunt inuectiuas adinuicem. Scripsit etiam Salustius, de bello Cathelinario librum vnum. De iugurthino lib. 1. de quibus omnibus hæc pauca excerpsi. Salustius cōtra Tullium. Homo leuissimus supplex inimicis, contumeliosus amicis, nemini fidus, Senator leuissimus, patronus mercenarius, cuius nulla pars corporis, a turpitudine vacat, lingua vana, manus rapacissimæ, gula immensa, pedes fugaces, & quæ honeste nominari non possunt honestissima ea maxime Crispe Salusti voluptas est æqualem & parem verbis vitam agere, vt omnis moribus oratio consonet. Tullius contra Salustium. Non qui ita viuit vt tu alter, ac tu lo qui potest, nec qui ita illo quopiam sermone vtitur vita honestior est. Sæpe vidi grauius offendere animos auditorum, eos qui aliena vitia apertè dixerunt, quam eos qui commiserunt.

Flosculi Salustij in Cathelinario. *Cap.* XXXIII.

IDem in Cathelinario. Priusquam incipias consulto vbi consulueris mature opus est facto. Fortuna simul cum moribus immutatur. Multos pessima ac diuersa inter se mala Luxuria atque Auaritia nexāt. Regibus boni quam mali suspectiores sunt, semperque his virtus aliena formidolosa est. Optimus, quisque facere mauult quam dicere. Virtuti omnia parent. Auaritia fidem & probitatem cęterasque bonas artes subuertit, & pro his superbiam & crudelitatem, Deum negligere, omniaque venalia habere edocuit. Secundæ res etiam sapientum animos fatigant. Auaritia pecuniæ studium habet, quam nemo sapiens amauit, vel concupiuit. hæc quasi malis venenis imbuta corpus animūque virilem effeminat, semper infinita insatiabilisque est, neq; copia neque inopia minuitur. Adolescentum animi molles, & ætate fluxi, haud difficile capiuntur. Idem velle & idem nolle ea demum vera est amicitia. Si quis etiā a culpa vacuus in amicitiam prauorum inciderit, quotidiano vsu atque illecebris facile par similisque cæteris efficitur. Nulli mortalium iniuriæ suæ paruæ videntur, alia alijs licentia est. Qui enim demissi in obscuro vitam agunt, si quid deliquerint pauci sciunt, nam Fama & Fortuna eorum pares sunt, qui vero magno imperio præditi in excelso ætatem agunt, facta eorum cuncti mortales nouerūt. Itaque in maxima fortuna minima licentia est. Et quæ apud alios iracundia dicitur, hæc imperio crudelitas appellatur. In luctu atque miserijs mors erumnarum requies est cruciatus. Quomodo conuenit te in minore negocio legem timere, si eam in maiore neglexeris. Iam pridem rerum vera vocabula amisimus, quia bona aliena largiri liberalitas, malarum rerum audacia fortitudo laudatur. Plurima maiores nostros magnos fecerunt, qui nobis nulla sunt. s. domi industria, foris iustitia, animus, in consulendo liber, neque delicto, neque libidini obnoxius. Pro his autem nos habemus luxuriam atque auaritiam, publice egestatem, priuatim opulentiam, inter bonos & malos nullum discrimen, omnia præmia virtutis ambitio possidet domi voluptati, foris, autem pecuniæ seruitus aut gratiæ.

Flosculi eiusdem de Iugurtino. *Cap.* XXXIIII.

IDem in Iugurtino. Frustra niti nec aliud fatigādo nisi odiū quęrere extremę demētiæ est. Audax est imperij natura mortalium, & præceps ad explendam animi cupiditatem. Inter mortales difficillimum est gloria inuidiam vincere. Veros amicos neque armis cogere, neque auro parare queas, sed officio & fide parantur. Concordia paruæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Miserum est prius oneri esse quam vsui. Romæ omnia venalia sunt, paucis carior est fides, quā pecunia, omnes eadem cupere eademque odisse, inter bonos amicitia, inter malos fictio est. Maius est dedecus parta amittere, quam omnino non parsisse. Plura sunt, quæ licet grauia sint, tamen per consuetudinem pro nihilo habentur. Bono more satius est vinci quàm malo iniuriam vincere. Post gloriam inuidiam sequi memineris, itaque quo clarior es vel eris, eo magis anxium ac sollicitum te esse oportet, Animo cupienti nihil satius festinatur. Superbia commune voluntatis est malum. Actor. De Ciceronis atque Salustii dictis moralibus hæc ad præsens sufficiant. Nunc igitur vnde paulolum horum causa digressi sumus, ad ordinem historiæ bellorumque Cęsaris redeamus.

De fuga & nece Pompei. *Cap.* XXXV.

RIchar. vbi supra. Hic namque Iulius Cæsar Gallorum gentem ferocissimam multis prælijs expugnauit. Deniq; nauibus in Britanniam transuectis Romanum imperium vltra limitem videlicet Oceanum dilatauit, quod totum intra decennium consummauit. Quo transacto, decerni sibi postulauit alterum consulatum a Senatu Romano, contradictum est a Marcello ter consule, Pompeio admittente. Deinde decretum est a Senatu, vt in vrbem nunquam nisi dimisso veniret exercitu, quod Cæsar grauiter tulit, & contractis vndique viribus Romam hostiliter contendit, captaque Arimiuno, Rauennam se contulit. At vero Pōpeius, & omnis Romanorum Senatus, crescentibus Cæsaris viribus trepidi tanquam Italia pulsi Græciam adierūt, Dirachium gerendi belli sedem eligētes. Porro Cæsar cum iam duces contra Pompei certamina multa peregissent, tandem Romam intrauit, & ex ærario publico fractis ianuis pecuniam tulit, quam suis militibus erogauit. Interea vero apud Dirachium multi Reges orientis, cum auxilijs venerunt ad Pompeium, qđ vt Cæsar audiuit, agmine pręparato, per Epyrum in Thessaliam venit. Pompeius. 88. cohortes ordine triplici collocauit. fuerunt que in eius exercitu peditum. 40. millia æquites in sinistro cornu sexingenti, & in dextro quingenti, inter quos erant Reges multi & Senatores equitesque Romanorum plurimi. Ecōtra vero Cæsar similiter 80. cohortes ordine triplici disposuit, & ī eius exercitu fuere minus, q̄ 30. millia peditum, equites. M. Sed dum vtrinq; certatur vniuersus Pompei exercitus in fugam vertitur. Cæsa sunt ibi Pompeianorū 12. millia, & centuriones. 33. Pompeius, ita fugiens onerariā nauim nactus in Asiam ꝑperauit, & inde per Tyrū in Ægyptū transijt, ibiq; statim vt littus attigit, iussu Ptolemei adolescentis in grām Cæsaris victoris occisus est.

Qualiter Ptolemeus adolescens Cæsari repugnans periję.
Cap. XXXVI.

TVnc Cæsar Syriam peruagatus, Alexandriam venit, vbi petentibus Alexandrinis præfatum Ptolomeum Alexandrię Regno donauit, qui cum illico contra Cæsarem rebellauit, & bellum

bellum instruxit, in quo bello cæsa referunt hominum.20. millia & 12. millia nauibus dedita. Vnde territus Ptolemeus scapham ascendit vt fugeret, sed multis post eum in eandem insilientibus mersus, ac necatus est, cuius dum corpus ad littus deuolutum fuisset, indicio loricæ aureæ cognitum est, quam Cæsar Alexandriæ præmisit, & sic Alexandrios ad deditionem desperatione coegit. Quibus patratis rursus Ægypti regnū Cleopatræ dedit. Deinde vero Syriam peruagatus, Pharnacē in ponto deiecit. Inde Romam secundo regressus dictator & consul est appellatus. Deinde transiens in Aphricam omnes Pompei duces ac nepotes debellauit, filiamque eius Pompeiam & Faustum & Sillam Affranium & postremum interfecit. Cato vero apud Vticam sese interemit. Suetonius, vbi supra. Quæstori vlterior Hispania obuenit, vt cum mandato populi. R. iure dicendo couentus circuiret, Gadesq; venisset, animaduersa apud Herculis templum Alexandri magni imagine ingemuit, & quasi pertæsus ignauiā suam, ꝙ nihil dū a se memorabile actum esset, in ætate qua iam Alexander orbem terrarum subegisset, emissionem continuo efflagitauit, ad captandas, quam primùm maiorū rerū occasiones in vrbe etiam confusum eum somnio proxime noctis (nam visus erat per quietem stuprum matri intulisse) coniectores ad amplissimam spem incitauerūt, arbitrium terrarum orbis portendi interpretantes, quando mater, quam subiectam sibi vidisset, non alia esset quàm terra, quæ oīum parens hēetur.

De initio imperij Cæsaris. Cap. XXXVII.

RIchardus. Denique Cæsar Romam reuersus rerum summam ac potentiam quam græci Monarchiam vocant, solus sibi præsumpsit. Sic ergo in Ro. republica Imperium obtinuerunt Monarchi, & repetitum est post tempora consulum iussu parendi. Anno ab vrbe condita. 722. ab exactis vero Regibus. 379. ac pro regibus Imperatores sunt appellati. Euse. in chro. Primus itaque apud Ro. Caius Iulius Cæsar singulare arripuit imperium. Cœpit anno Regni Cleopatræ, 3. Hyrcani vero. 30. scilicet ætatis quintæ quingētesimo 44. mundi vero. 3.1916. & imperauit annis fere quinque. Ab hoc Romanorum Principes appellati sunt Cæsares.

De vita Iulij Cæsaris & peritia eiusdem in armis. Cap. XXXVIII.

SVetonius, de xij. Cæsaribus lib. 1. Hic fuisse traditur excelsa statura, colore cādido, teretibus membris, ore paulo pleniore, nigris vegetisque oculis, valitudine prospera, nisi ꝙ repente animo linqui aut etiam per somnum exterreri solebat. Comitiali quoque morbo bis inter res gerendas correptus est. Circa corporis curam morosior, vt non solum tonderetur diligenter ac raderetur, sed velleretur etiam, vt quidam exprobrauerunt. Caluicij vero deformitatem iniquissime ferre sæpe obtrectatorum iocis obnoxiam expertus. Ideoque & deficientem capillum renouare a vertice consueuerat, vini quidem parcissimum ne inimici quidem negauerunt, circa victum. C. Oppius adeo indifferentem docet, vt quondam ab hospite conditū oleū pro viridi appositum aspernantibus cæteris solum etiam largius appetisse dicat, ne hospitem aut rusticitatis, aut negligentiæ arguere videretur, eloquentia mirabili aliàs militari quare aut æquauit præstantissimorum gloriam, aut excessit. Reliquit & rerum suarum commētarios, de quibus Cicero sic refert. Commentarios scripsit valde quidem probandos, nudi sunt recti ac venusti & omni ornatu orationis tanquam veste detracta. Armorum & equitandi peritissimus, laboris vltra fidem patiens erat in agmine, nonnunquam equo, sæpius pedibus anteibat, capite detecto, seu Sol, seu himber esset, longissimas vias incredibili celeritate confecit, expeditus meritoria rheda, cētena passuum millia in singulos dies si flumina morarentur, nando traijciens, vel innixus inflatis vtribus, vt persæpe nuncios, de se præuenerit. Ancipiti prælio equos dimittebat, & in primis suum, quo maior permanendi necessitas imponeretur, auxilio fugæ erepto. vtebatur autem equo insigni pedibus prope humanis, & in modum digitorum virgulis scissis, quem nec patientem sessoris alterius primus ascendit. Inclinatam aciem solus sæpe restituit, obsistens fugientibus, retinensque singulos, & contortis faucibus conuertens in hostem. Alexandriæ circa oppugnationem pontis eruptione hostium subita compulsus in Scapham pluribus eodem præcipitantibus cum desiluisset in mare, nando per ducentos passus euasit ad proximam nauem, elata læua, ne libelli quos tenebat madefierent, paludamentum mordicus trahens, ne spolio potiretur hostis.

Qualiter se habebat erga subditos, & erga pares. Cap. XXXIX.

DElicta neque obseruabat omnia, neque pro modo exequebatur, sed desertorum ac sediciosorum & inquisitor & punitor accerrimus conniuebat in cæteris, ac nonnunquam post magnam pugnam atque Victoriam remisso officiorum munere, licentiam omnem lasciuiendi passim permittebat, iactare solitus milites suos etiam vnguentatos bene pugnare posse, nec milites eos pro contione, sed blandiore nomine commilitones appellabat, habebatque eos tam cultos, vt argento & auro politis armis ornaret, simul ad speciem, & quo tenaciores eorum essent in prælio metu damni, diligebatque vsque adeo vt audita clade Tituriana barbam capillumque summiserit. Nec ante dempserit quàm vindicasset, quibus rebus, & deuotissimos sibi & fortissimos reddidit, apud Dirachium scæua excusso oculo, femore & humero transfixus. 120. ictibus scuto perforato custodiam portæ commissi castelli retinuit. Acilius nauali ad Massiliam prælio inicta in puppem hostium dextera, & abscissa transiluit in nauem vmbone obuios agens. Studium & fides erga clientes, ne iuueni quidem Cæsari defuerūt, amicos semper tanta fœlicitate indulgentiaque tractauit, vt Gaio Oppio comitanti se per Siluestre iter, correptoque subito valitudine diuersorio loco, quod vnum erat cesserit, & ipse humi ac sub diuo cubuerit. Simultates contra nullos excepit tam graues, vt vnquam non occasione oblata libens deponeret, sed & in vlciscendo natura lenissimus. In P. Clodium Pompeiæ vxoris suæ adulterum atque eadem de causa pollutarum cerimoniarum reum testis citatus negauit se quicquam comperisse, quamuis, & Mater Aurelia & Soror Iulia apud eosdem iudices omnia ex fide retulissent, interrogatusque cur repudiasset vxorem. Quoniam inquit meos tam suspicione quam crimine iudico carere oportere.

De Nece Aristobili & exaltatione Antipatri. Cap. XL.

COmestor. Cæsar autem post Senatus, & Pompei fugam trans mare Ionium rebus omnibus Romaque potitus solutum Aristobolum cum duabus cohortibus in Syriam misit, facile per hunc Iudæam sibi posse subijci ratus, verum spes Cæsaris frustrata est, nam a studiosis Pompei veneno perijt Aristobolus, seruabaturque corpus eius melle conditum prohibita sepultura, donec iussu Antonij in monumentis regalibus sepultus est, occiditurque filius eius Alexander Antiochiæ a Scipione securi percussus, superstes Antigonus cum sororibus suis, ad Ptolemeum Manei filium confugit, accepitque Ptolemeus minorem sororum Alexandriam vxorem, ex qua (vt quidam tradunt) suscepit Lisaniam Abylinæ postea Tetracham. Postea factum est prælium in Emathia, cui interfuit Antipater & Iudæi sub Pompeio. Qui cum redisset in Iudæam timens Cæsaris impetum liberos suos ad Arabas cognatos eorum transmisit. Mortuo autem Pompeio Antipater in clientelam Cæsaris se contulit, cuius virtus in prælijs cum plurimum enituisset, factus est amicus Cæsaris. Quem Cæsar Romana ciuilitate simul & immunitate donauit, eiusque gratia Pontificatum Hircano confirmauit. Denique Antipater ipse procurator Iudeæ declaratus est, & Regnum Hircano concessum, ita tamen ne Rex vocaretur. Post hoc Antipater filium maiorem Fasellon Hierosolymis sub se procuratorem statuit, & Herodem Galileæ præfecit.

De præsagijs mortis Cæsaris. Cap. XLI.

SVetonius. Porrò Cæsari futura cædes euidentibus prodigijs denunciata est, paucos ante menses cum in colonia Capua deducta, lege Iulia coloni ad extruendas villas vetustissima sepulchra deficerent, idque eo studiosius facerent, quod aliquantulum vasculorum operis antiqua scrutantes reperiebant, tabula ænea in monumento (in quo dicebatur Capis conditor Capuæ sepultus) inuenta est scripta literis græcis verbisque hæc sententia. Quandocunque ossa Capis detecta essent, fore vt Iulio prognatus manu consanguineorum necaretur, magnisque mox Italiæ cladibus vindicaretur. Cuius rei ne quis fabulosam aut commentitiam putet, auctor est Cornelius Balbus familiarissimus Cæsaris. Proximis diebus equorum greges, quos in traijciendo Rubicone flumine consecrarat, ac vagos, & sine custode dimiserat, comperit pertinacissime pabulo abstinere, vbertimque flere, & immolantem monuit, caueret periculum, quod non vltra Martias idus proferretur. Pridie autem idus easdem auem Regaliolum cum laureo ramulo Pompeianæ curiæ se inferentem, volucres varij generis ex proximo nemore prosecutæ ibidem discerpserunt. Ea vero nocte, cui illuxit dies cædis, & ipse sibi visus est per quietem interdum supra nubes volitare, aliàs cum Ioue dexteram iungere, & Calphurnia vxor imaginata est collabi fastigium domus. Maritumque in gremio suo confodi, ac subito cubilis fores sponte patuerunt. Comestor. Centesimo die ante mortem eius fulmen cecidit iuxta statuam eius in foro, & de nomine eius superscripto Cliteram eius capitalem abrupit, nocte præcedente diem obitus eius, fenestræ Thalami eius cum tanto strepitu apertæ sunt, vt exiliens a stratis ruituram domum æstimaret. Eadem die cum iret in capitolium, datæ sunt ei literæ indices mortis imminentis. Quæ dum referretur

occisus,

occisus, in manu eius inuentæ sunt nondum solutæ. Die sequenti apparuerunt tres soles in oriente, qui paulatim in vnum corpus solis redacti sunt, significantes, quod dominium Lucij Antonij & Marci Antonii & Augusti in Monarchiam rediret, vel potius, quod notitia trini Dei & vnius toti orbi futura imminebat.

De Nece eiusdem & exequijs. Cap. XLII.

RIchardus. Denique Cæsar dum Reipublicæ statum iuxta morem maiorum clementer instauraret actoribus Bruto & Cassio in curia vigintiquatuor vulneribus confossus interijt. In hac coniuratione. 260. ferunt conscios fuisse. Romanus itaque populus dolore stimulatur. Capitolium cum auctoribus cædis incendere voluit, apud quos etiam ita postmodum memorabilis factus est, vt omnes post eum Imperatores appellarentur Cæsares. Suetonius. Animaduertens Cæsar vndique se strictis pugionibus peti, toga caput obuoluit, simulque sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet etiam inferiori parte corporis velata atque ita tribus, & 20. plagis confossus est, vno tantummodo ad primum ictum gemitu sine voce edito. Percussorum Cęsaris fere neque trienio quisquam amplius superuixit, neque sua morte defunctus est. Damnati omnes, alius alio casu periit, pars naufragio, pars prælio. Nonnulli semet eodem pugione, quo Cęsarem violauerant, interemerunt. Comestor. Occisus est autem Cæsar dolo Bruti & Cassij, anno ætatis suæ. 56. corpus eius pro rostris combustum est. Statuit autem populus in foro solitam columnam lapidis numidici. 20. prope pedum supra quam tumulatus est, quæ & Iulia dicta est. Ex chronicis. Inuentæ sunt autem in manu eius literæ præcauentes de coniuratione, quas si legisset vtique cauisset.

De Imperio Octauiani Augusti & eius pulchritudine. Cap. XLIII.

EX chronicis. Romanorum secundus regnauit Octauianus Cæsar Augustus annis. 56. a quo & cæteri Romani Imperatores Augusti appellati sunt. Cœpit anno quintæ ætatis quingentesimo, 48. mundi vero. 3. 1921. Hugo Floriacen. in historia ecclesiastica lib 8. Eo nullus Romanorum Imperatorum in bellis fęlicior, nec in pace moderatior fuit. Adolescentiam tamen suam ciuilibus bellis implicuit, & Illiricam, & Pannoniam occupauit, & Siccambros & Astures Hispaniæ populos superauit, & eiusdem terræ populum Barbarum & agrestem Romanis legibus informauit. Norici quoque Dalmatæ, Mesi, Bosroani, Crates, Daci, & Sarmatæ ducum eius sunt superati virtute, sed antequam Regni Monarchiam obtinuisset, ita inter ipsum & Antonium Romana Respub. diuisa manebat, vt Augustus Italiam & Galliam & Hispaniam. Antonius vero Asiam Pontumque possideret, erat autem Antonius gener eius. Suetonius liber. 2. Fuit autem Augustus forma eximia, & per omnes ætatis gradus venustissima, quamquam omnis Lenocinii negligens, & in capite commendo tam incuriosus, vt raptim compluribus simul tonsoribus operam daret, ac modo tonderet, modo raderet barbam, eoque ipso tempore aut legeret aliquid, aut scriberet, vultu erat aut in sermone vel etiam tacitus adeo trãquillo sæueroque, vt quidam ex primoribus Galliarum confessus sit inter suos eo se inhibitum ac remolitum, quo minus vt destinaret in transitu alpium per simulationem colloquij, propius admissus in præcipitium propelleret, oculos habuit claros, ac nitidos, quibus existimari volebat inesse quiddam diuini vigoris, gaudebatque si quis sibi acrius contuenti quasi ad fulgorem solis vultum submitteret, statura breuem, sed quæ commoditate & æquitate membrorum occultaretur, vt non nisi ex comparatione alterius astantis procerioris intelligi posset.

De Strenuitate & peritia eius in re militari. Cap. XLIIII.

ITaque nationes male quietas ad obsequium redegit nec vlli genti sine iustis, & necessariis causis bellum intulit. Disciplinam militarem seuerissimè rexit, nec legatorum quidem cuiquam nisi grauatè hibernisque demum mensibus permisit vxorem interuisere. Cohortes si quæ cessissent loco decimatas ordeo pauit. Centuriones statione deserta, itidem vt manipulares capitali animaduersione puniit, pro cætero delictorum genere variis ignominiis affecit, vt stare per totũ diem iuberet ante prætorium, interdum tunicatos, distinctosque nonnunquam cum decem pedis, vel cespitem portantes. Nihil autem minus imperfecto duce quam festinationem temeritatemque conuenire arbitrabatur, crebro id iactans satis celeriter fieri quicquid satis benefiat, bellum suscipiendum omnino negabat, nisi cum maior emolumenti spes, quam damni metur ostenderetur. Nam minima commoda non minimo sectantes discrimine, similes aiebat esse laureo hamo piscantibus, cuius abrupti damnum nulla captura pensari possit. Vrbem pro maiestate imperii ornatam, & inundationibus incendiisque obnoxiam excoluit, adeo vt iure sit gloriatus marmoream se relinquere, quam la critiam accepisset. Item sæcularibus ludis iuuenes vtriusque sexus prohibuit nullum nocturnum spectaculum frequentare, nisi cum aliquo maiore natu propinquiori. Impetratis a Senatu decem adiutoribus vnumquemque equitem rationem vitæ reddere coegit, atque ex improbatis alios pœna, alios ignominia notauit plures admonitione, sed varia, notauitque aliquos quòd pecunias leuioribus vsuris mutuati grauiore fænore collocassent.

De liberalitate, & humilitate eiusdem. Cap. XLV.

LIberalitatem omnibus ordinibus per occasiones frequenter exhibuit. Sed vt salubrem magisquam ambitiosum principem scires, quærentem de inopia, & charitate vini populum seuerissima coercuit oratione, satis prouisum dicens a Genero suo Agrippa, productis in vrbem pluribus aquis ne homines sitirent. Regna quibus iure belli potitus est præter pauca, aut eisdem quibus ademerat reddidit, alienigenis contribuit. Reges socios etiam inter semetipsos mutuis necessitudinibus iunxit, promptissimus affinitatis cuiusque atque amicitiæ consiliator, & fautor, plurimorum liberos educauit simul cum suis, & instituit, clementiæque eius ciuilitatisque multa, & magna documenta sunt, cum Aemilio Aeliano Cordubensi inter cætera crimina maxime obiceretur, quòd male opinari de Cæsare soleret, conuersus ad accusatorem commotoque similis, velim inquit hoc mihi probes, nec quicquam vltra aut statim aut postea inquisiuit. Tiberio quoque de eadem re sedulo violentius apud se per epistolam conquerenti rescripsit ita? Aetati tuæ mi Tyberi noli in hac re indulgere, & nimium indignari quemquam esse, qui de me mala loquatur, satis est enim si hoc habemus, ne quis nobis malefacere possit. Templa quamuis sciret etiam pro consulibus decerni solere, in nulla tamen prouincia, nisi communi suo Romæque nomine recepit. Nam in vrbe quidem pertinacissimè abstinuit hoc honore, argenteas etiam statuas olim sibi positas omnes conflauit. Domini appellationem, vt maledictum, & opprobrium semper exhorruit. Cum spectante eo ludos pronunciatum esset in mimo: O dominum æquum & bonum, & vniuersi quasi de ipso dictum exultantes comprobassent, statim manu vultuque indecoras adulationes repressit, & in sequenti die grauissimo corripuit edicto; dominumque se postea appellari, nec a liberis quidem aut nepotibus suis serio, vel ioco passus est, atq; eiusmodi blanditias etiam inter ipsos prohibuit. Non temere vrbem oppidove vllo egressus aut quoquam ingressus est, nisi vespera aut noctu, ne quem officij causa inquietaret, testem se in iudiciis, & interrogari, & refelli æquissimo animo patiebatur.

De pietate, & æquitate ipsius in subditos. Cap. XLVI.

HOrum angustius fecit, non audens extorquere possessoribus proximas domos. Nunquam filios suos populo commendauit, vt non adiceret si merebuntur. Eisdem prætextatis adhuc assurrectum, ab vniuersis in theatro, & astantibus plausum grauissimè quæstus est. Ita amicos magnos, & potentes in ciuitate esse voluit, vt tamen pari iure essent quo cæteri, legibusque iudiciarijs æquè tenerentur. Reuertentem a prouincia non solum faustis omnibus, sed & modulatis carminibus prosequebantur. Obseruatum est etiam, ne quotiens introiret vrbem, supplicium de quoquam sumeretur. Patris patriæ cognomen vniuersi repentino maximoque consensu detulerunt ei. Nonnulli Patrumfamilias testamento cauerunt, vt ab hæredibus suis prælato titulo, victimæ in Capitolium ducerentur, votumque pro se solueretur, quòd superstitem Augustum reliquissent. Reges amici atque socii, & singuli in suo quisque Regno Cæsareas vrbes condiderunt. Filiam, & Neptes ita instituit, vt etiam lanificio assuefaceret, vetaretque loqui aut agere, quicquam nisi propalàm, & quod in diurnos commentarios referretur. Extraneorum quidem cætum adeo prohibuit, vt L. Tucinio claro decoroque iuueni scripserit quondam parum modeste cum fecisse, quòd filiam suam Baias salutatum venisset. Nepotes, & literas, & natare aliaque rudimenta per se plerumquè docuit. Amicitias neque facile admisit, & constantissime retinuit, non tantum virtutes ac merita cuiusque digne prosecutus, sed vitia quoque, & delicta dumtaxat modica perpessus. Patronus dominusque est non minus sæuerus, quàm facilis, & clemens. Diomedem dispensatorem a quo simul ambulante incurrenti repente fero apro per metum obiectus est, maluit timiditatis arguere, quàm noxæ, remque non minimi periculi: quia tamen fraus aberat in iocum vertit.

De Parsimonia eius in victu & eloquentia & ingenio eiusdem. Cap. XLVII.

AE quidem thoro eum cubuisse aiunt, nisi humili, & modico instrato. Veste quoque non temere alia quàm domestica vsus est, a sorore, & vxore & filia neptibusque confecti. Togis nec restrictis nec fusis, clauo nec lato nec angusto, Calciamentis altiusculis, vt procerior quàm erat videretur. Cœnam ternis ferculis, aut cum abundantissime senis præbebat, vt nõ nimio sumptu ita summa comitate, cibi minimi erat, vini quoque natura parcissimus, non amplius ter bibere super cœnam solitus neque temere interdiu bibit, sed pro potione sumebat perfusum aqua frigida panem, aut cucumeris frustum, vel lactucula thyrsum, aut recens aridumve pomum fucci vinosioris. Eloquentiam studiaque liberalia ab ætate prima, & cupide, & laboriosissime exercuit. Mutinensi bello in tanta mole rerum, & legisse, & scripsisse, & declamasse quotidie traditur. Genus eloquendi secutus est elegans, & temperatum vitatis sententiarum ineptijs, & reconditorum verborum (vt ipse dicit) fœtoribus, præcipuam curam duxit sensum animi quàm apertissime exprimere. Sed nec Tyberio parcens exoletas interdum, & reconditas voces aucupanti. Marcum quidem Antonium increpabat, quasi ea scribentem, quæ mirentur potius homines quàm intelligant. Ingenia sæculi sui modis omnibus fouit. Recitantes, & benigne, & patienter audiuit. Componi tamen aliquid de se nisi & serio, & a præstantissimis offendebatur. Tonitrua, & fulgura paulo infirmius expauescebat, vt semper & vbique pellem Vituli marini circumferret, pro remedio atque ad maioris tempestatis suspicionem in abditum, & concameratum locum se reciperet.

De his, quæ in principia imperij sui acciderunt. Cap. XLVIII.

EVsebius in chro. Anno Imperij Augusti primo inter cætera portenta, quæ facta sunt toto orbe, Bos in suburbio Romæ ad arantem locutus est, frustra se vrgeri, non enim frumenta sed homines breui defuturos. Laberius mimorum scriptor decimo mense post Caij Iulij Cæsaris interitu puteolis moritur. Publius Mimographus natione Syrus, Romæ scenam tenet, Cicero in Formiano suo ab Herenio, & Popillo occiditur. 64. ætatis suæ anno, caput eius cum manu dextera pro rostris positum iuxta quod coronata Popilij militis imago, qui eum occiderat. Ouidius Naso nascitur in Pelignis. Caius Falcidius Tribunus plebis legem tulit: ne quis plus testamento legaret, quàm vt quarta pars hæredibus superesset. Anno sequenti e taberna meritoria trans tyberim oleum terra erupit fluxitque tota die sine intermissione, signans Christi gratiam in gentibus. Anno sequenti Cornificius Poeta militibus desertus interijt, quos sæpe fugientes galeatos Lepores appellarat. Huius soror Cornificia cuius insignia extant epygrammata. Eo quoque tempore Cornelius nepos scriptor historicus clarus habetur, Marcus Bauius poeta, quem Virgilius in bucolicis notat in Capadocia moritur.

De præfectura Herodis Ascalonita, & vxoribus eius & filijs & filiabus. Cap. XLIX.

COmestor. Inter hæc Herodes Ascalonita ab Antipatre patre suo procuratore Iudeæ a Cæsare constituto primus Præfectus est Galilex. Qui cum natura strenuus esset Principem latronum Ezechiam cum sequacibus eius interfecit, adeo quòd terram quietam reddidit, vt publice Herodes pater Galileæ cantaretur. Habebat autem vxorem nomine Dosidem sed ignobilem, de qua & Antipatrem suscepit, superduxitque Mariannem Neptem Hircani, cuius etiam amore circumscidit se, & factus est proselitus. Habuit siquidem vxores nouem, ex quarum septimum numerosam suscepit sobolem; sed de his paucos numerare sufficiat. Primogenitus eius Antipater ex Doside. Alexander, & Aristobolus Marianne, Archelaus ex Mathata, & Samaritide, Herodes Antipas, qui post Tetrarcha fuit, & Philippus ex Cleopatra, & Hierosolomytide, Herodem tamen hunc quidam Mariannæ filium putant. At vero Iudæorum optimates Faselum, & Herodem apud Antonium accusabant, quòd rerum summam vi possiderent, nomen tantum superesset Hircano, Herodes aut muneribus placauit Antonium, reuocans ei in memoriam patris sui, antiquam eum eo familiaritatem, cum autem denuo Antiochiæ a.c. viris Iudęis accusaretur attestante etiam Hircano, percunctabatur Hircanum Antonius, qui nam rebus agendis essent aptissimi: cumq; Herodem, & fratrem eius alijs prætulisset, hilaratus Antonius eos de procuratoribus Tetrarchas Iudeæ declarauit.

De Restitutione Antigoni in regnum. Cap. L.

ABeunte autem Antonio Romam Pachorus Rex Parthorũ, in manu valida Eufratem transgressus est, ad quem descendens Lisanias Antigoni filius nepos Ptolemei ex Alexandra pollicitus est talenta mille, & virgines quingentas, vt Antigonum in regnum reduceret. Acceptis itaque a Pachoro multis millibus Parthorum Antigonus Hierusalem expugnabat, & Faselus, quidem muros, Herodes domum regiam custodiebat. Sed cum intrasset vrbem Antigonus in diebus Penthecostem etiam in foro dimicatum est, cumque de pace tractatum est, Antigonus Parthorum regem arbitrum in dolo deposcebat. Egresso autem Hircano cum Faselo, & Antigono ad Parthorum Regem Hircanus, & Faselus in itinere a Parthis comprehensi sunt. Quo accepto Herodes noctu ad Idumeos contribules suos confugit, præmisit, quidem vxores, & filios, & vniuersam supellectilem, & ipse subsequens impetus subsequentium sustinebat, grauiores autem Partis Iudæos, in fuga expertus est, cum quibus sexagesimo a ciuitate stadio dimicauit, ibique ob incredibilem victoriam castrum munitissimum postea firmauit, quod Herodion vocauit. Dimissis autem vxoribus, & libertis in oppido Massada sub custodia fratris sui Iosippi in Patram ciuitatem Arabum perrexit, Parthi vero non solum Antigonum restituerunt in regnum, verum etiam Hircanum, & Faselum vinctos ei tradiderũt verberandos. At ille Hircani auriculas dentibus trũcauit, ne, quando mutatis rebus solutus Pontificatum reciperet, ab integris enim sacra celebrari oportet. Faseli vero virtute præuentus est. Qui cum nec ferri copiam, nec manus liberas haberet, ad saxum fracto capite expirauit, cognito, quidem quòd Herodes euaserat, ait se æquanimiter mori, quia vltorem viuum relinqueret. De Hircano sunt, qui dicant, quòd Medicus ab Antigono, sibi missus in auriculas eius venenum pro medicamento infudit, & mortuus est. Iosephus vero refert eum ad Parthos missum, & diu habitum ludibrio.

Qualiter Herodes per Antonium creatus est Rex Iudea. Cap. LI.

HErodes accepta morte fratris Romam properauit primoque causam viæ exposuit Antonio, qui miseratus eius casum, & miratus senatui persuasit, vt Herodem Regem Iudeæ declararent. Coronatus igitur Herodes Augusto, & Antonio hincinde astantibus in capitolium ductus est, vbi & decretum senatus super hoc facto repositum est. Remissus est in Iudæam Herodes duoque principes cum eo Ventidios, & Silo, qui eum in regno collocarent. Cum ergo venissent in Galileam, Silonem Antigonus mercede corrupit, & propterea congredi aduersus Antigonum simulatis occasionibus differebat, cumque tamdem obsedissent Hierusalem Romani, tum pro hiemis asperitate, tum pro inopia victus ab obsidione discedentes, in Idumea & Galilea hiemabant, nec tamen Herodes tunc ociosus erat, sed latronum multitudinem persequens etiam in cauernis eos igne suffocabat. Inter quos erat quidam senior septem filiorum pater, quos ipse occidit in hunc modum. Stans in ore speluncæ singulos euocabat nominatim, & prodeuntem quemque filiorum trucidabat, nouissime & vxorem. Tandem senem confossum vulnere super mortuos misit, cum autem accepisset Antonius dolum Silonis, misit Sosium cum Herode in manu valida. Qui veniens in Iudæam occurrente sibi Papium vicit, caputque eius Ferori fratri suo in solatium fratris sui occisi transmisit. Tandem quinque mensibus obsessa Hierusalem cum in sexto Romani vi irruerent in eam, nulli parcebant ætati, licet Herodes rogaret vt parcerent. Antigonus quoque descendens ad pedes Sosij prostratus est, quem non miseratus Sosius, sed irridens Antigonum appellauit, & vinctum ducens ad Antonium remeauit, quem Antonius securi percussit. Confirmatusque est Herodes in Regno Iudeæ quarto anno ex quo Romæ diadema susceperat. Inde est ꝙ quandoque plures, quandoque pauciores anni regni Herodis leguntur. Transitum est itaque regnum de Iuda ad alienigenam imminente Christi aduentu. Audiens Hircanus Herodem regnantem redijt in Iudæam & in pristinum statum restitutus est, excepto ꝙ non ministrabat.

De Prophetis in eo adimpletis. Cap. LII.

EVsebius, in chroni. Anno igitur Augusti decimo Herodes Antipatris Ascalonitę filius, & matris Cipridis Arabice regnum Iudæorum a Romanis suscepit. & annis 38. regnauit. Ex tunc ergo deficiente Principatu Pontificum regnauerunt Herodes, & filij eius post eum vsque ad vltimam captiuitatem Hierusalem, nequaquam ex successione sacerdotalis generis Pontificibus constitutis neque perpetuitate vitæ secundum legem Moisi seruientibus Deo, sed ignobiles, quidem & alio tempore alij. Nonnullique quoque modico tempore sacerdotium a Romanis Imperatoribus emebant, tunc completa est Prophetia quæ dicit. Non deficiet Princeps ex Iuda

Iuda, &c. In hoc etiam loco Dhristus, quem Danielis scriptura significat accepit finem, nam vsque ad Herodem 40. sacerdotes erant reges Iudæorum, qui imperare cœperunt ab instauratione templi, sub Dario vsque ad Hircanum annis quadringentis octingentatribus in medio transactis, quos Daniel quoque significat dicens, & scies, & intelliges arbitrio sermonis restauran di, & ædificandi Hierusalem vsque ad Christi principatum ebdomades 7. & ebdomades 72. quæ scilicet ebdomades. 79. faciũt annos 484. in quibus sacerdotes per vnctionem consecrati regnauerunt vsque ad Hircanum. Quò extremo omnium à Parthis capto, Herodes Antipatris filius nihil ad se pertinentem Iudæam ab Augusto, & senatu accepit. Et iterum post ebdomadas. 7. & 62. interibit crisma, & super templum inquit abominatio desolationis. Itaque Herodes Anamelum quendam de Babilonia accitum Pontificem Iudæorum constituit, & post exiguũ temporis Aristobolum fratrem vxoris suæ nepotem Hircani successorem ei dedit, quò post annum interfecto rursum Anamelo reddidit sacerdotium.

De Nece Antonij, & Cleopatra. **Cap. LIII.**

HVgo, vbi supra. Porrò cum esse lasciuus Antonius correptus amore Cleopatræ Ægypti Reginæ, repudiata Augusti sorore ipsam sibi Cleopatram matrimonio copulauit, & Augusto bellum indixit, sed Augustus apud prima nouorum motuum signa, cum tricentis nauibus à Brundusio in Epyrhũ trãsmeauit. Antonius verò occupauerat atticum littus, sed vbi ventum est ad prælium, & Augusti classis cœpit Antonij nauigium turbare, Cleopatra Regina cum aurea puppe, veloque purpureo prima fugere cœpit, & ilico insecutus est eam Antonius. Instareque vestigijs Augustus, quod cernens Antonius propria se manu interemit. Regina verò ad pedes Augusti prouoluta tentauit oculos eius, sed spreta ab eo disparuit. Quæ, vbi se triumpho seruari cognouit, & incautiorem nacta custodiam, in Mausoleum odoribus refertum iuxta suum se collocauit Antoniũ. Deinde admotis sibi serpentibus morte sopita est. Tunc Augustus potitus Alexandria vrbe omnium vrbium tunc opulentissima, Romam triumphans ingressus est, quibus patratis Parthi inclyti nomini eius fama inuitati, licet iam se pares Romanorum magnitudini crederent, Romana signa, quæ Crasso interfecto diripuerunt, vltro ei reddiderunt, & obsidibus traditis firmum fœdus ab eo fideli supplicatione suscipere meruerunt. Eusebius in chronicis. Igitur Cleopatra, & Antonio à semet interfectis, & Alexandriæ regno destructo anno Imperij Augusti quintodecimo Ægyptus Romana prouincia fit, quam primus Cornelius Gallus Poeta rexit. Et ex hoc loco quidam primũ annum Augusti monarchiæ supputant.

De Apologia Herodis apud Augustum.

Cap. LIIII.

LIber vbi supra. Herodes igitur Rex Iudaicæ gentis Antonio, & Cleopatra iam extinctis sponte ad Augustum nauigauit, & deposito diademate, se illi obtulit humili quidem habitu, sed regia mente, & his eum adorsus est verbis. Ego inquiens Auguste fateor me fidelem Antonio fuisse socium, vtpote qui ab eo regnum susceperim, ea tamen necessitate arma non tuli aduersum te, non quasi belli pauidus, vel amici desertor, sed domi rebus agendis occupatus, ingratum tamen sibi me non sensit Antonius, cui etiam adiumenta exercitus, & frumenti copiam miserim absens. Nunc autem ò Cæsar vicisti Antonium legionibus tuis, maximè vicisti eum cum filijs tuis, vicisti Imperij Romani viribus, quod dereliquerat, & abnegauerat. Certè victus est Antonius viribus tuis, sed magis moribus suis, vicerat enim eum Cleopatra vxor, & Ægyptius amor, canopeaque luxuries. Victus est, quia maluit cũ Cleopatra vinci, quàm sine ea vincere, vicit eum mulier infestinior suis, quàm aduersarijs. Denique victus est, quia me audire noluit, obstruxerunt. n. mentem eius Cleopatræ cupiditates. Victus sum, & ego cum Antonio, minore tamen flagitio, quàm illum Cleopatra, vicit me Antonius ille Barbaram, ego amicum non dereliqui modo verò ad te veniẽs sequestraui à me regni insignia, sed non abieci virtutis conscientiam, vt voles Iudaica. Ad hoc Cæsar. Salue inquit, & nunc magis vtere regno tuo, quoniam non inuidemus virtutibus, sed delectamur, dignus es. n. plurimis imperare, quia sic tueris amicitiam, vt & in aduersis positum non abneges amicum, & idcirco magis expeteris à nobis, quia nullus belli te mutauit euentus, non enim Antonium deseruisti, sed Antonius te, qui magis credidit Cleopatræ, quàm tibi. Insipientia illius te nobis acquisiuit, qui sibi perniciosam elegit Cleopatram, & te fidelem repudiauit. At non est mirum, si à te Cleopatra descisse re fecit Antonium, cum à me etiam eum dissociauerit, & ex cõ sorte imperij hostem reddiderit. Nunc autem adoriemur in reliquum, vt non requiras Antonium, nec enim dignum est, vt quem bello vicimus beniuolentia non vincamus. Et cum hoc dixisset imposuit coronam capiti eius.

De Ampliatione regni eius, & ædificijs, quæ extruxit.

Cap. LV.

AMplificauit autem munificentia Regnum illius dans ei Gadaram, & Hipponem, Samariam, & Ioppem, turrimq; Stratonis, & maritimas ciuitates, ex quibus Herodes turrim Stratonis in gratia, & honorem Cæsaris, post modum albo lapide renouauit, & aulicis ædificijs venustauit, & Cæsaream mutato nomine iussit appellari, urbem quoque Samariam quam nunc hastem appellant, non solum exædificauit, sed etiam repleuit inhabitantibus, extruxit præterea Hierosolymis turrim magnam, q̃ appellauit Antoniam, propter Antonij gratiam veteris amici. Cæsari quoque condidit templum ad fontes Iordanis, adeo immemor religionis, vt homini templum conderet, & vsum Gentilium in Iudæam reduceret. Iosephus in libro antiquitatum 16. Herodes itaque consumptis pecunijs suis, audiens Hircanũ ante se Regem aperuisse tumulum Dauid, & tria millia talentorum inuenisse, aperiens & ipse noctu ingressus est, dum nollet ipse hoc ciuitatẽ sentire, & pecunias quidem depositas sicut Hircanus nõ inuenit, ornatum verò, & vasa aurea plura tulit. Dumque diligentiorem inquisitionem faceret, ac vellet interius ingredi ad vrnas in quibus Dauid, & Salomonis corpora erant posita, duo Satellites eius flammis exusti sunt ab interiori parte occurrentibus, tunc ille timore perterritus est egressus, & pro piaculo monumentum ex lapide candido ante ianuam magnificentissimis construxit expensis. Comestor. Edificauit autem Herodes in Ascalone domum regiam, & deinde agnominatus est Ascalonita, natione enim Idumeus fuit ex patre, Arabs ex matre: Notula super Historiam Comestoris. Vel propriè dictus est Ascalonita Auus eius, qui & Herodes Ascalonita fuit natione, & edituus templi Apollinis, cuius filium Antipatrum paruulum rapuerunt latrones Idumei, & cum eis tantum fuit, quòd et post factus est Princeps eorum vnde, & Idumeus dictus est. Comestor. Posuit etiam Herodes Aquilam auream super speciosam portam templi immensi ponderis in honorem Romanorũ, Iudæis id ægre ferentibus, fecit quoque Herodion in quò sepultus est, fecit, & Faselum in memoriam fratris, nec erat locus regni idoneus quem vacuũ in honorẽ Cęsaris relinqueret, deditque ei Cæsar quadringentos Gallatas satellites, stipatores Cleopatræ immanes, & sanguinis humani auidos. Qui cũ prius Eleutherij dicerentur a flumine Eleutherio superioris Galatiæ sup quem oriundi fuerant de cætero Herodoagi dicti sunt.

De Nece Mariagnes vxoris suæ, & eius offensa in filios.

Cap. LVI.

FActa autem est dissensio inter Mariagnem, & sororem Herodis Saloman, hæc illi mæretricium, illa huic ignobilitatem objiciebat. Consilio verò sororis Hircanum dolo decidit eo, quòd regnum sibi deberi Hircanus diceret. In solatium verò Mariagnes Ionatham fratrem eius cum esset decem, & septem annorum Pontificem ordinauit, sed econtra Saloma suggerente, occisus est Ionathas eo, quod ad Regnum videretur aspirare. Cumque accusaret Saloma Mariagnem de adulterio, addidit, quòd expressè imaginem suam miserat Antonio, vt ad amorem suum eum incitaret, quod vt agnosceret Herodes properauit ad Antonium Mariagnem sub custodia viri Salome collo collocans, certa ei tradens intersignia, sub quibus si nunciatum ei foret Mariagnem occideret. Dum autem moram faceret Herodes vir Salome, quæ sibi fuerant imperata Mariagne indicauit. Reuerso autem Herode vxor cum in sinu eius dormiret cum lachrymis. quæ de morte eius impetrauerat indicauit, exiliensque à strațis Herodes sciscitabatur à sorore, dormiuit ne vir tuus cum Mariagne, quæ ait, dormiuit, statim Mariagnem occidi fecit, & virum sororis verum, de morte vxoris quàm supra modum diligebat indoluit, adeo, vt tanquam lunaticus crebro in amentiam verteretur, filios autem quos de ea susceperat Alexandrum, & Aristobolum Romam misit liberalibus artibus erudiendos. Post hoc redierunt à studio filij eius, & erat Alexander acerrimus perorator, horum vnus, scilicet Aristobolus filiam Salome Amitæ suæ duxit vxorem, alter filiam regis Capadocum. Iamque licentius de successione Regni cum patre disceptabant, ob hoc offensus pater Antipatrum eis præponere satagebat, in testamento quoque apertè iam fuerat successor declaratus. Proinde prædicti fratres de morte patris occultè tractabant. Quod præsentiens pater à se eos reiecit. Hi verò Romam nauigauerunt, vt patris iniuriam deferrent ad Cæsarem.

De Marce Varrone, & laudibus eius. **Cap. LVII.**

EVsebius in croni. Anno Imperij Augusti quintodecimo regni verò Herodis quinto Marcus Terentius Varro propè nona-

nonagenarius moritur. Augustinus, libro 6. de Ciuitate Dei. Quis Marco Varrone curiosius deorũ figmenta quæsiuit? Quis inuenit doctius, quis considerauit attentius, quis distinxit acutius, quis diligentius pleniusque conscripsit? qui tametsi minus est suauis eloquio, doctrina tamen atque sententijs ita refertus est, vt in omni eruditione, quam nos sæcularem, illi autem liberalem vocant, studiosum rerum tantùm iste doceat, quantum studiosum verborum Cicero delectat. Denique, & ipse Tullius huic tale testimonium perhibet, vt in libris Achademicis dicat eam, quæ ibi versatur disputationem se habuisse cum Marco Varrone, homine inquit omnium facilè acutissimo, & vbi cuncta dubitanda esse contendit, addidit sine vlla dubitatione doctissimo, profectò de hac re sic erat certus, vt auferret dubitationem, quam solet in omnibus adhibere, tanquam de hoc vno et pro Achademicorum dubitatione disputaturus se Achademicum fuisset oblitus. In primo autem libro cum eiusdem Varronis literaria opera prædicaret, Nos inquit in nostra, vrbe peregrinantes errantesque tanquam hospites, tui libri quasi domum reduxerunt, vt possemus aliquando, qui & vbi essemus agnoscere. Tu ætatem patriæ tu descriptiones temporum, tu sacrorum iura, tu sacerdotum, tu domesticam, tu publicam, tu sedium regionum locorum, tu omnium diuinarum humanarumque rerum nomina genera, officia causas aperuisti. De illo etiam Terentianus elegantissimo versiculo breuiter ait. Vir doctissimus vndecunque Varro, qui tam multa legit, vt ei aliquid scribere vacasse miremur, tam multa scripsit, quàm multa vix quenquam legere potuisse credamus.

De Liberis eius, & opinionibus circa diuina. Cap. LVIII.

Hic tamen Deos ita coluit colendosque censuit, vt in ipso eo opere litterarum suarum dicat se timere ne pereant, non incursu hostili, sed ciuium negligētia de qua illos velut ruina liberari à se dicit, & in memoria bonorum per eiusmodi libros recondi atque seruari. 41. libros scripsit antiquitatum, hos in res humanas diuinasque diuisit, rebus humanis 25. diuinis 16. tribuit. Ideo autem dicit se prius scribere de humanis rebus, quàm de diuinis, quòd prius extiterint ciuitates, deinde ab eis hęc instituta sunt. Dicit autem alibi ex naturæ formula se scripturum fuisse si nouam conderet ciuitatem, quia verò iam veterem inuenerat non se potuisse, nisi eius consuetudinem sequi. Hij autem inquit fili mi videtur animaduertisse quid esset Deus, qui crediderunt eum esse animum motu, & ratione mundum gubernantem. Dicit etiam antiquos Romanos plus annis 100. & 70. Deum absq; simulachro coluisse. Quòd si adhuc inquit mãsisset Castius Dij obseruarētur, eiusdē sniæ testem adhibet gentem Iudæam, nam qui primum inquit simulachra populis posuerunt, & metum dempserunt, & errorem addiderunt prudenter existimans Deos facile posse in simulachrorum stoliditate contemni, dicit autem idem Varro arbitrari se Deum esse animum mundi, quem Græci Cosmon vocant, & hunc ipsum mundum esse Deum, sed sicut hominem cum sapientem sit ex corpore & animo, tantùm ab animo esse sapientem, ita mundũ ab animo tantùm dici Deum. Mũdus autem inquit in duas partes diuiditur, cœlum terram. Item cœlum in ethera, & aera, terra verò in aquam, & humum. Has omnes quatuor partes plenas esse animam dicis in ethere, & aere immortalium, in aqua & humo mortalium. A summo aũt circuitu cœli, vsque ad circulum lunæ ethereas animas esse stellas cœlestes Deos inuisibiles. Iuter Lunæ verò girum, & nimborum, & ventorum cacumina aereas esse animas, sed eas animo non oculis videri, quos & vocari Heroas, & Lares, & Genios. Idem in 7. lib. Marcus Varro tria genera Theologiæ esse posuit .s. vnum fabulosum, quò vtuntur poetæ, alterum naturale, quo Philosophi, tertium ciuile quò populi. Sed ciuilis Theologiæ turpitudines erroneas Philosophicis interpretationibus velut, altioris doctrinæ specie dolorare conatur, videlicet tanquam vis animæ mundi, quam putauit per cuncta diffusam ex partibus molis huius in quas visibilis mundus iste consurgit, & multiplici administratione naturæ quasi plurium Deorum nomina acceperit. Actor. Huius autem Varronis hoc dictum memorabile legitur, nunc in segetibus aiunt, nunc in herbis frumenta bona sunt, nolite ibi nimiam spem haqere. Sæpe audiuimus inter os, & offam multa interuenire posse, verum inter herbam, & offam longum interuallum est. Extãt igitur sniæ Varronis ad Atheniensem auditorem morales atq; notabiles, de quibus has paucas, quæ sequuntur excerpsi.

De Sententijs Varronis moralibus. Cap. LIX.

Cvm natura litigat, qui mori graue fert, duplex est malum, cum quod necesse est, moleste ferimus. Loquaris, vt omnes, sentias, vt pauci. In multis contra omnes sapere desipere est. Fide referas gratiam inuite danti. Vix datum ne putes beneficii sed prædam. Semel dedit, qui rogatus, bis non, extorquere est plusquam rogare. Turpissimum est in datis sperare, pulcherrimum est cum fœnore data reddi. Ex animo dantis censetur munus magnum. Amici diuitum paleæ sunt circa grana. Vis experiri amicum calamitosus fias. Non refert quis, sed quid dicat. Alit concordiam, mores ad cohabitantium animos formare. Nemo suum putet, quod extra ipsum est. Vir bonus patriam suam quocunque it fert secum, & omnia sua custodit. Eo vultu dimittendæ sunt diuitiæ, quò accipiendæ. Vulgus quicquid cum gaudio accipit cum fletu amittit. Non tam laudabile est meminisse, quàm inuenisse, hoc enim alienum est, illud proprij muneris est. Fides est media opinionis, & sciētiæ, neutrum attingens. Elegantissimum est docendi genus exemplorum subditio. Facilitas intelligentiæ veri parit negligentiam. Amator veri nõ tam spectat qualiter dicitur, quàm quid. Illum eligere eruditorem quẽ magis mireris in suis, quàm alienis. Omnia nosse est impossibile, pauca verò laudabile. Sunt quædam, quæ eradenda essent ab animo scientis, quia inserendi veri locum occupant, multum interest vtrum rem ipsam an libros inspicias. Libri non nisi scientiarum paupercularum monimenta sunt, principia inquirendorum, vt ab his negociandi principia sumat animus. Eo tantùm studia intermittantur ne obmittantur. Gaudet natura varietate. Nil magnificum docebit, qui à se nil didicit. Falsò magistri nuncupantur auditorum narratores, sic audiendi sunt, qui rumores recensent. Tam ridenda est in sene puerilitas, quàm obstupenda in puero optimorum morum constantia. Sic multi libros degustant, vt conuiuæ delicias. Sed cito transcursa, citius labuntur. Renuit Philosophia fastidientem stomachum ad simplicem cęnam hilarem inuitat conuiuam. Cannale fistum est auris, quæ accepta memoriæ, non commēdat. Non essemus pauperes, si nesciremus quid est paupertas. Nescire quid est paupertas optimus est ad summas diuitias progressus. Non est miser, nisi qui se esse credit. Nusquam deueniet, qui quot videt sequitur calles. Non tam modeste quis sua miratur quàm aliena, hoc autem fit quoniam nemo sibi inuidet. Imperitiæ signum est, quòd difficillimum est exigere cito fieri. Nulla iactura grauior est scienti, quàm temporis. Viatores nõ eunt, vt eant, sic & vita non sui causa sit, sed vt ea præclarum aliquid fiat. Qui in magnis excellit etiam inuitus laudabitur, Non est fœlicitas, quæ secum recipit miseriam. Adulationis est specimē, cum laus postulationem præcedit. Abijciendi sunt ineruditorum contemptus, si vis ad summam progredi. Multi laudem amittunt, quoniam ipsi eam de se prædicant, hoc autem vno modo sapiens se laudat, quæ in ipso apparent bona in alijs prædicando. Desiderata non habita magni sunt, habita vilescunt. Vtile, sed ingloriosum est ex illaborato in alienos succedere labores.

De Cornelio Gallo, & Plauto, & Virgilio. Cap. LX.

Anno Augusti decimooctauo. Gneus Cornelius Gallus Forojuliensis poeta, à quò primum Ægyptum rectam supra diximus 43. ætates suæ anno propria se manu interfecit. Messalla Cornius primus præfectus vrbis factus sexta die magistratui se abdicauit in ciuilem potestatem esse contestans, anno eiusdem 20. Munatius Plautus Ciceronis discipulus orator habetur insignis. Qui cum Galliam comatam regeret Lugdunum condidit. Macrobius in libro Saturnalium. Hic est Plautus, cui in iudicio amici molestum testem destruere volenti, & interroganti, quia sutorem eum esse sciebat, quò artificio se tueretur, ille vrbane respondit, Galliam subigo, sutorium hoc habetur instrumentum, quod in adulterij exprobrationem faceta conuertit ambiguitate: Gallia enim dicebatur vxor Plauti. Ex chronicis. Anno eius vigesimoquinto, Virgilius Brundusij moritur, Sentio, Saturnio, & Lucretio cyma Consulibus ossa eius Neapolim translata, in secundo ab vrbe miliario sæpeliuntur, titulo huiusmodi quem moriēns ipse dictauerat. Mantua me genuit. Calabri rapuere. Tenet nunc Parthenope, cecini pascua, rura, duces.

De Commendatione Virgilij, & gestis eius. Cap. LXI.

Helinandus libro vigesimosexto. Constat Virgilium inter omnes optimum fuisse Poetarum. Macrobius dicit eum nullius scientiæ fuisse expertem. Iuuenalis eum Homero comparat dicens. Conditor iliados cantabitur atque Maronis. Altisoni, dubiam facientia carmina palmam. Idem tamen eum de interpretantia libidinis hoc modo reprehendit. Nam si Virgilio puer, & tolerabile desit hospitium, caderent omnes à crinibus idrij. Augustinus in libro primo, de Ciuitate Dei, sic commendat eundem Virgilium. Virgilium inquit propterea paruuli legunt, vt Poeta magnus omniumque præclarissimus atque

atque optimus teneris ebibitus annis nō facilè obliuione possit aboleri. Ab hoc Virgilio multa dicuntur mirabiliter actitata in porta Neapolis Campaniæ dicitur fecisse Muscam æneam quæ omnes muscas ab vrbe expellebat. In eadem vrbe dicitur, Macellum sic construxisse, vt nulla ibi Caro putresceret. Dicitur quoque campanile quoddam sic construxisse, vt turris ipsa lapidea eodem modo moueretur, quò campanæ cum pulsabantur, sed hoc verum non videtur, cum vsus campanarum nōdum inuentus esset, nisi fortè vsus earum prius fuerit apud paganos, quàm apud Christianos, sed & hortum quendam sic fecisse dicitur, vt in eo non plueret. De balneis quoque eius incredibilia narrantur. Creditur etiam à quibusdam ab eo factum illud miraculum, quod dicebatur saluatio Romę, quod inter septem miracula mundi primum computatur. Erat autem ibi consecratio omnium statuarum, quæ statuæ scripta nomina in pectore gentis cuius imaginem tenebant, gestabant, & tintinabulum vniuscuiusq; statuæ collo appendebatur. Erantque Sacerdotes die ac nocte semper vigilantes, qui eas custodiebant, & quæ gens in rebellionem consurgere conabatur contra Imperium Romanorum statua illius commouebatur, & tintinabulum illius mouebatur in collo eius, & vt quidam addunt, statua ipsa mox digitum indicem protendebat versus illam gentem, & versus nomen ipsius gentis, quod in ea erat scriptum. Quod nomen scriptū continuo Sacerdos, Principibus deportabat, & mox exercitus ad eam gentem reprimendam mittebatur.

De Dictis, & scriptis eiusdem. Cap. LXII.

HIc est Virgilius cui cum obijceretur ab inuidis, quòd alienos versus suo operi inserebat respondit, magnarum esse virium clauam extorquere de manu Herculis, hic Virgilius dicebat parare se versus more rituque vrsino, nam, vt illa bestia fœtum edidit ineffigiatum informemque, postea lambendo consummat, & format, sic ingenij sui partus recentes rudes esse facie, & imperfecta, sed deinceps tractando, colendoque reddere his quasi vultus, & oris lineamenta. August. in libro 10. de Ciuitate Dei, dicit quædam prophetata esse à Virgilio de Christo, vt illa. Iā noua progenies cœlo dimittitur alto, & te duce si qua manent sceleris vestigia nostri, irrita perpetua soluent formidine terras, quibus Virgilij versibus hoc Aug. addidit. Quod inquit non à seipso dixisse in egloga ipsius 4. ferme, versu indicat vbi ait. Vltima Cumei venit iam carminis ætas. Vnde inquit hoc a Cumea Sibilla dictum esse incūctanter apparet Hieronymo non placent hæc dicta, & similia Virgilij esse prophetiam, sed à Virgilio centonibus artificiosè Christo coaptata esse. Quod & Isidorus confirmat dicens. Centones inquit apud grammaticos vocari solent, qui de carminibus Homeri, & Virgilij ad propria opera more centenario ex multis hinc, & inde compositis in vnum sartiunt corpus à facultate cuiusque materiæ. Denique Proba vxor Adelphi Centonem ex Virgilio de fabrica mundi, & de Euangelio plenissime expressit, materia composita secundùm versus, & versibus secundùm materiam continuatis, eodem modo & quidam Pomponius ex eodem poeta inter cætera stili sui ofiachiteum in honorem Christi composuit similiter, & de libro Æneidos. Illud quoque sciendum est Virgilium non tam eloquentem esse neque fuisse in prosa, quàm in versibus faciendis, vnde Seneca in libro 4. declamationum. Magna quoque ingenia non plus, quàm in vno eminuerunt opere. Virgilium illa ingenij fœlicitatis in oratione soluta reliquit. Ciceronem eloquentia sua in carminibus destituit. Actor. Virgilius tres libros tātùm creditur edidisse, vt in Epithaphio eius apparet, vbi dicitur. Cecini pascua, rura, duces, per quæ tria significantur, Bucolica, Georgica, & Æneida, proinde Virgilius de culice, & Virgilius de ethna quos Aurelianenses ad ostentationem, & iactantiam circunferunt inter autores Apocrifos separandi sunt.

De Flosculis librorum eius. Cap. LXIII.

DE illis autem tribus libris paucas has sententias notabiles quæ sequūtur excerpsi. Virgilius in Bucolicis. Pallas quas condidit artes ipsa colat. Trahit sua quemque voluptas. A Ioue principium Musæ, Iouis omnia plena. Ille colit terras, qui legitis flores, & humi nascentia fragra. Frigidus ò pueri fugite, hinc latet anguis in herba. Et quisquis amores, Aut metuet dulces aut experietur amaros. Vltima Cumei venit iam carminis ætas. Magnus ab integro sœculorum nascitur ordo. Iam redit, & Virgo redeunt Saturnia regna. Iam noua progenies cœlo dummittitur alto. Grandia sæpe quibus mandauimus ordea sulcis. Infœlix lolium, & steriles nascuntur auenæ. Non omnia possumus omnes. Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. Qui amant ipsi sibi somnia fingunt. Numero Deus impare gaudet. Tardi venere bubulci. Omnia vincit Amor, & nos cedamus Amori. Idem in Georgicis libro 1. Labor omnia vincit Improbus, & duris vrgens in rebus egestas. Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas. Idem in libro secundo. O fortunatos nimium sua si bona norint Agricolas, quibus ipsa procul discordibus armis, Fundit humo facilem victum iustissima tellus. Idem in 3. libro. Optima queque dies miseris mortalibus æui. Prima fugit, subeunt morbi tristisque senectus. Frigidus in Venerem senior frustraque laborem Ingratum trahit, & siquando ad prælia ventum. Vt quondam in stipulis magnis sine viribus ignis. In cassum furit. Iam vitulos hortare viamque insiste domandi. Dum faciles animi iuuenum dum mobilis ætas. Idem in 4. lib. Est legum seruanda fides suprema voluntas. Quod mandat fierique iubet parere necesse. Res animos incognita turbat. Idem in libro 1. Æneidos. Soluite corde metum Teucri secludite curas. Res dura, & regni nouitas me talia cogunt Moliri. Idem in libro 2. Furor & ira mentem præcipitant. Item in 3. Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Idem in libro 4. Degeneres animos timor arguit. Nusquam tuta fides. Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis. Idem in quinto libro. Varium & mutabile semper fœmina pectus habet. Idem in 7. libro. Non mihi si linguæ sint centum, & corpora centum. Ferrea vox omnes scelerum deprehendere formas. Omnia pœnarum percurrere nomina possum. Actor. Hæc de Virgilij dictis ad præsens sufficiant, vixit autem secundùm chronicas annis 53.

De Ortu Beatæ Mariæ Virginis prænunciato per Angelum. Cap. LXIIII.

ANno Imperio Augusti circiter 27. Nata est Beata Virgo Maria Mater Domini iuxta librū Ioachim, & reuelationē factam Sanctæ Elizabeth. Hieronymus in Historia Ioachim, & Annæ. Fuit autem ex stirpe Dauid oriunda, in Nazareth nata, Hierosolymis in templo nutrita, pater eius Ioachim, mater eius Anna dicebatur, domus paterna ex Nazareth, Maternum genus ex Bethleem erat, vita eorum erat simplex, & recta, & pia, omnemque substantiam suam tripharie diuiserunt, vnam partem templo, & templi seruitoribus impendebant, aliam peregrinis, & pauperibus erogabant, tertiam sibi, & familiæ suæ vsibus reseruabant, ita Deo iusti, hominibus pij, per annos circiter 20. castum domini coniugium sine procreatione liberorum exercebant, vouerunt tamen si Deus eis daret sobolem, eam se ipsius seruitio mancipaturos cuius rei gratia, templum Domini singulis per annum festis frequentare solebant. Cum autem in Encenijs Hierosolymam Ioachim ascendisset, Isachar Pontifex videns eum inter conciues suos cum oblatione ascēdentem spreuit eum cum muneribus suis, dicens eius munera non Deo digna posse videri, quem ipse indignum prole iudicaret, maledictumque esse, qui non genuisset semen in Israel, cuius ille opprobrij obiectu pudore cōfusus, ad pastores, qui cum pecoribus suis in pascuis erant secessit, non enim domum repedare voluit, ne forte à contribulibus, qui hoc à sacerdote audierant eodem opprobrio notareretur. Cumque ibi aliquandiu esset quadam die dum solus esset, Angelus Domini ei astitit cum immenso lumine, eiusque visione perterritum compescuit dicens. Noli timere Ioachim, quia ego sum Angelus Domini missus ab eo, vt annunciem tibi orationes tuas exauditas, & eleemosynas ascendisse in conspectu Domini, vidit quippe pudorem tuum, & audiuit sterilitatis opprobrium non rectè obiectum, & ecce Anna vxor tua pariet tibi filiam, vocabisque nomen eius Mariam, hæc erit, vt vouisti ab infantia sua Deo consecrata, & Spiritusancto replebitur adhuc ex vtero Matris suæ. Omne immundum non comedet, nec bibet, nec inter populares forinsecus, sed in templo Domini erit conuersatio eius, ita ætate procedente sicut ipsa mirabiliter ex sterili nascetur, ita incomparabiliter Virgo generabit altissimi filium, qui vocatus Iesus secundùm nomen suum Saluator erit omnium gentium. Discedens ab eo Angelus apparuit, & ante vxori eius eadem annuncians. Ita iuxta Angelicum præceptum vterque de locis in quibus erant promouentes ascenderunt in Ierusalem & ad portam auream sibi inuicem obuiantes de mutua visione sua lætati, & promissæ prolis certitudine securi, debitas Domino humilium eruditoris gratias retulerunt, itaque adorato Deo domum regressi promissum certi, & hilares expectabant.

De Natiuitate eiusdem. Cap. LXV.

COncepit ergo Anna, & peperit filiam, vocauitque eam Mariam, & cum trium annorum spacium volueretur, ablactatam Virginem ad templum Domini adduxerunt. Erant autem circa templum quindecim gradus iuxta, quindecim graduum Psalmos, nam quia in monte situm erat templum, altare holocausti, quod foris erat non poterat sine gradibus adiri. In horum immo Virginem constituerunt. Cumque se exuerent, & cultioribus ex more se vestibus induerent, virgo cunctos sigillatim gradus sine ducentis, & leuantis

stantis manu ita ascendit, vt perfectæ ætati in hac causa nihil deesse putares. Igitur sacrificio celebrato, secundùm morem legis, & voto suo perfecto, virginem intra septa templi cum alijs virginibus ibidem educandis dimiserunt, & domi reuersi sunt. Hildefonsus Toletanus Episcopus. Beata virgo Maria nisi in vtero matris sanctificata esset, minimè eius natiuitas colenda esset, nunc autem, quia auctoritate totius Ecclesiæ veneratur, constat eam ab omni peccato originali immunem fuisse, per quam non solùm maledictio Euæ matris soluta est, verum etiam benedictio omnibus condonata est. Nullis ergo quando nata est subiacuit delictis, nec originale peccatum in vtero sanctificata contraxit. Ex mariali. Sanctæ Dei genitricis Mariæ natiuitas olim, quia ignorabatur, diu in Ecclesia non celebrabatur, sed sic diuinitus reuelata est. Solitarius quidam sanctæ vitæ fuit, qui singulis annis armoniam in cœlo nocte natiuitatis eius audiuit. Qui cum miraretur, quòd hoc alio tempore non audiret, rogauit Deum, vt sibi ostenderet quid hoc significaret. Cui Angelus Domini apparens talia retulit. Virgo perpetua, quæ Deum genuit hac nocte nata fuit, quod licet ab hominibus ignoretur, ab Angelis in cœlo celebre habetur. Qua reuelatione diuulgata eius Natiuitas ab Ecclesia celebrari instituta est.

De Bona indole eiusdem Virginis. Cap. LXVI.

IAcobus filius Ioseph in lib. de infantia Saluatoris. Cum autem esset virgo Maria trium annorum ita maturo gressu ambulabat, & perfectissimè loquebatur, quasi iam esset triginta annorum. Ita orationibus insistebat, & facies eius splendebat, vt vix posset in eius vult quisquam intendere. Insistebat autem lanificio, & omnia, quæ mulieres antiquæ non poterant, ista tenera ætate posita explicabat, hanc autem regulam ipsa sibi statuerat, vt à mane vsque ad tertiam orationi insisteret, à tertia vsq; ad nonam in textrino opere se occuparet, à nona iterum non recedebat ab oratione vsque dum Angelus Domini ei appareret, de cuius manu escam acciperet, omnis sermo eius ita erat gratia plenus, vt in lingua eius cognosceretur Deus, semper in oratione, & in scrutatione legis Dei permanebat. Eratque solicita circa socias suas, ne aliqua ex eis, vel in vno peccaret, ne aliqua iniuriosa, vel superba circa parem suam existeret, sine intermissione benedicebat Deum, & ne forte in salutatione sua à laudibus Domini tolleretur. Siquis eam salutabat, ipsa pro resalutatione, Deo gratias respondebat, quotidie esca quam de manu Angeli acceperat ipsa tantùm reficiebatur. Eam verò, quæ à Pôtificibus tribuebatur, pauperibus diuidebat, frequenter videbât cum ea Angelos loqui, & quasi charissime obtemperabant ei. Ambro. in lib. 2. de virginitate. Sit nobis tanquam in imagine descripta virginitas Mariæ, e qua velut speculo refulgeat species castitatis, & forma virtutis, virgo erat corpore, & mente, corde humilis, verbis grauis, animo prudens, loquendi peritior, legendi studiosior, non in certo diuitiarum, sed in præce pauperis spem reponens, intenta operi, verecunda sermone, arbitrum mêtis non hominem, sed Deum quærens, nullum lædere, omnibus bene velle, maioribus assurgere, æqualibus non inuidere, iactantiam fugere. Quando illa, vel vultu læsit parentes, vel quando fastidiuit humilem? quando risit debilem? quando vitauit inopê? nihil toruum in oculis, nihil procax in verbis, nihil in actu inuerecundum, non gestus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior, vt ipsa species corporis simulacrum fieret mentis, & figura probitatis. August. in lib. de natura, & gratia. Excepta itaque sancta Virgine Maria de qua propter honorem Domini nullam prorsus cum de peccatis agitur habere volo quæstionê, scimus enim, quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendû ex omni parte peccatum, quæ concipere, ac parere meruit quem constat nullum habuisse peccatum, hac inquam virgine excepta si omnes sancti, & sanctæ cum hic viuerent interrogati essent, vtrum sine peccato essent, omnes vna voce clamassent. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c.

De Horatio Poeta, & libris eius & flosculis poetria. Cap. LXVII.

EVsebius in chronicis. Anno Imperij Augusti 35. regni verò Herodis 25. Horatius 57. ætatis suæ anno Romæ moritur. Actor. Hic Horatius inter satiricos, & liricos poetas latinos obtinere principatum dicitur, & grauissimus poeta à Hieronymo appellatus, non propter grauitatem actuum, nam incontinentissimus fuit, sed propter grauitatem sententiarum. Scripsit autem libros sermonum, & epistolarum, & carminum, odarum, & poetriarum, cuius morales breues, & paucas sententias excerptas hic inserere voluit. Oratius in poetria. Debemur morti nos, nostraque. Mortalia facta peribunt, & adhuc sub iudice lis est. Cum pauper, & exul vterque Proijcit ampullas, & sexquipedalia verba. Si curat cor spectantis tetigisse querela. Non satis est pulchra esse poemata dulcia sumpto. Et quocunque volent animum auditoris agunto. Vt ridentibus arrident, ita flentibus assunt. Humani vultus, si me vis flere, dolendum est. Primum ipsi tibi. Tristia mestum vultum verba decent. Quid feret hic dignum tanto promissor hiatu. Parturient montes, nascetur ridiculus mus. Reddere, qui voces iam scit puer, & pede certo Signat humum, gestit paribus colludere, & iram Colligit, ac ponit temere, & mutatur in horas. Inberbis iuuenis tandem custode remoto. Gaudet equis canibusque, & aprici gramine campi. Ferens in vitium flecti monitoribus asper. Vtilium tardus prouisor prodigus eris. Sublimis cupidus, & amara relinquere pernix. Multa senem circunueniunt in commoda, vel quod. Quærit & inuentis miser abstinet, & timet vti. Vel quia res omnes timidè gelideque ministrat. Dilator. Spe longus, iners, auidusque futuri. Difficilis, querulus laudator temporis acti. Se puero castigator, censorque minorum. Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dulci. Non semper feriet quodcunque minabitur arcus. Quandoque bonus dormitat Homerus. Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit. Non homines non Dij non concessere columnæ. Vt gratas inter mensas simphonia discors. Et crassum vnguentum, & sardo cum melle papauer. Offendunt, poterat duci, quia cœna sine istis. Aut prodesse volunt aut delectare Poetæ. Aut simul, & iocunda, & idonea dicere vitæ. Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.

Flosculi Epistolarum eiusdem. Cap. LXVIII.

IDem in libro Epistolarum. Nemo adeo ferus est, qui non mitescere possit. Virtus est vitium fugere, & sapientia prima, Stulticia caruisse. Dimidium facti, qui bene cœpit habet. Impiger extremos currit mercator ad idos. Per mare pauperiem fugiens per saxa per ignes. Vilius argentum est auro virtutibus aurum. O ciues ciues quærenda pecunia primum est. Virtus post nummos. Si curatus inæquali tonsore capillos. Occurri rides si fortè subuncula pexæ. Trita subest tunicæ, vel si toga dissidet impar. Rides, quid mea cum pugnæ sententia secum. Quod petijt spernit, repetit, quod nuper omisit. Æstuat, & vitæ disconuenit ordine toto. Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis. Semper Auarus eget. Inuidus alterius macrescit rebus opimis, & videt illius prospera cum lachrymis. Inuidia Siculi non inuenere tyranni. Magis tormentum. Ira furor breuis est, animum rege, qui nisi paret. Imperat, hunc frenis, hunc tu compesce cathenis. Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu. Monitus multumque monendus, Priuatas, vt quærat opes, & tangere vitet scripta. Ne si forte suas repetitum venerit olim. Grex auium plumas moueat cornicula risum. Furtiuis nudata coloribus, ipse quid audes. Quid mihi diuitiæ, si non conceditur vti. Vxorem cum dote fidemque, & amicos. Et genus, & formam regina pecunia donat. Ac bene numatum decorat suadela Venusque. Paruum parua decent. Fortè per angustam tenuis vulpecula rimam Repserat in cameram frumenti, pastaque rursus. Ire foras pleno tendebat pectore frustra. Cui mustela procul, si vis ait effugere istinc, Macra canum repetes artum quem macra subisti. Naturam expelles furca, tamen vsque recurret. Et malè perrumpet furtim fastidia victrix. Seruiet in æternum, qui paruo nesciet vti. Imperat aut seruit collecta pecunia cuique. Quem res plus nimio delectauere secundæ. Mutatæ quatient tu quamcunque Deus tibi fortunauerit horam, grata sume manu. Cœlum non animum mutant qui trans mare currunt, pauper enim non est cui rerum suppetit vsus. Si ventri bene si lateri pedibusque tuis nil Diuitiæ poterant regales addere maius. Oderunt peccare boni virtutis amore. Tu nihil admittes in te formidine pœnæ. Mors vltima linea rerum est. Principibus, placuisse viris non ultima laus est. Arcanum tu scrutaberis vllius vnquam. Commissumque teges, & vino tortus, & ira. Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes. Stultitiam patiuntur opes. Quid de quoque uiro, & cui dicas sæpe caueto. Percunctatorem fugito, nam garrulus idem est. Nec retinent patulæ commissa fideliter aures. Et semel emissum uolat irreuocabile uerbum. Falsus honor iuuat, & mendax infamia terret. Quem nisi mendosum, & mendacem. Vir bonus est quis? Qui consulta patrum qui leges iuraque seruat. Quo multæ magnæque secantur iudice lites. Quo responsore, & quo causæ teste tenentur. Qualem commendes etiam, atque etiam aspice, ne mox. Incutiant aliena tibi peccata pudorem. Fallimur & quondam non dignum traderemus, ergo, Quem sua culpa præmet deceptus omitte tueri. Hæc quid. Ad te postpaulo ventura pericula sentis. Nam tua res agitur paries cum proximus ardet. Et neglecta solent incendia sumere vires. Dulcis inexpertis cultura potentis amici. Expertus

tus metuit, dum tua nauis in alto est. Hoc age, ne mutata retrorsum, te ferat aura. Non cuiuis hominum contigit adire Corinthum. Oderunt hilarem tristes, tristemq; iocosi. Sedatum celeres, agilem, gnauumq; remissi. Potores bibuli media de nocte phalerni. Oderunt porrecta negantem pocula. Nauem agere ignarus nauis timet. Abrotanum ægro, non audet nisi qui didicit dare. Quod medicorum est, promittunt Medici. Tractant fabrilia fabri. Scribimus indocti doctiq; poemata passim. Peregre est animus sine corpore velox. Dum vult libertas vera dici meraque virtus. Virtus est medium vitiorum vtrinque redactum. Alter in obsequium plus æquo pronus. Alter rixatur de lana sæpe caprina. Sunt qui nil rectum nisi quod placuit sibi dicunt. Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent. Sunt qui turpe putant parcere minoribus, & qui imberbes didicere senes perdenda fateri. Denique non omnes eadem mirantur, amantque. Tres mali conuiuæ prope dissentire videntur. Poscentes vario multum diuersa palato. Quid dem quid non dem, renuis tu, quod iubet alter. Quod petis id sane est inuisum, acidumq; duobus. Singula de nobis anni prædantur euntes. Eripuere iocos Venerem conuiuia ludum. Multa fidem promissa leuant, vbi plenius æquo. Laudat, venales qui vult extrudere merces.

Flosculi sermonum eius. *Cap.* LXIX.

IDem in lib. sermonum. Est modus in rebus sunt certi deniq; fines. Quos vltra citraque nequit consistere rectum. Dum stulti vitat vitia contraria currunt. Paruula nam exemplo est magni formica laboris. Ore trahit quodcunque potest, atque addit aceruo. Quem struit haud ignara, ac non incauta futuri. Quæ simul inuersum contristat aquarius annum. Quid iuuat immensum te argenti pondus, & auri. Furtin defossa timidum deponere terra. Quod si comminuas vilem redigatur ad assem. At ni id fit, quid habet pulchri constructus aceruus. Milia frumenti tua triuerit area centu. Non tuus hic capiet venter plus quàm meus. Item. Quis humana sibi doluit natura negatis. An vigilare metu exanimem noctesque diesque. Formidare malos fures incendia seruos. Ne te compilent fugientes, hoc iuuat horum. Semper ego optarem pauperrimus esse bonorum. At si códoluit tentatum frigore corpus. Aut alius casus lecto te affixit, habes qui assideat, fomenta paret medicum roget, vt te suscitet ac reddat natis charisque propinquis. Non vxor saluum te vult non filius, omnes vicini oderunt, noti pueri atque puellę. Miraris cum tu argento post omnia ponas. Quisnam igitur liber, sapiens sibi qui imperiosus. Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent. Omnibus hoc vitium cantoribus inter amicos. Vt nunquam inducunt animum cantare rogati. Iniussi nunquam desistant. Æquum est peccatis veniam poscenti reddere. Rursus. Assit regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas. Tractari mollius ætas imbecilla solet. Virtus fama decus diuina humanaque pulchris. Diuitijs parent, quas qui construxerit ille. Clarus erit fortis, iustus sapiensq; etiam Rex, & quicquid volet. Tantalus à labris sitiens fugientia captat. Flumina, nam vitijs nemo sine nascitur, optimus ille. Qui minimis vrgetur. Gaudent præ nomine molles auriculæ. Absentem, qui rodit amicum. Qui non defendit alio culpante solutos. Qui captat risus hominum famamque dicacis. Fingere qui non visa potest commissa tacere. Quid inquit, hic niger, hunc tu Romane caueto. Sic teneros animos aliena opprobria sæpe. Absterrent vitijs, homo factus ad vnguem. Populus quoque stultus honores sæpe dat indignis. Hic nummos aurumque recondit. Nescius vti. Cópositis, metuensque velut contingere sacrum. Multorum ingenium res aduersæ nudare solent, cęlare secundæ.

Flosculi carminum eiusdem. *Cap.* LXX.

IDem in lib. carminum odarum. Vallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas. Regumque turres. Vitæ summia breuis. Sed omnes vna manet mors. Æquam memento rebus in arduis. Seruare métem. Nihil inter est an pauper, & infima De gente sub diuo moreris. Sæpe ventis agitatur ingens. Et celsæ grauiore casu. Decidunt turres, feriuntq; summos Fulgura mótes. Rebus in angustis animosus atque fortis appare sapienter. Idem nihil est ab omni parte beatum. Album, vt obscuro deterget nubila cœlo. Sæpe notus, neque parturit himbres Perpetuos, sic tu sapiens finiri memento. Tristitiam vitæque labores. Specie longa resceces, dum loquimur fugit inuida. Ætas, carpe diem, quàm minimum credula postero. Sperat infestis metuit secundis. Alteram sortem bene præparatum pectus. Heu fugaces labuntur anni, nec pietas moram. Rugis, & instanti senectæ. Afferet, indomitæque morti. Æqua tellus pauperi recluditur regnumque pueris. Dulce, & decorum est pro patria mori. Iustum, & tenacem proposi ti virum non ciuium ardor praua iubentium, non vultus instantis tyranni mente quatit solida.

Crescentem sequitur cura pecuniam. Magnum pauperies opprobrium iubet, & facere, & pati. Nec scire fas est omnia, paululum sepultę distat inertiæ celata virtus. Non possidentem multa vocaueris rectè beatum. Rectius occupat nomen beati, qui deorum muneribus sapienter vti, duramque callet pauperiem pati. Actor. Hæc de flosculis librorum Horatij excerpta sufficiat.

De Triumphis Romanorum, & pacatione orbis sub Augusto. *Cap.* LXXI.

ANno Augusti trigesimoseptimo, Herodis autem vigesimoseptimo. Tyberius deletis Vindelicis, Armenijs, & Panonijs triumphauit. Orosius. Claudius etiam Drusus priuignus Cæsaris Galliam Græciamque fortitus eas subegit. Idé Drusus Tiberij frater in Germania Susipetes, deinde Tectecos, & Chacios perdomuit. Marconiam pœne ad internetioné cecidit, postea Cheruscos Sueuos, & Siccambros fortissimas nationes, & quibus natura vires consuetudoque experientiam virium dabat pariter vno bello, sed etiam suis asperos superauit. Quorum virtus, ac feritas ex eo considerari potest, quòd mulieres quoque eorum siquando præuentu Romanorum inter claustralia concludebantur, deficientibus telis, & qualibet re, qua velut telo, vti furor posset, paruos filios collisos humi in hostium ora iaciebant. In singulis filiorum necibus bis parricidæ. Tunc etiam in Africa insulanos, & Getulos latius vagantes Chossus Dux Cæsaris artatis finibus coercuit atque à Romanis limitibus abstinere metu compulit. Tiberius etiam Germanos bello arripuit, e quibus quadraginta millia captiuorum, victor abduxit. Quod reuera bellum maximum, & formidolosum quindecim legionibus per triennium gestum est, nec fere vllum maius bellum sicut Suetonius attestatur, post punicum fuit. Piso quoque rursus aduersus Vindelicos Missus est. Quibus subactis victor ad Cæsarem reuersus est Lugdunum. Sub eodem quoque tempore Quintilios Varus cum tribus legionibus à Germanis rebellantibus misera Superbia, atque Auaritia, in subiectos agens funditus delectus est. Quam cladem Reipublicæ Augustus adeo grauiter tulit, vt sæpe per vim doloris caput parieti collidens clamabat. Quintili vare redde legiones. Agrippa verò Bosphoranos superans signis Romanis, quæ illi quondam sub Mitridate sustulerant recuperatis, victos ad deditionem coegit. Actor. Itaque pacatis omnibus de Virgine Maria nasci voluit Dei filius. Glosa super Lucam. Augustus duodecim annis circa tempus Natiuitatis Christi in pace regnauit, vt etiam ad literam completum videatur illud Propheticum. Conflabunt gladios in vomeres, & lanceas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium, &c. tali tempore voluit Christus nasci, quia pacem magnopere quæsiuit, & amauit, & pacis amatores immisit, voluit etiam, vt discipuli quos ad prædicandum missurus erat quocunque vellent secure transire possent, & ab immentium seditionum feruore tremenda Romani nominis vmbra protegerentur.

De Coniugio Beatæ Mariæ Virginis, & Ioseph. *Cap.* LXXII.

HIeronymus vbi supra. Virgo itaque Domini Maria cum ætatis processu quotidie etiam in virtutibus proficiebat, & quia pater, & mater dereliquerant eam: Dominus assumpsit eam: quotidie nanque ab Angelis frequentabatur, & diuina visione fruebatur, bonis omnibus redundabat. Itaque ad 14. peruenit annum. Tunc Pontifex publicè denunciauit, vt virgines, quæ in templo constitutæ hanc ætatem implessent domú reuerterentur, ac nuptijs operam darent. Cui mandato cum cæteræ pronæ paruissent, sola virgo Maria hoc se facere non posse respondit. Siquidem, & parentes suos se Domini seruitio mancipasse, & insuper seipsam Domino virginitatem vouisse, nec eam violare posse. Pontifex igitur in angustia positus, cum neque cótra scripturam, quæ dicit. Vouete, & reddite. votum confringendum putaret, nec morem genti insuetum introducere auderet, consilium habuit cum primioribus, quid faciendum esset, omnibusq; in communi placuit Dominum super hoc esse consulendum, & cæteri quidem orationi incubuerunt: Pontifex verò ex more ad consulendum Dominum accessit, nec mora, & cunctis audientibus de propiciatorij loco facta est vox, Isaiæ vaticinio requirendum esse, cui virgo commendari, & desponsari deberet illo, scilicet. Ægredietur virga de radice Iesse, &c. Cunctos itaq; de familia Dauid nuptijs abiles non coniugatos, virgas suas ad altare iussit allaturos. Eratque inter cæteros homo nomine Ioseph, qui cum virgam suam attulisset, & ipsa illico florem germinasset, atque in eius cacumine columba de cœlo veniens cóse disset, liquido omnibus patuit ipsi virginem desponsandam fore, igitur nuptiarum iure celebrato, ipse in Bethleem recedit domum suam dispositurus, & nuptijs necessaria procuraturus, vir-

go autem Domini cum septem, alijs virginibus collactaneis suis quas à sacerdote acceperat ad domum parentum reuersa est. Iacobus filius Ioseph vbi supra, Ioseph autem post floritionem virgulæ suæ accepit Mariam, licet prius renuens, quia senex erat,& illa iuuencula,datæ sunt ei in solatium quinque virgines, quæ essent cum ea in domo sua,quibus etiam datum est à Pontificibus sericum, hiacinctum,bissum, purpura,& linum,miseruntque inter se sortem vnaquæque virgo quid facie ret,& factum est, vt Maria purpuram nendam acciperet ad velum templi domini, dixeruntq; ei aliæ virgines.Cum tu iunior sis omnibus purpuram obtinere meruisti, quasi ergo in fatigationem sermonis,cœperunt eam etiam Reginam Virginum appellare,apparuitque Angelus domini in medio earum, & dixit. Non erit sermo iste in fatigationem missus,sed in probationem verissimam prophetatus. Expauerunt illæ à conspectu Angeli, & rogauerunt Mariam, vt indulgeret eis,oraretq; pro illis.

De Causis desponsationis eiusdem. Cap. LXXIII.

Hieronymus super Matthæum. Adeo autem non de simplici virgine,sed de desponsata filius Dei concipitur. Primo quidem, vt per generationem Ioseph origo Mariæ monstraretur.Secundo ne à Iudæis,vt adultera lapidaretur.Tertiò, vt in Ægyptum fugiens haberet mariti solatium.Martir etiam Ignatius quartam addidit causam.s. vt partus eius diabolo cælaretur.Ambrosius super Lucam lib.2. Ideo virgo Maria fuit desponsata ne temeratæ virginitatis vreretur infamia, cui grauis aluus corruptelæ videretur insigne præferre. Maluit enim Dominus aliquos de ortu suo,quàm de matris pudore dubitare,qa sciebat teneram esse virginis verecundiam,& lubricam pudoris famam, nec putauit ortus sui fidem matris iniurijs astruendā, nec voluit virginibus sinistra opinione viuentibus, velamen excusationis relinqui, q infamata quoque videretur mater Domini. Actor.Ideo verò per generationem Ioseph originem Mariæ oportebat ostendere,quia non erat mos apud Iudæos,generationum cathalogos per fœminas texere, per hoc autem,qđ ostendit Ioseph fuisse de Dauid,per consequens,& Mariam,& ex eadem tribu fuisse ostendit,quia præceptum fuit in.Numeris, ne tribus commiscerentur per coniugium, sed quilibet de tribu sua acciperet coniugem. Si ergo Mariæ genealogiam expresse texuisset,ipsa nouitas Iudæos in scandalum suscitasset.Si autem genealogiam Ioseph reticuisset,non agnosceremus ex qua tribu virgo fuisset.Dicit autem Iohā.Chrysostomus,quòd ideo nulla mulier sancta in generatione Christi memoratur, sed tm̄ peccatrices,vt ostenderetur iccirco venisse Christum, vt peccata nostra deleret,nō enim venit,vt Iudex,sed vt Medicus.Per hoc autem,vt dicit idem Iohannes Chrysostomus docet nos,ne de vitijs parentum erubescamus, & vt nullus eleuetur in superbiam de gloria parentum, sed considerans progenitores Christi,de solis virtutibus glorietur.

De Generatione amborum. Cap. LXXIIII.

De differentia Matthæi, & Lucæ, in texenda genealogia Christi dicit Iohannes Chrysostomus, q Matthæus scripsit Iudæis Hebraicè, nihil autem magis Iudæis in Euangelio suo delectare poterat,quàm Christū esse natum ex Abraham cui facta est prima promissio: ideo, vt redderet eos attentos inde inchoat Euangelium suum. Lucas autem omnibus cōiter loquens sermonem superius extendit, & inchoat ab ortu ꝑcursoris. Item Matthæus genealogiam descendendo computat, quia humanitatem ostendit,per quam Deus ad homines descēdit.Lucas autem ascendendo, quia formam sacramenti aperit. A baptismo enim Christi incipiens vsque ad Deum ascendit, ostendens baptizatos ascendere ad hoc, vt sint filij Dei. Vñ & 77.ponit generationes, qui numerus remissionis est.Item Matthæus Iudæis loquens, qui ex Abraham erat genealogiam vsq; ab Abraham cui facta est promissio.Lucas autem omnibus cōiter loquens.s.tam Iudæis, q̄ Gentilibus,vsque ad Adam eā extendit,quia omnes ex Adam. Ideo dicit Mattheus vbique genuit,quia filios naturæ tantummodo numerat. Lucas verò, qui fuit,quia quosdam ꝯm legem,vel per adoptionem filios interponit.Vnde dicit Glosa Hieronymi,q Mathan,& Mathath ex eadem vxore Hesta nomine singulos filios genuerunt, Matham,q de Dauid per Salomonem descendit,prius eam duxit,& relicto vno filio.s.Iacob obijt.Postea Mathath, qui per Mathan descendit de Dauid,eandem duxit, & genuit Heli,& sic Iacob,& Heli fratres fuerunt vterini.Iacob autem vxorem Heli fratris sui defuncti sine liberis,ad suscitādum ei semen accepit,& genuit Ioseph natura quidem suum, sed secundum legem Heli filium.

De morte Catonis, & conceptione præcursoris. Cap. LXXV.

Evsebius in Chronicis. Anno Imperij Augusti 41. Marcus Porcius Cato Latinus declamator tædio duplicis quartanæ semetipsum interfecit. Helinandus,hoc de illo Catone non potest intelligi,qui apud Vticam se interfecit tēporibus Iulij Cęsaris, qui ponitur in chronicis Olimpiade 177. Olimpiadibus ante istum Catonem,qui faciunt annos 72.sed neque de Catone Censorino,qui etiam ante Catonem Vticensem floruit,temporibus tertij belli punici,quando Chartago deleta est.De quo etiam tertio Catone,quòd de cœlo descenderit dicente Tullio hoc intelligemus.Deniq; ille Vticensis non tædio duplicis quartanę se interfecit,sed de impatientia victoriæ Cæsaris, nec declamator dictus est, sed Philosophus Stoicus. Idem tamen orator fuit. Dicerem hoc intelligendum esse de Marco illo Catone filio Vticensis nisi, & ipse mihi mortuus videretur longè ante tempus hoc,& ante mortem Iulij, nam de illo dicit Tullius in li.3.de officijs. Marcus inquit Cato huius nostri Catonis pater,vt enim cæteri ex patribus, ita is,qui illud lumen progenuit ex filio est nominandus, vr̄ ex his verbis Tullij, q ille Cato Iunior Catonis filius, iam tunc mortuus fuerit, qui tantùm iam ab eo laudatus sit.Deniq; ab hoc anno, quo scribitur Cato iste mortuus vsque ad mortem Tullij,annis retro computatis inueniuntur anni 40.Qualis ergo ætatis esse poterit quando sic laudabatur à Tullio,vt tantum laudari mereretur a laudatore tanto,nam inter mortem Ciceronis, & mortem maioris Catonis patris huius iunioris, sunt anni tantùm quinque plus minusve, quamuis,& illam Tullij commēdationem nihil prohibebat intelligi de Catone Vticensi. Actor.Eodem anno Zacharias Pontifex de stirpe Abia,qui inter 24.sacerdotibus summos olim statutus,à Dauid octauam sortem habuit,cum in die propiciationis incensum ad altare timiamatis offerret,ei Angelus nasciturum filium de vxore prædixit, qui considerans vxoris sterilitatem,& vtriusque senectutem, non credidit,& hoc vsque ad diē partus obmutuit. Nomen quoque pueri,& magnificentiam, & sanctitatē,& abstinentiam Angelus patri indicauit.Sed & Euāgelista Lucas,vt ipsum puerum quasi hæreditario iure nobilitatum,ac vitæ puritatem ostendat, in ipsius sermonis exordio parentes eius quadrupliciter,primo à genere,ab officio, à vitæ sanctitate,& longanimitate commēdat.Concepit igitur Elizabeth & mensibus 5. se occultabat, quia partus sui ætatem erubescebat.Nondum enim mysterium nouerat, quia Zacharias mutus ei indicare non poterat, sed postea exultauit in aduentu Mariæ cognita rei veritate,concepit quidem VIII.Calen. Octobris,in equinoctio.s.autumnali,quādo noctes incipiunt crescere, & dies minui.Postea verò Maria virgo mense 6. scilicet VIII.Calend. Aprilis,quando dies incipiunt crescere noctes verò minui. Sextus quoque Mensis congruit sextæ mysterio ætatis.

De Angelica salutatione Beata Virginis. Cap. LXXVI.

Bernardus super Missus est. Virgo ita gemmis ornata virtutum,geminoq; mentis, & corporis pariter decore præfulgida specie sua,& pulchritudine sua in cœlestibus cognita,cœli ciuium in se prouocauit aspectus ita, vt regis animum in sui concupiscentiam inclinaret, & cœlestem ad se nuncium de supernis adduceret. Ingressus est igitur Angelus ad eam. Quo? puto in secretarium cubiculi pudici,vbi illa fortassis clauso hostio super se orabat patrem suum in abscondito, nec suspicandum est, quòd apertum Angelus inuenit hostiolum Virginis, cui in proposito erat .fugere hominum frequentias vitare colloquia,ne, vel orantis perturbaretur silentium, vel continentis castitatis tentaretur. Clauserat itaque in illa hora suum super se habitaculum, sed hominibus non Angelis. Idem.Aue inquit gratia plena,veræ gratia plena.quia Deo,& Angelis,& hominibus gratiosa, Deo per humilitatem, Angelis per virginitatem, hominibus per fœcunditatem.Verè gratia plena,quia Deus totius boni plenitudinem in ea posuit, vt siquid nobis gratiæ, siquid salutis prouenire cernimus, ab ea nouerimus redundare, quæ ascendit delitijs affluens. Dominus inquit tecum,pater tecum,qui filium facit tuum, & suum,filius tecum,qui in te,& ex te sibi iungit corpus humanum. Spiritussanctus tecum, qui tecum sanctificauit vterum.Glosa.Benedicta tu in mulieribus,idest præ mulieribus, quia sine exemplo muliebris conditionis, virginitatem vouisti,& quia virgo, & mater eris,& quia Deum generabis. Quæ cum audisset turbata est in Sermone eius, tum de angelica visione, tum de insolita salutatione, vel quia ipsum esse virum credebat, & sola in cubiculo erat.Bernardus. Quod turbata est verecundiæ fuit virginalis. Quod non perturbata fortitudinis. Quod tacuit,& cogitauit prudentiæ. Et ait Angelus, Ne timeas Maria, Spiritussanctus superueniet in te, idest supra modum quo in sanctis venire solet in te veniet.Itaque licèt gratia iam plena esset,non superfluè dicitur ab Angelo Spiritussanctus superueniet in te, sed propter abundantioris gratiæ plenitudinem,nam prior quidem gratia repleuerat mentem,sed

ista

Ista etiam, & ventrem, & virtus inquit altissimi obūbrabit tibi, idest occulto, & secreto modo in te intrabit. Ideoque, & quod nascetur ex te, sanctum vocetur filius Dei. Credo, quod nō habuerit, quid proprie nominaret illud eximium, illud magnificum illud reuerendum, quod de purissima carne Virginis cum anima sua vnigenito patris erat vniendum. Posuit ergo indefinite sanctum, quia singulariter sanctum fuit, & per spiritus sanctificationem, & per verbi assumptionem. Ecce inquit ancilla Domini humilitas respondetur, vt sedes gratiæ præparetur. Quæ est hæc tam sublimis humilitas, quæ honori cedere non nouit, insolescere gloria nescit, mater Dei eligitur, & ancillam se nominat. Denique præuenienti se munere gratuitæ promissionis, iunxit meritis suæ orationis, fiat mihi inquiens de verbo secundum verbum tuum. Verbum, quod erat in principio apud Deum, fiat caro de carne mea secundum verbum tuum. Fiat obsecro mihi verbum non prolatum, vt transeat, sed conceptum, vt maneat, carne, scilicet indutum non vere, fiat mihi non tantum audibile auribus, sed & visibile oculis, & palpabile manibus, gestabile humeris, fiat mihi non mutis figuris in pellibus mortuis exaratum, sed in forma humana meis castis visceribus viuaciter impressum, & hoc non mortuum calami depictione, sed Spiritussancti operatione.

De Conceptione Filij Dei ex Virgine. *Cap.* LXXVII.

COmestor. Statim in hoc verbo Mariæ conceptus est Christus de Virgine, plenus homo in anima, & carne, ita tamen, quod lineamenta membrorum discerni non possent. Creditur autem viij. Chalen. Aprilis conceptus, & reuolutis annis 33. mortuus. August. contra Fœlicianum. Non autem ad Mariam locali motu diuinitas venit, sed ineffabili potentiæ suæ manifestatione, & vterum matris gignendus impleuit, & quod totum est substātiæ se plenitudine non priuauit, & æternus in suo, & moriturus in nostro, vno mortem gustauit, altero suscitauit mortuos, sicq; Deum, & hominem verus vtriusque mediator, nec geminata persona, nec substantia confusa monstrauit. Idem in doctrina christiana lib. j. Sicut cum loquimur, fit sonus verbum quod corde gestamus, & locutio vocatur, non tamen in eum cogitatio nostra conuertitur, sed apud se manens integra, formam vocis, qua se insinuat auribus; sine aliqua labe mutationis assumit, ita verbum Dei incommutatum, caro tamen factum est, vt habitaret in nobis. Iohannes Damascenus. Post consensum enim Mariæ Virginis Spiritussanctus superueniet in ipsam secundum verbū Domini, quod dixit Angelus, purgans ipsam, & potentiam diuinitatis verbi receptiuam preparans simul, & generatiuam, & tūc obumbrauit ipsam Dei altissimi sapiētiam, per se, & virtus existens, & copulauit sibijpsi, ex sanctissimis, & purissimis ipsius virginis sanguibus carnem animatam anima rationali, & intellectiua, non antiquæ conspersionis seminans, sed per Spiritumsanctum creans. Actor. Non itaque virtus generatiua fuit excitata in Virgine naturaliter, sed miraculose, scilicet à Spiritusancto operāte, qui superueniens in eum dedit ei virtutem, qua in momento faceret illos quatuor actus, scilicet descisionem, consolidationem, conuersionem, formationem corporis Christi. Alia tamen videtur esse opinio, quod illi quatuor actus non fuerunt in Virgine à virtute generatiua, sed à sola operatione Spiritusancti miraculosa. Sed prima videtur esse melior, quia secundum eam plenius seruatur ratio Matris in Virgine. Et quidem actus illi fuerunt immediate à Spiritusancto, & nihilominus ex Virgine immediatè, & totaliter, sed de Virgine materialiter, de Spiritusancto effectiue. Licet ergo virgo Mater nihil extra susceperit, fuit tamen vere, & proprie Mater Christi, & plenus etiam quam alia quælibet fœmina Mater filij sui, quia totaliter facta est illa descisio carnis Christi ex Virgine, ita quod nihil ex viro, secundum quod mediante actu vis generatiuæ virginis deductus est conceptus ad debitam quantitatem. Cum autem Incarnationem filij tota Trinitas operata sit, hæc tamen operatio Spiritusancto attribuitur, propter potissimum effectum gratiæ Dei, qua homo ille nullis præcedentibus meritis, in ipso exordio naturę suę verbo Dei copulatus est in vnitate personæ, nec tamen ob hoc dicēdus est filius Spiritussancti, licet Spiritussanctus hoc operatus sit, ne, vel confusio sit in personis, si dicantur esse duo patres, vel ne Spiritussanctus credatur in hoc opere dedisse filio de sua substantia, sicut pater filio in eius generatione.

Cur Deus voluit incarnari, & cur solus in Trinitate Filius. *Cap.* LXXVIII.

ACtor. Vt autem dicit Augu. gratia Dei non potuit gratius commendari, quàm vt ipse filius Dei vnicus, immutabilis in se, naturam humanam indueret, spemq; suæ dilectionis hominibus daret, homine, scilicet medio, per quem ad illum homo accederet, cum tam longe esset ab hominibus, iustus ab impijs, beatus à miseris. Ideo ergo Deus homo factus est, vt gratiam suam, & charitatem in nobis commendaret, & vt superbiam hominis, qua ceciderat, humilitas Dei redargueret, ac sanaret, & vt ipsius morbi magnitudinem, quam per tam præciosam medicinam sanari oportuit ostenderet, & vt etiam homini dignitatem suam inter cæteras creaturas, pro quo Deus tanta facere, tantaq; pati voluit demonstraret. Item vt in ipso homine Christo, cui sine vllis præcedētibus meritis, vnitus est Deus, gratiam suam commendaret, & vt per eandem creaturam rationalem, quam vicisse se gaudebat diabolum vinceret. Item vt hominem, qui per carnem ceciderat, per suæ carnis antidotum sanaret, & illuminaret, & nos tanquam eiusdem naturæ suæ mēbra sua faceret, & vt non quilibet humanam naturam Deo per vnionem coniunctam, & in semetipso, & in proximo honoraret. Denique etiam, vt totum hominem intus, & foris ad se conuersum totum in seipso beatificaret, dum & à sensu carnis videretur per carnem, & à sensu mentis per diuinitatis contemplationem, totumq; bonum hominis hoc esset, vt siue ingrederetur, siue egrederetur, pascua inueniret. Patet quidem, & Spiritussanctus incarnari potuerunt, non tamen oportuit, sed filius solus carnem assumpsit, vt quia filius imago patris est, ad quam, & per quam est homo factus, idem esset imago recreationis, qui fuerat, & creationis: credendo enim in eum, & imitando ipsum, qui est imago Dei, recuperat homo in se similitudinem Dei, & vt qui filius Dei erat diuinitate, ipse solus esset hominis filius in humanitate, nullaque in personis confusio fieret, vt homines filios Dei per adoptionem faceret, & vt hæreditatem olim sanctis promissam fratribus suis idem Dei filius per gratiam adoptionis confirmaret. Item vt patet, quod per ipsum occasionaliter amiserat per ipsnm effectiuè recuperaret. Diabolus enim ab initio videns filium Dei per omnia similem patri, protinus inuidit ei, voluit igitur esse similis altissimo, & hoc idē ad eius suggestionem voluit primus homo. Itaque talis fieri voluit, vt homo quilibet ipsum emulari posset in bonum suum, scilicet humilem ipsius imitando passionem. Quia tamen opera æternitatis indiuisa sunt, tres personæ simul ipsam filij incarnationem operatæ sunt: sic tres domicillæ, quæ vnam ex seipsis induunt, omnes simul vnicum opus faciunt.

De Modo illius vnionis, & vnitate personalitatis. *Cap.* LXXIX.

TAlis itaque fuit susceptio, quæ faceret Deum hominem, & hominem Deum. Nullaque potest intelligi familiarior vnio siue coniunctio, quia nihil verum est de homine illo, quod non sit verum de Dei filio, & econuerso. Compræhendit autem illa susceptio triplicem vnionem, scilicet verbi ad carnem, verbi ad animam, animæ ad carnem. Sed legitur verbum carnem assumpsisse mediante anima, quia tantæ subtilitatis atque simplicitatis est essentia diuina, vt terreno corpori non congruebat vniri, nisi mediante rationali substantia, certum est autem sanctorum testimonijs, quòd non natura naturam, nec persona personam, sed persona naturam assumpsit, dicimus tamen diuinam naturam humanam sibi vnisse, eamque vere incarnatam esse. Ideo verò filius Dei non personam hominis, sed naturam assumpsit, quia ex illa carne, & illa anima non erat vna persona cōposita, quam verbum acceperit, sed accipiendo vniuit, & vniendo accepit. Quod ergo dicit Augus. hominem à filio Dei assumptum, vel ei vnitum, ad hominis vtique naturam, non ad personam est referendum. Est itaque Christus vna persona geminæ substantiæ, quia Deus, & homo est. Nec tamen huius personæ pars dici potest alioquin filius Dei creuit, cum homo diuinitati eius accessit. At verò non potest Deus crescere, nec alicuius rei pars existere. Humanitas ergo diuinitati coniuncta degenerat in accidens, vnde sicut album, & albedo sua, non sunt duo, sed vnum, ita Christus, & Deus, & homo non sunt duo, sed vnum, quoniam vna duarum vnitatum substantialium in accidente degenerante, binarius ille licet substantialis, non numerat subiecta, sed naturas, sicut & binarius accidentium, non numerat subiecta, sed suas naturas. Hinc est, quòd si Dei filius infinitas humanitates, idest animas, & corpora infinita assumpsisset propter identitatem tamen assumentis, vna persona esset, & si secundùm vnam illarum diceretur Petrus secundùm alteram Iesus, verè posset dici Iesus est Petrus, quia licet aliud sit ab eo substantialiter, idem est tamen ei personaliter. Denique supposito Iesu, supponitur Dei filius, per consequens Petrus. Et licet in accidens degenerent illæ duæ humanitates, erit tamen filius Dei plures homines, quia licet vtraque degeneret in accidens, respectu filij Dei, tamen in mutua collatione vnius ad alteram, neutra degenerat, sed à se mutuo distinguuntur, cum sint in diuersis naturis, Posito quoque, quòd Deus Pater sumat eandem humanitatem cum Filio, Pater, & Filius erunt vnus homo, & tamen iste homo erit

filius ab homine illo, scilicet alietate personali non essentiali, poterit etiam vere dici iste homo est Pater & filius, non tamen pater erit filius aut econuerso.

De Prædestinatione Christi hominis, & eius gratia, ac sapientia plenitudine.

Cap. LXXX.

NVllum autem est illustrius exemplum diuinæ prædestinationis,& gratiæ, quàm mediator ipse. Nec enim in homine illo meritum aliquod præcessit, vt à filio Dei assumeretur in vnitatem personæ. Itaque homo ille, est gratia Dei filius, & ad hoc est prædestinatus, idest ex gratia præparatus. Nec ob hoc sequitur, q filius Dei prædestinatus sit, vt esset ille homo, quoniā esse hominem non est ex gratia Dei filio, sed econuerso, ꝓpriè nanque loquendo subiectum gratiæ non est Dei filius siue deitas, sed sola humanitas. Itaq; prædestinatio ẜm Augustinum est gratiæ præparatio, qua Deus homini Christo cunctisq; quos imaginis filij sui conformes fieri præsciuit, bona sine meritis ab æterno præparauit, nec tamen Christus ipse ẜm, qđ homo dr filius adoptiuus aliquo modo, sed naturalis tm̄modo, qm̄ illi soli dñr adoptiui, qui cum prius non essent filij, postmodum in filios sunt adoptati. Sciendum est autem illum hominem ab ipsa cōceptione recepisse gratię plenitudinem, cui solidatus est spiritus non ad mensuram. In ipso nanq; habitat oīs plenitudo, quia omni gratia plenus est, sicut in capite sunt oēs sensus, in cæteris aūt mēbris solus tactus, sic & singulis eius membris gratia data est ad mensuram, qui de plenitudine eius acceperunt, non ẜm essentiam, sed ẜm similitudinem, nunq̄ enim illam eadem, sed similē accipiunt gratiam. Puer igitur ille plenus sapiētia, & gratia fuit ab ipsa conceptione. Nec obstat, q legitur profecisse sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & hoīes. In alijs aūt non in se proficiebat, dum eis sapientiæ suæ, & gratiæ munera ẜm processum ætatis magis, & magis patefaciebat, ac per hoc eos ad vitæ suæ profectum, & ad Dei laudem excitabat, sicq; Deo patri ad laudem, & hominibus ad salutem proficiebat. Dicimus aūt animā Christi per sapientiā sibi datam in verbo Dei, cui vnita est, (qđ etiam ipsa perfectè intelligit) oīa scire, quæ Deus scit, capax est enim scientiæ, & ob hoc id ei congrue sine mensura datum est, cuius ipsa naturaliter capax est. Non est autem ei datum omnia posse facere, quæ Deus facit, quia soli diuinitati omnipotentia congruit. Sed & licet omnia sciat, quæ Deus, non tñ ita clarè, & limpide omnia capit, vt Deus, sed omni alia creatura liquidius atque præsentius. Simul ergo Christus viator fuit, & comprehēsor, tantamque sapientiæ, & gratiæ plenitudinem ab hora conceptionis recepit, vt Deus, ei plenius conferre non potuerit. Nec habuit fidem, virtutem, vel etiam spem, quia non enigmaticam, & specularem, sed clarissimam habuit de Deo cognitionē, ac veram comprehensionem. Habuit tamen quandam certam boni expectationem, quæ non erat alicuius virtutis propriæ, sed rationis. Charitatem verò tantam habuit, q nulla maior esse potest, sicut ipse dicit, maiorem hac dilecti.ne.ha.&c.

Qualiter Secundùm vtranque naturam sit caput Ecclesiæ.

Cap. LXXXI.

IPse Christus est caput Ecclesię iuxta verbum Apostoli, quod ẜm vtranq; naturam potest intelligi. Nam ẜm, qđ Deus est, est caput sanctorum omnium, quia spiritualiter eos viuificat, ac sanctificat, & regit, vtens eis ad libitum suum, sicut caput mēbris suis, & ẜm hoc tota Trinitas est vnum Ecclesiæ caput vniuersalis Angelorum.s.& hominum. Porrò ẜm humanam naturā dr metaphoricè caput Ecclesiæ ex hominibus collectæ, non solùm ꝑꝑ naturæ conformitatem, quam oportet caput ad corpus habere, sed etiam quoniam ab ipso procedunt omnes sensus, & motus spirituales in Ecclesia, tāquam ad corpus à capite, & hoc tripliciter: per modum.s.meriti, quia nobis omnia charismata meruit: per modum doctrinæ, quia nos ore proprio primitus, & post etiam per prædicatores suos docuit: per modum quoq; fidei, quia per fidem, qua in eum credimus, ei assimilamur, qui ēt inquātum homo ꝑꝑ plenitudinem gratiarum est expressissime similis Deo, non autem per modum auctoritatis fluunt, seu ꝓcedunt ab illo homine, sed à sola deitate. Ante Incarnationem quoque fuit Christus caput omnium Sanctorum, etiam ẜm humanitatem non simpliciter existentē, sed creditā. Vñ caput fuit Abel tpe Abel ẜm humanitatem, non quæ tunc esset simpliciter, sed quæ erat in fide Abel: fides enim est supra tempus, & humanitas, quæ significatur in fide, communiter se extendit ad oē tempus. Abel itaque per fidem, qua Christum fore charismatibus plenum, ac Deo simillimum credidit, eidem assimilari voluit, & assimilatus est. Ideoque per fidem istam aliquid in eum de similitudine illius fluxit. Patet ita, q Christus Virginis filius, est membrum corporis sui nobilissimum, idest caput Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius mysticum, quia sicut membra vnius hominis viuificantur corporaliter ab vna anima, quæ sedem habet in capite, sic omnes fideles viuificantur spirtualiter ab vno spiritu, scilicet qui principaliter habet sedem in Christo, & sicut corpus Christi naturale constat ex purissimis membris, & sic Ecclesia ex fidelibus incorruptis. Itaque naturale corpus Christi sacramentum est corporis eius mystici, de quò dicit Apostolus. Vos estis corpus Christi, & membra de membro, idest Christo. Propter huius corporis, & capitis vnitatem, loquitur scriptura de vtroque tanquam de eadem persona, vel sub alia methaphora, similiter de sponso, & sponsa. Secūdum hoc etiam tota Ecclesia dicitur vna domus, vnus panis, vnum corpus, & vna etiam anima, propter hanc etiam vnitatem dicitur Christus in nobis, & loqui, & cooperari, & pati, & delectari.

Quod etiam cum natura defectus nostros, sed non omnes suscepit. *Cap.* LXXXII.

SVscepit etiam Dei filius animam passibilem, carnem quoque passibilem, & mortalem, & sicut veram hominis naturam, ita veros hominis defectus assumpsit.s. in carnē, famē, & sitim, & lassitudinem, & huiusmodi: in anima quoque tristitiam, & dolorem, & timorem, & huiusmodi. Non tamen omnes defectus hominis accepit, quia non defectus culpæ, sed pœnæ: nec hos etiam omnes, sed illos vniuersaliter, quos eum assumere homini expediebat, suæq; dignitati non derogabat. Nō enim suscepit ignorantiam, nec peccandi pronitatem, siue habilitatē, nec bene agendi difficultatem. Illos autem humanæ infirmitatis affectus, sicut ipsam carnem, & mortem suscepit, non conditionis necessitate, sed miserationis voluntate. Nā habuit quidem verum timorem, veramq; tristitiam in hominis natura, sed non sicut nos, qui defectibus his necessariò subiacemus peccati causa. Et iterum in nobis sunt hi affectus secundùm propassionem, & passionem, sed in Christo non nisi secundùm propassionem, quia nunquam his animus eius adeo turbatus est, vt aliquatenus à rectitudine, vel Dei contemplatione declinaret. Itaque sicut in arca Noe sic, & in anima Christi omnia pacata fuerant, ita quòd nullus ibi motus etiam primus repugnans rationi fuit. Vnde motus ille sensualitatis, quo naturaliter voluit non mori, non fuit illicitus, quia licet esset ad illicitum rationi, non tamen ad illicitum sensualitati, quia alius est affectus animæ secundùm rationem, alius secundùm sensualitatem, & quidem, vt Christus ipse moreretur, Dei voluntas erat, cuius voluntati ratio consentiebat, & nihilominus Dei voluntas erat, rationiq; eō placebat, vt sensualitas mori refugeret, quatenus ipse Christus, & humanitatis in se veritatem probaret, & membris suis ingruēte tribulatione, non desperandi, sed orandi, & voluntatem suam diuinæ subijciendi exemplum præberet. Itaque constat in eo duas fuisse voluntates secundùm duas naturas, diuinam.s.& humanam, humanam quoque duplicē rationis.s. & sensualitatis. Præterea necessitatem patiendi in anima, simul autem patiendi, & moriendi in corpore sicut & alios defectus sponte suscepit. Igitur hanc ipsam necessitatem non habuit ex necessitate conditionis, cum ab omni peccato esset immunis, sed ex sola voluntate accepit de nostra infirmitate. Suscepit enim de nostro, vt nostrum tolleret, ac de suo nobis tribueret. Suscepit quidem nostram simplam voluntatis vetustatem.s.pœnę, vt nostram duplam consumeret, culpæ.s.ac pœnæ, suamq; nobis duplicem nouitatem infunderet, iustitiæ.s.& gloriæ. Notandum igitur Christum de omni hominis statu aliquid accepisse, qui venit omnes saluare. Nam quatuor status hominis distinguuntur. Primus ante peccatum, secundus post peccatum, & ante gratiam, tertius sub gratia, quartus in gloria. De primo accepit pro peccato immunitatem, de secundo pœnalitatem, de tertio gratiæ plenitudinem, de quarto peccandi impossibilitatem, & perfectam Dei contemplationem.

Quod ab instanti conceptionis totum sibi meruit, & originale, vel fomitem non habuit.

Cap. LXXXIII.

PRimam quidem passibilem, & carnem mortalem filius Dei suscepit, sed anima ipsa impassibilitatis suæ futuræ, simul, & clarificationis sui corporis meritum, à die conceptionis habuit. Non solum enim quando patri obediens Crucem subijt, sed statim ex quò factus est homo, glorificationem suam meruit per charitatem, scilicet, & iustitiam, aliasque virtutes in quarum plenitudine conditus fuit. Tanta nanque plenitudo charismatum in eo fuit, quòd in eis proficere non potuit. Vnde dicit Gregorius, quòd non habuit omnino iuxta meritum animæ, quò posset proficere. Non ergo plus meruit sibi per Crucis patibulum, quàm à conceptione per gratiam uirtutum, nec profecit secundùm animæ meritum, quantum ad virtutem meriti, profecit tamen quantum ad numerum meritorum, plura enim habuit merita in passione, quàm in conce-

conceptione, sed maioris virtutis non fuerunt illa pauca, quàm ante fuerunt pauciora nam etiam obedientiam, & voluntatem perfectam, non tunc primum neque maiorem habuit cum pati cæpit, immo perfecte obediens, & bonus extitit, ex quo homo fuit. Et quia nõ habuit originale, non est decimatus in lũbis Abrahæ, olim namque curatio fiebat ab originali per decimarũ, & hostiarum oblationem, sicut & per circuncisionem. Itaque sicut Adam peccante, qui etiam in lumbis ipsius erant peccauerunt, sic & Abraham dante decimas, qui in lumbis eius erant decimati sunt, illi duntaxat, qui ſm rationem seminalem, & per actum copulæ descenderunt. Fuerunt enim in lumbis eius dupliciter materialiter. s. & formaliter, & ideo curatione indiguerunt, sicut leui. Christus autem non sic, quia materialiter ibi tñ fuit, & non ſm rationem seminalem, aut per actum copulæ ab eo descendit, sed per operationem Spiritus sancti, & ob hoc curatione non eguit, ideoque decimatus non fuit. Vnde dicit Augustinus, ꝙ eadem Abrahæ caro simul habuit, & vulnus præuaricationis. s. in lege membrorum, quæ per omnem carnem inde propagatam seminali ratione quasi transcripta est: & medicamẽtum vulneris. s. in carne Christi, quæ inde sine actu concupiscentiæ materialiter tantum diuina operatione sumpta est. Illud ergo inquit in Abrahæ carne decimabatur, quod curabatur, nõ illud vnde curabatur. In nobis quidem caro nihil nisi per animã concupiscere dicitur, cum anima carnali concupiscentia, id est a carne orta spiritui reluctatur, huiusmodi rixa in anima Christi non fuit, qm̃ ibi concupiscentia carnalis esse non potuit.

Cur tanto tempore distulit incarnari. Cap. LXXXIIII.

Leo Papa in sermone de natiuitate domini. Cessent autẽ illorum quærelæ qui impio murmure diuinis dispensatiõnibus obloquentes de dominicæ natiuitatis tarditate causantur, tanquam præteritis temporibus non sit impensum, quod in vltima mundi ætate sit gestum. Verbi incarnatio hoc contulit faciendũ, quod facta, & sacramentum salutis humanæ, in nulla vnquam cessauit antiquitate. Glosa super epistolam ad Galathas. Magno vtique Dei consilio factum est, vt non post hominis casum ilico lex daretur, vel Dei filius mitteretur, nisi enim hominis superbia prius vires suas experiretur, sui libertati arbitrij sufficiẽtiam arrogaret, & legem superflue datam, & Dei filium frustra venisse iudicaret. Ne igitur detrahendi vel murmurandi occasionem haberet, reliquit eum Deus prius in libertate arbitrii sub lege naturali, vt sic vires suæ naturæ cognosceret. Vbi cum deficeret, nec sic humiliauit se ad poscendum gratiam sed superbe legem scriptam legi naturæ adiunctam sibi sufficere putans, clamabat non deest qui impleat, sed qui iubeat. Vt igitur, & de ipsa conuinceretur antequam filium mitteret, pater legem scriptam dedit qui peccati morbum detexit non consumpsit. Qua data etiam morbus inualuit, & infirmitas est aucta, non legis, sed naturæ vitio, & diaboli instantia, vt sic cognita vtriusque legis insufficiẽtia, & infirmitate sua, clamaret ad medicum, & quæreret gratiæ auxilium, & ita factum est. Hic est ille Samaritanus, qui per formam serui, & compassionem languido appropiauit, eiusque vulnera sanauit, quem Sacerdos, & Leuita inaniter pertransibant: quia sacerdotium, & lex vetus neminem ad perfectum adduxit.

De Mutua salutatione Elisabeth, & Mariæ. Cap. LXXXV.

Post conceptum igitur exurgens Maria, abijt in ciuitatem Iuda. Iuda nomen est regni non Tribus. Hierusalem enim in Tribu Beniamin erat per quam forte transibat ad oppidum, in quo dicunt tunc Zachariam habitasse, quarto miliario a Hierusalem, & ibi natum Iohannem, & legitur in libro iustorum, ꝙ beata virgo primo eum leuauit a terra. Ambrosius sup Lucam. Non quasi incredula de oraculo, nec quasi incerta de nũcio, nec quasi de exemplo dubitans, sed quasi læta pro voto, religiosa pro officio, festina pro gaudio, abijt in montana. Quomodo enim iam Deo plena, nisi ad superiora conscenderet, & hoc est festinatione, quia nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia. Discite, & vos o sanctæ mulieres sedulitatem, quam prægnãtibus debetis exhibere cognatis. Mariam enim, quæ ante sola in penetralibus versabatur, non a publico virginitatis pudor, non a studio asperitas montium, non ab officio asperitas itineris retardauit. Discite mulieres non circumcursare per domos alienas, non morari in plateis, non aliquos in publico sermones miscere. Maria in domo sera, in publico festina. Intrauit ergo in domum Zachariæ, & salutauit Elisabeth, statimque exultauit infans in vtero eius. Origenes in Homelia prima. Iesus enim, qui in vtero illius erat Iohannem adhuc in ventre matris positum sanctificare festinabat. Denique non antequam Maria salutaret Elisabeth statim vt locuta est verbum, quod in ventre matris suggesserat Dei filius, infans in gaudio exultauit, & tunc primum præcursorem suum Iesus Prophetam fecit. Ambrosius. Repleta ergo Elisabeth Spiritus sancto exclamauit matrem dñi beatificans. Non prius mater repleta, quàm filius, sed cum filius repletus esset Spiritu sancto repleuit & matrem. Prophetaueruntque matres spiritu paruulorum, sed Elisabet repleta est post conceptum. Si autem primo ingressu Mariæ tantus profectus Elisabeth extitit, vt ad salutationem eius statim infans in vtero exultaret, & ipsa mater Spiritu sancto repleretur, quam putamus vsu tanti temporis, idest trium mensium Mariæ addidisse præsentiam. Benedicta inquit tu in mulieribus. Bernardus. Dura inquit necessitas, & graue iugum super omnes filias Euę, quę & si pariunt cruciantur, & si non pariunt maledicuntur. Tu autem benedicta es, quę nec sterilis manes, nec cum dolore paris, & pro maledictione Israel, beatam te dicent omnes generationes. Et tu quidem non solum benedicta in mulieribus, sed singulariter super omnes homines, & Angelos. Benedictus fructus vẽtris tui. Benedictus quidem in odore, sicut scriptum est. Ecce odor filii. m. s. o. a. p. Benedictus in sapore, sicut scriptum est. Gustate, & videte qm̃ suauis est dñs. Benedictus, & in specie, in quẽ desiderant Angeli prospicere. Glosa. Audita igitur responsione Elisabeth amplius tacere non potuit dona, quæ perceperat, & quæ virginali pudore acceptum oraculum silentio texerat, iam congruo tempore patefecit. Beda. Ait ergo Maria. Magnificat anima mea dominum, &c. Tanto inquit me Dñs tamque inaudito munere sublimauit, ꝙ nullo linguę officio poterit explicari, sed ipso vix intimi pectoris affectu valeat comprehendi, & ideo totas animæ vires in agendis gratiarum laudibus offerro, totum in contemplanda magnitudine eius cui non est finis, q. quid viuo, sentio, discerno gratulanter impendo, quia eiusdem Iesu idest salutaris spiritus meus æterna diuinitate lætatur, cuius mea caro temporali conceptione fetatur.

De Ortu Præcursoris. Cap. LXXXVI.

Ambrosius. Mansit autem Maria apud Elisabeth tribus mẽsibus, quæ enim propter officium venerat, officio inhærebat. Mansit autem non quia domus eam aliena delectaret sed quia frequentius in publico videri displiceret. Didicistis o Virgines Mariæ pudorem, discite & humilitatem. Iunior ad seniorem venit, & prior eam salutauit. Decet enim vt virgo quanto castior, tanto humilior sit. Beda. Tamdiu ergo mansit Maria cum Elisabeth, donec partus tempore cõpleto Pręcursoris Domini sui propter quam maximę venerat natiuitatem videret. s. tribus mensibus, & sic reuersa est in domum suam. Comestor. Puer autem crescebat, & confortabatur a Spiritu sancto, & erat in desertis locis vsque in diem ostensionis suæ ad Israel. Reuertens autem Maria in Nazareth, inuenta est a sponso in vtero habens, qui nolens eam traducere in coniugem, occulte voluit eam dimittere, in somnis autem monitus est ab Angelo vt acciperet eam in coniugem, & ne suspicaretur adulteriũ cõceptũ puerum de Spiritusancto intimauit, & vt Iesum vocaret pręcepit. Et accipiens sponsam in vxorem cum virgine virgo permansit.

De Descriptione orbis, & ortu Saluatoris. Cap. LXXXVII.

Hugo Floriacensis. Pacatis igitur omnibus regionibus per vniuersum orbem, omnique bellorũ fragore sedato memoratus Augustus, Rempublicã legibus pacificis adæquare siue nutrire desiderans, protulit edictum, vt describeretur vniuersus orbis. Comestor. Volens enim scire numerum regionum in orbe, quæ Romanæ suberant ditioni, numerum ciuitatum in qualibet regione, numerum quoque capitum in qualibet ciuitate, præceperat vt de suburbanis oppidis, vicis & pagis ad suam confluerent homines ciuitatem, maxime vnde trahebant originem, & quilibet nummum argenteum præcij decem nummorum visualium, vnde & denarius dicebatur, Præsidi prouinciæ tradens se subditum Imperio Romano profiteretur. Nam & nummus imaginem Cęsaris praeferebat, & superscriptionem nominis, & numerus eorum, qui censum capite ferebant redigebatur in scriptis. Ascendit autem, & Ioseph a Nazareth in Bethleem, eo quòd esset de domo Dauid vt profiteretur cum Maria vxore prægnante. Iacobus vbi supra. Cum autem irent in Bethleem dixit Maria ad Ioseph. Duos populos video ante me, vnum flentem, & alium gaudentem. Quæ verba cum putaret Ioseph esse superflua, apparens ei iuuenis in veste splendida interpretatus est dicens eam vidisse populum Iudæorum flentem, & populum gentium gaudentem. Tunc iussit iumentum stare, & Mariam de eo descendere atque ingredi ad speluncam tenebrosam, quæ lumen diei penitus non habebat. Sed in ingressu Marię cœpit tota splendere, quasi esset ibi hora diei sexta, nec defecit illa lux die vel nocte, donec Maria peperit masculum suum. Quem nascentem circundederunt Angeli, & natum statim adorauerunt dicentes. Gloria in excelsis Deo, &cæte.

De

De Chronicis ab initio mundi vsque ad illud tempus.
Cap. LXXXVIII.

COmestor. Natus est dñs anno regni Augusti.42.nocte dominicæ diei. Quia si tabulam computi retro percurras, inuenies eius anni concurrentem.v.regularem Ianuarij tertij. Quibus iunctis,& sublatis 7.vnum remanet. Itaque.8. Cal.Ianuarij in Dominica die inuenies,quod concurrit. Nam ea die qua dixit.Fiat lux,& facta est, visitauit nos oriens ex alto.Inchoata est verò ẽm quosdam sexta ætas a natiuitate Christi ẽm Apostolum qui dicit.Cum venerit ple.t.&c. Secundum autem alios a die qua baptizatus est propter vim regeneratiuã datam aquis.Porro ẽm alios a passione,quia tunc aperta est porta, & inchoata est quasi quodammodo septima quiescentium. Actor.Ex Chronicis. Hic igitur fuit annus ætatis quintæ quæ hic terminatur quingẽtesimus circiter 90. ab initio regni Dauid millesimus. 104.ab exitu Ægypti, & datione legis millesimus quingentesimus nonus a prima promissione facta Abrahæ millesimus noningentesimustricesimusnonus a natiuitate ipsius Abrahę secundi millesimus decimusquintus.A diluuio secundi millesimus, tricẽtesimussextus. Ab initio verò.3.1963. & hoc dũtaxat ẽm nos qui ab Adã vsque ad Abraham ex diuina iustitia Beati Hieronymi translationem annorum numerum accepimus, ab Abraham quoque vsque ad Christum iuxta eiusdem Hieronymi,ac Cæsariensis Eusebij, & ipsorum Hebreorũ computationem,qui omnes historijs gentilium concordant, minores numeros secuti sumus, ea nimirum ratione quam superius in annis iudicum expofuimus.Verum ante tempora Abrahæ tam ante diluuium,quàm post multo plures anni in editione.70.leguntur,quàm in nostra reperiuntur,etenim vt ait Eusebius,qui antiquam translationem sequitur,ab Adam vsque ad diluuium fluxerunt anni duo millia.242.& a Diluuio vsque ad Abraham nongenti.40.qui simul fiunt tria millia.184. cum in editione nostra leguntur tantum. 1948. Itaque si maiorem illum numerum sequi volueris,& iuxta librum iudicum ab exitu de Ægypto vsque ad ædificationem templi sexingentos annos numeraueris insuper & in regno Amon regis Iuda. 12.annos,quorum.10.tñ apud Hebreos habentur acceperis,his omnibus computatis inuenies ab initio mundi vsque ad natiuitatem Christi annos.5.millia.199.& hunc numerum assignat Beda,quem etiam vsualiter tenet Ecclesia.Vnde versus.Vnum tolle datis ad millia quinque ducentis. Nascenti domino tot Beda dat a Prothoplasto. Nos tamen iuxta minorem numerum quẽ hucusque secuti sumus cætera prosequemur.

De duobus animalibus eum adorantibus in præsepio.
Cap. LXXXIX.

IAcobus. Pastores quoque ouium asserebant se Angelos vidisse in media nocte,hymnum dicentes Deo,& ab eis audisse,ꝙ natus esset saluator hominum, in quo restitueretur salus Israel.Tertia autem die natiuitatis dñi egressa est Maria de spelunca,& ingressa stabulum posuit in præsepio puerum,& Bos atque Asinus genuflectentes adorauerunt eum, & ipsa animalia in medio eum habentia,sicut prædictum est per Abacuc, & in medio duorum animalium innotesceris, incessanter adorabant eum.Comestor. Maria ergo infantem pannis inuolutum reclinauit in præsepio,quia non erat ei locus in diuersorio.Difficile erat pauperibus pro frequentia multorum, qui ob idipsum conuenerant vacuas inuenire domos,vnde in communi transitu, ꝙ erat inter duas domos,operimentum habens, quod diuersorium dr̃,sese receperit,sub quo ciues ad colloquendum vel conuisendum in diebus ocij,vel pro aeris intemperie diuertebant, forte ibi Ioseph præsepium fecerat Boui,& Asino,quos secum duxerat,in quo repositus est Iesus. Ad quod quidam referunt illud. Isa.Cognouit Bos possessorem suum,& Asinus pręsepe Dñi sui. Et in picturis ecclesiarum quę sunt quasi libri laicorum. Sic repræsentantur nobis. Bernard.Ecce verbum abbreuiatum fecit Deus pater super terram,vultis nosse, quàm breue,quàm longum fecit. Cœlum inquit hoc verbum,& terram ego impleo. Nunc autem caro factum in angusto locatum est præsepio. A sęculo etiam ait Propheta,& in sęculum tu es Deus,& ecce factus est infans diei vnius. Vt quid se sic abbreuiare voluit dñs maiestatis, nisi vt nobis formam daret humilitatis, hic enim ait.Discite a me,&c. Comestor.Et transeuntes Pastores vsque Bethleem,inuenerunt verbum,quod factũ est ad eos,& qui audiebant mirabantur super his, quæ dicebantur a pastoribus ad eos.Maria quoque conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. Beda. Quia Sanctas Scripturas legebat, & sciebat Prophetias,conferebat ea,quæ secum sunt acta a domino, cum his,quæ nouerat a Prophetis scripta de domino, & collata adinuicem, cognouit instare cœlestium Cherubin socia sui vultus luce concordia.

De Circumcisione eiusdem. Cap. XC.

COmestor. Octauo autem die circunciderunt puerum, & declarauerunt nomen eius esse Iesum, quod impositum erat ei ab Angelo priusquam conciperetur. Bernardus. Ecce verbum abbreuiatum in carne amplius abbreuiatum est, suscepta etiam carnis circuncisione. Die natiuitatis minoratus est paulominus ab Angelis, sed nunc multominus ab Angelis, quia infixus est velut quodam cauterio latronis,pro totius corporis putredine,cauterium factum est in capite,quid autem mirum si pro nobis voluit circumcidi,qui pro nobis voluit crucifigi,totus siquidem mihi datus est, totus in meos vsus expensus. Actor.Christus dñs non indigebat curatione, quia nullum peccatum cõtraxit in sua generatione, voluit tñ circuncidi propter septem causas.Prima fuit vt in nobis fidem humanitatis suæ roboraret, quia in hoc ostendit se veram carnem assumpsisse non fantasticam vt dixerunt quidam Hæretici. Secunda vt spem in nobis erigeret, scilicet spiritualis circuncisionis, quæ in nobis futura est in 8.resurrectionis,ab omni corruptione culpæ,& pœnæ.Tertia vt charitatem confirmaret,quia tantillus infans,scilicet octo dierum iam incæpit sanguinem suum pro nobis fundere.Quarta,vt nobis exemplum humilitatis præberet, & maximè Prælatis,qui leges instituunt,ne scilicet alijs præsumant imponere onera,quæ ipsi importare nolunt, sicut illi quos reprehẽdit dñs in Euangelio.Alligant inqt onera grauia,&c. Quinta. vt nos: aliorum inter quos habitamus scandala vitare doceret, scilicet conformando nos eis, omnes enim alij infantes in illo populo circuncidebantur vt dicit August.in lib.confessi.3.quod turpis est omnis pars vniuerso suo non congruens,vnde & Paulus circumcidit Thimotheum vt euitaret scandalum Iudæorũ. Sexta,vt nobis luxuriæ vitiũ,qđ in isto mẽbro dominat̃, aboleret,vnde sicut primo passus est in illo membro, sic vltimo in lingua,in signum scilicet detestationis luxuriæ,& gulæ,quibus ferè omnis humana vita infecta est. Septima vt mysterium deitatis celaretur, tum propter Diabolum, tũ pp hoĩes indignos.

De Stella Magorum duce,& virginis purificatione. Cap. XCI.

COmestor.Tertiadecima verò die venerit ab Oriẽte Hierosolymam dicentes.Vbi est,qui natus est rex Iudæorum. Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus adorare eũ. Successores fuerunt isti Balaam,qui stellam nouerunt eius vaticinio,& a magnitudine scientiæ nuncupati Magi. Quos enim Græci Philosophos Persæ Magos appellant. Venerunt autem de finibus Persarum,& Chaldeorum,vbi fluuius est Saba, & a quo Sabea regio dicitur. Chrysostomus dicit stellam ante multo tempore,quàm Christus nasceretur apparuisse, & ita multo ante tempore longinquo venerunt. Potuit tamen fieri vt in 13. diebus super Dromedarios lõga terrarum spacia transmearẽt. Audiens Magos Herodes Rex turbatus est,& omnes, qui erant cum illo. Timuit quidem Rex ne quis de semine Hyrcani,aut Aristoboli natus esset, regnatur⁹ se tãquã alienigena destituto. Turbatur autem ciuitas,nouitate miraculi percussa.Dicit enim Fulgentius,stellam tunc creatam notabilem,& discretam a cæteris.Et in loco, quia nec in firmamento cum stellis minoribus erat,nec in æthere cum planetis, sed in aere vicinas terræ tenebat vias. Et in motu,quia prius immobilis super Iudæam magis dederat signum veniendi in eam, qui ex deliberatione sua Hierusalem tanquam caput Iudææ adierunt. Quibus egressis, tunc primo motu notabili præcessit eos. Quo peracto officio mox esse desijt reuertens in præiacentem materiam vnde sumpta fuerat.Tamen quidam tradunt Bedam voluisse, quòd in puteum Bethleem ilico ceciderit,& post in diebus Paulæ, & Eustochij quasdam Virgines Deo dicatas, miraculosè eam vidisse. Ingressi verò domum Magi, quam diuersorium Lucas nominauit,obtulerunt Puero singuli aurum,thus,& myrrham ẽm consuetã Sabeis oblationẽ,tñ significãtes eũ esse Deũ, regẽ,sed mortalem.Et postquam impleti sunt dies purificationis Mariæ, tulerunt puerum in Hierusalem,vt sisterent eum dño.i.præsentarent,& dederunt hostias pro eo par turturum, & duos pullos columbarum,insuper redemerunt eum quinq; siclis argenti. Et erat in Hierusalẽ Symeon senex, qui spiritu venit in templum, & accipiens puerum in vlnas sciens eum esse Christũ ait. Nunc dimittis,&c,& ꝓphetizans de passione Christi,ait ad Mariã,& tuã animã pertransibit gladius.i.passio ipsius. Non.n.sine materno dolore potuit videre crucifigi filium,& si surrecturum sperarct,eadem hora superuenit,& Anna prophetissa, & loquebatur de illo omnibus,qui expectarent redemptionem Israel.

De Cultu,& religione Magorum ac cæterorum Orientalium. Cap. XCII.

CHrisostomus super Matthæum lib.1. Magi quoque confestim vt natus est Christus magnum in homine paruulo Deum ostenderunt, ex verbis,& actibus, & muneribus.Verbis quidem

quidem dixerant. Vbi est, qui natus est rex Iudęorum, &c. Actibus, verò, quia cum vidissent eum adorauerunt, & inuenta est in eis fides acutior, quàm aspectus, humilia nimirum videntibus, & alta intelligentibus. Muneribus autem, quia obtulerũt ei aurum, thus, & myrrham, Legi apud aliquem istos Magos ex libris Balaam diuinatoris, appariturę stellæ eius accepisse scientiam, cuius diuinatio posita est in veteri testa. Orietur stella ex Iacob, & exurget homo ex Israel, & dominabitur omnium gentium. Audiui etiam aliquos referentes de scriptura quadam, & si non certa tñ nõ destruentia fidem, sed potius delectãtia. Qm̃ erat gens quædam in ipso orientis principio, iuxta Oceanum sita, apud quos ferebatur scriptura de apparitura hac stella, & offerendis muneribus huiusmodi nomine inseth scripta, quæ p generationes studiosiorum hominum patribus filiis suis referentibus habebatur deducta, elegerunt itaque duodecim ex seipsis studiosiores, & mysteriorum cœlestium amatores, ac posuerunt seipsos ad expectationem huius stellæ, & si quis ex eis moriebatur, filius aliquis propinquorum in eius loco constituebatur. Dicebantur autem Magi lingua eorum, quia in silentio tacitaque voce glorificabant Deum. Hi ergo per annos singulos post messem ascendebant in montem, qui vocabatur victorialis, habens in se quandam speluncam in saxo, fontibus & electis arboribus amenissimus, ibique se lauantes orabant, & laudabant in silentio Deum tribus diebus, sicque faciebant per singulas generationes semper expectantes, ne forte in sua generatione stella illa beatitudinis oriretur. Tandem igitur apparuit eis descendens super montem illum victorialem, habens in se quasi pueri parui formam, & super se similitudinem crucis, quæ locuta est eis, eosque docuit, & vt proficiscerentur in Iudæam præcepit. Proficiscentes autem præcedebat stella per biennium, & nec cibus, nec potus defecit in peris eorum, cætera verò, quæ ab eis gesta esse referuntur in Euangelio compendiose ponuntur. Vt autem reuersi sunt studiose magis, quàm prius Deum colentes glorificauerunt, sed & omnibus in genere suo prædicauerunt, & multos erudierunt. Deniq; cum post resurrectionem dominicã iuisset vnus ex Apostolis in illam prouinciã eidem adiũcti sunt & ab eo baptizati, prædicationis illius adiutores facti sunt.

De Persecutione Herodis, & nece Innocentum. **Cap.** XCIII.

TVnc Herodes vidit q illusus esset a Magis, vidẽs eñ Magos nil sibi iuxta condictum renunciasse, putauit eos visione stellę esse deceptos, & erubuisse redire ad eum, & ideo ab inquisitione pueri cessauit. Sed cum audisset, quæ dicta erãt pastoribus, & maximè Prophetias Symeonis, & Annæ sensit se illusum, & de morte puerorum bethleemitarum tractabat, vt ille quem ignorabat cum eis occideretur. Propterea per ammonitionem Angeli fugit Ioseph cum Puero, & Matre eius in Ægyptum, vsque ad obitum Herodis. Hugo. Herodes etiam ne forte ignobilis, & ab Israelitico semine argueretur extraneus, combussit omnes libros in quibus nobilitas gentis in tẽplo seruabatur ascripta, vt deficientibus probamentis, ipse ad hanc ptinere videretur, vtque suam sobolem regio Iudæorum generi commisceret, abiecta Doside quam priuatus acceperat, copulauit sibi Mariaginem Astroboli Neptem Hyrcani filiam. Comestor. Herodes autem dum de nece puerorum disponeret p epistolam est citatus a Cæsare Augusto vt Romam iret, accusationi filiorum responsurus. Qui cum iter faceret per Siciliam, audiens per naues Tharsensium Magos transisset in spiritu vehementi combussit naues Tharsis, fm quod Dauid prophetauerat, cum verò coram Cæsare disceptasset pater cum filijs, hac lege facta est reconciliatio, vt adolescentes patri in omnibus obedirent, ipse autem regnum dimitteret cui vellet. Nondum tñ a suspicionibus liberatus erat. Veniensque Hierosolymam populo conuocato tribusque filijs astantibus, & concordiam fratrum a Cæsare factam exposuit, & se successoris iudicem constitutũ, ne Iudæi regnum ad suos rediturum existimarent, tunc confirmatus in regno Herodes certius, quàm prius mitẽs occidit pueros omnes qui erant in Bethleem, & in finibus eius a bimatu, & infra, secundùm tempus, quod exquisierat a magis. Quorum maxima pars tertio milliario a Bethleẽ ad austrum sepulta est. Innocentes quidem martyres dicuntur laxato vocabulo, non quia testes Christi, sed quia pro Christo occisi sunt, quem & si non loquendo, tamen moriendo confessi sunt. Pro quo etiam Ecclesia pro eis solennizat, quamuis ad inferos descenderunt, vnde etiam in eorum solennitate cantica letitiæ subticentur. s. Te Deũ lauda. & Gloria in excelsis Deo, p alleluia quidam dicunt. Laus tibi Christe, alij verò Cantemus Eya.

De Fuga Domini in Aegyptum. **Cap.** XCIIII.

IAcobus. Ante vero vnum diem, quàm Herodes pueros occideret, admonitus est Ioseph in somnis ab Angelo, vt cũ matre, & puero per viam Heremi pergeret in Ægyptum, cumque venissent ad speluncam quandam vt quasi sub ea refrigerarentur descendit Maria de iumento, & sedit habens Iesum in gremio. Erantque cum ea tres pueri, & vna puella, iter agentes, & ecce subito de spelunca egressi sunt Dracones multi, quos vidẽtes pueri exclamauerunt, tunc Dñs Iesus cum nondum esset Bimulus, excussit se, & stetit in pedibus ante eos. At illi adorauerunt eum, & abierunt. Similiter & Leones, & Pardi adorabant eum, & comitabantur, antecedebant quoque Mariam, & Ioseph ostendentes viam in deserto, inclinantesque capita sua cum reuerentia, obsequium caudis edulantibus exhibebant. Erant autem duo Boues in itinere eorum saginarii, quos dirigebãt Leones in itinere Dñi Iesu cuius necessaria portabant. Sed & Arietes qui simul de Iudæa exierant, & sequebant, inter Lupos ambulabant sine formidine. Simul etiam Leones Boues, & Asini, & vbi mansio fieret simul ad pabulum accedebant, tunc impletum est, quod ait Isaias. Lupus, & Agnus pascentur, &c. Tertia autem die profectionis suæ Maria nimio sole fatigata, vidẽs arborem palmæ voluit in ea requiescere, cumque de iumento descendisset, & resedisset respiciens ad comã palmæ, qua alta erat, & palmis repleta ait. O si posset fieri, vt ex his palmæ fructibus perciperem, & dixit ei Ioseph, tu quidem de palmæ fructibus cogitas, ego autem de aqua quæ nobis iam defecit in vtribus, nec habemus, vnde hos, qui nobiscum sunt & nosipsos refocillemus, tunc infantulus Iesus sedens in sinu Matris virginis exclamauit, & ait. Flectere arbor, & refice matrem meam de fructibus tuis, statimque ad vocem eius inclinauit palma cacumẽ suũ vsque ad plantas Mariæ, & colligentes ex ea fructus quos habebat, omnes refecti sunt, postquam verò sunt collecta omnia poma eius, inclinata manebat, expectans vt eius Imperio surgeret cuius imperio fuerat inclinata, tunc ait Iesus ad eã. Erige te palma, & confortare. Aperi autem de radicibus tuis fontes occultos, & fluant ex eis aquæ in satietatem. s. cq; factũ est, & potati sunt vnà cum iumentis, & hominibus, gratias agentes Deo. Cõuersus autem Iesus ad palmam ait. Hãc dignitatem confero tibi, vt vnus ex ramis tuis transferatur ab Angelis meis, & plantetur in Paradiso patris mei, & factũ est sic, cũctis vidẽtibus Angelum dñi super palmam, auferentem vnum de ramis eius, & ibat volans. Dixit autem Ioseph ad Iesum. Dñe nimius æstus decoquit nos, si vis transeamus viam maris, vt possimus per ciuitates maritimas pro requiescendo transire, dixit ei Iesus. Noli timere Ioseph, ego vobis mansionem abbreuiabo, ita vt quo per triginta dies properandum erat, in hac vna die mansiunculã ptingatis. Adhuc eo loquente prospicientes viderunt mõtes Ægypti, & gaudentes in vnam ciuitatẽ ex ciuitatibus nomine Syenem intrauerunt. Et quia nullus erat in ea notus apud quem hospitarentur ingressi sunt templum, quod capitolium eiusdem ciuitatis vocabatur, in quo 365. idola erant posita quibus singulis diebus honor deitatis a sacrilegis præbebatur.

De ruina Idolorum Aegypti ad eius ingressum. **Cap.** XCV.

VT autem Maria ingressa est templum cum infantulo vniuersa Idola corruerunt, & in faciem iacentia nihil se esse ostenderunt euidenter. Tunc impletum est, quod ait Isaias. Ecce dñs ascendet super nubem leuem, & in e. &c. Cum hoc nunciatum esset Affrodiso, venit ad templum cum omni exercitu suo. Ingressusque est, & videns vera esse, quæ audierat statim accessit ad Mariam, & adorauit infantem, quem ipsa in sinu suo portabat. Deinde allocutus est omnem exercitum suum dicens. Hic nisi esset dñs horum nostrorum Deorum, nõ isti corã eo se prosternerent, & in conspectu eius prostrati dñm suum iacentes protestarentur. Nos ergo, quod Deos nostros facere videmus nisi cautius fecerimus, omnes potius periculum incurrem⁹. sicut Pharao in diebus illis, quibus fecit mirabilia magna Deus in Ægypto. Comestor. Tradunt & sicut in exitu filiorum Israel de Ægypto non fuit domus Ægypti in qua Deo procurante nõ iaceret mortuus primo genitus, ita nec modo fuit templum in quo non corruisset idolum. Cassiodorus in Tripartita Historia lib. 6. Fertur in Hermopoli Thebaide, q arbor, quæ vocatur Persidis, multorum languores subegerit, si fructus aut folium aut pars eius corticis collo ægrotantium ligaretur. De hac enim arbore ferunt, q dum apud Ægyptum Ioseph cum Christo, & Maria Virgine Sancta fugisset Herodem, venissetque ad Hermopolim ciuitatem mox ut ingrediebatur, & non ferẽs hæc arbor maximum Christi Saluatoris aduentum, inclinata est vsq; ad terram, & eum suppliciter adorauit. Hoc ergo de ista arbore, a multis audiens enarraui. Reor autem hoc signum fuisse factũ ciuibus Diuinæ præsentiæ, aut certè qm̃ ritu paganico hæc arbor propter magnitudinem atque pulchritudinem colebatur mota est, non ferens Christi diuinitatem dæmonibus quippe cõ tremescentibus, cum viderent rerum talium destructorem necnon & omnibus simulachris Ægyptiorum secũdùm Isaiæ Prophetiam,

phetiam, fugato hic dæmonio pro testimonio Christi reor arborem vacuam remansisse. Igitur apud Ægyptios, & Palestinos gestorum testimonia conseruantur.

De Iuda Galileo, & Sexto pythagorico Philosopho.
Cap. XCVI.

EVsebius in Chro. Anno dñi. 3. Augusti. 44. Iudas Galileus ad rebellandum Iudæos cohortatur, Sextus Pythagoricus Philosophus agnoscitur. Hiero. super Ezechi. Pulchræ in Sexti Pythagorici sententiolæ dicuntur. Adulter est proprie vxoris amator ardentior. Quem librum quidã in latinum trãsferens Martyris. Sixti nomine voluit illustrare, non considerans in toto volumine, quod in duas partes diuisit Christi nomen & Apostolorum reticeri. Nec mirum si Gentilem Philosophũ in martyrem, & Romanum Pontificẽ transtulit, cum Eusebij quoque Cæsariensis, primum pro origine librum Pamphilij martyris vocabulo, commutauit, vt facilius tali laudatore libros impijssimus Periarchon Romanis auribus conciliaret. Actor. Librum istum Sexti nusquam repperi, sed eius paucas sententiolas istas quodam libro Augustini notabiles collegi. Libertatem arbitrij permisit hominibus Deus, vt pure, & sine peccato viuẽtes, similes fiant Deo. Templum est Deo mens pura, & altare optimum est ei cor mundum. Vir castus, & sine peccato, potestatem accepit a Deo esse filius Dei. Comestor. Porro Iudas ille Galileus siue Esseus vt ait Iosephus persuadebat Iudæis vt negarent tributa Romanis, asserens eos, qui decimas, & primitias Deo soluebant, non debere soluere tributa hominibus, & intantum præualuit hæc doctrina, vt Pharisei, & magna pars populi quærerent ab ipso Domino an soluendum esset tributum Cæsari, postea perijt ipse, & quotquot ei consenserunt.

De Tribus sectis Iudæorum priuatis. Cap. XCVII.

FVerunt siquidem tunc tẽporis in Iudæa tres sectæ Iudæorum a communi reliquorum vita distantes. Pharisei, Saducei, Essei. Pharisei cultu austero, & victu perparco vtebantur, traditiones suas statuentes quibus traditiones Moysi determinabant, pittacia chartarum in fronte gerebant & in sinistro brachio, quibus decalogus inscriptus erat, quia dixit Dñs, hæc habebis quasi quid appensum inter oculos tuos, & in manu tua. Et hæc dicebantur filateria a filaxe, quod est seruare, & thorath, quod legem sonat. Isti etiam maiores fimbrias alijs ferentes, spinas eis affigebant, quibus puncti in deambulando memores mandatorum Dei fierent. Hi vniuersa Deo deputabant, & marmenæ, idest fato. Agere quidem quæ iusta sunt vel negligere in arbitrio hominum plurimũ esse dicunt, tñ in singulis adiuuare, & marmenem, quam ex motibus superiorum fieri putãt. Præpositis suis & natu maioribus nunquam contrarium respõdebant iudicium Dei futurum dicentes, omnem animam incorruptam esse, solas bonorum animas in alia transire corpora vsq; ad resurrectionem, & iudicium, malorum autem æternis retrudi carceribus. Et quia a communi hominũ habitu diuersi, ideo Pharisei dicebantur. Saducei marmenem negant Deum inspectorem omnium dicentes, & in arbitrio hominum situm esse, vt bonum malumve gerant. Animarum generaliter vel supplicia negabant vel honores, nam resurrectionem mortuorum futurã negabant, animas mori cum corporibus putantes, nec Angelos esse dicebant, solos quinque libros Moysi recipiebant, hi seueri nimis erãt, nec inter se sociales, ob quam seueritatem Saduceos idest iustos se nominabãt. Essei verò in omnibus monasticã agebant vitam nuptias fastidientes, non quia coniugia, & hominum successionem censerent perimendam, sed cauendam intemperantiam mulierum, nullam earum fidem seruare viro putantes. Omnia habebant communia, probra vnguentum, & balneũ dicentes, squalorem decus putabant, dummodo in veste candida semper essent. Nulla eis certa ciuitas, sed in singulis domicilia habebant, ante solis ortum nihil prophanum loquentes, solem vt oriretur orantes, post vsque ad quintam horam operantes, loti corpus in aquis simul, & cum silentio edebant, iuramentũ habebant pro periurio, sectæ suæ neminem adhibentes, nisi sub anni probatione, recepti autẽ secum post annum, duobus alijs annis mores eius probabant, deprehensum in peccatis a se pellebant, vt herbas more pecorum decerpens vsque ad obitum pœniteret cum decem simul sederint, nullus nouem inuitis loquitur. Spuere in medium vel in dexteram partem sui vitantes. Adeo Sabbatum obseruabant, ꝙ nec ea die aluum purgabant, dolabrum ferebant ligneum, quo in loco secretissimo fodiebant terram ad aluum purgandum, dimissa veste diligenter se contegentes ne splendori diuino facerent iniuriam, ob id etiam statim foueam replentes. Viuebant, quàm lõgissime ob victus simplicitatem, mortem pro iustitia iudicantes meliorẽ, animas omnes a principio creatas, pro temporibus incorporari, exutas bonas corporibus vltra oceanum degere, vbi sit reposita eis perfruitio, ad orientem magis malis procellosa, & hiberna loca delegantes. Erant in eis, qui futura prædicerent, quidam coniugibus, sed moderate vtebantur, nam si homines abstinendum arbitrarentur, genus humanum deficeret.

De Nece duorum aliorum Herodis, & eius priori testamento. Cap. XCVIII.

FActum est autem vt quoniam Herodes multos orbauerat filijs, ipse suis miserabilius orbaretur, nam per astutiã Antipatri, facti sunt iterum suspecti Alexander, & Aristobolus patri, ob hoc scripsit Herodes Augusto, in multis filios accusans. Misit Augustus Saturnium, & Peanium legatos cum scripto, vt coram his duobus coacto consilio procerum filios iudicaret, & de eis si conuinceret eos posset facere, quod vellet. Auditis autem hinc inde partibus, legati illos damnandos pronunciauerunt, non tamen morte. Tunc apud Sebasten conicit eos pater in vincula, complices verò eorum apposuit torquere pater, vt in confessione cerneretur, si in animam suam aliquid machinarentur, confessus est autem quidam multa sibi promissa ab Alexandro, si patri venenum propinaret, confessus est, & tonsor de promissis sibi muneribus, si dum patri pararet barbam eum iugularet, addiditque dixisse Alexandrum non esse spem ponẽdam in Sene, qui canos cingebat vt videretur Adolescens. His motus Herodes, missis spiculatoribus iussit filios occidi, & asportari in Alexandriam, ibique sepeliri cum Alexandro Auo suo materno. Tunc inscripsit testamentum Herodes, & Antipatrum futurum regem instituit, & Herodem qui cognominabatur Antipas substituit Antipatro.

De Odio Herodis in Antipatrum, & eius incarceratione. Cap. XCIX.

ANtipater verò intolerabile odium populi excepit cunctis scientibus, quòd fratribus suis conseruasset calumnias, & ob hoc etiam pater eum non recto oculo aspiciebat, ad hoc etiã Antipater molestus patri erat quòd fratrem sibi substituerat, eo quod ad filios ipsius Antipatri regnũ transfire noluisset. Alia quoque maior causa inuidiæ in patrem orta est ei, nam pupillos filiorum quos occiderat, paterna dilectione fouebat alijs nepotibus suis eos copulans matrimonio. Erant autem secundùm Iosephum paruuli relicti de Aristobolo, Herodes Agrippa, qui Iacobum occidit gladio, & Herodias quam post abstulit Herodes Antipas Philippo fratri suo. Timuit ergo Antipater ne ad pupillos fratrum suorum quandoque regnum reuocaret Herodes, quia eos ex matris parte contingebat, commouit etiam Feroram in odium Herodis, adeo vt Feroras secederet a fratre, & habitaret in terra, quæ concessa ei fuerat trans Iordanem. Ipse verò etiam patre nolente quibusdam excogitatis occasionibus Romam properauit, efficacissimum venenum a quadam venefica arabica comparans, & apud vxorem Ferorę reponens, quod interim dum ipse abesset, per ministrum quem conduxerat patri propinaretur, cumque Antipater Romę esset, mortuus est Feroras, percepitque Herodes de veneno reposito apud vxorem Feroræ, per ancillam iracundè a domina sua recedentem. Itaque euocata relicta fratris, afferre eam venenum iubet. Illa verò quasi allatura egressa, de tecto se præcipitem dedit, sed semiuiua allata ad Regem ait. Cum moreretur frater tuus, vir meus, ait mihi. Affer huc mulier venenum, quod reliquit nobis Antipater, me vidente in igne combure, ne ad inferos conscientiam patricidij vltricem feram, ego verò magnam partem eius in igne fundens, modicum mihi propter dubios casus, & quia te metuebam, reseruaui, cumque pixidem cum veneno protulisset expirauit. Acceptis quoque pluribus alijs argumentis, ꝙ Antipater in mortem patris crassaretur, Herodes eum reuocauit mature, & matrem repudiauit, cumque filium de patricidio publice accusasset, præsente vero præside Syriæ, qui illi diebus Hierosolymam venerat, posuit eum in carcere apud Hierichonta.

De Morbo, & morte Herodis, & nece Antipatri. Cap. C.

CVmque complices filij quæreret pater, vt eos cũ filio exquisitis perimeret supplicijs, graui morbo impeditus est accedebat enim senectus, cum annos iam 70. natus erat, animumque eius clades filiorum affligebat. Erant duo viri Sophistici quos non pauci adolescentium sectabantur, cum leges exponerent, his opportunũ videbatur, rege tabescente vt Aquilam auream deijceret, quam Rex super maximam partem templi contra patrias leges posuerat. Qua deiecta, Rex commotus iræ magnitudine, morbum superat & in contionem procedens, in omnes Israelitas iniuriam hanc refundere nitebatur, sed ad præces pupuli in solos actores vltus est. Illos quoque qui finibus dimissi Aquilam conciderant viuos incendit cum duobus sophisticis. De hinc variis affligebatur languoribus, nam febris nõ mediocris erat, prurigo intolerabilis in omni corporis superficie, assiduis vexabatur coli tormentis, pedes intercute vitio tumuerant

muerant, putredo testiculorum vermes generabat, creber anhelitus, & interrupta suspiria, quæ ad vindictam Dei ab omnibus referebantur. Ipse verò Iordanem transiens apud Calirionem aquis calidis vtebatur, cumque corpus eius oleo calidiori foueri medicis placuisset in arcam plenam demersum, ita dissolutū est, vt etiam lumina quasi mortuus resoluta torqueret, tñ ad clamorem astantium respicere nisus est, cumque redisset Hiericho audiens Iudæos mortem suam expectantes cum gaudio, ex omni Iudæa nobiliores collectos iuuenes concludi præcepit in Hipodromo, idest in carcere circi percipiens Salome vxori suæ, vt cum animā efflaret statim illos occideret, vt ita omnis Iudæa in morte sua etiam inuita plangeret. Nuncij verò quos Romā miserat, redeuntes Epistolam tulerunt a Cæsare, vt Antipatrū in exilium daret, vel si mallet morte damnaret, quo nuncio paululum recreatus, cum pomum quo libenter vescebatur petijsset, cultellum quoque ad inficiendum poposcit, statimque cum tussi violenta distenderetur, circumspiciens ne quis arbiter impediret, se percussurus dexteram sustulit. Sed Adabus consobrinus eius dexteram cōtinuit, statimque vlulatus quasi Rex mortuus esset in regia excitatus est. Quo audito, Antipater exultās custodibus multa promittebat, vt eum soluerent. Quod cū accepisset Herodes, grauius tulit exultationem filij, quàm mortē. Et continuo missis satellitibus occidit eum, sepelirique præcepit in Hyrcanio, statimque mutans testamentum, Archelaum regni scripsit successorem, ita tamen quòd ab Augusto susciperet diadema. Post mortem autem filij .5. diebus exactis mortuus est. 37. anno postquam a Romanis Rex declaratus erat. In alijs fortunatissimus, in rebus domesticis infęlicissimus fuit. Salome verò quos occidi præceperat absoluit. Sepeliuit eum Archelaus in Herodium, iuxta ipsius mandatum, nihil regij ornatus in funeris pompa prætermittens.

De Successione Archelai, & lite fratrum pro regno. Cap. C I.

EVsebius in Chroni. Mortuus est Herodes anno domini. 6. Augusti verò. 47. In cuius loco successit Archelaus filius eius in regno. Comestor. Archelaus itaque 7. diebus in lugendo patre consumptis, epulisque ferialibus large omni populo exhibitis, qui mos Iudæorum ob expensas funerum multos depauperauit candida veste indutus ascendit in templum, varijsque fauoribus a plebe susceptus est. Sedensque pro tribunali, dixit se etiam a Regis nomine velle temperari, donec à Cæsare confirmata esset successio, promittens, quòd patre melior omnibus appareret. Quo circa alij tributa leuari, alii vectigalia tolli, quidam solui custodias acclamabant. Postulatis autem Archelaus annuens, celebratis epulis erat cum amicis suis. Orta est autem seditio, quæ in nouis rebus solet accidere. Plurimi enim Sophistas pro defensione legis ocisos lugebant, omnes fere Pontificem quem Herodes pro præcio creauerat, amouendum proclamabant. Instante autem azimorum die, cum turba ab immolatione prohiberet Pontificē, Archelaus misso Cyliarcho verbis eos prius sedare attentauit, cum autem vulneratum remisissent Cyliarchum missa grandi turba satellitum, Archelaus circiter nouem millia occidit, per vocem præconis omnes redire ad propria commouens. Et neglecta festiuitate redierunt omnes. Ipse verò cum Nicholao, & Ptolemeo Secretariis patris sui Romam profectus est. Salomamque & omnes filios eius secum duxit, vt cum testamento extremam patris voluntatē testarentur, Philippo fratre regni procuratore relicto. Profectus est etiam Romæ Herodes Antipas, vt de regno habendo cum fratre disceptaret oratore Hyreneo propter acrimoniam dicendi plurimum confisus. Cæsar quoque accitis optimatibus Romanorum partibus prosequendi copiam dedit. Ibique tunc Gaium primo ex Agrippa, & filia sua natum filium adoptiuum sedere iussit. Archelaus sibi regnum deberi asserebat, ætatis merito, & secundi testamenti voluntate, Antipas verò primum seruari tastamentum debere aiebat, quod pater quando compos mentis erat inscripserat, secundum vero nullum fore, quod ipsum pater impos mentis fecerat, nam & tūc manu propria se appetierat. Addebat autem, quòd Archelaus vmbram regni detulisset ad Cæsarem, cum ipse corpus rerum gerendarum sibi rapuisset, postremo quòd initia potestatis suæ 9. millium occisorum sanguine maculasset. Cæsar verò responsum differens, secum de cognitis delibeabat, an aliquem successorē regni constitui oporteret, an toti familiæ distribui principatū.

De Quatuor regibus in Iudæa, & simulato Alexandro, & diuisione regni. Cap. C II.

EOdem sane tempore quatuor Reges in Iudæa surrexisse dicuntur, nam in Idumea duo millia veteranorum Archelaum, qui sub Herode militauerant regem creauerūt, Sephori verò Galileæ, Iudas filius Ezechię latronum principis ab Herode olim capti, diadema sibi imposuerat. Trans flumen, quoque Symō ex seruis regalibus vastitate corporis fretus a latronibus rex creatus est. Pastores quoque quendam proceri corporis compastorem, in finibus Israel regem sibi statuerunt. Ob hæc insinuanda Cæsari, missus est Romam a Varo Philippus, duabus tamen de causis incidenter vt & Archelao subueniret, & si regnum Herodis nepotibus eius distribui placuisset, partem aliquam mereretur. Fuerūt & cum eo. 50. de Iudæis honorati, qui 8. millia Iudæorum Romæ tunc degentium secū traxerunt ad Cæsarem. Ante captiuitatem enim finalem Iudæi per captiuitates particulares vbique dispersi venundati fuerant. Eo etiam tempore quidam natione Iudæus in Sidoniorum oppido educatus, quàm simillimus Alexandro Herodis filio, quē etiam pater interemerat, venit in Iudæam instinctu cuiusdam liberti Herodis asserens sibi regnum deberi, tum quia maior filius Herodis erat, tum quia ex parte Matris suæ Mariagnes eū contingebat. Cumque plures Iudæorum sequaces haberet Romam quoque profectus est. Igitur Iudæi Romæ degentes videndi eius studio circumfluebant. Sciscitatusque qualiter viueret aiebat lictores misertos fratrum alios similes eis mortisubiecisse, Aristobolumque fratrem adhuc viuentem, in Creta vel Cypro latere. Sed Cæsar optime vultum Alexandri sciens, quē dum Romæ studeret, puer amasium habuerat, cum patre quoque post disceptantem plenius notauerat, fallaciam similitudinis animaduertit, misitque Ladum, & qui & Alexandrum bene cognosceret, vt ad se iuuenem adduceret, vitam sibi pollicens, si tantæ fraudis prodidisset auctorem: cumque ille professus esset se simulasse pro quæstu, risit Cæsar, suasoremque eius iussit interfici, falsumque Alexandrum propter habitudinem corporis numero remigum inseruit. Tandem de consilio Senatus Cæsar monarchiam Herodis distribuit, mediam partem Iudæam, scilicet & Idumeam tradens Archelao sub nomine Thetrarchiæ pollicitus se facturum eum regem si se dignum præbuisset. Mediam vero partem in duas secuit Tetrarchias cessitque in partes Herodis Tetrarchæ regio transflumen, & Galilea. Iturea verò, & Crathon, & Auranitis Philippo destinatæ sunt. Factus est igitur Archelaus quasi Diarchus, Monarchus verò nunquā fuit. Archelaus verò non solum in accusatores suos verum etiā in sibi subditos crudelius patre deseuit.

De Reditu Domini ab Aegypto & morte Glasiræ & exilio Archelai. Cap. C I I I.

HVius regni anno primo Angelus dixit Ioseph vt rediret cum matre, & puero in terram Israel. Qui rediens ab Ægypto post septem annos cum audiret, quòd Archelaus pro patre regnabat in Iudæa noluit illo ire, & ammonitus ab Angelo iuit in Galileam, & mansit in Nazareth. Actor. Porro de infantia Saluatoris, & operibus eius vsque ad baptismum nō legitur in Euangelio, nisi quod Lucas dicit, quod duodennis remāsit in Hierusalem, & post triduum dicit eum inuentum a parentibus in medio doctorum, audientem & interrogantem eos. Comestor. Sane Archelaus vt contumeliam generis sui vitaret, repudiauit Mariagnem fratris sui filiam, quam pater ei dederat in vxorem, duxitque Glasiriam filiam regis Capadocum, fratris sui Alexandri quōdam vxorem, & mortuo Alexandro Iubæ regi libiæ nuptam, mortuoque Iuba apud patrem modo viduitate degentem. Quæ cum in Iudæam redisset nupta Archelao in somno videre visa est instantem sibi Alexandrum, & dicere. Satis tibi fuerat libitum matrimonium, & rursus reuersa ad Penates meos fratri meo impudenter coniuncta es. Te ergo licet inuitam recuperabo. Quæ ergo exposito hoc somnio biduo vix superuixit. Tandem crebro accusatus Archelaus a Cæsare aduocatur. Quinto quidem die antequam vocaretur, nouem aristas plenas, & maximas a Bobus comedi somniauerat. Dumque accitos vates consuleret, Symon Esseus genere, aristas annos, & boues mutationes rerum interpretatus est, eo quod agros arando verterent, & mutarent. Ideoque eum nouem annis dixit regnaturum, varias expertū aūt rerū mutationes moriturum. Nono ergo principatus sui anno Romam veniens a Cæsarē damnatus in exilium pellitur apud Viennam ciuitatem Galliæ.

De Inuentione Domini Iesu in medio doctorum. Cap. C I I I I.

EX Glosa super Lucam. Et cum factus esset Iesus annorum duodecim ascenderunt Ioseph, & Maria secundum legis consuetudinem ad diem festum in Hierusalem, & puer Iesus cum eis. Qui post septem dies solennitatis, redeuntibus illis remansit sponte, scilicet vt sicut exhibuerat matri, quod debebat ascendens cum ea tanquam homo cum hominibus ad offerenda sacrificia Deo sic etiam patri debitum exhiberet doctrinæ spirituali vacando, ex quo etiā habetur argumentum, quod pueri non peccant, qui parentes suos relinquentes, latenter in cœnobia fugiunt, vt ibi seruiāt Deo, iuxta illud. Bonum est viro cum

eum portauerit iugum ab adolescentia sua. Vnde Dominus ipse dicit. Sinite paruu.ve.ad me.&c. Sed quæritur quomodo parentes eius idest pater putatiuus, & vera mater potuerit eum obliuiscendo relinquere, qui tanta prouidentia eum nutrierunt. Respondendum est, quòd mos erat filijs Israel ad festa confluentibus, vel ad propria redeuntibus, quòd incedebant ducentes choros seorsum viri, & seorsum mulieres, pueri autem cum quo libet parente indifferenter ire poterant. Vnde Ioseph vidés puerum Iesum non esse secū, putabat eum esse cum Maria, & similiter econuerso, sic ergo venerunt iter vnius diei a Hierusalem sine puero. Et tunc cùm eum reliquisse percepissent, secunda die quæsierunt eum inter cognatos, & notos, & eo non inuento tertia die regressi sunt Hierusalem, sicque completo triduo amissionis eius, in quo secūdùm Glosam præfiguratum est triduum mortis eius, in quo credebatur amissus, inuenerunt eum tanquam sapientiæ fontem in medio doctorum sedentem, sed tamen tanquam exemplar humilitatis prius audientem, & quærentem quàm docentem, q.a. qui prius respondet q̃ au.s.s.e.de. Interrogabat ergo non vt disceret, sed vt nos doceret, quòd etiā homines docti promptiores debent esse ad audiendum, quàm ad docendum: quoniam audiens sapiens sapientior erit. Hiero. ad Paulinum. Duodecim annos saluator impleuerat, & in templo sedens de q̃stionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Bernar. O humilitas virtus Christi, quantum confundis superbiam nostræ vanitatis, parum quid scio vel potius mihi scire videor, & etiam silere non possum, imprudenter me ingerens, & ostentans, promptus ad loquendum, velox ad docendum, tardus ad audiendum. Christus tanto tempore silens, nunquid inanem gloriam timebat? timebat vtique sed non sibi sed nobis. Item ex glos. Inuentus igitur descendit cum eis in Nazareth. Nam quia Deus, & homo est, nunc excelsa diuinitatis, nunc infirma humanæ fragilitatis præfert. Itaque quasi filius Dei in templo commoratur, quasi filius hominis cum parētibus, quo iubent regreditur, & erat subditus illis, ecce quid parentibus debeamus ostendit. Dicitur autem ibi esse pius fons de quo puer Iesus hauriebat, & ministrabat Matri.

De primis procuratoribus, & morte Augusti de Athenodoro quoque stoico. Cap. CV.

COmestor. Finibus autem Archelai in prouinciam redactis procurator illuc missus est a Cæsare Pomponius, qui & quondam Cirini collega in Syriam cum fuerat missus consul erat in Iudæam censor patrimoniorum, multi sane Iudæorum, & maximè quidam Galileus Symon populum increpabant, quòd post Deum dominos mortales ferebant tributarij Romanorum, Pomponio autem procurante Iudæam, die azimorum cum mos esset media nocte templi portas aperiri, Samaritæ quidam occulte venientes in Hierosolymam, per cūctas porticus & per totum fanum ossa iecerunt mortuorum, & ex tunc maior templi custodia cœpit exerceri, & ante diem portæ non aperiri. Eodem tempore Philippus Sephorum reparans Iuliam nominauit in honore Iuliæ vxoris Cæsaris, paneas quoque Cæsaream Philippi dixit, Pomponio verò reuerso Romam successit ei Marcus sub quo Salome soror Herodis defuncta esset sed huic successit Anius Rufus, sub quo moritur Augustus cū regnasset.57.annos, & menses 6.& dies.10. Ex quibus 12. Antonius cū eo regnauit, cum enim 42.anno regni eius natus esset Dominus, qui 15.anno Tyberij fuit tricenarius patet Cæsarē mortuum, Domino 15.annum agente. Quidam tamen 56.annos tantum regni sui ponunt. Mortuus est autem anno vitæ suæ 76.apud Attellem ciuitatem Campaniæ, gloriatus se vrbem marmoream relinquere, quā latericiam inuenerat, & sepultus est in Martio campo. Eusebius in Chronicis. Eo tempore Athenodorus Tharsensis Stoicus Philosophus, & Marcus Errius Flaccus grammaticus clari habentur. Actor. Athenodori legitur esse illa sententia. Tunc scito te omnibus cupiditatibus esse solutum cum eo perueneris vt nihil Deum roges nisi quod possis rogare palam.

De Ouidio poeta, & scriptis eius. Cap. CVI.

EO tempore legitur Ouidius Naso floruisse, qui scripsit multos libros metricos. Ex quibus sunt. De nuce libellus vnus. Inuectionis in Ibim. liber epistolarum lib. 1. Sine titulo liber. 3. De arte amandi lib. 3. Methamor lib. 15. De fastis lib. 6. De tristibus lib. 5. De ponto lib. 1. De his omnibus pauca eleganter dicta, & ea præcipue quæ moralia videntur excerpere, & hic inserere volui. Ouidius in lib. de nuce. Pertimet insidias, quia scit se ferre viator. Cur timeam, tutum carpit inanis iter. Vicinia damno, quæ longius absunt. Natiuum retinent inuiolata decus, mentem verba sequantur. Res timida est omnis miser. Idem in ibim. Definit esse prius contrarius ignibus humor. Et tepidus gelidus, flabit ab axe nothus. Et ver autūno, brumæ miscebitur æstas. Atque eadem regio vesper, & ortus erit. Quam mihi sit tecum positus, quæ sumpsimus a. mis. Gratia commissis improbe rupta tuis. Pax erit hæc nobis semper dum vita manebit. Cum pecore infi. mo, quæ solet esse lupis. Terria tibi fruges, amnis tibi deneget vndas. Deneget afflatus ventus, & auras suos. Nec tibi sol calidus, nec sit tibi lucida Phœbe. Destituant oculos sydera clara tuos. Nec tibi vulcanus, nec se tibi præbeat aer. Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter. Exul inops erres, alienaque limina lustres. Exiguumque petas ore tremente cibum. Nec corpus quærulo, nec mens vacet ægra dolore, moxque die grauior sit tibi nocte dies. Sisque miser semper, nec sis miserabilis vlli. Gaudeat aduersis fœmina virque tuis. Qui mala cum tuleris plurima, plura feras. Causamque non desit, desit tibi copia mortis. Optatam fugiat vita coacta necem. Luctatosque diu cruciatos spiritus artus Deserat, & longa torqueat ante mora.

Flosculi Morales epistolarum eius. Cap. CVII.

OVidius libro epistolarum. Res est soliciti plena timoris amor. Tarde, quæ credita lædunt credimus. Quæcunque ex merito spes venit æqua venit. Fallere credentem non est operosa puellam. Gloria. Exitus acta probat careat successibus opto. Quisquis ab euentu facta notanda putat. Ars fuit vbi a teneris crimen condiscitur anni. Perlege quodcumque est, quid epistola lecta nocebit. Te quoque in hac aliquid quid iuuet esse pōt. Venit amator grauius quo serius vrimur incus. Vrimur, & tecum pectora vulnus habent. Amor non est medicabilis herbis. Scilicet vt teneros lædunt iuga prima iuuencos. Frenaque vix patitur de grege captus equus. Sic male vixque subit primos rude pectus amores. Sint procul a nobis iuuenes vt fœmina compti. Fine coli modico forma virilis amat. Quod caret alterna requie durabile non est. Hæc reparat vires, fessaque membra nouat. Quid deceat non videt vllus amans. Depuduit profugusque pudor sua signa reliquit. Pudor est miscendus amori. Leuiter ex merito quicquid patiare ferendum est. Quæ venit indigne pœna dolenda venit. Nulla reparabilis arte læsa pudicitia est. Tangendo sacra prophanas. Non bene cælestes, impia dextra colit. Credula res amor est. Quælibet iratis ipse dat arma dolor. Cæpisti melius, quàm desinis, vltima primis Cædunt dissimiles hic vir & ille puer. Quòd male inæquales ueniunt ad aratra iuuenci, tam præmitur magno coniuge nupta minor. Non honor est, sed onus species læsura ferentem. Si qua voles apta nubere nube pari. Occurrunt animo pereundi mille figuræ, morsque minus pœnæ, quàm mora mortis habet. Imperat heu ventis timidæ non imperat iræ. Possidet & vitijs regnā minora suis. Erubui gremioque pudor deiecit ocellos. Hæc satis in tacita signa fatentis erant. Spes bona dat vires. Ingentes parturit ira minas. Spes bona solicito victa timore capit, nos anxius omnia cogit. Quæ possunt fieri facta putare timor. Est sæpe supplicij causa fuisse pium, non faciunt molles, ad fera bella manus. Ingenium nimijs deficit omne malis. Quis enim celauerit ignem. Lumine qui semper proditur ipse suo. Lis est cum forma magna pudicitiæ, certamen præmia magna mouent, sed quia credulitas damno solet esse puellis. Verba, quæ dicuntur vestra carere fide, sic acceptissima semper munera sunt. Auctor, quæ præciosa facit. Est virtus placidis abstinuisse bonis. Tarda solet magnis rebus inesse fides. An nescis longas regibus esse manus? Vtilis interdùm est ipsis iniuria passis. Flamma recens, parua sparsa residit aqua, certus in hospitibus non est amor errat vt ipsi, cumque nihil speres firm' esse fugit. Delicti fies idem reprehensor, & actor, sed nimiū properas, & adhuc tua messis in herba est, namque est meminisse voluptas. Fallitur augurio spes bona sæpe suo. Auribus interdum voces captamus, & omnem Aduentus strepitum credimus esse tui. Fortius ingenium suspicor esse viris. Vt corpus teneris ita mens infirma puellis. Quæ fecisse iuuat, facta referre pudet. Quis enim securus amauit, cogit & absentes plura timere locus. Fœlix ille sua quas pœnitentia nosce crimina vera facit, falsa timere uetat.

Flores Libri sine titulo: Cap. CVIII.

IDem in libro sine titulo. Leue fit quod bene fertur onus. Vidi iactatas motu flammescere flammas. Et vidi nullo concutiente mori. Verbera plura ferunt, quàm quos iuuat vsus aratri. Detractant pressi cum iuga priuata boues. Asper æquus duris contunditur ora lupatis. Frena minus sentit quisquis ad arma facit. Acus inultos, multoque fortius vrget, quàm qui seruitium ferre fatentur amor. Multa miser timeo, quia feci multa proterue, exemplique metu terreor ipse mei, minuet vindicta dolorem, quaslibet infirmas adiuuat ira manus. Vrbibus obsessis clausæ muniminа portæ. Prosunt in media pace, quid arma times? nox & amor vinumque, nihil moderabile suadent.

Illa

Illa pudore caret, liber Amorque metu. Ludunt formosæ, casta est quam nemo rogauit. At si rusticitas non vetat ipsa rogat. Labitur occulte, fallitque volubilis, aliàs, volatilis ætas, & celer admissis labitur annus æquis. Qui dabit ille tibi magno fit maior Homero, crede mihi res est ingeniosa dare, sed nunquam dederis spaciosum tempus in ira, sæpe simultates ira morosa facit. Fit cito per multas prædas petita manus. Impia sub dulci melle venena latent. Dij tibi dent, nullosque Lares inopemque senectam, & longas hyemes, perpetuamque sitim. Militat omnis amans, & habet sua castra cupido. Quæ bello est habilis. Veneri quoque conuenit ætas, turpe senex Miles, turpe senilis Amor, sæpe soporatos inuadere profuit hostes. Victiq; resurgēt. Quosque neges vnquam posse iacere cadunt. Sola viro mulier spolijs exultat ademptis. Sola locat noctes sola locanda venit. Et vendit quod vtrumque iuuat, quod vterque petebat. Et prætium quāti gaudeat ipsa facit. Stat Meretrix certò quouis mercabilis ære. Et miseras iusso corpore quærit opes. Non bene conducti vendunt periuria testes. Nec bene selecti iudicis arca patet. Turpe reos empta miseros defendere lingua. Quid faciat magnas turpe tribunal opes. Turpe thori reddītu census augere paternos. Et faciem lucro prostituisse suam. Gratia pro rebus merito debetur inemptis. Omnia conductor soluit mercede soluta, non manet officio debitor ille suo, non habet euentus sordida præda bonos. Scindentur vestes, gemmæ frangentur, & aurum. Carmina quam tribuent fama perennis erit.

De Eodem. *Cap.* CIX.

IDem in secundo. An tacito vultu scire futura licet. Tunc etiam somni pingues, & frigidus aer, & liquidum tenui gutture cantat auis. Quem metuit quisque perire cupit. Pascitur in viuis liuor post fata quiescit. Tunc suus ex merito quemque tuetur honor, quis minor est vnquam quàm tacuisse labor, culpa, nec ex facili quamuis manifesta probatur. Fœlix quicquid amat defendere fortiter audet. Hæc mihi sunt tecum, tibi sunt communia mecum. Odi nec possum, cupiens non esse, quod odi. Æquo animo pœnam qui meruere ferunt. Aspice vt auritus miserandæ sortis asellus. Assiduo domitus verbere lentus erat. Quod decuit reges, cur mihi turpe putem, est vnum e dominis emeruisse satis. Pigra reluctanti cessat in hoste manus. Venator sequitur fugientia capta relinquit. Semper & inuentis vtiliora petit. Et rapit in præceps dominum spumantia frustra. Frena repugnantem durior oris æquus. Infelix tota quicūque quiescere nocte, sustinet, & somnos præmia magna vocat. Stulte quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago. Longa quiescendi tempora fata dabunt. At vos quod quisque loquatur. Credite credenti nulla procella nocet. Quærit Auarus opes, & quæ lassauit eundo æquora periuro naufragus ore bibit. Sero respicitur tellus vbi fune soluto, tendit in immensum panda carina salum. Fœlix quem sua terra tenet. Nauita solicitus cum ventos exhorret iniquos, & prope tam lætum, quàm prope cernit aquam. Est fœlix dicas quem sua terra tenet. Tutius est fouisse thorum, legisse libellos. Traiciam digitis increpuisse lirā. Est precium paruç non leue vita moræ. Quod licet ingratum est, quod non licet acrius vrit. Pinguis Amor nimiumque potēs in tædia nobis Vertitur, & stomacho dulce vt esca nocet, quod sequitur fugio, quod fugit ipse sequor. In flammam flammas in mare fundis aquas.

Idem de Eodem. *Cap.* CX.

IDem in libro tertio. Si qua metu dempto casta est, ea denique casta, quæ quia non liceat, non facit, illa facit. Vt iam seruetur bene corpus adultera mens est, nec custodiri ni velit vlla potest, nec mentem seruare potes licet omnia claudas. Omnibus exclusis intus adulter erit, cui peccare licet, peccat minus ipsa potestas. Semina nequitiæ languidiora facit. Desine crede mihi vitia irritare vetato. Obsequio vinces aptius ipse tuo. Vidi ego nuper æquum contra sua vincla tenacem. Ore reluctanti fulminis ire modo. Constitit vt primum concessas sensit habenas, frenaque in effusas laxa iacere iubas. Nitimur in vetitum semper cupimusque negata. Sic interdictis imminet æger aquis. Quicquid seruatur cupimus magis, ipsaque furem. Cura voca, pauci quod finit alter amant, non proba fit quam vir seruat, sed adultera cara. Ipse timor præcium corpore maius habet. Quid tibi formosa si non nisi casta placebit, Non possunt vllis ista coire modis. Si sapis indulge dominæ, vultusque seueros. Exue nec rigidi iura tuere viri. Curia pauperibus clausa est dat census honores. Inde grauis iudex, inde seuerus eques. Omnia possideant, illis campusque forumque. Seruiut, & hi pacem crudaque bella gerāt. Scilicet omne sacrum mors importuna prophanat. Omnibus obscuras inijcit illa manus. Viue pius, moriere pius, cole sacra colentem. Mors tamen a templis in caua busta trahit. Luctantur pectusque leue in contraria tendunt. Hac pudor hac amor est, sed puto vincet amor. Odero si potero si non inuitus amabo. Nequitiam fugio fugientem forma reducit. Non facit ad mores tam bona forma malos. Exit in immensum iocunda licentia vatum. Obligat historia, nec sua verba fide. Non iuga tauros amat, quod tamē odit habet. Quis furor est, quæ nocte latent in luce fateri. Et quæ clam facta, facta referre palam.

Flores Libri de arte amandi. *Cap.* CXI.

IDem in libro primo de arte amandi. Arte cito veloque rates, remoque reguntur. Arte leuis currus, arte regendus Amor. In puero est ætas mollis, & apta regi. Vt redit itque frequens formica per agmen. Granifero solitum cum vehit ore cibum. Aut vt apes saltusque suos redolentia nactæ, pascua per flores, & thima summa volant. Sic ruit ad celebres cultissima fœmina ludos. Copia iudicium, sæpe morata meum. Spectatum veniunt, veniunt spectentur vt ipsæ. Ille locus casti damna pudoris habet. Quique alijs cauit non cauet ipse sibi. Parua leues capiunt animos. Ingenium cœleste suis velocius annis surgit. Vina parant animos faciuntque coloribus aptos. Cura fugit, multo diluiturque mero. Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit. Tunc dolor, & curæ, rugaque fronte abit. Tunc aperit mētes euo rarissima nro. Simplicitas, artes excutiē te Deo. Iudicio formæ noxque merum nocent, nocte latent mēdæ vitioque ignoscitur omni. Horaque formosam quamlibet illa facit. Vere prius volucres taceant æstate cicadæ. Mænalius lepori det sua terga canis. Fœmina quam iuueni blande tentata repugnet. Vix erit e multis, quæ neget vna tibi. Parcior in nobis, nec tam furiosa libido est. Legitimum finem flamma virilis habet. Quæ dant, quæque negant, gaudent tamen esse rogatæ. Fertilior seges est alienis semper in agris. Vicinumque pecus grandius vber habet. Mens erit apta capi tunc cum lætissima rerum. Vt seges in pingui luxuriauit humo. Pectora dum gaudent nec sunt attrita dolore. Ipsa patent blanda tunc subit arte vnus. Multa rogant addenda dari, data reddere nolunt. Perdis, & in damno gratia nulla tuo. Vt fragilis glacies interit ira mora. Flectitur iratus voce rogāte Deus. Promittas facito, quid enim promittere lædit. Pollicitis diues quilibet esse potest. Spes tenet in longum semel est si credita tempus, si dederis qcquam poteris ratione relinqui. Præteritum tulerit, perdideritque nihil. Atsi non dederis semper videare daturus, sic dominum sterilis sæpe fefellit ager. Sic ne perdiderit non cessat perdere lusor. Tempore difficiles veniunt ad aratra iuuenci. Tempore lenta pati frena docentur æqui. Ferreus assiduo consumitur anulus vsu. Interit assidua vomer aduncus humo. Quid magis est durum saxo, quid mollius vnda. Dura tamen molli saxa cauantur aqua. Capta vides sero pergama capta tamen. Quod rogat illa timet, quod non rogat optat vt instes. Insequere & voti postmodum compos eris. Forma viros neglecta decet. Ecce suum vatem liber vocat hic quoque amantes. Adiuuat & flammæ qua calet ipse fauet. Sæpe tacens vocem verbaque vultus habet. Certa tibi a nobis dabitur mensura bibendi. Officium præstent mensque pedesque suum. Iurgia præcipue vino stimulata caueto. Et nimium faciles ad fera bella manus. Aptior est dulci mensa merūq; ioco. Facile est oīa, oia posse. Deo, Innocue viuite numen adest. Sibique queque videtur amanda. Pessima sit, nulli non sua forma placet. Delectant etiam castas præconia formæ. Virginibus curę grataque forma sua est. Fallite fallentes ex magna parte prophanum. Sūt genus, in laqueos quos posuere cadant. Pugnabit primo, fortassis & improbe dicet. Pugnanda vinci, sed tamen illa volet. Vim licet appelles, grata est vis illa puellis. Quod iuuat inuite sæpe dedisse volunt. Reddite depositum, pietas sua fœdera seruet. Nec enim lex æquior vlla est, quàm necis artifices arte perire sua. Quod refugit multi cupiunt, odere, quod instat. Palleat omnis amans, hic est color aptus amanti. Nil nisi turpe iuuat, curæ est sua cuique voluptas. Ergo mille animos excipe mille modis. Non eadem tellus parit omnia vitibus illa. Conuenit, hæc oleis, hæc bene farra virent. Pectoribus mores tot sunt quot in orbe figuræ. Qui sapit innumeris moribus aptus erit.

Idem de Eodem. *Cap.* CXII.

IDem in secundo. Non minor est virtus, quàm quærere parta tueri, Casus inest illic, hic erit artis opus. Ingenium mala sæpe mouent vt ameris amabilis esto. Forma bonum fragile est quantumque accedit ad annos. Fit minor, & spacio carpitur ipsa suo. Nec violæ semper, nec lilia mollia florent. Et riget amissa spina relicta rosa. Et tibi iam venient cani formose capilli. Iam venient rugæ, quæ tibi corpus arent. Iam mollire animum, qui duret, & instrue formam. Solus ad extremos permanet ille rogos. Ergo age fallaci timidæ confide figuræ. Quisquis es aut aliquid corpore pluris habe. Dextera præcipue capit in-

pit indulgentia mentes. Asperitas odium sęuaque bella mouet. Dulcibus est verbis alliciendus amor. Flectitur obsequio curuatus ab arbore ramus. Si vires frangis experiare tuas. Obsequio trahuntur aquæ, nec vincere possis. Flumina si contra, quæ repit vnda nates. Obsequium Tygresq; domat tumidosq; Leones. Rustica paulatim Taur⁹ aratra subit. Hi pereāt ꝑ quos munera rimen habent. Aurea nunc vere sunt sęcula, plurimus auro. Venit honos, auro conciliatur Amor. Ipse licet veniat Musis comitatus Homere. Si nihil attuleris ibis Homere foras. Cede repugnanti, cedendo victor abibis. Dum nouus errat amor, vire sibi colliget vsu. Si bene nutrieris tempore firmus erit. Quē taurum metuis vitulum mulcere solebas. Sub qua nunc recubas arbore virga fuit, nihil assuetudine maius. Da requiem inquietus ager bene credita reddit. Si mora tuta, sed breuis, lentescunt tempore curæ. Vanescitque absens, & nouus intrat amor. Fœmina quàm socij deprensa pelice lecti. Ardet, & in vultu pignora mentis habet. Furto celetur culpa modesto. Gloria peccati est nulla petenda sui. Læsa Venus iusta arma mouet telumque remittit. Et modo, quod quæsta est ipsa quærere facit. Quæ bene celaris si qua tamen acta patebunt. Illa licet pateant tu tamen vsque nega. Vt leuis absumptis paulatim viribus ignis Ipse latet summo cadet in igne cinis. Sed tamen extinctas admoto sulphure flammas. Inuenit & lumen, quod fuit ante redit. Sic vbi pigra situ securaque pectora torpent. Acribus, & stimulis eliciendus amor. Luxuriant animi rebus plerumque secundis. Nec facile est æqua commoda mente pati. Semina nō semper sulci cum fœnore reddunt. Qui sermone placet, taciturna silentia vitet. Qui canit arte canat, qui bibit arte bibat. Proponas animo multa ferenda tuo. Quot lepores in atho, quot apes nascuntur in ibla. Cærula quot baccas palladis arbor habet. Litore quot conchæ, tot sunt in amore dolores. Quod iuuat exiguum est, plus est, quod lædat amantes. Dedecet ingenues tædia ferre sui. Est nulla nisi ardua virtus. Exigua est virtus præstare silentia rebus At contra grauis est culpa tacenda loqui. Quod male fers assuesce, feres bene multa. Vetustas lenit, & incipiens omnia sentit amor. Dum nouus in virili coalescit cortice ramus, concutiat tenerum quælibet aura cadit. Mox eadem ventis spacio durata resistit. Firmaque adoptiuas arbor habebit opes. Cum mora non tuta est totis incumbere remis. Vtile, est admisso subdere calcar æquo.

De Eodem. *Cap.* CXIII.

IDem in tertio libro. Parcite paucarum crimen diffundere in omnes, spectetur meritis quælibet puella suis. Vtilis o iuuenes aut hæc aut serior ætas. Iste feret segetes, iste fodiēdus ager. Dum vires annique sinunt tolerate labores. Iam veniet tacito curua senecta pede. Adde, quòd est omnibus opera prudentia maior. Solus artifices, qui facit vsus adest. Vtile est admisso subdere calcar æquo. Fœmina nec flammas, nec sæuos effugit arcus, partis hæc video tela nocere viris, Fallunt sæpe viri teneræ non sæpe puellæ, Paucaque si quæras crimina fraudis habent. Venturæ memores iam nunc æstote senectę. Sic nullum vobis tempus abibit iners. Ludite eunt anni more fluentis aquæ. Nec quæ præterijt rursus reuocabitur vnda. Nec quę præterijt hora redire potest. Vtendum est ætate citò pede labitur ætas. Nec bona tam sequitur, quàm bona prima fuit. An quib⁹ exuitur tenui cū pelle vetustas. Nec faciūt ceruos cornua iacta senes. Nostra siue auxilia fugiunt, bona carpite florē. Qui nisi carptus erit, turpiter ille cadet. Cura dabit faciem facies neglecta peribit. Adijcit ornatus proxima quæque dies. Fœmina caniciem germanis inficit herbis. Et melior vero quæritur arte color. Fœmina procedit densissimis crinibus emptis. Proque suis alios efficit ære suos. Nec rubor est emisse palam venire videmus. Quid de veste loquar, nec iam segmenta requiro. Cum tot prodierunt precio leniore colores. Quis furor est census corpore ferre suos. Discant etiam ridere puellę. Quæritur atque illis hac quoque parte decor. Sint modici rictus paruæ vtrinque lacunę. Et summos dentes ima libella tegant. Nec tua perpetuo contendant illa risu, sed leue nescio, quid fœmineumque sonent. Est quæ peruerso distorqueat ora cachinno. Cum risit læta est, alteram flere putas. Illa sonat raucum quiddam atque inamabile ridet. Vt rudit a scabra turpis asellę molam. Dicite fœmineo corpora ferre gradu. Est, & in incessu pars inspicienda decoris. Allicit ignotos illa fugatque viros. Nudaque per ludos pectora nostra patent. Tunc sumus incauti studioque aperimur in illo. Ira subit deforme malum lucrique cupido. Iurgiaque, & rixæ solicitusque dolor, Crimina dicuntur, resonet clamoribus æther. Inuocat iratos, & sibi quisque Deos. Nulla fides tabulis, quæ non per vota petuntur. Et lachrymis vidi sæpe madere genas. Iuppiter a vobis hæc turpia crimina pellat, Sed vitate viros formam cultumque professos. Quiq́ue suas ponunt in statione comas, Errat, & in nulla sede moratur Amor. Fœmina quid faciat cum vir sit mollior illa. Vestes quas gerit is sordida lana fuit. Turpe pecus mutilum turpis sine gramine campus. Et sine fronde frutex, & sine crine caput. Semper sunt plura deteriora bonis. Res est blanda canor. Pro facie multis vox sua lena fuit. Magnum opus est mores composuisse bonos. Quod latet ignotum est ignoti nulla cupido est. Ad multas lupa tendit oues prædetur vt vnam. Se quoque dat populo mulier speciosa videndam. Quem trahat e multis forsitam vnus erit. Omnibus illa locis manet studiosa placendi. Et curam tota mente decoris agit. Casus vbique valet semper tibi pendeat hamus. Quo minime credis gurgite piscis erit. Discite ab alternis vobis timuisse quærelis. Ianua fallaci ne sit aperta viro. Mora semper amantes incitat. Iudice me fraus est concessa repellere fraudem. Armaque in armatos sumere iura sinunt. Candida pax homines trux decet ira feras. Ora tument ira, nigrescunt sanguine venæ, Nec tumeat vultu damnosa superbia vestro. Mollibus est oculis alliciendus amor. Odimus immodicos (experto credite) fastus. Sæpe tacens odij semina vultus habet. Non bene cum socijs regna Venusque manent. Tunc benè fortis æquus reserato carcere currit. Cum quos prætereat quosque sequatur habet. Quālibet extinctos iniuria suscitat ignes. Turpe iacens mulier multo madefacta lieo. Digna est concubitus quoslibet illa pati. Munera crede mihi capiunt hominesque deosque. Placatur donis iuppiter ipse datis. Quæ venit ex tuto minus est accepta voluptas. Experto credite. Non cito credideris quantum cito credere lędat. Exemplum vobis non leue procis erit. Carpe cibos digitis est quidem gestus edendi. Ora nec immunda tora perunge manu. Neue domi præsume dapes, sed desine citra, quàm cupias paulo, quàm potes esse minus. Priamides Helenam auide si spectet edentem. Oderit, & dicat, stuita rapina mea est.

Flosculi De remedio amoris. *Cap.* CXIIII.

IDem in libro primo de remedijs. Terra salutiferas herbas eademque nocentes. Nutrit & vrticæ proxima sæpe rosa est. Vtile propositum est sæuas extinguere flammas. Nec seruum vitiis pectus habere suum. Dum licet & modici tangunt præcordia mortus. Si piget in primo limite siste pedem. Opprime dum noua sunt subiti mala semina morbi. Et tuus incipiens ire resistit amor. Nam mora dat vires teneris, mora percoquit vuas. Et validas segetes, quod fuit herba facit. Quæ præbet latas arbor spaciantibus vmbras. Quo posita est primum tempore virga fuit. Tunc poterat manibus summa tellure reuelli. Nunc stat in immensum viribus aucta suis. Quale sit illud, quod amas celeri circumspice mente. Et tua læsuro subtrahe colla iugo. Principijs obsta sero medicina paratur. cum mala per longas conualuere moras. Et propera, nec & venturas differ in horas. Quod non est hodie, cras minus aptus erit. Vidi, quod primum fuetat sanabile vulnus. Dilatum longe damna tulisse morę. Sed quia delectant Veneris decerpere fructus. Dicimus assidue cras quoque fiet idem. Interea tacitæ serpunt in viscera flammæ. Et mala radices altius arbor agit. Dum furor in cursu est currenti cede furori. Difficiles aditus impetus omnis habet, Stultus obliquo de quo cum discedere possit. Pugnat in aduersas ire natator aquas. Impatiens animus, nec adhuc tractabilis arte. Respuit atque odio verba monentis habet. Aggrediar melius tunc cum sua vulnera tangi. Iam finet, & veris vocibus aptus erit. Quis matrem nisi mentis inops in funere nati. Flere vetat, non hic illa monenda loco est. Cum dederit lachrymas animumque impleuerit ægrum. Ille dolor verbis emoderandus erit. Temporibus medicina valet, data tempore prodest. Et data non apto tempore vina nocent. Quinetiam accendas vitia irritesque vetando. Temporibus si non aggrediare suis. Ocia si tollas periere cupidinis arcus. Contemptæque iacent, & sine luce faces. Quàm platanus riuo gaudet, quàm populus vnda. Et quàm limosa canna palustris humo. Tam Venus ocia amat. Finem, qui quæris Amoris, Cedit amor rebus res age tutus eris. Languor, & immodici sub nullo iudice somni. Aleaque, & multo tempora quassa mero. Eripiunt omnes animo sine vulnere vires. Affluit incautis desidiosus amor. Desidiam puer ille sequi solet odit agentes. Da uacuæ menti quo terreatur opus. Quod potuit fecit, ne nil ageretur amauit. Sic venit ille puer, sic puer ille manet. Cum semel hæc animum cæperit mulcere voluptas. Debilibus pennis irritus exit Amor. Sæpe ibi succos quamuis inuitus amaros. Æger, & fateor medicus, turpiter æger eram. Vt corpus redimas ferum patieris, & ignes. Vtque animo valeas quicquam tolerare negabis. Vt valeas animo multa dolenda feres. Et mala sunt vicina bonis, errore sub ipso.

Pro vitio

Pro vitio virtus crimina sæpe tulit. Decipimur cultu gemmis, auroque teguntur Omnia, pars minima est ipsa puella sui. Summa petit liuor, perfluant altissima venti. Summa petunt dextra fulmina missa Iouis, rumpere liuor edax.

Item de eodem. Cap. CXV.

IDem in secundo. Frigore soles. Sole iuuant vmbræ grata fit vnda siti. Et quæ non prosunt singula multa iuuant. Parua necat morsu spaciosum vipera taurum. A cane nō magno sæpe tenetur aper. Collige de multis grandis aceruus erit. Quo tua non possunt offendi pectora facto. Forsitan hoc alio iudice crimen erit. Secta bipartita dum mens discurrit vtroque. Alterius vires subtrahit alter amor. Grandia per multos tenuantur flumina riuos. Magnaque subducto stipite flamma perit. Successore nouo vincit omnis amor. Intrat amor mentes visu, dediscitur vsu. Partius e multis mater desiderat vnum. Quam quæ flēs clamat, tu mihi solus eras. Te quoque fallet amor, ne sit tibi finis amandi. Præpositis frenis sæpe repugnat equus. Vtilitas latet quod non profitebere fiat, Quæ nimis apparent retia vitat auis. Posse pati facile est tibi impatientia desit. Protinus ex facili grandia ferre licet. Mille mali species, mille salutis erunt. Corpora vix quædam ferro sanantur acuto. Auxilium multis succus & herba fuit. Tædia quare mali faciunt, & tædia finem. Qui male dotatā pauper cum coniuge viuit. Vxorem fato credat obesse suo. Quisquis amas loca sola nocent, loca sola caueto, quo fugis in populo tutior esse potes, nam tibi secretos augent loca sola furores, est opus auxilio turba futura tibi. Tristior iccirco nox est quàm tempora Phæbi. Quæque leuet turba sodalis adest. Nec fuge colloquium, nec sit tua ianua clausa. Nec tenebris luctus flebilis abde tuos. Si quis amas nec vis facito contagia vites. Hæc etiā pectori sæpe nocere solent. Morbida facta pecus totum corrumpit ouile. Ne maculet alias est separanda grege. Dum spectant oculi læsos lędunt & ipsi. Multaque corporibus transitione nocent. In loco non vnquam siccis arentia glebis. De prope currenti flumine manat aqua. Manat amor tectus, si non ab amante recedis. Vulnus in antiquum redit male sana cicatrix. Proximus a tectis ignis defenditur ægre. Vtile est finitimis abstinuisse locis. Nec quæ ferre solet spaciantem porticus illam Te ferat, officium neue colatur idem. Quid iuuat a monitu tepidam recalescere mentem. Alter si possis orbis habendus erit. Non facile esuriens posita retinebere mensa. Et multum saliens nutrit vnda sitim. Dum desideriis effluat illa tuis. Et malim taceas quàm te doluisse loquaris. Qui nimium multis non amo dicit, amat. Sed meliori fide paulatim extinguitur ignis, quàm subito, lente desinis tutus eris. Fallat & in tenues radicitus exeat auras. Perque gradus molles emoriatur Amor. Tutius est aptumque magis discedere pace, quàm petere a thalamis litigiosa fora. Artibus trinumeris mens oppugnatur amantum. Vt lapis equoreis vndique pulsus aquis. Nec causas aperi quare diuortia quæras. Nec dic quod doleas, clam tamen vsque dole. Nec peccata refer, ne diluat ipsa caueto. Vt melior causa, causa sit illa tua. Qui silet est firmus, qui dicit multa puellæ Probra, satisfieri postulat ille sibi. Et loca sola nocent, fugito loca conscia vestri. Concubitus causas illa doloris habent. Admoniti recreatur Amor vulnusque nouatum Scinditur, infirmis causa pusilla nocet. Non facile est taurum visa retinere iuuenca. Fortis equus visæ semper adhinnit equæ. Fulmine perpetuo torrens solet altius ire. Sed tamen hæc breuis est, illa perennis aquæ. Turpe vir & mulier modo iuncti, protinus hostes. Munera quæ dederas habeat sine lite iubeto. Esse solent magno damna minora bono. Neue puellarum lachrymis moueare caueto. Vt flerent oculos erudiere suos. Vt pene extinctum cinerem si sulphure tangas. Viuit & ex modico maximus ignis erit. Sic nisi vitaris quicquid renouabit amorem. Flamma recandescit quæ modo nulla fuit. Sunt quę non possunt aliquo cogente iuberi. Sæpe tamen casu facta iuuare solent. Diuitiis alitur luxuriosus amor. Non habet vnde suum paupertas pascat amorem, nec tamen hoc tanti vt pauper esse velis. At tanti tibi sit non indulgere theatris. Dum bene de vacuo pectore cædit amor. Eneruant animos citharęque iocique lyręque. Et vox, & numeris brachia mota suis. Aut nulla ebrietas tibi sit aut tanta sit vt tibi curas Eripiat, si qua est inter vtramque nocet. Vina parant animos Veneri ne plurima sumas. Et stupeant multo corda sepulta mero. Vento nutritur vento restinguitur ignis. Leuis alit flammas, grandior aura necat. Dum sibi quisque placet credula turba sumus.

Flosculi libri Methamorphoseos. Cap. CXVI.

IDem in libro primo Methamorph. Pronaque cum spectet animalia cętera terram. Os homini sublime dedit, cœlumque videre Iussit, ac erectos ad sydea tollere vltus. Irrupit venæ peioris in euum omne nefas. Fugere pudor verumque fidesque. In quorum subire locum fraudesque dolique. Insidiæque & vis & amor sceleratus habendi. Effodiuntur opes irritamenta malorum. Iamque nocens ferum, ferroque nocentius aurum Prodierat, prodit bellum, quod pugnat vtroque. Viuitur ex rapto non hospes ab hospite tutus. Non Socer a genero fratrum quoque gratia rara. Imminet exitio vir con iugis illa mariti. Filius ante patrē patrios inquirit in annos. Victa iacet pietas & virgo cede madentes. Vltima cœlestium terras Astrea reliquit. Qua terra patet fera regnat Herinis. In facinus iurasse putes, sed immedicabile vulnus. Ense rescindendum est ne pars sincera trahatur. Quantum noxæ iam regnet vbique Enumerare piget. minor fuit ipsa infamia vero. Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus. Quo mare, quo tellus correptaque regia cœli. Ardeat & mundi moles operosa laboret. Quippe vbi temperiem sumpsere humorque calorque. Concipiunt, & de his oriuntur cuncta duobus. Cumque sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes Res creat & discors concordia fœtibus apta est. Heu mihi quia nullus amor est medicabilis herbis. Idem in secundo. Inter vtrunque tene medio tutissimus ibis. Vix vlla potentia longa est, non est mora libera nobis. Nemo se sine crimine prodit. Heu quàm difficile est crimen, non prodere vultu. De inuidia sic loquitur. Pallor in ore sedet, macies est corpore toto, nunquam recta acies liget rubigine dentes. Pectora velle virent lingua est diffusa veneno. Risus abest, nisi quē fecere dolores, nec fruitur somno vigilantibus excita curis. Sed videt ingratos contabescitq; videndo. Successus hominum carpitque & carpitur vna. Suppliciumque suum est, ad opertaque nubibus atris. Polluit afflatu populos vrbesque, domosque. Vixque tenet lachrymas, quia nihil lachrymabile cernit. Non bene conueniunt nec in vna sede morantur. Maiestas & Amor, & cætera munimima ruris. Idem in tertio libro. Sed tamen hæret amor crescitque dolore repulsæ. Multus tenet error amātem. De conditione ebriosorum dicit. Ille mero somnoque grauis titubare videtur. Vltima semper. Expectanda dies homini est, dicique beatus. Ante obitum nemo supremaque funera debet. Minimum est quod amantibus obstat. Inopem me copia fecit. Idem in quarto libro. Tēpore creuit Amor. Quoq; magis tegitur, tectus magis æstuat ignis. Quid non sentit Amor, fas est & ab hoste doceri, multorumque spes inuidiosa procorum. Idem in quinto libro. Subire minores sæpe casus superi. Et metu vires minuuntur Amoris. Fœda cum sit volucris venturi nuncia luctus. Ignauus Bubo durum mortalibus omnem. Laudare parum est laudemur & ipsi.

De eodem. Cap. CXVII.

IDem in sexto libro. Et nihil est quod non effreno captus amore. Ausit, nec capiunt inclusas pectora flammas. Proh superi, quantum mortalia pectora noctis habent. Ipso sceleris molimine thereus. Creditur esse pius, laudemq; a crimine sumit. Grande doloris ingenium est, miserisq; venit solertia rebus. Ast vbi blandiciis agitur nihil horridius ira. Item in 7. lib. Flebile principium melior fortuna secuta est. Inq; ipsos sęua medentes. Erumpit cladis absuntq; auctoribus artes. Quo propior quisque est seruitque fidelius ægro. In patrem lęti citius venit. At salutis, spes abiit, finemq; vident in funere morbi. Indulgent animis & nulla quid vtile cura. Vtile enim nihil est passim positoque pudore. Fontibus & fluuiis puteisq; capacibus hærent. Nec sitis extincta prius est quàm vita bibendo. Inde graues nequeunt morbo consurgere & ipsis. Immoriuntur aquis. Aliquis tamen haurit & illas Tantaque sunt miseris inuisa tædia læti. Prosiliunt si prohibent consistere vires. Corpora deuoluunt, fugiuntque Penates. Quisque suos. Sua cuique domus funesta videtur. Et quia causa latet, locus est in crimine totus. Credula res amor est formicæ paruum genus est patiensque laborum. Quæsitique tenax, facies factaque iubebant credere adulterium. Prohibebant credere mores. Sæpe suum feruens oculis fert ira furorem. Immensa est finemque potentia cœli non habet, super omnia vultus accessere boni, nec iners pauperq; voluntas. Idem in nona. Quis enim sua prælia victus commemorasse velit. Iura senes norint, & quod liceatque nephasque. Fasq; sit inquirant legumque examina seruent, non-

vaccam vacce, nec equas amor vrit equarum, vrit oues aries, sequitur sua fœmina taurum, sicque & aues coeunt, interque animalia cuncta. Fœmina fœmineo corrupta cupidine nulla est. Idem decimo, nil prosunt artes, cum sit immedicabile vulnus, vt siquis violas riguoque papauera in horto. Liliaque infringat fuluis hærentia linguis, marcida decidant subito caput illa grauatum, nec se sustineant, spectantque ea cumine terram. Sic vultus moriens iacet, defecti vigore. Ipsa sibi oneri est ceruix humeroque recumbit. Retinet malus ardor amantem. Omnia debentur morti, paulumque morari. Serius aut citius, sedere properamus ad imam. Tendimus hac omnes hæc est domus vltima. Inter audaces non est audacia tuta. Audentes Deus ipse iuuat. Item in 11. Auarus. Vix spes ipse suas animo capit, aurea fungens omnia. Exitus in dubio est, credita res auctore suo est. Quis enim laudauerit hostem. Et obest quoque gloria multis. Idem in duodecimo Tutius est contendere verbis quàm pugnare manu. Ex re nomen habet pauperis est numerare pecus. Turpis sine frondibus arbor. Turpis equus nisi colla iubæ flauentia velent. Pluma tegit volucres, ouibus sua lana decori est, barba viris. Idẽ in decimo tertio. Inuia virtuti nulla est via. Item in decimo quarto. Morte carent animæ cuncta fluunt. Nihil est quòd toto præstet in orbe. Ipsa quoque assiduo voluntur tempora motu. Non secus ac flumen, nec enim consistere flumen. Nec leuis aura potest, sed vt vnda impellitur vnda. Vrgeturque eadem veniens vrgetque priorem. Tempora sic fugiunt pariter, pariterque sequuntur. Corpora vertuntur, nec quòd fuimusue sumusue. Cras erimus. Ignis enim densum spissatus in aera transit. Hic in aquas tellus glomerata cogitur vnda. Nec species sua cuique manet, rerumque nouatrix. Ex aliis alias reparat natura figuras.

Flosculi libri Fastorum. Cap. CXVIII.

IDem in libro primo de Fastis. Prospera lux oritur linguis animisque fauete. Nec dicenda bono sunt bona verba die. Iuppiter arce sua totum cum spectat in orbem. Nil nisi Romanum quòd tueatur habet. Tempore creuit amor qui nunc est summum habendi. Vix vltra quod iam progrediatur habet P uris opes nunc sunt, quàm prisci temporis annis. Dum populus dum noua Roma fuit. Nam postquam fortuna loci caput extulit huius. Et tetigit summo vertice Roma Deos. Creuerunt & opes, & opum furiosa libido. Et cum possideant plurima, plura petunt. Quo plus sunt potæ plus sitiunt aquę. In precio precium nunc est, dat census honores. Census amicitia pauper vbique iacet. Nequitia est q̃ te non siuit esse senem. Fastus inest pulchris sequiturque superbia formam. Conscia mens, vt cuiq; sua est ita concipit intra. Pectora perfecto spemque metumque suo. Item in secundo. Quid non amor improbus audet. Item in tertio. Habent paruæ commoda magna moræ. Sollicitæ mentes speque metuque pauent. Idem in quarto. Conscia mens recti, famæ mendacia ridet. Sed nos in vicium credula turba sumus. Sæpe stat incertus, & nescit qua sit eundum. Cum videt ex omni parte viator iter. Idem in quinto. Cum iuuenilibus annis luxuriat animi, corporaque ipsa vigent, nos quoque tangit honor, festis gaudemus & aris. Turbaque scelestis ambitiosa sumus iustum præterit ira modum. Scilicet interdum miscentur tristitia lætis. Regia res scelus est. Sic agitur censura, & sic exempla parantur, cum iudex alios quòd monet ipse facit. Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis. Effugiunt freno non remorante dies.

Flosculi libri Tristium. Cap. CXIX.

IDem in libro primo de Tristibus. Carmina proueniũt animo deducta sereno. Carmina secessum scribentis, & ocia querunt, carminib. debet omnis abesse metus, Nubila sunt nostris tempora nostra malis. Terretur minimo pennę stridore Columba. Vnguibus Accipitris saucia facta semel. Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum. Tempore sic duro est conspicienda fides. Dum iuuat & vultu ridet Fortuna secundo, inde libatas cuncta sequuntur opes. Vix duo tresve mihi de tot superestis amici, cætera Fortuna non mea turba fuit. Tot mala sum passus quot in æthere sydera lucent. Paruaque quot siccus corpora puluis habet. Illud amicitiæ sanctum & venerabile nomen, re tibi pro vili sub pedibusque iacet. Donec eris fœlix multos numerabis amicos, tempora si fuerint nubila, solus eris. Horrea formicæ tendunt ad inania nunquam, nullus ad amissas ibit amicus opes. Mobile sic sequitur Fortunæ legittima vulgus, in duris autem remanentem rebus amicum. Qualibet inuiso Cæsar in hoste probat. Seua nec admiror metuunt si fulmina quorum, ignibus afflari proxima quæque solent. Pietas & in hoste probatur, interdum audaces cogimus esse metu. Idem in secundo, si non peccassem, quid tu concedere posses. Materiam veniæ sors tibi nostra dedit. Si quotiens peccãt homines, sua fulmina mittat Iuppiter exiguo tempore inermis erit. Heu mihi cur vidi? cur noxia lumina feci? non prodest quod non lædere possit idem, non vacat exiguis rebus adesse Iouĩ. Eripit interdum, modo dat medicina dolorem. Omnia peruersas possunt corrumpere mentes. Sunt tamen illa suis omnia tuta locis. Quod minime nouit nemo docere potest, crede mihi distant mores a carmine nostri.

Adhuc de eodem. Cap. CXX.

IDem in tertio. Ingenio pij Naso Poeta meo. Viue tibi & longe nomina, magna fuge. Tu quoque formida nimium sublimia semper. Propositique tui, contrahe vela precor. Quanto quis maior tanto placabilis iræ. Et faciles motus mens generosa capit. Pugna suum finem cum iacet hostis habet. Denique non possum nullam sperare salutem. Cum non sit pœnæ causa cruenta meæ, Inscia quid crimen viderunt lumina plector. Peccatumque oculos est habuisse meum, Ista decus facies longis vitiabitur annis, rugaque in antiqua fronte senilis erit, Cunque aliquis dicet fuit hæc formosa dolebit. Et speculum mendax esse quærere tuum. Largitur quodcunque libet Fortuna rapitque. Est gracilis subito qui modo crassus erat. Idem in quarto. Est quodam flere voluptas. Expletur lachrymis egrediturque dolor. Ardua per præceps gloria vadit iter. Quia miserum est vitam porta muroque tueri. Vixque sui tutum viribus esse loci. Desine tuta tueri. Deque fide certa sit tibi certa fides. O qui nominibus cum sis generosus auorum. Exuperas morum nobilitate genus, Hi duo corporibus mẽtibus vnus erant. Littora quot cõchas, quot amena rosaria flores. Quotque soporiferum grana pepauer habet. Silua feras quot alit, quot piscibus vnda natatur, tot præmor aduersis. Fert sapiens omni casu patienter amaros. Frena nec indomiti more recusat equi, scilicet, aduersis phibitas exercita rebus. Materiam tristis tempore laudis habet, Strangulat inclusus dolor, atque æstuat intus, cogitur & vires multiplicare suas, Turpius eiicitur quam nõ admittitur hospes. Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat. Permanet in nullo certa tenaxque loco, sed modo læta manet, modo vultus sumit acerbos, & tantum constans in leuitate sua est, ingenium longa rubigine læsum torpet, & est multo quã fuit ante minus. Fertilis assiduo si non renouetur aratro, nil nisi cum spinis gramen habebit ager, Contulit ingenium patientia longa malorum. non paruas animo dat gloria vires & fœcunda facit pectora laudis Amor, esse bonum facile est, vbi quòd vetet esse remotum, Rara quidem virtus, quàm non Fortuna gubernet. Quę manet stabili cum fugit illa pede.

Idem de vetula.

QVia mors semel iure suo, non plus ibidem fungetur eodem. Solos euitans decios quibus aliciuntur multimode multi, de qua super omnia miror. Quis furor est homines exponere sic sua sorti. Cum solus casus in talibus inueniatur. Vnde venire potest hominem quod taliter furat. Tantus amor ludi tanquam irrefragabilis ardor. Quid tibi cum numeris, quid habet numerus numero plus. Quid curas prior alterutet veniet, numerorum. Mirari non suffice quæro vndique causam. Non tamen inuenio nisi quod prætendo sequaces. Ludi lucrando solius odore moueri. In summo cupidos, aliterque acquirere segnes. Et demum fures si possit adesse facultas. Vidi multotiens de patre paupere natum, multiplicasse sibi nummismata multiplicasse sibi diuitias alias, & agros agris cumulasse. Omnia dispergẽs lusor temulentus adulter. Omnia paulatim vendebat & omnibus vsus. Tandem ad ægestatem supremam deueniebant. Quem consuetudo mala difficilisque relinqui. Vini potandi maturos duxit ad annos. Et bona dispergit pro consuetudine tali. Quòd delectat habet aliquatenus excusatur. Qui vero facit optatum vt pascat amorem. Vt cui forma est defunctque mouentia verba. Saltem muneribus potiatur amica. Quod delectat habet aliquatenus excusatur. Sed qui pro ludo sua dispergit, nihil vnde. Excusetur habet, nihil est insanius ipso. Sed quia nulla sunt adeo consortia cara. Quia aliquando velit consorte carere. Legem naturæ fixam ponamus, & illam. Circumscribamus modo quæ posita vocatur. In qua peccabo si fecero quod prohibitur. Non quia peccatum sit, sed quia prohibetur. Fœlix qui posset vitare pericula, sed qui scandala vitaret, longe fœlicior esset. Nam sicut melius morta li corpore nomen. Quod manet æternum, sic sunt peiora peri-

ta periculis Scandala corporeis cum sint contraria famæ. Felicissimus igitur qui vitat vtrunque. Vnusquisque fini quod mauult eligit, & quod non placet hoc renuit. Sensibus intellectum multo nobiliorem, sicut enim virtus intellectiua superstat, sensibili, sic & nisi sit proportio mendax. Obiectum obiectum separabit & interiori Luci doctrina quæ illuminat intellectum. Nunquam præsumat conferre foranea se lux Quia si contulerit temere ridebitur inde. Tanquam si candela velit contendere soli. Quicquid enim teneat de Diis sententia prisca. Vnicus est Deus & Dominus cui Dii quoque parent. Hic Deus est virtus quædam quæ transilit omnem. Virtutem, virtus super omnem simplicitatem, simplex a nostra sic cognitione remota simplicitate sua quod per se scibilis ipsa. Non est a nobis, non quod de parte sua sit Defectus, sed nos ebetes sumus ad capiendum. Esse rei vires nostras ita transgredientes.

Flosculi libri de Ponto. Cap. CXXI.

IDem in libro de Ponto. Pœna potest demi, culpa perennis erit. Horrent admotas vulnera cruda manus. Non est in medicis semper releuetur, vt æger. Nescio qua natale solum dulcedine cunctos Ducit, & immemores non sinit esse sui. Hostis adest dextera leuaque a parte timendus. Vicinoque metus terret vtrumque lates. Cernis & ignauum consumant ocia corpus. Et capiunt vitium ni moueantur aquæ. Parcendum est animo miserabile vulnus habenti. Quamuis sit semper meritis indebita nostris, magna tamen spes est in bonitate Dei. Veneris damnosa libido, nam solet in mestos sæpe venire thronos. Cō fugit interdum templi violator ad aram, nec petere offensi numinis horret opem. Fortuna miserrima tuta est, nam timor euentus deterioris abest. Sæpe creat molles aspera spina rosas. Accipitrem metuens alis trepitantibus ales. Audet ad humanos fessa venire sinus. Nō est confessi causa tuenda rei. Vulneris id genus est, quòd cum sanabile non sit, non contrectari tutius esse puto. Tendit in ardua virtus nunc Fortuna, statque caditque Fides, nec facile inueniens multis in milibus vnum. Virtutem præcium qui putet esse sui. Ipse decor recti facti si præmia desunt non mouet, & gratis pœnitet esse probum, nil nisi quòd prodest carum est, en detrahe menti. Spem fructus, auide nemo petendus erit. En reditus iam quisque suos amat, & sibi quid sit, Vtile locatis computat articulis. Illud amicitiæ quōdam venerabile nomen. Prostat & in quæstu pro meretrice sedet. Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est. Quæ simul intonuit proxima quæque fugat. En ego non paucis quondam munitus amicis. Dum flauit ventis aura secunda meis. Vt fera morboso tumuerunt æquora vento. In mediis fracta naue relinquor aquis. Sponte sua probitas officiumque iuuat, mercede caret per seque petenda est. Externis virtus incomitata bonis, scilicet, ingenijs aliqua est concordia iunctis. Et seruat studij fœdera quisque sui. Rusticus agricolam, milles fera bella gerentem. Rectorem dubiæ nauis puppis amat. Vulgus amicitias vtilitate probat. Turpe erit in miseris veteri tibi rebus amico. Auxilium nulla parte tulisse tuum. Turpe sequi casum, & Fortunæ cedere amicum. Et nisi sit fœlix esse negare suum. Tranquillas etiam naufragus horret aquas.

Adhuc vnde supra. Cap. CXXII.

QVi semel est læsus fallaci piscis ab hamo. Omnibus æra cibis vnca subesse putat. Omnia deficiunt, animus tamen omnia vincit. Ille etiam vires corpus habere facit, regia crede mihi res est succurrere lapsis, nomē amicitię barbara corda mouet. Lædere viuos liuor & iniusto carpere dente solet. Gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ. Iuppiter in multos temeraria fulmina torquet. Qui pœnam culpa non meruere pati. Curando fieri quædam maiora videmus. Vulnera, quæ melius non tetigisse fuit. Scribentes iuuat ipse fauor, minuitque laborem. Cumque suo crescens pectore feruet opus. Quid mel Aristeo, quid Bacho vina valerent, Triptolomo fruges poma data Althimeo. Excitat auditor, studium laudataque virtus crescit, & immensum gloria calcar habet. Omnia sunt hominum tenui pendentia filo. Et subito casu quę valuere ruunt. Ludit in humanis diuina potentia rebus. Et certam præsens vix habet hora fidē. Vix habet in nobis iam noua plaga locū. Quem non obrueret, taciti quoque Cæsaris ira. Addita sunt pœnis aspera verba meis, sunt quippe inter se communia sacra Poetis. Diuersum quamuis quisque sequatur iter, ne factum defensæ tuum mala causa silenda est, nil nisi sollicitæ sint tua verba preces, nec tua si fletu scindātur verba nocebit, Interdum lachrimæ pondera vocis habent. Et genus est mortis male viuere, si desint vires, tamen est laudanda voluntas. Læta quidem lætis cecini, cano tristia tristis, cōueniēs operi vtrumq; suo est, credite mihi miseros prudentia prima relicę & sensus cū re cōsilii fugit, res īmoderata cupido est, Qd fecit quisq; tuet op', tu

modo sic timeas, & quę tibi lęta uidentur. Dum loqueris, fieri tristia posse puta. Actor. Hęc ad pręsens de dictis Ouidii causa breuitatis sufficiant.

De Valerio Maximo, & dictis eius.

Cap. CXXIII.

PRæterea temporibus Augusti fuit Valerius Maximus sicut apparet ex ipso eiusdem volumine, quoniam de dictis, & factis memorabilibus antiquorum maximeque virorum qui apud gentiles, & Romanos & Græcos habebantur famosi vel illustres, addens etiam ex propriis quædam ad virtutum commendationem, & vitiorum detestationem pertinentia, luculento sermone conscripsit. In cuius. 8. vel. 9. libro. nisi fallor ita dicit. Diuus inquit Augustus qui nunc imperat. Ex hoc ipsius grā di volumine plurima quoque in hoc opere per diuersa loca inserui, iuxta congruentiā temporum illorum quorum illa dicta vel facta fuerunt. Multa tamen adhuc in eisdem libris facta, & dicta notabilia restant quorum certa tempora reperire non potui, multa quoque dicta egregia ipsius auctoris. i. Valerij. Iccirco etiam ex eis hæc pauca quæ sequuntur, in hoc loco inserere volui in hunc modum.

De dictis eius moralibus. Cap. CXXIIII.

VAlerius in libro 1. Lento gradu ad vindictam sui diuina procedit ira, tarditatemque supplicij grauitate compensat. Idem in secundo. Fuit antiquorum illa simplicitas in cibo capiendo, humanitatis simul, & continentiæ index certissima. Nam maximis viris prandere, & cænare in propatulo nō erat verecundię, quia nec vllas epulas habebant, quas oculis populi subiicere erubescerent. Aliquanto facilior est transitus virtutis ad Luxuriam, quàm Luxuriæ ad virtutem. Vini vsus olim fœminis Romanis ignotus fuit, scilicet ne in aliquod dedecus prolaberentur. Dulcedo vitæ multa, & facere, & pati turpiter cogit. Humanæ imbecillitatis efficacissimum duramentum, est necessitas. Quid prodest foris esse strenuum si domi male viuitur. Idem in 3. Publica religione consecrata virtus, priuata laudatione non indiget. Idem in 4. Nihil tam præclarum aut tam magnificum est, quod non moderatione temperari desideret. Illa potentia tuta est, quæ uiribus suis modum imponit. Locupletem facit aliquem non multa possidere, sed modica desiderare. Verecundia parens est omnis honesti consilij, tutela solemnium officiorum, innocentiæ magistra, chara proximis, accepta alienis, omni loco, & tempore fauorabilem præferens vultum. Quidam excellentis pulchritudinis adolescens Spurinius nomine, cū mira specie plurium fœminarum solicitaret oculos, ideoque viris atque parentibus earum se suspectum esse sentiret, oris decorem vulneribus confodit, deformitatemque sanctitatis suæ fidem quàm formam irritamentū alienæ libidinis esse maluit. Sentis Cariæ Regina Artemisia virum suum Mausolum fato absumptum, quantopere desiderauit, cuius ipsa viuùm ac spirans sepulchrum fieri concupiuit, eorum testimonio qui illam extincti ossa potione aspersa bibisse tradunt. Nulla tam modesta fœlicitas est, quæ malignitatis dentes vitare possit. Alienis incommodis suorum adhuc expertes insultant. Optima vindex insolentiæ, varietas conditionis humanæ. Liberalitatis duo sunt maxime fontes probabiles, verum iudicium, & honesta beniuolentia.

De eodem. Cap. CXXV.

IDem in libro 5. Humanitatis dulcedo etiam inefferata barbarorum ingenia penetrat, orbosque, & truces hostium oculos mollit, & inter districtos mucrones placidum iter repperit. Nulla acerbitate fortunæ, nullis sordibus precium caræ pietatis euilescit, quinetiam eo certius quo miserius experimentum habet. Sanguinis ingenui mulierem, prætor apud tribunal suum capitali crimine damnatam, in carcere necandam tradidit. Is autem qui custodię præerat misericordia motus, non eam protinus strangulauit, aditum quoque filię, sed diligenter excussæ, ne quid sibi inferret, dedit, futurum existimās vt inedia consumeretur. Pluribus autem iam transactis diebus secum ipse quęrens quid nam esset, quòd tandiu sustentaretur curiosius obseruans, animaduertit filiam, exerto vbere famem matris sui lactis subsidio lenientem. Qui eam admirabilis spectaculi nouitas ad iudices perlata, remissionem mulieri impetrauit. Quo enim non penetrat, aut quid non excogitat Pietas, quid enim tam inusitatum, & inauditum, quàm matrem natæ uberibus alitam. putaret hoc aliquis contra rerum naturam factum nisi parentes diligere prima naturæ lex esset. Idem de pietate Rhuis prædicatur, qua patrem suum Cynoma consimili fortuna affectum, parique custodia traditum, iam ultimę senectutis, velut infantem pectori suo admotum aluit. Hærent oculi hominum atque stupent cū huius facti pictam imaginem vident. Cæteræ quidē uirtutes admirationis multū, pietas autē

etiam amoris mereatur plurimum hanc charitatem proximus fraternæ beniuolentiæ gradus excipit. Nam sicut merito primum amoris vinculum ducitur plurima & maxima beneficia e parentibus accepisse, ita proximum iudicari debet ab eisdem simul accepisse. Quam copiose æternę suauitatis illa recordatio est in eodem domicilio antequam nascerer habitaui, in eisdem cunabulis infantiæ tempora peregi, eosdem parentes appellaui. Cara est vxor, dulces liberi, iocundi amici, affines accepti, sed postea cognitis nulla beniuolentia debet accedere, quæ priorem exhauriat. Genitio prætori portum egredienti, noui generis prodigium incidit. Nam in eius capite subito velut cornua irrepserunt: Responsumque est eum Regem fore, si in vrbem reuertisset. Quòd ne accideret, voluntarium ac perpetuum sibimet indixit exilium. Dignam pietatem quæ quòd ad solidam gloriam attinet septem regibus præferatur.

De eodem. *Cap.* CXXVI.

IDdem in lib. 6. Pastellius iurisperitus cum de patribus liberis multa loqueretur, ab amicis ne hoc faceret admonitus, duas res q̃ hominibus amarissime viderent̃ magnam sibi licentiam præbere respondit, senectutem, v3. & orbitatem. Manilius cum ei consulatus omnium consensu deferretur, & ille sub excusatione aduersæ valitudinis oculorum eum recusaret, instantibus cunctis, altum inquit Quirites q̃rite ad quem hunc honorem transferatis, nam si me eum gerere coegeritis, nec ego mores vestros ferre, nec vos meum imperium perpeti poteritis. Rutilius cũ amici cuiusdam iniuste rogationi resisteret, isq; cum indignatione dixisset, quid ergo opus mihi est amicitia tua? si qđ rogo non facis, r̃ndit, immo quid mihi tua? si pp te aliquid inhoneste facturus sim. Antonius orator clarissimus cum incæsti reus ageretur, accusatores seruũ eius in iudicio postulabant, eo ꝙ ab eo cum ad stuprum iret lanternam prælatã contenderent, qui Antonium hoc nomine vehementius confusum atque sollicitum, vltro hortatus est, ne se iudicibus torquendum traderet, affirmans nullum ex ore suo verbum exiturum qđ causam' eius læderet. Itaq; plurimis verberibus laceratus, eculeoq; impositus, candentibus etiam laminis vstus, oẽm vim accusationis custodia rei salute subuertit, pium & fortem gerens spiritum seruili nomine inclusum. Panapionis quoque seruus admirabilis fidei, cum ad Dominum proscriptum occidendum milites venisse cognosceret, mutata cum eo veste, permutato etiam anulo, illum postico clam emisit, se autem in cubiculum lectulumque recepit, & vt Panapionem occidi passus est. Caduca nimium & fragilia, puerilibusque consentanea crepitis sunt ista, quæ vires & opes humanæ vocant, affluũt enim subito repente dilabuntur, nullo in loco, nulla in persona stabilibus nixa radicibus consistunt, sed incertissimo flatu huc & illuc acta, quos in sublime extulerunt, improuiso recessu destitutosque profundo cladium miserabiliter mergunt. Itaque nec existimari nec dici bona debent, cum inflictorum malorum magnitudine desiderium sui supplicent.

Iterum de eodem. *Cap.* CXXVII.

IDem in septimo libro. Impium nostrum non tam robore corporum quam vigore animorum, incrementum ac tutelam sui comprehendit Humanæ fœlicitatis appellationem rogus consumat, qui se incursui malorum obiicit. Rex ipse subtilis iudicii (quem ferunt) traditum sibi diadema priusquam capiti imponeret retentum diu considerasse. O nobilem magis q̃ fœlicem pannum, quem si quis penitus quàm multis sollicitudinibus periculis ac miseriis sit refertus cognosceret, ne humi quidem iacentem tollere vellet. Aliquid inutiliter cupere & in eo perseueranter morari hæc dulcedo vicina est exitio. Idem in 8. lib. Bonæ fidei venditorem, nec cõmodorum speciem augere nec incõmodorum cognitionẽ obscurare oportet. Licini' Stolo cum legem sanxisset, ne quis amplius quam quingenta agri iugera possideret, ipse mille comparauit, ob hoc a Popilio accusatus, primus lege sua cecidit, docuitque nihil aliud debere principi, nisi qđ prius imperauerit, quilque sibi. Ocium quidem industriæ studio maximè videtur contrarium, præcipuè vero subnecti debet non quo euanescat virtus, sed quo recreetur. Hominem quippe rerum natura, continui laboris patientem esse non sinit. Eloquentiæ ornamenta, in pronunciatione apta & conuenienti corporis motu consistunt, quibus cũ se quis instruxerit, tribus modis homines aggreditur. s. aures eorũ penetrando, oculos demulcendo, animos inuadendo.

Adhuc de eodem. *Cap.* CXXVIII.

IDem in lib. 9. Blandum malum luxuria quam accusare aliquãto accusare facilius est q̃ vitare, inseratur operi nostro, non vt honorem vllum recipiat, sed vt seipsum cognoscens ad pęnitentiam impelli, valeat. Quid de fœminis vlterius loquar, quas & imbecillitas mentis, & grauiorum operum negata affectatio omne studium ad curiosiorem sui cultum hortatur cõferre, cum & nominis & animi excellentes viros, in hoc prisca continentiæ ignotum diuerticulum videam prolapsos esse. Quid vitiis fœdius, qđ etiam damnosius, quibus virtus atterit, victoriæ languescunt, sopita gloria in infamiam conuertitur, animique pariter & corporis vires expugnantur. Antiochus Syriæ Rex cuius cæcam & amentem luxuriam exercitus est imitatus, magna ex parte clauos aureos crepidis subiectos habuit, argenteaque vasa ad vsum culinæ comparauit, & tabernacula textilibus sigillis adornata statuit, auro potius hosti optabilis prædam, quam vlla ad vincendum strenuo mora. Crudelitatis horridus est habitus, truculenta species, vox terribilis, omnia nimis & cruentis imperiis referta cui silentium dare crementũ est. Iræ & odii affectus magnos in pectoribus humanis excitãt fluctus, ille pro cursu celerior, hic nocẽdi cupidine pertinacior, vterque consternationibus plenus, ac nunquam sine suo tormento violentus, quia dolorem cum inferre vult patitur, amara sollicitudine, ne vltimo non cõtingat anxius, sed proprietatis eorum imagines certissimæ sunt, quas Dii ipsi in claris personis, aut dicto aliquo aut facto vehemẽtiore conspici volunt. Auaritia latentium indagatrix lucrorum, manifestæ prædæ vorago auidissima, neque habendi fructu fœlix & quęrendi cupiditas miserrima, hęc ante omnes Septimuli præcordia possedit, qui cum Gracchio familiaris fuisset, caput eius abschindere, ac per vrbem palo fixum ferre sustinuit, quia Opimius consul auro ei repensurum edixerat. Sunt etiam qui tradant eum liquato plumbo cauatam partem capitis, quo ponderosius esset implesse. Odiosa Septimuli auaritia, Ptolomei vero regis Cyprorum risu prosequenda. Nam cum anxiis sororibus magnas opes corripuisset, ac propter eas periturum se videret, ideoque omni pecunia nauibus imposita in altum processisset, vt classe perforata suo periret arbitrio, & hostis præda careret, aurum & argentum mergere non sustinuit, sed futurum necis suæ præmium domum reuexit. Hic proculdubio non possedit diuitias sed a diuitiis possessus est, titulo Rex insulæ, animo vero pecuniæ mancipium miserabile.

De eodem. *Cap.* CXIX.

STultum iam & insidiosum malum perfidia latebris suis extrahatur, cuius efficacissimæ vires sunt mentiri & fallere, fructus autem in aliquo admisso scelere consistit, tamen quidem certus cum crudelitatem nefariis vinculis circundederit, tantum incommodi afferens humano generi, quantum salutis bona fides præstat, beatus igitur non minus reprehensionis quàm illa sequitur laudis. Temeraritatis etiam vehementas sunt impulsus, quorum ictibus hominum mentes concussæ, nec sua pericula conspicere, nec aliena facta iusta examinatione prosequi valent. Temeritati proximus est error, & ad lędendum par, cui tamen facilius quis ignoscat, quia non sua spõte, sed vanis concitatus imaginibus culpæ se implicat. Humanæ vitæ cursus modo tranquillo motu peragitur, sed semper minor, dum & cupide votis extenditur, & fere sine ratione consumitur. Vix verisimile est in eripiendo spiritu idem gaudium potuisse qđ fulmen, & tamen idem valuit, nunciata etenim clàde, quæ ad lacum Transimenum inciderat. Mulier vna sospiti filio ad ipsam portam obuia facta in eius complexu expirauit, altera quoque cum falso filii nuncio mœsta domi sederet ad primum conspectũ redeuntis exanimata est. Sicque quas dolor non extinxerat lætitia consumpsit, sed minus mirum, quia Mulieres. Calua consul, dum in Corsica quam nuper subegerat sacrificaret, receptis litteris decretas ei a senatu supplicationes nunciantibus, intento illas animo legens, orta caligine, ante foculum collapsus mortuus est, quem quid aliud quàm nimio gaudio euectum putemus. Corporis & animæ societas infirma vinculo cohærens, facile dirimitur. Minimoque studio bonum retinendum est, cuius caduca possessio, tam leuis afflatu violentiæ concussa dilabi potest.

LIBER SEPTIMVS.

De Imperio Tyberij Cæsaris, & bonis eius initijs.
Cap. I.

EVseb. Mortuo' igitur Augusto Romanorum, tertius regnauit Tyberius annis vigintitribus. Cæpit autem anno Domini decimo sexto, scilicet, ab initio mundi tertii. Millesimo nongentesimo septuagesimo nono. Suetonius lib. tertio. Hic ciuilem se admodum inter initia principatus, ac paulominus quàm priuatim egit ex plurimis maxi-

maximisque honoribus præter paucos & modicos non recepit, prænomem Imperatoris cognomenque patris patriæ & ciuicam in vestibulo coronam recusauit. Adulationes aduersatus consularem satisfacientem sibi ac per genua orare conãtem, ita suffugit vt caderet supinus. Atque etiam si quid in sermone vel continua oratione blandius de se diceretur, non dubitaret interpellare ac reprehendere, & cõmutare continuo. Sed & aduersus conuicia malosq; rumores, & famosa de se & suis carmina, firmus ac patiens, sub inde iactabat in ciuitate libera linguam mentemq; liberas esse debere. In appellandis venerãdisq; singulis, & vniuersis prope excesserat humanitatis modũ. Curiam nunq̃, nisi solus intrauit. Quædã aduersus sententiam suam decerni, ne quæstus quidẽ est. Consulibus palam erat ipsum quoq; assurgere, & decedere via. Præsidib. onerandas tributo prouincias suadentib. rescripsit, boni Pastoris est tondere pecus, non deglutire. Ludorum ac munerum impensas corripuit. Adhibendum suppellectili modum censuit, & per symoniam publicam exemplo quoque iuuare. Senatorem quæstura remouit ꝙ vxorem pridie deductam postridie repudiasset. Mathematicos vrbe expulsit, sed deprecantibus, ac se artem desituros promittentibus veniam dedit.

De gulositate ac crudelitate eiusdem.

Cap. II.

IN castris Tyro, iam tñ ob vini nimiam auiditatem ꝓ Biberio Tyberius pro Claudio cladius, ꝓ Nerone mero vocabatur, postea Princeps in ipsa publicorum morũ correctione, cum Pompeio Flacco, & L. Piso. noctem continuumq; biduum epulando potandoq; consumpsit, quorum alteri Syriã prouinciã alteri pfecturam vrbis cõfestim detulit. Ignotissimũ q̃sturæ candidatum nobilissimis antepos uit, ob epotã in conuiuio propinante se vini amphoram. Asellio Sabino sextertia decẽ donauit, pro dyalogo in quo Boleti & Ficedulæ & Ostreæ Turdiæ certamen induxerat. Pecuniæ parcus ac tenax, comites peregrinationũ expeditionumq; nunq̃ salario cibariis tm̃ sustentebat. Missiones vero & veteranorum rarissimas fecit ex senio mortem, & ex morte compendiũ captans. Procedente mox tpe ad rapinas asum vertit. Satis constat Gulentulũ, cui census maximus fuerat, metu & angore ad fastidium vitæ ab eo actũ, & ne quo nisi ipso hærede moreretur condemnatũ. Cum soleret ex lectione quotidiana qõnes super cœnam proponere, & comperisset Seleucum Grammaticũ a ministris suis pquirere, quos quoque tpe tractaret auctores, atque ita præparatum venire, primum contubernio suo remouit, deinde etiam ad mortem compulit, militem prætorianum ob surreptum e viridario Pauonem, capite puniuit. Nullus a pena hominum cessauit die, ne religiosus quidem & sacer. Accusatis damnatisque multis cum liberis, interdiũm est etiam ne damnatos propinqui lugerent. Nemini delatorum fides abrogata, omne crimen pro capitali receptum. Etiam paucorum simpliciumque verborum, obiectum est Poetæ, quod in tragedia Agamennonem probris lacessisset, obiectum & historico, quod Brutum & Cassium vltimos Romanorum dixisset, animaduersum est statim in auctores scripta abolita, quamuis probarent ante aliquot annos, & Augusto audiente recitata, quibusdam custodiæ traditis, non solum studendi est solatium ademptus, sed etiam colloquii vsus. Citati ad cãm dicendum partim se domi vulnerauerunt certi damnationis, sed ad ignominiam vexationẽq; vitandã, partim in media curia venenum hauserunt, & tñ colligatis vulnerib. ac semianimes palpitantesq; adhuc in carcerẽ rapti sunt, mori volentibus vis adhibita est viuendi. Nam mortem adeo leue supplicium putabat, vt cum audisset vnum ex eis Carnulium nomine eam anticipasse exclamauerit. Carnulius me euasit. Precanti etiam cuidam pœnæ matutitatem: respondit. Nondum tecum in gratiam redij.

De forma & gestis ac studijs eius. Cap. III.

COrpore fuit amplo atque robusto, statura q̃ iustam excederet, latus ab humeris & pectore, cæteris quoq; membris vsq; ad imos pedes æqualis & cõgruens, sinistra manu agilior, & validior, articulis ita firmis, vt recens & integrum malum digito terebraret, oculis pgrandib. & qui qđ mirum esset noctu etiã in tenebris videret, sed ad breue, & cũ primum e somno patuisset, deinde sursum hebescebant. Incedebat ceruice rigida & obstipa, abducto fere vultu, Plerumq; tacitus. Nullo aut rarissimo rmone etiam cũ proximis, eoq; tardissimo nec sine molli quadam digitorum gesticulatione. Quæ omnia ingrata erant, atq; arogãtia plena. Valitudine posterrima vsus est. Circa Deos & Religiones negligentior, plenusq; persuasionis Mathematicæ, cuncta Fato agi putans, tonitrua tamen præter modum expauescebat, & turbatiore cœlo nunquam non coronam lauream capite gestabat, quod fulmine afflari negetur id genus frondis. Artes liberales studiosissime coluit, affectatione, & morositate nimia stilum obscurabat in oratione, vt aliquanto ex tempore quam a cura prestantior haberetur.

De famoso Paulinæ Ludibrio in tempore Isidis.

Cap. IIII.

EGisippus in lib. 2. Temporibus huius Tyberii sub quo passus est Dñs, famosum ludibrium Paulinæ spectatissimi generis fœminæ Romæ percelebratum est. Quæ cum esset præstantissimi decoris, & eminentis gratiæ, tentata Mundi multidicis præcibus, nec inflexa vitio superstitionis patuit errori. Nam subordinatis Isidis Sacerdotibus, qui velut Anubis mandata præferrent ad eã, ꝙ eam ad templum inuitaret, delectatumq; se eius sedulitate, & pudicitia habere, ꝙ ei secreta nocte cõmittere vellet. Hæc illa læta accipiens ad Maritũ detulit Deũ suis adesse votis, ab eo suam posci pſentiam, negare se nõ posse obedientiam. Itaq; & ex sua & ex mariti sententia pergit ad templum Isidis, noctem exigit, remotisq; procul arbitris, quasi sacri mysterii cognitione perceptura, sese stralis suis cõposuit æstimans ꝙ ad eam Deus suus veniret in somnis. Verũ vbi aliquid noctis ꝓcessit, quo facilius somno plena desiperetur Mũdus assumpto Anubis vultu atq; habitu aduenit, & in oscula eius ruit. Expergefacta muliere, Anubẽ se esse dicit. Illa Deum esse credens, & se beatam esse asserẽs, ꝙ eã visitare dignatus sit, amplexum petenti non negauit, prius tamen referẽs vtrum Deus homini misceri possit, ille promit exẽpla, ꝙ & Iouem summũ Deorum Alcmena suscepit, & plures aliæ Deos pepererũt, de se quoq; & ille suadet Deum esse generandum, mulier itaq; post concubitum redit ad Maritum lætior dicens, ꝙ Deo sit mixta, & eius promissio Deũ generatura. Fit ingens in stupro mulieris Mariti gaudium, postea occurrit Mulieri Mũdus, & ait. Beata Paulina concubitu Dei, magnus Deus Anubis, sed dulce te sicut Diis ita & hominibus non negare, quibus Dii tribuũt qđ tu negaueras, quia nec formas suas noli date, nec nomina dedignantur. Ecce ad sacra sua Deus Anubis vocauit & Mundũ vt tibi iungeretur. Quid ergo profuit tibi duritia tua, nisi vt te 20. miridiatum, q̃ tibi obtuleram compendio defraudaret, Mulier se illusam intelligens, & dolens iniuriam pudicitię, fraudẽ Marito confessa est, & illi Principi q̃relam detulit, qui motus potentis viri contumelia atq; atrocis flagitii cõmento, Sacerdotes e templo rapit, q̃stioni subiicit, confessos necat, simulacrum Isidis Tyberi demergit, Mundo aũt fugiendi potestas permissa est, eo quod in amoris & formæ gratia superatus leuius æstimaretur mulctadus. Quod igitur ludibrium imperante Tyberio acciderit prætereundum non putaui, vt ex eo colligatur deformitas imperatoris: sicut enim boni Principis vita quædam bonitatis scriptio & viuendi forma est, sic eius colluuio lex flagitiorum est.

De Herode Tetrarcha & Procuratore Iudaæ Valerio, & post de Pilato.

Cap. V.

EVsebius in chronicis. Anno Tyberij primo regnauit Herodes Tetrarcha, post Archelaum annis 24. Gaius Asinius orator Asinii Pollionis filius, cuius & Virg. meminit, diris a Tyberio suppliciis enecatur. Anno eiusdem tertio. Liuius historiographus Pataui moritur. Ouidius Poeta in exilio perit, & iuxta oppidum Thomo sepelitur Anno 5. 13. vrbes corruerunt terremotu Ephesus, Magnesia, Sardis, Mosthene, Megahiero, Cęsarea, Philadelphia, Bimolus, Themiscime, Myrhyna, Appolloniadia, Hircania. Comestor porrò Tyberius Augusti successor, vxoris eius Iuliæ filius Valerium Gracum Procuratorem misit in Iudæam, qui quæstum putans, pietatem palam vendebat sacerdotij principatum & ammouens Annã, Hismaelem Pontificem declarauit. Sed & hunc non post multo abiiciens Elezarum Annæ filium surrogauit, post annum & hunc arcens Symonem instituit, sed & post annum Iosippum, qui & Caiphas apposuit. Tum post annos 11. relinquens Iudæam Romam reuersus est, cuius successor missus est a Tyberio pontius Pylatus, sub quo Herodes in honorem Tyberij, Tyberiadem ædificauit.

De odio Iudæorum in Pylatum. Cap. VI.

HIs temporibus Tyberius multos reges ad se vocatos non remisit. Inter quos Archelaum Capadocem retinens, regnum eius in prouinciam vertit, & Mascasam caput regni Cæsaream nominauit. Sane Pylatum Hierusalem veniens, & statuas Cæsaris, quæ in signis militaribus inerant secum ferens ignorantibus Iudæis, eas in ciuitate constituit, Cæsareamque rediit. Cumque plurimi de Hierosolymis ad eum descendissent supplicantes de signis ammouendis, nam ob legem Iudæorum qui præcesserant Iudeæ Procuratores, ingredi absq; signis consueuerant. Sedit per tribunali Pilatus, militesque ar- matos

matos circumponens, mortem eis minabatur si non acquieuissent. At illi mortem potius eligebant, q̃ vt patrias leges prophanarẽt. Admirans ergo Pilatus constantiam Iudeorum in legalibus constitutis, auferri p̃cepit imagines, iterũ Pilatus Hierusalẽ veniens vidensq; vrbem aquæ penuria laborantem, aperuit Gazophilacia templi, & ex opibus templo dicatis, aquæductum cœpit ædificare, suscipiens initium torrentis, qđ stadiorum duum millium interuallo distabat. Iudæi vero acclamauerunt, vt ab illo opere cessaret. Ob hoc Pilatus multos Iudęorũ occidit, plerosq; sauciauit. Intermissum est aũt opus, quia Iudęi legationem accusationis in Pilatum ad Tyberium direxerunt.

De prædicatione Iohannis Baptistæ, & baptismo Domini. Cap. VII.

ANno 15. Imperii Tyberii factum est verbum Dñi sup Iohannem in deserto, vt baptizans & prædicans, solatium redemptionis renunciaret. Et venit in regionem Iordanis, baptizans baptismate pœnitẽtiæ, quia ad pœnitentiam baptizandos monebat, & non nisi quos pœnitentes videbat baptizabat, p̃dicans futurum baptismum in remissionem peccatorum, & pro cuius assuefactione etiam baptizat. Eodem anno dicunt quidam sextã Chiliadem incœpisse, quorum ratio hæc est, quia in hoc anno terminata est circuncisio, & inchoauit baptismus. Quidam ab incarnatione ponunt, alii a passione Dñi eam inchoasse testantur, dicentes sextã & septimam quiescentium simul incœpisse. Vtebatur aũt Iohannes Cilicio de pilis Camelorum, & zona pellicea & quodam Locustarum genere vescibili vtebatur, & melle siluestri. Tunc venit Iesus a Galilea in Iordanem vt baptizaretur ab eo. Actor. Licẽt.n.non haberet pcm̃. originale, tñ septem causis voluit baptizari ẽm glo. Primo.s.vt baptismum Iohannis cõprobaret. Secundo vt oẽm iustitiam legis implere nolens.s.legem aliis imponere, quam ipse nõ ẽuaret, ideo etiam voluit circumcidi, & in templo offerri, & comedere tipicum pascha: Tertio vt exemplũ humilitatis nobis p̃beret.s.in hoc q̃ a ẽuo baptizari dignatus est. Quarto vt tactu sui sacri corporis aquas.i.vim regeneratiuam eis cõferret. Quinto vt per visibilem columbæ aduentum spiritussancti aduentũ inuisibilem in lauacro baptismi oñderet. Sexto vt nemo quantũlibet scũs, baptismi gratiam superfluã iudicaret. Septimo, vt p hoc q̃ baptizatur filius Dei, oẽs renatos filios Dei fratres sibi faceret siue ostenderet. Comestor. Et ipse Iesus erat incipiens, quasi annorum 30. in trecesimum annum incœperat, 13. tñ diebus eiusdem anni transactis, & ẽm hoc vixit Iesus tm̃ 32. & dimidio. Nam eadem die reuoluto anno, conuertit aquã in vinum, & in seq̃nti pascha.s. 32. anni incarceratus est Iohannes. In pascha sequenti.s.32. anni decollatus est. In tertio pascha.s. 33. annis passus est Dñs. Et ita vixit 32. annis integris, & de 33. quantum fluxit temporis a natali vsque ad pascha, quòd pro anno dimidio computatur. Chrisostomus tamen dicit eum iam compleuisse 30. annum. Et secundum hanc opinionem vixit Dominus 33. annis integris, & tantum de quarto quantum est a natali vsque ad pascha.

De columba & voce patris. Cap. VIII.

IEsu baptizato & orante pro baptizandis vt acciperet spiritumscm̃, confestim ascendit de aqua, & ecce apti sunt cœli.i. inæstimabilis splendor factus est circa eum, ac si cœlo aereo, & sidereo reseratis, splendor cœli empirei terris infunderetur, & spiritusscũs corporali specie columbæ venit & sedit super caput eius. Actor. Dicit glo. q̃ vera fuit columba.i. verum corp⁹ columbæ formatum ad horam habuit, non quia spiritussanct⁹ illud corpus assumpserit in vnionem, sicut filius carnẽ, sed tãtum ad demonstrationem.s.vt videri inuisibilis posset. Et hoc vt spiritumsanctũ in baptismo nobis dari oñderet. Qđ.n. cœli aper sunt, q̃ spiritussanctus venit, q̃ vox patris insonuit, hæc oĩa sunt nobis mystica. Sed quare potius in columba venit q̃ in alia specie, vt & naturæ suæ simplicitatem, & eum in quẽ descendebat, mitẽ & misericordẽ p̃conẽ oñderet, columba.n. simplex est & mansueta. Item quia baptizatos replet septẽ donis, q̃ signantur in columba, quibus contraria sunt septem vitia capitalia. Columba.n. gemitum habet p cantu, ecce spiritus timoris contra superbiam. Alienos pullos tanq̃ suos nutrit, ecce spũs pietatis contra inuidiam. Super aquas sedet vt accipitrem p̃uisa in aquis vmbra declinet, ecce spũs scientiæ contra iram. Ira.n. mentem pturbat, vt non p̃uideat insidias Dyaboli, & iõ nec caueat, vñ dr̃ ianua oĩum vitiorum, quia impedit ira aĩum ne &c. Item nidificat in petra, ecce donum fortitudinis contra accidiam. Non viuit de rapina sicut aliæ aues, q̃ minimas auiculas inuadunt, quibus se & pullos nutriunt, ecce spũs consilii contra Auaritiã. Visum recuperat, ecce spũs intellectus contra luxuriam, quæ hoĩem facit brutalẽ, sicut equum & mulum, quibus non est intellectus. Puro grano vescitur, ecce spũs sapiẽtiæ contra gulam. Dicit.n. sapientia a sapore. Sed dicit glo. q̃ iõ super dñm in columba spũs apparuit, quia nos per mansuetudinẽ colligere venit. Super discipulos aũt in igne, quia eos ad consumendã p̃cti rubiginem in se & aliis veniebat accendere. Sed q̃ritur de columba ista quid factum est? Et dicit glo. q̃ ita de illa sentitur, sicut de aliis figuris in quib. Deus apparuit, q̃ expleto officio suo resoluebant in p̃iacẽtẽ materiã. Comest. Tũc cognouit Baptista qđ dixit se ante nescisse. Quia.s. Christus solus baptizaret.i. potestatẽ baptismi sibi retineret, sed baptizandi ministerium aliis daret. Qui.n. miserat ei baptizare eum solitariã vitam duceret, hic etiam dixerat ei, quia multos baptizabis, sed inter illos super quem videris spiritũ descendentem & manentem, hic solus est, qui baptizat in spiritusancto. Et ecce vox patris audita est de sublimi. Tu es filius meus dilectus &c.

De ieiunio & tentatione Domini. Cap. IX.

ACtor. Ex glo. Tunc.s. post baptismum sine mora ductus est a spiritusancto, qui eũ designauerat in baptismo, qui quos replet mittit ad pugnã, & p̃bet eis fortitudinem, in desertum, qđ est inter Hierusalẽ & Hiericho, vbi figuraliter dr̃ quidam incidisse in latrones, & reuera latrones ibi habitasse ad litteram probat ipse locus, quia dicit domin.i. sanguis pp effusionem sanguinis, q̃ ibi fiebat. Iõ aũt dicit q̃ Samaritanus eadem via descendit, quia carne indutus filius Dei, qui est custos hominum easdem tẽtationes ibi sustinuit. Iõ aũt in desertũ duci voluit.i. in locum certaminis, quia in deserto pugnat asperis, qm̃ Adam in paradiso deliciis affluens victus est oblectamentis. Ductus est ergo in desertum vt tentaret a Diabolo. Iõ tẽtari voluit, vt tentationes superando nobis potestatẽ superandi tribueret sicut & mori, vt morte sua nr̃am destrueret. Et hoc statim post baptismum per hoc nobis insinuans, q̃ post perceptionem gratiæ statim sequit tentatio, illos.n. pulsare negligit ẽm Greg. quos quieto iure se possidere sentit. Comestor. Cum ergo ieiunasset, 40. dieb. & 40. noctib. postea esuriit. Exemplo sane ipsius hic numerus in Ecclesia pœnitentialis est. Vñ & post Epiphaniam non statĩ ieiunat Ecclesia, sed circiter post 40. dies, quasi ipso tpe ieiunium suum esse cõsecutiuum dñici ieiunii signans, ob hoc quoq; vt per pœnitentiã oñdamur ad requiem ascendere, sicut quadragenarius ascendit ad quinquaginta, est.n. numerus supabundans & congregatis oĩb. partib. suis aliquoties ascendit ad quinquaginta. Monebat aũt diabolus 40. dierum ieiunio. Sciebat.n. tot diebus Moysi legem datã fuisse, tot annos filios Israel in ęremo pane Angelorum vixisse. Cum vero sentit Dñm esurire, qđ non legit de Moyse & Helya, accessit vt tentaret si eum posset deiicere in pc̃m, & vt exploraret si esset Dei filius, quia audiret vocẽ hanc, hic est filius meus quem sciebat aliquãdo venturum, & se per eũ ptãtem amissum, sed vsq; ad iudiciũ futurum non expectabat. Tentauit aũt in eisdem tribus quibus Adam deiecerat, sed non ordine eodem. Primo in gula, vt esuriens panem videns immoderato cibi apperitu accenderet. Secundo de auaritia, vt super montem oñderet ei oĩa regna mũdi. Tertio per superbiam, vt iactãter oñderet se filium Dei. Tũc abiecit eum Dñs, vt consumpta omni tentatione ad q̃ venerat, recessit Lucifer a Dño ad tps. Tpe passionis rediit timore mortis putans eum deiicere. Tunc aũt oĩno victus, religatus est in inferno, in diebus Antichristi soluendus, secundum Apocalipsim Iohannis. Credendus est autem hominis assumpsisse formam, in qua Dominum circumducere & colloqui posset ei.

De prima vocatione discipulorum. Cap. X.

QVadam autem die stabat Iohannes & ex discipulis eius duo, quorum vnus erat Andreas, & videns Iesum ambulantem dixit ei. Ecce Agnus Dei. Ob hoc illi duo eius discipuli secuti sunt Iesum, & viderunt vbi maneret. Inueniens autem Andreas Symonem fratrem suum, dixit ei. Inuenimus Messiam, & duxit eũ ad Iesum. Intuitus aũt eum Iesus dixit. Tu es Symon Bariona, tu vocaberis Cephas, qđ est interpretatum Petrus. Bariona hæbreum est, & sonat filius Iohãnæ, cõpositum ex corrupto & integro. Cephas hæbreum est & Syrum. Petrus græcum & latinum. In crastino volens Iesus redire in Galileam, inuenit Philippum, & dixit ei. Sequere me. Hic inueniens Nathanaelem fratrem suum, adduxit eum ad Iesum, quo veniente ad se, ait Iesus. Ecce vere Israelita, in quo dolus non est. Ex glo. Verumtamen quia doctissimus erat in lege, noluit eum Dominus in Apostolum eligere cum aliis, quia omnes Apostolos voluit eligere de idiotis, vt confunderet mundi sapientes.

De ordine historiæ ab hinc vsque ad incarcerationem Iohannis Cap. XI.

COmestor. Et egressus est Iesus Galileam. Hucusque est idem ordo historiæ euangelicæ apud omnes deinceps variè ordinatur vsque ad incarcerationem Iohannis. Habet autem

tem Ecclesia quod eadem die, scilicet, reuolutis annis. Hæc tria facta sunt aduentus Magorum 13. die primi anni baptismus eadem die tricesimi anni, vel 31. mutatio aq; in vinum eadem die reuoluto anno. Notula Beda quoq; dicit, ꝙ post anno reuoluto eadem die fecit miraculum de quinq; panibus & duobus piscib. vñ & dies illa solet dici Epiphaniorū pluraliter, i. illustrationum Christi, q̄ plures eo die factæ sunt. Quas etiā quidam propriis noīb. distinguunt, Epiphaniā vocantes illam, q̄ p stellas facta est in cœlo aereo, Theophaniam illam, q̄ in baptismo, Bethphaniā illam, q̄ in domo, Fagiphaniā illā, q̄ in cibo, fage namq; dr̄ comedere. Comestor. Communior aūt est opinio Dn̄m post illud miraculum in domo factum discipulos vocasse, & occulte p̄dicasse vsq; ad Iohannis carcerem. Actor. Itaq; ipsa die Epiphaniæ in Cana Galileæ viculo, ad nuptias inuitatus cum matre virgine, aquam in vinum conuertit: has. n. quidam autumant fuisse Iohānis Euangelistæ, quem etiam vt aiūt volentes nubere reuocauit. Ambulans aūt iuxta stagnum Genesareth, qd̄ & mare Galileæ, vel etiam lacus Tiberiadis dr̄, iterū Petrum & Andream simulq; duos Zebedei filios. Iacobum & Iohannem ad se vocauit, vt de captura piscium transferēt ad piscationem hoīum. Qui ambabus nauibus in verbo ipsius repletis piscibus relictis, aliquantolum eum secuti sunt, sed iterum ad sua redierunt. Deinde in Nazareth venit, & die sabbati synagogam ingressus, p̄phetiam. Isaiæ legit, q̄ in seipso repletam ōndit. Post hoc in Iudæam. i. in regnum duarum tribuum perrexit, ibiq; cum discipulis suis moram fecit. Quib. etiam discipulis baptizantib. Iohannes etiā in Ennon iuxta Salim baptizabat, & multos ad se venientes admittebat, vñ Iohannis discipuli murmurabant, quia magistri sui gloriam zelabant. Iohannes aūt eorum inuidiā retundebat, seq; non Christum, sed eius nuncium, nec sponsum, sed eius peranymphū esse dicebat. Dn̄s aūt eorum inuidiam cognoscens ad diem paschę festū in Hierosolymam ascendit, ibiq; tunc prima vice de templo vendentes & ementes eiecit. Comestor. Ibidem quoq; p̄sentiens ortā contra se Phariseorum inuidiam, & maxime cum audisset postea traditum Iohannem, reliquit Iudæam & abiit iterum in Galileam. Arguebat. n. Iohannes Herodem pp Herodiadem, quia s̄m legem q̄ receperat non liceret fratri habere vxorē fratris, eo viuente. Super Matheum legitur ꝙ Herodias filia fuit regis Arethę quam auferens Philippo, ortis inter eos quibusdā simultatibus in odium Philippi dederat Herodi, quia & fratres inuicem inimici erant, super quo cum argueret eum Iohannes suggestione Herodiadis misit eum in carcerem.

De Aperta predicatione Domini, & electione xij. Apostolorum. Cap. XII.

QVod cùm audisset Ihesus venit & habitauit Capharnaū in finibus Zabulorum & Neptalim & aperte p̄dicabat, dicens. Pœnitentiam agite ap. e. re. cę. Et circuibat totam Galileam docens in Synagogis eorum, & sanans oēm languorē in pp̄lo, & abiit opinio eius in totā Syriam. Et glo. sup Matheum. Et secutæ sunt eum turbæ multæ quadripartitę. s. Alii pp cœleste mysterium, vt discipuli. Alii pp curationem infirmitatum. Alii sola fama & curiositate, experiri volētes si vera essent q̄ dicebant de illo. Alii pp inuidiā volentes eū capere in aliquo verbo & facto & accusare. Alii etiā pp miracula panum sequebatur eū pp cibū corporalē. Comestor. Videns ergo Ihesus turbas, ascendit in montem, & cum sedisset, vocauit ad se quos voluit ipse, & fecit cū illo xij. quos & Apostolos. i. missos noīauit. Quare verò Iacobus Alphei posterior in cathalogo numeretur Iacobo Zebedei, & minor vocat & ille maior, cū p̄rogatiua sanctitatis suæ factus sit ab Ap̄is postea Archieps Hierosolymorū, & senior ille fuerit, merito q̄ritur. Ad qd̄ melius vidēndum dicimus, ꝙ Anna mortuo Ioachim de quo susceperat Mariam virginem, data est in vxorē a Ioseph Genero suo Cleophę fratri ipsius Ioseph, de quo susceptā filiam, vocatamq; Mariā dedit vxorem Alpheo, de qua nati sunt quatuor consobrini, Iacobus, Symon, & Iudas Ap̄i, & Ioseph qui & Barsabas, qui pro Iuda post eum Mathia electus fuit. Et hi quatuor p̄ cæteris cōsanguineis dicti sunt Fratres Dn̄i, quia non solū cognati erāt, sed & putabantur Agnati eius tanq̄ ex duob. fratrib. Ioseph & Cleopha descendentes. Inter quos tn̄ quasi anthonomasice Iacobus dictus est Frater Dn̄i, quia q̄ simillimus ei fuit in facie. Item mortuo Cleopha Anna nupsit viro tertio. s. Salome, susceptamq; ex eo filiam vocauit Mariam sicut & alias prius. Et hanc duxit Zebedeus, habuitq; ex ea filios Iacobum maiorem & Iohannem, qui licèt posterior natu, tā maior dictus est, quia vocatus est a Dn̄o & prius adhæsit ei. Quòd & Romana obseruat Ecclesia, vt singuli in ordinib. suis priores sint prius ordinati, ita dicit Hieronymus. Alii verò videntes mulieres agnominare solere noīb. virorū, vt Marchia cathonis, dixerunt prioribus viris mortuis, has duas Marias nupsisse Cleophæ & Salomę, vel priores viros fuisse binomios, & dicunt Zebedeum Cleopham, Alpheum Salomæ. Actor Sententia Hieronymi notatur in his versibus. Anna viros habuit Ioachim, Cleophæ, Salomeque. Tres parit, has ducunt Ioseph, Alpheus, Zebedeus. Christū prima, Ioseph, Iacobum, cum Symone Iudam. Altera quæ restat Iacobum parit atque Iohannem.

De sermone Domini in monte. Cap. XIII.

ELeuatis vero Iesus oculis docebat eos, dicens. Beati pauperes spū &c. De hoc sermone videt esse dissonantia inter Matheum & Lucam, Matheus. n. dicit eū factū in monte, Lucas verò post descensum montis in loco cāpestri. Item Matheus tm̄ discipulis, Lucas discipulis simul & turbis. Itē Matheus sedendo, Lucas stando. Sed r̄ndet Aug. in glo. quia potuit esse, vt in monte 12. Apostolis electis s̄monem hunc primo faceret. & post descensum montis aliū similē turbis simul & discipulis vel etiā ꝙ electis duodecim in supercilio montis, postea descendens in aliq̄ planiciē, q̄ tū esset in monte s̄monem faceret vnicum turbis simul, & discipulis. In hoc s̄mone p̄fecte exprimit doctrina noui Testamenti, quantū ad mores, & sicut vetus Testamentum datū est in monte, sic & nouū. Et vt dicit glo. sicut in vete. test. primo proponunt 10. p̄cepta, in quib. consistit summum oīum p̄ceptorum, & postea p partes. i. p particularia p̄cepta explicant, ita Dn̄s in principio s̄monis sui, 7. virtutes p̄ponit, ex quib. pendent oīa, q̄ in monte docuit. Sic & quilibet p̄dicator in principio s̄monis proponit thema, in quo breuiter cōprehenduntur oīa, q̄ per singulas partes sunt explicanda. His etiam virtutib. differentias p̄miorum proponit: quib. s. septem virtutib. propositis, addit etiā octauam, q̄ non tā singularis virtutis, q̄ probatio vel etiam perfectio aliarum est oīum. s. patientia. Nam patientia opus perfectum habet. Iō nec ei p̄ponitur p̄mium singulare sicut aliis, sed cōe. s. regnum cœlorū, qd̄ etiā prius paup̄tati adiecerat, vñ dicit glo. ꝙ octaua redit ad caput. Sciendū aūt ꝙ sicut in ordine s̄monis s̄m Matheum ponuntur septem virtutes, ita & s̄m Lucam p̄ponuntur quatuor ad quas similiter oīa q̄ sequuntur referri possunt, huius aūt differentiæ ratio mystice est s̄m glo. Matheus. n. refert s̄monem factū discipulis in summitate montis. Lucas verò turbis in loco campestri, vñ ille refert s̄m ꝙ pertinet ad perfectos. Iste verò s̄m qd̄ pertinet ad imperfectos: octonatius. n. pertinet ad perfectionē propter octauam ætatem in qua erit summa perfectio, quaternarius ad imperfectionem pertinet, & propter quatuor elementa, quibus homines carnales subiecti sunt. Licè: ergo eadem insinuentur, secundum Matheum, & secundum Lucam, ibi tamen nō octonario: hic autem, subquaternario, mansuetudo enim & pax referuntur ad patientiam, munditia corporis ad paupertatem. spiritus, misericordia ad esuriē iustitiæ, hæc etiam quatuor possunt aptari quatuor virtutib. cardinalibus. Nā paupertas spiritus ad temperantiā pertinet, esuries ad iustitiam, luctus ad prudentiā, patientia ad fortitudinem, hæc secundum glosam. Hieron. Et secundum glo. aliam Matheus describit tantum beatitudines electorum. Lucas verò etiam reproborū, quia rudes auditores adhuc minis, & terrorib. ad bona compellendi sunt, perfectis autem satis est præmissis inuitare.

De conuenientia septem virtutum cum septem donis. Cap. XIIII.

NVnc videndum est de numero & ordine harū septem virtutum. Et nota ꝙ sicut in candelabro erant septē lucernæ, septem infusoria, & septē emunctoria, & hæc sibiinuicem deseruiebant, ita ꝙ hoc s̄mone dn̄ico distinguunt tres septenarii. s. septē petitiones orōnis dn̄icę, quib. petunt septē dona spiritussancti, vt dicetur infra, septemq; virtutes, & septē beatitudines. Per septem lampades intelligunt septē virtutes, q̄ lucent in tabernaculo Ecclesiæ sanctæ corā Dn̄o. Septem infusoria quibus replentur lāpades oleo, sunt septem petitiones orōnis dn̄icæ. Quibus impetrantur septē dona, vt ex eis repleantur septem virtutes, vt plenius fulgeant in patria. In hac. n. vita quātumcunq; proficiant, plene fulgere non valent. Sed multas sordes, & multa impedimenta contrahunt ex licinula. i. ex carne, q̄ igne spiritussancti paulatim consumitur. Et hæc oīa purgabuntur per illas septem beatitudines. Hæc ergo vt dictum est sibiinuicem subseruiunt. Vñ dicit glo. ꝙ singulæ virtutes, vt impleantur postulant suffragia septē donorum, q̄. s. septem dona septem petitionibus dn̄icæ orationis impetrantur. Paupertas quidem spiritus dono timoris repletur contra superbiā. Luctus dono scientiæ illustratur, vt sciat hō quibus malis inuoluatur. hæc contra iram, quæ sensum mentis turbat. Esuriens iustitię spiritu fortitudinis fulcitur, ne in via lassescat, hæc contra accidiam. Misericordia spiritu consilii regitur, vt sciat homo, cui vel quando miserandum sit, hæc contra auaritiam, quæ si-

bi oĩa retinet, mundicia cordis spiritu intellectus replet, contra luxuriam, q̃ hoiem facit brutũ, vt sit sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Paci respondet donum sapientiæ, hõ.n. nisi pacatus sit totus in se, & erga ꝓximum non põt cœlestia contemplari, sed quando pax est inter aĩam & carnem, tunc spiritus sapientiæ erigit aĩam ad contemplationẽ. Ipsa etiã spiritu sapientiæ pfectæ subiicit carnem spiritui, vt fiat pax quia vt dicit Greg. Gustato spiritu desipit oĩs caro, hæc contra Gulã q̃ tm̃ terrena sapit. Et nota ꝙ Isaias septem dona spiritussancti enumerat descendendo, hic autem & septem virtutes & septem dona siue donorum petitiones enumerantur ascendendo, quoniam Isaias ibi agit de incarnatione, p q̃ descendit ad nos, hic aũt tradit doctrina virtutum p q̃ debemus ad eum ascendere.

De oratione dominica. *Cap. XV.*

PОrrò huic sermoni inter alia multa interseritur oratio dominica, cui etiam Dñs eleemosinam ac ieiunium adiūxit, quia vt dicit glo. oratio auicula est q̃ penetrat cœlum. Et habet duas alas. s. eleemosinã & ieiuniũ. Iõ primo agit de eleemosina, q̃ ꝑpollet ieiunio, & magis ad charitatẽ pertinet, magisq; Deo placet. Sicut ipse dicit, misericordiã volo, & non sacrificiũ. Postea verò de ieiunio & medio loco de orõne, quia ipsa oratio his quasi duabus pennis a dextris & sinistris subleuata cœlum penetrat. Porrò de oratione tangit tria. Locum, cũ dicit intra cubiculum tuum, & modũ cum dicit. Nolite multum loqui, & materiam cũ docet, 7. petitiones, dicens. Pater nr̃ &c. Formã aũt orandi nobis tradit pp tria. s. vt per hanc Deum honorem*, & vt ab eo solo petamus, & vt quid petendum sit instruamur. Porrò hæc oratio super oẽs alias priuilegiata est in tribus. s. in dignitate, in breuitate, in fœcũditate. In dignitate quia a Christo edita. Vñ dicit glo. quia nulla oratio magis spũalis est, q̃ ista q̃ ex ore veritatis ꝓcessit. In breuitate pp septem. s. vt cito sciat, vt melius memoriæ comedetur, vt frequentius dicatur, vt dicẽs tædio non afficiatur, vt nemo de ignorantia excusetur, vt Dñs cito exaudire oñdatur, vt magis affectu q̃ voce rogetur. In fœcunditate, quia in ea oĩa petenda cõtinentur: oĩs.n. petitio aut est de bonis adipiscendis, aut de malis mouendis, oĩa malã aut pñtia sunt, & hæc petuntur ibi amoueri, libera nos a malo, aut futura & hoc ibi. Et ne nos ind. in ten. aut pterita & hoc ibi, dimitte no. debi. nr̃a. Item oĩa bona aut sunt tpalia, & hoc ibi petuntur. Panem nr̃um quoti. da no. ho. aut spũalia siue gratuita, & hoc ibi, fiat voluntas tua, aut æterna, & hoc ibi, adueniat regnum tuum, Huic aũt orõni pmittitur captatio beniuolentię ẽm glo. & hoc a quatuor, a persona rogati, cum dr̃ pr̃, a persona rogantis, cum dicitur noster, a persona assessorum, cum dicitur in cœlis .i. in sanctis hominibus & Angelis, ab ipso negocio, cum dicitur. Sanctificetur nomen tuum.

De Adaptatione septem petitionum ad septem dona. *Cap. XVI.*

IN his autem septem petitionib. septem dona spiritussancti petuntur, quibus etiam congruunt septem virtutes supradictæ, quibus septem beatitudines promittuntur hoc mõ. Sanctificetur nomen tuum. i. da nobis spiritum sapientiæ, quo iocundati tibi firmissime adhæreamus, ne a scitate tui noĩs in aliquo discrepemus, & hæc est perfecta pax. Adueniat regnum tuũ. i. da spiritum intellectus, quo mundemur, vt Deus videatur, & p hoc regnare intelligatur. Fiat voluntas tua &c. i. da spiritũ cõsilii, quo impleamus voluntatem tuam, q̃ maximè pficitur in misericordia, iuxta illud. Misericordiã volo & nõ sacrificium. Panem nr̃um quo. da no. ho. i. da spm̃ fortitudinis, ne deficiamus in via, sed semper magis ac magis esuriamus iustitiam. Et dimitte nobis debita nr̃a. i. da spm̃ scientiæ, quo peccata nr̃a cognoscentes lugeamus, & sic nobis dimittantur. Et ne nos inducas in tentationem. i. da spm̃ pietatis, quo mansuefacti, nec irritemus, & sic irritemur, & sic in tentationem non inducamur. Sed libera nos a malo. i. da spm̃ timoris quo in spiritu humiliati a peccato liberemur, quia timor Dñi expellit pctm̃. Alia tñ glo. adaptat ordine retrogrando. Amen. i. fiat, vel amen. i. vere vel fideliter. Vnde dicit glosa. Orige. quod per hoc signatur in omnibus his petitionibus indubitanter a Deo tribui quod petitur, si prædictæ conditionis pactum seruare non negligamus, s. vt debitoribus nostris debita dimittamus.

De coniunctionibus illic insertis & de possessiuis. *Cap. XVII.*

NVnc potest quæri cur istæ quatuor vltimæ petitiones cõiunctionibus copulantur, & non tres primæ. Item cur in tribus primis sit tm̃ mentio de persona rogati, vbiq; dicendo tuum, in quatuor aũt vltimis exprimit persona rogantis, vbiq; n. ponitur nos vel nostrorum. R̃ndeo ad primum, quia ẽm glo. tres primæ pertinent ad statum futuræ gloriæ. Cum. n. dicitur sanctificetur nomen tuum. i. sicut est sanctum nobis ostendatur petitur Dei visio siue fruitio, qua perficitur vis rationalis. Cum dicitur adueniat reg. tu. petitur securitas, qua irascibilis. Cum dicitur. Fiat voluntas tua, petitur dilectionis consummatio, qua concupiscibilis. Prima respondet fidei. Secũda spei. Tertia charitati. Et quia tunc erit Deus oĩa in omnibus. s. in rationabili veritas, in irascibili securitas, in concupiscibili bonitas, idem increatum per istas tres postulatur, ideo nulla inter eos coniunctio intercedit, sed tantũ inter quatuor vltimas, q̃ pertinẽt ad statum viæ vbi multis indigemus. Ideoque plura petunt & omnino diuersa. Martha namq; solicita est & turbat erga plurima. Sed vnum est necessarium, qđ erit in patria. Ad 2. r̃ndeo ꝙ ea, q̃ petuntur in tribus primis omnino perfecta sunt, quia in futuro erit plena perfectio, & hoc in Deo, vt dictum est, iõ fit in eis mentio tantùm de persona ipsius in quo solo est perfectio. Quæ aũt petuntur in quatuor cæteris imperfecta sunt, quia nihil in via perfectum, imperfectio aũt ipsa a nobis est, & in nobis: iõ ibi facimus mentionem tantùm de persona nr̃a. Vel ideo, quia tres primæ nobis cõmunes sunt cũ Angelis, quatuor aũt vltimę nobis solum necessariæ, non Angelis iam Deo fruentibus. Nota tamen ꝙ media petitio. s. panem nr̃um &c. iõ ponitur tanq̃ confinium præcedentiũ, & sequentium, quia cõmunicat cum vtrisq; in rebus petitis, ibi. n. petitur panis, qui de cœlo descendit. s. Christus, qui ẽm humanitatem maximè est viaticum, & sumitur in sacramento, & nobis solis conuenit in sacramento. Secundũ deitatem vero nobis præmium est, & panis Angelorum, & ita conuenit nobis & illis, ideo hæc petitio absque coniunctione additur ad primas, tribus autem sequentibus intercedente coniunctione copulatur.

De ordine historiæ post sermonem Domini ad quæstionem Iohannis. *Cap. XVII.*

FInito sermone Dñs Discipulos ad prædicandum misit cũ potestate curandi, vt ipsa miraculorum operatio fidem faceret eorum sermoni, instruens eos, quò pergerent, & quid facerent, a quo abstinerent, & a quibus cauerent, & a quibus non timerent. Ipse quoque de monte descendens tactu sanauit leprosum, non solum propter occultum rei misterium, sed vt nobis formã humilitatis pberet, ne quis hominẽ pro quacunque corporis maculatione sperneret & abhorreret, & vt se non esse sub lege, q̃ leprosum tangere ꝓhibuerat, sed potius dñm legis ostenderet, & etiam vt gratiam euangelii, supra legem esse doceret. Ingressus aũt Capharnaum curauit seruum Centurionis, & Pétri socrum. Ante portam vero Naym suscitauit viduę filium. Porrò scribam volentem eum sequi vt signa facere disceret ad lucrum & vanam gloriam repulit. Alium verò absq; dilatione sequi sese iubens, nec patrem sepelire permisit. Transiens aũt lacum Genezareth, ventis & mari sæuientibus imperauit, & in terra Genezarorum transuectus, ibi duos obsessos a legione dæmonum curauit. Qui videlicet dæmones vt ab hominibus eiecti sunt, eis saltem in rebus suis nocere voluerunt, & ob hoc porcorum gregem inuadentes duo millia submerserunt, ꝙ vtiq; pmisit Dñs, non vt eorum impiæ volũtati cederet, sed vt ipsa interfectio porcorum esset occasio salutis hominũ. Huius autem occasione pastores fugerunt, & hoib. in vrbe nũciauerunt. Itẽ vt oñderet, q̃ dignior sit hõ bestiis, cum pp salutem duorum hominum perire permisit duo millia porcorum, & etiam pp mysterium, quia nisi quis more porci vixerit, diabolus in eum potestatem non accipit. Reuersus aũt Capharnaum curauit in domo paraliticum ante se per tegulas summissum, primo quidem remittens peccata, q̃ fuerant morbi causa, quia causa cessante debet effectus cessare. Transiens aũt per Samariæ regionem, cum venisset in agrum Sichen sup puteũ Iacob fatigatus sedit, ibiq; Samaritanã, ac p eam cæteros Samaritanos plures conuertit. In Galileam vero rediens filium Reguli verbo absens sanauit, & in domo Leui sedens ad conuiuium, contra q̃relas Phariseorum, & seipsum de hoc ꝙ peccatores reciperet, & discipulos de hoc, ꝙ non ieiunabant, excusauit. Iterũ Iari filiã suscitauit, ad q̃ dũ iret Emorroissam sanauit. Duos quoq; Cæcos illuminauit, & demoniacum Cæcum surdum ac mutum sanauit, seq; non in potestate Beelzebub hæc facere ostendit. Post hæc vt quidam dicunt vocatus in Nazareth ad prandium in domũ Pharisei, Magdalenæ dimisit peccata, qđ plures factum dicunt in Bethania, sed nec locus, nec tps in euãgelio exprimit. Sanè Maria remissis peccatis secuta est eum, & audiebat eius verbum. Itaq; cum ei in domo sua suscepto Martha ministraret, Mariæ pars. i. contemplationis ocium eius ministerio prelata est, non quia maioris sit meriti, sed quia tutior & iocundior, & quia diuturnior. Nam & actio Marthæ in quibusdam alijs præfertur ocio Mariæ: quia, scilicet, huic vitæ in qua homo ad laborem nascitur est congruentior, & quia meritorum fœcundior, & quia pluribus vtilior.

De

De quæstione Iohannis in testimonijs Christi de ipso. Cap. XIX.

IOhãnes autem vinctus cum audisset miracula, quæ faciebat Christus, dubitantes discipulos misit ad eum interrogandũ, an ipse esset Christus. Non.n.ipse Iohannes dubitauit qui dixerat. Ecce agnus Dei. Videtur tamen velle Gregorius ꝙ dubitabat, an per se an per aliũ spoliaturus esset infernum, & ideo quæsiuit, tu es qui venturus es au ali.ex.quasi diceret prope est vt descendã ad populũ meũ. Qui ergo te nunciaui superis, vis vt denunciem in inferis. Iesus autem amouit eorum dubitatio nem, ostendens certa signa sui aduentus. Et illis abeuntibus cõmendauit Iohãnem turbis multipliciter, ne turbæ suspicarentur eum liuore motũ fuisse & vt scirent eum non sibi, sed discipulis hæc quæsisse. Vnde primo commendauit eum de constãtia fidei, deinde a victus asperitate, ab officii dignitate, a vitæ puritate, aliorum sanctorũ comparatione, a temporis commoditate. Attamen vbi dicit quòd inter natos mu.non sur.ma.Io. Bap. Mulier non tantum sexum fœmineum, sed etiam fractionẽ exprimit. Ideo Christus excluditur, quia ẜm hunc modum beata virgo Mulier non fuit. Vnde subiungit. Qui autem minor est in regno cęlorum, maior est illo. Quod de ipso Christo recte secũdum glosam accipitur, qui tunc in Ecclesia militante minor a multis reputabatur. Aliter quoq; secundum glosam Nouissimus Angelus cęli vel minimus sanctorum qui iam in ecclesia triumphante regnat cum Deo, maior est in charitate quolibet homine adhuc peregrinante in mundo.

De multiplici laude Iohannis Baptistæ. Cap. XX.

SAne Baptista domini sicut ex euangelica histo. colligi potest cõmendabilis fuit in tribus. Primo in natiuitate, in qua sanctitate eius attestatur.7.miracula, prius quòd Angelus visibiliter apparens eum nasciturum annunciauit, secundum, ꝙ linguam increduli ligauit, tertium, quod infęcundos & senes parentes fęcundauit, quartum quòd eum spiritus in vtero sanctificauit & repleuit, quintum ꝙ saluatori nostro nondum natus exultauit, sextum quòd spiritu mater repleta Mariam Dei genitricem prophetauit, septimũ ꝙ iam natus loquælam credenti reformauit. Item secundo mirabilis fuit eius vita, & hoc in tribus. Primo in humilitate, quia cum tam famosus esset vt posset putari Christus si vellet, negauit se non solum esse Christum, sed helyam & prophetam, & hoc contra eos qui iactant se de genere, vita, & scientia. Item in abstinentia, non solũ cibi & potus, & vestis, sed etiam solatij humanæ societatis, quia in desertis habitabat. Vnde Antra deserti &c. Item in patientia, vt contra Phariseos qui dicebãt dæmonium habet, & fecerunt in eum quæcunque voluerunt, & tandem contra Herodem, qui eum ad vocem saltatricis decollauit. Item tertio mirabilis fuit eius doctrina, & hoc similiter in tribus. In prophetia, quia solus inter prophetas quem prænunciauit digito ostendit. Itẽ in prædicatione, quia neminem palpauit, quin & ipsum regẽ s. Herodem arguebat in facie propter Herodiadem. Item in cõsilijs. Prudenter.n.consulebat singulis ad se venientibus ẜm status in quibus erant, vt turbis, publicanis, & militibus. Propter hæc tria dr̃ fuisse mirabilis, in vita præsenti. Quibus respondẽt alia tria, quibus mirabilis apparebit in gloria.s.triplex aureola. Prima, quia virginitatem a natiuitate conseruauit. Secunda, quia prædicator fuit. Tertia quia martyr. Hæc tria raro simul in aliis sanctis inuenimus. Vñ. Serta ter denis &c. In tribus ergo apparet mirabilis in terra, & in tribus in cęlo. Vnde & huic testimonium perhibent tres de cœlo & tres de terra. De cœlo pater mittens. Spiritussanctus instruens. Filius commendans. Tres in terra, scilicet spiritus eius ardens & lucens, aqua baptismi, sanguis martyrij.

De ordine historiæ post quæstionem Iohannis vsque ad eius decollationem. Cap. XXI.

POst hoc dominus.72.discipulos.s.alios a prædictis 12. designauit.i.signanter instituit.vt sicut.12. Apostoli.12. tribubus destinati fuerãt, sic & hi.72. totidẽ linguarum gẽtibus euangelium prædicarent, & sicut in Apostolis forma fuit episcoporum, sic in istis forma secundi ordinis presbyterorũ. Qui missi bini & bini, cum gaudio sunt reuersi, gloriantes sibi in nomine Christi etiam Demonia subiici. Ideoq; Sathanæ per superbiam corruentis exemplo deterrentur, & ad humilitatem a Domino reuocantur. Qui cum transiret sabbato per sata. Discipuli eius esurientes vt homines grana edebant manibus cõfricata. Vnde Phariseis eos de solutione Sabbati redarguentibus, excusabat Dominus eos, tũ, quia necessitatem famis sustinebant, sicut Dauid, quando panes propositionis comedit, tum quia præsente & auctoritatem præbente ipso Domino sabbato hoc faciebant. In altero quoque sabbato Synagogam intrauit, & coram ipsis insidiantibus mancum sanauit. Quadam die cum in monte pernoctasset in oratione, ascendens in nauiculam docebat turbas stantes in littore, proposuitq; eis quatuor parabolas, primam de semine, quod in quatuor locis cecidit, secundam de Zizanijs bono semine superseminatis, tertiam de grano Sinapis, quartam de fermento abscondito in tribus farinæ satis. In tertia quidem, quod dicitur, sinite vtraque crescere vsq; ad mes. videtur esse contrarium Paulo qui ait, auferte malum ex vobisipsis. Sed quoniã inter triticum antequam veniat ad spicam & lolium grandis similitudo est, & vix distingui possunt, hoc intelligitur de ambiguis, illud autem Pauli de manifestis. Tunc dimissis turbis in domum venit, & quia primam parabolam exposuerat eis in naui, secundam eis petentibus illic exposuit. Insuper & alias tres illis proposuit, primã, s.de thesauro abscondito in agro, secundam de bona Margaritha inuenta & empta, tertiam de sagena in mare missa. Veniẽs autem in patriam suam, docebat in Synagogis Iudæorum, vnde & mirabantur putantes eum esse fabrum, quia Ioseph fabri filium. Ideoq; non nisi paucos ibi curauit, propter incredulitatem eorum. Vnde cum diceret. Nemo propheta acceptus est in pa.sua. repleti sunt ira. Et eiicientes eum de vrbe, duxerunt ad supercilium montis, vt pręcipitarent, sed ipse per medium eorum transijt, tunc enim euadere voluit, quia pęnitentiæ locum adhuc illis reseruabat, & quia nondum hora passionis venerat, & quia hoc mortis genus non elegerat. Adhuc ostenditur ibi locus, qui dicitur saltus domini.s. milliario a Nazareth contra Meridiem, vbi Dominus descendens impressit se rupi. Et cedens ei rupes, fecit ei quasi locum latibuli, in quo adhuc vestigia rugarum vestimentorum eius, & omnia lineamenta, quæ a tergo domini fuerant, impressa notantur.

De decollatione Iohannis Baptistę. Cap. XXII.

COmestor. In illo tempore Herodes Tetrarcha diem natalis sui celebrauit corã principibus & Primis Galileæ, vbi puellæ saltanti datum est caput Iohãnis in disco pro munere Est autem vas rotundum, desuper valde extentum. Credibile est ꝙ Herodes cum vxore de nece Iohãnis, sub tali occasione facienda prius secreto tractauerat. Actor. Nota in Iohãne fiduciam corripiendi, quam faciunt tria. Primum immunitas a peccato, quia turpe est doctori &c. Secundum contemptus terrenorum, quia exenia & dona &c. ipse nec etiam de cibo curauit. Tertium zelus, & ipse erat ardens. Herodes autem septẽ modis peccauit, Primo, quia adulterium cum vxore fratris sui cõmisit. Secundo, quia correptionem nõ sustinuit. Tertio quia diem natalis sui superbiendo celebrauit, Quarto, quia saltatri ci dedit. Quinto, quia inordinate iurauit. Sexto, quia impietatẽ sub specie pietatis palliauit. Septimo, quia innocentem interfecit. Comestor. Tradũt Iohannẽ in castello Arabiæ dicto Macheronta, vinctum & truncatum, corpus vero in Sebaste vrbe Palestinę sepultum, caput autem in Hierusalem humatum est iuxta Herodis habitaculum. Ossa eius tempore Iuliani Apostatę sparserunt Gentiles, inuidentes miraculis. quæ fiebant ad eius monumẽtum, quæ rursus collecta ab eisdẽ cremata sunt, puluis ventilatus. Quod quasi ẜm martyrium in iam mortuo quidem representant nescientes, dum in natiuitate eius ossa collecta vndecunq; cremant, dum autem colligerentur ossa, quidam Monachi a Hierosolymis mixti latenter colligentibus, magnam eorum partem tulerunt. Tempore vero Marciani principis, duobus Monachis orientalibus, qui ob oratioñe venerant Hierosolymam Iohannes reuelauit caput suum. Sed non multũ post, incuria perditũ, portatum est ab aliis in Aedissam vrbem Pheniciæ, & in quodam specu in vrna sub terra nõ paruo tempore ignobiliter reconditum, donec denuo idem Iohãnes caput suũ ostendit Marcello religioso Abbati & presbytero, dum in eodem specu habitaret. Quod cum ille Iulioramo eiusdem vrbis episcopo indicasset eleuatum est. Ex quo tempore in eadem vrbe decollatio Iohannis celebrari cępit, ipsa die, vt arbitramur, qua caput inuentum est siue reuelatum. Alij tradunt non esse festum decollationis, sed de collectione ossium eius prius facta & combusta.

Testimonia Iosephi de Iohanne Baptista & de domino Iesu & eius facie corporali. Cap. XXIII.

IOsephus aliã causam tradit necis Iohannis Baptistę, dicẽs eum prædicasse hominibus iustitiam, & obtentu Baptismi multos congregasse in vnum. Timensq; Herodes dispendium populi sui sequentis Iohãnem, occidit eum. Et refert Iosephus Iudæos tradidisse Herodẽ ob hoc mirabiliter in proximo victum ab exercitu Arethæ Regis. Idem quoq; Iosephus domini Iesu commendationem ponit in hunc modum. Iosephus in li. antiquitatum.18. Fuit his tp̃ibus Iesus sapiens vir, si eum virum nominare fas est, erat enim mirabilium operũ effector, & doctor eorum, qui libenter, quæ vera sunt audiũt, multosq; sibi

ſibi Iudeorũ & multos adiunxit ex gẽtilibus. Christus hic erat. Hunc accusatione primorũ nostræ gentis, cum Pilatus in cruce erigendum decreuisset, non deseruerunt eum hi, qui ab initio eum dilexerant, apparuit enim eis iterum viuus, secundum quod Prophetæ, vel hæc vel alia de ipso futura prædixerant. Sed & vsq; in hodiernũ diem Christianorum, qui ab eo dicti sunt perseuerat & nomen & genus. Iohannes Damascenus li. 4. Ipse quoq; Iosephus vt ait historia tradit Dominum Iesum visum fuisse communiter ciliatum. i. coniunctã supercilia habentem, bene oculatum, longum vultum habentem. Hieronymus in expositione psalmi. 44. ad Principiam virginẽ. Quęritur quomodo sit speciosus forma præ filiis hominum de quo in Isaia legitur. Non est species ei neq; decor, sed ibi quidem ignobilitas corporis propter flagella, & sputa, & alapas, & clauos, & iniurias patibuli commemoratur, hic autem pulchritudo virtutum in sacro & venerãdo corpore, non quo diuinitas Christi hoĩbus comparata speciosior sit, hæc enim non habet comparationem, sed absque passionibus crucis pulchrior fuit vniuersis virgo de virgine, qui non ex volũtate viri, sed ex Deo natus est: nisi enim habuisset in vultu oculisq; quiddam sidereum, nunquam eum statim secuti fuissent Apostoli, nec illi qui ad comprehendẽdum eum venerant corruissent. Idem super Matheum lib. primo Frustra igitur arguit hic Porphirius & Iulianus Augustus, vel imperitiam historici mentientis. vel stultitiam eorum qui statim secuti sunt saluatorem quasi irrationabiliter quemlibet hominem vocantem sint secuti, cum tãtæ virtutes, tanta signa præcesserint, quæ Apostolos antequã crederent vidisse non dubium est, & certe fulgor ipse & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, ex ipso primo a spectu eos ad se trahere poterat, sicut magnes lapis anulos & stipulam & festucas sibi copulat.

Historiæ series post Iohannis decollationem vsq; ad domini transfigurationem. Cap. XXIIII.

ACtor. Audiuit autem Herodes famam Iesu, & ait Ioannem ego decollaui: Quis autẽ est iste de quo audio talia, & quærebat videre eum. Quod cum audisset Iesus secessit in desertum locum, vt suis daret locum vitandæ temeritatis & etiam vt parceret inimicis, ne. s. homicidium homicidio iũgerent. Illic multas turbas eum sequentes curauit, & de quinq; panibus & duobus piscibus circiter quinq; millia hominum satiauit, de fragmentis quoque. 12. cophinis repletis. Ob hoc cũ turbæ vellent eum in Regem rapere, quia sub tali Rege videbatur eis se non posse egere, ascendit in montem solus orare. Porro nauicula in qua discipulos eum præcedere trans fretum iusserat, iactabatur fluctibus. Vnde videns eos laborantes, quarta vigilia noctis ambulãs super aquas ad eos venit, & Petrum dũ mergeretur erexit, tuncq; ventus cessauit. Altera die turbæ cibum quem eis dominus dederat commendabant, manna tamẽ quod patres comederãt præferebãt. Et tunc dixit eis verba spiritualia de corpore suo, quæ quidem carnaliter accipientes & ab horrentes abierunt retro. Quidam Phariseus ipsum ad prãdium inuitatum, super hoc ꝙ non lotis manibus manducaret increpauit, quem Dominus econtra de Hipocrisi, & quia traditiones suas seruabant contra mandatũ Dei, redarguit. Abiẽs autem in fines Tyri & Sydonis. Chananeam humiliter ac fideliter ad se clamantem exaudiuit, & filiam eius a vexatione demonis curauit. Inde ad locum maris cõtra Decapolim. i. regionem decem tribuum venit, ibiq; surdum & mutũ curauit. Post ascendẽs Hierosolymam ad diem festum, in probatica piscina languidum sanauit, ac Iudeos murmurantes ꝙ operaretur in sabbato, rationabiliter instruxit dicens patrem suum non tantum sex primis diebus vt putabat operatum fuisse, sed etiam operari vsq; modo, seq; operari cum illo. Addidit & de potestate sibi data a patre, mortuos. s. resuscitandi & iudicandi. Prædixit & de Antixpõ, & ꝙ eũ recepturi essent venientem non in nomine patris, sed suo. Relictis illis iterum secus mare Galileę in desertum abijt, ibiq; de 6. panibus & paucis pisciculis, quatuor millia virorum absq; mulieribus & paruulis satiauit. Statimq; nauigio transiens in partes Magedam, quæ & Damiata, cęcum ibidem sanauit. Veniens aũt in partes Cęsareæ Philippi, fidei confessionem a Petro pro omnibus accepit, eiq; claues ecclesiæ se daturum promisit, & forte tunc ei soli, vel post resurrectionem cum aliis dedit. Tunc discipulis suis passionem suã prædixit, eosque ad eius imitationem inuitauit.

Ordo historiæ ab hinc vsque ad Scenophegiam. Cap. XXV.

POst dies sex Petrum & Iacobum & Iohannem in monte Thabor secum ducens, corã eis se transfigurauit, & in carne mortali immortalitatis suæ gloriam sicut voluit ostendit. Sequenti vero die Lunaticum quem discipuli sanare nõ potuerãt, ad præces patris sanauit. Et cum venisset Capharnaum accedentibus quæstoribus census, capitis. Petrum ad mare misit, qui staterem in ore piscis inuentum, pro se & pro domino soluit, licet enim Dominus haberet loculos. ea tamen, quæ sibi data erant ad vsus pauperum in proprium vsum expendere noluit. Cum autem quæsissent in via quis eorum maior esset, accesserunt ad Iesum quærẽtes vt hanc eis quæstionẽ determinaret. At ille vt eos ad humilitatem reuocaret, in huius rei exemplum ostendens eis paruulum. amplexans eum, quem tradunt quidam fuisse Martialem Lemonicatum Apostolũ. Porro scãdalizatores Pusillorum eruendos ac proijciendos ostendit per methaphoram membrorum, & ad ostẽdendum quanti sint pusilli apud Deum. proposuit eis parabolas tres. s. de oue perdita & inuenta. de dragma similiter, & de filio prodigo. Addidit ẽt de modo corripiendi fratrem secreto peccantem, & de remittẽdo peccanti vsq; septuagiesseptes. i. 4090. vicibus. Quod autẽ petenti dimittendum sit, per parabolam serui subostendit, cuius debitum dominus reuocauit, quia conserui misereri noluit. Post hoc Iudæam veniens Phariseis quærentibus de causa dimittendæ vxoris, respondit sola causa fornicationis eam dimittendam, legem vero de libello repudij ob duritiam cordis eorum fuisse concessam. Adhuc dicentibus discipulis, non expedit nubere, ne omnem continentiam putarent meritoriam. distinxit eam triplicem. s. natiuam, & factiuam, siue coactam, & voluntariam, quæ dicitur victoriosa, & hæc sola est meritoria. Post hoc abiit in Galileam, quia in Iudæa quærebãt eum interficere. Aderant eo tempore quidam nunciantes ei de Galileis, quorum sanguinem miscuerat Pilatus cum sacrificiis eorum, quidam enim dicens se Dei filium multos seduxerat de Galileis. Quos cum duxisset in Garizim, vbi dixerat se ascensurum in cęlum coram eis, dum sacrificarent ei. superuenit Pilatus ipsumq; cum omnibus occidit, timnuit enim ne & Idæos seduceret Cumq; putarẽt eos perisse, ideo quia nequiores essent cęteris Galileis. ait dominus Iudæos nõ minus his sceleratos, & similiter nisi pęniterent perituros, super quo dixit eis similitudinem ficulneæ, non facientis fructum. Cũq; doceret sabbatis in sinagoga, sanauit ibi Mulierẽ a sathana. 18. annis incuruatam.

A Scenophegia vsq; ad Encenia. Cap. XXVI.

IMminente Scenophegia consanguinei ipsum vt ad diem festum Hierusalem ascenderet, ibiq; gloriam miraculorũ ostẽderet inuitabãt. gloriam eius quærẽtes vt eius participes fierent. Quibus ille non acquieuit, sed postea latenter ascendit. Et alii quidem dicebant eum esse bonum, alii vero seductorem. Facta vero dissensione in turba de eo. missi a Principibus & Phariseis ministri vt apprehenderent eum, sermonibus eius capti redierunt dicentes, quia nunquam sic locutus est homo. Cũ autem venisset in templum diluculo, absoluit Mulierem accusatam de adulterio, vbi erectus quidem dedit sententiam iustitiæ, & iterum erectus misericordiæ, quoniam æque vtrumq; proprium est ei, punire. s. & misereri. Tunc cauere docens ab auaritia, quia breuis est hominis vita, proposuit eis similitudinem de diuite, qui præ fructuum vbertąte deliberabat horrea sua ampliare. Cum autem inter cætera se esse lucem mundi & filium Dei diceret, ac se esse prius quam Abraham fieret, volẽtibus illis eum lapidare, se abscondit ac de templo exiuit. Prætericns autem Cæcum natum illuminauit, & adolescentẽ quærentem de via salutis, signa perfectionis docuit, omniaq; pro Christo relinquentibus pręmium duplex promisit. Phariseis vero superbis eum deridentibus, eo ꝙ eorũ lex bona terrena promitteret contra eorum auaritiam proposuit eis exemplum de diuite purpurato, discipulis autem parabolam de villico, aliam quoque de denario diurno Cum autem sabbato manducaret in domo cuiusdam principis Pharisęorum, coram Phariseis insidiantibus sibi sanauit Hydropicum, simul & probauit eis hoc licere in sabbato, quoniam ea die licebat etiam pecus extrahere si lapsum esset in puteo, habent enim in suis traditionibus, operum genera determinata circiter 70. a quibus vacandũ est in sabbato, sed inter illa non est curatio, maxime quæ fit solo verbo. Præterea contra Pharisęorum superbiam hortabatur inuitatos ab discubitus humilitatem, ipsumque inuitatorem ad pauperum potius quam diuitum inuitationem. Tunc dicẽte quodam de discumbentibus, beatum fore qui panem in regno Dei manducabit, parabolam de cæna proposuit.

De Enceniis. Cap. XXVII.

FActa sunt autem Encenia Hierosolymis. i. festa dedicationis, & hiems erat. Siquidem hoc festum non ad primam, vel secunã templi dedicationem spectabat, sed ad tertiã. Prima enim fuit in Autumno, quia Salomon dedicauit templũ decima die Septembris, & vsque ad illius templi euersionem fiebant singulis annis festa duo, eadem die. s. expiatio & dedicatio.

tio. Cum vero reædificatum fuit templum a redeuntibus de Babylone, dedicatũ est in vere. s. duodecima die Martij, id est. 12. Luna. Cum autem Antiochus Epiphanes polluisset templum sordibus Idolorum, & prophanasset vtensilia eius, Iudas Machabeus filius Assamonei de genere sacerdotali mundauit templum, & restituit vtensilia in locis suis, & dedicauit illud quinta die Decembris. Tunc Iesus in templo in porticu Salomonis ambulabat, id est in porticu templi, vbi Salamon ad orandum stare solebat. Cũq; iudæi insidiose ab eo quærerent, vtrum ipse esset Christus, responsum temperauit dicens. Opera quę ego facio testi. perhi. de me. Et cum vellent eum lapidare quasi blasphemium, quia se esse vnum cum patre asserens, innuebat se esse Deum. Etiam scripturam sacram homines Deos vocare, respondit. Sicq; ambiguitate nominis eos mitigauit, & trãs Iordanem abijt. Cum autem accepisset Lazarum infirmari per nũcium sororum, mansit adhuc in loco vbi erat duobus diebus, vt compleretur illius quatriduum. Tunc in Bethaniam abijt, eumq; vocis suæ virtute suscitauit.

De Lazari suscitatione, & Iudæorum contra Iesum conspiratione. Cap. XXVIII.

PEtrus Rauennensis episcopus. Lazare inquit veni foras. Vbi Christus cępit Inferi fores pulsare, & animam Lazari reposcere, occurrit ei Tartari tota foris potestas, præferens edictum sperni regis antiquum de pęnarum iure, & latam tot sęculis a Deo sententiam. Et videns hominem, sciscitabatur quis esset, cur solus, aut sine tremore tremendos mortis accessus lacessere auderet? Cui responderunt ministri resurrectionis Angeli. Ipse est Rex gloriæ, fortis in prælio. Ad hæc Tartar⁹. Ego Regem gloriæ scio cunctis in cęlo præsidere, cuius nutum tota creatura non potest sufferre, hunc autem video hominem de terræ limo concretum, & mortalem, habitu quoq; hominibus viliorem, citoq; sepeliendum, & meę ditioni subdendum. Angelis autem persistentibus ac dicentibus. Ipse est Dominus virtutum, & redemptor omnium, ipse caput tuum calcaturus, & imperium contriturus, teq; iudicio suo perditurus. qui reos capere iussus attrahis innocentes, sanctosq; decipis, & ipsi filio Dei comminaris, redde igitur vnum prius quàm multos exoluere cogaris. Adhuc Tartarus ista non credens, per nuncios recurrit ad cœlum, hæc inuidiosa interpolatione deplorans. Ego Domine & si creaturæ tuæ tristiq; seruitio mancipatus præcepta tua seruo, & peruigilo ne sententiæ tuæ vetustum ius quis immutet. Sed apparuit homo qui dr̃ Christus, filium tuum se esse iactans. Sacerdotes tuos notans, & scribas arguens, Sabbata tua violat, & legem soluit, tantisq; quotidie procedit ausibus, vt Lazarum iam in nostro iure manentem, effractis Inferi claustris conetur eruere. Aut cito subueni, aut si semel patefecerit ianuas, omnes quos tot sęculis seruauimus amittes. Ad hoc filius de sinu patris respondit. Iustum est, vt carcer & pęna nocentes teneat, non innocentes. Quamdiu autem propter Adæ solius culpã Patriarchas, Prophetas, virgines, castos, coniuges, & etiam paruulos bonum & malum ignorantes Carnifex iste crudeliter ad se trahere non cessat. Pater ego moriar, ne moriantur omnes, ego debitum Adæ soluam, & propter sententiam tuam sanguinem meum fundam, vt ad te creatura tua redeat, & pretium cari sanguinis mei redemptio sit mortuorum. Ad hæc tota trinitas Lazarum præcepit exire, & Tartarus ad reddendum omnes pie mortuos Christo iussus est obedire. Tunc Christus aduocatione peracta clamauit voce magna. Lazare veni foras, mox Tartarus Lazarum ad superna retulit, timens ne dum tardius vnum referret, omnes cogeretur afferre. Sic factus est viuorum relator, qui raptor consueuerat esse mortuorum. Comestor. Creditur au. em hoc fuisse factum eo die qua legitur in quadragesima, hoc est sexta feria ante. Isti sunt dies, prima. s. die mensis primi s̃m legem. Multi iam ascenderant ad diem festum Paschę, vt sanctificarent se. Hoc itaque miraculo diuulgato, Pontifices & Pharisei collegerunt concilium contra eum, timentes per ipsum amittere gentem, & locum, eo ꝙ omnis turba post eum iret, eiq; crederet, & ipse sacra eorum vana & abolenda esse doceret. Tunc Caiphas Pontifex licet nesciens prophetauit, quòd mors eius humano generi expediret. Iesus autem palam ante eos ambulare desijt, & in deserto iuxta ciuitatem Effrem secessit.

De mutuis epistolis domini Iesu & Abagari Regis Edissena. Cap. XXIX.

ADrianus Papa ad Carolum. Reuelatione quidem fideliũ de partibus orientis sępe agnouimus, ꝙ redemptor humani generis appropinquante die passionis cuidam Regi Edissenæ ciuitatis desiderans eum corporaliter cernere. illumq; ad se conuocanti, vt & persecutiones Iudęorum aufugeret, & auditas miraculorum operationes, & sanitatum curationes illi & populo suo impartiret: respondit. Si faciem meam corporaliter cernere cupis, en tibi vultus mei speciem transformatã in lintheo dirigo, per quam desiderij tui feruorem refrigeres, & quod de me audisti, nequaquã impossibile fieri existimes, postquam tñ cõpleuero ea quæ de me scripta sunt, dirigam tibi vnum ex discipulis meis, qui tibi & populo tuo sanitates impertiat, & ad sublimitatem fidei vos perducat. Actor. Alibi quoq; legitur, ꝙ Legati Abagari ad eum reuertentes cum sindone in qua facies Saluatoris tersa emicuit. Cũ appropinquassent eius palatio absconderunt eam subtus tegulam, in qua itidem imago eadem apparuit, & ipsa quidem Sindon Romã peruenit, vbi & vsq; hodie esse videtur, tegula vero in ciuitate remansit, & vsq; ad præsens ibidem honoratur. Eusebius in historia ecclesiastica lib. 1. Ipse siquidem Abagarus nomine gentis vltra Eufraten positę principatum nobiliter tenens, morbo quodam corporis irremediabili quantum inter homines tenebatur, qui cum de nomine Iesu & de mirabilibus virtutum eius audisset, supplex ei per epistolam factus exorat misso in rem homine diutini morbi vinculis quibus tenebatur absolui. Sed ad præsens quidẽ a domino corporis cura eius differtur. dignus tamen efficitur rescripto epistolæ Saluatoris, in qua simul etiã promittitur ei, ꝙ non multum post desiderii sui consequeretur effectum. Hæc igitur in archiuis publicis edisse descripta reperimus. in his cartis quæ gesta Regis Abagari seruata antiquitus continebant. Abagarus Euchaniæ filius Toparcha, Iesu saluatori bono, qui apparuit in locis Hierosolymorum, salutem. Auditũ est mihi & de te, & de sanitatibus, quas facis, sine medicamentis & herbis, & ꝙ verbo tantum cęcos facis videre, claudos ambulare, leprosos mundas, & immundos spiritus ac dæmones eiicis, & eos qui longis ægritudinibus affliguntur curas mortuosq; suscitas. Quibus omnibus auditis, de te statui in animo meo vnum esse e duobus, aut quia tu sis Deus, & de cœlo descenderis, aut filius Dei sis, qui hæc facis, propterea ergo scribens rogauerim te, vt digneris vsq; ad me fatigari, & ægritudinem meam qua iam diu laboro curare. Nam & illud compari, ꝙ Iudæi murmurant aduersum te, & volũt tibi insidiari. Est autem mihi ciuitas parua quidem, sed honesta, quæ sufficiat vtrique. Exemplum rescripti a Iesu per Ananiam cursorem, ad Abagarum Toparchum. Beatus es, qui credidisti in me, cum ipse me non videris. Scriptum est enim de me, quia hi qui vident non credent in me, & qui non vident me, ipsi credent & viuẽt. De eo autem quod scripsisti mihi vt veniam ad te, oportet me omnia propter quæ missus sum hæc implere, & posteaquam cõpleuero, recipi me ad eum a quo missus sum. Cum ergo fuero assumptus, mittã tibi aliquem ex discipulis meis vt curet ęgritudinem tuam, & vitam tibi atque his qui tecum sunt præstet. Et ciuitati tuæ præstet vt nullus aduersariorum vnquam vos exuperare possit.

De Thatheo Apostolo post Ascensionem Domini ad eundem Regem misso. Cap. XXX.

ERat autem his epistolis adiunctum hoc lingua Syriorum, quod infra scriptũ est. Postea vero quam Iesus assumptus est, misit ei Iudas qui & Thomas, Thadeum Apostolum vnũ ex 70. Quicum venisset Abagarus consideratis mirabilibus quæ faciebat, recordatus est, ꝙ ipse esset, de quo Iesus scripserat sibi dicens. Cum autẽ fuero assumptus, mittam tibi aliquẽ de discipulis meis, qui ægritudinem tuam sanet. Et vocans ad se Thobiam apud quem manebat, ait ad eum. Audiui quod vir quidam potens venit, & manet in domo tua, adhuc eũ ad me. Cumq; redisset Thobias, veniam inquit Thadeus, quoniam maxime propter ipsum missus sum. Postera igit̃ die statim in eius ingressu, visum est Abagaro. diuini nescio quid splẽdoris in vultu Apostoli Thadei. Quod cum vidisset Abagarus adorauit eum super quod admirati sunt omnes qui assistebant regi, ipsi enim nihil horum videbant, quia soli Abagaro fuerat ostensum. Qui & dicere cępit ad Thadeum. Vere discipulus es Iesu filii Dei. Et Thadeus respondit. Quia magnifice credidisti in eum, qui me misit propterea missus sum ad te. Tunc ait Abagarus ad eum. Vsq; adeo inquit credidi ei, vt & Iudęos qui eum crucifixerunt (velim si vlla mihi adesset tanta exercitus copia trucidare, & si non Romani regni auctoritas impediret. Et Thadeus ait. Dominus noster voluntatem patris sui impleuit, qua impleta assumptus est rursus ad patrem. Dicit ei Abagarus. Et ego scio & credo in eum, & patrem eius. Et Thadeus. Propterea inquit, pono manum meam super te in nomine eius. Et cum hoc fecisset, statim omni ægritudinis morbo quo tenebatur absoluitur. Non solum autem illum, sed & Abdum quem Abdæ filium podagra laborantem, multosq; alios vrbis illius ciues variis obsessos sanauit incõmodis. Et sic opera magna & admiranda perficiens prædicabat verbum Dei,

Post

Post hoc autem Abagarus ait ad Thadeum. Tu quidem cum virtute Dei hoc facis, verum quæso te, enarra mihi de aduentu Iesu quomodo factus sit, & de virtute eius in qua faciebat hæc quæ audiui. Et Thadeus. Crastino congrega mihi omnes ciues tuos, & seminabo in eis verbum vitæ, vel aduentum Iesu quomodo fuit, vel qua de causa. Qui descendit quidem solus, sed ascendit autem cũ grandi multitudine ad patrem suum. Iussit ergo Abagarus, vt omnes ciues conuenirent, & audirent prędicationem Thadei, & post hæc iussit ei dari aurum & argentum, sed ille non accepit dicens, si nos nostra dereliquimus, quomodo accipiemus aliena?

De Vltimo aduentu domini in Hierusalem. Cap. XXXI.

EVsebius in chro. Anno itaq; ĩperii Tyberii. 18. Iesus Christus secundum prophetias, quæ de eo fuerant prælocutæ ad passionem venit, anno. s. ætatis suæ. 33. Comestor. Factũ est autem dum complerentur dies assumptionis eius, firmauit faciem suam vt iret in Hierusalem. Assumptionem Iesu dixit Lucas non solum tempus quo assumi debebat de mũdo ad patrem, sed etiam secundum præceptum de agno paschali, qui decima die mensis primi assumebatur de grege, & seruabatur vsque ad quartamdecimam. In hunc modum Iesus decima die s. in ramis palmarum venit ad locum passionis, & mansit in eo vsque dum passus est. Actor. Ipse ergo Iesus faciem suam firmauit. i. imperterrita mente locum quo pati decreuerat petiit, sicut in persona eius dicit Isa. Posui faciem meam vt petram durissimam. Comestor & in ingressu cuiusdam castelli occurrerunt ei decem leprosi, Qui dum iussu eius sacerdotes peterent, mundati sunt, quorũ vnus qui Samaritanus erat rediit & gratias egit, cæteri vero qui Iudæi, permanserunt ingrati. Porro Samaritæ qui inuidebant euntibus in Hierusalem adorare, noluerunt eũ hospitio recipere, vnde irati Iohannes & Iacobus, voluerunt ignem e cœlo ad eos consumendos impetrare. At huiusmodi vindicta, q̃ laudata est in Helia, in istis est a domino reprobata, quia hoc non appetebant ex charitate sicut ille. sed ex ira. Tũc iterum prædixit eis secreto se mortem crucis passurum, & tertia die resurrecturum, vnde filii Zebedei putantes eum in Hierusalem carnaliter in proximo regnaturum, suggesserunt Matri suę, vt peteret munus sine nomine, quo concesso peteret eis consessionem in eius regno. Cognoscens Iesus eorum temeritatem, reuocauit eos ad humilitatem, ostendens per hoc eos venturos ad sublimitatem potius quam per honoris ambitionem. Prius autem quàm ingrederetur Hierico, cęcum natum illuminauit, & eãdem vrbem perambulans in domum Zachei diuertit. Ingresso vero Hierico duos cæcos secus viã sedẽtes, quorum vnus erat Barthimeus sanauit. Igitur ante sex dies Paschæ venit Bethaniam. s. ante ramos palmarũ, qui dies sextus erat ante pascha, si numeras ipsum & diem paschæ cum quatuor interpositis & erat in domo Symonis, qui fuit leprosus, & a domino sanatus, sed tamen adhuc pristinum nomen manebat, sicut adhuc dicitur Matheus Publicanus. Multiq; Iudeorum venerunt illuc, quia conuenerant ad diem festum, non propter Iesum tantum, sed vt viderent Lazarum. Cogitauerũt ergo principes sacerdotum, vt & Lazarum interficerent. Fecerunt autem ei cęnam, & Martha ministrabat, & Lazarus vnus erat discumbentium, qui (vt Aug. dicit de verbis domini) conuiuis interrogantibus loca pęnarum & sedes inferni, diligenti narratione indicauit. Et ita inferi in longis temporibus ignorati, tandem inuenerunt proditorem. Maria ergo aperuit alabastrum, & effundebat vnguentum super caput Iesu, & etiam vnxit pedes eius, & extersit capillis suis. In memoriam huius rei eodem sabbato, dominus Papa debet erogare pauperibus. Hi enim sunt pedes domini sedentis in cęlo adhuc ambulantes in terra. Cuius largitionis occupatione eadem die nõ ingreditur ad aliquam ecclesiam, cum cęteris diebus quadragesimæ statio nem faciat ad celebrandum missam. Indignabatur autem Iudas Scharioth is quasi de perdito vnguento, quia fur erat, & loculos domini habens, vxori & filiis dabat, quæ furabatur.

De susceptione eius in ramis palmarum. Cap. XXXII.

MAne autem facto ascendebat Iesus Hierosolymam & discipuli eius. Et cum venisset Betfage, qui erat viculus sacerdotum, in latere montis Olueti, misit duos de discipulis in castellum quod coram eis erat. i. in Hierusalẽ, vt adduceret ei Asinam, & Pullum, qui erant alligati in biuio. Asina dicitur cõmunis fuisse pauperibus, qui propria iumenta non habebant. Cumq; in ea quis operatus fuerat pabulum dabat ei & pullo, qui pariter ad opera communia nutriebatur. Nondum enim quisquam ascenderat eum. In hoc itinere dum ascenderet Hierusalem, putant quidam eum esuriisse, & accessisse ad ficum. Et cum non inuenisset in ea nisi folia, ait. Nunquã ex te amplius exeat fructus, & statim aruit. Quod licet apud Matheum legatur sequenti die factum, putamus recapitulando dictum. Et cum appropinquaret Iesus ad descensum montis Oliueti, multi descendẽtiũ cum eo substernebant vestimenta sua in via. Alii cedebant ramos de arboribus, & sternebant in via. Turba autẽ multa, quæ venerat ad diem festum, & pueri & plebicula Hierosolymorũ tollentes ramos oliuarũ, processerunt ei obuiã, & q̃ pręcedebãt & q̃ sequebantur clamabant Osanna. i. salua obsecro. Et quidã Phariseorũ de turba dicebãt ei vt increparet discipulos. quibus respondit. Si hi tacuerint, lapides clamabũt, quia his tacentibus in passione, petræ scissæ clamauerunt eum dñm mũdi. Et vt appropinquauit fleuit sup ciuitatẽ dicẽs, qa & tu subaudi. fleres si cognosceres ruinã tuã futurã, & cãm eius.

De secunda eiectione vendentium & ementium de templo. Cap. XXXIII.

AT Iesus intrauit templum propter tria, primo ẽm glo. vt doceret nos formam religionis. s. vt quocunq; pergimus, primum domũ orationis si ibi est adeamus, & per orationes Deo commendati, sic ad agenda negotia secedamus. Item quia locus publicus erat vbi posset inueniri ostendens se non inuitum, sed sponte pati. Item vt ostenderet ruinam vrbis, pro qua fleuerat, maxime ex sacerdotum culpa processuram. Sacerdotes enim auaritię suæ consulentes in porticibus templi hostias vendebant cuiuscunque generis, ne venientes de longinquo nihil offerrent, si hostias præsto non inuenirent, & ne etiã pauperes, qui nihil secum pertulerant, excusationem prætenderent pecuniæ non habitæ, posuerãt ibidem Nummularios qui mutuam sub cautione darent pecuniam. Sed quia lex non patiebatur vt a fratribus suis vsuras acciperent, excogitauerunt, vt collibistas facerent. Collibista enim apud eos dicuntur vilia munuscula, vt ciceris & vuæpassæ, & pomorum diuersi generis quasi quod in nummo nõ licebat in talibus liceret. Quod prohibuit Ezechiel dicens. Vsuram & omnem superabundantiam non accipietis, Sic & hodie quidam sub nomine charitatis vsuram palliant. Et facto flagello de funiculis eijciebat ementes & vendentes dicens. Ne domum orationis faceret speluncam latronum. Nec sinebat vas aliquod Deo non dicatum transferri per templum. Tradũt quidam, q̃ quidam fulgor radiosus egrediebatur ex oculis ipsius, quo territi Sacerdotes & Leuitę non poterant ei resistere. Hierony. super Math. 3. li. Inter signa omnia quæ fecit, hoc mihi mirabilius esse videtur, q̃ vnus homo in illo tempore contemptibilis. & in tantum vilis, vt postea crucifigeretur Scribis & Phariseis contra se sęuientibus, & lucra sua videntibus destrui, potuerit ad vnius flagelli verbera tantã multitudinem eiicere, mensasq; subuertere, & cathedras confringere, atq; alia facere, quæ infinitus non fecisset exercitus. Igneum enim quiddam atq; sydereum ex oculis eius radiabat, & diuina maiestas in facie lucebat. Comestor. Et accesserũt ad eum cęci & claudi in templo, & sanauit eos. Et admirãtes principes Sacerdotum & scribe, dixerunt ei. Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis. Quasi non credimus tibi licere, ergo ostẽ de nobis signum quo credamus. Et respondit. Soluite templum hoc & in tribus diebus exci. il. Hoc autem dixit Iesus non imperando vel consulendo, vel hortando, sed prædicendo. Et respiciebat diuites, qui mittebãt munera sua in Gazophilacium. Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentẽ duos æreos numulos valentes quartam partem sicli. s. obolos quinque, & dixit eam misisse plusquam omnes, quia totum victum suum miserat, alii vero ex abundanti sibi partem nõ totum. Dixit autem ad quosdam qui in se confidebãt tanquam iusti pro operibus suis exterioribus, & aspernabantur cæteros parabolam de Phariseo & Publicano, & intulit q̃ omnis qui se exaltat humiliabitur. Actor. Et cum vespera iam esset hora, circumspectis omnibus rediit in Bethaniam & ibi mansit, quia vt dicit glo. Hierony. pauper & nulli adulatus, nullum in tanta vrbe inuenit, qui hospitium ei daret, erat ergo diebus docens in templo, noctibus exiens morabatur in Bethania. Ideo tota illa septimana dicit pęnosa, quia per totam illam laborauit dominus, recreãdo, sicut per primam mundi ebdomadam operatus est creando. At princeps Nicodemus præ timore populi vel verecundia discendi, quia magister erat, non die, sed nocte docendus ad eum venit, quem dominus interrogatus de introitu regni Dei instruxit.

De his quæ gessit in secunda feria. Cap. XXXIIII.

IEsus autem iterum diluculo venit in templum & sedens docebat populum. Pharisei autẽ videntes & insidiantes ei, quia sciebant eum esse mansuetum & misericordiæ prędicatorem & ob hoc habere gratiam & fauorem populi, adduxerunt ei Mulierem lapidandam secundum legem, vt si iudicaret eam lapidari, quasi crudelem eum irriderent, & non habentem misericordiam, quam populo prędicabat, si autem dimitti, quasi ho

stem

stem legis condemnarent. Ipse autem vtramq; calumniam in iudicio prudenter euitauit, quia & iustitiã & misericordiam in iudicio seruauit. Protulit enim iustum iudicium salua misericordia, prius tamen digito scripsit in terram. Qui sine peccato inquit vestrum est, &c. quid autem scripsit ad literam incertum est. Quidam tamen dicũt ꝙ id quod eis respondebat. Hierony. videtur velle in quadam epistola eũ scripsisse. Terra terram absorbe viros istos abdicatos. Vel ſm gl. terra terram accusas. Vel forte peccata eorum scribebat. Mulier, inquit, vbi sunt qui te accu. quasi di. qui venerant ad quid venerãt ad quærendam iustitiam, fugati sunt iudicio iustitiæ. Nemo te condemnauit, quia quilibet eorum sciebat se similiter inquinatũ, nec ego condemnabo, quasi diceret. Illi dimiserunt te indemnatã propter peccata sua, & ego te absoluo ex misericordia mea. Vade & amplius noli peccare. Sicut supra protulit iudicium iustitiæ salua tamẽ misericordia, & hic profert iudicium misericordiæ, salua iustitia, ſm glo. s. vt misericors peccata præterita dimittens & vt iustus ne amplius peccaret interdicens. Nam vniuersæ viæ domini misericordia & veri. Et notãtur hæc in summa. 5. quæ obseruanda sunt iudicibus in sententia proferenda. Primum est matura & discreta deliberatio. s. vt non præcipitetur sententia, sed diligenter examinetur, ſm illud Iob. Causam quam nesciebant. d. m. Vnde & dominus audita causa, non statim protulit sententiam, sed tacuit primò, & scribebat in terra non quia ignoraret, sed vt nos instrueret, ipsa etiam discretio notatur in digito. Secundum est proximi compassio, qua debet iudex se inclinare vel incuruare ad exemplum Christi. s. vt non sine dolore compassionis proferat sententiam & inuitus. Tertium est iudicij rectitudo. s. vt non flectatur præcibus, vel muneribus vel aliquo tali. Vnde Christi sententiam prolaturus erexit se. Quartum vitæ propriæ purgatio, sine qua, nemo potest alium digne iudicare, ſm illud. Qui sine peccato est &c. Quintum misericordiæ cum iustia annexio, ad exemplum Christi, qui vtramq; seruauit, vt dictum est. Nec debet homo hominem iudicare sine misericordia, quia iudicium sine misericordia, &c. Venerant autem quidã gentiles, vt adorarẽt in die festo, & dixerũt Philippo. Domine volumus Iesum videre, qui assumpto Andrea dixit hoc Iesu. Et dixit Iesus. Venit hora vt clarificetur filius hominis, quasi diceret. Plenitudo gentiũ creditura est. Quod non nisi post passionem futurum insinuauit dicens. Nisi granum frumenti &c. Pater clarifica me ex hac hora. Et venit vox de cęlo. Et clarificaui, & iterũ clarificabo. i. clarum genui, te, nec desistam. Vel secundum hominem clarificaui in baptismo, & in transfiguratione, & clarificabo in resurrectione & ascensione & iudicio, & dicebant quidam tonitruũ factum fuisse, alii ꝙ Angelus locutus est ei, & ait Iesus. Propter vos hæc vox facta est. Nunc princeps huius mundi eiiceretur foras. i. princeps amatorum mundi perdet potestatem homines post se trahendi. Et ego si exaltatus fuero &c. Et cum vespera esset facta redibat in Bethaniam.

De gestis tertia feria. *Cap.* XXXV.

ET iterũ rediẽs diluculo tertio Sabbati in templũ, docebat populũ, & accesserunt ad eum principes. In quã potestate hæc facis? quasi dicerent. Quid est, ꝙ eijcis de templo quos vis, cum non sis hostiarius, & doces nobis inconsultis. Iesus autem oppositionem reddidit oppositioni, non solutionem, quasi clauum clauo retundens. Quod autem aperirẽda esset veritas aliis & non ipsis, & quare indicauit per parabolam duorum filiorũ quorum vni dixit pater. Vade in vineam meam, & respondit. Nolo, postea tamen iuit. Alii vero dixit Vade, & respondit, vado, sed non iuit. Ad idem proposuit parabolam de cultoribus vitæ sanguinariis, & post hoc aliam de inuitatis ad nuptias regales, nec habẽtibus vestes nuptiales. Tunc Pharisei volentes eum capere verbo, proponunt ei quæstionem apud Iudæos or eam, de tributo Cæsari soluendo, vel non soluendo, dicentibus quibusdam soluendum esse, quasi pro securitate & quiete, eo ꝙ Romani pro omnibus militarent Phariseis autem econtra nitentibus, tanquam qui decimas & oblationes & vota ſm legẽ Dei soluebant, humanis legibus subiacere non deberent. Ipse vero sic respondit, vt & Deo & Cæsari iura sua seruaret, & eorum calumnias prudenter euaderet. De Muliere quoq; 7. virorum quæstionem a Saduceis propositam soluit, & quia Prophetas non recipiebãt, auctoritate Exodi mortuorum resurrectionem probauit, sed & Phariseum tentando interrogantem de mandato legis, primo & secundo instruxit, & quis esset vere proximus noster per parabolam sauciati a Samaritano curati ostendit. Quodq; esset Dei filius per auctoritatem Dauid probauit. Tunc etiam docuit Scribarum quidem & Phariseorum doctrinam audiendam, sed eorum vitam non imitandam, de multis criminibus eos acriter arguens. s. de ambitione, de incredulitate, & peruersa doctrina, de gula & superstitione, & auaritia, de hipocrisi, & crudelitate. Egressus autem de templo prædixit discipulis euersionem templi, signaq; euersionis vrbis, & signa aduentus sui, quædam quidem vtriuslibet propria quædã vtriq; communia. Prædixit etiam ipsius aduentus incertitudinem, tribus similitudinibus eius terrorem introducens. s. fulguris, & diluuij. & furijs. Porro in illa die de quolibet hominũ genere dicit quosdam assumendos in regnum, & quosdam relinquendos ad supplitium. s. de agro prædicationis, qui pertinet ad Prælatos, & de mola actionis, quæ ad coniugatos, & de quiete contemplationis, quæ ad continentes. Secundũ hæc tria genera tres parabolas proponit primam de vigilia Patrisfamilias vel ianitores, quantum ad Prælatos. Secunda de decem virginibus, quantum ad contemplatiuos. Tertiam de talentis multiplicandis, quantum ad actiuos. Tandem vero describit vẽtilationem areæ, quæ fiet in extremo iudicio. Comestor. Finitis autem sermonibus his, eadem die. s. 3. feria dixit discipulis suis. Scitis quia post biduum. i. quinta feria ad vesperũ Agnus paschalis immolabitur, & tunc etiam filius hominis tradetur vt crucifigatur.

De his quę gesta sunt quarta feria. *Cap.* XXXVI.

TVnc. s. quarta feria Principes Sacerdotum videntes Iesum abiisse & dixisse Non videbitis me amodo, congregati sunt cum senioribus populi in atrium Cayphę, & quærebãt vt eum tenerent & occiderent, non tamen in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. Audiens autẽ Iudas eos congregatos, abijt ad eos, & pepigit cum eis de Iesu tradendo pro 30. argẽteis, forte quia tunc audierat dominum tertia die moriturũ & putauit eum in morte detinere, mortem imminentem sibi lucratiuam facere voluit. Ex glo. Præmissa est autem superius causa, quæ compulit Iudam ad vendendum dominum. Cum enim esset fur & loculos habens, & videret vnguentum super caput & pedes domini effusum, quod putauerat esse vendendũ & sibi tradendum pretiũ, vt aliquid inde furaretur. Quod perdiderat in effussione vnguenti, voluit recompensare in venditione magistri. Et forte hæc fuit causa quare Matheus hoc factum Mariæ recitauit. s. vt congruenter subiungeret factum Iudæ, quo vendidit Dominum, tanquam continuans effectũ ad causam Quid vultis mihi inquit dare, & ego eũ vobis tradã? Quasi vile mancipium venale exponens, ponit in eorum potestate quantum velint dare. Cum enim vilia exponuntur, solet quærere venditor ab emptore, q̃tum dabis? Cũ asit care, ecõuerso. Notula super historiam. Quod autem quarta feria ante passionem venditus fuerit Dominus, ostẽdit ea die ecclesia lectionem præmittens epistolæ, in qua legitur; Ecce merces eius, cum eo. In memoriam quoq; venditionis eius per totum annũ in ieiuniis pęnitentialibus hæc feria secundum tenet locum post sextam feriam. Actor. Facta itaq; hac pactione, quærebat oportunitatem tradendi eum sine turbis.

De cæna Domini & institutione Eucharistiæ. *Cap.* XXXVII.

PRima autem die Azimorum. i. in eadem die in cuius vespera erat agnus immolandus & edendus cum azimis, præmisit discipulos vt pararent. Et ita secundum Iohannem venit illuc, & discubit ad cęnam cum discipulis ante diem festũ Paschæ. i. ante primũ diem Azimorum, qui celeberrimus erat inter septem dies paschales. Sciendum enim ꝙ hoc nomen Pascha equiuocum est ad tria. Aliquando enim Pascha dicebatur vespera, qua agnus immolabatur, vt ibi. Scitis quia post biduũ Pascha fiet. Aliquando autẽ ipse agnus vt ibi. Vbi vis paremus tibi comedere Pascha. Aliquando vero septem dies sequentes, in quibus edebantur azima, vel etiam azima ipsa, vt ibi. Non introierunt pretorium ne contaminarentur, sed commederẽt Pascha. Hac equiuocatione decepti Græci, conficiunt de fermẽtato. Dicunt enim in parasceue lunam decimam quartam fuisse, & in vespera illius fuisse Pascha Iudæorum. Sed Dominus inquiunt sciens se eadem die passurum. s. sexta feria anticipauit comedere Pascha. s. in die præcedenti, & tunc fuit luna. 13. Vnde quia tunc licite (vt dicunt) potuit comedere fermentum ideo & ipsi conficiunt de fermentato. Prouenit autem error eorum ex hoc loco, quia putant hic accipi Pascha pro die immolationis, sed accipitur pro prima die azimorum, vt dictum est. Et etiam si verum esset quod dicunt de die Paschæ, nihilominus errant, quia quacunq; die Dominus comederit Pascha. i. agnum, credibile est eum comedisse cum azimis secundum legem. Pręterea dies ipsa præcedens vesperam immolationis, nec dicebatur Pascha, nec erat solennis, & ita tredecima luna non fuit proxima dies ante diem festum Paschę. Comestor. Et nota ꝙ nusquam legitur Dominum comedisse carnes, nisi agni paschalis. Surgens autem a cęna lauit pedes discipulorum. Ex eo enim quod dixit qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet, perpenditur

perpenditur a quibusdam ꝙ Apostoli baptizati erant. Et cum recubuisset iterum docuit eos quare hoc fecerat.in exemplū.s. mutuo sibi seruiendi. Iesus autem turbatus spiritu dixit. Amen dico vobis, quia vnus ex vobis me traditurus est. Turbatus est Iesus, misericorditer compatiens Iudæ quẽ notabat. Sic & sancti misericorditer turbantur, cum vrget eos causa a zizania se parare triticum ante messem. Mentitur ergo Philosophus, qui dicit aĩ turbationem non cadere in sapientem. Et dicebant singillatim. Nunquid ego sum Domine? Qui intingit, ait, manū mecum in ca.&c. Duodecim in eodem catino cum Dño edebant.alij non, quasi diceret, vnus e duodecim me tradet. Forte ideo dixit intingit, quia succus agrestium lactucarum necessarius erat ad vsum agni. Recumbebat autem discipulus, quem diligebat Iesus, in sinu eius, non aliter vt creditur nisi quia discumbebat inclinatus ante pectus dñi. Huic submissa voce expræssit proditorem, cui.s. panem intinctū porrigeret. Et tunc Sathanas introiuit in Iudā, non tunc primo, sed vt quasi proprium possideret. Actor. Tunc Iudas ne videretur tacendo se prodere ait Nunquid ego sum Rabbi. At ille. Tu dixisti. Nondum corā exprimit eum, pōt. n. sic intelligi. Non ego dico, sed tu dicis. Vel quia latenter notatus nō resipiscebat. manifestius eum notabat, quasi.d. Tu te ipsum prodidisti, non ego. Et exiuit Iudas continuo. Erat aūt nox, tunc ait Iesus. Nunc clarificatus est filius hoīs.i.eiecto tenebroso remanserunt soli mūdi cū suo mundatore. Et addidit. Continuo clarificauit eum Deus.i. clarificabit. Quod pōt intelligi de resurrectione, vel de imminẽte traditione, per quā mortuus apparuit his qui in inferno eū expectabant. Cęnātibus autẽ illis benedixit panẽ & fregit. Ordo verborū misticus est ẽm glo. Benedixit, quia naturā humanam quam assumpsit, gratia diuinæ virtutis impleuit. Fregit, vt ostenderet corporis sui fractionem, nō sine sponte sua fore. Accipite inquit, & comedite, &c. Non hic intelligendum est ꝙ discipuli sumptum corpus de manu dñi sibi ministrarent, sed ipsemet ministrauit qui & consecrauit. Et est sensus. Accipite, & comedite.i. accipite sacramentaliter, & comedite spūaliter. Hoc est corpus meum &c. Et nota ꝙ in canone, qñ hæc verba proferūtur, Hoc est corpus meū, Hic est sanguis meus, ex virtute horum verborum fit trāsubstantiatio. Vnde credibile est dominum, cum eadem verba dixit, mutasse panem & vinum in carnem & sanguinem, & tunc candẽ vim illis contulit in posterū. Vñ dicit Lucas eū addidisse. Hoc facite meam cōmemorationem. Quibus. s. verbis instituit hoc sacramentum & tacite in præmissum destituit.

De prædictione negationis Petri & trina oratione domini. Cap. XXXVIII.

TVnc ait illis Iesus. Oēs scādalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est.n. percutiam pastorem. &c. Et cum dixisset Petrus. Et si oēs scandalizati fuerint ego nūquam scanda. Respondit Iesus. Priusquam Gallus bis vocem dederit, ter me es negaturus. Sed Marcus hoc plenius expressit cæteris, post primam.n. negationem Petri, Gallus statim cantauit, sed ante Galli ẽm cantū idem bis negauit, & ita trina negatio Petri ante primum cantum Galli inchoata est. ante ẽm impleta. Alij vero Euangelistæ dicētes. Prius q̄ Gallus cantet ter me negabis. de inceptione agunt. i. trinam inchoabis negationẽ. Marcus vero de cōpletione eius scripsit. Et ait Petrus. Et si me oportet mori tecum, non te negabo. Non mentitur, quia credidit verum esse quod promittit. Tunc subdit Iesus eos consolando longū sermonẽ, quem scripsit Iohannes dicens. Nō turbetur cor vestrum &c. Tunc venit cum illis in villam, quæ dr̄ Getsemani, q̄ est ad radicẽ montis Oliueti, & introiuit Iesus in hortū cum discipulis suis. Et cum intrasset, dixit eis, Sedete donec vadam & orem, & vos ẽt orate, ne succumbatis tētationi. Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedei tanquam secretariis suis, vt quibus ostenderat gloriam suæ maiestatis eisdem ẽt reuelaret tristitiam passionis, cępit contristari, vt veritatem probaret hoīs assumpti. Et bene dr̄, cępit, quia ipse motus tristitiæ non ei dñatus est, sed subiecit eū voluntati diuinæ. Hanc aūt tristitiā ẽm glo passus est, non solū timore mortis, quam ipsa natura abhorret, sed pp infęlicitatẽ Iudæ, & scādalū Apostolorū, & eiectionẽ & euersionẽ Hierusalẽ. Veniēs aūt ad discipulos inuenit eos dormiētes, & dicit Petro, quia præ cęteris erat gloriat⁹. Sic ironice. q. d. sic erat faciēdū. Vel sic imples qđ promiseras. Vigilate & orate, quia spiritus quidem promptus est ad confitendum, caro aūt infirma ad tollerandū. Tunc abiit secundo & orauit, & apparuit ei Angelus confortās in eo motum sensualitatis, ẽm. quam minoratus est paulominus ab Angelis, illum.s. motum, qui ex horrebat mortẽ, sicut ẽt ipse Christus ratione confortabat eum, dicens ad patrem. Non sicut ego volo, sed sicut tu. Prohibebat ẽt eum Angelus a vexatione corporali, prout oportunum erat. Vnde est illud. Angelis suis Deus manda.&c. Quod de toto Christo bene accipitur ẽm glo. id est de capite & de membris. Et factus est in agonia, contra mortẽ Iā quasi vincebat in animo, quod post vicit actu ipso.s. resurgendo. Et factus est sudor eius, sicut. guttæ sanguinis decurrentis in terrā. Et redit ad discipulos & inuenit eos dormiētes. Tertio abiit & orauit ẽm glo. vt ẽt nos a peccatis præteritis veniam, & a præsentibus malis tutelam, & a futuris malis cautelam a Deo postulemus, & vt ad trinitatem orationem dirigamus, vel cōtra trinam tētationem, orationis clypeo tueamur. Tunc venit ad discipulos, & ait illis. Dormite. Et cum paululum dormissent, ait Sufficit. Surgite eamus, ecce prope est qui me tradet.

De ligatione Domini, & eius condemnatione coram Caypha, & suspendio Iudæ. Cap. XXXIX.

COmestor. Adhuc eo loquente, venit Iudas cum cohorte militum accepta a præside, & turba ministrorū accepta a principibus sacerdotum & armis, dato eis signo proditionis, & suscepto osculo, cum dixisset quærentibus. Ego sum. abierunt retrorsum & ceciderunt. Postea tenuerunt eum & ligauerunt, & adduxerunt eum ad Annam primum, non quia collega Cayphæ, sed quia socer eius. Adolescens aūt sequebatur eum, amictus sindone super nudo corpore, qui relicta sindone aufugit ab eis. Tradunt quidā hunc fuisse adolescentē, Iohannem, quem tunc fuisse adolescentem, longa post eius vita inditio est, sequebatur aūt eum Petrus a longe. Iohannes notus pōtifici introduxit Petrū. Interrogabat aūt Iesum Pontifex de doctrina eius. Et cum dixisset Iesus. Palam locutus sum interroga eos qui audierunt. Vnus ministrorum dedit alapam Iesū. erat aūt Petrus stans in atrio & calefaciens se, qui post trinam negationẽ recordatus verbi qđ dixerat Dñs, egressus fleuit amarẽ, fugiens.s. in caueā, qu mō gallicantus appellatur. Mane facto conuenerunt apud Cayphā Sacerdotes & Seniores populi & Scribæ & Pharisei, & quærerebant falsum testimoniū cōtra Iesum, & dixerunt duo falsi testes. Nos audiuimus eū dicentẽ. Possum destruere templū hoc manufactum, & post triduum nō manufactū ędificare. Cumq; non respōnderet Iesus, exurgens Cayphas dixit ad Iesum. Adiuro te per Deū viuū, vt dicas nobis, si tu es Christus filius Dei benedicti. Et respondit Iesus Tu dixisti. Tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimēta sua dicēs. Blasphemauit. Quid vobis vr̄. Et dixerūt. Reus est mortis. Tūc expuerūt in faciẽ eius. & hoc propriū erat Iudęorū spuere in faciẽ eius, quẽ abiciebant, & adduxerūt vinctū in prętoriū, & tradiderūt eū Pontio Pilato Præsidi, & nō introierunt. ne cōtaminarẽtur s. intrādo domū gentilis. tunc Iudas pœnitentia ductus, retulit. 30. Argēteos, dicēs Principibus Sacerdotū. Peccaui Forte Sathanas qui possederat eū, postq̄ fecit qđ voluit, recessit ab eo, & ideo potuit Iudas dolere qđ fecerat, vt ex dolore iterum intraret in eum Sathanas, & feceret eum sibi manum inicere. Nā proiectis argenteis in tēplo abiēs laqueo se suspēdit. Actor Ex glosis. Vt. s. osteneret se perosum cęlo & terræ. Item vt in aere cū dęmonibus habitaret. Itẽ vt arteriæ stringerētur laqueo, quę vocẽ proditionis protulerant. Dicit tñ Hieronymus super psalmū. 108. ꝙ magis Deū offendit Iudas, qñ se suspendit, q̄ in hoc ꝙ eum prodidit. Et crepuit medius, effusis visceribus. In hoc quodammodo delatum est ori, quo osculatus erat dominū ne per os.s. effunderetur. Vtrum autem ea die se suspenderit, an distulerit dubium est, sed quòd ante resurrectionem dñi super psalmum habetur. Quidam autem dixerunt, ꝙ audita resurrectione, quam non sperabat se suspendit.

De discussione causæ eius coram Pilato. Cap. XL.

COmestor. Cum autem Iesus esset in prætorio, exiit ad Iudæos Pilatus, quærens quam accusationẽ afferrent aduersus hominẽ hūc. Et primū eum accusauerunt in duobus, quia prohibebat tributum dari Cæsari, & quia dicebat se Christum regem esse. Intrans ergo Pilatus in prætorium, primam causam nullam reputans, quia forte audierat. Iesum dixisse. Red dite q̄ sunt Cæsaris, Cæsari, & quę sunt Dei Deo. De secunda dixit ad Iesum, Tu es Rex Iudæorum? qui, respondit. Regnum meum non est de hoc mundo. Cui Pilatus. Ergo Rex es tu? respondit Iesus, tu dicis, quia Rex sum ego. Ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeā veritati. Cui Pilatus. Quid est veritas? Ex Euangelio Nicodemi & Ioseph. Respondit Iesus. Veritas de terra orta est. Dicit Pilatus. In terris veritas non est. Respondit Iesus. Intende veritatem descendisse in terram, & nunc iudicatur ab his qui in terris habent potestatem. Intuitus autem pses in populo, vidit plurimos de Iudæis lachrymantes. & ait. Non omnis multitudo vult eū mori. Dicūt ei Seniores Iudęi. Ideo venimus oīs multitudo vt moriatur. Stans aūt vir quidam Iudęus Nicodemus ante præsidem pronunciabat Iesum multa mi-

ta miracula fecisse in populo,suadens eum dimitti. Alius etiã quidam Iudæus exiliens dixit. Ego per 38. annos iacebam in lecto,& quidam portauerũt me in lecto ante eũ, & ad vocem eius sine mora sanatus sum,& alius dixit.Cęcus natus sum, & misertus mihi posuit manus suas super oculos meos,& statim vidi,& alius.Curuus eram & erexit me. Alius quoq; dixit.Le prosus eram,& mundauit me.Mulier vero quædam Veronica nomine dixit.Sanguine fluens eram.12.annis,& tetigi fimbriã vestimenti eius,& stetit fluxus.Dicunt Iudæi.Legem habemus Mulierem in testimonio non recipere Dicunt alij.Iste hõ Propheta est.Demonia enim ei subiecta sunt.&c. Pilatus ergo facta seditione in populo,nesciebat quid faceret,& quærebat oc casionem dimittendi eũ.Comestor. Et iterum exiens,dixit Iudęis nullam inuenio causam in eo, At illi clamabant.Commouit vniuersum populum incipiens a Galilea vsq; huc.

De illusione Herodis,& iudicio Pilati. Cap. XLI

CVnq; accepisset Pilatus ꝙ homo Galileus esset, quia Herodes erat Hierosolymis his diebus,volens ei deferre,misit eũ ad illum,vt dñs Galileæ Galileũ,vel absolueret vel damnaret, & ideo recõciliatus est Pilato sup nece Galileorũ quã ꝑ diximus. Qui cum interrogasset Iesum in multis,nec accepisset,responsum ab eo,spreuit eum,& illusit ei estimans eum fatuũ,& remisit indutum veste alba. Tunc Pilatus dixit Iudæis , quia nec ipse nec Herodes inueniebant in eo causam,& ideo correptũ flagellis dimitteret.Turba aũt vniuersa clamauit.Crucifige eum.Cunq; Pilatus renuisset,accusabant eum in tertio, quia Dei filium se fecit,clamabant ẽt.Si hunc dimittis,non es amicus Cæsaris oĩs qui se Regem facit contradicit Cæsari.Audiens hæc Pilatus,eduxit eum,& sedit pro tribunali in loco Gabatha, erat aũt parasceue quasi hora sexta, cumq; accusaretur Iesus in multis nihil respondit.Per diem aũt festum Paschæ cõsueuerat Præses nouiter introducta cõsuetudine,dimittere vnũ de vinctis.quẽcũq; petissent,in memoriã quia eadẽ die egressi erant de seruitute Pharaonis,cumq; optionem dedisset eligendi Iesum innocentem,aut latronem Barrabbam,elegerunt Barrabbã, tunc misit ad Pilatũ vxor sua.Iam.n.Dei nutu poterat diabolus cognoscere signũ crucis , & ideo laborabat ne Christus moreretur.Forte vero sancti gaudebant in inferno,vñ hoc notauit ex euangelio Nicodemi & Ioseph.Cogitante ergo Pilato quid ageret de Iesu. misit ad eum vxor eius nomine Procula dicens.Nihil tibi & iusto illi &c.respondentes Iudæi dixerunt Pilato,nunquid non diximus tibi,quia maleficus est. Ecce somnium immisit ad vxorem tuam.Comestor.Videns autẽ Pilatus ꝙ nihil proficeret,lauit manus & Iesum flagellis cęsum tradidit eis vt crucifigeretur.Forte ideo cæsum, vt satiati flagellis a morte desisterent.Adhuc columna cui alligatus fuit vestigia cruoris ostendit.

De illusione militum & crucifixione Domini. Cap. XLII.

MIlites ergo præsidis suscipientes Iesum exuentes eum , circumdederunt ei clamidem coccineã ad similitudinẽ purpuræ,qua Reges vtebantur,pro diademate autẽ plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius,credibile est autẽ aculeos coronę cruorẽ de capite extraxisse.Sed & flagellis cruor dorsi extractus est, & sanguinis sudor alias partes corporis vnxit, vt non tantum manus & pedes & latus dicamus aspersa sanguine,sed tota veste tincta Christũ ascendisse de bosra. Pro sceptro aũt dederunt in manu eius arundinem , & illudebant ei tanquam regnare volenti nec valenti,& flexo genu dicebãt. Aue Rex Iudæorũ.Ideo in Parasceue cũ oratur pro ꝑfidis Iudæis,genua non flectimus . Et expuentes arundine percutiebant caput eius. Exuentes eum vt crucifigeretur,bauiulantem sibi crucẽ. Sequebantur aũt Iesum mulieres plangentes eum,quibus ipse ait. Nolite flere super me, sed super imminenti excidio gentis vestræ,& venerunt in locum caluariæ,sic dictum,quia ibi collabantur rei,& multa ossa capitum ibi sparsa erant.Cum autẽ crucifigerent eum dicebat. Pater dimitte illis , quia nesciunt. quid faciunt . Tunc fecerunt de vestibus eius,excepta tunica, quatuor partes,quia quatuor erant milites,qui crucifixerunt. eum. Tunica erat inconsutilis reticulato opere facta , & ideo non potuit scindi,sed sortiti sunt de ea cuius esset. Scripsit autem Pilatus titulum causæ eius.i.in titulo causam mortis eius. Iesus Nazarenus Rex Iudæorum.q.d. Ideo crucifixus est,quia Rex erat Iudęorum. Et scripsit eum hebraice,gręce,& latine , vt diuersarum linguarum homines qui conuenerant ad diem festum,legere possent & intelligere.Dixerunt autem Iudæi vt mutaret titulum,& noluit.Crux vero non habebat super lignũ transuersum aliquod,habens formam thau.Sed Pilatus superposuit cauillam & tabulam affixam ei,& in tabula erat titulus sic.Dicuntur autem in domini cruce fuisse quatuor diuersa ligna, & forte in totidem diuersis generibus lignũ erectũ transuersum tabula superposita.Truncus etiam quidam cui infixa erat crux, qui de rupe fuit defossus. Inuenitur enim lignum Dominicæ crucis & palmæ & cypressi , & vt quidam tradunt oliuæ , & cedri .

De susceptione latronis,& commendatione Virginis Mariæ. Cap. XLIII.

PRætereuntes autem blasphemabãt eum dicentes.Vah qui destruis templum Dei. Similiter & Sacerdotes illudebant ei dicentes.Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere,quasi diceret.Nunc apparet,quia nõ in se, sed in Beelzebub sanabat,alioquin potius se sanaret. Demones enim sẽtiẽtes vires suas esse fractas, hoc aiebant vt descenderet de cruce.Tamen in Thobia legitur super exẽteratione piscis.demonem stetisse super brachium crucis,& considerasse ; an Christus aliquam maculam peccati haberet.Et iam vnus de pendẽtibus simul Blasphemabat eum.Alter increpans blasphemantem ait.Memento mei domine dum veneris in regnum tuum. Et audiuit a Domino,Hodie mecum eris in paradiso.Nec intellige de terreno,vnde expulsus est Adam,neq; de Angelico, quia ad illum ante Christum nemo ascendit,sed in requie, qđ est esse cum Iesu.Vel hodie eris mecum, quod est esse in Paradiso.Forte fuit aĩa huius cum anima Christi in sinu Abrahæ, & cum illo regressa,Et quia tunc non penetrauit latro cęlos , & ex aliis locis scripturarum errauerunt quidam,dicentes esse multa loca beatorum præter cęlum paradisum.s.Adæ, & loca in aere.& in terra vbi beate viuent,nec tamen Deum videbunt Stabat aũt iuxta crucem Mater Iesu,& Maria Cleophe,& Maria Magdalena, & Iohannes. Ambro. super Luc. Fugientibus Apostolis,Maria ante crucem stabat,& piis spectabat oculis filii vulnera,spectabat non pignoris mortem,sed mundi salutẽ. Aut fortasse,quia nouerat per filii mortẽ mũdi redẽptionẽ,aula regalis putabat se sua morte publico munere aliquid adiuturam . Sed Iesus qui factus est sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber,suscepit quidem Matris affectum,non quæsiuit ad oĩum redemptionem hominis adiutorium.Comestor.Tunc dixit Matri de Iohanne.Mulier ecce filius tuus.Et Iohãni ait. Ecce Mater tua.Ex illa autem hora cum esset beata virgo cum Apostolis iste specialem eius curam habebat.Hiero.Pudicissima virginitas nulli discipulorum rectius, quàm virgini commendata est,vt esset ad inuicem grata societas,& floridus aspectus,necnon & venustas conuersandi vernans alternatim, pudicitiarum splendore decoratus .

De tenebris vniuersalibus aeris,& consumatione Dominicæ passionis. Cap. XLIIII.

ACtor.Sexta autem hora factæ sunt tenebræ secundũ glo. ne sol pendentem Deum suum videret,iuxta illud Isa.Erubescet Luna & cõ.Sol.Nec mirum, quia verus Sol patiebatur eclypsim. Vel ne impii luce illius fruerẽtur. Et hoc sup vniuersam terrã.Vnde legitur,ꝙ tunc Athenis vigebat studiũ, & cum inquisissent Philosophi causam tenebratũ,nec inuenire possent,dixit Dionysius Ariopagita,ꝙ Deus naturæ patiebatur.Et fecerunt ei aram,& superscripserũt.Ignoto Deo, de quo legitur in actibus. Ideo dicit glo.Ne putetur fieri cõsueta eclypsis,per tres horas tenebræ factæ sunt.s a sexta vsque ad nonã. Nec poterat tunc ẽt esse eclypsis,quia luna erat, 14.& ideo plena, tunc aũt est in oriente quando sol in occidente . Propter istas tres horas nos ter celebramus tenebras, & ẽt vt triduanæ mortis dñi quasi triduanas facimus exequias. Euse. in chro.In Ethnicorum quoq; commentariis hęc ad verbum scripta reperimus,ꝙ in eo tempore Solis facta est defectio.Bithinia terremotu concussa,& in vrbe. Nicena ædes plurimæ corruerunt . Scribit super his & Flegõ Olimpiadarum egregius supputator dicens.Quarto anno ducentesimęsecundę Olimpiadis indigna & excellens inter omnes quę acciderant ante eam,defectio Solis facta est hora diei sexta, ita vt in tenebrosam noctẽ versus sit,& stellę in cęlo visæ sint,quę omnibus his congruunt, quę in passione Domini acciderunt. Comestor & circa horam nonam Iesus clamauit.Heli Lamazabathani.Et dixerunt quidã Heliam vocat iste. Hi Romani erant non intelligentes Hæbręum clamabat autem se derelictum a Patre,quia traditus calamitatibus videbatur derelictus.Vel quia fere inutilis videbatur eius passio , quia de toto genere hominum non videbatur quis redimi nisi latro,qui fere solus credebat in eum.Vnde dicit in psalmo.Singulariter sum ego,donec transeam.Excepta. s.beata virgine,quam tunc etiam credidisse credimus in huius modi enim semper ipsa excipitur. Postea dixit Iesus, Sitio. Et vnus ex militibus impleuit spongiam aceto , & imposuit eam arundini,suppositam isopo & circumligatam,& dabat ei bibere. Potuit esse ꝙ vile vinum secum tulerant ad bibendum , & ex ca-

ex calore quasi acetum factum est. Vnde ad notandū eius acredinem alius Euangelista dicit. Vinum mirratum, alius cum fel le mixtum, cumq; libasset Iesus acetum dixit. Consummatum est, quicquid. s. oportebat fieri antequam moreretur.

De morte Domini, & signis in elementis ostensis. Cap. XLV.

EX glo. super Math. Iesus autem circa horam nonam cum clamasset ad patrem, spiritum emisit, & sic & Adam post meridiem cum peccasset, vocem Domini audiuit. Et est ordo rationis, vt quo tempore clausit Adæ præuaricanti, eo tempore pęnitenti latroni ianuam reseraret Paradisi. Actor. Et nota, q̄ bene dicit Mathæus. Emisit spiritum. s. tanquam columbam ex arca, quæ ramum oliuæ tulit. i. recōciliationem nostram Deo patri, iuxta illud reconciliati sumus Deo per mortem filii eius. Iohannes dicit, tradidit. s. quasi pretium nostræ redemptionis soluens. Marcus & Lucas dicunt, expirauit. Passus est autem dominus, vt dicit Hugo Floriacensis eodem anno, quo Iohannes capite cęsus est. 8. kal. Aprilis, in quo Adam formatus est, & dicit glo. super Math. quòd omnia elementa conditori suo morienti compatiebantur. Comestor. Et ecce velum templi, quod erat ante sanctasanctorum scissum est a summo vsq; deorsum. Forte etiam velum appensum ante fores templi, quod ad tegēdas fores appositum dicit Iosephus. cum interiori scissum est. Nam & in euangelio Nazareorum, superliminare templi infinitæ magnitudinis fractū esse legitur. Auditasq; voces in aere, Transeamus ab his sedibus. Terra quoq; mota est, petræ scissæ sunt, monumenta aperta, & quidam sancti surrexerunt a mortuis, & venerunt in Hierusalem, & apparuerunt multis. Forte hi fuerunt de quibus super epistolā ad Hæbreos legitur, quòd multi affectauerunt sepeliri in Hierusalem, vt cum Domino resurgente resurgerent. Vtrum autem aliqui eorum sic permanserint, & cum dn̄o ascēderint nescimus. Quod autem aliqui mortui sunt iterum, postquam Dominū resurrexisse testificati sunt scimus, quia corpora quorundam adhuc quiescunt in Hierusalem, & Scharioth vnus eorum fuisse perhibetur. His visis. Centurio, & qui cum eo custodiebant Iesum, timuerunt & dicebant Verè filius Dei erat iste.

De vulnere domini lateris & illuminatione percussoris. Cap. XLVI.

IVdæi autē ne remanerent pendentes in cruce in magna die sabbati, rogauerunt Pilatū vt frangerentur eorū crura, & tollerentur, ne festū horrore cruciatus fęderatur. Cumq; milites primi fregissent crura, & venissent ad Iesum inuenientes eū mortuum, os non comminuerunt ex eo, sed vnus militum lancea latus eius aperuit. Actor. Vigilanter secundum glo. dicit Iohannes aperuit, non percussit, vel vulnerauit, vt innuat quòd ibi quodammodo hostiū vitæ apertum est, quia inde sacramenta Ecclesiæ manauerunt, sine quibus ad vitam non intratur. Vnde sequitur. Et continuo exiuit sanguis & aqua. sanguis in remissionem peccatorum, & aqua ad lauacrum baptismi sanctificandum. iuxta illud Zachariæ. Erit fons patens domus Dauid. &c. Et hoc factum est ad litteram miraculose. i. supra virtutem Naturæ, quia de corpore mortui non solet exire sanguis nec aqua, hoc autem præfiguratum est, quando facta est Mulier de latere viri dormientis. Comestor. Et qui lāceauit eū (vt tradunt quidam) cum fere calligassent eius oculi, & casu tetigisset oculos eius sanguine, clare vidit. Ex gestis eius. Protinus illuminatus in Christum credidit, vnde. militiæ cedens, instructus ab Apostolis, in Cæsarea Capadociæ. 38. annis monasticā vitam duxit, & in omni sanctitate permanens verbo & exemplo plurimos ad Christum conuertit.

De martyrio eiusdem Longini militis. Cap. XLVII.

HOc cum præses Octonius cognouisset, exhiberi eum iussit, & ait illi. Quis vocaris? respondit, Christianus. Oportet enim vt donum gratiæ Christi prius confitear. Præses dixit. Qui ante fuerunt nihil de hoc nomine lucrati sunt Nomen tuum edicito. Qui respondit. Longinus vocor. Cui Pręses. Cuius prouinciæ es? Respondit Isauriæ. Præses dixit. Seruus es an ingenuus. Respondit. Curialis fui, & diu sęculo militaui, & omnia quæ habebam fratribus meis dimisi, & illi mihi inde dabant singulis annis centum solidos, quos semper pauperibus erogaui. Præses dixit. Ergo tanquam ingenuus sacrifica Diis, vt quiete viuas, & non pęnis deficias Longinus respondit Nemo potest duobus dominis seruire, nā Deus meus docet, & iubet omne bonum. Dii vestri iubent contrarium. Præses dixit Nimiū loquaris, sed sacrifica Diis, & indulgebit tibi Deus tuus, quia necessitate regali coactus hoc facis video enim q̄ præ abstinentia tua pęnas tollerare non poteris. Qui respondit Immo tu efficere Christianus, & indulgebit tibi Rex tuus cum verum Deum cognoueris. Iratus præses, iussit ei omnes dentes auferri, & linguam abscidi, Longinus tamen loquelam non perdens dixit. Si credis veros esse Deos, quos tu colis sine me & cōfringam illos, & defendant se si possunt, & si mihi nocuerint, credam, quòd veri Dii sunt, si autem nihil nocuerint. crede Deo meo. Præses dixit. Do potestatem. Et accipiens securim, omnia Idola & quicquid erat in templo confregit, & cōminuit. Et omnes dęmones exeuntes de Idolis, in pręsidem, & in omnes socios eius protinus intrauerunt, & simul insanientes & latrantes se eius pedibus prostrauerunt. Et ait illis Longinus. Cur inhabitatis Idolis? Respōderunt vbi Christus non nominatur, & eius signum non est positum, ibi est habitatio nostra. Longinus vero astanti populo dixit. Vultis hos habere Deos & colere, an vt effugem eos in nomine domini? Ecce videtis præsidem vestrum sub pedibus meis spumātem. Populus ergo clamabat dicens. Rogamus te sanctum Dei, ne sinas dęmones hic vlterius habitare. Et cum orasset Longinus, exclamantes dæmones exierunt, & multi hoc videntes crediderunt. Post paucum tempus ipse Præses a diabolo instigatus dixit Longino. Ciuitas ista discessit a sacrificiis Deorū per magicas artes Christianorum, si hoc audierit imperator, omnes peribimus. Affrodisius commentariensis dixit Præsidi. Eum qui nos sanauit, & ciuitatem liberauit, torqueri vis. Pręses dixit. Fantasma fuit, & illudit sensus nostros. Affro. dixit. Nihil facias seruo Dei, ne deterius contingat tibi. Tunc iratus Præses iussit Affrodisio linguam secari, & statim orante sancto Longino Præses cęcatus est. Tunc dixit Præses Affrodisio. Frater ora dominum Longinum, vt oret pro me, quia stulte egi in eum. Qui respōdit. Nōne dixi, Nolli nocere seruo Dei? nonne vides q̄ ego lingua abscissa loquor? Præses ait Oculos perdidi, sed & totum corpus meum grauissime cruciatur. Longinus dixit. Si vis sanari, occide me citius, & tunc orabo pro te, & sanaberis, & statim iussit eum decollari. Abiitq; ad corpus eius, & prostratus cum lachrymis pęnitentiam egit, & continuo visum recepit, Et honorifice sepeliens eum, in fide Christi permansit. Huius passio celebratur idibus Martii.

De sepultura Domini. Cap. XLVIII.

COmestor. Ipsa autē die parasceue cum sero factum esset venit Ioseph Decurio, id est vnus de ordine curiæ, ab Arimathia, quæ est in Ramatha diues & iustus, de quo etiam quidam putant conscriptum esse psalmum, Beatus vir qui non abiit &c. non enim consensit actibus & consiliis aliorum, & petiit a Pilato corpus Iesu. Venit & cum eo Nicodemus, ferens myrrhæ & aloes quasi libras censum, & acceperūt corpus Iesu, & inuolutum sindone quam emerat Ioseph, ligauerunt lintheis etiam aliis, & quia in simplici sindone inuolutum est corpus Iesu, instituit Siluester Papa, vt sacrificium altaris in lineo tantum panno celebretur. De monumento Domini dicit Beda super Math. quod domus fuerit rotunda, de subiacente rupe excisa tantæ altitudinis, vt vix homo manu extensa culmen posset attingere, introitum habens ab oriente cui magnus lapis appositus erat pro hostio. In parte eius aquilonari locus Dominici corporis de eadem petra factus est septē pedes habens longitudinis Color vero monumenti & loculi rubicundo & albo dr̄ esse permixtus. Ex euangelio Nicodemi. Cum autem petijsset. Ioseph corpus Iesu & sepelisset, audientes hoc Iudæi quærebant illum, sed & Nicodemum & alios, qui steterant coram Præside, & opera eius manifestauerant ei. Oībus autem se occultantibus, solus Nicodemus ostēdit se eis quia princeps erat Iudæorum, sed & Ioseph sę ostendit quem apprehendentes Iudæi iusserunt custodiri vsq; post sabbatum dicentes se daturos carnes eius volatilibus cęli & bestiis terrę. Incluserunt ergo eum in cubiculo vbi non erat fenestra, & hostiū cubiculi signauerūt Annas & Cayphas, & custodes posuerunt. Comestor. Erat autē Maria Magdalena & altera Maria considerantes vbi positū erat corpus Iesu, & reuertentes parauerunt vnguenta, quandiu licuit eis operari. Sabbato. n. quieuerūt. Et posuerūt Iudæi custodes sepulchro, & signauerūt lapidē.

De triduo mortis eius. Cap. XLIX.

ACtor. Vt aūt dicit Aug. contra Felicianū, sic in sepulcro filius Dei carnē suā moriendo non deseruit sicut in vtero virginis cōnascendo formauit. Mortuus est ergo non discedente via, sicut passus est non pereunte potentia. Quod autem aliqui obiciunt aīam tanq̄ mediam diuinitatem & carnē vniuisse & ideo diuisa carne ab aīa, diuinitatē quoq; a carne separatam fuisse, soluitur per hoc. quòd multiplex est medium participationis, vt in coloribus assimilationis & hoc mō mediū ē aīa inter carnē & Deū siue diuinitatē. Est. n. similior diuinitati q̄ caro, quia simplicior. Itē similior carni q̄ diuinitas, qa minus simplex. Itē est mediū probationis, vt in sillogismo. Itē cōtinuationis, vt ī linea. Itē cōiunctionis, vt glutinū, & amor inter amātes.

tes.De hoc medio verũ est, ꝙ eo diuiso sequitur diuisio extremorũ,hic autẽ nõ sic.Aĩa igitur Christi ad Infernũ descendit, caro in sepulchro iacuit,sapiẽtia cũ vtroq; ꝑmãsit,q in Inferno (vt ait.Ambro.) lumẽ vitæ fundebat æternæ.Notãdum,ꝙ aĩa Christi in triduo mortis eius,licẽt a carne separata, multũ vtilitatis habuit ex vnione sui ad verbũ.Nã oĩa sciebat, q̃ Deus scit etiã actualiter,& grãm habuit nõ mẽsuratã, & potẽtiã spoliãdi Infernũ,quorũ nullũ habuisset si separata fuisset.Caro etiam ex vnione sui ad verbũ hoc habuit, ꝙ si in eo statu aĩa infunderet, infirmitas eius nõ grauaret aĩam , nec sciẽtiã vel alios habitus minus intensos haberet, neq; læsio eius vsum virtutũ aut viriũ retardaret,& ꝙ putrescere nõ poterat.Vñ Psal.nõ dabis sanctũ tuũ videre corrup.Notãdũ verò,ꝙ opinio Magistri Petri, q̃ dicit Christũ fuisse hoĩem in illo triduo,iã reprobrata est a doctoribus.Tres.n.opiniones sunt,circa verbi incarnationẽ. Prima dicit, ꝙ filius Dei non assumpsit hoĩem ꝓpriè, & ꝙ est qd ſm ꝙ hõ,& ꝙ Christus est duo.Secunda dicit,ꝙ filius Dei nõ assumpsit hoĩem ꝓpriè,sed naturam hoĩs, & ꝙ est qd ſm ꝙ hõ, & ꝙ Christus est vnũ solũ.Tertia dicit,ꝙ assumpsit corpus,& animã vt habitũ.Duæ primæ dicunt,ꝙ Christus in triduo nõ fuit hõ, q̃a tũc nõ fuit vnio aĩæ ad carnẽ,q̃ sola facit hoĩem. Tertia dicit,ꝙ Christus fuit hõ in triduo,eo mõ ꝙ concedit, ꝙ filius hõ est.i.humanatus.Ista opinio reprobata est tñ dicere,ꝙ Christus in triduo fuit hõ,non est hæreticũ,eo mõ quo ipsi dicebant,sed falsum vt credimus.Nã illa susceptio triplicẽ cõpræhẽdit vnionẽ.s.verbi ad carnẽ,verbi ad aĩam,aĩç ad carnẽ,sed hoc nõ fuit in triduo.Quare,nec illa susceptio fuit in triduo.Quòd autẽ in illo triduo spoliauerit Infernum,dicit Apostolus ad Colos.Expolians inquit principatus,& potestates.s.infernales.Abrahã auferendo,& Isaac,& cæteros iustos in Inferno detentos,traduxit s.quasi victor ꝓdã ꝑ medios raptores, vel traduxit.i.lõge traduxit.s.in cęlũ,q̃n ascẽdẽs in altũ.c.d.c.Ipse inquã pri⁹ triũphãs.i. expugnans eosdem principes per seipsum. Item in actibus dicit Petrus de seipso.Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni,vel quantum ad ipsum, quem dolores inferni nullatenus læserunt,vel quantum ad alios , qui per eum ab Inferni doloribus soluti sunt,licẽt autem essent in consolatione quietis in sinu Abrahæ,non tñ penitus a dolore inferni erant soluti ſm Glo.Nõ enim sine labore sustinebant dilationem suæ deliberationis , & ingressus regni.De quo Zacha.Tu quoque in sanguine testamẽti tui,&c. In huius rei signum Ioseph missus est in lacum a fratribus.Hieremias a Iudęis.Daniel a Chaldeis.Banaias quoque descendit in lacum in diebus niuis,vt leonem interficeret. Tũc impletũ est,quod Dñs dixerat de seipso.Sicut fuit Ionas in uentre ceti,&c.Quod intelligẽdũ est sinodochicẽ ſm Hierony.fuit enim Dñs in sepulchro, ꝑ partem parasceue.s.ab hora nona , & deinceps,& ꝑ integrum sabbatum , & per partem diei dominicæ.s.per totam noctem sequentem sabbatum , quæ deputatur diei dominicæ secundùm nouam computationem . Et ita per Sinecdochem fuit ibi tribus diebus naturalibus,qui comprehẽderunt tres dies,& tres noctes visuales.

De Aduentu Mulierum ad sepulchrum, & resurrectione Domini. Cap. L.

VEspere autem Sabbati.i.sequente sabbatum, id est in nocte,quæ sequitur diem sabbati, & ꝑtinet ad diem dñicũ ſm nouã cõputationẽ, quæ.s.nox lucescit.i.transijt in lucem,vel luce terminatur,in prima sabbati venit maria , &c. Et est idẽ modus loquẽdi. Vespere sabbati,& prima sabbati.i.post sabbatum.Vel põt dici.ꝙ venerunt ad lit.& vespere sabbati, vt dicit Mattheus,& postea mane,vt dicit Marcus,quia sæpe ibant & redibant . Vnde Glosa,ꝙ diuersa tempora aduentus istarum Mulierum in Euangelijs describuntur , non est mendacij signum,sed sedulæ visitationis officium,dum crebro abeunt, & occurrunt , & non se patiuntur a sepulchro Domini diu abesse vel longius.Venit Maria,&c.Marcus sic habet.Maria Magdalena,& Maria Iacobi,& Salome emerunt aromata , &c. Propter hoc quidã dicunt nõ fuisse nisi duas,quidam tres,sed ꝙ tres magis tenet Ecclesia. Qui autem dicunt duas,sic exponunt verba Marci,ꝙ Salome expositio est alterius Mariæ cuius nomẽ tacet & dicit Iohan. Chrysosto.ꝙ hæc fuit Mater filiorum Zebedei, & vocata est Salome,quasi binomia.Posset etiã dici,ꝙ in principio dũ venerunt nõ erãt nisi duę,postea aũt plures.Comestor. Et dicebant adinuicẽ.Quis reuoluet nobis lapidẽ ab hostio monumenti?Et respicientes uiderunt reuolutũ lapidẽ,& Angelum sedentẽ sup eũ. Iã.n.terremotus factus fuerat dño resurgente, & clauso sepulchro egressus erat Iesus. Vñ cuidã Monacho sancti Lauren.extra muros,ab incarnatione dñi anno. M. C. XI. miranti de cingulo suo,quo cinctus erat insoluto,& ꝓiecto ante eũ vox in aere facta est. Sic potuit Christus clauso exire sepulchro.Angelus aũt post tulerat lapidẽ, vt egressum iã factum indicaret.Præ timore aũt eius exterriti sunt custodes , & iacebãt velut mortui. Actor.Dicit Glo.sup Matth. Sepulto dño in vi. sabbati quamdiu,licuit operari.i.vsq; ad occasũ Solis Mulieres vnguẽta parabãt,hoc ſm Lucã.Et q̃a præ angustia tp̃is op⁹ illud implere nõ potuerũt,transacto sabbato,id est occidẽte Sole,vbi licentia operandi redijt,emerunt aromata . Et q̃a nocte præoccupante sepulchrũ adire non potuerunt,mane adierũt.Vñ Marcus habet.Valde mane.Mattheus autem.A prima parte noctis.i.a vespera noctem significat,in cuius fine venerunt ad monumẽtũ.Ideo autẽ sic nominat eã, q̃a ab illa hora ex qua sabbatum transactum erat,licebat eis facere,qđ volebant.s.vnguenta parare,& vngere corpus , & tunc etiam ſm Glo.cæperunt præparare,sed (vt dictum est) nox ipsa retardauit eas, ne possent habere accessum ad monumentum vsque mane.

Qualiter glorificationem suam Christus meruit. Cap. L I.

NOta , ꝙ Christus humilitate passionis meruit sibi tria.s. accelerationẽ gloriosæ resurrectionis, q̃a nõ expectauit generalẽ futurã.Hoc notatur ab Apostolo cũ dr̃.Propter qd & exaltauit illũ.s.in resurrectione ſm Glo. I ẽ glorificationẽ sui noĩs,qđ notat cũ subdit . Vt in noĩe Iesu oẽ genu flec. Verumtñ in oĩbus operibus suis meruit sibi vitã æternã iã habitã a die conceptionis ad similitudinẽ Angelorũ. Nã ex pari charitate fecit opera sua,& oĩa fuerunt æque meritoria sibi, q̃a in vnoquoq; opere suo meruit totum præmiũ. Vñ sicut dicit Apostolus.Christus factus est obediens,&c. ꝑp qđ Deus,&c.ita potuit verè dixisse,curauit Paralyticum,vel locutus est Samaritanæ.vel quodlibet aliud opus rõnis fecit , & ꝑp hoc Deus exal. &c.hoc tñ potius dixit de humilitate passionis,ꝑp quandã coaptationẽ,q̃ fit ꝑ contrariũ etiã meritũ, & præmiũ.s.vt ostenderet humilitati passionis rñdere ꝑ cõtrariũ exaltationẽ resurrectionis.sicut cũ dñs vere posset dicere.Beati,qui lugent, q̃m ipsi possidebunt terrã, maluit tñ dicere ꝑp quandã contrarij coaptationem,q̃m ipsi consolabuntur,nec est consequens,si Christus primo opere,qđ fecit meruit totum præmium suum,ꝙ ideo sequentia eius opera superflua fuerint, quia illis operibus plenius meruit,q̃ prius meruerat,& si non quantum ad vim merendi,q̃ attendit penes charitatẽ,q̃ nunquã creuit in eo,tñ quantum ad numerũ meritorũ,qui attenditur penes opera, nec est remuneratus supra merita sicut alii sancti, ipse est.n.inter hoĩes exceptæ excellentiæ,quia ab ipso instanti conceptionis eius data sunt ei carismata non ad mensurã:vñ q̃a summã charitatẽ habuit,summũ præmium meruit,& ita non potuit remunerari supra meritum.Fuit tñ in præmio eius misericordia Dei,non quantum ad essentiam præmii,sed quantum ad radicem meriti.i.quantũ ad superfluentiã gratiæ operantis,quæ sibi data est non ad mensuram,hæc.n.gratia fuit radix meriti , & ꝑ hoc præmij,quæ data est ei ex sola misericordia Dei , & sic etiam in præmio Christi locũ habet,qđ dr̃.Vniuersæ viæ dñi mi.& ve.Quod autem dr̃. Donauit illi nomen.i.honorificentiam,super omne nomen.i.super oẽ nominale.Hoc nomen est qđ vocatur Deus. Sed nonne etiam ante resurrectionem habuit hoc nomen, vtiq;,sed hoc dr̃ quo ad ostensionem , quia quod ante resurrectionem occultum erat ſm illud. Verè tu es Deus absconditus,post resurrectionẽ in euidenti positum est.s.vt scirent hoĩes,& dæmones ipsum esse Deum.Quod ergo a conceptione acceperat ſm. Glo.dr̃ ei donatum post resurrectionem ꝑp manifestationem.Propterea ꝓpriè loquendo Christus non fuit beatior post resurrectionem, quàm ante Beatitudo.n.non consistit in duplici stola, sed tñ in stola animæ,quia sola anima cognoscit,& diligit,& fruitur Deo quod est beatitudo æterna.ſm illud. Hæc est autem vita æterna,&c.Et hanc habuit Christus perfectam ab instanti cõceptionis suæ,nec habuit aliquid admixtum de suo cõtrario, idest de vera miseria,quia vera miseria est solum peccatum,& potuit q̃dem ad illam peruenire sine merito passionis, quia potuit consumpta mortalitate immortalitatis gloria vestiri , sed non sine merito iustitiæ,& charitatis,aliarumq́ue virtutum. Non enim Christus homo esse potuit,in quo plenitudo virtutum , & gratiæ non fuerit,nec virtutes ei inesse potuerunt, cilicio mortalitatis induto,quin per eas mereretur.

Quòd Sola humilitate passionis meruit nobis ingressum Paradisi. Cap. L I I.

VT quid ergo voluit pati , & mori,si ei virtutes ad merendum illa sufficiebant. Pro te , non pro se, ut ipsius passio vel mors tibi esset forma,& causa,forma virtutis,& humilitatis, causa gloriæ , & libertatis. Meruit enim nobis per mortis,& passionis tollerantiam quod per præcedentia nõ meruerat.s.aditum Paradisi,& redemptionem a peccato,a pęna,& a Diabolo. Item nota,quòd Christus humilitate sola passionis meruit etiam nobis tria,scilicet liberationem,& ianuæ Paradisi apertionem , & vitam æternam . Nam si omnibus operibus

suis æqualiter sibi meruit, non tñ oĩbus æqualiter nobis meruit, nam si nihil meruit, qđ ad peccatum ptineret, vt remissionem vel satisfactionem, quædā autē sunt opera charitatis meritoria tñ, vt ipsum diligere ex charitate, quædā meritoria, & satisfactoria, vt eleemosyna, ieiunium, martyrium. Vnde dicimus, ꝙ humilitas passionis Christi non fuit tñ meritoria vitæ æternæ & sibi & nobis, sed etiā satisfactoria pro peccatis primorũ parētũ, & ideo p eā meruit nobis apertionē, qa p eā solā datum est precium redēptionis nostræ. Tanta.n. fuit humilitas in redemptione, quāta superbia in præuaricatione. Et si ante meruit alijs operibus nobis vitam æternam, quantum erat ex vi merendi.i. ex natura charitatis, non tñ ianuæ apertionem, quia in hoc solo opere solutum est debitum pro quo excludebamur a Paradiso, & qdem Abrahā, & alij sancti antiqui meruerunt introitũ Paradisi quātũ fuit ex se, sed tñ illā hæreditatē non potuerũt intrare, licet promeritam, & etiā sibi ꝓmissam, qa obligata erat debitis, sicut contingit in hæreditatibus naturalibus, vnde oportebat ꝙ debitum peccati prius solueretur, quod factum est in passione Chri. Itē dicit Apo. ad Thi. ꝙ Christus destruxit mortē vtramq; ẜm Glo.s.animæ, & corporis. Vnde. Qui mortē nostrā moriēdo destruxit, &c. Licèt.n. oēs filij ire nascamur, & oēs moriamur, tñ mors corporis dupliciter destructa est.s. quantum ad certam spem resurgēdi, quā habemus ex resurrectione Christi capitis nri, & etiā quantũ ad timoris remotionē.s. quia modo aperta ianua non ita timetur mors corporis a sanctis viris sicut olim, qñ oēs descendebant in Infernũ. Similiter mors aĩæ dupliciter, s. quia in baptismo virtute Christi consecrato, oĩs reatus originalis peccati, & actualis abolet, & etiā ipse fomes, q in carne remanet debilitat. Neutra tñ mors adhuc penitus destructa est, sed in futura resurrectione penitus absorpta erit secundum illud Apostoli. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, &c.

De Hora Dominicæ resurrectionis. Cap. LIII.

Comestor. De hora quidam resurrectionis Dñice varie loquuntur auctores. Hierony. in li. 12. quæstionum, dicit ꝙ resurrexit vespere sabbati. Ambro. in fine expositionis luce dicit, ꝙ ꝓfunda nocte, vñ & Mulieres potuerũt ad monimētũ accedere custodibus quiescentibus, & Principes Sacerdotũ dixerunt, ꝙ Discipuli eius nocte venerunt. August. autem dicit, ꝙ diluculo, cui consentiunt, qui dicunt dñm. 40. horis mortuũ fuisse. s. quatuor horis vespertinis parasceues, & 36. duarum noctium, & diei intermediæ. Vnde & post resurrectionem totidem dieb⁹ ante ascensionem in terra moratus est. Et hæc Ecclesia magis approbat. Vnde mane prima sabbati, &c. Ecclesia quoq; assentire vr̃ in hoc, ꝙ matutinas laudes ꝓ dñi resurrectione celebrat. Pro prædicta vero sententia Ambrosij facit, ꝙ Sanson in typo resurrectionis, media nocte surgens tulit portas Gazæ. Sic ergo anima Christi redijt ab inferis, & reddita est corpori facto impassibili. Petrus Lumbardus. Habuit quidem, & aĩa illa bonum aliquod in se pp mortem, quod nō ante.s. impassibilitatem, nec tñ beatior, quàm ante vel melior, quia non sanctior. Comestor. Vtrum autem tunc facta est impassibilis, cum egressa est a corpore, an tunc demum cum reddita est corpori, ne sine corpore glorificaretur, non memini me legisse. De sanctis quos eduxit de inferno, si quæritur vbi fuerint post resurrectionem, Deus nouit. Vel sicut dicitur de Domino, fuerunt in extremis maris.i. super amplissimos fines orbis.

De Diuersitate aduentus Mulierum, & numero Angelorum. Cap. LIIII.

Actor. Quæritur de diuersitate aduentus Mulierũ ad sepulchrũ, q̃ vr̃ esse in Euāgelistis, & etiā de diuersis apparitionibus, & numero Angelorũ. Nam de Maria Magdalena dicit Matth. ꝙ cognouerit resurrectionē Angelo reuelante. Iohannes dicit eā ignorasse, & dixisse. Tulerũt dñm, &c. Item Matheus dicit eam pedes dñi tenuisse. Iohannes dñm eā ꝓhibuisse ne tangeret. Matth. dicit eā gauisam fuisse. Iohannes fleuisse. Itē Mattheus dicit eas vnicum Angelũ vidisse. Lucas, q Iohannes duos. Hæc oĩa soluuntur p ordinatione historiæ, q̃ hic ponit August. in Glo. Dicit.n. ꝙ prima sabbati diluculo venerunt ad monumētum, vt oēs Euangelistæ consentiunt. Iā.n. factum erat, quod hic dr̃ de terremotu, & reuolutione lapidis, & terrore custodũ. Venit aũt Maria Magdalena, q̃ cæteris feruentior erat. Vñ & Iohānes eā solā cōmemorat, tacitis alijs, quæ cum illo erant. Et videns lapidē sublatũ antequam diligentius inspiceret, credēs sublatum corpus, cucurrit & nunciauit Petro, & Iohanni, ẜm Iohannem, qui etiam currentes ad monumentum, & non inuenientes corpus crediderunt, quod dixerat eis Maria.s. corpus esse sublatum, & abierunt. Maria autem stetit ad monumentum foris plorans.s. in horto, & tũc vidit Angelum sedentē super lapidem reuolutum, de quo Matth. & Marcus. Ad cuius verba Maria dũ fleret inclinauit se & prospexit in monumentum, & tunc vidit duos Angelos sedentes, vnum ad pedes, & aliũ ad caput, de quibus Lu. & Iohan. Qui dixerunt ei, ẜm Iohannē, quid ploras. Et intelliguntur hic surrexisse Angeli, vt & stantes viderentur, ut dixit Lucas. Et dixerunt ẜm Lucam. Quid quæritis, viuentē cũ mortuis, &c. Post hoc conuersa Maria retro, vidit Iesum stātē, ẜm Iohannem, & non agnoscens eum putabat Hortulanũ, sed nominata ab eo cognouit eũ. Qui & dixit ei. Noli me tangere. Nō dũ.n. ascendi ad Patrem meum, supple in corde tuo, qa me non credis æqualem patri esse, sed sublatum tanquam purũ cadauer. Ac si diceret. Quia tanquam mortuum quæris, viuentem tangere non mereris. Tunc egressa est de monumento, id est de loco ante lapidem effosum, & cum ea aliæ mulieres, quas ẜm Marcum timor inuaserat, & nemini quicquam dicebant. Et tũc occurrit eis Iesus ẜm Marcum, & salutauit eas, & tenuerunt pedes eius. Sic colligitur Angelorum locutionem bis eas habuisse venientes ad monumentum, & etiam ipsius Dñi bis.s. semel qñ Maria eum Hortulanum putabat, & nunc iterum cum eis occurrit, vt eas ipsa repetitio in fide confirmaret. Venit ergo Maria Magdalena annuncians Discipulis, & aliæ quæ cum ea erāt ẜm Lucam. Sed adhuc obijcitur de Angelo, quem dicũt Mattheus & Marcus eis apparuisse, quia Mattheus dicit eum sedisse foris, Marcus verò intus, dicit enim, ꝙ introeuntes in monu. vi. iu. se. in dex. Ad hoc potest solui dupliciter ẜm Glo.s. vel dicendo, ꝙ duo fuerunt Angeli, vnus intus, alter extra, vel quod est ꝓbabilius, vbi dicit Marc⁹, ꝙ introierũt in monumētũ, non est intelligēdũ, ꝙ intrauerunt ipsum lapidē inscissum, in quo positũ fuerat corpus, sed in aliqua septa quibus ambiebatur, & ibi viderũt Angelũ in aliquo spacio ante petra sedētē sup lapidē reuolutũ.

De Argumentis Dominicæ resurrectionis, & numero Apparitionum. Cap. LV.

Anno igitur 19. Imperij Tyberij Cæsaris adhuc procuratore Iudæę Pilato mortuus est dñs, & resurrexit. Resurgens autem veritatem resurrectionis multis argumentis comprobrauit, multa in corpore suo ostendens præter naturam corporis immortalis, vt sic veritatem resurrectionis astrueret, & ab Apostolis, & ab eorum posteris omnem omnino causam hæsitationis amoueret. Comedit.n. & bibit cum eis, cum corpus spirituale ciborum alimonia minime indigeat. In corpore proprio cicatrices ostendit, cum a natura corporis immortalis penitus aliena sit omnis deformitas cicatricis. Sed quæritur de cibo illo, quem comedit, quid factum sit, non.n. in nutrimentum corporis eius cessit, cum esset glorificatũ? Rñdet Comestor, ꝙ cibi ab eo sumpti ante mortem cesserunt corpori eius in alimoniam, post resurrectionem verò sumpti absumpti sunt, sicut aqua missa in ignē consumitur. Vnde glosa ibidem. Aliter absorbet aquam terra sitiens, aliter radius solis calens, illa indigētia, ista potestate. Comestor. Præter hæc argumenta. Lucas scribens historiam actuũ Apostolorum ponit, & alia. Fuit.n. argumentum resurrectionis, ꝙ per dies. 40. apparuit eis loquens de regno Dei, nō est aut intelligendum, ꝙ singulis. 40. dierum apparuerit Apostolis, sed infra numerum tot dierum decies apparuit eis, vt ex euangelica historia colligitur. Ipsa namque die resurrectionis quinquies apparuisse legitur. Primo Mariæ Magdalenę. Secundo mulieribus redeuntibus de monumento, qñ tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tertio Petro. Quarto duobus euntibus in Emaus. Quinto decem Apostolis absente Thoma. Sexto post dies octo apparuit eis præsente Thoma. Septimo septem Discipulis apparuit in piscatione ad mare Tyberiadis. Octauo in monte Thabor qñ conuenerant in Galilea. Ita ante diem Ascensionis apparuit octies, ipsa uerò die apparuit bis. Semel 11. Apostolis cænātibus in cęnaculo, ecce nona apparitio, statimq; post comestionē Apostoli 11. & alij Discipuli, & Mulieres de ciuitate vnanimiter egressi iuxta Dñi præceptum, venerunt in montem Oliueti & statim Dñs apparuit eis, ecce decima. Actor. Primo igitur iuxta Marcum apparuit Dñs Marię Magdalene, vbi dicit glosa. Bedę. Ideo primo mulieri apparuit, vt quæ prima gustauit mortē, prima gustaret resurrectionem. Item ne perpetui reatus apud viros opprobrium sustineret, quæ in virum culpam trāscēderat, transfundit & gratiam. Item ideo peccatrici, & tantæ peccatrici apparuit. Primo vt ostenderet, ꝙ vbi abundauit delictum, plerumque superabundaret, & gratia. Item ne.s. aliquis digne pęnitens de venia desperet, videns eam quondam tot vitijs subditā, nũc adeo a Dño dilectam, vt ipsis Euāgelistis, & Apostolis dñi resurrectionem euangelizaret. Vt autem ostendat Euangelista, quàm magna peccatrix fuerat, & per hoc in ea gratia Dei euidentior fiat, addit. De qua eiecerat septem dæmonia. Vt enim, ait Greg. in Homel. super Luc. septem dæmonia Maria habuit, quæ vniuersis vitijs plena fuit, septenarius enim numerus vniuersitatis est.

De

De Apparitione facta Ioseph,& altercatione Iudæorum cum custodibus sepulchri. Cap. LVI.

PRæterea,quæ in Euangelijs leguntur de apparitione Dñi post resurrectionẽ,legũtur et in Apostolo,ꝙ visus est Iacobo,& quingentis fratribus simul,sed nec tempus, nec modũ determinat.Quidã dicũt,ꝙ Iacobus mortuo dño vouit se nõ comesturũ,donec Christus resurgeret,& ideo dicũt,ꝙ eadẽ die resurrectionis apparuit illi. Fuerunt & qui dicerẽt Ioseph eadem vespera,qua sepeliuit dñm a Iudæis incarceratũ, & Nicodemũ latuisse,ac deinde factũ Discipulũ.Et ante alios statim apparuit Ioseph in carcere ad consolandũ eum.Ex Euangelio Nicodemi. Post Sabbatũ itaq; Iudæi, qui incluserãt Ioseph iusserunt eum præsentari,& aperientes p clauẽ signa hostij non inuenerunt,stupentibus aũt oĩbus sup hoc,ecce q̃dã de militibus , q custodiebãt sepulchrũ,intrauit Synagogã dicẽs. Nobis custodiẽtib⁹ monumẽtũ factus est terremotus,& vidimus Angelũ dñi,qũo reuoluit lapidẽ monumenti,& sedit sup eum,præ cuius timore facti sumus velut mortui,& audiuimus eũ dicentẽ mulieribus,q̃ venerant ad sepulchrũ,ꝙ surrexit Iesus,& præcederet eos in Galileã.Conuocantes aũt Iudæi oẽs milites custodes sepulchri,dixerunt eis.Quæ sunt mulieres illæ ad quas Angelus locutus est & quare non tenuistis eas.Qui rñderunt,Mulieres,q̃ fuerint nescimus,& nos præ timore Angeli quasi mortui fuimus,qũo ergo apprehendere illas potuimus.Dixerunt Iudæi,viuit Dñs,q͂a nõ credimus vobis.Rñderunt milites.Quãta miracula faciente Iesu vidistis,& non credidistis?qũo ergo nobis crederetis, & verè vt dixistis viuit Dñs.s.quem vos crucifixistis.Date nobis Ioseph,quẽ inclusistis in cubiculo,& nos dabimus vobis Iesũ, quẽ custodiuimus in sepulchro,rñderunt Iudæi.Ecce domus Ioseph in Arimathia est,rñderunt milites , si Ioseph est in Arimathia, & Iesus est in Galilea,sic audiuimus ab Angelo dicente mulieribus,hæc audientes timuerunt valde,ne si hoc audiretur a populo,oẽs crederẽt in Iesum. Et congregãtes pecuniã multã dederunt militibus,dicentes,&c. Tres autẽ viri venerunt de Galilea in Hierusalem.s.Phinees Sacerdos,& Adda pceptor,& Aggeus Leuita,& dixerunt principibus sacerdotum , & oibus Iudæis,qui in synagoga erant.Iesum quem crucifixistis vidimus cum 11.Discipulis loquentem in monte Oliueti, & post hoc in cęlũ ascendentẽ.Hoc audientes principes sacerdotum, & seniores dixerũt illis viris. Date gloriã Deo Israel,& date confessionem si vera sunt quæ dixistis,rñderunt illi. Viuit Deus Abraham,Isaac,& Iacob,quia sic vidimus vt locuti sumus, statimq; exurgentes principes sacerdotum tenentes legem in manibus, dixerunt eis.Adiuramus vos p Deũ Israel,vt amplius nõ annũcietis verba hæc, q̃ locuti estis nobis de Iesu. Et dederũt eis pecuniã multã,& miserunt cum eis tres viros vt deducerent eos in regionibus suis,vt nullo modo starent in Hierusalem.

De Relatione Ioseph super liberatione sua,& carcere. C. LVII.

COngregatiq; oẽs Iudæi,fecerunt inter se lamentationem magnam,dicentes. Quod est hoc signum,quod factũ est in Israel,& tollentes thomum chartæ,scripserunt ad Ioseph dicentes. Pax tecum,& oĩbus, qui tecum sunt,scimus q͂a peccauimus in Deum , & in te. Dignare ergo venire ad filios tuos,quia admirati sumus de assumptione tua, Dñs.n.liberauit te,de maligno consilio nostro.Pax tibi Dñe Ioseph,honorabilis ab oĩ plebe.Miseruntq; septem viros amicos Ioseph. Quos ille osculatus,suscepit in domum suam.Alia autem die ascendit super Asinum suum,& venit cum illis in Hierusalem,& occurrentes ei Iudæi salutauerũt,& osculati sunt eũ oẽs,suscepitq; eũ Nicodemus in domum suam,& fecit ei conuiuium. Alia autẽ die conuenientes Iudæi dixerunt ad eum. Da confessionem Deo Israel,quia.n.contristati sumus de eo , ꝙ sepelisti corpus Iesu, includentes te in cubiculo pp diem sabbati,postera die quærẽtes te non inuenimus,& admirati sumus nimis, & pauor cõprehendit nos vsq; nunc. Et nunc præsente te coram Deo manifesta nobis,quid de te actum sit,rñdit Ioseph. Qm̃ me reclusistis in die parasceue ad vesperum,dum starẽ in oratione in die sabbati nocte media suspensa est domus in qua erã in quatuor Angulis,& vidi Iesum sicut fulgorem lucis,& præ timore cecidi in terram,& tenens manum meam eleuauit me de terra,rorq; perfudit me,& extergens faciem meã osculatus est me,& dixit mihi.Noli timere Ioseph,respice in me , ego sum Iesus quẽ tu sepelisti.Et tenens manum meam deduxit me ad locum vbi sepeliui eum,& ostendit mihi sindonem,& fasciale in quo caput ei⁹ inuolui.Tunc cognoui,quia Iesus est.Et adoraui eum,& dixi.Benedictus,qui venit in noĩe dñi. Et tenens manum meam dixit me in Arimathiam in domum meam dicens. Pax tibi, vsq; ad 40.diem non exeas de domo tua,ego autem vadam ad discipulos meos.Cum hæc audissent Principes Sacerdotum , & Iudæi stupefacti sunt , & velut mortui ceciderunt super facies suas in terra,& exclamantes dixerunt. Quod est signum,quod factum est in Israel. Quidã autem nomine Leui dixit.Ego noui de cognatione eius timentes Deum , qui eum orationibus semper in templo offerebant Deo Israel,sed & Symeon Sacerdos quando oblatus est puer in templo,suscepit eum in manibus suis, &c.& ait.Nunc dimittis seruum tuum domine, &cæt.

De illis qui cum Domino resurrexerunt , & de coniuratione Carini,& Leucij. Cap. LVIII.

SVrgẽs autem Ioseph in medio dixit, Bene admiramini,qm̃ audistis,quia Iesus visus est a morte resurgens,& in cœlum ascendens,plus autem admirandum est, quia non solum surrexit,sed multos alios mortuos suscitauit, qui & multis visi sũt in Hierusalem.Et nunc quia scimus oẽs Beatum Symeonẽ Sacerdotem magnum, qui suscepit Iesum infantem in manib⁹ in templo,habuisse duos filios fratres germanos,& nos in dormitione ac sepulturæ eorum interfuimus, ite & videte monumẽta eorum,aperta.n.sunt,quia resurrexerunt , & ecce in Arimathia sunt viuentes in orationibus. Et quidem audiuntur clamãtes,nemini autem loquentes,sed sunt vt mortui silentes.Eamus igitur ad eos cum omni reuerentia,& coniuremus eos, forsitan loquentur nobis de resurrectione sua,& mysterio hoc. Hæc audiẽtes aũt oẽs gauisi sunt.Et euntes Annas,& Caiphas.Nicodemus,& Ioseph,& Gamaliel,non inuenerũt eos in sepulchris,sed ambulantes in Arimathiã inuenerunt eos ibi in oratione flexis genibus,& osculantes eos cũ oĩ ueneratione, & timore Dei,per duxerunt eos Hierusalẽ in sinagogã,clausisq; ianuis tollentes legem dñi, posuerunt in manibus eorũ,coniurantes eos p Deum Adonai,qui p legẽ,& Prophetas locutus est dicentes. Dicite si creditis,ꝙ ipse sit Christ⁹,q vos resuscitauit a mortuis,& enarrate nobis qũo resurrexistis.Hanc ergo coniurationẽ audientes Carinus,& Leucius,contremuerunt corpore, & gemuerũt corde,simulq; in cęlũ respiciẽtes , feceruntq; digitis suis signaculũ crucis sup linguas suas,& statim simul locuti sunt dicẽtes. Date nobis singulos thomos chartæ,& scribemus , q̃ vidimus , & audiuimus.Et sedentes scripserũt singuli sic dicentes.Iesu Christe Dñe Deus , resurrectio , & vita mortuorum permitte nobis loqui mysteria,quæ per mortem crucis tuæ operatus es,q͂a coniurati sumus per nomen tuum.Tu enim iussisti seruis tuis , nemini referre tuæ maiestatis secreta,quæ in inferis fecisti.

Relatio eorundem de illustratione Inferni in aduentu Christi Cap. LIX.

NOs cum essemus cum patribus nostris positi in caligine tenebrarum, subito factus est aureus solis color, purpureaq; lux,illustrãs sup nos. Statimq; humani generis Pater Adã,cũ oĩbus sanctis Patriarchis , & Prophetis exultauerũt dicentes.Lux ista auctor est luminis æterni, q nobis pmisit coæternũ lumẽ suũ transmittere, & exclamauit.Isaias Propheta, & ait.Hic est filius Dei,lux patris , sicut pdixi cũ adhuc viuerẽ in terris.Populus,q sedebat in tenebris.v.l.m.&c. Cũq; exultaremus oẽs , lumine,qđ superluxit nobis, superuenit genitor nr̃ Simeon,& exultãs dixit oibus. Glorificate Christũ filium Dei, q͂a ego cũ suscepi infantẽ natũ in manibus meis in tẽplo,& Spiritu sancto cõpulsus dixi. Nunc Dñe viderũt oculi mei salutare tuum,&c.Post hæc superuenit Heremicula , & interrogatus ab oĩbus q̃s esset,rñdit.Ego sum Iohannes, & Propheta,& vox altissimi,præiui ante faciẽ eius pparare vias eius,ad dan.sci.sa.p. e.in re.&c.& baptizaui eum in flumine Iordanis , & ipse filius Dei ex alto veniens sedentibus nobis in tenebris oriet. Cũ aũt audisset Adã,ꝙ filius Dei in Iordane baptizatus esset,exclamauit ad filium suũ Seth,& ait.Enarra fili Patriarchis,& Prophetis,quæ a Michaele audisti qñ ad portas Paradisi te misi,vt ibi Dñm rogares tibi dari oleum de arbore misericordiæ,quo corpus meum perungeres cum essem infirmus.Tũc Seth appropinquans ait.Cum orarem ad portas Paradisi , pparuit mihi Angelus Michael dicens. Noli laborare lachrymis orando pro oleo ligni misericordiæ,vt perungas patrem tuum præ dolore corporis sui, quia nunc nullo modo poteris ex eo accipere, sed in nouissimis diebus qñ completi erunt anni quinq; millia ducenti; tunc veniet sup terrã amantissimus Dei filius Christus, q resuscitabit corpus Adæ,& aliorũ corpora mortuorum cum eo.Ipse veniẽs in Iordanis aqua baptizabitur,& oleo misericordiæ sue vnget oẽs credentes in se,qui renascendi sunt ex aqua,& Spiritu sancto.s.in vitam æternam. Tũc Dei filius Christus introducet patrem tuum Adã,ad arborẽ misericordiæ in paradisum. Hoc audientes Patriarchæ,& Prophetæ,exultauerunt valde.

De Descensu Christi ad inferos. Cap. LX.

ET ecce Sathã Princeps,& Dux mortis adueniens dixit ad Infernũ.Præpara temetipsũ suscipere Iesum, q se gloriatt Christũ filiũ Dei esse,& hõ est timens mortẽ , & dicens. Tristis est anima mea vsq; ad mortem. Multaque aduersatus est mi-

est mihi maleficijs suis,& quos ego mortuos ad te perduxi, ipse viuos a te abstraxit. Rñdens infernus ait, Multi sunt qui a me detenti sunt,qui dum vixerunt in terris mortuos a me tulerunt non suis potentijs, sed præcibus diuinis, & Omnipotens Deus eos a me abstraxit. Quis autem est iste Iesus,qui verbo suo sine præcibus mortuos vt dicis a me traxit,forte ipse est qui Lazarũ iam fœtentem,quem ego tenebam mortuum,per verbum Imperij sui reddidit viuum: rñdit Sathan. Ipse est ille Iesus. Ait infernus. Adiuro te per virtutes tuas,& meas ne illum ad me perducas,ego.n.qui verbum Imperij eius tunc audiui,pauore contremui,& oĩa mea officia simul mecũ turbata sunt, nec ipsum Lazarum potuimus tenere, sed excutiens se vt Aquila per omnẽ agilitatem,& celeritatem saliens exijt a nobis,& ipsa terra,quæ corpus eius tenebat mortuum statim reddidit viuũ. Ita,& nunc scio,quia si illum ad me perduxeris, oẽs hic in carcere crudelitatis clausos,& vinctos soluet,& ad vitam diuinitatis suæ perducet. Cumq; adinuicem hæc loquerentur facta est vox vt tonitruum,& spiritualis clamor. Tolli. portas prin. ve. &c. Et dixit Infernus ad impia sua officia. Claudite portas æreas, & vectes supponite,& fortiter resistite,ne captiuemur tenẽtes captiuitatem. Clamauit autem Dauid dicens. Nonne cum adhuc in terris viuerem prædixi. Confiteantur dño misericordiæ eius,& mira. e. fi. ho. quia conteret portas æreas,&c. Et facta est iterum vox magna cum tonitruo dicens. Tollite portas prin. ve. &c. rñdit Infernus quasi ignorans. Quis est iste Rex gloriæ. Dauid autẽ dixit. Dñs fortis,& potens, dñs potens in prælio, ipse est Rex gloriæ, hoc eo dicente superuenit Rex gloriæ Dñs maiestatis in forma hoĩs,& æternas tenebras illustrauit: insoluta vincula distrupit:& inuictæ virtutis auxilio sedẽtes nos in tenebris visitauit. Hoc videns Infernus,& impia eius officia,expauerunt in ꝓprijs regnis agnita claritate tanti luminis,dum repente Christum viderunt in sedibus suis,exclamauerunt dicẽtes. Victi sumus. Quis es tu tam magnus factus paruus, excelsus Imperator in forma serui apparens,admirabilis præliator,mortuus in sepulchro iacuisti,& viuus ad nos descẽdisti,& in tua morte vniuersa territa est creatura,oĩa commota sunt sydera, & nunc factus es inter mortuos liber,& regiones nr̃as ꝑturbas? Quis es tu, q̃ istos originali peccato astrictos,tua potentia captiuos absoluis, q̃ peccatorũ tenebris excęcatos,diuina luce,& splendore perfundis. Vñ es tu Iesu,hõ tã fortis,tã splendidus,& a crimine mundus. Ille.n.mundus terrenus,qui nobis vsque huc subiectus fuit, & nostris vsibus tributa persoluit,talia nunquam munera inferis transmisit. Quis ergo es? qui sic intrepidus nostros fines ingressus es, nec solum nostra supplicia non vereris, & insuper de nostris vinculis omnes auferre conaris.

De Religatione Sathanæ, & inferni spoliatione. Cap. LXI.

TVnc Rex glorię Dñs maiestate sua mortem conculcãs cõprehendens Sathan Principẽ igneis cathenis constrictum tradidit in Inferni potestatem, & attraxit Adã ad suã claritatem. Infernus autem suscipiens Sathan, cum nimia increpatione dixit ad eũ. O princeps ꝑditionis Beelzebub, derisio Angelorũ,& sputũ iustorũ,q̃d hoc facere voluisti Regẽ glĩæ crucifigere,in cui⁹ mortis exitu,tãta nobis spolia ꝓmisisti. Ecce iste Iesus firma carceris hostia confregit,mortis captiuos eiecit,vinctos soluit,q̃ sub nr̃is solebãt suspirare tormẽtis. O princeps Sathan,diuitias quas acquisieras ꝑ lignũ ꝑuaricationis,nunc ꝑ lignum saluationis ꝑdidisti,dũ huc Christũ Regẽ glĩæ suspendisti. O princeps,& autor mortis,origo supbiæ,debueras primum istius Iesu cãm malã requirere,& in quo nullã culpã cognouisti, quare sine rõne eũ crucifigere ausus fuisti, & ad regionẽ nr̃am innocẽtẽ,& iustũ perduxisti,ac totius mũdi noxios, & iniustos ꝑdidisti? Aduersum te,& aduersum me egisti. Ammõ.n.cognosces quanta tormẽta,& infinita supplicia in mea sempiterna custodia passurus es,hæc eo loquẽte ait ad eũ Rex glĩæ. Erit Sathan princeps sub tua potestate in loco Adæ,& filiorũ eius,omniũq; iustorũ. Et extẽdẽs manũ suã dixit. Venite ad me oẽs sancti mei,& oẽs,q̃ habetis meã imaginẽ atq; similitudinẽ. Deinde magna voce dixit. Exaltabo te dñe,qm̃ suscepisti me,&c. Et tenẽs dexterã manũ Adæ,ascendit ab inferis, & oẽs sancti secuti sunt eũ. Tunc exclamauit Dauid. Cantate dño canticum nouũ, q̃a mirabilia fecit. Et oĩs multitudo sanctorũ rñdit. Gloria hæc est oĩbus sanctis eius,Amẽ Alleluia. Post hoc clamauit Abacuc. Egressus es in salutẽ populi tui,&c. Et oẽs sancti rñderunt. Benedictus,q̃ venit in nõie dñi De⁹ Dñs,& illuxit nobis. Micheas quoq; exclamauit dicens. Quis est Deus sicut tu dñe auferens iniquitatẽ,& tran. pec. &c. Et rñderunt oĩs sancti. Hic est De⁹ nr̃ in æternum,& in sæculum sæculi,ipse re.n. in sę. Sicut & omnes Sancti Prophetæ de suis prædictis laudibus sacra referebãt & omnes sancti, Amen,& Alleluia clamantes sequebantur Dominum,qui introduxit eos in Paradisum.

De Occursu Enoch, & Heliæ, & Latronis dextri in ingressu Paradisi. Cap. LXII.

ET occurrerunt eis viri duo vetusti dierum,quos interrogauerũt. Qui æstis vos,qui nobiscum in Infernis nondũ mortuis fuistis,sed in Paradiso cum corporib⁹ vestris collocati estis. Rñdit vnus ex eis. Ego sum Enoch, qui verbo Dei huc translatus sum,& iste Helias,qui huc in curru igneo assumptus est, & vsq; nunc mortẽ non gustauimus, sed ad aduentum Antichristi reseruati sumus,diuinis signis, & prodigijs cum eo præliaturi,& ab eo in Hierusalem occidendi,post triduum verò,& dimidium dierum iterum in nubibus assumendi sumus. Cum hoc loquerentur ecce superuenit alius vir miserrimus portans in humeris suis signum crucis. Videntes aũt eũ oẽs sancti dixerũt ei. Quis es tu,& quod est signũ q̃ portas in humeris? qui rñdit. Latro fui,qui cum Iesu crucifixus vidi mirabilia creaturarum, q̃ facta sunt ꝑ crucẽ eius,& credidi eũ oĩum creatorẽ, Regẽque Omnipotentẽ. Deprecatus quoq; sum eũ dicens. Memẽto mei dñe dũ veneris in regnũ tuũ,q̃ statim deprecationẽ meã suscipiẽs,dixit mihi. Amẽ dico tibi hodie mecũ eris in Paradiso, & dedit mihi signum crucis dicẽs. Hoc portans vade in Paradisũ, & si non dimiserit te ingredi Angelus custos Paradisi, ostende ei hoc signum dicens. Christus filius Dei nunc crucifixus huc me trãsmisit. Quod cum fecissem statim Angelus mihi aperiẽs me introduxit, & collocauit me ad dexteram partem Paradisi dicens. Ecce modicum sustine.& videbis ingredi omnis humani generis Patrem Adam cum filijs suis sanctis, & iustis Christi Dñi crucifixi. Audientes sancti verba Latronis,vna voce dixerunt. Benedictus Dominus omnipotẽs, Deus misericordiarum, qui talem gratiam peccatoribus dedit,& eos ad Paradisi gloriã deduxit,vitamque certissimam. Amen.

De Fine narrationis, & eius descriptione. Cap. LXIII.

HÆc sunt mysteria,quæ vidimus,cætera amplius enarrare permissi non sumus, sicut contestatus est nobis Michael Archangelus,qui etiam nobis iussit ire trans Iordanem in locũ optimum,& pinguem, vbi sunt multi,qui nobiscum resurrexerunt,qui tñ tribus diebus permissi sumus in Hierusalem celebrare Pascha Dñi cum viuentibus parentibus nostris, in testimonium resurrectionis dñi nostri Iesu Christi. Post quos tres dies rapti sunt in nubibus oẽs,qui nobiscum resurrexerunt, & trans Iordanem perducti sunt,atque amplius a nemine visi sũt. Igitur postquam scripserunt hæc oĩa singuli in thomo chartæ. Carinus quod scripserat dedit in manus Annæ & Caiphæ, & Gamalielis. Lucius autem,quod scripserat,dedit in manus Nicodemi,& Ioseph. Et subito transfigurati sunt candidati nimis. & non sunt visi amplius. Scripta autem eorum inuenta sunt æqualia,nihil magis vel minus littera vna. Hæc igitur admiranda Carini,& Leucij dicta audiens oĩs sinagoga Iudæorum,dixerunt inuicem. Vere a Dño facta sunt ista. Et exeuntes de sinagoga cum omni solicitudine, & tremore percutientes pectora sua,abierunt vnusquisque in propria. Hęc autem oĩa statim Ioseph,& Nicodemus annunciauerunt Pilato præsidi, qui scripsit omnia,& posuit in codicibus publicis prætorii sui.

De Ascensione Domini. Cap. LXIIII.

COmestor. Ante diem igitur Ascensionis apparuit Domin⁹ 10 octies,vt supra dictũ est, ipsa verò die his semel.s. vndecim Apostolis comedẽtibus in cęnaculo. Oẽs siquidẽ tã Apl̃i,quàm alii Discipuli,nec non & Mulieres,q̃ habitabãt in illa parte Hierusalẽ,quæ dr̃ Mello.s. in monte Syon, vbi Dauid construxerat sibi palatiũ,& erat ibi cęnaculũ grande stratũ,in quo præcepit sibi Dñs parari Pascha,vbi tunc habitabant Apostoli. 11. cæteri aũt Discipuli, & Mulieres habitabãt circũquaq; ꝑ diuersa hospitia. Et dũ comederẽt. 11. in cænaculo,apparuit eis Dñs,& exprobrauit ĩcredulitatẽ eorũ,& duriciã cordis,& comedit cũ eis & cõuescẽs ꝑcepit ab Hierosolymis ne discederẽt,sed expectarẽt ꝓmissionẽ patris. Hoc dicto ꝑcepit eis vt egrederenẽ de ciuitate,& euanuit ex oculis eorũ. Statimq; post comestionẽ Apostoli. 11. & alii Discipuli,& Mulieres de ciuitate vnanimiter egressi iuxta Dñi ꝑceptũ,venerunt in montẽ Olíueti, & statim Dñs iterũ apparuit eis. Tũc q̃ cõuenerãt cæperunt ipsum interrogare dicẽtes. Dñe si in tp̃e hoc restitues regnũ Israel tpale.s. quantũ ad quosdã imperitos,& carnaliter sapiẽtes, q̃ videtes alienigenam regnare,& Iudæos esse sub præside, quærebãt de restitutione regni. Alii verò magis instructi,de dilatatione Ecclesię. Non est inquit vestrum nosse tempora,&c. Sed de his,quæ ad vos spectant, estote soliciti,quia vos reuera accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti, cuius virtute roborati, eritis mihi testes resurrectionis meæ, primò in Hierusalem, secundò in Iudæa, postea in Samaria, & tandem vsque ad vltimum terræ. Ac si tacite diceret, ante regni illius restitutionem

non

non solum Hierosolymã,sed oẽs Iudææ fines,& Samariæ mũdi etiã terminos Euangelij fama p circuitũ pcurret. Primo siquidẽ pdicatũ est ĩ Hierusalẽ,sed pp lapidationẽ Stephani,& mortẽ Iacobi gladio occisi,egressi sunt de Hierusalẽ pdicãtes in finibus Iudææ. Postea transierunt ad Samaritanos, & inde pcesserũt p vniuersum orbẽ. Et cũ hoc dixisset,eleuatis manib9 post benedictionẽ videtibus illis eleuat9 est,& quasi in quodã globo. baiulæ nubis ascẽdit,vt p hoc ostẽderet,q oĩs creatura parata est obsequi creatori suo. De loco ascẽsionis dicit Sulpici9 Eps Hierosolymitanus,quia cum ibi postea ædificata esset Ecclesia locus in quo institerũt vestigia Christi ascẽdẽtis, nũquã potuit sterni pauimẽto,immo resiliebãt marmora in ora collocãtiũ,calcati etiã pulueris a Dño,hoc dicit documẽtũ esse,q vestigia impressa cernuntur,& eãdẽ adhuc spẽm velut præssis vestigijs terra custodit. Cũq; iã Dñs raptus esset a conspectu eorum adhuc tñ suspensis vultibus aspicerẽt in cęlũ missi sunt Angeli v[illegible] stos de absentia dñi confortarẽt, & vt Dñm in cęlum asce[illegible]sse monstrarent.i.in regionem Angelorum non sicut Helias,qui raptus in curru igneo ascẽdit vsq; ad sublunarẽ regionẽ, nec eam transcendit,sed tñ translatus est in Paradisum terrestrem, qui adeo eminet,vt pertingat ad sublunarem regionem.

De Reditu Discipulorum in Hierusalem,& electione Mathiæ, & commendatione Ioseph. Cap. LXV.

POstquã vero ascendit Iesus, reuersi sunt Discipuli a mõte, q dr̃ Olíueti pp copiam oliuarũ,sabbati hñs iter.i.itinere sabbati distans a Hierusalẽ.s.spacio milliarij,quia nõ ampliori spacio licebat Iudæis pgredi in sabbato de ciuitate vel de villa,in qua erant,sed p mille passus poterant circa deambulare. Vetus editio habet a monte trium luminum,sic autem dictus est mons oliueti,quia de nocte ex parte occidentis illuminabatur igne tẽpli,qui erat iugis in altari, mane ex parte Oriẽtali primos recipiebat radios solis antequam illustraret ciuitatẽ,& habebat etiã copiã olei,qđ est fomentũ luminis. Cũq; regressi essent in Hierusalẽ,oẽs vnanimiter Apostolos vsq; ad eorum hospitia conduxerũt. Tũc accesserũt Apostoli in cęnaculũ, vbi manebãt ipsi. In diebus illis.i.in ipso meditulio tpis, inter ascensionẽ,& Spũs sancti missionẽ,loco Iudæ electus est in Apostolũ Mathias vnus ex 70.discipulis,q & Dñi miracula viderũt & doctrinã audierunt,Nã statuerunt Apli duos illos alijs præferentes Ioseph,qui vocabat Barsabas,q cognominatus est Iustus,& Mathiã de cuius laude subticet,q p laude sufficit ei in Apostolatũ eligi. Ioseph verò cõmendat, ne tanquam indignus respui videretur. Iste Ioseph fuit frater triũ Apostolorũ filiorum Alphei,nec fuit Apostolus. Ex martyrologio. Hic Ioseph prædicationis,& sanctitatis officio inseruiens, multaq; pro fide Christi psecutionẽ a Iudæis sustinens, victoriosissimo fine in Iudæa quieuit. De quo refert,q venenũ biberit, & nihil triste ex hoc pertulerit,pp dñi fidẽ. Hui9 natale colitur tertio Cal. Augusti. Comestor. Et dederunt eis sortes,& sors cecidit sup Mathiã, & annumeratus est cum.11. Non est mõ vtendum sortibus vt tradit Hieronymus pro hac auctoritate, quia priuilegia paucorũ, communem legem non faciunt, nondum enim figuræ legales cessauerant. Ideo adhuc positæ sunt sortes, sicut in ve.te.sæpe factum legitur,si quis tamen compellatur vti sortibus Apostolos imitetur,scilicet præmissa oratione ad dominum.

De Aduentu Spiritus sancti. Cap. LXVI.

PRima vero die Penthecostes,dũ essent in præfato cænaculo Discipuli fere.120.vtriusq; sexus, pmissionẽ Spũs sancti expectantes, & in oratione pseuerantes,fragor,qđam insonuit in aere,tanquam aduenientis spũs.i.soni vehemẽtis. Tñ verẽ Spiritus sanctus dr̃ vehemens,quasi a mente.i.a mentis affectibus alienans,vel iuxta qđ ait ille clareuallensis.s.in Bern.merito dr̃ vehemens quasi veh adimens.i.æternã damnationẽ. Et repleuit ille sonus vel Spiritus sanctus oẽs in domo sedentes,& apparuerunt illis dispartitæ linguæ tanquã ignis,id est radioli. ignei in modum linguarum, insidentes capitibus singulorũ. Ipsa autẽ species creaturæ in qua Spiritus sanctus visibiliter descendit,ad quem vsum tunc descenderit in Apostolos expressit,species.n.ignis ostendit Spiritum sanctum tunc eis datũ esse ad robur,species linguarum ad scientiam, lingua.n.scientiã explicat,ignis verò testam roborat. Datus est etiam Spiritus sanctus Apostolis ante passionem,qñ missi sunt ad prædicandum, & dictum est eis. Ægros sanate, dæmones eijcite, post resurrectionem quoque datus est ad alium vsum, qñ insufflauit,& dixit eis. Accipite Spiritum sanctum, &c. Tunc cæperunt varijs linguis loqui. Erant autem in Hierusalem Iudæi viri religiosi,& in Iudæa habitantes, & pp illos multi alij superuenientes,fere ex omni natione,quæ sub cœlo est, quia multis captiuitatibus dispersi fuerant Iudæi,præcipue sub Antiocho Epiphane, quæ captiuitas fuerat vicinior huic facto, & modo ad diem festum omnes conuenerãt. Audito ergo fragore,qui insonuerat in aere conuenerunt oẽs ad Discipulos loquentes,& mirati sunt qm audiebat vnusquisq; lingua sua illos loquentes. Alij autem irridebant eos dicentes. Quia musto pleni sunt.i.vehementer ebrij, quia vehementior erat ebrietas de musto, quàm de vino defecato. Actor. Dicit Glo. Bern. q quamuis hæc dicerent irridẽdo, mystice tñ verum erat, quia non vino veteri, quod in nuptijs defecit,sed musto gratiæ spiritualis erant impleti. De quo Dñs. in Matheo. Nemo mittit vinum nouum,&c. Comparatur.n. Spiritus sanctus musto,pp plures proprietates. Comparatur etiam igni,vt supra dictum est,quia sicut ignis in sua natura est inuisibilis,sed assumpto alio corpore vr̃,& diuersi coloris apparet, pp materias in quibus ardet,sic Spiritus sanctus videri non potest, nisi per creaturas in quibus operatur. Itẽ quia exurit peccata, purgat corda,accẽdit affectum,illumin t intellectum. Vel ĩ igne possunt notari.7.dona Spiritus sancti, ideo igni Spiritus sanctus comparatur,quia purgat per donum timoris, timor.n.dñi expellit peccatum,sicut ignis consumit rubiginem ferri. Item liquefacit per donum pietatis, sicut ignis metalla,ceram,& pinguia. Item congregat per donum scientiæ,sicut ignis Etherogenea vt diuersa metalla in vnam massam,sic.n.& Spiritus scientiæ, qui docet bene conuersari inter malos,coniungit.n.malis bonos,fm illud. Habitabit lupus cum Agno,&c.quia impleta est terra sciẽtia Dñi,hic est ergo, qui habitare facit vnius moris in domo. Item cõsolidat per donum fortitudinis. Vnde Apostoli recepto igne Spiritus sancti ita fuerunt robusti,q qui prius etiam cedebant modico timori,iam ibant gaudentes a conspectu consilij, &c. Qm aruit tanquam testa virtus eorum igne Spiritus sancti,&c. Item eleuat per donum consilij.s.vsque ad cęlum,fm illud. Vade,& vende omnia,quæ habes, &c.& habebis Thesaurũ in cœlis. Item illuminat per donum intellectus,fm illud. Docebit vos oẽm veritatẽ. Itẽ accendit per donum sapientiæ quo gustantur celestia,& quanto plus gustantur tanto feruentius desiderantur,fm illud Ecclesi. Qui me ædunt,&c. Hic est ignis, qui iugiter debet ardere in altari cordis secundum legem de quo dicitur,concaluit cor meum,&c. Ignem ueni mittere, &c.

De Prædicatione Petri, & conuersione octo millium Iudæorum. Cap. LXVII.

COmestor. Tunc surrexit Petrus cum 11.ostendens eos nõ esse ebrios, sed Spiritu sancto repletos ab illo misso,quẽ ipsi interimerant fm,Philosophias de ipso prædictas,his auditis compuncti sunt corde. Et ita impleta est Prophetia Iohelis,quia post ignem Spiritus sancti secutus est fumus compũctionis. Ad quos Petrus. Penitentiam inquit agite, & baptizemini,& accipietis donum Spiritus sancti vt loquamini variis linguis sicut & nos,hoc,n.erat signum familiare in primatiua Ecclesia,quia fere oẽs ascendentes de lauacro variis linguis loquebantur, & appositæ sunt numero fidelium die illa.s.ipsa die Pẽthecostes aĩæ circiter tria millia. Erat aũt quidã claudus a natiuitate, qui in Glo. Paraliticus dr̃,iuxta portam templi, quæ dr̃ speciosa,a speciali quodam ornamento, quod apposuit ei Alexãder Hircanus. Ibidem etiam posuit Herodes Aquilã auream,& erat porta atrii virorum mundorum. Iste rogabat Petrum, & Iohannem,ut eleemosynã acciperet, cum ascendissent in templũ. Ad quem Petrus. Argentum inquit & aurum non est mihi, qđ autem habeo hoc tibi do. Et apprehensa manu eius dextera eleuauit eum,& protinus sanatus est. Videns Petrus populum admirantem super hoc miraculum,locutus est ad eos. Quid intuemini in nos,quasi virtute nostra hoc fecerimus, sed Deus patrũ nostrorum glorificauit filium suum, quem tradidistis, & negastis. Nomen eius.i.inuocatio,dedit isti sanitatem. Tunc superuenerunt Sacerdotes,& magistratus templi, & indignati sunt oẽs communiter,quia ita magnificabant eum,quem ipsi damnauerant quasi reum,& Saducei specialiter dolentes, quia prædicabant resurrectionem, quam ipsi negabant, & iniecernnt manus in eos,& posuerunt in carcerem. Multi autem qui audierũt verbum hoc crediderunt, & fuerunt qui eadem die conuersi sunt ad fidem quinque millia. Altera autẽ die congregati sunt principes Sacerdotum.i.qui principatum habebant inter. 24. Ananias,qui oĩbus præeminebat,& Caiphas,& Alexander, & Iohãnes,qui post eum erat,excellentiores, & quotquot erant de genere sacerdotali,& Seniores,& Farisei traditionum inuentores, & Scribę legis expositores,euocantesque eos denunciauerũt, ne omnino loquerentur,nec docerent in nomine Iesu. Ad quos illi. Non possumus inquiunt,quæ vidimus non loqui. At illi comminantes dimiserunt eos, non audentes in eos manus inijcere pp populum. Dimissi autem redierunt ad suos in Syon, & nunciauerunt eis. Qui cum orassent, motus est locus in quo erant congregati, & in terremotu iterum missus est Spiritus sanctus, & loquebantur variis linguis verbum Dei cum fiducia.

De Communitate vitæ in primitiua ecclesia. Cap. LXVIII.

MVltitudinis verò credentium erat cor vnum, & aïa vna, erantq; illis oïa cõia. Tunc Ioseph Leuites Cyprius genere cum haberet agrum vendidit illum, & posuit prætium ante pedes Apostolorum. Vide quia cũ dixisset Leuites, additum est, Cyprius genere, vt ostẽderetur natus in dispersione, & inter gentiles licebat ꝓprium hr̃e. Et est adhærendum verbo Bedę super hunc locum, & tenendum hunc fuisse sociũ Pauli, non illum qui cum Mathia statutus est: quia hic Barnabas ille Barsabas appellatur. Vnde Lucas nomen interpretationis sciẽter addidit, vt huius ad illum differentiam faceret. Vir autem quidam Ananias cum Saphira vxore sua voluit esse cum collegio iustorum, vt haberet necessaria vitæ sine labore. Et cum vouisset, non soluens votum, defraudauit de prætio agri sui, conscia vxore. Quod statim præuidens Petrus in spiritu, ait. Nõ est mentitus hominibus, sed Deo qui scrutatur corda. Ananias audiens hæc verba, cecidit & expirauit. Qñ.n. primo promulgant leges, solent ad eas sanxiendas graues vindictæ exerceri, vt rigorem legis promulgatæ, sanxiat seueritas vindictæ. Vnde & in initio legis nascentis pro collectione lignorum in sabbato lapidatur homo. In initio sacerdotij duo filij Aaron igne consumpti sunt pro ablato igne alieno. Factus est autem timor magnus in omnes, qui audierunt. Simile etiam accidit vxori eius, & sepelierunt eam iuxta virum suum, fuit enim hæc cõsuetudo Hæbreorum, vt coniunctionem carnis sequeretur coniunctio pulueris, & quia Mulier formata est de costa viri.

De Constanti prædicatione Apostolorum, & miraculis, & de Gamaliele. Cap. LXIX.

PEr manus autem Apostolorum fiebant signa, & prodigia, & augebatur credentium multitudo. Et ponebant in plateis infirmos in lectulis, & grabatis, vt veniente Petro, vmbra corporis illius obumbrati liberarentur ab infirmitatibus suis, quia Petrus priuilegiatus est in miraculis, & maiora fecisse legitur, quàm Christus. Exurgens autem Princeps Sacerdotum, & Saducci repleti sunt Zelo, & iniecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in publica custodia. Angelus autem Domini per noctem aperiens ianuas carceris eduxit eos. Intrauerunt Apostoli diluculo in templum, & docebant plebem. Tunc abijt magistratus cum ministris, & adduxit eos sine vi. non audens eis facere molestiam propter populum, qui fauebat eis, & statuerũt eos in concilio, & ait illis Pontifex. Præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto. s. Iesu, & ecce replestis Hierusalem doctrina vestra. Et responderunt. Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus. Hoc audientes dissecabantur cordibus suis. Tũc surgẽs Phariseus Gamaliel legis doctor honorabilis vniuersę plebi, præcepit vt ad breue amouerentur. Iste Gamaliel, vt dicit clemens in quadam Epistola, fuit discipulus Apostolorum, sicut Nicodemus de concilio Apostolorum erant inter Iudæos, vt sæpe mitigarent furorem eorum aduersus eos. Ait ergo. Viri Israelitæ, attendite vobis quid acturi æstis super hominibus istis. Ac si diceret. Non debetis subito iudicare, sed expectare, quia si opus eorum tñ est opus hominum, per se destruetur, si autem est opus Dei, stabit nec poterit destrui, & hoc ostẽdit exemplo duorum. s. Theodę, & Iudæ Galilei. Theodas Magus, vt tradit Iosephus, dicebat se Prophetam, ad cuius persuasionem multi venditis omnibus suis, & sublatis ex vrbe facultatibus, venerunt ad Ripas Iordanis, & promisit se facturum post triduum vt diuideretur Iordanis, & transirent sicco pede, sicut transierunt filij Israel. Et dum expectarent in illo triduo, superueniens procurator præsidis Syriæ cum multitudine æquitum, multos ex eis occidit, & caput ipsius Theodę Hierosolymam reportauit. Post hũc extitit Iudas Galileus in diebus professionis, id est descriptionis vniuersalis ab Augusto factæ, quando vnusquisq; soluens censum capitis profitebatur se subditũ Romano Imperio. Iste Iudas Galileus fuit Esseus genere, & vt tradit Iosephus ꝑsuadebat Iudæis, vt negarent tributa Romanis, asserens eos, qui decimas, & primitias soluebant Deo, non debere tributa hominibus, & intantum præualuit hæc eius doctrina, vt Pharisei, & magna pars populi quærerent ab ipso Domino an soluendũ esset tributum Cæsari. Postea perijt ipse, & quotquot ei consenserunt. Consenserunt ergo exhortati in Gamaliele, & flagellatos dimiserunt.

De vij. Diaconis ad ministerium Dei electis. Cap. LXX.

CResceпte numero Discipulorum, id est Christianorum factum est murmur Græcorum. i. Aduenarum, gentilium in ciuitate conuersantium, vel Iudæorum, qui fuerunt in dispersione nati, & ĩter Græcos nutriti aduersus Hæbreos, vel q̃a viduæ Græcorum in quotidiano ministerio non admittebant, vel quia ministerio quotidiano grauabantur. Videntes aũt Apostoli conuocantes multitudinem dixerunt. Cõsiderate inter vos fratres, viros ex vobis boni testimonij vt ipsi ministrẽt vel ꝑsint ministrantibus, nos verò orationi, & prædicationi vacabim⁹, elegerunt ergo vij. Stephanũ. s. & Philippũ, & Procorũ, & Nichanorem, & Tymonem, & Parmenã, & Nicholaũ aduenã Antiochenum. Hos statuerunt illi, qui elegerant, ante conspectum Apostolorum, & orantes Apostoli imposuerunt eis manus. Horum vicem hñt in Ecclesia Archidiaconi, propterea instituti, vt portẽt pondus negociorum, vt Epi liberius vacent doctrinæ, & orationi. Sed Epi nostri tpis, quia deprehẽdunt Archidiaconos in huiusmodi administratione minus circunspectos prouida quadã cautela, dant operam huic administrationi, & vide, ꝙ quia legitur Apostoli orantes imposuisse manus, ideo fiunt orationes in ordinibus. Hac etiam auctoritate, in quibusdam Ecclesijs manus imponuntur diaconibus in ordinatione. Qui autem manus eis non imponunt, secum habent auctoritatem Bedæ. Quod eñ. dictum est, & orantes imposuerunt eis manus, dicit intelligẽdũ esse factum post, quia postea eosdem ordinauerunt ministros sacri altaris, & dominici sanguinis, & tunc eis manus imposuerũt. Vnde & sacerdotibus cum ordinantur, manus imponuntur. Verbum autem Domini crescebat, & multiplicabatur numerus Discipulorum in Hierusalem, multa etiam turba Sacerdotum obediebat fidei.

De Lapidatione Stephani, & prima dispersione Ecclesiæ. C. LXXI.

STephanus plenus gratia, & for. fa. pro. & signa ma. in populo. Surrexerunt autem quidam de syna. dispu. cum Stephano, & non poterant resistere sapientiæ, & spiritui. s. qui in eo loquebatur. Tunc introduxerunt duos falsos testes, qui testificarent eum dixisse blasphemiam in Deum, & in Moysen. Et dixit ad eum princeps Sacerdotum. Nunquid hæc ita se habẽt. Tunc aggressus est Stephanus facere grandem sermonem, in quo quĩ arguebatur de blasphemia in Deum, & Moysen, præmittit Dei commendationem dicens, Deum, qui locutus est in patribus, & Prophetis esse Deum maiestatis, & gloriæ. Et statim ascendit ad commendationem Moysi, inchoans ab altiori. s. a commendatione patrum, a quibus descendit Moyses. Postea, qui dicebant eum deprauare locum sanctum, subdit de commendatione tabernaculi, & templi. Tabernaculum inquit testimonij fuit cum patribus nostris in deserto sicut disposuit Deus ad Moysen loquens, vt faceret illud secundùm formam quam viderat in mõte, quod habuerunt patres nostri vsq; in diebus Dauid. In diebus autem Salomonis templum tabernaculo successit. Postea incæpit eos arguere, postquam purgauit se a crimine obiecto. Dura inquit ceruice, & incircumcisi cordibus, & auribus, vos semper Spirituisancto resistitis, sicut & patres vestri, qui & stridebant dentibus in eum. Intuens autem in cęlum, vidit gloriam Dei. Ecce inquit video cęlos apertos, &c. Tunc exclamãtes clauserunt aures suas, quasi abhorrentes audire blasphemiam, & impetum fecerunt vnanimiter in eum, & eijcientes eum extra ciuitatem lapidabant. Et testes duo. s. falsi, quia in lege dictum est de blasphemo, prima manus testium lapidabit eum, deposuerũt vestimenta sua, ne inquinarentur tactu illius, secus pedes adolescentis Sauli. Positis aũt genibus, clamauit dicens. Dñe ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt. Multi enim ex eis ipsum occidendo æstimabant se implere legem. Et facta est persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis, ita ꝙ oẽs Discipuli præter Apostolos, qui, vt pastores gregis, cæteris erant constãtiores, dispersi sunt ꝑ regiones Iudææ, & Samariæ. Actor. In hac dispersione, leguntur etiam Discipulorum multi exisse fines Iudææ. Inter quos fuit Beata Maria Mag. & soror eius Martha cum Beato Maximo postmodum Aquensi Epo, & alijs pluribus, de quibus dicetur inferius. Comestor. Tunc præuidentes Apli, ꝙ ad gentes imposterũ essent transituri, ꝓuidentesq; fidelibus, qui erat in Hierusalem remansuri, ordinauerunt Iacobum Alphei Epm Hierosolymorum, & imposuerũt ei manus Petrus, Iacobus, & Iohannes. Ideo Epi non a paucioribus, q̃ tribus Epis hodie consecrantur. Saulus verò deuastabat Ecclesiam, discurrens per domos, trahens viros ac mulieres, & detrudens in carcerem, neminem tñ occidebat, dño custodiente manus eius, ne sanguine innocentum pollueretur. Qui autem dispersi fuerant pertransibant de loco ad locum Euangelizantes.

De Gestis Philippi Diaconi primi, & de Simone Mago. C. LXXII.

PHilippus autem Diaconus secundus a Stephano descendens in ciuitatem Samariæ, prædicabat ibi Christum, & intendebant turbæ vnanimiter his, quæ a Philippo dicebãtur, videntes miracula, quæ faciebat. Erat autem ibi Symõ Magus seducens gentem, cui auscultabant omnes, æstimantes eum Prophetam vel Angelum, vel ẽt Dei filium, quia mentes eorũ dementauerat, id est magicis artibus subuerterat. Cumque crederent Philippo Euangelizanti de regno Dei in nomine Iesu Christi baptizabantur. Simon quoque videns Philippum facere

facere miracula, qualia & quanta ipse facere non posset ficte baptizatus est, vt familiarius ei adhæreret, & addisceret artē, qua similia facere posset. Cū aūt audissent Apli, q̄a receperāt verbū Dei Samaritani, miserunt ad eos Petrū, & Iohānē, q orauerūt p ipsis, vt acciperēt Spūm sanctū visibiliter. Cōstat.n.q̄ inuisibiliter acceperāt cū baptizati essent in noīe Dñi Iesu. Cōstat hūc Philippū fuisse Diaconū nō Aplm, qđ tñ vr ex Glo. sup Matth. q̄a manuū impositionē reseruauit Aplis, q̄ ꝓpterea hodie reseruatur solis eorū Vicarijs.i. Epis, q manus imponunt, & frontem liniūt in confirmatione, vbi daī Spūs sanctus ad robur. Cū autē audisset Simō, q̄a p impositionē manus Apostolorū dareī Spūs sanctus, obtulit eis pecuniā, volēs emere hāc potestatē ad lucrū. Ad quē Petrus. Pecunia, inq̄t tua tecū sit. supple. ducēs te in ꝑditionē. Cor.n. tuū nō est rectū Dño pœnitentiā inquit itaq; age ab hac nequitia tua, & roga Deū si forte dimittaī tibi. Simō aūt sciēs se indignum a Deo exaudiri, noluit exorare, sed ait Aplis. Præcamini ꝓ me, vt nil sup me veniat horū, q̄ dixistis. Petr⁹ vero, & Iohānes redibāt Hierosolymā, & multis Samaritanorū ciuitatibus Euāgelizabāt. Actor. Ab hoc Simone initiū, & nomē habuit simoniaca hæresis, q huius sceleris actor prim⁹ fuit in nouo testamento, sicut & Giezi in veteri testamento. Vn ꝓpriē dnr Giezitæ venditores spūaliū, simoniaci autē emptores eorū. Vsualiter tñ vtriq; dnr Simoniaci. Est.n. Simonia studiosa voluntas emendi, vel vendēdi spūale, vel annexū spūali. Comestor. Angelus autē dñi locutus est ad Philippum dicens. Surge, & vade contra meridianū ad viā, q̄ descendit a Hierusalem in Gazā. Et surgens abijt. Et ecce vir Ethiops Eunuchus potēs in domo Candacis Reginę, q erat sup oēs gazas eius. Erat.n. consuetudo Eunuchorū custodire Thesauros potētum. Venerat hic adorare in Hierusalē, & vt tradit in alijs historijs, p eū miserat multa dona in Hierusalē tēplo Cādaces. Nā oēs Reginæ Ethiopū dicebantur Candaces sicut Romani Imperatores Cæsares, nec habebat regimen regio illa nisi a fœminis. Cumq; reuerteretur Ethiops ille sedens sup currū, & legens Esaiā Prophetā, rogauit Philippum vt ascenderet, & sederet secum. Qui Euangelizabat illi Iesum, & baptizauit eum. Et cum ascendisset de aqua Spiritus domini rapuit Philippum, & inuentus est in Azoto.

De Transitu eiusdem Philippi caterorumque diaconorum. Cap. LXXIII.

EX Martirologio. Hic Philipp⁹ Diaconus signis, & prodigijs inclitus apud Cæsareā requieuit. Iuxta quem tres virgines illius filiæ Prophetissæ iacent tumulatæ. Huius natale celebratur. 8. Idus Iunij. Itē quarto idus Ianuarij apud Cyprum beati Nichanoris Diaconi de 7. primis, qui gr̄a fidei, & virtute admirandus, gloriosissimæ est coronatus. Itē. 10. Cal. Febru. Natalis Beati Parmene de 7. Diaconibus. Hic quoq; traditus gr̄æ Dei, a fratribus iniunctū officiū ꝑdicationis plena fide consumans, Martyrij gloriam adeptus. Itē quinto idus Aprilis Natalis sancti Percori diaconi, de illis 7. Hic etiā fide, & miraculis ꝑclarus apud Antiochiā martyrio coronatus est. Itē 13. Cal. Maij Natalis Beati Thimonis Diaconi de 7. primis, qui primus apud Beruā doctor resedit a deinde verbū dñi disseminans venit Corinthū, ibiq; a Iudæis, & Græcis vt traditur primo flāmis iniectus, sed nihil læsus est, deinde cruci affixus martyrium impleuit. Eusebius in historia Ecclesiastica lib. 3. Porro Nicholaū vnū ex illis 7. Nicholaitę hæresis suæ autorem hr̄e se iactabant. Sed Clemens Alexandrinus in 3. stromatū lib. hoc de eo scribit. Pulchrā inquit valde vxorē hic habuit, & post ascensionē Chr̄i cū increparetur ab Apostolis tanquam de iniuria Zelotipiæ, ꝓductā in medio vxorē suā, si q̄s vellet eā hr̄e ꝑmisit. Ex qua occasione isti, qui sub eius noīe sectā sibi ꝓpriæ libidinis assumpserūt, ꝑmiscuos nunc, & illicitos concubitus appetunt. Mihi autē cōpertū est Nicholaū nullā prorsus agnouisse mulierē, ꝑter eam quā in vxorem acceperat. Cuius etiā liberi, fœminę quidem vsq; ad vltimā senectutem virgines ꝑmanserunt, filius autē etiā ipse sanctitatem incorrupti corporis custodiuit. Quod cum ita se habeat, constat illud, qđ in medio Apostolorum ꝓ Zelotipiæ suspectione vxorem ꝓduxit, ex contemptu vitij vel libidinis gestum, quo per hoc continentem sesse ostenderet eius rei quam minime videbatur expetere, contemnendam magis, quàm expetendam carnis edocens voluptatem.

De Conuersione Pauli, & initio prædicationis. Cap. LXXIIII.

COmestor. Paulus adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos dñi.i. ad cædem eorum aspirans accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo litteras ad synagogas, quæ erant Damasci, vt eius auctoritate si quos inueniret Damasci huius viæ vires ac mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem. Et cum appropinquaret Damasco, subito circumfulsit eū lux de cœlo, & cadens in terram audiuit. Saule Saule, quid me persequeris, in membris.s. meis. Durum est tibi contra stimulū calcitrare.i. potentiori rebellare. Viri autē, qui comitabantur cū eo stabant stupefacti. Audientes quidem vocem ipsius Sauli, nō eius, qui loquebatur cum eo. Et surrexit de terra factusq; est cęcus corpore, qui primò fuerat cæcus mente. Ad manus autē illum trahentes, manibus.s. suis manus eius tenentes, & quasi cæcum ducentes. Introduxerunt eū Damascū, & erat tribus diebus non videns, neq; manducans, neq; bibens. In quo triduo creditur a Spiritu sancto didicisse Euangeliū, vt gloriatur ad Galathas. Nec te moueat si q̄nq; legatur conuersio eius facta, primo anno dñicæ passionis, q̄nq; secundo. Alterū.n. de anno vsuali, qui incipit a Cal. Ianuarij, alterum de anno emergenti dicit. Erat autē Damasci Christianus noīe Ananias, & dixit ad illum in visu dñs. Vade in vicum, qui vocatur Rectus, & quære Saulū, ecce.n. orat. Ac si diceret. Non est timendus, quia factus est de Saulo Paulus, de lupo agnus, ecce ego reuelaui ei aduentū tuum abiēs Ananias, intrauit ad eū imponēs ei manū. Cōfestim ceciderunt ab oculis eius quasi squamæ, & visum recepit. Et surgēs baptizatus est, & continuo ingressus p synagogas, prædicabat, & confundebat Iudæos, affirmans, quia hic est Christus. Post hoc notificatæ sunt ei insidiæ Iudæorum, quia custodiebant portas ciuitatis die ac nocte vt eum dolo interficerent, non Iudæi, sed Ciues Damasci, præpositusque gentis Arethę Regis ad petitionem Iudæorum. Discipuli autem eius nocte dimiserunt eum in sporta per murum. Beda super actus Apostolorum. Non autem statim post baptismum suum venit in Hierusalem ad Apostolos, sed vt ipse Galathis scribit, primò abijt in Arabiam, & inde est reuersus Damascum. Vtrum autem prima vel secunda vice pertulerit insidias non facile patet,

De Historia assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, & qualiter Apostolis reuelata est. Cap. LXXV.

ACtor. Beatam verò Dei genitricem Mariam, quædā scripturæ dicunt secundo anno post ascensionē dñi migrasse a corpore, & eodem anno resurrexisse, atque in cœlū corporaliter assumptā fuisse. Nam Miletus Smirnæ Episcopus hæc de dormitione eius scribit, quæ a Iohanne Apostolo cui commendata fuerat audisse se asserit in hunc modum. Miletus. Leuncius, qui nobiscum, & cum Apostolis conuersatus est, animo temerario discendens a via iustitiæ de virtutibus quidem Apostolorum multa vera dixit, de doctrina vero eorum multa mētitus est. Sed & transitum Beatæ Virginis Mariæ ita impio deprauauit stilo, vt Ecclesia Dei non solum legere noluerit, sed etiam audire nefarium sit. Nos ergo vobis, quæ ab Apostolo Iohanne audiuimus, hæc simpliciter scribentes, vestræ fraternitati dixerimus. Cum Dominus Iesus in cruce pendens matrem suam Iohanni quem præ cæteris diligebat discipulis commendauit, ex illa hora in Iohānis cura permansit quamdiu vitæ huius incolatum transegit. Et dum Apostoli mundum sortibus in prædicationem sumpsissent, ipsa in domo parentum illius iuxta montem oliueti consedit. Secundo igitur anno postquam celum Christus ascenderat, dum die quadam desiderio Christi succensa lachrimaretur, ecce Angelus dñi ante eam astans, salutauit eā & addidit. Eccce ramum palmæ de Paradiso Dei tibi attuli, quem portari facias ante feretrum tuum, cum in die tertio assumpta fueris de corpore. Ecce enim expectat te filius Dei, cū vniuersis virtutibus cœli. Cui Maria dixit. Rogo te vt congregentur ad me omnes Apostoli Dei mei. Quod annuens Angelus, cum magna claritate discessit.

Qualiter ad eam Apostolis congregatis, ei filius suus apparuit, & animam eius in cœlum præmisit. Cap. LXXVI.

ACcipiens virgo palmam illam, quæ nimia claritate fulgebat, egressa in montem oliueti orauit, & rediit. Et ecce dum subito prædicaret Iohannes in Epheso hora tertia die dominica terremotus factus est magnus, & nubes eleuās eū adduxit ante hostium domus vbi erat Maria. Quæ videns eum exultauit, dicēs se tertia die de corpore discessurā, ostēditq; ei vestimēta sepulturæ suæ, & palmā luminis q̄ acceperat, monens vt illā ferri ante lectū faceret, cū ad monumētum ꝑgeret ille. Qūo ait ego solus parabo exequias, nisi veniant fratres, & coapostoli mei est reddendū honorē corpusculi tui. Ecce aūt subito p imperiū Dei, oēs Apl̄i Dei de locis in q̄bus ꝑdicabant in nubem rapti sunt, & depositi ante hostiū domus vbi erat Maria. Inter quos etiā Paulus, q̄ assumptus erat cū Barnaba in ministeriū gētiū. Et salutantes se inuicē, mirabanī cur eos dñs illic cōgregasset. Cūq; vnanimiter orassent Deū, vt causam sui conuentus sibi ostenderet, ecce subito venit ad eos Iohannes, & indicauit eis oīa hæc. Ingressi autē domū salutauerunt Mariā, quibus ipsa resalutatis dixit. Non me fraudauit Deus conspectu vestro. Nūc vos deprecor, vt omnes vigiletis, vnanimiter vsq; ad illam horā in qua Dñs veniet, & ego sum recessura de corpore. Cumque consensissent, & consolantes eam triduo Dei laudibus vacarent

die tertia circa horā tertiam oēs, qui erant in domo illa sopor irruit, nec vllus vigilare potuit, nisi soli Apostoli, & tres virgines quæ ibi erant. Et ecce subito descendit dn̄s Iesus, cum multitudine Angelorum, & splendore magno. Et Angeli himnū dicebant laudantes Deū. Tunc ait Dn̄s. Veni electa mea, & intra in tabernaculum vitæ æternæ. Tunc illa ꝓstrauit se in pauimento adorans Deū, & ait. Benedictū nomen gloriæ tuæ dn̄e, qui me dignatus es humillimā ancillā tuā eligere, & arcanū tuū mihi cōmendare. Memor esto igitur mei Rex gloriæ. Tu.n. scis, quia in toto corde meo dilexi te, & thesaurū mihi creditū custodiui. Suscipe itaq; me, & libera de potestate tenebrarū, vt nullus Sathanæ impetus mihi occurrat, ne videā tetros spūs obuiā venientes. Cui saluator r̄ndit. Cū ego missus à patre ꝓ salute mundi fuissem in crucē suspensus, ad me princeps tenebrarū venit, sed nihil in me sui operis inuenire valēs, victus abscessit. Tu ergo videbis eū lege q̄dē humani generis, ꝓ q̄ sortitura es finē mortis, sed non tibi poterit nocere, quia ego tecum sum, & eruā te. Veni ergo q̄a mō expectat te cęlestis militia, vt introducat te in Paradisi gaudia. Hæc dicente dn̄o illa supra lectum decubuit & gr̄as agens dn̄o spiritum emisit. Videruntq; Apostoli animā eius tanti candoris esse, vt nulla mortalis lingua possit enarrare. Tunc ait dn̄s Ap̄lis, Accipite corpus, & deferte in dexterā partē ciuitatis ad Orientem, & ibi inuenietis monumentum, in quo ponentes illud, expectate donec veniam ad vos. Hæc dicens, tradidit animam Michaeli præposito Paradisi. Et statim discedens cum Angelis ascendit ad cœlos.

De Exequijs eiusdem virginis, & miraculis per eam tunc ostensis. **Cap. LXXVII.**

TRes autem virgines, q̄ ibi erant vigilantes, susceperūt corpus, & lauerunt more funeris. Cumq; spoliassent illud vestibus, tanta claritate resplenduit, vt tangi quidem posset ꝓ obsequio, videri autē præ nimia luce coruscante non posset. Cumque vestissent illud lintheis, paulatim lux illa subtracta est. Erat autem facies Mariæ lilij floribus similis, & odor suauitatis magnæ egrediebatur ex ea. Tunc igitur sanctum corpus imposuerunt feretro. Eleuansq; Petrus a capite feretrū cantare cæpit. Exijt Israel de Ægypto. Portabat aūt Paulus cū eo corpus, & Iohānes palmā luminis ante feretrū. Cæteri autem Apostoli canebant voce suauissima. Apparuit etiā corona nubis sup̄ feretrū magna valde, sicut circulus iuxta splendorē Lunæ, & Angelorū exercitus erat in nube cantum suauitatis emittēs, resonabatq; terra magnæ dulcedinis sonitu. Tunc egressus populus de vrbe fere. 15. millia hoīum mirabant̄ dicētes. Quis est hic sonitus suauitatis. Dictūq; est illis. Maria mater Iesu exiuit mō de corpore. Et Discipuli Iesu laudes circa eā dicunt. Et respicientes viderunt feretrum gloria magna circundatum. Vnus autem ex illis, q̄ erat Princeps Sacerdotū in suo ordine, furore, & ira repletus, dixit ad reliquos. Ecce tabernaculū illi⁹, q̄ nos, & oē gen⁹ nostrū turbauit, qualē gloriā accepit. Accedensq; voluit lectum euertere, & corpus ad terrā deijcere. Statimq; manus eius aruerūt ab ipsis cubitis, & lecto adæserūt. Et eleuātibus Ap̄lis feretrū, pars ipsius pendēs ibat, & pars ad lectulū adhæserat, torquebaturq; supplicio vehementi. Angeli quoq; qui erant in nube, pcusserūt populū cæcitate. Tūc princeps ille clamabat. Depcor te sancte Petre, ne despicias me in tāta necessitate, q̄a crucior valde. Qui r̄ndit. Nō est meū tibi dare auxiliū. Si aūt credis ex toto corde in dn̄m Iesum, accede ad corpus, & osculare lectū, & dic. Credo in Deū, & in Dei filium, quē ista portauit in vtero. Et sic larga pietas eius, qui saluat indignos, dabit tibi salutem. Quod cum ille fecisset statim oīs dolor recessit ab eo, & sanat⁹ est. Tunc cæpit Deum largiter benedicere, & de libris Moysi testimonium in laudes Christi reddere, ita etiam vt Apostoli mirarentur, & flerent præ gaudio nominis dn̄i. Petrus verò dixit ei. Accipe palmam de manu Iohannis, & ingrediens ciuitatem inuenies populum multum cæcatum, & annuncia eis magnalia Dei. Qui autem crediderint, pones palmam super oculos eorum & videbunt. Erat.n. populus multus plangens, & dicens. Ve nobis, quia similes facti sumus Sodomitis cecitate percussis. Cūque ille mandatum Petri complesset, qui crediderunt visum receperunt. Quinque tamen ex eis in duricia cordis permanentes mortui sunt. Regressus autem Princeps Sacerdotum ad Apostolos tulit palmam enarrans omnia, quæ facta fuerant.

De Sepultura eius, & assumptione corporis in cœlum. **Cap. LXXVIII.**

APostoli verò portantes corpus ad locum destinatū posuerunt in mōnumētum nouum, clausoq; sepulchro expectabant sedentes ante hostium sicut præceperat dn̄s. Et ecce subito aduenit dn̄s Iesu⁹, cum innumerabili exercitu Angelorū, & claritate magna, & ait ad Apostolos. Pax vobiscum fratres. At illi r̄ndentes dixerunt. Fiat misericordia tua Dn̄e super nos, quēadmodum sperauimus in te. Tunc Saluator ait. Antequam ad patrem ascēderem, vobis pollicitus sum, q̄ vos, qui secuti estis me in reg. &c. Hanc autem ex tribu Israel elegit iussio patris mei, vt habitarē in ea, quid ergo vultis vt faciam ei. R̄nderunt Apostoli. Si placeret ante potentiā maiestatis tuæ, visum fuerat nobis seruis tuis, vt sicut tu deuicta morte regnas in gloria tua, hoc corpusculū resuscitans, tecū eā duceres in cęlū. Tunc ait Iesus. Fiat iuxta vestrā sententiā. Præcepit ergo Michaeli, vt deferret animam virginis. Et paulopost ecce Gabriel reuoluit lapidē ab hostio monumenti. Et ait dn̄s. Surge amica mea, & ꝓxima, quæ non sensisti coitum per corruptionem, non patiaris in sepulchro corporis resolutionē. Statimq; surrexit Maria de tumulo, & ꝓuoluta ad pedes dn̄i, adorauit eū dicēs. Non possum dn̄e dignas tibi gr̄as rependere, ꝓ beneficijs, q̄ conferre dignatus es mihi ancillæ tuæ. Sit nomē tuū benedictum in sæcula. Dn̄s aūt osculatis Apostolis, & salutatis, eleuatus in nube receptus est in cœlum, & Angeli eius cum eo beatam Mariam in Paradisum deferentes. Apostoli quoque nubibus suscepti, reuersi sunt vnusquisque in sortem prædicationis suæ.

Quid De præfata historia sentire liceat. **Cap. LXXIX.**

ACtor. Hæc historia licet inter apocrifas scripturas reputetur, pia t̄n v̄r esse ad credendum, & credentibus vtilis ad legendum. Hoc autem solum ibi videri pōt a veritate dissonū, q̄ Apostoli tam cito dispersi fuerunt post ascensionem dn̄i, cū Eusebius in Ecclesiastica historia dicere videatur eos longe post fuisse dispersos.s. imminente captiuitate, quæ facta est per Romanos. Sed forte primo dispersi sunt per loca vicina, & ad extremum transierunt per regiones longinquas. Nā, & Hugo Floriacen. dicit, q̄ primo dispersi sunt per regiones Iudææ, & Samariæ, ac demum abierunt ad gentes. Vel forte, qđ prius factum erat, Eusebius longe post recapitulat. Nam q̄ longe ante captiuitatem dispersi sunt, liquet etiam ex hoc, q̄ Paulus per tres annos a conuersione sua veniens Hierosolymā, neminem Apostolorum vidit, nisi Petrum, & Iacobum Apostolum. Et forsitā de assumptione Barnabæ, & Pauli, vel hæc historia loquitur ꝓ anticipationem vel historia actuum per recapitulationem. Cæterū, q̄ beata virgo assumpta sit in cęlū corporaliter, vt prædicta historia refert, Ecclesia quidem non asserit, Apostolisq; t̄n magnis & ortodoxis viris pie creditum est, & fideliter prædicatum. Nā & August. in sermone de assumptione eiusdem virginis ita loquitur. Qui Mariam in vita præ cæteris gratia sui cōceptus honorauit, pium est credere q̄ in morte speciali eam gratia honorauit. Putredo.n. & vermis, obprobriū est humanæ cōditionis. A quo obprobrio cū Iesus sit alienus, Marię natura excipitur, q̄ Iesus de ea suscepisse probatur. Caro eīn Iesu, caro Mariæ est.

De Reuelatione facta super hoc sanctimoniali Elisabeth. **Cap. LXXX.**

DE hoc etiam extat visio sanctimonialis cuiusdam Elisabeth, in qua sic legitur. In anno quo mihi per Angelum domini anunciabatur liber viarum Dei in octaua die assumptionis matris domini in hora diuini sacrificij, fui in excessu mentis, & apparuit mihi illa consolatrix mea domina cœlorum more suo. Tunc sicut ab vno ex senioribus nostris præmonita fueram, rogaui eam dicens, Domina mea placet benignitati tuæ, vt de hoc nos certificare digneris, vtrum solo spiritu in cœlum assumpta sis, an etiam in carne. Et dixit. Quod inquiris, nondum scire potes, futurum tamen est vt per te reueletur. Ego itaq: toto illo anno, nihil de hoc, vel ab Angelo qui mihi familiaris erat, vel ab ipsa cum se mihi præsentaret, amplius interrogare audebam. Sed iniunxit mihi frater ille aliquas orationes, quibus hoc impetrarem ab ea. Euoluto autē anno cū adesset rursum festiuitas illa assumptionis, eram languens ægritudine multorū dierū, & vt erā iacens in lectulo, tp̄e diuini sacrificij, veni in mentis excessum. Et vidi in loco valde remoto sepulchrum multo lumine circumfusum, & quasi speciē Mulieris, circunstante Angelorum multitudine. Et post pusillum erecta de sepulchro pariter cū illa multitudine astantium eleuata est in sublime, & in cęlum euecta. Post verò modicum tp̄is q̄ hoc vidi progressa est domina mea ad hostium luminis in qua eam videre consueui, & stans ostendit mihi gloriam suam. In eadem quoque hora assistebat mihi Angelus dn̄i, qui venerat mihi annunciare decimum præfati libri sermonem. Et quæsiui ab eo, q̄ esset visio quam videram. Qui r̄ndit. Ostensum est tibi hac visione, q̄uo tam carne, quām spiritu dn̄a nostra in cœlum assumpta sit. Post hoc iterum ab eo sciscitata sum, quoto die a dormitione eius accidit eius resurrectio corporalis. Et de hoc rursum beniuole certificauit me dicens. Eo die quo nunc celebratur ei⁹ assumptio, de hac vita migrauit. 40. autem post illum. s. 9. Calē. Octobris. resurrexit. Sācti verò Patres, quia nullam certitudinē eius corporalis assumptionis habuerunt, ideo tantum diē dormitionis

initionis eius solemnem statuerunt, quem assumptionem appellauerunt, illi qui etiam carne assumptam indubitanter crediderunt. Expletis autem duobus annis, rursum domina mea mihi apparuit. Dumque mecum conferret sermones plurimos, interrogaui eam quanto tempore post Ascensionem Domini vixerit super terram. Quibus verbis meis placide respondit, se super uixisse anno integro, & tot diebus quot fuerunt à festiuitate Ascensionis Dominicæ vsque ad diem assumptionis suæ. Et nunquid aio, non affuerunt sepulturæ tuæ Apostoli Domini? Respondit. Omnes affuerũt, & cum magna veneratione corpus meum terræ commendauerunt. Quadam autem die Annunciationis Dominicæ, cum iterum Domina mea mihi appareret, ausa sum, & hoc sciscitari ab ea, cuius ætatis fuerit, quando annunciante Angelo verbum Dei concepit. Huic quoque interrogationi meæ sic respondere dignata est. Quindecim, inquit annos tunc habui, atque insuper tantum temporis, quantum est, à commemoratione meæ Natiuitatis vsque ad festum Dominicæ Annunciationis.

De Miraculis post eius assumptionem per eam gestis.

Cap. LXXXI.

Actor. Post assumptionẽ verò suam beatissima Virgo multis miraculis per diuersas orbis partes diuersis quoque temporibus clarificata est. Ex quibus quædam fide digna, & à religiosis viris approbata, ad ipsius honorem, & legentium ædificationem, huic operi inserere volumus breuiter in hunc modum. Ex Mariali magno. Beatæ Mariæ basilica, à Constantino mirabili opere fabricata renitet. Ad quam adductæ columnæ, cum præ magnitudine leuari non possent, ac diebus singulis cassò labore fatigarentur, apparuit artifici sancta Virgo per visum dicens. Noli molestus esse, cõiunge tibi tres pueros de scholis, quorum adiutorio, quod vis implere possis. Quod etiam factum est, præstitumque est populis spectare mirandum spectaculum, vt quod multitudo virorum fortium leuare nequiuerat, tres pueri absque virtute perfecti corporis, summa velocitate subleuarent. In vrbe Toletana, cum ab Archiepiscopo in die Assumptionis Beatæ Virginis Mariæ, missarum solemnia agerentur, & à populo preces Domino deuotè funderentur, inter ipsius Missæ secreta, quædam vox quærula de Cœlo elapsa est in hunc modum. Heu, heu, quàm dira calamitas, quòd intra filij mei Saluatoris mundi, salutiferę Crucis signaculo signati gregis manet, & regnat Iudaicæ gentis insania, quæ filium meum vnicum lumen, & salutem fidelium, iam secundo conuiciatur, & Crucis supplicio mortificare conatur. Hæc enim cum intentione sedula populus percepisset Archipræsulis, & plebis communi consilio decretum est, vt ad domos Iudæorum eiusdem ciuitatis accederent. & pergerent, & quòd virginali voce conquestum est, prudenter, & solicitè perquirerent. Omnibus itaque domorum abdita perscrutantibus, inuẽta est quædam imago cerea, quam quasi viuentem ad Christianę fidei, & professionis dedecus sputis colaphis, ac morte Crucis perimere desiderabant. Hac igitur inuenta Christiani dolum, & perfidiam Iudæorum doluerunt, ipsosque mox neci tradiderunt.

De Illo, qui filium Virginis pro se fideiussorem Iudæo tradidit.

Cap. LXXXII.

In vrbe Bizantea fuit quidam, qui nominis sui famam volens extendere largas, quas habebat opes in longos sumptus cœpit expendere. Cumq; largiendis deficeret opibus proprijs sumpto ab amicis mutuo ære multum etiam illud expendit. Et cũ iam, nec pecunias, nec amicum, vel etiam Christianum à quo mutuaretur inuenire posset, Iudæorum quendam adijt, obnixe rogans, vt ei mutuo aliquid daret. Qui cum eadem omnino peteret, & ille pęnitus non haberet, quid ei traderet, quia inquit alium vadem inuenire nequeo, velles, ne pro vade accipere Dominum meum Iesum, Christum quem colo. Ille ait. Iesum Christum Deum esse non credo, sed quia eum hominem iustum, & prophetam esse non dubito, hunc mihi si pro vade dederis, indubitanter accipio. At ille. Ipsum inquit, quia tibi præsentem dare nequeo, per imaginem suam vadem pro me, & fideiussorem tribuo, ꝙ si à te constitutũ diem præteriero, seruus tuus in posterum fiam, & nihilominus tamen tuam tibi pecuniam post terminum reddam. Ille respondit. Fiat, vt dicis. Ambo igitur pariter, amborumque amici conuenientes ad Ecclesiam Beatæ Mariæ Virginis astiterunt eius imagini, imaginem filij sui in gremio tenenti suo. Manum igitur ipsius imaginis Christianus tenens, & ipsam pariter Iudæo tenendam tradens, vadem pro pecunia dedit. Quid plura? Christianus accepta pecunia nauem parat, merce multiplici onerat per æquora effertur, & vsque ad Barbaras nationes longe à Bizantio effertur. Venditis mercimonijs suis, ditatur nouis, naues multiplicat, & peregrinis mercibus onustat. Dumque per singulos dies negocia meditatur, dies pecuniæ reddendæ memoriæ elabitur. Cumq; iam non nisi vnus dies superesset, repente ei in mentem venit, ꝙ dies reddendæ pecuniæ tam prope instaret, cum locus eius reddendæ longè valde distaret. Tunc stupore percussus, terræ collabitur, & exanimis ferè, pro eo ꝙ acciderat redditur. Concurrunt famuli & contristantur cuncti, causas doloris requirunt, responsum nullum accipiunt. Tandem ad se reuersus ait. Quid inania meditaris. Nõne dominum tuum Iesum Christum pro te fideiussorem dedisti? Ipsi ergo pecuniam trade, & vt eam creditori tuo restituat, quomodo velit committe. Confestim igitur scrimniũ fieri fecit, pecuniam Iudæo debitam iusto pondere appensam inclusit, mari, & ei, qui mare fecit gubernandam commisit. Mirum dictu, sed nihil Deò impossibile factu. Sub vna nocte per multa æquoris spacia, scrimniũ Bizanteæ illabitur vrbi, & Iudæi supra mare habitantis inter vndas mane astitit domui. De qua. s. domo mane forte egressum mancipium inter vndas scrimnium conspexit, manu attingere nisus est, sed eius manui scrimniũ se subtrahere visum est. Ille domum recurrit, domino quod viderat nunciauit. Iudæus ergo exiens, conspectum scrimniũ protensa manu arripuit secum delatum in domum aperuit, & vacuatum pecunia lecto suo supposuit. Post aliquantum temporis audiens, ꝙ Christianus ille esset regressus, & peregrinis mercibus admodum multiplicatus, more impatiens ad eum accessit, & præmissis gratulabundis aliquibus verbis improperando sic intulit. O mendaces Christiani. Ille autem. Cur ait ista prosequeris. Quia inquit ille, pecuniam à me accepisti, & eam dic statuto mihi non reddidisti. At ille. Omne ait, quod mihi præstiteras tibi reddidi. Cui ait. Habeo testes multos præstitæ pecuniæ, tu verò nullum redde. At ille. Ipsum inquit habeo testem quem, & fideiussorem. Mecum ergo veni, & eius ipse testimonium audi. Ambo igitur Ecclesiam pariter adeunt, & imagini Saluatoris cum multis assistunt. Tunc Christianus. Domine inquit Iesu sicut Dei, & hominis verus es filius, testimonium perhibe veritati, vtrum scilicet huic Iudæo reddiderim quicquid præstiterat mihi. Tunc audientibus cunctis, imago respondit. Testimonium perhibeo tibi, quòd die constituto omne præstitum ei reddidisti his indicijs, quòd scrimniũ quò pecunia clausa fuerat, sub lecto ipsius iacet. Audiẽs Iudæus stupuit, signa cognouit, & horruit, & relicto Iudaismo, fidei Christianæ cum omni domo sua colla sũmisit.

De Illo pro quo Virginis imago se obijciens iaculum excepit.

Cap. LXXXIII.

Est quoddam municipium Aurelianensi ciuitati proximũ, quod Auenon nuncupatur. Vbi Ecclesiam in honore Beatæ Mariæ Virginis ciues ædificauerant. Qui cum aliquando obsessi ab hostibus intra oppidum gemerent, magis in Dei genitricis Mariæ, quam in viribus proprijs confidentes, cum paruulis, & mulieribus Ecclesiam petierunt, & imagini sanctæ Virginis deuote assistentes cordis, & oris clamore, eius auxilium deposcunt. Complentque precibus lachrimosis, redeuntes imaginem secum deferunt, & ad tutelam sui, ac terrorem hostium in porta statuerunt. Quidam autem ex ciuibus stans in portæ custodia post imaginem, mittens in aduersario iacula, magnam stragem de hostibus faciebat. Hunc latentem quidam hostium aspiciens, nequissime, inquit, mortem nõ effugies. Nec iam tibi subuenire poterit effigies, nisi portam deserens vrbem aperire festines. Cumque vibrasset hostis iaculum in ciuem illum sagittarium, mirabile dictu, imago genu erexit, & iaculo se obijciens illud excepit, sicque hominem sibi deuotum ab imminenti periculo defendit. Qui gaudens per Virginem se mirabiliter liberatum, statim sagittam in aduersarium dirigit, blasphemum deicit, dispersus per ora populi rumor facti miraculi, ad hostes quoque peruenit. Tum clamatur ab omnibus, ꝙ sancta dei genitrix pugnet pro ciuibus loci illius. Audientes hoc hostes, stupore simul, & tremore permoti, arma proijciunt, paci annuunt, Ecclesiam Dominæ nostræ adeunt, & magna donaria offerentes, de cętero se nihil loco illi nocituros sub testificatione promittunt. Vsque in hodiernum diem imago illa permanet in eodem loco, iaculum adhuc gerens in poplice erecto.

De Clerico cui virgo lac infundens linguam restaurauit.

Cap. LXXXIIII.

Clericus quidam suppetente rerum copia sæculo deditus, matris domini amorem, & reuerendam eius memoriã sic animo eius indixerat, vt quandocunque Ecclesiæ ingressus, vel per Ecclesiam ei contingeret transitus, nulla sæculi solicitudo, nulla surripere posset obliuio, quin cum omni deuotione, & humilitate genuflexo illa Angelica salutatione eam honoraret, dicens. Aue Maria, gratia plena, dominus tecũ, &c. Rursum genu flexo. Beatus venter, qui te portauit Christe, & beata vbera, quæ te lactauerunt Dominum, & Saluatorem nostrum. Hic aliquando molestia corporis tactus desperatus est, tantumque

dolor

dolor innatuit, vt linguam suam, & labia sua dentibus suis commanducaret, idipsum de membris suis facturus si permitteretur. Cumque iam lingua, & labiis penitus consumptis, vehementer a suis in aliis membris teneretur, iaceretq; horrendus aspectu, sensibus corporis exemptus, vidit iuxta lectuli sui caput personam consistere, pulchra facie, & reuerendo aspectu, quæ quãtum datur intelligi, Angelus eius erat, hic ægroti sui ærumnas deplorans, in hunc modum lamentari videbatur. Quid ô Domina misericordiæ, fons pietatis, hoccine est gloriæ, & gratię salutatorium, hęccine est lingua in beatificationem ventris, & vberum, & partus tui longo vsu, & ardenti affectu sic assuefacta, vt pęne nihil aliud sonare nosset in Ecclesia Dei. Domina Domina si tu dees tuis, quis aderit suis? non sic domina non sic, ad nihilum deueniet spes hominum si in te non incipiunt habere refugium, hæc cum ille in auribus tantum ægri declamaret, & in eius tantum oculis deploraret apparuit vtrique Mater Domini, & quasi satisfaciens de negligentia in seruulum suum, de qua insimilabatur, ad lectum ægri propius accedit, extracta itaque vbera visa est protinus immittere in os ægri, & sancti lactis sui rore infuso, subito suæ linguæ integritatem, & labiis antiquum decorem, & in toto eius corpore pristinam restaurauit sanitatem, redditisque sensibus, continuo surrexit sanus, & incolumis, & factam circa se misericordiam, etiam si lingua taceret, repentina vitæ, & morum mutatione omnibus cępit prædicare, etenim se, & sua Dei seruitio mancipans, de cætero vitam duxit religiosam.

De Muliere, quàm inter maris vndas parientem protexit.
Cap. LXXXV.

IN loco qui dicitur Tumba est Ecclesia sancti Michaelis Archangeli honorifice constructa, qui locus Oceano cinctus, ipsius æstu terribilis est propter accessum, & recessum maris aduenientibus omnibus, & limina sancti Michaelis Archangeli petere desiderantibus, bis in die sinum prætendit, non autem vt cætera maria gradatim, verum præcipiti cursu, ac terrifico sonitu accurrens, sæpe intercipit iter agentes. Quadam igitur festiuitate ipsius Archangeli, turbis ad eius limina properantibus, ecce iam in medio areuæ positis, erat autem inter eos Mulier quędã paupercula vicino portu omnino iam grauida, sonitus terribilis maris subito intonuit, & cunctis præpeti cursu amentium more fugientibus, illa mulier sola remansit, vsu etiam pedum prænimio dolore & terrore atque labore destituta, irruerant enim in eam dolores subiti, clamabat cum eiulatu, miserabiliter auxiliũ petens, sed vnusquisque seipsum tueri cupiens, audire dissimulabat. Igitur humano deficiente auxilio, recurrit ad diuinum. Deum lachrymabili uoce inuocans, & eius genitricem Mariã, sanctumque Archangelum Michaelem. Populus quoque omnis ad hoc spectaculum consistens manus ad sidera tendens, Dei & matris eius auxilium flebiliter inuocabat. Vniuersis ergo Christi auxilium implorantibus aduenit pia Dei genitrix, & vt ipsi mulieri videbatur manica super eam proiecta, ita intactam in terrisono impetu maris reddidit, vt nec minima etiã gutta totius abyssi vestimenta illius contingeret. Ibi verò quasi in tutissimo habitaculo posita, filium peperit, sine timore vllo permanens, donec iterum mare fluctus suos in se retrahens liberũ iter eundi mulieri præberet. Itaque cum puero ad littus venit, & quæ sola in mari relicta erat exiens iam non sola, miraculi spectaculum omni populo præbuit.

De Abbatissa pregnante, quam Maria ab infantia liberauit.
Cap. LXXXVI.

FVit quædam sanctimonialium, nomine & actione Abbatissa, strenue sancti regiminis curam exequens, & spirituali zelo subiectam sibi congregationem ad sacri ordinis custodiam pro rigore constringens, sed quia bonorum profectus prauis animis liuoris ingerit pœnas, cœperunt ei Moniales pro bonis mala rependere, & pro impensa mirifici cura regiminis odiorum studia exercere, sociauit quoq; se interiori curũ insidiatoris antiqui sẽper infesta malignitas, nam eius supplantata fraudibus, illa pia Mater cum Dapifero suo incesti crimen incurrit, & cõcepit, nec tamen destitit regulari rigore subiectum sibi gregẽ ad obseruãtiam ordinis coartare, & inutiles vagandi licentias singulis denegare. Instante autem tempore partus, tam per incessum, quàm per cibum a Monialium muliebri sagacitate imprægnata deprehenditur, resque singularum relatu in noticiam omnium perducit, omnesque se in ea causam accusationis inuenisse exultant, quam suis voluptatibus aduersam iudicabant. Scribuntur literæ accusatrices criminis deprehensi Episcopo in cuius ille locus erat diœcesi. Imminebat illa nesciente Pontificis aduentum, & ipsa onere suo, quod studiosè celauerat iam grauis sibimet, quid ageret ignorabat. Erat enim priuata capella, vbi quotidiano vsu solebat horas Beatæ Virginis dulciori, quò poterat affectu decantare, hanc ingrediens, laudes solitas deuotissimè persoluit. Finitis horis toto corde, & corpore se in oratione prosternens, præcibus lachrymosis, ac profundis suspirijs pijssimam Dei genitricem Mariam obnixius orabat, eius interuentu, & reatus sui veniã obtinere, & horrẽda opprobria imminentis sibi confusionis euadere. Inter hoc subitaneo depressa somno, in silentium commutatis clamoribus obdormiuit, cui dormienti pia virgo duobus comitantibus Angelis apparuit, & mœstam clementer alloquẽs ait. Audiui orationem tuam, noueris me tibi à dulcissimo filio meo impetrasse, & peccati veniam, & à confusione, quam times liberationem plenissimam, tunc duobus Angelis astantibus præcepit eam prolis onere, quo grauabatur exonerare, & cuidam Heremitæ in vicino posito deferre. Cui, & mãdauit, eius curam per septem annos gerere, quod & fecerunt. Denique Abbatissa euigilans, omni quò prius cruciabatur onere carere se sensit, & Deo, & liberatrici suæ incessabiles gratias egit. Interim inuitatus Antistes veniens capitulum intrauit, Abbatissam vocare cœpit, quæ ingressa, in loco sibi solito præsuli sedere festinauit, quam accedentem Antistes opprobrijs aggreditur, & iniurijs fatigatam citius exire compellit, duos quoque clericos, qui diuulgatum crimen explorent post eam mittit, qui accedentes, & attendentes, nullumque in ea signum vteri prægnantis deprehendentes, innocentiam eius præsuli renunciant, sed illos ipse pecunia corruptos existimans, per semetipsum rei veritatem curiosius explorat, nullumque in ea criminis obiecti signum inueniẽs, ad pedes eius corruit, veniamque de illatis iniurijs exposcit, omnibus, qui ei crimen iniecerant, vehementer iratus præcepit, vt de monasterio citius exirent. Abbatissa verò eas licet maliuolo animo, tamen vera dixisse perpendens, ad honorem liberatricis suæ maluit peccatum, quod fecerat Episcopo reuelare, quàm criminatrices sua aduersa pati permittere. Itaque coram eo se humiliter prosternit, eique omnem rei ordinem pandit. Miratur ille, & Deum in immensa gloriosæ genitricis suæ pietate benedicens, duos ex clericis ad Heremitam pro causa pueri solicitius inquirenda transmittit, qui euntes, & de puero sciscitantes, edocti sunt ab homine puerum ea die natum, & à duobus iuuenibus ad eum paulo ante delatum, & ex parte Beatæ Mariæ sibi ab eis commendatum. Et reuertentes omnia Pontifici referunt. Lætus igitur puerum, vt Mater Dei præceperat cum homine Dei septem annis nutriendum permisit, quem post in sui curã susceptum ad literas posuit, ac religione, & scientia clarum educauit. Ipso quoque tandem in Domino requiescente in Episcopatu ei successit, & Beatæ Dei genitricis Mariæ gloriam vita, & verbis magnifice prædicauit.

De Puero, qui Virginis imaginem anulo desponsauit.
Cap. LXXXVII.

QVidam pueri clerici, ante quandam Ecclesiam ludum pilæ exercebant. Quorum vnus, qui habebat in manu annulum, quem ei puella quædam donauerat, carnali amore ducta, timẽs ne forte assidua pilæ percussione frãgeret, diuertit ad Ecclesiam, vt alicubi eum reponeret, donec post ludum eum reciperet. Ingressus itaq; ante imaginem Virginis Mariæ, intuitus eam, & admirans eius pulchritudinem, genu flexo deuote salutauit Virginem, & addidit. Vere in omnibus formosior, & illa etiam, quæ mihi hunc anulũ amoris munere condonauit, ideoq; ei renuncio, teq; deinceps amare, & tibi seruire decerno, ita dũtaxat, vt ego vice reddita amore tuo dignus inueniar. Sic igitur præfatus puer anulum suum digito imaginis, quem habebat sursum erectum indidit. Quo accepto, quasi cõdictum comprobãs, & fidem adhibens, mirabile dictu digitum suum imago cõstrinxit. Quo viso puer stupore permotus circunstantes aduocat, & rei nouitatem mirantibus salutationis ordinem, & voti conditionem enarrat. Quod illi audientes eum sœculo renunciare, & votum persoluere hortabantur, quatenus Dei genitricis seruus, & amicus sicut dixerat haberetur. At ille spinis diuitiarum obstantibus, ægre quod monebatur audiẽs, ingratus extitit, & post modicum imagini mentitus, vxorem ducere non expauit. Sed prima nocte nuptiarum, Beata Virgo Maria, quasi inter ipsum, & vxorem eius media recumbens apparuit, anulum digito prætendens, & infidelitatis eum arguens. Excitatus ille de somno, circa se palpitabat quęrens imaginem, & non inueniens eam credidit esse Fantasma. Iterum à somno detentus, vidit eam sibi assistere, non sicut prius blande alloquentem, sed cum indignatione vultum auertentem, & tormenta durissima pro contemptu sui, & voto irrito comminantem. Euigilans igitur, & iterata ammonitione perterritus relictis omnibus, quæ habebat eadem nocte in Heremum, clam, secessit, vbi habitum Monachi vitamque professus, dominæ, & amicæ suæ cunctis diebus vitæ suę deuoto animo deseruiunt.

De

De Illo quem sub aquis protectum ad litus virgo perduxit.
Cap. LXXXVIII.

Erat nauis in medio maris peregrinis onusta, quorum deuotio, orationum gratia, partes Hierosolymitanas adibat, huius Nauta cum sensisset nauem hiare inferius, & aquas irrumpere, & se nullatenus subuenire posse, festinus cimbam, quæ intus ferebatur in mare deposuit, & cum Episcopo quodam, & alijs quibusdam nobilioribus in eam descendit: vnus tamē cum descendere vellet in mare decidit, pelagique statim ad ima mersus nusquam comparuit, nauta verò quos in naui reliquerat alloquens, mortis omnibus imminere discrimen non euitandum innotuit, & vt peccata sua confitentes, suas animas Deo deuote commendarent admonuit. Qui & ita fecerunt, nec longa interfuit mora, illis in cœlum clamantibus, & ecce nauim subintrantibus aquis, hiatu maris penitus absorpta est. Episcopus verò cū cæteris lachrymosa fundens suspiria, sociorum animas domino commendabat, quorum corpora tam horrendo discrimine perire videbat. Cumque per æquoreas vndas oculorum aciem circumuolueret, si fortè aliqua suffocatorū corporum indicia videre posset, ecce marinis e fluctibus columbas speciosas, alibi quidem vnam, alibi duas, vel plures subito vidit emergere, cœlique secreta celeri subuolatu penetrare. Quas cum sociorum animas animaduerteret esse, quantum fleuerat prius, quia socios præfocari viderat, tanto tunc magis deflebat, quia cum socijs præfocatus non erat. Qui cum tandem cimba deuectus, terræ cum socijs applicuisset, ecce socium, quem inter duas cecidisse naues in mare duximus, de mari subito viuum, & incolumen vident exire. Quærunt stupentes, & de recepto socio exultantes, quid ei acciderit, quomodo à marinis fluctibus liberari sic potuit. Qui ait. Beatæ Dei genitricis cum in aquam caderem nomen exclamaui, sicque eius. & memoriam habendo, & nomen declamando ad ima pelagi deueni. At ipsa misericordiæ Mater Virgo Maria, quæ memorum suorum immemor nullatenus esse potest, mihi sub vndis astitit, pallioque suo me clementer contexit, & contectum sub aquis vsque ad littus perduxit, hæc eo dicente, laudes Deo referuntur, & Mater misericordiæ ab omnibus prædicatur.

De Iliis quos de tempestate maris eripuit, & puella cuius lingua vinculum soluit.
Cap. LXXXIX.

Abbas quidam aliquando in medio maris Britannici, nimia cum alijs multis oppressus est tempestate, adeo, vt omnes de vita cogerentur desperare. Itaque alij Beatum Nicolaum, alij Sanctum Clarum, alij pium Andræam, vel quēlibet alium inuocabant, vnusquisque enim quem Familiarem sanctum habuerat eum in necessitate sua familiarius inuocabat. Aliqua etiam offerebant munuscula, vt moris est tempestate marina depræhensis. Cumque videret Abbas omnes istos, vel illos minus potentes sanctos inuocare, neminem autem Matrem misericordiæ, fidus marinum, cæteris omnibus misereri potētiorem Mariam nominare. Quid est inquit, quod agitis fratres, quid cæteros, qui minus possunt tantum inuocatis, & ipsam quæ plus omnibus potest relinquitis? bonum quidem est, quod facitis, sed multo melius esset, si omnes vna voce Matrem misericordiæ acclamaretis. Quò illi præcepto, omnes vna voce Matrem Dei nominant, omnes, vt sui misereatur proclamant. Et ipse quoque Abbas, qui præter vnum pomū nil comederat, quique per duos dies, ac noctes ita afflictus erat, quòd vix respirare poterat, illud responsorium. Fœlix nanque es, cum suo versiculo Ora pro populo. deuotissime cum Monachis suis cantare cœpit, vixque finierat populus præcem cum lamentatione, & Monachi cantum cum deuotione, & ecce in summitate mali lux magna, instar cerei apparuit, qui noctis tenebras fugans, omnes, qui erāt in naui sua claritate perfudit, totaque pelagi cessauit tempestas, & cœli Regina iubēte, facta est tranquillitas. Nec multum post, dies serenus illuxit, & terræ ad quam tendebat nauis applicuit. In suburbio Nouionensi quædam puella pauper, manu, & arte victum quærens, dum in die festo Annunciationis Dominicæ, prout nendo moris est mulieribus, filum saliua madefaceret, id est filum linguæ eius adhæsit, & labia vtraque quasi conuinculata distorsit, labioque intumescente, pene lingua obmutuit pro nimio dolore, os eius deturpauerat saliua coagulata in spumam, & labia linguę connexa vim naturaliter expuendi amiserāt. Puella flebat, & quid ageret ignorabat, vicini eam ad impetrandam cœlitus indulgentiam sancto præsentauerunt Eligio, sed redierunt infecto negocio. Itur postmodum ad Sanctæ Mariæ monasterium principale, id est ad Pontificalem sedem Nouionensis Ecclesiæ. Ibique in conspectu astantium, & pro ea rogantium gratia diuina labellulo vinculum excussit, & populum ad gratiarum actionem prouocauit.

De Imperatrice cuius castitatem à violentia seruorum, eripuit.
Cap. XC.

Fvit quidam Romanus Imperator, cui prouidit Dei clementia vxorem genere, & moribus nobilissimam, ac pulchritudine honestissimam, nec turpis, aut carnalis delectatio illos captiuabat, sed inuicem sobrie, & iuste sub legali coniugio se nō mediocriter diligebant, venit autem in mentem Imperatoris, vt pergeret longe lateq; per orbem visitare loca sanctorum. Accepto itaque assensu à coniuge; & regnum, & quendam fratrē suū Adolescentem attentius ei commendans, digressus est. Ipse autem dictus Adolescens specie deceptus Imperatricis, in amorem eius vehementer exarsit, & tandem etiam quo stimulo vrgeretur ei apperuit, cumque ei pluries molestus esset, & illa pœnitus renueret, tandem iuueni cæcato ad eius amplexus se venturam simulate promisit. Interim verò turrim quandam parare non distulit, in qua duos Adolescentes, & duas puellas ad seruiendum iuueni mittere curauit, vt necessaria quæque illi sursum cum funibus traherent. Determinato autem die quo imperatrix, & iuuenis turrim illam priuatim conscenderent, vt ille, quod desiderabat expleret, gauisus est. Sed illo præeunte, & intrante, pudica Domina in domum redijt retento iuuene in turre. Sedit autem sub Imperatrice Roma pacifica, donec Imperator rediret ad propria. Post quinq; annos audiens aduentu eius, gauisa est valde. Iussitque nobiles, & maiores cleri in occursum eius secum exire, & vicos ciuitatis ornari decenter. Fratrē quoque Imperatoris inconsulte de turre emisit, vt fratri obuius exiret, qui in occursu illius regiam præuenit, & versa vice eam malè infamauit, requisitus enim à fratre cur tam afflictus, & pallidus, ac crine deformis esset. Mi frater charissime, pessima Meretrix coniunx tua, sicut cum multis fornicari consueuit, meipsum in scelus præcipitare secum tentauit, nullus enim ab eius impudico amplexu ex quò recessit prohibitus est. Quod ergo ego ferre non potui, sed ab ea recedens in quadam turre me nunc vsq; inclusit. Audiens Imperator quas non sperauerat in vxore contumelias nunciari dolore cordis percussus, pœnè exanimis in terram corruit. Post spacium vnius horæ surrexit, & confortatus astantium consolationibus, equum ascendit. In crastinum autem Imperatrix cum comitatu multo ad virum suum peruenit, quæ cum illum, vt dignum erat amplecti vellet, percussa ab eo in faciem grauiter confusa cecidit, vocatisque duobus seruis Imperator ait. Quia non est cum Meretrice certandum, ite in siluam profundam, & ducite eam ad decollationem. Qui cum ad locū vbi detollanda erat peruenissent, admirantes eius pulchritudinē dixerunt adinuicem. Priusquam interficiatur cognoscamus eā, quia non est in mundo pulchrior illa. Irruentibus illis in eam, illa suspiciens in cęlum, voce lachrymabili Dei respectum, & Virginis Sanctæ Mariæ efflagitabat auxilium. Quidam autem nobilis Heros non longè iter faciens, cum comitatu multorum, qui limina Apostolorum, & loca Sanctorum Romę visitauerant audientes clamoribus resonare siluam, primo putauerunt aliquam feram in retibus corruisse, & veloci cursu illuc venerunt. Videntesque tam venerabilem personam, seruos impudicos distrahere, morti eos concite tradiderunt.

De Alio casu consimili circa eandem Imperatricem.
Cap. XCI.

Requiritur mulier, quæ esset, & cur illi talia contingeret, at illa celata dignitatis altitudine supplici vultu, & humili voce rogauit, vt eam Dominus eorum secum duceret, & ab ea ancillare obsequium saluo honore pudicitiæ reciperet. Qui petitioni eius libenter annuens, illam ad propria perduxit. Quam vxor eius honorificè recipiens, vnicum ei filium educandum commisit. Paruulo autem suscepto illa maiorem adhibuit diligentiam, quam si ipsa eum genuisset, fugiebat lasciuiam, frequentabat Ecclesiam, sed nec ibi malignus spiritus tentare desijt, quam vincere tamen non valuit. Erat quidam Miles in curia, qui ad amorem eius pertingere cupiens blandis sermonibus ac multis promissionibus eā, vt sibi coniugio copularetur tentabat. Illa verò caste se eum diligere respondens, amore Domini sui, cuius frater erat, & nubere ei omnino negauit. Quamobrem cœpit miser tractare in animo, quid mulieri, quæ in tanta eum vilitate habebat pararet, ut occideretur, vel fugaretur. Itaq; intempesta noctis hora ductu diabolico venit, vbi illa dormiebat, & infans in sinu eius sibi commendatus, gutturque pueri filij fratris sui cultro per medium secuit, & gladium in manu Mulieris dormientis relinquens recessit. Cum ergo sanguis occisi pueri per medium lecti decurreret, & latus mulieris inficeret, excitata vehementer expauit. Et cum se miseram proclamasset solicitata Mater, & Pater de filio surgētes concito de lecto venerunt cum lumine ad filium, quem iugulatum videntes, & in manu Mulieris cultrum, quantus dolor eos inuasit, & omnem familiam vix explicari

explicari potest. Venit denique sceleratissimus homicida fictas lachrymas fundens, & voluit occidere tanti sceleris ignaram dicens fratri suo. Adduxisti huc Meretricem, in multis criminibus, in alia patria iudicatam interfici. Iam igni tradatur dignam eam facit mors filij tui. At Heros ille nobilis, & vxor eius eam interfici prohibentes mandauerunt nautis ad portum proximi maris, vt eam in alienam terram ducerent. Venit ergo perfusa lachrymis faciem, & comam discerpens, cum seruis ad mare, & intrauit nauem. Cumque nautæ per altum mare nauigassent, cõsiderata eius specie allocuti sunt eam, vt eis assentiret. Resistẽtique ob amorem pudicitiæ dixerũt. Vnum e duobus elige, aut nobis commisceri, aut in mari præcipitari. Respondit illa se libẽtius inter fluctus deficere, quam eorum libidinosis petitionibus assentire, qui mutato cõsilio, in quadam alta rupe, quæ ante eos in mari eminebat, domino prouidente eam reliquerunt, vbi cũ totam noctem duxisset insomnem, summo diluculo merore, & triduano ieiunio afflicta, parum obdormiuit. Apparuitque ei sancta virgo Maria Regina gloriæ admirabili facie stellante oculorum acie, dicens ei. Quia multa propter casti coniugij seruandam fidem sustinuisti, aduersa omnis ammodo tentatio impiorum à te repellenda est, & quas passa es iniuriæ manifestabuntur, collige herbam, quæ est sub capite tuo, & quibuscunque leprosis dabis bibere in nomine Domini sanabuntur.

De Medicina, quam ei Beata Virgo innotuit.
Cap. XCII.

EXcitata autem mulier, & de visione lætificata, cum deuotis orationibus herbam colligit, cui similem ante non viderat, & Cyrothecas de manibus suis extrahens impleuit, hora autem tertia nautæ à Deo missi, iter facientes, iuxta rupem istã vocati ab ea applicuerunt. Qui videntes eam tam venerabilem esse personam, condolentes ei receptam in nauim duxerunt ad portum. Egressa autem de naui inuenit leprosum vultu miserabilem, attritamque herbæ portiunculam cum vino dedit ei bibere, & confestim sanatus est. Exijt fama eius longe lateque, & venit ad ciuitatem illam in qua erat impius ille leprosus effectus, qui fratris filium in sinu huius Dominæ occiderat. Ad hũc multis precibus adducta, sed nec ab ipso, nec ab vllo de familia domus cognita rogatur obnixè à fratre illius leprosi, vt ei subueniat, & quicquid mercedis inde velit recipiat. Illa se subuenire promittit si de omnibus peccatis suis coram ea, & septem personis confessus fuerit. Et ille quidem confitens multa dixit, sed celabat scelus, quod in eam commisit. Respondit ei Mulier nil ei proficere medicinam suam abscondito vllo criminali, tunc ait frater suus, cuius filium interfecerat. Aperi cor tuum, & emunda ab omni peccato, & si quid aduersum me mali egisti, totum tibi dimittatur. Resolutus itaque in lachrymis, qualiter egerat manifestauit. Audiens Heros expauit vehementer, dicẽs se plus de amissione nobilissimæ Mulieris, quàm de morte filij tristem esse, at illa respondit. Domine mi, ego sum Mulier illa, quæ malum pro malo non reddam, sed bonum pro malo retribuam. Restitutoque illo sanitati, rogabant, vt ibi maneret, & quem sanauerat in sponsum acciperet. Quibus non acquiescens recessit, & sanando leprosos nonnullos Romam incognita petijt, ibiq; plurimos à lepra mundauit. Sed & fratrẽ Imperatoris vlciscẽte Deo inuaserat lepra grauissima vsque ad mortem, ad quem curandum adducta, sed à nullo agnita, simili modo, & hunc peccatum suum, quod in eam commiserat confiteri coram Papa, & Senatu Romano fecit. Quo audito, Imperator flens, & pugnis faciem, pectusque percutiens, miserum se exclamauit, flebant quoque omnes, qui aderant, & audierant recordationem Imperatricis egregiæ, at illa fletus eorum non sustinens, sanato prius iuuene dixit. Quia ego sum illa. Tunc quanta lætitia Romanum Populum impleuerit, non est facile dictu, voluitque eam Imperator quasi à Deo resuscitatam in vxorem, & populus in Dominam accipere. Sed illa intra se aliter agens, dixit ad Papam. Votum feci in tribulationibus meis Domino, me nulli vlterius viro coniungere, sed in Monachali veste castimoniam seruare. Requiritur ergo anima mea de manu tua, si timens, vel diligens hominem plusquam Deum veste sancta non velaueris me. Tunc ille mox eam benedixit, & induit.

De Muliere, quæ conceptum filio puerum interfecit.
Cap. XCIII.

FVit quidam Romæ diues cum vxore sua, vterque genere nobilis, moribus laudabilis, sola eis proles deerat, cum ad votum cætera cederent vniuersa, conuersique ad Dominum postulabant filium effusi in misericordijs pauperum, commendantes se ad omnem continentiam secundum Deum. Qui videns afflictionem eorum dedit Mulieri conceptum, & peperit filium. Quo nato regales apparantur deliciæ, sonant organa, chori ordinantur. Interea dum de charo filio pater minus cauto amore gratulatur, charitate à carnalitate aliquantisper suffocata, non ita deuote, vt prius in datoris gloriam assurgit, vel gratiam quærit. Aliquotiens tamen ad se reuersus compungebatur, nec illius carnalitatis impuritatem ferebat esse impunitam, tandem pepigit fœdus cum Deo, vt sumptis pennis columbæ in peregrinam regionem, vel in inuiam solitudinem auolaret, vbi ignotus, & ignobilis viueret, vbi puritatis, vel pacis internæ soliditatem seruaret. Sed quia assignatus erat vxori, cor eius ad sui propositi inclinauit assensum. Quæ quidem querulos gemitus ingeminare cœpit, & singultibus concusso pectore cum lachrymis dixit. Quamuis moleste dulcissimi vultus tui sustineã absentiam, hoc solum tamen amaricati cordis habeo solatium, & glotiandi priuilegium, quòd amori meo solum video præponi Christum. Et quia votum hoc sanctissimum scio, liberum te dimitto, tantum, vt amore casto me corde retineas. Illo exulante, sed in gaudio victricis conscientiæ exulante, Materfamilias soluta à lege viri, iam licentius, quæ Christi erant cogitabat, & liberalitatem in pauperes exercebat. Interea paruulum suum à lacte suspensum, à cunis abstractum propensius nutriebat, & delicijs reficiebat, omni die, aut Matris hærebat gremio, aut pendebat in collo: omni nocte inter matris vbera morabatur, omni in loco in memoria versabatur. Sic succedentibus, infantiæ pueritia, & pueritiæ adolescentia, etiam tunc mater non eum ab amplexibus arcebat, non ab osculo repellebat, non etiam à lecto. Quid plura? carnalis amor, quia non inuigilauit cautelæ, se inclinauit corruptelæ, filius pro Marito admittitur, conceptoque fœtu Mater misera corde, & corpore angustiat, & impellente hinc inde verecũdiæ, & doloris æstu, pæne in disperationem labitur. Spe autem veniæ ducta, & animata, non desistebat à ieiunijs orationibus, vigilijs, eleemosynis. Interim veste ad hoc cõgrua, ventris celato tumore, & per falsam hilaritatem vultus cordis dissimulato dolore, ventum est ad diem partus, & tunc magna velut mare contritio eius, hinc enim dolori suadebat silentium timor, & verecundia. Hinc impellebant ad planctum dolor & angustia, sic nascitur infœlix puer sumpturus de ortu occasum, de initio finem, nam sæua tygris vix bene natum arripiens suffocauit, & suffocatum in ima latrinæ proijciens, propera sepulturam damnauit. Et tunc quidem homines tam grande piaculũ latuit.

Qualiter eam Dæmon apud regem accusauit.
Cap. XCIIII.

SEd mundi Princeps cum in anima captiuam Mulierem teneret, cogitauit, vt commune tropheum de ipsa carne statueret, volens etiam in eam sæuire flagellis, quæ sibi seruierat in flagitijs. Sumpto igitur Dæmon scholaris, clerici schemate, Romam venit, curiam intrauit, proceres salutauit. Interrogatus quis esset. Clericus inquit sum, potens in scripturis, nullus mihi secundus in quæstionibus soluendis, in secretis edicendis. Et vt peritiæ meæ certam habeatis experientiam, dicat quisque quicquid perdidit, & ego illi manifestabo furti actorem. Auditisque omnium causis, certo veritatis responso singulis satisfaciebat, & furti reum, fugam etiam si fur aufugisse propalabat. Ad noui famam coniectoris tam exteri, quàm indigenæ conueniebant, latrones diffugiebant, aut esse quales fuerant desinebant. Interea dum sic placens Regi, & Optimatibus eius plebi sua damna resartit, de ore suo pendentem rege ipso præsente turbam circunstantem sic allocutus est. Si vos credulos, & attentos pollicemini auditores, mira loquerer, & quidam vix credibile auditu, horribile dictu, crudele actu, vobis enarrarem. Misericordiæ Domini, quòd non æstis consumpti, quòd Roma funditus non corruit, cum facinus præ omnibus detestabile in ea patratum sit. Mulier enim illa, quam sanctissimam dicitis, quæ in vrbis vestræ plateis, & angulis, sibi per Hypocrisim famæ titulum erexit sceleratissima est, & omnium crudelissima fœminarum, nam de proprio filio conceptum filium proprijs manibus trucidauit, & ne videretur in latrinam proiecit, ad hanc vocem omnes consternati, noli inquiunt blasphemare munditiæ sacrarium, pietatis templum. Multæ fœminæ congregauerunt virtutum diuitias, sed hæc supergressa est vniuersas, hoc est inquit ille, quod dixi, quia difficile crederetis mihi, veniat, vt examinetur, & interim rogus in media platea paretur, in quo si confessa, vel conuicta fuerit, viuens incendatur. Sin autem ego ligatis manibus à tergo medijs initiar flammis. Placuit Regi, & Satrapis eius, & missis Satellitibus, iussit eam honorifice introduci. Cui intranti palatum, omnes assurrexerunt. Rex autem ipse sedem ei parari fecit, & sibi consedere iussit, factoque silentio ait ei. Non te latet noui fama vatis, quem suscitauit Deus in salutem Romanæ gentis. Quod autem non parum dolemus in multis te accusat, & non satis credibilia nobis contra te dicit testimonia, confitere ergo si quod fecisti peccatum, & da gloriam Deo, vel purga te à crimine obiecto. Illa autem vnctione, quæ de omnibus

bus docet in spirante. Respondit. Quoniam grauis est causa, & nil sine consilio facere docet sapiens, nec ego tutum fore credo coram Rege, & proceribus eius sine consilij patrocinio allegationem meam exercere, sic acceptis inducijs egressa, idest non est confisa in homine, sed toto corde per pœnitentiam confugit ad Christum.

Qualiter Beata Dei genitrix eam ab opprobrio liberauit.

Cap. XCV.

VIr autem vitæ venerabilis Lucianus, vel Lucius nomine, tunc temporis Romanam ornabat cathedram, eius pedibus prouoluta, cum gemitu cordis, & torrente lachrymarum, calamitatis suæ recensuit Historiam, ruptisque vestibus, & euulsis criminibus, requisiuit ab eo, vtrum per quodcunque malagma pœnitentiæ, curari posset vulnus peccatricis conscientiæ. At ille videns compunctionem in ea esse vehementem, & totus super eam pietatis visceribus affluens, confisus de Dei misericordia reatus veniam, & vitæ remedium promisit dicens. Animæquior esto filia, quia maior est Dei pietas, quàm quæuis iniquitas: nam & Petrus per lachrymas non solum reatus sui veniam, sed & Apostolici principatus obtinuit dignitatem. Sic Maria Magdalena, per sanctificationem lachrymarum, de vase contumeliæ meruit effici vas gloriæ. Matrem vero Iesu Mariam cõsulo, vt præ omnibus inuoces, eamque assiduis precibus frequentes. Ipsa enim vnica spes humanæ reconciliationis, ipsa præcipua causa æternę salutis, nolo autem tibi multa iniungere, quia tempus habes breue, sed Dominica oratio tibi sit absolutio pro peccato. His sermonibus animata Mulier, manus ad cœlum, cor ad Mariam leuabat, orans eam in multo fletu, vt eius liberaretur interuentu ab impetitione aduersarij, & à confusione communi. Statuta itaque die cum familiaribus perexit ad curiam, & erat eius spes de cœlesti adiutorio pendens, & cor maximè in Maria fiduciam habens, nec deesse potuit Mater misericordiæ tam mirabilibus suspirijs pœnitentis, sed inuisibiliter eam protegens præsentia suæ maiestatis, iudicandæ astitit ante tribunal terreni iudicis. Hac igitur Beata comite Mulier munita intrauit Consistorium, & à Rege, & à populo reuerenter excepta cõsedit in medio omnibus facta spectaculum. Tunc omnium ore clauso, & aure aperta, Rex ait Clerico. En quam accusasti domina præsens est, narra si quid habes. At ille intuitus mulierem mirabatur, quæ hæc esset. Reuera enim non ipsa erat, quę prius, sed altera, quia per gratiam Spiritussancti alterata, cumque omnes instarent, vt loqueretur. Non est inquit hæc incestuosa, & homicida illa, quam accusaui, hęc est enim sancta, hæc speciosa inter filias Hierusalem, hæc est, quæ ascendit de deserto delicijs affluens in filium dilectum suum, quod enim dicere timeo, & tacere non possum Maria mater Iesu ei assistit, eamque consouet, & custodit. Ad hanc vocem omnes in stuporem versi, frontes vexillo Crucis armauerunt, & Diabolus virtutem signi Saluatoris non sustinens, quasi fumus euanuit ex oculis eorum. Omnisque concio gaudens Mariæ iura gratiarum persoluit. Et mulier sic liberata à macula conscientiæ, & infamiæ coram populo inuenit nomen grande, iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra.

De Vidua paupere, quam in exitu suo honorauit.

Cap. XCVI.

CVidam Parochiæ præerat Presbyter in sœculo potens, & gloriosus, sed non minus vitijs, quàm diuitijs plenus. Hic sub cura sua habebat diuitem nobilem, & pauperculam viduam. Qui vnò tempore decumbentes responsum mortis acceperunt in semetipsis, vocatus est Presbyter, vt morientem diuitem visitaret, & accepta confessione, data communione, exituram animam Deo commendaret. Qui de rapienda solummodo lana, non de oue curanda solicitus, vt diuitis nuncium vidit, ire festinauit. Intrauit Palatium, penetrauit cubiculum, vbi iacebat diues purpura, & serico circundatus, auro, & gemmis oneratus, super plumarum molliciem resupinatus. Ibi inuenit circunstantium multitudinem, seductoria adulatione diuiti solatia persoluentem, coniunx, & filij, atque omnis familia dominum lamentabantur. Sed & quamplures ex ipsis ad rapiendam hæreditatem suspensi, licet verbotenus mortem audiuiæ, & præsumptionis damnarent, eam tamen tacito cogitationum æstu præcabantur citius venire, & hominem de medio tollere. Itaq; Presbyter secretum petijt, & qualemcunque confessionem extorsit. Deinde sessione firmata nummi captator, charitatis affectum simulans compati cœpit, & condolere, quærere, quid vellet, quæ pars corporis grauius se haberet. Inter ancipites gladios securitatem, & pacem falsus Propheta pollicebatur, verbisque mendacibus liniebat parietem, cui Dominus ruinam minabatur. Interim superuenit quidam ex parte viduæ, qui diceret eam in extremis agentem, christianæ salutis remedia postulare. Sed Presbyter dum se totum daret ad lactandum peccatorem nihil respondit. At Diaconus, propè assistens, pro Muliere desolata ad cur eius loquens ait. Grande nobis piaculum, & fœminæ periculum, si nostra negligentia sine confessionis, & sacri mysterij participatione eam migrare contigerit. Cui felle commoto Presbyter ait. O parum sani capitis consilium, pro vili vidua nobilem relinquere patronum, ne turberis. inquit Diaconus. Ego si iubes infirmã visitabo. Is fauente Presbytero, Diaconus discessit cito, sumptaque salutari Hostia ad viduæ tugurium peruenit. Quæ rebus quidem vacua, sed bonis operibus plena, super humum duram, & paruo stramine cõstratam collidebat membra ieiunijs exesa. Ille itaque interno limine vix bene tacto, oculos leuans, familiæ Christi in ceno iacenti, vidit assistere excubias de cœlo. Mater enim Iesu Maria assistebat cum choro virginali, quæ præferebat lintheolum, & vultum ægrotantis à sudoribus mundãs, satagebat circa frequens ministerium. His visis Diaconus stupẽs stetit eminus, sed cœli Regina ei admiranti multum affabilis viso Dei suoque filio, toto corpore in terram prostrata adorauit eum cum suis virginibus. Quibus erectis, data fiducia vir Dei intrauit Maria etiam sedem parante, ac ne timeret hortante sedit, confessionem viduæ accepit, communionem dedit, & psalmis obitum eius præmuniuit. Deinde cum gaudio ad domum diuitis properauit, astansque in limine vidit nigros cattos circumuallantes lectum diuitis, quos miser ille videns, & nimis infestos sentiens, rugiebat clamans. Tollite cattos, tollite, misero subuenite. Vnus tandem Æthyops, voce minax, vultu terribilis, vncum, quem manibus gestabat faucibus immersit peccatoris. Infœlix anima nullum in tota conuersatione sua refrigerium conscientiæ reperiens, pauet & trepidat, miserum mors paulatim occupat. Denique Æthyops ille furens vncum violenter de palpitantibus faucibus extrahit, & horribilem dans vocem, infœlicem spiritum reddit. Irruerunt cæteri malitiæ complices, & peccatricem animam plagis, & vulneribus afficientes, immergunt in locum tenebrarum, & lacum mortis æternæ. Cum hęc aspiceret Diaconus tremor tenuit eum, & cadens factus est in mentis excessum. Sed mox ei apparens Mater Regis gloriæ, Ne timeas inquit charissime, non te diabolica nocebit malignitas, cui parata est beatitudo cœlestis. His blanditijs recreatus postquam ad se redijt, consolatrici suæ gratias rependit, & ex his reuelationibus non parum profecit.

De Veste, quam sancto Bonito præsuli post Missam dedit.

Cap. XCVII.

SAnctus præsul Bonitus Aluernensis, cum cor suum perfectè dedisset, vt perfecte Iesum, & eius matrem diligeret, quadam die templum B. Michaelis cum turba intrauit, & in angulo basilicæ, licet inter multos solitudinem cordis sibi fecit, consũmatis mysterijs, quique in sua redierunt, & ipse solus in latibulo suo remansit. Et custodes quidem ne, quis remansisset perscutati sunt Ecclesiam, sed Dei nutu sancti viri non potuerũt inuenire latebram, Qui obseratis iam Ecclesiæ foribus, eo securius, quo secretius effudit in se animam suam, factusque in agonia prolixius, & enixius orans vidit huiusmodi visionem. Ecce repente de cœlo sonuit, quasi vox dulcis cantilenæ, & micantibus luminaribus limen templi cæpit fremere tanquam intrante multitudine, aspiciebat vir sanctus, & ecce virgo Maria intrabat cum candidato sanctorum Angelorum, & animarum cœtu, sicut Regina circunstante exercitu. Chorus ille cœlestis decantabat laudes Dominæ eiusque filio. Ipsa quoque vocem suam exercuit in Christi præconio. Per medium chori facta est illa processio, cumque ventum fuisset ante altare. quæsitum est à quibusdam sanctorum, quis haberet Missam celebrare. En inquit Beata virgo, adest Bonitus præsul verè bonus, & satis dignus, cui hoc officium debeat committi. Audiens hoc ille pauebat, & retrahebat se, cuius rei lapis, qui ei cessit adhuc seruat indicium. Tandem quæsitus, & inuentus, deductus est, & præsentatus ille Beatæ congregationi, & ministrantibus sanctis veste nuptiali ornatus est, ac diuino altari applicitus. Et postquam dedit in celebratione sancti operis decus, ac decenter consummauit, Beata Virgo vale faciens dilecto suo pro munere cœlestem vestem ei dedit. Res est nota satis, & apud Aluernenses admodum celebris, maximè autem in ciuitate Aluerniæ, quæ dicitur Mons clarus, & vsque hodie monstratur populo vestimentum illud cœleste, cuius materies, & contexturæ modus à nullo hominum dignosci potest, & est eximij candoris, miræque lenitatis. Alter verò quidam post præfatum sanctum sortitus cathedram honoris, sed non sic castigationem honestatis, simile quid se promereri posse mentitus est, & si in præfati Archangeli basilica somniasset. Venit igitur procax præsumptuosus, intrauit illam officinam sobrietatis, cibo, & potu ingurgitatus. Et quia laborabat ebrietate, subito sepultus est graui sopore, & tamen in his

his omnibus non est conuersus in sacrilegium furor Domini, sed flagitiosum, sine flagello dimittens miraculose eum à sanctificationis suæ domo longè fecit. Facto enim mane repperit se homo in domo sua, & in lecto suo, dehinc exiens ad famulos suos, confessus est mentis suæ insanam præsumptionem, nec cœlauit, quam portabat cœlis repulsę confusionem. Scienſque se esse stultum propheram, & insanum virum spiritualem, iam humilius de se sensit, & in simplicitate cordis Deum quærere cautus fuit.

De Pauperculo viro quem à plaga dæmonis liberauit.
Cap. XCVIII.

QVidam pauperculus homuncio in vicinia Aquinensi habitans, cum quadam die per villam deambularet lapidis offensione pedem, quem nudum habebat sibi læsit, & vi doloris substomachans Diabolum nominauit, dicens lapidem illum in nomine Diaboli ibi fuisse positum. Et ecce vix adhuc sermone finito, repente quasi violenta iniectione aquæ feruentis faciem totam perfundi sentiens, statim substitit, & se de loco mouere nō potuit. Et oculis eius multa aquarum habundantia guttatim defluere cœpit, ita ꝙ nihil omnino videre potuit, sed ad demum suam reductus, cæcitate oculi dextri perdurante, lumē sinistri recepit. Et ecce tota facies eius in tumorem cōuersa, oculi, nasus, os, ita tumore excrescente disparuerunt, vt nō nisi deforme monstrum videretur. Quatuor autem diebus euolutis inflatio illa paulatum exinaniri cœpit, sed tota facies eius ita ignitis pustulis, & vesicis turgentibus oppleta est, vt ab omnibus elephā tico morbo percussus diceretur. Post hoc morbus ad inferiora descendens, à renibus vsque ad summos pedum articulos tā miserabiliter occupauit, vt curuatus poplicibus tali natibus adhærerent, adeo, vt horrenda contractione totus quodammodo in globum vnū redigeretur, sicque tota illa inferiora corporis pars insensibilis mansit, vt si igne adureretur, ardere quidem posset, sed omnino sentire non posset. Nunquam de lecto per se surgere, nunquam se ad sedendum erigere, vel in quolibet latus reclinare potuit, sed semper resupinatus iacuit. Per fenestrellam verò, quæ lecto eius contigua erat à transeuntibus sibi eleemosinam mitti miserabiliter vociferando implorabat, vnde se suoſq; sustentabat, quamuis autem eum, & paupertatis inopia, & infirmitatis angustia grauiter affligeret, stu debat tamen in doloribus suis Deo semper gratias agere, & pro benefactoribus suis assidue orare, ieiunijs quoque operam dare, peccata sua semper præ oculis habere, & pro eis humiliter Deo supplicare. Appropinquante autem tempore miserendi eius, quo Deus eum liberandum prouiderat, quadam die Resurrectionis Dominicæ cum lōgè fatigatus inedia peruigil iaceret, & apud Aquitinctum ad nocturnas laudes signa pulsare audiret, caput erigens, & versus præfatum locum protensis manibus reuerenter inclinans, Saluatoris clementiam exorabat, tunc ecce subito cernit sibi quandam in specie mulieris pulcherrimam, ac reuerendi aspectus, & habitus personā assistere, quæ commemorans ei patientiam, quā in dolore habuerat, & bona quæ fecerat addidit, noueris preces tuas esse exauditas à Domino, fac ergo quod moneo, & Aquitinctum te deferri facito, atque in Ecclesia Beatæ Virginis, & Matris Dei Mariæ coram imagine ipsius, pro salute tua interueni, & virtutē diuini senties auxilij. Quod cum ille fecisset, Dei auxilio, & eius Matris piæ suffragio ad plenum curatus est.

De Iudæa, quam à labore partus liberauit, & puero, qui panem imagini Christi porrexit.
Cap. XCIX.

QVædam mulier Iudæa in partu laborans, & clamans penè vsque ad exitum animæ angustiabatur, obstetricum quoque obstuperat solercia, solamque mortem tanti doloris finem præstolabaatur. Interea dum inter angustias animæ, & corporis anhelaret, subito lux cęlitus emissa super eam emicuit, & vox cum luce pariter intonuit dicens, Inuoca Matrem Iesu, & liberaberis, inuoca nomen Mariæ, & salua eris. Luce foris subtracta, sed virtute verbi salutaris intus radicata, mulier toto corde fidelis, vel fidens in Domino, Mariæ nomen inuocauit magna voce, & statim fœlici partu filium edidit carens omni dolore. Audientes autem fœminæ, quæ aderant inuisum sibi nomen turbabantur, & stridebant in eam, & nisi e cælo oculus Dei respexisset, fortassis in eodem loco earum trucidata manibus animā exalasset. Itaque Maria suffragante sæuientium etiam mulierum cruentas manus euasit. Et post dies purificationis suæ assumptis filijs suis ad Ecclesiam confugit, ac legalibus institutis, & iustificationibus carnis abrenuncians, iugum suaue Christi suscepit. Spiris locus est supra Renum famosus, vbi adoratur imago Sanctæ Dei genitricis Mariæ cum infante suo. Huc quidam paruulus matre eminus orante, incisuram panis manu tenens accessit, frangenſque micam vagientis Christi imagini porrexit, hiſque verbis qualia Theutonici pueri balbutire solent implorare cœpit, Pupe, Papa, Pupe, Papa. Tandem imago cunctipotens paruuli, instantem sibi reamplecti, & his verbis perhibetur affari. Pupe noli flere, post triduum mecum palpabis. Audiuit Mater, & intremuit superuenientique seniori Canonico miraculum retulit, qui prudenter rem intelligens, obserua inquit iam infantem à die prædicta non habebis. Protinus infans febre correptus in triduo defungitur, vt inter Bethleemitas innocentes conuiuari non dubitetur.

De Adultera, & eius æmula, quas ad pacem conuertit.
Cap. C.

MVlier quædam, quæ alienum virum à proprię vxoris latere illecebrosissime subtrahebat, quotiens tamē ad Ecclesiam ibat, antequam quippiam precis exprimeret, quocunque Beatæ Virginis Mariæ imaginem prius sibi videre contingeret, angelicam salutationem ei reuerentia, qua poterat exhibebat, coniunx itaque Viri, quæ sibi adulterinos præferri dolebat, amplexus, acerbissimis in æmulam stridebat ardoribus, & cum Mariti timore nihil in eam auderet, nec in publico quidē grunire phas esset, ad Beatam Virginem Mariam tota se conuertit orans, vt illi mulierculæ, quæ se suo fraudebat coniugio cœlestes imprecaretur iras, eiusque spurcissimas riualitates non diu patentur inultas. Cumque Reginæ cœlestis affectus contra eam lamentis iugibus se irritasse putaret, ipsa Virgo Benedicta eidem in visu dignanter apparuit, & ait. Quare super illa muliere, vltiones expetis à me, ego plane nihil aduersus eam possum, quia quotidiana sedulitate illud mihi meum denunciat gaudium, quo gratius aliud ab vla creatura audire non possum. Ex quo dicto cum animus mulieris à solitis imprecationibus desedisset, conrigit æmulam suam sibi quadam diem occurrere, quā cœpit in hunc modum conuitijs lacessere. O turpis quot mihi languores infligis, quæ & lenocinijs carnem meam dirimis, & præsentiam quam incorporaliter odi mihi obuiando opponis, quàm libenter immo, quàm debite corpori tuo mala inferrem, quæ quotidianum mēti, & auribus, & oculis meis irrogas dolorem. Restabat illud vnicum spei, quòd virgo Dei Mater in te vltricem iacularetur sententiam. Sed ab hoc animo decidi, ipsa enim mihi dixit, quòd ipsum Aue, quod ipsi depromere quaq; die præoccupas, intantum eam demulceat, vt nullum inconueniens tibi inferre præualeat. Quod illa audiens ait. Ammodo noueris, quòd Maritus tuus nunquam me contuetur ad tui iniuriam, sed & insuper illi meam deuoueo pudicitiam, quæ meo tam paruo obsequio tantam præstitit indulgentiam, vnde factū est, vt ex eo illa castitati se redderet, ista simultatem deponeret, & hoc totum ad salutem vtriusque Mater Dei disponeret.

De Illo, qui per illam orationem, O Intemerata Dæmonem effugauit. *Cap.* CI.

HOmo quidam erat nobilis diuitijs potens, & honoribus, ac rerum affluentia, bonis operibus minus intentus. Diabolus autem, qui mentes fidelium à sancto proposito conatur euertere, assumpto cuiusdam nuper damnati corpore, ad domum eius veniens obsequium suum ei sub mercede obtulit. Quem ille rei ignarus secum permanere permisit. Agebat ille callidus, quo sibi amplius crederetur, opus iniunctum curiosius exercere, & alios obsequio præuenire, vnde valde Domino suo acceptus, & ab eo constitutus est in domo infirmorum, vt eis ministraret, & necessaria quæque prouideret, vbi non paruo tempore seruiuit ficta humilitate, sperans oportunum tempus accipere, quando malitiæ suæ laqueos aperiret. Quadam igitur die conuenit Dominum suum dicens infirmos sibi commissos, pisces ab eo postulare, ascendit autem Dominus ipse nauem solus cum solo, vt ad opus infirmorum piscandi proprijs manibus impleret officium. Tunc Diabolus congruam deceptionis horam arbitratus, nauem in qua ambo erant subuertere conabatur, sed Dei protegente gratia, conatus eius ad nihilum redactus est, Aliàs quoq; cum ambo venationi insisterent, nitebatur ille contra Dominum suum ex aduerso sagittam eirigere, sed Dei repulsus auxilio in nullo præualuit ei nocere: perseuerante igitur in bonis viro, odor famæ eius vsquequaque diffusus, ad videndum eum multos ex longinquo adduxit. Inter quos, & quidam Episcopus religiosus adueniens, benigne hospitio ab eo susceptus est, cui Diabolus præsentiam suam ostendere nolens in diuersorio se abscondit. Cumque ad cœnam inter alios minime videretur, sæpe requisitus à Domino suo vix adijcitur, quem sanctus Episcopus intuens, & per spiritum quis esset agnoscens, interrogauit hominem, quanto tempore vinculum talem habuisset, & quid in domo sua operis egisset, qui respondit. Multo tempore astitit mihi, eiusque operam in multis expertus sum, illum valde necessarium comprobaui. Ad quem Episcopus. Nō est inquit bonus domesticus, sed Dæmon pessimus, & aduocans illum in medium in nomine Christi adiurato præcepit, vt quis esset edice-

edixeret, & quare tamdiu cum homine habitasset. Tunc ille videns se vlterius non posse latere, totam machinationis suæ causam aperuit. Ego sum inquit, vnus de spiritibus tenebrarum, & ad hoc veni ad hunc hominem, vt eum a via veritatis auerterē, frequenter illum tentare aggressus sum, sed oratione nescio qua singulis diebus præmonitus, omnem mihi nocendi potestatē eripuit. His dictis Dęmon conticuit, & relicto corpore in medio omni spe deceptionis frustratus abscessit. Interrogauit Episcopus hominem, quæ esset illa oratio, quæ sic euacuerat Dęmonis virtutem, affirmabat ille, vt laicus se pœnitus literas ignorare, sed solam orationem puer didicerat, quam in honore Dei Genitricis Mariæ, quotidie frequentabat. Et erat oratio illa, quæ de Beata Virgine, & Euangelista Iohanne communi laude dicitur, scilicet O intemerata, &c.

De Milite, qui virgini parcens eam monasterio tradidit, & in torneamento occubuit.

Cap. CII.

Erat miles quidam diues, & in bellis famosus, qui matrimonium ocium reputabat, licet in concupiscentijs fœminarum esset totus. Hic ad quoddam torneamentum in Normanniæ partibus celebrandum cum multo apparatu pergens, cum per quoddam castellum tam oculis, quàm corde vagus trāsiret, iuuenculam quandam in itinere vidit, cuius pulchritudine captus cuidam famulo, & familiari suo dixit. Vade curre interroga Patrem, & Matrem puellæ, & si mihi eam cōsenserint, vna nocte dabo eis decem libras, & insuper vnam vestem ad opus, & ornatum filiæ suæ. Qui cum iussa complesset, illa mutatoriis induta, & ad patris sui Imperium, vt iuuenem sequeretur, inducta ipso Duce ad militis diuersorium venit, & post cibum, & potum communis lectus ambos recepit. Cumque ille congressum cum pudica virginitate pararet, & illa suspirioso corde suæ dignitatis captiuitatem expectaret, erat autem nox Sabbati, quod deuotio fidelium memoriæ Virginis Matris consecrauit, milles ait, charissima, quod nomen est tibi cur tale super me assumpsisti lamentum, cur me sic accipis quasi hostem, & non amicum. An diligis, qui tradidit te mihi patrem tuum, cui illa voce tremula respondit. Maria vocor digneque lachrymis afficior, & planctum facio, quia melius est mihi mori, quàm turpiter viuere cum virginitatis detrimento, maximè cum Mariæ continentiam vouerim, & desponderim me vni viro, virginem castam exhibere Christo, volueram, & mores, & habitu sanctimonialium imitari, nisi patris mei paupertas reclamaret, nam & agnosco literas, & de Sancta Maria didici horas, à quodam pauperculo Clerico, q̄ apud patrem meum diuersorium habet, tunc Spiritus Domini descendit in mentem militis, & excussit de cogitatione eius flāmam libidinis, ita, vt diceret, quia nox Sabbati est, & quia tu vocaris Maris, idest maris stella, p̄p̄ nois, & nōis huius honorabile Sacramentum iam nunc cessabit, & cor meum à tua inquietudine, & corpus à tua inquinatione, nec operor in te opera tenebrarum, sed nox hic quam diei æternæ mater sibi dicauit mihi sicut dies illuminabitur ad morū conuersionem, & nox illuminatio mea in delicijs meis spiritualibus, & quia vt dixisti voluntarium tibi est Christo seruire in cœtu sanctimonialiū, testæ Deo, promitto, quòd satisfaciam desiderio tuo, si veneris mecū, tunc illa sub hac pactionis, & pacis forma, dormiuit tota nocte secura. Quam mane facto, militis familiares equo impositam furtim asportauerunt, milesque eam in monasterio, quod iuxta torneamenti erat locum contubernio sanctimonialium tradidit, promittens sub iureiurando, quod pro mercede eius locum multis donarijs honoraret, & si vita comes esset eam singulis annis visitaret. Sed postea indige digressus, feria secunda in torneamenti congressu occissus est, & in eodem loco, sicut tunc moris erat gloriæ secularis ad titulum sui nominis sepultus.

De exequijs eius, & miraculo super eum ostenso.

Cap. CIII.

Interea virgo Christo Virgini Matri Christi, cui se probauerat placere contendens, & ad spiritualis illius dilecti sui reditum pendens, cum gemitu, & lachrymis ilium Christo, & Mariæ commendabat. Sed cæteris militibus sine illo redeuntibus, iamque spe reuersionis pœnitus amissa, cum Abbatissa pœnitens eius sub fallaci promissione mercedis, turpem virginis intrusionem accusaret, illa Beatam Mariam lachrymosis interpellebat precibus, vt de militis statu reuelationem aliquam, vel modicam tāto dolori procuraret, cui ipsa Beata Virgo Maria semetipsam per visionem exhibuit, dicens. Parce Charissima, parce fletibus & suspirijs. Ego sum Mater Iesu Maria consolatrix tua. Scito, quia quàm cito recessit à te ille tuus in Christo delectus, in torneamenti congressu occcubuit, eodemque in loco sepulturā accepit, qui quoniam mihi detulit in te, & bona tibi contulit propter me, veraciter in morte compunctus æternam meruit salutem. Ibis ergo ad Abbatissam, & annunciabis ei ex me, quatenus illuc citius pergat, & corpus huc trāslatum in cimiterio reponat, vt per Ecclesiasticorum suffragiorum communionem adiuuetur, hoc autem grande signum, quod tibi locuta sum rosam super sepulchrum vernātem reperies in superficie, cuius radix de ore sepulti pullulat in visceribus terræ. Illa igitur gaudens Domine cœlestis Imperium Abbatissæ retulit. Sed ab ea hypocrisis, & confictæ visionis improperium recipiens, cum lachrymis ad Beatam Virginem recurrit, cui illa sicut prius mandatum ad Abbatissam iniūxit, & addidit de quodam peccato eius occulto, quod ipsa confiteri, & lachrymis deberet punire, & sic cum suo conuentu nudis pedibus ad faciendum, quod iubebatur, puro corde, & prompto gressu ire. Quod Abbatissa audiēs, & signum recognoscens, confessione data, & satisfactione indicta, ad locum properauit, & indicio rosæ corpus militibus inuentum, ad monasterium suū translatum, honorifice ibidē sepeliuit.

De Pictore, quem imago Beatæ Virginis Mariæ iniecta manu ne caderet retinuit, & interitu blasphemi.

Cap. CIIII.

Pictor quidam pro vitæ suæ merito Dominę nostrę familiaris, in partibus Flandriæ fecerat sibi nomen doctæ manus artificio. Hic quoque quotiescūque pingere Diabolum necesse habebat, turpem turpiter sicut ars ei suggerere poterat expressius figurabat, cui ille in visione noctis apparuit, & cur eum sic irritaret cum furore, & ira quæsiuit. Pictor respondit. Bene hoc ago, quia semper te passus sum omnium, quę feci malorum intentorem, & adhuc turpium cogitationum moliris insidias, quibus emollitam animæ meæ demoliaris constantiam. Et Sathan graues minas intentans, monebat, vt à sua læsione cessaret. Sed ille ex hoc ipso animatus est, & magis, quàm ante paratus suscitare Leuiathā. Postmodum verò vna dierum, ipse in porticu cuiusdam Ecclesiæ Beatæ Mariæ Virginis imaginem pinxit, & iuxta possibilitatem artificij, sicut decebat opere vario picturæ eidem gloriam, & honorem dedit. Sed & iuxta illud, quod serpenti dictum est. Ipsa conteret caput tuum subtus pedes imaginis Diabolum figurauit, nigris coloribus turpem, & tenebrosum, sicut decebat amatorem turpiludinis, & Principem tenebrarum. Quod ille non equis oculis aspiciens, malignandi potestatem à Deo expetijt, & accepit, sed sibi ad contumeliam, Christo, & Matri eius ad gloriam, adhuc enim suspensis trocleis, & supposito firmiter tabulatu, monstrum illud pingebatur, & ecce turbo vehemens omnes illas artis pictoriæ machinas concussit, & in terram excussit. Quod vt persensit homo stupidus ad imaginem Domini leuauit cor pariter, & manum, quæ mirum dictu donec venirent, & qui ei subuenirent manu iniecta ipsum retinuit, & seruauit illæsum, tunc omnes, qui aderant Christum in matre sua glorificabant, Diabolum in fraudis suæ frustratione cum risu, & cachinno blasphemabant. Apud Lassentiam quidam in taberna, cum thessara ludens, & male sibi cedere videns, cum quicquid de Deo est, & Deus est blasphemasset, Reginam quoque Cœli Mariam iaculis detractionum lacessere cœpit, & cum habens spiritum in naribus, à capite vsque ad pectus singula carpendo deuenisset, maledicturus ventrem illum, qui benedictum in nomine Domini venientem suscipere meruit, subita, & horrenda morte functus est. Huius pater fama excitatus veniebat, vt filio suo lamentabiles exequias exhibent, cui in itinere quidā vicinus suus pauloante mortuus occurrit, & ait. Durum tibi apporto nuncium, quia filius tuus sempiterna morte mortuus est, quia Christum blasphemauit, & Matri eius detraxit. Et hoc tibi signum, inuenies cadauer eius à ceruice vsque ad nates per mediam dorsi spinam quasi sectum, & cor in duas partes dissiluisse tabefactum. Hoc dicto disparuit, & pater pergens hæc signa inuenit.

De Iuuene illo, qui abnegato Christo Matrem eius noluit abnegare. *Cap.* CV.

In quodam castello Aquitaniæ milites duo principabantur, sed vnus sub alio villicabat, & terram suam de eius feudo possidebat. Horum maior cum moreretur, filium suum adhuc paruulum manu tenens, & milité illum sibi in principatu secundum alloquens ait. Esto huic in patrem, & ipse sit tibi in filium, nutri istum hæreditatis meæ successorem, & Dominum Reipublicæ patrem, & magistrum. Igitur ille puerum post mortem patris in domo sua receptum nutriebat, & paterno affectu fouebat, ac religiose in moribus informare satagebat. Sed puer coæuorum suorum lenocinijs seductus, & in tabernas introductus, bibendi fecit consuetudinem, & per hoc despumans in libidinem pudicitiæ frena laxabat, & à milite sollicité monebatur, sed frustra, quia monitis non mouebatur. Denique iuuenculus omnia abrupuit manumissionem petijt, & accepit. Iamque immatura libertate potitus, sicut equus infrenis cursu rapido fertur

tur in præceps, totumque se malitiæ exponit, omnia sua luxuriosè viuendo consumit. Miles autem ille simplici intentione possessiones eius, ne distraheretur emebat, aut distractas redimẽdo sibi attrahebat: vt si eas, quandoque redimere posset, faciliorem redemptionis accessum apud ipsum inueniret. Interea dum impudorate peccans publicè mendicaret, & quasi vas perditum vituperationem omnium commorantium in circuitu audiret, eiusdem villę præfectus, & ipse Magus, ac maleficus eum ad se vocans, dixit se eius miseriæ condolere, & tantę calamitati velle consulere. Ipsumque mutatorijs induens, ac delicijs ciborum, & potuum secum reficiens, promisit multo melius ei fore, si eius consultationibus vellet obedire. Quo omnimodam obedientiã pollicente equos ascenderunt, & crepusculo ciuitatem egressi, quasi spaciaturi longius processerunt. Tunc præfectus iuuenem alloquens ait. Quid putas, quia miles ille possessiones tuas emit, & distractas etiam redimit, vt tu nudus ex omnibus fias, & ipse totum diripiat? Sed non turbetur cor tuum, quia duco te ad patronum meum, cui si consenseris statim te restituet in gradũ pristinum. Dumque fabularentur, ecce quasi exercitus magnus turba malignorum spirituum, & princeps Diabolus in medio eorum. Expauescente iuuene ad subitam, & horrendam visionem, præfectus ne timeret hortabatur, patronum suum de quo dixerat hunc esse contestans. Diabolus illos proximare videns dicebat. Frustra huc hunc adduxisti, quia falsi, & fallaces sunt omnes Christiani, veruntamen si voluerit Christum, & Mariam negare, quicquid voluerit à me poterit impetrare. Qui cum post multos cogitationum æstus Christum negasset, sed nullatenus Mariam consentiret negare, Diabolus eum cum indignatione repulit, sed & præfectus eum in ira, & festinanter reduxit, & cum se in sua recepisset eum de equo turpiter deiecit, & ablata veste, quam ei dederat, proprijs reindutum panniculis, de domo sua nulla super eum motus misericordia exturbauit.

Qualiter Eum Dei genitrix honorauit, & exaltauit.
Cap. CVI.

Ille verò perambulans ciuitatem, fortuitu ad Ecclesiam deuolutus est, vbi tunc noctis Assumptionis Beatę Marię festiuitas ageretur. Illic igitur post nocturnas vigilias captato angulo stabat desolatus, & plorans solus, plorabat in nocte illa gloriosæ Assumptionis, noctem, quam incurrerat diabolicę factionis, Matrem misericordiæ cuius imago præsens erat cum lachrymis implorabat, cumque tota nocte cor eius dolor perforaret, & se iam consumptum putaret, oriebatur, vt Lucifer: nam quotiens supplicans Virgini Mariæ veniam petebat, imago sacra ipsi nescienti capite flexo supplex econtra concurrebat, quem supradictus miles ad eandem Ecclesiam gratia orandi matutinum se agens, cum in angulo stantem videret indignatus est, & hipocrisim reputabat, quòd peccator, totius fabula ciuitatis, locum sacrum præsentia sua contaminare præsumpsisset. Sed postquam vidit, quod factum est cum eo signum in bono, confusus est à cogitatu suo, consertoque cum eo priuatim colloquio, contestatus est eum vehementissime, vt quid boni egisset, & omnia, quæ in corde haberet fideliter, ac fiducialiter ei enarraret. At ille lachrymis suffusus verecundia confusus, quid inquit de mea bonitate quæris, cum non sit in me nisi malum, immo malitia ipsa sum, sicut nouerunt omnes, qui in circuitu meo sunt, quibus factus sum in derisum. Et quid dicam? cum etiam peccatum in hac nocte peccauerim, quod humanæ aures expauescant audire. Ingressusque narrationem replicauit, qualiter deceptus dederat manum Diabolo propter quæstum gloriæ sæcularis, & qualiter negato Christo timuerat blasphemare nomen Virginis Matris. Audiens ille gauisus est, & complexus iuuenem dixit. Quia fecisti verbum hoc Beatus es, & bene tibi erit Et si nescis tibi dedit Maria signum propiciationis, in imagine sua precibus tuis annuens, & inclinato capite visibiliter occurrens, quando supplicabas ei. Confortare ergo tu enim pro hac re gener meus eris, & non solum paterna tibi, quam dilapidasti reddetur, sed omnis possessio mea post decessum meum ad te spectabit. Dedit ergo ei vnicam filiam suam, scripsitq; eum in præsenti participem, & in futuro principem omnium possessionum suarum ad laudem Iesu, & Mariæ.

De Sene Cisterciensi, quem ad amorem ordinis prouocauit.
Cap. CVII.

Quidam miles nobilis deposito cingulo militari, iam senex Christi militiam inter Monachos in Claraualle professus est. Qui quamuis minus haberet notitiam literarum, pro posse suo tamen sectabatur bonitatem, æmulabatur regulæ disciplinam. Quadam autem die tempore messionis cum post fratres exisset ad laborem iussus est ibi sedere, & quiescere, eo quòd manus delicatas, & seniles non admittebat labor difficultatis tantæ, Sedens autem percutiebat cor suum, & ægre ferens, quòd non laboraret cœteris laborantibus, ita loquebatur apud se. O miser homuncio quanti sapientes, quanti nobiles secundum carnem hæc laborant, quia si vias sœculi ingredi voluissent, grande nomen habituri essent, quantæ etiam hic quasi lampades contemptæ, & sub modio absconditæ, tempore statuto dari habent in lucem gentium, alij quidam priores, alij Abbates, alij Episcopi, & tu hic sedes tota die ociosus inueterate dierum malorum, cum ante te portent pondus diei, & æstus delicati iuuenculi, qui in gloria pudicitiæ conscientiæ non dederunt maculam peccati. Hæc loquens apud se, vidit in visu de colle superiori, qui in loco metentium imminebat, descendere candidatam turbam, cui præerat quædam Mulier pulcherrima, & ante eam aliæ duæ, quæ in manibus suis manutergia portabant. Hæc domina veniẽs cum cuneo suo salutauit fratres in osculo sancto, & suscepit in amplexibus charitatis suæ. Duabus quoq; Comitibus linteola prætendentibus extergebat puluerem, & sudorem de Monachorum frontibus, & durius laborantes dulcius consolabatur. Senex hæc videns, & quòd Mater Dei Maria in sanctum conuentum venisset nesciens, dentibus suis in fratres fremebat, dicebatque apud se. Non sic putabant homines sœculi sinceram, & sæueram religionem esse, quæ fœminas reciperet non solum ad conspectum, & colloquium, sed etiam ad amplexum, & osculum. Cui taliter cogitanti, vnus de illa cãdidata multitudine appropians dixit. Quid imprudenter cogitas ò homo. Domina hæc, quam cernis, est Maria Mater Iesu, quæ venit videre messores suos: neque enim continere se potest multitudo viscerum eius, quin compatiatur eis in suis laboribus. Et verè fœlices, qui hic laborantes pro Christo in sudore vultus sui vescuntur pane suo, quia ad futuram requiem, & mensam plenam pinguedine peruenturi sunt, vbi erit Sabbatum, ex Sabbato. In reuelationis huius consolatione, & cibi spiritualis fortitudine ambulauit ille senex reliquum, iter conuersationis suæ currens, & alios prouocans.

De Electuario, quo pauperes fratres cibauit, & superstitioso denegauit. *Cap.* CVIII.

Apud Claramuallem quidam cum promisisset fieri se monachum, subito se fecit Medicum abstinens notabiliter, & cum fratrum scandalo à cibis quos cæteri manducabant. Igitur quadam die dum fratres gratiam reddituri ad Ecclesiã procederent per claustrum canticum resonantes, ille amarus, & raucidus eo, quòd nulla deliciarum appositione superstitionis suæ libidinem fratrum cura refocillasset, in auribus domini Sabbaoth, licèt ore tacens, corde, tamẽ importunè loquebatur, apertisque oculis spiritualibus vidit in introitu Ecclesiæ Mulierem inæstimabilis pulchritudinis, quæ in manu sua pixidem optimo electuario plenam tenebat, & fratres, qui sapide olera comederant, & deuote cantabant, secundùm ordinem suum intrantes communicabat, cui appropinquans cum fortiter hiaret, vt quẽadmodum cęteri de illo antidoto cœlesti acciperet, audiuit eam dicentem sibi, non debeo frater tibi dare, cibus iste medicinalis communis; est cibus pauperum istorum, qui Monachi sunt non medici, nec delicias Regum quærunt, sed cinerem tanquam panem comedunt. Tu autem non es sicut cæteri hominum, sed diues, & princeps fratrum, vnde circuire mare, & aridam debemus, vt delicias conductitias, & decentes palato tuo conquiramus. Quod si à cibis communibus abstines, quia tibi videntur caput turbare, ventrem inflare, saltem olus commodum esse possest, de quo consuluit Apostolus, vt qui infirmus est olus manducet. Quoniam igitur in Galieni sacra iuratus. Galiene te nescio cuius satis acute profiteris discipulum, dico tibi. Sapiens homo, & subtilis Medice, cura teipsum. Et vt noueris, quæ sim ego, Maria Mater misericordiæ dicor. vnde & veni hanc familiam meã consolari, vt epulentur in conspectu meo, & delectentur in lætitia, qui voluntatem propriam non habent, nec monasterium perturbant singularitate sua. Quo verbo ille percussus, & confusus cum iuramento se constringeret dicens. Si taliter amplius abstinuero, non inueniar in partem sortis sanctorum, quoniam parum comederat, & totus in cibi desiderio erat, fortiter hiarè cœpit, & domina misericorditer in os eius buccellam immittente, cœlestis epuli dulcedinem gustauit, quę dulcedo tantum sapuit palato cordis eius, vt extunc vsque in finem vitæ suæ auidius, quàm cæteri comederet panem crossum, & olera herbarũ.

De Visionibus vtiliter ostensis Monacho cuidam infirmo.
Cap. CIX.

Fvit quidam Monachus Cisterciensis ordinis, bene religiosus, secundùm datam sibi gratiam in Beatæ Mariæ seruitio valde deuotus, huic vt in calore religiosi propositi eo vtilius, quo humilius desudaret, suscitauit Christus æmulum vnum de claustralibus suis, qui in omnibus, quæ ageret calumniam ei statuens, verbis & factis eum insectaretur, nec in hoc solùm manus

Domini

Domini super eum extenta, sed adhuc in flagellis duobus, vno corporali, altero spirituali. Quotiens enim tonabat, auditum tonitrui ferre non valens, ferè vsque ad exitũ animæ turbabatur. Sed, & gutta quam roseam vocant certis temporibus ita faciem eius exulcerabat, vt propter aspectus fœditatem infirmitorium sæpe, & diutius tenere cogeretur. Cumque ibi positus quadam nocte post matutinas esset cubatum, increpabat animam suam per dolorem compunctionis in lectulo corporeæ quietis. Paucis autẽ diebus ante euolutis breui tpis interuallo monasterij patrẽ cum Monachis, quasi ferre 15. e corpore Christus vocauerat. Dum ergo ille in orõnibus vigilaret, in extasi factus vidit permediũ infirmitorium trãsire exercitũ Monachorum, inter quos Abbatem suum, & Monachos illos, qui ante paulo obierant recognouit. Quorum vnus ad eum diuertens, & ante lectum eius subsistens ait, Fratres charissime, nos qui hic transimus, & in hoc monasterio dum in corpore viueremus conuersati sumus, omnes quidem gloriamur in spe filiorum Dei, sed differimur adhuc a regni introitu, propter quorundã fratrum negligentiam, quorum alii tarde, alii tepide, omnes ingrate persoluunt psalmos, & orationes, quas debent pro animabus nostris, nec solummõ rei sunt apud nos, sed ipse Christus multa habet aduersus eos, ipsum enim prouocant, & excitant ad vomitum, dum tepide votum vitæ purioris æmulantur, & sanctæ præcepta regulæ sine scrupulo conscientiæ transgrediuntur. Ipsis siquidẽ conuenientibus in vnum tempore, & loco orationis, & psalmodiæ, iam non est spiritualem escam manducare, dum vnusquisque præsumit corde vanitatem ad delectandum, anima eorum nauseat super manna cælesti quasi leui cibo, & contemptibili: hoc autem iram Dei maxime prouocat, ꝙ in illa hora in qua fratres ob reuerentiam Trinitatis inclinant, aliqui cachinant, & de ociosis occulte significãt, alii corde, & corpore rigidi vix post quam Gloria patri, dictum est incuruantur, & necdum perdicto, Spirituisancto, erectis oculis notabiliter curiosis per parietes vagantur. Alij in modum statuarum ad orandum stantes, sic somno sepulti sunt, vt nesciant quid agatur circa se, & nihilominus tamen incuruant se, & erigunt sicut, & cæteri, misera quadam consuetudine. Vade ergo, & dic Abbati ex parte nostra, vt corrigere satagat huiusmodi negligẽtias fratrum, quibus ad hoc speculator a Domino datus est, vt anunciet eis peccata ipsorum. Sic disparente defuncto Monachus latenter surgens ad Ecclesiam pertexit, & ante quoddam altare priuatum toto affectu cordis orare cæpit, statimque fuit in spiritum, & respiciens ad fenestrã quæ super altare erat, vidit iucandescere radiis solis & ecce miræ pulchritudinis Mulier per ipsam fenestrã introiuit, quæ stãs iuxta eum ait ei, Nosti, quæ sum ego? Quo respondente nescio Domina, Ego sum inquit Maria Mater Iesu, quæ veni vt consoler gemitus tuos, & leniam dolores tuos: vidi enim lachrymas tuas, & orationes tuas. Et factum est cum hoc diceret, fratribus in choro ad Gloria patri, more suo se incuruantibus ipsa cancellatis manibus reuerenter, & profunde vsque dum diceretur. Sicut erat in principio, incuruauit se. Et rursum erecta dixit ei. Monachus ille mortuus, qui persequebatur te multipliciter secundum multitudinem malignitatis suæ, quia te persecutus est pœnas recepit. Et vt verum me dicere credas, esto sanus ab hac duplici, quàm sustines infirmitatis peste. Extergens manica vestimenti sui faciem eius euanuit ab ocul. ipsius. In crastino vero rem Abbati secrete referens, miraculo faciei mutatæ indicio fidem ipsi, & cęteris fratribus fecit, ad honorem Reginæ Cælorũ, & Dominæ Angelorum.

De Imagine, quæ percussa sanguinem reddidit, & alia, quæ a Saracenis frangi non potuit. Cap. CX.

IVxta castrum Radulphi est quędam Abbatia, quæ Dolis vocatur, super quandam columnam Ecclesiæ ipsius est imago lapidea ad honorem beatæ Mariæ virginis sculpta, ad quam cũ quædam paupercula mulier veniret orandi gratia, aderant ibi in atrio duo Brebantiones, qui improperantes mulieri, imaginem blasphemabant, vnus etiam lapides in imaginem proiiciens, vno lapide percussit, & confregit brachium pueri Iesu. Et cum manus illa lapidea cecidisset, exierunt guttæ sanguinis a brachio, ac si esset hominis viuentis, statimque in eodem loco ille, qui lapidem proiecerat expirauit, alter vero cum vellet morientem inter brachia sua colligere, vt ei aliquod pręberet adiutorium, statim arreptus est a demonio, & in sequenti die defunctus est. Eadem etiam sequenti die cum turba multa conueniret, ut imaginem, & sanguinẽ de lapide fluxum videret ipsis videntibus ipsa imago scidit vestimenta sua, scilicet ornatum qui circa eam erat lapideum, & collum suum, quod confirmatum erat monili lapideo, & pectus denudauit vsque ad mãmillas propter ignominiam, & iniuriam, quę illata fuerat sibi, & paruulo suo. Hoc contigit anno domini 1187. tempore quo guerra erat inter Philippum Regem Francorum, & Henricum Regem Anglię, altero constituto apud castrum dolis cum exercitibus suis. Et ego, qui scripsi, sanguinem illum vidi oculis meis, & imaginem nudatam ac vestimentum reuulsum. Qui autem viderunt eam ante perpetratum miraculum, testantur, ꝙ erat prius rubicunda, & bene colorata, modo stat tanquam exãguis, & pallida. Ibi procerto cæci illuminantur, claudi curantur, & fiunt miracula. Quandam sanctæ Mariæ basilicam ingressi Saraceni, in omnium sanctorum imagines, quæ in maceria erãt depictæ hastilium suorum cuspides vibrauerunt. Huic oculum eruerũt, illi nasum vel pedem truncauerunt, omnes prorsus terebratis aculeis dissulcauerunt. Ad imaginem sanctę Mariæ titubant insani, nihil ibi omnes, quamuis, sæpe tentantes turbare potuerunt, sed cum maxime intentarent viribus effusis inuentæ manus erant aut tremore irritæ, aut aliò delatæ.

De Iudeo quem beata virgo tormentis, & gaudijs ostensis conuertit. Cap. CXI.

QVidam Iudæus nomine Iacobus a Londonia ciuitate Anglię apud Vuintoniam pergens, in via prędonum manus incurrens captus est, plagis afflictus, atque in domum vetustam casum iam minantem tractus, post multas iniurias omnibus rebus suis spoliatus, ligatisque ad postem pedibus, & vinctis post tergum manibus, ibidem relinquitur solitarius. Verũ ne penitus deficeret, modico pane, & aqua per triduum sustentatur, sperabant enim per sui redemptionem magnam pecuniã accipere. Sed tertia nocte cum ex lassitudine paululum obdormisset, astitit ei in somnis fæmina inæstimabili decore reuerenda, & niueo habitu amicta, quæ propius accedens vincula, quibus miser ille cõstringebatur potenter disrupit, eumque soluit. Qui præ gaudio & admiratione euigilãs, curioso intuitu circũspexit, si forte aduerteret personã, quæ illũ restitueret libertati. Quod intẽtius agens, vidit repente non iã in spiritu vt prius, sed corporeo visu Mariã Dominã cœli sibi assistere, & ex eius claritate totum illud diuersoriũ resplendebat. In quam oculos meticulosos defigens sic eã alloquitur. Quæ es Domina, vel vnde tibi pectus tam benignum, vt mihi misero subuenires in tãta angustia. At illa. Ego sum inquit Maria, cui tu, & genus tuũ malo vestro insultatis, meq; redemptorem mũdi edidisse pertinaciter negatis: veni tamẽ ad te vt more meo tibi pro malis bona rependã, & ab errore te ad veritatis cognitionẽ reducã, atq; hucusq; quàm periculose vixeris tibi insinuẽ, quòd vt euidẽtius cognoscas, egrediamur foras. Illa pręcedẽte secutus, iubetur super euidẽtẽ petrã, quæ in prõptu erat ascẽdere, & intẽto aĩo deorsum aspicere, qui iubẽti obtẽperãs, attendit hiatu terrę vallẽ tenebrosam ipso aspectu horribilẽ, flãmas sulphureas exalãtẽ, fætorẽ intolerabilẽ, oĩq; genere tormẽtorũ horridã, & asperam cernit, ẽt in his cruciatibus animas damnnatorũ rotari, & miserrime a carnificibus torqueri. Quorũ lachrymabiles eiulatus attonitis auribus excipiens, pene vsq; ad aĩam exterritus est, his visis, & auditis, ait illi beata virgo. Hic carcer, hæc incẽdia, hæc oĩmoda tormenta, te tuosq; sequaces expectãt, nisi iudaicã impietatẽ celerius dimiseritis, & ad fidei Christianæ sacramenta confugeritis: nũc aũt sequere me, vt ostendã tibi quid ẽt boni pro vestra cæcitate perdideritis, cũq; supra collẽ excelsum eũ statuisset, aspicit eminus mansionẽ perlucidam, visuq; pulcherrimã, ex qua tãta optimi odoris fragrãtia naribus intuẽtis infusa est, ac si illum oĩum suauitas aromatum respersisset. Ibi vidit cætus beatorum splẽdido vultu solemnes oĩ gaudio tripudiãtes, melos dulcissimos cõcinentes, quibus studiose inspectis ait Maria ad eũ. Hęc est hęreditas aĩatum sanguine filij mei redẽptarum, quã, & tu possidebis si illũ ex me verã carnẽ assumpsisse credideris. Sed iam hinc recede, & ministerium tibi licẽt indigno reuelatũ memoriter retine. & post hoc, qd tibi agendũ sit solicite perpẽde. Timẽs Iudæus ne denuo hostibus suis occurreret, ibat densissima nocte quo impetus illum ducebat quousq; dilucesceret. Diluculo aũt pergens ad vrbẽ, q̃ Bacha dicit, quoddã Monasteriũ, qd ibi erat adijt, priori, & fratribus, quicquid viderat, & audierat totũ ex ordine exposuit. Baptismum petijt, & accepit, Iohannesq; vocatus est.

De fratre Cartusiensi quem a Dæmonum insultibus liberauit. Cap. CXII.

QVidam fratri Cartusiensis in cella sua nocte iacenti, sed adhuc vigilanti, & celestia meditanti. Dęmonum turba in specie porcorum agrestium apparuit, furebant vndiq; per totam Cellulam, & discursu insano, rictu horrendo, dẽtibus lõgissimis, ac velut in necẽ eius exacutis, pauefactũ ac trementẽ hominẽ, nihilq; nisi mortẽ præstolãtẽ circũstabãt, talia eo patiẽte adauct' est metus, cũ quedã enormis magnitudinis hoĩem eãdẽ cellã cõspicit itrãtẽ. q primo igressu suo cõuersus ad porcos qd ingt segnes facitis? cur iã hũc nõ rapuistis? cur nõ discerpsistis.

stis. Quid dicis inquiunt magno conatu facere nixi sumus, sed nihil facere potuimus. At ille ego inquit faciam. Quo dicto vncum ferreum longis ac recuruis vngulis terribilem minaci manu protendens, atque ad virum Dei rapiendum immo discerpiendum adaptans eum nimio terrore pęnè mente excedere coegit. Sed statim Maria mater misericordiæ, in qua ille spem suam totam post Deum posuerat, visibiliter affuit, ac virgo leui manu prætensa, qũo inquit huc venire ausi fuistis, nõ est hic vester, nec iam contra eum in aliquo præualere poteritis. Hoc dicto, velocius totum illud nefandũ collegiũ, vt fumus euanuit. Subsistit illa post Dæmonum fugam cum hoĩe adhuc tremente, eumq; his verbis consolata est: Placet inquit qđ facis, tuiq; animi deuotionem Deo mihiq; gratam esse noueris, fac ergo quod facis, & ad meliora proficere stude. Et vt aliquid singulare tibi in mandatis tradam, stude vilibus escis, abiectas vestes amplectere, operi manuum deuotus insiste, his animatum hominem relinquens disparuit.

De quibusdam alijs. Cap. CXIII.

ITem aliqñ cuidam seruo suo in extremis laboranti apparẽs: quæsiuit si eam cognosceret. Quo respondente minime, illa dixit, Ego sum Mater mĩæ. Sanctus Dunstanus dum Cantuariæ moraretur, mos erat ei loca sancta noctu peragrare. Quadam vero nocte virgo Maria ei venienti occurrit, & summo cum honore susceptum ad Ecclesiam suam quo tendebat ducere cæpit, præcinnentibus de choro duabus Puellis illud Sedulij carmen, ac dicentibus, Cantemus domino sociæ, cãtemus honorem. Dulcis amor Christi, personet ore pio. Quos versus virginum chorus resumendo percantauit. Prædictæq; binæ cantatrices, binos q̃ sequũtur in ordine versus subsecutę sunt. Primus ad ima ruit, &c. Sicq; donec vir Dei in oratorium perductus est, virgineus chorus binos, & virgines binæ binos, iuxta qđ series hymni se haberet versus modulatæ sunt. Explicit de mariali magno. Itẽ alia. Cuiusdam parrochiæ sacerdos erat optimis studijs pręditus sed litterarum scientijs non plene imbutus, vnam tñ missam sciebat, quam deuotissime in honorem Dei genitricis Mariæ quotidie decantabat. Cuius introitus est, Salue Sancta Parens. Ob hoc a clericis apud Episcopum accusatus, & accersitus, & super hoc ab Ep̃o correptus rñdit se aliam missam non scire, Ep̃s furore commotus, eum officio missæ priuauit. Qui reuersus est domum suã & tristatus est pp missæ priuationem. Nocte vero sequenti apparuit Virgo Maria Ep̃o in visione, dicens ei aliquantulum sæuera voce, vt quid ita meum Capellanum tractasti, vt prohiberes seruitium Dei, & meum ab eo fieri? pro certo igitur noueris: quia nisi citius, vt agat diuinum officium, vt solebat iusseris, die 30. morieris. Hac visione contremefactus Ep̃s surrexit concitus, & mittens presbyterum ad se vocauit ad pedes eius procidens, vt ei indulgeret humiliter poposcit. Deinde præcepit, vt nunquam aliam missam celebraret, nisi quam de sancta Maria cantare solitus esset. Ex tunc etiam ipsum presbyterum magnificè honorauit, ac pro Dei amore, & Sanctæ Marię quandiu vixit vestiuit, & aluit.

De uisione ostensa sancto Hugoni Clugniacensi in Natali Domini. Cap. CXIIII.

MOs est Clugniacensis monasterij cæteris solennitatib. Natiuitatẽ Dñi quodã singulari affectu deuotius agere, & cantuũ melodijs, cereorum accensionib. quodq; longe p̃stantius est sp̃uali deuotione, multaq; lachrymarũ ꝓfusione cũ Angelis solennizare. Hac igit̃ instãte festiuitate frẽs more solito se suaq; oĩa p̄parauerunt. Venerabilis ille pr̃ Hugo, qui adhuc senex supererat cap̃lm vbi fratres conuenerant ingressus, hæc ad oẽs verba protulit: Noueritis frẽs, benignũ Iesum disposuisse jis solennijs interesse, at contra hostẽ nequã inuidia laborare, vt aliquas tenebrarũ suarũ nebulas tanto splendori possit immiscere. Frater. n. ait quidã se vtiq; dans intelligi, hac nocte vidit Matrem mĩæ, ipsum filium quem p̃nti genuit nocte dulcissimo gremio continere, eiq; sctõrum Angelorũ multitudinẽ cũ immenso lumine astare. Idẽ Deus puer exultabat, & cordis lætitiã gestu corporis, & plausu manuũ demonstrabat, & conuersus ad Matrem aiebat. Cernis Mater noctẽ natiuitatis meæ, q̄ imminet gaudijs illustrandã, in qua oracula Prophetarũ, & Angelorũ p̄conia renouabunt̃, & de meo ex te ortu oĩa sil̃ cęlestia, & terrestria lætabuntur. Vbi est nunc hostis mei damnata perfidia, vbi eius potestas, qua ante hoc singulare gaudiũ mundo dñabat̃? Quo ille impudẽs audito, de latibulo suo egressus a longe se p̃ntabat, & ignominiose deturbatus cũ multo planctu. & eiulatu, vt admitteret̃ orabat. Et si ait in nulla parte Ecclesiæ admittor, in aliquo saltẽ reliquarũ officinarũ loco suscipiar. Et filius virginis. Vade inq̃t fũrcifer, & ne te mea potentia p̄iudicatum lamenteris tenta, qđ poteris. At ille solutus arcum capituli petijt, intrare conatus non potuit, in tm̃. n. & se tumidũ, & introitũ capituli angustũ inuenit, vt nullatenus intrare valeret. Vere inflatus superbiæ venusta peste per humilem aditum non potuit intrare. Inde ad dormitorium fratrum gressum conuertit, & fantasijs solitis se eos inquietare posse confidens introire tentauit, sed eadem crassitudine sua ab hostio repulsus recessit. Postremo ad refectorium nocendi spem contulit, ibi propter aliquantulam corporis curam maiorem suspicatus mentium incuriam. Ibi etiam tot obices diuinorum ex lectione verborum, tot trabes ex deuotione auditorum, tot repagula repperit ex charitate sibinuicem seruientium, vt nullo modo vltra valens procedere cogeretur retrocedere. Sic ab omnibus officinis monasterij reiectus, a conspectu redemptoris pijssimi, & gloriosæ Mariæ virginis Matris cum ea qua dignus est confusione pestifer ille recessit. Cauti ergo o fratres estote, & immensas gratias omnipotenti ac misericordissimo saluatori agite, quia & nequissimum hostem a nobis expulit, & ipse nobiscum festum celebraturus remansit.

De puero in vigilia Pascha concepto, quem Dei genitrix eripuit ab Inferno. Cap. CXV.

FVit quidam vir nobilis, & diues, & vxor eius nobilissima quorũ manus erga pauperes erat semper largissima, cumq; filios procreassent, iam ad ætatis suæ prouectionem processerãt, celibemque vitam deinceps seruare promiserant. Et hostis inuidus eorum castimoniæ propositum non ferens, animum viri in vxoris suæ illicitum amorem compulit, vt qui ob amorem pudicitiæ se ab inuicem separauerant, in nocte dominicæ resurrectionis operarentur, quod non debuerant, vir itaque succensus face libidinis, accessit ad mulierem recordans eius prioris pulchritudinis. Obstupefacta Mulier: multis eum increpauit sermonibus, & bonorum operum allocuta est recordationibus, sed nihil proficiens ad virum ait: Quicquid in hac nocte a nobis fuerit operatum, sit maledictum, & Diabolo mancipatum, concepit & peperit, natusque est infans visu mirabilis, crescebat decore spectabilis, & literis docilis, & eloquentia laudabilis. Pater non attendebat, quod fecerat, Mater sciebat quod dixerat, puer autem cum ad annum duodecimũ peruenisset, & tenerè a parentibus diligeretur: apparuit Matri eius fallax inimicus, cui votum de puero temere fecerat, dicens. Esto parata mihi promissum anno tertio reddere. Inde Mulier in quotidianos fletus immersa: promissionis infœlicis recordatione, posuit in cogitatione diuersa, Mirabatur iuuenis, quòd populus de profectu suo gaudebat, solaque misera Mater super illo indefinenter eum aspiciens flebat. Requisita igitur ab ea causam diu quidem dicere distulit, sed tandem interroganti ait, ꝙ eũ in conceptione Diabolo in proprium obtulit. Tunc Adolescens nocte fugiens, q̃ patris fuerant reliquit, petijtque anxius nonnullos sapientum, vt ei de suo tam periculoso negocio darent consilium, peragratis vero multis prouincijs non inueniens, quod quærebat, venit Romam, & inde cum lr̃is Dñi Papę ad Hierosolymitanum Episcopum longo itinere fatigatus accessit. Qui audiens ab eo rem & omnes, qui cum eo erant, resoluti in fletibus adolescentis gemitibus nimium condolebant. Igitur Episcopus religionis & sanctitatis maiores quos potuit congregauit, & de iuuenis liberatione cum eis concionari cœpit. Quidam autem vir sanctissimus in heremo longe a Hierosolymis eidem Episcopo notus erat, qui fugiens visus hominum corporales etiã cibos reliquerat, hic Angelicis quotidie potiebatur loquelis, & toto animo conuersabatur in cœlis, huic ab Angelo diuinæ celebrationis necessarium ministrabatur, huic de cœlo sicut nix, candidus meridie panis, quo refieeretur mittebatur. Pontifice ergo de pueri salute solicito, venit in mentem eius diuina reuelatio, quòd vir ille sanctus apud Deum posset succurrere puero. Quo accersito, misit per puerum intersignia sancto viro, quatenus adolèscenti succurreret Diabolo a Matre donato. Arrepto igitur longo itinere solus discessit, quem ante sanctum sennem Angelus duos panes deferens præcessit. Intelligens vir Dei quod aliquis volente Deo veniret ad prandium, gratias egit dominatori omnium, venientemque suscipiens iuuenem, miratus est eius pulchritudinẽ & eloquentiam, & perlectis literis ab Episcopo missis ait ad iuuenem. Attende frater pietatis Dei consilium & Genitricis eius auxilium. Habet enim virgo Maria dominium super omnes spiritus malignos, & potest inferni seras aperire, & frangere interiores aditus, obnixe igitur eã deprecemur vt tibi subueniat. Itaque die dominicæ resurrectionis, quando iã rapiendi puerum terminus impletus erat, vir Dei pro iuuenis liberatione, quem in uanum Diabolus expectauerat, cum lachrymis, & cordis cõtritione salutarem hostiã vt solitus erat obtulit, timẽtẽ vero puerũ inter se & altare constituit, quem de loco illo Diabolus parum ante pacem fugiens ad infernum rapuit. Sentiens igitur Sacerdos iuuenem sibi ab hoste sublatum ingemuit, & vt virgo virginum Mater adolescenti succurreret fiduciam in mente habuit.

habuit. Itaque pia Virgo Maria subuenire non distulit, sed corpus, & animam pueri de inferno interiori liberauit, restituensque eum in loco vnde sublatus fuerat, viri Dei meroti satisfecit. Cumque. Pax vobis, diceret vir beatus. Et cum spiritu tuo, respondit iuuenis a Dæmone liberatus. Acceptaq; de manu eius communione sancta narrauit ei quicquid de sua liberatione nouerat, & ꝙ multa millia in inferno reliquerat. Denique eius accepta licentia, & benedictione lætus abijt, & ad epm Hierosolymitanum, ac parentes suos consolandum redijt.

De fure suspenso, quem ipsa sustentauit, & Monacho de cuius ore rosa post mortem processit. Cap. CXVI.

FVit quidam Elbo vocatus, frequenter res alienas rapiebat, quibus se, & suos alebat. Qui cum sanctam Dei genitricem venerabatur ex corde, eamque dum ad latrocinãdum iret exorabat, ac deuotissime salutabat. Quadam die ĩ furto deprehensus, sine vlla miseratione ad suspendendum ductus est. Cumque eo suspenso iam pedes eius penderent in aere, sancta Maria virgo mater in auxilium eius veniẽs, per biduum, vt sibi videbatur eum suis sanctis manibus sustentauit, nec aliquam læsionem pati permisit. Illi, vero qui eum suspenderant, cum ad locum illum redijssent, videntes eum viuentem vultu hilari quasi nihil mali patientem, putauerunt eum non plene laqueo innexum, & dum accedentes guttur eius transfigere vellent, iterum sancta Maria manus suas gutturi eius apposuit, nec trãsfigi permisit. Cognoscentes ergo eo referente, ꝙ sancta virgo auxiliaretur ei, dimiserunt eum abire. Qui factus monachus, quandiu vixit Deo, & sanctissimę Matri eius postea seruiuit. Quidã Archiepiscopus Cantuarien. Ecclesiæ, olim a curia Romana reuertens in Abbatia sancti Bertini, quæ est apud sanctum Andomarum hospitatus est. Et die crastina ductus in capitulum sermonem ædificationis cum fratribus habuit. Quo finito indicauit eis, ꝙ cum esset apud Beneuentum, audisset a quodam viro religioso, qui de partibus Hierosolymitanis erat, ꝙ in illa terra quinque psalmos incipientes a singulis literis nominis beatæ Mariæ in honorem & memoriam ipsius frequentari multi consueuerant scilicet Magnificat. Ad dominum cum tribularer. Retribue. In conuertendo. Ad te leuaui, singulis. Aue maria præmittentes. Erat autem ibidem in conuentu sancti Bertini, quidam Monachus Ioscio nomine, qui hoc vigilanter audiuit, & quotidie post matutinas prædictos psalmos in honore beatæ Mariæ decantare cœpit. Accidit igitur vt quadam nocte surgentibus fratribus ad vigilias, ille frater Ioscio non interesset choro psallentium. Supperior verò chorum circuiẽs cum lucerna, vbi eum non inuenit, ad lectum citius eius perrexit, ibique eum defunctum repperit, conuocati autem fratres accurrunt stupentes, & lugentes vultumque ei discooperientes inuenerunt quinque flores rosarum, vnus egrediebatur de ore, & lingua eius: duo de oculis, duo de auribus. Lætantes pro tali miraculo detulerunt eũ in chorum, & facie discooperta cum recentibus rosis, diligenter intuentes, in rosa quæ de ore exibat, inuenerunt scriptum Maria. Tenuerunt ergo illum per septem dies, donec tres episcopi conuenirent, quorum vnus fuit Attrebacensis episcopus, qui fuit Abbas Cisterciensis, & multi alij clerici, & laici, qui viderunt magnalia Dei.

De muliere quam a morte suscitauit, donec peccatum suum confiteretur. Cap. CXVII.

IN territorio Lingonensi erat quædam Mulier beatam Virginem Mariam valde amans, ipsi & filio eius in sanctitate, & iustitia seruiens, Quæ cum adhuc iuuecula esset, quoddam perpetrauit peccatum, quod non tam sibi pondere, quàm dictu horribile menti eius naturaliter, & verecunde portentuosum videbatur. Alias igitur strennue in bonis operibus potens, & de cæteris excessibus per annum more Christiano sacerdoti sui confessionem faciens, hoc solum peccatum dicere subterfugiebat pp pudoris confusionem. In fine tamen illud confiteri intendens non manifeste, sed quasi occulte addebat de consuetudine: De his, & alijs, si qua sunt in me, de quibus confessa non sum Dei misericordiam, & vestram absolutionem postulo. Frequentius quoque ad ecclesiam accedens, & ante quandam beatæ Mariæ virginis imaginem toto prouoluto corpore iacens in amaritudine animæ suæ illum, quem celabat loquebatur reatum, fundens quoque lachrymarum diluuium, Christo faciente, & Maria fauente. Tandem animaduertit versutiam confitentis, solertia confessoris, etenim frons, genæ color subito mutatus, & tremulę sonus vocis animum eius exæstuantem loquebantur. Cœpit pius pastor peccatricem verbis suauibus, & suasibilibus allicere, vt ab ea exigeret tanti gemitus notitiam per confessionis veritatem, cœpit bruto pectori disserere peccatorum diuersitates, & circunstantias, Dæmonum peruersitates, & instantias, vt illa conscientiæ domum cuєrsis pura confessione exprimeret, si quod delictum reliquisset, vel suppressisset. Sed ligante os eius Diabolo non potuit confiteri, nec vires habuit periens, licet ei cura obstetricis assisteret vigilans. Ipse verò quendam de Cluniacensibus priorem consulit, & ei de mulieris confessione fictitia admonito, & præmunito, ipsam, vt eius consilio firmaretur destinauit. Qui etiam confitentis audita conscientia, & in suspirãdi modo notata illa versutia, satagit vt tortuosus coluber de cordis eius latebra educeretur. Sed quia serpens momorderat non in sibilo, scientia non fuit incantatori. Denique mulier sine peccati illius confessione rebus humanis exempta, & potestati iudiciariæ præsentata, tristem excepit sententiam. Sed postulante Maria pro supplice sua, & Iesu adiudicante, pependit in cęlesti curia edictum, vt ad corpus rediret anima peccatricis, & quoniam sine confessione non constat salus, viuens Sacerdoti cõfiteretur, & sic denuo morti, quod suum est soluens beatorum cœtui sociaretur. Interim positum in media flebili propinquorum frequentia, seruabatur cadauer exanime, & ecce anima sibi eo reuertente feretrum contremuit, corpusque infremens, & vocem planctus erumpens, fragoso sonitu domum concussit. Præcipitabant fugam circunstantes, & præoccupabant iter ad portam. Sed qui artius eam dilexerant sustinuerunt, & licet trepidi propius accesserunt, colligentes itaque reducis vitæ certitudinem ex motu, & voce, solutis fascijs erexerũt eam Christi laudes, & Mariæ præconia inculcantem. Erecta ergo, vocato Sacerdote, de peccato illo cum cæteris fecit confessionem, ac communione accepta aliquantisper allocuta circunstantes prædicauit suam liberationem, continuoque oculos clausit in morte, & suffragantibus virginis Mariæ meritis requieuit in pace.

De subdiacono Toletano, quem iniuste degradatum restituit. Item aliud ex eodem. Cap. CXVIII.

IN ciuitate Toletana fuit quidam Subdiaconus, qui a primeua ætate Christum secutus, sanctamq; Mariam matrem eius speciali amplectabatur affectu, & assiduo venerabatur famulatu. Qui cum quadam die solenni Archipræsuli sacra celebranti pro ministerio assisteret, venit hora vt legeret Euangelium iuxta morem modulatione solenni in loco editiori, & ille veste nuptiali indutus legenti Diacono assistens raptus est in spiritu, viditque in mentis excessu supra fenestram in fronte ecclesiæ, sedentem Dæmonem in specie Simiæ horrida, & deformi, & in collo eius cornu scriptoris, thomus erat in sinistra, calamus in dextra, cumq; tam oculis directis, quàm auribus suspensis, quasi curiosum spectatorem, & sedulum pollicens auditorem foribus Ecclesiæ frequentius, & diutius inhæsisset, subinde scriptitabat. Ibidem siquidem duæ mulierculæ consederant, quæ secreto adinuicem suarum tragœdiarum impudicitias euomebãt. Reuelante ergo spiritu, intellexit Subdiaconus eum qui in Simia latebat esse accusatorem fratrum, qui etiam nunc assumpta ex muliebri turpiloquio accusationis materia, damnationis ęternæ antiquum tentaret reparare chirographum. Iam scriptum erat intus, & foris. Sed cum multiloquium locus angustus non caperet, apprehensam cum dentibus, & vnguibus pelliculam, pestifer Scriba detrahere cœpit, vt dilataret. Dum fortiter faciens sibi non præcaueret, lapsu cadens repentino, tantum visus est fragorem dedisse, vt Subdiaconus æstimaret Ecclesiam funditus corruisse, qui solus cernebat læsionem. Risit ergo & lætatus est cum vidit ruinam, manus etiam leuans in præcipitatione pestilentis, cadentem prosecutus est plausu casto, minus tamen castigato. Mirari cœperunt circunstantes, & stupere, abominari nec leuiter ferre, stulte, vt sibi visum est inconstantiam leuitatis, in Dei homine, altaris ministro, & præsertim præsentibus vniuersis. Sublato autem spectaculo spirituali, ad se reuertitur homo, & recogitans quis, quid, vbi, quando, quibus astantibus fecerit, repletur amaritudine, & induitur confusione. Reliquum exequitur ministerij sui cum modesta compositione corporis, & compunctione cordis. Finitis autem salutaribus ministerijs, insalutatus relinquitur, cæterisque ad conuiuium, & lætitiæ domum inuitatis, opprobrijs, & despectione amaricatus abijcitur, nec veretur Archiepiscopus suspẽdere a carnali beneficio, quem paulo ante ad spiritualia contemplanda suspenderat Dei benignitas. Migrat ergo degradatus, vagus, & profugus declinando opprobrium. Solitariam, quæ in itinere occurrebat, hospes accidiosus intrat Ecclesiam, ibiq; humiliter ad beatam Mariam accedens, ac diutius in oratione cum gemitu & lachrymis aborans, accessit ad cor altum, & excessit semetipsum, & ecce stetit iuxta illum beata virgo Maria, in maiestate & decore apparens, quæ diabolicę accusationis conscriptionem pectori eius superponens, postquam diutius tristem deliniuit tam vultus, ꝙ mellifluæ vocis blandiciis in alta se recepit. Edoctus homo in silẽtio, quid facto opus sit, sublata visione reddit sibi, gratias agit Christo & beatę virgini. Venit ad Epm deinceps, cui & duplicatę re-

uelationis committitur archanum, conuocatę etiam mulierculæ diffitētur primo, sed ostensi chirographi confictæ testimonio, criminis epo, & laudis Deo dant confessionem, & hincinde remissionis, & gratiæ recipiunt largitatem. Sicq; minister beatæ Virginis amissum recepit beneficium, insuper & in Epi spālē grām recipitur, & singulariter mirabilis de cętero in eius oculis habeť.

De solennizatione Natiuitatis ipsius virginis, & quarundam imaginum eius miraculis. Cap. CXIX.

SAnctæ Dei genitricis Mariæ Natiuitas, quia ignorabatur, diu in ecclesia non celebrabatur, sed sic diuinitus reuelata est. Solitarius quidam sanctæ vitæ fuit, qui singulis annis armoniam in cœlo nocte Natiuitatis eius audiuit. Qui cum miraretur, ꝙ hoc alio tpe non audiret, rogauit Deum, vt sibi ostenderet, quid hoc significaret. Cui Angelus Domini apparens talia retulit. Virgo perpetua, quæ Deū genuit hac nocte nata fuit. Qđ licēt ab hoībus ignoretur ab Angelis celebre habetur. Qua reuelatione diuulgata, eius Natiuitas celebrari ab ecclesia instituta est. Saracenus quidam habebat imaginem beatæ virginis in tabula depictam, cui assidue, & humiliter supplicabat, valde secum admirans, & pertractans, quomodo contigisse potuerit, vt virgo pareret, & filium lactaret. Dum autem hoc cogitaret ad excutiendam de corde eius dubietatem incarnationis Christi, & confirmandam partus virginei veritatem, subito cæperunt de pectore illius imaginis carneæ mammillæ erumpere, & ex ipsis oleum cæpit emanare. Qđ videns ille Saracenus, credidit in Deum, & sanctam Matrem eius, & baptizatus est. In vrbe Constantinopolitana Iudæus quidam imaginem beatæ Mariæ Virginis in tabula breui figuratam, & parieti domus cuiusdam affixam conspiciens interrogauit, cuius esset figura? Audiensq; ꝙ esset beatæ Mariæ Virginis, iratus valde tulit eam de pariete, & ad vicinam currens domum vbi humana stercora egeri solēt, illuc eam eiecit, statimq; digna, & ignominiosa, morte consumptus, postea nusquam comparuit, sed mancipatus, vt creditur iu ri maligni spiritus, hominum subtractus est aspectib. Quidam asit Christianorum imaginem sanctam requirens, inter sordes absconditam reperit, subleuansque eam, & diligenter abstergens ac lauans secum honorifice in domo collocatam habuit, & ad honorem Dei genitricis ex eadem tabula, in qua imago sancta depicta erat, oleum ebuliens distillare cæpit, vsque hodie vero miraculum perseuerat.

De miraculis eiusdem circa sanctum Hildefonsum Toletanum Episcopum ostensis. Cap. CXX.

SAnctus Hyldefonsus Toletanus Episcopus fuit, hic sub rudimentis adhuc infantiæ degens diuino tactus spiritu contemptis parentum ac rerum affectibus, Agaliense monasterium petijt, Monachumque se in eo multis annis exhibuit. Tandem post obitum Toletani Archiepiscopi hic Pontifex surrogatus inter cætera bonorum operum studia, sanctam Dei genitricem valde familiariter diligebat. In cuius laude de eius sanctissima virginitate composuit insigne volumen, quod ita sanctæ Dei genitrici complacuit, vt ei ipsum librum manu tenens appareret, & pro tali opere gratias referret. Scripsit autem contra illos, qui de eiusdem virginitate ac parturitione disputant, vt hæretici alium librum. De Assumptione eius sermones, vel tractatus quatuor. De eadem Homeliam Euangelij, idest. De Purificatione eiusdem opusculum vnum. Scripsit, & opusculum de proprietate personarum Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Opusculum aduocationum diuinæ actionis. Opusculum aduocationis in sacris. Opusculū aduocationis in sacramentis. Librum vnum de cognitione Baptismi. Et alium de progressione spiritualis deserti, & multa alia. Volens autem beatam virginem altius honorare, constituit vt eius solennitas celebraretur singulis annis. 8. die ante Natale dominicum, vt prius eius ageretur festum, per quam Deus Homo natus venit in mundum. Quæ rursum ei apparuit, sedens in cathedra prope altare posita, & albam sacerdotalem attulit ei dicens: Hoc vestimētum de Paradiso filij mei attuli, quo in Dei, & mei solennitate vestieris, & in hac cathedra sedebis, quando tibi libuerit. Scitoque certissime, quòd nemo præter te in hac cathedra sedebit, vel hoc vestimentum induere impune valebit. His dictis recessit. Post obitum vero Hyldefonsi, Siagrius, qui in Archiepiscopatu successit paruipendens prædecessoris sui deuotionem, in prædicta cathedra contra prohibitionem sanctæ Virginis cōsedit, sanctumque vestimentum induere volens dixit. Sicut ego homo sum, sic scio hominem fuisse prædecessorem meum. Cur ergo non vestiar, eo quo induebatur vestimento, cum eodem, quo ipse functus est fungar officio, hoc dicens illo sacro vestimento se induit. Sed Deo statim vlciscente præsumptionem eius, in terram cum eodem vestimento artius constrictus mortuus cecidit. Quod videntes, qui illic aderant, magno pauore conterriti, sacrum vestimentum, quod indigne acceperat tulerunt, & in Thesauro Ecclesiæ vbi hactenus seruatur reposuerunt.

De dictis eiusdem præsulis in laudem ipsius virginis. Cap. CXXI.

IGitur ex libris & sermonibus quos idē beatus vir Hyldefonsus de beata Vergine luculenter edidit, hæc pauca excerpsi. Hyldefonsus cōtra eos qui disputant de virginitate eius & parturitione. Beata Virgo Maria nisi in vtero matris sanctificata esset, minime eius Natiuitas colenda esset: nunc autem quia auctoritate totius Ecclesiæ veneratur, constat eam ab omni originali peccato immunem fuisse, per quam non solum maledictio Euæ matris soluta est, verumetiam benedictio omnibus condonata: nullis ergo quādo nata est delictis subiacuit, nec originale peccatum in vtero sanctificata contraxit. Idem in ser. de Assumptione eius. Descendit sicut pluuia in vellus, quia cœlestis himber. i. vnda diuinitatis virgineo vellere placido se infundit illapsu, quando verbum caro factum est. Idem in eodem. Cum claustrum matricis, & genitale virginis esset clausum, & signatum sigillo pudoris, non potuit obstare partui integritas corporis, nec eguit reserari, quia non potuit, vt esset ei tormentum, qui erat honor matris, & gaudium, sed totum erat ei peruium, in ea quicquid erat clausum, quia totū erat deificum quod natum. Idem in eodem. Infans paruus, ac maximus, membris. s. exiguis, diuinitate excelsus, per hospitalis templi sinceram deflueś castitatem. non læsit corpus abscedens, quod non læserat cum venisset. Melius est, ꝙ in sermone sit verecundia, quam in fide periculum. Da mihi ergo veniam Christe, & parce ori meo, ꝙ incarnationis tuæ mysterium temerarius narrator attingo, quia licēt tu clausum dimiseris vterum, nobis tamen permisisti aperire incredulus Euangelium. Imitamini matrem virginem, & omnes sanctos, quos laudatis, quia non tantum illis prodest nostra laudatio, quantum nobis eorum imitatio, vnde sponso magis placet imitator deuotus, quam laudator ociosus, vere aluus ille tornatilis fuit, quia in eo sapientia se influxit, quæ in cratere illo vinum suum miscuit. in quo. s. vtero virginis, & aceruum tritici & flores filij Christi gratia germinauit, quia Christus, & aceruus tritici & filius fuit. Actor. Hæc de beato Hildefonso, & dictis eius ac de miraculis circa eum, & circa alios per beatam virginem ostensis, ad præsens dicta sufficiant. Extant & alia eiusdem virginis miracula scripta, quorum multa in hoc eodem opere inferius per diuersa loca pro diuersitate temporum quibus acta sunt breuiter inseruimus. Nunc ad historiam vnde digressi sumus redeamus.

De primo aduentu Pauli in Hierusalem, & miraculis beati Petri & primitijs gentium. Cap. CXXII.

PAulus autem post tres annos a conuersione sua venit in Hierusalem videre Petrum, cumque vellet se iungere discipulis omnes timebant eum, non credentes, ꝙ esset discipulus, sed adhuc persecutor. Tunc Barnabas Cyprius duxit eum ad Apostolos, Petrum, scilicet & Iacobum Episcopum, & narrauit eis modum suæ conuersionis mansitque cum eis diebus. xv. Deinde venit in partes Syriæ, & ibi loquebatur gentibus, disputabatque cum Iudæis inter Græcos dispersis. Qui cum vellent eum occidere, fratres hoc cognito deduxerunt eum Cæsaream Palestinæ, & inde dimiserunt eum Tharsum, vnde ipse oriundus erat. Petrus vero cum prædicando discurreret venit ad Liddam, ibique sanauit paralyticum nomine Eneam. In Ioppe vero suscitauit a morte Tabitam, ibi multis diebus moratus apud Symeonem Coriarium. Tandem iuxta præceptum & reuelationem Domini transiens in Cęsaream, baptizauit Cornelium cum suis tanquam primitias gentium. Inter hoc illi qui dispersi erant a tribulatione, quę inceperat a morte Stephani, perambulauerunt vsque ad fœnicem prouinciam Syriæ, nemini loquentes verba nisi solis Iudæis. Erant quidam ex eis de Cypro & Cyrene, qui cum introissent in Antiochiam loquebātur ad Gręcos & multi crediderunt. Delatum autem est ad aures Ecclesiæ, quę erat Hierosolymis, de conuersione Antiochenorum, & volentes plene certificari, miserūt Barnabam in Antiochiam. Qui cum venisset, exhortatus est omnes, vt in proposito permanerent, videns autem Barnabas, quòd non sufficeret ad erudiendam tātam multitudinem venit Tharsum vt quæreret Paulum & inuentum perduxit Antiochiam, & per annum conuersati sunt ibi, & docuerunt turbam multam. Et tunc primo a Christo capite denominati sunt Christiani, qui primo dicebantur Discipuli. In diebus autem illis superuenerūt Prophetæ ab Hierosolymis Antiochiam, & surgens vnus ex eis Agabus prophetauit per spiritum sanctum famem futuram in vniuerso orbe, & maxime in Iudæa. Tunc primo facta est collecta in vsus pauperum quę missa est per Barnabam & per Paulum in Hierusalem.

De

De epistola Pilati Tiberio missa super Crucifixione Domini. *Cap.* CXXIII.

EVsebius in chronicis. Anno domini 36. Imperio vero Tyberij. 21. Pilato de Christiano dogmate ad Tyberium referente, Tyberius retulit ad senatum, vt inter cętera sacra reciperetur. Richardus de sancto Victore in lib. exceptionum. Mos enim erat Romanis, vt prouinciarum iudices senatui scripto renunciarent, si quid noui in his quas regebant prouincijs accidisset. Pilatus ergo scripsit epistolam ad Tyberium, de his, quæ perpetrata fuerant in dominum Iesum, designans etiam ei, quòd ipse esset vere Saluator mundi. Actor. Epistolam quidem Pilati sub hac forma descriptam reperi. Pontius Pilatus Claudio salutem. Nuper accidit, quòd ipse probaui Iudæos per inuidiam, se suosque posteros crudeli damnatione peremisse, cum enim promissum patres haberet eorum, quòd Deus eorum mitteret illis per virginem sanctum suum, qui Rex eorum merito diceretur, hunc me præsente misit in Iudæam. Quem cum vidissent cæcos illuminasse, leprosos mundasse, Paralyticos curasse, Dæmones effugasse, mortuos suscitasse, ventis imperasse, pedibus siccis supper vndas maris ambulasse, & alia multa miracula fecisse, & omnis populus Iudæorum diceret eum esse Dei filium, principes Sacerdotum inuidia passi sunt contra eũ: hunc itaque mihi tradiderunt, & alia pro alijs mentientes, eum Magum esse, & contra legem eorum agere dixerunt. Ego autem ita esse credidi, ipsumque flagellatum eorum arbitrio tradidi, qui eum crucifixerunt, & sepulchro custodes adhibuerunt, at ille militibus meis custodientibus die tertio resurrexit. In tantum vero nequitia Iudæorum contra eum exarsit, vt ipsis custodibus pecuniam darent quatenus discipulos eius corpus rapuisse dicerent. Sed illi, quod factum erat tacere non valentes, testati sunt eum resurrexisse, seque visionem Angelorum vidisse, & a Iudæis pecuniam accepisse, hæc autem ideo scripsi ne quis aliter æstimet credendum mendacijs Iudæorum. Richardus de sancto Victore lib. exceptionum. Tunc Tyberius cum suffragio magni fauoris retulit ad Senatum, postulans, vt Christus Deus haberetur, at Senatus recusauit, indignans quòd non sibi secundum morem epistola prima fuisset de ata, ab illa itaq; dicæpit immutari laudatissima prius modestia Cæsaris, in pœnam senatus contradictoris. Eusebius in chronicis. Verum cum ex consulto Patrum Christianos eliminari vrbe placuisset, Tyberius per edictum accusatoribus Christianorum comminatus est mortem, vt scribit Tertulianus in Apologetico.

De exilio, & morte Pilati, & eius successore. *Cap.* CXXIIII.

COmestor. Hic quidem Pilatus cum esset procurator Iudeæ, Vitellio Præside Syriæ accusatus est apud Tyberium, accusatus est etiam a Iudæis de violenta interfectione innocentum, accusatus est etiam quòd Iudæis reclamantibus ponebat imagines gentilium in templo, & quia pecuniam repositam in Corbonã redigeret in vsus suos, inde faciens aquæductum in domum suam. Pro his omnibus exportatus est in exilium Lugduni, vnde oriundus erat, vt in obprobrium generis sui moreretur. Eusebius. Ita Pontius Pilatus in multas incidens calamitates propria se manu interemit. Comestor. Mortuo Pilato substituit Vitellius fratrem suum procuratorem Iudeæ. Et volens placere Iudæis satisfecit eorum voluntati, in quibusdam, quia scilicet ad eorum petitionem Caipham a sacerdotio amouit, & filium Annæ, qui iam mortuus erat substituit, reddiditque ei stolam suam illam solemnem, & antiquam, quam sacerdos in sua potestate debebat habere, vt ea festiuis diebus vteretur. Pilatus enim eam in domum suam transtulit, & quando diebus festiuis erat necessaria sacerdoti, non poterat eam habere nisi precio præcedente.

De paupertate, & ambitione Herodis Agrippæ. *Cap.* CXXV.

TEmpore Tyberij mortuus est Philippus Tetrarcha Iturez, & Traconditis regionis, frater Herodis Tetrarchæ, mortuus est etiam Lisanias Tetrarcha Abilinæ, & ita vacabant duæ Tetrarchiæ, & aspirauit Herodes Agrippa ad alteram earum. Erat hic Herodes vir magnanimus, & bellicosus, sed pauperrimus, nepos Herodis Tetrarchæ, & frater vxoris eius Herodiadis, fuit enim filius Aristoboli Magni filij Herodis, & ipsa filia eiusdem. Disposuit ergo venire Romam, si forte posset impetrare a Tyberio alteram Tetrarchiarum vacantium, cumq; venisset Romam, videns eum Tyberius militem strennuissimum, retinuit eum secum, & fecit vt adhæreret Druso, cui iam in vita sua tradiderat Imperium. Erat autem Herodes vir magnæ liberalitatis, & vt sibi conciliaret animos Romanorum, multa expendebat, multisque debitis se obligauerat. Et vt tradit Iosephus, non fuit homo in quo mutabilitas Fortunę adeo posset deprehendi. Primo in hoc male contigit ei quia mortuus est Drusus filius Tyberij, de cuius morte adeo insolabiliter doluit Tyberius, vt omnes a præsentia sua amoueret, qui familiariter adhæserunt Druso, ne reducerent ei ad memoriam mortem eius. Et compulsus est Herodes Agrippa redire in Iudæam, & desperans præ nimia paupertate, intrauit turrim, vt ibi afficeretur famæ, & ita moreretur. Quod significauit Vxor sua, sorori suæ, Herodiadi, vxori Herodis Tetrarchę. Quę supplicauit viro suo, vt reuocaret eum a turre, & daret ei necessaria vitæ. Et acquieuit ei, & statuit eum in Tyberiade, & ibi assignauit ei domum & dedit ei necessaria vitæ. Quadam vero die cum esset Herodes Tetrarcha in Tyberiade, & epularetur, factus hilarior solito improperauit ei beneficia sua, quæ contulerat ei scilicet, quòd liberauerat eum a peste famis. Et doluit inde Agrippa vltra modum, & disposuit iterum redire ad Tyberium, si forte inueniret animum eius immutatum, & honorifice susceptus est ab eo. Et cum haberet Tyberius duos nepotes, alterum de filio Druso scilicet Tyberium, & alterum de fratre Germanico scilicet Caium, voluit sibi substituere filium filij, quia magis diligebat eum.

De mutua inuidia Tyberij, & Herodis Agrippæ, & de morositate Tyberij. *Cap.* CXXVI.

HErodes autem Agrippa magis diligebat Caium, & familiarius adhærebat ei, vnde sibi suscitauit indignationem Tyberij latentem. Quadam autem die, cum sederet Agrippa in curru cum Caio leuatis manibus in cœlum dicebat. Vtinam viderem mortem importuni senis, & Caium dominum totius orbis, hoc audiuit quispiam scilicet Auriga ipsius Agrippæ, qui postea cum rebus domini sui aufugiens, captus est, & vinculatus, & cum traheretur ad carcerem, petijt se duci ad Imperatorem dicens, quia in aure loqueretur ei, quod esset ad eius vtilitatem. Et præsentatus est Imperatori, & dixit consulto, quia sic optauerat Agrippa mortem eius, & dominium Caij. Tyberius vero non multum curabat verba vinculatorum, & detrusus est ille in carcerem. Et cum sæpe instaret Agrippa, vt iudicaretur, & occideretur, respondebat Tyberius. Frater sufficiat tibi, quòd vinculatus est, & ita differebat: quia vt refert Iosephus in omnibus negocijs suis morosus erat, vnde cum statueret procuratores in prouincijs, vix aut nunquam mutabat eos. Quod cum sæpius quæsitum esset ab eo, quare scilicet non mutaret procuratores, respondit se in hoc parcere plebiculæ. Scientes enim procuratores se ad modicum habere procuratoriũ, emungunt vsque ad sanguinem, & tanto dominantur grauius, quanto breuius, & qui recentes superueniunt dissipant quicquid inueniunt. Quod ostendit exemplo cuiusdam vulnerati, qui cum iaceret in via, & non amoueret multitudinem muscarum a voluere, superueniens alter putauit, quòd hoc omitteret ex imbecillitate, & abegit muscas quæ operuerant vulnus. Ad quem ille. Male inquit fecisti mihi, quia muscæ quas amouisti, iam plenæ erant sanguine, & parcius molestabant me, quæ autem superuenient recentes acrius pungent me. Sic & procuratores, vel officiales recenter substituti, acrius in subiectos desæuiunt.

De incarnatione ipsius Herodis, & de augurio Bubonis. *Cap.* CXXVII.

CVm autem quadam die more solito incitaret Agrippa Tyberium, vt extraheret Aurigam suum de carcere, respondit idipsum ei non expedire, cum in præsentia ipsius vellet eum vinculatus accusare, & cum in nullo sibi conscius esset Aggrippa testatus est se velle, vt extraheretur, & accusaret eum eductus est ille de carcere, arguit eum de crimine læsæ maiestatis: quia optauerat mortem Imperatoris, tunc ait Tyberius Carcerario. Liga hunc. Intellexit Carcerarius præceptum de eo, qui eductus fuerat de carcere, & ligatum retrusit in carcere. Quadam autem die cum ambularet Tyberius in Hipodromo idest, in curru equorum, & teneret Agrippam per manum, vocato Carcerario dixit ei. Liga hunc, & miratus est ipse, & vniuersi, quòd præciperet Agrippam ligari cum purpuratus incederet, quia erat de regio semine, cum autem duceretur Agrippa ad carcerem, patiebatur intolerabilem sitim: quia splendide comederat, & forte occurrit ei portitor aquæ, & dedit ei bibere, & postquam refocillatus est, promisit ei, ꝙ in proximo remuneraret eum in regno Caij, confidens ꝙ in proximo esset Caius regnaturus, & positus est in carcere. Quadã aũt die cũ staret innixus arbori, cuius frondib. insidebat Bubo, accessit ad eũ vnus de concaptiuis, & locutus est ei. Noli inquit æstimare, ꝙ adulando loquar tibi, cum sis concaptiuus meus, volo. n. indicare tibi qđ indicauerunt mihi Dij. Erat hic peritus in augurijs; cito inquit liberaberis, & in tantum sublimaberis, ꝙ et tunc tibi inuideant oẽs amici tui, & in hac prosperitate morieris, relinquens bona tua filijs tuis: quamcito autem huius generis alitem videris

tis amplius super te scito, quia quinto die morieris, cũ autem esset Herodes in carcere, deferebat ei Dominus carceris, sciens eum virum nobilem ac familiarem Caij, & sustinebat tãquam ignorans sibi fieri multas commoditates ab amicis suis in carcere, & fuit per sex menses in carcere.

De Morte Tyberij, & substitutione Caij, & sublimatione Herodis Cap. CXXVIII.

POstea cum esset Tyberius apud Capreas, cępit infirmari, videns autem se moriturum conuocatis nobilibus imperij sui, & duobus Nepotibus suis. Caio, & Tyberio, statuit, vt in crastino substitueret sibi successorem, & orauit Deos suos, vt in timarent ei mentem suam, quem nepotem suorum vellent substitui in imperio, & statuit apud se, vt illum, qui prius veniret ad eum in crastino constitueret eum Imperatorem, vt ita quasi per sortem eligeret. Tamen significauit Tyberio, vt prior veniret. Qui mane noluit venire nisi pransus, & venit prior Caius. Quem videns Tyberius fleuit amarè, dolens quia alter non venerat, quem volebat substituere. Et locutus est, ad eum Tyberius. Fili tu succedes mihi in imperio, ꝙ potius debebatur Tyberio quasi hæreditario iure tanquam filio filij. Sed ego video te vtilem imperio, & noui mentes Deorum, & conuocatis nobilibus denunciauit eum Imperatorem, & mortuus est, & statim aliquantulum insonuit fama in ciuitate Romana de morte Tyberij, & venit quidã Hæbreus amicus Hærodis Agrippę ad carcerem, & hebraicè dixit ei. Mortuus est Leo, & cæpit Agrippa mirabiliter gratulari adeo, vt quæreret dominus carceris, quæ esset causa tantæ exultationis, & confessus est, quòd ille significauerat ei hebraice mortem Tyberij, & statim dominus carceris liberauit eum, & statuit sibi collateralem in mensa. In crastino alii insonuerunt rumores, quòd Tyberius cõualuerat, & tertia die Romam venturus erat. Tunc arguit eum dominus carceris, quia deceperit eum, timens ne in caput eius redundaret, quòd liberauerat ipsum, & mirabiliter verberauit eum, & retrusit eum in carcerem. Postea increpuerunt certi rumores de morte Tyberij, & substitutione Caii, & venit Caius Romam, & sepeliuit Tyberium honorifice. Voluit etiam ipsa die Agrippam liberare, sed dissuasum est ei, ne videretur facta Tyberij in irritum velle subito reuocare. Postea per aliquot dies liberauit eũ, & sublimauit eum, Dedit enim ei duas Tetrarchias scilicet. Tetrarchiam Philippi, & Tetrarchiam Lisanię, & imposuit ei diadema, & sublimatum in Regem remisit in Iudeam.

De Imperio Caij, & eius vita, & studijs ac ludis. Cap. CXXIX.

EX chronicis Romanorum igitur quartus Caius Caligula cępit anno domini, 39, mundi vero. 4. M. 2. & regnauit annis. 4. Hugo floriacensis li. 3. Caius iste Germanici filius, quia in exercitu natus fuerat cognominamentum calciamenti militaris. i. Caligula sortius est. Suetonius li. 4. Princeps autem creatus Caius, damnatos relegatosque restituit criminum siqua residua ex priore tpe manebãt, omnium gratiam fecit, libellum de salute suá oblatum non recepit, contendens nihil sibi admissum, cur cuiquam inuisus esset, negauit quoque se aures delatoribus habere. Magistratibus liberam iurisdictionem, & sine sui appellatione concessit, multis incendiorum damna suppleuit. Statura fuit eminenti, colore palido, corpore enormi, gracilitate maxima ceruicis, & crurum, oculis, & temporibus concauis, fronte lata, & torua, capillo raro, & circa verticem nullo, hirsutus cętera, quare transeunte eo, prospicere ex superiore parte aut omnino quacunque de causa Capram nominare, criminosum, & exitiabile habebatur, vultum vero natura terrum, & horridum, etiam ex industria afferebat, componens ad speculum in omnium terroré ac formidinem, valitudo ei neq; animi neque corporis constitit, incitabatur in somno maxime, neque enim plus quàm tribus noctur nis horis quiescebat, ac ne his quidem placida quiete, sed pauida, miris rerum imaginibus, vt qui intra cæteras pelagi quondam speciem colloquentem secum videre visus est. Ideoque magna parte noctis vigil, cubandiquę tędio nunc thoro residens, nunc per longissimas porticus vagus, inuocare identidem atque expectare lucem consueuerat, vestitu calciatu cæteroque habitu neque patrio neq; ciuili. ac ne virili quidem, ac deniq; humano vsus est. Sæpe depictas gemmatasq; indutus penulas. manuleatus, & armillatus in publicum processit, aliquando sericatus, & cicladatus, ac modo in crepidinis vel coturnis, modo in speculatoria caliga, nonnunquam fucco muliebri, plurimum vero aurea barba fulmen tenens, ex disciplinis liberabilibus nimium eruditioni eloquentiæ plurimum attendit, quantumuis facundus, & promptus, vtiq; si perorandum in aliquem esset irato, & verba, & sententiæ suppetebant, pronunciatioq;, & vox, vt neq; in eodé loci præ ardore cõsisteret, & exaudiretur a procul stãtibus peroraturus, stricturũ se lucubrationis suæ telũ minabatur leuius cõptiusq; scribẽdi genus adeo cõtemnens, vt Senecã tunc maxime placenté cõmissiones meras componere, & arenam esse sine calce diceret. Sed, & aliorum generum artes studiosissime, & diuersissimas exercuit. canendi atque saltandi voluptate ita efferrebatur, vt ne publicis quidem spetaculis temperaret, quominus Tragedo pronunciãti contineret, & gestum Histrionis quasi laudans, & corrigens palam effingeret. Si quis autem eo saltante vel leuiter obstreperet, dettrahi iussum manu sua flagellabat.

De exilio Herodis Tetrarchæ, & Herodiadis. Cap. CXXX.

COmestor. Porro Herode Agrippa in regem sublimato, inuiderunt ei omnes propinqui eius, & soror sua Herodias, quæ miserta fuerat infęlici, modo inuidit fœlici, præcipuè quia habebat nomen Regis, quia vir suus erat maior natu filius Magni Herodis, & nunquam meruit Rex appellari, sed Tetrarcha, persuadebat itaque viro suo de die in diẽ, vt iret Romam & satageret omnibus modis, vt sibi compararet nomen Regis. At ille malebat esse in ocio, quia opulentus erat, vnde sæpe vxor exasperata, dicebat. Pereant opes tuæ, quia tu. s. magis opes diligis, quàm honorem. Tandem victus instantia vxoris, iuit ad Caium cum magno apparatu, & ipsa cum eo, & inuenerunt Caiũ Bais, Herodes autem Agrippa qui persenserat, quòd non pro bono suo issent, disposuit ire post eos, sed præmisit nunciũ familiarem suum & amicissimum Caio, per quem direxit epistolam in qua continebatur, ꝙ Herodes Tetrarcha etiam viuente Tyberio amicitiam firmauit cum Rege Parthorum vt esset rebellis Romano Imperio. Et in argumẽtum huius rei significauit ei, ꝙ in ciuitatibus suis habebat arma, quæ sufficerent. 70. millibus hominum, cumque venisset Herodes Tetrarcha, & Herodias vxor sua ad Caium, & satis honorifice recepisset eos, superuenit nuncius Herodis Agrippę, & porrexit epistolã Caio. Perlecta autem epistola Caius aliunde incipiens, cœpit inquirere de statu Herodis Tetrarchę, & vtrum in ciuitatibus suis esset tanta copia armorum, quantam ipse audierat, & non negauit. Et tunc credens Caius verum esse, quod significauerat ei Herodes Agrippa relegauit eum in exilium, vxori autem suæ quia erat soror Herodis Agrippæ, quem maxime diligebat, dedit libertatem redeundi vt haberet terram suam. Ipsa vero comitata est virum in exilio, dicens. Quia non dimitteret eum in aduersis, cui communicauerat in prosperis. Et deportati, sunt in exilium Lugdunum, vbi postea miserabiliter mortui sunt. Et dedit Caius Galileam quam habuerat Herodes Tetrarcha Herodi Agrippæ, & ita habuit tres Tetrarchias.

De Philone & scriptis eius. Cap. CXXXI.

EVsebius in historia Ecclesiastica lib. 2. Caius Caij temporibus Philon insignissimus scriptorum florebat, qui non solum in nostra verumetiam in Græcorum philosophia primus inter primos habebatur, hic autem genere quidem a pro auis Hebreus apud Alexandriam in omnibus claris, & nobilibus viris clarior ac nobilior erat. In diuinis autem legibus. & patrijs institutis, quantus qualisve fuerit, ex his quæ nobis librorũ suorum tradidit monumentis omnibus clarum est. Hieronymus in lib. de illustribus viris. Philon Iudæus natione Alexandrinus, de genere sacerdotum, icciрco a nobis inter scriptores Ecclesiasticos ponitur, quia librum de prima Marci Euangelistę apud Alexandriam Ecclesia in nostrorum laude versatus est, non solum eos ibi, sed in multis prouincijs est memorans, & habitacula eorum dicens monasteria. Ex quo apparet talem primum Christo credentium fuisse Ecclesiam, quales nunc Monachi esse imitantur. Hunc aiunt sub Caio Galigula Romæ periclitatum, quo legatus gentis suæ missus fuerat, cumque secunda vice venisset ad Caium, in eadem vrbe locutum esse cum Apostolo Petro, eiusque habuisse amicitias, & ob hanc causam etiam Marci Discipuli Petri apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus. Extant huius præclara & innumerabilia opera, in quinque libros Mosi. s. de confusione linguarum li. 7. De natura & inuentione li. 1. De his, quæ sensim precamur & detestamur li. 1. De eruditione li. 1. De hærede diuitiarum li. 7. De diuisione æqualium & contrariorum lib. 1. De tribus virtutibus li. 1. Cur quorundam in scripturis multa sint nomina li. 1. De pactis lib. 2. de vita Sapientis li. 1. De Gigantibus li. 1. Quæ somnia mittantur a Deo li. 5. Quæstionum & solutionum in Exodo li. 5. De Tabernaculo & Decalogo lib. 4. Necnon & de victimis repromissionibus siue maledictis, de prouidentia, de Iudæis, de conuersatione vitę, de Alexandro, & ꝙ propriam rationem habeant muta animalia, & quòd omnis insipiens sit de vita nostrorum, de agricultura. 2. de ebrietate 2. Sunt & alia eius monumenta ingenij, quæ in nostras manus non peruenerunt, de quo vulgo apud Græcos dicitur Eplaton Philonici, Eplilon Platonici vt aut Plato

Plato Philonem sequitur, aut Platonem Philon, tanta est similitudo & sensuum & eloquij.

De temeritate Caij qua Dei cultum sibi vsurpauit. Cap. CXXXII.

COmestor. Fuit autem Caius in initio imperij sui per biennium satis mansuetus, postea cor eius euanuit in elationem, & in tantam prorupit vesaniam vt ab vniuersis hominibus imperij sui vellet coli tanquam Deus, & dicebat se fratrem Iouis, vnde etiam filiam vnicam quam habebat, ponebat inter genua Iouis, vt ita quasi communis vtrique videretur. Suetonius. Caius itaq; in Castoris & Pollucis æde sæpe cōsistens, inter duos fratres medium se adorandum adeuntibus exhibebat, templum etiam numini suo proprium, & Sacerdotes, & excogitatissimas hostias instituit. In templo simulachrum stabat aureum, amiciebaturque quotidie veste qua ipse vteretur. Magisteria Sacerdotij ditissimus quisque & ambitione & licitatione maxima vicibus comparabat. Et noctibus quidem plenam fulgentemque lunam inuitabat assidue in amplexus atque concubitum. Interdum vero cum capitolino Ioue secreto fabulabatur, modo susurrans ac præbens in vices aurem: modo clarius, nec sine iurgijs, nam vox comminantis audita est, donec exhortatus vt referebat, & in contubernium vltro inuitatus est.

De crudelitate eiusdem. Cap. CXXXIII.

AViæ Antoniæ per indignitates, & tædia, causa extitit mortis, dato tamen vt quidam putant & veneno, nec defunctæ vllum honorem habuit, prospexit e triclinio ardentem rogum, fratrem Tyberium inopinantem, immisso repente tribuno militum interemit. Sillanum Socerum ad necem scandasque nouacula fauces compulit, Iuliam filiam infantem, nullo firmiore iudicio sui seminis esse credebat quàm feritatis, quæ illi tanta iam tunc erat, vt infestis digitis ora & oculos simul ludentium incesseret, horreis præclusis nonnunquam famem populo indixit: Parētes supplicijs filiorum interesse cogebat, quorum vni valitudinem excusanti lecticam suam misit. Reuocatum quendam a vetere exilio sciscitatus quidnam ibi facere cō sueuisset, respondente eo per adulationem, Deos semper oraui, vt quod euenit, periret Tyberius, & tu imperares, opinans quoque sibi exules suos mortem imprecari, misit circum insulas, qui vniuersos contrucidarent. Nihil magis in natura sua laudare se ac probare dicebat, quàm inuerecundiam. Non temere in quenquam nisi crebris & minutis ictibus animaduerti passus est, perpetuo notoque præcepto, ita fieri vt se mori sentiat. Quæri etiam palam de conditione suorum temporum solebat, quod nullis publicis calamitatibus insignirentur, sui obliuionem & imminere prosperitate rerum, atque identidem exercituum, cędes, famem, pestes, pestilentiā, incendia, hiatum aliquem terræ optabat. Animum quoque remittendi, ludoque & epulis dedito, eadem factorum dictorumque sæuitia aderat. Quotiens Vxoris, vel Amiculæ collum exoscularetur, addebat. Tam bona ceruix simul ac iussero demetur. Pulchros & comatos, quotiens sibi occurrerent, occipitio raso deturpabat.

De impudicitia eius, & prodigalitate, & rapina. Cap. CXXXIIII.

PVdicitiæ neque suæ neque alienæ pepercit, cunque omnibus sororibus suis consuetudinem stupri fecit, easdem sæpe exoletis suis prostrauit, postremo condemnauit eas, quasi adulteras, & insidiarum aduersus se conscias, prodigorum omnium ingenia superauit, commentus nouum balnearum vsum, portētosissima ciborum atque cœnarum, vt calidis frigidisque vnguentis lauaretur, præciosissimas Margaritas aceto liquefactas sorberet, conuiuijs ex auro panes, & obsonia apponeret, aut frugi hominem esse oportere dictitans aut Cæsarem. Fabricauit, & de cedris liburtinas, gemmatis puppibus versicoloribus velis, magna termarum & porticuum & tricliniorū laxitate, magnaque etiam vitium & pomiferarum arborum varietate, quibus discumbens de die inter hortos, ac simphonias littora Campaniç peragraret. Exhaustus atque egens ad rapinas conuertit animum, vario & exquisitissimo calumniarum & exactionum & vectigalium genere, vectigalia noua & inaudita exercuit, nullo rerum atque hominum genere omisso, cui non tributi aliquid imponeret. Nouissime contrectandæ pecuniæ cupidine incensus, sæpe super immensos aceruos aureorum patentissimo diffusos in loco, nudis pedibus spaciatus, & toto corpore aliquam diu volutatus est. Militias resque bellicas semel attigit. Diuersissima in eo vitia erant summa cōfidentia, & nimius metus, nam qui Deos tantopere contemneret, ad minima tonitrua, & fulgura conuiuere & caput obuoluere, ad maiora vero proripere se e stratis, sub lectumque cōdere solebat. In Sicilia irrisis multorum locorum miraculis, repente a Messana noctu profugit, Ethnei verticis fumo ac murmure pauefactus.

De Statua Caij quam in templo Hierusalem mandauit erigi. Cap. CXXXV.

COmestor. Misit ergo imaginem suam per vniuersum Imperium suum, vt omnes adorarent eam, & sic fecerunt omnes, exceptis Iudæis. Vnde cum in Alexandria ciuitate orta esset seditio inter Iudæos & Gentiles, & venisset vtraque pars ante Caium vt discuteretur controuersia, inter cæteras allegationes quas habuerunt Gentiles contra Iudæos, obiecerūt eis quia Deum suum, quem communiter omnes gentiles receperant, ipsi inhonorabant, quia s. imaginem Caij nolebant honorare. Et tunc primo sciuit Caius, quia Iudæi non adorabant imaginem eius. Significauit ergo Petronio Præsidi Syriæ, vt statuam suam poneret in templo Hierusalem, vt facilius reciperetur eam, in circunstantibus ciuitatibus. Quod si forte Iudæi reclamarent, collectis Romanis legationibus intraret Iudæam, & nemini parceret manus eius, collecto ergo exercitu, intrauit Petronius Iudæam. Et venerunt ad eum Iudæi de Hierusalem cum amicis Herodis Agrippæ, qui erat precordialis Caio, & supplicauerunt ei, ne ad hoc hortaretur eos, quia prius permitterent se occidi, & parabant iugulos dicebant etiam quod nūquam amplius colerent terram, vt sic inedia afflicti morerentur. Et respondit Petronius, non de consilio suo hoc processisse, sed non audebat resistere mandato Imperatoris, videns tamen quia grauem iacturam incurreret Caius si amitteret tributa totius Iudeæ, promisit quia opponeret se Caio pro eis, & misit Epistolam suam Caio per viros honoratos, vt desisteret ab hoc mandato. Qui cū venissent ad Caium, non ausi sunt se præsentare in conspectu Caij, sed accesserunt ad Herodem Agrippam, vt subueniret Iudæis, quia vna de Tetrarchijs suis. s. Galilea erat in Iudæa, tunc Herodes inuitauit Caium in crastino, vt comederet cum eo, & cum in crastino esset in conuiuio, admiratus est delicias conuiuij, & cępit memorare Caius quanta fuerat Herodes passus pro eo. s. vincula Tiberij & alia multa. Et præcepit vt peteret quicquid vellet, & daret ei. At ille respondit, sibi sufficere gratiam eius. Et cum ille instaret, vt aliquid peteret, petijt ne poneret statuam suam Hierusalem in templo, & iratus est Caius, tamen considerans animositatem Agrippæ, quia noluerat opes vel honores petere, acquieuit ei, & scripsit Petronio in hunc modum. Si nondum posita est statua in templo, non est necesse vt ponatur, & sic non est posita statua in templo.

De Nece eiusdem Imperatoris. Cap. CXXXVI.

POstea resipiscens Caius scripsit Petronio in hunc modum. Quia contempsisti mandatum Imperatoris & potius dilexisti munera Iudæorum, elige tibi quod vis genus mortis, vt discant omnes non esse tutum obuiare mandatis Imperatoris, sed Deo procurante, ita factum est, vt prius audiret famam mortis eius, quam videret nuncios huius legationis. Suetonius. Perijt enim Caius ingentia facinora ausus, & aliquanto maiora moliens. Siquidem proposuerat Antium & Alexandriam commigrare, interempto prius vtriusque ordinis electissimo quoq;. Quod ne cui dubium videatur, in secretis eius reperti sunt duo libelli diuerso titulo, alteri Gladius, alteri Pugio index erat, ambo notas, & nomina continebant morti destinatorum. Inuenta est & arca ingens variorum venenorum plena, quibus immersis infecta maria tradūtur, non sine piscium exitio, quos enecatos ęstus in proxima littora eiecit. Ita bachantem atque crassantem, cum placuisset Palatinis aggredi, primas sibi partes Cassius Chereas Tribunus Cohortis prætoriæ depoposcit. Quem seniorem iam mollem & effœminatum Caius omni probro denotare consueuerat, & modo signum petenti Priapum aut Venerem dare, modo ex aliqua causa gratias agenti, manum osculandam offerre formatam in obscœnum modum. Is primus a tergo ceruicem gladio cæsum grauiter percussit. Deinde Cornelius Sabinus alter ex coniuratis ex aduerso pectus traiecit, iacentem contractusque membris clamitantem se viuere, cæteri vulneribus 30 confecerunt, nam signum erat omnium repente. Quidam etiam obscœna ferrum adegerunt, cadauer eius clam asportatum in hortos, & tumultuario rogo semiambustum, leui cespite obrutum est. Satis constat hortorum custodes vmbris inquietatos, in ea quoque domo, in qua occubuerit, nullam sine aliquo timore transactam noctem, donec ipsa domus incendio consumpta sit. Perijt vnà & Vxor gladio confossa, & filia parieti illisa. Pridie quàm periret, somniauit se consistere in cœlo iuxta solium Iouis, impulsumque ab eo dextri pedis pollice in terram præcipitatum. Eodem tempore Olimpiæ simulachrum Iouis, quod dissolui transferrique Romam iusserat, tantum cachinnum repente edidit, vt machinis labefactis opifices diffugerint.

LIBER OCTAVVS.

De promotione Claudij ad Imperium. Cap. I.

COMESTOR. Caio igitur cũ esset Romæ, & rediret a ludis Circensibus cõsilio senatorum interfecto, orta est in ciuitate dissensio inter curiam, & milites, & populum. Curia dicebatur Senatores, & viri consulares. Quia igitur viderant Senatores sæuitiam Imperatorum, & incommoda, quæ inde contigerãt Reipub. voluerũt pœnitus extirpare Imperium ab vrbe, & voluerunt eam redigere ad antiquum statum, in quo erat ante Iulium Cæsarem, vt esset regimen ciuitatis in arbitrio Consulum, & Senatorum. Econtra Milites, & Populus timentes auaritiam Senatorum, & amantes donatiua Imperatotorum, constituerunt Imperatorem Claudium auunculum Caij virum mansuetum, & pium. Tunc venit Herodes Agrippa ad Senatores ducẽs secum de nobilioribus, qui erant in curia simulans se fauere parti eorum cum haberet eos exosos propter mortem Caij. Consuluit ergo eis vt significarent Claudio ne moueret scisma in ciuitate, sed desisteret ab hoc incæpto. Et Senatores rogauerunt Herodem, vt pergeret cum eis ad Claudium. Et professus est se libenter fungi hac legatione, & missus est cum alijs ad Claudium. Et eis audientibus dixit ei, quod dixerat corã Senatoribus. In aure aut dixit Claudio, vt non desisteret ab incæpto, quia ipse satageret, vt maior pars nobiliũ faueret parti eius. Et renunciauit senatoribus, ꝙ nollet Claudius desistere ab incæpto. Et cæpit eis persuadere, ne contrairent, quia non possent impedire, & allexit quosdam, & tandem omnes. Et ita sine contradictione factus est Claudius Imperator, & persuasione Herodis omnes occisi sunt, qui consenserant in mortem Caij, & petijt Herodes ab eo, vt decretum Caij de statua adoranda reuocaret in irritum, quia impium erat, & acquieuit ei, & præcepit, vt epistola reuocationis per singulas ciuitates Iudeæ poneretur in loco eminenti, vt videretur ab omnibus. Ex chronicis Romanorum igitur Claudius Quintus cæpit anno domini. 43. mundi vero 4. 1006. Et Imperauit annis fere. 14.

De vita & moribus eiusdem. Cap. II.

SVetonius lib. 5. Hic (Imperio stabilito) oĩum factorum atq; dictorum in eum, veniam & obliuionem in perpetuũ sanxit ac præstitit, in semet augendo parcus, & ciuilis, prænomine Imperatoris abstinuit, nimios honores recusauit. In cognoscendo, & decernendo mira varietate animi fuit, modo circumspectus, & sagax, interdum inconsultus, & præceps, ac nonnunquã friuolus amenti similis, sæuum & sanguinarium natura fuisse magnis minimisque apparuit, Appium Sillanum consocerum suum, Iuliasq; Neptes, alteram Drusi, alteram Germanici fratris filiam, crimine incerto nec defensione vlla data, occidit. Item Gneum Pompeium maioris filiæ virum, & Luc. Sillanum minoris sponsum. Item. 35. Senatores trecentosque equites R. tanta facilitate animaduertit, vt cum de nece ipsorum (renunciante centurione) factum esse, qđ imperasset, negaret se quicquam imperasse, nihilominus tñ rem comprobaret, affirmãtibus libertis milites officio functos, ꝙ ad vltionem Imperatoris vltro percurrissent. Idem tormenta qõnum pœnasq; Parricidarum repræsentabat, exigebatq; coram quocunq; gladiatorio munere, vel suo vel alieno, & prolapsos iugulari iubebat, vt expirantium facies videret. Bestiarijs meridianis adeoq; delectabatur, vt a prima luce ad spectaculum descenderet, & meridie dimisso ad prandium populo persederet, præterq; destinatos ẽt leui subitaq; de causa quosdam committeret, sed nihil ęque q̃ timidus, & diffidẽs fuit. Primis imperij diebus neq; conuiuia inire ausus est, nisi spiculatores cum lanceis circumstarent, militesque ministrorum vice fungerentur, neque ægrum quemquam visitauit nisi explorato prius cubiculo, culcitrisque & stragulis prætentatis, & excussis. Reliquo autem tpe salutatoribus perscrutatores semper apposuit, etiam quidam oĩbus, & acerbissimos, quasdam insidias temere delatas adeo expauit, vt deponere Imperium tentauerit, quodam cum ferro circa sacrificantem se deprehenso, Senatum per præcones prope conuocauit, lachrymis, & vociferatione miseratus est conditionem suam, cui nihil vsquam tuti esset, ac diu publico abstinuit, nulla adeo suspicio, nullus tam leuis actor extitit, a quo non vel medioci scrupulo iniecto ad cauendum vlciscendumque compelleretur.

De eodem & forma ipsius. Cap. III.

INter cætera in eo mirati sunt hoĩes obliuionem, & inconsiderationem. Occisa Messalina vxore, paulò postquam in triclinio decubuit, cur dña non veniret requisiuit. Multos, quos capite damnauerat, postero statim die ẽt in consilium, & ad aleæ ludum admoneri iussit, & ꝙ morarẽtur, vt somniculosos per nuncium increpuit. Ducturus cõtra phas fratris filiam Agrippinam vxorem, non cessauit omni orone filiam, & alumnam, & in gremio suo natam atq; educatam prædicare. Sermonis vero rerũq; tantam sæpe negligentiam ondit, vt nec quis, nec inter quos, quove tpe aut loco verba faceret scire aut cogitare existimaretur. Cibi viniq; quocunq; & tpe, & loco appentissimus fuit, conuiuia agitauit ampla, & assidua, ac fere patentissimis locis, vt plerumq; sexcenteni, simul discumberent, nec temere vnquam triclinio abscessit nisi distentus ac madens. Conuiuæ, qui pridie cphum aureum subripuisse existimabatur, reuocato in diem posterum, fictilem apposuit. Dr ẽt meditatus edictũ, quo veniã daret flatũ crepitumq; ventris in conuiuio emittendi, cũ periclitatũ quẽdam ꝑ pudore ex cõtinẽtia reperisset. Sõni breuissimi erat nã ante mediã noctẽ plerumq; euigilabat, vt tñ nonnunquã in iure dicẽdo obdormiret, vixq; ab aduocatis de industria vocẽ augescẽtib. excitaretur, auctoritas dignitasq; formæ non defuit stanti, vel sedenti ac ꝑcipuè quiescenti, nam & prolixo nec exili corpore erat, & specie canicieq; pulchra, opimis ceruicib. Cæterum, & incedentẽ destituebant poplices minus firmi. Et remisse quid vel serio agentem multa dehonestabat risus indecens, ira turpior spumante ore humẽtibus naribus, capite vero in quantulocumque actu, vel maxime tremulo.

De Iacobo Zebedei, & Hermogene Mago. Cap. IIII.

COmestor. Cum aũt voluit Herodes licentiam accipere a Claudio, & redire ad propria, tũc Claudius dedit ei quartam Tetrarchiã. s. Iudeam, & sublimatus est rediẽs ad ꝓpria. Venit aũt primo in Iudæã, & honorifice susceptus est a Iudæis, quia in multis iuuauerat eos. Et cũ prope esset dies Azimorum venit in Hierusalem ante diem festum, vt purificaretur, & mundus interesset diei festo. Et ante dies Azimorum occidit Iacobum fratrem Iohannis, de quo refert Clemens Alexandrinus: quia cum detrusus esset in carcerem nocte conuertit ad fidem custodem suum, & simul ambo capite truncati sunt. Ex gestis. Hic itaque Iacobus Apostolus cum omnem Iudæam, & Samariam visitaret per sinagogas ingrediens, & omnia quæ a Prophetis prædicta sunt in Christo impleta ondens. Hermogenes Magus Philetum discipulum suum ad eum misit. Qui cum venisset cũ Phariseis ad eum, conabatᷣ asserere, ꝙ non esset vere Dei filius Iesus. Iacobus aũt in Spiritu sancto confidenter agens oẽs assertiones eius euacuauit, ondens eis ex scripturis hunc esse verum Dei filium. Ille reuersus ad Hermogenẽ dixit Iacobũ Christi Apostolum scias superari non posse. Nam in nomine Christi vidi eum Dæmones eijcientem, cæcos illuminantem, leprosos mundantem, omnes scripturas sanctas memoriter tenet, ex quibus ostendit non alterum esse Dei filium, nisi hunc quem Iudei crucifixerũt. Veni ergo ad ipsum & postula tibi ab eo indulgentiam. Quod si non feceris, scias me ad ipsum reuerti, & petere vt merear eius esse discipulus, audiens autem Hermogenes hæc repletus est zelo, & vinxit Philetum, ita vt se mouere nõ posset. Dixitque ei. Videbimus si Iacobus tuus soluerit te ab his vinculis. Tunc Philetus misit puerum suum ad Iacobum. Qui cum nunciasset ei, ille sudarium suum misit Phileto dicens accipiat eum & dicat. Dominus Iesus Christus erigit elisos, & ipse soluit compeditos. Statim autem vt de sudario eius tetigit eum is, qui attulerat, resolutus est a vinculo Magi. Et currens venit ad Iacobum insultans maleficijs eius. Vnde dolens Magus, arte sua excitauit Dæmones, quibus dixit. Ite & Iacobum mihi adducite simul etiam & Philetum, vt vindicem me in eo, ne mihi cæteri Discipuli, mei taliter incipiant insultare.

De conuersione Hermogenis, & passione Iacobi. Cap. V.

REnitentes igitur Dæmones vbi Iacobus orabat vlulare cœperunt in aera dicentes. Iacobe Apostole Dei miserere nostri: quia antequam veniat tps incendij nr̃i iam ardemus. Quibus ille. Quid venistis ad me, at illi. Misit nos Hermogenes, vt te, & Philetum perduceremus ad ipsum. Mox aũt vt ingressi sumus Angelus domini sanctus. Cathenis igneis religauit nos, & cruciamur, Dixit eis Iacobus. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti exoluet vos Angelus Domini, ita vt reuertẽtes ad Hermogenem non eum lædatis: sed vinctum huc illum perducatis. Qui cum abijssẽt ligauerunt eum restibus a tergo manus, & ita adduxerunt eum. Cui dixit Iacobus. Stultissime hominum, quare non consideras quem rogasti, vt mitteret Angelos suos ad læsionem meam? Clamabant autem ad Iacobum Dæmones. Dimitte nos vt possimus, & tuas iniurias vindicare, & nostra incendia, at ille. Ecce Philetus ante vos stat, cur eum non tenetis. Dicunt illi, non possumus, neque formicam contingere, quæ in cubiculo tuo est. Tunc ait Iacobus ad Philetum,

vt discant homines iuxta scholam Domini Iesu bona pro malis reddere, ille te ligauit, tu eum solue. Quod cum fecisset, confusus, & humilis Hermogenes cœpit stare. Cui Iacobus, vade liber vbi volueris. Non est disciplinæ nostræ, vt inuitus aliquis cõuertatur. Qui ait. Ego noui iras Dæmonum, nisi dederis mihi aliqd, qd mecum habeam tenebunt me, & diuersis pœnis interficiẽt. Accipe inquit baculum itineris mei, & cum eo perge securus, quocunque volueris. Qui cum accepisset eum abijt, & posuit eum super ceruices suas, & discipulorum suorum Zabernas plenas codicibus cœpit ignibus cremare. Deinde reuersus tenere cœpit plantas Apostoli, rogans eum & dicens. Animarum liberator accipe pœnitentem, quem hactenus sustinuisti inuidẽtem & detrahentem. Cui Apostolus. Si veram pęnitentiam Deo obtuleris indulgentiam consequeris. Vade ergo per domos eorũ, quos euertisti, vt per te reuoces quos tu elisisti. Idolum quoque quod adorabas confringe, & pecunias, quas de malo opere acquisisti in operibus bonis expende. In omnibus, autem obtemperauit Hermogenes, & ita cœpit in timore Dei perfectus esse, vt etiam per eum fierẽt virtutes a Domino plurimæ. Post aliquantum vero tempus Abiathar Pontifex vidit populũ multum per doctrinam Iacobi in Christum credidisse, per pecunias excitauit seditiones grauissimas, ita vt vnus ex scribis mitteret funem in collo eius, & perduceret eum ad Prætorium Regis Herodis, Herodes autem filius Archelai Regis iussit eum decollari. Cumque duceretur ad decollationem, in via Paralyticum iacentem ad se clamãtem sanauit. Tunc ille qui funem miserat in collo eius, & eum traxerat nomine Iosias misit se ad pedes eius dicẽs. Obsecro te vt des indulgentiam mihi, & participem me facias nominis sancti: credo enim Iesum esse filium Dei. Tunc Abiathar Pontifex iussit os eius pugnis cœdi, & missa de eo relatione ad Herodem impetrauit, vt simul cum Apostolo decollaretur. Iacobus autem petita aqua baptizauit eum, & sic vna hora simul cum ipso Martyr effectus perrexit ad dominum.

De Discipulis eiusdem Apostoli, & libello translationis eiusdem. Cap. VI.

Calixtus Papa. Sic itaque beatus Iacobus plures discipulos habuit, sed duodecim speciales, tres in Hierosolymitanis oris elegisse legitur. Quorum Hermogenes Præsul effectus, & Philetus Archidiaconus, post eius passionem apud Antiochiam multis miraculis decorati, sacra vita in domino quieuerunt. Et beatus Iosias Herodis Dapifer vna cum ipso Apostolo Martyrio laureatus est, nouem vero in Galicia cum adhuc viueret Apostolus elegisse dicitur. Quorũ septem alijs duobus in Galilea prædicandi causa remanentibus cum eo Hierosolymis perrexerũt, eiusque corpus post passionem in Galiciam per mare portauerunt. De quibus beatus Hieronymus in Martyrilogio suo scripsit sicut a beato Eromacio didicit, ꝙ sepulto in Galitia beati Iacobi corpore, ab Apostolis Petro & Paulo, infulis episcopalibus apud Romam ordinantur ad prædicandum Dei verbum ad Hispanos adhuc gentili errore implicatos diriguntur. Quibus prædicatione sua illustratis Torquatus Acciatinus Tisephons, Vergij, secundus Abula, Indalecius Vrci. Cæcilius Elibri, Isicius Carcese, Eufrasius Eliurgi. s. idibus maij quieuerunt. Extat vsq; hodie optimum miraculum in testimonium præciosæ mortis eorum. Nam in præfata solennitate eorum vigilia. s. apud Accinctinam vrbem ad sepulchrum Torquati retro Ecclesiam, annuatim arbor oliuæ diuinitus florens, maturis fructibus onustatur, e quibus illico oleum elicitur vnde lampades ante altare eius accendũtur. Alij vero duo discipuli. s. Athanasius, & Theodorus, vt in epistola beati Leonis describitur, iuxtà corpus Apostoli sepulti sunt, vnus ad dexteram alius ad sinistram. Porro de libello translationis Apostoli quid circa quẽdam eius peregrinum acciderit, temporibus nostris vobis dicendum est. Clericus quidam mihi notus Amator & Peregrinus eius, hãc translationem cum quibusdam alijs Apostoli miraculis volens secum ad patriam suam deferre, cuidam Fernendo scriptori in vrbe eiusdem Apostoli scribere fecit, & viginti nummos in precium dedit. Qui cum libellum dato præcio acciperet, & in basilica Apostoli in angulo quodam solus legeret, super gremium suum tot nummos, quot scriptori dederat reperit, quos a nullo mortali sed ab Apostolo diuinitus impositos credidit, hanc itaque beati Iacobi trãslationem a nostro codice excludere nolui, cum in ea tanta scribantur miracula, quæ etiam a Beati Leonis minime discordant epistola, hæc autem celebratur. 3 kal. Ianuarij.

De continentia eiusdem libelli. Cap. VII.

Actor. Apostolis itaque diuersa Cosmi climata adeuntibus nutu Dei Iacobus Hiberniæ oris appulsus, verbum Dei prædicauit intrepidus, vbi 7. Discipulos elegisse fertur. s. Torquatum, Secũdum, Indaleeium, Tisefontem, Eufrasium, Cecilium, Isichium, quorum collegio lolium extirparet, ac telluri arido & diu sterili semina uerbi Dei committeret. Cumque dies immineret supremus Hierosolymam cum eis perrexit, ibique Martyrium subijt, cuus corpus discipuli eius nocte rapientes prę timore Iudæorum naui imposuerunt, & sepulturam eius diuinæ prouidentiæ committentes, duce Angelo Galiciam appulerunt, & exeuntes, de portu posuerunt corpus eius in loco quodam, & pgentes ad quandam fœminam viduam Dominam loci illius nobilem, sed paganam dixerunt ei. Dominus Iesus Christus mittit ad te corpus Discipuli sui, vt quem noluisti viuum recipere, suscipias, vel defunctum. Et narrantes miraculum qualiter sine remigio illic peruenissent ad locum illum vbi prius eum posuerant, ad eius sepulturam petebant. At illo dolosi animi, & ferocis dixit eis, se libenter concedere qd petebant, si tñ prius Regis Hispaniæ assensum haberent. Pergentes autem ad Regem benigne obtinent, sed post paululum iratus, & promissi pœnitens, iussit abeuntes insequi & necari. Et cum iam pontem transissent, insequentes eos milites mente sub eis ponte, in flumine submersi sunt. Quod audiens Rex vt dicit Magister Iohannes Beleth sibi suisque timens, misit ad eos rogans, vt securi venirent, & quod promiserat obtinerent. Illi ergo redierunt, & ad fidem Christi Regem cum populo conuertunt. Hoc audiens prædicta dña de submersione militum valde dolens, redeuntibus ad se discipulis & ex parte Regis præfatum locum petentibus. Habeo inquit in illo monte duos Boues quos euntes assumite, & plaustro iungentes, quæ necessaria sunt deferte, & locum sicut volueritis ædificate, hoc aũt dolose dicebat, sciebat enim eos boues indomitos esse & Siluestres, & ideo putauit ꝙ non possent iungi nec applicari, vel si applicarentur currerent hac vel illac, curruumq; dissiparent & eos occiderent, corpusque deijceret, sed non est sapientia contra Dominum. Illi. n. malitiam eius non aduertentes montem adeunt, & statim Draconem flammiuomum inuenientes, cum in eos irrueret, virtute crucis oppositæ per medium vẽtrem findunt. Indeq; Thauros accipiunt, & eis virtute Dei mitigatis, sancti Iacobi corpus imponunt, & sic nullo duce palatium Mulieris intrantes ea stupente & conuersa ad fidem gratanter obtinent quicquid volũt. Sepulto igr̃ corpore, & de sumptibus illius Dñę fabricata super illud Ecclesia, discipuli eius ad pdicandum dispersi sunt. Duo tñ ex eis excubantes ad eius tumulũ remanserunt, & post mortẽ suam iuxta eũ se tumulari fecerunt. Actor. Cum igr̃ 8. kal. Aprilis. s. in Annunciatione Dñica fuerit decollatus, & 8. kal. Augusti. ab Ideria vsque ad Compostellã trãslatus, & 3. Kal. Ianuarij, sepultus, quia materia sepulturæ vsque ad Ianuarium ab Augusto durauit, statuerunt sancti vt in Ecclesia festum eius, 8. Kal. Augusti. s. in tẽpore magis congruo celebretur.

De carcere Petri & interitu Herodis, & successione Agrippæ. Cap. VIII.

Comestor. Petrum quoque Herodes apprehensum misit in carcerem, quia in diebus azimorum non licebat aliquem occidere. Et præter custodes carceris tradidit eum custodiendum quatuor quaternionibus militum, volens post pascha producere eum populo, vt ipse populus occideret eum, non ipse Herodes, vt Iacobum, quia magis videbatur eis gloriosum si ipsi occiderent eum, quia princeps erat Apostolorum. Cum autem in crastino producturus eum esset Herodes ipsa nocte per Angelum a domino liberatus, venit ad fratres, & narrauit quomodo eduxit eum dominus. Alia nocte abijt in alium locũ præ timore Herodis, & Iudæorum. Herodes autem cum requisisset, eum, & non inuenisset, diligenter inquirens, de custodibus, vtrũ nouissent quidnam factum esset de eo, iussit eos adduci ad se vt vindicaret in eos, non tamen vindicauit Domino procurante, vt solutio Petri nulli noceret. Imminente enim negocio, descendit Herodes a Iudęa in Cæsaream Palestinæ propinquans Tyro & Sidoni, vt noceret Tirijs & Sidonijs, qbus iratus erat, qd audientes Tyrij & Sidonij venerunt ad Blastum, qui erat Cubicularius Herodis, & custos Thesaurorum eius, quia erat amicus eorum, & patronus, & eo interprete conciliati sunt Herodi, non. n. poterant sustinere inimicitias Regis tam vicini. Sequenti vero die Herodes vestitus veste Regali sedebat pro tribunali apud eos, & concionabatur ad eos blandiens eis. Populus autem exhibebat ei Laudes Deo debitas, & nõ homini. Et dum adulatorijs fauoribus demulceretur, & oblatos sibi diuinos honores non respueret, respiciens supra se vidit imminẽtem & insistentem capiti suo in funiculo Angelum, idest Bubonem mortis proximæ nuncium. Et tunc vt tradit Iosephus inclinauit se ad eos, qui sibi applaudebant & dixit eis. En ego Deus vester morior. Sciebat enim iuxta qd dixerat ei Augur se infra. 5. dies post visionem Bubonis moriturum. Et confestim vt habetur in historia percussit eũ Angelus domini. i. facta est super eum vindicta Dñi, quia per qnq; dies ventris dolore cruciatus est, corrodebãt enim vermes viscera ei', & ita paulatim cõsumptus a vermibus expirauit.

expirauit. Reliquit autē filium, qui dictus est Agrippa, sed nō cognominatus est Herodes, q adhuc erat Romæ, nec habuit totū regnum patris: habuit enim terrā duarum tribuum, & dimidiā vltra Iordanem. Vnde legitur, quia fideles de Iudęa iminēte euersione Hierusalem, per admonitionem Angeli secesserunt in regnum Agrippæ.

De Ordinatione Pauli, & Barnabæ, & qualiter dictus est Paulus. Cap. IX.

HIc redit historia ad ordinem suū, & cōtinuatur ei, id qđ supradictū est collectā factā a fidelibus Antiochiæ, missam pauperibus in Hierusalem per Barnabam, & Paulum. Barnabas igitur, & Paulus reuersi sunt a Hierosolymis assumpto secum Iohanne, qui cognominatur Marcus, post repletum misterium. Erāt autē in Ecclesia quę si erat Antiochiæ, pręter eos, qui venerant a Hierosolymis, prophetæ, & doctores. Qui audito consilio Spiritussanti remiserūt Paulū, & Barnabā in Hierusalem ad Petrū ac Iacobū, & Iohannē, qui erāt ibi, qui gauisi sunt audito mādato Angeli, vel Spūssancti, & ieiunantes & orātes imposuerūt eis manus in modū ordinatorum. Nec de ordinatione Apostolorum aliquid legitur, vel ꝙ Dominus imposuerit eis manus. De Petro tamen certū habetur, ꝙ Antiochiæ missam celebrauerit, sed Apostolis potuit pro ordinatione sufficere qđ dictū est eis a Domino. Hoc facite in meā cōmemorationē. Et illi quidem missi a Spiritusancto eodem duce itineris, qui separauerat eos a cęteris, abierunt Seleuciā, & inde nauigauerūt Ciprū. Habebant autē secū in ministerio Iohānē, qui cognominatur Marcus. Et cū pambulassent vniuersam insulā vsq; ad Paphū, inuenerunt Pseudo prophetam Iudeum nomine Barien, qui erat cū Sergio Paulo proconsule. Tradunt autē sancti, ꝙ a Sergio Paulo conuerso ad fidem dictus est Paulus, vnde hic primo fit in historia mentio de hoc nomine. Solus Origenes dicit, quia semper fuit Binomius dictus. s. Saulus, & Paulus, vel in acceptiōe Apostolatus primo sortitus est hoc nomen, vt qui primo a Saulo ꝑsecutore dicebatur Saulus de superbo factus humilis, pro Saulo diceretur Paulus quasi humilis, & modicus. Vnde quasi nomen suum interpretando dicit se minimum Apostolorū, videtur autem 13. anno a passione Domini promotus ad Apostolatum cū Barnaba, & sortitus Pauli vocabulum & xiij. ꝓfectus ad magisterium gentium. Cui satis consonat Ecclesiastica historia, vbi legitur præceptum Apostolis, vt post passionem per 12. annos ꝑdicarent in Iudęa xiij. autem anno cæperunt paulatim trāsire ad gentes nondum ex toto, postea oīno exierunt de finibus Iudeæ.

De Itinere eorum, & prædicationis causa donec redierunt Antiochiam. Cap. X.

CVm aūt a Papho nauigassent, venerunt in Pergen ciuitatē Pāphiliæ, & tunc Iohannes discedens ab eis reuersus est Hierosolymam, Paulus vero, & Barnabas venerunt Antiochiā pręsidię, quę est in Græcia. Et ingressi synagogam die sabbati sederunt quasi audituri legem nō prędicaturi. Post lectionem autem surgens Paulus, & manu silentium indicens aggressus est facere magnum sermonem inchoans a patribus, & descendens ad Christum ac dicens. Notum sit vobis viri fratres, quoniā ꝑ hunc vobis remissio peccatorum annunciatur, a quibus non potuistis in lege Moysi iustificari. Sequēti vero sabbato pene vniuersa ciuitas conuenit, vt audiret verbum Dei, qđ videntes Iudæi repleti sunt zelo inuidiæ, quo commoti cæperunt contradicere his, quæ a Paulo dicebantur blasphemantes. Blasphemus enim est, qui ex inuidia obloquitur veritati. Tunc repleti zelo Dei Paulus, & Barnabas constanter dixerunt. Vobis oportet primum loqui verbum Dei iuxta verbum Domini dicentis. Non sum missus nisi ad oues, quę perierunt domus israel: sed quia repellitis illud, & indignos vos facitis, ecce conuertimur ad gētes. Audientes aūt gentes mētionem de salute sua gauisi sunt, & glorificabant Deum, & crediderunt multi ex eis. Iudæi tamen concitabant Mulieres religiosas, & primarios ciuitatis, & eiecerunt eos de finibus suis. At illi excusso puluere pedum in eos, venerunt Iconiū. Ibiq; prędicationi eorum credidit copiosa multitudo Iudęorū, & Græcorū, & demorati sunt multo tempore ibi fiducialiter prędicātes, Domino prædicationem eorum miraculis confirmante. Et cum factus esset impetus Gentilium, & Iudæorum cum principibus suis, vt contumeliis afficerent Apostolos, & lapidibus fugarent eos, confugerunt ad ciuitates Licaoniæ. s. Listran, & Derben. Et erat vir quidam Listris claudus ex vtero matris suæ, qui a nec ambulare nec stare poterat iussusque a Paulo in noīe Christi, vt surgeret, statim exilijt, & ambulabat. Turbæ aūt cum viderent putabāt Paulum, & Barnabā Deos esse, & in forma humana eis apparuisse, & vocabāt Barnabā Iouē, quia prior esse videbatur, Paulū vero Mercuriū, quia semp iuxta eorū opinionē Iouē comitabatur, q eloquēs, & litteratus fuisse credit, & facūdiā hoibus pstare putabat. Vnde Mercurius quasi medius currēs inter aures, & linguas a Latinis, a Græcis vero Hermes, quasi interpres dicitur. Deniq; superuenerunt ab Iconio, & Antiochia Iudæi, & cōcitatis turbis in psecutionē Pauli lapidabāt eū, & eiecerūt eū quasi vile cadauer æstimātes eū mortuū esse. De qua lapidatiōne ad Corinth. ait. Semel lapidatus sum. Postea discipuli eius circūdederūt eū assistētes ei, & respirauit, & nesciētibus Iudęis reportauerūt eū in ciuitatē, & cōualuit. Postera die profectus est cū Barnaba in Derbē, & prædicauit ibi, postea redierūt per easdē ciuitates, ꝑ quas venerāt cōfirmātes fratres in fide, & constituebāt ꝓ se Epos, quia erāt migraturi, & incerti vtrū ad eos amplius eēnt reuersuri. Tādē vero nauigauerūt Antiochiā, vnde, & prius exierāt, & morati sunt ibi non modico tempore cum discipulis.

De Primo concilio Hierusalem celebrato super quæstione legalium. Cap. XI.

TVnc descenderunt quidam de Iudæa Christiani quidem, adhuc tamen iudaizantes, qui fuerant de secta Pharisæorū. Facta est autem non minima seditio inter eos, & Paulum, & Barnabam. Quia prædicabant fidem absque legalibus non sufficere, & consentiebant eis multi veteri consuetudine imbuti. Et statuerunt, vt pro hac lite dirimenda ascenderent in Hierusalem ad maiores Apostolos, scilicet ad Petrum, & Iacobū Episcopum Hierosolymorum. Anno itaque Claudii quarto, ascēdit Paulus cum Barnaba assumpto Tito, sicut ipse refert in epistola ad Galathas. Et qui descenderant de Iudæa ascenderunt contra eos, quidam, scilicet de heresi pharisæorum ad fidem conuersi. Qui cum venissent Hierosolymam, & essent in præsentia apostolorum Petri, & Iacobi, & Seniorum surrexerunt contra Paulum, & Barnabam dicentes. Oportet circuncidi fideles, & seruare legem Moysi? & audita vtriusque partis sententia conuenerunt Apostoli, & Seniores, vt iudicarent super hoc. Et post multam disceptationem surgens Petrus ostendens rationabiliter non esse imponendum fidelibus iugum legis, quia ipse consilio Dei baptizauerat Cornelium, & prædicauerat gentibus euangelium, & Deus prædicationem eius confirmauerat fide mundans corda eorum, & antequam baptizarentur visibiliter mittens super eos Spiritūsanctum, nec indicens eis obseruantiam legalium, & statim cæperunt Paulus, & Barnabas narrare quanta signa, & prodigia Deus fecerat in gentibus per eos. Actor. Post hæc Iacobus autoritate pontificali protulit diffinitiuam sententiam, quia quæstio ista mota est in Ecclesia Hierosolymitana cuius Episcopus erat, nec poterat ad alium transferri nisi per appellationem, Petrus etiam nondum erat constitutus in cathedra pōtificali, sed paulopost, scilicet eodem anno ascendit Romam.

De Diffinitiua sententia Iacobi super prædicta quæstione. Cap. XII.

EGo inquit Iacobus iudico eos, qui de gentibus conuertuntur, non cogi ad grauitatem legalium, sed consulo, vt dirigamus ad eos epistolā, vt abstineant se ab immūditia Idolatriæ & veri Dei cultores sint, & a fornicatione, vt sint casti, & a suffocatis, ne carnes eorum comedant, & a sanguine, ne illum bibant. Ideo hæc quattuor specialiter decernit gentilibus conuersis prohiberi, vt ab vsu malæ consuetudinis reuocarentur. Idolatria enim maxime in gentibus pullulauerat, fornicatio quoq; quasi naturale quiddam & nullius reatus reputabatur inter gētes. Erant etiam proni ad effundendum sanguinem, & consueuerant bibere sanguinem immolatum Dijs suis. Ideo prohibiti sunt ab idolatria, & fornicatione, & etiam a sanguine fundendo, vel bidēdo. Sed de tertio, id est de suffocato, magna est quæstio, cur eis prohibitum sit. Et dicunt quidam, ꝙ duo prima prohibita fuerunt simpliciter, & ad semper, scilicet idolatria, & fornicatio, alia vero duo non nisi ad tempus, scilicet donec confirmati essent gentiles in euangelio: quia enim proni erant quidā eorum ad suffocandum homines, vt sanguinem humanum comederent, & etiam consueuerant bibere sanguinem idolis immolatum, vel hostiarū a se effusum. Ideo prohibitum, est eis ad tempus omne suffocatū; & omnis sanguis donec a pristina cōsuetudine reuocarentur. Vel ideo hæc eis in primitiua Ecclesia prohibita sunt, quia Iudęi huiusmodi edulia abominabātur pro consuetudine legis. Ideo etiam eis ad fidem Christi cōuersis cōcessum est, ab huiusmodi abstinere, ne fidē Christi abhorrerēt, & quia mater sinagoga, vel lex cum honore deducenda erat ad sepulchrum: Vnde si gentiles non abstinerent ab huiusmodi Iudęi societatem eorum abhorrerēt, nec habitarēt vnius moris in domo. Consimili cā circumscidit Paulus Timotheū, & ēt sāctificauit fm legē, sed poste retractatū est ab Aplo ad Titum. s. vbi dicit. Oīa munda mundis. Alij dicunt ꝙ oīa ista simpliciter prohibita sunt & ad semper: sed ibi non accipitur suffocatum pro quolibet sanguine, sed restringitur suffocatio ad oppressionem,

nem, quæ fit inter homines scilicet qua maior opprimit minorem, fortior debiliorem, quod maxime solet fieri inter gentiles. Sanguis etiam restringitur ad humanum sanguinem, qui prohibetur effundi. Sanguis enim in scriptura significare solet homicidium, vnde Dauid propter homicidium dicitur vir sanguinum, huic sententiæ consonat glosa. R. quæ dicit. Hæc necessaria sunt sine quibus non est salus. Præterea noluerunt Apostoli determinare hoc nomen suffocatum, vt haberet locum mysterium. Per suffocatum enim simpliciter sumptū intelligitur peccatum non confessum, aliquando autem minus proprie sumitur textus, vt locum habeat spiritualis sensus. Ad auctoritatem Hieronymi super Ezech. quæ solet hic obijci potest dici, quod nō condemnantur Sacerdotes, qui comedunt suffocatum de transgressione, quasi a suffocato teneantur abstinere, sed tantum de gula, & leccacitate. Solent enim volatilia occidere suffocando siue iugulando, ita quod sanguis non effunditur, sed remanet intus, quia sicut dicitur ex hoc teneriores, & dulciores sunt carnes, & sic est ibi leccacitas, quæ non conuenit Sacerdotibus.

De impletione totius legis per Christum. **Cap. XIII.**

A Postoli igitur hæc scripserunt eis, non quia hæc sola sufficerent ad perfectam circūcisionem spiritualem, sed quia in his maxime peccabant, vt supradictum est, & ideo ab his specialiter & præcipuè eos abstinere, præceperunt. Cæteras autem prohibitiones, & præcepta legis moralia voluerunt eos audire in sinagogis per singula sabbatā, vt paulatim in cognitione, & obseruantia diuinæ legis proficerent. Nam illuc conueniebant conuersi ex gentibus, & Iudæis conuersis ad audiēdam legem. Vnde post prædicta verba subdit Iacobus. Moyses enim in sinagogis per omne sabbatum legitur. Ac si diceret ser. B. pręceptorum acerbitate, & multitudine nolumus eos ad pręsens grauare, & deterrere, sed procedente tempore cum frequentius ad lectionem legis, & Prophetarum conuenit, paulatim vitæ instituta suscipient moralia scilicet ad obseruandum, cerimonialia ad spiritualiter intelligendum. Augustinus contra Faustum lib. 1. Sunt enim præcepta vitæ agendæ, vt illud non concupisces, & præcepta vitæ significandæ, vt illud. Circuncides omne masculinum octauo die, quæ omnia per Christum adimpleta sunt. Lex enim per Moysen data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est. Quæ enim lex per superbos etiam reatu præuaricationis deuicit augendo peccatum, iubens, quod implere non poterant. Ipsius legis impletur iustitia per gratiam spiritus in eos, qui discunt a Christo esse mites, & humiles corde. Prophetias autem impleuit, & in eo facta est veritas promissio Dei. Quotquot enim promissiones Dei, in illo sunt, vt ait Apostolus. Item ipse legis vniuersa prophetia, quæ non tantum verbis sed etiam quarundam actionum figuris Saluatoris promittebat aduentum veritas facta est per Iesum Christum. Ex cuius aduentu iam regnum Dei cæpit annunciari, quia lex, & Prophetæ vsque ad Iohannem, lex vt reos faceret, qui desiderarent salutem, prophetæ, vt promitterent salutem.

Quod ideo legis vmbra cessauerunt quia veritas impleta est. **Cap. XIIII.**

P Roinde cum quæris cur iam non circunciditur Christianus si Christus non venit soluere legem sed adimplere. Respondeo. Immo ideo iam non circunciditur Christianus, quia expoliatio carnalis generationis, quę illo facto figurabatur, iam Christi resurrectione adimpleta est. Et quod in nostra resurrectione futurum est baptismi sacramento commendatur. Nam neque penitus auferri debuit nouæ vitæ sacramentum, quia restat adhuc in nobis futura resurrectio mortuorum. Et in melius tamen idest succedente baptismo debuit commutari, quia iam factum est, quod nunquam factum erat, vt vitæ futuræ æternæ in resurrectione Christi nobis præberetur exemplum. Sabbati ocium non obseruat Christianus, quia iam in illo perpetuum habemus sabbatum, qui dicit. Venite ad me omnes, qui laboratis, &cæt. & inuenietis requiem animabus vestris. Differentiam ciborum iam non obseruat Christianus, quia quod illis figuris prophetabatur Christus impleuit, non admittens ad corpus suum, quod in sanctis suis ad vitam æternam prædestinauit, quicquid per ista animalia in moribus hominum significatum est. Animalium sacrificia iam non offert, quia quod talium rerum figuris prophetabatur immolatione carnis, & sanguinis sui Christus impleuit. Azima iam non obseruat Christianus, quia quod ista figura prophetabatur, expurgato veteris vitæ fermento nouam vitam demonstrans Christus impleuit. De carne agni iam non celebrat Pascha: quia quod ista figura prænunciabatur, Christus agnus immaculatus sua passione impleuit. Neomenias non celebrat, quia celebratio nouæ lunæ nouā creaturam significabat. De qua dicit Apostolus. Ecce facta sunt omnia noua. Immunditiarum baptismata non obseruat, quia iam venit Christus consepelire nos sibi per baptismum in mortem, &cæt. Scenophegiam non celebrat, quia tabernaculum Dei fideles eius sunt, in quibus charitate cōsociatis, & quodammodo compactis habitare dignatur, quod illa figura promittebatur. Ita fit vt omnia quæ ex illa scriptura propterea putatis nō obseruari a Christianis, quòd Christus ea soluerit. Sed propterea potius reperiantur non obseruari a Christianis, quia Christus ea impleuerit. Ipsa quippe talium figurarum obseruatio prænunciatio Christi fuit.

De impletione ceremonialium. **Cap. XV.**

A Ctor. Itaque quicquid in lege ceremoniale præcipitur in Christo spiritualiter impletur, aut in capite, aut in membris. Vnde iam veritate propalata litteralis eorum obseruantia reputabatur idolatria, dicente Apostolo ad Galathas. Ecce Paulus, dico vobis quia si circuncidamini, Christus nihil vobis prodest. Vbi etiam dicit glosa, quod non est leuior seruitus legis quàm idolatria, hoc autem ideo, quia tempus eorum transierat quo Deus per ea se colendum statuerat, vnde de cætero iam cassa, & vana penitus in nullo iuuare poterant suos obseruatores, sicut nec idola suos cultores. Et ob hoc omnino nulla spes in eis erat ponenda, sed tanquam superstitiosa, ac per hoc etiam perniciosa procul erant abijcienda, præterea dicit ibidem Apostolus. Testificor omni homini circuncidenti se, quòd debitor est vniuersæ legis faciendæ. Quod intelligitur de illis qui ideo circuncidebant se, quia spem ponebant in circuncisione, quibus & iam dictabat conscientia quòd omnia legalia integraliter erant seruanda, vnde conscientia licet erronea ligabat eos: ita quòd si inde aliqua omitterent peccarent propter conscientiam. Similiter etiam obseruando ea peccabant, & ita perplexi erant, sed tenebantur deponere errorem sicut illi qui non ex inuidia, sed ex ignorantia Christum Crucifixerunt, putantes se obsequium præstare Deo. Tempore vero medio inter legem & gratiæ reuelationem, licitum erat ea seruare propter vitandum scandalum Iudæorum, vt superius dictum est. Hæc de cerimonialibus legis dicta sunt, quæ neminem iustificabant, quia nec ad hoc institutæ sunt, sed datæ sunt Iudæis duris in flagellum, rudibus in pedagogum, perfectis autem in signum.

De completione moralium in Euangelio. **Cap. XVI.**

P Orro de moralibus præceptis quæ semper iustificant, & immutabiliter permanent dicit Dominus in euangelio. Nisi abundauerit iustitia vestra, &cæt. Nec ideo manus Christi grauiores sunt quam manus Moysi. Quoniam si difficilius fit in se non irasci, quàm non occidere, non concupiscere quàm mechari, tamen iugum Christi leuius est, quàm onus Moysi propter septem, scilicet propter fomitis debilitationem, propter gratiam concomitantem, propter auxilium sacramentorum, propter apertam doctrinam, propter promissorum æternitatem, propter exempla Christi, & sanctorum, propter hostis alligationem. Manus autem Moysi dicimus graues non tantum propter defectum horum auxiliorum, sed propter pœnæ crudelitatem, & accelerationem, quia statim absque misericordia puniebatur transgressor. Et etiam propter ceremonialium multitudinem. Et de hac dicit Petrus in actibus, Quid tentatis imponere iugum, &c. Et nota quod eadem est perfectio in lege, quæ in euangelio, vt dicit Augustinus. Sed multa quæ in lege obscure præcepta sunt propter imperfectionem populi cui dabatur, quia non subito poterant ascendere ad perfectionem iustitiæ in euangelio explanantæ. Et gratia reuelata lex spiritualiter intellecta cohibebat manum, & animum. Sed ideo dicitur cohibuisse tantum manum, quia Moyses, vt purus homo puniebat manum quam videbat, non animum, quem non videbat, Christus autem Deus est, & ideo in euangelio tam de exterioribus quàm de interioribus peccatis pœnam determinat. Ideo dicit glosa, quia mandatum Christi non est contrarium legi, sed latius legem in se continens, quàm scilicet intelligerent eam Pharisei, quia non intelligebant ibi prohibita, nisi opera homicidij, vel fornicationis, vel huiusmodi. Vnde & Dominus ait. Non veni soluere legem, sed adimplere. In summa vero nota, quòd Christus legem impleuit, scilicet septem modis. Primo moralia seruando, sicut ipsemet in euangelio dicit. Ego enim quæ placita sunt ei facio semper. Et etiam ceremonialia, quia circuncisus est, baptizatus, oblatus in templo, & huiusmodi. Item moralia explanando, quæ Pharisei male intelligebant. Item consilia præceptis addendo. Item vmbras legales cessare faciendo, & veritatem exhibendo quam promittebant. Item nobis gratiam conferendo, qua moralia possimus implere, quæ non poterant impleri timore, propter hæc omnia dicitur lex per Moysen data est, &cæt. Gratia secundum Augustinum pertinet ad moralia, idest ad Charitatis plenitudinem, veritas ad vmbrarum ceremonialium reuelationem. Impletur autem lex vtroque modo

scilicet

scilicet, & cum fiunt quæ ibi præcepta sunt.s.moralia per gratiam &c.exhibentur quæ ibi Prophetata sunt.s.cerimonia significata per veritatem euangelicam. Item septimo modo impleuit Christus legem & implet quotidie vt dicit Augustinus contra Faustum,quia enim inquit etiam sub gratia positis in hac mortali vita difficile est omnimode implere quædam legis præcepta,vt est illud. Non concupisces, ipse per carnis suæ sacrificium Sacerdos factus impetrat nobis indulgẽtiam, etiam hinc legem adimplens, vt qđ ex infirmitate minus implere possumus eius perfectione recuperemus, cuius capitis membra facti sumus. Est itaque rota in medio rotæ, idest vetus testamentum in nouo & econuerso. Nouum vero in veteri quantum ad præfigurationem siue prænunciationem & intellectum spiritualem, vetus in nouo quantum ad expositionem.

De mutatione veterum sacramentorum in noua. Cap. XVII.

AVgustinus contra Faustum li.I. In nullum autem nomen religionis, siue verum siue falsum coagulari possunt homines,nisi aliquo signaculorum vel sacramentorum visibilium colligatur. Quorum.s.sacramentorum vis valet plurimum, & ideo contempta sacrilegos facit. Impie quippe contemnitur sine qua non potest perfici pietas. Proinde prima sacramenta quę obseruabantur, & celebrabantur, ex lege prænunciatiua erant Christi venturi, quæ cum suo aduentu Christus impleſſet ablata sunt, & ideo ablata quia impleta. Et alia sunt instituta virtute maiora,vtilitate meliora,actu faciliora,numero pauciora,tanquam iustitia fidei reuelata & in libertatem vocatis filijs Dei iugo seruitutis ablato,quod duro & carni dedito populo cõgruebat. Actor. Ecclesia tamen quædam legalia retinuit,vt thurificationem, non tantum quia significat quod semper faciendum est, pari namque ratione & illud de carne porcina comedenda retinuiſſet, sed quoniam ipsa litteralis obseruantia mortalis est, quod inuenire non est in carne porcina, vel in suffocato & sanguine. In thurificatione namque Deus honoratur, sicut in magnitudine & pulchritudine templi materialis, per quam significantur magnitudo & pulchritudo templi spiritualis.i.regni cœlestis, vel etiam animæ iusti quæ maior est(vt ait Augustinus)toto mundo, non corporis diſſensione, sed potestate & virtute. Thimiama vero non retinuit, ne videatur Iudaizare. Et quia facilius incensum quod idem significat reperiretur, quàm illę species aromaticæ de quibus Thimiama conficiebatur. Vnctionem quoque retinuit, sed non eo modo quo lex vtebatur. Illic enim oleo sancto materiale tabernaculum vngebatur, hic autem chrismate sancto Christi tabernaculum spirituale iniungitur, idest homo ipse cum baptizatur.

De numero sacramentorum noua legis. Cap. XVIII.

VEnit ergo magnus ille Medicus.s.per Samaritanum designatus ad genus humanum quod vbique iacebat ægrotum, eique oleum & vinum.i.austeritatem comminationum ac blandimenta promiſſionum infudit, & eius vulnera præceptis salutaribus, & sacramentis alligauit. In septem namque sacramentis nouæ legis omnes nobis attulit causas salutis spiritualis. Causæ etenim sanitatis spiritualis non sunt nisi quatuor, sicut & quatuor corporalis.s.curatiua,conseruatiua,pręseruatiua, melioratiua. Curatiua duplex est, quædam enim totaliter & simul curat,vt baptismus culpam & pœnã omnino delens quantum in se est, quædam vero paulatim,vt pœnitentia. Conseruatiua est confirmatio. In hac enim datur spiritus ad robur & ad conseruationem gratiæ, quæ data est in baptismo. Præseruatiua est Matrimonium in quo concupiscentia carnalis in ruinã prona turpitudinis excipitur honestate nuptiarum,ne ruat in mortale peccatum. Melioratiua est ordo in quo gratia melioratur, & augmentatur,& etiam extrema vnctio,quia hominem in meliori statu ponit & securiorem reddit. Est etiam medicina quædam prædicta quatuor sola faciẽs, scilicet Eucharistia, quoniam & venialia curat, & ab eis animam præseruat,gratiam quoque conseruat, quia panis cor hominis confirmat, & etiam gratiam augmentat. Potest etiam dici, ꝙ est medicina resumptiua quæ baptizatis datur ad reficiendum animam, sicut corporaliter curatis datur electuarium confortatiuum, vnde & reducitur ad curatiuam. Sciendum autem quòd cum sacramenta iustificare dicuntur, quod contenti est continenti attribuitur. Gratia namque in eis contenta iustificat,non ergo iustificant tanquam causa efficiens, sed tanquam materialis. Sunt enim quinque quæ diuersimodè sanant,sicut quinque quæ corpus, nam corpus sanat Deus auctoritatiuè,medicina effectiuè,dieta cõmuni seruatiue,vas medici sicut pixis contentiue,Medicus autem ministerio. Sic & Deus & animam iustificat auctoritatiue, gratia vero vt medicina morbum expellens, impletio mandatorum tanquam dieta,sacramenta quoque tanquam vasa medicinalia,Sacerdos autem tanquam minister, non est tamen omnino simile de sacramento,& de pixide, sed simile penitus esset si vna tantum pixis esset, in qua daretur medicina, vel si daretur in alia non prodesset, sicut baptismus si daretur in aliquo alio liquore quàm in aqua nõ prodeſſet. Quid autem sit sacramentum ostendit Augustinus dicens. Sacramentum est sacræ rei signum. Idem sacramentum est inuisibilijs gratiæ visibilis forma, vt species panis, & vini, quæ sunt sacrificium visibile, signant inuisibile corpus Christi quod est sacramentum Ecclesiæ. Quædam sacramenta sunt neceſſitatis,& quædam voluntatis. Neceſſitatis sunt hæc quinque Baptismus,Confirmatio,Eucharistia,Pęnitentia, extrema Vnctio. Voluntatis vero sunt hæc duo,Ordo & Matrimonium. Item quædam sunt in quibus confertur gratia, vt prædicta neceſſitatis, & ordinis. Alia in quibus non, vt matrimonium. Effectus sacramentorum est, vt talia sunt cuilibet qualis ipse accedit, idest bonis bona, & malis, ac fictis mala scilicet occasionaliter bonis sunt ad salutem,malis ad iudicium. Ideo dicimus, quòd sacramenta non debent conferri peccatoribus, nisi pœnitentibus, hoc autem intelligas, de peccatis manifestis, nam propter occulta non possunt alicui negari sacramenta, nisi per admonitionem secretam, vel publicè in genere factam.

De institutione & potestate Baptismi. Cap. XIX.

DE institutione baptismi Christi quando inceperit variæ sunt opiniones. Alij dicunt institutum esse cum Nicodemo Dominus ait, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto &cæt. Alij cum Apostolis dixit. Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij & Spiritussancti. Sed hoc dixit post resurrectionem eis, quos ante paſsionem miserat binos, & binos ad prædicandum in Iudæa, & ad baptizandum dicens. In viam gentium ne abieritis. Iam ergo institutus erat baptismus, quia baptizabant simul & prædicabant. Si vero quæritur in qua forma tunc baptizauerunt, sane dici potest. In nomine Trinitatis, scilicet in ea forma, in qua baptizauerunt postea gentem quæ ante paſſionem potest intelligi fuiſſe tradita, licet non sit scriptum. Commodius ergo dicitur institutio facta quando Christus a Iohanne baptizatus est in iordane, non quia mundari voluerit cum sine peccato fuerit, sed quia contactu mundæ carnis suæ vim regeneratiuam contulit aquis,vt qui postea immergeretur inuocato nomine sanctæ Trinitatis a peccatis purgaretur. Tunc institutus est Baptismus Christi,in quo Trinitas cuius mysterium tũc innotuit interius hominem baptizat. Celebratur autem hoc sacramentum tantum in aqua,vt intelligatur, quòd sicut aqua sordes corporis, ac vestes abluit, ita Baptismus maculas animæ sordesque vitiorum abstergit, vel ideo vt nullum inopia excusaret, quod poſſet si in vino vel oleo fieret,quod aqua signauit,quæ de latere Christi manauit, sicut sanguis alterius sacramenti signum fuit. Succeſſit igitur Baptismus Christi circuncisioni duabus,de causis. Prima est, quia maior cumulus gratiæ significatur & datur per baptismum quàm per circuncisionem. Circuncisio enim inquantum circuncisio non signat nisi remiſſionem peccati. Sed Baptismus signat & remiſſionem peccatorum, & infusionem gratiæ, & extinctionem mundanæ & humanæ cupiditatis;aqua enim abluit & reficit & extinguit. Secunda causa est, quia communior est. Baptizantur enim tam Mares, quam Fœminæ, & non circuncidebantur nisi Mares. Multiplex autem est potestas baptismi. scilicet potestas ministerij, excellentiæ, inuocationis, auctoritatis, cooperationis, Potestatem ministerij dedit Deus Sacerdotibus, & etiam omnibus hominibus, in articulo neceſſitatis. Potestas excellentiæ intelligitur qua secundum meliorem Baptistam melius daretur baptisma. Et de hac intelligunt quidam, quòd Dominus potuit eam dare seruis, sed non dedit, ne spes poneretur in homine, & ne tot eſſent baptismi quot homines, vel serui. Alij vero hoc intelligunt, de potestate inuocationis: potuit.n. Dominus dare Petro vt ad inuocationem nominis Petri fieret baptismus, hoc enim non eſſet contra maiestatem diuinam.

De essentia & nomine Baptismi. Cap. XX.

DE eſſentia vero baptismi nobis videtur, quod nec sola aqua abluens, vel aquæ ablutio est Babtismus, nec solus caracter, sed illa duo ita vtrinque sit vnus Baptismus, & vnum sacramentum ab vnitate gratiæ significatæ, licet diuersa sint secundum eſſentiam, sicut in sacramento Eucharistiæ forma panis, & vini, & ipsum verum corpus Christi, nec valet hæc argumentatio. Aqua abluens transit, ergo non est Baptismus, licet enim transeat inquantum aqua abluẽs. tamen manet inquantum caracter. Sed obijcitur. ꝙ caracter est Baptismus,cum non sit visibilis forma, dicimus, ꝙ non oportet quicquid est in sacramento eſſe visibile in formam, sed sufficit,

quòd

ꝙ secundum aliquid sui sit visibilis forma. sic Baptismus secundum aquam abluentem. Quæritur autem. Cui est signum caracter? Dicimus, ꝙ omnibus, & Angelis, sed hominibus est intelligibile non visibile. Dicimus autem, ꝙ Angeli indigent illo signo, non enim vident omnia in speculo æternitatis, sed vident ibi omnia sibi subiecta scilicet cælum, & terram, & similia. Ea vero, quæ sunt in libertate nostri arbitrii, non vident nisi eis ostendantur per gratiam: quia humana anima quantum ad liberum arbitrium non est subiecta Angelo, sed equaliter, & quasi immediatè se habet ad Deum. Caracter ille cum sit illuminatio sicut dicit Ioannes Damascenus, passibilis est qualitas animę illuminans sinderisim, & est causa materialis gratiæ, præparat enim, & habilitat animam ad susceptionem gratiæ. Et per hoc quòd est sigillum, est certitudo, ꝙ anima habebit gratiam, nisi per se ipsam obstiterit: sicut sigillum Episcopi est certitudo clerico cui datum est, ꝙ habebit præbendam. Sciendum autem, ꝙ triplex est Baptismus, fluminis, scilicet, qui fit in aqua, flaminis, qui fit per fidem purificantẽ, sanguinis, qui fit in sanguine ꝑ martyrium. Sed propriè Babptismus est tinctio in aqua verbo vitæ sanctificata, sicut enim pannus tinctus in aliquo præcioso colore præciosior redditur, quàm prius esset, sic anima in Baptismo fluminis tincta per caractorem vel gratiam, hac similitudine vocauit Dominus passionem suam Baptismum. Tincta enim fuit eius caro in sanguine suo, & per hoc præciosior facta fuit precium nostrę redemptionis, & per hoc peruenit ad gloriam resurrectionis. Cum ergo Baptismus flamminis, & sanguinis non sint baptismi nisi per similitudinem, solus Baptismus fluminis imprimit caracterem.

De Forma Baptismi. Cap. XXI.

AD formam Baptismi exiguntur tria, scilicet forma verborum, & intentio baptizandi, & elementum aquæ. Forma verborum hæc est. Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti. Quæritur vtrum verbum baptizandi sit de essentia verborum, quæ exiguntur. Dicimus, ꝙ sic, verba enim ista In nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti ad multa se habent, scilicet ad signandum ad benedicendum, & ad baptizandum. Baptismus enim sacramentum necessitatis est, & propter hoc necesse est baptizantem determinatam intentionem habere & expressam, ne euagetur animus ad alia, sed intentionem baptizandi, quam habet verbo exprimat dicendo. Baptizo te. De quantitate aquę dicunt Magistri, ꝙ in necessitatis articulo sufficit aqua tanta in qua possit intingi pars principalior, scilicet caput. Quo abluto in tali articulo si puer non sit totus natus baptizatus reputatur, vel si postea totus nascatur viuus, & dubitetur an sit baptizatus, remedium habemus. Baptizandus enim est: quia nõ dicitur iteratum, quòd dubitatur esse factum. Quæritur postea de subtractione verborum vtrum baptismus sit si tantum dicatur. Baptizo te in nomine patris, videtur, ꝙ sic, quia in primitiua Ecclesia fiebat sic. Baptizo te in nomine Christi, vt habetur in actibus Apostolorum. Solutio nõ est Baptismus si tantum dicatur. Baptizo te in nomine Patris. Baptismus tamẽ olim fiebat in nomine. Christi duabus de causis. Prima est, vt nomen Christi, quòd erat incognitum hominibus fieret celebre, & amicum. Secunda est, quia hoc nomẽ. Christus dat intelligere totam trinitatem. Christus enim interpretatur vnctus. Vnctus enim dat intelligere vnctam personam, idest filium, & personam vngentem, id est Patrem, & ipsam vnctionem id est Spiritum sanctum. Sed hoc nomen Pater, non sic pp hoc non est simile, tamen si Sacerdos fidelis ita dicat. Baptizo te in nomine Patris, & hoc dicto obmutescat, vel puer moriatur, tunc sit verũ Baptisma. Summus enim Sacerdos supplet, quòd pie inceptum est a minori Sacerdote. Quæritur postea de additione vtrum. s. sit Baptismus si dicatur sic. Baptizo te in nomine Patris, & filii, & Spiritussancti, & beati Petri. Et dicunt, ꝙ si illud vltimum addat aliquis ex sola deuotione non intendens illud esse de essentia formæ verborum, Baptismus est. Si vero credat illud esse de essentia formæ, & propter hoc illud addat, nõ est Baptismus. De corruptione verborum similiter quæritur vtrum sit Baptismus, si aliquis dicat ita. Baptizo te in nomina Patria, & filia, & Spiritusanta, videtur, ꝙ sic, quia si aliqua vetula ex simplicitate corrumpat formam verborum, corruptio huiusmodi non impedit quin sit Baptismus. Quòd concedunt Magistri si retineãtur syllabæ principales, pro quanta autem corruptione impediri incipiat non est hominis determinare, sed si ille, qui corrũpit verba intendit introducere heresim, non est Baptismus, non propter corruptionem verborum, sed quia non habet intentionem Baptizandi, quæ necessaria est ad Baptismum.

De Intentione Baptizantis. Cap. XXII.

DE intentione Baptizantis dicimus, ꝙ si dubitatur an factum sit minute, an ex intentione Baptizandi. Tunc inuocandum est diuinum auxilium secu ndùm Augustinum, si certum sit, quòd totum minute factum est, Baptizandus est. Porro si Patrinus non credat nec Sacerdos cum constet de paruulo, ꝙ non credit, tamen Sacerdos intendit facere, quod facit Ecclesia, & vtitur forma debita Baptismus est: quia fit in fide Ecclesiæ. Vnde sic intelligendum est, quòd ait Augustinus, non, quia dicitur, sed quia creditur, idest, quia fit in fide credentium. Item etiam si nullus crederet, & tamen aliquis vteretur debita forma verborum, & haberet intentionem faciendi, quòd consueuit Ecclesia Baptismus est. Intelligendum est ergo verbum confusè sic, quia creditur, idest, quia fit in fide credentium, idest in tali fide quam solet habere Ecclesia, vel haberet si esset. Nobis verò videtur, quia nec duo, nec tres, seu plures possunt destruere fidẽ vniuersaliter, sed tota Ecclesia potest destruere fidem per libertatem arbitrij. Vnde non est necessarium militantem ecclesiam fore necessitate totali siue necessitate rei. Et est simile ĩ vniuersalibus. Dicitur etiam, ꝙ necessarium est vniuersalia esse sicut hominem sed non necessitate particulari. Nullus enim specialiter potest facere, ꝙ nullus homo sit. Omnes tamen insimul sumpti possunt facere, ꝙ nullus sit. Possunt enim omnes se obligare ad hoc vt nullus genere de cætero.

De Baptismo Paruulorum. Cap. XXIII.

IN Baptismo Paruulorum cõsideranda sunt tria, scilicet antecedentia, quæ sunt orationes, quas dicit sacerdos. Et Exorcismus, & cathecismus. Est autem Exorcismus idem, ꝙ adiuratio, qua Sacerdos adiurat Dæmones dicẽs. Exi ab eo spiritus immũde. Et dicunt multi, ꝙ per exorcismum expellitur Diabolus, nõ quantum ad peccatum, sed quantum ad hoc, ꝙ non habeat potestatem nocendi paruulo corporaliter. Alij dicunt sicut prępositiuus, ꝙ quantum ad diminutionem peccati, vnde dicebat, ꝙ si paruulus decederet, statim post exorcismũ minores tenebras pateretur, quàm si non esset exorcizatus, & magis perciperet de luce spiritualium. Nobis autem videtur, ꝙ exorcismus, & cathecismus, & salis linitio, duabus de causis fuerit. prima est propter honorem, & solẽnitatem baptismi. Secunda est, ad intelligentiam eorum, quæ facit Baptismus, salis enim linitio signat discretiones, quæ dantur in Baptismo. Vnde sicut lumen cum ponitur in manu paruuli, non illuminatur propter hoc anima, sed per hoc significatur, ꝙ anima illuminatur spũaliter in Baptismo, sic per exorcismum non expellitur Diabolus, sed significatur expellendus. Est autem cathecismus idem, ꝙ instructio Baptizandi de articulis fidei. nam in primitiua Ecclesia adulti Baptizabantur, sed ante instruebantur in fide, & baptizabant in sabbato Paschæ ad signãdum, ꝙ per baptismũ resurgunt Baptizati a morte peccati. Vel in sabbato Penthecostes, ad signandũ, ꝙ per Baptismum datur Spiritussanctus. Igitur vt ostendatur vnus esse Baptismus, fit etiam modo sic in paruulis, licet quandiu sint paruuli, non sint susceptibiles disciplinæ. Et cum Patrinus respondet, Credo, & volo Baptizari. respondet pro paruulo, sed improprie loquitur, & est sensus. Iste paruulus paratus est suscipere fidem, & Baptismum, obligat enim se patrinus ad hoc, vt cum ad adultam ætatem peruenerit paruulus, instruat ipsum de articulis fidei, & qualiter abrenunciare debet diabolo, & omnibus pompis eius. Dicimus ergo, ꝙ licèt paruulus non credat, est tamen Baptizatur in fide Patrini vel Ecclesiæ, sic enim peccatum non habet a se, sed ab alio, sic non mundatur per fidẽ propriã. fidem dico notam, sed per fidem alterius. Cathecismus ergo non est proprie sacramentum, sed sacramentale, nec exorcismus, sed exufflatio quam facit Sacerdos sacramentum est, & significat, ꝙ per spiritussancti flatum exufflatur potestas diaboli. Similiter saliua sacramentalis est, & significat sapientiam diuinam.

De Effectu Baptismi. Cap. XXIIII.

COncedimus autem, ꝙ paruulis in Baptismo dantur virtutes. Et, ꝙ adultis cooperãtur ad sui mundationem. Credit enim primo libero arbitrio, vt postea credat per fidẽ, & sic mundetur. Paruulus autem nihil cooperatur, sed per solũ Baptismum recipit fidem, per quam mundatur: habet autem fidem in habitu. Sed est habitus quidam propinquor actui, & quidam remotus, & quidam explicitus. Itaque sicut simplex Vetula fidem habet implicitam de quibusdam articulis, sic iste cum uenerit ad annos discretionis fidem habebit, sed in habitu implicito, & remoto ab actu, sed aliqua leui explicatione credet in actu. Baptismus quidem actuale peccatum tollit totaliter, non tñ originale totaliter, quia non quantũ ad pœnam, aliquãdo enim, quod minus est maioris est cohærentiæ, sicut gratia mortalia peccata expellit, non tamen venialia, quæ difficillime seperantur. Cum quibus etiam decedit homo iustus. Itaq; Baptismus non aufert mortem corporalem, & alias huiusmodi pęnas quinque de causis. Quarum prima est humiliatio, scilicet

ut

vt per miseriam humilietur, qui per superbiam cecidit. Vnde Iob. Sagittæ domini in me sunt, quarum indigna.c.scilicet in superbiam. Secunda causa est incussio timoris, vt homo attendens sæueritatem virgæ domini caueat sibi a gladio, idest a pœna inferni. Vnde sequitur. Et terrores Domini militant contra me. Tertia causa est stimulatio. Vnde in Osea. In funiculis Adæ traham illos, & in vinculo charitatis. Quarta vt homo attendens huius vitæ miseriam, conetur quærere meliorem. Quinta ne homines magis appeterent baptizari propter vitam corporalem quàm propter spiritualem. Dicit autem Apostolus, quòd sine pœnitentia sunt dona Dei scilicet quæ donat Spiritussanctus in baptismo. Sed contradicit auctoritas. Aut homo punit, aut Deus punit. Ideo dicendum est, quòd baptismus efficaciam suam habuit a passione Christi pro omnibus baptizandis, quia (vt dicit Isaias) disciplina pacis nostræ super eum, & ipse peccata nostra, idest pœnam pro peccatis pertulit in corpore suo super lignum, sicut dicit Petrus. Si ergo decedat iste statim post baptismum euolabit, quia per cōtritionem baptismum præcedentem cum passione Domini sufficienter punitus iudicatur a bonitate Dei. Et dicimus, quòd corpus Christi in se dignius, & efficacius est, quàm baptismus. Sed non sequitur, ꝙ sit efficacius inquantum sacramentum. Nec etiam Eucharistia instituta est ad tollendam culpam & pœnam, sed est sacramentum vnionis, baptismus verò est sacramentum renouationis, vnde aufert omnem vetustatem tam culpæ, quàm pęnæ, quod non facit Eucharistia. Nota, quòd passio Christi aperuit ianuam Paradisi per satisfactionem, & per causam meritoriam & vniuersalem omnibus baptizandis, baptismus autem aperit per causam efficientem singularem. Iustum enim hominem singularem facit euolare. Ascensio verò Christi aperuit per effectum.

De Baptismo etiam Hæreticorum non iterando. Cap. XXV.

Sacramento quidem facit iniuriam, qui dicit ipsum pollui per pollutionem Ministrorum. Dicimus tamen quod baptisma hæreticorum facit quosdam filios Dei, vt paruulos, quosdam verò non, vt adultos, qui imbuti sunt errore hæreticorum, tamen verum baptisma recipiunt: vnde si veniant ad vnitatem ecclesiæ, nō sunt rebaptizādi. Quia dicit Aug. Sanandum est quod vulneratum est, non curandum quod sanum est. Sani autem sunt huiusmodi, quantum ad illud in quo communicant cum Ecclesia, scilicet quantùm ad baptismum. Si verò hæretici paruulos baptizent, dicuntur illi filij Ecclesię, non quòd Dominus eos genuerit de Ecclesia, quæ est legitima sponsa sua, sed ꝙ de hæresi tanquam de ancilla ad opus Ecclesiæ. Ecclesia tamen suos reputat quoscumque generat Dominus, siue per illos, qui sunt de Ecclesia, siue per hæreticos, siue per paganos, vnde ingredere inquit ad ancillam meam &c. Baptisma igitur hæreticorum facit remissionem peccatorum, & ibi est Spiritussanctus, non in hæreticis, sed in sacramento suo, idest Spiritussanctus quantum est in se, paratus est dare gratiam suam per baptismum, nisi per recipientem obstiterit. Multiplex autem assignatur causa, quare baptismus, non iteratur. Prima est, quia cum baptismus deleat culpam & omnimodam pœnam, si iteraretur discurrerent homines per campos licentiæ vsque ad extremam necessitatem, in qua facerent se baptizari, & sic statim euolarent. Propter hoc instituit Dominus, vt vnicus esset baptismus. Secunda causa est allegorica, baptismus enim habet efficaciam suam a morte Christi, quæ vnica est. Tertia ne fiat iniuria baptismo. Character enim baptismalis perpetuus est. Remanet etiam in hæreticis, & etiam in damnatis in Inferno, vnde non est simile de Eucharistia, quia corpus Christi, non remanet perpetuo in homine, nisi quamdiu forma panis durat. Ideo non fit iniuria Eucharistiæ, si iteretur.

De accedentibus ad baptismum rectè vel fictè. Cap. XXVI.

Non est autem necesse, quòd adultus accedat ad baptismum contritus, potest enim accedere attritus, & dolens, de peccatis, & tunc per virtutem baptismi ei dimittuntur. Si verò accedat contritus, tunc iam habet fidem, spem, & charitatem, & dimissa sunt ei peccata quantum ad culpam. Baptismus autem sequens augmentat in ipso gratiam & tollit pœnam, idest omnem satisfactionem exteriorem, interiorem verò non. Sacramentum igitur, & rem simul suscipiunt omnes paruuli, qui in baptismo ab originali mundantur peccato. Adulti quoque qui cum fide baptizantur. Qui verò sine fide accedunt, vel fictè sacramentum, non rem suscipiunt. Qui autem effundunt sanguinem pro nomine Christi, & si non sacramentum rem tamen recipiunt, nec tantum passio vim baptismi implet, sed etiam fides, & contritio, vbi necessitas excludit sacramentum. Fictè autem accedens suscipit baptismum, sed non effectum baptismi, quamdiu durat fictio: recedente verò fictione baptismus effectum suum habet, idest facit quod prius fecisset si fictio non impediuisset: vnde delet totaliter omnia peccata, quæ habebat iste ante baptismum, sed non delet illa quæ fecit post, nisi quantum ad culpam, quia non est institutus ad delendum peccata futura, sed tantum præsentia & præterita. Et etiam si ita esset, videretur isti dolus fictionis patrocinari: constat enim, quia si non fictè accessisset pęnitentia sequens peccata post facta nequaquam in eo totaliter deleret. Itaque de illis, quæ fecit ante baptismum non est ei iniungenda pœnitentia exterior: baptismus enim non exigit gemitum neque planctum: exteriorem intelligite: nullus enim adultus saluatur etiam baptizatus, nisi habeat pœnitentiam interiorem, scilicet contritionem, sed de alijs, quæ fecit post baptismum iniungenda est ei pœnitentia exterior, & etiam de ipsa fictione secundum vnum modum. Est enim duplex fictio, vna secundum quam aliquis credit baptismum non prodesse, quæ est fictio incredulitatis, illam non delet baptismus, cum sit baptismo contraria. Vnde de ista iniungenda est pœnitentia. Est alia fictio, secundum quam quis non contritus recipit baptismum, & hoc est peccatum omissionis, vel negligentiæ, ista totaliter deletur per baptismum. Baptismus enim non solum gratiam confert, sed etiam cumulum gratiæ. Est enim character illuminans, ad sciendum quid faciendum & quid non magis, quàm sciatur per sola naturalia, & debilitat fomitem ac remittit.

De sacramento confirmationis. Cap. XXXVII.

Nunc de sacramento confirmationis dicendum est, quod tempore Apostolorum non legitur ab alijs, quàm ab ipsis peractum: nec ab alijs, quàm qui locum eorum tenent perfici potest aut debet. Licet autem præsbyteris baptizatos tangere in pectore, sed non chrismate in fronte signare. Circa essentiam huius sacramenti quinque exiguntur. Primum est forma verborum. Secundum intentio confirmantis. Tertium dignitas confirmatoris, oportet enim quod sit Episcopus. Quartum est ipsa materia scilicet Chrisma. Quintum est locus, in quo chrismatur, scilicet frons. Forma verborum talis est. Confirmo te signo crucis, & chrismate salutis in nomine Patris, & Filij & Spiritussancti. Datur autem hoc sacramentum ad robur, vt idoneissimus pugnare & portare nomen Christi coram regibus, & hoc signat ipse locus, & materia. Locus, quia confirmatio fit in fronte, ne videlicet erubescamus confiteri nomen Christi coram hominibus. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit. &c. Hoc sacramentum non habuit Petrus, quando ad vocem Ancillæ erubuit nomen Christi. Idem etiam significat ipsa materia scilicet chrisma. Inunguntur enim pugiles, vt difficilius possint capi ab inimicis. Conficitur, autem chrisma ex oleo & balsamo. Oleum enim significat nitorem conscientiæ, & lætitiam spiritualem, per quam spiritualia bella superantur. Balsamum autem significat odorem bonæ vitæ, per quem interficiuntur serpentes, idest Dæmones. Itaque quando Christus insufflauit in Discipulos dicens. Accipite spiritum sanctum &c. Hæc datio significauit gratiam, quæ datur in baptismo. Semel autem iterum dedit Spiritumsanctum de cœlo in die Penthecostes ad robur, & hoc significauit robur gratiæ quod datur in sacramento confirmationis. Vnde Vrbanus Papa. Spiritussancti septiformis gratia cum plenitudine sanctitatis scientiæ & virtutis in confirmatione confertur. Et iterum. Omnes fideles per impositionem manus Episcoporum post baptismum debent recipere Spiritumsanctum, vt pleni inueniantur Christiani. Sed distinguitur plenitudo duplex scilicet sufficientiæ, & hæc datur in baptismo, copiæ, & hæc in confirmatione.

De collatione huius sacramenti ad baptismum. Cap. XXVIII.

Hoc itaque sacramentum Melchiades Papa dicit maius esse baptismate, quia a dignioribus datur, & in digniori parte corporis fit, idest in fronte, vel fortè quia maius virtutum augmentum præstat, licèt baptismus ad remissionem plus valeat. Baptismus quidem est sacramentum intrantium in Ecclesiam, confirmatio verò est sacramentum proficientium, & pugnantium contra Mundum, Carnem, & Diabolum. Igitur in sacramento confirmationis, non datur alia res, vel gratia quàm in baptismo, sed quæ data est in baptismo confirmatur, & roboratur: vnde dicimus, sine præiudicio, quòd idem est character baptismi & confirmationis, in essentia: differentia tamen est secundum rationem. Differunt etiam secundum statum, quia alius est status incipientium, alius proficientium, & pugnantium. Non autem præsbyteri dare possunt hoc sacra-

cra-

cramentum, quamuis possunt dare baptismum, quod vno modo maius est. Quia sacramentum dicitur magnum quatuor modis. Primo quantum ad efficaciam. Et hoc modo dicitur baptismus magnum sacramentum, innouat enim hominem totaliter. Secundo quantum ad essentiam suam, & hoc modo sacramentum Eucharistiæ dicitur magnum propter dignitatem essentiæ corporis Christi. Tertio quantum ad signum, sicut dicit Apostolus matrimonium, magnum esse sacramentũ in Christo & Ecclesia, significat enim matrimonium spirituale, quod est inter Deum & Ecclesiam. Quarto quo ad effectus prærogatiuam & dignitatem, & hoc modo confirmatio & ordo magna sunt sacramenta. Dignior est enim gratia consummata vel confirmata quàm gratia simplex: non prodest autem confirmatio, si detur non baptizato, quia confirmatio est dispositio baptismi, vnde non potest esse sine baptis. maximè cum baptis. sit ianua sacramentorum. Nec est simile de ordine, vbi si quis maiorem ordinem, prætermisso minore, receperit, sufficit supplere quod obmissum est, quia vnus ordo non est dispositio alterius, immo diuersi ordines diuersa habent officia distincta a se inuicem, non est autem iterandum confirmationis sacramentum, cum habeat characterem. Hoc sacramentum a ieiunis debet tradi, sicut & baptismus, nisi aliter cogat necessitas.

De institutione Eucharistiæ. Cap. XXIX.

De institutione Eucharistiæ dictum est superius suo loco. Hoc sacramentum excellenter dicitur in Eucharistia. id est bona gratia, quia in hoc non modo est augmentum virtutis, & gratiæ, sed ille sumitur totus, qui est fons & origo totius gratiæ. Cuius figura, præcessit quando manna Deus pluit in deserto, vnde panem Angelorum manducauit homo. Dominus igitur Iesus ad inuisibilia paternæ maiestatis migraturus celebrato cum discipulis Typico pascha, quidam memorabile eis commendare volens, sub specie panis, & vini corpus, & sanguinem suum eis tradidit, vt ostenderet legis veteris sacramenta inter quæ præcipuum erat agni paschalis sacrificium in morte sua terminari, ac nouæ legis sacramenta substitui, in quibus excellit mysterium Eucharistiæ. Ideo & post alia dedit, vt hoc vnum artius memoriæ Discipulorum infigeretur, & ab Ecclesia deinceps frequentaretur. Sed non exinde disciplinam sanxit in posterum, vt post alios cibos sumatur, sed potius a ieiunis sumi oportet, sicut Apostolus docet, vt singulari reuerentia diiudicetur, idest discernatur ab alijs cibis, quod dominus disponendum reliquit. Sub alia autem specie sumendum instituit, vt fides haberet meritum, quæ est de his, quæ non videtur. Et etiam ne abhorreret animus, quod cerneret oculus: quia non habemus in vsu carnem crudam, & sanguinem comedere. Panis autem ad carnem refertur: vinum ad animam: quia vinum operatur sanguinem, in quo sedes animæ a Phisicis esse ostenditur. Ideo ergo in duabus speciebus celebratur, vt animæ & carnis susceptio in Christo, & vtriusque in nobis liberatio significetur, quia caro Christi pro salute corporis, sanguis vero ei pro anima nostra offertur. Sub vtraque tamen specie sumitur totus Christus, nec plus sub vtraque nec minus sub altera tantum sumitur, tamen non fit conuersio panis nisi in carnem, nec vini nisi in sanguinem. Nec debent dici duo sacramenta, sed vnum, quia sub vtraque specie vnum & idem sumitur. Nec iteratur sacramentum, quia benedictio non repetitur. Aqua vero admiscenda est vino, quia aqua significat populum, qui per Christi passionem redemptus est. Cum igitur in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunitur, & credentium, plebs ei copulatur in quem credit. Quibusdam etiam auctoritatibus colligitur, quòd Christus vinum aqua mixtum dedit discipulis. Si quis tamen non intendens introducere hæresim obliuione vel ignorantia aquam prætermisit, non videtur esse irritum sacramentũ, nam Græcorum Ecclesia non apponere aquam dicitur, apponenda est vero in tam parua quantitate, ꝙ possit absorberi a vino, quia Christus non mutatur in Ecclesiam, sed ecclesia mutatur in Christum.

De forma & re sacramentali. Cap. XXX.

Forma ergo panis, vel vini, quæ ibi videtur sacramentum est, idest sacræ rei signum. Huius autem sacramenti gemina est res. Contenta scilicet, & significata. Res contenta est caro Christi, quam de virginitate traxit, & sanguis, quem pro nobis fudit. Res significata & non contenta est vnitas Ecclesiæ. Sunt igitur tria distinguenda hic. Sacramentum & non res est species visibilis, scilicet panis, & vini. Sacramentum, & res est caro Christi propria & sanguis. Res vero & non sacramentum mystica eius caro. Porro species illa visibilis sacramentum est geminæ rei, quia vtramque significat & vtriusque similitudinem gerit expressam. Nam sicut panis præ cæteris cibis corpus reficit & sustentat, & vinum hominem lætificat atque inebriat, sic caro Christi interiorem hominem plus cæteris gratijs. Et sicut ex multis granis efficitur vnus panis, ex pluribus vuis vinum constuit in vnum sic ex multis fidelium personis vnica Ecclesia constat, vnde Apostolus. Vnus panis, & vnum corpus multi sumus. Ad hoc etiam est similitudo, quia sicut panis triticeus ex purissimis granis constat, ita corpus Christi verum quod traxit de virgine ex purissimis membris purificatis operatione Spiritussancti. Et sicut vinum ex pluribus vuis constat, ita sanguis ex purissimis sanguinibus. Ita & societas Ecclesiastica ex multis personis a criminali macula liberis consistit. In cuius rei Typo facta est arca Domini de lignis sethim, quæ sunt imputribilia. Forma panis dicitur habere cum corpore Christi similitudinem non gratia sui, sed gratia panis, cuius fuit forma. Efficit autem quod figurat, vnit enim recipientem Christi corpori mistico. Efficit autem non per modum causæ efficientis, sed per modum materiæ. Sicut enim in alio liquore quàm in aqua non datur baptismus, ita sub alia forma quàm sub ista non datur corpus Christi. Licet autem significatum melius sit & dignius, quàm significans, tamen hic habet calumniam, vnitas Ecclesiæ dignior est quàm corpus Christi, quia corpus Christi habet dignitatem quandam, s. ꝙ est vnitum verbo quod nullam habet comparationem ad dignitatem aliquam Ecclesiæ, hęc autem vera est, Ecclesia siue vnitas Ecclesiæ melior est, quàm corpus Christi. Sed hæc est falsa, minus bonum non facit maius bonum, quia quandoque intelligitur, facere per modum causæ materialis, aqua enim baptismi minus bona est quàm munditia animæ, facit tamen per modum sacramenti & materiæ munditiam animæ. Similiter corpus Christi per modum sacramenti & materiæ facit vnitatem Ecclesiæ & purificat & mundificat, sed per modum causæ efficientis solus Deus mundat & dimittit peccata.

De transsubstantiatione panis, & vini. Cap. XXXI.

Dicuntur autem Sacerdotes conficere corpus Christi & sanguinem, quia eorum ministerio substantia panis fit caro, & substantia vini fit corpus Christi. Nec tamen aliquid additur corpori & sanguini, nec augetur corpus, vel sanguis Christi, nec conceditur ꝙ substantia panis aliquando fit caro Christi, & sic fiat caro Christi, sicut farina facta est panis, & aqua facta est vinum, nec tamen dicitur, farina est panis, & aqua est vinum, nec dicimus panem vel vinum esse materiam Corporis, vel sanguinis domini, quia non de ea materia formatur corpus, sed ipsa formatur in illud & efficitur in illud. Dicit autem Damascenus ꝙ ex operatione Spiritussancti fit ille transitus, sicut & conceptio Dei. Itaque panis vere transit in corpus Christi. Vnde omnes locutiones, quæ significant transitum concedendæ sunt, sicut hæ, panis transit in corpus Christi vel transfertur, vel transsubstantiatur, vel mutatur, vel panis fit corpus Christi, panis erit corpus Christi, panis potest esse corpus Christi, & oẽs illæ negãdæ sunt in quibus, non signatur transitus, sicut iste, panis est corpus Christi. De tempore autem transsubstantiationis dicimus, ꝙ in finali instanti prolationis horum verborum, hoc est corpus meum, fit transsubstantiatio panis in corpus Christi, & hoc pronomen Hoc, vagam & simplicem demonstrationem habet sicut Tu, cum quis dicit, Tu aperi, & nescit quis sit intus, vel demonstrat corpus Christi ac intellectum, scilicet corpus Christi, quod non est ibi sed erit. Videtur autem dicendum quòd panis, non transit in aliquo instanti in corpus Christi, sed in tempore, tamen non successiuè, quia non prius transit vna pars panis in corpus post aliam. Et propter hoc non potest dici, quòd in aliquanto tempore & toto transeat, vel potest dici ꝙ transit in illo totali tempore in quo proferuntur hæc verba. Hoc est corpus meum. Vnde tantum tempus exigitur & non minus: itaque successio est in transitu, non ex parte panis, sed ex parte prolationis verborum. De priori autem substantia, quædam remanent. s. color, sapor, forma, pondus, quæ nec corpus Christi afficiunt, nec in eo fundantur. Remanent ergo per se subsistentia ad mysterij ritum & ad gustus fideique suffragium.

De his, quæ supra naturam vel intellectum ibi fiunt. Cap. XXXII.

Igitur in hoc sacramento quædam sunt secundum naturam, quædam supra naturam, sed non supra intellectum. Quædam supra naturam & supra intellectum. Supra naturam sunt ibi accidentia sine subiecto, vt color, sapor, rotunditas, & huiusmodi, sed non supra intellectum, quia intellectus bene intelligit accidentia sine subiecto per abstractionem. Deus autem potentior est in operando, quàm intellectus in intelligendo, vnde supra naturã & intellectum est ibi Christus, etiam in tanta quantitate, in quanto est in cœlo, & non excedit terminos illius paruæ formæ. Vnde dicit Damascenus, ꝙ fit ibi operatio supra naturam & intelligentiam. Dicimus ergo, quòd sub illa totali

tali forma est Christus, ita ꝙ sub nulla parte per se, tamen cum frangitur hostia, est Christus integer sub qualibet parte. Et hoc est non tantum ex consecratione, sed ex confractione: consecrata enim fuit qualibet pars in suo toto. Et est simile in speculo, sicut enim in speculo integro est vna sola imago, tamen ipso fracto in qualibet parte resultat imago. Ita sub totali forma illa est Christus, qui est imago Dei Patris, tamen fracta hostia, in qualibet parte resultat imago, immo veritas ipsius imaginis, quæ est filius Dei: vnde sicut ex oppositione rei ad diuersas partes speculi resultant diuersæ imagines, ita ex prolatione verborum quæ præcessit, & ex fractione formæ consecratæ resultat Christus in diuersis partibus hostiæ. Et accidentia quæ videntur sunt ibi sine subiecto, nec sunt in corpore Christi, sed assistunt ei, & velāt ipsum, vt fides habeat meritum, vnde fallit ibi locus a coniugatis. Ibi enim est albedo, & tamen nihil est in ea album. Sed contra. Ibi est fractio, & aliquid est ea fractum. Solutio. Quædam sunt accidentia, quæ per alia accidentia non insunt substantiis. Quædam vero per alia, verbi gratia. Albedo inest corpori non per aliud accidēs, disgregatio vero inest corpori per albedinem: vnde cum ibi non sit substantia panis, albedo ibi est, & tamen nihil est ea album, quia nulla substantia, sed ibi est disgregatio, & aliquid est ea disgregans, s. albedo. Eodem modo est ibi fractio, & aliquid est ea fractum, quia fractio est substantiæ mediante continuitate. Vnde cum ibi sit cõtinuitas, vere dicitur quòd aliquid est fractum illa fractione. Et sic patet, quod non est simile de albedine & de fractione. Item corpus in forma propria non videtur, tamen secundum quid videtur velatum, sed non sequitur, ergo videtur, sic non sequitur, iste videt manū Cyrothecatam illius, ergo videt manum illius, nec valet hoc, sacerdos tenet corpus Christi, ergo tangit, nam hoc verbum tenet, non importat aliquam immediationē, sed hoc verbum tangit importat.

De quorundam intelligentia, quæ dicuntur & aguntur in missa. Cap. XXXIII.

QVæritur de his verbis, quæ sunt in canone missæ. Iube hæc perferri per manus, &c. quid demonstretur per hoc pronomen hæc, postea de hac auctoritate Gregorij. Vno eodemque momento transit in cœlum ministerio Angelorum consociandum corpori Christi; & ante oculos Sacerdotis videtur. Quæritur quid est illud de quo fit ibi sermo? Ad primum dicimus, ꝙ per hoc pronomen, hęc, demonstrantur formæ significantes, sed pro vltimo suo significato, s. pro corpore Christi mystico frequenter in sacra scriptura ponitur signans pro signato. est enim sensus. Iube hæc perferri, i. iube corpus tuum mysticum, s. Ecclesiam militantem perferri per manus, idest per operationes sanctorum Angelorum, qui adsunt sacrificio altaris, in sublime altare tuum, idest ad Ecclesiam triumphantem, quæ est in cęlis, hoc est iube iungi Ecclesiam militantē Ecclesiæ triumphanti, & hoc est regnum venire ad regnum, & sic cessat obiectio. Per sacramentum. n. Eucharistiæ assimilatur magis, ac magis Ecclesia militans Ecclesiæ triumphanti. Ad auctoritatem Gregorij dicimus, ꝙ impropria est, & gratia diuersorum significantur transitus, & consociatio & visio, vnde fit ibi sermo, quantum ad illa tria de pane & corpore Christi & de forma, quātum ad transitum fit ibi sermo de pane; quia panis transit in cœlum. i. in cœleste corpus Christi ministerio Angelorum, qui assistunt officio missæ, vt dicunt sancti. Quantum ad consociationem fit ibi sermo de corpore Christi, quod traxit de virgine, quia per virtutem Eucharistiæ associatur magis, ac magis verum corpus Christi mystico. Quantum ad visionem fit ibi sermo de forma, quæ videtur. In huius autem mysterij expletione, sicut formam oportet obseruari, ita ordinem haberi. s. vt sic Sacerdos. Et intentionem haberi oportet, vt illud facere intendat. Aliqui dicunt etiam non rectè de illo mysterio sentientem posse intendere, non quidem illud conficere, quod iam esset rectè credere, sed illud agere quod geritur ab alijs, dum illud conficitur. Et sic adhibetur intentio, & impletur mysterium. Illud etiam sane potest dici, ꝙ a brutis animalibus corpus Christi non sumitur, etsi videatur. Ex hoc autem diuiditur forma panis in tres partes. Vna mittitur in calicem, & significat partē illam Ecclesiæ, quæ adhuc viuit. vnde ponitur in calice, quia vita cuiuslibet est in sanguine. Et calix significat passionem huius sæculi. Vnde in Euangel. Potestis bibere calicem &c. Aliæ duæ significant duas partes bonorum, qui mortui sunt. Quidam enim sunt in Paradiso, alij sunt in Purgatorio. Vna ergo pars earum, quæ in calice non ponuntur, offertur ad liberationem eorum, qui sunt in Purgatorio. Alia verò ad gratiarum actionem, quantum ad illos, qui sunt in Paradiso, sicut autem in manducatione corporali sunt quatuor, ita & in spirituali. Primum est manifestatio spiritualis, quæ est diiudicatio corporis Christi quale sit, quàm nobile quàm viuificatiuum & huiusmodi. Secundum est delectatio, qua delectamur Christo. Solum enim dulce & conueniens nutrit. Tertium est assimilatio specialis. Diiudicatio autem illa est proprie per fidem, & similiter delectatio. Christus autem manducat nos, quia assimilat nos sibiipsi, & vnit per gratiam quam infundit.

Vtrum Eucharistia cibus satiet, vel nutriat corpus. Cap. XXXIIII.

ITaque dicit Augustinus, quòd cibus ille non transit in ventrem sed in mentem. Si autem quæritur, vtrum formæ illæ euanescant, vel resoluantur in alios humores, potest dici, quòd vtroque modo. Nam potest esse, si Deus vult, ꝙ cibus ille nutrit, & satiat corporaliter quantum ad formas, non quantum ad corpus Christi: quia potius est cibus mentis, quàm ventris. Et hoc dicit Augustinus, quòd quidam satiantur, & inebriantur tali cibo, super illum locum epistolæ ad Corinth. Alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Dicit etiam Innocentius Papa tractatu de officio missæ, quòd formæ illæ resoluuntur in eosdem humores, in quos resolueretur panis, si ibi esset. Corpus verò Christi non nutrit corporaliter. Desinit autem ibi esse corpus Christi, quàm cito desinit forma panis esse. Nec est dicendum, quòd desinente forma panis esse, ascendat corpus Christi in cœlum, aut Sacerdote proferente hæc verba, Hoc est corpus meum: descendat corpus Christi de cœlo, sed sicut diceretur secundum vnam opinionem, quòd ex sola oppositione colorati ad visum, sine aliqua mutatione medij aeris fit aliqua imago colorati in oculo, ita ex prolatione horum verborū, Hoc est corpus meum, debito modo facto a Sacerdote sine aliquo descensu, vel motu est corpus Christi in altari, & sine aliquo ascēsu forma panis desinente esse, est corpus Christi in cœlo, quod prius erat sub illa forma & modo non est. Modo quidem sub forma propria corpus Christi est in cœlo primo, & per se, & in altari est verum corpus Christi, tamen per quandam resultationem, sicut superius dictum est. Absit autem vt inhonestam corporis egestionem cibus ille sustineat, qui corpus, & animam ad æternam honestatem parat. De quibusdam patribus sanctis legimus, qui sola communione dominica diebus tantum dominicis saginati pluribus annis vixerunt, hoc igitur cōcedere possumus, posse scilicet aliquem ex virtute Dominici corporis per diuinum miraculum longo tempore viuere. Secessum autem ei fieri exinde omnino non posse. Quòd si fiat secessus eo tempore aut ex reliquiis ciborum præteritorum, aut ex defectu sui corporis, id esse necesse est.

De indigne sumentibus, vel tangentibus. Cap. XXXV.

SVmere quidem corpus Christi in peccato mortali nō est malum in genere, quia si aliquis probabiliter credat se non habere peccatum mortale, licet habeat, sumere corpus Christi non est ei peccatum. Et hæc auctoritas si desit fides, vel charitas, iudicium sibi manducat, & bibit, intelligenda est si desit in conscientia idest, si credat se habere mortale. Sed quæritur vtrum illi Sacerdos debeat dare corpus Christi, quem scit esse in mortali peccato. Et dicitur quòd si notorius sit non debet ei dare, nec in occulto nec in publico: si autem non sit notorius, non debet ei negare in publico exemplo Domini, qui dedit corpus suum Iudæ, qui non erat notorius. Dicimus etiam ꝙ aspicere corpus Christi non est peccatum et indignis, immo bonum est, quia cum charitas (vt dicit Augu.) sit idem quod desiderium videndi Deum & fruendi Deo, aspicere corpus Christi prouocatiuum est ad dilectionem Dei, multorum petitiones exaudiuntur in ipsa visione corporis Christi, vnde multis infunditur tunc gratia: quod significatum est in libro numerorum, vbi illi, qui aspiciebant serpentem æneum liberabantur a morsibus serpentum ignitorum. Quod viri Bethsamitæ percussi fuerunt, quia viderunt arcam Domini, hoc non fuit ex indignitate eorum, sed quia prohibitum erat eis ne viderent. Tamen tangere corpus Christi indignis peccatum est duplici ratione. Prima est, quia Deus iniquos odio habuit, vnde sicut charitas exigit coniunctionem, ita odium separationem & elongationem. Et propter hoc dicitur. Publicanus a longe stans. &cæ. Præsumit ergo, qui ei adeo propinquat vt ipsum tangat cum sit indignus. Alia est ratio, quia (vt dicit Hieronym. super Malachiam) Panem pollutum comedit, qui ad altare Dei indignus accedit: vnde qui pollutus, est & tangit corpus Christi quantum in ipso est ipsum polluit. Qui vero ex sola reuerentia tangit, sicut ille, qui subleuat de terra non peccat quamuis sit indignus. Sed Sacerdotes indigni, qui celebrant peccant mortaliter, quia vel celebrant, vt habeant oblationes, vel ne incurrant infamiam, vel ex aliqua alia libidine. De sacerdotibus vero qui nocturnam patiuntur pollutionem, dicitur generaliter, quod non debent celebrare nisi confessi fuerint prius, nisi necessitas cogat, & tunc conteri debent & dolere, huiusmodi enim pollutio habet cām semper

inho-

inhonesta. Aut enim est ex turpi imaginatione præcedente, aut ex crapula, aut ex natura indita volente se exonerare, & tunc etiam non est ex natura indita, sed ex natura corrupta, vnde ibi habet locum auctoritas illa. Bonarum mentium est ibi culpam cognoscere vbi culpa non est.

De causis institutionis huius sacramenti, & quale tunc datum sit Corpus Christi. Cap. XXXVI.

Est aũt multiplex cã institutionis huius sacramenti. Prima est commemoratio passionis Christi, sicut ipse dicit, q̃ triplex est. Prima est commemoratio Amoris, quem ostendit nobis in cruce, quia maiorem charitatem nemo habet &c. Secunda est liberationis, quia per passionem suã liberauit nos a seruitute Diaboli & carcere inferni & mortis. Tertia imitationis Christi, vt. s. imitemur patientiam & humilitatem, & alias virtutes, quas ostendit nobis in cruce. Secunda causa est meritum fidei, quia meritũ fidei est & laus, credere qđ non vides, & maximè illud qđ est supra rõnem. Tertia est sublevatio spei, vult enim Deus quotidie præsentialiter, & corporaliter esse inter nos, vt magis speremus obtinere petitiones nr̃as. Quarta est vt epulemur in azimis sinceritatis, & veritatis. Quinta & vltima ad remedium peccatorum venialium, q̃ quotidie facimus. Dicit aũt quædam glo. super Leuiticum, ꝙ Christus prius suũ sumpsit corpus, & postea dedit discipulis: porrò tale dedit quale tunc habuit. i. mortale & passibile, nunc vero sumitur a nobis immortale & impassibile, nec tñ maiorem habet efficaciã. Eucharistia vero intincta non debet dari populo ꝓ supplemẽto communionis, quia non legitur Christus alicui discipulorum tradidisse panem intinctum nisi Iudæ. Tunc vero non accepit Iudas corpus Christi, sed tm̃ panem. Corpus verò & sanguis Christi cum aliis Discipulis ante perceperat. Et nota ꝙ Lucas dicit Dñm addidisse. Hoc facite in meam commemorationem, quibus. s. verbis instituit hoc sacrum, & tacite præmissum destituit, quasi diceret, sicut vetus pascha celebrastis in memoriam liberationis populi de Aegypto & manu Pharaonis, sic de cætero hoc sacramentum frequentate vos & successores vestri in memoriam mei, qui libero vos de tenebris peccati & inferni, & de manu Diaboli.

De Sacramento pœnitentia. Cap. XXXVII.

Vt aũt dicit Hier. Pœnitentia est secunda tabula post naufragium. Item Amb. Pœnitentia est mala ꝑterita plangere, & plangenda iterum non committere. Item Aug. Inanis est pœnitentia, q̃ sequens culpa coinquinat, nihilq; prosunt lamenta, si replicantur pc̃a. Ideo sane diffiniri potest. Pnĩa est virtus vel grã, qua commissa mala cum emendationis ꝓposito plangimus & odimus, & plangenda vlterius committere nolumus. Sic igitur in verbis ꝓdictis intelligitur nõ committere i. nolle committere. Potest etiam dici, ꝙ descriptio illa Ambrosij data est ẜm esse optimum pnĩæ, qđ est, qñ pœnitens finaliter perseuerat. Pœnitentia quidem non est virtus spãlis, sed communiter osum. Nec est in aliqua vi, sed in qualibet. i. in aĩa ẜm qualibet vim: nam & proprie loquendo luctus non est virtus, sed status virtutis, sicut pax. Porrò sicut in aliis quibusdam sacramentis tria sunt, vnum qđ est sacramentum tm̃, aliud qđ est res tantum, aliud ꝙ est sacrũ & res. Ita & hoc sacr̃m tm̃ est confessio cum absolutione Sacerdotis. Sicut. n. sacr̃m Baptismi in duobus consistit. s. in elemento & verbo, & Confirmatio in duobus. s. chrismate & forma verborum: ita in pœnitentia sacr̃m consistit in confessione peccatoris, & absolutione Sacerdotis. Et sicut in sacro Baptismi elementum est materiale respectu verbi, ita confessio respectu absolutionis. Et sicut elementum sine verbo non est sacr̃m, nec verbũ sine elemento, ita confessio sine absolutione, vel econuerso. Vñ confessio q̃ fit nõ sacerdoti, vel non suo sacerdoti, non est sacramentum, quia illi non habent potestatem absoluendi. Res tm̃ est remissio peccati. Sacramentum & res est contritio cordis. Res respectu cõfessionis, & sacr̃m respectu remissionis peccati. Quidam autẽ dicunt, ꝙ confessio efficit qđ figurat. s. remissionem peccati, sed non omne qđ figurat. s. quia non efficit contritionem, cum ipsa sit posterior natura, & tempore. Nec est necesse (vt dicunt) ꝙ sacr̃m nouæ legis efficiat omne qđ figurat, sicut in sacro altaris formam panis figurat corpus Christi, nec tñ efficit. Sed re vera forma panis cum forma verborum efficit corpus Christi simpliciter. Itaq; sicut baptismus efficit gratiam in aĩa baptisati quantum in se est, ita confessio ꝓut sacr̃m est, contritionem efficit, nisi impediatur, vel quantum ad esse, vel quantũ ad augmentum. Virtute. n. confessionis vel datur, vel augmentatur dolor & detestatio peccati, & datur grã, qua de attritione fit contritio, & ita patet ꝙ confessio est sacr̃m prius q̃ contritio, tñ contritio ẜm quid prius est, quo. s. ad attritionem, In diffinitione quidem sacri ponit̃ visibilis communiter ad oẽm sensum, Vñ confessio est visibilis & sensibilis. s. auditu. Dicunt aũt Magistri, ꝙ confessio & satisfactio sunt vnum sacr̃m contritionis & remissionis peccati, & dicuntur vnum sicut species panis & vini ab vnitate principalis significati, quod est peccati remissio. Et sicut absolutio forma est confessionis, ita iniunctio sui sacerdotis informat satisfactionem, aliter enim neutrum esset sacramentum.

De effectu eiusdem Sacramenti. Cap. XXXVIII.

In peccato quidem duo sunt, ipsum. s. pc̃m. i. macula aĩæ, & sequela peccati. s. obligatio pœnæ. Sic̃ in contritione duo sunt, grã. s. & dolor, qui est sequela grã. In conuersione peccatoris ad Deum tria sunt. s. pc̃i desertio, ꝓpositum non peccãdi de cætero, & dolor de peccato ꝓterito. Hæc oĩa possunt fieri per fidem informem, vel timorem seruilem, vel etiam solo libero arbitrio absq; grã de nouo infusa, non tñ sine Deo principaliter operante, quia (vt dicit) sine me nihil potestis facere. Qñ aũt homo hæc habet, tunc conuertitur ad Deum, & iõ tũc Deus conuertit ad peccatorem, grãm ei infundendo, ẜm illud. Conuertimini ad me, & ego conuer. ad vos. Grã vero sua pœnitentia expellit pc̃m, & sequelam peccati expellit per mot᷑, quos elicit ex libero arbitrio. Sed triplex est sequela peccati, q̃ remanet etiam post remissionem culpæ. Prima est obscuritas visus spũalis, ꝑ quam non potest videre clare quid faciendũ, quid fugiendum. Hæc significata fuit in cæco illuminato, qui primo vidit homines quasi arbores ambulantes. Secunda est difficultas bene agendi, q̃ significata est in institis Lazari, qui bus ligatus prodiit de sepulchro. Tertia est pœna temporalis. Duas primas expellit gratia suis motibus per modum causæ efficientis. Tertia vero per modum meriti. Ideoq; oportet vt proportionetur debito modo, quod fit in iniunctione satisfactionis. Licèt igitur sua præsentia expellat peccatum; tñ sequela grẽ, quæ est in confessione & contritione non expellit oĩno sequelam peccati, ad minus quo ad tertiam, q̃ per satisfactionem rectè expellitur, & ita non superfluit satisfactio, q̃ valet etiam ad multa alia. s. ad gratię conseruationem, & ad augmẽtum eiusdem, ad plenariam absolutionem, ad fomitis debilitationem, & ad vitandum recidiuationem. Vñ versus. Seruatur ꝑ opus ac crescit gratia, pęna soluitur, atq; fomes languet, fugit̃ recidiuum. Deus aũt qui nullum malum vult esse impunitum, ex misericordia mutat illam magnam pœnam in hanc minimam. Tamen quidam dicunt, ꝙ pc̃õ mortali meretur quis pęnam æternam & temporalem, sed æternam absolute & temporalem conditionaliter, ꝓpterea qñ quis inchoata pnĩa, sed nõ dum completa decedit, punietur maiori pœna in vita alia q̃ in ista. Nec est inconueniens nec contra Dei misericordiam minorem pœnam mutari in maiorem, quia minor pœna in pñti magis efficax & satisfactoria est magis grata Deo q̃ longe maior in Purgatorio, huius rõ est, quia pœna pñs puræ voluntatis est: pęna vero Purgatorii de necessitate, deniq; cũ exit hõ de hac vita exit forum Ecclesiæ, & intrat forum Dei vbi grauius puniuntur malefici. Exit forum misericordiæ & intrat forum Iustitiæ: tunc. n. misericordia conuertitur in iudicium.

De tribus partibus pœnitentia. Cap. XXXIX.

Exiguntur igitur ad perfectam pnĩam tria. s. cõtritio cordis, confessio oris, satisfactio operis. Trib. n. modis Deũ offendimus, consensu, verbo, & opere, & ideo trib. modis eidem reconciliamur. Hoc est via trium dierum in exodo, de qua ꝑ Moysen datum est præceptũ Israelitico populo. Cui etiam respondet Abrahæ triduum, qui pergens ad immolandum filium, die tertia eleuatis oculis, vidit locum procul. Triduum quoq; Isaiæ Prophetæ Dei, quo nudus & discalciatus iuit plangens peccata populi, hinc etiam per Oseæ de Dño dr̃. Visitabit nos post dies duos, die tertia suscitabit nos. Ionas quoq; de Niniue (quæ significabat mundum) dicit ꝙ erat ciuitas magna itinere dierum trium. Mox quoq; ab eodem iuxta septuaginta interpretes dr̃, triduum quippe deambulationis refertur ad peccata cordis, oris, & operis, cui triduum subuersionis opponitur. s. contritionis, cõfessionis, & satisfactionis. Hoc triduo debemus expectare Dominum, iuxta illud euangelicũ. Misereor, inquit, turbæ, quia iam triduo sustinent me. Ideo quoque ter in canticis dicitur sponsæ veni. Veni, inquit, sponsa mea, veni de libano, veni coronaberis &c. Hæc est triplex resuscitatio trium mortuorum ad Domino facta in euangelio. Sed quales partes pœnitentiæ sunt ista tria. Dicimus quod dupliciter potest sumi pœnitentia. Vno modo vt est punitio vel vendictũ puniens, & modo hoc sunt partes subiectiuæ. Alio modo vt est vnum sacramentum de septem, & sic complectitur illa tria, quæ sunt eius partes integrales. Est autem triplex forum, Dei, Ecclesiæ, & hominis. Forum Dei est diuina sententia, forum Ecclesiæ Sacerdotis arbitriũ, forũ hoĩs

propria scientia. Qui iudicatur in foro proprio non iudicatur iu foro Dei. Forum Dei iustitiæ, forum Ecclesiæ misericordiæ, forum hominis conscientiæ. Primum magnum. Secundum minus. Tertium minimum.

De Contritione. Cap. LX.

EST itaq; contritio dolor pro peccatis assumptus cũ ꝓposito confitendi & satisfaciendi, hoc pcipitur a Dño p ꝓphetam vbi dr̃. Scindite corda vr̃a &c. Iste dolor debet esse triplex, vt ait Bernar. Acer, quia offendimus Dñm & creatorem oium. Acrior, quia prẽm nr̃m. Acerrimus, quia redemptorem. Causæ inductiuæ contritionis sunt sex. Cogitatio, & ex ea pudor de peccatis commissis, detestatio vilitatis ipsius peccati, timor de die iudicii, & pœna gehennæ, dolor de amissione pr̃is cœlestis & multiplici offensa creatoris, & spes triplex s. veniæ, gloriæ, & gr̃æ. Patet aũt effectus eius in parte ex vi ipsius noĩs. Dicit̃ n. contritio quasi simul ex toto tritio, qđ passiue intelligendũ est, & actiue & passiue, quia totum cor ad irãm quasi teritur, & scindit̃ præ nimia angustia & dolore. Actiue, quia tanq̃ fortissima machina conterit congeriem pctõrum, q̃ quasi quidã murus separabat nos a Deo. Item hæc laqos conterit & cathenas Diaboli hæc destruit carcerẽ infernalẽ, quẽ Dæmones parauerãt in inferno aiæ peccatrici, & vires Dæmonũ eneruat, quia cõterit brachiũ pctõris & maligni. Quia vero septẽ dona spũs sancti contra septẽ vitia capitalia distinguunt̃, per oppositũ, & dolor de pctõ non est ꝓprie contra aliquod vitium, sed contra oĩa, iõ non distinguitur inter dona. Item dicimus, ꝙ sicut delectatio aliqñ dr̃ motus, quo inhæremus rei delectabili, cui annexa est q̃dam passio muliebris, sic dolor q̃nq; dr̃ motus quo abhorretur pctm̃, cui annexa est tristitia q̃dã siue passio, q̃nq; dr̃ illa passio contritio. Contritio dr̃ dolor primo mõ, & sic est meritoria, quia nõ est pura passio, sed motus, & est sensus rei nociuæ, licèt absentis. Nam sensus quidem carnalis exigit rẽ pñtem substantialiter spũalis non, sed tñ ẽm impressionem vel memoriam, vñ cum in memoria est pctm̃, põt aĩa dolere de ipso. Et etiam melius de pterito q̃ de pñti, quia pctm̃ pñs delectationem carnalem habet, q̃ retardat dolorem. Aĩa quoq; dimisso pctõ melius põt sentire fœtorem peccati, quia odoratus spiritualis tunc melius dispositus est. De quantitate contritionis dr̃, luctu vnigeniti fac tibi plan. amarum. Vñ põt dici ꝙ quilibet vere pœnitens magis dolet de peccatis suis, q̃ de morte filii, & sic non sentiat. Nec tñ oportet ꝙ fleat corporaliter, quia hmõi lachrymæ sunt a natura vel a gr̃a vel a libero arbitrio, sed spiritualiter qđ est tñ a gr̃a, tantaq; põt esse contritio, ꝙ pœna dimittitur oĩno. Dr̃ aũt a Magistris doctrinaliter, ꝙ in iustificatione impij quattuor concurrunt tempore simul nõ natura, s. infusio gr̃æ, motus liberi arbitrij, contritio, remissio peccati. Dr̃ aũt impius peccator adultus. Primum quidẽ non meremur, quia non subest libero arbitrio, quia nec eo meremur, qa non est motus liberi arbitrii, neq; ẽm meremur, cũ alius motus nõ pcedat, sed eo meremur duo seq̃ntia, cũ sit motus liberi arbitrij informatus gr̃a. Tertiũ q̃dẽ meremur p secundũ, & eo meremur quartũ. Quarto vero nihil meremur, qa nõ ẽ motus.

De Confessione. Cap. XLI.

COnfessio est legitima coram sacerdote pctõrum declaratio. Et dr̃ confessio quasi sit̃ vel ex toto vel vndiq; fassio, nam ille confitet̃, qui totum fatet̃. Confessio vtilis est ad septẽ s. ad peccati cognitionem. Sacerdos .n. debet notificare peccatori confitenti pctm̃, & quãtitatem peccati Iuxta illud Leuiti. Hõ in cuius cute & carne &c. Item ad satisfactionem. Erubescentia .n. confessionis magna pars est pñiæ. Item ad peccati certam dimissionem. Ad Dei glorificationem. Ad mentis iocũditatem. Ad diminutionem pœnæ ex vi clauium. Ad multitudinem intercessorum. Debet aũt cõfessio esse simplex & vtilis, humilis, secreta, frequens, & prompta siue obediens. Præcipue quoq; debet esse amara. Iuxta illud. Statue tibi spe. po. ter. a. Huius amaritudinis signa sunt verecundia, humilitas, lachrymæ, fortitudo vincens pudorem, & ꝓnitas obediente. Item debet esse festiaa pp quattuor. Primo pp incertitudinem horæ. Secundum est, ꝙ moratus in peccato semper accumulat pctm̃ pctõ. Tertiũ est, ꝙ quanto maiorẽ moram fecerit in pctõ, tanto magis elongabit̃ a Dño, & p cõseq̃ẽs tanto difficilior erit conuersio. Vñ principiis obsta &c. Quartũ quia in extrema ægritudine vix põt aliquis vere pœnitere, quia illuc rapit̃ intentio mentis, vbi est vis doloris: multa. n. vt ait Aug. occurrunt impedimenta: nã morbus vrget, pœna terret, filij quos illicite dilexit, & vxor & mundus eum ad se vocant. Tene ergo certum & dimitte incertum. i. age pñiam dum sanus es. Item debet esse integra, ẽm illud Aug. Caueas ne verecundia ductus diuidas confessionẽ. Ad hoc aũt ꝙ integra sit, nouẽ exigunt̃. s. ꝙ sit volũtaria, fidel̃, ꝓpria, accusatoria, vera, nuda, discreta, pura, morosa,

Quando & de quibus oportet confiteri. Cap. LXII.

SCiendum vero, quia saltem semel in anno tenetur quilibet postq̃ ad annos discretionis puenerit confiteri oĩa peccata sua, & suscipe reuerenter ad minus in pascha Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de consilio ꝓprii sacerdotis ob aliquã rõnabilem cãm ad tps ab eius pceptione duxerit abstinendũ. Et (vt aliqui dicunt) tm̃ illas circunstantias, q̃ trahunt in aliud genus peccati tenemur cõfiteri, alias aũt non, nisi velimus. Alii dicunt, ꝙ oẽs illas, q̃ grauiter & aperte aggrauant pctm̃ confiteri tenemur, sed alias minutas non. Sicut aũt confitens circũstantias aliqñ dimittit ne scandalizet confessorem, ita confessor debet non inquirere aliquas circunstãtias, & modos pcti, ne scandalizet confitẽtẽ. Sic igit̃ circunstantia aliqñ oĩno taceri debet in confessione, sed pcti genus non debet taceri. Debet etiã pctõr dolere & confiteri de bonis omissis, q. s. potuit facere, & non fecit. De tpe quoq; male expenso, & quia ꝓximorum aĩas Deo subripuit, vel in malo cõfirmauit. Itẽ de tristitia, q̃ intulit bonis peccando, & de lætitia q̃ eis non adhibuit. Itẽ non solum cogitet quid & qualiter fecerit, sed q̃ iniuste Deũ offenderit. Porrò venialia non tenemur ex pcepto confiteri, licèt bonũ sit. Auctoritas aũt Iacobi de confitẽdo alterutrũ quãtum ad mortalia est in pcepto, quãtũ ad venialia consiliũ dat. Item qđ dicit glo. ꝙ quotidiana & leuia coequaliter Sacerdoti sunt pandenda, intelligit̃ de generali confessione, q̃ fit in Prima & Cõpletorio. Et verum est, ꝙ quicunq; offendit tenetur satisfacere & confiteri speciali vel generali cõfessione, nã qui non confitet̃ se esse pctõrem, eoipso pctõr efficit̃. Vñ Ioh. Si dixerimus &c. Et quia quilibet tenet̃ confiteri ad minus semel in anno, qui nõ habet nisi venialia tenet̃ confiteri illa. Et ita per accidens, & in casu verum est, ꝙ aliquis tenetur confiteri venialia pp bonũ obedientiæ. Porrò vtrũ veniale requirat cõtritionẽ, dicim⁹ ꝙ nõ, nisi generalẽ, q̃a p pñias, & eleemosynas & aliis plurib. modis dimittũt̃ venialia, & ẽt in Purgatorio.

Quibus personis confitendum sit. Cap. XLIII.

TEnetur ergo confiteri ꝓprio Sacerdoti, qui tenet̃ ei tradere sacra, in quorũ collatione vertitur sibi periculũ, nisi faciet posse suum, vt sciat cui det. Fallit aũt regula pdicta in quinque, in quib. põt cui data est ptãs imponere pñias in aliqua parrochia ab Epõ, audire confessionẽ alterius parrochiani, v3. cũ ille extraneus peccauit in parrochia sua. Itẽ si mutauit ibi domicilium. Item si est ibi vagabundus. Itẽ si petiit & obtinuit licentiam a Sacerdote suo, quem videbat imperitum & insufficientẽ, volens ire ad alium discretũ, vel quia longum iter arripuit, petiit licentiam, ut posset in itinere confiteri. Item in articulo necessitatis. Sed nunquid in his casibus poterunt audire confessionẽ illi, quib. non est data potestas ab Epõ? R̃ndem⁹ ꝙ non in primis quattuor casib. quia licèt ipsi pœnitentes sint absoluti ꝙ possint confiteri, nõ tñ sunt illi absoluti ꝙ possint audire. Item proprius Sacerdos non potuit dare talibus iurisdictionem, siue ptãtem talẽ, sed Eps solus põt illis, q̃ sunt in suo Epatu non aliis. In quinto vero casu secus dico, quia vt ait Aug. Tanta est vis confessionis, vt si immineat articulus necessitatis, sicut quando quis infirmatur ad mortem, vel debet inire bellum iustum, & deest Sacerdos confiteatur proximo, & ita non solum clerico, sed etiam laico licet tunc confiteri.

De modo audiendi confessiones & faciendi interrogationes. Cap. XLIIII.

PArrochialis Sacerdos vel alius cui Eps dederit ptãtem audiendi confessiones poterit imponere pñiam subditis de oĩ crimine nisi i. v. casib. Vnus est de quib. est solẽnis pñia iniungenda, alius de excõicatis, quos põt aliqñ absoluere, & aliqñ non. Tertius vbicunq; inuenit irregularitatẽ contractã, q̃a propter illam debet pœnitentem remittere ad Episcopum, vt ipse dispenset cum eo si potest, vel cum litteris suis mittat eum ad Papam. Quartus est de incendiariis. Quintus si sit consuetudo in aliquo Episcopatu, quod aliquorum certa crimina ad Episcopum referantur, nam horum etiam aliqui mittuntur ab Episcopis ad sedem Apostolicã propter enormitatem criminũ & ad terrorem. Et credo quod Episcopus non intelligitur delegare huiusmodi maiora in simplici delegatione, nisi expresse dictum sit, cum ad ipsius correctionem videatur specialiter spectare. Item notandum, quod sicut pœnitens non debet nominatim specificare personam cum qua peccauit, nec circunstantias per quas intelligi possit, nisi esset forte notorium, vel aliter non posset rectè confiteri, ita non debet Sacerdos personam specificare in interrogatione, sed vterque insistat caute circa qualitatem personæ, scilicet, vt si erat virgo vel corrupta vidua vel meretrix vel coniugata, & consanguinea vel sanctimonialis, & similia. Porrò neque verbo, neque facto, neque signo debet Sacerdos reuelare pec-

cau

cati confessionem nisi in vno casu, s. quando aliquis confitet hæresim suam & multos corrupit, nec vult aliquo modo resipiscere, tunc enim Sacerdos debet dicere omnibus vt vitent illum tanquam hæreticum ipso p̃monito, & per se & p Ep̃m si opus est. Vñ versus. Est hæresis crimen qđ nec confessio celat.

De satisfactione. Cap. XLV.

VT aũt ait Greg. satisfactio est causas pctõrum excidere, & eorum suggestionib. aditũ non indulgere. Duplex est aũt occisio pcti. Quædam. n. est excisio simpliciter, q̃ fit p fugã & abstinentiam a pctõ, qdam violenta, q̃ fit p contrarium, vt ie iunium per qđ exciditur causa luxuriæ. Datio eleemosynæ p q̃ causa auaritiæ. Vti vilibus p qđ superbiæ & hmõi Et sic excidere sumitur a Gre. Itaq; Sacerdos semper debet aliquam satisfactionem iniungere, licèt in contritione aliqñ oĩno tollaĩ quia ipsi non vident hoc, sed Christus cui patent corda, ipse vidit contritionem mulieris, & ideo nullam aliã iniunxit satisfactionẽ. Notandum tñ q confessores qdam iniungunt ad fundamentũ satisfactionis, vt abstinere a pctõ, restituere ablatum, sine quib. non põt esse satisfactio. Quædã ad expeditionẽ satisfactionis, vt vitare loca suspiciosa, mala consortia: qdam ad substantiam satisfactionis, vt ieiunare, pegrinari, qdam ad pfectionẽ & securitatẽ satisfactionis, vt opera superogationis: qdam ad p̃seruationẽ, vt aliqñ abstinere a carnib. a forti vino, & hmõi: qdam etiam ad maius meritum, qdam ad exemplum proximorum. Et dicimus, q contritio quantũcunq; parua sit oĩno tollit pctm̃, quo ad culpã, & pœnã æternã, sed nõ quo ad pœnam tẽporalem. Item magis satisfacit q̃ quantumcunq; datio eleemosynæ, & magis placet Deo, non tñ cessare debet datio eleemosynæ, quia pœnã temporalẽ minuit, & meritum auget, & aliqñ oronibus paupum, quib. daĩ eleemosyna confert gratia & sanitas, vel deuotio, vel prosperitas, vel augmentum vitæ tẽporalis, sicut dicit Apl̃us. Consistit aũt satisfactio in tribus. s. orone, ieiunio, & eleemosyna, vt iste ternarius contra illum nephariũ Diaboli ternarium opponaĩ. Oro contra superbiam, ieiunium contra carnis concupiscentiã, eleemosyna cõtra auariciam. Eleemosyna aũt est triplex. Prima cõsistit in cordis contritione, iuxta illud. Miserere aĩæ tuæ p. d. Secunda in cõpassione p̃ximi. Tertia in largitione & manuali cura corporali, & breuiter in quocunq; consilio, & subsidio qđ impẽdimus p̃ximo. Oro quoq; triplex est. s. vocalis, realis, mentalis. Et (vt ait Aug.) ipsum desiderium continua est oro. Est aũt oro pius affectus mentis in Deum tendens, plerumq; ne pigriteĩ in vocem p̃rumpens. Vel sic. Oro est congeries vocũ ad aliquid impetrandum in Deum tendentiũ. Exiguntĩ in orone xiiij. s. q sit fidelis, secura, humilis, discreta, deuota, verecunda, secreta, pura, lachrymosa, attenta, fęcunda, operosa, & assidua. Ieiunium etiam est triplex. Primum est corporis a cibo materiali. Secundũ afflictionis a gaudio temporali. Tertium spirituale a pctõ mortali. Dñs instituit primo ieiuniũ in Paradiso, & postea sanctificauit cum ieiunauit in deserto. Ieiunium debent semp hęc quattuor comitari. s. largitas, lætitia, hora, & mensura. Ieiunio aũt ad macerationem carnis annexa sunt duo. s. vigiliæ & flagella, q̃ etiam quadripartita sunt. Prima consistit in armis pęnitentialib. s. cinere & cilicio & lachrymis. Secunda in pectoris tunsione, & cuiuslibet ægritudinis afflictione: vñ Sacerdos debet dicere pœnitenti, q oĩa ista satisfactionis opa sint ei pro parte pęnitentiæ & valebunt ei oĩa, si assit deuota pęnitentia. Opus ex charitate factũ inquantũ pœnale est satisfactorium in se, & quanto magis pœnale, tãto magis satisfactoriũ est, vñ dare centum magis satisfactoriũ est, q̃ dare decẽ, aliis parib. tñ dare decẽ paupi est magis satisfactoriũ, q̃ dare cẽtũ diuiti aliis paribus: quia dare decẽ respectu pauperis plus est pœnale quã dare centũ respectu diuitis. Vñ Dñs dixit. Vere vidua hæc pau. &c. sed cũ dilectio Dei nõ sit pęnalis, illa locutio. Dimissa sunt ei pctã multa, p accidẽs vera est, nã qa dilexit multũ, fleuit multũ, & dimissa sunt ei pctã multa. i. pęna multorũ peccatorum.

De pœnitentia & operibus, non satisfactorijs.

Cap. XLVI.

QVia vero opera extra charitatem nõ sunt satisfactoria, pęnitentia facta in mortali pctõ iteranda est, vel iuxta arbitrium sacerdotis recompensanda. Item pnĩa qdam est continua s̃m tp̃s, vt ieiunium diurnum, celebratio missæ, talis iteranda est a capite, si interrupta fuit, quo ad tales pœnitẽtias. Vita Nazaræorum figurat vitam pniũm. Itẽ alia est pnĩa interpolata, vñ qñ pcipitur alicui vt ieiunet decẽ dies non cõtinuos, si ieiunat quinq; in charitate, & quinq; in mortali, nõ teneĩ oẽs iterum ieiunare, sed sufficit ieiunare quinq; quos ieiunauit in mortali. Si pœnitens in bono p̃posito facit pniam sibi iniunctam, non conscius alicuius mortalis, absolutus est: vñ si peracta pnĩa recolat aliqđ mortale, sufficit illud confiteri, & dabitur ei pnĩa p illa tm̃. Igitur ille qui in mortali facit pniam, digne sibi coniunctam, non est absolutus a pœna, quia non erat debitor pęnæ vt pęnæ, sed vt emendæ, siue pęnæ satisfactoriæ, tñ absoluitur a p̃cepto Sacerdotis, vñ non teneĩ eãdẽ iterare, sed quia non satisfecit tenetur adhuc satisfacere. Nam iuxta Hie. super spinas seruũt, qui bona opa in mortali faciũt. Item Greg. Interim fac quicquid boni potes vt Deus illustret cor tuum ad pniam. Vñ patet q illud non est pnĩa, sed p̃paratio ad pniam. Sciendum aũt, q opa mortificata reuiuiscũt, sed non mortua opa. Mortua sunt q̃ fiunt in mortali, bona tñ sunt. Mortificata sunt illa, q̃ fiunt in charitate, & postea moriuntur per mortale. Licèt aũt pctm̃ sequẽs mortificet opa prius viua, non tñ sequitur q charitas sequẽs viuificet opa prius mortua, quia mortificare opa viua, & viuificare mortua non sunt contraria, quia non sunt respectu eiusdem, qđ patet, quia mortificare opa viua est mortificare opera facta in charitate, viuificare aũt mortua est viuificare opa facta in mortali, q̃ constat nõ esse eadem. Porrò opa mortificata dicunĩ reuiuiscere, non qa valeant ad substantiam p̃mij, sed quia redeunt ad statũ sui originis. s. charitatis. Et etiã dicunĩ reuiuiscere, quia valẽt ad multa. s. ad maiorem radicationem charitatis, ad facilius opandũ, ad minutionẽ pęnæ Purgatorii, ad vitandum casum, ad expellendum hostes, ad efficacius merẽdum, ad spei roborationem, ad satisfactionis absolutionẽ. Sic̃r etiam valent opera facta in mortali ad multa. s. ad tp̃alium bonorum multiplicationẽ, ad pœnæ tp̃alis diminutionem vel dimissionem, ad gr̃æ habilitationẽ, ad assuefactionem bñ operandi. Nam licèt nullius p̃mij sint meritoria, proprie tñ Dñs remunerat ea tanq̃ meritoria ex sua liberalitate. Intantum. n. diligit bonum, & odit malũ, vt bonum irremuneratum, nullum malum impunitum esse patiatur. Interp̃tatiue ergo opus factum extra charitatem est meritorium p̃mii temporalis. Nec valet hæc argumentatio. Quodlibet malum opus est meritorium alicuius pœnæ, ergo quodlibet bonum opus est meritorium alicuius præmii. Malum. n. ex se & ex voluntate habet q sit meritorium pœnæ, bonum vero ex sola charitate, quæ est principium omnis meriti, habet quod sit meritorium alicuius præmij.

De triplici pœnitentia. Cap. XLVII.

SPecies pœnitentiæ sunt tres. Nam alia est solennis, alia publica, alia priuata. Solennis est q̃ fit in capite quadragesimę cum solennitate. Diciĩ etiã solennis, licèt non ita proprie qñ aliquis inuitus ad pniam agendam mittitur ad monasteriũ. Hæc debet imponi ab Ep̃o tm̃, vel de mandato eius a Sacerdote, & pro crimine publico, qđ totam commouerit vrbẽ, nec debet imponi clerico, nisi deposito. Qui semel egerit eã, non debet postea p̃moueri, nec ministrare in ordine suscepto. Itẽ nõ debet contrahere m̃rimonium, si tñ contraxerit tenebit. Publica dr̃ illa p̃prie, q̃ fit in facie Ecclesiæ, non cũ pdicta solennitate, vt cum iniungiĩ pegrinatio per mundum cum baculo cubitali, & scapulari, vel veste aliqua ad hoc cõsueta, hanc posset imponere quilibet Sacerdos suo Parrochiano, quia non inuenio sibi prohibitum, nisi consuetudo esset contraria in aliqua Ecclesia. Solennis pnĩa non debet iterari, sed alia q̃libet potest & debet quotiens hõ peccat. Priuata dr̃ illa q̃ singulariter fit quotidie, cum quis pctã suo discreto Sacerdoti confitetur. Est aũt falsa pnĩa, cum sic agitur de vno vt nõ discedatur ab alio, vel cũ pęnitens ab officio vel curiali vel negociali nõ recedit, qđ sine pctõ nullatenus agi p̃ualet, aut si odium in corde gesserit, aut si offenso cuilibet non satisfaciat, aut si offensus offendenti non indulgeat, aut si arma contra iustitiam gerat.

De Numero & vsu clauium. Cap. XLVIII.

DE numero clauium quidam dicunt, q duplex est clauis. s. sciã discernendi, & p̃tãs ligandi. Et dñt q p sciam soluiĩ intellectus pœnitentis per p̃tãtem affectus, non tñ oĩno aperit sciã, sed p̃tãs perfecte aperit & claudit. Vñ sicut in aliqua arca qñq; sunt duæ claues, vna q̃ imperfecte apit, & dr̃ anticlauis. Alia q̃ perfecte apit, & dr̃ maior clauis, ita est hæc. Sed si sciã est clauis, qũo danĩ claues in ordine. Ob hoc dicunt alii, q nõ sciã, sed officium discernendi clauis est, qđ daĩ in susceptione ordinum, vñ dicũt q Sacerdos idiota clauem vtrãq; habet, sed non consiliarium alterius. s. sciam, & iõ qñq; errat. Alii dicunt q auctoritas discernendi est clauis, & differt ab altera claue. s. a p̃tãte li. & sol. sicut iudicium & iustitia. Auctoritas. n. discernendi soluit & ligat per diffinitionem sñiæ, p̃tãs vero per executionem, vñ dare sñiam est primus vsus clauium, exequi secundus, s̃m hanc opinionem, q̃ credimus esse veram in glo. super Math. sumitur sciã discernendi p auctoritate discernendi. Dicimus ergo q sciã non est clauis, sed annexa claui tanquã consiliarius. Et põt dici q aperire regnũ cœlorũ, nihil aliud est q̃ exclusũ recõciliari Ecclię & itroducere, claudere vero est excludere-

cludere ab Ecclesia. Et hoc facit Deus auctoritatiuè, Sacerdos ministerio peccator vero vitæ merito. Patet ergo quid est clauis. s. potestas, siue dignitas discernendi, aut exequendi discrete, qđ datur in ordinatione tam idiotis q̄ sapientibus. Qđ aūt Dñs ait Apl'is sic intelligimus. Quodcunq; solueritis. i. cuiuscū que absolutionem cosummaueritis. Cōsummatio aūt dr̄ respectu inchoationis, quia Deus inchoat solutionem dimittendo culpam, & pœnam æternam, & Sacerdos consummat dimittendo aliquid de pœna tpali ex vi clauium p impositionē manuum, & hoc patet in resurrectionē Lazari. Dixit. n. Dñs. Lazare veni foras. Postea dixit Discipulis. Soluite eum, & sinite abire. Igitur qñ Sacerdos iniungit alicui pniam minorem cōdigna, si decedat illa completa residuū sine dubio soluet in Purgatorio, quia Sacerdos non penitus consummauit absolutionem, sed in parte, vñ ẽm illam partem, q̄ consummauit absolutus est ille in cœlo, porro in ficte confitente, quẽ Sacerdos absoluit errat clauis quo ad qđ, & quo ad qđ nō. Errat quidẽ ẽm veritatem, quia nō soluit, cū tñ credatur soluere non errat ẽm iudicii æquitatem, quia ẽm exteriora oportet eū iudicare, sicut iudex qui punit innocentem ẽm allegata, iuste iudicat, ẽm iudicii æquitatem, sed non ẽm rei veritatẽ. Alii exponunt sic. Qđcunq; ligaueris &c. iuste. s. Et dñt iste q̄tū ad vtrunq; . s. q̄tū ad illum qui ligat, & ad illum qui ligaŧ. Sed hæc expositio æquipollet priori, tunc. n. iuste ligatur aliquis, qñ Deꝰ inchoat ligationem, & Sacerdos consummat. Dicimus ergo ꝙ Dñs & tota cælestis curia approbat iustā excōicationem. Sed qñ platus iniuste excōicat, tunc non approbat actionem excōicationis, quia pc̄m̄ est, sed passionē excōicati. Quia aūt sup illud Mat. Tibi dabo claues, dicit glo. quas si tunc habuisset, error post in eo locum non inuenisset, sic exponitur, quas si habuisset ita plene sicut postea, quando fuit confirmatus virtute ex alto, postea non inuenisset in eo locum error mortalis.

De personis habentibus claues. Cap. XLIX.

OMnes Sacerdotes habent claues, & illi soli. Claues. n. annexæ sunt ordini sacerdotali, sed liberas hñt Sacerdotes curati ligatas hæretici, excōicati, suspensi, religiosi non curati, sed tñ differenti modo. Hæretici. n. hñt ligatas. i. mortuas, sicut paraliticus manus. Excōicati & suspensi simpliciter ligatas hñt vinculo. s. excōicationis, & suspensionis, sicut qui hñt pedes ligatos, pedes qdem hñt, sed nō possunt eis vti ad ambulandū. Sæculares Sacerdotes non curati dicuntur hr̄e ligatas improprie. s. qñ non habent materiā. i. subditos. Et qa nihil possunt nisi de licentia Prælati sui. Sed q̄ritur si religiosus aliquis Sacerdos non petita licẽtia sui Prælati absoluat aliquẽ de licentia Prælati illius vtrum sit absolutus. Quidā dicunt ꝙ non, quia religiosus ille habet ligatas claues. Alii dicunt ꝙ absolutus est, quia ligatio qua ligatæ sunt claues ex parte sua nihil aliud ẽ q̄ ꝙ non est sui iuris: hoc aūt nō impedit quin possit absoluere sibi subditum, sed non debet absoluere sine licentia Prælati sui, vñ male facit absoluendo, tñ absolutus est. Archidiaconi non hñt claues, nisi sint Sacerdotes, hñt tñ ptātem ligandi & soluendi per excōicationē. Et dicunŧ hanc ptātem hr̄e p demandationem non officio suæ dignitatis, quia Eps̄ demandauit eis vsum clauium quo ad hoc. Alii dñt ꝙ hāc ptātẽ hr̄e Archidiaconi, ex officio & dignitate sua, quia dicit decretum ꝙ ad officium Archidiaconi pertinet cura Ecclesiasticarum & ordinatio, & iurgia & contentiosa iurisdictio, q̄ penitꝰ inutilis esset nisi hr̄et ptātem coercendi p censuram Ecclesiasticam. Et ita sic hñt contentiosam iurisdictionem ex officio, & dignitate sua, ita etiā ptātem coercendi per censurā ecclesiasticam, nec tñ habent claues, quia excommunicare & absoluere non est principalis vsus & substantialis clauis, sed soluere & ligare in foro spirituali, qui tantum Sacerdotibus conuenit.

De mensura pœnarum communi. Cap. L.

DE mensura pœnarum videtur per multas auctoritates dicendum, ꝙ arbitrio Sacerdotis pœnæ oēs taxanŧ, consideratis circunstantiis criminis quantitate, dignitate, qualitate. Item personæ dignitate, officio, paupertate, infirmitate, siue debilitate, complexione, consuetudine, societate, lachrymis, & deuotione. Item religionis, & tpis quantitate, necnon & aliis circunstātiis suprapositis, vñ Leo Papa.. Tpa pœnitudinis habita moderatione constituenda sunt tuo iudicio, ꝓut conuersorum aīos prospexeris esse deuotos &c. Item in octaua synodo. Hoc sit positum in iudicio eorum qui p̄sunt, vel quanto tpe, vel quali mō pœnitere debeant, qui delinquūt. Veruntñ regulariter ꝓ periurio & adulterio ac cæteris criminalib. pc̄is si ue vitiis, septennii pœnitentia est imponenda, sicut Dñs p̄cepit Mariam extra castra septem dieb. egredi, & sicut pp pc̄m̄ septiformẽ spūſſcī grām amisit, ita p pniam septennẽ recuperet. Verūtñ magis vel minꝰ aspa debet iponi, ꝓut, maioritas vł minoritas criminis cū circūstātiis hoc exposcit, vt patet in seq̄ntib.

De quibusdam maioribus pœnis in canone expressis. Cap. LI.

EXcipiunŧ. n. ab ista regula pleriq; casus. s. quib. pp peccati dignitatem vel criminū enormitatẽ imponiŧ maior pnia, nam presbyter si fecerit fornicationem, debet agere pniam decẽ annorum. Item si cognoscat filiam suam spūalẽ q̄ baptizauit, vel de sacro fonte leuauit, vel in confirmatione suscepit, vel q̄ sibi cōfessa fuit, debet agere pniam 12. annorum, & etiam debet deponi, & hoc si crimen est manifestū. Si est Eps̄ pœniteat 15. annis. Ipsa vero mulier debet oīa relinquere, res suas pauperibus tradere, & conuersa in monosterio Deo vsq; ad mortem seruire. Item qui cognouit Monialẽ agat pnīm 10. anorum. De vitio Sodomitico patet p auctoritatem Aug. longe maius crimen est q̄ cognoscere mr̄em. Quocunq; aūt mō tale factum exerceatur, p̄ter q̄ inter hominem & fœminam ordinate & in vase debito, vitium contra naturam & sodomiticum iudicatur. Item Matricida debet pœnitere 10. annis. Et dicit Hier. ꝙ vxoricidium maius pc̄m̄ est, q̄ matricidium. Alii vero cōiter dicunt contrarium. Imponitur tñ maior pnia vxoricidiæ q̄ matricidę, q̄a homines ꝓmptiores sunt ad occidendas vxores q̄ matres. Item ꝓ homicidio casuali imponenda est pnia 5. annorum, si culpa p̄cessit casum, aliter nulla nisi forte ad cautelā. Si quis p ebrietatem vel voracitatẽ Eucharistiam euomuerit 40. dies pœniteat, si laicus est. Clerici vero vel Monachi siue Diaconi & Presbyteri 70. dieb pœniteat, Epi 90. Si p̄ infirmitate euomuerit 7. dieb. Debet etiam sumi in hoc vltimo casu diligenter & cremari, & cineres iuxta altare recondi. Ex diligenti inspectione p̄dictæ regulæ cū exceptionibus suis poterit diligens indagator inuenire ꝓcessum ad satisfactionē ꝓ diuersis crimib. ẽm canones pniales imponendā. Neq; debet Sacerdos a forma p̄dicta recedere, nisi pp cām. Alii vero dicūt indistīcte oēs pœnitentias arbitrarias. Et hāc opinionẽ videŧ amplecti cōsuetudo, prima tñ eẽt tutior, sed difficilior.

De qualitate pœnarum & vi clauium. Cap. LII.

ITem quædam crimina sunt, de quibus non pōt quis agere pniam, nisi restituat vł renunciet, si tñ pōt, qđ male accepit, vz. simonia, rapina, & hmōi. Item semper debet Sacerdos iniungere pniam p contrarium respondentem ipso pc̄ō, vtputa Superbo orōnem & humilitatem. Auaro largitatem. Guloso abstinentiam &c. Item circa p̄sonas obnoxias aliis aliquo vinculo seruitutis caueat ꝓ posse, ne imponat eis talem pœnitẽtiā, p q̄ fieret p̄iudicium illis quibus tenẽtur astricti, & p̄cipue circa coniugatos. Item nota ꝙ in foro pniali appellantur legitimæ feriæ tres dies septimanæ. s. secunda feria, quarta, & sexta. Pure vero ac proprie solus Deus dimittit peccata, & debitum pœnæ æternæ. Dicuntur aūt Sacedotes ligare, & soluere trib. modis. Ligant. n. & soluūt. i. ōndunt aliquid ligatum vel solutum, vñ leprosos p se prius Dñs restituit sanitati, deinde ad Sacerdotes misit quorum iudicio ōnderenŧ mundati. Item Lazarum primo suscitauit, deinde mandauit discipulis soluere suscitatum. Nam & si aliquis apud Deum sit solutus, non tñ in facie Ecclesiæ solutus habetur, nisi p iudicium Sacerdotis. Secundus modus ligandi est cū satisfactionem pniæ confitentib. imponunt, vel soluendi cū de ea aliquid dimittunt, vel per eam purgatos ad sacrorum cōiem admittunt. Tertius modus est q̄ fit p excommunicationem, & iuxta oēs modos est auctoritas illa exponenda. Quodcunq; solueris super terram &c. non tñ simpliciter, qa interdum Sacerdos immeritos dānat, & iustos, ac ligatos absoluit. Vñ distingue quantū ad hoc triplex iudicium. Primum Dei. Secundum Petri in Ecclesia militante. Tertiū sursum in curia cœlesti. Primū est, quo Deus mūdat aīam in contritione, & hoc p̄cedit reliqua duo, tpe, dignitate, & effectu. Est. n. eius qui claudit & nemo aperit &c. Secundum est iudicium Sacerdotis, qui auctoritate clauium ligat vel soluit in terris. i. ōndit esse ligatum vel solutum a Deo. Et post hoc sequitur tertium, qđ est approbationis. s. cœlestis curiæ & Angelorum. Secundū hunc ergo ordinem sic expone. Quodcunq; ligaueris super terram iudicio Petri, vel iuste, vel claue non errante, erit ligatum & in cęlis. s. per approbationem cęlestis curiæ. Qui quod in his pars Ecclesiæ militans facit in terris, approbat pars eiusdem triumphans in cœlis. Vtrum aūt remissio fiat per malum sicut per bonum ministrum, dico quod boni remittūt ex officio & vitæ merito, sed mali tantum ex officio.

De pœna excommunicationis. Cap. LIII.

EST aūt excommunicatio a communione Ecclesiæ separatio, & fit propter contumaciā vel aliam manifestam offensam. Consistit autem hæc separatio in sacramentis & orationibus Ecclesiæ mensa corporali, in collocutione communi, & salutatione. Excōmunicationum alia maior, alia minor: illa est maior, quæ promulgatur in aliquos, vt cū dicitur. Excōicamꝰ Petrum

Petrum vel Martinum vel omnes vsurarios. Hæc arcet a sacramẽtis & ab ingressu Ecclesiæ & cõione fidelium, q̃ est in tribus prædictis. Minor est q̃ contrahitur ex participatione cum illis q̃ sunt in maiori. Hæc separat a pceptione sacrorum non a cõmunione fideliũ, non. n. transit excõicatio in tertiã psonã, nec etiam in quosdam, qui excipiunt in decretis. De hac põt absoluere quilibet sacerdos, de priori tm̃, qui intulit vel superior. Item excõicationum q̃dam est iusta, q̃dam iniusta. Iusta est q̃ fit aĩo corripiẽdi, & pp culpã debitã iuris ordine suato. Iniusta ẽ in qua pdicta obmittunt. Habuit aũt ortum excommunicatio ab Apostolo qui excommunicauit Corinthium fornicariũ tradens cũ Sathanæ, vt spiritus eius saluus fieret, habuit etiam ortum a veteri lege ab illa maledictione quæ facta est super nõ obseruantes legem. Aliter etiam describitur hoc modo. Excõicatio est a qualibet licitã cõione vel legitimo actu separatio.

De inflicta a iure & a Iudice. Cap. LIIII.

VTraq; aũt infligitur qñq; a iure, qñq; a iudice. A iure infligitur maior in 17. casibus. Minor aũt excõicatio, siue suspensio infligitur ipso iure, vel ipso actu, quo ad Deũ, statim cum quis peccat mortaliter, quo ad Deum, & quo ad Ecclesiam, cum quis cõicat cum excõicatis. Item qñdocunq; quis in notorio crimine repellitur a sacris viuus & mortuus nisi poenituerit. Infligitur sñr a iudice vtraq; maior quidem ẽm hoc, & quosdam alios tm̃ ab Epõ, sed hoc intellige cum solẽnitate expssa in iure. Hoc est. n. spiritualis mucro Epi. Alii vero Prælati qui psunt Ecclesiis collegiatis, & hñt iurisdictionẽ super subditos suos vt Abbates, Archipresbyteri vel Plebani possunt excõicare etiã maiori, sed non cum pdicta solẽnitate. Interiores vero Sacerdotes, Parrochialium Ecclesiarũ, qui nõ hñt iurisdictionẽ in subditos, vt possint inter eos cognoscere vel iudicare ordinarie, non possunt excõicare maiori, nisi vbi hoc obtinent de consuetudine, nã in talib. consuetudo dat iurisdictionem. Minor aũt ab Epis & aliarum Ecclesiarum Prelatis infligi põt ẽm oẽs Potest aũt Prælatus poenam istam infligere subdito suo tm̃, vt ei qui committit crimẽ in parrochia sua. Maior infligi debet pro cõtumacia tm̃, q̃ triplex est, nam alia est in non veniendo ad iudicium, siue quia peremptoria citatione recepta venire contemnit, siue quia malitiosẽ seipsum occultat, siue quia impedit, ne possit ad eum citatio peruenire. Alia qñ citatus venit ad iudicium, sed non vult stare iuri, vel ante finitam causæ examinationem contumaciter & illicentiatus recedit. Alia vero qñ offensa eius est manifesta, & iussus a Iudice non vult emendare. Quandocunq; ergo aliquis fuerit vocatus vel admonitus tribus edictis, vel vno peremptorio ꝓ oĩbus potest, si contumax fuerit, excommunicari, nõ distincto vtrum ꝓ modica vel ꝓ magna causa fiebat vocatio vel admonitio, quia semper est ibi contumacia q̃ est maximum crimen. Minor aũt excõmunicatio, potest etiã imponi ꝓ aliis culpis.

De absolutione vinculi excommunicationis. Cap. LV.

AB omni vero excommunicatione maiori lata a iure põt excõicatus absolui a suo Epõ vel proprio Sacerdote, nisi conditor canonis reseruauerit sibi specialiter absolutionem. Reseruat autẽ Papa sibi absolutionem talium in sex casibus. Vnus est de illo, qui verbera Clericum, quem nullus põt absoluere nisi Papa, exceptis casib. s. si est in articulo mortis. Si Hostiarius alicuius potestatis sub prætextu officii sui malignatus Clericum læsit, dum tñ grauiter nõ vulnerauit. Si Monachus verberat Monachum vel regularem, vel etiam ẽm quosdã Secularis sæcularem, dum tñ viuant in cõi, si sit Mulier, si sit Seruus, & hoc si verberauit Clericum in fraudem Dñi, vt subtraheret se illius obsequio, vel si Dñs pp hoc sine culpa sua graue damnum sustineret. Et hos duos intellige, nisi esset grauis & enormis excessus. Item si fuerit leuis iniuria, q̃ intulit Clerico. Item si sit infirmus vel pauper impubes vel senex vel valitudinarius, si habet inimicitias capitales in istis octo casibus potest verberans Clericum absolui ab Epõ suo. In primo tñ casu & duobus vltimis, excepto impubere debet eis iniungere, quos absolui sub debito iuramenti, ꝙ cessante impedimento ad Romanam Ecclesiam vel eius legatum accedant, mandatum super talibus recepturi. Sed cõis est opinio, ꝙ non reuiuiscat excommunicatio semel extincta, si tamen nollet adimplere mãdatum, impedimento cessante debet excommunicari. Secundus casus in quo non põt Eps proprius absoluere, est de illo qui incendit Ecclesiam, & est denunciatus excommunicatus ab Epõ, nam ante denunciationem ab Episcopo potest absolui. Tertius est de illo, qui frangit Ecclesiam, & similiter est denunciatus excommunicatus. Quartus est de illo qui scienter & spõte participat excõmunicatis a Papa, & eos recipit in officiis. Quintus de illo qui falsificat litteras Apost. Sextus est de illo qui cõmunicat excõmunicatis in crimine. Talis. n. q̃a rõne criminis dãnati videtur in eũ delinquere, qui dãnauit ab ipso excõicatore vel suo superiori, licet non sit aliàs subditus eius, merito delicti est absolutio requirenda, quia facientem & consentientem par pęna constringitur, verũ si difficile sit ex aliqua causa iusta, ꝙ ad ipsum excõicatorem absoluendus accedat, concedit indulgentia iuris, vt præstita iuxta formam Ecclesiæ iuratoria cautione, ꝙ excõicatoris mandato parebit, a suo Epõ absoluat, vel Sacerdote pprio, a sñia vero iudicis non põt absolui excõicatus, excepto mortis articulo, nisi ab excõicatore suo, vel etiã ab eius superiore, si ad illum fuerit appellatum, vel si excõicator negligenter vel malitiose differat absolutionẽ, & in aliis casibus, in quibus põt iudicare de subditis suffraganeorum suorũ. Excõicatus maiori excõicatione pro contumacia. i. quia nolebat venire ad iudicium, vel stare iuri, debet absolui recepto ab eo prius iuramento, ꝙ stabit mandato Ecclesiæ, debet aũt mandatum fieri vt pareat iuri. Cum uero pro offensa est excõicatus, aut offensa manifesta est per sñiam vel facti euidentiam, ita ꝙ non est locus inficiationi, aut est dubia. In primo casu debet añ absolutionem sufficiens præstari emenda. In secundo vero sufficit ad relaxandam sñiam, si parendi mandato competens satisfactio præbeatur. Debet etiam mandari sibi præmissa satisfactione debita pro offensa, ꝙ de cætero similia non committat, nisi quantum a iure est sibi permissum. Item debet dicere iudex hæc vel æqpollẽtia. Auctoritate qua fungor absoluo te &c.

De remissionibus vel indulgentijs. Cap. LVI.

CVm aũt Papa facit generalem remissionẽ pro subsidio terræ sanctæ vel simili, & aliquis contritus, & confessus sic fecerit eleemosynam habens piam, & Catholicam deuotionẽ, credens simpliciter ac pure illud quodcunque solueris &c. valet sibi eleemosyna ad onus pęnitentiæ subleuandum, & hoc pp hoc, s. pp deuotam erogationem, & quia obligat eum qui facit remissionem, immo & totam Ecclesiã vt suffragetur ei. Sciẽdum tñ ꝙ maioritas, & minoritas remissionis pęnæ attendit ẽm tria, s. maiorem vel minorẽ deuotionem ipsius poenitentis, & eorum qui suffragantur ẽm maiorem vel minorem numerũ eorundem suffragantium. Valet ẽt ad venialium deletionẽ. Itẽ valet pctõri offerenti ex pia deuotione, licet informi ad gratię impetrationẽ. Guilielmus Antisiodorer. Ad hoc autem, ꝙ hmõi relaxationes tm̃ valeant quantum promittit Ecclesia, exigunt sex. Primum est ptãs ligandi, atque soluendi, s. vt absoluatur ille, qui absoluitur a Prælato vel ab alio de Prælati præcepto. Secundũ est necessitas loci, & illius cui fit relaxatio, vt qñ nõ põt ieiunare præ debilitate, vel peregrinationes iniunctas facere. Tertiũ est deuotio fidei, vt, s. credat Ecclesiam talem ptãrem habere. Quartũ est stat⁹ illius cui dat, vt s. sit in statu cõtriti, oportet. n. ꝙ habeat charitatẽ. Quintum est discretio, vt, s. discernat apud se, ꝓ quanto vellet exonerari, vel quantũ vellet dedisse, vt absolutus esset a tanta pęnitẽtia. Sextũ est iusta æstimatio, vt ẽm ꝙ ei dimittitur ipse recompenset. Sed Ecclesia tacet illam duabus de causis. Prima est, quia si determinaretur, non essent fideles ita prompti ad dandum, sicut si prædicaretur laicis, ꝙ tm̃ valet vnũ opus meritorium in charitate factum ad vitam æternã, quantũ mille facta extra charitatẽ, nõ eẽnt ita prõpti ad faciẽdũ bona opa. Scdã est, quia si charitatẽ habet ille cui fit relaxatio, cũ charitas nõ sit sine fide, hẽbit iustã æstimationẽ de oĩb. his. Fides. n. adiũcta charitati est iusta æstimatrix operũ spũaliũ. Ad illã auctoritatẽ. Q̃dcũq; sol. &c. dicimus, ꝙ intelligẽdũ est iuste, & p iuste intelligunt ista 6 q̃ dñr. Alienatio quidẽ pecunię satisfactoria ẽ, cũ sit veræ pęnalis, & iõ quãtũ ad relaxationẽ pęnæ, peioris cõditionis ẽ paup q̃ diues, sed simpr est melioris, s. quãtũ ad relaxationẽ, q̃ fit p contritionẽ. Citus. n. & efficacius conterit paup q̃ diues cæteris parib. Et p contritionẽ efficacius dimittit pęna pctĩ q̃ p eleemosynarũ largitionẽ. Si ãt obiicit volũtas, ꝓ facto reputabit, itelligẽdũ ẽ quãtũ ad meritũ vitæ ęternę, ñ quãtũ ad relaxationẽ pęnæ. Nec valet hoc argumẽtatio velle mereri ẽ mereri, velle seruire Deo, est suire Deo ego velle satisfacere ẽ satisfacere, dico q̃a ad hoc, ꝙ aliqd opus sit meritoriũ vel Dei seruitiũ, nõ sufficit, ꝙ si ex charitate, sed ad hoc, ꝙ sit satisfactoriũ exigitur ꝙ sit ex charitate, & ꝙ sit pęnale. Et sic quia volũtas satisfaciẽdi nõ est pęnalis, nõ est satisfactoria.

Adhuc de eodem. Cap. LVII.

POrro in relaxationibus pctõrũ oblitorũ, & votorũ fractorũ cũ iusta æstimatione nõ pñt fieri. De his sic intelligẽdũ, ꝙ dimittuntur vel in parte vel in toto. De cruce signatis dicimus, ꝙ non est necesse, ꝙ assumpta cruce statim euolent si decedãt. Sed illa relaxatio intelligitur, vt in pluribus, frequenter. n. illi qui accipiunt crucem parati sunt mori pro Chrõ, & in hoc ꝓposito augmentatur eorum charitas, & per hoc contrito, sicque dimittit eis pęna, sicut dr̃ de Magdalena, q̃a dilexit multũ fleuit multũ. Et q̃a fleuit multũ dimissa sũt ei pctã multa. Ad illud

ergo quod Dñs Papa habet plenitudinem potestatis dicimus, quod habet vt faciat cruce signatos participes oīum suffragiorum Ecclesiæ, sed non vt illum, q̄ est debitor pœnę faciat euolare sine solutione pęnæ, immo necesse est ꝙ faciat dignos fructus pœnitentiæ. Sicut etiā non pōt facere, quin vsurarius cruce signatus restituat qđ habet de vsura, ad hoc ꝙ eius pɇgrinatio sit ei vtilis. De remissionib. aūt quas faciūt Epi idem dico, quò ad subditos eorūdem, quò ad alios vero valebit tanq̄ simplex eleemosyna, & non plus nisi quib. vt ꝓdesse possent ꝓprii iudices spāliter concesserunt. Nunquid ergo poterit pœnitens post collationē talis eleemosynę, cessare ab executione satisfactionis sibi ab ecclesia impositæ, non credo: tū quia non est certus vtrū sit adhuc tota illa pœna remissa, tū q̄a saltem ex honestate debet p ieiunia & alia bona opa satisfacere Ecclesiæ q̄ lęsit scandalizando eā, si fuit pctm̄ manifestū, vel etiā si fuit occultum subtrahēdo seipsum, cum pp se reddidit inutilē. Quid si oēs clerici qui suffragant̄ ꝓ isto offerente sint in mortali, nūquid valebunt isti suffragia eorum? non videt̄, quia pc̄tores nō exaudit Deus. Sed dicendū est, ꝙ valent, q̄a tria dicunt̄ esse in Ecclesia, q̄ semp inuariabilem retinent efficaciam. s. virtus verborum, virtus sacrorum, & desiderium Ecclesiæ. Nā etiam si tota ecclesia militans esset in mortali, tn̄ ista valerent his ꝓ quibus fierent. Vtrum aūt Sacerdos possit facere cōmutationes ieiuniorum & satisfactionis ad petitionem ipsorum pœnitentium. Credo breuiter ꝙ sic, dum tamen discrete & propter causam & circa subditos suos. Non tamen hoc extendo ad vota in quibus strictius proceditur.

De reditu peccatorum, & de purgatione venialium.
Cap. LVIII.

QVidam aūt dicunt pc̄tā dimissa per reciduuū simpliciter redire, & quo ad reatum, & quo ad penā, & quo ad oīa. Isti muniunt se testimonio Euangelii. Serue neq̄ oē debitum &c. Alii dicunt ꝙ non. Sed iō dicunt̄ dimissa redire, & imputari, qui pp ingratitudinem ita reus & peccator constituitur vt ante fuerat. Isti inducunt ꝓ se illud Naum ẜm 70. interpretes. Non iudicabit Deus bis &c. Tertii quoq; dicunt ꝙ non redeunt, sed cū cōmittimus peccata eiusdem generis dicūtur redire quadā similitudine, sicut flores redeūt in vere. Quarti dicunt, ꝙ redeunt in quattuor casibus tm̄. Vnus est pp fraternum odium, vt in Euangelio, Serue neq̄ &c. Secundus pp crimen Apostasiæ vel hęresis. Tertius ꝓpter pnīam pnīæ. Quartus si contemnat quis pnīam sibi iniunctā adimplere. Duæ primæ opiniones sunt magis solēnes. Sed nunquid peccata semel confessa tenet̄ quis iterum confiteri? Dicas ꝙ non regulariter. Solent excipi quattuor casus. Vnus cum Sacerdos suus, cui est cōfessus, est imperit⁹, quia tunc debet cum illius licentia iterum confiteri perito. Alius ꝓ contemptu satisfactionis. Tertius cū ꝓ enormitate delicti Sacerdos audito crimine remittit eū ad superiorem, qui iterum sibi crimine exposito pnīam ei imponit. Quartus si qn̄ confessus est non ꝓponebat abstinēre a peccato, vel confessus est de vno peccato, & non de alio. Ab infirmis in periculo mortis positis pura est cōfessio pc̄tōrum inquirenda, non tn̄ illis imponenda est q̄titas pnīæ sed innotescenda & amicorum oronib. & eleemosynarū studiis pondus pnīę subleuandum si forte migrauerint, nā vt ait Gre. Aīę defunctorum quattuor modis absoluūtur, aut absolutionib. Sacerdotū, aut pcib. scōrum, aut charorū eleemosynis, aut ieiuniis cognatorum. Venialia delent̄ sex modis. s. p condignam Eucharistię sumptionem, per aq̄ bn̄dictæ aspsionem, p eleemosynarū largitionem, p oronem pcipue Dn̄icam. Item per gn̄alem cōfessionem, q̄ fit quotidie in ecc̄ia, vbi non solum venialia, sed etiā mortalia oblita credendum est deleri. Item per Episcopalem benedictionem, vel sacerdotalem, & hoc intelligo circa eum, qui facit vel accipit ista vel eorum aliqua cum deuotione. Itē videtur quod etiam per quolibet bonum opus deleantur.

De Sacramento extremæ vnctionis. *Cap.* LIX.

VNctionis extremæ sacrm̄ ab Apl̄is institutum legit̄, ait. n. Iacobus. Infirmatur quis in vobis &c. In quo ostēditur duplici ex cā hoc sacrm̄ institutū. s. ad pc̄tōrum remissionē, & ad corporalis infirmitatis alleuiationē, si tn̄ expedit vt in vtroq; alleuietur. Et sicut in aliis sacris, ita & in isto, aliud est sacrm̄, aliud res. Sacrm̄ est ipsa vnctio exterior, res sacri vnctio interior, q̄ pc̄tōrum remissione, & virtutū ampliatione pficitur. Et si ex contemptu, vel ex negligentia hoc sacrm̄ obmittit̄ periculosum est & dānabile. Materia igit̄ extremæ vnctionis est oleū ab Epo consecratum, q̄ dr̄ oleū ad infirmorū. In isto sacro nō imprimit̄ character, qm̄ est ad cōplementum pnīæ q̄ non habet characterem. Et illę multæ vnctiones cū in significādo sint vnum, vel vnū sacrm̄, sicut forma panis & vini. Proprius aūt effectus huius sacri est remissio pc̄tōrum, quem semp consequit̄ digne recipiens, sed nō semp consequit̄ corporalē sanitatem, quia nec expedit. Item cum sacrm̄ illud sit consummationis, & quantū ad hoc sit dignius q̄ baptismus, & confirmatio q̄ sunt initiationis, tn̄ non apponit̄ ibi balsamū, qm̄ exeuntib. sufficit ibi nitor conscientiæ, ac in articulo necessitatis, nunquid pōt alius q̄ Sacerdos iniūgere sicut & baptizare, non, nā solus De⁹ baptismalem infundit grām ꝓpterea a quocunq; det̄, valet. Sed ad remissionem peccati opatur clauis, vn̄ cū hoc sacrm̄ ad remissionē sit peccati annexa est ei clauis sacerdotii, ordo igit̄ & oro fidei & oleum de essentia hui⁹ sacri sunt, sicut de essentia Baptismi sunt aqua & forma verborum, & intentio baptizandi. Iō vero est oro de essentia, quia p ipsam habet vnctio ꝙ sit sacrm̄. Est aūt talis oro, p istam suauissimam vel sanctissimā vnctionē, & suā pissimā mīam dimittat tibi De⁹ quicqd peccasti per visum, p auditum, & sic de aliis. Dat̄ aūt tm̄ adultis, qm̄ actualia commiserunt, & infirmis, quia eius effect⁹ sanitas est.

De Sacramento ordinis. *Cap.* LX.

ORdo est signaculum sacrum quo spūalis potestas traditur & officiū. Dicunt̄ aūt ordines sacra, quia in eorum pceptione res sacra. i. grā confertur, q̄ figurant ea, q̄ ibi geruntur. Tales etiā decet esse ministros Chrī, qui septiformi grā spūsancti sunt decori, quorum doctrina & cōuersationis forma eadem grā in aliis transfundat̄. Igitur in sacro septiformis spūs septē sunt gradus Ecclesiast. s. Hostiarii, Lectores, Exorcistæ, Acoliti, Subdiaconi, Diaconi, Sacerdotes. Oēs tn̄ clerici vocant̄. i. sortiti. Corona. n. signaculū est quo signāt̄ in partē sortis ministerii diuini. Corona regale decus significat, & suire Deo regnare est, vn̄ ministri Eccl̄iæ Reges esse debent, vt se & alios regant, quib. ait Petrus. Vos estis genus electū, regale sacerdotium &c. Summitas capitis desuper nudatur, vt eorum mens ad Dn̄m libera monstret̄ q̄ reuelata facie gloriā Dei cōtemplet̄. Clericus. n. secretorum Dei non ignarus esse. debet. Tōdentur & capilli vsq; ad reuelationem sensuum. i. oculorū, & aurium vt vitia in corde, & opere pullulantia doceant̄ pscindēda, ne audiendum & intelligendū verbū Dei ꝓpediat̄. Pro quo suato reddetur in excelsis corona. Tōsuræ aūt ecclesiasticæ vsus in Nazareis exortus videt̄, qui prius crine suato, deniq; ob vitæ continentia caput radebant, & capillos in igne sacrificij ponebant. Primum igitur ordinē habet Hostiarius, cuius officium est ecclesiā custodire, quem assumpsit Dn̄s eiiceindo de tēplo vendentes &c. Secundū habet Lector, cuius est recte pronunciare lectiones veteris testamenti, & dicta ꝓphetarū pdicare. Huc assumpsit Dn̄s in medio sinagogæ, vbi legit illud Isai. Spiritus Dn̄i super me. Tertiū est exorcistarum quorū est obsessos a Dæmonib. liberare. In cuius signū ipsi accipiunt de manibus Epi librum exorcissimorum, hoc officium assumpsit Dn̄s Dæmoniacos liberando. Quartum est Acolitorum. i. Cerofera riorum, qui ferunt duos cereos in festiuis diebus qn̄ legit̄ Euāgelium in signum duorum pconūm Helię, & Enoch, qui pcedent ẜm aduentū. In non festiuis dieb. non defertur nisi vnus in signū aduentus primi, in quo solus Iohā. fuit pcursor: hunc assumpsit Dn̄s dicens. Ego sum lux mundi. Quintus est subdiaconus, quorū est ministrare Diaconis, qđ fecit Dn̄s cū lintheo se pcingens lauit pedes Discipulorum. Sextus est Diaconorū. i. leuitarum quorū est pdicare & Sacerdoti ministrare, quo vsus est Dn̄s pdicando, & carnem suam ac sanguinē Apostolis ministrando. Septimus est ordo Præsbyterorum. i. seniorum, quorum est corpus Dn̄i consecrare. qđ fecit Dn̄s in cœna. Corona vero non est sacrm̄ sed sacrale. Est. n. ꝑparatio materialis ad suscipiendos ordines sicut psignatio in baptismo. Et nota ꝙ ꝑpatat partē Dn̄i, vn̄ illud dr̄. Dn̄s pars hæreditatis meę &c. Porrò quidam dn̄t ꝙ supra sacerdotium non est ordo, qm̄ iste excellentissimus est, & alii qui videntur superiores ad istum reducuntur. Alii vero dicunt, quibus nō consentimus, ꝙ Epatus & Archiepatus sunt ordines, & ita sunt nouē. Licēt. n. sacerdotio dignissimum sit, quantum ad dignitatē rei consecratæ, tn̄ Epatus dignior est quantum ad qualitatem, quia dat potestatē consecrandi. Archiepiscopus aūt Episcopum cōsecrat ex officio, hoc tn̄ aliqn̄ & Episcopus facit. Primatus autem & Patriarchatus ab his non differunt nisi ẜm maiorē & minorem ptātē. Decanatus, & Archidiaconatus non hn̄t sacrum signaculū, sed sunt digitates aminiculantes ad ordines, iuuant enim Episcopos.

De Impedimento ordinatorum & primo de crimine & bigamia. *Cap.* LXI.

IMpedimenta promouendorū siue quales debeant esse promouendi ostendit Apostolus. Continentur etiā his versib. Primo pcipitur ꝙ sit sine crimine psul. Monogamus, sobris, prudēs, ornatus, & hospes. Castus, docēs, nō pcussor, nō litigiosus. Non cupidus bn̄ dispositus nō neophitus ne. Talia Apostolica q̄ plit regula iussit. Licēt aūt videat̄ regulam posuisse in

ſe in Epiſcopo tm̄,tn̄ vt ait Auguſtinus, & Ambroſius inducēs
ad hoc probandū auctoritatem Concilij, extendenda eſt ēt ad
alios ordinandos. Debet igiť ordinandus eſſe irreprehenſibilis,
& a propria conſcientia,& a publica fama,& ab eo qui in eius
electionem vel ordinationem conſentit. Oportet igiť eum fuiſ-
ſe virū vxoris vnius.i.monogamū poſt baptiſmū ſm Hierony-
mū.Dicit n.ꝙ poſt baptiſmū hoī ꝓſus innouato, nec ſtupra,
nec alia q̄ an̄ Baptiſmū fecerit ob ſunt. Vn̄ ſi an̄ Baptiſmū ha-
buit vxorem,q̄ obierit,& poſtea aliam duxerit non eſt irregula
ris,quia non fuit Bigamus poſt Baptiſmū. Hic tn̄ non adhęri-
mus Hieronymo ſed Auguſtino,qui dicit contrariū ſup epiſto
lā ad Titū.Et ſi.n Baptiſmus tollat pc̄m̄,& pęnā ꝓ pc̄ō debi-
tā,non tn̄ irregularitatem,qm̄ hęc non eſt pc̄m̄ vel pæna pc̄ī,
ſed tm̄ tollit quandā formā ſacrī Eccleſiaſticæ ordinationi ne-
ceſſariā,verbi grā. Dicit ibi Aug. ꝙ ſicut plures antiquorū pa-
trū vxores,ſignauerunt diuerſas ex oīb9 gentibus Eccleſias fu
turas vni viro ſubditas,ſ.Chro,ſic nr̄ Antiſtes.i.Ep̄us ſiue ſacer
dos euangelicus vnius vxoris vir, ſignat vnitatē Eccleſiæ ex oī-
bus gentibus vni viro ſubditā.i.Chro, vn̄ ſi deſit alicui hęc for
ma ſacrī non pōt promoueri in Ep̄um ſiue p̄sbyterū, licet tn̄
non peccauerit in bigamia,nec Baptiſmus eū ab hac irregula
ritate abſoluit. Sicut nec fœminā q̄ ēt cathecumina prima cor-
rupta fuerit abſoluit Baptiſmus vt poſſit inter virgines Dei cō-
ſecrari. Et nota ꝙ ēt ſi vnam vxorem habuit q̄ fuerit bigama
reputabitur bigamus. Similiter ſi fornicata eſt mulier cum alio
antequā duceret eū in coniugiū,vel ēt vt dicunt quidam cum
ipſo. Oportet.n. ꝙ virginem duxerit, aliter reputabitur biga-
mia,& per conſequēs ipſe Bigamus. Vnde dr̄ vnius vxoris virū
debet intelligi cū triplici excluſione ſic virum vxoris tantum,
ſ.ſingulariter.i.vnius non plurium vxorum. Item tm̄ vxoris nō
concubinæ.i.q̄ fuerit tantum vxor eius,& nunquā concubina.
Item vxoris inquam tm̄ vnius hominis,ſ.trāſitiue nō plurium.

Adhuc de impedimento bigamiæ. Cap. LXII.

SCiendū vero ꝙ alia eſt rō in coniugio q̄ in fornicatione,
quia in pluralitate nuptiarū fit tranſitus a viro in virū, vel
ab vxore in vxorem,quod non fit in pluralitate fornicatio
nū. Vn̄ cū vna ſit Eccleſia ſponſa Chrī tanquam vnius viri, Sa-
cerdos vel Ep̄us, qui tipū gerit Eccleſiæ debet eſſe vnius vxoris
vir. Fornicatio āt vna, vel multiplex non impedit promotionē,
quia ibi non deperit forma ſacrī. Et quia ēt ipſa Eccleſia cuius
gerit tipū Sacerdos quotidie fornicatur in mēbris ſuis per pec-
cata mortalia, licet tn̄ ſemper Chro adhæreat, iō vxorē potius
oportet eſſe virginē q̄ virū,quia tali matrimonio p virū ſigni-
ficatur Eccleſia q̄ non ſemper fuit caſta,ſed ab adulterio.i.Dia-
bolo tranſiuit ad Chrm̄. Mulier aūt tipū gerit Chrī,qui ſemper
oīmodam habuit integritatē. Sed cū cæteris actibus ſuis gerat
Ep̄us vel ſacerdos tipū Chrī,cur in mrīmonio gerit tipū Eccle-
ſiæ & vxor tipū Chrī? Rn̄deo ꝙ ſicut ī mrīmonio carnali quā-
tum ad ꝓlem ꝓcreandam,emittendam,propagandam,nutrien
dam,principalis perſona eſt mulier, vn̄ & ab ea denoīatur mrī
moniū quaſi mrīs muniū.i. officiū. Ita & Chrs in prole ſpūali.
Vn̄ nunquid ait mulier pōt obliuiſci &c. Itē non valet hæc ar-
gumentatio,Baptiſmus tollit oē pc̄m̄ & ſequelam pc̄ī, ergo
tollit hanc irregularitatē q̄ peccando contracta eſt,quia nō eſt
contracta ex pc̄ō inquantū pc̄m̄ eſt,ſed inquantum eſt actio.
Nam nihilominus contracta eſſet etiam ſi cōtrahendo, cū neu
tra peccaſſet. Sunt aūt tres cauſæ quare non debet Bigamus ꝓ-
moueri. Vna pp irregularitatem ſiue defectum ſacrī vnitatis cū
non ſit vnius vnus,ex quo carnem ſuam diuiſit in duas. Alia pp
prærogatiuā ordinū. Tertia pp incontinētiæ præſumptionem.
Quæritur āt,cū conſecratio Ep̄i maior ſit,& dignior q̄ conſe-
cratio virginum,quare pōt conſecrari in Ep̄um qui etiam poſt
vxorem habuit concubinā. Et ſi qua fuerit corrupta vel an̄ Ba-
ptiſmum vel poſt ſponte,vi,cū pc̄ō,vel ſine pc̄ō non pōt inter
ſacras virgines conſecrari. Ad hoc rn̄deo, ꝙ ſacra virgo ſignat
triumphantem Eccleſiam q̄ ſine macula & ruga eſt. Sed Ep̄us
Eccleſiam militantem in qua ſunt boni & mali. Item ſi credit
aliquis ſe contrahere cum uirgine & inuenit eam corruptam,
non debet promoueri, nam in tali caſu non excuſat error nec
violētia. Itē ſi qs poſt uotū caſtitatis emiſſū ꝓfeſſione cōīcepta
p̄uaricet cōtrahendo mrīmoniū de facto īter Bigamos iudicať.

De ſolēniter pœnitētibus, & curialibus nō ordinādis. C. LXIII.

PRæter illa vero q̄ cōtinentur in regula Apoſtolica,ſunt &
alia q̄ ſlr̄ requiruntur in ordinando vel eligendo videlicet
ꝙ non ſit ſolemniter pænitens,non curialis, non ſeruus, non
corpore vitiatus,non illegitime natus,non adultus,in ægritudi-
ne. Baptizatus,non peregrinus vel ignotus,non minoris ætatis
vel fœmina. Solemniter pænitens non poteſt promoueri, licet
n.peccatū ſit deletum per pęnitentiā,remanet tn̄ aliqua cicatrix
ſuæ irregularitatis q̄ ipſū impedit. Scd̄a cā eſt timor labendi ex
p̄ſtina conſuetudine ſurgens. Tertia eſt ſcandalum populi,cū
talis pœnitentia non imponatur niſi pro crimine publico &
vulgatiſſimo qd̄ totā cōmouerit vrbem. Quarta qa non habe-
ret frontem redarguendi alios. Diſpenſať aūt cū talib. in mino
ribus ordinib. pp neceſſitatem vel vtilitatem Eccleſiæ. Dicunť
aūt curiales large oēs,qui quacunq; conditione ſunt curiæ ali
cuius publicæ poteſtatis obligati,ſiue ſint milites,ſiue aduoca
ti,ſiue iudices,ſiue officiales,ſiue etiam hiſtriones. Et breuiter
quodcunq; officium hn̄tes honeſtum vel inhoneſtū,prohiben
tur oēs indiſtincte ordinari,niſi primo ſint abſoluti a curia. Pri
mo,qa quidam eorum ſunt viles perſonæ & frequenter con-
trahunt irregularitates ex officio ſuo. Secundo,qa moleſtatur
Eccleſia multum & incōmoda patitur pp tales quando recipiū
tur. Tertio quia p̄ſumitur contra eos,ꝙ non tranſeant ad cleri
catū voto religionis,ſed vt fugiant ratiocinia Dn̄orum ſuorū.
Pone aliquem mihi iuramento obligatū in centū libris ad cer
tum terminū ſoluendis, vel ad ſcribendum librum,vel ad ſer-
uiendum in propria pſona ad tp̄us, vel ad aliud ſimile,nunqd
iſte pōt intrare monaſterium,vel recipere ordinem. Ad hoc di
cas ꝙ pōt intrare religionē, non obſtante tali obligatione,aut
iuramento,dummodo non ex leuitate vel voluntate ſubtrahē
di debitum hoc faciat,ſed charitatis feruore & ſpiritusſancti
interna inſpiratione,nec facit iniuriam iſte,creditori. Excuſať
n.auctoritate ſpūſſancti,cui nemo pōt reſiſtere. Monaſteriū āt
teneť ſatisfacere de his, q̄ ipſe contulit monaſterio. Si vero ni
hil contulit monaſterio,qa nihil habebat manus eius,inanis ē
actio q̄ inopia debitoris excludit. Si tn̄ poſt ingreſſum occaſio
ne eius monaſteriū aliqua acquireret,puta p ſucceſſionem hæ
reditariā vel alio mō teneret monaſterium intm̄, q̄tum illud
eſſet. Poterit etiā exiſtēs in monaſterio ſcribere librū,vel aliud
honeſtum op9 facere ad liberandū ſe,dummō non negligat di
uinū officium. Et deducanť expenſę ne ſit oneroſus monaſte-
rio. Crede etiam,ꝙ poteſt fieri clericus,quia poteſt cedere bo-
nis. Remanet tn̄ obligatus poſtea ſicut ante,& poteſt ſcribere
& alia honeſta facere,dum tn̄ non negligat officium Eccleſiæ.

De Seruis & corpore vitiatis. Cap. LXIIII.

NVllus ſuus debet ordinari niſi manumittať, & tunc di-
ſtingue,aut ſunt liberi Eccleſię,aut priuati. In primo ca
ſu pn̄t ordinari etiā retento iure patronat9,quo ad hoc
vt non iniurienť Ecclæ,nec accuſent illā, nec teſtificenť cōtra
illā,aliter reuocentur in ſeruitutem. In ſecundo caſu non pōt
promoueri niſi prius fuerit a Dn̄o conſecut9 libertatē pleniſſi
mam,ita ꝙ non teneať p̄ſtare Patrono operas fabriles,q̄ con-
ſiſtunt in faciendo,nec obſequiales,q̄ conſiſtunt in non faciē-
do. Sed nunquid pōt Patronus in liberto,quem petit ordinari
retinere ſaltem operas ſpūales,puta vt in capella ſua miniſtret
ei diuina vel ſil̄es. Ad hoc dicit Ala. ꝙ ſic de conſenſu Ep̄i &
mihi videť ꝓbabile. Et nota ꝙ Dn̄s in caſib. in quib. habet ius
reuocandi ſeruū ordinatū poterit infra annū tm̄ & non vltra.
Et cōputať ille annus a tp̄e ſcientiæ Dn̄i. Sed quare ſuus alie-
nus conſecratus reſtituitur Dn̄o & non res aliena conſecrata.
Rn̄deo quia in rebus inaīatis non ppenditur dolus. Item qa in
rebus inaīatis conſecratio eſt in ſuperficie, & iō non debet a
manu ꝓphana tractari,ſed in hoīe eſt aīa,q̄ tangi non pōt. De
corpe vitiatis collige breuiter tenorem oīum in vna regula.
Quicunque culpa ſua viciatus eſt in corpore repellitur,qui ve
ro ſine culpa non repellitur,niſi ſcandalum timeatur ex nimia
deformitate, vel periculum ex nimia debilitate.

De illegitimè natis, & in egritudine baptizatis, & peregrinis & ignotis. Cap. LXV.

DE illegitime natis cā prohibitionis eſt triplex.ſ.dignitas
clericalis, deteſtatio paterni criminis. Et quia tales filij
ſolent eſſe imitatores prn̄i ſceleris, verumtn̄ ſi intrant
monaſterium,& ibi canonice conuerſantur,de iure cōi ꝓmo-
uenť ad oēs ordines, ſi alīs ſint idonei, quia Monachatus oēm
maculam abſtergit,tn̄ ad p̄lationem non pn̄t ꝓmoueri abſq;
diſpenſatione. Porrò in ſœculo remanentib. Ep̄s pōt diſpenſa
re in ordinib. Expreſſum eſt aūt iure nouo, ꝙ nec ad p̄lonatū,
nec ad dignitatem, nec ad bn̄ficia curā aīarum habentia pōt
cum talib. niſi p ſedem Apoſt. diſpenſari. Talis etiā nec Præla-
tus nec Canonicus pōt eſſe de iure in Eccleſia, in qua pr̄ ſuus
eſt vel canonicus vel Prælatus. Pone ꝙ aliquis Sacerdos gene-
rat filium de legitima vxore,cū qua.ſ. contraxerat Laicus,vel
in minoribus ordinib. conſtitutus,nunquid erit legitim9 filius.
Credo ꝙ ſic,q̄a culpa parentū non debet nocere hm̄oī de legi
timo mrīmonio ꝓcreatis. Si adult9 dū ſan9 diſtulit baptizari,
& poſtea timore mortis conſtitut9 in ægritudine fecit ſe bapti-
zari,non poterit promoueri,quia præſumitur non vere pœni-
tens,niſi poſt baptiſmum vita eius,& fides probabiles apparue
rint, vel raritas clericorum exegerit. Peregrini poſſunt large

appellati omnes, qui non ſunt de epiſcopatu ordinantis, quia nulli recipi debent ab alio Epiſcopo ad dignitates vel ordines vel alia ſacramenta. Ignoti dicuntur quorum origo, vita, & regularitas ſunt ignoti Epo, non diſtincto an ſint de eodē Epiſcopatu an de alio. Admittuntur Clerici peregrini cum quinque ſigillis Epiſcoporum ſi ſigilla ſint ignota, aliter ſufficeret ſigillum Epiſcopi ſui tm̄ ſi eſſet notum. Item hoc intelligas, ꝙ quando volunt publice populo celebrare, aľs ſi vellent ſecreto ex deuotione celebrare ſuſtinere poſſent. Quid ſi amiſit litteras, dicas, ꝙ ſi probet per duos teſtes de ordinatione & conuerſatione honeſta poſt ordinationem, & de abſolutione proprij Epiſcopi, quod totum debuit in litteris contineri, recipietur aliter non, etiam ſi proprio firmaret iuramento.

De impedimentis ætatis & ſexus. Cap. LXVI.

Circa ætatem ordinandi diſtingue, quia aut ab infantia traditur aliquis militiæ clericali, aut eſt grandeuus qui petit ordinari. In primo caſu a ſeptimo anno vſque ad duodecimum pōt recipere oēs minores ordines vſque ad Acholitatum, a duodecimo vſque ad viceſimumprimum Acholitatum & Subdiaconatum, ita ꝙ in viceſimoprimo anno recipiat Subdiaconatum, viceſimoſexto anno Diaconatū, in triceſimoprimo Presbyteratum, poſtea ſi meruerit Epatum. In ſecundo caſu. ſ. cum grandeuus eſt qui petit ordinari per 7. annos, pōt recipere oēs ordines hoc modo. In duobus primis annis recipiat quatuor minores, in reliquis quinque annis oēs alios, diſpenſatiue tñ pp neceſſitatē poſſet Laicus Grandeuus oēs ordines recipere per annum & dimidium, Monachus verò per annum. Licèt aūt hmōi ætates ac tporum interſtitia ꝗraliter eſſent ſeruanda, plerique tñ Eporum in turba Clericorum pluſꝗ in ſanctitate forſitan gloriantes pueros ꝓmouere ad ſacros ordines non verentur. Hic etiam nota, ꝙ hodie tps eſt in aliquib. artatum. Nam de iure cōi pōt quis ordinari presbyter exquo habet viginti quinque annos, qđ patet ex eo, ꝙ pōt quis eligi ad Decanatū ad regimen Eccleſiæ parrochialis & ad alia ꝗ habēt ordinem presbyteralem annexum. Eſt etiā firmiter tenendum ꝙ in vna die non conferantur oēs ordines minores vni, niſi hoc obtineat de conſuetudine Eccleſiæ. Item vnus ordo ſacer cum minoribus, vel duo ſacri nullo modo conferant́ eodē die vni perſonæ. Fœmina non pōt characterem alicuius ordinis clericalis accipere, impediente ſexu & conſtitutione Eccleſiæ, vnde nec poſſunt etiā Abbatiſſæ prędicare, nec benedicere nec excommunicare, nec abſoluere, nec pœnitentias dare, nec officium aliquorum ordinum exercere, quantuncunq; ſint religioſæ vel doctæ. Licèt igitur beatiſſima virgo Maria dignior & excellentior fuerit vniuerſis Apl̄is: non tñ illi, ſed iſtis Dn̄s claues regni cœlorum cōmiſit. Quidam tñ mentiuntur adhuc cum Cathafrigis fœminam recipere characterem etiā Diaconalē vel Presbyteralem. Inducunt aūt per ſe illud 26. q. 1. Diaconiſſam, & ſi quis rapuerit in fi. ſed illo. c. vocāt Diaconiſſam illam, ſuper quam forte fundebatur aliqua benedictio, ratione, cuius conſequebatur aliquod ſpeciale officium, forte legendi homeliam in matutinis, vel aliud quòd non liceat aliis Monialibus. In illo autem capitulo appellatur presbytera quia erat vxor Presbyteri, vel etiam vidua vel matricuria. i. de rebus Eccleſiæ curam habens ad inſtar matrisfamilias, & ita exponit Concilium Laodicenſe in ſequenti capitulo.

De ordine & tempore & forma conſecrationis. Cap. LXVII.

Ordines debent recipi per ordinem, ſm̄ ꝙ ſupra nominati ſunt, ſi tñ ꝑ ſaltum aliquis ꝓmoueatur vt vno vel pluribus ordinib. ꝑtermiſſis aliquem ordinem ſuperiorem recipiat, recipit characterem niſi aliud impediat, tñ non debet deponi. Sed ex diſpenſatione Epi, impoſita ei pęnitētia, pro eo ꝙ ſic ignoranter vel negligenter medium ordinē ꝑtermiſit, ad ordinem ꝑtermiſſum promoueri pōt, interim & ſuperioris ordinis executione ſuſpenſus. Quid ſi aliquis ꝓmouetur in Epm ꝑtermiſſo aliquo alio ordine a ſacerdotali, & ordinet aliquos, nunquid confert ordinē. Pōt dici ꝙ ſic, & ita ſentiunt fere oēs excepto illo ordine, quem non accepit, quē quia non habet, dare non poteſt. Ordo ſacerdotalis & omnes inferiores poſſunt cōferri tm̄ in ſex temporib. anni. ſ. in ſabbatis ieiunniorum quatuor temporum, & in ſabbato ꝙ præcedit dn̄icam de paſſione, & in ſabbato ſancto Paſchæ. Fallit hoc in duobus caſibus. Vnus eſt ꝙ Papa pōt conferre ordinē Subdiaconalem in dieb. dn̄icis vel aliis ꝓcipuis feſtiuitatib. Alius eſt, quia quilibet Ep̄s pōt conferre alios minores ordines, vnū v3. aut duos in dieb. dn̄icis vel aliis ꝓcipuis feſtis. Sed ordinem Subdiaconalem nunꝗ niſi in tpib. ſex ꝓdictis. Dicunt etiā qdā quibus aſſentio, oēs ordines in ſabbato conferendos, & etiam in mane diei Dn̄icę poſſe conferri, continuatio ieiunio tā ab ordinato re ꝗ ab ordinando. Et ſm̄ iſtos mane diei Dn̄icæ ſeqn̄tis trahitur ad veſperam ſabbati ꝓcedentis. Et ita ſiue conferantur in veſpera ſabbati, ſiue in mane diei Dn̄ice ſequentis, ſemper fictione canonica iure in ſabbato conferunt́, ordo vero Epālis debet conferri ſemꝑ die Dn̄ica, & hora tertia. Item pō clericus in Epm electus ordinari in presbyterum in die ſabbati & in ſequenti die Dn̄ica conſecrari in Epm, licèt non poſſit fieri de aliis ordinib. Nam qui recepit vnum ordinē in ſabbato, nō pōt recipere aliū in dn̄ica, quia intelligerent́ eſſe collati in vna die qđ oīno ꝓhibitum eſt. De forma conſecrationis nota, ꝙ ſi aliqđ tale de quo dubitat́ vtrum ſit de ſubſtantia fuerit obmiſſum pōt ordinatio iterari, non. n. intelligit́ iteratū ꝙ neſcitur eſſe factum. Si aūt fuerit obmiſſum id de quo eſt expreſſum, ꝙ non eſt de ſubſtantia, non debet ordinatio iterari, ſed qđ obmiſſum eſt caute ſuppleri, ſtatuto tpe ad hmōi ordines conferendos. Eſt aūt expreſſum in iure ꝗdam non eſſe de ſubſtantia. ſ. tps, ætatem, vnctionem. Item ꝙ ordinandus a ꝓprio Epo recipiat ordines, vel ꝙ recipiat ordines ſingulos ſuatis debitis interſticiis & non ſimul, non eſt de ſubſtantia. Sunt & alia de quibus neſcit́ vtrum ſint de ſubſtantia vel non, vt miſſa, & ꝙ ſint ieiuni tam ordinans quam ordinandus, & ſimilia, quę oīa intelligas eſſe de ſubſtantia, niſi expreſſum inueniretur contrarium. Item ſi Epiſcopus ordinans non ſuum ſubditum ponit ſpem in ratihabitione illius cuius ſubditum ordinat, poterit Epiſcopus proprius confirmare quòd factum eſt.

De Sacramento coniugij. Cap. LXVIII.

Matrimonium eſt legitima coniunctio maris & fœminę, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. i. retinendā quantum eſt in ſe exigens. Hoc aūt dico, quia contumelia creatoris ſoluit matrimonium infidelium qm̄ non eſt ratū. Dicit́ aūt hoc pp Matrimonium ſpirituale, ſed ante carnalem copulam licet alteri ad religionem tranſire. Finalis cauſa Matrimonii eſt proles. Sīr aūt & fornicationis euitatio. Et ante culpam quidem inſtitutum eſt tm̄ ad officium prolis ꝓcreandæ, poſt vero ad officium & remedium. Rōnes aūt finales Matrimonii ſunt charitatis dilatio, inimicorum recōciliatio, bellorum ſedatio. Cauſæ materiales ſunt legitimæ pſonæ. Formales ſunt ſolemnitates, ꝗ adhibent́ Matrimonio. Efficiēs aūt eſt conſenſus per verba de pn̄ti in copulam coniugalē, hæc aūt cōprehendit cohabitationem, carnalem copulam, mutuum, obſequium, mutuam poteſtatem corporis, ꝗ habet alter in alterū & econuerſo. Beata virgo conſenſit in coniugalem copulam in vniuerſali. Et nota, ꝙ Mr̄imonium ante carnalem copulam ſignat coniunctionem Chr̄i ad fidelem aīam, ꝗ eſt ſeparabilis. Poſt vero ſignat vnionē filii Dei ad humanā naturā, ꝗ ē indiſſolubilis. Et iō Mr̄imoniū cōſummatū ꝑ carnalē copulā indiſſolubile eſt, añ vero ſolubile eſt, qa ſp̄uale tm̄, vñ diſſoluit́ per mortē ſp̄ualē, cū alter intrat religionē. Poſt vero qa conſumatū eſt, & corporale, non diſſoluit́ niſi ꝑ mortē corporalē, & temporalē. Pręterea vbi eſt conſenſus ꝑ verba de futuro & ſequit́ carnaľ copula, Eccleſia reputat Matrimoniū cōſumatū. Dū. n. coeunt ipſi interpretant́ illud eſſe tps pro quo vt videt́ erant verba de futuro, vñ verba de pn̄ti ꝑ equipollentiā ibi ſunt. Fallitur aūt ibi, quandoq; eccľia, ſ. vt qñ nunquam conſentiūt de pn̄ti. Dicit́ aūt Matrimoniū quaſi mr̄is munium. i. officium qm̄ eius officium prius apparet in Matrimonio ꝗ officium viri. Contrahit́ aūt ſolo cōſenſu, qui ſolus ſi defuerit, cætera etiā cum ipſo coitu celebrata fruſtrant́. Ex quo. n. vir conſenſit de pn̄ti in mulierem maritali affectu, & mulier in virū ſiue verbis vel etiam ſignis exprimat́ cōſenſus, ſtatim matrimonium eſt. Signis iō dico, quia Surdus, & Mutus pn̄t Matrimoniū cōtrahere. Veruntñ ſi loqui pn̄t contrahentes neceſſaria ſunt verba ꝗtum ad Eccleſiam mutuū conſenſum exprimentia, & hoc cōſenſu oportet eos cohabitare & indiuiduam vitæ cōſuetudinē obſeruare, hoc ſacramentum verbis Adæ ore prophetico prolatis inſtitutū, primo ad officiū fuit cū dixit, Hoc nunc os ex oſſib. meis, & caro de carne mea, poſt pc̄m vero & extra Paradiſum fuit inſtitutū ad remedium, vt carnis vitiū cohiberetur.

Quia vnica vnius debet eſſe de iure naturali. Cap. LXIX.

Sciendum ꝙ vnicam eſſe vnius de iure naturali eſt, ſed pro tpis exigentia Dn̄s diſpenſauit cum patrib. quia pauci erāt Dei cultores. Et quia moderare & ſpe prolis appetebāt antiqui Patres coitū, pp has cauſas & alias fuit diſpenſatum cum illis, vñ qñ mos erat, pc̄m non erat, non ꝓpter diſpenſationē. Cum Lamech autem qui introduxit bigamiam, ex libidine, non fuit diſpenſatum habere quidem plures, ſicut occidere nō ſecundum ſe, ſed in ſe malumeſt, vnde ex cauſa fit meritoriū. Notandum vero ꝙ ius naturale dicitur quòd in olb. eſt. ſ. in concordia oīum rerū. Itē dr̄ ius naturale qđ natura oīa aīalia docuit. Itē dr̄ ius naturale, qđ dictat naturaľ rō. Et de iſto iure eſt ma-

est matrimonium. Coniunctio tamen Maris & fœminæ est de iure naturali, secundo modo dicto. Sed fidelitas, quam debet vir vxori, est de vltimo modo dicto, & vnam esse vnius. Et istud Dei dispensationem recipit. Sed & si propter cultum Dei augẽdum potest cum viris dispensari, nunquid & cum mulieribus? Respondeo non est simile, quia vir est caput Mulieris, præterea magis pacifice potest dominari vnus pluribus, quàm duæ vni, preterea potest vnus fecundare q̃ duæ vel tres pareɲt, præterea vnus verus sponsus est sanctarum animũ. Vnde vnum habere plures non interemit sacramentum, quod facit plures habere vnam. Itaq; fornicatio est contra ius naturale speciale, id est contra ius quod ratio naturalis dictat. Coniunctio autem Maris & fœminæ est a natura communi animalium, non a naturali ratione.

De sponsalibus qualiter contrahuntur. Cap. LXX.

Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio a spondendo. i. promittendo dicta. Contrahuntur autem quatuor modis. Aliquando nuda promissione, aliquando datis arris spõsalitiis, aliquando interueniente anuli subarratione, aliquando interueniente iuramẽto, nuda promissione per verba de futuro. Si vero per verba tpis præsentis cõtrahuntur vere est matrimonium, ita ꝙ etiam si eam carnaliter non cognoscat, non licet alicui eorum alii nubere. Et si nupserit, quamuis secundam carnaliter cognoscat est separandus ab ea, & compellendus redire ad primam. Item contrahuntur datis arris sponsalitiis. s. aliqua pecunia vel aliis rebus. Possunt autem contrahi post septẽnium, qm̃ tunc dicuntur habere discretionem tam Pueri q̃ Puellæ, & ex tunc placere eis cõsueuerunt sponsalia. Sed licet añ septennium contrahuntur vel in cunabulis, si cum venerint ad septẽnium incipiant eis placere, extunc valent, & quamuis Sponsus eam non cognoscat carnaliter tamen consanguineã eius non poterit habere in vxorem, nec econuerso. Etas ad cõtrahendum matrimonium apta est in puella duodecim annorum, in puero. 14. licet autẽ. sponsalia possint contrahi sub cõditione promissæ pecuniæ non tamen in modum pęnæ potest pecunia promitti. Et si promissa fuerit, non tenet promissio pęnæ, nec poterit peti. Vt si ita dicatur, si tecum non contraxero dabo tibi centum marcas. Nuda adiectio pęnæ non ualet, cum libera debeant esse coniugia.

De casibus in quibus sponsalia soluuntur. Cap. LXXI.

Sponsalia semel contracta semper tenẽt & ligant, nisi quia soluuntur in octo casibus. Primus est si alter Sponsorum transeat ad Religionem. Quod potest facere etiam altero inuito ante carnalem copulam. Et ille qui remanet in sęculo absoluitur a vinculo sponsalium, etiam si fuerint sponsalia de præsenti. Secundus est qñ Sponsus non inuenitur, quia transfert se ad aliam regionẽ, recepta tamen de periurio, vel de promissione non seruata pęnitentia, si per eam steterit quo minus Matrimonium fuerit consummatum. Tertius est si alter Sponsorum incurrit lepram, vel peralysim, aut oculos aut nasum amiserit, vel quicquam ei turpius euenerit. Quartus si superueniat affinitas, puta quia Sponsus cognouit consanguineã Sponsæ, vel econuerso. Et ad hoc sufficit probare solam famã. Quintus si mutuo se absoluunt, quidam tamen casum istum non recipiunt. Sextus est si alter eorum fuerit fornicatus. Septimus qñ Sponsa cum alio contrahit, vel Sponsus cum alia & sequitur carnalis copula. Debet autem agere pęnitentiam de fide, vel promissione mentita. Sed quid si cum prima contraxerit sponsalia de futuro simpliciter, cum secunda sponsalia similiter de futuro, sed interposito iuramento? credo ꝙ debet redire ad primam & agere pęnitentiam de periurio, quod commisit iurando illicitum. Iuramentum vero non potest esse vinculum iniquitatis. Octauus casus, est quando minor venit ad ætatem adultam, & petit absolui a vinculo sponsalium, & dare sibi licentiam nubendi alii. Et nota quòd omnes isti casus præter primum. s. quando vult transire ad religionem, intelligendi sunt tantum de sponsalibus de futuro, quoniam tunc vere & pure dicuntur sponsalia. Item in duobus casibus de prædictis ipso iure soluuntur sponsalia. s. quando alter intrat religionem, & quando contrahit Matrimonium cum altero, vel cum altera. In cæteris vero casibus soluenda sunt per iudicium Ecclesiæ.

De triplici bono coniugij. Cap. LXXII.

Dicit autem Aug. ꝙ tria sunt bona matrimonii. s. fides, proles, & sacramentum. Fides. i. fidelitas, quæ duplex est Vna vt neuter transeat ad alia vota, vel alii commisceatur. Secunda est vt reddant sibiinuicem debitum. Bonum autem prolis, vt ipsa proles religiose educetur ad cultũ Dei, in matrimonio enim gentilium est proles, sed non bonum prolis. Tertiũ bonum est sacramẽtum supra expressum, quod. s. excusat a culpa coitum. Sciendum tamen quòd quatuor de causis finalibus cognoscatur vxor. s. causa prolis, vel reddendi debiti, vel vitandæ incontinentiæ, vel libidinis expellendæ, tribus primis modis potest esse meritorium vxorem cognoscere, & sine omni peccato. Quarto modo peccatũ est veniale si coniugali eam affectu cognoscat, nec eam cognosceret nisi sua esset. Si autem cõtingit ex tam feruenti libidine, ꝙ etiam si sua non esset, tamẽ eam cognosceret, mortale est. Vehemens enim amator vxoris adulter est. Sicut autem cum prædicatione Apostolorum etiã meritoria erat puluis inanis gloriæ, & erat veniale: sic cum vir sanctus meritorie cognoscit vxorem, & ei placet delectatio, peccatum veniale est, & cum opere meritorio, si vero displicet, sine omni peccato est. Debet tamen lauari vt intret Ecclesiam, quia bonarum mentium est ibi culpam &c. Illud autem. Greg. Concubitus coniugalis non potest fieri sine culpa, sic exponitur. i. vix potest. Non est aũt in oĩ coitu coniugali libido, q̃a libido est volũtarius appetitus delectãdi. Et licet delectatio moueat ad illicitũ, nõ tñ ad illicitũ sensualitatis, sed rõnis, cui q̃a eã refutat non est pcm̃, præterea illa delectatio, quæ caret, mõ & ordine, malum quidem est, sed non culpæ immo pęnæ, pęna enim est rationi quòd non obedit ei suum inferius. Item si aliqua ante carnalem copulam vouet ꝙ intrabit claustrum, cum teneatur non coire, in huiusmodi nõ videtur bonum prolis. Econtra bonum prolis est de essentia Matrimonii, quia ad hoc est institutum, ergo sine hoc non est Matrimonium. Item ibi non est fides thori, nos autem dicimus, quòd ibi sunt omnia bona Matrimonii secundum exigentiam Matrimonii. Vnde hæc tenetur reddere debitum nõ absolute, sed saluo iure superioris. Ideoq; non est perplexa si vir petat debitum, quia debet adhęrere mandato superioris, cui tenetur absolute. Si autẽ per violentiam corrumpatur iam non potest intrare religionem, nisi de consensu mariti, sicut nec consecrari potest. Et licet prius debebatur ei aureola & post non, tamen nõ punitur in hoc in quo non deliquit, quoniam aureola non est pars pręmii. Nota quòd bonum prolis non dicitur ipsa proles, quæ quãdoq; quęritur propter hæreditariam successionem, sed spes vel desiderium quo proles ad hoc quæritur, vt de religione informetur. Vnde multi habent prolem, qui non habent bonum prolis. Nec ideo tamen desinit esse coniugium. Itaq; duo prima bona quandoq; comitantur Matrimonium qñq; non. Tertiũ vero inseparabiliter adhęret quamdiu durat Matrimonium.

De his, qui contrahere possunt, & de effectu coniugij siue Matrimonij. Cap. LXXIII.

Potest autem contrahere Matrimonium omnis homo, qui consentire potest in coniugalem affectum & carnis copulam, nisi expresse prohibeatur. Hoc ideo dixi, quia ille, qui caret vtroq; testiculo consentire non potest. Similiter furiosus quamdiu est in furore constitutus, nam si habet dilucida interualla, & aliquando redit ad sanam mẽtẽ nubere potest, & testari & omnia quæ alii possunt. Sed & inter absentes põt per procuratores contrahi Matrimonium. Effectus Matrimonii est, ꝙ ex quo semel est inter aliquos nunquam desinit esse, etiam si alter coniugum fiat hęreticus, nec potest alter alterum dimittere, nisi causa fornicationis, sed si tũc dimittat maneat sine cõiuge vel reconcilietur. Item alius affectus est, quia mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir, & econuerso. Vnde postq̃ est inter illos secuta carnalis copula, nec religionem potest alter eligere altero inuito, nec continentiã profiteri. Est & alius effectus, quia compellendus est vir reddere debitum vxori licet nunquam cognouerit eam, & econuerso, non obstante affinitate iniquè superueniente.

De Speciebus coniungij. Cap. LXXIIII.

Matrimonium aliud legitimum est, aliud clandestinum. Legitimum est, quando ab his qui in fœminam potestatem habere videntur vxor petitur, & a parentibus spõsatur, legibus dotatur, a Sacerdotibus vt mos est benedicitur, & a paranimphis custoditur, ac solemniter accipitur. Si aliter præsumitur, non coniugium, sed adulteriũ, vel fornicatio dicitur. & tunc dicitur clandestinum. Non tamen intelligas quòd non possit sine solemnitatibus huiusmodi verum esse Matrimoniũ sed loquitur canon sm̃ illud, quod ecclesia prẽsumit, eo quòd probari non potest. Vel dic. quòd in hoc sacramento sicut in aliis quędãm sunt pertinentia ad substantiam, vt consensus de præsenti, qui solus sufficit, quędam vero ad decorem & honestatẽ, vt solemnitates prędictę, sine quibus verum est coniugiũ & legitimum, quantum ad virtutem, sed non quantum ad honestatem, vnde consulendum est talibus in foro pęnitentię, vt de nouo consentiant, vel recognoscant, & approbent publicè in facie Ecclesię, quod occultè fecerunt, & faciant pęnitentiam, quia scandalizauerunt Ecclesiam, & exposuerunt se magno periculo. Posset enim alter alterum dimittere quando vel-

do vellet, & de facto cum alio contrahere, & sic in adulterio ꝑpter defectum probationis impune quantum ad ecclesiam militantem manere. Item matrimoniū dicitur initiatum per cōsensum de præsenti, perfectum autem siue consumatū per carnis copulam. Inter beatam virginem & Ioseph fuit verum matrimonium, quia secundùm Augustinum proposuit se perseueraturam virginem, nisi Deus aliter ei reuelaret. Cōmittens ergo virginitatem suam diuinæ dispositioni, consensit in carnalē copulam, non illam appetendo, sed illam diuinæ inspirationi in vtroq; obediendo. Postea simul cum viro labiis votum expressit, & vterq; in virginitate permansit. Fuit etiam perfectū illud coniugium propter triplex bonum. Vnde Augustinus. Prolem cognoscimus ipsum Dominum, fidē quia nullum adulterium. Sacramentum, quia nullum diuortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat sine pudenda concupiscentia carnis, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato. Quidam etiam dicunt Matrimonium initiatum per spōsalia de futuro, ratum per consensum de præsenti, consummatum per carnis copulam. Item Matrimonium aliud legitimum & non ratum, aliud ratum & non legitimum, aliud legitimum & ratum. Legitimum est, quod legali institutione & prouinciæ moribus nō contra iussionem Domini contrahitur. Et hoc etiam inter infideles inter quos non est Matrimonium ratum, quia sine fide fit. Et sic intelligitur quod ait Aug. non est ratum coniugium quod sine Deo est. Ratum & non legitimum, est quod inter fideles, legitimas tamen personas, sed sine legitima solemnitate contrahitur, hoc est ratum, quia indissolubile. Legitimum autem, & ratum est, inter fideles, si tamen sit debita solennitate contractum.

De his quæ impediunt Matrimonium & dirimunt, & primò de errore personæ. Cap. LXXV.

Duodecim tamen sunt impedimenta, quæ impediunt matrimonium contrahēdum, & dirimunt iam contractum si tamen præcedunt Matrimonium, quoniam cōsensum coniugalem excludunt. Si vero sequantur non dirimunt. Hæc autem his quatuor versiculis continentur. Error, conditio, votum, cognatio, crimen. Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas. Si sis affinis, si forte coire nequibis. Hęc socianda vetant connubia iuncta retractant. Prćter ista vero xij. quæ impediunt Matrimonium & dirimunt, alia duo sunt quæ impediunt contrahendum, sed non dirimunt contractum. s. tempus feriarum interdictum Ecclesiæ vnde versus. Ecclesiæ vetitum nec non tēpus feriarum. Impediunt fieri, permittunt facta teneri. Error personæ ex sui natura non ex constitutione Ecclesiæ sicut pleraq; matrimonialē consēsum excludit; quoniam qui errat, non consentit, & errantis voluntas nulla est. Sed ad hoc quòd erret aliquis vel aliqua consentiendo in vnum quem putat alterum, necessarium est, quòd per visum, vel auditum, vel famam habeat aliquam notitiam illius absentis personæ, quam credit istam præsentem: quia in penitus ignotum nec affectum, nec consensum dirigere possumus. Itaq; non consentit in præsentem; sed in illam, quam præsentē esse putat, & sic non est Matrimonium, quia in persona erratur. Si vero nullam notitiam habeat mulier de persona absente, non errat in ea sed decipitur, verbi gratia. Si aliquis Anglicus veniat ad nobilem Mulierem dicens se filium Regis Angliæ cuius notitiam nullam habeat, & contrahit illa cum eo credens eū esse filium Regis nō impeditur Matrimonium, quia non fuit error personæ, sed potius qualitatis, quæ non impedit sicut nec error fortunæ. Siquidem vna persona melius seruat bonum Matrimonii, quod est fides quàm alia. Sed quòd pulchra melius seruet, quàm turpis, vel diues, quam pauper, rarissime contingit. Præterea vbi est error personæ non est cōsensus, nisi sub conditione, vnde, nec fuit Matrimonium inter Liam & Iacob in primo concubitu, nec fuit peccatum, quia ignorantia facti excusat peccatum in toto, nec etiam peccauit Lia, quoniam instinctu Spiritussancti sic primo tradita est. Et nota, quòd licet error personę non impediat benedictionem, vt patet in benedictione Iacob, tamen impedit matrimonium, quia propriæ benedicit Deus qui non errat. Vnde scriptum est. Inuocabunt nomē meum super filios Israel, & ego benedicā eis. Matrimonium autem opus hoīs est.

De impedimento conditionis. Cap. LXXVI.

Impedimentum autem conditionis introductum est ab Ecclesia in fauorem libertatis, de quo breuiter sciendū, ꝙ si libera mulier cōtrahit cū seruo, vel liber cū ancilla scienter, tenet Matrimoniū, Si vero ignoranter nullū est matrimoniū, nisi postq̄ cognouit eius conditionem cōsensit in eam verbo, vel facto. s. per carnalem copulam. Item nota, quòd error deterioris conditionis seruilis. s. impedit Matrimonium contrahendum & dirimit contractū sicut iā dictū est, sed non error paris, vel melioris. Nam quia non habet quod obiiciat. Item alia ratione, quia edictum tale est prohibitorium, hoc est quicunq; non prohibetur admittitur. Quid si Dominis contradicentibus & inuitis inter seruos contracta sunt Matrimonia non sunt propter hoc dissoluenda. Debita tñ & consueta seruitia nō minus debent exhiberi. Sed quia seruus nō hēt potestatē sui corporis, iō seruitus impedit Matrimoniū, quia sine voluntate dñi nō pōt transferre dñiū sui corporis, in mulierē. Circa cōditiones aūt, quæ apponuntur in desponsationibus est distinguendum, quoniam aut conditio est honesta, aut necessaria, aut voluntaria. Si vero est turpis siue inhonesta, aut est contra substantiā siue naturam Matrimonii aut non. Conditio honesta, & necessaria est, quæ si non apponatur nihil agitur, vt quando fidelis cum infideli contrahit ea conditione vt conuertatur ad fidem. Honesta & voluntaria est, quæ honeste potest apponi, vt contraham tecum, si pater meus voluerit, vel si dederis mihi centum libras, hoc si apponatur suspendit sponsalia vsq; ad euētum cōditionis etiam si interueniat iuramentum, nisi interim consensus de præsenti, vel carnalis copula fuerit subsecuta, quoniam tunc dicitur esse verum Matrimonium inter eosque videtur a conditione proposita recessisse. Conditio inhonesta cōtra naturam seu substantiam Matrimonii est cum dicitur, contrahā tecum si generationem prolis euites, vel donec inueniam aliā honore vel facultatibus digniorem, aut si pro quæstu adulterādam te tradas, hoc si apponatur nihil agitur, Inhonesta conditio non contra naturam Matrimonii est cum dicit. Contrahā tecum si furtum feceris, vel si hominem interfeceris, hoc si apponatur infringenda est, vel pro non adiecta habenda est, & tenent sponsalia siue Matrimonium.

De impedimento voti. Cap. LXXVII.

Votū est alicuius boni cū deliberatione facta promissio. Vel sic. Votum est conceptio boni propositi cum deliberatione firmata, qua quis ad aliquid faciendum se Deo obligat. Et licet diuersa sint vota secundum diuersitatem eorū quæ vouentur. Votum tamen continentiæ impedit Matrimonium, sed nō dirimit. Quis aūt vouere possit, sciendum, quòd quilibet sanę mentis nisi expresse prohibeatur, quoniam votū lege spiritussancti inspiratur. Prohibentur autem coniuges votum continentiæ emittere nisi pari consensu. Et si alter vouit sine consensu alterius, vel etiam intrat monasterium, reuocari potest ab altero coniuge, quod locum habet post carnalem copulam. Nam ante licet sit Matrimonium per verba, etiam de præsenti inter eos contractum, potest alter ab altero inuito & renitente intrare religionem, & alter remanens in sęculo contrahere. Item Seruus inuito Domino vouere non potest, nec monasticam vitam eligere. Item Pueri siue Puellæ si votum emiserint ante tempus pubertatis, quod est in Puero 14. annorum in Puella duodecimo, pater & tutor reuocare possunt sine peccato. Alioquin si non reuocauerint cum ad legitimam ætatem peruenerint, post firmum manebit & ratum. Votū simplex est quod simpliciter emittitur, professio vera vel præsumpta monachatus votum facit solemne. Item solemnizatur per sacri ordinis susceptionem. Simplex votum impedit Matrimonium contrahendum tantum, votum vero solenne impedit cōtrahendum & dirimit iam contractum.

De cognatione carnali. Cap. LXXVIII.

Cognatio triplex est carnalis. s. & spiritualis, ac legalis. Carnalis alias duas præcedit naturaliter, & cōsanguinitas appellatur. Consanguinitas est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum. Stipitem dico illam personam a qua aliqui duxerunt originem, sicut Adam fuit stipes Chaim & Abel & aliorum qui ab eis ꝓcesserunt. Linea est ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum ab eodē stipite descendentium diuersos gradus continens. Lineæ sunt tres, vna ascendentium. Secunda descendentium. Tertia transuersalium seu a latere veniētium. Prima est ascendentium a quib. originem traximus sicut Pater, Mater, Auus, Auia, Proauus, Proauia, Abauus, Abauia. Secūda descendentiū, qui duxerunt originē a nobis, sicut Filius, Filia, Nepos, Neptis, Pronepos, Proneptis, Abnepos, Abneptis. Alia est transuersalium seu a latere venientium a quibus non duximus originem, nec ipsa a nobis, vt Frater Soror. Filii duorum fratrum qui dicuntur Patrueles, vel duarum sororum qui dicūtur Consobrini, & eorundem Filii & Neptes. Duæ lineæ descēdentes vnam faciunt transuersalem, vt apparet in hoc exemplo. Filii duorū fratrum attinent sibi linea trāsuersali, & quilibet eorum recta linea descendit ab Auo eorum communi. Secundum leges autem quęlibet persona facit gradum, sed secūdum canones in transuersali linea duę personę faciunt, vt puta duo

duo fratres sunt in primo gradu secundum canones, qui sunt in secundo secundum leges, filii duorum Fratrum in secundo, qui sunt secundum leges in quatto, & sic de singulis sufficiat hæc diffinitio. Gradus est habitudo distantiũ personarum, qua cognoscitur quota generationis distantia duæ personæ inter se differunt gradus ita computantur. In linea ascendenti Pater & Mater sunt in primo gradu, Auus & Auia in secũdo, Proauus & Proauia in tertio, Abauus & Abauia in quarto. In descendẽti vero hoc modo computantur. Filius, & Filia sunt in primo gradu, Filii duorum Fratrum in secundo, Nepotes eorũ in tertio, Pronepotes in quarto, vltra quem gradum nulla hodie cõsanguinitas est, sicut nec vltra septimum olim gradum progrediebatur. Verum si aliquæ personæ attinẽt sibi in vna parte in secundo, vel in tertio gradu. In alia vero in quinto poterũt contrahere, quia semper standum est remotiori personæ in cõsanguinitate, in hoc enim casu remotior persona extra metã consanguinitatis existit, vnde iam non attinet illi. Deniq; regulariter semper debet iudicari pro Matrimonio, nisi contra Matrimonium ius inueniatur expressum.

De cognatione spirituali. *Cap.* LXXIX.

COgnatio Spiritualis est propinquitas proueniẽs ex sacramenti datione vel ad id tentione, vt ecce baptizat Sacerdos Puerum, tu eum suscipis, vterq; vestrum est eius Pater spiritualis. Species cognationis spiritualis sunt tres. Vna dicitur compaternitas, quæ attenditur inter Patrem spiritualem Pueri & carnalem. Alia dicitur paternitas, quæ est inter illum qui suscipitur, & eum qui suscipit. Tertia fraternitas quæ est inter Filium tuum spiritualem & Filios tuos carnales. Duæ sunt species compaternitatis. Vna directa. s. cum ego suscipio de sacro fonte filium Bertę, vel ipsa meũ, & istam nunquam potero in vxorem habere. Alia indirecta quando. s. vnus coniugum postquam sunt vna caro effecti filium aliorum suscipit. In hoc enim casu ambo parentes infantis compatres efficiuntur etiã alteri coniugum, qui non suscipit, quoniam communicant sibi cõiuges actiones. Tam directa comparternitas, quàm indirecta Matrimonium impedit contrahendum, & dirimit iam contractum. Solet autem quæri an aliquis duas Commatres possit habere in vxores vnam post aliam. Sed refert vtrum commaternitas præcedat Matrimonium, vel sequatur. Si præcedit Matrimonium, vel saltem carnalẽ copulam licite potest, quia per vnionem carnis sequentem, non transitur ad vnionem spiritus præcedentem. Si vero sequitur, distinguitur. Et ipsa distinctio his quatuor versiculis cõprehenditur. Quæ mihi vel cuius mea natum fonte leuauit. Hęc mea commater fieri non valet vxor. Si qua mea natũ non ex me fonte leuauit. Hanc post fata meæ non inde vetabor habere. Nunc videndũ est de paternitate, q̃ attenditur inter suscipientẽ & susceptum, nunquam. n. põt esse Matrimonium inter tales. Similiter nec Laicus, nec clericus in minoribus ordinibus constitutus põt Matrimonium contrahere cum illa quam suis manibus baptizauit. De fraternitate spirituali sciendum est, quòd omnes filii duorum compatrum siue ante compaternitatẽ geniti sint, siue postea, possunt legitime matrimonialiter copulari, excepta illa persona, qua mediãte compaternitas est contracta. Nã ista persona nunquam potest copulari alicui filiorum patris sui spiritualis. Quæritur autem si sacerdotis filius vel alterius viri qui baptizauit Puellam possit contrahere cum ea quam baptizauit pater eius. Respondeo nequaquam, immo etiam si contractum fuerit Matrimonium separandum est, De tribus etiam speciebus cognationis spiritualis dantur tres regulæ. Prima est, quòd vir & mulier spirituali proximitate sibi coniuncti non possunt inter se cotrahere. Secunda est, ꝙ Compater & Commater cum filiis Compatris vel Commatris possunt contrahere. excepta illa persona propter quam contracta est spiritualis proximitas. Tertia est hæc. Filii vel Filiæ Compatrum, vel Commatrum possunt inter se contrahere exceptis personis illis propter quas contracta est spiritualis proximitas. Per tria vero sacramenta tantũ cognatio spiritualis contrahitur. s. per Cathecismum. Baptismũ & Confirmationem. Illa tamen quæ contrahitur per Cathecismum adeo exilis est & inualida ꝙ vix impedit Matrimonium contrahendum, nunquam autem dirimit contractum.

De cognatione legali. *Cap.* LXXX.

COgnatio legalis est quædam proximitas ex adoptione proueniens. Adoptio est extraneæ personæ in filium vel nepotẽ, vel deinceps legitima assumptio. Species eius sunt duę. Vna dicitur arrogatio, alia simplex adoptio. Arrogatur ille, qui sui iuris est, id est qui non habet Patrem, vel si habet emancipatus est, & transit in potestatem arrogantis. Et illa fieri debet auctoritate Principis. Adoptatur ille qui est in potestate sui Patris, & ideo non transit in potestatem adoptantis, & hoc fit imperio Magistratus. Adoptare potest Paterfamilias, qui sui iuris est, & qui generare potest, nã qui generare non potest, vt Spado vel Frigidus, non potest adoptare. Item nec ille qui minor est. 20. annis nisi iusta causa interueniente. Mulier vero adoptare nõ potest, nisi ex rescripto Principis in solatiũ Filiorum amissorum ei concedatur. Potest adoptari quilibet tam masculus, q̃ fęmina, dummodo sint minoris ętatis Patre adoptiuo, ita quòd Filius eius naturalis esse possit. Effectus adoptionis est, vt ille, qui adoptatur per omnia quasi Filius habeatur, ita etiam vt ab intestato succedat. Item arrogatus & eius Filii, vel Nepotes si quos in potestate habet transeunt in potestatem arrogantis, quod non est in eo qui adoptatur. Item arrogator tenetur relinquere Filio arrogato quartam partem omnium bonorum, quæ habet siue in testamento, siue eum velit emancipare. Sed adoptator Filio adoptiuo nihil tenetur relinquere nisi velit. Species autem adoptionis sunt tres. Prima quasi descendentium attenditur inter me adoptatorem Patrem, & Filiam meam vel Neptem adoptatam. Secunda quasi ex latere venientium inter Filium meum naturalem & Filiam meam adoptatam. Tertia. s. legalis affinitas inter me & vxorẽ filii mei adoptiui. similiter inter filium meum adoptiuum & vxorẽ meam cognatio legalis in secunda specie Matrimonium, quamdiu sunt in eiusdem Patris potestate tantum. In prima vero & tertia omni tempore impedit indistincte.

De impedimento criminis. *Cap.* LXXXI.

CRimina multa sunt quæ impediunt Matrimonium contrahẽdum propter eorum enormitatem sicut est incestus. Item qui vxorem suam interfecit, aliam accipere nõ debet. Item ille, qui rapuit sponsam alterius. Item qui insidiando Matrimonio proprium Filium de sacro fonte leuauerit, vt possit priuare coniugem carnali debito & copia sui. Item ille qui interfecit presbyterum. Item solemniter pęnitens. Generaliter tamen si huiusmodi Adolescentes sunt & timetur de incontinentia eorum Ecclesia eis cõcedere debet licentiam nubendi. Et quamuis multa sint crimina, quæ impediunt Matrimoniũ contrahendum, nulla tamen sunt, quæ contractum dirimant nisi tria. Primum est quòd si aliquis adulteratur cum aliqua cõiugata, & ipse vel ipsa machinatus fuerit in mortẽ Viri ipsius adulteræ, vel in mortem vxoris ipsius adulteri, cum effectu vt simul contrahant, postea contrahere non debent, sed si contraxerint separandi sunt. Secundus casus si præstat fidem adulteræ ꝙ ducet eam post mortẽ legitimi eius Mariti, vel vxoris eius adulteri. Tertius est quando præsentialiter eam ducit, & cum ea contrahit, ꝙ plus est quam fidem dare deducendo. Itaq; debent separari, quod intelligẽdum est cum ambo sciebant impedimentum, quando sic contraxerunt, si enim alter ignoret, tũc credens illum cum quo contraxit esse solutum posset cũ isto esse post mortem legitimi & hoc propter bonam fidem, quam habuit, determinatum est autem iure nouo, ꝙ siue ante fidem datam, vel Matrimonium de facto contractum, siue postea, legitima tamen superstite cognouerit eam, debet omnino separari. Illis ergo qui peccant contra bonum Matrimonii & non contra essentiam potest infligi pęna ne contrahant, si tamen contrahunt contractum est. Illi vero qui peccant contra essentiam Matrimonii in eodem debent puniri. Vnde & iste qui sua viuente cum alia contrahit, mortua prima cogitur remanere cum secunda si ipsa velit. Tunc enim primus consensus habet effectum. Si vero ipsa non vult, non est Matrimonium.

De dispari cultu. *Cap.* LXXXII.

DE dispari cultu distingue, quòd aut fidelis contrahit cum infideli, Iudæo. s. Pagano, vel Hæretico. Aut infideles inter se. Aut fideles, & postea labitur alter eorũ in hæresim. In primo casu nullum est matrimonium. Sponsalia tamen potest fidelis cum infideli contrahere sub conditione vt infidelis cõuertatur ad fidem. In secundo casu. s. cum coniuges sint infideles, verum est matrimonium. Sed si alter conuertatur ad fidem alter vero remaneat in iudaismo, vel in gentilitatis errore, si infidelis non vult cohabitare fideli, vel si vult cohabitare, non tamen sine iniuria & blasphemia nominis Christi, vel vt eum pertrahat ad infidelitatem, vel ad aliud mortale peccatum. In istis tribus casibus cõtumelia creatoris soluit ius matrimonii circa fidelem, & ideo potest contrahere cum alia. Si vero infidelis vult cohabitare fideli sine aliquo prędictorum, fidelis si vult ei cohabitare benefacit, quia hoc monet Apostolus ad Corinthios. Si autem non vult non est compellendus, tamen illa viuente non poterit contrahere quamdiu durat Matrimonium. Quid si Iudæi vel Pagani contraxerunt cum consanguineis, secundum ritus suos, nunquid post conuersionem remanebũt taliter copulati. Dicas quòd sic, nisi contraxerint in gradibus diuina lege ꝓhibitis. Quod si infidelis plures habẽs simul vxores

res conuertitur prima tantum est vxor eius. Et ideo illam solã potest retinere. Quod autem dicit Apostolus, ꝙ si quis frater.i. fidelis habet vxorem in coniugio infidelem, & hoc consentit habitare cum illo, non dimittat illam, non est preceptum, sed cõsilium secundum glo. Posset enim eam licitè dimittere propter fornicationem spiritualem, sed Apostolus consulit non dimittere propter duo.s. vt per virum fidelem Mulier infidelis lucrifieret. Et ne gentiles propter separationem coniugii doctrinam Christi abhorrerent. Quod autem dicitur hic, & hęc cõsentit habitare cum illo, intellige cum suppletione, id est sine iniuria & blasphemia Christi, nec vt eum trahat ad infidelitatem, vel mortale peccatum. In tali enim casu debet eam dimittere, & põt ẽt contrahere cum alia. Quia vt dicit Ambrosius, non debetur reuerentia coniugij ei qui abhorret auctore coniugij. Contumelia inquit creatoris soluit ius matrimonij circa eum quę relinquitur, vt nõ possit accusari si alij copuletur. Infidelis autem discedens, & in Deũ, & in Matrimonium peccat. Itaq; non est fides coniugii seruanda ei, qui ideo recessit, ne audiret nomen Christi. Si vero ambo crediderint per cognitionem Dei confirmatur coniugium. In tertio casu. s. quando fideles contrahunt inter se & postea alter labitur in hæresim, vel etiam in infidelitatis errorem non potest contrahere, qui relinquitur non distincto, an interuenerit carnalis copula an non, quia Matrimonium fidelium est ratum, & ideo nullo casu superueniente potest dissolui.

De metu vel coactione. Cap. LXXXIII.

QVi vero metus vel coactio intercedit, non potest consensus locum habere, & per cõsequens nec Matrimonium. Vis est maioris rei impetus qui repelli nõ potest. Metus est instantis vel futuri pericula mentis repudiatio. Coactio seu vis alia leuis, alia violenta. Leuis non excludit consensum matrimonialem, sed violenta. s. cum quis capitur, vel trahitur inuitus, ducitur vel ligatur. Item metus alius cadit in constantem virum, alius non ille qui cadit in cõstantem virum excusat, & excludit consensum Matrimonii, vt metus mortis & corporis cruciatus. Item metus stupri & seruitutis, istos quatuor metus duobus versibus comprehendas. Excusare metus hos posse puta, quia nescis. Stupri siue status verberis atq; necis. Item nota ꝙ talis metus caderet in vnum, qui nõ diceret cadere in aliũ, quia non verisimile hominem claræ dignitatis in vrbe timuisse, vel quod rex parui militis metum timeat. Item si apertissimas probationes habeat repellit præsumptio, quæ contra eum est, & sic iudex secundum diuersitatem personarum & locorũ iudicabit qualis sit metus, & iudicabit Matrimonium aliquod vel nullum. Item Mulier quæ stetit per annum & dimidiũ cũ marito, vel consensit in carnalem copulam, nõ debet postea audiri, si allegat metum, vel violentiam. Clerici in quatuor minoribus ordinibus cõstituti, nisi sint in aliqua religione, quæ cõtinentiam profitetur licitè possunt contrahere, si vero in sacris ordinibus, non possunt. Et si contraxerint separabuntur.

De ligatione & publica honestate. Cap. LXXXIIII.

NVnquam vero alligatus vxori potest, vel potuit aliam ducere, nisi cui diuina reuelatione & instinctu Spiritussancti reuelatum fuerit sicut Patriarchis. Tamen si vxor credit virũ mortuum, & contrahit cum alio, dic ꝙ quamdiu ita credit, nec ille reuertitur, excusatur ab adulterio & fornicatione propter ignorantiam facti. Et filii (si quos ex secundo concepit) iudicantur legitimi, sed statim cum reuertitur primus, debet recedere a secundo, & redire ad primum. Quod si non reuertitur, credit tamen eum viuere non exigat debitum a Marito, quem accepit, sed ei exigenti, reddat. Sed pone, ꝙ vir iuit in exercitum contra Saracenos, vel in regionem longinquam, & non reuertitur, ac nescitur verũ sit mortuus vel viuus, quid faciet vxor. Dic quòd quantuncũq; iuuencula sit, contrahere non potest donec sit certa de morte Mariti. Sed qualiter certificabitur. Respondeo per iuramentum illius sub quo militauit, vel etiã sociorum qui mortem eius bene nouerunt. Cum autem dicit Apostolus mortuo viro, liberata sit a lege viri, videtur, quòd vxor Lazari non tenebatur ei, quando fuit resuscitatus. Sed cõtra ad Hæbreos. 11. Acceperũt Mulieres de resurrectione mortuos suos. Respondeo non tenebantur, quia in morte solutum fuit vinculum Matrimonii. Quod autem dicitur acceperunt &c. Hoc factum est de honestate non de necessitate, & oportebat interuenire nouum consensum, & sic nouum erat Matrimonium. Sed secundum hoc videtur, quòd si aliquis religiosus, qui fecit professionem vsq; ad mortem suscitaretur, a professione solueretur: & posset manere in sęculo. Contra donum gratiæ debet prouocare in melius. Respondeo non est simile, qa vinculum Matrimonii est ad homines, sed vinculum professionis ad Deum. Est enim spiritus creati ad increatum. Et quia extrema indissolubilia sunt, ideo & vinculũ indissolubile. Vnde tenetur ad istud Religiosus quamdiu potest. Publicæ honestatis iustitia cõtrahitur ex despõsatione, puta si aliquis despõsauit puellam septem annorum, vel vltra, & licet eam non cognoscat, tamen nullus de consanguinitate eius poterit eam habere in vxorem, nec ipsa aliquam eius consanguineam.

De affinitate. Cap. LXXXV.

AFfinitas est proximitas personarum ex carnali copula veniens omni carens parentela. Ex copula carnali ideo dixi quoniam tam per fornicariam copulam quam per legitimam contrahitur affinitas. Ex persona igitur addita consanguinitati per carnis copulam contrahitur, quia omnes mariti cõsanguinearum mearum sunt mihi affines in illis gradibus, in quibus vxores eorum attinent mihi. Nam si qua mihi est in secũdo gradu consanguinitatis maritus eius est in primo gradu affinitatis, sic & in secundo gradu, & sic de cæteris, quoniam gradus computantur inter affines respectu consanguinitatis tãtum. Et quod dictum est de maritis consanguinearũ meatum, idem per omnia intelligas de vxoribus consanguineorũ, quia ego similiter sum affinis eis in eisdem gradibus. Itẽ omnes cõsanguinei vxoris meæ sunt mihi affines in eisdem gradibus, in quibus sunt consanguinei vxoris. Et omnes mei consanguinei simili modo sunt affines vxoris meæ in eisdem gradibus in quibus sunt mihi consanguinei. Habebat autem olim prohibitionem vsq; ad septimum gradum, hodie vero vsq; ad quartum gradũ inclusiuè sicut ipsa consanguinitas. Nota quòd si persona, quę tibi est affinis per appositionem generat filium de consanguineo tuo, filius ille est tibi consanguineus, & non affinis. Si vero de extraneo nihil tibi attinebit. Per appositionẽ tibi iõ dixi, quoniam si tibi est aliquis affinis per appositionem tui.i. ꝙ tu appositus sis consanguinitati eius, si generat filium, ille erit tibi affinis sicut parens suus, sed in alio gradu. Item nota, quòd licet moriatur consanguineus, quo mediante contrahitur affinitas persona quæ superuiuit remanet affinis. Item contrahitur affinitas, vt dictum est, non solum per matrimonium, sed etiam per fornicarium coitum, dum tamen ordine naturæ secus autem si extra ordinem, hoc est extra vel circa vas debitum aliquis polluerit aliquam, quia talis pollutio, nec facit sanguinis commixtionem, nec carnis vnitatem per quam contrahitur affinitas. Idem credo si inuasit claustrum pudoris, non tamen peruenit ad consummationem operis.

De impotentia coeundi. Cap. LXXXVI.

INter impedimenta matrimonii impossibilitas coeũdi maximum obtinet locum, quoniam ex sui natura potius quam ex constitutione Ecclesiæ impedit matrimonium. Et est vitium animi vel corporis, vel vtriusq; quo quis impeditur alii carnaliter commisceri. Species eius sunt plures. Nam alia est naturalis impotentia, vt frigiditas in viro, & arctatio in muliere, defectus ætatis in Puero. Alia accidentalis vt castratio, maleficium. Item naturalis, alia temporalis, alia perpetua. Teporalis, quæ est in Puero impedit, quia quamdiu inest ei non potest contrahere. Perpetua vero est q̃ est in frigido, q̃ impedit contrahendũ & dirimit iam cõtractum. De coarctatione mulieris dic. Quod licet sit a natura, si tamen potest ei subueniri beneficio medicinæ, vel per assiduum vsum cum homine conuenentis staturæ, nõ impedit matrimonium, aliter autem & impedit & dirimit. De accidentali dicendum, quòd qui inepti sunt ad reddendum debitum contrahere non possunt sicut nec Pueri. Et si contraxerint diuidẽdi sunt. Maleficium, si sit temporale, nullum pręstat impedimentum matrimonio. Si vero perpetuum impedit & dirimit. Frigidus quidem nullam potest cognoscere, nec mouetur ad voluntatem coeundi, sed maleficiatus potest alias cognoscere præter illam, cum qua maleficiatus est. Et ideo cum celebratur diuortium rõne frigiditatis, nõ datur licentia viro, quòd ducat aliam, & si duxerit separatur secundum matrimonium & restituitur primum, quoniam apparet deceptam fuisse Ecclesiã. Idem est si separatur propter arctationem mulieris, & ij sa nubit alii. Si vero propter maleficium separantur, vtriq; datur licentia nubendi. Si autem mulier proclamat, & dicit ꝙ vir eam cognoscere non potest, & vir dicit quod sic, & iuramẽto firmauerit, ꝙ eã cognouerit standũ est iuramẽto viri, qa caput est mulieris, nisi mulier ondat se virginẽ ꝑ aspectũ corporis. Porro deficientibus probationibus ẽt ambo cõiuges ꝓsiterent contra matrimoniũ nõ esset ꝑꝑ hoc ab Ecclesia separadũ, tũ quia nonnulli inter se cõtra mrimoniũ vellet colludere si sic cõfessioni crederet esse stãdũ, tũ ꝑꝑ fauorẽ matrimonii.

De his quæ Matrimonium impediunt, sed contractum non dirimunt. Cap. LXXXVII.

OMnia vero impedimenta superius numerata antequam matrimonium contrahatur interueniẽtia, seruatis distinctionibus

ctionibus super quolibet impedimento pertractis, impediant Matrimonium contrahendum,& dirimunt iam contractum. Sed si postea consequantur non impediunt nec dirimunt. Cætera vero impediunt contrahendum,sed non dirimunt iam cõtractum,quæ sunt tempus feriarum,& interdictũ Ecclesiæ. In quidem feriarum contrahi possunt sponsalia, & etiam Matrimonium solo consensu. Sed traductio vxoris,nuptiarum solemnitas,& carnalis copula prohibentur. Tempus illud taxatum est ab aduentu Domini vsq; ad octauas Epiphaniæ,& a 70.vsque ad octauas pasche, & tribus septimanis ante festum beati Iohannis Baptistæ. De quibus determinatum est hodie ꝙ incipiunt tribus diebus ante Ascensionem,& protendũtur vsq; ad octauam Penthec. Sequitur de interdicto Ecclesiæ.s.qñ aliquis prohibetur contrahere cum aliqua,quia forte dicitur eius consanguinea vel affinis, vel spõsa alterius,vel pp aliud. Illi quorum Matrimonium interdicitur,non debent contrahere,sed si contrahunt,nisi aliud impedimentum perpetuũ impediat possunt simul permanere,& non sunt separandi nisi ad tempus vt agant pœnitentiam,quia mandatum Ecclesiæ contempserunt. Sane vt diuersa circa Matrimonium pericula euitentur,statutum fuit in concilio generali,vt cum Matrimonia fuerint contrahenda,in Ecclesijs per Presbyteros publice proponatur cõpetenti termino præfinito,vt infra illum qui voluerit & valuerit,legitimum impedimẽtum opponat Et ipsi presbyteri nihilominus inuestigent vtrum aliquod impedimentum obsistat. Cum autẽ apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super hoc manifestis constiterit documentis.

De diuortio. Cap. LXXXVIII.

NEc vero coniunctio nec separatio Matrimonii facienda est,nisi aliquibus agentibus & testificantibus. Notandũ vero ꝙ si aliquis confessus fuerit in iudicio quod actor proponit,standum est confessioni eius,nisi per confessionem illam fieret præiudicium Matrimonio,de quo agitur,vel etiam alteri Matrimonio,timetur enim colludium. Si vero interrogatus in iure negat, quod proponit probare debet qui proponit. Et si non probat succumbit. Item ad omnia quis restituendus est de quibus probauit se spoliatum. Item si Mulier dicat se habere virum suspectum,quòd eam lædat,& verisimilem causam suspicionis ostendat, ad officium Iudicis spectat iubere cauete sibi,sufficienti cautione,ꝙ Maritus tractabit eam in lecto,& in mensa,& in omnibus sicut vir tractare debet vxorem. Et ꝙ nõ lædat eam in persona vel in rebus, nec aliquo modo de honestabit eam.salua tamen correctione honesta maritali, & si mulier non confidit de iuramento viri,cautionem debet præstare quam magis timet.s.pignoratitiam, vel fideiussoriam sub pœna promissa. Quilibet potest accusare Matrimonium ad plenum diuortium celebrandum,qui non prohibetur. Cum autem iam vsq; ad quartum gradum prohibitio coniugalis copulæ sit rẽstricta, siquis contra prohibitionem huiusmodi præsumpserit copulari,nulla longinquitate defendatur annorum, cum diuturnitas temporis non minuat peccatum, sed augeat. Maritus potest accusare & dimittere vxorem propter fornicationem & econuerso. Ista causa extenditur ad fornicationis suspicionẽ & violentiã,verbi gratia. Si probatũ est ꝙ fuerit solus cum sola,nudus cum nuda,in eodem loco iacens,& hora secreta. Itẽ credo quòd extenditur ad crimen sodomiticum. Intelligendũ est etiam idem de spirituali fornicatione, sed propter carnalẽ semel commissam potest vir dimittere vxorem,& vxor virum propter spiritualem non potest,si velit se corrigere. Sunt tamẽ quidam casus in quibus adultera non potest accusari a viro. Primus si & ipse conuincitur fornicari. Secundus si ipse prostituit eam. Tertius cum ipsa credebat virum defunctum, & nupsit alii: nam Maritus rediens tenetur eam recipere non obstante tali adulterio, nec steterit scienter cum secundo Marito postquam primus venit. Quartus,si cognita fuerit latenter ab aliquo,quem credebat esse proprium virum. Quintus,est si fuerit vi oppressa,hoc autem intelligo de vi absoluta. Sextus est, quãdo reconciliauit eam sibi post adulterium commissum,vel eam publice adulterantem retinet in consortio maritali. Septimus est quòd si aliquis infidelis coniugem infidelem dimittat, dato sibi libello repudii,& illa nubat alii secundum ritum suum, si ipse conuertatur fidem,& ipse tenetur eam recipere non obstante quòd ab alio sit cognita, cui se coniunxerit nisi aliter fuerit fornicata. Effectus huius accusationis est,quòd si maritus probat quod intendit, vel Mulier hoc cõfiteat, nisi Mulier replicet contra eum aliquem de prędictis.7.casibus absoluitur ab eius cohabitatione, & seruitute qua sibi tenebatur,& habitum religionis ea inuita sumere potest, & in sęculo sine ea viuere potest, sed tamen continere tenetur quamdiu illa viuit.

De filijs legitimis & illegitimis. Cap. LXXXIX.

LEgitimus filius est,qui de legitimo Matrimonio natus est, vel de eo,quod in facie ecclesiæ legitimum reputatur,quãuis in veritate Matrimonium non fuerit,quando.s.ambo coniuncti sunt bona fide,credentes se legitime copulatos dum modo alter eorum tantum hoc credat. Nam si Mulier alicui coniugato nubat bona fide credens eũ solutum, & ex eo filios suscipiat,legitimi iudicantur,& vtriq; parenti succedũt. Siquis autem clandestina vel interdicta coniugia inire præsumpserit in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali coniunctione suscepta,prorsus illegitima cẽsenda est,de parentũ ignorantia nullum habitura subsidium,cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ,vel saltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima est censenda,si ambo parentes impedimẽtũ scientes legitimũ,pręter oẽ interdictũ,et si in cõspectu Ecclesiæ cõtrahere præsumpserunt. Itẽ nota ꝙ quadruplex est stat⁹ filiorũ. Alii sũt naturales & legitimi, vt sunt illi qui de vxoribus procreantur. Alii naturales tantum vt filii concubinæ.s.qui de soluto & soluta nascuntur,quæ posset esse vxor. Alii sunt legitimi tantum, vt adoptiui, Alii nec legitimi nec naturales,qui spurii dicuntur, vt isti,qui de adulterio vel incestu nati sunt. Sequitur qualiter non legitimi legitimãtur. Primus modus est per subsequens Matrimonium: nam si quis habet naturales filios de aliqua,& postea contrahit cum ipsa,filii iam nati legitimantur,sed si spurios habet ex ea non efficiuntur legitimi. Secundus fit per specialem indulgentiam Domini Papæ. Hi duo modi secundum canones reperiuntur. Sequũtur & alii quidam secundum leges. Vnus est, si Pater offerat filiũ naturalem curiæ Imperatoris & fiat curialis. Secundus si Pater decedens in testamento eum nominet legitimum hæredem,& ipse postea offerat principi testamentum. Tertius si nullo Filio legitimo existente, Patreq; defuncto,ipse naturalis Filius seipsum offert. Quartus si Pater in publico instrumento, vel cum trium testium subscriptione scripto eum nominet Filium, nec adiecerit naturalem. Prodest autem Filios esse legitimos, quia succedunt in omnibus bonis parentum. Naturales autem filii in sexta parte hæreditatis Patris succedere possunt, spurii vero, & qui ex damnato coitu sunt omni prorsus beneficio excluduntur. Hæc de sacramentis veteris ac nouæ legis propter illam Iacobi sententiam, qua legalia reuocata sunt breuiter huic historiæ inter serũimus, nunc ad ipsam historiam redeamus.

De epistola Apostolorum & chronicha annorum Petri & Pauli. Cap. XC.

COmestor. Placuit igitur consilium Iacobi Apostoli senioribus,& communi consensu elegerũt viros,per quos mitterent epistolam cum Paulo & Barnaba, Iudam.s.& Silã. Cũq; descendissent Antiochiam, congregata multitudine tradiderunt eis epistolam. Et audita consolatione de iugo legis non imponendo sibi, gauisi sunt fratres de gentibus. Non est autẽ hic prætereundum ꝙ de pręfato ascensu suo in Hierusalẽ pro dirimẽda lite pretaxata, scribit Apostolus ad Galathas in hũc modum. Deinde post annos. 14. s.a conuersione mea ascendi Hierosolymam cum Barnaba assumpto Tito, & contuli cum eis.s.Apostolis euangelium,quod prædico in gentibus. Ex quo annorum numero colligitur, quia eodem anno quo Paulus ascendit Hierosolymam.s.14.a conuersione sua, Petrus ascendit Romam, & eodem anno sedit in cathedra Episcopali in qua sedit.25.annis 14.vero & 25.39.reddunt. Vicesimo autem & quinto anno a promotione beati Petri in sedem Romanam s.vltimo anno Neronis passi sunt Petrus & Paulus,& sic 39 a conuersione Pauli. Vnde colligitur Paulum ad fidem conuersum eodem anno quo passus est Dominus, cum constet Petrũ & Paulum.30 anno a passione Domini qui fuit vltimus Neronis passos esse martyrium, si autem quandoq; legatur Paulus conuersus ad fidem secundo anno a passione Domini. Intelligendum est secundo emergenti tamen eodem vsuali,sicut alibi determinatum est. Quartodecimo ergo anno a passione Domini.s.quarto anno Claudii ascendit Petrus Romam, & sedit in cathedra Episcopali. 10.annis sub Claudio, qui regnauit 14.annis,& Nero post eum totidem annis. Primo quidem sedit Antiochiæ. 7. annis in sede Episcopali, quod necessario de 7. illorum.14.oportet intelligi, qui a passione Domini fluxerunt vsque ad eius promotionem in sedem Romanam. Post septem autẽ annos quibus sedit in sede Antiochena consilio Dñi de Hierosolyma ascendit Romam, sed in ascensu transijt per Antiochiam,vt confirmaret subditos suos in fide. Et vt habetur in chronicis substituit Enodium in sede Antiochena.

De hoc quòd Paulus Petrum corripuit. Cap. XCI.

IN transitu per Antiochiam redargutus est a Paulo Petrus, quia comedens cum quibusdam fratribus de Iudæa timens

eos

eos molestare, discernebat cibos, & ita gentes cogebat exemplo suo Iudaizare. Actor. In hac autem reprehensione (secundum glosam Augustini) commendatur firmitas & charitas & humilitas Petri. Qui cum primus Pastor Ecclesiæ a Domino institutus sit, talem obiurgationem a posteriore pastore. s. Paulo pro salute gregis libenter sustinuit, & in hoc exemplū posteris præbuit. Laus itaq; iustæ libertatis in Paulo, & sanctę humilitatis in Petro enituit. De hac autem reprehensione dissentiunt Augusti. & Hieronymus, sicut & de legalium post Christū obseruatione, Hieronymus. n. dicit legalia post resurrectionē Christi, non debuisse ab aliquo obseruari, sed Petrum inuitum hoc fecisse ne Iudæos amitteret. Nec in hoc dicit eū peccasse, quia bona intentione hoc agebat, licet illi peccarent, q quasi eius exemplo Iudaizabant, nec veram fuisse reprehensionē illā, sed simulatoriā, & dispensatoriā. s. vt per hoc scirent gētes, non esse iudaizandum, videntes tm̄ Apostolū in hoc reprehendi. Augustinus aūt dicit Petrū seruasse legalia illa, non dispensatorie, sed vere & libere, quia tā sibi, q̄ alijs conuersis ex Iudæis licebat ea tunc seruare, ita tñ vt spem in eis non ponerent. Distinguit. n. triplicē statū legaliū. Vnum in quo fuerunt quasi viua. s. ante passionē Dñi. Tūc. n. oēs Iudæi tenebātur ea seruare ex præcepto. Secundū in quo fuerūt quasi mortua, sed nondū sepulta. s. a passione Dñi, ex quo dictū est a Dño. Consummatū est vsq; ad fidei manifestā reuelationē. Hoc. n. tpe permissum erat ea obseruare Iudęis, q̄a Mater mortua erat cū honore ad tumulum reducenda & sepelienda. Non tñ erant sub pręcepto, nec iam aliqua veritas futura subesse credebatur quia iam erat exhibita. Tertiū in quo fuerunt mortua & sepulta. s. post fidem reuelatā. Extunc. n. neq; præcepta sunt neq; permissa, sed oīno prohibita, nec cineres Matris sepultæ de tumulo eruantᷓ, qđ esset fœdū & horribile. Quod ergo Petrus habuit discretionē in cibis, non fecit dispensatiue ſm Augustinū, qa hoc licebat ei simpliciter tunc, & ēt oībus Iudæis cōuersis. Sic illa reprehensio Petri ſm Augustinū non fuit dispensatoria, sed vera. Peccabat. n. Petrus, incaute vitādo minus scandalū & dimittēdo maius. Et dr̄ ꝙ peccauit venialiter. s. ex ignorantia, quia simplici intentione hoc agebat. Vr̄ aūt Aug. verius sentire q̄ Hieronymus ad minus de hac reprehensione. s. ꝙ fuerit vera non simulatoria, nec dispensatoria. Hoc. n. dicit textus aperte, ꝙ reprehensibilis erat, & ꝙ non ambulabat ad veritatē euangelii, nec credendum est hoc aliquo mō Apostolū mentitum fuisse, maxime cum in doctrina religionis secundum Augustinum nullo modo mentiendum sit.

De euangelio Petri quod Marcus conscripsit.
Cap. XCII.

EVsebius in historia ecclesiastica li. 2. Igitur cū Romanæ vrbi clarum verbi Dei lumē fuisset exortū. Simonis Magi tenebrę cū suo auctore restinctę sūt. Sermo aūt veritatis & lucis quæ per Petrū prædicabatur. vniuersorū mentes placido illustrauit auditu, ita vt quotidie audientibus eū nulla vnq̄ satietas fieret. Vñ nec auditio eius sola suffecit, sed Marcū discipulum eius oībus precibus exorauerunt, ea quæ ille verbo prædicabat. ad perpetuā eorū cōmonitionē hndæ scripturæ traderet, quo domi forisq; in huiuscemodi verbi meditationibus pmanerēt. Nec prius obsecrādo desitūt, q̄ ꝙ orauerāt impetrarēt. Et hæc fuit causa scribendi, qđ ſm Marcū dr̄ euangeliū. Petrus vero vt p Spūmsanctū religiose se spoliatū cōperit, furto delectatus, fidē eorū per hoc deuotioneq; cōsiderans, factūq; cōfirmauit. Et in perpetuū legendā scripturā Ecclesijs tradidit. Hieronymus in lib. de illustribus viris. Assumpto itaq; Marcus euāgelio, qđ ipse confecerat, perrexit ad Aegyptū, & primus Alexandriæ Christū annuncians, constituit Ecclesiā tantæ doctrinæ, & vitæ continentia, vt oēs sectatores Christi ad exemplū sui cogeret. Deniq; Philo disertissimus Iudæorū vidēs Alexādriæ primā ecclesiā adhuc Iudaizantē, quasi in laudē gētis suę librū sup eorū conuersatione scripsit. Et quō Lucas narrat Hierosolymę credentes oīa habuisse communia, sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat memoriæ tradidit.

De Romanis Pontificibus a Petro vsq; ad Siluestrum.
Cap. XCIII.

EX chronicis Romanorū Pontificū. Petrus igitur Apostolus filius Iohānis de Bethsaida Galileæ. post passionē Dñi ante Epatū sedit Ecclesiæ princeps annis quatuor, postea tenuit Epatum Antiochiæ, septē annis. Deinde venit Romā. ibique. 25. annis Pontificatū tenuit, & Papa esse, sedit anno dñi. 45. Sedit aūt imperante Tyberio, post Caio Caligula, post Claudio, post Nerone sub quo Martyriū passus est. Linus cæpit anno dñi. 70. sedit annis. 12. imperāte Galba, post Vespasiano, post Tito. Cletus cępit anno Dñi 82. sedit annis. 12. imperante Domitiano. Clemens cępit anno Dñi. 94. sedit annis. 9. imperante Domitiano, post Nerua. Anacletus cępit āno Dñi. 102. sedit annis nouē imperāte Traiano. De isto tacet Eusebius in chronicis, & dicit ꝙ Anacletus ipse est Cletus, sed Damasus Papa in chronica Romanorū Pontificū, quā scribit Hieronymo ponit eos pro duobus. Et dicit ꝙ Cletus fuit natione Romanus, Anacletus aūt Grecus. Nō solū aūt in hoc, sed ēt in alijs pluribus cronica Eusebii ab aliorū chronicis vr̄ dissonare. Euaristus sedit annis nouē. Alexander annis. 10. Sixtus. 10. Thelesforus. 11. Iginius. 4. Pius. 11. Anicetus. 11. Sother. 11. Eleuterius. 15. Victor. 10. Zephirinus. 8. Calixtus 6. Vrbanus. 4. Pontianus. 6. Ancherus. 12. Fabianus. 14. Cornelius. 2. Lucius. 3. Stephanus. 7. Xistus. 2. Dionisius. 6. Felix. 3. Euticianus. 1. Caius. 11. Marcellinꝰ. 8. Quo Martyriū passo īter psecutiones Diocletiani & Maximiniani vacauit Pontificatus annis septem. Postea sedit Marcellus annisquinq;, Eusebius septē. Melchiades. 4. Siluester 23. Hic Constātinū Imperatorē baptizauit, qui & pacē Ecclesiæ reddidit, nā antea vigente persecutione pęnè omnes Pontifices qui in sede Romana præfuerunt martyrium subierunt.

Cathalogus caeterorum vsque ad innocentium.
Cap. XCIIII.

POst beatū siluestrum sedit Marcus annis duobus. Iulius. 5. Liberius. 7. Fęlix. 1. Damasus. 18. Siritius. 15. Anastasius. 3. Innocētius. 12. Zosimus. 1. Bonifacius tribus. Cęlestinus. 8. Sixtus nouē. Leo. 21. Hilarius. 6. Simplicius 15. Fęlix. 8. Gelasius. 4. Anastasius vno. Simmachus. 16. Hormisda. 18. Iohannes duobus. Agapitus mensibus. 11. Siluerius mēsibus quinq;. Vigilius annis sex. Pelagius quatuor. Benedictus quatuor. Pelagius decē. Gregorius diaconus 13. Sauinianus vno. Bonifacius mensibus octo. Bonifacius annis sex. Deusdedit. 3. Bonifacius sex. Honorius. 12. Seuerinus. 2. Bonifacius. 5. Iohannes vno. Theodorus 6. Martinus sex. Eugenius tribus. Vitalianus. 12. Adeodatus quatuor. Donus. 1. Agatus duobus. Leo mensibus. 10. Benedictus mensibus decem. Iohannes vno anno. Conon mensib. 11. Sergius annis. 13. Iohannes tribus. Iohannes duobus. Sisinius diebus. 25. Constantinus annis septē. Gregorius. 15. Gregorius decem. Zacharias decē. Stephanus quinq;. Paulus decē. Stephanus quatuor. Adrianus. 23. Leo. 20. Stephanus sex. Paschalis septem. Eugenius tribus. Leo octo. Benedictus annis duobus. Nicolaus. 9. Adrianus quatuor. Iohānes. 10. Martinus vno. Adrianus vno. Stephanus. 5. Formosus. 4. Bonifacius. 12. Stephanus vno. Romanus mensibus. 4. Theodorus. 20. diebus. Iohannes annis duobus. Benedictus. 4. Leo mense vno. Christoforus mensibus. 6. Sergius annis. 7. Anastasius duobus. Dando mensibus. 4. Iohannes annis. 24. Leo mensibus sex. Stephanus annis. 12. Iohannes. 4. Leo. 3. Stephanus. 3. Martinus. 3. Agabitus nouē. Iohannes. 8. Benedictus. 2. Leo vno. Benedictus duobus. Iohannes. 5. Benedictus vno. Donus. 1. Bonifacius mense vno. Benedictus annis. 8. Iohānes mēsibus 8. Iohānes annis. 10. Gregorius anno. 1. Iohānesmēsibus. 10. Siluester annis. 4. Iohānes q vocatᷓ Sigo mēsibꝰ quinq;. Iohannes q vocā Fanassus annis. 5. Sergius qui vocatur Ospro annis. 3. Benedictus Frater Alberici maioris annis. 11. Iohannes frater eius nouē annis. Benedictus qui vocatur Cherophilatus. 13. Siluester Sauinensis episcopus diebus. 55. Gregorius, qui vocatur Iohannes Gratianus annis duobus. Clemens qui vocatur Sugerius mensibus. 9. Damasus qui vocatur Popo diebus. 23. Leo sanctissimus qui vocatur Brunus annis 5. Victor duobus. Stephanus qui vocatur Fredericus mensibus. 7. Benedictus Belleornensis Episcopus mensibus. 9. Nicolaus qui vocatur Girardus annis duobus. Alexander qui vocatur Anselmus annis. 11. Gregorius qui & Hildebrandus annis. 12. Victor qui & desiderius Cassinensis Abbas mensibus. 4. Vrbanus secundus annis. 11. Paschalis secundus annis nouem. Gelasius secundus duobus. Calixtus secundus. 5. Honorius secundus. 5. Innocentius secundus tribus. Cęlestinus secūdus mensibus. 5. Lucius secundus mēsibus. 10. Eugenius tertius 7. Anastasius quartus vno. Adrianus quartus. 6. Alexander tertius. 22. Lucius tertius. 4. Vrbanus tertius vno. Gregorius octauus mensibus. 1. Clemens tertius annis. 2. Cęlestinus tertius annis 7. Innocentius tertius. 16. Honorius tertius. 11. Gregorius nonus annis. 14. Post hoc dissensione facta in Ecclesia Rom. vacuit sedes annis duobus. Cęlestinus tertius tādem electus est senex & infirmus, sedit diebus decem & septem. Actor Porro Innocentius quartus adhuc sedet in cathedra, qui iam sedit annis duobus. Nunc ad Beati Petri tempora redeamus.

De Agrippa filio Herodis Agrippæ, & dissensione Pauli & Barnabæ. *Cap.* XCV.

COmestor. Anno quo ascēdit Petrus ab Antiochia Romā s. quarto anno Claudii. Erat quidam procurator in Iudea volens sibi per violentiam vsurpare potestatē constituendi summum Pontificem, & mutandi pro arbitrio suo. Videntes

tes Iudæi quòd non possent ei resistere, miserũt nuncios Romã. Erat igitur Agrippa filius Herodis Agrippæ quẽ pater decedẽs in manu Caii dimiserat. Iste audiens ꝙ causa populi sui ageretur, intercessit pro eis & obtinuit, & rescripsit Caius procuratori, vt ab huiusmodi exactione desisteret, & Iudæi significauerũt ei vt mitteret eis Agrippam, & faceret eum tanquam regem & Dominum. Ipse autem misit eum in Iudæam non tamẽ reddidit ei terram patris, qui totum regnum Auitum obtinuerat, sed dedit ei Galaaditidem regionem, & potestatem constituẽdi summum Pontificem, vel Sacerdotem in Hierusalem pro arbitrio suo, quã negauerat procuratori. Iste fuit Agrippa in cuius regnũ de Iudæa imminente excidio in Hierusalem ab Angelo præmoniti secesserũt sicut habemus super Math. Sed nunc prosequamur de Paulo & Barnaba, qui adhuc demorabantur in Antiochia euãgelizantes. Post aliquot dies visum eis commodum reuerti pro ciuitates in quibus prædicauerant verbum Dei, & visitare fratres & confirmare in fide. Barnabas quidem voluit habere in comitatu suo Iohannem, qui cognominatur Marcus. Paulus autem noluit dicens, ꝙ in fronte aciei cõstitutus nimis tepide steterat, & quia timore mortis a prædicatione destiterat, quando. s. a Pamphilia descendens reuersus est Hierusalem, ideoq; non erat assumendus ad prædicationem, ne alios malo exemplo læderet, & facta est dissensio ita vt discederent abinuicem. Et excusant eos sancti, quia non dissensērunt odio commoti, sed a Spiritusancto ad hoc excitati, vt diuisi in pluribus locis prædicarent, & plures lucrifacerent. Barnabas autem assumpto Marco nauigauit Cyprum, & ex eo quidem quòd noluit eum dimittere, perpenditur fuisse eius cognatus. Legitur autem fuisse Consobrini. Paulus autem profectus est assumpto Sila, & perambulabat Siciliam & Syriam. Postea venit in Derben & Listram, vbi erat Christianus nomine Thimoteus filius mulieris viduæ vel Iudeæ, natus de patre gẽtili, cui perhibebant testimonium religiosi & omnes fideles, qui erant Listris. Hunc constituit Paulus episcopum illorum, sed circumcidit eum pro tollendo scandalo Iudæorum, ne. s. scandalizarentur, quòd haberent episcopum incircumcisum, non ꝙ legalia post veritatem euangelii essent necessaria, paulatim tamen non subito Iudæis erant tollenda.

De Prouincijs a quibus prohibiti sunt a Spiritusãcto & de Helena regina. Cap. XCVI.

POstea duxit secum Paulus Thimotheum & pertranseuntes per ciuitates præcipiebant obseruari decreta Apostolorum & Seniorum, qui erant in Hierusalem, & Ecclesiæ cõfirmabãtur & multiplicabantur. Transeuntes autem Frigiam, & Galaciæ regionem. volentes ire in Asiam minorem, prohibiti sunt a Spiritusancto, qui sciebat corda hominum, ꝙ tũc non essent credituri. Noluit ergo Spiritusanctus sanctum dare canibus, & impios de contemptu prędicationis grauius damnari, voluit etiã has prouincias Apostolis reseruari. Philippus nanq; & Iohannes prædicaueũt in Asia minori. Lucas in Bithinia, a qua similiter a spiritusancto sunt prohibiti. Origenes & reddit tertiam causam. Dicit enim, quia Deus prouidens seruis alimoniam corporalem, ab huiusmodi prouinciis discipulos prohibuit propter illam. s. maximam famen, in qua Helena sustentauit fratres pauperes, qui erant in Hierusalem, quæ facta est quarto anno Claudii. Nec fuit hæc mater Constantini sed regina Abigenorum. Cuius amore captus Rex Abigenorũ duxit eam in vxorem, & concepit ex ea. Et cum nocte dormiret cum ea, & posuisset manum suam super vterum prægnãtis a Deo audita est vox in hunc modum, Videte ne lædatis puerum, quia magnus futurus est in mundo. Qui natus & diligenter nutritus mortuo patre adhuc Puer factus est Rex, & commendatur in multis, quoniam audiens vnũ Deũ coli a Iudęis coluit eundem, & suscepit circumcisionem & ritus Iudæorum. Huius mater Helena veniens Hierusalem inuenit fratres fideles inedia laborantes, quoniam erat tempus famis. Et emit granum vnquaq; quia attulerat argenti copiã ad emendũ, & sustentauit eos. Quæ cum adhuc esset in Iudæa nunciatum est ei, ꝙ filius eius mortuus esset. Et statim rediit & fecit extrahi cadauer filii de sepulchro, & portauit in Iudæam. Et fecit nõ longe a Hierusalem extrui duo mausolea. In altero reposuit corpus filii, & præcepit, vt cũ mortua esset in altero corpus suũ reponeretur, & sic factum est, & adhuc apparent vestigia mausolorum. Et putant multi decepti esse mausolum Helenæ matris Constantini.

De transitu Pauli in Macedoniam. Cap. XCVII.

CVm autem pertransissent Misiam Paulus & socii eius venerunt Troadem, & ostensa est Paulo visio per noctem. Apparuit enim ei vir Macedo. i. Angelus illius gentis assimilatus viro Macedoni ꝓprietate linguæ vel formæ specialiter stans & deprecans eum dicens. Transiens in Macedoniam adiuua nos. Hoc ait Angelus assumpta persona Macedonũ. Vt autem visum vidimus, statim quæsiuimus (ait Lucas) illic proficisci. Hic enim primo ostendit Lucas se comitem fuisse Pauli, & forte nunc primo adhęsit ei. Nauigãtes autẽ a Troade, recto cursu venimus Sotromaciam, & sequenti die Philippis, quæ est prima ciuitas Macedoniæ, q venientibus a mari prima ocurrit. Fuimus autem ibi per dies aliquot. Et exeuntibus nobis ad orationem obuiauit quædam Puella habens spiritum Phitonicum, quæstuosa dominis suis, quia multum percipiebant emolumentum ex diuinatione eius Et hæc subsecuta clamabat dicẽs. Isti homines serui sunt excelsi Dei, qui annũciãt nobis viam salutis, & sic clamabat multis diebus, forte Spiritu sancto spm Phitonicum (vt per eam verum loquæretur) vrgẽte. Conuersus autem Paulus expulit eum de Puella. Videntes autem hoc Dñi eius apprehenderunt Silam & Paulum, & offerentes eos magistratibus dixerunt. Isti conturbant ciuitatem nostram cũ sint Iudæi, prædicãtes quandã nouam religionem quam non licet nobis suscipere, cũ simus Romani. Iam enim decretum erat a Romanis, vt nullus de nouo Deus coleretur nisi approbãte senatu, & cucurrit aduersus eos magistratus. scissisq; corũ tunicis flagellatos miserunt in carcerem. Sed per Dei prouidẽtiam liberati sunt, & custodẽ carceris cũ oĩ domo sua conuerterunt, sicut in actibus plenius legitur. Et exeuntes transierunt per Lydiam, & visis fratribus consolati sunt eos. Et inde profecti venerũt Thessalonicam, ibiq; conuersi sunt de Iudæis & gentilibus multitudo magna. Zelantes aũt Iudęi, & assumentes quosdam malos de vulgo, concitauerunt ciuitatẽ aduersus eos, fratres vero per noctem dimiserunt Paulum & Silã in Beroem, & multi de Beroensibus crediderunt. Audientes Iudæi, qui erant Thessalonitæ, quòd a Paulo prædicaretur in Beroe veneriit illuc concitantes multitudinẽ, & statim fratres Paulum dimiserunt, vt iret vsq; ad Athenas.

De conuersione Athenienſium. Cap. XCVIII.

IBi disputabant cum Paulo Epicuri, qui ponebant fęlicitatẽ hoĩs in sola corporis voluptate. & Stoici qui in sola virtute. Itaq; inter se dissentientes in impugnatione Apostoli vnanimiter consentiebant. Et apprehensum deduxerunt ad Ariopagum. i. ad vicum Martis, in quo erat templum Martis, qm Athenienſes singulos vicos denominauerant a Diis, quos ibi colebant, & Arich dr Mars. Erat aũt vicus excellentior Ariopagus, qm erat ibi cura magistratuum, & schola liberaliũ artiũ. Stans ergo Paulus in medio Ariopagi dixit. Viri Athenienses per oĩa vos iudico superstitiosos. Pręteriens. n. & videns simulachra vestra inter cætera vidi arã, cuius superscriptio erat hęc Ignoto Deo. singulis. n. aris superponebatur titulus indicans, cui essent dedicatæ, hunc inquit Deum ignotum ego annuncio vobis, hic est Deus, qui fecit mundum, & oĩa quæ in eo sũt, in quo viuimus, mouemur, & sumus. Quõ aũt hæc ara illi Deo consecrata est nostrum est supplere. Die. n. Dñicæ passionis videntes Philosophi, qui Athenis erant, tenebras factas super vniuersam superficiẽ terræ, non potuerunt causam earũ inuenire in naturalibus causis. Tandẽ ad hoc inducti sunt, vt dicerent, quia Deus Naturæ patitur. Et dixerunt Athenienses. Constituamus aram illi Deo. Et dedicata est ara, & superpositus est titulus Ignoto Deo. Et cum vellent offerre holocausta & victimas illi ignoto Deo, dixerunt Philosophi, Bonorum nostrorũ non eget, sed facietis genuflexiones ante ipsius arã, & supplicabitis ei, quia non quærit oblationem pecorum, sed deuotionẽ aĩarum, hunc Deũ ignotũ annũciabat eis Paulus asserens eum mortuũ fuisse resurrexisse, ascendisse in cęlum, in fine orbem iudicaturũ. Et cum prædicaret resurrectionem mortuorum, quidam irridebant, quidam vero dicebant. Audiemus te de hoc iterum, quidam aũt adhærentes ei crediderunt.

De conuersione sancti Dionysii, & libris eius. Cap. XCIX.

INter hos et fuit Ariopagita Dionisius. Nã dum adhuc disceptarent forte transiit cęcus corã eis. Et ait Dionysius Paulo. Si dixeris huic ĩ noĩe Dei. Tui vide. & viderit, statĩ credã. Sed ne vtaris verbis magicis ego tibi pręscribo formã verborũ hãc. In noĩe Iesu Christi nati de virgine, crucifixi, mortui, qui resurrexit & ascendit in cęlũ vide. Vt aũt tolleretur oĩs suspicio pręcepit Paulus Dionysio, vt ipse eadẽ verba proferret. Quod cum fecisset, statim cęcus vidit, & Dionysius se credere confessus est. Quẽ postea Paulus ordinauit epm Corintheorũ. Actor. Hoc idẽ dicit Beda, sed alii verius dicunt ꝙ Atheniensium. Nã alius fuit Corintheorum vt postea patebit. Iste ergo Dionysius ex Philosopho Christianus effectus est, & Paulũ super astra secutus, audiuit & ipse de cęlestibus arcana verba, silentioq; proxima, quæ nobis in quatuor libris dimisit scripta. In ꝓhemio super Hierarchiã. Primus liber Dionisii qui de cęlesti Hierarchia

chia inscribitur diuidit eã inter trinas cęlestiũ virtutũ dispositiones. Prima itaq; Hierachia continet Cherubin: Seraphin, Tronos. Secunda Dñationes, virtutes, Potestates. Vltima Principatus, Archangelos. Secundus, qui est de Hierarchia ecclesiastica similiter diuidit eã in tres. Prima est legalis iam præterita, quæ pertinet ad Sacerdotium veteris testamẽti, quod in variis & valde obscuris, symbolis a Moyse carnali populo distributum est, Secunda est Ecclesia noui testamenti partim symbolis visibiliũ sacramentorũ disposita, partim veritatis cõtẽplatione perfecta. Et est finis præteritæ, initiũ vero futuræ, quę est tertia. s. nunc inchoata ex parte in primitiis contẽplationis, perficienda vero post gloriã futuræ resurrectionis, qñ visibiliũ sacramentorũ velaminibus sublatis, ipsam veritatem perspicua claritate contemplabimur. Tertius qui de diuinis nominibus vocatur diuinarum nominationum virtutes continet. Quartus inscribitur de mystica theologia.

De vltimo aduentu in Hierusalem & vinculis eius. Cap. C.

ACtor. Paulus igitur Athenis moratus est tribus mensibus & postea factis ei insidiis a Iudæis scientibus ꝙ deferret collectas, habito consilio, vt vitaret eorũ insidias non recta via iuit in Hierusalem, sed circũeundo per Macedoniam, per quam venerat quibusdã fratribus recta via præcedentibus & expectantibus eũ Troade, donec veniret ad eos. Et illuc veniens moratus est septem diebus, vltimã die, s. die Dñica, cũ profecturus esset in crastinũ disputante illo & protrahẽte sermonem, vsq; ad mediã noctẽ. quidã Adolescens grauatus somno qui sedebat super fenestram cęnaculi cecidit in terram, & oblatus est Paulo mortuus, & suscitatus est ab eo. Qui transiens per diuersa loca cum fratribus venit Miletũ, & ibi cõuocans presbyteros Ecclesiæ quæ erat Ephesi, fecit eis sermonẽ de cura pastorali seipsum eis proponens in exemplum humilitatis & patientiæ & circa subditos adhibendæ diligentiæ. Inde pertransiens plura loca nauigio, deuenit Tyrum, vbi dissuadebant ei fratres, qui ibi erant, ne ascenderet in Hierusalem prædicantes spiritu prophetico quæ ei ibi debebant euenire, si ascenderet. Sed ipse nihilominus profectus a Tyro, transiit nauigio Ptholemaidam vrbẽ. s. Palestinæ cum sociis suis, & inde Cæsaream & ibi apud Philippum Diaconum manserunt diebus aliquot, cuius. s. Philippi quatuor filiæ prophetabant Paulo quod euẽturum erat in Hierusalem, & sir̃ quidã propheta a Iudæa superueniens noĩe Agabus. Vnde Discipuli rogabant Paulũ ne iret illuc, sed ipse nolens eis consentire ascendit cum sociis suis & Iasone hospite suo de Cæsarea in Hierusalẽ. Cũ aũt intrasset ad Iacobum collecti sunt seniores. Quibus salutatis, narrauit ꝑ singula quæ & quanta fecerat Deus per eius ministerium. Qui cum audissent magnificabant Deum & dixerunt Paulo. Vides frater quot milia sunt in Iudæis, qui crediderunt oẽs, tñ adhuc sunt emulatores legis, volentes pariter cum lege suscepta obseruare legalia, & audierunt de te, ꝙ prædices abolitionem legis, vnde consulimus tibi, vt sanctifices te ẜm legẽ. s. Nazareorum cum quatuor qui habent votũ super se, vt appareat sic falsa opinio, quę increpuit de te, & statuerunt de eius consensu, vt Iudæis ad fidem conuersis non prohiberetur obseruatio legaliũ, ita dũtaxat, vt non ponerent spem in eis. Et distingue quatuor synodos in primitiua Ecclesia Hierosolymis celebratas. Primã de substitutione Mathię loco Iudæ. Secundã de electione septẽ Diaconorũ. Tertiã qua statutũ est conuersis ad fidẽ gentibus non esse imponendum onus legaliũ, cum ascenderunt Petrus & Paulus de Antiochia in Hierusalẽ. Quartam de qua hic agitur. Postera die purificatus Paulus cũ quatuor viris intrauit cũ eis, & obtulit oblationẽ suã sicut & alii. Consummatis aũt quinq; diebus, Iudæi qui venerunt de Asia persequẽtes Paulũ concitauerunt oẽm populũ contra eũ, & illis quærentibus eũ occidere, nunciatũ est Tribuno cohortis. s. Claudio Lisiæ, qui missus fuerat a Fęlice præside, & iussit eũ ligari duabus cathenis, donec de ea usa cognouisset. Huius autem causæ ventilationẽ, & ipsius appellationẽ qm̃ aperte satis Actuum liber prosequitur, ad præsens prætermitto, illucq; lectorẽ remitto.

De multiplici calamitate Iudæorum. Cap. CI.

EVsebius in historia ecclesiastica li. 2. Claudio vero adhuc in imperio perdurante, in ipsa solemnitate Paschę tanta Iudæis perturbatio & vastitas Hierosolymis accidit, seditione commota, vt illi soli, qui in foribus templi constipatione populi necati sunt. 30. millia virorum numerabantur, & cõuersus est dies fest⁹ eorũ in luctũ. Sed & alia ꝗplura Iudęis mala irrogata ẽt Iosephus per hæc verba designat. Inflãmat inquit seditio acerbissima a Pontificibus aduersum Sacerdotes & primos plebis Hierosolymorũ, quorũ singuli conquerẽtes sibimet perditorũ iuuenũ & nouis rebus gaudentiũ manũ duces semetipsos propriæ factionis instituebant. Qui confugientes ad inuicẽ, primo cõuitiis lacessere, tñ deinde & saxis inuicẽ sternere: nec quisquã erat, qui coerceret, sed agebantur oĩa tãꝗ in vrbe non hñte rectorẽ. Igitur Pontifices in tantã venere proteruiam, vt seruis suis ad areas missis inuaderent decimas, ꝗ Sacerdotibus debanẽ, & accidebat vt nõnulli ex minoribus Sacerdotibus, quorũ alimoniæ vi fuerant direptę, inedia deperirent, ita seditionũ violentia ius phasq; cõfuderat. Nõnunq vero in media ciuitate occurrentes sibi trucidabant, præcipueq; in diebus festis Sicarii plebibus admixti, occultatis pugionibus oberrãtes, vt quisq̃ designat⁹ eis comin⁹ incideret perimebãt. Et arte nepharia cũ corruisset is, quẽ occulto vulnere strauerãt, tũc idẽipsi percussores veluti indignari se simulabant aduersus eos qui hoc in media vrbe cõmitterent, atq; hoc mõ occulta eorũ facinora permanebant. Et primus oĩum ab his Ionathas Pontifex interficitur, post illũ ꝗplurimi iugulanẽ, ita vt iã ipsis mortibus esset grauior metus mortis dũ vnusquisq; in procinctu ꝓpositus per momẽta singula speret interfici. Post hoc interiectis quibusdã addit ẽt ista. Grauius vero oĩ hac vastatione afflixit Iudæos Aegyptius quidã falsus propheta. Qui cũ venisset ad Iudæã hõ Magus, fidẽ sibi prophetiæ magica arte cõsciuit, & continuo. 30. fere millia virorũ congregãs, & ducens eos per desertũ, peruenit cũ ipsis ad montẽ, qui vocatur Oliueti, paratus inde irruere Hierosolymã, & in hac potestate vrbem, tenere, simulq; Romanorũ præsidia ac plebem tyrannidi suæ subiugare fretus per oĩa his quos secũ eduxerat satellitib⁹. Sed conatus eius pręuenit Fęlix, confestimq; cũ armatis obuiam pergẽs, secum etiam plebe reliqua conspirante congressione facta, Aegyptiũ quidem cum paucis in fugam vertit. Peremptis vero aliis, aliis etiam & captis, temere cępta facile destruxit. Hoc in secundo historiarum libro Iosephus refert.

De Seneca & libris eius ac flosculis moralibus. Cap. CII.

ACtor. Porro Claudius (vt in chro. legitur) anno ætatis suę 64. in palatio moritur. De cuius. s. morte Seneca successoris eius Neronis pręceptor eleganti metro lusisse reperitur. Præter hũc aũt librũ, ꝗ dr̃ ludus Senecę de morte Claudii. Scripsit ẽt idẽ Seneca libros morales putiles ad Ebuchiũ liberalẽ de beneficiis libros. 3. Ad Neronẽ de clementia libros. 2. Ad Paulũ vero de quatuor virtutibus librũ vnũ scripsit quoq; libros de moribus, & librũ de remediis fortuitorũ. libros quoq; de immatura morte. De causis naturalibus siue quęstionibus libros. 8. Libros quoq; declamationũ. 5. De sententiis diuersorũ oratorũ librũ. 1. Tragedias quoq; decẽ. Epistolas aũt ad Luciliũ Balbũ plurimas. Et ad Paulũ Apl̃m nõnullas. Ex his igitur hęc pauca hic inserere volui. Seneca in lib. de moribus. Educatio & disciplina mores facit, & id sapit quisq; qđ didicit. Bona itaq; cõsuetudo excutiat, qđ mala instruxit, Nihil interest. quo aĩo facias qđ vitiosum est fecisse. Multos vitã differentes mors incerta pręuenit. Oĩs itaq; dies velut vltimus ordinãdus est. Verba rebus non personis ęstimanda sunt. Oratorẽ te puto, si tibi ante oẽs qđ oportet persuaseris. Monstro sĩlis est auaritia senilis. Quid. n. stultius est, ꝗ via deficiente viaticũ augere. Pacem habeto cũ hoĩbus, cũ vitiis bellum. Hoc hẽt oĩs affectus, vt in quo ipse insanit, in idẽ putat oẽs furire. Nullũ pctõrum tuorũ conscium magis timueris ꝗ te ipsum. Aliũ. n. effugere potes, te nunꝗ. Vires tuas magis amici beneficiis, quã inimici iniuriis sentiant. Alteri semper ignoscito, tibiipsi nunquam. Facilius est Pauperi contemptum effugere, quàm diuiti inuidiam.

Flores eiusdem de virtutibus. Cap. CIII.

IDem in lib. de quatuor virtutibus. Qui Prudentiã sequi desiderat, tunc recte viuit, si oĩa prius ęstimet, si dignitatẽ rebus non ex opinione multorũ, sed ex eorũ natura constituat Prudentis est propriũ examinare consilia, & non cito facili credulitate ad falsa ꝓlabi. Cogitationes vagas & velut somno siles non recipias, quibus si aĩum oblectaueris, cũ oĩa disposueris tristis remanebis, parce lauda, partius vitupera. Nam sĩr reprehẽsibilis est nimia laudatio, vt immoderata vituperatio. Illa siquidem adulatione, ista malignitate suspecta est. Testimoniũ veritati non amicitiæ reddas. Tribus temporibus animus tuus dispensetur, præsentia ordina, futura prouide, præterita recordare, propone animo tuo & mala futura & bona. Illa vt sustinere possis, ista vt moderari, prudens nunquam ocio marcet. aliquando animum remissum habet, solutum nunquam. Tarda accelerat perplexa expedit, dura mollit, aspera lenit, ardua exequat. Ex paruis magna, ex apertis obscura, ex proximis remota æstimat. Nõ te moueat dicẽtis auctoritas, non quis, sed quid dicatur attendas. Nec quam multis, sed quibus placeas cogites. Ne in re altiori te ponas, in qua stanti tremendum, descendenti cadendum est. Scito honestum & magnum esse vindictæ genus ignoscere. Eris magnanimus si pericula nõ appetas, vt temerarius, nec formides, vt timidus. Timidum non facit animũ nisi

nisi reprehensibilis vitæ conscientia. Ede citra saturitatem bibe citra ebrietatem, victus tibi sit ex facili, nec ad voluptatem, sed ad cibum accede palatum tuum fames excitet non sapores. Desideria tua paruo redime, quia hoc tantum curare debes, vt desinant. Salubriter habita non amene, nec Dominum velis esse notum à domo, sed domum à Domino. Nec paupertas tibi immunda sit, nec parsimonia sordida, nec simplicitas neglecta, nec lenitas languida. Quod si res tibi exiguæ sint, non sint tamẽ animo tuo angustæ. Nec tua defleas, nec aliena mireris.

Adhuc de eodem. Cap. CIIII.

SErmones vtiles magis, quàm facetos ama. Reprehensibilis est risus, si est immoderatus, si pueriliter effusus, si muliebriter fractus. Odibilem quoq; facit hominem risus, aut superbus, aut clarus, aut malignus, & furtiuus, aut malis alienis euocatus. Nõ sit scurrilis, sed grata vrbanitas. Sales tui sine dente sint, ioci sine vilitate, risus sine cachinno, vox sine clamore, incessus sine tumultu, quies tibi sine desidia sit. Et dũ ab alijs luditur, tu aliquid sancti honestiq; tractaueris. Tã tibi triste sit laudari à turpibus, quàm si lauderis ob turpia. Difficillimũ continentiæ opus est assentationes adulatorum repellere, quorum sermones animum quadam voluptate resoluunt, nullius per assentationẽ amicitiam merearis, nec ad tuam promerẽdã per hanc aditum pãdas, non sis arrogans, non audax, submittas te non proijcias, grauitate seruata, admone libenter, reprehende patienter, non acerba, sed blanda verba timeas. Alienorum viciorum, ne curiosus sis explorator, nec acerbus reprehensor, nec cum exprobratione corrector ita, vt ad monitionem hilaritate præuenias. Dicenti esto tacitus auditor, requirenti facile responde, contendenti facile cede. Omnes tibi pares feceris, si nec inferiores superbiendo contemnas, nec superiores recte viuendo timeas. Cunctis esto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus. Seuerior esto iudicio, quàm sermone, vita quàm vultu, nec tuæ bonæ famæ seminator sis, nec inuidus alienæ. Quæ nosti sine arrogantia postulanti impartiaris, quod autem nescis, sine occultatione ignorantiæ postula tibi impartiri. Quid est iustitia nisi naturæ tacita conuentio in adiutorio multorum inuenta.

Flores eiusdem de Clementia. Cap. CV.

IDem de Clementia libro primo. Recte factorum verus fructus in ipsis est, nec vllum precium virtutum dignum illis extra ipsas est. Temeritas hominum, & contumacia sæpe tranquillissimis quoque pectoribus patientiam extorsit. Nemo potest diu personam ferre fictam. Cito in naturam suam recidunt quibus veritas non superest. Quæ autem ex solido nascuntur tẽpore in melius proficiunt. Tam omnibus ignoscere crudelitas est, quàm nulli; modum tenere debemus, sed quia difficile temperamentum, quicquid æquo plus futurum est in partem humaniorem præponderet. Nullum ex omnibus Clementia magis, quàm Regem, aut Principem decet. Magnanimi proprium est placidũ esse tranquillumq;, & iniurias atque offensiones despicere, muliebre autem litigare, & morem iræ suæ gerere. Iracundissimæ, ac pro corporis captu pugnatissimæ sunt apes, & aculeos in vulnere relinquunt. Rex ipse sine aculeo est. Natura ei telum detraxit, & iram eius inermem reliquit. Exemplar hoc magnis regibus ingens, pudeat ab exiguis animalibus non trahere mores, cũ tanto hominum moderatior esse debeat animus, quanto vehementius nocet, errat siquis existimat ibi tutum esse regem, vbi nihil tutum est à rege. Securitas securitate mutua pascenda est, non est opus altas ædes struere, & multiplicibus muris turribusque sepire. Saluum Regem Clementia in aperto monstrabit. Vnum est inexpugnabile munimẽtum Amor ciuium. Quid pulchrius est, quàm viuere cunctis optantibus? Rex læsus animum in potestate habeat, & pœnam si tute poterit donet, si minus tẽperet, longeque sit in suis, quàm in alienis exorabilior iniurijs. Nam quemadmodum magni animi non est, qui de alieno liberalis est, sed ille, qui qđ alteri donat sibi detrahit. Ita Clemẽtem voco non in alieno dolore facilem, sed eum, qui cum suis stimulis agitetur non prosilit. Magni animi esse iniurias in summa potentia pati, nec quicquam gloriosius esse Principe impune læso. Verecundiam peccandi facit ipsa clementia regentis, & gratior multa pœna videtur, quæ à miti viro constituitur. Non minus principi turpia sunt multa supplicia, quàm medico multa vulnera. Remissius imperanti melius paretur. Natura enim contumax est animus humanus, & in contrarium, atque arduum nitens. Sequitur facilius, quàm ducitur. Ferina ista rabies est sanguine gaudere, ac vulneribus, & abiecto homine in siluestre animal transire. Idem in secundo libro. Malo veris offendere, quàm adulando placere. Clementia est temperantia animi in potestate vlciscendi, vel lenitas superioris ad inferiorem in pœnis constituendis.

Flores ipsius de beneficijs. Cap. CVI.

IDem de benefi. lib. 1. Inter plura maxima vitia nihil est frequẽtius, quàm ingratitudo animi. Non facile dixerim, vtrum turpius sit inficiari, an repetere beneficiũ. Multos experimur ingratos, plures facimus, quia aliàs graues exprobatores exactoresq; sumus aliàs leues, & qđ paulo post muneris pœniteat, aliàs querul, & minima momenta calumniantes omnem gratiã corrumpimus, nec tantum postq̃ beneficium dedimus, sed etiã cũ damus. Quis enim nostrum contentus fuit, aut leuiter rogari, aut semel? Quis non dum à se peti suspicatus est frontem abduxit, vultum auertit, occupationes simulauit, longis sermonibus, & de industria exitũ non inuenientibus occasiones petendi abstulit, & varijs artibus petentes elusit? In angusto verò positus, vel comprehensus, aut distulit, aut tumide negauit, aut promisit, sed difficulter, sed superductis superciliјs, sed malignis, & vix exeuntibus verbis. An gratus esse quisquam ad eum potest, qui beneficium, aut superbe adiecit, aut iratus impendit, aut fatigatus, vt molestia careret dedit. Qui vtiq; tarde fecit diu noluit. Ita à natura comparatum est, vt altius iniuriæ, quàm merita descendant, & ista cito defluant, has tenax memoria custodiat. Disperdidit beneficia, quæ se perdidisse cito credidit. At qui instat, & onerat priora sequentibus, etiam ex duro, & immemori pectore gratiam extundit. Docendi sunt, qui libenter accipiunt libenter reddere, & eos quibus obligati sunt re animoq;, non tantum æquare, sed etiam vincere. Beneficium est beniuola actio tribuẽs gaudiumque capiens tribuendo, & in id, qđ facit prona, ac sponte sua parata. Itaque non quid detur refert, sed qua mente. Animus enim est, qui parua, & sordida illustrat, magna, & precio habita dehonestat. Nonnunquam magis nos obligat, qui parua dedit magnifice, quia regum opes equauit animo, qui exiguum tribuit, sed libenter. Qui paupertatis suę oblitus est, dum in eam respicit. Qui accipere se putauit, cum daret beneficium. Qui dedit tanquam nõ recepturus, recepit tanquam non dedisset. Qui occasionem, qua prodesset, & occupauit, & quæsiuit. E contra ingrata sunt, licet re, & specie magna videantur, quæ dum extorquentur, aut excidunt. Multo gratius venit, quod facili, quàm quod plena manu datur.

Adhuc de eodem. Cap. CVII.

IDem in 2. libro. Ingratum est beneficium, quod diu inter manus dantis hæsit. Gratissima sunt beneficia parata occurrentia, vbi nulla interuenit mora, nisi in accipientis verecundia. Grauissimis viris nulla res charius constat, quàm quæ precibus empta est. Molestum enim verbum est, & onerosum demissoque vultu dicendum rogo. Nihil acerbius est, q̃ vbi impetrasti rogandum esse. Æquiore animo quidam ferunt suam spẽ pscidi, quàm trahi. Quemadmodum acerbissima crudelitas est, q̃ pœnam trahit. Et misericordiæ genus est cito occidere, quia tormentum vltimum finem sui secũ affert, ita maioris gratiæ munus est, quo minus diu pependit. Oĩs benignitas properat, & proprium est libenter facientis cito facere. Interdum & ille, qui iuuatur fallendus est, vt habeat, nec à quo acceperit sciat. Hæc inter duos bñficij lex est, alter statim obliuisci debet dati, alter memor esse accepti. Taceat, qui bñficium dedit, narret, qui accepit. Detrahenda est inanis iactatio. Res loquentur nobis tacẽtibus. Sunt nocua quædam nobis impetrantibus, quæ non dare, sed negare bñficium est. Æstimemus itaque vtilitatem potius, q̃ voluntatem petentium. Sæpe. n. noxia quæque concupiscimus, nec vel res despicere, q̃ perniciosa sint licet, quia iudicium interpellat affectus. Sed cum subsedit cupiditas, cum impetus ille flagrantis animi, qui consilium fugat cecidit, detestamur perniciosos malorum munerum actores. Quidam furtiue gratias agunt, & in angulo, & ad aurem. Non est ista verecundia, sed genus inficiendi. Ingratus est qui remotis arbitris gratias agit. Nunquam improbe spei, quod datur satis est, nullumq; est tam plenum officium, quod non fellicare malignitas possit, nullum tam angustum, quod non bonus interpres extentat.

Adhuc de eodem. Cap. CVIII.

IDem in 3. libro. Qui dat beneficia Deum imitatur, qui repetit fœnerator est. Pudorem tollit multitudo peccantiũ, & desinit esse probri loco commune maledictum. Regnum est nolle regnare cum possis. Idem 4. libro. Rerum honestarum precium in ipsis est. Turpissimum damni genus est inconsulta donatio, grauiusque est beneficium male dedisse, quàm non recepisse. Sanius est malis propter bonos prodesse, quàm bonis deesse propter malos. Non est leuitas à cognito, & damnato errore discedere, & ingenue attendendũ est. Aliud putaui deceptus sũ. Hoc verò superbæ stultitiæ perseuerãtia est, qđ semel dixi qualecunq; est, fixũ vtrumq; sit. Nõ est turpe cũ re mutare consiliũ. Quidã cũ aliqđ sibi missum est munusculũ subinde intempestiue aliud remittit, & nihil se debere testant, reijciendi signũ est

protinus aliud inuicem mittere, & munus munere expugnare. Qui nimis cito soluere cupit, inuitus debet: & qui inuitus debet ingratus est. Idem in 5. libro. Facilius est barbaras gentes impatientes alieni arbitrij regere, quàm animum suum continere, & sibi tradere. Idem in 6. li. Quæris quõ, quæ habes tua facies, dando, consule rebus tuis, & earum tibi certam, & inexpugnabilem possessionem para, nõ solum honestiores illas facturus, sed etiam tutiores. Illud quo te diuitẽ putas, q̃diu possides sub sordido noĩe iacet, domus est, seruus est, nummi sunt. Cum autẽ donasti beneficium est. Summę malignitatis est, non vocare beneficium nisi, qđ dantem aliquo afficit incommodo. Neminẽ tam alte sæcula posuerũt, vt non illi amicus eo magis desit, quo nihil absit. Nescis quantum sit amicitiæ precium si non intelligis te ei daturum cui amicum dederis rem sęculis raram, q̃ non alicubi magis deest, q̃ vbi creditur abundare. Idem in 7. li. Voluptas fragilis est, breuis, fastidio obiecta, quo auidius est hausta citius in contrarium reddens, cuius subinde necesse est, vt pœniteat, aut pudeat. Non est magni animi beneficium dare, & perdere, sed hoc est magni animi perdere, & dare.

Flosculi eius de remedijs fortuitorum. Cap. CIX.

Idem de remedijs fortuitorum. Stultum est timere, qđ vitare non possis. Optimum est mori cum iuuat viuere. Malis displicere laudari est. Dolor si exiguus est leuis patientia, si grauis non leuis est gloria. Paupertas tibi grauis est, immo tu paupertati: illa enim expedita est, hilaris, tuta, tu opinione laboras non re. Multi aliquid comitantur, & mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ, prædam sequitur turba ista non hominem. Pecuniam si perdidisti, eris nunc in via expeditior, domi tutior. Qđ dãnum putas remedium est. Defles, gemmis, miserum te clamitas, q̃ opibus excussus es tuo vicio. Ista tibi iactura tristis est. Non tam moleste perdita ferres, si tanq̃ perditurus habuisses. Intelligendum est partem esse innocentiæ cæcitatem. Oculi enim sunt irritamenta vitiorum, duces scelerum. Stultus est, qui deflet mortem mortalium. Nihil hoc nouum, aut mirũ est. Naufragium fecisti, cogita non quod perdideris, sed q̃ enaseris. Quære amicum inter recta, & honesta officia, quære in laboribus. Ad mensam res ista non quæritur.

Flosculi naturalium quæstionum. Cap. CX.

Idem de naturalibus quæstionibus, li. 1. Facile est extinguere sitim sanam. Inter nullos magis, q̃ inter Philosophos æqua debet esse libertas. Quis non intelligit oĩa cõsuetudine vim suã perdere. Idem in 2. Non ideo aliqua sunt minus natura bona, si vitio male vtentium nocent. Si beneficia naturæ vtentium prauitate perpendimus, nihil non malo nostro accepimus. Nihil. n. inuenies tam manifestæ vtilitatis, qđ non in contrarium transeat culpa. Idem in 3. Hoc habet inter cætera iustitiæ suæ naturæ præcipuum, qđ cum ad exitum ventum est, oẽs in æquo sumus, nihil interest vtrum me lapis vnus elidat, an totus mons p̃mat. Egregie Vagellius in illo inclito carmine, si cadendũ inquit mihi est, e cœlo cecidisse velim. Humano aĩo à bonis artibus robur venit, & à consideratione naturæ. Quid est enim cur ego hominem, aut feram, aut sagittam, aut lanceam tremã. Maiora me pericula expectant, fulminibus, & magnis naturæ partibus. Pusilla res est hoĩs vita, sed ingens res est contemptus vitę. Hanc qui cõtempserit securus videbit maria turbari, securus aspiciet horridam faciem fulminantis cœli. Quid ad me, q̃ magna sint quibus pereo, ipsum perire non magnum est. Proinde si volumus esse fœlices, si nec hominum, nec rerum timore versari, aĩa in experimento habenda est. Fluit tp̃s, & quæ audiuimus sui deserit pondo, & magni est modicum illam fuisse. Eleganter Lælius cuidam dicẽti 40. annos habeo, hos inquit 60. dies, quos nõ habes. Mors naturæ lex est, tributum officiumq; mortalium, malo tumq; omnium remedium est, optauit illam quisquis timet. Mortis nomẽ ne formides, effice illam cogitatione multa tibi familiarem, vt si ita tulerit possis ei, & obuiam exire. Idem in 4. li. Quamdiu decurrunt solita, magnitudinem eorum consuetudo subducit. Ita enim à natura compositi sumus, vt nos quotidiana etiam si admiratione digna sunt transeant, & minima quoque rerum si insolite prodiderint dulce spectaculum fiant. Item in 5. libro. Nulla tempestas magna perdurat, procellæ quanto plus habent virium, tanto minus temporis.

Adhuc de eodem. Cap. CXI.

Idem in lib. 6. Contemne mortem, & oĩa, quæ ad mortẽ ducunt, contenta sunt, siue bella, siue naufragia, siue minarũ pondera. Nunquid amplius facere p̃nt, q̃ vt corpus ab animo resoluant, hoc nulla diligentia euitat, nulla fœlicitas donat, nulla potentia euincit. O te dementem, & oblitum fragilitatis tuæ, si tunc mortem tm̃ times cum tonat. Viues si fulmen effugeris, repetet te gladius, petet lapis, petet bilis, non maximum ex periculis, sed speciosissimum fulmen est tecum. Si sensum mortis tuæ infinita celeritas præueniat. Iratis Dijs propicijsq; moriendum est. Animus ex ipsa desperatione sumatur. Idem in 7. li. Quid p̃cipuum rebus humanis est. Erigere animum supra minas, & p̃missa fortunæ, quicquid acciderit sic ferre quasi volueris tibi accidere. Debuisse enim velle si sciuisses oĩa ex decretis Dei fieri. Flere ast quæri, & gemere, desciscere est. Quid est præcipuum. Animus contra calamitates fortis, & contumax luxuriæ, nõ aduersus tm̃, sed infestus, nec auidus periculi, nec fugax, qui sciat Fortunam non expectare, sed facere, & aduersus vtranque intrepidus inconfususq; prodire, nec illius tumultu, nec huius fulgore percussus, puras ad cœlum manus leuare, nullum bonum petere, qđ vt à te transeat aliquis debet dare, aliquis amittere, optare, qđ sine aduersario optatur, bonam mentem. Difficilis inuentu est virtus, ducem rectoremq; desiderat, sed fine magistro vitia discutitur. Quotidie aliquid subtilius, aliquid elegantius excogitat luxuriæ furor, vsitata contemnens. Iam non sunt hoĩes ad popinam dentibus, & ventre, & ore contenti, et oculis gulosi sunt. Idem in 8. li. Turbam rerum hominumq; desiderent, qui se pati nesciunt. Sapienti secum optime conuenit. Nobis autem nosipsi molesti sumus, modo amore nostri, modo tædio laboramus. Infœlicem animum nunc superbia inflammamus, nunc cupiditate distendimus. Et qđ miserrimum est, nunquam singuli sumus. Adulatoribus latus ne præbeas, artifices sũt ad captãdos superiores. Et alius quidem adulatione clã vtitur parce, alius ex aperto rusticitate simulata, quasi simplicitas illa, & non ars sit.

Flores Declamationum eius. Cap. CXII.

Idem in declamationibus lib. 1. Iocundum est redire ad antiqua studia, melioresq; ad annos respicere. Nihil est tam mortiferum ingenijs, vt luxuria. Torpent ingenia desidiosæ iuuẽtutis, nec minus honestæ rei labore vigilatur, cantandi, saltandi, obscœnaq; studia effœminatos tenent. Capillum frangere, & ad muliebres blanditias vocem extenuare mollitie corporis certare, cum fœminis, & immundissimis se excolere munditijs, nostrorum Adolescentium specimen est: molles eneruesq; nati in vitio manent, expugnatores alienæ pudicitiæ, negligentes suę. Idem in 2. Quę malam faciem habent sæpe impudicæ sunt. Non. n. deest illis animus, sed corruptor. Adolescens luxuriosus peccat, senex luxuriosus insanit. Efferat Matrona oculos iacentes in terram, & aduersus officiosum salutatorem inhumana potius, q̃ verecũda sit. Longe ante pudicitiam suam ore, q̃ verbo neget. Nemo fortiter negantem iterum rogauit. Idem in 3. li. Muliebrium vitiorum fundamentum est auaritia. Hæc inter se raro coeunt, vt eadem vox sit dulcis, & solida. Crudelius est, q̃ mori semper timere mortem. Eius debet esse damnum cuius est præmiũ. Misero si flere non licet, magis flendum est, dolori silentium imperari non potest. Etiam vbi remedium est mori, zelus est occidere. Idem in 4. Acrior est cupiditas cognoscendi ignota, q̃ repetẽdi. Nulla flendi maior est causa, q̃ flere non posse. Necessitas nauigia iactu exonerat, ruinis incẽdia opprimit. Necessitas est lex temporis. Nemo quicquam facile credit, quo credito dolendũ sit. Nec infœlix virtus amittit gloriæ titulum, nec virtutis gloriam intercipit fortuita fœlicitas. Audit de suis fortuna muneribus, quæ dedit aufert, quę abstulit reddit: nec vnquam tutus est illam experiri, quàm cum locum iniuriæ non habet. Idem in 5. Hoc inæquale omnium est, vt vitia sua excusare malunt, quàm effugere. Nihil est puero teste certius, nam & ad eos annos peruenit, vt intelligat, & non ad eos quibus fingat.

Flores Tragediarum eius. Cap. CXIII.

Idem in Tragedia, quam vocat Troadem. Iuuenile vitium est regere non posse impetum. Quo plura possis plura patienter feras. Violenta imperia nemo diu continuit, moderata durãt. Qui non vetat peccare cum possit, iubet, minimum debet libere cui multum licet. Optanda mors est fine metu mortis mori. Idem in alia, quam vocat Ciephe. Leue est miserias ferre, perferre graue. Nescitis cupidi regnum quo iacet loco. Regnum non faciunt opes, non vestis Tyriæ color, non auro nitidæ trabes. Rex est, qui posuit metus, & diri mala pectoris, quem non ambitio impotens, & nunquam stabilis vulgi fauor mouet. Qui est in tuto positus loco, & omnia infra se videt, mihi crede fallis magna nominibus placent. Frustra timentur dura, dum excelsus steti nunquam pauere destiti, atque ipsum timere ferrum est lateris mei. O quantum bonum est obstare nullis, capere securas dapes humi iacentem. Scelera non intrant casas, tutusque mensa capitur angusta cibus. Venenum in auro bibitur, malam bonæ fortunam pręferre licet. Peior est bello timor ipse belli, nulla uis maior pietate uera est. Quos verus amor tenuit tenebit. Res Deus nostras celeri citatas turbine uersat, habeant quæstus, discedat timor. Vitæ nimiũ auidus est, quisquis non vult mundo secum pereunte mori. Idem in Octauia. Luxuria blanda pestis, victrix oĩbis

immen-

immensas opes auaris manibus, vt perdat rapit. Idem in Hercule Etheo. Nūquam est ille miser, cui facile est mori, illicita amātur, quicquid licet excidit, fortuna amorē peior inflāmat magis.

Adhuc de eodem. Cap. CXIIII.

IDem in Hercule furente. Qđ nimis miseri volunt hoc facile credūt. Prona est timori semp in pœnis fides. Nullo præmetur onere, qui cœlum tulit. Virtutis est domare quem cuncti pauēt, nemo se tuto diu periculis offerre tam crebris pōt. Quē sæpe transit casus aliqñ inuenies, non est ad astra mollis e terris via. Post multa opera virtus laxari solet. Quemcunq; miserum videris hoīem scias. Qđ fuit durum pati, meminisse dulce est. Edit verus amor nec patitur moras. Idem in Thebaide. Regna cum scelere sunt oībus exilijs grauiora. Qui vult amari, lāguida regnat manu. Idem in Hypolito. Contemne famam, vix verò fauet. Intrepida constent verba. Qui timide rogat, docet negare. Hospes Amantium credula res est forma fugax. Cœlo Iupiter alto vicina petit, non capit vnq̄ magnos metus, humilis tecti plebeia domus. Circa regna tonat, honesta q̄dam facit scelera successus. Alium silere, qđ vis primus sile. Idem in Edippo. Nescisse cupies, nosse, q̄ nimium expetis iners remediū malorū ignorantia est. Vbi turpis est medicina sanari piget. Solent extrema facere securos mala. Quid verba quæris veritas odit moras. Qđ sæpe fieri non pōt fiat diu. Idem in Medea. Leuior est dolor, q capere consilium pōt, libet ire contra, suspecta ne sint longa colloquia, amputa. Idem in Agamenone. Periere mores, ius, pietas, fides, & qui redire cum perit nescit pudor. Per scelera semp sceleribus tutum est iter. Temere imus illuc, vñ non decuit abire, nō intrat vnq̄ regium limen fides precio parata, precio vincitur fides. Heu, q̄ dulce malum mortalibus additū, vitæ dirus Amor. Quem pœnitet peccasse pœnæ est innocens. O q̄ miserum est nesci, emori. Rudis est tyrannus, morte, qui pœnam exigit. Det ille veniam facile cui venia opus est. Idem de immatura morte. Vna res est virtus, quæ nobis immortalitatem donare potest, & pares Dijs facere.

Flores Epistolarum eiusdem. Cap. CXV.

IDem in Epistola prima ad Lucilium. Ita fac mi Lucili, vēdica te tibi, & tps, qđ & aut auferebatur, aut excidebat, aut subripiebatur, collige, & serua. Turpissima.n. iactura est, quæ p negligentiam fit. Quem mihi dabis, q aliqđ preciū tpi ponat. Qui diem æstimet, qui intelligat se quotidie mori. In hoc oēs fallimur, q̄ mortem ꝓspicimus, magna pars eius iā præterit, q cq d ætatis retro est, mors tenet, dum differt, vita trāscurrit, reliqua oīa nobis aliena sunt, tps nostrū est tm̄, in huius rei vnius fugacis, ac lubricæ possessionem natura nos misit. Non puto pauperē cui quantuluncunq; est sat est. Sera parsimonia in fundo est, non .n. tm̄ minimum in imo, sed pessimum remanet. Idē in 2. Primū argumentum compositæ mentis existimo posse consistere, & secum morari. Illud aūt vide ne lectio actorū, & diuersi generis voluminū habeat aliqđ inuagum, & instabile, certis ingenijs immorari, & innutriri oportet, si vis aliquid trahere, qđ i aīo fideliter sedeat. Nusquā est, qui vbique est. Non prodest cibus, nec corpori accedit, q statim sumptus emittitur. Nihilq; tā vtile est, qđ in transitu prosit. Nihil æque sanitatē impedit, vt remediorum crebra mutatio, itaq; distrahit librorum multitudo, & cum legere non possis q̄tum habueris, satis est hr̄e q̄tum legas, fastidientis stomachi est multa degustare. Cui cum paupertate bene conuenit diues est. Nec q parū habet, sed qui plus cupit pauper est. Quid.n. refert q̄tū illi in arca quantū in horreis iacet, si nō acquisita, sed acquirenda cōputat. Quis sit diuitiarū modus quæris, primus habere, quod necesse est, proximus hr̄e, quod satis est.

Adhuc de eodem. Cap. CXVI.

IDem in 3. Epistola. Si aliquem amicum existimas, cui non tātundem credis, q̄tum tibi, vehementer erras. Errat & ille, qui amicum in atrio quærit, in cōuiuio ꝓbat. Nullum habet maius malum occupatus homo, & bonis suis obsessus, q̄ q̄ amicos sibi putat quibus ipse non est. Tu verò oīa cum amico delibera, sed de ipso prius, post amicitias credendum est, ante amicitiam iudicandum. Ipsi verò præpostere permiscent officia, qui contra præcepta Theophrasti cum amauerint iudicant, & non amāt cū iudicauerint. Tam audacter cum amico loquere, q̄ tecum. Et tu quidem, ita viue, vt nihil tibi committas, nisi qđ cōmittere etiā inimico tuo possis. Vtrunq; vitium est, & oībus credere, & nulli. Sed alterum dixerim honestius vitium, alterum tutius. Sic etiā vtrosq; reprehendas, & eos, qui semper inquieti sunt, & eos qui semper quiescunt. Nam illa tumultu gaudens non est industria, sed exagitatę mentis conuersatio. Et hic non est quies, quæ motum oēm molestiam iudicat, sed dissolutio, & languor. Itaq; inter se ista miscenda sunt, & quiescenti agendū est, & agenti quiescendum. Cum natura rerum delibera ipsa dicet tibi, & diem se fecisse, & noctem. Idem in 4. Tenes vtique memoria quantum senseris gaudium cum pretexta posita, sumpsisti virilem togam, & in forum deductus es. Maius expecta cum puerilem animum deposueris, & te in viros Philosophiæ transtuleris. Adhuc.n. non pueritia, sed qđ est grauius puerilitas remanet. Et hoc idē peius est, qđ habemus auctoritatē Senecę, sed vitia puerorū. Nec puerorum tm̄, sed infantium. Illi leuia, hi falsa formidāt, nos vtraq;. Pleriq; inter mortis metum, & vitæ tormenta miseri fluctuant, & viuere nolunt, & mori nesciunt. Fac itaq; tibi iocundā vitam, oēm pro illa solicitudinem deponendo. Nullum bonum adiuuat habentem, nisi ad cuius amissionem præparatus est aīus. Ergo aduersus oīa, quæ accidere possunt, te adhortare, & indura. Neminem.n. eo Fortuna prouexit, vt non tm̄ illi minaret quantum promiserat. Noli huic tranquillitati confidere, momento mare concutitur, magnæ diuitiæ sunt lege naturæ cōposita paupertas. Lex aūt naturæ scis quos necis terminos statuat, non esurire, nō sitire, non algere, vt famem sitimq; depellas, non est necesse maria tentare, nec castra sequi, ad manum est, quod satis est.

Adhuc de eodem. Cap. CXVII.

IDem in 5. Id agamus, vt meliorē vitam sequamur, q̄ vulgus, non vt contrariū. Alioquin quos emendari volumus fugamus à nobis, & auertimus. Illud quoq; facimus, vt nihil velint imitari nostri, dum timent ne imitanda sint oīa. Contra naturā est torquere corpus suum, & faciles odisse munditias, & squalorem appetere, cibis non tm̄ vilibus vti, sed horridis. Quemadmodū desiderare delicatas res luxuriæ est, ita vsitatas, & non magno parabiles fugere demētiæ. Frugalitatem exigit Philosophia, nō pœnam. Temperetur vita inter bonos mores, & publicos. Qui domū intrauerit nos potius miretur, q̄ supellectilē nostrā. Magnus ille est, qui fictilibus sic vtitur quō argento, nec iste minor est, q sic argento vtitur q ūo fictilibus. Infirmi animi est diuitias non posse pati. Apud Hechatonum nostrum inueni cupiditatū finem ēt ad timoris remedia proficere. Desines inquit timere si sperare desieris. Ferè pericula, quæ vident fugiunt, & cum effugerint securi sunt, nos aūt à venturo torquemur, & præterito. Timoris .n. tormētum memoria reducit, prouidentia anticipat, nemo tm̄ præsentibus miser est. Idem in 6: Hoc ipsum argumentū est animi in melius translati, q̄ vitia sua, quæ prius ignorabat videt. Nullius boni sine socio iocunda est possessio. Plus ibi viua vox, & conuictus, q̄ oratio proderit, vñ in rem præsentē venias oportet primū, quia homines amplius oculis, q̄ auribus credunt. Deinde quia longum iter est per præcepta, breue, & efficax p exēpla. Idem in 7. Inimica est multorum conuersatio, & vtique quo maior est populus cui miscemur, hoc plus periculi est, nā & auarior redeo, & ambitiosior, & luxuriosior, quinetiam crudelior, & inhumanior, quia inter homines fui. Vtrumq; deuitādū est, ne vel similis malis fias, quia multi sunt, neve inimicus multis, quia dissimiles sunt. Recede à teipso quantum potes. Cum his versare, qui te meliorem facturi sunt, illos amitte, quos tu potes facere meliores: Mutuo ista fiunt, & homines dum docent discunt.

Adhuc de eodem. Cap. CXVIII.

IDem in 8. Vita te quæcunque vulgo placent, ad omne bonum fortuitum suspiciosi pauidiq; subsistite, nam, & fera, & piscis aliqua spe oblectante decipitur. Munera ista fortunæ putatis, insidiæ sunt. Quisquis ergo agere tutam vitam volet, viscata beneficia deuitet, in præcipiti cursus ille deducit, huius eminentis vitæ exitus cadere est. Scitote tam bñ hoīem culmo tegi, quàm auro. Cogitate nihil præter aīum esse mirabile, cui magno nihil magnum est. Mihi crede, qui nihil agere vr̄r, maiora agunt humana diuinaq; simul tractant. Alienū est, quicquid optando euenit, non est tuum, fortuna, qđ fecit tuum. Idem in 9. Qui vtilitatis causa est, tandiu placebit q̄diu vtilis fuerit. Hac re florentes amicorū turba circunsedet. Circa euersos solicitudo est, & amici inde fugiunt vbi probant, necesse est.n. initia inter se exitusq; conueniant. Qui amicus esse cœpit, quia expedit, placebit aliqđ precium contra amicitiam, si vllum in ista placet præter ipsam. Negociatio est ista, non amicitia, quæ ad cōmodum accedit. Ait Chrysippus, sapientē nulla re egere, & tm̄ multis isti rebus opus est. Econtra stulto nulla opus est, nulla.n. re vti scit. Quid refert, qualis sit status tuus si tibi vr̄ malus. Vbi sapiēti sua non placēt, omnisq; stultitia laborat fastidio sui. Idem in 10. Non inuenio cū quo te malim esse, q̄ tecum, sic est, fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge ēt vnum. Sic viue cum hoībus tanq̄ Deus videat, sic loquere cum Deo tanq̄ homines audiant. Idem in 11. Verecundia bonum in Adolescente signum est. Magna pars peccatorum tollitur, si peccatoribus testis assistit. O fœlicem, qui sic aliquem vereri potest, vt ad memoriam eius quoq; se componat, & ordinet, qui sic aliquem veretur, cito erit verendus, elige ergo illum cuius tibi placet, & vita, & oratio. Illum tibi semp ostēde, vel custodem, vel exemplum: opus.n. est aliquo, ad quē mores nostri se erigant nisi ad regulam, praua non corriges.

Adhuc de eodem. Cap. CXIX.

IDem in 12.Gratissima sunt poma, cum fugiunt,ille beatissimus est,& securus sui possessor,q̃ crastinũ sine sollicitudine expectat.Idem in 13.Non pôt magnos spũs Athleta ad certamẽ afferre,qui nunq̃ suggillatus est,ille,q̃ sanguinem suum vidit,cuius dentes crepuerunt, sub pugno,nec proiectus aĩum proiecit, sed quotiens cecidit, contumacior resurrexit,cũ magna spe descendit ad pugnã.Multa.n.adijcit sibi virtus lacessita,plura sunt,q̃ nos terrẽt,q̃ quæ ꝓmunt, & sæpius opinione,q̃ re laboramus, illud tibi ꝓcipio ne sis miser ante tp̃s,cum illa,quæ velut imminẽtia expauisti,fortè nunq̃ ventura sint,certè non venerint.Quædam nos torquent magis,q̃ debeant,quędam anteq̃ non debeãt, quædam cum omnino non debeant.Sicq̃; aut agemus dolorem: aut fugimus,aut ꝓoccupamus, q̃ multa expectata nunq̃ comparuerunt.Et si futurũ est,q̃d iuuat dolori suo occurrere. Satis cito dolebit cum venerit,nihil tam certum est ex his,q̃ timentur, vt non certius sit, & formidata subsistere, & sperata decipere. Quid turpius est, q̃ senex viuere incipiens? Idem in 14.Multis seruit,q̃ corpori seruit,q̃ ꝓ eo nimiũ timet,qui ad illud oĩa refert. Si agere nos debemus non tanq̃ pp corpus viuere debeamus,sed tanq̃ nõ possimus sine corpore.Huius nos nimius amor timoribus inquietat,sollicitudinibus onerat, cõtumelijs obijcit, honestum vile ei est cui corpus nimis charũ est. Agatur eius cura diligentissime,ita tum, vt cũ exigit rõ, vel fides ẽt in ignem mittendum sit,Etiam in obsessa via pauperi pax est, nunq̃ aũt conualescet nequitia nunq̃ sic contra virtutes coniurabit, vt nõ Philosophiæ nomen venerabile,& sacrum maneat,nemo sollicito bono fruitur. Adijcere diues aliquid diuitijs studet, dum de incremento cogitat oblitus est vsus rationes accipit, forum cõterit,fit ex Domino procurator.

Adhuc de eodem. Cap. CXX.

IDem in 15. Quicquid facias cito redi à corpore ad aĩum,illum diebus,ac noctibus exerce,id bonum cura, q̃d vetustate fit melius. Quàm iocundũ est nihil poscere, q̃ magnificũ est plenum esse, nec ex Fortuna pendere. Discedant aliq̃n ista insidiosa bona,& sperantibus meliora,q̃ assecutis.Si quid in illis esset solidi,aliq̃n implerent,nunc aũt haurientium sitim concitãt. Idem in 16.Plus operis est in eo,vt proposita custodias,q̃ vt honesta proponas,perseuerandũ est, & assiduo studio robur addendum,donec bona mens sit,q̃d bona voluntas est,naturalia desideria finita sunt,ex falsa aũt opinione nascẽtia nisi desinant nõ habent:nullus.n.terminus falsus est, nã via eunti aliquid extremũ est,error aũt immensus est. Retrahe ergo te à vanis.Et cum vis scire, q̃d petis vtrum naturalem habeat, aut cæcam cupiditatẽ, considera si non possis alicubi consistere, nam si longe progresso semper aliquid restat scito id naturale nõ esse.Idem in 17.Proijce ista oĩa si sapis immo,vt sapias, & ad bonam mentem magno cursu,ac totis viribus tende. Si quid est, quo teneris,aut expedi, aut excide.Multis ad philosophandum obstitere diuitiæ,paupertas expedita est,secura est,non circunstat illam turba seruorum, ad quos pascendos transmarinarum regionum est optanda fertilitas. Facile est pascere paucos ventres, & bñ institutos, & nihil aliud desiderantes,q̃ impleri.Paruo fames constat,magno fastidium. Paupertas contenta est instantibus desiderijs satisfacere. Cur ergo hanc contubernalem recuses, cuius mores sanus diues imitatur.Si vis vacare aĩo aut pauper sis oportet,aut pauperi similis,non potest studium salutare fieri sine fragilitatis cura, fragilitas autem paupertas voluntaria est . Multas parasse diuitias non fuit miseriarum finis, sed commutatio,nec hoc miror,nõ est enim in rebus vitium, sed in ipso aĩo,illud quoque paupertatem nobis grauem fecerat,etiam diuitias graues fecit. Quemadmodum.n.nihil differt,vtrũ ægrum in lecto ligneo,aut in aureo colloces,quocunq;.n.illũ transtuleris morbum suũ secũ trãsferet,sic nihil refert vtrũ æger aĩus,an in diuitijs,an in paupertate ponat.

Item de eodem. Cap. CXXI.

IDem in 18.Festiuis maximè diebus aĩo impetrandum est, vt tunc voluptatibus solus abstineat,cum in illas oĩs turba ꝓcubuerit,in ipsa securitate aĩus ad difficilia se præparet, & contra iniurias fortunæ inter beneficia firmet. Exerceamur ad paululum,ne imparatos Fortuna deprehendat, fiat nobis paupertas familiaris,securius diuites erimus,si sciuerimus,q̃ non graue sit pauperem esse.Quanta est animi magnitudo ad id sua sponte descendere,q̃ ne ad extrema quidem deductis timendũ sit,hoc est præoccupare tela Fortunæ.Non est iocunda res aqua,& polenta, aut frustum ordeacei panis, sed summa voluptas est posse capere ẽt ex his voluptatem , & ad id se deduxisse, q̃d eripere nulla fortunæ iniquitas capere possit.Diuitiarũ possessionem tibi non interdico, sed efficere volo,vt illas intrepidus possideas, q̃d vno modo consequeris , si te ẽt sine illud beatè victurum tibi ꝑsuaseris,si illas tanq̃ exituras aspexeris.Idem in 19.Si potes subducte illis occupationibus , si minus eripe,in freto viximus moriamur in portu.Idẽ in 20. Tacere docet Philosophia non dicere, & ex hoc exigit, vt ad legem suam quisque viuat, ne oroni vitã dissentiat,vt ipsa intra se vita vnius sine oĩum actionum dissensione color sit. Maximũ hoc est offm̃ sapientiæ, & iudicium, vt verbis opera concordent,vt ipse vbiq; par sibi idemq; sit . Quid .n.sapientia semp idem velle atq; idem nolle , licet istam exceptiunculam non adijcias,vt rectũ sit,q̃d velis, nõ pôt, n.cuidam idem semper placere nisi rectũ. Variatur aũt quotidie iudicium hoĩum,& in contrarium vertit, ac plerisq; agitur vita per lusũ, q̃d tuo bñficio scire non potes paupertatis scies, illa.n.veros certosq; amicos retinebit. Discedit quicquid non te , sed aliud sequebatur.Nonne,vel ob hoc vnum amanda est paupertas,q̃ a q̃bus ameris ostendat. O q̃n veniet illa dies, q̃n nemo in honorẽ tuum mentiatur. Huc ergo cogitationes tuæ tendant,hoc cura, hoc opera,redige te ad parua, ex quibus cadere non possis.Non licet diuitias in sinu positas contemnere, ille ingentis animi est, qui illas circunfusas sibi diu multumq́ue miratus,q̃ ad se venerunt ridet,suasq́ue audit magis esse , quàm sentit. Magnum est non corrumpi contubernio diuitiarum . Pauperibus inest (sine qua nihil est iocundum) securitas , quia delicijs permaduimus, omnia dura ac difficilia iudicamus.

Adhuc de eodem. Cap. CXXII.

IDem in 22. Q̃d male implicuisti soluas potius , q̃ abrumpas. Nemo tam timidus est, vt malit semper pendere,q̃ semel cadere.Turpe est cedere oneri, luctari cum offõ,q̃d semel recepisti.Non est vir fortis,ac strenuus , q laborem fugit,vbi ẽt crescit illi animus de ipsa rerum difficultate. Peiores morimur, q̃ nascimur.Nostrum hoc non naturæ vitium est.Nemo, q̃ bñ viuat,sed quamdiu curat,cum oĩbus contingere possit,vt bene viuãt,vt diu nulli.Idem in 23.Fundamentum bonæ mentis est nõ gaudere vanis.Mihi crede , verum gaudium res seuera est,an tu existimas aliquem soluto vultu,hilari oculo, mortem contemnere,paupertati domum aperire, voluptates tenere sub freno,meditari dolorum patientia , hæc qui apud se versat,in magno gaudio est,sed parum blando.Hæc aũt quibus delectatur vulgus,tenuem habent ac perfusoriam voluptatem, & q̃dcunque inuentitium est gaudium,fundamento caret. Corpusculum ẽt (si nihil sine illo fieri potest) magis necessariam rem crede,q̃ magnam. Vanas suggerit voluptates breues pœnitendas, & nisi magna moderatione temperentur,in contrarium abituras.Ita dico in præcipiti voluptas ad dolorem vergit,nisi modum tenuerit.Modum aũs tenere in eo difficile est,q̃d bonum esse credideris.Viri boni auiditas tuta est, quæ subit ex bona conscientia, ex honestis consilijs,ex contemptu fortuitorum. Pauci sunt, qui ex consilio se suaq́ue regant. Cæteri eorum more, qui in fluminibus innatant,non eunt,sed feruntur. Quidam tunc viuere incipiunt dum desinendum est.Quidam ante desierunt,quàm inciperent.

Item de eodem. Cap. CXXIII.

IDem in 24.Quiv necesse est mala accersiri,ac satis cito patienda cum venerint præsumere , ac præsens tempus futuri metu perdere stultum est,quia q̃nque futurus sis miser esse iam miserum.Sed ego alia te ad securitatem via ducam.Si vis omnem solicitudinem exuere , quicquid vereris ne eueniat, euenturum vtiq; propone.Et q̃dcunque illud est malum tecum,ipse est metire,& timorem tuum taxa.Acrior est virtus ad occupanda pericula,q̃ crudelitas ad irroganda.Multum fuit Carthaginẽ vincere, sed amplius mortem.Adeo mors timenda non est,vt bñficio eius nihil auferendum sit aut timendũ. Ante oĩa memento demere rebus tumultũ,ac videre quid in quaq; re sit,scies nihil esse in illis terribile,nisi ipsum timorem.Quid vides accidere pueris,hoc nobis quoq; maiusculis euenit, illi quos amant q̃bus assueuerant,cũ quibus ludunt,si personatos viderint extimescunt. Non hominibus tm̃,sed rebus persona demenda est, & reddẽdæ facies sua.Dolor quidem leuis est, si ferre possum,breuis si ferre non possum.Hoc turpissimũ est, q̃d nobis obijci solet.Verba nos Philosophiæ nõ opera tractare,ipsę voluptates in tormẽta vertũtur. Epulæ cruditatem generant, ebrietas neruorũ torporem,ac tremorem,libidines manuum, ac pedum,& articulorũ deprauationẽ pauper inter plures ero,exul siã vbi me notum putabo,alligabor.Quid.n.nũc solutus sũ. Ad hoc me natura graui corporis mei pondere astruxit morior,desinã ægrotare posse, alligare posse,mori posse.Turpe est aliud loqui,aliud sentire,quanto turpius aliud scribere, aliud sentire. Quotidie morimur,quotidie enim demitur aliqua pars vitæ, & tunc quoque dum crescimus , vita decrescit.Ridiculum autem est currere ad mortem tædio vitæ. Vir fortis,ac sapiens nõ debet e vita fugere,sed exire.Idẽ in 25. Quod ad duos amicos nostros pertinet,diuersa via eundum est. Alterius enim vitia emendanda sunt , alterius frangenda . Vtar libertate tota , non amo illum nisi offendero . An profecturus.

sim

sum nescio, malo mihi successum, quàm fidem esse. Nutriendus est pudor, qui quamdiu in animo durauit, aliquis erit bonæ spei locus. Panem, & aquam natura desiderat, nemo ad hæc pauper est, intra quæ quisque desiderium suum clauserit, cum ipso Ioue de fœlicitate contendat. Sic fac omnia tanquam spectet aliquis, prodest sine dubio, custodem sibi imposuisse, & habere quē respicias, quem interesse cogitationibus tuis iudices. Omnia enim nobis mala solitudo persuadet. Cum iam tantum profeceris, vt sit tibi etiam tui reuerentia, licebit dimittere Pedagogum, multis autem dissimilem te fieri, oportet, dum tibi tutum non sit à te recedere.

Item de eodem. Cap. CXXIIII.

IDem in 26. Quæ querela est, quod incommodum, si quicquid debebat desinere defecit. Et quis exitus melior, quàm in finē suum natura soluente dilabi. Remoue existimationem hominum, dubia semper est, & in partem vtranque diuiditur, remoue studia, tuam vitam tracta, mors de te pronunciatura est, ita dico disputationes, & literata colloquia, & ex præceptis sapientū verba collecta, & eruditus sermo non ostendunt verum robur animi. Est enim oratio etiam timidissimus audax. Quid egeris, tūc apparebit, cum animam ages, iunior es. Quid refert, incertum est quo loco mors te expectet, itaque tu illam omni loco expecta. Qui mori didicit, non seruire didicit, supra omnem potentiam est, certè extra omnem. Quid ad illum carcer, & custodia, & claustra liberum hostium habet. Vna est cathena, quæ nos alligatos tenet amor vitæ. Idem in 27. Numera annos tuos, & pudebit eadem velle, quæ volueras Puer, hæc denique tibi circa diem mortis præsta, moriantur ante te vitia, bona mens, nec cōmodatur, nec emittitur. Et puto si venalis esset non haberet emptorem, at mala quotidie emitur. Idem in 28. Animum debes mutare non cœlum, licet enim vastum traieceris mare, sequentur te vitia quocunque perueneris, quæris quare te fuga ista non adiuuet tecum fugis. Onus animi deponendum est, non autem tibi vllus placebit locus, immo quicquid facis contra teipsum facis, & motu ipso noces tibi. Ægrum. n. concutis, ac cum istud exemeris malum, omnis loci mutatio iocunda fiet. In vltimas licet terras expellaris, in quolibet Barbariæ angulo colloceris, hospitalis tibi illa qualiscunque sedes erit. Magis quis veneris, q̄ quo, interest, & ideo nulli loco adijcere debemus animum. Cum hac persuasione viuendum est. Non sum vlli angulo natus, & patria mea totus mundus est. Quid tam turbidum fieri potest, quā forum, ibi quoque licet quiete viuere si necesse sit, sed si liceat disponere se, conspectum quoque, & viciniam fori procul fugiam. Quid interest quot Domini sint, seruitus vna est. Hanc qui contempserit in quantalibet turba dominantium est, liber es, initiū salutis est notitia peccati. Nam qui peccare senescit, corrigi non vult, ideo quantum potes te ipse argue, inquire, in te accusatoris primum partibus fungere, deinde iudicis, tandem deprecatoris. Idem in 29. Multo magis ad rem pertinet qualis tibi videaris, quàm qualis alijs. Conciliari nisi turpi ratione amor turpium non potest.

Item de eodem. Cap. CXXV.

IDem in 30. Venit aliquis ad mortem iratus morti, venientem illam nemo hilaris accepit, nisi qui se ad illam diu composuerat. Idem in 31. Generosos animos labor nutrit, non est viri timere sudorem. Idem in 34. Pars magna bonitatis est velle fieri bonum. Omnia dicta, & facta tua inter se congruant, ac sibi respondeant, & vna forma percussa sint. Non est eius animus in recto cuius acta discordāt. Idem in 36. Turpis, & ridiculosa res est elementarius Senex, iuueni parandum seni vtendum est, in mores fortuna ius non habet. Animus ille tranquillimus ad fretū venit, qui in eodem habitu est quocunque modo res cadāt. Cui siue aggerentur vulgaria bona supra res suas eminet, siue aliqd ex his, vel omnia casus excusserit minor non fit. Mors quam timemus intermittit vitā, non eripit. Veniet iterum, qui nos in lucem reponat dies. Æquo igitur animo rediturus debet exire. Obserua orbem rerum in se remeantium, videbis nihil in hoc mundo extingui, sed vicibus descendere, ac surgere. Idem in 37. Si vis omnia tibi subijcere, te subijce rationi, multos reges si te illa rexerit, & ab illa disces quemadmodum, & quid aggredi debeas. Turpe est non ire, sed ferri, & subito in medio turbine rerum stupentem quærere, huc ego quemadmodum veni. Idem in 38. Plurimum proficit sermo, qui minutatim irrepit animo, nec multis opus est, sed efficacibus. Idem in 39. Habet hoc optimum in se generosus animus, q̄ concitatur ad honesta, magnarum specierum res ad se vocat, & attollit. Animus enim noster admodum flammæ in motu est, eo mobilior, & actuosior quo vehementior fuerit. Sed fœlix, qui ad meliora hunc impetum dedit, ponat se extra ius ditionemq;, secunda temperabit, aduersa comminuet, & alijs admiranda despiciet. Magni animi est magna contemnere, & mediocria malle, quàm nimia, necesse est. n. in immensum exeat cupiditas, quę naturalem modum transilit, desinit esse remedij locus, vbique fuerant vitia mores sunt. Idē in 40. Inopia verborum, & exilitas minus intentum auditorē facit tædio interruptæ tarditatis, facilius tamen insidet, qđ expectatur, q̄ qđ præteruolat, illa quidem, quę veritati operā dat oratio, incomposita esse debet, & simplex, hæc popularis nihil habet veri, mouere vult turbam, & inconsultas aures impetu rapere. Remedia non prosunt nisi immorentur. Quis medicus ægros in transitu curat. Quemadmodum sapiēti viro incessus modestior cōuenit, ita orō pressa nō audax, itaq; tardiloquū te esse iubeo.

Item de eodem. Cap. CXXVI.

IDem in 41. Sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorūq; nostrorū obseruator, & custos. Hic prout à nobis tractatus est, ita nos tractat. Idem in 42. Multa tibi possem ostendere, quę acquisita acceptaq; libertatem nobis extorquent. Nostri. n. essemus si ista nostra non essent. Circunspice illa, quæ nos agunt in insaniam, & cum plurimis lachrymis amittimus, scies in his dānum esse molestum, sed opinionem dāni. Nemo illa perisse sentit, sed cogitat, qui se habet nihil perdidit. Idem in 43. Vir quēquam inuenies, qui possit operto hostio viuere, bona consciētia turbam aduocat, mala ēt in solitudine anxia est atque sollicita. Si honesta sunt, quæ facis oēs sciant. Si turpia quid refert neminem scire cum tu scias? Idem in 45. Non refert, q̄ multos libros, sed quàm bonos habeas, lectio certa prodest, varia delectat, vitia nobis, sub virtutum nomine subrepunt. Temeritas sub titulo fortitudinis latet, moderatio vocatur ignauia pro cauta timidus accipitur, in his magno periculo erramus. Idem in 46. Iam etiam vbi causa sublata est mētimur consuetudinis causā. Idem in 47. Illos rideo, qui turpe existimant cum seruo suo cœnare. Quare nisi quia superbissima consuetudo cænanti domino stantiū seruorum turbam circundedit, ille quidem ingenti auiditate distētum ventrem onerat. Serui autem tota nocte ieiuni mutiq; perstant. Sicq; fit, vt de domino loquantur, quibus coram Dn̄o loq non licet. Tu autem sic cum inferiore viue quemadmodum tecum superiorem velis viuere. Et quotiens in mentem venerit, quantum tibi in seruum liceat, in mentem etiam veniat, tantundem te Domino tuo licere. Quomodo stultus est, qui equū empturus non ipsum inspicit, sed stratum eius, & frenos, sic qui hominem ex veste, aut ex conditione æstimat.

Item de eodem. Cap. CXXVII.

IDem in 48. Consortium rerum omnium inter nos facit amicitia. Omnia cum amico communia habebit, qui multa cum homine, nisi interrogationes vaferrimas strinxero, & conclusione falsa à vero nascens mēdacium astrinxero, non potero à fugiendis petenda secernere. Pudet me in re tam seria Senes ludimus, mus syllaba est, mus autem caseum rodit, syllaba ergo caseum rodit. Puta me istud nunc non posse soluere, qđ mihi ex illa scientia periculum imminet, quod incommodum est. O pueriles ineptias, qđ mihi lusoria ista cōponis, non est iocandi locus, aperta decent, & simplicia tuā bonitatem, ēt si multū superesset ætatis parce dispensandū erat, vt sufficerent necessarijs. Nūc verò, q̄ dementia est superuacua discere, in tāta tpis ægestate. Idē in 49. Qđ non perdidisti habes, cornua non perdidisti, ergo cornua habes. Nō voco ad istas ineptias, ingens negociū in manibus est. Quid agam, mors me sequitur, vita fugit, aduersus hoc me doce aliqd. Dociles natura nos edidit, & rōnē dedit imperfectā, sed q̄ pfici posset. Idē in 50. Qn̄ fatuo delectari volo, nō est. n. mihi longe q̄rendus, me rideo. Cæci ducē q̄runt, nos aūt sine ducē erramus, & ideo difficulter ad sanitatē puenimus, q̄a nos ægrotare nescimus, initiū eundi ad virtutes arduū est, q̄a hoc primū imbecille atq; ægræ mētis est formidare inexperta, itaq; cogenda est mēs, vt incipiat. Deinde non est acerba medicina, ꝓtinus. n. delectando sanat. Idem in 51. Id agere debemus, vt irritamēta vitiorū, q̄ longissimè profugiamus, indurandus est aīus, & debellandæ voluptates, quæ sæua quoque ad se ingenia rapuerūt, vitia sine modo sine fine ꝓsequere, nam illud quoq; nec finis, nec modus est. Proijce q̄cūq; cor tuū dilaniāt. Quæ si aliter extrahi nequirēt, cor ipsum cū illis reuellendum erat. Voluptates ꝑcipuè extirpa, q̄ latronū more in hoc nos amplectuntur, vt strāgulent.

Adhuc de eodem. Cap. CXXVIII.

IDem in 52. Quamuis ad eundem finem duo peruenerint, maior tamen est laus idem effecisse. In difficiliori materia, illum elige adiutorem, quem magis admireris cum videris, quàm cum audieris. Quid lætaris, quòd ab hominibus his laudatus es, quos ipse laudare non potes. Laudatio aliquid exhortationis affert ipsis audientibus, & animos adolescentium extimulat. Idem in 53. In illis moribus in quibus afficiuntur animi, quo quis peius se habet, minus sentit. Somnium narrare vigilantis est, & vitia sua confiteri sanitatis

tis iudicium est. Omnia impedimenta dimitte, & vaca bonæ menti. Nemo ad illam peruenit occupatus. Magni artificis est clausisse totum in exiguo. Idem in 54. In hoc (ni fallor) erramus, quòd mortem sequi iudicamus, cum illa, & præcessit, & secuta sit. Quicquid enim ante nos fuit mors est, illum lauda, & imitare, quem non piget mori cum iuuet viuere. Quæ est enim virtus cum eijciaris exire. Sapiens nil inuitus facit, necessitatem effugit, quia vult, qđ coactura est. Idem in 55. Debilitatem nobis indixere deliciæ, & qđ diu noluimus posse desinimus. Idem in 56. Nulla placida est quies, nisi quã ratio composuit. Omnia vitia ad modum morbi in aperto leuiora sunt. Tunc autem perniciosissima, cum simulata sanitate subsident. Nulla res animum sapientis auocat, nullus hominum auiumque concentus interrũpit cogitationes bonas solidasq; iam & certas. Leue illud ingenium est, nec sese adhuc reduxit introrsus, qđ ad vocem ex accidẽtia erigitur. Idem in 58. Nemo nostrum idem est, qui fuit pridie. Quicquid viuit currit cum tempore, nihil ortum stabile, vel solidum est. Et nos tamen ea cupimus tanquam, aut semper futura, aut semper habituri.

Adhuc de eodem. *Cap.* CXXIX.

IDem in 59. Illud præcipuè in nobis Philosophiam impedit, ꝙ cito nobis placeamus. Et quicquid in nos adulatio congerit tanq̃ debitum pendimus, optimosq; nos esse, ac sapientissimos affirmantibus assentimus. Sequitur itaq;, vt ideo mutari non velimus, quia nos optimos esse credimus. Oẽs tendunt ad gaudium, sed vnde stabile magnumq; consequantur ignorant, & sapiens quidem nunq̃ sine gaudio est. Gaudium aũt hic nõ nascitur nisi ex virtutum conscientia, nec interrumpitur nec desinit. Quod enim non dedit fortuna non eripit. Idem in 60. Taurus paucissimorum iugerum pascuo impletur, vna silua Elephantibus pluribus sufficit. Homo verò, & terra pascitur, & mari. Verumtamen non fames ventris magno constat, sed ambitio. Idem in 61. Ante senectutẽ curaui, vt bene viuerẽ, in illa vt bene moriar. Da operam, ne quid vnq̃ inuitus facias. Qui imperia libens excipit, partem acerbissimam seruitutis effugit. Facere, quæ nolit, nec qui iussus aliquid facit, & miser est, sed qui inuitus, itaq; sic animum cõponamus, vt quicquid res exigit id velimus. Idẽ in 62. Contemnere aliquis omnia potest, hæc omnia nemo potest: itaque breuissima ad diuitias per contemptum diuitiarum via est. Idem in 63. Nec sicci sint oculi amico amisso, nec fluant: lachrymandum est, & non plorandum: id agamus, vt iocunda nobis fiat amicorum recordatio amissorum. Nemo libenter ad id redit, qđ non sine tormento cogitaturus est: mihi amicorum defunctorum cogitatio dulcis, ac blanda est: habui. n. illos tanquam amissurus, amissi tanq̃ habeam. Quis ferat hos, qui negligentissimè cum amicos habeant miserrime lugent, nec amant quempiã nisi perdiderint: ideo tunc effusius merent, quia verentur ne dubium sit an amauerint: sera iudicia affectus sui quærunt. Idem in 65. Quæ ideo faciendi mundum causa fuit, bonus est: bono nulla cuiusquam boni inuidia est, fecit itaque, q̃ optimum potuit, Vetas me cœlo interesse, idest iubes me capite demisso viuere. Maior sum, & ad maiora genitus, q̃ vt corporis mei sim mãcipium. Quod æquidem non aliter aspicio, q̃ vinculum aliqđ libertati meæ circundatum, cuius contemptus certa libertas est. Seruiant deteriora melioribus, fortes simus aduersus fortuita.

Adhuc de eodem. *Cap.* CXXX.

IDem in 66. Potest ex casa vir magnus exire, põt & ex deformi humiliq; corpusculo formosus aĩus, ac magnus. Nec deformitate corporis aĩus fœdatur, sed pulchritudine aĩ corpus ornatur. Animus intuens vera peritus fugiendorum, ac petendorũ non ex opinione, sed natura precia rebus imponens, neutri Fortunæ se submittens supra oĩa, quæ contingunt eminens, hæc est facies virtutis. Crescere posse imperfectæ rei signum est, oĩs in modo est virtus, omne honestum voluntarium est, non enim põt honestum esse, qđ non est liberum. Maius est difficilia perstringere, q̃ læta moderari. Et hic magis laudauerim bona, quæ exercitata sunt, ac fortia, & cum Fortuna rixata. Idem in 67. Nõ sum tam clemens, vt ægrotare cupiam, sed si ægrotandum fuerit, vt nihil effeminate faciam, non enim pati tormẽta optabile est, sed pati fortiter. Idem in 68. Gloriari ocio iners ambitio est. Multi aperta transeunt condita, & abstrusa rimantur, furem signata sollicitant, vile vr̃ quicquid patet. Aperta effractarius præterit. Hos mores habet imperitissimus quisque, in secreta irrumpere cupit, iactanti genus est nimis latere, & à conspectu hominum secedere. Conuocat turbam quisquis ocio suo aliquam fabulam imposuit. Non est autem agendum hic, vt de te hoĩes loquãt, sed vt ipse tecum loquaris. Quid autẽ loqueris. Quod hoĩes de alijs libentissime faciunt, de te apud te, male æstimas, & id maximè tracta, qđ in te infirmissimum esse senties. Idem in 60. Frequens de loco ad locum migratio, instabilitas animi est. Vt animum possis continere, primum tui corporis fugam siste. Nihil facilius quàm amor retrudescit. Itaque, qui deponere vult desideria rerum omnium, quarum cupiditate flagrauit, & oculos, & aures ab his, quę reliquit auertat, cito enim affectus quocunque se vertit rebellat. Nullum sine accoramento malum est, auaritia pecuniam promittit, luxuria voluptatem, ambitio potentiã. Mercede te vitia sollicitant. Vix effici à toto sœculo potest, vt vitia longa licentia tumida subiugantur, & iugum accipiant. Idem in 70. Vis aduersus hoc corpus liber esse, tanquam migraturus habita. Quomodo veniet in mente finis suus omnia sine fine cupientibus, nemo nisi vitio suo miser erit.

Item de eodem. *Cap.* CXXXI.

IDem in 71. Ideo peccamus, quia de partibus vitę omnes deliberamus. Nemo de tota delibérat. Eadẽ virtute, & mala Fortuna vincitur, & bona ordinatur. Virtutem intelligo aĩosam, & excelsam, quã incitat quicquid infestat. Non mirũ est in tranquillitate non concuti. Illud mirare, vbi omnes iacent, aliquem stare, imperfecta necesse est labẽnt, & modo prodeant, & modo subcidant, sed magna est pars profectus velle proficere, id agamus, vt omne tempus nostrum sit, qđ non erit nisi prius nostrũ esse cœperimus. Idem in 72. Vidisti aliquem canem missum à Domino frustra panis, & carnis, aperto ore captantem quicquid excepit protinus integrum deuorat, & semper ad spem futuri hiat. Idem euenit nobis. Quicquid enim expectantibus Fortuna proiecit, id sine vlla voluptate dimittimus statim ad rapinam alterius erecti, & attoniti. Hoc sapienti non euenit, plenus est, & si quid obuenit, securus excipit, ac reponit: impeditis autem ac rudibus nullus præcipitationis finis est, in Epycurcum chaos illud decidunt, inane sine termino est. Idem in 73. Quisquis de accipiendo cogitat, oblitus est accepti, nec vllum maius malum cupiditas, quàm ꝙ ingrata est. Ambitiosis non tam iocundũ est multos post se videre, quàm graue aliquem ante se, nec ambitio tantum instabilis est, verum etiam omnis cupiditas, quia incipit sẽper à fine. Stulta auaritia mortalium proprietatem discernit, nec quicquam suum esse credit, quod publicum est. At sapiens nihil magis suum iudicat, quàm cuius illi cum humano genere consortium est. Docet Philosophia præcipuè bene debere, beneficia bene soluere, inde autem solutio est ipsa confessio. Miraris homines ad Deos ire, Deus ad homines venit, immo in homines, nulla enim bona mens sine Deo est. Idem in 74. Nulli etiam cui rapina fœliciter cessit, gaudium rapti durauit in posterum. Aut ista bona non sunt, quæ vocantur, aut homo fœlicior Deo est. Quoniam, quæ parata sunt nobis Deus non habet in vsu, neque enim opes, nec epularum lætitia, nec quicquam ex his hominem inescantibus ad eum pertinent. Placeant homini quæcũque Deo placent, ob hoc ipsum, ꝙ Deo placet. Quamdiu virtus salua fuerit non senties quid abscesserit, non affligitur sapiens liberorum amissione, non amicorum: eodem enim animo fert illorum mortem, quo suam expectat. Idem in 75. Concordet sermo cum vita, ille promissum suum impleuit, qui, & cum videas illum, & cum audias idem est, nec delectent verba nostra, sed prosint.

Item de eodem. *Cap.* CXXXII.

IDem in 76. Quid stultius est, quàm quia non didiceris non discere, quamdiu viuas, tandiu discendum est, quemadmodum viuas: æquo animo audienda sunt imperitorum conuitia, & ad honesta vadenti contemnendus est ipse contemptus. Optimum in homine ratio est. Hęc antecedit animalia, sequit Deũ. Amor, ira, cupiditas pericula depulerunt. Quod ergo potest breuis obstinatio animi aliquo stimulo excitata, quanto magis virtus, quę non ex impetu, nec subito, sed æqualiter valet, cui perpetuũ robur est. Vnum bonum est virtus, quæ inter hanc Fortunam, & illam superba incedit cum magno vtriusque contemptu. Vir bonus quicquid ei acciderit, æquo animo sustinebit. Sciet enim id accidisse lege diuina, qua vniuersa procedũt. Nemo ex illis quos purpuratos vides fœlix est, non magis, quàm ex illis, quibus sceptrum, & clamidem in scena fabula assignat. Cum populo præsenti elati incesserint, & concuruati simul exierint, excalciantur, & ad staturam suam redeunt: nemo istorum quos diuitiæ, & honores in fastigio ponunt magnus est, quare ergo magnus videtur. Cum basi sua illum metire. Hoc laboramus errore, quòd neminem æstimamus eo, quod est, sed adijcimus illi, & ea quibus adornatus est, ac quicunque voles veram hominis æstimationem inire, inspice nudum, ponat patrimonium, ponat honores, & alia fortunæ mendacia, corpus etiam ipsum exuat, animum intuere qualis sit, & quantus alieno an suo magnus. Præcogitati mali mollis ictus venit, ac stultis, & Fortunæ credentibus oĩbus videtur, noua rerum, & inopinata facies. Magna aũt pars est apud imperitos mali nouitas, iõ sapiẽs assuescit se malis futuris, & q̃ alij diu patiẽdo faciũt leuia, hic leuia facit diu cogitãdo.

Idem

Idem in 77. Vita non est imperfecta si honesta est, vbicunque desines si bene desines tota est, nemo tam imperitus est, vt nesciat quandoque sibi moriendū esse, & tamen cum prope accesserit tergiuersatur;tremit,plorat,nône tibi videtur stultissimus, qui fleuerit, q ante milles annos nō vixerit,æque stultus est qui flet, q post annos mille non viuet.Hæc paria sunt,non eris non fuisti,vtrunq; tps alienū est,q.d fles.ad hanc legē natus es,q.d no ui est,hoc oībus accidit,qūo fabula ac vita,non q̄ diu,sed q̄ bene sic acta refert quocunq; voles desine, tm̄ bonā clausulā impone.

Adhuc de eodem. Cap. CXXXIII.

IDem in 78. In remedium cedunt honesta solatia. Et quicquid aīum erexerit ēt corpori pdest. Tria ī oī morbo grauia sunt, metus mortis,dolor corporis,intermissio voluptatū. De morte satis dictum est. Dolere nemo potest valde, & diu. Sic.n.nos amantissi ma nostri natura disposuit, vt dolorem, aut tolerabilē, aut breuem faceret, non est aūt acerbū carere eo,q.d cupere desieris. Deniq; tollerabilis est morbi patientia, si contēpseris id, q.d extremum minatur, noli mala tua tibijpsi facere grauiora, & te querelis onerare. Leuis est dolor,si nihil illi opinio adiecerit,leuem illum dum leuem putas facies.Tā miser est.n.quisque q̄ credidit. Q.d acerbū fuit retulisse iocundū est, naturale est.n. mali sui fine gaudere.Qūo est hostis fugiētibus perniciosior,sic omne fortuitum incōmodum magis instat cedēti, & auerso,nec vita sit tædio,nec mors timori,vitam in odiū sui adducere solet iners ocium,hisq; necesse est oēm vitā breuē videri,qui illā voluptatibus vanis,& iō infinitis metiunt. Interim hæc tene, hæc morde,aduersis non succūbere,lætis non cedere, oēm fortunę licentiam in oculis hre.Quicquid.n.expectatum est diu,leuius accedit.Idem in 79. Non est bonitas pessimis esse meliorē,nūc virtus latet, & latuisse non est ipsius damnum. Veniet qui conditā, & sœculi sui malignitate compressam dies publicet. Veritas in oēm sui partem eadem est, quæ decipiunt nihil habent solidi. Mendacium tenue est perlucet si diligēter inspexeris.Idē in 80. Cogito mecum quantus ad spectaculū lusorium fiat concursus, quanta sit circa bonas artes solitudo,q̄ imbecilli aīo sint,quorū lacertos humerosq; miramur. Compara inter se pauperū,& diuitum vultus,pauper sæpius,& fidelius ridet,quia nulla eius sollicitudo in alto est,horum aūt,qui fœlices vocantur,hilaritas ficta est, aut grauis supputata tristitia. Oīum istorum quos supra capita hoīumq;,supraq; turbā delicatos lectica suspendit p sona ta fœlicitas est.Contemnes illos si dispoliaueris.Equum empturus solui iubes stratum, vestimenta venalibus detrahis, ne qua corporis vitia lateant,hominem verò inuolutum ęstimas.Quod de alijs loquor, si perpendere te vis,se pone pecuniam,domum, dignitatem,intus teipsum considera.

Item adhuc de eodem. Cap. CXXXIIII.

IDem in 81. Quæreris te incidisse hoīem ingratum si hoc periculum vitare volueris, beneficia non dabis, ita ne apud aliū pereant,apud te peribunt. Non r̄ndeant potius,q̄ dentur,cito inerti ocio torpebit vita,si relinquendum est,quicquid offendit. Et post malam segetem serendū est. Cui ēt si merita nō pcessissent oportebat ignosci post beneficia lædenti plusq̄ venia debetur,pluris.n.æstimo beneficium,q̄ iniuriā.At non oēs grati sciūt debere beneficium.Vni sapienti notum est,quanti res quæq; taxanda sit,& oia secum examinabit q̄tū acceperit,à quo,qn̄,vbi, & quemadmodum. Vn̄ Methodorus ait.Solum sapientem referre gratias scire, beneficia crescunt mora, & tanto plus soluendū est,quanto tardius, ingratus est,qui bene ficium reddit sine vsura.Sæpe,q.d datur exiguum est,q.d sequitur ex eo magnum. Nemo mihi vr̄ pluris æstimare virtutem nemo illi magis esse deuotus, q̄ qui viri boni famam perdidit, ne conscientiam perderet. Torquet ingratus se,& macerat,& odit, quæ accepit,quia redditurus est,& extenuat,iniurias verò dilatat,& auget.Quid eo miserius cui beneficia excidunt, hærent iniuriæ, at contra sapiens exornat omne beneficium, & sibijpsi commendat, & se assidua eius commemoratione delectatur illa contemnit quibus læsus est,nec vertit oīa in peius,nec quęrit cui casum imputet,ad Fortunam potius refert,& quicquid acciderit benigne interpretando leuat.Non offensæ potius,q̄ officij meminit,quantum potest in priore, ac meliore memoria se detinet,nec mutat animū aduersus bene meritos.Semper enim quicquid dubium est humanitas inclinat ad melius. Nemo autem gratus esse potest,nisi cōtempserit ista pp quæ vulgus insanit, nihil carius æstimamus, q̄ beneficium,q.d diu petimus,nihil vilius cum accepimus.Quæris quid nobis faciat obliuionem acceptorum,cupiditas accipiēdorum,astrahunt à recto diuitiæ,honores,potentia, &c.quę opinione nostra cara sunt, precio suo vilia. Nescimus æstimare res de quibus non cum fama, sed rerum natura deliberandum est. Nihil habent ista magnificum, quo mente in se trahant, præter hoc,quod mirari illa consueuimus.

Iterum de eodem. Cap. CXXXV.

IDem in 82. Socium sine literis mors est,& hominis viui sepultura, non habet Fortuna longas manus neminem occupat nisi hærentē. Itaque quantum possumus ab illa resiliamus,non est mors gloriosa, sed fortiter mori gloriosum est. Quæ dementia est fugere, cum retroire non possis. Oīs res, q.d non habuit decus virtute addita sumit.Idem in 83. Sic certe viuendum est tāquam in conspectu alicuius viuamus. Sic cogitandum tanq̄ aliquis in pectus intimum prospicere possit. Quid prodest ab hoīe aliquid esse secretum,nihil Deo clausum est,nihil aliud est ebrietas,q̄ voluntaria insania. Omne vitium incendit,& detegit,obstantem malis verecundiam remouet. Plures.n.pudore peccandi,q̄ bona voluntate prohibitis abstinent. Adijce illam ignorationem sui,dubia,& parum explanata verba,incertos oculos,gradum errantem,vertiginem capitis, &c.hmōi. Rebus itaque non verbis proba istas, quæ dn̄r voluptates, vbi modum excesserint pœnas esse. Alit lectio ingenium,& studio fatigatum,non tn̄ sine studio reficit, nec scribere tm̄,nec tm̄ legere debemus,altera res contristabit vires,& exhauriret,de stilo dico,altera soluet,ac diluet, inuicem hoc & illo commeandum est, & alterum altero temperandum, vt quicquid lectione collectum est,stilus redigat in corpus. Apes enim imitari debemus, quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt.Deinde quicquid attulerint disponunt, ac per fauos digerunt.Sic & uos debemus quæcunq; ex diuersa lectione congessimus separare. Deinde adhibita ingenij nostri facultate,in vnum saporem varia illa libamenta cōfundere. Talem animum nostrum esse volo, vt multæ in illo artes, multa præcepta, multarum ætatum exempla sint in vnum conspirata. Relinque diuitias,aut periculum,aut onus præsidentium,relinque voluptates, molliunt,& eneruant,relinque ambitum tumida res est,vana,& ventosa nullum habet terminum,laborat duplici inuidia,cui inuidetur,& inuidet.

Adhuc de eodem. Cap. CXXXVI.

IDem in 84. Non est bona valitudo mediocritas morbi, facilius est vitiorum initia prohibere, q̄ impetum regere. Non.n. recipiunt mala animi temperamentum facilius sustuleris illa, q̄ rexeris. Tempestas non opus gubernatoris impedit,sed successum. Non ex ebore tantum simulachra facit statuarius, sed ex ære,vel marmore si assit, sic Sapiens virtutem si licebit in diuitijs explicabit.Si minus in paupertate.Si poterit in patria.Si minus in exilio.Si poterit integer.Si minus debilis,quancunq, Fortunam accepit, aliquid ex illa memorabile accipi efficiet,Sapiēs est artifex dōmandi mala, dolor, egestas,ignominia, carcer,exilium,vbique horrenda ad hunc peruenerunt,mansueta sunt.Idē in 85. Nunquam maior est animus, quàm vbi est aliena se posuit,& fecit ibi pacem nihil timendo,fecit sibi diuitias nihil cōcupiscendo, quod contemptissimo cuique contingere,ac turpissimo potest, bonum non est. Opes autem,& Lenoni,& Lanistæ contingunt,ergo bona non sunt.Idem in 86. Fides sanctissimum humani pectoris bonum est nulla necessitate ad fallēdū cogitur nullo præmio corrumpitur. Tpantia voluptatibus imperat,alias odit,& abigit, alias dispensat, & ad sanum modum redigit, nec vnq̄ ad ipsas pp illas venit.Scit optimum esse modū cupitorum non q̄tum velis, sed q̄tum debeat sumere pōt sine liberalibus studijs venire ad sapientiam.Quācunque partem rerum humanarum diuitiarumq; comprehendens,ingenti copia q̄rendorum fatigaberis. Hæc tam multa tam magna,vt hr̄e possint liberum hospitium, superuacua ex aīo tollenda sunt, laxum spacium,res magna,(vt hr̄e possit liberum hospitium) desiderat,& plus scire velle,q̄ satis est intemperantiæ genus est. Quid,q illa liberaliū artium consecratio,molestos,verbosos,intempestiuos sibi placentes facit. Et ideo nōn discentes necessaria,quia superuacua didicerunt. Quatuor milia librorum Didimus Grāmaticus scripsit.Miser esset si tam multa superuacua etiam scripsisset.In his enim libris de patria Homeri quæritur, & de Enææ matre vera,& alia quæ erant dediscenda si scires.

De Poetis illius temporis, & flosculis Persii. Cap. CXXXVII.

ACtor. Hæc de scriptis Senecæ moralibus ad præsens excerpta sufficiant. Ego quoque tempore leguntur fuisse Poetæ satiri Persius,& Iuuenalis,& etiam alij Poetę Lucanus Senecæ Patruus, & Ouid.de cuius,s. Ouidij libris excerptos morales flosculos supra posuimus. Ex libro autem Persij metrico, quæ sequuntur excerpsimus. Ne te quæsiueris extra,scire tuum nihil est,nisi te scire,hoc sciat alter. O curuæ in terris animæ,& cœlestium inanes. Quid iuuat in templis nostros immittere mores. Dicite Pontifices in sancto, quid facit aurum. Quid damus id superis de magna, quod dare lance. Non possit magni messalle lippa propago. Compositum ius,fas animi, sanctosque recessus. Mentis, & incoctum generoso pectus honesto. Mille hominum species, & rerum discolor vsus. Velle suum cuique

eſt nec voto viuitur vno. Pelliculam veterem, retines, ſed fronte politus. Aſtutam rapido ſeruas, ſub pectore vulpem. Mane piger ſtertis, ſurge inquit auaritia eia. Surge regas, inſtat ſurge, inquis nequeo ſurge. Viue memor læti fugit hora hæc, qđ loquor inde eſt. Meſſe tenus propria viue, & granaria fas eſt. Emule quid me tuas occa. & ſeges altera in herba eſt. Porro de Horatio Satyro, & dictis eius ſuperius diximus. Extat etiam tertius Satiricus Iuuenalis, qui & ipſe Perſio contéporaneus fuiſſe legitur. Ex li. aũt eius metrico paucos hos flores excerptos hic inſerere voluimus.

Flores iuuenalis. **Cap.** CXXVVIII.

IN Libro primo. Hiſpida membra, quidem, & duræ per brachia ſetæ. Promittunt atrocem aĩum. Loripedem rectus derideat, at Æthiopem albus. Nemo repente fit ſummus. De moralibus vltima fiet quæſtio. Quantum ſua quiſque nummorum ſeruat in arca, tm̃ habet & fidei. Nil habet infœlix paupertas dirius in ſe, quàm ꝙ ridiculos hoĩes facit. Cõe id vitium eſt, hic viuimus ambitioſa paupertate oẽs. Idem in 2. lib. Fortem præſtans aĩum rebus quas turpiter audent, nihil eſt audacius illis deprehenſis, iram atque aĩos à crimine ſumunt. Prima peregrinos obſcena pecunia mores Intulit, & turpi fregerunt ſœcula luxu. Diuitiæ molles. Eſt eadem ſummis pariter minimiſq; libido. Sic volo ſic iubeo ſit pro ratione voluntas. Cognoſcit mulier quid toto fiat in orbe. Prima videt famam rumoreſq; illa recentes Excipit ad portam, intolerabilius nihil eſt. Quam fœmina diues, quę non faciat, quod principis vxor. In 3. lib. Nobilitas animi ſola eſt atque vnica virtus. Veniet de plebe togata, qui viris nodos, & legum enigmata ſoluat. Summum crede nephas aĩam præferre pudori. Et pp vitam viuendi perdere cauſas. Furor eſt poſt oĩa perdere naulum. Omne animi vitium tanto cõſpectius in ſe Crimen habet, quanto maior, qui peccat hr̃. Lingua mali pars peſſima ſerui, feſtinat. n. decurrere velox, floſculos anguſtæ, miſeræque breuiſſima vitæ porcio. Idem in 4. lib. Torrens dicendi copia multis. Et ſua mortifera eſt facundia. Quam plures nimia congeſta pecunia cura Strangulat. Cantabit vacuus coram latrone viator. Pauca licet porres argẽti faſcula pnri. Nocte iter aggreſſus gladium contumque timebis. Et motæ ad lunam trepidabis arundinis vmbram. Nullus virtutem complectitur ipſã, Præmia ſi tollas. Mors fatetur. Quantula ſunt hoĩum corpuſcula rara eſt concordia formæ. Atque pudicitiæ orandum eſt, vt ſit mens ſana in corpore ſano, fortem poſce aĩum mortis terrore carentem. Magis illa iuuant, quæ pluris emuntur. Et voluptatis commendat rarior vſus. Quia tu galinæ filius albæ. Nos vilis populus nati infœlicibus ouis. Idem in lib. 5. Maior tumultu planguntur nummi, quàm funera. Fingit in occaſu ſummam veſtem de duce. Contentus vexare oculos humore coacto. Ploratur lachrymis amiſſa pecunia veris, fallit enim vitium ſpecie virtutis, & vmbra. Seruorum ventres modio caſtigat inquo. Ipſe quoque eſuriens nec enim omnia ſuſtinet vnquam. Muſcida cœrulei panis conſumere fruſtra. Heſternum ſolitus medio ſeruare minutas. Septembri nec non differre in tempora cœnæ. Cum furor haud dubius cum ſit manifeſta freneſis. Vt locuples moriaris egenti viuere fato. Interea pleno cum turget ſacculus ore. Creſcit Amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit. Magnis porta malis cura maiore metuque Seruantur, miſera eſt magni cuſtodia cenſu.

LIBER NONVS.

De Bonis initijs Neronis. **Cap.** I.

HVgo Floriacenſis ſecundo lib. Claudius Imperator libertorum, & coniugijs imperijs ſubiectus cum deficeret, Britanicum filium ſuum, vxoris Agrippinæ perſuaſionibus exorte Romanæ faciens Imperij. Neronem Octauiæ filiæ ſuæ maritum deſignauit Imperatorem. Sicque Prælatus eſt gener filio ordine præpoſtero. Ex chronicis Euſebij. Nero igitur quintus ab Auguſto Romani adeptus Imperij dignitatem. Anno domini 57. mnndi vero 4. M. 20. Imperauit annis 13. & menſibus 8. Iſte quinquennio valde modeſtus extitit. Suetonius lib. 6. Hic fuit ſtatura pęnè iuſta, corpore maculoſo, & fœtido, capillo ſufflauo, vultu pulchro magis, quàm venuſto, oculis ceſijs, & hebetioribus, ceruice obeſa, ventre proiecto, gracillimis cruribus. Liberales diſciplinas oẽs ferè puer attigit, auerſus à Philoſophia, ad Poeticam pronus carmina libenter, & ſine labore compoſuit. Habuit, & pingendi fingendique maximè non mediocre ſtudiũ. Orſus Imperium à pietatis oſtentatione ex Auguſti Imperaturum præcepto ſe profeſſus, nec liberalitatis, nec clementiæ, nec comitatis quidẽ exhibendæ vllam occaſionem omiſit. Grauiora vectigalia aboleuit, aut minuit. Senatorum nobiliſſimo cuique, ſed re familiari deſtituto annua ſolaria conſtituit. Cumque de ſupplicio cuiuſdã capite dãnati, vt ex more ſubſcriberet admoneret. Quàm vellẽ inquit neſcire literas. Agẽti gr̃as Senatui rñdit. Cũ meruero. Interdictũ eſt ne quid in popinis pter legumina veniret, cum antea nullum non obſonij genus proponeretur.

Qualiter Feſtus Fœlici ſuccedens Paulum miſit ad Cęſarem. **Cap.** II.

COmeſtor. Orta eſt aũt diſſenſio inter Iudæos, & Gentiles in Cæſarea de honore ciuilitatis. Iudæi. n. ſe præferebant Gentilibus, quia Herodes Aſcalonita, qui circunciſionẽ ſuſcepit, fuerat conditor ciuitatis, & appellauit Cæſaream in honorem Cæſaris. Gentiles ſe præferebant Iudæis dicentes, ꝙ à gentibus facta eſt primaria ædificatio ciuitatis, q̃ anteq̃ reedificaretur ab Herode dicta eſt Pirgo Stratonis. Fęlix aũt primo fouit partem Iudæorum donec exhauſit marſupia eorum. Poſtea fouit partem gentilium intm̃, ꝙ militibus gentiliũ dedit licentiã intrandi domos Iudæorum, & diripiendi bona eorum. Vñ accuſatus eſt à Iudæis ad Neronem, & biennio ab accuſatione, amotus eſt à præſidatu, & ſubſtitutus eſt ei Feſtus. Volens aũt in fine pſidatus ſui placere Iudæis, reliquit Paulum vinctum. Feſtus aũt cum veniſſet in prouinciã, Paulus à Iudęis coram eo conuẽtus appellauit Cæſarem. Deſcendit aũt Rex Agrippa in Cæſaream audito, ꝙ ibi eſſet Feſtus, vt accuſaret Iudæos apud eum. Iſte namque Agrippa infeſtus erat Iudæis, quia cum accepiſſet ptãtem à Romano Imperatore conſtituẽdi ſummũ Sacerdotẽ, conſtituebat eos, qui non erant Aaronitæ. Fecerat ẽt feneſtrã in palatio ſuo eminẽtem, vñ poterat videre, q̃cunque fiebant in tẽplo ſacrificia qđ. ſ. moleſte ſuſtinentes Iudæi, fecerunt murũ oppoſitum Feneſtræ eminentiorem feneſtra. Venerat aũt ſpãliter Agrippa rogaturus Feſtum, vt murum illum obrueret. Cũ aũt deſcendiſſet Honorifice ſuſceptus eſt à Feſto. Et expoſita ei accuſatione Iudæorum contra Paulum, rñdit Agrippa ſe velle eũ videre. Altera autem die iubente Feſto adductus eſt Paulus cœpitque de omnibus reddere rationem. Et decreuit Agrippa, ꝙ quia appellauerat ad Cęſarem mittendus erat. Et traditus eſt Paulus Iulio Centurioni cohortis Auguſtæ militum, ſcilicet qui miſſi fuerant ab Auguſto.

De Iſmaele Pontifice, & Cathalogo Pontificum. **Cap.** III.

VT pariter miſerunt Romam nuncios Iudæi contra Agrippam aduerſus quem multas habebant quærelas, quia vt ſupra prætaxauimus conſtituerat Iſmaelem ſummum Sacerdotem, cum non eſſet de genere Aaron. Ponit hoc Ioſephus cathalogum Sacerdotum, q̃ fuerunt ab inſtitutione trium tporũ. Ab Aaron enim vſque, ad tp̃s Dauid fuerunt 13. vnus poſt aliũ in 612. annis, & ſuccedebant filij patribus. Primogenitus nanque filius Aaron. ſ. Eleazar patri ſucceſſit in ſummum ſacerdotem, & Finees filius Eleazar ſucceſſit ei, & ſic in poſterum. Nam de Ithamar non erant ſummi Sacerdotes, ſed minores, niſi pauci circa tpa Dauid. Nam in Heli tranſlatum eſt ſacerdotium ad filios Ithamar. Abiathar quoque erat de Ithamar, quem depoſuit Salomon, & eius loco ſtatuit Zadoch, qui erat de Eleazar. Dauid autem volens ampliare cultum Dei videns, ꝙ non ſufficeret vnus ſummus Sacerdos adminiſtrationi, quia ſi infirmaret non erat interim, qui incenſum poneret, qđ neceſſe erat ſingulis diebus offerri. Inſtituit 24. ſummos Sacerdotes, quorum 16. de genere Eleazar. 8. de Ithamar. Vnus tñ illorum erat ſummus, q̃ dicebatur Princeps Sacerdotum. Adminiſtrabant autem per ſeptimanas, quæ hæreditario iure deuolutę ſunt ad poſteros eorũ. Et vnuſquiſque cum adminiſtrabat ſecum habebat 24. minores Sacerdotes, & totidem Leuitas, & totidem Ianitores, duplicato numero Natinneorum. Fuerunt autem decem, & octo principes Sacerdotum a tpe Dauid vſq; ad tranſmigrationem Babylonis in 440. annis. A tranſmigratione autem Babylonis Sacerdotium ceſſauit vſque ad reditum de captiuitate ſub Zorobabel, & Ieſu magno Sacerdote, & inde vſque ad tempus Machabeorum fuit tempus Sacerdotij. Tempus autem Machabeorum non deputatur Sacerdotio, quia idem erant Sacerdotes, & Duces. & ſic vſque ad Herodem, qui fecit occidi quotquot de genere Sacerdotum inueniebat, ne iterum ad eos deuolueretur regnum, & vendebat ſummum ſacerdotium quandoque vni, quandoque pluribus ſimul. Et fuerunt omnino vſq; ad euerſionem Hieruſalem 28. ſummi ſacerdotes. A tempore autem Herodis vſque ad euerſionem Hieruſalem non ponit Ioſephus ſummam annorum, ſed conſtat fuiſſe 105. cum Herodes ante Natiuitatem Domini 30. annis regnauit, & Dominus 33. annis vixerit. Et à morte Domini vſque ad euerſionem Hieruſalem 42. fluxerint, ſed de his hactenus.

De

De Vita Iacobi fratris Domini, & eius passione. Cap. IIII.

EVsebius supra. Igitur Iudæi postquam Paulus ad Cæsaré quem appellauerat a Festo träsmissus est, & frustratas insidias quas ei intenderant viderent in Iacobum fratrem Dñi immanitaté suæ nequitiæ vertunt, cui Episcopalis in Hierosolymis delata ab Apostolis fuerat sedes. Quemq; hoc modo adorti sunt: pductū in mediū abnegare fidē Christi corā oī populo expetierunt. At ille contra omnium opinioné corā vniuerso populo cū oī fiducia, pfitetur filiū Dei esse saluatoré, & Dñm Iesum Christum. Tunc illi non ferentes, in necem eius vertuntur, fauente sibi occasione tpis ex morte rectoris. Contigit eñ Festū p idé tempus obire apud Iudæā, & sine rectore ac principe esse puinciā. Hic Iacobus p incredibili continentia & summa iustitia cognominatus est iustus. Ex vtero.n. Matris suę sanctus fuit, vinum & sicerā non bibit, aīal non manducauit, ferrum in caput eius nō ascēdit. Oleo non est vnctus, balneo nō est vsus. Huic soli licitum erat ingredi in sancta sanctorū, neq; laneo induebatur vestimento, sed sindone sola. Ingrediebatur aūt tēplū, & fixis genibus orabat p indulgentia populi, ita vt orando callos faceret in genibus in modum Cameli. Cum aūt p eū multi credidissent in Iesum de populo Iudæorum, perturbati Pharisei & Scribę accesserunt ad eum dicentes. Qm̄ ad diē festū paschæ conuenit multitudo populi Israel, & de te tā nos, q̄ populus, phibemus testimonium, quia iustus es. Ascende in excelsum locū pinæ, templi & suade populo de Iesu ne erret, qa oīs populus errat post eū, oēsq; tibi obedimus virorum iustissime. Tūc Iacobus accepta hortatione, voce magna clamauit ad populū ostēdēs Iesum Dei filiū ante tpa de patre natū esse, ex virgine carné sumpsisse, crucé sustinuisse, resurrexisse, ascendisse, Spiritum sanctum misisse. Qué libenti aīo multi audierunt. Scribæ auté, & Pharisei dolentes, quia de Iesu phibuisset testimoniū, ascenderunt ad eū dicētes. Nos te rogauimus vt erroré tolleres populo de Iesu, tu auté ampliasti. Quibus ille ait, ego erroré tuli, & veritaté ostendi. Tunc pcipitauerunt eū ex alto. Cæperūt quoque eum vrgere lapidibus, qa non solum mori deiectus non potuit, sed sup genua sua pcumbens, orabat dicens. Rogo te dñe Deus, remitte illis quia nesciunt quid faciunt. Cunq; eū sic orātē desup lapidibus vrgerent, vnus Sacerdotum de filij s Rechab exclamauit dicens. Parcite quæso parcite, quid facitis. Pro vobis orat hic iustus, qué vos lapidatis. Tunc iratus quidā ex Phariseis perticā Fullonis arripuit, & dedit fortiter ictum in capite eius, eiecitq; cerebrū eius. Tali martyrio consummatus sepultus est in eodé loco ppe tēplū. Egisippus retulit, q ita mirus quidā, & apud oēs hoīes opinatissimus in obseruatione totius iustitiæ Iacobus habebatur, vt & Iudæorum prudentes quiq; crederent hanc esse causam statim consecutæ oppugnationis Hierosolymorum, q in illo rursus sceleratas manus iniecerunt, & Iosephus ita sibi euidenter videri indicat per hoc. Quæ omnia inquit acciderunt Iudæis pro vindicta Iacob iusti, qui erat frater Iesu, qui dicitur Christus, quem iustissimum, & pijssimum omnium confessione virum Iudæi interfecerunt.

Qualiter Paulus peruenit Romam, & de libera eius custodia. Cap. V.

COmestor. Traditus est itaque Paulus Iulio centurioni ut prætaxatum est, & dedit Dñs gratiam Paulo in oculis eius vt humanè tractaret eum, nec prohiberet amicos eius in ciuitatibus, per quos transibant ei ministrare. Prosequitur autem plane Lucas de progressu itineris, in quo Paulum cum socijs suis Dñs ipsius meritis a periculo naufragij conseruauit. Ipse quoq; Paulus patré publici principis insulæ Mitilenæ febribus, & dissenteria laborantem orando, & manus imponendo sanauit. Omnes quoque infirmos accedentes ad se ibidem ab incōmodis liberauit, & viperam in manu eius pendentem in ignem excutiēs illæsus euasit. Cum autem audissent aduētum eorum fratres, q erant Romæ occurrerūt eis vsque ad forum Apij. i. ab Apio in littore constitutum, vt de nocte applicantes inuenirent ibi victualia venalia, vbi constituerant tres tabernas. s. tres domos in littore in quibus exponerentur cibi venales. Et quia ante aduētum Pauli iam Romæ erant Christiani, patet ex hoc loco Petrū & Paulnm non primo prædicasse Romanis, quod si qñq; legatur de cōfirmatione fidei intelligēdū est, nō de primaria instructione, cū aūt venissent Romæ nōdū erat Nero cōfirmatus in regno nec inualuerat nequitia eius, & audiēs cōtrouersiā esse de lege Iudæorū, & Christianorū vilipendit, & pmissus est Paulus libere ire p ciuitaté cū vno tm̄ milite eū custodien te. Timuit auté ne forte Iudæi, q psecuti fuerāt eū in Iudæa misērint litteras ad Iudæos, q erāt Romæ vt dolo occiderēt eū. Ideoq; post tertiū diē conuocauit primos Iudæorū, & cū venissent dicebat eis, Ego fratres nō veni gēté accusare, sed coactus sū ad Cęsaré appellare, qa iniuste traditus sū a Iudæis in manus Romanorū, co q prædico resurrectionem mortuorum. Mansit autem Paulus toto biennio in hospitio quod ipse conduxerat in libera custodia, & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum prædicans cum omni fiducia sine prohibitione. Et uide quia ante aduentū Pauli ad romam iam regnauerat Nero duobus annis, & veniēs Romam fuit per biennium in libera custodia, & postea per decennium in magis libera, quia nondum Nero confirmatus, s. in malitia, dabat ei liberam licentiam deambulandi, & circumeundi per partes occidentis, & prædicandi.

De Cantibus & lusibus, & iactantia Neronis. Cap. VI.

SVetonius vbi supra. Porro Nero inter cæteras disciplinas pueritiæ tempore imbutus est Musica nihil eorum omittēs quæ generis eius artifices vel conseruandæ vel augendæ vocis causa factitarent. Nam plumbeam chartam supinus pectore sustinuit, clystere vomituque purgari voluit, & abstinere pomis cibisque officientibus. At nec, cōcusso quidem repente terremotu theatro, ante cantare destitit quàm inchoatum absolueret acroama. Non dubitauit etiam priuatis spectaculis operam inter scenicos dare, tragediasque cantauit personatus. Mimos circenses secessu commeabat, primo clam deinde propalam, & ipse aurigare atque inspectari sæpius voluit. Nec contentus harum artium experimenta Romæ dedisse, Achaiam petit, hoc maxime motus instituerat ciuitates apud quas musici agones edi solent, omnes cytharedorum ad ipsum coronas mittere, easque adeo grate recipiebat vt legatos qui pertulissent non modo primos admitteret, sed ēt familiaribus epulis interponeret. Cantāte eo ne necessaria quidē causa excedere theatro licitū erat. Itaque, & enixę quędam in spectaculis dicuntur, & multi tędio audiendi lauandique, clausis oppidorum portis, aut furtim desiliuisse de muro, aut morte simulata funere elati. Reuersus a Græcia Romàm albis equis, eoque curru quo Augustus triūphauerat, introiit in veste purpurea distincta stellis aureis, clamidem, coronamq; capite gerens olimpiacam dextera phiticā, peunte pōpa Cythardorum cum titulis, vbi, & quo cantionum, quove fabularum argumento vicisset, sequentibus currum ouantium ritu plausoribus Augustanos militesque se eius triumphi clamitantibus, incedenti passim victimę cęsę, sparso per vias croco statuas suas cytharedico habitu exculpsit, qua nota etiam numum percussit. At post hoc ita nunquam a remittendo laxādoque studio, vt conseruandæ vocis gratia neque milites vnquam nisi absens, aut alio verba pronunciante appellaret. Neque quicquam serio iocove egerit, nisi assistente Phanasco, qui moneret vt parceret arteriis, multisque vel amicitiam suam offerret, vel simultaté indiceret, put quisquā se magis partiusve laudasset.

De Luxuria eius, & prodigalitate. Cap. VII.

PEtulantiā, libidinem, luxuriā, auaritiā, crudelitaté quidem sensim primo, & occulte, & velut iuuenili errore exercuit. Sed vt tunc quoq; dubiū nemini foret, naturæ illa vitia nō ætatis esse, post crepusculum statim arrepto pileo vel galero popinas inibat, circumque vicos vagabatur ludibundus, nec tñ sine multorū pernicie. Siquidem redeuntes a cęna verberare ac repugnantes vulnerare, cloacisque demergere cōsueuerat. Tabernas ēt infringere, & expilare ac sæpe in hmōi rixis oculorum, & vitæ periculum adiit. A quodam cuius vxoré attrectauerat ad necem cęsus est, quare nunquam postea publico se illud horę sine tribunis commisit procul, & occultum subsequentibus. Paulatim vero inualescētibus vitiis ioculatoria, & latebras omisit, nullaque dissimilandi cura ad maiora palā erupit. Epulas à medio die ad mediā noctē protrahebat. Refotus sæpius calidis piscinis ac tempore æstiuo niuatis. Cęnitabatque nonnunquā, & in publico inter Scortorum totius urbis, & Ambubaiarū ministeria. Matris concubitum appetisse. Sed ne ferox atque impotens Mulier etiam hoc genere gr̄æ præualeret, deterritū nemo dubitauit. Iōque Meretricem quam fama erat m̄ri simillimā inter concubinas recepit. Persuasissimum habuit neminem pudicum, aut vlla parte corporis purum esse, verū plerosq; dissimulare vitium, & callide obtegere. Iōque professis apud se obscenit atem, cætera quoque delicta concedebat. Diuitiarum & pecuniæ fructum non aliū putabat quàm perfusioné. Sordidos ac deparcos esse quibus impensarum rō cōstaret, prælautos vereque magnificos qui abuterentur ac perderent. Quare nec largiendi nec absumendi modū tenuit. Nullā vesté bis induit. Quadringentis sextertiis alea lusit. Piscatus est reti aurato, purpura, & cocco funibus nexis. Nunquam minus mille carrucis, iter fecisse traditur, soleis mularum argenteis. Non in aliqua tamē re damnosior quàm in ædificando. Domum fecit de cuius spatio atque cultu hoc sufficit retulisse. Tanta eius laxitas vt porticus triplices miliarias habere. Item stagnum mari instar circumseptum ædificiis, ad vrbium speciem. Rura insuper aruis atque vinetis,

netis,& pascuis siluisque varia cum multitudine oïs generis pecudum ac ferarum. In cæteris partibus auro cuncta lita distenta gemmis vnionum conchisque erant. Cælationes laqueatæ tabulis eburneis versatilibus, vt vnguenta fistulis desuper spargerentur præcipua cælationum rotunda, quæ perpetuo diebus ac noctibus vice mundi circumagerentur.

De Rapina eius ac crudelitate. Cap. VIII.

EXhaustus, & egens calumniis rapinis quæ intendit animũ. Templis compluribus dona detraxit, simulachraque ex auro,& argento fabricata cõflauit. Parricidia & cedes a Claudio exorsus est cuius necis, & si non auctor aut certe conscius fuit. Octauiam vxorem sepe frustra strangulare meditatus, primo dimisit vt sterilem, sed improbante diuortium populo nec parcente conuiciis etiam relegauit, denique occidit sub falso crimine adulterorum. Pompeiam post diuortium Octauiæ in matrimonium acceptam dilexit vnice, & tamen ipsam quoque grauidam,& ægram ictu calcis occidit. Nullum adeo necessitudinis genus est, quod non scelere pertulerit. Antoniam Claudij filiam post Pompeiæ mortem nuptias suas recusantem, quasi molitricem nouarum rerum interemit. Priuignum adhuc impuberem, quia ferebatur ducatus,& imperia ludere, mari mergẽdum seruis ipsius dum piscaretur demandauit. Nutricis filium relegauit, q̃ balneis in aduentum suum extructis lauisset. Senecam præceptorem ad necem compulit. Præfecto remedium ad fauces pollicens venenum misit. Libertos diuites,& senes olim adoptionis mox dñationis suæ factores atque rectores, veneno partim cibis, partim potionibus indito intercepit. Matrem dicta factaque sua acerbimus exquirentem, & corrigentem primum omni honore,& ptãte priuauit, contubernio quoque ac palatio expulit, neque in vexando quicquam pensi habuit, & mox etiã minis eius ac violentia territus perdere statuit. Et cum ter tentasset veneno, sentiretque antidotis premunitam lacunaria, quę noctu super dormientem deciderent parauit. Hoc consilio parũ per conscios celato tandem interfici iussit. Fertur etiam ad visendum interfectæ cadauer accurrisse, cõtrectasse membra, alia laudasse, alia vituperasse. Parricidio Matris Amittæ necem iniunxit, necdum defunctæ bona inuasit supresso testamento, ne quid abscederet. Nec minore sęuitia etiam in exteros grassatus, nobilissimo cuique exitium destinauit damnatorum liberi vrbe pulsi, enectique veneno,& fame. Creditur etiã cuidã Ægyptij generis crudam carnem,& quicquam daretur manducare assueto, viuos homines cupisse laniandos absumendosque abiicere. Sed nec Populo aut męnibus pepercit. Nam quasi offensus deformitate veterum ędificiorũ & angustiis flexurisque vicorum, palam incendit vrbem Per.6.dies 7.quæ noctes ea clade sęuitũ est, ad monumẽtorũ diuersoria plebe cõpulsa. Incẽdium e turre prospectãs lętusq; flammæ (vt aiebat) pulchritudine, in illo suo scenico habitu decãtauit. Et vt hinc quoq; quãtũ posset pdę,& manubiarũ inuaderet, nemini ad rerũ reliquias suarũ adire pmisit.

De Seneca,& libris eius. Cap. IX.

ACtor. Porro de hoc quod dictum est, q̃ Senecã præceptorem suum ad necem compulit in chronicis legitur, q̃ idẽ Seneca venarum incisione haustu veneni periit. Fertur autẽ relatio, q̃ ipse Nero Senecam aliquando respiciens, & verbera, q̃ sibi a pueritia intulerat ad memoriam reducens infremuerit, ac tanquam iniuriarum vltionem expetere de illo cupiens, sed tanquam præceptori, vt cunque deferens vt quoduis in mortis genus sibi eligeret optionem concesserit. Ipse autẽ Seneca quasi suaue genus arbitrans in balneo mori, incisionem venę elegit. Huius autẽ familiaritatẽ Paulus dum Romæ esset in custodia publica sibi cõparuit, licet comestor contrarium dicere videat, s. q̃ 14. Neronis anno cum iam nequitia eius inualuisset, & iam in Iudæos comspirasset, positus est Paulus Romæ in carcere, vbi multos de familia Neronis conuertit, & familiaritatem Senecæ magistri Neronis sibi comparuit. Huic. n. condicit Hieronymus dicens in libro de illustribus viris 14. Neronis anno Paulus eodem die quo & Petrus capite truncatur. Seneca vero ante biennium a Nerone interficitur. Ex gestis sancti Pauli. Conduxerat igitur vt dictum est sibi Paulus extra vrbem horreum publicum, vbi cũ fratribus de verbo vitæ tractauit, & ad modũ innotuit vrbi, Romanæ signis,& prodigiis, doctrina ac sanctitate. Concursus quoque multus de domo Cęsaris fiebat ad eum credẽtiũ in Chr̃m, sed institutor Cęsaris Seneca adeo illi amicitia copulatus est videns in eo diuinã sciam, vt se ab eius colloquio temperare vix posset. Et si cũ ore ad os alloqui non valeret, frequentibus datis,& acceptis Epistolis, eius colloquio amicabili ac consilio frueretur. Scripta quoque ipsius quædam coram Cęsare legit,& in cunctis eum admirabilem reddidit. Senatus autem de illo alta sentiebat. Hieronymus in libro de verbo vitæ. Lucius Anneus Seneca Cordubẽsis Focionis Stoici discipulus, & Patruus Lucani Poetæ continentissime fuit vitæ. Quem non ponerem in catalago sanctorum, nisi me illæ Epistolæ prouocarent, quæ leguntur a plurimis, Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum. In quibus cum esset Neronis Magister,& illius temporis potentissimus optare se dicit eius esse loci apud suos, cuius sit Paulus inter Christianos. Hic ante biennium, q̃ Petrus & Paulus martyrio coronarentur, a Nerone interfectus est. Actor. Scripsit autẽ Seneca libros morales perutiles ad Ebuchiũ liberalẽ de beneficijs, ad Neronẽ de clementia de quatuor virtutibus. Scripsit quoq; librum moribus, librum de remedijs fortuitorum, libros quoq; de immatura morte,& de causis,& de naturalibus quæstionibus, libros quoque declamationũ, de sententijs diuersorum oratorum. Scripsit quoque ludum de morte Claudij metricum, tragedias quoq; & Epistolas ad Lucillium Balbum per plurimas,& ad Paulum Apostolum nonnullas.

De Libertate eius in reprehensione idolatria. Cap. X.

AVgusti. de Ciui. Dei. lib. 6. Libertas sane, quæ Varroni defuit, ne vrbanã Theologiã Theatricæ simillimã apertè sicut illã reprehendere auderet. Anneo Senecæ nõ quidem ex toto, verum ex aliqua parte non defuit, affuit. n. scribenti viuẽti. Nam in eo li. quem contra superstitiones condidit multo copiosius atq; vehementius reprehendit ipse ciuilẽ istã, & vrbanam Theologiã, quaq; Varro theatricã atq; fabulosam. Cũ. n. de simulacris ageret, sacros inquit immortales, inuiolabiles in materia vilissima atq; immobili dedicant, habitus illi hominũ ferarumq; & pisciũ pstãtes. Quædã verò, quæ mixto sexu diuersis corporibus induunt, numina vocant, q̃ si spiritu accepto subito occurrerent, monstra haberentur. De ipsis verò ritibus crudeliter turpibus, q̃ liber scripsit. Ille inquit viriles sibi partes amputat, ille lacertos secat vbi iratos Deos timẽt, q sic ppitios merẽtur, hãc libertatẽ Varro nõ habuit, tñ mõ poeticã Theologiã reprehendere ausus est, ciuilem non. Sed iste quem Philosophi quasi liberum fecerunt tñ qa illustris populi Romani Senator erat, colebat, qđ reprehẽdebat agebat, qđ arguebat, qđ culpabat adorabat, qa videlicet magnũ aliqd cum Philosophia docuerat, ne superstitiosus esset in mundo, sed pp leges ciuiũ moresq; hominũ, nõ q dẽ ageret fingẽtẽ scenicũ in theatro, sed mutarẽt in tẽplo, eo dãnabilius q illa, q̃ mẽdaciter agebat sic ageret, vt eũ populus veraciter agere existimaret. Scenicus aũt ludẽdo poti⁹ delactarent, q̃ fallẽdo deciperet, hic etiã Seneca inter alias ciuilis Theologiæ superstitiones reprehẽdit, etiã sacramẽta Iudęorũ,& maxime Sabbata inutiliter eos facere affirmãs, q̃ septimã ætatis suæ fere partẽ pdãt vacãdo, & multa in tpe vrgentia nõ agendo lædañ. Christianos tñ iã tunc Iudæis inimicissimos in neutrã partẽ cõmemorare ausus est, ne vel laudaret contra suæ patriæ veterẽ consuetudinẽ, vel reprehenderet contra ppriam forsitan voluntatẽ. De illis sane Iudæis cũ loqueretur ait, cũ interim eo vsq; sceleratissimæ gentis consuetudo conualuerit, vt per oẽs iam terras recepta sit, victi victoribus leges dederunt. Mirabatur hoc dicens,& quid diuinitus ageretur ignorans subiecit plane sententiam qua significaret, quid de illorum sacramentorum ratione sentiret, ait eis. Illi tñ causas ritus suis nouerunt,& maior pars Populi facit, quod cur faciat ignorat.

De Duodecim persecutionibus ecclesia quarum prima cœpit a Nerone. Cap. XI.

ACtor. Deniq;. Nero anno. 13. Imperij sui primus Imperatorum contra Ecclesiam Christi legitur insurrexisse. Multæ siquidẽ psecutiones ecclesiæ legunĩ, sed inter has tñ duodecim præcipue iuxta sanctorum traditionẽ inueniuntur famosæ. Prima. s. sub Nerone in qua passi sunt Petrus,& Paulus Principes Ecclesiæ. Secunda sub Domitiano, in qua Iohannes Euangelista relegatus est in Pathmos. Tertia sub Traiano in qua passi sunt sancti Ignatius, Nereus, & Archileus. Quarta sub Marco Antonio Vero in qua sancti Policarpus,& Fotinus. Quinta sub Alexandro Mameæ filio in qua Calixtus Papa Beata Cecilia cũ Papa vrbano. Sexta sua Maximinio in qua passus legiĩ Papa Pontianus alijq; q̃ plurimi. Septima sub Decio sub quo Beata Agatha Petrus,& Paulus cũ socijs eorum,& plures alij. Octaua sub Valeriano,& Galieno, in qua Stephanus Papa, & Eugenia virgo cũ patre suo Philippo. Nona sub Aureliano in qua Sãctus Agapitus,& Simphorianus, & columba virgo. Decima vero sub Diocletiano,& Maximiano, in qua sancti Vincentius, Georgius, Cosmas,& Damianus, cæteriq; plurimi quorũ nõ est numerus, hæc. n. ante tpa Constantini fuit vltima psecutio,& quasi oĩum pcedentiũ cõsummatio,& plenitudo. Postquã vero Cõstãtinus ille magnus a Beato Siluestro baptizatus est, Ecclesiæ pacẽ reddidit. Cõstãtinus igitur eius filius Arrianus, vndecimũ aduersus nostros psecutionẽ concitauit, in qua passus est presbyter Eusebius, Athanasius toto orbe pfugus,& Hilarius in exilium relegatus. Duodecimam vero Iulianus Apostata, in qua passi sunt

sancti

ſancti Iohannes,& Paulus,Quiriacus,& Donatus. Ille autē decē,quæ tpa Constantini præcesserunt singulæ fere ꝑ plures Imperatores ꝑtelatæ sunt vt illā quam Nero incepit, Veſpaſianus conſummauit.Et illā,q̃ Traianus Nichous,& Adrianus Antonius quoq; Pius.Quā verò cæpit Antoninus Verus ꝓſecuti sunt etiā Commodus,& Seuerus.Et illa q̃ cæpit ꝑ Valerianū,& Galienum,inualuit etiā ꝑ Claudiū. Illa quoq; quæ ꝑ Aurelianum conſummata eſt ꝑ Numerianū.Et illa,quæ ꝑ Diocleciānum, & Maximianū,inualuit etiā ꝑ Maximinum Galerium, ꝑ Maxentiū quoq;,& Luciniū.Merito igitur Nero ſm̃ Apoſtolum Antichriſti typū tenuit,qui oīum malorū iſtorum principium,& caput extitit.Euſebius in hiſtoria Eccleſiaſtica lib.2. Igitur Nero vt apertum ſe hoſtem diuinitatis pietatiſq; profeſſus eſt , ipſorū prius Apoſtolorum,quippe qui duces,& ſigniferi erant in populo Dei expetit neces.Et Paulum quidem capite in ipſa vrbe Roma,Petrum verò crucis patibulo condemnat.

De Conflictu Petri cum Simone Mago,& morte illius. Ca. XII.

EX paſſione ſancti Petri Apoſtoli.Eā eum eſſent Romæ ſidem prædicantes eiuſdem Neronis animū Simō Mag⁹ diuerſis illuſionibus dæmonum ſic obtinuerat, vt eū ſalutis ſuæ præſulem ac vitæ cuſtodē eſſe ꝓ certo confideret. Nam & bellorum victorias,& ſubiectionē gentiū , & ꝓſperitatē rerū ſe ꝑ eū in oībus habiturum eſſe credebat . Sed Petrus vniuerſas eius vanitates,& flagitia detexit,qppe qui iā in Iudæā ꝑ ipſum Petrū de his,q̃ gerebat ſceleribus confutatus Transmarinā aggreſſus fuerat fugā.Et qui in alijs terrarū partibus erat expert⁹ potentiā,tn̄ Romā veniēs iactare ſe auſus eſt, q̃ poſſet mortuos ſuſcitare.Ex paſſione Pauli.Cūq; maxima pars populorū credi diſſet.Simon in celū excitatus dicebat Petrū eſſe Magū,& ſeductorē, cui credebāt,q̃ ſigna eius admirabant.Faciebat.n.ſerpētē æreū ſe mouere,& lapideas ſtatuas ridere,& mouere,& ſeipſum currere ac ſubito videri in aere.Ex paſſione Petri. Quodā aut adoleſcenti nobili ꝓpinquo Cæſaris defuncto vocari ſunt ambo.Simō cōditionē ꝓpoſuit,vt ſi ipſe mortuū ſuſcitaret Petrus occideretur, q̃ tantæ poteſtati verbis audacibus irrogaſſet iniuriā.Si aūt illo nihil agente Petrus mortuū ſuſcitaſſet Magus ſententiæ eidē ſubiaceret.Acquieuit Petrus. Accedens autē Magus ad lectulū defuncti, incantare atq; murmurare dira clā carmina cæpit, viſuſq; eſt circunſtantibus caput agitare defunctus.Clamor gentiū attollitur,q̃ iā viueret,& cū Simone loqueret.Mira indignatio oīum in Petrū eo,q̃ auſus eſſet tantæ poteſtati ſe conferre.Tunc Petrus poſtulato ſilentio ait. Fātaſma eſt nō veritas,qd̃ cernitis,ſi viuit defunctus ſurgat, ambulet,loquatur.Denīq; ſeparet Magus a lectulo, & ad plenū figmenta Diaboli denudentur.Abducit itaq; Simon a lectulo , & ſine vlla ſpe vitæ defunctus manet immobilis. Petrus aūt a lōge ſtetit,& intra ſe orationi paulīſper intentus ait cū magna voce. Adoleſcēs ſurge,ſanet te Dn̄s Ieſus Chriſtus. Qui ſtatim ſurrexit,& locutus eſt,ambulauit & cibū ſumpſit. Cūq; populus vellet Magū lapidare ait Petrus,ſatis eſt ad pēnā ſuā,q̃ artes ſuas nil valere cognoſcit. Viuat,& regnū Chriſti vel inuitus creſcere videat. Torquebat Magus Apoſtoli glīa,& congregans populū dicit ſe Galileis offenſum,ſeq; vrbē,q̃ tueri ſolebat relicturū.Diem ſtatuit in quo volatū pollicet quo ſupernis ſedibus inueheretur,cui qñ vellet celū pateret.Statuto die montē capitolinū cōſcendit,ac ſe de rupe eijciēs volare cępit.Miratur popul⁹ ac venerāt quaſi Dei potētiā,nō hoīem dicentes,pleriq; nihil tale Chriſtum feciſſe.Tunc Petrus in medio ſtans ait. Dn̄e oſtēde eis artes ſuas vanas eſſe,ne hac ſpe populus iſte,qui crediturus eſt decipiatur. Decidat dn̄e,ſic tn̄ vt nihil ſe potuiſſe viuus recognoſcat.Et ſtatim ille implicatis alarum remigijs,quas ſumpſerat corruit, nec exanimatus eſt,ſed fracto ac debilitato crure Areciam ſeceſſit atque ibi mortuus eſt. Quo comperto Nero deceptum ſe, & deſtitutum dolens tanti amici caſu, ſublatumque ſibi virū vtilem , & Reipublicæ neceſſarium , indignatus præceptum dedit vt comprehenderetur Petrus.

Quòd Petrus inſidias declinans Albini a Chriſto monitus redijt. Cap. XIII.

SEd & Albinus quidā Cæſaris amiciſſimus cōſiliatus eſt quatenus vna cū Agrippæ manu , quaſi auē laqueo Apoſtolum Petrū caperet, & vt maleficū peſſundaret. Cuius.ſ.Agrippæ præfecti quatuor concubinas ab eius thoro libidinoſo idē Apoſtolus prædicatione ſua retraxerat.Horū igit̃ conſiliū vxor Albini cum per nunciū fidelē Petro ac fratribus innotuiſſet precabātur fratres eū vt ſecederet.Tunc Petrus ait.Fugiendū ſuadetis, & Iuuenū infirmorumq; cordibus metum incutere paſſionis,fugiendum putatis vt mortem declinemus, quam multis ſuſpirijs & gemitibus diuturnis vt ingreſſum vitæ expetimus,qua etiam ſm̃ Dn̄i reuelationem eū clarificare debemus. At illi cum magno fletu dixerunt.Miſerere Pater miſericors Iuuenum, & eorum,qui ſunt in fide rudes: ne nos, & illos inter infideliū turbines deſtitutos relinquas.Vbi ſunt nunc verba quibus dicebas,q̃ ꝓ vita nr̄a paratus eſſes morti ſuccūbere? & nūc impetrare non poſſumus, vt ꝓ ſalute nr̄a donec corroboremur patiaris aliquantulum viuere. Tandē Petrus,q̃ vltra humanū modū miſericors lachrymas afflictorum nunquam ſine lachrymis præterire poterat deuictus,tantis fletibus ꝓxima nocte celebrata oratione,vale dicens fratribus profectus eſt ſolus. Vt aūt portā ciuitatis voluit egredi,vidit ſibi Chriſtū occurrere,& adorās eum ait.Dn̄e quo vadis? Qui rn̄dit. Romam venio iterum crucifigi,cui Petrus.Dn̄e iterum crucifigeris,at ille.Etiam.Petrus verò. Domine,inquit,reuertar & ſequar te.His dictis aſcendit Dn̄s ad cœlum,& Petrus ſecutus eſt cum multo intuitu, & dulciſſimis lachrymis.Poſt hoc in ſe rediens,intellexit de ſua paſſione dictū, quod in eo Dominus paſſurus eſſet, conuerſuſque in vrbem redijt,& quod viderat fratribus enarrauit.

Qualiter captus eſt,& cruci affixus. Cap. XIIII.

CVnq; multis verbis eorum animos conſolaretur , & illi lachrymas tenere non poſſent ſuperuenit Sacerdos Deorum cum quatuor apparitoribus,& alijs decē viris. Qui rapiētes eū de medio fratrum , ſtatuerunt vinctum coram præfecto Agrippa.Qui arguens eum de Crucifixi doctrina,& Deorum iniuria iuſſit crucifigi.Et ecce ingens concurſus ſubito factus eſt diuerſæ ætatis,& ſexus clamantiū voce ſumma. Vt q̃d occidit Petr⁹. In quo læſit vrbem? Nonne timēdū eſt ne tanti viri necē Deus vindicet,& nos oēs perire præcipiat?Et cæperunt in Agrippa ſæuire,molientes illæſum rapere,& conſeruare Petrum, & incōditis vocibus plebis innumeræ confundebatur Roma, tūc Petrus aſcēdēs editiorē locū,nutuq; ad ſilētiū ꝓuocās populū ait.O viri fideles,q̃ Chriſto militatis.O oēs,q̃ in Chriſto ſperatis,ſi charitas veſtra in me vera eſt,& integra in me viſcera pietatis oſtēditis,nolite impedire ꝓperantē ad Chriſtū,ſtate quieti,& læti, & hoſtiā meā cū hilaritate Dn̄o offerā.His dictis vix ſedata eſt ſeditio,& ꝓfecti deſcriptio. Poterāt.n.& hianter optabant eum euertere,ſed timebāt Apoſtolū contriſtare,q̃ Magiſtri ſui ſequebāt exēplū dicentis. Poſſum mihi nunc ſi volo.xij.legiones ange.Venerunt igit̃ ſimul ad locū Naumachiæ,vbi poſita erat crux. Accedens Petrus,& ſtans cruci dixit.O crux,q̃ hoīem Deo cōiūxiſti , & a Diaboli dn̄io magnifice ſegregaſti.O crux,q̃ quotidie carnes agni immaculati fidelibus populis diuidis,& ſerpētis dira venena poculo ſalutari depellis, ac rūpheā Paradiſi igni tā credentibus ſine intermiſſione reſtringis.O crux, q̃ pacē quotidie terrenis cū cæleſtibus operaris,vim patior tui cauſa.Imple te carnifices,qd̃ vobis iuſſum eſt.Exuite me mortali tunica, vt ſpiritu adhæreā dn̄o.Petijt ſane a miniſtris carnificum , & ait. Precor vos bonæ ſalutis meæ Miniſtri, vt crucifigentes me,caput deorſum ponatis,& pedes ſurſum : nō.n.decet me ſeruū vltimum ita crucifigi vt Dn̄m vniuerſitatis, q̃ paſſus eſt ꝓ ſalute Mundi.Cūq; hoc factū fuiſſet adorſus eſt Petrus populum flentē de cruce conſolari, & mirabiliter alloqui dicēs.Grande,& ꝓfundum eſt crucis myſterium, ineffabile atq; inſeparabile Charitatis vinculum.Hoc eſt vitæ lignum quo deſtructum eſt mortis imperium,hoc tu mihi aperuiſti Dn̄e,aperi,& oculos iſtorū vt videant conſolationem vitæ æternæ. Tunc aperuit Dn̄s oculos eorum,qui lugebant,& viderunt Angelos ſtantes cum coronis,de floribus roſarum, & liliorum , & in virtute crucis erectæ ſtantem Petrum,& librū a Chriſto accipientē,& ea verba,quæ loquebatur inde legentem.Quod videntes ita cæperunt gaudere in Dn̄o vt illuſi,& increduli , & carnifices videntes eos letari quos prius triſtes viderant ſubito deliteſcerent , & velut fumus euaneſcerent . Tunc Petrus gratias agens,& oues ſibi traditas Chriſto commendans, cum omnis populus reſpondiſſet Amen,magna voce tradidit ſpiritum .

De Exequijs eius,& correptione Neronis. Cap. XV.

MArcellus quidam Frater , ſtatim corpus ſanctum proprijs manibus de cruce depoſuit,& lacte ac vino optimo lotū atque aromatibus conditum diligentiſſime ſepeliuit.In ipſa autem nocte cum ad ſepulchrum eius vigilaret, & ardenti ipſius deſiderio fleret. Statuerat.n.in vita ſua non ſeparari a Doctoris ſui ſepultura,ſtetit ante eum Petrus,& ait. Frater Marcelle nō audiui vocem Dn̄i dicentis . Dimitte mortuos ſæpe.mor.ſuos. Ne ergo quaſi mortuū videaris ſepeliſſe,& flere,ſed quaſi viuus viuenti,& gaudenti congaudere,relinque mortuos ſæpel.mor.ſ. tu autem vt per me didiciſti vade,& annūcia regnum Dei. Nero autem comperiens obijſſe Beatum Petrum quem artari non interfici iuſſerat,Agrippam iuſſit comprehendi , quia non eum cum ſua ſententia interfecerat , quem ꝑ varia punire ſupplicia diſponebat ꝑ Symonem Magum,de cuius caſu dolebat.Agrippa verò interuenientibus amicis obtinuit , vt præfectura carens domo propria degeret. Denique conuertit Nero animū ad ꝑſecutionem

secutionem eorum, quos didicit Beato Petro familiarius adhæsisse, vt vel eorum penis de Petro satiaretur. At Beatus Apostolus fratribus hoc p reuelationem innotuit, & qualiter feriā bestiā declinarent insinuauit. Nero quoq; per visum sibi sanctū astare Petrum vidit, & dirissime a quodā iussu ipsius flagellatus audiuit. Contine manus impijssime a Dñi nostri Iesu Christi seruis, quos nunc tenere non poteris. Vnde parum pauefactus quieuit. Erantq; fratres simul exultantes in Domino, sæpe confortati visione Beati Petri. Actor. Eodem autem anno, & eodem die quo Petrus passus est, & Paulus (vt ait Hieronymus) in eadem vrbe, & sub eodem persecutore.

De Paulo qualiter Patroclo suscitato comprehensus est. Ca. XVI.

EX gestis eius. Quadam etenim die cum Paulus circa vesperam in cenaculo ediciori turbas doceret. Patroclus quidam deliciosus, & Pincerna Regis, ipsius se subducens aspectibus, abijt ad horreum vbi Paulus hospitabatur vbi audiret vitæ perpetuæ documenta, inuitatus ad hoc a consodalibus suis, qui familiari obsequio Pauli monita sectabantur. Sed cum præ multitudine populi ad eum adire non posset, ad fenestram excelsiorem ascendit, ac secus eum sedit, vt verbum Dei cōmodius audire posset. Sed cum Paulus in longum sermonem ptraxisset, & Iuuenis somno fatigaretur, caddens de fenestra spiritū exalauit. Quod Paulus statim p spiritū agnoscens dixit ad plebem vt sibi afferrent Cæsaris delicatum iuuenem latentem foris exanimé. Qđ cū fecissent ait. Accedite plena fide ad Dñm, & deprecemur eum vt restituatur aīa in istud iuuenile cadauer, viuatq; melius, q̄ vixerit. Cumq; ingemuissent oēs pcūbentes orationi ait Paulus. Adolescés surge, & narra quanta tibi fecerit Dñs. Ad hanc vocē ille quasi de somno surrexit, & glorificauit Deum. Cumq; lamentaretur Nero Patroclum, & immensitate absorberetur tristitiæ, dixerunt circunstantes ad Cæsarem Patroclum viuere, eumq; præ foribus adesse. Quod ille audiēs expauit corde, & recusabat eū introire, & aspectui suo astare. sed cū illi suisset ab amicis psuasum iussit introire eū. Et videns eū vegetū, nullaq; signa mortis habentē obstupuit, & ait. Patrocle, quis te fecit viuere? Cui ille corde exhilarat⁹, & calore fidei accensus ait. Dñs Iesus Christus Rex oīum sęculorū. Tunc cōturbatus Nero de noīe virtutis Dei dixit. Ille ergo debet regnare in sęcula, & resoluere Regna oīa. Qui rñdit. Etiam, & ipse solus est Rex Regum, & Dñs Dominantium. Nero autem dedit ei alapam dicens. Ergo militas illi regi. Rñdit ille. Etiā. Nā excitauit me a mortuis. Tūc Barnabas, & Iustus, & quidā alij ministri Cæsaris, q ei iugiter assistebant dixerūt. Cur Cæsar recte sapiētē, & veracissime rñdentem iuuenem percutis. Nam & nos militamus illi Regi inuicto Iesu Christo. Quod audiens Nero retrusit eos in carcerem, vt nimium torqueret, quos ante nimis amauerat. Et iussit inquiri milites illius magni Regis vt punirentur. Inter quos, & Paulus ducitur vinctus.

De Constanti eius confessione coram Cæsare. Cap. XVII.

AD quem Cæsar. O inquit homo magni Regis seruus, mihi autem vinctus, quid tibi visum est Romanum regnum latenter intoire, & mihi subtrahere illique colligere milites de militiæ meæ principatu. Paulus verò repletus Spiritusancto cōstanter rñdit. Nero non solum de angulo tuo colligimus milites sed de toto orbe. Hoc. n. mihi præceptum est, vt neminem ex oī gente militare volentem æterno Regi mecum repellam, cæterū noli putare, q diuitiæ huius mūdi aut gloria seruare te debeāt. Sed si subiectus illis fueris in perpetuum saluus eris, cum. n. venerit iudicare viuos, & mortuos vastabit figuram mūdi p ignē, & militibus suis donaria indeficientia largietur. Nero igit ira accensus, quia dixerat Paulus figuram mundi per ignem resoluendam, iussit oēs milites Christi igne cremari, Paulū verò tanquam maiestatis reum sm humanas leges capite truncari. Tradiditq; eum ministris, vt illum extra vrbem ducentes, populo spectaculum de eius occisione præberent. Quibus ille sine intermissione verbum salutis prædicabat. Apparitores quoq; per oēm circa regionem Nero dixerit, qui & latitantes scrutarent, & manifestos simul interficerent Christianos. Vñ tā multiplex occisa est turba Christianorum, ut Romanus Populus palacium virtute irrumperet, & seditionem contra Cæsarē excitare moliēs pclamaret. Pone modū Cæsar iniustissimę iussioni, tépera furoré irrationabilé. Nostrates sunt hoīes quos perdis. Romanū intuenī Imperiū, tunc Nero clamores populi expauescens, aliud ædictum pposuit, vt nemo auderet Christianis quicquam inferre molestiæ donec ex relatione cuiusquam relatio plenissimæ cognitionis referretur ad Cæsarem. Vnde factum est vt iterum Paulus offerretur eius conspectibus. Quem Nero vt vidit vehementissime exclamauit. Tollite tollite maleficum, decollate impostorem, perdite sensuum alienatorem. Ait Paulus. Nero, tpe modico pauor ego, sed viuam in perpetuum Deo, & Regi meo æterno. Nero dixit Longino, & Megesto, & Cesto. Auferte celerius ab illo caput, & sic sibi de vita æterna blandiatur, sentiatq; me Regē inuictū, qui eum vinxi, & occidendo deuici. Paulus verò ait. Vt scias Nero me post decollationē inuicto regi ęternaliter viuere, te autem victum, qui nunc putas te vincere. Cum mihi caput abscisum fuerit viuus tibi apparebo, & cognoscere poteris, quia mors, & vita famulantur Dño nostro Iesu Christo, cuius est omne regnum, & cui voluerit dabit illud.

Qualiter ad supplicium pergens ductores suos conuertit.
Cap. XVIII.

HIs dictis ductus est ad supplicium. Et cum duceretur dixerunt illi tres viri. Vbi est Paule rex ille, & vbi apparuit vobis, & quid vobis contulit vt sic artissime Christiani eum diligatis. Magnus nobis error vī iocunditatem odisse ac vitā. & toto desiderio penas amplecti ac mortem. Paulus ait. O viri cordati, ac bono sensu vigētes, relinquite tenebras ignorantiæ, qbus obnubilatur intelligentiæ vestræ nobilitas, ne verum, quod in vobis latet videre possitis, & mentis oculos ad veram, & æternam lucē conuertite, vt prius vosipsos valeatis cognoscere, & sic ad cognitionē illius Regis cū lætitia puenire, atq; ab igne toti orbi superuenturo, & salui, & illæsi pmanere. Non. n. vt putatis alicui terreno Regi militamus, sed Deo viuo Regi cęlorum, & oīum sęculorum. Qui pp hoc factus est hō, vt hō ab iniquitate reuersus, relinquens simulacra vana, q̄ nephandissime colit, seruiat illi, qui eū fecit. Qui & pp iniquitates, q̄ in mundo fiunt, veniet iudex, & iudicabit illū p ignē. Ad hæc turbæ audientiū leuauerunt vocē in planctū dicentes. Errauimus Doctor salutis, miserere nr̄i. Longinus quoq; Megestus, & Cestus alloquentes secretius Apostolū dixerunt. Rogamus te dñe, fac nos ascribi in militia æterni Regis, vt possimus venturū ignē euadere, & participes Regni æterni fieri, & dimittemus te, vel potius quo decreueris pgere, erimus tibi itineris comites, & vsq; ad mortē parētes. Quib⁹ rñdit Paulus. Fratres mei nō sum pfugus, sed miles Regis mei legitimus. Nec sine causa patior. Nā reposita est mihi corona victoriæ, q̄ reddet mihi cui credidi. Ideo mortē hanc conténo, & vestrā petitionē vt abscedā, non facio. At illi flentes dixerunt. Qūo te punito viuemus, & ad illū in quē nos credere psuades puenire vltra valebimus. Cū hæc inter se loquerentur, & Populus multus voces in altū ederet, misit Nero Parthemiū, & Seritā vt uiderent si iā Paulus esset occisus. Qui inuenerunt eū viuentē adhuc, & turbas diutissime, q etiā illos ad se vocās. dixit. Viri credite in Deū viuum, qui me, & oēs in se credentes a mortuis suscitabit. At illi dixerunt. Ad Cæsarem prius denunciantes ibimus cum perfectum fuerit pro quo missi sumus, & cum mortuus fueris, & resurrexeris, tunc Regi tuo credemus. Paulus ait. Commoratione mea in carne plus indigetis, si credere vultis, quàm ego, qui ad vitam per mortem vado, sed iā pergamus exultantes in nomine Domini.

Qualiter decollatus est, & Mamphora Plantilla restituta.
Cap. XIX.

CVmq; pergerent ad portā vrbis habuit obuiā nobilissimā matronā noīe plantillā religionis diuinæ cultricē, & Apostolorum feruentissimā dilectricē. Quæ flens eius orationibus cōmendare se cæpit. ad q̄ Paulus ait, vade Plantilla æternæ salutis filia, cōmoda mihi pannum, quo caput tegis, & secede paululū, hic me expectans, donec reuertar ad te, & tibi restituā beneficium. Ligabo. n. mihi oculos vice sudarij, & tuæ dilectioni pro Christi noīe pignus ad illū pgēs relinquā. Qua festinato pannū porrigente insultabant ei Parthemius, & Feritas dicentes. Quid credis impostori, & Mago, cur pdis pānū optimū non eū p eum in sęculo lucratura. Paulus vero ad eā. Etiā filia hic præstolare aduentū meum, & signa mortis meæ in panniculo tibi afferā cū Christo victurus. Interea Longinus, Gemestus, & Cestus dū instarent p salute sua, modum inquirentes quo ad verā vitā possent attingere, audierunt ab Apostolo. Fratres mei vos, & cæteri ministri interfectionis meę mox vt a loco decollationis meæ recessteritis, viri fideles rapient, & sepelient corpus meum, vos autem notate locum sepulchri, & cras diluculo illuc venite, ibi inuenietis duos viros orantes Titum, & Lucam, qui dabunt vobis signum salutis, statimq; ab omnibus peccatorum contagijs, & ab hoc etiam, quod reueremini in me scelere perpetrato incunctanter purgati eritis, & sup niuē dealbati, in serie Chri militum descripti, & cælestis regni cohæredes effecti. His dictis peruenit ad locum passionis vbi ad Orientē versus, tensis in cœlum manibus diutissime orauit cum lachrymis Hæbraice, & gratias egit Deo. Deinde valedicens Fratribus benedixit eos. Et ligans sibi de Plantillę Mamphora oculos in terra vtrumque genu fixit, & collum tetendit. Spiculator verò in altum brachiū eleuans cum virtute percussit, & caput eius abscidit. Qđ postquam a corpore præcisum fuit, nomen Iesu Christi Hæbraice

clara

clara voce personuit,statimq; de corpore eius vnda lactis in eius vestimenta exilijt,& post eã sanguis effluxit. Stola verò qua sibi ligauerat oculos,cum quidã vellent eã rapere nõ comparuit. Tanta etiã lucis immensitas, & odoris suauitas in momẽto decollationis cælitus ibi emicuit, vt mortaliũ oculi splendorẽ illũ sufferre,& humana lingua narrare odorẽ nequiuerit. Quod videntes qui aderant,laudabant Deum quem Paulus prędicabat.

Qualiter post mortem apparuit Plantillę, & post Cæsari, & post ministris. Cap. XX.

REuertentes verò, qui missi fuerant vt interfectionem eius accelerarent,inuenerunt ad portam ciuitatis Plantillã laudantem Deum his,quæ viderat, & audierat per eius Apostolũ. Et interrogauerunt eam cum irrisione,cur caput suum non operiret Mamphora,quam suo Apostolo præstauerat? Quæ accedens accensa calore fidei ridit. O vani,& increduli,vere habeo eũdem quem illi porrexeram pannum, de infusione sui gloriosi sanguinis præciosum.Nam de cęlo veniens innumerabili candidatorum caterua comitatus,illũ mihi veracissime retulit,& dixit.Tu mihi Plantilla in terris obsequiũ præstitisti, ego te quãtocius ad cælestia regna pergẽtem deuotissime obsequar.In proximo namq; pro te reuertar,& tibi Regis inuicti gloriã demonstrabo. Et extrahens Plantilla pannum roseo sanguine perfusum ostendit illis.Qui timore correpti cito perrexerunt ad Cæsarẽ, quæ viderant,& audierant nunciantes. At ille audiens ingenti stupore attonitus,cæpit de his cum Philosophis, & amicis sermonem hrẽ.Cumq; hæc inuicem mirarentur,& secum quærerent,venit Paulus circa horam nonã ianuis clausis, stetitq; ante Cæsarem,& ait.Cæsar ecce ego Paulus Regis æterni,& inuicti milles,non sum mortuus,sed viuo Deo meo. Tibi autem miser mala ineffabilia imminent,pro eo, quod inter alia flagitia pessima multum sanguinem iustorum effudisti iniuste. Hæc dicens repente disparuit.Nero his auditis, vltra q̃ dici possit, timore perculsus,& velut a mẽs effectus,ignorabat quid agere posset. Suadentibus verò amicis iussit Patroclum,& Barnabam,& alios cũ eis vinctos soluere,& quo vellent abire.Longinus deniq; Megestus,& Cestus (sicut eis constituerat Paulus)diluculo venientes ad sepulchrum eius,viderunt duos viros orantes, & in medio eorum stantẽ Paulum.Horrentes autẽ in visu,reueriti sunt propius accedere.Et Titus,& Lucas in se ab extasi reuersi,videntes illos,qui fuerant ministri necis Pauli, humano terrore subrepti fugierunt,& Paulus euanuit ex oculis eorũ. Illis verò clamantibus post eos,non ideo venimus vt vos persequamur, sed vt uos credentes per aquam baptismatis (sicut nobis promisit Paulus) ad vitam æternam transferamur. Tunc Titus,& Lucas cum multo gaudio steterunt,& imponentes eis manus,signaculum eis sanctificationis præbuerunt.

De Miraculo Pauli in eo,qui voluit se suspendere. Cap. XXI.

GRegorius Thuronensis. Homo quidam sibi laqueum ad extorquendam vitam instigante Diabolo præparans,cum secretum cellulæ in qua hoc ageret reperisset, funem trabi transmissum laqueum cæpit innectere. Nomẽ tñ Pauli Apostoli inuocabat dicens. Adiuua me,Sancte Paule. Et ecce vmbra squalida,& funesta,quæ nihil magis vultu,quàm Diabolum simulabat apparuit,hortans & dicens.Eia celerius exple,quod cępisti. At ille cum hoc opus.s.vitæ extorquendę pararet semper Beatum Paulum adiutorem inuocabat. Deniq; expedito iã laqueo cum vehementius vrgeretur ab umbra, vt collum immitteret,subito affuit alia vmbra huic similis dicens ei,quæ cũ homine erat.Euge miserrime en Paulum Apostolum huc venientem.Inuocatus.n.ab hoĩe ecce adest.Tũc euanescẽtibus vmbris hõ ad sensum suũ reuersus est, & crucẽ virtutis Dñicæ pectori nutanti depingens,pęnitentiã agens lachrymarum imbre perfusus agebat,cur istud tentasset. Igitur de Pauli virtutibus multa audiuimus, sed de plurimis vnum tñ miraculum studuimus.

De Primatu Romanæ Ecclesiæ ratione Petri, & successione clementis. Cap. XXII.

GElasius Papa in decretis. Sancta itaque Romana ecclesia nullis sinodicis constitutis cæteris ecclesijs prælata est,sed Euangelica voce Dñi, & Saluatoris nostri primatũ obtinuit dicentis.Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. Cui data est societas Beatissimi Paul iApostoli vasis electionis,qui nõ diuerso (vt Hæretici garriunt) sed vno tpe eadẽ de gloriosa morte cum Petro in vrbe Roma, sub Cęsare Nerone agonizans coronatus est.Et pariter supradictã Romanam Ecclesiam Christo Dño consecrarunt, ac cæteris vrbib⁹ in vniuerso mundo sua præsentia, ac venerando triumpho prætulerunt. Eusebius in Chronicis. Post Petrum vero primus Romanam Ecclesiam tenuit Linus.Haimo in Christianorum rerũ memoria li.3.Aiunt autem, qui de cathedra Romanæ Ecclesiæ diligentius perscrutati sunt, quod Linus, & Cletus non sederũt ut Pontifices,sed vt summi pontificis coadiutores, quibus in vita sua Beatus Petrus vnã credidit Ecclesiasticarũ rerũ dispositionẽ.Ipse verò tñ orationi,& prædicationi vacabat. Vñ tãta auctoritate dotati meruerunt in cathalogo Pontificũ reponi.Clementem verò ipse Beatus Petrus sibi successorem instituit, sicut ex ipsius verbis ad Clementem prolatis, vt canones habent accepimus. Actor.Nam qualiter Petro adhæserit, & qualiter ab eo Pontificatum acceperit,ipsius Clementis opuscula continent in hunc modum.

Idem Clemens adhæsit primo Doctrinæ Barnabæ. Cap. XXIII.

CLemens in itinerario Petri lib.1. Ego inquit Clemens in vrbe Roma natus,ex prima ætate pudicitiæ studiũ gessi. Ineratq; mihi cogitatio vnde initium sumpserim.Et vtrũ sit mihi aliqua vita post mortem,an nihil omnino. Et vtrum factus sit mundus an semper fuerit?Nam certum videbatur, quod si esset factus esset profecto soluendus.Et si soluatur,quid iterum erit. Hæc,& his similia mihi indesinenter animo reuoluenti,inerat comes optima,quæ me quiescere non sinebat immortalitatis cupido.Cumq; cogitationis æstibus agitarer,fama quædam puenit ad nos, quæ etiam vniuersum orbem replebat, quod esset qdã in Iudæa,qui regnum Dei euangelizaret Iudæis, idq; eos percepturos diceret, qui Doctrinæ suæ instituta seruassent. Et vt fidelis eius sermo esse crederetur virtutes multas,& signa efficere sola iussione dicebatur.Deniq; in vrbe per loca conuentus fieri,& de hoc sermone tractari,atq; in admiratione res haberi cæpit,donec sub eodem anno vir quidã noĩe Barnabas ex orienti partibus,qui se vnum ex eius Discipulis diceret, stans in vrbis celeberrimo loco ad populũ proclamaret. Audite ciues Romani filius Dei adest in partibus Iudææ, promittens oĩbus uolentibus audire se vitã æternã.Propter qđ conuertimini a malis ad bona,a tpalibus ad æterna. Intelligebã sane,quod nihil dialeticæ artis esset in hoĩe,sed simpliciter, & absq; vllo dicendi fuco,quæ audisset a filio Dei vel vidisset exponeret.Et quidẽ libẽter annuere populus,& simplicẽ amplecti sermonẽ cæpit.At hi, qui sibi eruditi videbant, irridere hoĩem cæperunt ac spernere, & syllogismorum in eum tendiculas pferre,at ille velut deliramenta eorum argutias ducens,ea q̃ pposuerat exequebat intrẽpidus.Deniq; cũ ei loquẽti qdã pposuisset cur ita factus sit Culex,vt cum sit exiguum aĩal,& sex habebat pedes,insup additæ sunt ei,& Talæ. Elephas verò cũ sit aĩal immane neque alas habeat,quatuor tñ pedes habet.Ille ait. Stultis ppositionibus vestris rñdere pfacile possem,si veritatis discendæ causa quæreretis.Sed nunc de creaturis aliquid dicere vobis absurdũ est,cum ipse creator oĩum ignoret a vobis.Tunc in disciplinatore,simul oẽs risum dederunt, barbarum eũ,& minus sanę mentis acclamãtes Ego verò hoc cernẽs,Zelo repletus silere non potui. Rectissime inq̃ omnipotens Deus abscõdit a vobis uoluntatẽ suã, quos agnitione sui ꝓuidit indignos.Rideris.n.salutis vestræ ministros,& nuncios ignorantes, qa apud agrestes, & barbaros vr veritatis agnitio,quæ cum ad vos venerit, nec quasi hospita suscipitur quę (nisi intemperantia vestra, & libido absisteret) ciuis esse,& vernacula debuisset. Quid putatis futurum nobis si erit iudicium Dei sicut iste dicit. Hæc,& his similia cum prosequerer astantis populi fremitus concitabatur, dum alij velut erga hospitem miseratione commoti sermonem meum probarent,alij petulantes,& stolidi in me quoque velut in Barnabam effrenati animi iracundiam concitarent.

Qualiter Postmodum adhæsit Petro. Cap. XXIIII.

ADuesperascente autem die apprehensã manu Barnabæ ad domum meam adduxi,& aliquantis diebus pacis,& veritatis sermonem ab eo libenter audiui.Cumq; profectionẽ vrgeret,dicens se religionis suę festum imminens apud Iudæam celebraturum,ego quidem nauigaturus post eum, sed necessariũ hns prius a debitoribus aliquantum pecuniæ deposcendum remansi,& signa habitationis eius ab eo accepi.Diebus ergo paucis remoratus, plura festinandi studio neglexi ne a proposito impedirer.Nauigaui Iudæam, & Cæsaream Palestinæ vrbem maximam appulsus sum.Vbi cum hospitium quærerem,rumorem populi comperi, quod Petrus quidam illius, qui in Iudæa apparuerat Discipulus probatissimus in crastino cum Symone quodam Samaritano habiturus esset quæstionum certamen. Ego autem in quæsito eius hospitio,& inuento, cum ante fores consisterẽ, & a ianitore inquirerer quis essem, & vnde venirem,ecce Barnabas procedens statim vt me videt, gaudio lachrymans in amplexus meos cucurrit. Et appræhensum me manu introducens ad Petrum,cui iam antea de me incessanter locutus fuerat.Hic est inquit Clemẽs Petre, qui benignissimus audito nomine accurrens, protinus osculis meis inhæsit. Et cum sedere me fecisset ait.Sicut tu legatum veritatis omni honore dignum duxisti, nihil veritus furorem insanientis populi,sic te quoque peregrinantem

mantem veritas ipsa suscipiet,& ciuem propriæ vrbis ascribit.Et nunc si nihil est,quod te impediat,iter age nobiscum,& aud ser mones nostros per singula loca,donec ad ipsam perueniamus vr bem Romam.Cumq; ego ei exposuissem,quid ex initio propo siti gessrim,& q̃uo ꝑ inanes quęstiones effusus sim,libenter ꝑ misi cum ipso iter acturum , Hoc est.n.animo, qđ cupidissime expetebam. Prius tñ mihi exponi cupio vtrum mortalis aut im mortalis sit aĩa.Et si immortalis,vtrum pro his,quæ hic agit di catur ad iudicium,& quæ sit iustitia,q̃ Deo placeat.Cũq; breui ter rerum scientiã tradidisset, ad hoc inquã Deo grãs ago,quia vt optaui instructus sum , intantum vt tu ipse si velis aliqñ fidẽ meam a vero Propheta transferre omnino non possis.

Qualiter res circa se gestas narrauit Petro. Cap. XXV.

CVm autem diuersa loca peragrantes venissemus Antharadum,multiq; credentium,qui a Petro diuelli nequibãt comitarentur nos,ait Petrus ad Nicetam,& Aquilam,qui ex Discipulis Symonis Magi,Discipuli eius effecti fuerãt Qm̃ turbæ plurimę fratrum nobiscum sunt,& ingredientes singulas vrbes, non parum inuidiæ contrahimus,censeo vos cum ipsis præcedere nos ita vt in duas partes diuisam multitudinẽ ducatis. Scio quidem quia vobis triste vr̃ si saltem duorum dierum spacio separari a me videmini,credite autẽ mihi,qa qua mensura diligitis me,decuplo amplior quoq; mihi erga vos affectus est. Sed si ꝑ affectu quẽ adinuicẽ gerimus non faciamus, q̃ conuenientia,& honesta sunt,irrationabilis huius Amor videbitur, cumq; processissent,ego Clemẽs valde gauisus,ꝙ secum me esse fecit, aio ad eũ. Gratias ago Deo,quia me non præmisisti cum alijs, nã tristitia interissem.Cui Petrus.Et quid fiet inquit si necessitas mitti te aliquo doctrinæ causa exigerit.An ignoras,qa amici simul sunt semper,& licet corporibus separentur,memoria tñ iunguntur , sicut econtra nonnulli corporibus vna positi animis diuiduntur.Ego verò r̃ndi. Ne putes me Dñe hoc irrationabiliter pati,grãs.n.ago ꝓuidentiæ Dei, qa ꝑ patre ꝑ matre fratribus,& ꝑ oĩbus affectibus meis hr̃e te merui.Tũc Petr⁹.Nemo inquit tibi vere ex genere superest. Rñdi.Sunt quidẽ multi viri potentes ex Cæsaris ꝓsapia venientes. Nam patre meo,vtpote ꝓpinquo suo,& vnã educato nobilis,æquæ familiæ Cæsar ipse iunxit vxorem,ex qua duos geminos ante me filios suscepit.Quæ (cum ego.v.vix essem annorum sicut a matre didici) somnium vidit,quo nisi cum duobus filijs geminis suos vrbem egressa fuisset , & decem annis abfuisset ipsa pariter exiciabiliter interiret, tunc pater filios quos tenere diligebat cum matre naui impositos adiunctis seruis, & ancillis ac sumptibus sufficiẽter præbitis Athenas misit erudiendos , me solũ sibi ad solaciũ retinens,& in hoc quidem gratias agens, quia non etiã me somnium illud imperasset pariter cum matre discedere. Anno autẽ completo,misit ad eos pater Athenas hoĩes, & sumptus scire cupiens,quid agerent,nec redierunt qui missi sunt. Tertio rursus anno mestus misit alios cum pecunijs , qui quarto anno regressi,dixerũt se,nec matrem,nec filios vidisse, sed nec eos Athenas omnino peruenisse,nec saltem alicuius eorum,qui cum ipsis fuerant vestigium repertum fuisse, Pater hoc audiens tristitia stupefactus mecum descendit ad portum, & quærere cœpit a Nautis sicubi aliquis eorum aliqñ vidisset vel audisset corpus mulieris ante quatuor annos cum duobus paruulis eiectum, cumque multi multa dicerent,nec aliquid recti nobis elucesceret, tandẽ visum est patri vt me iam duodennem Romæ sub curatoribus ordinatum relinqueret,& ipse ad requirendum pergeret.Igitur flens descendit ad portum,& nauem conscendens profectus est. Et tunc vsque hodie,nec eius litteras accepi , neque si viuit noui.Sed magis suspicor,ꝙ ipse obierit vel tristitia victus vel naufragio.Anni.n.20.elapsi sunt,ex quo hęc gesta sunt.Audiẽs hoc Petrus ex affectu lachrymas fudit,& his qui aderant ait.Hęc si quis in Dei cultu positus pertulisset,quæ pater eius pertulit,statim homines religioni ascriberent erumnarum causam.

Qualiter Petrus matrem illius mendicantẽ inuenit. Ca. XXVI.

POst hæc autem dicta, vnus ex astantibus cœpit rogare Petrum vt die crastina pergeremus ad insulã proximam, quæ sex tm̃ milliaribus aberat, videndi gratia mirum opus,colũnas vitreas immensæ magnitudinis , cui Petrus vt erat clementissimus acquieuit , sed monuit nos vt cum nauem descendissemus non oẽs vnã concurreremus ad vidẽdum.Nolo.n.inquit vos notari a turbis,cum ergo venissemus ad insulam, mox ad locũ columnarum mirabilium permagnificam picturam habẽtium ꝑ perauimus,in quibus vnusquisque nostrum intento detinebatur aspectu.Petrus verò vt solas colũnas miratus est vitreas,nequaquam captus picturæ gratia, egressus pro foribus vidit muliercular stipem ab introeuntibus deposcentem. Quam attentius considerans ait.Dic mulier.Quod tibi membrum deest,qa stipem petis,& non potius manibus tuis operans cibũ quæris. At illa suspirans ait. Vtinam mihi manus essent,quæ moueri possent.Nunc autem mortuæ sunt,& morsibus meis debiles,& sine sensu redditæ.Et Petrus.Quæ fuit causa vt hæc tibi ipsa cõferres.Ignauia inquit,nec aliud quicquam. Si.n.in me fuisset aliquid virtutis,potui vel præcipitio vti,vel profundo maris meipsam inijcere,& finem doloribus dare.Cui Petrus.Putas,quia q̃ seipsos perimunt,a doloribus liberantur, & non potius maioribus pęnis subiacent animæ eorum?At illa. Vtinã hoc mihi certum fieret,ꝙ viuunt animæ in inferno , libenter.n.amplecterer etiam pęnas mortis illatæ, tñ vt dulces mihi natos saltem vna hora videre possem.Ait Petrus. Scire vellem cur te tam grauis affecit tristitia.Si.n.causam doceres me , possem tibi euidenter ostendere,ꝙ in inferno viuant animæ.Mulier ergo promissione gratanter accepta cœpit dicere. Ego generosis orta parentibus, potentisq; viri matrimonium sortita duos accepi liberos geminos,& post hoc vnum alium . Sed viri mei frater illicito in me amore exarsit. Et cum mihi super oĩa curæ esset pudicitia,nec tanto sceleri vellem acquiescere,nec viro flagitium fratris aperire,cogitaui a patria,& vrbe cum duobus geminis meis discedere,donec incestus amore conquiesceret , quem forte pręsentiæ meæ aspectus inflammaret.Quod vt vel facere possem,somnium finxi quasi assistente mihi ꝑ visum quodã in itinere,& dicente,ꝙ confestim cum geminis meis ex vrbe discederẽ,aut cũ eis pariter perirem.Et ita factum est. Interea nauigans cũ natis meis ventorum violentia ad hæc loca depulsa sum. Et cum oẽs interissent, arreptam me super quoddã saxũ vehementior fluct⁹ eiecit.Ibi cum sederem ea sola spe non præcipitaui me in ꝓfundum,qua natos meos fortassis inuenire possem. Vbi autem dies exortus est,ego cum clamore, & vlulatu circumspiciebam sicubi vel eiecta possem videre cadauera filiorum.Sed vbi null⁹ inuentus, est miserantes vicinæ mulieres loci consolari me cœperunt,enarrantes & ipsæ suas quæque miserias, vt ex earum similitudine caperem solacium.Et cum me multæ hospitio suscipere cuperent, quædã paupercula hic habitãs extorsit a me ut tugurio eius succederem dicens sibi fuisse virum nautam , qui in mari defunctus est adolescens , sibiq; cum multi eam in coniugium accipere cuperent,amore viri viduitatem fuisse chariorẽ. Erunt ergo nobis communia quæcumq; manibus nostris operãtes acquirere poterimus.Itaq; libenter habitaui cum ea ꝑp affectus fidem quam seruauerat viro.Sed non multo post mihi infelicis laceratæ dudum morsibus resolutę sunt manus , & illa q̃ me susceperat incurrit paralysim,& in lecto iacet domi.Illarum autem mulierũ,quæ prius miserebantur refriguit affectus. Nos ambæ debiles,ego vt vides sedeo stipem petens.Et si quid forte acquisiero , fit vnus duarum infelicium cibus.

Qualiter eadem Clementi innotuit. Cap. XXVII.

ET cum Petrus hæc audiens multa cogitatione distract⁹, & quasi attonitus staret,ego Clemens superueni , dudum inquam per oĩa discurrens quærebam te. & nunc q̃d facimus.At ille præcepit mihi vt ad nauiculam præcederem , & ibi eum expectarem. Qui cum iussa implessem,ille quadam suspicione pulsatus requirebat a muliere patriam ac genus,& nomina filiorum.At illa quasi vim sustinens, quia neq; hoc fateri volebat,nomen suum,& nomen viri , & nomen filiorum mutauit. Et Petrus eã verè r̃ndisse putans ait.Heu mulier putabam grãde gaudium nobis hodie oriturum,Suspicabar eã te esse quãdã de qua similia nuper audiui matrem.s.cuiusdã adolescentis , ꝙ sequitur nos.At illa adiurauit eum dicens. Rogo te vt dicas mihi,quis iste sit , vt sciam si est vlla inter mulieres me infelicior. Tunc Petrus miseratione commotus narrauit ei,q̃ a me audierat.Quibus auditis illa stupore percussa corruit.Tunc Petrus continere,& consolari cœpit,ac requirere,quid pateretur.At illa vix aliqñ spiritum reuocans, hunc inquit adolescentẽ videre vellẽ,ego.n.sum mater eius.Cui Petrus ait. Q̃d ei nomen est, at illa Clemens.Ait Petrus.Ipse erat qui paulo ante mecum loquebatur. Et tenens manũ eius Petrus,deducebat eã ad nauem. Quẽ ego Clemẽs manũ videns dantẽ mulieri,ridere cœpi.Accedens tñ honoris eius gratia ꝑ ipso cœpi velle subijcere manũ meã,& sustentare mulierem. Simul autem manum eius cõtigi, vlulatu ingẽti redditq; in amplexus meos irruit,& maternis me, confestim osculis cœpit,At ego ignorãs oẽ negocium quasi insanientem mulierem repellebam.Simul etiam indignans quodãmodo licet cum verecundia aduersus Petrũ. At ille.Quid agis inquit o fili Clemens,noli repellere matrem tuã. Ego verò vbi hoc audiui paulatim vultum eius ad memoriam reuocans, continuo lachrymis suffusus supra iacentem matrem cecidi,& osculari eam cœpi. Interim autem conueniebat plurima multitudo, audiens , ꝙ mulier quæ ad stipem petendam sedebat,a filio suo recognita est.Et cum vellemus ex insula nauigare mater ait ad me. Fili dulcissime rectum est vt valedicam mulierculæ , quæ me

me suscepit. Est enim egens,& paralitica iacēs in lectulo. Quod audientes oēs admirati sunt prudentiā,& bonitatē feminæ. Petrus autē iussit abire quosdā,& afferre mulierē in lectulo vbi iacebat,eamq; in medio turbæ astantis collocatā ad confirmandā eorum fidem,in conspectu eorū oīum sanitati restituit. Cui et ego Clemens mille dragmas donaui,& cuidam bono viro priori illius oppidi cōmendaui. Cum autē vnā cū matre nauigantes Antharadum venissemus ad hospitium, Mater requirere cœpit a me,qūo Pater. Cui ego. Ad te requirendā profectus est, & vltra non redijt. Quod illa audiens suspirauit tantum. Grande, etenim gaudium a me habens reliquos solabatur merores.

Qualiter agnita est a Niceta, & Aquila. Cap. XXVIII.

DIe autem postera sedens vnā cum vxore Petri iter agebat nobiscum. Et cum venissemus Laodiciā,ibi ante portas nobis occurrerunt Niceta, & Aquila, qui osculantes nos ad hospitium adduxerunt. Cumq; requirerent a me,quæ esset hæc mulier ignota. Rndi. Mater mea est,quam mihi redonauit Deus per dnm meum Petrum. Tunc Petrus cœpit eis p ordinem cuncta exponere,qualiter apud Antharadum ego Clemens genus meum exposuissem,& q parentibus orbatus essem. Deinde qualiter apud insulā Aridā mulierē stipē quęrētē inuenisset, quæ sibi enarrasset qualiter e patria discedens naufragiū passa duos filios suos geminos Faustum,& Faustinum,amisisset, eosq; planctibus,& vlulatibus lugens corpus suū dētibus laniasset. Et cum hæc diceret Petrus, Niceta,& Aquila subito assurgunt,& stupefacti,perturbari cœperunt dicentes. Dñe Deus omnīū vera ne sunt hæc,an somnium est,qđ agitur. Tunc Petrus. Nisi inquit nos insanimus,vera sunt, At illi paululum remorati, & confricantes faciem aiunt. Nos sumus Faustus,& Faustin⁹,& lachrymātes ingrediebantur ad Matrē. Quā cum quiescentem reperissent,& complecti vellent prohibuit Petrus dicens, sinite me prius Matris animū præparare,& ita vos ei afferre,ne subito & multo gaudio mente excedat,& sensus eius conturbētur, qa nunc etiā somno occupatus stupet. Igitur cum illa de somno surrexisset,Petrus cœpit ei vnius cultum Dei, & religionis Christianæ obseruantiā exponere. Quibus illa auditis ait,& qd vetat me hodie baptizari, quæ etiam priusquam te viderem illos quos dicūt Deos penitus auersata sum. Qm̄ mihi frequēter eis sacrificanti nihil præstare potuerunt. Puto autem tibi satis innotuisse quantus fuerit mihi amor pudicitiæ,quę vt euaderē illici ti amoris insidias somnium finxi, vt cum duobus geminis meis Faustino,& Fausto peregrinarer,solo Clemente ad solatiū patri relicto. Hæc cū illa diceret,vltra non ferentes fratres mei irruūt in amplexibus matris cum multis lachrymis, & osculabant eā. At illa. Quid vult hoc inquit esse,tūc Petrus. Nolo turberis mulier,constans esto. Isti sunt Faustinus, & Faustus filij tui quos in pfundo periisse dicebas. Hoc cum dixisset,mater nimio gaudio intercepta corruit,tādē ad se reuersa ait. Obsecro vos dilectissimi filij dicite mihi,quæ vobis acciderunt post illā feralē, & crudelissimā noctē. Niceta ait. In illa nocte o mater cum nauis resoluta esset,& nos innitentes fragmento cuidā tabularū p pelag⁹ iactaremur,viri ī qdā pfundo quorū latrocinari artificiū est repertos nos imposuerunt naui culæ suæ, & remis superantes vndarū vertices Cæsareā Strationis pduxerunt, fame atq; verberibus afflixerūt,ne qđ esset in vero pderemus. Immutatis etiā noibus nostris vendiderunt nos cuidā Iudææ admodū honestæ feminæ Iustæ noīe,q̄ loco filiorū nos habuit,& Græcis litteris liberalibus nos erudiuit. Vbi aūt adoleuimus,etiā Philosophorū studijs operā dedimus vt possemus religionis diuinæ dogmata Phisicis disputationibus asserētes cōfutare gentiles. Simoni aūt cuidā Mago,q vnā nobiscū æducatus est,p amicitijs, & puerili consuetudine adhæsimus. Fertur.n.in religione nr̄a de Propheta quodā cuius aduentus ab oībus speratur p quē beata vita credentibus dāda pmittit. Et hunc etiā esse Simonē putabamus. Cūq; pęnē iam ab eo deciperemur,qdā collega Dñi mei Petri Sachęus nomine monuit nos ne falleremur a Mago,sed obtulit nos Domino meo Petro, vt ab ipso quæ sana erant,& perfecta doceremur. Quod & tibi mater euenire optamus. Hæc cum Niceta dixisset,mater nostra procidens ad pedes Petri, baptismū obsecrando petijt,& obtinuit.

Qualiter Faustinianus eos ad disputandum prouocauit. Cap. XXIX.

POstera die Petrus mane assumptis fratribus meis, & me, descendit ad portum vt in mari lauaremur, & post hoc ad locum quendam orationis gratia secessimus. Senex autem quidam pauper curiose nos obseruare cœpit, quid ageremus in secreto positi. Et cum nos orantes vidisset,expectauit donec exiremus,& salutans nos ait. Si non ægre accipitis,velim vobis cōferre sermonem. Quia vestri miserationem hūs,sub specie veri tatis errare vos nolle,& hr̄e metum de his,quæ non sunt, aut si putatis aliquid esse veri,tradite etiā mihi. Cui Petr⁹ rn̄dit. Dic age,qđ vr̄ tibi bonū,& libenter accipiemus. Tūc senex ait In mari lauisse vos vidi,& post hoc in se creto orantes loco vos inspexi, misertusq; errorē vestrum,ex spectu vi donec egressos alloquerer,& docerē ne erretis in hmōi obseruantia,qa neq; Deus est,neq; cultus hic aliquid est,neq; in mūdo puidentia, sed fortuiti casus genesis agunt oīa,sicut ex meipso cōperi in disciplina Mathesis præ cæteris eruditus. Nolite ergo errare,quia siue oretis,siue non,qđ genesis vestra continet hoc erit vobis. Et ego Clemens nescio, qd corde pulsatus cœpi ab eo quærere quis & vn̄ esset. At ille. Quid inquit pertinet hoc ad ea quę dixi vobis? sed prius sermo de his habeatur. Et post hoc si res poposcerit, nomen & genus ac patriā inuicē,vt amici poterimus aperire. Mirabamur oēs eloquētiā viri, & grauitatē morum tranquillitatēq; sermonum. Petrus aūt recessum quendā secretū ad colloquēdū. aptum pspiciens,illic nos residere fecit,nec senē p vili, & sordido amictu, despiciens ita primus loqui cœpit. Qm̄ mihi vir eruditus esse videris,& misericors ex eo,q adisti nos, & qđ tibi videbatur bonū celatum esse nobis noluisti,volumus & nos tibi q̄ bona nobis,& recta creduntur exponere. Quōd si tibi minus vera videbuntur,etiā tu nostrū erga te bonū ppositū libenter suscipe,sicut & nos tuū. Cū hoc diceret Petrus, conuenit plurima multitudo. Tūc senex. Fortassis inquit contristet nos præsentia multitudinis. Et Petrus,nequaquam inquit,nisi hoc solū vereor ne forte disputantibus nobis cū palā facta fuerit veritas tu erubescas pro præsentia multitudinis cedere,& his, quæ verè dici intellexeris acquiescere. Ad hoc senex ait. Ego non ita stultus consensi, vt diligens qđ verum, est abijciam id ob vulgi grām. Dico aūt non gubernari mundum ſm Dei puidentiā,qa multa in eo iniustē,& inordinatē geri videm⁹,sed genesim dico esse quæ oīa agit,& continet. Ad hoc cum Petrus rn̄dere vellet Niceta præueniens ait. Indulgeat mihi Dñs meus Petrus ad hoc rn̄dere,nec videatur proteruum, q iuuenis cum sene,sed vt filius cum patre colloquar. Tunc senex. Non solum inquit tu fili, quod tibi vr̄ vt prosequaris volo,sed etiam de consodalibus tuis quicumque voluerit. Collatio enim plurimorum facilius ea, quæ ignorantur inueniet. Post hoc respiciens Petrus ad Nicetam ait. Expedi,quod proposuisti.

Assertio Nicetæ de prouidentia. Cap. XXX.

TVnc Niceta ita exorsus est. Oē qđ est,aut simplex est aut cōpositū. Qđ simplex est caret numero,diuisione,pōdere qualitate,& quātitate,& ob hoc etiā fine. Quę āt cōposita sunt necessario etiā diuidi possunt. Illud igitur,q simplex est & oībus his caret qbus solui pōt, & ab actore subsistit,sine dubio incōprehensibile,& immensum est,neq; initium neq; finem sciens, & ideo vnū est,& solū est sine actore subsistens. Qđ cōpositum est,& numero ac diuisioni subiacet, necessario actore aliquo cōpositū est,& in vnā spēm diuersitas congregata. Qđ ergo immensum est bonitate pariter,est virtute conditor. Neque.n. conditor. Neq;.n.condendi virtus in immēsō cessare potuit,sed ad substituenda ea,quæ sunt bonitate ad cōponenda,& firmāda virtute puocatur. De mundi ergo rōne nunc psequendum est, cuius prima quæstio in duas partes diuiditur. Quæritur.n. vtrū factus sit,an non. Et quidem si non est factus,erit ipse illud ingenitum ex quo oīa. Si verò factus est, rursum quæritur vtrum a se ipso an ab alio. Si a se ipso excludit sine dubio puidētia,sed si prouidentia non recipitur, frustra animus ad virtutem prouocatur,frustra iustitia custoditur,si non est, qui iusto pro meritis aliqā restituat,sed nec aīa immortalis videbitur,si eam post absolutionem corporis nulla prouidentiæ dispensatio excipiat, Si autem doceatur esse prouidentia, & per ipsam factus esse mundus. Adhuc quærit qūo sit an generaliter circa oīa,quasi.s. Deus ab initio mundum faciens,ordinem rebus dederit,& cursum statuerit,& vltra earum curā,q̄ geruntur hr̄e cessauerit,an specialiter erga partes.s.vt quorundam vel hominum vel locorum puidentiam gerat quorundā nō,an & generaliter oīum,& specialiter partium quasi & ab initio fecerit Deus,& vsq; ad finem,p singulos prouidētiam gerat,& vnicuiq; pro actibus suis reddat. Prima ergo illa propositio, quæ dicit q ab initio Deus fecerat oīa,& cursu atque ordine rebus imposito,de reliquo nihil ad se reuocet,ſm genesim cuncta geri confirmat. Ad quam primo respondebimus, & his præcipue,qui Deos colunt,& genesim defendūt. Qui vtique cum immolant Dijs,& eos exorant fine dubio contra genesim se imperaturos aliquid sperant, & per hoc genesim soluunt. Ego igitur dico mundum a Deo factum, & ab ipso qāque esse soluendum,vt ille,qui æternus est. Et quidem quia factus sit mundus iste visibilis testantur Philosophi plurimi. Sed ne uideamur quasi indigentes assertionibus uti voluisse testibus,de principijs eius quæramus. Ipsum enim esse corporeum eo ipso,q visibilis est, constat. Omne autem corpus aut

connexum

connexum est,& solidum aut diuisum. Si solidum fuit corpus, ex quo factus est mundus, necesse est exinde intelligi fuisse aliquē q illud connexū dirimeret,& in partes multas duceret,formasq; diuersas:aut si ex diuersis corporū partibus oīs hæc mūdi moles cōpaginata est,necesse est etiā sic fuisse aliquē, qui in vnū dispersa colligeret,& diuersas rebus spēs induceret. Hunc igitur conditorē mundi Deū dicimus,& ꝓbatur ꝑ hoc non potuisse machinā mundi sine opifice,& ꝓuisore cōstare. Sed & ex hoc ipso,qđ in cōmixtione elementorum deficiente altero aut abundante cætera resoluuntur,& concidunt,ostenditur ea ex nihilo habuisse principiū. Nā verbi grā,si deficiat in aliquo humor,nec aridum stabit. Humore.n.pascitur aridū,sicut & frigus calido. Quòd si materia mundi ꝓbatur esse facta ex nihilo,quo partes eius,& species videbuntur infectæ. Ipsæ quoq; formæ ac mēsuræ datæ corporibus modulatione sui manū testant artificis, ꝙ si idonei tibi testes videntur Philosophi, Plato de his in Thimeo testatur, vbi de mūdi discutiēs factura requirit,vtrum semꝑ fuerit,an initiū sumpserit. Visibilis inquit est mūdus, palpabilis,& corporeus. Oīa aūt,q̄ hmōi sunt facta esse cōstat. Qđ aūt factū est,aliquē habet auctorē. Hunc ergo factorē inquit parentēq; oīum,& inuenire difficile est,& inuentum vulgo enarrare impossibile. Sed & si ipse Plato alijq; Philosophi de factura mundi siluissent,quis est saltē tā exigui sensus hō, qui cum cernat domū oīa, quæ necessaria sunt habentē, cuius cameram in speræ gyrum videat collocatā,eamq; splendore vario depictam, luminaribus præcipuis adornatam, non statim pronunciet a sapientissimo,& potentissimo artifice esse constructam?

Responsiones Patris ad verba Nicetæ,& Aquilæ. Cap. XXXI.

HÆc & alia multa cum Niceta dixisset,senex ita rn̄dit. Tu quidem fili prudenter,& fortiter prosecutus es, instantiū,vt melius dici posse de prouidentia non putem, sed qm̄ hora iam multa est,cras ad hæc rn̄dere aliqua volo,de quibus si mihi satisfeceris,gratiæ me fateor debitorem. Tunc surrexit Petrus. Quidam verò de astantibus rogabat Petrum,& nos, vt vestimēta senis,quæ habebat sordida,& scissa mutaret. Quem Petrus,& nos ꝓ optima,& honesta sua voluntate collaudantes dicebamus,q̄ nec nos ita insipientes,& impij sumus,vt cui tā præcio sa verba concredimus, non multomagis etiā corporis necessaria præbeamus. Cumq; ille summa vi a nobis senē euellere niteretur, nos eū vehementius retineremus. Senex iuramento præuenit dicens. Hodie apud nullū manebo, nec ab alio etiā quicquā suscipiā,ne alterius delectatio alteri⁹ tristitia fit. Erat aūt ille primatius ciuitatis Laodiciæ. Discessit ergo senex,& postera die Petrus mature surgens excitauit nos, & pergentes ad locū orationis secretū,inde post orationē venimus ad domū præfati primarij pridie constitutā ad disputādū. Ita medijs habentes Petrum ingredimur & nos,circumspicientes sicubi videremus senē. Quē prior videns Petrus in medio turbæ latitantem, euocauit ad se dicens. Clariorē multis aīam possidens,cur in occulto lates, & verecūdia contegis? Accede huc, & q̄ tibi videnť exequere. Statimq; dantibus ei locū turbis accessit, & ita cœpit. Hic fuit hesternæ disputationis sensus,ꝙ oīa,q̄ videnť, certaq; mensura,& arte formaq;, & specie constant,sine dubio sapiēte virtute facta esse credenda sunt,ꝙ si mens,& rō est,q̄ condidit,consequēs est vt rōnis ꝓuidentia mundus regať,etiā si nobis ea,q̄ geruntur in mūdo minus recte geri videanť. Cōsequiť aūt, vt si creator omniū Deus est,ac mēs,sit etiā iustus, ꝙ si iustus est necessario iudicat,& si iudicat necesse est, vt hoīes de suis actibus iudicenť. Erit ergo inter iustos,& peccatores iustū qnq; discrimen. Hæc fuit vt opinor totius verbi continentia. Si ergo ostendi pōt, ꝙ mens,& rō cuncta condiderit,consequens est,& ea,q̄ sequuntur rōne,& ꝓuidentia geri:si verò natura impruđēs, & cæca gignit vniuersa,perimitur iudicij rō. Quia igitur in hoc oīa pēdēt,nō indignemini,si hoc paulo latius discuti,& ptractari voluero. Cūque & Aquila multa ꝓposuisset,ait senex. Fili sermones tui,q̄uis validi sint,nō possunt me tn̄ flectere, vt aliquid credā extra genesim fieri posse,scio enim omnia mihi necessitate genesis accidisse,& ideo suaderi mihi non potest,quòd vel bene vel male agere in nostra potestate fit. Et si actus nostros in potestate non habemus,non potest credi futurum iudicium per quod vel malis pœnæ,vel bonis præmia tribuantur.

Verba Clementis,& responsio patris. Cap. XXXII.

SEquenti die congregatis iterum nobis, ego ita dicere cœpi. Deus per filium suum creauit mundū tāquā duplicē domū interiectu firmamenti huius distinctū. In superiori quidem Angelicas habitare virtutes,in isto aūt visibili mundo nasci hominū multitudinē dedit,ex q̄bus eligeret amicos, filio suo cum quibus lætaretur. Nec tales eos esse voluit,q necessitate naturæ aliud q̄d esse nō possent, sed qui arbitrio suo, & voluntate boni esse desiderarent;quia nec laudabile est, qđ nō est desiderabile,nec bonum desideratur,qđ nō ꝓposito expetitur. Et vt breuiter dicam quid quo debeant cuncta concludi. Cum Deus iustus sit qui hominū naturā fecit, quō fieri poterat vt ipse poneret genesim nobis contrariā,q nos cogeret ad peccatū, & rursus vlcisceretur ipse peccantes? certum est ergo,ꝙ non ob aliā causā Deus peccatorem punit,nisi quia scit eum potuisse vincere, sed neglexisse victoriā. Infert aūt,& in præsenti sæculo vindictam in hoīes vt in eos fecit,q diluuio perierūt,q vtiq; oēs vna hora extincti sūt,cū certū sit nō eos ꝯm genesis ordinē vna hora natos. Ad hoc senex. Plenissime fili ostendisti, sed ego vt ab initio dixi, huic incōparabili assertioni tuæ a ꝓpria conscientia prohibeor accommodare consensum. Non.n.genesim meā,& cōiugis meæ,& scio vnicuiq; nostrū ea,q̄ dictabat genesis accidisse. Et ab his,q̄ rebus mihi cōperta sunt,verbis transferre non possum. Deniq; qm̄ te imbutū video hmōi disciplinis,audi cōiugis meæ scema,habui.n.martē cū Venere sup centrū. Lunā verò in occasu in domo Martis,& finibus Saturni,qđ scema adulterā facit, & seruos ꝓprios amare,& peregre,& in aquis defungi. Qđ ita, & factū est: incidit.n.in amorē serui, & periculū opprobriumq; metuēs cū ipso fugit. Et vt amori suo satisfecit,in mari perijt. Cui ego rn̄di. Vn̄ scis,q̄ peregre seruo sociata est? Certissime inq̄t scio,postquā.n.ꝓfecta est, frater meus enarrauit mihi dicens,ꝙ primo q̄dē ipsum adamasset. Sed ille,qui erat honestus, vtpote frater noluit fratris thorū incesti macula polluere,at illa in me verens,& opprobrium non ferens infelix (neq;.n.imputandum est ei,qđ eā genesis facere cōpulit) finxit somnium,& ait ad me. Astitit mihi quidā per visum,qui iussit me cū duob⁹ geminis meis sine mora ex vrbe proficisci. Quod ego audiens pro salute eius,filiorumque solicitus,mox eam cum liberis exire feci,vnum qui iunior erat mihi retinui.

Qualiter Omnes mutuo se agnouerunt. Cap. XXXIII.

EGo autem Clemens intelligens, ꝙ ipse fortassis esset pater meus,lachrymis repletus sum. Fratres quoq; meos volentes prosilire,& aperire rem prohibuit Petrus, & ait ad senem. Qđ nomen erat iuniori filio. Qui rn̄dit Clemens. Et Petrus. Si tibi coniugem tuā inquit castissimā hodie consignauero cum tribus filijs tuis, credis quia pudica mens pōt motus irrationabiles superare, & ꝙ oīa quæ a nobis sunt dicta vera sunt, & genesis nihil sit? Rn̄dit senex. Sicut impossibile est te exhibere,qđ ꝓmisisti, ita impossibile est extra genesim aliquid fieri. Tunc Petrus. Testes inquit volo hīc oēs, q̄ præsentes sunt, me tibi eos hodie traditurum. Et nunc accipe fidem rerum ex eo, ꝙ oēm causam diligentius scio quàm tu,cūctaq; ꝑ ordinē enarrabo. Et conuersus ad turbas ita cœpit. Hic quē videtis in hac veste pauperrima,ciuis Romanus est de genere Cæsaris, nomē ei Faustinianus,vxorē quoq; nobilissimā Mathidam noīe sortitus est,ex qua tres filios suscepit,quorum duo gemini sunt, vnus q erat minor,cui nomē Clemens hic est,gemini verò sunt isti Niceta,& Aquila,quorum vnus prius vocabatur Faustinus,& alius Faustus. Vt autem hæc oīa nominā nostra Petrus enunciauit, senex resolutis viribus ac oībus membris, quasi interemptus cōcidit,nos autem filii irruentes sup eum amplectabamur osculātes eum. Et populus quidem admiratione stupefactus est. Petr⁹ a cōplexibus patris ne eum necaremus surgere iubet. Et ipse apprehensa manu eius,quasi de ꝓfundo somno eū eleuans, ac paululum recreans nīa,q̄ gesta erant cœpit exponere,quō frater eius in amorem Mathidiæ inciderit,& illa viro indicare nolēs somniū finxerit,& cætera, q̄ superius tā matri q̄ filijs euenisse narrata sunt. Sed cū hæc in auditu senis narratione gratissima turbis Petrus exponeret,ita vt audientes gestorum miraculis,& humanitatis miseratione lachrymarentur,nescio vnde audiens mater de recognitione patris cursu concito irruit in medium nostri cū clamore. Vbi est vir meus,& Dn̄s Faustinianus, qui tam multis temporibus affligitur,per singulas vrbes ambulans, & me quærens? Hæc cum illa quasi amens clamaret,& circumspiceret,senex accurrens cum multis lachrymis amplecti eam cœpit. Tunc Petrus rogauit turbas vt discederent,& darent eis locum familiarius inuicem se videndi.

Quòd Petrus noluit Faustinianum statim baptizari. Cap. XXXIIII.

CVm autem sequenti die mane ad locum in quo pater cū matre quiescebat vnā cū Petro venissemus, & eos adhuc dormiētes reppérissemus ꝓ foribus cōsedimus, vbi Petr⁹ ita nos allocutus est. Audite me dilectissimi conserui, scio quia grādem habetis affectum erga patrem vestrum vereor ergo nē ante tempus perurgeatis eum iugum religionis nostræ suscipere,nōdū ad id paratū,ad qđ forte vestri grā videať acquiescere, sed hoc nō est firmū. Qđ.n.pp hoīes fit probabile non est,& cito dilabitur. Ideoque mihi vr̄ vt concedatur ei adhuc ꝓ arbitrio viuere,& iter agens nobiscum,dum alios docemus audiat;

Cum

Cū n. veritatē cognouerit, cuius agnoscendæ studium gerit, ipse rogabit, vt iugū religionis suscipiat, aut si ei recipe nō placet, amicus pmaneat. Qui. n. id nō ex corde suscipiunt, cū cæperint ferre non posse, nō solū abiiciunt, qđ susceperunt, sed quasi p excusatione infirmitatis suæ incipiunt viā religionis blasfemare, & male loq de his quos imitari non pñt. Ad hæc Niceta rñdit. Quid si interim dū eū differri iubes, pr nr moriatur, descendit in infernū vacuus, & in æternum cruciabit. Cui Petrus. Putas qa si quis iuste vixisse putat, iste cōtinuo saluabitur. Non putas ab eo discutiendū, qui occulta hoīum nouit, qm iuste vixerit, ne forte pro amicitiis hoīum, aut p sola consuetudine vel necessitate, aut qualibet alia ex cā, & nō pp istā iustitiam, neq; pp Deum. Non vi, sed liberalitate salus acquiritur. nec p hoīum grām, sed p Dei fidem. Præterea cogitare debes, qa Deus pscius est & nouit si hic suus est, si ergo dignū est vt ingrediat ianuā vitæ, De⁹ occasionē cōpetentē dabit, eritq; initium ex Deo, & non ex hoīe. Post hæc verba pr egressus ad nos, & osculo nos salutās cū resedissem⁹ ait. Licet ne pcunctari aliqd, an sm pythagoricos semp tacendū est? Et Petrus. Nos inquit, neq; silere semp, neq; pcunctari aliquid cogimus accedentes ad nos. Quamobrē siqd dicere vis inquire, tunc senex qstionem pposui de bono & malo, vtrum aliquid sit in substātia, & actibus, cui qstioni voluit a me responderi. Petrum vero nobis quasi arbitrum seruari, vt sicubi disputatio nostra exitum non inueniret, ipse quod sibi videretur pronunciaret, vt indubitatum finem rebus dubiis interponeret.

De mutatione vultus eius dolo Symonis Magi. C. XXXV.

Post disputationem aūt cū iā domi essemus pparantes ad edendum, ingressus qdam nunciat Appionē cū Anubione nup venisse ab Antiochia & hospitari cū Symone Mago. Qđ audiens pr gauisus ē, & ait Petro. Si pmittis volo ire, & salutare Appionē & Anubionē, quia valde amici mei sunt, forsitassis aūt Anubionē suadere potero disputare cū Clemente de Genesi. Permitto inqt, & laudo q amicos colis. Considera tñ q p puidentiam Dei oīa tibi ex snīa concurrunt. Ecce. n. non solum affectio tibi ppria Deo testante reparata ē, sed etiā amicorum pñtia pcurat, & pr, inquit, vere aduerto ita eē vt dicis. Abiit ergo ad Anubionē. Nos aūt cū Petro positi p totā noctē interrogando de diuersis qstionib. & discendo ab eo delectatio ne ipsa doctrinæ puigiles mansimus. Et cū iā auroresceret Petrus intuens me & frēs meos ait. Miror qđ visum sit pri vro. Cū hoc diceret supuenit pr, & inuenit Petrū de se nobis loqntem, cumq; nos salutasset satisfacere cœpit, & cām exponere ob q̄ foris mansisset. Nos aūt ad eū respiciētes expauimus, vultum in eo, Symonis videntes, vocem tñ pris nri audiebamus. Cumq; refugeremus eū, & execraremur stupebat, q tā austere erga eū ageremus, & barbare. Petrus aūt qui vultū eius naturalem sol⁹ videbat, ait ad nos. Cur execramini prem vrm? Cui nos vnā cū mre rñdimus. Hic nobis videt Symō, vocem hñs pr̄s nri. Et Petrus. Vobis quidem vox eius, q maleficiis mutata non est, sola nota est. Mihi aūt etiā vultus eius notus est, qui aliis arte Symonis mutatus apparet. Ecce aūt vnus ex his qui Anthiochiā pcesserant regressⁿ ait ad Petrum. Dñe mi. Symō apud Antiochiā mīta pdigia faciēs, nihil aliud pplo psuadet. nisi qđ ad odium tui ptinet, magum te nominans, & homicidam, ita vt desiderent si te vsq; inuenire qant, etiam carnes tuas deuorare. Nos ergo vidētes cōmotam ciuitatē cōsiderabam⁹ qđ fieri oporteret. Supuenit āt Corneli⁹ centurio missus a Cæsare ad pſidē Cæsareæ publici negocii grā. Hūc accersiētes eiā cām exposuim⁹, & vt iuuaret si qđ posset rogabamus. Qui ait. Cæsar maleficos p puincias inquiri iussit & pimi, ex quib. pīmi iā pempti sunt. Ego aūt diuulgabo me ad hoc missum a Cæsare vt istum magū capem, vt cum sociis suis puniat, & sic metu cōpulsus fugabit. Igit hoc audiens Symō, descendens ex Antiochia huc venit, sicut audiuimus. Cumq; hoc ille dixisset, Petrus respiciens ad prem nrum ait. A Symone Mago transformatus est vultus tuus, sicut apparet. Putans. n. q a Cæsare qrere ad pœnam territus fugit, & vultū suū tibi iposuit, si forte p ipso capi, & ad mortē duci possis, vt filiis tuis tristitiā moueret. Hoc audiens pr, cum lachrymis se infœlicem exclamare cœpit. Mr quoq; spsis & laceratis crinib. plangebat, & nos stupentes quasi amentes eramus. Anubiō aūt venit ad nos indicans nobis Symonē fugisse p noctē versus Iudæā. Dicā inquit quō mō res gesta est, vbi venit Faustinian⁹ ad salutandū nos cōtigit, vt ipsa hora circūstaremus Symonē dicentē, q fugere vellet ipsa nocte, eo q quosdā venire audisset, q ex pcepto iperatoris eum cōphenderent. Oēm aūt furorē vellet cōuertere I Faustinianum. Tñ, inqt, vos facite eum cœnare vobiscum, & ego qdam vnguentū cōponam, quo cœnatus pungat faciem suam, & ex eo vultū meū hīc videat. Vos aūt herbæ cuiusdam succo faciem pungimini prius, & nō fallamini imitatiōe vultus eius. Volo. n. vt cōphendat ab his q me qrunt, & luctū habeant filii eius, q me derelicto cōfugerunt ad Petrum. Ego aūt Anibō timui, tunc Faustiniano indicare hoc. Sed nec ipse Symō spacium nobis dedit, vt possemus ei secretius loq, & cōsilium Symonis apire. Interea Symō nocte Iudæam petens fugit cum Appione & Athenodoro. Ego autem simulaui inequalitatem corporis, vt domi remanens facerē hunc velocius ad vos redire, si forte possit aliquo modo occultari apud vos, ne ab his qui Symonem quærunt comprehensus gratis pereat.

Qualiter dolus magi Antiochia profecit in gloriam Petri. Cap. XXXVI.

Flentib. ergo prē & mrē, ac oīb. p his, q acciderant. Petrus miseratione cōmotus ait. Audi Faustiniane, cū nobis pri⁹ aliquid vtilitatis cōtulerit error iste trāsformationis, tunc ego verā tibi vultus tui imaginem reddā. Præcede nos Antiochiā, & in loco publico stans denuncia pnīam tuam, & dic. Ego Symō, denuncio vobis, & cōfiteor me oīa fefellisse de Petro neq; n. seductor est, neq; Magus, neq; homicida, sed oīa dixi furore cōmotus. Obsecro igit vos ego, qui dudū cās odii vobis dederā contra eum, vt nihil tale de eo sentiatis, sed ipsi credatis vt pdicatori vere a Deo misso, & veri pphetæ discipło. Et si ēt ego ipse post hoc veniens ad vos aliquid dicere cōtra eum tētauero, ne credatis mihi. Cū aūt videris pplm ex snone tuo cōuerti, & depositis odiis recipe desideriū nrī, manda mihi, & statim veniā, vultumq; ppriū (q tuis oīb. notus est) tibi reddā. Profect⁹ est igit pr meus cū mre, & duob. fratrib. meis, & quibusdā ex familiarib. Interea dū Petrus pplm quotidie doceret & virtutes mltas faceret, post dies 10. venit quidā missus a pre annuncians nobis quō publicè staret pr, Symonē, qui vultus eius videbat accusans, Petrū vero immensis laudib. efferēs ita, vt oēs desiderarent eū videre. Multos quoq; in tm eius venisse amorē, vt sæuirent in prem quasi in Symonē, & manus ei vellent iniicere, velut qui tm mali cōmisisset in Petrū. Propter qđ inqt in timore magno posit⁹ misit me, vt velociter venias, & viuentem eū occupes, sit & crescenti erga tui desideriū ciuitati appareas. Quib. cognitis Petrus cōuenire pplos iubet, & ordinato eius epo ac psbyteris cunctisq; rite cōpositis, pfectus ē a Laodicia vt veniret Antiochiam, cui occurrit Faustinianus. Eadē aūt die ad vesperas restituta est in Faustiniano facies ppria, & recessit ab eo respectus Symonis Magi. Audiēs aūt Symō vultū suū in eo ad Petri grām pfecisse, festinus puenit Petrum, & cœpit occulte p amicos suos amplius derogare q̄ fecerat. Tunc oēs expuentes in faciē eius, expulerunt eū de ciuitate dicentes. Reus es mortis tuæ, & si vltra locuturus cōtra Petrum huc tibi credideris esse veniendū. Oīs aūt Antiochię ppls audiens venire Petrum occurrit ei, & nobiles, ac maiores natu cinere aspsi capita, pnīam agentes, q cōtra pdicationē eius, p Magum Symonē suscepissent. Ascēndens aūt Petrus in eminētiori loco iussit añ se poni oēm multitudinē ægrotantiū, quos oēs in noīe Iesu Chri sanauit, ita vt oēs vna voce confiterent Deum. Et intra 7. dies plusq̄ 10000. baptizati sunt, ita vt oīau ditatis desiderio Theophilus, qui erat cunctis potentib. in ciuitate sublimior, ingentē domus suæ basilicā eccłię noīe cōsecraret, in qua Petro Aplo cathedra constituta est ab oī pplo. Ego aūt Clemens cū fratrib. meis, & mre, prem allocutus sum, vtrū aliquid infidelitatis in eo remansisset. Tunc. n. ille accedens p cidit ad Petri pedes, petens vt diuinæ mensæ participē eum faceret. Petrus vero cum omni alacritate manum eius apprehendens tradidit eum mihi, & fratribus meis dicens. Sicut tibi patri filios Deus restituit, ita te patrem filii restituant Deo. Indixitque ieiunium omni plebi, & veniente die dominico baptizauit eum, atque in medio populi ex conuersione eius materiam sumens, omnes casus eius exposui, ita vt omnis ciuitas, quasi Angelum eum aspiceret, ac non minorem gratiam ei quàm Petro exhiberet.

Qualiter Petrus Romæ sibi Clementem substituit, & de regimine docuit. Cap. XXXVII.

Qualiter autem B. Petrus S. Clementem in cathedra pontificali sibi substituerit, idem Clemens in epistola, ad S. Iacobum Hierosolymitanum ostendit dicens. Symon Petrus, qui vere fidei merito, & integre prædicationis obtentu, fundamentum esse ecclesiæ definitus est tempore quo finē vitæ sibi imminere præsensit, in conuentu fratrum positus apprehensa manu mea in auribus totius ecclesiæ hæc protulit verba. Fratres & conserui mei Clementē hunc vobis epm ordino, qui mihi ab initio vsq; ad finē comes in oīb. fuit, & p hoc veritatem totius pdicationis meæ agnouit, quē p̄ cęteris expertus sum Deus colentē, hoīes diligentē, castum, discēdis studiis deditum, sobrium, patientē. Cumq; ego pcidens ad pedes eius

rogarē excusans me & declinans cathedræ honorē, ille rñdēs ꝓ hoc, inquit, ne rogaueris. Hoc.n. fieri statutum est mihi, & eo magis quo excusas, quia hæc cathedra eũ, qui eã cupit & audacter expetit, requirit, sed ornatũ morib. & in verbis eruditũ. Quia si aliquis alius mihi tam sedulus adiutor astitisset tã plene doctrinæ meæ rõnē cœpisset, & ecclesiasticas dispositiones a me tã plene didicisset. Hũs alium talē non te cogerē bonum opus suscipe nolentē. Sed & aliud intuere, quia pcti piculum timens suscipe, refugis ecclæ gubernacula, certus esto quia amplius peccas, qui ppl̃m Dei, velut in fluctib. positum & piclitantē cum possis iuuare subterfugis, cui tm̃mõ cõsiderationē hñs, & non qđ in cõi qđ oĩb. expedit ꝓuidens. Te igitur necessario suscipientē libenter Ep̃atus officium oportet quidē inrep̃hensibiliter viuere, & summo studio niti, vt oẽs vitæ huius occupationes abiicias, ne fideiussor existas, ne aduocatus litium fias, neue in illa prorsus inueniaris mundialis negocii occupatione ꝯplexus, ne verbo Dei vacare nõ possis, p̃ñtib. hoĩum curis p̃focatus. Ista aũt apta, q̃ tibi minus cõgruere exposui, sibinuicem exibeant laici, quia sicut tibi impietatis crimen ē, neglectis verbi Dei studiis sollicitudines suspicere scl̃ares, ita vnicuiq; laicorũ pctm̃ est, nisi inuicē sibi etiã in his, q̃ ad cõem vitæ vsum pertinent operam fideliter dederint. Ad p̃sbyteros vero sic ista cauere, & anteuenire necessarium est, ne qđ in vobis adulterii occultum calescat incendium. Quid.n. in oĩb. pctis adulterio grauius? Scd̃m namq; in pœnis obtinet locum quo primum illi hñt, qui aberrant a Deo. Sane sicut adulterii venenum cunctis malis pniciosius est, ita amor fratern⁹ & charitas toti⁹ boni fastigium tenet. Et iõ oẽs diligite, atq. cum religione & mĩa ad oẽs respicite, pegrinos satis ꝓmpte in domib. vestris suscipite. Et ne oĩa nunc sigillatĩ dicam, oē bonum, ipsa p se, si in vobis fuerit charitas facere vos docebit. Diaconi ecclesiæ tanq̃ ocli sunt ep̃i, cum verecundia circũlustrantes actus totius ecclæ, & pscrutantes si quē videant vicinum fieri p̃cipitationi, vt hoc referant ep̃o. Negligentiores, & eos qui ad verbum Dei audiēdũ tardius vel rarius accedunt, & hortentur & cõmoneant, quia si multo tpe auditum a verbo Dei subtrahant, & remaneant inculti, sine dubio spinis erunt ac sentib. occupati, & p hoc ad ignē p̃parati. Eosq́; qui s̄m carnē ægrotant, sollicite pquirant & plebi indicent de his vt visitent eos, & q̃ necessaria sunt p̃beant. Sed & de peregrinis resodiendis sil̃r ep̃o suggerant, & cætera his sil̃a, q̃ ad cultum & disciplinam ecclæ ptinent. Et ego hãc, ò Clemens tibi dispensationē iniungens, scio q̃a accipio grãm magis q̃ p̃sto, sed confido, quia p̃mia ꝓ oĩum salute suscipies, si hic ꝓ oĩum salute inuigiles. Dep̃cor aũt te, vt postq̃ p̃ñtis vitę finem fecero, Iacobi fr̃is Dñi descripta breuiter, qualiter mihi ab initio vsq; ad finē comes itineris & actuũ fueris, q̃q; p singulas ciuitates me disputante vel prædicante sollicitus auditor exceperis, & quis me finis in hac vrbe repp̃it destinare non pigeat. Et ego quidem mi Dñe Iacobe tibi iam plurima de his ipso iubente descripta transmisi, sub eo titulo, quem ipse præcepit affigi. i. Clementis itinerarium prædicationis Petri. Actor. Scripsit autē Clemens alias quatuor epistolas doctrinam Petri cõtinētes. Hæc de actib. ipsius, & doctrina ac morte sufficiant.

De filia eius Petronella & sancta Felicula.

Cap. XXXVIII.

HVius filia fuit sancta Petronella, q̃ cum aliqñ p̃ñte p̃re febrib. laboraret, discumbentib. apud eũ discipulis, dixit ei Titus. Cum oẽs a te sanentur infirmi, cur Petronella iacere p mittis? Qui rñdit. Sic expedit ei, sed ne putetur impossibilitas eius incolumitatis meis sermonib. excusari, ait ad eam. Surge Petronella & ministra nobis. Et statĩ sana surrexit. Ministerio aũt expleto iussit eam redire ad lectum. At vbi veri Dei timore cœpit esse ꝑfecta, non solum ipsa sanata est, sed etiam plurimis dedit orando salutem. Et quia nimis speciosa erat, venit ad eam Flaccus comes cum militib. vt eam hr̃et vxorem. Cui illa rñdit. Si vis me hr̃e vxoré, fac matronas virgines ad me venire, vt cum ipsis vadam ad domum tuam. Post triduum ergo Petronella ieiuniis & oronib. vacans cum virgine Felicula collactanea sua, cõicans p manus sc̃i Nicomedis presbyteri, reclinans se in lectulum migrauit ad Deum. Flaccus ergo comes aĩum suum ad Fæliculam vertens, dixit ei vt vnum eligeret, aut ei nubere, aut dæmoniis immolare. At illa vtrũq; renuẽs 7. dieb. in carcere clausa fuit. Vbi cum admonita mutari non posset 7. aliis dieb. sine cibo pmansit, ac ꝓinde torta est in equuleo, & in cloacã ꝓiecta. Quam S. Nicomedes presbyter eleuans sepeliuit. Quod audiens Flaccus comes fecit Nicomedē teneri, & ad sacrificandum compelli. Qui cum diceret. Ego non sacrifico nisi Deo oĩpotenti, qui regnat in cœlis, plũbatis diutissime cæsus migrauit ad Dñm. Cuius corp⁹ in tyberĩ ꝓiectũ S. Iust⁹ clric⁹ eiusdē S. collegit, & in suo hortlo [illegible] sepeliuit.

De Sancto Martiali Lemonicensi. *Cap.* XXXIX.

EX gestis eius. E idē Ap̃lo. s. B. Petro S. Martialis adhæserat B. Stephani ꝓthomartiris consanguineus, qui cum esset 15. annorũ cum parentib. suis venit ad Iesum in tribu Beniamin prædicantem. Qui iubente Dño baptizati sunt a S. Petro Ap̃lo. Parentib. ergo ad ꝓpria redeuntibus Martialis remansit cũ Dño, & semp ei adhærens factus est vnus de 72. Christi discipulis. Post ascensionē aũt Dñi sp adhæsit S. Petro, cui etiã carne propinquus erat, cum ergo b. Petrus diu Romæ p̃dicasset apparuit ei Dñs, dicens, vt mitteret ad Gallias Martialem. Vocãs itaq; Petrus Martialē narrauit ei visionem, & sic ab eo bñ instructus ꝓfectus est cum duob. p̃sbyteris, cumq; ia diu ꝓcessissent vnus ex presbyteris mortuus est. Tũc Martialis cito Romã rediit, & b. Petro Ap̃lo nũciauit. At ille. Vade inq̃t cito & tolle baculum meũ in manu tua, & cũ corpus eius tetigeris resurget, & sic fecit. Veniẽtes ergo in prouĩciã Lemonicã dñm p̃dicabant. Et ml̃ta miracula faciẽtes, & multos mortuos suscitantes, infirmos ppl̃os conuertebãt. Ingressi aũt vrbem Lemoniacam, a quadã matrona nobilissima benigne suscepti sunt, in cuius domo cũ q̃ndam freneticũ sanasset, baptizauit matronã noĩe Susannã, & totam eius familiam. Tunc etiam pexit ad theatrum vbi à sacerdotib. idolorum grauiter verberatus, missus est in carcerem. Qui cum seq̃nti die oraret lux immensa carcerē illustrauit, & cathenis confractis, & hostiis aptis, oẽs qui ibi aderant ꝓstrati baptisma petebãt. Sacerdotes vero, qui eum pcusserãt ictu fulminis extincti sunt. Tũc oẽs currentes ad carcerem eduxerũt eum, promittentes ꝙ crederent si illos mortuos resuscitatos viderent. Qđ & factum est. Et baptizauit ex eis 12. millia hoĩum. Susãna vero migrãs ad Dñm reliquit S. Martiali Valeriam filiã suam, q̃ statim se ꝓmisit virginem pmansuram. Audiẽs aũt ꝙ Stephanus Dñs totius ꝓuinciæ a Thodano vsq; ad mare veniret ad vrbem Lemonicinã, sciens, ꝙ ipse moleste ferret votum qđ fecerat, oẽs interim diuitias suas pauperib. erogabat. Cum ergo venisset, eam ad se venire præcepit. Quã videns nolle sibi coniungi, iratus iussit eam citius decollari. Armiger aũt, qui eã decollauit, audiens Angelos cum laudibus eius aĩam deferentes, reuersus ad dominum suum cum illi narrasset cecidit ad pedes eius, & mortuus est. Tunc cępit Dux cũ toto exercitu nimis timere, & inductus cilicio rogauit sc̃m Martialem ad se cito venire. Et petens ꝓmisit, ꝙ crederet si suum armigerum suscitaret. Qui statim suscitatus pedib. eius aduoluit, & pœnitens cum duce & cæteris 1500. de exercitu baptizatus est. Interea dux ille iussu Neronis pexit in Italiam cum immenso exercitu bellatorum. Et cum pfecissent Neronis imperium, pexerunt Romam videre S Petrum. Quem inuenerũt loq̃ntē ad ppl̃m, & nudis pedib. in cilicio coram eo ꝓstrati petebant suorũ veniam delictorum. Tunc Petrus videns tam pulchram gentē, interrogauit qui & vnde essent: tunc dux enarrauit ei per ordinem, qualiter conuersi essent per beatum Martialem.

De quibusdam eius miraculis, & obitu eiusdem *Cap.* XL.

REdeuntes igitur ꝓposuerunt prius videre S. Martialē, q̃ ad propria remearent. Et cum iuxta q̃ndam fluuiũ, Logi essent, filius Archadii comitis Pictauensis pp ęstum in fluuio se balneans a diabolo suffocatus interiit. Quem cũ nusq̃ exercitus repiret, p̃r eius cum nimio luctu venit ad S. Martialem rogans, vt ei filium suum suscitaret. Pergens ergo ad locum adiurauit dæmones, vt corpus de flumine eiicerent, & ipsi in specie visibili astantib. apparerent. Et protinus exierunt tres dæmones quasi Æthyopes fuligine nigriores, pedib. magnis, ocl̃is terribilib. & cruentis capillis totum corpus tegentes, & p os & nares ignem sulphureũ emittentes, loquendo vero vocem coruinam imitantes. Et cũ iussi dixerint noĩa & officia sua, misit eos in terrã desertã, præcipiẽs eis vt nullã læderent creaturam. Cõmotusq́; lachrymis rogantiũ suscitauit ꝓtinus Hildebertum, cui narrauit coram oĩbus, qũo a dæmone suffocatus est. Et cũ cathenis eum cõstringere vellent, eripuit eũ Angelus, & oñdẽs ei ignē purgatoriũ, duxit eum ad ianuã padisi. Vbi cum disceptarent dæmones ꝓ eo, venit vox de cœlo, iubens, vt ille resurgens 26. annis viueret. Et his dictis totũ dit se, & sicut eũ Angelus docuerat, in mirabili abstinentia cũ S. Martiali pmãsit. S. aũt Martialis tantis miraculis floruit, ꝙ etiã mulier q̃dã maritũ suum paraliticum baculo illius ei supposito sanauit. Et eodē baculo opposito incendiũ Burdegalis ciuitatis extinxit. In Lemonicina aũt ciuitate cum quandã ecclesiã dedicare vellet, p̃dictus dux de toto regno suo diuites & paupes ad dedicationē basilice inuitauit. Quos oẽs cũ S. Martialis pp festum in castitate esse præmonuisset, quidã miles cũ vxore sua intra missam a dæmonib. arrepti vexabãt. Et cũ adducti essent ad p̃sulē, interrogauit dæmones cur hæc fecissent.

Qui

Qui responderunt, quia heri præceptum omnibus vt se caste tenerent. Et isti totam noctem in libidine deduxerunt, ingressiq; sumus in eos, sed tñ tandē sanauit eos sanctus Martialis pcib. ducis & ppli circūstātis. Eodē anno a passione Dñi 40. apparuit ei Dñs pdicens ei huius vitæ exitum, & regni cœlestis ingressum. Qui statim conuocatis omnibus (quos conuerterat) Christianis omnibus post prædicationem valefaciens febre corripitur, & adueniente Dño ab Angelis in cœlum defertur.

De Sanctis Sauiniano, & Potentiano, & Altino. Cap. XLI.

EX gestis eorum. Ex numero quoq; 72. Chri discipulorum fuerunt S. Sauinianus, & Potentianus, & Altinus. Qui cum multos sanitati infirmos restituerent, & non tā verbo q̄ signis, & virtutibus quoscunq; possent ab errore reuocarēt, a B. Petro missi sunt, vt Galliā idolatriç deditā, Diabolo auferrēt & Christo acceptabile munus afferrent. Qui etiā Sauinianū primatem Galliæ constituit. Venientes ergo ad vrbē Senonis tunc famosissimā, & populosissimam, non cessabant ppl̄m a cultura dæmonū ad Deum reuocare. Ibi B. Sauinianus pontificalē, q̄ a B. Petro illuc destinatus acceperat contra incredulos strenue, & cōstanter ptātem exercebat, tantaq; spūsīcti grā in eius corde erat diffusa, vt quos s̄mone tangeret, ad ardorem cęlestis desiderii vehemēter accenderet. Dumq; cęlestib. sanctionib. insisteret, Diabolus quosdā sectæ suæ viros contra eū excitauit. Qui dum cernerēt siīactorū suorum cultū cessar, ac ritus gētilitatis, ac beneficia s̄pni Deorum suorum contemptū beati viri ludribriis, & læto, sanxerunt vlciscendum. Hunc igitur in medio pestilentis conciliabili sistūt, aliquantisp de altercantionib. fidei conueniunt. Sed veritatis assertioni cordis aures obturātes, seq; cum portentis suis execrari gementes, mox eū capitali vltione plectendum censuerunt. Huic mox in epatu Potētianus successit. Qui dum pdicationi ardenter insisteret, nulloq; tpe cessaret, contra hunc quoq; diabolus incredulorū aīos suscitauit, & famulum Dei, quanta potuit celeritate extinxit, cuius corpus pridie kal. Ian. exaīe factum ab infidelib. quidē auib. & bestiis piectum est ad deuorandū, sed Dei puidentia pmansit illęsum. A fidelib. vero occulte collectum est, & in suburbio Senonis, vbi pcursor eius quiescebat, sepultum. Nec minus carne solutus q̄ antea viuens in carne, virtutib. claruit. Nam dæmones de obsessis corporib. effugauit, cęcos illuminauit, surdis auditum restituit, claudis gressum, infirmis sanitatē Deniq; bonū pastorem Sauinianum vias martyrij pcuntem, psecuta est grata amicorum clientela sctūs Potentianus, & S. Eobaldus, & Altinus, & Serotinus. Hi nāq; pariter magistri gradientes & in fide Chri credentiū cuneos ppagantes, martyrij gloriā assequi meruerunt, & iuxta monumentū humati sunt. Horum cineres postmodū ab eiusdē vrbis antistite Vuenilonæ in B. Petri basilicā contiguā translati sunt. Anno. ſ. ab incarnatione Dñi 800. & 47. regnantib. Lothario, & Ludouico, & Carolo Augustis 7. kal. Septemb. Nocte aūt pcedente venerabilis Vuenilo ad celebranda vigiliarū solennia illuc cum freqntia cleri pcesserat, quib. suppletis Archiepō ad vrbē regresso, cęlestes exequiæ. i. voces Angelicæ, velut chori psallētes ibidē per noctis spacia subsecutæ sunt, cuius modulationis armoniā, nō tm̄ Monachos, sed & quosdā vulgi ibidem excubantes audisse perspicuū est.

De sancto Clemente Metensi. Cap. XLII.

EX gestis eius. Fuit etiā S. Clemens, qui cognominatus est Flauius consul Romanorum, patruus Clemētis Papę; hic a B. Petro euangelizandi grā cum cæteris missus apud Galliam belgicā Metim ciuitatem peruenit. Ibiq; a quodā hospite susceptus est officiosissime. A quo interrogatus humiliter qui essent, & vñ, vel quare venissent, rñdit. Serui sumus Iesu Christi ex Deo pře ante tpa, ex virgine Maria sub tpe nati p salute generis humani. Hæc & alia sctōrum pegrinorum susceptor audiens, ac suspirans, bona sunt, inquit, valde q̄ portatis. Sed si q̄ dicitis, factis vera esse ondenderitis, fateor Dñm vestrum vos huc cū nr̄æ salutis transmisisse, nobis etiā aptissimum locū & tps puidisse. Est. n. hęc pria & maximē vrbs ista robore fortissima bellis & armis semp assueta, insup opulentia ditissima, sed heu clade pessima sic detrita, vt pene iā medietas hoīum, & oīum aīalium humano vsui deseruientium huius pestis immanitate mortua videatur. Est. n. hæc arennariū ab imperatore Octauiano nobiliter constructum, & in amphitheatum decēter formatum, in quo Draco indicibilis magnitudinis cum pestifera sua ple inhabitat, quorū flatus aera circūquaq; corrūpens, etiam aues quascunq; supra volitare contigerit pimit. Si ergo virtus Dei vri, si qua vrę prædicationis veritas est, ecce magnum & euidens hostium pdicandi, & paratissimus aditus in Deū vrum credendi, tm̄ vis pessimæ necis extinguat, & morbidis sanitas pristina restituat. Ad hoc S. Confessores Chri læti effecti, in lachrymis p gaudio resoluti sunt. Cucurrit hospes ad primores ciuitatis & eos ad audiēda ea, q̄ nunq̄ audierant inuitauit. Tūc oēs, qui audierunt nobiles & ignobiles ad videndum viros pperare cæperunt. Quorum ppli mos iā morbi vis sic inuaserat, vt vix pedibus inniterent. Quorū dolorib. cōpatiens S. Clemēs primum hospitē suum, deinde cunctū populū baptizauit. Et ipse sacri fontib. descensus, non minus corporum q̄ aīarū sanitatem reddidit & incolumes ad propria remearent. Seqnti die celebratis missarum solenniis, & cunctis sacra cōione imbutis, se q̄nte plebis multitudine amphiteatri cauernas adiit, ipsoq; cū sociis psallēte, & ppls vt doctus erat kyriel. lachrymose cōclamante, inter psallendū & orandū, interq; strepitū pedum, ferat illa multitudo bestiar crista capita erigit, colla tumentia ptendit, sibilos emittit, & velut vim diuinæ virtutis, sentiens supba quondā colla deponit, & S. Clementis adiuratione mansuescit. In noīe, inquit, Iesu Christi crucifixi pcipio tibi Draco funestissime oēm feritatē deponere, & cum oī sobole tua pessima deserta hoīb. & ignota adeas loca, nulli hoīum nocens, aut bestiarum Rñdentib. oīb. Amen, sanctus stolā q̄ in collo gerebat deponit, maximūq; illorum alligauit, & vsq; ad flumen cōtiguū, qd Salia dr, vinctū manib ppriis adducēs, dū stolā recepit s̄pēs nunq̄ cōparuit, & quo diuertit vsq; hodie ignorat. Præfat⁹ exinde locus ab oī immundicia s̄pentū ita mondatus est, vt vix aliqñ ibi paruissimus vermiculus reperiat. Oīno. n. noxiæ pestes locū refugiūt. Cępit ab hinc B Pontifex clericos īstituere, & ipsos institutos ecclesiast gradib. pmouere, ecctas cōstituere.

De S. Frontone Petragoricensi. Cap. XLIII.

FVit etiam S. Fronto, qui a prima ætate Deo deuotus, & a Petro Aplo Romæ ordinatus, atq; in vrbē Petragoricā in qua natus est prius destinat⁹ eps. 70. monachos ibidem ad seruiendū Dño cōgregauit, dumq; cū eis habitans in ope Dei crescere, a Suirio ciuitatis illius pside psecutionē patiebat. Nam quos eps p Chri noīe baptizabat, ille gladio deputabat. Tādē relicta ciuitate cū mobilib. æremū decreuit petere nudus Vocatisq; fratrib. oīb. ait eis. Quid nobis cū mundo quē crucifixim⁹ nobis. Magnum gerimus aīæ detrimentū inter hoēs habitātes. Cūq; placuisset fratrib. 300. bisacutis & seminib. olerū acceptis exeuntes de ciuitate Chro duce p desertum venerunt ad q̄ndā locum sup fluuium Dordoniæ, vbi Draco magnus habitabat cum s̄pentum multitudine. Quos videntes hi, qui epm secuti fuerant, metu ducti cœperunt retrocedere, at ille in Dño confidens, oroni se pstrauit, non baculum terrestrē, sed virtutē cœlestē inter eos ondens, & nusq̄ cōparuerunt. Conuersantib. aūt eis in eodē loco cœperunt murmurare fratres dicētes. Nunquid sola in eremo castitatis est custodia, & in vrbib. non est. An in eremo Deus exaudit orantē, quē ferarum delectat solatiū, cur itaq; non regressi in locum nr̄um bndicimus Deum. Audiens vir sanctus eorum murmura, æstuabat & p eis orabat. Nunq̄ eñ inter eos diuinorū canticorum cessauit officium, nec in patria lacessentes vigiliis defuerunt. Quadā igit die post vigilias vocauit eos ad se & ait. Filioli mei si regnum Dei q̄rim⁹, quid de escis corporalib. cogitamus. Nō oportet carnē fragilē pinguem vermib. exhibere. Quare ieiuniorum asellus grauand⁹ est, ne gestire incipiat qñ ordeo pascit: comedat ergo paleas, ne recalcitret & creatorē suū ad iracundiā incitet. Quid nos carnis cura torqt morituræ post modicū, curā ergo nr̄i Deo dimittamus, & eius testamētū teneamus dicētis. Nō derelinquā te &c.

Qualiter eum Dominus in deserto visitauit. Cap. XLIIII.

ORante igit eo pro illis indesinēter, Dñs pcem s̄ui sui nō est oblitus, sed p Angelū suum pside Squirium visitauit, eidemq; dixit. Epularis in diuitiis splendide, & serui mei in deserto peunt fame. Festina ergo diluculo ex donis, q̄ tibi dedi s̄uis meis escas mittere. Qd si distuleris in se Dei fauorē excitabit. Hoc vt audiuit ille, cor eius cōsternatū est in se tota nocte. Mane aūt cōsurgens mæstus amicos suos & domesticos vocauit, visum exposuit, & si qs viā nosset, vbi famuli Chri in eremo habitarent interrogauit, sed nullū q̄ se nosse diceret inuenit. Alia vero nocte a pdicto Angelo visitatus, graui plagarū cede pcussus. Mane iterū amicos adducit, cām exponit, plagas ondit, & qd faciendum esset consilium requisiuit. Tandē vnus eorum cunctis sapiētior rñdit. Multitudo tibi camelorum abūdat, onera eos his escis, quib. eremitæ vtuntur, & dirige eos per viam onustos absq; homine ductore, & si tibi a Deo cœli visitatio est, ipse ad cuncum pueroum suorum eos deducet, & depositis oneribus animalia tua reuocabit illesa. Quod & factum est. Fuerunt autē 70. cameli cum onerib. directi, Factū est ergo dū hora 9. frēs hymnos oēs in vnū celebrarēt, prim⁹ ante fores excubat camelus. Quem videns eps lætus Deum laudauit & præcepit dicens. Camelis nobis alimoniam ferentib. pedes lauate, eisq; cibaria date. Quod & fecerunt. Eo, inquit, omnipotēs Deus nr̄i recordatus, nobis alimoniam per grām suam direxit

dixexit, nobisq; sedentibus Angelus eius camelos pduxit. Non oĩa tollamus. Sed dimidiorum onerum elogias Dño reuocemus. Qđ cum placuisset oĩbus 35. saccos in horreum recludendos abstulit, aliorum vero camelorum 35. onera in oĩum saccos refudit, ne alii portare videretur, alii leues abirent, & bñdicens eos dimisit absq; indicio viæ. Qui per viam, qua venerãt regressi sunt. Tunc Squirius exultatione fretus, quia camelos oẽs suscepit illesos exclamauit. Magnus est Deus Christianorum, rogo te vt oñdas mihi viam qua ambulem, vbi famuli tui habitant, & mihi baptismi gratiam pbeant. Tunc Profectus ad locum peruenit, & a sancto Episcopo baptismum petens obtinuit, & vocauit nomen eius Gregorium. Et exinde qui pridem seruis Dei pabula miserat, anniuersario tempore onera eisdem camelis imposita dirigebat.

De sancto Memmio Cathelanensi. *Cap.* X L V.

EX gestis eius. Sanctus quoq; Memmius de nobili genere Romæ oriundus, cum a sancto Petro Apostolo in epatũ bñdictus fuisset, & partib. Galliarum verbũ Dñi prædicando, vnà cum fratribus (sancto Dionysio Parisius futuro Epo, & sancto Euchario Treueris ciuitatis epo, & S. Sauiniano ciuitatis Senonis futuro epo, & S. Siuitio ciuitatis Suessionensis epo, & aliis 6. Epis sit etiam Domitiano Subdiacono, qui quasi ex vno vtero fratres in Christo esse noscuntur, Dño imperante directus est. Cumq; a Roma in 18. milliario ad mansionem diuertissent, contigit Domitianum defunctum fuisse. Cum aũt B Memmius de ipso subdiacono (ad solacium & officium occurrenti) transitum cognouisset, memorato sepl̃to subdiacono continuo ad S. Petrum reuersus lachrymabiliter ita suggessit. Dñe sanctissime magister, cognoscat sanctitas tua, Domicianum subdiaconum, quem mecum ad officium implendum, & verbum Dñi gentibus pdicandũ iussisti dirigere in itinere fuisse modo defunctũ. Cumq; hoc beatissimus Petrus audisset (cui potentia a Dño ligandi & soluendi data esse dignoscitur) diuina inspiratione permotus, B. Memmio epo fiducialiter ita respondit. Accipe fimbriam vestimenti mei, & reuertere ad locũ sepulturæ suæ, & ea super corpusculum eius imposita ita dices. Imperat tibi Dñs Iesus Christus & magister nr̃ Petrus, vt qualiter tibi ore suo in pñti verbo demandauit, ita mecum ad verbum Dñi gentibus pdicandum ambulare non tardes, & lumẽ Dñi, qđ est incorruptum & incognitum oĩb. patescat. Accepta igitur ordinatione b. Petri Apostoli, cum ad locum ipsum vbi defunctus fuerat peruenisset, & super corpusculum eius vestimentum sancti Pontificis imposuisset, auxiliante Dño continuo surrexit incolumis, qui mortu⁹ iacere videbat̃ in puluere. Tunc ait ad eum S. Memmius. Surge frater Domitiane, & noli tardare, eamus ad locum, quo a sancto & magistro nostro fuimus destinati, ad ciuitatem v3. Cathalanensem, q̃ a gentib. ad integrum tenet̃, recto itinere propemus. Multas etiam virtutes per seruos suos Dñs in itinere dignabatur oñdere, vbi recipiebãt debiles gressum, cæci visum, surdi auditum, vel in qualibet infirmitate quis positus fuisset per beati Memmij Pontificis auxilium si fide integra postulasset continuo ad pristinam sanitatem noscitur peruenisse.

De miraculis eiusdem & bonis operibus. *Cap.* X L V I.

CVmq; ad iam dictam ciuitatem Cathalanis peruenissent vbi directi fuerant, & ipsum pp gentilitatis errorem, vel iugum duritiæ cordis eorum (qđ præmere videbat̃) noluissent accipere, diuina inspiratione permotus vir sanctus cum consilio ministrorũ in oppido ipsius ciuitatis in spelunca in deserto loco, q̃ vocabatur buxtaria fere milliario vno destinauit facere mãsionem, vbi die noctuq; vigiliis & orationib. vacabat, impleuitq; ibidem circulum anni. Contigit aũt vt puer nobil̃ in fluuioli, qui est ad portam ciuitatis noĩe Nrutam, gurgite fati munus implesset. Qđ cum parentib. nunciatum fuisset, & super corpusculum ipsius planctum validissimum excitarent, cognitis virtutibus, quas S. Memmius in spelunca residens ostendebat, deuote & lachrymabiliter ad eum venerunt postulantes vt filium eorum oĩonib. suis redderet incolumen. Qui genibus in terra desolutus, Dño fusis pcib. supplicauit. Et ante q̃ manus imposuisset puer surrexit. Quem parentibus astantibus incolumen reddidit, eumq; continuo baptizauit. Dum igitur parentes eius tantam virtutem per seruum Dei factã vidissent, postulabant sacerdotem vt eum dignis honoribus ad ciuitatem Cathelanensem (vbi ipsum antea pp gentilitatis erroiẽ recipere noluerunt) ad pontificalem cathedram residendo accederet. Et dũ ipsum cũ summa diligentia congregata multitudine ppl̃i ad ipsam ciuitatem adducerent, ad portã ipsius loci obuios habuit leprosos tres, & cæcos sil̃r, quib. in noĩe trinitatis imposuit vexillum crucis, & ad pristinam sanitatẽ ipsos perduxit. Ingressus itaq; ciuitatem occurrit ei quidam hõ dæmonium hñs, quem continuo ad sanitatem pristinam reuocauit. Postea oĩ tpe vitæ suæ paupes veste induit, & eleemosynas dedit. Et dũ ieiuniis vigiliisq; assidue insisteret oĩ ppl̃o ad ipsam Cathalaniam vrbẽ accedenti baptismi grãm donauit, & diuinis eos eruditionibus, vt bonus pastor assidue gubernauit annis 80. Act. Hæc de b. Petro & eius discipulis q̃ legim⁹ excerpsimus. Nunc ad discipulos Pauli stilum conuertamus.

De sancta Tecla Pauli discipula. *Cap.* X L V I I.

EX gestis eius. Cum Paulus Apostolus de Antiochia Iconium venisset, & secum comites Demam Hermagoram, & Alexandrũ ærariũ discipulos sil̃atos hẽret, audiẽs Enesiforus aduentum eius, ei cum familia sua obuiauit, & ad signa (q̃ Titus pdixerat) videns eum inter cæteros statura breuem, Naso Aqlino, vultu Angelico, ipsum solum humiliter salutauit. Et cum indignati essent pdicti comites cur, & ipsos minime salutasset, rñdit Enesiforus, ꝙ in eis fructum iustitiæ non videret. Itaq; cũ in eius hospitiũ introisset, & semp de cunctis fructib. virtutum pdicaret, Tecla virgo Thamiro desponsata sedens ad fenestram semp Paulum pdicantem audiuit, & de sermone eius, quem facie non noscebat, ita deuicta est, ꝙ à fenestra per totum triduum non recessit, tunc mater eius Theodia misit ad Thamirum, & lugens filiam seductam, accusauit grauissime sanctum Paulum. Cũ ergo Thamirus vxorẽ Theodiã filiam ancillæ Dñam perdere se viderent, & eã cum luctu magno vocantes nihil proficerent, Paulus interĩ raptus est ad carcerem, & Tecla secuta est eum. Quam alii sequentes & quodã affectu ei copulatam videntes, seditionem excitant, & Paulũ & Teclam ad iudicem tractos vociferantes accusant. Vñ Paulus flagellatus de vrbe expellitur. Tecla vero incendio iudicata sponte in ignem ꝓsilit, sed ꝓrinus ita pluit, & terremotus tãtus fuit, vt ignẽ hiber extingueret & terremotu pl̃imi morerent̃ Tecla igitur sic euasit, & ad locũ vbi Enesiforus in domo eius absconditus erat latenter deuenit. Cum. n. Paulus iam sex dies ieiunasset, & tunicam suam pro emendis panib. puero tradidisset vidit eam puer venientem & perduxit eam ad Paulum adhuc ꝓ ipsa orantem. Cumq; se inuicem videntes gauderet, Tecla ad habitum viri tondere se voluit, vt Paulũ libere sequeretur, sed Paulus non permisit, verens ne ipsa aliqua tentatione subita turbaretur. Iubens ergo Onesiforum cum domo sua redire Iconium, cum Tecla Antiochiã profectus est. Tunc qdam noĩe Alexãder Antiocensium primus pulchritudine Teclæ allectus est, & cæpit Paulo pl̃ima polliceri, si eam suæ traderet voluptati. Quam cum Paulus se nescire diceret, & ille eã publice amplexatus fuisset, illa non ferens iniuriam, Iconiorũ nobilem se esse dixit, & ipsum accipiens ipsius clamidẽ laniauit, & coronam de capite q̃ portabat excussit. Tunc Alexander erubescens quasi sacrilegam iudici pñtauit, & confitentem id se fecisse ad bestias condemnauit. Tecla autem a Iudice obtinens, ne vsque quo contra bestias pugnaret eius castitas violaretur, tradita est Triphenæ cuidam diuiti fœminæ, cuius filia nuper defuncta fuerat, vt ab ea interim seruaretur.

Qualiter bestiarum sæuiciam superauit fide. *Cap.* X L V I I I.

COngregatis feris Tecla super caueam Leenę maximæ collocatur, sed Leena pedes eius lingente ppl̃s hoc videns nimium mirabat̃, tunc Triphena rursus eam accepit, & filia eius defuncta in somnis ei apparens, vt Teclam peregrinã loco filiæ custodiret, quatenus & ipsa pro se defuncta, oraret ammonuit. Cumq; Tecla pro filia eius orasset, sequẽti die Alexander venit, vt Teclam expectanti proconsuli & ppl̃o contra bestias pñtaret, sed Triphena ita lugendo contra eum vociferata est, vt etiã Alexander fugeret. Stratrocles igitur ex iussu ꝓconsulis eam produxit, & Triphena tenens manum eius cum illa perrexit, vt sicut ad sepulchrum persecuta fuerat filiã fascinulam ita & Teclam sequeretur ad bestias pugnaturam. Tecla igit̃ amarissime flens, & ꝓ Triphena supplicans, circumclamãte ppl̃o & frementibus feris, de manu Triphenæ rapitur & bestiis applicat̃. Inter quas prædicta Leena currens ad pedes eius recubuit, & venientem vrsum obuiens ei cum impetu strangulauit. Rursus quidam Leo sæuissimus Alexandri dimittitur, & obuiante sibi Leena ambo diutius confligentes pariter moriũtur. Tunc mulieres flere cœperunt eo, ꝙ Leenam, q̃ Teclã adiuuerat defunctam viderunt, Tecla aũt videns fossam aqua, & marinis beluis impletã, signans se & orans, licèt cunctis ꝓhibentib. introiuit, & beluis super aq̃ natantib. qdã clara nebula Teclã texit, ita ꝙ nec ab hoĩb. nuda videri, nec a feris contigi potuit. Mulieres aũt circũflentes, & ne a beluis vorarent̃ timentes, ad eas diuersa aromata iactauerunt, & statim beluæ p̃ odoris abundantia dormierunt. Tunc iratus Alexander permissu iudicis duos tauros fortissimos, quos habebat protulit, & laminas ignitas crinibus eorũ applicãs ad eos Teclam p manus & pedes

pedes ligauit. Sed statim flamma funes combussit. Et fugientibus Tauris Tecla resoluta remansit. Cumq; Triphena hoc videns præ timore semianimis in extasim procidisset, Alexander sibi timens proconsulem prostratus rogauit, vt Teclam solueret, ne forte Cæsar hoc audiens pro Triphena cognata sua totam ciuitatem deleret. Tecla itaque sic soluta dimittitur & Triphena ad clamorem populi suscitata, Teclam amplectẽs, resurrectionem mortuorum se credere confitetur, cum ergo Tecla Triphenam cum multis aliis cathezizans apud eã diebus 8. fuisset, & desiderans Paulum videre, pro eo quærendo tõsuram & virilem habitum suscepisset, cum quibusdam iuuenibus ad eum perrexit. Qui timuit ne aliqua tentatio accidisset. Quod illa intelligens, vt eam confortaret baptizatam se esse dixit, & sic cum Paulo eius hospitium introiuit. Dehinc ex licentia Pauli Iconium pergens, & defuncto Thamiro, matrem viuentem inueniens, ei quidem diutius prædicauit. Sed cum conuerti non posset, Tecla in Seleuciam abiens, & multos prædicando conuertens, tandem in pace quieuit.

De quibusdam alijs Pauli discipulis. Cap. XLIX.

Actor. Fuerunt etiam discipuli Pauli Apostoli viri plures egregii & illustres in ecclesia Dei, vt Timotheus, cuius vitam inferius inserere proposui, cæteri quoq; quorum gesta ad plenum scripta non repperi, sed ex martyrologio breuiter sumpta hic inserui. Nam 4. kal. Iañ. apud Arelatum celebratur natale sancti Crophini, cuius meminit Paulus scribens ad Timotheum, qui ab eodem Apostolo Episcopus ordinatus, præfatæ vrbi primus ob Christi euangelium prædicandum directus est. Ex cuius fonte vt Papa Zozimus scribit tota Gallia fidei riuulos accepit. Item pridie nonas Ianuarii natale beati Titi, qui ordinatus est a beato Paulo Apostolo Cretensiũ eps, ac prædicationis officium fidelissimum complens beatum finem adeptus est, ibique sepultus apud ecclesiã, vbi erat dignus magister constitutus. Item 14. kal. Martii natale sancti Onesimi de quo sanctus Paulus scribit philemoni. Quem idem Apostolus episcopum ordinans prædicationisq; verbum ei cõmittens, apud Ephesiorum ciuitatem reliquit. Hic Romam productus atque ibi pro fide Christi lapidatus est, & inde ad locum vbi fuerat ordinatus, corpus eius delatum est. Item 14. Kal. Iunij Romæ sanctæ Pudentianæ virginis, quę post innumeros agones, post multorum martyrũ venerabiliter exhibitas sepulturas, post oẽs facultates suas pauperibus pro Christo erogatas, tandem ad cœlos migrauit. Ipso die beati Prudentis patris supradictæ virginis, qui ab Apostolis Christo in baptismo vestitus innocentem tunicam vsq; ad coronam vitæ immaculatam custodiuit & seruauit. Item 5. kal. Iulii apud Galiciam B. Crescentis disci puli sancti Pauli Apostoli. Qui in Galliã transitum faciens, verbo prædicationis multos ad fidem Christi cõuertit. Rediens vero ad gentem cui specialiter episcopus fuit datus, Galathas vsque ad beatum finem vitę suæ in opere Dñi confortauit. Item 14. kal. Aug. natale sancti Ephafiræ, qui a beato Paulo Tolosis ordinatus episcopus, clarus virtutibus, ibidem martyrii palmam pro ouibus sibi commẽdatis viriliter ago ne percepit. Item pridie idus Decembris apud Narbonã natale sancti Pauli confessoris, quem beatus Paulus Apostolus ordinatum, eidem vrbi destinauit episcopum. Qui cum eodem Apostolo ad Hispanias prædicandi gratia pergens, ibidem relictus est, vbi prædicationis officio non segniter impleto, clarus miraculis coronatus quieuit. Actor. Hæc de principibus ecclesiæ Petro & Paulo, qui sub Nerone passi sunt, ac de eorũ discipulis quorum tempora quibus vel mortem pro Christo sibi illatam sustulerunt, vel in pace quieuerunt, quia nobis incerta sunt, hic inserere nolumus. Nunc ad persecutionem Neronis vnde digressi sumus redeamus. Sub hoc passi sunt sancti Geruasius & Prothasius filii sanctorum Vitalis & Valerię vxoris eius, de quorum passione primo dicemus.

Passio Sanctorum Vitalis & Valeriæ vxoris eius.
Cap. L.

Ex gestis eorum. Sanctus Vitalis miles cum Paulino iudice Rauennam Italiæ vrbem ingressus, cum videret quendam medicum Christianum post nimia tormẽta iussum decollari in loco qui dicebatur. Ad palmã, quia arbor palmę antiqua ibi erat & ille medicus expauisset exclamauit ad eũ dicens. Noli frater Vrticine medice qui alios curare consuesti, teipsum æterna morte occidere. Et qui per passiones nimias venisti ad palmam, non perdas coronam tibi a Domino præparatam. Quæ Vrticinus audiens genuflexit, & pœnitens pauoris sui martyrium libenter accepit. Sanctus aũt Vitalis eum fecit honorifice sepeliri. Et post hoc noluit venire vltra ad Paulinum Dominum suum. At ille iratus, tum quia ad eum venire contempsit, tum quia ita christianus erat detectus, ꝙ etiã Vrticinum volẽtes sacrificare retraxit, iussit eum in equuleum leuari. Tunc ait ad eum sanctus Vitalis. Stultissimus es, qui me putas decipere, qui semper studui alios liberare. Et ait Paulin⁹ ministris. Ducite eum ad palmam, & si sacrificare noluerit, facite foueam in terra, donec perueniatis ad aquam, eumq; supinum deponite, & terra ac lapidibus obruentes dimittite. Quod cum factum fuisset, sacerdos Appollinis, qui hoc consilium dederat, statim arreptus a dæmone per 7. dies insaniens in illo loco, & clamans dicebat. Incendis me sancte Vitalis, & die 7. præcipitatus in flumine expirauit. Valeria aũt vxor sancti Vitalis cum vellet corpus eius auferre a Christianis ab Episcopo Vitali in somnis prohibita est. Quæ cum rediret ad Mediolanum, incurrit homines idolis immolantes. Quæ cum hortaretur vt idolis immolata comederet, respondit. Christiana sum, non licet mihi de sacrificiis vestris manducare. Quod illi audientes, tantum eam verberauerunt, quod eam sui homines vix vsque ad Mediolanum semineceam perduxerunt, & sic iusta triduum migrauit ad Dominum.

De filijs eorum Geruasio & Prothasio, & de sanctis Nazario & Celso. Cap. LI.

Post mortem itaque parentum suorum Geruasius & Prothasius oĩa sua pauperibus erogantes, & familiam suam ingenuam facientes, manebant cum sancto Nazario, qui oratorium ædificabat, & ei Celsus puer lapides porrigebat. Nazarius iste filius Aphricani Iudæi, matris Perpetuæ ciuis Romanæ, nobilis Christianæ, Symone iam diuicto, a beato Petro Apostolo baptizatus, cum esset annorum 9. valde mirabatur, ꝙ mater sua legem baptismi, & pater suus legem sabbati sequebatur. Nutu tñ Dei adhærens matri suæ, sequebatur studia disciplinæ Romanæ. Quem cum pater diligeret, & ad ritũ Iudæorum trahere niteretur, ne forte postea paganorum ritibus inhæreret, intellexit eum sequi velle Christianum, & pertertitus nimis cœpit ei obsistere, prætendens ei q̃ Christianis ingerebantur genera tormentorum. Sed cum eum flectere non valeret, permittente patre ad Linum Papam cucurrit, & continuo baptizari se fecit. Cumq; constanter Christum deinceps prædicaret, timentes eius parentes eum rogauerunt, vt inde discederet, ne quandoq; pro tali cõfessione suppliciis interiret. Quibus annuens 7. summarios plenos de diuitiis parentum assumpsit, & profectus per ciuitates Italiæ, eas pauperibus erogans, decimo anno digressionis suæ a Roma ad vrbem Placentinam, deinde ad Mediolanum deuenit, vbi prædicans & Christianos inquirens inuenit Geruasium & Prothasium sub Anelino præfecto custodiæ mancipatos. Quos necdum vtpote generosos tormentis affecerat, quia se eos a suo proposito per diutinã carceris macerationem reuocare putabat. Audito aũt ꝙ Nazarius prædictos martyres animaret, cito ad Præfectum pertrahit, & in confessione Christi perdurans fustibus verberatur. Et sic ex vrbe proiectus, dum de loco in locũ pergeret, apparente sibi matre, quæ iam obierat, ab ea monitus est, vt causa prædicandi ad Gallias properaret. Cumq; venisset ad vrbẽ Galliæ, quæ dicitur Gimellis, baptizatis ab eo plurimis. Matrona quædam nobilis Celsum filium suum ei detulit, rogans vt baptizatum instrueret, & secum deduceret. Quod audiens Danabus præses Galliarum, eum cum Celso puero victis retro manibus cathenis astrictis in carcerem retrusit, vt eos in crastino tormentaret. Tunc vxor sua misit ad eum detestans iudicium dolo plenum, vt innocentes occideres, & Deos impotentes vindicare præsumeret. Quib. verbis correptus præses sanctos absoluit, sed ne ibi prædicare præsumerent imperauit.

De constantia sanctorum Martyrum Nazarij & Celsi coram Nerone. Cap. LII.

Et exiens inde venit ad vrbem Treueris, & ibi primus Christum prædicans, & multos conuertens ecclesiam ibi fundauit & consecrauit. Sed Cornelius vicarius hoc non ferens, missis literis intimauit Neroni. At ille misit Deutum militem cum aliis militibus vt quærerent eum, sibiq; adducerent puniẽdum. Quem in prædicta ecclesia inuenientes, ad Neronem vinctum ducebant, & Celsum puerum plorantem alapis cedentes vt sequeretur vrgebant. Quos cum Nero vidisset, iussit eos recludi donec eos excogitatis suppliciis consummaret. Et cum ad capiendas feras venatores misisset, subito ferarum multitudo viridarium Neronis irrupit, & multos armigerorum eius occidens, alios lacerauit intãtum, vt Nero turbatus defugeret, & vulnerato pede, vix ad palatium perueniret, cuius vulneris dolore decumbens, tandẽ Nazarii meminit, & putauit Deos iratos, quia eum viuere tandiu permisit. Statuit ergo Nazarius ante eum, & videns Nero faciem eius instar Solis putans fantastice se deludi, iussit vt Deos oraret, ne horrenda morte consumptus oĩb. aliis in exemplũ veniret. Adductus igit̃ ad tẽplũ impe-

impetrauit ab omnibus vt exirent, & sic eo orante omnia idola confracta sunt. Quærente autem Nerone quid Nazarius in templo faceret, rnsum est ei ꝙ magicis artibus oīa idola cōfregisset. His auditis reductus de templo in carcerem recluditur, & sequenti die in mari pcipitari iubetur, imperante nautis Nerone, vt si forte euaderet consequentes eum igne cōburerent, & cineres ei⁹ in mare pijcerēt. Nazarius ergo cū Celso puero sublati in nauem, cū essent in medio pelagi iactantur in aquā. Et statim mari pacato circa eos, cum immensa tempestas desperatos nautas opprimeret, & quēlibet eorū ppetrati in sanctos flagitii pœniteret, ecce Nazarius hilari facie cū Celso puero sup aquas apparuit. Et cū renunciassent idolis, ad eos in nauem ascendit, & sedato mari ad vrbē Genuensem cū eis peruenit.

De passione omnium prædictorum quatuor Sanctorum. Cap. LIII.

Nazarius vero & Celsus postq̃ ibi pdicauerunt. Mediolanum ad sanctos Geruasium & Prothasium quos ibi reliquerant redierunt, qd cū Anolinus audisset (remanente Celso in domo cuiusdam Matronæ) in exilium direxit, & hoc ipsum Neroni per literas intimauit. Nazarius vero Romam venit, & prēm suum iā senem & Christianum inueniens quomō conuersus fuerit inquisiuit, at ille respōdit, Petrū Apostolum sibi apparuisse, & vt sequeref pcedentes se ad Christū, vxorem, & filium monuisse. Sic ergo Nazarius Christum ibi pdicans, minis & verberib. propulsatus, iterum Anolino pside psentatus, Eductusq; extra vrbem occulte pp populum cum Celso puero decollatur. Quos cum Christiani in hortis suis posuissent, ipsa nocte apparentes cuidam noie Ceracō dixerunt ei, vt eos in domo pp Neronem profundius sepeliret. Quibus ille. Quæso Dn̄i, sanate filiā meā paraliticam. Cōstans inquiūt esto, quia sanabif. Surgens ergo & filiam suam sanā inueniēs, cū ipsa & vxore sua perrexit, & sanctos sicut pmonuerant sepeliuit. Et post longum tempus Deus eos sancto Ambrosio reuelauit. Nam Nazarium inueniens quasi eadem hora sepultū miro odore fragrantem, integrum & incorruptum cum capillis capitis & barba ad vrbem in ecclesia Apostolorū transtulit, & ibi honorifice tumulauit. Veniēte aūt Astasio comite, occurrerunt ei templorum Pontifices Geruasium & Prothasium accusantes. Cum ergo psentiæ eius sisterētur, hortatus est eos ad sacrificandum. Cum ergo Geruasius contraria oīno rnderet, tādiu est plumbatis cæsus, donec spiritum exalaret. Quo mortuo iussit adesse Prothasium, monens eum ne similem sortiref interitum. At ille renuens fustib. cædif, & adhuc in eodē pmanens decollaf, quos quidā Philosophus cū filio suo sepeliuit, & Deus B. Ambrosio eos circa annum 487. reuelauit.

Passio Sanctorum Processi & Martiniani. Cap. LIIII.

Ex gestis eorum. Sed & cum post mortem Symonis magi Petrus & Paulus in vno carcere conclusi essent, & oēs ad se venientes a variis infirmitatib. liberarent, Processus & Martinianus milites custodiebant eos & videntes miracula eorum dixerunt eis. Viri nostis ꝙ Nero impator vos tradidit obliuioni. Iā n. 9. menses sunt ꝙ in custodia estis. Rogamus ergo vos vt nos baptizetis & liberi abeatis. Tunc baptizati sunt cū 47. qui erant in carcere. Et sic exierunt inde Petrus & Paulus. Petrus aūt venit ad portam Appiā, & cum demolitam haberet tibiam de compedibus, cecidit ei fasciola ante sepē. Procedens aūt vidit Dn̄m Iesum quem cognoscens dixit ei. Dn̄e quo vadis. Et Dn̄s. Redeo Romā iterum crucifigi, tu aūt redi Romā. Et rediit Petrus Romam. Paulinus vero magister officii audiēs Processum & Martinianū esse Christianos, misit & tenuit eos & in carcerem recludit. Sequēti die cum ei assisterent, monuit eos multis modis vt sacrificiis consentirent, sed cum monitis eius penitus obuiarent, iussit os eorum lapidib. tundi, & in equuleis suspēsos neruis attrahi, & fustib. cædi, & eorum latera flammis vri. Et cum gaudentes psallerent, & ille iussisset eos scorpionibus castigari, ipse vnum oculum perdidit, & reclusis in carcerem sanctis, & post triduum arreptus a dæmone expirauit. Tunc filius eius Popinus intimauit Cæsareo præfecto, & ille Neroni. Nero aūt iussit eos velociter decollari.

Passio Sanctorum Timothei & Appollinaris. Cap. LV.

Ex gestis eorum. Sub Nerone quoq; Timothæus Lampadio pside psentatus cum sacrificare nollet, & grauiter torqueretur, calx viua & acetum plagis eius infigitur. At ille gratias agebat, quasi nil patiens vngeretur, vnus aūt de astantibus noīe Appollinaris vidit duos Angelos stantes ad latera eius, & dicentes ei, confortare Timothæe, quia missi sumus ad te, vt videas q̃ agunf in cœlis. Erige caput tuum, & vide. Et aspiciens vidit cœlos apertos, & Iesum sedentem ad dexteram pr̄is, coronam gerentem ex gemmis & dicentem sibi. Timothæe hæc corona tibi pparata est, & accipies eam die tertia de manibus meis. Et post hæc Angeli confortantes eum abierunt in cœlū. Appollinaris aūt hoc vidēs & audiens, procidit ad pedes eius rogans vt pro se oraret, eo ꝙ hoc vidisset & audisset. Tunc præses confusus, cū in os Appollinaris plumbum bulliens infudissent, factum est frigidum tanquam glacies. Quo miraculo cum multi crederent, missi sunt Thimotheus & Appollinaris in carcerem, vt excogitatis suppliciis deperirent. At illos plurimi sunt secuti, & in eadem nocte a Mauro presbytero baptizati, Appollinaris aūt tunc baptizatus vidit cœlos apertos, & Angelum Dei dicentem sibi audientibus cunctis. Beatus es Appollinaris, & qui tecum baptizantur, quia cras in cœlum fulcipientur. Altera autem die omnes qui crediderant, præsidi statuuntur, & nolentes sacrificare pariter decollantur. Sequenti die Timothæus & Appollinaris contradicentes præsidi, capite puniuntur, statim autem iaculus igneus de cœlo cadens, dextrum humerum præsidis introiuit, & protinus a dæmonio raptus, mala morte vitam finiuit.

De quibusdam aliis sub Nerone passis. Cap. LVI.

Actor. Quidam alii passi sunt sub Nerone, quorum gesta ad plenum nō reppeti, sed ex martyrologio abbreuiata accepi. Nam 2. idus Martii celebraf Romæ natale sancto martyrum 47. qui baptizati sunt a B. Petro Apostolo, cum teneretur in custodia Maumertini cum coapl̄o suo Paulo, vbi p 9. menses detenti sunt, qui oēs sub deuotissima fidei confessione. Ne roniano gladio consumpti sunt. Item 16. kal. Iunij in Tuscia sancti Torpetis martyris. Hic primo in officio Neronis magnus fuit, sed postea pro fide Christi iubente eodē Cæsare alapis cæditur, verberibus diutissime afficitur, bestiis deuorandus traditur, sed minime læditur. Tandem vero decollatione martyrium suum 3. kal. Maij cōpleuit. Sed tamen eius festiuitas celebrius hic recolitur. Item apud Miceriam natale sanctorum martyrum Fœlicis & Constantiæ, qui sub Nerone passi sunt. Sanctus quoque Marcus Euangelista passus est, & mortuus octauo Neronis anno , vt dicit Hieronymus in libro de illustribus viris.

De gestis Sancti Marci Euangelistæ. Cap. LVII.

Ex gestis eius. Hic primus in tota Ægypti regione & in Lybia prædicauit Euangelium, cum aūt venisset Alexandriam, mox vt vrbem ingressus est calciamentum eius disruptum est, qd ipse intelligens ait. Vere iter meum expeditum est. Quendam vero cōspiciens qui suere vetera solitus erat, calciamentum tradidit corrigendum, qui cum faceret, sinistram manum vulnerauit, & exclamauit, vnus Deus. Audiens Marcus, ꝙ ille dixerat vnus Deus, ait intra se gaudens. Prosperum fecit Deus iter meum , & expuēs in terram vnxit manum viri dicens, in nomine Iesu Christi filii Dei, & confestim sanata est manus eius. Qui considerans tantam viri potentiam , & verbi eius efficaciam, ac vitæ continentiam , rogauit eum & coegit vt declinaret in domum eius, & comederet panem, ingressus aūt Marcus, benedixit domui eius, & orauit & euangelizauit illi Iesum, credidit ergo ille & domus eius, & magna multitudo loci illius Marco docente, & signa ac prodigia faciente. Audientes aūt viri ciuitatis, ꝙ Galileus quidam illuc venisset qui deorum sacrificia destrueret, & eorum ceremonias prohiberet, quærebant eum interficere, ponentes ei insidias, qui agnoscens eorum consilia ordinauit ibi Episcopum prælatum hospitem suum nomine Anianum, & presbyteros & clericos, perrexitq; Pentapolim, & ibi comoratus duobus annis cōfortatis fratrib. & ordinatis episcopis & clericis , per regiones illas , Alexandriam rediit, vbi fratres reppetit confortatos in gratia, & ecclesiam ab eis factam in loco qui vocatur Buculi. Bubulci iuxta mare sub rupibus. Cognoscentes autem propheram sanctum aduenisse, repleti sunt liuore pp miracula, q̃ eū facere cōperant, fremebātq; dentib. in spectaculis idolorum suorum.

De passione eiusdem. Cap. LVIII.

Factum est aūt vt paschalis nr̄a festiuitas occurreret 8. kal. Maij , quo tpe serapica eorum agebatur celebritas. Hac igitur opportunitate adunati, insidiatores protinus diriguns, qui reperiunt eum oblationis orationem diuinæ maiestati secretissime celebrantem. Miseruntq; funem in collo eius, & trahētes dicebant, Trahamus Bubalum ad locum Bubuli. Qui cum traheretur Christo gratias agebat, quod pro eius nomine hoc pati dignus habitus erat. Erātque carnes eius defluentes in terram, & saxa inficiebantur sanguine eius. Cumque vespere factum esset miserunt eū in carcerem, vsq; dū pertractaret quali morte eū dispderēt. Circa mediā vero nocte clausis hostiis, & custodibus ante se dormientib. terremotus factus est magnus. Et Angel⁹ Dn̄i descendēs tetigit eū dicēs. Famule Dei Marce ppagator sanctissimorum p Ægyptū decretorū, ecce nomen

tuum in libro vitæ cœlestis ascriptum est, sociusq; factus es supernatum virtutum, quæ in cœlis spiritum tuum suscipiet. Tūc Beatus Marcus grās egit Dño Iesu Christo, qui & ipse venit ad eum in eo habitu & forma, qua fuerat cum discipulis suis anteq̄ pateret, & ait. Pax tibi Marce. Deinde abiit. Mane aūt facto eiicientes eum de custodia, miserunt iterum funem in collo eius, & trahebant eum dicentes. Trahite Bubalum ad locū Buculi. Qui cum traheretur grās agēs Deo ait. In manus tuas Dñe commendo spiritum meū. Hæc dicens spm̄ tradidit. Immanis aūt multitudo gentilium ignem succēdentes voluerunt reliquias sanctas cōburere. Tunc prouidētia Dei valida tempestas exorta est, & procella venti vehemens facta est. Sol quoq; subtraxit radios suos, & tonitrua grauia fuerunt, himbresq́ue plurimi a mane vsq; ad vesperam, ita vt habitacula multorū corruerēt, plurimiq; morerentur. Quod videntes custodes metuentes dimiserunt sanctum corpus & fugerunt. Viri aūt religiosi collegerunt illud, & detulerunt vbi orationes soliti erant dño celebrare. Dormiuit autem beatus Marcus primus Dñi nostri Iesu Christi Martyr apud Alexandriam Aegypti.

De signis & causa euersionis Hierusalem. Cap. LIX.

HVgo Floriacensis 3. li. Per idem tempus festo procuratori Iudææ successit Albinus, & Albino Florus, qui p̄sente Beronicæ Regis Agrippæ sorore, quę ad templum religionis causa venerat, honorabiles viros Hierosolymis die solēni flagris verberauit, & patibulis subfixit, vt Iudæorum pertinaciā hæc contumelia penitus annihilaret. Quod non ferentes Iudæi, cōtra Romanos rebellare cœperunt, ad quos domandos mittitur a Cæsare Vespasianus magister militiæ Romanorum, Titum filium maiorem habens inter legatos. Nam Cæsar Nero in re militari nihil audebat deliciis luxu lasciuiaq; resolutus. Eusebius in historia Ecclesiastica lib. 2. Iosephus quoque scribens quantæ clades Iudæorum gentem persuaserunt per oēm Syriam, in seditiosos Iudæorum atrocissimam refert exercitā fuisse sæuitiam, ita vt etiam illi, q̄ per vrbes singulas admixti gentibus commanebant in hostium numero computarentur, vt videres repletas inhumatis corporibus ciuitates, iacentes mortuos simul cum paruulis senes fœminarum absq; vlla sexus reuerentia, nuda in publico reiectaq; cadauera, atq; vniuersam prouinciam innumeris malis refertā. Sed cum tā diro hoc & atroci spectaculo, multo grauius eos futurorum & per dies augmento malorum metus & formido terrebat. Iosephus de bello Iudaico lib. 7. Cætera quoq; prodigia futuram iudæorum solitudinem pronunciantia p̄cesserunt. Nam supra ciuitatem Sydus stetit gladio simile, q̄ per annum p̄seuerauit cometes. Et 7. die Aprilis ad festum azimorum populo conueniente 9. hora noctis circa arcam & circa templū tm̄ lumeb effulsit, vt clarissimus dies putaretur, & hoc vsque ad dimidiam p̄mansit horam, eodē quoq; festo die, cū ad hostium duceretur Bos agnū in medio phano peperit. Sed & oriētalis porta templi cū esset ænea atq; grauissima & post meridiem vix a 20. hoīb. clauderetur, serisq; ferro iunctis obseruaret, pessulosq; altos hr̄et in saxeum limen dimissos, vno perpetuo lapide fabricatū visa est hora noctis 6. sponte patescere. His aūt per custodes templi magistratui nunciatis, ascendit ille vixq; eā potuit claudere, sed hæc monstra imperitis boni augurium esse videbāt, prudētibus vero mali futuri. Præter hoc ante solis occasum visi sunt per inane ferrei currus totis regionibus & armatæ acies circunfusæ. Die aūt festo Penthecostes nocte sacerdotes intimum tēplum more suo ad diuinas res celebrandas ingressi, primū quidem motum quendam ac strepitum senserunt, postea vero subitam vocem audierunt, quæ diceret, Migremus hinc.

De Iesu filio Anani. Cap. LX.

IEsus etiam filius Anani plebeius, & rusticus quadriennio anteq̄ bellum gereret in summa pace ciuitatis atq; opulentia, cum ad diem festum venisset exclamare cœpit, vox in occidente, vox a quattuor ventis, vox in Hierosolymam & templum, vox in oēm hunc populum. Et interdiu noctuq; per oēs vicos ciuitatis clamitans circuibat. Nonnulli aūt virorum in signū aduersum omē indigne ferentes hoīem corripuerunt, & multis verberibus affecerunt, ille tñ eadem q̄ prius vociferans personabat ductusq; ad Præfectum Romanum, atq; ibi plagis vsq; ad ossa laceratus, nec supplex fuit, nec lachrymauit, sed vt poterat inclinans maximè flebiliter vocem ad singulos ictus, vt poterat r̄ndebat. Ve ve Hierosolymis. Præfecto aūt interroganti q̄s esset, vel vn̄ esset, aut cur ita diceret, nihil retulit, nec cessauit a luctu miseriæ ciuitatis, donec eum præfectus furere iudicatum dimisit, ille aūt vsq; ad belli tp̄s vociferans, nec imprecatus est cuiq̄, cū in dies singulos mulctabatur, neq; verberanti conuiciabat, nec victum offerentibus bn̄dicebat, sed sola r̄nsio aderat oēs triste p̄sagium, maximè aūt diebus festis vociferabat, idq; per annos 7. & 5. menses continuos faciens in voce raucior fuit, in qua laborauit, donec obsidionis tp̄e ipsa re perfectis auguriis requieuit. Supra murum enim circumiens. Iterum ve, ve ciuitati, & populo, & phano voce magna clamabat. Cum autem ad extremum addidisset. Ve etiam mihi, lapis tormento missus statim eum percussit, animamque adhuc omnia illa lugentem dimisit.

De vltima dispersione Apostolorum, cæterorumq; discipulorum. Cap. LXI.

EVsebius in ecclesiastica historia li. 2. Igitur 40. annis post admissum piaculum impiorum Iudęorū pœna dilata est, in quib. Apostoli oēs p̄cipuè tñ Iacobus frater Dñi Hierosolymitanus Ep̄s constitutus indesinenter populū cōmissæ impietatis admonebat, si forte possent pœnitere p̄ scelere & vltrices flammas lachrymarum vbertate restinguere. Cumq; Iudæi debitis cladibus vrgerentur, S. Apostoli Dñi, cæteriq; Discipuli ad p̄dicandū verbū Dei per singulas quoq; orbis terræ p̄uincias dirimūt. Thomas sicut nobis tradit, sortitus est Parthos, Mathæus Aethyopiā, Bartholomeus Indiā citeriorem, Andreas Scythiam, Iohānes Asyam. Vn̄ apud Ephesum commoratus est & defunctus, Petrus Ponthum, Galaciam, Bithiniam, Capadociam, cæterasq: confines prouincias. Iudæis tñ dumtaxat p̄dicans circuisse deprehendit, & ad vltimum in vrbe Roma cōmoratur, vbi & crucifixus est deorsum capite dimerso. Quod ipsum ita fieri dep̄catus est, ne coequari Dño videretur. De Paulo aūt quid dicam, qui ab Hierusalem vsq; ad Illiricum repleuit euangelium Christi, & ad vltimum sub Nerone martyrium duxit. Hoc itaq; p ordinem in 3. lib, explanatione genesis Origines exposuit. Ecclesia quoq; q̄ Hierosolymis fuerat congregata, r̄nso a Deo accepto emigrare iubet, & transiit ad oppidum quoddam Pellam noīe trans Iordanem, quo ablatis ab vrbe sanctis & iustis viris vindictæ cęlesti fieret locus, tā de vrbe sacrilega q̄ de populo impio p excidiū patrię euersioneq; sumendæ Act. De gestis Petri & Pauli Ap̄lorū & B. Marci iāsupra diximus. Nunc de cæteris s̄mone ordiamur.

De aduentu S. Thomæ in Andrinopolim. Cap. LXII.

EX gestis eius. Thomas igit qui & Dydimus cū esset apud Cæsareā apparuit ei Dn̄s Iesus dicens ei. Rex Indorum Gundoforus misit p̄positum suum ad Syriam q̄rere hoīem Architectonica arte eruditū. Vade cū eo, quia ego tecū suum. Et cum Indos mihi acquisieris cū corona martyrij venies ad me. Cui Thomas. Deus meus es tu, ego sum seruus tuus, fiat voluntas tua, hæc eo dicente p̄positus ille noīe Abbanes descendēs de naui deambulabat iuxta mare in foro rerum venalū. Dn̄s aūt accessit ad eum & ait. Quid comparare vis ô iuuenis? Qui r̄ndit. Dn̄s meus misit me huc, vt conducā artifices, qui Romano ope sibi palatiū cōstruant. Cui Dn̄s. Habeo inquit seruum mihi fidelem & idoneum, quē ad ciuitates diuersas iā misi, & quicquid laboraret, mihi laborū suorū mercedē apportat, hūc ergo tecū mittā, vt expletis oīb. eum facias ad me cū honore remeare. Qd ille audiens, gauisus est valde. Et cōuocans Dn̄s Thomam, tradidit eum in manu Abbanis, & abscessit. Et cum nauigarent, ait Abbanes ad Thomam. Quid scire potes de his artib. Qui r̄ndit, colloco fundamenta, q̄ nunq̄ veterascunt. Extruo parentes, qui nunq̄ corruunt. Facio exedas, & fenestras, & erigo fabricas, oīa q̄ in structura necessaria esse p̄nt ego facio. Et quantos volueris mihi dare discipulos, ego docebo. Cui r̄ndit Abbanes. Magnꝰ est vir iste, qui tales habet suos & melior quouis rege. Cui Thomas. Filius vnicus regis est, qui tenet imperium p̄ris eius in mōtib. supernis, vbi hostis introire nunquā pōt. Vbi nullus penitus inuenitur infirmus, nullus aliquo indigens. Cum hæc & his sīlia loq̄retur plenis ventis & p̄speries 7. die tenuerunt ciuitatē Andrinopolim, cuius Rex filiā suam nuptui tradebat. Pręcones quoq; clamabāt p ciuitatē, vt oēs in teresſēt nuptiali, & regali cōuiuio, diues, paup, nobilis, & ignobilis, ciuis, & p̄egrinꝰ. Et quicunq; nō venirēt regē offenderēt.

Qualiter eum cantatrix in conuiuio manifestauit. Cap. LXIII.

COntigit ergo & Abbanem cum Thoma introisse conuiuium. Interea cantatrix cū Tybia circuibat, & circa singulos vnicuiq; laudē canebat. At vbi venit ad Thomam diutius immorata est, stupens hoīem non manducantem, neq; bibentem, sed oculos ad cœlū fixos h̄ntem, intellexitq; hunc Hæbreum esse, & Deum cœli orare. Erat. n̄ & ipsa Hæbrea, & cœpit hębraice canere. Vnus est Deus Hæbreorum, qui creauit omnia, ipse fecit cœlum & terram & fundauit maria. Audiēs hæc Ap̄s plus orabat, & ardentius puellā Hæbreā verba veritatis cāctē eadē repetere admonebat. Tūc Pincerna increpās Ap̄m, q̄ nemo mādūcaret, neq; biberet, palmā dedit in faciē eiꝰ, cui dixit Ap̄s. Meliꝰ est vt tibi in futuro sęculo det indulgentia,

gentia, vbi nullus plagæ finis occurrit, ista aūt tibi reddetur, vt tuipse intereas, manus vero, q̃ me percussit a canib. rosa huc apportetur, hoc aūt hæbraico sermone dixit, nullusque excepta puella Hæbrea intellexit. Pincerna igitur egressus est, vt aquā deferret a fonte, quem Leo inuasit & bibens sanguinem eius abijt. Canes vero commedebat membra eius. E quib. vnus niger canis dextera manum eius in ore suo ferens in medio cōuiuij apportauit. Quòd videntes Conuiuæ obstupuerunt, ipsa aūt Cantatrix iactauit tybias suas, & currēs cœpit osculari pedes Apostoli, & dicere omnibus: hic homo aut Propheta, aut Apostolus Dei est. Nam qua hora pincerna dedit palmam in faciem eius, dixit hæbraice hoc quod ei euenit.

De Filia Regis & eius Sponso, quos ad fidem & castitatem conuertit. Cap. LXIIII.

Cvnque de strepitu hominum Rex ingreret, & quid euenisset audiret, fecit ad se vocari Apostolum, rogauitq; eū vt bñdiceret filiam suam vnà cum sponso suo. Qui ingressus cū Rege thalamum, posuit manum super capita eorū & ait. Deus Abraham, Isaac, & Iacob, bñdic adolescētes istos, & semina semen vitæ in mentibus eorum. Post cum sponsus Apl̃m deduceret, ramus palmæ plenus dactilis in manus ipsi⁹ apparuit & gaudens introcurrit ad sponsam suam, deditq; ei, & gustauit de fructu eius, cumq; gustassent ambo, subito soporati somniū hmōi viderunt, q̄ quasi Rex gemmatus in medio eorum stans amplecteretur vtrosq; dicens. Apl̃s meus bñdixit vos, vt æterne vitę participes efficiamini. Euigilantes aūt cum hæc sibi narrarent, quæ viderant, apparuit eis Thomas dicens. Rex meus in visione vobis locut⁹ est, & me huc clausis ianuis introduxit, vt bñdictio mea super vos fructificet, habetis.n. integritatem, q̃ est oīum regina virtutum, & fructus salutis perpetuę. Virginitas soror est Angelorum, victoria libidinum, & oīum bonorum possessio. Cumq; hæc & alia, q̃ ab Apl̃o docebantur gratanter audissent, baptismatis vnda sanctificans eos, nauigauit. Post hoc misit vnum ex discipulis suis, vt in eadem ciuitate consistens ordinaret ecclesiā, in qua multus ppl̃s Deo acquisitus est. Et est ibi sedes Thomæ Apostoli & fides catholica vsque hodie, ipse aūt puer Dionysius noīe factus Eps̄ sponsam suam noīe Pelagiam sacro velamine cōsecrauit. Quæ post obitum eius duplex martyrium in se tenuit, vnum quia virum habere contempsit, alterū quia idolis sacrificare noluit. Et his duabus ex causis sententiam decollationis accepit.

De Palatio spirituali, quod Indię Regi extruxit. Cap. LXV.

Cvm aūt venisset Apostolus Hiroforum Indiæ ciuitatem ingressus Aabanes ad Regem nunciauit eum. Rex autem vt vidit illum ait. Dic modo quo ordine potest hic palatium instruere. Thomas aūt apprehensa arundine metiri cępit, & dicere. Primo proauium, secundo salutatorium, tertio consistorium, quarto tricoruinum &c. Rex aūt considerans ait. Vere artifex es, & decet te regibus ministrare. Relinquens aūt illi pecunias infinitas abiit. Apostolus aūt cœpit circuire p vicinas ciuitates, & pdicare verbum Dei, baptizare credentes, abundāter largiri bona pauperibus. Sicq; per biennium, quo Rex Gūdoforus absens fuit, innumerabilem dño populum acquisiuit, Clericos ordinauit, Ecclesias fabricauit. Cū aūt venisset Rex & qđ factum erat deprehendisset, iussit Apl̃m simul cum Abbane ferro vinctos in ima carceris trudi. Et quia frater Regis ipsius in extremitate vitæ languebat, interfectionem eorum distulit. Cumq; cogitaret eos viuos excoriare, & sic eos flāmis tradere, moritur frater eius noīe Gad. Et factus est luctus intolerabilis. Cumq; purpura & gemmis regalibus ornassent corpus, iussit ex purpureis lapidibus memoriam extrui, ipsumq; in labro purpureo poni. Et dum moras sepulturæ eius traherent, ipse quarta die mortuus hora prima surrexit oībusq; admiratione in pauorem & silentium conuersis ait Regi. Audi frater, iste homo quē disponebas excoriare & incendere amicus Dei est, & oēs Angeli Dei ei famulantur. Nam aīa mea ab Angelis in cęlum deducta est, & ostensum est mihi ab eis palacium, qđ ille tibi fabricauit eo ordine, quo tibi se instructurū disposuit. Ego aūt considerans eius pulchritudinem dixi. Vtinā mererer in eo hostiarius fieri. Rñdentes Angeli dixerunt. Frater tuus indignum se eo fecit, si vis in eo manere, rogamus p te Dñm nr̃um Iesum Christum & iubet te resuscitari. Vade ergo & vēdat tibi illud frater tuus, vt recipiat pecunias, quas se æstimat perdidisse. Hæc dicens cœpit ire festinanter ad carcerē, ingressusq; misit ad pedes Apl̃i, plorans, & postulans veniam fratri suo. Et abiectis statim vinculis, eduxit eum de carcere, cui egredienti occurrit Rex, qui & ipse aduolutus pedibus eius veniā postulabat. Dixit ergo ei Apl̃s. Multum vobis pstitit Dn̄s meus Iesus Christus, vt ostenderet vobis secreta. Ecce & prouinciæ & ciuitates Ecclesiis plenæ sunt. Parati ergo estote vt sanctificemini, & loti aqua fontis, regni æterni perpetui participes efficiamini. Dixit ei Gad. Palatium q̄ fratri meo fabricasti, cō pexi, & petentibus Angelis Dei vt illud emerem merui, cui Thomas hoc in pāte fratris sui est, cui Rex ait. Qđ mihi fabricatum est, credo q̄ meum erit, tibi vero fabricet alterum Apostolus. Quia si non potuerit aliud fabricare, istud vnum nobis ambobus sufficiet, ait aūt Apostolus. Hoc vos scire volo, quia innumerabilia sunt in cœlo palatia instructa, q̄ pcio fidei comparātur. Cumq; exisset fama Apostoli per Indos venit ad eum multitudo cum variis ægritudinibus laborantibus. Quos oēs in vnum congregari Apostolus pcipiens, ipse in medio eorū stans, & manus suas ad cœlos expandens, orauit pro eis. Et cum illi qui iam docti erant rñdissent Amen, venit coruscus super eos, ita vt oēs se putarent ictu fuguris interisse. Iacuerūt aūt prostrati simul cum Apostolo per mediam fere horā. Erigens aūt se Apostolus clamauit dicens oīb. Surgite, quia Dn̄s meus Iesus Christus sicut fulgur venit, & ipse vos saluauit. Qui oēs exurgentes sani glorificabant Deū. Ascendens aūt Apl̃s supra petrā, vt a cunctis videri posset, facto silētio, docuit eos viā salutis, & baptizati sunt 7000. virorū, exceptis mulierib. & puulis.

De Aduentu eius in superiorem Indiam, vbi pro Christo passus est. Cap. LXVI.

Profectus est aūt Apostolus ad superiorem Indiam per reuelationem, & ad opinionem eius oēs populi festinabant. Videntes ergo signa & prodigia q̃ faciebat, pdicationē ei⁹ contennere non poterant. Clericus aūt Regis Migdei cognatus, iratus contra Apostolum propter vxorem suam Migdoniam, q̃ doctrinæ illius adhærebat, impetrauit a Rege ipso, vt tentus Apostolus mitteretur in carcerem. Et tandem eodē Caricio Regem instigante contra eum Rex iussit lances ferreas igniri, & pcepit excalciari Apostolum, vt pedibus nudis supra stans hoc dolore deficeret. Statimq; ꝓrupit aqua, & extinctæ sunt lances. Et ait Apostolus hoc non propter me, sed propter te fecit Deus, vt vel sic credas. Dixit ei Caricius. Iube eum in fornacem termarum mitti. Quod cum fieri iussisset Rex termæ vltra calere non potuerunt. Vñ Apostolus altera die egressus est incolumis. Tunc Caricius dixit Regi. Fac ipsum sacrificare Deo Soli, & iram incurret Dei sui, qui liberat eum ab his q̃ ei inferuntur. Erat aūt statua Solis facta ex auro, habens quadrigam equorum aureā, & currūhabens effusum, q̄ quasi cursu rapido agebatur ad cęlos. Introduxerūt ergo Apostolum in templum, ducentes choros ritu suo, & virgines cantantes cum liris, & tibiis, & tympanis, & thuribulis, & cum introisset, ait ad simulachrum. Adiuro te dæmon qui in isto simulachro lates, in noīe Dñi nr̃i Iesu Christi, quem Iudæi crucifixerunt, vt exeas & stes ante me. Egressus dæmon stetit ante eum, ita vt solus Apostolus videret eum, & dixit ei. Ego corde colo Dñm Iesum Christum, mox aūt vt posuero genua mea in terra, & dixero tibi vt confringas idolum, non solum istud simulachrū commune, sed & templum ipsum euerte. Dixit ei dęmon, Rogo te Apostole Dei, ne me religes in abyssum. Permitte me, & oēs istos interficio, cui Apostolus. Impero tibi in nomine Domini nostri Iesu Christi vt nulli hominum noceas, nisi hoc solum simulachrū, & mox vt genua mea flexero comminuas. Loquebatur aūt Apostolus hæbraice cum dęmonio, nullusq; sciēbat, cui vel quid loqueretur. Dixit ei Rex. Modo faciam arterias tuas tondi si non adoraueris & sacrificaueris Deo Soli, ait Apostolus, ecce adoro, sed non idolum, adoro aūt Dñm meum Iesum Chri͂stū, in cuius nomen impero tibi dæmon qui in eo lates, vt neminem lædens metallum simulacri comminuas, statimq; quasi cera iuxta ignem posita ita liquefactum est & resolutum. Tunc oēs sacerdotes mugitum leuauerunt. Pōtifex aūt templi eleuans gladium transuerberauit Apostolum dicens. Ego vindicabo iniurias Dei mei. Rex autem fugit cum Caricio & facta est grandis seditio, maior q̃ pars populi clamabat pro Apostolo, ita vt Pontificem, q̄ eum percussit quærent, vt viuus incenderet. Corpus aūt Apostoli cum honore & laudibus translatum est ad ecclesiam, vbi & signa magna & prodigia factā sunt. Post hoc supplicantes Syri ab Alexandro Imperatore Romano veniente victore de Perside Xerse Rege deuicto impetrauerunt hoc, vt mitterent ad regulos Indorum & redderent defunctum ciuib. sicq; translatū est de India corpus Apl̃i, & positū in ciuitate Edissa in locello argēteo, in q̃ ciuitate nullus hæreticus pōt viuere. nullus Iudæus, nullus idolorū cultor, sed nec barbari eā aliqñ inuadere potuerunt, ex quo Abagar⁹ Rex eiusdem ciuitatis meruit epl̃am manu Saluatoris scriptā accipere, hanc.n. legit infans baptizatus stans supra portam ciuitatis, si qñ aliqua gens venerit contra eam, & eadē die aut pacāt Barbari, aut fugiūt, tā scriptis saluatoris, q̃ orōnib. Apl̃i.

De

De Gestis sancti Andreæ in Mirmidonia. Cap. LXVII.

EX gestis eius. Andreas vero Apostolus post dispersionem Apostolorum per Achiam prouinciam verbū domini prædicare exorsus est. Mathæus aūt euangelista cum & ipse in Mirmidonensi vrbe verbū salutis annunciaret, incolæ ciuitatis indigne ferentes, ac sua templa destruere nolentes, ipsum comprehensum erutis oculis, circundatumq; cathenis in carcerem detruserunt, vt interpositis diebus paucis interficeretur. Venit autem Angelus domini ad Andream dicens. Surge & vade in Mirmidoniam ciuitatem, & erue fratrem tuū Mathæum de squalore carceris, quo tenetur. Qui nauigio illuc pergens vt vidit Mathæum in squalore carceris cū aliis vinctis residentē amarissime fleuit, & oratione simul facta ait Andreas. Dñe Iesu Christe, quem fideliter prædicamus, & ob cuius nomen tanta perferimus, aperi quæso oculos serui tui, vt eat ad annūciandum verbum tuum. Et statim locus ille contremuit, & lux magna in carcere refulsit, oculi quoque beati Mathæi restaurati sunt, & cunctorum cathenæ relaxatæ sunt, & neruus in quo pedes eorum coartati erant scissus est, & omnes Deum magnificauerunt. Eductiq; per beatum Andream de carcere abierunt quisq; ad propria. Puer quidam Sostratus nomine Christianus venit ad Apostolum secretius dicens. Ora pro me dominum ne innocens occidar: quia Mater mea iugiter me insectatur vt ei commiscear. Quod quia ego execrans refugio, illa felle cōmota abiit ad proconsulem vt crimen suum in me promat. Et scio, quia accusatus non respondebo, quia sanctius duco vitā amittere, q̄ crimen Matris detegere. Illo loquente venerunt ministri Proconsulis accersientes eum. Beatus autem Andreas facta oratione abiit cum puero. Quem instanter accusabat Mater dicens. Hic domine proconsul oblitus maternæ pietatis affectus, stupro me impudenter compellauit, vixq; ne ab eo violarer, me eripere potui. Interrogatus puer procōsule si hæc vera essent, tacuit. Iterum atq; iterum interrogatus ab eo non respondit. Tunc Proconsul habuit consilium cum suis quid ageret. Apostolus autem arguere mulierem cæpit, q̄ in filium agere stuprum volens, ipsum sibi vnicum libidine inflammāte perdere non timuit. At illa ad proconsulem ait. Postquam filius meus hoc agere voluit huic homini adhæsit, & ab eo nec discedit. Tunc Proconsul iratus iussit puerum in eculeum patricidiæ includi, & in flumen proiici, Andream vero in carcerē retrudi donec excogitaret, quo supplicio eum perderet. Orante autem Apostolo, terremotus factus est cum tonitruo graui, & Proconsul de sede cecidit, & omnes terræ decubuerunt. Mater vero pueri percussa aruit, & mortua est. Tunc Proconsul pedibus Apostoli prostratus ait. Miserere pereūtibus famulæ Dei & ne nos terra degluriat. Orante iterum Apostolo cessauit terremotus. Fulgura quoq; & tonitrua quieuerunt. Ipse autem circuiens eos, qui iacebant cōturbati reddidit sanos. Procōsul aūt verbū Dei suscipiēs cū oī domo sua, credidit & baptizatus est.

De His quæ gessit apud Niceam & Nicomediam. Cap. LXVIII.

POst hoc ad Niceā vrbē profectus vbi erāt 7. Dæmones inter monumenta secus viam commorantes, qui hoīes meridie prætereuntes lapidabant, & multos iam nece affecerant. Veniente aūt Apostolo exijt ei tota ciuitas obuiā cum ramis palmarum & laudibus dicentes. Salus nostra in manu tua est homo Dei; Quibus exponentibus rem ait Apostolus. Si credideritis in filium Dei, auxilio eius ab hac infestatione Dæmonum liberabimini. Qui responderunt. Quæcūq; prædicaueris credemus, & iussioni tuæ obediemus. Ille gratias agens Deo, iussit dæmones in aspectu oīs populi assistere, & cum venissent in similitudine canum, imperauit eis dicens. Ite ad loca arida, & infructuosa nulli hoīum nocētes, nec accessum habentes, vbi nomen Christi fuerit inuocatum, donec accipiatis debitum vobis æterni ignis supplicium. Tunc dæmones dato rugitu euanuerunt ex oculis eorū. Baptizauit aūt eos Apostolus, & instituit eis Epm nomine Cęlestinū. Post hoc appropinquans portæ Nicomediæ vidit mortuum ferri in grabato, & condolēs lachrimis prosequentiū funus ait. Dicite quæso quid huic puero cōtigit, vt ab hac luce migraret. At illis præ dolore nihil rñdētibus, a famulis hæc audiuit respōsa. Dū esset inquiunt iste iuuenis in cubiculo solus, aduenerūt subito septē canes & irruerunt in eum, ab his ergo miserrime discerptus cecidit, & mortuus est. Tunc Apostolus facta oratione suscitauit eum, & secū ad Macedoniam duxit, & verbis fidei instruxit.

De aduentu eius in Thessalonicam, & certamine in stadio. Cap. LXIX.

ERat quidam iuuenis in Thessalonica nobilis & diues, qui nescientibus parentibus suis venit ad Apostolum, rogans eū vt oñderet ei viam salutis. Qui cum prædicasset ei Iesum & ille credidisset parentes requirentes eū audierunt q̄ Philippū cū Apło moraretur. Et venientes cū muneribus, rogabant, vt ab eo separaret, sed nolebat dicens. Vtinā nec vos opes haberetis vt mundi cognoscentes actorē, aīas vestras a ventura ira erueretis, Apłs quoq; de tristega descendit & prædicabat eis, sed illis non audientibus rediit ad puerū & clausit hostiū domus, at illi conuocata cohorte adhibentes fasces carecti & cirpi & faculatū cæperunt incendere domū. Cūq; flamma iā ferret in altū adolescens arrepta ampulla aquæ ait. Dñe Iesu Christe in manu tua natura oīum elementorū consistit, extingue hos ignes ne tui tepescant, sed magis accendātur ad fidē. Hoc dicēs ipse fit aquā desuper de ampulla. Et statim incendiū oē ita subito extinctum est, ac si non fuisset accensum. Quod videntes parētes pueri dicebant. Filius noster Magus effectus est. Et admouētes scalas voluerunt ascendere in tristega, vt eos gladio interficerent. Dñs aūt excæcauit eos ne viderent ascensum scalarū. Deniq; plures cōpuncti corde dixerunt. Verus est Deus, quem isti colunt, & quē persequi tentamus. Hoc iliis dicentibus cū iam tenebræ noctis aduenissent subito lumen effulsit, & oīum oculi illuminati sunt, ascendentes aūt vbi erat Apostolus inuenerunt eū orantē, & prostrati petierūt orationū eius suffragiū, atq; ab eo erecti & correpti, in fide corroborati sunt, tm̄ parētes pueri non crediderūt. Qui regressi in patriam suā, post dies quinquaginta, sic expirauerunt vnius horæ momento Puero aūt pp bonitatē eius & mansuetudinē oē patrimonium suum concessum est a publico, eo q̄ ab oībus ciuibus suis diligeretur. Nam parentes eius execrantes eum, publicis ditionibus illud subdiderant. Manens ergo cū Apostolo oīa possidebat, sed fructū prædiorū in pauperū necessitatibus expendebat. Erat q; nomen eius Exolus. Rogauit aūt Apłm vt irent in Thessalonicam, vbi cū venissent congregati sunt oēs ad eū gaudentes se videre puerū. Tunc congregatis oībus in theatrū prædicabat eis puer verbū Dei, ita vt sileret Apostolus, & admiraretur prudentiā eius. Virinus aūt Proconsul dicebat Andream arte magica illudere populū, & introductis feris in stadiū, iussit illuc trahi Apłm. Quē appressensum trahebant per capillos impellentes fustibus, proiectoq; eo in arenā dimiserūt Aprū ferocē & terribilē, qui ter circuiens scm̄ Dei, nihil ei nocuit. Proconsul vero iussit dimitti Aprū, qui a 30. militibus adductus, & a duobus venatoribus impulsus, Andreā non tetigit, sed venatores in frustra discerpsit, & dans mugitum cecidit & expirauit. Et statim acclamauit populus. Verus Deus Christus. Dumq; hæc agerentur, visus est Angelus Dñi de cęlo descendisse, qui Apostolū in stadio confortauit. Deniq; Proconsul feruens ira iussit Leopardum ferocissimū dimitti. Qui dimissus Apostolū reliquit, & ascendens ad sedē Proconsulis, arripuit filium eius, & suffocauit, sed tanta insania Proconsulem obtinuerat, vt nihil super hoc doleret aut diceret. Apostolus vero in oratione p̄stratus filiū eius suscitauit. Hoc videntes populi glorificabant Deū, & volentes Virinū interficere, non sunt pmissi ab Apło.

De serpente quem occidit & 40. mortuos quos suscitauit. Cap. LXX.

QVædam mulier cum audisset ab Apostolo verbū Dei, rogauit eū vt accederet ad agrū eius, in quo serpens miræ magnitudinis erat 50. s. cubitorum longitudinis, qui totā regionē deuastabat. Appropinquante igit̄ Apostolo sibilos magnos amittens, erecto capite venit obuiā. Quē videntes oēs qui aderant, metu nimio pallebant, terræq; decubabant. Tunc Apostolus ad eū. Abde inquit caput funeste, qd̄ erexisti in principio ad necē humani gēris, & subde famulis Dei & morere. Statimq; serpens grauē rugitū emittens circumdedit magnam quercū, q̄ proxima erat, & obligans se circa illā euomensq; riuum cū sanguine expirauit. Aliqn̄ cū sederet in littore maris, sederūt, & qui cū eo erant super arenam audientes verbū Dei. Et ecce cadauer eiectū ē a mari āte pedes Apostoli. Qui exultās in dño ait. Oportet hunc suscitari, vt sciamus quę in eo operatus sit aduersarius. Et fusa oratione tenens mortui manū erexit eum, statimq; reuixit & loquebat̄. Cui dixit Apostolus. Dic nobis quid contigit. Qui respondit. Ego sum Sostraci Macedonis filius, qui nuper ab Italia adueni, sed cum venissem ad propria, audiui surrexisse doctrinā nouā, & inauditā, signa quoq; & prodigia magna fieri a quodā doctore, q se vere Dei affirmat esse discipulū, ego aūt cū hoc audissem properaui, vt eū videre possem. Cūq; nauigassemus, fluctibus oppressi sumus. Vtinā & alii resuscitati essent a te sicut & ego. Tunc Apostolus repletus spū̄ sancto prædicabat ei verbū Dei, & expansis manibus ait. Oñde quæso dñe & reliquorū cadauera mortuorū, vt & ipsi cognoscant Deū verū & solū. Hoc eo dicente, statim apparuerunt 39. corpora vnda famulante deuecta. Tunc flente iuuene oēs simul flere cęperunt, prostratiq; rogabant Apłm vt & isti suscitarentur,

sarentur, orauit Apostolus, vt congregarentur simul corpora, sparsim.n.erãt proiecta. Cõgregatis aũt oĩbus, Apostolus fundens orationẽ per singulos, iussit fratribus, vt vnusquisq; tenẽs mortuũ diceret. Resuscitet te dñs Iesu Christus filius Dei viui. Quod cum factũ fuisset, omnes suscitati sunt.39. & glorificabant Deum, qui aderant dicẽtes. Non est similis tibi domine.

De his quæ gessit apud Patras & Macedoniam. Cap. LXXI.

CVm aũt venisset in ciuitatẽ Patras, in qua erat Proconsul Egeas, mulier quædã amplectens pedes eius ait. Sancte Andrea rogat te dña mea Maximilla, quæ magnis febribus tenetur, vt accedas ad eã, quia vult audire doctrinã tuã. Et Proconsul vir eius stat ante lectũ flens, gladiumq; in manu tenens, vt cũ illa spiritũ exalauerit, ipse quoq; se mucrone perfodiat. Veniens igitur Apostolus ad cubiculũ, & videns stantẽ Proconsulẽ euaginato gladio ait. Nihil tibi nunc mali feceris, sed reconde gladiũ tuũ. Et facta oratione apprehendit manũ Maximillæ. Quæ statim sudore perfusa est, & dimisit eã febris. Proconsul aũt centũ argenteos obtulit, quos ille nec respicere voluit, sed postmodũ idem Proconsul indignatione magna succensus est contra Apostolũ pp Maximillã, quæ doctrinæ eius adhærebat. Cũq; a Patras abiisset in Macedoniã, oĩ die Maximilla ad prætoriũ veniens vocabat Apostolũ, & audiebat verbũ salutis. Proconsule aũt redeunte, cũ oẽs in prætoriũ audientes verbum dñi residerent, turbati sunt valde timentes ne inferret eis vim aliquam, tunc Apostolus orauit dñm ne pateretur eũ ingredi, donec oẽs egressi essent. Extemplo voluntas affuit Proconsuli ventris purgandi. Cũq; secessum peteret & moras immitteret, Apostolus singulis manus imponens, & eos signans abire permisit. Nouissime aũt se signans & ipse discessit.

De agone eius cum Egea Proconsule. Cap. LXXII.

CVm aũt Egeas Christianos ad sacrificia idolorũ compelleret, occurrit sanctus Andreas & dixit. Oportebat vt tu, qui iudex hoĩum esse meruisti, iudicẽ tuum, qui est in cęlis cognoscens, & cũ verũ Deũ colẽdo, ab his qui non veri Dii sunt animũ reuocares. Cui dixit Egeas, Tu ne es Andreas, qui destruis templa Deorũ, & suades hoĩbus ad sectã, quam nuper Romani principes exterminari iusserunt. Ille respondit. Etiã Romani principes nondũ cognouerunt hoc, quod pro salute hoĩum veniens Dei filius docuerit ista idola Deos non esse, sed demonia pessima, & humano generi inimica, quæ tandiu hoĩes deludãt, quousq; de corpe rei & nudi exeãt, nihil secũ præter pcã portãtes. Cui Egeas. Ista superstitiosa & vana dũ prædicaret Iesus vester, Iudæi illum patibulo crucis affixerunt, Andreas rñdit. O si velis scire mysteriũ crucis, q̃ rõnabili charitate Auctor humani generis, pro nostra reparatione nõ inuitus suscepit. Post hęc verba & altercationes multas, Egeas iussit eum in carcerẽ trudi, vbi cum esset clausus, venit ad eũ pęnè multitudo totius prouincię, ita vt Egeã vellẽt occidere, & Andreã fractis ianuis carceris liberare. Quos sanctus Andreas his verbis admonuit. Nolite quietem Dñi Iesu Christi in seditionẽ diabolicã excitare. Nã traditus Dñs oĩmodã præbuit patientiã, habete ergo silentiũ & pacẽ, nec solũ martyriũ meũ nolite impedire, verũ & vosipsos quasi athletas dñi ad vincendũ præparate. In crastino aũt dum lux diei prorumperet, misit Egeas & adduxit Andreã. Et sedens pro tribunali dixit. Existimaui te nocturna cogitatione aĩum tuũ a stultitia reuocare, vt posses nobiscum gaudia vitę non amittere. Qui rñdit. Audi fili mortis, & stipula æternis præparata incendiis, nunc vsq; tecum mitius egi censura fidei, vt rõnis capax idola vana contemneres, & Deũ qui in cęlis est adorares, sed qui impudẽtia tua perseueras, quicquid vr̃ in suppliciis excogita: tanto.n.ero Regi meo acceptior, quãto pro eius noĩe pmanebo inter tormenta cõfessor. Tũc Egeas eum iussit flagellis cædi extensum. Qui cum.7.terniones trãsisset, eleuatus est & adductus ante eum. Cui dixit Egeas. Audi me Andrea, & ab effusione sanguinis tui cõsilium reuoca. Qui respondit, Ego de interitu tuo timeo, non de mea passione conturbor. Passio mea modicum temporis occupat spacium, tuus autem cruciatus non finietur in æternum.

De crucifixione eius, & turpi morte Proconsulis.
Cap. LXXIII.

TVnc indignatus Egeas iussit eũ affligi, mandans hoc quæstionariis, vt ligatis manibus pedibusq; in equuleo tẽderetur, ne clauis affixus cito deficeret, sed longo cruciatu potius cruciaretur. Cũq; ducerent eũ carnifices, factus est concursus populorum clamantium. Iustus hõ & amicus Dei quid fecit, vt ducatur ad crucẽ? At Andreas rogabat eos, vt non impedirent eius passionem. Ibat igitur & exultans, & a doctrina non cessans. Cũq; peruenisset ad locum vbi crux parata erat, vidẽs eam a longe exclamauit. Salue crux quæ in corpore Christi dedicata es, & ex membris illius tanq̃ ex margaritis ornata. Securus & gaudẽs venio ad te, quia amator tuus sp fui, & desideraui amplecti te. O bona crux diu desiderata, & aliqñ iam diu concupiscenti aĩo præparata, accipe me ab hoĩbus, & redde me magistro meo, vt per te me recipiat, qui p te me redemit. Tũc expoliauit se, & vestimenta sua tradidit carnificibus. Qui leuauerunt eũ in crucem, & extendentes funibus totũ corpus eius sicut eis iussum fuerat, suspenderũt. Astantes igitur turbæ, ad viginti millia hoĩum clamabãt iniusto iudicio scm̃ virũ hoc pati. Sanctus vero Apostolus confortabat mentes credentium in Christũ. Interea vadit oĩs populus ad domũ Egeæ, oẽsq; pitet clamabãt, virũ scm̃ pium rõnabilẽ non debere hoc pati, sed de cruce deponi, quia iã secundo die in cruce positus veritatem p̃dicare non cessat. Tunc Egeas expauescens populũ, promittens se eũ deponere cępit ire. Quẽ videns Apostolus dixit. Quid tu ad nos venisti Egea, si vis, in Christũ credere, aperitur tibi ianua indulgentię. Si aũt venisti ad hoc tm̃ vt me soluas, ego pęnitus de hac cruce viuens in corpore deponi non potero. Iam.n. Regẽ meũ video & adoro, iam in eius cõspectu assisto, vbi sunt Angelorũ concordiæ, vbi lux sine nocte, vbi dolor nunq̃ nascitur, sed de tuis Egea miseriis multũ doleo, quia paratus te expectat æternus interitus. Mittentes aũt carnifices manus ad crucẽ nõ poterãt eũ pęnitus contingere. Et subinde alii & alii se ingerẽtes, vt soluerẽt eũ, nõ poterãt ad eũ attingere, q̃a stupebãt brachia eorũ, quicunq; se extendebãt ad soluendũ eũ. Tandẽ cũ Apostolus cũ ingenti clamore fudisset orationem ad dominũ Iesum, videntibus cunctis splendor nimius sicut fulgor de cęlo veniens emicuit, & ita circũdedit eũ, vt pęnitus oculi humani non possent eũ aspicere. Et post fere dimidiam horã abscedente lumine emisit spm̃, simul cũ ipso lumine pergens ad Dñm. Quod vt audiuit Maximilla matrona, ad crucem accessit, & suorũ solatio, cũ oĩ reuerentia corpus deposuit, & in loco quo sepeliendũ constituerat sepeliuit. Egeas aũt cum ad Cęsarem accusationem contra Maximillã & populum destinare disponeret, & a Diabolo arreptus est, & in medio ciuitatis foro volutatus expirauit. Hęc gesta sunt apud Patras ciuitatẽ Achaię. De sepulchro aũt sancti Andreę manna in modum farinę, & oleum cum odore suauissimo manat. A quo quæ sit anni fertilitas futuri incolis regionis ostenditur, si exiguum profluit, exiguum terra exhibet fructum, si copiose copiosum.

De prædicatione sancti Mathæi & lucta contra Magos.
Cap. LXXIIII.

EVsebius in historia ecclesiastica li.3. Mathęus primò Hebreis prędicauerat, verum cum pararet transire ad gentes paterna lingua scripturã cõposuit, & ea quę prędicauerat comprehendens, dereliquit his ad memoriã a quibus proficiscebatur, vt gẽtibus prędicaret. Ex gestis eius. Erant aũt duo Magi Zaroes & Arphaxath apud Aethiopes, in ciuitate, q̃ dr̃ Nadabis ludificantes populum, & Regem eius nomine Aegyptum. Dicentes.n.se esse Deos faciebant gressus hoĩum subito figi, & immobiles stare q̃diu volebant. Visus hoĩum & auditus ab officio suo refrenabant. Impabant serpentibus vt percuterent, & ipsi cantando curabant. Ideoq; curare putabantur, quia a lęsione cessabant, curã ergo hoĩum Deus gerens, Mathæũ Apostolũ cõtra hos misit. Qui ĩgressus vrbẽ cępit detegere p̃stigia eorũ. Quos illi figebant, hic in noĩe Christi soluebãt quos illi cæcabãt, hic illuminabat, serpẽtes quos illi ad percutiendũ hoĩes excitabant, hic in somnũ conuertebat, & percussiones eorũ facto signo Dñi pcurabat. Hũc cũ vidisset Ethiops Eunuchus Candacis noĩe, qui baptizatus fuerat a Philippo Diacono, procidit ad pedes eius g̃ras agens Deo de aduẽtu ipsius, suscepitq; eũ ĩ domũ suã. Et veniẽtes amici eius audiebãt verbũ veritatis ab Apostolo. Prædicante aũt illo, venit qui diceret magos illos cũ singulis draconibus aduenire. Erant aũt dracones galeati, flatusq; eorũ flammifero ardore emanabat, sulphureas spargebãt auras naribus, quorũ ardor hoĩes interficiebat. Tunc cõsignãs se Apostolus cępit exire secus. Mox aũt vt venerũt ambo dracones ante pedes Apostoli obdormierũt. Et ait Apl̃s Magis. Vbi est ars vestra? si potestis excitate eos. Ego aũt nisi rogassem dominũ Iesum Christum, omnem furorem, quẽ in me exercuistis in vos retorqueret, conabantur illi arte magica excitare eos nec poterant omnino. Tunc Apostolus conuersus ad dracones ait. In nomine & virtute Iesu Christi adiuro te spiritus cui oẽs dracones Deus in potestate dedit, vt excites eos & cum mansuetudine redire facias ad locum suum, ita vt nullum lædant. Ad hanc vocem eleuantes caput serpentes ire cæperunt. Et apertis portis egressi vrbem nusquam comparuerunt Tunc Apostolus allocutus est omnem populum de fœlicitate Paradisi, de lapsu generis humani, & de eius reparatione per Iesum Chistum.

De

De Filio Regis quem suscitauit. Cap. LXXV.

ET cum loqueretur tumultus luctuosus subito exortus est, in quo Regis filius mortuus plangebatur, ad cuius funus stabant Magi, qui cum eum suscitare non possent, suadebant Regi hunc a Dijs raptū in collegio, vt sit vnus ex Dijs cui oportet simulacrū fabricare & templū, tunc ingressus Candacis Eunuchus ad Reginā ait. Istos magos iubete custodire, & rogate vt veniat Apostolus Dei Mathæus, & si eum ipse vobis suscitauerit, istos iubete viuos incendi, quia oīa mala per eos in ciuitatem vestram veniunt. Accersitus igitur Apostolus & ingressus, extendit manus ad cœlum & orauit, apprehendensque manū defuncti in noīe Iesu Christi eū suscitauit, ad quod factum expauit cor Regis. Et statim iussit ei deferri coronas, & purpurā. Iussitq; præcones per diuersas Aethiopiæ prouincias ire dicentes. Venite ad ciuitatē & videte Deū in effigie hoīs latitantē. Cūq; venisset oīs multitudo cū cereis & thimiamate, cū diuerso sacrificiorū ritu, Apostolus sic oēs allocutus est. Ego non sum Deus, sed filii oīpotentis Dei seruus qui misit me ad vos, vt relicto errore simulacrorū conuertamini ad Deū verū, in cuius noīe filiū regis suscitaui. Ite igitur, & templū dño fabricate, ibiq; congregamini ad audiendū verbū Dei Quo audito intra 30. dies fabricantes sanctam Ecclesiā consummauerunt. Et vocauit Mathæus nomen Ecclesiæ. Resurrectio, quia ꝑ resurrectionem, occasio ædificationis eius extiterat Seditq; in ea annis 23. multasq; Ecclesias per ciuitates fabricauit, & multos Episcopos ac Presbyteros cōstituit. Baptizatus autem Rex Aegyptus, cum Regina & familia tandem senectute exoleta perrexit ad Dominum, & accepit Hirtacus eius imperium.

De furore Regis Hirtaci contra Apostolum propter Ephigeniam. Cap. LXXVI.

QVi cum vellet vxorem accipere Ephigeniam filiā defuncti Regis, quæ virgo iam Christo dicata erat, & de manu Apostoli sacrum velamen acceperat, & iam vir ginum amplius q̄ ducentarum Præposita erat, sperabat ꝙ per Apostolum posset eius aīum commouere. cœpitq; cum eo agere dicens. Dimidium regnum meum accipe tm̄ vt Ephigeniam possis cōiugio meo copulare. Cui Apostolus ait. Iuxta bonum propositū prædecessoris tui Regis, qui oī die sabbati conueniebat vbi verbū dñi prædicabam, illuc iube congregare vniuersas virgines, quæ cum ea sunt simul cum ipsa, & audies in populo quanta bona loquar de bono coniugio, quo audito Hirtacus gratulatus est. Et congregatione facta Rex clamorosis laudibus perstrepebat cum suis comitibus, existimans Apostolum ita dictutū, vt aīum Ephigeniæ ad eius coniugiū inclinaret. Facto aūt silentio dixit Apostolus. Matrimonia boni operis honestate oriuntur, si sancte & iuste copulentur. Verum si sponsam Regis seruus eiusdem accipiat, tā grande crimen incurrisse dignoscitur, vt merito viuēs flammarū incendiis tradatur, quia Dñi sui sponsam vsurpare studuit, ita ēt tu fili charissime Hirtace Rex sciens Ephigeniā sponsam Regis cœlestis esse factā, quō tu poteris eā tollere, & tuo coniugio copulare? Adhūc sermonē Hirtacus, qui prius Apostoli laudator per singulas ditiones extiterat, iratus abscessit. Sed Apostolus cōstans & intrepidus hortatus est populum fideliū, vt iram terreni Regis non timeret, quæ siue igne siue ferro coerceat, intra momenta tñ tpum desinit. Sed irā solius Dei, quę peccantibus æternæ gehēnæ flammas accendit. Tunc benedixit chorum virginū, vt non timeret Hirtacū. Cūq; mysteria Dñi celebrata, & missas suscepisset oīs ecclesia, recinuit Apostolus se, vt iuxta altare vbi corpus Christi ab eo confectum fuerat, illic martyriū Apostolicū exultaret. Itaq; expansis manibus orātē spiculator ab Hirtaco missus a tergo punctū ictu gladii ferientis Apostolū Dei Christi martyrem fecit. Quo audito oīs populus ad palacium pergebat cū igne. Sed furenti populo occurrerunt oēs Presbyteri, Diaconi, & viri religiosi dicentes. Nolite fratres agere cōtra præceptum Dñi, sed celebremus oēs cū gaudio martyrium Apostoli, & quid Deus ordinauerit expectemus.

De certamine Ephig. cum Hirtaco & turpi morte Hirtaci. Cap. LXXVII.

EPhigenia aūt quicquid in auro & argento & gēmis hēre potuit, contulit Sacerdotibus & clero dicēs. Postq̄ dignā Apostolo Christi Basilicā fabricaueritis, quicquid superfuerit pauperib⁹ erogabitis. Me aūt opor et hr̄e certamē cū Hirtaco. Post hæc iuxta verbū eius Hirtac⁹ oīum nobiliū vxores ad eā venire fecit, sperans ꝙ rōne posset ad eius peruenire cōsensum vt eius coniunx fieret. Quod cum penitus non posset, conuocauit Magos, vt illā Demonū ministerio rapent. Quod cū nulla rōne facere possent, circundare igne fecit oē prætoriū in quo illa cū virginibus manēs, die ac nocte Deo suo famulabantur. Sed cum per circuitū arderet ignis, apparuit eis Angelus dñi cū Mathæo Apostolo dicens. Ephigenia esto firma & noli hos ignes expauescere. Ad illū.n.a quo sunt tibi positi reuertentur. Excitauit igitur Dñs ventum validissimum mundauitq; a domo virginis oē illud incendiū, & ita consumpsit domū Hirtaci, vt inde nihil ex facultatibus potuerit liberare. Sed ipse cum vnico filio vix euasit. Melius tñ ei fuerat incēdio interisse. Nā filiū eius vehementissimus Dēmon impleuit, qui illum cursu rapidissimo ad Apostoli Mathæi sepulchrū adducens a tergo manibus ab ipso Diabolo colligatis, confiteri paterna crimina cōpulit, ipsum aūt Hirtacum elephantiæ vulnera a capite vsq; ad vltima pedū repleuerunt. Sed cū eū Medici curare non possent, ipse se in gladio ponens incubuit, vt quō a tergo Apostolū Domini patefecit, ipse recte seipsum stomacho perforauit. Omnis autem populus morti eius exultans fratrem Ephigeniæ nomine Heor, qui de manu Apostoli Mathæi gratiam domini fuerat consecutus, in regnum constituit.

De Apostolis Simone & Iuda & Vuaradac duce Aphricano. Cap. LXXVIII.

SImon Cananeus & Iudas Zelotes Apostoli Iesu Christi cū per reuelationem Spūs Sancti regionē Persidis fuissent ingressi, inuenerunt ibi duos Magos Zaroen & Arphaxath qui a facie sancti Math. Apostoli fugerāt de Aethiopia, quorū doctrina erat praua. Occurrit ergo Apl̄is præfatus Vuaradac Regis Babyloniorum. Hic contra Indos, qui fines Persidis inuaserant bellum susceperat, in cuius comitatu erant Arioli & Magi, qui per singulas mansiones demoniis sacrificantes dabant fallaciæ suæ rn̄sa. Illa aūt die conscidentes se & sanguinem suum effundentes, nullū penitus dedere rn̄sum. Perrexerunt aūt ad vicinas ciuitates, & illuc consulentibus eis demonia, dedit mugitū Dæmon, & ait. Dii qui vobiscum comitabantur euntes ad prælium non pñt vobis dare rn̄sum, quia Apostoli Dei ibi sunt Simon & Iudas, qui tantā virtutē a Deo consecuti sunt, vt nullus audeat illis pñtib⁹ eloqui, tūc Maradac dux fecit eos inquiri. Quos cum inuenisset cœpit ab eis inquirere, vnde essēt, aut qui, aut quare venissent. Cui rn̄dit Simon. Si genus quæris hæbrei sumus. Si cōditionē, serui Iesu Cristi sumus, si causam, salutis vestræ causa venimus, vt relicto errore simulacrorū, Deū qui in cęlis est possitis cognoscere, cui Dux rn̄dit. Nunc interim vado ad præliū Indorū, & non est mihi apportunum vt de his discutiā, dum fęlix fuerit in reuertendo successus, audiam vos. Dixit ei Iudas. Mō magis congruū est te illum cognoscere, cuius ope possis victor existere, vel eos qui rebelles sunt pacatos inuenire. Ait Dux. Q̄m audio Deos nostros corā vobis non esse ausos nobis dare rn̄sum, vos nobis futura prędicite, vt quos belli exitus habiturus sim, possim scire. Dicit ei Simon. Vt agnoscas errorem illorū, quos putas tibi futura prędicere, damus illis ptātem rn̄dendi tibi, vt dum dixerint quæ ignorant, probemus eos per oīa esse mentitos. Tunc cœperunt Phanatici eorū arripi & dicere grande bellum esse futurum, & ex vtraq; parte posse interfici pręliantes. Apostolis aūt in risum excitatis, ait dux. Me timor inuasit, vos aūt ridetis. Dñe Apostoli. Cesset timor tuus, quia nobiscū pax intrauit istā prouinciā. Hodie intermitte profectionē, & cras hora tertia veniēt quos pręmisisti cum legatis Indorū, qui paci vr̄æ ad quascūq; conditiones gratanter consentientes pactū vobis firmissimum stabilient, simili mō pontifices risum leuauerunt dicentes Duci. Noli Dñe hoibus istis credere mendacibus, aduenis & ignotis, qui ideo aliqua loquuntur, vt non quasi exploratores teneātur. Isti Dii qui nunq̄ fallunt dederunt tibi rn̄sum, vt cautus ac que sollicitus sis, hos vero pannosos, & personam nullam habentes, quos videre, vel audire iniuria est, ad iniuriam Deorū non punis. Respondit Dux. Hoc magnū est ꝙ aduenæ pauperes & ignoti cū tanta constantia asseuerāt, ꝙ Deorū nostrorū testimonijs vr̄ esse cōtrarium. Dñt ei Pontifices. Iube eos custodiri ne fugiant. Respondit dux. Non solum illi, sed ēt vos in custodia eritis, vt rerū exitus doceat, qui merito debeant honorari, qq; condemnari. Factū est autē in crastino venerunt Nuncii, qui missi fuerant, & nunciauerunt ita esse sicut Apostoli pręlixerunt. Tunc iratus Pontificibus Dux iussit ignem copiosum accendi, ibiq; eos præcipitari, & oēs qui Apostolos Dei obfuscare videbantur. Apostoli vero prostrauerunt se ei dicentes. Obsecramus Dñe ne efficiamur cā interitus eorū, & qui ꝓ vita & salute mortuorū huc missi sumus, viuentes occidere videamur. Miror ait Dux vos ita ꝓ his interuenire, q̄ nihil aliud egerunt, ꝑ oēs Comites meos & Tribunos & Satrapas & ꝑmia cōtulerunt ingentia, vt vos viuos incēderēt. Dicūt ei Apl̄i. Disciplina Magistri nr̄i hāc regulā tenet, vt nō solū malū ꝓ malo nō reddat, sed ēt bona ꝓ malis restituat. Ait Dux. Hoc saltē ꝑmittite, vt oīa bona eorū vobis tradā. Non licet inquiunt nobis aliqua possidere in terra, q̄a nr̄a possessio ē in cęlo æterna.

De certamine eorum contra Magos. Cap. LXXIX.

AVdiente hęc Zaroes & Arphaxath dixerũt. Isti hoïes mali agni sunt, & cõtra Deos & cõtra Regnũ tuũ subtiliter agũt. Dixit eis Dux. Si ausi estis, habete cũ eis conflictũ. Et si viceritis eos, abiicientur. Rñderunt Magi. Vt probes, quia nobis pręsentibus non poterunt loqui, iube hic astare aliquos eloquentissimos, & in argumentis acutissimos, vt habeant nobiscũ conflictũ. Et si ausi fuerint loqui pñtibus nobis, imperitissimos nos esse probabis. Tunc iussu Regis & Ducis aduocati praesto facti sunt. Cũ in praesentia Regis cunctorũq; sublimiũ Magi locuti essent, oĩs illa conuocatio ita muta facta est, vt nec nutibus, qđ loqui non poterant indicarẽt. Postea dixerunt Magi ad Regẽ. Vt scias nos ex Deorũ numero esse, permittemus eos quidẽ loqui, sed ambulare non posse. Quod cũ fecissent, addiderunt. Ecce reddimus eis gressum, sed faciemus eos apertis oculis nihil videre. Cũq; & hoc fecissent, expauit cor Regis & Ducis, dicentibus amicis illorũ non debere Magos illos contemni. Tandẽ aduocati maerore confecti ad sua reuersi sunt. Dux vero cũ hrẽt amicos Aplos, & narrasset eis oĩa quae dicta vel facta fuerant, dixerũt ei Apostoli. Iube aduocatos venire ad nos primo, & tunc iterũ ingrediantur ad Regẽ similẽ habituri conflictũ. Quod cũ fecisset, videntes Aduocati Apostolos vilissima veste indutos, quasi in despectu eorũ personas habuerũt, facto tñ silentio sic eos allocutus est Simõ. Non offendat aspectus vros iste noster habitus vilis. Intus .n. latent ea, quae aeternam gloriã & vitã inuenire vos faciant, nõ.n. oẽs hoïes de vno pře & vna matre nati sumus. Qui cũ facti essent, & in regione viuorũ positi, suadente Angelo inuidiae praeuaricati sunt legẽ, q̃ a creditore suo acceperant, & serui fci sunt eius, cui suadenti obtẽperauerãt. Ideo Angelus pessimus facit, de hoĩbus quos in errore tenet, quod ipse voluerit: quia Deus verus quẽ ille timet, non est cũ eis, hac de cã vos per Magos suos q̃diu voluit fecit tacere, & iterũ non videre, iterũq; immobiles permanere. Vñ vt & probetis ita esse, promittite vos ab Idolorũ cultura discedere, & solũ inuisibilẽ Dñi colere. Quod cũ feceritis, imponemus manus nostras super capita vřa, & signũ Christi faciemus in frontibus vřis, & si non eos confutaueritis, credite nos fallere in oĩbus quaecunq; asserimus. Tunc illi rõnem verã considerantes, prostrauerunt se Apostolis dicentes. Vos facite vt nõ nobis possint impedire officiũ linguae, nec aliqua mẽbris impedimenta inferre, & sit super nos ira Dei, si vltra Idolis crediderimus. Tunc orauerunt Apostoli dñm, vt magnifica figmenta exinaniret, & istos fortes ac stabiles contra Magos faceret cõstanter insurgere. Qui cũ rñdissent Amen, signati sunt in frontibus suis, & abierũt ad Regẽ, ac cũ duce ingressi sunt. Magi quoq; affuerunt volentes facere ea, q̃ fecerãt, & nulla rõne potuerunt.

De Serpentibus Magorum, quorum morsibus afflicti idem fugerunt. Cap. LXXX.

ADuocati aũt insistebant eis dicentes, si potestis agite quae heri fecistis, illi aũt irati multitudinẽ serpentiũ fecerunt, tunc dñt oẽs Regi vt vocarẽtur Apostoli. Venientes ergo Apostoli impleuerunt pallia sua de serpentibus, & miserunt in Magos dicentes, in noĩe Dñi nři Iesu Christi non moriemini, sed morsibus eorũ attrectati, mugitũ dabitis dolorũ vestrorũ. Quod & fcm est. Cęperuntq; Magi vlulare sicut lupi. Rex aũt & oẽs dicebant Apostolis. Permittite eos vt moriantur ab eis. At illi rñderunt. Nos missi sumus a morte ad vitã reducere, nõ a vita in mortẽ praecipitare. Oratione aũt facta, dixerunt serpẽtibus. In noĩe Dñi nostri Iesu Christi ad loca vřa redite, & oẽ venenũ, qđ in his Magis effudistis vobiscum auferte. Maiores aũt cruciatus passi sunt, cũ vniuersi serpentes iterũ morsibus edebant carnes eorũ, vt venena sua tollerent, fugentes sanguinẽ eorũ. Cũq; abiissent serpẽtes, dixerũt Apli Magis Per tres dies dimittim' vobis dolores dñari, vt de his errorib' vřis pęniteamini. Iusserunt aũt eos in manibus tolli, & ad hospitia sua duci. Per triduũ aũt, nec edere, nec bibere, nec dormire illis possibile fuit, sed sola vociferatio doloribus exorta incessabilis exitit, sed cũ iam in eo essent vt pariter expirarent, venerũt Apostoli ad eos & dixerunt. Non dignatur Deus hře coacta seruitia, ideo surgite sani, & habete liberã facultatẽ conuertendi a malo ad bonũ, & ad lucẽ a tenebris exeundi. Illi aũt permanentes in perfidia sua sicut a facie Mathaei Apostoli fugerant, sic & ab his fugientes, simulacrorũ cultores per totã Persidẽ cõmouerũt, vt Apostolorũ inimicitias excitarẽt dicentes. Veniẽt ad vos inimici Deorũ vestrorũ, si vultis Deos hře propicios, cõpellite eos sacrificare eis, si autem noluerint interficite eos.

De caeteris Apostolorum gestis apud Babyloniam. C. LXXXI.

APostoli aũt morantes in Babylonia faciebant mirabilia magna, habebantq; discipulos multos, ex quibus ordinabant presbyteros & diaconos ecclesias ordinãtes. Factũ est aũt vt vnus ex diaconibus crimen incesti diceretur cõmisisse. Erat .n. vicinus filię Satrapae, quae pdita virginitate pti edens pęsicitabatur. Interrogata a Parentibus, virũ scm Effrosinũ diacõnẽ impetebat, qui tentus a parentibus puellae vrgebatur subire vindictã. Quod audientes Apostoli, venerũt ad Parentes puellę. Quos illi vidẽtes, clamare cęperunt, & diaconũ huius criminis accusare. Apli aũt dixerũt. Qñ nat' est puer. Rñderũt hodie hora prima. At illi. Producite huc infantẽ, & diaconũ quẽ accusatis huc adducite. Cũq; in pñtia essẽt dñt ad infantẽ. In noĩe. d.n. Ie. Chr. loquere, & dic, si iste diaconus praesumpsit hãc iniq tatẽ. Infans absolutissimo sermone rñdit. Hic diacon' vir scũs & castus est, & nunq̃ carnẽ suã maculauit. Insistebant Parẽtes, vt de persona incesti interrogarẽt. Qui dixerunt. Nos innocẽtes absoluere decet, nocẽtes pdere nõ decet. Post hoc euenit, vt duae Tigrides ferocissimę, q̃ in singulis foueis erãt inclusae aufugerẽt, & q̃cquid inuenire poterãt deuorarẽt. Tũc oĩs ppĩs cõfugit ad Aplos Dei. Qui inuocãtes nomẽ dñi Iesu, iusserunt vt se q̃renteas ad domũ, in qua manebãt, & p triduũ ibi mãserũt. Et cõuocãtes oẽm populũ dixerũt. Ecce ferę audito noĩe Christi in agnos conuersae sunt, & hoĩes ad imaginẽ Dei facti, in stolidilitate tante perdurant, vt creatorẽ suũ non intelligãt. Vt aũt sciatis, qa ipse est verus Deus, erunt vobis in testimoniũ Tigrides istae, quae in noĩe eius mansuetae factae in medio vři conuersabunt. Vespe aũt facto in vestrã cellã reuertentes manebunt. Nos aũt oportet alia loca peragrare & praedicare nomẽ Dñi. Circuierunt igit 12. Persidis puincias, in q̃bus multa egerũt, & multa passi sunt p ann. 13. Magi ãt supra memorati facientes scelera per ciuitates, & dicentes se esse ex genere Deorũ spa facie Apostolorum fugientes, tandiu erant in quacunq; ciuitate donec agnoscerent Apostolos aduenire.. Apostoli autem vbicunq; veniebant detegebant facta eorum, & doctrinam a diabolo inuentam.

De passione eorundem Apostolorum. Cap. LXXXII.

CVm aũt ingressi ciuitatẽ suã mansissent apud discipulũ suũ nomine Sennen, eiusdẽ ciuitatis virũ. 70. tẽplorum Pontifices, q in vrbe erãt, & a Magis praemoniti fuerãt circa horã primã venerunt cũ innumerabili populo clamãtes ad Sennen. Produc ad nos inimicos Deorũ nostrorũ, cũ q̃bus si non sacrificaueris Diis nostris incẽdemus te, & domũ tuã cũ ipsis. Igit tenentur Apostoli, & ducunt ad tẽplum Solis, ingredientibus illis tẽplum cęperunt Dęmones clamare per energuminos. Quid nobis & vobis Apostoli Dei viui, in ingressu vřo flãmis exurimur. Stabat aũt in vna eadẽ tẽpli ab oriente quadriga equorũ fusilis ex auro, in qua radiatus soleq; ex auro fusili consistebat, in alia eade luna fusilis ex argento, hñs quadrigã boũ fusilẽ similiter ex argẽto. Cęperunt aũt Pontifices cum populo vim facere Apostolis Dei, vt adorarent eos inibi, & illi duo Magi, qui hãc violentiã excitauerãt. Tunc ait Iudas ad Simonẽ. Video dñm Iesum vocantẽ nos. Cui Simon Diu est q intueor Dñi mei aspectũ ĩ medio Angelorũ Dixitq; mihi Angelus dñi cũ orarẽ. Faciã vos egredi de tẽplo, & tẽplũ ruere super eos. Et dixi. Nequaq̃ fiat hoc dñe, fortasse erunt aliqui ex his q conuertentur ad te, cũq; hoc secũ hebraico sermone loquerẽtur, apparuit ei Angelus Dñi dicẽs. Cõfortamini, & vnũ e duobus eligite, aut repẽtinũ istorũ interitũ, aut ad palmã martyrii cũ fiducia pperare. Qui rñderunt. Orãda est misericordia dñi vt & istis ppicietur, & nos adiuuet vt possimus pertingere ad coronã. Hę soli Apostoli vidẽtes & audientes cõpellebant a Pontificibus adorare simulacra Solis & Lunę. Facto aũt silẽtio dixerũt. Audite oẽs & videte Solẽ & Lunã, scimus pręcepto creatoris subiectos esse, & in firmamento consistentes non fine iniuria sua in tẽplis includunt, q in cęlo oĩ sęculo patere noscuntur. Et vt sciatis eorũ simulacra nõ Sole neq; Luna, sed demonis esse plena, praecipio ego Simõ demoni q in Solis simulacro latet, & frater meus Iudas ei q in simulacro Lunę vos ludificat vt egrediantur ex eis, & ipsi eos cõminuant. Et cũ hoc dixisset visi sunt ab oĩ populo duo Aethiopes nudi, nigri, horribili vultu egredi, & confringentes ea vlulando diras voces emittentes ascedunt, irruẽtesq; Pontifices in Apostolos interfecerũt eos. Sennes quoq; passus est cum eis hospes eorũ, qa & ipse Idolis sacrificare contẽpsit. In ipsa aũt hora cum nimia esset coeli serenitas, fulgura nimia extiterũt ita, vt triphariã tẽplũ scinderetur, a summo tecti fastigio vsq; ad profundius fundamentũ. Duo ãt Magi supradicti ictu coruscationis adusti, in carbones versi sunt. Post menses autem tres misit Rex & confiscauit omnes Pontifices, corpora autem Apostolorum cum ingenti honore transtulit ad suam ciuitatem, in qua construxit Basilicam admiratioue dignam, cuius structura per gyrum habebat pedes octies. 80. in altum autem 120. haec gesta Craton discipulus Apostolorum corundem, scilicet Simonis, & Iudae scripsit

scripsit in libris.10.quos Affricanus historiographus in latinā linguam transtulit,ex quibus hæc pauca excerpta sunt.

De sancto Bartholomeo & de Astaroth. Cap. LXXXIII.

THeodorus. Beatus aūt Bartholomæus vt legitur in gestis eius antiquiori Licaoniæ verbū vitæ prædicauit. De hinc Indiæ, ad vltimū in Albano Armeniç maioris vrbe,postq̄ multa & intolerabilia tormēta subiit,decoriatus ab impiis ad modū follis,postmodū capite plexus est. Ex gestis eius. Nam cū aliqn̄ ingressus fuisset templū, in quo erat idolū Astaroth, quasi peregrinus ibi manere cępit, in hoc aūt Idolo talis erat Demon,qui hoīes verū Deū non colentes ita ludificaret,vt faceret in eis dolores & infirmitates, damna & pericula,& dans rn̄sa,vt ei sacrificarent,dū ab eorū læsione cessabat,curasse putabatur. Apostolo ēt ibi manente nulla rn̄sa dabat, nec vlli poterat ex his quos læserat subuenire. Cūq; plenū iam esset languentibus templū , & quotidie sacrificantibus nullū daretur rn̄sum,perrexerunt in aliā ciuitatē, vbi & aliud colebatur Demoniū cui nomen Berith, Et illic sacrificantes inquirebāt cur Deus eorū Astaroth non daret eis rn̄sa. Quibus rn̄dit Berith , Deus vester ita captiuus & religatus cathenis igneis strictus tenetur,vt nec suspirare audeat, nec loqui ex illa hora qua Apostolus Dei Bartholomęus,illic ingressus est,& quis est inquiunt iste Bartolomæus? Rn̄dit,amicus est Dei oīpotentis. Et ideo venit huc,vt oīa numina,quæ colunt Indi euacuet. Dicūt illi,dic nobis signa,qbus eū inuenire potenm⁹inter tot millia hoīum Qui rn̄dit,capilli nigri & crispi,caro candida,oculi grandes , barba prolixa,nares ęquales & directę, aures crine capitis coopertę,statura ęqualis. Induitur aūt pallio albo per singulos angulos gemmas habentē purpureas.26.anni sunt,ꝙ nunq̄ vestimenta eius sordidata sunt,nunq̄ vet erascunt. Sic̄ nec sandali Centies flexis genibus per diē, cēties per noctē orat dn̄m. Vox eius quasi tu ba vehemens. Ambulant cum eo Angeli Dei,qui non permittunt eū fatigari nec esurire,Semper eodē vultu,eodē aīo perseuerat. Oī hora letus & hylaris permanet. Oīa prouidet,oīa nouit. Oīum gētium linguā & loquitur & intelligit Ecce ēt hoc quod interrogatis vos , & quod ego do rn̄sum de eo,iā nouit. Angeli.n. Dei famulantur ei,& ipsi nunciant. Et cū cęperitis eū quærere,si vult ostendet se vobis, si non vult non poteritis eū videre. Rogo aūt vos vt dum inueneritis eū,rogetis eū vt huc non veniat,nec hoc mihi faciant Angeli,q̄ cū eo sunt,quod fecerunt collegæ meo Astaroth. His dictis cōticuit. Reuertentes aūt cæperunt circumire oīum perginorum vultus & habitus,& per duos dies non inuenerunt eum.

De quibusdam signis & confessione demonis. Cap. LXXXIIII.

FActum est autē vt quidā Demonio plenus clamaret. Ap̄le Dei Bartholomęe incendunt me orationes tuæ. Cui Ap̄s ait Obmutesce & exi ab eo. Et statim liberat⁹ est hō. Quod audiens Pilomius Rex prouinciæ,cū hr̄et filiā lunaticam,rogauit eū per nuncium vt similiter liberaret eā. Qui cum venisset illuc,vidēs eā cathenis strictā,eo ꝙ oēs quos poterat morsu attrectabat & cedebat,iussit eā solui. Dicunt ei ministri. Et quis audet manū mittere ad eā? Ait Ap̄s. Iam ego vinctū teneo inimicū,q̄ in ipsa erat,& vos eam timetis adhuc. Ite soluite eam. Quod cū fecissent, non potuit eā vltra vexare Demon . Tunc Rex onerauit camelos auro & argento,gemmis , vestibus,& cæpit quærere Apostolum,sed penitus non inuenit. Cū aūt trā sisset nox,& aurora inciperet, apparuit Ap̄s solus cū Rege,in cubiculo & ait. Vt quid me quęsisti tota die cū muneribus. Ego nihil terrenū,nihil carnale requiro,sed filius Dei,qui dignatus est hō nasci ex virgine misit nos discipulos suos ꝑ oēs prouincias,vt expellamus ministros Diaboli,qui per tēpla in statuis habitant,& hoīes,qui colunt eos de ptāte eius auferamus,qui victus est. Inde est ꝙ tēplum vestrum ingressus Demonem,qui ab idolo vr̄o dabat rn̄sa,ab Angelis eius,qui me misit religatū teneo. Facit.n.arte sua hoīes ægrotare , & suadet eos idolis credere. Et cū ea adorauerint,tunc cessat eos lædere . Et si vis probare ꝙ ita sit,iubebo illi vt ingrediatur statuā suam,& faciā eū hæc ipsa cōfiteri. Ait rex. Crastina die hora prima diei parati erunt Pontifices sacrificare ei, & ego ibi superueniam,vt videam hoc factum mirabile. Altera igitur die sacrificātibus eis hora prima cępit clamare Dæmō. Cessate miseri sacrificare mihi,ne peiora q̄ ego patiamini,quia cathenis igneis religat⁹ sum ab Angelis Iesu Christi,quem Iudæi crucifixerunt putantes eū a morte detineri. Ipse aūt mortem captiuauit,& principem nostrum mortis vinculis igneis vinxit, & tertia die victor mortis & diaboli resurrexit. Et dedit signū crucis suæ Apostolis, quos ꝑ vniuersas partes sęculi misit, Ex quibus est vnus hic qui me vinctum tenet. Peto vos,vt rogetis eum pro me,vt dimittat me vt eat ad aliam prouinciam. Confitere,inquit,quis istos lædat, qui varias ægrotationes patiuntur,ait ille. Princeps noster diabolus mittit nos ad hoīes vt eos lędamus. Primo quidem carnes eorum , quia in animas potestatem non habemus , nisi sacrificauerint, vbi pro salute corporis sui nobis sacrificauerint cessamus eis nocere , & per hoc videmur eos curare , & colimur quasi Dij .

De confractione Idoli & effigie Demonis. Cap. LXXXV.

TVnc ait Apostolus ad plebem. Ecce quem vt Deum vos curare putabatis, audite ergo nunc Deū creatorē vestrū qui habitat in cęlis. Et si vultis vt orē pro vobis,& oēs hi sanitatē recipiēt,deponite Idolū hoc & confringite,& tunc tēplū hoc Christi nouum consecrabo,vosq; oēs in eo Christi baptismate cōsecrabo. Tunc iussu regis oīs populus misit funes & troclęas & simulacra non potuerunt euertere. Et ait Apostolus. Soluite vincula eius. Quod cum fecissent,dixit ad Demonē, qui in eo erat,si vis vt non te faciam in abyssum mitti,exi de isto simulacro,& confringe illud,& vade in terrā desertā , vbi nec auis volat,nec arator arat,nec vox hoīs resonat,at ille statim egrediens comminuit oīa genera Idolorum. Nec illud solum maius Idolum,sed ēt minora vbicunq; per ornatū tēpli erant posita sigillatim minutauit , ita vt oēm picturā deleret. Tūc oēs vna voce clamauerunt. Vnus Deus oīpotens,quem prædicat Ap̄s. Tunc Apostolus expandēns manus ad dn̄m orauit , pro salutione oīs populi. Et cū oēs rn̄dissent Amen, apparuit Angelus Dn̄i splendidus vt sol hn̄s alas,& per quatuor angulos tēpli circūuolans digito suo in quadratis saxis exculpsit signū crucis , & ait. Hæc dicis Dn̄s q̄ misit me,sicut vos oēs ab oī infirmitāte vestra mundaui, ita mundaui & templū hoc ab oī sorde & ab oī immundo habitatore eius,quem iussit Apostolus Dei ire in desertum locū. Sed prius ondam vobis illum,quem vidētes nolite expauescere,sed quale signum in his saxis exculpā,tale vos in frontibus vestris signū facite digito vestro,& oīa mala a vobis fugient,tunc ondit eis ingentē Aegyptiū, nigriorem fuligine,facie acuta,prolixa barba,crines vsq; ad pedes hn̄tē, oculis igneis sicut ferū ignitum scintillas emicantibus ex ore eius & ex naribus egrediebat flāma sulphurea, pennarū ęque habebat alas spineas sicut stips,& erat vinctus a tergo, manib⁹cathenis igneis strictus,& dixit ei Angelus. Qm̄ audisti vocē Apostoli,& oīa pollutionū genera de isto templo emundasti,secundū permissum Apostoli soluam te,vt vadas vbi nulla conuersatio hoīum esse pōt,& sis ibi vsq; ad diē iudicii,& cū exoluisset eū,ille vlulatū teterrimę vocis emittēs euolauit,& nusq̄ cōparuit. Angelus aūt Dn̄i cunctis videntibus ad cęlum euolauit,tunc Rex Polemius cum vxore sua & filiis & exercitu, & populo regni sui credens baptizatus est,& deposito diademate & purpura cæpit non deserere Apostolum .

De passione Apostoli,& turpi morte hostium eius,& miraculo lampadis. Cap. LXXXVI.

INterea colligentes se oēs tēplorum Pontifices abierunt ad Astiagem Regē fratrē eius maiorē & dixerunt. Frater tuus discipulus factus est hoīs Magi,qui tēpla nostra sibi vendicat, & Deos confringit,tunc rex indignatus misit cum eis mille viros armatos,vt Apostolū vinctum ad eum perducerent. Quod cū fecissent: ait ad illū. Tu es qui euertisti fratrē meū? Respōdit Apostolus. Non euerti,sed cōuerti. Cui Rex. Sicut fecisti fratrem meū relinquere Deum suum,& credere tuū,sic & ego faciam tibi. Dicit ei Apostolus. Ego Deū quē colebat frater tuus religatū ondi,& ipsum frangere simulacrū suū,si potueris hoc facere Deo meo poteris me ad sacrificandum reuocare. Si autē nihil potes facere Deo meo. Ego oēs Deos tuos cōminuā & tu crede Deo meo. Hoc cū diceret nunciatū est Regi,ꝙ Deus su⁹ cecidisset nomine Masdach,& minutatim abisset. Tunc scidit Rex purpuream vestem,qua erat indutus,& fecit fustibus cædi Apostolū,cęsum aūt iussit in modū follis excoriari, ac deinde decollari. Venientes aūt fidelīu populi innumerabiles abstulerunt cū oī gloria & hymnis corpus eius,& construxerunt Basilicā miræ magnitudinis in qua illud posuerunt Tricesimo aūt die depositionis eius arreptus est Astiages a demonio , & venit ad tēplum eius,oēsq; Pontifices pleni Demonio , & passi sunt ibi confitentes Apostolatū eius,& sic mortui sunt, multiq; infidelium conuersi baptizati sunt. Vniuerso aūt populo & clero acclamante Polemius Rex ordinatus est episcopus, qui & cæpit in nomine Apostoli signa facere,& cum 20.annis episcopatum tenuisset migrauit ad dn̄m. Post multos aūt annos corpus Apostoli delatum est inde ad Lipparum, quæ est vna ex nouem insulis Siciliæ,quas Eolias siue vulcanias antiqui vocauerunt,eo ꝙ sicut ęthna Siciliæ mōs, sic & istæ subterraneo igni & flammarum perpetuis globis exæstuare videntur, postmodū vero translatum est Beneuentum,vbi & multis refulsit miraculis. Quadam autem die dum quædam mulier attulisset vas fi-

ctile

[...]tile plenum oleo petens vt ex eo mitteretur in lampadē quæ ardebat iuxta corpus Apostoli. Sumentes ministri vas inclinabāt illud, vt ex eo in lampadē mitterēt, & penitus nil exibat de vase. Aspicientes aūt digitos suos mittentes in vas videbant & palpabant illud plenū esse liquato oleo, & tñ cū inclinarent illud super lampadem nil decurrebat ex eo. Quidam vero ex eis ait. Puto non esse acceptum beato Bartholomeo de hoc oleo in suam lampadem fundi. Euacuetur in aliud vas, inclinatū autem in aliud vas sub oī celeritate (vt olei liquati mos est) euacuatum est vas de quo super lampadem exire nil valebat.

De translatione sancti corporis, & Theodoro eius scriptore. Cap. LXXXVII.

THeodorus. Post obitū aūt eius magnus Dei prædicator apparuit, miraculis perditos inuitans, sed bestialē mentem & inhumanū cor nil erat qd cōpesceret. Insaniunt itaq; contra illud sacrū corpus & proiiciunt in pelagus, ipsam qua tegebat lapideā arcā vt in profundū demersa vlterius nō compareret. Sed ob miraculū & opus magnificum, mota est impetu ipsa arca de regione Armeniæ cum quatuor aliorū martyrū arcis, quæ sūr dū signa operarentur, in mare cū ea proiectæ fuerant, & per tm̄ spatiū maris quatuor his præcedentibus, & quodammō obsequentibus venerunt in vlteriores partes Scythiæ, in insulam, quæ Lipparis vocatur, facta reuelatione ad sc̄m Agatonē, qui illuc erat hostiēsis Eps. Post hoc quasi quosdam ministros suos aliū martyrē hic, aliū vero illic relinquēs Apostolus retrorsum, Papinum quidem reliquit in Mila ciuitate Siciliæ, Bicianū destinauit Mesina, reliquos duos in terram Calabritidē direxit. Gregoriū. s. in ciuitate Columna. Achatiū in Thale, vt vnusquisq; eorū in vnaquaq; ciuitate protector esset habitatorū. Qui ēt vsq; hodie splendent suffragiis suis. Ipse interea profectus ad ciuitatē, ad quā cœlitus vocabatur pręclare susceptus ē cū multis luminaribus, odoribus, & hymnis. Decætero aūt dū peruentū esset ad vrbē, non progrediebatur arca, sed stabat immobilis. Deinde ad litus tracta, & super duas castas vitulas assumpta reposita est, vbi sacrum eius tēplum protinus locatum est. Mons aūt Vulcanus qui pęnè cōtiguus erat insulæ, & nociuus his qui circūquaq; morabant, tunc recessu inuisibili motus est quasi stadii, 7. contra mare suspensus, ita vt vsq; hodie appareat videntibus, quasi figuratio tractus fugientis ignis. Porro multa mira circa hos hactenus operatur Deus. Actor. Hucusq; Theodorus. Hic Theodorus Sacerdos fuit, apud Constantinopolim tpibus Adriani & Leonis Romanorū Pontificū, qui fidei constantia, & scientiæ gratia, signorumq; virtutibus pollens, & duorū imperialiū & insigniū cœnobiorū studiis. s. Facundiorū Abbas constitutus est, hic sp in Apostolicæ sedis cōione persistens, hæreticorū venias, & Imperatorum vesaniam ēt tormentis affectus. mentis virtute repressit, necnon & Spūssancti gratia plenus, nonnulla opuscula cōposuit, inter q̄ & sermonē de B. Bartholomeo Apostolo satis vtilem, translationē corporis eius de Armeniæ Indię prouincia in Liparū insulā cōtinentē. Quē Anastasius sedis Apostolicę bibliothecarius de græco transtulit. Qualiter aūt idem sacrū corpus de eadē insula Lippari tandem postea transuectū sit, cū ibidē vsq; ad annū 808. ab incarnatione Domini fuerit, postea suo loco dicendum est. Nunc ad reliquos Apostolos transeamus.

De vita sancti Philippi Apostoli. Cap. LXXXVIII.

EX gestis eius. Sanctus Philippus post ascensionē Dñi p annos. 20. instanter prædicauit per Scythiā euangeliū. Vbi cum tentus esset a gentibus, & ad statuā Martis cōpelleret ad sacrificandū exiit desubtus basim, in qua illa stabat statua, ingens draco, & percussit filiū Pontificis, qui ministrabat ignē sacrificii. Percussit ēt duos Tribunos, qui præerant prouinciæ, cuius officiales tenebant in vinculis Apostolū. De flatu aūt draconis oēs morbidi vehementer ægrotare cœperunt, tunc dixit Apostolus oib. Audite consiliū meū, & recuperabitis sanitatē, mortui quoq; resuscitabuntur, & draco effugabitur. Dicunt illi oēs. Dic nobis quid faciemus. Quibus ille. Deiicite Martē hunc & loco eius crucē Dñi N. Iesu Christi affigite, eāq; adorate. Tunc illi qui cruciabant clamare cœperūt. Recuperetur in nobis virtus, & deiiciemus Martē hunc. Facto itaq; silentio Apl's in nomine dñi nostri Iesu Christi draconē fugauit, ita q festinantissime exiens vltra nusq̄ comparuit, tres quoq; prædictos mortuos suscitauit, oēmq; turbam flatu draconis morbidatam sanitati restituit, ita vt oēs, qui prius persequebantur eū pęnitētiam agentes, Deum hunc æstimantes adorarent. Ipse aūt per vnum annū iugiter docuit eos ea, quæ de Christo sunt & multa millia hoīum credentes baptizati sunt. Ordinatis aūt clericis & Epis, & multis ecclesiis instructis ipse per reuelationem ad Asiam reuersus Ierapolim commoratus hæresim malignā Hebionitarum extinxit. Erant quoq; ibi duę eius filię sacratis-

simæ, per quas Deus virginum multitudinē est lucratus. Ante 7. vero dies obitus sui exortatus est clerū & oēm populum prædicens vitæ suæ terminum, annorum autem. 87. perexit ad dominum, & in ea ciuitate corpus eius positum est.

De sancto Barnaba Apostolo. Cap. LXXXIX.

EX gestis eius. Sanctus vero Barnabas genere Ciprius, qui vnus ex. 72. discipulis erat, scm̄ Paulū nuper conuersum apprehenderat, & ducens ad Apostolos narrauerat eis, quo cōuersus fuerat, tantamq; gratiā habuit, q a Spū scō electus Apostolus cū beato Paulo gētibus prędicauit, & multa miracula fecit. Cū aūt esset Barnabas in Iconio ciuitate, visio apparuit Iohanni discipulo & cōsobrino eius, apparuit. n. vir splēdidus dicens. Constans esto Iohannes, quia ammodo non Iohannes, sed Excelsus vocaberis. Quod cum euigilans scō Barnabæ indicasset. rñdit ei. Caue diligenter, ne quod vidisti dicas alicui. Nā & mihi sūr appuit hac nocte dñs dicens. Constans esto Barnaba, quia æterna pmia percipies, eo q gente tuā reliqsti, & aīam tuā pro meo noīe tradidisti. Cū ergo S. Paulus cū Barnaba in Antiochia prædicasset, & ad partes occidentis cā pdicationis ire disponeret, rogabat Paulū S. Barnabas, vt prius Ciprum ad visitandos parentes suos, & postea in Hierusalē simul irent. Interim Angelus dñi apparuit nocte scō Paulo dicens, Ne tardes venire Hierusalē, quia quidā fratres ibi te expectant. Quod cū S. Barnabæ dixisset, rñdit. Fiat voluntas Dei. Nunc aūt Ciprum vado, & ibi vitā finiens te amplius non videbo, tñ ora pro me ad dñm vt ei placeat ministeriū meū. Et cū flens ad pedes eius volueret, cōpatiens ei Paulus dixit. Noli flere frater, quia sic est voluntas Dei, nā & mihi hac nocte apparuit dñs dicens, ne prohibeas Barnabā ire Ciprum & multos ibi illuminabit, & martyrium ibi consummabit. Et cum sic ab inuicem discessissent, Barnabas & Iohannes discipulus eius pperantes Ciprum, multos in itinere conuerterunt. Secū aūt ferentes euangeliū sci Mathęi super ægros illud ponebant, & continuo sanabantur. De Cipro aūt exeuntes inuenerunt Bariē maleficū, quē scūs Paulus dudū ad tps lumine priuauerat, sed precibus Sergii Pauli procōsulis sanauerat. Et ab eo prohibiti intrare Paphum, venerūt ad locum vbi gentiles viri & fœminæ nudi currendo colludebāt. Vnde indignatus sanctus Barnabas maledixit templū, & statim pars templi cecidit & occidit plurimos paganorum. Cū ergo inde exissent in Salamina multos prædicando conuerterunt. Cōperiēs hoc Beriē seditionē excitauit, & comprehensum multisq; afflictū iniuriis quærebāt tradere Iudici ciuitatis. Cognito aūt, q Eusebius vir magnus ppotensq; de genere Neronis imparoris illuc aduenerat timuerūt ne eū eriperet dę manib. eorū. Et ligātes funē in collo eius, nocte dilaceratum pęnis a synagoga in Hipodromū ptraxerūt. Et deinde foris portā, & ibi circūdantes eū crudeliter combusserunt. Impii aūt Iudæi nec sic saciati de nece eius, tulerunt ossa eius, & scrinio plumbeo recludentes, in mare præcipitare volebant. Interim Iohannes discipulus eius cū duobus aliis nocte rapuerūt ea, & sepelierunt in quadam cripta, & ibi latuerunt vsq; ad tpa Zenonis imperatoris & Gelasii Papæ, s. vsq; ad annum domini. 500. & tūc ipso reuelāte reperta sunt.

De sancto Luca Euangelista. Cap. XC.

HIero. de ill. viris. Lucas vero Medicus Anthiocēsis, vt eius scripta indicant. Græci sermonis nō ignarus fuit, qui sectator Pauli Apostoli & oīs eius peregrinationis comes scripsit Euangelium, de quo idē Apl's. Misimus inquit cū illo fratrē cuius laus est in Euāgelio per oēs ecclesias. Ad Colocenses. Salutat vos Lucas Medicus charissimus. Et ad Thimotheū Lucas est mecū solus. Aliud quoq; edidit volumē egregiū, qd titulo Apostolicarū actionū pęnotatur, cuius historia vsq; ad bienniū Romę cōmorantis Pauli peruenit. i. vsq; ad quartū Neronis annū. Ex quo intelligimus in eadē vrbe librū esse cōpositū. Igitur Periclois, Pauli, & Teclę, & totā baptizati Leonis fabulam inter scripturas apocriphas, computemus. Quale. n. est vt indiuiduus comes Apostoli inter cæteras eius res hoc solum ignorauerit. Quidam suspicantur quotiescunq; in epistolis suis dicat. Iuxta euāgeliū meū de Lucæ significare volumine, & Lucā non solū ab Apostolo didicisse euangeliū, qui cū dño in carne non fuerat, sed a cęteris Apostolis, qd ipse quoq; in principio voluminis sui declarat dicens. Sicut tradiderunt nobis, qui a principio ipsi viderunt & ministri fuerunt sermonis. Igitur euangeliū sicut audierat scripsit. Acta Apostolorū sicut ipse viderat composuit. Ex prologo in euangeliū eius. Lucas Paulum secutus vsq; ad cōfessionē eius seruiuit Dño sine crimine. Nā neq; vxorē vnq̄ hñs, neq; filios. 74. annorum obiit in Bithinia plenus Spiritusancto. Qui, cum iā essent scripta euangelia, per Mathæum quidē in Iudæa, per Marcum aūt in Italia, sancto instigante spū, in Achaiæ partibus hoc euangeliū scripsit, significans

significans etiam ipse in principio ante alia esse descripta. Hieronymus, vbi supra. Sepultus est, autem Constantinopolim, ad quam vrbem. 20. anno Cōstantii Augusti ossa eius cū reliquiis sancti Audreæ Apostoli translata sunt.

De cęteris Apostolorum discipulis. Cap. XCI.

ACtor. Fuerunt & multi sanctorū Apostolorū discipuli viri egregii, quorū gesta ad plenū non reperi, sed ex martirologio breuiter collegi. nā. 3. kal. Maii celeratur apud Paphū natale sancti Titici diaconi discipuli beati Pauli cuius in suis epistolis meminit, ꝓnuncians eū fratrē charissimū, ac conseruū suū fore in dño. Itē pridie nonas Maii Antiochiæ scī Euodii, q. vt beatus Ignatius scribit primus ibidē Eps. ab Aplis ordinatus est. Hic quoq; glorioso martyrio apud eandē vrbem vitā finiuit. Itē. 3. Idus Iulii apud Macedoniā beati Silę Apli. Qui cū esset vnus de primis fratribus & ab Apostolis ad ecclesias gentiū destinatus, prædicationis officium gratia Dñi plenus instanter consummauit, & in passionibus suis Christū glorificans postmodū requieuit. Itē. 5. kal. Iulij apud Galatiā beati Crescentis discipuli scī Pauli Apostoli. Qui transitū in Gallias faciens multos ad fidē Christi verbo prædicationis conuertit. Rediens vero ad gentē cui spāliter Eps fuerat datus, Galathas vsq; ad beatū finē vitæ suæ in opere dñi confortauit. Item pridie nos. Augusti natale beati Aristarci discipuli beati Pauli Apostoli. Itē kal. septēbris apud Capuā via aquaria sancti Prisci martyris, q. fuit vn⁹ de antiqs Christi discipulis. Itē. 12. kal. Iulij. Romæ depositio Nouati fris Thimothei presbyteri, q. ab Apostolis in fide eruditi sunt, horū sorores fuerunt scā Pudentiana, & Praxedes sacræ virgines Christi.. Hęc de Aplis & eorū discipulis dicta sufficiāt, nūc de beatis mulieribus Martha s. & Maria, q̄ & ipsę Christi discipulę & Aplorū cōtubernales fuerūt historiā ex gestis earū collectā ab initio prosequamur.

De vita sancta Martha. Cap. XCII.

EX gestis eis. Beata igitur Martha genere nobilis orta propago Hierosolymitano opido Bethanico fuit, cuius vterini fuere Maria & Lazarus. Hęc ab infātia Deū valde dilexit, hæbraicis apicibus docta legis pręceptis subdita, corpore uenusta, facie decora, eloquiis luculenta, mulieribus operibus conuenienter erudita. Inter oēs matronas ptis moribus excellens, charitate redundans, castitate pollens, viriles cōtactus oīno vitabat, nusq̄ legitur hanc aut virū habuisse, aut hoīs contuberniū subisse, q̄uis eius pater Syriæ & Maritimæ, multarūq; orarū extitisset egregius. Qui post discipulorū dñicorū dispersionē, Atheniensium ciuiū prædicator fuit fidelissimus. Hæc āt cū præfato fratre & sorore tria oppida, Magdalū. s. & Bethaniā vtrūq; & Hierosolymitanę vrbis partē iure hæreditatis maternæ possidebat, & præ cunctis parentibus Dñm habebat, qm̄ sensu & probitate abundantior & potentior erat, gazis opimis referta. Vnde militibus & famulis suis stipēdia larga manu distribuebat, cōuiua famosa, in administratione dapu valde perita. Qm̄ vt sacra asserunt euangelia, vbicunq; ad conuiuia inuitatus esset dñs, & illa interesset. Martha ministrabat ex more, omniū sedula hospitatrix pijssima, oīs tā domesticus q̄ alienigena superueniēs ad domū eius, quicqnid petebat accipiebat. Vñ cōtigit vt ipsū dñm hoc agendo diligere cępit, & illū hospitio susceperit. Ipse vero qui verus amator oium, imo ēt verus amor ē, eā intantū dilexit, vt magis in eius domo q̄ alibi declinaret, impleta prophetia, quæ dicit. Quasi colonus venturus est in terram, & quasi viator declinans ad manendū. O vere felix, q̄ tm̄ hospitē hre meruit, & Angelorū panē cibauit. Illum magnum hospitē suscepit, q. Angelorū & hoīum susceptor est, & pastor. Illū pauit, qui oēs creaturas pascit, illū magnū regē & dñm, q. solo palmo oīa concludit, quē multi Prophetæ & Reges voluerunt videre & non viderunt, audire & nō audierunt, ipsum hospitio suscepit & pauit, res gratiosa & laude digna. Suscepto domino ī domo, vnaqueq; duarū sororū Martha s. & Maria propositum sibi ministeriū agendū, quo magis Deo placeret elegit. Maria sedens secus pedes dñi audiebat verba oris eius, quasi pasci q̄ pascere malens. Martha aūt satagebat circa frequens ministeriū ciborū. Ideoq; ꝙ talē & tm̄ hospitē domo susceperat, cura cū sūma studuit illi seruire, larē mūdare, accubitus ornare, cibaria præparare, sed videbatur ei, ꝙ tota ēt domus familia sufficere non posset illi tanto hoī ad seruiendū, nisi eius soror ad domesticā curā supplēdā ei subueniret. Volebat. n. vt viriliter oīs cōcio domus dapes præpararet, iccirco stetit ante dñm stupefacta, & ei super hac re conquerens ait. Dñe non est tibi curæ, ꝙ soror mea reliquit me solā ministrare. Dic ergo illi vt me adiuuet. At ipse, qui non est personarū acceptor, diuersorū seruientiū diuersa sibi oblata seruitia amat, & recipit, sic officium vnius laudat, vt alterius non vituperet. Abhinc ex more saluator in diuersorio beatę Marthę sibi gratū suscepit hospitiū. Quanta remuneratio pro hospitalitatis beneficio hylari aīo, cuiq; pauperibus & īdigentibus ministranti apud Deū reposita sit, ex huius sanctæ mulieris hospitalitate cōprobat'. Nā per amicitiam hospitalitatis beatæ Marthę suscitauit Dominus Lazarū fratrem eius a morte. Diligebat. n. inquit Euangelista, Dominus Iesus Marthā & Mariam sororē eius & Lazarum. Quem. s. Lazarū suscitauit ad preces sororum.

De vita sancta Marię Magdalenę. Cap. XCIII.

POrro Maria ipsa est mulier illa, quæ a Magdalo castro nūcupata est Magdalena, q̄ nō sui germinis dignitas, verū ēt patrimonij iura parentūq; successus splēdidā reddiderat, adeo vt duplicatus honor noīs excellentiā circūquaq; diffunderet. Sed quia rerū affluentiā interdū voluptas comes sequit'. Adolescentioris vitæ tpa lubricis supposuit regenda. discursibus, soluto pudicitiæ freno, sed postmodū diuino afflata spū, mentis intuitū in sese reuerberans, ac pristinæ vitæ detrimenta non sustinens, vt cōperit Dñm & creatorē humani generis in domū venisse Simonis, qui non venerat vocare iustos, sed peccatores ad pęnitentiā, non ob suorū scelerū enormitatē de sui creatoris diffidens clementia, pretioso accepto vnguento ad ipsum misericordię fontē concito properauit gradu, corruens ante clementię dñi vestigia, amaritudinē cordis per vberē lachrymarū exaggerans fontē. Mox deniq; cōpunctionis fletibus sui plasmatoris pedes cępit rigare, capillisq; suę deuotionis tergere & indesinēter osculis veræ humilitatis confouere, ac mundissimo suę dilectionis vnguēto perungere. Quę cū in tali deuotionis vnguento non esset repudiata, sed potius misericorditer suscepta, ausu familiaritatis confisa, ēt super sanctissimū dñi caput pretiosum liquorē effudit odoris, intantū vt tota dom⁹ ex odoris fragrātia more aromatū redoleret. Nihil ore depromēs, sed per exterioris obsequii beneficia suę cōpunctionis flammam, ac dilectionis feruorē intimans, ac si ipsi loqueretur verbis dicēs. O dñe Iesu benignissime, tu qui oīa scis & cordiū inspector es verus, qui non vis mortē peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat, tu ipse intelligis quid mei deposcūt gemitus, quid lachrymæ ab immo eruptæ flagitēt, quid meus amarus exoret singultus. Peccatrix sum immūda, sum oīum criminū labe polluta, sed qa meā ab annis prioribus cōtaminaui vitā, ad te dominū meū, qui es vita æterna confugio, vt male perditā restituas vitā, & me de faucibus Baratri clementer eripias, misericorditer liberes, potenter abstrahas, qui solus laborē & dolorē consideras. Quid. n. ex hmōi professione dilectionis consecuta sit ipse Dñs manifestat, qui Simoni indignāti cur ad se mulierē peccatricē permitteret accedere, conuersus ad illū rñdit inter cętera. Amen dico tibi quia dilexit multū, dimissa sunt ei peccata multa. Quę adepta clementia dñi (vt Lucas Euangelista describit.) illico posthabitis oībus ita familiaris effecta est, vt ipsum Dominum non solū mente, sed corpore sequæretur de propriis facultatibus, vtpote valde locuplex victum & vestitum, ei ministrans, implens bipharie domini pręceptum dicentis. Qui mihi ministrat me sequatur.

De dispersione earum cum quibusdam discipulis. Cap. XCIIII.

EX gestis sanctæ Marthę. Cūq; sanctissima Marta præcordialiter audita & percepta sententia dñi dicentis. Oīs qui reliquerit patrē & matrē &c. oēs facultates suas tripartita partitione diuisit. Primā sorori suę Marię Magdalenę dedit, ex qua ipsa Dño & Aplis eius victū illis annexa præbuit. Secundā partē fratri suo Lazaro dedit. Tertiā vero partē sibi retinuit ad subsidiū suū, de qua saluatorē & eius discipulos dū ad eā diuerterent pascebat. Quicquid vero residui fuit post Christi ascensionē ad cœlos, dū multitudinis credentiū erat cor vnū & aīa vna, & nemo dicebat sibi aliquid ꝓpriū, sed erāt illis oīa cōa, detulit ad pedes Apostolorum, vt cōi necessitati proficeret, & sic efficitur Martha discipulorū condiscipula. Tunc crescente numero credentiū, creuit aduersus eos persecutio Iudæorū intm̄, vt a finib⁹ suis eos expellerēt, & quosdā vt Petrū & alios Apostolos custodiæ publicæ manciparent, quosdā vt Stephanū lapidarent, alios ēt sicut Iacobum gladio perimerent. Quosdā vero ratibus impositos, arcentes a littore remis ablatis, vel gubernaculis & hmōi nauticis armamētis & oībus copiis & subsidijs desolatos, pelagi fluctibus exposuerunt. Sed quos dira sęuitia Iudæorum a finibus suis eliminauit, hos diuina prouidentia melioribus locis honorauit. Ditauit villis, castellis, vrbibus locupletauit gazis opimis, ditauit ecclesijs, quos & nunc & imperpetuū cęlestibus donat mansionibus. Et vnicuiq; prout diuina disposuit prouidentia, proprius & spālis assignat⁹ est locus. Siquidē Arelatē deputauit Theophimo. Narbonā Paulo, Tholosam & Vasconiā Saturnino, Lemonicas Martiali, Sanctonas & Aquitaniā Eutropio, Cęnomanum, & Britaniā Iuliano. Bituricas

ricis Auſtregiſilo. Thuronū Caciano, Lugdunū Hireneo, Defunctio nē Sertutio, Aurificā alii Eutropio, Petragoricas Frōtoni, Vellaicū Georgio, totā Galliā Dionyſio. Singulis ita regionibus ſinguli donati ſunt a Dño patroni, quas viuentes miraculis & virtutibus ornauerunt. Exardeſcente igitur ſicut pręmiſimus Iudæorū perſecutione contra fideles, ab ipſis beata Martha cū aliis Chriſto credentibus a propriis finibus exterminata eſt & facultatibus priuata. Quō ſancto Maximino vni. ex 72. Chriſti diſcipulis cū ſorore ſua Maria Spirituſſanctus ſociauit, vt qui eas olim baptizauerat, ipſe bonæ conuerſationis exēplo ad regnū cęlorū eas perduceret. Igitur nauim ingreſſi cum multis aliis proſpero curſu ad portū Marſiliæ peruenerunt.

Qualiter Maria Mag. ducem Marſiliæ conuertit, & ei filium a domino impetrauit. Cap. XCV.

EX geſtis Mariæ Mag. Et egredientes nauim, villā ingreſſi ſunt. Cūq; neminē inueniſſent, qui eos hoſpitio reciperet, in porticu phani gentis illius terræ lapidibus accubantes, ieiuniis, & orōnibus inſiſtentes pernoctauerūt. Mane facto cōuenit illa generatio praua, vt idolis more ſolito ſacrificaret, cui Maria Magdalena aſſurgens vultu placido, lingua diſerta verba ſalutis prædicauit. Et admirati ſunt oēs præ illius ſpecie & eloquentiæ dulcedine. Sequenti vero die quidā nobiliſſimus aduenit cū vxore ſua, qui vniuerſæ prouinciæ præerat vt ibidē ſacrificaret ſicut conſueuerat. Erat. n. non modico dolore afflictus, eo ꝙ ſpe prolis diu deſideratę fruſtraretur, cui Magdalena Spirituſancto plena Chriſtū prædicauit, ideoq; ſacrificia diſſuaſit. Oēs igitur ad eā confluebant, itaq; Matrona præpotens compati cœpit ſanctorū inopiæ, ac per ſatellites fidos & familiares iuſſit eis victualia erogari occulte. Timebat. n. viri ſui ſęuitiā & gentiū vicinatū perfidiā. Quadā vero nocte cū illa nocte cū viro ſuo quieſceret, apparuit ei beata Maria Magdalena in ſomnis quærens cū tantas diuitias hrēt cur ſanctos Dei fame, & ſiti, frigore, & nuditate perire permitteret, addidit & miſericordias ſi Marito ſuo ſuadere contēneret, vt in breui ſanctorū inopias ſubleuare curaret. Matrona vero euigilās nequaq̄ auſa eſt viro ſuo viſionē indicare, ſequenti die eundem iterato viſum aſpexit, quē & ſecūdo enucleare diſtulit. Tertio igiť noctis ſilentio apparuit vtriq; fremens & irata vultu igneo ac ſi domus incenderetur tota & ait. Dormis ne Tyrane cū vipera tua coniunge? quæ verba mea de Chriſti pauperibus reficiendis & operiendis tibi poſtpoſuit euoluere. Inimice crucis Chriſti variis ciborū potuūq; generibus ventris tui referta ingluuie ſanctos Dei permittis ſiti ac fame perire, iacens in palatio pannis inuolutus ſericis, vides eos deſolatos & inhoſpites, ac præteris, nec in aliquo eis cōpateris. Non ſic inique, non ſic euades, nec quod tm̄ diſtuliſti eis benefacere, impune feres. His dictis euanuit. Tunc euigilans Matrona ingemuit, & ab imo pectore ſuſpiria ducens, viro eadē ſuſpiranti ait. Dñe mi vidiſti ne ſomniū quod apparuit mihi. Vidi inquit vidi & non deſino admirari, quid inde faciemus. Exiſtimo ait melius eſſe perſuaſionibus eius obtēperare, q̄ irā Dei ſui, quē prædicat, incurrere. Itaq; benefaciam⁹ eis, & rogemus Mariā Magdalenā Deū ſuū orare vt poſſim concipere. Acquieuit ergo vir vtili conſilio Mulieris ſanctos Dei præcipiens hoſpitari, & in oībus his neceſſaria errogari. Et ſic factū eſt. Euoluto itaq; breui tpe, cognouit ſe Matrona beatæ Mariæ Magdalenæ precibus concepiſſe, & gauiſi ſunt vniuerſi.

Qualiter idem dux Hieroſolymam, & loca ſancta viſitauit. Cap. XCVI.

COnſequenter aūt vir itineri ſuo diſponere cępit, vt experiri poſſet, ſi verū eſſet qđ beata Maria Magdalena de Ieſu Chriſto dño noſtro prædicauit. Quod cū attenderet Matrona dixit ei. Putas ne Dñe mi ſine me quoq; proficiſci. Abſit. Te ſecedente recedā, te veniente veniā, te quieſcente quieſcam. Cui vir iuſſit vt domi remanens curā poſſeſſionibus impenderet addēs ēt, quia cū imbecillis eſſet, & grauida de facili periculū maris incurrere poſſet. Et contra mulier anxia inſtitit, & fœmineo more nitens in vetitum, pedibus illius prouoluta cū lachrymis tandē obtinuit. Venientes igitur ad Mariā Magdalenā terras & poſſeſſiones ſuas eius tutelæ cōmiſerūt. Maria vero ſigna ſanctæ crucis eorū humeris impoſuit. Proinde ne callid⁹ ille tentator iter quod cęperant poſſet diuertere, ſufficienter illos edocens, ꝙ duce Petro Apoſtolorū principe, & oīa q̄ prædixerat eis de Dño Ieſu, in notitiā cederent, ſicq; illi plenīq; gerulis, & auro & argēto, ac veſtimentorū mutatoriis onerati nauem ingreſſi ſunt, & Nautæ carbaſa ventis exponunt. Orta vero in mari tempeſtate, oībus in anguſtia conſtitutis Matrona imbecillis, & grauida intīm aggrauata eſt, ꝙ partus ſui tpa explere, & inter dolores vētris atq; præſſuras expirare coacta eſt. Puerulus itaq; palpitabat, & mammarum matris ſolacia quærens lamētabiles vagitus edebat. Prohdolor & natus eſt infans viuus, & matricida effectus eſt, & eū mori conuenit, cū qui alimenta vitæ tribuat non ſit, ad hoc ēt clamabant Nautæ procella ſęuiente. Eiiciatur corpus anteq̄ moriamur. Nunq̄. n. quaſſatio ceſſabit, q̄diu ītus fuerit, eō ꝙ mare nihil ītra ſe ſuſtinet, qđ mortuū ſit, cūq; vellent corpus eiicere, percite inquit peregrinus parcite, & ſi nec matri adhuc tepidę, nec mihi parcere volueritis, miſeremini ſaltē puero li vagientis. Inhumanū eſt. n. corpus ſemiuiuū fluctibus iniicere, & abſonū in tā tenero puerulo tā ſubitū homicidiū perpetrare, ſinite inquit modicū & ſuſtinete, ſi forſam præ anguſtiis in extaſi poſita poſſit adhuc reſpirare. Dixit, ecce procul a Naui quidā collis ei apparuit. Quo viſo ait, ſinite paulil p Nautæ, & q̄tum volueritis pecuniæ corpus cū puerulo ad collē iſtū deducite, vt ibi ſaltē poſſit tumulari. Itaq; Nautæ auidi pecuniæ petitioni eius paruere. Eductaq; ſcapha corpus cum puero illuc delatū eſt. Et cū præ loci duritia foueā nequiuiſſet effodere in ſecretiori parte collis ſuppoſita clamide corpus collocauit, & puerulū mammis eius apponēs effuſis lachrymis ait. O Maria Mag. cur ad perditionis meæ tumulū portibus Marſiliæ applicuiſti? nunquid petiiſti Deum vt vxor mea cōciperet, hac de cauſa vt conceptū periret. Ecce perit, concipiens perit & conceptū, quia natū eſt, vt pereat cum non ſit qui enutriat. Sed ecce, qđ præce tua obtinuit tibi Deoq; tuo commendo, cui omnia mea commendaui. His dictis clamide ſua corpus, cum puero circumquaq; operuit, ac per ſcapham ad nauem rediit.

Qualiter in regreſſu puerum ſuum miraculoſe nutritum inuenit. Cap. XCVII.

TVnc aūt Nautæ remis incūbūt, & iter inceptū arripiūt. Et cū impellente vento gratiore nauis optato portui appliculſſet, dato naulo peregrinus egreſſus eſt. Emerſoq; aliquot dierū itinere obuiauit ei beatus Petrus Apl's. Qui ſciſcitans peregrinū qua de cauſa illuc veniſſet, viſo ſigno crucis humeris eius affixo gauiſus eſt. Nouit. n. ꝙ in ptibus vn̄ venerat verbū Dei prædicatū eſt. Cui peregrinus totū diligēter explicauit, qđ ſibi tā ī terra, q̄ in mari acciderat, & cui⁹ hortamine qua de cauſa illuc venerat. Quo audito Petrus ait. Pax tibi frater bn̄ veniſti, vtili conſilio crediđiſti, perſeuera in bono, & bn̄ erit tibi. Nec moleſte feras, ſi vxor tua dormiat, ſi puerulus cū ea quieſcat, potēs eſt. n. Dñs cui vult dona dare, data auferre, ablata reſtituere, & mœrorē tuū in gaudiū conuertere. Ego ſum Petrus, eroq; dux & comes tuus. Tunc introduxit eū Hieroſolymis vbi paſſus & mortuus, ac ſepultus fuerat Dñs, & ad alia plura loca duxit eū, oſtendens ei virtutes ac prodigia, quæ fecit in conſpectu diſcipulorū dñs Ieſus. Sic euolutis biēnii vel amplioris tpis curriculis tandē ille accepta B Petri licētia repatriare curauit, Vt aūt nauē aſcendit Deo diſponēte Nautis velificantib⁹ ad collē vbi corp⁹ mulieris cū puero collocauerat puenit, quē cū vidiſſet dedit pretiū Nautis vt curſū ſiſterēt, illucq; illū deferrent, quo facto vt applicare debuit, puerū qui more ſolito ſecus littus luſum venerat, arena inuolurū lapillulos conchis immiſcentē vidit, & quidnā eſſet admirari nō deſinēs, ſcapha exiliuit, quē cū attenderet puerulus, qui nunq̄ tale quid viderat expauit, & more catulino palmulis officio pedū fungentibus, ad ſolita Matris vbera recurrit, ac ſub clamide occulte latitauit. Tunc peregrinus vt apertius videret, quid eſſet acceſſit, & puerulū ſtaturæ pulcherrimæ viuū, papillaſq; mrīs ſuggente inuenit, pannoſq; quos ſuperpoſuerat corpori adeo recentes atq; fragrantes, ac ſi in pertica, vel in arca ex die qua ibi fuerant poſiti diligenter fuiſſent collocati, conſiderauit ēt ita odorum & ita coloratum corpus Matronæ, ſicut fuerat cum vegetaretur ſpiraculo vitæ, quo viſo gauiſus eſt, & procidens in terram gratias egit Domino Ieſu Chriſto & beatæ Mariæ Magdalenę, cuius meritis ac precibus talia ſibi nouerat contigiſſe.

Qualiter etiam vxorem defunctam per beatam Mariam Magdalenam recuperauit. Cap. XCVIII.

ET accipiens ipſe puerum ait. O beata Maria Magdalena q̄ lætus eſſem, q̄ proſpere mihi cuncta eueniſſent, ſi mulier reſpiraret, ſi mecū repatriare valeret. Equidē ſcio, q̄a tu puerū dediſti, & ī hac nocte p bienniū pauiſti, mrēm quoq; poteris reſtituere priſtinæ ſanitati. Ad hęc reſpirauit & quaſi a ſomno euigilās ait. Magni es meriti B. & glorioſa Maria Magdalena, q̄ in ptus mei pꝛeſſuris impleſti Obſtetricis offm̄, & in oībus neceſſitatibus meis intuitu pietatis ancillæ expleuiſti ſeruitiū. Quo audito, admirans pegrinus ait. Viuis ne mulier dilecta. Cui illa. Viuo ait eqdē viuo, & nūc de pegrinatione de qua & tu veniſti venio. Et ſicut btū Petrū Apl'm ducē & comitē oībus locis habuiſti, ſic ego vna vobiſcū cū B. Maria Magdalena duce & comite vbiq; fui, ſingulaq; pſpexi, & cōſpecta memorię cōmedaui. Et incipiēs oīa loca & miracula, q̄ vir pagrarat & viderat

viderat adeo plane, & euolute explicuit, ꝙ nec in vno articulo deuiauit. Quid plura. Peregrinus recepta coniuge sua sana & incolumi cum puero nauem lætus conscendit, & nautis oibus, qui aderant cuncta quæ sibi contigerant enucleauit. Paulopost Massiliæ portui applicuerunt. Et ingressi beatam Mariam Magdalenam cum Discipulis suis magnę gentium multitudini prædicantem inuenerunt, ac pedibus suis prouoluti dixerūt. O beata Maria Magdalena magnus est ille, quem in terris prædicas, Deus tuus credimus, & cōfitemur ꝙ præter ipsum non est alius Deus. Ecce nos & omnia nostra in manu tua sumus, fiat de omnibus sicut vis. Et narrātes astantibus omnia, quæ sibi acciderant, a beato Maximino baptizati sunt. Sicq; Idolorum ędificia diruentes in nomine Domini Iesu Christi ecclesias statuerūt. Ex gestis sanctæ Marthæ. Tūc territorium Aquense adeunt & ieiunijs, ac precibus insistentes, populum incredulum miraculorū signis, & prædicationibus ad fidem Xpi conuerterunt. Dns aūt dedit sanctæ Marthæ super ægros sanitatis gratiam, & diuinæ ꝑdicationis facundiam. Prędicantibus ergo beato Maximino & Martha, & Maria, maxima pars populorum ad Christum conuersa est.

De Dracone quem Martha ligauit, & populus occidit.
Cap. XCIX.

ERat tunc super Rhodanum inter Arelaten & Auinionem ingens draco, cuius primæ partes vsque ad medium aīalis formam prætendebant, reliqua corporis in piscem desinebant. Hic multos transeuntes, & superuenientes occidebat: Asinos et & Equos perimebat. Naues quoque quæ per Rhodanū transibant subuertebat, veniebant igitur sæpe magni populi cū armis, nec illum perimere valebant, qm̄ proiectus a nemore in flumine latebat. Erat crassior Boue longior Equo, sed & caput habebat leoninum, dentes vt gladius acutus, comas equinas, dorsum acutū vt dolabrum, squamas hirsutas, & vt tharabus scindentes, senos pedes, vngues vrsinos, caudam vipereā, binis permis vtraq; parte muniebat, vn̄ nec iaculis, nec vllis, qbus impetebat armis cędebat. Tantæ ferebatur fortitudinis, vt 12. Leones aut tot idē Vrsos immanis belluæ crudelitate, vel æquaret vel superaret. Cū autem eam incolæ regionis illius aliquatenus euadere, vel superare nequissent, fama præconizante audierūt virtutum insignia, quæ per beatam Martham Dominus operabatur, & festinato venerunt ad eam humiliter rogantes, vt fines eorum visitare, & a pernicioso Dracone, qui nimis eos infestabat liberaret, quibus sancta compatiens ad locum designatum de Christi nominis virtute confidens proficiscitur exterminantem exterminatura Draconem, repperit eum in nemore cuiusdam hominis, quem recēs occiderat incubantem, prædamque suam deuorantem, tunc hospita Christi nil perterrita propius accessit, & aspersione sacratæ q̄ secum tulerat aquæ malignam bestiam perfundens, & signū sanctæ crucis, q̄ præferebat obijciens, Draconem adeo reddidit inualidum & stupidum, vt nec valeret procedere, nec sęuitię quicquam exercere. Præstitit itaque victus instar ouis nil virium habens, & sancta nil morata proprio cingulo cūctis admirantibus eius triumphum, quē cęperat colligauit. Qui protinus ab omni populo lanceis, & lapidibus est obrutus. Nūcupabatur aūt ab incolis Draco ille Tharascurus, vnde locus ille deinceps vocatus est Tharascurus, qui antea vocabatur Verluc. i. niger lucus, eo ꝙ ibi essent condensa & opaca & nigra. Erat autem Draco de quo diximus, vt putabatur de genere illius, qui vocatur in Iob Leuiathan, & descenderat per mare de Galacia Asiæ, generatus a Leuiathan, qui est serpēs aquosus, & ferocissimus, & a Bonacho aīali. Bonachum .n. animal Galaciæ gignit regio, qd stercore feruente, & vrente suos insectatores submouet, qd p spaciū iugeris velut spiculū dirigit, & quicqd tetigerit velut incendiū perurit.

De Austeritate vitæ illius. *Cap.* C.

POstea multis petitionibus nobilium & popularium eiusdē patriæ tandē acquiescens ex voluntate magistri sui sancti Maximini, & licentia sororis suæ Mariæmagdalenæ beata Martha remāsit in sacris orationibus, & vigilijs, quamdiu vixit ibidem persistens, quot labores, quot angustias, quot ægritudines, quantas persecutiones, quantam famis inediam sibi sustinuerit quis valeat explicare? Nam in primis 7 annis glandibus, & radicibus, herbisque crudis, & pomis siluestribus corpusculum sustentans potius, q̄ reficiens victitauit. Postea coadunato fratrum & sororum cōuentu, & ædificata in honore dn̄i nostri Iesu Xpi & beatæ Mariæ semper virginis maxima basilica, satis inibi durām & austeram duxit vitam. Hiemis tempore pellicia contegebatur ouina subiecto vili paliolo. in æstate tunica & bitro induebatur, cilicio ad carnem ex more cohærente, nudis pedibus incedens albam ex pilis camelorum mitram capiti superponēs, cingulo nodoso de setis equinis, facto, aluum intantum coartās, vt vermes ex corrupta & putrefacta carne fluerēt. Extēsis solo ramis arboreis, aut viteis, lapide pro ceruici nibiali capiti superposito subiecto, sacco cilicino tantum incumbebat. Nunquam a præcibus, & obsecrationibus vacans. Bonis itaque semper operibus occupata, & hospitalitate, quam apud Bethaniam specialiter exercuerat, Deo & hominibus intantum placuit, vt multa populorum millia per eius laudabilem prædicationem & sanctam conuersationem, qua mirabilis omnibus apparebat, fidem Christianæ religionis susciperent, & baptismi sacri gratiam consequerentur.

De Suscitatione iuuenis, & conuersione aquæ in vinum.
Cap. CI.

IGitur cum apud Auinionem ante fores vrbanas in quodam loco ameno inter fluuium Rhodani egregia Christi discipula sanaret ægros sibi oblatos, & prędicaret, ecce iuuenis, qui erat vltra flumen vidit circa gentium cateruas sanctam auscultantes. Et animatus eam videre & audire, nauigio carens fluuium transmeare cupiens, natare nudatus cœpit. Qui cum iam medium tenuisset aluei, subito veloci cursu ferocissimi fluminis interceptus submergitur raptus in profundum. Quid plura, concurrunt multi nec succurrunt. Et tota die illa cum a ciuibus, cū nauibus quæreretur, nec reperiretur, sequenti die circa nonam inuentum exanimati iuuenis, corpus, ante pedes beatæ Marthæ cum luctu exposuitur. Mox famula Christi corde compuncta super his admonuit populum, vt solo prostratus Deum exoraret, quatenus omnipotenti virtute sua puerum a mortuis dignaretur excitare, sed & ipsa iuxta defunctum in modum crucis in oratione prosternitur, deprecans ac dicens. Adonai Iesu Christe, qui tua sancta inæstimabili clementia fratrem meum Lazarum dilectum tuum olim a mortuis suscitasti, qui tenes claues mortis, & vitæ, qui morti imperas, & a facie tua fugit, qui mortuos reuocas, ad vitam respice benignissime Domine ad precem & supplicationem Ancillæ tuæ & circunstantium, & animam in hoc iuuenile reuerti iubeas cadauer, quatenus præsentes, & futuri videntes, & audientes magnalia tua perfecto corde credāt in te, teque saluatorem suum sequantur. Hac oratione completa famula Christi de terra consurgens pueri manum apprehendit & dixit. In nomine domini Iesu Christi o iuuenis a morte qua detineris viuus assurge. statimque puer sanus, & incolumis surrexit, & baptismatis donum in nomine sanctæ Trinitatis consecutus est. Eodem tempore Maximinus Aquensis Episcopus, & Trophimus Arelatensis, & Eutropius Aurasicensis, tres isti religiosi Sacerdotes domini visitationis causa commoniti, sic tn̄ vt alterutrum sese ignorarent ad eam venerūt & sanctis eius petitionibus annuentes, ecclesiam quam in noīe Iesu Christi eiusq; genitricis honore construxerat. 16. kal. Ianuarij deuotissime cōsecrauerunt. Completa sanctæ dedicationis, vt solēne est, consecratione, ventū est ad refectionis horam, sed inter prādēdū vinū defecit, ad quorū pn̄tiā diuina virtus aquā in vinum conuertit.

De conuersatione Mariæ Magdalenæ in deserto.
Cap. CII.

EX gestis eius. Interea sancta Maria Magdalena cum diutius verbum domini prædicasset, maximeque cum ad eius notitiam peruenisset, ꝙ Apostolus mulieres in ecclesijs tacere præcepisset, contemplationi artius vacare desiderans, monente Domino ad heremum asperrimum se contulit, & in loco Angelicis manibus sibi præparato per 20. annos omnibus hominibus incognita, & cœlestibus tantum fomentis refecta, in Dei laudibus, & orationibus permansit. Erat autem spelunca, in qua manebat super cuiusdam asperrimi montis radices, cui nec aquarum fluenta, nec herbarum, vel arborum solatium erat, vt per hoc Christus ostenderet, ꝙ dilectricem suam non terrenis, sed cœlestibus epulis satiaret. In hac igitur cripta permanens quaque die septies canonicis horis Angelorum manibus in æthera leuabatur, & cęlestium agminum concentus dulcissimos etiam corporeis auribus audiebat, hisque suauissimis dapibus satiata. per manus itidem Angelicas ad eundem reuocata locellum, in Dei laudibus persistens, corporeis alimentis non indigebat. Sacerdos quidam religiosus singulis annis quadragesimam in solitudine perficiebat. hymnisque & orationibus in multa corporis abstinentia vacabat. Hic ad 12. stadia præfatæ speluncæ, vicinam sibi cellam iuxta fontem construxerat miraculum prorsus ignorans, quod de beata dilecta sua Dominus faciebat. Quadam vero die Dominus oculos eius aperuit, viditq; qualiter Angeli descendentes super locum in quo beata morabatur consistebant, & eam in sublime eleuantes, post horæ spacium ad eūdem locum cum diuinis laudibus reuocabant. Verum quia longius distabat, quid Angeli ferrent & referrent scire non poterat. Tūc cœpit orationibus insistere, & vt sibi tantæ visionis veritas plenius innotesceret, Dei clementiam cum lachrymis cœpit inuocare. Mane autem sequentis diei audaci deuotione ad locum properabat, cunque ad vnius iactum lapidis appropinquaret,

ret, cœperunt ei crura cum pedibus hebescere, & timore valido eius præcordia anhelare, cumque retro rediret vsum ambulandi crura cum pedibus præbebant. Et si verso tramite ad locum præcedere conaretur, languor corporis eum & hebetudo prohibebat. Tunc intelligens illud secretum esse cœleste mysterium stetit, & inuocato saluatoris nomine clamauit. Adiuro te per Deum viuum, vt si homo es vel rationalis creatura, quæ in illa spelunca habitas, mihi continuo respondeas, & status tui mihi veritatem edisseras. Hac adiuratione ter repetita illico beata de spelunca respondens eum propius accedere fecit, eique Mariam illam in Euangelio famosissimam peccatricem se esse dixit, factique sui historiam quam quæsierat ei explicauit. Et addidit, quia a Domino meo mihi est reuelatum, quod inter homines de hoc sœculo migratura sum, rogo vt beatum Maximinū mox adeas, & omnia quæ videris, vel audieris ex ordine illi nunciare studeas. Proximo igitur die pascæ tempore matutinorum oratorium suum, quod ipse sibi construxit solus ingrediatur, & me in Dei laudibus illuc subuectam per Angelicum ministerium inueniet persistentem.

De transitu eiusdem, & sepulchro. Cap. CIII.

SAcerdos itaque neminem prorsus videns, audiebat vocem talia resonātem, & Angelum potius audire videbatur quàm hominem. Cumque plura loquens, & interrogans nullum vlterius responsum accipere posset, mox beatum Maximinum adijt, eique omnia ex ordine nunciauit. Qui Deo gratias immēsas agens, ante illucescentem dominicæ resurrectionis auroram, oratorium suum ingressus, vidit beatam Mariam in choro Angelorum, qui eam adduxerant adhuc astantem tanto splendore circundatam, vt totum oratorium lux luce diei clarior illustraret. Cumq; vir Dei circa ianuam subsisteret, vidit chorum Angelicum ascendere, & illam in medio stantem expansis manibus orare, sic eleuatum in aera, vt duo cubiti inter terrā & eius corpusculum interesse viderentur: cumque propius accedere trepidaret, illa cuius vultus ex continua visione Angelorum vltra radios solis radiabat, leuiter eum vocauit, & Sacerdotes oēmque clerum conuocare rogauit. Quibus præsentibus corpus, & sanguinem domini ab Antistite porrectum cum maxima lachrymarum inundatione suscepit, & omnes circunstantes attentius orare commouit. Deinde toto corpusculo ante crepidinem altaris prostrato, sancta illa anima ipso die resurrectionis ad Dominum migrauit. alibi vero legitur transisse 9. kal. Augusti. Quod ideo forte dicitur, quia tunc eiusdem trāsitus memoria celebratur, vel fortasse dies resurrectionis siue paschæ potest hoc accipi generaliter pro dominica die. Post eius exitum tantæ suauitatis odor efferbuit. vt per 7. fere dies sequentes, ab ingredientibus oratorium sentiretur. Cuius sacrum corpus beatus Maximinus assumens, diuersis conditum aromatibus in honorifico collocauit mausœolo, construens super ea membra beata mirabilis architecturæ basilicam. Monstratur autem sepulchrum eius ex candido marmore habēs, & sculptum in ipso qualiter ad Dominum in domum Simonis venerit, & officium humilitatis, vnguētique ei inter conuiuantes, flere non erubescens, obtulerit.

De anima eius quam vidit Martha. Cap. CIIII.

MAndauerat autem Maria per beatū Maximinum Marthæ sorori suæ, quoniam eam in proximo visitaret. Quod quidem promissum non superest in corpore sed iā defuncta compleuit. Euoluto postea breui spacio, beatus Fronto, Petragoricensis, & sanctus Georgius Velliacensis, ille. s. qui mortuus fuerat & reuixit, a proprijs locis, & sedibus ciuibus eorum prædicationem respuentibus, tunc eiecti, ad eiusdem Marthæ præsidium cum accessissent, & per aliquot dies cum ea morarentur eius precibus Deo fusis reconciliati sunt ciuibus suis. Illa autem sanctum Frontonem secretius alloquens, habito cum eo de quibus voluit, & in quibus excessisse se meminerat confessionis sacramento, transitus sui diem imminere nihilominus eidem prædixit. Sanctus aūt præsul ei sese promisit affuturum ad euocationis eius diem, si sic placeret diuinæ ordinationi. Ipsa itaq; beata Martha cum hospiti suo Christo per oīa placeret, ille meritorum ei stipendia reddere volens, innotuit ei spacio vnius anni ante diem sui exitus imminere, cumque per totum fere annum Febribus agitaretur, ante diem octauum suæ resolutionis Angelicos choros sororis suæ Mariæ Magdalenæ migrantis animam ferentes in cœlum audiuit. Quod omni conuentui suo statim patefecit dicēs. Congratulemur oēs in Dño gratias agentes dignationi diuinę, quia Mariæ sororis meæ aīam per Angelicum ministerium ad pollicitas sedes transtulit. Recordare aūt dulcissima soror promissionis tuæ, qua te spopōdisti me visitaturā, & viuas inęternū cū vero Dño Iesu Xpo, sed nō fefellit Maria Marthā. Nā post octauū diē (vt ita dicā) secū ad Paradisi fęlicitatē attraxit eā. Siquidem octaua die a trāsitu beatę Mariæ Martha cœpit plus solito grauari languore, lectoque procumbens, fratres & sorores de sancta religione Christianæ professionis tenenda cō monefaciens, & hortans, coram ipsis res ecclesię disponens, & assignans, & vt secum peruigilarent vsque ad exitus horam pręcibus, & orōnibus insistentes obsecrans, sicut & fecerunt. Et post collocutionis verba, dominici sacramenti cōione sese muniuit.

De Felici eius transitu. Cap. CV.

NOcte vero media ante transitus sui horam somno depressis fratribus, & illis, qui circa illam excubabāt cum luminaribus personis, turbo vehemens excitatus ab eo, qui sanctis omnibus inuidet hoste maligno violenter actus. 7. cereos non modicos, & tres lampades extinxit. Illico famula Christi turbam terribilem Spirituum malignorum ante se cernens orare cœpit. Mi pater inquit. Hely mi hospes charissime, cōgregati sunt ad deuorandū me seductores mei, scripta tenentes malorum, quę gessi, vociferantes, & dicentes, Deus dereliquit eā, persequimini & comprehendite eam, quia non est, qui liberet eam. Hely ne elōgeris a me. Hely in adiutorium meū intende, delicta iuuentutis meę & ignorantias meas ne memineris Adonai. Ad cuius sonitū vocis, qui dormiebant excutiuntur somno, volentesque luminaria, quæ ministrabantur extincta rursus accendere, dum de domo transeunt ad domum proximiorem, & inde ad remotiorem ignem petituri, morasque faciunt in eūdo. vidit beata Martha sororem suā Mariā Magdalenā occurrentē sibi, facem igneam manu tenentem, ex qua oēs lāpades, & cerei mox accendunt. Et dū altera proprio noīe vocaret alterā, ecce Dñs Iesus Xps adest, ille qui nusquam abest, dicens. Veni dilecta quondā hospita mea. Nunc te de carnis ergastulo transferā ad cęli palatiū, vt ibi cū sanctis gaudeas æternaliter, nō sicut hospita vt adueua, sed sicut domestica fidelis, sicut cōciuis scōrū. Sollicite mihi meisq; ministrasti ī terris, hospitio me suscepisti & refecisti. Reddā tibi pro tpali ministratione mō oēm excedētē btitudinē vt vbi ego sum, illic sis mecū, quod mihi ministrasti, quod secuta es me. Consolationis vero grām quam tibi dederā, ad eorū salutē quos erudieras, nec auferā a te, nec imminuam, quin potius multiplicabo, deuoteq; veniētes ad sepulchrū tuū amore tui clemēter exaudiā iustisq; eorū petitionibus effectū tribuēs, expecta nūc modicū, quoniam ī proximo venies ad me. Interea reuertētibus, qui pro luminaribus accēdēdis egressi fuerāt, erat miraculū videre lucernas, quas extinctas reliqrāt succensas inuenisse, mirātibus cūctis, & qualiter id accidisset inter se cōferētibus, scā Dei pandit ordinē rei (quos sanctioris vitę cōgnerat) fribus, diuinā patefaciēs visitationē. Tūc deferri se pcepit retro basilicā sub arbore quadā, & substerni sibi cinerē sparsim instar Crucis paucis paleis. Et recubans cilicio sanctæ Crucis lignum præ oculis habens horam exitus intenta cœlo præstolabatur. Cunctis itaque circunstantibus sanctis orationibus occupatis, dominicam passionem præcepit recitari, quam Hebraice scriptam de partibus Hierosolymitanis secum attulerat. Qua secūdo perlecta, lectore, Pater in manus tuas commendo spiritum meum, euangelica narratione prosequente, Christi famula in domino dormiuit. 7. Kalen. Ianua. 6. Feria, hora diei 9. peracto ætatis anno. 70.

De gloriosis eiusdem exequijs. Cap. CVI.

HVius exequias cum omni deuotione procurauerūt ipsius comites, & alumni viri religiosi. s. atq; famosi domestici eius Eudochius, & Sinthex, & Germanus, & Epharas, & Sostenes Pauli Discipuli, & Trophimi comites, & Parmenas, qui fuit vnus ex 7. Diaconibus ecclesiæ primitiuæ, sed & Martilla beatæ Marthæ pedissequa, quam de fonte sancto susceperat, mulier. s. illa quę extollens vocem de turba dixerat ad Dñm Iesum. Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Isti cū multis alijs, qui cognito transitu sanctæ fœminæ superuenerant, cū ibi triduo cum cereis, & luminaribus perstitissent, die dominica dum eius corpori funeris obsequium præberre vellēt, & alij psalmis, alii lamentis intenderent, ecce hora tertia apud Petragoricas sacrarum missarum solēnia celebranti, iam lecta epistola in cathedra ante altare dormitanti, in ecclesia sua beato Frontoni Epo apparuit Dominus dicens ei: Dilecte mi Fronto, si vis implere quod hospitę nr̄æ Marthæ pollicitus es, veni festinanter ad eius exequias cōplendas, & sequere me. Quo dicto momentaneo raptu Tharasconū ambo transuecti, diuæ hospitæ ingressi basilicā cū alijs circa sanctum corpus psallentib. psallere cæperunt, & totū obsequiū tenentes in manib. codices a principio vsq; ad finē; alijs rñdentibus, & succinnentib. peregerūt, & ambo sanctæ mulieris glebam baiulantes in sepulchro deposuerunt. Dum hæc aguntur ecce diaconus Petragoricensis ecclesiæ finitis cantibus clericorum ad pronunciandum euangelium paratus sanctum Antistitē, quē in cathedra prospicit dormitantem pulsat, benedictionem ab eo legēdi petens. Sed sanctus adhuc somno depressus nullum responsum dat. Mirantibus cunctis cur sanctus

Episcopus

episcopus tã tas moras faceret, iterata vice pulsans, tandem quasi dulci somno euigilãs ait. O fratres quid egistis, quid me sic excitastis. Res mira nobis accidit, quam vestræ dilectioni cõfiteor. Dominus noster Iesus Christus perduxit me de præsenti loco ad exequias hospitæ suæ Marthæ, quam & sepulturæ tradidimus, sicut illi viuẽti quondam promisimus. Et vt me sanctæ mulieris exequijs interfuisse cognoscatis, mittite qui afferant anulum aureum & cyrothecas, & criseas, quas dum ad deponẽdum in sepulchro sanctum corpusculum me coaptarem illius ecclesię Sacristæ commendaui. Sed dum exirem de ecclesia, nec anulum nec cyrothecas obliuione præuentus, ab eo cui commiseram repetij, nec recepi, vobis excitantibus euigilans. Missi sine dilatione nuncij, sicut sanctus prędixerat rem accidisse seriatim cognouerunt, & anulum & vnam de cirotecis attulerunt. Nam alteram secretarius ob testimonium tantæ rei tenuit. Referebat beatus Fronto fratribus, cũ de beatæ mulieris sepultura faceret mentionem. Postquam inquit eam sepulchro condidimus, ab ecclesia iam exeuntes nos insecutus est, quidam frater eiusdem loci litteratus, & interrogauit Dominũ quis esset, vel vnde vel quo nomine censeretur. Cui ille nil respõdens ostendit codicẽ quem manu tenebat apertũ, in quo nihil aliud scriptum erat, nisi versiculus iste. In memoria æterna erit iusta hospita mea, ab auditu malo nõ timebit in die nouissimo, cum vero codicem reuoluisset cunctis folijs idem repperit inscriptum. Vnde satis patet, quia merito in memoria æterna Angelorum, & hominum est iusta hospita Christi, & ab auditu malo non timebit, quãdo maledictione digni audient, Discedite a me male dicti.

De loco sepulchri, & de comitibus eius. *Cap.* CVII.

Qvanti vero beata Martha sit meriti miracula comprobant, quæ super infirmos, tunc & deinceps ad eius venerabile sunt exhibita sepulchrum. Nam vt de multis pauca referamus. Clodoueus, qui primus de regibus Francorum & Theutonicorum per beati Remigij prædicationem Christo credidit, & baptismi sacramentum suscepit, cum graui renum vexaretur incommodo, comperto fama vulgante, ꝙ quibuscumque morbis compressi sanarentur, ad famulæ Christi Mauseolum festinus eò perrexit, & salutem se ibi recepisse gauisus, locum illum regia munificentia ditauit, & terras & villas, & castra per ambitum trium milliariorum ex vtraque parte Rhodani per testamenti cõscriptionem anulo suo roboratam, eidem loco delegauit, & ecclesiam locumque ab omni subiectione laicalis, & sæcularis potestatis liberum esse constituit. Idem autem locus tantæ venerationis, & religionis est habitus, vt non impune fiat, siquis aliquam ibidem violentiam aut iniuriam furti, periurij, commaculationis illicitæ, rapinæ seu fraudis admiserit, diuina protegente defensione, locumque sanctum conseruante. Martilla autem & Sinthex & Epaphras castissimi & Apostolici viri Sclauoniam perrexerunt. Et prædicantes Euangeliũ Christi perseuerauerunt in bonis operibus. Martilla vero post excessum beatæ Marthę. 10. annis superuixit, cuius vitam non paruo volumine hebraicè conscripsit, quam ego Sinthex multa prætermittens latinè transcripsi. Euchodius autem & Germanus, & Parmenas, & Sosthenes beatæ Marthæ comites, & alumni, quoad vixerunt ad sacratissimam eius sepulturam prouigilantes, ibidem beato fine quieuerunt.

De Sacerdote beatæ Mariæ miracula non credente. *Cap.* CVIII.

Ex gestis sanctæ Mariæ Magdalenæ. Post transitum vero multis beata peccatrix claruit miraculis, vnde vidimus quendam Sacerdotem Cęsaraugustanum Paulum nomine, qui non solum beatæ Mariæ Magdalenæ præconibus se commendare, sed etiam his omnibus, quæ de ipsa veraciter referebãtur, instinctu diaboli fidem adhibere non poterat. Hic itaq; cum quodam die super equum, quem satis quietum habebat, ꝑ suis negocijs equitaret, more rapidi animalis equus per diuersa currere, insanire, & per scopulos, & acuta frutecta, foueas, & dumeta, stagna, & flumina, & incognitas hominibus semitas paruipensis habenis, & freno, se & sessorem suum abducere cœpit. Sacerdos autem in incerto versabat vtrum de equo desilire, aut sese super eum firmare debuisset, cum vtrumque sibi perniciosum dubitabat, cum sic iam de vita diffidens duceretur, recordatus est non sine beatæ Mariæ Magdalenæ misericordia & meritis, ꝙ relationes miraculorum eius non crederet, & eis multoties pertinaciter obuiasset. Ad cordis itaque sui secreta conuersus hæc intra se flebiliter aiebat. Mea culpa Maria Magdalena mater misericordiæ, ꝙ tua sancta miracula non credidi, ꝙ eis multotiens obuiaui, sed si præcibus tuis Domina mea charissima de instanti exitio me indignum famulum tuum liberaueris, magnalia, quę per te Dominus operatur fideliter referam, & me sanctissimo præsidio tuo, speciali voto & deuotione committam. Vix adhuc verba cõpleuerat, & equus sanguineas spumas reijciens, plus solito cœpit mansuescere, & omnia præcipitia & loca aspera ad sui voluntatem Domini declinare. Mox Sacerdos Deo & beatæ Mariæ Magdalenæ gratias agens, ad iter quod cęperat redijt. Sed vix per vnam dietam repetijt, a quo ab hora prima diei vsque ad tertiam equo præcipitante diuerterat. Hunc ad beatæ Dei dilectricis tumulum hæc omnia cum lachrymis, vidimus referentem. Et super his omnibus, quæ in ipsa deliquerat cum summa cordis compunctione pœnitentiam agentem.

De clerico desperato per eam consolato. *Cap.* CIX.

Clericus, quidam de Flandria Stephanus nomine claris ortus natalibus, diuitijs locuplex, sæculari etiam sapientia præditus, ab ordine suo apostatatus, adeo in omnium vitiorum profundum & omnium iniquitatum magnum præcipitium suadente diabolo ceciderat, vt nullius flagitij vel impietatis aliquid ab humana fragilitate committi potuisset, quod ipse vel opere vel consensu vel promptissima voluntate nõ perpetrasset. Hic ob innumeram suorum criminum multitudinem in desperationis foueam mersus, facta omnia religiosa vel honesta aut animarum saluti vtilia, tanquam prophana prorsus abominabatur. Et ea non solum facere, sed etiam audire scelus esse putabat. Omnes delicias, & illicitas voluptates corporis curiosissime sectabatur, & omnium pœnarum atrocitate securum se asserens in futuro sæculo, præsentis sęculi se nolle amittere delicias referebat. Inter vniuersa tamen criminum genera, die vigiliarum eius ieiunans, festumque deuote celebrans, ea saltem die a vitijs abstinebat. Quodam etiam die inter cæteros, qui orationis causa eiusdem Dominæ tumulum visitabant, & ipse profectus est, hoc in cordis sui arcano sæpe reuoluẽs. Scio, Mariam Magdalenam plurimum peccatricem fuisse, & tamen dimissis eius peccatis multam sanctitatis obtinere virtutem. Ibo igitur ad sepulchrum ipsius, & siquid reuelatione eius per merita mihi ostensum fuerit, ꝙ vllum valeam habere remedium, per eius donum libenter suscipiam. Alioquin ad desideria corporis mei perficienda reuertar. Cumque ad ipsius ecclesiam per tres continuas hebdomadas constitisset, nullius, quod quærebat reuelationis accepit solatium. Vniuersis igitur, quæ ad commeatum necessaria fuerant pręparatis, sequenti die sine intermissione reditum præparabat, in desperationis puteum constanter immersus. Eadem die beatissima Maria Magdalena eidem clerico nec penitus dormienti, nec ex toto vigilanti apparuit, tanquam mulier formosa, crinibus decenter expansis, lugubres gerens oculos, & duorum insignium Angelorum dextraque leuaque honorifice sustentata præsidio, & præfatum intuens iuuenem taliter exorsa est. Cur quæso Stephane indigna mæritis meis facta rependis? cur labiorum meorum instantiam nulla compassione solaris? Ex quo enim in me & festum migrationis meę de sęculo deuotionem aliquam habere cœpisti, pro remedio delictorũ tuorum Domini misericordiam incessanter exorare nõ destiti. Surge igitur, & peccata tua humiliter confitere, certus, ꝙ si mihi credideris, diuinum te persequetur auxiliũ, nec ego te vlterius deseram quousque animam tuam a peccatorum sordibus liberatam suo creatori restituam. Dixit, & ab oculis eius elapsa est, Clericus ergo ille continuo surgens intantum corde contritus, & compunctus est, ꝙ mox beatæ mediatricis suæ basilicã adiẽs, conuocato eiusdem loci patre & fratribus, confessionem scelerum suorum reuerenter aperuit, & canonicam satisfactionem accepit. Sequenti vero die monachium habitum induit, & renuncians sæculo & illecebris eius religioni se applicuit. Et sicut ab his, qui nouerunt accepimus, Angelicæ vitæ conuersationem quousque migrauit a sæculo largiente Domino fideliter obseruauit. A religiosis etiam & Deum timentibus viris nobis significatum est, ꝙ eadem hora qua de corpore ipsius anima elapsa est, visa est beata Maria Magdalena iuxta ipsius feretrum cum Angelis astitisse, & ex eius corpore, quasi columbam candidissimam cum laudibus sustulisse.

De Britone per eam a naufragio liberato. *Cap.* CX.

Nobilis vir Brito quidam terrens facultatibus latus, ita circa beatæ Mariæ Magdalenæ obsequia deuotus, & stabilis erat, vt eam cum vxore & filijs, & tota familia pręcipuo venenaretur affectu, eam quotidianis præcibus ad suum præsidium flagitabat. Hic itaque diem vigiliarum festiuitatis eius cum tota domo sua deuotissime semper ieiunabat, & eiusdem festiuitatis die magnam pauperibus, & peregrinis refectionem præparare consueuerat. Eadem quoque die debitoribus, debita dimittebat, veniam dabat offensis, & præ cunctis sanctorum solennitatibus festiuitatem illam celebrem & præcipuam recolebat. Inter præces autem continuas hoc præcipue a Domino præcabatur, vt nunquam eum permitteret, de ista luce, sine vera pęnitentia & peccatorũ confessione migrare,

Cōtigit ergo vt in Angliam proficiscens naufragium pateretur. Et cum omnes comites suos fluctus inuolueret, ipse quoque marinos versabatur in fluctus. Cumque mox superuenturæ mortis præstolaretur aduentum, hoc ex intimo dolore pauido vertebat in animo. O beata Maria Magdalena nonne sanctitatem tuam sæpius exorabam, vt nunquam me sine vera pœnitentia, & peccatorum meorum vera confessione de hoc sęculo migrare permitteres. Ecce nunc morior, & peccata mea confiteri non possum. Tali cordis ipsius gemitu nondum expleto formosa quædam & expedite præcincta mulier dexteram illius tenuit, & quamuis fretum vndis tumentibus æstuaret, ipsum tamen solum ex omnibus natatu leuissimo vsque ad ripam, ex qua ingressus fuerat, qui a loco naufragij 40 fere stadijs distabat incolumen perduxit. Qui à die natiuitatis suæ nunquam amplius se natasse meminerat. Ad se igitur reuersus homo per totam terram illam sanctæ adiutricis suæ magnalia prædicabat. Et decem tantum diebus sicut ab eadem sibi prænunciatum fuerat viuens in corpore veram (sicut postulauerat) pœnitentiam accepit, & de rebus ac facultatibus suis accurate disposuit.

De Sancto Maximino Aquensi Episcopo, & socijs eius. Cap. CXI.

EX gestis sanctæ Mariæ Magdalenæ. Rexit autem beatus Maximinus Aquensem ecclesiam confessor, & Pontifex diebus multis, verbo prædicationis inhærendo, Dęmones pellendo, mortuos suscitando, cæcis lumen reddendo, claudis gressum restituendo, omnium infirmitatum languores curãdo. Imminente aũt tpe, quo sancto sibi reuelante Spiritu ab hac luce se subtrahi cognouit, mercedem laborum suorum a pio iudice recepturus, infra prædictam ecclesiam iussit locum sepulturæ suæ præparari, ac iuxta beatæ Mariæ Magdalenæ sarcophagum suum collocari. In quo post sanctum eius transitum a fidelibus honorifice depositus est, magnisq; miraculorum ambo decorãt locum virtutibus, suorum interuentu meritorum petentib. aĩæ, & corporis p̄stando salubria. Qui locus tantæ religionis postea est habitus, vt nullus Regum aut principum, nec aliquis singulari pompa p̄ditus, eccl̃am illorum beneficia petiturus ingredi audeat, donec prius depositis armis animiq; beluina post habita ferocitate, sic demũ cũ omni deuotione humilitatis introeat. Actor. Hæc de gestis btĩ Maximini Aquensis Epi sanctarũq; mulierũ Marthæ, & Mariæ a Spũsancto eidem viro sc̃ō associatarũ excerpta sufficiãt. Sc̃orũ aũt cæterorũ, qui cũ eis in dispersione discipulorũ a Iudæa iuxta p̄fatã historiã nõiati sunt non oĩa gesta ad plenũ repperi. Quorundã tñ vt B. Martialis, & Frõtonis iã suprapositi. Quorundam vero vt Hirenei, Eutropij, Dionysij inferius locis congruis ponere disposui. Hic autem beati Saturnini, & beati Iuliani gesta breuiter excerpta inserere volui.

De Sancto Saturnino Tholosano. Cap. CXII.

EX gestis eius. Sãctus itaq; Saturninus primus ac summus Tholosanæ ciuitatis Antistes, cum iuxta capitolium, quod inter domum suam, & ecclesiam tunc tpis paruulam medium erat, crebro transiret atque rediret, eius frequentiã procax Dæmonum turba sustinere non potuit, & vt erat, muta simulachra inter sacrilega obsequia, & solita consultãtium vota patuerunt. Ob quam cãm comprehensus ad capitolium tractus est, & cum immolare cogeretur clara voce testatus est, vni Deo vero laudis hostias immolo. Deos aũt vestros Dęmones esse scio, quos incassum non tã pecudũ cædibus, q̃ aiarum vestrarum mortibus honoratis. Quõ aũt vultis, vt ego timeam eos a quib. dicitis me timeri? Ad hanc vocẽ effrenatus sacrilegus multitudinis tumultus incanduit. Tauroq; qui victimæ fuerat p̄paratus fune lateribus eius circumacto, & post tergora demisso, ad ministeriũ suæ crudelitatis vtuntur. Postrema parte funis, quę ad Tauri posteriora defluebat, sancti viri pedes alligant, actam stimulis acrioribus pecudẽ de superioris capitolij parte in plana præcipitant. Nec maiora inter primos descensus ipsius gradus capite colliso, cerebroq; excusso, totoq; corpore oĩ membrorum parte quassato dignam sibi aĩam Christus excepit. Multis aũt virtutibus idem sanctus post obitum floruit. Quidam diues iniquus, & p̄potens anathema Antonius ex hac vita migrans ad inferos, in huius ecclesia sepeliri se p̄cepit, qđ & a parentib. eius factum est. Nocte vero sequẽti sarcophagus eius cũ corpore virtute diuina p fenestrã in medio atrij proiicit. Quẽ mane facto parentes eius rursus in loco, de quo eiectus fuerat, altius tumulare curauerunt, altera vero die vt prius eiectum repererunt, & ex tunc a nullo tactus super terram expositus in testimonium reseruaretur.

De Sancto Iuliano Canomanensi. Cap. CXIII.

EX gestis eius. Sanctus aũt Iulianus Romana generositate clarissimus, merito fidei percelebris, & lingua facundus, extra vrbem Cænomanicam, paruo tectus hospitio, die noctuq; in sancto perstabat proposito, cumq; iam multi luce fidei radiati eius contubernio inhærerent, essetq; eis de conuehendæ aquæ penuria quærimonia, vir Dei cuspidem baculi sui humi defigens audientibus cunctis eum, qui sitienti populo de silice in heremo potum retribuit humiliter exorauit. Et cum fideles respondissent Amen: subito fons viuacissimus erupit. Hoc audito Princeps ciuitatis nomine Defensor per nuncios eum ad se suppliciter euocauit. Qui cum ad eum accederent, quędam cæcum sibi obuium vexillo crucis impresso illuminauit. Hoc audiens Princeps festinus accurrit, & cum tota familia, multaq; nobiliũ turba baptismi gratiam accepit ab eo, atq; in tanto ardore pietatis excreuit, vt domum suam viro sancto ad extruendam ibi ecclesiam traderet, & vt lucrandis Christo animab. absq; vllo incommodo inuigilaret. Quadam die diuertente eo ad prædium cui nomen est Periliatus, puer filius eiusdem fundi possessoris, qui infirmabatur mortuus est, qđ vbi vir Dei comperit, misericordia totus affluens domum luctus introiuit. Noctemq; peruigilem ducens, tanta instantia precum cęli pulsauit secretum, vt pariter surgerent, & Pontifex a puluere, & infans a morte. Mox parentes, & vicini Christianæ fidei colla supponunt, & infantem cum tota hæreditate beatissimo magistro tradunt. Cum aũt vrbis a Dño sibi commendatæ portam subiret, carcerali custodiæ mancipati clamantes, vt sui misereretur exorabant. Et ille benignissimus ad eos, quibus id officij commissum erat supplex accessit præcans, vt aduentus sui gratia redderent absolutos, quos iniquitas propria fecerat reos. Spretis vero precibus, proprio hospitio se recepit, & tacitus ac gemens Dei misericordiam operiri cæpit. Mox Angelico ministerio hostia carceris aperta sunt, & illi egredientes sancti viri conspectibus se obtulerũt. At ille gaudens in domino iam lætus cibum accepit, & quos merito soluerat, sancti etiam conuiuij participatione donauit.

De obitu eius & miraculis post obitum. Cap. CXIIII.

HIs & multis alijs miraculis clarus appropinqnante die vocationis suæ discessit ad vicum, in quo postmodum ecclesia beati Martialis sita est, in qua leui tactus incommodo sedem sibi a Deo commendatam cõi cleri ac plebis consilio commisit sancto Turibio, deinde oculis, & manibus eleuatis Deum collaudans, eiq; oues acquisitas per se commendans, cœlo spiritum reddidit, quem Defensor cum tribus diaconib. & tribus cereis eadem hora ad se venientem diuinitus agnouit, qui cereos quos portabant posuerunt super mensam ante eum & abierunt, qui rem tantũ admirans ad consedentes dixit: Nunquid non hic vidistis patrem nostrum Iulianum, qui huc cum tribus cereis aduenit, & nobis benedictis, cereisque derelictis abscessit? Surgamus ergo & ad sepeliendum eum properamus. Tũc admirati oẽs ad exequias sancti festinauerunt. Cumq; corpus ad vrbem deportaretur, & ad alueum Sartæ fluuij veniretur, viri qui lecticam gestabant: equis suis enatantibus inter vndas validas & profundas: nec genib. aqua tactis littus alterum cunctis mirantibus subierunt. Cum vero tota vrbs obuiam exiret: quædam mulier paruulum filium suum caldariæ imposuerat. suppositoque igne membra infantuli aqua tepente lauabat. quæ voce psallentium attonita officium cæptum deseruit. oblitaque infantuli cum cæteris sancto obuiam occurrit, sed ardore fidei quæ illam exire compulit restincta est flamma ardentis camini. reuertensque filium incolumen recepit. Ex gestis sanctorum. Iste Iulianus Simon ille leprosus asseritur fuisse, qui Dominum in carne hospitio simul & conuiuio suscepit. Vnde pro isto Iuliano aiunt iter agentibus prodesse ad hoc, vt bonum hospitium habeant si orationem dominicam dicant, eo q̄ in domo eius dñs hospitatus est, sed si hæc ẽt multo melius in honore beatæ Marthæ dicenda esset, apud quam frequentissime hospitari dignatus est. Videtur ergo melior communis opinio, vt non pro isto Iuliano, sed pro parentibus cuiusdam alterius Iuliani dicenda sit, cuius hanc historiam subdimus, quoniam a pluribus ignoratur.

De alio Iuliano: pro quo dicitur oratio dominica. Cap. CXV.

IVlianus iste iuuenis, & nobilis quadã die cum venationi insisteret, quidam ceruus ei dixit, q̄ dies futura esset, in qua parentes suos occideret. Ad hoc exterritus timens ne in hoc incideret, relictis omnibus clam discessit, & longe profectus tã strenue cuidam Castellano seruiuit, vt eũ militẽ faceret, & ei quandam Castellanam viduam desponsaret. Interea parentes Iuliani eum in locis plurimis perquirentes, tandem ad castrum cuius erat Dominus aduenerunt, & ab vxore eius cognitis intersignijs tam benigne suscepti sunt, vt seorsum ipsa iaceret, & præ amore viri sui eos in cubili proprio collocaret. Facto mane Castellana ad ecclesiam perrexit. Et ecce Iulianus, qui tunc forte abfuerat rediens ad thalamum suum quasi eam excitaturus intrauit. Et inueniens simul duos dormientes, vxorem cum adultero suspicatus: eos extracto gladio decollauit. Et exiens de domo, vidit vxorem suam venientem de ecclesia. Et admirans

miratus interrogabat, quinam essent, qui in suo thalamo sic dormirent. At illa Parentes inquit vestri sunt, qui vos diutissime, quæsierunt, tunc penè præ dolore deficiens, heu inquit impletum est verbum Cerui, quia ego meos parentes occidi. Iam nunc vade dulcissima soror, quia iam de cætero non quiescam, donec acceptauerit Dominus pœnitentiam meam. Cui illa. Absit inquit dulcissime frater, vt sine me discedas, & quæ fui particeps gaudij, non sim particeps, & doloris. Mecum ergo sustine quicquid sufferre decreueris. Sic abeuntes tandem ad quendam fluuium peruenerunt, & thugurium ibi fecerunt, vt ibi pœnitentiam suam facerent, & omnes qui vellent transire fluuium pro Deo transponerent, post longum tempus media nocte hiemis cum dormirent, ecce quidam Iulianum clamauit, & vxor eius audiens, vt iret admonuit. Qui timens frigus, & noctem ipsa instante clamantem transponit, & algentem cum accenso igniculo calefacere non posset, sicut ille petijt inter ipsos ipsum in lectulo collocauit. Tunc ille. Iuliane inquit Dominus me misit ad te, mandans tibi, quòd tuam pœnitentiam acceptauit. Et vos post modicum migrabitis ad dñm. Et sic ille disparuit.

De Sancto Hermagora & eius Passione. Cap. CXVI.

EX gestis eius. Fuit sanctus Hermagoras Beati Marci discipulus ab eodem Aquilegiæ ciuitatis Italiæ constitutus Episcopus, & a Beato Petro Apostolo confirmatus. Qui Spiritu sancto plenus verbum Domini cæpit prædicare, & per orationem Dæmonia ab obsessis corporibus eijcere. Infirmos sanare, & cæcis sancto Crucis signaculo super oculos eorum visum reddere. Currebant ad eum omnes Italiæ populi, videntes eius mirabilia, quia & per eum sancta multiplicabatur fides, Paganorum autem insania confundebatur. Eodem vero tempore imperante Nerone in vrbe Roma, & præfecturam agente Agrippa, qui fuerat frater Herodis, tunc in Aquilegiensem ciuitatem direxit præsidem Seuastum nomine, vt in eadem ciuitate (vt diximus) administraret, qui ingressus ciuitatem, sedit pro tribunali, & audito de sancto Hermagora, quod tẽpla Deorum per ipsum desolata essent, impetu infremuit vt Leo, misitq; turbam militum, qui impetum facientes eum comprehẽderunt, & ferro vinctum ad ipsum perduxerunt, a quo interrogatus, qua audacia populum a Dijs separaret, & Crucifixum prædicaret, eleuans oculos suos in cœlum facto signaculo Christi in fronte sua, constanter respondit se ordinatum Episcopum ex iussione domini, & prædicando non quiescere, nisi omnes a Diabolo detentos per verbum Dei ad cognitionem eius reuocaret. Hæc & alia Præses ab eo audiens, iussit eum extendi, & neruis crudis cædi. Cumq; cæderetur aspiciens in cœlum gratias agebat Domino. Deinde Præses iussit eum in equuleo suspendi, & pectus eius vngulis radi, postea præcepit laminas ferreas calentes pectori eius imprimi, & lampades ardentes eius lateribus applicari, quod cum fieret, sanctus Dei martyr canebat hymnum Domino pendens in ligno dicens: Deus in adiutorium meum intende, &c. Videntes autem populi eius magnam constantiam, exclamauerunt dicentes. Magnus est Deus Christianorum, sine vlla causa tormentatur vir Dei. Tunc iratus Præses iussit eum de equuleo submitti, & in carcerem recludi, propter populorum seditionem.

Qualiter cum sancto Fortunato martyrizatus est. Cap. CXVII.

CVmque recluderetur in carcerem, orauit, & subito lumen nimium refulsit, & odor suauis carcerem repleuit. Quo viso custos carceris nomine Pontianus aperta interiori ianua carceris, ipso quoque orante procidit ad pedes eius, & prouolutus deprecabatur eum dicens. Deprecor te per nomen Dei tui, qui tantam tibi claritatem concessit in tenebris, vt miserearis mihi misero, & ad Dei tui agnitionem me perducas, & per te liberet Deus tuus animam meam perditam. Qui dixit ad eum. Si credis ex corde tuo toto, & tota anima tua, omnia possibilia sunt quæ postulas. Qui respondit: Credo. Baptizato itaque Pontiano irruit in eum Spiritus sanctus, & cæpit præconaria voce clamare per omnes plateas, & vicos ciuitatis dicens: Magnus est Deus, quem prædicat sanctus Hermagoras. Ad hanc vocem cucurrit ad carcerem omnis populus, & multi clarissimi viri videntes in carcere tale lumen, Deo gratias egerunt. Beatus autem Hermagoras confortans animos clericorum, eiusdem pij Pastoris amissionem dolentium, & plangentium, iussit ordinare Fortunatum Archidiaconem discipulum suum, quem ipse ex infantia cũ Dei nutriebat timore. Post aliquot dies audiens Seuastus pses de B. Alexandria: qa baptizata est a scõ Fortunato Archidiacono iussit eũ in carcerẽ duci. Quẽ cũ vidisset S. Hermagoras, domino Deo egit gratias, quia dignatus est eum associare, vt cum eodem martyrium susciperet. Per dies autem plurimos multa per eos mirabilia dominus in carcere ostendit. Et concurrentes ad eos omnes infirmitates varias habentes curabantur ab eis in nomine Domini nostri Christi. Videntes autem Sacerdotes paganorum, colligentes populum incredulum, vnanimiter venerunt ad Seuastum Præsidentem, cum fustibus, & lapidibus clamantes, & dicentes. Ciuitas tota perit per te, quia facis vsque nunc viuere hominem, qui per magicas artes populum alienat, & euertit mentes eorum vt separentur a Dijs. Tolle Magum, occide Maleficum. Sin autem nolueris, teipsum interficiemus, & illum igni consumemus. Tunc Seuastus Præses timens populum, qui per eum crediderunt in nomine Christi, misit nocte Spiculatorem, & in carcere decollauit sanctos Hermagoram & Fortunatum. Quorum corpora colligẽs Pontianus custos carceris, & omnem cruorem sanguinis corũ colligens in vnum collocauit locum. Martyrizati sunt autem 4. Idus Iulij.

De his, quæ præcesserunt mortem Neronis. Cap. CXVIII.

EVsebius. Anno autem Neronis. 6. fulmen ante mensam cecidit. Suetonius. Talem itaque Principem paulominus 14. annos perpessus terrarum orbis, tandem destituit, initium facientibus eis Gallis. Mox Britannia amissaque Armenia, ac rursus vtraque recepta, perpetuam singularemque fœlicitatem concepit, adeo vt amissis naufragio preciosissimis rebus, nõ dubitauerit inter suos dicere, pisces sibi eas relaturos, nihil eque doluit quàm malum se cytharedum increpitum, singulos subinde rogitans, nosset ne se quenquam meliorem. Vbi de motu Galliarum cognouit, adeo lente ac secure tulit, vt gaudendi etiam suspicionem præberet tanquam occasione nata spoliandarum iure belli opulentissimarum prouinciarum, statimque in arenam progressus certantes athletas effusissimo studio spectaret. Postquam autem etiam Hispanias deuicisse cognouit, collapsus animo diu sine voce velut mortuus iacuit. Vtque resipuit veste discussa, capite conuerberato, actum de se pronunciauit, nec eo lætius, quicquam ex consuetudine luxus, ac desidiæ obmisit vel imminuit. Quinimmo cum prosperi quiddam ex prouincijs nunciatum est super abundantissimam cœnam ioculariа in defectionis duces carmina lasciueque modulata etiam gesticulatus est, ac spectaculis theatri clam illatus, cuidam scenico Placentio misit nuncium abuti eum occupationibus suis. Initio statim tumultus multa & immania, verum non abhorrentia a natura sua creditur destinasse, percussores, scilicet submittere exercitus, prouinciasque regentibus quasi conspiratis idemque scientibus, quicquid vbique exulum, quicquid in vrbe hominum Gallicanorum esset contrucidare illos, ne desciscentibus aggregarentur, hos vt conscios popularium atque fautores Senatum vniuersum veneno per conuiuia necare, vrbem incendere, feris in populum immissis, sed absterritus est non tam pœnitentia, quàm perficiendi desperatione. In præparanda expeditione primam curam habuit dirigendi vehicula portandis scenicis organis, concubinasque quas secum educeret tondendi ad virilem modum, & securibus peltisque Amazonitis instruẽda. Maxima autem popularitate efferebatur omnium ęmulus, qui quodammodo animum vulgi mouerent. Sunt qui tradunt Paridem Histrionem occisum ab eo quasi grauem aduersarium. Erat illi æternitatis perpetuæque famæ cupido, sed inconsulta. Ideoque multis rebus, & locis veteri appellatione detracta nouam induxit ex suo nomine. Mensem quoque Aprilem Veronicum Romamque Neropolim appellari voluint. religionum omnino contemptor fuit. Vidit autem per quietem nauem, sibi regenti exortum gubernaculum, trahique se ab interfecta vxore in artissimas tenebras, & pennatarum formicarum multitudine oppleri. De mauseolo sponte foribus patefactis exaudita est vox nomine eum cientis. Hugo Floriacensis lib. 4. Cumque multa mala (quæ recensere per singula nimis longum est) reipublicæ irrogaret, tandem hostis a Senatu iudicatus est, vt qui sacrilegio fidem, parricidio pietatem, incestu pudicitiam violaret, ipsamque potestatem Romani Imperij, vel officia seu negocia improbissimis libertorum commiserat, cum enim ipse fidem nulli seruaret, omnes suspectos habebat. Duobus tamen nequissimis Nimphidio & Gemello se credendum putauit, quos vilis conditio sibi obnoxios fecerat, verum ipsi exemplum crudelitatis eius perhorruere. Nam quia charissimos viros interemerat, cauere sibi & præuenire voluerunt, quod metuebant. Ambo igitur facta cum cæteris conspiratione Parricidam deseruerunt.

De infœlici eiusdem morte. Cap. CXIX.

ITaque desertus ab omnibus suis fugit ex vrbe & seipsum interfecit. Suetonius. Nunciata quidem cæterorum exercituum defectione, literas prandẽti traditas concerpsit, mensam subuertit. duos cyphos gratissimi vsus solo illisit, assumptoque veneno & in auream pixidem condito, præmissis hostiam libertorum fidissimis ad classem præparandam, tribunos centurionesque, de fugæ societate tentauit, sed partim tergiuer-

fantibus,partim aperte detrectantibus,vno vero proclamāte,vsque adeo ne mori miserū est,varia agitauit.Parthos ne supplex an Galbam peteret, an attractus prodiret in publicum,quantaque posset miseratione preteritorum veniam precaretur.Sed deterritum putant,ne priusquam in forum perueniret discerperetur , sicque cogitatione in posterum dilata ad mediam fere noctē excitatus misit qui excitarent amicos . Et quia nihil a quoquam renūciabatur,ipse cum paucis hospitia singulorum adijt, verum clausis omnium foribus, respōdente nullo, in cubiculum redijt, vnde & iam custodes diffugerant direptis stragulis,ac statim quemlibet percussorem cuius manu periret requisiuit. Et nemine reperto. Ergo ego inquit nec amicum nec inimicum habeo.percurritque quasi præcipitaturus se in Tyberim.Sed reuocato rursus impetu aliquid secretiori latebrę ad colligēdum animum desiderans,nudo vt erat pede atque tunicatus penulam obsoleti superinduit coloris,adopertoque capite & ante faciem obtento sudario equum ascendit , quatuor tantum comitantibus, sed vt ad diuerticulum ventum est , dimisso equo inter fruteta & vepres, per arundineti agro nec nisi strata pedib. veste,diulsa frontibus penula quadrupes per angustias cauernæ receptus, in proximam cellam decubuit super lectum modica culcitra veteri pallio instratum. Tunc vnoquoque hincinde hortante vt quamprimum se impendentibus contumelijs eriperet, scrobem coram se fieri impetrauit,dimensus ad corporis sui modulum & aquam simul & ligna conferri curando , mox cadaueris funeri flens ad singula atque identidem dictitans . Qualis artifex pereo.Inter moras perlato a Cursore nuncio hostem se a senatu iudicatum, & quæri vt more puniretur conterritus,duos pugiones quos secum extulerat arripuit. Tentataque vtriusque acie rursus condidit cautus nondum adesse fatalem horam , ac modo comites hortabatur , vt lamentari & plangere inciperent,modo orabat, vt se aliquis ad mortem capescendam exemplo iuuaret. Interdum etiam segniciem suam increpabat.Iamq; equites appropinquabant, quibus præceptum erat vt viuum attraherent. Quod vt sensit,ferrum iugulo adegit iuuante quodam ex stantibus , rigentibusque oculis vsque ad horrorem formidinemque visentium , tantum in morte eius rei publicæ gaudium fuit , vt plebs pilleata tota vrbe discurreret.Eusebius. Anno igitur domini.70.ætatis ipsius Neronis.32.cum a Senatu quæreretur ad pęnam e palacio fugiens , ad quartum vrbis milliarium in suburbano libertini sui inter Salariam & Numentanā viam semetipsum interfecit, atque in eo oīs Augusti familia consumpta est.

De Galba Imperatore & morte eius. *Cap.* CXX.

HVgo. Adhuc autem Nerone superstite Galba in Hispania creatus est Imperator.Qui post eius obitum Romam venit,& imperauit mensibus sex,& diebus totidem.Porrò morte Neronis ita Romana plebs exultauit,vt induta pilleis tanquam sæuo exempta dño triumpharet. Suetonius lib.7.Hic aūt Galba statura fuit iusta, capite præcaluo, oculis ceruleis adunco naso,manibus,& pedibus articulari morbo distortissimus. Cibi plurimi traditur,quem tempore hibernio ante lucē capere consueuerat.Hic olim prouinciam Hispaniam regens, tutorem qui pupillum,cui substitutus erat hæres,veneno necauerat,cruce affecit. Implorantique leges,& ciuem. Rise testificanti quasi solatio & honore aliquo pœnam leuaturus mulctari multoque cæteris altiorem & dealbatam parari statim crucem iussit. Maiore autem fauore & auctoritate adeptus, est q̄ gessit imperium.Regebatur aūt trium arbitrio.Quibus diuerso vitiorū genere crassantibus, adeo se abutendum permisit & tradidit,vt vix ipse sibi constaret,modo acerbior parciorque,modo remissior ac negligētior,q̄ Principi conueniret. Vniuersis ordinibus offensus,præcipua tamen inuidia flagrabat apud milites . Nam cum in verba eius absentis iurantibus donatiuum grandius solito prępositi ꝓnunciassent,ratum non habuit,& subinde iactauit militem se legere consueuisse non emere. Hugo. His aūt diebus auaritiæ, & segnitiæ deditus.Pisonem nobilem & industrium adolescentem sibi in filium adoptauit , sed hos ambos Otto Romæ in medio foro interfecit. Suetonius. Equites,quibus mandata Galbæ cędes erat, cum per publicum equos adegissent, viso ꝓcul eo paulisper restiterunt. Deinde rursum incitati desertum a suis contrucidarunt. Illud mirum admodum fuit, neque præsentium quēpiam opem Imperatori ferre conatum , & qui accersirentur omnes spreuisse nuncium. Iugulatus est, atque ita vti erat relictus donec Gregorius miles a frumentatione rediens, abiecto onere caput ei amputauit , mox inserto per os pollice ad Ottonem detulit . Ille lixis calonisque donauit, qui hasta suffixum, non sine ludibrio circa castrum portarunt .

De Quintiliano oratore & flosculis eius. *Cap.* CXXI.

EVsebius in chronicis.Ab isto Galba Marcus Fabius Quintilianus ab Hispania Romam perductus est,qui & primus illic publicam scholam tenuit;& ex isto salarium accepit. Actor. Huius etiam Quintiliani morales flosculos,sicut & cæterorum Philosophorum huic operi inserendos iudicaui. Quintilianus, de oratoria institutione li. 1. Vtinam nostrorum liberorum mores, non ipsi perderemus. Infantiam statim delicijs soluimus. Mollis educatio , quam indulgentiam vocamus , neruos omnes mentis , & corporis frangit . Optimus quisque præceptor frequentia gaudet,& maiore se theatro dignum putat,Ingenij signum plus præcipuum memoria est. Eius duplex est virtus,facile percipere,& fideliter retinere, per plures scire possūt etiam quæ singulis tradenda sunt. Ante omnia futurus orator , cui in maxima celebritate & in media republica viuendum est, assuescat iam a tenero non reformidare homines, nec solitaria vita pallescere. Excitanda est mens,& attollenda semper quæ in huiusmodi secretis , aut languescit, & quædam velut in opaco situm ducit,aut contra inani persuasione languescit.Necesse est sibi plurimum tribuat, qui se nemini comparat. Ætas hominis tunc maxime formidanda est,cum simulandi nescia est.& precipientibus credit facillime. Frangas autem citius, quàm corrigas, quę in prauum diruerunt . Non sunt ferendi, qui artem Grammaticam vt tenuem atque ieiunam cauillant. Qui nisi fundamenta fideliter iecerit,quicquid perstruxeris corruit.Necessaria pueris, iucunda senibus, dulcis secretorum comes. Et quæ vel sola omni studiorum genere plus habet operis , minus ostentationis. Plurimi autem ambitiosa festinatione a posterioribus incipiunt , dum ostentare discipulos, circa speciosa malunt. Consuetudo est certissima loquendi magistra, vtendumque plano sermone est , vt nummo cui publica forma est . Vetatis , enim tutius vtimur . Noua verba non sine periculo fingimus . Turpiter desperatur quicquid fieri potest , nihil potest placere quod non decet .

De Flosculis eiusdem. *Cap.* CXXII.

IDem in 2. Non ideo quidem æstimandum est cuius quisque ætatis sit,sed quantum in studijs iam effecerit . Carendum est non solum crimine turpitudinis, verùm etiam suspicione, Ingenia puerorum nimia emendationis , seueritate deficiunt, nam desperant & dolent, & nouissime oderunt . Et quod maxime nocet dum omnia timent , nihil conantur . Aliena vitia quisque reprehendi mauult quàm sua . Nescientes, quod effici non possit. Nec ab eo quod quis optime facit,in aliud cui minus est idoneus eum transferas . Vt præceptoris officium est docere,sic Discipulorum præbere se dociles , alioquin neutrum sine altero sufficit: sicut enim frustra sparguntur semina nisi ea præmollitus fouerit sulcus , ita scientia coalescere nequit , nisi sociata tradentis accipientisque concordia . Est quædam virtutum vitiorumque vicinia , qua temerarius pro forti , effusus pro copioso accipitur. Multo labore, assiduo studio,varia exercitatione , plurimis experimentis , altissima prudentia, præsentissimo consilio constat ars dicendi , persuadet , & pecunia & gratia & auctoritas, & dignitas dicentis. Postremo etiam aspectus ipse sine voce . Non bona conscientia , sed victoria litigantis, est præmium . Non est æquum id haberi malum quo bene vti licet . Omnia quæ ars consummauerit certum est a natura initia duxisse. Qui recta via depulsus est , reduci ad eam nisi alio flexu non potest. Nobis ad virtutes etiam antequam doceamur initia quædam & semina naturæ concessa sunt , vt ad Iustitiam , cuius rusticis quoque ac Barbaris aliqua imago apparet . Idem in tertio. Plurimum in consilijs , valet auctoritas . Nam & prudentissimus, & optimus haberi debet qui sententiæ suæ de vtilibus atque honestis credere omnes velit . Idem in 4. Perseuerandum est saltem , quia cœpimus, si vires deficiunt, animo tamen perseueremus , naturalis est fauor pro laborantibus naturale est, vt iudices his quos libentius audiunt facilius etiam credant . Verecundius dicendum est sua quam aliena laudanti . Fallit voluptas, & minus longa videntur quæ delectant , sicut amenum & molle iter (etiam si spacij amplioris est) minus fatigat , quam durum aridumque compendium , nihil facile persuadetur inuitis . Tentanda non sunt , quæ effici omnino non possunt . Nihil longum videri necesse est, in quo quid vltimum sit certum est . Idem in 5. Latrocinium facilius in viro , veneficium in femina credis . In rebus apertis tam stultum sit argumentari quam in clarissimum solem mortale lumen afferre. Quod rei alterius illustrandæ gratia assumitur,clarius esse debet eo quod illuminatur.Princeps,qui vult omnia scire, necesse habet multa ignoscere.

De eodem. *Cap.* CXXIII.

IDem in 8. Iam deest Auaro quod habet, quàm quod non habet , Iurare nisi vbi necesse est graui viro parum conuenit. Quod imitaturus est primum quisque intelligat . Et quare id bonum sit sciat . Et tunc in suscipiendo onere vires suas con-

solat,

ſolat. Prudentis, eſt quod in vnoquoque optimum eſt, ſi poſſis ſuum facere. Etiam in turba, in itinere, in conuiuijs faciat tibi cogitatio ipſa ſecretum. Vitioſa eſt iactatio, fertque audientibus, non modo faſtidium, ſed etiam plerumque odium. Habet enim mens noſtra ſublime quiddam & erectum, & impatiens ſuperioris, ideoque abiectos, & ſubmittentes ſe libenter alleuamus, quia hoc facere tanquam maiores, videmur. Et quotiens diſceſſerit emulatio ſuccedit humanitas. At qui ſe ſupra modum extulerit, præmere ac deſpicere creditur, nec tam ſe maiorem quàm cæteros minores facere, inde inuident humiliores, hoc vitium eſt eorum, qui nec cedere volunt, nec contendere poſſunt. Rident ſuperiores, improbāt bonos. Sed in veris ſufficit conſcientia. Afflante fortuna pene omnia decēt. Nihil eſt ad conciliandum animos gratius verecundia. In quibuſdam virtutes gratiam non habent, in quibuſdam vitia ipſa delectant. Nouerit ſe quiſque, ne tantum ex cōibus præceptis, ſed etiam ex ſui natura conſilium capiant formam de actionis. Pulcherrimi operis ſtudio vacare mens non niſi omnibus vitijs libera poteſt, primum quod in eodem pectore nullum eſt turpium honeſtorumque conſortium, & cogitare optima ſimul ac teterrima, non magis eſt vnius animi, quàm eiuſdem hominis eſſe bonum ac malum. Nihil eſt tam occupatum, tam multiforme, tam varijs affectibus conſciſum atque laceratum quàm mala mens, nam & cum inſidiatur ſpe, curis, labori diſtringitur, & etiam cum ſceleris compos fuerit, ſollicitudine, pœnitentia, pœnarum expectatione torquetur. Melius certe perſuadebit alijs, qui prius ſuaſerit ſibi. Prodit enim ſe quælibet cuſtodita ſimulatio, nec vnquam tanta eſt loquendi facultas, quæ non titubet & hæreat, quotiens ab animo verbo diſſentiūt. Rerum optimarum inuentio, etiam ſi lenocinijs verborum deſtituta ſit, ſatis tamen natura ſua ornatur nullū rectè voluntati ſerū eſt tps. Philoſophia ſimulari poteſt, eloquentia non pt. Vbiq; perniciosum eſt vires fiducia pueniri. In grandibus cœnis hoc ſæpe nobis accidit, vt cū optimis ſatiati ſumus, varietas tñ nobis ex vilioribus grata ſit.

Adhuc de eodem. Cap. CXXIIII.

IDem in lib. cauſarum. Potius hominis libertas eſt oculos perdidiſſe. Oculi ſunt per quos paupertates ferre nō poſſumus, oculi tota noſtra luxuria. Hi nos in omnia quotidie vitia præcipitāt. Mirantur, adamant, concupiſcunt, facilius impleas ſatietatem animi. Genus infirmiſſimæ ſeruitutis eſt Senex Maritus. Nihil difficilius eſt, quàm differre gaudium. Idem in ſecunda cauſa. Temeritas omnis animorum, calamitate corporum frangitur, & frigeſcunt impetus mentium, quos non explicant mini ſteria membrorum. Idem in tertia cauſa. Ad omne votum affluente Fortuna laſciuit ocium. Hęc eſt ſuperiorum conditio, vt quicquid faciunt præcipere videantur, & pernicioſiſſimus eſt male rei quiſque maximus actor. Idem in quarta cauſa. Si quis ſciat quid ſit finis bonorum, quæ vera fœlicitas nunquam ſibi videbitur priuatura morte periturus, neceſſe eſt in facinus ocioſus ardor erumpat. Excedit oēm calamitatem diebus, ac noctibus timere. Idē in quinta cauſa. Voluit nos ille mortalitatis artifex Deus in cōe ſuccurrere, & per mutuas auxiliorum vices quemque in alterum qđ pro ſe timeret conferre, in aliena fame ſui quiſque miſeretur, humanæ infirmitatis iſta natura eſt, vt ex oībus accidētibus grauiſſimum putat quiſque qđ patitur, neceſſe eſt apud impatientiam ſua vel minima præualeant. Idem in ſexta cauſa. Labori oportet inſiſtere, vbi effectus promittitur, nam ſtulta eſt cura, quæ ſpeciem non habet. ſubit libens pietas pœnam etiam ſceleribus grauem. Idem in ſeptima cauſa. Nihil in rebus humanis voluit eſſe rerum natura tam ſimile, quod non aliqua proprietate ſecerneret. Paupertatis proprium eſt, vbi alia deficiunt exercere libertatem.

Adhuc de eodem. Cap. CXXV.

IDem in 8. cauſa. Non reperio quid in rebus humanis excogitaret natura præſtantius amcitia, ꝙ concordia contra fortunam maius auxiliū. Quid. n. foret humano generi fœlicius. ſi oēs eſſe poſſent amici, non bella, non ſeditiones, non latrocinia, non lites, cæteraq; mala, quæ hoībus ex ſeipſis nata ſunt Fortunæ acceſſiſſent. Cęleſtis prouidentia multa varietate pectora noſtra diſtinxit, nec minus numeroſas aīorum, quam corporum dedit formas. Idem in 10. cauſa. Nulla pœna eſt niſi inuito, nullum habemus niſi ab impatientia dolorē. Et vt aliquid crudele ſit metus facit, non habitant vna pudor & fames. Idem in 11. cauſa. Nihil vnq̄ grauius, quam deſtituta ſpes torquet. Idem in 12. cauſa. Parum aliquid terræ & humilis tugurij ruſticum culmen. Equitas animi Regnum facit. Qui confeſſum defendit, nō abſolutionem ſceleris petit, ſed licentiam. Idem in 14. cauſa. Nō eſt iuſtior dolor quàm beneficij perdidiſſe rōnem. Nō expectes, vt gratias ſtatim agat, qui ſanatur iuitus. Nō ſine aliquo morſu reciſitur ab illis, qui voluptate aīum tenuerunt, improbius pauperes amant. Idem in 14. cā. Minus debetur hoī qui ideo tñ aliquod amat quia neceſſe eſt, neſcis an diligat cuius experimenta non habet, niſi fœlicitas, facinus eſt id tantum credere quod expedit, & actum eſt de rebus humanis ſi ſola ſeruatur vtilitatum fides. Idem in 15. cauſa. Nihil æquè paratum impetu conſtat quàm mori velle, nec quicquam res humanæ impatientius habent pereuntis affectu. Idem in 16. cauſa. Peſſimum humanorum rerum malum ſemper eſt, quod auidius nephāda fingunt, nec vſquam magis opere preciū putant maligni facere ſermones, quàm cū incredibilia quaſi deprehenſa narranť. Neceſſe eſt autem contentioſus loquaris quicquid probare non poſſis. Et affirmationem ſumit ex homine quicquid non habet ex veritate. Nullam difficiliorem eſſe credo, quàm ſilentij virtutem, adeoque prómptiſſimo ſermone facile delinquimus, vt conſtantiam tacendi nec in alijs ferre poſſimus. Idem in 17. cau. Genus reuerentiæ eſt, vt tacenda ſcire minime velis. Nō habet cauſam loquendi cui credi non poteſt, ablata eſt ab eo omnium verborum fides, omnis ſermonis auctoritas.

De Otthone Imperatore, & morte eius. Cap. CXXVI.

HVgo. Otto igitur inter tumultus, & cædes Romanorum inuaſit Imperium, & imperauit menſibus tribus. Suetonius lib. 8. Hic fuiſſe traditur, & modicæ, ſtaturæ, & male pedatus, & caluus, mundiciarum vero penè muliebrium, quia faciem ſuam quotidie raſitare ac pane madido linire conſuetus, idque inſtituiſſe a prima lanugine ne barbatus vnquam eſſet, a prima adoleſcentia procax fuit & prodigus, vagari noctibus ſolitus, atq; inualidum quemq; obuiorum, vel potulentum corripere, ac diſtento ſago impoſitum in ſublime iactare, libertinam aulicam, quo efficacius coleret ēt diligere ſimulauit, quamuis Auum ac penè decrepitam, per hanc inſinuatus Neroni faciliime ſummum inter amicos locum tenuit congruentia morum oīumq; cōſiliorum ſecretorumq; particeps effectus. Die quem necandę matri Nero deſtinarat, ad auertendas ſuſpiciones cænā vtriq; exquiſitiſſimæ comitatis dedit. Qui vt primum Imperii ſpem cæpit, nullo officii aut ambitionis in quēquam gñe omiſſo, quotiens cęna principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritim diuidebat, vt iam vix vllus eſſet, qui non & ſentiret, & prædicaret ſolum Imperii ſucceſſione dignum. Poſtq̄ aūt. Piſone plato ſpe decidit, ad vim conuerſus eſt, inſtigante ſuper animi dolorem ēt magnitudine æris alieni, neque. n. diſſimulabat, niſi Principem ſe ſtare non poſſe, nihilq; referre, an ab hoſte in acie an in foro ſub creditorib. caderet. Ergo deſtinata die, ꝓmonitis conſciis, vt ſe in foro operirenť, mane Galbam ſalutauit, vtq; cōſueuerat oſculoq; exceptus ēt ſacrificanti interfuit. Deinde quaſi venalem domū inſpecturus abſceſſit, proripuitq; ſe poſtica parte palacii. Tunc abditus propere muliebri ſella in caſtra cōſcendit, vbi ſubcollatus eſt, miſſis, qui Galbam trucidarent. Ad conciliandos pollicitationib. militum aīos nihil magis pro contione teſtatus eſt, quàm id demum ſe habiturum, qđ ſibi illi reliquiſſent, deinde quaſi raptus de publico, & ſuſcipere Imperium vi coactus, geſturuſq; cōi oīum arbitrio palatium petiit, ac ſuper cæteras gratulantium adulantiumq; blanditias, ab infima plebe appellatus Nero, nullum iudicium recuſantis dedit, immo ēt vt quidam tradiderunt epĩs ſuis ad quoſdam prouinciarum præſides Neronis cognomen adiecit, cunctas imagines ſtatuaſque reponi paſſus eſt, & procuratores atque libertos ad eadem officia reuocauit. Hugo. Contra hunc tandem veniens Vitellius Lucio Vitelio ter conſule natus dimicauit. Sed cum animaduertiſſet Otto ſuos vinci in prælio ſeipſum interfecit.

De Vitellio Imperatore, & eius moribus. Cap. CXXVII.

HIc itaq; Vitellius Romam victor intrauit, & Imperauit menſibus octo. Suetonius lib. 9. Hic pueritiam primamq; adoleſcentiā egit inter Tyberiana ſcorta, ſequenti quoque ætati oībus probris contaminatus, præcipuum in aula locum tenuit. Caio per aurigandi, Claudio per aleæ luſum familiaris, ſed aliquanto Neroni acceptior, tamen pp hæc eadem, tum peculiari merito, ꝙ præſidens certamini Neroneo cupiētem inter Cythparedos contendere, nec quamuis flagitantibus cunctis promittere audentem. Ideoque egreſſum theatro reuocauerat, quaſi perſeuerantis populi legatione ſuſcepta, exorandumq; prębuerat, deinde cum a Galba in inferiorem Germaniam ad regendum exercitum mitteretur, contemptu magis quàm gratia. Satis conſtat exituro viaticum defuiſſe, tantæ egeſtate rei familiaris, vt vxore ac liberis, quos Romæ relinquebat meritorio cænaculo abditis, domum in reliquam partem anni ablocaret, vtque ex aure matris detractam vnionem pignoraret ad itineris impenſas, creditorum quidem poſtulantium ac detinentium turbam non niſi terrore calumnię ammouit. Aduenientem exercitus ad res nouas Patronus libens ac ſupinis manibus excepit, obuios quoq; militum exoſculantē, caſtra vero ingreſſus, nihil cuiquam

cuiquam poscenti negauit, atque etiam vltro ignominiosis notas reis sordes, damnatis supplicia dempsit, quare subito a militibus e cubili raptus, ita vt erat in veste domestica Imperator est consalutatus, circumlatusque per celeberrimos vicos. Itinere inchoato per medias ciuitates ritu triumphantium vectus est, perq; flumina delicatissimis nauigiis e vario coronarũ gñe redemitis. Inter profusissimos obsoniorum apparatus, nulla familiæ aut militis disciplina, rapinas ac petulantiũ oĩum in iocum vertens, vtq; campos in quib. pugnatum est adiit, abhorrentes quosdam cadauerũ tabem, detestabili voce confirmare ausus est optime olere occisum hostẽ, & melius ciuẽ, soléni cõuiuio cythared o inchoanti Neroniana cantica exultans primus ẽt plausit. Luxuriæ præcipuè sæuitiæq; deditus, epulas trifariam semper interdum quadrifariam dispartiebat, in iatacula, & prãdia, & cęnas cõmessationesq; facile oĩbus sufficiens vomitandi consuetudine. Indicebat aũt aliud alij eadem die, nec cuiquam singuli apparatus minus quadragenis milib. nummorum constiterunt. Famosissima super cæteras fuit cęna data ei a fratre, in qua duo millia lectissimorum piscium septem auium apposita traduntur, hanc quoque exuperauit ipse dedicatione patinæ. In hac Scaurorum iocinera, Fasianorum, & Pauonum cerebella, linguas Penicopterum Murenarum lactes, a Parchia vsq; fretoque Hispanico pentarum commiscuit, ne in sacrificijs quidem aut nunquam aut itinere vllo temperauit, quin inter altaria manderet, circaq; viarum popinas.

De crudelitate, & morte eius. Cap. CXXVIII.

PRonus vero ad cuiuscunq; vel quacunq; de causa necẽ atq; supplicium. Nobiles viros condiscipulos, & æquales suos vario gñe fraudis occidit, quorum vnum veneno ẽt manu sua porrecto in aquæ frigidę potione, q̃ his affectus febræ poposcerat, vt quisq; deferretur inauditum capite puniebat, suspectus ẽt in morte matris fuit. Hugo. Interea vero Vespasianus debellabat prouinciam Iudaicæ gentis. Conualuit itaq; in exercitu rumor ciuilium bellorum, & de Galbæ, & Ottonis nece manifestum est, Deq; Imperio Vitellij, qui nequior superioribus quasi fex resederat. Tunc conferre secum viri veteris militiæ cæpere, & indigne ferre se primos ad pericula, & vltimos ad honorem, qui ab inferioribus dños acciperẽt. Addebant ẽt esse sibi virum strenuum Vespasianum, quem eligi decuerat Imperatorem, cui maturum ad cõsulendum, & iunioribus validiorem ad præliandum, adoriuntur itaq; Vespasianum, rogãtq; vt gubernaculum Romani suscipiat Imperij, illeq; abnuere, & indignum se dicere, illi promptius instare, vrgebant milites, insistebant duces, cessit igitur Vespasianus inuitus, & prius curam q̃ honorem induit Imperialem, ipse vero per Cappadociam, & Frigiam iter direxit, Romæ vero Vitellius positus oĩ magnitudine noĩs ac maiestatis oblitus, conuiuijs inhiabat, sed excitatus sinistro nuncio Cecinam quendam ducem sui exercitus misit: eiq; summã sui commisit periculi, ipse vero luxuria marcidus tabescebat, vinoque sepultus nihil aliud expectabat, nisi cum hostis adueniret, ebrius periret sine sensu doloris. Tunc ergo circa vrbis mænia congressu habito fusi sunt, & cęsi oẽs Vitelliani, deficientib. itaq; Vitellianis partib. cum se in quandam proximam palatio cellulam Vitellius intrusisset, turpiter inde protractus, & excruciatus in forum deducitur, & ibidem occiditur. Sueto. Itaq; extractus ex latebra religatis post tergum manibus iniecto ceruicib. laqueo, veste discissa seminudus in forum tractus est, inter magna rerum verborumq; ludibria, reducta a capite coma (ceu noxij solent) atq; ẽt mento mucrone gladij subuecto, vt visendam pberet faciem, neve submitteret, quibusdã stercore, & cęno incessentib. alijs incendariũ, & patinarũ vociferantib. parte vulgi ẽt corporis vitia exprobrante. Erat enim in eo enormis proceritas, facies rubicunda, & plerumque ex violentia venter obesus alterum femur subdebile. Tandem minutissimis ictibus excarnificatus, & confectus est, & inde vnco in tyberim tractus.

LIBER DECIMVS.

De Imperio Vespasiani, & eius initio. Cap. I.

HVgo. Vespasianus igitur illa turbida Tyrannorum turba discussa Imperiũ adeptus imperauit annis. ix. mensib. 11. diebus. 22. hic multis Iudæorum oppidis captis, sicut superius dictũ est, audita morte Neronis, hortatu militum Imperator effectus reliquit Titum filium suum ad procurationem obsidionis Hierosolymorum, vt & Romanis non deesset nec Iudæis, quem filius repræsentaret. Eusebius in chro. Imperauit aũt Vespasianus Romanorum. 7. anno Dñi. 71. mundi vero. 4. 1034. Sueto. Hic quondam inter comites Neronis cũ cantante eo aut discederet sæpius aut pſens obdormisceret, grauissimam contraxit offensam. Prohibitusq; non cõtubernio mõ: sed ẽt publica salutatione, secessit in paruã ac deuiam ciuitatẽ, quoad latenti, & iam extrema metuenti Iudæa prouincia cũ exercitu oblata est. Percrebuerat Oriẽte toto vetus, & constans opinio esse in fatis, vt eo tpe Iudæa pfecti rerum potirenẽ. Suscepta censura ne quã occasionem disciplinæ prætermitteret. Adolescentulũ fragrantẽ vnguento cũ sibi pro impetrata præfectura grãs ageret, vultu aspernatus, voce ẽt grauissima increpuit. Litasq; reuocauit Imperio adepto amplissimos ordines, & exhaustos cæde varia, & contaminatos veteri negligentia purgauit, suppleuitq; recensito senatu, & equite, submotis ẽt indignissimis, & honestissimo quoq; allecto. Vsq; ad exitum vitæ ciuilis, & clemens. Mediocritatẽ gñis neque dissimulauit vnq̃: ac frequenter ẽt p se tulit, nihilq; ornamentorũ appetiuit. Amicorum libertatem ac philosophorũ contumaciam leuissime tulit. Offensarũ inimicitiarũ minime memor executorve, vt suspitione aliqua, vel metu ad perniciẽ cuiusdã cõpelleretẽ, tñ absuit vt monentib. amicis cauendũ. Metiũ Pöpusianũ esse, ꝙ vulgo crederet Genesim hre imperatoriã insuper consulẽ fecerit. Spondens q̃nque beneficij memorem futurum. Filiam quoque hostis sui Vitellij splendidissime maritauit, dotauit etiam & instruxit. Sola est in qua merito culpetur pecuniæ cupiditas.

De Iosepho, & scriptis eius. Cap. II.

EVsebius in chro. Hinc Flauius Iosephus scriptor historicus dux belli Iudæorum cum a Romanis interficiendus esset pnunciauit de morte Neronis, & eius Imperio. Hieron. de illustribus viris. Ipse Iosephus Mathathiæ filius ex Hierosolymis Sacerdos a Vespasiano captus cum Tito filio eius relictus est. Hic Romam veniens. 7. libros Iudaicæ captiuitatis Imperatorib. patri filioq; obtulit, qui & bibliothecæ publicæ traditi sunt, & ob ingenij gloriã statuã quoq; Romæ meruit. Scripsit quoq; & alios viginti antiquitatum libros ab exordio mundi vsque ad 14. annum Domiciani Cæsaris, & duos archiothecos. i. cõflictus aduersus Apionem Grãmaticũ Alexandrinũ, qui sub Caligula legatus missus ex parte gentiliũ contra Philonẽ. Librum ẽt vitope rationẽ gentis Iudaicæ continentẽ scripserat. Alius quoq; liber eius valde elegans hr. In quo Machabeorũ sunt digesta martyria. Hinc in decimo octauo antiquorum libro manifestissime confitetur, pp magnitudinem signorũ Christũ a Pharisæis interfectum, & Iohannẽ Baptistã vere prophetã fuisse, & pp interfectionẽ Beati Iacobi Apostoli Hierosolymam dirutam esse. Scribit aũt de Dño in hũc modũ. Eo tpe Iesus sapiens vir si tñ virũ eum oportet dicere. Erat. n. mirabilium patrator operum, & doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt. Plurimos quoq; tã de gentilibus, quã de Iudæis habuit sui sectatores, & credebatur esse Cumq; inuidia nostrorũ principũ Cruci eum Pylatus adduxerit, nihilominus qui fideliter dilexerant eũ perseuerauerunt. Apparuit aũt eis tertia die viuens. Multa hæc & alia miracula carminibus prophetarũ de eo vaticinantibus, & vsque hodie Christianorũ gens ab hoc sortita vocabulum uon deficit. Actor. De libris huius Iosephi nõnulla in hoc opere cõgruis locis inserui.

De obsidione, & calamitate Hierusalem. Cap. III.

EGisippus lib. 5. Anno igitur primo delati Imperij, Vespasiano Iudæa bellis asperis, & seditionibus domesticis lacerabatur, trinoque prælio ciuitas Hierusalem intra se laborabat, nulla requies, nullæ induciæ, momentis oĩbus dimicabatur, innumeri iugulabantur. Manabat sanguis, & vniuersa replebat, & quasi profluuius ẽt per interiores templi recessus decurrebat. Ita sanguine, incendio, ruina, fame, totius vrbis innumeri succidebantur. Nullus locus periculo vacabat, nulla fugiendi copia erat, pauor vbique, clamor morientium gemitus, desperatio viuentium, vt miserabiles diceres eos, qui remanserant, beatos qui obierant. Quomodo decepta es ciuitas populis tuis, expugnata armis tuis, quæ solebas, sine armis vincere, sine prælio hostem ferire, cum pro te Angeli dimicarent, & militarent tibi fluctus maris, hiatus terræ, cœli fragores. Ecce habes, quod petisti. Agnosce tibi hodie Barrabam viuere, Iesum vero mortuum esse. In te enim regnat seditio, pax sepulta est, vt crudelius a tuis pereas, quàm si perires ab alienis. In templo igitur ipso pro vnguentis bene olentibus, pro thimiamatibus bene spirantib. pro diuersorum florum odoribus, grauis erat in sepultorum cadauerum fœtor, quos pluuia dissoluerat, quos flamma combusserat, quos sol calefecerat. Neque enim humare cuiquam corpora vacabat eorum, qui vel in templo, vel circa plateas necabantur, quia bellum eos inter se occupabat, feriendiq; magis q̃ humãdi cura vniuersos tenebat. Nihilque magis in tantis calamitatibus, quàm misericordia perierat, quæ sola solet alleuiare miserias, solari

solari erumnas. Quidam, tamen latrones in alios sæuientes fœtorem occisorum grauiter sustinentes, de muro reliquias defunctorum in profunda præcipitia deijciebant. Itaque Titus Vespasiani filius, qui bellum a patre susceperat, aspiciens præruptos specus plenos cadauerum, saniemque dilaceratis visceribus innatantem alte ingemuit, & manus ad cœlum eleuans testabatur, nequaquam illud sibi adscribendum, qui veniam dare voluisset, si decessioni processissent, expectasse se vt pacem rogarent paratum incolumes seruare, si bellum deposuissent. Manneus quoque Lazeri asserebat per vnam portam sibi creditam quindecim millia mortuorum elata, additis ad hæc 880. funeribus. Idque solo eorum numero collectum, qui mercede publica sepulti forent, præter eos quos sepelierant sui. Quæ autem sepultura nisi vt de muro deijcerentur cadauera, plerique etiam non ignobiles viri confugientes ad Titum sex millia defunctorum, quæ per portas elata numerata essent commemorabant, eorum quoq; quæ propter magnitudinem infinitā efferri cadauera nequiuerunt numerū fuisse inęstimabilē. Nā plerique ēt de vltimo orbe ad tēplū venerant ad prædicandū in die festo.

De auaritia Iudaeorum & extrema fame. Cap. IIII.

Illorum autem plerique qui ad Romanos confugerant, cum accepto cibo aluum purgarent, aurum egerebāt, aliqui bimo nes aureos, quos absorbuerant cum fugam adornarent, ne deprehensi non solum dispendio, sed etiam periculo forent, quia insidiatores omnia scrutabantur. scelusque ducebatur aurum quem præter latrones habere. Hoc itaque Iudæi postea miserabili specie inter inquinamenta alui aurum legebant. Comperit hoc q̄dam Asirius, & ab vno in omnes opinio manauit, ꝙ hoc genus hominum præceps ad auaritiam, & paratum ad versutiam, nihil tam atrox sit qđ refugiat. nihil tam turpe, qđ studio pecuniæ erubescat. A Syrijs itaque in Arabes diffusa est fama, quibus non est minor auaritia & feritas barbaricæ propior immanitati, quod farti essent auro Iudæi. Diripiunt igitur illi quoscūque aduenientes cernunt. Licet contra phas, & contra legem deditionis, contra promissum Cæsaris, quo eos occidi non licebat. Inscidunt autem viuentes adhuc cruentisque manibus euiscerant ventris secreta, aluum scrutantur, & inter eius manantia purgamenta aurum inquirunt. Denique vna nocte fere duo millia virorū discissa sunt tali flagitio. Alia quoq; erumna grauis in his, qui ad Romanos transfugerant accidit. Nam desuetis edēdi officijs, vbi data est alimenti copia, cœpit esse cibus oneri, qui prius erat vsui. Nulla vis erat dentium, vt cibum manderent, obriguerant interiora viscerum, obstructi erant ductus ciborum, aruerunt iecoris venæ, quę cibos attrahunt, vsus perierat, auiditas crescebat. Ruebāt supra cibos miseri, & inualidos morsus more infantium meditabantur. Plerique visis alimentis ipso gaudio deficiebant, atque inter exoptatos sibi cibos moriebantur. Eratque pompa lachrymabilis, cum plures a cibo ad periculum surgerent quàm ad salutem. Inflabantur. n. insolito cibo, quasi quodam hydropis morbo. Et si edendi auiditas, modum nescia supra mensurā ingerebat, repentino cibo forti dirumpebantur. Nihil. n. mirum, si exhaustis periculo cibus est. Nam & post biduanum ieiunium siquid auidius sumpseris statim crudescit. Nonnulli aūt eorum euaserunt quadam arte pensantes cibi moderamina, donec dissueta edendi caro ad suos vsus rediret. Igitur destructis, & exustis edificijs templo finitimis, & ēt porticibus partim a Romanis, partim ab ipsis Iudæis nuda iam erat templi facies, & sæua hoīum fames. Insidiabantur sibi inuicem quis cui raperet cibū. Vbi alimenti suspicio, ibi bellum. Necabātur etiam charissimi. discutiebantur defuncti, ne quis intra eorum amictus cibus lateret. Aperto ore sicut rabidi canes auraram captantes spiramina huc & illuc circumferebantur duce inopia. Et cum alia famis solatia non reperirent, detrahebāt coria cutis, vt cibo sibi essent, quæ pręsidio non essent. Mandebant calciamentum, nec pudor erat solutum pedibus suscipere & lingua lambere. Vetustæ quoque paleæ, quæ olim proiectæ fuerant, non mediocri studio requirebantur, & siquis reppeterat grandi precio mercabatur.

De muliere qua comedit filium suum. Cap. V.

Erat aūt Maria locuples fœmina de regione trans Iordanē, quæ belli terrore oborto Hierosolymam se contulerat, vt esset tutior. Huius opes Principes factionum certatim inuaserant. Alimentorum ēt siquid precio quæsierat de manibus eruebatur. Defecerantque iam oīa & delitiis assueta asperiora palearum vel coriorum dura non emolliebat. Sæua itaque fames intimis se infudit medullis, exasperauit humores, mentem exagitauit. Habebat autem infantulum, cuius vagitu excitata cum se & ipsum paruulum maceraci videret, tantis victa immanitatibus Matris affectum amisit. Conuersaque ad paruulum sic ait. Quid tibi faciam Paruule. Sæua te circumstant oīa, bellum, fames, incendia, latrones, ruinæ. Cui te moritura credam aut vitæ tantillum relinquam? Sperabam ꝙ si adoleuisses me pasceres, Matrē aut sepelires defunctam. Sed quid agam misera? viuendi tibi ac mihi nullum video subsidium. Cui te reseruabo, vel quo te condam sepulchro, ne canibus alitibus, vel feris præda sis. O suauia mihi viscera, artus iucundi priusquam vos penitus consumat fames, reddite mihi Matri qđ accepistis. Redite in illud naturale secretum, in quo sumpsistis spiritum, domicilio meo tibi paratur tumulus defuncto. Exosculabor ergo te, & qđ non habet impatientia amoris, habeat vis necessitatis, vt ipsa deuorem meos artus, non simulatis, sed impressis morsibus. Fecimus, qđ pietatis fuit, faciamus, qđ suadet fames. Tua tñ causa melior & quædam pietatis species, quia tolerabilius est ꝙ Mater dederit cibum visceribus tuis, quam ꝙ te Mater aut occidere pōt aut deuorare. Hoc dicens auerso vultu gladium dimersit, & in frusta filium secans igni imposuit, partem comedit, partem operuit ne quis superueniret. Sed odor incensi peruenit ad Principes seditionis. Qui continui odorem secuti introeunt mulieris hospitium minantes necem, ꝙ ausa esset ipsis ieiunantibus edere, atq; exortes facere cibi quem reperisset. At illa partem inquit vestrā vobis seruaui, nolite indignari, de meis visceribus cibum vobis paraui. Consedete ocius mensam apponam. Hæc dicens recooperuit ambusta membra & epulanda obtulit, cum adhortatione huiusmodi. Hoc est prandium meum, hæc vera portio, videte diligentius an vos fraudauerim. Ecce pueri manus vna, ecce pes, ecce dimidium reliqui corporis. Et ne alienū putetis, filius meus est, nunquam fuisti mihi dulcior fili, tibi debeo ꝙ adhuc viuo. Tua suauitas aīam meam tenuit, & produxit Matri tuæ miseræ diem mortis. Venerunt necaturi, conuiuæ facti sunt. Habebunt & ipsi qđ tibi debeant, cum epulas meas sumpserint. Sed quid refertis gradum, quid exhorretis animo, cur non epulamini qđ Mater feci. Gustate & videte quia suauis est filius meus. Nolite fieri molliores Matre, infirmiores muliere. Ego quidem tales paraui epulas, sed vos sic epulari Matrem fecistis. Et me quidem tenebat passio, sed vicit necessitas. Repleuit continuo totam vrbem tanti sceleris nephas, & vnusquisque parricidalis conuiuij ministerium exhorrescebat.

De destructione templi & vrbis. Cap. VI.

Peruenit quoque ad Romanos huius facti immanitas. Nam plerique hoc horrore perterriti ad hostē confugerunt. Quo comperto Cæsar execratus infęlicis terræ contagium, manus ad cęlum eleuans talia protestabatur ad bellum quidem venimus, sed nō cum hominibus, quinpotius aduersus rabiem beluarum dimicamus. Nam & fœtus suos feræ diligunt, quos etiam in fame nutriunt, & alienis pascuntur corporibus, a consimilisi cadauerū abstinent cadaueribus. Hoc vltra omnem acerbitatem est, vt membra, quæ genuit Mater deuoraret. Mundus ego ab hoc contagio, tibi me absoluo quæcumque es in cœlo potestas. Scis scis profecto, quia intimo affectu pacem frequenter obtuli. Et qđ non pudet dicere victor rogaui, quia parcere eis volui. Sed quid facerem repugnantibus, quid aduersus suos furentibus. Nā & ipsi nos sępe de muris hortati sunt dimicare, ne grauius a suis perirent. Et ego positis plurimumque armis, quia illi a suorum cædibus non desinebant, in bellum redij vt liberarem obsessos, non perderem. His dictis admoueri templo arietes iubet. Denique fugientibus seditionum auctoribus cum templum exureretur, Romani signa posuerunt intra circuitum eius, & contra portam orientalem sacrificauerunt, Imperatorem Titum summis vocibus, prædicantes. Sacerdotes autem quos, & aquæ inopia & æstus finitimi incendij commacerabat siti vitam rogauerunt. Quos Titus iussit occidi degeneris animi esse respondens, vt templo minimi cuperent superuiuere. Iohanni quoque ac Symoni & cęteris seditionum Principibus indulgentiam postulantibus respondit. Serum nequissimi tps ad misericordiam, cum iam qđ reseruetur nihil relictum sit. Pacem offerebam non recepistis, parcere volebam non sinebatis, prælia suspendebam, & vos irruebatis. Et nunc populus extinctus est, templum ardet, qd adhuc statis armati. Ponite arma quasi victi, viuere vobis donabo, & si non meremini. Titus ergo quamuis ad iracundiam excitatus propositum suum non soluit contuitu regalis fastigij, sed confugientes recepit solius pietatis intuitu. Nec Romani multa iam cede fessi, abnuebant vitæ indulgentiam, & studio captiua mancipia vendendi promptiores erant ad reseruandam salutem, Plurimi venales, sed pauci emptores, quia & Romani habere Iudæos in seruitutem dedignabantur, & nec Iudei supererāt, qui suos redimerēt. Octaua igitur die Gorpiei mensis, cōcremata est ciuitas. Cæsa autem per omne tempus obsidionis asserūt decies centena millia. Captiui quoque adducti sunt Iudęorum ad 48. millia. Hugo Floriacensis. Fessi denique multa cęde Romani quęrebant quibus captiua mancipia venderēt. Sed, quia plurimi venales, & pauci inueniebātur emptores, non defuere, qui

& 30.

& 30. mancipia vno nummismate mercarentur. Eusebius in chronicis. Tunc regnum Iudæorum defecit. Colliguntur autem a secundo anno Darij sub quo rursus templum ædificatum est vsque ad hunc secundum annum vespasiani, in quo nouissime Hierusalem subuersa est anni 590.

De Passione sancti Apollinaris. Cap. VII.

EX gestis eius. Ea tempestate passus est sanctus Apollinaris martyr. Qui quōdam discipulus sancti Petri Apostoli iussu eius a Roma ad Rauennam peruenit, & prædicans, & miracula faciēs Tribunum ciuitatis cuius vxorem sanauerat cū magna eius familia baptizauit. Cuius famam dux audiens eum sibi quam totius sisti fecit. Et cum Sacerdotibus Idolorum ducēs eum ad templum Iouis, cum ille dixisset aurum, & argentum illic appensum melius dari pauperibus, quàm ante dęmones sic appendi, eijcitur, & semiuiuus extra vrbem relinquitur, & discipulis suis in domo cuiusdam viduæ sex mensibus refouetur. Inde veniens ad vrbem Classem, dum multos cōuerteret fustibus ceditur, & nudis pedibus super prunas stare compulsus Christumque amplius confitens, extra vrbem eiicitur. Ruffus autem Rauennæ filiam suam defunctam lamētans Apollinari venienti, & eum consolanti respondit. Vtinam huc non venisses, Dij enim irati sunt, & filiam meam saluam facere noluerūt. Tu vero, quid potes. Et videntibus cunctis ait Apollinaris. Iura mihi, ꝙ permittes puellam sequi saluatorem suum. Ruffus dixit. Scio, ꝙ mortua est puella, tamen si videro eam viuam faciam, quòd dicis. Et statim cū apprehendisset manū eius erexit eam sanam. Et ipsa cum Matre, & multa familia baptismū suscepit, & virgo permansit. Ruffus vero timens Cæsarem occulte diligebat eum. Quòd audiens Cæsar scripsit ad præfectum prætorij vt Apollinarem aut Diis inclinaret, aut in exilium mitteret. Messalinus ergo Præfectus Apollinarem sacrificare nolentem fustibus cædi, & in equuleo appensum torqueri pcepit. Vbi dū adhuc dominum prædicaret, ministri aquam bullientem eius vulneribus immittunt. Et dum vellet Præfectus eum in exiliū mittere, Christiani irruentes in paganos plusquam 200 ex eis occiderunt. Tunc timens sibi vicarius Apollinarem cathenis onustū, & ligno offensum iussit recludi, & ut sic deficeret nihil penitus ministrari. Quem quarto die cognoscens ab Angelo cōfortatum cathenatum naui imposuit, & sequentibus eum tribus clericis in exilium destinauit, vbi cum clericis, & duobus militibus, cæteris pereuntibus, periculum euadens milites quidem baptizauit, & in exilio prædicans a nemine receptus sed grauiter verberatus, post triennium Rauennam redijt, sed a paganis iterum verberatus ad templū Apollinis ducitur, sed statim facta oratione templū corruit, & tanto iudici præsentatus, & de multis inquisitus, filium eius a natiuitate cæcum sanauit. Sicq; multis credētibus a iudice leniter tractatus, in prędio eius per quattuor annos fuit. Cum ergo Pontifices accusaret eum apud Vespasianum Cæsarem rescripsit, vt aut de vrbe exiret aut idolis consentiret. Non enim dignum est inquit vt Deos vindicemus, sed ipsi de inimicis suis vindicent se si possunt. Tunc Demostenes Patricius nolentem sacrificare cuidā Centurioni iam Christiano eum tradidit. Cuius rogatu pergens in vicum leprosorū, vt ibi propter furorem gentilium latitaret, a paganis insecutus vsque ad mortem cæsus est, & 57. dies superueniēs, & Christianos admonens, ibidem a discipulis sepultus est.

De Cupiditate Vespasiani, & morte eius. Cap. VIII.

SVetonius. In Vespasiano meritò culpetur vt dictum est pecuniæ cupiditas. Non enim contentus est omissa sub Galba vectigalia reuocasse, noua, & grauia addidisse, auxisse prouincij, tributa, nōnullis etiam duplicasse. Negociationes quoque vel priuato pudendas palā exercuit, nec cādidatis quidem honores, reis ne tam innoxiis quàm nocentibus absolutiones vendicare cunctatus est. Creditur etiam procuratorum rapacissimum quęque ad ampliora officia ex industria solitus promouere, quo locupleciores mox condemnaret. Quibus quidem vulgo pro spōgijs dicebatur vti, quod quasi, & sic eos madefaceret, & exprimeret humentes. Quidam natura cupidissimum tradunt. Sunt econtra, qui opinentur ad manubias rapinasque necessitate cōpulsum summa ærarij fisciq; inopia. Quòd, & verisimilius videtur, quando, & male partis optime vsus est. In omne hominū genus liberalissimus. Expleuit cēsu senatorium. Consulares inopes quingentis sestercijs sustentauit. Plurimas per totum orbē terrarū ciuitates aut terremotu aut incendio afflictas restituit in meli⁹. Ingenia, & artes vel maxime fouit, primus e visco, latinis gręcisq; rethoribus annua centena constituit, præstantes Poetas nec non, & artifices magna mercede donauit. Hugo. Vespasianus autem anno vitæ, suæ 70. feriis ioca, quibus delectabatur admiscens interijt. Nam cū vetris eluuie fessus assurexisset, stātem ait Imperatorem excedere terris decet, sicque exanimatus est, cui successit Titus filius eius.

De Imperio Titi, & morte eius. Cap. IX.

EVsebius in chro. Anno domini 80. mundi vero quarti millesimo, & 43. Romanorum 8. Titus Vespasiani filius regnauit annis duobus vtraque lingua disertissimus. Hugo 3. l. Fuit enim vir omnium genere virtutum mirabilis, & morū imperialium floribus pariter adornatus, & qui nulli quicquam negaret. intantum etiam facundissimus extitit, vt causas latino poemate peroraret, & tragedias græce componeret. Suetonius li. 11. Titus amor, & deliciæ generis humani fuit. In puero statura corporis, & animi dotes explenduerunt, magisque ac magis, deinceps, per ætatis gradus, forma egregia, & cui non minus auctoritatis inesset quàm gratiæ, præcipuum robur, memoria singularis, docilitas ad omnes fere tam belli, quàm pacis artes, armorum, & equitandi peritissimus, latinæ græcæq; linguæ in orando vel infingendis poematibus promptus, ne musicæ, quidem rudis, vt qui cantaret, & psalleret iocunde scienterque In milicia summę industriæ, nec minore modestia, suspecta primum in eo fuerunt sæuicia, luxuria, rapacitas, libido. Denique propalam alium Neronem, & opinabantur, & prædicabant. At illi ea fama pro bono cessit, conuersaque est in maximas laudes, neque vllo vitio reperto, sed econtra virtutibus summis conuiuia instituit, iocunda magis quàm profusa. Amicos elegit, quibus etiā post eum principes, vt sibi repu. necessarijs acquieuerūt præcipueque sunt vsi. Nulli ciuium quicquàm ademit. Abstinuit alieno, ac ne concessas quidē ac solitas collationes recepit, & tamen nemine ante se munificētia minor. Natura benignissimus. In cunctis hominum desiderium obstinatissime tenuit, ne quē, sine spe dimitteret, quin, & admonentibus domesticis, quasi plura polliceretur, quàm præstare posset. Nō oportet ait, quēquàm a sermone principis tristem discedere. Atque etiam recordatus super cœnam, ꝙ nihil cuiquam tota die prestitisset memorabilem illā meritoq; laudatam vocē edidit. Amici diē perdidi. Populū in primis vniuersum magna per omnes occasiones comitate tractauit. Nā neq; negauit quicquā petentibus, & vt, quæ vellēt peteret vltro adhortatus est. Fratrem insidiari sibi non desinentem neq; occidere, neq; seponere, ac ne in minore quidem honore habere sustinuit, sed vt a primo imperii d e cōsortem successoremq; testari perseuerauit, Nonnunquā secreto, & precibus, lachrymis orās, vt tādē mutuo erga se animo vellet esse, Inter hæc morte præuētus est maiore hominum dāno, quā suo. Quod vt palam factum est, merentibus publice cūctis, Senatus priusquā edicto conuocaretur ad curiam cucurrit, obseratisq; adhuc foribus, deinde apertis tātas mortuo gratias egit laudesq; congessit, quantas ne viuo quidem nunquā atq; præsenti. Eusebius vbi, supra. Hic Amphitheatrum Romæ ædificauit, & in dedicatione eius, quinq; millia ferarū occidit. Decreto aūt Senatus inter Deos relatus est. Huius tpibus mōs Bebius ruptus in vertice, tm̄ ex se iecit icēdij, vt regiones, & vrbes vicinas cū oib. exureret. Romæ quoq; plures ędes incēdio cręmatæ sunt.

De Domiciano, & bonis eius initijs. Cap. X.

TIto autem successit Domicianus frater eius iunior. Anno domini 84. mundi vero 4. M. & 46. qui imperauit annis 15. Hugo li. 4. Iste Domicianus primo clemens visus est. Ius quoq; perorabat æquissime, & Romæ multa construxit ędificia. Inter quæ ædificauit templum mirificum Romę, quod Pantheon antiquitus vocabatur. Sed nunc in honorē sanctæ Dei Genitricis Marię, & martyrum omniū cōsecratum esse dignoscitur. Suetonius li. 12. Inter initia principatus quotidie secretū sibi horarum sumere solebat, nec, quicquā amplius quā muscas captare ac stilo præacuto configere, vt cuidā interroganti, esset ne quis intus cū Cęsare, non absurde responsum sit, ne musca, quidem. Circa administratiō ē imperij aliquandiu varium se prestitit, mixtura quoque æquabili vitiorum atq; virtutum donec virtutes quoque in vitia deflexit, super ingenij naturā inopia rapax, metu sęuus. Multa in cōmuni rerum vsu nouauit, castrari mares vetuit, ius diligenter, & industrie dixit. Scripta famosa vulgoq; edita quibus proximiores viri ac Fœminę notabantur, aboleuit, non sine actorum ignominia. Quęstorium virum, ꝙ gesticulandi saltandique studio teneretur amouit senatu, probrosis Fœminis lecticę vsum ademit. Inter initia vsque adeo ab omni cęde abhorrebat, vt edicere destinauerit ne boues immolarētur. Cupiditatis quoque atque auaritię vix suspicionem aliquamdiu dedit, quin etiam liberalitatis experimento omnes circa se largissime prosecutus. Nihil prius, aut acrius monuit, quàm ne quid sordide facerent. Relictas sibi hæreditates ab his quibus liberi erant non recepit. Fiscales calumnias magna calumniantium pœna repressit, ferebaturque vox eius. Princeps qui delatores non castigat irritat.

De

De Crudelitate ipsius. Cap. XI.

SEd neque in clementia, neque in abstinentię tenore permansit. Compluures Senatores iniustè aliquos consulares interemit quasi molitores rerum nouarū. Cæteros leuissima quaque de causa. Discipulum Paridis Pantomini puberem adhuc, & tamen maxime ægrum, ꝙ arte formaque non absimilis magistro videbatur. Item Saluum Cocceanum, ꝙ Ottonis Imperatoris patrui sui natalem diem celebrauerat. Metuū Pomposianum, ꝙ haberet imperatoriam genesim vulgo ferebatur, & ꝙ depictum orbem terræ in membranas, concionesque Regū, ac Ducum ex Tito Liuio circūferret, quòdq; seruis Magonis, & Hannibalis nomina indidisset. Iunium Rusticum, ꝙ Peti Thrasec, & Heluidij prisci laudes edidisset, appellasserque eos viros sanctissimos. Cuius criminis occasione Philosophos omnes vrbe Italiaque submouit. Occidit, & Flauium Sabinum. Aliquāto post ciuilis belli victoriam sæuior. Plerosq; partis aduersę dudū etiam latentes conscios inuestigato nouo quęstionis genere distorsit, igne per obscęna immisso, nonnullis etiam manus amputauit. Erat autem non solum magnæ, sed etiam callidæ sæuitiæ, & inopinatæ. Asceletarionē Mathematicum sciscitatus, quis ipsum maneret exitus, affirmantem fore vt breui laceraretur a canibus, interfici quidem sine mora, sed ad arguendā temeritatem artis sepeliri quoq; accuratissime imperauit. Quod cū fieret euenit vt repentina tempestate deiecto funere, cadauer discerperent canes. Nihil pensi habuit quin prædaretur omni modo, bona uiuorum ac mortuorum, vsquequaq; quolibet, & accusatore, & crimine corripiebantur. Satis erat abiici qualecunque factum dictūque aduersus maiestatem principis. Confiscabātur alienissimæ hæreditates, vel vno existente qui diceret audisse ex defuncto cum viueret hæredem sibi Cæsarē esse. Eusebius in chronicis. Iste Domitianus etiam plurimos Senatorum in exilium misit. Primus se Deum, & Dominum appellari iussit. Huius anno quinto Quintilianus ex Hispania Calagurritanus primus Romæ publicam scolam, & salarium e fisco accepit, & clauit. Actor. Iste Quintilianus vt legitur Præceptor fuit Plinij, & multa scripsit. ex quibus sunt libri constitutionum oratoriarum, & causarum, & declamationum, quorum flores excerptos superius inserui.

De Sancto Clemente Papa, & scriptis eius. Cap. XII.

EVsebius. Anno Domitiani. 12. tertius Romanę ecclesię prę fuit Clemens annis nouem. Idem in lib. Pontificum. Hic 7. regiones diuisit notarijs, vt fidelibus ecclesiæ, qui gesta martyrum solicite, & curiose vnusquisque per regionem suam diligenter perquirerent. Hic fecit duas epistolas, quæ catholicæ nominantur. Hic ex præcepto beati Petri suscepit ecclesiæ Pontificatum gubernandi, sicut ei fuerat a Domino Iesu Christo tradita cathedra vel commissa. Tamen in epistola, quæ ad Iacobum scripta est, qualiter ei a beato Petro cōmissa est Ecclesia reperies. Ideo vero Linus, & Cletus ante eum scribuntur, quoniam ab ipso Principe Apostolorum ad ministeriū sacerdotale exhibendū sunt Episcopi ordinati. Hic dum multos libros zelo fidei christianę religionis ascriberet, martyrio coronatur. Hieronymus de illustribus viris. Clemens de quo Apostolus Paulus ad Philippenses scribens ait. Cum Clemente, & cæteris coadiutoribus meis, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ. Quartus post Petrum sedit Romæ episcopus. Siquidē secundus Linus fuit, tertius Anacletus. Tametsi pleriq; latinorum secundū post Petrum Apostolum putent fuisse Clementem. Scribit ex persona Romanę ecclesiæ ad ecclesiam Corinthiorum valde vtilem epistolam, & quæ in nonnullis locis etiam publice legitur, quæ mihi videtur caracteri epistolæ, quæ sub nomine Pauli ad hæbreos fertur cōuenire. Sed, & multi de eadem epistola non solū sensibus sed iuxta verborum quoq; ordinem abutuntur, & omnino grandis in vtraq; similitudo est. Fertur, & secūda ex eius nomine epistola, quæ a veteribus reprobatur, & disputatio Petri, & Apinionis longo sermone conscripta, quā Eusebius in 3. ecclesiasticæ historiæ volumina coarguit. Obiit. 4. Traiani anno, & nominis eius memoriam vsq; hodie Romę extructa ecclesia custodit. Actor. De scriptis eius iam supra nonnulla posuimus. De passione autem eius infra suo loco dicemus.

De edicto Domitiani contra illos de genere Dauid. Cap. XIII.

EO tempore vt ait Egisippus delati sunt quidam apud Domitianum, ꝙ essent de genere Dauid, & de posteritate Iudę, qui secundū carnem frater fuisse dicitur Saluatoris. Domitianus enim formidabat de aduentu Christi, sicut & Herodes in initio. Ideoq; omnes interfici iusserat, qui erant de regia stirpe Dauid. Ad quod missus quidam nomine Reuocatus, inuenit quosdam Nepotes Iudę, & adduxit ad Domitianum. Interrogati a Domitiano si essent de familia Dauid con fessi sunt. Tunc quæsiuit ab eis quantis essent facultatibus prædit. At illi responderunt, ꝙ vtrique non amplius essent in bonis, quàm nouem milibus denariis, ex quibus singulis pars media pro portione deberetur. Nec hoc sibi in pecunia subsistere, sed in ęstimatione terrę, quæ eis esset in 40. minus vno iugeribus constituta, quā suis manibus excolētes, vel ipsi alerentur, vel tributo dependerent. Simul etiam testes ruralis, & diurni operis manus labore rigidas, & callis obduratas præferebant. Interrogati vero de Christo quale sit regnum eius, vel quis ipse aut unde, aut quare venturus, responderunt, ꝙ non huius mundi regnū neq; huius terræ designaretur ei imperiū, sed cæleste ei regnum per Angelorū ministeria in consummatione sęculi præpararetur, quando, scilicet aduentans in gloria de viuis, ac mortuis iudicabit, & retribuet vnicuique pro factis ac meritis suis. Ad hæc, Domitianus eum neque in eis quicquā criminis inueniret, & vilitatem ipsorum maxime contemneret, abire eos liberos iubet. Sed, & persecutionem quam agitari iusserat datis rursum compescuit edictis. Illi vero dimissi ab eo vel martyrij merito, vel tantæ propinquitatis prærogatiua pacis iam tempore, Duces ecclesię effecti, vsque ad Traiani tempora permanserunt.

De Dolio Iohannis Euangelistæ, & eius exilio, & Apocalypsi. Cap. XIIII.

EVsebius in chronicis. Anno Imperii sui 13. secundus post Neronem Domitianus Christianos persequitur, & sub eo Iohannes Apostolus in Pathmos insulam relegatus Apocalipsim vidit, & scripsit, quā Hireneus interpretatur. Actor. Legitur enim, ꝙ idem Iohannes apud Ephesum a proconsule comprehensus, cum nollet iuxta edictum imperiale Christū negare, & a prædicatione cessare. Dicēs obedire oportere magis Deo quā hominibus, motus Proconsul iussit eum tanquam rebellem Cæsari in dolio feruentis olei mergi. Qui statim vt in eo coiectus est, velut fortis athleta, vnctus non adustus de vase exiuit. Ad quod miraculum stupefactus Proconsul voluit eū suæ libertati reddere, & fecisset, nisi iussioni Regię cōtrariæ timuisset, propter præfatum ergo miraculum exire iussus a dolio in tantā reuerentiā habitus est ab ipso Domitiano, ꝙ eū occidere non est ausus. Sed propter odiū Christiani nominis, quòd infelix ille de superbia conceperat, qui se Deum credi volebat in exilium missus est, vt sermo Domini impleretur quem dixit. Sic eum volo manere donec veniam, id est. Nolo eum materiali gladio nec morte ab vllo violenter illata vitā finire, sed in pace viuere donec veniā propter eum in pace assumendū. Igitur in insulam Pathmos relegatus in exilium Apocalipsim in exilij sui solatium vidit, & vt viderat, scripsit. Quæ in hoc alijs Prophetiis excellentior est, quia de Christo, & ecclesia, magna ex parte sacramenta non solum adimplenda denunciat, sed etiam adimpleta demōstrat. Et sicut euangelium legales obseruantias, sic & ista respicientes a longe veteres excellit prophetias. Quæ fere tot habet sacramenta quot verba, immo verborum libri numero, maior est sensuū multitudo, sicut in fauo pinguissimo cereas cellulas copia mellis excedit. Iohāni ergo reuelauit Deus ibidem quanta passa sit ecclesia in tēpore primitiuo, & quāta nunc patiatur, & in nouissimis temporibus passura sit. Queq; pro his, & nunc, & in futuro præmia sit susceptura, vt & quos denunciata supplicia terrent, promissa præmia lætificent.

De Passione sanctorum Nerei, & Archilei. Cap. XV.

EX gestis eorum. Domicella autem Neptis Domitiani imperatoris habebat Nereum, & Archileum Eunuchos cubicularios suos, quos sanctus Petrus Apostolus Baptizarat. Cum ergo nuptura esset Aureliano filio Consulis, Nereus, & Archileus eidem de dono virginitatis luculentissime prædicantes, conuerterunt eā. Et pergentes fecerunt ad eam venire sanctum Clementem Episcopum, qui eam Deo virginē consecrauit. Qđ audiēs Aurelianus impetrauit a Domitiano vt si sacrificare nollet cū Nereo, & archileo exilium in insula Pontiana subiret, putans se posse per hoc animum virginis reuocare. Sed post aliquātum temporis pergens ipse ad insulam cępit sanctos Nereum, & Archileum verbis, & muneribus attentare vt virgini suaderent. At illi execrantes munera eius, magis eam in domino confortabant. Vnde verberibus grauissimis attrectati, cū equuleo, & flāmis ad sacrificia compellerentur, & dicerent se a beato Petro Apostolo baptizatos nulla ratione posse idolis immolare, capite cæsi sunt. Quorum corpora rapuit Auspicius Discipulus eorum, nutritos sanctæ virginis Domicellæ, & de insula nauigio deferens sepeliuit ea iuxta sepulchrum sanctæ Petronillæ.

De Sancto Dionysio Ariopagita, & socijs eius. Cap. XVI.

EX gestis eorum Sub Domitiano quoque passus est sanctus Ariopagita Dionysius, qui Paulo Apostolo prædicāti Athenis est adiūctus. Nam cum Paulus singula Deorum altaria perlustraret,

lustraret, inter cætera reperit vnum altare, cui erat titulus suprascriptus Deo ignoto, & ait ad Dionysium Ariopagitam, qui sic dictus est a loco ciuitatis vbi Mars & Hercules potissimè colebantur. Mars. n. Aris Grecæ dr̃. Vnde locus ipse Ariopagos appellatur. Quis est inquit Deus ignotus ille. Ad quem Dionysius. Qui ob plenitudinem diuinorum numinũ scientiæ Theosophos idest Dñs sapiens dicebatur. Adhuc inquit nõ est Deus ipse demonstratus inter Deos, sed est incognitus nobis, & sęculo ventu to futurus. Ipse. n. est Deus, qui regnaturus est in cœlo & in terra, & regnum eius non accipiet finem. Tunc Paulus ait. Quid vobis vr̃? Homo erit an spũs Deorum? Dionysius r̃ndit. Verus Deus, & verus homo, & ipse renouaturus est mũdum, sed adhuc incognitus est hominibus, quoniam apud Deum in cęlo est cõuersatio eius. Et ait Paulus. Illum Deum prædico vobis, quem incognitum appellatis. Et sic cępit eis prædicare de incarnatione, & passione, ac resurrectione Dñi. Tunc Dionysius dogma salutis audiens spretis Idolis Paulo cessit. Et videns hoĩem prius cæcum, quem Paulus illuminauerat, statim cum Damari vxore sua & domo baptizari se fecit. Sicque a Paulo per triennium instructus, & Atheniensium Eps ordinatus, ipsam ciuitatem & maximam partem patriæ conuertit ad Christum. Veniens aũt Romam post passionem Petri & Pauli, a sancto Clemente iam Papa directus in Franciam cum Rustico Præsbytero & Eleutherio Diacono ad vrbem Parisius, vbi potissimum colebantur Idola properauit. Ibique post multorum conuersionem fabricata ecclesia, & clericis diuersi ordinis ampliata, tanta in eo gratia cœlestis emicuit, ꝙ cum sæpissime Pontifices Idolorum cõtra eum seditionem populi concitarent, & plebes innumeræ cum armis ad perdendum eum gregatim confluerent. Mox illo viso aut se illi omni feritate deposita prosternebant, aut nimio pauore solute ab eius præsentia fugiebant. Sed Diabolus videns, & inuidens, ꝙ quotidie sui cultura decresceret, & per sanctos multiplicatis fidelibus ecclesia triumpharet, per relationem malorum Domicianum Imperatorem ad tantam fidelium persecutionem commouit, vt vbicumque vel per se, vel per alios Christianum quem piam repperisset, aut eum cogeret sacrificare Idolis aut exquisitis supplicijs tormentaret.

De passione eorundem. *Cap.* XVII.

PRæfectus igitur Fescenninus, & ad vrbem Parisius contra Christianos a Roma directus beatum Dionysium populo prædicantem inuenit. Statimque captum, colaphizatum, cõsputum, derisum, & loris durissime alligatum cum sanctis Rustico & Eleutherio sibi quamtotius præsentari præcepit. Dumque ad quæque turpissima Fescennini conuicia innocenter & pie sanctus, cum socijs r̃nderet, ecce quædam matrona nobilis Lisbium a Magis illis seductum improbe quærebatur. Qui statim quæsitus, & adductus ad primam fidei confessionem occisus est. Et sancti a ternis ternionibus. i. a duodecim militibus vicissim grauissime flagellati, onerati cathenis in obscurum carcerem detruduntur. Sequenti die Dionysius super cratem ferream suppositis flammis nudus extenditur, indeque ad bestias ferocissimas multo ieiunio excitatas proijcitur. Sed cum in eum impetuose currerent, signo crucis opposito, mansuetissimæ reddebantur. Iterũ iactatus in clibanum, sed extincto statim incendio nihil passus diutius in cruce torquetur. Indeque depositus, cum socijs suis, & multis fidelibus carceri mancipatur, vbi post longam populi exhortationem, dum ipse missam ad communicandum populũ celebraret, apparuit ei Dominus cum immenso lumine, & accipiens panem suum dedit ei dicens. Accipe hoc care meus, quia mecum est maxima merces tua. Post hoc Iudici præsentati nouis iterum supplicijs, macerantur. Et ad hoc se inuicem post orationem flexis genibus adhortantes decollantur. Statimque lux immensa resplenduit, & beati Dionysij se corpus erexit qđ & caput suum inter brachia portauit Angelo duce & cœlesti lumine præcedente a loco, qui vocatur Mons martyrum, vsque ad locum, vbi nunc sua electione & prouidentia Dei requiescit. Tantamque in laudibus melodiam Angelorum societas decantauit, ꝙ inter multos, qui audierũt, & crediderunt, etiam Larcia vxor præfati Lisbij Christianam se esse clamauit. Et mox ab impijs decollata, & in suo sanguine baptizata occubuit. Cuius filius Lisbius Romam ductus in palatio per tres Cæsares militauit & inde Parisius rediens, religiosorum se numero sociauit. Dũ ergo gentiles metuerent ne Christiani corpora sanctorum Rustici & Elutherij sepelirent, iusserũt, vt in fluuio Secanę mergerent. Sed quædam Matrona nobilis persecutores ad conuiuium conuocauit, & sic festiuo gaudio mentes eorum detinuit, vt longe in agro suo a suis familiaribus occulte sanctorũ corpora ponerentur. Quæ tñ ipsa matrona cum Christianis postea sustulit, & corpori beati Dionysij iungẽs honorifice sepeliuit. Passi sunt autem sancti anno domini 96. ætatis vero beati Dionysij. 90.

De Codice passionis sancti Eutropij. *Cap.* XVIII.

EX gestis eius. Hic beatus Dionysius beati Eutropij consocius, ac Parisiorum Præsul, passionem eius litteris græcis scripsit, & parentibus suis in græcia, quia iam in Christo credebant per manum beati Clementis Papæ misit. Quã s. passionem Calixtus Papa secundus Constantinopoli in schola grę corum quodam codice passionum plurimorum sanctorum martyrum olim repperit; & ex græco in latinum edidit, ita incipiẽs. Reuerendissimo Papæ Clementi Dionysius, Antistes prosapia græcus salutem in Christo. Eutropium quem mecum in his horis ad prædicandum nomen Christi misistis, martyrij coronam per manus gentilium apud Sanctonas vrbem vobis notificamus pro domini fide accepisse. Quapropter paternitatem vestram humiliter exoro, vt hunc passionis eius codicem, consanguineis meis, & notis, & amicis fidelibus in Græcię horis, Athenis pręcipue, quàm citius poteritis mittere non differatis, quatenus illi cęteri qui a beato Paulo nouæ regenerationis lauacrum vnà mecum acceperunt, cum audierint gloriosum martyrem pro Christi fide crudelem necem subisse, gaudeant de tribulationes, & angustias pro Christi amore sustulisse.

Qualiter ad Christi fidem conuersus est. *Cap.* XIX.

HIc quondam gentili genere editus Persarum excellentiori prosapia totius mundi extitit oriundus, quem Babylonis Admirandus nõie Xerses ex Guma Regina generauit humanitus. Qui cum in pueritia literis Caldaicis, & Græcis edoctus esset, atque Heroes summos totius regni prudentia & curiositate equipararet, Herodem Regem in Galilea adiit, si forte in eius curia vel curiosior eo, vel aliquid barbarum esset perspicere desiderans. In cuius curia dum per aliquot dies mansisset, audita Saluatoris fama & miracolorum eius in ciuitate, quæsiuit illum. Quem abeuntem transmare Galileæ cum innumeris turbis, quæ eum sequebantur, consecutus est. Contigit illa die, ꝙ Saluator sua ineffabili largitate de 5. panibus, & duobus piscibus hoĩum. 5. millia illo astante satiaret. Viso hoc miraculo iuuenis Eutropius, ac fama cæterorum miracolorum eius audita, in eo aliquantulum iam credens, loqui ei desiderans non audebat, quia Nichanoris eius Pedagogi districtionem formidabat, cui Admirandus pater eius ad custodiendum illum tradiderat. Satiatus tñ pane dñicæ gratiæ Hierosolymam perrexit, & adorato creatore in templo gentili more remeauit ad patris sui domũ, & cœpit ei narrare cuncta quæ in patria, vnde venerat diligenter viderat. Vidi inquit hoĩem qui dr̃ Christus cui in toto mundo similis nequit inueniri, vitam mortuis, leprosis mundiciam, cęcis visum, surdis auditum, claudis pristinam virtutem, oĩbusq; generibus infirmorũ sanitatem ipse præbet. Quid plura? Quinque hoĩum millia de quinq; panibus, & duobus piscibus me pˀsente & vidente satiauit. Si iam illum cœli terræque creator in nostra regione mittere dignaretur, vtinam tua gratia illi honorificentiam exhiberet. Admirãdus, vero hæc & his similia a puero audiens, cogitabat qualiter eum videre posset, nec multo post vix impetrata licentia puer dñm videre denuo desiderans, & Hierusalem adijt cum multo comitatu causa adorandi in tẽplo. Vbi quadam die reuertẽti Domino a Bethania videns Hebreorum pueros, & turbas obuiam exeuntes, palmarum, oliuarũ cœterarumque arborum frondes, & flores per viam sternentes, & Osanna clamantes, cępit & ante eum & ipse sternere flores. Sed valde tristis erat, quia Saluatorem ad plenum præ turba cõfluẽtium videre non poterat. Erat enim ipse cũ his gentilibus, qui iuxta euangelium venerant in die festo, vt adorarent. Et accedẽtes, j dixerunt Philippo. Dñe volumus Iesum videre. Quod Philippus Andreæ sociatus, Domino nũciauit. Et statim beatus Eutropius vna cum suis asseclis illum palam vidit, & valde lætatus in eum occulte credere cœpit. Tandem illi penitus sociatus est. Sed sociorum sñiam quibus pater vltra modum præceperat, vt eum fortiter custodirent, & ad se adducerent formidabat. Tunc didicit a quibusdam, ꝙ Iudęi Saluatorem in proximo essent occisuri, & tanti viri necem videre renuẽs die crastina recessit. Regressusque in patriam, cuncta quæ de Saluatore viderat, enarrauit. Nec multo post reuersus, mox vt Dñm quem occulte diligebat a Iudæis occisum audiuit valde doluit. Sed iterũ cum illum resurrexisse, & in cœlos ascendisse didicisset cœpit lætari, ac repletus Spiritusancto Babyloniam redijt. Et quos in ea patria Iudæos repperit, propter illos, qui in Hierosolyma Dominum damnauerant zelo dilectionis Christi feruens gladio peremit.

Qualiter ipse cum patre recepit Apostolos Symeonem & Iudam. *Cap.* XX.

ITem transacto tempore exiguo, Dñicis Discipulis diuersa cosmi climata adeuntibus, duo cãdelebra aurea fide fulgentia Symon & Thadeus Apostoli in Persidem directi sunt. Qui Babylonem ingressi, eiectis a finibus illis, quibusdam Ma-

gis

gis Zaroen & Arphaxath, qui populos suis vanis locutionibus, & signis a fide auertebant, vitæ eternæ semina cunctis erogantes, miraculorum oĩbus generibus coruscare cœperunt. Tũc sanctus puer Eutropius, de illorũ aduentu gauisus Regem admonebat, vt errore gentilium, & Idolorũ relicto fidẽ Christianã subiret, per q̃ Poiorum Regnum adipisci mereret. Quid plura. Aplis prædicantibus illico Rex & filius eius cũ multis cetibus ciuium Babylonis per manus eorundem Apostolorũ baptismatis grã regenerãt. Deniq; conuersa tota vrbe ad fidem dñicam, ecclesiã cum omnibus gradibus suis Apostoli instituerunt. Et Abdiam virum fidelissimum Euangelica doctrina imbutum, quẽ secum a Hierosolymitanis oris adduxerant, Antistitem super Christianam plebem & Eutropium Archidiaconum ordinauerunt. Et profecti sunt in alijs vrbibus, verbum Dei prædicando, qui cum non post multos dies per martyrij triumphum alibi præsentem vitam consummassent, beatus Eutropius eorum passionem caldaicis, & græcis litteris commendauit.

De legatione eius a beato Petro suscepta & eius passione.

Cap. XXI.

Audita vero fama miraculorum & virtutũ beati Petri Apostolorum Principis, qui tunc Romæ Apostolatus officio fungebatur, sęculo oĩno abrenuncians, accepta ab epo licentia patre suo ignorante, Romam adijt. Qui cum a beato Petro diligenter esset receptus, dominicis pręceptis ab eo imbutus cum eo aliquantulum demoratus iussu & cõsilio eius regionem Gallicam cum alijs fratribus prædicando aggreditur. Cumq; vrbem quę Santonas dr̃, intrasset, per plateas, & vicos eius pergens verbum Dei instanter prædicabat, mox vt illum ciues barbarum virum esse cognouerunt & inaudita ibi prædicantem audierunt, illico indignantes extra vrbem illum facibus adustum, & perticis immanissimis verberatum eiecerunt, Ille vero hanc persecutionem patienter ferens, quoddam tugurium ligneum iuxta vrbem in quodam monte fecit, in quo diu commoratus est. Prædicabat.n. per diem in vrbe, & nocte vigilijs pręcibusq; ac lachrymis in tugurio illo pernoctabat. Cumq; per longissimũ tps non nisi raros sua pędicatione ad Xpm conuertere potuisset Romã denuo adijt. In qua passo beato Petro in cruce, a sancto Cleinẽte, qui iam Papa erat admonitus est, vt ad præfatam vrbem rediret, & pędicans dñica pręcepta martyrii coronam in ea expectaret. Denique ab ipso Papa ordine Epali suscepto vna cũ beato Dionysio, qui a Greciæ oris Romam aduenerat, simul cũ cęteris fratribus, quos ipse Clemens ad prædicandũ in Galliã diri gebat Antisiodorum peruenit. Indeque dilectionis amplexibus lachrymosisq; salutationibus discedentes. Dionysius cũ sociis suis Persicam vrbẽ adiit, & beatus Eutropius rediẽs Santonas fortiter aĩatus, vt tolerantiam passionis zelo Xpi plenus velut amens oportune importuneq; instãs fidẽ dñicam pdicabat. Morabatur ẽt nocte in præfato tugurio sicut prius. Illo itaq; pdicante multi ab eo baptizabantur. Inter quos ẽt eiusdẽ vrbis Regis filia noĩe Eustella. Qđ vt pater eius agnouit, abominatus est illam, & extra vrbem eiecit. Illa vero eiecta pro noĩe Xpi cępit iuxta sancti viri tugurium commorari. Pater tñ natæ suæ amore cõpunctus, misit nũcios sępe ad eã vt domũ rediret. Illa vero rñdit se malle extra vrbẽ pro Xpi fide cõmorari, q̃ in vrbẽ redire, & Idolis contaminari. At ipsius pr̃ ira cõmotus cõuocatis sibi totius vrbis carnificibus, 150. solidos impartiuit illis, vt sanctũ Eutropium perimerent, virgineq; ad pr̃is thalamũ secũ adducerent. Illi aũt pridie kal. Maii coadunatis sibi multitudinibus gẽtiliũ, venerũt ad præfatũ tuguriũ, sanctissimũq; Dei virũ primitus lapidauerũt. Inde fustibus, & corrigiis plũbatis nudũ verberauerũt, demũ securibus, & asciis illiso capite peremerũt. Pręfata vero puella vna cũ q̃busdã Xpianis nocte illũ in tugurio ipsius sepeliuit, ac vigiliis & luminaribus, obseq̃isq; diuinis obseruauit indesinenter q̃diu vixit. Quæ cũ ab hac vita fine sacro migrauit, iuxta magistri Sarcophagum in libero se pdio iussit sepeliri. Postea vero super beati Eutropii corpus ingens basilica a Xpianis miro ordine fabricat, in qua cũctis morborũ gñibus detẽti crebro liberant, & cathenæ ferreæ ac manicę cęteraq; instra ferrea diuersa e q̃bus btũs Eutropi' victos liberauit suspẽdunt.

De vita sanctorum Sanctini, & Eutropij Antonini.

Cap. XXII.

Ex gestis eorum. Præfatus quoq; Dionysius Sanctinũ ordinauit Epm, & Carnotum misit ad pdicandum, vbi eum aliquandiu cõmorari disposuit. Postea vero Meldensium vbi Epm eũ esse constituit, eiusq; suffragio Antoninũ iuniorem adhibuit. Domicianus aũt Cæsar misit lictores in Gallias ad cõprehendendũ scm̃ Dionysium, cuius famã in destruendis Idolis, & conuertendis ad Christũ populis p multos audierat. Quos cum B. Dionysius fines Parisiorum appropinquare cõperit sanctinũ, & Antoninũ ad se accersiuit, quib. præcepit, vt sermones & agones ipsius solerter intenderent, & memoriæ commendarent, & q̃ totius Romanę sedis Pontifici, & fidelibus, quos ibidẽ inuenirent, per ordinem nunciare studerent, eosque obnixe deposcerent, vt Atheniensium ciuibus ea nota facerent, quatenus & Christo dño pro cursu laborum eius impleto gratias agerẽt, & erga cultum eius bono animo fierent. Cõsummato siquidem beato Dionysio per martyrij palmam, Sanctinus, & Antoninus sicut eis præceptum fuerat Romam iter aggredi maturauerunt. Et venientes in Italiam Antoninus valida febre correptus est. In cuius obsequio, per aliquantos dies, Sanctinus immoratus, cõsensu eiusdem Antonini ne præceptio beati Dionysii quacunq; occasione impediretur, peragere cæptum iter disposuit. Et sufficienter exenijs, & honestis lintheis Principi domus, in qua iacebat Antoninus commissis, petiit, & per Dominum obtestatus est eum, vt si Antoninus conualesceret, exinde illi abundantissime ministraret. Si ẽt vita decederet, honestissime illum sepeliret, & sic iter qđ cæperat peragendum arripuit. Cumque Sanctinus fines Romanorũ iam attigit, Antoninus vita decessit. Quẽ Princeps domus, retentis oĩbus quæ sibi in obsequiis eius commendata fuerant, catabuli sui, in quo animalia eius manebãt axes leuauit, & in fossam vbi stercora, & vrina animalium defluebant proiecit, & desuper axes remisit, quæ mox omnia Sanctinus per Spiritum sanctum cognouit. Et cum maxima festinatione reuersus ad domum, in qua Antoninum iacentem dimiserat flens, & dolens peruenit, & principem domus interrogauit. Vbi est inquiens frater meus Antoninus charissimus. Is aũt fictis gemitibus, & suspiriis simulauit męstitiam, mortuus est inquit, quem de mihi a te commissis honestissime sepeliui. Cui Sanctinus. Mentiris inquit fili Diaboli, in sterquilinum proieci sti eum virum sanctum, & iustum. Et nunc veni mecum ad catabuli locum, in quem proiecisti eum. Iste autem timore percussus non est ausus reniti, quin cum eo veniret ad locum vbi proiecerat eum. Et leuantes inde axes Sanctinus cum lachrymis clamauit voce magna dicens. Antonine frater in noĩe dñi nostri Iesu Christi, pro cuius noĩe, & amore passus est gloriosissimus martyr Dionysius surge, & perficiamus simul obedientiam, quam idem pater, & magister noster cõiter nobis præcepit. Et statim Antoninus stercore obuolutus surrexit. Quem Sanctinus de catabuli fossa extraxit, & mundis ac honestissimis vestibus induit. Sicq; offerentes Domino sacrificium laudis corporis Christi, & sanguinis sacramentum participauerunt. Et accipientes cibum confortati sunt. Et iter cæptum aggredientes Romam auxiliante domino peruenerunt, & sancto Anacleto Papæ actus, & martyrii sancti Dionisii, sicut eis iusserat ordinem narrauerunt. Perfecto itaq; negocio ad Meldẽsium ciuitatem reuersi sunt, vbi sanctæ prædicationi, ac piis operibus insistentes Sanctinus plenus fide ac virtutibus bonisque operibus ad cœlestia regna transiuit. Cui Antoninus in Episcopatu successit, & per plures annos in sancto officio degens, cum multiplici bonorum operum fructu, & animarum lucro migrauit ad dominum.

De Vita sancti Ionij. *Cap.* XXIII.

Ex gestis eius. Sanctus quoque Ionius cum B. Dionysio de partibus Atheniensium aduenit. Deinde S. Cauranno consociatus vrbe Roma cum B. Dionysio presbyteri officium sumpsit, & ad Castrẽsiũ pagum properans euangeliũ pdicauit. Alius ei cibus non erat assiduus, q̃ esus herbarum virentium, & aquæ frigidæ calicem pro potu fesso corpori tribuebat. Quadragesimæ vero diebus bis in septimana cibum corpori ministrabat. Tres aũt lictores a Iuliano præfecto missi, vt eum perquirerent, prope Parisius peruenerunt, cui vicinior est pagus Castrẽsis, qui dr̃ mons sancti Ionij, eumq; ibi repperertunt nonis Augusti docentem populum. In quo loco populi caterua plurima per eum ad Christum conuersa gaudebat. Vt aũt persecutores eminus venire conspexit a prædicatione non destitit, sed salubribus monitis populum adhortatus est, & puras manus inferens cœlo totis viribus dixit. Gratias ago tibi dñe Iesu Christe, qui me ad titulum dignitatis tuæ vocare dignatus es, & beatorum martyrum tuorum cõsortem efficere. Egressus ab vrbe Parisiaca intrepidus peruenit ad montem Ionii. Aduenientes impii sanctũq; virum apprehendentes cum indignatione allocuti sunt eum. Quẽ cum non possent a fide Christi auertere, vinctis manibus occiderunt. Sãctus nec vir terrore cõcutitur, nec dolore corporis superat, sed confisus in Domino imbecilla senectutis membra iuuenili vigore sustentans, Christi nomen confiteri non metuit. Tunc vnus ex militib. euaginato gladio comparata iam sancta ceruice præciosum abscidit caput. Cumq; sancti viri cadauer iaceret exanime, videntib. militibus lux de cœlo super sanctum corpus emissa est, & vox pariter cum luce venit dicens. Euge famule meus Ion. qui pro me sanguinem tuum fundere non dubitasti in terris, cum sanctis gratulare in astris, Dei aũt sancto consilio, qui

sanctos

sanctos suos cũ mẽsura probat, & sine mensura glorificat, recedentibus a loco ministris nequam, erigens se sancti viri corpus exanime apprehendensque manu propria caput abscisum, stabilique gressu iter suum carpere plantis firmissimis cœpit, portansque illud a monte quasi milliario vno peruenit ad locũ, quem vir sanctus funeri tradendum elegerat, vbi cum palma victoriæ sanctus requieuit in pace. Cumque sanctum corpus viri misericordiæ reconderent, apertæ sunt nares eorum, senseruntque aromata Angelorum, qui a Domino ob sancti viri exequias fuerant destinati.

De vita sancti Cauranni Carnotensis. **Cap. XXIIII.**

EX gestis eius. Sanctus autem Caurannus Romano territorio oriundus, cum beato Dionysio diutissimè fuerat eruditus, qui a beato Clemente Parisius est directus. Qui cum semper littora maris graderetur, nauem oneriferam reperiens in eam ascendit. Et ecce ab orientali plaga dira grando prodijt. Nauis autem vndarum procellis iactabatur, ita vt omnes, qui aderant, periculum mortis adesse clamabant. Statimque vir Dei oculos in cœlum intendens, cum signacula Crucis contra ventorũ rabiem exhiberet, magna tranquillitas subito facta est, ita vt Ethnici, qui aderant, accipientes ab eo fidei signaculum crederent in Christum. Cum autem peruenisset ad quandam insulam, vbi templum Veneris habebatur, & spurcissimo ritu cum multitudine populi annua festiuitas celebrabatur. Ecce Sacerdotis filia grauiter a Dæmonio arrepta eiulare cœpit, & clamare per compita, Caurannum Christi famulum aduenisse eiusque occursui se debere præparare. Et cum ante virum Dei venisset dæmoniaca multitudo per os eius clamabat. Cur serue Dei antiquis sedibus auellere nos venisti. Huius quippe terræ populus fidem Christi nõ habet. Vidensque vir Dei puellam grauiter vexari, sub Trinitatis nõie eã liberauit expulso Dæmonio. Qđ videntes cuncti, qui prẽstigijs demoniacæ insultationis detenti erant, festinanter ad Dei famulũ confluebant, Christi signaculũ postulantes. Præterea diuersas maris insulas, quicunq; a Dæmonio vexabant, amentius clamabant famulũ Dei aduenisse, eumq; festinanter adiri dẽre. Et quicunq; accedebant reparata sospitate, fugatis spiritibus ad propria redibant. Cumq; pro his signis ab omni populo honoraretur, timens ne ventus humani fauoris subriperet, qđ in cœlo humilitas collocabat, prospero cursu Masiliam petijt, vbi parum commoratus multos ab Idolorum cultura reuocauit, & in fide Christi solidauit. Post hoc ad Cornotum vrbem illustrandam accessit, vbi a paucis Christianis, qui ibi erant susceptus, multos quoque ab idolatria conuertit. Cum autem iter carperet. vj. ab vrbe milliario occurrunt ei filij Belial armati, putantes eum plurimam ferre pecuniam, statimque omnibus suis fugientibus, inimicis persequentibus, ipse solus remansit intrepidus, malensque mori, quàm fratres suos perire. Altius clamare cœpit. Nolite homines nolite perdere innocentes, pecunia quam quæritis en habetur mecum. Tunc ad eum illi reuersi rogabant, ut proderet. Qui vnum tantum solidum, quem sibi pro viatico reseruauerat. eis ostendit. Reliqua enim omnia pauperibus erogauerat. Tunc illi putantes se ab eo illusos, euaginato gladio ceruice vltro subdita, caput eius amputauerunt.

De sancto Luciano Beluacensi. **Cap. XXV.**

EX gestis eius. Sanctus quoque Lucianus Beati Petri Apostoli discipulus B. Dionysio a beato Clemente socius, & coadiutor traditus. Quem Euangelizandi gratia Beluacum misit, quo custodia Romanorum, & militaris exercitus residebat, quia gens Beluacensium semper bellicosa fuerat, ideo propter insolentiam eorum, seu propter custodias cæterarum ciuitatum his in partibus tunc Romanus versabatur exercitus. Hic igitur Lucian⁹ a B. Dionysio missus, a quo presbyteri sumpsit officiũ, Christum prædicare cœpit, multosq; ad fidem eius a cultu Dæmonum conuertit. Erat autem vir miræ patientiæ, summæ abstinentiæ, & omni copia gratiarum exornatus, nec alius erat ei cibus assiduus, q̃ herbarum virentium esus. Potum aquæ frigidæ corpori fesso tribuebat quadragesimæ diebus bis in septimana cibum corpori ministrabat. Sustentabat. n. eum cœlestis alimoniæ victus, & membra debilia diuina grã roborabat. Cũ aũt Iulianus pfectus impijssimus, qui decreta Principum receperat, vt in Christianos sæuiret, audisset Lucianũ ab vrbe Roma egressum, vt alijs prouincijs euangeliũ veritatis inferret, & idola conterenda doceret furibundus pcepit tribus pueris suis fortissimis, Iacino, Lario, & Antro, vt sanctũ Dei vbicunq; possent perquirerent, eumq; si reperirent audientiæ suæ pñtarent, vel gladio feriendũ traderet. Qui cũ eũ per diuersas prouincias q̃rerent, audito, ꝙ in Gallia pdicaret, ira magis accẽsi Gallias penetrarũt, eiq; vj. idus Ianua. Beluaci populum docentẽ reppererunt. Qui cum eos eminus venire perspiceret, a prædicatione non destitit, sed populum exhortans ait. Ecce fratres, & filij charissimi, iam mihi dñs laborum meorum retributor adesse dignatus est. Et iam corpus quidem nimia senectute lassatũ est, sed anima cum fructu martyrij ad palmam perueniet. Vos ergo in accepta prædicatione firmissimi state, nec terror Principum aut mala suasio vos a vitæ monitis valeat reuocare, vt ibi sequantur merita gregis vbi præcessit fortitudo pastoralis. His dictis oculis, & manibus in cœlum directis, totis viribus cœpit Christo gratias agere, ꝙ sancti martyris Dionysij dignabatur eum cõsortem efficere.

De martyrio eius, & exequijs. **Cap. XXVI.**

TVnc egressus ab vrbe cum duobus pueris Maximino, & Iuliano, peruenit ad montem tribus fere milliaribus ab vrbe distantem super fluuium Thare. Tunc apprehendentes impij a Iuliano directi duos præfatos pueros gladio interfecerunt. Sanctum vero Lucianum cum indignatione allocuti sunt dicentes. Tu ne es, qui maleficijs tuis populũ seducis, vt sacratissimis Dijs non immolent, sed inuictissimorum principum decreta contemnant? Qui respondit. Ego maleficus non sum, sed beneficijs eruditus supernis, populo viam veritatis ostendo, & dominum Iesum Christum quomodo inoffenso pede sequantur innotesco. Tunc apprehendentes eum vinctis manibus ceciderunt. Illoque constanter perseuerante, vnus ex militibus euaginato gladio caput eius abscidit. Cumq; cadauer sancti iaceret exanime, videntibus militibus, & vulgi multitudine, lux de cœlo super sanctum corpus emissa est, & vox cum luce pariter venit dicens. Euge bone famule Luciane, qui pro me sanguinem tuum fundere non dubitasti in terris. Veni ad præparatam tibi mansionem in cœlis. Recedentibus autem a loco ministris nequam: erigens se sancti viri corpus exanime apprehendensque manu propria caput sanctum abscisum, stabili gressu quasi tribus miliaribus Thare vado transposito, peruenit ad locum, in quo se funeri tradendum vir sanctus elegerat vno ab vrbe miliario, ibiq; requieuit. Viri autem eiusdem loci, qui eius fuerant admonitione conuersi, venerunt deuotissime cum aromatibus, & sepelierunt sacrum corpus. Cumq; illud reconderent apertæ sunt nares eorum, & senserunt odorem, qualem nunquam antea senserant, aromata scilicet Angelorum, qui ob sancti viri exequias a Dño destinati fuerant. Et conuersi sunt eadem hora quasi quingenti viri grãs agentes Deo. Iam aũt per eum conuersi fuerant in Gallijs plusq̃ triginta millia virorũ, exceptis mulierib. & paruulis.

De legatione sancti Reguli Siluanectensis. **Cap. XXVII.**

EX gestis eius. Sanctus autem Regulus cum beato Dionysio a beato Clemente in Gallias est directus. Hic quondam beato Ioanne Apostolo post dispersionem per Iudæam aliasque prouincias prædicante, adhuc iuuenis ex græcorum finibus nobili prosapia exortus, inter confluentium turbas ad eius mellifluam cum summa deuotione prædicationem cucurrit. Moxque fidelis auditor paternas possessiones, & diuitias plurimas quibus affluebat detrahens. Horum precium manibus indigentium sagaciter cœlo condidit, atque cunctis adhuc nouus tyro Christi diabolicis renuncians pompis, ab huius naufragio mundi gaudens nudus euasit, & ad magistri documẽta mente libera redijt. Sed eo in Pathmos insulam relegato, tanti patroni solatio destitutus, fletibus, & orationi incubuit. Interim Ariopagitam Dionysium Athenis cum pluribus eiusdem vrbis Christianæ incolis sacramentis imbutum audiuit, eiusque fœlici cupiens iungi consortio Athenas venit. Inde Romam pergens, a B. Clemente Papa cum sancto Dionysio multisque fidelibus, qui eum comitati fuerant omni cum honore susceptus est. Cumque sanctorum conuentus Apostolicis informaretur sanctionib. Hi sancti viri a beato Clemente directi, Apostolica benedictione roborati, & Spiritus sancti amore succensi, Dominici fideles Agricolæ ruris, Barbaricis pectorib. verbum Dei inserentes, Arelatensium venerunt ad vrbem, tantamque gratiam sanctis suis largitus est dominus, vt eorum prædicationis plebs Arelaten. nullo modo resisteret, sed euangeliũ Christi deuotis suscipiens mentibus conditorem omnium fideliter adoraret. Erat enim ibi maximæ venerationis templum, quo Martis statua ab omnibus colebatur. Quam beatus Dionysius nullo hominum labore, sed diuini nominis inuocatione confregit, & eliminatis soliti cultus spurcitijs, ad regenerandum populum Dei baptisterium ibi fieri præcepit. Ipsum vero templum sub veneratione beatorum Apostolorum Petri, & Pauli ecclesiam consecrauit. Videns autem regionis illius populum idolatriæ sacrificijs deseruire, per diuersas prouincias comministros suos diuidens, & per singulos dilectionis causa deflens abire permisit. Beatum vero Regulum Pontificali benedictione decoratum Arelatensi ecclesiæ præesse constituit. Ipse etenim cum sancto Rustico, & Eleutherio fines Galliæ penetrans Parisius venit. Vbi cum multis afflicti tormentis, laboris sui palmam capitali sententia receperunt.

De

Qualiter ei reuelata est passio sanctorum Dionysii, & sociorum eius. Cap. XXVIII.

CEcidit autem, vt dum quadam interfectionis ipsorũ die, beatissimus præsul Regulus Arelatensi populo iam ex more ecclesiam frequentãti publicam missam celebraret, dominica oratione dicta, & Apostolorum nominibus recitatis, adiunxit, & beatis martyribus tuis Dionysio, Rustico, & Eleutherio. Quo dicto, paulilum stupefactus secum mirari cępit cur præter solitum hoc dixerit. Et ecce apparuerunt tres columbæ super altaris crucem residentes, horum martyrũ nomina pectoribus sanguine habentes inscripta, quas beatus Præsul diligẽter intuitus, beatum Dionysium, socios eius per coronam martirij cælos ascendisse per spiritum sanctum cognouit. Mox autem columbæ ab oculis eius elapsę sunt. Expleta autem Dominici corporis consecratione, paucis secum quos voluit retentis, cæteros discedere fecit. Quibus visionem amarissime flens narrauit, & ait. Heu quã libenter corpus hoc neci traderem, vt tantorum virorum societate non carerem. Tunc vocato quodam Felicissimo Episcopo, qui a beato Clemente Papa illuc forte tunc venerat, plebem sibi traditã illius custodiæ delegauit. Ipse vero iter arripiens pauco comitatu sanctorum prosecutus vestigia Parisius venit. Tunc diligenti inuestigatione secreta sanctorum martyrum requirens corpora, & locum interfectionis ipsorum, tãdem ad vicum Catulliacum peruenit, & a quadam Matrona nomine Catulla, quæ ibi morabatur hospitium sibi præstari charitatis gratia petijt. Ipsa ergo an Christianus esset requirere cæpit. Fuerat enim a beato Dionisio signo crucis præsignata, quo se esse christianum respondente, addidit ipsa. Dic quæso ex cõsortio istorum martyrum Dionisij, & sociorum eius fuisti? Ipse vero horum nomina audiens obortis profusus lachrymis consortẽ se esse confessus est. Nocte autem sequenti nondum enim persecutionis procella quieuerat sanctum Regulum ad sepulchra martyrum duxit. Per tres autem dies cupiens diuinis instrui disciplinis ipsa Catulla beatum Regulum secum detinuit, & super sanctorum corpora basilicam ædificauit ligneam pro tempore satis honestam. Quam sanctus Præsul honore ipsorum martyrum consecrauit.

De Aduentu eius in Siluanectum, & conuersione vrbis. Cap. XXIX.

DEinde pro hospitalitatis gratia Catullæ gratias referens, Siluenecten. vrbem ire disposuit. Cum autem inceptum iter faceret in villa, quam dicunt Lauitram inuenit non paruam multitudinem hominum idolo Mercurii sacrificij victimas offerentes; Quod videns athleta Dei ingemuit, & populo idolatriæ cultui dedito condolens, ad orationis confugiũ redijt, & præmisso Sanctæ Crucis vexillo cunctis astantibus pastorali simulacrũ percussit baculo, mox diuino numine, & sancti præsulis intercessione comminutum est idolum, & quasi in puluerem redactum. Illa autem rustica manus diuinæ cedẽs virtuti, nulla aduersus eum (vt mos est eorum) seditionem excitauit, sed iussioni obediens præsulis sacro baptismate purificari non renuit. In loco vero vbi Idolũ confregit in honore Dei Genitricis altare dedicatum statuit. Erat autem in ciuitate Siluanectensi Matrona quædam Callicia nomine, prædictę, Catullæ cõsanguinea. Quæ beati viri audiens famam, ad prædictam villã occurrit, vt quãtotius ad ciuitatem properaret, vnicunque sibi redderet filium a dæmone possessum lachrymabiliter exorans. Qui lachrymis eius condolens perexit, & domum ingressus, & increpato dęmone Orationem dominicam, & simbolum super caput incæpit pueri. Mox vero dęmon hac oratione territus, diuinoque verbere tortus in vespertilionem mutatus egreditur. Et quia immundissimus sordidum induerat animal, immundum non immerito quærere voluit hospicium. Asinumque quo sanctus Præsul longi labore itineris fessus leuari solebat, cernentibus cunctis qui aderant, cum assumpti corporis forma ingredi voluit. Sed qui quondam quod natura negauerat Asinam humanis coegit vti loquelis, hunc sancti Reguli meritis, salutis vexillum, quòd nunquam cognouerat componere docuit. Nam pede crucis signum in terra figurauit, & quasi Deum adiutorẽ sibi inuocaret erecto in cælum capite plus solito rudire cæpit. Sic diuina potentia sancti Præsulis Asinum ab iniquo hospite liberauit. Tunc maxima pars illorum, quorum Deus cor tetigit, confitentes peccata sua, vt sine dilatione baptizarentur petierunt. Beatus autem Regulus puerum a quo Dęmonium eiecerat cum maxima populi multitudine baptizauit. Quòd videntes templorũ Põtifices inuidiæ facibus accẽsi, vt a finibus suis Deorũ suorũ hostis exterminaretur, Quinctiliano vrbis Pręfecto suadere cæperũt. Tũc Præfectus Deorũ suorũ cõtemptu motus ira dictante respondit. Ite, & Diis nostris ex more libamina pręparate, vbi superueniens eum ad sacrificiandum cogam. Vel si noluerit, diuersis cruciatibus afflictum meritæ neci tradam.

Qualiter in carcere vinctos miraculo liberauit. Cap. XXX.

CVm autem beatus Regulus, baptizata immensa populi parte ad hospitium, quod sibi Callicia parauerat iã nocte imminẽte rediret, veniens ante hostium carceris, in ipso vrbis introitu, inuenit quosdã Christianos prædicti carceris ergastulo nexos. Qui eius transitum audientes, vt eos respiceret immensis vocibus clamare cæperunt. Ad quorum voces subsistens, an Christiani essent requirere cæpit. Illi se a beato Dionysio sub sanctæ trinitatis nomine baptizatos, & propter huius confessionem a Pręfecto relegatos voce clara responderunt. Tunc Athleta Dei nõ insani ferocitate consularis territus, astãtibus sibi quibusdam fidelibus. Nõ est inquit bonum quos diuina clemẽtia spiritalibus vinculis dęmonũ absoluit, materialibus hominum nexibus detineri. Hoc dicens pastorali virga, immo virtute diuina carceris hostium percutiens fregit, & cũ magna constantia illos abire præcepit. Mox custos carceris quod viderat concite Pręfecto retulit. Quem nimio furore accensum, & ad perquirendum sanctum Dei iam insurgentem, Vxor eius quæ fuerat a beato Dionysio baptizata detinuit, & suis persuasionibus ab incæpto desistere fecit. Beatus autem Regulus consuetam capiens cœnã, & cum alijs discipulis suis per totam noctem in Dei laudibus perseuerans pro populi conuersione Deum præcabatur.

De Conuersione Præsidis, & subuersione Idolorum per ipsum. Cap. XXXI.

INterea Præfecto inani, & peruigili meditatione de nece Pręsulis tractãte. Christo vero solita pietate fidelis sui salutẽ dispon ẽte, iam maxima noctis transacta parte Sanctus Dionysius apparuit Præfecto cum suis duobus sociis in visu dicens. Quintiliane Dominus Iesus Christus cuius seruos nos professione fideli fatemur, huc salutis tuę causa nos misit, vt relicto dęmonũ cultu ad eum conuertaris, & postposita tyrãnide, dominationis præfectura, christianæ religionis ammodo fidelis cultor efficiaris. Sũmo vero mane fratrem nostrũ inquire Regulum, a quo indulgentiam petens, quicquid dixerit sine cõtradictione præficias. Peracta visione ad se reuersus Præses, quæ viderat coniugi suæ per ordinem retulit, & sanctorum imagines euidenti relatione significauit. Illa autem dixit ei. Noueris charissime hos, qui tibi locuti sunt beatum Dionysium, & socios eius, qui a Præside Fescennino Parisius martyrij palmã susceperunt. Vnde bonũ est, & salutare, vt sicut diuinitus per eosdem sanctos tibi reuelatum est, sanctũ Dei Pontificẽ non vt disposueras requiras. Et, quicquid præceperit facias, ne Omnipotẽtis Christianorum Dei iram incurras. Beatus vero Regulus mane facto, templũ quo Pręfectus sacrificium parari dixerat ingressus est, quod intra muros ciuitatis situm magno venerabatur cultu. Erat enim miræ compositionis, & ornatus, in quo erant quàm plurima Dæmonum diuersi generis simulachra, quę cuncta diuini nominis inuocatione Athleta Dei, immo Deus per illum in momento subuertit. Tunc Sacerdotes, qui iussis insistebant sacrificiis Deorum suorum interitũ considerantes, cum magno vlulatu discurrebant, pectora impie tundentes, & nunquã tantum scelus in sęculo fuisse proclamantes Præfecti domum eum magno strepitu ingressi dicebant. Cur maledicte Deorum sanctuaria destrui pateris? Cur Imperatoris legem euertentem infelix pręses non punis? Viuus debet incendi Regulus, qui sacrilega manu Deos nostros vrbis protectores tangere non timuit. Et dum talia indiscreto prosequeretur luctu, quidam ex maioribus populi, qui ob hoc illuc conuenerant, vt iudicis animum ab insana Sacerdotum proclamatione auerterent. Verbũ enim vitæ iam per beatum virum susceperant, dixerunt. Non est bonum vt horũ iniustæ accusationis quærimoniam aduersus sanctum Dei temere suscipias, donec, discussa veritate, quis horum potius credi debeat cognoscas. Ille diuinę visionis non immemor, cum coniuge, & familia ad virum Dei se contulit, & ad pedes suos procidens pro ignorantia sua indulgentiã fusis lachrymis postulauit. Et cũ vidisset beatus Regulus totius vrbis multitudinẽ cũ suo Pręside cũ oĩ deuotione cõfluẽtẽ exultauit, & publica voce Chr̃o benedixit. Tertia vero die in dicti ieiunij, tẽplũ ĩ quo simulacra deposuerat ecclesiã dedicauit, & altare in honore B. Mariæ Virginis statuit, populũq; baptizauit.

Qualiter Ranis silentium imposuit & de morte eius. Cap. XXXII.

CVm autem ordinatis ecclesiasticis rebus, ecclesiis congruis in locis p vicos ędificatis, & pastorali solicitudine parrochiam ex more peragraret, vt si in officiis diuinis, & ecclesiasticis cultibus aliquid negligẽtius fieret, fidelis Christi cultor cognosceret, contigit vt quadam die ad vicium Ruliacum eiusdem deuotionis gratia, & studio religionis accedens, non

modicam

modicā cristicolæ plebis inuenerit multitudinē, mox præsentiū consilio vt liberius multitudo foris inclusa loquentis verba pci peret, cathedram pontificalem extra ecclesiam sub diuo parari præcepit. Cum autem diuinis insisteret verbis, & ad vesperum vsque sermonis protraheret textum. Ecce quædam garrulitas ranarum confuso, & tędioso sonitu ex more vociferantium a lacu, qui forte ibi hiemali imbre maior solito congestus fuerat exorsa est. Cum sibi loquenti hanc inquietudinem obesse, & multitudinis aures inordinatis obstrui vocibus sensisset, tanto motus tædio continuo præcepit, vt ipsæ, & omnis eorum posteritas frenis perpetui tenerentur silentij, præter vnam, quæ ceteris damnatis, solitę vocis semper vteretur officio. Quod sancti Præsulis imperium nulla sęculorum vetustate consumptum, sicut prius iusserat adhuc ibi videmus obseruatum. Completis igitur in regimine ouilis Dei 60. annis 4. kalen. Aprilis carnis vinculis absolutos migrauit ad superos. Et sepelierunt eum ad orientalē partē ciuitatis in ecclesia beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, q̄ ipse sanctus Pręsul in honore ipsorū cōsecrauerat.

De Ortu sancti Taurini Ebroicensis. Cap. XXXIII.

EX gestis eius. Tempore Domitiani Regis fuit vir quidam Romæ nomine Tarquinus Paganus qui vt sæuissimus Lupus persequebatur Christianos, nesciēs vxorem suam esse Dei famulam. Illa autem sine cessatione assiduabat Dominum orationibus, vt virum suum conuerteret ad Christianitatis ritū. Insuper etiam talem ipsis filium daret, qui veluti Samuel semper Domino deseruiret. Et ecce quadam nocte cum fessa quiesceret, vidit sibi astare Angelicum vultum vterum sua virga tāgentē, & post paululum procedere virgam instar lilij cuius flores nimium dabant odorem. Adueniente autem tempore infans nascitur, & Taurinus a parentibus vocatur. Mox autem vt tempus sacri baptismatis aduenit ad baptizandum illū sancto Clementi Apostolico tradidit, eique somnium, q̄ aliquando viderat narrauit. Quod audiens beatus Clemens, ipse eum de sacris fontibus sustulit. Vocans autem beatum Dionysium Ariopagitam, qui cum eo tunc Romæ versabatur, retulit ei somnium Euticię, & ait illi. Suscipe illum quoad vsque gratia Spūsancti confirmem eum. At ille gratanter suscipiens eum fertur tali voce erupisse. O fili, multa pro Christo tibi debentur certamina. Qui beatus Dionisius cum a beato Clemente in Gallias mitteretur, secum filiolum suum Taurinum precibus matris vinctus adduxit, & eum cum omni diligentia spirituali nutriuit. Et vt cognouit cum hoste rapido se habere conflictum Taurinum eundem Ebroicæ ciuitatis ordinauit episcopum. Iam enim ordinauerat in ciuitate Cameratā germanum eius Gaugericum.

De Accessu eius apud Ebroicas, & conuersione. Cap. XXXIIII.

SAnctus autem Taurinus a beato Dionysio confortatus, & instructus, Ebroicas adiens priusquā appropinquaret portæ ciuitatis in tribus se opposuit figmentis contra illū dirus hostis. Vno in specie Vrsi, alio Leonis, tertio Bubali. Quibus diuina virtute superatis ait ad Sathan. O miser modo assimilaris mutis animantibus, derelicto consortio tui conditoris, Est tibi modo melius aut a liquod gaudium. Respondit Sathan, & ait. Quale mihi gaudium erit modo, dum tu huc adueneris potestatē meā euertere cum Deo tuo. Tantū mihi locus remanserat in hac prouincia. Illum enim, qui huc te transmisit, cito faciam interire. vt tecū ineam singulare certamen. His dictis nusquam comparuit. Tertia die cum vir Dei in domo Lucij prædicaret, subito Demon filiam eiusdem Lucii vexare cœpit, atque in ignē mersit. Quæ statim mortua est. Tunc beatus vir diutissime orauit, & infusis lachrymis tenens eius manus dixit. Eufrasia in nomine domini mei Iesu Christi surge. Quæ statim surrexit, & nullum signum adustionis in ea apparuit. Baptizati sunt autem illa die 120. homines, octo ceci illuminati, quatuor muti sanati, aliæque virtutes non modicę patratę. Intrantibus autem phanum Dianę dixit beatus Taurinus. Ecce Dea vestra rogate illam vt adiuuet vos. Sacerdotes autem prostracti cœperunt clamare dicentes. Sancta Diana inuictissima Dea vindica nos, & te de malefico isto. Demon autem, qui intus latebat dixit. Cessate miseri, cessate me inuocare. Ex quo enim vir iste seruus Dei altissimi ingressus est hanc ciuitatem, ego cathenis igneis relegatus teneor. Nec auderē loqui nisi ipse iussisset. Tūc beatus Taurinus ait ad illos. Vultis videre Deam vestram. Et præcipiente eo Demoni, vt exiret de simulachro, apparuit Ethiops niger quasi fuligo prolixam barbam habens, ex ore scintillas igneas emittens. Hanc effigiem videntes populi prostrauerunt se ante pedes sancti, obsecrātes vt ab hac eos mortifera bestia liberaret. Quos ille consolatus est dicens. Nolite timere, tantum fidem habete. Et ecce Angelus domini splendens vt Sol aduenit, omnibusque cernentibus a templo, ligatis in dorso manibus eum adduxit. Et baptizati sunt illa die duo millia virorum, multique infirmi curati. Inter quos, & ego a Deo datus frater Eufrasiæ credidi, & baptizatus ab ipso sum de sacro fonte leuatus, ac postea ad honorem presbyteri ab eodem promotus. Tunc expurgauit templum Dianæ ab omni spurcitia Idolorum, & consecrauit illud in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ. Tunc cœpit circunquaque Idola destruere, & ecclesias consecrare, diocesim circuuire, & canonice ordinare.

De Sancto Eugenio Toletano. Cap. XXXV.

EX gestis eius. Sanctus quoque Eugenius ex sociis beati Dionysij fuit vnus, a quo Toletanis ad prędicandum destinatus, postquàm multitudinem populi barbaricam ad Deum cōuertit, nimio desiderio videndi beatū Dionysium succensus iter arripuit. Cūque iam pene quatuor millibus ab vrbe Parisiorum propinquaret loco nomine Diolio, subito rabies persecutorum longe lateque dispersa inuenit eum cum multitudine credentium. Interrogatus ab eis quē Deum coleret, respōdit se tota deuotione percolere Christum. Tunc iubent eum interfici, corpusque eius in lacum Mercasij iam dictæ villę Diolio vicini pręcipitari occulte, ne forte a Christianis inueniretur, & in memoriam ac laudem postmodum haberetur. Cumque multis diebus illic corpus sanctum delituisset, nulla tamen, quod dictu mirum est, corruptionis putredine violatum est. Postquā vero persecutorum cessauit insania, quidam illustris, & diues nomine Ercoldus in prędicta villa præpollens, in somnis a quodam sene admonitus, simulque ab infirmitate qua tenebatur curatus, diluculo surgens cum comitatu multo ad lacum perrexit, ibiq; corpus beati martyris sicut in visione didicerat inconuulsum, & nulla tabe infectum, ac si eodem die decollatum fuisset inuenit. Cumque plaustro impositum ducere vellet ad sancti Dionysij monasterium, vt ibi sepeliretur, Bobus subito gressum figentibus, nec vltra vllo pergere valētibus, rogauit omnes orāre dominum, vt ostenderet quo martyr sepeliri deberet. Solutisque cunctis Bobus præter duos, erant enim quinque iuga. Illi duo concite cucurrerunt donec ad præfati viri prædium peruenerunt, & tunc gradum fixerunt. Vbi etiam modo requiescit, ibique multis miraculis claruit. Huius natale celebratur 17. kalen. Decembris.

Edictum Domitiani contra mathematicos. Cap. XXXVI.

EVsebius in chroni. Anno imperij xiij. sui Domitianus rursum Philosophos, & Mathematicos vrbe Romana per edictum extrusit. Helinandus li. 40. Horū Mathematicorum vnum, vt supra positum est Ascledarionem nomine sciscitatus est, quis eum maneret exitus. Qui indit, vt in breui lacerateretur a canibus. Quem Domitianus statim iussit occidi, & sepeliri, vt quasi mendacij eum argueret. Sed repente orta tempestas eundem sepultum mox eruit, quem statim erutum canes decerpserunt. Nec est mirandum Mathematicum ante mortem potuisse prædicere, quod ei euenturum erat post mortem. Quia vt ait Papa Gregorius solent demones multa vera prædicere vt possint animam ex aliqua falsitate laqueare. Et vt ait Augustinus. Quotiens Astrologi mirabiliter vera ridcent, non immerito creditur id occulto instinctu fieri Spirituum non bonorum, quorum cura est has falsas, & noxias opiniones de astralibus fatis inserere humanis mentibus atque firmare. Non horoscopi vocati, & inspecti aliqua arte, quæ nulla est. Si autem quæratur a me, quō vel ipsi Dæmones id potuerunt præscire. Rñdeo, iam Domitiano fortassis occulte inspirauerant vt Ascledarionem occidi, & sepeliri faceret, & iam tempestatem in proximo futurā tanquàm aeris habitatores præsenserant, & canes ad eundē locum venturos nouerant, aut etiam ipsi Dęmones in canes transfigurati hoc fecerunt. Non enim dixit Suetonius hoc narrādo, vtrum illi casus fantastici, aut veri fuerint. Hoc igitur prænunciauerunt, quod facturi erant. Certum est autem, q̄ libentius eundem virum decerpsissent, quàm mortuum, si permissi fuissent.

De Arrogantia, & meticulositate, & forma, & morte ac exercitijs eius. Cap. XXXVII.

HVgo. Denique Domitianus in tantam superbiam euasit, vt Deum, & Dominum se totius mundi appellari iuberet. Suetonius. In senatu iactare non dubitauit, & patri se, & fratri imperium dedisse illos sibi reddidisse. Pari arrogantia cum Procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam sic cępit Dominus, & Deus noster sic fieri iubet. Vnde institutum est post hanc, vt ne scripto quidem vel sermone cuiusquàm aliter appellaretur. Statuas sibi in capitolio non nisi aureas, & argenteas poni permisit, ac ponderis certi. Per hoc terribilis cunctis, & inuisus. Tandem oppressus est amicorum libertorumque intimorum conspiratione simul, & vxoris. Annum diemque vltimum vitæ suspectum iampridem habebat, quare pauidus semper, & anxius, minimis etiam suspicionibus præter modum commouebatur,

commouebatur. Tempore verò suspecti periculi appropinquãte, solicitor in dies porticuũ in quibus spaciari consueuerat parietes phengite lapide distinxit, ex cuius splendore p imagines quicquid a tergo fieret pvideret, vtq; domesticis psuaderet, ne bono quidẽ exẽplo audendã patroni necem, Neronis libertũ cu ius manu in adipiscenda morte adiutus ille existimabatur, capitali pęna condemnauit. Deniq; Flauiũ Clementẽ patruelẽ suũ repente ex tenuissima suspicione interemit. Quo maximè facto maturauit sibi exitũ. Statura fuit pcera, vultu modesto ruborisq; pleno grandibus oculis, verũ acie hebetiore, caluitio quoq; deformis, & obesitate ventris, & cruriũ gracilitate. Caluicio ita offendebatur vt in contumeliã suã traheret si cui alij ioco vel iurgio obiectaretur. Armorũ nullo vel sagittarũ pcipuo studio tenebaẽ, qbus quarũdã etiã ferarũ capita ita ex industria figere a plerisq; spectatus est, vt duobus ictibus quasi cornua efficeret. Nonnunquã in pueri pcul stantis præbentisq; p scopulo dispansam dexteræ manus palmã sagittas tanta arte direxit, vt oẽs p interualla digitorũ innocue euaderẽt. Hugo Floriacensis lib. 4. Sed cum in vrbe Roma Senatũ populũq; laniaret, & foris male dispositũ exercitũ assidua hostes cæde conficerẽt a senatu est dãnatus, & in palatio interfectus. Hoc quoq; diffinitũ est, vt oẽs, q ab eo in exilium extrusi fuerant decreto Senatus reuocarẽtur, & suas reciperent facultates. Corpusq; eius humana caruit sepultura. Suetonius. Occisum, populus indifferenter milles grauissime tulit. Contra senatus adeo lætatus est, vt repleta certatim curia non temperaret, quin mortuum contumeliosissimo atque acerbissimo acclamationum genere laceraret, scalas etiã inferri clipeosque & imagines eius coram detrahi, & ibidem solo affigi iuberet. Nouissime eradendos vbique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret.

De Imperio Neruæ, & vita Sancti Thimothei Apostoli. Cap. XXXVIII.

HVgo Floriacen. Nerua deniq; senex Domiciano successit Patronio præfecto factore, & Parthemio spadone interfectore Domiciani. Eusebius. Cæpitq; anno dñi. 90. mundi verò 4. M. 61. Imperauit autẽ anno vno, & mensibus quatuor. Actor. Eodem anno vt legitur Sanctus Thimotheus multa pro veritate passus ad Dñm migrauit. Cuius vitam Policrates presbyter scripsit. Policrates. Hic Thimotheus ciuitate Listris Licaonię ortus, a Paulo Apostolo edoctus est, & compeperegrinus ei factus cũ eo ad splẽdidissimã Ephesiorũ Metropolim, a quo Episcopatum ibidẽ primus cõsecutus est regnante Nerone apud Romanos, vbi in doctrinis, & miraculis ac conuersationibus choruscauit. Non solũ verò Apostoli Pauli, sed & gloriosi Theologi Iohãnis, qui supra pectus dñi in cæna recubuit, visor & auditor fact⁹ est. Nerone. n. Principes Apostolorum Petrum, & Paulum malo tractante martyrio, conuenit Iohannem Theologũ adesse splendide metropoli, scaturientẽ de naufragio, vbi etiã, q Discipulos Dñi secuti fuerant apud se constituta differentibus linguis cõscripta de factis miraculis a Dño nescientes ordinatim componere, conuenientes ad Ephesiorum vrbem ẽm cõem sententiam Iohanni Theologo obtulerunt, qui oĩa desiderans gaudẽter motus, q ab ipsis dicta sunt in tribus Euangelijs constituit ẽm ordinẽ Matthei. s. & Marci, ac Luce, eorumq; nominationes singulas singulis Euangelijs superposuit. Inueniens autem eos dispensationes humanitatis narrantes, ea quæ Diuino pectore hauserat, & ab illis dicta non fuerant ipse pleniter narrauit, supplens etiã quæ minus ab eis dicta fuerant diuina miracula. Post Nerone autẽ imperante Domiciano Iohannes ab ipso de vrbe Ephesiorum exul factus, & in Pathmos, quæ est vna Cicladũ insula habitare iussus est. Interea Sancto Thimotheo Episcopatũ Ephesiorum Metropolis dispensante, reliquiæ primæ idolatriæ in his qui tunc ipsam vrbem habitabant remanserant, nec sinebãt frequentissime eos dehortãte Sancto Archiepiscopo Thimotheo. In die autem abominabilis eorum festiuitatis, transcurrens in medium porticus hortabatur eos dicens. Viri Ephesij nolite Idolatriæ insanire, sed illum qui Deus est plane cognoscite. At operarij Diaboli indignantes in Doctrina eius, palis & lapidibus vsi iustum interfecerunt. Serui autem Dei reparauerunt eum adhuc spirantem in monte adiacente ciuitati, & ibi cum pace Spiritum Deo tradidit. Hoc factum est. 22. die mensis Ianuarij imperante Nerua.

De Reuocatione Iohannis, de exilio, & de suscitatione Drusianæ, & de Cratone Philosopho. Cap. XXXIX.

HIc verò Nerua primo suo edicto cunctos exules reuocauit, quos Domicianus exulauerat. Miletus. Vnde factũ est vt Iohannes, qui eius voluntate cum iniuria deportatus in exilium fuerat, cum honore Ephesim remearet. Occurrit autem ei omnis populus exultans, & dicens. Benedictus, qui venit in nomine Dñi. Cum autem ingrederetur ciuitatem Drusiana, quæ semper eum secuta fuerat, & aduentus eius desiderio fatigata fuerat efferebatur mortua. Flebant autem pauperes, & viduę, & orphani clamantes. Sancte Iohannes Apostole, ecce Drusianam efferimus, quæ sanctis monitis tuis obtemperans oẽs nos alebat & Deo in castitate, & humilitate seruiẽs quotidie reditum tuũ desiderabat dicens. O si videam Apostolum Dei antequam moriar. Et venisti, & te videre non potuit. Tunc Sanctus Iohannes feretrum iussit deponi, & corpus solui, & clara voce dixit. Dñs meus Iesus Christus excitet te Drusiana. Surge reuertere ad domum tuam, & præpara mihi illic refectionem. Ad hanc vocẽ surrexit, & iuit solicita de iussione Apostoli, ita vt sibi videretur quia nõ de morte, sed de somno excitasset eam. Altera die Craton Philosophus in foro pposuerat de contemptu huius mundi spectaculum, vt duos ditissimos fratres produceret, quos fecerat distracto patrimonio gemmas emere singulas, quas in cõspectu omnium pueri frangerent. Quod cum facerent, contigit transire Apostolum. Qui conuocans ad se Philosophũ ait. Stultus est iste mundi contemptus, qui hominum ore laudatur, sed Diuino iudicio contemnitur. Magister meus iuuenem cupientẽ ad vitam æternam attingere his verbis instruxit, vt si vellet esse perfectus venderet oĩa sua, & daret pauperibus. Cui Craton dixit. Humanæ cupiditatis fructus in medio hominum positus cõfractus est, sed si vere Deus est magister tuus, & hoc fieri vult vt harum gemmarum præcium erogetur pauperibus, fac gemmas reintegrari, quod ego ad famam hominum feci, tu ad gloriam magistri tui facias fieri. Tunc Apostolus colligens fragmẽta in manu sua, oculos ad cęlum leuauit, & ait. Dñe Iesu Christe cui nihil est impossibile, adesto nunc super lapides istos, quos ignorantes fructus eleemosynæ ad plausus hominum confregere, tu Dñe per manus Angelorum tuorum eas recupera, vt eorum præcio misericordiæ fructus expleatur. Cumque fideles, qui cum eo erant respondissent Amen, ita solidata sunt fragmẽta gemmarum, ut nec signum aliquod fractionis remaneret. Tunc Philosophus cum his iuuenibus, & cum Discipulis suis pedibus Apostoli prouolutus cum omnibus credidit, & fidẽ Domini nostri Iesu Christi prædicare cæpit. Duo quoque fratres illi venundantes gemmas, quas vendito patrimonio emerant, pauperibus tradiderunt.

De Duobus, qui relictis omnibus pœnituerunt, & postea resipuerunt. Cap. XL.

TVnc etiam duo viri honorati ciuitatis Ephesiorũ sequentes horum exemplum, vendentes oĩa sua, & dantes egentibus, sequebantur Apostolum per ciuitates euntem, & verbum Dei prædicantem. Contingit aũt vt intrantes Pergamum viderent seruos suos in sericis vestibus pcedẽtes, & in gloria sęculi refulgentes. Vnde factum est vt sagitta Diaboli pcussi efficerẽtur tristes, q se in pallio vno viderent egentes, seruos autẽ suos in potentia fulgentes, sed hos dolos Diaboli intelligens Apostolus ait. Video vos, & aĩos mutasse, & vultus, eo q Doctrinã Dñi secuti estis, & oĩa vestra ᵱ auperibus contulistis. Vnde si oĩa recuperare vultis, q in auro, & in argento, & gẽmis habuistis deferte mihi virgas rectas in singulis facibus. Qđ cũ fecissent, inuocato noĩe Dñi conuersæ sunt in aurũ. Iterũ ait. Deferte mihi lapides minutos a littore maris. Qđ cum fecissent, inuocata maiestate Dñi cõuersi sunt in gẽmas. Tũc dixit eis p septẽ dies ite p Aurifices, & gẽmarios. & dum pbaueritis aurum, esse verũ, & gẽmas veras nunciate mihi. Qđ cum fecissent ait. Ite, & redimite vobis terras, quas vendidistis, q a celorũ præmia pdidistis. Emite vobis sericas vestes vt pro tpe fulgeatis sicut rosa, cuius flos dũ odorem pariat, ruborem ostendat, repente marcescat. In aspectu seruorũ vestrorum suspirastis, & vos effectos pauperes gemuistis. Estote floridi vt marcescatis, estote diuites tẽporaliter vt in perpetuum mendicetis. Ecce vosipsi inuocato nomine Domini Iesu Christi infirmos sanastis. Dæmonia fugastis, cæcis lumina reddidistis: Ablata est hæc gratia vobis, & facti estis miseri, qui eratis fortes, & magni. Et qui terrorem iussu vestro incuciebatis Dęmonijs, ammodo ipsi Dęmonia timebitis. Amator enim pecuniæ seruus est Mammonæ. Mammona autem nomen est Dæmonis, qui præest carnalibus lucris, & his qui mundum diligunt dominatur. Hæc & alia plura dicente Apostolo efferebatur iuuenis mortuus, quem turbæ facientes exequias cum matre eius vidua iactauerunt ante pedes eius rogantes, ut sicut Drusianam ita, & hunc iuuenem suscitaret. Tantusque omnium erat fletus, vt etiam ipse Apostolus uix a fletu, & lachrymis temperaret. Tunc prosternens se in orationem, diutissime fleuit, & ait. O iuuenis Stactee lachrymas Domino, & præces simul effudi, vt surgas a mortuis vinculo reuolutus, & his duobus Acceto, & Eugenio annuncies quantam amiserint gloriam, & quantam incurrerint pœnam. Tunc exurgens Stacteus adorauit Apostolum, & cœpit increpare Discipulos eius

eius dicens. Vidi Angelos vestros flentes, & Angelos Sathanæ in vestra deiectione gratulantes, iam regnum paratum vobis,& Zetas plenas epulis, & delicijs, ac gaudijs amisistis, & loca tenebrarum vobis acquisiuistis plena draconibus,& flammis stridentibus,plena cruciatibus doloribus,fœtoribus, terrore,& horrore,vbi non cessat vlulatus,& luctus.Rogate igitur Apostolum vt sicut me resuscitauit a mortuis ad vitam ita , & aĩas vestras, quę iam de libro vitæ deletæ sunt suscitet ad salutem.Tunc ipse Stacteus prosternens se cum illis, & omni populo oẽs pariter orabant Apostolum vt intercederet pro his ad Dñm . Quibus Apostolus hoc dedit responsum, vt per triginta dies pœnitentiã Deo offerrent.In quo spacio hoc maxime præcarentur,vt virgę aureæ,& lapides ad suam naturam redirent. Quod cum factum esset flentibus,& pœnitentibus illis , & pro eis intercedentibus vniuersis,dixit Apostolus. Scire vos volo,quia Dñs suscepit pœnitentiam eorum.Ad illos autem conuersus ait. Ite & reportare virgas ad siluam,& lapides ad arenam. Quod cum fecissent, receperunt etiam gratiam curationum,quam amiserant.

De Conscriptione Euangelij Iohannis contra hæreticos.
Cap. XLI.

HVgo vbi supra. Cum autem fuisset Iohannes in exilio pullulauerunt interea per Asiam hæreticorum semina quædam Cherinthi.s.& Hebionis vel cæterorum,qui negant Christum in carne venisse. Quos idem Theologus in Epistola sua Antichristos appellat,mundum Angelis factum esse dicentes,& Iesum hominem tantummodo fuisse,nec surrexisse. Irridebant quoq; Ecclesiastica dogmata, & resurrectionem mortuorũ non credebant. Cum redisset ergo ab exilio iam dictus Apostolus compulsus est ab Asiæ fratribus, & multarum legationibus Ecclesiarum,de coęterna patris,& Christi diuinitate facere sermonem. Qui mox in ipso sui Sancti Euangelij exordio patenter ostendit,ꝙ in principio erat verbum,& verbum erat apud Deũ & Deus erat verbum,Cuius sermone prædicta hæresis abdicatur.Eusebius in historia Ecclesiastica li.3. Iohannem tradit vsque ad vltimum penè vitæ suæ tempus , absq; vllius scripturæ indicijs Euangelium prædicasse.Sed cum trium Euangeliorum etiam ad ipsum notitia peruenisset, probasse quidem dr fidem, & veritatem dictorum,deesse tum vidit aliqua,& ea maximè, ꝙ primo prædicationis suæ tempore Dñs gesserat descripsit. Helinandus vbi supra.Sed prius indixit ieiunium omnibus , vt orarent se digna scripturum.Fertur autem illum pro illo loco secretissimo in quo diuina scripturus secesserat orasse, vt nullas huic insistens operi ventorum ibi aut himbrium iniurias pateretur, hancq; eidem loco vsq; hodie reuerentiam elementa seruare. Eusebius vbi supra.Hireneus in 3.contra heresim libro.Ecclesia inquit, quæ est apud Ephesum fundata,est a Paulo, a Iohanne verò ædificata.Policrates. Nam Thimotheus ab eo primus eiusdem metropolis Episcopatum suscepit. Qui postmodum de exilio rediens Ephesum,& eundem Sanctum Thimotheum ẽm supradictum modum finisse vitam inueniẽs,per eorum postulationem,qui tunc inuenti sunt sacrorum Dei principes,præsulatum Apostolici throni suscepit,& permansit, illam magnæ metropolis sedem sacram moderans vsque ad Trayani imperium.

De Filio eius Spirituali quem a latrocinijs reuocauit.
Cap. XLII.

EVsebius vbi supra. Clemens Alexandrinus. Audi inquit fabulam,non fabulam,seu rem gestam de Iohanne Apostolo,& memorijs omnium traditam.Cum post Tyrãni obitum de Pathmo insula Ephesum rediret,rogabatur etiam vicinas lustrare prouincias,quo vel Ecclesias fundaret,in quibus nõ erant locis,vel in quibus erant sacerdotibus ac ministris instrueret,secundum ꝙ ei de vnoquoq; Spiritus sanctus indicasset. Cũ igitur venisset ad quandam vrbem haud longe positam omnibus Ecclesiasticis solenniter adimpletis,vidit iuuenem quẽdam validum corpore,& vultu elegantem , sed nimis acrem , quem Episcopo illius loci commendauit summo studio sub Christi,& Ecclesiæ testimonio.Et post hoc Ephesum rediit.Tunc Presbyter puerum susceptum in domo sua cũ omni diligẽtia nutriuit. Ad vltimum etiam ei Baptismi gratiam tradidit. Post hoc velut confidens gratiæ qua fuerat communitus paulò indulgẽtius iuuenem habere cæpit.Sed ille immatura libertate potitus,per æqueuos quibus luxus,& desidia cordi est,primo quidem conuiuiorum illecebris decipitur , inde nocturnis eum furtis socium sibi participemque consciscunt. Tandem ex integro perditioni se tradens,nulli inferior in flagiijs esse patitur. Denique illos ipsos , qui prius Magistri criminum ei fuerant Discipulos facit, & latronum ex his turmam quibus ipse dux,& Princeps præesset instituit,ac cum eis omni crudelitati grassatur. Tempore autem elapso cum rei poposcisset vtilitas, inuitatur iterum ad illã vrbem Iohannes.Et cum cętera pro quibus venerat ordinasset, Age inquit o Episcope,depositum repræsenta,quod tibi ego , & Christus commendauimus. At ille obstupuit,pecuniam putans a se reposci quam non acceperat . Quem Iohannes hærentem videns,iuuenem illum inquit repeto a te,& animã fratris. Tunc grauiter suspirans senior,& in lachrymas resolutus,mortuus est inquit. Quomodo inquit,vel quali morte.Deo inquit mortuus est,quia pessimus,& flagitiosus euasit.Et nunc montem quendã cum multa manu latronum occupauit.His auditis Apostolus vestem continuo, qua erat indutus, scidit, & cum ingenti gemitu bonum inquit custodẽ aĩę fratris dereliqui.Sed nũc mihi æquus paretur,& dux itineris. Cõfestim igitur ab Ecclesia concitus ꝑperans,cum peruenisset ad locũ detinetur ab his latronibus , qui custodias obseruabant . Sed ille,nec fugere,nec declinare prorsus vsquam nitens ingenti tñ voce clamabat,quia ad hoc ipsum veni,adducite mihi Principem vestrum.Qui cum veniret armatus eminus agnito Apostolo,pudore coactus in fugam vertitur. Ille admisso post eum æquo confestim sequitur fugitantẽ,etiam ætatis oblitus simul,& clamans. Quid fugis o fili patrem,quid fugis inermem senem.Noli timere,qm̃ habes adhuc spem vitę. Ego Christo pro te rationem reddam certe,& mortem libenter excipiam sicut Dñs excepit pro nobis , & animam meã pro tua dabo,sta tm̃ & crede mihi,quia Christus me misit. At ille audiens restitit,& vultum in terram demisit. Post hoc arma proiecit,& tremefactus flebat amarissime . Accedentisq; ad se senis prouolutus est genibus,gemitibus, & vlulatibus, quibus poterat satisfaciens,& vberrimis lachrymarum fontibus iterum baptizabatur solam dexteram suam occultans. Apostolus vero iurisiurandi sacramento se ei a Saluatore veniam impetraturum pollicens,simulq; genibus eius prouolutus , atq; ipsam dexteram ex cuius conscientia torquebatur , tanquam per pœnitentiam iam purgatam deosculans ad Ecclesiam reuocat, & indesinentes pro eo orationes profundens,ac cum ipso crebra ieiunia ducens.Sed & varios sermonum consolationibus exterritos eius animos mitigans,non prius abstitit,quàm cum in omnibus emendatũ etiã Ecclesiæ præficeret , per hæc magna exempla pœnitentiæ præbens,& in eo Trophea visibilis resurrectionis ostendens. Idẽ in 4.lib.Iohannes Discipulus Domini apud Ephesum cum balneos lauandi gratia fuisset ingressus,& vidisset ibi Cherinthum,fertur exiliuisse continuo,& discessisse non lotus dicens.Fugiamus hinc,ne & balneæ ipsæ corruant, in quibus Cherinthus lauatur veritatis inimicus.

De Ruina Idolorum & veneno,quod sine lesione bibit.
Cap. XLIII.

MIletus. Cum autem omnis Asia Iohannem excoleret , & prædicaret, accidit,vt cultores Idolorum seditionem excitantes traherent eum ad templum Dianæ,& vrgerent vt ei sacrificaret.Iohannes autem blande exorabat populum,vt longe se faceret a templo. Cumq; omnes foras exissent,voce clara corã omnibus Iohannes orauit,vt templum,& Idola, quæ in eo colebantur corruerent,ita vt neminem ledærent. Statimq; ad vocẽ eius omnia simul cum templo Idola in puluerem redacta sunt. Eadem die.12.millia hominum conuersi sunt,& Baptismo consecrati. Tunc Pontifex Idolorum excitauit seditionem in populo,ita vt populus contra populum pararetur ad bellum. Cui ait Apostolus.Quid tibi faciam Aristodime , vt tollã indignationẽ de animo tuo. Qui rñdit.Dabo tibi venenum bibere.Quo hausto,si mortuus non fueris,apparebit verũ esse Deũ tuũ.Cui annuente Apostolo ille ait. Prius est vt videas bibentes , & statim morientes,vt vel sic possis hoc poculum formidare. Pergensque ad Proconsulem petijt ab eo duos viros,qui pro suis erant sceleribus decollandi. Et statuens eos in medio foro coram Apostolo,& omni populo fecit eos venenum bibere.Qui mox vt biberunt spiritum exalauerunt.Illisque mortuis iacentibus,Iohãnes intrepidus , & constans calicem accepit , factoque in eo signaculo crucis,dixit. Deus cui omnis creatura deseruit, quem omnis potestas expauescit, cuius audito nomine serpens cõquiescit,Draco fugit,Rubeta torpescit,Scorpius extinguitur,Regulus vincitur,& omnia venenata , & noxia animalia terrentur,tu extingue hoc veneni virus , & operationes eius mortiferas , viresque eius euacua,& da omnibus his oculos vt videant, & cor vt magnitudinem tuam intelligant . His dictis os suum , & se totum armauit signo crucis, & totum bibit , quod erat in calice . Attendens autem populus per tres horas vultum eius hilarem , nullaque signa palloris omnino aut trepidationis habentem clamauit , Vnus verus Deus est quem Iohannes colit.

De Suscitatione illorum,qui veneno interierant.
Cap. XLIIII.

ARistodimus autem, nec sic credẽs ait Iohanni.Inest mihi adhuc dubietas, sed si istos, qui hoc veneno mortui sunt, in nomine Dei excitaueris , emundabitur ab omni dubietate cor

cor meum. At populi insurgebant in eum dicentes. Incendemus te, & domum tuam, si ausus fueris Apostolum Dei vltra in sermone facere laborare. Apostolus autē videns seditionē fieri, petito silentio ait, Prima est quam de diuinis virtutibus imitari debetis patientia, si adhuc infidelitate tenetur non cessabo ab hoc opere, quo possit medela vulneribus eius prouenire. Et conuocans eum dedit ei tunicā suā dicens, Vade & mitte eam super corpora defunctorū, & dices, Apostolus Dñi nostri Iesu Christi misit me, vt in eius noīe exurgatis, vt cognoscant oēs, q̃ & vita, & mors famulantur Dño Iesu Christo. Quod cum ille fecisset, & eos exurgere vidisset, adorans Iohannē festinauit ad Proconsulem dicens. Memorem te puto, q̃ contra Iohannē frequēter iram tuam excitaui, & multa mala contra eum egi. Vnde vereor ne iram eius experiar. Est enim Deus specie hominis latēs. Nam venenum bibēs incolumis perseuerat, & veneno mortuos tactu tunicæ suæ per manus meas resuscitauit. Tunc venientes ambo prostrauerunt se Apostolo. s. Aristodimus, & Proconsul indulgentiam flagitantes. Quos ille suscipiens præcepit eis vnius Ebdomadæ ieiunium, quo expleto baptizauit eos. Ipsi autem baptizati cum omni sua parentela, & affinitate, & famulis suis fregerunt omnia simulacra, & fabricauerunt basilicam in nomine Sancti Iohannis, in qua assumptus est.

De Sancto Euthice ac socijs eius, & cæteris huius temporis Martyribus. Cap. XLV.

EX vita Sanctorum Nerei, & Achillei. Audiens iterū Aurelianus, quia Domicilla magis adhuc diligeret Euthicē Victorinum, & Maronem, quam fecerat Nereū, & Achilleum, impetrauit a Nerua Imperatore vt eos sibi daret si sacrificare Idolis noluissent. Quos fortiter resistētes deposuit de insula, & quasi seruos per singula prædia sua diuisit, vt terrā quotidie foderent, & sera cantabrum. i. frumenti quisquilias manducarent. Sed cum ibi omnes gratiosi essent, & miracula facerent, & multos prædicando conuerterent, ab Aureliano pœnis variis occisi sunt. Actor. Porro sub præfato Imperatore nonnulli etiā alij pro Christo passi leguntur, quorum ad plenum gesta non repperi, sed ex Martyrilogio breuiter collegi in hunc modum. Ex Martyrilogio. 17. Cal. Maij celebratur in Italia Natale Beatorum Martyrum Maronis Euthicetis, & Victorini. Qui primo apud insulam Pontiam in Christi confessione longum ducentes exilium postmodum sub Principe Nerua cum conuertissent plurimos ad fidem, iussi sunt varijs interfici pœnis. Item Romæ Nonis Septembris Beati Victorini Martyris, qui Sanctitate, & miraculis præclarus Sacerdotium Amiterninæ vrbis totius populi electione adipiscitur. Inde postmodū sub Imperatore Nerua iussus est suspendi capite deorsum, in loco vbi putentes, & sulphureæ emanant aquæ. Quod cum per triduum pro nomine Christi passus fuisset, gloriose coronatus victor migrauit ad Dominum. Hugo vbi supra. Nerua denique Cæsar afflictæ reipublicæ multum consuluit, dum Trayanum virum strenuum, & sapientissimum sibi in filium antequam moreretur adoptauit. Euse. in Chroni. Ipse autem Nerua in hortis Salustianis morbo perijt. Anno ætatis suæ. 72. Decreto autem Senatus inter Deos relatus est.

De Imperio Trayani. Cap. XLVI.

ANno igitur Dñi. c. mundi verò. 4. M. 63. Romanorum. 12. Trayanus regnauit annis. 19. Hugo vbi supra. Hic apud Agrippam Galliæ vrbem insignia Imperij suscepit, moxq; Germaniam trans Rhenum sibi subegit, & trans Danubium gentes multas superauit. Barbaras etiam nationes trans Eufratem, & Tygrim sitas redegit in prouincias. Denique Seleuciam, & Babyloniam occupauit, & vsque ad Indiæ fines post magnum Alexandrum accessit. Hic etiam fuit liberalis in amicos, habens in re millitari diligentiam, in ciuilibus lenitatem, & in subleuādis ciuitatibus largitatem. Denique prostrato, & debilitato statu Romano in remedium malorum credebatur diuinitus datus. Helinandus. Hic aliqñ cum profecturus ad bellum iam æquum ascendisset. Vidua quędam apprehenso pede illius miserabiliter lugens, iustitiam sibi fieri de his, qui filium eius iustissimum, & innocentissimum occiderant poscebat. Tu inquiēs Auguste imperas, & ego tam atrocem iniuriam patior. Ego, ait ille, satisfaciam tibi cum rediero. Quid si non redieris ait illa. Successor inquit meus satisfaciet tibi. At illa quomodo hoc sciam. Quod & si facturus est, quid tibi proderit si alius bene fecerit. Tu mihi debitor es secūdum opera tua mercedem recepturus. Fraus autem est nolle reddere, quod debetur. Successor tuus iniuriam patientibus vel passuris pro se tenebitur, te non liberabit iustitia aliena. Bene agetur cum successore tuo si liberauerit seipsum. His verbis motus Trayanus descendit de æquo, & causam Viduæ præsentialiter examinauit, & condigna satisfactione viduam consolatus est.

De Plutarcho eiusdem Præceptore. Cap. XLVII.

HVius institutor fuit Plutarchus Philosophus, qui habebat seruum hominem nequam, & contumacem, sed liberalibus Disciplinis eruditissimum. Contigit autem vt ei, nescio, quā ob causam tunicam detrahi cædique iuberet, loro cęperat ille verberari diuiuscule. Cum tamen inficiaretur culpam dicens se nihil deliquisse, postremo cum nihil proficeret rogando veniam vociferari cępit, & inter verbera sæua, & obiurgatoria loqui, nō ita se habere Plutarchum vt Philosophum deceret. Irasci turpe esse ei præsertim, qui de malo iræ sæpius disceptauerat, librumque pulcherrimum scripserat de patientia. Adijciebat esse probrosum, q̃ Doctrinam moribus impugnabat, qui mentis ab integritate prolapsus effusus, & prouolutus in iram, plurimisque plagis mulctaret innoxium. Ad hoc Plutarchus lente, & leniter, & summa cum grauitate ait. Nunquid, q̃ vapulas tibi irasci videor. Est ne ira mea si a me debitum recipis. Ex vultu ne meo, an ex voce, an ex colore, an saltem ex verbis ira me corruptum intelligas aut correptum, mihi quidem neque oculi (vt opinor) truces sunt neque os turbidum. Neque immaniter clamo, neque in spumam ruboremque feruesco, neque pudenda dico, aut pęnitenda, neque omnino trepido ira aut gestio. Hæc oīa quippe si nescis irarum signa esse solent. Et simul ad eum, qui cædebat conuersus. Interim inquit dū ego, & hic disputamus, tu hoc age, & sine iracundia mea retundes seruilem contumaciam, & iniquum pęnitere doceas, quàm iurgare.

De Libro Plutarchi misso ad Traianum. Cap. XLVIII.

HIc scripsit ad Traianum libellum pulcherrimum de constitutione politica, cuius titulus est. Traiani institutio, in quo qualis debeat esse Princeps eleganter descripsit. Cuius principium hoc est. Plutarchus Traiano salutem dicit. Modestiam tuam noueram non appetere principatum, quem tamen semper morum elegantia merens induisti. Quo quidem tanto dignior iudicaris, quanto a crimine ambitionis videris esse remotior. Tuæ itaque virtuti congratulor, & fortunæ meæ, si tamen recte gesseris quem probe meruisti. Alioquin periculis te, & me detrahentium linguis subiectum iri non dubito, cum & ignauiam Imperatorum Roma non ferat, & sermo publicus delicta Discipulorum refundere soleat in Præceptores. Sic Seneca Neronis sui merito detrahentium carpitur linguis. Adolescentiæ suorum temeritas in Quintilianum refunditur, & Socrates in pupillum suum fuisse clementior criminatur. Tu vero quid vis rectissime geres, si non recesseris a teipso. Si primum te composueris ad virtutem recte procedent vniuersa, politicæ constitutionis maiorum vires tibi exculpsi, cui si obtemperas Plutarchum viuendi habes auctorem. Alioquin præsentem Epistolam testem inuoco, quia in perniciem Imperij non pergis auctore Plutarcho. Idem Plutarchus quatuor principibus inculcare conatur, scilicet reuerentiam Dei, cultum sui, disciplinam officialium, & potestatum, affectum & protectionem subditorum. Idē scripsit librum de magistratuum moderatione, qui inscribitur Archigrammaton.

De Transitu Iohannis Euangelistæ. Cap. XLIX.

HVgo vbi supra. Traiani temporibus Iohannes Apostolus, qui quasi vnus de Paradisi fluminibus verba Sancti Euāgelij in toto orbe terrarum diffudit, cum esset annorum. 99. migrauit ad Dominum. Miletus. Nam cum esset. 99. annorum apparuit ei Dominus Iesus cum Discipulis suis, & ait, Tempus est vt epuleris in conuiuio meo cum fratribus tuis. Dominica die resurrectionis meæ, quæ post quinque dies futura est venies ad me. Itaque Dominica die conuenit omnis multitudo in præfatam Ecclesiam, & a primo Gallorum cantu agens mysteria Dei omnem populum vsque ad horam tertiam diei allocutus est, hortans eos ad perseuerantiam, & nuncians eis vocationem suam. Post hoc iuxta altare foueam iussit fieri, & terram foris Ecclesiam proijci. Descendensque in eam expandit manus suas ad Deum, & ait. Inuitatus venio gratias agens, quia me dignatus es Domine Iesu Christe ad tuas epulas inuitare, sciens quòd ex toto corde meo desiderabam te. Odor tuus concupiscentias in me excitauit æternas. Et nunc Domine commendo tibi filios tuos, quos tibi virgo mater Ecclesia per aquam, & Spiritum regenerauit. Aperi mihi ianuam vitæ. Princeps tenebrarum non occurrat mihi, & manus extranea non contingat me, sed suscipe me secundum verbum tuum, & perduc ad conuiuium epularum tuarum. Et cum omnis populus respondisset Amen, lux tanta apparuit super Apostolum una fere hora, vt nullus sufferret aspectus. Postea inuenta est illa fouea plena, nihil aliud

in ſe habens niſi mannam, quod vſque hodie gignit locus ipſe. Ibi omnes homines ab infirmitatibus, & periculis liberantur, & prę cum ſuarum obtinent effectum.

De Eius virginitate, & rigoris iuſti temperie. Cap. L.

EX Prologo ſuper Euangelium eius. Hic eſt Iohannes virgo electus a Deo, quem de nuptijs volentem nubere vocauit Deus. Cuius virginitatis in hoc duplex teſtimoniū Euangelio datur, quòd & præ cæteris dilectus a Deo dicitur, & huic Matrem ſuam pendens in cruce commendauit Deus, vt Virginem virgo ſeruaret. Et hic ſciens ſuperueniſſe diem receſſus ſui, conuocatis diſcipulis ſuis in Epheſo per multa ſignorum experimenta promens Chriſtum, deſcendens in defoſſum ſepulturæ ſuæ locum, facta oratione poſitus eſt ad patres ſuos, tam extraneus a dolore mortis, quàm a corruptione carnis alienus. Caſſianus in lib. 7. Collo. Fertur inquit Sanctus Abraham beatiſſimus Iohannes Euangeliſta cum perdicem molliter demulceret, quendam ad ſe habitu venatorio venientem ſubito conſpexiſſe. Qui miratus, quòd vir tantæ opinionis, & famæ ad tam parua, & humilia oblectamenta ſe ſubmitteret. Tu ne es inquit ille Iohannes, cuius fama inſignis ac celeberrima, me quoque ſummo deſiderio tuæ agnitionis illexit. Cur ergo oblectamentis tam vilibus occuparis. Qui Beatus Iohannes ait. Quid eſt, quod manu geſtas? At ille arcus inquit. Et cur nō eum tentum ait ſemper vbique circumfers? Cui ille reſpondit. Non oportet, ne iugi curuamine rigoris fortitudo laxata molleſcat ac depereat. Et cum oportuerit vt fortiora in aliquam feram ſpicula dirigantur, rigore per nimietatem continuę tentionis amiſſo, violentior ictus non poſſit emitti. Nec noſtri inquit Beatus Iohannes, animi te offendat o iuuenis tam parua hæc breuiſque laxatio, qui niſi remiſſione quadam rigorem intentionis ſuæ interdum releuet ac relaxet, ſi remiſſo rigore lenteſcens virtuti ſpiritus cum neceſſitas poſcit obſecundare non poſſet. Euſebius in Chroni. Iohannem Apoſtolum vſque ad tempora Trayani Hireneus Epiſcopus permanſiſſe ſcribit. Poſt quem auditores eius inſignes fuerunt. Papias Hieropolitanus Epiſcopus, & Policarpus, Smirneus, & Ignatius Anthiochenus.

De Crucifixione Sancti Simeonis Epiſcopi. Cap. LI.

EVſebius tertio libro. Poſt Neronem Domicianumque, ſub Traiano per ſingulas ciuitates ex inſolentia populi perſecutionem in noſtros accepimus motam. Quo in tempore etiam Simeon Cleophę filius, quem ſecundùm Hieroſolymis ordinatum Epiſcopum ſupra docuimus, per martyrium carnis vinculis reſolutus eſt. Horum aſtipulator ipſe eſt Egeſippus. Is ergo refert, quòd a quibuſdam hæreticis accuſatus ſit ſupradictus vir tanquam Chriſtianus, & multis ſupplicijs affectus per multos dies, ita vt etiam Iudex ipſe cum amicis ſuis de eius patientia miraretur, & ad vltimum iuberet ſimili eum qua Dominus pertulit paſſione vitam finire. Sed & ipſa verba quibus pro teſtatur audire gratius puto Ait ergo cum de hæreticis diceret. Ex his igitur ipſis accuſauerunt quidam Simeonem Cleophę filium tanquam qui eſſet ex genere. Dauid & Chriſtianus, & ita martyr effectus eſt, cum eſſet annorum. 120. ſub Trayano Cæſare apud Acticum conſularem. Addidit etiam hoc, quòd accuſatores eius cum illis temporibus perquirerentur ſi qui ex genere Dauid, & ex Regia tribu deſcenderent comprehēſi ſunt inter ipſos. Quòd autem Simeon vnus ex ipſis fuerit auditoribus Domini, vel longeuitas eius indicio eſt, vel Euangeliorum fides. Vbi etiam Mater eius. Maria Cleophę vxor refertur. Sed & alios quoſdam idem ſcriptor refert, præter eos de quibus ſupra diximus, nepotes Iudæ, vnus ex fratribus Domini per idem tempus, ſuperſtites inuentos, & Domiciani temporibus Martyres factos hoc modo ſcribens. Veniunt igitur hi, & præſunt omni Eccleſiæ tanquam Martyres, & propinqui Domini, & reddita pace eccleſię permanſerunt vſque ad tempora Trayani Cæſaris, vſquequo Conſobrinus Domini Simeon de quo ſupra diximus filius Cleophę calumniam pateretur ab hæreticis tanquam Chriſtianus conſulari delatus. A quo cum multo tempore ſupplicijs fuiſſet affectus. Martyrio conſummatus eſt omnibus, qui aderant, & ipſo iudice admirantibus, vt 120. annorum ſenex crucis ſupplicium pertuliſſet.

De Vita Sancti Clementis Papæ. Cap. LII.

EX geſtis eius. Ea tempeſtate paſſus eſt Sanctus Clemens Papa, qui tertius poſt Beatum Petrum Apoſtolum, ita morum ornamentis pollebat, quòd omnibus Chriſtianis, & etiam Iudæis ac gentilibus rationis capacibus complacebat. Cum itaque Domicillam Neptem Domiciani Imperatoris in virginitate ſacro velamine conſecraſſet, & Theodoram vxorem Siſinnij in caſtitate manere permitteret. Siſinnius Zelo ductus Eccleſiam occulte intrauit, ſcire volens cur illa Eccleſiam ſic frequentaret. At vbi Clemens orauit ita cæcus, & ſurdus effectus eſt, quòd nil videns vel audiens pueris ſuis dixit, vt ſe foras eijcerent. Sed illi girantes per totam Eccleſiam ianuam eius inuenire non poterant. Quos cum vidiſſet Theodora ſic errantes, primo quidem declinauit ab eis putans, quòd apertis oculis cognoſcere eam poſſet. Audiens autem per puerum, quem ad eos direxit, cur ita ſurdus, & cæcus eſſet, orauit Deum vt eum exire permitteret. Quo facto cum renunciaſſent ſerui Theodoræ, quòd adhuc cæcus, & ſurdus eſſet, illa poſt miſſam proſtrata cum lachrymis ad pedes Sancti Clementis rogauit eum vt pro viro ſuo, cui ſic acciderat, oraret. Et Sanctus Clemens prorumpens in lachrymas rogauit omnes, qui aderant vt ſimul omnes pro illo Domino ſupplicarent. Et ſic profectus cum ipſa ad eum inuenit ipſum apertis oculis nil videntem, & nil penitus audientem. Cumque pro eo oraſſet, & ipſe audiret, & videret, putans magice ſe deluſum, iuſſit ſeruis ſuis vt Clementē ligarent, & traherent. At illi ligantes, & diſtrahentes columnas, putabant ſicut & Siſinnio videbatur, quòd Sanctum Clementem vinctum tenerent, & traherent. Tunc Sanctus Clemens abſceſſit monens Theodoram vt pro viro ſuo ſemper oraret, donec eum Dominus viſitaret. Flenti itaque Theodora, & oranti ad veſperum apparuit Sanctus Petrus canicie venerandus dicens. Per te ſaluus erit Siſinnius, vt impleatur, quod dixit frater meus Paulus Apoſtolus. Sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem. Hoc dicens abſceſſit. Siſinnius quoque Theodoram ad ſe vocauit obſecrans vt pro ſe oraret, & Sanctum Clementem ad ſe venire rogaret. Tunc illa properans cum gaudio Sanctum Clementem adduxit. Qui Siſinnium de fide inſtruens, ipſum cum alijs de domo eius numero. 400. & vigintiquattuor in proximo paſcha baptizauit. Multi etiam nobiles, & amici Neruæ Imperatoris per hunc Siſinnium crediderunt.

De Exilio eius, & paſſione. Cap. LIII.

DEnique Comes Sacrorum Publius Tarquinius pecuniam multis dedit, & contra Sanctum Clementem maximam ſeditionem commouit. Sed Mamertinus Præfectus adductum ſibi cum multis verbis inclinare tentaret, & ille prudenter, & rationabiliter ad omnia reſponderet, mandauit Traiano Imperatori, quòd Clementem Epiſcopum, qui nihil mali fecerat, ſic populus accuſaſſet. At ille remandauit eum debere aut ſacrificare, aut in exilium ire vltra mare. Quod cum fuiſſet a Senatu firmatum, tantam gratiam Deus Sancto Clementi tribuit, quòd etiam Mamertinus flens propter eum, & dans ei nauim, & omnia neceſſaria multis de clero, & populo comitantibus ſic eum dimiſit. Profectus autem in exilium venit, & inuenit ibi pluſquam duo millia Chriſtianorum iam dudum ad ſecanda marmora damnatorum. Qui videntes Sanctum Clementem in fletum, & lachrymas proruperunt. Quos cum ille in Domino confortaſſet, & a ſex milliaribus aquam deferri audiſſet, orauit Deum vt fontem ſuis confeſſoribus aperiret. Et poſt circumſpiciens vidit Agnum ſtantem, & erecto pede dextro quaſi locum ei oſtendentem. Tunc Clemens intelligens Diuinum eſſe, quod ſolus ipſe viderat, perrexit ad locum cum omnibus præcipiens vt ibi foderent. Sed cum illum locum in quo Agnus ſtabat non tangerent, ipſe accepto breui ſarculo locum ſub pede Agni percuſſit, & ſtatim aquis exundantibus fons erupit. Ad hanc famam, & Sancti viri Doctrinam in vna die quingenti, & amplius baptizati ſunt, & intra vnum annum. 75. Eccleſias conſtruxerunt. Poſt tres annos audiens hoc Traianus ex maligna relatione gentilium quendam ducem illuc miſit. Qui dum omnes velle mori conſpiceret, multitudini pepercit, & Sanctum Clementem ſolum, ligata ad collum eius anchora, præcepit in mare ſubmergi.

De Miraculis eius poſt obitum. Cap. LIIII.

QVod cum factum fuiſſet, & populus Chriſtianorum in littore ſimul fleret, Cornelius, & Sebus Diſcipuli eius monuerunt omnes orare Deum vt ſibi corpus ſui martyris demonſtraret, ſtatim mari per tria millia recedente, ingreſſi per ſiccum inueniunt in modum templi marmoreum habitaculum a Deo paratum, & in arca corpus Sancti Clemētis Petri Diſcipuli, & anchoram iuxta eum. Reuelatum eſt autē Diſcipulis eius vt eum tollerent. In omni autē anno paſſionis eius die recedit mare ſeptem diebus, & aduenientibus iuxta ciuitatem Criſonā ſiccum præbet iter per tria milliaria, & expleto feſto aquæ regrediuntur. In vna ſolennitatum cū Mulier cū paruulo ſuo filio ad locum acceſſit, & poſt acta ſolēnia dormiente puero repente mare rediens omnes ad littus properare coegit. Tunc Mater oblita filii, cum ad littus veniſſet cum fletu, & eiulatu maximo per littora diſcurrebat, ſi quis forte corpus filij ſui eiectum ad littus vidiſſet. Et nihil inueniēs, tādē

confortata

confortata a propinquis ad propria rediit, & totum annum in lamentatione deduxit. Post annum verò properauit ad locum, si forte de filio suo aliquod inueniret indiciũ. Itaq; recedente matre omnes anticipans occurrit ad tumulum. Et cum post orationẽ surgeret subito vidit infantẽ sicut eũ reliquerat dormientẽ. Quem credens mortuum, accedens propius dormientem cognouit, & excitatum velociter expectantibus populis incolumem leuauit in vlnis. Et interrogatus vbi per annum fuisset, respondit se nescire, si annus integer præterierat, sed se tantũ vna nocte dormisse suauiter æstimabat.

De Sancta Domicilla, & eius sociabus.

Cap. LV.

EX gestis Sanctorum Nerei, & Achillei. Porro Aurelianus reuocans domicillam de exilio, iussit ad eam ire duas Virgines Eufrosinam, & Theodoram collectaneas eius vt suaderent ei. At illa cum eisdem de Domino prædicaret, fratrem Theodoræ cæcum; & filiolam Nutricis Eufrosinæ mutam sanauit. Quod illę videntes cum multis alijs paganis baptizatæ sunt. Post hoc Aurelianus cum duobus sponsis Theodoræ, & Eufrosinæ, & tribus Mimis, id est ioculatoribus venit, vt simul nuptias Domicillæ celebraret. Et cum a Sulpitio, & Seruiliano increparetur, verba eorum non curans, iussit includi in thalamo Domicillam, vt postmodum violenter opprimeret eam. Et deficientibus in cantando, & saltando Mimis, ipse per duos dies tamdiu saltauit, quòd saltando deficiens expirauit. Quod multi videntes conuersi sunt. Tunc frater Aureliani nomine Luxurius impetrauit a Traiano Imperatore, vt hos omnes ad sacrificandum compelleret, aut nolentes occideret. Vnde cum occidisset Sulpitium, & Seruilianum abijt ad prædictas Virgines ad Tarracinensem ciuitatem. Et cum nollent sacrificare, supposuit ignem in cubiculo, in quo simul morabantur. Quæ orantes prostratæ in facies suas Spiritum emiserunt. Quarum corpora Sanctus Cæsarius Diaconus mane illæsa reperiens sepeliuit.

De Sancto Ignacio, & Antiocheno. *Cap.* LVI.

EX gestis eius. Sub eodem passus est Beatus Ignacius Discipulus Sancti Iohannis. Episcopus verò Antiochiæ. Qui cum diu pro pace Sanctæ Ecclesiæ Domino supplicasset, non suum sed infirmorum periculum timens. Trayano Imperatori de victoria redeunti, & mortem Christianis omnibus comminanti occurrit, & se Christianum profitens, ferro vinctus iussus est Romam duci. Traditus est ergo decem militibus, quorum crudelitas erga sanctum nullis beneficijs poterat mitigari. Veniens ergo præsentatur Trayano Imperatori. Qui dixit ei. Ignaci cur Antiochiam ciuitatem rebellare facis, & gentem nostram ad Christianitatem conuertis? Ignacius respondit. Vtinam, & te possem ab Idolatria cõuertere, & ducere ad Christum, vt semper obtineres fortissimum principatum. Trayanus dixit. Sacrifica dijs, & eris Princeps sacerdotum meorum, & mecum regnabis. Ignacius respondit. Nihil æstimo, quod promittis, nec sacrificabo Dijs tuis, nec etiam honorem cupio tuæ dignitatis, facito de me quicquid vis, quia nullo modo me mutare poteris. Trayanus dixit. Plumbatis scapulas eius contundite, & vngulis latera laniate, & duris lapidibus eius vulnera cõfricate. Et cum in his constantior permaneret, ait Trayanus. Expandite manus eius, & igne replete, & super carbones viuos eum nudis plantis facite ambulare. Respondit Ignacius. Nec ignis ardens, nec aqua bulliens, poterit in me Dei extinguere charitatem. Trayanus ait. Maleficia sunt hæc, quòd tanta patiens non consentis. Respondit Ignacius. Nos Christiani Malefici non sumus, immo in lege nostra Maleficos viuere permittere prohibemur. Malefici vos estis qui Dæmones adoratis. Trayanus dixit. Laniate vngulis dorsum eius, & aceto, & sale profundite plagas eius. Respondit Ignacius. Non sunt condignæ passiones huius temporis, &c. Trayanus dixit. Tollite eum, & vinculis ferreis alligate, & in cippo in imo carceris custodito, & tribus diebus, & tribus noctibus a nemine videatur, & sine cibo potuque permanens post triduum a bestijs deuoretur. Tertio igitur die iussu Imperatoris Senatus cæpit cum populo conuenire, vt viderent Episcopum Anthiochiæ, qui cum bestijs habebat pugnare. Et sedens Trayanus iussit adduci Sanctum Ignaicum. Quem cum moneret vt vel iam consentiret. Cum superari non posset dixit, quoniam superbus est, & contemptor, alligantes eum, duos leones ad eum laxate, qui nec reliquias eius dimittant. Videns autem eos Sanctus Ignacius dixit ad populum. Viri Romani, qui hoc certamen aspicitis, non sine mercede laboraui, quia non propter prauitatem hæc patior, sed propter pietatem. Triticũ Dei sum, & dentibus bestiarum molar, vt panis eius efficiar. Hoc audiens Imperator dixit. Grandis est tolerantia Christianorum. Quis Græcorum tanta toleraret pro Deo suo? Respondit Ignacius. Non humana virtute hæc toleraui, sed fide, & adiutorio Christi. Hæc illo dicente, & Leones prouocante accurrerunt, & præfocauerunt eum tantum, eius carnem non tangentes. Et admirans Traianus discessit. Et iussit vt si quis vellet tollere corpus eius, non prohiberetur. Christiani verò tollentes eum honorifice sepelierunt. Trayanus autem cum audisset quædam scripta; quæ Plinius secundus ei misit, in quibus valde laudabantur Christiani, quos Imperator iussit occidi, pœnituit de his, quæ Sancto Ignacio intulerat, & decreuit vt nullus Christianus inquireretur; si quis tamen incideret punitetur.

De Scriptis eiusdem. *Cap.* LVII.

HIeronimus de illustribus viris. Ignacius igitur Ecclesiæ Antiochiæ tertius post Petrum Apostolum Episcopus persecutionem commouente Trayano damnatus ad bestias. Romam vinctus missus est. Cumque nauigans Smirnam venisset vbi Policarpus auditor Iohannis Episcopus erat. Scripsit vnam Epistolam ad Ephesios, alteram ad Magnesianos. Tertiam ad Tablenses Quartam ad Romanos. Exinde egrediens scripsit ad Philadelphios, & ad Smirneos, & propriam ad Policarpum commendans Anthiochensem illi Ecclesiam; in qua de Euangelio, quod nuper a me translatum est super personam Christi ponit testimonium dicens. Ego verò, & post resurrectionem in carne eum vidi, & credo quia sit. Et quando venit ad Petrum, & ad eos, qui cum Petro erant, dixit eis. Ecce palpate me, & videte, quia non sum Dæmonium corporale, & statim tetigerunt eum, & crediderunt. Dignum autem videtur, quia tanti viri fecimus mentionem, & de Epistola eius quam ad Romanos scripsit pauca ponere. De Syria inquit vsque ad Romam pugno ad bestias in mari, in terra, nocte & die ligatus cum decem Leopardis, hoc est militibus, qui me custodiunt. Quibus & cum benefecerim, peiores fiunt. Iniquitas autem eorum mea Doctrina est, sed non idcirco iustificatus sum. Vtinam fruar bestijs, quæ mihi præparatæ sunt, quas, & oro veloces mihi esse ad interitum, & illiciam ad comedendum, ne sicut & aliorum Martyrum non audeant corpus meum attingere. Quòd si venire noluerint, ego viam faciam vt ipse deuorer. Ignoscite mihi filioli. Quid mihi prosit ego scio. Nunc incipio esse Discipulus. Nihil de his, quæ videntur desiderans, vt Christum Iesum inueniam. Ignis, crux, bestiæ, confractio ossium, membrorumque diuisio, & totius corporis contritio, & tormenta Diaboli in me veniant, tantum vt Christo fruar. Cumque iam damnatus esset ad bestias, & ardore patiendi rugientes adiret Leones, ait. Frumentum Christi sum dentibus bestiarum molar, vt panis mundus inueniar. Passus est anno vndecimo. Traiani: Reliquiæ corporis in Antiochia iacent extra portam Damniticam Antiochiæ in cimiterio. Actor. Scripsit autem Sanctus Ignaicus Epistolas duodecim. Huius cor cum minutatim diuisum esset, nomen Domini Iesu Christi literis aureis inscriptum (vt legitur) in singulis partibus inuentum est. Dixerat enim se habere Christum in corde. De hoc etiam Beatus Dionysius in libro de Diuinis nominibus. Scripsit inquit etiam Diuinus Ignaicus. Amor meus est crucifixus.

De Sancto Eustachio, & conuersione eius.

Cap. LVIII.

EVstachius verò cognomento Placidus Magister militiæ Traiani Imperatoris Paganus erat, sed tamen operibus misericordiæ sedulus insistebat. Cum autem quotidie cum socijs suis venationi insisteret, quadam die gregem Ceruorum inuenit, & circa eos militibus occupatis, vidit inter Ceruos vnum maiorem, & pulchriorem, quem desiderans capere, fugientem in nemus secutus est, donec Ceruus progrediens super altitudinem rupis staret. Dumque cogitaret Placidus quomodo eum capere posset, subito vidit inter cornua Cerui signum crucis, & imaginem Iesu Christi, qui sic ei locutus est per os Cerui. O Placide, quid me insequeris? Ego sum Christus, quem ignorans colis. Hoc audiens Placidus præ timore de æquo cæcidit, & post horam ad se rediens, & consurgens visionem inspexit. Et tunc dixit ei Dominus, quòd ipse de nihilo cuncta creauit, & propter homines ad terrã descendens mortuus, & sepultus die tertia resurrexit. Statim Placidus se credere profitetur. Et iussit ei Dominus, vt pergens ad Episcopum baptismo gratiæ mundaretur. Respondit Placidus, Domine vis vt hoc dicam Coniugi meæ, & filiis meis, vt & ipsi credant in te. Dixit ei Dominus. Renuncia illis, ut & ipsi mundentur. Et tu cras huc veni, vt tibi rursus appaream, & futura demonstrem. Descendensque Eustachius de monte, cum hoc coniugi dixisset in lecto, exclamauit uxor eius dicens. Domine mi, Crucifixum Deum uidisti, quem colunt Christiani.

Et ego transacta nocte vidi eum dicentem mihi. Cras tu, vir tuus, & filii tui venite ad me. Et nunc cognoui, quod ipse est Iesus Christus. Protinus ergo media nocte perrexerunt ad Episcopum Romæ, & petierunt baptismum. Et ille baptizans eos cum gaudio Placidum vocauit Eustachium, vxorem eius Theospitem, & filios eius Agapitum, & Theospitum.

De Tentationibus quas Dominus ei immisit. Cap. LIX.

Facto ergo mane Eustachius sicut prius ad venationem processit, & prope locum veniens dispersit millites suos, quasi sub obtentu inuestigandæ venationis, & stans in loco formam primæ visionis aspexit, cadensque in faciem cum postulasset Deum dicere, quod ei promiserat, respondit ei Dominus, Beatus es Eustachi, quia modo superasti Diabolum, & conculcasti eum, qui te deceperat. Modo apparebit fides tua. Oportet enim te multa pati, vt de lata vanitate humilieris, & rursus in spiritualibus diuitijs exalteris. Tu ergo deficere noli, quia per tentationes oportet te alterum Iob demonstrari. Sed cum humiliatus fueris, veniam ad te, & in gloriam primam restituam te. Dic ergo si modo tentationem vis accipere, aut in fine vitę. Dicit Eustachius. Domine si ita fieri oportet, modo accidere nobis tentationem iube, & da virtutem patientiæ. Respondésque Dominus. Constans inquit esto, quia ego custodiam te. Et sic Domino ascendente ad cœlos Eustachius rediens nunciauit hæc vxori suæ. Post paucos autem dies mortui sunt omnes famuli, & ancillæ, & omnia pecora quæcumque fuerant illius. Et gratias agens fugit nocte cũ vxore, ac filijs in Ægyptum, & tota eorum possessio ad nihilum deducta est per rapinam malorum. Dum verò iter agerent, appropinquantes mari intrauerunt nauem. Et cum transfretassent, nec haberent vnde naulum redderent, Nauclerus retinuit vxorem eius pro naulo. Dum verò Eustachius contradicens pro ea supplicaret, comperto, quòd eum præcipitare vellent in mari, reliquit vxorem suam. Et accipiens duos filios suos cum nimia lamentatione peruenerunt ad quendam fluuium, & propter inundationem aquæ non ausus ingredi cum duobus filijs suis, relicto vno circa ripam, alterum transportauit. Cum autem venisset in medium fluminis vt alterum transferret, ecce Leo illum rapiens portauit in siluas, & desperans reuersus est, spem habens alterius. Sed cum abiret, ecce similiter Lupus alium rapuit, & abijt. Vnde non valens consequi eum, cum esset in medio fluminis, cæpit plangere, & capillos suos euellere, voluitque se projicere in aquam, sed Dominus continuit mentem eius, qui futura præuidebat. Pastores enim cum canibus eruerunt puerum Leoni. Et aratores consimiliter lupo alterum excusserunt, & sic ambo pueri in vno vico nutriti sunt. Hæc verò Eustachius nesciuit, sed cum luctu, & lachrymis abijt ad quendam vicum, & ibi agros hominum per annos. 15. custodiuit. Post hoc mortuus est ille Nauclerus, & per gratiam Dei cognoscere non potuit vxorem Eustachij.

Qualiter a militibus agnitus ad Imperatorem redijt, Cap. LX.

Imperator autem grauiter infestatus ab hostibus memoratus est Placidum quem semper strenue egisse cognouerat in cõflictu bellorum. Et dolens de tanta eius mutatione, milites direxit per mundum promittens omnibus qui eum inuenirent diuitias, & honores. Eustachius itaque dum esset in agro vidit duos milites a longe venientes, & ex incessu eorum eos cognouit. Et veniens in memoriam dignitatis suæ perturbari cæpit, & dixit. Domine Deus sicut istos præter spem vidi, qui mecum aliquando fuerunt da vt uideam cõiugem meam. Nam scio de filijs meis, quod a feris comesti sunt. Et ecce venit vox ad eum dicens. Confide Eustachi, quia modo recipies honorem tuum, & vxorem, & filios. Videns ergo Milites ad se propius accedentes, obuiauit eis, & amplius cognouit eos. Illi autem non cognouerunt eum. Et quærentes ab eo si sciret hominem nomine Placidum cum vxore, & duobus filijs, cum ille nescire se diceret, tamen ad preces eius in hospitium ipsius diuerterunt. Cumque Dominus domus propter amorem Eustachij alacriter eos reficeret, & Eustachius recolens pristinam vitam suam lachrymas continere non posset, egrediebatur plorãs, & lota facie reuersus ministrabat eis. At illi considerantes eum paulatimque eum amplius cognoscentes ad signum cicatricis, quod ex bello habebat in capite cognouerunt eum. Et exilientes, & osculantes eum cum lachrymis interrogauerunt eum si ipse esset Placidus, qui dudum Magister fuerat militum, & de vxore, & filijs quæsierunt ab eo. Et confessus, quòd ipse esset, de vxore, & filijs dixit quomodo mortui essent. Hoc audito vicini omnes quasi ad spectaculum concurrebant dum milites virtutem eius, & primam eius gloriam prædicabant. Tunc Milites dixerunt ei præcepta Imperatoris, & cum vestimentis optimis induentes, post iter. 15. dierum ad Imperatorem cum magna lætitia deduxerunt. Et occurrens Imperator osculatus est eum. Et interrogatus de causa suæ discessionis, exposuit coram omnibus quomodo vxorem, & filios perdidisset.

Qualiter Vxorem, & filios suos recognouit. Cap. LXI.

Vt statim ad magisterium Militiæ cinctus numeratis militibus paucos contra hostes tot esse cognouit. Et iussit colligere Tirones per omnes vicos, & ciuitates. Contingit autem, quòd duo filij eius statura, & specie generosi de vico illo inter alios Tirones ad Eustachium deducti sunt. Et placentes ei ex moribus, & naturali affectu, primi inter conuiuas eius electi sunt. Et sic profectus ad bellum subiectis hostibus repausauit exercitum suum tribus diebus in quodam hortulo vbi vxor eius pauper, & hospita manebat. Cumq; nutu Dei illi duo adolescentes hospitati essent in tabernaculo matris, nescientes, quòd Mater eorum esset, sedentes meridie cæperunt colloqui de infantia sua. Dicebat enim maior minori. Ego dum infans eram nihil aliud recolo, nisi quòd pater meus Magister militum erat, & mater mea speciosa valde. Duos filios habebat, me & alium qui & ipse speciosus nimis. Et accipientes nos de domo exierunt nocte. Et cum transfretantes egrederemur de naui. Mater mea nescio quomodo in mari relicta est. Pater verò portans nos duos flens pergebat. Et perueniens ad quendam fluuium transiuit cum fratre meo minore. Et antequam ad me veniret, subito Leo de silua exiens rapuit me, & portauit in siluam. Sed a pastoribus liberatus, nutritus sum in vico illo quem & ipse scis. Et non potui scire, quid factum sit de patre meo, nec de infante. Hoc audiens minor, exiliens cæpit flere, & dicere. Per Deum vt audio frater tuus ego sum, quia qui me nutrierunt dicebant, quia de lupo eruimus te. Et amplexi osculabantur se inuicem. Audiens hæc Mater eorum considerans, quòd euentum suum ita seriatim dixissent, diu tractauit apud se si illi filii sui essent. Et sequenti die rogauit Magistrum militum vt se ciuem Romanorum, & captiuam duceret in patriam suam. Et considerans signa mariti sui, cum se diutius cõtinere non posset procidit ante eum dicens. Præcor te Domine vt digneris mihi exponere vitam tuam. Puto enim te esse Placidum Magistrum militiæ, quem sic, & sic conuertit Deus, & qui tantam, & talem sustinuit tentationem. Ego hæc signa dixi tibi. Tu dic mihi per virtutem saluatoris tui. Audiens hæc Eustachius, & vxoris suæ speciem recognoscens lachrymatus præ gaudio osculatus est eam glorificans Deum, qui consolatur suos in omni tribulatione. Tũc dixit ei vxor sua. Vbi sunt filii nostri? Qui respondit. A feris capti sunt. At illa dixit. Heri sedens in horto audiui duos iuuenes sic, & sic suam sibi infantiam exponentes. Et statim vocans eos Eustachius, & audiens ab eis infantiam suam, recognouit, quod essent filii sui. Et amplectens cum Matre osculatus est eos. Congregatus itaque exercitus gauisus est nimis, & de inuentione eorum, & victoria Barbarorum.

De Sancto Foca, & eius altercatione cum Aphricano. Cap. LXII.

Ex gestis eius. Sub Trayano passus est sanctus Focas cuius passio non solum in igne, sed in singulis quibusque tormẽtis qualis esset ostendit. Sed omni vitæ suæ tempore tanto Dei amore deuictus fuit, vt non incurrisse martyrium, sed impetrasse credatur. Sic enim infantiæ tempus exegit, vt admirabile nescio quid etiam tunc in eo diuinæ indolis appareret. Iam verò cum puberibus annis adolescentiæ primum limen ingressus est, senilem cæpit monstrare sapientiam. Accessu placidus, mente sobrius, castitate gloriosus, amator iustitiæ, misericordiæ magister, humilitatis instructor. Itaque cum singulos Christianos grauis gentilium terror vrgeret, & aliquantos iam diuersarum pœnarum excruciarent sæua tormenta, aliis latebra fuisset auxilium. Focas pro opinione nominis sui, qua per omnes populos laudabatur, indignatione peruigili iubetur perquiri. Tandem inuentus adducitur. Nec enim tãtæ gloriæ vir diutius latere poterat aut volebat. Cui sibi præsentato Aphricanus ait. Quis es, qui Traianum principem nostrum Deum non esse testeris? Qui omnes aduersarios suos vt vidit extinxit. Focas ad ista sic tacuit quasi non audisset, vel alteri putasset hoc dictum. Quo silẽte Aphricanus exclamat. Quid taces, cur ad interrogata non respondes. An ignoras apud cuius tribunal assistis? Respondit Focas, Iam Traiano non sufficit, quòd dicitur Imperator, nisi diuinum sibi insuper inuisibile omnibus nomen asciscat. Tu me Imperatoris tui minis a veritate æstimas posse subduci, cum tuus ille præceptor vitæ suæ fine completo, qui est hodie, crastino non futurus sit. Desiderata sunt mihi supplicia, quæ minaris. Festina si consulis, in celeritate gaudium dabis, in dilatione supplicium. Aphricanus ait. Non est pœna, quæ cupitur.

Parco

Parco tibi itaque, quia perire festinas. Respondit Focas. Si parcis interfice. Viuere enim me salute perpetua prius scito non posse, nisi hic moriar. Aphricanus ait. Ostende nobis Deum tuum, & ego ab Imperatore meo vt ei deseruiat obtinebo. Respondit Focas, Dñs Deus noster regnat in cęlis, qui magnus est, & inuisibilis. At ille. Demosthenis inquit loquacitatẽ superasti. Sacrifica, quod restat, ne duro vraris incẽdio. Aspice. l. millia plus virorum ad te vnũ oculos animosq; dirigere, quos si in ptinacia tua manseris, ad similem vanæ huius religionis es inuitaturus insaniã. Puris aũt & magnis Dijs sacrificare debem⁹, quos tu sceleratos esse ꝓnuncias. Rñdit Focas, Non scelesti solum, sed & miseri, adulteri, ac sacrilegi, ac dæmones æstimandi sunt. Nec illi solum, sed etiam hi qui perditionis huius cultu Dei nomen ignorant, qui regnat in cęlis cuius gloria, & virtus in sęcula sęculorum. Et omnis turba fratrum circunstans respondit. Amen.

De Visione terribili circa eum, & consternatione Aphricani. Cap. LXIII.

TVnc tonitrua sonuerunt, & immensus himber effusus est, omnisq; terra concussa est, & oĩa vestigia nutare cœperũt. Cadit Præses Aphricanus in faciem, & cum his militibus, qui ei circulum fecerãt, sine voce, sine sensu solo stratus aduoluitur. Hoc aliquanti vidimus, quibus reuelationem voluntas diuina concessit. Tantus. n. pauor, & tanta reuerẽtia illius miraculi fuit, vt vix paucis concederetur aspectus. Ignis. n. se nimius e cęlo (dũ hæc aguntur) ostendit, qui feriendo oculorum aciem, occultũ faceret esse, qđ gestum est. Quinquies itaq; splendidior sole illa lux visa est. Astabant. n. tres Angeli æquitum more compositi, quorum effigiem flamma formabat. Statim tremor oĩum mẽbra peruasit. Stetimus exangues, & desperata salute, de sola iam morte solliciti. Illi autem vt erant ignei, & incredibili ꝑceritate sublimes, lateri se Sancti Focæ libenter associant. Et habita cum eo non parua confabulatione discedunt. Petunt itaque cœlum volatu. Et ecce post paululum Terentiana Aphricani Vxor attonita, sparsis crinibus, vultu lacerato, veste deformi, cum filijs quinque, & omni familia ad Focæ genua conuolauit, ibi inhærens pedibus, veniam tanti sceleris implorat. Hac quoque se pactione constringens, si ei donaretur Maritus, vt ad Christianam legem cum tota domo filijsque migraret. Nec fuit hæc falsa promissio. Nã quicquid spoponderat non negauit. Huius lachrymis flexus Focas, omnes clericos connocauit, & facta pro præfecto iugi oratione, præstitit ei remedium, a quo paulo ante formidarat exitium. Statim Aphricanus memor nouæ salutis, & cœlestis auxilij Traianum perdocuit.

De Supplicio eius, & carcere. Cap. LXIIII.

IMperator autem statim Focam iussit accedere. Quo introducto ait. Contemnis regiam potestatem, quis te ad superbiam erigit Deus, ꝙ tu Imperatorem spernis. Videamus qs est ille cui sacrificas. Rñdit Focas. Scire tibi non licet. Scriptum est. n. Nolite margaritas vestras mittere ante porcos. Traianus ait. Porci ergo tibi videmur, vt dicis? Rñdit Focas: Vtinã vt animalia essetis. Dei. n. super vos iudicium non veniret, imaginẽ, qđ est, scelestius humanam geritis, sensumque porcorum. Traianus ait. Ecce suspenderis ad lignum, videamus quid tibi prosit animus iste tam pertinax. Rñdit Focas. Ego suspensus in ligno ad cælestia regna migrabo, tu autem cum Diis tuis perpetuis tenębris inuolutus, æterna apud inferos morte torqueberis. Tunc vt erat suspensus impresso vngularum impetu, per omnia membra torquetur. vt patentibus riuis latera ipsa dehiscerent. Sed nullum in hoc sermonem aut victus aut iratus emisit, tñ labia cõmouebat, & oratione tacita gratias agebat protectori suo. Sed cum venisset in finem Amen clamabat, & cœlo vox insonuit cum ingenti murmure strepituque descendens, & ait. Alacer esto Focas, ego sum tecum. Ecce paratus est tibi in Paradiso locus cum omnibus Patriarchis, & cum his, qui nec me, nec patrem negauerunt, Trayanus verò in eo quo voluisti loco, & in ea pœna cruciabitur. Statim Imperator expauit, auferrique eum ab aculeo iussit. Et quatuor milites a quibus seruaretur apposuit. Centurionem etiam Crispinianum nomine ad eius custodiam deputauit. A quibus susceptus Focas ibat lætus ad Carcerem, Domino vota persoluens, & tota nocte iuxta eius fores custodes sedere, sed mox vt medium noctis tempus emersum est cæpit orare. Oratione completa, carceris claustra reserata sunt. Et infuso desuper lumine lampadarum, totum repente patefactum est. Mille autem amplius Milites quos habebat illa custodia, tanta virtute perterriti, & admiratione defixi, ad Focæ genua remedia salutis implorant. Populi itaque extra muros ad pelagi littus accedunt. Ibique ab eo, & gratiam baptismi, & signum crucis accipiunt. Et vt mentes adhuc teneras ac rudes, nouellæ crudelitatis instabiles, radix firmior miraculi certiores armaret, ostendit se omnibus Dominus, & vt mortales oculi poterat cernere, maiestas cœlestis emicuit. Illi iam vilem ducentes, huius sęculi vsuram, redeunt non ignari diuinę legis ad carcerem.

De Vltimo eius agone. Cap. LXV.

SEd nocte depulsa, mox vt lux orta est, omnis ad forum multitudo concurrit, futurum Focæ certamen expectans. Cui ait Trayan⁹ exhibito. Sacrifica Neptuno. Rñdit Focas. Nõ sacrifico portentis. Hanc votem semper effundam, quæ vis exquire tormenta. Christianus sum, sæpe iam dixi. Trayanus iratus, crudelem offert sententiam. Nam mergi eum in caminum ardentis calcis perpropere iubet, & in illum lacum effluentis ardoris, præcipitem pronumque trudi, metuens. s. ne ad aliquam membrorum partem non perueniret incendium. Et ait. Videamus, quid tibi prosit ille, quem metuis. Impositus itaq; flãmæ, quam parari præceperat Imperator, continuis tribus horis in igne eo durauit. Qui ita integris omnibus mẽbris, & vultu inde ꝑductus est, quasi non fuisset in flamma. Superatus itaq; in hac passione Trayanus rediuiua iterum inflammatur insania dicẽs. Thermæ pp te ante triduum sunt subustæ, quas adhuc nemo patefecit. Ibi te iubemus induci. Focas verò sibi signum crucis imponens, quo iubebatur ingreditur. Tantus autem in illis ignis fuit, & tanta vis flammæ, vt candescentibus hincinde fornacib⁹ ipsi etiam parietes colorem ignei ruboris acciperent. Ibi stans Focas lętus, his verbis vota Deo reddebat. Gratias ago tibi dñe, ꝙ ad hoc Deus electus ad fęlicis martyrii gloriam cui fauore perueni, ꝙ pro confessione nominis tui carcerem, vincula, crucem, ignemq; non timui. Et nunc Dñe mitte Angelum tuum, & de Trayani manib⁹ eripe me, ne qñ dicãt gentes, ubi est De⁹ tuus? Mox vt hæc toto mentis affectu Deo vota persoluit, & Amen in oratione compleuit, emisit spiritum Patefactis itaque post paulutum thermis, reliquiæ compositæ, & nulla caloris acerbitate sędatæ inueniuntur in thermis. Corpus ipsum flatũ nardi traxerat, & oẽ illud membrorum spacium quo iacebat similitudo recondierat, balneæ vero gelidæ, & glaciali quodam rigore perstrictæ quasi nunquam fuissent succensæ. Perspectis Trayanus sancti Focæ reliquijs, miraculo tãtæ nouitatis obstupuit, & referre patientiam eius militibus suis cæpit. Stupensq; virtutem mentis, & corporis eius ait. Vere non est alter Deus, nisi ille qui regnat in cœlis. Hoc dicto ex illis balneis cum timore discedit. Cui se subito referenti pedem Focas ante Ianuam lætus ostendit, & ait ei. Trayane Trayane perge ad loca vlterioris abyssi, & ad præparata tibi tormenta festina, vbi nocte perpetua & sæuo es exurendus incendio. Triduo hac in luce versaberis, quo emerso caligo te mortis excipiet. Nec enim diutius inultus innocentium sanguis esse potest. Tunc palacium Trayanus ascendit, & ex ipso miraculo febrium calore constrictus dedit se statim lecto, & tertia die expirauit. Hac Focas passione gloriosus sub merito in ponto habetur primus, quæ celebratur 3. Nonas. Martij.

De Plinio secundo, & eius relatione ad Trayanum pro Christianis. Cap. LXVI.

EVsebius tertio libro. Tam immensæ autem sub Trayano cateruæ martyrum qootidie iugulabantur, vt Plinius secũdus, qui tunc prouinciam administrabat multitudine interemptorum permotus referret ad Imperatorem, quòd innumera hominum millia quotidie obtruncarentur, in quibus nihil omnino sceleris deprehenderetur admissum, nec aliquid cõtrarium Romanis legibus gestum, nisi quòd antelucanos hymnos Christo cuidam canerent Deo. Adulteria verò vel cætera huiusmodi crimina apud eos, & illicita haberi, & penitus arceri. Cætera vero secundùm leges eos agere communes. Tũc Trayanus rescripti sui auctoritate decreuit, vt Christiani non quidem requirantur, sed siqui tamen inciderint puniantur. Per quod ex parte aliqua persecutionis sedatum putabatur incendium, sed his, qui nequitiam suam aduersum nos exercere cupiebant, lædendi occasio non videbatur exempta. Interdum enim populus instigabatur, interdum etiam iudex occasionibus vtebatur, & negabat quæsitos, quos puniri voluisset oblatos; Hæc Tercullianus in Apologetico suo dicit, ex quo possunt instrui plenius scire cupientes. Tercullianus ibidem. O sententiam necessitate confusam, negat inquirendos vt innocentes, & mandat puniendos vt nocentes. Parcit, & sæuit, dissimulat, & animaduertit. Quid timet, ipsum censura circumuenis Si damnas, cur non & inquiris. Si non inquiris, cur non absoluis?

De Libris eiusdem Plinij. Cap. LXVII.

ACtor. Igitur anno Traiani. 14. Plinius secundus Nouocomensis orator, & Historicus insignis habitus est secundùm Chronicas, cuius plurima ingenij extant opera. Hic scripsit de Historia naturali libros 37. quos Vespasiano cum Epistola

Epistola præmissa direxit. De quo ingenti eius volumine excerpta in speculo naturali locis congruis inserui, eiusdem Epistolas ad diuersos circiter centum repperi. Tranquillus in cathalogo virorum illustrium. Plinius secundus equestribus militijs industriæ functus, procurationes quoq; splendidissimas, & continuas integre administrauit. Et tñ liberalibus studijs tantá operã dedit, vt non temere quis in ocio plura scripserit. Itaq; bella oïa, quæ vnquã cũ Romanis gesta sunt 37. voluminibus comprehendit. Item naturalis Historiæ. 37. libros absoluit. Perijt autẽ Gades campaniæ. Cum.n. Missenẽsi classi præesset, & flagrante desuio ad explorandas propius causas Liburnicas prætendisset, nec aduersantibus ventis remeare posset, vi puluer is ac fauillæ oppressus est, vel (vt quidã æstimãt) a seruo suo occisus, quẽ æstu deficiens, vt necẽ sibi maturaret orauerat. Actor. De huius epistolis hos paucos flores excerpsi. Plinius ad Iuniũ. Hoc ipsum amantis est, amatũ nõ onerare laudibus. Idẽ ad Corneliũ Zicianũ. Prauũ ac malignũ est hoïem non admirari, admiratione dignissimũ. Idẽ ad Corneliũ tacitũ. Inuẽtioni suæ quisq; fauet, & quasi fortissimũ cõplectit, cũ ab alio dictũ est, qđ ipse præuidit. Est gratior multis actio breuis. Idẽ ad Catulliũ. Animi magnitudo nihil ad ostẽtationẽ, oïa verò ad cõsciẽtiã refert, rectiq; facti mercedẽ nõ ex populi sermone, sed ex facto petit. Idẽ ad Voconiũ. Libro quẽ misi tibi ad vota, q̃ putaueris corrigẽda. Sic.n. magis credã cætera tibi placere, si qdã cognouero displicuisse. Idẽ ad Vrsum. Sicut faces ignẽ assidua concussione custodiunt, dimissum ægerrime reparãt, sic dicẽtis calor, & audiẽtis intẽtio cõtinuatione seruaẽ. Intercapedine verò, & quasi remissione lãguescit. Idẽ ad Arrianũ. Necesse est vt laudis suæ spacio, & cursu, & peregrinatione quisq; lætet. Etenim nescio quo pacto vel magis hoïes iuuat gl̃ia lata, q̃ magna. Itẽ ad Fundanũ. Votis suis auidus plerunq; præcurrit, & rerũ quas assequi cupias ꝑsumptio ipsa iocunda est. Idem ad Vanũ maximum. Dum vita suppetit enitamur, vt Mors quã paucissima, quæ abolere possit inueniat.

De Seditione Iudeorum, & fine Traiani Imperatoris.

Cap. LXVIII.

EVse. in Chroni. Anno Traiani. 17. terremotus in Antiochia pænè totam subruit ciuitatem. Iudæi quoq; qui in Lybia erant, aduersum, cohabitatores suos alienigenas dimicant. Similiter in Ægypto, & in Alexandria. Apud Cyrenen quoque & Thebaidam magna seditione contendũt. Verum gẽtilium pars superat in Alexandria. Iudæis Mesopotamiæ rebellantibus præcepit Traianus Imperator Lisię quieto, vt eos de prouincia exterminaret. Aduersum quos Quietus aciem instruens, infinita millia eorum interfecit. Et ob hoc procurator Iudææ ab Imperatore decernitur. Tandẽ Traianus apud Seleuciã vrbem Isauriæ profluuio ventris extinctus est anno ætatis. 73. Imperij vero. 19. Ossa eius in vrnã aureã collecta, & in foro sub columna posita sunt. Helinandus. Hic solus oĩum Imperatorũ intra vrbẽ sepultus est post Iulium Cæsarẽ, quẽ senatus in Deos anno sequente retulit, hac de causa, quia gloriam millitarem, qua plenus extiterat, moderatione superauerat. Romæ & per ꝓuincias oĩbus se æqualem exhibens, amicos salutandi gratia frequẽtãs, vel ægrotantes festis diebus cum eisdem indiscreta vicissim habens conuiuia vehiculis eorum, & vestibus indifferenter vtens. Publice, & priuatim dicãs oẽs immanitates ciuitatibus, largiẽs tributa prouincijs, charus oĩbus nulli grauis, adeo vt vsque ad nostram ætatem in Senatu nõ aliter exclametur fęlicior sis Augusto, & melior Traiano. Statua eius in foro Traiani in hoc habitu posita est, repræsentans qũo in expeditione positus, viduam liberauit. Qđ Beatum Gregorium postea mouit ad cõpassionẽ. Vnde & pro eo tñ plorasse dr̃, vt animam eius ab inferno obtinuerit liberari. Eutropius. Inter alia dicta Vlpij Criniti Traiani hoc ipsius fertur egregium. Amicis enim eum culpantibus, ꝙ nimium omnibus esset commuuis, respondit se talem Imperatorem priuatis, quales esse Imperatores priuatus optasset.

De Imperio Adriani, & studio ac moribus eius.

Cap. LXIX.

HVgo lib. 3. Igitur Elius Adrianus consobrini. Traiani filius 12. ab Augusto principatum adeptus est. Anno ab incarnatione Dñi. 119. s. ab initio mũdi. 4. M. & 82. imperauit annis. 21. Hic fuit literis Græcis impensius eruditus, & non sermone tñ peritus, sed cæteris disciplinis canendi, mediendiq; scientia pollens. Sic.n. referebat carmen carmini, dictum dictui, vt prorsus ad oĩa diceres meditatum. Helinandus. 11. li. Elius Adrianus cũ Romæ præfecturam splendidius ageret, ex Senatore Imperator creatus est. Qui obsecrante Senatu vt filium quem habebat Cęsarem Augustum appellaret, sufficere inquit debet, ꝙ ego inuitus regnauerim cũ non mererer. Principatus.n. sanguini nõ debetur, sed meritis. Et inutiliter regnat, qui rex nascitur, & nõ meretur, & ꝓculdubio parentis affectum exuit, qui paruulos suos importabili superiecta mole extinguit, hoc equidem est suffocare liberos non ꝓmouere. Alendi prius sunt & in virtutibus exercendi, & cum in eo profecerint vt probentur illos virtutib⁹ antecedere, quos debent honoribus anteire inuitati ascendant, & se Ciuium suorum votis non subtrahant. Eusebius in Chroni. Hic Adrianus Italicæ in Hispania natus. Consobrinæ Trayani filius. Alexandriam a Romanis subuersam publicis instaurauit expensis. Ipse verò Trayani inuidens gloriæ de Assyria, Mesopotamia, Armenia, quas ille prouincias fecerat reuocauit exercitus. Idem eruditissimus in vtraque lingua, sed in puerorũ amorẽ parũ cõtinẽs, reliqua tributorũ vrbibus relaxauit cartis publice incensis, plurimos etiam ipsis tributis liberos præstitit, ipse etiam Iudæos cæpit, secundo contra Romanos rebellantes.

De Secundo Philosopho, & eius pertinaci silentio.

Cap. LXX.

EX gestis eius. Temporibus Adriani floruit. Secundus Philosophus, qui philosophatus est, omni tempore silentiũ seruans, & Pythagoricam vitam ducens. Hic enim adhuc paruulus ad discendum missus, audiuit in scholis verbum hmõi, ꝙ omnis Mulier fornicatrix esset. & impudica. Tandem in Philosophia perfectus remeauit in patriam suam communẽ gerens peregrinationis consuetudinem baculum, & peram circumferẽs coma capitis, & barba prolixa. Hospitatus est autẽ in domo ꝓpria nemine domesticorum eum cognoscente, neque ꝓpria Matre, volensque probare de Mulieribus si verum esset, quod audierat vocauit vnã de ancillis promittens ei. 10. aureos si persuaderet Matri. At illa consentiens Ancillæ, vespere fecit eum ad se introduci. Cumq; illa æstimaret se cum illo carnaliter debere commisceri, ille velut propriam Matrem amplectens, inter vbera illius dormiuit vsque mane. Mane autem cum vellet egredi, & discedere. Illa apprehendens eum ait. Vt me tentares hoc fecisti. Qui dixit. Nequaquam Domina Mater. Neque enim dignum est me illud vas maculare vnde exiui. Illa autem sciscitãte, quis esset. Respondit. Ego sum Secũdus filius tuus. Illa autẽ recogitans in semetipsa, & non ferens confusionem exanimata est. Secundus verò sciens, ꝙ ꝑ loquelã suam mors matri contigisset. Hanc a se in posterum exegit pœnam, ne amplius loqueretur, & sic vsque ad mortem taciturnitatem conseruauit. Circa verò idem tempus Adrianus Imperator veniens Athenas audiuit de illo, cumque ad se venire faciens. primus eum salutauit. Ille autem tacuit. Tunc Adrianus ait. Loquere Philosophe, vt a te aliquid addiscamus. Illo autem in proposito silentij perseuerante Tirpon vocans quendam spiculatorem ait. Hunc nolẽtem loqui Imperatori viuere nolumus. Adduc eum, & torque. Adrianus denique spiculatorem latenter euocans ait. Loquere ei in via, & persuade ei vt loquatur. Et siquidem persuasus respondeat decolla eum. Si uerò non responderit reduc eum ad me. Ducebatur autem Secundus a spiculatore ad locum tormẽtorum. Qui dixit o Secunde quare tacens morieris. Loquere, & viues. Sed ille vitam suam paruipendens mortem tacitus expectabat. Spiculator itaque ducens eum ad locum destinatum ait illi. Extende ceruicem, & suscipe in ea gladium. Ille extendens cercicem silentio vitam postposuit. Apprehendens igitur eum venit ad Adrianum dicens. Secundum vsque ad mortem tacuisse.

De His, quæ ad interrogatus scripto respondit.

Cap. LXXI.

TVnc Adrianus admiratus Philosophi continentiam, dixit ei. Quia lex ista silentij, quam tibi ipse proposuisti, nullo modo solui potest, sumens tabulam istam scribe, & saltem manu tua loquere. Accipiens Secundus tabulam scripsit in hunc modum. Ego quidem o Adriane nihil te timeo, quia princeps huius temporis videris existere. Me quidem occidere potes, sed vocis meæ proferendæ nulla tibi potestas est. Adrianus itaque legens ait. Bene excusatus es, sed adhuc quædam tibi probleumata propono, vt ad hæc mihi respondeas. Quorum primum est. Quid est mundus. Ille rescripsit. Mundus est incessabilis circuitus. spectabilis supplex, multiformis formatio, æternus teneor, circuitus sine errore. Quid est Oceanus. Mundi amplexus terminus coartatus, hospitium fluuiorum, fons himbrium. Quid est Deus? Immortalis mens, incomtemplabilis celsitudo, forma multiformis, incogitabilis inquisitio, insopitus oculus omnia continens lux bonorum, Quid est sol? Cœli oculus, caloris circuitus, splendor sine occasu, diei ornatus, horarum distributor? Quid est Luna? Cœli purpura. Solis emula, malefactorum inimica, solamen iter agentium, directio nauigantium, signum solennitatum, larga roris, præsagium tempestatum. Quid est terra? Basis cœli, meditullium mundi, fructuum custos, & mater, operaculũ inferni, mater nascẽtiũ, nutrix viuentiũ, deuoratrix omnium, cellarium vitæ. Quid est homo?

Mens

Mens incarnata, fantasma temporis, speculator vitæ, mancipium mortis, transiens viator, loci hospes, anima laboriosa, parui temporis habitaculum. Quid est pulchritudo? Flos marcidus, carnalis fœlicitas, humana concupiscentia. Quid est mulier? Hominis confusio, insaturabilis bestia, continua sollicitudo, indesinens pugna, viri continentis naufragium, humanum mancipium. Quid est amicus? Desiderabile nomen, homo vix apparens, infœlicitatis refugium, indesinens fœlicitas. Quid diuitiæ? Auri pondus, curarum minister, delectatio iniocunda, insatiabilis inuidia, desiderium inexplebile, os excelsum, inuisa concupiscentia. Quid est paupertas? Odibile bonum, sanitatis mater, curarum remotio, sapientiæ repertrix, negocium sine damno, possessio absq; calumnia, sine sollicitudine fœlicitas. Quid senectus? Optatum malū, mors viuentium, incolumnis languor, spirans mors. Quid somnus? Mortis imago, laborum quies, infirmantium votum, miserorum desiderium. Quid est vita? Bonorum lætitia, miserorū mœstitia, expectatio mortis. Quid est mors? Æternus somnus, diuitum pauor, pauperum desiderium, ineuitabilis euentus, latro hominis, fuga vitæ, resolutio omnium. Quid est verbum? Proditor animi. Quid est corpus? Domicilium animæ. Quid est barba? Sexus discretio. Quid est cerebrū? Custos memoriæ. Quid est frons? Imago animi. Quid oculi? Duces corporis, vasa luminis, iudices animi. Quid est cor? Receptaculum vitę. Quid est iecur? Custodia caloris. Quid fel? Suscitatio iracundiæ. Quid splen? Risus, & lætitiæ capax. Quid est stomachus? Ciborum cocus. Quid ossa? Robur corporis. Quid pedes? Mobile fundamentum. Quid est ventus? Aeris perturbatio, mobilitas aquarum, siccitas terrę. Quid sunt flumina? Cursus indeficiens, refectio solis, irrigatio terræ. Quid amicitia? Æqualitas animorum. Quid fides? Ignotę rei miranda certitudo. Quid est, quod hominem lassum fieri non finit? Lucrum.

De Scriptis Quadrati, & Aristidis pro Christianis.
Cap. LXXII.

Hieronymus de illustribus viris. Eo tempore Quadratus Apostolorum Discipulus, Publio Athenarum Episcopo ob Christi martyrium coronato, in locum eius constituitur, & Ecclesiam grandi terrore dispersam, fide, & industria sua congregabat. Cumq; Adrianus Athenis exegisset hiemem, inuisens Eleusinam, & in omnibus pęnè gratiæ sacris initiatus dedit occasionem his, qui Christianos oderant, absq; præcepto Imperatoris vexare credentes. Tūc Quadratus porrexit ei librum pro nostra religione compositum valde vtilem, plenumq; rationis, & fidei, & Apostolica doctrina dignum. In quo, & antiquitatem suæ ætatis ostendens ait, plurimos à se visos, qui sub Domino varijs in Iudæa oppressi calamitatibus fuerant, & qui à mortuis resurrexerāt. Aristides quoq; Atheniensis Philosophus eloquentissimus, & sub pristino habitu discipulus Christi volumen nostri dogmatis rationem continens, eodē tempore, quo & Quadratus Adriano Principi dederit, i. apologeticum pro Christianis. Qđ vsq; hodie perseuerans apud Phisiologos ingenij eius indicium est. Hugo vbi supra. Tunc ergo pręcepit Adrianus per Epistolam ad Minucium Fundanum Proconsulem Asię datam, vt nemini liceret Christianum sine obiectu criminis, ac probatione damnare. Euse. in 4. lib. Hoc est, autem exemplum Epistolæ Imperatoris Adriani ad Minucium Fundanum proconsulem Asiæ. Accepi literas ad me scriptas à prædecessore tuo Serenio Graniano clarissimo Viro, & non placet mihi relationem silentio præterire, ne vt innoxij perturbentur, & calumniatoribus latrocinandi tribuatur occasio. Itaq; si euidēter prouinciales huic petitioni suæ adesse volunt aduersum Christianos, vt pro tribunali eos in aliquo arguant, hoc eis exequi non prohibeo. Precibus autem & in hoc solum, & acclamationibus vti eis non permitto. Etenim multo æquius est, si quis volet accusare te, cognoscere de obiectis. Si quis igitur accusat, & probat aduersum leges quicquam agere memoratos homines pro merito peccatorum etiam supplicia statues. Illud magnopere curabis, vt siquis calumniæ gratia quemcunq; horum postulauerit reum, in hunc pro sui nequitia supplicijs fœnerioribus vindices.

De Passione Sanctorum Quirini, & Hermetis. *Cap.* LXXIII.

Ex gestis Alexandri Papæ. Alexander VI. post Beatum Petrum, cum esset annorum 30. & iam 8. annis sedisset, iussu Aureliani comitis sub Adriano Imperatore missus est in carcerem. Et Hermes præfectus vrbis, qui per eum crediderat. Cumque Hermes esset in vinculis apud Quirinum Tribunum, dicit ei Tribunus. Miror te prudentem virum honorem præfecturæ dimittere, & aliam vitam credere. Hermes dixit: & ego ante hos annos omnia deridebam, & hanc vitam solam esse putabam. Respondit Quirinus. Fac ergo me probare, qđ credis, & credam. Hermes dixit. Sanctus Alexander, qui hī in vinculis, hic me docuit. Audiens hoc Quirinus cœpit maledicere Alexandro dicens. Ego tibi dixi fac me probare, & tu mihi nominasti hominem, quem ego teneo pro sceleribus suis in vinculis alligatum, sed tamen si verum dicit, vadam ad eum, & dicam illi. Si vis, vt per te credam, fac, vt te cum Hermete inueniam, an Hermetem tecum. Hermes dixit. Fiat. Abijt ergo Quirinus, & triplicauit super Alexandrum custodes, & claustra, & dixit ei cur hoc faceret. Orante ergo S. Alexandro venit Angelus, & duxit eum ad Hermetem in carcerem. Et inueniēs eos Quirinus miratus est. Et cum Hermes narrauit Quirino qūo Alexander filium suum mortuum suscitasset, & ancillam eius cæcam illuminasset, dixit ei Quirinus se hre filiam cæcam, & gutturosam, & promisit se credere, si illa per eos reciperet sanitatem. Dixit ei Alexander. Vade, & duc eam ad carcerem, & boiam meam pone super collum eius, & mane inuenies eam sanam. Respondit Quirinus. Cū tu sis hic, quomodo te inueniam in carcere? Sanctus Alexander respondit. Vade cito, quia qui me huc adduxit cito me illuc reducet. Pergens ergo Quirinus duxit filiam suam ad carcerem, & inueniens eum vbi prostratus veniam postulabat. Tunc dixit ei Alexander, vt adducerēt ad se Euencium Presbyterum, & Theodolum Diaconum pro Christo in eodem carcere alligatos, qui antequam rediret inuenit filiam suam sanam. Et baptizatus est cum filia sua, & multis alijs. Audiens hæc Aurelianus interrogauit Quirinum cur se relinqueret sequens Alexandrū. Qui respondit Christiauus sum, quicquid vis fac, quia alius nō ero. Tunc Aurelianus iussit, vt ei lingua absideretur, & in equuleo torquèretur. Qui tamen adhuc loquens, & Aurelianum prouocans, iussus est manus, & pedes abscidi, & decollatus canibus proijci. Filia verò eius Ballina in virginitate permansit. Cui sœpius osculanti boiā per quam sanata fuerat dixit Sanctus Alexander. Noli boiam meam osculari, sed magis osculare vincula Sancti Petri. Quod cum diu fecisset, tradidit eam Theodoræ sorori Sancti Hermetis, cuius ab Aureliano decollati corpus ipsa Theodora sepeliuit.

Passio Sanctorum Alexandri Papæ Euentij, & Theodoli.
Cap. LXXIIII.

Cvm ergo Sanctus Alexander multa miracula fecisset, & cētus nullo modo mutari posset, prius tortus in equuleo, deinde in furnum triduo accensum missus, illæsus in eo permāsit. Et cum ibi Deum laudaret. Aurelianus dixit. Audiamus, quid miser ille in incendio fabuletur. Cumque se applicaret facies eius semiusta est, & media pars clamidis eius exarsit. Multi verò ex militibus inflammati mortui sunt. Tunc Aurelianus iussit eum extrahi, & in alium furnum ardentissimum mitti. Qđ cum fieret, prædictus Theodolus stans in populo cœpit flere, & Aurelianum de iniusto iudicio increpare. Quod audiens Aurelianus, iussit eum in eundem furnum iactari. Exclamans autem Theodolus dixit. Sancte Alexander adiuua me, quia peccator sum, & ignem ferre non possum. Sanctus Alexander dixit. Noli timere, sta, & viriliter age. Et cum orasset vocauit eum dicens. Veni huc ad refrigerium, quia mecum est ille, qui in Babylone tres pueros liberauit. Et statim Theodolus in furnum exilijt, & cœperunt simul laudare Deum. Audiens Aurelianus Theodolum cum Alexandro loquentem, iratus nimis iussit eos in clibanum ardentem iactari. Tunc ait Alexander ad Theodolū. Quid eligis, an sanus euadere, an mecum ad Deum pergere? Cui ait Theodolus. Ego iam te non deseram, quia licèt in principio grauiter sim cruciatus, tamen ex quo pro me orasti nec dolorē sentio nec ardorem. Tunc dixit Alexan. ministris. Cessate à labore, quia antequam nouos ignes supponatis, ambo properamus ad Domnium. Et orantes simul spiritum emiserunt. Cum hoc audisset Aurelianus, & pergeret insultare defunctis, subito virga ferrea ignita ante pedes eius apparuit, & vox audita est ab omnibus dicens. Aureliane accipe brauium meritorum tuorum, cū quo in inferno te scias esse mittendum. At ille magicis artibus hæc imputans, iussit adduci Euencium, & in furnum proijci in medio sanctorum. Sed antequam ignis poneretur, orans, emisit spiritum. Cumque, & huic Aurelianus insultaret, venit vox dicens illi. Aureliane istis quibus insultas cœli aperti sunt, vt illuc ascēdant, tibi autem tartarus apertus est, vt illuc descendas. Ad hoc expauit Aurelianus, & tātus eum tremor, & pauor arripuit, vt seruorum manibus ad palatium portaretur. Quem Seuerina vxor eius excipiens, & ei nequitiam suam improperans, perexit ad sanctos, & eos honorifice sepeliuit. Et ad eum rediens, inuenit eum in doloribus nimijs linguam suam masticantem, & protinus expirantem. Ex libro Pontificum. Alexander hic natione Romanus sedit annis decem. Hic passionem Domini miscuit in precatione Sacerdotum quando Missę celebrantur. Item cōstituit aquam sparsionis cum sale benedicto in habitaculis hominum, martyrio coronatus est, & sepultus via Numatina, vbi decollatus est 5. nonas Maij.

Passio Sancti Sixti Papæ, & Peregrini Antisiodorensis. *Cap.* LXXV.

HVic successit Sixtus natione Romanus, qui sedit annis 10. Hic constituit, vt mysteria sacrata non tangerentur nisi à ministris. Idem etiam constituit, vt quicunq; Episcoporum euocatus esset ad sedem Apostolicam, rediens ad parrochiam suam non susciperetur, nisi cum literis sedis Apostolicæ plebis salutationi conformatis. Fuit autem temporibus Adriani, & martyrio coronatus. Sepultusq; est iuxta corpus B. Petri in Vaticano 3. nonas Aprilis. Ex gestis S. Peregrini. Huius autem Sixti temporibus dum sæuiente vbiq; Christianorum persecutione paucissimi inuenirentur, qui se dicerent esse Christianos, nunciatū est eidem Sancto. s. Sixto Papæ à fidelibus Christianis poscentibus, vt ad Gallias talem virū dirigeret, qui iam extinctam lucernam fide illuminaret, & infideles prędicando conuerteret. Tunc Sanctus Sixtus beatum Peregrinum presbyterum ciuemq; Romanum ordinauit Episcopum, Marsum Presbyterum, & Corcodonium Diaconum, & Iouinianum Subdiaconum, & Iouinianū lectorem ordinans ad Gallias cum eo causa prædicandi direxit. Qui Marsiliā venientes, Lugdunum vsq; perducti celare se nullatenus potuerunt. Venerunt itaq; ad Autricum, qđ nunc Antisiodorum dr, in qua tamen vrbe quidam locus adhuc mons Autricus appellatur, & inuenerunt gentiles Deorum suorum excubias obseruantes. Interrogati, qui & vnde essent, responderunt Christianos se esse, & ob eorum salutem causa prædicandi venisse. Tunc Sanctus Peregrinus ibi constanter prędicans primos loci illius ad Christum conuertit, & ibidem paruam Ecclesiam consecrauit. Crescente itaq; numero fidelium, & ad Baptismum quotidie confluente, audiens B. Peregrinus ciuitatem Interanum, quæ tūc ciuitas erat, sed modo castelli nomen retinuit, culturæ Deorum deditam, perexit illuc. Et Paganis festinantibus medium se ingerens cœpit Christum publice prædicare. Vnde populus concitatus de eo conquerens fecit eum iudici præsentari. Cuius iudex natiuitatem nomen, & officium interrogans, cū ad Deos inclinari non posset, iussit eum in vico Bangiaco, qui vulgo Boi dr in carcerem obscurissimum vinctum mitti, & diuersis supplicijs attrectari. Ipse verò Christum semper prędicās multos in via conuertit. Diu ergo ibi detentus Adriani Cæsaris præsentiæ seruabatur. Cæsar igitur cum venisset, & rei ordinē à narrantibus didicisset, educto de carcere B. Peregrino, vt idolaret, diuitias, & honores promisit. Sed cum ille vtrunq; cū Deorum execratione respueret, grauissimis supplicijs afflictus circa annum Domini 130. iussus est decollari. Cum ergo ita feris expositus remansisset, ipsa nocte apparuit Angelus Domini cuidā Rustico Christiano eiusdem villę dicens: Surge, & iunctis curriculo duobus quos habes bobus, accipe corpus serui mei Peregrini, quod illic iacet, & apud Antisiodorū vnde Episcopus fuit. defer. Cūq; ille viam se nescire dixisset. Vade inquit, & ego cōducā te. Sic fecit, & sic nutu Dei à media nocte vsq; ad Aurorā ambulauit, quod summo mane iter agentibus obuians quærebat si bene Antisiodorum tenderet. Et illi mirantes responderunt, ꝙ Antisiodorum relinquens, iam ad Sanctum Dionysium propè Parisius propinquasset. Ad hoc ille vehementer admirans processit, diuinam expectans voluntatem. Eadem hora vox in dormitorio Monachorum Sancti Dionysij insonuit dicens. Surgite, & occurrite seruo meo Peregrino Antisiodorēsi Episcopo, qui venit. Et statim sponte concrepantibus signis Ecclesiæ Monachi excitati occurrentes S. Peregrino, eum solēniter exceperunt. Et audito rei euentu, ipsum in capsa argentea posuerunt.

Passio Sancti Taurini sub Licinio præside. *Cap.* LXXVI.

CVm autem beatus Taurinus Ebroicensis Episcopus Diocesim omnem circuiret, & Idola destruens Ecclesias Christo consecraret, antiquus hostis inuidus bonitatis, suscitauit quendam Præfectum Licinium nomine aduersus illum. Interea erant duo Magi Cambises, & Saraa, qui fuerant Sacerdotes tēpli Dianę, qui concitauerunt 20. discipulos suos, vt eum interficerent. Quos cernens vir Dei à longe, cognouit nequitiam eorum. Porrexitq; illis signum Crucis, & illi steterunt illico fixi. Et ait ad illos. Quid statis, facite, quod iussum est vobis. Sin autem abite si vultis. Vt autem cognouerunt se solutos, ceciderunt ad pedes eius, imprecantes baptismum consequi immortalem. Qui statim cathezizauit eos. Videntes autem Magi sua figmēta deludi, proprijs se interemerunt cultris. Audiens autem Licinius Beati viri famam, Gisaico villa sibi præsentari eum fecit. Qui cum traheretur, obuium habuit vnum Paralyticum, sororemq; eius cœcam, surdam, & mutam. Accepitq; aquam & benedixit, ac superfudit illos. Qui mox adepti sunt sanitatem. Carnifices autem, qui eum trahebant crediderunt in Domino. Mox autem, vt vidit eum Licinius ait. Vnde es inueterata canities? Respondit Beatus Taurinus: Patre sum Romanus. Matre verò Græcus. Genitor meus Tarquinius, Mater mea Euticia vocabatur. Licinius dixit. Quantum temporis est ex quo fugisti Patrē tuum. Meus etenim auus fuit. Taurinus respondit. Non fugi, sed Domino meo Iesu Christo ducēte huc adueni à natiuitate Taurinus, fide tamen christianus. Licinius dixit. Propter hanc demētiam ante sex annos occidi iussi matrem tuam. Sanctus Taurinus audiens Matrem suam coronatam esse martyrio ait. Gratias ago tibi Domine, qui matrem meam ante me suscipere voluisti. Audiens itaq; suam irrideri Licinius insaniam, iussit eū nudum virgis cædi. Cumque percuteretur ait, Domine respice in me, & miserere mei iam senis. Et facta est vox ad eum dicens. Noli timere famule meus, quia tecum sum. Statim autem aruerunt manus carnificum. Leonilla verò vxor Licinij dixit, monita à Spiritu sancto, adhuc tamen pagana. Nonne antea Domine meus dixisti, ꝙ Pater istius senis fuit auus tuus. Cur tam ferreū habes pectus, vt consobrinum tuum iubeas tam pessime flagellari. Ille verò ira accensus dixit ad eam. Et tu Maga affecta es. Per salutem Deorum, quia easdem pœnas sustinebis. Cum ergo traheretur dixit. Serue dei adiuua me si potes, & ego credam in Deum tuum. Sanctus Thaurinus dixit. Noli timere nihil mali sustinebis.

Qualiter idem Sanctus illius suscitauit filium. *Cap.* LXXVII.

DVm hæc agerentur, Nuncius venit dicens mortuum esse filium eius, & vnum armigerum eius. Venationem enim exercentes circa castellum Alerci, veloci cursu præcipitati interierant. Qđ audiens Licinius omnisq; exercitus eius, nimia astrictus angustia iussit laxari Vxorem. Quæ veniens cecidit ad pedes Licinij dicēs. Præcor Domine, vt credamus Deum Thaurini, & reuiuiscat filius noster. Et Licinius iussit eum sibi præsentari dicens ad illum. Canicies veteranosa, potes mihi per tuas artes Magicas resuscitare filium meum. Audierat enim vnum mortuum iam ab eo resuscitatum. Thaurinus dixit. Deus meus dixit. Omnia possibilia sunt credenti. Tu ergo tantum fidem habe, & mox recipies filium tuum. Vbi verò in fide verbis est confirmatus, Beatus Thaurinus duxit omnes ad ciuitatem. Et intrātes Ecclesiam sanctæ Dei genitricis, prostrauerunt se ad orationem. Deinde surgentes venerunt ad corpora defunctorum. Eleuans autem sanctus ad cœlum oculos orauit, & puerum à morte reuocauit. Qui quasi à somno surgens à facie sua sanguinem excussit. Et procidens ad pedes eius, petijt sibi dari baptismum, vt sibi ab Angelo fuerat imperatum. Surgens autem à fonte, ait ad patrem. Heu pater nescis, ꝙ miseram vitam ducimus, quantasq; pro hac nostri similes sustinent pœnas, & quanta gloria est his, qui diligunt, & seruiunt illi Deo, quem colit vir iste consobrinus noster. Vidi eum inter Angelorum choros esse, & pro nobis deprecari. Cumq; hæc, & alia his similia de vita æterna p̄dicaret, Licinius, & vxor eius oēsq; optimates procidentes ad pedes eius, postulauerunt sibi dari sacrum baptismatis donum. Et baptizati sunt in illa die 1200. viri. Marinus autem prostrauit se ad pedes eius, & dixit. Vir Dei altissimi resuscita Armigerum meum, ne remaneat in pœnis in quibus reliqui eum. Quod cum fecisset vir sanctus, Paschasius surgens ait ad eum. Magnas sustinebam pœnas vir sancte, quando nuncius venit ab altissimo deferens in mandatis me ad te reduci. Et ait ad seniorem suum Marinum. In die 8. cum albas deposueris mandat tibi ille, qui me huc adduxit, vt redeas ad illum. Qui mox leui febre corripitur, & secundum mandatum 8. die mortuus est.

Qualiter eidem sancto reuelatus est obitus proprius. *Cap.* LXXVIII.

INterea dum hæc agerentur, & omnis plebs esset ouans zabulus inimicus veritatis iterum vastissimam orientalem contra Gallos concitauit hostem. Cū verò certius compererunt Galli se casuros, nec vllo modo quiuissent resistere, oēs vnanimes ad viri Dei confugerunt auxilium. Vir autem Domini triduanum ilico indixit ieiunium, quo peracto dixit ad eum Angelus Domini. Gratias age creatori tuo, quia animas tantum modo impetrasti. Locus verò iste desertus erit per lōgum tempus, sed iterum in melius restaurabitur. Tu verò octauo die recipies coronam à domino laboris tui. Mane autem facto conuocato in Ecclesia populo, annunciauit illis quid sibi ostendere Dominus dignatus esset. Audiens autem populus valde perterritus est, sed vir Dei blande consolatus est eos. Nolite inquit diffidere, properate Romam, & nunciate Beato Sixto Papę diem exitus mei, si adhuc non fuerit martyrio coronatus. Ego autem Deo datus filius eius iam edideram vnum libellum de sanctis, & bonis operibus eius, & de libris quos exposuerat. Longum autem est narrare quomodo Matrem suam ibidem sepelliuit honorifice, quō ēt Licinius simul cū vxore sua pro noīe Christi gloriæ coronā sūt adepti, & quō accepta bn̄dictione Sixti Apostolici remeauit ad ꝑpria. Quæ oīa in libello superius memorato inueniuntur.

De

De Prophetia eius, & exitu, & exequijs.
Cap: LXXIX.

VT autem aduenit dies Dominica, affuit omnis populus in Ecclesia secundùm consuetudinē. Vir autem Domini post expleta Missarum solēnia, ait ad omnem populum. Fratres quinta die omnes huc congregamini. Prima igitur luce, quinta feria affuimus in Ecclesia omnes. Interea exortus est luctus intolerabilis de discessu Patris. Ipse verò inchoato officio, & ex more peracto, consolatus est vehementer populū, & prædixit eis multa ventura, quæ postea probauimus. Et post multa prædicationis verba residens in sede Episcopali benedixit nobis dicens. Abite filioli mei in pace. Dominus autē erit vobiscum. Nos prospicientes ad eum vidimus subito circa altare, innumerabilem multitudinem hominum candidatorum. Et audita est vox dicētium ab omnibus nobis. Veni nobiscum sancte Dei Thaurine, qui multas pro Dei amore sustinuisti passiones, & intra in gaudium domini tui. Mox autem, vt facta est vox, nebula impleuit domum tam densa, vt nullus ibidem potuisset comparem suū aspicere. Transacto verò quasi vnius horæ spacio, recessit odorifera nebula, & apparuit sedēs in sede Episcopali quasi orans extensas manus oculosq; versos habens in cœlum. Facta autē quæstione in populo, quo in loco sepeliretur, ne ab hostibus potuisset inueniri, deprecati sunt Dominum, vt dignaretur eis ostendere quid facerent de sanctissimi viri corpore. Moxq; apparuit eis vir honorabilis vultu candidus velut nix, dicens ad illos. Fratres sumite corpus Patris vestri, & me præeuntem sequimini. Confidentes ergo de visione nihil hæsitantes sumpsimus corpus, & exiuimus per portam Occidentalem sequentes virū vsq; ad tertiam partem miliaris eiusdem Occidentis, & ibidem, vir ille illico substitit, & ait. Deponite corpus frēs. Deinde facta fossa posuimus mausoleum, & intus corpus sanctum. Factusq; est fletus, & luctus quasi pertingens vsque ad cœlum. Tunc erexit se quasi viuus de fossa, & ait ad nos. Filioli mei, quid hic facitis. Nolite timere. Istum virum audite, & inclinato capite siluit. Nobis autem aspicientibus ad virum, qui nobiscum stabat, quid vellet dicere ait. Fratres vos timetis Patrem vestrum à vobis auferri ab hostibus. Non autem erit hoc. Ego namq; fui custos illius in vita, eroq; custos illius in morte, & eius memoria multa erit in sæculo. Nunc autem ciuitas quidem ista subuertetur, sed nullus vestrum peribit. Et postquam omnia consummauimus sepulturæ ornamenta, ait ad nos, vir ille, vt credimus Angelus eius. Recedite velociter, ne inuolamini ab hostibus. Per longa autem tempora incognitus erit iste locus, postea nusquam comparuit. Nos itaque accepta benedictiene Angelica, timore gentium iam appropinquantium aufugimus. Et ego Deo datus filiolus eius breuiter ista percurri, Mediolani consistens febre detentus. Huius natale celebratur 3. Idus Augusti.

De Passione sanctæ Serapie Virginis. *Cap.* LXXX.

EX gestis eius. Sub Adriano passa est Romæ beata virgo Serapia Anthiochena genere, iudice Bellillo. Cum enim in domo Sabinæ præclarissimæ fœminæ in vrbe commaneret rapta ab officiali pręsidis, exhibita est in conspectu eius. Qui dixit ei. Sacrifica dijs immortalibus, quibus sacrificant Domini Imperatores. Illa respondit. Deum omnipotentem colo, qui fecit omnia. Nam qnos iubes adorare non sunt Dij, sed Dæmonia, & ideo non licet mihi adorare ea, quia Christiana sum. Cūque perseuerantissime fidem veritatis prosequeretur, iussit eam præses duobus iuuenibus lasciuis tradi, vt ei nocturno furto insultarent. A quibus perducta in cubiculum valde obscurissimū cum vellent eam tangere, subito terremotus factus est magnus, cæciderun tq; in terram exanimes membris omnibus resoluti. Diluculo autem cum venissent à præside missi, qui requirerent seu de iuuenibus seu de virgine. Ingressi inuenerunt sanctā dei orantem, iuuenes verò impudicos velut mortuos terræ prostratos. Itaque ad rei factum cum plurimi cōcurrerent, iterum pses iussit pro tribunali eam sibi adduci. Et imperante Præside deportati sunt eidem iuuenes, & positi ante conspectum Præsidis. Ad quos beata virgo facta oratione accedens, tetigit illos dicēs. In nomine Domini mei Iesu Christi, erigite vos in statu vestro. Ad cuius vocem mox illi steterunt super pedes suos, quos Præses interrogauit, quid faciendo hæc mulier dementes vos fecit, & resolutos. Ingressus est, inquiūt, iuuenis quidā decorus miræque magnitudinis, qui totus splendebat sicut Sol, stansq; inter nos, & puellam hanc tremore, & defectione nos claritate sua cōcussit. Præses autem ad beatam Serapiam conuersus, sacrifica Dijs inquit ne morte plectaris. Cui virgo. Non faciam voluntatem Patris tui Sathanæ, quia Christiana sum. Tunc præses iussit lampades ardentes lateribus eius apponi. Statimq; qui eas tenebant conuersi sunt retrorsum. Cumq; iterum suasa à Præside nollet sacrificare, fustibus cæditur. Et ecce subito terremotus factus est magnus, & excussa de fuste de quo cędebatur virgo Dei assula exilijt in oculum Præsidis, quem post dolorem luscum fecit. Et iratus dictauit sententiam. Serapiam imperialia præcepta contemnentem, & in tantis maleficijs depræhensam, gladio percuti iubemus. Passa est autem 3. Chalen. Augusti, sepultaq; in monumentis illustris martyris Sabinæ pridie Chal. Augusti, compositum, & ornatum est venerabile Sarcophagum ambarū, & locus orationis dedicatus 3. Nonas Septembris, quando, & memoria passionis eius celebrior agitur.

Passio Sanctæ Sabinæ. *Cap.* LXXXI.

EX gestis eius. Ipsa namq; illustrissima fœmina Sabina colligens reliquias Sanctæ virginis Christi Særapiæ, & ex more celebratis exequijs in monumento suo reposuit, qđ ipsa sibi cum summo studio, & ornatu fecerat. Et non cassabat ex eo die facere multas eleemosynas permanens in fide, quam ei tradiderat Sancta Serapia. Studebat quotidie visitare infirmos, & in carceribus reclusos, præstans eis necessaria. Veniente igitur Præfecto Helpidio rapidissimo cane, indicatum est ei de illa. Quam sibi exhibitam in prætorio interrogauit dicens. Tu es Sabina vxor quōdam Valentini illustrissimæ memoriæ, & filia Herodis. Sabina respondit. Ego sum. Præfectus dixit. Quare oblita es tui, & sociasti te Christianis, quorum vita mors est, & nō adoras magis Deos, & honoras quos adorāt Domini, & Augusti nostri? Sabina respondit. Ego gratias ago Domino Iesu Christo, q me peccatricem per sanctam famulam suam Serapiam de multis sordibus, & potestate dęmonum liberare dignatus est, vt amplius non errarem, sicut & vos video errare, adorādo dæmones. Præfectus dixit. Vt tu dicis ergo non solum nos, sed & domini Augusti nostri dæmones adorant, & non Deos. Sabina respondit. Vtinam Deum adoraretis, qui fecit omnia, cuius nutu cuncta reguntur visibilia, & inuisibilia, & non stulta, aut insensata simulacra dæmonum adoraretis, quia cum ipsis pariter in gehenna ignis arsuri eritis, vos, & Imperatores vestri. Præfectus dixit. Per Deos omnes si non sacrificaueris, non elongabo te capitalē sententiam subire, sed mox te faciam gladio vita priuari. Sabina respondit. Non sacrificabo diabole insane dæmonijs tuis, quia Christiana sum, & Christum habeo Deum, & ipsius sum ancilla, & cultrix, & illi soli me oportet sacrificare. Tunc Diaboli minister præfectus protulit in eam sentētiam dicens. Sabinam Dijs inobedientem, Dominos quoque, & Augustos nostros blasphemantem gladio percuti decreuimus, atq; omnes facultates eius publicis titulis præsignari. Amputato igitur capite, Christiani corpus eius sepelierunt cum Sancta Serapia. Passa est autem 4. Calend. Septembris.

Passio Sancti Eustachij. *Cap.* LXXXII.

EX gestis eius. Sub Adriano quoque passus est Sanctus Eustachius de quo iam supradiximus. Huic enim reuertenti de prælio contra Barbaros, vbi miserat eum Traianus, occurrit Adrianus, qui Traiano interim defuncto in Imperio successerat, & pro victoria festiuitatem celebrauit. Et interrogās quomodo in prælio viriliter gesserit, & de agnitione vxoris, & filiorum eius prolixius extendit conuiuium. Altera die perrexit in templum Idolorum oblaturus. Intrante verò Imperatore in templum Apollinis, non cum illo est ingressus Eustachius, sed retrocedens foris stetit. Imperator verò conuocans eum, interrogabat, quare non sacrificauerit Dijs propter victoriam, & victimas obtulerit eis, maximè propter vxoris inuentionem, & filiorum. Qui dixit ad Imperatorē. Ego supplico Christo Dño meo, & offero incessanter ei preces, q misertus est humilitati meæ, & restituit mihi vxorem, & filios. Aliū verò Deū neq; scio, neque colo, nisi Deum cœlestem, qui facit mirabilia. Tunc ira repletus Imperator iussit ei solui cingulum, & velut transgressorem astare pariter cum vxore, & filijs, & sic faciebat contra eum quæstionem. Considerans igitur Imperator immobilitatem eius, & in Christo fidem non mutari, iussit eum, cum vxore, & filijs introduci in arenam, & dimitti eis Leonem. Accurrens autem Leo, & stans propè sanctos, submittens caput, & quasi adorans recessit, & cœpit egredi de arena. Quod videns Imperator iussit Bouem æreum incendi, & ibi sanctos introduci. Introducti verò in machinam supplicauerunt carnificibus, vt darent eis orandi spacium. Et extendentes manus suas orauerunt ad Dominum, vt eos in igne illo vitam finire iuberet, omnesq; sui memores, & eorum suffragium inuocantes à periculis, & peccatis liberaret. Et hoc illis dicentibus, vox de cœlo venit dicens. Ita erit vobis sicut supplicastis, quia per bonam vitam certastis. Tunc sancti alacriter seipsos tradiderunt igni, statimque conuiuatio ignis compressa est, & laudantes Deum reddiderunt animas suas cum pace. Tertia verò die coram Imperatore extracti de Boue, ita pœnitus incorrupti sunt, quòd nec capillos eorum vapores incendij contigerunt.

Passio Sanctorum Faustini, & Iouitæ, & Calocerij. Cap. LXXXIII.

Ex gestis eorum. Sub eodē passi sunt in Italia ciuitate Brixiana Faustinus, & Iouita, quorum passio celebratur 15. Calen. Martij. Et primo quidem diuersa genera bestiarum ferocissimarum contra eos dimissarum non læserunt eos, sed potius in mansuetudinem versa pedibus eorum se prostrauerunt, ita, vt videntes clamarent populi. Magnus est Deus cœlorum. Et crediderunt plusquam tria millia. In medio quoque flammæ positi Deum benedixerunt, & pœnitus illæsi permanserunt. Deinde excoriari iussi sunt. Sed Ministri iussa satagentes implere nequiuerunt. Post hoc præcepit iudex eorum brachia constringi, & in altum suspensos vehementer torqueri. Ministri iussa impleuerunt. Alij etiam plumbum super eos solutum ferebāt. Sed Martyres Deo cōfortante nihil ex his sentiebant. In equuleo quoq; suspensi sunt, & lampades accensæ, quæ lateribus eorum apponi videbantur, extinctæ sunt. Tandem extra vrbem ducti sunt, & ibi decollati. Passus est autem cum eis beatus Calocerius 4. Calen. April. Qui ingressus ante Adrianum vidit equuleos vacuos, & ministros torqueri. Clamauitque coram omnibus. Vere magnus est Deus Christianorum.

De Sancta Sophia, & tribus filiabus eius. Cap. LXXXIIII.

Ex gestis eius. Eo quoque tempore Mulier quædam nobilis nomine Sophia cum tribus filiabus suis veniens Romam, exemplo suæ religionis, & sobrietatis multas, ac nobiles fœminas conuertit ad fidem. Et adhærentes ei à viroū thoris, & sumptuosis conuiuijs abstinebant. Vnde indignatus quidā primorum vrbis nomine Anthiochus, suggessit Adriano dicens. Mulier quædam cum filiabus suis ingressa hanc ciuitatem separauit à nobis matrimonia nostra. Docet enim colendum vnum Deum, & Christum filium eius, nec aliter in Christi cultu quēquam posse proficere, nisi & coniugio, & delicijs abstinuerit. Propterea denique vxores nostræ hærentes illis, iam nec ad consortium, nec ad cibum nobis conueniunt. Tunc Imperator Adrianus iratus, iussit euocari per protectores Mulierē, & filias eius, & introduci in palacium. Erant enim puellæ speciosæ valde, & in diuinis scripturis eruditæ. Ingressuræ ergo palacium pectus, ac frontem Christi signaculo munierunt. Et cum eas vidisset Adrianus, stupens ad pulchritudinem earum nihil loqui potuit. Post paululum aduocans proximius Matrem, interrogauit nomen. Illa respondit. Quod primum, & nobile est Christiana mihi nomen est. Secundum carnem verò vocor Sophia, nobilissima de genere primo, & eminenti existens Italiæ, & veni Romā causa filiarum, vt eas offerrem in munere Christo. Tunc Adrianus iussit eam custodiri interim cum filiabus suis in domo Paladij Senatoris. Morantibus autem eis in illa custodia, hortabatur Mater filias ad contemptum vitæ præsentis, & ad tolerantiam passionum pro Christo. Tribus itaque diebus in domo Paladij exactis, iussit Imperator adduci eas Matre subsequente. Quibus ait. O infantulæ miseremini ætatis vestræ, & senectutis matris. Sacrificate Dominatoribus vrbis, & adopto vos in filias sub testimonio sacri Senatus, & militaris exercitus. Si verò audire contempseritis, iuro per Deos me, nec ætati perciturum, nec generi, nec decori, sed diuersis vos tormentis excruciatas consumabo, & membra vestra particulatim incisa, canibus in escam projiciam. Ad hæc beatæ adolescentulæ quasi ex vno ore dixerunt. Nobis Imperator, nec promissiones tuæ cordi sunt, nec cōminationes terrori. Nos habemus Patrem, qui nos adoptauit ad æternam hæreditatem cuius etiam comminationes timemus, quia æterna in illis tormenta sunt. De cætero, si qua supplicia habere te æstimas, quæ fidem nostram valeant vincere admoue, & cognosces Christianorum vires tuis cruciatibus fortiores. Furore repletus Adrianus aduocauit Matrem earum, & dixit, secundum ordinem ætatis edicito nomina puellarum. Quæ respondens ait. Prima dicitur Fides, anni verò eius 12. Secunda Spes, quæ est annorum 10. Tertia Charitas, annorum 9.

De Passione earundem. Cap. LXXXV.

Tunc Imperator aduocans fidem, dixit ad eam. Immola magnæ, & sacræ Dianæ. Aspice, quàm pulchra sit, vide quanto decore Domina nostra subsistat. Sancta verò fides respondit. O insipientia cæcitatis humanæ, derelinquere Dominum, qui omnia ex nihilo verbo suo fecit, & adorate ligna, & lapides arte hominis, & sculptura decoratos. Audiens hos sermones Adrianus iussit eam expoliari, & virgis cædi, donec se polliceretur Dianæ sacrificaturam. Duodecim itaque centurionibus in corpore puellæ mutatis, nullus tactus plagæ apparebat in corpore eius. Iterum iussit Ferro incidi mammillas eius. De loco autem incisuræ pro sanguine lac fluebat. Tunc sancta virgo ad Regem. Hæc sunt inquit totæ minæ tuæ. Iussit iterum Imperator imponi eam super craticulam, & assari. At illa requiescebat super eam quasi nauis in tranquillo mari. Iussitque illam transferri, & in sartagine frigi, pice, & cera, & bitumine in ea feruentibus. Cumque, nec hoc tormento læsa fuisset, Adrianus repletus ira, quod in nullo potuerit suaderi virgini, vt immolaret, iussit eam gladio percuti. Exinde aduocans sequentem blandiebatur ei dicens. Filia acquiesce mihi quasi patri, & sacrifica sacræ Dianæ, vt subtraharis ab imminente pœna. Sancta autem puella respondit. Scito Imperator, quia nihil proficies inanibus verbis. Iussit ergo eam expoliari, & tundi neruis taureis, & cum decem fuissent in eius carnem mutati centuriones, non potuit à sancta martyre habere consensum. Et conuersa ad Imperatorem dicebat. Tyranne inimice Pietatis, si quod adhuc habes tormentorum adhibe, vt experimento agnoscas in me Dei esse virtutem. Iratus Adrianus præcepit eam viuam incendi. Cumque ingrederetur in fornacem, statim flamma extincta est. Ipsa vero ibi posita cœpit orans laudare Deum. Audiens vocē orantis, & cantantis Adrianus iussit eam educi de fornace, & suspensam torqueri. Cumque torqueretur de membris eius odor suauissimus exibat, & hilari vultu dicebat. Tyranne non sentio pœnam adiuuante Domino meo Iesu Christo. Tyrannus verbis eius acrius inflammatus imperauit afferri vas æneum, & mitti in illud picem, & adipem, & ceram, & resinam. Et factum est ita. Cumque feruente æneo vase ministri leuarent puellam, ut eam ibidem mergerent, resolutum est vas æneum, & liquor feruens excussus incendio exussit carnifices, vsque ad ossa. Adrianus nec tanto miraculo mitigatus iussit eam decollari. Post hoc euocans tertiam, idest Charitatem auditis eius sermonibus magis accensus iussit eam suspendi, & per noua quædam augmenta torqueri, ac flagellari, deinde in ignem mitti. At illa ingressa incendium signauit se in nomine Christi. Et cum intrasset, erupit subito flamma de camino, & percussit grandem turbam virorum. Sancta virgo deambulabat in igne glorificans, & laudans Deum. Adrianus stupefactus erubuit, & præcepit eam de fornace educi per Protectores. Qui cum proximassent ori fornacis tres cum ea viderunt deambulantes. Quorum tamen aspectus Sole splendidior erat. Et territi ad visionem ceciderunt in faciē. Inde recuperato spiritu surgentes, humili præce, rogabant virginem, vt egrederetur. Quæ egressa venit cum Protectoribus ad Imperatorem. Et vt eam uidit illico iussit occidi. Sancta verò Sophia Mater puellarum collegit corpora, & condiens ea aromatibus imposuit vehiculo, & portauit ad 18. milliarium ab vrbe Roma, ibiq; sepeliuit, & cum turbis præsentibus se proiecisset in oratione supra sepulchra filiarum, & cum lachrymis diceret Filiæ accipite me ad vos, velut sopore pressa quieuit ī pace. Illæ ergo mulieres, quę cum ea venerāt sepelierunt eam in loco iuxta filias. Tirannus autem ægritudine coartatus est. Nā eius oculi excæcati sunt, carnes reliquefactæ. De ore quoque eius plenitudo putredinis cum vermibus decidebat. Ad vltimum in extremis positus voce magna dixit. Domine Deus trium virginum, & earum matris velocius animam meam educ de corpore. Scio.n. ꝙ propter illas omnia mala hæc venerunt super me. Et hoc cum dixisset in magno eiulatu exclamans crepuit, & dispersa viscera eius vix potuerunt colligi, & sepeliri. Passæ sunt autem sanctæ dei virgines Romæ, Fides, Spes, Charitas, Chalen. Augusti.

De quadam Sancta Maria Virgine. Cap. LXXXVI.

Actor. Adrianus Imperator legitur Antoninum sibi adoptasse in filium, qui etiam postea eidem successit in Imperium. Itaque sub Adriano, & Antonino legitur passa fuisse Beata Maria Virgo. Ex gestis eius. Hæc ancilla quidem Tertulli principalis erat, sed nobilitatem Domini mentis benignitate vincebat, & Christo se probabat ingenuam. Natalem itaq; filij celebrante Tertullo, cum impuris vanisq, simulacris hostias immolaret, Maria incumbebat ieiunijs, & sociam suam ne proderetur Dominæ, occulta simulatione fallebat. Diu tamen insidiante conseruа latere non potuit, prodita mox vocatur à Domina, diciturque ei. Quæ est causa ieiunij, an occasio ista tristitiæ est, ꝗ iratum tibi nuper Dominum perhorrescis? Respōdit Maria. Nū quid nouum aliquid nunc vsurpo. Semper mihi sunt hæc obseruata ieiunia. Christiana sum: Christiano nascor ex genere, hæreditatis est mihi iste cultus Christi. Tunc imperante Domina, vt sibi aliquid hauriret, illa noluit. Et Domina indignata ei verbera grauia, & pœnam etiam mortis si repugnaret intentauit. Sed dum altercatio ista verborum esset cogentis Dominæ, & repugnantis Ancillæ, pedem à foris referens Tertullus ingreditur, qui ab vxore rebus omnibus inquisitis, inauditam statim flagellari præcepit Ancillam, & afflictam diutino verbere detrudi in carcerem, administrato modico, & vili cibo, quo non satiaretur fames, sed deficientis quotidie animæ pars extrema seruaretur. Sed deuota mēs pro Christo frangi hoc dolore non potuit, quin etiam quotidianis orationibus incumbebat, vt facultas esset maior

sor tolerandi. Emersis verò 29. diebus Præsidi nunciatur Tertullum Principalem illius ciuitatis occultare in domo sua Christianæ religionis Ancillam, quod Imperatorum præcepta prohibebant. Stetit itaque adducta tandem, & quamuis contra Iudicem oculos tenderet, animum tamē habebat ad Christum. Clamor vndiq; populi frementis attollitur dicentis. Viua duro crematur incendio. Illa verò intrepida, quippe quę Dei sui noscet auxilium, cœlum intuens clamauit ad dominum. Ait Præses. Sacrifica, si effugere tormenta festinas. Respondit Maria. Supplicia, quæ minaris nec lōgi temporis, nec grauis doloris sunt. Quę so ergo ne deferas, quæ moliris, Christum habeo, ideo nihil timeo. Tunc iussu Præsidis applicata tormentis, miseratione͂ populi tantam adepta est, vt lachrymæ quoque à circunstantibus funderentur. Nec mora, clamore summo venia virgini postulat̃. Sed crudelitas iudicis accelerare tormenta mandauit. Et ecce se cunda vox populi iudicium Præsidis castigantis emergit. Vociferatio namque vna pęnè erat totius coronæ, iniustè lacerari virginem crudelitate iudicis, non culpa peccantis, agi contra leges omnia, nec æquitatis iura seruari. Stupens verò Præses, & sono tanti clamoris adictus, quippe præter humanam vocem ipsa ēt putasset tecta corruere, mox Mariam relaxari præcepit. Tunc seruari eam sub custodia libera Pręses iubet. Maria verò signo Domini se muniuit, & leuatis ad cœlum oculis post relictum tribunal orauit ad Dominum. Viditq; aciem Angelorum, & multitudinem sanctorum, atque filium Dei sedentem ad dexteram patris. Quæ tanta subito gratulatione perfusa est, vt iam se Paradisum ingressam putaret.

De Petra, quæ se aperiens refugium ei præbuit.
Cap. LXXXVII.

HI verò, qui eam fugientem persequebantur subito stupuere virtute, sed vbi illa se circundatam à persequentibus vidit, lachrymans clamauit ad Dominum. Ne permittas inquit Domine tradi ancillam tuam, & lacerari manibus impiorum, sed ostēde misericordiam tuam. Cito exaudi Ancillam tuam. Exaudi Domine Rex cœlestis. Et dum ita orauit, petra, quæ ante oculos eius iacebat Domino iubente patefacta rimam profugij, qua virgo susciperetur, ostendit, & ad instar dulcissimæ nutricis, vel charæ Matris, motu quodam anxiam amplexans se præbuit. Mexq; suscepta virgine latera ante aperta cōclusit. Hoc cum Carnifices peruiderent omnia loca petræ illius perscrutati sunt sicubi erepta subito præda ex oculis latitaret, ibi adhærentes exuuiarum reliquias, & affixo saxo vestium frusta deprehendunt atque incredibili stupore confusi Præsidi gesta commemorant. Ille verò partim ira, partim admiratione cōmotus, iussit Philocomo principali Veronensium ciuitatis, vt ad prædictum locum festinus accedat, & ad eruendum lapidem innumerosam secum multitudinem ducat, statim Præconis voce populus congregatur. Qui vbi primum ad prædictum locum cū eo, cui summa huius operis fuerat assignata peruenit, mox injjcere manum lapidi tentauerunt statim ab oriente fulgor nimij, splendoris exortus est. Nec mora tonitruum, & fragor quidam, vt paterentur cuncta corruere, statim terra concussa est, & nutātia omnium corruere vestigia. Ecce autem duo equites magno fulgore radiantes à cœlesti sede, venientes, terras volatu nimio petunt, quorum sellę frena, & omnis ornatus ad instar lampadarum cœlesti igne rutilabant. Hæc cum omnis illa, quæ conuenerat, multitudo conspiceret, ita timore causa præsentis virtutis expauit, vt fugiente sensu pariter atque anima in æternam mortem oculi clauderentur. Cæteri verò, qui euaserant ad prophana templi simulacra fugientes, cum ad scelesta ingrederentur altaria, in ipsa perfugij sui sede ceciderunt. Nechorus ad ipsam tē pli ianuam spiritum fudit. Vbi verò templum omne repletum est, missus e cœlo ignis, & populum exussit, & templum. Multipharie itaque mortis, tam à percussis, quàm ab incensis numerus fuit duo millia septingenti. Pauci verò, qui euaserant ciuitatem petentes, magnis per omne iter vocibus conclamabant. Magnus Deus Mariæ, magnus Deus Christianorum. Et crediderunt perterriti eo timore tria millia ferme animæ.

De Conuersione nouem millium militum.
Cap. LXXXVIII.

EX gestis eorum. Præterea sub Adriano, & Antonino passi sunt vna die nouem millia martyrum, quorum gesta vide tur Anastasius Apostolicæ sedis Bibliothecarius de Græco transtulisse in latinum eloquium. Igitur præfati Imperatores audito, q Gadareni, & Eufratenses rebellare cœpissent, irati contra hostes castrametati sunt, habentes in exercitu suo 9. & septē millia militum robustorum. i. sedecim millia. Simulachra quoq; Iouis, & Appollinis, quibus adipisci se posse victoriam confidebant, sed cum cernerent hostium multitudinem per maximam (erant enim centena millia) timore percussi cum septem millia militibus tantum fugam arripiunt. Tunc Primicerius nomine Achacius, & Heliades Dux conuersi ad 9. millia dixerunt. Venite, & sacrificemus Dijs nostris, vt p eos de hostibus nostris triūphemus. Quibus hedum vnum sacrificantibus abundantiori formidine consternati sunt ita, vt impetum fugę arriperent. Tunc Angelus Domini in specie Adolescentis ante facies eorum accurrit, & dixit eis. Cur sacrificantes Dijs vos pauor inuasit, & fugere compulit. Credite Iesum Christum Dei filium immortalē regē; & ipse pugnabit pro vobis. Cum hæc & alia dixisset, inito consilio, vt rationem Adolescentis probarent, omnes exclamauerunt dicentes. In te Domine Iesu credimus, & ea, quæ nobis iste iuuenis reserauit, in tuo nomine nos facturos esse promittimus. Tunc hostes impetum facientes Angelo suis auxilium ferente cuncti deciderunt, multiq; in lacu proximo perierunt, alij verò præcipicio interierunt Angelus autem Domini deduxit sanctos in verticem montis Ararath, qui distat ab Alexandria quasi stadijs quingentis gloriantes in potentia Dei. Sedente Angelo in medio eorum aperti sunt cœli, & descenderunt inter ipsos septē Angeli, docentes eos atque dicentes. Beati estis, qui credidistis Deo viuenti. Post tertium diem quæremini, & in conspectu Regum deducemini, ne timeatis eos, quia Deus vobiscum est. His dictis ab oculis eorum ablati sunt. At illi timore correpti, peccata voce sua confitebantur. Post tres dies missi quidam ab Imperatoribus ad perquirendum eos, peruenerūt ad montem in quo erant. Et audientes eos glorificare Deum agnouerunt, q Christiani essent. Quod cum Imperatoribus renunciassent, illi nimio dolore consternati, super capita sua cinerem imposuerunt. Et quinque diebus lugentes, à cibo, & potu abstinuerunt. Post scripserunt Epistolā quinque regibus, scilicet Sapori, Maximo, Adriano, Tyberiano, & alij Maximo, vt ad se venirent, & quid super huiusmodi hominibus agendum esset secum pertractarent. Tūc illi congregantes exercitum magnum venerunt, & primo quidē idolis victimas immolauerunt, post hoc reficientes corpora nouos Christi milites per quirere satagebant. Missi itaque quidam montis verticem conscenderunt in quo sancti Deum colebant exorantes. Quos vbi illos venientes ad se conspexerunt, Achacius dixit cæteris, vt surgerent, & contra Diaboli exercitum orationi operam darent. Illis itaque ceruices inclinantibus, & poplice flexo Deum orantibus eique laudes, & gratias referentibus, vox e cœlo elapsa est dicēs. Audiui, q petistis. Ne paueatis eos, qui occidunt corpus. Ego enim Dominus vobiscum sum consortans vos. Hæc audientes gauisi sunt in Domino. Ad quos accedentes Milites Regum dixerunt. Miserunt nos Reges, & Imperatores ad vos, vt veniatis ad eos. Tunc omnes de monte descendentes in conspectu Regum steterunt, spem integram habentes in Christo Dño. Videntes autem eos Reges lachrymati sunt.

Passio Eorum cum decimo millenario. *Cap.* LXXXIX.

ADrianus verò causam, vel modum quo derelinquentes Deos in crucifixum credidissent interrogauit. Et beatus Achacius ex ordine rem enarrauit. Tunc Adrianus furibundus ait. Quia vos omnes Christo creditis, proculdubio pœnam illius sustinebitis. At illis minas eius contemnentibus iussit eos lapidibus obrui. Qui cum lapidarentur, lapides in facies lapidantiū vertebāt ur. Post hoc Imperator iussit eos flagellari. Qui cum cæderentur, dixit quidam eorum noīe Draconarius germanus Achacij, & Heliadis. Orate pro nobis viri sancti, qa grauia sunt tormenta, quæ patimur. Cui dixit Achacius. Perseuerate fratres in hac confessione, quia qui perseuerauerit saluus erit. Cumq; orassent factus est terremotus, & mox arefactæ sunt manus flagellantium. Erat autem ibidem in exercitu Regis Maximi magister quidā militum noīe Theodorus, habens sub se mille milites, qui huius miraculi stupore percussus exclamauit. Dñe Deus cœli, & terræ, qui opem misericordiæ tue 9. militibus contulisti, dignare nos connumerare peccatores cum sanctis martyribus tuis. Hæc dicens, & vocem in signum subtollens cum suis mille ad sanctos dei se transtulit. Sicq; Deus omnipotens, palmitum decemmillium numero compleuit vineam suam. Maximus itaq; dixit. O Imperatores quantam pro vobis patior iniuriam. Cui Adrianus ait. Patienter ferre te oportet ô Rex. Qui enim exercitum meum abstulit, & tuum ademit. Maximus aūt conuersus ad sanctos ait. Audite me decemmillia viri. Hortor vos, vt sacrificetis, & iram meam effugiatis ne malè pereatis. Cui dixit Achacius. Furor pulicinus non præualet aduersus ceruicem taurinam. Deum habentes viuum nil tui curamus. Tunc Maximus furens iussit multitudinem clauorum trigonorum acutissimorum fieri, & spargi per stadia 20. vt exercitus Dei sup eos nudis plantis incederet. At Angeli à Deo missi ante eos incedebant coacerua ntes clauos in tumulum vnum, ne in pedibus eorū infigerentur. Maximo verò iubente, vt ad instar Christi paterentur, Ministri acutissimis calamis eorum latera aperuerunt, & in

capi-

capitibus singulorum coronas spineas posuerunt. Tandem data sententia in monte Ararath crucifixi sunt. Tunc Sanctus Eliades Primicerio Achacio dixit, vt exponeret de fide aliquid. Qui cum fidem sanctæ Trinitatis, & verbi Incarnati exposuit, hora septima diei terra mota est,& petræ scissæ sunt,& sancti pro his,qui memoriam passionis eorum cum ieiunio,& silentio celebrarent orationem fuderunt,Et respondentibus omnibus Amē, vox de cœlo facta est dicens orationem eorum esse exauditam. Igitur circa horam nonam animæ sanctorū ad cœli palacia translatæ sunt, & aperti sunt cœli,& lumen emicuit tunc supra corpora sancta.Mox etenim Dominus præmisso lumine cœli affuit in terris stipatus rite choreis,sanctorum medio præstans in vertice montis. Lætantur sancti tanto solamine septi.Rursus mons fremuit concussus funditus omnis. Et stipiti fixa mox membra soluunt. Manibus Angelicis sumatur terra sepulchris. Et cuncti proprijs conduntur monte locellis.

De Quibusdam operibus Adriani,& morte eius,& quibusdam alijs. Cap. XC.

Comestor. Ipse quoque Adrianus Imperator in Hierusalē euersa perditum,statuam suam posuit,vbi arca steterat,qua vestigia ciuitatis quædam adhuc remanebant.Et Iudæi,qui latentes vndecunque remanserant qñque ad locum sanctum redibant,& iterū multiplicati amouerunt statuam. Ob hoc Adrianus apposuit manum extremam, & funditus euertit vrbem , & dixit ne quis Iudæorum remaneret in terra illa. Et de hac vltima euersione videtur dicere Lucas.Et captiui ducentur in omnes gentes.Hugo vbi supra.Deniq; ipse Adrianus Hierosolymā reædificauit, & illam Heliam de suo nomine appellauit. Cuius opere factum est,vt loca sancta Dominicæ. s.passionis,& Resurrectionis quondam extra vrbem iacentia, nunc eiusdem muro septentrionali circundentur. Denique præcepit ne cui Iudæo introeundi Hierosolymam esset licentia, Christianis tantùm ciuitate permissa.Vnde primus ibidem de gentibus Marcus Episcopus constitutus est. Et ex hoc tempore ac deinceps ibidem assumere Episcopos ex circūcisione cessatum est.Eusebius in chronicis.Adrianus in puerorum amore parum continens fuit.Vnde Antinoum puerum regium eximiæ pulchritudinis,in Ægypto mortuum diligenter sepeliens. Nam in delicijs eum habuerat, in Deos retulit. Ex cuius nomine etiam vrbs appellata est.Tandem,& ipse morbo intercutis aquę apud Baias mortuus est.Hic cum insignes plurimas ædes Athenis fecisset, agonem edidit,Bibliothecam miri operis extruxit. Huius temporibus Basilides Heresiarches in Alexandria commoratur à quo Gnostici. Cochebas Dux Iudaicæ factionis,nolentes Christianos sibi aduersum Romanum militem ferre subsidium, omnimodis cruciatibus necat.Helinandus. Hic secundum alios Barcocabas appellatur,quod nomen signat stellam,per cætera,vir crudelis,& scelestus,sed & vocabulo suo velut vilibus mancipijs persuadebat se ad salutem eorum sidus magnum cœlitus esse delapsum, ægris mortalibus,& longa obscuritate damnatis ferre lucis auxilium. Hic vt ait Hieronymus contra Ruffinum , stipulam in ore succensam anhelitu ventilabat, vt flammas euomere putaretur. Hugo,vbi supra.Floruit in illis diebus Aquila Orator,genere Ponticus secundus interpres Mosaycæ legis post 80.Sisto Papæ successit Thelesforus.Ex libro Pontificum.Hic natione Græcus ex Anachoritis, sedit annis 11.Qui constituit vt 7.ebdomada ante Pascha ieiunium celebraretur, & in Natali Domini noctu Missæ celebrarentur.Nam omni tempore ante horæ tertiæ cursum nullus præsumebat Missas celebrare, qua hora Dominus noster ascendit Crucē, & vt ante sacrificium Hymnus diceretur Angelicus hoc est, Gloria excelsis Deo. Hic Martyrio coronatus est, & sepultus iuxta corpus B. Petri in Vaticano 4.Non.Ianuarij.

De Imperio Antonini Pij, & Pio Papa, & Herma. Cap. XCI.

Eusebius in chronicis.Romanorum decimustertius,imperauit Titus Antoninus,cognomento Pius, cum filijs suis Aurelio,& Lucio.Cœpit autem anno Domini 140.Mundi vero quarti millesimo centesimoquarto, & imperauit annis 22. In Papatu verò sedit Iginus post Thelesforum annis quatuor. Hugo vbi supra. Antoninus Pius,erat vir pijssimus,& natura benignus,qui ab Adriano in filium adoptatus fuerat. Cuius, & Gener erat, & ita Tranquillus erat , vt merito Pius appellatus sit. Nam ad illum exteræ gentes legatos misere, Indi , scilicet Bactriani , & Hircani iustitia tanti Imperatoris comperta . Erat enim carens appetentia gloriæ, & ostentatione.Ex libro Pontificum. Post Iginum Papam Pius natione Italus ex patre Ruffino,frater Pastoris de ciuitate Aquileia sedit annis 11. Fuit autem temporibus Antonini Pij à consolatu Clari,& Seueri, sub huius Episcopatu Hermes librum scripsit, in quo mandatum cōtinetur , quod ei præcepit Angelus Domini cum venit ad eum in habitu pastoris, & præcepit ei,vt Pascha die Dominico celebraretur,Hic constituit hæreticum venientem ex Iudæorum hæresi suscipi, & baptizari,& constitutum de Ecclesia fecit,qui et sepultus est iuxta corpus Beati Petri in Vaticano 5. idus Iulij. Hieronymus de illius vita. Hermen cuius Apostolus Paulus ad Romanos scribens meminit dicens, salutate Fleguntam Hermem,Patrobam, Hermam, & qui cum eo sunt fratres,asserunt auctorem esse libri, qui appellatur esse Pastor,& apud quasdam Græciæ Ecclesias etiam publice legitur. Est reuera vtilis liber, multique de eo scriptorum veterum vsurpauere testimonia,sed apud Latinos penè ignotus est.Actor. Hic quoque liber in manus nostras aliquando venit, sed eius flores excerpere nō libuit, seu propter prolixitatem , ac verborum simplicitatem, seu quia inter scripturas apocrifas numeratur , quamuis & in hoc opere nonnullam de apocrifis inserui, sed ea titulis proprijs annotaui. Ex martyrilogio. Apud Alexandriam Metropolim Ægypti 14. Calend. Nouembris celebratur Natale sanctorum martyrum, Ptolemei,& Lucij, sub Antonino Pio. Quorum prior multo tēpore squalore carceris maceratus, ad vltimum cum de Christi magisterio publica confessione tractaretur , iussus est duci ad mortem.Sequens quoque cum se Christianum libere fateretur similem sententiam accepit.

De Tauro Philosopho, & Galieno Medico. Cap. XCII.

Eusebius in chronicis. Temporibus Antonini Pij Apollonius Stoicus,natione Calcedonicus, & Basilides Scitopolitanus Philosophi illustres habentur , qui verissimi quoque Cæsaris præceptores fuerunt.Taurus quoque Birecius Platonicæ sectæ Philosophus clarus habetur. Helinādus.Ad istum Philosophum Taurum leguntur aliquando Athenas venisse visendi cognoscendique causa, pariter Cretæ Prouinciæ præses,& pater eius,sed priuatus.Inuitauit Taurus patrem primo,vt sederet.At ille de filio. Sedeat hic primus, qui Romani populi magistratus est.Absque præiudicio inquit Taurus tu interim sede,donec cōspicimus,quærimusque quid conueniat,te ne sedere potius,qui pater es,an filium, qui gerit magistratum.Cumque ille resedisset,apposita est altera sella filio. Tunc Taurus his, qui conuenerant verbum fecit de hac re,inter cætera sic dicens. In publicis inquit locis atque muneribus, patrum iura cum filiorum,qui in magistratibus, aut potestate sunt collata inter quiescere debent paululum, & conniuere. Sed cum extra rempublicam in domestica re atque vita sedetur,ambulatur,in conuiuio quoque familiari discumbitur , tunc inter filium, & magistratum, & patrem priuatum,honores publicos cessare,naturales autē , & genuinos seruari æquum est.Actor. Antonini Pij temporibus floruit Galienus insignis Medicus,sicut in chronicis scribit Eusebius. Hic quidē scripsisse reperitur librum de Alcuimia , cuius titulus est de Ramo pomi congelati.De medicina verò libros plurimos,scilicet de cōplexionibus . De elementis.De malitia complexionis diuersæ.De virtutibus naturalibus.De compendiositate pulsuū, & eorum differentijs. Item librum Commentariorum super librum suum de pulsibus his, qui introducuntur.Item librum de anthonomia,de iuuamento membrorum,de morbo,& causa accidente. De crisi,de creticis diebus.Item libros dinamidiarum, maiorem, & minorem. Item de simplici medicina,de perfectis medicinis,de proprietate,de experimentis. Item librum teigni, megateigni,librum de ingenio sanitatis,qui dicitur facultas therapoenetica.Item passionarium,antidotarium,librum secretorum suorum ad Monteum. Item ad Glauconem de pulsibus, & vrinis librum, qui dicitur achinagoga.Item librum Epistolarum, ad eundem de febribus,qui dicitur perifereseos,& de apostematibus.Item librum Epistolarum ad Paternianum. Hieronymus contra Iouinianum libro secundo. Galienus doctissimus Hipocratis interpres, Athletas quorum vita, & ars sagina est,dicit in exhortatione medicinæ,nec posse diu viuere,nec sanos esse. Animasque eorum ita nimio sanguine , & adipibus inuolutas , nihil tenue nihil cœleste , sed semper de carnibus , & ructu , & ventris ingluuie cogitare.

De Sanctis Policarpo, & Papia, & scriptis eorum. Cap. XCIII.

Florebant eo tempore Policarpus Smirneus Episcopus , & Papias Hierapolitanus.Hierōnymus de illustribus viris.Policarpus Iohannis Apostoli discipulus, & ab eo Smirnæ Episcopus ordinatus , totius Asiæ Princeps fuit. Quippe,qui nonnullos Apostolorum , & eorum , qui Dominum viderant magistros habuit, & vidit. Hic propter quasdam super die Pascæ quæstiones sub Imperatore Pio Ecclesiam in vrbe regente Anacleto,Romam venit,qui plurimos credentium Marcionis,& Valentini persuasione deceptos reduxit ad fidem . Cumque ei fortuito obuius fuisset Marcion, & diceret. Cognosce nos , respondit. Cognosco primogenitum Diaboli. Postea verò Marco Antonino,

tonino, & Lucio Aurelio Commodo regnante quarta post Neronem persecutione, Smirnæ sedente Proconsule, & vniuerso populo in amphiteatro aduersum eum personante igni traditus est. Scripsit ad Philippenses vtilem valde Epistolam, quæ vsque ad hodiernam diem in Asiæ conuentu legitur. Papias Iohannis auditor Hierapolitanus Asiæ Episcopus quinque tantum scripsit volumina, quæ prænotauit explanatio sermonum Domini. In quibus cum se in præfatione asserat non varias opiniones sequi. Sed Apostolos habere auctores ait. Considerabam quid Andreas, quid Petrus dixissent, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus, quid Iohannes, quid Matthæus, vel alius quilibet discipulorum Domini. Quid etiam Aristion, & senior Iohannes discipuli Domini loquantur. Non enim tantum mihi libri ad legendum prosunt, quātum viua vox, & vsque hodie in suis auctoribus personans. Ex quo apparet ex ipso cathalogo nominum, alium esse Iohannem, qui inter Apostolos ponitur, & alium seniorem Iohannem, quem post Aristionem enumerat. Hoc autem dicimus propter superiorem opinionem, quam à plerisque retulimus traditam duas posteriores Epistolas non Iohannis Apostoli esse, sed Presbyteri. Hic dicitur Iudaicam mille annorum edisse deuterosim, quem secuti sunt Hireneus, & Apollinaris, & cęteri, qui post Resurrectionem aiunt in carne Dominum cum sanctis regnaturum. Tertulianus quoque in libro de spe fidelis, & Victorinus Pletabionensis, & Lactantius in hanc opinionem ducuntur. Helinandus. Igitur Papias auctor fuit hæreticorum, qui dicuntur Ciliastæ, idest millenarij, non tamen inter hæreticos, sed inter sanctos in martyrilogio computatur. Sicut nec Hireneus Lugdunensis, nec Victorinus Pictabionensis hæretici appellantur, qui gloriosi martyres fuerunt, & tamen in hac opinione Papiam secuti sunt. Multi enim sancti simpliciter errasse in aliquibus leguntur. Sicut Beatus Ciprianus de hęreticis rebaptizandis, qui tamen error eis non imputatur propter cæteras virtutes, quæ in eis præcellebant. Et quia non ex obstinatione animi, sed ex ignorantiæ simplicitate errabant.

De Iustino Philosopho, & scriptis eius, & morte Antonini Pij. Cap. XCIIII.

HVgo vbi supra. Porro Iustinus Philosophus Antonino Pio, librum de christiana religione cōpositum tradidit, & benignum illum erga Christianos homines reddidit. Hieronymus vbi supra. Hic Iustinus Philosophus, habitu quoq; Philosophorum incedens, de Neapoli vrbe Palestinæ patre Crispo Bachio pro religione Christi plurimum laborauit intātum, vt Antonino quoque Pio, & filijs, & eius, & senatui contra Gentiles scriptum daret, & ignominiam Crucis non erubesceret, & alium librum successoribus Marco Antonino Vero. & Lucio Aurelio Commodo. Extat eius, & aliud volumen contra gentes vbi de Dæmonum quoque natura disputat. Et quartum aduersum gentes, cui titulum prænotauit Cletos. Sed & alius de Monarchia Dei, & alius liber quem prænotauit saltem saltem. Et alius de anima. Et dialogus cōtra Iudęos, quem habuit aduersus Triphouem Principem Iudæorum. Sed & contra Marcionem insignia volumina, quorum Hireneus quoque in quinto aduersus hæreses libro meminit. Et alius liber contra omnes hæreses, cuius facit mētionem in Apologetico quem dedit Antonino Pio. Actor. Pompeius Trogus natione Hispanus, totius orbis Historias à tempore Nini Regis Assyriorum, vsque ad Monarchiam Cæsaris, latino sermone composuit per libros 44. quorum epitoma, idest abbreuiationem fecit Iustinus eius discipulus, de quo multa in hoc opere locis congruis inserui. Cœterum vtrum hic sit ille Iustinus martyr an forsitan alius ignoro. Porro Apologetici, quem ad Antoninum Pium misit Iustinus pro Christianis hoc est initium Antonino Pio Cæsari Augusto, & Verissimo Philosopho, & Lucio Philosophi Cæsaris ꝓprio filio, ac Pio adoptiuo, amatori sapiētiæ, & senatui sacro, atque omni populo Romano, pro vinctis ex omni genere hominum congregatis, & iniusto odio laborantibus, ac non digna patientibus. Iustinus Prisci filius Bachiadis ex vrbe Neapoli Palestinæ, vnus pro omnibus hoc desero postulatum. In sequentibus autem dicit. Spero me ab aliquo eorum, quibus pro veritate obsisto insidias esse passurum. Spero baculo, aut claua feriendum, certe, vel accrescente hoc non Philosopho, sed Philopompo, idest non amatore sapientiæ, sed amatore iactantiæ. Neque enim dignum est Philosophum nominari eum, qui de his, quę nescit publice protestatur, & Christianos sine Deo esse, & impios dicit ad gratiam, & libidinem eorum, quos in errore positos ipse maioribus erroris laqueis inuoluit. Hugo vbi supra. Porro Antoninus Pius decessit anno Imperij sui 23. Ob cuius honorem Tēpla, Sacerdotes, atque alia multa honorum insignia Romæ à senatoribus sunt decreta. Tunc Marcus Aurelius Antoninus Romanum Imperium assecutus, imperauit anuis 19. Hic fuit vir tantæ seueritatis, vt ab infantia vultum, nec ex lætitia, neque ex mœrore mutauerit. Hic etiam asciuit sibi ad imperij partem Aurelium Cōmodum propinquum suum. Et hi ambo contra Parthos admirabili virtute, & fœlicitate pugnauerunt, & vnà de victoria Parthica triumphauerunt.

De Imperio Antonini Veri, & Aurelij Commodi, & persecutione eorum in Christianos. Cap. XCV.

EVsebius in chronicis. Romanorum igitur quartusdecimus, regnauit Marcus Antonin⁹, q. & Verus, & Lucius Aurelius Commodus anno Domini 162. mundi verò quarti millesimo centesimo uigesimoquinto. Hi primum æquo iure Imperium administrauerunt, cum vsque ad hoc tempus singuli Augusti fuerint. Hugo vbi supra. Horum Imperatorum temporibus persecutio Christianorum, iam post Neronem quarta vice excitata est. Qua feruente Policarpus vir egregius Iohannis Euangelistæ, & Apostoli discipulus, Smirneorum Episcopus in Asia martyrio vitam finiuit. Eusebius quarto libro. De hoc extat epistola ex persona Ecclesiæ Smirneorum ad Ponti Ecclesias data, quæ de martyrio eius, & beato fine designat. Qui etiam de scribentes cœterorum martyrum Agones talia quædam scribunt. Deterrere etenim volētes inspectantem populum, nūc flagris vsque ad interiora viscerum martyres laniabant, ita vt abdita corporis, & quæ natura in arcanis locauerat nudarentur. Nunc autem marinas codeas, quæ conchilia vocant, & acuta quæque fragmenta in dorsum supinatis martyribus substernebant, in quibus omne tormenti genus, & pœnæ speciem consumentes, ad vltimum deuorandos eos bestijs exponebant. Sed in his præcipue designatur vir fortissimus effloruisse Germanicus nomine, qui per gratiam diuinæ virtutis metum corporeæ fragilitatis exclusit. Volente namque Proconsule persuasionibus aggredi virum, & obijcere ei primæ ætatis florem, debere eum sui metipsius miserationem capere. Ille nihil moratus sponte dicitur præparatam sibi bestiam prouocasse, velut tardantes increpans pœnas, & inique huius vitæ vltro velocem expetisse decessum. Verum cum ex eius tam insigni morte stuporem cœpisset astantis populi multitudo, & totius christianorum gentis mirari virtutem de contemnenda mortę cœpissent. Conclamant omnes, tolle impios, Policarpus requiratur: sed cum hac clamatione grauis perturbatio fieret, Corinthum quendam natione Frigem nuper de suis regionibus aduenientem accidit primo quidem bestias cœteraq; tormenta sponte lacescere. Dehinc fractis animis cedere, ad vltimū etiam salutem segnicie perdere. Quæ res eum ad martyrium procacia potius, & temeritate, quàm deuotione prosiliuisse declarat. Ipse nanque se Iudicijs ingesserat. Victus itaque exemplum euidens omnibus dedit, cautius in rebus talibus, & circunspectius agendum, quia non temeritas, sed fides, & modestia coronatur. Sed de his quidem talia gesta sūt.

Passio sancti Policarpi Episcopi. Cap. XCVI.

INsignis autem vir Policarpus primo quidē cum audiret vulgus in se acclamationibus excitarum, in nullo quidem motus, sed mansit impauidus. Tranquillus namque erat moribus, & serenus aspectu. Qui cum in eadem ciuitate vellet interitus ꝑmanere, acquiescens tamen deprecantibus se familiaribus suis, ad agrum quendam ciuitati proximum secessit, atque ibi cum paucis die noctuque nihil aliud, quàm in orationibus permansit, pro pace Ecclesiarum, quæ vbique sunt supplicans Deo, quod ei facere in omni vita perpetui moris fuit. Sed his in oratione positus, ante triduum, quàm comprehenderetur visionem vidit ꝑ noctem, ceruical capitis sui flammis esse consumptum. Cumq; euigilasset astantibus somnium suum interpretatus est dicens, procerto se pro Christo per ignem moriturum. Cum autem cōprehensores suos adesse comperisset, in occursum eorum progressus lætanter eos valde suscepit, ita vt stuperent omnes, & mirarentur, quòd vir tantę honestatis perquiri, & comprehendi iuberetur. Continuo mensam hostibus quasi hospitibus iubet apponi, ei sque largius epulas ministrari, vnius horæ spacio ab eis impetrato. Denique memoriam faciens totius Ecclesiæ Catholicæ quæ per orbem erat. Instante iam hora progreditur, & asino sedens ad ciuitatem ducitur, pergenti occurrit Præfectus, patris hæredes, & pater eius, qui leuantes eum in vehiculo secum persuadere conabantur dicentes. Quid enim mali est Cæsarem Dominum dicere, & immolare, & decætero viuere securum. At vbi se nihil proficere senserunt, indignati cum contumelia eum vehiculo deturbant, ita ut pedem læderet præceps actus. Cum verò tumultus ingens in stadio ex egressu eius exortus fuisset, vox e cœlo clapsa est. Fortis esto Policarpe, & viriliter age. Et auctorem quidem vocis nemo videre potuit, auditus tamen ad plurimos venit. Proconsul eo audito, misso Curione ad populum iubet magna voce protestari Policarpum, tertio confessum se esse Christianum. Quo audito omnis multitudo tam Gentilium, quàm

quàm Iudæorum ciuitatis Smirnensium cum ingenti furore clamabat. Hic est totius Asiæ Christianorum doctor, nostrorum autem Deorum subuersor, ardeat. Tunc ipsis populis ligna, vel de balneis, vel de publicis locis quibuslibet, & sarmenta congregãtibus velociter extructus est rogus. Cum autem eum rogo impositum vellet etiam clauis affigere ait, sinite me. Qui enim dedit mihi ignis ferre supplicium, dabit, & vt flammas immobiliter perferam. Tunc omissis clauis solis vinculis vsi sunt. Quibus post tergum vinctis manibus cũ in ipsa Passione Deum benedixisset, & supposito igne flamma ingens reluxisset visum est miraculum à nobis omnibus, quibus ea Deus à nobis videri concessit. Ex quibus, & quàm plurimi à Deo ad hoc reseruati sunt, vt annunciarent cæteris, quæ viderunt. Flamma etenim cameræ ad modum curuata, specie quasi velum nauis vento sinuatum supra corpus martyris stetit. Quod in medio positum non erat, vt caro ardens, sed tanq̃ argentum, aut aurũ in fornace candesceret. Tunc propterea odorem naribus hausimus tanquam thuris incensi, vel præciosissimi fragrantis vnguenti. Ad vltimum videntes scelerum ministri igni corpus non posse consumi, iusserunt propius accedere confectores, & corpus cui ignis cesserat mucrone transfodere. Quo facto tam largo profusus est sanguis, vt restingueret rogum. Populus autem miraculi stupore attonitus discessit erga electos Dei tam insigni eius fauore perspecto. Cum eo etiam alij 12. ex Philadelphia venientes apud Smirnam martyrio coronati sunt.

Passio sanctorum Pionij, & Iustini, & quorundam aliorum.
Cap. XCVII.

INter cæteros autem, qui per id tempus martyres extiterunt, famosissimus inibi refertur quidam Pionius nomine. Cuius ꝑ singulas interrogationes responsionum constantiam, & pro fide nostra ad populum orationes, quamque apud iudices interritus semper astiterit, docens, & disputans etiam in ipsis tribunalibus, vsque his, qui persecutione titubauerant exhortationibus suis ad consurgendum dexteram dederit, & in carcere positus, qualiter ingressis ad se fratribus animos ad tolerantiam martyrij roborauerit, quosve ẽt ipse ꝓ martyrio pertulerit cruciatus, vt qui sit clauis affixus, & ardenti rogo superpositus, & vt in his beatum faceret finem, si quis vult plenius scire, ex illa, quæ à nobis de antiquis martyribus scriptura composita est plenius discet. Post hoc etiam aliorum apud Pergamum Asiæ vrbem martyrum gesta referuntur, Carpi cuiusdam, & Papyrij, & Agotonicæ optimæ fœminæ aliarumq; multarum, quæ pro beatis confessionibus martyrio coronatæ sunt. Cum quibus, & vir mirabilis de quo superius fecimus mentionem Iustinus, cum secundo iam librum pro religionis nostræ defensione conscriptum tẽporis illius iudicibus obtulisset, remunerationem linguæ fidelis, & eruditæ martyrij munus accepit, quodam Philosopho crescente nomine Cane tam pro confessione, quàm moribus, dolos viro insidiasque tendente, quoniam quidem sæpe cum eo disputans auditoribus medijs non solum obtinuerat eum, verùm, & vehementius veritate sibi suffragante confuderat. Hieronymus de illustribus viris. Cum ergo in vrbe Roma diatribas haberet ad eundem Cinicum, qui aduersum Christianos blasphemabat redarguens gulosum, & mortis timidum, luxuriæque, & libidinum sectatorem, ad extremum studio eius, & insidijs accusatus, ꝙ Christianus esset, pro Christo sanguinem fudit. Eusebius libro 4. Idem quoque Iustinus priusquam proprium desudaret, aliorum, qui ante se martyres extiterunt describens agones, & ego inquit spero me ab aliquo horum, quibus pro veritate obsisti insidias esse passurum.

De Persecutione Lugdunensis, & Viennensis Ecclesiarum.
Cap. XCVIII.

HVgo vbi supra. Hæc quoque persecutio durissima Lugdunensem atque Viennensem vrbes nobilissimas Galliarum, quas præcipiti lapsu Rhodanus præterfluit, subintrauit. Vnde Fotinus egregius Episcopus Lugdunensis, & Iustinus Viennensis in eisdem vrbibus martyrizati sunt cum multis alijs. Eusebius libro quinto. Præcipuè autem milites perurgebant sanctum nomine quendam Diaconum Viennensem, & Maturum, Neophitum quidem, sed in fide, & patientia robustissimum. Sed & Actalum Pergameum ciuem, qui columna, & fundamentum Ecclesiæ nostræ in omnibus fuit, & Blandinam per quam Christus ostendit, quia ea, quæ apud homines despecta sunt, & in contemptu habentur, in magna gloria apud Deum ducuntur. Et quia charitas ea, quę fragilia sunt per naturam, per gratiam fecit esse firmissima. Cum enim nos omnes de ea trepidaremus, sed & ipsa eius carnalis Domina, quæ erat vna ex numero martyrum verteretur, ne forte Blandina cœderet in tormentis, & pro debilitate corporis vix ad primæ confessionis tormenta sufficeret, tãta tolerantiæ virtute firmata est, vt resolueretur prius, & conciderent carnificum manus, qui sibi pro contentiosa iudicis animositate inijcere succedebant. Deniq; à prima luce, vsque ad vesperam tormenta semper innouantes ad vltimum victos se profitentur stupentes quomodo in ea spiritus permaneret, cum nihil in illa ex corporis supplicio resedisset. Sed illa vere beata, vt postmodum nobis disseruit, ipsa quotiens voce confessionem emisit, & Christiana sum proclamauit, totiens nouæ vires corpori reddebant, & tãquam ablutis per confessionem doloribus, & instaurabatur recentior ad agones. Diaconus quoque Sanctus nomine etiam ipse supra quàm dici potest, & supra quàm fas est naturã ferre, acrius insistentibus ministris Dæmonum, ꝙ aliquid ab eo elicere possent confessionis illicitæ, noua pœnarum genera ꝓtulit, & quæ longe substantiam humanæ conditionis excederẽt. At ille vir Deo plenus intantum crudelitates eorum irrisit, & sevinam in quæstione sæuiciam, vt nunquam dignatus sit, vel quis esset genere, vel domo, vel patria, vel nomen saltem eis fateri. Sed de his singulis interrogatus, nihil aliud in omnibus tormentis nisi Christianum se esse respondit. Hoc inquit mihi nomen, hoc genus, hic patria. Aliud inquit omnino nihil sum, quã Christianus, vnde & incredibilis eos agitabat insania, ꝙ tantis pœnarum generibus consumptis, extorquere ei ne professionem quidem proprij vocabuli potuissent. Ad vltimum cãdentes laminas æris, & ferri erga inguinis loca, & delicatiora quæque membrorum instauratis ignibus adhibebãt. Ex quo carnes quidem eius adustæ igni defluebant. Ipse verò permanebat immobilis inconcussus, intrepidus cœlestibus ęternisq; fontibus, qui procedunt de ventre Iesu humanas in se temperans flammas. Veruntamen membris omnibus martyr erat, & toto corpore vnũ vulnus horrebat. Perijt in eo humanæ formæ agnitio, & non solum quis esset, sed etiam quid esset tormentorum crudelitas, ne cognosci posset absluerat. Christus tamen in eo solus per martyrij gloriã cognoscebatur. Sed artifices scelerum nequaquam martyris erubuere virtutem. Post paucos etenim dies considerantes, ꝙ si tumentibus adhuc vulneribus, quæ indignarentur etiam ad mollissimum manus tactum, tormenta rursus inferrent, & denuo mẽbra iam putrefacta vexarent, vnum e duobus fore, aut in sua eũ impietatis iura cessurum. Aut si in tormẽtis animã potuisset, terrorem crudelitatis, & metum cæteris intentandum, sed hoc longe contra, quàm impij cogitauerant cessit. Nam, quod vix credi ab infidelibus potest restitutum est in primam speciem corpus ꝑ secunda tormenta, & officia membrorum, quæ abstulerat prima crudelitas, secunda reparauit, ita vt iterata supplicia non ei iam pœnam contulerint, sed medelam. Sed & Blandina, quam paulo ante commemorauimus simili exemplo ad secunda supplicia reuocatur. Quæ cum semiuiua pænè, & in mortis quodam confinio posita iteratis fuisset pulsata cruciatibus, velut e somno quodam subito euigilans, in memoriam futuræ beatitudiuis venit, & voce constanti tanquam de excelso, & edito concionaretur ad populum, & ait. Multum erratis ò viri, ꝙ putatis infantum visceribus vesci eos, qui nec multorum animalium carnibus vtuntur. Et sic in confessione perdurans, iterum numero martyrum consociata retruditur.

Passio sanctorum Fotini, & sociorum eius. *Cap.* XCIX.

BEatus autem Fotinus Lugdunensium Episcopus, cum nonagenario maior esset ætate, & corpore, vtpote illius ęui inualidus cætera pænè iã mortuus solo martyrij amore viuebat, ducitur ad tribunalia, potius defertur senio, & languore resolutus. Cuius ad hoc aĩa solum seruabatur, vt Christus per eũ magnificẽtius in fragili corpore triumpharet. Statuitur interea senior cũ tribunalibus, impiæ plebis vndiq; clamor attollitur, hũc ipsum esse insonant Christum. Cum verò à Præside interrogatus quis nam esset Christianorum Deus, r̃ndit. Si dignus fueris scies. Hic verò cunctos velut rabies immensi cuiusdam furoris inuasit, ita vt qui propè astabant, alij pugnis, alij calcibus subigerent senem, nec ætati, nec grauitati aliquid reuerentiæ deferentes. Illi verò qui longius erant quicquid furentibus teli venisset in manus eminus iaciebãt, ita vt vnusquisq; summi sibi esse delicti duceret, vbi aliquid in eo sceleris non intulisset. In hoc etenim vindicandos Deos suos esse credebant. Quem cum semi necem proiecissent in carcerem, incontaminatum paulòpost spiritum reddidit. Deniq; Maturus, & Sanctus, ac Blandina, & Attalus in illis diebus innumeris millibus gentium diuersarum ad spectaculum congregatis statuuntur in medio arenæ. Et rursum Maturus cum Sancto, quasi nihil prius gestum fuisset, ad omnia tormentorum, & verberum genera renouantur, certantibus omnimodis aduersarijs, quatenus eorum patientiam frangerent, & ab ipso, vt ita dicam vertice coronas eorum diriperent, insanis populi vocibus instigati. Sed illis eo magis animos roborabat spes vicinæ iã gloriæ, qua sibi ianuamq; manu contingere, & cõtrectare dexteris videbantur. Cumque ad suppliciorum gene-

ra & spectacula pene iam tempus fuisset assumptum, nec moueri a sententia vllatenus valuissent, cum etiam sellę ferreæ super positi, consumptam verberibus carnem ignis subministratus exureret, ad vltimum infatigabiles martyrum spiritus, ferro cæsis ceruicibus effugarunt. Blandina vero religata ad stipitem, atque in modum crucis distensa, bestiis pabulum præparatur. Quæ tamen in ligno pendens vultu interrito, & satis læto orationem fundebat ad Dominum. Sed cum nulla ex bestiis corpus eius auderet attingere, de ligno, rursus reuocatur ad carcerem, aliis adhuc agonibus præparanda. Attalus quoque populi vocibus postulatur. Erat enim valde nobilis, & quod cunctis nobilius est, vir optimæ conscientiæ, & in fide Christi per omnia exercitia semper martyr. Cumque circumactus fuisset in amphiteatro, titulo se præcedente, in quo scriptum erat Attalus Christianus, fremere in eum vulgi insanientes furor vehementius cœpit. Rursus itaque furor, rursum pœnæ, rursum tormenta præparantur. Et si qui forte Romani ciues reperti sunt, hos plecti capite decreuit, cæteros vero bestiis tradi.

Passio sanctorum Alexandri, & Attali. Cap. C.

IGitur cum erga supradictos quæstio haberetur, Alexander quidam genere Frix Medicus disciplina vir religiosus, & prudens, & vitæ, ac morum probitate cunctis charus acceptusque, amore Dei cōcitatus, cum assisteret tribunali nutibus hortabatur, ita vt omnibus, qui astabant palam quid animo gereret fieret. Cumque id populi notauissent, indignantes maxime pro his qui quòd prius negauerant rediuiua nunc confessione reuocabant. Clamabant aduersum Alexandrum hoc ipso instigante committi. Qui iussus a Præside in medium statui, & quis esset interrogatus, Christianum se esse libera professione testatur. Quem continuo præparandum bestiis condemnauit. Et postera die simul cum Attalo producitur, quem contra præceptum Cæsaris gratificari populis volens, etiam ipsum bestiis tradi iussit. Sed cum ferarum nulla sanctorum corpora contigisset, omnibus eos verberum cæterarumque pœnarum supplicijs cruciatos, ad vltimum in conspectu populi in medio arenæ iugulari iubet, beato Alexandro in omnibus quas perpessus est pœnis, ne vnum quidem proferente sermonem, sed ab initio vsque ad finem intra semetipsum semper cum Deo loquente, & in laudibus, & præcibus permanente. Attalus vero cum prunis subteriectis in sella ferrea torretetur. Cumq; nidor adustæ carnis ad nares, & ora inspectantis populi perferretur, voce magna exclamat ad plebem. Ecce hoc est homines commedere, quòd vos facitis. Quid a nobis velut occultū facinus quæritis, q̄d vos aperta luce committitis. Nos enim neque commedimus homines, neque aliud quid mali egimus. Et cum interrogaretur quòd nomen habet Deus, respondit. Qui plures sunt nominibus discernuntur, qui vnus est, non indiget nomine.

Passio sanctorum Pontici, & Blandinæ. Cap. CI.

POst nouissimo Ianuarii die Blandina rursum inducitur cum Pontico annorum fere 15. puero. quique, & impiorū cruciatibus iussi sunt semper astare, q̄ magis cæterorum videntes supplicia terrerentur. Statuuntur ergo in medio, & iubentur iurare per Deos. Illi vero econtrario nullos esse aiebāt istos per quos iurare cogerentur. Cumq; aliis q̄ plurimis verbis exprobrarent gentium Deos, insanire magis in eos cœpit populi multitudo, neque teneram pueri ætatem, neq; sexum Fœminæ miserantes, sed per omnia tormētorum genera quasi quodam eos circulo peragentes, nihil deesse pęnis patiebantur quòd crudelitas inuenisset. Tunc Ponticus maximum patientiæ robur materna exhortatione suscipiens, & perseuerās in confessione veræ fidei impollutum spiritum reddidit. Beata vero Blandina vltima omnium, velut omnium nobilis mater, præmissos ad martyrij coronam filios, insequi iam secura festinat, exultans, & ouans velut ad thalamum sponsi inuitata, & ad nuptiale conuiuium. Ex quo fiebat, vt in verberibus tripudiaret, & craticulis exusta gauderet, ac tam hilaris videretur, & læta, quasi inter dapes regias accubaret. Post hoc ad bestias traditur, sed ab his intacta perdurat. Inde etiam aliud excogitatur crudelitatis genus, vt rheti constricta obijceretur Tauro ferociter instigato. A quo cū fuisset innumeris ictibus lacessita, & toto arenæ ambitu iactata, nihli penitus lædit, sed permanebat læto, vt semper, vultu, mente constanti, spe ipsa, & animi præsumptione cum Christo colloquens. Ad vltimum iugulari gladio iubet, stupentibus etiam impiis, & dicentib. q̄ nunquam fuerit fœmina, quæ tanta, ac talia ferre potuisset.

De nimia sæuitia Gentilium in Christianos. Cap. CII.

SEd nec sic quidem satietatem aliquam capere crudelitas quiuit. Antiqui etenim serpentis virulentia concitati feri, ac barbari mores mansuescere nesciebant. Ex ipsa quippe sanctorum patientia, sæuioris contentionis rabies accendebatur, & velut pudore quodam fatigabatur. Igitur inaudito sæuiciæ genere, eorum qui necabantur in carcere corpora canibus iubebantur, exponi, adhibita simul custodia die noctuque, ne quis collectas reliquas humanitatis intuitu traderet sepulturę. Sed si quid forte, vel bestiis, vel igni reliquum ex martyrum corporibus fuerat, ipsa cum truncis suis capita punitorum insepulta per custodias militum seruabantur, & quærebatur si quid vltra possit humana crudelitas, etiam in eos qui iam vitę huius limen excesserant. Exultabant tamen gentiles magnificantes simulacra sua. Quorum virtute datam in illos vindictam dicebant. Itaque attente & sollicite curabant ne daretur extremis ossibus sepultura. Post aliquot autem dies cum nullam sepeliendi gratiam præstitissent, incensa ossa martyrum, & in fauillam redacta, cum reliquo terræ puluere in Rhodanum fluuium dispersere, ne vsquam eorum reliquiæ residerent. Quasi vero hæc agentes Deum vincerent, & sicut dicebant, spem eis per hoc resurrectionis adimerent. Sperātes enim aiebant de sepulchris quandoque se esse resurrecturos, iccirco noua nescio qua persuadente sibi superstitione, læti se tormentis mortique subiiciunt. Nunc videamus si resurgent, & si potest eis adesse Deus eorum, & eripere eos de manibus nostris. Tanta enim erat in eis humilitas, vt cum rebus ipsis essent martyres, nominis tamen iactantiam fugerent. Apud gentiles vero cum omni fiducia subsistebant, nobilitatem animæ per contemptum iniuriæ, & suppliciorum patientiam demonstrantes. Erant ergo inter fratres humiles, inter persecutores elati. Suis mites, aduersariis terribiles, Christo subiecti, Diabolo erecti. Humiliabant se sub potentissima manu Dei, per quem nunc sublimius exaltati sunt.

Passio sanctæ Fœlicitatis cum septem filijs suis. Cap. CIII.

EX gestis septem fratrum. Temporibus Antonini Imperatoris Fœlicitas illustris fœmina cum septem filiis suis Christianissimis tenta est, quæ in viduitate permanens, Deo suam fouerat castitatem. Et die, noctuque orationi vacans, magnam de se ædificationem castis mentibus dabat. Hāc itaque Pontifices templorum accusauerunt apud Augustum dicentes. Contra salutem nostram hæc mulier vidua cum filiis suis Dijs nostris insultat. Quæ si nō venerata fuerit Deos, sciat vestra pietas eos sic irasci, vt penitus placari non possint. Tunc Imperator iniunxit Præfecto vrbis Publio, vt eam compelleret cum filiis, Deorum suorum iras sacrificiis mitigare. Publius itaque iussit eam priuatim adduci, & blando colloquio ad sacrificium eam prouocans, minabatur pœnarum interitum. Cui Fœlicitas dixit. Nec blandimentis tuis resolui potero, nec terroribus tuis frangi. Habeo enim spiritumsanctum, qui me non permittit a Diabolo vinci. Et ideo secura sum, q̄ te viua superabo. Et si interfecta fuero, melius te vincam occisa. Publius dixit. Misera si tibi suaue est mori, vel filios tuos fac viuere. Fœlicitas respondit. Viuent filii mei, si non sacrificauerint Idolis. Si vero tantum scelus admiserint, in æternum ibunt incendium. Alia itaque die sedens in foro Martis, iussit eam adduci cum filiis suis, cui & dixit. Miserere filiis tuis iuuenibus bonis, & flore primæ iuuentutis florentibus. Respondit Fœlicitas. Misericordia tua impietas est, & exhortatio tua crudelitas. Et cōuersa ad filios suos dixit. Videte filij cęlum, & sursum aspicite. Ibi vos expectat Christus cum sanctis suis. Pugnate pro animabus vestris, & fideles vos exhibete in amore Christi. Audiens hęc Publius, iussit eam alapis cædi, dicens. Audes præsente me ista monita dare, vt Dn̄orum nostrorum statuta contemnant. Tūc vocat primum filium eius nomine Ianuarium, & infinita illi promittebat bona præsentia, & mala verberum comminatus est si sacrificare Idolis contempsisset. Ianuarius respondit. Stulta suades. Nam sapientia Domini me conseruat, & faciet me omnia hæc superare. Statim iussit eum iudex virgis cædi, & in carcerem recipi. Secundum vero filium eius Fœlicem adduci. Tertio quoque tertium nomine Philippum. Quarto Siluanum. Quinto Alexandrum. Sexto Vitalem. Septimo Marcialem. Sicque singulis sigillatim interrogatis, ac singulorum auditis fidelibus responsis, omnia eorum gesta scripta per ordinem Antonino ingessit. Qui misit eos per varios iudices, vt variis suppliciis laniarentur. Ex quibus Iudex vnus fratrem primum plumbatis occidit. Alter secundum, & tertium fustibus mactauit. Alius quartum præcipitio interemit. Alter quintum, & sextum, ac septimum capitalem sententiam subire fecit. Matrem quoque eorum capite truncari iussit. Et sic eos varijs supplicijs interemit.

Passio sancti Pontiani. Cap. CIIII.

EX gestis eius. Passus est etiam Sanctus Poncianus in ciuitate Spoletina sub iudice Fabiano, qui ab Antonino Imperatore illuc directus, ei sibi præsentato ait. Quis vocaris? Qui respondit. Quod a parentibus meis mihi nomen impositum est Poncianus vocor, maius autem nomen Christianus. Cumque Fabianus ei suadere niteretur, vt Diis sacrificaret, & ille nullatenus acquiesceret, sed eum potius dure increparet iussit eũ spoliari, & virgis cædi donec sanguis eius vt fluuius in terra manaret. Inde ꝑparatis carbonibus, duo iudicia proposuit ei dicens. Aut thura in carbonibus istis pone, aut nudis pedibus super eos ambula. Qui signum crucis sibi in fronte faciens, super carbones nudis pedib. ambulare cœpit dicens. Ecce ego in nomine Chr̃i ambulo sup carbones, tu mitte si potes in noĩe Iouis tui manũ tuã in aquã calidam, & libere te. Tũc iratus iudex iussit eculeũ ꝑparari, & vncinos ferreos fieri eumq́; ibi suspendi. Quib. factis ministri deficientes clamabant. Ve nobis, quia magis torq̃mur, q̃ iste detestabilis. Manus nr̃æ defecerunt, & vncini fracti sunt. Tũc Iudex iussit eũ in imo carceris claudi, & post hoc in Amphiteatro duci, duosq́ue diros Leones ad eum comminuendum dimitti. Sed dũ ille or̃onem cõplesset, Leones cum rugitu venientes, vt viderunt eũ ita mansueti facti sunt, vt inclinantes capita sua adorarent eum. Quod videns oĩs pp̃ls exclamauit. Magnus est Deus Christianorum. Dimittatur sanctus Dei. Tunc Fabianus videns seditionem in populo fieri, iussit eum iterum in carcerem trudi, vbi Angelica visitatione meruit confortari, posteaque plumbo feruente perfusus, tandem gladio percussus est. 14. kal. Februarij.

Passio sancti Flocelli Pueri. Cap. CV.

EX gestis eius. Tẽporib. quoq; Antonini passus est S. Puer Flocellus sub Valeriano Præside: nã cum Christianos in fide confortaret dicens. Nolite timere eos, qui occidunt corpus &c. Tentus a Præside iussus est in eculeo suspendi, & vehementer flagellari, deinde in carcerẽ cum Leone deuorãdus mitti, sed illo orãte, Leo cecidit. & mortuus est. Apparuerũtq́; ibi candelabra septem lucidissima cum odore incensi, & esca Dñi refectus est. Audiens hoc quidãm de ciuitate, qui habebat filiũ cæcũ, surdum, & mutũ, intellexit esse apud eũ gr̃am Dei, & veniens ad hostia carceris, rogauit eum cũ lachrymis, vt ꝓ puero oraret, qui ait. Crede in eum, in quẽ Chr̃iani credunt, & sanabitur. Tunc ille se credere confessus est, & orante Flosculo, puer sanatus est. Appitores aũt a Præside missi ad carcerem, vt viderent si a Leone Flosculus deuoratus fuisset, viderunt luminaria, & Leonẽ mortuum, & audierunt sanctũ psallentem. Qđ cũ renunciassent Præsidi ait. O Flocelle q̃ ꝑualent maleficia tua. Et ꝑcepit rogũ magnũ extra ciuitatẽ fieri, eumq́; cremandũ duci. Qui cum oraret, facta est, vox de cœlo cõfortans eũ. Properantib. ergo eis ad ignẽ semp ab Angelo dextero sanctus Dei protegebatᷓ. Et cũ ꝓiectus in medio ignis iaceret, illico tempestas valida de cœlo veniens ignẽ extinxit, ipsumque Angelus illæsum ab igne liberauit. Post hoc vocatus Maleficus in palmis & lingua eius clauos confixit Tandem Imperatori præsentatus Antonino, vestibus spoliatus, & stola linea indutus foras in plateam tractus est 15. Kal. Octobris.

Passio sanctæ Praxedis virginis. Cap. CVI.

EX gestis eius. Virgo aũt venerabilis Praxedes habitauit in titulo supradicto, afflicta pp transitum Germanæ Pudentianę, ad q̃ multi nobiles Christiani veniebant, & cõsolabanᷓ eã vna cũ S. Pio ep̃o, Veniebat quoq; ad eã Germanus nr̃ Nouatus, qui est frater nr̃ in Dño, & cõsolabatᷓ eã. & multos pauperes Christianos donis suis reficiebat, & ministrabat oĩb. de facultatib. suis in honorem virginis S. Praxedis, rogans, & petens ab ea, vt or̃onib. eius indulgentiã a Dño mereretᷓ Qui etiam nos freq̃nter cum beatissimo Pio ep̃o ad altare Dñi commemorabat. Post annum vero, & dies 28. ægritudine detentus ipse Nouatus absens erat a conspectu virginis B. Praxedis. Pio aũt ep̃o rogitante de oĩb. Christianis, vnà cum virgine Praxede requiritur Nouatus vir Dei. Et dum auditum fuisset, quia ægritudine detineretᷓ, contristati sumus oẽs, factaq́; constitutione nocte vnà cum ep̃o Pio & virgine Dei Praxede preximus ad eum. Hoc cum audisset Nouatus, oẽs. s. simul cõgratos ad se venisse gr̃as cœpit agere Deo, quia meruit a sanctis cum deuotione visitari, oĩq́; sua substantia derelicta 13. die transiuit fidelis ad Dñm. Facta aũt ꝑsecutione, virgo Dei Praxedes feruẽs Spiritusancto, multos Christianos occultauit in titulo, quem S. Pius in termis Nouati constituerat, in quo loco, & Baptisterium consecrauerat. Illic ergo eos occultatos, & cibo pascebat, & verbo spiritussancti. Tunc diuulgatum est, Antonino Imperatori ꝙ conuentus fieret in titulo Praxedis, Qui mittens tenuit multos. Inter quos etiam tenuit Summuntum presbyterum, cum aliis 22 quos sine interrogatione gladio puniri ꝑcepit in eodem titulo. Quorum corpora noctu B. Praxedes collegit, & sepeliuit in cemeterio Priscillę sub die 7. Kal. Ianuaij. Tunc afflictione constricta B. Praxedes ingemuit, & orauit ad Dñm vt transiret ex hoc mundo, Cuius or̃ones & lachrimæ ad Dñm Iesum Christum ꝑuenerunt. Peractis aũt 33. dieb. post necem supradictorum sanctorũ, & coronã, migrauit ad Dñm virgo sancta. 11. kal. Augusti. Cuius corpus ego Pastor presbyter sepeliui iuxta patrem suum in cæmeterio Priscillæ via salaria, vbi hodie florent orationes sanctorum.

Passio Sanctorum Victoris, & Coronæ. Cap. CVII.

EX gestis eorum. Sanctus etiam victor miles a Cilicia temporibus Antonini, cum in cõspectu Sebastiani ducis Christi militem se esse diceret, & Idolis sacrificare renuisset, iussit dux eius digitos confringi, & neruos eius euelli, quousq; de cute eius exirent. Illoq́; gratias agente, & in fide permanente, Cõmotus Iudex iussit eum in caminum ardentem mitti. Sed illo orante, ignis eum non tetigit, neq; fumus. Et post triduum inuentus est viuus. Tunc dux fecit venenum cõfici mortiferũ, & dari ei a Malefico, vt ederet ex eo. At ille manducauit, & nihil mali sensit. Tunc maleficus alia peiora venena obtulit. Et cum ille manducasset, & nihil mali sensisset, Maleficus oẽs libros suos combussit, rebusq́; suis renuncians in Christũ credidit. Iterum Victor commonitus, cum sacrificare nollet, Iudex iussit neruos a corpore eius euelli, deinde in pudendis eiꝰ oleum bulliens mitti. Iterum quoq; illi suspenso lapides candentes applicari, & ad latera eius poni. At ille nihil doloris sensit, sed a Deo confortatus est. Iratus ergo iudex iussit acetũ, & calcem simul misceri, & in eius gutture dari. Post hoc oculos eius euelli. At illo dicente. Noli mihi parcere, paratus sum oĩa tormenta tua tolerare, iussit eum capite deorsum per triduum suspendi, quousq; sanguis de naribus eius stillaret in terram. Milites ergo venerunt post triduum, vt viderent si adhuc viueret, & videntes eum cæci facti sunt, sed statim orante sancto martyre illuminati sunt. Qui cũ ad ducem redissent, & ei oĩa intimassent, iussit eum excoriari. Tunc vxor cuiusdam militis nomine Corona ætatis annorum circiter 16. exclamauit. Beatus es Victor, & beata opera tua, susceptum est sacrificium tuum sicut sacrificium Abel, quod obtulisti Domino in sinceritate mentis tuæ. Cum hæc, & alia plura loqueretur addidit. Ecce video duas coronas de cœlo venientes manibus Angelorum deferri. Ex quibus dabitᷓ tibi maior, mihi aũt breuior. Sed & si vas infirmum sum; spero tñ in Regem Christũ, ꝙ habeam hæreditatẽ cum fortibus. Hæc cum audisset Dux iussit eam vocari ad se & sacrificare. At illa respondit. Ego corona dicor, & queris coronam meam perdere. Cumq́; nollet acquiescere, iussit dux militibus duas palmas ad inuicem inclinare, illicq́; beatam coronam vtriusq; partibus ligari, ac subito dimitti. Qui vt subito dimiserunt arbores diuisa est beata Corona in duas partes, sicque martyrium suum confidenter impleuit. Victori autem Dux caput præscidi iussit. Quod cũ fieret sanguis, & lac de collo eius exiuit. Multi ergo miracula viderunt, multique crediderunt.

Passio sancti Concordij. Cap. CVIII.

EX gestis eius. Sub Antonino quoq; passus est sanctus Cõcordius. Hic Romæ nobili familia ortus fuit patre Concordiano, qui eum in scripturis sacris erudiuit, & a sancto Pio Papa Subdiaconum ordinari fecit. Hii itaq;. s. pater, & filius ieiuniis, & orationib. atq; eleemosynis iugiter vacabant, & a Dño petebant, vt rabiem Imperatoris euadere possent. Porro filius a patre accepta licẽtia, ad sanctum Euthicem, qui tũc morabatur in ꝑdiolo suo via salaria perexit. A quo cum magno gaudio, & gratiarum actione susceptus, cum eo simul habitauit. Illic ergo cum ieiuniis & orationib. insisterent, multi variis vexati languoribus ad eos veniebant. Quos illi orantes in nomine Dñi Iesu Christi sanabant. Tunc audiens eorũ famam Torquatus Comes Tusciæ, qui tunc habitabat in Spoletana ciuitate, mittens accersiuit S. Concordium, & ait ad eũ. Quis vocaris? Ille respondit. Christianus sum. Dixit ei comes. De nomine tuo requiro, non de Christo tuo. Sacrifica Diis immortalibus, & esto noster amicus. Ego quoq; Dño meo Imperatori suggeram, vt faciat te sacerdotem Deorum. At ille. Tu, inquit, magis Dño Iesu Chr̃o sacrifica, vt possis euadere tormẽta. Nã si non feceris, tu & Dii tui in æternũ ardebitis. Tũc Comes iussit eũ mactari fustib. & in custodia publica claudi. Nocte aũt venit ad eũ B. Euthices cũ B. Antimo ep̃o, q erat amicꝰ comitis, & rogauerunt comitẽ, vt eum sibi iuberet concedere paucis diebus. Qui concessit eum beato Antimo, multisq; diebus habitauit cum eo. Quem etiam consecrauit presbyterum

tam-

tempore opportuno. Et cœperunt ambo orationibus vacare. Postea misit Comes,& tulit eum,dixitq; ei.Quid tractasti circa salutem tuam.Qui rñdit.Salus mea Christus est,cui quotidie offero sacrificium laudis.Tu vero & Dei tui in inferno ardebitis.Tunc iussit eum in eculeo suspendi. Ille vero alacri vultu glorificabat Deum.Dixit ei Comes. Sacrifica Ioui magno. Cui ille. Non sacrificabo,inquit, lapidi surdo, & muto,quia Iesum Christum Dñm habeo cui seruit anima mea.Iratus Comes iussit eum in ima carceris includi,& in collo ac manibus eius ferrum mitti,nullumq; ad eum ingredi,vt fame deficeret. At illo gratias agente Deo Angelus Dñi media nocte apparuit dicens ei.Nolite timere, quia ego tecum sum, & viriliter age. Post tres dies misit ad eum Comes duos satellites suos,vt aut sacrificaret, aut capitalem sententiam subiret.Quibus auditis beatus Concordius Deo gratias agens , ipsumq; glorificans expuit in faciem Iouis. Tunc vnus ex eis euaginans gladium caput eius,amputauit,& in confessione Dñi spiritum emisit.Duo vero clerici,& quidam religiosi viri venientes tulerunt corpus eius, & posuerunt nō longe a ciuitate Spoletana, vbi aquæ multæ emanant. In quo loco præcibus beati Concordii martyris,prçstante eo pro cuius nomine passus est cæci illuminantur,infirmi sanantur, dæmones expelluntur. Huius natalis dies celebratur kal. Ianuarij .

Passio sancti Marcelli. *Cap. CIX.*

EX gestis eius. Cum vero Lugduni sanctus Fotinus Epus cum aliis 48.comprehensus esset,& 50.animæ Deum cōfitentes in vnū carcere retrusæ essent.Ex his Marcellus,& Valerianus nocte ab Angelo euocati pariter, ac soluti.Alter eorum Sequanorum , & alter Eduorum prouincias petierunt. Itaque testis Dei Marcellus ad prophanum cōuiuium inuitatus,& huius epulas errore prophano pollutas execratus, conuiuas obiurgandos potius credidit q̃ vitandos.Et cum se Christianum interrogatus fiducialiter prodidisset,nouis afficiendū cruciatibus protinus sæui Præsidis decreuit imperium.Sic ergo cum vinculis elatus , in arborem per diffidentes ramos in omni tempore laqueis impositis tenderetur , & membrorum compage districta , extenti artus astricti nexibus disiungerentur vetustum Adæ terreni Patris crimen consumpsit in arbore. Cœlestis Christi regeneratoris noui gloriam Dñi imitatus declarauit in ligno,vt dum pomiferum cōtemneret edulium inuinctus crucis procederet ad triumphum.Dumq; in proposito sanctus Marcellus vicino mortis frigore,calore fidei immobilis perduraret, persecutoris nequissimo tractatu competentius visum est,vt in conspectu populi allatis suppliciis puniretur. Tunc ait crudelissimus Præses. Nomen tuum Marcelle, & errorem tuum cōperimus. Sacratissimi Imperatores nostri diu talia præcepta constituerunt,vt qui venerandorum numinum principatum,Saturnum patrem,ac Iouem omnipotentem,eorumq; filios,ac propinquos adorare protectãr,capite puniant. Quod si non feceris,trucibus suppliciis punieris.Sanctus Marcellus respondit.Simulacra ista, q̃ nominas adeo fuerunt mortalia, vt suis polluta criminibus dudum mortua, & in infernū sepulta perierunt. Quibus siquis crediderit omnipotentis, qui ante sœcula fuit,& semper est,& semper futurus est,æternum, ac tremendum pœnarum iudiciū sustinebit, Christianus sum. Christum Dei filium sancto patri coæqualem , cœli, & terræ, marisq; factorem, & quæ sunt rerum omnium cōditorem me credere libera,& irreuocabili denūciatione profiteor. Priscus vero Præses animi indignatione succensus sanctū Marcellū martyrem impiis trucidandum carnificibus assignauit.Quem cum in suppliciis diuini fauoris gratia adiuueret, fortiorem inaudito crudelitatis exemplo, plusquam furore persecutoris insaniens,defodere erectum cingulotenus iussit.Atque ita medius iam sepultus,sed totus viuus ad cœli regna festinans terræ supplicia non refugit,sed triduo in laudibus Christi omnipotentis Dñi,ac Dei sui ore, & amore perdurans, terris interim terrena membra commendans , spiritum misit ad cœlos. Acta sunt hæc in vrbe Cabilonensi, sub Antonini psecutione.

Passio sancti Valerii,& quorundam aliorum. Cap. CX.

AVdiuit autem Priscus Præses, sanctum ibidem Valerium orationis secretissimam cellulam habere,multosq; Christicolas effecisse. Tunc iussit eum perquiri, & suis conspectib. præsentari. Ad cuius tugurium cum milites directi peruenissent,ille æstimans eos christianos gratia charitatis, & more hospitalitatis inuitabat, quem illi primitus intuentes signum crucis,& intra cellulam suam habere,& suo adhibuisse vultui conspexerunt. Itaque post tergum vinctis manibus,veluti scelerati criminis reus, Prisco Præsidi ab officio presentatus.Qui beluino corde inflammatus ait. Aut Diis sacrificabis immortalibus,aut longe collega tuo Marcello grauius punieris.Cumque ille renueret Præses eum stipiti appensum iussit vnguibus ferreis laniari. Qui cum auxilio Dei nullis fatigatus suppliciis in Dei laude perduraret, iussit eum gladio interfici. Tunc ille Prothomartyris Stephani gratiam habens,& gloriam reminiscens,in cœlum intuens,vidit illum sibi offerre coronam cui moriendo nō metuit martyrij præbere victoriam. Cuius passio recolitur 17. kal.Octobris. Ex martyrologio. Item.6. idus Martii apud Appiam, sanctorum Alexandri, & Caij,qui sub Antonino Vero martyrio coronati sunt.Itē 10. kal.Maij, Lugduni sancti Epidosij,qui persecutione Antonini Veri,post illa sibi tormenta grauia , martyrium capitis abscissione compleuit.Item 8. kal. Maij, Lugduni sancti Alexandri , qui sub Antonino Vero post carceris custodiam,primo ita verberatus est crudelitate verberantium,vt crate soluta,costarum patefactis visceribus interiora corporis panderentur . Deinde cruci affixus spiritum emisit. Passi sunt etiam cum eo,& alii 34.

De lue post persecutionem,& de miraculo pluuiæ in exercitu. Cap. CXI.

STatim vero persecutionem secuta est lues magna,quæ multas late prouincias deuastauit, maximeq; Italiam adeo cōtriuit,vt passim villæ,& agri sine cultore & habitatore remanerent. Ab armis denique nulla vsquam quies erat,sed per omnem orientem,Illiricum,Italiam, & Galliam, bella seuiebant.Terremotus quoque non sine interitu ciuitatum,& inūdationes fluuium crebrescebant. Lues etiam crebræ, & Locustarum agmen,prorsus agros infestabant.Eusebius in chro.Antonini temporib. quibus hæc gesta referuntur,Marcum Aurelium fratrem eius Cæsarem bella inferentem Germanis , ac Sermatis,tradunt historiæ,cum siti eius periclitaretur exercitus,æstuantem,& quærentem,quid facto opus esset,repperisse in legione quadam Milites Christianos, quib. vt nostris mos est flexis genibus obsecrantibus,exaudisse Deum supplicationes eorum,& subito contra omnium spem largisimis himbribus profusis, exercitus quidem periclitantis,pro quo orauerāt Christiani,sitim sedatam . Hostes vero, qui iam exiti abiliter imminebant fulminib. crebris & cœlitus prolapsis ignibus effugatos. Quod factum refertur quidem ab historiis gẽtilium. Sed quia nostrorum id orationibus impetratum sit non refertur, quippe apud eos etiam cætera miracula,quæ a nostris gesta sunt,non habent fidem.Nostrorum vero, & Tertullianus hoc commemorat. Apud Græcos Apollinaris, q̃ etiam ipsam legionem pro insignis facti miraculo,mutato nomine vocitatam,dixit ab Imperatore Fulmineam.

De Egisippo, & cæteris illius temporis doctoribus. *Cap.* CXII.

EO tempore Egisippus insignis habebatur , & Dionysius Corinthiorū episcopus, sed & Pinitus nobilissimus apud Cretam episcopus fuit.Philippus etiam, & Apollinaris & Melito,Musanusq; & Modestus,& præcipuus Hyreneus.Q norū omnium ad nos vsq; ad Apl̃icæ fidei , & sanæ doctrinæ pclarissima monimenta prælatæ sunt.Hier.de illustribus viris.Egisippus vicinus Apostolorum,oēs a passione Dñi vsq; ad suam ætatem Ecclesiasticorum actuum texens historias,multaq; ad vtilitatem credentium pertinentia hincinde cōgregans,quinque libros composuit sermone simplici, vt quorum vitam sectabat,dicendi quoq; exprimeret charactetē. Asserit se venisse sub Aniceto Romā,q̃ decimus post Petrū eps fuit, & pseuerās se vsq; ad Eleutherium eiusdē vrbis epum,qui Aniceti quondā Diaconus fuit.Præterea aduersum Idola disputans,quo primo errore creuissent subtexit historiam. Dionisius Corinthiorum eps tantæ eloqntiæ, & industriæ fuit,vt non solum suæ ciuitatis,& ꝓuinciæ ppl̃os,sed & aliarum ꝓuinciarū,& vrbiū epl̃s erudiret.Ex quib. est vna ad Lacedemonios.Alia ad Atheniēses. Tertia ad Nicomediēses.Quarta ad Cretenses. Quinta ad Ecclesiam Amastariuā,& ad Ecclesias ponti reliquas.Sexta ad Gnosianos,& ad Pinitū eiusdē vrbis epm,qui & ipse scripsit ei elegantem epl̃am,in qua docet,non semp lacte ppl̃os nutriendos,ne quasi paruuli ab vltimo occupent die,sed & solido debere vesci cibo, vt in spũalē ꝓficiant senectutē. Septima vero ad Romanos,q̃ scripsit ad Sortē epm eorū. Octaua ad Crisophorā sanctā Fœminā. Claruit sub Imperatore Marco Antonino Vero,& Lucio Aurelio Cōmodo.Euse.vbi sup.Hic Dionysius in epl̃a ad Athenienses designat,q̃ Dionysius Ariopagites,q̃ ab Apl̃o Paulo instructus credidit Christo,ſm ea,q̃ in Apl̃orum actib. designant,primus Athenis ab eodē Apl̃o Paulo eps fuerit ordinatus.Hier.vbi sup.Theophilus quoq; sextus Anthiochenę ecclæ eps sub Impatore Marco Antonino Vero librū contra Marcionē cōposuit, q̃ vsq; hodie extat. Feruntur eius, & ad Autholicum tria volumina, & contra hęresim Hermogenis liber vnus, & alii breues elegātesq; tractatus ad ædifi-

ædificationem Ecclesiæ pertinentes. Legi sub nomine eius in euangelium, & prouerbia Salomonis commentarios, qui mihi cum superiorum voluminum elegantia, & frasi, non videntur congruere. Appollinaris Asiæ Hierapolitanus Eps, sub Imperatore Marco Antonino Vero floruit, cui, & insigne volumen de fide Christianorum dedit. Extant eius alii quinq; aduersus gentiles libri, & de veritate duo, & aduersus Cathafrigas tunc primum cum Prisca, & Maximilla insanis vatibus incipiente montano. Philipp⁹ eps Cretensis vrbis, alibi Corinthiæ Gortinæ, cuius Dionysius in epl'a sua meminit, q̄ scripsit ad eiusdē ciuitatis Ecclesiam, pclarum ad Marcionem edidit librum, tēporibusq; Marci Antonini Veri, & Aurelii Cōmodi clatuit.

De morte Aurelij, & Antonini. Cap. CXIII.

HVgo vbi supra. Igitur Aurelius Commodus dum cū fratre in vehiculo veheretur, 11. Imperii sui anno casu morbi, quem Græci apoplexim vocant suffocatus est. Quo defuncto Marcus Antonius solus paucis dieb. Reipublicæ præfuit. Deniq; seueriores leges nouis conditionibus temperauit. Per oēs enim prouincias tributa donauit, oīaq; fiscalium negociorum calumniosa monimenta simul congesta in foro iussit incendi. Hic quartusdecimus ab Augusto in Pano nia constitutus, repentino morbo obiit. Ob cuius honorem templa, columnæ, & alia multa condita esse reperiuntur. Cui successit Luci⁹ Aurelius Commodus filius eius. Tēporibus Antonini floruit Theodocion tertius diuinę legis interpres, & Atticus Philosophus Platonicus. Euseb. in chro. Horum Imperatorum temporib. Fronte orator insignis habetur. Qui Marcum Antoninum Verum latinis literis erudiuit. Seleucia Syriæ vrbs cum trecentis millib. hoīum a Romanis capta est. Apud Pisas Peregrinus Philos. rogo, quem ex lignis composuerat incenso semetipsum superiecit. Eo tempore Smirna vrbs Asiæ terremotu ruit. Ad cuius instaurationem decennalis tributorum imminutas data est. Tanta etiam per totam vrbem pestilentia fuit, ꝙ pene vsque ad internicionem Romanus exercitus delect⁹ est.

De Imperio Aurelij Commodi. Cap. CXIIII.

HVgo vbi supra. Aurelius igitur Commodus pr̄e defuncto imperauit annis 13. Euseb. in chro. Cœpit aūt anno Dn̄i 181. mūdi verò 4. M. 144. Hugo. Hic luxuriæ & obscœnitati deditus interfecit plurimos Senatorum, illos tn̄ maxime, quos aduertit industria vel nobilitate pcellere. Euse. 5. lib. Ea tempestate pax Ecclesiis, per oēm terram propagabatur, & sermo Dn̄i ex omni genere hoīum ad agnitionem, & pietatem Dei summi animos congregabat. Deniq; & in vrbe Romana multos ex illis illustribus, & pdiuitibus viris cum liberis, & cōiugibus, ac propinquis, atq; omni pariter familia sociauit ad fidem Sed hoc non æquis oculis ille antiquus humanæ salutis hostis aspexit. Continuo deniq; aggreditur variis nostros machinis impugnare. Primo in vrbe Roma Apollonium quendā virum in fide nostra, & in omnibus philosophiæ illustrem, ad iudicium pertrahit, accusatore ei suscitato quodam infœlicissimo, & desperatæ salutis hoīe. Quiq; qm̄ lex, q̄ oblatos puniri iusserat Christianos, in delatorem prius animaduertendum censebat. A Perhennio iudice, vt eius cura cōminuerent̄ sn̄iam primus excepit. Tunc deinde exoratur B. Apollonius martyr, vt defensionem pro fide sua, q̄ audiente Senatu atq; omni populo luculenter, & splēdide habuerat, ederet scriptam, & post hoc, secundum Senatusconsultum capite plexus est. Ita enim a prioribus lex iniquissime promulgata censebat.

De sancta Eugenia, & Protho, & Iacincto. Cap. CXV.

PHilippus aūt illustrissimus vir Romanus ab Imperatore Commodo ad Ægyptum directus, vt Alexandriæ pfecturam ageret, filiam suam Eugeniam literis liberalibus perfectissime edocuit, pulchra erat corpore, sed pulchrior castitate. Cumq; a multis in coniugium peteretur, oīno obsistebat. Iā enim licet sub paganissimis parētibus vitam ageret, aīo Christiana esse cœperat. Et quia Christiani iussi fuerant ab Alexandria discedere, rogauit parentes, vt in vehiculo permitteretur pdia sua in suburbano posita circuire. Quod cum statim impetrasset, & ab vrbe ad villam properaret instructionem Apostoli Teclæ virgini factam, in Basterna legēs audiuit Christianos psallentes & dicentes. Oēs Dii gentium dæmonia &c. Tūc suspirans, & flens ad Eunuchos suos Prothum, & Iacinctum dixit. Philosophorum sillogismos vano labore perscrutati sum⁹. Arist. argumenta, & Platonis ideas, & quicquid Orator inuenit, vel Philosophus cogitauit, cuncta in hac sententia excluduntur, qua tripudiantes Christianos audimus dicentes. Oēs Dii gentium dæmonia &c. Tunc vehiculum stare præcepit, & diutissime vim carminum considerans ait. Si nolumus perire credendum est. Dumq; de Deo vero mutuo sermone tractarēt fit concordia fidei, & ordo quæritur, quo possit sancta fuga statui, & fides recta teneri. Tunc illa dixit. Audio Helenum dici Episcopum, cuius est habitatio illa, in qua die noctuq; Dei laudibus insistitur, sed ad congregationis huius diuersorium nullam fœminam accedere patitur. Hoc ergo considerans tonderi me debere existimo, vt vacua pertranseunte Basterna, nos tres virili habitu simul ad Dei hoīes properemus. Factum est autem, vt eadem hora, qua ad monasterium venerunt, sanctus Helenus perueniret Episcopus, & cum eo psallentium multitudo. Cumq; se iunxissent psallentibus, quæsierunt quis esset senior, qui solus Aselli vehiculo vteretur, & in medio populi sequentis, & præcedentis. Et audierunt ꝙ hic esset beatus Helenus episcopus ab infantia Christianus. Qui dum infantulus in monasterio cresceret, tantæ sanctitatis virtutibus cingebatur, vt si quando missus esset ignem e vicino petere prunas ardentes vestimento deferebat illæso. Denique, inquit, & post hos paucos dies, venit huc quidam Magus, qui verborum argumentis populum Dei conabatur euertere, dicens falsum esse episcopum, se autem a Christo missum ad docendum: Tunc omnis turba Christianorum accessit ad episcopum, dicens. Cōstitue diem in quo eum tibi socium recipias, aut si potes non prosequentem conuincas. Constituta igitur die in medio Heliopolis venit Zareas Magus cum artibus suis, & Helenus episcopus cum orationibus suis, cœpitq; cum eo verborum ingēs habere luctamen. Et quia versutus erat, nec eum concludere sermonum ratione poterat respiciens populum fortiter lædi ꝙ Zareas quasi superior ascendebat in verbis, postulato silentio, ait ad populum, Pauli Apostoli in hac parte monita tenenda sunt. Noli, inquit, verbis contendere &c. Sed accendatur ignis in medio ciuitatis, & ingrediamur flammas simul. Et q non fuerit vstus, credamus ꝙ hunc miserit Christus. Quod cū omnibus placuisset, ait Zareas. Tu ingredere prius, qui hoc proposuisti. Tunc ille orationem fundens, seq; consignans, ingentes flammas intrauit intrepidus, stetitq; in medio ignis dimidia fere hora, neque capillis, neque vestimentis ex aliqua parte adustis. Cumq; vt Zareas intraret, similiter imperaret, il le reluctare cœpit, & fugere. At vbi inuitum illum populus ignibus tradidit, statim eum flamma circundās exurere cœpit, & immittens se beatus Helenus, licet semiustum viuum tamē eum eripuit, quem populus a finibus huius regionis cum dedecore minauit. Hunc ergo sicut videtis quotidie turba quocunque perexit cum Dei laudibus comitatur.

Quod mutato habitu monasterio facta est Abbas. Cap. CXVI.

AVdiens hæc beata Eugenia ingemuit. & procidens ad pedes eius, qui hoc sibi referebat ait. Obsecro vt me illi cū his duobus fratribus meis insinues. Ex idolis enim conuerti volumus ad Christum. At ille. Silete, inquit, donec Monasterium ingressus paululum requiescat, & cum oportunum fuerit nunciabo ei. Requiescens igitur episcopus somnium vidit, ꝙ ad simulachrum Fœminæ ducebatur, vt ei sacrificaret. Cui cum loqui permitteretur ait. Cognosce te creaturam Dei esse & discede, nec te adorari permitte. Tunc illa discedens secuta est eum dicens. Non te deseram donec creatori meo me restituas. Cum hæc in animo episcopi voluerētur, accessit ille, qui cum Eugenia locutus fuerat dicens, tres paruulos fratres adesse, qui culturas Idolorum relinquentes, Christo seruire in monasterio cum fratribus desiderant. Tunc ille gratias agens Christo, qui huius rei notitia eum preuenire fecerat, tulit eos seorsum, & gratissimo vultu quinam dicerentur, vel cuius nationis essent credidit requirendum. Ad hoc Eugenia. Ciues, inquit, Romani sumus. Hi duo fratres mei Prothus, & Iacīctus, ego nuncupor Eugenius. Cui dixit sanctus. Recte te Eugeniū vocas. Viriliter enim agis. Tamen in spiritusancto nos Eugenia corpore te ante præuidimus, & qualiter hue veneris, & quid isti tibi sint innotuit mihi Dn̄s. Scito aūt te pro castitate multa passuram, sed non te deseret ille, cui te tradidisti ex integro. Ad Prothum & Iacinctum ait. In corpore seruitutis positi, ingenuam dignitatem vnanimiter tenuistis, victoria Christi, & mercedem contubernii percepturi. Iussitq; Eugeniam sic in virili habitu permanere. Nec eos deseruit, donec baptismi sanctificatione instructos Monasterio, ad quod præparauerat sociaret. Interim Basterna cum iumentis prçcedentibus pueris peruenit ad domum. Quam videntes vacuā, omnes simul mugitum dederūt. Lugebantq; vniuersi cōfuse, parentes filiā, fratres sorores, serui dn̄am. Fit inqstio per puinciā, interrogant Aruspices, & Phitones Dæmonia sacrificiis consulunt, vbi deuenisset Eugenia. Hoc solum oēs dicebant, ꝙ Dii de cœlo eam rapuissent. Tunc pr̄ dat festa rn̄sis, in numero Deorū eā cōsecrans, & ex auro puro simulachrū fusile faciens. At illa in pdicto virorū Monasterio virili habitu, & aīo pmanens ī diuinis erudi-

eruditionibus ita profecit, vt intra secundum annum omnes fere scripturas dñicas retineret. Tanta erat ei tranquillitas animi, vt vna ex numero Angelorum ab omnibus diceretur. Erat omnibus omnia. Tristem consolabatur, læto congaudebat. irascentem mitigabat, tantamq; gratiam a Deo cõsecuta erat, quemcunque in dolore positum visitaret, statim omnis dolor recederet, & salubritas adueniret. Comites autem eius Prothus, & Hiacyntus in omnibus obtemperabant ei. Tertio igitur cõuersionis eius anno abbate monasterii defuncto, visum est omnibus, vt beatam Eugeniã vt eis præesset, eligerēt. Tunc illa metuens se fœminam contra regulam viris præponi. Iterum timens, ne omnes vnanimiter præcantes contemneret, ait ad eos. Videamus in hac nostra electione quid Dñs præcipiat. Si quis ait vult esse primus, sit omnium nouissimus. Ecce igitur, & vestris præceptis obtemperans, decreui primatum suscipere, & Dñi iussioni obediens, vltimum me constituo charitati vestræ. Igitur omnes omne opus monasterii, quòd infima persona exercere solet suscepit in omnibus, aquam portare, ligna conscidere, munditias adhibere, Deoque tam clara esse cœpit, vt dæmones de obsessis corporibus eiiceret, & cæcorum oculos aperiret.

De accusatione Melancia contra eam. Cap. CXVII.

MAtrona quædam Alexandrina cæteris præstantior, nomine Melancia audiens eius opinionem venit ad eam, quæ a quartano typo grauissime per annum & eo amplius vexabatur. Quam cum illa oleo perunxisset omnem, mox abundantiam fellis euomuit, & sanissima reddita tres cyphos argenteos solidis repletos ei in muneribus misit. Quæ illa grananter remittens ait. Abundamus, & superabundamus, precor esit, vt hæc pauperibus largiaris. Tunc illa contristata veniens cœpit rogare, & ampliora promittere. Et dum circa ista sic assidua esset, in nullo deprehendens, ꝙ esset fœmina, iuuentutis elegantia decipitur, & in concupiscentia illius illabitur. Et putans eam amplioris pecuniæ cupidiorem esse, cœpit infinita offerre, copiosa promittere. Sed videns eam omnia oblata repellere, cœpit eam his verbis secreto alloqui. Quid de inanib. abstinentiis maceras, & perdis florem gratissimæ iuuentutis, quasi Deus tristes diligat, & sua delectamenta contemnentes foueat, ac solis hominum cruciatib delectetur. Videmus eius donis abuti, & ingrati refundere largitori, qđ donat. Igitur his afflictionibus finem ponas, & lætiora tempora, ac iocunda suscipias. Talia dicente Melancia, beata Eugenia volens animã eius a Diaboli laqueis liberare, ostendebat ei desideria mundi misera esse, & dum teneri putantur effugere, & vnius puncti delectamenta perpetua detrimenta inducere. Sed hæcomnia Melancia surda transibat aure, dumque sollicite ageret, quatenus Eugeniam irretiret, ægritudinem simulat, & vt ab Eugenia visitetur rogat. Quæ cum ad eam ingressa sederet intra cubiculum, obscœnis eam amplexibus infœlix Melancia adire tentauit, & verbis procacibus ad crimen hortari. Tunc Eugenia dixit ei. Recte Melancia nomen tuum dicitur, quia nigredine perfidiæ plena es, & te habitaculum magnum Diabolo præparasti. Discede a seruis Dei deceptrix & illecebrosa. Nos enim aliter militamus. Habeant opes tuas tibi similes, nos delectat mendicare cum Christo. Affatim diues est, qui cum Christo pauper est. Fugiant a te inanes concupiscentiæ. Non enim proderit saluti tuæ ista, quæ te inuasit audacia. Tunc illa deceptionis suæ pudorem non ferens, seque detegi timens, nisi prior ipsa detegeret, Alexandriæ Præfectum adiit dicens. Scelestum iuuenem Christianam religionem incurri simulantem, quem cum medendi gratia eo ꝙ infirmitatibus prodesse dicebatur ad me venire permitterem, vnam ex illis me æstimãs, de quarum pudore bachatur, ausus est impudenter loqui, & verbis procacibus ad crimen hortari. Quia nisi dedissem vocē, & præsentis Ancillæ meę solacio liberata fuissem, more barbarico sua me libidine captiuasset. Audiens hoc Præfectus furens statim iubet ad Monasterium destinari, qui eo ferro vinctum cum omnibus commorantibus vinctis deponerent. Et quia vnius carceris eos non ferebat locus per diuersas custodias diuiduntur, impudente fama per totum Aegyptum diffusa. Omnes credebãt, omnes condemnabant. Omnibus enim videbatur verisimile Melanciam illustrem fœminam mentiri non posse.

De purgatione criminis in pœnam accusatricis. Cap. CXVIII.

COnstituto igitur die conueniunt ciuitates in vicino positæ, vt videant ferarum tradi morsibus corruptores. Aptãtur eculei, verbera, flamma, tortores, & cætera, quæ cordis abscondita solent exculpere, præparantur. Tunc Præfectus Philippus ait. Dic sceleratissime christianorum. Hic Iesus vester vobis tradidit, vt operam corruptioni detis, & fraudulenta pudorem matronalem astutiam capiatis. Eugenia capite demisso ne posset agnosci respondit. Deus meus Iesus Christus cui seruio, castitatem docuit, eamq; custodientibus vitam æternam promittit. Ne aũt fructus patientiæ nostræ depereat ꝓ victoriam principum, ne in hãc falsam testem sententiam retorqueatis, etiam tunc probabimus in eam crimen, qđ obiicit redundare. Quod cum permisisset ille, Eugenia dixit. O Melancia Nigredinis nomen, tenebrosa malitia, fecisti applicare eculeos, suspendi præcipis Christianos, præcipe Ancillam tuam adduci, vt ex ore eius possint mendacia refutari. Quæ applicata coram iudice, Dñæ suæ contra Eugenia cœpit testimonium proferre. Cæteri quoque de familia testabantur sic esse. Tunc vehementer Iudex commotus ait. Quid ad hæc infa. ste dictu rus es, quem tot reuincũt testes Ad hoc Eugenia. Tempus, inquit, est loquendi, quia trãsiit tempus tacendi. Tanta siquidē est virtus in nõie Christi, vt & Fœminæ in timore eius positæ virilē obtineant dignitatē. Ego igit̃ Fœmina viriliter gerēdo virũ gessi, virginitatē ꝙ in Chro est fortiter amplectēdo. Hęc dicens, tunicam qua induta erat a capite scidit, & Fœmina apparuit, statimq; ad Præfectum ait. Tu quidem secundum carnem pater es mihi, Claudia mater, fratres mei qui tecum sedent Auitus & Sergius. Ego autem pro amore Christi mundũ cum suis deliciis respui. Et ecce Prothus & Iacinctus Eunuchi mei cum quibus ingressa sum scholã Christi, qui mihi tam idoneus magister extitit, ꝙ me victricem libidinum, & omnis pollutionis per misericordiam suã fecit. Agnoscentes itaque eam pater, & fratres, & serui cum lachrymis eius amplexibus incũbebant in conspectu populi. Vestimēta auro texta referuntur, & licet inuita induitur, atq; in excelso pro tribunali collocatur, & ab omni populo clamatur. Vnus est Deus Christus, ꝗ est verus Deus Christianorum. Et ne tanto gaudio populi deesset probatio castitatis, ignis visus est de cœlo descendens, qui Melanciæ domum ita circundedit, vt nec vestigium alicuius, quod ad eam pertinebat remaneret. Fit ergo gaudium populi cum timore Dei. Baptizatur Præfectus, & filii, & vxor eius Claudia, & omnis familia, & innumerabilis multitudo Paganorum conuertitur ad Deum. Suscipiunt Christiani priuilegia, & omnis Alexandriæ ciuitas fit quasi vna ecclesia. Conspirat omnis Ecclesia in Episcopatum Philippi, cœpitque & sancta Ecclesia habere Episcopum, & respublica habere Præfectum, quia nullus successor aduenerat.

De prædicatione sancti Eusebij, Vincentij, Peregrini, & Potentiani. Cap. CXIX.

EX gestis eorum. Temporibus Commodi sæuiente persecutione in Christianos, adueniente natali die ipsius decretum ab eo exijt, vt omnis plebs Romanæ vrbis in vnum adueniret, & in laudem Herculis, ac Iouis pompatica voce acclamaret. Ventum est & circunstat regem pene vniuersus orbis. Ipse autem deformiter inductus regiã cum mitra ascendit sedem, ac prius thurificauit auream Iouis statuam. Tantæ enim superbiæ erat, tantæque iactantiæ, vt indueret se pelle Leonis, designare in vestimento volens, quod sicut Leo bestiarum, sic & ipse esset Rex & magister populorum. Cui omnis populus acclamauit dicens. Protector est Hercules reipublicæ, & defensor libertatis Romanæ audaciæ. Eodem tempore morabantur in vico, qui appellabatur Carnarius Christiani nominis cultores, inter quos erant viri religiosi. Eusebius. Vincentius. Peregrinus, atque Potentianus serui Dei orationibus instantes, mori ꝓ Christo desiderantes. Hi ad imitationem Apostolorum sua omnia vendiderunt, & pauperibus erogauerunt, quatenus nudi ab hoc sœculo liberius soli seruirent Deo. Qui cum audissent huiusmodi rem a Commodo gestam, ridiculo, ac superstitioni hoc deputantes, vicos, & vrbes perlustrant, trinum, & vnum Deum prædicanti, dicentes. Recedite charissimi a cultura Dæmoniorum, Date honorem trino Deo, & vni, patri, & filio, & spirituisancto omnipotenti, & agite pœnitentiam, & baptizemini, ne simul cum Commodo pereatis.

Passio sancti Iulij Senatoris. Cap. CXX.

ITaque quidam Senator Iulius audiens monita huiusmodi salutaria, introduxit eos in domum suam, & audiens sollicite prædicationem, credidit, & facultates suas varias per manus eorum distribuit. Accersito igitur quodam presbytero Rufino, baptismum cum omni domo sua suscepit. Cœpitq; ipse publice confiteri Christum, & pro eo mortem concupiscenti animo desiderare. Quod cum audisset Cæsar, amaritudinis felle exagitatus, iussit eum ad se reduci, & cum sic cœpit affari. Iuli qualiter amens effectus es, vt deserens Iouem, & Herculem, sequaris nescio quam amentiam vanam? Cui viriliter respondit Iulius, dicens. Tu simul peribis cum Diis tuis, quos vano errore Deos esse temerario ore mentiris Cõsi-

sus itaque Cæsar, & his,& aliis verbis,accersiuit quendam virum nomine Vitellium Magistrum peditum,animo ferum,opere crudele,osbusq; vitiis obsessum,pcepitq; ei dicẽs. Exqre diligenter facultates huius sacrilegi,& cõpelle eũ ad sacrificãdum inuictissimo Herculi.Qui nisi acqeuerit,non protrahas ipsum diutius viuere.Suscipiens Vitellius Vicarius, fecit eum coartari in custodia. Post triduum iussit sibi tribunal pparari in tellude, & S. Iulium cathenis astrictum exhiberi ante se. Erat enim corpore nudus, sed ex integro fide munitus.Quem sic loquitur Vitellius. Audisti,quid iussit Princeps. Depone iam pertinaciam,& adora Deos per quos vniuersus substitit orbis Romanus.Nam si nõ feceris,diuersis afflictus pęnis punieris. Cui sanctus constanter respondit.O miser & miserande simul cum tuo Principe perfido peribis. Ad hæc Vitellius dixit. O Iuli in quem cõfidis,cum iam damnatus sis.Iulii⁹ respondit. Fiducia mea vita æterna est,spes mea Christus est,qui te cum Principe tuo damnabit in æternum interitum.Hæc audiens Vitellius iracundiæ stimulis instigatus iussit eum fustibus cædi. Qui dum cæderetur,emittens spiritum cœlestia petiit. Cuius corpus præcepit Vitellius ante Amphiteatrum iactari. Quod audiens Eusebius, Vincentius. Peregrinus, atque Potentianus collegerunt corpus sanctissimi Christi martyris,& sepelierunt in cęmeterio Calepodii 14. Kal. Septembris.

Passio sancti Eusebij Præfati cum socijs suis.
Cap. CXXI.

HÆc audiens Vitellius perquiri eos fecit,sibiq; pñtatis dixit. Manifesta assertio est diripuisse vos facultates Iulii, cum & corpus illius collegistis, simulq; etiam sepulturæ tradidistis.Tunc gloriosus vir Eusebius locutus est.Quod, inquit,nobis obicis proculdubio fecimus , quodq; meruimus psule Christo executi sumus. Iudex nequissimus dixit. Quia meruistis thesauros diripere,difficultas non sit vobis reddere, ne pereatis sicut & ille periit.Respondit Eusebius. Hoc oĩbus votis appetimus,hoc cõi animo concupiscimus. Cumq; constanter persisteret, confusus Vitellius eadem hora iussit, vt in eculeo facie ad faciem suspenderentur,obtunderentur neruis, & fustigarentur. Quibus suspensis Præco etiã clamabat.Deos & Principes nolite blasphemare. Diutius aũt eis tortis, iussit cessare paululum a tormentis.Quibus dixit.Parcite vobisipsis, & sacrificate Diis.Eusebius ad hoc. Miser inquit,quod incepisti perfice,noli desistere. Ante enim tibi deficiet ad torquendũ nos tempus,q̃ noster deficiat in Christo persistens animus. Ne ergo putes nos terreri,nec separari nos a fraternitate Dñi nr̃i Iulii.Vitellius circumstantibus,ait. Isti securi de arte Magica in tormentis gaudent.Respondit Vincentius. Nos gaudemus & exultamus in Domino nostro Iesu Christo. Tyrannus vero iussit ex templo flãmas applicari eorum lateribus. Illi alacres effecti dicebãt.Gloria tibi dñe,q̃ nos visitatione tua circũdas.

Passio sancti Antonini. Cap. CXXII.

IGitur vnus Carnificum Antoninus,intentis oculis eminus vidit cum spongia iuuenem stantem,fulgore nimio chorușcantem,& eorum latera extergentem.Tunc immissa voce cũ ingenti gaudio cœpit clamare.Vnus verus est Deus Christianorum,quem hi euidentissima ratione prędicant.Video enim Angelum Dñi circunstantem eos,& a pressura flammarũ pte gentem. Tunc velut Leo frendens iudex cum clamore ait. O Magica ars, ò seductores, qui alienauerunt mente sua hominem clarissimum,ac probatissimum in repuplica. Antonin⁹ aũt pœnitentia ductus deuouit se crediturũ Christo Dño.Statim vero Antoninus Ruffinum presbyterum adiit, & vt ab eo baptizaretur humiliter impetrauit. Itaque Vitellius sanctos martyres de eculeo deponi iussit.Quib. depositis ait. Vt quid tam crudeles estis vobisipsis. Cur non deponitis insaniam vanam, adorantes Deos & glorificantes quos iusserunt Principes,vt nobiscum frui mereamini vita æterna.B.Vincentius ait. O infelicissime omnium, tu crudelis, qui tibiipsi non parcis. Nos in gloria iam constituti sumus,tu vero cum Principe tuo in gehennam periturus. Tunc Vitellius iussit linguam pscidi sancti Eusebii,æstimans illi deesse linguæ officiũ, in cuius ore semper Christus resonabat. Antoninus aũt accurrẽs clamabat. O Vitelli miserrime,quid tibi & iustis his.Vt q̃d eos crucias? Tunc Vitellius per os sanguinem vomere cœpit recto.s.iudicio Dei.Vt qui exarsit ad puniendum os iusti,acri dolore torqueretur in suo. Athleta vero Dñi Eusebius sine lingua laudes in excelso Christo dabat. Huic igitur lamentabili spectaculo quidam vir intererat Christianus clarissimus,nomine Faustus. Qui colligens linguam Martyris Christi Eusebii, reposuit eã sub tunica sua in sinu suo,& fugiendo latuit.Dehinc iussu Vitellii Antoninus ductus est a carnificibus via Aurelia iuxta formam Traianam,& capite plexus 11. kal.Septembris.

De fine agonis prædictorum sanctorum. Cap. CXXIII.

POrro Eusebium ac socios eius diutius maceratos suppliciis, in ima carceris iussit retrudi. Ibi non diebus, neq; noctibus ab oratione cessabant. Percurrebat autem eorum opinio circumquaq; ad quos veniens non minima multitudo Christianorum,& audiens ab eis æternæ vitæ monita,non mediocriter proficiebat. Post triduum apparuit eis beatus Iulius cunctisq; audientib. ventura prophetando hæc intulit.Saluate custodem carceris. Hæc dicens ab oculis eorum euanuit, mentesq; eorum sua gratissima visitatione lætificauit. Tanta vero contulerat Dñs vim virtutis suæ fidelibus,vt vndiq; illic populorum confluentibus turbis,variis detentis languoribus, nulla difficultas esset in conferenda sospitate eorum orationibus,veniens itaque Sacerdos capitolii nomine Lupulus,qui ritu paganismi fungebatur officio illo sacerdotali vanissimo, rogauit, vt instrueretur a sanctis martyribus, & baptizaretur. Erat enim cæcus.Cui dixerunt. Si credideris ex toto corde illuminaberis,& vita æterna nobiscum fueris.Respondit Lupulus. Ego absq; vlla ambiguitate credo in quem vos creditis, nec vllatenus cupio seperari a vobis.Ideo enim ad vos confugi,desiderans vobiscum in his vinculis pro amore Christi mancipari.His auditis confestim miserunt,& rogauerunt ad se venerabilem Rufinum presbyterum venire.Qui veniens ad carcerem cathechizauit,& baptizauit eum. Tunc subito ab oculis eius caligo discessit,& lumen Christi in eo emicuit. Tunc accurrens custos carceris,& videns illustratum superno lumine. qui annis quattuor cæcus fuerat,misit se ad pedes sanctorum, & vt baptizaretur rogauit. Quem illico beatus Rufinus sacro baptismate purificauit,eumq; armis fidei muniuit. Abiens Vitellius intimauit Regi omnia, quæ a sanctis erant gesta,qualiter superassent omnia tormentorum genera,& quomodo cõtempsissent Diis libare sacrificia,qualiter ve loqueretur Eusebius sine lingua. Cui ita Rex ait.Extingue eos.Qui iubens sibi tribunal præparari, & illos introduci ait. Afferte Tropodam, vt sacrificent hi. At hi expuentes contempserunt eum. Cuius etiam cor impœnitens admirans beatus Eusebius ait. O miser cuius cor est sedes Sathanæ. Tunc Vitellius fecit eos ante amphiteatrum tamdiu plumbatis acriter cædi donec spiritum exalarent.Quorum corpora beatus Rufinus collegit, & non longe ab vrbe Roma sepeliuit 8. kal.Septembris. Ex Martyrologio. Præterea 14. kal.Maij celebratur Romæ natale beati Appollonii senatoris,qui sub Commodo Principe a seruo proditus q̃ Christianus esset,insigne volumen composuit q̃d in Senatu legit.Ac deinde sententia Senatus pro Christo capite trũcatus est. Idem 8.idus Augusti apud Mediolanum sancti Faustini tempore Aurelii Commodi martyrizati.

De Victore Papa, & Hireneo Lugdunensi.
Cap. CXXIIII.

HVgo.Ea tempestate Eleutherio Papæ Romæ Victor successit.In his etiam dieb. facta est quæstio magna de Pascha. Vnde apud Cæsaream Palestinæ concilium celebratũ est, vbi statutum est,vt semper die dñicam celebremus,sicut nunc agimus,obseruata 14.luna mensis Aprilis.Huic concilio interfuerunt Victor Romanorum Papa, & Narcissus Patriarcha Hierosolymorum.Theophilus quoq; Cæsareæ Eps,& Præsul Lugdunensis Hireneus.Hier. de illustribus viris.Hireneus Fotini Epi, qui Lugdonensem in Gallia regebat Ecclesiam,Presbyter a matricularibus eiusdem loci, ob quãdam eiusdem Ecclesiæ quęstionem legatus missus Romam,honorificas sub nomine suo ad Eleutherium Epum refert literas. Postea Fotino iam prope nonagenario ob Christi martyrium coronato, in locum eius substituitur.Constat aũt Policarpi cuius supra fecimus mentionem Sacerdotis, & martyris hunc fuisse discipulum.Scripsit 5.aduersus hæreses libros,& contra gentes volumen breue, & de disciplina aliud , & ad Marcianum fratrem de Apostolica prædicatione, & librum variorum tractatuum, & ad Blastrum de scismate,& ad Florinum de monarchia,siue q̃ Deus non sit conditor malorum, & de octaua.i.de Ogdoade,egregium sintagma.i.documentum. Feruntur & aliæ ad Victorem Episcopum Romanum de quæstione Paschæ epistolę, in quibus commonet eum nõ facile debere vnitatem collegii scindere.Siquidem Victor multos Asiæ,& orientis Episcopos, qui 14.luna cũ Iudæis pascha celebrabant damnandos crediderat,in quã sententiam,& hi qui disceptabant ab illis Victori non dederunt manus. Actor. Quod autem Hugo Floriacensis ponit sub Commodo Victorem papatum accepisse.Eusebius in chronicis ponit sub Helio Pertinace. Addens etiam quod eiusdem Victoris extant mediocria volumina de religione. Questionem vero de pascha dicit sub Seuero determinatam fuisse.

De Imperio Helii, & Iuliani de fine quoq; Commodi. *Cap.* CXXVI.

EVsebius in chro. Porro Cōmodus Impator, Colosi capite sublato, suæ imaginis caput iussit imponi. Idē quoq; Cōmodus multos nobilium interfecit, & spectacula populo Romano præbuit insignia. Incendio Romæ facto, Palatinum & ædes Vestæ, plurimaq; vrbis pars solo coequatur. Hugo vbi supra. Flagitia itaq; Aurelii Commodi Imperatoris vrbis pœna persecuta est. Nam Capitolium fulmine ictum est, ex quo inflammatio facta, Romanam bibliothecam rapaci turbine concremauit. Porro Cæsar Commodus cūctis incommodus, in domo Vestali strāgulatus interiit. Helius aūt pertinax senex a senatu Imperator creatus est. Eusebius in chroni. Hic obsecrante Senatu, vt vxorem suam Augustam, & filium Cæsarem appellaret, contradixit, sufficere testatus, ꝙ ipse regnaret inuitus. Erat.n. septuagenario maior cum præfecturam vrbis ageret, & ex Senatusconsulto imperare iussus .s. anno Dñi 193. mundi verò 4064. Tandem Iuliani iurisperiti scelere occisus est, quem postea Seuerus apud Miluum pōtem interfecit. Hugo. Iulianus aūt, qui vi sibi Romanum vendicauit imperium imperauit septem mensibus. Sicque inter Pertinacem Cæsarē, & Iulianum eius successorem vnus annus assumptus est.

De Clemente Alexandrino, ac scriptoribus cæteris illius temporis. *Cap.* CXXVI.

PEr idem tps erant insignes Clemens Alexandrinus Philosophus, & Parthenus Stoicus, & Aphricanus historicus, & Musianus. Hie. de illustrib. viris. Parthenus Stohicæ sectæ Philosophus iuxta quandam veterem in Alexandria consuetudinem, vbi a Marco Euangelista semper ecclesiastici fuerūt doctores, tantæ prudentiæ & eruditionis, tam in scripturis, q̄ in sæculari literatura fuit, vt in Indiam quoq; rogatus ab illius gentis legatis a Demetrio Alexādriæ epo mitteretur. Vbi repperit Bartholomeum vnum de duodecim Aplis, aduentum Dñi nostri Iesu Christi iuxta Mathæi euāgelium pdicasse, qd hæbraicis scriptum literis, reuertens ad Alexandriam secum detulit. Huius multa quidem in sanctam scripturam extant cōmentaria, sed magis viua voce Ecclesiis profuit, docuitq; Seuero principe & Antonino cognomento Caracalla. Clemens Alexandrinæ Ecclesiæ presbyter, Partheni de quo supra retulimus, auditor, post eius mortem Alexādriæ Ecclesiasticā scholam tenuit. Feruntur eiusdem insignia volumina, plenaq; eruditionis, & eloquentiæ, tam de scripturis diuinis, q̄ de sæcularis literaturæ instrumento. Ex quibus illa sunt. Stromatum libri 8. Aduersus gentiles liber vnus. De ieiunio disputatio. Aliꝰ liber, qui inscribitur, quisnam ille diues sit qui saluetur. De obtrectatione liber vnus. De canonibus ecclesiasticis, & aduersus eos qui Iudæorum sequuntur errorem liber vnus, quem proprie Alexandro Hierosolimorum epo Typo Profonesim ostēdit. Meminit aūt in Stromatibus suis, voluminis Taciani contra gentes. Extat Alexandri Hierosolymorum Epi, qui cum Narciso maximo, postea rexit Ecclesiam, epistola, sub ordinatione Asclepiadis cōfessoris ad Anthiocenses congratulantes ei, in qua ponitur in fine. Hæc vobis Dñi fratres scripta transmisi per beatum Clementem presbyterum virum illustrem, & probatum, quem vos quoque scitis, & nunc plenius cognoscetis. Qui cum huc venisset, iuxta puidentiam, & visitationem Dei confirmauit & auxit Dñi ecclesiā. Cōstat Originē huius fuisse discipulū. Floruit aūt Seueri & Antonini filii eius tpib.

LIBER VNDECIMVS.

De Imperio Seueri, & Leonide patre Origenis. *Cap. I.*

HVGO vbi supra. Igitur Seuerus genere Aphricanus, qui se ex nomine Imperatoris, quem occisum vltus fuerat Pertinacē voluit appellari, Romanum consecutus imperiū imperauit annis 18. Euse. in chro. Cœpit aūt anno Dñi 194. mūdi verò 4065. Hugo. Hic fuit natura sæuus multisq; bellis lacessitus, fortissime quidem rempub. sed laboriosissime rexit. Nam Pescemium nigrum, qui in Ægypto & Syria ad Tyrannidem aspirauerat interfecit, Iudeos, & Samariteas rebellare conantes superauit. Parthos quoque, & Arabas coercuit, & ad extremum Claudio Albino, qui se in Gallia Cæsarem fecerat Lugduni interfecto, in Britaniam bellum transtulit. Ibiq; magnis grauibusq; prœliis sæpe gestis insulam recepit, quam & vallo, & crebris turribus per 132. milia passuum a mari vsq; ad mare communiuit. Hic etiam post Neronem in Christianos quintam persecutionem exercuit. Qua persecutione plurimi sanctorum per diuersas prouincias passi referuntur. Inter quos Leonides pater Origenis pro Christo capite cæsus est, teneræ adhuc ætatis supradictum Origenē filium dereliquit. Sed ita erat præfatus Origenes iam grammatica eruditus 17. annum agens, vt ad docendum sufficeret, & quę ad victum erant ei necessaria ex hoc pararentur. Census quippe Leonidis, qui maximus fuerat regio fisco, per proscriptionem sociatus erat. Sub hac etiam persecutione in Lugdunensi ciuitate passus est beatus Hireneus cum maxima multitudine Cleri sui & populi.

De feruore Origenis a pueritia. *Cap. II.*

EVsebius lib. 5 Supra modum accenso persecutionis incendio, & multis ea tempestate martyrio coronatis, intantū ardorem capescendi martirii, puerulus tunc adhuc Origenes exarserat, vt sponte se periculis ingereret, & aliis in certamine positis pceps in medio rueret, ita vt insectari ipsam mortē velle, & rapere videretur, q̄ & adipisci oīmodis potuisset, nisi ꝙ dispensatione Dñi ad vtilitatem multorum putatur pro totius ecclesiæ ædificatione seruatus per solicitudinem Matris, q̄ gloriosæ mortis eius desideria impediuit. Quæ cum primo maternis ei obsecrationibus supplicaret, vt sibi consuleret, vt parceret Matri, & ille ex his præcibus inflammatior ad amorem martyrii redderetur, maximè eo ꝙ patrem iam teneri cognouisset in vinculis, & ipse prope socius vinculorū ac martyrii festinaret, arte quadam materni affectus inhibetur. Etenim cum mature eum velle, & ante lucanum prumpere ad agonū certamina præsensisset, noctu cubiculum filii dormientis ingressa omnia eius indumenta in quibus procedi in publicum poterat furata subtraxit, vt per hoc domi residere necessitate cogeretur. Ille maternis impeditus dolis, cum nihil agere posset, nec tamem mens quiescere pateretur, audet aliquid super ætatem, epistolam scribit ad Patrem. Se quidem maternis artibus retineri, sed illum debere retinere qd̄ cæpit. Et addidit etiam hoc. Vide pater ne propter nos, aliquid aliud velis. Deniq; frequenter dicitur dormienti puero religiosus & solicitus Pater superueniens, operimentum pectoris detraxisse, & velut Dei spiritu intus incluso, pectus eius tanq̄ templum qdā veneratus, & demulcens osculis abscessisse, beatū semetipsum adeo effectum pro tantę prolis felicitate gratulatus. Vt vero pater eius martyrio consūmatus est puer ipse cum Matre vidua, & sex aliis paruulis fratribus 17. annum agens suę ætatis, in summa facultatum penuria derelictus est, qm̄ quidem census paternus, qui vel maximus fuerat fisco per proscriptionem sociatus est. Nec tamen ei defuit omnipotentis Dei prouidentia. Ob insigne namq; vel literarū vel religionis studiū a quadā nobili & locupletissima Fœmina pfamiliariter foueri cœpit.

De passione sancti Philippi Episcopi. *Cap.* III.

EX gestis sanctæ Eugeniæ. Philippus aūt pater sanctæ Eugeniæ, cum Alexandriæ Episcopatus officium gereret, & ipsa rempub. administraret, misit relationem ad Seuerū Imperatorem, memorans Romanæ reipublicæ Christianos pdesse, & ideo debere eos absq; persecutione in vrbibus cōlocare. Imperator aūt eius relationi consensit, & ex hoc dignitas Christiani nominis florescere incipit. Sed quia semper contra bonitatem pugnat malitia, quidam ex honoratis Alexandriæ cultores Idolorum, egreferentes, quia Christiani priuilegia accepissent, abeuntes apud regem accusauerunt Philippū dicentes, ꝙ Reipublicæ status ab eo conturbatus sit, & ꝙ Deorū ceremonias deserens, ad culturam Crucifixi totam ciuitatem conuertit. Tunc Commotus Seuerus Augustus direxit ad eum decretum, vt aut Diis solitam culturam exhiberet, aut deposita dignitate etiam propriis facultatibus cederet. Qui simulata ægritudine donec oīa sua distraheret, & pauperibus daret ipse in timore Dei in cultura Christi perfectus, etiam alios confortabat. Post hoc Perhennius Præfectus Alexandriam veniens dum eum percutere quereret, & non posset, quia oīs ciuitas in eius amore perdurabat, immisit ei, qui se Christianos fingerēt. Et ingredientes percusserunt eum in oratione dominica constitutum. Perdurauit autem in spatu anno vno & mensib. tribus. Dæmones effugabat oratione, cæcos illuminabat. Post percussuram aūt tribus diebus permissus est esse in corpore, vt corda dubia posset confirmare. Post hoc vt reciperetur orauit, ac iuxta Nitriam, vbi sancta Eugenia filia eius Monasterium virginum collocauerat, corpusculum suum collocari præcepit.

De Sanctis Claudia, & Eugenia, & Basilia. *Cap. IIII.*

VBi Claudia vxor eius Xenodochium collocauit, & pdia constituit, q̄ peregrinorum susceptionibus deseruirent. Ipsa autem cum filiis Auito & Sergio, ac filia sua Eugenia Romā rediit. Igiť filios Philippi cum oī gaudio suscepit Senatus,

vt vafi Carthaginis procõsulem,& alium vicariũ Aphricę destinarent. Dum aũt ad Eugeniã multę matronæ conueniret,& multas virgines faceret in Chro credere, & in virginitate permanere, quædam virgo Basilia ex regali genere ad eã ptingere cupiebat, sed causa Christiani nois ad eam ire non poterat. Rogauit ergo per internuncium fidelem, vt eam de religione Christiana instrueret. Tunc illa Prothum,& Iacinctum cõuocatis ait. Basiliæ vos offeram sub specie muneris, vt eam Christi faciatis Ancillam. Basilia suscepit eos quasi famulos, quos adorabat, vt Aplos cũ eis oĩ hora vacabat, & quasi Eunuchos in seruitio habens nõ dieb. nec noctib. a colloquiis diuinis, & orone cessabat. Sanctus quoq; Papa Cornelius ad eam venit, eamq; latenter baptizauit. Sed & procurãte Dei mĩa pene oĩb. noctibus fruebantur mutuis aspectib. ipsa & B. Eugenia. Oĩb. itaq; viduis cõuẽtus erat ad B. Claudiã,& oĩb. virginib. ad Eugeniã. S. aũt Cornelius oĩ vespe sabbati dabat nocte hymnis p uigilẽ cãtatib. qete noctis exclusa cõicabat eis sacra mysteria.

De Heresi Paulianorum, & Natali confessore.
Cap. V.

EVseb. li. 5. Eo tpe Arthemonia hęresis pullulauerat, q̃ postmodum Paulus Samosacenus instaurare conatus est. Hic purum hoĩem. i. absq; Deo fuisse saluatorem confirmat. Pontificante aũt Zeferino Papa confessor quidã erat Natalis noĩe. Hic deceptus aliqñ ab Asclepiodoco quodã,& Theodoro collectariis, qui ambo discipuli erant Theodosij Coriarii illius, qui primus pro hac stulta assertione ab ecclesiæ societate depulsus est a Victore tunc vrbis Romæ epo. Acquieuit vt accepto ab eis salario, eps illius hæresis noĩnaret, certa pactione. i. 150. denariis mẽstruæ pstationis. Quiq; Natalis cum se in hoc deceptus locasset, frequenter admonebat in somnis, quia misericors Deus,& Dñs nr Iesus Christus nolebat martyrem suũ, qui sibi in multis passionib. testis extiterat de ecclesia perdere. Sed cum negligentius susciperet visiones primatus amore, & turpis lucri deuictus illecebra. Ad vltimum a S. Angelis p totam noctem verberatus,& pœnis grauib. cruciatus, mane consurgens cilicio se induit,& cinere conspersit, ac multis lachrymis errorem suũ deflens,& ante pedes Zepherini Epi, psternit & vigiliis oĩum, non tm̃mõ clericorum, sed etiam laicorũ cũ multa lamentatione, puolutus, in lachrymis ad miserationem oẽm puocauit Ecclesiã, vt indulgentiã sibi a Chro cõtinuis & iugibus p ipso pcib. implorarent, oñdens sit in cõspectu Dñi liuores corporis eius, & cicatrices, quos p nois ipsi⁹ cõfessione susceperat, vix aliqñ in cõione Ecclesiast. corporis reuocatus est.

Passio sanctorum Andocli, & Victoris Papæ.
Cap. VI.

EX Martirologio. Præterea kal. Maij celebrat solenniter in Galliis territorio Vnatiẽsi natale B. Andocli Subdiaconi, quem ab oriente misit S. Policarpus vna cum aliis ad pdicandum verbum Dei in Galliam, cuius pdicatione Impator Seuerus cõperta, spinosis fustib. crudelissime flagellatum, in carcerem trudi pcepit,& sic demum ab ense ligneo in crucis modũ caput eius scindi. Item 12. kal. Maii. Romæ natale S. Victoris Papæ, qui post B. Petrum 15. rexit Ecclesiã annis 10.& sub Seuero principe martyrio coronatus est. Ex libro Pontificũ. Hic constituit, vt scm̃ Pascha die dñica celebraret. Et vt necessitate faciente vbicunq; inuentum fuisset, siue in flumine, siue in mari, siue in fontib. tm̃ Christiana confessione crudelitatis clarificata, quicunq; hominum ex gentili veniens baptizaret. Item fecit constitutum ad interrogationẽ Sacerdotum de circulo paschali cum presbyteris,& epis facta collectione,& accersito Theophilo Episcopo Alexandriæ, vt a 14. luna primi mensis vsq; ad vicesimamprimã, die dñica custodiat S. Pascha.

De quinto Terculiano, & scriptis eius. *Cap. VII*

EVse. in chro. Anno Seueri 18. Terculianus Afer centurionis pconsulis filius, oĩum Ecclesiarum s̃mone celebratur. Hier. in li. de illustrib. viris. Hic acris & vehemẽtis ingenii sub Seuero principe,& Antonino Caracalla maxime floruit, multa que scripsit volumina, q̃, quia nota sunt plurimi pteremittim⁹. Vidi ego q̃ndam Paulũ noĩe Cõcordiæ, qd oppidum est Italiæ senem, qui se B. Cypriani iam grandis ætatis notarium, cum ipse admodum esset adolescẽs Romæ vidisse diceret, referreq; sibi solitum nunq̃ Cyprianum absq; Terculiani lectione vnã pterisse diem, ac sibi crebro dicere. Dã Magistrum Terculianũ v3. significans. Hic vsq; ad mediam ætatem presbyter Ecclesię permansit inuidia postea & cõtumeliis Clericorum Romanæ Ecclesia ad Montani dogma delapsus, in multis libris nouæ prophetiæ meminit, specialiter etiam aduersum Ecclesiam texuit volumina, de pudicitia, de psecutione, de ieiuniis, de monogamia, de extasi libros sex, & septimum, quem aduersum Apollonium composuit. Ferturq; vixisse vsq; ad decrepitam ætatem,& multa, quæ non extant, opuscula condidisse. Acto. Hic Quintus Tertulius scripsit Apologeticum librum vnum, de quo plura in hoc opere locis congruis inserui.

De B. Origene. *Cap. VIII.*

EVse. in chro. Anno sequenti Origenes Alexandriæ studiis eruditur. Hier. de illustrib. viris. Origenes, qui & Adamantius decimo Seueri Pertinacis anno aduersum Christianos psecutione cõmota, ac Leonidæ patre illius Christi martyrio coronato cum sex fratribus, & matre vidua pauper relinquitur, annos natus circiter 17. Rem. n. familiarem Christi fiscus occupauerat. Hic Alexandriæ dispersa Ecclesia 18 ætatis suæ anno cathezeseon. i. doctrinatum opus aggressus, postea a Demetrio eiusdem vrbis Epo in locum Clementis Presbyteri confirmatus, per multos annos floruit. Et cum iam mediæ esset ætatis, & pter Ecclesias Achaiæ, q̃ plurimis hæresibus vexabantur, sub testimonio Ecclesiasticæ epĺæ Athenas p Palestinam pergeret, a Theonisto & Alexandro Cæsareæ,& Hierosolymitarũ Epis presbyter ordinatus. Demetrii offendit amicos. Qui tanta aduersum eum debachatus est insania, vt per totum orbem sub eius nomine subscriberet. Constat anteq̃ Cæsareã migraret fuisse Romæ sub Zepherino Epo,& statim Alexandriam reuersum. Heraclam presbyterum qui in Philosophi perseuerabat adiutorem, sibi fecisse cathezeseon. Qui quidem & post Demetrium Alexãdrinam tenuit Ecclesiã. Quãtæ aũt gloriæ fuerit hinc ꝙ Firmianus Cæsareæ Eps cum omni Capadocia eum inuitauit & diu tenuit, & post sub occasione sanctorum locorum Palestinam veniens diu Cæsareæ ab eo in scripturis sanctis eruditus est. Sed & illud ꝙ ad Mãmeam matrem Alexandri Imperatoris religiosam Fœminam rogatus venit Antiochiam,& summo honore habitus, ad Philippũ Imperatorẽ, qui primus de regib. Romanis Christianus fuit, & ad matrem eius literas fecit, q̃ vsq; hodie extãt. Quis ignorat. Et ꝙ tantum habuit in scripturis sanctis studii, vt etiam hæbream linguam contra ætatis gentisq; suæ naturam ediscere,& exceptis 70. interpretibus alias quoq; editiones congregaret. A quale. s. Pontici Proseliti,& Theodocionis Hebionei & Simmachi eiusdem dogmatis, qui in euangelium quoq; Cathamathum scripsit commentariolos, de quo & suum dogma affirmare conatur. Primã & quintã,& sextã,& septimam edidititionem, quas etiam nos de eius bibliotheca habemus, miro labore repperit,& cum cæteris editionibus comparauit. Dialecticam & Geometriam, Arismeticam, Musicam, Grammaticã, Rhetoricam, oĩum Philosophorũ sectas ita didicit, vt studiosos quoq; sœcularium literarum sectatores haberet, vt interpraretur quotidie, cursusq; ad eum miri fierent. Quos ille ppterea recipiebat, vt sub occasione sœcularis litteraturæ in fide Christi instrueret. Qui aũt super Origenis scire statũ velit q̃d actum fit, primum de epistolis eius q̃ post persecutionẽ ad diuersos misiæ sunt. Deinde & de sexto Eusebii Cæsariensis Ecclesiasticæ historiæ libro,& pro eodem Origene sex voluminibus possit liquido cognoscere. Vixit aũt vsq; ad Gallũ & Volusianum. i. vsq; ad 69. ætatis suæ annum,& mortuus est Tyri.

De laude eiusdem iuxta Haymonem. *Cap. IX.*

HAimo in Christianorũ rerum memoria. Nouimus Eusebium a quibusdam Ecclesiasticis viris aliquantulũ fuisse notatum, ꝙ nimius fuerit in laude Origenis. Illud vero de eo breuiter enarramus, ꝙ etiam orthodoxi quiq; & religiosi viri diffiteri non possunt. Origenes Leonidis Matris filius,& ipse fere a puericia voluntate martyr & forsan actu, nisi ꝙ a Matre subripiente nocte vestes eius pia fraude præpeditus est magnam,& festam a Deo gratiam scientiæ consequitur, potens in Grammatica, & cæteris omnibus litteris, in omni Philosophica eruditione apprime institutus, maxime in lectione, & doctrina diuinorum voluminum potentissimus illius temporis,& famosissimus indagator. Hic ergo pro magna & incredibili sententiæ prærogatiua doctor ecclesiæ apud Alexandriam a Demetrio ipsius loci Episcopo constituitur, cathedramq; doctorum tertius obtinet post Panthenum,& Clementem, cuius. s. Clementis,& ipse extitit auditor. Vbi dum verbũ Dei doceret palam, tam Viros instruẽs q̃ Fœminas,& oẽm turpitudinis occasionem maledicti gratia vellet infidelibus tollere, quidam minus perfecti sensus, exercet in proprio corpore, sed feruentis fidei & nimiæ castitatis opus. Nam illud euangelicum attendens. Sunt Enuchi, qui se castrauerunt propter regnum Dei, mox in seipso adimpleuit. Tunc ergo nulla aduersariis obtrectandi suspicione derelicta, maximæ doctrinæ, & prædicationi instituit oportune, & importune per diem & nocte publice,& priuati, in abstinentia plurima, in ieiuniis indesinentibus & vigiliis pene iugib. ita vt si qñ aliquid parũ somni necessitas naturalis exigeret, hũc ille nõ supra stratum, quo

omnino

omno nullo vtebatur, sed supra nudi soli deprehẽderet superfi cie. Fertur aũt ꝙ ex ei⁹ adiutorio plurimi ex vtroq; sexu martyres effecti sunt. Sed & illud præclarũ fert de eo, ꝙ nunq̃ per misit ea q̃ in ecclesijs deferebat a notarijs excipi, nisi q̃n iã. 60. ætatis agens annũ multo vsu & labore, plurimũ fiduciæ in ver bo Dei acceperat. q̃n. s. iam inerat ei vitæ grauitas & maturitas ætatis, & multæ experientię auctoritas. Inter cętera quoq;, eruditionum suarũ studia virtutẽ hæbreę linguę didicit. vt agnosceret, vel ea, q̃ à Iudæis legũtur qualia sunt, vel cæterorũ inter pretum, qui præter 70. interpræti sunt, quãta esset diuersitas Sed & aduersum hęreticos confutandos tam viua voce q̃ libro rum disertis disputationibus potenter elaborauit.

De causis errorum eiusdem. *Cap.* X.

INde plurimũ admirari non sufficio, ꝙ vir tã illustris, tã aper te rebellans & obuians hæreticis deuolutus sit in nominatis simam hæresim & errorem, ꝙ s. Seraphin in Esaia Spiritũsan ctũ esse exposuerit. Et in alio loco de pnĩa diaboli scripserit. Et de absolutione reproborũ post mille annos, & de multis alijs q̃ Orthodoxæ fidei aduersantur. maxime cũ abstinentissimæ, & castissimæ vitę fuisse referatur, & tã præclare doctrinæ, tam puri & lucidi sermonis. Ego sane de eo salua fide Patrum dixe rim, ꝙ vel hoc oĩno non scripserit, sed ab hæreticis ob præcla rũ eius nomen obsuscandũ maligne conficta sunt & conscripta, & noĩe suo prætitulata, vel si scripsit, non statuit ex sentẽtia, sed disseruit ex opinione. Nã(vt ipsemet dicit) Philophorũ & hæreticorum dogmata didicerat, ne ad eos cõuincendos im pitior esset, si ignorar et, q̃ apud ipsos erãt. Et fortasse cũ in aliq̃ bus locis scribendo attigit eorũ errores, calumniatus est hoc a semetipso dixisse. Quod si ẽt prędictas hæreses (vt placet quibusdã) ex sententia scripsit, valde compatiendũ est, tam eruditi pectoris viro, qui tantã eruditionis copiã ministrauit. Cuius vitia siqua sunt in scripturis, põt eorũ, quæ fideliter scripsit lu minosus quidã ac cęlestis splendor exuperare, de quo a Patribus dictũ est, quia vbi bene scripsit nemo melius. Quod aũt erratũ ẽ ab Origene & cõtra Ortodoxã fidẽ aliq d descriptũ, opinor ex hoc ei accidisse, ꝙ nimio lectionis studio Philosophos est amplexus. Attigerat. n. & oĩno assecutus fuerat secreta Platonis & Pythagoræ. Cheremonis quoq; Stoici, & Cornuti vo lumina, cæterorũq; Philosophorũ. Et fortasse, ꝙ nimis in eis est moratus, & ꝙ diutius ebibit de calice Babylonis inaurato, coactus est quodammõ de eius fece in sacrã scripturã trãsfun dere. Ex quo valde & vigilanter cauendũ est Ecclesiasticis viris, ne nimis Philosophicis institutis dẽt operã, ne forte cũ inebria ti fuerint eorũ inanibus poculis, & tumidis sensibus inflati, dif ficilius retracto pede ad humilitatẽ Christi reuocentur, & tardius fidei nr̃æ acquiescant, q̃nquidẽ edocti sunt cõtraria. Neq; hoc dicendo lectores artiũ dãnamus & artes. Nã & ipsæ no in utiliter leguntur ad profundas quæstiones Theologię enodan das, & perscrutãndas rõnes. Quippe ipsa est Dña artiũ, & cæte ræ vt Pedisseque famulantur. Verũ quosdã scholasticos non mediocriter reprehendimus, qui libris gentiliũ tã familiariter adhærent, & totos se immergunt, & totũ pænè in eis vitæ suæ cursum & eruditionis consummant. Quã honestius erat Ecclesiasticæ intendere disciplinæ, q̃ rectius & facilius sacræ scriptu ræ libros addiscere, quibus legendis si darẽt operã, paucioribus certe tpum spacijs, totã in se bibliothecã Ecclesiæ trãsfunderẽt q̃ oẽs friuolas illas & pęnè inutiles sciẽtiolas q̃bus occupãtur.

De multitudine librorum eius. *Cap.* XI.

EXtant Origenis cõmentarii, quos in sacras scripturas dili gentes & luculentos edidit. Itaq; 30. libros in partẽ q̃dã Isaiæ Prophetæ cõmentat̃, & in Ezechielẽ quoq; 25. libros, totidẽq; in Cantica Cãticorũ. Librũ de martyrib⁹ ad Am brosiũ scribit, tãta districta spũs virtute, vt eius sententijs tanq̃ validissimis neruis multos ad martyriũ stabiliret. Sunt & alia eius opuscula innumerabilia, quæ oĩa enumerare huius cõpen dii non est opus. Hiero ad Pammachiũ & Oceanum. Origenes mille & amplius tractatus, quos in Ecclesia locutus est, edidit, & innumerabiles præterea thomos. Quis tã ardentẽ aĩum in Scripturis non miretur? Et cũ in cæteris libris oẽs vicerit in Cã tica Canticorũ ipse se vicit Quod si quis eius nobis errores op posuerit audiat libere, Interdũ magnus dormitat Homerus. Verum operi longo phas est ignoscere somno. Actor. Licet (vt dictum est) Origenes in multis errauerit, tñ quia multa vtilia & præclara scripta reliquit, quædã eorũ Ecclesia recipit. Nam & Papa Gelasius in decretis suis illa opuscula Origenis approbat, quæ beatus Hieronymus non reprobat. Ex his ergo, quæ reperire potui, & ex quibus notabilia plurima opusculis nostris inserui, sunt ea, quæ scripta sunt super Gen. homeliæ. 17. Super Exodum homel. 13. Super Leuit. homeliæ. 16. Super Naum homeliæ. 28. Super Iosue homeliæ. 26. Super Iudicũ ho meliæ. 9. De Helcana tractatus vnus. Super principiũ Iob li. 3. Super Psalmũ. 36. Homelię. 5. Super Psalmũ. 37. homelię. 2. Super Psalmũ. 38. homilię 2. Super principium Canticorum li. 3. Super principium Ididæ homi. 2. Super Isaiam prophetam ho melię. 9. Super Hieremiam homelię. 14. Super Ezechielem ho melię. 14. Super Mathæum libri. 26. Quorum tamẽ. 12. primos nusquam vidisse memini. Item super Lucam homelię. 38. Super principium Iohannis tractatus vnus. Super epistolam ad Romanos libri. 10.

De varijs illius erroribus. *Cap.* XII.

SCripsit postea libros Periarchon, in quibus maxime eius hæreses inueniuntur. Sed in commentario eius super Mathæum cauendum est ꝙ, dicit panem illum quem dedit do minus discipulis suis non fuisse verum corpus eius, exponens illud mystice de pane verbi Dei. In commentariis quoq; libro rum Moysi mihi vr̃ nimis allegoricum sensum sequi, & quasi improbare historię veritatem. Epiphanius Salaminę Eps. Pręterea friuolã Origenis expositionem de tunicis pelliceis quan to conatu quantisq; egerit argumẽtis, vt tunicas pelliceas hu mana corpora crederemus. Qui inter multa ait. Nunquid coriarius erat Deus aut Corticarius, vt conficeret pelles aĩalium, & consueret tunicas peliceas Adę & Euę. Manifestum est ergo inquit ꝙ de corporibus loquitur. Si aũt propter vnum verbum aut duo, quę fidei cõtraria sunt multę hęreses abiectæ sunt ab Ecclesia, quantomagis Origenes inter hæreticos habebit̃, qui tantas peruersitates contra fidẽ Dei adinuenit & Ecclesię hostis extitit. Hiero. ad Vitum presbyterũ. Qui libros Periarchõ Origenis a me trãslatos voluerit legere, & calciatis pedibus ad terram promissionis pergere, ne ibi a serpentibus mordeatur, & arcuato vulnere Scorpij verberetur, legat prius hunc librũ, vt antequam egrediatur viã, quę sibi cauenda sit, nouerit. Idem ad Pammachium & Occeanum. Si mihi credideritis Origenista nunq̃ fui, si non creditis, nunc esse cessaui. Male sensit Origenes de filio, peius de spiritusancto, aĩarum de cęlo ruinam impie protulit, veram carnis resurrectionem negauit. Post mul ta aũt sęcula vnam de oĩbus fore restitutionem asseruit. Nuper sanctus Ambrosius Exameron illius compilauit, sed quia mei æmulatores vos esse dicitis, ad cæteros Talpæ, Caprearum in me oculos habetis. Idem ad desiderium. Origenes melior in omnibus bonis, peior in omnibus malis fuit.

De pœnitentia illius. *Cap.* XIII.

IDem ad Pammachium & Occeanum. Ipse quoq; Origenes in epistola, q̃ ad Fabianum Romanæ vrbis Episcopum scri bit pœnitentiam agit, quòd talia scripserit, & causam temeritatis in Ambrosium refert, ꝙ secreto edita in publicum protu lit. Actor. Extitit ẽt libellus, qui Planctus dr̃ Origenis, & à bea to Hieronymo translatus inscribitur. In quo sic ex eiusdem Origenis persona legitur. Heu mihi Mater mea, quæ peperisti virum legis peritum in iniquitatem proiectum, siue virum religiosum in impietatẽ delapsum peperisti, quasi turrim excelsam vel elatam, sed subito vsq; ad pauimentum prostratam. Si cut arborem fructiferam subito marcidam, sicut lampadem lu ciferam, & subito extinctam. Quis dabit capiti meo aquam & ori meo fontem lacrimarum, vt plangam meipsum in contritione mea? Cerno Sacerdotium fles super me, & thronum meũ araneam texentem. Require me Domine, quia de superiori Hierusalem cecidi. Hei mihi quondam doctori, quia nec locũ teneo discipuli. Tu nosti Domine quia inuitus cecidi, volens alios illuminare meipsum obscuraui. Volens pro pietate inue niri, contra pietatem inuentus sum. Vulnerauit me Diabolus in Angelum transfiguratus. Flebam aliquando super Sansonẽ sed peiora perpessus sum: super Salomonem, & deterius cecidi: super omnes qui peccauerunt & omnibus deterior apparui. Sansoni coma capitis defuit, mea vero de capite corona ce cidit. Illũ mulier seduxit, me lingua mea ad ruinã peccati pdu xit. Conculcate me pusilli & magni, conculcate sal insipidum, quia indignus Deo sum. Diuinum sal in stercore iacet Video super me nubem obumbrantem, & solem radios suos abscon dentem. Protege me Domine & mitte Spiritum tuũ vt igneo respectu repellat a me Diabolũ spinosum, & deleatur, quę cõtra me est cautio peccati, ad vesperum demoretur fletus, &c.

De Apologia eiusdem. *Cap.* XIIII.

ACtor. Scripsit autem Apologiam pro se, in qua loquitur sic. Quidam eorum, qui libenter habent criminari proxi mos ascribunt nobis, & doctrinæ nostræ crimen blaphe miæ, quod a nobis nunquam audierunt, dicentes me Patrem malitiæ ac perditionis incusasse, & eorum qui de regno eiiciũ tur. i. Diabolum dicere esse saluandum, quod ne aliquis quidẽ manifeste insaniens diceret. Sed nihil mirum mihi videtur, si adulteratur doctrina mea ab inimicis, tali adulterio quali, &

epistola

epistola Pauli Apostoli corrupta est. Quidā.n.sub eius nōie scripserunt epistolam falsam, vt Ecclesiam Tessalonicensem exturbarent, quasi instaret dies domini, & eos seduceret. Tale quid in nobis video accidere. Nam quidam auctor hæreseos cum sub præsentia multorum habita fuisset inter nos disputatio, & descripta accipiens ab his q̄ scripserant codicem, quæ voluit abstulit, & quod visum est permutauit, & circumfert tanquam ex nomine nostro insultans, & ostendens ea, quę ipse scripsit. Si quis ergo vult credere mihi in conspectu Dei loquenti credat. Sin autem quis non credit, sed vult de me male loqui nihil quod mihi damni infert. Erit autem ipse falsus testis apud Deum, & apud proximum falsum testimonium dicēs vel dicentibus credens. Timeat autem quod dictum est. Maledici regnum Dei non possidebunt. Hæc Origenes. Scripsit, & pro eo sanctus martyr. Pamphilus libellum apologeticum, de quo hæc, quæ sequuntur, breuiter annotaui. Pamphilus in Apologetico. Nihil mirum fratres videmini mihi esse perpessi, q̄ ita vos Origenis subterfugit intellectus, vt vos quoq; æstimetis de illo, q̄ alii nonnulli, siue per imperitiam sui, quia nō valens sensus eius altitudinem contueri. siue pro prauitate mentis, qua studium gerunt non solum dicta eius incusare. verum aduersus eos, qui hæc legunt hostiles inimicitias sumere.

De exortatorio eiusdem ad clericos. Cap. XV.

Actor. Iterum pręter supra nominatos Origenis libros extat eiusdem liber pulcherrimus de singularitate Clericorum, in quo & de habitatione Mulierum vitanda, pudicitiaq; seruanda differit in hunc modum. Origenes. Quia fęminarum commoratione quidam inter nos ad ignominiam deuoluti sunt. dominus me miserum pro vestra negligentia cum seueritate per reuelationem corripiens mandare præcepit, ne Clerici cum Fęminis cōmorentur. Nimis certe præceps est, qui transire contendit, vbi alium cecidisse conspexerit. Et vehemēter infirmus est, cui non incutitur timor pereunte alio. Ille autem prouidus, qui sollicitus fit casu cęterorum. Aduersaria confidentia est, quæ periculis pro certo vitam suam commendat. Et lubrica spes, quæ inter fomenta peccati saluari se sperat. Impossibilis quoq; liberatio est, flammis circumdari nec ardere. Difficile est, vt venenum quis bibat & viuat. vel dormiat in ripa & non cadat. In hac parte expedit bene timere, quàm male fidere. Et vtilius est infirmum se agnoscat homo, vt fortis existat, q̄ fortis videri velit & infirmus emergat. Minus Auaritiæ molestias patitur, qui diuitias non videt. Vnde dicit Apostolus. Qui volunt diuites fieri &c. Sic tentationibus subiacet, qui fęminæ iunctus est, in qua nihil aliud est, nisi q̄ feriat proximātem. Aculeus enim peccati facta est forma fęminea. Si nō putamus nos intentabiles esse mulierum iaculis, nihil restat cęlestibus regnis. Merito tales increpat Apostolus dicens. Iam saturati estis &c. Quanti, & quales Episcopi Clerici & Laici post victoriarum certamina, post magnalia & signa & mirabilia quæq; monstrata, noscuntur cum his omnibus naufragasse, cum voluerunt in naui fragili nauigare. Quantos Leones domuit infirmitas delicata, quæ licet sit vilis & misera, de magnis efficit prędam. O quàm inordinabilis fęminæ propinquitas iaculatur, cuius vicinum est delictorum latrocinium. De carbonibus scintillæ dissiliunt. Morbos Aspides sibilāt. De vestimentis procedunt Tineæ &c. Frustra etiam pudicitiæ bonū intrinsecus laborioso agone custodit, qui illud infamari forinsecus efficit, immo peius est, quam Mechia, continentiam ducere criminosam, & infamem facere sanctimoniam. Blasphemiam enim ingerit religioni, quam contulit, qui quod confitetur non coram omnibus impleuerit, ne Christianitas credatur esse fallacia, & Mechatio videatur sanctitas velamento vestita. Aspectus fœmineus subito & in transitu occurrens velut sagittas alienis oculis iactat. tollerabiliusq; ē audire Basiliscū sibilantem, quā Mulierem cantantem. Omnis inconueniens sodalitas Mulierum, gluten est delictorum & viscum toxicatū, quo Diabolus aucupatur. Vbiq; est fugienda cum mulieribus non continuanda præsentia, & quasi transiens fęminis exhibēda est accessio, quodammodo fugatiua. Cunctis quidē calamitatibus tollimus locum, dum prouidentiam gerimus temporū futurorum. Sed hæc est semper humanæ duritiæ incredulitas, vt non solum audiendo, sed etiam videndo non credat alios interrisse. nisi & semetipsum videat interire. Quid miramur, si Adam per Euam seductus est, quem nulla morientium exēpla præcesserant, sed vna sola iussio constrinxerat, cū nos nec innumerabiles mortes, nec infinita iussa compescant. Vtiq; si Adam vidisset mortes, quæ factæ sunt in nobis olim in ci. & c.c.p. Verum tamen dico vobis &c Castitas seu virginitas est, munimentum sanctimonię, expugnatio infamię. infirmitas lasciuiæ, animæ victoria, corporis præda. vbertas gloriarum, captiuitas criminum, abolitio scandalorum. pax virtutum, debellatio inquietantium bellorum, culmen puritatis, carcer libidinis, portus honestatis. vita spiritus, carnis interitus, status qualitatis Angelicæ. fumus humanæ substantię.

De Policrate & cæteris illius temporis scriptoribus.
Cap. XVI.

Hiero. de illus. vi. Policrates autem Ephesiorum Episcopus cum cęteris Asiæ Episcopis, qui iuxta consuetudinē quandam veterem quartadecima cum Iudæis luna Pascha celebrant, scripsit aduersus Victorem Romanū epistolam synodicam, in qua docet se Apostoli Iohannis, & veterum auctoritatem sequi, de qua hæc pauca excerpsimus. Nos igitur inuiolabilem celebramus diem, neq; addentes aliquid, neq; de mentes. Etenim in Asia elementa maxima dormierunt, quæ resurgent in die Domini, quando venturus est de Cęlo in maiestate sua, & suscitaturus omnes sanctos. Philippum loquor de duodecim Apostolis, qui dormiuit Hierapoli, & duas filias eius, quæ virgines seruierunt. & aliam filiam eius, quæ Spiritu sancto plena in Epheso occubuit. Sed & Iohannes qui supra pectus domini recubuit, & Pontifex eius fuit, auream laminam in fronte portans. martyr & doctor Ephesi dormiuit, & Policarpus Episcopus & martyr Smirnę cubat. Trascas quoq; Episcopus & martyr, de Eumenia, ī eadē Smirna requiescit. Quid necesse est Sagaris Episcopi & martyris recordari, qui in Laoditia soporatur? Et Papyri & beati Militonis in Spiritusancto Eunuchi, qui semper Deo seruiens positus est in Sardis, & exspectat in aduentu Domini resurrectionem. Hi omnes obseruauerunt diem paschæ. 14. Luna ab euāgelica traditione in nullam partem declinantes, & ecclesiasticum sequentes canonem. Ego quoq; minimus omnium vestrum Policrates, secūdùm doctrinam proximorum meorum, quos & secutus sum. Septem siqui dem fuerunt proximi mei Episcopi, & ego octauus semper pascha celebraui, quando populus Iudæorum azimam faciebat. Itaq; fratres. 75. annos habēs ætatis meæ in Domino, & a multis de toto orbe eruditus peragrata omni scriptura non formidabo eos, qui nobis minantur. Dixerunt enim maiores mei, Obedire oportet magis Deo, q̄ hominibus. Hoc propterea pro posui, vt ingenium & auctoritatem viri ex paruo opusculo demonstrarem. Floruit Seueri principis temporibus ætate eadē qua Narcissus Hierosolymæ. Appion quoq; sub Seuero principe in examerom tractatus edidit. Sextus librum de resurrectione scripsit. Hugo vbi supra. Tunc etiam floruit Simachus elegans diuinæ legis Interpres, & Theodocion genere Ponticus, qui tertio anno post memoratum Simachum secundam scripturarum sanctarum apposuit editionem. In Romana quoque cathedra Calixtus Zepherino successit, post quem Vrbanus Pontificatum tenuit Romanum.

De morte Seueri & imperio Caracallæ. Cap. XVII.

Imperator autem Seuerus apud Eboracum opidum deficiēs, reliquit filios duos, Basianum & Getā. Quorum Geta hostis publicus iudicatus interiit. Basianus autē Antonini cognomine assumpto, potitus est primo regno. Porro cum Seuerus vixisset annis. 65. defunctus est vir bellicosissimus omnium, qui ante eum fuerunt, & Gręcis ac latinis literis simul sufficienter instructus, fuit etiam acer ingenio, & ad omnia quę intendisset fine tenus perseuerans. Beniuolētia vero quo se inclinasset mirabili atq; perpetua. Ad quęrendum quoq; diligens, & ad largiendū liberalis. Et in amicos & inimicos pariter vehemens. Eusebius in chro. Romanorū igit 18. Antoninus Caracalla cępit anno dñi. 213. mūdi vero. 4. M. 76. & imperauit annis. 6. Hugo vbi supra. Hic Seueri filius fuit idem qui & Basianus. Fuit autem libidine intēperātior patre, qui etiam Nouercam suam duxit vxorem. Eusebius vbi supra. Hic Caracalla cognominatus est propter genus vestis quod Romæ erogauerat, & contrario Caracallę ex eius nomine Antonianę dictę. Idem in 5. lib. Ecclesiasticæ historiæ. Eo tempore quamplurimi erant, qui confessionis gloriam quęsierunt. Dei tamen prouidentia fuerant reseruati. In quibus Alexander quidam de quo paulo ante commemorauimus, confessionis titulo satis clarus Hierosolymorum Ecclesiæ subrogatur Episcopus, cum superesset adhuc Narcissus, qui ibi prius functus est Pontificatus officio.

De sancto Narcisso Episcopo Hierosolymitano.
Cap. XVIII.

Accidit aliquando in die solemni vigilarū Paschæ oleum deesse luminaribus. Cumq; id per ministros innotuisset mæror plebi maximus fuit. Sed Narcissus fide fidens ministris imperat haurire aquam, sibiq; deferri. Cumq; detulissent orauit & benedixit aquam, & infundi luminaribus præcepit. Tunc repente miro & sęculis inaudito genere virtutis natura aquæ in olei pinguedinem versa. splendorem luminum etiam

etiam solito reddit clariorem Cūq; esset recti & iusti indeclinabiliter tenax. quidam homunculi nequam male sibi cōscij metuentes, ne criminum suorum si arguerentur non possent effugere vindictam, præueniunt factionibus & circumuenire parant eum, cuius iudicium verebantur. Concinant igitur aduersus eum infame satis & noxium crimen. Conueniunt auditores, testes ex semetipsis producunt, qui sub sacramento iuramenti quæ obiciebantur confirmarēt. Quorum vnus testis ita, si non igni consumeretur vera se dicere testabatur. Alius ita ne morbo regio corrumperetur. Tertius ita, ne luminibus orbaretur. Et quamuis ne iuramentis quidem illis quisquam fidelium & Deum timentium crederet eo, ꝙ vita Narcissi & institutio & pudicitia nosceretur ab omnibus, ipse tamen eorum, quæ mota sunt indignitatem ac molestiam non ferens, simul & secretam ac philosophicam vitam semper habere desiderās subterfugit Ecclesiæ multitudinem, & in desertis locis atque agellis secretioribus delitescebat annis quamplurimis. At nō ille magnus diuinæ prouidentiæ oculus quiescit in longū, sed in impios vltionem per ea ipsa, quæ sibi in periurijs statuerāt maledicta molitur. Primus nanq; ille testis paruæ ignis scintilla, noctis tempore domo sua succensa, cum omni genere, omniq; familia flammis vltricibus conflagrauit. Alius repente ab imis pedibus vsq; ad summum capitis verticem morbo regio (quo fuerat imprecatus) repletur atq; consumitur. Tertius autem priorum exitum videns, & oculum diuinum non se latuisse perspiciens, prorumpit in medium. & audientibus cunctis, sera pęnitentia vniuersum continuati sceleris pandit ordinem. Tantis autem lachrymis, in maius commissi facinus deflet, & intantum die noctuq; perdurat in fletibus, vsq; quo luminibus orbaretur. Hi igitur figmenti sui huiuscemodi pęnas dederunt. Narcissus vero cum ita desertum petisset, ac locis semet secretioribus abdidisset, vt vbi nam degeret nullus agnosceret, necessarium visum est Episcopis, vt alium pro ipso ordinarent, cui nomen erat Dius. Cuiq; cum paruo tempore præfuisset Ecclesiæ succedit Germanius, & Germanio Vigordius Tunc ecce subito, velut rediuiuus cęloque redditus ex improuiso apparuit Narcissus, & rursum a fratribus ad præsidendum Ecclesiæ rogatur.

De successore eius Alexandro. Cap. XIX.

VEnum cum ipse iam senio fessus Pontificatus ministerio sufficere nō posset Alexāder supradictus ex gente Capadocum vbi erat præclaræ vrbis Episcopus. qui Hierosolymam adorandi, & sanctorum locorum videndi gratia propeerauerat, ostensus est euidenter a Domino, non solum ipsi beato viro Narcisso, sed & alijs plurimis per reuelationes in plebe vt ipsum in loco sancto Episcopum detinerēt. Præterea, quod supra cætera omnia magis terrificum fuit, eo die quo ingressus vrbem Alexander nunciatus est, & multitudo fratrum plurima extra portas in occursum eius egressa est, vox cęlitus omnibus manifeste audientibus facta est dicens. Suscipite Episcopum, qui vobis a Deo destinatus est, Itaq; re ita cōpleta vt pręcicta fuerat, cunctis Palestinę Episcopis in vnum congregatis, admittente quoq; ipso vel maxime Narcisso Hierosolymitanę Ecclesiæ cum eo gubernaculum suscepit. Hiero. vbi supra. Hic in fine cuiusdam epistolæ, quam scripsit ad Antinoitas super pace Ecclesiæ ait. Salutat vos Narcissus, qui ante me hunc tenuit episcopalem locum, & nunc mecū eundē locū orationibus regit, annos habens circiter. 116. & vos mecum precatur, vt idem sapiatis. Scripsit & aliam ad Annotenses per Clementē Presbyterum Alexandriæ, de quo supra diximus, necnō & ad Origenem, & pro Origene contra Demetrium. Et quòd iuxta testimonium Demetrij eum Presbyterū cōstituerit. Sed & aliæ eius ad diuersos feruntur epistolæ. Septima autē persecutione sub Decio, quo tempore Babillas Antiochiæ passus est, ductus est ad Cæsaream, & clausus carcere, ob confessionem Christi martyrio coronatur.

De morte Caracallæ & imperio Macrini & Gabali.
Cap. XX.

HVgo vbi supra. Cæsar igitur Aurelius Antoninus contra Parthos apud Edissam occisus est, corpusq; eius Romæ delatum. Vixit autē annis fere. 30. cui successit nulla voluntate Senatus, Macer Macrinus Palatij Præfectus. Euse. in chro. Cępit autem anno Domini 219. mundi vero. 4. M. 182. & imperauit anno vno. Hoc tempore vir sanctus Abagarus regnauit Edissæ, vt vult Aphricanus. Antiochiæ decimus Episcopus constituitur Philetus. Hugo vbi supra. Macer ergo Macrinus Ophilus palatij Præfectus post Antoninum Romanū inuasit imperium, sed emerso anno tumultu militari occisus est. Porro Marcus Aurelius Antoninus Gabalus imperio Romano potitus imperauit annis. 4. Euse. vbi supra Hic fuit Romanorum 20. Antonini Caracallæ, vt putatur, filius. Cæpit autem imperare anno domini. 220. mundi vero. 4. M. 183. Huius tempore Romæ Papatum suscepit. 15. Calixtus. Hugo. Hic sacerdos Helio gabali templi nullam sui nisi stuprorum & flagitiorum totiusq; obscenitatis infamem memoriam dereliquit.

De Imperio Alexandri & translatione sancti Thomæ.
Cap. XXI.

ALexander autem Mammeas senatus & militum voluntate imperator creatus, imperauit annis. 13. Euse. in chro. Hic Romanorū vicesimusprimus imperare cępit anno Domini 224. mundi vero. 4. M. 187. Hic in Matrem Mammeam fuit vnice pius, & ob id amabilis omnibus. Huius temporibus Romæ Papatum suscepit Vrbanus, deinde Pōcianus. Legitur hic Alexāder Xerxen Regem Persarum gloriosissime vicisse. A cuius victoria cum rediret, sicut legitur in passione sancti Thomæ Apostoli supplicantes sui impetrauerunt ab eo vt mitteret ad Regulos Indorum vt redderent corpus Thomę Apostoli ciuibus. Sicq; translatum est corpus eius de India ad Edissam, & positum in locello argenteo, quod pēdet in cathenis argenteis. In qua ciuitate (vt ibidem scriptum est) nullus hęreticus potest viuere, nullus Iudęus, nullus Idolorum cultor. Sed nec barbari eam aliquando inuadere potuerunt, ex quo Abagarus Rex eiusdem ciuitatis meruit epistolam manu Saluatoris scriptam accipere. Hanc deniq; epistolam legit infans baptizatus stans super portam ciuitatis, si quando gens aliqua venerit contra ciuitatem. Eadem die qua lecta fuerit, aut pacatur barbari, aut fugiunt tam Saluatoris scriptoris scripto, quā orationibus Apostoli Thomæ. Huius Imperatoris Mater Māmea Christiana Origenem Presbyterum ab Antiochia euocatum audire curauit. Huius temporibus inclyti martyres Christi Tyburtius, & Valerianus cum beata virgine Cecilia Romę martyrizati sunt.

De sancta Cecilia, & Tyburtio, & Valeriano.
Cap. XXII.

EX gestis eorū. Cecilia hæc nata præclaro genere Romanorum ab ipsis cunabulis in fide Christi nutrita, diebus ac noctibus virginitatem suam cōseruari a Domino præcabatur. Desponsata autem cuidam Iuueni Valeriano, dū dies nuptiarum instaret, biduanis, & triduanis ieiunijs orās, se sanctis omnibus commendabat, vt eorum precibus suam pudicitiam custodiret. Dum hæc agerentur, Cecilia sponsum suum in cubiculo sic hortatur. Secretum amice dilectissime tibi volo dicere, si te illud sub iuramento promiseris obseruare. Quo iurante, Angelum Dei inquit habeo amatorē, qui nimio zelo custodiens corpus meum, si vel leuiter senserit, quòd tu castitatem meam violare pręsumas contra te grauissime irascetur. Si vero sincere me diligas, & castitatem meam custodias, ita quoq; te diliget sicut & me, & ostendet tibi gratiā suam. Tūc Valerianus nutu Dei timore correptus, sivis inquit vt credam quod dicis, ostēde mihi Angelum ipsum, & si probauero quod vere Angelus sit, faciam quod hortaris, si autem virum alium diligis, te & ipsum gladio feriam. Cęcilia respōdit. Si mihi credis, & te baptizari permittis, poteris eum videre. Statim Valerianus perrexit, & secundū signa, quæ acceperat inuenit sanctū Vrbanum Papam, qui inter sepulchra martyrū latitabat. Cui cum dixisset verba Ceciliæ, gauisus est valde, & genibus flexis cępit pro illo orare. Tunc subito apparuit in niueis vestibus, quidam senex tenens librum aureis literis scriptum. Quem videns Valerianus præ nimio timore quasi mortuus cecidit, & a sene eleuatus sic legit. Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptisma. Vnus Deus & Pater omnium, qui est super omnia & in omnibus nobis. Et dixit ei senex. Credis ita esse an adhuc dubitas. Exclamauit Valerianus dicens. Non est aliud quod verius possit credi sub cęlo. Et statim senex ille disparuit. Et Valerian⁹ a sancto Vrbano baptizatus est, & diligenter instructus ad Ceciliā redijt, viditq; protinus Angelum Cecilię oranti astantem, qui duas coronas ex rosis & lilijs ferens, alteram Ceciliæ, alteram Valeriano dedit dicens. Istas coronas mundo corde & corpore custodite, qa de Paradiso Dei ad vos eas attuli, nec vnq̄ Marcescent, nec odorem amittent. Post hoc disparente Angelo Tiburtius frater Valeriani ad eos ingressus est, & statim mirari cępit, vnde tātus odor rosarum & liliorū spiraret. Dicit ei Valerianus. Sicut me orante hūc odorē sensisti, ita coronas ex rosis & lilijs quas habemus, & videre non præuales, si mihi credideris mō cernes. Tunc Cecilia, & Valerianus ita Tiburtio prædicauerunt de falsitate Deorum, & de gloria sanctorum, & de pęna reproborū, de incarnatione & passione Christi, quod ad fidem conuersus, & a sancto Vrbano Papa baptizatus est. Et tantam Dei gratiam deinceps habuit, quòd Angelos quotidie videns quicquid a Deo petebat accepit.

De

De passionibus eorundem. Cap. XXIII.

POst hæc Almachius Romæ Præfectus Christianos disperdens, audito, quod Tiburtius, & Valerianus mortuos sepelirent, & sua indigentibus ministrarent, vocatos ad se post longam disputationē duci iussit ad statuā Iouis, vt aut ibi sacrificarent, aut decollati perirent. Et dum ducerentur ita Maximo Corniculario præfecto prædicauerunt, quod eum ad fidē Dñi conuerterunt, promittentes, quod si veraciter pœniteret, gloriā aīarum in hora passionis eorū videret. Cūq; duxisset eos ad domū suā, ipsi quoq; carnifices conuersi sunt. Et veniente ad eos Cecilia cū Sacerdotibus baptizati sunt. Mane aūt facto a sancta Cecilia confortati, quarto extra vrbē milliario ducuntur, & nolentes sacrificare pariter decollantur. Tunc Maximus cū iuramento asserebat se in hora passionis eorū Angelos fulgentes vidisse, & aīas eorū de corporibus quasi virgines de thalamo exeuntes, quas in gremio suo Angeli detulerūt in cœlum. Almachius vero audiens Maximum cum suis oībus sic conuersum, vsq; ad mortem plumbatis cum cædi iussit. Quem Cecilia iuxta Tiburtium & Valerianum, quos ipsa sepelierat in nouo sarcophago sepeliuit. Ipsa quoq; deinde Cecilia quasi coniunx Valeriani, de suis facultatibus, quas iam pauperibus erogarat inquiritur. Et dum duceretur, vt sacrificaret tam sublimiter comitantibus prædicauit, quod cōuertit ex eis plus, quā quadringētos viros, quos sanctus Vrbanus protinus baptizauit. Vnde Almachius eam sibi præsentatam, post longam altercationem iussit ad domum suā reduci, ibiq; in bulliente aqua concremari. Sed dū ministri ligna igni sub balneo continue ministrarent, die integro cum nocte quasi in frigido loco per mansit. Quod cum audisset Almachius, iussit eam in ipso balneo decollari. Quam spiculator tertio ictu percussit, & caput eius amputare nō potuit. Et quia decretum erat, ne quartā percussionē decollādus acciperet, sic eā seminecē dereliquit. Quæ triduo superuiuens, & fideles confortans, diuisit eis cuncta, quæ habuit, & sic eam sanctus Vrbanus inter collegas suos Episcopos sepeliuit.

Passio sancti Calixti Papæ, & Calepodij presbyteri. Cap. XXIIII.

EX gestis eius. Anno dñi. 222. diuino incendio concremata est pars eminentior vrbis Romæ, & in templo Iouis manus eius sinistra aurea liquefacta est. Tunc venerunt Sacerdotes ad Alexandrū imperatorem petentes vt Dij irati sacrificijs placarentur. Et dum iubente Alexandro, sacrificarent, subitò sereno cœlo mane die Iouis fulminati sunt quatuor Sacerdotes Idolorum cum ara Iouis, & dies obscuratus est, ita vt Romanus Populus fugeret extra muros. Audiens aūt Palmacius consul, quod Calixtus Papa cum suis clericis trans Tyberim latitaret, rogauit Imperatorē vt Christianos propter quos hoc signum contigerat ad purgationem ciuitatis deleret. Accepta igitur ptāte Palmacius illuc cum militibus properauit. Sed statim militibus excæcatis territus Palmacius Alexandro hoc narrauit velociter. Tunc imperator iussit vt oēs populi conuenirēt & Mercurio immolarent. Quod cum fieret, virgo templi nomine Iuliana arrepta a Demone clamauit dicens. Deus Calixti viuus est, & verus, qui nostris pollutionibus indignatur. Audiēs Hoc Palmacius occurrit ad sanctum Calixtum trans Tyberim in vrbe Rauennatium, & ante ipsum prostratus, & veritatem professus postulauit baptismum. Statimq; baptizatus cum vxore, & familia numero 42. per 30. dies oīa sua pauperibus erogauit. Et propter hoc Alexander ipsum sibi præsentatum Simplicio Senatori tradit, vt eum mansuete tractando conuerteret, eo quod Reipublicæ multum necessarius esset. Palmacio vero semper flente & orante, venit ad eum quidam Fœlix nomine, rogans pro vxore sua paralitica, promittens quod crederet si eam sanaret. Cum ergo Palmacius orasset, illa statim sanata cucurrit cū viro suo ad domum Simplicij Senatoris dicens. Baptiza me in nomine Christi, qui tenuit manū meā & eleuauit me. Tunc Palmacius misit eam ad Calixtum Papam, & veniens baptizauit Fœlicem cum vxore sua Blanda, ipsumq; Simplicium, & familiam eius numero 68. Hoc audiens Imperator, iussit oēs qui baptizati fuerant decollari, & Calepodium Presbyterum decollatum & distractum per ciuitatem in Tyberim iactari, & capita oīum, qui decollati fuerant per oēs portas ciuitatis ad exemplum Christianorum suspendi. Tunc Papa Calixtus fugiēs cū clericis suis in domo Pōciani trans Tyberim latuit, & quæsitū ac inuentum corpus Calepodij in cœmeterio suo honorifice sepeliuit. Audiēs hoc iterum Imperator, adductum sibi Calixtū sine cibo & potu. 5. diebus durare fecit, vidensq; eum amplius confortatum, iussit eum diebus singulis fustigari, & omnium introitum ad eum prohiberi. Ille aūt apparente sibi sancto Calepodio confortatus, venientem ad se priuatum militem vlcerosum baptizauit & sanauit. Tunc sciens Alexander iussit illum militem plumbatis vsq; ad mortem cædi, & Calixtum de fenestra præcipitatum alligatumq; saxo in puteum iactari, & in eo rudera cumulari. Asterius autem Presbyter cum clericis suis nocte leuauit eum de puteo, & in cœmeterio sancti Calepodij sepeliuit. Ideoq; Asterius post sex dies de ponte præcipitatus, & inuentus in vrbe hostia martyrium consummauit.

Passio sancti Vrbani Papæ cum socijs suis. Cap. XXV.

EX gestis eius. Vrbanus autem ciuis Romanus, genere nobilis, sed sanctitate nobilior, ab infantia Christianus, virtute abstinentiæ & castitatis ornatus, successit sancto Calixto Papæ persecutione Christianorum adhuc crudeliter sæuiēte. Cuius dignitatis officium optimis virtutum studiis adornans, rerum proscriptionem multotiens passus multotiens dānatus ex vrbe, sed a fidelibus clam retractus, in tertio ab vrbe milliario confluentibus ad se populis continue prædicabat. Interea vrbe diuersis Imperatorum successionibus variata. Alexāder filius Mammeę, cuius matrē Origenes cōuerterat, regnare cœpit. Qui maternis precibus coactus est, vt in Christianos clemens fieret, non innocentibus persecutionem inferret. Cui ille quidem assensit, non tamē edictis censuit. Vnde Almachius præfectus inimicus totius boni insidiabatur occultis, & publice puniebat egressos. Et inter sāctos reliquos quos occidit, beatam Ceciliam decollauit. Quam sanctus Vrbanus inter sepulchra martyrum sepeliuit. Cumq; autem Almachius sanctum Vrbanū vbiq; iussisset inquiri. Carpasius vnus ministrorū eius quoddam antrum intrauit, & sanctū Vrbanum cū tribus presbyteris, & tribus diaconibus orantem inueniens, statim eos Almachio præsentauit. Iubenturq; aut sacrificare protinus Ioui, aut carceri mancipari. Rapiuntur sancti a tribunali vt homicidæ, vt vrbis incensores, vt reipublicæ inuasores, & contempto idolo in carcerem detruduntur. Vbi dum se mutuo cohortantes orarent, & Christiani ad eos cōcurrerent, mane facto singuli ad propria cum benedictione Episcopi reuertuntur, & sancti Almachio pręsentantur, & duris verberibus attrectati, cū superari non possent, carceri iterum mancipantur. Ad quos venientes tres viri magnifici tribuniciæ potestatis cū duobus Presbyteris, a sancto Vrbano sunt optime confortati. Cuius verba Anolinus carcerarius audiens compunctus, statim se petiit baptizari, & sic simul tota nocte peruigiles, mane facto in sua clanculo sunt egressi. Audito igitur quod Anolinus Christianus esset, cum sanctis Almachio sistitur, & statim sacrificare renuēs decollatur. Sequenti nocte Almachius Vrbanum cum sanctis alloquutur, promittens quod si Ioui thura imponerent soluti libertatem & facultates reciperent. Cum ergo ad simulachrum ducerentur & vt thura imponerēt vrgerentur, sanctus Vrbanus orauit, & protinus simulachro corruēte pars templi cecidit, & 22. de sacerdotibus qui ignem ministrabant occidit. Tunc Almachius fugiens timore & anxietate confectus, iubet sanctos cū iniurijs introduci, & plagis grauissimis laniari. Vbi dum bestialiter carperentur. Lucianus Diaconus inter manus cędētiū migrauit ad dominum. Cuius corpus iussu Præfecti tota die inhumatum iacuit, donec Fortunatus Presbyter nocte illud rapiens sepeliuit. Vrbanus itaq; iterum receptus ergastulo, dum socios ad perseuerantiam incessabiliter hortaretur, die tertia eductus ad sacrificandum compellitur, & simul idolum cōspuētes, plumbatis crudelissime verberantur. Et tandem cunctis colla tendentibus trucidantur, & eorum corpora bestijs & auibus exponuntur. Sed statim Carpasium vltio diuina subsequitur, dum a cęde sanctorum rediens, & Idolo quasi victor sacrificās a Demone corripitur, & Deos suos blasphemās, & Christianos inuitus prædicans post paululū suffocatur. Quod videns Marmenia vxor eius, perrexit cum filia sua Lucina ad Fortunatū & Iustinum presbyteros, & baptizatæ sunt, & sanctum Vrbanum cū socijs suis anno Pontificatus sui 9. anno domini 230. decollatum honorifice condiderunt.

De passione Cirici & Iulitæ Matris eius. Cap. XXVI.

ACtor. De sanctis Cirico & Iulita Matre eius, quia passio eorū inter apocrifas connumeratur scripturas, ob ineptas superfluitates hoc dicere satis sit, quod mr̄ S. Cirici de Iconio ciuitate progenita, persecutionem fugiēs migrauit ad Ciliciæ loca, Tharsoq; est immorata. Habebat enim filium paruulum nomine Ciricum, cui cum lacte carnis disciplinam tradidit diuinę legis. Insurgente igitur contra se persecutione sub Alexandro Imperatore, tenta est a præside Alexandro, nomine ita par erat in ferocitate. Cumq; cogeretur Idolis sacrificare non modico angebatur mœrore animi, quod posita in procinctu belli pro confessione fidei sui destituta videretur solatio paruuli. Ad eius tū suggestionem iubente Præside & Matre, cum veluti prodente perquisitus tenellus infans Ciricus, & a militibus Præsidis repertus, atq; ante ipsum perductus, primo quidē blandimentis

lenibus

lenibus, vt infans demulceatur, deinde minis exasperatur. Ille vero blandiente æque vt minantem paruipendens, mente feniorem & disertissimo sermone Christianum se esse constanter est professus, & ab hac professione vllomodo diuelli non posse firmissime protestatus. Vnde cum ante Præsidem staret secundùm tempus elinguis infantulus, non ille, sed in eo, & per eum sanctus loquebatur Spiritus cuius adipe & pinguedine replebatur aīa & os eius. Dixit aūt Alexander illi. Volo vt mihi pandas, quis huiuscemodi tibi doctrinæ extiterit magister, simulq; ab hac desistas pertinatia, q̄ celeriter, ne pro Deorum & Imperatoris contemptu pœnis afficiaris acriter. Tunc ad hæc ait infans. O præses miror insipientiam, qui in me tantillam cernens ætatulam nec dum temporis curriculo trimam discendæ scientiæ minus idoneam percunctaris, quis diuinam me docuerit sapientiam. Auditis Præses ipsius huiuscemodi responsis correptus furore, iussit infantem cędi vehementissime. At ille dum cęderetur erectis ad cęlum oculis, & paruis manibus expansis velut Athleta fortis benedicebat Dñm clamans in excelsis. Gratias ago tibi Domine Deus meus, qui virtutem perficis in mea infirmitate. Tum vero veluti reinsultans carnificibus, clara voce pro viribus insonabat frequentius dicens, Christianus Christianus sum, & quotiens emiserat hanc vocē piæ professionis, totiens ei reparabantur nouæ vires corporis, ita vt Præses, & cuncti qui aderant tantam imbecillis miraren tur sufferētiā ætatis. At gloriosa Mater in tali agone eum positum videns, exultansq; toto corde in Deo extensis manibus in cęlum in voce exultationis & confessionis glorificabat dominum. Et vt in fide persisteret hortabatur filium. Verebatur ēt ne forte cederet in flagellis pro teneritate corporis. Iterum Præses iussit eam cū filio sibi præsentari, & perseuerantes in fide diuersis pęnis torqueri, ac demum, horrori carceris mancipari. In eadem aūt custodia vincti erant circiter 444. viri, quos hortabantur sancti conuerti ad fidē Christi testantes non esse nomen aliud sub cęlo in quo possit quis saluari. Cūq; illi cōfiterentur se credere vnum Deum esse Patrem, & Filium & Spiritūsanctum Præses data sententia iussit eos plecti capitali pęna. At Ciricus, & Iulita dū frequenter passionibus suis Deum glorificant de vinculis ad tribunalia, & de tribunalibus ad vincula reuocati, membris varijs cruciatibus distensis, perpendens Tyrannus eos in sufferendo alacres, in certando insuperabiles, iussit eos decapitari. Tandemq; membratim conscisi, & ne sepelirentur dispersi, ab Angelo collecti, nocte a Christianis sepulti sunt. Horum passio recolitur. 16. kal. Iulij.

De sancta Martina virgine, & octo martyribus.
Cap. XXVII.

EX gestis eius. Eodē tpe sancta Martina passa est sub Alexandro Imperatore. Hæc cū esset Romæ virgo nobilis, & splendida senatorum progenie orta, ab infantia sacræ scripturæ mysterijs fuit informata, omnibusq; virtutibus erat adornata. Multasq; possessiones, & diuitias habēs pauperibus largiter erogabat. Porro Ministri Alexandri Imperatoris ab eo missi vt Christianos comprehenderent. & Idolis sacrificare compellerent, hac illacq; per vrbem abeuntes, virginē in oratione positam inuenerunt, & in præsentiam Imperatoris adduxerunt. Qui, vt eam vidit, eius amore speciei captus est. Et sperans sibi posse subdi aīum eius ait. O puella clarissima spero te mihi sociari, reginamq; palatij mei vocari, sed accede nunc, & sacrifica Deo Apollini. Quæ respondit. Ego obtuli me vni Deo viuo, qui corpore casto delectatur, & corde mundo, ipsi sacrificio, meq; tota deuotione committo. Imperator aūt iussit Sacerdotes Apollinis adesse. & sacrificia solita præparare, & virginē in tēplum Apollinis introduci. Quæ muniens se signo crucis, cum eleuatis in cęlum oculis, & manibus expansis exoraret, vt Idolum illud præcipitaretur, mox terremotu magno facto ita vt ciuitas concuteretur, Apollo corruit, & comminutus est, & quarta pars templi destructa est, & oppressit multitudinem cū Sacerdotibus Idolorum qui astabant. Tunc virgo dixit Imperatori. Sta & adiuua Deum tuū Appollinem, qui confractus est. Quare non surgis, & adiuuas Sacerdotes, qui oppressi sunt in ruina templi. Mox vero Demon, qui in Idolo Apollinis habitabat volutans se in puluerem Idoli voce magna clamabat. O virgo Martina magni Dei ancilla, quæ ab habitaculo meo, in quo habitaui annis 98. me denudasti, ac deformem ostendisti. Multi vero sanctorum martyrum proficientes vsq; nunc me minime manifestauerunt. Cum essem in potestate multa habēs sub me spiritus nequissimos. 472. qui mihi præcipienti quotidie animas multas hominum offerebant. Tu aūt me effugasti tartarico tradens igni. Tunc idem Demon per aera clamans & stridēs ibat. Vñ verò proficiscebaē tenebræ videbanē, & oēs prospicientes terrebantur. Imperator aūt non intelligens hæc facta esse diuina iussione, præcepit virginem alapis cędi, & vncinis palpebras eius dirumpi. Quod dū fieret, Carnifices huius sceleris ministri clamabant. Ve nobis peccatoribus, quia magis q̄ hæc virgo cruciamūr. Nam quatuor viros splendidos ante illam videmus, & quas ei pęnas ingerere nitimur, magis nos ab illis suscipimus. Sancta aūt virgo aspiciens in cęlū benedicebat Deū, & cū pro his octo viris, qui eam cruciabāt, Dñm exorasset, vt eos ad rectam fidē conuerteret, lumen eos circumdedit, & vox de cęlo sonuit dicens eis. Propter famulā meā Martinam peperci vobis. Tu aūt filia confide, ego sum quem inuocas, ne permittam tibi dñari ab hoste. Post hoc illi octo viri cadentes in faciem, rogauerunt virginem vt per eam a Dño veniam impetrarent, de his, quæ in eam præsumpserant. Imperatori vero astantes constanter, & alacriter dixerunt. Nos Imperator Idola tua a quibus vsq; nunc seducti sumus, nunq̄ adoramus, quia per beatam Martinam oīpotentis Dei virtutem, cognouimus. Quibus Alexāder iratus ait. O stulti decepti estis per incantationes Crucifixi, in quibus confiditis. At illi vere inquiunt sceleratus es, & draco habitat in te, quia non cognoscis qui te fecit, & dedit tibi hanc potestatem coinquinandi vsque in finē aīam tuam. His verbis commotus Imperator iussit eos suspendi, & carnes eorū lacerari. Inscisi vero a spatis nihil dicebant, sed cęlum intuentes Deū cernua mente implorabant. Et in hoc amplius furens Rex, capitalem sententiā aduersus eos dedit. Sicq; orantes & signaculo crucis se munientes tetenderunt ceruices, & cū lætitia per cruorem sanguinis proprii beatum finem adepti sunt mense Nouembris 17. die.

De agone sanctæ Martinæ virginis. *Cap.* XXVIII.

ALia die sedens Imperator pro tribunali dixit. Introducatur illa incantatrix. vt iterum eius incantationem videamus. Ingressa igitur Martina cum sacrificare nollet, iussit eam Imperator expoliari, & præcingi, & carnes eius cū gladiis inscidi. At illa videbatur candida sicut nix, corpusq; eius præ splendore aspicientes caligare faciebat. Ex vulneribus aūt corporis eius lac pro sanguine emanabat, & odor magnus tan q̄ effusorū aromatū fragrabat. Cumq; orationē fudisset, & Imperatoris verba contēneret, insuper & acriter eius vesaniā argueret. iussit eā per membra quatuor palis extendi & fustibus cędi Quod dum fieret, ministri cędentes deficiebant viribus & obsecrabant imperatorem dicentes. Libera nos ab hac puella, & ab istis pęnis. Angeli. n. Dei repercutiunt nos vectibus ferreis & in neruis ac medullis cruciamur. Insuper & carnes, & ossa nostra sicut ab igne cremantur. Imperator aūt iussit eā amplius cędi, oēsq; cędentes eā facti sunt velut mortui. Imperatore vero pro confusione nesciente quid ageret. Emnenius diues cognatus eius suasit ei, vt eā in carcerē mitti iuberet, & adipū pinguedine feruide dissoluta lauaretur, sicq; claritas eius coinquinaretē. Quod & Imperator fieri iussit. At illa carcerē gaudēs intrauit, & glorificans Deū adorauit, multorūq; voces audiebātur cū illa glorificantiū Deū. Mane aūt facto missus ab Imperatore Limenius, vt eā adduceret odore suaui est repletus. Dixeruntq; comites eius. Ciues hunc odorem fecerunt, quia Martinam diligunt Alij vero dicebāt, quia Dij propicij apparuerūt. Aperiens aūt Limenius ianuam vidit lucem magnam circumfulgentē eā. Ingressumq; eum sicut fulgur circumfulsit, & prę timore in terrā cecidit. Vixq; surgens & ingrediens vidit btām Martinam in sede gloriosa sedentē, & multitudinē virorū albatorū circa eā. Ipsa quoq; tabulam auream tenebat, in qua scriptū erat. Quam magnificata sunt opera tua Dñe, oīa in sapientia fecisti, Timensq; Limenius ad palatium abiit. & Imperatori mirabilia Dei nunciauit. At oēs cū rege stantes dicebāt Limenium maleficijs virginis seductum. Deniq; viris albatis disparētibus educta est virgo de carcere, & Imperatori præsentata, iussa est Deę Arthemidi sacrificare. Qua templum ingressa, Demon, q̄ habitabat in idolo clamabat. Ve mihi, quia ignis me persequitur per quatuor angulos tēpli. Cui cum præcepisset virgo vt se moueret, & stridēs exiret, mox tonitruū cum fulgure factum est. Ignis ēt de cęlo cecidit, & combussit Sacerdotes, & Idolum Arthemidis in fauillam redegit.

De fine agonis eiusdem virginis. *Cap.* XXIX.

TVnc virgo quasi destructrix tēpli iussa est extendi, & mēbra eius cū spatis inscidi, ac circa māmillas vngulis attrectari. Cūq; in his oībus constanter staret, & Deū glorificaret, iussa est feris tradi vt discerperet, & discerpta moreretur. Tūc immanissimus Leo contra eā dimissus est, q̄ non comederat diebus tribus, vt eā deuoraret. Egressusq; rugit super eā, nō terrorē ondens, sed compassionem, agitansq; vultū, & facie blandiens ambulauit ad eā, & inclinans se osculabatur pedes eius. Illa vero dicebat. Fulges in virtutibus Deus, prospicio. n. a dextris, & sinistris Angelos ciuitatē tuā glorificātes, & virtutibus

feratum

ferarum immaniam contradicentes moresq; earum immansuetos transmutantes. Hoc Imperator videns iussit Leonem in caueam mitti. Qui surgens impetum fecit, & supradictũ Enniũ cognatum Regis interfecit. Imperator iratus, & valde tristis iussit eam igni tradi atq; consumi. Accenso igitur igne copioso, eaq; iactata in medio, mox pluuia magna facta est, & sonitus venti flammaq; dispersa, oẽs circunstantes incẽdit. At Imperator iussit comam capitis virginis radi, dicens in capillis eius esse maleficia, quibus deputabat mirabilia Dei. Cui illa ait. Teste Apostolo mulier si comam habuerit gloria est illi. Tu aũt gloriã quã dedit Deus facturæ eius amputasti. Auferet a te Deus regnũ, & a gloria Dei psequeris, & in dolore nimio mortẽ expectabis. Tunc iussit eam in tẽplum, in quo erat Zeus includi, clausitq; ianuam, & signauit anulo suo. Imperator autẽ & Sacerdotes oĩ die venientes ad templum non audebant ingredi, quia voces audiebantur multorũ Angelorũ. Dicebat aũt Imperator his, qui secum erant. Magnus Deus Zeus, oẽs Deos congregauit, vt Martinam instruant, & moneant. Tertia die iussit Tauros immolari. Et aperientes viderunt eã splendentẽ, & cũ ea viros speciosos, Zeum aũt cecidisse, & in puluerẽ redactũ esse. Stupefactus aũt Imperator dixit virgini. Vbi est Deus Zeus. At illa. Christi virtus hunc combussit sicut Apollinem & Arthemidem. Tunc iratus imperator iussit eã extra ciuitatem duci & gladio caput eius amputari. Quo facto, vox facta est de cęlo dicens. Quia certasti pro nomine meo Martina virgo, ingredere cum oibus sanctis in regnũ meum, & in ęternum lætare cum Deo. Facta aũt hac voce, carnifices in facies suas ceciderunt, & mortui sunt. Tunc venit Eps, & oĩs Clerus Romanę Ecclesiæ, & sublatum corpus sepelierũt honorifice. Imperator aũt Alexander eadẽ die percussus est dolore cordis, & carnes suas comedebat gemẽs ac dicens. Miserere mei Deus Christianorum, quia nomen tuũ persecutus sum. Sicut feci reddidisti mihi. Factusq; est terremotus magnus, & crediderunt ea die animæ duo milia & 300. Completũ est martyrium sanctæ virginis Martinę die prima mensis ianuarij.

De Hipolito & Berillo Episcopis, & libris eorum.

Cap. XXX.

EVsebius in chronicis. Temporib. Alexãdri Hipolitus, & Berillus Episcopi Arabiæ clari scriptores habebantur. Vulpianus quoque iurisconsultus assessor Alexandri insignissimus habetur. Hieronymus de illustribus viris. Hipolitus Eps, qui rõnem Paschæ, & tpum canonũq; scripsit vsq; ad primum annum Alexandri Imperatoris, 16. annorum circulũ repperit, & Eusebio, q̃ super eodẽ Pascha. 29 annorũ circulum cõposuit occasionem dedit. Scripsit nonnullos in scripturis cõmentarios, in quibus hæc repperi. In Exameron, & Exodum, & Cantica Canticorum, & in Genesim, & in Zachariam De Psalmis, de Esaia, de Daniele, de Apocalipsi, de prouerbijs de Ecclesiaste, de Saul, & Phitonissa, de Antichristo, de resurrectione contra Martionem, de Pascha, aduersus oẽs hæreses. Epicomiazain de laude Dñi Saluatoris. In qua præsente Origene se loqui in Ecclesia significat. In huius æmulationem Ambrosius, quem de Martionis hæresi ad veram fidem correctum diximus, cohortatus est Origenẽ in scripturas cõmentarios scribere, præbens ei. 7. & eo amplius Notarios, eorũq; expensas. & librariorum parem numerũ, quod & his maius est, incredibili studio quotidie ab eo opus exigens. Vnde & in quadã epistola Ergodioten, id est operis compulsorem eum Origenes vocat. Berillus aũt Arabibotrenus Eps cũ aliquanto tpe rexisset Ecclesiam, ad extremũ lapsus in hæresim, quæ Christũ fuisse ante incarnationẽ negat, ab Origene correctus scripsit varia opuscula, & maxime epistolas in quibus Origeni grãs agit, sed & Origenis ad eũ literæ sunt. Extat Cathalogus Origenis, & Berilli, in quo hæreseos coarguitur. Claruit aũt sub Alexãdro mãmeæ filio, & Maximino & Gordiano, qui ĩ impiũ successerũt.

De Imperio Maximini, & seuitia eius in Ecclesiam.

Cap. XXXI.

EVsebius in chronicis. Porro Alexandro Mogonziaci tumultu militari occiso, Romanorũ. 22. regnauit Maximinus annis tribus. Hic primus ex corpore militari sine Senatus auctoritate, ab exercitu Imperator electus est, anno dñi. 237. Mundi vero. 4. M. & 200. Hugo vbi supra. Hic propter Christianam Alexandri cui successerat & Mãmeæ matris eius familiam, excitauit in Sacerdotes, & clericos persecutionẽ. Vñ Romæ Poncianus Papa, qui Vrbano successerat martyrio coronatus est. Actor. In gestis tñ Romanorum Pontificum legitur, q̃ Poncianus Papa & Hipolitus presbyter exilio sunt deportati ab Alexandro in Sardinia insula Buciana Seuero, & Quinciano consulibus, in eadem insula afflictus, maceratus, fustibus cęsus defunctus est, 3. kal. Nouembr. & in eius locum ordinatus est Antherus. 11. kal. Decembris. Quem beatus Fabianus adduxit cũ clero per nauim, & sepeliuit in cęmeterio Calixti via Appia. Antherus natione Gręcus ex patre Romulo sedit annis. 12. & martyrio coronatus est. Fuit aũt tpibus Maximini, & Aphricani consulum. Hic gesta martyrum diligenter a notariis exquisiuit, & in Ecclesia recondidit propter quendam Maximinũ presbyterum, qui martyrio iam coronatus est. Hic sepultus est in cęmeterio Calixti via Appia. 3. nonas Ianuarij. Eusebius in chronicis li. 6. Tunc Origenes librũ de martyrio ad Ambrosium scripsit. Qui cum apud plurimos venisset tanq̃ neruis quibusdam validissimis stabiliti sponte se ad cõfessionẽ noĩs Christi offerebant. Ex quo & maximus numerus extitit confessorũ. tribus annis a Maximino persecutione cõmota, in quibus finem persecutionis fecit, & vitæ. Hugo vbi supra. Itaq; Maximinus Iulius, qui & Maximus legitur appellatus. 3. quo regnauit anno a Pupieno Tyranno Aquilegiæ interfectus persecutionis & vitæ simul finẽ fecit. Moxq; Pupeienus & Balphrinus frater eius vsurpauerunt Romanũ imperium, & statim in palatio cęsi sunt.

De Imperio Gordiani, & scriptis Aphricani.

Cap. XXXII.

GOrdianus itaq; in regnum sublimatus Romanum, imperauit annis sex. Euseb. in chro. Cępit aũt anno dñi. 240. Mundi vero. 4. M. 203. Hugo. His diebus Romæ Anthero Papæ Fabianus successit. Floruit ẽt eadẽ tempestate Aphricanus vir inter scriptores Ecclesiasticos nominatissimus, Porphirius quoq; philosophus, & Theropũpus, & Victor Sophista apud Athenas. Hieronymus de illustribus viris. Iulianus Aphricanus cuius. 5. de tpibus extãt volumina sub Imperatore Marco Aurelio Antonino, qui Macrino successerat, legationẽ pro instauratione vrbis Emaus suscepit, q̃ postea Nicopolis appellata est. Huius est epistola ad Origenẽ super quæstiones Susannę, eo q̃ dicat in hæbraico hanc fabulam non haberi, nec conuenire cũ hębraica ethimologia, contra quem doctã epistolã scripsit Origenes. Extat eius ad Aristidem alio epistola, in qua super Diaphonia, quę vr̃ esse in genealogia Saluatoris apud Mathęũ & Lucã plenissime disputat. Eusebius in chronicis. Gordianus aũt admodũ adolescens, Parthorum natione superata, cũ Victor reuerteretur ad patriam fraude Philippi præfecti prætorij haud longe a Romano solo interfectus est. Huic milites tumulum ædificant, qui Eufraten imminet, ossibus eius Romam reuectis.

De duobus Philippis imperatoribus. *Cap.* XXXIII.

ROmanorũ igitur, vicesimustertius regnauit Philippus annis 7. Cępit aũt anno dñi. 246. Mũdi vero. 4. M. 209. Hic filium suũ Philippũ cõsortem regni fecit, primusq; omniũ ex Romanis Imperatoribus Christianus fuit. Regnantibus Philippis Millesimus Romæ vrbis expletus est annus. Ob quã solemnitatẽ innumerabiles bestiæ in circo magno sunt interfectæ, ludiq; in campo martio theatrales tribus diebus ac noctibus populo peruigilante celebrati. Haimo vbi supra. Philippo Imperatori interesse volenti vigilijs Paschæ & cõicare mysterijs, restitit Fabianus Papa, nec permisit donec confiteretur pctã, & staret inter pęnitentes. Actor. Qualiter aũt isti Imperatores ad fidem Christi cõuersi sunt, legitur in vita beati Poncij Martyris qui sub Decio passus est, sicut in sequentibus narrabitur. Occasione igitur hac etiam ipsius Poncij vitam ab exordio natiuitatis vsq; ad eius martyrium in pręsenti loco inserere volui in hunc modum.

De bona indole sancti Poncij. *Cap.* XXXIIII.

EX gestis eius. Huius Pater quondã Senator vrbis Romæ fuit Marcus noĩe. Mater vero Iulia. Hæc cũ pgnans olim Idolorũ tẽpla cũ viro suo portãs munera circuiret, venit ad tẽplũ Iouis. Quod cũ ingrederetur forte Sacerdos velato capite infulatus ad aras stabat. Qui arreptus a Demone apprehẽdensq; velamẽ simul & infulam, cępit eam minutatim scindere, voceq; mirabili eiulãs oẽ templũ clamoribus implere. Hęc mulier inquiens eum in vtero gestat, qui magnũ hoc templũ funditus subuertet & Deos eius cõminuet. Cũq; iterum atq; iterum has repeteret voces, Marcus & Iulia hoc audientes exangues fugiunt in prope positam domum, arripiensq; Iulia saxum aluum suum lateraq; tundens aiebat. Vtinam non eum concepissem per quem magnum templũ, & numina eius erunt euertẽda. Melius est vt ego ipsa cum hoc deficiam. Cũq; dies pariendi aduenisset edidit puerum honestum sine vlla macula, quem credebant tantis suppliciis maceratum exanimem generari. Mater autem pueri Iulia interficere paruulum nitebat. Cui Marcus Pater eius dixit. Sine nõ interficias ipsum. Si Iupiter voluerit, vindicet se de inimico suo. Nos aũt non inijciamus in eum manus nostras. Sicque conseruatus est paruulus,

lus. Quę ex genere suo Pocium vocauerũt. Vñ accidit, vt in tẽpla idolorũ nunq̃ induceret, sed cũ ad puerilẽ ętatẽ venisset, magnis doctoribus imbutus, oĩum fere Philosophorũ vel diuersarũ artiũ literis pollebat, oĩaq; memoriter retinebat. Cumq; quadã die diluculo surgens ad praeceptorẽ suũ pergeret, audiuit Christianos quibus sanctus Papa Poncianus praeerat psallẽtes & dicentes. Deus aũt noster in cęlo, oĩa quaecunq; voluit fecit Simulachra gentiũ, arg. & au. &c. Hęc audiens puer, & suspirans Spiritusancto cõpunctus flere cępit, & eleuans palmas ad cęlũ dixit. Deus, cuius laudẽ isti decantant, vnde mihi notitiã tuã. Cępitq; pulsare ad ianuã. Tunc sanctus Papa, reuelante sibi spiritusancto ait. Aperite, & finite intrare puerum, talium est.n. regnum cęlorum. Puer ergo Poncius relictis Pedagogis suis in vico, ingressus est cũ vno adolosceutulo, qui cũ eo studebat, noĩe Valerio. Et inquisita veritate de carmine, quod audierat eos canere, a sancto Ponciano salubriter in fide cũ collega suo instructus est. Qui abeuntes lęti, quotidie redibant ad hoĩem Dei, & audiebant verbũ salutis. Cũq; rediret Poncius ad Patrẽ suum, requisitus an percepisset aliquid a praeceptoribus suis, aiebat. Nunq̃ melius a magistris meis audiui, q̃ hodie & heri. Tandẽ ipsi Patri suo Idola nihil esse ondit, & introducto ad eum sancto Ponciano, ad fidem eũ cõuertit, ita ꝙ ipse Marcus simul cum sancto Ponciano Episcopo. & filio suo oĩa idola manibus suis confringens, baptismi gratiam cum filio suo & omni domo sua suscepit.

Qualiter per ipsum Imperatores sunt conuersi.

Cap. XXXV.

SEd multo post eo defũcto, puer Poncius apprehensus a militibus, & in curiam perductus, loco Patris sui nolens ac repugnans constituitur, taleq; grãm ei Dñs contulit, vt in oĩ curia vel palatio specialiter ab oĩbus amaretur. In ipsis diebus sanctus Papa Põcianus gloriosa morte migrauit ad Dñm. Post quẽ Antherus pfuit Ecclesiae mẽse vno. Deinde Fabianus ĩ Põtificatu succedẽs, ita btm Poncium, vt verus pater verũ filiũ diligebat. Sanctus aũt Poncius iam perfectus in Deo, oẽs facultates suas accipiens btõ Fabiano Epõ tradidit, & eas pauperibus distribuit. Duobus aũt Philippis Imperatoribus.i. patri, & filio cum esset amicus, quadam die. M. anno a conditione Romae dicunt ei. Eamus, & repropiciemus nobis Deos magnos, q̃ nos in huius anni millesimi circulũ natalis Romę pduxerũt. Quos dum B. Poncius diuersis excusationibus declinare niteretur, illi velut amicũ cogebant ad sacrificandum. At ille videns a dño datã sibi occasionẽ. ait. O pijssimi Imperatores, cũ a Deo principes hoĩum ordinati sitis, cur non ei, qui vobis hunc honorẽ prestitit ceruices flectitis, & ipsi soli sacrificium laudis offertis. Philippus Imperator dixit. Propterea, & ego Deo magno Ioui sacrificiũ offerre desidero, qui mihi hanc tribuit potestatẽ. Beatus Poncius subridens rñdit. Ne erres Imperator. Est Deus in cęlis qui cuncta verbo suo constituit, & gratia Sanctispiritus aĩauit. Quid plura? Imperatores his, & alijs verbis eius crediderunt, & a sancto Fabiano Papa baptizati sunt. Qui. s. Fabianus, & Poncius tẽpli magni idola oĩa confregerunt, & ipsum funditus subuerterunt, multiq; de populo ad notiam Dñi concurrentes baptismum alacriter susceperunt. Hugo vbi supra. Porro ambo Imperatores, diuersis in locis fraude Decij successoris sui circumuenti sunt, & occisi.

De imperio Decij, & Fabiano Papa. *Cap.* XXXVI.

EVsebius in chronicis. Romanorũ igitur. 25. regnauit Decius anno 1. & mensibus 3. Cępit anno dñi. 252. Mundi vero. 4. M. 216. Hic ex Pannonia interiore Budaliae natus fuit. Qui cum Philippum patrẽ & filiũ interfecisset, ob odiũ eorũ, in Christianos persecutionem mouet. Idẽ in historia ecclesiastica lib. 6. In hac Fabianus vrbe Roma, martyrio coronatus sedẽ Epatus sui Cornelio reliquit. Ex libro pontificum. Hic Fabianus natione Romanus ex Patre Fabio, sedit annis, 13. & passus est. 14. kal. Hic regiones diuisit Diaconibus, & fecit, 6. Subdiacones qui septem notarijs imminerent, vt gesta martyrum in integro fideliter colligerent, & multas fabricas per cęmeteria fieri praecepit. Et post passionẽ eius Moyses, & maximus, & proximus Presbyteri, & Nicostratus Diaconus cõprehensi sunt, & in carcerem missi. Eodem tpe venit Nouatus ex Aphrica, & separauit de Ecclesia Nouacianum, & quosdam cõfessores. Postq̃ aũt Moyses defunctus est, in carcere, qui fuit ibi per menses. 11. & sic multi Christiani fugerunt per diuersa loca. Actor. Legitur ꝙ Fabianus iste, cum de quodam loco cũ amicis reuerteretur, & Papa defuncto de eligẽdo Papa oĩs populus loqueretur, venit inter eos rei exitum scire volens. Et subito, sicut Deus praeuiderat, candida columba super caput eius de cęlo descendit. Qui tandem anno pontificatus sui. 13. iussu Decij decollatus est. Eusebius vbi supra. Eadem persecutione Hierosolymis Alexander Episcopus rursum pro confessione Christi iudicijs sistitur, & vinctus carceri traditur. Quiq; cum longeuae aetatis veneranda canicie praefulgeret, postea, q̃ frequenter passionibus suis, & cruciatibus glorificauerat Dñm, dũ de vinculis ad tribunal, & a tribunalibus ad vincula reuocaretur, inter ipsa vicissim sibi succedentia tormenta defecit.

De Dionysio Alexandrino, & libris eius.

Cap. XXXVII.

DIonisius vero Alexandrinus Eps per illud tps, sicut ex ipsius epistolis verissime comperimus, in multis saepe confessionibus satis clarus efficitur, & pro passionũ tormentorumq; diuersitate magnificus. Deniq; refertur insectantibus se quibusdã rñdisse. Quid insectando laboratis? Caput meũ, pro quo magnopere fatigamini auulsum ceruicibus sumite, & donum magnum ad Tyrannum referte. Hieronymus de illustri. viris. Hic Dionysius Alexandrinae vrbis Eps, sub herecla scholã presbyter tenuit, & Origenis vel insignissimus auditor fuit. Hic in Cypriani & Aphricanae synodi dogma cõsentiens, de haereticis rebaptizandis, ad diuersos misit epistolas plurimas quę vsq; hodie extant. Sed & ad Fabium Antiochenae Ecclesiae Epm scribit de pęnitentia, & ad Romanos per Hipolitũ alteram, & ad Sixtũ, qui Stephano successerat duas epistolas, & ad Philemonem, & ad Dionysium postea Ecclesiae Romanae presbyteros duas. Et ad eundẽ quoq; Dionysium postea Romanũ Epm. Et ad Nouacianum causantem, ꝙ inuitus Romae Eps ordinatus esset. Cuius epistolae hoc exordium est. Dionysius Nouaciano fratri salutem. Si inuitus, sicut dicis ordinatus es, probabis, cum volens, recesseris. Est eius & ad Dionysiũ, & ad Didimum altera epistola de Pascha, plurime declamatorio sermone conscriptae. Et ad Alexandrinam Ecclesiam de exilio. Et ad Heraclam in Aegypto Epm. Et alia de mortalitate & de Sabbato. Et ad Hemmamonem. Et alia de persecutione Decij. Et duo libri aduersum Nepotem Epm, qui mille annorum corporale regnũ suis scriptis asseuerat, in quibus de Apocalipsi Iohannis diligentissime disputat. Et aduersus Sabellium, & ad Aminonem Beronicis Epm, & ad Thelesforum, & ad Eufram. Et quatuor libri ad Dionysiũ Romanae vrbis Epm. Et ad Laodicenses de pęnitentia. Item canõ de pnĩa. Ad Origenẽ de martyrio. Ad Armenos de pęnitentia, & de ordine delictorum. Et de natura ad Thimotheum. Et de tentationibus ad Eufranorẽ. Ad Basillidem quoq; multae epistolae. In quarum vna asserit se iam in Ecclesiastem cępisse scribere commentarios. Sed aduersum Paulum Samosatenũ ante paucos dies quã moreretur insignis eius fertur epistola. Moritur. 12. Galieni anno.

Relatio eius de martyribus Alexandrinis.

Cap. XXXVIII.

EVsebius lib. 5. Idem ipse dionysius ad Fabianum Antiochenũ Epm scribens de his qui sub Decio apud Alexandriã agones martyrij desudauerant hoc mõ refert. Nõ ex praecepto inquit recens Imperatoris apud nos persecutio sumpsit exordiũ, sed anno integro principalia praeuenit edicta minister Demonũ, qui videbatur in ciuitate nra diuinus, superstitiosum contra nos exagitans vulgũ, a quo multitudo succensa nihil aliud, q̃ piorũ sanguinẽ sitiebat. Primo ergo Religiosum quendã senẽ Metranũ noĩe arripientes, iubent impia verba proferre. Quod ille cum facere recusaret, oẽ corpus eius mẽbratim fustibus colliserunt, vultũq; & oculos acutis calamis terrebrantes extra vrbẽ cum cruciatibus eiecerunt. Ibiq; quod in eo supererat Spiritus, lapidibus eiecerunt. Post hoc Mulierem quandam nobilem Thonitam nomine ad Idola perducẽtes adorare cogebant, recusantem immo potius execrantẽ vincula pedibus inectentes, & per plateas totius ciuitatis pertrahẽtes, fędo horrẽdoq; supplicij genere discerpunt. Dehinc oẽs simul irruunt per domos seruorum Dei diripientes, euertentes, atq; hostili crudelitate cuncta fędantes, ita vt praetiosioribus quibusq; direptis, si qua viliora reppererant in vnũ cõgregata, igni in plateis concremarent. Nostri tamen direptionem hanc bonorum suorum, sicut Apostolus de illis dixit, antiqui cum gaudio susceperunt, sed & admirandã virginem longeuae aetatis Apolloniã noĩe, cũ corripuissent, dentes ei primo oẽs effoderunt. Congestis deinde lignis extruxerunt rogum. cõminãtes viuam se eã incẽsuros, nisi cũ ipsis pariter blesphemaret Deum. At illa, vt rogum vidit esse succensum, paululũ quid in semetipsa molitur. Repente vero se, & e manibus proripit impiorum, atq; in ignẽ, quem minabantur sponte prosilijt, ita vt perterrerentur et ipsi crudelitatis auctores, ꝙ promptior inuenta est ad mortem fęmina, q̃ persecutor ad pęnam. Serapionem quoq; domi suae repertum crudelissimis affecere supplicijs, ita vt ei omnes iuncturas membrorum prorsus soluerent, & de superioribus praecipitarent.

De

De his, qui in persecutione defecerunt & his qui perstiterunt. Cap. XXXIX.

NVllum nr̃is erat iter peruiũ, nullius plateę transitus indulgebatur, neq; die neq; nocte procedendi vsq; libera erat facultas. Vnde. n. quis nostrũ apparuisset in publicũ, statim clamor vulgi, & seditio nascebatur, vt vel pedibus traheretur, qui visus esset, vel igni succenderetur. Ex quo perterritis pęnè oĩbus, quidam ex istis nobilibus statim se sponte impijs actibus ingesserunt. Alij conuenti tm̃modo. Nonnulli a domesticis proditi, ad sacrificia execranda, & ad ĩmundas hostias properabant. Aliqui ex his psallentes, & trementes, vt magis immolari ipsi, q̃ immolare Idolis viderentur, ita ẽt vt aspectante vulgo riderentur, eo ꝙ & ad moriendũ & ad sacrificandum ita meticulosi videbantur. Alij tã imprudenter ad aras prosiliebant, vt & affirmare niterentur, se nunq̃ Christianos fuisse. Hi vero qui bt̃i effecti sunt tanq̃ columnæ fortissimæ, Dñi ipsius spũ confirmati, pro fidei suæ merito virtute a Dño percepta, admirãda Deo & Angelis martyrij sui spectacula præbuerũt. Quorum primus venerabilis Iulianus Podagra astrictus, ita vt neq; incedere, neq; stare posset, cum his qui eũ portabant in scelula offertur, quorũ vnus quidẽ statim negat, alius vero noĩe Eunus cũ Iuliano sene in Dñi Iesu Christi confessione perdurat. Quiq; iubentur camelis impositi per oẽm circumduci ciuitatẽ & flagellis hincinde verberantibus populo inspectante laniari, vsque quo finem vitæ in ipsis verberibus ponerent. Sed vir quidam militaris eũ assisteret, & quosdam volentes ẽt mortuis illudere cadaueribus prohiberet, clamor repente aduersus eũ totius vulgi attollitur, & capite propietate damnaṫ. Nemesius quoq; ipse ẽt Aegyptius, primo per calumniã quasi latro delatus est, quo crimine abluto, post hoc ꝙ Christianus esset defertur. In hoc vero a iudice nulla moderatio reseruaṫ, sed geminatis supplicijs excruciatum cũ latronibus iussit incendi, ignorans, ꝙ crudelitate sua optimo martyri saluatoris similitudinem detulit, qui pro salute humani generis vnà cum latronibus pertulit crucem.

De his qui sponte se obtulerunt. Cap. XL.

TVrma aũt quędã in vnũ conuenerat militum, inter quos Ammon, & Zenon, & Ptolemeus, & Ingenuus, & Grandenus, & Thophilus, qui tribunalibus astantes, cum quidã Christianus a iudice torqueretur, & pęnè ad negãdum declinaret, dirumpebãtur intra semetipsos, & vultu, oculis, ac nutibus velut erigere conabãtur illũ, qui in supplicijs positus trepidabat, Interdum ẽt manus protendere ac totius motibus corporis, & habitu diuerse inclinati, tanquam subleuare lapsantis aĩos gestiebant. Conuersi vero ad oẽs eos, & quid de seipsis profiterẽtur ex eorũ motibus agnoscentes, prius pęnè, q̃ in eos vulgus clamoribus insiliret. ipsi in mediũ prorumpunt, ac se Christianos esse testanṫ. Tunc vero versa vice ex eorũ confidentia persecutoribus terror, nostris constantia aĩs accrescit, dũ hi qui ꝑ tormenta vinci putabantur, sponte se cruciatibus offerunt. Sichirion quoq; cũ rem cuiusdam potentiæ sub mercede procuraret, iubetur ab eo Idolis immolare, recusans cogebatur iniuriis, persistens rursum blanditiis mulcebatur. Cum vero vtrũq; contemneret, præacuta sude validissime transuerberatus, per media viscera neci traditur. Quid vero memorẽ quantę multitudines in desertis montibus oberrantes, fame, siti, frigore, languore, latronibus, bestijsq; consumptæ sunt, qui oẽs imitati electos Dei Prophetas, gloria martyrij coronati sunt. Deniq; & venerandus senex Ceremon, Eps̃ hic erat vrbis Aegypti, quæ dr̃ Villopolis, cũ ad Arabicũ montem vnà cum Gradęua cõiuge sua discessisset, nulli vltra apparuit. Et cũ ad perquirẽdũ eũ plurimi fratrũ frequentissime processissent, perscrutatis oĩbus locis, neq; ipsos vltra quisq̃, neq; corpa eorũ potuit inuenire.

De hæresi Nouacianorum & de lapsis recipiendis. Cap. XLI.

NEc Dionisius de lapsis faciens sermonẽ, quo tp̃e Nouatus Ecclesiæ Romanę presbyter elatione quadã tumidus, spẽ penitus eis salutis adimebat, ẽt si digne pęnituissent. Ex quo & princeps hæreseos extitit Nouacianorũ, qui ab ecclesia separati superbo noĩe semetipsos Cataros. i. mũdos appellarũt. Ob quam rem consiliũ sacerdotale celeberrimũ in vrbe Roma cõgregatũ est. Ibi statutũ est a Papa Cornelio Nouatũ ab Ecclesia cum suis sequacibus alienũ esse. Eos vero qui lapsi fuerant in certamine, fraterna miseratione curandos & fomentis pęnitentiæ medicandos. Cyprianus quoq; de his librũ edidit, in quo & lapsos ad pęnitentiã cohortandos, & cõtradicẽtes alienos esse a Christi visceribus statuit. Actor. In eodem quoq; libro causam ipsius esse rerum tp̃alium amorẽ designat in hũc modum. Cyprianus in libro de lapsis. Multos decipit patrimonij sui amor cęcus, quos facultates suę velut compedes ligauerunt His vinculis, his cathenis virtus retardatur, fides premitur, aĩa præcluditur, & serpenti terram comedenti, qui terrenis adhærent cibus efficiuntur. Possidere se credunt, qui potius possidentur. Census sui serui. Nec ad pecuniam suam domini sed magis pecuniæ mancipati.

De sancta Agatha & eius agone. Cap. XLII.

EX gestis eius. Sub persecutione Decij beata virgo Agatha passa est. Quæ in vrbe Cathaniensium nobilis genere, mẽte & corpe pulcherrima, Deũ sp in oĩ sanctitate colebat. Senescallus vero Sicilię Prouinciæ, audiẽs famã eius iussit eam q̃totius ad se adduci. Quam dũ Christianam cognosceret tradidit cuidam meretrici & 9. filiabus eiusdem officii, vt per 30. dies ei suaderẽt quõ eius aĩum ĩmutarent. At illa verbis earum, & minis, ac promissis oĩno immobilis, nõ cessabat flere ardenter desiderãs, quõ posset ad martyriũ peruenire. Vidẽs ergo Afrodisia nil pęnitus sua verba valere dixit Quinciano illi præfecto, Facilius pñt saxa moueri, q̃ mens huius puellæ ab intentione pristina reuocari. Hoc audiens Præfectus dixit illi. Vnũ tibi elige de duobus aut Deos nostros adorare, aut diuersis suppliciis interire. Agatha respondit. De quibus me suppliciis terres si bestiis me tradis, audito Christi nomine mansuescunt. Si ignem adhibeas? Si plagas, & verbera ingeras, habeo in me Spiritumsanctum, per quem vniuersa tormenta contẽnam. Tunc iussit eam trahi ad carcerem. Illa autem lętissime & glorianter carcerem intrabat, & quasi ad epulas inuitata agonem suum domino commendabat.

De passionibus eius. Cap. XLIII.

SEquenti die dixit ei Quincianus. Quid tractasti circa salutem tuam? Abnega Christum, & Deos nostros adora, ne parata tibi patiaris tormenta. Quod cum illa renueret, iussit eam suspẽdi in eculeo & torqueri. Tunc Agatha ait. Ego in his pęnis delector, sicut qui bonum nũciũ audit, aut qui videt quẽ diu desiderauit. Scio. n. ꝙ oportet flabellari triticum anteq̃ reponatur in horreũ. Furens Quincianus iussit ei mãmillã torqueri, & diutissime tortã iussit eandẽ abscindi. Quod cũ fieret. Agatha dixit ei. Impie, crudelis, & dire tyranne, non es confusus ãputare in fęmina quod ipse suxisti in Matre tua. Ille aũt iussit eã sic in carcerẽ recipi, prohibens ei introitum Medicorũ, & panẽ, & aquam ab aliquo ministrari. At ecce media nocte apparuit ei quidã senex vnguenta ferens in manu sua, & dixit illi. Filia qñ tu ista supplicia sustinebas ibi erã, & nũc iõ ad te veni, vt per me recipias sanitatem. Agatha r̃ndit. Dñe medicinã corpori meo nunq̃ adhibui, & turpe est, vt perdã quod tandiu custodiui. Dixit ei senex. Filia, ego sum Christianus, & noui medicinã, ne me verecũderis. Agata r̃ndit. Dñe vnde te verecundarer. cũ tu sis senex & grandęuus. Ego vero licet puella sim, ita turpiter lacerata sum, ꝙ ẽt si Christiana non essem: nemo posset de me capere voluptatẽ. Gratias quidem tibi ago Pater pp tuã bonã voluntatẽ, Sed scias ꝙ nullã recipiam medicinã, quia Iesus Christus si vult põt me sanare. Tunc subridens senex ait. Filia Iesus Christus misit me ad te, cuius ego Apostolus sum & in nomine eius te scias esse sanatam. Et statim disparuit. Tunc procidens bt̃a Agatha, & gratias agens inuenit se ex oẽ parte sanatã. Cũ ergo tota nocte ex immenso lumine territi custodes aufugerent, & carcerẽ apertũ relinquerent, rogabãt eam quidã vt fugeret. At illa, Absit inquit, vt fugiã, & coronã patiẽtiæ pdã, & custodes meos tribulationibus tradã. Ego. n. adiuta a dño, pseuerabo in eo q me sanauit, & cõfortauit.

De consummatione agonis eius. Cap. XLIIII.

POst quatuor ergo dies, dixit ei Quincianus vt Deos adoraret, ne grauiora adhuc supplicia sustineret. Agatha respondit. Miser & sine intellectu, & sine sensu, quomodo vis vt imagines ligneas, & lapideas adorem, & Deum cœli, qui me sanauit dimittã. Dixit ei Quintianus. Quis te sanauit? Agatha respondit. Christus filius Dei. Quincianus dixit. Iterum audes Christum nominare. Nunc videbis si Christus te sanabit. Et iussit testas fractas spargi & carbones ignitos submitti, & ibi nudam volutari. Quod cum fieret, ecce subito terremotus factus est magnus, qui totam ciuitatem ita concussit, vt pars muri corruens duos consiliatios Quinciani occideret, & populus ad eum concurreret conclamans, quòd propter iniustum Agathę cruciatum tantum periculum sustineret. Tunc Quincianus ex vna parte terremotum, ex altera populi seditionem formidans, Agatham mitti iussit in carcerem. Ingressa autem carcerem orauit, & statim migrauit ad Dominum. Quod audientes fideles, cum corpus condientes aromatibus in sarcophago collocarent, ecce subito Angelus attulit tabulam marmoream, & posuit ad caput eius. Erat autem in ea scriptum. Mentem sanctam spontaneam, honorem Deo, & patriæ liberationem. Quod sic exponitur. Mentem

tem sanctam habuit, spontaneam se obtulit, honorem Deo dedit, & patriæ liberationem fecit. Et hoc miraculum audientes multi etiam Iudæi & gentiles sepulchrum eius multum honorare cœperunt. Quincianus autem pergens inuestigare diuitias eius, cum esset in naui, duobus equis calcitrãtibus, in flumen proiectus est, & corpus eius nusquam potuit inueniri. Reuoluto anno martyrij eius, mons quidam maximus iuxta vrbem ruptus emisit ignem, qui quasi torrens de monte descendens, & saxa & terram comburens, ad vrbem cum impetu veniebat. Tunc multitudo Paganorum de monte descendit, & fugiens, ad sepulchrum eius arripuit cortinam, qua erat opertum, & opposita igni, cum protinus refrenauit.

Passio sanctorum septem Dormientium. Cap. XLV.

EX gestis eorum. Decius autem Imperator persequẽs Christianos, cum venisset Æphesum, iussit ædificari templa in medio ciuitatis, vt omnes cum eo miscerentur sacrificijs Idolorũ. Cũ ergo omnes Christianos inquiri iussisset, inuentosq; aut sacrificare aut mori compelleret, tantus pęnarum terror cunctis aderat, ꝙ amicum amicus, & filium pater, & patrem filius abnegabat. Tunc in illa vrbe inuenti sunt 7. Christiani. Maximianus. Malchus. Martynianus. Dionysius. Iohannes. Serapion. & Constantinus. Qui hoc videntes nimis dolebant. Et cũ essent primi palatii, sacrificia Idolorum spernentes, in domo sua se celabant, & ibi ieiuniis, & orationibus vacabant. Accusati igitur ante Decium statuuntur, & comprobati veraciter Christiani, dato eis resipiscendi spacio, vsque ad reditum Decij dimittuntur. At illi patrimonium suum interim Pauperibus expendentes, inito consilio in mõtem Celium secesserunt, & ibi esse secretius vsque ad reditum Decij decreuerunt. Diu ergo ibi latentibus, vnus eorum semper ministrabat. Et quotiens intrabat vrbem, figura se & habitu Mendici vestiebat. Cum ergo Decius in vrbem redisset, & eos ad sacrificandum perquiri iussisset, Malcus minister eorum territus ad socios redijt, & eis furorem Imperatoris innotuit. Qui cũ grauiter terrerentur, Malcus tamen allatos panes eis apposuit, vt cito confortati fortiores ad prælium redderentur. Postquam autem cęnati sunt, sedentes, & colloquentes in luctu & lachrymis subito sicut Deus voluit dormierunt. Mane autem facto cũ quæsiti inueniri non possent, & Decius doleret, ꝙ tales Iuuenes perdidisset, accusati sunt in monte cęlio hucusque latuisse, & sua pauperibus erogantes in suo proposito permanere. Iussit ergo Decius vt parẽtes eorum adessent & comminatus est eis mortem, nisi de eis dicerent, quicquid scirent. Illi aũt eos similiter accusauerunt, ac diuitias suas pauperibus expendisse conquesti sunt. Tunc cogitans, quid de eis faceret, nutu Dei iussit os speluncæ lapidibus obstrui, vt ibi morerentur fame & inopia circunclusi. Quod ministri quidem fecerũt & duo Christiani Theodorus & Rufinus eorum martyrium describentes caute inter lapides posuerunt.

Passio sanctorum Petri & Pauli cum socijs suis. Cap. XLVI.

EX gestis eorum. Imperante Decio apud Lamosacum comprehensus est Petrus, & optimo Proconsuli oblatus. Qui Christianum se esse constanter profiteretur, Proconsul iussit eundem adolescentulum speciosum in rotis tendi, & ad ligna in circuitu posita vinculis ferreis totum corpus eis fecit cõstringi. Quo contorto effracta minutatim ossa eius defecerũt. At quanto torquebatur, tanto fortior apparebat, & Tyranni stultitiam ridens Christo gratias agebat. Cuius Proconsul perseuerantiam videns iussit eum gladio perceuti. Et cum ad ciuitatem Troadem perrexisset, oblati sunt alij tres, Andreas Paulus, & Nichomachus. Qui cum omnes Christianos se profitẽtur esse, iussit Nichomachum apprehensum Proconsul torqueri. Cumque nimium torqueretur, & iam prope esset vt emitteret spiritũ, exclamauit se nunquam fuisse Christianum sed Demonibus sacrificaturum. Tunc iussus deponi cum sacrificasset, arreptus est a Demonio. & elisus in terra comedens linguã suam dentibus expirauit. Puella autem quędam virgo Dionysia annorum. 17. exclamauit dicẽs. O te infidelissimum hominũ, qui propter vnius horæ spacium perpetuam & inenarrabilem tibi pœnam acquisisti. Interrogata ergo cõfessa est se Christianam esse, & ideo infœlicem illum plangere, ꝙ non adhuc modicum tolerasset, vt perpetuam requiem inueniret. Proconsul iussit eam duobus iuuenibus corrumpendam tradi, Andream vero & Paulum recludi. Cumque iuuenes virginem ad hospicium suum duxissent, pugnantibus eis vsque ad noctem, vt vim turpitudinis inferrẽt, inardescebat eorum libido. Apparuit autẽ eis per totam noctem iuuenis splendidus domum illuminans. Vnde timore percussi ceciderunt ad pedes virginis, rogabantque vt pro eis intercederet, ne quid mali eis contingeret. Videns autem Proconsul, ꝙ non posset Pauli & Andreæ perseuerantiam superare, flagellis cæsos tradidit eos populo, qui traxerunt eos pedibus extra ciuitatem vt lapidarentur. Quod audiens Dionysia custodibus euadens cucurrit ad eos, iactauitque se super eorum corpora dicẽs Conscidar & ego vobiscum beati famuli Dei, nec ab hac colluctatione vestra inueniar aliena. Quod audiens Proconsul iussit eam gladio interfici, Paulus vero, & Andreas lapidibus obruti sunt.

De Sancto Puero Triphone. Cap. XLVII.

EX gestis eius. Sub Decio quoque passus est sanctus Triphon, qui ab infantia sua multis miraculis claruit in ciuitate Sansaducome, a Matre sua caste instructus, & a Spiritu sancto & ab Angelis nutritus. Venit ad eum aliquando mulier cæca semiarida & a 10. Demonibus obsessa. Quam videns ille pauefactus est, & supra caput eis manus imposuit & orauit. Demones autem clamabant dicentes. A 7. annorum infante in gehennam mittimur. Cumque sanctus Triphon vrgeret eos exire, clamauit Demon. Romæ habeo ambulare propter Triphonem, vt & ibi ad me veniat vocatus. Tunc concutiens mulierem & spumans egressus est ab ea. Quæ ante pedes sancti Triphonis cecidit, & ille signum crucis faciens, manus super caput eius imposuit, & sanata est, & vidit Demon vero Romam abiẽs cuiusdam Proconsulis senatoris vxorem grauiter vexauit. Et tertio die sanctum Triphonem vocare cœpit. Tunc per dies multos quærentes per ciuitates, & villas, vix inuenerũt beatum Triphonem in pascuis oues pascẽtem, & positum super animal duxerunt Romam. Ibique expulso Demone a muliere, nocte raptus a qnatuor Angelis reductus est Sansaducome in patria sua. Iurgianus autem Cæsar Romæ filiam habebat vnicam, quam cum vexaret malignus spiritus, clamabat vocans Triphonem quondam Aucarium. Iurgiano igitur tristante & dolente, hortati sunt eum consiliarij, vt ad inquisitionem sancti Triphonis mitteret, quem solum sæpius inuocans immundus spiritus metueret. Missi itaque milites requirebãt vbique Triphonẽ Acuarium. Et toto pene orbe commoto, multi comprehensi sunt, qui hoc nomine vocabantur. Sed cum ad puellam ducerẽtur, nemo eam sanare poterat, quia non erat in ipsis qui in veritate quærebatur. Tunc milites per omnes prouincias perquirentes, inuenerunt beatum puerum Sansaducome iacentem iuxta ripam lacus, vbi & pascebat aucas in palude aquarum. Quem interrogauerunt, si ipse esse Triphon, qui quærebatur. Ipse vero confessus est se esse qui quærebatur. Quem statim equo imponentes miserunt Imperatori. Cumque appropinquaret ciuitati, clamabat spiritus malignus dicens. Non possum habitare in hac puella, qa post tres dies superueniet Romæ qui accepit aduersus nos potestatem calcare super scorpiones, & disperdere eos. Et clamans immundus spiritus egressus est a puella, & sanata est. Imperator autem notauit diem & horam in qua sanata esset puella, & aduenisset sanctus Triphon Romæ. Et hoc audito Imperator agnouit ipsum Triphonem, propterea quia post tres dies aduenisset Romæ quando sanata fuit puella, deprecabaturque eum vt si sanasset eam ostenderet illi Demonem. Cum autem ieiunaret, & depræcaretur Dominum vir sanctus super hoc, confestim apparuit Diabolus in specie canis nigri, caudam habens ingentem demissam deorsum. Quo viso metu territus Imperator orabat sanctum Triphonem vt ab eius conspectu illum iuberet abscedere. Quod cum fecisset, nocte ab Angelis raptus venit in Sãsaducome ciuitatem suam, vbi per eum Dominus multas virtutes ostendere dignatus est.

De passione eiusdem. Cap. XLVIII.

TAndem imperante Decio a militibus comprehensus, & ligatus ductus est in Nicenam ciuitatem ad Præfectum Acquilinum. Cumque profiteretur se esse Christianum, requisitus cuius esset fortunæ dixit. Fortuna apud Christianos non est, nec fuit. Si vis autem scire, ingenuæ sum conuersationis. Sed quod maximum & egregium est, & quod sapio disce. Christianus sum. Hoc audiens Præfectus, timens si non obediret constitutioni Imperatoris, iussit eum suspensum vngulari. Ipse quoque prompte exuens indumentum, & projiciens super terram, castum atque pulcherrimum corpus suum circumspiciens, cum alacritate gaudij dabat semetipsum suspendi super lignum ante manus aptans. Dixit autem Præfectus quæstionarijs, vt vngues ferreos afferrent, & eius stultitiam tangentes coercerent. Cumque vngularetur, nulla vox egrediebatur ab eo, sed immobilem habebat cogitationem in fide Christi. Præfectus, autem iussit eum alligatum equis per campos trahi, cum esset grauissimis niuibus hiems aspera, & dissipabantur eius membra ab equis per terram conculcata. Exclamante autem eo, Domine Deus ne patiaris hanc mihi dominari iniquitatem, statim liberatus est. Iussitque Præfectus, fixorios deferri, ac pedibus eius infigi, & sic per

per mediam ciuitatem per niuem & glaciem deduci. Nec sic aduersus eum Diabolus præualuit. Sed interrogatus a Præfecto vtrum sensisset tormenta, respondit. Ex toto non sensi quod insint claui pedibus meis. Mirante vero Præfecto tantum sustentaculum eius, & iterum cogitans quæ essent tormenta, quæ non contemneret, iussit eum succinctum fustibus cędi, deinde lampades lateribus eius apponi. Quæstionarijs citius adimplentibus, quæ iubebat, & offerentibus illi lampades, viderunt a splendore solis lumen circumlustrans eum, & coronam varijs lapidibus exornatam super caput eius allapsam, specie vero & pulchritudine similiter præcellētem & a timore corruerunt in terram. Tandem iussit eum Præfectus gladio interimi, & martyrizatus est 3. nonas. Maij.

Passio sanctorum Abdon & Sennen. Cap. XLIX.

EX gestis eorum. Cum autem Decius Imperator Babyloniam cum alijs prouinciis superasset, quosdam ibi Christianos inuenit, quos secum ad vrbem Cordulam deducēs diuersis ibi supplicijs consummauit, & eos duo subreguli rapientes. s. Abdon & Sennes sepelierunt. Vnde accusati & Decio præsentati Romam post eum vincti cathenis ducuntur, & in cōspectu Decii & Senatus introducti, aut sacrificare & libertatem rerum suarum recipere, aut morsibus bestiarum deuorari iubentur. Contemnentes itaque & expuentes simulachrum, ad theatrum perducuntur, & ad eos duos Leones, & Vrsi quatuor immittuntur. Qui cum sanctos non tangerent sed etiam custodirent, iniectis in eos gladijs occidūtur, & ligati pedes tracti sunt & iactati ante simulachrū Solis. Qui cum ibi triduo iacuissent. Quirimus Diaconus eos collegit, & in domo sua sepeliuit.

De conuersione Secundiani, & Veriani, & Marcelliani. Cap. L.

EX gestis eorum. Sub Decio quoque Secundianus togatus, vnà cum Veriano præfecturam agens in Christianos seuiebat. Qui. s. Secundianus tandem secum tacitus cogitare cœpit, cur Christiani tanto amore flagrantes mallent pro Christi nōīe duriter mori, quàm delicate viuere & blandis persuasionibus principum assentire. Cumque esset eloquentissimus, & omnium scientiarum sęculi peritissimus, Marcellianum, qui & ipse sapientissimus erat & Christianorum persecutor ad domū suam inuitauit, & cum eo de variis artium sermonibus disputauit. Tandem ad artem grammaticam sermonem retorquentes ad locum Virgilii veniunt, vbi de interpretatione sæculi noui loquentes, velut apparente Domino in carne renouatus est mundus. Ita tempore Octauiani ad cuius laudem suos describit libros dicit aurea sæcula hoc modo nasci. Magnus ab integro sęculorum nascitur ordo Iam redit, & virgo, redeunt Saturnia regna. Iam noua progenies cœlo dimittitur alto. Tu modo nascenti puero quo ferrea primum Desinet, ac toto surget gens aurea mundo. Cumque solicite perquirerent de quo Virgilius hoc dixisset, cæpit Secundianus loqui de Christianis, qui tanto flagrabant amore, vt pro nomine Christi mallent mori quā idola adorare. Aiunt enim, inquit, resurrectionem & iudicium fore post mortem, illamque vitam quam post istam caducam expectant futuram perpetuam & immortalem vbi nullus dolor & gemitus, sed pax & perhenne gaudium, Idola vero quæ nos adoramus Deus eorū omnimodis abominatur Christus. Sub his Marcellianus admirans ait. Quid est Christus. At ille respōdit. Christus dicitur vnctus. Nunquid non legisti, quid eius historiographi dicant? eum. s. mortuos suscitasse, leprosos mundasse, cęcum natum illuminasse. His eius signis Christiani fidem dantes pro eius ardenti amore coronari desiderant. Vnde & ego credo quod ipse est Deus, & Dei filius, qui crucifixus, & mortuus, & post triduum resuscitatus ad cęlum ascendit. Quando etiam aut a quo auditum est Deos nostros talia fecisse? quos scimus semper sordidissime ac turpiter vixisse. His, & aliis eius verbis consensisset Marcellianus, tertius quoque amborum nomine Verianus. Hos tres itaque Timotheus nomine Presbyter accersitus baptizauit. Sanctus vero Papa Sixtus eosdem consignauit.

De martyrio eorundem. Cap. LI.

POst hoc Secundianus a Valeriano Præfecto requisitus, introiuit ad eum, & subito immutatus est vultus eius tāquam vultus Angeli. Valerianus ob tanti luminis fulgorem stupefactus, ipsum interrogatum, & in Christianitatis proposito permanentem, iussit in custodia retrudi. Qui cum comprehensus duceretur a militibus, Marcellianus & Verianus clamabant. Et quid innocentem in custodiam retruditis. Si pro confessione Christi nominis, hoc a vobis patitur, & nos Christiani sumus, qui eum pro amore Christi ad palmam martyrii sequimur. Tunc iratus Valerianus eos cum illo simul in custodia mancipari iussit, & Cæsari Secundianum Christianum effectum nunciauit. Quod ille vix credens, eum ad se deduci præcepit, & ait. O Secundiane cur immutatus est vultus tuus. Qui respondit. Clarior & hilarior est nunc vultus meus solito, quia iam in conspectu regis æterni contemplatione mentis assisto, qui me de tenebris, ad lucem perduxit suæ visionis. Denique iussu Decii viri sancti ducti sunt Cētumcellis, & traditi Quarto Promoto consulari Tusciæ. Qui cum eos iuberet sacrificare, & nollent acquiescere, iussi sunt expoliari & fustibus cœdi. Deinde illis in simulacrum expuentibus, subito cecidit & confractum est. Tunc Promotus iussit eos in eculeo suspendi, & latera eorum vngulis caprarum radi. Illis autem inter hoc Deo gratias agentibus, & orātibus, Promotus iussit ad eorum latera flammas adhiberi. Cumque diu assarentur, repente vnus ex ministris, qui cæteris acrius ad pęnam inferendam insistebat mortuus est. Cęteri vero a Demonibus arrepti clamare cęperunt. O sancti Dei, vt quid nos vestris torquetis orationibus? Nam hæc eadem tormenta quæ vobis iniuste inferimus nos irremediabiliter cruciant. Vobis autē nihil mali præstant. Videns hoc Promotus iussit sanctos Dei capite truncari, & eorum corpora in mari præcipitari. Quæ tamen Dei prouidentia de profundo ad litus applicuit, & ea seruus Dei Deodatus nocte colligens sepeliuit secus locum, vbi decollati fuerant. 5. idus Augusti.

De cęteris passis sub Decio. Cap. LII.

EX martirologio. Præterea 4. Calendis Martii, celebratur in ciuitate Pergen Paphiliæ, natale sancti Nestoris Episcopi. Qui persecutione Decii, cum die noctuque orationi insisteret postulans, vt Christi grex custodiretur comprehensus nomen domini mira libertate & alacritate confessus, atque eculeo crudelissime tortus, exinde crucis suspendio victor migrauit ad dominum. Item 17. Cal. Maij. apud Persidem ciuitate Cordula sanctorum Olimpiadis, & Maximi nobilium. Qui iubente Decio fustibus cæsi, & deinde plumbatis. Ad vltimum capita eorū securibus sunt tusa, donec emitterent spiritum. Item pridie Cal. eiusdem apud Lambesitanam vrbem, sanctorum Martiani lectoris, & Iacobi Diaconi. Quorum prior cum iam pridem infestationes Decii in confessione euicisset, iterum cum Charissimo collega tentus est. Deinde post dira & exquisita supplicia, diuinis reuelationibus mirabiliter secundo confortati atque alleuati, nouissime cum multis alijs sunt gladio consummati. Item 14. Cal. Iunij Romæ via Appia sanctorum Caloceri & Parchemii Eunuchorum. Quorum prior cum esset Præpositus cubiculi imperatoris Decii, alter Primicerius nolentes sacrificare idolis ab eodem occisi sunt. Item 3. nonas eiusdem apud Aretium ciuitatem Tusciæ sanctorum Pergentini & Laurentini fratrum. Qui persecutione Decij cum essent pueri, post dura supplicia tolerata, & magna miracula ostēsa, gladio occisi sunt, Item 7. idus Iulij in ciuitate Tyro passio sanctorum Anatholiæ, & Audacis sub Decio Imperatore. Quorum Anatholia Christi virgo diuersis plagarum generibus vexata, nouissime gladio transuerberata in oratione est. Audax quoque in custodia datus, nec mora, capitali sententia est coronatus. Item. 15. Cal. Nouembris, sancti Asclepiadis Antiocheni Episcopi, qui vnus fuit ex præclaro confessorum numero, qui sub Decio gloriosè passi sunt. Itē. 3. non. Nouemb. apud Cæsaream Capadociæ, sanctorū Germani, Theophili, Cęsarii, & Vitalis, qui omnes sub persecutione Deciana duxerunt martyrium. Item 18. Cal. Decemb. Alexandriæ sancti Serapionis, quem persecutores sub Decio Principe crudelissimis affecerunt supplicijs, ita vt omnes ei iuncturas membrorū prius soluentes, de superioribus eum præcipitarent ac sic Christi martyr effectus est. Item 7. idus Decembris apud Alexandriam natale beati Agathonis martyris sub Decio Imperatore. Qui cum esset militaris, & prohiberet quosdam volentes illudere cadaueribus mortuorum martyrum, clamor repente totius vulgi aduersus, eum extollitur, & ob hanc causam pro pietate capite damnatus est. Item. 19. Cal. Ianuarii. Alexandriæ sanctorum martyrum Heronis, Arsenij, Isidori, & Dioscon pueri. Quos iudex sub persecutione Deciana variis tormentis delanians, cum pari modo constantia fidei videret armatos, tradi ignibus iubet. Dioscorus vero multipliciter flagellatus diuino nutu ad consolationem fidelium dimissus est. Item 10. Calen. Ianuarii Romæ sanctæ Victoriæ virginis sub persecutione Decii Imperatoris. Quæ cum esset desponsata a quodam pagano & nec nubere nec sacrificare vellet, post multa facta miracula, inter quæ plurimas Deo virgines aggregauerat percussa est gladio in corde a carnifice rogatu sponsi sui. Item 9. Calend. Ianuar. apud Antiochiam Syriæ, sanctarum virginum. 40. quæ sub Deciana persecutione per diuersa tormenta martyrium consummauerunt. Hugo vbi supra. Denique non possumus euoluere, quantæ multitudines, hoc persecutionis igne furente In desertis, & in montibus latitantes, fame. siti. frigore, languore, latronibus, bestiisque consumptæ sunt.

De

De Imperio Galli, & Volusiani, & hæreticis non rebaptizandis. Cap. LIII.

PORro Decius nō totis duobus annis Principatu Romani apicis administrato, cū filio suo, quem Cæsarem legerat, in medio Barbarorum sinu interfectus, regnum cum vita perdidit. Post hunc Gallus Hostilianus consilio suo Volusiano potitus Regno Imperauit vix annis duobus. Eusebius in chronicis. Cœpit anno Domini. 254. Mundi vero quarti millesimo. 200. & 17. Hugo. Huius regnum cum floreret in initio & cuncta ei ex sententia cederent, sanctos viros, qui pro pace & prosperitate regni eius Domino supplicabant persequi cœpit, cum quibus periter prosperitatem suam fugauit & pacem. Sed exorta persecutione, exorta est vltio violati nominis Christiani, & vsque ad profligendas Ecclesias edicta decurrerunt, eatenus incredibilium morborum p...is extenditur. Nulla fere prouincia Romana, nulla ciuitas, nulla domus fuit, quæ non illa generali pestilentia correpta atque euacuata sit. Hac sola pernicie, insignes Gallus, & Volusianus dum contra Emilianum nouis rebus studentem bellum moliūtur ciuile, occisi sunt. Emilianus quoque tertio mense inuasæ tyrannidis extinctus est. Haimo vbi supra 7. lib. Per idem tempus exoritur quæstio in Aphricæ partibus de hæreticis rebaptizandis vel non. Placetque Cypriano Chartaginensi Episcopo debere eos rebaptizari. Sed Cornelio cęterisq; occidentalibus Episcopis manet potius hæc sententia, post abiectionem praui dogmatis, sola eos manus impositione esse purgandos.

De Sancto Papa Cornelio & scriptis eius. Cap. LIIII.

ACtor. Hinc probatur Cornelius in Papatu sedisse temporibus Galli & Volusiani, quod etiam dicit Hieronymus. Liber tamen Romanorum Pontificum dicit eum passum fuisse sub Decio. Decium autem constat ante Gallum & Volusianum imperasse. Sed dicit Helinādus Gallum vocatum fuisse Decium, & sm hoc Binomius fuit. Cyprianus ad Antonianū. Cornelius charissimus noster in diuinis administrationibus dum sæpe pro meritis ad sacerdotij sublime fastigium cunctis religionis gradibus ascendit. Tunc deinde Episcopatum ipsum nec postulauit nec voluit. Pro pudore quoque virginalis continentiæ suæ, & humilitate ingenitę sibi & custoditæ verecundiæ, non vt quidā vim fecit vt Episcopus fieret, sed ipse vim passus est Episcopatū coactus accipere, cum Fabiani locus, idest locus Petri & cathedra sacerdotalis vacaret. Hieronymus, de illustribus viris. Cornelius vrbis Romę Episcopus ad quem extant quinque epistolę Cypriani, scripsit epistolam ad Flauianum Antiochenæ Ecclesię Episcopū de sinodo Romana, & Italica, & Aphricana. Et aliā de Nouatiano, & de his qui lapsi sunt. Tertiam de gestis sinodi. Quartam ad eundem Flauianum valde prolixam & Nouatianæ hæreseos causas, & anathema concinentem. Rexit Ecclesiam sub Gallo & Volusiano annis duobus. Cui ob Christi martyrium coronato successit Lucius.

De passionibus eiusdem. Cap. LV.

EX gestis eius. Audiens etenim Decius Cæsar q̄ ipse Papa Cornelius multos ad Christum conuerteret, præcepit vt vbicunque inuenti fuissent Christiani sine audientia punirentur. Cornelius ergo cum suis clericis comprehensus exilio religatur, vbi a Cypriano Carthaginēsi Episcopo & multis alijs per literas cōfortatus, inde reductus Decio præsentatur. Et dum immobilis permaneret plūbatis, & flagris cęsus, ductus ad templum Martis, aut sacrificare aut decollari iubetur. Cum ergo duceretur ad locum, Cerealis miles rogauit eum vt ad domū suam diuerteret, & pro vxore sua Salustia, quæ per quinquennium paralitica decumbebat oraret. Quo facto. 20. & vnus milites eā incolumem surrexisse videntes, cum ipsa & viro eius baptizati sunt, & iubente Decio ad templum Martis simul ducti, expuentes in Idolum cum beato Papa Cornelio decollati sunt. Ex gestis Pontificum. Hic temporibus suis rogatus a quadam Matrona vicina corpora Apostolorum Petri & Pauli de Cathabumbis leuauit noctu, primum quidem corpus beati Pauli beata Lucina leuauit, & posuit in prędio suo in via ostiensi iuxta locū vbi decollatus est. Beati autē Petri corpus accepit beatus Cornelius, & posuit iuxta locum vbi crucifixus est, inter corpora beatorum Eporum in templo Apollinis in monte aureo in vaticano palatio Neronis, 6. Cal. Iunij. Post hoc iubente Decio passus est, corpus eius noctu collegit beata Lucina cū clericis, & sepeliuit in cripta iuxta cęmeterium Calixti in harenario via Appia. 18. Cal. Octobris. Ex martirologio. Præterea. 15. Cal Octobris, celebrat Romæ via Tiburtina natale scī Iustini Præsbyteri, q̄ psecutione Decij Galli & Volusiani, cōfessionis gl̄ia insignissimus fuit.

De Imperio Valeriani, & Galieni, & passione sancti Dionysii Alexandrini. Cap. LVI.

EVsebius in chronicis. Romanorum igitur. 27. imperauit Valerianus cum Galieno annis. 15. Valerianus in Græcia ab exercitu Augustus, Romæ a senatu Galienus Cæsar appellatus est. Cœperunt autem anno domini. 256. mundi vero. 4. 1019. Idem in Ecclesiastica historia li. 7. Miro autem modo Valerianus supra cæteros, qui ante se fuerunt humanus, & benignus extitit erga famulos Dei, ita vt in initio multo etiam illis benignior videretur, qui nomine saltim Christiani dicebantur. Intātum venerabatur seruos Dei & omnis domus eius erat Ecclesia Dei. Deprauatus autem est, & a veritate deiectus per quendam Doctorem pessimum, magistrum & Principem Ægyptiorum Magorum, vt & iustos, & sanctos viros persequi, & interimi iuberet. In quibus cum Dionysius Alexandrinus Episcopus vnum solum Deum qui cœlum fecisset & terram diceret adorandum, cœteros autem neque esse Deos neque adorari debere, in castrū quoddam deserti quod Cefro appellatur in exilium truditur, ob hoc præcipue electum q̄ loci incolæ gentiles erant, & Idolorum superstitionibus satis dediti. Quique exulem Dionysiū, primo hostili animo & satis aduersa mente suscipiunt, postmodum vero cum paulatim per Domini gratiam verbum Dei his seminare cœpisset, pars maxima trucis, & Barbari populi relictis Idolis conuersa est ad Deum verum, Christoque subiecta. Quo comperto, rursus eum ad alium locum vicinum quidem Alexādriæ, sed incolis desertum ac pene habitatoribus vacuum transtulerunt. Sed & ibi cum pro vrbis vicinitate nostrorum populi frequentarent, & tanquam odore Pastoris recepto grex lætior & constantior redderetur agonibus, rursus missis cum Centurione militaribus viris, ipsum Dionysium, & cum eo Caium & Petrum cathenis constrictos, & diuersis cruciatibus afflictos in desertum quoddam Libiæ pertraxerunt. Ibique eos in loco squalidissimo & omni vsu humanitatis carente, a Pereconio triduum dierum itinere ita desertum protento, nexos vinculis reliquerunt.

Passio Sancti Prisci, Alexandri, Malchi, & Marini. Cap. LVII.

EO tempore Cæsaream Palestinæ multa a diuersis martyria consummata sunt. In quibus tres quidam admirandi adolescentes, quorum vnus Priscus, alius Malcus, tertius Alexander vocabatur, cum suburbanum agellum supradictæ vrbis habitarent, diuino fidei calore succensi, cœperunt semetipsos segnicię, atque ignauiæ incusare, quod cum cœlestes in vrbe martyrij proponerentur coronæ, ipsi non desiderarent, non raperent. Cumque dominus, & saluator regnum cęlorum violenter diripi debere testatus sit, ipsi inglorios, & desides animos humi gererent. His igitur semetipsos alloquijs incitantes vrbem petunt, & adorto iudice truculento cur tantum in sanguine piorum desæuiret incusant. Ille continuo nobiles animos iuuenum quàm dignis remuneratus affatibus, deuorandi inquit bestijs subigantur, in quibus non placet piorum sanguinem fundi. Sed & Mulier quædam supradictorum iuuenum secuta fertur audaciæ & magnanimitatis exemplum similemque sortitur exitum pœnæ. Quam tamen de Martionis schola fuisse loquebantur. Marinum quoque virum militarem Hierosolymorum ciuem honore & diuitijs clarum, cum in supradicta vrbe inter collegas suos per ordinem gradus sui honor quidem contingeret militaris (vt fieri solet) in sequentem collegam suum subit inuidia, & exclamat non posse Marinum adipisci superiorem gradum, eo quod esset Christianus. Interrogatur a iudice Marinus si res ita se haberet. Ille ita esse, & vere se esse Christianum clarissima voce testatur. Tres ei deliberandi horæ decernuntur a iudice, vt eligat vtrum velit immolare Dijs, & placere Imperatori, an Christianus interimi. Cumque a tribunalibus fuisset egressus, Theotecnus Episcopus loci apprehensa manu eius perducit eum ad Ecclesiam, ibique eum multis verbis in fide confirmans, ad vltimum in interiora perducit altaris, gladium suum, quo præcinctus erat, ostendens ei, & rursum offerens euangelium, quid de duobus mallet interrogat. Marinus vero promptissima fide cum manum ad Euangelium tetendisset, obtine inquit Theotecus, quod legisti o fili, & contemnens præsentem vitam æternam sperato. Confidens perge, & suscipe coronam, quam tibi Dominus præparauit. Mox regressus ad tribunal vocatur, nec moras patitur, sed statim asserit, quòd oporteat magis Deo quàm hominibus obedire. Quem iudex illico capite puniendum pro tali responsione denunciat.

De Sancto Astirio Senatore. Cap. LVIII.

SEd inter eos cunctis clarior meritis fidei supra cæteros insignis memoratur Astirius vir Romanæ vrbis Senator, patricius, nobilitate facultatibus, propinquitate etiam regia, & omnium bonorū fama satis clarus. Qui cū supradicti marini extremis interesset exequijs, & capite cęsum cadauer subiectis humeris, & subtracta veste qua induebat exciperet, honorē quē mar-

martyri detulit continuo ipse martyr assequitur. Sed & in multis alijs eum pclaris gestis in fide Christi emicuisse tradiderunt nobis hi qui eum in corpore adhuc positum viderant. In quibus etiam tale aliquid per eum gestum memorabant. Apud Cesaream Philippi, quam Peneadem Phenices vocant, aiunt sub radice montis, qui appellatur Pamus, ex quo fluuij Iordanis prima fluenta prosiliuut, morem fuisse gentilis erroris certa ac solenni die immolari victimam. Quæ victima arte quadam Demonis subito nusquam comparebat. Et erat hoc famosissimi miraculi genus, quo persuaderi astantibus videretur in cœlum hostiam inuisibiliter esse sublatam. Accidit igitur dum hæc agerentur adesse Astirium. Qui cum videret omnes miraculi huius stupore constringi, humanos miseratus errores, cum gemitu & suspirio oculos ad cœlum pariter tendit, & palmas, Christum, qui est super omnia Deus tota fide perfusis lachrymis inuocat, vt pstigias fallacis Dæmonis arguat, miserisque mortalibus erroris huius soluat arcanum. Hæc illo cum fletibus supplicante, subito victima quæ inuisibiliter credebatur assumpta, superferri aquis videbatur, & conspectibus omnium redditur. Nec vltra in illis locis error huiusmodi potuit reparari. In vnius Christiani prece, tantorum sęculorum deceptionis machina, cum auctoribus suis Dæmonibus dissoluta est.

De imagine Domini & cathedra Iacobi, quæ sunt in Cæsarea. Cap. LIX.

VErùm quia vrbis huius fecimus mentionem, iustum videtur commemorare etiam illud in ea qđ historia dignum duximus. Mulierem quam sanguinis profluuio laborantem, a Saluatore curatam euangelia tradiderunt. Huius vrbis ciuem constat fuisse, domusque eius in ea etiam nunc ostenditur. Pro foribus vero domus ipsius, basis quædam in loco editiore collata monstratur, in qua mulieris ipsius velut genibus prouolutæ palmasque suppliciter tendentis imago ære videtur expressa. Astat vero alia ære nihilominus fusa statua, habitu viri stola cōpti circundata, & dextram mulieris porrigentis. Huius ad pedē statuæ e basi quædam herba noua specie nascitur, quæ cum exorta fuerit excrescere vsque ad stolæ illius ærei indumenti fimbriam solet. Quam cum summo vertice crescens herba contigerit, vires inde ad depellendos omnes morbos languoresque conquirit, ita vt quocumque illa fuerit infirmitas corporis, hausto exiguo madefacti salutaris graminis depellatur, nihil omnino virium gerens, si antequam æreæ fimbriæ summitatem crescendo contigerit decerpatur. Hanc statuam ad similitudinem vultus Iesu formatam tradebant, quæ permansit vsque ad nostra tēpora, sicut ipsi oculis nostris perspeximus. In eadem vrbe & Iacobi cathedra, qui primus in terris Episcopus ab ipso Saluatore & Apostolis in Hierosolymis est electus, quemque fratrem ipsius diuina volumina designant, vsque in hodiernum diem conseruatur, atque in ea sedent oēs, qui vsque ad præsens tps sedis illius sacerdotium sortiuntur, seruaturq; cū ingenti studio, velut a maioribus tradita memoria sanctitatis, & cū magna veneratione hētur, vel vetustatis, vel primi Sacerdotij scitatis obtētu.

De Lucio Papa, & Stephano Papa. Cap. LX.

EX gestis Pontificum. Lucius Papa natione Romanus primo quidem in exilio fuit. Sed postea nutu Dei ad Ecclesiam suam reuersus. Tandem a Valeriano capite trūcatus est. 3. non. Martij. Hic præcepit vt duo presbyteri & tres Diacōni in omni loco Episcopū nō desererent, propter testimonium Ecclesiasticum. Sedit autem annis tribus. Qui dum ad passionē pergeret potestatē dedit omnis Ecclesię Stephano Archidiacono suo. Stephanus itaque natione Romanus post cū sedit annis septem. Hic constituit vt Sacerdotes & Leuitę vestibus sacratis in vsu quotidiano non vterentur, nisi in ecclesia tantū. Et ipse quoque martyrio coronatus est, Ex gestis eius. Nam cum verbo & exemplo, multos gentilium cōuertisset, & multa martyrum corpora sepelisset, Valerianus, & Galienus nominis Christi persecutores, eum summo studio perquiri fecerunt, vt eum & clericos eius aut sacrificare cogerent, aut diuersis supplicijs consumerēt. Dederuntque edictum, vt quicūque eos proderet, omnes eorum diuitias possideret. Vnde decem huius Clerici comprehensi, statim sunt sine audientia decollati. Sequenti die comprehensus Stephanus cum multitudine Clericorum, solus ante tribunal iudicis introiuit, manensque immobilis ad templum Martis ducitur, vt ipsum adoraret, aut statim capite puniretur. Quo dum venisset orauit Deum vt templum destrueret. Et statim maxima pars templi corruit, & militibus præ timore fugiētibus beatus Stephanus cum alijs Christianis ad cœmeterium sanctæ Luciæ perrexit. Et audiens Valerianus. φ eos ille ad tolerantiam roborasset, misit ad eum milites plures prioribus. Qui venientes inuenerunt eum missam celebrantem, & stantem intrepidum ac cepta perficientem sic in sua sede decollauerunt.

Passio sancti Fructuosi Episcopi cum socijs suis. Cap. LXI.

SVb eisdem Imperatoribus & Emiliano Præside passus est apud Terraconam sanctus Fructuosus Episcopus cum socijs suis. s. Augurio & Eulogio Diaconibus, qui primo in carceres trusi, dein de flammis iniecti, exustis vinculis, manibus in modum crucis expansis, orantes, vt vterentur obtinuerūt. Cumque vocarent Præsidem dicentes. Veni, & vide quos hodie damnasti quomodo secundum spem suam cœlo restituti sunt. Ille veniens videre dignus non fuit. Venientes autem nocte fratres ad Amphiteatrum, vt semiusta corpora extinguerent, cineres eorū collegerunt, & vnusquisque prout potuit sibi vendicauit. Sed septima post passionem nocte, sanctus Fructuosus Episcopus apparuit omnibus per visum, qui reliquias eorum per charitatem sustulerant, monens eos vt illas in vnum locum ponerent. Emiliano quoque in ipsa noctis hora se ostendit cum Diaconibus suis in stolis gloriæ, increpans eum & insultans. Passi sunt autem. 13. Cal. Februarij.

De sancto Cypriano Episcopo ac martyre & libris eius. Cap. LXII.

EX gestis eius. Sanctus quoque Cyprianus Carthaginensis Episcopus in eadem vrbe Paterno proconsuli pręsentatur, & a fide mutari non valens post diuturnum exilium reuocatus iussu Ascasij Proconsulis, qui Paterno successerat decollatus est. Hieronymus de illustribus viris. Cyprianus Afer Carthaginensis Episcopus gloriose primum rethoricam docuit. Exinde suadente presbytero Cecilio a quo & cognomentum sortitus est Christianus factus omnem substantiam suam pauperibus erogauit. Ac post non multum temporis electus in præsbyterum, etiam Carthaginensis Episcopus constitutus est. Huius ingenij superfluum est iudicem texere, cum sole clariora sint eius opera. Passus est sub Valeriano & Galieno Principibus persecutione octaua, eo die quo Romæ Cornelius, sed non eodem anno. Actor. Scripsit autem Cyprianus de 12. abusionibus sęculi librum vnum. Ad Donatum de gratia Dei librum vnum. De lapsis librum vnum. De aleatoribus lib. 1. De vnitate Catholicę Ecclesiæ lib. 1. De oratione dominica li. 1. De mortalitate lib. 1. De opere & elemosynis li. 1. De bono patientiæ. lib. 1. De zelo & liuore. li. 1. Ad Demetrianum lib. 1. Ad Quirinum libro. 3 De laude martyrij, lib. 1. Ad Antonianum. l. 2. Ad Iulianum, libro 1. Ad Cecilium, lib. 1 De sacro calice. lib. 1. Ad Cornelium lib. 1. De duobus montibus. lib. 1. Epistolas paruas ad diuersas personas. De omnibus his hæc quæ sequuntur excerpsi.

De 12. abusionibus sęculi secundum ipsum. Cap. LXIII.

CYprianus. Duodecim abusiua sæculi hæc sunt. Sapiens, sine operibus, Senex sine religione, Adolescens sine obedientia. Diues sine elecmosyna, Fęmina sine pudicitia, Dominus sine virtute, Christianus contentiosus. Pauper superbus. Rex iniquus, Episcopus negligens, Plebs sine disciplina, Populus sine lege. Sic suffocatur iustitia. Adiutores enim doctrinæ dicta despiciunt, cum prædicatoris opera a prædicationis, verbis discrepare conspiciunt, nec vnquam fit efficax auctoritas prędicantis, nisi eam effectu operis cordi affixerit. Nam & ipse Doctor si in amorem vitiorum lapsus fuerit, alterius Doctoris medicamentum suis vulneribus paruipendit, dicente Domino. Si sal euanuerit in quo sallietur? Quid porro stolidius fieri potest, si mens ad perfectionem festinare non contendat? quando totius corporis habitus senectutę confectus ad interitum festinat, dum oculi calligant, aures grauiter audiunt, capilli fluunt, facies in palloiem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arescit, flatus non suauiter olet, tussis cachinnat, talos & pedes tumor inflat, genua trepidant. Et hæc omnia ruituram iam iamque domum corporis cito prænunciant. Cauendæ autem sunt homini veterano duæ particulæ, quæ in corpore illius nūquam veterascunt, & totum hominem ad peccatum pertrahunt. Cor videlicet, & lingua. Cor enim semper nouas cogitationes machinari non desinit, & lingua impigre loquitur, quicquid cor machinatum fuerit. Sicut autem in senibus sobrietas, & morum perfectio requiritur, ita ab adolescentibus obsequium & subiectio rite debetur. Vel quomodo honoratus, in senectute apparebit, qui disciplinæ laborem in Adolescentia non sustinuerit. Non dormiat in Thesauris tuis, quod pauperi prodesse potest. Quod enim aliquando de necessitate amittendum est, vtrique pro æterna remuneratione spōte distribuendum est. Auari in iudicio a rectissimo Iudice ideo dicentur maledicti, quia qui prætenbant eorum habitacula, non dicebant benedictio dñi super vos, &c. Sicut autem omnes bonos mores procurat & custodit in viris prouidentia, sic & in Fœminis cunctos honestos actus nutrit & fouet, ac custodit pudicitia. Tria quoque necessaria oportet hēre eos qui dominantur, terrorem. s. & ordinationem

stem & amorem. Mundi vero amor & Dei pariter in vno corde habitare nõ possunt, quemadmodum oculi cęlum & terrã pariter nequaquam conspiciunt. Qualiter aũt alios corrigere poterit, q̃ mores suos non corrigit. Sciat aũt Rex iniquus, ꝙ sicut in throno hominum primus est cõstitutus, sic in pœnis primatum est habiturus. Omnes quoque peccatores quoscunque in præsenti sub se habuit, supra se modo plagali in illa futura pœna habebit. Decimus abusionis gradus est Episcopus negligens scilicet, qui gradus in honorem inter homines requirit, sed ministerij sui dignitatem coram Deo, pro quo legatione fungitur non custodit. Qui excommunicatur a catholico doctore, vel Episcopo non debet ab alio suscipi nisi permittente illo. Disciplina est morum ordinata correctio, & malorum præcedentium regularis obseruatio.

De gratia Dei & malitia sęculi. Cap. LXIIII.

Actor. Porro in lib. de gratia ad donatum de affluentia gratiæ Dei & abundantia malitiæ sęculi sic loquitur. Cyprianus. Profluens largiter spiritus nullis finibus præmitur, nullis metarum spacijs frenatur. Manat iugiter exuberata affluenter. Nostrorum autem tantum sitiat pectus, & pateat, quantum illuc fidei capacis offerimus, tantum mundantis gratię haurimus. Paulisper itaque te crede subduci in montis ardui verticem celsiorem, & inde speculare inte iacentium facies, & oculis in diuersa porrectis ipse a terrenis contactibus liber, fluctuantis mundi turbines intuere. Iam sœculi & ipse miserberis, tuique admonitus, & plus Deo gratus maiore lætitiaque ꝙ euaseris gratulaberis. Heu enim esse iam inter innocentes innoxium crimen est: Malos quisque non imitatur offendit. Consensere iura peccatis, & cœpit licitum esse qđ publicum est. Quis enim illic pudor rerum, quæ integritas esse potest, vbi qui damnent improbos desunt, & soli qui damnantur occurrunt. Cæterum quos diuites opinaris, hos etiam inter diuitias suas trepidos cogitationis incertę, sollicitudo discruciat, ne prædo vastet, ne percussor infestet, ne inimicitia cuiusque locupletioris inuidia calumniosis litibus inquietet. Non cibus securus, somnus ne contingit, gemma licet bibat in conuiuio suspirat, & cum epulis marcidum corpus thorus mollior alto sinu condiderit in pluma vigilat. Nec intelligit miser speciosa sibi esse supplicia auro se alligatum teneri & possideri magis, quam diuitias possidere. O detestabilis cęcitas mentium & cupiditatis insanæ profunda caligo, cum exonerare se possit, & releuare ponderibus, pergit magis fortunis augentibus incubare, & pęnalibus culmis pertinaciter adhærere. Nulla in egentes largitio est, nulla indigentibus fit partitio, & pecuniam suam dicunt, quam velut alienam domi clausam solicito labore custodiunt. Ex qua non amicis nõ liberis quicquam non sibi denique impertiuntur, sed ad hoc tãtum possident ne possidere alteri liceat. An tu vel illos saltẽ putes inter honorum infulas, vel opes largas stabili firmitate securos, quos regalis aulæ splendore fulgentes, armorum excubantium tutela circunstat, maior illis quàm cæteris metus est, tam enim timere coguntur, quam timentur. Exigit enim pęnas pariter de potentiore sublimitas. Vna igitur placida & fida tranquillitas, vna solida & firma securitas. Si quis ab his inquietanti sęculi turbinibus, extractibus salutaris portus statione fungatur, ad cœlum oculos tollat a terris, & ad Dei munus admissus, ac Deo suo mente iam proximus, quicquid apud cœteros humanis in rebus sublime ac magnum videtur, intra suam conscientiam iacere glorietur, nihilque appetere iam de sœculo potest, qui sœculo maior est.

De laude virginitatis & Sanctimoniæ. Cap. LXV.

Actor. In libro quoque de disciplina & habitu virginum, partim virginalem pudicitiam commendat, partim vero quasdam ornatu extraneo facies suas adulterantes vituperat in hunc modum. Cyprianus. Nunc nobis ad virgines sermo est, quarum quo gloria sublimior est, maior cura est. Flos est ille ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, læta indoles laudis, & honoris, opus integrum atque incorruptum, imago Dei respondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi. Porro si tu te sumptuosius comas, & per publicum notabiliter incedas, oculos in te iuuẽtutis illicias, suspiria adolescentium post te trahas, concupiscendi libidinem nutrias, peccandi fomenta succendas, vt si & ipsa non pereas tamen alios perdas, & velut gladium te & venenum videntibus pbeas, excusari non potes quasi mente casta sis & pudica. Redarguit te cultus superbus, & impudicus ornatus, nec cõputari iam potes inter puellas virgines Christi, quæ sic viuis, vt possis adamari. Sericum & purpuram indutæ Christum induere non possunt. Auro & margaritis, & manilibus adornatæ, ornamenta cordis, ac pectoris perdiderunt. Quis non id execretur, & fugiat? quod alijs fuerit exitio, quis id appetat & assumat ꝙ ad necem alterius fuerit pro telo & gladio? Non solum autem virgines, ac viduas, sed & nuptas, & omnes Feminas admonendas puto, ꝙ opus Dei & plasma nullo modo adulterari debent, adhibito flauo colore vel nigro puluere, vel rubore aut quolibet medicamine lineamenta natiua corrumpente. Dicit dominus. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & audet quisquam mutare & conuertere quod Deus fecit. Manus Deo inferunt quando id quod ille formauit reformare & transfigurare contendunt, nescientes, quia opus Dei est omne quod nascitur, Diaboli quodcumque mutatur. Si quis pingendi artifex vultum alicuius, & speciem ac corporis qualitatem æmulo colore signasset, & signato iam ac consumpto simulacro, manus alius afferret, iamque formata iam picta quasi peritior reformaret, grauis prioris artificis iniuria & iusta indignatio videretur. Et tu te existimas impune laturam tam improbæ temeritatis audaciã Dei artificis offensam. Et si impudica circa homines, & incœsta fucis lenocinantibus non sis, corruptis violatisque quæ Dei sunt peior adultera detineris. Quod ornari te putas, ꝙ comi, impugnatio est ista diuini corporis, præuaricatio veritatis. Non inquit in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azimis sinceritatis, & veritatis. Nunquid sinceritas perseuerant & veritas, quando quæ sincera sunt polluuntur adulterijs colorum, medicaminum fucis, in mendacium vera mutantur. Dominus tuus dicit nõ potes facere capillum tuum album aut nigrum, & tu ad vincendam Domini tui vocem vis te esse potiorem. Audaci conatu & sacrilego contemptu crines tuos inficis malo præsagio futurorum. Capillos iam tibi flammeos auspicari non metuis. Oro te quæ talis es, ne cum dies resurrectionis venerit, artifex tuus te non recognoscat. Ad sua præmia venientem remoueat, & excludat vigore censoris, & iudicis increpans dicẽs. Opus hoc meum non est, nec imago hæc nostra est, figura corrupta est, vultus alienus est. Deum videre non poteris, cum oculi tibi non sint, quos Deus fecit, sed quos Diabolus infecit. Illum tu sectata es, rutilos atque depictos oculos serpentis imitata es, de inimico tuo compta cum illo pariter & arsura. Virgines certæ quæ se huiusmodi artibus compserint, inter virgines non puto debere numerari, sed tanquam contactas oues, & morbidas a grege sancto & puro virginitatis arceri, ne contagio suo cœteras polluant, non est autem ad magna facilis ascensus, sed si præmium pollicitationis attendas minus est quod laboras. Igitur o sacræ virgines hortamentis vos mutuis excitate, æmulis de virtute documentis ad gloriam prouocate. Durate fortiter, pergite spiritualiter, peruenite fœliciter. Tantum mementote tunc nostri, cum in vobis ceperit virginitas honorari.

De inuectione eius contra Aleatores. Cap. LXVI.

Actor. Porro in libro de aleatoribus contra ludum aleæ sic inuehitur. Cyprianus. Si oues delinquant & pastores delinquentibus ignoscant, nonne ipsi se pondere delinquentium onerant. Quid quæso est nos fideles, ꝙ manus, quæ ab humanis iniurijs expiata est, & ad sacrificium Dominicum admissa, quæ ad laudem Domini in oraculo exurgit, quæ signum Christi (per quod tuemur) fronti imprimit. Quid est inquit, vt aleæ ludum exercens laqueis Diaboli vnde exuta est rursus implicetur. Alea enim Diaboli venabulum est, & delicti vulnus insanabile. Ibi Diabolus præsto est ad capiendum submissus, ibi perfidia falsa testimonia, mentis furia, venale periurium, serpentinum colloquium. Illic rabiosa amicitia, fraternitas discordans. Illic conuitia, & sæua audacia, fera impatientia, possessionum amissio. O Aleatorum pigra nequitia, o manus crudelis, & ad periculum sui armata, quæ bona paterna & opes aliorum sudoribus quæsitas ignominioso studio dilapidat. Alea est alueus mali, supplãtatio amici, quæ nec luctum confert, sed totum consumit. Hinc deinde pauperes fiunt, hinc iam consumptis omnibus suis reb. mutuis penurijs se obruũt. Hinc patrimonium sine vlla fori pecunia amittunt. O quales sunt fideles, vt quos nemo persequitur, ipsi seipsos inuidia persequantur, vt paterna sua hæreditate priuentur. Ille quidem, qui hunc ludum primus adinuenit, instinctu diaboli, qui eum suis artibus adimpleuit, ab imitatorib. suis se colendum, & sibi sacrificandum constituit, ita vt qui vellet eius studio adhærere, non ante manum in tabulam porrigeret, nisi auctori eius prius sacrificaret. Christianus autem quicunque es, & aleæ tabula ludis, licet non sacrifices, tñ legis huius facinoris particeps es, & vtriq; Christianus non es, sed Ethnicum tibi nomen est, & inuacuum fumis illud qđ ad sacrificium Dñicum pertinet. Nec amicitiam cum Xpo hr̃e potes, qui eius inimico amicus es. O qualis aleatorum dementia, qui insaniunt, peierant, maledicunt, & Diaboli caligine deorbati similiter inuicem manus inferunt, inuicem se deuouant, & parentum originem turbis præsentibus dehonorant. Et qui iam sæpius vincitur, rursus ad nocentius studium suadente Diabolo ani-

animatur. O ars infesta studentibus, & studium libidinosum, quod non diuitias, sed nuditatem & inopiam præstat. Manus carnifex, manus noxia, quæ nec post lucra desinit, sed adhuc post damna ludit. Esto igitur non aleator, sed Christianus, pecuniam tuam assidente Christo, spectantibus Angelis, & martyribus præsentibus, super mensam dñi sparge, & pauperibus diuide, diuitias tuas Christo committe, & artem dñi imitare, quæ non perdit, sed potius acquirit. Sit tibi cũ pauperibus quotidianus lusus, sit cũ viduis frequens operatio. Alea vero non luseris, vbi lusus nocuus est & crimẽ mortale, vbi dementia sine cõsideratione, vbi veritas nulla sed mendacij malitia. Extrahe caliginẽ inimici ab oculis tuis, & purifica manũ tuã a Diaboli sacrificijs.

De modo orandi. Cap. LXVII.

Actor. Cæterũm in libro de oratione dominica, de modo orandi ita disserit. Cyprianus. Sit orantibus sermo cum disciplina, quietem continens, & pudorem. Placendum est diuinis oculis, & habitu corporis, & modo vocis. Nam sicut impudentis est clamoribus strepere, ita econtra congruit verecundo modestis precibus orare. Denique Dominus secreto in abditis, & semotis locis orare præcepit. i. in cubiculis ipsis, quod magis fidei conuenit, vt sciamus Deum vbique præsentem omnes audire & videre. Disciplinæ quoque ac verecundiæ memores, non debemus passim inconditis vocibus preces nostras ventilare, nec petitionem Deo modeste commendandam tumultuosa loquacitate iactare: quia Deus non vocis, sed cordis auditor est. Nec clamoribus admonendus est, qui cogitationes videt, vnde & Publicanus orabat non eleuatis in cœlum impudẽter oculis, nec manibus insolenter erectis, sed pectus suum pulsans, & peccata intus inclusa contestans, diuinæ misericordiæ implorabat auxilium. Dominus quidem in oratione quam docuit, omnem præcem nostram salutari sermone breuiauit, sicut etiam præceptorum salutis grande compendium fecit, vt in disciplina cœlesti discentium memoria non laboraret, sed quod esset simplici fidei necessarium velociter disceret: sic etiam vitæ æternæ sacramentum magna & diuina breuitate complexus est, dicens. Hæc est autem vita æterna &c. Incumbere igitur ad preces toto corde debemus: cum ad orandum stamus, cogitatio omnis carnalis abscedat, & secularis, nec quicquam aliud tunc animus cogitet, quàm id solum quod præcatur. Ideo enim & Sacerdotes ante orationem præfatione præmissa, parant fratrum corda dicẽdo. Sursum corda. Et illi respondent. Habemus ad dominum. Vt claudatur cõtra aduersarium pectus, & soli Domino pateat. Nec habeamus aliud in corde, & aliud in voce. Quomodo enim audiri te a Deo postulas, cum te ipse non audias. Dominum tuum memorem esse vis, cum tui memor ipse nõ sis. Hoc est maiestatem Dei negligentia orationis offendere. Hoc est vigilare oculis, & corde dormire cum debeat Christianus etiam cum dormit, corde vigilare, sicut scriptum est. Ego dormio & cor meum vigilat. Sermo quoque Deum promereri non potest, qui nulla operatione fœcundus est. Et ideo scriptum est. Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna. Nam qui in die iudicij præmium pro bonis operibus redditurus est, hodie quoque ad orationem cum operatione venienti benignus auditor est. Vnde Cornelio dictum est. Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascen. &cæt. Qui enim pauperi eleemosynam dat, Deo suauitatis odorẽ sacrificat. Nulla autem hora Christianus excipitur, quo minus semper Deus, debeat adorari, nec vllum de nocturnis tenebris esse orantibus damnum potest, quia filijs lucis etiam in noctibus dies est. Qui ergo in Christo, hoc est in lumine semper sumus, nec noctibus ab oratione cessemus, imitemur quod futuri sumus, habituri in regno fine noctis interuentu solum diem.

De contemptu mortis. Cap. LXVIII.

Actor. In libro quoque de mortalitate, contemptum mortis approbat, & ad martyrij desiderium sic inuitat. Cyprianus. Eius est mortem timere qui ad Christum non vult ire, & eius ad Christum est nolle ire, qui non credit cum Christo incipere regnare. Contemnenda est omnis iniuria præsentium malorum, fiducia futurorum bonorum. Mori timeat, qui ad secundam mortem de hac morte transibit. Mori timeat cui hoc mora longiore confertur, vt cruciatus, & gemitus interim differatur. Mortalitas ista Christi hostibus pestis est, eius autem seruis salutaris excessus est. Martyrium incipimus libenter appetere, dum mortem dicimus non timere. Sed forte apponat aliquis hic. Me ergo hoc in præsenti mortalitate contristat, ꝙ qui ad tolerantiam passionum tota me virtute deuoueram, martyrio meo priuor dum morte præuenior. Verum nõ est in tua potestate, sed in Dei dignatione martyrium, nec potes te dicere perdidisse, quod nescis, an merearis accipere. Deinde scrutator cordium Deus est, qui prospicit apud te paratam fuisse virtutem, reddet pro virtute mercedem. Et apud quem martyrium mente concipitur, alius ad bonum deditus, Deo iudice coronatur. Aliud est martyrio animum deesse. Aliud animo defuisse martyriũ. Nec Deus sanguinem nostrũ quærit sed fidẽ. Nam nec Abraham, nec Isaac, nec Iacob occisi sunt, qui tñ fidei & iustitiæ meritis honorati inter Patriarchas primi esse meruerunt. Non sunt lugendi fratres nostri accersione dominicã de sæculo liberati, cum sciamus eos non amitti sed præmitti, & occasionem non esse dandam gentilibus, vt nos merito ac iure reprehendant, quòd quos viuere apud Deum dicimus, vt extinctos ac perditos lugeamus: nihil enim prodest verbis proferre virtutem, & factis destruere veritatem: Quod ergo interim morimur, ad immortalitatem morte transgredimur, nec potest vita æterna succedere, nisi hinc contigerit exire, Non est exitus iste sed transitus, & temporali itinere decurso, ad æterna transcursus. Eius est in mundo diu velle manere, quem mundus obtectet, quem sæculum blandiens, ac decipiens illecebris terrenæ voluptatis inuitat. Porro cum mundus oderit Christianum, quid amas eum qui te oderit, & non magis sequeris Christum, qui te diligit ac redemit.

De detestatione auaritiæ Cap. LXIX.

Actor. In lib. vero de opere, & eleemosynis cõtra auaritiam sic disputat. Cyprianus. Nihil de diuina pietate impetrabit in precibus, qui ad præces pauperis non fuerit humanus. Vnde scriptum est. Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem. Quid ergo diuitijs tuis solus incubas? Quid in pœnam tuam patrimonij pondus exaggeras, in quo sæculo locupletior fueris Deo pauperior fias? Erras, & falleris quisquis te in hoc sæculo diuitem credis, Redditus tuos diuide cum Domino, fructus tuos partire cum Christo. Sed forsitan multi sunt in domo liberi, & retardat te numerositas filiorum, quo minus largiter bonis operibus insistas. Verum hoc ipso amplius operari debes, quo multorum pignorum pater es. Multorum enim delicta redimenda sunt, multorum purgandæ conscientiæ. Et sicut in vita corporali sustentanda, quo maior est eorum numerus, eo maior & sumptus. Sic & in vita spirituali maior debet esse operũ impensa, quo maior est pignorum copia. Sic enim & Iob sacrificia numerosa pro suis offerebat, quantusque erat in domo pignorum numerus, tantus dabatur Deo numerus hostiarum. Illi ergo assigna facultates tuas, quas hæredibus seruas. Ille sit liberis tuis tutor, & curator, ac contra omnes iniurias sæculares diuina maiestate protector. Patrimonium enim Deo creditũ nec respublica eripit, nec fiscus inuadit, nec calumnia aliqua forensis euertit, sed in tuto hæreditas ponitur, quæ Deo custode seruatur. Hoc est ergo charis pignoribus in posterum prouidere, & futuris hæredibus paterna pietate consulere. Præuaricator itaque & proditor pater es, nisi filijs tuis fideliter consulas, nisi eis conseruandis religiosa pietate prospicias. Qui enim studes terreno magis, quàm cœlesti patrimonio, filios tuos Diabolo magis commendare, quàm Christo bis delinquis, & geminum crimen admittis, & quod non præparas filijs tuis Dei Patris auxilium, & quòd doces eos patrimonium plus amare, quàm Christum. Esto potius eis pater, qualis Thobias fuit.

De Bono patientiæ. Cap. LXX.

Actor. Porro in libro de bono patientiæ patientiam sic commendat Cyprianus. Patientia virtus est nobis cum Deo communis. Quæ autem gloria est similem Deo fieri, quanta fœlicitas habere in virtutibus, quod diuinis laudibus possit æquari. Ille innocens, & iustus, immo innocentia, & iustitia inter facinorosos deputatur, & testimonijs falsis veritas præmitur, iudicaturus iudicatur, & Dei sermo ad victimam tacens ducitur. Et cũ ad Crucem eius confundantur sidera, contremiscat terra, turbentur elementa. Ille nõ loquitur nec mouetur, nec maiestatẽ suam profitetur, sed omnia perseuerãter tolerat, vt in eo plena, & perfecta patientia consummetur. Porro vnusquisque cum nascitur & hospitio huius mundi excipitur, initium sumit a lachrymis. Et cum adhuc omnium rerum ignarus sit, nihil aliud quàm flere nouit. Prouidentia naturali lamentatur, mortalis vitæ anxietas, & labores, & mundi procellas, quas ingreditur ploratu, & gemitu in ipso exordio suo rudis anima testatur. Sudatur enim hic quandiu viuitur, & laboratur. Nec sudantibus, & laborantibus possunt magis alia quàm patientiæ subuenire solacia. Nec aliud magis iustos, & iniustos discernit, quàm quod in aduersis per impatientiam blasfemat iniustus, & quæritur, & patientia iustus probatur. Denique patientia est, quæ nos seruat Deo, & commendat, quæ iram temperat, linguam refrenat, mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, potentiam diuitum coercet, inopiam pauperum refouet, facit humiles in prosperis, fortes in aduersis. Docet delinquentibus cito ignoscere, & delinquentem diu, & multum rogare. Fundamenta munit, incrementa spei prouehit, actum dirigit. Cæterum Charitas est, vinculum

vinculum fraternitatis, fundamentũ pacis, & tenacitas, & firmitas vnitatis, quæ & spe, & fide maior est, quæ & opera & martyria præcedit, quæ nobiscum semper æterna permanebit.

De Zelo, & Liuore. Cap. LXXI.

ACtor. Porro in lib. de Zelo, & liuore contra hoc malum solerter vigilare nos admonet, illudq; vehementer aspernari dicens. Cyprianus. Excubandum est nobis, & omnibus virtutibus elaborandum, vt sæuientis inimici iaculis ex omni parte, qua feriri possumus repugnemus. Nã circumit ille singulos nos, & tanquam hostis, clausos obsidens muros explorat, & tentat, an sit pars aliqua membrorum minus stabilis, & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas, vt visu castitatem destruat, aures per canora Musica tentat, vt soni dulcioris auditu Christianum rigorem soluat, & molliat. Linguam ad conuicium prouocat. Manum iniurijs lacessentibus ad petulantiam cædis instigat. Falsa ostentat, & vera subripit, ad debellandos Dei seruos semper inquietus, semper infestus. In pace subdolus, in persecutione violentus. Qualis est animæ tinea in malum proprium bona cõuertere aliena, illustrium prosperitate torqueri, aliorum gloria, pœnam suam facere, & velut quosdam pectori suo carnifices admouere, qui se intestinis cruciatibus lacerent, & secreta cordis maliuolentiæ vngulis pulsent. Mala cætera terminum habent, & quicquid delinquitur delicti consummatione finitur: In adultero cessat facinus perpetrato stupro. In latrone quiescit zelus homicidio admisso. Et impleta fallacia modum imponit falsario. Zelus vero nõ habet terminum, sed est permanẽs iugiter malum, & sine fine peccatum, quantoque ille cui inuidetur meliori successu profecerit, tanto inuidus in maius incendium liuoris ignibus exardescit. Huic vultus minax, toruus aspectus, in facie pallor, in labijs tremor, in dentibus stridor, verba rapida, & effrenata conuitia, manus ad cædis violentiam prompta, etiam si a gladio interim vacua, odio tamen furiosæ mentis armata. Facilis cura est, vbi plaga perspicua est. Zeli autem vulnera obstrusa, & occulta sunt. Nec remedium curæ medentis admittunt, quæ se intra conscientiæ latebras cæco dolore clauserunt. Quicunq; inuidus es, eis quos odisti infestus es, nullius magis, quàm tuæ salutis inimicus es. Quicunque enim ille est, quem zelo persequeris subterfugere, & vitare te poterit, tu vero te non potes fugere. Vbicumq; enim fugeris, aduersarius tuus tecũ est, hostis semper in pectore tuo est, pernicies intus clausa est, ineuitabili cathenarum nexu ligatus es. Perseuerans malum est hominem persequi ad Dei gratiã pertinentem, calamitas sine remedio est odisse fœlicem: bonos igitur potius imitare si sectari potes, si sectari non potes collætare certe, & congratulare melioribus. Fac te illis adunata dilectione participem, & fraternitatis vinculo cohærentem. Sit in manibus diuina lectio, in sensibus dominica cogitatio, oratio iugis omnino non cesset, salutaris operatio perseueret, vt quotienscunq; inimicus accesserit, quotiens adire tentauerit, clausum aduersum se pectus inueniat, & armatum.

De laude Martyrum. Cap. LXXII.

ACtor. Cæterum in epistolis suis ad Martyres, & confessores ita loquitur Cyprianus. O quantum vos diuina dignatio honorauit, vt ex vobis iam pars martyrij in consummatione ad coronam præcesserit, pars adhuc in carcere claustris, & vinculis demoretur, ad meritorum titulos ampliores tormentorum tarditate proficiens, habitura tot mercedes in cœlestib. præmijs quot nunc dies numerat in pœnis. Imposuerunt compedes pedib. vestris, & membra fœlicia ac Dei templa infamibus vinculis ligauerunt. Sed ornamenta sunt ista non vincula, nec pedes vestros copulant ad infamiam, sed clarificant ad coronam. O pedes feliciter vincti, qui non a fabro sed a Domino soluuntur, & itinere salutari ad Paradisum diriguntur. O pedes in sęculo ad præsens ligati, vt sint semper apud Deum liberi, & celeriter ad Christum glorioso itinere cursuri. O martyres sancti, quibus vos laudibus prædicem? quibus vocis præconijs exornem? Non cessistis supplicijs, sed vobis potius cesserunt supplicia. Stetistis voce libera, mente incorrupta, virtute diuina. Armis quidem sęcularibus nudi, sed armis fidei armati. Steterunt serui Dei torti torquentibus fortiores, & pulsantes ac laniantes vngulas, pulsata ac laniata membra vicerũt. Inexpugnabilem fidem suam superare non potuit sæuiens diu plaga repetita, quamuis rupta compage viscerum torquerentur in seruis Dei, iam non membra sed vulnera, fluebat sanguis, qui incendium persecutorum extingueret, qui flammas, & ignes gehennæ glorioso cruore sopiret.

Inuectio contra Blasfemum, & Histrionem. Cap. LXXIII.

IDem. Sublatrantem te, & aduersus Deum ore sacrilego, & verbis impiis obstrepentem frequenter Demetriane contemnere malueram verecundius, & melius existimans errantis imperitiam silentio spernere, quàm loquendo dementis insaniam prouocare. Nam & labor est irritus, & nullius effectus, offerre lumen cæco, sermonem surdo, sapientiam bruto. Hoc cõsiderans sæpe conticui, & impatientẽ patientia vici. Tacere tamen vltra non oportet, ne dum criminationes falsas contemnimus refutare, videamur crimen approbare. Idem ad Eucratium. Consulendum me existimasti frater charissime de histrione quodam, qui apud vos constitutus in eiusdem adhuc artis suæ dedecore perseuerat. Et id quod male didicit cæteris quoque insinuat, an talis debeat communicare vobiscum, quod ego puto nec maiestati diuinæ nec euangelicæ congruere disciplinæ, pudorem, & honorem Ecclesiæ tam turpi, & enormi contagione fædare. Nam cum viri induere vestem muliebrem in lege prohibebantur, & maledicti huiusmodi iudicentur, quanto maioris est criminis non tãtum muliebria indumenta accipere, sed gestus quoq; turpes, & molles, & muliebres magisterio impudicæ artis exprimere, contra Dei institutionem docere? quemadmodum masculus frangatur in fœminam, & sexus arte mutetur, & Diabolo diuinũ plasma maculanti, per corrupti atq; eneruati corporis delicta placeatur.

De Sancto Mellono Episcopo. Cap. LXXIIII.

EX gestis eius. Tempore Valeriani Imperatoris Mellonus quidam de maiore Britannia oriundus Romam venit, vt patriæ suæ tributum solueret, & Imperatori seruiret. Ibique sicut mos erat cum socijs suis ad templum Martis ductus est, vt sacrificaret: Audiens autem Stephanum Papam paucis Christianis euangelium Christi prædicantem, verba eius attendit, & credit. Baptismum ab eo petiit, & accepit, & ab eo instructus, quicquid habebat vendidit, & pauperibus erogauit: Quem præfatus Papa sibi adhærentem per omnes Ecclesiæ gradus vsque ad sacerdotium promouit. Cumq; ieiuniis, & vigiliis instaret quadam die, missam eo celebrante, viderunt ipse, & Papa Angelum Dei stantem ad dextram altaris. Qui peracta missa, dedit ei virgam pastoralem, quam manu tenebat dicens. Accipe virgã sub qua reges populum ciuitatis Rothomagensis in Neustriæ finib. Tibi enim illic præparatus est a Deo locus. Licet autem labor incognitæ viæ tibi onerosus sit, nequaquam tamen tibi timendum est, quoniam sub vmbra alarum suarum proteget te dñs Iesus Christus, Tunc accepta benedictione a Papa iter arripuit. Et cum venisset Antisiodorum virgam tenens, quam ab Angelo acceperat, quendam bipenni vulneratum, cuius pes in duas partes diuisus erat oratione facta, illico sanauit. Denique Rothomagum veniens, & ministerium suum fideliter implens, multis virtutibus, & miraculis clarus, tandem quieuit in pace. Huius festum recolitur. 11. Calen. Nouembris.

Passio Sancti Priuati Episcopi. Cap. LXXV.

EX gestis eius. Temporibus Valeriani, & Galieni sæuiente in Christianos persecutione, indignatio domini commota est contra Romanos, ita vt Barbaræ nationes ab Oriente, & Occidente aduersus Rempublicam prorueret, vt populos trucidarent. Tunc Alemani cum Herode Rege suo transmisso Rheno Gallias petierunt, & in Guanalitanę regionis excidio animos armaque conuerterunt. Tunc incolæ loci ad montem Gedronę quasi ad præsidium confugerunt. Cui regioni, vel ecclesiæ, Priuatus Episcopus præsidebat, qui cauernam sibi in montis cuiusdã supercilio fecit, in quo omni tempore stetit, nisi cum ad agenda solennia procedebat. Ibiq; positus, licet Gedronensibus præsentia non adesset, oratione non deerat, & quos corpore consolari non poterat, spiritu confortabat. Interea Barbari regionem vastantes, & ad Gedronensem montem confluunt, & quos oppugnatione capere non poterant, duobus annis conclusos tenuerunt, vt eos vel famis ingluuie vincerent. Igitur dum in hac intentione persistunt, fama detulit Episcopum regionis non esse cum clausis, sed intra receptaculum, quod sibi tempore pacis parauerat commorari. Illico ad rapiendum eum conuolant, sperantes per eum totius populi animos continuo frangi, & ad illã conditionẽ spõte descendere, in qua vidissent Epm retineri. Cumq; vir sanctus a Barbaris per interpretem compellatus fuisset, comperisset q; ad hoc se perniciter captum, vt suorum animos ad deditionis persuasionem molliret, respondit nequaquam se hoc facturum, meliusque sibi esse quælibet subire discrimina, quàm ad tale facinus præbere consensum. Tali itaq; Barbari respõsione permoti, statim eum fustib. cedunt, multisq; actum verberib. ad vicum vsq; perducunt credentes, vel post illata supplicia eius sniam esse mutandã. At ipso in eadẽ voce psistente, illi sacrificia funesta cũ ingenti honore obtulerunt dicentes, aut q Idolis immolaret, aut in tormentis deficeret. At ille. Melius est inquit mihi præsentes pœnas experiri, quàm vobis, & Dæmonibus vestris stultissime humiliari. Cumque hæc & alia plura proclamaret, sic in eum cæpit sæuire Barbaries, vt maioribus flagris ardentioribusque flammis, & nouis pœnarum generibus excruciatus exanimis relinqueretur. Post hoc Barbari cum viderent se ni-

hil posse proficere, ad Gedronem redierũt, vt ab inclusis pacem postularent versaq; vice rerum, præstiterunt obsessi, qđ rogare debuerũt. Plebs ergo egrediẽdi libertate concessa, illico ad Epm congratulans vniuersa cucurrit. Alij genibus eius aduoluti, alij ore proprio sancto corpori vlcera inflicta lambẽtes. At vero sanctus martyr Priuatus ex ipsa cruciatione cassatus, nõ multo post migrauit ad Dominum. Et quia tunc tanta in Christianos persecutorum feruebat rabies, vt nec sanctorum cinerib. parcerent, cripta in subterraneo facta est, in qua sanctum corpus cũ honore collocatũ est. Huius passio celebratur. 12. Calen. Septembris.

Passio Sanctæ Basillæ, & Prothi, & Iacincti. Cap. LXXVI.

Actor. Miro modo dissentiunt historię de his martyrib. qui passi sunt sub Decio Imperatore. Nã Cornelius Papa sub eo legitur passus fuisse, & tñ idem legitur passus fuisse in gestis beatæ Eugeniæ, Valeriano, & Galieno Imperantibus, qui vtiq; post Decium, & ẽt post Gallum, & Volusianum leguntur Imperium suscepisse. Orta est seditio de Christianis, ꝙ Cyprianus Carthaginem euerteret, & Cornelius Romam, data est auctoritas ad paternum consulem, vt Cyprianum occideret. Cornelius autem, quia a multis Romanis ẽt illustribus fouebatˀ erat in abditis. Tunc beata Eugenia videns Basillam ait. Reuelatum est mihi a Deo, ꝙ te virginitatis magnum præmium expectat. At illa. Et mihi inquit reuelatum est a Deo ꝙ martyrij duplicem coronam accipias. Vnã quam apud Alexandriam pro iustis laboribus acquisisti, aliam quam in effusione sanguinis acceptura es. Tunc Eugenia residentibus sanctis virginibus, multis sermonibus eas de castitate custodienda monuit. Et ipsas flentes osculans Deo commẽdauit, & discessit. Eodem die perrexit vna ex ancillis Basillę ad Pompeium sponsum suum dicens, ꝙ Basilla ab Eugenia Christiana facta esset, vt ei non nuberet, & duos Eunuchos Prothum, & Iacinctum magicæ artis doctores, quib. Christiani committerentur, quasi dominos excoleret. Quibus illie auditis, vehementer iratus, peruenit ad cubiculum clausum, in quo Basilla cum Prothę, & Iacincto orationibus erat occupata. Cumq; se intromitti peteret, audiuit a Basilla sibi esse mandatum, causam penitus non habeo te videndi. Illi enim qui corpus integrum mihi commendauit fideliter conseruare disposui. Tunc ille vehementius furens prostrauit se coram Imperatore dicens. Sacratissimi Principes Romanis vrĩs subuenite, & Deos nouos, quos Eugenia de Aegypto veniens secum adduxit ab hac vrbe separate. Ecce Christiani coniugium separant gratiam sponsantes sibi associant. Inuenti sunt Dij, qui hões nasci prohibeant. Tunc decreuit Galienus, vt aut sponsum suum Basilla reciperet, aut gladio puniretur. Eugeniam quoque iusserunt, vt aut numinibus sacrificaret, aut crudeliter interiret. Conuenitur Basilla, vt recipiat sponsum suum, profitetur se sponsum habere Christum Dei filium Regem Regum. Et quoniam ex regio genere erat, & publice adiri non poterat, intra domum suã gladio transuerberata est. Qua interfecta, tenentur Prothus, & Iacinctus, & ad templum trahuntur. Sed illis orationem facientibus simulacrum Iouis cui sacrificare compellebantur cecidit ad pedes eorum, & ita comminutum est, vt vbi fuerit non compareret. Quod Meccius Præfectus non diuinæ virtuti, sed magicæ arti tribuens, iussit eos decollari.

Passio sanctæ Eugeniæ Virginis. Cap. LXXVII.

Qui etiam Eugenia ad se accersita, cæpit ab ea de magicis artibus inquirere. At illa constanter ait. Polliceor tibi, ꝙ ars nostra maior est, quàm magica. Nã Magister noster habet Patrem sine matre, & matrem sine patre, habet vxorem virginem, quę filios ei quotidie creat, & in amore eius omnino perdurat. Audiens Præfectus stupefactus est, & ne ad Imperatorem veniret, ꝙ eam libenter audiret, iussit eam ad templum Dianæ duci. Et stans spiculator imminens dixit ei. Redime vitam tuam, & patrimonium tuum Eugenia, & Deæ Dianæ sacrifica. Tunc illa manus suas expandit, & orauit, ipsaq; orante factus est terremotus in loco, & ita templi fundamenta cũ Idolo subuersa sunt, vt nihil remaneret nisi ara sola, quæ erat ante ianuam templi, ad quam stabat Eugenia. Tunc fit concursus populi Romani, alij dicunt innocentem, alij Magam. Præfectus hæc nunciat Imperatori, qui iubet eam saxo colligatam in Tyberim præcipitari. Statimq; saxum diruptum est, & beata Eugenia supersedens ita fluuiali aqua ferebatur, vt oĩbus appareret fidelib. illum esse cum ea in flumine ne absorberetur, qui cum Petro fuit in mari ne mergeretur. Iterum inde sublata, in termarum fornacibus mittitur. Quæ sic statim extinctæ sunt, vt & termarum, calor refrigesceret, & oĩa incendia lignorum adhibita ad nihilum deuenirent. Post hoc missa in custodiam tenebrosam per viginti dies iubetur nec cibum accipere, nec lucem videre. At ibi quotidie tantus abũdabat splẽdor, vt dum locus post viginti dies apertus fuisset, inueniretur beata Eugenia quasi lumen aliquod radiaret. Saluator etiam ei apparuit, de cuius manu panem niuei cãdoris accepit. Qui, & dixit ei. Ego sum quem tota mentis affectione dilexisti. Eodem die te in cœlestibus recipiam, quo ego ad terras descendi. Ipsa ergo die Natalis Domini missus est spiculator, qui eam in custodia percuteret, cuius corpus a Christianis sublatum positũ est non longe ab vrbe in proprio prædio, vbi multorum corpora sanctorum ipsa sepelierat. Claudia vero mater eius dum ad eius sepulchrum fleret, apparuit ei vigilanti in medio noctis silentio, induta veste auro texta cum multitudinę virginum. Dixitq; ei. Gaude mater, quia & me perduxit Christus in exaltatione sanctorũ, & Patrem meum collocauit in numero Patriarcharum, & te die dominica suscipiet. Hæc ea loquente facta est subito claritas immensa, & humanis oculis intollerabilis, & Angeli transeuntes hymnũ Deo dicebant. Hoc solum intelligebat ꝙ nomen Iesu Christi, & Spiritus sancti ipsis laudibus personabant. Cumq; domum veniens filios suos instruxisset, die dominicã mysterijs sanctis celebratis in oratione posita emisit spiritum. Quam filij iuxta sororẽ suam sepelientes in timore Dei perfecti multos paganorum conuerterunt, & tandem ad æterna gaudia migrauerunt.

Passio sancti Pontij Martyris. Cap. LXXVIII.

Ex gestis eius. Deniq; Valeriano, & Galieno imperantibus & Christianos persequentibus. beatus Pontius fines Italiæ transiens, vrbem sub iugo Alpium procul sitam petijt nomine Simelam, vbi sedens Claudius pro tribunali iussit eum adduci, dixitq; ei. Tu es Pontius, qui vrbem Romam nescio per quam seditionem perturbasti. Insuper & priorum principum mentes abalienasti. Qui respondit. Neminem turbaui, neq; subuerti, sed ab errore Dęmonum ad Deum conuerti. Cumq; non posset ad sacrificandum adduci, Præses iussit omnia tormentorum genera præparari. Et ait. In equuleo aptatus distẽdatur, vt omnia tormenta per membra eius decurrant, & tunc videamus si Deus eius eruet eũ de manu mea. Cumq; equuleo aptaretur, beatus Põtius dixit. Licet incredulitas tua impossibilem Deum nostrum dixerit, ego tñ in nomine dñi mei Iesu Christi credo, vt pœnæ tuæ ad nihilum redactæ nullum corpori meo dolorem incutiant. Cumq; equuleo tenderetur, & ministri vectib. impositis cocleam retornearẽt cum magno sonitu equuleus cõfractus est, ita vt in puluerem redactus nõ compareret, & exanimes repentino fulgure, qui ibi aderant redderentur. Sanctus vero Pontius lætus, & interitus ait. Vel nũc incredule disce: quia Deus noster potens est pios de tentatione eripere, vos autem iniquos in die iudicij igni perpetuo deputare. Tunc Præside conturbato, dixit. Anabius assessor. Sapientissime virorum aduentantibus nobis adducti sunt duo vrsi e Dalmatiæ montibus miræ magnitudinis. Præcipe præparari Amphiteatrum, vt ab eis deuoratus non habeat sepulturam. Iussu Præsidis præparatur Amphiteatrum, & beatus Pontius in arena deponitur. Statim egressi duo venatores cum taureis, & neruiceis secundum consuetudinem cum stetissent in arena, & sancto Dei prouocassent vrsos, illi exeuntes de caueis singuli vtrosque venatores arripuerũt, & ita eos discerpserunt, vt penitus, qui fuissent non compareret. Tunc venientes ad sanctum Pontium non ausi fuerunt propius accedere, aut pedes martyris osculari propter paganorum cruorem, sed paulo longius procumbentes nihil sancto martyri permissi sunt læsionis inferre. Tunc clamor populi in cœlum tollitur, gentiles omnes clamabant. Vnus est Deus Christianorũ, quem Pontius colit.

Consummatio Agonis eiusdem. Cap. LXXIX.

Efferatus igitur Præses rabida voce clamare cæpit, vt copiam lignorum, & omne genus fomitis afferrent, iussitque Dei sanctum manibus pedibusque vinciri cathenis, & in media arena statui, multitudinem lignorũ in circuitu eius extrui ignemq; supponi. Qđ cum factum fuisset, ignis girans flammis in sublimen arenam atq; torquens plusquam fastigium elisit Amphiteatri, consumptisq; oĩbus, quæ pabulo ignis fuerant præparata, ita sanctus Dei ab omni ardore apparuit illæsus, vt nec saltem fimbriam vestimenti eius læderet. Tandemq; Præses victus atq; confusus ait. Nunquid oĩa gña tormentorum superasti? Et ideo gloriaris nunc vt reliqua euadas tormenta. Ecce proximum venerabile Apollinis templum, accede, & sacrifica. Beatus Pontius dixit. Sacrifico ego corpus meum dño meo Iesu Christo, qđ hactenus a pollutione Idolorum immaculatum custodiui. Nã vobis, & Principib. vestris cito superueniet vltio diuina, quia iniuste persequimini seruos Christi. Tunc videns Præses eius cõstantiam decretum dedit dicens. Ducite eum, & in saxo, qđ riuulo imminet decollate, corpusq; eius deorsum mittite. Qđ & factũ est. Nec multum post completus est sermo, quem sanctus Pontius prædixerat. Valerianus. s. Imperator in captiuitatem ductus a Sapore Rege Persarum, non gladio sed ludibrio oĩbus diebus

vitæ

vitæ suæ, merita pro factis percepit, ita vt quotiescunque rex Sapor equum conscendere vellet, non manibus eius sed incuruato dorso, & in ceruice eius posito pede, equo membra locaret. Galienus vero cum Mediolanum intrare vellet, a militibus suis comprehensus gladijs est effossus. Claudius autem Præses, & Anabius assessor eadem hora, qua sanctus Pontius decollatus est arrepti a Dæmonibus suffocabantur. Nam Claudius linguam sibi morsibus minutatim incidit. Anabij vero oculi e suis concauis vi doloris euulsi pellibus tenuissimis per ora pendebant. Sicque factum est, vt in momento temporis ambo expirarent. Huius autem martyris passio celebratur pridie idus maij.

De Galieno Imperatore, & Gregorio Pontico, & scriptis eius. Cap. LXXX.

EVsebius 7. lib. Galienus autem Valeriani filius postquam rerum summam solus obtinuit, lenius, & moderatius erga nostros agere instituit. Datisque decretis inhiberi supplicia persecutionesque cessare. Et quo quisque putat more, exorare, quod diuinum est sinit. Per idem tps cum Romano adhuc sacerdotio Sixtus præesset & apud Antiochiam Demetrianus Firmilianusque adhuc Cæsareæ Capadociæ superesset, ponti Ecclesias Gregorius (qui prius Theodorus dictus est) ex Origenis discipulis cum fratre a Thenodoro suscepit gubernandas. Hieronymus, de illustribus viris. Theodorus, qui postea Gregorius appellatus est, Neocesareæ ponti Episcopus admodum adolescẽs, ob studia græcarum & latinarum literarum de Capadocia Birritum, & inde Cæsaream palestinæ transijt iuncto fratre Thenodoro. Quorum cum egregiam indolem vidisset Origenes, cohortatus est eos ad philosophiam, in qua paulatim Christi fidẽ subintroducens, sui quoque sectatores reddidit. Quinquennio itaque eruditi ab eo remittuntur ad matrem. E quibus Theodorus proficiscẽs panagericum in Eucharistias scripsit Origeni, & conuocata grandi frequentia ipso quoque Origene præsente recitauit, qui vsque hodie extat. Scripsit metafrasin Ecclesiastes breuem quidẽ, sed valde vtilẽ, & aliæ huius vulgo feruntur epistolæ, sed præcipue signa & miracula quæ iam Episcopus, cum multa Ecclesiarum gloria perpetrauit.

De stagno quod orando siccauit. Cap. LXXXI.

EVsebius vbi supra. Stagnum quoddam erat in Ponti regionibus situm, piscibus copiosum. Ex quorum captura prædiuites redditus Dominis suis præstabantur. Ista possessio duobus fratribus sorte hęreditatis obuenerat. Sed pecunię cupiditas quæ penè omnium corda mortalium superat, etiam fraternam necessitudinem violauit. Cogebatur a fratribus tempore captionis non tam ad capiẽdos pisces, quàm ad homines decipiendos, hominum cœdes ac bella mouebantur, humanus sanguis pro piscibus fundebatur. Sed Dei prouidentia aliquando affuit auxilium aduentus. S. Gregorij, videt prælia & mortes virorum furentesque germanos, quid causæ existeret, pro qua in exitium sui suorumque fratres accenderẽtur inquirit, nullam nisi capturam piscium repperit. Tunc ille cum pro honore aduentus sui vtræque partes paulalum siluissent, nolite, inquit, o filioli rationales animas pro mutis animantibus violare, fraternam pacem quæstus cupiditate dissoluere, Dei legis, & naturæ pariter iura temerare, sed vnà mecũ ad oram stagni exitialis accedite. Ego iam vos per virtutem Domini omni certamine cruentæ cõtentionis absoluam. Et cum hoc dixisset, in conspectu omnium virgam quam tenebat in manu ad primas littoris vndas defixit, & ipse positis genibus palmas tetendit ad cœlum, atque excelso supplicat Deo, simul vt ille orando finem fecit, statim sese vnda subducens, & cursu velociori refugiens, a conspectu superno iussa discedere abissis suis redditur, & arentem campum germanis iam cõcordibus dereliquit, sed & in hodiernum frugum ferax esse dicitur solum, quod ante fuerat nauium ferax.

De cęteris eiusdem miraculis. Cap. LXXXII.

MEmoramur etiam aliud illustrius ab eo & diuinius factum. In quodam loco ruris angusti cum rex posceret Ecclesiam cõstitui, rupis quædam vicini montis ex parte orientis obiecta, ex alia vero præterfluens fluuius spatium q̃tum Ecclesiæ sufficeret denegabat. Et cum alius oĩno non esset locus, omnesque męsti agerent, ꝙ solum ad construendam Ecclesiam non haberent, ille fide plenus pernoctasse in oratione dicitur, & Dominum Iesum promissionis suæ admonuisse fideliter qui dixit. Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic tolle te & mitte te in mare, fiet vtique. Cumque hoc plena fide & deuotione deposceret, ad lucem coeuntibus populis inuenta est rupis importuna secessisse tantum quantum spacij ad condendam quærebatur Ecclesiam. Traduntur eius, & quam plurima alia miracula. Haymo vbi supra. Idem Gregorius cum per alpes aliqñ transiret, necessitate niuium coactus ad phanũ diuertit Apollinis, ibique pernoctat. Quo mane recedente, recessit & Demon. Poscitur Demon dare responsa sicut prius, obmutescit, consulitur a sacerdote, opponit titulum aduentus Gregorij, mox Sacerdos occupat viam, perueniẽsque ad Gregorium querelam expulsi numinis exponit, quæstumque amissum deplorat. At ille scribit epistolam in hæc verba. Gregorius Apollini. Permitto tibi redire ad locum tuum, & agere quæ consueuisti. Hanc Sacerdos ad phanum fert epistolam, ponitque iuxta simulacrum. Adest iterum Demon, iterum dat responsa. Tunc Sacerdos in semetipsum conuersus ait. Quomodo nõ multo melior est Gregorius isto Apolline cuius obtemperat iussis. Et descendens eadem hora ad Gregorium referẽsque epistolam rem ordine pandit vt se offerat Deo rogat. Tunc relicta gentilitate factus ab eo Cathecuminus cum se castissimæ vitæ & abstinentissimæ mancipasset, etiam baptisma consequitur. Et intantum virtute fidei profecit, ꝙ beati Gregorij successor in epatu efficit.

De quibusdam alijs sub præfatis Imperatoribus passis, & fine illorum. Cap. LXXXIII.

ACtor. Præter hos martyres quorum gesta supra posuimus passi sunt etiam plures alij sub Valeriano & Galieno, de quibus in martyrologio ita scriptum est. Idibus Ianuarij Romæ via Lauicana, coronæ militum 40. quas sub Galieno imperatore pro confessione fidei percipere meruerunt. Item 6. nonas Martij Romæ via Latina sanctorum martyrũ Sauini & Basilei, qui passi sunt sub Valeriano & Galieno Imperatoribus. Item 5. kal. Aprilis in Cæsarea Palestinæ, sanctorum martyrum Prisci Marci & Alexandri, qui persecutione Valeriani diuino fidei calore succensi, vltro iudicem adeuntes, de sæuitia impiorũ sanguinem obiurgant. Quos ille continue pro Christi nomine bestijs tradidit deuorãdos. Item pridie idus Aprilis, sancti Zenonis Epi, qui inter procellas persecutionis Veronensem vrbem mirabiliter rexit, ac tpe Galieni martyrio coronatus est. Item 4. kal. Maij. in Mirmidia apud Crisensem coloniam, natalis sanctorum martyrum Agappij & Secundini Episcoporum. Qui persecutione Valeriani post longum exilium ad præfatam vrbem, in qua tunc maxime gentilium rabies ad tentandam iustorum fidem inhiabat, ex illustri sacerdotio effecti sunt martyres gloriosi. Passi sunt & in eorum collegio Emilianus miles, Tercullà Antonina sacræ virgines, & quædam mulier cum suis geminis. Item 4 kal. Augusti apud Aphricam ciuitatẽ liminaria sanctarum virginum Maximæ, Donatilæ, & Secũdæ. Quæ persecutione Galieni aceto & felle primum potatæ, deinde plagis acerrimus cæsæ, & equulei extẽsione cruciatæ, postmodũ craticulis exustæ, nec non & ad bestias proiectæ, sed ab his intactæ, nouissime gladio iugulatæ sunt. Item nono kal. Septembris apud Carthaginem trecentorum martyrum, qui passi sunt sub tpe Valeriani & Galieni. Denique cum post supplicia sibi illata Christum Dei filium Deum faterentur. in clibanum calcis accensum demersi sunt. Ex quo & candidatus ille exercitus beatorum, massa candida meruit nuncupari, Hugo vbi supra. Porro Valerianus ad extremum Dei præsidio destitutus (vt dictum est. a Rege Persarũ Sapore captus, ignominiosa apud eum seruitute consenuit) & donec vixit hanc infamis officij pœnam semper tulit, vt accliuus humi Regem ascensurum in equum non manu sed dorso attolleret. At Galienus tam claro Dei territus iudicio, postquam rerũ summam solus obtinuit, leuius ac moderatius agere cœpit, & pacem Ecclesijs condonauit. Statim ira Dei in misericordiam versa est, & Emilianus tyrannus apud Maganciam cum res nouas molire occisus est. Marinus quoque qui in Gallijs post mortem posthumi inuaserat imperium, cõtinuo occisus est. Deniq; Galienus Imperator Claudio succedẽte defunctus est. Regnauit aũt cũ Valeriano annis. 7. & solus 7. annis. Vixit aũt annis. 50.

De obitu sancti Dionysii Alexandrini & ambiguitate historiarum. Cap. LXXXIIII.

APud Alexandriam 12. anno imperii Galieni Dionysius Patrum nobilissimus cuius supra meminimus quieuit in pace. Actor. De hoc superius multa dicta sunt. Hic vt legitur in li. 3. de baptismo, quem ad Philomonem vrbis Romæ Præsbyterum scripsit, de seipso ait. Ego inquit & tractatus hæreticorum lego, & traditiones eorum persequor, & si videar ad horam verbis eorum pollui, sed mihi multum confert hoc ipsum, quod & ex ipsorum verbis arguere eos possum. Denique cum aliquis ex fratribus cum Præsbyteris prohiberet me, ne hæretica locutione tanquam cæni alicuius fœtore pollueret, mihi visio quædam a Deo ostensa est, quæ me confirmaret, & sermo factus est mihi. Lege oĩa quæcumque in manus venerint, quia probare potes, & discernere singula, qñ quidem ex initio hoc tibi fuit causa credendi. Hæc ille. Dionysius. Porro qd de beato Cornelio, diximus, hoc idem de beato Sixto Papa, & de beato Laurẽtio eius Archidiacono, & de quibusdam alijs non sine causa miramur. Nam legitur in cronicis beatus Sixtus tpibus Galieni Papatum susce-

suscepisse, qui tñ in gestis suis legitur sub Decio passus fuisse. Verum Galienus ipse videtur & Decius alio noie vocatus fuisse. Nam beatus Cyprianus legitur passus fuisse sub Valeriano & Galieno, quem dicit tamen Hieronymus passum fuisse sub Decio. Cęterum ꝙ præfati martyres leguntur passi sub Decio, & Valeriano, non est intelligendum de Valeriano Imperatore, qui iam forte regno priuatus erat, sed de Valeriano Præside.

De crudelitate Decij in sanctos. *Cap.* LXXXV.

Hieronymus in lib. de vita Pauli primi Heremitę. Decius itaque martyrum persecutor testante Cypriano, qui sub eo passus est, volentes mori non permittebat occidi. Perseuerante igitur in fide martyrem, & inter eculeum laminasque victorem, iussit melle perungi, & sub ardentissimo sole ligatis post tergum manibus suppinari, vt s. muscarum aculeis cederet, qui ignitas sartagines ante superasset. Alium iuuenili ætate florentem in amenissimos hortulos præcepit adduci, ibique inter candentia lilia & rubentes rosas cum leui iuxta murmure serperet riuus, & molli sibilo arborum folia ventus stringeret sup extructum plumis lectulum resuppinari iussit, & ne inde se posset excutere, blandis sertorum nexibus irretitum relinqui, ꝙ cum recedentibus cunctis Meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis stringere colla complexibus, & qd dictu quoque scelus est, attrectare virilia manibus, vt corpore in libidinem commoto se victrix impudica superiaceret. Quid ageret miles Christi, quo se verteret nesciebat, quem tormenta non vicerant, superabat voluptas. Tandem cęlitus inspiratus præscisam mordicitus linguam, in osculantis se faciem expuit, & sic libidinis sensum succedens dolor magnitudo calcauit.

De Paulo Heremita & itinere Antonij ad eum. *Cap.* LXXXVI.

EO tempore Paulus primus Heremita annorum. 16. dum persecutionis detonaret procella, ad montium deserta confugiens, repperit saxeum montem, ad cuius radices erat grandis spelunca, quę lapide claudebatur. Quo remoto (vt est cupiditas hominum occulta cognoscere) animaduertit intus grande vestibulum, qd aperto desuper cœlo, patulis diffusa ramis vetus palma cōtexerat, fontem lucidissimum ostendens, cuius tantummodo riuum foras statim eadem quæ genuerat terra sorbebat. Erant præterea per extensum montem pauca habitacula, in quibus erant scabræ, incudes, mallei, quibus pecuniæ designari videbantur. Hunc locum Ægyptiorum literæ ferunt furtiuam fuisse monetæ officinam, eo tempore tempestatis quo Cleopatræ iunctus est Antonius. Quo adamato omnem ibidem in solitudine & oratione duxit ætatem. Cibumque & vestimentū sibi palma præbebat. Cumque iam 113. annorū esset, & beatus Antonius in alia solitudine nonagenarius moraretur, cogitare cœpit Antonius nullum vltra se monachum in hæremo consedisse, atque illi de nocte quiescenti reuelatum est esse alium interius multo meliorem se, ad quem visendum deberet properare. Qui diluculo consurgens artus baculo regente sustentans, cępit ire quo nesciebat, dicens. Credo in Deo meo ꝙ seruum suū, quem mihi promisit ostendet. Interea conspicatur hominē equo innixum, quem centaurum vocant Quo viso signo crucis se armauit. Qua inquit parte hic seruus Dei habitat. At ille barbarū nescio quid frendens, & frangens potius verba quàm proloquēs, inter horrentia ora satis blandum quæsiuit alloquium, & cū dexteræ manus protensione cupitum indicat iter, ac si per patentes campos volucris se mittens in fugā, ex oculis mirantis euanuit. Nec mora inter saxosam conuallem grandem homunculum videt aduncis naribus, fronte cornibus asperatam, cuius extrema pars corporis in caprarū pedes desinebat. Ad hoc attonitus Antonius spectaculum, scutum fidei & loricam spei quasi bonus prælator arripuit, & nihilominus prædictum animal palmarū fructus eidem ad viaticum quasi pacis obsides offerebat. Quo viso gradum præssit Antonius, & quis esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit. Mortalis ego sum & vnus ex accolis hæremi, quos vario errore delusa gentilitas. Faunos Satyrosque & incubos colit, legatione fungor gregis mei, præcamur vt pro nobis communem omnium Deum depreceris, quem olim pro salute mundi venisse cognouimus, & in omnem terram exiuit sonus eius. Hæc eo loquente, longeuus viator vbertim faciem lachrymis rigabat, & baculo percutiens humum dicebat. Væ tibi Alexandria, quæ pro Deo portenta veneraris. Ve tibi ciuitas meretrix, in quam totius orbis Demonia confluxere. Quid nunc dicturi estis, cum bestiæ Christum loquuntur. Necdum verba cōpleuerat, & quasi pennigero volatu petulū animal aufugit. Hoc ne cui ad incredulitatem scrupulum moueat, sub Rege Constantino vniuerso mundo teste defenditur. Nam Alexādriam istius modi homo viuus perductus magnum spectaculum populo ꝓbuit. Et postea cadauer exanime, ne calore æstatis dissiparetur, sale infusum, Antiochiam vt ab Imperatore videretur allatum est. Antonius autem cępta regione pergebat, ferarumque tanta vestigia intuens, quo se verteret, quid ageret nesciebat.

Qualiter inuenit eum Antonius. *Cap.* LXXXVII.

IGitur altera die diluculo procul intuetur Lupam sitis ardoribus anhelantem irrepere ad radices montis, quam secutus oculis, & iuxta speluncam cum fera abijsset, accedens cępit introspicere. Et ingressus callidus explorator, atque paululum progrediens, sæpiusque subsistens, sonum auræ captabat. Tandem per tetræ noctis horrorem procul lumen intuens dum auidius properabat, offenso pede lapide concitauit strepitum. Post cuius sonitum beatus Paulus hostium patens firmauit. Antonius vero pro foribus corruęs vsque post meridiem aditum pręcabatur dicens. Quis sim, & vnde & cur venerim nosti. Scio me non mereri conspectum tuum, tamen nisi videro non recedam. Qui bestias suscipis cur hominem repellis. Quæsiui & inueni, pulso, vt aperiatur mihi. Alioquin hic moriar ante postes tuos, certe sepelies, vel cadauer meum Cui Paulus. Nemo cum lachrymis calumniam facit, & minaris si non recipiam te, cum moriturus adueneris. Et sic arridens Paulus patefecit ingressum. Et tūc proprijs se salutauere nominibus, & simul Deo gratias retulere. Cumque sermocinarentur suspiciunt alitem coruum ramo arboris consedisse, quæ inde leniter subuolans panem integrum ante admirantium hora deposuit. Eia inquit Paulus Dominus nobis prandium misit. 40. iam anni sunt ex quo dimidij semper panis fragmen accipio. Verum ad aduentum tuum militibus suis Christus duplicauit annonam. Qui gratias agentes, super vitrei fontis marginem consederunt. Hic vero quis frangeret panem oborta contentio, penè diem duxit in vesperum. Paulus more cogebat hospitis, Antonius vero iure repellebat ætatis. Tandem consilium fuit inter eos, vt apprehenso e regione pane, dum ad se quisque niteretur, pars sua remaneret in manibus. De hinc paululū aquæ portio proni in fonte ore libauerūt, & immolantes Deo sacrificium laudis noctem vigiliis trāsegere.

De dormitione Pauli, & eius sepultura. *Cap.* LXXXVIII.

DE hinc alia die dixit Paulus ad Antonium. Olim te conseruum mihi promiserat Deus, sed quia iam tempus dormitionis meæ aduenit, tu missus es a Deo qui humo corpusculum tegas. Quamobrem perge quæso, & pallium qd tibi Athanasius eps dedit affer ad obuoluendum corpusculum meū. Hoc autem rogauit vt Antonio recedenti meror suæ mortis leuaretur. Quo audito Antonius flens, & gemens stupefactus, ꝙ de Athanasio & de pallio eius audierat, quasi Christum in Paulo videns, vltra nihil respondit. Sed cum silentio lachrymans, deosculatis manibus, & pedibus eius ad monasterium suum reuersus est. Cumque duo discipuli occurrissent dicentes. Vbi moratus es pater. Respondit. Ve mihi peccatori quia falsum nomen Monachi fero. Vidi Heliam, vidi Iohannem in deserto, & vere Paulum in paradiso, ac sic ore compresso, & manu verberans pectus, e cella pallium protulit, & nec modicum cibi sumens egrediebatur. Timebat enim ne se absente spiritum redderet, qd & fecit. Viditque alia die inter Angelorum cateruas animam Pauli candore niueo fulgentem in sublime conscendere, & statim in faciem procidens, sabulum capiti superiaciebat plorans, & vlulans. Cur me inquit Paule dimittis, Cur abis insalutatus? Tam tarde notus, tam cito recedis. Hoc dicto, residuum viæ ad instar auis peruolauit. Et introgressus speluncam, vidit cadauer exanime, genibus complicatis, erecta ceruice, extensis in altum manibus, & tunc primum eum viuere credens pariter orabat. Postquā vero nulla vt solebat suspiria precantis audiuit in flebile osculum ruens intellexit, ꝙ etiam cadauer Sancti Deum cui omnia viuunt officio gestus præcaretur. Itaque obuoluto corpore, psalmis quoque ex Christiana traditione cantatis contristabatur, quia sarculum quo terram foderet nō habebat dicens. Si ad monasterium redeam tridui iter est. Si hic maneam nihil vltra proficiam. Moriar ergo, vt dignum est. Et ecce duo Leones ex interiori parte hæremi currentes volatibus per colla iubis ferebantur, qui directo cursu ad cadauer beati senis ferebantur. Adulantibusque caudis, circa pedes eius accubuerunt, fremitu ingenti rugientes, prorsus vt intelligeres eos plangere quomodo poterant. Deinde cęperunt procul humū pedibus carpere, harenamq; certatim egerantes, vnius hoīs capacē locū effodere. Et statim quasi mercedem pro opere postulaturi cū motu auriū, ceruice deiecta, ad Antoniū perrexerūt, manus, & pedes eius lingentes, ita vt ille animaduerteret benedictione a se eos deprecari. Nec mora & in laude Dei effusus, cui muta seruirent animalia ait. Domine Deus sine cuius nutu, nec folium arboris, nec vnus passerum ad terram cadit, da illis, sicut tu scis. Et manu annuens vt abirent. Et deposito corpore effossam desuper humum congregans tumulum ex more composuit. Altera autem die tāquam

quã pius hæres tunicam eius sibi vendicauit, quam ipse sibi in sportarum modum de palmę folijs subtexuerat, & sic ad monasterium reuersus, discipulis ex ordine cuncta replicauit. Diebusq; solẽnibus Paschæ vel Pẽtecostes sp tunica Pauli vestitus est.

Passio Sancti Policronij episcopi. Cap. LXXXIX.

EX gestis eius. Ortaque tempestate sub Decio, multi christianorum necati sunt. Inter quos inuentus ab eo in Babylonia Episcopus nomine Policronius, cum sacrificare nollet reclusus est cum clero suo in custodia. Deinde iussit eum Decius sibi præsentari, & ait, Tu es Policronius sacrilegus, qui neque Deos colis, neque præcepta principum custodis. Qui nõ respondit ei. Dixitque Decius ad clerum eius, Obmutuit princeps vester. Respondit Permenius presbyter. Non obmutuit Pater noster, sed præcepto Domini Iesu Christi æterni creatoris vtitur, vt non polluatur os sanctum, quod a creatore purificatũ est. Quia sic præcepit Dominus Apostolis, Ne miseritis margaritas vestras ante porcos. Iustum ne tibi videtur, vt quod semel purificatum est, stercore coinquinetur. Decius ait. Ergo nos stercora sumus? Tunc iratus linguam ei iussit præscidi. Quo facto ille clamare cæpit. Beate pater Policroni ora pro me, quia video in te spiritum regnãtem, & os sanctum tuum signantem, & mihi fauum mellis in ore distillantem. Cumque iterũ Policronius a Decio sacrificare monitus, non responderet, iratus Decius iussit os eius lapidibus cædi. Qui dum cederetur, manibus extensis, oculis ad cælum intentis, emisit spiritum 13. kal. Martij. Eadem nocte dimisit corpus eius ante templum, & ambulauit in ciuitatem Cordulam. Eadem nocte venerunt duo subreguli Abdon, & Sennes, qui erant occulte Christiani, rapuerunt corpus eius, & sepellierunt ante muros portæ Babyloniæ.

Passio Sancti Permenij presbyteri. Cap. XC.

IVssu verò Decij cum presbyteri, & diaconi vincti cathenis secum ducerentur, cadebant vincula de manibus, & collis eorum: Veniens autem Decius in ciuitatem Cordulam, iussit eos cum furore sibi pręsentari. Quos cum sacrificare moneret Permenius presbyter clamare cæpit. O miser, huic manu facto simulacro nos cõpellis humiliari, deberes potius humiliari Christo omnium creatori. Tunc Decius iussit omnes in eculeo suspendi, qui cum attraherentur in vijs, gratias agebant dicentes Permenio vt oraret pro eis. Qui respondit. Deus det vobis consolationem Spiritussancti. Tunc Decius iratus dixit Hoc argumẽto hominem sine lingua loqui magica ars cognoscitur esse, respondit Permenius dicens. Dominus noster Iesus Christus, qui mutum loquentem fecit, ipse mihi peccatori dedit sine lingua loqui. Eadem hora iussit eos Decius ignibus vri. Qui dum incenderentur, audita est vox de cœlo. Venite ad me omnes humiles corde. Sed hoc Decius arti magicæ attribuens, iussit laminas ardentes circa latera eorum poni, & eos vnguibus ferreis lacerari. Tandemque depositos de eculeo capite truncari. Quorum corpora Abdon, & Sennes noctu colligentes sepelierunt in prædio suo 10. kal. Maij.

Passio Sanctorum Abdon, & Sennen, Olimpiadis, & Maximi. Cap. XCI.

TAndem accusati a paganis, ꝙ Christianorum corpora sepelirent, & nec Dijs se humiliarent nec principis præcepta seruarent, iussi sunt Decio pręsentari, & interrogati in arta custodia recludi cathenis vincti, eadem quoque die traditi sunt Decio. Olimpiades, & Maximus nobilissimi viri Christiani, quos ille sibi præsentatos iussit fustibus cædi dicẽs, quod morte digni essent eo, quod hominem mortuum colerent. Et ait eis, Pandite nobis facultates vestras. Olimpiades dixit. Nostra facultas, & aurum, & gemmæ Christus est: nã disce miser, quia corpora nostra tibi tradimus amissa facultate terrena peritura. Tũc Decius iussit eos fustibus, & plumbatis cædi, qui magis confortati clamabant dicentes. Fac, quod facis & noli cessare. Munda, quod sordidum est. Tandem Vitellius Anisius Vicarius furore plenus, iussit vt cum securibus capita eorum tũderentnr. Quod cum fieret spiritũ emiserunt Et iussit Vitellius Anisius, vt corpora eorum canibus relinquerent, vbi etiam iacuerunt quinque diebus. Et venientes canes mugitus emittebant non contingentes corpora sancta. Post quintam diem veniens quidam Christianus ex genere Abdonis, ex Sennis nobilis, collegit corpora eorum, & sepeliuit in domo sua 12. kal. Aprilis. Post hoc Decius Romam veniens, & sanctos Abdon, & Sennen cathenis ligatos secum ducens, iussit Valeriano omnes christianos tenere, & recludi. Eodem tempore tenuit beatissimum senem Sixtũ Papã Romæ Episcopum cum omni clero suo, & presbyteris, & diaconibus, & reclusit in custodia publica multis diebus. Multiq; ad eos veniebant, quia tempus persecutionis vrgebat, & deferebant filios suos ad propinquos vt baptizarentur. Tunc Decius facto conuentu, vnà cũ Valeriano pręfecto 5. kalen. Augusti, iussit Abdon, & Sennen sibi præsentari. Qui in conspectu eius, & senatus introducti, aut sacrificare, & libertatem rerum suarum recipere, aut morsibus bestiarum deuorari iubentur. Cõtemnentes itaque, & expuentes simulacrum ad theatrum pertrahuntur, & ad eos duo leones, & iiij Vrsi immittuntur. Qui cum sanctos non tangerent, sed etiam custodirent iniectis in eos gladijs occiduntur. Et ligati pedes tracti sunt, & iactati ante simulacrum Solis. Qui cum ibi triduo iacuissent. Quirinus Subdiaconus eos collegit, & in domo sua sepeliuit.

Passio Sancti Sixti Papæ. Cap. XCII.

POrro sanctus Papa Sixtus apud Athenas natus, & doctus, audiens, ꝙ Decius Cæsar eum comprehendi iussisset, conuocauit clerum, & confortauit eos ne terrores metuerent impiorum. Præsentatus est itaque Decio cum Felicissimo, & Agapito Diaconibus. Quem cum Decius nullis blanditijs mouere potuisset, ductus est ad templum, vt aut sacrificaret Marti, aut reciperetur in carcere Mamurtini. Audiens autem Laurentius, ꝙ receptus esset in carcere sanctus Sixtus, pergens ad eum dixit ei, Quo progredieris sine filio pater. Quo sacerdos sancte sine ministro properas? Cui beatus Sixtus dixit. Non ego te desero fili, sed maiora tibi debentur certamina, nos quasi senes leuioris pugnę cursum recipimus, te quasi iuuenem manet gloriosior de tyranno triumphus. Post triduum me sequeris sacerdotem leuita. Interim ergo accipe thesauros Ecclesię, & quibus tibi videtur diuide. Tunc beatus Laurentius accipiens thesauros Ecclesiæ, cæpit per regionem quærere, vbi Christiani laterẽt, & vnicuique prout opus erat ministrabat. Venit ad domum cuiusdam Viduæ, quæ in domo sua multos Christianos celabat. Quæ rogauit eum, vt manum suam super caput eius poneret, quia multa iamdiu capitis infirmitate languebat. Quod cum beatus Laurentius fecisset, illa sanata est. Eadem nocte pergens inde venit in domum cuiusdam Christiani, & ibi quendam cæcum signo crucis illuminauit. Beatus vero Sixtus cum duceretur ad Decium, & dictis eius minime consentiret: Valerianus præfectus decreuit, vt sacrificaturus ad templum Martis duceretur, aut si nollet ibidẽ in capite puniretur. Tunc beatus Laurentius cœpit post eũ clamare dicens; Nolli me derelinquere pater, quia thesauros tuos iam expendi, tunc milites audientes thesauros tenuerunt beatum Laurentium. Sixtum vero cũ Felicissimo, & Agapito ibidem decollauerunt 8. idus Augusti.

Passio Sancti Laurentij martyris. Cap. XCIII.

EX gestis eius. Post passionem sancti Sixti tentus est beatus Laurentius, & Decio præsentatus, traditusque est Valeriano præfecto, vt ab eo thesauros Ecclesię diligenter exquireret, & si nollet sacrificare diuersis eum tormentis occideret. Valerianus autem tradidit eum Hipolito carcerario. Eratque in carcere gentilis quidam, qui plorando cæcus factus fuerat. Cui cum Laurentius promisisset, quod videret si baptizatus in Christum crederet, credentem baptizauit, & dixit ei. Omnia in confessione lauantur. Videns autem Hipolitus, ꝙ non solum ille videret, sed etiam multis alijs beatus Laurentius visum restaurarét ait illi, Ostende mihi thesauros. Dicit ei Laurẽtius. O Hipolite si credideris in Christum, & thesauros tibi ostendo, & vitam æternam promitto. Cui Hipolitus. Si inquit, dictis facta compenses faciam, quod hortaris. Et statim baptizatus Hipolitus ait. Vidi animas innocentium lætas gaudere. Et protinus baptizata est tota familia eius. Post hoc Valerianus mandauit Hipolito vt Laurentium adduceret. Qui sponte veniens cum astaret, & Valerianus thesauros exquireret, petiit triduanas inducias, vt eos ostenderet. Et abiens collegit pauperes, & adduxit ad palatium dicens. Ecce thesauri æterni, qui nunquã deficiunt. Cũ ergo interrogatus Deos blasfemaret iratus Decius iussit eum scorpionibus cædi, & ante eum omne genus tormentorũ afferri. Quem cum sacrificare iuberet, vt tormenta euaderet, Respondit Infelix has epulas semper desideraui. Decius dixit. Ergo si in hoc gloriaris dic nobis, vbi tui similes sint absconsi, vt simul epulemini. Respondit Laurentius. Non es dignus præsentari eorum aspectibus. Tunc Decius iussit eum plumbatis diutissime cædi. Et orauit Laurentius dicens, Domine accipe spiritum meum. Statimque vox venit ipso Decio audiente. Adhuc multa certamina tibi debentur. Tunc Decius furore plenus dixit. Viri Romani audistis Demones sacrilegum confortantes, qui Deos respuit, & principes, & tormenta contemnit. Extendite eũ, & cũ scorpionibus cædentes affligite. Tunc vnus ex militibus nomine Romanus credidit in Christum, & clamauit ad beatum Laurentium dicens. Video ante te iuuenem pulcherrimum stantem cum linteo extergentem membra tua. Vnde adiuro te per dominum, qui misit tibi angelum suum ne me derelinquas. Tunc anxiatus Decius iussit vt deponeretur Laurentius dicens. Puto iam, ꝙ arte magica victi sumus. Et iussit eum recipi in palatio.

Et

Et tunc venit ad eum Romanus,& baptizatus est ab eo. Quod audiens Decius iussit eum exhiberi cum fustibus. At ille veniẽs nondum interrogatus clamare cœpit dicens, Christianus sum. Et statim iussu Decii decollatus est. Eadem nocte adductus est beatus Laurentius ad Decium,& Valerianum. Cui Decius. Sacrifica Dijs, sin autem nox ista in tuis expendetur suppliciis. Beatus Laurentius dixit. Mea nox obscurum nõ habet, sed oĩa in luce clarescunt. Tunc iussit vt os beati Laurentii cum lapide cæderetur. Tãdem eum ministri iussu Decii exutum super cratem ferream extenderunt, & prunis suppositis eum cum furcis ferreis compresserunt. Cũque diu ibi assaretur, & gratias agens vultu lætissimo,quasi nihil mali sentiens videretur, respexit ad Imperatorem, & dixit. Ecce miser assasti vnam partem, gyra aliam ,& manducа,quia iam video, quod diu desideraui. Et sic gratias agens emisit spiritum. Tunc Decius, & Valerianus confusi relicto Laurentio super craticulam perrexerunt ad palatiũ. Et facto mane Hipolitus,& Iustinus presbyter rapientes eum, cum lintheis, & aromatibus condiderunt.

Miracula eius post mortem. Cap. XCIIII.

GRego. Thuronensis. Templum erat in quodam loco beati Laurentii reliquijs, & nomine consecratum, quod per incuriam longinqui temporis valde detectum erat. Quod cum renouare loci incolæ vellent siluas adeunt, incisa leuigataque ligna trabes efficiunt,impositisque plaustris ad locum exhibẽt. Quibus per humum ad ordiendum extensis,vna breuior est reperta. Statimque sacerdotis animum ,qui his insistebat, dolor maximus attigit,& flẽs valde,quid ageret quo se verteret ignorabat. Tunc intuens arborem breuiorem ait. O Laurenti beatissime, appositum igni glorificaui te semper pauperes fouens, ac reficiens, cogita paupertatem meam, quia non est exiguitati meæ facultas qualiter hic alia exhibeatur. Illico cunctis attonitis trabes creuit in tãto spacio longitudinis, vt necesse esset partem magnam incidi. De qua industria plebis beneficia perdere nefas putans, credens eam manu martyris tractam ac prolongatam, partem, quæ superfuerat frustatim decerpens diuersas infirmitates sępe submouit. Quod Fortunatus presbyter his versibus prosecutus est. Laurẽti merito flammis vitalibus vste. Qui feruente fide victor ab igne redis. Cum tibi templa nouant breuiori robore plebes. Creuerunt que trabes, creuit & alma fides. Stipite cõtracto sua se mercede tetendit. Quantum parua prius postea cæsa fuit. Crescere plus meruit succisa securibus arbor. Et didicit sicca longior esse coma. Vnde rescisa fuerit, populis fert inde salutem. Si venit intrepidus lumina cæcus habet. Multo plures exinde scripsit versiculos, quos ego prætermisi. Hos tantum pro testimonio viri scribens. Acta autẽ sunt hæc apud Brionas Italiæ castrum. Nam vidi ego hominem, qui grauiter dentium dolore laborans,accepta de hoc ligno a sacerdote particula, statim vt dentem tetigit, dolore caruit protinus. Sed neo illud silendum putaui, quod reliquiæ eius ab incendio hostilitatis ereptæ a quodam homine sunt, & in lenonicinium delatę sunt,qui cum sępius admoneretur per visum vt easdem Aridio Abbati deferret, nec visionem impleret, ipse cum coniuge, & omni familia ęgrotare cepit. Tunc necessitate compulsus,vt eas sancto viro detulit, mox sanitati restitutus abscessit. Cum apud Mediolanensem vrbem basilica in honore ipsius martyris cõsecrata, ibique admirabili pulchritudine calix chrystallinus habebatur. Acta vero quadam solennitate,dum per Diaconem ad sanctum altare offerretur, elapsus e manibus in terram ruit, & in frusta comminutus est. At diaconus pallidus,& exanguis collecta diligenter fragmenta vasculi super altare posuit, non diffisus,ꝙ eum posset virtus martyris solidare. Denique in vigiliis lachrymis, & orationibus deducta nocte requisitum calicẽ repperit super altare solidatum, quæ virtus cum populis nunciata fuisset,tanta animos eorum deuotione succendit,vt a sacerdote peteret,noua in honore eius Deo solennia celebrari. Tunc pontifex loci suspendit super altare calicem, & egit deuotissime solennitatem, & in posterum per singulos annos omni populo constituit celebrari.

Passio Sancti Hipoliti cum socijs suis. Cap. XCV.

EX gestis eius. Post tertium diem passionis sancti Laurentii cum redisset Hipolitus domum, priusquam mensa posita cibum caperet, tentus a militibus ductus est ad Decium. Cui Decius. Nunquid,& tu Magus factus es, quia corpus Laurentij abstulisti. Respondit Hipolitus, hoc feci non vt Magus, sed vt Christianus. Tunc Decius furore repletus iussit eum expoliari,& fustibus cæsum pectinibus ferreis laniari. At ille magis se esse Christianum clamans,indutus veste militari,& monitus, vt militiam, & amicitiam Decii retineret, respondit se velle in bona militia Christum sequi. Tunc Decius tradidit eum Valeriano præfecto, vt facultates eius acciperet, & ipsum diris suppliciis terminaret. Adducta est ergo Hipoliti tota familia Christiana cum nutrice eius nomine Concordia, quo cum Præfectus moneret ne periret Concordia respondit pro omnibus, ꝙ nullatenus consentirent. Vnde eam præsente, & gaudente Hipolito vsque ad mortem fustibus cædi fecit, & alijs decollatis Hipolitum ligatum per pedes ad colla indomitorum equorũ per spinas, & tribulos trahi iussit, sicque gratias agens Hipolitus expirauit. Cumque omnes illos Iustinus Presbyter sepelisset, & Concordię corpus inuenire non posset, quidam miles nomine Porphirius rogauit quendam cloacarium nomine Hireneum occulte Christianum dicens. Secretum custodi,& extrahe Concordiam Christianam quam Valerianus in cloacam proiecit. Spero enim,ꝙ aurum,& gemmas in veste sua habebat,cui ille. Ostende mihi locum, & nocte, quod inuenero nunciabo tibi. Perrexit ergo cum illo cloacarius ad locum, qua extracta cum nihil inuenissent miles fugit. Et Hireneus vocato Abũdo Christiano, tulit corpus eius ad Iustinum Presbyterum, qđ ille cum gaudio suscepit,& iuxta prædictos martyres sepeliuit quod Valerianus audiens Hireneum, & Abundum Christianũ tenuit, & etiam viuos in cloaca necari præcepit. Iustinus, vero Presbyter eorum corpora rapuit,& iuxta beatum Laurentium sepeliuit. Eodem tempore cum Decius, & Valerianus de carrô aureo descendentes theatrum introirent, vt Christianos suppliciis exhiberent, arreptus a Demone Decius exclamauit. O Hipolite vinctum cathenis asperis ducis me. Valerianus etiam clamauit. O Laurẽti igneis cathenis me trahis. Et statim præsente Decio expirauit. Decius vero per triduum vexatus mortuus est, quod vxor eius Triphonia videns dimissis omnibus Christianis perrexit cum filia sua Cirilla ad Iustinum Presbiterum, & baptizata sequenti die orans in domo sua migrauit ad Dominum. Audientes autẽ 46. milites, ꝙ Triphonia,& Cirilla Christianę essent, venerunt cum vxoribus suis ad Iustinum Presbyterum, vt baptismum perciperent, quos cum Dionysius Papa, qui beato Sixto successerat baptizasset, & Claudius Imperator adductos,& nolentes sacrificare in carcerem reclusisset, Cirillam aggreditur, & nollens sacrificare nec nubere cum prędictis militibus decollatur.

De Imperio Claudij, & Paulo Heresiarcha, & Pelagia peccatrice. Cap. XCVI.

EVsebius in chroni. Romanorum igitur 28. Regnauit Claudius annis fere duobus,& cæpit anno domini. 271. Mundi vero quarti millesimo. 34. Hugo, vbi supra. Hoc tempore apud Antiochiam Demetrio Episcopo Paulus Samosatenus genere successit,qui indigna de Christo sentiens, vtpote tumidus,& superbus hæreticus,prædicabat eum hominem tãtum communis naturæ fuisse. Helinandus. Hic Paulus ab omni Antiocheno Concilio condemnatus,cum de ecclesia nollet exire ex pcepto Aureliani publica manu expulsus est,cui successit Donnus Demetriani filius. 16. Episcopus Antiochiæ. Huius Donni tpẽ Pelagia, quæ peccatrix appellatur mirabiliter conuersa est. Ex gestis eius. Igitur apud Antiochiam cum pro quadã causa. 8. vicini Episcopi conuenissent, & inter eos Episcopus Heliopoleos,qui nunc Damieta vocatur,astanti populo prędicaret,subito palam omnibus quædam fœmina supersidens,& summa faciei,& ornamenti pulchritudine splendens,ante eos in maxima pompa iuuenum,& puellarum præcessit, quos ita sui contemplatione trahebat,ꝙ vbicunque esset,totum aerem musci,& diuersorum aromatum odore replebat, quam vbi Episcopi nudo capite præterisse viderunt,ab ipsa quasi a peccato grauissimo facies auerterunt. Sanctus vero Donnus Episcopus Heliopoleos cum eam diutius aspexisset,declinans inter genua faciem, post longas lachrymas, & profunda suspiria dixit ad Episcopos. Rogo vos fratres non estis delectati in tanta pulchritudine mulieris huius? Ipsi vero tacuerunt. Iterum flens, & valde suspirans pectusque percutiens,rursus interrogauit eos, si essent illius mulieris pulchritudine delectati. Et illis adhuc tacentibus ait. Vere delectatus sum ego,& huius mihi placuit pulchritudo. In veritate dico vobis,ꝙ hanc in iudicio Deus nobis pferet,vbi nos,& sacerdotium nostrum iudicaturus est. Nos enim sponsum habentes æternum,donantem sibi seruientibus diuitias æternas,& ipsum videre,in quem desiderant Angeli prospicere,negligentia torpemus, & animæ nostræ faciem ab immunditia non leuamus,vt ei placeamus,sicut hæc misera totiẽs, & tandiu studuit, vt se abluens, & depingens amatoribus suis pulchra appareat, qui si hodie videntur,cras forte non erunt. His, & huiuscemodi dictis,ingressus hospitium proruit super pauimentum, & faciem ad terram feriens, & lachrymis rigans, dixit. Altissime Deus ignosce mihi misero peccatori, quia vnius diei Meretricis ornatus, totius vitæ meæ industriam superauit. Illa pro terrenis,& caducis summo se studio decorauit. Ego tibi immortali

Deo

Deo placere proposui, & per meam negligentiam non impleui ego mandata tua non seruaui, Illa quæcunque promisit hominibus cum alacritate perfecit.

De conuersione eius, & pænitentia. Cap. XCVII.

CVm hæc, & huiusmodi diceret, & fortiter eiularet subito obdormiuit. Et ecce visum est ei, quod columba nigra, & sordida, & fætida nimis eum circumuolans dum quasi ad missam stans, cathecuminos procedere præcepisset, columba disparuit. Et post missam rediens, & ab ipso Episcopo in vase aquę mersa inde munda, & candida exiens, tam altè volauit, quod videri non potuit. Euigilans Episcopus cum hęc clerico suo retulisset ad Ecclesiam processit. Et dum populo prædicaret, illa meretrix, quæ tunc cum filiis illum prædicantem audiuit, in tantam compunctionem mutata est, quod sero ad hospitium Episcopi nuncios suos mittens sic ei mandauit. Sancto Episcopo Discipulo Christi, peccatrix discipula Diaboli. Audiui de Deo, quę colis, quod non pro iustis sed pro peccatoribus de cęlo descẽdit, & cum publicanis, & peccatoribus comedit, & bibit. Si ergo discipulus eius es, ne me despicias pænitentem, & saluari cupientẽ. Ad hæc Episcopus. Quæcunque es Deo nota es, sed tamen peccatorem non tentes. Q. si saluati, & me videre deposcis, inter alios Episcopos me videbis. Nã solum me videre non poteris. At illa non differens, ad hospitium se Episcopi venisse mandauit. Et ille conuocatis Episcopis, eam intrare præcepit. Quę statim prostrata cum eiulatu magno pedes eius lachrymis rigans, ac crinibus detergẽs dixit. Miserere domine peccatricis. Ego enim sum Pelagia, pelagus iniquitatis, exundans fluctibus peccatorũ. Ego sum abyssus perditionis, & vorago, & laqueus animarum. Fac ergo me pater sanctissime baptizari, vt anima mea possit a tantis sordibus emundari. Cui sanctus. Canones continent non debere Meretricem ante baptizari, nisi per fideiussores spondeat, quod se vltra prauis actibus non inuoluat. Tunc, illa iterum se prosternens, & eiulans dixit. Rationem reddes Deo pro anima mea, & tibi imputetur peccatorum meorum iniquitas, si me distuleris baptizare. Tunc sanctus nomen eius quæsiuit. Et illa dixit se a natiuitate Pelagiam, sed propter pompam ornamentorũ nuncupari a populo Margaritam. Cum ergo baptizata, & communicata fuisset, ecce Diabolus quasi nudus clamabat dicens. O violentia quam patior ab hoc Sene. Non tibi sufficiebat Eliopolis Ciuitas, quæ quondã mea fuerat. Maledictus dies in quo mihi contrarius natus es. Quid fecisti mihi Pelagia. Et tu in me Iudam imitata es. Domina mea Margarita, quid tibi vnquàm malefeci. Nonne te lapidibus præciosis ornaui, nonne te auro, & argento cumulaui. Dic mihi in quo te contristaui, & tibi satisfacio tantum me ne deseras, ne opprobriũ christianis afficias. At illa protinus se signauit, & flatu suo Diabolum effugauit. Tertia die congregatas per seruum suum omnes diuitias ad cõsilium Episcopi nihil sibi retinens pauperibus erogauit, & induta cilicio nocte fugit. Post tres annos clericus eiusdem Episcop. Hierusalem ire voluit, & dixit ei Episcopus, vt inter alios Monachos hominem Dei Pelagium diligenter inquireret, & humiliter salutaret. Et non intelligẽs Clericus, quid hoc esset, Pelagiam sub nomine Pelagii in cella reclusam in monte oliueti reppertt, & cognitus ab ea ipsam propter nimiam maciem non cognouit. Et dixit ei Pelagius, Habes Episcopum. Cui ille. Etiam domine pater. Oret inquit pro me, quia Apostolus Christi est. Et visitans clericus omnes alios, cum audisset magnam famam Pelagii rursus ad eum rediit. Et cum se vocanti non responderet ap. iens fenestram defunctum inuenit, & cum vocati monachi cum Episcopo hierosolimorum Pelagium de cella extrahentes, & sepelientes Feminam inuenerunt. Et laudãtes Deum, qui multos habet seruos absconditos, honorifice eã in loco mundissimo posuerũt. Tunc reuersus clericus Antiochiæ Episcopo suo retulit, quod vidi, & intellexit, & illa esset Pelagia, quæ ab Episcopo baptizata Pelagium se fecerat appellari.

De Sancto Quirino Martyre. Cap. XCVIII.

EX gestis eius. Temporibus Claudii venit de Perside partibus Marius, & eius vxor Marta, & duo filii Audifax, & Abacuc Christiani viri Romani ad orationem Apostolorum. Et dum solicite corpora sanctorũ per carceres, & sepulturas cõquirerent, venientes in castrum Transtiberim inuenerunt sanctum Quirinum in carcere, qui multa iam verbera pro Christi nomine fuerat perpessus, & facultate sua nudatus. Et mittẽtes se ad ped s eius, vt oraret pro eis, cæperunt ei ministrare de facultatibus suis, lauare pedes, qui constricti erant in carcere, & aquã in capita sua, & filiorũ suorũ effundere. Eodẽ tpe Clãdius diuulgato pcepto, vt Christiani punirẽtur, tenuit 262. Christianos, quos iussit extra muros portæ salariæ duci, ibiq; in Amphiteatro inclusos a militibus sagittis interfici. Quorum corpora sepelierunt Marius, & Vxor eius Martha, & filii vna cũ Iohanne presbytero deinde venientes in castrum, & requirentes beatum Quirinum, & non inuento eo contristati sunt. Et audiẽtes a quodam quod nocte fuerat gladio interfectus, & in Tyberim iactatus, cuius corpus remanserat in Insula Licaonę, pergentes nocte collegerunt illud, & sepelierunt 8 Calen. Aprilis.

De Sancto Mario, & Martha cum filijs, & Valentino, & Asterio. Cap. XCIX.

IGitur venientes trans Tyberim audierunt, in quodam cænaculo multitudinem Christianorum psallentium, & psallentes cum gaudio ianuam intrauerunt, datisqu e osculis, & oratione ad Deum fusa manserunt ibi duobus mensibus in abscondito. Tunc tenuit Claudius sanctum Valentinum Presbyterum, & clausum in carcere in cathenis, & compedibus, post biduum iussit eum sibi præsentari. Interrogatusque ab eo cũ blasphemasset Deos eorum, scilicet afferens Iouem, & Mercurium fuisse miserrimos homines, & turpes in immũditijs semper delectantes Asterio Principi traditus est, vt eum si posset mollib. sermonibus humiliaret. In cuius domum introiens positis genibus orauit dicens. Deus omnium creator, qui misisti filiũ tuum, vt nos de tenebris ad lucem perduceret, conuerte domum istam, & da ei lumen post tenebras, vt te Deũ verum trinum, & vnum cognoscat. Audiens Asterius dixit ad eum. Miror prudentiam tuam, vt dicas, quia Christus vester lumẽ est. Et ille. Vere inquit lumen est verum; quia illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Respondit Asterius. Si illuminat oẽm hoĩem illuminet ergo hãc, quam habeo filiam adoptiuã ante fere duos dies subito obscuratam, & tunc quæcunque præceperis faciam. Cumq́, eam currens adduxisset: Valentinus fusa oratione cũ lachrymis, posuit manum super oculos eius dicens. Domine Iesu Christe illumina famu lã tuã, quia tu es Deus verũ lumen. Hoc dicto aperti sunt oculi eius. Quod videns Asterius cecidit ad pedes sancti cũ vxore sua petens, vt quicquid sciret pro salute eorũ faceret. Tunc indixit eis triduũ ieiuniũ. Asterius, aũt qa multos Christianos in custodia hẽbat, oẽs relaxauit, & cõsummato triduo baptismũ cum omni domo sua suscepit. Erant aũt animæ fere. 46.

De Passione eorundem sanctorum. Cap. C.

HOc factum vt audiuit manus, & familia eius venerunt cũ gaudio ad domum Asterij gratias agentes, & fuerunt ibi per 32. dies. Post hoc Claudius requirens Asterium principem, cum audisse de facto eius, iratus misit milites, & tenuit omnes quos inuenit in domo eius. Qui cum vincti fuissent adducti, iussit Asterium vinctum in ciuitatem Hostiam duci, & ibi sub pęnarum examinatione mori: Valentinum autem fustibus cædi, & capite trũcari. Qui decollatus est. 16. Calen. Martij. Marium vero & vxorem eius, & filios sibi psentatos tradidit Musciano Vicario iubens, vt vel sacrificarent, vel diuersa tormenta sustinerent. Qui iussit eos expoliari, & fustibus cædi. Illis aũt Deum glorificantibus iussit eos in equuleo suspendi, deinde ignem ad latera eorum poni, & vnguibus ferreis radi, postea iussit eos in conspectu Marthæ de equuleo deponi, & manus eorum præscidi. Tunc cæpit sanguis emanare, Martha autem sangninem Mariti, & filiorum colligens, caput suum cum gladio liniebat. Tunc iussit, vt manibus ad colla ligatis, per ciuitatem circumirent, deditque sententiam, vt decollarentur. Martha vero in Nimpha necaretur. Quorum corpora etiam ne sepulturam haberent iussit incendi. Matrona vero nomine Felicitas corpora eorũ semiusta rapuit, & in prædio suo sepeliuit. Mattham vero de puteo leuatam eis iunxit. 14. Calen. Feb.

De Sanctis Cæsario, & Iuliano. Cap. CI.

EX gestis eorum. Tempore quo Claudius Matrem suam gladio necauit, & edictum de colendis Idolis per orbem diuulgauit, erat Firminus quidam Pontifex Terracinæ ciuitatis Campaniæ, qui per singulos annos die Calen. Ianuarij, quasi pro salute Reipublicæ, & principum suadebat hominib. crudelem audaciam exercere. Nam ante præfatum diem nutriebatur iuuenis. 8. vel 6. mensibus in delicijs, & lasciuijs ad interfectionem suam. Exactoq; tempore armatus, & ornatus ascendebat in montem marinum, & arrepto equo pro salute Reipublicæ, & principum, & ciuium salubritate, & vt nomen haberet gloriæ, ipse se præcipitabat mori. Cuius corpus cum grandi honore colligebatur, & ad templum perducebatur Apollinis, & incẽdio consumebatur, & cineres eius in templo pro salute Reipublicæ, & ciuium recondebantur. Eo tempore Cæsarius Diaconus ex Aphrica Terracinam veniens, latuit ibi vsque ad diem Calen. Ianuarij apud quendam Christianum, cum quo vigilijs, & orationibus Deo seruiebat. Die autem prænotata cum vidisset huiusmodi crudelem superstitionem in quodam iuuene Luciano specioso exhiberi, clamare cæpit. Viri sapientes quid facitis stultum scelus? v. Reipublicæ, & princi pibus, qui cruciatibus delectantur, & effusione sanguinum saginantur. Vt quid perditis animas

mas diabolicæ fraudis persuasionibus. Tunc Firminus Pontifex iussit eũ teneri, & in custodia publica recludi. Qui per triduum maceratus, & Leoncio consulari traditus, ductus est ante Carpentum eius ad templum Apollinis vinctus, & nudus. Et cum appropinquaret orante eo subito ruit templum, & occidit Pontificem Firminum. Post hoc iterum Cæsarius in custodia maceratus, & capillis suis tectus, quia nudus erat, & eum Angelus domini die noctuque custodiebat, in medium forum est adductus. Illic subito cadens in terram adorauit Dominum, factaque est lux sicut corruscatio, & protexit eum. Videns hoc Leoncius clamauit. Vere Dominus Deus est, quem prædicat Cæsarius. Et misit se ad pedes eius, & expolians se clamidem suam induit eum, petens coram omni populo baptismum. Cumque baptizatus esset veniens Iulianus Presbiter dedit ei corpus, & sanguinem Domini. Cumque percepisset omnia sacramenta, cum gloria tradidit spiritum, cuius corpus vxor eius, & filii sepelierunt in agro 3. kalen. Nouembris.

De Passione eorundem, & quorundam aliorum. Cap. CII.

PORRO Luxurius primus ciuitatis tenuit sanctos Cæsarium, & Iulianum, & dedit sententiam in eos, vt ambo in saccum missi in mare præcipitarentur, cumque ducerentur dixit beatus Cæsarius ad Luxurium. Me quidẽ aqua, quæ regenerauit quasi filium suum ex se renatum suscipiet, vt ipsa me modo martyrem faciat vnà cum patre meo Iuliano. Te autem hodie comedet coluber, vt sciat hoc omnis Patria, quia vindicat Dominus sanguinem seruorum suorum, & virginum, quas ignibus cremasti. Eodem igitur die quo mersi sunt vnda eos in littus eiecit, vbi etiam iacebat Luxurius totus turgidus a serpente percussus. Nam cum equo sedens in villam suam ad prandium festinaret, & iuxta arborem præteriret, pro nequitia sua euenit, vt elaberetur serpens inter collum, & capitium tunicæ eius, & intra tunicam ventrem eius, & latera suis morsibus laniaret, ita vt per ventrem vsque ad cor perueniret. Iacens ergo totus tumidus antequàm expiraret vidit oculis suis ambos psallẽtes, & cum honore digno corpora eorum vndas afferentes. Quorum corpora seruus dei Eusebius collegit, qui cũ ipso habitauerat, & sepeliuit nocte iuxta Terracinam ciuitatem sub die kalend. Nouembris. Post dies autem quinq; inuentus est, & ipse Eusebius in loco vbi posuerat beatos martyres ieiunans, & adorãs Dominũ. Qđ videntes multi occurrebãt ei, & conuertebantur, & baptizabantur a Felice presbytero. Hoc audiens Leontius filius Leoncij cõsularis fremens de morte patris sui, misit milites, & tenuit Felicem Presbyterum, & Eusebiũ Monachum. Et interrogatos de doctrina reclusit eos in custodia. Et nolentes sacrificare iussit decapitari, & corpora eorũ in fluuio iactari. Quæ ad littus proiecta Quarcus Presbyter collegit, & sepeliuit iuxta corpus beati Cæsarii Non. Nouẽbris. Ex martyrilogio. Item celebratur 8. kal. Nouẽbris Romæ natale 46. militum, qui vt supra præmissum est baptizati sunt simul a Dionysio Papa, mox iubente Claudio Imperatore decollati sunt, ac via salaria sepulti vbi, & alij martyres 121. positi sunt. Inter quos fuerunt quatuor milites Christi, Theodosius, Lucius, Marcus, & Petrus. Hugo, vbi supra. Tandem Claudio Imperatore defuncto, Quintillus frater eius ab exercitu electus est, & in solio sublimatus, sed septima die Imperij sui interfectus occubuit.

De Imperio Aureliani, & excomunicatione Pauli. Cap. CIII.

EVsebius in chro. Romanorum igitur 29. regnauit Aurelianus annis 5. & mensibus sex, cœpit autẽ anno domini 284. mundi vero 4. M. 236. Hugo vbi supra. Iste fuit vir industriæ militaris expertissimus, & Gothorũ gentẽ duris prælijs profligauit, ditioneq; Romanã antiquis terminis stabiliuit & Syriã totã receptam sibi vendicauit. Vnde magna gloria Romę triũphauit, & postmodũ eã muris firmioribus cinxit. Præterea status Ecclesiæ hoc tẽpore prosperioribus incremẽtis augebatur quotidie. Vnde apud Antiochiã celebre cõciliũ est aggregatum, in quo præfatus Paulus Hæreticus esse manifestissime conuincitur, & cõdennatur, insistente maxime Malchione Presbytero Antiochenę Ecclesiæ viro sapientissimo. Huic enim ab omni Episcoporũ cõcilio permissum est disputare cũ Paulo excipiẽtibus notarijs. Verũ Paulus sacerdotio abscisus, & cõione priuatus, nolebat exire de domo Ecclesię, vnde interpellatus est Aurelianus Impator, vt illũ exire cõpelleret. Qui mox impauit illum vi publica expelli, & Donũ virũ multis virtutibus adornatũ Ecclesiæ tradi. Nõdũ. n. erat Aurelianus malis deprauatus consilijs, quibus processu temporis bonum postmodum propositum immutauit, & persecutionem durissimam Ecclesijs excitauit. Quo persecutionis tempore in Gallijs passa est beata virgo Colũba in Zenoensi ciuitate, aliiq; p diuersas prouincias occubuerunt, libenter ꝑ Christo diuersa certamina peragentes.

Passio Sanctæ Columbę virginis. Cap. CIIII.

EX gestis eius. Ingressus est igitur Aurelianus ciuitatẽ Senonis 8. idus Ianuarij, antequã accusata est, & adducta btã virgo Colũba, q̃ post multas interrogationes iussa est per iuuenem turpissimũ vulgari nomine Baruchã, mitti in cõtubernio publico meretricũ. Qui cũ venisset in Amphiteatrum, & intrasset in cellã eius, dixit ei columba. Cur cũ tãta feritate ad me intras? Nũquid tibi possum resistere, aut te repellere a me? Sed patientiam habe, ne irascatur tibi Dominus meus Iesus Christus, & moriaris. Qui cõpũctus in his verbis nõ accessit ad eam, nec tetigit eam. Et cũ oraret Colũba, vt castitas eius a Domino cõseruaretur, ecce Vrsa egrediens de cauea Amphiteatri, ingressa est cellã virginis, & inueniens ibi hominẽ, & allidens eum ante pedes Colũbæ, intendebat in faciem eius expectans, & quasi quęrens, quid iuberet de illo. Tunc Colũba ad Vrsam. Adiuro te per Iesum Christũ, vt non lædas eum, sed permitte me loqui cum illo. Tunc Vrsa dimisit eũ, & posuit se ante hostium ne ille effugeret, & ne alius ingrederętur. Tunc Colũba ait ad iuuenem, Ecce fera audito nomine Christi dat honorem Deo, tu quare in tanta scelere perseueras? Aut ergo promitte te Christianũ fieri, aut te deuorabit fera. Tunc iuuenis exclamauit. Si quis Christum nõ confitetur, sanus hinc non discedat. Quod cum dixisset Vrsa tulit se de hostio, & exiens iuuenis clamabat per totam ciuitatẽ nõ esse aliũ Deũ, nisi quẽ Columba colit. Quo audito Aurelianus iussit eã adduci. Cui responsum est, ꝙ hoc nõ posse fieri, quia Vrsa cum ipsa intus est. Tunc Aurelianus iussit ignẽ circa carcerem accendi. Vrsa vero, vt vidit ignem cæpit fremere, & rugire. Cui dixit colũba. Noli timere, quia nõ cremaberis hodie, sed morte cum Deo placuerit morieris. Tunc Vrsa tectũ ascendẽs erupit per medias turbas, & exiuit ciuitatẽ. Tunc Populus clamare cæpit, vt ignis extingueretur ne Colũba crem aretur. Quibus hoc clamantibus venit nubes de Aphrico, & extinxit ignẽ, tũc adducta est Columba in medium populi. Ad quã Aurelianus. Quæ sunt tua artificia, ꝙ te nec contingũt incendia nec feræ. Quæ respondit. Nihil aliud noui nisi Christũ cum Patre, & spiritusancto. Cui dixit Aurelianus. Iã tibi cõtestatus sum ne nomẽ hoc memoreris. Præcepit ãt, vt ad primum milliariũ duceretur, & ibi decollaretur. Quo cũ ducta fuisset, rogabat, vt parũ dimitteretur orare. Sed cũ nollẽt, qui ducebãt eã, dedit eis Anabolariũ suũ, siue palliũ sericũ, & permiserunt. Qua orante, clamauit ad eam vox de cælo dicens. Veni Colũba mea veni, aperti sunt tibi cæli, cõgaudet tibi Paradisus deuinctis oĩbus colluctatõibus, stat filius Dei, qui tibi coronã in capite ponat, & suscipiãt te Angeli Dei, & perducant te in ciuitatẽ magnã Hierusalẽ cęlestẽ. Tũc vnus ministrorũ extracto gladio amputauit caput eius in oratione. Factũ ẽ hoc pridie kal. Ianuarij.

Passio Sancti Sauiniani Martyris. Cap. CV.

EX gestis eius. Eodem tempore in territorio Trecassino sub eodẽ principe passus est sanctus Sauinianus siue Sauinus. Audiens autem Aurelianus, ꝙ per illum multus populus credebat, iussit Crispinum Præsidẽ cum 90. militibus ad illum pergere, eũq; vinctũ ad se adducere. At illi inuenientes eũ orãtem timuerunt ei appropinquare. Audiens hoc Impator misit alios 190. ad eum. Qui, & ipsi eũ inuenerunt orantẽ, & cum eo orare cęperunt. Cõpleta oratione cũ surrexisset dixerunt ei milites. Dominus noster Imperator desiderat te videre. Respõdit. Vadã. Cũq; Imperator interrogans eũ in fide firmissimum inuenisset, iussit eum in custodia mitti, & 48. militibus custodiri. Qui per eũ ad Christũ cõuersi arma deposuerunt, & iubẽte imperatore decollati sunt. Qui, & Sauinianũ sibi præsentatũ pro cõfessione Christi iussit manus, & pedes ligari, & ad vectes ferreos cædi, & in capite eius cassidẽ igneã mitti. In ignẽ quoque positus euasit illæsus. Post hoc iussit Imperator lignũ exhiberi secundũ staturã eius, & poni ante palatiũ, & terni milites ternas sagittas super eum iniecerunt. Cũq; crederet imperator eas corpori eius infigi, ille a dextris, & a sinistris eius a vẽto suspẽdebantur. Et ne vna quidẽ corpus eius tetigit. Post hoc veniens ad eũ ait. Vbi est Deus tuus. Veniat, & liberet te de manibus meis, vel de sagittis his. Exiliens autẽ vna de sagittis ingressa est in oculũ Imperatoris, & excæcauit eũ, Qui iratus iussit sanctũ in carcerem a 90. militibus mitti, & in crastinum decollari. At illo orantes milites excęcati sunt, & cathenę ferreæ sunt confractę. Sanctus autem iter carpens peruenit ad ripam Secanæ. Ipsoq; orante facta est aqua, quasi petra solida, & pedibus ad locum sibi demonstratum peruenit. Ibi q; orauit dominum, vt celerius eũ iuberet coronari. Tunc leuatis oculis vidit milites extracto gladio venire velocius, vt eum decollarent. Sed cum appropinquare timerent, ait ad eos. Venite, & portate de sanguine meo Imperatori, vt videat gloriam Dei. Cumq; percussus fuisset, gutta sanguinis cecidit super caput carnificis, & ipsi conuersi

uersi clamauerũt dicentes. Domine parce peccatis nostris, quia de sanguine sancto tuo baptizati sumus. Sanctus autem caput suum apprehendens portauit illud pedes 49. Milites autem collegerunt de sanguine sancto, & ligatum in lintheo detulerunt Imperatori. Apertisque oculis vidit, & Deum Christianorum glorificauit. Passus est autem iste sanctus 4. kalen. Februarij.

Modus conuersionis eiusdem. *Cap.* CVI.

Istius sancti pater Sauinus natus est in oppido Sauionensi. Qui post primam coniugem accepit secundam ex Pellopia ciuitate de genere Chaldeorũ valde locupletẽ. Ex prima vxore habuit Sauinum siue Sauinianũ filium, ex secunda Sauinã filiam. Sauinianus autẽ cum legisset hunc versum. Asperges me domine isopo, &c. orabat, vt sciret interpretationẽ eius, cui Angelus dixit. Cum aspersum fuerit chrisma super caput tuũ mũdaberis a delicto maximo, cum lotus fueris ex aqua viua in nomine Domini nostri Iesu Christi candidior eris quàm nix. Surgẽs ergo Sauinianus, & volens conuertere patrẽ suũ, obiurgatus ab eo propter metum Darij Principis recessit inde, & quesitus non est inuentus. Venit ergo in Galliã, & passus est sub Aureliano, vt diximus, in territorio Trecassino, cũ enim illuc fugiens venisset super fluuium Secanæ prostratus orauit, vt ibi baptizaretur. Et cum baptizatus esset venit vox dicens. Sauiniane dilige, qđ inuenire voluisti. Statimq; fixit baculũ in terrã. Et facta oratione corã multis astantibus virga illa ramos, & frondes ac flores produxit. Et ex illis, qui hoc viderũt. 1018. conuersi sunt. Aurelianus autem hoc audiens, qui omnes vbicũque Christianos occidi pręceperat, misit milites, vt eum adducerent. At vbi venerunt ad eum inuenientes orantem timuerunt accedere ad eum, & cætera quę supra retulimus.

De Sancta Sauina sorore eius. *Cap.* CVII.

Ex gestis eius. Cũque soror eius Sauina quotidie grauiter eũ fleret, & pro eo quotidie ieiunans semper Idolis supplicaret. Tandem dormienti ei apparuit Angelus domini dicẽs. Sauina noli flere, sed quęcunque habes derelinque, & inuenies fratrem tuum in honore maximo cõstitutum. Quæ statim euigilans dixit ad collectaneam suam. Amica mea sensisti aliquid. Quæ rñdit. Sensi dña, quia vidi hoĩem incognitum ante te stantem, nescio quid loquentem. Ait illi. Non me accusabis. Rñdit. Dña absit, vt te incusem, sed quicquid vis fac tñ ne te occidas. Et sic in crastino ambæ oĩa relinquentes fugerunt. Et cum pater eius fecisset eam quæri per montes, & valles, & inueniri nõ posset, expandens manus ad cœlum dixit. Si tu es Deus potens in cœlo, qui nos saluare possis descende nunc, & percute oĩa idola mea, quæ vsq; nunc adoraui, quæ mihi non potuerunt saluare natos meos. Tunc dñs de cęlo intonans confregit oĩa Idola quæ ibi erant. Quod multi audientes crediderunt in Christum. Post hoc beata Sauina venit Romã ad tumulum sancti Petri. Cumq; fama eius peruenisset ad Eusebium Papam baptizauit eam. Et cum esset in albis orans sanauit ibi duos cæcos, & duos contractos. Et fuit ibi quinque annis. Dormienti igitur apparuit Angelus Dñi dicens. Sauina, quid fecisti? Cur dimisisti parentes, & oĩa quæ habebas, & nunc in deliciis epularis, & non peregrinaris? Surge & vade in Trecas ciuitatem Campaniæ & ibi inuenies fratrem tuum. Euigilans ergo dixit famulæ suæ. Non oportet hic amplius habitare, cui illa Domina quid vis facere? ecce ciues valde te diligunt, & tu vis in peregre mori. Rñdit Sauina. Deus prouidebit nobis. Et accepto pane ordeaceo discessit inde, & venit in vrbem Rauennensem. Cumque venisset ante domũ cuiusdam diuitis, cuius filia moriebatur, dixit Ancillæ domus, quæ foras exierat vt ibi hospitaretur. Quæ rñdit. Dña qũo potes hic hospitari, quia filia dñorum meorum moritur, & astãtes grauiter lamentãtur. Cui beata Sauina. Non pp me morietᷣ. Intrauit ergo Ancilla ad Dñam. Quæ statim accurrens introduxit Sauinam. Et protinus Sauina apprehensa manu dextra ægrotantis, orans erexit eam sanam. Et cum vellent parentes retinere eam non potuerunt. Et inde venit in Trecas ciuitatem. Vbi cum esset ad milliarium ciuitatis dixit famulæ suæ vt modicum repausarent. Tunc exiens de vrbe vir quidam venerabilis Licerius dixit eis. Vnde estis? Sauina rñdit. Dñe hinc sum de illa ciuitate. At ille. Cur mentiris? qa loquela tua te indicat peregrinã. Sauina rñdit. Dñe vere peregrina sum, & diu perditum requiro fratrem meum Sauinianum. Rñdit Licerius. Vir ille quem quæris, ante paululum pro Xpo decollatus est, & ibi in illa domo sepultus. Vade ergo illuc, & reuertere ad nos, & bene tibi erit nobiscũ quamdiu vixeris. Et illo prætereunte Sauina prostrauit se & orãs dixit. Dñe Deus, q̃ me semp in castitate seruasti, non me pmittas amplius duris itineribus fatigari, sed iube corpus meũ a loco isto vlterius non moueri. Commendo tibi famulam meã, q̃ pp me tanta sustinuit, & fratrem meum, quem hic videre nõ potui, da, vt in regno tuo videam. Et sic finita oratione anno vitæ suæ. 49. migrauit ad Dñm. Qđ videns famula sua grauiter cępit flere, quia nihil habebat, qđ sepulturæ suæ necessarium erat. Illa aũt flente ecce Licerius rediens, ad vrbem & Sauinam inueniẽs iam defunctã, ait ad famulã eius Noli flere. Ego vadã & celerius reuertar ad sepeliendũ eã. Misit ergo pconẽ per vrbẽ. Venite oẽs inqt ad peregrinã sepeliẽdã, q̃ extra vrbẽ defuncta est. Perrexerũt ergo q̃cunq; potuerũt & honorifice sepelierũt eã, vbi mulier qđã cęca & clauda, & manus aridas hñs cępit integrã sanitatẽ.

Passio sancti Patrocli martyris. *Cap.* CVIII.

Ex gestis eius. Aurelianus quoque egrediens a partibus vrbis Senocinę pergens Trecasis audiuit de sancto Patroclo, qui extra ciuitatem vir nobilissimus habitationem hñs, ibi orationibus & vigilijs Deo seruiens nulla die reficiebatur cibo nisi hora. 22. Hunc ergo perscrutans cum inuenisset nolentẽ crucifixum abnegare & Idolis immolare, furore commotus ait. Mittite compedes in pedes eius, & cathenas ignitas in manus, & pstringite fustes in dorso eius & includite eum donec de eo pertractetur. Quo facto cum esset in custodia vsq; ad diem tertiũ orabat ad dñm. Et post eductum in publico post multas verborũ altercationes, videns Aurelianus eius constantiam, iussit eum gladio feriri dicens. Hunc noxium & detestabilem, qui nobis confusionem intulit, & Deos nostros contumeliauit in locum aquosum ducite, & ibi eum decollate, ne corpus eius in arida requiescat. Tunc ductus a carnificibus ad amnem Secanę in ripa orauit & dixit. Dñe Iesu Xpe ne patiaris corpus meum in hoc loco aquoso requiescere, ne qñ dicant gentes vbi est Deus eius? Tũc obscurati sunt oculi tenentium eũ, & ille flumen ingressus in aliã ripam exiit & genua eius aqua non contigit. Tunc illi qui eum tenuerant dicebant. Magnus est Deus eius qui liberauit eũ. Alii autem non sed fantasma est. Illis aũt inuicem cõcertantibus Mulier gentilis adueniens dixit, hoĩem Christianum, quem quæritis vidi in monte vltra flumen in terra prostratũ, & orabat Deũ suum. Qui pergentes illuc cum inuenissent eum orantem, vnus ait. Vere tu reus es, qui nos effugisti, & ecce in manibus nostris es, & morieris, nisi Diis nostris immolaueris. Qui respondit. Demones non adoro, sed solum Deum verum pro cuius nomine multa patimur, & etiam morimur. Tũc genua in terram flectẽs a persecutore in terrã prostratus est & gladio decollatus dicẽs. In manus tuas Dñe commendo spm̃ meũ. Et hoc 12. Cal. Februarii.

De sancto Speosippo & fratribus eius. *Cap.* CIX.

Ex gestis eorum Sanctus Policarpus Eps̃ Iohannis Apostoli discipulus, volens Xpi iustitiam ampliare, per diuersas mundi partes suos dirigebat Discipulos. Audiens vero q̃ malo peior, Princeps Principi, successisset ĩ regno. s. Aurelianus Seuero, q̃ cũ ĩ Gallarũ puincias oẽs Xpianos diuersis puniri suppliciis gnali pmulgasset edicto, decreuit idẽ scũs scõs Dei Andochiũ & Benignũ Presbyteros & Tirsum Diaconẽ illuc pdicõnis causa destinare, viros virtutibus pręstantissimos, & in Dei amore diffusos, ad certaminis agonem pro Christi nomine festinos. Qui nauigantes fęliciter, cum ad Marsiliensium littora peruenissent, Eduã ciuitatẽ ingressi, a Fausto nobilissimo viro senatoria dignitate gratissimæ hospitio recepti sunt. Quos cũ percunctasset esse Presbyteros suppliciter postulauit, vt familiã suam per ablutionẽ baptismi facerent Christianam. Ipse aũt pp imminentẽ persecutionẽ Christũ colebat occulte, obtulit & filiũ suum Simphorianũ adolescentẽ sanctorũ pdicationib. diuina pdoctinatione succiduis tpibus pclarũ martyrem futurũ. Quẽ ipso patre deprecante, sanctus Benignus baptizauit, & sanctus Andochius de sacro fonte leuauit. Tunc idẽ Faustus ait illis. Est & mihi soror Leonilla ciuis vrbis Lingonicæ, cui sunt nepotes ex filio tres gemini fratres, ex vno partu sic editi. s. Speosippus, Eleosippus, & Meleosippus, liberalib. lrĩs eruditi, sed paterna traditione adhuc viuentes errore gentili, quos desiderat ad Christi militiã sociare. His ergo sãctissimi Sacerdotes vrã deuotione subuenite. Placuit ergo eis cõsiliũ, vt sanct⁹ Benignus ad territoriũ Lingonicũ illustrandũ pperaret, sancti vero Andochius, & Thirsutus, in Augustodinensi diocęsi pdicantes, nõ multo post sub Aureliano fœlici martyrio coronati sunt. Leonilla autem sanctum Benignum ad se transmissum quasi manna de cęlo descendens cũ oĩ veneratione suscepit. Eadẽ die nepotes eius in agro Plasmaso ad simulacrũ Deæ Nemesis sacrificia offerebant, & de superstitiosis libaminib. Auiæ suæ reseruauerunt. Illa vero oĩa pijciens canib. respuit tanq̃ stercus, accedensq; ad eos cũ scõ Benigno dixit. Charissimi nepotes cognoscite Dñm Iesum Christũ Deum esse verum, & viuum, qui mundũ constituit, qui cœli altitudinẽ extendit, stellisq; depinxit. Qui pelagus congregatũ littorib. coartauit, piscibusq; id perambulandũ concessit. Qui terrarũ spacia dilatauit, diuersisq; arboribus, & graminibus tellurem oẽm vestiuit. Cui Angeli & oĩs creatura seruitutẽ reddit, cuius pietas hũc virum sanctum Benignũ ad nos de longinqua regione transmisit.

Atten-

Attendite ad verba eius, quia Dei præcepta sunt, quæ de ore eius procedunt, cũque hæc, & multa alia cũ sancto Benigno nepotib9 suis dixisset, illi visiones quasdã, quas nocte pterita viderant huic eorum vocationi consonas in memoriam singuli reuocantes narrauerunt, & ita verbis eorum in fide Christi confirmati sunt, vt a sancto Benigno baptismi lauacrum susciperet, & Idolorũ statuas dissiparent. Deinde sanctus Benignus ad castrum Diuionense perrexit, vbi non multo post coronam martyrij promeruit.

De Passione eorundem. Cap. CX.

EX gestis eorum. Percurrente autẽ fama p Lugdunicam vrbem tres geminos nepotes Leonillæ ad Christi cultum declinasse, requisiti a iudicibus constanter, & publice Christianos se asserebant. Ipsos quoque tanquam cæcos, & insensibiles, qui metalla, & lapides adorarent acriter arguebant. Exurgens autẽ Quadratus Præses, Speosippum, & Cleosippum in facies pugno percussit iratus. Ipsi enim duo tantum locuti fuerant. Dolens autem Meleosippus exclamauit dicens, cur me hoc percussionis dono cum fratribus meis participem nõ fecisti, sed in illis optabile principium passionis ostendens, me a sancto consortio sequestrasti. Vnanimes in Christi confessione sumus, æqualiter de Christi remuneratione per vestrã perfidiã gratulemur. Quadratus respondit. Hodie illos pro contemptu Deorum nostrorũ diuersis cruciatibus, deinde te punire disposuimus. At illi in cõfessione Christi cõstanter pdurabant. Auia ergo cũ lachrymis, & osculis eos viriliter exhortãte, in amore Dei psistentes, cũ nullatenus cõsentirent, vt simulacris sacrificarẽt, ligatis sursum manibus, deorsum vero pedibus in arbore vna suspẽsi sunt. Tãtaq; tormentorũ adinuẽtione sunt extẽsi, vt pene putarentur a mẽbrorũ cõpagine separari. Meleosippus autẽ insultabat iudicibus dicens. Saluator noster, & Dominus Iesus Christus pro nobis pepẽdit in ligno affixus clauis. Nos ergo eius famuli pẽdentes in stipite crucis signaculũ adepti, gloriosi martyres efficimur. At illi. Nõ in ista arbore moriemini sicut vos velle dicitis, sed in igne vltore peribitis. Tunc pparatis lignis, & cæteris fomentis copiosus ignis accẽditur, ligatisq; manibus, & pedibus in eo præcipitantur. Affuit Christus Saluator in medio, & diruptis vinculis sancti gloriabãtur in igne, nullũq; ex eis incendia cõtingebant. Videbant impij sanctos inter flãmas exultare geminos, & pseuerare illæsos, quos putauerãt tãto incẽdio subito videre cõsumptos, & tristabãtur cõfusi. Sancti i igne ambulabant, & tandẽ cõsumptis ignium incrementis ac deficiẽtibus flãmis, in medio stantes psecutorũ malitias irridebãt. Sed vt maior nõ fieret desiderantibus mora martirij, & vt coronas pparatas acciperent, vidẽtes choros Angelorũ ad se excipiendo stãtes paratos, flexis genibus in oratione prostrati, spiritũ simul emittentes pariter ad cælos migrauerunt. Videns autẽ mulier quædã Iouilla tam pciosam eorũ cõsumatione, spreto maritali cõsortio, paruuli, & vnici filij dulcẽ relinquẽs amplexũ, inter incredulitatis turbas adhuc in psecutionis ardore cõmotas veloci cursu pperans exclamauit dicẽs. Et ego Christi Ancilla sum, & Christum verũ Deum pronuncio, & Idola vestra omnino despitio. His dictis mox cõprehensa, & a capillis suspensa, multisq; afflicta supplicijs cũ Christum negare coacta nullatenus voluisset, vna cũ beata Leonilla ad locũ martyrij deducta, pariter gladio necatæ sunt. Acta sunt hęc sub Aureliano 16. kal. Febr. Inuẽtio ãt scõrũ corporũ geminorũ, vel Dedicatio Basilicę eorũ 14. kal. Octobris.

De Sancto Benigno presbytero. Cap. CXI.

EX gestis eius. Aurelianus impator Diuisionẽ ingessus ad videndos nouos muros ibi cõstructos iussit tẽplum ędificari Mercurio, & ne paterentur vllũ Christianæ legis professorẽ in locis illis residere. Quod audiẽs Terentius Comes ait. Quid sit Christianus nescimus, sed vidi quẽdã pegrinũ caput habere tõsum, cuius habitus, & vita differt a nobis. Deorũ ceremonias refutat, populũ nostrũ aqua abluit, & balsamo linit, & signa multa in populo facit. Post mortẽ aliã vitã in Deo suo credentibus promittit. Audiens hoc Aurelianus ait. Quantũ audio Christianũ hinc esse hic habitus designat. Inquirite eũ, & ligatũ in cõspectu meo adducite, quia Dijs nostris ista cõuersatio nõ placet, sed cũ eis illius crucifixi signũ ostẽditur, statim tabescũt, & fremunt dentibus, nec illius signũ intueri patiuntur. Quæsitus ergo sanctus Benignus presbyter, & in villa cui, nomẽ Spamatus, vbi verbũ Dei gentibus pdicabat inuentus, vinctus ac cesus in cõspectu Imperatoris est exhibitus. Qui ait illi. Ex qua regione es o crucicola, & quod nomẽ est tibi? Ille respondit. Ab oriente venimus ego, & fratres mei, quos tu iam occidisti, a sancto Policarpo missi, vt verbum Dei gentibus prædicemus. Aurelianus ait. Si sermonibus meis præbeas famulatum, magnum Sacerdotem deorum meorum te constituo, & primum in palatio meo te esse iubeo. Ille respondit. Lupe rapax Primatum Sacerdotij a te non accipio, quia tibi manet æterna, & pessima damnatio. Nec me mutabis a Christo cui ego seruio. Audiens hæc Aurelianus, neruis durissimis eum cædi præcepit, & nisi sacrificaret diuersis pœnis affligi. Qui ad Trocleas extẽsus, cum cederetur gratias agebat Christo, & orabat. Sed cum fuisset cęsus carceri mãcipatus: Angelo eum confortante ita pristinæ sanitati redditus est, quasi nec vnam plagam accepisset.

De Passione eiusdem. Cap. CXII.

ALtera quoque die pręsentatus Dijs, sacrificare renuens, cultumq; eorum irridens, iussus est a Cæsare ad fanũ qdã dam adduci, carnesq; de sacrificijs in os illius vt manducaret, vel inuitus mitti. Quod cũ fieret ille facto ecõtra signo crucis, corde sursum suspenso, & oculis in cælũ eleuatis orauit. Et statim omnia idola ignea, & lapidea, & uasa, quibus sacrificia offerebantur, sicut fumus euanuerunt. Tunc sanctus gaudio repletus gratias egit, & Tyranno de culto Deorũ, qui ante signum salutis euanuerãt insultare cæpit. At ille ait. Agnosce Benigne, quia Dii nostri tuã cupiunt facere volũtatem, si tu ascensum pbere velis, magnũ te in cõspectu nostro videbis. Qui respõdit. Stultũ habes cor, nec oculos vidẽs quãta virtus Christi sit, quæ idola tua cõminuit. Tũc iniquus Cæsar iussit eũ in carcere recludi dicens. Exhibete saxũ magnũ, & trãsforatum, in quo pedes eius supplũbetis, & in digitos manuum eius calentes subulas in lõgum cõfigite. Per sex ãt dies illi nullus nec aquã pbeat, & includite cũ eo canes ferocissimos esurientes, & sitientes, vt ab eis diripiatur. Qua iussione impleta, cũ includeretur sanctus monebat comites, & tribunos, vt crederent in Iesum. In carcere autem p sex dies orationi uacãs Angelum Dei cõfortãtem habuit. Canes quoq; mitigati nec capitiũ capitis eius, nec fimbriã vestimenti eius cõtigerunt. Sed, & angelus Domini alimentũ ei. i. panem cælestẽ pbuit, discussis subulis de manu eius, & plũbo de pedibus. Sexta autem die apta custodia inuenerunt eum ita illæsum penitus, vt nec vna plaga in corpe illius appareret. Quod audiens Aurelianus iussit vecte ferreo collum eius in ipso carcere cõtundi, & lancea militis vitã eius crudeliter finiri. Quo facto Columba niuea de ipso carcere a Christianis ascendisse, visa est vsq; in nubibus, & sic pciosa anima qualiter ascẽdit in cælos fuit ostensa. Tãtusq; odor suauitatis in eos effulsit, vt æstimarent se in paradisi odoribus collocari. Acta sunt hæc circa sanctum Benignum presbyterum. kalen. nouembris.

Passio sancti Prisci, & Felicis Presbyteri cum socijs suis. Cap. CXIII.

EX gestis eorum. Præterea cũ Aurelianus Senonis moraretur, Alexandrũ Senascallum suum vbiq; trãsmisit, vt si quos Christianos inueniret, omnes vi sacrificare aut mori cõpelleret. Qui multa loca plustrãs peruenit ad locũ, qui Tociacus appellatur, & ibi repperit sanctũ Priscum cũ multis Christianis psallentem Quos, vt Christianos cognouit, sanctũ Priscũ pcæteris respõdentẽ decollari, & in puteum pcipitari præcepit. Dũq; cæteri similiter cederentur, vnus eorum caput sancti Prisci rapiens, dũ p siluam diffugeret a subsequentibus nõ longe ab Antissiodoro decollatus, ibidem cũ capite sancti Prisci est sepultus. Cæterorum vero martyrũ corpora Christiani furtim tollẽtes, in quadã cisterna sepelierant. Latuit autẽ ibi caput sancti Prisci plusquã 150. annis. s. vsq; ad tempus sancti Germani Antissiodoren. Episcopi. Cũ enim Deus ostendisset ei locum, vbi illi sancti fuerant decollati, ipse locum cõsecrans Monachorũ monasterium ibi construxit, quod vsq; ad tempora Vuãdalorum durauit. Caput autẽ sancti Prisci detulit ad aliũ locum, qui distert quatuor ab vrbe milliaribus, videlicet ad castrum eiusdem sancti Prisci nomine nuncupatum. Actor. Sub Aureliano quoque passi legũtur sancti, Felix Presbyter, & Fortunatus, & Achilleus Diaconus, quos miserat Hireneus Lugdunum Episcopus, & vrbis martyr, ad vrbem Valentiam seminario prædicationis imbuendam. Cum ergo maximam partem supradictæ ad fidẽ Christi conuertissent, a duce Cornelio in carcerem trasi sunt. Deinde diutissime verberati, cruribusq; confractis circa rotarũ vertiginem astricti, fumum quoque in eculei suspensione perpessi, tandem gladio consummati sunt.

Passio sancti Andochij cum socijs suis Cap. CXIIII.

SVb eodem Imperatore passus est Andochius cum socijs suis. Nam cum Aurelianus Senonis veniens, Christianos præcepisset inquiri, vt aut idolis immolarent, aut diuersis supplicij interirent, sancti Andochius, & Thirsus ad locum intrepide venientes, cunctos prædicatione sua conabantur ad fidei salutem perducere. Quidam autem negociator in loco, qui Sedelocus dicebatur residens, felix nomine, Christianus fide, cuius negotiatio quotidie erogabatur in pauperes, eos in suo suscepit hospitio. Ibi ergo fixis Imperatoris tentorijs, quidam hostiarius Cęsaris nunciauit ei, quòd Christiani in domo Fælicis residerent

derent. Quod audiens ille iussit eos adduci. Qui cum ducerentur, fœlix conuersus ad eos deprecabatur dicens. Ne patiamini me separari à gloria remunerationis vestræ, sed orationibus adiutum pariter me ad præciosam, martyrij vestri coronam ducite. Et facta oratione intrepide, pergentes ligatis post tergum manibus ducti sunt in conspectu nequissimi Cæsaris. Tunc Andochius, & Thirsus, & Fælix Christum firmissime confitentes, inuersis manibus suspenduntur, & saxis eorum pedibus ligatis, sequenti die Imperatori incolumes præsentantur, accensóque igne in eum pariter ligati mittuntur, sed statim combustis vinculis, & extincto igne imbribus, illæsi Imperatori assistunt, & Christum ibi amplius confitentes, vsque ad mortem colla vecti bus feriuntur. Quod audiens Fastus cum Simphoriano filio suo, corpora eorum collegit, & honorifice sepeliuit.

Passio Sancti Simphoriani, & eius miracula.

Cap. CXV.

EX gestis eius. Sanctus Simphorianus præcibus patris sui Fausti nobilissimi viri, cum adhuc esset triennis à Sancto Benigno martyre baptizatur, & à Sancto Andochio, de sacro fonte leuatus, tanta extunc sanctitate pollebat, quód seniorum vitam anticipans in cœlesti conuersatione, & diuinę legis studio permanebat. Cum ergo Aurelianus à Senonis Diuionem properaret, consularem Eraclium, Augustudunum direxit, vt sicut vbique faciebant, ita, & ibi omnes Christianos, aut sacrificare, aut mori compelleret. Cum ergo tunc Pagani festũ Veneris mira insania celebrarent, & statuam eius in curru coram Eraclio deportarent, Simphorianus affuit, & nollens eum adorare diu cæditur, & carceri mancipatur. Et cum eductus de carcere Eraclio diebus singulis offerretur, & ad sacrificandum nullatenus moneretur dixit. Si periculosum est nõ quotidie ad profectum animæ aliquid addere, quanto periculosius est à salute discedere? Vitam, quàm Christo reddituri sumus ex debito, soluamus ei ex voto. Sera pœnitudo est, sub Iudicis timuisse conspectu. Munera vestra fucati mellis permixta dulcedine, male credulis mentibus venena parturiũt, cupiditas, vestra omnia habendo nil possidet, quia Diabolicis artibus obligata, miseri lucri compedibus detinetur, & gaudia temporum vestrorum in similitudine vitri cum cęperint splendere franguntur. Tunc Iudex ira succensus data sentẽtia, ministro iussit, vt Simphorianum Deos, & Principes blasphemantem occideret, sicq; Deorum, & legum iniuriam vindicaret, cum ergo duceretur ad locum, & venerabilis mater sua eum de muro hortaretur, ne timeret, mox gladio decollatus à Christianis sublatus, & alibi est sepultus. Vbi tot miracula videbantur fieri, vt etiam Paganis mirantibus in honore maximo haberetur. Testatur autem Cregorius Thuronensis, quòd de loco, vbi sanguis eius effusus est, quidam Christianus tres lapillos cum ipso sanguine leuauit, & in capsa argentea inclusos, in Ecclesia ligneis tabulis cõstructa, apud Ligernum castrum Aruerniæ in altario collocauit. Tempore autem illo Theodoricus Rex Francorum illam regionem euertit, hoc castrum incendio concremauit, cumque flamma Ecclesiam illam pœnitus consumpsisset, & Apostolus astans incendio, reliquias sancti Simphoriani plangeret, consumptis flammis, & dispersis cineribus capsa illa argentea de loco illæsa attollitur, & mirantibus cunctis nihil diminutum de sacris pignoribus reperitur.

De Sancto Mammete puero. *Cap.* CXVI.

EA tempestate erat in Cæsaria Cappadociæ puer septem annorum Mammes nomine, qui mortuis parentibus, cum iuste, & pie viueret Aureliani decretum de cultu idolorum abhorrens, in montem cuius silua densissima erat secessit. Ibique viuebat orationi, & lectioni vacans, & de lacte tantum gregis sui pascens. Audita autem voce de cœlo, vt in eam pum descenderet, descendit, ibique virgam, & Euangelium inuenit. Quibus sumptis in montem ascendit. Legente autem eo librum, quem inuenerat in campo, conuenerunt illuc diuersa ferarum genera, quæ prostratæ eum adorabant, & post flexa genua sursum ad eum respiciebant. Tandem egressis feris masculinis, remanebant ibi fœminæ cum gregibus mansuetis, vberibus lacte plenis. Quas vir sanctus cum grege suo mulgens, & coagulans, & caseos faciens, cum sibi abundare vidisset, quæres à Domino, quid de fructu sibi dato faceret, responsum accepit, vt ad portum Cæsareæ descenderet, & pauperibus distribueret. Hoc videntes quidam Præsidi Alexandro nunciauerunt. ꝗ ibi magus esset, qui omnes feras siluarum maleficaret. Tunc Iudex æquites duos misit ad eum. Quibus ille obuius in habitaculũ suum eos duxit, eisq; caseũ, & aquã apposuit. Quibus manducantibus facta est congregatio aĩaliũ, sedente eo, & legente Euangeliũ. Qđ videntes illi confugerũt ad eũ, cõfortati aũt à viro sancto, ne timerẽt, pfectiq; visa Pręsidi retulerũt.

De Agone eius, & passione. *Cap.* CXVI.

PVer autem sanctus eos sponte secutus coram Præside Magum se esse negans, & Christianum profitens, cum Idolorũ cultum omnino respueret, iussus est ab eo suspendi, & torqueri: cumq; gratias agens in cœlum intenderet, audita est vox de cœlo ad eum. Cõfortare mammes, & viriliter age. Tũc Præses iussit eũ deponi; & in carcerem recludi, vbi plusꝗ 40. hoĩes inclusos inuenit. Quibus apud eum conquerentibus, ꝙ fame morerẽtur, Columba cęlitus missa portans lac, & mel per fenestrã intrauit, accipiensq; Mammes, simul cum eis manducauit, & saturati sunt, mediaq; nocte apertũ est hostium carceris, & exierunt. Post hoc Mammes Præsidi præsentatus, in caminũ ignis mitti iussus est. Quo munito signo Crucis intrante flãma statĩ est extincta. Iussit iterum Præses ignẽ accẽdi, sed Columba descendit, & ignem dispersit. Aperientes aũt Milites caminum, viderunt cum eo stantem quasi militiã, & multitudinẽ Angelorum. Qui vocatus, & egressus, iussus est in Amphiteatro bestijs sæuissimis exponi. s. Vrsæ, & Pardæ, & Leoni. At Vrsa adorauit, Parda cum eius est amplexa, Leo pedes eius lambuit. Verum anteꝗ dimitteretur Leo ministris præ timore moram facientibus, alius Leo diuinitus, e monte descendit, & per ciuitatem rugiens nullum læsit, sed festinans ad Amphiteatrum intrauit, & respiciens sanctum martyrem dixit. O natura hoĩs Spiritusancto cooperta, ecce tui causa cogor ab Angelis contra naturam loqui. Hæc eo dicẽte Amphiteatri hostia clausa sunt ab Angelis. vt nullus exinde posset exire. Et ascendens Leo multitudinem Paganorum, & Iudæorum laniauit, solusq; Præses illæsus cum officio suo remansit, iubente. s. sancto ne eum læderet. Tãdem sanctus martyr lapidatus, cum iam lapidibus esset coopertus, & tunc etiam maneret illæsus, ab Angelo de cœlo vocatus emisit Spiritum. Huius Natale celebratur 16. Cal. Septembris.

Passio Sancti Pueri Agapiti. *Cap.* CXVIII.

EX gestis eius. Passus est tunc Romæ Sanctus Puer Agapitus, sub Præside Antiocho, qui primo quidem iussit eum per quatuor dies absque cibo, vel potu, in carcere recludi. Deinde prunas ardentes super caput eius imponi, & post hoc fumum teterrimum fieri. ipsumq; martyrem nudum capite deorsum suspendi, sicq; dimitti solum, donec corpus eius nunciaretur à feris, & auibus deuoratum. Attalus autem cornicularius, ꝗ ei prius in carcere suaserat, vt à stultitia sua recederet, ne in tormẽtis deficiens, florem iuuentutis amitteret, post quatuor dies iuit, vbi suspẽsus fuerat, cupiens dicere Præsidi, si adhuc viueret, & inuenit eum super fumum in veste candida deambulantem, & psallentem. Non moriar, sed viuam, &c. Angelus enim Domini eum soluerat, & omnino à plagis suis sanauerat. Ad hoc Attalus stupens nunciauit Præsidi dicens, credo, quód magnus est Deus Christianorum. Nec est alius præter eum, cui cum præses diceret eum seductum, seque hoc nunciaturum Imperatoribus, respondit se libentissime cum Agapito subire pœnam martyrij. Præses autem Puerum Agapitum præcepit expoliari, & aquam bullientem in ventrẽ eius mitti, sed illo magis eam frigidam sentiente, & verba fidei coram Præside proponente ipsumq; arguente Præses de tribunali cecidit, & militibus ait, currite subuenite mihi, totus enim ardeo, & quod iniuste feci de Puero magni, & æterni Dei Agapito iuste recipio. Cumq; hoc dixisset impius expirauit. Quod audiens Aurelianus iussit eum exponi Leonibus. Ministri ergo ducentes eum in vrbem Prænestinam, in Amphiteatro leonibus proiecerunt. Qui mox deposita feritate prostrati eius pedes linxerunt. Tunc populo circunstãte, & Deum glorificante, ministri eum rapuerunt, & non longe ab vrbe ductum gladio percusserunt 15. Calen. Septembris.

De cæteris, sub Aureliano passis. *Cap.* CXIX.

ACtor. Præter hos autem passi sunt, & plures alij sub Aureliano. De qbus ita legitur in Martyrologio IIII. Idus Aprilis, Romæ Natale plurimorum martyrum, quos Sanctus Alexander Papa, baptizauit cum in carcere teneretur. Hos omnes Aurelianus Princeps, naui vetusta impositos in altum mare deduci, & illic ligatis ad colla pedibus mergi fecit. Hæc tamen magis referenda videntur non ad hunc Aurelianum Imperatorem, sed ad Aurelianum consularem, sub quo, & ipse Alexander Papa martyrizatus est. Item 4. Calend. Iunij apud Iconium ciuitatem Isauriæ, sub Aureliano Imperatore passio sancti Canonis martyris, & filij eius. Qui primũ ignito ferro superpositi, deinde craticula suppositis prunis, & oleo supinfuso, constanter superauerunt. Postea verò tam frixorij, ꝗ suspensionis in eculeo, ac ignis pęnas passi, malleo ad extremum ligneo manibus eorũ contritis, in laudem oĩpotentis Dei spiritum emiserunt. Itẽ Cal. Iunij Augustuduno sanctorũ Reuerianí Episcopi, & Pauli Presbyteri cum alijs decem, qui sub Au-

reliano Principe martyrio coronati sunt. Item quinto nonas Iulij, ciuitate Dusina Sanctorum Martyrum Hirenij, Diaconi, Diaconij, & Musciolæ nobilissimæ matronæ, qui passi sunt sub Aureliano Principe. Item pridie nonas Augusti, Romæ via Latina, passio Sancti Tertulliani Martyris, qui sub Aureliano Imperatore, post impiã fustium maceratione, & ignium circa latera adustionem, ac oris conquassationem, & eculei extensionem neruorumque cœsionem, data sententia capitis amputatione martyrium consummauit. Item sexto. Idus Decembris Romæ Natali Beati Euticiani Papæ, qui rexit Ecclesiam anno vno, & sub Aureliano Martyrio coronatus, sepultus est, in cœmeterio Calixti. Qui, & ipse per diuersa loca trecentum, & quadragintaduos martyres sepeliuit. Item tertiò Calendas Aprilis Romæ via Apia passio Sancti Quirini Tribuni, & Martyris, qui sub Aurelio Imperatore, post linguæ abscisionem, & eculei suspensionem manuum, ac pedum detrũcationem, Agonem martyrij gladio consummauit. Item Calendis Aprilis Romæ passio Theodoræ beatissimæ sororis illustrissimi martyris, Hermetis. Hæc sub Aureliano Principe martyrizata, sepulta est iuxta fratrem suum via Salaria non longe ab vrbe Roma. Hoc quoque magis intelligendum videtur de Aureliano Consulari. Nam & Beatus Hermes frater huius Theodoræ per Beatum Alexandrum conuersus, qui passus est quinto Calendas Septembris. Item quarto Idus Iunij, Romæ via Aurelia, natale Sanctorum Basilidis, Tripodis, & Madalis, sub Aureliano Imperatore, Præside, Platone, & aliorum viginti martyrum.

De Imperio, Taciti, Floriani, Probi, Cari, Carini, Numeriani. Cap. CXX.

EVsebius in Chronicis. Porrò Aurelianus, cum aduersum nos persecutionem mouisset, fulmen iuxta eum comitesque eius ruit, ac non multò post inter Constantinopolim, & Eracleam in Canofloreo viæ veteris occisus est. Post quem Romanorũ trigesimus, regnauit Tacitus mensibus sex. Quo apud Pontum occiso, obtinuit Florianus Imperium diebus 89. Hoc quoque apud Tarsum interfecto Romanorum 31. Regnauit Probus annis sex, & mensibus quatuor. Cœpit autem anno Domini 279. mundi verò quarti 1242. Hugo, vbi supra. Hac tempestate fuit quidam Manes, genere Perses, acer ingenio, vita verò, vel moribus Barbarus, cui secundùm nomẽ suum insaniens se Paraliticum nominabat. Ab hoc diffusa est hæresis Manicheorum per orbem vniuersum, hic asserebat duo esse principia, vnum boni, & alterum mali, vnum lucis, & alterum tenebrarum, cum omnis creatura bona sit per naturam, sed dum fuerit vitiata fit mala. Porrò Probus Imperator apud Firmium militari tumultu necatus est. Carus igitur Narbonẽsis anno ab Incarnatione Domini 285. Sed ab initio mundi quarti 1249. Imperauit annis duobus, hic cum filios suos Carinum, & Numerianum consortes regni fecisset, ad bellum Parthicum profectus in castris fulmine ictus interijt.

Passio Sancti Mauri Monachi, & quorundam aliorum. Cap. CXXI.

EX gestis eorum. Sub Numeriano Imperatore, & Celerino, vrbis Romæ Præfecto, passus est Sanctus Maurus, cuius passio recollitur vndecimo Calendas Septembris. Nã cum in Aphrica esset iste vir, à parẽtibus Christianis, multam substãtiam habens orationibus, & eleemosynis iugiter insistẽs, nutu Dei inspiratus monasterium ingressus, sic à fratribus amabatur, vt omnes eum quasi patrem venerarentur. Cumque decimumoctauum annum agens, monachi vitam complesset, Romam venit, vt Sancti Petri corpus visitaret. Vbi audiens vocem rabidam Celerini Præfecti Christianos persequentis, de vrbe se subtraxit, & in quadam spelunca latuit. Cumque illic tribus mensibus moraretur, media nocte post Orationem soporatus est, & vidit virum splendidissimum virgam ferentem quasi auream in manu sua dicentem sibi. Surge Maure, quia non te despexit Deus quem diligis toto corde, & vrbem sine mora ingredere. Quod cum fecisset, & Christianus peregrinus esse deprehensus fuisset, ad Celerinum Præfectum ductus est. A quo interrogatus cum sacrificare nollet, sed Idola vana, & fragilia diceret, iratus ille vehementer iussit eum in eculeo suspendi, & vngulis radi, lateribus quoque eius lampades ardentes applicari, & tandem capitalem subire sententiam: Actor. Sub eodem quoque passi sunt, & plures alij de quibus sic in martyrilogio legitur. Quinto Calendas Martij, apud Ægyptũ Natale Sancti Victorini, Victoris, Nichophori, Claudiani, Dioscori, Serapionis, & Papie, sub Numeriano Imperatore. Quorum primus, secundus, & tertius pro confessione deitatis constanter exquisita suppliciorum genera tolerantes, reliqui quatuor Claudianus, & Dioscorus flammis incensi, Serapion, & Papias gladio cæsi sunt. Omnes itaque celebre martyrium dedicauerunt. Sub eodem passus legitur Sanctus Babillus Episcopus apud Antiochiam, cum tribus pueris nono Calendas Februarij, sed de hoc videtur esse controuersia inter Historias. Nam in gestis eius, vt dictum est, legitur iste vocatus Babillus, & passus fuisse sub Numeriano cum tribus pueris. In martyrologio autem legitur Babillas appellatus, & cum tribus paruulis, sub Decio fuisse passus. Hieronymus quoque in libro de illustribus viris, dicit Babillam Anthiochenum Episcopum sub Decio fuisse passum. Vtrum ergo Babillas ille sit iste Babillus scriptores viderint. Nos autem, quæ de Sancti Babilli passione legimus, hic breuiter subiecimus.

De Sancto Babillo, cum tribus pueris. Cap. CXXII.

EX gestis eius. Igitur Numerianus cum apud Antiochiam immolasset Dæmonijs, & voluisset ingredi Ecclesiam Domini, prohibuit eum Babyllus Episcopus obuias manus opponens ei. Altero verò die sedens Numerianus in Consistorio præcepit Episcopum sibi offerri. Cui, & ait. Quid mihi hoc fecisti? Nescis, quia Rex est, qui tibi loquebatur. Respondit Episcopus. Me seruum suum humilem placuit Deo, vt constitueret pastorem plebis suæ. Ideo cum vidi te lupum venientem ad oues eius, timens ne aliquam perderem, prohibui te ab ingressu ouilis. Ad quæ Numerianus. Ergo tibi lupus visus sum, & non Rex? Respondit Episcopus. Secundum indulgentiam Dei Rex es propter peccata nostra, vt vel sic reuerberati reuertamur ad ipsum. At ille. Quis est Deus quem colis? Respondit Episcopus. Virtus, & sapientia, & verbum patris. Ad hæc Numerianus. Quid ergo est homo? Respondit Episcopus. Constantia vitæ fruitio eorum, quæ facta sunt à Domino. Tunc iussit Numerianus, vt imponeretur collo eius torques ferrea, & compedibus pedes eius stringerentur. Et ait. Per Deos decet te, torques talis. Et dicit sanctus. Tu quidem irridens dicis, sed per filium Dei plus me decent ista, quã te diadema. Vis autem scire, quàm magna est doctrina nostra, habeo sub me tres paruulos, quos præstante Dei gratia erudiui. Iube illos ad te adduci, & videbis sapientiam eorum, & cõstantiam, quæ est in Deo. Et adducti sunt paruuli. Episcopus autem iussus est foris teneri. Interrogauit ergo Rex infantes, si Matrem haberent. Responderunt. Ita, sed supra Matrem, habemus eum, qui nos docuit Dominum, & Magistrum, & Patrem. Tunc iussa est adesse Mater eorum. Quæ cum intrasset, interrogauit eam Rex. Quod tibi nomen est? Ait. Theodola. Sunt isti filij tui? Sunt: ego quidem eos genui, sed Deo obtuli per pastorem bonum, & Dominum meum Babillum Episcopum, qui erudiuit eos in doctrina Dei. Tunc eam iussit Rex exalapari. Quod videntes pueri, vno ore clamauerunt. Tyranne noli cœdere Matrem nostram sine causa: honesta enim Mulier est, & vera dixit. Iratus Rex iussit eos leuari in cathomo, & priori dari plagas duodecim, secundo nouem, tertio septem. Tunc pueri leuantes vocem dixerunt. Benedictus es Domine Deus, quoniam secundùm magisterium Patris nostri Babilli, propter Christum hæc patimur. Et exclamauit Theodola. Magnus es Domine Deus, quoniam filij mei singuli secundùm numerum annorum suorum cæsi sunt.

De Passione eorundem sanctorum. Cap. CXXIII.

TVnc iussa est Mater foris stare, & introductus est Sanctus Episcopus. Cui ait Rex. Magister, insipientium, & eruditorum paruulorum, inuenta est falsa promissio tua. Nam pueri mihi conuersi sunt, & consenserunt sacrificare. Ad hæc Babillus. Rectè mentitus es in caput tuum, non consenserunt. Magister quidem sum sapientium, & infantium, sed non insipientium, quod estis vos. Ego minas tuas non timeo, paratus sum omnia sustinere pro Christo. Nam animæ iustorum, & confessorum in manu Dei sunt, & non tanget illos malum. Tunc Rex iurauit dicens. Per Asclepium male te perdam. Ait illi Babillus. Dignus es derisu. Nam si cæteri Dij tui audierunt, quòd solum Asclepium nominasti irascentur. Respondit Rex. Et si audierit Christus tuus, quòd eum solum Deum nominasti, quid faciet. Ait. Quamuis indignus sis audire, tamen propter circunstantes dicam. Quando Christiani filium nominant confitentur, & patrem, & econuerso. Quod Patrem in Filio, & Filius in Patre, & Spiritussanctus in vtroque est. Tunc iussit Rex Babillum cum infantibus suspendi. Et cum fuissent suspensi, dixit Sanctus. Ecce ego, & pueri, quos mihi dedit Deus. Pondus aũt torquis ferreæ, quæ erat in collo eius, caput eius deprimebat. Et iussit eum Rex amplius vexari. Turba verò quæ erat circunstans, quasi miserans eum dicebat, Consule ætati tuæ, & sacrifica, vt careas tormentis. Tunc Sanctus ait. Non tam lugeo insensatum Regem istum, quantum vos, qui ei consentitis. Ego tormentorum nihil sentio: patitur enim

in

in me Christus. Infantes autem suspensi clamabant dicentes. Tyranne crudelissime, quare bonum pastorem tam crudeliter, & sine causa torques? Sed hoc faciens maiorem apud Deum, & apud homines laudem infers ei. Sed per salutem eius, qui Christus est, non effugies manus Dei, sed gehennæ igni traderis. Tunc iussi sunt pueri amplius torqueri. Et clamabant. Miserrime non erubescis, quòd conuinceris à paruulis coram populo isto. Tu magis cruciaris, quàm nos. Non sentimus tormenta, quia Deus adiuuat. Tunc iussus est Episcopus deponi, & abscondi, vt singulariter eos interrogaret. Et cum infantibus multa promitteret contempserunt eum, & munera eius. Tunc introductus est Episcopus, & dixit ad eum Rex. Hi filij tui sunt, respôdit sanctus. Voti mei est, vt mei in omnibus similes sint exceptis peccatis meis. Tūc iussi sunt omnes, & Episcopus, & paruuli pariter decollari, rogauit autem Episcopus percussorem, vt infantes ante se decollaret. Et amplexans eos tenensque eos leua, & dextera dixit. Ecce ego, & infantes quos dedit mihi Deus. Infantes verò stringentes caput eius, & manus osculātes dicebant. Domine Pater, & Magister noster pariter consumemur. Tunc lætatus Babillus in fide, & magnanimitate eorum, quæ erat a Spiritusancto dixit. Benedictus est Domine, qui verè ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem. Et osculatus singulos tradidit eos quæstionarijs, vt in eius præsentia pe cuterentur. Quibus percussis semetipsum tradidit. Et ablatum est caput eius, & positum cum infantibus.

De Sancto Chrysanto, & eius tentatione. Cap. CXXIIII.

Ex gestis eius. Polemus quoque vir illustrissimus Alexandriæ vrbis primus, Romam cum filio suo veniens à Senatu susceptus, & à Numeriano Imperatore illustratus cathedram in curia suscepit, cuius filius Chrysantus Philosophorum studijs traditus, cum vniuersa librorum volumina curiosius discuteret, & ad euangelicos apices veniens, ibique curiositatis suæ cursum figens ad semetipsum ait. Tandiu te decuit per librorum tenebras tuarum curarum frena laxare, quamdiu ad lumē veritatis pertingeres. Non est prudentiæ, vt ad tenebras redeā de lumine. Hoc secum reuoluenti, & quotidie Christi famulos perquirenti, dictum est ei Carpophorum quendam christianū sanctum, & per omnia eruditum virum, pro persecutione sæuiente in quodam montis Speculo collocatum, vix posse à paucissimis, & fidelissimis visitari. Ilie referentis genibus aduolutus etiam cum lachrymis postulabat, vt ad eius notitiam mereretur peruenire. Sicq; perueniens ad sanctū Carpophorū quinte regionis Presbyterum intra paucos menses omnibus literis diuinis imbuitur, & ita diligenter instructus est, vt post septem dies baptismatis sui Christum Dei filium publice prædicaret. Quo audito pater eius iratus, fecit eum in loco tenebroso, & squalido claudi, ac vespertinis horis aridissimo cibo refici. At ille magis hoc ad excitationem sibi, quàm ad supplicium dicebat inferri. Vnus autem ex audientibus dixit patri eius. Si filium tuum ab hac vsurpatione conaris eripere, magis eum debes voluptatibus occupare. Nam huiusmodi tenebras, & afflictiones Christiani ad gloriam sibi æstimant euenire. Tunc ille filium de illa terra habitatione auferens vestibus præciosis induit, & ponens eum in triclinio sericis vestibus strato, quinque pulcherrimas virgines accuratissime ornatas cum eo cōstituit, atque quotidiana eius conuiuia affluentissimis dapibus exhiberi præcepit. Puellis autem minatus est dicens. Nisi eum iocis, & amplexibus vestris ab intentione Christianitatis separaueritis, diuersis faciam vos interire supplicijs. Igitur inter hæc ludibria vir Dei immobilis perdurabat, & delicias quasi stercora contemnens, puellas quasi viperas exhorrebat. Iacebat autē in oratione immobilis, & amplexus earum, & oscula quasi sagittarum ictus scuto fidei excipiens clamabat. Exurge Domine in adiutorium mihi, dic animæ meæ, salus tua ego sum. Cū autem longam orationem complesset, tam graui somno correptæ sunt virgines, vt nisi de triclinio foras eiectæ fuissent, pœnitus excitari non possent. Euigilabant ergo foris, & capiebant cibū. Statim autem, vt ingressæ fuissent, vbi orabat sanctus, sapore artabantur. Dixerunt autem patri quidam ex amicis eius. Hic artem didicit magicam à Christianis, & aduersus puellas simplicissimas facile præualet incantando. Sed si eruditam aliquā ad eum miseris, poterit eum ad tuum arbitrium inclinare.

Qualiter Dariam de Numinibus disputando conuertit. Cap. CXXV.

Tunc virgo Vestalis nomine Daria gemmis, & auro radians, repente ad Chrysantum ingreditur, & tanta eum sermonis elegantia alloquitur, vt si esset ferro durior, plumbo mollior redderetur. Sed ille medium inter se, & illam Spiritūsanctum postulans sic eam affatur. Si mihi mortali tantam pulchritudinem, ac sermonis melliflui dulcedinem spe connubij temporalis ostendis, alijs iam amoribus occupato, quanto magis amantem te, & desiderantem, immortalem regis filium obtinere poteris, si animam tuam in corporis integritate custodieris. Et sicut corpore pulchra es, ita, & mente pulchrior fueris. Eruntq; tibi laudatores Angeli, Paranimphi Apostoli, Martyres amici, Christus sponsus, qui thalamum tibi in cœlo custodiens, dotem tibi sempiternam tribuet possessiones Paradisi. Ad hæc Daria compuncta respondit. Nulla mecum, o iuuenis cum his vestibus, petulantis animi ad te signa perduxi, sed patris tui lachrymas miserata cupio te patri, tuo reddere, & Deorum culturæ reuocare, quæ nobis eos facit esse custodes. Chrysantus ait. Quomodo possunt nobis esse custodes, qui nisi custoditi fuerint à canibus, nocte à furibus rapiuntur. Daria respondit. Si vulgus ignobile posset absque his imaginibus Deorum culturam celebrare, nulla esset necessitas similitudinis exhibēdæ. Et Chrysantus. Inquiramus ergo quorum sunt ipsæ imagines, & videamus, si his merito honorem Deorum exhibere debeamus. Deus autē non potest æstimari, nec credi, nisi qui omnem sanctitatem omnemq; supergreditur maiestatem. Quę ergo bona Saturnus saluti fer habuit, qui proprios filios qnotiens nascebantur occidit, vt nō dicam comedit, sicut scriptores eius scribunt. Quæ bona in Ioue fuisse æstimas, qui quot dies vixit, tot inaudita incesta, tot homicidia perpetrauit, qui omni castitati vsque ad mortem inimicus extitit, vt etiam Ganimedem libidine polluerit, & terrā suis sordibus inquinauerit. Hæc, & alia multa eo prosequente credidit Daria, & quasi simulata voluntate inter se, & Chrysantum habuit consilium, vt nomen cōiugij assumerent, ita, vt ambo in Dei timore, & castitatis gloria perdurarent. Ita baptizata Daria, sancto Chrysanto nō corporeo calore est iuncta, sed Spiritussancti feruore sociata.

Qualiter accusatus est, & punitus. Cap. CXXVI.

Cumq; per eum multæ virgines relicto sponsalium amore Christo se traderent, & iuuenes relicto carnali commercio se castimoniæ manciparent, excitata est in vrbe seditio, sub Celerino Præfecto, iuuenibus publica interpellatione clamantibus, sponsas nostras per Dariam amittimus, maritos p Chrysantum amittimus, & iam filios non habemus. Traditur ergo Chrysantus tribuno Claudio, qui tradidit eum 70. militibus, vt ducentes extra ciuitatem ad sacrificandum Herculi, diuersis eum pœnis compellerent. Qui crudis eum neruis astrinxerunt, vt illis sensim siccantibus ad ossa eius vis ligamenti pertingeret, sed statim omnia resoluta sunt, ita, vt non occurrerēt oculi videre celeritatem resolutionis eorum. At illi quasi luctātes contra ligaturas, diuerso modo diuersis eum constringebāt nodis. Sed mox, vt manus ligātes cessassent à vinculo, quicquid ligauerant soluebatur. Tūc irati mittunt eum in cippum nouū, & nodosissimum. Et cum stantes insultarent ei, ita putrefactum est lignum cippi, vt in cinerem conuerteretur. Deinde perfuderunt eum locio humano dicētes. Modo amittes maleficia tua. Statim verò aqua putridissima in nectareum odorem ita conuersa est, vt putares eum non vrina, sed balsamo perfusum. Itē excoriantes vitulum, eodem corio recenti cinxerunt Chrysantum, & posuerunt ad solem, ac per totam diem in æstu solis flagrantissimo, nulla potuit corium calefactione siccari, sed in eadem viriditate perdurans in nullo potuit violare famulū Dei. Tandem posuerunt in collo eius cathenas ferreas, simulq; manus eius, & pedes constringentes, clauserunt eum in obscurissimo loco, statimq; manuū eius soluta sunt vincula, & tāta infulsit in loco lux, vt viderent illuc esse lampades multæ fulgentes.

De conuersione Claudij Tribuni, & Hylariæ. Cap. CXXVII.

Nunciauerunt autem hęc milites Tribuno, qui veniens ad locum videnśq; lumen immensum iussit eum ad se egredi. Dixitq; ei. Quæ tanta maleficiorum tuorum vis est, vt ista perficias. Qui respondit. Si esset in te, vel scintilla prudentiæ, cognosceres me non maleficiorum argumentis, sed diuinis adiuuari adminiculis. Deosque tuos istos aduerteres voces ad se clamantium audire non posse. Nihilq; intus præter argillam, & plumbum habere. Tunc Tribunus iussit eum fustibus cędi, statim verò, vt allatæ sunt virgæ durissimæ, cœperunt in manibus cædentium quasi pluma mollescere. Cumque tenerentur quasi ferreæ essent, ita nodosæ erant, & solidæ. Cum verò percuterent quasi ex papyro essent, ita mollissimę reddebantur, & lenes. Tūc Tribunus iussit eum erigi, ac vestimentis suis indui, & conuersus ad milites suos ait. Hæ humanæ artes pœnitus nō sunt, vbi diuinarum virtutum potestas apparuit. Quid superest nisi, vt omnes homines huius genibus aduoluti, veniā sceleris postulantes, rogemus, vt nos quoque talē Deū faciat colere, qui cultores suos in oī pugna faciat vincētes. Cūq; ita fecissent, audito ab eo verbo Dñi baptizati sūt. Eodē die Claudius, & Hylaria

laria vxor eius, & amici, & 70. milites cum suis, per singulos dies ab ipso eruditionem veritatis audientes, cum omni reuerentia optabant pro Dei nomine etiam aduersa perferre. Hæc cum audisset Imperator Numerianus, iussit Claudium Tribunum ingenti saxo constrictum in medio mari præcipitari. Cæteris verò tantã gratiã Dñs concessit, vt primus Iason, & Maurus filij Claudij etiam non interrogati Christum se colere dicerent, & pro nominis eius cõfessione mortem optarent. Quos imitantes omnes vnanimiter inter vnam horam decollati sũt, & à Christianis nocte sepulti in via salaria. Sancta verò Hylaria duorum filiorum suorum colligens corpora in singulis sarcofagis collocauit. Et cum assidue circa sanctorum confessionem oraret Deum, tenta est. Cumq; traheretur ait. Obsecro permittite me prius orationem meam complere, & veniã quo cunque loco volueritis. Igitur dum fixisset gradum accepit sacramẽtum Domini, & cum rogasset Dominum, ut eam filijs suis associaret, orans emisit spiritum, & à duabus Ancillis suis sepulta est.

De expositione Dariæ in lupanari. Cap. CXXVIII.

INterea Sãctus Chrysantus ponitur in carcere Culliano, vnde putor horribilis ascendebat, quia cloacarum cuniculis digesta domorum stercora illuc decurrebant, eratq; ima, & luctuosa, & tam tenebrosa custodia, vt penitus ibi lucifluus aer nec vestigium aliquod lucis ostenderet. Illic ergo Chrysantus ferro vinctus mittitur nudus, Daria verò in publico ponitur contubernio Mertricum. At verò, & Chrysanto lux diuina, & odoramenta sancta præstantur, & Dariæ Leo fugiens de cauea Amphiteatri dirigitur. Qui ingressus cellam in qua Daria prostrata in Oratione iacebat, prostrauit se iuxta eam, vt videretur etiam ipse illum adorare, qui præsentiam suam deprecanti virgini exhibebat. Nescientes itaque Leonem intus esse miserunt ad eam quendam virum turpissimum in scelere corruptionum opinatissimum. Qui vt ingressus est insiliuit in eum Leo, & prosternens eum sub pedibus suis cœpit ad faciem virginis respicere, quasi interrogans, quid iuberet? Quod illa intelligẽs ait. Adiuro te per filium Dei, pro quo martyrij passiones libenter amplector, ne illum in aliquo lædas. Sed permitte eũ sermonem meum absq; terrore suscipere. Tunc Leo relinquẽs eum posuit se in ipso introitu, vt nec ille fugeret, nec alius intrare posset. Tunc virgo dixit ad illum. Ecce ferocitas Leonis audito nomine Christi dat reuerentiam Deo, & tu homo in tantis criminibus exerceris, vt etiam in hoc, in quo miser lugẽdus es, glorieris. Tunc ille prosternens se ante eam clamauit. Iube me hinc egredi sanum, vt & ego clamen omnibus Christũ quem colis solum esse verum Deum. Tunc illa Leoni iussit, vt ammoueret se ab ingressu. Ille autem egressus per totam ciuitatem clamabat. Sciatis omnes Dariam Deam esse. Igitur cum diuersi venatores, & populi ad Leonem capiendum pergerent, hanc Leoni Deus virtutem concessit, vt omnes caperet, & sine læsione ante pedes S. Dariæ poneret. Quos illa sic allocuta est. Si promittitis vos Christo credituros sic poteritis abscedere. Tunc omnes vna voce clamabant. Qui non credit Christũ verum Deum esse, viuus hinc non exeat. Et hoc dicentes cœperunt omnes egredi clamantes. Credite populi Romani non esse alterum Deum præter Christum. Tunc Celerinus Præfectus iussit ignem copiosum accendi in ingressu cellulæ, in qua erat Daria cum Leone. Quod Leo cum fieri videret cœpit expauescere, & rugitum dare. Cui Beata Daria dixit. Noli timere, quia non incenderis, nec capieris, nec interficieris, sed securus egredere, & vade, quia quem in me honorasti ipse liberat te. Tunc inclinato capite egrediens per medias turbas populorum neminem læsit, nec vllus eum capere potuit. Hi autem q̃ ex ore eius incolumes euaserunt omnes baptizati sunt.

De Passione amborum. Cap. CXXIX.

NVnciata sũt hæc omnia Numeriano Imperatori, & iussit Chrysantium, & Dariam diuersis puniri tormentis si non consensissent sacrificijs. Cumq; Chrysantus imponeretur eculeo, omnia ligna eculei comminuta sunt, & vincula disrupta, lampades quoque, quæ lateribus eius applicandæ erant extinctæ sunt. Tunc idem Imperator non virtutibus diuinis, sed maleficijs hoc imputans, iussit eos in via salaria duci, atque in arenario simul ambos deponi, ac viuos lapidibus obrui. Itaque psalmis, & orationibus insistentes in vnam foueam quasi in vnum lectulum deponuntur. Et facta est in passione societas sanguinis sicut fuerat mentis. Cum autem multa beneficia Deus venientibus ad eorum sepulchra præstaret, accidit, vt die Natalis eorum infinita multitudo populi occurreret, viri mulieres, & infantes. Quod cum Numeriano nunciatum fuisset, iussit, vt in introitu ipso, quo criptam ingressi fuerant, paries leuaretur. Quod cum factum esset, desuper ad Sabulonem super eos montem deiecit. Omnesque pariter dum communionis Sacramenta perciperent, & martyrum gloriam celebrarent, ipsi quoque ad martyrij gloriam peruenerũt. Inter quos erat Diodorus Presbyter, & Marianus Diaconus, & plurimi clericorum. Hæc omnia nos Verinus, & Orminus fratres, & vrbis Romæ Presbyteri à Sancto Papa Stephano ordinati, prout gesta sunt scripsimus. Eusebius in chronicis. Porrò Numerianus cum ob dolorem lecticula veheretur, insidijs Arrij soceri sui interimitur, vix autem fœtore cadaueris comperto, Carinus quoque prælio victus apud Margum occiditur.

LIBER XII.

De Imperio Diocletiani, & Maximiani. Cap. I.

ROMANORVM igitur trigesimustertius Diocletianus cœpit anno Domini ducentesimo octuagesimoseptimo. Mundi verò quarto millesimoducentesimoquinquagesimo, & imperauit annis viginti. Hic Dalmata, scribæ filius Imperator electus, statim Aprum in concione militum percussit, iurans sine scelere suo Numerianũ interfectum. Hic primus, vt Deum se adorari, & gemmas vestibus calciamentisque inseri iussit, cum ante eum omnes Imperatores in modum indicum salutarentur, & clamidem purpuream à priuato habitu plus haberent. Hugo Floriacensis quarto libro, Carinum etiam Numeriani fratrem apud Dalmaciam flagitiose degentem, difficillimo bello superauit, & extinxit. His autem diebus Amandus, & Helinandus in Gallia, collecta rusticorum quos Bigandas vocant multitudine perniciosos tumultus excitauerunt. Vnde Diocletianus Maximianum Herculium quondam commilitonem suum, Cæsarem fecit, & in Gallias destinauit. Qui facile agrestium hominum imperitam multitudinem, & conuulsam militari virtute compescuit. Sed in ipso itinere Thebea legio, Seduno Galliæ loco, à Ganno sub præfato Maximiano pro Christo passa est.

De legione sanctorum Thebeorum, & passione eorum. Cap. II.

EX gestis eorum. Diocletianus etenim cum Maximianum contra Gallias destinauit, ei ad supplementum exercitus legionem Thebeam, quæ sex millia 666. milites habebat ire iussit. Fuerunt autem duæ Thebeæ, vna in Tessalia Greciæ ab Ethione dicta, qui Cadinum adiuuit. Altera in Ægypto, quam Cadinus condidit. Hæc Ægypti nobilissima ciuitas, & opulentissima centum portas habuit, & super Nilum sita fuit. Ab hac milites illi dicti Thebei Christianissimum Orientali more susceperunt à Sancto Zabda Hierosolymitano Episcopo, & apud Sanctum Marcellinum Papam Romæ confirmauerunt, vt ante gladijs interirent, quã in fidem christi acceptam violarent. Hi ergo cum Maximiano montes Alpium transeuntes, in quadam grata planicie cõsederunt. Et audientes Cæsarem præcepisse, vt omnes sui idolis immolantes, fidem militiæ contra hostes, & contra Christianos præcipuè custodirent, nolentes tanto sceleri consentire, octo millia ribus ab Octodoro, vbi exercitus cesserunt. Quod Maximianus audiens legionem ad iuramentum, & sacrificia reuocari præcepit. Sed legio, vtpote christiana hoc se facere non posse, respondit. Tunc Cæsar ira succensus, suam & Deorum iram vindicaturus, missis militibus, decimum quemque eorum præcepit decollari. Sed sancti cum gaudio capita porrigentes quodammodo concertabant, vt alter ante alterum posset mori. Tunc Sanctus Mauricius residentes confortans alloquitur, & vt constanter, quod cœperant consumarent, exemplo sociorũ, & deuotione fidei adhortatur. Horum ergo firmam sententiã cũ Imperatori milites nunciassent, ille continuo remandauit, vt iterato quemq; decimum trucidarẽt. Quo facto Exuperius signifer cum Duce Mauricio exortationem replicant, & validissime confortatos remissi milites proiectis armis nuda corpora offerentes circunquaque trucidant. Omnibus igitur sic occisis, dum singulis eorum præda diuiditur, ad epulandum victores resident, videntes quendam senem nomine Victorem per locum illum fortuitu transeuntem, causa pietatis ad epulandum inuitant: At ille requirere cœpit quomodo in tantis stragibus occisorum possent cum gaudio epulari, & audiens à quodam, quòd Christiani cœsi essent

sent eo, quòd Deorum cæremonijs, & Romano Imperio contrairent, suspirans ingemuit, & se tandiu vixisse conquestus si in illorum consortio mixtus esset, se fore beatissimum iudicauit. Vnde eum vtrum Christianis esset minaciter percunctantes, profitentem occidunt.

De quibusdam eorum miraculis. Cap. III.

POst longum tempus cum sancti sua corpora Theodoro Agauensi Episcopo reuelassent, & fideles in honore eorum basilicam construxissent, Mulier quædam Abbati loci filium suũ eruditum tradidit, quem in breui defunctum diebus singulis irrimediabili luctu planxit. Huic tandem apparens Sanctus Mauricius, quæsiuit ab ea, cur filium ita fleret. Et illa respondit, quamdiu viueret à lachrymis non cessaret. Cui ille. Noli inquit flere, vt mortuum, sed scias hunc habitare nobiscũ. Quod si scire volueris, cras, & omnibus diebus vitæ suæ, surgẽs ad matutinas, vocem eius audies inter monachorum choros psallentium. Quod illa euigilans fecit, & sic semper verum esse, quod sanctus dixerat comprobauit. Rex quoque Guntramnus cum thesauros suos, relictis pompis sæculi Ecclesijs, & pauperibus erogaret, misit illuc quendam Presbyterum, qui inde sibi aliquas, sanctorum reliquias asportaret. Ille ergo rediens, & sanctorum reliquias secum ferens, dum per lacum Lausenniæ cum multis alijs nauigarat, & nauis orta subito tempestate periret, capsam reliquiarum collo detrahens orando fideliter fluctibus opposuit, & statim virtute sanctorum, ventus ante contrarius tranquillos ad littus deduxit.

De Passione sanctorum Cassii & Florentij, cum socijs suis, & Gereonis cum socijs suis. Cap. IIII.

HElinãdus. Prædicta legione occisa Maximianus persequi fecit reliquos, & apud Neronam vrbem Rheni fluminis inuenti sunt confidentes sancti Cassius, & Florentius cũ septem eiusdem constantię viris, alijq; plures eiusdem agminis, sed non eiusdem intentionis. Ibi ergo præfati nouem decollati sunt, qui se Christianos esse confessi sunt. Inde persecutores venerunt vsque ad campos Coloniæ, vbi iam deuenerat Sanctus Gereon cum socijs suis 318. Qui omnes ibidem pro Christo perempti sunt, & in puteum magnum proiecti. Locus autem in quo decollati sunt adhuc ab incolis vocatur. Ad Matrices. Sanctus autem Victor cum cohorte sua iam tũc ad oppidum Francorum, quod Troiam, vel Xantum vocant peruenerat. Ibique locis virentibus castra posuerat, vbi & superuenientibus præfatis carnificibus pro Christo occisus est, cum 330. martyribus. Quorum corpora in locis palustribus submersa sunt. Eodem tempore de Mauritania, quæ est pars Aphricæ, & de finitimis regionibus, propter frequentes Gallorum tumultus ab Imperatore vocati erant milites 340. Qui cum in Galliam nauigio venissent, omnes cum Beato Gereone, ac socijs eius pro Christo trucidati sunt. In huius autem Gereonis, & sociorum eius honorem fecit postmodum Helena Constantini Mater, Ecclesiam pulcherrimam super eorum corpora, mira metallorum fulgore, & artificij varietate decoratam, totaque dicitur extructa fuisse sine lignis, vel alia materia, quæ facile senio cædit, aut negligentiæ. Post hoc autem Euergisilus Agrippinæ Coloniæ Episcopus nimio capitis dolore vexatus ad memoriam præfatorum martyrum accessit, & ingrediens Ecclesiam inchoauit versiculum, qui solet dici in laude sanctorum. Exultabunt sancti in gloria. Tunc protinus ex abdito sanctorum responsum est, lætabuntur in cubillibus suis. Qui Pontifex audiens, & laudem Domino cum suis acclamans de puluere loci ipsius capiti suo imposuit, & salutem recepit. Inoleuit autem consuetudo, vt martyrium sancti Gereonis cum socijs suis, & sancti Victoris cum suis, & sanctorum Cassij, & Florentij cum suis trino martyrio trinis in locis coronatorum, vna die celebraret Agrippinensis Ecclesia, scilicet 6. Idus Octobris. Cum tamen dubium sit an die vno, vel pluribus completum sit.

De Generali persecutione Ecclesiæ. Cap. V.

HVgo, vbi supra. Hoc etiam tempore dum prosperis incrementis Ecclesia, vbique per orbem dilataretur, & cresceret, subito turbo persecutionis increpuit. Anno quippe Imperij Diocletiani 19. propositum est eius edictum, vt cunctæ, quæ in orbe erant Ecclesiæ vsque ad solum dissiperentur, & sacræ scripturæ vbique igni comburerentur, omnesque, qui Ecclesijs præerant in vinculis ponerentur, ac demum acquisitis supplicijs immolare cogerentur. Rapiebantur enim omnes Ecclesiarum Principes, & sancti Clerici, necnon, & cum eis nobiles, & ignobiles multi. Breui quoque post tempore Fœminæ, & Pueri, ita, vt præ compeditorum multitudine carceres æstuarent. Eusebius in Historia Ecclesiastica 8. libro. Itaque alij flagris discerpebantur, alij vngulis fodiebantur, alij igniti laminibus vrebantur. Ex quibus nonnulli quidem fatigati cedebant. Alij vsque ad finem patientiam conseruabant. Ex ipsis autem persecutoribus quidam tanquam miseratione vsi, nonnullos nostrorum abhibebant ad incesta sacrificia, & quasi sacrificassent conclamabant cum non sacrificassent. De alijs verò cum nec appropinquassent quidem immundis hostijs acclamabant, quòd iam immolassent, & abscedebant ipsi inde in eo tantùm culpabiles, quòd crimen sibi obiectum cum silentio paterentur. Alij semiuiui sublati tanquam mortui proijciebantur. Alij pedibus tracti inter eos, qui sacrificassent deputabantur. Alij, qui sane exclamabant ingenti voce, & testabantur se non sacrificasse, sed Christianos esse, tali gaudentes confessione decorati sunt. Nonnulli etiam maiori fiducia neque immolasse se, neque immolaturos esse vnquam testabantur. Quibus ab assistentibus militibus ora continuo, atque oculi contundebantur, vt tacerent, & violenter expellebantur tanquam acquieuissent. Tanti erat impijs studij, vt propositum suum viderentur implesse. Hugo Floriacensis quarto libro. Semel autem incępta rabies persecutionis, vsque ad septimum Constantini Magni Imperatoris furere non cessauit annum.

De ducibus sub Diocletiano constitutis. Cap. VI.

SEd dum Diocletiani iussu, & Maximiani ista geruntur, graues per omnes Romani Imperij fines subitarum perturbationum concrepuere fragores, Caurasio, qui ad obseruanda Oceani littora positus fuerat in Britannia rebellante, & Archilleo in Ægypto cum, & Aphricam quoque Gentiani infestarent, & Narseus Rex Persarum Orientem, bello præmeret. Quo periculo Diocletianus permotus Maximianum Herculinum ex Cæsare fecit Augustum. Constantinum verò, & Maximianum Galerium Cæsares legit, tradens Constantio Herculi Maximiani filiam, & suam Maximino Galerio. Eusebius in chronicis. Horum Constantius Constantini pater, Claudij, nepos ex filia fuit. Galerius autem in Datia natus, quos Diocletianus etiam affinitate sibi coniungeret, Constantius priuignam Herculi Theodoram accepit. Ex qua postea septem liberos Cõstantini fratres habuit. Galerius autem filiam Diocletiani Valeriam duxit, ambo vxores, quas habuerant repudiare compulsi. Hugo vbi supra. Constantinus igitur Cæsar in Gallia, primo prælio ab Alemannis profligato exercitu suo, vix ipse surreptus est. Secundo autẽ satis secuta est secũda victoria. Nam paucis horis 70. millia Alemanorum cæsa referuntur. At Maximianus Augustus quinque Gentianos in Aphrica perdomuit. Diocletianus autem Achilleum obsessum per septem menses apud Alexandriam cœpit, & interfecit. Sed immoderata victoria vsus Alexandriam in direptionem dedit, Ægyptumque totam proscriptionibus fœdauit. Erat autem cum Diocletiano in illis diebus Constantinus iuuenis, inclytus filius Cæsaris Constantij, quem ex Helena priori sua coniuge procreauerat. Quem Diocletianus dolo perimere Galerio instigante satagebat. Sed cognita fraude ad patrẽ suum saluus diuina prouidentia remeauit Constantinus. At Maximinus Galerius cum duobus iam prælijs aduersum Narseum conflixisset, tertio congressũ victus amissis copijs ad Diocletianum refugit, à quo arrogãtissime exceptus est, ita, vt per aliquot millia passuum purpuratus ante vehiculum eius cucurrisse referatur. Eusebius septimo libro. Porrò prędictæ persecutionis ignis exordium inter solos militares parua scintilla conflauerat. Cumque quæreretur, si qui essent inter milites Christiani, plurimiq; ex eis militiam pro fide Christi, non pauci etiam animas posuerunt.

Passio Sancti Victoris Militis Massiliensis. Cap. VII.

EX gestis eius. Sub Maximiano igitur passus est in vrbe Massilia Victor Miles. Dum enim illuc venisset Maximianus peracta nuper cæde sanctorum Thebeorum, decreuit, vt omnes aut Dijs sacrificarent, aut exquisitis mortibus deperirent. Dum autem huiusmodi decreto christianorum animi turbarentur, beatus Victor in medium se ingerens statim apprehenditur, & præfectorum tribunalibus præsentatur. Vbi cum fidem Christi constanti vultu, & voce libera testaretur, protinus circunstantium clamor attollitur. Et cum multas iniurias ab omnibus tolerasset, Præfecti decreuerunt, vt causa eius ad audientiam Cæsaris deferretur. Qui statim præsentiæ eius sistitur, & multis accusationibus vndique impetitus, summis terroribus ad sacrificia purgetur. At ille terrente robustior Spiritusancto repletus, Imperatorem, & praeces eius mira prudentia confutauit euacuans Idolorum cultus, & fidem Christi certa ratione confirmans. Tunc Cæsar in rabiem conuertitur, & ad iussum, eius martyr Dei funibus coartatus per totam vrbem trahi præcipitur, vt ex ignominiosa eius pœna, & Deorum iniuriæ vindicarentur, & Christianorum animi terrerentur. Tali ergo ludibrio spectantium oculis satiatis, iterum tribunalibus præsentatur, & de negando Christo, & Diis adorandis acrius itidẽ peroratur

eratur. Beatus Victor ad singulas eorum obiectiones sapienter respondens, cunctos quidem oppressit rationum pondere, sed cum ab insensatis vnum iubetur eligere, aut placare Deos, aut infœliciter deperire. Si sic inquit proponitis, quod verbis docuimus, & exemplis videbitis, Deos sperno, Christumq; confiteor, quæcunque potestis date supplicia, cumulate tormenta. Et statim Asterij iussu patibulo affigitur, & torquetur. Sed ibidem orans apparente sibi Domino recreatur. Post hoc in carcerem mittitur, sed statim cœlesti lumine, & angelica visitatione confortatur. Et dum exultans psalleret, tres milites Alexander, Longinus, & Fælicianus eum custodientes dum hoc viderent, ad pedes eius procidunt, ac pœnitentes baptizari se petunt. Hæc audiens Imperator milites quidem capitali sententia damnauit, Victorem verò conuersionis eorum actorem iterum suspēsum, & fustibus, & neruis taureis laceratum ad carcerem reuocauit. Peracto autem triduo dum idem per omnia reperitur, in eum minæ, & terrores, maledicta, & cōuitia, denuo renouantur, & iussu Cæsaris coram Iouis ara componitur. Sed vir sanctus de ipsa sacerdotis manu statuam soletenus pede prostrauit, & protinus eodem pede iussu Maximiani priuatur. Ad vltimum verò corpus, & animam Deo rediturus, edicto Cæsaris ad molēdum ducitur, & mox molę suppositus, crudeliter conquassatur. Sed cum dissipata paulopost diuinitus machina spirans aliquantulum videretur, amputato ei capite mox cęlica vox auditur. Vicisti Victor beate vicisti. Iussu autem Cæsaris eorum corpora marinis, fluctibus immergunt. Sed ministrantibus Angelis natatu celerrimo in littus oppositum transferuntur. Ibique à Christianis decenter sepulti, multa petentibus pie beneficia largiuntur.

De Quatuor Coronatis. Cap. VIII.

EX gestis eorum. Diocletianus autem pergens Panonias ad metalla diuersa in præsentia de montibus abscindenda, dum omnes artifices metallicos congregaret, inuenit inter eos viros in arte quadrataria mirificos, Claudium, Castorium, Sempronianum, & Nicostratum. Hi occulte Christiani erant, & quicquid in sculptura operabantur, in nomine Domini nostri Iesu Christi sculpebant. Vnde & opera eorum nitida Diocletiano placebant. Cumque in monte Porphyretico, qui dicitur igneus, cum multitudine artificum missi lapidem inciderent, Claudium bene sequebatur ars, quia in nomine Iesu Christi omnia faciebat. Simplicius autem qui gentilis erat, conuenientia omnia quæcunque faciebat non erant, cui dixit Nicostratus. Frater quomodo ferramentum tuum confringitur. At ille. Rogo inquit te, tempera mihi, vt non confringatur. Claudius autem accepto ferro sculpturę benedixit ferrum in nomine Domini Iesu Christi, vt esset forte, & sanum ad fa iendum opera. Et tunc cœpit Simplicius bene, & recte cum ferramentis suis operari. Et miro studio cœpit inquirere, quod esset genus temperamenti, quia nunquam argumenta ferramentorum eorum frangebantur. Sempronianus ait, creator omnium ipse facturam suam confortauit. Cui Simplicius. Nunquid non Deus Iupiter oīa facit? Respondit. Blasfemasti. Deus, cui confitemur, & Dominus Iesus Christus, & Spiritus omnia creauit. Nam quem tu Deū dicis exculpitur manibus nostris. Cui Simplicius ait. Adiuro te per Deum Solem, vt dicas mihi quis est iste Deus, qui omnia creauit, in cuius nomine vos tam bene operamini. Video inquit nescio quem occulte præcamini. Declarate mihi deprecationem Dei vestri, vt amicitia mea perfruamini. Cui dixit Claudius. Fideliter tibi dicimus, vt credas in Dominum Iesum Christum filium Dei, ac percipias baptismum, & omnia ministrabūtur. At ille. Ergo inquit noli te tardare, vt vobiscum vnanimis sim, & in arte, & in religione. Tunc duxerunt eum ad sanctum Quirillum Episcopum de Antiochia adductum cum multis alijs confessoribus pro Christi nomine cathenis constrictum, & iam in tribus annis multis verberibus laceratum, & rogauerunt eum, vt baptizaret Simplicium. Quo baptizato ad opera sua redierunt.

De Passione eorum, & quatuor Cornicularioriorum. Cap. IX.

VIdens vnus de Philosophis, quoniam sine signo Crucis nihil facerent, iratus ait. Hoc signum magicæ artis est. Ad crudelitatem enim pertinet, & per ipsum à vobis oīa prospere aguntur. Accusaueruntque eos Philosophi apud Augustum. At ille delectatus operibus eorum iussit victorias, & cupidines, & conchas fieri, maximè autem Asclepium. Et fecerunt quidem conchas, victorias, & cupidines, sed non Asclepij simulacrum. Propter quod à Philosophis accusati ab Augusto redarguti sunt. Cui respondit Claudius. Pietati tuæ semper Augustę obediuimus, sed imaginem hominis miserrimi nunquam faciemus. Quia scriptum est. Similes illis fiant, qui faciunt ea, &c. Tunc magis exardescens contra eos Diocletianus causam commisit Tribuno nomine Lampadio. Qui sanctos nolentes adorare Solem, iussit in custodia publica retrudi. Post hoc autem expoliari, & Scorpionibus mactari. Sed in eadem hora arreptus est à Dæmonio, & seipsum discerpens expirauit sedens in tribunali suo. Hæc cum audisset Diocletianus iratus iussit eos in loculis plumbeis viuos recludi, & in fluuium proijci. Quod audiens Sanctus Quirillus in carcere se afflixit, & ad Dominum migrauit. Passi sunt autem 6. Idus Nouembris. Post dies verò 42. Nicodemus quidam Christianus loculos cum corporibus leuauit, & in domo sua posuit. Cumque Diocletianus Romam venisset, & omnem militiam ad sacrificandum Asclepio compelleret, maximeque milites vrbanæ præfecturę, quatuor cornicularij reluctantes nolebant sacrificare. Quos iussit ante ipsum simulacrum ictibus plumbatarūm deficere. Corpora quoque eorum in platea canibus iactari. Quæ etiam iacuerunt ibi diebus quinque. Tunc Beatus Sebastianus, nocte cum Melchiade Episcopo collegit ea, & sepeliuit in via Lauicana. Quod cum non eodem tempore, sed post duos annos euenisset, & eorum corpora reperiri non possent, iussit Beatus Melchiades Episcopus, vt sub nominibus supradictorum sanctorum, scilicet Claudij, Nicostrati, Simphoriani, & Castorij anniuersarius eorum dies recoleretur 6. Idus Nouembris. Horum autem quatuor Coronatorum nomina, quæ post eorum passionem interiectis annis Domino reuelante ostensa sunt. Ista suut Seuerus, Seuerianus, Carpophorus, & Victorinus.

De Sanctis Sebastiano, Marcelliano, & Marco. Cap. X.

EX gestis eorum. Porro Beatus Sebastianus cum esset ciuis Mediolanensis Diocletiano, & Maximiano Imperatoribus ita charus erat. vt Principatum ei primæ cohortis traderet, milites quoque eum quasi patrem venerabantur. Christo igitur quotidie sedulum exhibebat officium, sed agebat, vt hoc sacrilegis regibus esset occultum, non passionis timore perterritus, sed vt Christi militem sub clamide terreni imperij tegens Christianorum animos, quos in tormentis deficere videbat confortaret. Clarissimis igitur viris Marcelliano, & Marco geminis fratribus in vinculis pro Christi noīe constitutis, quotidie solatium exhibebat. Et tam eis, quàm seruis eorum, cum quibus tenti fuerant salutaria fidei consilia ministrabat, vt fugitiua sœculi blandimenta contemnerent, & momentanea tormētorum genera non timerent. Qui cum acquiescerent, & verbera carnificum patienter sustinerent capitalem iussit sunt subire sententiam. nisi sacrificijs idolorum consentirent. Quorum pater Tranquillinus, & mater Martia, illos sequebantur cum vxoribus eorum, & filijs. Vnde, & à Cromantio Præfecto triginta dierum inducias impetrauerunt, in quo scilicet spatio cum eis ageretur, vt ad thurificandum Idolis consentirent. Accedentes igitur amici eorum dicebant eis. Vnde vobis tam dura mens, tam ferreum pectus, quod caniciem patimini patris abijcere, & matri iam decrepitæ nouos partus afferre. Incomparabilis dolor, vita contēnitur, gloria respuitur, & contemptis omnibus pietatis affectibus, mortis atrocitas appetitur. His talia dicentibus, Mater miseram se clamans aduenit, & soluto crine canos suæ senectutis ostendens coram eis, vestem, qua pectus tegebatur scidit, cunctisque flentibus laxis pellibus, mammillas, quas suxerant, ostendebat, blandimenta eorum infantiæ exhibita memorabat. Heu, inquit me miseram, luctus vndique circumuallat. Amitto filios ad mortem vltro properantes, quos si mihi hostes auferrent, per medias sequerer acies bellatorum, si iudicia violenta concluderent carcerem simul irrumperem moritura. Nouum hoc pereundi genus, in quo Carnifex rogatur, vt perimat: uita optatur, vt pereat: mors optatur, ut veniat. Talia matre prosequente, pater infirmus, & senex manibus seruorum adducitur, & cigneo capiti puluerem aspergens, huiusmodi voces ad cœlum dabat. O fili baculus senectutis meæ, & geminum lumen viscerum meorum, quæ ista repente insania, mortis vos amatores facit? Nunquam ista iuuenibus placuit. Venite huc iuuenes, & flete super iuuenes sponte pereuntes, accedite patres, prohibite talia fieri, ne, & vos talia patiamini. Dum hæc, & talia senior ageret, ecce amborum coniuges cum natis proprijs, quos eorum aspectibus offerebant dicentes. Quibus nos seruituras relinquitis? Quibus coniugij uestri charitatem traditis? heu, quàm ferreum pectu, quàm impio crudelitatis genere parentes despicitis, amicos respuitis, vxores abiicitis, filios abdicatis, & vosipsos Carnifici vltroneos exhibetis. Tunc inter vxorum lachrymas, & filiorum suspiria cœperunt milites Christi mollescere, & animos flectere ad dolorem, huic spectaculo Sanctus Sebastianus intererat.

Qualiter

Qualiter Beatus Sebastianus eos in tentatione confortauit. Cap. XI.

HIc ergo vir christianissimus, quem occultabat militaris habitus, vbi vidit athletas Dei immenso certaminis pondere fatigari, in medio eorum se obijciens ait. O fortissimi milites Christi per nimiam virtutem fortiter peruenistis ad palmam, & per misera blandimenta coronam deponitis sempiternam. Discat nunc per vos Christi militum fortitudo, fide potius armari, quàm ferro. Erigite à terrenis affectibus tropheum vestri certaminis. Isti quos plorando attenditis gauderent vtique si possent scire, quod nostis. Nam si scirent alteram esse vitam perpetuam, ignaram tristitiæ, profecto nobiscum festinarent ad illam pertingere, istam fugitiuam pro nihilo computantes, quę omnes in se credentes semper fefellit, omnes de se præsumentes irrisit, atque vtinã solius mendacij culpa esset obnoxia & non per omnia crimina suos currere cogeret amatores. Ipsa dat edacitatem glutonibus, naufragium pudoris adulteris, execrabilem peruersitatem incestis. Ipsa admonet furem, vt rapiat, iracundum, vt sæuiat, mẽdacem, vt fallat. Ipsa tollit iudicibus iustitiam, castis pudicitiam, moribus disciplinam. Et vt maiora, quæ suis amatoribus ingerit crimina memoremur. Si frater aliquando fratrem, si filius patrem, si amicus amicum necauerit, nunquid non præsentis vitæ amore ducti, ista committunt. Dum enim illam plus iusto diligũt, iniquo se omnes odio persequuntur. Vt quid enim pirata iugulat nauigãtem, vt quid latro perimit viatorem, diues opprimit pauperem, superbus humilem, nisi vt ab infœlicissimis isti carnali vitæ carnalibus seruiatur? Postquam verò de spurcitia fuerit saginata seruientes sibi, tradit filiæ suæ, idest morti æternæ. Ex hac enim nata est mors, quando primi parentes gulæ suæ, & oculorum libidini seruierunt. Et ideo qui ad æternam vitam fuerant facti, huc in istam mortis imaginem sunt iactati. Hinc iterum ad inferos deuoluti, nihil secum nisi peccata portantes. Hæc est vita, quæ vos fallit, ò amici, vt amicos vestros ad vitam euntes perpetuam iniusto consilio reuocetis. Hoc vos instigat, ò coniuges, vt beatorum etiam martyrum mentibus, per pietatis colorem impietatem suggeratis. Qui si vobis consentirent, pauco quidem tempore vobiscum esse possent, & postea separari, & ita separari, vt nunquam vos inuicem nisi in tormentis perpetuis videretis, vbi edax flamma incredulorum animas deuorat, vbi Dracones labia blasfemantium comedũt, vbi Serpẽtes morsibus suis incredulorum pectora depascunt, vbi vlulatus, & gemitus sonat, vbi clamor confusus, & incendij ardor extorquet. Hæc autem tribulatio nullo fine concluditur, sed ad rediuiua supplicia, qui adustus fuerat reparatur. Hanc igitur, & istos euadere permittite, & vosipsos eripere cogitate. Nolite timere, non enim à vobis separantur, sed vadunt in cœlum vobis præparare sidereas mansiones, in quibus cum eis in perpetuum gaudeatis. Vbi non impediuntur occupatione deliciæ, vbi nulla sollicitudine securitas conturbatur. Luctus, & gemitus nunquam auditur, fœdum, vel deforme nunquam videtur, sed omni formositate, & elegantia sine intermissione, patentes oculi perfruuntur, hymnorum organa iugiter sonant, quæ ad laudem Dei ab Angelis decantantur. Ibi odor aeris per delectationem per cuncta membra diffunditur, & refectio melliflua gustu suscipitur. Hoc vnicuique sapiens, quo fuerit delectatus, statimq; quod concupierit anima eius, concupiscentiæ famulantur vniuersa paratissimo effectu. Vnde si in hac mortali vita contra concupiscentias suas aliquis pugnauerit, quasi qui hic eas expenderit, illic eas integras à creatore suo consequetur. Ipse enim creauit homines, vt viuerent, & mortem iuxta introitum posuit, vt timore mortis homines refrenati alteram vitam quærant.

Sermo eiusdem de contemptu præsentium. Cap. XII.

SI quis autem interrogaret, cur à creatore diuitię factæ sunt, si eius lege contemnendæ sunt. Respondemus ita diuitias à creatore factas, vt alloquantur quodammodo amatores suos dicentes. Sic nos amate, vt nunquam à vobis separemur, sequi vos morientes non possumus, antecedere vos possumus viuẽtes, si tamen ipsi iubetis. Cupidus fœnerator aurum tradit homini, quod duplicatum recipiat. Agricola terræ semina committit, vt centuplum quærat. Proh nefas debitor fœneratori, & reddere præualet, & terra agricolæ semina multiplicata restituere. Deus autem diuitias tuas si à te acceperit, amplificatas reddere non potest. Inquiris nunc cur diuitias dedit mihi Deus, si ipse à me reddendæ sunt. Tradidit ipse eas tibi, vt scias quanta sit in eis requies, quanta voluptas, quantus luxus, vt per has habens charitatem cum auctore diuitiarum, ipsi eas tradas custodiendas, quia si ipsi eas nolueris tradere, aut edacitas gulæ eas inuadet, aut luxuria tibi eripiet, aut certè mors auferet. Nunquid si transires per medias acies Barbarorum, & inueuires virum fortem te diligentem, qui etiam sæculum pecunia tibi dedisset, dicentem tibi. Da mihi custodiendas pecunias has quas dedi tibi, quia barbari ibi insidiantur, vt eas tibi auferant, quas cum tibi abstulerint, suis te gladijs laniabunt. Nonne supplex rogares, vt eas ipse susciperet, de quo certus esses, quòd etiam ampliora, quàm acceptisset redderet, & te ab hostibus liberaret. Similiter delicias, qui habet aures audiendi, audiet dicentes sibi. Si verè nos diligitis, illi nos commendate, qui nos vobis integras, & illibatas restituet. In hac vita si nostrum volueritis occupare officiũ, quasi hic expensæ, ibi vobis omnino negabimur. Dimittite nos interim seruire morituris, quia iccirco breuiati sunt dies mortalibus, vt immortalibus iugiter famulemur. Sic enim propter electos breuiabuntur dies, vt seruitus nostra sit longa iniustis. Seruimus quidem festino cursu impijs, & sceleratis, & turpibus non sponte, sed propter eum, qui nos subdidit. Liberabimur tamen à seruitute corruptionis, & reuocabimur ad libertatem gloriæ filiorum Dei, nolite itaque ò amici, ò parentes, ò coniuges, à vita ad mortem, quos diligitis reuocare. Hoc est enim cum Diabolo piscibus hamum tẽdere, & ad modicam suauitatem inuitare, in qua latet mors interior. Præsens dolor, aut leuis est, & tolerabiliter sustineri potest, aut grauis, & cito finem affert. Dolor verò futurus nunquam finiendus aggreditur, & acrius subinde, quàm inchoauerat sæuit. Ne ergo timeamus vna hora dolorem cum corpore, qui optamus cũ Christo gaudere. Nostras lachrymas in gaudium conuertamus, & non quasi mortuos plangamus quos cum Christo regnaturos credimus.

De Splendore super eum veniente quem vidit Zoe. Cap. XIII.

HÆc igitur Beatus Sebastianus indutus clamide, succinctus baltheo cum diceret, subito per vnam fere horam splendore nimio de cœlo veniente illuminatus est, & sub splendore iuuenis pallio candidissimo amictus apparuit iuxta eum. Hæc autem gerebantur intra domum primipuli Nicostrati cuius vxor nomine Zoe ante sex annis ægritudinis nimietate facta erat muta. Hæc cum miraculi stupore teneretur, annuebat manu omnibus, quod quasi exprobrandi essent, q̃ tam euidenti beati viri assertioni non crederent. Qui, vt vidit secreta cordis lingua explicari non posse, ait. Si verè seruus Christi sum, & vera sunt omnia, quæ ex ore meo hæc Mulier audiuit, & credidit. Iubeat Dominus meus ad eam redire officium labiorum. Tunc exclamãs Mulier ait. Beatus es tu, & benedictus sermo oris tui, & beati qui credunt per te. Ego enim vidi oculis meis Angelum, ad te de cœlo venientem, & libros ante oculos tuos tenentem, ex quorum lectione vniuersa sermonis tui ratio decurrebat. Benedicti qui in his verbis crediderũt, & maledicti, qui in vno verbo dubitauerunt, quia sicut Aurora superueniens omnes noctis tenebras excludit, ita lux sermonum tuorum omnem caliginem & ignorantiæ cæcitatem extergit.

De conuersione Nicostrati Primiscrinij, & aliorum plurium. Cap. XIIII.

HÆc videns Nicostratus genibus eius aduolutus veniam petebat, eo, quòd sanctos Dei Marcellianum, & Marcum Imperiali iussu haberet in vinculis, & solutis illis, genua eorum amplexus, rogabat eos abscedere dicens. O quàm fœlix essem, si pro salute vestra possem mereri constringi. Qui dixerunt. Si tu fidei gloriam quam nondum habueras accepisti, quomodo nos, quod ab infantia habuimus relinquentes, passionis nostræ tibi calicem damus. Cum hoc audientes omnes pariter fletibus pœnitentiam ostenderent. Marcus ait. Discite patres sancti, quia hæc tota belli Diaboli calliditas est à supplicijs corpus eripere, & animam vitijs subiugare. Sed qua ratione mori timeant, qui sciunt hanc hominis esse naturam non pœnam. Quantos huius falsæ vitæ amatores, ruina grauis oppressit, fulmen incendit, naufragium perdidit, gladius peremit, & istam miseri cum doloribus amittẽtes, veram illam pœnitus inuenire non possunt. Ad illam enim non ducit tortura, sed causa. Eodem igitur pœnarum genere, & innocentibus salus æterna confertur, & pœna delinquentibus irrogatur. Tunc Nicostratus cum coniuge sua petijt mysterium Christianæ religionis. Cui Sebastianus ait. Audi consilium. Oẽs vinctos, & clausos in vnũ redige, & tunc sacræ legis Antistitem adhibeo, vt cum omnibus, qui credere voluerint sancta suscipias sacramenta. Congregatis autem omnibus vinctis in domum eius, ait sanctus Sebastianus. Crimina diabolica si Dei cædant virtutibus, reatus vestra morte excluditur. Ad illum igitur redeundum est, qui filium suum vnicum passionibus, & morti tradidit, vt nos à passionibus, & morte perpetua liberaret. Tunc omnes prostrati cum lachrymis cœperunt pœnitentiæ vocibus exclamare, & se Christo velle credere. Quos sanctus à vinculis exolui iussit, & Policarpum Presbyterum, qui causa persecutionis latebat ad eandem domum adduxit. Qui videns turbam benedixit Deum. Sed & Claudius Commentariensis superuenit, duosq; filios suos vnũ hidropicũ &

& alterum vulneribus impressum adduci fecit, omnesque simul baptizati sunt numero 64. Filij autem Claudij ita de fonte sani leuati sunt, vt nec in eis morbus appareret. Tranquillinus autem crismate linitus interrogatus à Sancto Policarpo, si crederet in Patrem, & Filium, & Spiritumsanctum, statim vt dixit Credo, solutæ sunt manus eius nodosæ, & genua, & plantæ pedum. Ita enim podagrico dolore contractus fuerat, vt vix manibus portaretur. Omnes ita baptizati per dies 15. in Dei laudibus perdurantes die, ac nocte, quasi fideles milites parabant animos suos pro Christi nomine in martyrio bellaturi. Baptizatus est, Cromatius vrbis Præfectus cum filio suo Tiburtio, & ex familia eius 1400. animæ, quas omnes manumissionis gratia à seruitutis nodo absoluit dicens, quòd qui patrem Deum habent, serui hominum esse non debent.

De his, qui optione sibi data martyrium elegerunt. Cap. XV.

CVm autem christianorum fieret persecutio tunc Sancti Gay Papæ cõsilio habito Cromatius omnes in domo sua latẽter recipiebat, atque fouebat. Cumq; iam eius opinio cœlari non posset, meruit ex sacro rescripto, vt remoraretur in campo volito, tributiq; copiam omni Christiano secum ire volẽti ad persecutionem declinandam. Venit itaq; Gayus Episcopus in domum eius, & ait omnibus. Dominus Iesus Christus p̃scius fragilitatis humanæ, duos in se credentibus gradus constituit. s. confessionis, & martyrij. Si qui igitur pondus martyrij se posse sufferre desperent, cõfessionis gratiam teneant, & cum filijs nostris Cromatio, ac Tyburtio pergant, mecumq; in hac vrbe, q̃ volunt, remaneant. Non enim Tertarum spacia diuidunt, quos Christi charitas nectit. Tunc exclamauit Tyburtius. Obsecro te Pater, ne me permittas terga persequentibus dare. Mihi enim valde iocundum est mortem pro vita æterna subire. Tun Sanctus Gaius congaudens fidei eius flebat. Remanseruntq; cum eo Marcellianus, & Marcus, & horum pater Tranquillinus, & B. Sebastianus. & Tiburtius. Nicostratus etiam cum fratre suo Castorio, & coniuge sua Zoe. Claudius cum Victorino fratre suo, & filio suo Simphoriano. Horum Marcellianum, & Marcum constituit Episcopos Diacones, Tranquillinum verò presbyterum, Sebastianum verò Ecclesiæ defensorem. Cæteros autem Subdiaconos. Morabantur autem omnes apud Castulum quendam Christianum Zetarium Palatij latenter, die noctuq; fletibus, & ieiunijs orantes Deum, vt digni haberentur confessionis suæ tolerãtia sanctorum martyrũ numero sociari. Multi etiam infirmi precibus eorum sanabantur, cæci illuminabantur, dæmones eijciebantur. Transiens autem Tiburtius occurrit homini, qui de alto lapsus caput, & omnia membra ruperat sibi, ita vt de sepultura eius ageretur, & dicens super eum lente orationem Dominicam, incolumem eum reddidit, parentesque eius à turbis segregans virtutem eius Christi nominis annunciauit, obtulitq; eos Papæ, qui eos baptizauit.

Passio Zoe Tranquillini, & Nicostrati cum socijs suis. Cap. XVI.

BEata autem Zoe in Natali Apostolorum cum ad confessionem Beati Petri orare, ducta est à Paganis ad patronum Iramuachiæ, & compellebatur Martis faciculæ thus incendere. Cui illa respondit. Mulierem compellis Marti sacrificare, vt ostendas Martem vestrum mulieribus delectari. Sed [illegible] impudicissimę Veneri potuit pudorem eripere, mihi verò tropheũ fidei in fronte portanti non poterit præualere. Tunc misit eam in custodia obscurissima, vbi per quinq; dies nec lumen vidit, nec cibum, vel potum sumpsit, sed tantum vox eius, qui eã clauserat audiebatur dicens. Morieris fame, & cæcitate, nisi te libaturam promiseris. Post sex dies iussa est à collo, & à capillis in arbore excelsa suspẽdi, & subter fumum ex sterquilinio adhibe ri. Quæ statim, vt suspensa est, in confessione Domini emisit spiritum. Tunc illi corpus eius auferentes saxo ligauerunt, & alueo Tyberis immiserunt dicentes. Ne Christiani corpus eius tollãt, & faciant eam sibi Deam. Igitur celebrato eius martyrio, venit in somno Beato Sebastiano, & narrauit ei qualiter martyrium Domini suscepisset. Quod cum narraret Sebastiano prorupit Tranquillinus, & ait. Fœminæ nos ad coronam antecedunt, vt quid viuimus? Et descendens octauo die ad Beati Pauli Apostoli confessionem accessit, nihilominus, & ipse passus insidias, tentus à populo lapidatus est & mortuus, cuiusque corpus Tyberino gurgiti mãcipatum est. Item Nicostratus, & Claudius vnà cum Castorio, & Victorino, & Simphoriano cum corpora sanctorum per ora tiberina requirunt, tenti ad aures Præfecti ducti sunt. Eratque Fabianus Iudex, qui eos ad sacrificandum hortabatur, & per decem dies eos minis, & blandicijs agens, in nullo pœnitus potuit commouere. Tunc fecit de eis suggestionem Imperatori, qui cum eos torqueri iussisset, nullaque ratione tormentis compulsi cederent, iussit eos in medio mari præcipites dari. Immensis itaque artati ponderibus, pelagi fluctibus dati sunt, vt inter aquas martyrium celebrarent.

Passio Sancti Tiburtij martyris. Cap. XVII.

INsidiabantur itaque infideles fidelibus, & iniquo furore christianum, non poterant nec nomen audire. Interea Torquatus quidam Apostata Sancto Gaio Episcopo callidè se simulata fide sociauit. Qui dum à Beato Tiburtio viro scolastico nobili, ac sancto, frequenter argueretur, q capillos arte componeret, q assiduè ludendo pranderet, quòd fœminarum se libenter aspectibus daret, & quòd à ieiunijs, & orationibus, & vigilijs fratrum sese tolleret, simulauit se monentem æquanimiter accipere, & egit arte quatenus orantem Sanctum Tiburtium infideles comprehenderent. In qua comprehensione seipsum teneri fecit, & simul ad secretarium iudicis sæuientis perduci. At vbi introducti sunt Fabianus ad Torquatum ait. Ignoras, q iusserunt inuictissimi Principes, vt qui sacrificare Dijs noluerit diuersis supplicijs maceretur? Qui respõdit. Hic magister meus semper me docuit, quod hunc video facere necesse est, vt faciam. Tunc Fabianus conuersus ad Tiburtium ait. Quid ad ista respondes? Tiburtius ait. Torquatus diu est, q se Christianum esse mentitus est. Credis hunc Christianum esse, qui in lenocinio suo molliendò capicio fimbrias obmittit, qui tonsorem diligit, qui sic molliter gestit, qui fluxum gressum improbo visu distendit, qui viros negligenter agit, fœminas libenter intuetur? Nunquid tales seruos Christus habere dignatur? At hic qualis semper fuerit nunc euidenter ostendit. Reprehendebam in eo ciropiam edacitatẽ, & vini potationem, ac sepultam diuini nominis sanctitatem. Mãducabat, bibebat, & euomebat, & nunc Christianos accusat, inter me[illegible] iudicem incitat, nolenti gladium porrigit, & vt dęmoniis ceruices nostras inclinemus, hortatur. Videmus votum tuum, & venena pectoris intuemur. Accingere nunc ò crudelissime, vtere carnificis officio, vendica tibi, & ipsius iudicis vocem, applica eculeos, suspende christianos, damna, percute, incende. Oĩs nobis vilis est pœna, vbi pura est conscientia. Fabianus ait. Restitui te Generi tuo, & hoc esto, quod natura dictauit. Nobis enim natus ad tantam deuolutus es fecem, vt possis, & supplicium simul & infamiam subire, & mortem. At ille respondit. O prudentissimum virorum, & Romanis insulis iudicem constitutum, quia meretricem Venerem, & incestissimum Iouem, & Mercurium fallacem, & Saturnum filiorum occisorem colere nolo, infamiã generositatis incurro, Et quia vnum & verum Deum, qui in cœlis regnat adoro, & veneror, mihi supplicia minantur. Tunc Fabianus iussit ante pedes eius carbones ardentes effundi, dixitq; ei. Elige tibi vnum e duobus. Aut thura in istos carbones adijce. Aut super eos nudis pedibus incede. Qui faciens signum Crucis constanter super eos ingressus est nudis plantis. Dixitq; præfecto. Disce Christum, quem confitemur esse Deum, & ipsum creaturis dominari. Et nunc tu mitte manum tuam in aquam calidam in nomine Iouis, & si pot faciat te non sentire ardores. Nam in nomine Domini nostri Iesu Christi videtur mihi, quod super flores roseos gradior, quia creatura ipsa creatoris sui seruit imperio. Fabianus ait. Quis ignorat artem magicam vos docuisse Christum vestrum. At ille. Obmutesce inquit infœlix, & noli auribus meis hanc iniuriam facere, vt audiam te rabido ore mellifluum, & sanctum lacerare nomen. Tũc irati Fabiani iussu ductus est in via Lauicana, & effundens orationem ad Deum, vno ictu gladii verberatus abscessit. Ibiq; post modum ad laudem nominis sui multa beneficia præstitit.

Passio Sanctorum Castuli, Marcelliani, & Marci, ac Sebastiani. Cap. XVIII.

POst hoc egit Torquatus, vt Castulus Zetarius palatij, hospes sanctorum artaretur. Hic apprehensus, & tertio auditus in confessione Domini perdurans, missus est in foueam, & dimissa est super eum massa harenaria, & sic cum palma martyrij migrauit ad Christum. Post hoc Marcellianus, & Marcus tenti sunt, & ambo ligati ad stipitem acutos sudes in pedibus acceperunt. Quibus dicebat Fabianus. Tandiu fixis plantis stabitis, quàm diu Dijs debitum officium reddatis. Tunc ambo fratres in ligno confixi psallebant inter se dicentes. Ecce quàm bonum, & quàm iocundum habitare fratres in vnum. Cumque trãsissent vna dies, & vna nox, & illi in Psalmis, & Hymnis perseuerarent, iussit eos ambos, vbi stabant, lanceis per latera perforari Sicque cum martyrij gloria ad regna siderea migrauerunt. His expletis B. Sebastianus conuentus est, quia præfectus Imperatori Diocletiano de eo suggessit. Quem ille vocans ad se ait. Ego te inter primos palatij mei semper habui, & contra salutẽ meã in Deorum iniuriam hactenus latuisti. Qui dixit. Pro salute tua semper Christum colui, & pro statu orbis Romani ipsum, qui in cœlis est semper adoraui, considerans a lapidibus auxilium petere

petere insani capitis esse, & vani. Iratus Imperator iussit eum duci in medium campi, & quasi signum ad sagittandum ligari, atque a sagittarijs figi. Tunc millites implentes ita eum hincin de repleuerunt sagittis, & quasi ericius ita esset ictibus sagittarum infitus, & æstimantes eum mortuum abierunt. Tunc relicta vxor Martyris Castuli Zetarij, nomine Hirenes abijt vt noctu corpus eius tolleret, & sepeliret, & inueniens eum viuentem adduxit ad domum suam, & inter paucos dies integram in omnibus membris recuperauit salutem. Cumque omnes Christiani ad eum conuenirent, hortabantur eum abscedere. Ille autem oratione facta descendit, & stans super gradum Eliogabili, venientibus Imperatoribus dixit. Iniquissimis subreptionibus animos impij vestri templorum Pontifices obsident suggerētes de Christianis falsa commenta, dicentes eos reipublicæ aduersarios, quorum precibus ipsa respublica melioratur, & crescit. Cūque talia diceret Diocletianus ait. Iste non est Sebastianus, quē sagittis iusseramus interfici? At ille. Ad hoc inquit Dominus Iesus Christus me suscitare dignatus est, vt conueniam vos, & cōtester coram omni populo iniusto iudicio persecutionem vestrā in Christi famulos ebulire. Tunc iussit eum in hipodromo palatij duci, & tamdiu castigari, quām diu spiritum exalaret. Post hoc tulerunt corpus eius nocte, & in cloaca maxima miserūt dicentes. Ne forte Christiani eum sibi Martyrem faciant. At Beatus Sebastianus in somnis Beatæ Lucinæ Matronæ apparuit dicens ei. Iuxta circum inuenies corpus meum in vnco pendens. Hoc sordes non tetigerunt, & dum leuaueris per duces illud ad cathacumbas, & sepelies in initio criptæ, iuxta vestigia Apostolorum, quod & fecit.

Passio Sancti Mennę Militis, *Cap.* XIX.

EX gestis eius. Passus est, & Sanctus Mennas eo tēpore, quo sub duce Agirico militiam agens, Imperatoribus ita charus fuerat, vt multorum animas quas videbat pro Christi nomine diuersis supplicijs affici, nisibus suis eriperet, & Sanctis eloquijs confortaret, Denique a terreni regis militia declinans, & in occultis abditisque locis se conferens, cum Imperatorum natalitia celebrarentur, multitudine populi vndique concurrente, vnà cum cæteris theatrum ingressus est. Aspiciens autem Imperatores sedere pro tribunali, & agonem Christianorū diuersis supplicijs impendi, palam in medio theatri clamitans ait. Ecce apparui non quærentibus me. Audientes Imperatores, q tā constanti animo auderet ista dicere, aspicientes quoque in eum effigiem heremitæ cuiusdam ignotam, hirsutasque genas, iusserunt eum tradi Pirro duci, qui sedens pro tribunali cernensque in eius confessione Christi constantiam, fecit eum in eculeo leuari, & a ministris exungulari, lampades quoque igneas eius lateribus applicari. Sed & plagas eius tormentis madidas, cilicio fricari, atque carbones igneos super easdem imponi. Post hoc sudes ferreos iussit per pauimentum aspergi, & sic eum ligatis manibus, & pedibus extensum trahi quousque omnes artus eius membratim possent dissipari. Plumbatis quoque collū eius & maxillas tundi. Tandem, quia cum in his omnibus immobilis permaneret, a spiculatore caput eius ablatum, & igni deditum est, sed furtim a Christianis corpus eius, e medio ignis ereptum est ac sepultum. Passus est autem in Scythia Metropoli Frigię.

Passio Sanctorum Dorothei, & Gorgonij cum socijs. *Cap.* XX.

EX historia Ecclesiastica libr. 8. Cum autem persecutionis flamma, quæ a militibus sumpsit initium, tota per populos, & Sacerdotes exaggeresset incendia, possibile non est numero comprehendi, quanti quotidie pene per singulas vrbes, & prouincias martyres efficiebantur. Apud Nicomediam vnus de nobilibus simul vt vidit contra Dei cultores in foro crudelia edicta pendere, calore fidei ignitus, publice populo inspectante, iniecta manu librum iniquæ legis detraxit, & coram omnibus discerpsit, Augusto in eadem vrbe simul cum Cæsare constituto, ad quos cum religiosi viri, & illustris factum relatum esset, mox in eum omni crudelitatis genere desæuiētes, ne hoc solum quidem efficere quiuerunt, vt eum aliquis mestum in pœnis videret, sed læto, & hilari vultu, cum iam viscera in supplicijs defecissent, spiritus tñ lætabatur in vultu. Ex quo Tortores sui grauius cruciabantur, q omnia genera suppliciorum in eum cōsummabant, quem nec tristem ex his reddere poterant. Post hunc vnus ex Dorothei sodalibus, qui in cubiculo Regis erant, & in affectu semper liberorum habiti fuerant, cū de memorati martyris suppliciis liberius causaretur, educi ipse iubetur in mediū, & immolare compellitur, abnuens iubetur appendi, & flagris toto corpore laniari, cumque remaneret immobilis, visceribus iam pelle nudatis, iubetur aceto ac sale perfundi. Cumque etiā hoc tormenti genus constanter ac fortiter tolerasset, craticula prunis superposita iubetur in medio poni, ibique q reliquum fuerat in verberibus assumpti corporis superponi, & non ad subitum, sed sensim paulatimque succendi, quo pœna protelaretur in longum. Ministris autem scelerum modo hinc modo inde corpus versantibus, & supplicia renouantibus, cum sperarent ab eo se elicere consensum, ille firmus in fide, & ouans in spe, consumptis iam & igne resolutis carnibus suis, vltimum spiritum in fide lætus exalauit. Tali Petrus, hoc enim ei nomen est. 4. Idus Martyrii martyrio decoratus veræ petræ extitit fidei hæres, & nominis. Huius institutor in Disciplina, & magister in officiis, quæ in palatio exhibebantur Dorotheus erat cubili regis præpositus, habens secum officio, fide, & magnanimitate parē Gorgonium, quorū institutionibus optimis, omnes fere cubilis ministri, in fide Dei vigilanter, & libere persistebant. Dorotheus autem, & Gorgonius cum Petrum tam immanibus viderent suppliciis cruciari, constanter & libere dixerunt. Cur Imperator in Petro punis sententiam, quæ viget in omnibus nobis. Cur in illo crimen ducitur, quod nos omnes confitemur. Hæc nobis fides, hic cultus, & vnanimis eademque sententia. Quos ille cum in medium venire iussisset, similibus penè vt priores affectos suppliciis ad vltimū laqueo appensos necari iussit. Tūc & Autimus ipsius vrbis Episcopus in Domini confessionē perdurans, martyrii gloriam capitis obtruncatione suscepit. Quem tanquam bonum pastorem viam martyrii preeuntem, vniuersa penè gregis sui multitudo prosecuta est.

De Cæteris, qui passi sunt Nicomediæ, & Meletenæ. *Cap.* XXI.

ACcidit nanque apud Nicomediam in ipsis diebus partem aliquam palatii incendio conflagrari. Quod Imperator a nostris factum suspicans, furore succensus, iussit omnes caterua tim collectos gladio alios truncari, alios comburi. Sed cum ministri interrogarent singulos si forte sacrificaturi vellent dimitti, tām viri, quām mulieres, ne interrogari quidem se patiebantur, sed vltro vel flammis irruere, vel cædentibus gladiis certatim ceruices obiicere. Cumque iam illisipsis spectatoribus nimietas crudelitatis horresceret, ministri scelerum partem populi nauiculis iniectam, in medium pelagus adducunt. Ibique in sententia fidei persistentes in profundum præcipitant. Intātum verò apud eos exarsit crudelitas, vt etiam Regios pueros martyres effectos ac sepultos effoderēt, & corpora eorū in mare piicerent dicentes. Ne forte Dii Christianorum efficiantur, & illi qui Deos adorare nolebant seruos nostros adorent. Putant em̄, q apud nos diuinus honor martyribus deferatur. Cū hæc apud Nicomediam gererentur, haud segnius apud Meletenam prouinciam Siriamque omnes Ecclesiarum principes carceribus retrudi, & in vinculis conijci edictis principalibus vrgebantur. Simulque cum his ex plebe viri ac mulieres nobiles, & ignobiles rapiebantur. Fiebat vbique miserabile pectaculum. Subito nāque inueniebatur in vrbe silentium, & solitudo, in carceribus constipatio. Verum cum peruenisset æstuare ad principem carceres, & per innocentium pœnas locum deesse criminosis, noua rursum ædicta mittuntur, vt ex his, qui conclusi erant, si quis immolare vellet liber abscederet, qui verò abnueret diuersis pœnatum generibus interiret.

De his quæ passi sunt in Palestina, & Tyro. *Cap.* XXII.

CVm iā quantæ per singulas prouincias multitudines martyrum extiterunt, quis comprehendere valeat, sed nec illorum quidē agones, quos apud Palestinam, vel Tyrum præsentes inspeximus digne memorare sufficimus. Neque enim audita, sed oculis nostris inspecta narramus. Exquirebantur diuersa tormentorum genera: sibinuicem succedentia, flagris primo per omne corpus Dei martyres carpebantur. Post hæc ad bestias tradebantur. Et omnis contra eos hominum bestiarumque & elementorum crudelitas armabatur. Ad hæc Dei cultores statuunt in medio denudatæ arenæ loco. Additur adhuc arte intra cauea bestiis furor, & ita sæuiores semetipsis effectæ claustris prorūt, subito replent, stadium circumdant, ecclesiam martyrum in medio sitam circumeunt sæpius, & oblustrant, & diuinæ virtutis eis adesse custodiā sentiētes, pcul ab eis abscedūt. Sed illico furor, q reprimebat̄ in beluis transit in hoies. Nemo Dei præsentem virtutem aut diuinum adesse piis auxilium sentiebat. Sed mittuntur quibus hoc artis erat instigare bestias contra eos, quos Diuina gratia defendebat. Verum vt ostenderetur omnibus non bestiis deesse feritatem, sed Diuinam Dei cultoribus adesse custodiam. Illos ipsos qui ad instigandū mittuntur incredibili velocitate discerpunt. Et cum iam nullus ex eis auderet accedere, iubentur martyres ipsi commotis manibus aduersum se beluas incitare, sed nec sic quidem aliquid pati poterant. Nam & si forte aliqua fuisset ex beluis cōcitata, cū peruenisset ad proximum, protinus in semetipsam conuersa repedabat.

pedabat. Tunc stupor ingens,& pauor omnes, qui in spectaculis consedebant inuaserat. Sed tētatur adhuc ab hominibus Deus. Iubentur alij criminosi bestijs subigi qui omnes in momento perierunt a bestijs in aera dispersi. Sed nec si quidem bestiæ cō citatæ Dei cultoribus aliquid generabant molestiæ. Diuino eos spiritu velut muris validissimis muniente. Iubentur illæ amoueri,& pro eis aliæ dimitti. Quæ cum similiter nihil triste sanctis inferrent, amotis etiam his sæuiores feris homines martyribus immittunt, gladijsque peragunt, quod bestijs nequiuerunt. Et vt in omnibus se beluis esse nequiores ostenderent, prohibebāt & cadauera terræ mandari,& iubebant fluctibus dari.

De His, qui sunt passi in Aegypto. Cap. XXIII.

IN Ægypti quoque prouincia innumerabiles nō inferiori gloria tam viri, quam Feminæ ac pueri, per fidem Domini Iesu Christi præsentem vitam paruipendentes, futuram gloriam quæsierunt. Quidam ex eis post verbera, post vngulas, post flagella, aliosque diuersi generis horribiles cruciatus, flammis traditi sunt. Alii in mari præcipitati. Nonnulli etiam capite cæsi sunt, ita vt sponte ceruices suas securibus darent, nonnulli inedia consumpti, Alij patibulis affixi, in quibus quidam more peruerso, capite deorsum presso, pedibus in sublime sublatis, torti sunt. Apud Thebaidem verò omnem narrationem superat agitata crudelitas, pro vngulis testas fictilium vasorum tortores adhibebant. Quibus omne corpus eousque lacerabāt, donec totā carnis cutem eraderent. Mulieres quoque nudas, ita vt ne pudenda quidem contegerentur, arte quadam & machinis positis vno pede in excelso suspensas,& capite in terram diuersas, indignissimo spectaculo per diem continuum pendere sinebant. Alias sicubi vicinæ sibi duæ arbores inueniebantur vi quadam ab vtraque inflexis contra se inuicem ramis, eisque singulis singulos pedes martyris obligantes, subito ramos quos vi inflexerant relaxabant, qui cum ad situm suum impetu naturali referebantur, discerptis visceribus, auulsa secum membra rapiebant.

Passio Sancti Phileæ Episcopi cum pluribus cæteris. Cap. XXIIII.

NOs quoque cum in Aegypti partibus per idem tempus iter perageremus, oculis nostris inspeximus, vt sedenti pro tribunali sæuissimo præside, offerentur innumeri fidelium populi, quos ille per ordinem confessos se esse Christianos, iussit capite plecti. Qui egressi ad contiguum menibus cāpum, non carnificum nexibus tracti, sed fidei vinculis colligati sponte omnes, immo alter alterum præueniens ceruices cædentibus obiectabant. Viderant cæde fessos carnifices residere vires resumere, gladios mutare, nullus tñ ex omnibus ne paruulus quidem infans deterreri potuit a morte. Sed hoc solum pauebant singuli, ne dum forte properum sol vergens diem clauderet, separatus a consortio martyrum remaneret. Et dum priores quique iugularentur, reliqui non desidię aut torpori indulgebant, sed psallentes,& hymnos Deo canentes, locum quique martyrii sui expectabant, vt extremos spiritus in Dei laudibus exalarent. Hanc coronam gemma nobilior adornabat, hunc gregem Pastor illustrior decorabat. Phileas, s. qui vrbis ipsius quæ Timus appellabatur Episcopus erat. Hic cū plurimos propinquos nobiles haberet, in vrbem frequenter ad præsidem ducebatur, eiusque monitis acquiescere suadebatur tot,& tantis propinquis exorātibus, vxoris,& liberorum respectū habere, nec cępta præsumptione persistere. At ille garrientium dicta despiciens, ad cœlū animo tendebat, parentes & propinquos Sanctos Martyres,& Apostolos dicebat. Aderat tunc quidam vir agens turmam militum Romanorum, nomine Philoromus, qui cum videret Phileam circundatum lachrymis propinquorum,& Præsidis calliditate fatigari, nec tamen vllatenus flecti posse, aut infringi exclamauit. Quid inaniter constantiam viri tentatis, eūque qui fidem Deo seruat, infidelem efficere vultis. Quomodo potest lachrymis terrenis flecti, cuius oculi cœlestem gloriam contuentur. Tunc cunctorum ira in eum versa, vnà ipsum cum Philea subire sententiam poscunt, Quibus libenter annuens iudex vtrumque plecti capite iussit.

Qualiter Idem in vinculis positus scripto gregem suum confortauit. Cap. XXV.

HIeronimus de illustribus viris. Hic Phileas de ciuitate Thmui nobili genere,& non paruis opibus, suscepto Episcopatu librum de laude martyrum composuit. Eusebius vbi supra. Scribēs igitur ad Thimoitas post aliquanta hæc refert. Horum nobis bonorum exempla Beati Martyres præbuerunt, qui vnà nobiscum in agonibus perdurantes mortem pro pietate cęperunt. Considerabant enim Deum pp nos hominem factum, hæc docuisse nos exēplo suo, vt vsque ad mortem obluctemur contra peccatum, quorum nunc si velim robur,& tolerantiam exponere, nec mihi copia tanti sermonis est, nec puto aliis, quā his qui oculis suis viderunt, quæ gesta sunt credibilia videri. Erant enim expositi omnibus volentibus pro libidine supplicia inferre. Et si quod aliquis per ocium excogitans nouum genus supplicii detulisset licebat eis inferre. Verberabatur alii fustib⁹, alii virgis, alii flagris, nonnulli loris districti vel funibus appēsi, eratque studium per singulos, nouum genus adinuenire supplicii. Post tergum alii iunctis manibus appendebantur,& trocleis distenti membratim diuellebantur. Iam verò vngulis exarari vetus ac leue ducebatur, non vt latronibus,& homicidis solet tm̄ latera fodiebant, sed & venter,& femora,& tibiæ,& vsq; ad vngues vngula perueniebant: sed nec facies quidem nec frons a tormentis immunis remanebat. Cumque corpora fuissent absque omni humanitate laniata, exposita in publico,& nudata nō solum veste, sed etiam cute, crudele cunctis prætereuntibus spectaculum fierent. Quosdam verò columnis constrictos,& post tergum distortis brachiis vinctos relinquebant. Alii penè totū diem suspensi eculeis exigebant. Et cum omne corpus vel tormētis vel verberibus fuisset absumptum trahi nudum pedibus rursum iubebatur ad carcerem, ibique cippo pedibus conclusis, recentibus adhuc terga vulneribus reiiciebantur in solum testarum fragmentis subter stratum. Interea, quām plurimi vsq; ad mortem fortiter perdurantes, tyrannis pudorem non minimum conferebant. Alii recepta sanitate corporis, ad reparādos denuo agones dispensatores pęnarū sponte prouocabant. Quos illi erubescentes rursum ad tormenta reuocare ipsa eorum audacia territi, capite cædi iubebant. Hæc Beatus Phileas in vinculis positus,& in carcerem retrusus, cōmissæ sibi Ecclesiæ scribebat. Quibus eos vnà secum socios martyrum,& consortes cęlestium faceret coronarum.

De His, quæ passa est Ecclesia in Frigia,& Arabia, cæterisque prouincijs. Cap. XXVI.

IAm verò illud, quod apud Frigiam gestum est, quis audeat præterire, in quo & communia humanitatis,& propria Romani regni iura violata sunt. Vrbem quandam Christianorū sacrificare nolentium, iubent circundari, ipsamque cum ciuibus scilicet viris, mulieribus,& paruulis igne concremari, ita vt nullus etiam cum optio daretur ex vrbe abscederet. Cuius numerosi martyrii extitit actor,& dux vir religione,& omni benignitate clarus nomine Adauctus, honoribus palatii per gradus singulos, vsque ad officiorum magisteriū perfunctus. Quis possit vel illa repetere, quibus apud Arabiam Sancti Martyres securibus cæsi sunt. Aut quæ in Capadocia gesta sunt, vbi crura Dei cultoribus frangi iubebantur. Quis Mesopotamiæ referat cruciatus, vbi Christianos singulis manibus pedibusque suspensos, amarissimo fumo subter ingesto indignis cruciatibus enecabant? Alios verò lento igni subter adhibito, longioribus tormentis absumebant. Illa quoque quomodo replicem, quæ apud Alexandriam gesta etiam veterum Poetarum fabulas vincunt, vbi obtrūcatis auribus,& inhonesto vulnere naribus manuum quoque cæterorumque membrorum summitatibus amputatis, truncum sinebant abire derisum. Apud Antiochiam vero quō recordabor craticulas prunis impositis, quibus Christiani suppositi torrebantur. Sed inter hæc duo iuuenes nobiles comprehensi, cum simulacris cogerentur immolare, dixerunt. Ducite nos ad aras,& cum fuissent adducti, manus suas igni supponentes ardenti, si subtraxerimus inquiunt, sacrificasse nos credite,& quoadusque caro omnis igni deflueret, immobiliter perdurarunt. In regionibus autem Ponti crudeliora gerebantur. Arundines acutæ quibusdam sub unguibus digitorum infigebantur. Aliis plumbum igne liquefactum dorso infundebatur. Sustinebant tamen omnia fortissimi ac piissimi martyres, cum præclari iudices in eo solo sapientiam suam omnibus futuram in admiratione censerent, si aliquod nouæ crudelitatis supplicium inuenissent.

De Sancto Erasmo Antiocheno Episcopo. Cap. XXVII.

EX gestis eius. Cum autem in Antiochia Diocletiani decretum contra Christianos processisset, vt quicumq; Diis non sacrificaret, multis suppliciis deperiret. Hoc audiens Beatus Erasmus Episcopus heremū petiit, in qua per 7. annos habitauit iuxta montem Libani, Diuinæ contēplationi vacans, multisque signis,& virtutibus coruscans, per quod septennale spacium esca diuinitus ei ministrabatur per coruum. Vniuersæ etiam feræ naturali ferocitate postposita, mansuetas esse præbebant,& cellulam eius frequentabant, prosternentesque se ad vestigia eius, venerationem ei dignam exhibebant. Angelico quoque se in eisdem locis confortabatur colloquio. Quadam die vox ad eum de cęlo facta est, vt in ciuitatem descenderet. Cūque illuc descendisset, multos a dæmonibus vexatos, in nomine Iesu Christi liberauit, multos in Sacro Baptismate consecrans ad Deum conuertit. Hæc audiēs Diocletianus iussit eū teneri, sibique

sibique præsentari. Interrogatus ab eo, quid profiteretur, Christianum se esse respondit. Cumque monitis eius acquiescere nollet, vt Diis eius sacrificaret, iussit plumbo latera eius cædi. Deinde fustibus grauiter macerari, sed nihil ei nocuit, postea resina pice sulphure simul cum cera perfusus illæsus apparuit: nam Angelus ei astitit, qui totum illud incendium refrigerauit, & illæsum per omnia martyrē reddidit. Tūc vniuersa plebs Antiochenorum exclamauit. Dimittite iustum hominem ciuitatis Episcopum, quia Deus Christianorū in illo operatur. Dū hæc autem fierent, subito terremotus factus est magnus, tonitruaque, & coruscationes fere per tres horas, ita vt ciuitas ab ira Dei tota perire putaretur. Imperator tanto fragore percussus discessit. Tandem se reuocans ad populum ait. Seductor iste Deos nostros blasfemauit, ideo conturbatio talis accidit. Iussitque Sāctum in carcerem introduci, & ceruicem eius ac manus ingenti cathenarum pondere competiri, pœnam mortis intentans, si quis ei vel pauxillum aquæ ministraret. Anuloque proprio carceris hostia muniuit. Circa tertiam verò noctis horam Sāctus ad Dñm clamauit. Et ecce subito carcer illuxit, & quasi aromatibus esset plenus flagrauit, & Christus Dñs ingressus eū vt surgeret vocauit. Statimque omnis cathenarum colligatio dissiluit, & ferrum quasi cera liquefactum est. Sanctus autem in medio carceris stabat. Deumque collaudans orabat. Et ecce Angelus Dñi dixit ei. Erasme præcingere, & veni mecum in Italiam. Ibiq; Dño populum acquires in vitam æternam, statimq; quasi columba Christi in momento Lucridam vsque deportatus est. Alia verò die prorumpens Imperator ad carcerem, anuli sui sigillaturam integram recognouit, & missis intro ministris ait. Educite Magum istum, qui Deos nostros adnihilauit. Qui ingressi cum clamore, & stupore redierunt dicentes se hominē non inuenisse, ferrum verò quo vinctus fuerat in cinerem redactum esse. Tunc Diocletianus confusus cæpit alapis sibi frōtem cōtundere dicens. Ve Dijs meis, quos hodie contemptui haberi perpendo, regnoque meo ludibrium inferri persentio. Multi enim iam spectaculum martyris properabant. Viduæ quoque, & orphani Episcopum exigebant dicentes. Redde nobis patrem nostrum, ne ciuitas periclitetur, omnisque plebs lachrymabiliter vociferabatur Quid fecisti de homine iusto. Redde eum ciuitati suæ. Diocletianus autem nimis angustiatus, licet ve sano spiritu proflaretur rei tamen veritatem fatebatur dicens, quòd eum Angeli rapuissent vt putabat in cœlis, & vix tumultuātem sedauit multitudinem.

De Fructu prædicationis eius in vrbe Lucrida. Cap. XXVIII.

CVm autem Sanctus Erasmus ad vrbem Lucridam Angelico ductu peruenisset, & signis & virtutibus viam regni Dei, q̄ prędicabat astruebat. & populum Deo acquirebat. Eratque ibi vir nobilis Anastasius eiusdem loci primarius, cui⁹ filius cum lachrymis, & planctu suorum cū efferretur mortuus vir Sanctus obuius eis factus, facta oratione eū suscitauit. Exurgens autem puer exclamauit. Vere magnus est Deus Christianorum, qui per famulum suum Erasmum me resuscitauit, Pater vsque nunc errauimus: nam Deos quos colebamus vidi in inferno torqueri incendijs gehennalibus. Deus verò quē prædicat Erasmus, solus Deus est, & magnus De⁹. Hoc audito Anastasius credidit. & domus eius, & vniuersus populus baptizati sunt. 40. millia hominum. Cæpitque vniuersus populus aras subuertere, & simulacra conterere. Erasmus autem in Doctrina cōfirmare. Maximianus autem ea, quæ facta sunt Lucridæ vt audiuit, Erasmum teneri, & sibi offerri iussit. Qui interrogatus ab eo cuius religionis se cultorem assereret, tacebat cęlumq; oculis aspiciebat. Maximianus autem eū exalapari iussit, & ait. Cōsule tibi, & accede sacrifica Dijs nostris. Qui respondit quibus Dijs iubes me sacrificare? Apprehendit ille manum eius, eumq; in interiora templi deducens ostendit ei statuā. 12. cubitorū dicens. Hic est Iupiter inuictissimus, cuius ego, & oīs cætus noster deseruimus. At Sanctus viso Diaboli figmento signum Sāctæ crucis opposuit, statimque soletenus statua illa corruit, & penitus comminuta, & in cinerem redacta est, ex qua etiā Draco magnus exiuit. Qui tracto lubrico perniciosus ferebatur in populum, qui & anhelitu simul importabilis, & visu quos obuios habuit interfecit. Imperator ergo se videns illusum ad palatium festinus occurrit. Vir autem Sanctus Draconi ne amplius in populū deseuiret imperauit. Qui statim discessit. Quod videns populus hic firmitanorum proclamauit. Magnus est De⁹ Christianorum. Multique crediderunt in Dñm. Indignatus autem Sathanas cum suis, & vasa, quæ diu possederat, sibi eripi dolebat, fremitusque, & collisiones perualidę quasi compugnantiū aduersum se castrorum audiebātur in aere. Econtra Sanctis Angelis gaudium erat, ita vt audirentur voces iubilantium, & cantantium, Gloria in excelsis Deo, &c. Populus autem succinēdo respondebat Amen. Maximianus autē indignans, præcepit omnem illum cætum candidatorum trucidari, sicque. 30. millia circiter sacrificare nolentes martyrio consummati sunt. Qui dum ducerentur ad victimam clamabant. Ora pro nobis Pater Erasme, & commenda nos Deo. Quòd cum fecisset obuiantes Angeli Sancti Martyrum animas triumphantes suscipiebant, deducētes ad cęli palatia. Audiebanturq; voces canētiū Alleluia.

De Quibus tormentis illæsus exiuit. Cap. XXIX.

TVnc Maximianus furibundus contra Sanctum iussit tunicam habitudine æream statuere, corporis eius adæquantem exhiberi, & vehementer igniri, Sanctoque Martyri circundari, qui facto Christi signaculo Christum interius indutus excandescens, illud indumentū lætus, & alacer sibi circundat psallens, & dicens. Transiuimus per aquam, & ignem, nunc æducas me Deus in refrigerium. Statimque tunica illa adeo refriguit, ac si largissimis himbribus inundaretur, necē aliquam adustionis maculam Beato Martyri prorsus intulit. Qui mox Imperatori grātulabunda voce insultans ait. Ecce comprobasti stultissime hominum, quia virtus Christi, flammis & ignibus imperauit, & Deos tuos lapideos, & fusiles inualidos reddidit. Tunc Imperator iubet sartaginem igniri, plumbumque, picem, resinam, cerā, oleumque pariter in ea eliquari, & Athletam Christi præcepit illic immergi dicens. Nunc Erasmus artes suas excitet, nūc ferrea latera sibi fabricet, nostrumque si præualet contemnat imperium, & præparatum eludat incendiū. Paratur tyrannicis præceptis, & ingens olla, ac lignorū copia succēditur quam Sāctus Christi vexillo se muniens lætissimus insilit dicens. Hæc olla mihi refrigerium præstet, in nomine Domini Iesu Christi. Illo talia prosequente, circa corpus innoxium furebat incendium, & velut indignans ad iniurias eidem illatas, ad vltionem eius creatura armatur. Nam exiliens ex vndosa sartagine, quædam torrens scintillacia Maximianum cominus stantem (non nescia quem quæreret) petit, eique adeo valide infligitur, vt cū eiulatu terribili vociferaretur dicens. Ardeo ardeo, virorum optime Erasme ora pro me. At Sanctus, qui inter spumeos ardentiū vertiginum cumulos subito credebatur arsurus, stupentibus cūctis, illæsus ibi diutius perstitit, & tandem ex sartagine rediens, ludibundus Maximiano dixit. Quid est Imperator. Ecce Dominus noster Iesus Christus, cui omnis creatura deseruit machinamenta tua dissoluit, & dolor quem mihi parueras, in caput tuum recidit, animaduertendum licet tibi quomodo cum ardoribus sempiternis poteris habitare, si temporarium igniculum sufferre non præualuisti. Et quamuis iam tibi respondeat malitia tua futurorum malorum præsaga, patientiam tamen Domini Iesu, qui malum pro malo reddere prohibet, imitantes, in eius nomine præcipimus vt a vexationis huius dolore dimittaris vt circunstans populus Dei potentiam collaudans, a Diaboli laqueis resipiscat. Quo dicto statim ab illo conquieuit omnis vlulationis læsio.

De Fœlici transitu eiusdem. Cap. XXX.

AT ille miser putans sibi magicis artibus illusionem inductam, iussit Sanctum ad carcerem deduci, & cathenis vinciri, ac diligenter custodiri, vt in sequenti die nouis, & inexpertis eum tormentis discerperet, ac cum Sanctus in carcere vinctus teneretur noctis medio iuuenis ei splendidissimus apparuit, pulsansque latus eius, & omnem concathenationem dissoluens ait. Erasme surge. Et apprehendens eum eduxit de ciuitate: Qui diuina prouisione reparata naue transmigrauit prouinciam. Maximianus verò interim cum eum requisisset, & nō inuenisset, exagitans caput, & in risum solutus, magnos inquit cruciatus pertulit Erasmus, sed dum iuge sapienter consuluit, maiores effugit. Seruus autem Dei delatus in Campaniam, ad ciuitatem Formianam per 7. dies ibi Dei laudibus vacans, consolatione Diuina refouebatur, & Angelica visitatione recreabatur. Quibus completis, vox de cœlo consolatoria ad eum facta est dicens. Erasme serue bone, & fidelis, qui bonum certamen certasti, qui maximum mihi fructum in terris acquisisti, veni ingredere in gaudium Domini. Suspiciens autem vidit coronam rutilantem desursum allabi ac super se dimitti, & inclinans caput suum dixit. Domine suscipe spiritum meum in pace. Tunc deuotissimas Deo gratias agens animam creatori suo consignauit, quæ niue candidior apparens, Angelico ductu deportata, visa est cœlorum alta penetrare.

De Sancto Bonifacio, & Aglae. Cap. XXXI.

EX gestis eius. In illis etiam temporibus erat Romæ mulier nobilis nomine Aglaes filia Acacij quondam Procōsulis. Hæc ergo ter candidam egerat Romæ præfecturā, habens sub se. 70. Procuratores, & tres, & vnum, qui super oēs erat nomine Bonifacium adulterum, qui etiam cum ea commiscebat in peccatū. Erat tū hospitalitatis largus, & operibus misericordiæ

sericordiæ intentus. Tandem Aglaes per gratiam Dei cōpuncta, vocato illo dixit. Frater scis in quanta peccata conuoluti sumus, non æstimantes, quia Deo assistere debemus, & rōnē reddere de malis, qua gessimus. Audiui autē à Christianis, q̄ si qs administrauerit Sanctis, qui agonizātur pro nomine Christi cō sors eorum fiet in die iudicii. Perge igitur in partes orientis, vbi agonizantur vt didici, & affer nobis reliquias Martyrum, si q̄uo administrantes eis, & oratorias domos ædificantes, per Sāctas eorum passiones saluemur tam nos, quàm alij multi. Qui accipiens aurum ad comparanda corpora Sanctorum, & administrationē egenorū & 12. equites, egrediens Dn̄æ suæ ait. Si inuenero ad comparandum corpora Sanctorum Martyrum, afferam mecum. Sin vero corpus meum venerit in noīe Martyris suscipies illud. At illa abiice inquit abs te ebrietatem, & stultiloquium, & sic vade vt deuotus. Quare sic loqueris, qui Sanctorum corpora portare habebis. Egrediens ergo puer Bonifacius cogitauit vt quia licet indignus, & peccator Sanctorū corpora portare haberet, a carnibus, & vino abstinere deberet, factaque oratione ad Deum, ambulans venit in ciuitatē Tharsum, & cognoscens, q̄ Athletę Christi agonizabantur in martyrio, dixit ad eos, qui erant cū eo. Eundē requirite nobis hospitium, & ego vado videre eos, quos valde desidero. Pergens igitur ad stadiū, vidit martyres in tormentis positos, vnū suspensum a capite deorsum, & ignem subitus eum stratū, alium inter ligna quatuor extensum, & diutissime maceratum, aliū vngulis laceratū, aliū manus habentes abscisas, alium stipitem in collo eius fixū a terra exaltatum, alium retro manus, & pedes habentem, & sic fustibus a ministris cæsum. Accedensq; cæpit osculari eos, & voce magna clamare. Magnus Deus Christianorum, magnus Deus Sanctorum martyrum, obsecro vos famuli Christi, orate ꝓ me, vt ego merear vestri consors inueniri. Sedensq; ad pedes martyrum, qui plectebantur, vincula eorum osculans, ipsosq; ad patiētiam exhortans. Quem intuens Iudex Simplicius ait. Quis est iste, qui de contemptu meo ac Deorum iniuria hoc gerit, applicetur ergo ante tribunal meum.

De Passione Sancti Bonifacij. Cap XXXII.

CVmque adductus fuisset interrogatus, quis esset, Christianum se esse constanter rn̄dit, & idolis immolare penitus recusauit. Vnde iratus Iudex iussit eum suspendi, & corpus eius diutius radi, ita vt ossa eius apparerent. At ille tacebat, & oculos attentos ad Martyres habebat. Cumq; sacrificare nolens perseueraret, Iudex iussit calamos acui eosque sub vngulis manuum eius infigi. Quòd cum fieret, aspiciens Mater in cœlū dolores alacriter tolerabat. Videns autē Iudex, q̄ minime tormenta sentiret, iussit os eius aperire, & plumbum bulliēs infundi. Qui aspiciens in cęlum orauit, & ad Sanctos Martyres vt ꝓ ipso orarent exclamauit. Qui cum complessent orationē, & dixissent Amē, factus est ploratus a turba, & vociferatio maxima dicentium. Magnus Deus Christianorum, Christe fili Dei salua nos, pereant simulacra gentium. Omnisque plebs impetū fecit, & aram destruxit. Iudex quoq; timens turbas ꝓp tumultū secessit. Diluculo autem pro tribunali residens, eum sibi assisti fecit, videnſque eum adhuc in fide crucifixi perseuerantē iussit afferri ollam, & pice impleri, & bulliente pice Sanctum in ea inuerso capite mitti. Angelus Dn̄i descendens ollam tetigit, & vt cera protinus ante faciem ignis liquefacta, Sancto quidē molesta non fuit. Multos autem de astantibus accendit. Tremefactus igitur Iudex pro virtute Christi, & admirans, patientiam martyris Sancti iussit gladio caput eius abscindi. Tunc spiculatores eum de medio incendii festinanter tulerunt, qui impetrata ab eis hora parua ad orandum conuersus ad orientem, Deū deprecatus est. Deinde a spiculatore percussus est, & factus est terremotus magnus, ita vt omnes exclamarent dicentes. Magnus est Deus Christianorum.

De Translatione corporis eius apud Beatam Aglaem. Cap. XXXIII.

COnserui autem Bonifacii circumibant vbique requirentes eum, & non inuenientes dicebant ad inuicem, modo in adulterio aut in taberna positus epulatur. Cumque obuiasset eis vnus ex officialibus dicunt ei. Vidisti ne forsitam aliquem peregrinum Romanum. Qui respondit heri vir peregrinus pro Christo capite plexus, adhuc in stadio est vbi, & passus est. At illi. Hic inquiunt quem quærimus adulter est, & ebriosus. Secuti sunt tamen officialem vsque ad stadium, qui ostendit eis corpus preciosum. Quæsierunt etiam ab eo vt ostenderet eis, & caput. Quo ostenso cum illud considerarent, risit in Spiritusancto, & cognoscentes fleuerunt amare dicentes. Ne memineris peccati nostri, quia tanta locuti sumus de te famule Christi. Emerūt igitur ab officialibꝰ corpus martyris quingētis solidis, vngentisque illud aromatibus, & inuoluentes pręciosis linteaminibus, posuerunt in basterna, & sic profecti sunt. Angelus autem Domini apparuit Dominæ suæ dicens. Quem aliquando habuisti seruum, nunc suscipe sicut Dominum. Pro sola enim eius interuentione peccata tibi relaxabuntur omnia. Quæ confestim surgens, clericos, & religiosos secum accerit, & sic cum hymnis, & canticis, & omni veneratione Sancto corpori obuiauit. Et reposuit illud ad spacium quinq; stadiorum ab vrbe Roma via latina, dignam domum ei ædificans, in quo etiam loco beneficia Sancti Martyris orationibus exuberant. Beata autem Aglaes abrenunciauit mundo, & eius pompis omnia sua distribuens egenis. Relaxans etiam vniuersam familiam suam a iugo seruitutis. Sicque cum paucis puellis Christo famulata tantam gratiam a Deo meruit accipere, vt & dæmones expelleret, & diuersas infirmitates curaret. Superuixit autem in habitu sanctimonialium, annis. 13. & sic obdormiuit in Domino.

De Sancta Iuliana Virgine, & Martyre. Cap. XXXIIII.

EX gestis eius. Tempore quoque Maximiani erat Senator quidam Eleusius, ipsius Imperatoris amicus. Hic desponsare sibi puellam volebat nobilem Iulianam Aphricani filiam. Qui & ipse Christianorum persecutor erat. At vxor eius dum intentionem sacrilegam perhorresceret, neque Christianis neque paganis miscebatur. Iuliana verò virtute plenissima, rationabili consilio creatorem omnium. Deum colebat, & quotidie currens ad Ecclesiam orationi vacabat. Cumque vellet Eleusius nuptiarum solennitatem implere dixit illa. Euntes dicite ei. Si credideris in Deum meum accipiam te maritum, quod si nolueris nunquam mihi dominaberis. Quòd audiens Præfectus Eleusius, nunciauit patri eius. Qui pergens ad eam, primo quidem blandis deinde feras, & ignem comminans, vt ei consentiret, hæc ab ea verba audiuit. Per filium Dei si debeam viua incendi, nec tibi consentio, sed priusquam negem Christū omnia gratis sustineo. Tunc cæsam, & cruciatam tradidit eam Præfecto sponso suo, qui videns pulchritudinem mollissimis eā verbis allocutus est, vt eius coniugio sponte consentiret. Quę cum penitus nollet, nisi ille Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum adoraret, iratus iussit eam cædi cum virgis ita vt mutarentur in ea septem milites vicissim cædentes. Deinde cū nollet sacrificare Dianæ, iussit eam per capillos quinq; horis appendi. Post hoc autem ęs conflari, & expoliatam eam a capite vsque ad talos perfundi, & sic eam incendi. Quòd factum cum nihil ei nocuisset, iussit per eius femora ligamen mitti, & sic eam in carcerem recipi. Tunc orauit Sancta Iuliana, & ait. Domine Deus omnium dispensator merentium defensor, errantium pastor, exaudi me præcor, & ne deseras me, quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me, extingue tyrannidem contra me insurgentem, & fac erubescere Diabolum contra me resistentem.

De conflictu eiusdem cum Dæmone. Cap. XVXV.

ET dum finisset orationem Dæmon veniens in figura Angeli dicit ei. Iuliana dilecta mea, parat tibi Præfectus alia tormenta pessima. Cum ergo te de carcere iusserit egredi, accede, & sacrifica vt salueris, ad hoc enim missum Angelus Dei. Tunc illa amarissime ingemiscens, orauit cum lachrymis dicens. Domine ne permittas me perire, sed conforta cor meum, & significa mihi in nomine tuo confidenti, quis est, qui persuadet hoc mihi. Statimque vox ad eam facta est. Confide Iuliana, tene eum, qui tecum loquitur, & scies, quis est quæ sana facta a doloribus suis tenuit dæmonem, & dixit. Dic mihi, quis es, aut vnde, & quis te misit. Quis ait ego sum Iophin niger, mali oblectator, tormenti amator, homicidiis gaudens, luxuriam suadens, missus a Beelzebub, qui totius mali est inuentor. At illa dixit. Immunde spiritus, quomodo præsumpsisti te Christianis applicare. Tunc eum manibus post tergum ligauit, ac super terram posuit, & sumens vnum de ferreis ligamentis quibus ipsa ligata fuerat ipsam cædebat. Illoque clamante, & vt infœlicitatis suæ misereret exorante dixit ei. Confitere mihi cui homini iniuriam fecisti. Qui ait. Aliquorum hominum oculos extinxi, aliorum pedes confregi, alios in ignem posui, alios sanguinem vomere feci, alios laqueo vitam finiri, alios vomere manibus suis interfeci, & omnia mala, qua in mundo sunt ego confeci, nemo tamen me tangere ausus fuit præter te, cuius virginitas contra sæuos armatur. Hæc eo dicente. Præfectus iussit eiici de carcere Iulianam. Quæ cum duceretur trahebat secum Dæmonem, qui rogabat eam dicēs. Domina mea Iuliana, noli me amplius omnibus ridiculum facere. Iam enim non possum vltra ad Patrem venire, quia superasti me, alii dicunt Christianos esse misericordes, tu autem ferox in me visa es. Dumque talia diceret, illa trahens eum per forum, proiecit in stercoris locum.

De

De Consummatione agonis eiusdem. Cap. XXXVI.

ET dum peruenisset in prætorium, facies eius gloriã ignis emittebat. Vnde Præfectus metuens dixit ei. Quo tanta tormenta per incantationem superasti. At illa Dñs inqt Iesus Christus me confortauit, te autẽ erubescere fecit. O pessima hora, quæ te miserum procreauit, cui præparatus est ignis æternus. Pœniteat te miser, & infęlix, quia Dñs misericors, & pius vult oẽm hoĩem saluari. Tunc iratus iussit rotã ferreã præparari, & in ea acuta tubera fieri, ac Virginem super illam imponi, ipsamq; rotam a.4. militibus trahi, vt virgo super posita discerperetur. Trahentibus ergo illis machinã, agna Christi membris oĩbus scindebatur, & medullæ de ossibus eius exibant. Cũque iã penè exanimata esset. Angelus Dñi descendit, & augumenta comminuit, & vincula soluta sunt. Tunc illa manibus extensis in cęlũ cũ lachrymis cæpit, & gemitu glorificare Deum. Ipsi quoq; carnifices clamauerunt dicentes. Potens est Deus Iulianæ, nec est alius Deus præter ipsum. Pęnitet nos Præfecte, quia vsq; nunc illusi sumus, & diuisi sunt quingenti hoĩes vna voce clamãtes. Et nos Iuliana eum, quẽ tu colimus Deũ, pereat gens paganorum, exultet gens Christianorũ, fac Præfecte, qđ vis, mitte nobis supplicia, insidias para, incende ignem, affer rotam. Hoc præfectus renunciauit Imperatori, qui iussit illos oẽs captos gladio puniri. Præfectus autẽ iussit Sanctã Iulianã incẽdi, quæ cum orasset, Angelus Dñi subito veniẽs ignẽ separauit, & flãmã extinxit. Deinde iussit eã Præfectus in ollam feruentẽ mitti, quæ facta est velut balneum temperatum, & ex ipsa resiliuit ac viros.76. de astantibus incendit. Hæc cum vidisset Pręfectus, scidit vestimenta sua cum gemitu, & vituperans Deos suos, iussit eã gladio puniri. Quæ cũ ad locũ decollationis duceretur, Dæmon qui ab ea cruciatus fuerat veniens clamabat. Nolite ei parcere, sed quo digna est ei reddite, Deos.n. vituperat, hoĩbus iniurias facit, mihi quoq; in vna nocte multa mala ostendit. Cumque illa paululum oculos aperiret, vt videret, quis esset qui talia diceret, clamauit Dæmõ. Heu me miserũ, forsitã vult me iterũ retinere. Statim ergo euanuit, & fugiẽs obmutuit. Cũque orasset virgo cũ patientia tradidit aĩam Deo: At verò pfectus cũ nauigasset in suburbano, veniens tẽpestas valida nauem eius dimersit, & cũ eo mortui sunt viri.34. Cumq; iactasset eos in locum deseitũ ab auibus, & feris eorũ corpora deuorata sunt.

De Passione Sanctorum Episcoporum Fœlicis Tubizacensis, & Petri Aulani. Cap. XXXVII.

EX gestis eorum. Hoc etiam tempore passus est Sãctus Fęlix Tubizacensis Episcopus, qui Anulino Proconsuli pręsentatus, & nomen suum requisitus. Respondit tñ Christianum se esse, libros quoque Sacros vel membranas quas habebat nolebat tradere. Vnde iratus ille misit eum Romam ad Pręfectũ pretorii, q iussit eũ in carcerẽ recipi, ac maioribus vinculis ligari. Post dies ãt.12. iussit eũ post Imperatorẽs nauigare, qui nauem conscendit, cathenarum duris nexibus illigatus, & fuit in sub famo nauis quatuor dieb⁹, & quatuor noctibus iacẽs sub pedibus æquorum, panem verò non comedens, nec bibens aquam. Ieiunus autem venit Nolam, quem cognitor ciuitatis ibidem capite plecti fecit.18. Calen. Februarij. Eedem tempore passus est Petrus, qui & Balsamus apud Aulanam ciuitatẽ, sub Maximiano 3. Nonas Ianuarij, interrogatus a Præside Seuero vtrum haberet parentes, negauit dicens. In Euangelio mihi præceptum est, omnia denegare, cum ad Christi venero confessionem. Postea iussus est appendi, & vngulari, quòd dum fieret nihil aliud dicebat. Hãc vnam petij a Dño, &c. Et illud. Quid retribuam Dño, &c. Tandem iussus est crucifigi, huius passionem transtulit Anastasius Apostolicæ sedis Bibliothecarius.

Passio Sanctorũ Vincentij, & Oroncij, & Victoris. C. XXXVIII.

EX gestis eorum. Præterea passi sunt eo tempore Vincentius, & Oroncius fratres. Qui audientes crudelis Imperatoris iussa per Rufinum Hispaniæ data, ad martyrij palmam desideranti animo cucurrerũt, & eiusdem Præsidis, iussu pro fide Christi decollati sunt. Victor quoque Leuita, qui eos hospitio susceperat, & trucidatorum corpora collegerat, ab eodem iussus est brachia scindi, & caput auferri in eodem loco vbi, & ipsi fuerant decollati. Pater autem eiusdem Victoris hęc videns fugam arripuit. Sed Mater eius Aquilina maritum apprehensum ad se complexans, & caput eius pallio suo cooperiens ait illi. Sta in fide fortiter, & moriamur ꝓ Christo. Quos gladiator aspiciens genua curuantes amborum capita abstulit. Cũque Sanctus Põcius Episcopus, iuxta reuelationẽ Dñi, plaustrũ præparari fecisset, vt corpora martyrum ad pristina Italiæ loca referentur, sup illud posita per loca ductori hactenus ignota pducunt, donec iuxta ciuitatẽ Ebrodunẽsem perueniret, ibiq; ppe muros ciuitatis placuit requiescere, nã Boues cæperũt mugire, plaustra cum corporibus non valentes vlterius ferre.

De Sancta Lucia vidua, & consolatione eius in carcere. Cap. XXXIX.

EX gestis eius. Sub Diocletiano quoque passa est Beata Lucia in viduitate sua permanens, iam per annos.36. eratq; annorum.75. orauit igitur ad Dominum, proposito contra Christianos ædicto Imperatorum, & ait. Eripe me de inimicis meis Deus meus, & ab insur. in me libera me. Dixitque ad filium suum Eupræpium. Ecce nunc tempus paratum ad palmã derelinquamus simulacra, quæ perdere nos possunt non liberare, & adoremus Dominum Iesum Christum, qui potest, & animam, & corpus salutare, & damnare. Cui ille. Mater, inquit, deliras, quæ illum Deum esse confiteris, qui dicitur flagellatus, & cum latronibus crucifixus. Illa increpauit eum, qui talia loqueretur contra factorem suum. Tunc ille ad Imperatores cucurrit, & Matrem suam accusauit. Missus Gebal assessor vt eam adduceret, qui simulacrum Iouis coram ea posuit, & ait. Tu es cultrix illius Crucifixi? Quæ exiens de domo sua dixit, fundamenta domus meæ pro simulacro in ea constituto corruant, nec me vltra suscipiant, sed digna sim conscribi in numero Sanctorum, qui pro Christo passi sunt. Veniensque ad palatium, post multas interrogationes ait. Parata sũ ad ignẽ, & ad bestias, ad quæcumque volueritis pœnas. Iussa est igitur trahi ad carcerem. Quo cum peruenisset, mox ianua carceris cõtra eam clausa est, & fundamenta mota. Illa enim in oratione prostrata cum orasset mirabilis odor suauitatis fragrauit de carcere, & vox de carcere sonuit dicens. Gaude in Domino semper, iterum dico gaude, quia illud, qđ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho. asc. meruisti accipere, & nunc impletæ sunt orationes tuæ. Tunc illa flexis genibus cæpit gratias agere. Deinde psallere, cui etiam per soporem astuit Dominus consolans eam.

De Correptione Diocletiani pre ea. Cap. XL.

POst quatuor autem dies fluuius de fundamento carceris inundauit, & media pars ciuitatis interiit. Domus quoque Diocletiani a fundamento perijt, ita vt nec lapis in loco remaneret. Qui postea veniens, auditis, quæ acciderant iratus ad carcerem abiit, illaque orante exclamauit. Malefica vbi est palatiũ meum, vbi aurum, & argentum, vbi Dii mei Iuppiter, Hercules, & Minerua. O laudabilis Deorum patientia, qui tibi nondum pœnam restituunt. Ad hæc illa. Laudabiles essent si te, & seipsos liberare potuissent ne perirent. Tunc iussit eam extra ciuitatem duci, vbi sedens pro tribunali, nodosis fustibus extentam fecit mactari. Et ecce, qui cædebat eam factus est lapideus, manus autem eius carnea permansit vsque nunc, propter quod vocatus est ille locus. Ad manuum carneam vsque hodie. Ipse quoq; Imperator penè vsque ad mortem aridus factus clamabat. Deus Iupiter adiuua me Mox ille Iouis de loco suo cecidit, & cõminutus est. Lucia, verò subridẽs ait. Sanet te Deus tuus Iupiter. Cui inquit Imperator. Tu me inquit saluum fac. At illa. Si credideris faciam. At ille. Per ipsum Crucifixum si me sanaueris credam. Ad hæc Lucia. Scio inquit fallaciam tuam. Sed quia Crucifixum nominasti, faciam tecum misericordiam. Statimque sanus factus exclamauit. Gratias tibi ago Iupiter, cæpitq; currere ad templum eius, & subito terra mota scissa est, & templũ absorbuit, vt nec lapis in eo remaneret. Post hæc Imperator venit ad carcerem, ollamque ęneam, pice, ac plumbo, ac resina iussit impleri, & in circumitu eius lignorum copiam aggregari, ac Luciam nudam in eam deponi, & tribus diebus ac noctibus ignem adhiberi. At illa nihil omnino sensit. Quarto die finito igne, dixit Imperator ministris. Ite, & purificate locum quo arsit illa Malefica, ne quid de puluere eius remaneat, ne forte calcans aliquis similis ei fiat. Quibus exeuntibus Lucia obuiauit, & ait. Ite dicite Imperatori. Noli vacare, tempus est laborandi. Quibus auditis Imperator, percutiebat pectus suum pugnis, dicens. Quid faciam. Tunc iussit eam ferro, & plumbo oneratam per omnes plateas ciuitatis circumduci.

De Conuersione Geminiani per eam, & agone amborum. Cap. XLI.

QVæ dum duceretur, venit ad domum hominis Geminiani nomine, qui habebat in domo sua plusquam.30. millia & 200. simulacra, & cum illa concite pergeret. Ecce columba niuea de cęlo descẽdit ac super caput Geminiani tertio signum crucis fecit. Qui in cœlum respiciens, catharactas cœli apertas, & sedem Dei ex ordine vidit, & mos omnia relinquẽs, ad locum vbi Sancta torquebatur recurrit, ceciditque ad pedes eius, & ait. Te cognoui matrem gratiæ, quam Dominus mihi demonstrauit. Nam dum ante ianuam domus meæ transires, respiciens in cœlum vidi, in quem opporteat me credere, & ieiunauerunt ambo per triduum. Media autem nocte Sanctus Presbyter Prothasius ab Angelo monitus surgens ad carcerem cucurrit, & ecce claustris carceris cõminutis, lux Dei illum

illum præcessit,& odor inde suauissimus exijt,fundaméta quoque carceris commota sunt,& fons aquæ inundauit,& baptizauit Presbyter Geminianum,quem Sancta Lucia de fonte suscepit.Cæperuntque vnum esse in anima,& spiritu,vnum agonem pro Dño tolerantes.Die tertio sedit Diocletianus pro tribunali, & ante eum ambo sunt adducti. Interrogata Lucia nihil respondit.Sanctus autem Geminianus signans se, cæpit acerrime Imperatorem increpare,cur in Christum, & Christianos sæuiret.Interrogatus ab Imperatore qSo Deos reliquisset,respódit. Orationibus huius matris meæ spiritualis illuminatus sum.Cuius hæc semper erat oratio, vt non sola de hac vita migraret, sed aliquem fructum sui laboris acquirens, alterius animá manu sua Deo offerret.Tunc Imperator vt Leo fremens,omnibus tormentis eos affici iussit.Et Sanctus Geminianus ad Luciam ait,Sanctissima Mater,ne expauescas in his pœnis,vt sciant cultores Dæmonum,quia nihil valet in seruis Dei pœna illorum. Hæc audiens illa gaudebat de fide eius.Et cum orassent,Angelus Dñi apparuit in medio eorum, imponens eis coronas ex auro,& gemmis.Cúq; Diocletian⁹ eis dimissis a Roma discessisset, & in quodam fluuio nauigaret cum.1346.in flumen cecidit,qui tñ solus euasit. Mense autem tertio Pirropogon Iudex Romam veniens,sedem in foro fecit sibi præparari.& Præconé clamari,vt omnes venirent Deos adorare. Tunc Sancti Lucia, & Geminianus cucurrerunt per plateas ciuitatis,usque ad locú qui dicitur Lateranis. Quo cum peruenissent clamabant. Simulacra gentium argentum, &c. Quod audiens Pirropogon, iussit ceruices eorum contundi. Interea terremotus factus est magnus,& tremuit pars ciuitatis, & cameram fori sub qua Iudex sedebat,ipsumque Pirropogonem cum quadraginta ministris oppressit. Ac Sancti Dei sub eadem remanserunt illæsi.

De Translatione eorundem per Angelum, & eorundem transitu. Cap. XLII.

POst anni circulum venerunt Angeli apprehendentesq; eos tulerunt in Siciliam,in montem quendam asperum acutis lapidibus,& directi ab angulo venerunt iuxta fluuium Psimicum,inuenerruntque fluuium plenum, & redundantem ad mare,& non poterant transire. Et exclamantibus illis ad Dominú, aqua quæ descendebat rugiens ad mare stetit,& ambulantes super eam,quasi super lapides,venerunt ad locum,qui dicitur mé dulas.Quod territorium spiritibus immundis plenum erat clamantibus.Finis noster aduenit,discedamus a facie Sanctorú,qui huc a Deo directi sunt.Et orátibus Sanctis, facta est vox a Deo de cælo dicens.Hæc est sedes vestra.Et manserunt in eodem loco multa miracula super infirmos facientes.Hæc audiens Aposrasius præcepit decollari viros, & mulieres quos curauerant. 79.qui illos magnificabant, super quorum corpora visus est Angelus Dñi fialam fundere plenam aromatum,hoc autem scelere perpetrato æquus Aposrasii arreptus a Diabolo, proiecit eú super lapidem, & corpus eius non est inuentum, vsque in hanc diem.Hæc fama cum peruenisset ad Patrem Pascasii consularis exiit ab vrbe Siracusana,& Medulas venit pœnas parare Sáctis.Cumque Lucia cum Geminiano videns fremitum pœnarú expauesceret,& fugiens nó haberet vbi se abscóderet.Illa suspirante medius mons crepuit,& Sáctos Dei tribus diebus ac noctibus abscondit.Tertia veró die magno æstu in Sole facto Lucia sitiens orauit. Et de medio crepidinis fluuius exiit vnde poti sunt.Cum illa Dominum orasset, vt spiritú eius,qui in hac vita periclitabatur acciperet emisit spiritum, cuius corpus vsq; ad diem tertium Geminianus custodiuit. Tertia autem die ascendens de crepidine in ipso ore crepidinis ab inimico exempto gladio vitam finiuit. Et deorsum vnde ascenderat coruit. Transiens autem quædam Mulier Christiana,quæ de emporio Plucitano maximum suauitatis odorem senserat cæpit inquirere vnde hic odor emanaret. Quæ cum cognouisset in crepidinem descendit,ibique corpora Sanctorum inuenit. In quorum sepultura omnia vestimenta sua præciosa expendit. Et ecce Angeli de cœlo descenderunt trahentes tabulas marmoreas, in quibus Sanctorum corpora sepulta sunt.De aqua veró quam Dominus Sanctæ Luciæ donauit infirmi potati sanantur. Actor. Alia fuit Lucia virgo Siracusana,de qua dicetur infra,quę passa est sub Pascasio proconsulari. Hæc autem vidua passa est sub eius patre Paschasio,vt dictum est.

Passio Sanctorum Cosmę, & Damiani. Cap. XLIII.

EX gestis eius.Eodem tempore passi sunt in ciuitate Egea Cosmas,& Damian⁹ fratres,quos geminos pepererat Mater Theodora. Hi a Spiritu sancto medicinalem artem edocti,tam in hominibus, quám in iumentis, omnem infirmitatem curabant, & nihil accipiebant, quędam Matrona Palladia cum omnia cú medicis cósumpsisset ab eis curata est.Sciésque quia nihil acciperent,obtulit occulte quoddam munus Sáncto Damiano pedibus eius se prouoluens,eumque Sacramentis terribilibus constringens ille accepit munus,ne nomen Domini videretur contemnere per quod fuerat adiuratus.Quod audiens frater eius,præcepit ne cum eo sepeliretur eius corpus.At eum Dominus corripuit in eadem nocte ei apparens, & Sancti Damianum excusans.Lisias autem præses cum ab eis quæreret cuius essent fortunæ, audiuit ab eis Fortuna, quid sit nescimus, Christiani enim sumus.Cum enim cæderentur psallebant. In via martyrii tui delectati sumus sicut in omnibus diuitiis. Igitur Antonius,& Leoncius,& Eupræpius,qui frates eorú erant simul cum eis cathenati in mare missi sunt. Sed mox Angelus eorum vincula disrupit, & eos eduxit. Quibus Lisias ait.In nomine Dei mei Adriani sequar vos. Quod cum dixisset, accedétes Dæmones eum in maxillis percutiebant, & ab eo sic discedebant. Post hoc Sancti missi in ignem,in eo quasi in refrigerio roris deambulabant. Illisque orantibus,egrediens flamma incendit nó paucos de impiis,sed & mortui sunt, & cessante flá ma,aperta est terra,& Sancti Martyres ascenderunt illæsi. Deinde iussi sunt crucifigi, & in crucibus lapidari. Tres autem fratres eorum in carcerem retrudi. At veró lapides,qui in eos mittebantur,Dei virtute se conuertentes, lapidabant lapidátes. Postea iussi sunt quatuor milites sagittare eos,& sagittę similiter in sagittantes conuersæ interfecerunt eos, & egrediebatur fumus sanguinis ab occisis.Post hoc iussi sunt decollari.Et quidam Christiani rapientes eorum corpora,memores,quód Sanctus Cosmas dixerat,ne simul sepelirentur,nesciebant quid facerent,tunc subito cursu mirabili, Camelus aduenit, & humana voce loqués dixit.Homines Dei, multa signa,& mirabilia p Sanctos Martyres percæpistis non solum vos, sed & nos iumenta,quæ vobis in ministeriú sumus deputata. Iccirco cum vobis omnibus,& ego gratias agens adueni nunciare vobis,vt sanctorum corpora non separentur,sed & in vno loco recondantur.

Miracula eorum post mortem. Cap. XLIIII.

CVm autem quidam rusticus post laborem messis,in campo aperto ore dormiret, serpens in ventrem eius ingressus est,euigilans nihil sensit.Sed sero domi residens cum post cænam in lecto iaceret, me a serpente grauiter cruciatus voce qua poterat Sanctum Cosmam, & Damianú in auxilium inuocauit. Sed cum paulatim grauius torqueretur,ad Ecclesiá Sanctorum cucurrit,& sic exauditus est, quód ipso subito dormiente,serpens sicut intrauerat exiuit. Vir quidam cum vxore sua cum in templo Sanctorum deuote seruiret, proficisci longe voluit,& vxori suæ domi residere, & eum expectare præcipiens, eam Beatis Martyribus commendauit, dans ei signum cui deberet annuere, si eam aliquando vocaret. Post hoc Diabolus sciens signum,quod ei maritus dederat, se in hominem transformauit,& dixit vxori eius.Vir tuus misit me ab alia ciuitate, vt venias ad eum.At illa nolens ire,respondit.Signa quidem cognosco,sed ire non possum, quia Sanctis Cosmæ, & Damiano commendata sum.Sed si vis vt tecum vadam,iura mihi per Sáctos,quód mihi non noceas.Iurauit Diabolus,& cum venissent ad secretum locum, voluit eam Diabolus de iumento eiicere. vt eam occideret. At illa statim Sanctos Martyres inuocauit, & eis confestim apparentibus cum multis aliis inimicus euanuit.Et dixerunt ei Sancti. Nos sumus Cosmas, & Damianus quorum sacramento credidisti, ideo festinauimus in auxilium tui.Romæ in Ecclesia Martyrum prædictorum,cum quidá matricularius in Ecclesia diu fuisset, & in crure morbum grauissimum incideret. Quadam nocte post longos orationum gemitus obdormiuit. Et ecce duo viri splendentes venerunt, quorum alter cultellum,& pixidem,alter vero eius cuiusdam Mauri,qui nuper obierat afferentes secta infirmi coxa, coxam Mauri loco ipsius inseruerunt,& plagam diligenter vngentes, coxam infirmam ad corpus Mauri mortui detulerunt. Ille statim more solito, ut pulsaret ad matutinas euigilans de tali somno turbabatur,& se sine dolore sentiens coxæ, quám prius doluerat manus, & oculos, & candelam apponens,se non esse,qui fuerat mirabatur,& se sentiens sic sanatum,dum præ gaudeo caneret, alii surrexerunt. Et audito, quód ille in somnis viderat,ad cæmeterium properantes,coxam Mauri p̄cisam,& coxam sacristæ loco illius in tumulo reperierunt.

De Sancto Blasio Episcopo Sebastę. Cap. XLV.

EX gestis eius. Passus est apud Sebasten Sanctus Blasius, qui & Belasius,quando Præfectus Lisias residebat Nicapoli,& agricolam Sebastæ,hic cum omni mansuetudine, & sanctitate polleret, Christiani elegerunt eum in Episcopum in Sebaste ciuitate Capadociæ.Qui accepto Episcopatu,speluncam cuiusdam montis intrauit. Ibique vitam hæremiticam duxit. Illic agrestes,& ferocissimæ feræ ad eum infirmæ, & insanæ veniebant,nec ab eo discedebant,donec sanitatem, & benedictionem

ditionem acciperent. Corui quoque ei alimoniam assidue deferebant. Tunc Præses Prouinciæ iussit venatoribus omnes bestias congregare. Qui venientes in illum montem, inuenerunt orantem Sanctum Blasium, & multitudinem bestiarum astantem ante eum. Et redeütes attoniti, nunciauerunt Præsidi, quæ viderant. Qui statim misit plures milites vt illuc pergerent, & quotquot inuenirent Christianos adducerent. Venientes autem dixerunt ei. Egredere te vocat Præses. Qui respondit. Beneuenistis filii, nüc video, quia Dominus non est oblitus mei. Pergens autem cum eis, semper eis in itinere prædicauit, & coram eis multa miracula fecit. Ibi quædam mulier attulit ei filiũ suũ morientem, in cuius gutture arista piscis transuersa erat, & iactans eum, ante pedes eius cum lachrymis vt oraret pro eo postulabat. Qui manus imponens puero orauit Dominũ vt puer ille, & omnes, qui vel propter seipsos, vel propter quælibet animalia nomen Sancti Blasij inuocarent, sine mora sanitatis remedium obtinerent, & sanatus statim est puer. In ipso quoque itinere paupercula vidua, cui lupus porcum vnicum, quem habebat abstulerat, rogauit Sanctum, vt illum sibi reddi faceret. Cui ille subridens ait. Noli tristari, porcus tuus reddetur tibi in pximo. Et ecce lupus veniens porcum suum sibi reddidit. Veniens ergo Sanctus in ciuitatem iussu Præsidis missus est in carcerem, quem sequenti die educi iussit, & stantem dulcissime salutauit dicens. Gaude Blasi amice Deorum. Qui respondit. Gaude, & tu Præses, sed ne dicas eos Deos esse, sed Dæmones, qui æterno igni tradentur, cum his, qui eos venerantur. Tunc iratus Præses iussit eum fustibus cædi, & in carcerem trudi. Audiens vetula, quæ porcum suum receperat, & quòd vir Sanctus in carcerem clausus erat, ipsum porcum occidit, & caput eius coctum cum pedibus cum pane, & candela Sancto Blasio attulit. Qui gratias agens comedit eique dixit. Singulis annis offer candelam in Ecclesiam nominis mei, & bene tibi erit, & quicumque hoc fecerit.

De Passione eiusdem. Cap. XLVI.

POst hæc Præses eductum Blasium cum ad Deos inclinare non posset, iussit eum ligno suspendi, & carnes eius ferreis pectinibus laniari, & sic in carcerem deportari. Tunc septẽ mulieres Christianæ sequentes eum, guttas sanguinis eius excipiebant, & inde semetipsas vngebant. Quas tenentes milites duxerunt ad Præsidem, & cum sacrificare iuberentur, accipientes Deos proiecerunt in medium stagnum. Iratus igitur Præses iussit caminum incendi, & plumbum liquefactum parari ac pectines ferreos inferri. Septemque laminas igne candentes, & septem camiseas lineas in alio loco poni, & dixit mulieribus, vt vnum eligerent de duobus, aut vestes lineas, aut ardentes loricas. Et protinus vna earum currens camiseas accepit, & in caminum proiecit. Tunc Præses iussit eas suspendi carnesque earum pectinibus ferreis lacerari. Et cum inuictæ talia sustinerent, aduenientes Angeli eas ad perseuerantiam confortabant. Tunc Præses iussit eas deponi, & in caminum mitti. Quæ statim vt missæ sunt, extincto igne, illesæ exierunt. Et ait illis, Præses. Dimittite magicas artes vestras, & adorate Deos nřos. Quæ responderunt. Perfice, quod cæpisti, quia iam vocatæ sumus ingredi regnum Dei. Sicque data sententia iussit eas decollari, & post hoc Blasium sibi præsentari. Quem cum videret adhuc immobilem, iussit eum in stagnum mitti. At ille præcedens aquã signauit, & ambulans super stagnum quasi supra petram stetit in medio, & ait. Si habetis Deos ostendite virtutem eorum, & venite huc. Et ingressi. 65. viri mox in aqua submersi sunt. Angelus autem dòmini descendens dixit ei. Egredere Sancte Blasi & suscipe tibi paratam coronam a Deo, & protinus exiuit sicut intrauit. Et dixit ei Præses. Omnino decreuisti non adorare Deos. Qui respondit. Cognosce miser, quia non adoro Dæmones. Et statim iussus est decollari. Qui cum duceretur ad pœnam, orauit sicut prius orauerat, vt quicumque rogaret Deum in eius memoriam pro quacumque necessitate, cœlesti mereretur perfrui largitate. Et ecce vox de cœlo dixit, quod Dominus facere promisit, quicquid Sanctus Blasius orauit. Sic ergo decollatus est cum duobus pueris illarum septem mulierum, quos in carcere baptizauerat. Illarum autem septem mulierũ, quando decollatæ sunt, animæ de corporibus prodire, tanquam Virgines de thalamo visæ sunt, omnes aureis monilibus refulgentes, & ad cœlos quasi alarum remigio peruolantes. Actor. Nota, quòd in legenda huius Sancti leguntur passæ fuisse. 3. Nonas. Februarii. Et sic in Calen. festiuitas annotatur Sancti Blasij. In martyrilogio autem scribitur eorum passio. 15. Calenda. Marcii, quod cur factum sit nescio.

Passio Sanctæ Dorotheæ Virginis. Cap. XLVII.

EX gestis eius. Eodem tempore passa est apud Cæsareã Capadociæ Dorothea virgo, sub Fabricio Præside. 8. Idus Februarii. Hæc tradita duabus sororibus Sicristæ, & Calistæ, quæ apostatauerant, iterum eas conuertit, quæ postea sunt in doliũ missæ, & in conspectu eius incensæ. Post illarum autem passionem Beata Dorothea leuatur in cathasta, & ait. Nunquam sicut hodie lætata sum in vita mea. Tandem ducta est ad decollandum. Cui dixit Theophilus Scholasticus. Eya tu sponsa Christi, mitte mihi rosas aut mala de Paradiso sponsi tui. Quæ respõdit. Plane sic faciam. Cumq; orasset, ecce puer ante eam apparuit, ferens in sportario tria mala optima, & tres rosas. Cui illa. Obsecro te inquit, vt hæc Theophilo scholastico deferas. Cũ ergo Theophilus narraret circunstantibus promissionem Virginis, irridens. Ecce puer ante eum stetit, & ait. Ecce tibi petenti, mittit Dorothea virgo sacratissima, quod promisit. Qui accipiens statim conuersus est ad fidem Christi. Eratque mensis Februarius, quando rosæ illæ missæ sunt, & totam Capadociam glatiale frigus tegebat. Videbatur autem puer pulcherrimus, & perbreuissimus non plusquam quatuor annorum. Mox ergo Theophilus in eodem eculeo suspensus, & acerrime tortus dicebat. Ecce modo Christianus factus sum, quia in cruce suspensus sum. Nam eculei factura, crucis similitudinem gerit, tandem gladio consummatus est.

Passio Sanctæ Theodosiæ Virginis. Cap. XLVIII.

EX gestis eius. Passa est, & sub Diocletiano apud Cæsareã Palestinæ. Theodosia virgo 4. Nonas. Aprilis, de eadem ciuitate nobilissimo genere orta, anno. 18. parentibus vnica Deo consecrata, elegantis speciei. Dignum quippe erat in tali fabrica, Christi palatium fabricari. Hæc igitur nescientibus parentibus ad martyres in carcere reclusos refugit, eisque se coniunxit, & vt rogarent pro ea rogauit. Quod cum faceret, facta est vox de cœlo, dicens. Ego eam oleo athletæ perungo, meoq; spiritu confirmo ad vincendas omnes cruciationes. Deinde interrogata a Pręside Vrbano, libere ac prudenter ad omnia respondebat, psalmosque frequenter ruminabat. Post hoc stipitẽ capillis suspensa, inter cætera dixit ad circunstantes. Ve, q uult Dñs dici, & super se Dñm non habere. Ve, qui saturari vult, & esurienti non porrigit. Ve, qui vult calefieri, & nudos nõ vestit. Ve, qui requiescere vult, & alium requiescere non finit. Ve, qui suum aliquid dicit, cum omnia a Deo acceperit. Hæc igitur dicens virgo cum nuda staret, nubes niuea apparuit, quę illam velauit. Vrbano autem minante se acriora supplicia illaturum. Respondit. Exurge. Vrbane, nullum de parato mihi prandio ferculum fraudes. In omnibus itaque tormentis suis quasi dolorem non sentiebat, quia anima eius in corona tota pendebat. Amator, inquit, castitatis in honestibus vultibus habitat, frustra quoque mihi minaris corruptionem, & non potest caro corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta. Post hæc ait Præses. Rebellẽ virginem in angustum heronem coartate, & eius collo grauissimũ saxum alligate, eamque in mare præcipitate. Quod cum factũ fuisset, ab Angelis ad terram reducta est, saxum, quod ei ad collum pependerat, in manibus reportans. Post hæc dimissi sunt ad eam Leopardus. & togala, lenitatis sue signa monstrantes, & nihil eam læserunt. Tãdem dum decollaretur visa est de ore eius exire columba, auri splendore pulchrior ad cœlum conscendẽs. Eadem verò nocte parẽtibus suis cum magno choro virginum apparuit, induta ciclade niuea, crucem auream in manibus, & coronam in capite gestans, & dicens. Ecce qualis est gloria, vnde me fraudare volebatis.

Passio Sanctorum Agricolæ, & Vitalis. Cap. XLIX.

AMbrosius. In Italia ciuitate Bononiẽsi passi sunt sancti Vitalis, & Agricola quinto. Calen. Decẽbris sub Diocletiano, & Maximiano Imperatoribus, & in loco Iudæorum, scilicet intra sepulchra eorum sepulti, vbi eos Dominus mihi reuelauit vt tanquam inter spinas eligerem martyrum rosas. Sancti quidem Agricolæ, Vitalis seruus fuit antea, nunc autem consors, & martyrii collega, præcessit seruus, vt prouideret locum: hic illi ad martyrium præmisit, ille istum accersiuit. Cum igitur Sanctus. Vitalis a persecutoribus, vt Christũ negaret, vrgeretur, & ille amplius Christum Dominum profiteretur, omnium generum tormentorum in eum exercebant, ita vt non esset in eius corpore locus sine vulnere. Ille autem orabat dicens. Domine Iesu Christe iube spiritum meum suscipi, quia iam desidero coronam accipere, quam Angelus Sanctus tuus ostendit mihi, Et completa oratione emisit spiritũ. Sanctus verò Agricola mitior moribus habebatur, ita etiam vt ab ipsis inimicis diligeretur. Ideoque passionem eius differebant. Sed hæc eorum; honorificentia omni immanitate acerbior erat, quæ martyrium inuidebat. Denique ubi non acquieuit persecutoribus Sanctus Agricola crucifixus est. Tandem cum eos mihi Dominus in loco Iudæorum sepultos reuelasset, munera detuli, quæ manibus meis legi, crucis trophea, cuius gratiam in operibus cognoscitis.

Certe

Certe,& Dæmones confitebantur,& ab hominibus egrediebatur, & multi varijs ægritudinibus afflicti, contingentes Sanctorum sudaria sanabantur. Et alia multa mirabilia per Sāctos Dei in præsentia populi facta sunt dum transferrentur.

Passio Sanctorum Asclæ, Philemonis, & Apollonij. Cap. L.

EX gestis eorum. Tempore quoque Diocletiani passus est Sanctus Ascla apud vrbem Ægypti Antinon. sub Arriano Præside, qui primo quidem atrocissimo suspendio tortus, deinde lateribus flammis admotis adustus, ad vltimum præciosam Deo animam in flumen præcipitatus reddidit. 10. Calenda. Februarii. Post mortem autem Sancti Asclæ, iussit Arrianus omnes Christianos de eadem ciuitate, qui inueniri possent comprehendi. Erat autem ibi Philemon Choraula publicus plebi gratus,& iudicibus. Qui cum abnegans Idola confiteretur Christum, iussit eum Pręses alapis in faciem cædi, deinde tam ipsius, quàm Apollonii Diaconi calcanea perforari, & inductis funibus per ciuitaté trahi, deinde sibi præsentari. Qui dicit ei. Si vis vt audiam te, audi me prius, vt iubeas vas æneum exhiberi,& intus infantulum poni,& operiri. Tunc eo iubente infans in dolio æneo præparato positus est,& os dolii opertum est. Iussitque Philemon dolium sagittari, donec omnes sagittæ sagittariorum deficerent, & post hoc infantem illæsum æductū ostendens ait. Sicut vas illud æneum ictibus sagittarum transfossum est, sed quod intus est lædi non potuit, sic & corpus Christiani pro fide Dñi suppliciorum iaculis stimulatum innocentiā animæ Deo protegente vulnerari non patitur. Tunc iratus Pręses iussit eum suspendi, & sagittis quibus doliū sagittatum fuerat corpus Philemonis a pedibus vsque ad verticem sagittari. Et cum totis viribus tela contra eum intorsissent, nullum in eo iaculum infigi potuit, nec vllum in terram ruit, sed omne, quod missum erat, in aere pendebat. Cum autem vidisset Præses adhuc eum viuere stupuit, & volens cognoscere rem prope accessit, cum leuasset sursum oculos vt videret, vna de sagittis cecidit,& oculum eius excecauit. Tunc iussit eum deponi, & ait. Quare tui causa oculum perdidi, redde eum mihi arte magica quam nosti,& dimittam te. Qui respondit. Ne æstimes Dominum meum non posse curare, cum mortuus fuero, vade ad sepulchrum meum, & facto luto de terra illa aquam infundens, superunge oculum,& sanaberis. Quo ille audito iussit eum cum Apollonio decollari. 8. idus Martii.

De Conuersione Arriani Præsidis & eius passione cum alijs quatuor. Cap. LI.

ALtera autem die. Arrianus Sancto, sicut ei prædixerat Philemon, ait. In nomine Iesu Christi, pro quo isti martyriū compleuerunt, vngo oculos meos vt videam,& credam, ꝙ non sit alius Deus præter ipsum,& hoc dicto illuminatus ibat, læt⁹ clamans se Christianum esse. Cuius conuersio Diocletianū nō latuit, misitqué quatuor protectores, qui eum corriperent. Qui venientes in Ægyptum tenuerunt eum. Sed dato eis præcio ꝑmissus iuit ad locum tumuli Asclæ,& Philemonis,& Apollonij & ait. Benedico vobis consortes luminis sempiterni, orate pro me Dñm Iesum vt confortet me, & consumet in nomine suo martyriū meū. Tūc vox quasi de sepulchro Philemonis egressa respondit dicens ei. Confortate Arriane ne timeas, Iesus in quem credis operabitur pro te,& coronabit te, vade ergo cum his, qui venerunt ad te,& ora pro eorum conuersione. Hoc ipsi protectores cum de sepulchro martyris audissent mirati sunt. Abijt ergo cum illis,& octo seruis,& familiaribus suis. Quibus cum Alexandriam venissent, præcepit vt corpus eius ibidē expectarét, dicēs 8. die Martii, Diocletian⁹ iubebit me ī mari ꝑcipitari cum sacco arena pleno. Soliciti ergo estote, vt post tres dies idest 12. die Martii egrediamini supra mare circa horā. 6. & inuenientes corpus meum supra dorsum delphini, tollentes illud sepelite iuxta sepulchrum martyris Philemonis. Cū igit his dictis peruenisset cum quatuor protectoribus ad Diocletianum, ille iussit in campo foueam profundam fieri, eumq; cathenis æreis oneratum,& ferro compeditū, ac manibus colligatis, cum ingenti circa collum lapide depressum in foueam deponi, totamque terrā super eum, quæ congesta fuerat remitti. Et desuper milites ludere, blasphemo quoque ore dicere. Videamus si veniet Iesus vt liberet eum. His patratis, Imperator æquum ascendens abiit in domum suam,& ingressus cubiculum quieti corpus dare post iram, vidit compedes,& vincula manuū supra reclinatorium pendere,& Arrianum in lecto iacere. Turbatusq; putauit aliquem Palatinorū in lecto suo iacere. Cui ille. Noli inquit turbari, ego sum Arrianus quem suffodisti grauatū ferro,& ære,& mole arenæ. Sed venit is quem præualere non credebas Iesus, qui liberat credentes in se. Cum autē iussisset Diocletianus eum in sacco cum arena immergi, quatuor protectores tyrannidem eius arguentes, & Christum verum Deū confitentes, in quatuor aliis saccis pariter in mare proiecti sunt, statimque Dei nutu parati Delphini corpora eorum susceperunt, & Alexandriam deportauerunt. Serui autem Arriani cum quinque corpora videbāt ambigebāt dicentes. Quia Dominus eorum Arrianus se solum in sacco deferendum prædixerat, vnde non credebant eum ibi esse. Illis ergo hæsitantibus, vox humana quasi de ore vnius delphini audita est. Nolite dubitare hic est Dominus vester Arrianus tollite eum,& hos quatuor, qui eadem martyrii gloria coronati sunt. Et sepelite omnes quinq; iuxta sepulchrum Sancti Asclæ,& ita fecerunt.

Passio Hirenei Sirunensis Episcopi, & Domnini. Cap. LII.

EX gestis eius. Passus est autem Sanctus Hireneus Sirunēsis Episcopus sub Diocletiano,& Maximano octauo. Calendas. Aprilis. Agente Probo Præside Pannoniæ. Hic primo tormentis acerrimis vexatus, deinde diebus plurimis in carcere cruciatus, nouissime pro confessione Christi capite cæsus est,& in fluuium Sanis præcipitatus. Sub Maximiano quoque passus est Domninus martyr, qui cū esset cubicularius primus, coronam Imperatoris conseruans, cumque quotidie coronans, pro confessione Christi iuxta fluuium Sistionis in via, quæ dicitur Claudia decollatus est sexto vel septimo idus Octobris. Et apprehendens manibus caput suum de terra, prefatum fluuium transiuit, & quantum iactus est lapidis caput suum tulit, ibiq; illud pausauit, vbi nunc corpus eius integrum permanet, & inuiolatum, vbi multi ægri sanitatem recipiunt. Inter quos vnus aliquando veniens,& æquum suum alligans, cum in conspectu Sancti ingressus fuisset,& lachrymabiliter eum rogans sanitaté recepisset, egressus æquum quem dimiserat non inuenit. Iterūque ingressus lachrymabiliter orauit. Post hæc autem egressus hominem, qui æquum abstulerat, rapido cursu reuertentem vidit, qui tradens qum ie meniaus eius exiliuit.

Passio Sancti Ianuarij. Cap. LIII.

EX gestis eius. Sed & sub Diocletiano passus est Sanctus Ianuarius Beneuentanæ ciuitatis Episcopus. Huius enim famam cum audisset Præses Thimotheus, iussit eum in ciuitate Nola ante tribunal suum præsentari dicens. Accedens sacrifica Diis, aut si nolueris, tormentis horrificis laniaberis, quæ etiam Deus tuus cum viderit pertimescet. Qui respondit, obmutesce infœlix, & noli in auribus meis creatori omnium iniuriam facere, ne blasphemiam tantam audiat teque interficiat. Tunc iratus iussit eum in carcerem recipi,& caminum vehementer per triduum succendi,& illic eum proiici. At ille oratione fusa, cæpit in medio fornacis deambulare cū Sanctis Angelis, simulque Deum benedicere. Quem audientes milites, qui circa erant territi, cursu rapidissimo properantes nunciauerunt Præsidi. Qui cum caminum aperire fecisset flamma cruciauit, & gentem incredulam, quæ circa erat deuorauit. Sanctus autē in medio ignis glorificans Deum apparuit, ita vt nec vestimētis eius, nec capillis ignis dominari potuerit. Post hoc iussit Pręses ab eius corpore neruos excludi. Deinde ipsum vna cum Festo Diacono suo,& desiderio lectore,& quibusdam aliis ante currū suum in ciuitatem Puteolanam vinctos pertrahi, ibique eos in custodia recipi. Et sedens in spectaculum, iussit eis feras exhiberi, quæ dimissæ quasi oues demisso capite occurrunt ad pedes Sancti Ianuarij. Tunc iudex amotis feris, iussit Sanctos de amphiteatro tolli,& in forum adduci. Ibique sedens pro tribunali iussit eos capite cædi. Sanctus autem Ianuarius in cœlum aspiciens orauit, cecideruntque nebulæ in oculis præsidis,& subito factus est cæcus. Cumque inualidis oculis cruciaretur clamare cæpit, ut Ianuarium ad se reuocarent. Quo facto cum ingenti gemitu clamans ait. Ianuari serue Dei cœli, era Dominū Deū tuum vt possim lumen recipere, quod amisi. Tunc Sanctus erigens oculos in cœlum ait. Domine iube restitui oculos huic indigno. Nos enim non reddimus malum pro malo, tunc aperti sunt oculi eius,& multi crediderunt ex circūstantibus, fere qnque millia. Tūc vidēs Pręses tātā turbā cōuersā turbat⁹ est. Sed ne famulus Dei corona fraudareť, timēs iussa Principium iussit militibus vt eū celeriter tractū decollarét. Qui cū ad martyriū cū cæteris duceret, senex qdā pauperrimus eius beneficia sperās opposuit se pedibus eius, ꝓuolutus rogās, vt aliqd de vestimētis eius accipere mereť. Qui ait ei. Post depositioné corporis mei, orariū meū quo mihi oculos ligauero scias meipsum daturū tibi. Cūq; ꝑuenisset ad locū Sanctus Ianuarius genu flectens orauit dicēs. In manus. t. d. c. s. meū. Tūc erigēs se accepto orario sibi oculos ligauit,& spiculator caput ei⁹ abscidit. Qui post decollationē seni illi apparuit,& orariū ei sicut ꝓmiserat attulit. Eodē vero d e quo Beatus. Ianuarius cū cæteris martyribus decollatus est, Thimotheus torqueri cæpit crudeliter,& clamabat voce magna dicēs, ꝓp ianuariū seruū Dei se miserū ab Angelis cruciari,& dū diu loquereť emisit spūm. 13. Cal. Octobris.

Passio sancti Gregorij Spoletani Presbyteri.
Cap. LIIII.

EX gestis eius. Passus est, & apud Spoletanam vrbem beatus Gregorius Presbyter hoc ordine. Impiissimus Flaccus a Maximiano Imperatore missus, vt omnia Idola erigeret. Ingressus Spoletum, iussit sibi tribunal in medio foro præparari, & omnes ciues per præcones coram eo citari. Dixitq; Tircano. Omnes hi Diis nostris deseruiunt. Qui respondit. Omnes hi colunt Iouem, Mineruam, Asclepium Deos immortales, qui toti mundo propiciantur. Quo audito gauisus, iussit omnem turbam dimitti. Erat autem in ciuitate eadem sanctus Gregorius presbyter ieiuniis, & orationibus vacans, qui multis virtutibus, & signis clarens, multos paganorum ad Dominum conuertebat, templaque, & simulacra in terram deiiciebat. Quod cum Flacco nunciatum esset, iussit eum ad se vinctum perduci, & cum sacrificare nollet, iussit fustes nodosos afferri, ac dorsum eius verberibus rumpi dicens. Hæc patiatur rebellis Deorum, & contemptor principum. Cui ille respondit. Quãta mala exhibes corpori meo, duplicia bona præstantur mihi in cœlo. Flaccus dixit. Regirate illum, & ventrem eius fustibus dissipate. Illo quoque perseuerante, iussit eum igatis manibus, & pedibus in craticula superponi, & ligna subministrari. At ille de medio igne clamauit ad Dominum, vt qui cum tribus pueris ingressus est in caminum, esset cum eo in medio præsentium pressuratũ. Hæc illo dicente. Terremotus magnus factus est intra ciuitatem, & cecidit vna regia, quæ plusquam 350. Paganos oppressit, qui Idolis seruiebant. Hoc videns Flaccus territus fugit inde. Tircanus autem iussit sanctum ferreo constringi, & in carcerem recludi, vbi Angelus apparuit ei dicens. Pax tecum Gregori noli timere. Et continuo vincula eius dirupta sunt, & claritas Dei circumfulsit illum. Cui gratias agenti Domino de illa visitatione. Respondit Angelus. Euge serue bone, & fidelis &c. Et hæc dicens disparuit. Altero die Flacco præsentatus, cum sacrificare nullatenus acquiesceret, præcepit Flaccus eum tractum in medium Amphiteatrum capite truncari. Cumque in Amphiteatro Dominum exoraret, respiciens in cœlo audiuit vocem magnam dicentem sibi. Ingredere ad me benedicte Domini, præparata est habitatio tua. Adhuc Angelo loquente, a spatario capite truncatus est. Tricannus vero iussit dimitti feras terribiles, vt corpus absorberent. Quæ vt ibi peruenerunt, flectentes genua sanctum corpus adorauerunt, quod videntes viri clamauerunt. Magnus est Deus Christianorum. Et multi crediderunt in Dominum. Flaccus vero eodem die percussus ab Angelo, & interiora sua vomens expirauit. Mulier autem Christiana, nomine Abundantia, emit a Tircano sanctum corpus 30. aureis, & conditum sepeliuit 9 Kalend. Ianuarii.

Passio sancti Marcelli, & exuperantij Diaconorum.
Cap. LV.

EX gestis eorum. Præterea imperante Maximiano. Venustianus Augustalis Tusciæ cum Christianos occultos curiose requireret, diuulgatus est ei Sabinus Episcopus, vir eloquentissimus in ciuitate Assiina. Illuc ergo veniens sedens pro tribunali in medio foro, oblatus est ei sanctus Sabinus, cum duobus Diaconibus Marcello, & Exuperantio. Cui dixit. Consule tibi, & pollicere te Diis sacrificare & viue. Qui respondit. Si iustum est, vt derelinquam creatorem cœli, & terræ, & adorem lapides, & æramenta, vel ligna. Et vt scias quod nihil est colere talia, afferatur hic Deus tuus. Tunc iussit Deum suum quem habebat in cubiculo suo vbicumque mansisset deferri in medium, qui erat miræ facturæ, & ex lapide corallio Iouis, & vestimenta eius deaurata. Qui cum adductus fuisset cum lampadibus, & apparatu magno, Venustianus ait. Ecce propitiatores nostri. Tunc subridens Sabinus dixit. O vana velamina, vt creator omnium relinquatur, lapis sordidissimus colatur, vt autem scias eum non Deum esse, dimitte me facere quod volo. Qui respondit. Si præsumis fac quòd vis. Tunc ille acceptum simulachrum oratione facta, elisit in pauimentum, & fregit. Quòd videns ille tutudit frontem suam cum furore dicens. Periimus nos, & respublica obscurata est, & iussit cum furore manus eius præscindi. Quod cum factum fuisset, cœperunt eius Diaconi trepidare, & ille manibus præcisus eos confortare ita, vt clamarent. Pereant Dii Dæmoniorum, & lætetur cor q. ærentium Dominum. Tunc iussu Venustiani in eculeo suspensi sunt, & diu fustibus cæsi. Deinde iussit latera eorum vnguibus radi, ignemq; qui. f. eorum latera adustione afflaret suppon. Quod cum diu fieret, subito expirauerunt, quorum corpora iactari fecit in fluuium, sed a quibusdam piscatoribus, & presbyteris collecta, iuxta viam sepulti sunt, pridie kalend. Iunii.

Passio sancti Sabini Episcopi. *Cap.* LVI.

SAbinum vero iussit in carcerem retrudi, ad quem vidua nomine Serena nocte veniebat, & curam illius agebat. Manus quoque eius in domum suam colligens, in doliolo vitreo cum aromatibus recondidit, quas die noctuque tangens, in oculos suos ponebat. Adduxit quoque ad eum Nepotem suum cæcum, adiurans eum, vt ponens super eum vlnas suas rogaret pro eo. Qui cum brachia sua truncata super oculos cæci posuisset, & genu flexo cum lachrymis orasset, aperti sunt, propter quod miraculum omnes qui erant in custodia videntes, miserunt se ad pedes eius, & baptizati sunt eodem die quindecim millia hominum. Postea vero indoluerunt oculi Venustiani, ita vt præ dolore, nec cibum, nec somnum posset capere, nec vllus Medicorum eius dolorem mitigare. Auditoque quod Sabinus illuminasset cæcum, misit vxorem suam, & duos filios, & cum grandi gloria rogauit eum ad se educi de carcere. Cumque gratias agens Sabinus venisset ad domum eius, eleuantes Venustianum in manibus proiecerunt ante pedes sancti Sabini. Qui vt eum vidit lachrymans ait. Illuminet te Christus. Iussitque afferri fragmenta Iouis, quæ ille in capsa argentea collocauerat. Quæ cum vidisset, iussit omnia comminui, & in fluuium proiici. Cumque Venustianus vrgeretur doloribus, ait Sabinus. Credis ex toto corde. Respondit, Credo. Sed peccatum quòd in te exercui cruciatum mihi ostendit. At ille. Mea delicta hæc mihi fecerunt, tu tamen si credideris, & pœnitueris saluus eris. Tunc eo petente baptizauit eum, & eleuato eo de pelue aperti sunt oculi eius, ita vt nullum dolorẽ post baptismum sentiret. Cumque Maximianus eum baptizatum esse audisset, iratus misit Lucium Tribunum, qui eum cum vxore, & filiis truncaret. Sanctum quoque Sabinum tenuit, & in ciuitatem Spoletanam adducens, tamdiu plumbatis cædi præcepit, quousque spiritum emitteret. Cuius corpus Serena colligens, quę iam manus eius ante collegerat iunxit manus cum corpore, & sepeliuit eum, septimo idus Decembris Horum tamen omnium martyrium, licet diuerso tempore extiterit, vno tamen recolitur die scilicet 3. kal. Ianuarii.

De Sanctis Anastasia, & Grisogono.
Cap. LVII.

EX gestis eorum. Eo tempore passa est, & sancta Anastasia, quæ prætextati illustrissimi viri filia in vrbe Roma, cum ita incedere plurimum posset, & vix parem inter matronas habere potuisset, induebat se vilissimo habitu, & sola vnius puellæ consortio carceres circumibat, vbi erant milites Christi, quos aliter visitare non poterat, nisi plebeio cultu pauperem se fingeret, solicita satis sanctis pro Dei nomine vinctis pedes lauare, vngere capita, pectinare crines, quos longa carcerum claustra nutrierant. Dumque assidue hæc ageret, & ad notitiam Zelãtis viri eius Publii, peruenisset indignatus tales domui suo custodes instituit, vt eam non permitterent, cuiusque fenestrellulæ aditum spectare. Erat autem in vinculis iussu Diocletiani vir Dei Grisogonus, qui multa perpessus sanctæ Anastasiæ alimonia fouebatur. Hic erat apud Rufum quendam Vicarium, quem Dominus Iesus Christus cum omni domo sua, per Grisogonum lucratus est. Igitur cum nullus esset, qui ad Anastasiam dirigi posset, inuenta est Anus quædam Christiana, quæ in vicino illius commanens, curas vt solitum est a vinculis infantium, ac mulierum necessitatem agere, videbatur, ac occasione domum illius ingressa cœpit esse media inter ipsam, & Domini confessores. Sicque Grisogonus per manum eius epistolam Anastasiæ rogantis, vt eius memoriam ageret suscepit, & ipse quoque consolatoriam epistolam ad eam remisit: Interea Publius in senatu sedens, legationem suscepit, inuitus ad Persidis prouinciam profecturus. Tunc reuersus tristis Anastasiæ custodiã triplicauit, ponens ei custodem vnum, qui ei lucem negaret, & victum. Agebat enim, vt illa moreretur, & ipse omnium facultatum eius Dominus permaneret. Et ita profectus est, vt diceret. Reuertens si eam inuenero viuam, omnes vos puniam. Sic itaque cum ea agebatur, vt aqua ei vix pro misericordia traderetur. Tunc æstimans se in tribulatione deficere. Scripsit Grisogono in his verbis epistolam. Finis venit corporis, memento mei, & egredientem animam ipse suscipiat, pro cuius amore sustineo, quæ ex ore huius Vetulæ cognoueris. Ad hoc Grisogonus inter alia consolationis verba, quæ rescripsit, & hæc inseruit. Prope est, vt percãt qui non cogitant, vt ad portum salutis attingant. Interea transactis tribus mensibus corpus Publii reuocatum est naui, & omnes qui custodiebant eam per diuersa fugerunt. Egressa igitur ad Grisogonum libera peruenit. Et omnia, quæ acciderant ei, cum ga-

gaudio lachrymabili retulit ei. Venditisque omnibus facultatibus suis, vilissimo habitu carceres circumibat,& famulorum Dei necessitates procurabat.

Passio eiusdem sancti Grisogoni. Cap. LVIII.

TVnc Diocletianus in Aquilæ partibus positus,cum interficeret Christianos, cucurrit relatio de Christianis omnib⁹ vrbanę præfecturę. Tunc rescripsit debere omnes interfici. Grisogonum vero ad se destinari,quem Anastasia persecuta etiam apud Aquileiam,meliora sanctis obsequia faciebat, q̃ Romæ fecerat. Interea Grisogonū nominatissimum Diocletianus sibi præsentari iussit. Cui cum dignitatem perfecturæ offeret, vt Deos adoraret. Sed illa promissa omnia quasi lutum abiiciens Dæmonum cultum omnino respueret, iussit eū ad aquas gradatas duci,& ibi decollari. Corpusq; eius ad littus iactatum est iuxta locum in quo tres sorores Christianissimæ morabantur, Agape,Chionia,& Hirene, cum sancto Zolio sene presbytero, qui colligens sanctum corpus ,& caput corpori compaginās sepeliuit, & ipse quoq; S. Zolinus 30. die post eius susceptionē, iuxta reuelationem eiusdem sancti Grisogoni sibi factam ad Dñm perrexit. Sancta quoque Anastasia domum illam , in qua nūquam fuerat ingressa dixit. Vbi sunt sorores meę,quas mihi Dñs meus Grisogonus commendauit,& videntes se inuicem lætatæ sunt. Visoq; loco,vbi positus erat martyr Grisogonus,vnam apud eas noctem agens ad vrbem Aquileiensem rediit,solicita de his,qui in vinculis habebantur. Passus est autem sanctus Grisogonus 8.kal.Decembris.

De tribus sororibus, Agape, Chionia, & Hirena. Cap. LIX.

SAnctarum quoq; Agapes Chioniæ,& Hirene. Diocletianus rumore reperto, iussit sibi eas præsentari, promittesque eis maritos de palatio suo, per quos illustres esse possent, si Christum negantes Idola colerēt. Cum nullatenus a Christianitate flecti possent, iussit eas tradi custodiæ carceris,quas beata Anastasia nec diebus,nec noctibus deserebat,ad hanc enim omnes Christiani ingenter confluebant, qui nimiam penuriā tempore illo sustinebant, quia nulli licebat præsidere, vel artē aliquam exercere, vel aliquod negocium agere. Illa vero Deū rogabat,vt non prius de corpore exiret , q̃ omne præcium qd̄ de patrimonio suo vendito acceperat expendisset. Proficiente igitur Diocletiano Macedoniam , omnes Christiani, qui in vinculis erant simul a custodientibus ducti sunt. Inter quos erāt Agape,Chionia,& Hirena. Cumq; iussisset Imperator Præsidi Dulcicio diuersis tormentis agere, omnes qui sacrificare nollēt, tres sorores Præsidi præsentatæ sunt,quas ille videns,captu oculorum astrictus,turpissimo spiritu agebatur,& fecit eas apud talem officialem tradi custodiendas , qui libertatem eis promitteret,si captiuæ eius animę consensum præbuissent.

De Illusione Præsidis propter eas. Cap. LX.

IGitur cum nec promissionibus,nec terroribus animum commutarent ausus est ipse Præses cellulam ingredi , vbi illę orantes noctem Christo peruigilem exhibebant, in quo loco omnia coquinę vtensilia reposita erant. Ingressus, ergo cum vellet ire vbi psalmorum vox eum impellebat. Alienatus mēte cœpit ollas amplecti,& sartagines osculari. In quibus diu ludificatus totus niger, & cacabatus talis cœpit esse in vestibus,& in facie, qualis a Diabolo possidebatur in mente. Tandem ad suos egressus est,qui eum cum luminaribus expectabant, visoque eo oēs fugerunt, vidētes eum totum cacabatum,& scissum,nullamq; partem in vestibus eius quę nō esset inquinata & in partibus missa. Stantibus enim Ancillis Dei,& psallentibus,nullum penitus per eū Diabolus potuit impedimentū afferre. Videns ergo Præses se ab officio suo esse contemptum,ac derelictum,nesciens,quid de illo factum fuisset,non est reuersus in domum suam, sed cœpit concito cursu ire ad palatium dicens. Prosternam me inuictissimis Imperatoribus,& dicā me ita ab officio meo ludibrio habitum,ac cum irrisione,& clamoribus derelictum. Cumq; primo mane apertum esset palatium, & ille totus cacabatus , & scissus ante regem comparuisset, & intrare vellet, alii pugnis, alii exufflantes in faciem eius non impingebant, alii quoque ridentes,alii irascentes eum expellebant,& vix potuerunt eum serui sui ad domum suam perducere dicētes ei. Recipe te, clauserat enim Diabolus oculos ei⁹, nec poterat seipsum attendere, sed videbatur ei φ totus mundus incedens niueis esset vestimentis indutus, mens tñ in eo sana erat,& soli oculi eius tenebantur a Sathana,quibus infœlix Dei martyres obsceno mentis conamine respexerat. Interea putans Ancillarum Christi maleficiis hoc emisisse, iussit tribunalia sibi publice præparari,& cum adductæ fuissent, orantes atque psallentes , iussit eas expoliari , vt nuda eorum corpora aspiceret,& cum missa fuisset manus,vt expoliarentur,ita fixerant vestes earum ad carnem,vt putarentur ipsæ esse coria corporum earundem. In hac intentione attonitus Pręses Dulcitius sedens per tribunali , ita obdormiuit stertens , vt etiam a pulsantibus non posset excitari , & inde sublatus in sella dormiens. Tunc est expergefactus cū domū suā fuisset introduct⁹.

Passio duarum ex his , scilicet, Agone, & Chionie. Cap. LXI.

AVdiens Imperator omnia quæ acciderant,dedit comitem Sisinium,qui eas audiret. Cui cum præsentatus fuisset, vocauit Hirenam ad se , & ait. Consentias regali iussioni. Quæ cum nollet, sed Ancillam Christi se diceret , iussit eam incarcerari , & adductis Chionia,& Agape , dixit eis. Hirena quantum apparet minor vobis,& exemplo vestro,ac doctrina decepta,diuina iussa contemnit. Ideoque eam distuli, vt exitu vestro territa possit absolui,& nunc offerte Diis libamina,sicut & nos,qui deuoti sumus regibus. Illis autem insuperabiliter in fide Christi permanentibus,& sacrificia respuentibus,iussit eas viuas incendi. Quo audito,repletæ sunt gaudio clara voce gratias agentes Deo. In ignem ergo missæ , cum penitus nec vestimenta earum arderent,dixerunt. Domine Iesu Christe ne ab ista hora patiaris , vel nos loqui cum his , qui te verum Dñm negauerunt. His dictis prostrauerunt se in oratione,& intactæ ab igne ad Dñm perrexerunt. Vt autem ostenderet Deus incredulis,quod ignis eas non interficeret eas exurendo , sed ipsæ orationibus suis exitum sibi impetrauerunt immaculatis corporibus,intactis crinibus, integrisq; vestibus,digesto igne repertæ sunt. Quarum corpora Anastasia,missis occulte hominibus arrepta,cum gaudio sepeliuit,orans Dñm,vt earum particeps fieri mereretur. Passæ sunt autem 4. nonas Aprilis.

Passio Tertiæ Sororis, scilicet, Hirenæ. Cap. LXII.

ALtera die Sisinnius iussit Hirenam sibi adduci, & ait. Sacrifica Diis,ne simili incēdio pereas,vt sorores tuæ. Quæ respondit. Non sacrifico,sed earum particeps effici festino. At ille. Putas,inquit,te pati sicut ille passæ sunt,ego te iubebo nudam tradi meretricibus , vt ibi ad turpes vsus posita moriaris. Quæ respondit. Caro mea sic patietur fornicatorem, sicut canem, vel vrsum , vel serpentem, & inquinamenta quibus animus non consentit, reatus non suscipit. Tunc tradidit eam militibus,iubens eam poni in loco turpi,& ibi ludibrio omnibus populis haberi. Cumq; duceretur apparuerunt duo milites ante eos dicentes. Misit nos comes post vos, vt ibi nos ostendimus ibi eam ponatis. Ascenderunt igitur cacumen montis,& ibi sederunt. Tunc videns Sisinius se delusum, & hoc factum esse φ ipse non dixerat. Ascendens equum perrexit ad montem, in quo Dei famula orabat,& intendens, vidit eam,& gyrabat vsque ad vesperam, & non pertingebat ad eam. Tunc videns se derisum,ingemuit. Tendens autem arcum vnus ex his qui cū eo venerant,sagittauit eam. Quæ ait. Insulto tibi miserabilis, quia, vt virum fortem in bello aggrederis, quem vt mulierem volueras subiugare , ecce munda vado ad Dominum. His dictis emisit spiritum. Vnde corpus eius ab hominibus Anastasiæ sublatum est, & cum sororibus eius positum. Passa est autem in ipsis Nonis Aplilis.

De Altricatione sanctæ Anastasiæ, & Probi Præfecti. Cap. LXIII.

CVm autem multitudo Christianorum esset in ergastulis, Diocletianus omnes vna die iussit interfici. Quod ignorans Anastasia,cum noctu solito more pergeret,& diuersas custodias circumiret , dum nullum eorum inueniret vehementissime flere cœpit. Quam cum flentem quidam attenderent,& causam ab ea didicissent, ipsamque esse Christianam. vnus eam comprehensam duxit ad forum, vbi Præfectus Illirici causas agebat. A quo,scilicet,Probo Præfecto interrogata, quæ esset, & vnde illuc venisset. Respondit. Ciuis sum vrbica, quæ Christi amorem habens vendidi patrimonium meum, & secuta sum ipsum. Sanctos enī in vinculis positos,diligenti cura suscepi. Ecce quibus per annum iugiter , & menses aliquot deseruiui,subito hac nocte me dereliquerunt,& cum triumpho ad regna cœlestia perrexerunt. Vnde pia inuidia ducta sum, φ illi iam regnant cum Dño,& ego adhuc sto passura,pro nomine sancto. Probus dixit, vt video non sunt tibi leuia tormenta præparanda. Tu enim reuocasti animos eorum ad sacrilegium,qui obtemperare decreuerant regalibus institutis. Illa respondit. Ego doloribus fatigatis etiam pedes osculabar , nequando cederent dolore compulsi,& quousque habui multam summam,in eorum necessitatibus expendi. Nunc aūt erogatis oībus,ad passionem etiā aīam meā aptaui. Nam si adhuc haberē qd̄ expenderē,non me psequentib. demonstrarē. Ait Prob⁹. Deos quorū cultor erat Prætextatus pr̄ tuus,colere debuisti,& non

non Christum nescio quem Iudæum,qui a ciuibus suis occisus est. Illa respondit. Deos patris mei bene colui, & eos ab omni iniuria liberaui. Nam dum eos araneæ cõtexerent, & aues stercorarent,& mures intra eos fætus facerent,ego eos liberaui,& conflans in pecuniam conuerti. Probus dixit. Hoc sacrilegiũ, nec aures meæ possent audire. Tunc illa ridens,ait. Miror prudentiam vestram quasi sacrilegium timere, lapides frangere, ligna succendere, eramenta conflare.

De improbitate Vlpiani in eam, & pœna illius.

Cap. LXIIII.

HÆc cum Præfectus Diocletiano Imperatori retulisset,ille furens quærebat consilium,quid ageret. Cui astitit quidam,qui diceret. Vlpianus Capitolii summum Pontificẽ hanc in vxorem velle,& ei dari debere,cui si non consenserit, ipse facultatibus eius perfruatur,& eam possit occidere. Sicq; Vlpianus eam sibi traditam ducens in domum suam, cœpit ei ornamenta, & gladium ostendere,lectos argenteos, & carbones ardentes,cellaria plena dapidibus, & cellam obscuram testaciis acutis repletam. Et ait. Dabo tibi trium dierũ inducias, vt tecum cogites,quarto die,aut habebo te vxorem, aut habebunt te diuersa supplicia. Quæ respondit. Iam puta quia fluxerit tertia dies,& scias me magis eligere supplicia per quæ vadam ad eum quem diligo. Dimisit ergo eam decem mulierib. quæ osculabantur ei, aliæ pedes,aliæ manus, aliæ genua, aliæ munera offerebant. At illa oculos in cœlũ figens,& per triduũ stans in oratione manibus expansis non manducauit, nec bibit,nec sedit,sed nec leniter dormitauit. Deinde veniens ad eas Vlpianus interrogauit quid pfecissent. Quæ responderũt. Voces nostras quasi corniculárum clamantium, contemnens quasi triduo manib. expansis,sine cibo,& poto,& somno perseuerat. Tunc ille accedens, & volens eam amplecti, factus est cæcus, & gyrabat per totum triclinium in quo illa orabat. A tertia vsque ad vesperam inuocans Iouem, Iunonem, Mineruam,& dicens. Dii liberate me,erubescebat autẽ clamare. Tandem cum eius oculi dolori nimio torquerentur, clamauit ad eos,qui foris eum expectabant, viderunt eum femiuiuum, & cæcum,& Anastasiam orantem. Tollentesq; eum in manibus ad domum suam, maledicebant publice Imperatori cuius iussu ad eos Anastasia deuenisset. Media vero nocte se ad domum capitolium duci petiit, & vtpote magnus Pontifex cœpit inter sacrificiorum superstitiones inquirere, verum posset euadere. Cui responderunt Dæmonia. Quia famulam Dei contristasti, ab hodie nobiscum in inferno eris. Tunc ille angustiatus,cum duceretur ad domum inter manus puerorum expirauit.

Passio sanctæ Theodotæ cum tribus pueris.

Cap. LXV.

REuertente autem Diocletiano apud Firmium a Macedonia, oblata est ei Theodota cum tribus filiis, natione Bithimia, ciuis Nicena, quæ ideo fugerat de ciuitate sua, quia contra Christianos illic persecutio vehementer agebatur. Comes autem Leucadius quia eam tradiderat,petiit ab imperatore dicens. Iubete eam mihi dari vxorem, quæ si non consenserit sacrificare mecum, diuersis eam pœnis interficiam. Accepta igitur potestate, cum eam diabolicis suasionibus, & terroribus fatigaret. Illa dixit ei. Si ideo petisti me coniugẽ, vt facultatem meam inuadas, omnia quæ possideo vade occupa,& dum redieris accipies me vxorem. Quo eunte illa vnanimis cum Anastasia permanens quotidie sanctorũ curam exercebant. Et cum in Dei laudibus permanerent, adueniens Comes Leucadius agebat, vt eius coniugio Theodota necteretur. Sed diu cum blandimentis,& terroribus insisteret,& illa nullatenus consentiret, ferro vinctam cum tribus filiis,ad consularem Bithimiæ destinauit. Cui cum illa sacrificare nollet, primogenitum eius Enodium fecit fustibus cædi. Cui mater clamabat. Noli timere fili ista verbera, quia per ista attinges ad gaudia æterna. Tunc consularis Hirraco cuidam in libidinibus famoso dixit. Comprehendens eandem ducito, & postquam illuseris ei, inter publicas eam meretrices constitue, vt videam si Christus eius eam defenderet. Qui dum ad eam pergeret, vt teneret, & duceret, cœpit de naribus eius sanguis infinitus effluere, clamauitq;. Stat iuuenis pulcher, ex cui⁹ manu pugnum accepi in natibus. Tunc consularis, iussit ignem copiosum accendi, in quo cũ trib. filiis missa, bñdicens Dñm, martyriũ consummauit, apud Nicenam Bithimiæ quarto nonas Augusti.

Passio sanctæ Anastasiæ martyris. *Cap.* LXVI.

ANastasia vero tradita Præfecto Illirici infinitas pecunias habere putabatur, pro qua retentans eam Lucius Præfectus iussit eam priuatim sibi adduci, & dixit ei. Si Christiana esse vis, præcepta Christi tui comple dicentis. Qui non renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Da ergo mihi omnia, quæ possides, & perge quocunq; volueris. Quæ rñdit. Vende, inquit Dñs meus, omnia que habes, & da pauperibus, non diuitib. tu aũt diues es, & qui tibi dederit, contra præceptum Christi agit. Ego aũt etiam rogo, vt accipias quæ te indigere cognosco. At ille. In quo, inquit, pauper sum? Quæ rñdit. In fide. Ille vero dixit. Si Dñs tuus crucifixus est, vt quid Ioue non colis, qui nulli vnquam subiacuit. Quæ respondit. Iupiter iniuriam fecit, Christus passus est, tu imitare Deum tuum, & ego Dñm meum. Tunc iussit eam in carceris ima concludi, & acerrimis terroribus fatigari, cibum vero ei per modicum serotinis horis offerri. Quem etiam illa penitus recusabat. Apparebat aũt ei nocte spũs sanctæ Theodotæ etiã cum luminaribus, & mensam onustam variis refectionibus coram illa ponebat. Et orantes simul tota nocte, & ad pullorum cantus loquendi secum, & se vidẽdi terminum capiebant. Hæc cum per dies 30. gesta fuissent Lucius putans eam iam fame, & tenebrarum horrore defecisse, iussit tñ eam si viueret sibi adduci. Vidensq; eam robustionem, & lætiorem q̃ prius fuerat indignatus, iussit eam in naui poni, & cum multis aliis quos legis iura punierant pelagi fluctibus demergi. Quibus perductis in altum vbi pelagus finit, vt præceptum erat eis, illic nauem ptulerunt, ibiq; eos derelinquerunt. Tunc ibi a. Theodata martyr apparuit, & sup ipsam plagã nauis considens eam a periculo liberauit. Cumq; orante S. Anastasia, oẽs crederent, vna die, & vna nocte ita fuerunt in medio pelago, vt putarent se esse in terra, sine æstu, sine fluctuatione, sine metu. Tertia die ad insulas Palmarias deuoluti sunt, vbi multi epi, & viri religiosi diuersis rpib. relegati fuerant, & descendentes cum hymnis, & psalmis suscepti sunt. Quod cũ audisset Præfectus, misit illuc, & oẽs inde deposuit. Cumq; essent plusq̃ 200. viri, & 70. fœminæ exceptis paruulis, ne vnus quidem potuit amore vitæ pñtis ad sacrificii reuocari consensum. Et cum oẽs variis interfectionibus martyrium celebrassent, Anastasia per manus, & pedes extensa, & ligata ad palos fixos circa medium eius, igni incensa est, in qua passione orans, & benedicens Iesum Christum, emisit spiritum. Passa est autem 8. kal Ianuarij.

Passio sanctæ Barbaræ virginis. *Cap.* LXVII.

EX gestis eius. Imperante quoque Maximiano fuit Nichomediæ virgo Barbara nomine nobilis generis, quam ob nimiam pulchritudinem pater eius Dioscorus in excelsa turri collocauit, volens eam in eminentiori loco residere. Illa vero occulte Deum cœli adorabat. Eratq; baloeum ibi propinquũ, qđ ea orante subito repletum est aqua. Illaq; gratias agens iterum orauit, vt aqua illa sanctificaretur in nomine Trinitatis, & illic descendens seipsam baptizauit. Cum autem ciues vrgerent patrem eius, vt eam nuptui tradet. Illa requisita ab eo respondit. Absit hoc a me pater, habeo spõsum in cœlo Christũ, qui inuiolabile custodit corpus meum, mox intelligens pater, ꝙ Christiana esset, arripuit gladium volens eam interficere, at illa fugiens abscondit se in montis latere, quam persecutus pr̃ quæsiuit a pastoribus, an vidissent puellam fugientem vnoq; dicente. Nõ. Alter dixit. Nunquid non vides, vbi se abscondit? Tunc pater currens, & apprehendens eam, cum duceret in domum suam, aspexit virgo illum, qui eam indicauerat, & maledixit eum, & pecora eius, statimq; cum grege suo conuersus est in statuam marmoris. Altera die pergens pater ad Marcianum Præsidem, nunciauit ei omnia, quę acciderant de filia sua. Qui iubens eam sibi adduci, & alloquens de cultu Deorum, & sacrificiis, cum eam in fide immobilem inueniret, iussit eam nudam cum virgis cædi, & cum cęsa Deo psalleret, Idolaq; insensibilia, & inutilia esse diceret, iussit eam versis pedibus suspendi, & cum malleis caput eius tundi, vsque dum per nares eius sanguis distillaret in terram. Et dum iterum gratias ageret, videns Præses in crastino plagas eius sanatas, iussit eam eculeo suspendi, & ad eius latera lampades ardentes applicari. At illa in cœlum aspiciens, & odorãs dixit ad Præsidem. Vide miser, quia ignis iste non dolorem, sed refrigerium mihi prestat. Tũc Præses furore repletus, iussit eius mammillas amputari. Deinde per totam prouinciam eam nudã circumduci. Illa vero eleuatis oculis in cœlum dixit. Dñe Deus qui operis cœlum nubibus, mitte Angelum sanctum tuum, qui cooperiat corp⁹ meũ denudatum, vt non videatur ab impiissimis paganis. Ecce ergo Angelus Dñi cooperuit eã stola candida, consignansq; oẽ corpus eius restituit eam, ita vt nec cicatrix in ea appareret. Circũferentes aũt eam ministri per quendam vicum, adduxerunt ad Præsidem, qui videns totũ corpus eius sanatũ, & faciẽ eius fulgentẽ, p̃ nimio furore stabat stupefactus, & iussit eã capite puniri. Quę gaudẽs, adorabat Dei filiũ dicẽs. Obsecro Dñe ne memineris peccata eorũ, q̃ deuote celebrauerit martyriũ meũ. Et ea dicente Amen. Subito ad eam vox Dñi facta est dicens.

Veni dulcissima requiescere in cubilibus patris tui, qui in cœlis est. De hoc vero quod postulasti, crede quia donatum est tibi. Et cum ascendisset in montem pater eius propriis manibus amputauit caput eius. Deinde cum de monte descenderet, subito cæcidit ignis de cœlo super eum, & consumpsit illum, ita vt nec puluis de eo remaneret. Passa est autem hæc virgo pridie nonas Decembris. Actor. In martyrologio tamē eius natalis annuntiatur 17. kal. Ianuarii.

Passio sancti Floriani martyris. Cap. LXVIII.

EX gestis eius. Cum aūt præcepta Imperatorum de persecutione Christianorum apud notū ripensem, delata essent. Acquilinus Preses cœpit Christianos vehementer inquirere. Sancti aūt Florentius, & Florianus obuiantes quibusdam sibi mundanæ militiæ sociis dixerunt. O fratres, & commilitores, cur aliquos quæritis? Euntes nunciate Præsidi, quia Christiani sumus, & locum etiam designate, in quo commoramur. Crudelitatis, ergo ministri apprehēdentes eos duxerunt ad Præsidē. Qui ab eo moniti, vt idolis sacrificarent. Rñderunt. Iussioni tuæ piissimæ quantum decet militamus, hoc tamen nemo nobis suadebit, vt dæmonibus sacrificemus. Tunc Præses vehementer iratus iussit eos fustibus cædi, & scapulas eorum acutis ferris constringi. Illis ergo in confessione Christi, & gratiarum actione permanentes, videns Præses se superatum, eos iussit duci ad flumen, noīe Asiesum, & de ponte in illud pcipitari 4. Kal. Maii. Cumq; vincti ducerentur a militibus venerunt subtus quandam arborem, vbi ab itinere fatigati residentes pariter dormierunt oēs. Tunc Angelus Dñi per visum apparuit beato Florentio dicens. Frater Florenti non est tibi data corona martyrii, sed consors eris confessorū, igitur surge, & perge ad partes Galliarū, & ibi oñdam tibi locum habitationis tuæ, futurū est aūt, vt in ciuitate Thuronica a B. Martino accipias ordinationem. Illo expgefacto dissoluta sunt vincula eius. Tūc cautius B. Florianum vocans narrauit ei visum, & abiit. Sanctus aūt Florianus exultans, cum peruenisset ad pontē, vnde pcipitari iussus fuerat, ligauerunt lapidē ad collū eius quo in profundum demergeretur. Tunc deuote cœpit rogare millites, vt orandi spacium aliquantulū sibi concederent. Cumq; orasset quasi vnius horæ spacio tandem pcipitauerunt eum, & statim crepuerunt oculi eorum, fluuius aūt martyrē Christi suscipiēs expauit, eleuatisq; vndis suis, in quodā eminentiori loco super quoddā saxum corpus eius deposuit, diuino quoq; annuente fauore Aquila adueniens idem corpus cœpit alis suis admodum protegere, ipse autem sanctus manifestauit se cuidam fœminæ Deo deuotæ, certis eius locum designans indiciis, vt traderet illud sepulturæ quōd & factum est, ibi ægri sanantur, cæci illuminantur, Dæmones eiiciuntur.

Passio sanctorum Primi, & Fœliciani. Cap. LXIX.

EX gestis eorum. Pontifices autem templorum accusauerunt. Primum, & Fœlicianum apud Imperatores dicētes. Nisi hos sacrificare feceritis, nulla beneficia a Diis consequi poteritis. Inquisiti igitur, & comphensi Primus, & Fœlicianus ciues Romani, iussu Imperatorum in carcerem recludunt. Qui statim ab Angelo confortati soluūtur, & post dies aliquot Imperatoribus psentantur, vbi cum in fide psisterent, ad phanū Herculis educuntur. Sed sacrificare nolentes crudeliter laniati, & in carcerem reclusi quotidie ab Angelo fouebantur. Iterū educuntur, & promotu Præsidi presentati, cū supari non possent adinuicem seperantur. Dixit ergo Fœliciano, vt senectuti suæ consuleret, & Diis inuictissimis immolaret, qd cum ille renueret, plumbatis grauissime cæsus ait. Cum 80. iam annos vitæ habeam 30. iam anni sunt ex quo cognoui veritatem, & elegi Deo viuere. Tunc iussit eum Præses ligari, & clauos manibus, & pedibus figi, & dixit ei. Tandiu sic eris, quandiu nobis consenseris. Cumque adhuc læto vultu persisteret, iussit eū ibidem torqueri, & triduo in stipite pendenti nihil ministrari. Post triduum iussit eum flagellis cœdi, & sic depositum carcere recipi. Sequenti die iussit Primum adduci, & dixit ei. Ecce frater tuus consentiens Imperatorum decretis, & sacrificans, magnus est in palatio eorum, vnde & tu si ita feceris socius eius eris. Respondit Primus. Et si tu filius es Diaboli, nesciens tamē in parte vera dixisti, quia frater meus non hominibus vanis, sed Imperatori cœlesti consensit. Noui enim docente me Angelo, qd de illo fecisti, & vtinam merear ei coniungi. Tunc iratus Præses, iussit vt fustibus cæderetur, & leuati in eculeo latera facibus vrerentur. Quod cum fieret, & ille semper psalleret, iussit eum deponi, & plumbum bulliens in os eius fundi. Iussit etiam vt Fœlicianus adesset, vt quasi territus eius passione sacrificiis consentiret. Extensus autem S. Primus plumbum bulliens quasi aquam frigidam totum bibit, & ait. Ecce frater meus a me separatus non est, quem tu dicebas, ꝙ idolis consensisset. Iratus Præses, iussit eos in theatrum simul duci, duosq; Leones ad eos mitti. Qui statim ad pedes eorum corruentes, eis blandiri cœperunt, qd & Visi post eos immissi fecerunt. Tūc de populis qui ad hoc spectandum plusquam 12. millia conuenerūt, quingenti viri cum omnibus suis crediderunt. Videns Præses sanctos martyres non posse vinci, iussit eos extra amphitheatrum decollari, quorum corpora canibus, & auibus proiecta, sed ab eis illæsa nocte a Christianis rapta sunt, ac sepulta, horum passio celebratur 5. idus Iunij.

De sancto puero Vito, & eius Pedagogo Modesto, & Crescentia nutrice. Cap. LXX.

EX gestis eorum. Eo quoq; tempore erat in Licia sub Diocletiano Præses Valerianus, de qua prouincia fuit sanctus Vitus, habens patrem Hilā sacrilegum. Modestum pedagogum, nutricem Crescētiam. Huic viro adhuc infantulo appuit Angelus Dñi dicens. Datus sum tibi custos ad custodiendum te vsq; ad vltimum diem vitæ tuæ, & omnia q̄ petieris a Dño impetrabis. Hic ergo cum esset annorum 12. & in Christum credens, quantum poterat oīb. indigentib. ministrabat. Pater eius Hilas nobilis, sed paganus, studebat qūo eum ad Idola conuerteret, & nolente sæpius verberabat. Audiens hoc Valerianus Præfectus. Iussit patri, vt eum adduceret. Qui cum venisset, & Idolis imolari renueret, iussit Præses, vt fustib. cæderetur. Sed brachia eorum qui puerum verberare volebant, protinus aruerunt. Et ipse Valerianus clamauit dicens. Ve mihi manum pdidi. Rñdit Vitus. Sanent te Dii tui si psūt. Et ait ille tu ergo facies. Qui ait. In noīe Domini faciam, & statim præcibus eius sanatus est. Qui dixit patri eius. Corripe filium tuum, ne pereat. Tunc pater eum ducēs in domum suam oīb. deliciis, & cantu musicorum, & saltatu puellarum aīum eius mutare studebat. Cū aūt inclusisset eūin thalamo oīb. deliciis ornato, venerunt ad eum sancti Angeli, alas habentes quasi Aquilarū mirabiliter refulgentes. Apparuerunt etiam ante eū 12. lampades, & cubiculum odore suauissimo respersum est. Angeli aūt cantabant. Agyos Agyos Agyos. Odore aūt quasi aromatū de cubiculo exeunte, pater & familia repleti dicebant, Dii venerunt in domum, & aspiciens per hostium, vidit 7. Angelos circa infantem stantes, & statim cæcus factus est. Cumq; se oculos perdidisse clamaret, commota est Lucania ciuitas ita, vt Valerianus accurreret a quo interrogatus, qualiter hoc ei accidisset. Rñdit. Cubiculum filii mei aspiciens Deos igneos intus vidi, & vultum eorum ferre non potui. Igitur ductus ad templū Iouis, vouit ꝙ si visum reciperet taurum cum cornibus aureis offerret, sed cum nihil proficeret, pstrauit se filio, vt eum sanaret. Cui rñdit filius. Scio ꝙ nō credis, sed pp astantē plebē sanaberis Cū vidisset, & Ioui grās ageret, q̄rebat qūo eū ocideret.

Passio prædictorum trium sanctorum. Cap. LXXI.

TVnc apparuit Angelus Modesto Pedagogo eius iubens, vt puerum tolleret, & inuenta nauiculam ascendens ad aliā terram iret. Quod cum faceret venientes ad mare inuenerunt Angelum in speciē naucleri. Qui cum ab eis q̄reret naulum. S. Vitus rñdit. Ille cuius nos sumus serui mercedem tibi dabit. Applicuerunt igitur ad locum, qui dr̄ Alectorius, & Angelus subito disparuit. Requieuerunt igitur iuxta flumē, qd Siler dicit, & cibus ei cœlitus per Aquilam ministrabatur, ibi puer sanctus multa miracula faciens, diuulgatus est, ita vt dæmones eos pdicarent, & confluentes ad se populos baptizaret. Interea Diocletiani filius a Dæmone vexatus clamauit. Nisi venerit Vitus Licianus non exibo, quem statim milites diu quæsierunt, & inuentum ad Imperatorem Romam adduxerunt, cuius vultus erat speciosus, & flammeus nimis, & oculi eius, vt radii solis. Cui dixit Imperator. Potes ne sanare filium meum. Respondit non ego, sed Dñs, Statimq; impones ei etiam manum sanauit eum. Ait illi Diocletianus. Consule tibi puer, & sacrifica Diis ne male moriaris. Quod cum Vitus renueret, iussit eum cum Modesto in carcerem recipi. Angelus aūt ad eos descendit, & subito ferri moles, q̄ imposita erat eis cæcidit, & carcer immēso lumine coruscauit. Quod videns Carcerarius hoc Imperatori nunciauit. Et statim eductus in clibanum ardentem missus est. In quo resoluta erant, pix, resina, & plumbum, & subito Angelus omnē feruorem extinxit, & puer inde sanus exiuit. Post hæc traditus est Leoni deuorandus, qui immissus ad eum lingebat pedes eius, & crediderunt vsq; ad mille homines. Postea iussi sunt Vitus, & Modestus, & Crescentia, q̄ semper eos secuta erat, in cathasta extendi, ibiq; ossa eorum, dissipata sunt, & viscera apparuerunt, factum est subito tonitruum magnum, & terremotus, & templa Idolorum corruētia, multos occiderūt. Imperator aūt fugiens seipsum pcutiebat dicens. Ve mihi, qa ab vno infante victus sum. Et statī ab Angelo soluti subito inuenerunt se iuxta fluuium, qui dicitur Siler, ibique pausantes migra-

migrauerunt ad Dñm, quorum corpora per triduum ab aliqs custodita. Illustris fœmina Florentia per mare nauigando periclitans iudicio sancti viri repperit, & honorifice sepeliuit. Horum passio recolitur 17. kalend. Iunij.

Passio sancti Albani. Cap. LXXII.

EX gestis eius. Tunc etiam passus est S. Albanus in Britania 10. kal. Iulii, iuxta ciuitatem Volaminum, qui nunc ab Anglicis dicitur Verlamesceftir, siue Neclingaceftur. Hic quidem adhuc paganus, Christianum quendam clericū psecutionem Maximiani Imperatoris fugientem hospitio recepit, quē cum orationibus, & ieiuniis semper studere conspiceret, exemplis & exhortationib. eius conuersa est. Iō audiēs Iudex Britaniæ, φ in Albani domo clericus latitaret, iussit, vt cito clericus adueniret. Tunc Albanus hospitis sui habitum induens, a militib. ad Iudicem vinctus pductus est. Qui cum eum vidisset, & quō ꝓ hospite suo se obtulerat cognouisset, cū sacrificare renueret, iussus est grauiter verberari, & deinde decollari. Cū que ad locum duceret, venit ad quēdam fluuium cursu rapidissimo transitum ꝓhibentē, volens ergo ꝑperare ad martyriū orauit, & statī diuisus fluuius viā ei pbuit. Qđ vidēs miles qui eum decollare debebat, ense proiecto pœnitens veniā postulabat. Sicq; cum eo ad montem, qui & ꝓpe erat ascendit, vbi S. Albanus fontem perhenniter affluentem præcibus obtinuit. Protinus quidam Miles ambos decollauit, & oculos amisit. Nam cum sancti Albani caput in terram caderet abscissum, simul & sui percussoris oculi ceciderunt.

Passio sanctorum Donatiani, & Rogatiani, & Pantraci martyrum. Cap. LXXIII.

EX gestis eorum. Eo quoque tempore florebant in vrbe Nanetica duo fratres iuuenes Donatianus, & Rogatianus, quorum Donatianus adhuc in iuuentute positus iam migrauerat in senem. Mota aūt psecutione Rogatianus, qui natu maior erat, cucurrit ad fratrem suū petens, vt baptizaretur anteq̄ psecutor appropinquaret. Quod equidē ille tunc non est consecutus, pp absentiam sacerdotis. Tenti aūt simul in carcerem missi sunt, & vbi sanctus Rogatianus contristatus, eo φ baptizatus non esset, sufficere sibi credidit, si osculum a fratre acciperet. Sanctus aūt Donatianus rogauit ꝓ eo Dñm, vt esset ei ꝓ lauacro martyrium, qđ & factum est. Nam in eculei cathasta suspensi, ac laniati, deinde lancea militari pfossi, nouissime capite cæsi sunt 9. kal. Iunij. Qui tamen dies in eorum passione non determinatur. Sanctus quoque Pancratius filius Cleonij, & Quirinæ Christianorum in Frigia ciuitate, defunctis parentibus, cum omne patrimonium paupibus erogaret, & Christū pie colens, Deos gentium grauiter blasphemauit, pſentatus est Diocletiano Augusto, cum in ætate 15. annorum esset. Cumq; coram eo de vanitate Deorum subtiliter disputaret & imperatorem euidēti ratione cōfunderet, iussu eius decollatus est. Ad cuius sepulchrū, vt dicit Gregorius Thuronensis, quisquis falsum iurare voluerit, anteq̄ ad cancellum chori ecclesię veniat, aut statim a Dæmone captus insanit, aut cadens in pauimentū ꝓtinus vitā perdit. Huius passio celebratur 4. idus Iunij.

De Sancto Marcellino, & Petro, & Arthemio. Cap. LXXIIII.

EX gestis eorum. Ea quoque tempestate passi sunt Romæ 4. non. Iunii, Marcellus presbyter, & Petr⁹ exorcista, sub iudice Sereno. Hunc. n. Petrus Arthemius carcerarius ꝓ fide Christi multotiens cæsum in vinculis detinebat. Cuius filia dum a dæmone vexaretur, & a patre quotidie plangeret, dixit ei Petrus, φ si in Christum crederet statim eius filia sanitatem recipet. Cui Arthemius. Miror consiliū tuū, quia Deus tuus te liberare non potest cum illi credas, & pro eo tanta sustineas, & quō filiam meam si ei credidero liberauit. Respondit Petrus. Potens est Deus liberare me, sed vult, vt per temporalem passionem perueniam ad gloriam sempiternam. At ille. Si me inquit, vis credere Deo tuo, cathenas, & claustra sup te duplicabo, & si te Deus liberauerit, credam illi, si tamen prius filiam meam sanam videro. Quod cum fecisset, ait Petrus. Vade in domum tuam, quia modo videbis me loquentem tecū. Qui cum abiisset, & Candidę vxori suæ hæc diceret, affuit sanctus Petrus indutus vestimentis candidis, & tenens in manib. signum crucis. Cuius statim pedibus prouoluti, virtutem Dei confitentur, & sanata filia eorum, omnes qui erant in domo Arthemij baptizantur. Cumq; ad domum illam plurimi conuenirent, vt aperta videntes miracula baptismū peterent. Abiit Petrus ad Marcellinum Presbyterum, & omnes ab eo baptizati sunt. Tunc iuit Arthemius ad alios incarceratos promittēs, vt exirent liberi, quicunque vellent fieri Christiani. Qđ dum fierent, & rumor ad Serenum iudicē peruenisset, qui per 40. dies infirmus, huic operi vacare non poterat, iussit omnes incarceratos adduci. Quos omnes Arthemius conuocans & corū manus deosculans dixit ad eos, vt si quis ire vellet ad martyrium veniret intrepidus, & si quis nollet abiret illæsus.

De Passione eorundem Sanctorum. Cap. LXXV.

CVm ergo audisset Iudex, quòd Marcellinus, & Petrus illos, qui erant in carcere baptizassent abire permittentes ipsi spōte in carcere remāsissent, iussu irati Iudicis in troducti, separatim in carcere retruduntur. Marcellinus quidem nudus super vitrum fractum prosternitur, & ei lumen, & aqua negatur. Petrus vero in alio carcere in cippo artissimo constringitur. Tunc venit Angelus ad Marcellinum, soluēsq; & induens duxit ad Petrum. Ipsum quoque soluens ambos duxit ad Arthemij domum, iubens eis, vt septem diebus populum confortarent. Et octauo die se Iudici præsentarent. Cū ergo Marcellinus, & Petrus in carcere nō essent inuenti Iudex Arthemium cum vxore, & filia adductos ad se, & sacrificare nolentes, iussit eos terra obrui. Qui cum venissent ad locum, sanctus Marcellinus in illa cripta missam celebrauit protegētibus se aliis Christianis. Et post hoc ait Marcellinus ad incredulos, Ecce vos lædere potuimus, & Arthemium cum vxore, & filia liberare, nosque ipsi liberi abscedere, sed neutrum fecimus. Quid vos ad hæc? Tunc irati gentiles, Arthemium gladio percusserunt. Matrem vero cum filia præcipitantes lapidibus obruerūt. Marcellinum autem, & Petrum ducentes ad Siluam nigram, quæ hodie in honore Sāctorum Silua cādida appellatur, ibi eos decollauerunt. Quorum animas vestibus splendidis, & gemmis indutas, his, qui eos decollauit nomine Dorotheus vidit Angelorum manibus in cœlum deferri. Vnde ipse christianus effectus, tandem in pace quieuit. Passi sunt autem Romæ Arthemius, & vxor eius Candida, cum filia Paulina, septimo idus Iunij.

Passio Sanctorum Sergij, & Bachi. Cap. LXXVI.

EX gestis eorum. Ea tempestate passi sunt etiam sub Maximiano sancti Sergius, & Bachus, qui cum essent Primicerii palatii apud eundem Imperatorem, de christianitate sunt accusati. Quod ille non credens, duxit eos secum ad templum Iouis, eique sacrificans, vidit, quòd illi extra templum remanentes, pollui noluerunt idolaticis. Vnde cōperto, quòd Christum colerēt, protinus distinguuntur, & veste militari deposita, cathenis onusti, per totam ciuitatem ducūtur, & sic ad palatium reducti Christū plenissime confitentur, & cathenis grauissimis alligati, longe ad Ducem Antiochū destinantur. Cum ergo antequam a Duce interrogarētur, bis ab Angelo cōfortati fuissent, & sequenti die cum ipso de Idolorum erroribus disputarent. Sergius in carcerem mittitur, & Bachus extensus, neruis crudis vsque ad fluxum sanguinis, & disruptionem ventris, ac iecoris laniatur, magisq; tyrannum prouocans, & tandē ad vocē Dei vocantis expirans, deuorandus a bestiis procul extra castra iactatur, & aduolantes volutres illæsum eum a bestiis seruauerunt, donec fideles eum in tumulo sepelirent. Eadem nocte cum se Sergius a socio destitutum lugeret, apparuit ei sanctus Bachus in habitu militiæ, & vultu angelico, monens eū, vt ne mœrore deficeret, sed fortiter ipsum sequens ad paratam sibi gloriā perueniret. Igitur sequēti die Antiochius Sergium multis verbis sacrificare monuit, sed ille non acquiescens, se potius tormentis exposuit, & clauatis sotularibus calciatus ante currum eius nouem milliaribus cucurrit. Sequenti vero nocte in carcere ab Angelo sanatus, & confortatus, mane facto, ante Antiochū sanus stetit. Nolensq; consentire Idolis, rursus eisdē sotularibus calciatus ad aliud castellū, similiter nouē milliaribus ante eū cucurrit, & sic adhuc immobilis, data in eū sententia, cū magna multitudine hoīum, & etiā fœminarū, q̄ de latebris suis exierāt, vt cū eis mortē sancti Sergij flerent. Veniēs ad locū, & voce angelica confortatus flexa ceruice decollatus occubuit. Cuius sanguis sic terra dehiscente absorptus est, vt nullus gentiliū ad locum præ timore martyris appropinquaret. In ipso autem loco a Christianis diligenter sepultus est. Post longum vero tempus, cum Christiani corpus eius furtim auferre, ac transferre vellent, nolens beatus Sergius furtim tolli, qui dudum iussus fuerat publicē per vrbē circunduci, tanta circa locum claritatem ostēdit, vt castelli custodes, ignem ab hostibus accendi putarent prorumpentes cū armis, vt eos insequendo impedirent. Permissu tamē militum corpus sanctū in pulchro tumulo posuerūt, donec quindecim Episcopi conuenientes ad locum, condigna super eū basilicā construxerunt. Horum passio celebratur nonis Octobris.

De Sancta Eufemia virgine. Cap. LXXVII.

EX gestis eius. Eadem quoque tempestate passa est sancta virgo Eufemia in ciuitate Calcedonia, filia Fisofronis Senatoris, & Theodoræ, sub Prisco Proconsule, cum hac

hæ erant in carcere quadraginta nouem martyres sancti, decem nouem dies ibidem a spiritu sancto nutriti, qui simul cũ ea Prisco præsentati,& ab eo interrogati, cum fidem Christi constanter confitentes supplicijs se offerrent, iussi sunt singuli tormentis puniri. Cumq; & per singulos dies torquentur, mutuo se ad sustentationem certaminis hortabantur. Item Prisco præsentati,& ab eo commoniti, vt Deo sacrificarent Marti, cum quasi ex vno ore errorem arguerent, iussit eos alapis cædi, donec ministri cædentes quasi mortui deficerent. Sed cum cæderentur, facies eorum magis albescebant. Priscus aũt habito cõsilio cum Appoliano Sophista Christianorum accusatore, iussit eos recipi in carcerem, donec mitterentur ad Regem. Et cũ ducerentur in carcerem. Priscus quasi fera currens in gregem, arripuit beatam Eufemiam, æstimans ꝙ sicut ipse vas infirmũ & inutile erat, infirmum vas inueniret,& ait ei. Honora te ipsam,& substantiam tui generis, ne amittas, vel notitiam, & si corrupta es verbis, vt mulier reuertere,& immola Deo Marti. At illa cum prius erectis in cœlum oculis Dñi Iesu auxilium postulasset, respondit. Non in natura corporis est fortitudo certaminis, sed in virtute spiritus sancti. Igitur corpore quidem mulier confido, sensu autem virili.

De passione eiusdem. Cap. LXXVIII.

TVnc Proconsul iratus ꝙ a muliere vinceretur, iussit argumentum stare rotarum,& illã in medio poni, vt extensa, & contrita & cito redderet spiritum. Ipsa autem tormento rotarum imposita, pectori suo Christi signaculum præposuit,& Tyranno insultare cœpit. Cumque corpus eius per singula membra cõstingeret, sensus aĩ cõualescebat, & bñdicens Deũ orabat. Tunc confestim Angelus de cœlo descendens argumẽta rotarum confregit, & ministros in paralisim dissoluit. Illa autem bona certatrix sine macula,& hylari vultu coram omnibus exiuit. Cum tum Priscus minaretur incendium, nisi sacrificaret,& illa terrores eius non timere se diceret, eo ꝙ adiutorẽ Christum haberet. Priscus iussit fornacem, cuius flamma ꝑ 45. cubitos extẽderetur accendi, & intus eam proijci. At illa stans hylari vultu, Deum benedicebat,& vt eam sicut tres pueros de camino eriperet exorabat. Cumque ministri eã præcinctã tenerent, iubente Prisco, vt eam in ignem proijcerent, vnus ex his Sostenes habens cultellum ad singulum respexit, ad Proconsulem,& ait ei. Hoc gladio me interfici iube, quia impossibile est mihi super istam manus mittere. Video enim ante oculos exercitum candidatorum illam expectantium. Victor autem alius magister Zonam Eufemiæ soluit, & ait. Oro te Proconsul solue me ab ista necessitate, quia graue est in eam manus extendere. Video enim in ore fornacis stantes viros, qui ignem dispergunt,& expectantes sanctam, & immaculatã conseruare volunt. Tunc Proconsul hos quidem custodiri,& alios consistere iussit. Cæsarius aũt Barbarus, quidam illam apprehendit,& in ignem proiecit. Quam Angeli sancti confestim susceperunt, ac flammam dispersurunt. Cæsarius aũt combustus fuit,& virgo stans in fornace media quasi in platea, Regem Dñm honeste conspiciens, expansisq; manib. eum benedicens, tandem exiuit. Tunc indignati Proconsul,& Appolianus iusserunt afferri serras acutas, & sartagines ignitas, ac ꝑ argumenta artis ferrariæ membra virginis dissolui per partes, & in sartagine interponi, vt tanq̃ puluis fierent. Qua super serras posita, serræ confractæ,& sartagines extinctæ sunt, nihilq; ei nocuerunt. Post hęc eam in stadio posuerunt,& quatuor leones, duasq; bestias contra eam dimiserunt. At illi insiliẽtes vestigia eius osculati sunt. Sed vt compleretur eius martyrium, currens vna ex bestiis eam momordit, liuorem tamen nullum ei fecit,& vox de cœlo facta est. Eufemia ascende,& palmã tuã recipe. Post hanc vocem sonus etiam factus est ita, vt commoueretur locus ille, & tremuerunt omnes. Ipsaque virgo facta oratione reddidit spiritum. Cuius corpus Pater eius,& Mater sepelierunt in locum nouum. Compleuit enim martyrium suum 16. kalend. Octobris.

Passio sancti Firmini Ambianensis. Cap. LXXIX.

EX gestis eius. Præterea sub Diocletiano,& Maximino, erat in vrbe Iberiensi, q̃ dicitur Papilonia Senator nobilis in ordine primus, & nomine, & opere Firmus, qui filium suum Firminum honesto presbytero tradidit, diuinis literis imbuẽdum. Qui Firminus annorum 17. in sanctitate,& doctrina proficiens, ac pro honesto iam sene prædicans, ab ipso ad honoratum Tholosanum Episcopum missus est, vt ab eo ordinatus Episcopus Christum vbique gentib. prædicaret. Quo facto Firminus Episcopus rediens ad Honestum magistrum suum anno ætatis suæ 31. relictis omnibus, ad Gallias ꝑperans Andegauis vrbem venit ibi anno, & mensibus tribus multos prædicando conuertit, & Beluacum contra Valerium Præsidem pugnaturus pro fide processit. Vnde multoties flagellatus vsque ad mortem Sergii successoris Valerii, in carcerem clausus fuit. Sed tunc a populo solutus ibi prædicauit, & baptizatis omnibus, ecclesijsque, constructis inde Ambianis perrexit,& in 40. diebus tria millia hominum baptizauit. Audiẽtes hæc Longulus,& Sebastianus præsides ab vrbe Treuerensi ad ambianensem venerunt,& iussu eorum conuenientib. cunctis Firminum coram se grauiter accusatum, dum firmissime cõfiteretur Christum, timens Præses seditionem populi, præcepit in carcere decollari, Faustinianus aũt Senator qui eum receperat, & quẽ ipse cathechizauerat, domũq; eius ad baptismi gratiam aduocauerat nocte corpus eius rapiens in cæmeterio suo sepeliuit. Hic Faustinianus fuit pr̃ S. Firmini Epi de quo infra dicet, Sebastianus vero Præses post modicum a ciuib. Beluacensibus occisus est, huius sancti passio celebratur 7. kal. Octobris.

Passio sanctorum Fœlicis, & Adaucti. Cap. LXXX.

EX gestis eorum. Sed & cum Diocletianus Christianos occiderent, duos fratres Fœlices nomine,& opere, presbyteros, sibi oblatos ad Dractum Præfectum miserunt. Quorũ senior cum ex iussu Præfecti duct⁹ esset ad templum Serapis, vt sacrificaret, exufflauit in faciem statuę,& statim cecidit. Iterumque ductus ad statuam Mercurii similiter sufflauit,& similiter corruit. Tertio quoque ductus ad statuam Dianæ similiter fecit. Tunc reductus ad Præfectũ in eculeo ponitur,& quibus maleficiis hoc fecisset inquiritur. Qui cum respondisset, se non hoc fecisse Diaboli maleficiis, sed omnibus Dei beneficiis. Iratus Præfectus iussit eum duci ad locum secundo milliario ab vrbe via Ostiensi, ibiq; ad sacrificandum cuidam arbori sacrilegæ, q̃ illic excelsa stabat compelli. Quod cum fieret S. Fœlix genua sua figens orauit,& post ab oratione surgens, atque in arborem ingentissimam exufflans, eam a radice subuertit,& templum eius, vel simulachrum,& aram ea corruente penitus contriuit. Quo etiam audito Præfectus iussit eum ibi decollari, & Lupis, ac Canibus derelinqui. Tũc quidam Christianus occultus repente prorumpens in medium, palam se professus est esse Christianum. Statimq; simul ad arboris prædictæ locum venientes,& se inuicem osculantes decollati sunt. Illi⁹ ergo nomen Christiani ignorantes Adauctum eum appellauerunt, eo ꝙ sancto Fœlice auctus sit ad coronam martyrij, quos cum sepelissent Christiani in foueam quam fecerat arbor euersa, pagani volentes eos effodere a Diabolo sunt erepti, & quicunque in eos manus mittere tentauerunt. Passi sunt autem 3. Kalend. Septembris.

De sancto Adriano, & eius vxore Natalia. Cap. LXXXI.

EX gestis eorum. Cum autem Maximianus Imperator in Nicomedia ciuitate Græciæ Idolis immolaret, iussu eius ex diuersis locis ad supplicia Christiani trahebantur. Nã & vicini vicinos, & propinqui domesticos pertrahebant. Alij timore pœnæ, alii amore promissæ pecuniæ, inter quos 23. in spelæo latitantes,& a perquirentibus comprehensi sunt, ferro vincti ad Cæsarem pertrahuntur, seque Christianos esse libere profitentes, extenduntur,& cæduntur,& minas eius amplius irridentes, ora duris lapidibus contundunt,& annotata vniuscuiusque responsione, ferro vincti per totum corpus in carcerẽ detruduntur. Tunc Adrianus prior officij militaris eorum cõstantia compunctus dixit eis. Adiuro vos per Deum vestrum pro quo tanta patimini, vt dicatis mihi, quæ sit remuneratio vestra q̃ expectatis per ista tormenta. At illi inquiunt oculus non vidit, nec auris &c. Hoc audiens Adrianus statim exiliens in medio eorum dixit Annotate me cũ istis, quia & ego Christianus sum. Quod cum ministri celeriter Imperatori nunciassent, iratus nimis adductus resipiscere monuit,& nolentem ei acquiescere, ferro vinctum cum condemnatis eum in carcerẽ trudi iussit. Natalia vero vxor eius cum hoc per nuncium didicisset, scissa veste plorans, & eiulans interrogauit puerum, cur Dominus suus in carcere clausus esset. At ille. Vidit, inquit, quosdam Christianos nolentes sacrificare torqueri,& cum illis annotari se faciens, dixit se cum eis velle mori. Tunc illa quæ hactenus propter persecutionem celauerat, quod esset Christiana, gaudens mutata veste cucurrit ad carcerem,& vincula viri sui deosculans, cœpit eum in omnibus confortare, rogans eum in hoc quod cœperat permanere, nihil de terrena gloria respicere, sed semper ad cœlestia, & ad æterna suspirare, nulla transitoria tormenta timere, sed infinita maiora inferni supplicia, quia euaserat exultare. Post hoc vincula sanctorum,& pedes deosculans, quantum potuit, vt virum suum confortarent rogauit. Et sic omnibus valefaciens iuxta conditum viri sui diem passionis eorum vacando ad domum suam perrexit.

Qualiter

Qualiter de carcere exiens vocauit eam ad suam passionem.
Cap. LXXXII.

POst modicum igitur audiens Adrianus suæ passionis adesse diem, licentiam a sanctis accipiens pergere, & vocare Nataliam, sicut ei cum iuramento promiserat, dansque munus custodibus egressus est. Cumque ad domum peruenisset, audiens Natalia quod Adrianus absolutus veniret, æstimans eum fugisse de carcere, amarissime flere cœpit, & surgens contra eum hostium claudit, & ait. Non mihi contingat colloqui ori eius, qui Deum suum negauit. O miser, quis te separauit a sanctis? quis te seduxit, vt recederes a conuentu pacis. Cur fugisti ante pugnã? Heu me, non est mihi concessum vnius horæ spaciũ, vt vocarer vxor martyris, sed vxor transgressoris, nũc exultaueră modicũ, & mihi semp erit opprobrium. Hæc & hmõi audiens Adrianus vehemẽter gaudebat, miruſq; verba fœminæ iuuenis, & ante 14. menses nuptæ ex hoc ardentior factus ad martyrium libentissime ambiebat. Cumq; videret eã grauissime tribulari, dixit ei. Api mihi Dña, nõ.n.vt putas martyrium effugi, sed veni vocare te sicut ꝓmiseram tibi, vt pſens sis etiam nostræ passioni. At illa non credens. Vide, inquit, quõ seducit me transgressor, quõ mentitᵣ alter Iudas. Cui Adrianus. Apꝑinquit, citius, quia vadã & me vltra non videbis, & postea lugebis, eo ꝙ me ante exitũ meũ non videris. Nã fideiussores dedi ſctõs martyres, & si ministri me inquirentes non inueniunt, tormenta tua simul & mea sustinere habebunt, qui iam ex pœnis illatis mortui sunt. Tunc illa statim apuit, & sibi inuicem pstrati cum lachrymis simul abierunt ad carcerem. Discurrẽs aũt Natalia per singulos martyres, pciosis lintheaminibus eorum vulnera putrefacta detergebat, & membra lintheis colligabat.

De Passione eiusdem sancti Adriani. Cap. LXXXIII.

STatuta aũt die iussit eos Imperator educi, qui penitus resoluti, quia ambulare non poterant, portabanť. Adrianus vero vinctis manib. retro sequebať. Cumq; caueret Imperator, ne putrefacti penitus ante pparata tormenta subito morerenť. Adrianus eculeum sibi portans ei pſentatur, & in confessione permanens, a quattuor militib. duris lignis grauissime verberatur. Iterumq; ab eisdẽ viꝗ; ad effusionẽ viscerũ laniať, & sic in ligno extensus in carcere cum aliis recluditᵣ. Erat aũt iuuenis delicatus annorũ 28. B. vero Natalia, q̃ singulas eius respõsiones ad martyres referebat, ipsum ferro vinctũ, & supinum iacentem quantũ poterat confortabat. Sancti quoq; in pauimento iacentẽ ad eum manib. irrepebant, & osculum ei cum sanctis monitis offerebat. Audiẽs aũt Imperator, ꝙ multæ matronę, eis sedulæ ministrarent, Iratus ne vlterius ad eos introirent imperauit. Tunc se sancta Natalia consorauit, & sic eis in habitu viri ministrans, ad hoc alias exemplo suo roborauit. Hæc aũt virum suũ petiit, vt cũ esset in gloria, primã pcem ꝓ se faceret, quatenus eã Dñs intactã custodiens ab hoc sæculo citius euocaret. Rursus audiens Imperator, ꝙ sic matronæ fecissent, iussit incudẽ afferri, vt confractis sup eum crurib. ſctĩ martyres interirent. Videns aũt Natalia ministros venire, timens ne vir suus ex aliorum suppliciis terreref, rogauit illos, vt ab illo incipereut, priusq̃ alii punireť, & sic abscisis pedib. & crurib. cõfractis Natalia rogauit eum, vt manum sibi absciudi pmitteret. Quatenus aliis sanctis, qui plurima passa fuerant compar esset. Quo facto, cũ Adrianus reddidisset ſpũm, cæteri sancti vltro pedes ad carnifices extẽdentes, simili martyrio migrauerunt ad Dñm. Quorum corpora cum ministri iussu Imperatoris in fornacem cõburenda portassent, & in ignẽ ꝓiicerent, factus est subito terremotus, tantaq; aeris tempestas, vt multi ministrorum relinquentes ea fugerent, & multi expirarent. Fideles aũt cum mulierib. ibi stantes ab extincto pluuiis igne, corpora sanctorum illæsa rapuerunt, & in naui cuiusdam Christiani, qui volebat ire Constantinopolim (quæ tunc Bizantium dicebatur) posuerunt, vt illic interim permanerent, donec pace ecclesiæ reddita, ea iterum cum honore referrent. Horum passio celebratur sexto idus Septembris.

De vita, & transitu sanctæ Nataliæ. Cap. LXXXIIII.

NAtalia vero domi remansit, & hns manũ S. Adriani quasi solatium vitæ suæ, ad caput lectuli sui nullo sciente reposuit. Non multo post Tribunus quidam rogauit Imperatorem, vt Nataliã sibi daret in coniugẽ. Erat.n. pulcherrima, & nobilissima, ac diuitiis cumulata. At illa Matrona de hoc sibi loquentib. gaudere se dixit, & quasi ad se ppparandum inducias triduanas impetrauit, re aũt vera ad fugiendum. Et interim in lectulo suo ne pollueret rogans, ex mœrore, & tristitia obdormiuit. Et ecce vnus sanctorum martyrũ ei astans dulciter eam confortauit, quęrentiq; de viro suo dixit, ꝙ primus eorum ante Christum apparuit. Sed surge, inquit, & ascẽde in nauiculam, & nauigans veni, vbi sunt corpora nr̃a. Ibi.n. visitabit te Deus, & pducet ad nos. Euigilans itaq; solam manũ S. Adriani secũ ferens, nauem cũ multis Christianis fugientib. ascendit, & nauigantem Tribunus cum multis militib. insecutus, multis eorũ submersis repulsus vento contrario, vix euasit. Media vero nocte Diabolus in specie Naucleri in naui fantastica clamãs, nauigantes cum S. Natalia vnde essent inquisiuit, & quo tenderent. Quib. rñdentib. De Nichomedia Bizantium nauigamus. Erratis, inquit, ad sinistrã pgite, vt rectius nauigetis. Cumq; iã vela mutarent apparuit ei S. Adrianus, quasi in nauicula sedẽs, & monuit eos nauigare sicut prius cœperant, ne pirent. Natalia aũt valde gauisa est, cum S. Adrianum antecedere cognouisset. Cum ergo Constãtinopolim ante diem appulissent, & ad domũ in qua erant Sanctorũ corpora introissent. Nataliæ post orõnẽ ꝓ labore itineris dormienti S. Adrianus apparuit, eãq; salutans in æternam requiem ad se venire præcepit. Quæ cũ euigilans astantib. indicasset, & valefaciens eis, spiritum emisisset, accipientes corpus eius fideles, iuxta ſctõrũ corpa sepelierunt, multiq; renunciantes oĩb. ibi Deo in ppetuum seruierunt.

Passio sanctorum Simplicij, Fastini, & Beatricis.
Cap. LXXXV.

EX gestis eorum. Eo tempore Simplicius, & Faustinus frẽs Romæ multa ꝓ Christo supplicia ptulerunt, tandemq; capitalem sñiam subire iussi sunt, & corpora eorũ ligato in colla saxo, in Tyberim proiecta sunt, q̃.ſ. eorum corpora Soror eorum Germania virgo nobilissima Beatrix nõie, & opere, cũ quibusdam presbyteris, & aliis Christianis inuenta leuauit, & ibidem sepeliuit.ſ. in loco qui vocať Sextum Philippi, via Portuensi 3. Kal. Augusti. Huius Beatricis pdium qđ fuerat ei cõe cum fratribus, cum vicinus possessor, nõie Lucretius, ambiret, teneri eam fecit, vt Idolis immolaret, q̃ constanter resistentẽ iussit poni in carcerem, quousq; cogitaret de illa. Noctu vero fecit eam a seruis pfocari. Quam sancta Lucina sepeliuit cum sanctis fratribus in Sexto Philippi 4. ka. Augusti. Post hæc Lucretius ambitiosus possessor, pdium sanctorum intrauit, & qua si sanctis martyribus insultans, amicis suis conuiuium fecit. Dum aũt epularentur, quædam illic mulier erat, quæ filium suũ lactabat, qui.ſ. infantulus pannis inuolutus, vocẽ emisit in conuiuio corã oĩbus dicens. Audi Lucreti, occidisti & inuasisti, ecce datus es in possessionem inimici. Statimq; Lucretius timẽs ac tremens a dæmone eripiť, & per tres horas ita vexatus est, vt in ipso conuiuio moreretur. Vñ timentes oẽs, qui aderant, ad Christianos confugiebant, & Christiani facti oĩbus narrabant sanctæ Beatricis passionem in conuiuio vindicatam.

De bona indole sanctæ Christinæ virginis.
Cap. LXXXVI.

PAssa est etiam eodem tempore in ciuitate Tyro Christina virgo. Quę dum esset infantula nondum annorum 12. vnica patri suo nobili, nõie Vrbano, magistro militum, pater eam in turrim, q̃ fecit excellam cũ 12. puellis induxit, Deosq; aureos & argenteos illic statuit, vt eos adoraret. Et quia magni decoris erat, nunquam vt ab hominibus conspiceretur inde descenderet. Quæ in dilectione etiam Dei posita, cum thus ad offerendum in altare illorum acciperet, in fenestra ad orientẽ illud ponebat. Stansq; ad fenestram in cœlum intuens stellas aspiciebat, oransque Deo in corde suo ingemiscebat, & flebat. Quam cum Ancillæ procidentes ad pedes eius obnixæ rogarent, vt Diis sacrificaret, & non Deum alienum coleret, ne pater eius hoc audiens, ipsas cum genere suo quasi seductrices filiæ disperderet. Illa vero constanter resistens, eas potius a Diabolo, & idolis eius seductas diceret. Intrauit Vrbanus, vt videret filiam suam, & Deos suos adoraret. Qui cum ab ancillis audisset ꝙ filia per septem dies Diis nihil obtulisset, filiam blande corripuit, & illa Deo cœli sacrificium offerre se dixit. At ille verbis eius decipiebatur, putans ꝙ de sacrificio Deorum loqueretur, & occurrens eam osculari voluit, sed illa exclamauit, & ait. Non polluas os meum, quia mundam oblationẽ offerre volo Regi Cœlesti. Cumque pater eius adhuc in verbis eius erraret, putans quod de Idolis diceret, illa in cubiculo se recludens, cœlesti Deo sacrificium offerebat, & cum fletu orabat. Qua orante Angelus ante faciem eius stetit, eamque confortauit. Illa aũt cõuersa in dextris panẽ candidũ, & dulcẽ inuenit, quẽ ab Angelo bñdici petiit dicens: Ecce.n. 12. dies sunt exquo panẽ non gustaui. Tũc Angelus accipiens panẽ bñdixit & fregit, eiq; dedit, & illa gustauit. Facto autem vespere, accipiens Idola, patris sui confregit, & pauperibus dedit.

De Agone eius sub Patre suo Vrbano. Cap. LXXXVII.

DIe aũt facto veniens Vrbanus, & quærẽs quid de Diis esset factũ. Cum audisset ab ancillis, q̃ Christina eos cõfractos in plateam proiecit. Iratus eam palmis in faciem cædebat, & in-

& interrogabat vbi Deos abscondisset. Quæ cum se non adorare diceret nisi cœlestem Deum, & filium eius Iesum Christũ, & sanctum spiritũ. Iratus p̄cepit eam alligari, & in plateis cędi, & iterum boiam in collo eius mitti, manusq; eius, & pedes ligari, & eam in carcerem duci. Audiens aũt vxor eius de filia sua, q̃ tanta perpessa esset, scidit vestimenta sua, ac imposito cinere capiti abiit ad carcerem, ceciditque ad pedes eius cum fletu dicens. Filia mea vnica miserere mei, quæ mammillas meas suxisti. Quid factum est tibi, vt alienum Deũ colas? Christina r̄ndit. Quomõ me filiam tuam vocas, cum ex genere tuo nullam q̃ Christina vocetur habeas. Nescis quia nomen habeo Christi saluatoris mei, ipse est, qui me ad cœlestem militiam probauit, qui me ad vincendos eos, qui non nouerunt eum armauit. Mater hoc audiens domum rediit, & hæc omnia viro suo nunciauit. Qui iratus sedit pro tribunali, & iussit infantulam sibi p̄ntari. Nolentemq; adorare Deos iussit expoliari, & membra eius tenera cruciari, donec 12. deficerent, qui eam cruciabant, Quæ cum adhuc in tormento persisteret, & patri suo iniquo insultaret, ille non sufferens iniurias, iussit rotam afferri, & in ea virginẽ infantulam alligari, ac sub rota incendii flammam sterni, oleumq; desuper infundi. Cumq; rota gyraretur, corpus infantis conquassabatur, sed illa orante subito ignis exiuit, & homines 1500. interfecit. Ipsa aũt quasi super lectum stratum repausabat super rotam, & erant Angeli confortantes eam. Vrbanusq; eam deponi iussit, & venientem ante tribunal interrogauit dicens. Dic mihi Christina, quis te docuit ista maleficia. At illa. Nonne dixi tibi Carnifex immunde, quia Chr̄s me docuit hanc patientiam. Ipse me docuit omnẽ iustitiam, & Dei viui timorem, ꝓpterea te confundo, & sæuissima tormenta tua despicio, oẽsq; virtutes tuas vinco cum Patre tuo Diabolo. Ille victus, & confusus iussit eam ad carcerem duci, vbi cum illã sederet cogitans mira mysteria Dei, venerunt in conspectu eius tres Angeli afferentes illi prandium, & mittentes manus sanauerunt corpus eius totum. Illa aũt gr̄as agebat Deo. Vrbanus vero cum cogitasset qualiter eam exterminaret, noctu missis. 5. pueris iussit in collo eius lapidem alligari, & sic eam in mari præcipitari. Quo facto, susceperunt eã Angeli. Itaq; cũ Angelis super aquas deambulabat, & eleuans ad cœlum oculos Dñm Iesum Christum orabat, vt baptismi eius signaculum in eis aquis reciperet. Venitq; vox de cœlo, dicens, q̃ eius orationem Dñs exaudisset. Venit quoq; super caput eius nubes lucida, & vidit gloriam Christi sup̄ se veniẽtem, & super caput suum coronam, ac stolam purpuream, Angeli quoq; cum suauitate odoramentorum ante ipsam erant, & hymnos psallebant. Illa aũt cum complesset orationem reuersa est ad carcerẽ glorificans Deum. Pater vero ei9 Vrban9 ea nocte p̄cussus cũ multis cruciatib in tormentis aĩam reddidit.

De agone eiusdem sub Iudice Dione. Cap. LXXXVIII.

POst hoc alius iudex nomine Dion aduenit cui gesta beatæ Christinæ officium obtulit, & cum eam ante tribunal adduci p̄cepisset, videns vultum eius decorum, vocauit eã iuxta se, & blandiebatur ei, vt hominem crucifixum relinquẽs misericordes Deos coleret. Sed cum nec blandiciis, nec minis posset flecti, iratus ille ꝓp iniurias, quas ei ingerebat, iussit eã virgis cædi. Deinde iussit cunam æream fieri, & subtus valde incendi, picemq; resinam, & oleum mitti. Miseruntq; eam milites intus, & quattuor ex eis cunã agitabant, ac sanctam virginem versabant. Qua viriliter persistẽte, ac tyrãno insultãte, pœnasq; æternas vbi cruciabatur vrbanius comminante, Iudex ira repletus, iussit caput eius radi, eamq; nudam torq̃ri, ac per publicum depompari, ita q̃ mulieres oẽs videntes clamarent Iudex iniuste erga infantem agis, & mulierum genus cõfundis. Iudex aũt dixit, Christina cras veniamus ad templum, & adora Deum magnum cœlestem, ac verum, quia multum te sustinuit. Quæ r̄ndit. Bñ dixisti impie, & a Deo cœlesti aliene, vt offeram oblationem Dñatori cœli & terræ, qui me custodiet ab omni tua operatione. Cumq; de verbis eius gauderet Iudex, putans q̃ ad Apollinem orãdum accederet. Illa oratione facta clamauit, & ait. Tibi dico Idolum sine aĩa, in nomine Dñi Iesu Chr̄i exi de tẽplo, & hic sta. Quod cũ fecisset, intuens hoc iudex territus in faciem suam cecidit, & iterũ cum tremore surgens ad virginem clamauit dicens. In oĩb. p̄ualuerunt maleficia tua, quia p̄ Christi tui inuocationem mouisti Deum omnipotẽtẽ Apollinẽ. Sed quia multum tibi miseret, & habet sup̄ te pietatem, obaudiuit te, & exiuit vt videret creaturã suã. Illa in verbo eius contristata, cum eũ dure redarguisset, eo q̃ virtute excelsi Dei non cognouisset, orauit Deũ, vt statim Idolum illud caderet, & arena fieret. Quod & factũ est, & crediderunt in illa die tria millia virorum. Iudex aũt conterritus, ait. Si audierit Rex prodigia, q̃ facta sunt in Apollinem per maleficia Christinæ, male me habet perdere, & statim in semetipso angustiatus mortuus est, cuius assessor iussit Christinam in carcerem mitti.

De extremo eius agone sub Iuliano. Cap. LXXXIX.

POst hoc, & alius Iudex nomine Iulianus aduenit, qui gestis eius auditis, statim eã sibi p̄sentari fecit. Quæ cum ad sacrificandum non posset induci, iussit per tres dies fornacem incendi, & eam intus vsq; ad dies 5. mitti. At illa cũ Angelis Deum in fornacem laudabat, & magna vox inde exibat. Cumq; milites Iuliano retulissent, se magnos terrores de fornace exeuntes audiuisse, iussit eam aperire, & inuenerunt Christinã tanq̃ de lauacro ꝓcedentẽ, Deumq; laudantẽ. Deinde iussit Iulianus serpentariũ adduci, & duos serpentes ac duas aspides sup̄ eã dimitti. Quo facto duo s̄pentes accurrentes colligauerunt se ad pedes eius, & lingebant plantas eius. Duæ quoq; aspides accurrẽtes suspenderunt se sup̄ mammillas eius, quasi lactantes infantes. Iterum duæ viperæ dimissæ colligauerunt se in collo eius, & lingebant sudorem eius. Quæ in cœlum respiciens dicebat. Gr̄as ago tibi Dñe Iesu Christe, qui dignatus es me s̄pẽtib. istis notã facere, & sudorẽ laboris mei extergere. Iulianus ad s̄pentariũ dixit. Nunq̃d & tu magicatus es a Christina, bestias territans, vt non tangant eam. Serpentario vero illas territante, impetum in eum fecerunt, & ipsum occiderunt, & cum nullus auderet accedere, & s̄pentes tollere, S. Christina or̄onem faciens, iussit eos in noĩe Dñi in loca sua abire, neminemq; lædere, & statim abierunt. Illa iterum or̄one facta. Serpentarium a morte suscitauit, qui surgens ad pedes eius cecidit, & Deo eius gratias egit. Iulianus ait. Christina iam nunc sufficiat tibi, oẽs artes tuas magicas oñdisti. At illa. Insensate, inquit, non viderunt oculi tui virtutes, quas Deus cœlestis fecit. Qui iratus mãmillas eius abscindi iussit, & ꝓ sanguine lac exiuit. Deĩde linguã eius abscĩdi p̄cepit. Quod illa audiẽs Deo gr̄as egit, & vt citius vitam finiret orauit, & vox de cœlo insonuit. Christina immaculata apti sunt tibi cœli, & regnũ cœlorũ repositũ est tibi, oĩs chorus sc̄torum bñdicit Deũ ꝓp te, quia in infantula tanta sustinuisti ꝓp me. Et vox iterũ facta est. Veni Christina coronã æternam accipe, & brauiũ cõfessionis tuę. Hanc vocẽ de cœlo factã audiens Iulianus, iussit citius abscindi linguã eius, q̃ ipsius linguæ suæ p̄scissurã accipiens, in faciẽ Iuliani ꝓiiciens, & oculũ eius p̄cutiens excæcauit, & magna vox de ore eius exiuit dicens. Iuliane impudice condẽnate in tenebris, organũ corporis mei mãducare desiderasti, & linguã meam, q̃ cęlestem Deũ bñdicebat abscindisti, ideoq; iuste, & lumen tuum p̄didisti. Hanc iniuriã Iulianus non ferens, iussit iaci duas sagittas, vnã contra cor eius, & alterã contra latus, sicq; martyriũ suum cõpleuit 9. kal. Augusti. Venit aũt quidã de genere eius, qui etiã in Chr̄um crediderat, & martyrium eius in templo Apollinis celebrauit, eamque ibi collocauit.

De sancto Cucufato, & Fœlice. Cap. XC.

EX gestis eorum. Ea quoq; tempestate passus est S. Cucufatus, qui Scillitana ciuitate nobilissimis, ac ditissimis natalib. oriundus, vnà cũ S. Fœlice ipsius ciuitatis æq̃ illustrissimo, Cæsaream maritimã lr̄arum liberaliũ studio migrauit. Q̃d cũ vacantes scholis p̄uulgata fama cõperissent, p̄secutionẽ Christianorũ in orientis p̄tib. efferbuisse, mox cum merciũ p̄ciosarum varietate, non pauco etiam nauium numerum se contulerunt occidentali plagæ sub negociatorũ specie, ac noĩe. Sicque Barcinonã applicantes, repperunt etiã in occiduis partib. impietatẽ Principum vsq̃ crassari, vñ tp̄s imminere intelligentes, quo in lachrimis breui tp̄e seminarent, quatenus in gaudio p̄petuo meterent. Cœperunt opib. pietatis, & eleemosynis, quib. sedulo fuerunt assuefacti largius insistere, necnõ verbũ salutis priuatim, & per domos ad se confluentib. p̄dicare, donec vniuersa, q̃ attulerant officiis mĩæ potuissent impendere. Et sic demũ publicè Chr̄m confitentes, & p̄dicantes seipsos (vt exitus rei demonstrauit) superimpẽdere. Quocirca vnanimi conditione B. Fœlix ad Gerundensem ciuitatẽ transmeauit, vbi diuinis muniis se exercẽs, gloriosum martyrium consummauit. S. aũt Cucufatus in Barcinona vrbe populosa remanens, vnà cũ cõstantissima, & aptissima fide, & p̄dicatione, etiã miraculis resplendere cœpit, & in omni gratia curationum excreuit. Dæmones solo verbo expellebat, & virtutem Domini confitentes, etiam a credentium finibus perturbabat.

De Agone sancti Cucufati. Cap. XCI.

HOc audiens ꝓconsul Galerius directis militib. eũ sibi offerri iussit. Cui tribunali suo assistẽti dixit. Cuius numinis inanissime rebellis patrocinium excolis, qui principum iussa contemnis, & Deorum maximorum cultum refugis. Ad quem sanctus constanter. Quibus me, inquit, insipientissime cultum imperas exhibere, qui non Dei arbitrio, sed arte

fraudis

fraudis Diabolicæ,& stultissimorū hoīum,tibiq; similium stoliditate adinuenti sunt atq; compacti. Hac responsione Galerius nimio furore succensus.& seipsum ab ira non capiens,tortoribus eum tradidit dicens. Tandiu torquete eū,quamdiu ex torquentis ab eos spiritum. Cumq; 12. milites eū vicissim prolixius,& exquisita crudelitate grauissime torquerent, intantū vt eius interanea durissima flagelorū torsione disrupto corpore paterent,clamauit dicens. Dñe Iesu Christe ostende virtutē tuam super incredulis,vt videntes aut credant aut conuertantur,aut pereant & destruantur. Impijssimū aūt Galerium, qui sic rapide insanuit in seruum tuū, si non est prędestinatus ad vitam,gladio tuo citius interime. Hac eius oratione cōpleta, videntes milites qui eum torquebant,intestina eius in terram præfusa,cęcati sunt. Galerius quoq; cū oībus Idolis suis est repente cōsumptus. Sanctus vero martyr visceribus in aluum receptis a Deo citius est diuina operatione sanatus, quo gratias agente,oēs quoq; populi laudauerunt Deū dicentes. Tu es verus Deus,quē sanctus Cucufatus colit. Vt aūt hęc ad pſidis maximiani notitiam perlata sunt,iussu eius viri crudeles cathena sum eum pōdere fatigatum, ad ipsum consilium perduxerunt Qui interrogatus ab eo,quē Deū coleret,respondit. Quare sub dubietate de Deo interrogas,quasi aut plures Dij essent,aut ipse qui Deus est diuisus sit. Ego.n. aliū Deū nescio, prater Deū verū,qui fecit cęlum & terram,quem corde credo,& oī studio prædico. At ille. Si verus est Deus tuus,quē tu dicis, nūc eripiat te de manibus meis,& de præparatis tibi tormētis. Ad hæc sanctus. Te o nephandissime, & patrē tuū Diabolum cum oibus exquisitis tormentis,quæ mihi irrogaueris irrideo & per virtutem Dei mei despicio, Vere.n. summæ dementiæ es,& extremę miseriæ qui dereliquisti Deū, & odoras thecas Demoniorum. Tunc præses insaniens,in craticula iussit eum assari,& combustū sinapi & aceto perfundi, Miles aūt Christi psallebat dicēs. Exaudi Dñe iustitiā meā, &c. Cumq; explicuisset psalmū pęnitus sanatus est. Ministri vero pęnarum ab eodē igne consumpti sunt. Post hoc aūt iussit Præses ignem copiosum extra ciuitatē fieri, & sanctum in eo concremari,qui illic proiectus orauit, & ignis ita extinctus est, vt nec tepor incendij remaneret,& ipse pęnitus illęsus apparuit.

De consummatione passionis eiusdem. Cap. XCII.

TVnc Præses iussit eū ferro vinctum in custodiam reduci clausoq; hostio carceris tantus splendor ibidē refulsit, vt eodē lumine viso custodes carceris in Dñm Iesum Christū crediderunt, Mane aūt Pręsidi martyr præsentatur,eiusq; iussu cordis ferreis,& taureis cęditur,& dum cederetur inspiciēs in cęlū cū grandi fletu orauit,& gratias egit,& vox de cęlo insonuit. Quodcunq; petieris dabitur tibi ſm fidē tuā. Qua audita,orauit sanctus vt Dñs ei virtutē oīa superandi daret,& vt Tyrannus Maximianus si Dei iudicio conuerti non posset celerius cū oībus Idolis suis interiret. Maximianus deniq; aras ornari iusserat,vt Idolis sacrificia cū sacerdotibus offerret, & ascenso curru,illōq;tendens,in medio fori nutu Dei in terram cęcidit & miserabiliter crepās interijt. Idola quoq; quibus ad immolandū ire volebat,corruentia in puluerem sunt redacta. Tunc oīs populus adorās clamare cępit & dicere. Magnus est Deus Christianorum & potentissimus liberator eorū. Rufinus aūt,qui in ciuitate præesse videbať ait sancto martyri. Vt quid o nequissime tantā multitudinem Deos maximos blasphemare facis,& nescio cuius nomen,qui dicitur Christus confiteri. Qui cum rationem reddidisset,iussu Rufini caput eius amputatum est. Cuius corpus Christiani rapuerunt & conditū aromatibus honorifice sepelierunt. 8. kal. Aug.

De sancto Theodoro martyre. XCIII.

EX gestis eius. Ea tēpestate comprehensus est Theodorus vir fidelis in ciuitate Amasiæ Hellesponti,& in carcerem missus est. vbi cum & alios Christianos secū inclusos viā veritatis ac perseuerantiæ doceret,& eos contra tormenta cōfortaret. Quadā die inuenta opportunitate,nocte ingressus succendit tēplum Dianæ. Quod videntes quidā ex custodibus accusauerunt eū,itaq; Publio Præsidi pręsentatus,& cur hoc fecisset interrogauit,Respondit. Non abnego quod feci,vt lapidē cōburerē lignū succendi. Talis.n. est Dea vestra,vt mereretť comburi. Tunc iratus iussit eū fortiter cędi. Cui sanctus ait. Etiam si a me oīa excideris membra, non poterit aduersum me præualere tua insania. Itaq; missus in carcerem, a Spiritusancto nutriebatur. Non.n. famis penuriam sentire poterat,qui verū panem Christū Iesum in pectore baiulabat. In ipsa aūt nocte apparuit ei Saluator confortans eum. Tunc præ gaudio cępit psallere,& glorificare Deū. Erat enim ei obediens,& multitudo Angelorum,quorum voces audientes custodes carceris, putauerunt aliquos ex Christianis ingressos ad eum,& currētes ad hostium inuenerunt clausum. Tunc in timore conuersi sunt & abeuntes nunciauerunt Præsidi oīa quæ facta sunt. Qui & ipse exiliens cito peruenit ad carceris locū & neminē intus inuenit nisi martyrē in ligno extensum. Tunc præcepit eum micam panis sumere & vas aquæ. At ille noluit dicens, quia Dñs meus in quē spero me nutrit. Deinde Præses inspiciens ꝙ ille magis præualeret in sustinendo,ꝙ ipse in tormenta inferēdo,præcepit quæstionarijs,vt eū suspendentes raderent. quem intantum corroserunt vt interiora quoq; eius nudarentur. Ipse autem dum raderetur nihil dicebat, nisi. Benedicam Dominū in omni tempore semper laus eius in ore meo. Interrogatus ius generis esset,nihil voluit respondere.

De fine agonis eiusdem. Cap. XCIIII.

TVnc iudex iussit eū igni tradi,qua sententia data contra eum, oēs populi ciuitatis cū festinatione ligna a balneis rapientes construxerunt rogum. Cumq; martyrem ad locum præparatum duxissent,quæstionarii cogitauerunt vt eum clauis configerent. Quibus ille dixit. Sinite me. Qui.n. mihi dedit tolerantiam in oībus, dabit ēt, vt sine confectione clauorum ignis impetum cum lętitia possim sufferre. Tunc se per oē corpus signās,& post tergum manus faciens,semetipsum Deo sacrificium obtulit. Et tam pro se,ꝙ pro duobus fratribus cōmilitonibus suis Eutropio.s.& Cleonico,qui secū comprehensi fuerant,orationē fecit. Quem ēt intuebantur plorantes, & vt ipse præcedens eos,pro eorū perseuerantia Deum obsecraret exorantes. Igitur igne a ministris succenso,cū flamma in altū ascendisset. Viderunt quibus datū est videre mirabilia, vt flāma in modum velaminis qn̄ a vento inflatur super corpus martyris esset curuata. Quod.s. corpus in medio positum non erat vt caro ardens,sed vt odor incensi suauissime fragrans,nec solū qui præsentes erant senserunt odorem eximium,sed & oīs ciuitas Amaseorum. Circunstantes quoq; cęlum super eū apertum viderunt,& factam ad eū de cęlo vocē hanc audierunt. Veni Theodore amice mi, ingredere in gaudium dñi tui,quia fideliter cursum certaminis tui consummasti. Tunc ille gaudēs tradidit spiritū. Corpus eius Eusebia Mulier nobilis & fidelis sepeliuit. Huius martyrium celebratur. 5. Idus Nouembris.

De sancto puero Panthaleone. Cap. XCV.

EX gestis eius. Passus est tunc sanctus Panthaleon filius Eustorgii Senatoris in Nicodemia,in qua ciuitate medicinā adhuc puer discens,cū a magistro suo ad palatium ducebatur propter artē suā ab oībus laudabatur. Quadā igitur die dū ad palatiū solus iret, vidit eū Hermolaus presbyter in domo sua cū aliis Christianis latens, & mores eius compositos aspiciens ad se vocauit eū,ac de multis inquirens, monuit,vt in Christum crederet, promittens ꝙ oēs infirmos in eius nomine sine alia medicina sanaret. Puer ergo confortatus in fide, quadam die cum puerū a serpēte ligatum videret, volens Hermolai probare sermones:orauit Deum,vt serpens creparet, & puer euaderet. Quo facto,puer Panthaleon ad Hermolaū currens,baptismum petiit,& ille gaudens eum baptizauit, ac per 7. dies secū retinuit. Octauo aūt die puero redeunti dixit ei pater suus. Fili vbi tot diebus fuisti,& me grauiter tribulasti? Qui rn̄dit,hoiem in palatio ægrotantem se cū magistro,suo curasse, & vsq;quo sanaretur cum illo mansisse. Altera vero die ad magistrum reuersus,& similiter inquisitus respondit,agrū patrem suum comparasse,& ideo tandiu cum illo fuisse. Hoc aūt de seipso dicebat,propter baptismum quod receperat. Volens itaq; patrem suum ab idolatria reuocare,dixit ei Pater interrogo te,quare vnus Deorum semper stat,& alius qui sedet,nūꝙ stat? Cui pater. Per salutē inquit meā,grauē dixisti mihi quęstionē,cui rn̄dere non valeo. Ex illa hora pater dubitabat,vt iā Idolis non sacrificaret. Panthaleon aūt quendam cæcum pn̄te patre tangens oculos eius illuminauit. Sicq; patrē suū cum ipso qui cęcus fuerat curato ad fidem conuertit. quos & sanctus Hermolaus baptizauit. Pater vero cum oīa Idola confregisset post modicum defunctus est. Tunc Panthaleō oēs seruos suos manumisit, & eis cæterisq; maxime Christianis curam impēdit,& alimenta præstitit. Cumq; oēs ciuitates ad eum relictis oībus medicis cōfluerēt,medici super hoc ei inuidebant,& inuenientes eum curantem quendam Christianum,accusauerūt eum apud Imperatorem Maximianum. Imperator autem cæcum illuminatum præcepit adduci. Qui & cum testificaretur, ꝙ Christus eum per Pantaleonem curasset iussus est decollari, cuius corpus Panthaleon data pecunia spiculatori rapuit, & iuxta patrem suum sepeliuit.

De Felici eiusdem agone. Cap. XCVI.

DEniq; Panthaleon ipse Cæsari præsentatus cum Christū prædicaret, rogauit Cæsarem, vt aliquem Paralyticum afferri perciperet, & ille Deus haberetur cuius inuocatione

Paralyticus sanaretur. Quo facto cũ Sacerdotes Idolorũ nihil orando proficerent, Panthaleon orauit, & statim Paralyticus sanus stetit. Quo viso cum multi crederent, & Sacerdotes cum medicis in eum frendentes crudelius insanirent, Imperator ait. Panthaleon audisti, quanta passus est nuper Antinius senex? Qui respõdit, Multa passus est, sed victus nõ est. Et si senex propter Deum tanta sustinuit, quanto magis ego sustinere debeo, vt merear coronari cum eo? Cum ergo iussu Cæsaris in eculeo torqueretur, & circa latera facibus vreretur, ei Dñs apparuit, & manus cędentiũ arefaciens lampades extinxit. Tunc iratus Cæsar iussit eũ mitti in sartaginem plumbo buliente repletã. Cui iterũ oranti Dominus apparuit, & tenens manum eius cũ eo in sartaginem intrauit, statimq; extincto igne plũbum refriguit. Tunc Cæsar nesciens quid ei amplius faceret, astantiũ consilio saxo alligatũ in mari proijci iussit. Sed ille apparẽte sibi dño, resolutus quasi folium enatans ad littus peruenit. Tũc Cæsar insaniens, bestias in eũ dimitti præcepit. Sed dñs apparens ei, sic eas edomuit, vt eũ circundantes certarent, quæ priores tactũ manuum eius attingerent, propter quod multi sunt ad fidẽ conuersi, & statim cum feris oẽs pariter sunt decollati. Quorum.s. sanctorum corpora sepelierunt alij Christiani. Ferarum vero cadauera ab alijs feris, & auibus illæsa manserũt, donec iussu Cæsaris in foueam proiecta sunt. Tunc Panthaleõ reclusus post mensem in rotam missus est. Sed apparente ei domino, ruptis funibus sanus stetit. Rotam vero dum volueretur gentilium quingentos occidit. Imperator aũt territus dixit ei. Panthaleon quid fecisti, alios a Dijs separasti, alios occidisti. Qui dixit, Bene dixit propheta, quia mala eorum in caput eorum. Ad hæc Cæsar ait. Quis te docuit? Hermolaus inquit. Tũc volens Cæsar Hermolaum occidere dixit, Possum eum videre vt me doceat? Iussu ergo eius pergens ad Hermolaum ait ei. Pater vocat te Imperator. Qui respondit. Venio fili, quia venit tps meum, sicut heri dixit Christus mihi. Videns ergo eos Cæsar interrogauit, si plures essẽt Hermolaus dixit. Sunt alij duo fratres Herimpus & Hipocrates Christiani. Adducti ergo cum orarent, facto terremotu Idola corruerunt. Et dixit eis Cæsar, Videtis ꝙ Dij irati terram commouerunt. Panthaleon respondit. Si Dij hoc fecerunt, quare & ipsi conuentes sunt confracti? Tũc iratus Cęsar iussit Panthaleonem recludi, & illos tres pariter decollari, post multas pęnas eis illatas. In crastino vero Pãthaleon educitur, & cũ superari non posset, decollari iubetur. Cũq; ad locũ venisset spiculator, dũ eum percutere iussus est, gladius eius quasi cera plicatus est. Quod cũ ministri vidissent & flentes veniam peterent. Panthaleon surgens mortem suam eis indulsit, & sic decollatus martyrium compleuit. Huius passio celebratur. 5. kal. Aug. Hermolai vero, & sociorum eius die præcedente.

Passio Sanctæ Luceiæ virginis & Anceie cum alijs. 12.
Cap. XCVII.

Ex gestis earũ. Eodẽ tpe passa est Romæ sancta virgo Luceia, quæ vrbica fuit natione, sed rapta fuerat ab Anceia Barbarorũ Rege. Qui cũ eã ductam in patriã suam vellet violare. videns illa libidinosam eius insaniam, dixit ei. Noli mihi vim facere, quia magnũ habeo sponsum, qui statim vindicet iniuriam meã in te, At ille ita repletus ait. Et quis est spõsus tuus, vel cuius potestatis est, vt iniuriã tuã vindicet? Illa fiducialiter respondens, vt ancilla Christi nihil metuens ait. Deũ cui me deuoui habeo defensorem, qui in cęlo est, & habẽs potestatem vniuersæ carnis, his qui eum cognoscunt petentibus oĩa præstare põt. His ille auditis valde territus est, ita vt ex tũc eã vt Deã honorare inciperet, iussitq; statim ei cubiculum separatim fieri, vbi nullus virorũ haberet ingressum & lectum dignissimũ poni, ac puellas ei honorifice obsequi, vbi illa ingressa cępit orationibus & ieiunijs vacare, Deoq; die ac nocte gratias agere, eo ꝙ Ancillam suam dignatus esset in captiuitate respicere, tantũq; ei præstitisset a Rege alienigena inuenire, pro quo & frequenter orabat Deũ, vt nihil mali ei contingeret, vel domui eius. Sed & ipse ad bellum procedens rogabat eam, vt Deum suum peteret, quatenus de victis hostibus saluus ad domum suam rediret. Quod cum semper fieret, eam magis, vt Matrem honorare cępit intelligens ꝙ eius orationibus Deus illum in omnibus adiuuisset. Nam quotiescũq; contra aduersarios, siue sponte, siue ab illis prouocatus perrexit, illis prostratis victor ad domũ rediit. Cõpletis aũt ibi, 20. annis sancta Luceia præceptum in somnis acceperat, vt Romam rediret, eo ꝙ eam ibidem complere martyrium oporteret. Quod cũ illa Regi retulisset, ille respondit. Si tu hinc subducis te mihi non expedit me hic remanere. Nã venient aduersarij mei, quos Deus semper interfecit te orante, & occident me. Ad hæc illa, si placet tibi veni, credo enim in Deo meo, ꝙ & te sibi seruum adoptauerit, & sociabit gregi suo sancto Hæc ille cum statim audisset, domum suam & matronam ac filios, & oĩa sua derelinquens cum ancilla Christi communicatus est. Nõ iam vt Barbarus, sed vt ciuis, non vt Lupus, sed vt ouis, simulq; Romã venerunt tempore persecutionis. Post paucos dies comprehensa Luceia adducitur ad supplicium, quod cum audisset Anceia, sponte occurrit, & ceruicẽ suam cum ea gladio supposuit profitens se esse Christianum. Et sic ambo decollati pariter in Paradiso Dei suscepti sunt. Passi sunt etiam cum eis alij. 12. qui tunc in carcerem missi fuerant, quorum omnium martyrium celebratur. 7. kal. Iulij.

Passio sancti Siluani cum socijs suis, Victorini militis, Marcellini Papæ. *Cap.* XCVIII.

Ex Martyrologio. Apud Tyrum quoq; ciuitatem celebratur. 10. kal Martij natale beatorum martyrũ, quorum numerum solius Dei scientia colligit. Cui multorũ iubente Diocleciano tormentorũ supplicijs succedentibus sibi inuicẽ occisi sunt. Primum quidem flagris per totum corpus dilaniati, dehinc diuersis bestiarũ generibus traditi, sed ab his diuina virtute custoditi, post addita feritate ignis, & ferri, martyrio cõsummati sunt. Horum gloriosam multitudinem incitabant ad victoriam Tyramo & Siluanus, sed & Peleus & Linus Epi, Zenobius quoq; presbyter, qui Fœlici agone vnã cũ eis martyrij palmam adeptus est. Mediolani. Octauo idus Maij, natale Victorini martyris, qui a primeua ætate Christianus cum esset in castris imperialibus miles, compellente Maximiano vt sacrificaret, in confessione Domini fortissime perseuerans primo grauiter fustibus cęsus, sed Deo protegẽte doloris expers, deinde liquẽti plumbo perfusus, sed nihil pęnitus læsus, nouissime martyriũ capitis abscisione compleuit. Ex libro pontificali. Ea tempestate sedit Marcellinus Papa Romæ, natione Romanus, qui annis. 8. Ecclesiam rexit. Quo tẽpore tam magna fuit persecutio, vt intra, 30. dies. 18. millia hominum promiscui sexus per diuersas prouincias coronarentur martyrio, tunc & ipse Marcellinus ductus est vt thurificaret. qd & fecit, sed post paucos dies pęnitentia ductus a Diocleciano pro fide Christi cum Claudio, & Sirino capite truncatus est. Quorum etiam corpra iussu Diocleciani iacuerũt diebus. 36. ad exẽplum Christianorum Exinde collegit ea Marcellus Presbyter cũ Presbyteris & Diaconibus & cũ hymnis sepeliuit. 6. Kal. Maij. Post quem cessauit Põtificatus annos. 7. menses. 6. & dies 25. Diocleciano Christianos persequente. Exinde successit Marcellus natione Romanus qui sedit annis. 5.

De sancto Cyriaco cum socijs eius, & Appronianο martyre.
Cap. XCIX.

Ex gestis Marcelli Papæ. Maximianus autem volens placere Diocleciano, vt ĩ eius nomine Termas solo ædificaret, omnes Christianos ad laborẽ cõpellens alios ad lapides, alios ad arenam fodiẽdam coegit, tunc Crason quidã diues & potẽs, victũ eis in afflictione per viros Christianos Cyriacũ, & Sisinnium, Largũ, & Smaragdũ ministrabat. Quod audiens sanctus Marcellus gauisus est: & Cyriacũ & Sisinnium Diacones Ecclesię consecrauit. Qui quadã die cum humeris suis deferrent victum, quem ministrabat Crason, a paganis militibus tenti sunt, & ad Tribunũ ducti, qui eos in custodia publica retrusit. Quod audiens Maximianus, iussit vt in custodia terram foderent, & ad locũ suis humeris deportarent. Erat autem ibi Saturninus senex, quem ad portandũ iuuabant, sicq; sua & illius onera portabant. Quod audiens Tribunus nunciauit Maximiano, ꝙ illi cum hymnis, & laudibus gloriam Deo reddebãt. Qui Sisinnium sibi præsentari fecit, & de multis cõuenit, ac sacrificarẽ nolentem Laudicio Pręfecto tradidit, qui eum in custodia. 7. diebus retrusit, & post sibi præsentari iussit. Cũque Appronianus Commentariensis eum educeret, subito lux de cęlo venit, & de luce vox exiuit. Venite benedicti patris mei &c. Tũc Appronianus tremefactus ad pedes Sisinnij cecidit, & ab ipso baptizatus cum ipso ad præfectum venit, & lachrimãs ait. Quid nos coartat diabolus in seruos Dei tanta mala exercere.? Cui Pręfectus ait. Quomodo, & tu Christianus es? Qui respondit. Ve mihi, quia dies meos perdidi. At ille. Ve inquit modo perdes dies tuos, & iussit eum decollari. 4. Kal. Februarij.

Passio Sanctorum Sisinnij, & Saturnini, & aliorum plurium. *Cap.* C.

Tunc Sisinnium, & Saturninum iussit in custodia retrudi, ad quos multi gentiles venientes baptizabantur. Post hęc nudis pedibus, vincti cathenis adducti sunt coram Laudicio, qui iussit afferri tripodam, vt thurificarent maiestatibus. Quam cum vidisset beatus Saturninus ait. Conterat eam dominus gentium, & continuo soluta est tripoda ęrea velut lutum.

Tunc

Tunc videntes duo milites Papias, & Maurus clamabãt. Vere magnus est dñs Iesus Christus, quẽ isti colunt. Iratus ergo præfectus iussit eorum ora lapidibus contundi, & eos in carcerem retrudi. Sanctos prædictos in eculeo leuari, & flammas ad latera poni. Qui cũ neruis attraherentur, fustibus & scorpionibus cæsi sunt. Pendentes etiam in eculeo gratias egerunt. Tandem via Minerana ducti sunt, ibiq; capite truncati. Quos sepeliuit Crason cum Iohanne Presbytero via salaria. 3. kal. Decembris. Post dies. 12. Papiam & Maurũ iussit prosterni, & fustibus cædi, illis nihil dicentibus nisi hoc tantum. Christe adiuua nos seruos tuos sperantes in te Deinde a pauimento eleuati, cũ diu plumbatis cæderentur, emiserunt spiritum. Quos sepeliuit Iohannes Presbyter. 4. kal. Februarij.

De filia Diocletiani, quam a Dæmone curauit sanctus Cyriacus. Cap. CI.

CVmq; de beato Cyriaco iam facta fuisset obliuio, multi cæci per eum illuminabantur, & infirmi sanabantur, tunc etiam Arthemia Diocletiani filia cæpit a Demonio vrgeri patre vero ingrediente ad eam, clamauit Demon per eam, nisi venerit Cyriacus non exeam. Quem cum rogasset pater, intrauit ad eam & ait. In nomine Iesu Christi præcipio tibi immunde spiritus exi. Qui respondit. Si vis vt exeam, da mihi vas quo ingrediar. Cui dixit Cyriacus. En corpus si potes ingredere. Qui respondit. In vas tuum ingredi non possum, quia vndiq; signatũ est. Cyriaco aũt vrgente Demon clamauit. O Cyriace si eijcis me, faciã te apud Persas ire. Eiecto demone baptizauit Arthemiam, Matre eius Serena præsente, quæ & eam monebat Christianam religionem diligere Diocletianus quoque Cyriacum bene habere cæpit, eiq; domum dedit. Post paucum tempus misit Sapor rex Persarum ad Diocletianũ, vt mitteret ei Cyriacum, quia filia eius a demonio vexabatur. Qui rogatus a Serena augusta, perrexit cum Largo & Smaragdo. Cũque petente Rege intraret ad filiam eius, exclamauit Demon. Quid est Cyriace, fatigatus es? Qui respondit. Non sum fatigatus, sed magis in omnibus gubernatus. Cui Demon. Tandẽ ego te perduxi ad quod volui. Cumq; vidisset Puellam fatigari prostratus orauit flens, & ait. Imperat tibi Christus, quẽ confessus es, vt exeas ab ea. Cui Demon. Da mihi vas in quo ingrediar. At ille inquit. Deus meus Iesus Christus Deus Deorũ, ipse tibi imperat vt exeas. Et ecce vlulatu magno spumãs in aere clamabat. O nomen terribile, quod me coartat exire. Tunc ẽt baptizata est puella & omnes affines eius. Ipse quoq; Rex, & alij promiscui sexus numero. 520. Rex autem beato Cyriaco multa dona obtulit. At ille nihil accepit, nisi tantum panem, & aquam, quibus cum socijs suis vsus est, sed ait. Gratiam Christi pretio non offertimus, sed fide æstimamus.

Passio sancti Cyriaci cum socijs suis. Cap. CII.

POst dies autem 45. sunt reuersi & a Diocletiano cũ honore suscepti, post eius mortem Maximianus filius eius zelo ductus, propter Arthemiam sororem suam iussit Cyriacum in custodiam retrudi, & die processionis suæ nudum cathenisq; ligatum ante redam eius trahi. Tunc venit ad eum beatus Marcellus episcopus dicens. Pietati tuæ suggero quare trucidas seruos Dei, qui orant pro republica, & regno tuo. Qui iratus iussit Epm fustibus cædi, & à conspectu eius expelli. Carpasio aũt Vicario dixit. Ciriacũ sacrilegũ, qui carminibus magicis suadet hoĩbus Christum confiteri, diuersis affige tormentis: si nõ libamina Dijs obtulerit. Qui iussit sanctos Dei Ciriacum, Largum, Smaragdum, & Crescentianum sibi præsentari. Quibus libare nolentibus, præcepit picem liquatam in capite Ciriaci infundi. At ille cum clamore glorificabat Deum. Tunc iussit Carpasius Crescentianum coram alijs in eculeo suspendi. Qui cum diu attraheretur neruis & fustibus, atque vnguibus raderetur, & flammis ad eius latera datis diu vreretur emisit spiritum. Cuius corpus iactatum ante muriclinium sepeliuit Iohannes presbyter 8. Kal Decembris. Cæteris autem in custodia retrusis. Post dies quatuor iussit Ciriacum sibi præsentari, & sacrificare nolentem in cathasta extendi neruis attrahi, & fustibus cædi. Et eodem die nunciauit Maximiano quæ exercuerat in sanctos Dei. Qui iratus iussit omnes, qui erant in custodia vincti, cum beato Ciriaco capite truncari, & ducti sunt cum eo promiscui sexus numero vigintisex, & decollati via Salaria. Quorum corpora beatus Iohannes noctu collegit, & sanctum Ciriacum commendauit 7. kal. Aprilis. Eo tempore Maximianus etiam Arthemiam sororem suam interfecit. Post dies 8. veniens beatus Marcellus cum beata Lucina matrona condidit aromatibus martyrum corpora, & posuit in panone cum eunuchis suis. Translata sunt autem cum beato Ciriaco via Hostiensi. & ibi recondita ab ea, septima die Augusti.

Passio sancti Marcelli Papæ. Cap. CIII.

EAdem Sancta Lucina fecit donationem de facultate sua sanctæ Ecclesiæ. Quod audiens Maximianus, eam proscriptione damnauit. Illa vero Sanctum Marcellum rogauit, ut domum suam Ecclesiam consecraret. Quo facto cũ in ea missas frequenter celebraret, audiens Maximianus iussit in eadem Ecclesia paleas sterni ad animalia stabuli publici, & eundem Episcopum ad seruiendum animalibus deputauit cũ custodia publica, vbi etiam multis annis seruiens amictu cilicino indutus emisit spiritum. Cuius corpus beatus Iohãnes Presbyter, & beata Lucina sepelierunt 17. Kal. Februarij. Et cum vidisset Carpasius Maximianum sibi placatum, petiit ab eo domum sancti Ciriaci, & obtinuit, vbi cũ inuenisset baptisterium Christianorum, fecit in eodem loco balneum, quasi ad legem Christianorum deridendam, vbi frequenter turpia lucra lupanaribus, & scenicis lauacris exhibebat. Quadam vero die eo exeunte de balneo cum multis sceleratis quasi. 19. subito corruerunt, & mortui sunt. Et ab eo die balneum clauserunt, factusq; est timor in loco illo. Actor. De hoc Maximiano Diocletiani filio, alibi non memini me legisse. Nunc reuertar ad ordinem historiæ.

De inopinata confessione sancti Genesii. Cap. CIIII.

EX gestis eius. Ea quoq; tempestate passus est Romæ martyr Genesius. Qui cũ esset in vrbe magister artis mimicę. Quadam die voluit Imperatori Diocletiano ludum exhibere de mysterijs obseruantiæ Christianę, huius rei gratia spectante Imperatore, & omni populo in medio theatri, quasi ægrotus decumbens, se baptizari poposcit, & mimice in hæc verba prorupit, Eia nostri grauem me sentio, leuem fieri volo. Qui responderunt. Quomodo te leuem facimus nunquid fabri sumus, & ad runcinam te missuri sumus. His verbis populo in risum excitato. Genesius a domino visitatus ait. Vesani Christianus desidero mori. Quare inquiũt. Quibus ille. Vt in illa die veluti fugitiuus inueniar. Hoc Diocletianus audiuit, & risum tenere nõ potuit. Tũc sicut fuerat ordinatũ intrare faciunt Exorcistam, & Presbyterũ, qui iuxta lectum eius sedentes dixerunt. Quid ad nos misistis filioli, At ille iam non simulate, & ficte, sed ex puro corde respondit. Quia grãm Christi consequi cupio, per quam renatus liberer a ruina iniquitatum mearum. Cũque sacramentorum mysteria complessent, & vestibus albis esset indutus, quasi per ludum a militibus est raptus, & ad similitudinem sanctorum de Christi nomine, discutiendus Imperatori est exhibitus. Sed cum ad falsam adductus passionem, ad veram accessit confessionem. Ascendens nanque super basim, vbi statua fuerat Veneris, ita concionatus est. Audi Imperator & omnis exercitus sapiẽtes, & populi vrbis huius. Ego semper Christianum nomen exhorrui, & in confessione permanentibus insultaui. Ac super eos accendebam furias populi, Parentes quoq; meos, & affines exeeratus sum cũ nominis Christiani, & in tanta derisione Christianos habui, vt eorum secreta mysteria diligenter perquirerem, non vt crederem, sed vt de his ludum ac risum vobis exhiberem. Mox autem vbi me nudum in cõspectu vestro aqua illa perfudit, & interrogatus credere me respondi. Vidi super me manum de cœlo venientem, & Angelos Dei flammeo radiantes aspectu, iuxta me stantes, qui omnia facinora mea, quæ a iuuẽtute mea commisi scripta libro recitantes dixerunt mihi. Aqua hæc delet omnia ista, quę te fecisse cognoscis. Cum ergo aqua baptizatus fuissẽm, simul & liber ille perfusus niue candidior effectus est, ita etiam vt signum scripturæ præteritæ non demonstraret. Itaque dum vobis terrenis Imperatoribus placere concupiui, cęlesti Regi cõplacui. Et dum omnibus risum extorquere studui, Angelis risum feci. Nunc ergo o Imperator, & vos omnes populi, sicut de his sanctis mysterijs per ignorantiam mecum resistitis increduli, ita mecũ ab hac irrisione cessate, credentes verum Deũ esse Iesum Christum Dominum. Hunc esse verum lumen, veritatem, pietatem, salutem, & per ipsum nos ad indulgentiam posse contingere.

De constantia eiusdem, & passione. Cap. CV.

TVnc Imperator accensus furore iussit omnes, qui cum eo lusus meditati fuerant, ante se adduci, & virgis fortiter cędi, æstimans eos similiter credere. At illi cæperunt nomen sanctum blasphemare cum exprobatione dicentes. Nos aliter meditati sumus. Iste autem insanus factus letitiam suam dimisit, & planctũ sibi Christianitatis assumpsit, ac per hoc solus experiatur, quod solus fecit. Tunc Imperator sęuiens in Genesiũ in conspectu populi iussit eum cædi fustibus, tradiditq; Pelusiano prefecto, iubens eum tormẽtis ad sacrificia cogi. Qui positus ab eo in eculeo, & suasus, vt regẽ sacrificando placaret, ei dixit. Vere ille Rex est, quem cœlum petentem vidi. Vnde me miserum

miserum lugeo, quia vobiscum prius erraui, & tardius ad verũ Regem adorandum accessi. Cui Pelusianus ait. Et quis est iste Rex, præter Regem nostrum. At ille. Rex iste homo est, & per incerta spacia terræ imperat, ac certo tempore. Rex autem quẽ solo Deus est, & in cœlo totaq; terra ac mari imperat ac sine fine. Cumq; diu in eculeo positus vngulis attrectatus lampadibus inflammatus, in sancta cõfessione persisteret, addiceret Iudici. Si centuplaueris contra me ista tormenta Christum mihi de ore ipsum, nec mihi de corde non poteris auferre. Hæc omnia relata sunt Imperatori. Qui iussit eum occidi. Sicq; cũ gaudio coronam martyrij capitis obtruncatione promeruit. 8. kal. Septembris.

De coniugio sancti Iuliani & Basilissæ. Cap. CVI.

EX gestis eorum. Beatus Iulianus ab infantia castitatem diligens, & mundi oblectamenta spernens, cum esset annorum circiter. 18. Parentibus eius instanter eum exhortantibus, vt sibi coniugem sociaret, per quam & genus suum conseruaret, & adolescentiæ lapsus euaderet, hoc dedit responsum. Hoc quod hortamini, in potestate est Domini mei, cui me cõmisi, pro qua re septem diebus indicias peto, & prout mihi Dominus aspirauerit, respondebo. Tunc die noctuq; in orationibus & ieiuniis perseuerans postulauit a Domino, ne virginitatem promissam aliqua occasione violaret. Septimæ autem diei nocte, cum corpus maceratum vigilijs, & ieiunio sopori dedisset. Affuit Angelus Domini dicens ei, Iuliane surge, ne timeas, nec voluntatem parentem horrescas. Accipies quidem coniugẽ, quæ te non polluendo a Domino separat, sed per te virgo tecum perseueret. Tetigitq; eum Angelus dicens. Viriliter age & confortetur cor tuum. His verbis roboratus egressus de cubiculo, & læto vultu parentum tristitias auferens ait. Ecce sicut desideratis faciam. Quæritur ergo Puella talis, quæ & locuples esset, & nobilitate generis coæqualis, nomine Basilissa, quæ & ipsa erat parẽtibus vnica filia. Venit dies statutus, quo vicini inuitantur, plateæ sericis ornantur, & aures omnium sonis Musicorum, & cantilenis virginum oblectabatur, ita vt si homo ferreus esset, luxuria resolueretur. Producitur inter hæc onerata gẽmis, & auro Sponsa de thalamo.

Qualiter Basilissa ad amorem virginitatis conuersa est. Cap. CVII.

INgreditur iuuenis cum virgine lętus cubiculum. factaq; ab ea oratione, tali odore cella repleta est, vt videretur sibi virgo in tali loco posita esse, in quo vernant lilia, & rosæ. Et ait ad iuuenem. Miram rem sentio, cum enim hiemis sit tempore ita mihi in hoc cubiculo omnium rosarum, & liliorum odor famulatur, vt his satiata, iã horream thori coniunctionem. Cui Iulianus ait, Odor qui tibi apparuit, Dñs noster Iesus Christus est amator castitatis, qui integritatem corporis custodientibus vitam ęternam reddit. Et tunc illa, quæ melior salus est, q̃ virginitatem custodiendo vitam æternã acquirere, & quia ita credo esse vt dicis, opto tibi consentiens esse, vt sponsum æternum possideam. Tunc Iulianus in orationem procidens, pauimento adhęrebat clamans. Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Hoc vidẽs virgo similiter fecit. Et ecce subito fundamẽta cubiculi commota sunt, & lux inenarrabilis emicuit. Fitq; ibi spectaculum magnum, & ex vna parte sedebat Rex æternus cum multitudine candidatorum, & ex alia multitudines virginum, quarum gloriosa Virgo Maria tenebat principatũ. A parte Regis clamabatur. Vicisti Iuliane vicisti. A parte virginis. Beata es Basilissa, quæ salutaribus monitis consensisti. Et ostensus est Iuliano liber aureis literis scriptus, dictumq; est ei. Accede, & lege. Et cepit legere sic. Iulianus qui pro amore meo mundum contempsit, deputetur in eorum numero, qui cũ mulieribus non sunt coinquinati. Basilissa vero, qua ei integro corde sociata est deputetur in numero virginum, quarum virgo Maria tenet principatum. Et dixerunt millia millium, Amẽ. Post hoc visione sublata, exultantes in Domino reliquum noctis vigiles in hymnis, & canticis peregerunt. Quid multa? cæperunt spiritu non carne fructificare, & super candelabrum excelsum fundantur duæ lucernæ, quibus Rex æternus oleũ lętitię subministrãs p eos igniferi verbi doctrinã ignaris infundebat. Nec quisquã dinumerare poterat animarum multitudines, quæ per sanctum Iulianum migrauerunt ad dominum. Similiter & Basilissa agmina virginum, & mulierum castas animas præmittebat ad cęlum.

De transitu sanctæ Basilissæ cum suis virginibus. Cap. CVIII.

TEmporibus autem Diocletiani, & Maximiani, furore persecutionis incumbente, ieiunio & fletu studentes tales in conspectu Domini effuderunt preces. Domine Deus, qui occultorum es cognitor, ne patiaris a Lupo insatiabili gregis tui integritatem violari. Pręsta Domine vt omnes quos tibi per nos militare fecisti, integros in cospectu tuo constituas, vt exultantes dicamus. Ecce nos & pueros, quos dedisti nobis, ne mo perijt ex eis. Sequenti nocte Basilissam sic alloquitur per visũ Dominus. Basilissa nominis tui digna, quę orasti, hoc me implere delectat vt omnia vasa, quæ per te mihi mundaui, dũ adhuc viuunt ad cęlestia regna præmittas, habebis autem dimidium temporis quo ex omni loco quo seminasti triticum colligere possis, & recondita messe tu ipsa sequaris. Iulianus vero vt bonus athleta pugnabit & vincet. His auditis Basilissa eui gilans lætabaẽ in domino, & ex ordine omnia narrauit Iuliano. Conuocans quoq; multitudinem virginum eis terminum sibi reuelatum exposuit, & eas ad proficiendum solicite cõmonuit, & cum multa loquens prosequeretur, locus in quo erant commotus fuit, & columna lucis eis apparuit, titulum super se aureum habens scriptum, & vox de columna cum splendore & odore processit, signum quoque crucis emicuit dicens, Basilissa, quod vides scriptum lege. Tituli autẽ scriptura sic erat. Oẽs hę virgines, quibus tu ducatum præbes vasa munda, & accepta sunt oculis meis. Venite ad pręmia vobis parata. Tunc visione sublata Domino gratias agebant omnes, eo quòd Deus testimonio suæ maiestatis animas sanctas declarasset. Sicq; diuina prouidentia adimpleuit, vt intra tempus promissum omnes migratent ad dominum. Beata autem Basilissa de reposito fructu secura hora diei sexta in oratione Dei constituta soporata est, & vidit omnem chorum sanctarum virginum numero circiter M. niueis cicladibus indutas crucem dominicam gestãtes, vna voce dicentes sibi. Hoc responsum accepimus, vt tecum Regẽ Dominũ adoremus. Et ecce expectamus te, vt nos offeras Deo, cui nos acquisisti. Euigilans ergo hæc cum lætitia retulit sancto Iuliano. Dei vero misericordia sic adimpleuit. quòd illis in oratione constitutis, ipsa ad dominum migrauit. Quam beatus Iulianus sepeliuit. Ipse vero cum choro sanctorum floruit. Hęc agebantur Antiochiæ, quæ est Metropolis Mesopotamię Syrię.

Passio sanctorum martyrum quos Deo Iulianus acquisierat. Cap. CIX.

VI autem persecutionis inualescente, præfata ciuitas Marciani Præsidis iussu coacta est, vt vnusquisq; in domo sua imaginem Cæsaris erigeret. Audiẽs Præses Iuliani fidẽ, & quia multos haberet socios, qui se magis pararent ad mortem, quàm Idolis immolarent, iratus misit assessorem suum ad eum, qui pergit ad locum vbi Deo vacabat, in quo etiã multitudo Sacerdotum & ministrorum Ecclesię confugerat tabiẽ persecutionis declinantes, omnes tamen ad mortẽ parati. Audiens Iulianus illum esse prę foribus ait ad sanctam congregationem. Nunc fratres oremus, quia persecutores appropinquant. Tunc assessor iudicis sic prorupit. Puto te non latere Iuliane sacratissimorum principum decreta, vt vna sit apud homines cultura. Cui ille respondit. Audiant principum iussa, qui eis militant. Nos autem qui Regem in cœlis habemus, terrenum principem non audimus. Quod cum assessor Præsidi renunciasset, iratus ille, iussit Iulianum solum audientiæ suæ reseruari, multitudinem vero sanctorum in eodem loco vbi degebant consumi. Quod & factum est. In quo loco talis gratia a Deo collata est, vt omnes prætereuntes, quos certa psallendi tẽpora inuenirent, ita psallentium multitudinem audirẽt, vt quacunq; infirmitate possessi sani abscederent.

De Agone sancti Iuliani, & oculo militi restituto. Cap. CX.

POst hæc. Marcianus iubens Iulianum sibi præsentari dixit ei. Tu es Iulianus præceptorum principum rebellis, Deorũ contumax, qui innocentium multitudines magicis artibus tibi aggregas, & omniũ mentes immutas. Qui respõdit. Deos quos colitis Demonia esse manifestum est, qui perdere sibi credentes possunt, & liberare non possunt. Hoc audiens Præses tortoribus suis clamauit. Hunc ad verbera extẽdite, ac fustibus nodosis, & rigidis omnia membra eius dissipate. Quod cum fieret vnus de cędentibus, qui erat de militibus Cæsaris, ictu percutiens, oculum amisit, quod videns etiam Marcianus tremens ait. Tantum ars tua magica valuit. vt & tu nihil sentias, & oculos aliorum euellas. Cui ille respondit. Morbidus & cęcus erras. Conuoca oẽs Deorũ tuorũ probatissimos Sacerdotes, & inuocent numina sua super oculum euulsum, & restituant cultori suo visum, quod cum non potuerint, ego nomen Domini Iesu Christi inuocabo, & oculum euulsum illuminabo. Hac ratione confusus Præses, omnes Pontifices adesse iussit, & ait. Ite & immortales Deos sacrificiis optimis honorate, & homini necessario oculum formantes, rebelli suo Iuliano virtutem suam ostendant, & ipsum culturæ suæ inclinent. Ingrediuntur ergo lapides ad lapides, iussa implentes. Qui cum Demonio in templis

plis appelarent, hoc acceperunt responsum. Discedite a nobis igni perpetuo mancipatis. Nam tantum valent praeces Iuliani ad Dominum, quòd a die qua ad patibulum apprehensus est, pęna nostra centuplicata est, & cum in tenebris clausit teneamur, quomodo visum reddamus, quem non habemus. Hoc responsum accipientes egrediuntur falsa dicentes, Beatus vero Iulianus quem nihil latebat, oratione facta dixit ad pręsidem. Martiane festina, vocant te Dii tui, licet non voluntarij, sed in uiti. Qui cum ingrederetur ianuam templi, vidit omnia simulachra ex omni metallo sculpta, quae amplius, quàm 50. erant cõminuta, & in pulverem redacta, & cęcatus a diabolo clamare cępit. O maleficia quę sic praevalent, vt & Deorũ virtutes superent, & pretiosa numina in pulverem redigant. Sed haec Deorum patientia laudanda est, qui ad hoc iniurias sibi irrogatas sustinent, vt rebelles suorum patiendo sibi subiciant. Nunc o Iuliane, qui patiẽtissimos Deos te superasse gloriaris, promissum imple, & in nomine Christi quem colis extinctum oculum restitue. Sed ne hoc magicis artibus exerceas, lotio te iubeo perfundi, per quod omnia maleficia cognoscũtur fugari. Cumq; eum perfunderent, putens lotium Christus convertit in odorẽ nectareum, vt non lotio, sed balsamo putarent perfusum. Tunc sanctus super evulsum oculum crucem faciens, & nomen Domini invocans, statim eum restituit, & ille, qui oculum recepit clamauit. Verus Deus Christus, ipse solus colendus est, & adorandus. Quem talia prosequentem, Praeses vt audiuit, statim gladio puniri iussit. Sicq; eum sanguinis sui rubore perfusum, Christus sibi martyrem consecrauit.

Qualiter ei Celsus filius praesidis adhaesit. **Cap. CXI.**

IVlianum autem diversis pęnis afflictũ, & vinculis ferreis per omne corpus oneratum iussit Pręses sub voce pręconaria circuire civitatem dicens. Haec merentur Deorum rebelles, & principum contemptores. Et cum venirent ad locum vbi Celsus filius praesidis vnicus studebat, ait puer ad condiscipulos suos, Rem inauditam video, illum. s. Christianum, quem ducũt & multitudinem albatorum cum illo loquentem, & super caput eius coronam ex gemmis, & auro, cuius fulgor obcęcat huius aeris lucem, & alios tres viros albescentibus comis, alarumque volatu in modum aquilarum super eum excubias celebrantes. Et hoc mihi videtur, quia dignum est tali Deo seruire qui suos sic tuetur, & tali circundat decore. Hoc audientes cõdiscipuli, & Magister eius turbati sunt, & blande corripientes eum ab intentione conati sunt reuocare. At ille doctorum volumina proiecit, & vestes quas indutus erat abiecit dicens. Nudũ me Mater fudit huic sęculo, quod mundi est mundo relinquo, Hoc dicẽs per plateas ciuitatis cursum arripuit, donec vbi sanctus Iulianus torquebatur veniens pedibus prostratus ait. Te secundũ natiuitatis quam mihi Christus ostendit patrem agnosco Martianum vero genitorem meum veritatis inimicum abnego & despicio, tibiq; adhaerẽs similia opto pati pro Christo. Hoc vidẽtes pęnarum ministri, prae stupore tacebant. De tota ciuitate ad spectaculum omnes concurrebant, & Praesidis filiũ sic martyri adhaerẽtem, & vulnera eius osculantem obstupescebant. Hoc audientes eius Parentes tabuerunt, filiumque suum a Iuliano segregatum sibi restitui praeceperunt. At Dei misericordia martyris precibus affuit, vt si quis eum vellet a sui complexu separare statim manus eorum, & brachia contraherentur.

Qualiter idem Puer respondit pro se Patri, & Matri. **Cap. CXII.**

TVnc iussit pręses eos simul ad se perduci. Quo facto ait Iuliano. Spei meae fructum magicis artibus auferre contẽdis, & tenerum pectus illicitis carminibus genitorum affectum negare cõpellis. Hoc eo dicente aduenit, & Mater cũ innumerabili familia crine soluto, & nudatis vberibus clamãs. Quod videns Praeses, scissis vestibus, & lacerata facie ad Iulianum clamabat. Iuliane crudelis, aspice dolorem Patris, & Matris, & planctum tantae familiae, & a magicis artibus innocentem solue, vt & ego pro te Imperatoribus suggeram, vt culpa vacante abscedas. Cui ille respondit. Suffragijs tuis opus nõ habeo, nec ab Imperatoribus tuis dimitti desidero. Sed hoc Dominum rogo, vt vna cum agno isto de luporum visceribus nato suscipiar in sanctorũ numero. Ecce adest qui ex te natus est modo mecum credendo renatus est. Ipse tibi & Matri responsum suum det. Ad hoc puer respondit. De spinis rosae nascuntur, nec rosa nata de spinis odorem suauissimũ, nec frutex, quę rosam genuit amittit aculeos spinarum suarum: vt ergo consuestis pungite, & me odorem suauitatis credentibus propinare permitte, vobis obediant, qui perire parati sunt, me imitentur, qui de tenebris ad lucem transire contendunt. Ego pro Christo vos parentes nego, & per temporalem mortem vitam aeternam ac quiro, nõ possum in vos pius esse, & in me crudelis. Quid moraris quasi incredulus, & crudelis pater manibus non quasi verus Abraam apprehende gladium, & victimam offer filiũ. Vani sunt vultus vestri, falsae lachrymae, ab hac confessione pietatis nullus me valebit disiungere. Marcianus ergo iussit eos in carceris ima retrudi, vbi de damnatorum mẽbris diuturna tabe consumptis horribilis vermiũ ebulliebat examen, sed illos ingrediẽtes gratia Dei praecedens, locũ horribilẽ, reddidit delectabilẽ tenebras cõuertit in lucẽ, & ebulliẽs pęna euanuit. Hoc vidẽtes milites circiter 20. qui eos custodiae mãcipandos adduxerant, cõuersi ad inuicẽ dixerunt. Turpe est reuerti ad illud, quod fuimus, & negligere salutẽ quã inuenimus. Tunc ad pedes voluuntur sancti Iuliani confitentes, & laudantes nomẽ Christi. Tunc sanctus Iulianus gratias agens orabat Dominum, vt procuraret qualiter illi quos Christo acquisierat susciperent baptismum.

De conuersione septem filiorum prioris ciuitatis. **Cap. CXIII.**

ERant autem septem filij relicti prioris ciuitatis, qui ex genere Carini Imperatoris defuncti descenderant, quos Imperatores licet Christianos amore patris eorum retinentes permiserant sine aliqua persecutione Christianae religioni deseruire. Et habebant secum Presbyterum, qui eis sancta mysteria celebrabat. Hi ergo iussi diuinitus, vt vnà cum Presbytero carcerem peterent, quatenus baptismi gratiam puer & milites susciperent, statim obediunt, & Angelo Domini praeeunte ad carcerem veniunt. Qui mox vt tetigit ianuas carceris, omnia claustra patefacta sunt, & orante simul cum beato Iuliano Domino persoluerunt vota, hoc audiens Martianus contremuit, & eductis eis de custodia dixit. Quid vobis contigit o infantuli, vt optetis mori sine aliqua persecutione, quibus concessum est arbitrio vestro viuere, & Deum vestrum colere? Ad hoc factum senior respondit. Massa auri naturae suae claritatem obtinet, sed nisi per manus artificis, etiã igne, & malleo, & limis in partes dissipetur, dignum capite Regis diadema non perficitur: ita & nos quidem Christiani sumus, sed nisi Iuliani vestigia secuti fuerimus, diadema Regis aeterni esse non possumus. Tunc eos Praeses in custodiam reduci iussit, & Imperatoribus suggestionem fecit dicens. Pijssimi Principes legibus vestris subuenite, & Numinibus quae remanserunt munia praebete, & Iulianum Magum vestris obtutibus praesentate, qui magicis artibus plusquam, 50. simulacra Deorũ per quos mundus florebat comminuit, filium meum a me separauit, militum mentes immutauit. 7. germanos beneficijs vestris ingratos fecit.

De mortuo a Iuliano suscitato, & eius relatione. **Cap. CXIIII.**

TVnc Imperator licentiam dedit, vt si Iulianus cum socijs suis in hac confessione permaneret, conuocata omni prouincia, singulas cupas iuberet pręparari, & intus picem, & bitumẽ, & sulphur mitti, ac singulos in eijsdem reclusos igne superposito cõcremari. Quod si aduersus hoc artis magicae carmen praeualeret, haberet licentiam quali poena vellet eos affligeret. Tunc Praeses iubet sibi sedem in foro praeparari, & sanctos sibi praesentari. Cumq; sanctum Iulianum alloqueretur, corpus exanime per plateam sepeliendum ferebatur. Tũc Praeses iubens illud deponi ait Iuliano. Magister vester Christus antequam crucifigeretur, dicitur, quòd mortuos suscitauit, hic patebit, quòd verus Deus sit. si vos istum suscitaueritis. Cui ille respondit. Quid prodest cęco, quando sol exoritur? licet autem infidelitas vestra non mereatur, tamen quia tempus est, vt virtus Domini manifestetur, ne nos impotentes putes, fidele promissum Dñi habeo, quia quicquid eum petiero, nõ me fraudabit. Tũc sanctus fusa oratione coram omnibus, ait ad corpus. Tibi dico terra arida in nomine ipsius qui Lazarum quatriduanum suscitauit, surge. Tunc surgens, qui mortuus erat clamabat O acceptabilis oratio vbi ducebar, & vnde reductus sum? Martianus irridendo ait. vnde redisti? At ille. ducebar a quibus nescio Aethyopibus, quorum statura erat, vt gigantum aspectus horrendus, oculi vt fornaces ignis, dentes vt Leonum, brachia sicut trabes, vngues vt Aquilarum, qui laetantes ducebant me in infernum, & cum iam ad os putei abissi essem, beato Iuliano fundente orationem, omnis infernus contremuit, & audita est vox Dei dicentis. Propter dilectum meum Iulianum anima ad corpus reducatur. Tunc aduenientes duo albati, & auferentes me de dominatione impiorũ huic loco reddiderunt, vt per eum, qui suscitauit me post mortem illum agnoscam, quem nimis negabam. Hoc eo dicente turbatus Praeses, iussit eum cum sanctis in custodia recludi, & pęnam quam Imperatores iusserant pręparari.

De

De cupis succensis a quibus sancti liberati sunt.
Cap. CXV.

TUnc pro tribunali sedit oīsq; sexus, & ætas ad spectaculum cucurrit, ordinantur. 30. & vna cupę, mediante pice bitumine sulphure aggregatur copia lignorum, iubentur sancti de custodia produci. sanctum Iulianum. & Celsum puerum vna vincula tenebant, cæteri vinculis, & cathenis onerati trahebantur, hymnum Deo omnes canebant. Bonum mihi, quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas, spectantium mentes ad fletum conuersas pietas inclinabat. Tunc Celsus ait ad patrē suū. Per ipsam vanitatē, quam colis te obtestor, vt intrepido corde petitioni meæ tribuas effectum. Qui rīspōdit, quicquid volueris exposce. Puer dixit. Cum me post ignem videris illæsum, permitte me cum Matre triduo habere consilium, q̄ si feceris nec me, nec ipsam amittes. Mater hoc audiēs vrgebat hoc fieri. Tunc Præses ait, Si ex igne illæsus exieris, quod fieri non credo, faciam quod desideras. Tunc non ferens videre incendium filij filii, relicto Assessore, scissis vestibus vlulans cum vxore domum reuertitur. Exurgit luctus immanis, plangentibus cunctis iubet Assessor singulos sanctos in singulas cupas deponi, & ignem supponi, & eructans flamma obelisco excelsior cubitis plusquam. 30. leuabatur. De medio vero ignis multitudo psallentium quasi sonus aquarum multarum resonabat. Cōsumpto igne apparuerunt sicut aurum rutilans Deo canētes hymnum. Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium, & iterum ignis vim suæ virtutis oblitus est. Audiens præses properauit ad spectaculum, & ait ad Iulianum. Obsecro te per Deum tuum, vt dicas mihi vnde tantam vim maleficiorum tuorum didicisti? Qui respondit. Si quis in omnibus actibus sęculi alienum se facit, vt solam vocem domini audiat dicentis. Si quis vult venire post me abneget semetipsum, nihil amori Christi præponat, nihil aliud nisi, quod ipse promittit desideret, non patrem, non matrem, non filios, nec cætera, quæ sunt animæ impedimenta consideret, talis non solum hoc tempore degens hanc mercabitur gratiam, sed in æternam cum Deo collocat amicitiam. Præses ait. Et quis est tam insipiens, qui huius vitę lętitiam fugiat. Iulianus rēspōdit, Hoc Deus paratus est oībus dare, sed pauci digni sūt accipere.

Qualiter Celsus puer Matrem suam ad Christum conuertit. *Cap.* CXVI.

TUnc Celsus ait. Hoc triduo matre mihi concessa nulli liceat interesse. Tunc sancti martyres recluduntur in custodia ciuili vnà cum matre pueri. Ingressiq; cum orationē funderent, statim commotus est locus, splendor emicuit, odor consuetus affuit, & vox psallentium insonuit. Hoc videns, & audiens Mulier clamauit. Nunquam in vita mea tam suauem odorem comperi. Nā ita refecta sum, vt omnium dolorū meorum obliuionem patiar, nec aliud cordi meo manere cognosco nisi ipsum esse verum Deum, pro quo filius meus agonizatur. Cui Puer dixerat, Vere nunc te Matrē confiteor, nec tu amittes filium, nec ego Matrem, si mecum ad illud contendas donum pro quo sancti tanta sustinent, At illa cuius pectus diuina illustrauerat gratia respondit. Scias fili mi, nihil eius amori præponere, quem tu diligis, pro qua re quicquid saluti meę necessarium cognoscis exerce. Ipsum enim relicta omni vanitate verum Deum esse credo, quem per tuam prædicationem creatorem omnium esse cognosco, cupiēs hac vita temporali carere, vt ad illam æternam merear vobiscum attingere. Hoc ea dicēte locus contremuit, & audita est vox in aere dicēs. Credidi propter quod locutus sum. Tunc sanctus Presbyter Antonius baptizauit eam. Cui Celsus filius in baptismi gratia pater factus est. Cumq; oēs de salute eius lętarentur, audita est vox dicens. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum in Dño. Tunc sanctus Iulianus ait, Hæc vox pronunciat vobis futuras passiones & genera tormentorū, quæ contra nos cogitauit inimicus. Igitur fidei nostræ cursum Dño cōmendemus. Audiens Marcianus vxorem suā Christi amore esse firmatā, iratus iussit eā apprehendi, & domi retineri. Ad quam cū appropinquarent ministri, cęci facti sunt. Alia die sedēs pro tribunali iussit 20. milites decollari, 7. germanos igni tradi. Iulianum vero cum presbytero Antonio Matrem, & filium, & illum, quem infernus reddiderat iudicio suo reseruari.

De ruina idolorum ad preces Antonij, & Iuliani.
Cap. CXVII.

ILla die conuocans Sacerdote templi dixit eis, Ite & ornate templum Iouis, quod semel in anno aperiri solet, vbi Numina sunt veneranda, ex electro puro facta. Et libationes, & incēsa preparate. Quod cum factum esset, ad templum iussit sanctos adduci, & ait, Ecce nunc tempus aduenit, in quo salutem consequamini, hoc.n. pro salute vestra elegi, vt in hoc templo terribili thura Numinibus offeratis. Quod si iussi contemptis, hucusq; vobis peperci, diuersa in vobis tormenta exercebo. Iulianus ait. Quia tempus est, vt salutē consequamur, fac oēs Deorū tuorū cultores, aut sacerdotes intus adesse, vt cognoscant quale sacrificium offeramus. Præses non intelligens, quo ordine ista prosequeretur, gaudens iussit oīum vincula auferri dicens, Turpe est vinculis teneri, quibus Dij cæperunt esse propicii. Ait aūt Ecce oīa parata sunt, implete quæ spopondistis. Cui Iulianus ait, Quid præcipis Præses, vt oībus Dijs offeramus sacrificium? Qui rñdit, Oēs quos conspicitis immortales sunt, virtute pares, & in gloria æquales. Tunc fixis genibus Antonius, & Iulianus cū socijs suis orātes dixerūt. Deus ęterne, q̄ nō in manufactis delectaris, sed in corde mundo requiescis, q̄ per prophetam dixisti. Oēs Dii gentiū Demonia, aspice nunc in subuersione templi huius, & has Demonum thecas, cultorūq; eorū frange audaciam, vt te solū cognoscant, & in te glorientur, qui credunt nomini scō tuo. Et cū oēs Christiani dixissent Amen, oīa sculptilia illa ad nihilum redacta sunt, & templum subuersum. Sacerdotes vero circiter. M. cū templo dimersi sunt, & alia ēt magna pars paganorum interijt. Ignis quoq; vsq; hodie in loco illo eructuat. Tunc ait Præses. O virtus magica, o carmen inauditum, sic præualens, vt ēt terræ sinum aperiat, & tanta bona ab oculis pie feruentium auferat. Iam non miserebor nec parcam, eos iubebo ferire gladio, de pęna eorum me satiabo.

Passio sanctorum Iuliani, & Celsi cum socijs suis.
Cap. CXVIII.

IVssit ergo sanctos in carceris ima recludi, vbi cum nocte in Dei laudibus essent, affuit multitudo scōrum cū Sacerdotibus, qui iam palma martyrii triūphauerant, oēs stolis albis induti, inter quos 20. milites & septē Germani veniunt glorificati, & beata Basilissa cū choro virginum, in qua multitudine sola vox Alleluia decantabatur. Tunc sancta Basilissa sanctū Iulianū alloquitur dicens. Regna cęlorum patefacta sunt venite. Alia die Marcianus cogitans noua, & inaudita tormentorū genera iussit scōrum digitos manuū, & pedū oleo madentibus lignis colligari, & ignē suppponi. Sed lignis cōsumptis carnē eorū immaculatā videns, iussit scō Iuliano, & puero cutē capitis auferri. Antonio vero vel Anastasio, qui a mortuis suscitatus fuerat clamantibus. Gloria tibi Christe, iussit oculos vncinis ferreis effodi, Marcionillā vero Matrē pueri, quā pręsciérat pęnas tolerare non posse, cū eculeo iuberet applicari. Si quis ex ministris ad eā attingere volebat cęcus fiebat. Sāctos quoq; suos Dñs ita curauit, & illuminauit, vt oībus apparerent quasi nihil perpessi fuissent. Tunc exclamauit, & Præses. Heu heu vincimur. Quid aliud faciam, vnum superest. Tunc in amphiteatro tribunal ascendens, iubet eos sibi exhiberi, & oīum ferarum multitudinē dimitti, q̄ dimissæ singulę veniebant, & sanctorū pedes lingebant, quod videns Præses conuocans magistratus ciuitatis iussit oēs custodias perscrutari, & personas morte dignas in amphiteatrū mitti & scōs Dei intermixtos cū personis sacrilegis decollari, qđ cū factū fuisset, statim terremotus factus est magnus, vt tertia pars ciuitatis funditus subuerteretur, fulgura, & tonitrua, & grando intollerabilis maximam ptem populi increduli consumpserunt, & oīa loca idolorū corruerunt. Ipse.n. Præses semiuiuus euasit, nec multo post vermibus ebulliens expirauit. Nocte aūt venerūt Christiani populi, & Sacerdotes p̄ multitudine cadauerū reliquias non cognoscētes, positisq; genibus completa orōne apparuerunt eis in spē virginū aiq; scōrum, & vnaqq; sup thecā suā corporeā residēs, & sic scōrum reliqæ collectę sunt. Passi sūt aūt. 8. idus ianuar.

De Iustina virgine qualiter per Cyprianum tentata est Demone. *Cap.* CXIX.

EX gestis eius. Erat ēt tūc, quędā virgo in Antiochia ciuitate Iustina noīe, q̄ quidem Scholasticus nomine Agladius vidēs frequenter ire ad Ecclesiā, in amorē eius venit, multosq; ad Ecclesiā transmittens eā sibi vxorē petijt. Quæ cū oībus diceret Christo cęlesti sponso se esse desponsatā, ille congregata virorū multitudine, volebat eā per vim rapere, sed non potuit. Tunc iratus abiit ad Cyprianū Magū, & promisit ei duo talenta auri, & argenti, si Iustinā virginē per maleficia caperet. Qui per magicas artes vocauit Demonē, & ait illi, Amo virginē de Galileis, potes eā suadere, & adducere mihi. Qui promisit ei dicēs. Accipe hoc medicamentū, & sparge circa domū, & ego superueniens paternū sensum ei inijciā, & statim obaudiet mihi. Cūq; Cyprianus ita fecisset, sancta virgo tertia noctis hora surgens ad orōnem, sensit impetū Dæmonis, signauit se, & domū suā signo crucis & Demonē exufflauit. Qui veniens ad Cyprianū confusus, & cur virginē non adduxisset requisitus ait. Vidi quoddam signū & tabui. Iterū per artē magicā aliū Demonem

monē fortiorē vocauit, qui ex simili mō fecit, & sic ei accidit. tandē vocauit ipsum Diabolū patrem Demonū, & ait illi. Quę est infirmitas vestra? Victa est ab vna virgine, oīs virtus, & gloria tua. Rñdit ille. Nūc adducā eam tibi ad desideriū corruptionis, tu tantum paratus sis. Tūc diabolus in specie virginis ad Iustinā intrauit, & sedens super lectū eius dicēs. hodie missa sum a Christo ad te, viuere tecum in castitate. Multū aūt te video vexatā abstinentia. Sancta virgo dixit. Merces aūt multa labor vero modicus. Dixit ei Diabolus. Deus in Paradiso benedixit Adam & Euā dicens. Crescite, & multiplicamini, &c. Puto ergo φ si in virginitate permanserimus, iudicium incidimus, quia verbum Dei contemnimus. Tunc virgo turbata surrexit, & per spiritū sensit quis esset qui ei loquebatur, & signo crucis se signans Diabolum exufflauit, qui sicut cera a facie ignis liquefactus non comparuit.

De conuersione Cypriani per Demonis verba.

Cap. CXX.

DEinde Cypriano confusus apparuit, qui dixit ei. Et tu victus es vt cæteri subiecti tui? Quō victi estis ab vna virgine Christiana? Dic mihi quæ sit virtus victoriæ eius. Qui rñdit. Dicere tibi non possum, vidi quoddā terribile signū, & tabui. Si aūt virtutes illius signi vis discere, iura mihi per virtutes meas te nunquam a me discedere. Qui cū iurasset, ait ille. Vidi signū crucifixi & tabui, & sicut cera a facie ignis fluxi. Cui dixit Cyprianus. Ergo crucifixus maior te est? Qui rñdit ēt maior est oībus, quia per ipsum mundo misertus est Deus, & siue Angeli transgressores, siue hoīes Dei desertores adducuntur ab Angelis ante faciē Christi crucifixi, ibi sic accipiūt sūam ignis extinguibilis in æternū cruciandi. Cyprianus ait, Ego debeo festinare amicus fieri crucifixi, ne talē pęnā incurrā. Ille rñdit. Iurasti mihi per virtutē, quā nemo peierare pōt. Cyprianus ait. Contemno te & oēs fumigantes virtutes tuas, Sed & meipsum denego, meq; cōsignās dico, Gloria tibi Christe, Demon recede a me. Abijt ergo Diabolus confusus. Cyprianus aūt vadens ad Antinū Epm, cecidit ad pedes eius dicens, Famule Dei excelsi, signa me & cathezisa me in noīe Christi. Putās Eps ne forte Ecclesiā venisset mittere in errorem rñdit, Sufficiant tibi Cypriane hi, qui deforis sunt, nihil potes aduersus Dei Ecclesiā, quia inuicta est virtus Christi. Sed cū Cyprianus enarrasset, qualiter virtus crucis Christi & orō Iustinæ virginis ab ea Demones fugasset. Scūs Eps benedixit eum & ait. Fili festina ire ad Ecclesiā Dei, & icessāter redde orōnes Deo. Cyprianus vadens in domū suā oīa Idola fregit & proiecit, & per totā noctē pctā sua luxit. Deinde perrexit ad Epm, qui Cathezisauit & baptizauit eum. Post aliquod tps factus est Diaconus, & gratia data est ei aduersus Demones, & sanabat oēs infirmitates. Deinde ēt ad presbyteratū pmotus est. Tandē btūs Antinus Eps exitum suū præcognoscens conuocauit synodū Eporū, & ordinauit Cyprianū Epm. Cyprianus aūt sanctā Iustinā diaconissam fecit, & Matrē monasterij virginū constituit.

De passione vtriusq; . s. Cypriani, & Iustinæ.

Cap. CXXI.

POst hoc Eutholomius comes orientis audiuit, quia Cyprianus Eps cum Iustina virgine gloriā Deorū destruit, & oēm orientem seducit. Qui iratus iussit eos sub vinculis in Damascū deduci, & cū oblati fuissent ei iterrogauit, Tu ne es Cyprianus, qui multos errare fecisti per magicas artes crucifixi? Qui rñdit. Qui Deus est ipse saluauit me occasione virginis sāctę Iustinę. Nā Demones ipsa fugauit per signū crucis quos ad eā misi. Miserrimus quoq; Diabolus coactus ab Angelis narrauit mihi sacrm crucifixi. Comes aūt iussit eū suspensum vngulari, & virginē neruis crudis immanibꝰ cædi, & alapas a spiculatoribus pati. Quæ cū cęderetur gratias agebat, Cyprianus cū redargueretur, tacebat. Post paucos dies iterū iussit eos adduci & ait. Vt quid seducimini in magicis hoīs Iesu mortui, vt & vos moriamini? Cyprianus ait. Diligentes dnm mors hæc inducit in vitam æternā, per multas. n. tribulationes oportet nos intrare Regnum Dei. Tunc iussit Comes sartaginē ferreā magnā fieri, & in ea picē, & adipē, & cætera mitti, eāq; vehementer succendi, & in eā vtrūq; mitti. Quibus factus est ignis velut ros, & laudabant Dnm de sartagine. Audiens aūt Comes & videns, quia non tetigit eos ignis ait. Vicit virtus maleficiorū Cypriani. Athanasius aūt qui fuerat Sacerdos Idolorū postulauit Comitem dicens. Iubeat claritas tua me super sartaginem stare, & in noīe Deorū virtutem eorū vincere. Quo annuente cū venisset prope sartaginem cępit dicere. Magnus Deus Hercules, & pater Deorum Iupiter, & Asclepius, qui dat sanitatem hoībus. Hoc eo dicente, exiluit ignis, & comedit eum vsq; quo eius ossa non comparerent. Tūnc Comes habuit consiliū cum Tirētino cognato suo, qui dixit ei. Nihil tibi aduersus hos sāctos cōe sit, nihil cōtradicere veritati. Inuicta. n. est virtus Christi. audi me, & pijce magnū periculū a te. Trāsmitte eos ad Regem i. Claudiū Cæsarē, referens oīa q̄ de istis gesta sunt. Quod & factū est. Claudius aūt misit eos in Nicodemiam, iubens eos ibidem decollari. Quod & factum est. Sed & Theoguitus, qui de peregrinatione venit, videns scm̄ Cyprianū qui decollandus erat, osculatus est eum, & ob hoc cū eis consummatus est. Corpora aūt eorum iussa proijci canibus, fuerunt ibi per sex dies, nec tetigerunt eos canes. Nautæ aūt fideles tulerunt ea nocte, & leuantes ea in nauem suam nauigauerunt Romam.

De quam misero statu conuersus sit Cyprianus.

Cap. CXXII.

HIc est Cyprianus in quo Dei misericordia sic elucet, vt φ cū spurcissimus, & nephandissimus esset peccator, qualis nullus vnq̄ fuisse legitur, sic tandē conuersus est vt ēt ꝓ Christo martyriū sustineret. Nā cū, septē esset annorū, a parentibus Diabolo consecratus, a carnibus, & vino & coitu non diu abstinuit, & sic modis oībus Diabolo seruiens, & in libris magicis imagines cū officijs. 365. Demonū pictas habēs, Mulieres pregnantes diuisit, Matronas in iumenta conuertēs, longe a ciuitatibus suis ire fecit, multos pueros virgines & matronas, & peregrinos Demonibus immolauit Latro cū Latronibus thesauros Demonum rapiebat. Et in oī cęno luxuriæ se volutans, oēs Christianos cōuicijs, detractionibus, & diuersis iniurijs infestabat. Deniq; cū oīa mala faceret vt Diabolo placeret, & ipsos quoq; Demones impietatibus superaret, precibus & promissis Iustinā virginem per dies. 70. tentauit, sed cū Demones nihil proficerent, Spiritus fornicationis in formam virginis se mutauit, & vt famā Iustinæ pollueret, & Cyprianū deludens suā potentiam iactaret, sic ergo Diabolus ad Cyprianū veniens, cū vellet eū osculari, & Cyprianus putās eum esse Iustinam diceret. Bene venisti Iustina, oīum fęminarū decora, non ferens Demon ēt nomen eius, sicut fumus euanuit. Vnde & Cyprianus amplius anxiatus, diu ad hostium virginis vigilauit, qñq; in fęminā, qñq; in auē se mutans, cū venisset ad hostiū neq; fęmina, neq; auis apparuit, sed Cyprianus Acladius quoq; mutatus in passerem, cū volasset ad fenestrā, mox vt cū virgo vidit, non passer, sed Acladius tremens stetit angustiatus nimis, quia nec fugere poterat nec salire, sed miserta eius Iustina ne caderet, & creparet, eū per scalā deponi fecit, & vt a tanta insania cessaret, ne quasi maleficus iuxta leges periret admonuit. Extunc magis Cyprianus Demonum vanitatem, & Christi virtutem comperit, & ad Christum perfectissimè se conuertit.

Passio sanctæ Eulaliæ virginis. *Cap.* CXXIII.

EX gestis eius. Ea quoq; tempestate passa est apud Emeritam ciuitatem Hispanię virgo Eulalia, sub Daciano Præside. Hęc nobilis & locuples genere, cū esset duodecim annorū spernēs ludos & oblectamenta sęculi, mota persecutione voluit sponte Præsidem redarguere, sed parentes eius abscondeunt eā domi, quam habebāt in rure procul ab vrbe. At illa nocte fores aperiens clanculo exijt, ac per inuia sentibus ac vepribꝰ plena, carpere iter cępit, Angelico choro comitata, sicq; pro vepribus & spinis per quas cucurrerat, pedes lacerata, ad vrbē peruenit, maneq; tribunal adijt, & in medio vociferari cępit. Quis furor est rasilibus scopulis corda sternere, & Deū patrem oīum negare. Isis, Appollo, Venus nihil est. Maximianus & ipse nihil, Dñs opū & cliens lapidum pectora cur generosa quatit? Dux bonus arbiter egregius, qui sanguine pascitur innocuo. Talibus Prætor in furias excitatus iussit lictorē eā præcipitem rapere, ac supplicijs obruere, quā tñ ad Deorū cultum reuocare cupiens aiebat. Respice torua Puella quanta gaudia amittas, quæ tibi fecit genialis honor, quę morieris in flore tenero, proxima dotibus & thalamo. Ad hoc illa nihil rñdens, sed infremens, & in oculos tyranni sputa iaciens, simulacra dissipauit, impositāq; molā thuribus pede subegit. Nec mora carnifices pectus virgineū dilacerant, vngula latus vtrūq; pulsant, & vsq; ad ossa secant. Tunc exclamauit Eulalia. Scriberis ecce mihi Dñe quam iuuat hos apices legere quā tua Christe trophea vocant. Tunc appositæ sunt ad eius latera lampades ardentes. Cūq; illa sine fletu & gemitu lęta caneret, & intrepida lampadibus in latera stomachumq; sęuiebant, ac crinis odorus de vertice eius fluxerat humeris volitatis, qui pudibunda virginis celabat, ipsoq; tegmine verticis opposito flamma crepans in faciem virginis volabat, & per comas vegetata caput occupans ēt apicem superabat. Virgo aūt citō cupiens obitum ore rogum ebibit, tunc emicans columba niue candidior, ex ore eius visa est exire & cęlum petere. Sic abeunte anima rogus emoritur, & pax artubus exanimis datur. Videns autem & ipse Lictor columbam palam ex ore virginis in cęlum meare, stupefactus

Stupefactus prosilijt, & sua gesta pauidus fugit. Actor. Huius virginis festũ in martyrologio videtur esse bis annotatum, scilicet pridie idus Februarij, & 4. idus Decembris, nisi forte duę fuerint eiusdem nominis in eadem prouincia passæ, & in eadem persecutione.

Passio sanctorum Vincentij, & Valerij. Cap. CXXIIII.

EX gestis eorũ. Passus est & eo tempore sub Daciano, & in Hispania beatus Vincentius. 11 kal. Februarij qui genere nobilissimus a pueritia literis traditus gemina scientia efficacissime claruit sub beato Valeriano Cæsaraugustæ ciuitatis Antistite. A quo & sanctitate insignis Diaconij arcem suscepit. Et qm̃ ipse Ep̃s impeditioris linguæ erat, tradito ei doctrinæ ministerio, ipse orationi cõtẽplationiq; diuinę sedulus insistebat. Cũ igitur Dacianus Præses apud Cęsaraugustã Ep̃os & cæteros sacri ordinis rapi præciperet, protinus Valerius & Vincentius Archidiaconus in confessione deitatis alaciter incurrerunt, quos Dacianus primo Valentiã sub carceralẽ custodiã, & famis miseriã, cathenarũq; stridonẽ protrahi iussit, vt eos itineris vexatione frangeret, quos pęna superare non posset. Cũq; eos manibus & ceruicibus immensa ferri pondera sustinentes, & per oẽs artus iã mortis tunc supplicia patientes defecisse iã crederet, timens ne sęuitiæ suæ dãna paterent, iussit eos produci e carcere, volens eos ante tormenta vitã finire. Quibus proponebat, q̃ nec mortuis parceret, si Deorũ suorũ culturã non susciperent. Cũq; reticeret Ep̃s, erat. n. miræ simplicitatis, & innocentiæ, eruditus quidem scientia, sed impeditus lingua. Ait Vincentius. Si iubes pater rñsis Iudicẽ aggrediar. Et ille. Dudũ inquit fili charissime diuini verbi curam tibi commiseram, sed & nunc pro fide qua stamus rñsa committo. Tunc Vincentius cuius mens tota iam erat coronæ conscia, conuersus ad Dacianum ait. Apud Christianorum prudentiã nepharium esse cognosce, deitatis cultum abnegando blasphemare, & ne te longius pertraham, profitemur nos Christianę religionis esse cultores, & vnius ac veri Dei famulos, ac testes in cuius noĩe minas & supplicia tua non metuimus, sed potius mortẽ pro veritate libentissime amplectimur. Nam venenatissimus serpens, insatiabilis homicida, qui primos hoĩes morti subdidit. Idola pro Deo sola instituit, dolens illuc obediendo hoĩem redire, vñ ipse superbiendo corruit. Iamq; præ ira pęnè extra se positus, Dacianus ait, amouete hinc Episcopũ, iustum est. n. subire exilium, qui imperiale contempsit edictum.

De constanti agone beati Vincentij in eculeo. Cap. CXXV.

TVnc aũt inquit. Rebellem, qui in contumeliam venit publicam, ad eculeum applicate, membris distendite, & toto corpore dissipate. Inter hæc ait ad eũ. O Vincenti quid dicis, vel vbi iam corpus tuũ miserabile conspicis? at ille Dei præsentia roboratus alacri vultu rñdit. Hoc est quod sp optaui, & votis oĩbus exquisiui, nolo gloriã meã minuas, tu solus votis meis concordas, nemo mihi amicitior fuit. Ecce iã in sublime agor, & principes tuos sęculo altior despicio. Insurge ergo & totis viribus imbachare. Videbis me Dei virtute plus posse dũ torqueor, q̃ possis ipse qui torques. Clamare cępit Dacianus & inter tortores & carnifices virgis, & fustibus amplius desęuire, stridore dentiũ frẽdere, & dũ martyrẽ Dei lacerat, se potius lacerare. Tãdẽ fatigata lictorũ manus cessit, & dũ per sancti latera pende. et vita defecit. Exanguis Dacianus pectore trementi, toruis & minacibus oculis clamare cępit. Quid agitis homicidas pertinaciter obsistentes sæpe vicistis, & patricidarũ ac magorũ alta silentia rupistis, sed paulisper dexterã continete, vires sumite, & improbũ hostem innquatus miles ad pęnam durius coerceat, acrior vngula rimetur. Intima costarũ, & dolor interiora penetrans gemitum faciat reddere non contemptũ. Tunc subridens Vincentius ait. Quia vera sunt quæ confiteor, torque diutius confitentem. Nã quos Deos confiteri iubes Idola sunt lignea & lapidea, tu mortuorũ Põtifex fias ego vni Deo viuo sacrifico, qui est benedictus in sęcula. Ac Præses nimia ferues insania, & tota facie humanitatis euersa, solã ĩ corpus martyris aciem luminis venenumq; fundebat oculorũ profluentẽ a toto corpore sanguinem cernens, visceribus patefactis & iuncturis e compagibus separatis, ait aũt. Miserere tui Vincenti, ne perdas nunc florẽ primum vernãtis ætatis, sed vel sero, quæ super sunt tormenta lucreris, at ille respondit. O virosa diaboli lingua, quid in me non facias, qui Deum tentas? Hoc magis est formidini, quod fingis te velle misereri, nihil ergo minuas de supplicijs, vt in omnibus te victum esse fatearis, quo em̃ te putas grauius irasci, mihi melius incipis misereri.

De craticula eiusdem. Cap. CXXVI.

HInc igitur assumptus ex eculeo Vincentius ad patibulum ignis raptus, moras carnificum arguendo ad pęnam alacriter properabat. Iam enim truculentus minister iusserat lectũ cũ ferratis costis proferri, & addita sub ter carbonũ congerie exurendum Dei martyrẽ applicari. Intrepidus ergo Dei Athleta, candentis ferri machinam vltro conscendit, torquetur, flagellatur, exuritur, & distensis membris ad pęnam crescit, pectori quoq; & membris depressa laminarũ asperitas inseritur, & inter ferri candentis acies decurrente liquore, flamma stridẽs a ruina respergitur, salis ignibus crepitantis minutæ per membra desiliunt, & iam non ad artus tantum, sed ad ipsa viscerum abdita suppliciorũ tela iaciuntur. Manet Dei seruus immotus & erectis in cęlum luminibus dominum pręcabatur. Tunc ait Dacianus. Vincimur, spiritus saltem, qui coerceri non põt, puniatur. Quærite ergo locum tenebrosum, & vrgente tectura oppressum, ibi fragmenta testarũ exasperata congerite, vt quicquid iacentis corporis fractura male inscia tetigerit. Illimatis infigat aculeis, & ipsa conuersio laterum innouetur ad pęnã, vt. s. quo cõmutatis artubus membra quærũt euadere sp offendant, diuaricatis insuper ac distensis cruribus ligno pedes eius constringite, & clausum in tenebris relinquite, nullus ibi relinquatur, ne vel alicuius consortio sermonis animetur. Implent sine mora ministri iussionem.

De illuminatione carceris, & de fęlici eius transitu. Cap. CXXVII.

SEd cũ custodes dormire cępissent, carceris illius nox ęternam accepit lucem, flagrant cerei radiantes vltra solis fulgorem, laxatiq; ligni robur dissilijt, & testarũ asperitas fit florum redolentiũ mollicies & iocũditas, quibus Athleta Dei refectus, hymnũ Deo dicens exultabat Angelorũ caterua vallatus, quorum fouebatur obsequio, & mulcebatur alloquio. Ipse inquiunt, o Vincenti coronã tibi præparatam seruat in cęlis, qui te victorẽ esse fecit in pęnis. Esto igitur iam securus de pręmio, quia mox deposito carnis onere, nostro addendus eris collegio. Dãtur hinc laudes Deo, & resonante organo vocis angelicæ modulata suauitas procul diffunditur. Turbati subito custodes & vehementer stupentes, de miraculo certius explorare contendunt, clausas fores adeunt, & introspicientes per rimas antrũ prius tenebrosum, & immensa luce splendere cernunt, testarũ aculeos florere, & martyrem solutis nexibus deambulantẽ psallere, moxq; diuino terrore ac respectu compuncti, relicto errore. Christianæ religioni se dedere. Venerat & multitudo fidelium, prius męsta de illius supplicijs, sed iam de concessa cęlitus gloria alacris Quibus ait Vincentius. Nolite timere, sed prope irrumpite, ac solatia angelica securis oculis haurite, vbi relinqueratis tenebras lucẽ gaudete, renũciet Daciano qua perfruar luce, cõmentetur, si valet aliquid ad gloriam meam addere. Nã hoc solum timeo vt ne videatur velle ignoscere. Ad hanc renunciationẽ exanguis, & trepidus Dacianus ait. Quid amplius faciemus victi sumus. Referatur inquit ad lectulũ, stramentisq; mollioribus foueatur. Nolo. n. gloriosiorem facere, si inter tormenta defecerit, indulta pusillum requies, attrita mẽbra refoueat, & obducto in cicatricẽ hiatu vulnerum exquisitis ac nouis supplicijs innouatis subdatur. Verũ Daciano inaniter cogitante de supplicio Christus clementer disposuit de pręmio. Egregius enim Dei martyr ad lectulũ delatus ac pijs sanctorum manibus in strati mollitie repositus, mox in mortẽ pretiosam resolutus cęlo spiritum reddidit.

De Victoria etiam eiusdem defuncti, & de sepulture eius. Cap. CXXVIII.

VIdens circunstantium frequentiam sancti vestigia deosculari, & vulnera totius lacerati corporis palpare, sanguinem linthei, excipere, & cognito eius abscessu confusus Dacianus ait. Si non potui superare viuum, puniam, vel defunctum. Proijcite illum in apertum cãpum, vt cadauer honore sepulturæ careat, & a feris auibusque consumptum non compareat, ne forte Christiani tollentes eius reliquias, martyris sibi vendicent dignitatem. Sic igitur expositum sine tegmine corpus sanctum, Angelicis rursum excubijs, & obsequijs honoratur. Coruus auis nigerrima haud procul residens quasi thetra sui specie, habitum lugentis demonstrans. Cum aduentantes aues reliquas, ac pernicibus alis metuẽdas impetu quodam eminus fugaret. Aduenientem quoque subito immanem lupum in cursu etiam non segni abegit a corpore. At ille reflexam ceruicem, in aspectu sacri corporis habebat stupefactus, & vt creditur custodiam mirabatur angelicam. Territus ad hoc Dacianus nuncio dixit. Puto quia iam nec mortuum vincam. Cum enim in eum acrius sęuio gloriosiorem mea sęuitia facio. Si consumi in terra non potest, dimergatur in pelagus, ne quotidie sub oculis omnium erubescamus, victoriam eius vel Maria celabunt, insuatur in culleo patricidæ, & vbi Nautæ spacia longiora processerint, altioris sali fluctibus imprimatur, vt si quid lacero cadaueri superest, impastu pisces lambendo

bendo consumant. Cui etiam mala non parui ponderis annectatur, ne forte vnda mobili, ad peregrina littora deuectum, negatam sepulturam aliquatenus assequatur, quin potius reciprocatum fluctibus, & ad scopulos frequenter illisum dispereat, vt nec mortuus inter saxa quiescat, cumq; iussa implesset, & quasi Præsidi suo prima gaudia reportantes subtractum sanctum Vincentium ab oculis omnium celeres, & alacres redirent, illos fortissimos remiges, beati martyris corpus præuenerat, & quod altioris sali profundo teneri credebatur, prius venit ad portum, quam nunciari posset expositum. Denique commonita in somnis quædam Vidua sancta vera signa, quiescentis corporis accepit, vbi scilicet illud reciprocatum fluctibus mollis arena tumulauerat, & elementi ipsius congerie ad honorem ei sepulturæ seruierat. Visionem pluribus Christianis clam innotescens, venit cum eis ad locum. Itaq; certis signis directi inter sali aquarumq; commersum corpus arenis reperierunt, & tandem cessante persecutione, ad quandam paruam basilicam sepeliẽdum deferunt, & inde lauatum honorifice sub sacro altari extra muros eiusdem ciuitatis Valentiæ ad quietem reponitur, vbi meritis eius diuina multipliciter beneficia præstantur.

De quibusdam alijs sub Daciano passis. Cap. CXXIX.

EX martiro. Præterea in Hispanijs ciuitate Abula agitur. 6 Calen. Nouembris. Passio sanctorum Vincentij Sabinæ, & Christinæ, qui primo in eculeo adeo sunt extenti, vt omnes compages eorum membrorum laxarentur. Deinde capita eorũ lapidibus superposita vsque ad excussionem cerebri, validis etiam vectibus sunt concussa atque ita martyrium compleuerunt, agente Præside Daciano. In Hispanijs quoque ciuitate Compluto, sanctorum Iusti, & Pastoris fratrum 8. Idus Augusti. Qui cum adhuc pueri literis imbuerentur proiectis in scholis tabulis sponte ad martyrium cucurrerunt. Moxque a Daciano teneri iussu cum se mutuis exhortationibus constantissime roborarent, extra ciuitatem ducti, & a carnificibus iugulati sunt. Sed & 5. Idus Decembris, sanctæ Leucadiæ Virginis, quę à Præfecto Hispaniarum Daciano apud Toletum dira carceris custodia macerata cum grauissimos beatæ Eulaliæ, & reliquorum martyrum audisset cruciatus genibus in orationibus positis, impollutum Christo spiritum reddidit. Iterum Cæsar Augustæ. 3. Non. Nouembris innumerabilium martyrum, qui itidem sub Daciano Hispaniæ Præside mirabiliter occubuerunt pro Christo.

Passio xviij. Martyrum, qui dicuntur Massa candida. Cap. CXXX.

EX gestis eorum. Sub eodem Præside, & in eadem vrbe passi sunt. 18. Martyres scilicet, Quintilianus, & Cassianus, & cæteri quorum Natale celebratur. 16. Calen. Maij. Cui etiam copioso martyrio Tyrannus impijssimus addidit sacramentum; Dei Virginem Eugram purpureo sanguinis suis cruore respersam. Videns denique Christianorum deuotionem se superare non posse tormentis, vocatis satellitum turbis ait. Nihil in hoc certamine laborando proficimus, quia dum Christianos atrocius sæuiendo vincere cupimus, eorum victorijs affatim deseruimus. Sit itaque consilium nostrum eis occultum, & totam vrbem percurrant officia præconum, vt eorum multitudo, quæ domibus occultatur quasi concessa sibi licentia legibus suis vti, quam totius ab hac vrbe propellatur, vos autem nostri commilitones, cum armis abdita locorum occupate, & inde contra inermes hostes subito prosilientes eos certatim obruite. Quid plura, data voce præconum exeunt cateruatim agmina Christianorũ sponte relinquentes aperta suarum claustra domorum consona voce lætantes atque psallentes. Gloria in excelsis Deo, &c. obseruantur post hoc omnes portæ ciuitatis, vt nullus eorum regrediendi additum inueniret, ex occultis illico prosilientes armati cum ensibus irruerunt, & velut agnos sibi non resistentes prosternunt. Nec sic quoque defunctorum innocentium nece satiantur, sed iussu Daciani coram omnibus occisorum corpora in vnum congesta comburuntur. Et ne Christianorum quis latens cineres martyrum sibi raperet, iussit e carceribus diuersorum criminum reos produci, & eorum capitibus amputatis cadauera sanctorum corporibus sociari, simulq; comburi, sicq; secuti sunt caput suum Iesum Christũ, qui Crucifixus est in medio latronum. Hi præ innumera multitudine. Massa sancta vel candida appellantur. Eorumq; passio. 9. Calen. Septembris annotatur.

Passio sancti Georgij Militis. Cap. CXXXI.

SVb persecutione Daciani venit de Capadocia milles Georgius. Qui videns Christianorum angustias, erogatis omnibus, quæ habebat, vestem militarem exuit, & indutus veste Christianorum, in medio sacrificantium se obiecit atque in conspectu omnium exclamauit dicens. Omnes Dij gentium Demo. do. a, cę. fecit. cui statim Præses Dacianus ira repletus ait Qua præsumptione, vel dignitate hoc audes, vt Deos nostros Dæmones esse dicas, dic tamen vnde es, & quomodo vocaris? Qui respondit Christianus sum. Georgius vocor genere, & militia Capadocus, sed cuncta deserui, vt liberius Deo cœli seruirem. Præses ergo cum eum ad se inclinare non posset, iussit eum in eculeum leuari, corpusque illius membratim dissipari. Deinde appositis ad latera facibus patentibus viscerum rimis, sale iussit plagas eius fricari. At ille sic manebat immotus, ac si nihil mali pateretur. Tunc videns Dacianus, q̃ pœnis eum superare non posset, diu quæsito, & tandem inuento cuidam Mago dixit, Christiani magicis artibus suis tormenta ludificant, & sacrificia Deorum contemnunt. Respondit Anthanasius Magus. Si artes eius superare nequiuero reus ero. Educto ergo de carcere, dedit ei calicem plenum veneno, quod Georgius Cruce signauit & nihil patiens totum bibit alium quoque calicem fortiori veneno repletum Cruce signans totum similiter bibit. Quo viso statim Magus ante eum veniam petens procidit, & iudex eum protinus decollari præcipiens Georgium carceri mancipauit. Et sequenti die iussit eum poni in rota ænea gladijs bis acutis vndique circumsepta, & ex alto dimitti. Qua visa sanctus ait. Deus in adiutorium meum intende, & cætera. Illoque super eam posito statim fracta est, & sanctus Georgius illæsus remansit. Cumque Præsidem ad augenda supplicia prouocaret, iratus iussit eum proijci in sartaginem plumbo feruente plenam. Qui statim facta oratione se signans sartaginem insilijt, & virtute Dei cæpit in ea quasi in balneo refoueri.

De consummatione agonis eiusdem sancti Georgij. Cap. CXXXII.

QVod cum Dacianus vidisset, cogitauit vt cum blanditijs emolliret, & ait. Georgi nonne vides quantæ patientiæ, & mansuetudinis sunt Dij nostri, qui salutem tuam tamdiu sustinent, quòd licet a te tam multipliciter prouocati, tamen parati sunt, vt tibi si resipueris indulgeant. Age ergo dulcissime fili, quod hortor, & moneo, vt relicta pristina vanitate Deos nostros adores, vt magnos ab ipsis, & a nobis consequaris honores. Cui Gregorius subridens ait, licet graue sit dimittere quod diu fixum stetit in mente, tamen faciam quod hortaris. Dacianus hac promissione delusus, iussit sub voce præconis, vt omnes de tota ciuitate venirent, & Georgium, qui tandiu reluctatus est, tandem sacrificare viderent. Ornata igitur tota ciuitate prę gaudio hora sacrificij, cunctis astantibus Georgius vocatus aduenit, templumque eorum intrans Deum flexis genibus orauit, vt templum cum Idolis ita omnipotentiæ suæ virtute deleret, q̃ ad laudem suam, & populi confusionem nihil omnino de eis remaneret. Et ecce subito ignis de cœlo descendebat, totumque templum cum Dijs, & Sacerdotibus, & multis gentibus concremauit, terra vero dehiscens omnes eorum reliquias degluttiuit. Hoc audiens Dacianus iussit festinanter Georgium adduci, & ait illi. Quæ sunt maleficia ista ò pessime hominum, per quæ tantum facinus commisisti. Ille respondit. Non credas Præses, quòd ita sit, sed tu magis illuc mecum veni, & vide me iterum immolare. Cui Præses. Intelligo fraudem tuam qua ad hoc niteris, vt sicut Dij nostri conflacti sunt, & Sacerdotes cum cultoribus absorpti, ite meipsum facias absorberi. Georgius respondit. Dic mihi miser, & stultissime omnium, Dij tui qui se iuuare non potuerunt, quomodo alios iuuare poterunt. Reclusus ergo Georgius in carcere sequenti die tali sententia condemnatur, vt per totam ciuitatem detractus deinde capite puniretur. Quo facto cum Dacianus de loco vbi decollatus erat, ad palatium properans rediret cum ministris suis igne cœlesti consumptus est. Martyrizatus est autem beatus Georgius, in Perside ciuitate Diospoli. 9. Calen. Aprilis. Ad eius prædicationem credidit sanctus Vincentius, de quo dicetur inferius.

Passio Sanctæ Fidis Virginis, & Caprasij Martyris. Cap. CXXXIII.

EX gestis eorum. Passa est etiam sub Daciano sancta Fides virgo, genere moribusque nobilis in vrbe Agenno, ætate adhuc tenera passionis tempore, senex tamen sensu, & opere. Nam ab ipsis cunabulis Dominum Iesum dilexit, & a Daciano requisita, se esse Christianam constanter ostendit. Cumque Deos gentium Demonia esse asserens, nec blandimentis nec minis induci posset, vt eis immolaret iussu Præsidis super cratem Aeneam diuaricatis membris extensa, & substratis carbonibus adipeq; flammis iniecto, dum sic coqueretur, multos ad Christum exemplo suo couertit. Tunc quoq; sanctus Caprasius, qui præ timore Præsidis iuxta vrbem sub rupis cuiusdã foramina iacebat, & cunct. q̃ intra murorũ ambitus gerebant aperte videbat. Dũ virginẽ sic torqueri cerneret, orauit Deũ, vt eã victricem in certamine faceret. Et rursus prostratus a Dño petijt, vt ei pra-

præmium martyrij illius demonstraret. Et vidit protinus, ꝙ columba niuea de cælo descendit, quæ coronam auro gemmisque lucentem super caput virginis ornatæ splendidis vestibus collocauit, & vt circa virginem Dei virtus clarior appareret, ipsa columba volitatu alarum & rore cœlesti sic ignem extinxit, vt nihil de incendio remaneret. Hoc ergo spiritualibus oculis cernēs Caprasius iam de victoria præsumens, rupem sub qua manserat dextera percussit, & fons protinus erumpens meritis sancti Caprasij omnibus infirmis vsque nunc remedium salutis impendit. Exiliēs igitur Caprasius ad locum certaminis properauit, & Daciano Christianum se offerens, dum nec blandicijs, nec minis flecteretur, tāta iubētis crudelitate laniatus est, vt inter alios circumflentes, Primus, & Fęlicianus fratres, propter eius patientiam, ad Christum conuersi, cum ipso Caprasio & Fide virgine plecterentur. Horum passio celebratur pridie nonas Octobris.

Passio Sancti Fęlicis martyris Gerundensis.

Cap. CXXXIIII.

PAssius est etiam in Hispania ciuitate Gerunda sanctus Fęlix sub Daciano Præside, hic apud Cæsaream liberalibus studijs vacans, & cunctis perfectior apparere studens, cum audisset, ꝙ per omne litus Hispaniæ persecutio grauis, Christianis exorta esset, oīa volumina legū quæ manibus suis gestebat, piecit a se dicens. Quid mihi est philosophia huius mundi, ad illam nunc properabo, quæ initium non habet & finem nescit, transiensque ad Impuritanā ciuitatem, in diuinis voluminibus exercebat se, eleemosynas larga manu pauperibus erogabat, hospitalis supra modum, verbum Dei etiam prædicabat. Post hoc in ciuitatem Gerundensem se contulit, ibi quoque similia gessit, ita vt eum Apostolum vel Prophetam appellarent. Aderat aūt Rufinus, qui hoc Daciano nunciauit, cui Dacianus auctoritatem dedit, vt eum ferro vinctum incarceraret, & suasionibus ei factis, vel sacrificantem honoraret, vel nolentem cruciaret. Qui veniēs iussit eum appræhendi, & volens auarus prædo pecuniam eius auferre, nesciens omnia iam pauperibus erogata fuisse, cœpit ei blandis verbis suadere vt sacrificaret. Sed cum ille nullatenus, acquiesceret, quin potius eum acriter & constanter increparet, iussit eum fustibus cędi, & in carceris ima retrudi. Cumque ille gratias ageret ei, & psalleret dicens. Probasti Dn̄e cor meum & visitasti nocte. &c. hanc vocē Rufinus audiens iussit astantibus vinculatum manibus, ac pedibus, & collū ferro magni ponderis aggrauare, sicque eum facere, in loco squalido, fame & siti tabescere. Et cum iam eum crederet defecisse, cognouit adhuc eum superstitem esse, suoque conspectui præcepit assistere, & cœpit ei iterum suadere. Illoque in fide & proposito persistente, iussit iterum cathenis copiosis totum corpus eius aggrauari, & ab indomitis mulis per totam ciuitatem trahi, donec totum corpus eius laceraretur, & sic in carcerem retrudi. Qui dum humi prostratus oraret, iuuenis splendidus ei apparuit, eumque confortauit tetigitque membra eius vniuersa, & illico sanata sunt oīa corporis eius vulnera. Altera die sedens Rufinus iussit eum adduci, & aras diligenter ornari, & holocausta funesta præparari. Cœpitq; Deos suos cum cęteris sacrificans inuocare, & ad hoc idem sanctum Fęlicem suadere. At ille. Discedite inquit infęlices a manufactis vestris, & cognoscite Deum summum qui nos de limo terræ formauit. Statim ad hanc vocem stimulata omnis illa turba paganorum impetum fecerunt in eum, vt illum discerperēt. Tunc appræhendens illum Rufinus tradidit carnificibus, vt exungularent carnes eius a scapulis vsque ad cingulum, iussitque eum desuper tectis cameratis capite deorsum suspendi, quousq; cartilagines eius præfocatæ sanguinem exalarent. At ille psallebat, & suspensus ab hora tertia vsque ad vesperum a Deo confortatus, nihil doloris sentiebat.

De consummatione agonis eiusdem. *Cap.* CXXXV.

POst hoc Rufinus eum deponi & in carcere artius custodiri iussit, vbi cum introduceretur, splendor mirus, & odor balsaminus apparuit, quem etiam custodes sentientes exterriti sunt, & voces multorum cum eo psallentium audierunt. Ac mane facto, omnia Rufino nunciauerunt dicentes, illū verum Dei seruum esse, seque cum eo tota nocte vidisse, qđ non liceret homini dicere. Tunc iratus Rufinus iussit eum in mare demergi, ligatis post tergum manibus, at ille naui impositus psallebat dicens. Etenim illuc ma.t.de.me.&c. Cumque elongati a littore proiecissent eum in mare, vincula quibus erat cōstrictus, dissoluta sunt, & ad nihilum redacta. Tunc visus est a Nautis ambulare super vndas maris in manibus Angelorum manus eius tenentium, hymnū & alleluia pio modulamine decantantiū, statimq; exaltato pelagi naui superueniens, ibiq; conscendens oīa eis intimauit, confestim se vestigijs eius prostrauerunt, & vt pro peccatis eorum oraret petierun. Audiens, aūt Ruffinus, ꝙ sanctus Felix in littore deambularet gloriabundus, ait Nautis. Furciferi, cur non obedientes mandatis meis, in aliam nauem eū transtulistis? Qui vna voce protestantes dixerunt, ꝙ in profundum maris eum dimerserint, & quomodo super fluctibus maris deambulantem viderint. Tūc exclamauit Rufinus, vt Leo rapidus. Heu victi sumus. Iussitque eum iterum torqueri. Qui cum adduceretur ad se intendens in eum, & vultu terribili & tortuosis luminibus dixit. Vides Felix quantum miserti sunt tibi Dij nr̄i, accede nunc & sacrifica eis, & faciam tē mirificum Sacerdotē eorū. Qui rn̄dit. Tu deseruisti eis iure perpetuo, cum patre tuo Diabolo, ego autem Deo viuo, qui me de limo terræ plasmauit, & de profundo maris ferro vinculatum manibus eripuit. Tunc iussit carnificibus, vt eum vsque ad ossa vngularent, & itinere longinquo ductum citius fatigarent, vt vel sic vulneribus aggrauatus, in itinere exalaret. Qui cum traheretur, oratione completa emisit spiritum. Hic est Fęlix socius Cucufatis, de quo supradictum est. Celebratur autem eius passio Cal. Augusti.

De Sancto Quintino martyre. *Cap.* CXXXVI.

TEmporibus Diocleciani & Maximiani Rictionarus Galliæ præfecturam, ac sęuiendi in Christianos præceptum accepit. Eo tempore sancti viri Quintinus, Faustianus, & Victoricus, Crispinus, Crispinianus, ab vrbe Roma simul progredientes, Parisius duce Christo peruenerunt. Ibique diuina illustrante gr̄a, nominatim loca in quibus diuisi prædicarent elegerunt. Fuscianus, & Victoricus Tornacensem vrbem petierūt. Quintinus Ambianis prædicauit. Iam enim sanctus Lucianus Beluaci prædicaverat. Per hos sanctus Dominus tanta operabatur miracula, vt eorum prædicatio sequentibus signis probaretur esse sequenda. Rictionarus autem Christianorum sanguinem sitiens, ingressus Treueris ciuitatem, quæ est prope flumen Mosellę, tantā ex eis in ea cędem exercuit, vt sanguinis riuuli decurrentes, in flumen aquæ permixti in colorem suum eum conuerterent. Præcepta quoque eius, ad alia loca cursores deferebant, vt quisquis Christianum alicubi repperisset, palam eum ad interitiorē protraheret. Ex gestis sancti Quintini, cum autem Ambianis veniēs, sancti Quintini famam audiret, ꝓdicationibus, & signis, & virtutibus maximis clarus haberetur, statim eum iussit depræhendi, & cathenatum in carcerem retrudi, & sequenti die sibi p̄ntari, dixitque ei. Quod nomen tibi est? Qui rn̄dit, Christiano nomine censeor, quia Christianus sum, & Christum corde & ore cōfiteor, proprie tn̄ Quintinus vocor. Interrogatus genus, rn̄dit. Ciuis Romanus sum, filiꝰ vero Zenonis senatoris. Et Præses. Quid nam est ait, ꝙ persona nobilis, & tāti viri filius, colit hominem, qui ab hominibus est crucifixus? recede ab hac stultitia, qua teneris, & sacrifica Dijs, at ille respondit. Dijs tuis nunquam sacrificabo, quos cōstat esse Demonia. Celerius fac, quod vis, paratus sum sustinere quid Deo permittente, intuleris. Tunc ille furore commotus iussit eum a Quaternionibus extensum cędi, & cum diutius grauiter cęderetur, eleuatis oculis gratias agebat, & protinus, de cęlo vox facta est confortans eum. Qua dilapsa Apparitores, qui eum cedebant in terram ruentes, flandi facultatē amiserunt, seq; acerrime torqueri sentientes dixerunt. Dn̄e Rictionare adiuua nos, quia immensis cruciatibus torquemur, ita vt consistendi ac pene loquendi officia amisimus. Tunc ait Rictionarus, per Deos Deasque iuro. Quintinus iste maleficus est, & maleficia eius præualent. Moxque eum sibi exhiberi præcipiens, blandis eum sermonibus appellabat, dignitates, ac diuitias ei promittens. At ille constanter respondit. Lupe rapax disce quia pauper nō est, qui in Dn̄o diues est, diuitiæ Christi æternæ sunt quas desidero & pro eis si iusserit ipse mori paratus sum.

De constantia eius in passione. *Cap.* CXXXVII.

TVnc Rictionarus magis furens iussit eum trocleis intantū retorqueri, vt membra eius a iuncturis suis soluerentur. Resticulis insuper ferreis iussit eum cędi, & oleum candens, & picem & adipem feruētissimum dorso eius infundi. Ad satiādū quoq; suam rabiem, faces insuper ardentes applicari. At sanctus martyr, qui nec blandimentis, nec terroribus cessit, cunctis etiā ignibus insuperabilis extitit. Ardens.n. interius flamma diuini Spiritus, corporeos contempsit cruciatus, & ait ad Præsidem. Furcifer & fraudis diabolicæ filius, & ab omni humana pietate remotus, cognosce, quia hæc oīa mihi præstant non doloris tędiū, sed tolerantiæ refrigeriū. Tunc ille, in furore sęuiciam augens ait. Affer adhuc calcē & acetum ac sinapim, & infundatur in os eius, vt vel sic tacendo non amplius plebem hanc suasorijs verbis suis valeat illudere. Cernens quoq; sanctum Quintinū psallendo validius roborari, cruciatus eius adhuc fitiebat augeri, iussitque Ferrarium vocari p̄cipiens ei, vt faceret duas ferreas, quæ lingua Gallica Caringe vocantur, quibus sanctus a ceruice vsq; ad crura transfigeretur, alios quoque simili modo. 10. clauos, qui intra vngulas, & carnem digitis oībus mitterentur. Quibus ita, paratis conspiciens sanctum taliter verubus confossum insultās ait,

vt etiam videant cæteri Christiani hunc taliter supplicijs meis adiectum,& ab huius pœnis sumant exemplum. Denique accepto consilio iussit eum decapitari, qui cum ad locum immolationis a carnificibus ductus fuisset, postulato sibi paulum orandi spacio,prosternens se rogauit Dominum,vt animam ipsius sibi toto corde ac desiderio oblatam susciperet. Deinde ceruicem suam spiculatoribus obtulit, & illi gladio caput eius amputauerunt. Cumque corpus vndis roseis proprij sanguinis perfunderetur, statim fœlice eius anima carnea mole soluta, visa est velut columba niuea de collo eius exisse ac liberrimo volatu cœlum penetrasse, & vox de cœlo audita est dicens Quintine famule meus,veni & accipe coronam quam tibi præparaui.Ecce Angelorum chori vndiq; assunt,qui te victorem in cœlestem Hierusalem perducant,compleuit autem martyrium suum pridie Calen.Octobris,apud Vermandensium oppidum. Cuius corpus Rictionarus iussit Someuæ fluentis immergi, & adiectione terræ plumbi cęnique supplumbari cauens ne forte a Christicolis honore debito veneraretur,aut sepulturæ traderetur.Quod per annos fere. 55. in aquę fundo, & in profundissimo limo tumulatum,per tantum spacium, custodiente Christo mansit incorruptum,sed postea mirabiliter reuelatum est.

De Reuelatione corporis eius. Cap. CXXXVIII.

Erat enim Romæ Matrona quædam Eusebia nomine nobilis,& ditissima,sed annis.9.oculorũ luce priuata. Huic ex more orationibus incumbenti quadam nocte dum pro infirmitate,quæ sibi acciderat Deum exoraret, Angelus Domini per visum ei apparuit, & ait Eusebia exaudita est oratio tua. Surge,& in Gallias perge, locumque qui Augusta Vermandorum dicitur perquire,illic inuenies corpus sancti Quintini martyris Christi diu iam paludibus,& aquis tumulatũ. Quod cum fuerit per te populis manifestatum oculorum recipies visum. Cumque semel bis ter hæc visio eadem rem probabilem astrueret,insinuatum ab Angelo iter arripuit,cum multo vtriusque sexus comitatu,& Angelico ductu ad locum significatum peruenit,Cumque inquirens ab homine vbi corpus sancti Quintini a paganis interfecti repositum fuisset,& scire non posset,quę fuit vbi esset via publica,veniens Ambianis, & Laudunum pergens sicut Angelus ei significauerat, illuc a quodam sene perducta, super Someuæ fluuium e vehiculo descēdens humiliter se prostrauit, dominum exorans, vt sicut Helenæ sanctæ reuelauerat vexillum Crucis absconditum , sic etiam sibi ostenderet martyris sui corpus in aquis tumulatum. Tunc locus ille vbi sanctum corpus sub aqua iacebat moueri cæpit,& crispantibus vndis indicia dare. Sicque magna Dei virtute corpus eleuatum est,& mira natatione vsque ad manus Fœminæ deportatum. Caput quoque per alium meatum exiliens vnda portante mirabiliter perductum , quod pariter illa cum gaudio suscipiens de aquis eleuauit,ac prærandidissimis linteaminibus, quæ secum ad hoc deuexerat inuoluit. Corpus vero ipsum nulla macula corruptum, nullus liuor fuscatum,nullus tumor sordidatum reddiderat, sed niueo candore, & inæstimabili odore fragans circumstantes suauitatis odore repleuit, vt cætera obliuiscerent mundi delectamenta.

De translatione eiusdem. Cap. CXXXIX.

Igitur Matrona corpus sanctum ad Vermādensiũ castrum, quod ab eo loco,quinque ferme milliaribus distat reuerenter tumulandum aduehere disposuit. Sed Deus locum martyri suo sanguine consecratum , tanto thesauro priuare noluit, vnde mox,vt ab aqua summum montis, qui eum deuectabant conscendere cæperunt,nimij pōderis grauedine prægrauati longius ire nullatenus valentes substiterunt. Sicque beata Eusebia voluntatem Dei intelligens,illic eum fecit deponi , ac reuerēter sepeliri, cellamque quibus potuit tunc nisibus ædificauit,& pro sepulturæ beneficio,mox ab oculis eius tanquam squamæ albugo exiuit sicq; visum recepit. Similiter etiam infirmi,quotquot eadem hora contigit venisse,ad comendandam martyris Christi preciosam mortem,& ipsi sanitatem recepere. Ipsa quoque Eusebia sudes ferreas,idest caringas, quib. martyr confixus fuerat, adhuc in eius corpore manentes inueniens extraxit, & pro veneratione reliquiarum sibi assumpsit. Sepultum est autem corpus sanctum.8.Cal.Iulij,fuit ergo in aquæ fundo per annos.50. tempore scilicet Diocletiani vsque ad tempora Constantij. Sed iterum interueniente persecutione sub Iuliano Augusto diuini nominis cultus turbari cæpit. Quapropter vt creditur,defecisse circa sacri martyris excubias condignos,cultus,contigit vt locus corporis penitus ignoraretur a posteris,siue etiam alta Dei prouidentia,vt meritorum eius renouarentur insignia. latuit ergo thesaurus ille telluri, tumulatus, & ignorantia densa coopertus non minus.3 20.annis,quousque talia excitarentur merita,quæ ab huius reuelatione iudicarentur condigna.

Passio Sancti Gentiani martyris, & Victorici. Cap. CXL.

Ex gestis eorum.Sancti autem Dei Fuscianus, & victoricus cum fraterna charitate successi, sanctum Quintinum comparem suum videre cuperēt,vt affatu mutuo conuersa gentilitate a præfata ciuitate Franciam adierunt. Gentianus autem quidam grandæua ætate procuruus adhuc gentilis Ambianensi ciuitate contiguus, cum per prædictos viros immensa miracula fieri cognouisset, die quadam eis versus Parisius iter carpentibus obuius exiit,& ait.Domini qui estis?& quid quæritis?& quo itis?Qui responderūt Romæ nati sumus,ibiq; Christianis regulis fidei eruditi , a qua progressi fines vestros penetrauimus,vt vobis æternæ salutis vias demonstremus,qui diabolica fraude seducti Idola colitis, & Deum creatorem negligitis, quærimus etiam comitem nostrum sanctum Quintinum, eiusdem rei gratia a paterna vrbe degressum. Tunc senex suspirans immoque a pectore vocem trahens ait. Ante tres dies admonitione diuina permotus sum,vt Deum quem creditis credam, & ad eum tota deuotione me cōuertam , sed is Dei famulus quē quæritis Quintinus dum vrbis nostræ populo veritatis oracula diuulgaret , a Præfecto tentus est,& diuersis supplicijs maceratus ab vrbe reductus in quodam municipio,Vermandorum sententiam decollationis accepit.De vobis etiam iam eius editio militibus indicta est,vt vbicunque vos inuenerint , arta mancipatione comprehendant,vt Dijs contrarios,& reipublicę inimicos. Sed quæso declinate in tugurium serui vestri, vt reficiamini,& paululum quiescatis.Cumq; eis in domo sua præberet obsequiũ Rictionarus repente superuenit,& famulos Dei cōprædhendi pręcepit.Tunc Gentianus zelo cōmotus,euaginato gladio,exiliens nisus est Rictionarũ percutere,non quidem id cupiens,sed vt occasionem nancisceretur,qua citius pro Christi noīe posset occūbere.Ad quem ille ait.Vnde tibi o Gētianę tam dira cupido, vel quę te temeritas impulit,vt me gladio percutere conareris?At ille digne inquit pro meritis,quia te Christi famulos iniuste prosequi video , pro quibus corpus meum tradere non dubito,quia me seruum illius esse salubriter recognosco,qua fęlici confessione commotus Præses, caput præcepit ei cōram sanctis auferri.

Passio sanctorum Tusciani, & Victorici. Cap. CXLI.

Ex gestis eorum, Nunc in cathedra pestilentiæ residēs sanctos allocutus est , vt a Christo recedentes Dijs sacrificarent , Quod cum illi penitus abominantes respuerent, eumque tandem ad inferenda supplicia qualia vellet absq; mora inuitarent.Ille sudes ferreas in nares, & aures cudendo iussit immitti,& clauis candentibus eorũ capita transfigi,oculos quoque eorum a foraminibus suis pelli,isque manu lato crispans hastilia ferro,ad sanctorum corpora transforanda ea direxit, eisq; adhuc palpitantibus capita amputari præcepit,optatoque potius solito lætitior , & quasi de quadam plaudens Victoria , celeriter Ambianis regressus est.Moxque vltione diuina percussus,intestinorum dolore repletus est,& per totam ciuitatem clamare cępit ac dicere.Heu,heu,heu,quid agam,vt quid mihi misero denique restat,qui propter Dei sanctos Fuscianum & Victoricum, quibus dira intuli supplicia,intolerabili crucior pęna.Eadem vero die,quæ decollati sunt,ingēs fulgor super eorũ corpora apparuit?Extincta quoque cum iacerent truncata capitibus,ipsi super pedes erecti sunt,& manibus propria recipientes capita firmo recto que gradu ad hospitium beati Gētiani de quo educti fuerant redierunt,vtque eum exhortando comitem habuerant, cũ eodē simul in requie dormirent.Passi sunt autem.3. idus Decembris.

Passio sanctæ Macræ virginis. Cap. CXLII.

Ex gestis eius. Rictionarus autem veniens in ciuitatem Augustanam,comperit Macram virginem,Christum incredulis prædicantem,quam sibi exhiberi iubens ait.Consule tibi ne florem iuuentutis tuæ amittas, si autem consilijs meis acquieueris, & Dijs inuictissimis immolaueris multis pręmijs, ab Imperatoribus ditaberis.Quę respondit.Pecunia mea,Christus est,pecunia autem tua tecum sit in perditionem.Tunc furore accensus iussit eam torqueri , eiusque mammillas amputari, & post hoc eam in carcere omni luce exclusa mancipari,panem quoque & aquam ei denegari.Circa noctis,vero medium subito etiam lux magna carcerem totum repleuit.Et ecce vir caniciie aspersus attulit ei vnguentum,miro modo confectum dicēs.Ego missus a Domino Iesu Christo hoc vnguentum attuli, vt pectori tuo mammillæ reintegrentur,quæ rñdit absit a me vt p mammillarum restitutionē coronam mihi a Deo ɸparatā admittere negligam.Creator tñ omnis carnis, & restitutor sanitatis si vult mihi incolumitatem geminā exhibere exhibeat. Potēs est enim vtraque salute sperantes in se saluare . Tunc orationi incūbens, cum diu lachrymis terram madefaciens orasset, restitutæ sunt māmillæ eius,vt prius.In crastino vero pręses eā pn̄tatā, videns sanitati reddità dixit ei. Quis te incolumitati reddidit. Quæ rñ-

dit. Dominus meus omnipotēs Iesus Christus. At ille. Adhuc insanis, quia non times Christum nominare. Tunc iussit acutissimas testas expandi, & prunas immitti, corpusque virginis desuper volutari. Quod cum fieret, ignis suæ virtutis oblitus est, & cum illa gratias ageret, anima cœlum petijt. 8. Idus Ianuarij, in territorio Remensi, & haud procul a loco illo corpus eius sepultum est. Post multos annos apparuit eadem virgo per visionē cuidam Bubulco noīe Leudulpho, & ondit ei locū, vbi cōdita erat iuxta quandā ecclesiā beati Martini, & corpus eius honorifice leuauerūt, qđ ille narrauit incolis. Postea vero vir qdā venerabilis Dangulphus noīe tpe Caroli Ecclesiam Dei miro decore construxit, & corpus eius in ea collocauit. 3. Cal. Iunij.

De Sancto puero iusto, & eius peregrinatione. *Cap.* CXLIII.

EX gestis eius. Passus est etiam sub Rictionaro sanctus Iustus adhuc puerulus, qui apud vrbem Antissiodorum clara satis prosapia in tenera ætate virtutum maturitate floruit. Inter alia etiam plerumq; futurorum præscientiam obtinere meruit, huius pater Iustinus Mater Felicia dicebatur, digni, qui talem genuissent, vt Iustus nuncupari mereretur. Huius Iusti frater Iustinianus, furtim de ciuitate illa puer iamdudum fuerat sublatus, & Ambianis deductus, ibi cuidam negociatori nomine Lupus, in seruum venundatus, cum ergo puer Iustus. 9. annorum esset, hoc ei de patruo suo diuinitus per visionem reuelatum est, ꝙ Ambianis homo bonus nomine Lupus eum ad seruitium suum detineret. Quod cum patre suo retulisset, & ille volens illuc pergere, socium itineris quæreret, Iustus ait ego tecum vadam. Cumque pater simul cum matre obsisteret, & puer apud patrem insisteret, pater animaduertens rem diuinitus agi, tandem filio suo non inuitus consensit. Perrexerunt ergo simul, & cum ad Militonense castrum peruenissent, cæci, & claudi in introitu portæ ab eis alimoniam vociferando petebant. Quibus esca refocillatis benignus puer sibi tunicam detraxit, & vnum eorum quem veste carentē aspexit, eius inopiæ compatiens induit, quamobrem cum arгueretur a patre, ꝙ alteram non hñs vestem suam tribuisset, eius indignatione prophetico testimonio mitigauit dicens. Beatus qui intelligit super egenum, & pau. &c. Cum autem Ambianis peruenissent, accesserunt ad Lupum negociatorem Christianum, quidem, sed pp Rictionari metum occultum. Cui cū pecuniam obtulissent, vt fratrem suū captiuum reciperent. Lupus cognito, ꝙ Christiani essent, pcepit, vt ad eius hospitium illa nocte declinarent, pollicitus se eis totam domus suæ familiam ostēsurum, vt si interesset, quem quærebant, adnumerato precio reducendi eum copiam haberent. Introgressis ergo domum oēs famulos suos exhibuit, & quis eorū propinquus esset intueri concessit. Cumq; puer sanctus oculos circumferret, vidit assistentem cū accensa lampade quendam puerum, & hūc esse quem qrebat recognouit Germanum. Vnde vehemens stupor omnes, qui aderant inuasit, qualiter illi reuelatum fuisset, cum etiam pater eius qui perfectæ esset ætatis hoc ignoraret.

De Passione eiusdem. *Cap.* CXLIIII.

INterea qui forte aderant exploratores, nunciauerunt Præfecto venisse in domum Lupi peregrinos viuentes ritu Christiano. Quo audito Tyrannus ille, cuius crudelitas nihil magis, quàm Christianorum sanguinem sitiebat. Obseruate inquit, ne ab vrbe discedant, donec obtutibus meis puniendi offerantur. At Lupus de salute hospitum solicitus, nocte excitatos secreto, vt fugam maturarent admonuit, & propinquum quem poscebant absque redemptione cum eis repatriare concessit. Mane autem milites obseruatores, Lupi domum irrumpentes, eos iam nō inuenerunt, & confusi hoc Præsuli retulerunt. Tunc missi sunt pueri quatuor in equis velocibus, vt fugientes redire facerent, aut nolentes occiderent. Illi vero dum iuxta quendam fontem pranderent, & quiescerent, puer sanctus sacro spiramine afflatus, quid sibi immineret præsensit, nec eum insectatio carnificū latere poterat, qui cuncta videntem corde gerebat, totusque iam in cœlestibus membra mox interitura corporali voluit reficere esca, dixitque parentibus, vt cito comederent, eo ꝙ tortores eos sequerentur, & ipse interim in eminentiori loco, quasi in specula stans aspiceret contra eos, qui veniebant. Cumque iuuenes propinquarent, & parentes ad nutum pueri in nemore se cælarent puerum interrogatum, & respōdentem se esse Christianum occiderunt. Amputato autem eius capite, truncum corpus sumens illud manibus immobile perdurabat, & lingua palpitans ac si integro vigeret in corpore Deo supplicans, vt se respiceret eloquebatur. Quod miraculum persecutores, vt viderunt, cum timore magno reuersi Præfecto retulerunt.

De translatione capitis eius. *Cap.* CXLV.

COmites etiam absconditos, & vltra quam dici possit admirantes, lingua pueri sic palpitans postquam horrore miraculi persecutores abegerat, vbi eū sepelirent edocuit, & vt caput matri pro consolatione deferrent monuit, eique dicerent, vt si filium cernere cuperet, eum sequi ad supernam Hierusalem studeret. Confestim autem lux eum circumfulsit, & cum ea pariter ad cęlos migrauit. Sepulto igitur corpore in territorio Beluacēsi in quodam speluncæ ædificio edera cooperto sicut eos docuerat, Antissiodorum reuersi sunt, quibus & mater pueri Felicia gaudēs obuia procedit, & filium quem non vidit requirit. Cumq; rem ei gestam enarrassent, vix se præ gaudio ferens sumpto reuerenter capite lachrymarum inūdatione perfusa, Christo gratias agebat, & filium suum vt sui memor esset exorabat. Tunc sacrum pignus syndone obuolutum & teca repositum a laquearibus domus interioris suspenderunt, & accensis nocte luminaribus, sacris insistebant vigilijs, tunc repente fulgor nimius, de cœlo lapsus domum illam perlustrauit, & insuper totius ambitum vrbis Vnde sanctus Amator Episcopus tres Præsbyteros illuc mittens audita passione sancti Iusti cum processione caput eius in Ecclesiam detulit, & in secretario, vbi ipse sepeliri decreuerat collocauit. Ipsa autem hora puella. 16. annorum cæca nata ad tūbam eius accessit, & orans lumen oculorum accepit. In loco autem sepulturæ eius in territorio Beluacensi, basilica nominis eius extructa est, & longo post tpe, vt maiore populi frequentia celebraretur, ossa eius Beluacum deportata sunt, & in sacratio btī Petri honorifice reposita, huius passio celebratur. 15. Cal. Nouembris.

Passio sanctorum Crispini & Crispiniani martyrum. *Cap.* CXLVI.

SAnctus autē Crispinus, & Crispinianus, qui cū beato, quintino & cęteris, de Roma in Gallias venerant, Suessionensi ciuitate peregrinationis hospitium elegerunt, vbi sequentes Doctoris gentium magisterium, vt necessaria vitæ labore manuum sibi prouiderent, artem sutoriam, quæ quiete exerceri potest didicerūt, & cum omnibus pene artificibus operarentur elegantius, a nullo mercedem operis coactice exigebant. Vnde ēt per hoc gentiles eorum amore deuicti non tam necessitate artificij, quàm amore verbi Dei ad eos frequenter veniebant, & relicto errore Deum verum credebant. Denique hi sancti viri a Rictionaro exquisiti calciamēta pauperū satrēētes repti sunt, quos post multas interrogationes extensos, ad trocleā iussit fustibus cędi. Deinde sudes vngulis eorum immitti, & corrigias singulas de dorso tolli. Quibus inter acerrimos dolores orātibus, sudes de vngulis eorum exilierunt, & ministros percutientes quosdā interfecerunt, quosdam vulneratos cruciauerunt. Deinde iussit Rictionarus molas, ad singulorum colla suspendi, & hiemis tpe in fluuio Axona velut sub glacie demergi. Sed eos nec aqua mergere, nec petra pmere, nec frigus stringere potuit, quinimmo quasi æstiuis lauachris delectati. proiecto molari onere ad alterā fluminis ripam deuenerūt. Postea iussi sunt in plumbo liquefacto demergi. Quibus in plumbo orantibus exiliens gutta plumbi feruentis in oculū Rictionari graui illum dolore cruciās excęcauit. Postea picē & oleum & adipem sibi bullire iussit, & scōs martyres ibi præcipitari. Sed mox eos orantes Angelus ab igne illæsos eduxit. Tunc videns Rictionarus, se aduersus martyres Christi nihil illatis præualuisse suppliciis, sese concite furens in ignem præcipitauit, sicque morte pessima consumptus est iusto Dei iudicio agente, vt qui multos martyres igne interemerat, ipse ad ignem æternum descenderet igne consumptus.

De morte eorum, & sepultura eorum. *Cap.* CXLVII.

HÆc videntes sancti dominum præcabantur, vt eos a certamine ereptos, ad se venire iuberet propitius. Quibus eadem nocte reuelatum est, ꝙ illucescente diu pmij sui mercedem reciperent, & sic factum est. Nam Maximianus mox audita satellitis sui perditione, Crispinum & Crispinianum gladio puniri iussit. Actum est hoc 8. Cal. No. Corpora autem eorū a carnificibus bestijs, & auibus voranda sunt derelicta. Sed Christo custodiente ab eorum morsu manserunt intacta. Fertur autē ab Angelo senem quēdam esse commonitum, cui Germana erat cohabitatrix cellulæ vetula, vt sanctorum corpora colligeret diligenter humanda. Qui mox assumpta Germana, ad locū properat, vbi decollati iacebant. Et qui prope Axone fluuium erant ad cellulam pauperum duci nauigio facillime poterant, sed nec nauis in promptu erat, nec nauigādi ingenium, nec virium contra fluminis impetum pauperibus, & infirmis fiducia suppetebat, peruenientes tandem ad locum sibi ab Angelo ostensum corpora reppererunt a bestijs, & auibus intacta, & in amne nauem diuina prouidentia. Tunc cum fiducia tollentes singuli corpora singulorum martyrum, quasi liberi ab oneribus gradiebantur, ita inoffenso vestigio, vt putares eos non onera ferre, sed ab hominibus ferri. Ingressique repertam nauiculam velociter pergebant absque remigio & gubernatore non viso, contra fluminis, vndam. Et hoc exultantes miraculo ad vicinam cellulæ suæ ripam peruenerūt. Deportataq; sanctorū corpora, clā in tugurio suo

cum

cũ gaudio sepelierunt. At vbi persecutio cessauit honor eorũ deuotis plebibus senum indicio patuit, ac miraculis choruscauit.

Passio sanctorum Ruffini & Valerij. Cap CXLVIII.

EX gestis eorum. Eadem tempestate passi sunt in territorio Suessionensi Ruffinus & Valerius sub Rictionaro Galharum præfecto. 8. Cal. Iulij. hic. n. Præfectus Remorum ciuitatem ingressus, dum ibi residẽs Christianos vrgeret, vt idolis sacrificarent. Aliquando cum per aggerem publicum inter carperet, erat ei in quodam loco contigua respublica gubernanda, in xta indole decursum, vbi Ruffinus, & Valerius rectam viam in Domino conseruabant. Cumque audisset sanctorum religionẽ, in illo loco nimis pollere, statim frendens dẽtibus, vt canis. Præcepit vbique famulos inquiri, quos inuentos ministri tenuerunt, & cathenis constrictos ei obtulerunt. Qui dixit eis. Quos Deos colitis, aut cuius sacræ religioni intenditis Iouis aut Dianæ? Qui responderunt Iouem in adulterio generatum sororum suarum violatorem cognoscimus, & Dianam Meretricem filiarum compita tenentem non colimus. Sed Deum viuum & Dominum Iesum Christum cum sancto Spiritu adoramus. Tũc ille vociferando dixit eis. Infœlicissimi omnium hominem interfectum vos Deum affirmatis, per Iouis virtutem qui in potestate sua tonitrua deuentilat multis cruciatibus interimam vos, & videbo si Deus vester de manibus meis eripiet vos. Tunc cathenarum ligamine sancti constringuntur, ita vt astantes increduli mirarentur, qualiter tam vasta pondera portare possent, sed illi in Christi nomine confortati, tanquam leuissimas plumas omnia portabant, & benedicentes Deum orabant. Cumque nec promissis, nec minis flecterentur, iussit eos Præfectus eculeis extendi & plumbatis cœdi. Qui cum torquerentur dicebant: Multæ tribulationes iustorum &c. Iamque multis flagellis omni cõpage disrupta vix ossa habebant, solo tamen spiritu palpitabãt. Ieiuniorum quoque abstinentia macerati erant. Sed mente robusti in Domino permanebant. Tunc ait Præfectus ministris. Tollite eos hinc, & in ergastulo recludite donec excogitare possim qua morte crudeliter eos debeam consummare. Reclusi itaque in carcere psallebant, & in ipsa nocte propinquante iam luce, cum se sopori dedissent, Angelus domini claustra carceris fortissimus præliator irrupit, & cum magna claritate loco illi refulsit, ac supra sanctorum capita coronas illapsas micanti colore, & quasi smaragdini lapides resplendentes deposuit & ait. Rufine & Valeri viriliter agite. Dominus vos inter electos, sibi martyres celerius iubebit adesse, ibique percipietis coronas a Domino vobis præparatas. Mane autem facto Præses iussit eos sibi præsentari, viditque facies eorum roseo perfusas rubore, & reliquam corporis partem, vt liliorum candorem fulgere. Tunc dicens eos in arte magica confidere, iussit eos decollari, super litus fluminis Indolæ. Nec multo post dũ ad remotum oppidum ducerentur, cum sacerdotum choris, & populorum turmis feretris impositi, in loco vbi nunc ossa quiescunt aggrauati, ne moueantur præcipiunt, ibique nutu Dei quiescere voluerunt, vbi pauperibus eleemosynas larga manu porrexerunt.

De Passione sancti Demetrij Thessalonicensis. Cap. CXLIX.

ANastasius. Cum autem Imperator Maximianus in Thessalonicensium degeret ciuitate piæ religionis auditores persequebantur, & interficiebantur ab eo, inter quos erat beatus Demetrius, manifestum faciens se sine timore, quia a iuuentute eius bona egerat opera, & alios docuerat. Docebat enim qualiter diuina sapientia descenderat ad terram de cęlo, vt hominem qui mortuus fuerat peccato, viuificaret sanguine proprio. Cum hæc & alia multa prædicaret, quidam ministri Imperatoris, qui ad capiendos Christianos fuerant deputati, tenentes sanctũ Demetrium, Imperatori Maximiano obtulerunt. Contigerat enim eum ire ad stadium ciuitatis, propter eos, qui ad singulare certamen fuerant congressuri. Illic parabatur per quasdam tabulas circulus circumseptus. Vnde susceptus erat eos, qui et aduerso inuicem theatrice se impugnarẽt, quia delectatio erat ei aspicere humani sanguinis effusionem. Cumque facta fuisset congressio, Lieus quidam Gladiator, qui ob immensitatem virium & frequentium trium phorũ Imperatori charus habebatur, mortalem suscepit ictum & extremam fecit ei confusionem. Cum autem tristis ad palatium reuersus, esset, & ei quidam de Demetrio suggessissent, statim Imperator in ipso loco in quo fuerat retentus iussit eum lanceis perforari, ita beatus Demetrius bonæ confessionis martyrium consummauit, corpusque eius religiosi nocte sumentes, ne læsionem aut iniuriam sustineret, abscondere curauerunt. Cum autem iam fuisset meritum martyris diuulgatum, multa enim virtutum, ac sanitatum insignia facta sunt his, qui fide eum inuocabant. Leuncius, quidam Deo amabilis domum, quæ continebat sanctissimi martyris corpus prędijs, amplioribus dilatauit, & erexit ibi oratorium in honore sancti martyris Demetrij.

De quodam eius miraculo. Cap. L.

MAriani autem cuiusdam Præfecti Thessalonicensis, cum esset Deo & hominibus acceptus, Diabolus bonis inuidens operibus eum vt tentaret expetijt. Primum igitur de 8 vitijs tentauit, sed Dei gratia suffultum repperit insuperabilem. Postmodum vero mundi diuitias ei auferẽs, ad vltimum etiam graui eum percussit infirmitate, vsum solius linguæ qua assidue Deum laudabat ei relinquẽs. Cumque Diabolus in specie hominis cuidam seruo eius membranam ostenderet dicens Si Dominus tuus super se hanc tulerit sanabitur. Et introgressus seruus, hæc eadem Domino suo replicaret dicens, ꝙ in ea sicut audierat, nomina Deorum & Angelorum continerentur, respõdit Marianus, Deus absque cuius nutu nihil fit, potest me sanum reddere sine charta, habeat quod suum est, de me fiat voluntas Dei. Qui confestim somno correptus audiuit beatum Demetrium iubentem, vt in Ecclesiam suam deferretur, ibi enim sanaretur. Quo cum delatus esset, iterum obdormienti dixit in visu beatus martyr, Christus te sanat qui erigit elisos. Euigilans ergo cœpit narrare visionem, & cum ad id deuentum fuisset vbi martyr dixit, Christus te sanat qui erigit elisos, sanus surrexit gratias agẽs Deo. Actor. Huius martyris solennitas, qui multis præter hæc claruit miraculis, celebratur. 8. idus Octobris. cuius vitam Anastasius, de Græco in Latinum transtulit, & Imperatori Carolo transmisit.

De conuersione Affra per sanctum Narcisçum. Cap. CLI.

EX gestis eius. Ea quoque tẽpestate qua Diocleciani feruebat insania, apud Cretam in ciuitate Augusta, superueniẽs Narcissus Episcopus nesciens quo introiret profugus, ad Meretricem est ingressus, Afram nomine, cum Diacono suo Fęlice. Illa autem honestos viros aduentatores æstimans impudicos, parat cęnam, & omnia quæ solito more cum tribus puellis, suis parare consueuerat. Episcopus autem veniens cibum capere, orare cœpit & psallere. Affra autem videns, & audiens, quæ nunquam audierat, nec viderat, stupore ducta cępit inquirere quis esset, & didicit hunc esse Episcopum Christianorum. Mox ad pedes eius cecidit & ait. Domine indigna sum, & in ista ciuitate nulla me turpior inueniri potest. Cui Narcissus Episcopus ait, Saluator noster a turpissima tactus inquinari non potuit, sed sanctitas illius omnes sordes diluit & mundauit. Nam & Sol lucem suam contra cloacas, & lutulentas aquas sine sua inquinatione fundit. Vnde & tu filia suscipe in te lumen fidei, vt purificata ab omni peccato possis Dæmonio fugato, introitu perpetuæ claritatis gaudere. Quæ cum verba eius puellis suis retulisset. Responderunt, Digna Eumenia & Euppia. Tu nostra domina es, & si secuti sumus te ad inquinamenta facinorum, quomodo non sequemur ad indulgentiam peccatorum? Denique Episcopus cum Diacono suo totam orando & psallendo pertransiens noctem, simul Affram cum suis puellis habuit cõsortem. Mane autem orto, cum ab ea inquireretur, vbi essent qui introierent ad eam. Respondit eos abijsse ad sacrificãdum. Tunc abijt ad Matrem suam & dixit. Episcopus Christianorum venit ad me nesciens quo intraret, & per totam noctem expandit manus suas ad Dominum suum, nosque simul fecit orare secum. Circa vero Gallorum cantus, extincto lumine cum illud accendere vellem, & non possem dicente Episcopo. Veni lux vera de cęlo, ostende faciem tuam, & salui erimus. Venit fulgor de cęlo sicut sol, venit vt tonitruum & non recessit, sed tamdiu stetit, quãdiu Aurora inciperet, & dum ille finisset orationem, iussit nos respondere Amen. Lux autem illius fulgoris, paulatim recessit ab oculis nr̃is. In crastino aũt se ostenderunt mihi, q insidiabantur ei, vt exeuntem tenerent, & occiderent. Ego aũt eos abscõdi vbi fascinas habeo de lino, timẽsq; ne scrutetur locus si iubes mater huc eos transire facio, quia promisit mihi me Xp̃ianam fieri, & peccata mea deleri. Ad hoc mater eius gaudẽs ait, p̃stet Deus, vt & hoc mihi contingat. Vespere aũt facto, sanctus Narcissus ab Affra rogatus ad matrem eius migrauit; & illa gaudẽs per tres horas plantas illius tenuit, obsecrans, vt & eã faceret a peccatis mũdari. Qui indicto eis. 7. dierum ieiunio, præcepit et vt id qđ colucrant ei euidenter exponerẽt. Hilaria r̃ndit, parentes mei gñe Cyprij fuerunt, & venerunt inde cum sacris Veneris, & coli Venus non põt nisi ab his fęminis, quæ meretrices fuerint. Deniq; ego filiam meam sacris Veneris consecrans, quasi Deæ Veneri seruituram, & de Meretricio placituram in postribulo manere permisi, & credens hoc ꝙ mihi esset propiciatura Venus, si filiam meam diuinis eius imitationibus occupassem. Nam quãto plures amatores poterit habere mulier quæ Veneri seruit, tanto plus Veneri placere posse a Sacerdotibus Veneris affirmatur.

De manifestatione Demonis, & morte sancti Narcisci. Cap. CLII.

AVdiens hoc vir Dei Narcifcus, Epifcopus ingemuit, & lachrymas fudit, dixitque ad Fœlicem Diaconum fuum. Surge frater & demus lamentum fuper iftam talem culturam, & rogemus Dominum vt vbi abundauit iniquitas fuperabundet & gratia. Factum eft autem cũ oraffent apparuit Ægyptius quidam nigrior coruo nudus, & vulneribus elephantinis toto corpore plenus,& cępit dare mugitum & dicere. O fancte Narcifce, quid tibi cum cafa mea, quid tibi cum ancillis meis? quas ego femper de familia mea habui? Deus tuus,& mundas aĩas,& munda corpora diligit, iftę iam meæ funt, alterius effe non poffunt. Tunc fanctus Narcifcus dixit ei. Dic mihi damnate, fcis Iefum Chriftum Dominum meum Nazarenum tentum, flagellatum, affixum cruci,& mortuum,& fepultum die tertia refurrexiffe? fcis hoc factum? Refpondit Demon. Vtinam mihi hoc nefcire licuiffet. Nam hora qua crucifixus eft, Princeps nofter fugiens a facie eius, in tẽplum Dei fe mifit, ideo velum templi fciffum eft: quia virtutem perfequentis ferre non potuit, qui & cathenis igneis eft religatus. Sanctus ait. Quid peccauit Dominus meus Iefus, vt tanta pateretur? Cui Demon. Non pro fuis peccatis paffus eft, fed pro alienis. At fanctus. Difcede ab his mulieribus immunde Spiritus, quia Dominus meus paffus eft, & pro iftis, quæ ad eius fidem & gratiam concurrunt. Cui Demon. Iube me manere ifta nocte. Cui Epifcopus. Si potes inquit manere mane. Tunc Dæmon diræ vocis vlulatum teterrimum emittẽs nufquam comparuit. Rogauerat autem antea fanctum Epifcopum dicẽs. Fac pietatem fuper me & da mihi vel vnam animam in poteftate. Cui Epifcopus. Et tu iura mihi in noĩe Dei mei, qã ftatim interficias, quem dedero. Dæmon dixit ei, per ipfum qui nos cum Principe noftro vicit iuro. Dixit eis Epifcopus. Vade & iuxta fontem alpium Iuliarum, vnde nemo poteft aquam bibere, non homo, non pecus, non fera aliqua, quia Draco ibi habitat, & flatu eius omnes qui ad fontem acceſſerint moriũtur, hũc interfice,& animam eius in tuam redige poteftatem. Tunc exclamauit Demon dicens. O Epifcopum mendofum. Infuper etiã ligauit me iuramento vt amicum meum occidam, quem fi non occidero compellar ire in abyffum, tunc Dæmon abfceffit,& occidit Draconem,& liberatus eft fons ad vfus hominum. Per dies autem plurimos Epifcopus docuit eas verbum Dei, & baptizata eft Hilaria cum filia fua Affra,& cum puellis fuis, & cum omnibus charis fuis. Fecit aũt Hilarię domum Ecclefiam,& ordinauit Zozimum Auunculum Affræ Presbyterum. Ipfe autem fanctus Narcifcus perfectis in ordine rebus, poft menfes, 9. ad Hifpaniã eft profectus, ad ciuitatem quandam in qua multum ppſm Deo p tres annos acqfiuit, palmã cũ fcõ Diacono fuo Fœlice attigit.

Paſsio sancta Affra supra nominata. Cap CLIII.

APud Cretam vero perfecutione commota contra Chriftianos fancta Affra comprehenfa, & a iudice commonita vt facrificaret, ne inter tormenta deficeret. Refpondit. Sufficiunt mihi peccata mea, quæ ignorans contra Deum geffi, quod autem iubes nunquam faciam, Chriftum ante oculos meos habeo, ipfi crimina & peccata confiteor,& quia non fum digna ei facrificium offerre, ego ipfa pro nomine eius cupio facrificari, vt corpus in quo peccaui, dum pœnas fuerit paffum abluatur. Iudex dixit. Siquidem vt audio Meretrix es. Sacrifica quia aliena es à Deo tuo. Affra refpondit. Dominus nofter Iefus Chriftus dixit fe pro peccatoribus defcendiffe de cęlo. Nam Euangelium eius loquitur, ꝙ Meretrix rigauerit pedes eius lachrymis,& indulgentiam acceperit, & Meretrices, & Publicanos nufquam defpexit, quinimmo etiam fecum eos manducare permifit. Iudex dixit. Magis facrifica, vt diligaris ab amatoribus tuis, & ficut es dilecta ab eis ameris, & conferantur tibi multæ deliciæ. Affra refpondit. Pecunias execrabiles iam nunquam accipio, nã & quas habui expendi, quia non fuerant de bona confcientia, tñ Pauperes fratres meos exoraui, vt a me dignarentur accipere,& pro peccatis meis orare. Tunc Iudex nequiffimus dictauit fnfam dicens, Affram publicam Meretricem, quę Xp̃ianam profeffa eft religionem,& noluit facrificijs participari, viuam incẽdi præcipimus. Statimq; rapta a miniftris ducta eft ad infulam fluuij quæ dr̃ Lecce, ibique eam expoliantes, ftipiti colligauerũt, at illa eleuans oculos fuos ad cœlum, cum lachrymis orabat dicens, Domine Deus omnipotens Iefu Chrifte, qui non iuftos venifti vocare, fed peccatores, ad pœnitentiam. Accipe in hac hora paffionis pœnitentiam meam,& per hunc ignem corporalem, q̃ corpori meo paratus eft, ab igne æterno me liberes, qui & animã fimul & corpus exurit. Et his dictis expletis, circundata farmentis, igne fuppofito vox eius audiebatur dicentis. Gratias ago tibi Dñe Iefu Chrifte, qui me dignatus es hoftiam hr̃e pro noĩe tuo, qui pro toto mundo folus, hoftia oblatus es in cruce, iuftus pro iniuftis, bonus pro malis, benedictus pro maledictis, dulcis, pro amaris, mundus a peccato pro peccatoribus vniuerfis, tibi offero facrificium. Qui cum patre & Spiritu fancto regnas in fæcula fæculorum amen. Et hoc dicens emifit fpiritum.

Paſsio Sancta Hilaria Matris eius, cum tribus puellis. Cap. CLIIII.

STabant autem iuxta ripam fluminis Digna, Eumenia, Euprepia, quæ fuerant Ancillæ eius,& fimul in peccato, & fimul a fancto Narcifco Epifcopo baptizatæ. Et rogauerunt milites de barcha vt eas ibi tranfmitterent. Cumque ibi tranftuliffent eas, inuenerũt corpus integrum. Puer autem qui cum ipfis erat tranfnatauit, & nunciauit Hilariæ Matri eius. Quæ venit nocte cum facerdotibus Dei, & tulit corpus eius, & pofuit milliario. 2. a ciuitate Augufta, in monumento qd fibi fuifq; cõftruxerat. Qd factum nunciatum eft Iudici, & mifit ad ipfum monnmentũ dicens. Ite & comprehendite eas,& fi non cõfenferint vobis ad facrificandũ, cũ honore eas ad me adducite. Euntes aũt milites blando qdem fermone eas prouocabant. Poft hoc terroribus cõpellebant. At vbi viderunt fimul contẽnere facrificia, repleuerunt monumentũ farmento & fęno ficcis, & fpinis, & clauferunt fuper eas,& fuppofito igne abierunt, & ita factũ eft, vt eodem die, quo fepulta eft Affra, fimul etiã & mater eius Hilaria & puellæ eius fm̃ carnẽ, immo iã in Xp̃o forores martyrio dedicatæ funt. Eadẽ vero die apud p̃fatã vrbẽ alij. 25. paſſi sũt. f. Quiriacus, Largio, Crefcentianus, Mẽmia, Beonide, Iuliana, Euticianus, Diomoda, Charito, Philadelphus, Agape, Petrus,& alij. 13. qui pro nomine domini noftri Iefu Chrifti decollati funt.

Paſsio sanctorum Fausta virginis Eiulaſij. Cap. CLV.

EX geftis eorum. Cum autem ad aures Imperatoris Maximiani perueniffet, ꝙ virgo quędam Faufta nomine, quę erat infantula. 14. circiter annorum, filia gemelli protectoris, orbata parentibus nutriretur Chrifti iuftificationibus, mittens primum palatij nomine Eiulafium iuffit eam requiri, & ad immolandum Idolis fuaderi. Veniens igitur Eiulafius apud fizicum, ab hora prima vfque ad 6. eam ferra ferrea ferrari fecit, & ei nocere non potuit. Cui dixit Eiulafius. Induxifti me faciẽs opera magica cõuertit eum Faufta per gratiam Dei, poft quem mifit Maximianus præfectum,& fecit eum iurare, ꝙ non crederet Chriftum. A quo dum fufpenfus iuberetur Eiulafius torqueri ait. Faufta columba Chrifti inuoca fpõfum tuum propter me, qui te multum nocui. Accipe,& erige me in tuis humeris, & da mihi vbera ficut filio. Et Eufebius carnifex quidam dixit Præfecto. Da mihi poteftatem in eam. Et accepta poteftate, adduxit clauarium cum mille clauis,& fecit eam clauari caput, & frontem,& faciem,& pectus, & tibias, & clauata eft, ficut crepido militum. Illa vero orabat iterum pro anima Præfecti, vt cõuerteret eum Dominus. Poft hoc iuffit Eufebius fartaginem incendi,& impleri pice bulienti, & mitti in eam Fauftam, & Eiulafium. Quibus intrantibus, & pfallentibus refrigerara eft fartago. Quod videns Præfectus ait. Deus, qui enumerafti Eiulafium cum columba tua Faufta,& me computa cum duobus, vt ego trinitatem compleam. Et hoc eo dicente, ftatim aperti funt cœli, vifus eft filius Dei,& omnis exercitus Angelorum,& iufti fplẽdentes ficut lumen. Et videns Præfectus clamauit, accipe me ficut Eiulafium, in finu fponfæ tuæ domine. Et currens venit iuxta fartaginem,& eleuans oculos in cęlum ait. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus fancti,& ego vobifcum fum. Faufta vero extendens manum aftringebat eum, ficut Eiulafium,& non tetigit eum dolor. Et illa etiam clamabat. Ecce ego in medio fum ficut vitis fructifera. Sicut Dominus ait, vbi duo vel tres congregati funt in nomine meo, ibi fum in medio eorum. Triplex funis nõ difrumpitur. Et hoc ea dicente, venit vox de cœlo dicens. Venite quos vos habet pater. Et hoc audientes cum gaudio reddiderũt fpiritũ. xij. Calen. Octobris. Tunc Maximianus maledixit Deos fuos, qui non poterant liberare homines fuos a Chriftianis. Eiulafius. 80. annorum erat quando conuerfus eft.

De *sancta Benedicta virgine.* Cap. CLVI.

EX geftis eius. Fuit etiam Romæ quædam virgo Venerabilis nomine,& merito Benedicta Romani fenatus, vt dicitur finu exorta, religione Chriftiana. Hæc fidelium circa fe animos inftruebat, Deo quotidie orationum vota, & laudum præconia perfoluebat, habebat, & fecum in fanctæ conuerfationis habitu. duodecim virgines generofas, quas multis virtutum generibus erudiebat,& fcripturarum facrarum documentis. Cumque de paterna fubftantia nihil concupifceret, fed foli Chrifto militare quæreret. Audito certamine fanctorum martyrum Quintini,& aliorum, qui a Roma progreffis in locis diuerfis Galliarum popullis viam veritatis prædicando palmam martyrij funt adepti, vnà cum fupradictis virginibus nullo perfecutionis deuicta timore, per longa terrarum fpacia Deo duce dicitur aduenifſe.

nisse. Cęteris autem diuino instinctu a se inuicem separatis, quo vnaquęque passim multiplicem fructum Deo acquireret, sancta Benedicta cum quadam collactanea sua, nomine Leobecia Laudunum venit, ibique aliquantisper commorata toto affectu Domino seruiuit, tandem Angelico ductu peruenit Auriniacum locum super Iseram fluuium situm, arboribus nemorosum, sed adhuc Idolorum spurcicijs repletum, vbi cum multa sanctitate proficeret, fama increbrescente per loca contigua conuolabat ad eam plebs inualida, cui per eius meritum animę & corporis medelam, diuina concessit gratia. Audiens hoc Matroculus Iudex, ad locum accessit, eamque sibi prąsentari iussit. Quę nomen interrogata, Christianam se esse respondit. Matroculus dixit. Expedit tibi meis parere consilijs, vt tormenta possis euadere, & in nostra amicitia permanere. Nam & tecum loquar secretius, confiteor ꝙ sum genere Iudęus, nec crucifixi nomen cuius te seruam asseris vnquam amaui, nec eius dicta meis auribus inferri permisi. At illa. Audi inquit Matrocule omnium infęlicissime. Nemo potest in vna eademque re Deo & hostibus eius gratus existere. Negat enim se amicũ Deo, qui eius placet inimico. Itaque parata sum pro nomine Dñi mori, q̃ tuę placere voluntati.

De passione eiusdem. *Cap.* CLVII.

TVnc ille furens iussit eam expoliari & virgarum plagis admodum cędi. Quæ cum in confessione Christi perseueraret, & Tyranni præcepta contemneret, iussit eam acerrimis cędi palmarum alapis. Deinde eculeo extendi, & plumbatis cędi, postea vero carcere recludi donec inueniret quibus eam tormentis crudelius laniaret. Illa vero in obscuro carceris orante, Angelus Domini ingressus apparuit, totúque cellulæ spacium luce perfudit & ait. Benedicta virgo constans esto, prope est dies quo te Dominus cum martyrij palma ad se suscipiet, & supernorum ciuium participem faciet. His & alijs eius sermonibus conforta ta, superuenienti ad eam vndique populo verbum Dei prædicauit, sicque per hortationem suam ferme, 155. conuertit. Hoc cum audisset impius carnifex maiori furore exardescens, iussit eam iterum sibi exhiberi & ait ei. Esto parata meis obedire pręceptis, ne te turpiter illusam, hanc vitam amittere per tormenta faciam. Quæ respondit. Notum tibi sit o iniquorum procacissime, quia pro fidelium cruciatibus paratus est tibi infernalis interitus. Non ergo acquiescas tuorum mendacijs Iudæorum, qui pro Christo præstolantur Antichristum. Nam de vobis, & nobis legitur. Melior est Canis viuus Leone mortuo. Canis enim viuus sumus nos Christiani ex nationibus, qui Deum cognoscimus, Leo vero mortuus Iudæorum tuorum populus est, qui nihil boni sciunt, quia filium Dei venisse non credunt. Tunc videns Matroculus eius cõstantiam irreuocabilem, fecit eam atrociter neruis cędi, iterum iubens eam ligatis a tergo manib. carceri mãcipari, vbi cum illa multis doloribus afflicta Deum suppliciter exorasset, Angelus Domini descendens, de cœlo omnia vincula, quibus erat connexa, disrupit, & illa coram omnibus, sine macula exiuit. Quo viso crediderunt in Deum multi de populo. Tandem iudex iniquitatis data sententia cõtra eam vt gladio interiret, ipsemet manu leua virginis Cæsariem accepit, & in eius tempora securim dextra intorsit. Cuius anima gloriosa Angelicis manibus suscepta, ad cęlum translata est. Passa est Auruniaco sancta virgo 8. idus Octobris.

Passio sancti Maturini martyris. *Cap.* CLVIII.

EX gestis eius. Fuit etiam sanctus Maturinus Diocesis Senonensis accola, cuius pater Marinus ex præcepto Maximiani Christianos persequebatur. Sed filius a pueritia occultus Christi discipulus, de parentum perditione dolens, ꝙ eorum conuersione Deum exorabat. Audiuit in somnis vocem dicentem sibi. Maturine famule meus, ecce quę petisti fideliter efficaciter impetrasti. Qui consurgens gratias retulit Deo, illique mater eius diuino instinctu admonita superuenit dicens. O fili quid nobis erat commodi, si vt frequenter postulas credam in Christum? Magnum, inquit, cum & corpus innouatum fuerit gloria resurrectionis, & anima per gratiam baptismatis agnitione veritatis. Cumque illa piam suggestionem filij, viro retulisset, ille ait. Vidi & ego hac nocte in visione, ꝙ hic filius noster ouile quoddam ingressus esset, & multitudinis ouium grex ei traditus fuisset. Ambo itaque a quodam sancto Policarpo Episcopo susceperunt baptismum, a quo & ipse Maturinus 20. agẽs annum ordinatus est in Præsbyterum. Hic vt fertur, cum post beati Mauritij sociorumque eius martyrium Romanus Populus diuersis cladibus afficeretur, filia quoque Maximiani immũdo spiritu ageretur, & pater magicis artibus ageret, vt eam liberaret, clamãte Dæmone per os puellæ. O Imperator deficiẽt maleficia tua, donec ex partibus Galliæ Maturinus seruus Christi veniat, qui præcibus suis populum & filiã tuam saluti restituat. Accersitus ab Imperatore cum militibus Romam perrexit, prius tñ ab eis sacramento recepto, ꝙ si in regionibus illis eum migrare contingeret, corpus eius terræ humandum ad locum suũ referrent. Romam igitur perueniens obuia turba cum gloria susceptus, Imperatoris filiam a Dæmonio liberauit, alios autem omnes infirmos sibi oblatos curauit, & tandem ipso die. Cal. Nouẽbris lætus Domino spiritum reddidit. Cuius corpus aromatibus conditũ cum sepelissent, & humatum reliquissent, mane reuertentes inuenerunt illud super terram reiectum & stupefacti nesciebant quid agerent. Tunc vnus militum, qui eum de Gallia adduxerunt, pacti sui reminiscens, causam retulit, & ad locum suum corpus cum honore relatum est iussu Imperatoris, vbi ad eius sepulchrum Deus multa miracula declarauit.

De cęteris, qui sub eisdem Imperatoribus passi sunt.
Cap. CLIX.

ACtor. De sancto Platone qui & Piatus dicitur legitur, ꝙ a Roma egressus, a beato Dionysio officium Presbyteri assumpsit, & ad Tornacẽsem vrbem prædicaturus in trepido cursu properauit, vbi sub Diocleciano passus legitur. Eodem ordine quo & beatus Lucianus apud Beluacum. Præter hos etiã passi sunt & alij plures, quorum gesta ad plenum non repperi, sed ex martyrologio breuiter collegi in hunc modum. xij. Cal. Martii celebratur natale sanctorũ martyrum Maximi, Claudii, & vxoris eius Præpedignę cum duobus filiis. Qui cum essent ꝑclarissimi generis, iubente Diocleciano sunt tenti atque in exilium deportati. Deinde incendio concremati. Item tertio idus Iunii. in Aquileia passio sanctorum Fęlicis, & Fortunati, sub persecutione Diocl. & Maximiani, qui cum essent duo Germani fratres, in eculeo sunt suspensi, atque ardentes lampades circa latera eorum appositę, quibus mox Dei virtute extinctis, per ventrem ferventi oleo sunt perfusi, atque ad vltimum in confessione Christi capite truncati. Item 8. idus Septembris apud Nicomediam natale beati Iohannis martyris, hic nimio calore fidei ignitus, librum in quo continebantur crudelia edicta aduersus Christianos iniecta manu detraxit ac discerpsit. Cumque hoc relatum esset Diocleciano & Maximiano Augustis, in eadem vrbe constitutis, nimia crudelitate sęuientes, omnia suppliciorum genera iusserunt expendi in eum, quę vir nobilissimus cum tanta alacritate vultus ac spiritus pertulit, vt nec tristis quidẽ pro his videri potuisset, & gladio necatus perrexit ad Christũ. Item 6. nonas Octobris. Apud Nichomediam natale sancti Eleutherii martyris cum aliis innumeris. Quorum iubente Diocleciano alii gladiis obtruncabantur, alij ignibus cremabantur, alii in mari pręcipitabantur. Sed horum primus Eleutherius cum diu cruciatus per singula tormenta validior redderetur martyrium victorię suę ignibus velut aurum examinatus compleuit. Itẽ quarto. Cal. eiusdem Romę via Salaria natale sancti Saturnini martyris & Sisinnii Diaconi sub Maximiano Principe. Quos in carcere diu maceratos iussit Pręfectus vrbis in eculeo leuari, & attrahi, neruis, fustibus, ac scorpionibus cędi. Deinde iussit eis flammas ad latera apponi, & depositos de eculeo capite truncari. Itẽ 4. idus Decemb. apud ciuitatem Hispolitanam sanctorum martyrũ Carpofori Presbyteri, & Abundij Diaconi, qui in persecutione Diocleciani primo fustibus crudelissime cęsi, deinde ĩ carcerem negato cibo & potu retrusi, rursum eculeo extenti, nouissime gladio peroussi sunt. Item. 3. Cal. Ianuarii Romę via Lauicana inter duas lauros natale 30. martyrum, qui omnes vno die persecutione Diocleciani coronati sunt. Item. 10. Cal. eiusdẽ apud Nichomediam sanctorum martyrum. 20. quos Diocleciana persecutio grauissimis cruciatos tormentis martyres Christo fecit. Hęc de martyribus huius temporis ex diuersis locis, vsquequaque pro possibilitate nostra collegimus.

De Nimia sęuitia eorum, & depositione imperij. *Cap.* CLX.

EVsebius in historia ecclesiastica. 8. lib. Cumque aliquando iam non ratione aut humanitate, sed crudelitatis tantum nimietate satiati respicere ad immanitatẽ sceleris sui cępissent, desolatas vrbes ciuibusque optimis rura nudata cultoribus, orbatos filiis patres, & parentes liberis ad clementiam se humanitatemque conuertunt. Edictum principale proponunt, qm̃ phas nõ esset tot ciues in q̃bus fidei esset obstinata ꝑsuasio morti tradere, placere de reliquo vt hoc genus hoĩum nequaq̃ quidem subiret interitum: oẽs tñ qui hanc speciem confessionis tenerẽt, dexteris oculis ferro effossis, eis deniq; cauterio adustis, et sinistro poplice nihilominus cauterio debilitato ꝑ singulas quasq; prouincias in ęris ferriq; metalla, vel operis, vel pęnę grã deportãdos. Hęc fuit clemẽtia principalis, qua optimis ciuibus cõsultũ est. Et qm̃ Dñs tradiderat q̃dem familiã suam castigari paucis, crudeli vero immanitatis ministri desęuierũt in multis. Adest cõtinuo vltrix Dei dextera: & illos, q primo dũ pacẽ seruarent ecclesiæ, cũ oĩ prosperitate imperium gubernauerant, in tantã rerũ ꝑmutationẽ deduxit, vt Augustus ille in id vanitatis atq; amen-

tiæ perueniret, quo depositis cum collega pariter Augusto regni insignibus priuati, & plebei post Imperium viuerent. Hugo vbi supra. Igitur Diocletianus ab inuito exegit Maximiano, vt simul purpuram Imperiumque deponerent, & iunioribus in republica constitutis, ipsi in priuato habitu consenescerent.

De diuisione Imperij inter Constantinum, & Galerium. Cap. CLXI.

Itaque sub vna die Diocletianus apud Nichomediam, Maximianus vero apud Mediolanum deposuerunt Imperium. Tūc Galerius Maximinus, & Cōstantinus, Augusti, in duas procurationes Orientis. s. & Occidentis primi Romanum Imperium diuiserunt. Et Galerius Maximinus Illiricum, Asiam, & Orientem tenuit. Constantinus vero vir summæ mansuetudinis, & ciuilitatis Gallia tantum Hispaniaq; contentus, Galerio cæteris partibus cessit. Demum tñ Galerius duos post se Cæsares legit, Maximinum, quem in Oriēte posuit, & Seuerū, quem in Italia constituit, ipse in Illirico constitutus. Euse. in chro. Galerius autem cæpit anno domini. 300. mundi. s. 4. 1270. Solusq; biennio tenuit Imperium. Idem in historia ecclesiastica. Ille igitur, qui Augusto Secūdus, in honore postmodū et in primis successor fuit, qui & inuentor, & signifer nostræ persecutionis extiterat, tam multis varijsque morbis, & corporis tabe atq; insania mentis affectus est, vt post longos atq; inextricabiles lāguores scelerum suorum furijs agitatus sponte vitam nephariā perderet. Sed hoc postmodum. Tunc vero in occiduis partib. (quod Maximianus, qui & Herculius deposuerat) Constantinus regebat Imperiū, in duas namq; procurationes Romanum Regnum fuerat diuisum: Sed is multa clementia erga homines, erga Deū vero maxima religione vtebatur. Sozomenus in historia tripartita. Hic, quosdam in suo palatio probare volens, an boni an solidi essent viri, præcepit siquidem ad sacrificandum venirent, & Deos eius colerent, qui circa eum essent, & in suo Angulo manerent. Si vero refugerent egrederentur de palatio gratias agentes, quo minime punirentur. Cum igitur in vtroq; apparerent. Alij quidem religionis desertores. Alij vero diuina præsentibus præponentes, deliberauit illis amicis, & consiliarijs vti, qui fideles in melioribus constantesque permanserant. Alios autem velut effeminatos aduersatus expulit a suo colloquio, credens eos nunquam circa principem fore deuotos, qui sic Dei sui essent paratissimi proditores. Eusebius vbi sup. Itaq; neq; ex consortij rabie regnum suum piorum sanguine maculauerat, neq; orationum domos, & conuenticula nostrorum imitatus, Maximiani vesaniam hostili vastatione destruxerat, quin potius cultores Dei venerationi habuit, & honori. Vnde & religiosus pater religiosiorem filium Constantinum, Regni bene parti, reliquit hæredem. Hugo. Hic Dei nutu constitutus est Imperator in Britannia, adhuc regnante Maximiano Galerio in partibus Orientis.

LIBER XIII.

De Imperio Constantini, & Licinij, & morte Diocletiani, & Maximiani. Cap. I.

Evsebivs in chro. Constantinus igitur ex Helena Constantij concubina procreatus. 4. persecutionis anno inuasit Imperium. Qui fuit annus domini. 309. Mūdi vero 4. 1272. Regnauit. 24. Annis, & 10. mensibus. Idem in historia Ecclesiastica. 8. lib. Sed & Licinius communi omnium sententia ascitus in Imperium, Augustus pronunciatur, quæ res Maximianum vehementer offenderat, ꝙ is tunc adhuc solummodo Cæsar, in Orientis partibus habebatur. Neque id vltra ferens, vi raptum sibimet nomen Augusti assumit. Maximianus vero & Herculius, quem pauloante collegam fuisse Diocletiani, & cum eo Imperij insignia deposuisse memorauimus, cum a filio suo Maxemio in vrbe Roma Tyrannidem tenente fuisset expulsus, ad Constantinum tanquam ad generum miserationis causa confugiens, insidias ipsi, a quo religiosè susceptus fuerat, molitur, in quibus turpiter deprehensus turpius patitur, ita vt post interitum statuæ eius atque imagine, auferentur, & in ædibus publicis vocabula nominis eius mutarentur. Hugo. 4. lib. Maximianus igitur Herculius persecutor Imperium, quod abiecerat iterum arripere volens a Constantino nondum Imperatore Massiliæ oppressus est, & extinctus. Galerius autem Aug. Seuerum Cæsarem ad Italiam cum exercitu misit, vbi cum vrbem obsideret, militum suorum scelere desertus, & proditus Rauennæ interfectus est. Diocletianus quoque sicut iam dictum est, regia dignitate deposita, Salone defunctus est.

De Sancta Lucia virgine. Cap. II.

Ex gestis eius. Eo tempore passa est beata Lucia, Nam cum per totam Siciliam beatæ Agathæ fama crebesceret, contigit Luciam nobilissimam Syracusanorum virginē cum cæteris ad sepulchrum virginis peregre, inuitāte ea Matrē suā, quæ quatuor annis fluxum sanguinis patiens nullo Medicorum poterat remedio curari. Cumque Mater & filia ante sepulchrū orantes iacerent, lachrymis flagitantes suffragium. Lucia somno arrepta, vidit Agatham in medio Angelorum gemmis ornatā, stantem & dicentem. Soror mea Lucia virgo Deo deuota, quid a me petis, qđ ipsa poteris prȩstare continuo. Nam & Matri tuȩ fides tua subuenit, & sicut per me ciuitas Cathanensium sublimatur, ita per te Syracusana decorabitur, quia iucundum Christo in tua virginitate habitaculum præparasti, his auditis experfesacta, dixit Matri suæ. Per ipsam te deprȩcor, quæ te orationibus suis saluauit, ne mihi sponsum carnalem nomines. Sed omnia quæ mihi eunte ad corruptionis meæ actorem datura eras hominem moriturum, da mihi eunti ad integritatis meæ actorē Dominum Iesum Christum. Cui mater respondit. Omnia quæ mea sunt vel esse possunt, tu melius nosti, tege oculos meos, & quæcumque tibi placuerit de his facultatibus facito. At illa. Non satis, inquit, Deo chara est, quæ dat ei, quæ secum ferre non potest. Sed si tibi vis eum gratum esse, hoc da quod potes, vti dum viuis. Cum hoc sermocinaretur virgo, quotidie cum Matre fiebat rerum distractio, & quotidie in necessitatibus pauperum expendebantur.

De Passione eiusdem. Cap. III.

Qvod cum ad Spōsi notitiam peruenisset, proposuit litem in iudicio Paschasij consularis dicens, sponsam suam Christianissimam, contra leges Augustorum venire, quā Paschasius corripiens cœpit ad sacrificia Demonum inuitare. Cui illa ait. Sacrificium immaculatum hoc est, visitare pupillos, & orphanos in tribulatione eorum. At ille: Cessabūt verba cum peruentū fuerit ad verbera. Illa respondit. Verba Dei cessare non possunt, qui dicit. Non enim estis vos qui loquimini. &c. Paschasius ait. In te ergo est Spiritussanctus, ego te faciam ad lupanar adduci, vt cū ibi fueris attrectata fugiat a te Spiritussāctus. Quȩ respondit. Nūquam inquinabitur corpus, nisi de consensu mentis, nam si inuitam me violare feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Tūc tradidit eam lenonibus dicens. Inuitate populum ad eam, & tamdiu facite eam illudi, quamdiu mortua nuncietur. Vbi autem cœperunt eam velle trahere ad lupanar, tanto pondere fixit eam Spiritussanctus, vt penitus moueri non posset. Accedentes autem multi simul trahentes deficiebant sudore. Mittentes quoque funes in manus eius & pedes, cœperunt omnes pariter trahere, sed illa quasi mons immobilis permanebat; multa quoque paria boum adducta sunt, vt ab ipsis traheretur; & omnino moueri non potuit. Tunc angustiatus Paschasius, & mærore deficiens, ignem copiosum circa eam fecit accendi, ita vt picem & resinam & feruens oleum super eam iactarent. At illa stabat immobilis dicens ei. Rogaui Dominum vt ignis iste non dominetur mei, & petiui inducias martyrii mei, vt credentibus timorem tollerem passionis, & non credentibus vocē exultationis. Tunc angustiantē eum non ferentes amici, gladium in eius gutture mergi fecerunt, & percussa quamdiu voluit, allocuta est turbam circunstantem dicens. Annuncio vobis pacem datam Ecclesiæ Dei, Diocleciano de regno suo deiecto, & Maximiano hodie mortuo. Hæc illa dicente, & quædam alia, visceribus eius gladio patefactis, ante oculos eius ferro vinctus ducebatur Paschasius. Cucurrerunt enim relationes populorum, ꝙ fuisset deprædatus prouinciam, qui Romam perductus, a senatu auditus, accepit sententiam capitalem. Virgo autem de loco in quo percussa est penitus non est commota neque exijt spiritus eius, vbi venientibus sacerdotibus, & mysteria ei dantibus omnibus dicentibus Amen, illa emisit spiritum.

De Imperio & flagitijs Maxentij. Cap. IIII.

Hvgo. lib. 5. Romæ vero a prætorianis militibus Maxentius Maximiani Herculei filius Imperator erat institutus, & in orientis partibus regnabat Maximinus, Eusebius in histo. Ecclesiastica. Igitur Maxentius, qui in vrbe Roma tyrannidem cœperat primo velut inuitandæ erga se plebis gratia, fidei nostræ veneratorem se esse simulabat, & ob hoc persecutiones reprimi, omnesque iniurias a Christianis arceri iubet, Sed nihil in reliquis actibus suis, nihil in vita vel moribus, qđ Christianis proximum videretur, ostendit. In tanta etenim flagitiorum, & scelerum fece versabatur, vt nihil facinorum pessimorum ab eius actibus esset alienum. Denique Senatorū & maxime nobilium Matronas publicè abstrahi, atque ad suam libidinem deduci imperabat, & post contaminationem viris suis reddi iubebat, non tam expleta adulterij libidine, quàm immu-

tata.

tata. Tantus vero metus patres plebemque oppresserat, vt ne hoc ipsum quidem, ꝙ in metu erant palam ostendere auderent, sed ferebant insuetam seruitutem gementes, & aliqđ ꝓ libertate cogitare metu inhibebantur, cum illeiam non ira, sed libidine cędis agitaretur. Denique quadā die imperat militibus suis exire per plateas totius vrbis, & omnes qui occurrissent cuiuscunque ætatis, & sexus gladijs cederent, innumeręq; multitudines populi Romani non hostium sed ciuium telis deiecti sunt. Senatores vero, & hi maximè qui honoribus, & opibus clariores in curia videbantur, confictis criminibus tanquam rei puniti, & proscripti sunt. Addidit vero etiam hoc fastigium sceleribus suis, & artis magicæ industriam summis studijs excoluit, ad quæ ministeria explenda perquirebantur mulieres nobiles grauidæ, & adhibitæ funestis sacris mędiæ scindebantur, rapiebantur, & paruuli infantes eorumq; exta visceribus euulsa perscrutabantur. Iugulabantur, & Leones, & nephandis quibusdam cōmentis ac præcantationibus dęmoniaca arte compositis, bella per hoc dicebantur arceri, & credebatnr ius phasque regni per nephas posse seruari. His vero malis omnibus etiam illud additur, ꝙ omnes, qui per cæteras vrbes, vel agros fuerant tyrannica crudelitate deterriti. Dum nihil sibi ad vitam tutum putant, relictis agris per loca abdita, & latebras eunt.

De conflictu sanctę Catherinę cum eodem tyranno. Cap. V.

EX gestis eius. Sub hoc passa est sancta Catherina. Nam repentino eius Imperio ad terrorem Christianorum omnes omnino diuites, & pauperes ad vrbem Alexandriæ, vbi tunc ipse residebat, cum diuersis pecoribus, & auib. ad Deorum sacrificia conuenerunt. Cumq; post Imperatorem cæteri subsequentes idolis immolarent, & ob fauorē eius insanis plausibus exultarent. In eadem vrbe erat puella qdam nomine Catherina annorum. 19. vnica filia quondam Costi Regis, qui eam ab infantia studijs liberalibus imbuendam tradiderat. Post obitum parentum hæreditatem paternam gubernans, sic in suo palatio residebat. Audiens autem ꝙ de templo gentilium quidam tumultus animalium, & vox cantantium resonaret, misso illuc nuncio iussit inquiri celeriter, quid hoc esset, & audiens festum & sacrificia paganorum, signo Crucis armata, prorupit in medium, vbi super alios Imperator Maxentius eminebat. Dumq; eum de terrore Deorū corriperet, ille vultu defixo in virginem, claritatem vultus eius & verborum constantiam attonitus intendebat. Videns autem Maxentius, ꝙ verbis sapientiæ eius obuiare non posset, mandauit occulte per literas, vt omnes Grammatici, & Rhetores ad prætorium Alexandriæ festinanter venirent, immensa munera percepturi, si virginem, Dijs blasphemia irrogantem, arte oratoria superarent. Adducti itaq; .l. viri in omni sapientia mundi vltra omnes mortales edocti, quæsierunt qua de causa de tam remotis terrarum partibus fuerint euocati? Respondit Maxentius. Est apud nos puella sensu incomparabilis, quæ etiam viros confutat disputando, & quod me magis mouit, Deos nostros non Deos esse, sed Dæmones asseuerat, quam si superaueritis, copiose remuneratos ad propria vos remittā, aut si magis eligatis in palatio meo præcipuos vos esse concedam. Tunc vnus eorum vehementer indignans. O magnum inquit Imperatoris consilium, vt ob vnius puellæ conflictum, sapiētes de mundi finibus inuitaret, quam certe vnus ex nostris clientulis leuissime confutaret: tamen quantulacumque est puella veniat, vt nunquam præter hodie se vidisse vel audisse sapientem cognoscat. Interim virgo discens per nuncium huiusmodi contra se certamen in crastino constitutum, nihil mota se totā Domino commendauit, & ecce Angelus Domini orauti apparuit, monens, vt constanter ageret: quia non solum ab oratoribus, non vinceretur, sed etiam ipsos per eam conuersos ad palmam martyrij post modicum sequeretur.

De quinquaginta oratoribus, quos illa superatos ad cælum præmisit. Cap. VI.

SEquēti igitur die, cum ante Cęsarem oratores adessent, puella signo crucis se muniens ad eos educitur. Et confluentibus ad hoc spectaculum cunctis, sic prior Imperatorem alloquitur. Tu quidem Imperator quasi iudicio contra vnā puellam quinquaginta oratores opponis, quos etiam pro victoria remunerādos promittis, & me sine spe mercedis sic pugnare compellis. Erit tñ mihi pręmium Iesus Christus, qui est spes & corona pro ipso certātium. Quid multa? dum ad obiecta quæque virgo prudentissime responderet, confusi oratores, quid contradicerent nesciebant. Vnde contra eos vehementer iratus Maxentius increpare eos cępit, cur sic ad vocem vnius puellę tot & tāti hebetatis sensibus muti essent. Tunc vnus magister omnium sic respondit. Noueris Imperator ꝙ nullus se nobis ante diem hunc in mūdi sapientia comparauit, quin continuo vinceretur. De puella vero ista longe alia est ratio, in qua non homo, sed Spiritus Dei loquens, sic nos in admirationem conuertit, vt contra Christum de quo loquitur, aliquid dicere, aut omnino nesciamus, aut penitus formidemus. Vnde constanter fatemur, ꝙ nisi sectam Deorum probabiliorem ostenderis, ecce omnes conuerrimur ad Christum, & eum Dei filium confitemur. Audiens hoc Tyrannus, iussit omnes in medio ciuitatis incendi, & statim flammis iniecti, sic animas reddiderunt vt etiam vestibus, & capillis eorum illæsis putarētur viuentes, potius, quā extincti.

De tormentis eius, & carcere. Cap. VII.

CVm ergo noctu a Christianis sepulti essent, Tyrannus virginem ad se blāditijs, & promissis inclinare putauit. Sed videns eam immobilem, expoliatam & scorpionibus cæsam in obscurum carcerem trudi iussit, & eam ibi fame & siti diebus. 12. cruciari. Nec tamen inclusæ Angeli defuerunt, qui plagas eius aromatibus, & vnguentis cu rātes, ipsum quoque carcerem splendore nimio repleuerunt. Columba quoque ieiunanti seruiuit, quę cibum cœlestem deferens ei diebus singulis ministrauit. Ipse etiam Dominus post 12. dies ei cum Angelis, & multis virginibus apparens, eam vt constanter ageret plurimum confortauit. Expletis denique causis pro quibus Cæsar interim extrema regionis adierat, reuersus Alexandriam iussit educi de carcere Catherinam. Et videns eam splendidiorem quam tanto ieiunio æstimabat afflictam, putauit ꝙ eam aliquis in carcere sustentasset. Et furore commotus carcerarios punire præcepit, donec faterentur, quis ei cibos in carcere ministrasset. At illa misertus custodum. Ego inquit ab homine cibum non accepi. Sed qui suos in tribulatione non deserit. ipse per Angelum suum me nutriuit. Dum ergo Maxentius mortem crudelissimam inferre cogitaret, superueniens vrbis Præfectus, furentem regem vehemētius instigauit. Et dato sibi tridui spacio, fieri iussit quatuor rotas, serris ferreis, & clauis acutissimis circumseptas, vt ad hoc pęnale tormentum alligatam virginem desecaret, & cæteros Christianos tam diræ mortis exemplo terreret. Tūc beata virgo Deū suppliciter exorauit, vt illam machinam cęlesti igne consumeret ad laudem sui nominis & conuersionem populi circunstantis. Nec dum orationem compleuerat, & ecce Angelus Domini molem illam cum tanto impetu diuellendo concussit, ꝙ multos gentilium vno turbine simul strauit.

De Martyrio Reginæ, & ipsius Catherinæ. Cap. VIII.

REgina autem, quæ desuper hoc aspexit, & quæ vsque tunc præ timore cęlauit, subito ad Imperatorem veniens eum de tanta sæuitia increpauit. Statim Maxentius, contra eos, qui propter hoc miraculum conuersi sunt, & contra Reginam maxime indignatus, iussit eam extortis mammillis decollari. Quæ cū ad martyrium duceretur, Catherinam rogauit vt pro se, ne deficeret, Dominum præcaretur. Cui virgo. Ne timeas o Regina & Deo dilecta veneranda, quia hodie tibi pro transitorio regno commutabitur æternum, & pro mortali sponso tibi immortalē acquires. Tunc illa robustior tortores hortabatur, ne quod iussi fuerant facere morarentur, & sic eam extra vrbem ducentes, ferreis cauillis eius Mamillas euellunt, & sic percussa gladio migrauit ad Dominum. Cuius corpus Porphirius noctu rapuit & conditum aromatibus sepeliuit. Postera die Catherinæ Tyrannus sic ait. Quamuis Reginæ rea sis, quam arte magica deprauatam mori fecisti, si tamen resipueris nobiscum fœliciter regnās in palatio nostro prima eris. Dic ergo breuiter, quid proponis? quia hodie aut Dijs sacrificia offeres, aut caput amittes. At illa. Fac inquit quæcunque animo concepisti. Et statim data sententia iussa est decollari. Educta igitur spacio orādi dato, cum orasset Deum pro omnibus memoriam suæ passionis agentibus, & in quacunque tribulatione nomen eius inuocantibus, vox ad eā de cœlo descendit, quæ certissime fieri quicquid postulabat ꝓmisit, sic decollata martyrium consummauit. De corpore vero eius pro sanguine lac emanauit, ipsumq; corpus ab Angelis mox assumptum est, & ab illo loco in monte Synai. 20. diebus itineris transportatum, atque ibidem in magna miraculorum gloria requiescit. Nam & ex tumba eius oleum manat, & cuncta debilium membra sanat. Sed Imperator Maxentius diu viuere non potuit impunitus.

De crudelitate & libidine Maximini & Galerij. Cap. IX.

EVse. vbi supra. In orientis vero & Ægypti partibus Maximinus filius per omnia crudelitate, & vesauia Tyrannidem gerebat, ita vt alter alterū in sceleribus videretur imitari, & nescires cui potissimum dare flagitiorum palmam deberes. Itaque Maximinus delicijs, luxu, atque omni dissolutionum genere fluitans, turpissima suis militibus præbebat exempla, ita vt nullum vel breue oppidum absque adulterio nobilium matronarum quæ per loca fuissent repertæ, vel corruptione virginum præteriret, talis hic tantusque vir, qui pudicitiæ, honestatis, iustitiæ, ac totius æquitatis hostis publicus erat, qui vi etiam

Chri-

Christianorum hostis, & persecutor existeret aduersus, tantum crudelitatis exercuit, vt prædecessores suos vincere festinaret in scelere, ignes, laminas, cruces, bestias, maris profundum, & obtruncationem membrorum, effossiones oculorum, & singulis membris specialia inferre supplicia gestiebat. Cum tamen illi constantes, & fortes inuenirentur in tolerando, quantum iste ingeniosus & callidus in exquirendo.

De Sancta Dorothea, qualiter eum delusit. Cap. X.

VErùm cum duobus grauissimis Dominis libidine & crudelitate præceps ageretur. Fuit apud Alexãdriam Dorothea virgo quædam, satis nobili orta familia, ingentibus diuitijs, & propinquis nobilibus pollens. Sed in ea ingenij atq; industriæ bonum, cæterarumque honestarum artium studia magis, quàm hic vigebant: formę vero & decoris gloria tanta fuit, vt mirum ac speciale in ea Dei figmentum crederetur. Sed illa quę religione animi, & honestate vitę pulchrior quàm vultu corporis esse studebat, ęquissimo mentis iudicio, quod pulchrum & decorum inter homines videbatur, id potius Deo consecrare quã vsui humano statuit indulgere, vt virgo Deo sacrata persisteret. At ille qui diuina atque humana, libidine simul & crudelitate fędaret, cognito solius formæ non etiam ingenij ac propositi bono, ad temerandam virginem ac polluendam eius castitatem animum incendit. Comperta vero ꝙ Christiana esset, & secundum sua edicta pęnæ magis, quàm libidini subijcienda videretur, in ambiguo positus æstuare cœpit, & in quam partem se conuerteret ignorare: sed vbi dubios animos libido quæ ei latius dominabatur obtinuit, & expectãtem virginem pro martyrio ad supplicium rapi, per occultos nuncios pro stupro interpellauit. Illa æque nephas sibi esse rndit. templum corporis sui, qd semel Deo consecrauerat, Idolorum cultu, aut libidinis contagione polluere, proinde se quidem ad mortem paratam esse. A crud[illegible]li: vero Tyranno non decere blandum aliquid aut molle proferri, nec esse dignum resolui erga se truces animos, quos quotidie vndanti Christianorum profusus cruor copia duraret. Ad quæ responsa cum ille libidine accensus acrius incalesceret, & nisi verbis, acquieuisset, vi agere decerneret, omnibus virgo pudicissima facultatibus suis, domoque ac familia derelictis, noctu clam cum paucis fidelissimis famulis, & cum amicissima sibi comite castitate discessit, atque illusum Tyrannum vanum amentemque dereliquit. Sed & alias plurimas nobiles mulieres simul ac virgines exemplo illius adortus, sed exemplo nihilominus illius paratiores, ad mortem quam ad seruitutem libidinis nactus, crudelibus supplicijs affici iubet. Hoc modo Maximinus & Maxentius in oriente simul atque in occidente velut vno Dęmonis instinctu armati, & paribus eisdemque vitiis accensi desęuiebant Tyranni.

De flagello diuino, quod eum ad modicum mitescere coegit. Cap. XI.

EVse. vbi supra. Cum autem Maximini per 10. annos erga Christianos fuit crassata crudelitas, ipsum actorem scelerum vltio diuina corripuit, & ille qui lætis, ac saginatis carnibus incedebat superbus, inflatis subito visceribus supputatisque distenditur. In profundioribus dehinc pectoris partibus abortum vulnus, totus intrinsecus viscerum secessus tabo serpẽte depascitur. Post hoc fistulis quibusdam in superficiem purulentis meatibus adapertis, de interioribus putrefacti vulneris ebullire vndatim cœpit innumera vermium multitudo, fœtor vero tam intollerabilis erat vt nullus omnino nec medicorũ quidem propius posset accedere, ꝙ carnes satis lautę, & in omni luxuria nutritæ grauiorem ex corruptione nidorem putredinis exalabant. Denique plerosque medicorum, ꝙ nec morbo aliquid mederi nec vim fętoris tollerare possent, interfici iubet. In quibus cum quidam iugulandus potius quàm medicaturus assisteret, inspiratus a Deo. Cur inquit Imperator erras, & quod Deus infert ab hominib. putas posse reuocari. Nec humanus est iste morbus, nec a medicis curatur. Sed recordare quanta in seruos Dei egeris, quamq; in religionem diuinam impius, & prophanus extiteris, & intelliges vnde tibi sint poscenda remedia. Nam & ego quidem cum cæteris mori potero, tu tamen a medicis non curaberis. Tunc se primum Maximinus hominem intellexit esse, & scelerum suorum immanitatem recordatus, primo omnium errasse se, & impiè egisse profitetur, & velut satisfacere incipit Deo. Deinde conuocatis his qui in officio publico sibi parebãt legem scribit, & continuo emitti iubet, qua non solum a Christianis desinat persecutio, & arceatur omnis iniuria, verum & reædificari eorum permittantur Ecclesiæ, vt solitis cultibus, & obsecrationibus vacantes, etiam pro ipsius salute excelso supplicarent Deo. Idem in 9. lib. Tunc velut post nimiam tempestatem, si Solis splendor cœlo redditus fuisset ac terris, cœperunt duces populi nostri per singulas quasque vrbes frequentare conuentus, Ecclesias instaurare, & concilia agere, sacerdotia reparare. Inde stupor ingens gentilium de tanta tamque subita cõuersione rerum, ita vt admiratione ipsa fateri cogerentur, magnum & solum verum esse Deum Christianorum.

De persecutione quam postmodum in christianos iterauit. Cap. XII.

EX historia Ecclesiastica lib. 8. At vero Maximinus sex non amplius mẽses passus est nostros in pace persistere, & protinus, quicquid ad obturbandam eam nancisci potuit molitur. Igitur primo prohibere nostros per occasiones quasdã tentat, ne ad cęmeteria conuenirent. Interea reppertisse se occasionẽ maximam ratus ex eo, ꝙ apud Anthiochiam simulachrũ quoddam Iouis amicabilis nuper consecratum, artibus quibusdã magicis, & impuris consecrationibus ita compositum est, vt falleret oculos intuentium, & portenta quædam ostentare videretur, & responsa proferre, idq; omnibus, & ipsis Imperatoribus pro certo confirmatur, quod postquam ab vniuersis creditum est, asseueratur idem Deus ille dedisse responsa, ne Christiani habitarent in vrbibus. Tunc vero rursum aduersum nos persecutionis rabies instauratur, & Maximinus interim instantia summa per vrbes singulas, & prouincias Sacerdotes simulachrorum ac Pontifices statuit, multisque eos honoribus, & muneribus afficit, & omnia prorsus diligenter agit, quatenus cunctos beneficiis suis præueniat, vt per hoc promptiores eos efficeret in odium, & necem Christianorum. Confinguntur acta quædam velut apud Pilatum de Saluatore nostro habita, in quibus aduersus Christum omnis blasphemia conscribitur. Quæ acta per omnes regni sui prouincias, prolato edicto, emitti præcepit, & per vrbes singulas, per vicos, per agros etiam proponi, præceptoribus quoq; puerorũ tradi iubet. Vt pro his q̃ ad meditandũ, vel ediscẽdũ dictare solent, hæc tradant pueris memoriæ commendanda.

De sanctis martyribus Syluano, & Petro, & Luciano Anthiocheno. Cap. XIII.

VBi supra Igitur cum apud Tyrum fęnicis vrbem tres quidem iuuenes correpti se Christianos esse confiterentur, bestijs subiguntur, cum quibus & Siluanus Episcopus: 40. annis functus Sacerdotio, vir mansuetudine animi, & ipsa iam senectute venerabilis. Per idem tempus etiam Petrus, de quo supra memorauimus Alexandriæ vrbis episcopus per omnia insignis, & omnibus perfectus vere, & Sacerdos, & hostia Dei subito rapitur, & tanquam ex Maximini præcepto capite obtruncatur, cum quo simul, & alij plures ex Ægypto Episcopi trucidantur. Lucianus quoque vir moribus, continentia, & eruditione præcipuus Anthiochenus presbyter, cum ad tribunal Iudicis fuisset adductus. Cur, inquit ad eum pręses, vir rationabilis & prudens sequeris sectam cuius reddere non potes rationem. Aut si est aliqua audiamus. Tunc ille data sibi facultate dicendi orationem de fide nostra habuisse dicitur, qua finita addidit. Astipulatur his ipse in Hierosolymis locus, & Galgatana rupes sub patibuli onere disrupta. Antrum quoque illud quod auulsis inferni ianuis corpus denuo reddidit animatum, quod potius inde ferebatur ad cœlum. Aut si adhuc vobis minus digna videtur, hæc quæ in terris substantiam gerunt, accipite etiam de cœlo astipulatorem fidelem, solum vobis ipsum horum produco testem. Qui cum hæc fieri per impios, videret in terris, lumen suum meridie abscondit in cęlo. Requirite in annalibus vestris, inuenietis temporibus Pilati Christo patiente, fugato sole interruptam tenebris diem. Quod si terræ si cœlo si sanguini eorum a quibus veritatẽ per tormenta perquiritis, fidem non accommodatis, quomodo meis verbis, allegationibusque credetis? Et cum penè his verbis iam auditoribus suadere cœpisset, abripi iubetur in carcerem, ibique absque tumultu populi necari.

De Opusculis eiusdem Luciani, & Philea. Cap. XIIII.

HIeronymus de illustrib. viris. Lucianus vir disertissimus Anthiochenæ Ecclesiæ presbyter, tãtum in scripturarum studio laborauit, vt vsque nũc quædam exẽplaria scripturarum Luciana nuncupeutur. Feruntur eius de fide libelli, & breues ad nonnullos epistolæ. Passus est Nichomediæ ob confessionẽ Christi sub persecutione Maximini, sepultusque Helenopoli Bithinię. Phileas quoque de vrbe Ægypti, quę vocatur Tumnus, nobilis genere & non paruis opibus suscepto episcopatu, librum de martyrum laude composuit, & de disputatione auctorum habita aduersum iudicem, qui eum sacrificare cogebat, pro Christo capite truncatus, eodem in Ægypto persecutionis actore quo Lucianus Nichomedię. Actor. Iam tamen huius Phileę passionem supra tempore Diocleciani posuimus, sub quo ponit Eusebius. Sed potuit eius passio sub Diocletiano inchoari, & sub Maximino consummari. Vel forte sub Maximino passus est, & imperante Diocletiano, quia sub eo antea Maximinus militauit.

De

De Sancto Petro Alexandrino. Cap. XV.

EX gestis eius. Sāctus vero Petrus Alexandrinus Episcopus. De quo paulò ante dictum est, tempore episcopatus sui nunquā in cathedra sua voluit sedere, sed super scabellum ipsius cathedræ residebat. Propter quod frequēter clerus, & populis cōquerebatur, sed nequaquam acquiescebat. Quia quotiens ascendebat, splē dor igneus de ipsa sede egrediens ei apparebat, cuius aspectu vir sanctus ita accēdebatur, vt interdum se nesciret in corpore. Cum aūt quadam solennitate Clerus, & Episcopi, qui aderant, de tam humili eius sessione quererētur, ille coactus rē celare nō valens. Cur inquit affligitis cor meum, an nō videtis virtutem igneā, quæ emicat in ipso solio, & spiritum coruscare nō cernitis. Cūque omnes demisso capite tantam rem audientes cōticuissent subiunxit. Credite mihi filioli si videretis, quæ video, cognosceretis, quid est virtus sacerdotalis, & quæ gratia in ipsis habitat, ad cuius maiestatis præsentiā ego territus in eadem cathedra sedere nō audeo. Hic igitur Episcopus inter præcipuos egregius 12. annos in episcopatu illius vrbis exegit, quorū tres ante persecutionē, reliquos vero 9. in diuersis tentationum generibus duxit. Cūque se semper in omni agone persecutionū positus, artioribus vinculis continentiæ distringeret, & ad vtilitatem atq; instructionem Ecclesiæ verbo Dei nobiliter insisteret, ad hunc Maximinus comprehendendū quendam direxit. Qui ingressus Alexandriā repperit eum cum multitudine populorum sanctorum Apostolorum cōmemorationem celebrantem. Quem comprehensum, & vinculis alligatum, posuit in custodia carceris. Post dies aliquot Maximianus lris ammonuit Tribunum, vt quàm celerius eum puniret.

De Visione sua super Arrio, & de eius martirio. Cap. XVI.

INterea dum in carcere seruaretur, & vniuersus populus Alexandriæ fores carceris obseruaret amore sui pastoris. Arrius infelix, qui a beato Petro excommunicatus, & degradatus propter dogma erroris habebatur, cognita sententia Maximini, aduersus beatum Petrum festine peruenit ad Ecclesiā, obsecrans, vt pro eo apud Episcopū Clerus, & populus intercederet, putans, quòd post discessum eius ipse leuaretur Episcopus. Venientes igitur, qui rogati fuerant cœperunt pro Arrio beato Episcopo supplicare. Quibus sanctus Episcopus, cum magno suspirio respōdit, quia iam Arrius Deo mortuus, & a facie Dei proiectus esset, eo ꝙ grauiter in essentiam deitatis blasphemasset, dogmatisans Patrem, & filiū, & Spiritūsanctū non esse vnius naturæ, & essentiæ. Et apprehendens duos Presbyteros Achillā, & Alexandrū de turba seorsum, ait illis secreto. Ego quidē, & si peccator sum, tamen scio me vocatione cælesti ad hunc agonē martyrij esse vocatū. Vobis est igitur pium cōfiteri mysterium Dei, ꝙ mihi reuelatū est, quia vos post martyriū meum sedē, & episcopatum meū cōsecuturi estis. Et tu quidē prius Achilla, post vero Alexāder tercius. In hac hora deniq; noctis, vt vobis totū de Arrio aperiā, cum solēni cōsuetudine Deo sacrificium orationis cōsummassem, ecce subito apparuit mihi in habitu pueri Christus Dominus meus, ad cuius præsentiā splendore nimio illustratus, vultum maiestatis eius nō valebā aspicere. Erat autē indutus collobio lineo, candido nimis, cōscisso a summo vsq; deorsum, & ambabus manibus cōiungebat eū circa pectus, in eo, ꝙ ammodo cooperiens nuditatē suā. Quem, vt vidi, timore nimio correptus, tandē confortatus aio ad eum: Quid est domine, ꝙ video tunicā tuam descissam a summo vsq; deorsum? Qui respondens dixit mihi, Quotidie vides tractus, & nescis quō scissa est. Arrius hoc fecit, qui separauit a me populum hæreditatis meæ, cōparatum sanguine meo. Præcipio nunc, & moneo, ne recipias eum in cōmunionē, nec rogantibus his, qui venturi sunt ad te, quos ille rogauerat veniam ei præstes. Hæc, quæ tibi manifestaui, duobus Presbyteris tu nota facies, vt ipsi post te eū anathematizādo abijciāt, ne illius errore populus decipiatur. Exhortationis igitur sermonem faciens, vt in catholicæ fidei vnitate manerēt, cōmendans eos Domino in quē crediderāt, dimisit eos in pace. Nimio quoq; amore illius cū populi circa carcerē detinerētur, apte de carcere educi nō posset, noctis medio tribunus vnà cū militibus rupto pariete carceris ꝑ mediū foramē ad locū vbi decollandus erat, eū perduci fecit. Sanctus itaq; Petrus oratione facta ad sepulchrum beati Marci Euāgelistæ, & sanctorū successorū eius: Aniani, Demetrij, Theonæ, inclinās genua sua, & gratias agens Deo, qui eum martyribus suis associasset, extendit ceruicem suam gladiatori, atque ita percussus martyrij palmam adeptus occubuit.

De Sancto Romano martyre. Cap. XVII.

EX gestis eius. Cum autem Galerius edictum vbique misisset, vt Christum, negaret, quicunque viuere vellet. Hoc cognito Romanus vir acris excellentiæ pauētium animos confortabat, & ne cæderent turbini suadebat. Itaque cōspirat vno spiritu confederatus grex christianus fidem tueri, vel libenter emori. Cunque relatum esset ad iudicem plebis rebellis Romanum esse ducem, præceps iubetur rapi, & solus tanquàm incitator, & fax omnium causam dicere pro contumaci plebe. At ille non resistens, se quoque vinciri petiit, & vltro flexas in tergum manus torsit. Cui Tyrannus astanti ait. Infame mōstrum, tu ventilator vrbis, & vulgi procella leuis, mentes mobiles inquietas, equum est (ni fallor) vt mox futuræ cædis primus exitium luas, & feras ipse, quod ferendum suaseras. Cui ille ore libero respondit. Amplector o Præfecte, nec me subtrahe, vt pro fideli plebe solus immoler dignus subire quecūque vestra crudelitas iusserit. Tunc scindunt milites vtrūque viri latus mucrone hiulco, longa per artus tractim vulnera sulcant, obliqua rectis, recta trasuersis secant, vt iam retectis ossibus albescere pectus. Inter hæc quietus manens Romanus ait hoc totum Præfecte, quod laceratur non dolet, dolet, ꝙ pectori tuo error insedit, & ꝙ populos istos perditos tecum trahis. Vix martyr orationem peregerat, tunc furens Asclepiades interserit. Vertat ictum carnifex in os loquentis, & in maxillas manus, sulcosque acutos, & fidiculas transferat, verbositatis ipse rumpatur locus, & scaturiētes auras perforatis follibus perdat. Implet iussa Lictor impius, ambas genas stringentibus vngulis, & cruentis faciem secat votis, hirluta barbis carptim cutis soluitur, & vsque ad mentum vultus eius scinditur omnis.

De Fine agonis eius, & Barale pueri. Cap. XVIII.

MArtir autem inter fluentem sanguinem fatur. Grates tibi o Præfecte magis debeo, ꝙ multa panderis ora, iam Christum loquor. Christique patris gloriam. Ecce tot laudant ora, quot sunt vulnera. Sed, quia luctari tecum nō licet ratione profunda, consulamus proxima, interrogetur ipsa naturalium sensuum simplex, & sine arte fuci imperita sententia. Da septenē circiter vel infra puerum innocentem, vt percūctemus, quod recens infantia sequendū dicet, quid nouus vigor sapiat. Hanc vocem Præfectus amplectens, vnum de caterua infantiū nuper ablactatū adesse præcepit. Cui Romanus ait: Quid tibi filiole videtur esse verum, & congruens, vnum ne Christum colere. & in Christo patrem, an mille formatū Deos adorare? Tūc infans arrisit, nec moratus retulit. Quicquid homines dicāt, vnū oportet esse Deum, & verū vnicum, cūq; hic sit Christus. Christus est verus Deus: nā deorum genera multa nec pueri putant. At tyrānus stupuit pudore fluctuans, nec. n. decebat innocenti ætatulæ vim legis inferre, nec furor sinebat loquenti talia parcere. Quis tibi inquit actor est vocis huius: Respondit ille. Mater, & Matri Deus. Ego, vt de fontibus gemellis vberū lac paruus hausi: Christum, & hausi credere. Illa imbibit ex patēte spiritu docta, quo me pasceret inter ipsa cunabula, tunc exclamās Asclepiades. Ergo inquit assit ipsa Mater, & disciplinæ suæ tristē exitum spectet. Statimq; iussit infantē remota veste virgis verberari, tenerumque duris ictibus tergum secari. Denique ꝑcepit vtrumque perdi, scilicet, puerum gladio decollari, magistrū igne excremari, puerum carnifex poposcit: Mater dedit, nec fletibus immorata tantum osculum vnum impressit, vale inquit dulcissime. Et cum beatus Christi regna intraueris, memento Matris. Tunc cum percussor ense ceruiculam ferit, docta psallere mulier hymnum canebat carminis Dauitici. Preciosa sancti mors sub aspectu Dei. Cumque inde retortis brachijs Romanus ingereretur rogo. Scio inquit ille non futurum, vt nunc cremer, nec hoc passionis genus est mihi datum, sed restat ingens, vt fiat miraculum. Hæc eius orsa sequitur immensus fragor himbri ruentis, & niuibus præceps vndatim ignes obruit. Quod audiens Iudex hoc magicæ artis ludibrio iratus attribuit. Tunc iussit martyrem foro pertrahi, & in tenebris noctialis carceris trudi, cuius collum fune Lictor nephandus elisit, & sic eius peracta passione, anima vinculis absoluta cælum petiit.

De Sanctis Quirino, & Pamphilio martiribus. Cap. XIX.

EX martirologio. Præterea pridie non. Iunij celebratur apud Illiricum ciuitatem Scythiæ, natale beati Quirini Episcopi, qui pro fide Christi (vt Prudentius scribit) ligato ad manum molari saxo in flumen præcipitatus est, & cum circunstātibus diu collocutus ne eius terreretur exemplo vix precibus, vt mergeretur obtinuit. Hiero. de illustribus viris. Pamphilus Presbyter Eusebii Cæsariensis Episcopi necessarius tanto bibliothecę diuino amore flagrauit, vt maximam partem Origenis voluminum sua manu descripserit, quæ vsque hodie in Cæsariēsi bibliotheca habetur. Sed in 12. Prophetas 25. ex Geneseon Origenis volumina manu eius exarata repperi. Quæ tantum amplector, & seruo gaudio, vt Cræsi opes me habere credam. Si. n. lætitia est vnam epistolam habere martyris, quamtomagis tot millia versuū, quæ mihi videtur sui sanguinis signasse vestigijs,

Scripsit

Scripsit antequam Eusebius scriberet Apologeticum pro Origene. Et passus est Cęsareæ Palestinæ sub persecutione Maximini.

De impijs edictis Galerij contra Christianos. *Cap.* XX.

EVse. 9. li. Tanta autem in breui aduersum nos crudelissimus Tyrannus excitauit, vt longe sæuiora prioribus, & duriora patrarentur aduersum nos legationes prouinciarum, & vrbium, quando tot, & tanta imperialia edicta venerantur, ita etiam, vt æreis tabulis inscidi leges, quæ aduersum nos datæ fuerant iuberentur, quando pueris scholaris meditatio de Pilato, & Iesu haberi cõtumeliæ nostri gratia iussa est, & cõfictis referta blasphemijs per totã diem decantari. In his, vero legibus, quas aduersum nos ære inscisas singulis ciuitatibus proposuerat, velut in æternum mansuras iactanter, & superbe descripserat, ꝙ ex quo Christiani vrbib. sedibusq; pellerẽtur, & aeris læta esset tẽperies, & terræ fæcunditas abundantior. Iõq; recte cõsuli ad Deorum immortalium gratiã, vt inuisum hoc hoĩum genus ex oĩbus locis in quibus eorũ maiestas colitur pelleretur. Nec mora Dei ꝓuidentia dum adhuc per aliquas lõgius positas ciuitates impia mitterentur edicta, arrogantiã tyrannicæ vocis refrenans, qua lætas segetes pro Christianorum fuga, & vberes frugibus descripserat cãpos, himbres restringit in nubibus, & effectas arida sterilitate segetes dereliquit. Arescit etiam herba camporum, & nõ solũ hoĩbus fructum, verumetiã pecudibus pabulum negat: fames quoque tetra, & obscena vbiq; crassatur. Aeris quoq; tẽpies, quã suis impiis actibus descripserat famulari, in tantã corruptionẽ versa est, vt humana corpa vlceribus pessimis, quæ Ignis sacer appellatur, necnõ, & his qui dicuntur carbunculi replerẽtur: ita, vt ora hoĩum atq; oculos occuparent, vt si quis forte ex his effugisset mortẽ luminibus orbaretur. Sed, & alijs nihilominus pestilentibus morbis virorum ac mulierum immensæ multitudines, & præcipue infantium cateruatim cadebant.

De Vltione diuina in Galerium, & in suos. *Cap.* XXI.

EVsebius vbi supra. Additur etiam illud his malis, vt Armeniorum gens olim, & vtilissima, & amicissima Populo Romano, dum ab eo Christianæ religionis ritũ, cui deuotissime vniuersa dedita est, in Idolorũ cultum mutare cogeretur, & Demones venerari pro Deo, inimici pro amicis, & pro sociis aduersarij effecti, se manu aduersum nepharia eius edicta defensare pararent, ac sponte bellũ inferrent, quę simul oĩa coaceruata stulte ab eo pænas arrogantiæ deposcebant. Pro quo per fugam persecutionis, q̃ Christianorum pacẽ sibi, & rerũ oĩum copias atq; etiã aeris temperiẽ deseruire iactauerat. Igitur cum ipse, & exercitus bello armenico vehementer, & acriter vrgerẽtur, populos per vicos, & per vrbes, quibus diuina atq; humana prospere cũcta cessura legum suarũ auctoritate promiserat, fames dira absq; vlla miseratione vastabat. In vrbibus tantæ per dies singulos multitudines cadebant, vt nec loca ad sepulturas inuenirent. Quãplurimi vero ita exhausti incedebant, vt simulachra magis carne carentia, quã homines putarentur, colore tetro, luminibus in profundũ diuersis, huc atq; illuc corpore nutabundi, & iam iamq; lapsuri ingrediebantur. Interea per plateas omnes, & angiportus erant omnia repleta cadaueribus mortuorum, nec erat omnino, qui sepeliret, dum, & episcopi, qui superesse videbantur adhuc morbo inualidi essent, & quasi cõtinnò morituri. Ex quo fiebat spectaculũ miserabile, ita vt quã plurimi a canibus deuorarẽtur. Hęc extitit legũ Maximini atq; arrogantiæ, & elationis eius, & iudicii de Christianis habiti remuneratio, hæc illius in Deum pietas eẽ religionis, vt asserebat celitus traditæ maiestas. Verũ (vt supius diximus) cũ, & inhumata mortuorum cadauera, quos fames cõsumpserat, in plateis iacerent, & quos lues vsq; ad vnũ interemerat, nihilominus in domibus insepulti manerent. Qui vero superesse videbantur, cũ vrgerent inedia, clamare cæperunt omnes, & sponte Christianorum pietatem, & misericordiam imprecari, quousque pauloante extorres patria, & domo egerant, nunc suppliciter exorare vt more sibi solito viuentibus alimoniæ auxilium deferant.

De Pietate Christianorum in Paganos. *Cap.* XXII.

CVm vero nostrorum populi, quibus reuera p Dei gratiã, quod maxime oĩbus mirabile fuit. neq; fames in aliquo, neq; lues fuerat dñata, in nullo prorsus iniuriæ memores, more sibi solito ad mĩam inimicorũ, pceptis dñicis instituti, cõferre certatim vnusquisq; prout poterat cibos, & sustentare ac reficere pereuntes, & non solum cibos cum eis, sed & affectum cum eis pticipare cæperũt, ex quo indigentibus parua sufficere videbantur eo, ꝙ cũ magna pietatis affectione pbebantur. Illos quoque, qui morbi cõtagione laborabant, ad quos nullus gẽtiliũ neq; propinquorũ quidam introibat, sedula, & frequenti visitatione curari, nec pati oĩno aliquid p cõtagiũ, quippe quos diuina gratia circũdaret. Cadaueribus quoque mortuorum sepulturam deferre, & quę sunt naturæ iusta complere, ita breui ingressu solo Christianorum per vrbes, & vicos malorum facies immutata, rebus ipsis atque operibus, veram esse, & piam religionem Christianorum in cordibus omnium scripsit, multo tenacius, quàm tabulis æreis eam falsam esse Tyrannus inciderat. Tunc ergo videtur complètum illud, quod scriptum est in Exodo, quòd Aegyptijs erant tenebræ palpabiles, & crassæ. Filijs autem Israel erat lux in omnibus habitationibus suis.

De Eusebio Papa, & dissonantia historia. *Cap.* XXIII.

EVsebius vbi supra. Temporibus Constantini Eusebius natione Gręcus in Papatu sedit. Hic hęreticos inuenit in vrbe Roma, quos per manus impositionem reconciliauit. Huius temporibus inuenta est Crux Domini. 5. Non. Maij, & baptizatus est Iudas, qui est, & Quiriacus. Sedit autem annis 6. & sepultus est in cæmeterio Calixti via Apia. 6. Non. Octobris. Post hũc Melchiades natione Apher sedit annis quatuor. Hic constituit nulla ratione die dominica, aut quinta feria ieiunium a fidelibus agi, quia eos dies pagani, quasi sacrum ieiunium celebrabant. Et Manichei inuenti sunt in vrbe Roma. Sepultus est autem, & ipse in pręfato loco Idus Decembris. Post hunc Siluester natione Romanus sedit annis. 23. Hic exilio fuit in monte Serapti. Et postmodum, rediens cum gloria baptizauit Constantinum Augustum, quem curauit Dñs a lepra, cuius persecutionem primo fugiens, exilio fuisse cognoscitur. Actor. Mirandum quomodo liber iste de gestis Romanorum Pontificum a Damaso Papa conscriptus, ab alijs historiographis dissonat in pluribus. Nam Eusebius Cæsariensis fuit scriptor eorum, quæ præsens vidit, & audiuit. Fuit enim temporibus Constantini, dicit in chronicis suis, ꝙ Eusebius temporibus Galerij tantum sedit mensibus sex, & post eum Melchiades annis. 3. Ruffinus in historia ecclesiastica decimo libro. Post Concilium Nicenum, quod constat a Constantino iam Christianissimo, & religiosissimo Imperatore cum multis Episcopis fuisse celebratum, narrat sanctam Domini Crucem a sancta Helena fuisse quæsitam, & inuentam. Quòd autem Constantinus post adeptum Imperium Christianos persecutus sit, nusquam legi potest, præterq̃ in actibus beati Siluestri. Vbi dicitur eundem Papam in monte Serapti latuisse, vt persecutiones Constantini declinaret. In martyrologio tamen ita legitur. xvij. Cal. Augusti apud Anthiochiam Syriæ, natale beati Eustachij Episcopi, & confessoris sub Cõstantino Principe, qui ob Catholicam fidem intra Ianopolim ciuitatem Syriæ pulsus exilio ibidẽ requieuit. Superius quoq; iam dictum est rabiem persecutionis non cessasse vsq; ad 7. annũ Cõstantini magni. Ex tunc. n. idẽ Imperator pacẽ Ecclesijs reddidit.

De Martyribus quorum tempora ignorantur, & primo de sancto Christoforo. *Cap.* XXIIII.

QVoniam ergo passiones martyrum, quorum certa tempora repperimus superius abbreuiatas suis locis posuimus, nũc completis. 10. persecutionibus restat, vt eorum quoque & de quibus incertum est, quibus temporibus passi sunt, gloriosos agones Deo iuuante describamus. Christoforus vir procerissimę staturę, & vultu terribilis, cum in Samon ciuitatem Liciæ fortuitu aduenisset, & rex vrbis nomine Dagnos sanctos Dei nolentes sacrificare grauiter tormẽtaret. Interrogatus est, si secundum decreta principum sacrificijs consentiret. At ille non intelligens linguam eorum, valde tristatus est, & prostratus orauit ad Dominum, vt ei illius linguæ concederet intellectum. Dumque persisteret in prece, iudices eum insanire putantes, sic eum reliquerunt, & venerunt ad locum vbi Christiani varijs pœnis torquebantur. Subito Christoforus dato, sibi quod petierat, diuina voce confortatus, cucurrit ad locum, & videns sanctos torqueri, cum tortores, & iudices increparet. suum vultum clamide cooperuit, vt agnosci non posset. Quem statim vnus ex iudicibus alapa percussit, & ille vultum discooperiens, protinus ei dixit. Nisi essem Christianus, & pro Deo tormenta, & iniurias pati vellem, illatam mihi iniuriam in te protinus retorsissem. At ille vultum viri immutatum non sustinens conterritus cucurrit ad Regem. Cui cum hęc omnia seriatim dixisset, & Rex Christoforum perdere cogitaret: Interim Christoforus confluentem populum allocutus per prædicationem suam baculum quendam aridum in terram fixit, & ad honorem Dei, & conuersionem populi, vt flores, & frõdes produceret impetrauit. Ad quod miraculum multi sunt conuersi, & a Petro Presbytero baptyzati. Hoc iterũ Rex audiens iratus misit milites, qui eum ligatum adducerent. Qui cum ad eum accedere non auderent ait eis Christoforus. Quid vultis aut quem queritis? Rex inquiũt misit nos ad te, vt te ad eum vinctum duceremus. Qui respõdit. Si voluero nec solutus nec vinctus duci potero. Dicunt ei milites. Ergo si non vis nobiscum venire, vade quocunque volueris,

& nos

& nos dicemus,ꝙ te non inuenimus.Nō ita inquit,sed ego ibo vobiscum. Quos cum prædicando in itinere conuertisset,& baptizari fecit, & appropinquans vrbi, fecit se vinctis post tergū manibus ad regem deduci. Cuius magnitudinem Rex admiratus,genus eius requirit.Genus inquit meum facies mea indicat ex regione Cananitida,a parētibus Reprobus dicor. Sed hoc nomen in baptismo spernens, Christoforus nūc appellor.Rex ait, Quod stultum nomen tibi imposuisti, Christi.s.crucifixi, quia certe sicut nec sibi,ita nec tibi prodesse poterit,vnum tamen dico tibi,ꝙ si Dijs sacrificaueris magnos a me honores,& diuitias consequeris,aut certe si oblata respueris diris supplicijs contrasumeris. Nolētem itaque iussit Rex in eculeo suspendi,& vsque ad nudationem costarum vnguibus laniari.

Passio Sanctarum Niceta & Aquilina. Cap. XXV.

TVnc suggestum est Regi vt duas formosas mulieres, ad eū faceret introduci.Quo facto vir sanctus in oratione prosternitur, & cum a Meretricibus plausu manuum, & amplexibus vrgeretur, Surrexit & ait illis. Quid vultis, & cur inductæ estis. At illæ vultus eius claritate perterritæ dixerunt. Miserere nostri sancte Christofore, vt in Deum,quem prædicas possimus credere,quia huc introductæ sumus,vt sicut multos decipimus, ita & te ad idolatriam traheremus. Tunc Christoforus blande eis respondit,& eas ad Christum prędicando conuertit.Quod cū Rex audisset, iussit eas sibi quamtotius præsentari, & ait illis. Nunquid & vos a Dijs recessistis illius maleficijs? per Deos iuro,ꝙ si non sacrificaueritis,morte pessima peribitis.Quæ responderunt.Si Dij sunt immolare debemus, sed iube prius mundari plateas,vt omnes ad templum Deorum perueniant,quia Niceta & Aquilina ibi sacrificare habent.Quo facto cum per plateas ornatas ad templum venissent,dixerūt astantibus, vt ad eas intenderent, & ascendentes ad Idolum Iouis dixerunt. Si Deus, es,iube quid faciamus, quia Rex præcepit vt sacrificemus. Cūque Idolum nil dixisset, alligantes omnia Idola zonis suis, deiecerunt ad terram & in puluerem confregerunt, & dixerunt astātibus. Vocate medicos,vt curēt Deos vestros.Tunc Rex iratus dixit eis. Ego monui vos Deos adorare non conterere, testor autem virtutem eorum, ꝙ perimam vos per diuersas angustias tormentorum. At illæ dixerunt.Stulte,si erant Dij, cur a fragili sexu se permiserunt conteri.Tunc iussu Regis Aquilina suspenditur, & ligato ad pedes eius ingenti saxo membra eius omnia disrumpuntur. Quo facto cum migrasset ad Dominum, soror eius Niceta ligata manus,& pedes, in ignem proijcitur,& inde exiens illæsa protinus decollatur.

Passio sancti Christofori martyris. Cap. XXVI.

POst hoc Christoforus educitur, & confluentem ad se populum confortans Regi celeriter præsentatur.Qui videns populum multum ad Christum conuersum, iussit omnes citius decollari,Christoforum vero ferreis cathenis ligatum virgis cędi. Deinde super sellam ferream clauis, & vinculis alligatum, succenso igne & iniecta pice in medio ciuitatis vsque ad cinerem concremari,sed repente sella sicut cera confringitur,& Christoforus in medio ignis incolumis ad fidē populos adhortabatur.Multis ergo credentibus, Rex in malitia permanēs,iussit molarē lapidē in collo eius alligari, & per plateas ciuitatis distractum ligari ad stipitē,& a militibus sagittari.Cui cū sagittæ nocere nō possent,& Rex & milites eū occidere se putarent,ex pendentes in eo sagittas ei pariter insultabāt.At ille dū imminētē eis pęnā & sibi gloriā pdicat insultantibus reinsultat, & iussu Regis ad decollandū ducitur,& ibi finito orandi spacio decollat.

De passione sanctæ Margarithæ virginis. Cap. XXVII.

SAncta Margaritha nata in Antiochia a parentibus gentilibus nutrici traditur,a qua dulciter & studiose nutrit.Adulta se spōte baptizari fecit,& defuncta Matre,à patre propter hoc exosa oues nutricis suæ pulcherrima puella pascebat. Tunc accidit quendam Senescallum Imperatoris transire per Antiochiam. Qui cum puellam vidisset,& iam in amore eius vehementer arderet, iussit eam ad se venire, & cępit ab ea nomen & genus,& religionem inquirere. At illa consequenter respondit, se esse nomine Margaritham, genere nobilem, religione Christianam.Tunc Præses,Prima inquit duo tibi conueniunt,sed tertium nimis discordat,vt puella tam pulchra, tam nobilis credat in crucifixum, qui nec sibi nec alijs, ferre potuit auxilium.Tūc Margaritha tam recte & tam prudenter de fide nostra,& infidelitate paganorum respondit,ꝙ Præses eius rationibus superatus, erubescens,se victum iussit eam carceri mancipari. Sequenti die iubetur, aut sacrificijs consentire, aut diuersis supplicijs deperire. Renuens exuitur, suspenditur, & virgis acerrimis, vsque ad fluxum sanguinis,& defectum cœdentium laniatur. At illa virtute Dei nec suspirauit, nec gemuit, nec saltem vultum tristem contraxit.Et cūm adhuc Dominum prædicaret,putans se Pręses irrideri pectinibus ferreis iussit carnes eius vsq; ad ossa sulcari. Quod dum fieret, & propter eā populus astans fleret, dū etiā ipse Præses quasi pie ei cōsuleret, & illa immobilis pmaneret, ait Præses,Iam nō parcam,iam non miserebor.consulentes sibi deludit.Deos blasphemat,tormenta contemnit.In carcerē ergo mittitur, vt excogitatis supplicijs per membra singula diutius puniretur. Sed statim tenebræ carceris immenso lumine radiante fugantur,sed diabolus, vt eam terreret,subito ei in Draconem mutatus apparet. Qui cum eam quasi deuoraturus impeteret,signo crucis opposito protinus euanuit.Sed tamen ille adhuc, vt ei quocūque modo suaderet, in hominem se mutauit. At illa Demonē esse intelligens,eum per caput apprehendit,& sub se ad terram deijciens coegit, vt diceret, cur Christianos tā multipliciter attentaret.Qui respondit naturale sibi esse,odium contra virtutum viros, & quamuis sæpe repellatur ab eis, spe tamen, & desiderio seducendi semper infestus existit. Et quia inuidet nobis fælicitatem quam perdidit. Et si hanc recuperare non pōt, eam alijs auferre contendit. Et his dictis dum virgo pedem sublevauit, ille statim velut fumus euanuit.

Finis Agonis eiusdem. Cap. XXVIII.

ILla ergo spē accipiens,ꝙ ministrū iā secum uinceret, quæ iā caput impiorum Diabolum superasset,sequenti die conuenientibus populis virgo Iudici præsentatur,& sacrificare nolēs exuitur, & appositis ad latera facibus caro recens lacerata vsq; ad intima crematur, ita vt mirarentur, quō tam fragilis puella tanta posset tollerare tormenta.Sed insensatus Præses dolium aqua frigida iubet impleri, & ligatā in eo diutius detineri,vt cōmutatio tormentorū pæna esset grauior,non refrigerium,& nouum dolorem afferret supplicium nouū, sed dū ligata in aquā mergitur,facto terremotu,omnibus,qui aderant perturbatis virgo illesa egreditur.Videns ergo Præses, ꝙ ex hoc miraculo populi ad fidem cōcurrerent, timens ne diutius viuens plures cōuerteret,eam decollari præcepit.Illos autem, qui crediderāt,varijs mortibus cōsummauit. Margaritha igitur impetrato orādi spacio,orauit prius pro se, deinde pro omnibus Christianis, & postea pro persecutoribus, suis. Et (ut alibi legitur) pro parturientibus, vt quecunque in partu nomen eius inuocaret, statim edita prole periculum partus euaderet. Ibi etiam 13.kalen. Augusti martyrizata fuisse legitur.Vnde mirum est,ꝙ a multis 8.ante diebus.s.3 idus Iulij eius festiuitas celebretur.

Passio Sanctæ Reginæ virginis. Cap. XXIX.

PRæterea sub Olibrio passa est sancta virgo Regina,Clemētis cuiusdam gentilis vnica filia. Quæ cum esset annorum 15.audiens sanctorum certamina,totā spem habebat in Domino.Transiens aūt Olibrius de Massilia in Alesiam ciuitatē, sedens in curriculo suo videns eā speciosam nimis, iussit eā deprehendi, cōcupiscentia eius illectus. At illa oratione præmissa cōspectui eius præsentata, genus, & nomē ac professionem interrogata,dixit se esse ingenuam nomine Reginā, sanctę Trinitatis cultricē. Cui Præfectus dixit; Ergo obtines nomē Galilei illius vel Nazarei. Regina dixit etiā obtineo, si digna sum, & innocetur Dominus meus Christus super me, & obumbret, & protegat velut suā ancillam. Tunc iussit impius Præfectus custodiri eam vsq; dum veniret ad ciuitatem,& præcepit eā reduci in carcerem vsq; dum immolaret, & sic publice audiret eā. Ingressus aūt ciuitatem Alesiam Dijs suis immolauit, & sedens publice pro tribunali puellam adduci iussit.Vidensq; pulchritudinem eius dissolutus est Spiritus eius super eā vehementer, & dixit ei,Cognosce Deos o iuuēcula,quia misereor pulchritudini & teneritudini tuæ,& multas pecunias habebis a me,& bene tibi erit præ cunctis puellis. Alioquin plagas, & pænas pessimas sustinebis, & corpus tuū tenerum gladij, & ignes fortiores cōsummenent,quæ cum interita cōstanter in cōfessione Christi permaneret,iussit eā expoliari,& in eculeum assumi,subtilibusque virgis cædi.At illa in eculeum extensa, dolorem non sentiebat, sed respiciens in cælum dicebat. In te domine speraui non confundar in æternum.Cumque cęderetur,membra eius tenera virgæ graciles incidebāt,& sanguis multus decurrebat,ita,vt astantes flerent amarissime super eam,& dicebant ei quidam.O qualem decorem perdis propter incredulitatem.Consenti,& sacrifica,vt possis euadere tormēta.Regina dixit, O mali consiliarij, o consilia malarum cogitationum, non consentio,non sacrifico, Christum Iesum, qui me confortat habeo. Iratus Præfectus iussit eam exungulari, & a carnificibus lacerari. Qui ita latera eius exumbulabant,vt etiā impius, & crudelis Præfectus de clamide sibi faciem cooperiret, & auerteret se. Similiter, & astantes lachrymabantur,videntes carnes eius exterminatas.

Consumatio Agonis eius. Cap. XXX.

DIxit autem Præfectus quid est o Regina,neq; tu tibi potes misereri. Ecce caro tua exterminata est, & membra tua inutilia

inutilia facta sunt. Consenti mihi, & sacrifica. Impossibile est te sine tormentis transire, si mihi nō obedieris. Quæ cū eius verba despiceret eumque insipientem, & infelicem vocaret, iussit eā deponi, & in carcerem duci, vbi cum orasset, subito columba apparuit, & crux in cælum erecta est, vsq; ad locum vbi puella stabat, & columba stans super crucem dicebat. Aue Regina vnguētum suauitatis per orationem referens, parata etenim est tibi corona gloriæ, apertus est tibi Paradisus, & eris requiescens cum patribus tuis. Tunc illa glorificauit Deum: Mane autem Iudici præsentata cū nollet ei consentire iussa est expoliari, & in eculeo suspendi, ac lampades eius lateribus applicari, illa autem leuans oculos in cælum dicebat. Transiui per ignem, & aquam, & eduxisti me in refrigerium. Tunc iussit impius Præfectus afferri vas quoddam magnum, & impleri aqua, & deponi eā de ligno, & alligari manus eius, & pedes, & mitti ibi, vt suffocaretur in aqua. At illa orabat dicens. Domine disrumpe vincula mea, vt tibi sacrificem hostiā laudis. Fiat mihi hæc aqua etiam aqua suauitatis, fiat mihi hæc suffocatio illuminatio salutis. Et postquam orauit miserunt illam in vas illud aqua plenum. Et ecce terremotus factus est magnus, & ecce de cælo columba descendens habebat in ore coronam, & disrupta sunt vincula beatæ Reginæ, & ascendit de aqua laudans, & benedicens Deum, dicens. Dominus regnauit decorem indutus est. Illuminasti me Domine Iesu Christe, & saluasti misertus vnicæ puellæ, qui es benedictus ante sæcula. Et facta est vox colūbæ dicens. Veni Regina in requiem Christi, beata es, quæ hanc coronam meruisti. Tunc crediderunt in Dominum animę 85. virorum, & mulierum Iratus ergo Olibrius, fecit eam decollari. Huius passio recolitur 7. idus Septembris. Cuius animam cūctis videntibus Angeli tulerunt in cęlum cum laudibus.

Passio Sanctorum Iuliani & Ferreoli, Cap. XXXI.

ET gestis eorum. Iulianus in Auernia natus genere, & religione nobilis, Ferreoli tribuni comes erat, & vterque Deo in militari habitu seruiebant. Cum ergo gentilium furor Christianos vbiq; persequens, ad Viennam veniret. Iulianus amore martyrii flagrans cum se gladio furentium expositione præoptaret. Precibus sancti Ferreoli coactus est, vt apud Aluernam fugiens, ad Christianorum superstitum solamen paululum persecutionis impetum declinaret. Tunc Chrysipinus consularis audito, ꝙ illic Iulianus lateret, misso persecutore præcepit, vt inuentum cōstanter occideret. Sentiens hoc Iulianus, ꝙ eum persecutor inquireret, sponte fores exiliens quęrenti intrepidus se opposuit, & protinus ictum ferientis excepit. Cuius caput in ꝓximo fonte lauantes, ad sanctum Ferreolum deferunt, vt ipso similem mortem exciperet, nisi sacrificiis consentiret, qđ & factum est, & caput sancti Iuliani cum solo corpore sancti Ferreoli in vno tumulo collocatum est. Post multos annos cum sanctus Mauritius Viennensis Episcopus eos releuaret, inuenit caput sancti Iuliani inter manus sancti Ferreoli, ita vtrinque, illesum, & integrum, ac si eadem die fuisset sepultum.

Miracula Eiusdem sancti Iuliani. Cap. XXXII.

INter plurima huius sancti miracula testatur Gregorius Thuronensis, ꝙ cum quidam Rusticus die dominica arare præsumeret, apprehensa securi, vt vomerem emundaret, protinus cō tractis digitis manubrium in dextra eius adhæsit. Cūq; pudore, & dolore nimio torqueretur post duos annos ipso dominico die in Ecclesia sancti Iuliani vigilans liberatur. Cum autē quidam nobilis, quasdam res huius Ecclesiæ peruasisset, & a Sacerdote per nuncios rogaretur, vt quod male cæperat relaxaret, ille res sancti retinuit, & clericos cum iniuriis effugauit. Qui tamen post aliquātum tempus huius præsumptionis immemor cum ad festum sancti Iuliani cum aliis aduenisset, & in hospitio suo cōuiuium celebraret repente tonare cæpit, & fulgur de cælo ruēs ipsum illęsis omnibus aliis concremauit. Quidam diaconus relicta Ecclesia fisco adhæsit, & accepta ptāte tanta mala faciebat, ꝙ a vicinis sustineri non potuit. Cum ergo die quadā mōtes circuiret, & quasi pro iure suo oues Ecclesiæ sancti Iuliani diriperet, prohibentibus ex parte sancti Iuliani pastoribus dixit. Iulianus non comedit Arietes. Cum autem oues, vt proprias detineret, forte ad villam sancti Iuliani deuenit, & statim ante sepulchrum eius febre correptus, tanto calore opprimitur, vt nec surgere, nec aliquem vocare valeret. Post hoc elatus in quadam cellula collocatus, & inualescente febre, ꝙ incenderetur a martyre confiteretur. iactarique super se aquam ad refrigerandum petiit, sed statim tantus fumus, & fętor de corpore eius exiit, ꝙ fugientibus, qui aderant post modicum expirauit.

Passio Sancti Genesii martyris. Cap XXXIII.

EX gestis eius. Sanctus Genesius Arelatensis vrbis alumnus extitit virtute nascendi, & Patronus virtute moriendi. Hic iuuētutis flore primęuo ꝓuincialis militiæ tyrocinia suscepit. Accidit autem vt eodem ante tribunal Iudici exceptoris munus implente, impia atque sacrilega mandante persecutionis iussa legerentur. Quæ cum Deo deuotus repudiaret auditus, & imprimere manus respueret, abiectis ante pedes Iudicis tabulis triste ministerium sacrata iam Deo mens fugit, & vt in nullo a præceptis euangelicis actus martyrij deuiaret, quibus declinare persecutionis impetum vel iubetur, vel permittitur, ab ira se furentis iudicis paulisper occultauit. Qui cum eum corripi protinus offerrique iussisset, neque facilis inuestigatio ad procuratam latebram perueniret, præcepit ministris, vt vbicumque eum inuenire possent, gladio interficerent, quod & factum est. Huius passio recolitur. 8. Cal. Septempris.

Passio sanctarum virginum Iustæ, & Ruffinæ. Cap. XXXIIII.

EX gestis earū In ciuitate Hispali regionis Hispaniæ, passio sanctarum virginum Iustę, & Ruffinæ, hæ cum essent medioeri paupertate tenues. Erat illis, vsus mercandi fictilium vasculorum, ex quo quæstu indigentium inopiam saturabant, sibique tantū qđ ad victum, & vestitum necessarium esset procurabant, orationi quotidie insistebant, caste religioseq; viuentes, bene patientes, & domus suæ curam agentes, cumque distrahendorum vasculorum curam gererent, accurrit nescio qđ execrabile monstrum, & immane portentum, quod perditorum turba gentilium salem bonum vocant postulans ab eis, aliquod vtensilium sibi dari. Qui cum resisterent ac dare nollent, dicētes se dnm Iesum Christū colerat credere, nō Idolū illud, qđ nec viueret, nec sentiret mulieres nobiles, quæ portabāt Idolum illud in humeris suis, deiecerunt illud a se turbulēter, ita vt omnium sanctarum virginum vascula confringeret penitus, & cōtereret. At ille non damno paupertatis commotæ, sed ad destruendum tantum decoris malum repulerunt Idolum. Quod statim ad terram prostratum corruit comminutum, tunc quasi sacrilegium commisissent, gentiles eas morti obnoxias exclamabant. Igitur a Diogeniano compræhensę primo eculei extensione, & vngularum laniatione vexatæ sunt. Postea carcere inedia & doloribus, afflictæ, post aliquantos vero dies, cum ad Momentoniariam loeum Præses ire disposuisset, iussit eas per aspera & confragosa loca post iter suum pedibus properare. At illis nihil durum, nihil asperum videbatur. Sed quasi totum iter peractum subtus se pulverem conculcabant. Tādem Iusta in carcere exalauit spiritum, cuius corpus Præses, in puteum iussit præcipitari, sed religiosus Antistes Sabinus e puteo sublatum honorifice sepeliuit. Ruffina vero quæ in carcere remanserat, iussu præsidis fractis ceruicibus, deuotum Deo spiritum emisit. Cuius corpus igne combustum, digna honorificentia sepultum est. Harum passio celebratur. 14. Calend. Augusti.

Passio sancti Antonini martyris. Cap. XXXV.

EX gestis eius. Sanctus Antoninus Appamiæ oppido oriundus, nobilis genere, ab infantia cępit sanctis pollere virtutibus, & sacris literis edoctus, salutaria præcepta legebat & implere studebat. Cumque desiderio martyrij ęstuaret, ab oppido Appamiæ egressus Christianos perquirens, quamplurimos inuenit, inter quos diu comanens ad Sacerdotalem dignitatem promotus est. Cumque prædicando iter ageret, labore itineris siti fortiter æstuans omnipotentem deprecatus est, vt sibi subueniret. Oratione vero completa, terram solum virga fiducialiter pcussit, & inde fons erupit, Qui viro sancto datus a Domino, magnam etiam infirmitatibus præbet salutem. Reuersus, itaque vir sanctus Appamiam, illic in religionis studio persistēs prædicabat, & gentilium perfidiam increpare nō desistebat. Cūque aduersus eum diabolica rabies, in sacrilegorum pectoribus inflammata concresceret, diuino spiritu repletus prædixit ipse paucis (qui tunc aderāt Christianis) suum quod diuinitus agnouerat iam imminere martyrium. Itaque cum Christiani loca sacra (vbi sanctorum corpora quiescebant) orando visitarent, ipse cum eis pergens, aliquantisper longius iturum se causa orationis illis innotuit, at inde se minime reuersurum, sed impiorum gladio feriendum prædixit. Sentiens igitur insidiantes, sibi appropinquare gentiles vltro, se eis obijciens ab eis tentus est. Deductusque cędendo vsque ad ripam fluminis, ad radices Appamiæ decurrentis in confessione Domini permanens capite truncatus est. Impijssimi denique satellites, ne a Christianis inuentus honoraretur, vt martyr, totum corpus crudeliter discerptum simul cum abscisso capite dimerserunt in flumine. Viri autem religiosi quæsitum deuote corpus martyris reppererunt, sine capite & sepelierunt honorifice. Miro autem modo sanguis ille pro Christo effusus, & in aquam proiectus, inter aquarum collisiones est coagulatus, atque constrictus, nihilque ex eo aquarum impulsus dispersit. Sed velut quodam fidelissimo famulatu ad membra corporis, vnde manarat integrum & imminutum coniunxit,

iunxit. Sed & ipsius aqua fluminis creatori suo obediens, & famulum Christi agnoscens ita se a cursu solito locoque metuere defluēti subtraxit, vt iniuriam inferre se sancto corpori metuere demonstraret, & ad requirendam beati martyris membra fidelibus populis viam congruam præpararet. Multorum quoque opinione relatum est, quod cum caput martyris amputatū in flumine iactaretur, statim angelica susceptione paruo est mausoleo collocatum, nauiculaque angelico officio receptui parata depositum. Tunc continue nauigando peruenit in eum, qui carnis dicitur alueum, & inde retrogradum accipiens cursum scilicet, ab Occidentali parte in Orientalem introiuit, in Auarionis alueum. Sicque angelica assistente semper custodia (vt fertur) similitudine duarum Aquilarum niuearum deducebatur nauicula; donec peruenit ad locum sibi destinatum scilicet, ad cuiusdam Festi Principis habitaculum, quod idem martyr (vt fertur) eandem regionem prædicando peragrans ab eodem principe petierat ad habitandum. Cum ergo illuc ad littus peruenisset Festus princeps admirans, & quid esset per spiritum intelligens caput sanctum deuote suscepit, & habitationem suam loco illo remouens Ecclesiamque dedicans, caput in ea cum honore, & gratiarum actione posuit. Huius passio recolitur 4. nonas. Septembris.

Passio Sanctæ Marcianæ virginis. **Cap. XXXVI.**

EX gestis eius. Beata virgo Marciana ciuis Sueguritani municipij pulcherrima, & genere nobilis fuit, quæ contemptis diuitijs ad Cæsaream veniens accolla in cellula habitauit. Quadam die procedens ad publicum, & ignotam se turbis ambulātibus aggregans, vidit Dianæ simulachrum in platea, sub cuius pedibus aqua per lapides decurrebat, in patena marmorea, nec aliud stare passa est, nam truncato capite totam cōfregit statuā. Quod vbi nepharij mancipes aspexerunt, statim eam cęde macerantes, totam liuoribus infecerūt, & cum magnis clamoribus vsq; ad atria Prętorii congeminatis cædibus protraxerunt. Quę ante interrogationem Iudicis Deum confessa est, & inania figmenta damnauit. Iratus Iudex dictis eius quæstionarium manibus alapis cæsam, in ludo gladiatorio iussit induci. Tradatur inquit vni, & seruiat plurimis, vt illic, & corpus, & pertinax animus puniatur. Illa gaudens ad custodiam ibat, quia pudicitiam suam Deo custode seruabat. Cumque nocte illa in oratione vigilante, gladiator nomine Flameus, cui tradita erat, vt captiuitatem pudoris sustineret, per tenebras ad eius cubile venire contenderet, subito paries angularis lapidea mole cōstructus est, & ille suo deceptus errore Deo interdicente, vsque mane virginem inuenire permissus non est. Tunc eam rogare cæpit, vt sibi veniam daret, ac pro eo veniam a Domino peteret, vt de ludo gladiatorio viuus euaderet. Cui illa respondit. Deus meus qui meam castitatem defendit, ipse te eo die quo martyrium sumpsero liberabit. Alia die illud parietis interpositi miraculum omnes loquebantur populi, qui sermo vsque ad aures Iudicis venit. Mox furore succensus, alterum gladiatorem mutari iussit, & ipsum similiter paries natus a sancto corpore separauit. Tertio quoque tradita fuit, & huic similiter accidit.

Consumatio agonis eius. **Cap. XXXVII.**

TAndem vero idus Ianuarii dies exoptata passionis venit. Et primo mane dum gladiatores ex more ornati de ludo descenderent in arenam, vt dicta martyris complerentur, gladiator ille Flammeus libertatem acceptit, sed multitudo, quæ ad spectaculum confluxerat clamare cæpit, vt Marciana feris obiceretur. Ligatur itaque ad stipitem virgo, & dimissus est ferocissimus Leo. Qui cum impetu magno veniens erectas manus in puellæ pectus imposuit. Sanctum quoque corpus adoratus eam vltra non contigit. Omnis pene populus mirari cæpit, & christianam puellam dicere dimittendam. Sed Budarius Archisynagogus, cum filijs suis, & aliquot Iudeis, quos ad studiū clamoris collegerat in seditionem vociferantur, vt taurum Iudex produci iuberet, quo facto iniectis cornibus percussit eam fortiter in papillam, statim cruor exiuit, & illa semianimis in terram cecidit, intra portarum claustra reperitur, & ad aliā coronæ pugnam siccato sanguine reuocatur. Tertia vice ad stipitem ligatur, & exclamans ait. Te video, te sequor Christe, suscipe animam famulæ tuæ. Iudice amplius irascente. Leopardus ingens, & crudelis producitur, qui exiliens vno morsu euulsa pene omnium membrorum cute, animam martyris coegit exire. Eodem temporis puncto: Budarii blasphema domus cum omnibus, qui ibi fuerant, diuino arsit incendio. Nam, & ante beata martyr dum esset in ludo gladiatorio, ab eiusdem Budarij filia, vel filiis, vel aliquantis Iudeorum vocibus de ipsa domo, quę in vicino erat iniuria grauissima lacessita, prophetica voce coacta fuerant imprecari diuinā insultando flamā. Hæc, hoc domus inquit cælesti ardeat incendio, vt imperpetuum reparari non possit. Sicque factum est. Nam, & a Iudeis frequenter reædificari tentata est, & semper cecidit.

Passio Sancti Marini pueri. **Cap. XXXVIII.**

MArinus puer sanctus Romanę vrbis Primarius Senatoris cuiusdam filius, a Marciano Imperatore comprehensus est, capescendi martyrij desiderio accensus, a quo nomen suū, & genus interrogatus, Christianum se esse respondit. Cumque Idolis immolare respueret, & minas eius contemneret iussit eū extendi, & durissimis loris dorsum eius, & ventrem conscindi. Deinde fortiter ligari, & in custodiam mitti. Quem sequenti die productum cum videret eius constantiam, iussit in eculeo suspendi, & vngulis corpus eius dilaniari. Deinde serram ligneam fieri, & machinam lapideam vt immisso lapide per mechanicas, membra eius diuideret. Ministri ergo diaboli trahentes machinam, illo gratias agente quasi ad mortem fatigati, dixerunt imperatori se hominem istum vincere non posse. Qui stupens in his iussit arborem magnam scindi cuneis per mediū vt immissus in eam sanctus extensus, & confractus amitteret spiritum. Cumque delicata eius membra extendi flent, arbor diuisa est in duas partes a capite vsq; ad caput. Deinde iussit Marcianus craticulam, & plumbum ingens succendi, & etiam martyrem superponi. Qui super eam ascendens signaculum crucis faciens Dominum inuocauit, statimque fluuius aquæ inundās ignem extinxit, & ipse stans super aquam Deum glorificauit. Tunc Simplicius Cōmentariensis iussit frixorium afferri, ignē que vehementissimum supponi, & puerum in eum mitti. Qui a ministris illic proiectus Deum glorificauit, & respiciens ad Martianum ait: Parasti carnes meas ad edendum, iam nunc accipe partem tuam aliquam, & ede, donec aliæ pręparentur. Hoc eo dicente, ros de cęlo veniens ignem extinxit, & refrigerauit frixorium, ita vt in eo velut in bono strato iacens benediceret Deum. Culcius vero Præses ait Marciano: Iube afferri caldariam, & in ea picem mitti, vt ab igne succensa ebuliat, & capite immerso immittatur in eam, tunc sanctus ad omnia paratus in cælum aspexit, seque sponte in caldariam proiecit, & statim in duas partes disrupta est, & pix hinc, & inde diffusa est, & sanctus in medio stans Deum glorificabat.

De Agone eius multiplici. **Cap. XXXIX.**

POst hæc Marcianus arenam præparari iussit, & sanctum Dei martyrem immitti, simulque Leonem, & Leopardum contra eum immitti. Stimulantibus autem ministris Leo rugiēs de cauea egredi nolebat, & cum diu molestaretur egressus cum pardo, & currens ad sanctum puerum complexus eius humeros constringebat. Pardus autem ad pedes eius volitans non discedebat. Quod videns Marcianus exclamauit: Quæ ista fantasia quam video? Cumque iussisset bestias ammoneri, nullo modo discedebāt. Et cum ministri multum eis molesti essent, vt ad caueas redirent, tunc Imperante sancto Marino statim abierunt. Iterum iussit dimitti Leenam, & Vrsam, quæ ad sanctū Dei currentes, vestimenta eius scindentes ad pedes eius corruerunt, & mortuæ sunt. Post hoc iussit dimitti Pardam cum Tigride, quæ accurrentes ascenderunt super collum eius, & cōplexæ sunt eum. Vna quoque ex his osculabatur os eius, alia sudorem de facie eius extergebat. Iussit quoque Taurum adduci, & in eius dorso cauteria imponi, ac sanctum Dei puerum ad eius cornua ligari. Quo facto ardentibus cornibus Taurus non sentiebat de cauterijs quorum nihil ad eum pertinebat, sed lingua sua sanctum Dei martyrem lingebat. Post hoc suadente Simplicio super pyram ingentem eum poni fecit, sed ignis eum nō tetigit. Ipsum quoque de pyra depositum immiserunt in caminum valde succensum. Et ecce duo Angeli aduenientes tenuerunt, vnus dexteram eius, & alter sinistram, & cum eo in ignem descenderunt. Thronus autem in medio camino positus erat, statimque, vt ingressus est, se consignans, omnis ille camini ardor euanuit, & iste in medio sedebat glorificans Deū. Sequenti die iussit Marcianus caminum aperiri, vt videret si cōsumptus esset ab igne, volens puluerem corporis eius, ne Christiani eum tollerent inuentum dispergere. Ministri autem aperientes caminum toto igne consumpto, non sustinebant calorē, qui egrediebatur de fornace. Marcianus autem illo ad se ducto ait: Iterum Diabolum istum adduxisti mihi. Sanctus autē Marinus simulauit se uelle acquiescere præcepto imperiali, tunc ille supra modum letus iussit teatrum præparari, omnesque ciues Romanos adesse, gladiumque, & agnam albam afferri, vt immolaret. Sanctus autem genua flectens diu cum orationem consummasset, ad eius imperium statim Serapis, & Cronides, & omnes Dii corruerunt, & in puluerem redacti sunt. Videns hoc populus Romanus exclamauit. Vere magnus est Deus Christianorum.

De

De Morte eius, & supplicio tyranni. Cap. XL.

TVnc Marcianus multa confusione opertus, iussit eum decollari. Sanctus autem in Domino exultans ait. Veni pater gloriæ & accipe caput tui pueri. Ecce enim pro nomine tuo cursum consummaui, suscipe animam serui tui. Pater quoque & mater eius hortabantur eũ fęlici agone cursum perficere, scientes eum esse suscepturum coronam victoriæ. Qui oratione facta consignans se pacem dedit fratribus, & flectens genua spiritum Deo tradidit. Scurro vero iam mortuum percussit, & caput eius amputauit, cuius corpus ministri Diaboli tulerunt, & in præcipitio vbi corpora latronũ proijciebantur illud proiecerunt. Pręcepit autẽ Marcianus custodiri locum ne Christiani corpus tollerent & sepelirent. Quem cum custodes obseruarent, subito factæ sunt tenebræ, & tonitrua, & fulgura, & aquarum inundationes, quasi diluuium, ita ꝙ Ministri territi fugierunt, sanctus autem Theophilus Episcopus, cum viris ecclesiasticis corpus sanctum tulit, & in loco excelso Romanæ ciuitatis posuit, tunc subito factus est sonus, de cœlo magnus, & multitudo Angelorũ descendit quæ locum ipsum sacrauit. Marcianus autem vt demens factus, accepto consilio a cubicularijs suis, vt immolaret Dianæ & Serapi, sacerdotes venire iussit, & occidit albam agnam & columbam, vt lauaretur in sanguine immolationis, præcepit etiã epulas in capitolio præparari, & Patrem ac Matrem martyris, adduci. Qui adducti steterunt coram eo, nihil respondentes ei. Subito autem cecidit rumphea de cœlo supra pedes Marciani. Qui fugiens, ad palatium suum correptus magnis febribus, in lecto suo se collocauit & dixit. Vnde mihi hæc dementia accidit, quam patior, forsitan propter puerum istũ morior. Magnus es Deus Christianorũ. Exaudi me & peccatis meis ignosce. Tũc recedente febre abijt in capitoliũ adorare Serapin, & ecce ignea virga de cœlo descendit, & percussit eum, omniaque membra eius dissipauit. Cumque iterum festinanter ingressus palatium diceret. Magnus es Deus Christianorum adiuua me, dolor oĩs cessauit. Deinde surgens Serapin inuocauit, & tunc in faciẽ suã ruit, & vermes, de ore eius ebulierunt, & mortuus est pessime, animaque eius in tenebras abijt. Gesta sunt hæc in vrbe Romana 7. Cal. Ianuarij. Actor. Hæc ideo hoc in loco inserere volui, quia nullum Imperatorum illorum qui Ecclesiam persecuti sunt, Marcianum appellatum repperi. Sed forte ipse fuit Marcianus Præses sub quo passus est sanctus.

De ceteris qui in martirologio scripti sunt. Cap. XLI.

SVnt & alij innumerabiles martyres per diuersas mundi partes magnifice a fidelibus honorati, quorum nec tpa nec gesta ad plenum reperire potui, sed de quibusdam hæc pauca quæ sequntur ex martyrologio collegi. Nam pridie Cal. Ianuarij celebratur natale beati Mettani martyris, quo nolente impia verba proferre ad iussionem paganorum, omne corpus eius fustibus colliserunt. vultumque & oculos acutis calamis terebrantes extra vrbem cum cruciatibus expulerunt, ibique spiritũ qui in eo superaret lapidibus eiecerunt. Item 3. Cal. Martij, Alexandriæ passio sancti Iuliani martyris. Qui cum ita podagra cõstrictus esset, vt nec incedere nec stare posset, vnà cum vno ministro suo in sella iudici offertur. Qui in camelis impositi per totam vrbem iubentur circumduci, & flagris hincinde vidente populo laniari, vsquequò finem ipsis verberibus sortirentur. Itẽ. 8. Idus Martij ciuitate Antinon. sanctorum. Philomenis & Apollonij Diaconi. Qui tenti & a iudice auditi, cum constanter Idolis sacrificare noluissẽt, perforatis calcaneis, per ciuitatem horribiliter tracti nouissime gladio cęsi sunt. Item 9. Cal. Maij ciuitate Valentia sanctorum Felicis Presbyteri & Fortunati & Achillei Diaconorum. Qui cum maximam partem præfatæ vrbis, ad fidem Christi conuertissent, a duce Cornelio in carcerem trusi sunt. Deinde diutissime verberati cruribusque confractis, circa rotarum vertiginem astricti, fumum quoque in eculei suspensione perpessi, tandem gladio consummati sunt. Itẽ 9. Cal. Maij Alexandriæ sanctæ Theodoræ virginis, quæ sacrificare cõtemnens, cum esset in lupanar tradita, repente quidam ex fratribus noĩe Didimus eam miro Dei fauore eripuit, ac postea cum eadem percussus, ac coronatus est. Item 4. non. Maij Nichomediæ sanctæ Antoniæ martyris. Quæ cũ nimiũ torta, & varijs afflicta cruciatibus ab vno brachio tribus diebus suspẽsa, & in carcerẽ biẽnio detrusa tandẽ in cõfessione Dñi flammis exusta est.

Item de eodem. Cap. XLII.

ITem 15. Cal. Augusti apud Carthaginem, sanctæ Guddenes martyris, quæ iussu Ruffini proconsulis ob Christi cõfessionem quater diuersis temporibus eculei extensione vexata est, & vngularum horrenda laceratione cruciata, carceris etiã squalore diutissime afflicta, nouissime gladio cęsa est. Itẽ idus Augusti, Forosillæ sancti martyris Cassiani, qui cum idola noluisset adorare vocatis pueris, quibus docendis exosus fuerat, data est facultas eum perimendi, quorum quanto infirmior erat manus, tanto grauiorem pœnam martyrij dilata morte faciebat. Item 4. non. Octobris, in Ægypto sanctorum Marci & Marciani fratrum, & aliorum cum eis innumerabilium martyrum vtriusque sexus, & ætatis. Quorum alij post verbera diuersisque generis horribiles cruciatus, flammis traditi sunt. Alij in mari pcipitati, nonnulli etiam capite cæsi, plurimi inedia consumpti, cęteri patibulis affixi. Quidam etiam capite deorsum presso & pedibus in sublime sublatis, martyrii coronam meruerunt. Item 17. Cal. Nouembris, in Aphrica sanctorum martyrum, 260. pariter coronatorum, & sanctorum martyrum Marciani & Satyriani cum duobus fratribus eorum, qui pro constantia fidei catholicæ primum nodosis fustibus cęsi, & vsque ad ossa laniati, cum multo tempore talia paterentur, sequenti die semper incolumes reddebantur. Nouissime in exilii relegatione vinctis pedibus post terga currentium quadrigarum inter spinosa siluarũ loca pariter iussi sunt interire. Passa est etiam Maxima virgo cũ eis. Item. 13. Calen. Nouembris apud Viennensem prouinciam beati Maximi Leuitæ & martyris, qui patiendi desiderio persecutoribus inquirentibus se palam ostendit, & post respõsionum constantiam eculeo suspensus, ac tortus, deinde fustibus cęsus, ad vltimum obrutus occubuit. Item 10 Cal. Nouembris in Hispania sanctorum Seruãdi & Germani, qui post verbera squalorem carceris sitis, & famis iniuriam, longissimi quoq; itineris laborẽ, tandem cęsis ferro ceruicibus martyrium cõsummauerũt.

De Victoria Constantini per signum crucis. Cap. XLIII.

HVgo Floriacensis li. 5 Igitur cum iam septimum annum imperij sui peragerent Cõstantinus aduersus Maxẽtium pessimis (vt diximus) moribus adornatum, nondum baptizatus, conspirante secum collecta Licinio bellum parauit, & dum illuc pergeret, multaque secum dum imminentis belli necessitatem pugnæ proximus pertractaret, vidit per soporem in cœlo signum sanctæ crucis flammeo nitore rutilare, & Angelos sibi assistentes, & dicentes: Constantine in hoc vince. Cassiodorus in hist. tripartita. 1. lib. Eusebius quoq; Pamphili, cum iureiurando ipsum Imperatorem dicentem audisse se refert, quia circa meridiem declinante iam Sole Crucis signum ex lumine factum, & scripturam consertam ei dicentem. In hoc vince, vidisset ipse & milites, qui cum eo etiam tunc essent, pergenti namq; aliquo cum exercitu pariter hoc inquit ei miraculum ostensum est, dumque cogitaret quid esset, vox superuenit, & dormienti Christus apparuit cum signo, quod vidit in cœlo, iussitq; vt fieret eius signi figuratio, quæ foret auxilium in congressionibus præliorũ. Cumq; iam opus non esset interprete, sed aperte monstratum Imperatori fuisset, quid de Deo credere cõueniret, mox die facta Sacerdotes Christi conuocans de dogmate consulebat. At illi sacros libros offerentes de Christo loquebantur, suaq; dicta ex propheticis comprobabant. Signum vero quod apparuerat ei dicebant tropheum esse victoriæ Christi aduersus infernum. Hugo. Constantinus ergo signum, quod viderat in vexilla militaria depinxit. Deinde in speciem Crucis signum, quod dicunt labarum transformauit, & sic instructus, & armatus cũ magna se victoriæ aduersus Maxentium dimicaturus iter accelerauit. Cui Maxentius per pontem nauigijs compositum egressus hostiliter occurrit, iusserat quoq; nauibus ad decipulam compositis fluuium sterni, & superpositis tabulis adequari. Sed cum vtrinq; pugnaretur, & exercitus Maxentii sanctæ Crucis virtute prosterneretur, ad vrbem fugiendo remeare volens Maxentius pontem (vt diximus) nauigijs compositum ascendit, & subito subsidere naues, & ipse lapsu equi in profundum aluei demersus. Sicque belli futuras cædes sui nephandi capitis redemit interitu. Tunc Constantinus vrbem Romam triumphans ingreditur, & ita totius Occidentis Imperium vsque ad Oceanum deuenit, tam ad Constantinum quàm ad Licinium.

Qualiter idem Imperator honorauit illud signum. Cap. XLIIII.

COnstãtino ergo Augusto in vrbe recepto, statim, vt imaginẽ ab honore triũphi illius senatus erexit, vexillũ sanctæ Crucis in dextera manu sua fecit depingi, & subter ascribi hoc esse inuincibile signũ Dei viui. Cassiodorus vbi sup. Hoc signũ bellicũ, qđ ex labaro in vexillũ Crucis transformatũ fuerat, inter alta pciosius erat, eo ꝙ Imperatorem pcederet, & adorare illud militib. moris esset. Constituit ergo certos signiferos, qui in eo laborarent, quorũ opus erat, vt vicib. humeris eũ veherent, & oẽs acies ita lustrarent. Fert. n. et, ꝙ aliqñ quidã ferens hoc signũ cũ repente inuadentib. hostib. expauisset, dedissetq; illud alteri deuehendũ, cumq; se de ꝑlio subtraxisset, & iacula declinasset, subito percussus interiit. Ille vero, qui sacrũ suscepit tropheum, multis se iaculantib. permansit illæsus. Mirabiliter. n. diuina regente virtute sagittæ hostiũ figebantur in signo, a signifero aũt inter pericula protinus euolabant. Dr aũt neq; aliquem vnquã

huius

huius signi ministrũ (vt solet in bello) vulnere mortuum, aut cladẽ captiuitatis ꝑpessũ. Deniq; suppliciũ crucis, qđ primitᵘˢ apud Romanos erat ĩ vsu, lege ꝓhibuit. In figurationibus autẽ solidorũ, & imaginibus hoc signũ iussit inscribi semꝑ, & figurari. Euse. in histo. Ecclesiastica. 9. li. Per idẽ tẽpus conspirãte etiã tũc secũ Licinio, nõdũ. n. in id vesaniæ inciderat, quo postmodũ dilapsus est. Sciẽtes, & ꝓfitẽtes auctorẽ sibi oĩum bonorũ Deũ, vna eadẽq; sententia legẽ statuũt, in qua Deũ Christianorum plenissimis laudibus ꝓsequuntur, & ipsum auctorẽ totius virtutis atq; operis ꝓfitentur, ipsũq; de Tyranno præstitisse victoriã, & ideo ab vniuersis huic venerationẽ cultumq; deferẽdũ. Hãc legẽ etiã ad Maximinũ, q̃ tunc orientis partibus dominabatur, amicitiasq; eorum expetere videbatur emittebant. At ille ingentibus Imperatorum rebus gestis perterritus, & siqua scribebantur contraria, sibi & q̃ aliena a mẽtis suæ ꝓposito viderent, tñ resistere non audebat, & rursum alienæ auctoritati cedens, inuitus videri in hoc venisse erubescebat.

De Miserabili fine Galerij. Cap. XLV.

EVsebius vbi supra. Impius igitur ac mente ferox hoc solũ qđ metus extorquebat indulsit, nec in aliquo mutauit affectum, donec digna in eũ verbera vltio diuina ꝓferret. Etenim cũ cõtra meritũ suũ nomẽ Augusti vel imperiũ ꝓsumpsisset, extolli etiã aduersum regni socios cœpit in q̃bus regalis institutio morũ ꝓbitate ac religionis grã refulgebat. Audet igitur primo se inter eos honore priorẽ constituere, ac non multo post rupto fœdere, bellũ Licinio conatur inferre. Hugo Floriacẽsis vbi supra. Quẽ Licinius a Roma digressus expugnare parauit, & cũ iã ferro Licinii cecidisset exercitus Maximini Galerij pars, q̃ supererat vidẽs Imperatorẽ suũ diuino fauore nudatum Licinio se subdidit. Maximinus verò Galerius vt vidit a Diis suis se deceptũ, & ab hoibus derelictũ turpiter, & infideliter fugit. Veruntñ dũ reparauisset exercitũ, velletq; secundo cũ hoste confligere, doloribus internorũ viscerũ correptus vehementer exagitari cœpit, ita vt nec stratis recũbere posset. Eusebius. Tũc hõ edax, & q̃ vino semꝑ repleret, nec summis qđẽ labijs degustãdũ recipere cibũ, aut odoretenus vinũ sumere ꝑt, itaq; carnis inedia, & ariditate cõsumptus hæc solũ ꝓfecit infelix, q̃ in vltimis vitæ positus iustã esse vindictã Dei, & scelerũ pœnas se merẽrẽ ꝓfitẽ expẽdere. Ad vltimũ tñ morbo priᵘˢ luminibᵘˢ amissis, & tũc magis, q̃d aduersus Christũ impietatis admiserit uidẽs, viuẽdi finẽ fecit. Sed defuncto eo, q̃ aduersus Christianos nũc inaudita crudelitate, nũc simulata venia agebat. Aperta ĩdulgẽtia legitimorũ principũ Ecclesiarum status multo etiã clarior, q̃ prius fuerat reparari cœpit, tunc inimicis fidei pœnitudo vltima atrocitatis suæ fiebat, ita vt ipse publicus puderet eos aspectus. Etenim cũ primus ipse Maximinus imperialibus ædictis Tyrãnus, & impius, & Deo, & hoibus inuisus fuisset ꝓnunciatur, tabulæ eius quoq; pictę vel imagines æreæ, aliæ deici ac ꝑcipitari iubenť, aliæ verò atris frucatæ coloribus obliterari. Iudices quoq; eius, quos ille in tyrãnicis dñationibus ministros scelerũ habuerat legitimi principes velut impietatis, & crudelitatis eius satellites iusserunt interfici, q̃bus addunť etiã eiᵘˢ filii, quos ille iã imperii socios assumpserat, sed & ꝓpinquos eius, q̃ ob huiuscemodi necessitudinẽ molestissimos erga ciues, & prouinciales exhibuerant, paribus suppliciis afficit Licinius.

De Sancto Papa Siluestro. Cap. XLVI.

EX gestis eius. Eo tpẽ Beatus Siluester Papa pontificatum Romæ tenebat, sed ꝑꝑ ꝓsecutiones in monte Serapti cũ clericis suis latebat. Hic dudũ cũ adhuc esset Romæ iuuenis hospitalitatẽ diligentia tota exhibens, Thimotheũ quẽdã religiosum ab Antiochia veniẽtẽ, & publice Christũ ꝑdicãtẽ, tpe ꝓsecutionis hospitio suscepit, qđ etiã Pontifices facere formidabãt. Hic Thimotheᵘˢ cũ multos ad Christũ cõuertisset, tẽtus a paganis, traditus est Tarquinio vrbis Præfecto, a quo tormentis afflictus, & lõga carceris custodia maceratus, cũ sacrificare Idolis nollet, inter homicidas decollatus est. Quẽ Siluester occulte media nocte raptũ ad domũ suã detulit, ibiq; Sãctũ Melchiadẽ Epm venire faciẽs cũ Presbyteris, & Diaconibus cũ q̃bus ꝑ totã noctẽ in Dei laudibus ꝑmanẽs eius martyriũ dedicauit. Post hoc præfectus sperans Thimotheũ pecunias habuisse, teneri iussit Sanctũ Siluestrũ, & ait illi. Nisi mihi oẽs scelerati illius Thimothei dederis facultates, grauia tormẽta patieris. Sed cũ multorũ testimonio didicisset, illũ diuitias non hr̃e, titulũ ei Christianitatis opposuit, dicens eũ tormentis variis finiẽdũ, nisi sponte Idolis immolaret. Cui Siluester. Stulte hac nocte aĩa tua auferesur a te, vt tormenta, q̃ Christianis tpalia irrogas æterna recipias. Interea Siluester ad carcerẽ ducit, & Tarquinius ad cõuiuiũ accedit. Dũq; Siluester in carcere oraret, & ille mãducaret, os piscis in eius gutture transuersatum est, qđ nulla medicorum arte potuit transire, sicque ab hora prandij vsque ad noctis medium dolore vexatus, iuxta Siluestri verbũ expirauit, & hora prima qua cessurum cõminatus se fuerat ad ipsum audiendum, feretro de domo sua eiectus cum luctu ad tumulum ductus est. Tunc oẽs Christiani cum Melchiade Epo ad carcerem pergunt, & Siluestrum inde cum gaudio educunt. Erat autem aspectu Angelicus, sermone nitidus, opere Sanctus, corpore integer, charitate diffusus. Sãcto igitur Melchiade migrante ad dñm ab oĩ populo Siluester electus fuit, & quia hoc esse meruit operibus declarauit. Erat autem oĩ suauitate conspicuus atq; inter diuites, & pauperes medius, vt pauperes illum quasi pauperem aspicerent, diuites verò quasi sibi superiorẽ diuitem æstimarent, sic pauperum curam gerebat vt quot in regione essent viduę, quot orphani, quot clerici, & nomina, & numerum diligenter sciret, & quasi de filiis solicitus, eorum quotidie necessitatibᵘˢ subuenire studeret. O quàm sæpe debitor esse voluit ut debitoribus subueniret, a fœneratore conuentus est, vt hi, qui tenebantur in vinculis relaxarentur. Cum autem exisset ædictum ut Christiani ad sacrificandum Idolis cogerentur secedens ab vrbe Siluester, Serapti latibulo cum suis clericis se collocauit.

De Pietate Constantini in pueros. Cap. XLVII.

HVgo vbi supra. Interea Constantinus Romæ positus valida squaloris lepra perfunditur, & cum multorũ cura medicorum adhiberetur ei, nec vnus quidem facere potuit vt consequeretur salutem. Tunc venientes Sacerdotes capitolii dixerunt illi debere piscinã facere in capitolio, & cõpleie sanguine innocentiũ, & eo calente lotũ posse saluari, aggregatis igiť pluri mis innocentibus infantibus volebãt eos mactare. Ex gestis Beati Siluestri. Cumq; iuxta consiliũ Pontificũ ad capitoliũ pergeret, vt ibi sanguine puerorũ lauareť, occurrit multitudo Mulierum, q̃ resolutis crinibus, & nudatis pectoribus vlulãtes coram eo se in plateis strauerunt lachrymas fundentes. Qui pcunctatus qua de causa hoc facerent, didicit has esse Matres puerorũ quorum effundendus erat sanguis, vt ipse in eo lotus sanaretur. Tunc Imperator exhorruit facinus, & ꝓrumpens in lachrymas ait. Audite comites, & cõmilitones, & oẽs populi, q̃ astatis. Cur hoc scelerato lauacro vtar, & cum me ex eodem luto cõprobẽ, melius est pro salute innocentium mori, q̃ per eorum interitũ vitã recuperare crudelẽ, quã tñ recuperare incertũ est, cũ sit recuperata crudelitas. Sic semꝑ nr̃a certamina contra hostes extitisse noscuntur, vt reus esset legibus, & capitali sententiæ suaderetur quicũq; occidisset infantẽ, qđ ergo in filiis hostiũ custoditũ est, in filiis nostrorũ ciuiũ exercebimᵘˢ. Qui victores oĩum gentiũ fideliter pugnãdo esse meruimus. Quid etiã iuuat barbaros superasse, si a crudelitate vincamur? Nã vicisse extraneas nationes bellatorũ est virtus populorũ. Vicisse aũt vitia, & peccata virtus est morũ. In illis ergo præliis fortiores extitimᵘˢ aliis. In his aũt nobisipsis cũ vincimus nosmetipsos dum mala nr̃a, & vota excludimus, & qđ inconsulte desiderauimus, consulte vniuersaliter execramur. Igitur vincat nos pietas in isto cõgressu, vbi victoriã obtinet victus. Vere. n. oĩum aduersantiũ victores esse poterimus, si sola pietate uincamur. Oĩum. n. se esse verum Dñm comprobat, qui verum seruum ostẽderit se esse pietatis. Hoc dicens iter cœptum deserens ad palatium rediit, filiosque Matribus reddidit, & insuper dona amplissima addidit, & infinita vehicula, & annonas expẽdi iussit, vt quæ flentes ad patriã alienam venerant, ad suam cum gaudio remearent.

De Baptismo eius, & pænitentia. Cap. XLVIII.

HVgo vbi supra. Trãsacta denuq; die dũ somni tẽpus aducnisset. Astiterunt ei Sancti Apostoli Petrus, & Paulus dicentes. Qm̃ flagitiis posuisti terminum, & effusionem sanguinis innocentis horruisti, missi sumus a Dño Iesu Christo dare tibi sanitatis recuperandę consilium. Audi ergo, & fac, quæ indicamus tibi. Siluester Eps gentilis populi ritus, & delubra fugiens in monte Serapti cum suis clericis latebram fouet, hunc cum a te adduxeris ipse tibi piscinam ostendet, in qua dum te tertio immerserit omnis te valitudo lepræ deseret, pro quo facto hoc tuo Saluatori compensa, vt per totum orbem Ecclesiæ restaurentur, teque ipsum purifica, vt relictis Idolis Deum verũ, qui solus est adores. Surgens ergo Constantinus a somno misit ad montem Seraptim, & accersiuit ad se sanctum Siluestrum. Et cum ad eum ingressus Sanctus fuisset Episcopus, percunctatus est illum Imperator, qui Dii essent Petrus, & Paulus. Ille verò non Deos, sed Apostolos Christi eos esse respondit. Atq; ex imaginibus eorum quas illi ostendit, hos esse didicit Imperator quos in uisione conspexerat. Tunc Siluester Papa cathezizans eum intra palatium Lateranense pœnitentiam indixit, & die septima in qua claudendum erat ieiunium, uespertino tempore benedicto fonte illum purificauit. Ex gestis Beati Siluestri. Cumque orasset pro eo Siluester, & omnes respon-

dissent Amen.subito quasi fulgur lux intolerabilis emicuit,quæ & oĩum mentes exterruit,& aspectus obrexit.Cõstantinus quoque mundus exurgens,Christũ se vidisse confessus est, & indutus candidis vestibus.7.diebus dedit singulas leges in honore Christi,& priuilegiũ Christianorũ. Octaua aũt die veniens ad confessionẽ Apostoli Petri,& ablato diademate capitis, totum se planum in faciẽ proiiciens, tantã illic lachrymarum effudit multitudinẽ,vt oĩa illa insignia vestimenta purpurea infunderẽtur, dans voces inter lachrymas se errasse, & peccasse commemorans. Exuens aũt clamidem, & accipiens tridentem primus terram aperuit, ad fundamentum basilicæ construendum.xij. quoque cophinos plenos humeris suis baiulauit.

De Conuersione Senatorum, & populi,& pio edicto Constantini. Cap. XLIX.

TAnta aũt eodem anno credidit multitudo,vt virorũ baptizatorum numerus ad 1200. tenderetur, exceptis Mulieribus,& infantibus. Cum aũt Senatorũ caterua huic religioni fidem in nullo adhiberet,nec ob hoc irasci Augustum alicui Papa permitteret.Præcepit Augustus excelsum tribunal sibi in basilica constitui,& Senatum ac Populũ sic affatus est.Prophanæ dissensiones mentium ideo nulla rõne salubre sumunt, quia nullus eas clarus veritatis splẽdor illuminat. Istos.n.certum est Deos,nec dici debere,nec credi,quia ab hoĩbus facti sunt,hoĩes magis eorum Dij dici possunt,qui eos plasmauerunt,habeãt iã finẽ isti errores,& Romana sapientia Deum illũ excolat a quo ipsa custodiatur,non quem ipsa custodiat. Vt autem notum sit orbi Romano,vero Deo Iesu Christo nos inclinare ceruices,q in me operatus est,qđ aspicitis,& probatis.Intra palatiũ meum Ecclesiam Christo arripui construendam. Tunc oĩs Populus cũ Senatu clamauit.Qui Christum negant male pereant,quia ipse est verus Deus. Et iterum iube. Qui adhuc sacrificant Diis, statim ab vrbe pellantur.Ad hanc vocẽ silentio petito,Imperator sic allocutus est populum,Inter diuina, & humana hoc interest,q humana seruitia coacta sunt,diuina aũt voluntaria. Deus enĩ,qa quieta mẽte colit,& sincero affectu ab hoĩbus honorat̃, spõtanea debet esse eius cultura.Sit ergo oĩbus notũ,nõ necessitate coactos,sed iudice suo liberos posse fieri Christianos.Iustũ.n.conspicimus,vt sicut petentibus culpa est si neget̃, ita non petentibus si cogitur iniquũ nobis autẽ magis in amicitiis adhærebunt,hi qui spontanei ad Christianã legẽ venire voluerũt, Tunc oĩbus populis Christianis, & paganis hanc legẽ laudantibus,& Augusto vitã optãtibus, iteratus populi clamor fact⁹ est diutissimus,& reuertente Augusto ad palatium, tota ciuitas cereis,& lãpadibus repleta coronata est.Erat.n.gaudium oĩbus,q lex talis processerat,quæ nullum ad culturã impelleret, nullum a Christi cultura repelleret,vniuersa sepulchra Sanctorum honorantur,omnesque Confessores ad exilia diuersa tracti, cum honore regio reuocantur. Hugo vbi supra.Publico quoque præcepit edicto,vt per totum Romanum Imperium templa clauderentur,& Ecclesiæ ædificarentur.

De Mutuis Epistolis Helenæ, & Constantini super legibus Moysi,& Christi. Cap. L.

EX gestis Siluestri. Helena aũt Mater Augusti circũuenta a Iudæis,cũ esset in Bithinia cũ duobus nepotibus Augustis Constante,& Constantino,ita vt penè Iudæa fieri potuisset huiusmodi scripta ad eũ transmisit.Dño semp Augusto,filio Cõstanti Mater Helena semp Augusta.Veritatẽ sapientis animus nõ recusat,nec fides recta patit̃,quãcũq; iacturã beniuolẽtiæ diuinæ reputare debemus,q meruisti simulacrorũ figmenta deserere,sed errori applicat̃ humano,q Iesum Nazarenũ credere voluisti Deum esse, & hunc Dei filiũ in cęlis æstimare,qa Iudæis oriundus extitit,& magus accusatus, sententiã crucis accipiendo defecit.Ad veritatis lumen attingere cupientibus, scias alterã viã esse non posse,nisi Hebreorũ,q legẽ acceperunt. Sed ideo pietati tuæ sanitas reddita probatur, quia tu primus inter Augustos Idolis renunciasti.Verus ergo Deus Hæbreorũ saluari te fecit,quem cum colere cœperis, regnum Salomonis sapientissimi,& pacifici obtinebis. Eruntque tecum Prophetæ cum quibus locutus est Dñs,& omnia, quæ per eos popósceris impetrabis.Ad hoc ille rescripsit. Dnę Matri Helenæ semper Augustæ filius Cõstantinus semper Augustus. Qui moderatur singula,& sæcula,& disponit totius orbis suffragia,per se quidẽ aspiramenta viuificat, sed per pectora principum suis iura sæculis dictat.Quantò igitur excellentiorem locum tenemus inter homines,tantò omnium patemus aspectibus.Omnium itaq; mortalium oculi, omnium iudicia,omniumque vota, nostrũ velle, nostrum nolle considerant,& ideo non solum irreprehensibile, sed etiam laudabile debet esse,quod volumus, Deum verò intelligere super intellectum nostrum eminet, & ipsa erroris nři testantur indicia,qa Deos esse putauim⁹,quos nřo iussu ab artificibus factos cernebamus.Cesset igitur in hac diffinitione nostra præsumptio.Sacerdotes Iudæorum, & Christiani Pontifices in vnum conueniant, & nobis præsentibus altercantes, ad veritatis indaginem peruenire faciant,ad cuius veritatis culturam vnà nobiscum omne sęculum inuitemus.

De congregatione Concilij super hac quæstione. Cap. LI.

IGitur die Iduum Martij facta est congregatio Christianorũ & Iudæorum in vrbe Roma. In qua diuersarum prouinciarũ fuerunt Epi.75. Iudæorum Sacerdotes.120.exceptis.12. scribis quos Isachar Pontifex misit altercandi gratia, non solũ Hæbreo,sed etiam Gręco,& Latino sermone elimatos. Qui.s. Isachar simulata infirmitate a profectione se subtraxit.Intra palatium factus est conuentus, in quo auditores voluerunt esse Constantinus,& Mater eius.Iudices vero dederunt, qui nec Iudæi essent,nec Christiani, ne vnus e duobus gratiam suæ parti seruaret.Vnus ergo fuit Crathem Philosophus, qui nunquam suaderi poterat,vt aliquid ab aliquo loco muneris acciperet,nũquam in iudicio personam Regis vel cuiuscũque potestatis accepit,& cum amicus esset terreni Imperij, nihil terrenum hic voluit,nihil futuro dici necessarium. Sed sua esse omnia quæcunque oculis aspiceret libenter asserebat, astruens omnes diuites cum solicitudine opes custodire, & ipsum securitate frui. Dicebatque propterea.Diuites auro vtuntur, & gemmis ac vestibus sericis,vt oculis intuentium placeãt. Igitur cum omnibus officiis,& ornamentis suis eorum oculis seruiunt.Qui diuites esse contemnunt, & eorum in se affectus excitãt,quasi diuites esse concupiscunt. Diuites verò non facit amor pecuniæ, sed contemptus.Huic socius datus est Zenophilus,qui cum ipse præfectus fuerit nunquam ab aliquo munus accepit, nec posse iustum esse diffiniuit,qui quacunque occasione venientes ad se diuitias acceperit.Horum igitur duorum rata assertio habebatur,nec inueniebatur quispiam,qui in ambiguo poneret, quod eorum iudicio terminatum esset.Igitur facto conuentu cũctisque residentibus,facta est longa contricatio singulis 12. scribarum successiue cum Beato Siluestro altercantibus. Cumque singuli locuti essent, Beato Siluestro rationes fidei probabiles ostendente, cœperunt omnes populi cum Regibus, & Iudicibus Deo Laudes acclamare,qui tantam rationem per os eius auribus eorum dedisset,vt nulla dubietas eorum mentibus de Christi omnipotentia remaneret.

De Conflictu,& victoria Beati Siluestri. Cap. LII.

TVnc vnus ex duodecim Zambri indignatus,ait.Miror vos prudentissimos Iudices,ambagibus verborum credere, & Dei potentiã æstimare humana rõne cõcludi. Iubeat clementissimum Imperium Taurum ferocissimũ pduci, vt in cõspectu eius virtutem Dei omnipotentis ostendam.Nolo.n.cum isto verbis contendere,sed aliquid actibus agere. Tunc obsecrãte Beato Siluestro,iussit Augustus Taurum adduci, & in spacio euntium,& redeuntium cœpit inquirere Siluester a Zambri,ad quos vsus Taurus ille quæreretur.Qui cum esset maleficus rñdit,quia nomen Dei nři nulla virtus sufferre præualet.Nã seniores nři cum in sacrificio Dei Tauros feroces offerrent, hoc nomen Dei magnũ in aure Tauri dicebant, q statim mugitũ reddens,simul & spũm exalabat.Tunc Siluester ait. Et tu hoc nomen qũo audiens didicisti.Qui rñdit,nõ est tuũ hoc nosse mysterium,qui Iudæorum inimicus es. Cumq; loqueret̃,Taurus ferocissimus a multis militibus præsentatus est,vinctus funibus a capite,& a tergo. Consenserunt oẽs vt diceret illud nomen in aure Tauri,q cum fecisset,statim miser factus mugitum dedit, & violentissime erectis oculis expirauit. Tũc Iudęis Beato Siluestro insultantibus, facta est tumultuatio per duas fere horas, & fixus orationi Siluester a Dño Iesu Christo petebat auxiliũ. Deinde petito silentio ascendens in eminentiori loco, dixit clara voce.Dñs Iesus,quem ego prædico,cum aliis miraculis, quæ fecit, etiam mortuos in nomine suo suscitauit, vñ apparet hoc nomẽ Diaboli esse nõ Dei,q viuẽtẽ Taurũ occidit,si occisũ suscitare nõ potuerit,nã viuẽtẽ occidere possunt,& latrones,& serpẽtes,& leones,& vrsi.In Deuteronomio ipse De⁹ loquit̃ dicẽs. Videte,q ego sim solus,&c.Ego occidã,&c.Tũc Iudices cũ Augusto vrgebant Zambri vt Taurũ suscitaret,& cum se illũ suscitare non posse dixisset addidit. Suscitet hunc Siluester inuocato illo Galileo,vt eum deitatis eius assertorem recipere valeamus. Tunc deuotare se cœpit, & per salutem Augusti asserere, quòd si Siluester a morte Taurum erigeret, omnes Iudaicam legem dimitterent, & Christianæ religioni se traderent. Tunc petente Beato Siluestro Iudices dixerunt Iudaicæ assertionis actoribus, vt singillatim edicerent, an illi sententiæ cordis assensum præbeant. Qui cum singuli pacto consentirent vtpote,qui Taurum nullo modo suscitari posse asserent. Beatus Siluester omnes incredulos a fidelibus segregatis fecit.

fecit. Tunc facta est oratio p vnã fere horã, oĩbusq; orantibus, & flentibus inclinauit se Siluester ad aurẽ Tauri, in qua nomẽ illud dixerat Zambri, & ait. Nomẽ maledictionis, & mortis sicut intrasti in aure Tauri huius ita egredere iussu Dñi nři Iesu Christi. In cuius noĩe dr̃ tibi Taure surge, hoc dicto Taur' recuperato flatu surrexit cũ oĩ mãsuetudine. Cuius vincula manu sua Sanctus Siluester soluit, cũq; cũ mãsuetudine ad armẽtũ suũ ire præcepit. Tunc oẽs Iudęi ad pedes eius prouoluti fatebantur se credere Christo, rogantes vt oraret pro eis. Helena quoque proiectis auleis vestibus genua eius deosculans rogabat sibi pęnitentiæ locum dari. Credidítque cum omnibus filijs, & filiabus suis. Sed & ipsi Iudices, & amici eorum amplius, quàm tria millia Iudæorum ad fidem Christi conuersi sunt.

De Dracone per eum superato. Cap. LIII.

POst aliquot dies Pontifices, qui fuerant templorũ Augusto dixerunt Populus Romanus inuictissimi draconis periclitatur afflatu. Solebant. n. virgines Sacrosanctæ deæ Vestæ p oẽm Calendarum diẽ abire ad eius descensum, & cibos ei similaginis ministrare. Ex quo aũt pietas nřa legẽ accepit Christianam huic nihil fertur, ideo indignatus flatu suo quotidie populũ vexat. Calphurinus quoq; vrbis Præfectus ait. Per singulos dies moriunt plusquã 6. millia hoĩes, & nõ est aliud remedij genus, nisi vt placet. Rñdens Sãctus Siluester ait, Ostẽde mihi vel vnũ Christianũ ex his, qui moriuntur. Præfectus dixit. Si Christianos nõ inuadit descẽde ergo ad eũ tu, & fac illum in noĩe Dei tui vel vno anno ab interfectione hoĩum cessare, vt credamus Deũ tuũ Christũ virtutẽ deitatis hře. Tunc Siluester oratione facta, iuxta reuelationẽ Beati Petri, ipse, & cũ eo p̃sbyteri q dã, & Diaconi descenderunt, solo Christi Sacramẽto refecti. Põtifices aũt miserũt post eos Porphiriũ, & Torquatũ Magos, vt eis nunciarent illos ad Draconẽ puenisse. Orãs igitur Siluester cũ suis p gradus. 60. descẽdit. Magi verò sacrificãtes, & inuocãtes Dæmonia descẽdebãt post eos. At vbi puenerũt ad flatũ draconis, cõprehẽdit eos angustia, & ceciderũt. Siluester autẽ cũ suis intrauit ad Draconẽ in quo habitabat Sathanas, & dixit ei. Iesus Christus natus ex virgine, crucifixus, & sepultus resurrexit, & ad cęlos ascendit, inde venturus est iudicare viuos, & mortuos, expecta eũ fixus in loco isto donec veniat. Tunc apprehẽdẽs eũ ligauit os eius filo canobineo tripliciter torto, qđ secum portauerat, & imponẽs desup cerã, signauit anulo ferreo, qui signũ crucis habebat sculptum, apprehẽsasq; portas æreas, q ibi erãt egrediẽs ad se adduxit, & in circulos earũ induxit cathenã quã secũ portauerat, & cũ clausisset eas ait. Hoc dicit Apostolus Christi Petrus. Istæ ianuæ non aperiant vsq; ad diẽ iudicij, claue verò cathenæ subterrauit, & cum oĩa sibi a Beato Petro pcepta cõplesset ascendit inde. Cũq; inuenisset Magos volutãtes se i terra prę angustia, facta oratione eleuauit eos, & secũ eduxit, qui mox cursu rapidissimo pgentes sani, detulerũt codices maleficiorũ suorum, & piicientes eos ad pedes Beati Siluestri incenderũt eos dicẽtes. Sic ardeãt, q nõ credũt in Christũ filium Dei, quẽ Siluester pdicat. Transacto aũt anno ministri draconis pbantes apud se, q vere superatus esset draco, psternẽtes se pedibus Beati Siluestri crediderunt oẽs in Christum. Sic factũ est vt populus Romanus a duplici morte liberaretur. i. a cultura Draconis, & a veneno eius. Ipso aũt anno baptizati sunt 30. mil lia virorum, exceptis Mulieribus, & paruulis. Actor. Extat Epistola Constantini generalis ad oẽs Episcopos, quã inter decreta patrum Isidorus collocauit. In qua idem Constantinus modum suæ conuersionis exponit, & Ecclesiam Romanam omnibus Ecclesijs præesse discernit in hunc modum.

Epistola generalis Constantini de conuersione sua. Cap. LIIII.

IN noĩe Sãctæ, & indiuiduæ trinitatis. Imperator Cæsar Flauius Constantinus, Sanctissimo patri patrũ Siluestro, oĩbusq; eius successoribus, vrbis Romæ Epis, ac cæteris oĩbus catholicis Epis eidẽ Sacrosanctæ Ecclesiæ, p hãc nostrã imperialẽ cõstitutionẽ subiectis, nũc & in posteris tpibus, grã, pax, charitas, gaudium cum oĩbus nobis. Ea q Saluator nř altissimi filius, per Sanctos Apostolos suos Petrum, & Paulũ interueniente nřo patre Siluestro, mirabiliter operari dignatus est, ad agnitionẽ omnium populorum liquida enarratione pagare studuit nřa benignitas. Nã cum validissima squaloris lepra, carnẽ meã inuasisset, nec aliquis Medicorũ curã adhibere posset, aduenerunt Sacerdotes capitolij dicentes mihi, fontẽ in capitolio debere fieri, atq; innocentiũ sanguine compleri, meq; calente eo lauto posse mundari. Itaq; sm eorum dicta, aggregatis plurimis innocẽtib' infantibus, dum vellent sacrilegi paganorũ Sacerdotes eos mactare, & ex eorum sanguine fontem replere. Cernens serenitas nřa lachrymatus Matrum eorum, illico facinus exhorruit, miserťusq; eis, pprios illis restitui filios præcepi. Datisq; vehiculis, & donis concessis gaudentes ad pria relaxaui. Eadem ergo tran sacta die, nocturno nobis facto silentio, dum somni tempus aduenisset, assunt Apostoli Petrus, & Paulus dicentes mihi. Qm flagitiis imposuisti terminum, & effusionem sanguinis innocẽtis horruisti, missi sumus a Dño Iesu Christo dare tibi sanitatis reparandę consilium. Audi ergo, & fac. Siluester Epus ciuitatis ad montem Sirapti psecutiones tuas, fugiens in cauernis petrarum cum suis clericis latebram fouet. Hunc cum ad te adduxeris ipse tibi piscinam pietatis ostendet, in qua dum te tertiò merseris, te oĩs valitudo ista lepræ deseret. Qđ cum factũ fuerit hanc tu vicissitudinẽ Saluatori tuo compensa, vt oẽs iussu tuo per orbem totum Ecclesiæ restaurẽtur. Te autẽ in hac parte sanctifica vt oĩum Idolorum superstitione relicta Deũ vnum qui solus est, & verus adores, & extollas. Exurgens igiť a somno aduocato magnifico patre, & illuminatore nostro Siluestro oĩa dixi verba mihi a Sanctis Apostolis præcepta. Percunctatusque sum eũ, q essent isti Dii Petrus, & Paulus. Ille verò ait, non eos vere Deos dici, sed Dei Apostolos Saluatoris Iesu Christi. Rursum interrogaui vtrum illorum imagines haberet expressas, ut ex pictura disceremus eos esse, quos reuelatio docuerat, tũc idẽ pater imagines Apostolorum p Diaconẽ suum exhiberi præcepit, quas dum aspicerem, & illorum quos dum in somno viderã vultus in eis figuratos agnoscerem, ingenti clamore corã oĩbus satrapibus meis confessus sum eos esse, quos in somno videram. Ad hoc Beatus Siluester indixit nobis pęnitentiæ tempus, intra palatium nostrum Lateranense in vno cilicio, vt oĩa, quæ a nobis impie, & iniuste peracta, & disposita fuerant vigiliis, & ieiuniis, lachrymis & orationibus apud Deum relaxari impetraremus. Deinde ad ipsum Præsulem veni, ibique abrenunciãs Sathanæ pompis, & operibus eius, credere me in Deum Patrem, & Filium, & Spiritumsanctum sponte coràm omni populo professus sum. Benedictoque fonte, illic me trina mersione vnda salutis purificauit. Positoque me in fontis gremio, manum de cęlo me contingentem vidi propriis oculis, de qua mundus exurgens, me ab omni lepræ squalore mundatum cognoscite.

De Exaltatione Romanæ Ecclesiæ super cæteras. Cap. LV.

IGitur leuatus de sacro fonte, vtile iudicaui vos cum Satrapibus meis, & vniuerso Senatu, amplius q̃ nostrum imperium, & terrenum thronum sedem sacratissimam Beati Petri gloriosè exaltari, tribuentes ei potestatem, & honorificentiam imperialem, decernentesque sanximus, vt principatum teneat tam super quatuor præcipuas sedes. s. Antiochenam, Alexãdrinam, Constantinopolitantam, & Hierosolymitanam, quàm etiã super oẽs in orbe terrarum Dei Ecclesias. Et qui pro tpe Pontifex eiusdem Romanę Ecclesiæ extiterit, excelsior & princeps cunctis sacerdotibus totius mundi existat. Et quęcumq; ad cultum Dei vel Christianorum fidei stabilitatem pcuranda sunt disponat. Iustũ quippe est, ut ibi lex Sancta caput teneat principatus, vbi sanctarum legum institutor Iesus Beatũ Petrũ Apostolatus obtinere pręcepit cathedrã, vbi & crucis patibulum sustinens beatæ mortis poculum sumpsit, suiq; Dñi, & magistri imitator apparuit. Et ibi gentes p Christi noĩe colla flectãt, vbi doctor eorum Beatus Paulus Apostolus p Christo extenso collo martyrio coronatus est. Ibi proni, & humilitati cælestis Regis famulentur officio, vbi supbi terreni Regis seruiebãt Imperio. Interea quoq; nosce volumus oẽm populum p orbẽ terrarũ, cõstruxisse nos intra palatium nřm Lateranense Saluatori nostro Ecclesiã, a fundamentis cũ baptisterio, & de fundamentis eius sm numerum Apostolorum. 12. cophinos terræ onustatos propriis humeris asportasse, quam Sacrosanctam Ecclesiam caput, & verticem omnium Ecclesiarum vniuerso orbe dici, & coli ac prædicari sanximus. Construximus itaque Ecclesias Beatorum Petri, & Pauli primorum Apostolorum, quas auro, & argento locupletauimus, vbi & sacratissima eorum corpora cum magno honore recondentes, thecas eorum ex electro, cui nulla præualet elementorum fortitudo, construximus, & crucem ex auro purissimo, & gemmis præciosis per singulas eorum thecas posuimus, atque clauis aureis confiximus.

De Imperio, & imperialibus collatis Beato Siluestro. Cap. LVI.

IGitur Sanctis Apostolis Dominis meis, & per eos etiam Beato Siluestro patri nostro, & vniuersali Papæ, omnibusq; eius in sede Beati Petri successoribus Pontificibus. Imperij nostri palatium Lateranense contradimus, quod omnibus in orbe palatiis præfertur, atque præcellit. Deinde Diadema capitis nostri, simulque frigium, & superhumerale, quod Imperiale circundare assolet collum, & clamidem purpuream tunicamque cocineam, & omnia Imperialia indumenta, & omnem processionem Imperialis culminis, & gloriam potestatis nostrę. Et quemadmodum Imperialis potentia diuersis officiis cubicu lariorum, & hostiariorum, & omniũ excubitorũ ornatur, ita, & Sanctã Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et ut amplius pontificale

pontificale decus præfulgeat, decernimus, & hoc eiusdē Ecclesiæ clericis ex lintheis cādidissimo colore æquos eorū decorari, & ita æquitare decernimus, & hoc vt venerabilis pater Siluester, & oēs eius successores Pōtifices diadema, qđ ex capite nro illi cōcessimus, ex auro purissimo, & gēmis pciosis vti debeant, & eorū capite ad laudē Dei, p Beati Petri honore gestare. At ipse Beatissimus Papa sup coronā clericatus, q̄ gerit oīno ipsa ex auro nō est passus vti corona. Frigiū verò cādido nitore splēdidū, resurrectionē Dominicā designās, eius sacratissimo vertici manibus nrīs imposuimus, & tenētes frenū æqui ipsius, p reuerētia Beati Petri stratoris officiū ei exhibuim⁹, statuētes eodē frigio eius successores oēs vti in pcessionibus, ad imitationē Imperij nrī. Et vt Pontificalis apex non vilescat, sed amplius q̄ terreni Imperij dignitas, & gl'iæ potentia decoret. Ecce tā palatiū nrm vt platū est, q̄ vrbis Romæ, & oīs Italiæ seu occidētaliū regionū puincias, loca & ciuitates patri nro Siluestro eiusq; successoribus decreuimus disponēdū, ac iure Romanæ Ecclesiæ pmanendū. Vñ congruū cōspeximus nrm Imperiū, & regni potestatē orientalibus regionibus transferri, & in Bizantiæ puincia in optimo loco nomini nro ciuitatē ædificari, & illic Imperiū nostrū constitui. Qm̄ vbi principatus Saecerdotū, & Christianæ religionis ab Imperatore cælesti cōstitutū est, iustū non est, vt Imperator terrenus habeat potestatē. Deniq; corā Deo, qui nos regnare pcepit, & corā terribili eius iudicio obtestamur, p hoc nrm imperiale cōstitutū oēs successores nros Imperatores, & cūctos optimates, & vniuersum populū in nro imperio nulli quocūq; mō licere hęc, q̄ a nobis Imperali sanctione, Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, & eius Pontificibus cōcessa sunt refragari, aut confringere, vel in quocunq; cōuellere. Si quis autem in hoc contemptor aut temerator extiterit, & æternis condemnationibus subiaceat innodatus, & Sanctos Dei Principes Apostolorum Petrum, & Paulum sibi in præsenti vita, & in futura sentiat contrarios, atq; in inferno interiore concrematus, cū Diabolo, & omnibus impiis deficiat, huius verò imperialis decreti nostri paginā propriis manibus roborantes super corpus Beati Petri posuimus eidem Apostolo Dei inuiolabiliter obseruare spondentes. Et nostris successoribus Imperatoribus conseruāda, & in mandatis relinquimus.

De Translatione sedis Imperialis apud Constantinopolim. Cap. LVII.

HVgo vbi supra. Nunc ædificauit sibi Bizātiū maritimam ciuitatē, & vocauit illā Constantinopolim de noīe suo, ornauit itaq; illā diuersis fabricis, & construxit in ea plures Ecclesias, quarū vnā appellauit Hirenē, & aliā Apostolorū, aliā verò dedicauit Agyæ Sophiæ. i. Sanctæ sapientiæ, quę Christus est, & aliam Michaeli Archangelo. Transtulit etiam oēs pene nobiles Romanorum, & ordinem Senatorū cum vxoribus, & liberis eorum. Vrbē verò Romā cū Palatio suo, qđ Lateranense dr, concessit Aplis Christi Petro, & Paulo, & Sancto Papæ Siluestro. Sanxit etiam, & instituit testamento, vt oīa, q̄ ad Ecclesiasticum ordinem ptinent Romani Epi iudicio dispositionē accipiant. Sed & p totū Romanū Imperiū priuilegia singulis ciuitatibus dedit, vt oīs populus Christianus sub Eporum ordinatione libere Dño deseruiret. Ex li. de cosmographia. Sic ergo dignitatē Imperii Constantinopolim transtulit, instituens vt totius caput esset Oriētis, & ad Imperii Romani memoriā noua Roma diceretur. Verum postmodū dū Burgedalis ciuitas obsideretur, & Arelas cū sua puincia gentilibus opprimeretur, Gregorius iunior Papa infestationē paganorū nō sustinens, metuēs de vlteriores Romanæ gentis partes gentilis furor inuaderet Carolū Regē Francorū, missis ei clauibus sepulchri Sancti Petri, & vinculis eiusdē muneribus tantis inuitat, vt Romani Senatus patricius efficiatur. Quòd humiliter ac deuote suscipiens Carolus in Romanū exigit patriciatū, strenuissime p fide pugnans & Ro. Imperii curā gerens. Huic successit Pipinus filuls ei⁹. Carolo magno Monacho facto, cui successit Carolus eius filius, qui duos habuit filios. Carolomannum, & Ludouicum. Vrbanus Papa Carolomannum, Pipinum Adrianus nominauit Carolus autē pro repu. pugnans, tandem in vltimis vitæ terminis Imperii nomen sumpsit, vt qui Romani Imperii defensor extiterat, p tantis meritis acciperet nomē Augusti, & inter cęlestes milites aulicos fortissim⁹ pdicaret. Extūc ergo apud latinos est Grecorū potētia terminata, nulliq; Roma magis infesta est, quàm Imperatori suo, dū duos Dños hre contendit, & inter pōtificiū, & Imperiū posita, alterū excludit, alterū contēnit. Anno igitur Dñi. 801. cū apud Græcos nomē Imperatoris micaret. Carolus Romæ morā faciēs, accepit a Leone Papa, & oī populo Ro. decretū, vt Carolus nomē Imperatoris indueret, & Augusti, eo q̄ Romani Imperatores olim in vrbe Roma sedem habuissent. Ex eo igitur tpe, Imperio Græcorū apud occidentē euanescente, nomen rediit Imperatoriū, ad quasdā partes occidentis, ex quo quadā Ro. Imperii facta est confusio de duobus nomen vnū tenentibus, diuisio. n. minuit potestatē. Et sicut a solo Deo Græcorū dependet Imperiū, ita a sede tm̄ Romana, Papa affirmat Imperium occidentis pendere. Apud principes quidē Alemanniæ Imperatoris est electio. Apud Papā electi confirmatio, & consecratio, noua discretione Imperator nominatur vt Dñs consecratur vt non Dñs, nempe imperialia non accipit insignia, quæ sibi soli collata Papa conseruat, ad altare modicum in latere Basilicæ Beati Petri consecratur a solo Papa, cum e diuerso Papa Imperatoris insignia in sui consecratione teneat, & ad altare maius Sancti Petri accipiat vnctionem.

De Dilatatione Ecclesiæ sub Constantino & impietate Licinij. Cap. LVIII.

HVgo vbi supra. Deniq; incredibile est memoratu, q̄ breui Constantini studio, Sācta late p totū orbē creuerit Ecclesia, & quāta cura erga sumptū ædificandarū Ecclesiarū fuerit ardens. Nā cū edicto publico ædificarent Ecclesiæ p totum eius Imperiū, ipse ad hoc peragēdū, ex regiis Thesauris pecunias affluētissime cōferebat. Scribebat insup singulis ciuitatib⁹ sui Regni, ut populus Epis ministraret, de regali fisco, vñ Sāctæ pficerentur Ecclesiæ. Eusebius. 9. lib. Igitur cū tali simplicitate Ecclesiarū gloria apud Deū hoīesq; pficeret, & imago qđā cęlestis haberetur in terris, religiosus Princeps Constantinus per dies singulos fide, & religione crescēs inexplebili gaudio, & Ecclesiarum pfectibus replebatur. Sacerdotibus etiā Dei nō credebat sufficere, si se æqualē pręberet, nisi eos, & lōge pręferret. Cumq; pro his oībus iam non vt Imperator, sed vt pater coleretur a cunctis, non tulit infęlix inuidia, vel nostrorū pacē lętis successibus crescere, vel illius erga nos studia inquassata durare. Etenim Licinius, qui primo quasi pbitate morū nō solū ab eo in societate regni fuerat accitus, verumetiam in propinquitate ex coniunctione susceptus Sororem, namq; Constantini in matrimoniū acceperat, videns Imperatorē non tā vi, & metu, quā amore, & religione oībus imperare. Et in summa veneratione cunctis esse mortalibus præcipue Christianis. Inuidia percussus occultis insidiis eum decipere parauit. At ille totus confidēs in Deo, ad oīa se illo signo, qđ ei cælitus monstratum fuerat muniebat, nec vllis per hoc insidiis fieri obnoxius poterat, verū Licinius iratus, q ille Christianorum præcibus iuuaretur, & ideo tutus maneret, stulta iracūdia pmotus Imperatori quidē apertū bellū indicit, regni fidē, ac societatē cōtaminat, nros vero priuato, & speciali odio persequi parat, hoc in quærelam denotās, q non ita pro se sicut pro Constantino Christiani in solēnibus, & ex præcepto sibi traditis orationibus excubarent. Versa igit vice is, qui pauloante acerrime in eos vindicauerat, qui tyrannorum tpe aduersum Christianos aliquid crudele moliti sunt, nunc in nostros tela contorquet. Primoque omnium de palatio suo si quis Christianus esset exire iubet eum, & ex omni militia, post hoc profecit pestis, & tyrannicis edictis statuit, oēs qui se Christianos profiterentur in carcerem trudi. Statim tñ inuenit aliquid in quo priores crudelitate superaret. Addidit edicto nę quis alicui misso in carcere cibū vel potum deferret. Denique oēs, qui conraminatis sacrificiis acquiescere noluissent, non tortoribus vt prædecessores sui Tyranni faciebant, neque cruciatibus aut suppliciis tradi iubebat, sed lanionibus dari, vt eos porcorum more suspensos deliccatosq;, & codicibus superpositos per frustra cederent, & in partes diuisos in mare ad pabulum piscium proiicerent. Ecclesias quoque, quas suis iā temporibus communibus edictis extrui fecerat, rursum & ipse subuertere, & per oīa satagere, quatinus cunctos, qui ante se fuerāt Tyrannos crudelitate superaret. Præterea, & leges si quę apud Romanos bene, & honeste a maioribus latæ fuerant, in barbarū ritum conuertere. Auaritiæ quoque insatiabiliter studere, census innouare, & agros cultoribus vacuos tributis replere. Præterea si quos iniquis factionibus circumuētos in exilium misisset. Horum vxores e legitimis matrimoniis euulsas, seruis suis ac satellitibus iūgere. Ipse verò etiam cōtra ætatis suæ vires adulteriis, & corruptionibus virginum delectari.

Passio militum. xl. sub licinio. Cap. LIX.

EX gestis eorum. Sub Licinio passi sunt 7. Idus Martii apud Sebasten Armeniæ minoris, milites. xl. sub Agricolao Prę side, quorum præcipui erant. Quirion & Candidus. Qui Candidus ait Agricolao. Digne hoc nomen tibi impositum est, agrestis. n. blanditor es. Sanctus autem Quirion ait ad socios, sæpe pauci multos in fugā conuertimus. Nunc verò tres sunt q nos impugnāt. Sathanas, & dux Lisias, & Præses Agricolaus, & hi tres vnū sunt. Absit aūt ut hic nnus. 40. vincat. Iussi sunt deinde lapidibus cædi. Sed ministri leuantes lapides, alterutrum se cædebant. Exardescens autem dux Lisias, & tollens lapidem vt ali-

vt aliquẽ Sanctorũ pcuteret in faciẽ Præsidis adduxit lapidẽ,& cõminuit faciẽ eius. Stãtibus aũt sanctis ante faciẽ Præsidis apparuit eis Diabolus tenẽs dextera manu gladium, sinistra vero Draconẽ, q dicebat in aurẽ Præsidis, meus es. Circa erat autẽ in Sebaste stagnũ hñs aquã multã, qđ tũc vehemẽter frigidum erat tpe hiemis positi sunt Sãcti in medio nudi, ad vesperũ positũ est balneũ iuxta stagnum, vt si qs vellet resipiscere fugeret ad balneũ. Et ibi positi iuxta custodes milites, & clauicularius. Vnus aũt ex illis .xl. pusillanimis effect⁹ refugit ad balneũ. Qui mox vt attigit calorẽ resolutus est. Quod videntes alii dixerũt quasi ex vno ore. Ne in fluminibus irascaris dñe. Clauicularius autẽ vigilãs, & auscultãs cæteris custodibus dormiẽtibus vidit de cęlo descẽdẽtes coronas .30. expergere faciẽs custodes, piecit vestimẽta ĩ facies illorũ, & exiliuit nudus in stagnũ clamãs. Et ego Christianus sum. Victus aũt Sathanas, & transfigurãs se in virũ ligatis manibus ad genua dicit in conspectu oĩum. Ve mihi victus sum ab istis, & factus sum ridiculum oĩbus, qa non habui vnanimes ministros, vnius aũt Mater pdurat cũ ipsis, cui⁹ filius cæteris erat iunior. Quæ timẽs p filio semp confortabat eũ, cuius nomen erat Meliton. Iussum est igitur oĩum crura cõfringi, & simul oẽs præter illum iuuenem aĩas reddiderũt. Quorum corpora sup birotia sunt iussa imponi vt cõburerentur. Iunior autem relictus est ad orã fluminis quem Mater suscipiens in humeris portabat post cæteros qui dum portaretur lætus emisit spũm. Cuius corpus Mater piecit sup Sanctos, & omnes combusti sunt, quorum cineres iactati sunt in amnẽ, sed in loco præcipiti, & vadoso restiterunt, & congregati sunt, & nihil eorum imminuit fluuius. Post .3. dies reuelati sunt Episcopo ciuitatis ab ipsis Sanctis. Qui accipiens clerum, & populum perrexit illuc, & viderunt reliquias in aqua fulgentes tanquam luminaria, super quas aqua decurrebat illarum nil secum trahens, & si quid alicubi relictum fuerat a splendore demõstrabatur. Isti omnes martyres milites fuerunt, natione Capadoces, & in passione ipsorum scriptum est. Passi sunt quinto Idus Martij, sed in martyrologio passio eorũ annunciatur septimo idus Martij, quod quare factum sit nescio, forte eo die sepulturæ traditæ eorum reliquiæ sint.

Passio Sancti Theogenis. Cap. LX.

EX gestis eius. Sub eodem Tyranno cõprehensus est Theogenes, qui filius erat Epi, sed cuius Epi non legi, & perductus est ad legionẽ, quæ dicebatur Secunda Traiana, quæ consedebat in Cizico, quæ est prima ciuitas Hellesponti. Iussusque est extendi a quatuor palis in terra fixis, cædiq; fustibus, mutatiq; sunt super eum .18. Centuriones, & oẽs fustes cõfracti. hic autem passus est, quia militare nolebat. Deinde publice extensus est in media ciuitate circa horam nonam. Transiens aũt illac optio legionis dicebat ei insultans. Vbi est Deus tuus, & Rex cui militas? si haberem potestatem gladio de te partes facerem. Ad quem Sanctus. Tu mihi nihil potes facere, sed venient dies cum tua, & Tribuni tui crura frangentur, & corpora vestra a feris, & auibus consumentur, & Rex tuus post modicum conscidetur a persequentibus, & omnes ex vobis, qui Regi meo nõ credunt peribunt. Tunc præcepit eum Tribunus mitti in carcerem, & in neruo extendi, & quatuor clauis configi, & consignauit carcerem vbi Sanctus a Sancto Spiritu pascebatur. Nã astitit ei Dñs dicens. Theogenes conualesce ego sum, & non accipias escam ab hoĩbus his, est.n. incorruptibilis esca in cœlis, & recedente Dño psallere cœpit, & cucurrerunt custodes ad hostium, & viderunt illud clausum, & populum multum in albis vestibus psallentem cum eo, & renunciauerunt Tribuno. Qui iussit multitudinẽ armatã stare ante carcerem cum eo, multos putans esse Christianos, & neminem inueniens præter eũ iussit ei dari panẽ, & aquã, qui noluit accipere dicens. Me pascit Rex meus, & annonã eius accipio quotidie, & rescripsit hæc Tribunus Licinio. Qui iussit illum iactari in mari, & corpus eius non colligi. Qui eductus a carcere habebat vultũ, & oẽ corpus sanũ & innouatum quasi a balneo exiret. Veniẽs autem ad mare petiuit spacium orandi, & orauit per tres horas, & facta est lux magna super eum cuius fulgore oculi nautarum, & militum excæcati sunt ne viderent Angelos sibi colloquentes, quorum tñ voces audiebant, & adiurauit eos dicẽs. Qđ iussum est vobis facite. Veruntñ credite in Deum, & habebitis vitam æternam. Qui miserunt eũ in mare tristes, & reuersi crediderunt in Christum, & cum eis multi. Post dies .9. facta est pugna contra Licinium, & ex illa legione quicumque non crediderunt gladio ceciderunt, pro quo facto Licinius iussit Tribuni, & potionis crura confringi, sicut Sanctus Theogenes prædixerat. Collegerunt autem fideles viri corpus martyris, & posuerunt illud in loculo, & tulerunt nocte, & sepelierunt iuxta muros ciuitatis in villa Adamanti fidelis viri in Epogeo. Fecit autem Sanctus Theogenes in carcere dum expectarentur relationes dies .9. nihil omnino cibi vel potus accipiens, huius martyrium annotatur tertio Nonas Ianuarii.

De Cæteris sub eodem passis, & de morte eius. Cap. LXI.

EX Martirologio. Præterea autem 4. Nonas Ianuarij, celebratur in Ponto ciuitate Thomis passio trium fratrum, Argei, Narcissi, & Marcellini pueri. Qui sub Licinio principe inter tirones comprehensus, cum nollet militare cæsus ad mortem, & diu in carcere maceratus, ac in mare mersus martyrium consummauit. Item 17. Calen. Septembris in Nicea Bithiniæ, natale Beati Vrsicii confessoris, qui sub Sicinio persecutore militia relicta solitariam vitam agens, tantis claruit virtutibus, vt & Dęmones expulisse, & ingentem Draconem orando interemisse legatur. Hugo vbi supra. Et postquã huius armis præcinctus tyrannidem cæpit agitare Licinius. Constantinus verò virtutibus adornatus, tot tantisq; flagitijs ire obuiã parat, nec aliqua fuit difficultas victorię, vbi causa iustior, & fides purior, & virtus erat eminentior. Hugo vbi supra. Facta est hæc congressio in Bithinia circa Chrysopolim, & victus est Licinius atque comprehensus, & apud Thessalonicam capite truncatus, sicque deiecto Licinio, & extincto. Constantinus mira bellorum fęlicitate soliditatem Romani regni solus obtinuit, periit autẽ Licinius regni sui anno .14. vitæ verò suæ fere .xl. vir animo seuerus spadonumque, & aulicorum vehemens domitor, appellabat quippe eos tineas, soricesque palatii.

De Concilio Niceno propter Arrium conuocato, & statutis Beati Siluestri. Cap. LXII.

RVffinus in historia Ecclesiastica lib. 10. Cum autem apud Alexandriam, post Achillam, qui Petro Martyri successerat; Alexander Sacerdotium suscepisset, quia pax nostris, & quies a persecutoribus erat, & Ecclesia confessorum meritis gaudebat, prosperitas eius domestica contentione turbatur. Etenim presbyter quidã apud Alexãdriam noĩe Arrius, specie qdem religiosus, sed gloriæ, ac laudis, & nouitatis improbæ cupidus, praua quædam de fide Christi proferre cępit, & à substãtia Patris Filium separare. Hugo vbi supra. Prædicabat.n. Filium creaturam esse, & Spiritum Sanctum ab eo creatum, addebat etiam erat qñ non erat. Et cũ has faceret Arrius inter Patrem, & Filium, & Spũm sanctũ differentias. Alexander eiusdem vrbis Eps ei resistebat. Sed cum illum ab exitiabili errore reuocare nequiret, expulit eum ab Ecclesia Sancta. Ille verò cõtra eũ seditionẽ excitauit. Quod audiens pius Princeps Constantinus coadunari fecit Sanctam synodum apud Niceã Bithiniæ vrbẽ. Anno incarnationis Dñi .317. Cõuenerũtque ibi .318. Episcopi. Et hæc est prima Sancta vniuersalis synodus. Iam Siluester Papa defunctus fuerat, & illi Marcus successerat. Marco verò Iulius, iste tunc in Apostolica sede residebat. Veruntamen huic non interfuit concilio propter senectutis imbecillitatem, sed affuerunt pro eo Vitus, & Vincentius Romanæ Ecclesiæ Presbyteri. Affuerunt etiam ex Apostolicis sedibus Macharius Hierosolymitanus, & Eustachius Antiochenus, & Alexander Alexandrinus honorabiles Patriarchæ. Actor. Alibi tamen inuenitur Siluester ibi affuisse, Nam in lib. pontificali sic legitur. Temporibus Siluestri factum est concilium cum eius præcepto in Nicea Bithiniæ, & congregati sunt .318. Episcopi, qui fidem integram catholicam exposuerunt, & Arrium ac Fontinum, & Sabellium damnauerũt. Sed ib vrbe Roma congregauit ipse cum concilio Augusti .262. Episcopos, & iterum Chastum, & præfatos hæreticos condemnauit. Constituit etiam vt nullus laicus crimen clerico audeat inferre. Hic constituit vt Diaconi dalmaticis in Ecclesia vterentur. Hic constituit vt nullus clericus propter causam quamlibet in curiam introiret, nec ante Iudicem cinctum causam diceret nisi in Ecclesia, hic constituit vt sacrificium altaris non in serico neque in panno tincto celebretur, nisi tantum in lineo ex terra procreato, sicut corpus Domini nostri Iesu Christi in Sindone linea sepultum est.

De Libellis Episcoporum a Constantino adustis. Cap. LXIII.

ZOzomeneus in historia tripartita. Introiuit autem Princeps vltimus in conuentum cum paucis, minori sede, quam Episcopis sibi posita in medio, nec resedit donec Episcoporum iussione hoc sibi petiit concedi. Ruffinus ubi supra. Et cum ex omnibus fere locis Episcopi congregati diuersis ex causis, inter se quædam iurgia detulissent frequenter interpellabatur, & a singulis libelli offerebantur. At ille videns, quod per huiusmodi iurgia causa summi negocij frustaretur, diem certam statuit, qua vnusquisque Episcoporum, si quid quærimonię habere videretur pferret, & cum resedisset, suscepit a singulis libellos, quos simul omnes sinu suo continens, nec quid in eis contineretur aperiens, ait ad

Episcopos. Deus vos Sacerdotes cõstituit, & potestatẽ dedit vobis, de nobis quoq; iudicandi, & ideo nos a vobis recte iudicamur. Vos aũt, q nobis a Deo dati estis Dij, nõ potestis ab hoĩbus iudicari, q̃a nõ est cõueniẽs vt hõ Deos diiudicet. Sed Dei solius inter vos expectate iudiciũ. De quo scriptũ est, Deus stetit in sinagoga Deorum, &c. His ergo omissis iurgijs, ea q ad fidẽ Dei pertinẽt sine vlla animarũ cõtentione distinguite. Cũque hoc dixisset, oẽs simul querimoniarum libellos iussit exuri, ne innotesceret vlli hoĩum simulatio Sacerdotum. Actor. Ita patrum vestrum est vitia, vel cõuitia publicare, & Cham reprobi filii incurrere maledictionẽ, qui patris verẽda nõ texit. Ideoque Cõstãtinus alibi dixisse legit. Vere si vidissem Sacerdotem vel aliquẽ eorum qui monachico habitu amicti sunt peccantem, clamidẽ meã explicarẽ ad operiẽdũ, ne ab aliquo posset videri.

De Philosopho, quem in conuentu vir simplex conuicit, & conuertit. Cap. LXIIII.

Vbi supra. Cumq; per multos dies in Episcoporũ. 318. residentium concilio quæstio verteretur opinione commoti, Philosophi quoq;, & Dialectici opinatissimi conuenerũt. In quibus quidam insignis cum Episcopis nostris etiam in dialectica eruditis conflictum quotidie mouebatur summi certaminis. nec concludi poterat a quoquã aut constringi. Tãta. n. dicendi arte obiectis quæstionibus occurrebat, vt vbi maxime putaretur astrictus, velut anguis lubricus haberetur. Sed vt ostenderet Deus, quia non in sermone est regnum Dei, sed in virtute, qdã ex confessoribus simplex vir, & nihil sciens aliud nisi Iesum Christum, & hunc crucifixũ, videns Philosophũ nr̃is insultantẽ, poscit ab oĩbus locũ cũ Philosopho sermocinandi, nostri verò, qui simplicitatẽ viri, & imperitiã sermonis nouerũt, pauere, & quasi pudorẽ pati cœperunt, ne forte apud callidos hoĩes risui efficeret Sãcta simplicitas. Perstitit tñ senior, & hinc sermonis mouit exordiũ. In noĩe inquit Iesu Christi Philosophe audi, quæ vera sunt. Deus vnus est, qui oĩa, quæ videntur virtute verbi sui creauit, & spũs sui sanctificatione firmauit, hoc verbum, qđ nos filium dicimus, humanos miseratus errores, ex virgine nascitur, & morte sua nos a morte perpetua liberauit, quẽ expectamus iã resuscitatũ iudicẽ oĩum, q gerimus esse venturũ. Credis hoc esse ita Philosophe? At ille, si ac nunquam vllũ sermonem contradicendi didicisset, ita obstupefactus virtute dictorum mutus, ad oĩa hæc solum poterat respondere, ita sibi videri, nec aliud verum esse, q̃ dixerat. Tũc senior. Si hoc ita esse credidisti surge, & sequere me, & huius fidei signaculũ suscipe. Ille autem conuersus ad Discipulos suos, vel ad eos, q audiẽdi gratia cõuenerãt, Audite inqt o eruditi viri; donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposui, & quæ dicebantur dicẽdi arte subuerti. Vbi vero pro verbis virtus processit ex ore dicentis, non poterunt resistere verba virtuti, nec homo Deo potuit aduersari: & ideo si quis vestrum potuit ex his, quæ dicta sunt sentire, quæ sensi, credat Christo, & sequatur hunc senẽ in quo locutus est Deus. Itaq; Philosophus Christianus effectus, tandem se fuisse victum gratulatus est. Cassiodorus in tripartita historia. Volẽtibus etiam quibusdam Philosophis cum Alexandro Constantinopolitano Episcopo disputare, iussit Imperator vt certamen susciperet. Qui quamuis simplex esset suscipiens, iussit omnes præter vnum tenere silentium. Cui etiã ait, In nomine Domini nostri Iesu Christi impero tibi, in primis ne loquaris. Qui statim mutus factus est.

De Viris Sanctis, qui interfuerunt concilio, & de gestis Sancti Spiridonis. Cap. LXV.

Rvffinus vbi supra. In eodem quoque concilio aderat Athanasius Alexandriæ Diaconus Alexandrini Episcopi, conciliis senem, quàm plurimum iuuans. Præterea fuit ibidem, & Pafuncius homo Dei Episcopus ex Ægypti partibus confessor ex illis quos Maximinus dextris oculis effossis, & sinistro poplite succiso per metalla damnauerat. Sed in hoc tãta virtutũ grã inerat, vt signa per eum non minus q̃ dudũ per Apostolos fierent. Nã & Dæmones verbo tm̃ fugabat, & ægros sola oratione curabat, sed & cęcis visum dr̃ reddidisse, & Paraliticos ad stabilitatem corporis reuocasse, quem Constantinus in tãta veneratione, & affectu habuit, vt sæpius cũ intra palatiũ euocatũ cõplecteretur, & illum oculum, qui in confessione fidei fuerat euulsus, auidioribus osculis demulceret. Rufinus vbi supra. Ex eorum numero fuisse dr̃, etiã Spiridon Cyprius Ep̃us, q pastor ouiũ etiã in Ep̃atu positus permansit. Quadam verò nocte cum ad caules fures venissent, & manus improbas quo aditum educendis ouibus facerent extendissent, inuisibilibus quibusdã vinculis restricti, vsque ad lucẽ, velut traditi tortoribus permãserunt. Cumque oues ducturus ad pascua matutinus se ageret, senior vidit iuuenes absque humanis vinculis caulis pendere districtos. Cum ergo causam noxę comperisset, absoluit sermone, quos meritis vinxerat, & ne eis inanis nocturna cederet occupatio. Tollite inquit o iuuenes vobis vnũ arietem, ne sine causa venisse videamini, quem melius prece quàm furto quæsisse conuenerat. Habuit filiam nomine Hirenem, quæ cum ei bene ministrasset defuncta est. Deinde venit quædam dicens se ei quoddã depositum commendasse. Rem vero gestam ignorauerat pater. Sed illius lachrymis motus, cum in tota domo quod poscebat q̃situm esset nec inuentum, ad sepulchrum filiæ properat, eamque noĩe clamitat, tunc illa de sepulchro rñdit. Quid vis pr̃? Commendatum illius inquit vbi posuisti? At illa locum designãs. Illic ait defossum inuenies. Regressus itaque ad domũ; rem repertam sicut illa rñdit, tradidit reposcenti. Cassiodorus vbi supra. Qualis autem circa peregrinorũ susceptiones fuerit, hinc apparet. Instante iam xl. quidam ex itinere venit ad eum diebus quibus consueuerat cum suis continuare ieiunia, & die certo comedere medios dies sine cibo consistens. Videns itaque Peregrinũ valde defectũ. Perge inquit filiæ suæ, laua Peregrini pedes, & cibos appone. Cũq; virgo dixisset, nec panẽ esse nec alphita, quarũ rerũ solebant hẽre nihil recõditũ pp ieiuniũ, orãsque primum veniã; petẽs, filię suę iussit vt porcinas carnes, quas domi salitas hẽret coqueret. Quib. coctis sedẽs cũ Peregrino, positis carnibus comedebat & rogabat vt vnã cũ eo ederet Peregrinus. Quo refutãte Chrianũq; se pfitente. Propterea inqt magis refutare nõ debes, oĩa. n. mũda mũdis, hęc de spiridone dicta sufficiant.

De Statutis eiusdem Concilij, & de Symbolo. Capi. LXVI.

Rvfinus vbi sup. Igitur discussis assertionibus Arii diutino multoque tractatu. Placuit omnibus, & velut uno cunctorum ore, & corde decretũ est. Omousion scribi debere. i. eiusdẽ cum Patre substantiæ Filium confiteri. Decem & septem tunc soli fuisse dicuntur quibus fides Arrii magis placeret; quorũ sex soli se patiuntur cum Arrio expelli, reliqui vero 11. Consilio inter se habito acquiescunt ad scribendum manu sola non mente. Cuius simulationis Actor præcipue fuit Eusebius Nichomedię Episcopus. Exemplum autem expositionis fidei illorum qui ibi affuerunt Catholici hoc est. Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium, & inuisibilium factorem, & in vnum dominum nostrum Iesum Christum Filium Dei, de Patre natum vnigenitum, hoc est de substantia Patris, Deũ ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum non factum Omousion Patri, hoc est eiusdem cum Patre substantię per quem oĩa facta sunt, quæ & in cęlo, quę & in terris. Qui pp nos, & pp nostram salutem descendit de cęlis, & incarnatus est, homo factus, passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in cęlos, inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum Sanctum. Eos autem qui dicunt. Erat aliquando qñ non erat, & antequam nasceretur non erat, & quia ex nullis substantibus factus est, aut ex alia subsistentia vel substantia, dictum esse aut cõuertibilem vel mutabilem Filium Dei, anathematizat Catholica, & Apostolica Ecclesia. Statuunt præterea obseruandum esse in Ecclesiis, ne quis ex his qui semetipsos in patientia libidinis exciderunt, veniret ad clerum. Et ne quis nuper assumptus ex vita vel conuersatione gentili accepto baptismo antequã cautius examinaretur, clericus fiat. Et ne quis Episcoporum cęterorumque clericorum, cum extraneis Mulieribus habitet, præter cũ Matre vel Sorore vel Auia, vel si quæ sunt huiusmodi necessitudinum personæ, vt Episcopus si fieri potest, a totius prouinciæ Episcopis ordinetur. Si hoc difficile est, certe non minus a trib. ita tñ vt Metropolitani Episcopi maxime vel præsentia, vel auctoritas habeatur, absque quo ordinationem irritam esse voluerunt. Et ne quem alius Episcopus ab Ecclesia expulerit siue clericum siue laicum suscipiat alius. Sane autem ne hoc iracundia aliqua aut contentione vt fieri solet iniuste factum remedium non haberet, decernunt per singulos annos in singulis quibusq; prouinciis, secundo ab omnibus Episcopis prouincialibus Concilia agi debere, & de huiuscemodi negociis iudicari, vt si forte ab vno inique aliquid gestum est, a cæteris emendetur, si recte ab omnibus confirmetur. Et ne quis clericus qui derelicta Ecclesia sua, nulla existente causa probabili vagetur, & oberret per alias Ecclesias suscipiatur in communione. Et vt nemo eum, q ad alium pertinet, subripiens in sua Ecclesia ordinet clericũ, absque consensu illius ad quem pertinet. Et ne Diaconi Præsbyteris præferantur, ne resedeant in consensu Præsbyterorum, aut illis præsentibus diuidant eucharistiam, sed illis agentibus solum ministrent. Si verò Præsbyter nullus sit in præsenti, tum demum etiam licere ipsis diuidere.

De Sancto Nicolao, & eius origine, & infantia. Cap. LXVII.

Ex translatione beati Nicolai. Sicut autem in vera reperitur historia Græcorum, sanctus quoque Nicolaus Episcopus Mirreorum in sinodo Nicena fuisse legitur, iam senex postea paucisque superuixit diebus. Ex gestis eiusdẽ. Hic Nicolaus

ex

ex illuſtri propagia ortus ciuis Pateræ vrbis Quæ in prouincia Liciæ quondã nobiliſſima, nunc peccatis exigentibus ad inſtar paruiſſimi oppidi redacta, raro incolitur habitatore. Eſt etiã pe nes eã locus quidã cãpeſtris, qui ita totus creberrimis incendijs ſicut vetus veſtimentũ ſcinditur, & ex hinc is meatibus pariter fumũ emittit teterrimũ, ꝑ noctẽ verò quaſi ferrarij fornax, igni nomã vaporat flãmã, cuius natura eſſe dr̃, ſi q̃s experiẽtiæ cauſa manũ ꝓpius adhibuerit, ardorẽ q̃dẽ ſentiat, ſed nullã patiat̃ aduſtionẽ ſic ꝑdictæ vrbis infelices accolæ, q̃a oẽm luxuriam ꝓſecuti ſunt, oĩbuſq; ſe ſubdiderũt illecebris, ad emẽdationem miſericorditer a Dño ſignũ tremẽdæ vindictæ acceperunt. Ac ꝑfata vrbe adhuc multaplebiũ generoſitate referta, parẽtes Beati Nicolai locupletes nimis, & inter potentũ cateruas honorati magis cœleſtis, q̃ terrenæ dignitatis gloriã appetebant. Et miro mõ cũ in primeuo flore iuuẽtutis, hũc ſolũ filiũ genuiſſent, cun ctis voluptatibus abdicarunt, & inter ꝓces quas frequenter in tẽplo Dñi fundebãt hũc ſolũ ſupſtitẽ, & non tm̃ diuitiarũ quãtum, & morum flagitabant hæredẽ. Quorũ vota Deus ex alto ꝓſpectans, qualis futurus eſſet puer in ipſo natiuitatis eius primordio monſtrauit. Nã cum lacte Matris aleretur, cæpit bino in hebdomada die quarta, & ſexta feria ſemel bibere mammas & hac vice contentus, tota die ſic permanebat. Cum autẽ puerilibus annis ſimpliciter domi tranſactis bonæ indolis adoleſcẽs eſſe cæpiſſet, non vt illa ætas aſſolet, laſciuiam cõplexus eſt mũdi, ſed nunc cum parentibus nunc ſolus Eccleſiæ terebat limina, & quod ibi de ſcripturis patulo aduertebat auditu, nõ immemor armariolo pectoris recondebat.

De Infantia Virginum auro per eum redempta. Cap. LXVIII.

QVi autem vtroq; parente orbatus eſt illud Euangelium ſæpius ante mentis oculos ducebat. Niſi q̃s renũciauerit oĩbus, quæ poſſidet, &c. Quod cum facere vellet timebat ne q̃d ꝓ Chriſto facere diſponebat, fauorabilis aura ꝑcelleret. Talia eo cogitante, accidit q̃ quidã cõuicaneus eius locuples nimis, ad tantã veniret inopiã, vt tres virgines filias ſuas quarum nuptias ſpernebãt etiã ignobiles viri, conſtitueret fornicari, ut earum ſaltẽ cõmercio infœlicẽ ageret vitã. Quod vbi vir Sãctus cõperit miſerrimo hoĩ condoluit, notata igitur cuiuſdã noctis hora, ſumens aurum non modicum, liganſq; in panno perrexit ad domum viri, & ꝑ feneſtram clam intro proiecit, claq; diſceſſit. Mane cum ſurrexiſſet hõ, auro reperto Deo gr̃as egit, & pr̃e magnitudine gaudij lachrymas fudit. Celebratis igitur primogenitæ filiæ nuptiis cæpit inquirere diligenter, quis eſſet, q̃ ei⁹ inopiæ tantã humanitatem præſtitiſſet. Cumq; diu talia moliretur, nihilominus Chriſti famulus non multo poſt typo quo prius, ſimile peregit opus, q̃d mane ꝑcipiens homo gaudẽs vehementer orauit dicens. Dñe abſque cuius nutu, nec paſſer ad terram cadit, nec arboris ſolium, clementiã tuã præcor vt mihi peccatori oſtendas, quis ille ſit, qui tanta erga me bona exhibere non deſinit. Cumque ſolicitus excubaret, vigilanſque pnoctaret, ſi forte Dñs ſeruum ſuum ei oſtenderet. Paucis euolutis diebus, ecce cultor trinitatis aduenit, & iteratæ vicis factum trino cupiens ſupplere numero, æquale duobus, iactauit cuius ſonitu excitatus homo, ſtatim egreſſus fugientem ſubſequitur, ſpacioque correpto Nicolaum per vmbras agnouit, mox humi proſtratus oſculeri ſatagebat pedes eius, quod Sanctus vt pio erat pectore renuit, exegitque ab eo, ne dum viueret ſe huius rei actorem indicaret.

De Electione eius in Pontificem. Cap. LXIX.

HIs itaque tranſactis Mirrea Metropolis orbatur ſuo Antiſtite. Conuenerunt igitur Epiſcopi vicini cum clericis ſuis, vt illi ſm̃ ſciã canonum idoneum Præſulem annuente dño prouiderent. Et concione facta interarat quidam Pontifex magnæ auctoritatis ad cuius intuitum pendebat omnium ſententia. Hic cunctos ieiunijs, & prǽcibus inſiſtere monuit, vt ille qui Mathiam indixit numerum ſupplere Apoſtolicum, ſolita clementia pandere dignaretur quem vellet fungi ſacerdotio. Quibus ſumma cum deuotione orantibus, vocem de cœlo audiuit prædictus Pontifex dicentem ſibi, vt egrediens ante portas Eccleſiæ ſtaret, & quem primum hora matutinali venire conſpiceret, ipſum conſecrarent in Antiſtitem, addẽs etiam, quòd Nicolaus vocaretur. Quod cum feciſſet, & Nicolaus ante omnes ad ianuam Eccleſiæ propinquaſſet, iniecta manu apprehendit eum. Epiſcopus, blanditerque nomen eius ſciſcitatus eſt, ille columbinã erat ſimplicitate inclinato capite. Nicolaus inquit ſeruus veſtræ ſanctitatis. Quid plura. Pontificali cathedra licet plurimum retinens ſublimatus, cum omni chariſmatum virtute corroboraretur, & nihil ſibi, ſed totum gratię Dei tribueret, cæpit ita choruſcare miraculis, vt non tantum ſui, ſed etiã alieni quibuſlibet anguſtiis oppreſſi, inuocato nomine eius ſtatim ſentirent leuamen.

De Naufragantium liberatione, & frumenti multiplicatione. Cap. LXX.

QVadam die cum quidã nautæ ſubita maris tẽpeſtate periclitarentur, diſſolutis frigore membris clamitabant. Nicolae famule Dei, ſi vera ſunt, quæ de te audiuimus, nec ea periculo conſtituti experiamur, vt erepti ex ſæuientibus maris fluctibus, Deo & tuæ liberationi gr̃as agamus. Talia referẽtibus apparuit q̃dã in ſimilitudine viri dicẽs eis. Vocaſtis me, ecce aſſum, & cæpit eos in rudentibus, & antẽnis alijſque nauis armamẽtis adiuuare. Nec multo poſt oĩs pelagi cecidit fragor oĩſque ceſſauit tẽpeſtas. Tũc læti Nautæ cũ optatũ ſubiſſent portũ egreſſi ſciſcitabant, vbi vir Dei Nicolaus eſſet. Et cũ indicatus eis eſſet in Eccleſia eueſtigio ingreſſi, quẽ nunq̃ nouerãt, ſine indice cognouerũt. Mox ꝓſtrati ad pedes eius, cæperunt ei gratias agere dicẽtes, qualiter in confinio mortis ipſo ſuffragãte liberati eſſent. Quibus Sãct⁹. Nõ meæ inq̃t poſſibilitatis arbitremini eſſe, q̃d factũ eſt ſolita Dei miſericordia eſt. Quodã tp̃e cũ eadẽ Liciæ regione Accolarũ ꝓ meritis ꝑniciosa fames oppreſſiſſet, famulo Dei naues triticeis mercibus onuſtę, in littore Adriatici portus adeſſe nũciant. Quo velociter ꝑgens ait. Vos rogaturus acceſſi, quatinus huic populo fame laborãti aliquid ſubſidii ex iſto frumẽto impertiamini. Non audemus inquiũt pater, q̃a publica taxatione angariati de Alexãdria hoc deferimus triticũ ꝑ miniſtrorũ manus in anguſtalia ſtipendia remetiẽdũ. Quibus Sãctus. Saltẽ inq̃t ꝑ vnãquãq; ratẽ.c.mihi ꝑbete modios, & ego in Dei mei cui ſeruio virtute ſpondeo, q̃a nullã minoratiõnẽ habebitis apud regiũ exactorẽ. Tãdẽ interuẽtu eius deuicti fecerũt ſicut petierat. Et veniẽtes Bizãtiũ, integrã mẽſurã q̃ Alexandrię ſuſceperãt miniſtris Imperatoris numerauerunt. Mirandis plus miranda ſuccedunt. Tanta enim largitate Dei hoc ipſum parum frumenti, quod vir Sanctus vnicuique pro indigentia ſua diſtribuerat auctum eſt, vt non ſolũ eodem, ſed etiam altero penè exacto anno, ſingulis ad victum ſufficeret, multos quoque ſpe credula exinde ſerentes, expectata ſeges vberibus farſit redditibus.

De Fallacia Dianæ per eum reuelata. Cap. LXXI.

PRæterea cũ vſque ad tẽpus illud ſerui Dei, regio illa ſimulacrum Dianæ coluiſſet, ille diuino ſuffragatus adminiculo de finibus illis penitus hm̃oi ꝓpulit culturã. Vñ Diabolus ſellea face contra eum ſuccenſus, quoſdã adiit maleficos eiſque cõficere oleum, q̃d vndiaton dr̃ præcepit. Quo confecto, Dæmon in ſpecie religioſæ Fœminæ ſe transformans q̃buſdã nauigãtib⁹ quorum deuotio ad ſeruũ Dei tendebat, medio ſeſe mari obtulit, & quaſi aliorum lembo vteretur. Ait eis. Video vos ꝓficiſci ad Dñm Nicolaum, mallẽ nunc, & ego venire vobiſcum, q̃a votum habeo tanti patris ꝓfrui benedictione. Sed q̃m nequeo rogo vos vt oleum hoc ad Eccleſiã Mirreorum feratis, & ob memoriã mei ſummatim exinde parietes ipſius lineatis. Quod cũ illi libenter ſuſcepiſſent, monſtrum informe velut vmbra tenuis veloci euanuit remigio. Nec multo poſt illi ex improuiſo cernunt ſagenulã inſignibus hoĩbus refertã, inter quos conſpicant̃ quendã ſimillimum Beato Nicolao, q̃ ſic eos adorſus eſt. Heus inq̃t q̃ nã Mulier illa vobis locuta eſt, vel q̃d vobis attulit. At illi ſeriatim cuncta narrãtes oſtendunt, & oleũ. En aiunt, quod nos deprecata eſt ad Sãctã portare Eccleſiã. Quibus ille. Vultis ait ſcire, q̃ fuit illa, hæc eſt impudica Diana. Et ut uerũ dicere me cõprobetis, hoc vaſculum execrandi olei in fluctus iſtos ꝓiicite. Quod cum feciſſent, mox vbi oleum illud æquoreas vndas tetigit, ilico accenſus eſt ignis, & contra naturã elementi, ꝓlixo maris ſpacio ardere viſus eſt, hoc dum Nautæ ſtuperent, & defixo obtuitu in tanto hæret prodigio, vt eorum naues magno diuiſæ ſunt interuallo. Vñ nec interrogare valuerunt, quis eſſet ille per quem callidi hoſtis fruſtratas inſidias agnouerunt. Venientes autem ad ſeruum Dei dixerunt. Vere tu es ille, qui nobis in illo pelago horrendum oſtendiſti prodigium.

De Tribus militibus quos neci iam oblatos accurrens liberauit. Cap. LXXII.

PRæterea cum in Frigia gens quædam a Conſtantini Imperio diſceſſiſſet, miſſi tres principes militum ab Auguſto vt rebelles ſubicerent cum Liciæ pontum ſulcarent, orta tẽpeſtate iactis anchoris ſtabilierunt claſſes, optata quoque põtici littora cæperunt aliqui huc, & illuc deambulare iuuenes ac mercationis cauſa ad locum nundinarum accedẽtes rapinis affligere, q̃bus cum Accolarum vulgus oẽ irruens ſubſiſteret, illis confligẽtibus tumultus præpes Patheræ vrbi ꝓ nuncio fuit. Quæ cum ad arcendã vim ſeditioni tota concurreret, hac vir Dei cõmotione percuſſus ad præfatum portum feſtinus perrexit, inuentiſque principibus illis poſt ſalutationis officiũ monuit eos, ut milites ſuos ab hac ſeditione cõprimerẽt, & ad vrbẽ ꝓficiſcẽtes dignarentur eius benedictione perfrui, his itaque ſedatis rela-

tum est ei ciues valde doluisse eius absentiam, eo q consul munere excæcatus triũ militũ iniuste neci consensisset. Quibus auditis vir Dei igne pietatis inflammatus præfatos rogauit Principes vt cũ illo rapidis passibus festinaret. Cũq; vrbem ingressi fuissent, interrogauit si adhuc viuerẽt, q capitalẽ acciperet sententiã, & audiẽs, q asportati essent in Birsimo vbi dãnati perimebantur, licet tanto fatigatus itinere, currens ad locũ repperit eos flexo poplice, velata facie, atq; sup extensam ceruicẽ operiri iã vibratũ spiculatoris ensem, nec mucrone, territ⁹ totũ se audacter in Lictorẽ ingessit, ac de manu eius gladiũ ꝓpellens non prius abscessit q̃ eos solutos a vinculis, secũ reduceret, repetẽti. Me inquã ꝓ his innocẽter codẽnatis paratus sum dedere leto. Fauore igit̃ populi ꝓsecutus ad ꝑtoriũ cõsultus accessit. Cui ille festinus occurrẽs eũ salutauit. Sed qm̃ ꝓbata virtus corripit insipiẽtes. Aspernẽs eũ Sãctus ait. Inimice Dei, & legis ꝑuaricator, cuius os innocentiũ cruorẽ dulcius ebibit melle, qua temeritate ꝑsumsisti tãti reatus cõscius vultũ nostrũ cõspicere. Cruẽtissime quare non attendisti ꝑceptũ Dñi, quotidie intonãs. Innocẽtẽ, & iustũ nõ occides. Auri argentiq; cupido te illexit, vt ad patrãdũ tm̃ facinus consentires. Crede paruitati meæ, quia regnum tuum quo disponis immo prædaris hanc patriam, pijs Augusti insinuabitur auribus, q factis tuis dignã recõpẽset æquitatẽ. Tãdẽ accedẽtes ꝑfati militũ principes obsecrabãt, vt sopito furore consuli vehemẽti rubore suffuso veniã daret. Quorũ postulationẽ vir Dei clementer accipiẽs ducere quẽ coram oĩbus in famarat, corã oĩbus humiliter mulcere studuit. Dicti verò principes post celebratũ conuiuiũ, Pontificis benedictione ꝑcepta, iter cæptũ aggressi nauigio Frigiã puenerũt. Quã cum ablatis seditionis factoribus, sub imperij iura redegissent, Constantinopolim redierunt. Quibus occurrit gratulabundus populus, & procerũ multitudo, sed & Imperator triumphaliter eos in suo recepit palatio.

De Tribus principibus Cæsaris, quos absens a morte eripuit.

Cap. LXXIII.

Accedentes autem postmodũ qdã dolosi ad Eparchũ Præfectũ in multis eos accusabant, & præsertim contra Augustũ conspiratores ostendere nitebãtur. Cæperũt quoq; muneribus animũ viri illicere, vt eũ in pniciẽ armarẽt innocẽtum. Qui exẽplo corruptus intrauit ad Augustũ, vt hoc ei quasi verũ certũ suggeret. Credens Augustus fallaciis eius vtpote ꝑfecti sui iratus iussit eos cõprehendi, & in carcerẽ retrudi, & tãdẽ etiam absq; inquisitionis respectu occidi. Cũq; custos carceris cõpatiens eis egressam iã ab Augusto sententiã nũciaret, vt sequẽti nocte interirent, hortãs eos vt de rebus suis disponerẽt, illique diu multũq; territi gemerent. Vnus ex his recordatus est, qualiter Sanctus Nicolaus tres iuuenes mirabiliter liberasset, & suspirãs iterũ iterũq;. Tãdẽ hãc pcẽ fudit. Deus Rex excelse succurre miseris perituris, serui tui Nicolai meritis. Sic & comites eius supplicabãt, simulq; vno ore clamabãt. Sancte Nicolae adiuua nos serue Dei, licet absens interueni pro nobis, vt eruti a præsenti iugulo, tuã deuoti videre faciẽ, tuosq; sacratissimos pedes osculari mereamur. Nocte igit̃ sequẽti qua plectẽdi erant, cum se Augustus sopori dedisset, apparuit ei qdam effigies Sãcti Nicolai dicens. Constantine cur principes illos sine crimine morti addixisti. Surge eosq; dimitti quamcitius iube. Quod si nolueris cælestẽ deprecor Regẽ, vt tibi indurato bellum finat exurgere, teq; ibi perempto, caro tua bestiis auibusq; cibus sit. Cui August⁹. Quis vel cui⁹ auctoritatis es, vt hac hora palatiũ meũ ingressus audeas talia loq. Et ille. Ego sum peccator Nicolaus Mirrea Metropolis Episcopus. Hoc dicẽs abiit, & Eparchũ quoq; simili visione ac territatione cõminauit. Mane aũt Imperator accersitis magnatibus suis, & eodẽ Eparcho, cũ iam antea visiones suas sibiinuicẽ dicẽdas remisissent, fecit sibi principes illos præsentari. Quibus astãtibus toruo aspectu ita eos affatus est. Quas magicas artes nostis, vt tantis nos fantasiis illudatis, & exagitatis in somnis? Illis attonitis nullũq; responsum dantibus denuo Augustus ait. Dicite nobis, quæ sunt malefica vestra? Ad quẽ vnus pauitãti voce sic rñdit. Absit Dñe, vt documẽtis artis nephariæ simus instructi, constanter quoq; nos ꝓfitemur, nõ illius esse cõmissi, vt capitali subiiciamur sententiæ. Tũc Augustus. Nostis inqt aliquẽ hoĩem cui Nicolaus nomẽ est. Mox illi audito tanto noĩe, tẽdẽtes ad sydera palmas clamabãt. Benedictus es Dñe Deus Sãcti Nicolai, q nõ derelinqs sperãtes in te. Augusto verò ardenter q̃rẽte, qs iste quãtusve sit, vnus eorum ait. Iste est vere p oĩa Sãctus cuius nos meritis erui credimus, ab interato exitio, & continuo ꝓsequẽs qualis, & quantæ humilitatis, & bonitatis esset, ereptionẽ quoq; iuuenũ supra memoratã p ordinẽ pãdit. Quibus Cæsar auditis. Ite inqt, & famulo Dei gr̃as agite, immo Deo, q vos p eũ liberauit. Ex meis aũt donariis hũc Euãgelii codicẽ mirifice auro cõtextũ, & vas hoc aureũ gẽmis decoratũ, & hæc alia munuscula ei deferẽtes, dicite vt ista dignanter suscipiat, mihiq; libẽtissime præceptis eius obediẽti nõ minari, sed orare studeat; atq; pro pace regni nostri, & magis pro totius orbis Deum deposcat.

De Obitu eius, & de fontibus eius ex tumba eius profluentibus.

Cap. LXXIIII.

Beatus aut Nicolaus cũ mortẽ sibi adesse præsentẽ cerneret, cæpit orare, & indesinẽter psallere. Vidensq; Angelos ad se veniẽtes, inclinato capite signo crucis armauit se. Deinde humiliter se ꝓsternẽs psalmũ tricesimũ inchoauit dicens. In te dñe speraui non confundar inæternũ, vsq; ad illũ versum. In manus tuas Dñe cõ.s meũ, &c. Quo dicto tradidit ꝓciosissimã animã Deo in manus Sanctorũ Archãgelorũ, q ei apparuerãt, positũque est corpus eius in domũ Sanctæ Sion in sepulchro excelso, de quo duo fontes exorti sunt, q vsq; in æuũ emanare nõ desinũt. Ex vno.n. meatu a parte capitali Sãcti tumuli, liquor olei lucidissimus effluit, q infirmis multa beneficia ꝑstare v̄r, si eo perũcti fuerint. Ex altero verò, q est ad pedes, delectabilis aqua ꝓsilit atq; ꝑspicua, q̃ etiã ægrotis in potũ data salutẽ corporũ operatur. Quodã tp̃e cũ Ep̃us Mirreæ ciuitatis a Præfecto in exiliũ destinatus fuisset, statim aqua, & oleũ Sanctũ fluere cessauerunt, donec Episcopus de exilio reuersus est.

De Barbaro per Imaginem Sancti Nicolai conuerso.

Cap. LXXV.

Præterea cum de Affricę partibus Vuandalorũ exercitus applicuisset ad regionẽ Calibriæ vt eã ignẽ succenderẽt, ibi reperta est a quodã Barbaro in domo cuiusdã Christicolæ imago Sãcti Nicolai I tabula honeste depicta; q̃ in sinu abscõdẽs, cũ puenisset ad Christicolas, q captiui ducebant, ostendit eis tabulã interrogans cuius esset figura tã in ea pulchre depicta, quam cernentes Christiani cũ gemitu, & lachrymis dixerant. Imago hæc Sãcti Nicolai esse dr̃, q multis virtutibus apud Deũ, & homines clarus manifeste se viuere docet etiã post sepulturã. Quo audito, mox Barbarus eã pp̃ socios suos abscondit. Cũq; exercitu cũ captiuis, & spoliis in Aphricã redeunte redisset. Et ipse in domũ suã quadã die cum esset Thelonearius posuit Iconiã ante Theloneũ suũ, vbi erant oĩa, q habebat aurũ, & argentũ, & vestes dicens ei. Nicolae habeto custodiã sup Thelonium istud. Nã alibi habeo ꝓficisci. Sicq; apertũ theloneũ relinquẽs secur⁹ ꝓfectus est, quasi plurimos custodes ibi dimitteret. Cũ aũt Latrones secus idẽ theloneum transeuntes, vidissent illud apertũ neminẽq; custodẽ dixerunt ad inuicẽ vt nocte venientes, & oĩa q̃ intus erant diriperent, qd ita factũ est, oĩbusque ablatis, sola Iconia deforis pendens superstes remãsit. Veniens quoq; Barbarus cum illud vacuũ repperisset, plorans & gemens, & toruo aspectu conuersus in faciem imaginis quasi ad viuẽtem hoĩem sic locutus est. O Nicolae bonum thelonei mei custodem te posui. Quid fecisti? Redde mihi res meas, alioquin cædã te. Acceptoque flagello tũdebat imaginem. Et cum iam fatigatus esset ait. Certe in ignem te proiciã nisi reddideris causam meã. Tunc piissimus confessor ad locum accessit propius, vbi Latrones omnia, quæ abstuletant diuidebant, & ait. O miseri, qd agitis, nunquid ignoratis, q ego ibi eram, & videbam oculis meis, qñ has, & illas res abstulistis. Scitote, quia nisi reuocetis cuncta quæ tulistis, ego illud manifestare curabo, & crastina die vos morti tradi faciam. Nam sub custodia mea posita erant omnia & ideo pro scelere vestro ego innocens flagellis cæsus sum. Tũc illi æstimantes aliquem fuisse de populo, qui eos explorasset vehementer territi, pro tetræ noctis silentio reportauerũt omnia, & in theloneo reposuerunt. Mane autem videns Barbarus cunctam substantiam quam amiserat, flere cæpit præ gaudio, & apprehensa imagine deosculabatur eam dicens. O Sancte Nicolae fidelis, & pie, quàm præpotens factus es, & familiaris Deo immortali, quia talia facere potuisti, etiam mihi gentili errore insensibili. Ab ista die credo in Christum, &c. Credidit ergo, & baptizatus est ipse cum domo sua, & fecit Ecclesiam in honore Sancti Nicolai. Hæc fuit prima occasio, qua apud Aphricanas regiones Sanctus Nicolaus agnitus est, & paulatim ita nomen eius apud Barbaros succreuit, vt magnis obsequiis etiam ab his, qui carent baptismate frequentetur assidue.

De Puero cum vase in mari submerso, & patri restituto.

Cap. LXXVI.

Cæterum vir quidam diues, & præpotens annuatim consueuerat ad eiusdẽ Sancti Mænia nauigio ꝑperare, eiusq; tũbã post fusas orationes exeniis honorare. Quodã igit̃ tp̃e iuxta morẽ illuc veniens voto se constrinxit aureũ vas se factũrũ, in eius seruitium, sibiq; delaturum. Domum verò reuersus artificẽ peritissimũ accersiri iubens, rbrizi talẽtum auri ei liberauit, & qd ex hoc fieri vellet indicauit. Qui diligentissime vas illud fabricans, prout Sanctum decebat Nicolaum, etiam variis gemmarum

marum ordinibus mirifice decorauit, intantũ, vt etiam ipse ingenium in hoc sibi collatum opere miraretur. Qđ cum Patrifamilias reddidisset, ille eximium admirãs opus, cęcaq; animi cupiditate allectus tanti precij, vas suis vsibus ad vinum propinandum retinuit. Et rursus aurifabrum vocans similem prioris auri protulit ei quantitatem, obsecrans, vt inde alterum vas in seruitium sancti sculperet Nicolai. Qđ ille libẽter annuens aurum tulit, & saeius fundendo, & tundendo nullatenus secundum velle suum aliquod efficere opus exinde praeualuit. Qđ cum viro retulisset ille in sua cupiditate permanens decreuit illud aurum, & gemmas sancto pariter deferre Nicolao. Igitur tpe congruo nauigationem aggressus, cum vxore, & filio, ac seruorum multitudine, cum in medium maris deuenissent, nimia siti exardescente, praecepit filio suo, vt vini sibi haustum ꝓpinaret cum vase praedicto, tanto.n. illud amplectebatur amore, vt nemini illud excepto filio, & coniuge liceret contingere. Adolescens aũt cum illud aqua refrigerare vellet, subito e manibus eius lapsum corruit in mari. Cumq; iuuenis illud conaretur arripere brachijs, incaute prosiliens delapsus est in gurgitẽ profundum maris. Tunc vir moestus, & lugubris, residuum nauigationis peregit. Et tandem littoris statione potitus, ad tumulum sancti conuolauit. Aurumq;, qđ pro vase detulerat, super eius altare posuit. Sed protinus, quasi cum magna indignatione repulsum est. Quod ille cernens ante sancti memoriam prostratus se reum clamitauit, & qualiter vas, qđ sancto Nicolao spoponderat se daturum, fraudulẽta cupiditate sibi retinuerat, coram omnibus intimauit, nec non & amissionem filij vasisq; lamẽtatione lugubri professus est. Et post longa orationum suspiria, cum adhuc infortunia sua lachrymabili, quaerimonia defleret, repente filius eius, quem fluctibus absorptũ deflebat, vas illud, qđ amiserat manibus baiulãs, limina templi ingressus est, & clara voce referre coepit. Qualiter venerandi vultus senex cũ in mari cecidisset ei apparuerit, eumq; vlnis sustentans, vsq; ad littus deportauerit, & ei iter, qđ ducebat ad sancti Nicolai basilicam insinuauerit, & sic subito ab eo recesserit. Hęc Pater eius, & Mater, & omnes, qui astabant considerantes, & audientes, prae magnitudine gaudij, lachrymas lachrymis addẽtes gratias Deo, & sancto Nicolao retulerunt, sicq; vir vota sua persoluens, & vas, quod prius abstulerat reddens ad propria cum filio, & omni comitatu gaudens remeauit.

De Fallacia Christiani Mercatoris in Iudaeum creditorem. Cap. LXXVII.

ALius quoque vir Mercator, & diues diuitijs suis prodige vtens. Cum tandem ad ignominiosam paupertatem deuenisset, quendam diuitem Iudaeum adijt, orans, vt ei aliqđ commodaret, vnde lucrando pecuniam suam releuare posset. Cumq; ille christiano minime credens, arrabonem pro commodato peteret, ille subintulit, qđ tibi pro arrabone valeã dare non habeo, sed si velis recipere sanctum Nicolaum pro me tibi fideiussorem delegabo. Cui Iudaeus. Nicolaum multis insinuantibus eiusq; miraculis chorusc antibus non ambigo bonum, & fidelem Dei summi virum esse, nec cunctabor ea, quae postulas sub eius fidei pollicitatione commodare. Cum igitur cõi consensu oratorium sancti Nicolai expetissent, tenens christianus coronam altaris sic eum affatus est. Hoc altare tibi trado ipsumq; sanctum Nicolaum pro me fideiussorem praebeo, ante cuius etiam cõspectum promitto, ꝙ ea, quae mihi tunc in tali angustia praestiteris, tibi reddam die nominato. Accepta itaque auri non modica quantitate, Deo fauente, & sancto Nicolao opitulante, ad pristinam abundantiam redijt breui tpe. Igitur tpe finito cum Iudaeus sua repeteret. Ille humiliter inducias petijt, & Iudaeus libenter concessit. Verum trium induciarum spacio transcurso, cum Iudaeus redisset ille Diaboli deceptus astutijs, dixit oẽ debitum sibi reddidisse. Quod audiẽs Iudaeus obstupuit. Cumq; seniores, & iudices adijssent, Iudaeo causam suam referente, & christiano omne debitum ille fuisse redditum asserente, tandem ex consultu arbitrorum decretum est, aut illi, qđ requirebat reddendum fore, aut sacro fidẽ ei facere omne, qđ exigebat eum recepisse. Cui sententiae Iudaeus annuit dicens. Scio cui aurum meum credidi, & certus sum non illum aliqua fraude decipi. Igitur constituto die simul veniunt cum Iudaeorum, & Christianorum comitatu. Fecerat autem Christianus ille callida machinatione lignum concauum in modum baculi manualis, in cuius concaua summitate posuerat pecuniam, quae repetebatur, Et cum ad S. Nicolai monasterium properarent, Christianus baculum illum Iudaeo dedit petens, vt illum vsque ad sancti basilicam secum deferret, vt videlicet dum baculum cum auro acciperet, se illi, quod exigebat in manu dedisset iurare posset. Iudaeus autem falsitatis ignarus baculum tulit, & cũ Christiano ad templum peruenit. Tuncq; miserrimus ille manum super altare ponens, seque periurans intrepidus iurauit, & ab altari laetus discessit. At Iudaeus. Praestolabor inquit, quid de tanta falsitate Nicolaus iste cui credidi mihi faciet vindictae.

De Fallacia reuelatione, & Iudaei conuersione. Cap. LXXVIII.

CVmque christianus ad domum suam alacer rediret. In itinere tanto sopore depressus est, vt vltra ire, non posset, & cum baculo iuxta se posito somno depressus in biuio iaceret, vehiculum onustum bobus trahentibus per eandem viã veniẽs, vsque ad locum, vbi iacebat peruenit. Cumq; bubulci nõ possent eum excitare, nec in alteram partem currum deflectere, bobus super eum trahentibus impetu valido currus super ventrem eius transiuit, eumq; mox exanimem reddidit, & baculum contriuit. Tunc oĩbus, qui aderant aurum, qđ in baculo reposuerat apparuit, quantaq; calliditate aduersus Iudaeũ vsus fuit, omni populo ciuitatis claruit. Cumq; ad spectaculum vndiq; conuolarent, Iudaeus quoq; accurrit, & iudicibus illic astãtibus aurum suum recepit. Tũc citato cursu ad oratoriũ S. Nicolai peruenit, & coram eo astans dixit. Gratias tibi ago bone vir Nicolae, quia fideliter mihi aurum restituisti, qđ in tua fide commisi. Ammodo te venerabor, vt dñm, & vt summi Dei amicum. Verum si tantae procacitatis virum resuscitando mihi virtutem tui meriti propalares, cum oĩ familia iuris mei Deo tuo crederem, & oẽs quos possem religionis meae viros ad christianorum sectam cõuerterem. Deniq; cum ad inuicem de rẽ, quae acciderat confabularentur ecce ille, qui mortuus fuerat, limina templi ingressus, coram altari S. Nicolai procidit, & de his, quae gesserat se culpabilem reddens, ad domum redijt. Qđ Iudaeus, vt vidit baptizatus confestim cum domo sua Christo sanctoq; Nicolao fidelis permansit.

De Puero Adeodato per S. Nicolaum obtento. Cap. LXXIX.

AFfuit quidam homo Ietron noĩe, qui Sacerdotes, & Clericos cum lachrymis, & suspirijs rogabat dicens. Ego Pątres, & Domini mei veneram à Domino Nicolao benedictionem accipere, sed concessum mihi non fuit cum eo loqui, vel viuum eum conspicere, obsecro ergo benignitatem vestrã, vt mihi, vel aliquid de vestimentis eius praebeatis, vt hoc tñ in honorem eius, ac mei munimentum habeam. Qui petitionem viri, ac desiderium amplectentes dederunt ei vnum de lintheaminibus sancti viri. Ille laetus ad ciuitatem suam redijt, & vxori suae Eufrosinae dixit. Ecce reliquias B. Nicolai Archiepiscopi, quem videre desiderasti. Deprecemur ergo Deum, vt tantorum astipulatione pignorum aperiat vuluam tuam, & det nobis diu desideratam prolem. Illa gratias agẽs Deo, rogare virum coepit, vt in honore S. Nicolai construeret Ecclesiam, vt ꝑ eius orationes Dñs desiderium adimpleret. Qui precibus eius fauens, Ecclesiam fabricauit, in qua lintheamen illum cum solenni veneratione recondidit. Quod cum in loco competenti collocaretur, tñ de se odorem coepit emittere, vt vsque ad duo stadia expanderetur odoris fragrantia. Exinde coepit locus ille miraculis splendere. Caeci illuminabantur, surdis auditus, infirmis sanitas reddebatur. Cumq; Ietron deuotius, & obnixius Deum Sanctumque Nicolaum exoraret, vt desiderium suum compleret. Eufrosina concepit, & ipsa die S. Nicolai, scilicet 8. Idus Decembris peperit puerum, cui sicut eis rei euidentia indicauit nomen imposuerunt Adeodatum.

De Liberatione eiusdem à Barbari seruitute. Cap. LXXX.

CVm autem post 7. annos parentes cum filio ad festiuitatẽ S. Nicolai, cum propinquis, ac vicinis conuenissent. Superuenerunt praedatores Agareni, qui totius terrae depredati sunt homines, inter quos ẽt euadentibus parentibus captus est puer Adeodatus, duxeruntq; eos in Babylonem. Illisq; inter se captos diuidentibus, remansit puer in manu cuiusdã in nomine Marmorim. Ietron verò, & vxor sua cum ad ciuitatem confugissent, & filium suum diu quaesitum non inuenissent, coeperunt vestimenta sua scindere, capillos euellere, & pugnis pectora caedere. Mater quoque misere lachrymans aiebat. Heu heu vnice fili mi, quid de te misere accidit? S. Nicolae Christi famule, quia per te illum habui, tu mihi illum redde. Carnem non comedam, nec vinum bibam, donec eum videam. Tunc cępit tribus diebus in ebdomada ieiunare, & semper in oratione filium à S. Nicolao repetere. Euoluto autem, anno ipsa cum viro ad S. Nicolai festum conueniens ingressa Ecclesiam expansis manibus orauit Dominum, vt per merita B. Nicolai redderet ei filium suum. Deinde coepit praeparare conuiuium clericis pauperibus, & laicis, qui ad festiuitatem sancti aduenerant. Ipsa aũt hora, quã conuiuantes cibum sumere coeperunt. Rex in cuius obsequio infans Adeodatus erat dixit militibus suis. Parate mihi cito, quo vesci debeam, quia nunꝗ fuit mihi comedendi talis necessitas, ex quo natus sum, vsque ad hanc horam.

sum. Paratis itaque regalibus obsonijs, cum cibum sumere cœpissent, rege mox potum similiter flagitante Adeodatus ei præparauit, moxq; occasione diei, & rei intra se trahere suspiria cœpit. Rex verò cum hæc animaduertisset sciscitatus est causam à puero. Responsumq; est ei ab illo pueriliter tremefacto. Recordatus sum dñe subito, quia hodie expletus est annus, q ego hic captiuus existo, q a Pater meus, & Mater mea hac die solennitatem magnam celebrant in Ecclesia S. Nicolai. Quo audito Rex ait. O misselle cum ego te captum teneam, quis est, qui te de manu mea tollere possit? Omitte ergo frustra suspirare, & talia cogitare, & satage mihi potum propinare. Instante autem ad imperium regis cum cipho, & retentario ad portū (proximus enim erat) causa lauandi tendente, subito S. Nicolaus affuit, eumq; per capillos mirabiliter asportatum corã parentibus suis conuiuantibus statuit. Qui videntes eum subito coram se stantem, ciphum, ac retentarium in manibus tenentē, eum ab ipso rerum, quæ sibi cōtigerant admiratione prius stupefacto, tandem respirante intellexissent textum liberationis suæ, in laude Dei, & S. Nicolai, leuauerunt voces. Mater quoq; amplexata filium insatiabiliter osculabat eum præ nimio gaudio lachrimis madefacta, Deo grãs agēs, & sãctissimo Nicolao.

De Priore Iterio verberato pro Historia Sancti Nicolai cantanda. Cap. LXXXI.

CVm autem noua S. Nicolai Historia de vita, & miraculis eius per totam pænè latinitatem in Ecclesijs Christi longè lateq; deuotissime cantaretur, in quadam Ecclesia, q Crux nominatur, S. Mariæ de charitate subiecta, nondum fuerat inchoata. Tandem eiusdem loci seniores ante Dñm Iteriū priorem suum conuenerunt, postulantes, vt eis B. Nicolai respõsoria cantandi licentiam daret, qui nullatenus eorum petitioni bus acquiescens, respondit oīno fore incongruum in tali negocio morem pristinum quibuslibet nouitatibus immutandum. Cumq; illi multis precibus atque persuasionibus, eum vrgeret, ille commotus in talem fertur erupisse blasphemiam. Recedite fratres. Nunquam enim à me licentia concedetur, vt relicto pristino, vsu noua secularium cantica clericorum, immo ioculatoria quædam in Ecclesia cui Deo iubente deseruio admittant. Sicq; pro sua repulsa, rubore confusi, quieuerunt vltra discipuli. Superueniēte autem festiuitate, vespertinam sinaxim, ac matutinalem, non sine quadam tristitia sicut consueuerant peregerunt. Peractis itaque vigilijs ad propria strata quiescendi gratia conuersi sunt. Cumq; Prior se in lectulo sicut cæteri collocasset. Ecce B. Nicolaus ei visibiliter terribilis apparuit, ipsumque verbis seuerissimis increpans, & per capillos à lecto abstrahens dormitorij pauimento collisit. Incipiensq; antiphonam. O pastor æterne. per singulas notarū distias, virgas quas in manu tenebat grauissimos ictus super dorsum patientis ingeminans, per ordinem morose canendo antiphonam, ad finem vsq; perduxit. His aūt tantis flagris, & tã insolita visione turbatus, clamare confusis vocibus cœpit, suisq; clamoribus ante se fratres adunauit. Quem prostratum solo cernentes, quid viderit, quidve passus fuerit requirēbant. At ille vtpote amens effectus nullum potuit dare responsum. Sublatus autem fratrum manibus in cellam infirmantium deportatur, multisq; diebus correptus languore grauissimo custoditur. Tādem diuina miseratione, & B. Nicolai interuentione saluatus, congregatis fratribus ait. Ecce filij charissimi, quia vobis obedire contempsi, duras pro cordis mei duritia pœnas exolui. Ammodo, quod petebatis gratanter innuo, & ad canendam histtpriã paratissimus ero.

De Sancto Iacobo Nisibeno Episcopo. Cap. LXXXII.

GEnnadius in lib. de illustribus viris. Iacobus quoque cognomēto sapiens; Nisibenæ ciuitatis Persarum Episcopus fuit vnus ex numero, sub Maximino persecutore confessorum, & eorum, qui in Nicena synodo Arrianam peruersitatem Omousion appositione damnauerunt. Et Historia Tripartita. Nisilis, quæ dicitur Antiochia Migdoniæ, posita est in termino Persidis, & Romanorum partium, hanc obsidens Sapor iam per dies 70. impetum Migdonij retinuit, vtrasque ripas faciens celsiores, quas cum impleri vidisset, subito dimisit contra murum. Qui pondus aquæ non ferens cecidit. Illa verò die Sapor quieuit, vt fluuius purgaretur, & posset ambulari p eum. Iacobus verò Episcopus oratione milites coarmauit, & populum, qui subito murum cum propugnaculis restituerunt, qd Saporem, valde terruit. Qui et cum vidisset quendam, sub schemate Imperatoris stantem supra murum putauit esse Imperatorem Constantinum. Quem cum audisset Antiochiæ cōmorari, dixit Deū pugnare pro Romanis. Et iratus sagittã iecit in aerem, quasi Deum percussurus. Effrem, verò Diaconus supplicabat Episcopo, vt veniret ad murum, & Persis malediceret. Qui ascendens turrem orauit super eos venire ciniphes, & culices, & statim impleuerunt Elephantorum cauas promuscides, & aures, & nares, & equorum, & iumentorum, quæ sessores suos excusserunt, disruptas acies confuderunt, exercitumq; relinquentes summo impetu fugerunt. Quo viso confusus Sapor recessit. Actor. Hunc quoque Hieronymus commendat dicēs. Iacobus Nisibenus agnoscitur, ad cuius pces sæpe vrbs discrimine liberata est. Scripsit quidem libros multos, idest de fide contra omnes hæreses. De charitate generali. De oratione. De dilectione erga proximum speciali. De resurrectione. De vita post mortem. De humilitate. De pœnitentia. De satisfactione. De virginitate. De censu animæ. De circuncisione. De anni benedictione pro quo in Isaia legitur. Non exterminabitur botrus. De Christo, q filius Dei sit, & consubstantialis patri. De castitate aduersus gentes. De constructione tabernaculi, de gentium conuersatione, de regno Persarum, de persecutione Christianorum. Et chronicon minoris quidem curiositatis, sed maioris fiduciæ, quia diuinarum tantum scripturarum auctoritate firmatum comprimens ora eorum, qui præsumptuosa suspitione, de aduentu Antichristi, vel Dñi nostri Iesu Christi inaniter prophetant. Moritur hic vir Constantij temporibus, & iuxta præceptum patris eius Constantini intra muros Nisibene sepelitur, ob custodiam ciuitatis.

De S. Enurcio, & aduentu eius Aurelianis. Cap. LXXXIII.

EX gestis eius. Eo tempore floruit S. Enurcius Aurelianensis Episcopus. Nam post obitum S. Desiniani Aurelianen. Episcopi, cum de successore ageretur, non sm Dei inspirationem, sed sm carnalem delectationem, duo à diuersis partibus electi sunt, quorum ambitu talis in populo orta est seditio, vt etiam sanguis humanus funderetur, & horror vbique, & luctus appareret. Qd cum Imperatorem Constantinum non lateret, misit Porphirium Præfectum, qui seditionem populi sedaret. Qui sapienti, vsus consilio Episcopos Gallicæ religionis ad deliberandum .s. de negocio secum assumpsit, & Aurelianis adduxit. Qui vniuersæ plebi triduanum indixerunt ieiunium, vt certis signis Dñs ostenderet, quem valet assumi in eiusdem vrbis Episcopum. Secunda aūt die indicti ieiunij B. Enurcius Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus, qui causa duorum frarrū suorum captiuorum, qui in hostium prædam deuenerant, ab vrbe Roma egressus fuerat vrbem Aurelianis humili habitu ingressus est. Qui cum in Ecclesia, Dñm orasset, egressus restitit, & paululum circunspectans, qui eum hospitio recipere dignaret. Ab hostiario Ecclesiæ requisitus causam itineris enarrauit dicens se prædatorum suorum sollicitudine pronuncias peragrare. Ille eum hospitio inuitans, in cellulam suam duxit, ac religiose consuetudinis morem obtinens, ei pedes manu propria lauit, & extersit eumq; secum cibis pauperioribus refecit.

De Electione eius in Episcopum. Cap. LXXXIIII.

CVmque postera die vale, dicens hostiario, iter, carpere cœpisset hostiarius annuente Domino post tergum eius, vt reuerteretur clamauit. Cumq; reuersus fuisset ait ei. Nescis, quid actum sit in hac ciuitate his diebus? Quo rñdēte. Nescio, ille processum rei à principio electionis enarrauit, & addidit. Ecce iam tertius dies est, ex quo letanias celebrans. Iccirco frater sustine paulisper forsitã innotescet Deus seruis suis, quē sibi ad honorem Episcopatus elegerit. Poterisq;, & tu, vbi ambulaueris admirationem enarrare tantæ actionis. Qui voluntati eius annuens ad Ecclesiam cum eo, venit, & nusq vtpote incognitus, nisi cum eo ad ianuam stetit. Igitur Epis pauimēto inhærentibus, cunctisq; populis orantibus, & flentibus, ac psonæ digne notitiam exposcentibus. Ecce columba ex instinctu Dei transmissa per infertam fenestram, quasi lux immēsa fulgebat, quæ ingressa volitare cœpit per totam Ecclesiam, more personam inuestigantis. Denique speculata S. Enurcium inhærentē ianuæ illico super caput eius insedit. Ille verò manus suas extēdens abigebat eam de vertice suo, hoc signum populis admiraus, tanto amplius Deum orare cœpit, vt illum Spiritum mitteret, qui per columbam ad manifestandum Dei filium in capite eius descendit. Columba aūt mysterio impleto, vñ egressa fuerat, regressa est. Tunc facto lætitiæ strepitu in populo, cœperunt inquirere, quis ille esset, in cuius capite talis ostensio facta fuisset. Videntes aūt Sacerdotes ora vulgi variantia. Alijs dicētibus hostiarium esse, alijs, verò alium. Denuo rogauerūt Deū geminari sibi miraculum. Qd & factum est, tunc pceperūt Epi S. Enurcium societati eorum, & pari voto coram altari assistere. Cumq; sciscitatus ab eis narrasset, vnde, & quis, & qua causa venisset, præceperunt ei vnà cum eis ad orationem inclinare, & sub altario caput immittere. Illis aūt orantibus. Ecce colūba plausu ingenti alas recutiens, ad locum, vbi vir Dei prius steterat deuolauit, & cum eum ibi, non inuenisset, more explorantis coram oīum oculis, inuestigare virum probatissimum cœpit.

pit. Tunc Episcopi adinuicem dixerunt. Adducamus et illos quorum electio totam Ecclesiam vulnerauit. Cumq; tres personæ, idest S. Enurcius, & alij duo electi, cum Episcopis adunatæ fuissent, columba cœpit sicut prius volitare circuncirca, & sup capita eorū lata nullius caput tetigit, nisi B. Enurcij, ita, vt oēs vnica voce clamitarent, dignus est, iustus est, fiat voluntas Dei.

De Igne extincto, & thesauro inuento ab eo. Cap. LXXXV.

TRansacta autem ordinationis eius anniuersaria die, ciuitate igne carnali flagrāte, ciues cucurrerunt ad eum clamantes, vt vrbi succurreret, quo audito Eps, cito ad Ecclesiam conuolauit. Illicq; orante extincta est voracitas flāmæ. Et quia adhuc simpla erat Ecclesia, in qua cum populo Dñm exorabat. Ait illis. Ecce Dñs ƒm misericordiam suam eripuit vos de ardentis flammæ incendio. Iccirco votiuam collationē facite, vt ampla reddātur spacia huius Ecclesiæ. Et egressi vnusquisque, ƒm modum facultatum suarum ad sanctum properauerunt ædificium. Die ergo indicta tulit Eps in manibus suis fossorium, & vexillo Crucis facto cœpit fodere. Iamq; pœnè tres pedes foderat, & ecce obtulit se obtutibus illius olla clausa, & bituminata, quam cum aperuisset, inuenit thesaurum non minimum nexionis nota pulcherrime signatum, dispensatione Dei ad fabricam ipsius Ecclesię reseruatum. Tunc gratias agēs Deo, vocauit Archidiaconum suum dicens. Accipe hoc inuentum, & defer in conspectu principis imperantis. Non .n. decet nos celare, maxime, qui sumus præpositi plebis, quo accepto ille Romā profectus est, & Imperatori præsentatus. Cui, & thesaurum obtulit, & de oībus, quæ in ciuitate Aurelianensi gestā fuerant aīum eius edocuit. Tunc denunciatur subito per Romanas regiones Dei miraculum in Romano ciue ostensum, qđ omnes vertit in gaudium. Iussit Imperator Archidiacono oīa, quæ detulerat restitui, & Epo suo deferri, qm inquit præparatio est Dei non nostri Imperij. Volumus adhuc aūt supra duplam dare pecuniam ad Ecclesiam fabricandam, quam iubemus 170. cubitis in longū extendi, & in latitudine cubitis 42. & in modum Crucis fabricari. Ad ministerium quoq; eius offerimus lances auri purissimi septem, & calices eiusdem metalli septem, in quibus dum diuinum peragetur mysterium nostræ quoque memoriæ sit adiumentum.

De duobus fratribus eius repertis, à captiuitate redemptis. Cap. LXXXVI.

ACcidit autem eodem tpe, vt Eps Suessionicæ ciuitatis ad tumulum beatorum martyrum Crispini, & Crispiniani quadam die profectus, dum se in oratione ꝓstrauisset, hmōi voces audiret. Testes, & amici Christi præstate nobis ante diem obitus nostri fratrem nostrum Enurcium Subdiaconum videre, & amplecti. Tunc eleuatis Eps oculis vidit personas in religiosa veste sacros tumulos ambientes, quos cum vocasset, sciscitatus est ab eis, qui essent? Qui rnderunt. Ciues Romani sumus, tres quidē fratres eramus, & nos duo in pdā hostium venimus, frater verò noster in vrbe remansit, quē summo desiderio videre optamus. Nunc autem in seruitio religiosissimæ viduæ famus. Cognita ergo oīa Eps per Archidiaconū suum Leonem B. Enurcio Epo Aurelianensi scripsit, sicq; oīpotens Deus præstitit, vt in vno die duorum negociorum ciuitas lætaretur euentu. Hinc .n. Mansuetus Archidiaconus cum imperialibus muneribus vrbem ingreditur. Illinc Leo Archidiaconus cum confirmatione inuentionis fratrum Epi defertur. Mittitur illico precium redemptionis, & educuntur de iugo seruitutis, sicque fratres mutuo sibi præsentati, & osculantes se inuicem complexi sunt, cum multo fletu gaudiorum.

De Fabrica Basilica, & miraculo in hostia sacra benedictione. Cap. LXXXVII.

QVid plura? tanta celeritate edificatur Ecclesia, vt transactis tribus annis. 5. Non. Maij eius dedicatio fieret, sicut in mundo Crucis inuentę celebratio generalis, tunc causa reliquiarum diuersi in orbis partes missi sunt, qui oēs desiderium assecuti sunt, & ad vrbē regressi Deo gratias egerūt. Beatus aūt Enurcius, & cæteri Epi cū eo congregati præfatas reliquias cū tremore, & exultatione perduxerunt, inuitati Epi deprecabantur Pontificē, vt ipse in primo altari hostiam Dño immolaret pp votum ꝓprium, & senectutis, atque ordinationis gradus: qui cum diu resisteret crebris eorum exhortationibus ꝓpulsatus obedientiam præbuit. Et ecce in hora cōfractionis panis cælestis, cum more sacerdotali hostiam manibus eleuatis Deo benedictā offerret. Apparuit sup caput eius manus splendida sicut nix, porrectis digitis tertio oblatā benedicens. Sacrificijs rite peractis, quæsiuit ab his, qui aderant, incipiens ab Epis, & perueniens vsque ad nouissimū plebis, vtrū aliquod miraculū dum Missa celebraretur vidissent. Qui rnderunt nullum. Blandilius tm̄ Subdiaconus hoc ipsum, qđ viderat miraculum ei ennarrauit. In populo et cum quæsisset, duo inuenti sūt, qui fuerant tanti mysterij digni videndi participes Seleusinus pœnitens, & procopiata Sanctimonialis. Quibus ait Eps. Beati estis vos, quia caro, & sanguis non releuauit vobis, sed Deus, q̄ in cœlis est. Peragrauit aūt visio miraculi omne mundum, cuius odore Pagani illecti concurrebant ad percipiendam gratiā Dei, & baptizati sunt infra triduum 7. millia fere paganorum. Per eundem quoque Episcopum quotidie Christi gloria de sanitatum plenitudine splendescebat. Nam surdis auditum, cęcis visum, mutis loquelam, claudis gressum reddebat.

De Obitu Sancti Enurcij. Cap. LXXXVIII.

QVadam die fraternitatem vniuersam conuocans, finem vitæ suæ, sibi reuelatum exposuit, suadens, vt post transitum suum Abbatem Annianum, cuius vitam experimentis cognouerant, sibi Epm ordinarent, ne rursum sicut ante ad uentum suū oriretur seditio, sed dum quisq; proximis, aut amicis suis quærerent opitulari, cœperunt iterum partes sibi aduersari. Tunc enim in vrbe maxima nobilium florebat propago, tam in clero, q̄ in populo. Cumq; tres essent, pro quibus orta seditio videretur, B. Enurcius hoc audiens, de consensu oīa nomina trium sigillatim indagauit, qui sub altari tota nocte delitere voluit, volens pro tali negocio consulere Dñm. Igitur celebrantur vigiliæ, Missæ peraguntur, innocens puer adducitur, per quem Dei reuelatio monstretur. Qui ad extrahendas cartulas manū extendens, cum vna ex eis tangeret, quasi prophetā clamare cœpit. Annianus Abbas, in hac ciuitate solus honore dignus est Epatu. Tunc Febricitatus Eps corpus terræ, & animam Deo reddidit. Hoc tempore Beati Siluestri Papæ insulas Episcopatus accepit. Et die Dominica 7. Idus Septembris obijt, sicut fuerat ei reuelatum.

De Lactantio, & scriptis eius. Cap. LXXXIX.

EX libro Hieronymi de illustribus viris. Hoc tpe floruit Firmianus, qui, & Lactantius, Arnobij discipulus. Hic sub Diocletiano Principe asoitus cum Flauio grammatico. Cuius de medicina libri versibus compositi extant. Nichomedię rhetoricam docuit, ac penuria discipulorum ob Græcam, videlicet ciuilitatem ad scribendum se contulit. Habemus eius simphosium, qđ adolescentulus scripsit Aphricæ, & adeoporicum de Aphrica vsque ad Nichomediam exametris scriptum versibus. Et aliam librum, qui Grammaticus inscribitur. Et pulcherrimum de ira Dei. Et institutionum diuinarum aduersus gētes libros 7. de persecutione librum vnum. Ad Probum Epistolarum libros 4. Ad Seuerum Epistolarum libros 2. Ad Demetrium auditorem suum epistolarum libros duos. Et ad eundem de opificio Dei, vel formatione hominis, lib. 1. Hic in extrema senectute magister Cæsaris Crispi filij Constantini in Gallia fuit. Postea à patre interfectus est. Actor. Omnium opusculorum nihil apud nos repperi præter 7. lib. aduersus gentes.

De Eusebio Cesariensi, & scriptis eius. Cap. XC.

HIeronymus de illustribus viris. Floruit etiam tpe Constātini Eusebius Cæsareæ Palestinæ Eps, qui scripturis diuinis studiosissimus, & bibliothecæ diuinæ cū Pamphilo martyre diligentissimus peruestigator. Edidit infinita volumina, ex quibus sunt in Isaia lib. 10. Contra Porphirium, qui eodē tpe scribebat in Sicilia, vt quidam putant, scripsit lib. 25. pro Origene li. 6. Commentarios eruditissimos in 150. Psalm. De vita Pamphili lib. 3. & de martyribus alia opuscula. Ecclesiasticæ Historiæ lib. 11. Chronicorum canonum omnimodam Historiam, & multa alia. Actor. Ex libris Historiæ Ecclesiasticæ, & chronicorum Eusebij multa in hoc opere suis locis inserui. Scripsit enim chronicorum Historiam, a primo anno Abrahę vsque ad annum Dñi 343. quā Hieronymus ex Græco in Latinum transferens, vlterius profecturus est vsque ad annum Dñi 380. Exinde Sigibertus Gemblacen. Monachus vsque ad annū Dñi 1113. Historiam quoque Ecclesiasticam texuit Eusebius in lib. 10. ab Ascensione Dñi, vsque ad victoriam Constantini. Cum .s. iam Christianæ religionis fautor, veriq; Dei venerator, nondum tamen baptizatus processit ad bellum contra Maxentium, vrbis Romæ Tyrannum, ostenso ei cœlitus signo in quo vinceret. Hos libros Ruffinus Presbyter Aquileiæ, transtulit de Græco in Latinum, quorum decimus, quia perparum habebat in rebus gestis, omissis, quæ superflua viderentur, si quid habuit Historiæ 9. libro coniunxit, & ipse duos libros sequentes .s. 10. & 11. conscripsit, & addidit prosequens Historiam à temporibus Constantini post persecutionē, vsque ad obitum Theodosij Augusti. Præterea idem Eusebius, (vt legitur) pęnè oīum prouinciarum passiones Martyrum, & Eporum, & Confessorum, & sacrarum virginum, ac mulierum in 20. libris comprehendit. Deinde prosecutus ab Apostolo Petro oīum Eporum, & nomina, & gesta conscripsit, & earum vrbium, quæ arcē Pontificatus

ificatus per Apostolicas sedes, tenere noscuntur, idest Romæ, Antiochiæ, Hierosolymæ, Ephesi, Alexandriæ, præteritorum omnium Episcoporum nomina, vsque ad tps suum, & gesta cõ scripsit. Ex quorum numero vnus est S. Siluester Romanæ vrbis Eps, cuius vita nescio à quo ex Græco translata est, continens lib. duos. Fertur aūt idem Eusebius nimius fuisse in laudibus Origenis. Hiero. ad Cromacium, & Heliodorum. Constantinus Augustus cum Cæsareã fuisset ingressus, & diceret eiusdem vrbis Antistiti, vt peteret aliqua beneficia Cæsariensi Ecclesiæ profutura. Legitur respondisse Eusebium Epm operibus suis ditatam Ecclesiam nulla petendi beneficia Cæsariensi Ecclesiæ necessitate compelli, sibi tñ desiderium immobile extitisse, vt quicquid vbique in Republica humana gestum est erga sanctos Dei Iudices iudicibusq; succedentes vniuerso orbi Romano solicita perscrutatione monumenta publica discutiendo perquirerent. Et quis martyrum, à quo iudice, in qua prouincia, vel ciuitate, qua die, quave passione perseuerantiæ suæ obtinuerit palmam. De ipsis archiuis sublatam ipsi Eusebio iussu dirigerent. Vnde factum est, vt idoneus relator existens Ecclesiasticam Historiam pæne omnium martyrum texeret.

De Sancto Antonio & bonis eius initijs. Cap. XCI.

HIeronymus de illustribus viris. Regnante autem Constãtino floruit Antonius Monachus, cuius vitam Athanasius Alexandriæ Eps insigni volumine prosecutus est. Hic misit Ægyptiace ad diuersa monasteria, apostolici sensus sermonisq; Epistolas 7. quæ in Græcam linguam translatæ sunt, quarum præcipua est ad Arsenotas. Floruit Constantino, & filijs eius regnantibus. Athanasius. Hic Antonius in domo Christianorum parentum in Ægypto simpliciter enutritus. Post eorũ obitum in ætate annorum 20. quadam die Ecclesiam sicut solebat ingressus est, & audiens legi illud Euangelium. Si vis perfectus esse, &c. statim omnia sua vẽdidit, & pauperibus tribuẽs non longe à villa sua heremiticam vitam duxit, ibique tanta Diaboli inuidentis tentamenta occulta, & aperta sustinuit, vt nullus ambigeret, quin Antonius contra Diabolum dimicaret. Nam cum Diabolus ei in forma pueri nigri ante eum prostratus se victum confessus fuisset, eo, q Antonius Spiritum fornicationis, virtute fidei, & abstinentiæ superasset, post modicum in quodam tumulo latitantem, multitudo Dæmonum ita cæde varia lacerauit, q minister eius de villa veniens quasi mortuum proprijs humeris ad villæ hospitium deportauit. Quo audito conuenerunt vicini, & cum post planctum funeris media iam nocte dormirent, Antonius subito reuiuiscens, vocato ministro fecit se in silentio ad tumulum reportari, ibique ex priori vulnerum dolore prostratus, cum ex animi virtute ad conflictum Dæmones prouocasset, & statim illis in varias ferarum formas mutatis, ab eorum dentibus, cornibus, vnguibus lacera tus fuisset, subito radius quidam lucis Dæmones, & tenebras effugauit. Statimq; sanatus Christum præsentem intelligens dixit. Vbi eras Iesu bone, vbi eras, quare à principio non affuisti, vt curares vulnera mea? Et vox ad eum, Antoni inquit hic eram, sed expectabam videre certamen tuum. Nunc aũt, quia viriliter dimicasti, in toto orbe te faciam nominari.

De Vita eius heremitica. Cap. XCII.

TVnc Antonius annorum 35. proficiscens in heremum discum argenteum in via repperit, & intelligẽs dolum Diaboli secum dixit. Vnde hic argenteus discus, vbi hominum vestigia nulla videntur. Si enim viatori cecidisset, vtique pro sui magnitudine latere non posset, hoc Diabole artificium tuum est, sed voluntatem meam non impedies, & hoc eo dicente discus, vt fumus euanuit. Dehinc ingentem auri veri massam repperit, sed ille aurum quasi incendium fugiens ad montem vsq; cucurrit. Ibique flumine transuadato, in antro quodam per 20. annos manẽs, cõcurrentibus ad se multis miracula fecit. Huic Diabolus aliquando in tanta proceritate apparuit, q quasi capite cœlum rangens quærenti, quis esset, Sathanam se esse rñdit, & addidit. Cur me sic frustra impugnant Monachi? Cur mihi omnes Christiani maledicunt? Rñdit Antonius. Iuste qdem hoc faciunt, tuis enim frequenter molestantur insidijs. At ille. Nihil ego facio, seipsi inter seinuicem turbant, nam ego nihili factus sum, Christus vbique regnat, vbique Christi nomen perseuerat. Statimq; Antonius Deo gratias reddidit, & ille velut fumus euanuit. Antonius aũt tãti feruoris erat, q cum Maximianus Imperator Christianos occideret, ipse martyres secutus, vt cum eis martyr fieret fitiebat. Et vehementer tristabatur, quia volenti pati pro Christo martyrium non dabatur. Ipse tamen à confessorum vestigijs non recessit, sed multis modis corpus afficiens, & gloria miraculorum corruscans, propter cautelam gloriæ vanæ ad locum ignotiorem discessit. Vbi cũ diuersas Dæmonũ sustinuisset insidias, rogatus à fratribus, vt eos inuisere dignaretur, deficientibus siti comitibus fontem oratione produxit, & sic refectis socijs ad monachos, qui se inuitauerant lætus venit.

De Visionibus, et diuinitus ostensis, & eius obitu. Cap. XCIII.

QVadam die hora 9. ante cibum in sublime ab Angelis raptus, cum Dæmones transitum prohiberent, & contra eũ peccata à natiuitatis exordio replicarent, sed in probatione deficerẽt, liber quidem cum Angelis ascendit, sed statim in se rediens, hoc rursus, qđ fuerat se inuenit. Alias autem cũ fratres de situ aïarum quæsissent, sequenti nocte vox Antonium vocauit dicens. Surge, exi, & vide. Et ecce vidit quendam longum, & terribilem, caput vsque ad nubes tollentem, qui quosdam pennatos ad cœlum volare cupientes extẽsis manibus phibebat, & alios libere peruolantes retinere non poterat, & maximum gaudium mixtum cum dolore nimio, à victis, & victoribus Antonius audiebat, & intellexit animarum illum esse cõscensum, & Diabolum prohibentem, qui sibi obnoxius retineret, & de sanctorum volatu, quos retinere non poterat, sic doleret. Aliqñ etiam dum cum fratribus operaretur, suspiciẽs in cœlum cum tristem visionem vidisset, prouolutus ante Deum rogauit, vt futurum scelus auerteret. Vnde cunctis trementibus, qui astabant rogabãt, vt visionem exprimeret. Singultu, & lachrymis præpeditus, dixit, q magnum nephas, & inauditum sæculis immineret. Vidi inquit altare Dei, multorum circundatum multitudine, qui calcibus omnia dissipabãt, ac per hoc magna turbine fides catholica subuertetur, & homines iumentis similes Christi sacra diripient. Hæc est causa gemitus meorum. His auditis facta est vox Dñi dicens. Abominabitur altare meum. Qđ & factum est. Nam etiam post duos annos erũpentibus Arrianis Ecclesia tantæ direptioni subiacuit, vt pollutis omnibus non solum virgines, & matronæ, & ipsum baptisterium pollueretur, sed etiam Christiani, quasi oues iuxta altaria necarentur. Quidã Arrianus nomine Balacius dux Ægypti, cum ita Ecclesiam infestaret, vt virgines, & monachos nudatos publice verberaret, sic ei scripsit Antonius. Video iram Dei venientem super te, iam desine persequi christianos, ne ira te occupet, quæ proximum tibi minatur interitum. Legit infœlix literas, & risit, & eas execrans in terram proiecit, portitores quoque multis afficiens iniurijs, Antonio talia remandauit. Quia tñ cura de monachis, ad te quoque transiet nostri disciplina rigoris. Sed confestim minatorem supplicium sic oppressit, q cum intra 5. dies cum alijs equum mitissimum equitaret, morsu equi sui in terram decussus, corrosis, & laceratis cruribus delatus ad vrbem post triduum expirauit. Multa quoque, & alia miracula Antonius fecit, & in discretione spirituũ gratiam magnam habens, tandem anno vitæ suæ 105. monẽs, & deosculans fratres suos in pace quieuit. Actor. Hæc de gestis sanctorum illius temporis inseruimus. Nunc ad Historiam Constantini, & Helenæ redeamus.

De Inquisitione Sanctæ Crucis, ab Helena facta Hierosolymis. Cap. XCIIII.

RVffinus 10. lib. Per idem tempus Helena diuinis admonita visionibus Hierosolymam petit, atque ibi locum in quo sacrosanctum corpus Christi patibulo affixum pepẽderat ab incolis perquirit. Qui iccirco ad inueniendum difficilis erat, qđ ab antiquis persecutoribus simulachrum in eo Veneris fuerat defixum, vt si quis christianorum in eo loco Christum adorare voluisset, Venerem videretur adorare, & ob hoc infrequens, & pæne obliuioni datus fuerat locus. Ex historia inuentionis S. Crucis. Igitur Helena conuocauit peritiores Iudæorum, qui erãt Hierosolymis, quasi de lege sua respõsuros. Quos cum multis verbis de cæcitate arguisset, & ex dictis prophetarum fidem Christi probasset, ait iterũ. Adhuc euntes eligite meliores, & doctiores. Qui cum irent inter se dicebant, Pro qua causa putatis hunc laborem facit nobis Regina? Vnus aũt ex eis Iudas nomine dixit. Scio, quia quæstionem vult facere ligni, in quo Iesum suspẽderunt Patres nostri. Nam pater meus Symeon cum moreretur, annunciauit mihi dicens. Vide fili, cum inquisitio facta fuerit ligni in quo damnauerunt Messiam, qui ante nos fuerunt, manifesta illud anteq̃ crucieris. Iã enim Hæbreorum gens amplius non regnabit, sed regnum eorum erit, qui Crucifixum adorant. Ipse aũt regnabit in sæcula sæculorum, quia ipse est Christus filius Dei viui. Cæteri autẽ dixerunt. Nos talia nunq̃ audiuimus vsque hodie. Si ergo inquisitio facta fuerit de ligno Crucis, vide ne ostendas. Vocati ergo à Regina, & sciscitati, cũ nihil verum vellent dicere, iussi sunt omnes in ignem tradi. Qui cum timuissent tradiderũt ei Iudam dicẽtes? Hic est vir iusti prophetæ filius, qui nouit legẽ cum actibus. Quẽ vocans Helena dixit. Elige, qđ vis vitam an mortẽ, si vis viuere in terra, & in cælis, dic mihi, vbi est abscon-

ditum

ditum lignum Dominicæ Crucis. Locum non noui inquit Iudas, quia nec ibi eram, qn crucifixus est. Beata Helena dixit. Per crucifixum fame te interficiam, nisi dixeris mihi veritatē. Iussit ergo eum mitti in lacum siccum, vsque in 7. dies sine cibo manentem. Quibus transactis clamauit Iudas de lacu dicēs, obsecro vos educite me, & ego ostendam vobis Christi crucē.

De Inuentione eiusdem, ac diuisione. Cap. XCV.

CVmque eductus perexisset ad locum, vbi iacebat Crux, leuauit vocem ad Deum, & ait. Dñe Deus si voluntas tua est regnare filiū Mariæ, qui missus est à te, nisi enim fuisset, nec eum à mortuis suscitasses, fac nobis prodigium hoc, vt sicut ostendisti ossa patris nostri Ioseph, ita nunc nobis ostendas thesaurum istum, faciens ex eodem loco fumum odoris suauitatis ascendere, vt ego credam in crucifixum, quia ipse est Rex Israel nunc, & in sœcula sœculorum. Statimq; commotus est locus, & multitudo fumi aromatum ascendit de loco, ita, vt admiratus Iudas plausis manibus diceret. In veritate tu Christus es Saluator mundi, gratias ago tibi Dñe, qui cū indignus sim, non me fraudasti gratia tua. Tunc accipiens fossorium, pcinxit se, & cœpit viriliter fodere. Cumq; fodisset passus 20. inuenit tres Cruces absconditas, quas attulit in ciuitatem. Interrogabat Helena, quæ esset Crux Christi, sciebat enim aliquas esse Latronum, qui cum eo fuerant crucifixi. Ponens igitur eas in media ciuitate expectabant gloriam. Et circa horam nonā ferebatur mortuus in grabato. Iudas autem gaudio repletus, posuit duas Cruces super eum, & non surrexit. Imposita autem tertia Cruce dñica, statim surrexit. Omnesq;, qui aderant glorificabant Deum. Sed oīum bonorum semper inuidus Diabolus cum furore vociferabatur in aere dicens. O Iesu Nazarene oēs traxisti ad te. Et ego, qui prius per Iudam traditionem feci, nunc per Iudam eijcior. Tunc B. Helena præciosam Crucē in loculo argenteo collocauit, & Ecclesiam in ipso Caluariæ loco cōstruxit, demandans omnibus christicolis, diem in qua inuenta est S. Crux celebrare 5. Nonas Maij. Rufinus in Historia Ecclesiastica 10. lib. Tunc Regina, voti sui compos effecta templum mirificum in eo loco, in quo Crucem reppererat regia ambitione construxit. Clauos quoque, quibus corpus Dñicum fuerat affixum portat ad filium, ex quibus ille frenos composuit quibus vtebatur ad bellum, & ex alijs galeam bellicis vsibus aptam fertur armasse. Ligni verò ipsius salutaris partem detulit filio, partem verò thecis argenteis conditam dereliquit in loco, quę et nunc ad memoriam solicita veneratione seruat.

De Frumentio, et Edisio pueris in India captiuatis. Cap. XCVI.

RVffinus, vbi supra. In ea diuisione orbis terræ, quæ ad pdicādum verbum Dei, sorte per Apostolos celebrata est, Thomę Parthia, & Mathæo Æthyopia, eique adhærens citerior India Bartholomæo, dr sorte decreta, inter quam Parthiamq; Media, sed longo interior tractatu India vlterior iacet, multis varijsq; linguis, & gentibus habitata. Quam velut lōge remotam, nullus Apostolicæ prædicationis vomer impresserat, quæ cum tpibus Constantini tali quadam ex causa semina fidei prima suscepit. Metrodorus, quidam Philosophus inspiciendorum locorum, & orbis perscrutandi gratia vlteriorem dr Indiam penetrasse. Cuius exemplo inuitatur etiam Metropius, quidam Tyrius Philosophus simili ex causa adire Indiā voluit, habēs secum duos puerulos, quos literis sibi propinquos imbuebat, quorū iunior Edisius, alter Frumentius vocabatur. Moris aūt est, vrbi barbarorum, vt siquando fœdus cum Romanis turbatum vicinæ nunciauerūt gentes, omnes, qui apud eos ex Romanis inuenti fuerint iugularentur. Inuaditur nauis Philosophi, cuncti cum ipso pariter puniuntur, pueruli reperti, sub arbore meditantes, & lectiones suas parantes barbarorum miseratione seruati ducuntur ad Regem. Horum ille alterum, id est Edisium sibi Pincernam fecit. Frumentio verò, quem quasi perspicacē depræhenderat, & prudentem, rationes suas scrimniaque commisit, ex quo, & in honore magno apud Regem habiti sunt, & amore.

De Conuersione Indorum per Frumentium, & Hiberorum per quandam captiuam. Cap. XCVII.

VBi supra. At verò moriens Rex, vxorem cum paruulo filio regni reliquit hæredem. Adolescentibus autem quid vellent agendi dedit liberam facultatem, quos tamen Regina suppliciter exorat, tanq, quæ nihil haberet in toto regno fidelius, vt secum vsque quo adolesceret filius regendi regni solicitudinem partirentur. Et præcipuè Frumentius, cuius prudentia ad moderandum sufficeret regnum. Nam alius fidē puram, & sobriam mentem simpliciter exhibebat. Idq; dum agerent, & regni gubernacula Frumentius hret in manibus, Deo mentem eius, & animos instigante requirere sollicitus cœpit, si qui inter negociatores Romanos christiani essent, & ipsis potestatem maximam dare, ac monere, vt conuenticula per loca singula facerent, atque Romano ritu orationis causa confluerent. Et ipse multo magis eadem facere, & ita cæteros exhortari fauore, & beneficijs inuitaret, præstare quicquid oportunū fuisset loca ædificijs, aliaq; necessaria præbere, & oī modo gestare, vt christianorum inibi semen exurgeret. Sed cum adoleuissent Regius puer, q procurationē regni gerebant expletis oībus, & ex fide traditis, multum licet detinentibus, & rogantibus, vt manerent Regina, & filio ad orbem tn nostrum denuo reuertuntur. Et Edisio festinante Tyrum parentes propinquos reuisere. Frumentius Alexandriam pergit, dicens æquum non esse occultare opus dñicum. Igitur rem oēm, vt gesta est, exponit Epō, ac monet, vt prouideat virum aliquem dignum, quem cōgregatis iam plurimis christianis, & Ecclesijs constructis in barbarico solo Epm mittat. Tūc Athanasius, qui nuper Sacerdotium susceperat, in consilio Sacerdotum Frumentium ipsū tanq spiritu Dei plenum attentius considerans, ei sacerdotium tradidit, eumq; redire cū Dñi gratia, vnde venerat, iussit. Qui cum Eps perrexit ad Indiam, tanta ei data esse à Deo virtutū gratia dr, vt signa per eum Apostolica fierēt, & infinitus barbarorum numerus ad fidem conuerteretur. Hæc nos ab ipso Edisio Tyri præsbytero postmodum facto, qui Frumentij comes fuerat, didicimus. Per idem tps etiam Hiberorum gens cōuersa est, per quandam captiuam christianam apud eos repertam. Apud quos moris est, vt si paruulus ægrotat, circunferatur à matre p singulas domos, si qd forte remediū in aliqua domo possit inuenire. Cumq; Mulier quædam paruulum suū per oēs circumtulisset. Tandem venit ad captiuam, quæ sola oratione illum sanauit. Qd peruenit ad Reginam, quam similiter ægrotantem sanauit. Rex aūt quadam die, dum venaretur oberrans solus in locis obscurissimis ait. Si vere Deus est Christus ille, quem vxori meæ præsticat captiua. Nunc me de tenebris istis liberet, & ipsum cum omnibus mihi subiectis colam. Qd ita factum est. In Ecclesia verò noua facienda columnam, quæ nullis viribus erigi poterat ipsa captiua sola oratione erexit, & in locum suum constituit.

De reuocatione Arrij ab exilio, & eius fallacia. Cap. XCVIII.

VBi supra. Postquam autem Helena ex hac luce discessit, Constantia tunc Licinij derelicta fratris Augusti solacijs vtebatur. Huic accidit Presbyterum quendam venire in notitiam latenter partibus Arrij fauentem. Sed is post nihil oīno de his apud sororē principis voluit aperire. Vbi verò multa familiaritas copiam tribuit, paulatim sermonem cępit aspergere. Inuidiam dicens Arrio generatam, & pro simultatibus priuatis Epm suum rem contentiose exagitasse, æmulationis stimulo confixū, q Arrius apud plebem satis charus hretur. Hæc atque hmōi alia frequentius suggerens, aīos Constantiæ suos efficit. Quæ cum die obitura visitaretur à fratre, atque ab eo blande religioseq; compelleretur, extremam dr ab eo gratiam poposcisse, vt Presbyterum in familiaritatem reciperet, & quæ sibi ab eo pro spe, & salute suggererentur, audiret. Se quidem iam ex luce discedentem nihil curare, pro fratris verò statu esse sollicitam, ne forte pro innocentium pœnis regni sui pateretur excidium. Quibus ille monitis à sorore susceptis, & fidelē pro se germanæ sollicitudinem credens, accommodauit aurē Presbytero. Interim & accersiri de exilio Arriū iubet, vt quēadmodum de fide sentiret exponeret. Tunc ille fidem conscripsit, quæ non quidem sensum nostrum, tn verba nostra continere professionemq; videretur, miratus quidem est Imperator, & putauit vnam eademq; in ipsius, & Concilij dudum gesti expositione sniam contineri, tn in nullo relaxat animi vigorē, sed rursus eum ad Concilij remittit examen, qm ad dedicationē Hierosolymorū, ex oī orbe cōuenire Sacerdotes inuitabantur, & facile quidem receptus est à fautoribus suis, sed vbi Alexandriam perexit, ibi oē eius incœptum frustratum est, quia dolis apud ignorantes locus est, scientibus verò dolum intendere, nihil est aliud, q risum mouere. Interea dum hæc apud Alexandriam frustra agitātur. Venerabilis Augustus in suburbana villa Nichomedię 31. Imperij sui anno defunctus est. Libris de successione Romani orbis testamento hæredibus scriptis. Quo in tpe qnquidem Constantius cui Orientis Regnū decreuerat præsens non erat, dr secreto accersiens Presbyterum, quem à sorore commendatum supra diximus, & exinde familiariter habitum tradidisse ei testamentum, qd scripserat, & obtestat sub sacro, ne vlli nisi Constantio, cum venisset, in manu traderet. Cui ēt q Eunuchi, qui erant in palatio fauebant arte indicio de Imperatoris morte suppresso, vsque ad Constantij Imperatoris pñtiam, multis noua tentantibus oppressis restitutæ integræq; mansere. Cum verò Constantius affuisset depositū Presbyter restituit. Cuius bñficij gra Imperator regni cupidus ita

ei

ei deuinctus est, vt qui imperare cunctis ambiret ab illo sibi imperari æquanimiter pateretur. Ex quo deuincto sibi Imperatore, cœpit de Arrij restitutione suggerere, & nolentes acquiescere sacerdotes, vt cogeret persuadere.

De Sancto Iuuentio Confessore. Cap. XCIX.

EX gestis eius. Eo tempore floruit S. Iuuentius, qui quondam iuuenis Samaritanus Paganis parentibus ortus, in Christum credidit ad prædicationem B. Gregorij cum apud Anthiochiam prędicaret. Postea verò per gradus ordinis ascendens vsque ad Sacerdotium reuersus ad parentes suos, cōuertit eos ad fidem Christi, & baptizauit, relictisq; eis recessit. Cui in itinere dormiēti apparuit Angelus dicens, vt reuerteretur Thessalonicam, & Idola Daciani signo Crucis ibi contereret, eiusq; filiam Cleopatroniam à Dæmonio liberaret. Qđ & factum est, baptizauitq; eam cum 200. fere hoībus. Illa verò de suo patrimonio misit duo candelabra B. Petro, & alia vtensilia, per B. Benedictum Epm, & per S. Iuuentium. Quibus Romam euntibus cum deficeret victus exiuit de mari piscis magnus, & in littore stetit, qui captus ab eis, per totam ebdomadam ad victum suffecit. Huic S. Iuuentio abstulit aliqn quidā miles raptor cum socijs suis vestimentum suum, de quo factū est tale miraculum. Nunq̄ venundari potuit, & vbicunq; in nocte erat, ibi de claritate ipsius magna lux erat. Cū aūt in Asia Rex quidam Rictionarus surgens contra christianos exardesceret, & secum deferens Nazareth Deum suum Romanas partes vastaret, dum esset in Longobardia, LongoBardis nimis timentibus tulit præfatus miles vestimentum illud ad Ecclesiā B. Petri. Quo cum venisset Rictionarus facto de cœlo magno tonitruo, & ignitis cathapultis volantibus interfectus est cum oī exercitu suo. Et hoc factū est post 30. annos postq̄ idem vestimentum sancto fuerat ablatum. Abstulerat aūt idem miles eidem sancto cum illo vestimento quasdam reliquias de S. Cruce, & de S. Bartholomæo. Vixitq; B. Iuuentius vsque ad tempus S. Hilarij Pictauiensis, cui de exilio reuertenti obuiam Pictauis iuit, à quo etiam castellum Grauionem petijt, ad manē dum cū socijs, & accepit, hic aliqn in sex latrones incidit, quorum primus arrepto gladio, vt eum perimeret semetipsum trā sfuerberauit, secundus ad quærcum se suspendit, 3. à Dæmonio arreptus expirauit, 4. oculos amisit, 5. rabie plenus manus suas, & brachia dentibus lacerauit, sextus ad mare currens in mare se præcipitauit. Mortuus est autem annorum 120. Idus Ianuarij apud Grauionem castrum. In martyrologio tñ dr̄ vernaco S. Iuuentij confessoris, forte illuc de Grauione translatus est. Sepelliuitq; eum B. Maxencius Abbas. Cui etiam reuelatum est, q̄ dum S. Michael animam eius deferret in cœlum, occurrerunt Dæmones dicentes. Hic homo noster est, quia per fugam timidus martyrij coronam amisit, cum scriptum sit. Beatus vir, qui suffert tentationem, &c.

De Sancto Florentio Confessore. Cap. C.

FLoruit ēt eo tpe B. Confessor Christi Florentius. Qui quōdam post B. Florjani martyris discessum, de quo superius, sub Diocletiani tpe dictum est Angelo reuelante comminitus, cum ad Gallias pergeret venit ad Portum Fluij Rhodani, qui dr̄ Lugdunum, inuenitq; nauem sine gubernatore. Erat enim confracta vndiq;. Volens igitur ad Missam, q̄totius festinare (erat .n. dies Dñicus) intrauit in eam, & facto signo Crucis ait. Deduc me Dñe in volūtate tua, moxq; sine gubernatore flumen transmeauit. Angelus quippe Dñi eum custodiuit, & cum ad ripā venisset inuenit ibi hoīem Dæmonio vexatum, & ob hoc ab alijs vinctum, & fraterno dolore tactus orationi īcumbens, expulso Dæmone hoīem sanauit. Multa quoque alia miracula per eum in itinere Dñs ostēdit. Angelus aūt quo duce iter agebat, B. Martino Turonensi Antistiti aduentum eius ad se reuelauit, eiq; faciem eius ostendens, vt eum in ordine sacerdotali constituere præcepit. Itaque B. Martinus gaudenter suscipiens, multum eum dilexit, & die congruo Sacerdotē ordinauit. In quo ordine degens Dñm assiduis precibus exorauit, vt ei locum ostenderet, quo habitare deberet. Qđ & fecit Dñs. Perrexit itaque iuxta reuelationem sibi factā ad locum propè Ligerim, cui nomen erat Glonna, in quo spelunca erat, & ibi serpentes multi, quos de loco illo vir sanctus oratione fugauit, ibique oraculum in honore S. Petri, & aliorum sanctorū plurimorū fecit. Habebat aūt consuetudinem, vt quolibet anno Turonis orandi grā veniret cumq; ex cōsuetudine illuc ad orationē pergeret, venit ad locū, q dr̄, Cōdata, vbi flumē trāsire volēs inuenit in portu mulierē cæcā sedentem, & plorantē. Interrogata quid hrēt, ait. Dñe vnicus filius meus, qui mihi cæcæ viā præbebat, iam tertius dies est, exquo in aquā mersus est, & nemo eum inuenire potuit, q mihi saltem sepeliēdū redderet. Tunc sancto genu flexo oranti ait Angelus Dñi, Florenti. Ille de quo rogas, non est mortuus, sed viuit. Moxq; locum, vbi ille erat ostendit. Tunc piscatores iubente sancto iactantes illic rhetia sua statim inuenerunt eū. Quem sanctus Deo grās agēs Matri suæ reddidit. Ipsa quoq; p eiusdē sancti oronē in eodem loco lumen recipere meruit. Vixit aūt S. Florentius, postq̄ à B. Floriano separatus est, annis 63. Cumq; vixisset 123. annis 10. Calen. Octobris migrauit ad Dñm, Post cuius ēt obitū multas virtutes in loco requietionis eius operatus est Dñs per eum.

De Parricida per ipsum à ferreis nexibus soluto. Cap. CI.

INterioris Franciæ olim inolenit mos, vt si quis propinquiorem sibi parētem iugulasset, decernente Pontifice ex ipso gladio ferrei nexus fierent, qui collum peccatoris, & ventrem, & brachia stricte innecterēt, sicq; de propria patria pulsus, donec eadem vincula solui perciperet, primum Romæ, dehinc per diuersa loca sanctorum veniam postulādo peregre pergeret. Hac sñia quidam Clericus, qui Auunculum suum necauerat à Traianensium Epo damnatus erat, iamq; diuersa sanctorum loca lustrauerat. Cum ad monasterium S. Florencij diuina reuelatione peruenit, in ipsa verò nocte, dum fratres offm̄ nocturnale peragerent, ille retro secus cancellos consistens se paululum sopori indulsit, & ecce subito per visum ei candidissima auis apparuit, à tumulo sancti progrediens, brachijs suis insedisse, ipsosq; ferreos nexus quasi cum impetu magno percussisse. Qui illico expergefactus voces teterrimas emisit clamoris, ita, vt chorum ēt psallentium interrumperet, oēsq; astantes, nimioq; terrore attonitos redderet. Statimq;, vt oculos, quasi somno oppressus aperuit, auis prædicta nusq̄ comparuit. Sed illi ferrei nexus ad tactū eius inuisibilē cū impetu magno tam valide crepuerunt, vt longius resilientes in crastinū vix inueniri possent. Ipse aūt pauore solutus in terrā corruit, sicq; pstratus donec cōtinuaret offm̄, quasi amēs pmāsit. In crastino āt oībus hoc factū mirātib⁹, ille ex ordine cās culpæ suæ, & nexionis ostēdit.

De Quibusdam incidentibus, & de crimibus Constantini. Cap. CII.

ACtor. Temporibus quoque Constantini iuxta Hieronymum Arnobius Rhetor in Aphrica claruit. In Anthiochia domiciliū, qđ vocatur areū ædificari cępit. Inuētus Presbyter natione Hispanus, Euāgelia heroicis versibus explicauit. Pestilentia, & fame innumerabilis multitudo in Syria Siciliaq; perijt. Porphirius misso ad Constātinum volumine ab exilio liberatus est. Hic Porphyrius primo gentilis, deinde Christianus, rursus apostatauit. Nam in Cæsarea Palestinæ à quibusdam christianis cæsus iracundiam non ferens christianitatem deseruit, sicut eum Eusebius redarguit, cum eius verba destruxit. Hic .n. Porphyrius contra nos scripsit. Cui rñderunt Eusebius, & Apollinaris. Sed August. in libro de Ciuitate Dei fortius cæteris, qui etiam vocat eum Philosophorū doctissimum, sed christianorum acerrimū inimicū. Ipse quoque Cōstantinus, (vt dicit Hieronymus) cum libris suis honorificas ad Antonium literas direxit. Crispum autem filium suum interfecit crudelissime, & vxorem suam Faustam. Extremo aūt tpe vitæ suæ ab Eusebio Nichomediæ Epo baptizatus est. In Arrianum dogma declinauit, à quo inquit vsque in præsens tempus Ecclesiarum rapinæ, & totius orbis discordia secuta est. At his verbis Hieronymi manifeste contradicit liber de actibus S. Siluestri. Si forte bis baptizatus sic Constantinus persuasus ab Eusebio Nichomedensi Epo, factionis Arrianæ signifero, & eidem Constantino valde familiari. Mirandum quoque est valde, qūo inuentionem S. Crucis Hieronymus in chronicis suis annotare, vel noluit, vel neglexit, quæ tamen causa celebris fuit. Cœterum cur Constantiuus vxorem suam, & filium iuxta Hieronymū interfecerit, hmōi nunq̄ facinoris horrendi causam inuenire potui. Sed hæc, & alia Constantini facinora cæteri historiugraphi dissimulant, ac silentio tegunt.

LIBER XIIII.

De Imperio Constantij, & disputatione Athanasij contra Arrium. Cap. I.

HIERONYMVS. Romanorum igitur 35. regnauit Constantinus. Constantius quoque, & Constans annis 24. Cœperunt autem regnare anno Domini 340. mundi verò 4. 1303. Hugo Floriacensis 5. lib. Constantius quidem Romanum adeptus est imperium. Constantinus verò Constantinopoli imperauit, & apud Antiochiam cōstans. Is autem Constantinus, donec vixit, habitum regium gōnis,

mis, & caput suum perpetuo diademate decorauit. Nutriuit praeterea semper bonas artes. Sed praecipuè studia literarum legebat, & ipse scribebat, & meditabatur. Constantius aūt, vt factus est Imperator Romanus, per nepharios vsus à fide catholica deprauatus est. Porro Athanasius, vir spectabilis, & magnificæ fidei Imperij huius anno 2. disputauit cum Arrio, turbis hinc atque inde astantibus apud Laodiciam Syriç vrbem. Probus autem quidem vir Imperatoris iussu arbiter inter eundē Arrium, & strenuissimum sanctæ fidei defensorem Athanasiū sedit, vbi nitor fidei ad purum discussus est, & à diuinis libris ostensum, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, proprijs exstare personis, & tamen vnam esse trium naturam. Arrius tamē indurata mente, in sua malignitate permansit.

De Ignominiosa morte Arrij. Cap. I I.

RVffinus 10. lib. Denique Eusebius de cuius simulatione in subscribendo supradiximus, opportunitatem tp̄is nactus, & principi per præfatum presbyterum familiaris effectus oīa reuoluere, & in irritum Concilij Niceni gesta reuocare molitur. Arrium venire fecit, & imperialibus edictis Concilium denuo Constantinopolim conuocari. Quo illi maximè conuenerunt, qui Arrium, & Eusebium sectabantur. Qui sæpe cum Alexandro Alexandriæ Epō congressi, vt Arrium susciperet. Ad vltimum certum diem statuentes denunciauerūt, vt aut ipse Arrium susciperet, aut si reniteretur se ab Ecclesia pulso, & in exilium truso, ab alio eum suscipiendum sciret. Tunc ille noctem, quæ ad constitutam intererat diem, sub altari iacens, atque in oratione, & lachrymis eam totam peruigilē ducens, Ecclesię causam Dño commēdabat. Cumq; lux orta fuisset, nec tn̄ Alexāder ab oratione cessaret, Eusebius cum oībus suis, velut hæretici belli signifer, domum Arrij matutinus ascēdit, eumq; sequi ad Ecclesiam iubet, protestatus, q̄ Alexander nisi præsens acquiesceret, expulsus loco cæderet. Igitur cum cunctorum animi essent in expectatione suspensi, quo, vel Alexandri perseuerantia, vel Eusebij, atque Arrij instantia declinaret. Arrius ad Ecclesiam pergens, Epōrum, & populi frequētia constipatus, humanæ necessitatis causa, ad publicum declinat locum, vbi cum sederet, intestina eius atque oīa viscera in secessus cumulum defluxere, ita tali in loco dignam mortem blasphemię, ac fœtidæ mentis exoluit. Quod cum in Ecclesia nunciatum fuisset Eusebio, & his, qui vnà secum sanctum, & innocentem virum Alexandrum de recipiendo Arrio fatigabāt, operti confusione discedunt.

De Bona indole Athanasii, & eius promotione. Cap. I I I.

VBi supra. Alexandro autem defuncto apud Alexandriam Athanasius sedē suscepit, de quo, cuius à puero institutionis fuerit, libet pauca commemorare. Tp̄e quo apud Alexandriam Petri martyris diem Alexander Eps agebat. Cum post expleta solennia conuenturos ad conuiuium clericos expectaret, in loco mari vicino, vidit eminus puerorum super oram maris ludum imitantium, (vt fieri solet) Epm̄, & ea geri, q̄ mos est in Ecclesijs, quos cum intentus diutius expectaret, vidit ab his geri, quædā ēt secretiora, & mystica. Perturbatus illico, cōprehensos pueros imperat ad se perduci. Qui cum adessent, q̄s eis ludus, & quid egissent, vel quō percunctatur. Illi, vt talis habet ætas, pauidi negauere primo. Deinde rem gestam per ordinem pandunt, & baptizatos à se esse quosdam Cathecuminos confitentur per Athanasium, qui ludi illius puerilis Episcopus fuerat simulatus. Tunc ille diligenter inquirens ab his, qui baptizati dicebantur, quid interrogati fuerint, quidve respondenrunt. Vbi vidit ſm religionis nostræ ritum cuncta constare, collocutus cum Concilio clericorum statuisse dr̄, illis quibus integris interrogationibus, & responsionibus aqua fuerat infusa nō debere iterari baptismum, sed adimpleri ea, quæ a sacerdotibus mos est. Athanasium verò, & eos quos ludus ille, vel presbyteros habere visus fuerat, vel ministros, conuocatis parentibus, sub Dei obtestatione tradi Ecclesiæ nutriendos. Paruo autem tempore trāsacto, cum à Grammatico fuisset Athanasius sufficienter instructus, mox tanquam fidele quid Dñi commēdatum à parentibus restituitur sacerdoti, ac velut Samuel quidam in templo Dñi nutritur. Qui etiam tp̄o Niceni Concilij ipsius Alexandrini Epī aderat Concilijs, senem q̄ plurimū iuuans, & ab eo pergente ad patres in senectute bona, ad portandum post se Ephod sacerdotale electus est. Cuius tanti in Ecclesia per fidei integritatem agones fuerunt, vt etiam de hoc videatur illud verificatum esse, quod scriptum est. Ego ostendam ei quanta oporteat eum pro nomine meo pati.

De Persecutione Arrianorum in Athanasium. Cap. I I I I.

HIero. in chronicis. Igitur secundo anno Constantij, impietas Arriani eiusdem Imperatoris fulta præsidio, exilijs, carceribus, & varijs afflictionum modis, primum Athanasium, deinde oēs non suæ partis Epos persecuta est. Ruffi. 10. lib. Nā Constatius Imperator per Eunuchos deceptus, ab Epis Arrianis, intento satis studio prauis eorum contentionibus obsecundauit. Illi autem verentes nequando adeundi regis copia fieret Athanasio. Et per eū de veritate fidei, quam peruertebant ſm scripturas edoceretur, oībus modis insimulari eum apud principem, & velut oīum scelerum, ac flagitiorum auctorem aggrediuntur exponere, vsquequo humani corporis brachium loculo delatum Imperatori ostendunt, qd̄ ab Athanasio excisum magicæ artis gratia, de Arsenij cuiusdam corpore confirmabant. Quapropter iratus Imperator, conuocato apud tyrum Concilio, iubet Athanasium condemnari, misso e latere suo vno ex comitibus, & eo ducitur Athanasius. Introducit accusatio Mulieris cuiusdam, quæ se diceret aliqñ hospitio Athanasium recepisse, & ab eo noctu nihil suspicantem, vim corruptionis esse perpessām. Introduci ad hoc Athanasius iubetur, ingreditur cū Timotheo Presbytero suo, quemq; monet, vt postea, q̄ mulier dicendi finem fecisset, se tacente ad ea, quæ dixerat r̄nderet. Cumq; mulier ea, quę edocta fuerat perorasset, Timotheus cōuersus ad eam. Vere inquit mulier ego mansi apud te aliqñ, & vim tibi, vt asseris feci? Tunc illa, vt mulierum se talium procacitas habet, obnuxās Timothæum. Tu, inquit, vim mihi fecisti, tu in illo loco commaculasti castitatem meam, simul, & conuersa ad iudices obtestare fidem Dei cœpit se vera dicere. Tunc oēs ridiculosus pudor hr̄e cœpit, q̄ tam facile tacēte reo, fictio compositi criminis patuisset. Hinc transitur ad aliud crimē, de quo etiam optime se purgauit. Profertur facinus sceleris inauditum. Verum quia non iudicandi, sed opprimendi hoīs causa Concilium gerebatur, fragor oīum repente attollitur Magum esse Athanasium, & decipere intuentium oculos conclamatur, factoq; impetu suis eum discerpere manibus parabant. Sed Archelaus, qui cum cæteris ex præcepto Imperatoris concilio p̄sidebat, ereptum eum discerpentium manibus per occultos exitus eduxit. Concilium tn̄ rursum conueniens, tanq̄ si nihil oīno deprehensum fuisset, vt confessum de intentatis criminibus Athanasium condemnat, & gesta in hunc modum ficta per orbem terræ mittentes ad sceleris sui consensum Imperatore cogente cœteros Episcopos propulerunt.

De Fuga eius, & exilio. Cap. V.

VBi supra. Hinc iā toto orbe profugus agitur Athanasius, nec vllus ei ad latendum tutus supererat locus. Tribuni, Præpositi, Comites, exercitus quoque ad vestigandum eū mouentur, edictis imperialibus præmia delatoribus proponuntur, si quis viuum maximè, sin minus, caput Athanasij detulisset. Ita totis regni viribus frustra aduersus eū cui Deus aderat, certabatur. Interea sex continuis annis ita latuisse fertur, in lacu cisternæ non habentis aquam, vt nunq̄ solem videret. Sed cum per Ancillam, quæ sola conscia Dñorum officijs, qui ei latebras præbuerant videbat, indicatus fuisset, tanq̄ Dei spiritu admonitus ipsa nocte, qua ad eum comprehendendum cum iudicibus veniebatur, emigrauit ad alium locum, ita illi, qui venerunt frustrati, dn̄is quoque in fugam conuersis, de Ancilla, vt falsa indice pœnas sumunt. Verum ne graues alicui latebrę suę fierent, & occasio calumniæ innocentibus quæreretur, nihil sibi vltra iam tutum in Constantij regno præsumens ad Constātis partes profugus abscedit, à quo satis honorifice religioseq; est susceptus. Quique causa eius, quam fame cōpererat, diligētius cognita, scribit ad fratrem suum pro certo se comperisse, q̄ Sacerdos Dei summi Athanasius iniuste fugas, & exilia pateretur. Nunc itaque recte faceret, si absq; vlla molestia loco suo restitueret. Si id nollet sibi curæ futurum, vt ipse adimpleret illud regni eius intima penetrans, & pœnas dignissimas de actoribus sceleri sumere proponeret. Quibus scriptis perterritus Constātius, quia posse facere ea, quæ minabatur conscius erat fratrem, simulata benignitate vltro venire ad se Athanasium iubet, & leui increpatione perstrictum ad Ecclesiam suam repromittit ire securum. Sozomenus. Procedente aliqñ Athanasio per Alexandriam contigit aduolantem corniculam clamitare, & statim Pagani circunstantes, quasi Mago derogantes petebant, vt eis aperiret, quid cornicula illa significaret. Quibus ille subridens. Cras inquit Latina lingua dies futura est in proximo, hoc ergo clamitans, tristem vobis futurum crastinū diem significat. Altera die veniunt literæ Imperatoris ad iudices iubentes, vt Pagani non admitterentur ingredi ad templa sua, neque solennitates suas celebrare. Tunc ergo destructa est venerabilior eorū generalisq; festiuitas. Ruffin. vbi supra. Sed cum Magnentij scelere Imperator constans regno simul, & vita fuisset exemptus, rursum in Athanasium veteres illi incentores principis odia resuscitare cœperūt, fugatoq; de ecclesia in locū eius Gregoriū quedā p̄fidiæ, & īmanitatis suę sociū mittūt.

De

De Scriptis eiusdem. Cap. VI.

HIeronymus de illustribus viris. Feruntur eius aduersum gentes duo libri, & contra Valentem, & Vrsaciũ vnus, & de virginitate, & de persecutionibus Arrianorũ pluri mi, & de psalmorum titulis, & de historia Antonij Monachi, & multa alia, quæ enumerare longũ esset. Actor. Inuenitur etiam liber Athanasij exhortatorius ad Monachos valde vtilis, de quo paucos flores istos excerpsi. Gloriari nobis i Christo licet hmói principijs initiatis, vt sit inchoatio nostra perfectio, & ad veram viuendi frugem gradus interpositis præualentes. Apice ipsius culminis occupati disciplinæ summam teneatis, qui dum me non solum libenter, sed ẽt auditis impedentem vestro amo re fecistis. Præcedentes.n. duco, & vltra mensurã meæ possibili tatis extensus, quos sequi cupio ducere compellor. Abstinentia cõtinentiæ nutrix est, quæ facilius frenos patitur, si non delicia rum calcaribus incitetur. Cui illud à quo abstinent illicitũ cre dunt, ipsi sibi præmium sui laboris imminuunt. Illicitis.n. caue re iugũ necessitatis est, permissa vincere munus arbitrij, à ma lis abstinere merces est disciplinæ, bona supergredi libertas est arbitrij non finis imperij. Orationes si fieri põt sola legẽdi in tercapedo disrumpat, sit victus facilis, vestitusq; vilis, vita ve stra iubeat, lingua suadeat, quia plus auctoritatis exẽplũ, q̃ ser mo gestat. Fœminas probas, & religionis studio vere deditas cũ mẽsura venerationis honorare, vt nec austeritas inhumana, nec sedulitas sit remissa. In loquendo aũt cum eis præcipuè vobis ætas, hora, solitudo vitanda sunt, vt vitetur oẽ, qđ contra nos põt fingi, tanq̃ possit, & credi, ipsa famæ femina priusq̃ nutriã tur pereant, non.n. tñ vobis fides facti, sed possibilitas ẽt est re leganda mẽdatij, vt non blasphemetur bonum nostrũ, beata est vita, & præclara, de qua nihil licet falsitati, nec me præterit se cularis laboris inuidia in obtrectationẽ, sed religionis ardore, sed vtatur mundus sua natura, dum tñ nihil inueniat in nostra disciplina. Falsitas ex more iactetur, dum nec verisimile quidẽ possit esse, qđ dr. Nemo igitur debet contemnere vulnus infa miæ, quia semper conuenit famam simulare, sed eo attentius præcaueri, q̧ solet ẽt ficta componere. Necessarius sit e domo, & rarus egressus quem, vt religionis rõ extulerit, aut ad substã tiam victus, aut causa exercendi operis ordinauit. Muneribus cunctis, nisi quæ ad quotidianũ cibum annumq; vestitum sup petant abstinere, scientes esse scriptum. Habẽtes alimenta, &c. Vidua pauper plus oĩbus misit, quia non põt parum esse, qđ to tum est. Nec quisq̃ amplius dedit, q̃ qui sibi nihil reseruauit. Cur viuendi voluntate non soluat, qđ moriendi lege rumpen dum est. Facies mercedem de sorte, vt de necessitate virtutem augeas, quinimmo rem familiarem suam erogans, de paruis magna, de vilibus præciosa, de caducis æterna facit. De cęteris eius libris plura superius inserui.

De Sancto Maximino Treuerensi. Cap. VII.

HIeronymus in chronicis. Hoc tpe Maximus Treuerorum Eps clarus hr, à quo Athanasius Alexandriæ Eps cũ à Cõ stantio quæreretur ad pœnã honorifice susceptus est. Ex gestis eius. Hic Pictauorum indigena clarissimis est ortus natalibus. Cuius frater Maxentius Pictauorum Pontifex fuit. Ipse autẽ diuino instinctu genitale solum relinquens, in Treuerorũ vrbe cõstitit, vbi clericatus honore donatus, cum ad virtutum incre mẽta profecisset, quidam S. Quiriacus nocte Ecclesiam B. Eu chari ad orandũ ingressus, non per quietem, sed vigilando vi dit, eiusque vocem corporalem audiuit præcipientem, vt Maxi minum ex diuina visione redderet certiorem, q̧ Agririo Epo ad superna gaudia intromisso, mox ipse pastorale mysteriũ su biturus esset. Agririo quoque per ministerium angelicum reue latum est, vt eum sibi successorem constitueret, qđ fecit. Nec multopost mortuus est S. Agririus, & Maximinus Eps ordina tus. A quo, (vt dictum est) Athanasius fugiens honorifice est su sceptus. Hic cum aliqñ Romam pergeret, inuenit S. Martinum nondum Epm, qui similiter illuc pergebat. Quibus vlterius ꝓ gredientibus, asellum, qui sarcinas eorum portabat, vrsus offen dit, & deuorauit. Cui Maximinus dr imperasse, vt obsequium Asini adimpleret, qđ & fecit donec reuersi sunt ad locum, qui Vrsarij villa dr, vbi idem sanctus dedit eidem vrso pristinã va gandi potestatem, erepta illi licentia lædendi, coegitq; S. Maxi minus S. Martinum Treuerim pergere. Non multopost B. Ma ximinus obijt 4. Calen. Iunij, apud Pictauos, quo regressus fue rat, vt suos reuiseret. Sed interim translatus est apud Treue rim, vbi ad eius tumulum gloriosa sæpe miracula visa sunt. Nã tpe Theodoberti Regis Arboastis quidam presbyter contẽde bat cum quodam franco pñte rege, dum hæc gererentur Rex loca sancta, quæ sub vrbis illius vicis hñr causa visitabat oratio nis. Cum aũt videret Rex persecutionem esse callidam. Si ve ra sunt inquit, quæ prosequeris, hoc super tumulum Maximini sacro confirma. Audeo inquit Presbyter hæc, q̃ præcipis adim plere. Et statim ponens manum super sanctum sepulchrum di xit: Huius sancti virtute opprimar, si aliquod falsi loquor de his quæ persecutio mea contra hunc Francum insistit. Frémente autem Barbaro, & quasi contra sanctum Dei furibundo, egres si sunt de basilica. Cumque per uiam pariter pergerent subito dilapsus Presbyter solo pessundedit, & mortuus est. Laudauit que deinceps barbarus uirtutem sancti, cui prius detraxerat. Sic quoque Archidiaconus illius urbis, cum a Vicecio Episco po pro adulterij crimine pulsaretur, sacramento ad huius san cti sepulchrum purificari expetiit. Ingressusque primum cripte limen restitit quasi stupens, dehinc descendens per gradus ad aliud hostium uenit. Cumque ad tertium accedere uellet, pro tinus febre correptus, gressum figere non audens, amplius cri men quo impetebatur in discrimine mortis positus, est confes sus, deprecans populum, ut pro se, & sancti Antistitis, uel Epi sui sic suffragia postularet. Sed statĩ, ut cõfessus fuit, ab impul su febris exutus, sui etiam Antistitis est in charitate receptus.

De Persecutione Saporis in Catholicos. Cap. VIII.

HIero. in chroni. Interea Sapor Rex Persarum nostros per sequitur. Sub hoc coronati sunt in suo Regno, ut scribit Zozomenus. xvj. millia martyrum. Inter quos Symeon Archiepiscopus Seleuciæ, & Thesifontis ciuium regalium in ꝑ fida accusatus est a Magis apud Saporem, qui primum quidem christianos tributis immensis affecit, & crudelibus uiris has exactiones iniunxit. Symeonem autem vinctum iussit adduci ad se. Qui adductus ad Regem non adorauit eum. Interroga tus a Rege cur non adorasset eum, prius inquit vinctus non ad ducebar, ut uerum Deum negarem, & nihil dubitans solennia Regis implebam. Nunc aũt phas mihi nõ est hoc agere. Iussus est demum adorare Solem. Noluit, & ductus est in carcerem. Quo eunte obuius ei factus est Eustazadis senior Eunuchus, nutritor Regis, & maior regię domus. Qui dudũ factus Chri stianus, vim passus adorauerat Solem. Sedens ergo ante ianuas Regis, consurgens adorauit Symeonem. Qui eum increpãs in iuriose, & cum furore clamans aduersatus despexit. Mox Eunu chus flens, & gemens claram vestem deponens, & lugubrem in duit. Quod audiens Rex, cum eum flectere nequiret, iussit de collari. Qui impetrauit à rege, vt preconem clamare faceret, se non pro alia causa mori, q̃ pro Christo. Qđ ideo clamari fecit, vt qui per eius exemplum deiecti fuerant, resumerent animos. Qđ agnoscens Symeon in carcere lætus pro eo hymnos obtu lit. Pusichius autem, qui super oẽs artifices Regis erat, videns Ananiam quendam senem, sub gladio trementem, confortauit eum dicens. Paululum, ò senex claude oculos, & securus esto, mox enim Christi videbis aspectum, moxq; cum alijs decolla tus est. Passus est B. Simeon 9. Calen. Maij, & in crastino multi socij eius. Ex martyrologio. Vnde & 10. Calen. Maij celebratur apud persidam Natale sanctorum martyrum, qui pro Christi noĩe sub rege Sapore gladio iugulati sunt. In quo fidei certami ne passus est Metesius Eps, & Ascepsimas Eps cum Presbytero Iacobo, Mareas, & Higor, nihilominus Epi cum clericis fere 250. monachis, & sacratis virginibus plurimis. Inter quas ẽt, & Symeonis Epi soror noĩe Carbua cũ pedissequa ferro scissa ẽ.

De Concilio Mediolanensi, & Arunniensi. Cap. IX.

RVfinus, vbi supra. Porro Constantius cum ob vindictam necis fraternæ ad occidentes partes venisset, & extincto Tyranno regni solus arce potiretur, fatigare occidentales Epos, & per deceptionem ad consensum Arrianæ hæresis coge re aggreditur, Athanasij prius condemnatione præmissa, & ve lut obicis validissimi obiectione sublata, ob hæc apud Medio lanum Eporum concilium conuocatur, pluresq; decepti sunt. Dionysius verò, Eusebius, Paulinus, Thoclanaus, & Lucifer do lum esse in negocio proclamantes, asserentesq;, q̧ subscriptio in Athanasium non aliam ob causam, q̃ destruendæ fidei moli retur, in exilium trusi sunt. His etiam Hilarius iungitur cæte ris ignorantibus, vel non credentibus fraudem, sed tali Conci lio gestum fuisse negocium, rei exitus docuit. Illis namque de medio sublatis, continuo synodus apud Arumninum congrega tur, ibi ẽm ea, quæ Orientales apud Seleuciam composuerunt callidi hoĩes, & versuti, simplices, & imperitos occidentaliũ sa cerdotes facile circumueniunt, hoc modo proponendo eis, quẽ magis colere, & adorare vellent, Omousion, an Christum. Illis que virtutem verbi, quid Omousion significaret ignorãtibus, velut in fastidium quoddam, & execrationem sermo deductus est Christo se credere, non Omousion confirmantibus. Sic mul torum præter paucos, qui scientes prolapsi sunt, animi decepti contra ea, quæ patres apud Niceam conscripserant venientes, Omousion quasi ignotum, & à scripturis alienum sermonem auferri de fidei expositione decernunt, communionemq; suam hæretico-

hæreticorum societate commaculant. Ea tempestate facies Ecclesiæ fæda, & admodum turpis erat. Non enim sicut prius ab externis, sed a proprijs vastabatur: fugabat alius & alius fugabatur, & vterq; erat de Ecclesia. Liberius quoq; Papa in exilium truditur, & in eius locum Fælix Diaconus eius ab hæreticis subrogatur, qui nō tam sectæ diuersitate, quàm communionis & ordinationis inconuenientia maculatur. Hierosolymis vero Cirillus post maximum sacerdotio confusus iam ordinatione suscepto, aliquando in fide sæpius in communicatione variabat. Apud Alexandriā vero Gregorius satis procaciter vi raptum Episcopatum gerebat, ita vt magis sibi iuris dicendi creditos fasces, quàm sacerdotiū ministrandum religiosis officijs æstimaretur. Apud Anthiochiam sane diuersis temporibus multa admodum confuse gesta sunt. Nam defuncto Eudoxio, cum multarum diuersarum vrbium Episcopi ad illam sedem summa ambitione niterentur, ad vltimum Milecium de Sebastia Armeniæ ciuitate contra decreta concilij illuc transferunt, qui tamen ab ipsis rursum in exilium truditur, eo q contra ipsorum opinionem in Arrij, sed nostram fidem cæpit in Ecclesia prædicare. Quem magis plebs Ecclesia depulsum secuta, ab hæreticorum societate diuellitur.

De Tripartita secta Arrianorum. Cap. X.

INTEREA vt aliquando etiam in semetipsam procliuis malitia deseuiret: Sacerdotes & populi, qui Atrio duce præmitus fuerant ab Ecclesia diuulsi, in tres denuo sectas partesq; scinduntur. Eunomius enim vir corpore & anima leprorsus, & interius exteriusq; morbo regio corruptus, arte tamen dialetica præporēs, plurima contra fidem nostram scripsit, disputandi leges sectatoribus suis dedit, a quo etiam nūc Eunomiana hæresis dicitur. Alius quoq; Macedonius nomine, quem nostris expulsis immo potius necatis, apud Constantinopolim statuerant Episcopum. Itaq; pestifera bestia illa, quæ per Arrium primo quasi de inferis extulerat caput, subito triformis apparuit per Eunomianos, qui dicunt per omnia filium dissimilem patri, quia nullo genere possit esse factura similis factori. Per Arrianos, qui dicunt similem quoq; posse dici filium patri, sed largitate gratiæ non proprietate naturæ, inquātum scilicet potest creatori creatura conferri. Per Macedonianos, qui dicunt similem quidem filium per omnia Patri, sanctum vero Spiritum cum Patre & filio nihil habere cōmune. Historia tripartita. Iusserat autem Constantius apud Niceam Bithiniæ concilium iterum celebrari. Sed momento tēporis ciuitas concussa est: quem terræmotum præcognouit Arsatius ex milite Heremita, ibi in quadam turre ciuitatis inclusus, quod cum cognouisset nunciauit populis. Quibus non credentibus reuersis ad turrim, inuentus est pronus orando mortuus. Fertur autem rogasse Deum vt prius moreretur, quàm cladem videret ciuitàtis. Hic & Dæmoniacum curauit & draconem interfecit. Contigit autem hoc consulatu Taciani & Cerealis. 8. die Augusti, translatum est autem concilium, apud Seleuciam Naureæ. Et præcepit ibi Constantius adesse Lauricium Isauriæ ducē, vt in quo opus esset Episcopis ministraret.

De Liberij Papa exilio, & de Felice Papa. Cap. XI.

EX libro pontificum. Igitur post Iulium Papam, qui & ipse multas tribulationes sustinuit, & 10. mensibus in exilio fuit, qui & sepultus est via aurelia prædie idus Aprilis. Liberius quoq; successor eius a Constantio deportatur exilio, eo q noluerit hæresi Arrianæ consentire, & fuit in exilio annis tribus, & congregans Sacerdotes cum cōcilio eorum, silentio ordinauit in locum suum Felicem Præsbyterum venerabilem virum, & fecit concilium Felix, & inuenit duos Præsbyteros consentientes Constantio Augusto Arriano, noīe Vrsaciū & Valetē, & dānauit eos in concilio. 18. Episcoporum Post paucos etiam dei zelo ducti, Vrsacius & Valens rogauerunt Constantium, vt reuocaret Liberium de exilio, vt vna tātum communione participarent extra scilicet baptismū. Tunc missa auctoritate Liberius consensit præceptis Augusti. vt tantum participatione cum hæreticis communicaret, tantum vt non baptizaretur. Sicq; de exilio rediens, habitauit in cimiterio beatę Agnę apud Germanā Cōstantij, vt quasi per eius interuētionem rediret in ciuitatem. At illa quæ fidelis erat, nolebat rogare Augustum, quia senserat concilium. Constantius autem vna cum Vrsacio & Valente conuocauit aliquos ex fece Arriana, & quasi facto concilio, misit & vocauit Liberiū de cimiterio beatæ Agnæ Felicem de Episcopatu expellens, qui catholicus erat. Hiero. in chro. Sic ergo tædio exilij victus Liberius & in hæretica prauitate subscribēs, Romā quasi victor intrauit. Ex li. Pōtificū. Ab eodē die fuit persecutio in clero ita, vt intra Ecclesiā Præsbyteri & clerici necarētur, & martyrio coronarētur: Depositus aūt Felix, habitauit in pdio suo via portuēsi, vbi & requieuit in pace. 4. kal. Aug.

De Sancto Eusebio Presbytero, & cæteris martyrizatis sub Constantio. Cap. XII.

EX gestis eorum. Eusebius autem Presbyter vrbis Romæ, cæpit ipsum Liberium declarare hæreticum, multiq; per eius doctrinam, communionem Liberij vitabant, populum congregatum confortabant in Domino, teneturq; a Constātio cum ipso Liberio dicente. Tu solus Christianus es in vrbe Romana, qui respōdit, sic in Domino confidimus, quia fideles non inueniet Christus sicut benedictionē seruamus quam a beato Iulio accepimus. Cui dixit Liberius, Nonne Iulij fungimur vicibus? At ille Si perseuerasses inquit in fide, quam in persecutione primo tenere visus fueras. At res ipsa te docet, & declarat. Constantius ait. Et quid est inter fidem & fidem: Qui respondit. Nos peccatores integre fidē tenemus, vos autē Diaboli tenet insania, & superstitionis inuidia, qui Felicem Episcopum purum & sacerdotem ab omnibus declaratum in exilium direxistis, & christianis maxime clericis, & presbyteris & diaconibus necem inferri præcepistis. Tunc iratus Cōstantius sub rogatu Liberij includit Eusebium presbyterū in quodam cubiculo domus suę, quod humile erat in altitudine pedum quattuor, & ibi mensibus multis in oratione constenter perseuerans, inclusus tamen post menses. 7. dormiuit in domino 19. kal. Septembris. Cuius corpus collegerunt Gregorius & Orosius presbyteri & parentes eius, & sepelierunt in cripta iuxta corpus beati Sixti, vbi & titulum eius posuerunt Eusebio homini Dei. Hoc audito Constantius in eadem cripta viuum includi fecit Gregorium. Tunc Orosius collegit semiuiuum Gregorium noctu occulte propter Constantium Augustum, & emisso spiritu sepeliuit eū iuxta corpus beati Eusebij presbyteri. Qui etiam Orosius hæc gesta conscripsit. Ab eodem die intra Ecclesias iussu Constantij Imperatoris quisquis inuentus fuisset non sic confiteri vel participari sicut Liberius, indiscussus gladio perimebatur, in plateis & in vicis & in Ecclesijs siue in balneis gladio trucidabantur, persequente Constantio christianos vnà cum Liberio. Ex martyrilogio. Cōstantinopoli quoq; 7. idus Iunij celebratur natale beati Pauli eiusdem ciuitatis Episcopi, qui a Constantio Imperatore apud ciuitāculam quādam Cappadociæ. Cucusam nomine ob catholicam fidem pulsus exilio Arrianorum insidijs crudeliter strangulatus, ad cęlestia regna migrauit. Item Treueris pridie kal. septembris natale sancti Paulini episcopi & confessoris, qui a Constantio ob catholicam fidem exilio relegatus, & vsq; ad mortem, & iam extra christianum nomen mutando exilia fatigatus, ad vltimum apud Frigiam defunctus beatæ passionis coronam percepit a domino. Item 7. idus Maij festiuitas beati Andreę Apostoli, quādo sacratissimum eius corpus vnà cum ossibus sanctorum Lucæ euangelistæ & Timothei discipuli sancti Pauli sub Constantio Imperatore Constantinopolim translatum est.

De Gallo Cęsare & militia beati Martini. Cap. XIII.

HIERO. in chroni. Hoc tempore Gallus Constantij patruelis Cęsar factus, Iudeos qui interfectis per noctem militibus arma ad rebellandum inuaserant oppressit, cæsis multis hominū millibus vsq; ad innoxiam etatem, & ciuitates eorum Diocesareā Tyberiadem, & Diospolim, plurimaq; oppida igni tradidit. Non nullos quoq; nobilium Anthiochie interfecit. Tripartita historia. Veniente autem Gallo Anthiochiam, circa orientem sub specie crucis columna in cælo visa est. Eo tempore apud Anthiochiam Leoncius Episcopus erat hic, qui Stephano successerat. Hic antequàm Præsul esset, a presbyterij dignitate fuerat deiectus, quia cū muliere nomine Custolia degens, & turpem suspicionē celare nolens, genitalia sibimet noscitur abscidisse, postea tamen studio Cōstantij Imperatoris ordinatus est. Huius tempore ad hymnos dicēdos Deo in fine psalmorum catholici dicebant Gloria patri & filium, minorem patre filium significare volentes. Cum vero Leoncius Arrianus catholicos prohibere non posset, tangens caput suū iam canum dixisse fertur. Hac vita soluta, lutum cogetur immersum. Significans post mortem suam discordiam futuram in populo pro diuersitate psallendi. Sub Leoncio Flauianus & Diodorus primi in duas partes choros psallētium diuiserunt, & inde per totum orbem mos iste obseruari incepit. Hi etiam ad sepulchra martyrum vigilias celebrantes, amatores dei ad tale obsequium conuocabant. Hiero. in chroni. Hoc tempore Magnencius lugduni in palatio propria se manu interfecit, & Decentius frater eius, quem ad tuendas Gallias Cæsari miserat apud Senonas laqueo vitā expleuit. Gallus vero Cæsar sollicitatus & Constantio patrueli, cui in suspicionem ob egregiam indolem venerat historiæ occiditur, & Iulianus frater eius Mediolaui Cæsar appellatur. Actor. Eo tēpore (vt legitur) Martinus sub Iuliano Cęsare, cōtentus vno seruulo militabat, cui versa uice ipse seruiebat. Qui in porta vrbis, Ambianēsi pauperi nudo sibi occurrenti in media hieme dimidiauit palliū suū. Et in nocte sequēte audiuit Dn̄m ad Angelos circūstantes dicentē. Martinus adhuc cathecumenus hac me veste contexit. Qua voce audita, Martinus statim ad baptisma cōuolauit, & biēnio postea inermis fuit, soloq; noīe militauit. Hiero. in chroni. Eo quoq; tēpore Victorinus rhetor, & Donatus grammaticus præceptor meus Romæ insignes habentur. E quibus, Victorinus etiam

statuam in foro Traiani meruit. Actor. Hic est Donatus, cuius libellus vsque hodie in scholis legitur a pueris, prima Grammaticæ rudimenta discentibus.

De Morte Antonij Abbatis, & dictis eius. C. XIIII.

HIERONYMVS in chro. Anno Constantij 19. Antonius monachus 105. ætatis suæ anno in heremo moritur. Actor. Hæc sunt autem dicta Beati Antonij, quæ in verbis seniorum legūtur. Antonius. Quocunque vadis Deum semper habe pre manibus. Et in his quæ agis, adhibe testificationem sanctarū scripturarum. Et in quocunque loco sederis, non cito mouearis. Idem de quodam iuuene miracula facientem. Videtur inquit iste mihi similis esse naui oneratę omnibus bonis, de qua incertum est, vtrum peruenire possit ad portum. Et statim cæpit flere dicens. Magna columna Ecclesię modo cecidit, peccauerat enim frater ille, & post quinq; dies mortuus est. Idem cuidam qui laudabatur, & iniuriam ferre non poterat, ait. Similis es domui ornatę a facie, sed de retro latronib. spoliatæ. Idem ad Heliam, qui peccantem nolebat suscipere: Nauis in pelago faciens naufragium perdidit quod portabat, & vacua vix peruenit ad terram. Cur ergo liberatam in terram vultis submergere? Idem ad venatorem sępius dicens. Trahe adhuc. Audiuit ab eo, si supra mensuram traxero, frangitur arcus Ad quē Antonius: ita est in opere Dei. Item vox ad Antonium de laqueis tēsis in terra quærentem. Quis transiet istos? humilitas. Idem Antonius singulos patrum interrogabat de scripturis, & vnusquisq; vt poterat, respondebat. Et cum interrogasset Ioseph, ait ille, nescio. Et Antonius. Hic solus inuenit viam, qui se nescire respondil. Idē aliquando accidiatus orabat Deum vt se adiuuaret, & sibi ostenderet quomodo saluaretur. Et ecce vidit Angelum quasi virum torquentem funiculum, & surgentem ex opere & orātem & dicentē: & tu Antonij ita fac, & saluus eris. Idē ait: labor, humilitas, & oratio, conseruant monachum. Econtra vero quies & voluntas propria & fiducia perdunt. Dixit etiam Abbas Antonius, sicut pisces si tardauerint in sicco moriuntur, ita Monachi extra cellam tardātes, a quieto proposito resoluuntur. Dixit etiā: quiescens in solitudine a tribus bellis eripitur. s. auditus locutionis & visus, & vnam tantummodo habet pugnam. s. cordis. Item si posset fieri quantos passus ambulat Monachus, vel calices aquæ bibit, deberet sermonibus declarare, vt non deuiet in ipsis. Frater quidam dixit Abbati Antonio: ora pro me: respōdit: nec ego misereor tui nec Deus, nisi pro teipso solicitus fueris & oraueris.

De Paulo simplice. Cap. XV.

TRIPARTITA historia li. 1. Fuerunt autem probatissimi discipuli Antonij multi. Ex quib. & Paulus simplex. Hunc aiūt cum rusticus esset, bona spe coniugem habuisse. Et ea in ipso facinore adulterij deprehensa tacite subrisisse, & iureiurādo firmasse, nunquam se cum ea esse miscendum. Tūc ait ad adulterum, habe inquit eam, & repēte discessit ad heremum apud Antonium: dicūt enim eum mansuetissimum & patientem fuisse. Ex vitis patrum. Hic Paulus simplex prima nocte conuersionis suæ, iussus est a beato Antonio eum expectare, orans donec rediret. Et sic stetit orans ante cellam senis in æstu totius diei, & rore noctis, nusquā se mouens. Hic in conuentu patrum interrogauit, si Christus prior esset an prophetæ, pro quo beatus Antonius erubescens, blando motu eum silere & abire iussit. Cumq; obstinatissime pro tali motu silentium seruaret. Dixit Antonius ad alios omnes, nos iste cōdemnat, qui de cęlo loquente dominum non audimus, & iste firmissime obseruat, qualēcunq; sermonem nostrum. Multa autem imperabat Antonius, quæ contra rationem videbantur, sicut aquam de puteo extrahere, & in terram effundere. Vestimentum suere & dissuere, & quæ ipse curare non poterat, hos ad Paulum mittebat. Quadā die cum hominē rabidū curare vellet idem Paulus, & orationem suam non sequeretur effectus, quasi infantuli more indignatus, dixisse fertur ad Dominum. Vere non manducabo hodie, si eum non curaueris. Mox quasi delicioso domestico satisfactum est per Dominum rabido sanato Idem Paulus scindebat Cerastes, & Scorpiones per medium, dicens. Si quis habuerit puritatem omnia subijciūtur ei, sicut Adæ in Paradiso ante peccatum. Idem sic videbat vnumquēq;, cuius animi esset, sicut nos facies nostra videmus. Ingredientibus aliquando fratribus in Ecclesiā, læta & splendida facie, & Angelo cuiuscunq; gaudente, vidit vnum inter alios nigrum & obscurum, & Dæmones ex vtraq; parte tenentes & trahētes ipsum ad seipsos, & capistrū in naribus eius ponentes, & sanctū Angelum eius lugubrem delonge sequentem. Quod vidēs Paulus tristis valde & plorās & pectus suū percutiēs, sedebat nolēs intrare Ecclesiam, sed sedēs ad ianuā, & expectans fratres vsque dum redirent. Quibus exeuntibus vidit eundem fratrem claro vultu exeuntem, & Angelū eius iuxta eū ambulantē, & gaudentē valde: Dęmones vero de lōge sequentes, & tristes. Paulus ergo exilijt cum gaudio clamans & dicens. O ineffabilis Dei misericordia & bonitas, venite & videte opera Domini, q̄ vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Coactus est ille frater narrare vitam suam, & ait: peccator sum valde, & multo tempore in fornicatione viri vsq; nunc. Ingrediens autem modo Ecclesiam, audiui Deum dicere per Esaiam. Lauamini mūdi estote &c. vsq; bona terræ comedetis. In hoc sermone compunctus sum, & ingemiscens dixi, Domine qui venisti saluos facere peccatores, cōple ista in me peccatore. Ego promitto tibi, me abrenunciare omni peccato, & seruire tibi ammodo in conscientia munda, suscipe ergo in hac hora me pęnitentem, & interpellantem te, & omni peccato renunciantem. In his promissionibus egressus sum Ecclesiam. Omnes ergo hæc audientes, glorificauerunt Deum.

De Amos Aegyptio. Cap. XVI.

IBI supra. Tripartita historia. Circa hoc tempus Philosophabatur & Amos Agyptius, de quo fertur. Quia cogētibus parentibus vxorem duxerit, nec tamen eā cognouerit, sed in alio cubiculo dormiens, eamq; ad virginitatis custodiam exhortans, annis 18. cum ea mansit, nec tamen a monastica abstinentia se suspēdit. Interea Mulier viri zelata virtutem æstimauit non esse iustum tantum domi prope se zelari, sed oportere potius seorsum vtrūq; philosophari, & ob hoc viro supplicauit. At ille gratias agēs Deo pro huiusmodi cogitatione mulieris ait. Tu quidē hanc habe domum, ego mihi aliam fabricabo. In meridianam ergo partē deserti stagni maris veniēs circa locum Scithi, ad montem qui dicitur Vstrie. 22. annis ibi philosophatus est annis singulis mulierē suam visitans, multosq; dignos discipulos successores reliquit. Contigit autem huic viro & Theodoro eius discipulo, euntibus aliquo trāsire fluuium litū. Ne vero alteruter se nudum videret, iussit Amos vt recederet Theodorus ab aqua. Cūq; etiam semetipsum intueri nudum erubesceret, repēte diuina virtute, ad vlteriorem ripam translatus est. Iniusti parētes cuiusdam, a cane rabido percussum filium & pene moriturum obtulerunt ei, & eiulantes deprecabantur eum vt curaretur. Tunc ille ad eos. Non eget inquit mea curatione: sed vos si vultis reddere bouē quem rapuistis dominis suis, ægrotus repente sanabitur. Quod etiam contigit. Nam vt restitutus est bos, passio mox a puero recessit. Vnde ergo Amos iste moriebatur, dicitur Antonium vidisse animam eius in cęlum ferri, diuinis potestatibus eam cum psalmodia præcedentibus. Hieronymus in vitis parum. Vidimus Amonem apud Thebaidā patrem trium millium Monachorū, qui visus est indui collobijs, quasi saccis lineis, & pelle confecta collo per tergum, & lates descendentes contegi. Cucullis caput cooperiunt, maxime cum cibum capiunt, ne alius alium videat manducantem. Comedunt cum omni silentio, latet omnium abstinētia. Vidimus & locum Amonis alterius, ad quem cum pergeremus, vidimus tractum cuiusdam bestiæ tanquam trabis immensæ in arena, quod videntes timuimus valde. Erat. n. longitudo Draconis cubitorum. 15. & vastitas immensa. Quodam tempore cum latrones solito more panem quo vescebātur afferrent. Ipse de nemore rediens ad cellam, secum duos dracones adduxit, quibus præcepit ostium suum custodire, illi vero ante ostium iacuerunt. Venerunt ex more Latrones, videntesq; dracones exanimes cęciderunt. Quod vt vidit senior adueniens erexit eos, & induxit in cellā suam, & increpauit eos dicens. Cernitis quātum duriores bestijs sitis. Illi. n. nobis propter Christum obediunt, vos nec Deum timetis, nec vitam seruorum Dei erubescitis, eosq; cænare secum compulit. Tunc illi conuersi in breui meliores fiunt quàm aliqui qui prius Deo seruierant, sicq; & ipsi post aliquod tēpus eadem signa faciebant.

De Duobus Macharijs & dictis eorum. Cap. XVII.

TRIPARTITA historia. Eo tempore fuerunt duo Macharij, vnus ex Aegypto superiori, alter Alexandrinus, per omnia cōsimiles, excepto q̄ Aegyptius circa requirētes sęuerus erat, Alexandrinus hilarior. Machario datum est vt saperet vltra Dæmones, huic conuersionis occasio homicidium fuit. Nam dū puer erat, ludens circa marinam paludem, quendam coętaneum peremit & pro metu fugiens in solitudinem, tribus annis sub diuo moratus est. Postea paruum hospitium sibi fecit. 25. annis vixit plures cum audierunt gratias referre illi homicidio, per quod conuersus fuerat, & illud salutare vocabat. Ruffinus. 10. lib. Florentibus per Aegyptum Antonij discipulis Machario & Isidoro, alioq; Machario & Pambo. Macharius Hirenæ speluncam habuit cellæ suæ vicinam. Et quadam die catulos suos cæcos ad eū belua producit, atq; ante pedes eius ponit. Qui cū intellexisset pro cæcitate catulorū bestiā supplicare, rogauit Dūm vt eis redderet visum. Quo recepto matrē sequētes, redeunt ad speluncā, & paulò post ipsa cum catulis egrediens pelles ouium lanatas plurimas velut munus pro suscepta gratia ad senem defert, morsu oris enectarum, & eis

ante

ante fores eius positis abscedit. Ex vitis patrum. Macharius Aegyptius innocentem ad se fugientem qui falso accusabatur homicidij, liberauit per defunctũ occisum, quem vocauit de sepulchro, & adiurauit vt illis diceret si ille eum occidisset. Qui cum dixisset non, & astantes peterent, vt interrogaret eum, quis eum occidisset. Ait hoc non interrogabo. Sufficit mihi vt innocens liberetur: non est meum vt reus prodetur. Idem Macharius puellam qua per magica maleficia videbatur alijs non sibi in Equam mutata, vngens oleo benedicto, a fantastica mutatione liberauit. Et contra quendam hæreticum disputans, mortuum suscitauit. Locus autem in quo alter Macharius manebat Sithium dicitur in heremo vastissima, iter habens diei ac noctis de vitriæ monasterijs & hic nulla semita nec terrenis aliquibus colligitur vel monstratur indicijs, sed stellarum signis & cursibus, habens aquam bitumineã, sed saporis innoxij. Ad hunc virum aliquando quidam vuam detulit. ille misit eam fratri cuidam, & ille alij: & ita sibiinuicem eam miserunt, donec ad eundem rediret Macharium. Ad illum dixit aliquando Diabolus. Surge Machari eamus ad collectam fratrum, respondit ille. Quid tibi & collectę sanctorum. Et Diabolus, latet ergo te, ꝙ sine nobis nulla collecta agitur: veni & videbis opera nostra. Abijt ergo, & vidit per totam Ecclesiam quasi peruulos quosdam pueros Ethyopes atros discurrere huc, & illuc. Moris autem erat ibi ab vno dici psalmum cæteris vel audientibus vel respondentibus: discurrentes ergo illi pueri singulis quibusq; sedentibus illudebant, & si cui duobus digitulis oculos compressissent, statim dormitabat, si cui vero in os immersissent, statim oscitabat. Vbi autem post psalmum ad orationem se proiecissent fratres, percurrebant nihilominus singulos, & ante alium in mulierum formas vertebantur, ante alium quasi ædificantes vel portantes aliquid vel diuersa queq; agentes, & hic eadem fratres in cogitatione versabatur. Alijs vero etiam supra ceruices & dorsa ludebant. A quibusdam repulsi præcipites deijciebantur. Eo quoq; tempore, quo fratres ad sacramenta accedebant, videbat in quorundam ora prę uenientes Ethyopes carbones deponere. Corpus autem Christi, ꝙ tradi videbatur a sacerdote, redire ad altare. Angelum quoq; cernebat assistere ad altare, & Sacerdotis manui suam manum in sacramentorum distributione supponere.

De Eodem. *Cap.* XVIII.

ITem Macharius de Schiti dormire volens in quodam monumento in loco teremit insuper vnum corpus paganæ defunctæ, quod de sepulchro traxerat, & sub capite suo posuerat tanquam plurimarium de sirpo, videntes Demones eius fiduciam, inuisi sunt, & dicebat vnus ad alium, veni domina Milla eamus ad Balneum, quæ respondit, peregrinum quendam habeo super me, non possum venire. Senex autem corpus tundebat dicens. Surge vade si potes. Quod audientes Dæmones fugierunt, dicentes. Vicisti nos. In ipso feruore meridiano peruenit ad eum Euagrius valde sitiens, & petenti aquam dixit: sufficiat tibi vmbra, multi enim nunc iter agunt aut nauigant etiam hac refectione priuati. Secularis quidam vidit ambos Macharios vilibus vestibus idutos, & ait, beati estis qui sic mundo illuditis. Tunc vnus illorum respondit. Vere qui mundum contẽnit sibi illudit, vestri autem miseremur, quia mundus vobis illudit. Tũc ille compunctus, secutus est eos. Interrogauit quidam Macharium Abbatẽ quomodo sic corpus tuum siccum est, qui ait. Timor Dei etiam ossa consumit. Abbas Macharius rogatus, vt faceret sermonem ad fratres, dixit, cum lachrymis ploremus fratres, antequam eamus vbi lachrymæ nostræ corpora nostra comburant, & flentes omnes ceciderunt proni in facies suas dicentes. Pater ora pro nobis. Abbati Machario occurrit Diabolus cum falce pacuta, volens eum percutere nõ valebat, & exclamans dixit. Magnam vim a te Machari patior, ieiunas interdum, & ego nullo vnquam cibo reficior, tu sæpe vigilas, me vero nunquam sopor oppressit, humilitas tua sola me vincit, ac sic extendens ad orationem manus beatus Macharius, spiritus immundus inter auras euanuit. Abbas Macharius dum maneret in illa solitudine qua solus erat, inferior autem plena esset multis fratribus, sero per uiam circumspiciebat, & vidit Dæmonem in figura hominis vestitum, tunica linea perforata, & per singula foramina vascula parua pendebant, & dixit illi senex. Quo vadis maligne? Et respondit ei. Vado communicare fratres, qui sunt inferius. Cui senex. Et propter quid tot vascula tecum fers? At ille, gustum fero fratribus, & ideo tanta fero, vt si vnum non placuerit, ostendam aliud. Abbas Macharius, quotienscunq; cum fratribus facta charitate reficiebat, hoc in proprio corde statuerat, vt quantos vini calices oblatos hausisset, totis diebus nec aquam gustaret omnino. Cum ergo fratres vinum ei porrigerent, cum gaudio sumebat, vt postea se maceraret. Quod cum Discipulus eius vidisset, pate facto senis consilio, ne ei vinum porrigerent postulabat, tormenta illi ingeri potiusquam pocula manifestans. Dixit Abbas Macharius: ille verus est Monachus, qui se in omnibus vincit. Nam filiũ

arguens ad iracundiam moueatur, quis propriam passionem implet, nec vt alterum saluet, se debet perdere.

De Sancto Hilarione. *Cap.* XIX.

ACtor. Antonij discipulus sanctus quoq; Hilarion fuit, cuius vitam beatus Hiero. scripsit, quam & ego abbreuiatam hic posui. Hiero. Hilarion prope Gazam Palestinę parentibus idolatriæ deditis ortus, rosa de spinis floruit, a quibus Alexãdriæ grãmatico traditus, non circi furore, nõ theatri luxuria delectabatur. Sed illi tota voluptas erat in Ecclesiæ congregatione. Audiens autem tunc celebre nomen Antonij quod per omnes Aegypti populos ferebatur, studio visendi eum succensus, heremum perrexit, & statim vt eum vidit, mutato habitu duobus fere mẽsibus iuxta eũ mansit contemplans vitæ eius ordinem, & morum grauitatẽ. Porrò frequentiam eorum, qui ad eum ob varias infirmitates, & impetus Dæmonum concurrebant, vltra non ferens, ad patriam redijt, & parentibus defunctis, partem substantiæ fratribus, partem pauperibus largitus est, nihil sibi omnino reseruans. Erat tunc annorum 15. sicq; nudus & armatus in Christo, nõ longe a Gaza solitudinem, quę per littus euntibus Aegyptum ad lęuam flectitur, ingressus est. Igitur sacco tantum membra coopertus & pelliceũ habens ependitem, quem illi beatus Antonius proficiscenti dederat. Sagumq; rusticum, inter mare & paludem vasta & terribili solitudine fruebatur. 15. tantum caricas post solis occasum comedens: & quia regio latrocinijs infamis erat, nunquam erat in codẽ loco mansitans. Cernens Diabolus se a paupere vinci, & priusquã peccare potuisset, per ætatem calcatum titillabat sensus eius, & pubescenti corpori solita voluptatum incendia suggerebat, cogebatur tirumculus Christi cogitare, quod nesciebat, cum iratus sibi & pectus pugnis verberans, quasi cogitationes cędebat, vt posset eas manibus excludere. Ego te inquit Aselle faciam vt non calcitres, nec te ordeo alã, sed paleis: graui onerabo te pondere per ęstus & frigora, vt potius cibum cogites quàm lasciuiã. Multas Demonum insidias patiebatur. Sæpe illi Mulieres nudæ cubanti, sępe esurienti largissimæ apparuere dapes. Interdum orãtem Lupus vlulãs & Vulpecula ganniens transiliuit, psallentiq; gladiatorum pugna spectaculum præbuit, vnus etiam quasi interfectus ante pedes illius corruens sepulturam rogabat. Orabat semel fixo in terram capite, & vt natura fert hominum, abducta ab oratione mens, nescio quid aliud cogitabat, insiluit dorso eius festinus agitator, & latera calcibus, ceruicem flagello verberans ait. Eia cur dormitas Cachinnãsq; desuper, si defecisset & an ordeum vellet accipere sciscitabatur. Constructa est ei deinde cellula breuis, quęusq; hodie permanet latitudine pedũm quattuor. Altitudine quinq;, scilicet statura sua humilior, longitudine vero paulò amplior quàm corpusculum eius patiebatur, ita vt sepulchrum potius crederes, quàm domum. Capillos tantum in die pascæ tõdebat, stratu vnico vsq; ad mortem cubauit. Saccum nunquàm lauit, quo indutus fuerat, dicens superfluum esse in cilicio mũdicias querere. Cumq; Latrones de nocte ad eũ uenirent, inter mare & paludem a uespere usq; mane discurrens, nunquam locum cubiculi eius inuenire potuerũt: porrò clara luce reperto puero quasi per ioců dixerunt. Quid faceres si uenirent ad te Latrones? Qui ait, nudus latrones non timet. Et illi. Certe aiunt occidi posses: possem inquit, & ideo Latrones non timeo, quia mori paratus sum. Tunc illi admirati Constantiam eius & fidem, confessi sunt noctis errorem, correctiorem uitam deinceps pollicentes.

De Quibusdam eius miraculis. *Cap.* XX.

ACcidit autem ut ad eum quidam obsessus adduceretur, cuius manus ceruix & latera & pedes ferro onerata erant, furorisq; sæuitiam oculi torui minabantur. Cumq; deambularet sanctus cũ fratribus, & de scripturis nescio quid interpretaretur, erupit ille de manibus se tenentium, & amplexans eum post tergũ in sublime eleuauit, clamorq; est ortus ab omnibus ne confecta ieiunijs membra collideret. Et sanctus subridens ait. Sinite & meũ mihi palestritem dimmittite, & reflexa super humeros manu caput eius tetigit apprehẽsoq; crine ante pedes eius adduxit, manus eius stringens, & plantas pede calcans, simulq; ingeminans, torquere Dæmonum turba cępit. Domine inquit Iesu, solue captiuũ, & plures uincere tuũ est. Curatus itaq; & ita post paucos dies redijt cũ vxore, & liberis ad monasteriũ plurima quasi gratiam redditurus dona afferẽs. Cui sanctus. Nõne legistis, qui Giezi, qui Simon passi sunt? quorũ alter obtulit pretiũ, alter accepit: ut hic quidẽ uẽderet gratiam spiritussancti, ille uero mercaretur, ille uero flens ait. Accipe, & da pauperibus. Cui sanctus. Ego qui mea reliqui cur aliena repetam? multis nomen pauperum occasio est Auaritiæ. Misericordia artem non habet. Nemo melius erogat quàm qui nihil sibi reseruat. Dicebat Hilarion, Diabolum tanto hominum ardere odio, ut non solum ipsos, sed etiam sua ut iumẽta & pecora cupiat interire. Cuius signum est, quia antequã beatũ Iob tẽtare pmitteret, oẽm substãtiã eius interfecerat. Detestabatur aũt

præcipue Monachos, qui infidelitate quadam sua in futurum reseruarentur. Vnde frater quidam Auarus in vicino manens detulit fratribus ciceris fascem virentis sicut in herbis erat, quæ cũ ad vesperam poneretur in mensa, exclamauit senex se fętorem eius non posse ferre. Interrogantq; vnde esset, & respondit Isichius ꝙ frater quidam primitias agelli sui detulisset. Non sentis inquit fœtorẽ eius teterrimum, & in cicere fętere Auaritiam? mitte Bobus, & vide an comederint. Quod cum in præsepe posuisset, exterriti Boues, & plus solito mugientes ruptis vinculis fugierunt. Habebat enim hæc gratiarum, vt ex odore corporum & eorum quæ quisq; tetigisset, sciret cui Dæmoni vel vitio subiaceret.

De Fuga eius & peregrinatione eius. Cap. XXI.

IGITVR 63. vitæ suæ anno cernens grande monasterium, & multitudinem fratrum secum habitantium turbasq; eorum, qui varijs languoribus & immundis spiritibus occupatos ad se deducebantur, ita vt omni genere hominum solitudo per circuitum repleretur, flebat quotidie, & incredibili desiderio conuersationis antiquę recordabatur. Interrogatus a fratribus quid haberet, & cur se affligeret, aiebat. Rursum ad sęculum redij, & mercedẽ meã in vita mea recipio. Homines Palestinæ & vicinæ prouintiæ ęstimãt me alicuius esse momẽti, & ego sub pretextu Monasterij ac dispensatione fratrum vilem suppellectilem habeo. Seruabat ergo a fratribus maximeq; ab Isichio, qui eius venerationi miro amore deditus erat. Cumq; ita lugens biennium duxisset, Mulier quædam veniens ad eum, volẽs & ad Antonium pergere. Cui ille flẽs, ait, vellem ipse quoq; ire si non huius monasterij carcere tenerẽ, & si eundi fructus esset, biduum enim hodie est, ꝙ totus mundus tali parente orbatus est. Credidit illa & substitit, & post paucos dies veniente nuncio, Antonij dormitationem audiuit. Concurrebant hinc Episcopi, inde clerici, monachi, & omne genus hominum, vt benedictum ab eo panem acciperent vel oleum. At ille nihil aliud nisi solicitudinem meditabatur, intantum vt quadã die adducto asello (nimijs quippe ieiunijs exesus vix ingredi poterat) iter arripere conaretur. Quod cũ percrebuisset quasi Palestinæ vastitas interdiceretur, plusquàm decem millia hominum diuersi sexus, & ætatis congregata sunt ad eum retinendum. Ille immobilis ad preces, & bacillo arenam discutiens, loquebatur fallacem Deum meum non facio, nec possum videre subuersas Ecclesias calcata Christi altaria filiorum sanguinem meorum. Tunc omnes qui aderant intelligebant reuelatum ei esse quiddam secreti, quod nollet confiteri, & nihilominus custodiebant eum ne recederet. Decreuit ergo publica voce contestans, nõ se cibi vel potus quicquàm sumere nisi dimitteretur. Et post septem dies inediæ tandẽ relaxatus cum infinito agmine prosequentium, venit Vetulium, vbi suasis turbis, vt reuerterentur elegit. 40. Monachos, qui haberent viaticum, & possent ieiunantes ingredi, & post solis occasum cibum sumere. Pergensq; ad castrum Thombaston, Zaconaũ Episcopum qui ibi exulabat visitauit. Quo incredibiliter tãti viri pręsentia consolato, Babylonem perrexit, & vt Philonem Episcopũ inuiseret. Constantius enim Rex Arrianorum hæresi fauẽs, vtrũq; in ea loca deportauerat. Deinde habitaculo sancti Antonij visitato, reuersus a Frodithon duobus tantum secum retentis fratribus in vicina heremo moratus est, tanta abstinentia & silentio, vt tũc primũ se cępisse Christo seruire diceret. Porrò iam trienniũ erat: ꝙ clausum celum illas terras arefecerat, vt vulgo dicerent Antonij mortem etiam elementa lugere. Nec latuit fama viri. Accolæ quos illius loci certatimq; viri & mulieres, ora luridi & attenuati fame, pluuiam a seruo Christi idest successore Antonij deprecabãtur. Quos ille cernens mire doluit, eleuatisq; ad celum oculis ac palmis, statimq; quod rogauerat impetrauit. Ac regio illa postquã pluuijs irrigata est, tantum serpentium ac venenatorum animalium multitudinem ex improuiso ebulliuit, vt innumerabiles percussi nisi ad sanctum virum statim cucurrissent interirent: benedicto itaq; oleo vniuersi Agricolæ & Pastores tangentes vulnera, certam salutem præsumebant. Videns ergo se etiam miris honoribus affici, de loco illo recessit. Actor. Hæc de beati Antonij ac discipulorum eius gestis & dictis ad præsens sufficiant. Nunc ad seriem historiæ reuertamur.

De Victorino Affro, & Eusebio Emisseno. Cap. XXII.

HIERONYMVS de Illustribus viris. Victorinus Afer Romę sub Constantio principe rhetoricam docuit, & in extrema senectute Christi se tradens fidei. Scripsit aduersum Arriũ libros more dialetico valde obscuros, qui nisi ab eruditis non intelliguntur. Et commentarios in Apostolum. Fuerat autem & alius Victorinus Patabionensis Episcopus, qui non æque latinam vt Gręcam linguam nouerat. Vnde opera eius grandia sensibus, viliora videntur compositione verborum. Sunt autem hi commentarij, in Genesim, Exodũ, in Leuiticum, in Esaiam, in Ezechiam, in Abacuc, in Ecclesiasten in Canticum canticorum, in Apocalipsim Ioannis, aduersum omnes hæreses, & multa alia. Ad extremum martyrio coronatus est. Eusebius quoq; Emissenus Episcopus, elegantis ingenij, & rhetorici, innumerabiles, & quid ad plausum populi pertineat confecit libros, magisq; historiam secutus, ab his declamare volunt studiosissime legitur. E quibus vel præcipui sunt aduersus Iudæos & gentes, & Nouatianos, & ad Galathas libri. 10. & euangelij homelię breues, sed plurimæ. Floruit temporibus Cõstantij Imperatoris, sub quo mortuus Antiochiæ sepultus est.

De Sancto Hilario Pictauensi. Cap. XXXIII.

FLORVIT etiam hoc tempore beatus Hilarius Pictauensis Episcopus. Hic quidam Burgensis, antea Pictauensis fuit, vxorem habens & filiam, quam postea virginem cõseruauit. Fuit autem semper optimus Christianus, & in sacra scriptura sapientissimus. Vnde cum vidissent Pictauenses, ꝙ ipse tota virtute omnes hæreticos expugnabat, eum in Episcopum omnes pariter elegerunt. Qui statim ex ardore fidei, non solum terram suam, sed etiam totam Franciam ab hæreticis defendens, Suggestione Episcoporum duorum hereticorum, ab Imperatore, qui & ipse hæreticus erat, exiliatus est, quia sapientiam eius sustinere nõ poterãt. Quarto autem anno exilij eius iussit Imperator vt omnes Episcopi conuenirẽt, & de veritate fidei disputarent. Reuersusq; sanctus Hilarius, petijt ab Imperatore sibi dare licentiam loquendi: sed illi duo Episcopi non sustinentes facundiam eius, obtinuerunt ab Imperatore ꝙ redire proictauũ compelleretur. Redeunte ergo Pictauũ obuiauit quędam Mulier flens filium suum sine baptismo defunctum, cuius precibus & lachrymis motus sanctus Hylarius eum suscitauit. Quodam tempore Arriana hæresi per orbem furente, etiam Leo Papa vt fertur hac peste deprauatus, fecit omniũ Episcoporum concilium conuocari. Venit & sanctus Hilarius, quamuis tardius, armis tamen fidei munitus. Cumq; nunciatũ esset eum adesse præ foribus, Papa veluti sero venienti, sed magis catholico indignatus, mandauit synodo, vt nullus ei assurgeret coepiscoporũ, aut locum confessionis ei annueret. Præsentatus ergo vir de concilio, residentes cum reuerentia salutauit. Cui Papa quasi quem ignoraret insultans, sic respondisse fertur. Tu ergo es Hilari⁹ Gallus? At ille, nõ sum Hilarius Gallus, sed de Gallia: ac si diceret, non sum natione Gallus, sed de Gallia Præsul. Erat enim gente Aquitanicus, pontificali, autem dignitate præeminebat Gallis. Papa autem animi stomachatione permotus ait. Et si tu Hilarius de Gallia, ego Leo Romanę sedis Apostolicus iudex. Tunc Hilarius eius pertinacem controuersiam intelligens, respõdit ei, ꝙ si Leo, sed non de tribu Iuda, & si iudicans resides, sed nõ in sede maiestatis. Mox ille spreta sede, immo sedis dignitate, surrexit, multumq; præsagum Antistitem minans exiuit dicens. Vide quia te reuertens ab his tumidis sermocinationibus humiliatũ restituam. Et si, inquit Hilarius, non redieris. Tunc vir sanctus terræ se insidere parans, dixisse supplex fertur. Domini est terra & plenitudo eius. Ad quam vocem statim ipsa tellus erumpens sursum excreuit, eiq; in medio residentium Episcoporum sessum nec humiliorem præbuit. Quod vniuersis & maxime catholicis stupentibus, Deumq; pro sancti merito collaudantibus, clamor attollitur Apostolicum repentino defecisse interitu. Sicq; sinodus dissoluitur: & Episcopi omnes cum reuerentia & laudibus beati Hilarij ad propria erroris capite contrito reuertuntur. Actor. Miraculum hoc non videtur habere cõsonantiam cum veritate historię. Nulla enim historia dicit hoc tempore aliquem Leonem Apostolicæ sedi præfuisse. Sed forte posset dici, ꝙ Liberius qui Constãtio & cęteris fauebat hęreticis, ipse alio nomine vocatus est Leo. Hũc enim ex supradictis constant tempore Hilarij in papatu sedisse, vel forsitan circa illud tẽpus, fuit aliquis antipapa Leo vocatus.

De Scriptis eiusdem Hilarij. Cap. XXIIII.

HIERONYMVS in chro. Anno igitur Constantij. 16. Hilarius Pictauensis Episcopus, factione Saturnini Arelatensis Episcopi, reliquorumq; qui cum eo erant Arrianorum, aute triennium in Phrigiam pulsus, libros de nostra religione composuit. Idem in lib. de illustribus viris. Aduersus Arrianos. 12. libros confecit. Et alium librum de synodis, quem ad Galliarũ Episcopos scripsit, & psalmorum commentarios, primum & secundum, in quo opere imitatus Origenem nonnulla etiam de suo addidit. Est eius & ad Constantium libellus, quem viuenti Constantinopolim porrexerat. Et alius in Constantium, quem post mortem eius scripsit. Et liber aduersus Valentem & Vrsatium, historiam Ariminẽsis & Seleuciensis synodi continens. Et ad præfectum Salustium siue contra Dioscorum, & liber himnorum & mysteriorum alios. Et commentarij in Mattheum & tractatus in Iob, quos de Græco Origenis ad sensum transtulit. Et alius elegans libellus contra Auxentium. Et nonnullæ ad diuersos epistolæ. Aiunt quidã scripsisse eũ in canticum cãticorum, sed a nobis hoc opus ignoratur, mortuusq; est Pictauis: Valẽtiniano & Valente regnãtibus.

De

De morte Constantij, & successione Iuliani. Cap. XXV.

EX tripartita historia libro 5. Interea vero Constantius veniens Mopsocrenis, nimia contagione Apoplexiæ passione defunctus est. Cui successit Iulianus Constantij filius. Hugo vbi supra. Nam Constantinus, qui Bizantium suo nomine Constantinopolim appellauit, duos habuit ex eodem patre, sed non ex eadé matre germanos. s. Dalmachium & Constantium, qui Constantius habuit duos filios, Gallum & Iulianum. Quorum Gallus modico tempore sub Constantio Augusto, vt dictum est, Cęsar fuit. Iulianus vero primo quidem scholis vacauit, sed postmodum a Côstantio Augusto Galliarum Cęsar constitutus fuit, quæ etiam sororem suam Constantiam ei matrimonio iunxit. Cęsar itaque factus Iulianus Gallos mira celeritate vicit apud Rhenum, & militibus suis gratus ab eis appellabatur Augustus. Quo nomine tumés Iulianus, spreto Constantio Italiam Hilliricumq; peruasit. Quod audiens Constantius in vrbe regia positus instructione belli Parthici derelicta, contra illum venit. Sed in itinere defunctus est anno vitæ suæ 45. Eo quoq; tempore defuncto, Iulianus Constantinopolim veniens factus est Imperator. Itaque Constantius, qui catholicos persecutus fuerat: totum tempus imperij sui pertulit inquietum.

De Imperio Iuliani Apostata, & eius pueritia. Cap. XXVI.

HIERONYMVS in chron. Igitur Romanorum 26. imperauit Iulianus anno domini 364. mundi vero 4327. Imperauit autem anno vno & mensibus 8. Actor. Alibi tamen annotantur in regno eius anni tres illis 8. mensibus pro anno computatis, vnde hic videtur fuisse vitium scriptoris. Deniq; Beda in libro de temporibus dicit eum regnasse annis duobus & mensibus 8. Ex tripartita historia lib. 6. Hic Iulianus olim discens apud Constantinopolim cû esset adolescens, pedagogû habebat Mardonium Grâmaticum, Niclodé Rhetoré, Eubolium vero Sophistâ, tunc Christianû. Erat quoq; Iulianus ab initio Christianus. Cumq; in locutione proficeret, fama per populû volitabat, quia Romanam ét rempublicam gubernare posset. Qđ cû latius audiret ęstuationes induxit Imperatori Côstâtio, quamobrem abstulit eû ab vrbe Roma, & misit Nicomediá: prohibens ne cû Libanio Sophista côueniret, q. ibi morabat paganus existens. Iulianus ergo Libanium audire non audés: libris tantum eius vtebatur. Tunc venit ad eum Maximus Philosophus Ephesius fama eius protractus, qué postea Valentinianus quasi Magum iussit occidi. Cuius religionem cępit Iulianus imitari, cû eius verba quasi philosophica prægustasset. Is etiam imperij cupidinem animo eius immiscuerat. Cumq; hæc non laterent aures Imperatoris, inter spem metumq; constitutus suspitionem celari volens, qui dudum integer fuit Christianus, postea proditor est effectus. Tonsus monachicam simulabat vitam, & latenter qui dem exercebatur in Philosophia. In manifesto auté sacros christianorum legebat libros. Deniq; in Ecclesia Nicomediæ lector est constitutus: & sub hoc habitu furorem declinauit Imperatoris. Hoc equidé præ timore faciebat, nequaquàm a spe recedens, quâ mente conceperat. Dicebat autem amicis suis fęlicia fore tempora, cum fieret Imperator. Deinde factus suspectus Imperatori diffugit. Quem celatu inueniens Eusebia vxor Imperatoris, vix persuasit Imperatori vt non occideretur, sed ad philosophandû mitteretur Athenas. Quo veniens, querens vbiq; vates, inuenit vnum, qui ei apparere fecit solemniter Dæmones. Quos videns Iulianus signauit se, & statim Dæmones diffugerût. Magus autem culpauit eum, quia se signauerat. Cumq; ille laudaret virtutem crucis, ait Magus. Ne putes o bone vir quia timuerunt signum hoc, sed potius abominati, recesserunt: sicq; capiés miserum, repleuit eum odio signaculi christiani. Et vocatus postea ab Athenis, constitutus est Cæsar a Côstantio accepta coniuge Constâtia sorore eius, & directus est in Gallias contra barbaros. Ingressus ergo in aliquâ ciuitatem corona laurea, quibus solent ornari ciuitates inter columnas pédens, rupto fune decidit super caput eius, & eum aptissime coronauit: vicit ergo regem Barbarorum, & Augustus appellatus est. Cumq; deesset corona imperialis vnus signa portantiû, torquem quem habebat in collo, capiti eius circumposuit.

De Moribus eius. Cap. XXVII.

IBI supra. Volens autem Iulianus placere omnibus, catholicos quos Constantius exiliauerat, reuocauit. Et paganis dedit licentiam Idolis immolandi: expulit a palatio Eunuchos, Tonsores & Cocos. Eunuchos, quia vxor eius obierat, postquàm non duxit aliam. Tonsores, quia vnus sufficit multis. Cocos, quia simplicibus vtebatur cibis. Solus Imperator a Iulio Cęsare in curia senatus recitauit orationes, philosophos vndecunq; congregabat. In oratione quâ scripsit de Cæsaribus, cûctos ante se pricipes lacerauit. Et hac motus arrogantia contra christianos, scripsit in tertio li. contra christianos cum multa dispensationis humanæ in Christo collegisset exempla, dixit. Horum igitur singula si non habent aliquam ineffabilem contemplationem, maxima de Deo blasphemia sunt plane. Grego. Nazanzenus in li. contra Paganos. Mihi. n. mores Iuliani comperti, dum eum clarius Athenis cognouissem, faciebat me cautum in constantia morum, & excessus creberior, Vates. n. egregius est, qui bene considerat, nullum signum mihi in eo vniuersale videbatur, ceruix rigida, & inflexibilis, humeri iactabiles, oculi currentes huc illuc directi furiose respiciétes, pedes impatientes, nares spirantes iniurias & contemptus, scemata risibilia, & hoc ipsum semper habentia, risus incontinens, & quasi subbulliens, consensus & negatio simul, operatio nulla ratione consistens, interrogatio inordinata, respósio nulla congruentia sibi côueniens, hoc cum vidissem, repente dixi. O quale malum nutrit Respu. Romanorum. Ex tripartita historia. Habebat barbam prolixam tanquam philosophus, de qua Antiocheni sic eum deridebant. Tondeatur eius barba vt ad funes proficiat. Et quoniam superstitionis causa Taurum frequentius Idolis immolabat, auram & taurum suo solido formari præcepit. Dicebant ergo Antiocheni. Iste Taurum conuertit mundum, qui reciprocis iniurijs se vindicans, librum edidit aduersus Antiochenos satis lepidum & vrbanum, quem Antiochicum nominauit.

De Superstitione illius, & saeuitia in Christianos. Cap. XXVIII.

IBI supra. Quibusdam auté sacrificijs & inuocationibus atq; immolatione sanguinum, nostrum baptisma studebat ablui, & Ecclesiasticæ confessioni abrenunciari, fontes aquæ Dafneos apud Antiochiam sacrificijs violauit, vt aquam bibentes eius horrore potirentur. Cumq; etiam in publico venales cibos illo scelere contaminasset, spargebantur ex eis panes & carnes, & poma, & olera, christiani hoc videntes ingemiscebant. Verumtamen iuxta præceptum Apostoli comedebant, omnia inquit quæ in macello venduntur, comedite &c. Iulianus quidem vultu mitem se simulabat, porrò laqueos quibus innocentes deciperet instruebat. In publicis imaginibus Ioué, Mercurium, & Martem depingebat. Sicq; latentur subditos adorare Deo faciebat. Paganos quoq; faciebat Christianorum officijs assuescere. Et de huiusmodi scripsit Arsacio Pontifici Galatiæ, monens vt sacerdos ad spectacula nô procedat, in tabernis non bibat, rebus turpibus non intersit, Xenochia per singulas constituat ciuitates, ad quod opus singulis annis iussit ei dari, 30. millia modios frumenti & 60. millia vinni sextarios. Horum inquit quinta pars pauperibus templum obseruantibus debet expendi. Reliqua peregrinis indigentibusq; distribui, & ad huiusmodi collationes faciendas esse, & primitias frugû dijs offerendas Quod inquam Homerus probat introducens Eumenium talia facientem. Christianis eû adeuntibus ꝙ nimis grauarentur tributis & exactationibus, respondit. Vestrum est vt patienter mala sustineatis: hoc enim est præceptum Dei vestri. In Cæsarea Philippi, Saluatoris imaginem de muliere liberata a fluxu sanguinis per tactum fimbriæ eius æream deposuit, pro quâ suam statuam ibi collocauit. Quæ igne de cęlo cadeté circa pectus eius diuisa est, & caput cum ceruice vna parte deiectum, reliqua pars hactenus restitit, & fulminis indicium reseruauit. Eo aliquádo sacrificante, ostensum est ei in visceribus pecudis signum crucis corona circûndatû. Quod alijs interpretâtibus super crucifixi victoria. Ipse respondit crucifixum potius coarctari, nec ei relinqui spacium dilatandi. Placere volens Iudæis sicut & gentilibus, præcepit eis vt templum suum reædificarent. Quibus in opere nihil proficientibus, cum quicquid die facerent nocte caderet, cum multorû periculo, & cum tribus diebus iam hoc factum esset, quarta die apparuit in cęlo signum crucis splendidum, & Iudæorum vestes crucis signaculo sunt implerę. Eo sacrificante apud Fortunam Constantinopoli, Maris Episcopus Calcedonensis senectute cæcatus, qui manu alterius regebatur, eum aperte appellauit Apostatam. Cui dicente Iuliano, neq; Galileus Deus tuus curare te potest, respondit. Deo gratias, ꝙ te non video pietate nudatum. Clericis nostris omnia priuilegia & honores subtraxit, & leges pro eis soluit, ipsosq; curię tradidit. A verginibus, & viduis, quæ ab Ecclesijs pascebantur, iussit exigi ea, quæ dudû a publico accepisse videbâtur. Auferebat & ornamenta Ecclesiarum, templa nostra destruebat, & pecunias ad eorû ędificationes prius data iterû exigebat. Cæsariensibus apud Palestinam nimis infestus erat, quia etiam eo regnante sacellum Fortunæ quod solum remanserat euerterat, & ideo possessiones & pecunias Ecclesiarum illarum cum verberibus exquirens, trecentas auri libras collegit ex eis. Omnes autem clericos inter milites aggregari iussit prouintiæ seruituros.

De Lucifero hæresiarcha. Cap. XXIX.

HIERONYMVS in chro. Eo tempore Georgio per seditionem populi incenso, qui in locum Athanasij fuerat ordinatus. Athanasius Alexandriam reuertitur. Eusebius quoque Vercellensis, & Lucifer Calaritanus de exilio regrediun-

regrediuntur. Ruffinus. 10. lib. Lucifer autẽ cum exoraretur ab Eusebio, quia vterq; in partibus vicinos Aegypto fuerat relegatus, vt ad videndum Athanasium Alexandriam pergerent, communiq; tractatu cum his, qui superfuerant sacerdotibus de statu Ecclesiæ decernerent, præsentia sui abnegans, legatum pro se Diaconũ suum mittit, atq; ipse intento animo Anthiochiam pergit, & Paulinum Episcopum constituit proprijs dissidentibus adhuc partibus, sed in vnum reuocari posse sperantibus sibi talis eligeretur Episcopus, erga quem non vna plebs, sed vtraq; gauderet. Pergit Eusebius interea Alexandriam. Ibiq; confessorum concilio congregato pauci numero, sed fide integri & meritis multi decernũt: vt orientis procuratio Athanasio, occidentis Eusebio committatur. Ibi & de Spiritusancto additur plenior disputatio, vt eiusdem substantiæ & deitatis, cuius Pater & Filius etiam ipse Spiritussanctus crederetur, nec quicquàm prorsus in trinitate, aut creatũ aut inferius posteriusve diceretur. Sed & de doctrina substãtiarum ac subsistentiarum, sermo eis per scripturam motus est, quod Græci Vsias & Apostases vocauit. Substantia namq; ipsam rei alicuius naturam rationemq; qua constat significat, subsistẽtia vero vniuscuiusq; personæ hoc ipsum ꝙ extat & subsistit ostendit. Et ideo propter hæresiam Sabellij tres esse subsistentias confitendas. De incarnatione quoq; Domini in illo concilio comprehensum est, ꝙ corpus quod suscepit Dominus, neq; sine sensu neq; sine anima susceptum sit. Eusebius aũt cum redijsset Anthiochiam, & inuenisset ibi a Lucifero ordinatum Episcopum contra pollicitationem suam. pudore simul & indignatione compulsus, abscessit, neutri parti communionem suam relaxans, quia digrediens inde promiserat se acturum in concilio, vt is ei ordinaretur Episcopus, a quo pars neutra desisteret. Interim Lucifer iniuriam dolens, ꝙ Episcopum a se ordinatum Eusebius non recepisset, nec ipse recipere cogitat Alexandrini decreta concilij, sed constringebatur legati sui vinculo, qui in concilio ipsius auctoritate subscripserat. Elegitq; vt legato sua recepto erga cæteros sententiam suam disparem, sed sibi placitam custodiret: ita regressus ad Sardiniæ partes, siue quia cita morte præuentus, tempus sententiæ mutandæ non habuit, etenim temere cæpta corrigi spacio solent, siue hoc animo immobiliter tenens obijt. Verum ex ipso interim Luciferianorum scisma sumpsit exordium. Eusebius vero circuniens orientem atq; italiã medici pariter & sacerdotis fungebatur officio, singulas quasq; Ecclesias abiurata infidelitate, ad sanitatẽ recte fidei reuocabat, maxime ꝙ Hilarium iam de exilio regressum, & in italiam positum, hæc eadem erga instaurandas Ecclesias, fidemq; patrum recuperandam repperit molientem, nisi ꝙ Hilarius vir natura lenis & placidus, simulq; eruditus, & ad persuadendum cõmodissimus rem diligentius & aptius procurabat Qui etiam libros de fide nobiliter scriptos edidit. Quibus & hæreticorum versutias, & nostrorum deceptione, & male credulam simplicitatem diligenter exposuit. Ita duo isti viri velut magnifica quædam mũdi lumina, Illiricum, Italiam, Galliasq; suo splendore radiarunt, vt omnes etiam de absconditis angulis & obstrictis hæreticorũ tenebræ fugarẽtur.

De Impijs legibus Iuliani, & de persecutione Athanasij.
Cap. Cap. XXX.

IBI supra. Sed Iulianus postquàm ad oriẽtem Persas bello pulsaturus aduenit, & publica quàm prius occultauerat erga Idolorum culturam ferri cępit insania, callidos cæteris persecutor, nõ vi neq; tormentis, sed præmijs, honoribus, blandicijs, persuasionibus, maiorem pene populi partem, quàm si atrociter pulsasset elisit. Tripartita historia tunc etiam contra pietatem, leges posuit. Et primum quidem Galiteorũ filis (sic enim cultores Christi nominabat) Poetarum & Rethorum ac Philosophorum legere disciplinas interdixit, proprijs enim inquit pęnis secundum prouerbiũ vulneramus. Nam ex nostris armatj conscriptionibus contra nos bella suscipiunt. Aliam quoq; legem posuit, Galileos præcipiens militijs expelli. Hieronymus in chronicis. Prohæresius autem Sophista Atheniensis lege data ne christiani liberalium artium doctores essent, eum sibi specialiter Iulianus concederet, vt Christianus doceret, sponte scholam dimisit. Rufinus vbi supra. Itaq; Iulianus ludos litterarum illis solis, qui Deos Deasq; venerarentur patere decreuit. Militiæ cingulum non dari nisi immolantibus iubet, procurationem prouinciarum iurisq; dicendi christianis statuit nõ debere committi, vtpote quibus etiam lex propria gladio vti vetuisset. Et proficiebat quotidie in huiusmodi legibus exquirendis. Quibus & si quid versutum vel callidum tamen ꝙ minus videretur crudele discerneret. Sed non erga Athanasium fictæ philosophiæ tenere imaginem potuit. Etenim cum velut tetri serpentes de cauernis terræ ebulientes ad eum processissent, Magorũ Philosophorum Aruspicum Augurumq; manus prophana omnes pariter allegant, nihil suis artibus successurum, nisi prius Athanasium velut horum omnium obstaculum sustulissent. Iterum mittitur exercitus, iterum duces, iterum oppugnatur Ecclesia. Cumq; eum mœsti & flentes populi circunstarent, prophetico apud eos vsus sermone prohibetur. Nolite inquit o filij perturbari, quia nubecula est, & cito pertransit. Cumq; discessisset, & naui per Nilum fluuium iter ageret, comes qui ad hoc ipsum missus fuerat, cognito eius itinere, instanter eum insequi cæpit, & cum forte applicuisset Athanasij nauicula ad quendam locum, comperit a prætereuntibus, & post tergum esse percussorem suum, & iamiamq; vbi prospiceret imminere, conterriti omnes, qui simul aderant socij, heremum suadebant ad fugæ præsidium petendum. Tum ille. Nolite inquit o filij deterreri, eamus magis in occursum ꝑcussori nostro, vt sciant quia longe maior est, qui nos defendit, quàm qui nos ꝑsequitur: & conuersa nauicula, iter agere obuius ei, qui se insectabatur, aggressus est ille qui nullo genere suspicari posset in occursum sibi venire quem quęreret, tanquàm prætereuntes aliquos interrogari iubet, vbi audissent esse Athanasium. Cumq; respondissent se vidisse eum non longe euntem, tota celeritate pertransiens properat inuanum, festinans capere quem ante oculos videre non potuit. Ille vero Dei virtute etiam munitus Alexandriam redijt, ibique tuto latebras vsq; quo persecutio cessaret exegit.

De Sepulchro Babillæ martyris & Theodori supplicijs.
Cap. XXXI.

IBI supra. Dedit & aliud Iulianus vecordiæ suæ ac leuitatis indicium. Nam cum Dafnis in suburbano Antiochiæ iuxta fontem castallium libaret Appollini, & nulla ex his quæ quærebat responsa susciperet, causasq; silentij percunctaretur a Sacerdotibus Dęmonis, aiunt Babillæ martyris sepulchrum prope assistere, & ideo responsa non reddi. Tum ille venire Galilęos (hoc.n. nomine nostros appellare solitus erat) & auferre sepulchrum martyris iubet. Igitur Ecclesia vniuersa conueniens Mulieres & Viri Iuuenesq; & Virgines, immensa exultatione succincti, trahebant longo agmine arcam martyris psallentes summis clamoribus & cum exultationibus dicentes. Confundãtur omnes qui adorãt sculptilia, & qui gloriãtur in simulachris suis. Hæc in auribus prophani principis per sex millia passuum tãta exultatione psallebat omnis Ecclesia, vt cęlum clamoribus resultaret. Vnde ille in tantam iracundiæ rabiem deductus est, vt altera die comprehendere christianos passim & trudi iuberet in carcerem, ac pęnis & cruciatibus affici. Quod Salustius Præfectus eius non probans, licet esset gentilis, tamen iussus exequitur. Et deprehesum vnũ quendam adolescẽtem, qui prius occurrit Theodorum nomine, a prima luce vsq; ad horam decimam tanta crudelitate, & tot mutatis carnificibus torsit, vt nulla ætas simile factum meminerit. Cum tamen ille in eculeo sublimis, & hinc inde lateribus instante tortore, nihil aliud faceret, nisi vultu securo & lęte psalmum, quem pridie omnis Ecclesia cecinerat iteraret. Cũq; se omni expensa crudelitate. Salustius nihil egisse perspiceret, recepto in carcerem iuuene abisse fertur ad Imperatorem, & quid egerit nunciasse ac monuisse, ne tale aliquid tẽtare decætero vellet. Alioquin & illis gloriam, & sibi ignominiam quæreret. Hunc Theodorum ipsi postmodum apud Antiochiam vidimus. Et cum requireremus ab eo, si sensum doloris habuisset ex integro, dicebat, dolores se quidem parũ sensisse, astitisse autem quendam iuuenem, qui sudanti sibi lintheo candidissimo sudores abstergeret, & aquam frigidam frequenter infunderet, & ita sese delectatum, vt nunc mestior factus sit quando deponi de eculeo iussus est. Tripartita historia. Cũ ergo Iulianus vt dictũ est peteret responsa apud Pithũ Dafneũ de Parthici belli victoria, Dęmõ accusare cępit vicinitatẽ corpis Babillæ martyris ꝗ statim iussit auferri. Quo facto fulmẽ cęlitˀ missum oẽ tẽplũ incẽdit, & ipsũ Apollinis simulacrũ aureũ & deauratũ redegit in puluerem.

De Malis factis sub Iuliano & reliquijs Baptistæ. Cap. XXXII.

IBI supra. Iubentur ergo vasa Ecclesiarum sacra fisci ęrario deputari. Iulianus autem Auunculus huius Iuliani, cum pallia Deo dicata Antiochiæ in vnum collegisset, proijciens ea in terra, cõtumeliose etiã super ea sedit. moxq; verenda eius & loca fęmoribus circumposita, tanta putredine percussa sunt, vt vermes crearent, qua passione vsq; ad mortem non caruit. Heliopolitæ autem quia secundum suas antiquas leges, vergines eorum non fornicabantur antequàm nuberent, vergines sacras insolitas populo videri nudas stare in theatro cogebant. Quas primum illudentes, postea totunderunt nouissime per medium sectas porcos vt eas comederent prouocabant In Ascolona & Gaza. Pagani diuidentes vteros virginum, & ordeo cumulantes porcis opponebant. In Sebastia Ioannis Baptistæ sepulchrum aperuerunt, ossa igni tradiderunt, puluerem disperserunt. Beda de temporibus. Sed Dei prouidentia affuerunt quidã de Hierosolymis monachi mixti colligentibus, quiq; ad patrẽ suum Philippũ quæ auferre poterant pertulere. Ille vero ducens supra se tm̃ thesaurũ proprijs seruare vigilijs, ad maximũ tunc Pontificẽ Athanasiũ per Iulianũ Diaconũ suum misit, quæ ille suscepta paucis arbitris sub cauato sacrarij pariete inclusa ꝓphetico spiritu ꝓfutura, generationi posteri conseruauit,

tis, cuius præsagium sub Theodosio principe per Theophilium eiusdem vrbis Episcopum completum est. Qui destructo Serapidis templo, sancti Iohannis ibidem consecrauit Ecclesiam. Theodoricus. In Heliopoli ciuitate Phenicis, pagani secantes ventrem Sirilli Diaconi etiam ex eius iecore comederunt. Quo scelere quicunq; participati sunt caruerunt dentibus, & elingues facti sunt, quia linguæ eorum putrefactæ defluxerunt, visum etiam perdiderunt. In emissa ciuitate prope præfatam Heliopolim Ecclesiã nuper Deo consecratam Dionysio Guimundi, id est muliebri dicarunt, simulachrum illic statuentes Androgeum. Sozomenus. Interea dum Gazei Hilarionem monachum quererent, fugit in Ciciliam vbi ligna de montibus colligens, & in ciuitate vendens transigebat vitam. Cunq; eius virtus ibi patefacta fuisset per Dęmones venit in Dalmacias, vbi etiam mare quod quædam loca occupauerat orando repulit. Nouissime vero dum nauigaret in Cyprum inuitatus ab Epo Paphi dilexit locum, & circa prædiũ Caribdim appellatam philosophatus est. Theodoricus. Apud Anthiochiam sublatæ sunt ianuæ maioris Ecclesiæ. Ingredientibus ergo Iuliano præfecto oriẽtis, & quondam christianus Felice præposito thesaurorum regalium, & Helpidio comite rerum priuatarum, Iulianus præfectus cõtra sacrũ altare mixit. Felix aũt videns vasa pciosissima, q̃ Cõstãtinus, & Cõstãtinus frequenter obtulerãt. Ecce inquit, in quibus vasis Mariæ filio ministratur. Nec multo post Iulianus visceribus putrefactis interijt, stercora emittens non inferius sed superius. Quem vehementer increpabat Vxor sua Christianissima. Rogabat ergo Imperatorem, vt Ecclesia quibus fuerat sublata redderetur. Sed non flectens, imperatorem, mortuus est. Felix autem fundens sanguinem ex ore die ac nocte, venisq; corporis vndiq; vacuatis, celeriter est extinctus. Valẽtinianus etiam tunc millenarius, postea Imperator, percussit vnum de ministris tẽpli Fortunæ pugno, qui aspergendo quasi purgabant ingredientes in templum. Cum vidisset aquæ guttam in pallio suo dicens se illa purgatione inquinatum, ob quam rem statim missus est in exilium.

De Passione sancti Gallicani. Cap. XXXIII.

EX gestis eius. Sub hoc Iuliano passus est sanctus Gallicanus; pro olim magister militię Constantini ab eodem valde dilectus filiam eius Constantiam sibi poscebat vxorem. Tunc Constãtinus valde contristatus est, videns eum paganum & filiam suam virginitatis habere propositum. Tunc ait Constantia patri suo ne de Deo diffideret. Sed si Gallicanus pperaret cõtra Scythas ad pręlium quod vrgebat, securus ei se redeunti victori de prælio sponsam daret. Ioanes quoq; & Paulus Primicerij Constantiæ cum Gallicano perrexerunt ad bellum, & duæ filiæ Gallicani Artica & Archemia cum Constantia remanserunt. Gallicanus itaq; victor redijt, & ab omnibus gratanter acceptus ad Ecclesiam Apostolorum redditurus gratias properauit. Quod videns Constantinus obstupuit, & quærenti cur hoc fecisset, Gallicanus respondit. Cum essem in prælio, & deficientibus nostris quid agerem ignorarem, Paulus & Ioannes dixerunt mihi, q victoriam obtinerem si votum facere Deo celi. Quod statim vt feci, apparuit mihi quidam iuuenis & ferens crucem in humero dixit mihi, sume gladiũ tuum, & sequere me, tunc affuerunt mihi duo armati milites, qui me vtroq; latere confirmantes duxerunt per medios hostes ad Regem ipsorum. Quem cum duobus filijs eius vinctos ab eis accepi: & nullum prorsus occidi nec feci nec iussi. Me vero christianum de nouo, & etiam a coniugio abstinere proposui. Gaudentibus ergo cunctis, duæ filiæ eius iam per Constantiam conuersæ, cum ipsa in virginitate permanserunt. Ipse vero inde recedens ad vrbẽ ostiẽsem, monasterium ædificauit & ibi peregrinis & pauperibus manu propria ministrauit. Rogatus vero vt ibi esset Episcopus, noluit, sed ipse qui ordinaretur elegit. Tantaq; ibi miracula faciebat, q ex solo visu de obsessis corporibus dęmonia effugabat. Habebat autem quattuor casas in quibus sustentacula pauperum reponebat, quas Deus ita custodiebat, q quicunq; malitiose vel causa tollẽdi aliquid intrabat, statim aut Demoniacus aut leprosus fiebat. Tunc interrogata Dæmonia respondebant q nisi Gallicanus sacrificaret, morbus iste omnes redditUum exactores inuaderet. Sed quia tantum virum nullus de hoc conuenire audebat, mandauit ei Iulianus Imperator, vt aut inde discederet aut Idolis immolaret. Qui statim relictis omnibus Alexandriam petijt & ibi sanctis per annum continuum iunctus fuit. Inde etiam secessit in heremum, vbi cum sacrificare contẽneret, decollatus migrauit ad dominum, Hilarinus autem qui quondam Gallicanum in Ostiẽsi vrbe susceperat, cum cogeretur a persecutoribus fidei christianæ sacrificare nollet fustibus cæsus martyrium sumpsit. Cuius corpus venerabiliter christiani sepelierunt. Huius passio in Ostia celebratur. 17. kal. Aug.

Passio Sancti Ioannis & Pauli. Cap. XXXIIII.

EX gestis eorum. Iulianus autem Imperator audiens q Ioannes & Paulus de rebus suis pauperes sustentarent, mandauit eis, q sicut Constantino ita sibi adhærere deberent. At illi dixerũt. Dum gloriosi Imperatores Constantinus & filij eius Constans & Constantius se esse seruos Christi gloriabantur, nos christiani famulabamur eis. Tibi vero quia religionem plenam virtutibus reliquisti, obedire contemnimus, & a te nos omnino subtraximus, quibus ille remandauit. Ego clericatum in Ecclesia tenui, & si voluissem ad primum gradum Ecclesię peruenissem. Sed considerant vanum esse inertiam sectari & ocium, militiæ animũ tradidi, & dijs sacrificans, ita egi vt at imperiũ peruenirẽ. Vnde vos regia aula nutriti, non debetis deesse a latere meo, vt primos vos habeam in palatio meo. Quod si me contemnitis, agam vt nõ contẽni debeam. At illi responderunt. Deum tibi proponentes non timemus perdere amicitiam hominis mortalis, ne inimicitias incurramus æterni Dei. Ad hoc Iulianus. Si intra. 10. dies vltro ad me venire cõtempseritis coacti post hoc facietis, quod sponte facere nõ curatis. Qui dixerunt hodie perfice quod post 10. dies facturus es. Iulianus dixit. Putatis q vos martyres faciat sibi christiani. Si quod dico nõ feceritis, puniam vos non vt martyres, sed vt publicos hostes. Cũ ergo per 10. dies omnia pauperibus erogassent, die vndecima hora cenæ venit ad eos Terentianus, & cum sacrificare nollent, fecit foueam in domo illorum, & ibi decollatos abscondit, diuulgans q iussu Cęsaris in exilium missi essent. Statim Iulianus in bello Persarum occisus est. Cui cum Iouinianus successisset apertæ sunt Ecclesiæ, & cępit religio Christiana gaudere. Dęmones autẽ ex obsessis corporibus intra domum sanctorum eiciebantur, confitentes passionem eorum, ita vt & filius Terẽtiani in domo illa clamaret, q a sanctis martyribus vreretur. Quod videns Terentianus ad fidem conuersus est, & filius eius a Dęmone mundatus est. Refert autem beatus Greg. in homel. euãgelij. Si quis vult post me venire, quod quædam Matrona valde religiosa ad Ecclesiam horum martyrum crebro veniebat. Quadam die cum ex more ad orandum venisset egrediens duos peregrinos inuenit, & eis elemosynam dari iussit. Sed priusquam eius dispensator eis ad largiendum elemosynam appropinquasset. Astiterunt ei vicinius & dixerũt. Tu modo nos visitas, nos te in die iudicij requiremus, & quicquid poterimus præstabimus tibi, & hoc dicto disparuerunt.

De Sancto Donato Arethino Episcopo. Cap. XXXV.

EX gestis eius. Sub eodem Imperatore passus est sanctus Donatus Arethinus Episcopus. Qui quondam Romæ clericus, in titulo pastoris nutritus a Pigmenio presbytero eruditus est omni mundana sapientia cum Iuliano Imperatore: diuina doctrina mãsuetus & humilis lector. Postquam autem Iulianus imperiũ sumpsit: Patrem & Matrem Donati gladio iussit occidi. Donatus vero fugit in oppidum Arethinum, & suscepit eum quidam Hilarinus nomine Monachus cum gaudio, & cæpit cum eo habitare omnibus diebus. Diuq; Domino in abstinentia seruiuit, multiq; ægrotantes ad eos veniebant, & eorum orationibus salui redibãt. Erat ibi Episcopus ciuitatis Satyrus nomine, qui sanctum Donatum Diaconem consecrauit. Et postmodum etiam eidem benedictionem Presbyterij contulit. In il lis diebus erat vir quidam nomine Eustasius correptor Tusciæ & exactor fisci, & dum ageret municipalia superuenit bellum, quod exagitabat prouinciam. Vxor vero eius nomine Eufrosina, dum vidisset hostem præuenire & commoueri, tulit pecuniam publicam & abscondit eam & in hac tribulatione pręuenta est morte. Reuersus aũt vir eius iam tempore pacis inuenit vxorẽ suam Eufrosinam mortuam, & cępit pecuniã fisci querere, & cũ nõ inueniret, cõpellebatur a principib⁹ vt traderetur ad supplicia cum filijs suis. Qua causa: venerunt ad Sanctũ Donatum presbyterum, qui dixit ad Eustasium Ostende mihi sepulturam vxoris tuæ. Et dum venisset ad locum Eustasius, misit se Donatus in faciem super sepulchri locum orans dominum omnipotentem, & voce clara dixit: Eufrosina per Spiritumsa nctum te adiuro, vt dicas quid fecisti, aut vbi posuisti pecunam: pro qua vir tuus torquetur. Et facta est vox de sepulchro, dicens: In ingressu domus meæ eam effodi. Eadem hora accesserunt ad locum vbi dixerat, & foderunt, & inuenerunt pecuniam cum gaudio, & liberatus est a calumnia Eustasius, & cęperunt oẽs gaudere in oratione, & fiducia B. Donati. Post obitum beati Satiri, Donatus in Episcopum electus est, & licet renitens promotus. Cum aũt quadã die missam celebrasset, & diaconus sanguinem dñi populo traderet. Idem diaconus a Paganis impulsus cecidit, & calicem sanctũ fregit. Vnde ipse valde cum populo tristis fuit, sed eius tristitiam sanctus Donatus ilico releuauit. Nam fragmenta calicis suscepit, & facta oratione in formam pristinam restaurauit. Quo signo percussi Pagani fere 80. baptizati sunt. Post hoc Quadracianus Augustalis ipsum cum Hilarino sibi præsentari fecit, & vt Dijs immolarent præcepit. Cui Donatus ait: Sacrificent Dijs tuis miseris,

seris, qui non credunt Christum filium Dei. Tunc iratus Quadratianus, iussit vt os eius cum lapidibus tunderetur. Qui cum diu cęderetur, in conspectu Hilarini supradicti monachi, Donatus Episcopus dixit. Ego semper hoc optaui. Deinde iussit Hilarinum expoliari, & extendi in pauimento, & fustibus cædi. Qui cum cæderetur, emisit spiritum. Hoc videns Quadratianus confusus est, & iussit Donatum Episcopum in custodia retrudi.

De quibusdam eius miraculis & transitu. Cap. XXXVI.

EODEM tempore cæperunt ad eum multi christiani venire ægrotantes, vt a languoribus suis curarentur, quos Christi nomine inuocato curabat. Inter hæc nanq; erat possessio sub territorio ciuitatis curiæ, secus quàm erat transitus publicus, in ipso erat fons aque tam noxius, vt si quis ex eo biberet, statim moreretur, quod audiens homo dei Donatus a vinculis Quadratiani iam absolutus, conuocatis ad se clericis accepto sancto euangelio, & cruce, vectus asino intrepidus processit ad locum aquæ. Vnde exiens Draco immanis, cum ingenti impetu in occursum eius venit, caudaq; pedes inuoluit asinuli. Reliquoq; se contra Donatum erexit volumine, quem Donatus facta oratione ad Dominum, vno feriés verbere flagelli extinxit. Tunc conuenit populus in vnum, & strué lignorum ingentem compositam super immensam bestiam sub accenso igne flamma consumpsit. Verum nimio labore defectus populus cæpit sitis ardore fatigari, & tamen non audebant adhuc suspecti fontis poculũ appetere. Approximans auté fonti homo Dei Donatus, facta oratione orarium suum plicans in circulo, in terrã posuit. Ipseq; ad turbas rediens Puero suo dixit. Accipe situlam, & vade ad locum, vbi vidisti me stare orãtem, & hauriens affer aquam. Quo facto gratias agens Domino. benedicens bibit, & omnibus circumstantibus dedit. Eo tempore filia Theodosij potentissimi pagani a Demonio vexabatur, qui Donatum per legatos ad se vocatum lætus suscepit. Introeunte autem secundo, Demõ exclamauit, parce Donate, quid me persequeris? Cui ille. Exi immunde spiritus ab illa. At ille. Da mihi, inquit, transitum quomõ exeã aut quo vadam? Video.n. signum crucis in te, ex qua ignis contra me exit. Cui sanctus. Ecce habes transitum, vade ad locum tuũ id est ad heremum, vnde venisti, nihilq; noceas homini. Exeunte aũt Demone, commota est tota domus & Ianuæ concussæ sunt. Interea mortuus quidam efferebatur, & hoc quidam habens in manu chirographum tenebat funus, dicés deberé sibi ab ipso solidos. 20. & non permittebat sepelire eum. Eratq; in circuitu turbæ fremitus multus. Quidam aũt viri eminus agnoscentes eum, consilium dederunt vxori illius defuncti, dicentes. Curre interpella istum hominem Dei. Quæ procidens ad pedes eius ait, fac in me misericordiam, quia vidua sum, & geminis circundata sum malis. Virũ perdidi, & sepelire mortuum non permittor. Dixit autem, vir meus quia compleuit illi ipsam pecuniã, & remãsit eius chirographus apud eũ. Tunc iungés se homo Dei ad feretrũ, & defuncti manum tãgés eũq; vocãs dixit: Surge & vide quid agas cum homine isto, qui non permittit te sepeliri. Qui residens confutauit eum de cõpleto debito, & accipiens chirographũ suum sedés in feretro scidit illud. Aspiciens auté in hominé Dei dixit ei. Iube ergo dormire iterum, dixit ei sanctus Donatus, vade fili in requiem. Tanta deniq; siccitas obtinuit terram, vt viriditas arborum & herbarũ oĩo desolaretur, & populus fame cruciaretur. Exiés igitur homo Dei extra ciuitatem, orauit Dñm Iesum Christum, & statim venit nebula aquosa, & effusi sunt cęlitus tanti imbres, vt regiones inundarent. Cuius facti gaudio populus recreatus est. Cumq; sanctus Dei leuibus esset vestibus indutus, ita siccis vestimétis redijt, vt super eum nec vestigium pluuiæ haberetur. Audiés itaq; Quadratianus quanta mirabilia Christus per eum ostendisset, iterum misit eum in custodia, nec multo post fecit eum capite truncari. Cuius corpus a fidelibus sepultum est iuxta sepulchrũ sancti Hilarini prope muros ciuitatis Arethinę, vbi per eos Dominus multas virtutes operatus est ad laudem sui nominis.

De Passione sancti Gordiani & Epimachi. Cap. XXXVII.

EX gestis eorum. Cum autem Iulianus persequeretur christianos, Gordianus eius vicarius præcepto eius sanctum Ianuarium Presbyterum volebat compellere ad sacrificandum, sed tandem per prædicationem ipsius Ianuarij conuersus, perrexit flétis ad vxorem suam nomine Marinam, & simul coram sancto Ianuario prostrati baptismum petebant. Ad hoc sanctus Ianuarius respondit. Videte si bene creditis, & ne quid in absconditis teneatis. Marina respondit, vnam imaginem Iouis habemus repositã, qua Dei martyres torquebantur, & sic ducens eum in thalamum suũ: ostendit ei simulacrũ. Quod sanctus Ianuarius apprehendés igne conflauit, & in cloacam proiecit: & sic baptizauit Gordianũ cum vxore & cum alijs. 53. Post dies. 14. iussit Iulianus Imperator Elementiano, vt videret si Ianuarius Idolis consensisset, quod si non fecisset, cæsus fustibus interiret. Videns ergo Elementianus etiam Gordianum per eum conuersum, cucurrit hæc nunciare Iuliano. Qui iratus iussit Ianuarium exilio condemnari Gordianum vero a Clementiano loco eius substituto ad sacrificandum compelli: aut nolétem protinus decollari. Decollatus ergo cum quinq; diebus ad canes proiectus fuisset, & nullus eum tangere præsumpsisset, a familia sua nocte raptus est. Et cum beato Epimacho quem idem Iulianus dudum occidi iusserat sepultus est.

De cæteris martyribus eiusdem temporis. Cap. XXXVIII.

ACTOR. Passi sunt autem & plures alij sub Iuliano, quorũ gesta non repperi, sed ex martyrilogio hæc pauca collegi. Pridie nonas Ianuarij Romæ celebratur passio sanctorum Prisci Præsbyteri & Prisciliani Clerici, ac Benedictæ religiosæ, qui sub tempore Iuliani Imperatoris gladio martyrium compleuerunt. Nono kal. April. Romæ passio sancti Pigmenij Presbyteri. Hic Iulianum apostatã a puero nutriuit, & sacris litteris erudiuit, a quo ipse postea in tyberi pro fide Christi necatus est. Item. 11. kal. Iulij Romæ Demetriæ virginis. Quæ cum ante impium Iulianum pro fide Christi introduceretur, in confessione Domini emisit spiritũ. Item. 9. kal. Iulii, sancti Ioannis presbyteri, quem impius Iulianus inauditum via salaria veteri ante simulacrum solis decollari præcepit. Item. 10. kal. Nouembris apud Anthiochiam Syriæ natale sancti Theodorici Presbyteri, qui persecutione Iuliani impij post eculei pęnam, & multos durissimos cruciatus etiam lampadibus circa latera appositis inflammatus, cum in confessione Christi persisteret occasione gladij, martyrium consummauit. Item quarto nonas Decembris Romæ passio sanctę Viuianæ martyris. Quæ iubente Imperatore sacrilego, tam diu plumbatis cęsa est, donec spiritum redderet.

De Via Iuliani in Persidem. Cap. XXXIX.

IN Vitis patrum. Iulianus Apostata proficiscens in Persidem, misit Demonem in occidentem vt adduceret ei inde aliquod responsum. Qui Dæmon veniens vbi quidam Monachus habitabat, non poterat transire, sed stetit ibi per 10. dies, quia tam diu ille Monachus non cessauit orans die ac nocte. Qui reuersus ad Iulianum sine effectu nunciauit ei quomodo Publius Monachus nõ permiserat eum trãsire. Iratus ille ait. Cum reuersus fuero, faciam in eum vindictam. Et non multo post extinctus est. Mox vnus ex Præfectis eius venditis omnibus, quæ habebat, iuit ad illum sené, & factus est Monachus magnus. Socrates. In Anthiochia erat quidam optimus adolescentium pedagogus. Cum ergo Iulianus minatus fuisset omnes christianos euertere, cum rediret victor a Perside. Ait Libanius sophista ad illum pedagogum, quasi nos deridens. Nunc inquit Fabri filius quid putas aget. Cui ille prophetans. Creator, inquit, omnium, quem tu Fabri filium nominasti, Iuliano fabricat locellum sepulturæ. Post paucos enim dies mortuus, in locello adductus est. Responsum autem Demonis de illius victoria fuit. Nunc omnes aggredimur Dei victoria trophea referentes circa fluuium Vcen. Horum ergo dux ero belligerator mars.

Passio Sancti Quiriaci & Matris eius & Amon. Cap. XL.

EX gestis eorum. Iulianus igitur cum contra Persas exiret in bellum, veniens Hierosolymam fecit exquiri sanctum Quiriacum Episcopum, qui a parétibus quidem Iudas nominatus est. Sed a venerabili Helena post baptismum Quiriacus vocari iussus est. Huic proposuit Iulianus substantiam & honorem si sacrificaret Ioui. Cui cum penitus nollet acquiescere, iussit eum Imperator extendi, & cum forcipe ferrea os eius aperiri, atq; illi plumbũ infundi, vt interiora viscera eius conflagrarentur. Ipse autem hoc sustinens, in cęlum tacens aspiciebat, & post duas horas cum eum mortuum omnes sperarent, eleuans vocem suam exclamauit dicens, Christe æterne & inextinguibilis splendor, benedico te, quia dignum me fecisti participari sanctis tuis. Deprecor autem te, vt istius mali operarij elatio non vincat me, sed tua potentia confirmet me. Et cum complesset orationem Iulianus ait Ecce Quiriace quantum dimisit te verbosari, multotiens audiui talia, sed sacrifica Deo Ioui. Cui ille. Ego ei, qui verus est Deus, credidi, qui te destruet in superbia tua. Tũc Iulianus iussit grabatum æreum afferri, & in eo sanctum virum extendi, & carbones ignitos sussterni, & spergi super eum sal & adipem, & desuper virgis cædi, vt venter eius & interiora viscera laxarentur ab igne, & dorsum desuper virgis verberari. Qui eleuans vocé suam Hebraice orabat. Admiratus aũt tyrannus super ingentem patientiam eius, iussit eum in quoddã domicilium inclusum custodiri, donec excogitaret qua mortem eũ perderet. Cumq; transissent duo dies. Beata Anna Mater

ter eiusdem Quiriaci veniens hortabatur eum ad viriliter agonizandum Ministri autem Sathanæ statim retulerunt de ea Tyranno, & iussit eam exhiberi. Quæ cum nollet sacrificare, iussit eam capillis suspensam inungulari, & in hac pęna tribus horis manens, cum omnino non loqueretur, ait ad eam Iulianus. Quid est Anna hæ ne acceperunt te vngule? Quæ respondit. Insensate canis & ois iniquitatis operarie, si habes maiora tormenta infer. parata sum enim certare contra Patrem tuum Sathanam, quem spero me per nomen Christi vincere. Tunc ille iussit lampades magnas ardētes lateribus eius applicari: Sancta autem exclamauit ad dominum, & orans emisit spiritum. Quam tollentes christiani sepelierunt. Tūc iussit Iulianus. Quiriacum adduci, & ait. Dic mihi Quiriace, quibus maleficijs omnibus nobis caliginem induxisti tanquam non sentiens pęnas, & ideo non vis immolare. Qui respondit. Anathematizo te indigue canis, qui virtutem Dei conuertis in maleficijs, non post multos dies cælesti plaga percutieris. Tunc iussit Iulianus altam fossam fieri. Et per incantatores serpentium cornutas aspides, & multitudinem venenosam serpentium in ea mitti, ac sā ctum virum inter eos proijci. Quod cum fieret dicebat Quiriacus. Gratias tibi ago domine Iesu Christe, quia non solum in teipso complesti prophetiam Dauid, sed in hos humiles & miseros hanc gratiā dignatus es consummare: ecce n. super aspides ambulamus, & conculcamus leonem & draconem: hoc eo dicente Iulianus bestias comburi præcepit. Cui miles quidam ait. O Rex insensate & demens hunc virum interficere volens, nec Magi nec aliquis ex vanis Dijs tuis potuit talia miracula facere, in veritate certus sum, quia magnus est Deus christianorum: propter hoc verba iussus est a Tyranno decollari, vocabatur n. Amon. Qui vadens ad locum dixit, Domine Deus Quiriaci Episcopi Iesu Christe, suscipe animam meam in pace: hęc dicens extendit collum, & in gladio consummauit martyrium.

De Consummatione martyrij sancti Quiriaci. Cap. XLI.

POST hoc Iulianus vocans Quiriacū suadebat vt negaret crucifixum. Qui respondit, o cor peruersum & sensus extinctus, suades vt tantorum bonorum præstatorem Deum negem, vt propter te miserabilis fiam & similis tibi? Iratus autem iussit cacabū magnum oleo impleri & calefieri. Tantum autem feruebat cacabus, vt non possent astantes vaporem eius sustinere, & præcepit sā ctum mitti in eum. Qui faciens signum crucis, in fontē intrauit dicēs. Domine Iesu Christe, qui Iordanem sanctificasti, qui mihi bā ptismum per aquam dedisti, ecce nunc iterum in oleo baptizor, iterum tertium martyrium habeo perfectum sanguinis lauacro, quod iam longo tempore expecto. Tunc Tyrannus furore repletus, iussit eum cum magno conto in pectus percuti. Percussus aūt vnam emisit vocem, petens a Domino vt celerius de hoc sæculo recedere posset. Et sic assumptus est in gloria quarto nonas Maij Iste fuit Iudas per quem Helenam sanctam crucem Domini inuenit. Ipsum enim postea baptizatum commendauit Episcopo, qui tunc erat Hierosolymis. Quo. s. Episcopo mortuo, beata Helena, quæ ibidem morabatur, accersiuit vrbis Rome Episcopum Eusebium, & ordinauit Iudam Episcopum Ecclesię Hierosolymorum. Mutauitq; nomen eius, & vocatus est nomen eius Quiriacus: quem tanta gratia consecuta est, vt Dęmones oratione fugaret, omnesque infirmitates sanaret. Cui etiam beata Helena multa dona reliquit in vsus pauperum, mandans omnibus christicolis diem inuentionis sanctæ crucis celebrare. Quod autem passurus erat a Iuliano, hoc ipsum prędixerat ei, omniū bonorum inuidus Diabolus. Post sanctæ crucis agnitionem factam per mortui suscitationem, vociferans per aera & dicens. O Iuda per te eijcior: inueniā & ego quid faciam, aduersum te suscitabo alium Regem, qui derelinquet crucifixum, & immittet in te tormenta meis exequens consilijs, & tūc cruciandus crucifixum negabis. Cui Iudas spiritu feruens ait. Qui mortuos suscitauit Christus, ipse te damnet in abissū ignis ęterni.

De licentia reparandi templum Iudæis concessa. Cap. XLII.

RVFFINVS 10. li. Tanta vero eiusdem Iuliani fuit ad decipiendum subtilitas & calliditas, vt etiam infęlices Iudæos vanis speciebus illectos, vt ipse agitabatur illuderet. Quod primo omnium conuocatos ad se interrogat, cur non sacrificarent cum eis, cū lex sua de sacrificijs imperet? At illi, occasionem se inuenisse temporis rati non possumus, inquiunt, nisi in solo Hierosolymorum templo, ita nanq; præcepit lex. Et accepta ab eo reparandi tēplum licentia, intantum insolentiæ peruenerunt, vt aliquis eis propheta rum redditus videretur. Igitur & omnibus locis & prouincis conuenere Iudæi, locumq; templi olim igne cōsumpti aggredi cæpere, comite properandi operis ab Imperatore concesso sumpto publico & priuato res omni instantia gerebatur. Interea insultare nostris cęperunt, & velut reparatis sibi regni temporibus comminari acrius, & sæuitiam ostentare prorsus in magno tumore & superbia agere. Cirillus post maximum confessorem Hierosolymis Episcopus habeatur. Apertis igitur fundamentis, calces cęmentaq; sunt adhibita, nihilq; omnino deerat, quin die postera veterib. deturbatis noua iacerent fundamenta. Cum tamen Episcopus diligē ti consideratione habita, vel ex his quę in Danielis prophetia de tē poribus legerat, vel quæ in euangelijs Dominus prædixerat persentisceret, nullo genere fieri posse, vt ibi a Iudæis lapis super lapidē poneretur. Res erat in expectatione. Et ecce nocte quæ ad incipiē dum opus iam sola restabat, terręmotus ingens oboritur, nec solū fundamentorum saxa, longe lateq; iactantur, verumetiam totius pene loci ædificia complanantur. Porticus quoq; publice, in quibus Iudæorum multitudo, quæ operi videbatur insistere commanebat, ad solum deductę omnes Iudæos, qui reperti sunt oppressere. Luce vero orta, cum se mala crederent effugisse, ad requirendos eos qui oppressi fuerant, reliqua multitudo cucurrit Aedes erat in inferioribus templi demersa habens aditum inter duas porticus, quæ fuerant complanatæ, in qua ferramenta aliaq; operi necessaria seruabantur, æqua subito globus quidam ignis emicuit, & per medium platee percurrens, adustis & examinatis qui aderant Iudæis vltro citroq; ferebatur. Hoc iterum sæpius & frequentissime per illam totam diem repetens, pertinacis populi temeritatem flā mis vltricibus cohercebat. Cum iterum ingenti pauore & trepidatione omnes, qui aderant deterriti, solum Deum verum Christum confiteri cogebantur inuiti. Et ne hoc casu fieri crederentur. In sequenti nocte in vestimentis omnium signaculum crucis ita euidēs apparuit, vt etiam qui diluere pro sui infidelitate voluisset, nullo genere valeret abolere. Sic deterriti Iudæi atq; gentiles, locum simul & cæpta inaniter reliquere.

De mirabili nece Iuliani imperatoris. Cap. XLIII.

AMPHILOCIVS in vita sancti Basilij. Iulianus itaq; pergēs contra Persas, venit in partes Cæsariensium. Basilius autem simul cum eo assistentibus sibi obuiauit ei. Quem videns Imperator dixit: Super te philosophatus sum o Basili. Qui respondit, Vtinam philosophareris: & obtulit ei pro benedictione tres ordeaceos panes. Imperator autem iussit stipatores suos accipere quidē panes, & reddere ei fęnum dicens. Ordeum pabulum est iumentorum, quod dedit nobis, recipiat & ipse fęnum. Qui suscipiēs dixit. Nos quidem o imperator ex quibus comedimus, obtulimus tibi. Tu autem ex quibus nutris irrationabilitatem naturæ, reddidisti nobis. Voluntaria quidem irridens non voluntaria nobis in pastū fecisti hoc fęno. Audiens hoc Iulianus & insaniens dixit ad eum, pastio istius fœni sine ablatione dabitur tibi, quando autem Persas subiciēs reuersus fuero, desolabor ciuitatem tuam: vt fiat ferisera magis quàm homifera: non enim ignoro audaciam a te populo suasam: vt a me adoratam Deam postquam eam statuerim, nō ferens fascinationem constringeret vsq; ad finem. Et hoc dicens pergebat ad Persarum in regionem. Regrediens autem Basilij in ciuitatem, & conuocans omnem multitudinem, narrauit ei Imperatoris verba, & dedit ei consilium optimum, dicens. Pecuniam fratres ad nihil reputare, & saluti vestre prouidete, vt si datum fuerit tempus Tyranno muneribus eum placemus. Qui abeuntes in domos suas quæ habebant in manibus suis, vnusquisq; attulit ad eū cum alacritate, auri. s. argenti lapidumq; preciosorum infinitam multitudinem, qui posuit in thesaurario, superscribēs vniuscuiusque nomen, dicens eis. Potens est Dominus & illum attrectare, & nobis propria restituere. Statimq; pręcepit omni populo & omni clero ciuitatis, cum mulieribus & infantibus ascendere in montē Didimi, in quo honoratur & adoratur Dei genitricis venerabile templū, & tribus diebus ieiunium suscipientes, postulauerūt Deū dissipari iniqui imperatoris sensum. Et adhuc postulantibus eis & vigilantibus in oratione cum contrito corde, vidit Basilius in visu multitudinem militiæ cęlestis, hinc & inde in monte, & in medio eorum super thronum gloriosum sedentem quandā in muliebri habitu, & dicentem ad proxime sibi astantes magnificos viros. Vocate mihi Mercurium, & abibit interficere Iulianum, in Deum & filium meum blasphemantem. Sanctus autem cum armatura sua adueniens, iussus ab ea velociter abijt. Et aduocans illa domina Basilium, dedit ei libellum habentem in historia omnem mundi facturam. Dextrorsum vero hominem plasmatum a Deo. In fine autem vbi plasmatur homo parce. Suscipiens autem Basilius librū, in præsentia eius legit, vsq; ad subscriptionem parce. Et continuo expergiscens a somno, sub timore simul & gaudio cōstitutus erat Similem visionem mortis Iuliani, vidit ipsa nocte & Libanius sophista, cum esset in Perside, & quæstoris ageret dignitatem. Expauescēs ergo magnus Basilius, cum Eubolo solo venit in ciuitatē,

adijt

aditjq; sepulchrum sancti martyris Mercurij: in quo & ipse iacebat, & arma eius cõseruabantur. Quærens autem ea & non inueniẽs vocauit custodem: & sciscitabatur ab eo: vbi illa fuissent, qui cum sacramento iurabat, vesperi ibi ea fuisse vbi perpetuo conseruabātur. Credidit ergo visioni, & cum gaudio recucurrit ad montem omnibus adhuc dormientibus: quos excitans ad orationem hortatus est, & cum exultatione euangelizauit illis reuelationem sibi factam, & Tyrannum hac nocte interfectum, & cum omnibus gratias agens reuersus est ad ciuitatem, & veniens ad sepulchrum sancti Mercurij inuenit lanceam illius sanguine madidam.

De miraculosa missa sancti Basilij conuersione Libanij.
Cap. XLIIII.

ETITERUM cum omnibus gratias agens Deo imperauit cunctos venire in magnã Ecclesiam: & participare diuinis mysterijs, & eo stante & exaltante hostiam, vidit columbam aureã, quæ cum sacramento Dominico super altare pendebat, non moueri sicut solebat ter, & cogitans quid hoc esse, vidit vnum diaconem ventilantem inuentem mulieri inclinare deorsum, & transponens eum de altari intra Ecclesiam iussit custodiri. Post quod mota est columba sicut solebat, & hortatus est omnem populum 7. diebus ibi manere in oratione, diaconem vero ieiunijs & vigilijs submisit & ꝙ ei abundabat indigentibus dari iussit, & statim velum iussit appendi & præcepit de mulieribus, vt quæ foris velum apparet dũ diuinum mysterium perageretur, foris mysterium deponeretur & incõmunicata permaneret. Omni autem populo festiuitatem agente vsq; ad finem quatuor dierum omnibusq; in Ecclesia congregatis. Ecce Labanius Iuniani quæstor, fuga vsus venit in ciuitatẽ, & audiens congregationem populi Ecclesia, eo aduenit annuncians impiam mortem Tyranni, & dicens quia cum secus Eufraten fluuium esset, & relicta nocte 7. excubiæ militum custodiebant eum. Venit quidam ignotus miles cum armis suis & lancea, qui valido & terribili impetu perfodit eum. Et subito ascendens nusquam cõparuit. Ille vero miserrimus diram atq; horribilẽ vociferationem emittens, cum blasphemo clamore expirauit. Narrauit etiam & per ordinem visionem: quam ipse in iam dicta nocte viderat, procidensq; genibus Basilij, postulabat baptizari, quod consecutus contectalis factus est Basilij. Crastina die prçcepit Basilius omnes recipere suam pecuniam. Qui omnes dixerunt vna voce, si mortali Imperatori hec tribuere voluimus vt n n desolaretur nostram ciuitatem multo magis Christo immortali Imperatori oportet ea offerri: qui a tanto interitu nos redemit, ecce in manibus tuis sunt oĩa, sicut tibi Deus iusserit age. Qui admiratus eorum magnanimitatẽ tertiam etiam partem nolentibus tribuit, & de reliquo omne, presbyterum ornauit cum ciborio, & altare auro puro & gemmis preciosis decorauit. Hieronymus in chro. Iulianus in Persas profect⁹ nostrorum post victoriam dijs sanguinem vouerat, vbi quodam simulato per fugam ad deserta perductus, cum fame & siti Apostata perdidisse & exercitum, & inconsultus a suorum erraret agminibus. Ab obuio forte hostium equite conto ilia perfossus interijt anno ętatis suæ 40. Hugo floriacensis vbi supra. Dum autem moreretur cępit Christum Deum blasphemare dicens. Vicisti Galilee vicisti, atq; in his vocibus miser expirauit, anno imperij sui 3. Socrates. Apud carras ciuitam inuenta est in templo(vbi proficiscẽs occulte sacrificauerat) mulier a capillis appensa extensas habens manus & vterum apertum, in cuius iecore Iulianus victoriam inspexerat. In Antiochia vero repertæ sunt in palatio plures arcæ, humanis capitibus plenæ, & innumera in puteis corpora dimersa mortuorum, in qua vrbe cum nunciata esset mors eius, publicã festiuitatẽ celebrarunt, dicentes in theatris cũ exultatione, maxime fatue vatum, vbi sunt vaticinia tua? vicit Deus & Christus eius.

De Adriano pseudo discipulo: & peregrinatione sancti Hilarionis. Cap. XLV.

EX gestis eius. Porro Adrianus sancti Hilarionis discipulus, de Palestrina superuenit, dicens Iulianum occisum, eumq; reuerti debere ad monasterium suum. Quod ille audiens detestatus est. Adrianus autem infelix volens Palestinam reuerti, & pristinam sub nomine magistri gloriam quærens, multas ei iniurias fecit. Et post aliquantum temporis morbo regio computruit. Habens igitur senex Zananum secum, ascendit classem: quæ Sciciliam nauigabat. Cunq; venundato eorum codice, quem manu sua adolescẽs scripserat dare naulum disponeret, & in medio ferme Adriani cleri filius arreptus a Demone clamare cæpit. Hilarion serue Dei, cur nobis per te etiam in pelago tutos esse non licet? Da mihi spaciũ vt ad terram veniam. Cui ille ait. Si Deus meus concedit tibi vt maneas mane, si autem ille te eijcit: quid mihi inuidiam facias homini peccatori & mẽdico, hoc dicebat, ne qui in naui erant cum ad terras peruenissent perderẽt eũ. Nec multo post, purgatus est puer patre & cæteris fidem danti bus, nulli se super eius nomine locutu tos. Ingressus aũt Pathmum promontorium Scicilię, obtulit Nauclero euangelium, pro subiectione sua & Zanani. Qui noluit accipere, maxime cũ videret eos preter codicem & vestes nihil habere. Scutarius aũt quidã dũ in basilica beati Petri Romæ torqueretur, proclamauit in eo Dæmon, ante paucos dies ingressus est Hilarion in Sciciliã seruus Christi, & putat se esse secretum. Ego vadam & perdam illum statimq; cum seruulis suis, ascensa naui in portum Pathmos appulsus est, & deducente se Dæmone, ante tugurium senis prostratus ilico curatus est. Hoc quoq; signorum eius initium in Scicilia, innumerabilem deinceps ad eum ægrotantium multitudinem, & religiosorum hominum adduxit. Interea Isicius eius discipulus toto senem orbe quærebat, littora lustrans, deserta penetrans. Cumq; post triennium eum inuenisset, & ad eius genua prouolutus, plantas lachrymis rigasset, audiuit a Zanano non posse senem in illis regionibus habitare, sed velle ad Barbaras quasdam nationes pergere, vbi nomen eius, & sermo esset ignotus. Duxit ergo eum ad Epidaurum Dalmatiæ oppidum, vbi paucis diebus in vicino agello mansitans non potuit abscondi. Draco.n.ex his quos Boas vocant(eo ꝙ tam grandes sint vt boues glutire solebant) omnem late prouinciam vastabat, nec solum armenta & pecudes, sed & agricolas & pastores tractu sui spiritus absorbebat, cui cum piram præparari iussisset, & oratione ad Christum missa euocatum struem lignorum scãdere præcipisset: ignem supposuit cunctaq; plebe spectante: immanem bestiam concremauit. Vnde æstuans quo se verteret quid faceret, aliam parabat fugam & solitarias terras mente perlustrans merebat, ꝙ tacente de se linguam miracula loquerentur Ea tempestate terrẽmotu totius orbis, qui post Iuliani mortem accidit maria terminos suos egressa sunt, & quasi Deus rursum diluuium minaretur, vel in antiquum Chaos redirent omnia, naues ad prærupta delatæ montium pependerũt. Quod cum viderent Epidauritani non ferentes, vt frementibus fluctibus oppidum funditus subrueretur, egressi sunt ad senem, & quasi ad prælium proficiscentes, posuerunt eum in littore. Qui cum tria crucis signa pinxisset in sabulo, manusque contra tenderet, incredibile dictu est, in quanta latitudine intumescens mare ante eum steterit. Ac diu fremens, & quasi ad obicem indignans, paulatim in se relapsum sit. Mirabatur omnis ciuitas, & magnitudo signi saluationis quoque percrebuerat.

De consummatione vitæ eiusdem. Cap. XLVI.

QVOD intelligens senex in breui lembo clam nocte fugit, & inuenta post biduum oneraria naui perexit Cyprum, & Piratæ derelicta classe in littore quæ non antena sed conto gubernatur duobus aut paruis mioparonibus occurrerunt. Denuo hincinde fluctus vertente remigæ, omnes: qui erant in naui cæperunt trepidare, flere, percurrere, contos parare dicentes seni piratas adesse. Quod ille procul intuens subrisit & ait. Modicæ fidei quare trepidatis. Nunquid plures sunt hi quam exercitus Pharaonis. Cunque rostris spumãtibus hostiles carinæ imminerent stetit in ora nauis, & porrecta manu contra venientes. Hucusq; ait venisse sufficiat, statimq; resiluerunt nauiculæ & mirabantur piratæ dum multo velocius quam venerant ad litus ferebantur. Itaq; propero cursu inter Cicladas nauigans hincinde acclamantium de vrbibus & vicis & ad littora concurrentium immundorum etiam spirituum voces audiebant. Ingressus ergo vrbem Cipri Paphum nec ibi latere potuit. Clamantibus per totam insulam illam immundis spiritib⁹ Hilarionem seruum Christi venisse, & ad eum debere se properare Cunq; vellet iterum ad Aegyptum nauigare. f. ad loca bucolica, eo ꝙ nullus ibi christianorum esset sed Barbara & ferox natio Isichius suasit vt ad magis secretiorem locum in ipsa insula conscenderet. Quem cum diu lustrans omnia reperisset, duxit eum 12. milibus a mari procul inter secretos asperosq; montes, & quo vix teptando manibus genibusq; posset ascendi. Qui introgressus vidit locum remotum arboribusque circundatum habentem aquas de supercilio montis, hortumque peramenum. Sed & antiquissimi templi ruinam iuxta, ex quo vt ipse & discipuli eius referebant tã innumerabilium per diem & noctem Dæmonum voces resonabant, vt exercitum crederes. Quo ille valde delectatus habitauit & ibi per annos 5. Anno autem ætatis suæ 80. ægrotans cum iam modicus calor temperet in pectore, nec preter sensum viui hominis quicquam superesset apertis oculis loquebatur. Egredere anima: quid times? egredere quid dubitas? 70. prope annis Christo seruisti & mortem times? In hæc verba spiritum exalauit. Cuius rei nũcium cum audisset Palestinæ sanctus vir Isichius perexit Ciprũ, & simulans se velle in eodem hortolo habitare cum ingenti vitæ suę periculo, corpus eius furatus est. Sancta vero fœmina Constantia cuius generum & filiam vnctione olei de morte liberauit, & quæ peruigiles in eius sepulchro noctes ducere solita erat perlato ad se nuncio, ꝙ corpusculum sancti Hilarionis Palestinæ esset, statim exanimata est, veram in serui Dei morte dilectionem comprobans.

De

De Imperio Iouiani. Cap. XLVII.

EX tripartita historia lib.7. Post Iuliani necem Iouinianus imperauit mensibus 8. Hic erat vir fortis & nobilis & in illo tempore millenarius, quo Iulianus electionem militibus suis lege proposuit, vt aut sacrificarent, aut militiæ cederent. Qui magis elegit militiæ cingulum amittere, quàm impij Imperatoris præceptionibus obedire. Hunc tamen Iulianus ad bellum proficiscens, propter belli necessitatem inter viros militares habebat. Qui cum violenter post Iuliani necem a militibus ad imperium traheretur. Dixit non se velle paganis hominibus imparare, cũ ipse christianus existeret. Cumq; vox omnium ei communiter proclamasset, dicentiũ se quoq; christianos esse suscepit imperium. Sozomenus. Iouianus Imperator scripsit secundo præfecto prætorianam legem, vt capitali sententia plecterentur: qui sacram virginem nuptiali thoro violare presumerent, vel impudico aspectu respicerent, ne dicam arripere forte tentarent. Rufinus in 11. lib. historiæ Ecclesiasticæ. Mox vt Iouinianus electus est, affuit ei diuina clementia contra omnem spem. Cum clausi vndiq; hostibus tenerentur, nec euadẽdi facultas vlla suppeteret. Subito missos a Barbaris oratores vidẽt pacemq; deposcere, exercitui quoq; inedia consumpto, cibos cęteraq; necessaria in mercimonijs polliceri. Itaq; in 29. annos pace cõposita ad Romanum regressus est solum lapsuq; predecessoris ad monitu honorificijs & officiosissimis litteris Athanasiũ requirit. A quo formam fidei & Ecclesiarum disponendarum suscepit modum. Hugo vbi supra. Iouianus igitur factus Imperator cogitabat de communi salute, & quomodo posset de medio hostium exercitum illæsum deducere. Sed cum & locorum iniquitate captus & hostibus circunseptus, nullam euadendi facultatem prospiceret, pepegit fedus cum Sapore Rege, & Nisibim oppidum partemque superioris Mesopotamię ei concessit. Moxq; Persarum rex forum venaliũ illi in deserto pręparari fecit, & ita Iouinianus de medio hostium Romanum illęsum eduxit exercitum. Verum cum ad illiricum remeasset in quoddam cubiculum nouum se recepit, vbi calore prunarum, & nitore parietum nuper calce illitorum pregrauatus & suffocatus, octauo demum mense quam imperare cęperat vitam finiuit. Et tam pia tamque læta principia mors immatura corrupit.

De Imperio Valentiniani & Apollinari. Laodiceno. Cap. XLVIII.

VALENTINIANVS deniq; magnus, qui & ipse sicut iam diximus pro fide catholica ab impijssimo Iuliano militia priuatus fuerat. Iouiniano defuncto apud vrbem Niceam Romanorũ consensu militum adeptus imperium, imparauit annis 11. Hic nõ modo fortitudine, sed & prudentia, temperantia, atq; iustitia, & corporis magnitudine præfulgebat, ipse fratrem suum Valentem sibi in consortium regni assumpsit. Et sibi quidem occiduas retinuit, fratri vero suo orientales partes regendas concessit. Hieronymus in chronicis. Hic Valentinianus alijs Imperator egregius & Aureliano moribus similis, nisi quod eius seueritatem nimiam: & parcitatem quidam crudelitatem, & auaritiam interpretabantur. Cępit autem regnare cum Valente fratre suo. Anno domini 367. mũdi vero quarti millesimo 330. Anno sequenti terręmotu per orbẽ facto, mare littus exijt, & Sciciliæ multarumq; vrbium innumerabiles populos oppressit. Apollinaris Laodicenus episcopus, multimoda religionis nostræ scripta composuit. Idem de illustribus viris. Apollinaris Laodicenus Siriæ Episcopus, patre Probo præsbytero, magis grammaticis in adolescentia operam dedit, & postea in sanctis scripturis innumerabilia scribens, sub Theodosio Imperatore obijt. Extant eius aduersus Porphyrium 30. libri qui inter cætera eius opera vel maxime probantur. Ruffinus 11. li. Apollinaris Laodicenus, vir sane in certis instructus, sed dum cõtentionis vitio nimis agitur, & aduersum omne quod quisq; sentit ire obuius delectatur, iactatione ingenij male fortis hæresim ex contentione generauit. Asserens corpus sine anima a domino fuisse susceptum. Et cum euidentibus euangelij testimonijs vrgeretur, vertit se post. Et ne ex toto vinci videretur, ait eum habuisse quidem animam, sed non ex ea parte qua rationalis est, sed ex ea solum qua viuificat corpus. Ad supplementum vero rationalis partis ipsum verbũ Dei fuisse. Actor. Sic ergo Apollinaris a fide deuians hæresim sui nominis instituit. Dicit autem tripartita historia, per idem tempus fuisse in Laodicia duos Apollinares, Patrem Presbyterum, & filiũ lectorem, Patrem grammaticum, filium rethorem. Videturq; potius Paterquã filius Episcopus fuisse, qui Patrem habuit præsbyterum, vt dicit Hieronymus, & hunc dicit Beda hæresim introduxisse. illum qui fuit Episcopus Laodiciæ.

De Damaso Papa. Cap. XLIX.

HIERONIMVS in chro. Eodem anno Romanæ ecclesię 35. Episcopus ordinatur Damasus. Ex li. pontificum. Hic Damasus natione Hispanus, præsedit annis 18. cum eodem ordinatus est sub intentione Vrsinus, & facto concilio sacerdotum, quia fortior erat, & plurima multitudo Damasum in sede apostolica constituerunt. Vrsinum autem ab vrbe Roma expulerunt. Eumque Neapolis Episcopum constituerunt. Hic Damasus multa corpora sanctorum requisiuit & inuenit, quorum tumbas etiam versibus decorauit. Hic accusatus in crimine turpis adulterij, facta synodo purgatus est a 44. Episcopis, qui etiam damnauerunt Cõcordium & Calixtum Diacones accusatores, & proiecerunt de Ecclesia. Actor. Hunc Damasum commendat Hieronymus in lib. de viris illustribus, & ad se inuicem scripserunt epistolas. Damasus ipse rogatu Hieronymi scripsit ad eum historiam de gestis Romanorum Pontificum. Eiusdẽ quoq; rogatu instituit, dici in ecclesia in fine Psalmorum. Gloria patri & filio, &c. Instituit etiam Psalmos die noctequе per omnes Ecclesias decantari. Sepultus est autem via Ardeatina in Basilica sua 3. idus Decembris.

De Valente imperatore. Cap. L.

HIERONIMVS in chro. Anno 3. Valentiniani Valens frater eius ab Eudorio Arrianorum Episcopo baptizatus nostros persequitur. Ex tripartita historia. Valentem imperatorem cũ catholicus esset, vxor sua fecit Arrianum, cuius seditionis Eudorius Constantinopolitanus Episcopus auctor fuit. Qui cum baptizaret eum iureiurando alligauit eum, vt in illa secta permaneret. Hic ergo Valens exiliauit Eusebium Samosaenum, qui nuncium qui ei litteras exilij sui atrulerat celauit, ne perimeretur a populo. Nocte vero cum vno solo famulo egressus est, plurimariũ tantummodo & codicem secum ferens. Cuius in loco ordinato Arriano quodã Eunomio, nullus de populo ad Ecclesiam veniebat, quod ille vidẽs a ciuitate discessit, post quem Lucius ibi ordinatus est. Quo transeunte aliquando contigit adolescentes pila ludentes ibi esse. Cumque eorum pila forte per pedes Asini Episcopi transiret, pueri eiulantes accendunt ignem, & pilam per medium iactantes, quasi fędatam expiauerunt. Eunomius autem 7. Thomos in epistolam ad Romanos scripsit. Pelagius Laodicenus Episcopus: quem Valens exiliauit. Primo nuptiarum die sponsæ suę persuasit, vt puritatem preponeret voluptati. Eo tempore erat Agellius Nouacianorum Episcopus: qui semper vna tunica vtebatur, & excalceatus ambubat. Amphilochius in gestis beati Basilij. Arriani etiam obtinuerunt a Valente imperatore, vt eijcerent christianos ab Ecclesia Niceæ ciuitatis: & illam daret eis. Ad quẽ vir sanctus Basilius veniens locutus est pro christianis. Dæmosthenes epularum Imperatoris prępfectus, cum patrocinaretur hæreticis loquens blasfemiam, fecit barbarismum. De quo ait sanctus. Vidimus & Demosthenẽ sine litteris adhuc in hoc insistenti, tuum est inquit de pulmentarijs cogitare, & non diuina dogmata decoquere: qui mox confusus obticuit. Valens autem ait Basilio. Vale: & iudica inter eos: sed non secũdũ immoderatum amorem populi tui, quia non decet. Cui sanctus. Si iudicium meum reprehenderis, me etiã exilia & catholici, & clausam Ecclesiam vtrique signate. Et post tres dies, si orationibus vestris aperiatur, vestra sit, sin autem & nos idem faciemus vna nocte, quòd si non aperiatur nobis, recipite eam. Quod & factum est, & aperta est vltro christianis. Nam facta oratione contriti sunt vectes & ceciderunt claues cum pessulo, & sub vento vehementi portæ appulsę fuerunt parietibus, præcinente ergo Basilio. Tollite portas &c. intrauerunt Ecclesiam. Ob hoc etiam multi Arriani viso miraculo conuersi sunt ad fidem catholicam. Hieronymus. Anno prænotato. s. Valentiniani tertio, Gratianus filius eius. Ambianis factus est Imperator. Tanta Constantinopoli orta est tempestas, vt miræ magnitudinis decidens grando nonnullos hominum interfecerat, Apud Attrabatas lana e cęlo pluuię mixta defluxit. Hilarius Episcopus Pictauensis obijt.

De Obitu sancti Hilarij & eius miraculis. Cap. LI.

POST multa igitur & magna miracula sanctus Hilarius infirmatus, cũ obitum suum imminere cognosceret, fecit ad se venire Leoninum eiusdem ciuitatis Præsbyterum: quem maxime diligebat. Dumque imminente nocte eum exire: & si quid foris audiret, nunciare iussisset, & ipse voces tumultuantis populi ciuitatis se audisse reuertens exposuit. Et cum iuxta eum vigilaret, finem eius expectans, media nocte iubetur exire, & quid audire possit iacenti referret. Qui dum se audisse nil renunciat, mox nimia claritas quã etiam præsbyter sufferre non poterat, intrauit ad eum, & sic paulatim recedente lumine, migrauit ad dominum. Duo autem Negociatores aliquando cum ad eiusdem sancti basilicam occurrissent, habentes formam cerę quasi socialiter in commune, vnus alterum allocutus est, vt eam tanto confessori offerrent, sed incassum sua verba in animo sui socij nolenti, expendit. Ipse tamen cum eodẽ collega suo in oratione prosternitur, ceramque illam ante sepulchri

chri cancellos exponit, moxq; ad omnem æqualitatem species ipsius ceræ se diuisit, & parte illius fidelis oblatoris accepta, pars altera videntibus plurimis voluendo vsq; ad alios cancellos nutu diuino cum omni contumelia est repulsa, quasi sanctus nollet inuadere, quod alter illi deuotus non obtulit: tūc ille confusus ingemuit & fleuit, maioraq; postea obtulit. Quidam puer dum ad sepem obdormiuisset, iacens ore aperto, ingressū in se serpenti parauit. Quo comperto parentes eius statuerunt eum secum ire ad basilicam sācti Hilarij, indicens insulam post serpentium exterminationem extructam. Et quia nullus, vt fertur, vt potest ibi viuere serpens, timebat forte ne puer insulam ingresso coluber in eius ventre moreretur. Sed hoc in sancti pietate constituentes, festinanter ad locum percurrunt, intrantesq; mox se pauimento Ecclesiæ prosternunt, Deum & sanctum Hilarium pro salute pueri gementes deposcūt. Tūc ope pueri euomitur, immo quasi iussus coluber progreditur, progressusq; veneno statim coram omnibus effuso qui aderāt moritur. Hieronymus. Anno sequenti Nicea quæ ante sæpe corruerat terremotu, funditus est euersa. Anno sequēti Athanaricus Rex Gothorum in christianos persecutione commota, plurimos interfecit, & de proprijs sedibus in Romanum solum expulit. Anno sequenti Eusebius Vercellensis Episcopus moritur.

De Sancto Eusebio Vercellensi. Cap. LII.

EX gestis eius. Sic Eusebius olim tēporibus Diocletiani & Maximiani ad huc cathecuminus cum parentibus Romā venit: & ab Eusebio Papa nomen & baptismum suscepit. Papa vero Eusebius instructus est ab Angelo, antequām eum baptizaret, qualis & quantus vir existeret, & quo nomine vocitaretur. In ipso eius baptismo manus angelicæ visæ sunt, quæ eum de sacro fonte leuauerunt. Virgo semper mansit, nullamq; fœminam post baptismum nec etiam Matrem osculando tetigit, non despiciendo naturā, sed culpam refugiendo. Cum enim quædam Matrona nobilis eius pulchritudine capta clam vellet eius adire cubiculum, tota nocte plateas vrbis circuiuit, & ad eius cubiculum custodientibus Angelis peruenire non potuit. Vnde in crastinum ad pedes eius prouoluitur, & veniam petens, crimen quod cogitauerat coram omnib. confitetur. Post decessum sancti Siluestri Marcus papa ordinauit eum præsbyterum eo q̄ constantia fidei in eo præpolleret, cum iā esset .l. annorum. Cū ergo ordinatus fuisset tanta sanctitate claruit, in missarum solennijs inter manus eius sacrum mysterium appareret. Post hoc Iulianus Papa, videns Arrianos sub Cōstantio præualere, consecrauit eum vrbis Vercellis Episcopum: quæ tunc obtinebat inter alias vrbes Italiæ principatum. Cum autem Vercellis ingressus fuisset, facientibus hæreticis cunctarum Ecclesiarum hostia clausa sunt, vt nullus intraret. Comperiens autem beatus Eusebius tantam eorum malitiam ante hostium maioris Ecclesiæ, quæ est beatæ Mariæ virginis, flexis genibus orauit, & statim eo surgente, omnia hostia aperta sunt, ac diuinitus reserata: ac si minime clausa fuissent.

De Constantia eius contra Arrianos. Cap. LIII.

CVm autem beatus Eusebius omnes prouintias occidentis, & sanctus Athanasius totam Ecclesiam orientis ab Arrianorū peste sua prædicatione purgarent. Constantius Imperator eos ab Ecclesia in exilium propellere laborabat. At vero Eusebius intantum prosecutus est Arrianos, vt Auxentium hæreticum Mediolanensem Episcopum ab omnibus christianis expulsum damnaret, & pro eo sanctum virum Dionysium Episcopum ordinaret. Vnde iratus Constantius contra Eusebium concilia congregauit, & multas cum Episcopis ei literas misit, sed ille eorum consortia fugiens, sciens malitiam in multitudine præualere, venire noluit: & suā senectutem opposuit. Vnde Imperator statuit contra eius excusationem in Mediolanensi vrbe quæ prope erat concilium celebrari, quo cum ipse Imperator venisset: & collecto concilio Eusebium deesse videret: misit ad eum literas vt veniret. Sed cum ille venire tardaret, & Imperator Liberium Papam & quosdam alios expectaret, iussit Arrianos Episcopos fidem suam describere, & sancto Athanasio licet absente damnato, catholicos qui aderāt, fecit subscribere. Quorum primus Dionysius Mediolanensis fuit. Cum erga Eusebius de vrbe Vercellis exiret, & multa se passurum prædiceret, ad quendam fluuium deuenit. Nauis autem ex alia ripa fluminis procul erat: quæ statim eo iubente ad eum venit, & ipsum cum socijs nullo gubernante transuexit. Tunc obuiās ei prædictus Dionysius procidit ante eum dicentes, peccaui pater. Libera me si vales. Venerunt itaq; simul in Ecclesiam: vbi Papa Liberius cū catholicis Episcopis fidem Niceni cōcilii cōfirmat, & ipse Eusebius & præfatus Dionysius eidem fidei subscripserunt. Vocatus aūt Eusebius ab imperatore, cum nec minis, nec blandiciis moueretur, coram omnibus dixit. Vos dicitis filium minorem esse patre, cur mihi meum filium & discipulum prætulistis? Non enim discipulus super magistrum, nec filius super patrem. Qua illi ratione permoti, statim chirographum, quem subscripserant, & cui Dionysius subscripserat obtulerunt, & ait illis. Non post filium scribam, cui præsum auctoritate, sed istum incendite: nonumq; cui subscribam si vultis scribite. Sicque nutu Dei incensus est chirographus, cui Dionysius & alij 29. Episcopi subscripserant. Rursumq; Arriani alium chirographum citius conscripserunt, vt Eusebius & alii subscriberent. Sed cum nullatenus consentiret, gaudere catholici cæperunt, q̄ ipsi, qui coacti subscripserāt chirographum illum, ab Episcopis Arrianis incensum videbant.

De Passionibus eius & obitu. Cap. LIIII.

TVnc iratus Constantius tradidit Eusebium voluntati Arrianorum, qui statim eum ab aliis Episcopis abstrahētes, & eum fortiter flagellantes, traxerunt per gradus palatii a summo vsq; ad imum, & rursum ab imo vsq; ad sursum. Cumq; lapidibus graduum quassato capite multum sanguinem iam fudisset, & adhuc eis consentire non vellet, iunctis retro manibus eum per colli trahebant, extorquere volentes, vt eis consentiret, ipse autē quasi nihil passus constanter dicebat, se in sua manere confessione. & p̄ ea libenter occumbere. Tunc decreuit Constantius vt omnes Episcopi, qui eius exemplo fuerant animati, in exilium mitterētur. Hilarius igitur Pictauiensis, & Paulinus Treuerēsis, & Dionysius Mediolanensis, cum Liberio papa propter fidem in exilium deportantur. Eusebius vero in cauea constrictus reclusus est apud Sercopolim vrbem Palestinæ in tribu Manasse, quæ & Bethsan vel domus nisan .i. domus inimicorum vocatur. Et quia Scythæ eam condiderunt, Scythopolis appellatur. Videntes autem Arriani, q̄ ibi constitutus circumspicere poterat, inde abstractum negato cibo, & potu in domo angustissima recluserunt. Cūque ibi 7. diebus ieiunasset, & hoc custodibus intimasset, pietate moti in aliud eum hospitiolum receperunt, per.. ittentes vt eum quilibet visitaret, sed non diu .25. enim die Arriani hospitium irruunt, & eum rapientes in tali ergastulo circuncludunt, vt .. esset illo longitud. ne breuior, latitudine angustior, ita vt curuatus nec pedes extēdere, nec se in latus alterum vertere, nec aliquem suorum posset videre capite depresso, humeros tantum & cubitos mouere valebat, & nisi eū Angelorum releuaret visitatio, humanum corpus tantam iniuriam tā diu sustinere non posset. Sed qui Ionam in ventre cæti seruauit, & hūc ita vsque ad exitum Cōstantij custodiuit. Iulianus igitur Imperator ei succedens, volens placere omnibus, iubet exiliatos Episcopos reuocari: & templum Deorum aperiri, & pace frui sub lege, qua quisque vellet, & sic inde exiens Eusebius ad Athanasium venit, & historiam ei suæ passionis exposuit. Inde veniens ad Liberium Papam ab ipso gratanter acceptus est. Sic etiam defuncto Iuliano Iouiniano regnante sopitis Arrianis Eusebius Vercellis rediit, & eum populus cum magna exultatione suscepit Sed iterum Valente regnante Arriani repullulant, & contra Eusebium dioceses visitantem, seditionem excitant, & vallata domo eius, & supinum trahentes extra domum, lapidibus obruūt: & sic migrans ad dominum sepultus est a discipulis suis in ecclesia, quam ipse construxerat. Vixit autem secundum chronicos ad minus 88. annis.

De Dydimo Alexandrino. Cap. LV.

HIERONYMVS in chr. Anno Valentiniani 8. Dydimus Alexandrinus multa de nostra dogmate per notarios commentatur. Qui post 5. natiuitatis suæ annum luminibus orbatus est, elementorum quoque non ignarus fuit. Rufinus 11 li. Dydimus in parua ætate cum prima adhuc elementa litterarum ignoraret, luminibus orbatus, maiori desiderio scientiæ veri luminis inflammatus est. Audiens sciptum in euangelio, quod apud homines impossibile est, possibile est apud Deum. Vnde confisus in Domino precabatur obnoxius, vt illuminationem cordis acciperet, miscebatque precibus studia & laborum iuges, continuatasque vigilias vt quod aliis visus, illi conferret auditus. Cūque post lucubrationis laborem (vt fieri solet) legētibus somnus aduenisset. Dydimus tanquam immundum animal ruminans cibum quem cæperat ex integro reuocabat, & ea quæ dudum aliis percurrentibus ex librorum lectione cognouerat, memoria & animo retexebat. Ita in breui Deo docente in tantam diuinarum humanarumq; rerum eruditionem ac sententiam venit, vt scholæ Ecclesiasticæ doctor existeret, Athanasio episcopo cęterisque viris sapiētibus in ecclesia Dei admodum probatus. Sed in & cæteris siue dialecticę seu geometrię, astronomiæ quoque & arismetricæ disciplinis ita erat paratus, vt nullus vnquam philosophorum aliqua ex his artibus proponens obtinere eum vel concludere quiuerit. Sed statim vt responsiones eius acceperat, magistrum eum illius de qua proposuerat crediderit disciplinæ. Eius scripta in magna omnium admiratione habentur.

tur. Nos tamen qui viuę vocis eius ex parte aliqua fuimus auditores, longe maiorem grām ac diuinum nescio quid ac supra humanam vocem sonans in illis magis sermonibus quæ de eis ore proferebantur, audiuimus. Hunc etiā beatus Antonius cum fidei Athanasij testimonium laturus aduersum Arrianos de Thebaide Alexandrina descendisset, magnificis consolatus est verbis. Nihil inquit te offendit Dydime, ꝙ carnalibus oculis videris orbatus, desunt enim tibi illi oculi quos mures & muscæ & lacertæ habent. Sed lætare ꝙ habes oculos, quos Angeli habent, & quibus Deus videtur, per quos tibi magnum scientiæ lumen accenditur.

De Studio & scriptis eiusdem. Cap. LVI.

HIERONYMVS in lib. virorum illustrium. Dydimus Alexādrinus captus a parua ætate oculis: & ob hoc elementorum ignarus, tantum miraculum sui omnibus tribuit: vt dialecticā quoque, & arismetricam & geometriam: quæ vel maxime visu indigent vsq; ad perfectū didicerit. Hic plurima nobiliaq; conscripsit. Commentarios in psalmos omnes, commentarios in euangelia Matth. & Ioannis, & de dogmatibus, & contra Arrianos libros duos, & de Spiritu sancto librum vnum, quem ego in latinum verti, in Isaiam thomos 18. In Osee scripsit ad me commentariorū lib. 3. & in Zachariam meo rugatu libros 5. Et commentarios in Iob, & multa alia quę digerere proprij iudicij est, viuit vsq; hodie, & octogesimum etatis suæ iam excessit annum. Actor. Omnium librorum Dydimi, nullum in armarijs: quæ sunt apud nos vspiam repperi, præter librum de spiritusancto: quem Hieronymus se in latinum vertisse testatur dicens. Hieronymus in prologo eiusdem libri. Volens aliquid garrire de spiritusancto, malui alieni operis interpres existere, q̄ vt quidam faciunt, informis cornicula alienis me coloribus adornare. Legi dudū libellos de spiritusancto, & iuxta comici sententiam ex grecis bonis latina vidi non bona. Nihil ibi virile atque districtum. Sed totum flaccidum molle & nitidū. Dydimus vero meus, oculum habens sponsæ, & illa lumina quæ in candescentes segetes Iesus præcepit subleuari, procul altius intuēs antiquum nobis morem reddit, vt propheta vocetur videns. Certe qui hunc legerit, latinorum furta cognoscet, & contemnet riuulos cum cæperit haurire de fontibus.

De Patro Alexandrino & Lucio Arriano. Cap. LVII.

HIEROMYNVS in chro. Anno Valentiniani 9. Alexandrię ordinatur Episcopus Petrus, qui post Valentis interitum tam facilis in recipiendis hæreticis fuit, vt nonnullis suspitionem acceptæ pecuniæ intulerit. Helinandus 43. lib. Hic est quem beatus Athanasius successorem sibi delegerit. Sed vt ait Rufinus. Lucius Arrianę partis Episcopus, tanquam lupus ad ouem aduolat. Petrus autem protinus nauem conscendens, ad vrbem Romam perfugit. Lucius vero tanquam materia sibi crudelitatis oblata, ita ibat in sanguine, vt nec speciem religionis aliquam seruare videretur. Igitur Athanasius supra anno videtur mortuus, quāuis Hieronymus in chronicis eius obitum non ponat. Socrates in historia tripartita dicit eum mortuum fuisse consulatu Gratiani secundo & probi. Consulatus enim tunc temporis Constantinopoli & Romæ anno tabantur. Theodoricus Lucio Arriano Alexandriam venienti, dicebant gentiles, beneuenisti Episcope: qui filium non defendis, te Serapis amat, & huc introduxit. Rufinus. Huius primo ingressu tāta & tam turpia in virgines continentes Ecclesiæ gesta sunt, quæ nec in persecutionibus gentilium memorantur. Theodoricus, vestes sanctarum virginum dirumpebant, nudas per totam vrbem circunferentes, quibus cum turpidine prout poterant illudebāt puerum quendam indutum veste Feminea inuuctis oculis & vultu fuco colore depicto super ipsum altare huc & illuc agere & manib. ad turpiter scelerare fecerunt. Postea quendam ex suis turpitudine notissimum, veste genitalibusque nudatum in sede ponentes Ecclesiæ, turpem concionatorem contra Christum fecerunt pro sacris verbis scelera proferentem, laudantem luxuriam, impietatem, fornicationem, masculorum concubitum: furtum, cibos, potum. Rufinus. Post fugas ciuium & exilium, post cædes & tormenta: flāmasque, quibus innumeros condemnauit Lucius. Ad monasteria furoris sui arma conuertit, vastat heremum, & bella quiescentibus indicit, tria millia simul aut eo amplius viros per totam heremum secreta & solitaria habitione dispersos oppugnare pariter aggreditur, mittit armatam equitum ac peditum manum. At illi econtra gladijs obiectabant ceruices, & nihil aliud dicebant, nisi amice ad quid venisti?

De Exilio duorum Machariorum. Cap. LVIII.

IBI supra. Eo tempore patres Monachorum vita & antiquitate Macharius, & Isidorus, aliusque Macharius Heraclides & Pambus Antonij discipuli per Aegyptū, & maxime in Nitrię partibus habebantur. Quæ præsens vidi loquor, & eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui, ad eos delatus est homo membris omnibus, & maxime pedibus aridus. Qui cum ab eis in nomine domini oleo fuisset perunctus, statim cōfirmatæ sunt plātæ eius, & dicentibus eis: In nomine domini nostri Iesu Christi, quem Lucius persequitur: Surge, & sta super pedes tuos, & redi in domum tuam. Continuo exurgens & exiliens benedicebat Deum, ostendens, quia vere in illis erat Deus. Cecus quidam antea rogauerat se deduci ad cellulam Macharij, qui erat in itinere dierum trium. Qui multo labore ductantium illuc perueniens, Machariū non repperit domi, contristatus valde in fide proficiens. Deprecor vos inquit applicate me ad illam partem parietis, vbi cubare solet. Quo facto, parum luti auidi vnde paries oblitus videbatur assumens, palmæ suæ supposuit, rogat vt aquam de puteo, de quo bibere solebat ei darent. Quo humore soluens glebam, eodemq; luto oculos superungēs, & lauans de aqua, quę hausta fuerat de puteo, repente visum accepit, & sine ductoris adminiculo ad sua redijt, & cum omni domo sua postea regressus, & Deo gratias referens, rēvt gesta fuerat indicauit. Ad eundem Macharium, vt iam superius dictum est, Leena catulos suos cęcos ante pedes posuit, quo rogāte dominum receperunt visum. Sed in his omnibus Lucius nō erubuit, nec aliquid reuerentiæ virtutum mirabilibus detulit, sed iussit patres suos ablatos a grege suo, immo clam raptos in insulam quandam Aegypti paludum deportari, in qua compareat nemīē prorsus esse Christianum. Igitur cum duobus solis pedisequis noctu ād insulam deducuntur, in qua erat templum quoddam summa veneratione ab incolis obseruatum. Cumq; primum nauicula senūm oram soli illius contigisset. Ecce subito sacerdotis templi illius filia virgo ab immundo spiritu correpta, cum ingenti vociferatione, & cum clamoribus vsque ad cœlum datis per medios agi populos, cępit, & cerebros duceus rotatus, stridens huc atq; illuc rabida ora vibrare. Cumq; ad spectaculum tanti monstri populi conuenissent, maxime cum esset sacerdotis filia, qui in honore præcipuo apud eos fuerat, per auras eam raptam sequentes, perueniunt vsq; ad nauiculam senum. Ibi vero proiecta eorum pedibus & prostrata clamare cępit. Quid venistis huc o serui Dei summi, antiquis nos & veternosis euolare domicilijs? In hoc loco depulsi vndi que latebamus, quomodo vos nequaquam latere potuimus cedimus antiquis sedibus, populos nostros terrasq; recipite. Hæc illa dicente, increpatus ab eis spiritus effugatur, & puella sana vna cum parentibus suis iacebat ad pedes nostri temporis Apostolorum. Qui talibus exordijs prædicantes eis fidem Domini nostri Iesu Christi in tantam conuersionem repente eos perduxerunt, vt statim manibus suis antiquissimum illud templum, & in summa veneratione habitum destruerent, & ecclesiam confestim ædificarent. Quod cum Alexandriæ fuisset nunciatum, veritus Lucius, ne forte etiam suorum odia in eum iusta consurgerent, vtpote quia aperte iam bellum non hominibus, sed Deo indiceret, occulte eos reuocari, & in heremum mitti iubet.

De Sancto Moysa Sarracenorum Episcopo. Cap. LIX.

IBI supra. Eo tempore Mauia Sarracenorum gentis Regina, vehementi bello Palestini & Arabici limitis oppida atque vrbes quatere, vicinasq; simul prouintias vastare cępit. Cumque frequentibus bellis romanum attriuisset exercitum, orata pace non aliter se amplexuram promittit, nisi Moyses monachus genti suę daretur Episcopus. Qui in eremo partibus illis propinqua vitam solitariam degebat, qui meritis & virtutibus & signis quæ faciebat ꝑ illum Deus magnifice innotuerat. Captus ergo Moyses ad sacerdotium suscipiendum, nulla ratione passus est se a Lucio ordinari. Sed ab episcopis quos ille in exilium truserat ordinatus est Episcopus. Quo facto & gentis ferocissimę pacem tenuit, & vitam intemeratam custodiuit. Huic Moysi dictum est. Vade sede in cella tua: & illa te docebit vniuersa. Idem homo fugiens homines, similis est vuæ maturæ, qui autem cum hominibus versatus, similis est vuæ acerbæ. Idem Moyses audiens iudicem venientem ad se, fugit in palude. Cui iudex occurrens quęrebat vbi esset Moyses, quid inquit vultis ei? fatuus est & hereticus. Idem inuitatus in Scythi, ad iudicandum ibi fratrem culpabilem, sportam vetustissimam plenā arena portabat. Interrogatus quid homo esset, respondit, dicēs peccata mea sunt post me sequentia, & non video ea, & hodie veni aliena iudicare. Ad hunc Moysen dixit Zachari as Serapionis discipulus exuta cuculla, & sub pedibus suis iactata & conculcata: nisi ita conculcatus fuerit Monachus, non potest Monachus esse. Idem ad hunc Zachariam morientem dixit idem Moyses: quid vides? nihil melius, inquit, quàm tacere pater. Idem Moyses ordinatus & expulsus ab altari, vt sic probaretur, dicebat, bene tibi fecerunt cinerate & cacabate, & quia cum tu homo nō sis, in medio hominū ausus

ausus es ingredi. Idem Moyses in scythi 7. fratribus secum manentibus ait, hodie huc barbari veniunt: fugite. Et tu, inquiunt, non fugis? Respondit, per tot annos expecto istam diem: vt compleatur sermo domini. Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit. Ecce inquit appropinquauerunt Lamiæ. Et statim intrantes barbari interfecerunt eos. Vnus autem ex eis perterritus, abscondit se super plectas, & vidit septem coronas descendentes & coronantes Moysen & sex fratres. Idē Moyses in 7. capitulis ad Perimenium. Stultitia est homini, relicto suo mortuo, flere alienum. Mori a proximo tuo est flere peccata tua, & sine cogitatu esse ab homine, quia iste bonus est ille malus. Idem per has quatuor res passio gignitur per abundantiam escæ & potus, per satietatem somni, per ocium, per iocum. Socrates in historia tripartita. Moyses cū seruus esset, propter culpas a Domino expulsus est, qui latrocinio deditus, homicidia multa commisit. Postea conuersus panem solum comedens 6. annis per totam noctem stans orauit, nec genibus inclinatus, nec oculis somno clausis. Noctanter circumibat cellas monachorum, & lagenas omnium aqua implebat, cum aqua longe manarat 10. aut 20. aut 30. stadijs. Qui licet ita domaret corpus, priorem valetudinem non amisit. Aliquando autem quatuor latrones simul cōprehensos ligans, impositos humeris perduxit ad Ecclesiam in voluntatem Monachorum ponens quid de eis facere vellent, factusque Presbyter in Scythi terribilis dæmonibus, vixit pene annis 75.

De Abbate Pastore & dictis eius. Cap. LX.

IN vitis patrum. Quæsiuit Abbas Pastor ab Abbate Moyse, pater quando veniunt tentationes, resistam eis, an permittam intrare? Qui respōdit, permitte, & pugna cū eis. Alij vero idē interroganti respondit, non permittas intrare. Tunc admiratus Abbas Pastor, ait. Ego tibi committo cogitationes meas: & tu aliter doces alios quàm me: Cui senex. Ego tibi dixi sicut mihi ipsi, quia vbi est maior pugna & maior corona, quibusdam autem bonum est non dimittere tentationes intrare. Dixit Abbas Pastor, quia paupertas & tribulatio cum discretione sunt vitæ solitariæ operationes. Hi sunt tres viri. s. Noe, Daniel, & Iob. Noe nihil possidens. Iob tribulatus. Daniel autem discernens. Dixit etiam, bonum est fugere corporalia, quia homo, qui est in corporali bello: assimilatur ei, qui stat supra locum profundissimum, vt qua hora visum fuerit inimico eius facile possit eum impingere deorsum. Si autē a corporalibus longe fuerit, assimilatur viro stanti longe a puteo, vt non trahat eum inimicus, vt possit proijcere deorsum, & dum violenter trahitur, Deus ei auxilium dirigit. Dixit Abbas Pastor. Nisi Nabuzardam venisset, templum domini crematum non fuisset, ita nisi quies gulæ & ventris in animam venerit: nunquā mens pugnans contra inimicum corruit. Dicunt autem ꝙ Abbas Pastor nunquam ibat ad manducandum, nisi contra volūtatem & cum lachrymis, ne videretur inobediens fratribus. Dixit Abbas Pastor, sicut fumo expelluntur apes, ne tollatur dulcedo operis, ita timorē Domini & omne opus bonum ab animo expellit quies corporalis. Cum Mater Abbatis Pastoris volens eum videre cū fratribus, diu lachrymata esset extra hostium, ait Abbas Anui. Quid vult hęc vetula? Et Abbas Pastor intra hostium stās ait. An vis hic videre nos, an in alio sęculo? Et illa in alio. Si inquit æquanimiter feras, quod non vides, hic videbis in futuro. Et illa abijt. Voluit Iudex prouinciæ videre Abbatem Pastorem, & nō acquieuit. Iudex autem incarcerauit filium sororis eius tanquam malefactorem, dicens. Si rogaret Abbas pro eo, eriperet eum. Tūc Mater pueri ad hostium fratris sui fleuit dicens saltem moueat frater viscera tua miseratio sanguinis tui. Et mandauit senex ad vltimum. Examina causam secundum legem, & si dignus est morte moriatur, sin autem, fac quod vis. Frater quidam interrogauit Abbatem Pastorem. Quid est quod scriptum est, qui irascitur fratri suo sine causa? Ille respōdit. Ex omni re qua voluerit te grauare frater tuus, si irasceris contra eum donec oculum tuum dextrum eijciat, sine causa irasceris ei. Si autem aliquis te voluerit separare a Deo, pro hoc irascere. Dixit Abbas Pastor. Est homo qui videtur ore tacens, & corde alios condemnat. Hic sine cessatione loquitur. Et est qui a mane vsq; ad vesperā loquitur, & taciturnitatem tenet, quia nunquam sine vtilitate loquitur.

De ceteris patribus illius temporis, & primo de Abbate Pior. Cap. LXI.

EO tempore florebant Pyor & Isidorus & Pambus & Ammonius & Hellim & Appelles & Serapion & Eulogius & Dorotheus & Piamon & Beniamin & Marcus & Appollonius & Euagrius & Melas & Paulus in Lybia & Or & Copres & Mucius & Benus. Horum Pyor ambulans comedebat vt minorem sentiret voluptatem, pergēs ad heremum fodit puteum, & aquam inueniēs amaram, vsus est ea vsq; in finem vitæ, orando vt putatur faciens eam dulcere. Iste cum Moyses & eius Monachi foderent puteum & aquam inuenire non possent, superuenit, & oratione facta descendit in foueam. Cumq; tertio percussisset terram, mox emanauit aqua, illoq; statim discedente petentibus, vt vel ex aqua parū gustaret. Feci inquit propter quod directus sum. Idem Pyor duos saccos magnum & paruum impleuit arena, dicens. Saccus iste multū habens arenæ mea peccata sunt, & posui ea super dorsum meū: vt doleam pro eis & plorem. Hæc autem sportella modica peccata mei fratris sunt, & sunt ante faciem meam. Hic fuit Heremita Pyor, quem beatus Antonius adolescentem in sancto proposito monachorum instruxit 30. & amplius annis, ex quo egressus est de domo parentum suorum, nunquam eis visus est. Soror eius cum esset vidua habens duos filios iam adolescentulos, misit eos in heremum ad requirendum fratrem suum. Ipse vero non acquieuit petitioni eorum, Perrexerunt autem ad beatum Antonium indicantes ei pro qua causa venissent. Misit ergo Antonius & vocauit eum ad se, dixitq; ei. Vade & videat te soror tua. Tunc assumpsit secum alium Monachum, & perrexit ad domum sororis suæ. Et stās foris prope ianuam atrij clausis oculis, vt non videret sororem, stetit & ait. Vide me quātum volueris. Et statim reuersus est ad heremum.

De Abbatibus Isidoro & Pambo. Cap. LXII.

HIERONYMVS in vitas Patrum. Monasterium Isidori erat apud Thebaidam muro circundatum, mille Monachos habens. Senior sedens ad ianuam ea lege intrantes recipiebat: vt vltra non exirent. Actor. Ergo stabilitas loci etiam tunc firmata est, quā tamen beatus Benedictus dicitur inuenisse. i. scripto primus confirmasse. Idem in vitas patrum Ad suscipiendos autem hospites habebat sellulam sibi adhærentem. Huius Isidori dictum est. Ex quo factus sum Monachus, nō permisi iracundiam vsq; ad fauces meas ascendere. Abbati Moysi imposuit durissimam impugnationem fornicationis Dæmon, vt non præualeret sedere in cellula sua, sed abijt ad Abbatem Isidorum: & retulit ei impugnationis suę violētiam. Cumq; de scripturis sanctis Isidorus consolaretur eum, & vt ad cellulam suam reuerteretur rogaret, noluit. Isidorus ergo pariter cum Moyse ascendit in superiora cellulæ suę & dixit ei. Respice ad occidentem, & vidit multitudinem Dæmonum cum furore, quasi ad prælium preparatos. Dixit autem ei Isidorus, respice iterum ad orientem, & vidit multitudinem sanctorum Angelorum, gloriosam & splendentem super lumen solis. Ait autem Isidorus. Ecce quos in occidente vidisti, ipsi impugnant sanctos Dei. Nam quos ad orientem conspexisti, ipsi sunt quos in adiutorium sanctis suis mittit Dominus. Cognosce ergo quia plures sunt nobis, cum sicut dicit Helisęus quia maior est, qui in nobis est, ꝙ qui hæc in mundo. His confortatus Moyses reuersus est in cellulam suam. Abbas Isidorus quotiēs illi cogitatio dicebat, quia magnus es. Respōdebat ad se, nunquid talis sum qualis ille? Cum vero Dæmon conturbans eum suggereret ei desperationē, dicebat. Quāuis ego in tormentis mittar, tamen vos subtus me inuenio Pambus cum sine literis esset, accessit ad quendam vt doceretur Psalmus. Qui cū audisset primum versum Psalmi 38. i. Dixi custodiam vias meas, vt non de. in li. m. Secundum noluit audire. Satis est inquit. Si hunc implere potero mihi sufficit. Requisitus postea quare in 6. mensibus nō redijsset. Qui inquit illum versum nondum opere compleui. Post multum requisitus a quodam, vtrum impleset. Vix inquit 49. annis illum implere potui. Huic quodam auro dante ad cibaria pauperum & dicente numera. Respondit. Quod dedisti non eget numero, sed salubri tantum effectu. Hic rogatus ab Athanasio descendit Alexandriam, vbi cum videret mulierem Theatricam fleuit, requisitus quare fleret, ait. Duę res me mouent. Vna est illius perditio. Altera quia non habeo tantum studium placendi Deo, quantum illa turpibus hominibus. De hoc dicebat Isaac, patres nostri & Pambo Abbas vetustas & de multis partibus resarcitas vestes vtebantur. Nunc autem qui præciosis vtimini, deseratis hunc locum. Item Theophilus Archiepiscopus volebat in Scythi ædificari ab Abbate Pambo. Qui fratribus rogantibus vt aliquid ei diceret, respondit. Si taciturnitate mea non ędificatur, neq; in sermone ędificabitur. Idem sicut apis, quocunq; vadit, mel operatur, ita Monachus. Abbas Pambus in hora mortis ait, postquam veni in hac solitudine: & fabricaui mihi cellam extra laborem meum nō recolo panem me comedisse, nec penituisse de sermone: quem locutus sim vsque in hāc horam, & sic vado ad Deum quasi qui nec dum initium fecerim seruiēdi Domino Deo. Frater requisiuit Abbatem Pambum, si bonum esset laudare proximum, respondit senex, melius est tacere.

De Ammonio & Heleno & Appelle. Cap. LXIII.

HIERONYMVS in vitas patrum. Dydimus inter eos Ammoniū sapientissimum virum. Huius monasteriū erat muro circūdatū, qđ in illis locis ex laterib. crudis facile fieri solet. Socrates

Ammo-

Ammonius eruditissimus Origenis Dydimiq; discipulus a iuuentute vsq; ad mortem præter panẽ assum nihil comedit. Hic adeo sine curiositate fuit, vt cum Athanasio Romam veniens, nullum opus ciuitatis inspiceret, nisi tm̃ ecclesiam Petri & Pauli. Hic electus in episcopum dexteram sibi amputauit aurem. Hic a nullo visus est irascens, aut iurans aut mentiens, aut vanum vel asperum, vel infirmum protulisse sermonem. Helim in sinu portabat ignẽ, & vestis eius non ardebat. Actor. Hunc Helim Hieronymus in vitis patrum appellat Helenum, de quo dicetur inferius. Appelles Aegyptius, vt legitur, ex fabro ferrario conuersus est. Qui quadã die hoc opus exercens, dæmonem eum tentantem in specie mulieris forcipibus cãdentibus percussit in facie, qui stridens & ingemiscens procul fugit. Hieronymus ait, ꝙ nuda manu de ferro candẽte Diabolum percussit transformatum in mulierem speciosam, ex quo in vsum habuit ferrum candens nuda manu tenere, nec lædi. Hic narrabat de quodam Ioanne, qui sub cuiusdam saxi rupe tribus continuis annis orauit stans nunquam residẽs, vel iacens, somni tantum capiens quantum stans capere potuit. Cibum nũquam sumpsit, nisi dominica die, cum presbyter ad eum veniebat, & offerebat pro eo sacrificium, & hoc erat ei sacramentum & victus. Pedes eius dirumpebantur, & sanies ex eis profluebat. Completisque tribus annis, ab Angelo sanatus est, & repletus scientia & doctrina, multosq; ædificauit: dominica die semper reuertens ad illum locum sacramentorum gratia. Reliquis diebus opera manuum faciens iumentorum cingula de palmarum folijs texens, vt in illis locis haberi mos est, quibus cingulis iumentorum infirmitates sanabantur. Hanc quoque gratiam habuit, vt vnicuiq; fratrum scriberet, de quo peccato vel vitio, vel de quo virtutis opere quisque cæteris præemineret.

De Serapione, Theone, Eulogio, & Dorotheo. Cap. LXIIII.

IN regione Arsenoite Serapionem vidimus patrem 10 millium monachorum, qui omnes ex proprijs laboribus cibos, præcipue messis tempore mercede manuum conquirebant. Hoc autem moris est, non solum ipsis, sed & omnibus pene Aegyptijs monachis, vt messis tẽpore se locent ad metendum, atq; ex ea mercede octogenos vnusquisq; modios frumenti plus, minusq; conquirit. Vnde non solum regionis illius indigentes aluntur, sed & Alexandriam naues onustæ frumento diriguntur, vel in carcerem reclusis, vel reliquis egentibus peregrinis. Neque enim intra Aegyptum sufficiũt pauperes, qui possint nimiæ eorum fructus largitatis assumere. In vitis patrum. Abbas Serapion quando erat iuuenis, pastinacium furabatur, quem occulte manducaret. Theona autem faciente sermonem de continentia, peccatum confessus est coram omnibus, & velut lampas ignis egressa est de sinu eius, & impleuit totam domum fetore. Dixit Abbas Theon. Sic nihil est noxium monachis, & lætificat dæmones, quàm celare cogitationes patribus spiritualibus. Socrates. Theonas pater fuit trium millium monachorum scientissimus græcarum & latinarum literarum 30. annis dicitur tacuisse. Hieronymus in vitis patrum. Vidimus & alium sanctum Theonam in sua cella clausum solitarium, vt dicebatur 30. annis silentium tenuisse. Actor. Huic apparet, ꝙ in toto illo tẽpore, quo silentium tenuit, non fuit pater aliorum monachorum. Non enim tanto tempore posset tenere silentium, sed post illud tricennium factus est Abbas. Sanctus presbyter cogitationes hominũ præsciẽs, cum videret quosdam ex monachis indigne velle communicare, remouebat singulos, dicens vnicuique, tu hac nocte fornicationis desideriũ habuisti. Tu vero dixisti in corde tuo, nihil interest vtrũ iustus, vel peccator accedam & hos omnes & similes remouebat, donec omnes per pœnitentiam purgarentur. Socrates. Dorotheus genere Thebeus, quotidie lapides a mari colligebat, & singulis annis hospitium ædificabat, & non uolentibus ædificare dabat. Noctibus autem propter eorum cibum faciebat sportas ut uẽderet. Nunquam uisus est in lectulo soporatus, uel pro requie pedes extendisse, & sæpe ei dormienti cibus ex ore labebatur. Aliqñ somno grauatus cecidit in stercore, expergefactus & contristatus ait sub silentio. Si Angelis dormire suaseris, & mihi ulterius suadebis: huic laboranti dixit quidam: Cur ita perimis corpus tuum? Respondit, quia illud occidit me. Huius cibus omnino absque ignis opere fuit: huius cellulam cum latrones eum aurum habere æstimarent, quodam tempore inuadentes, ita orationibus eius foribus affixi sunt, ut penitus mouere non possent, donec consueta hominum multitudo adueniret. Quos ut uiderunt igne comburendos, trahere conabantur. Tunc uir sanctus necessitate loqui compulsus ait: Sinite eos abire. Alioquin sanitatis gratia fugiet a me. Sola enim manus impositione conferebat de quacunq; ægritudine sanitatem. Illi uero his auditis, & monachi facti sunt, & pœnitentes abire dimissi sunt. Hic etiam sanctus quotiens hominibus respondebat, in tabulis scribebat. Dicitur etiam, quòd noctibus ad heremum prodiens plurimo bestiarum comitatu uteretur, quibus tanquam pro laboris remuneratione aquam de puteo suo hauriebat.

De Piammone Beniamin, & Marco. Cap. LXV.

PIAMMON presbyter dum sacrificaret, vidit Angelum contra altare stantem, monachos præsentes in codice scribentem, & delentem absentes. Hieronimus. Piammon eo tempore, quo fratres ad communicandum accedebant, videbat Angelum Dei stantem iuxta altare, queq; seorsum discutiens inuenit in singulis mortale peccatum, & cum eis tandiu fleuit, donec cum ceteris ascripti sunt. Socrates. Beniamin senex hidropicus intantum fuit, vt per ianuas cellæ suæ non posset efferri, nisi ianuæ cum tabulis anteposìtis tollerentur. Qua passione laborans 8. mensibus ante mortem sedens in cella latissima, solenniter curabat ægrotantes, rogans ad se venientes, vt orarent Deum pro anima eius, de corpore non curantes, quia & dum sanum esset inquit, nihil mihi profuit. In Scythi Marcus dum ad sacramenta accederet, Angelus ei sacramẽta prębebat, cuius manum tantummodo vsq; ad iuncturam brachij videbat. In vitis patrum. Marcus scriptor antiquarius vocatus dum scriberet o reliquit imperfectum. Hic Marcus vestitus erat sacco scisso & reconsuto, facie tincta de fuligine culinæ. Vnde a matre non est agnitus, ad quam clausis oculis egressus est. Hic Siluani discipulus fuit: hic ait ad Arsenium Quare nos fugis? Qui ait, diligo vos, sed non possum esse cum Deo, & cum hominibus. Superior quidem virtutum millia vnam habent voluntatem: vnus autem homo plures habet voluntates.

De Siluano, & eius discipulis. Cap. LXVI.

ABBAS Siluanus diu in excessu mentis factus est, & exurgens fleuit amare: rogantibus autem fratribus causam fletus, ait, ego ad iudicium raptus sum, & multos vidi de habitu nostro euntos ad tormenta, & multos sęculares ad regnum, & lugens senex nolebat exire a cella sua, sed quando exire cogebatur, & operiebat faciem suam dicens: Quid necesse est videre lumen istud temporale, in quo nihil est vtile? Abbas Siluanus dum cum discipulo suo Zacharia ad quoddam monasterium suum peruenisset, fecerunt eos monachi parum comedere. Postquam vero egressi sunt, inuenit discipulus aquam, & voluit bibere. Cui Abbas ait: Hodie ieiunium est. At ille: Nũquid hodie non comedimus pater? Et dixit ei; Illa esca charitatis erat fili: nos autem iterum ieiunium teneamus. Quidam peregrinus superuenit ad Abbatem Siluanum in monte Synai, & vidit ꝙ fratres operabantur, & dixit eis, quare operamini escam, quæ perit? Maria autem bonam partem elegit. Tunc dixit senex discipulo suo Zachariæ. Da illi codicem vt legat, & mitte eum in cellula, quæ nihi. habet. Hora autem 9. circumspiciebat frater ille, si forte eum senex vocaret ad comedendum. Postquam trã sijt hora venit, & dixit ei: Nunquid hodie non comederunt fratres Abba, quare me non vocastis? Dixit Abbas, tu homo spiritalis es, & non necesse habes hac esca. Nos quasi carnales opus habemus comedere, & ideo operamur: tu autem bonam partem elegisti. Qđ cum audisset cępit pœnitere, & dicere: Indulge mihi Abba. Tunc respondit, ergo necessaria est Martha Marię. Huius Siluani discipulus fuit Zenon, qui ait: Nunquam maneas in loco nominato, neq; cum homine habente magnum nomen. Idem Zenon fratribus de scripturis quærentibus, ait: Reliquerunt fratres peccata sua, & cœlestia sectantur. Idem concupiscens cucumerem, ait intra se. Fures ad tormenta vadunt: proba te si potes ferre tormenta. Et stetit in caumate 5. diebus defricans se in Sole. Huius Siluani fuit alter discipulus, vt dictum est Zacharias. Is cum sepem horti amouisset cum fratribus, vt facerent hortum maiorem, dixit Siluanus: Non ingredior in hanc cellam, nisi sepis in loco suo fuerit reuocata. Idẽ Zacharias vidit fratrem suum Siluanum in extasi, a mane vsq; in horam decimam, & cum vidisset eum quiescentem, coegit eum lachrymando dicere quid vidisset. Tunc ille: In cęlum raptus fui, & vidi gloriam Dei, & illic stetit usq; modo, & nunc dimissus sum. Hic Zacharias deposuit pallium suum sub pedes suos, & conculcauit & dixit: Nisi quas sic fuerit conculcatus, non potest esse monachus. Apollonius cum nullam artem sciret, cibaria & medicamina laborantibus ex proprijs pecunijs comparabat, singula monasteria circumiens usq; ad horam nonam, & lauguentes uisitans, & eis ministrans.

De Sancto Apollonio. Cap. LXVII.

HIERONIMVS. Vidimus in finibus Hermopoleos ad quem Saluatorem cum Maria & Ioseph fugisse tradunt. Ibi erat templum, quo ingresso Saluatore, omnia idola corruerunt, & minuta sunt. In finibus illis erat Apollonius pater 500. monachorum fere octogenarius 15. adhuc annorum erat cum secessit in heremum

mõ ibi 40. annis conuersatus est. Ad quem cum diceret dominus. Appolloni per te Idola Aegypti subuertam: per te perdam sapientiam sapientum, ait. Aufer a me Domine iactantiam. Et dominus ad eum Mitte manum tuam ad ceruices tuas, & quod comprehenderis constringe: & sub arena obrue. At ille iniecta manu apprehendit quasi paruulum Ethyopem, & demersit sub arena clamantem. Ego sum superbiæ dæmon. Tunc ait, vox diuina, quicquid de cętero poposceris consequeris. Facta sunt hæc tempore Iuliani Apostatæ. Sanctus autem Appollonius cum quidam fratrum suorum captus esset a Iuliano, perrexit & consolatus est eum vt patienter ferret, quæ ei inferebantur. Tunc adueniens Tribunus inueniens virum sanctum, & ira motus, iussit etiam cum cęteris includi. Quod & factum est, media autem nocte apparuit lux magna in carcere, & Angelus ianuas aperiens, voluit omnes incarceratos educere. Ille vero moram fieri consuluit vsq; mane. Tunc custodes pedibus sanctorum aduoluti rogabant eos discedere. Mane autem facto venit Centurio: & iussit eos discedere. Quia in eadem nocte terremotu domus sua cecidit, & electi famulorum suorũ mortui sunt: & sic sancti cum hymnis & laudibus remearunt. Post hæc gentib. prædicans multa millia hominum conuertit ad fidem signis & miraculis infinitis, persecutionis tempore egressus est vt captiuos visitaret Christianos. Cumq; quosdam consolaretur, inuetus est a iudicibus & incarceratus. Quidam vero gentilis Philemo nomine famosissimum eum opprobrijs & contumelijs affecit. Cui Apollonius. Misereatur tibi Deus fili, & nihil horum quę dicis, tibi Deus imputet ad peccatum. Ille vero hoc audito compunctus est, & statim se christianum confessus est. Iudex vero hoc audito, iussit ignẽ fieri, & eos in medio proijci, quod & factũ est. Interim vir sanctus orauit, vt ad gloriã nominis Christi ignis extingueretur: & statim ignis rore cœli diffuso extinctus est. Quod vt vidit iudex cito contritus, & credidit in Christum. Tandem ducti sunt in vinculis coram perfecto, sed & qui duxerunt eos contriti sunt, & Christi nomini adhærentes, etiam ipsi vincti sunt, & iussu prefecti (quia noluit eos audire) in mare proiecti sunt. Sicq; aqua passionis facta est eis aqua baptismi, & proiecit mare corpora simul omnium in aridam, simulq; sepulti ęgritudines sanant, & orationibus pie petentium adhuc ibi subueniunt. Centum orationes vir sanctus totiens flexis genibus per diem & totidem per noctem complebat. Indumẽtum eius erat stuppeum collobium & lintheum: quo collũ & caput obuoluebat, quæ dicuntur in deserto permansisse nunquam veterata. Circa hũc sanctum erat templum & simulachrum: quod sacerdotes pro impetrandis aquis pluuialibus circunferebant, quo omnes orando stare fecit immobiles: & nec bobus adhibitis potuit moueri simulachrum. Sic steterũt tota die ac nocte rapidissimis æstibus adusti. Tandem scientes hoc ei per sanctus accidisse, incenso simulachro crediderunt in domino.

De Eodem. Cap. LXVIII.

PRimis adhuc diebus cum cæpisset habitare in spelunca, aderat dies sanctus paschę. Erant eis tantummodo pauci & sicci panes & olera ex eis, quę sale aspersa reponi apud eos solent. Iussit ergo fratribus vt peteret vnusquisq; a domino si quid in die festo sumere libenter habeat. Quod illi iusserunt eum facere. Cumque complesset orationem. Et omnes respondissent amen Ecce repente ante fores speluncæ vident astare homines sibi penitus ignotos cum magna ciborum copia, & in quibus erant quedam, quę omnino in Aegypti regionibus nunquam visa sunt, pomorum genera, & magnitudo incredibilis vuæ, nuces, fici, & malapunica, faui mellis & lactis copia, nuclei quoq; ingentes, panes candidi & mundi, qui tamen peregrinæ viderentur esse prouinciæ. Viri non qui hæc attulerant statim ea tradiderunt, festinanter quasi ad eum a quo missi fuerant regressi sunt. Horum tanta fuit copia, vt vsq; ad diẽ Penthecostes quotidie ministrata sufficerent. Illiq; certi erant, ꝙ a Deo solennitatis gratia sibi missi fuerant. Quidam ex fratribus poposcit ab eo, vt sibi daretur humilitas & mansuetudinis gratia. Quo orante completum est. Orta fame omnes habitatores loci venerunt ad eum cum vxoribus & paruulis, qui iussit eos pascere, donec non haberet nisi tres sportas panis, qui vnius diei victum monachis præbere debebant, quas etiam iussit præferri in medium, & eleuatis ad Deum manibus, ait. Nunquid non potest manus domini multiplicare hæc sicut dicit spiritussanctus? Non deficiet panis in sportis his: donec satiemur omnes de fructibus nouis. Quatuor ergo continuis mensibus non cessauit erogari panis de sportis, nec deesse potuit aliquando. Motus ergo Diabolus ait ad deum. Nunquid Helias es tu, aut aliquis a ius Prophetarum, aut Apostolorũ, quod hoc facere ausus es? Qui ait. Quid inde? Nonne Prophetæ & Apostoli homines erant, qui nobis & fidem suam & gratiam tradiderunt? Aut tunc Deus præsens erat, nunc vero absens? Moris erat apud eum, vt fratres eius nõ prius cibum sumerent ꝗ communionem dominicam perciperent circa horam nonam, & post hoc interdum sic vsq; ad vesperam permanebant, verbum Dei audientes, post hoc cibo sumpto alij ad heremum secedebant, per noctẽ totam diuinas scripturas memoria recolentes. Alij præcepta gratia Christi, statim discedebant. s. soli spiritali cibo contenti, & hoc faciebant per plurimos dies. Iubebat fratres semper gaudere dicẽs. Tristentur gentiles, lugeant iudæi, plãgant sine cessatione peccatores. iusti vero lætantur. Non oportet prorsus inesse tristitiam his: quibus salus in Deo est, & spes in regno celorum. Nam hi qui terrena diligunt, super fragilibus & caducis rebus lætantur. Nos qui tantæ gloriæ, spem & æternitatis expectationem habemus, cur nõ omni exultatione gloriemur? Dicebat quoque propterea fratres aduenientes traditum est adorandos esse, vt certum sit in aduentu eorum, aduentum domini haberi Sic enim & Abraham suscepit eos: qui homines videbantur, dominus autem in eis intelligebatur. Interdum etiam cogere debemus fratres ad corporalẽ requiẽ contra ipsorum voluntatem. Monebat vt si fieri posset, quotidie communicarent Monachi, ne, qui se faciat longe ab his, longe fiat a Deo. Ieiunia legitima. i. quartæ & sextę feriæ dicebat non esse soluenda. Quia quarta feria Iudas Domini traditionem cogitauit, & ipse Dominus sexta feria crucifixus est. Videbiturque qui in his diebus sine aliqua necessitate soluit statuta ieiunia, vel cum tradẽte tradere saluatorem, vel cum crucifigente crucifigere. Si ergo his diebus superuenerit aliquis, ponenda est mensa ei soli, quod si noluerit, non est cogendus.

De Euagrio, Pallidio, Mela, & Paulo. Cap. LXIX.

SOcrates. Erat tunc temporis Euagrius duorum, Machariorum discipulus, a Gregorio Nazianzeno diaconus ordinatus, & cũ eo descendens in Aegyptum & viros illos inspiciens, vitam illorũ imitabatur. Hic Archidiaconus Gregorij aspectu erat pulcherrimus, & circa cultum vestis ornatus. Cumque eum quidam Senator zelotipus vxori suæ nosset esse notissimum, mortem ei parabat. Euagrius autem vidit in somnis, ꝙ quasi pro crimine cõprehẽsus esset, ferroque vinctus pedes & manus ad supplicium duceretur. Quod dum fieret, quidam protulit euangelium, & promisit eũ esse liberandum, si a Constantinopoli recederet. Idque compulit sibi iureiurãdo promitti, & ille tactis euangelijs, hoc se facere promisit, & vinculis solutus. Experrectus est, & credens visioni periculã declinauit, & venit Hierosolymam. Is duos libros valde vtiles scripsit, quorum vnus est de actuali vita intutulatus Monachicus. Alius appellatus cognitionalis. Socrates. Huius Euagrij discipulus fuit Palladius, cuius liber & de his & de similibus affluenter loquitur. Hic ait. Oportet & discere quæ nescimus, & fideliter docere quæ nouimus. Inter hos erat & Melas Episcopus, ad cuius Ecclesiã cum venissent qui Episcopos Arrianis resistẽtes exilio deportarẽt, viderunt eum tanquam vltimum Ecclesię ministrum candelas prę parantem, quẽ & interrogauerunt vbi esset Episcopus. At ille. Ego vos Episcopo nunciabo. Tunc ex itinere fatigatos ad Episcopi hospitium duxit, & posita mensa parauit vt valuit, post prandium se dixit esse Episcopum. At illi mirati propter reuerentiam dederunt ei fugam. Et ille. Non declinabo inquit quod mei similes libenter patiuntur. Huius Melantis frater fuit Salomon ex negociatore Monachus. Paulus autẽ in Libia quingentos Monachos habuit, nihil operabatur, nec parciebat, nisi quod comederet solum. Quotidie 300. orationes quasi in tributum Deo soluebat, & ne numero de relinqueret, totidem lapides ponebat: Et ad singulas orationes lapides ponebat in sinu.

De Abbate Or, & sancto Coprete. Cap. LXX.

HIeronymus in vitis patrum. Sanctus Or apud Thebaidam erat nonagenarius, barba prolixa, vultu & aspectu lætissimus, litteras primo ignorauit. Sed data est ei diuinitus gratia, & oblato codice a fratribus, quasi olim iam sciens litteras legere cępit. Consuetudo ei erat non prius corporalem cibum sumere, ꝗ spiritualem Christi communionem accipere. Idem Or dixit ad discipulum. Vide ne aliquando alienum verbum adducas in cellam istam. Vidimus & alium senem Bonum nomine mansuetudine omnes homines præcellentem. De quo dicebant, ꝙ neq; vnquam iurauit, neq; mentitus est, neq; iratus, nec ociosum aut superfluum protulit sermonem. Legitur de sancto Or, ꝙ hic cum iam multos annos in heremo peregisset, apparuit ei Angelus dicens, quotcunq; in hac vita positus conuerteris ad salutem, super tot principatum accipias in futuro: multa autem millia hominum per eum conuersa sunt. Quotiens frater aliquis venit, volẽs in heremo morari, sibi cellulam parauit, & supellectilia dedit. Quodam autem tempore vt ipsemet retulit sub nomine alterius, venerunt Dæmones in specie cælestis militię, tanquam magnum regem in curru deducẽtes. Isque qui a cæteris vt Rex habebatur, dicebat ei. O homo implesti omnia, superest vt tantum adores me, & transferam te in cœlũ sicut Heliam. Quod audiens cogitauit. Quid est hoc? Nonne ergo quotidie Saluatorem meum & Regem adoro? hic si esset ille, non a me

a me posceret quod indesinenter me facere sciret. Tunc ait. Ego Regem meum habeo, quem quotidie sine intermissione adoro, tu autem non es Rex meus: & continuo Dęmon euanuit. Hic etiam sanctus tribus annis pane Angelorum vixit, nullum cibum terrenum sumens. Sed Angelus eidem de cęlo tertia die afferebat. Dicitur et, ꝙ fratres cum eo commorantes sæpe Angelorum aspectum in Ecclesia canentium hymnos & laudes peruigiles viderent. Erat inter alios Copres Præsbyter annorum circiter 80. Hic interrogatus de Melchisedech, tundebat os suum dicens. Vę tibi Copres, quia quæ tibi mandauit Deus vt faceres dereliquisti, & quæ a te non requirit, illa scrutari presumis. Eius olera cum quidam gentilis furatus esset, non poterant coqui nec aqua calefieri. Quod fur videns retulit quæ abstulit, & factus est Christianus. Eadem nocte venerunt fratres, quibus olera collecta fuerunt necessaria, vnde sanctus Copres domino duplices honores retulit.

De Sancto Mutio heremita. *Cap. LXXI.*

HIc narrabat nobis, ꝙ primus in illa heremo fuit quidam Mutius, homo sanctissimus. Qui primo fuerat latro maximus, & sepulchrorum violator, in omnibus flagitijs opinatissimus. Qui cũ quadam nocte ad quandam virginem Deo sacratam per tectum cum quibusdam machinis vellet irrumpere, difficultate perpetrãdi operis fatigatus somno opprimitur, & per visum sibi assistere videt quędam regio habitu dicentem. Desine iam ab his flagitijs, & ab hac effusione humani sanguinis, & ab execrabilibus furtis, ad laborem conuerte vigilias, & suscipe angelicam cęlestemq; militiam: & ego te huius ducem militiæ & principem faciam. Et ecce ostenditur ei exercitus Monachorum, & principatum super eum tenere iubetur. Euigilans astantem vidit virginem requirentẽ quis esset, & cur & vnde veniret. Et ille quasi amens effectus, nihil respõdit: nisi hoc tãtummodo vt ei Ecclesiam ostenderet. Quem illa duxit ad Ecclesiam, & obtulit Præsbyteris, quorum ille pedibus prostratus rogabat se christianum fieri: & locum pęnitentiæ dari. Illi autem primi psalmi tres primos versus tradunt ei, quos sibi dixit sufficere. Tribusq; diebus permanens apud eos, profectus est ad heremum, vbi plurimo tempore demoratus est, cibum ex radicibus herbarum capiens. Rediens autem ad Præsbyteros reddidit versus suos tam verbis quam operibus. Permanensq; apud eos hebdomada vna, redijt ad heremum, vbi per 7. continuos annos in omni gratia degens, plenitudinẽ gratiæ cõsecutus est. Ita vt omnes pene scripturas memoriter teneret. Cibum die dominica tantum sumebat diuinitus delatum, qui ei sufficiebat vsq; ad alteram dominicam.

De Miraculis eius quæ narrauit sanctus Copres. *Cap. LXXII.*

CVm autem diligentissime sepeliendis mortuis indumenta apparet. Ait ad eum quidam adolescens eius discipulus. Vellem vt me mortuum ita indueres. plane inquit faciam, & tam copiose induam donec dicas: sufficit. Post non multum temporis ille defunctis est, quo induto, ait ad eum coram omnibus: sufficiunt hæc tibi ad sepulturam o filiola: an adhuc vis vt aliquid addamus? At ille obuoluta iam facie vultuq; constricto, dixit omnibus audientibus: sufficit pater, implesti quod promiseras. Pergens autem aliquando ad visitandos fratres quos instituerat, reuelatum est ei a Domino: ꝙ quidam ęger moriturus esset in proximo, hora iam erat ad vesperam. Cumq; videret solem iam demergi ad eum ait In nomine Domini nostri Iesu christi sta paulisper in itinere tuo, & expecta me donec ad vicum perueniam, quod & factum est. Ingressus autem domum fratris: pro quo festinaucrat, inuenit eum iã defunctum & oratione facta, accedens ad eum osculatus est eum dicens in lecto. Quid magis desiderij habes abire & esse cum Christo, an permanere in carne? Tunc ille recuperato spiritu, paululũ resedit dicens. Quid me reuocas pater? melius est mihi abire & esse cum Christo: permanere autem in carne quid mihi est necessariũ? Dormi inquit in pace fili, & ora pro me. At ille continuo se reclinans in lectulo dormiuit. Alium fratrem decumbentem cũ vidisset mortem difficiliter accipere, increpauit dicẽs. Cur imperatus es ad profectionẽ? At ille. Oro pater: vt intercedas pro me, quatenus mihi paruum tempus ad pęnitentiã dominus largiatur. Cui sanctus. Nunc inquit spatium pęnitentię requiris, vbi vitæ tempus impleſti: quid faciebas in hoc omni vitæ tuæ tempore? non potuisti vulnera tua curare, quinimo recentiora semper addebas. At ille eum permanebat exorans, ait ad eum Mutius; si vltra nõ addas tuis mala, orabo pro te dominum. Et cum orasset. Ecce tres annos concessit tibi Dominus. At ille surgens sine aliqua dilatione, secutus est eum ad desertum. Expletis autem tribus annis reduxit eum ad locum vnde eum assumpserat, statuitq; eum in medio fratrum, atque ex ipso materiam de fructibus pęnitentiæ produxit ad fratres. Ipso autem sermone faciente, cæpit frater ille quasi paululũ dormire: & continuo imperpetuum quieuit. Iste Mutius sępe trãsiuit Nilum pedibus suis aquam habens vsq; ad genua: frequenter ingressus est ad fratres hostijs clausis: & ad quemcunq; locum voluit in momento temporis, quamuis longe positus, est euectus.

De miraculis sancti Copretis, & Abbate Helia. *C. LXXIII.*

CVm hæc & multa alia Copres narraret: vnus ex nobis quasi ad incredulitatem eorum quæ dicebantur, tędere cępit, & prę tædio dormitare. Et ecce vidit per visum, & librum aureis & literis scriptum in manibus Copretis, vnde narratio senis deduci videbatur, & vocem cuiusdam viri canicie venerandi, dicentem sibi. Cur non audis intente quæ recitantur tibi, sed incredulus dormitas? Homines autem regionis illius arenam, quæ a sancto calcabatur & benedicebatur, aspergebant per agros, vt terræ sterilitas auferretur: hucusq; verba Copretis de Mutio. Hic Copres inueniens Manichęum seducentem plures, nec potens eum verbis excludere, ait ad populum. Accendite ignem plurimum, & tunc ambo intremus in flammam, et siquis exustus non fuerit, huius vera est fides. Quo facto senex apprehendens Manichęum, cæpit pertrahere eum ad ignem. Non, inquit, ita, sed vnusquisq; nostrum singulariter ingrediatur, primus tamen intrare debes, qui hoc ipsum proposuisti. At senex in nomine Christi se consignans, ingressus est flammam, quæ huc et illuc diuisa nihil ei nocuit, et stetit ibi dimidia fere hora. Quod videns populus compulit alium intrare: at ille cæpit subsistere et subtrahere se. Illi vero apprehendentes eum in ignẽ proiecerunt, deinde cum dedecore fugarunt. Idem vero narrabat fuisse in finibus Antinoi ciuitatis, quæ est metropolis Thebaidis, Heliã 100. et 10. annorum senem, quorum, 70. in solitudine transegerat. Hic dicebat: quodcunq; vitium propriæ passionis abieceris, eius vitii dæmonem etiam de obsessis corporibus poteris effugare. In vitis patrum. Dixit Helias: tres res timeo. Vnam quãdo anima mea egressura est de corpore meo. Alteram quando occursurus sum iudici. Tertiam quando proferenda est de me sententia. Ad hunc Heliam qui peccantem nolebat suscipere dixit Antonius Nauis pelago faciens naufragium perdidit quod portabat, et vacua vix peruenit ad terram. Cur ergo liberatam in terra vultis submergere. Idem Helias dixit. Pallor cum humilitate, et macies decus est Monachi. Idem. Monachus edens multũ et operans multũ non confidit, qui vero parum edit et si parum operatur, confidit et viriliter agit.

De Abbate Syro & Paulo & Esaia. *Cap. LXXIIII.*

HIeronymus. Beatus autem Copres inter cætera miracula quę narrauit, addidit etiam ne beato Syro et Paulo et Isaia. Qui cum aliquando ad ripam fluminis sibi inuicem occurrissent, vt fratrem quendam visitarent, nomine Anub, deprecantibus illis dominum, ne in via impedirentur: nauicula eis apparuit, quam ascendentes, iter quod tridui erat, in vna hora perfecerunt. Cumq; applicuerint, dixit beatus Isaias. Dominus ostẽdit mihi virum ad quem imus occurrentem et dicentem, vnicuiq; nostrum secreta cordis nostri, et Paulus ait. Et dominus ostendit mihi: ꝙ post triduum morietur homo ille. Cumq; ad monasterium a flumine iter incederent, occurens eis Anub, et benedicens eos. Et post de vniuscuiusq; meritis patefecit. Dixit ei Paulus, quia nouimus te post triduum decessurum a mundo, tu nobis de actib. tuis quibus Deo placuisti, ad memoriam et corroborationem fidelium narra: qui ait: ego nihil vnquam magnum feci, hoc tamen custodiui, semper in persecutione Saluatoris nomen confessus sum, nunquam mentitus sum, nunquam terrena desiderare volui, nunq; gratia Christi mihi defuit. Sed omnem cibum quem desideraui, Angeli mihi afferebant, nihil eorum quæ in terris fiunt, occultauit a me. Dominus: nunquam somnum appetii, sed semper eum videre, sed et Angelus Dei semper mihi astitit, qui omnia quæ in mundo geruntur, ostendit. Vidi etiam cætus iustorum Martyrum et monachorum sanctorum, quorum opus semper est laudare Deum et benedicere in simplicitate cordis et fidei. Econtra vidi Sathanam et Angelos eius in æterna pœna ignibus tradi. Cumq; hęc et alia per triduum eis narrasset, spiritum tradit in manus Angelorum, videntibus illis delatũ in cœlum et laudantem Deum cum Angelis atq; canentẽ.

De Sancto Heleno & eius miraculis. *Cap. LXXV.*

DE sancto autem Heleno dixit, cum diu in heremo habitasset, voluit fratres visitare, quibus attulit cibaria. Cumq; in medio itinere pondere eorum grauaretur, vidit onagros per heremum discurrentes, quorũ vnum vocauit dicens. In nomine Dñi mei Iesu Christi, veniat vnus vestrum et ferat sarcinã istã. Et continuo vnus accessit, ipsuq; simul cũ sarcina velocissime ad fratres detulit. Alio quoq; tpe visitãs frẽs inuenit eos non adeo solẽniter celebrare diẽ Dñicum, vt deberent, agnita causa. s. quia non habebãt sacerdotẽ, quia trans flumen quoddam manebat: quo nemo venire poterat propter

propter Crocodilum, qui in medio occidebat homines. Ait senex. Ego vadem pp sacerdoté Tunc veniens ad aquã, vidit Crocodilũ venientem & supponenté se sibi, & ascendit super eũ, & cito deuectus est ad cellam Sacerdotis, quem adduxit secum ad aquam vt transiret. Dumq; Sacerdos non adesse causaretur nauigium, respondit. Ne timeas, paratum est, & voce magna Crocodilum vocauit, & dorsum eius ascendit, Præsbyter vero solo visu bestiæ perterritus aufugit, nec vllatenus voluit accedere. Tunc vir sanctus solus transuectus est, & cum a bestia descendisset, ait. Melius est tibi mori, quàm tot scelerum reatu inuolui, & continuo expirauit. Contigit etiam: vt quidam adolescens illum maxime deprecaretur, vt eũ posset imitari ad heremum, quo impetrato tandem secutus est eũ. Hunc cum Dæmones turpibus fornicationibus & cogitationibus affligerent: cito ad sanctum Helenum aufugit, confitens ei peccatũ & illusiones. Tunc vir Dei digito suo circunducto in arena circa cellulam adolescentis. circulo prohibuit in nomine Domini Iesu, ne Dæmones statutum limitem transgrederentur. Et ita virtute verbi, de cętero adolescens securus in spelunca permansit. Hic etiã aduenientibus fratribus, non habebat quid eis apponeret, sed solebat iuuenem videre sibi deferentem cibaria quæcunq; appeteret. Quibus ante cellam depositis iuuenis non comparuit.

De sancto Abbate Paphuncio. Cap. LXXVI.

HIero. in vitis patrum. Vidimus & monasterium Paphuncij, qui & habitator erat vltimi deserti in regionibus Heracleas splendide apud Thebaidam vrbé. Hic cum multo tempore angelicam vitam duxisset, oratione facta ad dominum, vt ei ostenderet cui sanctorum similis esset, affuit ei Angelus dicens, similé esse cuidam Simphoniaco, qui in vicino loco cantandi arte victum quæsiuit. Tunc vir Dei inuento illo, vitam eius scrutatus, inuenit eum primo fuisse latronem, & inter cætera mala, duo laudabilia gessisse. Ait enim. Cum ego & socij mei virginem quandam rapuissemus, & socij mei corrumpere eam voluissent: ego de manibus illorum rapui, & intactam domi restitui. Alio quoq; tempore vidi mulierem in heremo honestæ formæ errantem. Cumq; hanc mihi causam diceret, ꝙ vir suus cũ duobus filijs suis incarceratus esset propter debitum fiscale, & ipsa etiam ad cósimiles pęnas quęreretur, & ideo sic oberrabat: ego duxi eam ad speluncam meam, & animam eius post triduum fame collapsam refeci, & dedi ei 300. solidos, quibus postmodum virum suum & filios liberauit: his auditis vir sanctus dixit se nunquam tale fecisse. Adiungens, quia ergo non minimo loco haberis apud Deum, sequere ipsum. Tunc ille cito de manibus proiectis fistulis secutus est eum. Ac trienniũ in maxima abstinétia cótinuauit, & sic inter manus Angelorum reddidit spiritum. Tunc orauit sanctus Paphuncius vt ante, cui Angelus dixit esse se similem primario cuiusdam vici. Ad què cum vir Dei venisset, cum magna reuerentia susceptus est. Et eius vita requisita vix impetrare potuit, vt sibi eam referret. Tandem ait. Quoniam vir Dei sanctus es, ideo cunctis alijs occultata, tibi pandam licet minima sint. Ego vxorem duxi tantummodo causa prolis, ex qua tres filios suscepi. Iam 30. anni transacti sunt, ex quo vltimus natus est, nec postea ipsam vel aliam noui, similiter nec ipsa alium virũ. Addidit etiam ꝙ suscipere hospites non cessabat, hospitem sine viatico nunquam dimittens. In iudicio nunquam personam acceperat, litigantes nunquam præteriens, nisi eos concordasset, nunquam greges eius alienas fruges læserant. Volentem seminare in agro suo, nunquam prohibuit meliora noualia illi relinquens quãtum in se fuit. Nunquam permisit, vt potentior inferiorem pręmeret. Sed studebat vt neminé contristaret. Et quid plura, inquit, oĩa opera misericordiæ inquantum potui, vel inquantum audire potui hominem fecisse, quantum in me fuit expleui. Hoc audiens vir sanctus ait: nihil tale feci. Igitur restat tibi vt nudus nudum Christum imiteris. Quo audito statim abijt, nec post multum tempus vir sanctus sedens in cella sua vidit animam illius ab Angelis delatam, & statim adijt cellam illius, quæ non longe erat a sua, & inuétum corpus sepeliuit, & seipsum maiorib. exercitiis dedit. Tertio orauit sanctus sicut prius. Et tunc ei Angelus ostendit viam: qua incedens inueniret sibi similem: tunc procedens vir sanctus, inuenit mercatorem duas naues habentem, in quibus habuit 30. milliũ solidorum ad mercaturam. Quem cum videret sanctus ait. Relinque hæc quę de terra sunt, & cælestibus te iunge, & statim ille acquieuit: post aliquot tempus consummatus & congregatus est ad congregationem iustorum. Et non multo post astitit Angelus Paphuncio dicens. Veni benedicte, ingredere æterna tabernacula tibi debita. Tunc vnam diem postea agens Præsbyteris aduenientibus ait. Nemo siue fur siue mercator debet contemni, quia in omni gente habet Deus animas aliquas sibi placentes. Et postquam virtutes a Deo sibi datas narrauerat, vitam finiuit præsenté, & ingressus est æternam. Idem Paphuncius propter latrones contra propositum suum bibit vinum, & sic lucratus est eos.

De Thaiside Meretrice conuersa. Cap. LXXVII.

EX gestis eius. Fuit eo tempore puella quędam, nomine Thaisis, decora nimis: quam mater eius a paruula statuit in prostibulo, factaq; est famosissima meretrix. Multi enim etiam longinquis regionibus ad eam confluebant. Sed & amatores eius pro zelo litibus inter se consertis, frequenter eius limina sanguine replebant. Quod cum audisset Paphuncius Abbas, sumpto habitu sæculari, & vno solido, profectus est ad eam. Quam vt vidit, protinus proferens solidum ei dedit. Quæ accepto pretio, ait. Ingrediamur domum. Cumq; ingressus esset, inuitatus ab ea, vt lectum pretiosis vestibus stratum ascenderet. Dixit ad eam. Est hic aliquis locus secretior. At illa, est. Et senex. In illum egrediamur. At illa, si hominem vereris, nullus te in hoc loco conspicit. Si vero Deum metuis, vbicunq; fuerimus inspicit Deus. Cui senex. Scis esse Deum? Illa respódente, se scire Deum, & eius regnum futurum, tormenta quoque peccatorum. Senex ait. Si ergo nosti, cur tantas animas perdidisti: & nunc non solum pro anima tua, sed etiam pro illorum ratione redditura damnaberis. Illa hoc audiens pedibus eius prouoluta, cum lachrymis trium dierum inducias petiit, post quos factura esset quicquid ei pręciperet. Qui cum ei locum cõstituisset: vbi venire deberet, illa collectis omnibus, quæ ex peccato lucrata fuerat, perlatisq; in medium ciuitatis, populo spectãte combussit. Et post hoc ad locum, quem Abbas ei constituerat, perrexit. Quam ille reperto virginum monasterio, in cellulam paruam recludens, hostiũ plumbo sigillauit, & paruam fenestram reliquit, per quam ei cibus modicus inferretur. Iussitq; illi quotidie parũ panis aridi, & paulum aquæ ministrari. Atq; quęrenti quomodo deberet orare Deũ. Respondit. Non es digna Deum nominare, sed tantum incumbés, contra orientem respice, hunc sermonem frequenter iterans. Qui plasmasti me, miserere mei. Igitur tres annos conclusam Abbas Paphuncius condoluit, profectusq; est ad Antonium, vt ab eo requireret, an Deus peccata sua illi dimisisset. Cumq; iubente Antonio discipuli eius nocte singuli singillatim orassent incessanter, vt Deus alicui ex eis, causam illam declararet. Cito vidit Abbas Paulus lectum in cœlo pretiosis vestibus adornatum, quem tres virgines clara facie tenentes tres lampades ante eum custodiebat, eratque super eum lectum corona immarcessibilis posita. Cumq; Paulus eis diceret, non est hæc gloria nisi patris mei Antonij. Ad hoc vox diuina respondit. Non est patris tui Antonij, sed Thaisis meretricis. Quod cum mane facto Paulus retulisset, cognita Dei virtute, Paphuncius cum gaudio discessit. Et mox profectus ad locũ, hostium quod plumbo signauerat, dissipauit. Dixitq; beatæ peccatrici. Egredere, quia remisit tibi Deus peccata tua. At illa. Testor, inquit, Deum, quia ex quo huc ingressa sum, ex omnibus peccatis meis quasi farcinam mihi feci, & ante oculos meos statui: & sicut non discessit anhelitus de narib. meis, ita nec quidem vno momẽto vsq; ad hanc horam peccata mea a me recesserunt.

De Sancto Basilio Cæsariensi Episcopo. Cap. LXXVIII.

EODEM tempore Basilius Cæsariensis Episcopus Cappadociæ clarus habitus est. Cuius vitam mirabilem descripsit sanctus Amphilochius Hiconij Episcopus. Amphilochius. Hic Basilius, cum olim esset septennis, a parentibus litteris philosophicis deditus, postea Matrem verborum Athenas apprehendit, ibi cum Græorio Nazianzeni postea Episcopo, & Iuliano, & Libanio studuit in doctrinis græcis, ibiq; nullatenus inuenire valens omnium creatorem quadam nocte vigilantem, eum diuinus quidam fidei splendor accendit perlustrare totius religionis scripturam. Profectusque in Aegyptum libros sacros petijt, & diuinorum meditationi vacauit. Reuersusque in Græciam multis philosophis viam salutis ostendit. Inter quos Eubolum præceptorem suum requirens inuenit disputantem. Repræhenditque eum: hi autem qui cum eo erant, quis reprǽhendit te, inquiunt, o philosophe? Qui respondit. aut Deus, aut Basilius. Conuersusq; ab Basilium ait, quę est diffinitio philosophiæ: qui respondit. Prima diffinitio philosophiæ est meditatio mortis. Et ille admirans ait. Quis est mundus? qui respondit: qui est super mundum, & dulces quidem sunt mundi sermones. Amatus autem est mundus ei quæ continet eum vitiose. Et alia est voluptas corporis alia spiritus, & simul hæc coesse non possunt cuidam. Nemo enim potest duobus dominis seruire. Tribusq; diebus incibati conquirentes manserunt. Tunc Eubolus cognita ab eo via veritatis, humiliauit se sub eo, offerens

se &

se & sua. Venditisque omnibus quæ habebant, & datis pauperibus vt irent in Hierusalem, veniunt Antiochiam, vbi Libanio Sophistæ & discipulis eius, cum verbum fidei prædicassent, venerunt Hierusalem, vbi ab Episcopo Maximino regenerationem præstari petentes, veniunt cum eo ad Iordanem, & orauit Basilius signum reuelari fidei eius. Tunc venit super eos fulgur & columba ex eodem fulgure: quæ turbans aquam reuolauit in cœlum. Et post annum baptizati redierunt Antiochiam, vbi sub Milecio Episcopo diaconus consecratus est Basilius. Deinde Cæsaream illis adeuntibus nocturna visione reuelatus est Eusebio Episcopo aduentus eorum. Et quia successor eius fieret Basilius, quod non multo post factum est. Et consecratus petiit a Deo sibi dari gratiam & intellectum propriis sermonibus offerendi sacrificium altaris Et post sex dies in extasi factus est, in aduentu Spiritussancti ministrare cœpit. Quadam nocte aduenit ei dominus Iesus in visione cum Apostolis, faciens propositionem panis in altari, & excitauit eum dicens. Repleatur os tuum laude, vt singulis diebus offeras mihi sacrificiū. Qui non ferens oculis visionem, accessit ad altare, & sic scripsit in cartha. Repleatur os meum laude, vt hymnum dicat gloriæ tuæ. Et post finem orationis exaltauit panem, & diuidēs in tres partes, vnam communicauit. Aliam reseruauit consepelire sibi. Tertiam imponens columbæ aureæ, quæ super altare pependit. Et exeunte eo Eubolus & cleri princeps, qui stabant ante portam templi prostrati, coram eo dixerūt se vidisse lucem intelligibilem in templo, & viros candidatos, & audisse vocem populi glorificantis Deum. Et congregata multitudine ad diuinum mysterium in Ecclesia: quidam Hebręus mysterium officiji explorare volens, permiscuit se populo. Et vidit infantem partiri in manibus Basilij. Et accedēs cum alijs sumpsit vere carnem Domini. Quod indicās vxori suę, baptizatus est cum omni domo sua.

De Seruo, quem a potestate Diaboli liberauit. Cap. LXXIX.

QVidam etiam Senator nomine Proteruis suam filiam voluit Deo consecrare. Cui inuidens Diabolus, vnum de seruis suis ad amorem eius incendit. Qui alloquens incantatorem vnum accepit ab eo epistolam dicentem. Vade & sta super monumentum gentilis nocte, & exalta chartam in aere, & astabunt ibi Dæmones, qui adducent te Diabolo. Quo facto Diabolus legens epistolā ait, credis in me? qui respondit: credo. Et ille: abrenuncias Christo: qui ait, abrenuncio. At ille: perfidi estis vos christiani, qui quando opus me habetis venitis ad me. Sed post completa desideria vestra, reuertimini ad Christum vestrum: qui benigne suscipit vos, sed fac mihi manu scriptam Christi tui & baptismatis abrenunciationem voluntariam & professionem mei, quam habeam in die iudicii: & statim complebo desiderium tuum, quod & fecit. Tunc immisit spiritus fornicationis ad puellam & inflammauerunt eam in amorem iuuenis, quæ proiiciens se in terram, cæpit clamare ad patrem: miserere mihi pater, quia torqueor propter talem puerū, coniunge me illi, alioquin moriar. Ille vero multis precibus & blādiciis nullateaus valuit resistere, dedit eam puero. Qui post modicum tempus a quibusdam designatus est Ecclesiam non intrare, neq; sacra communicare, & dixerunt coniugi eius. Scis quia vir tuus non est Christianus, sed alienæ fidei? Tunc illa dolore repleta prostrauit se, & cæpit vngulis se discerpere, & pectus tundere clamans. Heu cur nata sum? Ad quam vir eius accurrens non esse verum quod audierat, contendebat. Tunc illa in consolationem veniens ait. Si vis mihi satisfacere, cras eamus simul ad Ecclesiam, & coram me participa sacrum mysterium. Tunc coactus dixit ei sētentiam capituli. At illa cucurrit ad sanctum Basilium narrans ei gestorum ordinem. Qui vocans puerum, sciscitatus est ab eo si ita esset. Et ille cum lachrymis retulit omnia. Cui sanctus, vis reuerti ad Deum? Qui respondit, volo, sed non valeo, quia scripto abnegaui Christum, & professus sum diabolo Cui sanctus, non sit tibi curæ, benignus est Deus. Et iterum. Credis saluari? Qui respōdit. Credo domine, adiuua incredulitatem meam. Tunc recludens eum facto signo crucis in eo collaborabat ei per tres dies. Post quos visitauit eum dicens. Quomodo habes fili. Qui ait, sancte Dei, non fero clamores Dæmonum & terrorem & lapidationes tenentium manu scripta mea, & dicentium. Tu venisti ad nos, non nos ad te. Cui sanctus: noli timere, in Deum crede: & dans ei modicam escā cum signo crucis Christi reclusit eum. Et post paucos dies visitans ait. Quomodo habes? qui respondit: a lōge clamores eorum audio & minas, sed non video eos. Et iterum dans ei escam, & recludens abijt. 45. die reuersus ait. Quomodo habes frater? Qui respondit: bene sancte Dei, vidi enim te hodie in visu pugnantem pro me, & vincentem Diabolum. Tunc vir sanctus vocans omnem clerum, monuit vt orarent pro eo illa nocte. Apprehensumq; puerum ducebat in Ecclesiam. Quem etiam Diabolus visibiliter apprehēdēs, conabatur rapere eum de manu eius, ita vt virum sanctum compelleret trahens puerum. Cui ait: præiudicas me o Basilij. Ego enī non veni ad eum, sed ipse ad me: & ecce manu scriptā cartulam quam ego ad iudicium fero. Audiebant etiam plurimi vocē eius clamante populo kirieleison. Cui sanctus. Benedictus Deus, non de flectet populus iste manus ab altitudine cęli, donec reddas manu scriptam. Et orante diu populo manibus extensis in cęlum. Ecce manu scripta per aerem delata ab omnibus visa venit, & in manibus Basilij posita est Qui gratias agens ait puero. Cognoscis has litteras? Qui respondit. Etiam pater de manu mea scriptæ sunt. Et disrumpens eas reddidit eum coniugi suæ, dans ei regulam decentem.

De præsbytero Anastasio & eius leproso, quos Basilius visitauit. Cap. LXXX.

SAnctus quoq; Basilius quadam die splēdore diuino illustratus, exiuit de ciuitate sua, dicens quibusdam ex discipulis suis: filij sequimini me vt videatis mecum gloriam Dei, & admiremur de discipulis magistrum. Cognouit & hoc virtute Spiritussancti. Præsbiter Anastasius, qui habebat vxorem 40. annis secum in virginitate cohabitantem, & ipse quotidie in pane & aqua ieiunabat præter sabbatum & diem dominicam. Dixitq; mulieri sorori suę visum. Ego vado agricolari. Tu surge & orna domum, & circa horam nonam thuribulum & cereos accipiens, vade obuiam sancto Basilio Archiepiscopo. Venit enim diuertere in domum peccatorum. Quod cum illa cum veneratione & timore fecisset. Sāctus pater data ei benedictione ait. Quomodo habes domina Theogēnia? Quę expauēs in vocatione nominis sui dixit: bene sancte Dei. Qui ait, vbi est dominus Anastasius frater tuus? Quæ respondit. domine vir meus est, & abiit agricolari. Qui dixit: in domo tua est. Expauens mulier his verbis & stupefacta, cecidit in terram clamans. Sancte Dei ora pro me peccatrice, quia magnas & admirabiles in te video causas. Qui faciens super eam orationem coram omnibus ait. Extende pannum inter brachia tua, & cum extendisset eum, iussit effundi carbones de thuribulo in pannum, & super ponens incensum ambulabat præcedens eos. Venientibus ergo in domū præsbiteri, obuiauit & ipse, & osculatus sanctos pedes, ait. Vnde mihi vt veniat sanctus Dei ad me? Cumq; abijssent in Ecclesiam iussu Archiepiscopi Præsbiter ad sanctum mysterium stetit, & dum ministraret vidit sanctus Basilius & quidam de dignis tempore exaltationis corporis Dominici Spiritumsanctum descendentē in specie ignis, & circundante Præsbiterum & altare. Cūq; communicassent & ad domum redijssent, accipiētibus illis escam, dixit ei sanctus Basilius. Enarra mihi vnde tibi thezaurus iste, et q̄ est vita tua. Qui respōdit. Ego peccator sū subditus tributis publicis, habens iuga boum duo vnum ad ministrationem peregrinorum, alterum ad ministrationem vectigalium, et est coancilla mea mulier ista, quæ ministrat pauperibus et mihi. Dixit ei sanctus: voca eam sororē tuam, sicut et est, et enarra mihi virtutes tuas. Qui ait. Non habeo quicquam boni, et alienus sum ab omni virtute. Tunc duxit eum sanctus ad vnam e cellulis domus, et dixit ei. Aperi mihi hostium. Qui cum nollet aperire, dicens esse necessarium domus. Sanctus aperuit illud sermone, et introiens inuenit ibi leprosum, pluribus corporis membris defluxum. Dixitq; Præsbitero Cur voluisti occultare thesaurum tuum illum? Qui respondit: vere furiosus est et iniuriosus Ideoq; timui ne forte laberetur in sermonem. Cui ille, bene in illum certasti, sed sine me nocte hac ministrare ei, vt et ego mercedem recipiam Tunc reliquerunt sanctum Dei in cellula cum leproso, clauseruntq; hostium. At ille tota nocte faciens super eum orationem, sanauit eum: et educens eum, reuersus est in ciuitatem.

De Scriptis sancti Basilij, & regula eius. Cap. LXXXI.

HIero. de illust. vi. Basilius Cæsareę Capadociæ quæ prius Mazacha vocabatur, Episcopus egregius contra Eunomium elaborauit libros De spiritusancto volumē, et in Exameron Homel. 8. Astericon, et alios breues variosq; tractatus. Actor. De libris sancti Basilij hic apud nos tantum hos repperi in examerοn libros 10. De institutione Monachorum regulam in libro vno. De libris quidem examerοn multa opera in operibus nostris diuersis locis excerpsi. De institutis autem Monachorum adædificationem legentium et ipsius beati viri sanctitatem atq; prudentiam innotescendam, hoc in loco quędam vtilia breuiter inserere volui. Basilius in regula sua. Ea quæ nobis insita sunt, si recte et competēter moueamur in opus hoc est secundum virtutem viuere. Si vero naturæ beneficia corrumpamus, hoc est in malitiam vergere. Est ergo mali diffinitio ista, non recte vt motibus animi a Deo nobis insitis. Virtutis aūt diffinitio eisdem motib. recte vti secundū mandatū Dei, et s̄m conscientiā. Igitur affectu quodam naturali constringimur ad omne quod bonum putamus. Sed et erga carnis nostræ pro-

pinquos nullo docente in amore constringimur,& his quoq; quorum beneficia accepimus,omni affectu & officijs copulamur. Et quid tam bonum quàm Deus? Ineffabilé prorsus ego sentio amorem Dei,& qui sentiri magis q̃ dici possit. Qui ergo Dominus in nobis virtutum semina seminauit, sine dubio horum fructum requirit.

De Laude vitæ solitariæ & communis. Cap. LXXXII.

PLurimum autem prodest ad conseruandam Dei memoriam secretius & remotius habitare: nec cum his qui negligentius agunt viuere. Accidit enim hic, vt respiciens anima ad multitudinem nequiter viuentium, primo quidem impediatur, ne malorũ suorum capiat intellectum,& possit quę deliquit, per penitentiam purgare, vel causas culpæ vitiorum emendatione rescindere, quia in comparatione pessimorum aliquid iam magni æstimat se perfecisse. Deinde impeditur conturbationibus & occupationibus, quas communis vita hominum habere solet. Veruntamen in multis etiam video vniuersale esse, communem vitam ducere cũ his qui eiusdem voluntatis sunt atq; propositi plusquàm solitariam. Primo quia etiam ad vsus corporales victusq; ministerium vnusquisq; solus non sufficit, sed inuicem opera nostra indigemus, sed nec ratio charitatis permittit quod suum est quærere. Deinde nec culpas suas aliquis facile cognoscit, cum qui arguat nemo sit. In conuentu autem fratrum delinquenti delictum suum facile apparet, cum a pluribus arguitur vel notatur. Sed & aduersus insidias Demonum multo cautior est & vtilior societas plurimorum, quã solitaria vita. Incontinentię signum est, inordinatis & incompositis motibus agere. In risu cũ vtiq; subridendo tantummodo lætitiam mentis oporteat indicari. Indecorum est enim crepitantem cum sonitu eleuare risum, quod per incontinentiam mentis accidere solet etiam inuitis, quæ res grauitatem & constantiam animi emollire ac resoluere solet. Naturale est cibi desiderium, quoniã quidem corpus humanum semper exolescit,& defluit: iccirco repleri indiget cibis ac reformari. Si quid ergo illud est quod potest vel breuius vel facilius hanc replere necessitatem corporis, id potius in cibis eligendum est. Sed & quæcunq; manifestam aliis infestam inferunt noxam corporis, deuitanda sunt. Absurdum enim videtur propter substantiam corporis cibum sumere,& rursum pro pter ipsos cibos corpori perniciem inferre. Oportet tamen omni modo illis vti cibis, qui & facilius & vilius comparantur, vt non occasione abstinentię inueniamur prætiosa queq; ac difficiliora sectari, dum suauitate condimentorum viles natura cibos in summum & delicatum saporem conamur extollere. Vestimentorum viles natura cibos in summum & delicatum saporem conamur extollere. Vestimentum autem nobis tale eligẽdum, quo possit nuditas operiri,& vis frigoris atq; omne quod extrinsecus lædit arceri. Tale etiam quod nobis vsum exhibeat longiorem, ita tamen vt in nullo lædatur regula voluntariæ paupertatis, quod deniq; ad oĩa nobis possit sufficere:& in die honestum appareat,& in nocte necessitatem expleat. Velut autem quidam Pedagogus est infirmis habitus ipse religionis, vt etiam inuitos eos ab opere inhonesto in decentiq; custodiat. Non enim similiter turpe est in quolibet alio si inhoneste quid agat, sicut in his qui vitam sobriam etiam ipso habitu profitentur. Cum humilitate debet quis a fratribus obsequium suscipere, sicut seruus a domino, sicut Petrus a Christo. In quo simul etiam docemur eorum periculum, qui nolunt suscipere fratrum obsequium.

De Hypocrisi & veritate vitæ & obedientiæ. Cap. LXXXIII.

INterdum quidem potest esse mali cordis bonitas simulata, bonum autem cor malum non potest simulare, quia dicit Apostolus, prouidentes bona &c. Quid ergo est gaudium in domino? Hoc certe cum secundum mandatum Dei gerimus, vel in gloriam Dei agimus, vel pro nomine eius gaudenter patimur, vel alijs recte agẽtibus congratulamur. Manducat quis & bibit in gloria Dei, si in memoria semper habeat Deum a quo pascitur, sic & anima & torquere contestetur per singula se & gratias agere, & non securum manducare, & quasi operarium Dei, ab ipso refici ob hoc, vt ad laborem vel expletionem sufficiat mandatorum. Quomodo autẽ apparet is, qui omnibus hominibus vult placere, cum præsentibus quidem his qui laudare possunt, agit aliquid boni operis. Nullo autem tali præsente, vel etiam his, qui vituperare possunt astantibus, segnis est & pigrior in opere. Si enim domino placere vellet, vtique & in omni loco idem esset,& idem gereret per arma iustitię a dextris &c. Qui hoc quidem quod ei iniugitur deuitat, & aliud quærit, multorum causa malorum efficitur tam sibi, quàm cęteris: quia & aditum contradictionis pluribus aperit,& seipsum ad contradicendum insuefecit. Si aũt ratio est aliqua, qua sibi recte excusa re videtur, exponat hanc ipsã ei qui præest, vt ipse probet si excusatione dignum est quod allegat. Qui autem obediendo murmurat, infidelitate ægrotat,& certæ spei fiduciam non gerit. Monachus qui auctoritate sua aliquid facit manifestissime morbo superbiæ detinetur. Sed oportet illud suscipere, quod ab his qui presunt iniũgitur. Qui autem fideliter & pure Deum diligit,& certus est de retributione Domini, non putat sibi sufficere ea, quæ sibi iniunguntur: sed semper vlterius augmenta operis quærit, etiam si supra vires suas videatur esse quod facit. Omne autem quod ad religionẽ pertinet, si ex necessitate,& non ex proposito ac deuotione, fiat periculum generat. Si quis fratrum iratus nolit accipere aliquid eorũ quæ ad vsum præbentur, dignus est vt etiam si quærat nõ accipiat. vsq; quo probet is, qui pręest: qui cum viderit vitium animi curatum tunc et quod corporis vsibus necessarium est præbeat. Pauperibus venientibus ad hostium & petentibus, non debet vnusquisq; panem vel quodlibet aliud porrigere, sed is cui dispensatio iniuncta est,& cum consideratione debet hoc facere. Si quis autem præter eius voluntatem hoc facere præsumit, tanq̃ inquietus & indisciplinatus confutetur, vsq; quo discat loci sui ordinem custodire.

De opere & psalmodia cæterisq; religionis documentis. Cap LXXXIIII.

QVi operantur in monasterio vtensilibus suis, debent vti sicut vasis Dei vel Deo consecratis. Qui autem cõtemnit, vt sacrilegus iudicandus est. Si quis animam ita incendit in singula verba psalmorum sicut gustus, intentus est ad discrepationem saporis eiborum. Ille est qui complet quod dicitur psallite sapienter. Illi cui cellarij cura commissa est erga eum qui præest: ministre debet Domini dicentis, non possum a me ipso facere quicquam ad cæteros vero eius quod scriptum est diuidebatur vnicuique pro. t. o. e. Illi qui præest oportet diligenter discutere ad quam partem aptus sit vnusquisq;,& ita iniungere illud quodcunq; est operis vel officii, vt nec illi qui iniungunt ex hoc ideo condemnentur q̃ nõ aptum alicui officium iniunxerunt,& inueniantur mali esse dispensatores siue animarum siue mandatorum Dei. Nec ipsi quibus iniungitur occasionem peccati ex hoc habere videantur. Ille suscipit regnũ Dei, vt puer qui talis est ad doctrinam domini, qualis puer in discendo, qui nec doctoribus contradicit, nec rationes & verba componit aduersus eos resistens, sed fideliter quod docetur suscipit,& cum metu obtemperat & acquiescit. Solum ad solam accedere nulla religionis ratio permittit. nec quilibet passim, sed certo quas et certo tempore et certo in loco, et certis personis apparere & loqui debeat, vt excludatur nephanda omnis suspicio. Qui quãcunq; Dei gratiam detinet in suis vsibus, et non eo ad aliorum vtilitatem vtitur, iam tanquam occultati talenti crimine condemnatur. Quomodo probari potest, vtrum quis arguat peccantem ex affectu pietatis, si cum misericordia hoc agit? Et est in eo illud q̃d dicit Apostolus. Si quid patitur vnum membrum s. o. m. Deinde si omni peccato similiter affligitur et constringitur erga omnes q̃ peccant. Et iuxta sententiam euangelij inter se et ipsum solum arguat. Actor: hæc de dictis sancti Basilij ad præsens sufficiant.

De Gregorio Emiseno fratre sancti Basilij, & de suprascriptis eius. Cap. LXXXV.

RVfinus 10. lib. Fuerunt autem Basilio duo fratres. Grægorius & Petrus, quorum alter in verbo doctrinæ, alter in operibus fratrem ita exæquabat, vt vterq; vel Basilium vel Grægorium redderet. Extant etiam ipsius Græg. minoris aliquot opuscula luculenta. Hieronymus vbi supra. Gregorius Emisenus Episcopus frater Basilij Cęsariensis ante paucos annos mihi & Gregorio Naziãzeno contra Eunomium legit libros, qui & multa alia scripsisse & scribere dicitur. Actor. Huius Grego. fratris Basilii liber est de imagine. i. hominis conditione, quem edidit in supplementum examerон ipsius Basilij. Qui tamen liber caute legendus est, propter quasdam notulas falsitatis intermixtas. Hæc autem pauca de infirmitate simul ac dignitate hominis ex eodem libro breuiter cõscripsi. Grægorius Emisenus. Nudus quidem naturalibus tegumentis, inermis etiam & inops, omniumq; necessariarum rerum egentissimus homo in hanc vitam producitur, qui iuxta id quod cernitur, miseratione potius quàm fęlicitate dignus esse videatur. Nõ enim armatur productione cornuum, non vnguium vel dentium munitione munitur, nel aliqua culeo letiferum infundit virus. Quibus rebus pleraq; ferarum atq; serpentum,& in vltionem sui naturaliter instruuntur, nec pilis corpus obtegitur, cum oporteret eum, qui ad aliorum præponebatur imperium, propriis armis naturali prouisione vallari, nec ad custodiam sui aliorum adminiculis indigeret. Nam leo quidem & aper & si quid simile, est sufficientem pro sua salute virtute naturaliter possidet, & tauro cornua sunt,& pernicitas lepori, ceruoque saltus & certus intuitus, & aliis animalibus magnitudo, & cęteris prominens oris officium, volatilibus etiam pennarum officium, & apibus aculeus. Cunctisq; prorsus vnum naturale quidem præsidium constat esse collatum. Solut autem homo præ omnibus creditur destitutus, & his quidem qui currendi velocitate præeminent pigrior. Illis autem

tem qui mole corporis eminent tenuior, eis etiam qui naturalibus armis excellunt, despectior esse cognoscitur, et quomodo dicet aliquis vniuersorum talis sortitus est principatum: Sed ad hoc nihil arbitror esse difficile demonstrare, quia per id quod naturæ nostræ deesse creditur, certa datur occasio qua subditorum omnium dominium consequatur. Nam si huiusmodi adminicula corpori suo naturaliter attributa haberet, primum quidem bestijs similis existeret, et occursione ipsa difficilis appareret. Deinde in alios domi natum exercere sperneret, quorum nullis prorsus adiutorijs indigeret. Nunc autem in singulis quæ nobis mancipantur vsus vitæ nostræ dirimitur, vt necessarium in eis habere principatum videamur. Nam corporis nostri tarditas, et ad motum celerem difficultas, equorum nobis adhibere prouidentiam fecit, quæ et annuis alnorum redditibus ea quæ natura deerant supplementa prospexit. Et alijs quoq; causis: quæ ad vitam necessaria sunt iumenta nobis subiecta sunt. Quia enim et morsu indigebamus et dentibus, ad cohibendas vltione bestias, id quod nobis defuit canum natura suppleuit, pro cornibus et vnguibus fortius atq; penetrabilius ferum ab hominibus inuentum est.

De sancto Effrem Syro. Cap. LXXXVI.

AMPHILOCIVS de vita sancti Basilii. Porrò sanctus Effrem Syrus cum esset in heremo audiens opera sancti Basilii, sine intermissione postulabat sibi qualis esset reuelari. In extasi ergo factus vidit columnam ignis: cuius caput ad cęlum pertingebat: et vocem de super dicentem audiuit, talis est magnus Basilius. Et cōtinuo accipiens interpretem venit Cæsaream. In festo autē Theophaniæ, intrans clam vidit procedētem in Ecclesiam magnum Basilium in stola candida cum clero candifero. Et ait sequenti se, in uanum laborauimus vt suspicor frater. Iste enim in tali ordine cū sit, non est quemadmodum vidi, et procedente eo stans in loco Ecclesiæ occulto dicebat secum, nos qui portauimus pondus diei et æstus, nihil consecuti sumus. Et cum sit in tali stipulatione et honore humano, columna ignis est miror. Hoc eo proloquente misit sanctus Archidiaconum suum dicens. Vade circa portam occidentalem, et in angulo Ecclesiæ inuenies Abbatem habentem cuculam cum altero quodam pusillo, et voca eum ad me. Cunq; beatus Effrem didicisset per interpretem quæ dicebantur. Respondit, erra sti frater, nos peregrini sumus, et abiens Archidiaconus retulit hoc Archiepiscopo. Quo sacros libros legente vidit sanctus Effrem igneam linguam loquētem per eos eius Archidiacono. Vade et dic ei: domine Effrem intra in Præsbiterium: obstupescens sanctus in his et genua flectens ait. Vere vere magnus Basilius, vere columna ignis et vere spiritussanctus loquitur per os eius. Postulauit autē Archidiaconum excusare se et vt magis post ministerium in secretario saluaret eum. Intrans itaq; post impletionem ministerii Basilius in secretarium, salutauit eum dicens. Beneuenisti o pater filiorum heremi, qui multiplicasti discipulos Christi in ea, et Dæmones eliminasti. Venisti uidere hominem peccatorem, Deus det tibi mercedem secundum laborem tuum. Cui cum ille omnia q̃ in corde erant perdixisset, de manibus eius communicauit, et faciē te eo charitatem rogauit eum a Deo postulare vt loqueretur græce. Qui ait. Super virtutem meam postulasti Sed quia fideliter petisti. Veni postulemus Deum, qui voluntatem timentium se faciet etc. Cumq; facta oratione surrexissent. Dixit ei Basilius. Cur non accipis ordinationem Præsbiterii: quia decet te? Qui respondit, q̃a peccator sum. Et iacentibus eis in humo posuit sanctus manum in Effrē et dixit. Suscipe, salua, miserere, et custodi nos Deus tua gratia. Lętati sunt autem spiritualiter per tres dies. Et ordinans sanctus Basilius interpretem diaconem. Ipsum vero Præsbyterum, dimisit eos in pace glorificans Deum.

De libris sancti Effrem. Cap. LXXXVII.

HIERO. de illust. vi. Effrē Edessenę Ecclesię diaconus multa syro sermone composuit, et ad tantam venit claritudinē, vt post lectionem scripturarum publice in quibusdam Ecclesiis eius scripta recitentur. Legi de Spiritusancto Græcum volumen, quod quidam de Syria lingua verterat, et cacumen sublimis ingenii etiam in translatione cognoui, decessit sub Valente principe, Actor. Huius 7. opuscula extant apud nos scilicet. De pœnitentia. De luctaminibus sęculi. De compunctione cordis. De beatitudine animæ. De resurrectione. De die iudicij. Ex quibus multa operib. nostris inserui. Vt autem eiusdem sancti viri prudentiam ac zelū intelligas. Vide qualiter in libro de compunctione cordis deploret simul, & arguat corruptionem humani generis. Effrem in libro de compunctione cordis Non est mitis atq; humilis non est quietus, non est firmiter stabilitus, non est qui iniuriam perpessus sufferat, non est qui maledicatur & sustineat, omnes furibundi & ad amaritudinem prompti, omnes pigritia torpentes. Inanis gloriæ cupidi, omnes seipsos amantes priusquam subiiciatur: quis vult habere subiectos, antequam instruatur instruere vsurpat, & si in gradu processerit, cum auctoritate quadam insolenter minoribus imperat, exterior autem ornatus vestium indicat, q̃ ea quæ terrena sunt sapimus, & per studium clarioris amictus ab æterna claritate nudi esse dignoscimur. Huic sęculo renunciasti charissime, & rursum requiem sęcularem requiris. In tribulatione vocatus, & tu de refrigerio percunctaris. In nuditate, & studium vestiū adhibere contendis. In siti. aquā renuens, vinum bibere delectaris. Ad vigilias quoq; vocatus es, & inertia somni resolueris. Ad flendum & lamentandum, & tu cum cachinnorosis effundis. In subiectione, & contradictis. In mansuetudine & humilitate, & tu superbus & elatus incendis. In charitate, & fratrem odis. Qui aduersus proximum tuum tristis ambulas, cuius onus portare debueras. Quid iugum Christi bonum & suaue, propter tuam ignauiam quasi durum & graue atq; importabile detrahis & incusas? Amator hominum benignissime adiuro te per miserationes tuas, ne me cum hædibus a sinistris statuas, vt dicas mihi nescio te. Nam & si peccator sum, tamen ad ianuam tuam pulso iugiter. Et si piger sū & incuriosus, attamen viam tuam incedo. Ascendat Domine in cor meum quasi in siluam flammā charitatis tuæ, & deuoret spinas & tribulos, pessimas cogitationes meas, & tribue mihi copiosam quasi homini Deus gratiam tuam. Venite charissimi negociemur quo adusq; nundinæ celebrentur. Secularis homo interdum excusationes prætendit: vtpote qui sęculo colligatus est. Nos autē quid dicemus? qualem, si neglexerimus, excusationem habebimus? Timendum est ac tremendum, ne forte qui nos hic constitutos laudibus efferunt, illic nos deridere incipiant: & qui nos hic beatificant, illic nobis insultant. Amator hominum benignissime, legio a te gregem porcorum absq; lachrymis postulauit, et dedisti ei. Ego autem cum fletu et gemitu supplico bonitati tuæ, libera me ab iniquitatibus meis, et fac me participem Latronis ipsius, qui p̄ vnum verbum cōfessionis, hæres paradisi effectus. Gloria patri, qui fecit nos: et filio, qui saluauit nos: et spirituisancto, qui renouauit nos.

De sancto Gregorio Nazianzeno. Cap. LXXXVIII.

RVFINVS II. li Gregorium autem Capadocia nobis cum Basilio germinauit. Ambo nobiles, ambo Athenis eruditi, ambo collegæ, ambo de auditorio digressi ad profitendam rhetoricā rogabantur. Quod opus magnifice quidem implebat Basilius: Gregorius vero magnificentius contemnabat Quiq; cum se totū Dei seruitio mancipasset, tantum de collegæ amore præsumpsit, vt sedentem Basilium de doctoris cathedra deponeret, et secum ad monasterium manu iniecta perduceret. Ibiq; per annos vt aiunt 13. omnibus Græcorum sęculariū libris remotis, solis diuinæ scripturæ voluminibus operam dabant. Earumq; intelligentiam non ex propria præsumptione, sed ex maiorum scriptis, et auctoritate sequebantur: quos et ipsos ex apostolica successione intelligendi regulam suscepisse constabat, quorum præcipuę in prophetas commentarios discutientes, thesauros sapientiæ et scientiæ reconditos in vasis fictilibus perquirebant. Verum cum iam ipsi sufficienter instructi, diuina dispensatione ad imbuendos populos vocarētur, et alius alio itinere ad idem tamen opus vterq; traheretur. Basilius Ponit vrbes, et rura circunueniens, de fide gentis illius animos, et parum de spe futura sollicitos, stimulare verbis, et prædicatione succendere cœpit. Gregorius vero bonam terram cordis sui iugiter excolebat, et multo amplius hic in semetipso, q̃ ille in cæteris prōficiebat suscipere ille quę renunciantes sæculo deferebāt ad pedes suos: et diuidere vt quisq; eguisset curam gerebat. Iste nihil habendi et omnia possidendi contentus sacramento, erga solas sapientiæ diuitias auarus et multum cupidus inhærebat et exemplo sui libertatem a sollicitudinibus sæculi prædicabat.

De Pontificatu & doctrina eius. Cap. LXXXIX.

IBi supra. Igitur Basilius non multo post Cęsareæ Capadociæ Episcopus fuit. Gregorius vero apud Nazianzū oppidum in locū patris Episcopus subrogatus hæreticorum turbinem fideliter tulit. Reddita vero pace, Constantinopolim ad Ecclesiam docendi venire exoratus non obnuit. Vbi breui tempore tantum ad emendādū populum vetustis hæreticorum infectū venenis profecit, et tūc primum christiani sibi fieri viderentur, et nouellam lucem veritatis aspicere, cum religionis doctor multa quidem verbis, plura tamen doceret exemplis, nec viderent ab eo discipulis aliquid imperari, qđ nō prius ipse fecisset. Sed vbi gloriā consecuta est inuidia, baniti quidam et proscriptionibus minus sanis vti cæpere vt ipsa ad propria remeāte, alius ordinaretur Episcop9, qđ ille susurrari tātum, et sub dēte sentiens ruminari, ipse profert qđ nullus ei dicere au-

audebat. Absit, inquit, vt mei causa aliqua simultas in Dei sacerdotibus oriatur. Sed si propter me est ista tẽpestas, tollite me & immitite in mare. & desinet a vobis quassatio. Tunc regressus in Ecclesia sua, quod superfuit vitæ tempus exegit. Et quoniam fessa iã ætate & corpore inualidus erat, successorem sibi ipse delegit, quo Ecclesiam gubernante, debilitatis & senectutis ocio frueretur.

¶ *De Libris eiusdem & fuga curæ pastoralis.* Cap. XC.

HIeron. de vi. illust. Gregorius Nazianzenus Episcopus vir eloquentissimus præceptor meus, & quo scripturas explananre didici, ad 30. millia versuum omnia opera sua cõposuit. E quibus ista sunt de morte fratris Cæsarij, laudes Machabæorũ, laudes Cypriani, laudes Athanasij, laudes Maximi philosophi post exiliũ reuersi: quem falso nomine quidam Herona superscripserũt, quia est & alius liber vituperationem eiusdẽ Maximi continens, quasi non licuerit eundem & laudare & vituperare pro tempore. Et liber Exameron versu virginitatis & nuptiarum contra se differentium. Aduersum Eunomium libri duo. De spiritusancto li. 4. Contra Iulianum Imperatorem li. 1. Secutus est autem Polemium dicendi caractere. viuoq; se Episcopus ordinans, ruri vitam Monachi exercuit. Decessitq; ante hoc ferè triennium sub Theodosio Imperatore. Actor. Hic scripsit apologeticum: quem quidam in latinũ transferens, in prologo eiusdem scribit, ꝙ iste Gregorius signaculũ castitatis integrum custodiens, cum philosophię studijs adhuc minor apud Athenas floreret, vidit per soporem sedenti sibi & legẽti duas satis decoras dextera læuaq; Feminas cõsedisse. Quas ille castitatis instinctu oculo toruiore respiciẽs, quæ nam essent: & quid sibi vellent percunctabatur. At illę eum familiarius complectentes aiunt. Ne moleste accipias iuuenis, notæ tibi & satis familiares tibi sumus. Altera enim ex nobis sapientia, altera castitas dicitur, & missæ sumus tecum habitare: quia iucundum satis, & mundũ in corde tuo habitaculum præparasti. Deinde cum ob eximium litterarum profectum Athenis, vt oratoriam doceret astringeretur, furtim nauem ingressus abscessit, marisq; tẽpestate vexatus, Deo seruiturum se vouit, & ita fecit. Cum autem a Patre Episcopo in sacerdotium esset subrogatus. Hoc ægre ferens discessit ad tempus. Postmodum vero regressus, scripsit apologeticũ in libris duobus causas discessionis suæ, vel etiam reditus allegans. Post hoc etiam defuncto patre successit in Episcopatum apud Nazianzũ breue oppidum. Et inde cum post Valentis Arriani tempera catholici recępisset Ecclesia, Constantinopolim ad instituendam Ecclesiam vel docendam transire exhortatus est: vt videlicet superius dictum est. Ibi ergo Episcopus constitutus docuit, vbi & Hieronymus sanctarum scripturarum studijs ab eodem eruditum se dicit, causas quidem sui discessus, quas in apologetico exponit, hic inserere volui ad eius humilitatem atque prudentiam declarandam, simul etiam ad quorundam pręsumptuosam ambitionem confundendam, qui dignitates Ecclesiasticas non solum humiliter non fugiunt, sed ẽt importune se ingerunt.

De Apologia eius super fuga prædicta. Cap. XCI.

GRego. Nazianzenus in apologetico li. 1. Illius perturbationis meæ causa, qua tanquam pertinaciter contradixi, & soluta verecundia, quæ semper indissolubilis mihi comes extitit, tã imprudenter restiti, fuit repentina superuentio, sicut cum sonus repentinus increpuerit, turbantur subito terrore percussi. Deinde recordatio quietis & silentij mei. Cum hoc viderem mihi impediri, quod ab initio vitæ dilexi, & in maximis periculis Deo voui. Nihil enĩ reuera mihi videbatur homini præstantius ad beatam vitam, quã clausis carnalibus sensibus, extra carnem mundumque effectum quempiam in semetipsum conuerti. Alienumque a mortalibus curis effectum, sibi soli & Deo loqui: vt cunctis visibilibus altior factus, mentem suam diuinis sensibus repleat: & cælestibus formis absque admixtione terrena, vere speculum immaculatũ effectus, imaginis Dei, & ex ipsius lumine super lumen accipiens. Auspicia quædam vel initia futuri sæculi in eo ferens, atque in terris adhuc positus, consortio Angelorum quodammodo perfruens. Despecta que atque derelicta fragilitate terrena, ad superna Spiritussancti subuectione transferri. Si quis forte vestrum huiuscemodi amoris ardorem aliquando sensit, scit quæ dico, & quæ loquor agnoscit. Sed quibusdam inuidiæ languor recti iudicandi impedit sensum, & operi optimo nomẽ infligunt, vitiosam philosophiam xenodoxiam vocantes. & præclaram sapientiam ac studia, iactantiæ appellationibus infamantes. Paratior enim est imperitorum turba ad derogandum bonis studijs, quàm ad imitandum, vt fit eis omni genere delictum, dum & manifesta & publica mala non vitant, & occultis & reconditis bonis non credunt. Erubui quoq; de quibusdã, quos vidi nihil penitus ad emendationem vitæ suæ pertinẽs habere, & immundis pedibus in sancta certatim irruere, & priusquã primo aditu ac ianuis digiti haberentur, ad tribunal continuo tẽdere, atq; ad sacerdotiũ festinare, ac repulsis cæteris ipsi sacris altaribus incubare: ita vt secundum antiquum prouerbium merito dicatur, quòd Saul inter prophetas. Quamuis autẽ perdifficile sit scire regi. i. regenti se obtemperare, multo difficilius est scire alios regere, cuius. s. regiminis, quanto spes & gloria maior est, tanto periculum grauius quippe habentibus intellectum. Nam & si quis est in rectore vitiorum morbus, facile in eos qui ad obtemperandum præsto sunt ei transfunditur, & multo facilius quod malum est ab eo transit, quàm si quid in eo virtutis & industriæ fuerit. Nihil enĩ tam facile quàm fieri malum etiam si nemo doceat, vel cõpellat, perdifficile autem fieri bonum, parati sumus ad recipiendum malum, quàmplurimi velut si aridæ stipulæ quis scintillã ignis inijciat, quæ insuper ventis etiam inspirantibus animetur, velociusq; malitiæ parua scintilla consumimur, quàm virtutis ignibus vel accendi vel etiam concalescere possimus.

De Periculo & cautela curæ pastoralis. Cap. XCII.

VERENDVM est autem ne inueniamur morum & virtutum decore pictores quidam pessimi præ alijs pictoribus. i. plebeis, qui quam debent in semetipsis depingere imaginem eius, pessima præbentes exemplaria, vel certe ne accidat nobis vsitati prouerbij, & qui ad alios curandos præsumus, inueniamur ipsi scatentes vlceribus. Cæterum non satis est malũ non esse eum, cui docendi summa committitur: quod vtiq; culpabile, & dedecorosum est etiam his qui docentur. Sed oportet eum omnibus bonis esse præditum. Nunquam etiam putare debemus aliquem finem nobis bonorum factum aut proficiendi terminum positum, ita nec ad lucem deducenda sunt, quæ recte a nobis gesta sunt, quàm detrimento computanda quæ nondum implere voluimus: & ascensus quidam nobis putandus est vita hæc, ex quo nihil refert explicuisse, ꝙ ascenderis nisi quod restat euaseris, nec nosmetipsos ex cæterorum collatione metiamur, vt magnum aliquid esse putemur, si forte aliquibus præstantiores inueniamur, sed damnum potius illud arbitremur, si non nos digne loco & gradu nostro geramus. Et si qua a nobis gerantur, non ex negligentium comparatione, sed ex præcepti auctoritate pendantur. Non oportet autem illos qui præsunt, vi vel necessitate subiectos constringere, sed ratione & vitæ exemplis suadere, quia omne quod extorquetur inuitis cum eo, quod tyrannicum videtur, nec perseuerare quidem potest. Solet enim redire quicquid violenter attrahitur, sic nouellæ arboris si quis cacumen inclinauerit, relaxata rursus in quod fuerat redit. Quod autẽ ex proposito & uoluntate fit, tam legitimum est q̃ certum, validissimis vinculis propriæ voluntatis astrictum. Reuera mihi videtur ars artium esse & disciplina disciplinarum, hominem regere vel imbuere, qui sic certe est, & inter omnes animantes maxime moribus varius & voluntate diuersus. Nobis qui præsumus, summum studium est vincere eos qui carnaliter amant, nec vllo modo volunt nobis credere, aduersus semetipsos dimicantes, ita vt sint nobis velum quoddam aduersus eos, pro quibus militamus: dũ vnusquisq; tantum studij gerit, in contegendis & occultandis morbis peccatorum qu antum oportebat habere studij ad ęgritudinẽ medico ostendendam. Alios cõuenit coram omnibus argui, quia monita secretiora contemnunt. Alios secretius commoneri, quia publice correpti, impudentiores fiunt. Aliorum conuenit omnia diligentius obseruari, & vsq; ad minimum discuti eorum pręcipue, qui dum mala quadam arte sua celari se putant, aduersum cæteros eriguntur & inflantur. Aliorum autem oportet nonnulla præterire, & videntes tanquam non vidisse, & audientes tanquam non audisse, & ne ad contemptum vltimum veniant per increpationẽ, qui fortassis erubescũt culpas extendere ac multiplicare, donec eas ignorari putant. Audaces vero & præcipites efficiuntur, cum eis vltimum emendationis atq; vnicum remedium interrupta fuerit verecundia.

Item De eodem. Cap. XCIII.

DEniq; philosophari secundum Deum, & scire animarũ gubernacula continere, & præesse cæteris, & regere alios, cum ipse recte regentibus obedire nondum didicerim, supra me esse negocium duxi, præcipuæ in hoc tempore, in quo videmus homines huc & illuc conuerti, ac perturbari omnia, vt nihil esse melius videatur q̃ fugere e medio & latere. Hesterna quidem bella nõ metuo, nec istam bestiam, quę nunc insurrexit Ecclesijs. i. Iulianum Apostatam pertimesco, in quo est Diaboli plenitudo, licet ignes minetur, licet gladios intentet & bestias, licet omnem qui ante se fuerunt persecutores crudelitate excedat, licet noua suppliciorum genera exquirat: vnum mihi est ad omnia stare medium, vna victoria libenter mortem pro Christo suscepisse. Ad intestinũ autem bellũ vitiorũ, quid agã nescio, q̃ mihi auxilia cõparẽ, quod donum spiri-

spiritusſancti inuocem, quibus armis ſpiritualibus aduerſus Diaboli aſtutias me circundem. Ego quidem inualidiſſimum me eſſe ad huiuſmodi prælia fateor: & propterea me terga dediſſe confiteor, & velatus confuſione faciem meam ſingularis ſedi, quia amaritudine repletus ſum, tacere quæſiui, intelligens q̃ tẽpus malū ſit.

Qualiter debeant christiani ſolemnizare.

Cap. XCIIII.

IDem in ſermone de natali Domini Diem feſtum celebramus, non humanæ deuotionis, ſed diuinæ dignationis, non eorū quæ ex mundo ſunt, ſed eorum quę ſupra mundum ſunt. Propter q̃d nequaquam poſtes & ianuas coronemus, nec plateas & compita perornemus nec cantatricum choros ſtatuamus, vt aures ſonis muſicis delectemus, nec guſtum illecebroſis ſaporibus irritemus, nec tactui male proſpecta contingere concedamus, non delicatis veſtibus, ac fluidis reſoluamur, nec ornamentorum ſplendore gloriemur, non auri fulgore, nec colorum fucis fallentibus rapiamur, nō altis thoros tapetibus extruamus, non pretioſa tentoria: nec vini peregrina nomina requiramus, nec cocorum noua & exquiſita condimenta vêtri & gutturi præparemus. Nec terra & mare multi pretii nobis ſtercora conferant. Hoc enim nomine mihi videntur honorandæ deliciæ. Nō alter alterum per incontinentiam vincere ſtudeat. Mihi enim incontinentia eſt, omne quicquid plus eſt quàm ſufficit alijs eſurientibus & indigentibus, qui ex eodem luto atq; ex eadem maſſa formati ſunt, quinpotius fratres hoc gentilibus concedamus. Illorum ſit talis ſolẽnitas, qui etiam Deos ſuos vſturis carnium & tetris putant nidoribus delectari. Illi conſequẽter ſolennitatem diuinam ventris diſtentione concelebrent peſſimorum dæmonum, & prædicatores & cultores nequiſſimi. Nos autem ſi delectari oportet & deliciari, in verbo Dei delectemur. Et delicias noſtras in legis Dei meditatione vel intelligẽtia requiram⁹, vt pro ſolemnitatis ratione deliciarum nobis cauſa conueniens efficiatur.

De laude vitę monaſtica. Cap. XCV.

IDem in ſermone de Monachis. Poſui ego ori meo cuſtodiam, & labijs meis ſilentium dedi. Quoniam quidem videbam conſequens eſſe prius opere philoſophiæ purgari mentem debere, & ita demum aperire eos & attrahere ſpiritum, atq; eructuare verbū bonum, & loqui Dei ſapientiam perfecte inter perfectos, deſiderabam videre ſanctum illum pſallentem chorum, gloriam Deo in Eccleſia offerentium, qui in lege domini meditantur die ac nocte, & exultationes Dei in gutture eorum, qui ad exemplum & commonitionem melioris vitę cęteris omnibus viuunt, legis quoque Dei & euangelii Chriſti taciti prædicatores. In quibus ipſe quoq; habitus præfert virtutis inſignia, hirſutum caput incōptis & horrentibus comis, & quantum ſufficit attonſis, pedes nudi & apoſtolicis ſimiles. Indumenti vilitas arrogantiam ſæculi, ſuperbiamque condemnans, zona ipſo ſui neglectu prætioſior, parum quid cohibens veſtimenti quartum euagari non ſinat. Inceſſus ordinatus, oculus non oberrans, nuſquam ridentes, ſed placide ſubridentes, & magis vt temperantiam riſus cohibeant & ſubridendo cōprimāt. Sermo eum ratione prolatus, aut ſilentium verbo præcioſius laudando non nimii, ſed quantum ad hortationem ſufficiat non adulationem. Increpatio cum laudatione gratioſior, ac triſtitiæ, letitię menſura iuſtiſſima, & commodiſſimū ex vtroq; temperamentum leuitas cum auſteritate, libertas cum verecundia, ita vt alterū nō impediatur ex altero. Miſceri turbis & ſecedere ad ſecretum vtrūque agere cum menſura, vt in altero hominibus, in altero Deo coniungantur communem vitam ſine communis vitiis agentes, ſecretam vero non abſq; communi ducentes fraternitatis affectu. Et quæ maiora omnibus & clariora ſunt, in paupertate diuites, nihil habentes & omnia poſſidentes, nihil in mundo habentes & ſupra mundum viuentes, quibus labor deliciæ, qui in carne poſiti extra carnem viuunt, quorum pars Dominus, propter regnum pauperes & propter paupertatem reges. In humilitate glorioſi. In infirmitate fortes. Illos autem qui inſanabiles ſunt fugiamus & vitemus, ne forte contagii eorum maculemur, & nō tam ſanitatem noſtrā illis tradamus, quàm illorum ægritudinem capiamus.

De Sancto Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo.

Cap. XCVI.

HIeronimvs in chron. Eo tempore poſt Auxentij feram mortem. Mediolani Ambroſio epiſcopo conſtituto omnis ad fidem rectam Italia conuertitur. Paulinus. Poſito ſiquidem in amminiſtratione præfecturæ Galliarum patre ſuo Ambroſio, natus eſt hic ſanctus Ambr. qui infans in aerea prætorij in cunabulis cum dormiret, aperto ore, ſubito examen apum adueniens faciem eius & ora compleuit: ita vt ingrediendi egrediendiq; vices frequẽtarent: quas nutricem abigere volente n pater prohibens, expectabat paterno affectu: quo fine illud miraculum clauderetur. At ille poſt aliquandiu euolantes, in tantam aeris altitudinem ſubleuatæ ſut, vt humanis oculis minime viderentur. Quo facto territus pater ait. Si infantulus iſte vixerit aliquid magni erit. Illud igitur examen apum Domino iam in eius infantia operante, ſcriptorū ipſi⁹ nobis generabat fauos, qui cęleſtia dona annunciarent, & mentes hominum de terrenis ad cęlos erigerent. Cum autem Romæ eſſet adoleſcens, quandam puellam matris ſuæ domeſticam, Sacerdotū manus oſculari videns: ipſe ludẽs offerebat dexteram dicens, etiam ſibi id ab ea fieri oportere. Siquidem Epiſcopum ſe futurum memorabat, loquente in eo Spirituſancto, qui illum ad Sacerdotium nutriebat: At illa vt adoleſcentem & neſcientem quid diceret, reſpuebat. Poſtquam autem diſciplinis liberabilibus edoctus ex vrbe regreſſus eſt, in auditorio prętecturæ prætorii ita ſplendide cauſas perorauit, vt a viro illuſtri Probo tunc pręfecto eligeretur ad conſilium tribuendum, poſtea conſularitat is ſuſcepit inſignia, vt regeret Liguriam Emiliamq; prouincias. Veniensq; Mediolanum mortuo Auxentio Arrianę perfidiæ Epiſcopo. Ibiq; ab vtraq; parte in Epiſcopum electus, licet adhuc cathecumenus cū penitus renueret, & cum intentionem populi nullatenus reuocare poſſet, fugam parauit. Egreſſus autem noctis medio ciuitatem, cum Ticinū pergere ſe putaret, mane ad portam Mediolani ciuitatis quæ Romana dicitur, Domino fugam eius impediente inuenitur. Cūque inuentus cuſtodiretur a populo, miſſa eſt ad Imperatorem, Valentinianum relatio, qui eum ſummo accepit gaudio, lætabatur etiā Probus præfectus, q̃ verbum eius impleretur in Ambroſio. Dixerat enim proficiſcenti: vade non vt iudex, ſed vt Epiſcopus. Vbi autem relationi reſponſum eſt, baptizatur, & omnibus officiis, Eccleſiaſticis impletis 8. die Epiſcopus ordinatur. Poſt aliquot annos ad proprium ſolum. i. Romam pergens, ibi ſanctam puellam ſupra memoratam inuenit. Quæ cum dexteram eius oſcularetur, ſubridens ait illi. Ecce vt dicebam tibi, Sacerdotis manū oſcularis. Hieronymus. Eo tempore Melana nobiliſſima romanorum Mulierū, & Marcelli quondam conſulis filiam, vnico pectore tunc Vrbano filio derelicto Hieroſolymam nauigauit, vbi tanto virtutum, præcipueq; humilitatis miraculo fuit, vt Theclę nomẽ acceperit. Theodolus miſerabilis præsbyter dum aduerſus conſcientiam furoris ſui ſacrificia Deo offerre audet, in medijs præcibus eliditur.

De morte Valentiniani & ſucceſſoribus eius.

Cap. XCVII.

VAlentinianvs autem ſubita ſanguinis eruptione, quod Græce apoplexis vocatur. Brigitone moritur. Poſt quē Gratianus aſſumpto in imperium Valētiniano fratre cū patruo Valente regnauit. Anno domini 378. mundi vero quarti milleſimo 341. Hiſtoria tripartita lib. 8. Valentiniano itaq; mortuo. Anno imperii ſui 11. Italiæ milites 6. die poſt mortem eius, filium eius Valentinum puerum Imperatorem conſtituunt, cuius imperium Frater & Patruus licet ingrate q̃ eis ignorantibus factum ſit tamen poſtea ſuſceperunt. Hic natus eſt de Iuſtina, quam cum Seuera valẽtinianus pater ſimiliter habuit vxorẽ hoc modo. Iuſtus Iuſtinæ pater Conſtantii temporibus cum eſſet Piceni iudex, vidit in ſomnis, quòd ex dextro femore imperialem purpuram genuiſſet. Quæ viſio cum per famam veniſſet ad Conſtantium fecit occidi Iuſtum. Cuius filia intantum peruenit ad Seuere noticiam, vt cum ea habitaret. Cuius pulchritudine Seuera obligata dixit imperatori. Quòd Iuſtina adeo ſpecioſa eſſet, vt eius amore etiā ipſa caperetur. Quam Imperator volens accipere, non tamen Seuerā abiicere, ex qua Gratianus natus erat, legem propoſuit publice p̄ ciuitates liceret volentibus habere duas vxores. Qua poſita Iuſtinæ coniunctus eſt, ex qua Valentinianum iuniorem habuit, & filias tres, Iuſtam, Gratam, & Gallam. Quarum duę virgines permāſerunt. Iuſta & Grata, Gallam vero duxit Theodoſius maior, ex qua filiam habuit Placidam. Honorium vero & Archadium ex Placella priore coniuge habuit.

De impietate Valentis, & præfecti eius in chriſtianos.

Cap. XCVIII.

ANno Valentis 12. qui fuit primus annus nepotum eius, multi Monachorum Vitriæ per tribunos & milites cæſi ſunt. Valens enim lege data, vt Monachi militarent, nolentes fuſtibus iuſſit interſici. Socrates in hiſtoria tripartita. Cum iuſſiſſet Valẽs oẽs catholicos, ab Ediſſa vrbe expelli: quædam muliercula pauper ſuū filium ferens in brachio hoſtio nō clauſo currebat ad Eccleſiam, vbi omnes catholici conuenerant: cum Præfectus eis mandaſſet vt nemo in Eccleſia remaneret nolens eis parcere. Indignatus autem propter illam mulierem ait ei. O infælix quo ſic indecenter curris? At illa, quo alij. Tunc ille. Non audiſti inquit, quòd Præfectus occiſurus eſt vniuerſos, qui ibi reperientur? Audiui, inquit, & ideo feſtino vt inueniar inter eos. Et hunc inquit puerum cur trahis? vt inquit & iſte martyr efficiatur. Quo audito ſtatim ille recurrens ad Principem, dixit omnes paratos eſſe ad mortem, impiū vero eſſe tantos in breui occidere: & ſic ab ira reuocauit Principẽ. Theodoricus. Poſtea Pręfectus ex præcepto Principis cogens eos, aut eis communicare aut in exilium ire: cunctis tacentibus

tus ait Duci eorum Eulogio. Cur taces? Non oportet inquit nihil interrogatum respondere. At ille. Nonne vobis omnibus locutus sum, & quibus communicat Imperator, cõmunicare vos monui? Et ille. Pastorem inquit habeo, & illius nutibus obedio: mox Præfectus 80. ex eis destinauit in Traciam. Cum aũt præfectus diceret ad sanctum Basilium, ꝙ pro vno verbo quod est homousion nõ est tanta persecutio suscitanda. Respondit Basilius. Qui diuinis saginantur eloquiis, corrumpere de diuinis dogmatibus neq; vnã sylla bam patiuntur, sed pro his oẽs mortis species amplectuntur. Amicitias aũt Imperatoris magnas cum pietate iudico, sine qua potius perniciem has appello. Cũq; Præfectus eum vocaret stultum. Hãc inquit stultitiã semper bibere exopto. Demosthenes aũt super imperiales epulas constitutus præsente Imperatore cum Basilio certando barbarismum fecit, vt dictũ est superius. Tunc Basilius subridens ait. Vidimus Demosthenem sine litteris. Cumq; ille minaretur amplius. Tuum est inquit de pulmentariis cogitare, nõ dogmata diuina decoquere. Post hoc Imperator ita dilexit eum, vt optima prædia illi daret ad opus pauperũ & leprosorum, qui ab eo gubernabantur. Post paucum vero tempus priorum oblitus, legẽ de illius exilio propria subscriptione roborare volens, non potuit. Calamus enim contritus est ꝙ passi sunt, & secundus & tertius. Tunc ille tremens ambabus manibus chartam rupit.

De Affrate Monacho, & augurio valentis. Cap. XCIX.

SOZOMENVS. Interea Valente furente apud Antiochiam cõtra catholicos &, erat ibi Affrates Monachus, quem per plateã transeuntem de palatio respiciens Imperator, vilissimo indutum pallio, & in longæua senectute properãtem, dixit ei. Dic mihi, quo vadis? pro tuo inquit oraturus imperio. Cui Imperator, oportet te domi orare secundum monachicum morem. Optime inquit dicis si permitteres sic facerem, & hoc egi donec oues Christi pace fruebantur. Quia ergo tumultu maximo commouentur ne captiuæ teneantur, necesse est me vbiq; discurrere, easq; a necessitate saluare. Hoc audito Imperator interminatus tacuit. Vnus autem cubicularius eius, qui balnei curã habebat, aspere locutus est viro sancto. Sed statim post verba descendens, vt imperatori pararet balneum, mente captus in feruentem aquam descendit, ibique extinctus est. Erat autem Accepsimas in carcstis in cellam reclusus, qui 40. annis, nec visus est ab alio, nec locutus est alicui. Tunc Valentem Antiochiæ furentem reuocauit liber Themistii philosophi, in quo perorauit, quia propter discordiam Ecclesiasticam non deberet esse ita infestus, cum apud paganos vltra 300. sectarum differẽtia videretur, & vnusquisque in sua sententia permaneret, & forte hoc Deo potius gratum esset, dum non facile cognoscitur, & diuerso modo glorificatur, quatenus vnusquisque amplius timeat dum integritatẽ scientiæ eius, vel quomodo vel qualiter vel quantusque sit magis ignorat. Hieronymus. Eodem anno. i. Valentis 12. Theodosius Theodosii postea Imperatoris pater, & plurimi nobilium occisi sunt. Socrates in historia tripartita. Eo siquidem tempore, Valens nigromanciam fecit perscrutans, quis post eum imperaret. Demõ autem quatuor litteras demonstrauit. t. e. o. d. Imperator autem Zelo ductus, multos huius nominis occidit, putans eos tyrannidem velle assumere. Occidebantur ergo Theodoti, Theodori, Theodoli, & quicunque has litteras in capite sui nominis habebant. Quo timore plurimi sua nomina mutauerunt, negantes cum iuramento quæ prius habuerant. Actor. Ex hac occasione videtur occisus fuisse Theodosius pater Theodosij Imperatoris, quamuis eam Hieronymus tacuerit.

De Morte Valentis & fine chronicorum Hieronymi. Cap. C.

ANNO denique Imperii sui. 14. Valens de Antiochia exire compulsus sera penitentia nostros de exiliis reuocat, lachrymabile bellum in Tracia commissum est. In quo deserente equitũ præsidio, Romanæ legiones a Gothis cinctæ vsque ad internitionẽ cæsę sunt. Ipse autem Imperator Valens cum sagitta saucius fugeret, & ob dolorem nimium sæpe equo laberetur, ad cuiusdam villæ casam deportatus est, quo persequentibus barbaris et incẽsa domo sepultura quoque caruit. Hic finit Hieronymus chronicam suam. Fluxerunt autem ab incarnatione domini vsque ad finẽ Valentis anni 380. Ab vrbe condita 1300. & 31. s. sub regibus anni 246. sub consulibus 343. Sub Augustis & Cęsaribus 526. Ab initio autem mundi secundum hæbraicam veritatem 4. millia. 343. secundum 70. interpretes 5. millia 578. Ab hinc ergo scribũt Prosper & Beda, Sigibertusque Monachus Gemblacensis. Nos autem priuilq; vlterius procedamus, quia constat maxime circa hæc tpa floruisse sanctos patres Aegypti & Syrię ceterisve mũdi partibus. De quorũ gestis & dictis multa iã supra posuimus. Placuit vt ad vtilitatẽ legẽtiũ, intermisso paululũ ordine historię, quorũdã de quibus ad liquidum inuenire non potuimus, sub quibus fuerit Imperatoribus, vnico sequenti libello gesta abbreuiata comprehẽdamus, similis etiam & aliorum sanctorum quorundam Episcoporũ & confessorum vtriusque sexus, qui floruerunt in diuersis mundi partibus, quorum itidem tempora ignoramus. Et primo quidẽ a Barlaam & Iosaphat, quorum actus Ioannes Damascenus scripsisse reperitur. Narrationis huius exordium sumamus.

LIBER XV.

De Rege Auemur, & eius edicto contra christianos. Cap. I.

IOANNES Damascenus. Fuit in India Rex quidã, nomine Auemur, diues & potens, & in bellis strenuus, omnibusq; que mũdialibus successionibus gloriosus, secundũ animam vero multis malis suffocatus, & Idolorum seruituti deditus. Cumque in multis delicijs viueret, vnum erat sterilitatis malum, quod eius lætitiam minuebat, & cor eius affligebat. Nam filios habere non poterat. Genus autem christianorum & monachorum multitudines in terra illa angelicam vitam ducentes, in gratia Dei proficiebãt, Regis cultum vilipendentes, & prorsus minas eius non formidantes. Multi quoque pro Christo mortem sitiebant, æternam beatitudinem desiderãtes. Vnde & sine timore prædicabãt nihilque aliud nisi Christum in ore habebant. Multi quoque doctrinam suscipiebant, adeo vt quidam nobilium ac senatorum omnia relinquentes, monachi fierent. Rex autem vt hoc audiuit, furore succensus edictum illico posuit, omnẽ Christianũ coarctari, vt negaret fidẽ Christi, nouas contra eos tormentorum species excogitans, nouos mortium modos eis minans. Tunc alij tormenta timentes, execrabili præcepto obediebant. Alij palàm in facie regis impietatem redarguẽtes, per martyrum vitam finiebant. Ali, se in solitudinibus & montibus abscondebant.

De eius Archisatrapa facto, Monacho qui eum confudit. Cap. II.

TVNC quidam Regis Archisatrapa, qui magnitudine & forma & animæ constantia ab omnibus alijs differebat. Videns impietatem & valefaciens, huic vanæ gloriæ monachorum prepositis se commiscuit, ac mõtium deserta petens, ibi ieiunijs, vigilijs, & diuinis meditationibus intentus fuit. Quod cum audiuit Rex, de amico perdito doluit, cõtra monachos autem amplius in iram exarsit. Misit itaque nuncios: qui eos vbique quæsierunt, donec in desertis inuentum comprehendentes, tribunali Regis exhibuerũt. Quem Rex in paupere & asperrimo vestitu videns, dura Anachoreseos conuersatione maceratum, tristitia repletus ait ad eum. O stulte & mentis perdite, cur honorem tuum in contumeliam conmutasti, & ludum puerorum teipsum constituisti, nostræque amicitiæ & fiduciæ oblitus, & nec propriorum filiorum misertus contra ipsam naturam insurrexisti? Vt quid hoc fecisti, & omnib. dijs hominem qui dicitur Iesus prætulisti? Hoc audiens homo Dei hilariter respondit. O rex si rationem a me audire vis, inimicos tuos eijce de medio prætorii, et tunc respondebo tibi. Illis namque præsentibus, nullus a me tibi sermo reddetur: propter rationem vero torque. occide, & fac quod vis: mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Rege autem dicente qui sunt inimici, quos de medio pellere iubes? Ait vir sanctus. Ira & concupiscentia. Nam concupiscentia in nobis operatur voluptatem, & incitat. Ira vero destruit. Abscedant igitur ista: & assideant ad audientiam dicendorum, ad iudicium æquitas & Prudentia. Cumq; Rex eius petitioni annueret. At ille. Gratias ago Deo per Iesum Christum, quia eruit me de lacu miseriæ & de luto fecis, & ostendit mihi viam compendiosã, & facilem, per quam in hoc fragili corpore possum angelicam ducere conuersationem, præsentium contemnendo vanitatem. Cum enim omnium principale bonum a nobis amputare contendis. i. pietatem & Deum deserere, quod damnis omnibus est preferẽdũ, quomodo tibi in hoc communicare possumus, & non magis econtra amicitiam & honorem & filiorum affectum, & si quid aliud erat negabimus. Videmus enim te ingratum esse Deo, qui & ipsũ tibi esse & respirare prębuit, qui cœlos & terram stabiliuit, hominemq; formauit, & immortalitate dotauit. Ac Regem cunctorum quæ in terra sunt constituit: Ipsumque a Dyaboli voluptate deceptum, & omnibus his bonis priuatum, morte crucis suæ redimens in pristinam libertatem restituit. Tu autem eum respuis & in eius crucem offendis, totus delicijs corporalibus deditus, & exterminãdis subditus passionibus & Idolorum errore pollutus. Scito igitur: quia non acquiescam tibi, neq; meum benefactorẽ & saluatorẽ negabo. Etiã si me bestijs deuorandũ proiicias, vel gladio & igni tradas, qđ nũc est tuæ pòtatis. Nõ enim mortẽ timeo: nec pñtia amo: quo-

quorum lætitiæ & exultationi omnis copulatur dolor & tristitia. His ab eo dictis Rex ait. Vndiq; miser tui perditionem meditatus ad hanc(vt arbitror) es fortuna perductus. Acuisti enim mentem & linguam tuam,vt hanc effunderes fatuam & vanam fabulationem.Sed nisi in principio sermonis permisissem tibi, q de medio consilio iram remouerem, nunc itaq; igni carnes tuas traderem. Quoniam vero anticipans me talibus circumuenisti sermonibus, suffero modo tuam procacitatem, quin & propter priorem meā erga te amicitiam.Surge ergo & fuge ex oculis meis,ne vltra te videam,& male te perdam Tūc egressus vir Dei secessit in desertū, contristatus quidem q martyrium non sustinuit. Martyrium tamen quotidie in conscientia tolerabat, pugnans aduersus Principes & potestates,aduersus mundi Rectores tenebrarum harū.Tūc amplius Rex iratus,persecutionem grauiorem contra Monachos meditatur & ampliori honore cultores Idolorū venerat & amat.

De ortu Iosaphat & reclusione eius in palatio. Cap. III.

INTER hæc nascitur ei filius pulcherrimus.In cuius ortu ganisus valde Iosaphat cū nominauit, ac pro eo immolaturus & gratiam redditurus ad Idolorum templa stultus abijt,atq; ad pueri natalitia multitudiēs populorum vndiq; congregari fecit. Afferentes secum quę sacrificio erant idonea, sicut cuiq;possibile erat, & regalem dignitatem decebat.Tunc côuenerunt ad regem quasi.55.Astrologi,quos accersitos ad se, Rex edicere singulos rogabat,quid futurus esset puer, qui sibi natus erat. Illi vero plurima perscrutantes dicebant illum magnum esse futurum in diuitijs & potentia,& supergressurum omnes qui ante fuerunt Reges. Vnus autem de astrologis excellentior cūctis ait.Sicut ex his qui me docuerunt astrorum cursus valeo conijcere,o Rex,pueri huius profectus,qui nunc natus est tibi,non in tuo erit regno, sed in alio meliori,& incomparabiliter eminentiori,æstimo vero illum quā persequimur christianorum religionem fore suscepturum, nec puto q sua spe ipse priuetur.Hoc dixit sicut Olim Barlaam astrologia non vera pronunciāte,sed Deo per aduersarios ea quæ sunt veritatis significante, vt omnem impij excusationem adimeret. His auditis Rex grauiter ferens annunciationem hanc, tristicia illi lætitia incidit.In ciuitate itaq; seorsum palatium ædificauit speciosissimum,& in ea cameras splendidas artificiose atq; operosa construxit.In quam puerum posuit ad habitandum. Postquam infantiæ impleuit etatem, & inaccessibilem fore omnibus imperauit. Pedagogos & magistros illi cōstituit.iuuenes etate & aspectu pulcherrimos,præcipiēs illis, vt nihil horum,quæ in hac vita tristitiā generant,manifestum illi facerent, non mortem, nec senectutem, nec infirmitatem,nec paupertatem,nec aliquid aliud quod eū cōtristaret,& læticiam ei minuere posset.Sed omnia iucunda,& delectabilia præponerent,quatenus his mens illius iucundata,& delectata,nihil omnino de futuris cogitare valeret. Præcepit etiam vt nec modicum verbum de Christo, & de eius dogmatibus penitus audiret,hoc etenim magis omnibus occultare ei cupiebat,astrologi metuens prænunciationem. Si quem vero ministrātium ei infirmari cōtigisset,hunc mox idem eijcere, alium vero pro ipso floridum & sanum dabat,vt nihil omnino fedum vel enorme oculi viderent illius pueri.Præcones itaq; per vniuersas regiones præcepit discurrere clamantes,vt nullus omnino post tres dies horum Monachorum inueniretur. Si autem aliqui post tres dies inuenirentur per, ignem & gladium perderentur.

De Amico Regis, quem ipse in dolo tentauit. Cap. IIII.

INTEREA vir quidam inter primos illius regni præpollebat prius fide & salutis suæ solicitus,sed propter timorem Regis latebat.Cumq; aliquando cum Rege ad venationem egressus esset, singulariter ambulans,inuenit hominem in loco quodam nemoroso in terram proiectum & male tractatum, habentem pedem a bestia contritum.Qui videns eum prætereuntem, rogabat ne pertransiret illum,sed misereretur ei in tāto magno euentu, & in suā domum deferret,adijciens,quia non inutiliter tibi & omnino inefficaciter inuentus sum,inquit, ego.Ego enim medicus sum verborum.Si enim aliquando in verbis aut colloquijs lędatur aliquis, aut in tribulatione inueniatur,cōgruis medelis ista curabo,ne amplius morbus succrescat.Igitur religiosus vir ille quod dictum fuerat pro nihilo computauit.Illum vero propter mādatum Dei conducere in domum suam fecit,& competenter curam ei exhibuit. At vero inuidi homines ac malitiosi derogant viro apud Regem, quia non tantum illius amicitiam obliuiscens negauit Deorū cultum,& ad fidem christianorum declinauit,sed etiam mala meditatur aduersus ipsius regnum,& turbam peruertens atq; solicitās, & sibimet cunctos concilians.Sed si vis inquiunt certus fieri, nihil nos fictum dicere,voca eum seorsum, & dic tentando velle te derelinquere paternam sectam,& gloriam regni,& Christianum fieri,& monachicum sumere habitum quem quondam persecutus es.Rex vero erga se viri amicitiam non ignorans, derogationē falsam putauit.Rem tamen examinare voluit. Vnde aduocans eum seorsum,ait ei tentans.Nosti o amice quanta mala ostendi monachis & omnibus christianis.Nūc vero pęnitentia ductus super hoc & despiciēs præsentia spe illius immortalis regni quod prædicāt, ad aliam futuram vitam cupio pertingere. Nam præsens morte vtiq; amputabitur,nec aliter hoc consequi nisi christianus fiam. & abrenuncias regno meo,& cæteris delectationibus & iucunditatibus huius vitæ,heremitas & monachos requiram vbicūq;fint, quos iniuste persecutus sum,illisq; me admisceā Ille vero vt hoc audiuit dolum non intelligens, compunctus animo & lachrymis perfusus simpliciter respondit Rex ineternū viue, consiliū enim bonum & salutare reperisti.Quia & difficile est ad inueniendum regnum cęlorum,attamen omni virtute est quærendum. Nā qui quærit inuenit illud.Delectatio vero præsentium & si in præsenti iucunda sit & delectet.tamē bonum est illam abijcere.Nam in ipso suo esse non est,& quod lætificat septemplicitur rursus contristat.Nā dulcedo quidem horum temporalis,dolores vero perhennes,christianorum vero labor temporalis est, dulcedo vero & satietas æterna. Dirigatur ergo regis bona voluntas,bonum vero & nimis bonum est corruptibilia eternis commutare. Rex autem vt audiuit ista,valde contristatus est,continuit tamen iram.

Qualiter Concilio infirmi iram regis placauit. Cap. V.

ILLE autem cum cognouit Regem grauiter verba sua concepisse,& q in dolo tentauerat eum,reuersus ad domum suam tribulabatur,atque grauabatur, hæsitans quali modo deliniret regem,& euaderet imminēs sibi periculum:insomnem itaq; totam noctem ducens in memoriā venit ei homo, qui pedem læsum habuerat. Cui ad se adducto ait. Reminiscor quia dixeris te verborum medicum ac procuratorem esse malorum,& continuo narrauit ei,quem apud Regem ab initio amicitiam obtinebat,& paulo ante propositum sibi ab ipso Rege fraudulentum colloquiū. His auditis pauper ille deliberans in semetipso ait. Surge ergo,& tōde comam,& exuendo vestimenta ista splendida cilicium indue,sumq; diluculo accede ad Regem.Illo vero interrogante quid sibi vult habitus iste?respondebis, pro his quæ hæsterna die locutus es o Rex,ecce ego adsū paratus sequi te per viam qua desideras ambulare.Nam etsi deliciæ sunt amabiles & iucundæ,non contingat mihi his post te perfrui, virtutis enim via qua iturus es,& si difficilis est & aspera:tamen tecum exeunti facilis erit & plana & amabilis.Sicut enim socium me habuisti præsentium bonorum, sic & tristium habebis. vt etiam futurorum sim particeps tecum bonorum. Nobilis igitur vir ille infirmi verba suscipiens, fecit iuxta q ei locutus est Quem videns Rex & audiens frater hoc vehementer obstupuit, & erga se verā viri intellexit amicitiam, falsa quoq; quæ contra eū dicta fuerant agnoscens, Ampliori honore & maiori fiducia penes se sublimauit eum.

De duobus monachis martyrizatis Cap. VI.

ITERVM Rex egressus ad venandū, vidit duos Monachos per heremum gradientes, quos ad se adduci præcepit, eosq; furibūde respiciēs ait.Nō audistis erronei & seductores præcones meos clamantes,vt nullus vestræ superstitionis in hac regione post tres dies inueniretur,alioquin igne cremaretur?Qui dixerunt.Ecce vt dixisti egredimur de tuis regionibus,sed longa imminente nobis via pergendi ad fratres nostros,necesse habuimus cibum emere ne fame deficeremus.Rex autem ait.Mortis minas metuens escarum mercimonijs non adhibet studium.Responderunt illi. Et qui sunt illi qui mortem timent,nisi qui nullum bonum in futuro sperantes,sperantibus radicitus inhærent?Nos autem qui mundum contempsimus propter Christum, nec timemus, nec præsentia diligimus,sed futura desideramus. Tunc Rex eos argumento comprehendere volens ait.Si mortem non timetis,cur fugam arripuistis? At illi.Non mortem a te minatam timentes fugimus,sed tui miseremur,& ne maioris tibi causa damnationis efficiamur,discedere cogitauimus.Ad hoc iratus Rex,iussit eos igne cremari, & sic per ignem adepti sunt coronam martyrij.

Qualiter Iosaphat a patre obtinuit libertatem procedendi. Ca. VII.

FILIVS autem Regis in parato sibi palatio inaccessibilis existens,ad ætatem peruenit adolescentiæ, omni Ethiopum & Persarum imbutus disciplinam, quæstionesq; naturales doctoribus suis proponebat, ita vt mirarentur de velocitate ingenij eius & intellectu eius,& stuperet Rex gratiam vultus eius, & animi cōstantiam.Pensabat vero in semetipso cur eum furore inaccessibilem pater eius adiudicauerat, & cur ad eum volenti ingredi non permittebat introire,tamen verebatur interrogare eum. Sed vnū ex pedagogis amabiliorem cæteris in partem traxit. Interrogans cur se pater sic reclusisset.Adiungensq; si hoc veraciter mihi feceris manifestum,mihi charus eris præ omnibus.Pedagogus cuncta ei enucleatim reseruauit, idest aduersus Christianos indictā a rege perse-

persecutionem,& præcipue contra heremitas,& quomodo fugati sunt,& qualia in natiuitate eius pronunciauerunt astrologi: ne ergo doctrinam audiens illam præponeret nostræ sectæ, non multos tecum colloqui voluit,sed nos probatos & fideles circa tem cõstituit,præcipiens nobis ne tibi aliquid triste notificaremus. Hoc vt audiuit iuuenis,nihil aliud appetijt loqui. Tetigit ergo cor illius sermo salutaris, & Paracliti gratia intellectuales eius oculos aperire cœpit ad verum conductura Deum,vt patebit inferius.Frequenter vero pater eius ad videndum eum veniebat, nam excellẽti amore diligebat eum.Quadam autem die intulit ei filius. Disce re a te cupio,quid est o domine Rex,vnde tristitia assidua & solicitudo continua corrodit animam meam:quid sibi vult, ꝙ infra muros istos & portas concludens me,inaccessibilẽ prorsus & incõtemplabilem cunctis cõstituisti.Tunc pater ait.Nolo fili vt videas aliquod quod cor tuum possit amaricare,& tibi lætitiam amputare.In delicijs enim ingibus & gaudio perenni & hilaritate viuere te per omne sæculũ desidero.Cui filius:bene scias Domine quoniam isto modo non in gaudio & lætitia viuo,sed in tribulatione potius & angustia multa,intantum,ꝙ & et ipse cibus & potus insipidus mihi apparet.Videre enim desidero,quę extra portas istas sunt omnia Si ergo vis ne doloribus deficiam,iube me quo voluero procedere,vt animo queam delectari contẽplatione rerũ,quas hactenus non vidi:contristatus est igitur Rex propter talia, perpẽdebat enim quia si denegaret ei quod petebat amplioris ei tristitiæ & sollicitudinis auctor existeret. Tunc ait illi. Ego desiderio tuo satisfaciam.

De leproso,& ceco,& sene curuo, quos in via vidit.

Cap. VIII.

ELECTOS igitur equos edduci continuo & obsequium regale & idoneum procedere eum imperans, quocunq; vellet porgere permisit,diligẽter præcipiens ministris,vt nihil fœdũ in occursum eius venire satagerent,& omne bonum & iucundum sibi demonstrari,chorosq; paludentes in canticis & omni genere musicorum eum antecedere,& varia delectationis spectacula facerẽt: vt his mens eius vacaret & iucundaretur, igitur sic frequentãs processionis regis filius vidit die quadam clam ministris duos viros, quorum vnus leprosus alter cæcus erat.Quos videns contristatus est animo,& dixit his:qui sunt isti, & qualis eorum aspectus fœdus?Illi non valentes quod viderat occultare, dixerunt. Passiones istæ sunt humanæ,quę ex materia corrupta & corporis mala complexione hominibus solent accidere.Et ait adolescens. Omnibus hominibs nunquid ista contingere solent.Dicunt illi.Non omnibus,sed quibus subuertitur sanitas ex humorum malorum abundantia.Rursus ergo interrogauit puer.Ergo noti sunt,quos apprehensura sunt ista mala,aut indiffinite & improuise superueniunt. At illi.Et quis hominum cognoscere futura vel preuidere potest? hoc enim naturam supergreditur humanam.Solisq; dijs hæreditarium est immortalibus. Et cessauitpuer interrogare. Super hoc ergo quod viderat doluit,& immutata est species vultus eius, propter inconsuetudinem rei.Post multas vero dies rursus egrediens, repperit inconsuetudinẽ rei.Post multas vero dies rursus egrediẽs repperit senem inueteratum dierum multorum,rugatam habentem faciem,dissolutis brachijs, & dorsum inclinatum,& toto capite cano.carentem dentibus,& balbutiendo loquentem. Stupefactus igitur assumit eũ, & propius adducens interrogat discere cupiens visioni miraculum:præsentes autem dixerunt,iste iam extitit plurimorũ annorũ paulatimq; imminuta sibi virtute & ęgrotantibus membris,ad hanc quam cernis peruenit miseriã.Et quis est inquit huius finis? Responderunt. Mors eum suscipiet.Et ille. Imminet ne omnibus hominibus istud,an aliquibus tantum? Responderunt,nisi mors preueniens hic hominem transferat,impossibile est succedentibus annis non venire ad istius status experiẽtiam.At ille.Igitur in quot annis superuenit alicui, & si penitus mors imminet vel non est ars hanc euadendi, quin ad hanc perueniatur miseriam.Dicunt ei:in 80. quidem vel. 100. annis ad hanc senectutem deueniunt homines,deinde moriuntur,nec aliter fieri potest.Ingemiscẽs puer de profundo corde ait.Amara est vita ista & omni dolore & amaritudine plena.Si hæc ita se habẽt,quomodo securus esse poterit aliquis mortem incertam prestolando?Cuius aduentus non tãtum ineuitabilis,sed incertus est sicut dicitur. Et abijt intra se ista seruans & incessanter cogitans, & frequenter habens memoriam,& ob hoc in doloribus & defectioribus continuam habebat tristitiam.Dicebat enim in semetipso, ergo ne me mors aliquando apprehendet.Et quis erit memoriam mei faciẽs post mortem tempore obliuioni omnia tradente?& si moriens in nihilum dissoluar.Aut est aliqui alia vita,aliusq; mundus? Hæc & his similia cogitans pallidus tabescebat. In præsentia tamẽ patris quando ad eum veniebat,hilaritatem fingebat & lætitiam. Desiderabat autem & æstuabat aliquem qui posset cor eius certificare,& sermonem bonum auribus eius infundere. Cũq; super hoc pedagogum præfatum consuleret, vtrum scilicet aliquem talem cognosceret.Ille respondit.Dixi tibi iam quomodo pater tuus sapientes & heremitas illos semper philosophantes de talibus, alios itteremit.Alios persecutus est.Et non cognosco modo talẽ quẽq; in hac regione remansisse. Ille autem super his tristatus assimilabatur viro,qui magnum thesaurũ amiserat, & ad eius inquisitionem totam mentem conuerterat.

De Aduentu Barlaam ad eum sub vmbra negociatoris.

Cap. IX.

FVIT eo tempore quidam Monachus diuina sapientia,vita & sermone ornatus,qui in deserto terræ Sennaar cellam sibi fecerat,& huic Barlaam nomen erat. Hic ergo reuelatione diui nitus sibi facta cognouit,ea quæ circa Regis filium agebatur. Qui egressus de heremo ad sæculum descendit,& mutato habitu suo, vestimentis secularibus indutus ascendit nauem ad partes Indiæ profecturus,& negociatorem se esse simulãs, applicuit ad ciuitatẽ i qua regis filius palatium habebat.Ibiq; diu commoratus inquirebat diligentet de eo,& de sibi ministrantibus: vt autem didicit supradictum Pedagogum cæteris ei familiariorem. accedens seorsum ad eum,ait illi. Cognoscere te volo domine mi, quoniã ego negociator sum,& de remota regione valde huc veni, & est mihi lapis prætiosus,cui similis aliquando inueniri nõ possit. Rogo vt me introducas ad filium Regis, & tradã illum ei. Valet quippe & cæcis corde,lumen conferre sapiẽtiæ,surdorum aures aperire, mutis vocem reddere,& sanitatem infirmantibus exhibere.Stultis sapientiam dare, Dæmones effugare, & totum quod bonum est & amabile,largiter se possidenti tribuere.Dixit ad eum pedagogus: lapides eximios & pretiosas margaritas minime tibi enarrare possum quot viderim.Habẽtes vero tales virtutes quales dixisti, neq; vidi neq; audiui,tamen ostende mihi ipsum,& si est secũdum verbum tuum,mox inferam hunc ad filium regis, & honores quãmaximos & munera suscipies ab eo.Barlaam vero ait.Lapis iste pretiosus cũ prefatis operationibus & virtutibus adhuc habet & istã virtutem.Non valet eum contemplari fortuito,qui sanam non habet oculorum visionem & integram,castum etiam corpus & nullo modo inquinatum.Si n.aliquis ista duo non bene habet temerarie respicit lapidem prætiosum istum,& ipsam quam habet visibilem virtutem & mentem perdet. Considero autem oculos tuos non sanos esse,& vereor ne visum quem habens amitteres,& ego tibi tanti mali auctor existerem.Filium autem regis vitam audiui ducere pudicam,& oculos pulcherrimos & sanos & clare videntes habere. Quapropter illi istum thesaurum ostendere confisus sum.Tum ergo non negligenter de hoc disponas,neq; re tali Dominum tuum priues.Ille autem dixit.Si sic se ista habent,noli mihi lapidem ostendere.In peccatis multis vita mea sorduit,neq; visum incolumen sicut dixisti habeo,& ingressus diligenter omnia filio Regis annunciauit.Ille autem vt hoc audiuit,lætitia quadam spirituali sensit cor suum aspiratum,& anima eius diuinitus illustrata est. Iussit itaq; statim introduci virum. Qui introiens salutauit eum.Tunc præcepit eum sedere:& Pedagogum abscedere.Quo recedente dixit Iosaphat seni. Ostende de mihi lapidẽ de quo quedam magnifica te dicere meus narrauit Pedagogus. Ad quem Barlaam,nisi prius experimentum tuæ capiam prudentiæ, incongruum est tibi hoc mysterium reuelare.Ait enim Dominus meus.Exijt qui seminat seminare,& dum semina talia quidem ceciderunt secus viam,& venerunt volucres & comederunt illa &c. Si ergo terram inuenero in te fructiferam & bonam,non tardabo diuinum ibi semen seminare,& magnum mysterium tibi reuelare.Dixit autem ad eum Iosaphat. Ego quidem venerande senex, desiderio quodam & amore incomprehensibili quæro sermonem audire & nouum & bonum,quia intrinsecus exardescit ignis fortiter verens me,& incitãs me ad discendas quasdam necessarias quęstiones.Nõ enim hactenus hominem repperi,qui de his me potuerit instruere.Sed si inuenero sapientem aliquem, & audiero ab eo verbum salutis,nequaquam volucribus prout æstimo, siue bestijs dabo,neq; petrosa neq; spinosa terra apparebo,sed gratãter accipiam & sapienter seruabo Tu vero,si tale quid nosti, non abscondas a me,sed indica mihi.Nam quia audiui te de terra longinqua venisse,sensit anima mea & bonę spei factus sum,quia per te quod iam diu desideraui assequar,& iccirco mox ingredi feci te ad me, libenterq; suscepi,quasi aliquẽ de familiaribus & coætaneis meis, si tamen non de spe mea fallar.

Narratio Eius de Rege humili qui caute reprehensorem arguit.

Cap. X.

TVNC Barlaam ait:hoc bene fecisti,dignunq; regali magnificentiæ quoniã non apparentis seu recondite factus est spei. Nam quidam Rex fuit magnus & gloriosus,& factum est procedente illo in curru de aurato cũ regali obsequio obuiasse illi duos viros attritis & sordidis indutos vestibus,attenuatas macie & pallidas facies habentes:vt ergo Rex vidit illos,desiliens confestim de curru.

curru,& in terrã procidens adorauit & surgẽs amplexatus eo eos, & affectuose osculatus. Magnates vero illius ac proceres de hoc indignati sunt, arbitrantes eũ fecisse indigna regali gloria: non tñ ausi in facie illum reprehendere germano fratri eius suggesserunt, vt ei loqueretur, ne tãtæ excellentiæ dyadematis tantã inferat contumeliam: Qui cũ fratri ista diceret, & eius humiliationẽ reprehenderet, ei Rex responsum dedit, quod tñ ille non intellexit. Consuetudo aũt erat illi, Regi quando sententiam mortis cõtra aliquem dictabat, præconem suũ ante ianuã illius cũ tabula huic officio deputata mittere. Cuius voce oẽs cognoscebãt mortis reũ illum esse. Vespere igitur veniẽte misit Rex buccinã mortis tubicinare ante ianuam fratris sui. Quã cũ audisset ille de salute desperãs, tota nocte sua disposuit, ac summo diluculo nigris & lugubris indutus vestibus, cum vxore & filijs pergit ad fores palatij flens & lugẽs. Quẽ Rex ad se ingredi fecit, & vidẽs se lugentẽ ait. O stulte & insipiẽs si tu sic timuisti præconem Germani fratris tui, aduersus quem te nihil deliquisse cognoscis. Quomodo mihi reprehensionem intuli quia in humilitate salutaui & osculatus sum præcones Dei mei sonorabili tuba mihi mortem significantes, & terribile Dñi occursum, cũ multa & magna meipsum peccasse conscius sum. Ecce deniq; tuã arguens insipientiãs isto vsus sum modo. Nunc vero & illorũ qui te ad mei miserunt reprehensionem, stulticiã arguere curabo, & ita fratrem instructũ remisit domũ. Præcipit aũt fieri de lignis quattuor arcellas, & duas quidẽ vndiq; auro coopertas ossa mortuorũ putentia mittens in eis, aureis obfirmauit seris. Alias vero pice duas & bitumine liniẽs, repleuit lapidibus prætiosis & inestimabilibus margaritis, & omniũ vnguentorũ odoribus funiculisq; cilicinis astrinxit. Deinde accersiri fecit reprehẽsores suos, magnates scilicet illos & proceres, & posuit ante eos ipsa quattuor arcellas vt ęstimarent, quanto quidem istæ quanto vero illæ pretio sint dignę. Illi itaq; deauratas magni pretij iudicauerunt. Expedit enim in ipsis Dyademata regalia reponi. Quę vero illinitæ pice & bitumine erant, vili quodam & exili pretio dignas dixerunt. Rex autem dixit ad illos. Sciebã & ego talia vos dicturos, exterioribus enim oculis exteriora cernitis. Et tñ non ita oportet facere: sed internis oculis intrinsecus recondita expedit videre, siue honorem siue contumeliã. Et mox præcepit vt aperirentur arcellę deauratæ, ex q̃bus reseratis dirus fętor exhalauit, & fetidissimus visus ẽ aspectus. Ait ergo Rex. Iste tipus est eorũ, qui splendidis quidẽ & gloriosis induuntur vestibus, & potẽtia elati sunt: sed intrinsecus mortuis ac fętentibus malignisq; operibus referti sunt. Deinde picatas bituminatasq; præcipiens dissolui & aperiri, cũctos qui aderãt lætificauit, eorum quæ intus erant splendore & odore. Tũc ait ad illos, scitis quibus similia sunt ista, humilibus illis q̃ vilibus operti erant vestimentis, quorũ vos exteriorẽ attendentes habitũ, contumeliã putastis, meam ante faciẽ eorũ in terrã ad orationẽ. Ego vero intellectualibus oculis reuerentiã illorũ & decorẽ consideràs animarũ, glorificatus sum quidẽ horum tactu, omniq; corona & regali vniuersa purpura pretiosiores istos existimaui. Illos igitur ita confundens docuit, ne errarent in his quæ foris apparerent, sed interna attenderent. Secundum illum ita pium & sapientem Regem, tu quoq; fecisti, bona spe suscipiens me, quæ te non decipiet sicut ego Estimo.

Instructio Iosaphat & cultu vnius Dei. Cap. XI.

DIXIT ad eum Iosaphat, hæc omnia bene dixisti. Sed volo discere quis est Dominus tuus, quem de semine illo in initio sermonis dixisse asseruisti. Cui Barlaam. Si vis Dominum meum agnoscere. Ipse est vnigenitus Dei filius, Rex Regum & dominus dominantiũ, qui solus habet immortalitatẽ & lucẽ habitat inaccessibilem, cũ Patre & Spiritu sancto glorificandus. Non.n.ego de illis sum, qui multos istos Deos inanimatos & surdos colunt. Sed vnũ cognosco & confiteor Deum, idest tribus personis glorificandum, Patre, scilicet & filio & Spiritusancto. In vna natura & gloria, & regno indiuiso, qui cuncta visibilia & inuisibilia fecit de nihilo. Tunc iuxta seriem sacræ historiæ narrauit ei qualiter Deus creauit mundũ, & qualiter Diabolus hominem inuidia seduxit ad imaginẽ Dei factũ. Et qualiter crescente malitia hominũ, Deus induxit super terram diluuium. Qualiter etiam post diluuium homines multiplicati, & Deum obliti sunt, & in omnem prorsus errorem dispersi sunt. Alij namq; putauerunt cuncta spõte sua fieri, & sine prouidentia regi. Alij fortuna putauerunt, totũ fato concedentes. Alij plures Deos coluerunt vitiosos: vt haberẽt eos vitiorum suorum actores, quorum ẽt formas figurãtes, statuas erexerunt, & concludentes in templis adorauerunt. Abraham vero solus in illa generatione inuentus est, qui sensu incolumi Deũ per creaturas agnouit quẽ ẽt Deus sibi familiarem effecit, eiusq; progeniẽ multiplicãs, & populum sibi peculiarem nominãs, de seruitute Aegyptiaca, ꝑ multa signa & ꝓdigia liberauit, dataq; lege ꝑ Moysẽ in terrã bonã, quã Abrahe ꝓmiserat, introduxit, multaq; magnalia gloriosa atq; pręcipua eis ostdit, ꝑ q̃ oĩa id studij fuit, vt ab omni execrabili, Idolorum seruitute & actione genus hominũ abstraheret, & ad antiquum statũ reduceret. Sed adhuc regnauit in hominibus mors tyrannide Diaboli condẽnationi inferni oĩa transmittens. In tali igitur miseria constitutos, Deus qui de nihilo nos creauerat, non despexit. Sed per voluntatẽ Dei, vnigenitus miseris cõdescendens, de virgine natus est, & 30. annis cum hominibus conuersatus est. multisq; miraculis clarificatus, crucem, & mortẽ passus est. Et vt nos a passionibus liberaret. Tertia vero die resurgens incorruptibilis post. 40. dies cęlos ascendit, vbi sedet ad dexterã Dei patris, inde vẽturus eũ iudicare viuos & mortuos, & vnicuiq; reddere secundũ opa eius. Postquã vero ascendit, spiritũ paraclitum super discipulos misit, qui exinde gratia illius in oẽs gentes dispersi sunt, & fidẽ orthodoxã prædicauerunt baptizãtes, & mandata saluatoris obseruare docentes. Nõ ferens igitur hostis antiquus deiectionẽ suã, bella nunc cõtra nos excitat, suadens stultos adhuc sequi idolatriã. Ecce tibi Dñm meũ paucis notificaui, quẽ perfectius cognosces, si gratiã eius susceperis, & seruus illius factus fueris. His auditis filius Regis surgens de throno suo, præ gaudio amplexatus est Barlaam, & dixit. Forte iste est lapis ille prætiosissimus, quẽ in mysterio contines non omni cernere volenti ostẽdens. Sed quibus sani sunt animæ sensus. Ecce.n.vt hęc verba suscepi, lumen dulcissimũ cor meũ ingressum est, & aliud graue tristitiæ velamen iãdiu menti meæ super positum statim sublatum est. Quærenti ergo Iosaphat de regno cęlorum, & vtrum morientes in nihilum dissoluantur & his similia. Barlaam plenius disserere cępit, de resurrectione futura, & de iudicio, de remuneratione quoq; iustorum, & perditione reproborum.

Fabula de Philomena contra cultores idolorum inducta. Cap. XII.

QVIBVS auditis Iosaphat vehementer compunctus, totusq; lachrymis perfusus ait. Quid me oportet facere, vt euadam pęnas peccatorũ, & merear gaudio perfrui iustorum? Barlaam respondit. Ante oĩa accedere ad eum, qui vocat te de morte ad vitã, de tenebris ad lucem visibiliũ & inuisibilium verã notitiam. Nã ignorantia Dei veraciter mors est & tenebræ, & idolis seruire mihi videtur omni stoliditate deterius esse. Aiebat mihi vir sapientissimus quidã, quia similes sunt Idolorum adoratores viro sagittario, qui cõprehendit vnam de minutissimis auiculis, philomenam hanc vocant. Arripiens igitur cultellũ, vt occideret eã, & comederet, data est Philomenæ vox articulata, & ait ad sagittariũ. Quid tibi o homo necis meæ proficiuum est? non.n.de me tuum implere ventrem poteris, sed si me a vinculis liberaueris, tria mandata tibi dabo. Quæ si custodieris, ex his magnam per vitam totam vtilitatem consequeris. Ille vero stupefactus illius loquela, promisit, ꝙ si quid nouũ audiret ab ipsa, mox ipsam liberaret. Conuersa illa huiusmodi dixit, nunquã aliquid coneris cõprehendere eorum, quæ apprehendendi non possunt. Et ne doleas de re perdita, quam recuperare nõ potes. Et verbum incredibile nõ credas aliquando. Hæc tibi mãdata custodi, & bene tibi erit. Admiratus aũt vir perspicuã verborũ intelligentiam, soluens eam per aerem misit liberam auolare Illa autẽ volens probare si cognouerit vir dictorum verborum virtutem, & lucratus fuerit ex ipsis aliquam vtilitatem. Volitando dicit ad eum. Ve tibi, quàm malum consilium habuisti hodie, & qualẽ thesaurum perdidisti hodie. Est.n. in visceribus meis margarita, quæ strucionis ouũ sua vicit magnitudine. Quod audiens ille cõtristatus est valde, pęnitens ꝙ euasisset Philomena de manu sua. Et denuo tentans illam apprehendere dixit. Veni in domum meam, & oẽm humanitatẽ tibi exhibebo, & deinde honorifice te dimittam. Cui Philomena. Nunc cognoui certissime te esse fatuum. Suscipiẽs namq; tibi quę dicta sunt a me prõpte, & libẽter audiens, nullum ex eis profectum assecutus es. Dixi tibi ne doleres de re perdita irrecuperabili, & ne tentares incomprehensibilia capere, & tentasti me comprehendere, cum non valeas pergere itinere meo. Insuper dixi tibi, ne verbum crederes incredibile. Sed ecce credidisti in visceribus meis esse margaritam supergredientem mensuram ventris mei, & non valuisti intelligere, quoniã ego tota non possum pertingere ad magnitudinẽ oui strutionis, & quomodo margaritam talem valeã capere in me? Sic ergo stulti sunt illi, qui confidunt in Idolis, operantur ea manibus suis, & adorant quæ fecerunt digiti eorũ dicentes. Isti sunt qui plasmauerunt nos. Quomodo ergo plasmatores suos ab ipsis plasmatos & factos existimant, sed & seruantes eos in custodia ne a furis rapiantur, custodes vocãtur suæ salutis. Ex hac ergo mala generatione & infideli vocauit te Dominus dicens tibi. Exi de medio eorum & separate, & immundum ne tetigeris, sed salua te de generatione ista. Surge & vade, quia non est tibi requies in ea. Si ergo credideris & baptizatus fueris, saluus eris: si vero non credideris, damnaberis. Nã istam cernis, quæ hodie & in quibus exultans, idest gloria & diuitiæ & delitiæ & oĩs vitæ seductio cito trãseũt, eijciuntq; te & hinc nolentem, & corpus quidẽ concludetur paruo monumẽto solo derelictum,

relictum, omniq; destitutum amicorum & cognatorum affectu. Abijcienter vero delectationes mundi & multa fœditas & putrida corruptio pro præsenti decore & bono odore inducetur. Anima vero tuam mittent in condēnatione Inferni vsq; ad vltimā diē resurrectionis, quando rursus aīa suo sumpto corpore eijcietur a facie Domini, tradetur igni gehennæ sine fine arsura. Dixit ad eum Iosaphat. Omnia verba tua bona & admiranda sunt quæ credidi & credo, omnē quidem Idolorum seruitutem ex corde et priusquā intrares ad me, quasi inuitus & dubitās erga ista habuit se animus meus. Nunc vero perfecto odio odiui, discens a te vanitatē illorū, & insipientiam illorū, qui seruiunt illis. Desidero aūt verus seruus Dei fieri, si tñ non repulerit me indignum propter meas iniquitates, sed confido quia dimittet mihi omnia peccata mea, quoniam benignus, & misericors est sicut doces. Iam ergo paratus sum baptismum suscipere, & omnia quæcumq; dixeris mihi custodire, quid vero o porteat facere postquàm baptizatus fuero, an aliqua alia oporte at subsequi manifesta.

Admonitio facta Iosaphat de perseuerantia in fide. Cap. XIII.

TVNC itaq; ait ad eum Barlaam. Ab omni quidem peccato oportet te abstinere, & ædificare super fundamentum rectæ fidei virtutum operationem, quoniā fides sine operibus mortua est, sicut & opera sine fide. Si qui post acceptam veritatis cognitionem priora rursus mortua apprehenderimus opera, & sicut canis ad vomitū reuersi fuerimus, continget nobis quod a Domino dictum est. Cum.n. inquit spūs immundus exierit ab hoīe gratia videlicet baptismatis. ambulat per loca inaquosa quærens requiem & non inuenit. Non ferens aūt diutius, sine domo & sine tecto errare dicit. Reuertar in domum meā vnde exiui. Tunc vadit & assumit. 7. spūs nequiores se, & ingressi habitāt ibi. Et fiunt nouissima hoīs illius peiora prioribus. Dicit ei Iosaphat. Igitur quantum ex hac dogmatum subtilitate perpendere valeo, si hac mundam conuersationem post baptisma vnius vel duorum transgressione mādatorū istorum me violare contigerit, ab omni mea corruam intentione, & omnis spes mea irrita fiet. Respōdit Barlaam. noli sic ista perpendere. Nam pro salute generis nostri homo factus Deus sciens infirmitatem naturæ nostræ non in hac parte dimisit nos sine medicina languescere, sed sicut sapientissimus Medicus lubricę voluntati nostræ commiscuit antidotum penitentiæ, prædicans istam in remissionem peccatorum: baptismus etiā vocatus est fons lachrymarum secundū gratiā Dñi, sed labore & dolore indigens. Vbi vero per scripturas penitentię virtutem discimus & maxime ex præceptis & parabolis Domini nostri Iesu Christi. Et tunc ait. Cępit Iesus docere & dicere, pœnitentiā agite, appropiequabit.n. regnū cęlorū. Sed in parabola filiū quendā narrat qui accepit patris substantiā, & abijt in regionē longinquā, ibiq; dissipauit totū viuēdo luxuriose. Deinde fame in regione illa facta, abijt & adhæsit vni magnorū ciuiū illius regionis, qui misit illum vt pasceret porcos, asperrimū & abominabile sic notans peccatū, multum.n. tribulat⁹ ad extremā veniēs inopiā intantū, vt nec de siliquis quas Porci manducabant, suū posset implere ventrē. Tandē ad se couersus suā sensit confusionē, lamentansq; dixit. Quanti mercenarij in domo patris mei abundant pane &c. accurrens pater cecidit super collum eius, & osculatus est eum, & in priorem restituens honorē fecit solennitatem inuentionis eius occidens vitulū pascualem. Ecce hanc parabolam de pęnitentibus nobis narrauit. Insuper de pastore qui habuit 100. oues dixit ꝙ vna perdita dimisit. 99. in deserto, & exiuit vt perditam quæreret, quā inuentā in humeris suis leuauit, & alijs quæ non errauerant coniunxit. Vocauitq; amicos & vicinos suos ad epulas in eius inuentione. Sicq;, inquit Saluator, gaudium erit in cęlo super vno peccatore penitentiam agēte, quàm super. 99. qui non indigēt penitentia. Oportet igitur post acceptam veritatis notitiam, gustū diuinorū omni virtute obseruare ne ruamus. Nam cadere nō expedit certanti, qm̄ multi iā qui corruerunt resurgere nō potuerunt. Alij vitijs ianuam aperientes hisq; nimis adhærentes vlterius ad pęnitentiā venire nequiuerunt. Alii vero morte præuenti, & occurrentes per penitentiam seipsos a peccatis absoluere, condemnati sunt, propterea periculosum est in qualicunq; vitio cadere, & si contigerit statim resilire, oportet & rursus in bono stare certamine. Ad hoc Iosaphat dixit. Quomodo igitur quis custodiet se ipsum post baptismum mundū ab omni peccato? Nam si restat pœnitentia delinquentibus. Sed tamen non sine labore, & fletu, & planctu, quæ non facilia multis fore mihi videntur. Et ideo mallem inuenire viam, vt custodirem diligenter præcepta Dei, & non declinarem ab eis, ne post indulgentiam priorum malorum ad iram prouocarem iterum dulcissimum Deum.

Exhortatio Ad eundem, de vita perfectiori. Cap. XIIII.

TVNC Barlaam dixit: bene dixisti domine mi Rex. Nam & hoc mihi desiderabile ē, sed laboriosum est & valde impossibile aliquem iuxta ignem conuersari & non fumigari. Difficile est ergo & nimis arduum sæcularibus vinctum negocijs, & eius curis implicitum, & in diuitiis & deliciis viuentem, mandatorū Dei viam indeclinabiliter pergere, & se mundum conseruare. Ait.n. Dominus. Nemo potest duobus Dominis seruire. Ista ergo diuini & deiferi patres nostri Apostoli, audientes, quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnum cælorum. Quidā & aliud addiderunt baptismum suscipere, per sanguinem dico et martyrium. Quod et Dominus pro nobis suscipiens baptismum decenter vocauit, hinc ipsius imitatores facti prius quidem sui Discipuli et Apostoli. Deinde vero & omnis sanctorum martyrum chorus cultoribus Idolorum regibus et tyrannis seipsos et pro Christi nomine obiicientes, omne genus tormentorum instituerunt, videlicet bestiis proiecti et ignibus exustii, atq; gladiis interempti. Istorum non tantum verba & opera, sed & sanguis & ossa omni sanctitate sunt plena. Dęmones namq; potenter eiciunt insanabiliū vero languorem sanitates fide accedentibus præstant. postquam vero crudeles illi Tyranni perierunt, & persecutio quieuit, Regesq; fideles per vniuersum orbem regnauerunt, suscipientes alij & imitantes zelum illum, & desiderinm diuinum, aliam quandam vitam peregrinam, & sibimet insolitam ducere studuerunt, & secundum diuinam uocem omnia derelinquentes, quasi quidam fugitiui deserta adierunt egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. Alij quidam sub dio absq; tecto perdurantes solis æstu, & rigoribus frigoris, & himbribus & turbinibus ventorum affligebantur. Alij vero tuguria figētes, aut speluncis & antris latitantes degebant. Sic ergo virtutes virtutibus cumulantes, omni carnali consolationi & repausationi penitus abrenunciauerunt, oleribusq; crudis & herbis aut glandibus seu pane arido & valde sicco transigebant dietam. Nam tantum de vilibus ipsis & abiectis sumebant escis, vt solum viuere possent. Quidam vero totam ebdomādam ieiunantes, dominica die cibum sumebant. Alij vero bis in ebdomada huius memoriam habebāt. Alii autem post duos dies vespere edebant, tantum modicum gustantes, orationibusq; & vigiliis vacabāt, Angelorum vitam imitantes. Habēt autem habitacula sua. Alii quidam in omnimodo recessu & solitudine agonem percurrentes elogantes se ab hominum commoratione, toto tempore vitæ suæ & Deo appropinquant. Quidam lōge ab inuicem cellas habentes, dominicis diebus ad Ecclesiā vnā conueniunt, & diuina mysteria sumunt. Alii vero cænobialem ducunt vitam, qui plures insimul congregati, sub vno Prelato ab omnibus differente degunt, omnem voluntatem suam obedięntiæ, gladio occidentes & quasi seruos emptitios se voluntarie reputantes: non sibimetipsis viuunt, sed cui propter Christi amorem seipsos subdiderunt. Familiarius autem est dicere quia non viuunt sibi, viuit vero in eis Christus, quem sunt secuti omnia deserentes. Hoc enim est mundi secessio voluntarium odio & naturæ negatio eorū, quæ supra naturam sunt desiderio. Hos enim mirabiles & sanctos viros, etiam nos despicabiles & indigni imitari satagimus. Et est secundum veritatem odibilis iste mundus & abominabilis. Inimicus enim est Amicorum suorum, & hostis omnium qui faciūt eius voluntatem. Discerpit crudeliter incumbētes super se, & eneruat illos qui confidunt in eo, fędus posuit cum insipientibus & promissiones falsas eis pollicitus est, ad hoc tantum vt trahat eos ad se. Illis sibi acquiescentibus ingratus & fallax monstratur nihil eorum complendo quæ promiserat Hodie namq; epulis delectabilibus eorū gulam illicit, cras inimicis totos deuorandos proiicit. Hodie Regem aliquem constituit, & cras seruitutis iugo supponit, hodie multis affluentem bonis, cras mendicantem reddit. Amabilem hunc ad modicum omnibus efficit, quem paulòpost facit odibilem, hodie lætificat, cras fletibus afficit. Qualem vero & his finem impunit. Audi habitatores gehennæ dilectores suos perficit miserrime, neq; recedentes hinc lamentatur, neq; remanentium miseretur.

Parabola de Vnicorne contra mundi amatores. Cap. XV.

ITAQVE qui tali seruiunt diro & maligno domino, & a bono ac benigno mente perdita semetipsos elongant, & presentibus inhiant negociis, & eis tenētur astricti, nullam futurorum habent memoriam, sed corporis delectationes semper desiderant, animas suas dimittentes fame tabescere, & in numeris affici malis, similes esse arbitror homini fugienti a facie furentis vnicornis, qui non ferens sonum vocis illius, & terribilium mugituum, fortiter fugiebat ne deuoraretur ab eo. Dum ergo velociter curreret, in magnū gnum quoddam baratrum decidit, dum autem caderet, manibus extensis arbustulam quādam apprehendit & fortiter tenuit, & basi quadam pedibus impressis, visum est sibi in pace de reliquo fore & stabilitate. Respicies ergo vidit duos Mures vnum album & alterum nigrum, corrodētes incessanter radicem arbustulę quam apprehenderat, & iam prope erant vt eam absciderent. Cōsiderās

etiam

etiam ipsius baratri fundum,vidit Draconem aspectu terribilem ignem spirantem,& feralibus oculis aspicientem,osq; terribiliter aperientem,& deuorare eum cupientem.Intuens vero rursus basem illam pedibus eius suppositam contemplatus est.4. Aspidum capita de pariete prodeuntia vbi,consistebat. Eleuans autem ocus los, vidit de ramis arbustulæ modicum mel distillans.Dimitten ergo considerare circundebant eum mala scilicet sursum Vnicornem insanientem,& eum quærenté deuorare.Deorsum vero Draconem inhiantem,& arbustulam cito excidendam,& ꝙ pedes super lubricam basem & infidelem posuerat. Tantorum ac talium malorum oblitus,seipsum illius mellis modici dulcedini tradidit. Nel similitudo eorum est,qui seductioni præsentis sæculi adhæserunt.Cuius expositionem tibi dicam Vnicornis quidem mortis figuram tenet,quæ semper persequitur & comprehendere vult genus humanum.Baratrum vero,mundus est iste malis plenus & la queis mortiferis. Arbustula,quæ a duobus Muribus incessanter in cidebatur,quam apprehendimus,vitæ nostræ mensura est,qua cõ sumitur & dirimitur per horas diei & noctis & incisioni appropiat. Quatuor vero Aspides de quattuor fragilibus & instabilibus elementis,constitutionem humani corporis significat.Quibus inordinatis & conturbatis,corporis compago dissoluitur. Cum is crudelissimus Draco,terribilis inferni ventrem figurat,cupiens suscipere eos qui præsentes delectationes futuris præponunt bonis. Scintilla vero mellis significat dulcedinem Mundi, per quam seductor ille suos amicos non sinit propriam videre salutem.Hac suscepta libẽter parabola dixit Iosaphat quàm verus est iste sermo, & quàm bene coaptatus? Ne quæso pigriteris tales mihi typos subrogare. Et vt sciam qualis est præsens vita nostra, & quorum malorum amicis suis auctor sit.

Parabola de tribus amicis contra eosdem. Cap. XVI.

SENEX vero dicit.Rursus similes sunt amatores sæcularium delectationum,& qui harum dulcedine illiciuntur,atq; futuris & stabilibus fluida & fragilia præferunt,homini qui tres amicos habuit,quorum quidem duos præcordialiter & affectuose honorabat, ac vehementer eorum charitate afficiebatur, & vsq; ad mortem pro ipsius agonizans, & periclitari desiderans. Aduersus tertium multo ferebatur despectu,neq; honore,neq; decenti eum aliquando gratificans dilectione, nisi quandam modicam ad eũ simulans amicitiam. Venerunt ergo terribiles die quandam quidam milites,acelerantes hunc ad Imperatorem ducere, rationem redditurũ pro debito decemmillia talentorum. Coarctatus vero ille quærebat adiutorem ad subueniendum sibi, in terribili rationis positione apud Regem.Currens igitur ad primum præ omnibus charum amicum dixit,ei. Nosti o amice quomodo animam meã sempre pro te posui.Nunc aũt indigeo auxilio tuo in die ista detinente me necessitate. Quomodo ergo promittis mihi nũc auxiliari,& quæ apud te reposita est mihi spes dilectissime? Respondens ergo ille ait Nõ sum amicus tuus o homo,neq; scio quis sis: habeo enim alios amicos,cum quibus oportet me hodie lætari, & amicos istos ammodo possidebo.Præbeo tamẽ tibi ciliciola duo, vt habeas ea in via qua ambulas: quæ tamen nihil tibi proderunt,& nullam aliam spem a me præstoleris. Hoc audiens ille & diffidens de auxilio,quod sperauerat ab eo. Ad secundum perrexit amicum,cui & ait. Recordare amice quantum accepisti a me honoris & gratiæ.Hodie vero corruens in tribulationé & aduersitatem,auxiliatore opus habeo, quantum vero vales subuenire, nunc indica mihi.Ille vero ait.Non vacat mihi hodie, vt tecum subeam agonem.Curis enim & sollicitudinibus circundor, & in tribulatione sum:modicum tamen pergam, quamuis tibi non sit profuturũ. Et statim domum reuersus proprijs vacabat negocijs. Vacuis ergo manibus inde reuersus vndiq; destitutus lamentabatur seipsum de vana spe ingratorum amicorum, & de inutilibus laboribus,quos pro eorum sustinuit dilectione. Pergit etiam ad tertium amicum,de quo nunquam curam habuit nec socium lætitiæ suæ eum,aduocauit & ait ad eum,confuso & in terram vultu demisso.Non habeo os loquendi ad te, cognosco enim diligenter quia nunquã tibi benefeci,nec amicabiliter circa te habui me, sed quoniam aduersitas apprehendit me durissima, & nullam spẽ salutis in ceteris amicis meis repperi,veni ad te rogãs si est tibi possibile,quodlibet auxilium vel modicum impendere ne tardes inemor ignorantiæ meæ. Tunc ille respondit ei hilari & sereno vultu:certe amicum meum charissĩte confiteor esse, & modici illius tui beneficij non immemor,cum vsura retribuam tibi. Ne timeas ergo neq; formides.Ego enim præcedam te,ego interueniam pro te apud Regem,& non tradam in manibus inimicorum tuorum. Confide ergo dilectissime, & non tristeris. Tunc compunctus ille dicebat cum lachrymis.Heu mihi quid prius lamẽtabor :aut quid potius plangam? vanum affectum meum reprehendam,quem falsis exhibui amicis,an amentiam meam plangam, quia huic vero & Germano amico nullam ostendi familiaritatem? Iosaphat autem & istum eum admiratione sermonem suscipiens,expositioné requirebat. Tunc ait Barlaam. Primus amicus vtiq; est diuitiarũ possessio,& amor pecuniarum pro quibus homo multis subiacet periculis,& multas sustinet miserias. Veniente ergo vltimo termino mortis nihil ex omnibus illis,nisi quæ ad sepulturam pertinẽt, inutiles accipit panniculos.Secundus autem vocatur vxor & filij & cognati & alij amici,quorum affectui adhærentes inseparabiliter tenemur,animam & corpus propter illorum spermatis amoré, sed ex eis nullam aliquis consequitur vtilitatem in hora mortis, nisi ꝙ ad monumentum secum pergunt. Deinde reuertentes suis curis vacant,non minus obliuione memoriam quàm corpus aliquando amici operiẽtes sepulchros,amicus vero tertius despectu, & grauis non familiaris sed exosus, iustorum operum chorus est videlicet Spes,Charitas,Fides,Eleæmosyna, humanitas,& cætera virtutum congregatio, quæ potest procedere nos cum eximus de corpore,& pro nobis apud Deum interuenire,& de exactoribus liberare.Iste est gratus amicus,qui opus nostrum bonum in memoria sumitur,& cum vsura restituit.

Ad idem de Rege qui locum exilij sui diuitijs permuninit. Cap. XVII.

RVRSVS ait Barlaam:ciuitatem quendam didici fuisse magnam,cuius ciues talem habebant consuetudinem antiquitus,vt assumerent extraneum aliquem & ignotum virum,nihil legum ciuitatis suę uel traditionum scienté,& hunc sibi regem constituebant,qui omnem potestatem accipiebat,& suarum voluntatum faciendarum facultatem habebat,vsq; ad completioné vnius anni:deinde eo in omni securitate manente delicijsq; atq; suauitatibus absq; formidine,& regnum sibi permansurum existimante, repente surgentes ciues illi contra eum,regali ablata stola,nudum trahentes per totam ciuitatem,exulem transmittebant, & in magnam & longius remotam insulam,in qua neq; cibum neq; vestimentum inueniens, in fame & nuditate male atterebatur, præter spem omnem & expectationem transmutatur. Interea ordinatus est quidam vir in regno, qui non exiguo mentis intellectu vigebat.Qui tanta ex improuiso accedente sibi abundantia non est dissolutus nec ab ea raptus,neq; eorũ,qui ante eum regnauerant, & eiecti misere fuerant,incuriam secutus,sed solicitudinem gerebat & laborabat animo,quomodo se & sua disponeret. Dum ergo assidua meditatione diligẽtius ista tractaret,cognouit per quẽdam sapientissimum consiliarium suum,consuetudinem ciuium, & locum perhennis exilij,& quomodo semetipsum oporteret custodire,sine errore edoctus est.Hoc ergo vt agnouit,& quia oportet illum post paululum ad insulam applicare, & regnum caducũ alienigenis dimittere.Apertis thesauris suis,quorum tunc habebat liberam facultatem ex illis quod vellet facere, accepit pecuniarũ multitudinem.Auri videlicet & argenti & lapidum pretiosorum amplissimum pondus &, fidelissimis committẽs famulis in illam præmisit ad quam ducendus erat insulam. Peracto igitur anni termino,in seditionem versi ciues. Nudum sicut & illos qui ante eũ fuerant,in exilium transmiserunt.Tunc cæteri stulti & temporales Reges fame male cruciabantur.Ille vero prouidens in abundãtia viuens perpetua,delicias infinitas habens,timoreq; prorsus incusso infidelibus & malignis ciuibus,sapientissimo seipsum beatificauit consilio.Ciuitatem ergo intellige vanum istum & deceptorem mundum.Ciues autem principes & potestates Dæmonum: mundi rectores tenebrarum huius sæculi, qui alliciunt nos dulcedine voluptatum,& suggerunt vt corruptibilia velut incorruptibilia,& mortalia velut immortalia & semper nobiscum mansura consideremus.Sic ergo nobis seductis & nullam sollicitudinem de æternis & stabilibus gerentibus,neq; aliquid in illa vita reconden tibus,repente nobis imminet perditio mortis. Tunc iam nudos nos hunc maligni & amari suscipientes tenebrarum ciues, cum quibus expendimus tempus,ducunt nos in terram tenebrosam & caliginosam,in terram tenebrarum,vbi non est lux neq; vita homi num.Consiliarium autem bonum qui omnia vera fecit, nota & salutaria edocuit studia,sapientem & prudentem Regem meã æstima paruitatem,qui bonam & rectam viam veni monstrare tibi,introducens te in æterna & infinita bona,ibiq; te omnia reponere consulens.

Exhortatio ad contemptum diuitiarum: Cap. XVIII.

DIXIT Iosaphat seni. Quomodo ergo possum thesaurũ pecuniarum illic transmittere,vt securam ipsorum incorruptibilem iucũditatem abiens reperiam,qualiter demonstrem aduersus presentia odium meum,& amorem æternorum, plane quæso insinua mihi.Et ait Barlaam.Diuitiarum quidem ad æternum locum promisso manibus fit egenorum. Iosaphat vero ait. Cuncta ergo

ergo despicere, & istam laboriosam assumere vitam sicut dixisti superius, traditio est antiqua ab Apostolorum descendens doctrina, an vobis nouiter sic visum est mentis vestræ scientia, quasi melius eligentibus istud? Respondens senex ait. Non legem recenter introductam doceo te, absit hoc a me, sed ad antiquo nobis traditã, Dixit enim Dominus cuidam diuiti qui interrogauit eum. Quid faciendo vitam æternam possideret, & glorianti omnia se custodisse, quæ scripta sunt in lege. Vnũ, inquit, tibi deest. Vade, & quęcumq; habes, vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlis, & veni sequere me, tollendo crucem. Cum igitur inquit Iosaphat, sit antiqua & necessaria huiusmodi philosophia, cur non hodie hanc multi quidem sequuntur? Senex vero ait; multi quidem imitati sunt, & imitantur: plurimi vero pigri remanent & negligentes. Pauci enim sunt sicut ait Dominus qui strictam & arctam viam pergunt, amplam vero & latam plures. Sic ergo saluatore mandante, Prophetis autem & Apostolis prædicantibus, ac sanctis omnibus opere & sermone aliquid virtutis viam rectissimam nos exhortantibus & pauci per hanc gradiuntur, cum plures spaciosam & quæ ad perditionem ducit eligant. Non ex hoc conuersatio diuinæ huius adnihilatur sapientiæ. Neq; enim deest alicui volentium se intueri sol iustitiæ, neq; tamen cogit sponte sua tenebras eligẽtes, sed proprio relinquitur suo vnusquisq; arbitrio & prælectioni quamdiu in hoc sæculo est. Iosaphat autem sciscitante quid esset liberum arbitrium & quid prælectio: Respondit senex, liberum quidem arbitrium est animæ rationalis voluntas sine prohibitione cuiusquam mota ad quodcumq; voluerit siue ad bonum siue ad malum, sic ab actore concessum. Rursus liberum arbitrium est intellectualis animæ motus sui iuris, Prælectio vero est consultum desiderium eorum quæ in nobis sunt, aut consilium desiderabile. Quod enim præiudicatum est ex consilio tenemus eligentes. Consilium vero est desideriũ perquirens de his quæ a nobis sunt facienda. Omne enim consilium fit propter id quod agendum est. Et sic ante omnem prælectionem consilium est, ante omnem vero actionem prælectio. Iecirco non solum actiones, sed & ea, quæ secundum intentionem prælectiones exhibent, & coronæ, & tormenti iure causa fiunt, principium enim peccati & iustæ actionis, prælectio est ex his quæ a nobis sunt inducta, quorum enim nobis affectus sunt horum & actiones. Tunc ait Iosaphat seni. Sunt ergo alij qui & ea quæ tu prædicas prædicent, aut solus es hodie qui ista doces, & sic odibilẽ præsentem vitã astruis? Respondens senex dixit. In vestra infidelissima regione ista neminem esse cognosco. Nam patris tui tyrannica crudelitas innumerabilibus hos mortibus tradidit, & satagit ne penitus audiatur in vobis diuinæ prædicatio notitiæ. In cæteris vero omnibus linguis cantantur ista & glorificantur ista. Dixitq; Iosaphat. Nunquid nõ aliquid ex his meus aliquando didicit pater? Et ait senex. Subtiliter & conuenienter nihil didicit. Clausis enim mentis sensibus bonum vult suscipere, ad malum vero præcipiti ruit impetu. Sed vellem, inquit Iosaphat, etiã illum ista didicisse. Ait vero senex. Apud hominem impossibilia sunt ista. Apud Deũ omnia possibilia sunt. Quid scis enim si tu saluum facies patrem tuum, & modo mirabili genitor tui genitoris efficiaris? Dixit autem Iosaphat. De patre meo faciat Dominus sicut ei placet. Ego vero ex tuis sacris sermonibus præsentium cognoscens vanitatem, discedere quidem penitus cogito, & tecum reliquum vitæ meæ ducere, ne propter tẽpora lia ista & fluida, ab æternorũ & incorruptibiliũ excidã refrigerio.

Ad Idem de illo qui contempta nobili sponsa, paupercularum duxit. *Cap.* XIX.

CVi senex respondit. Si hoc feceris, similis eris iuueni sapientissimo, de quo audiui, quia fuit filius ditissimorum parentum. Cui pater suus desponsauit filiam cuiusdam nobilissimi, & præ omnibus locupletissimi nimis pulcherrimam. Mouit ergo sermonẽ cum puero de nuptijs, & quomodo facere meditabatur annunciauit. At ille quasi rem malam ac nefariam respuens, relicto patre in fugam elapsus est. Ambulans autem declinauit in domum cuiusdam senis pauperis propter æstum diei semetipsum repausaturus. Tunc filia senis virgo, quæ erat ei vnigenita, sedens ante ianuam operabatur manibus, ore autem suo Deum laudabat assidue, gratias agens ei de imo cordis. Huius autem laudes iuuenis auscultans ait, quod est istud o mulier studiũ tuum. Cuius autem rei gratia cum ita sis pauper & tenuis, quasi pro quibusdam magnis donis, gratias referendo sic laudas datorem? Quæ respondens ait. Nescis, quia sicut exigua medicina de magnis languoribus sæpius liberat hominem, ita & in paruis Dei donis gratiarum actio magnorum auctrix bonorum efficitur? Ego quidã filia sum senis pauperis, gratias tamen refero Deo pro modicis istis donis, & benedico Dominum, citra quem qui hoc cõtulit & maiora valet dare, & ista quidem de his quæ extrinsecus sunt & nostra non sunt, ex quibus nec multa possidẽtibus lucrum aliquod peruenit, vt non dicam, quia & sæpius damnum sustinent, neq; minora accipientibus accidit detrimentum, eandem vtrisq; viam pergentibus, & ad eundem peruenientibus finem. Eorum vero quæ magis sunt necessaria & perfectissima multa & maxima accepi Dei dona, quæ innumerabilia & inæstimabilia sunt. Nam secundum imaginem Dei facta sum, & ipsius notitiam habere merui, & ratione præ omnibus animalibus sum pdita, & ab ipso Deo inuitata sum ad vitam per viscera misericordiæ eius, cuius & mysteriorum particips esse merui, cuius & Paradisi ianua aperta est, facile si voluero introitũ mihi prebitura. Pro tantis igitur & talibus donis, quæ indifferenter diuites percipiunt & peuperes & dignum est gratias agere penitus est impossibile. Si aũt & modicã laudationẽ largitori bonorũ non obtulero, qualẽ excusationẽ habeo? Iuuenis itaq; eximiũ illius stupẽs intellectũ, eius patrẽ accersiuit, cui & dixit. Da mihi vxorẽ filiã tuã: adamaui.n. illã propter intellectũ & pietatẽ. Tunc senex ait. Nõ licet tibi accipere pauperis filiã, cũ parentum sis si ius. Rursus aũt iuuenis ait. Etiã hanc accipiã, si tamẽ mihi nõ negaueris eã. Nobiliũ quippe & diuitũ mihi filia fuit desponsata: sed hãc respuẽs fugã arripui, filiã vero tuã propter pietatẽ quã habet in Deũ, & pręclarũ illius intellectum adamans, copulari mihi præ omnibus cogitaui Senex aũt dixit ad eũ. Non possum tibi hãc dare vt ducas in domũ patris tui. & ab vlnis meis separes eã, vnica mihi est. Sed, ego inquit iuuenis, apud vos manebo, & vestrã suscipiã conuersationẽ. Deinde & splẽdidũ deponẽs vestimentum, senis habitũ postulãs induit Tunc ille senex in multis tentans eũ, & varie ipsius examinans cogitationes, postquã cognouit iuramẽti illius stabilitatẽ, & quia non amore insipientiæ detentus petijt eius filiã, sed pietatis amore elegit pauperrime viuere, hanc præponẽs suæ gloriæ & nobilitati, tenẽs eũ manu, introduxit in suũ cubiculũ, & ostẽdit ei diuitias multas ibi repositas & immensum pondus pecuniarũ quatũ nõ viderat aliquãdo iuuenis ille, & ait ad eũ Fili hæc oĩa tibi do, eo ꝙ elegisti meæ fieri heres substãtiæ quã tenens hæreditatẽ ille oẽs supergressus est gloriosos terræ & diuites.

Doctrina Barlaam de Deo creatore omnium & rectore. *Cap.* XX.

DIxit autem Iosaphat ad Barlaam: cõuenienter & ista me tangit narratio. Vnde & a te esse dicta ista de me ęstimo. Ergo desiderãs scire precor, vt ista mihi nota facias, diuitias scilicet Dei, & magnitudinẽ superuenientẽ virtutis eius. Tũc dixit ei Barlaam. Oro Deũ vt ista doceat te, & scientiam taliũ infigat animæ tuæ, quia apud homines ipsius enarrare gloriã & potentiã prorsus est impossibile. Et si oẽs qui modo & aliquando fuerunt hominũ linguæ vna fieret: Deũ inquit Euangelista & Theologus, nemo vidit vnquã. Nos vero ex prædicatione eorũ, & ex ipsa rerũ natura, iuxta quod possibile est nobis didicimus. Dicit.n. scriptura. Cœli enarrant gloriã Dei & opera manuum eius annunciat firmamentũ. Sicut enim aliquis domum cernẽs splendidissimã, & artificiose fabricatam, cuius forma ingeniose cõpacta est, & architectũ & ædificatorem mox considerans mirabitur, ita & ego de non extantibus formatur, & ad hoc ꝙ sum adductus, & si plastẽ atq; factorẽ videre non possum, sed tamẽ ex bene cõpacta & mirabili fabrica mei ipsius ad notitiam veni sapientiæ eius, non secundũ quod est, sed sicut potui intelligere: quia nõ a meipso veni, nec meipsum feci, sed ille plasmauit me sicut voluit. In principio quidem omnes fecit creaturas, quarum aliquas diminutas & contritas, rursus meliori innouatione reformat. Deinde subleuãs hinc diuino suo imperio, ad aliam transfert vitã infinitam & æternã: nullus.n. hominum potuit aliquando horũ proficere, neq; Rex, neq; sapiẽs, neq; diues, neq; alius humana peragens studia. Ex his ergo, quæ circa me sunt ad scientiã creatoris & magnificentiæ perductus sum Cũ his aũt & bene compactã fabricã, & cõseruationem creaturę totius consideraui & vidi, quie ipsa omnia secundũ seipsa commutationi subiacent & corruptioni. Intellectualia quidẽ secundum liberum arbitriũ, & in bono profectũ, & a bono defectum. Sensibilia vero iuxta generationem & corruptionem, augmentumq; & detrimẽtũ, & iuxta qualitatẽ trãsmutationũ & localẽ motionem, ex his prædicant vocibus ineffabilibus, ab increato & incõmutabili se facta esse Deo, cõtineriq; cõuersari, & semper prouideri. Quomodo ergo contrariæ naturæ ad vnius mundi completionem insimul conuenerunt, & indissolubiles permanserunt, nisi quædam omnipotentis virtus ista commiscuisset, & semper indissolubilia cõseruaret? Quomodo.n. aliquid maneret, nisi ipse voluisset? Si.n. nauis sine gubernatore non põt subsistere, sed mox submergitur, & domus modica nunquàm stabit sine prouisore: mũdus quomodo stat tanto tpe, creatura sic magna sic bona & mirabilis sine gloriosa quadam & magnifica atq; mirabili gubernatione & sapientissima prouidentia? Ecce enim cęlum quantum tempus habet, et non denigratũ est: terræ virtus non est lassata ex tanto creata tempore: fontes non desierũt fluere, ex quo facti sunt: mare tot & tanta suscipiens flumina non supergreditur mensuram: cursus solis et lunæ non mutantur, ordines diei et noctis non peruertuntur.

tur. Ex omnibus istis ineffabilis Dei virtus & magnificentia nobis declaratur, testificata a prophetis & Apostolis. Sed nemo digne cõderare vel laudare gloriã eius poterit. Miseretur vero omniũ, quia oĩa põt: & dissimulat peccata hoĩum propter pniam. Solus bonus & amator animarum Dominus: benedictum sit nomen eius laudabile & superexaltatum in sæcula.

Barlaam Iosaphat vitam suam enarrat. *Cap. XXI.*

DIXIT autem ad eum Iosaphat. si multo tpe meditareris sapientissime, quatenus propositarũ enodationẽ quæstionum nobis dissolueres, nõ melius facere mihi posse videris, quàm talia dicendo qualia paulò ante protulisti. Actorem.n. cunctorũ datorẽ bonorũ Deũ docuisti esse. Incõprehensibilẽ ẽt cogitationibus humanis gloriã magnificentiæ eius sermonibus euidentissimis ostendisti. His ergo prætermissis. Dic mihi charissime, quot annorum ipse es? & in quibus locis conuersaris? quosq; huius philosophiæ socios habes? fortiter.n. aĩa mea ex tua pendet, & a te nequaquã omni tpe vitæ meæ volo separari. Cui senex ait. Annorum sum sicut opinor. 45. In desertis aũt terræ Senaar degens, agonizantes habeo mecũ eos qui in cursu superni itineris laborãt. Quo, inquit Iosaphat, hoc mihi dicis? amplius.n. mihi appares. 70. annorũ esse. Qui rñdit. Siquidem a natiuitate annos meos quæris discere, bene hos æstimasti, amplius. 70. annorũ esse. Sed nullo modo a me in mensura vitæ cõputantur, quotquot in vanitate mũdi expẽsi sunt. Quãdo.n. viuebã carne seruiẽs peccatis, mortuus erã in interiori hoĩe. Annos igitur mortis nunq̃ vitæ nominabo. Ex quo vero mihi mũdus crucifixus est, & ego mũdo, & deposui hoĩem veterẽ, qui corrũpitur secundũ desideriũ erroris, nõ iã viuo in carne, sed viuit in me Christus. Quod aũt viuo in fide viuo filij Dei, qui tradidit seipsum pro me: hos merito & annos vitę, & dies salutis vocabo, quos circa. 45. cõputabo annos. Dixit aũt Iosaphat. Quoniã quidem vita carnalis iure nõ vita vocatur, ergo nec mors tpalis mors debet appellari. Cui respõdit senex. Indubitãter & de his ita sentio, nequaq̃ hanc tẽporalẽ mortẽ timens, nec mortẽ ipsam appellãs: qm̃ contẽnens patris tui minas, absq; timore ad te veni, & salutare tibi verbũ annunciaui, cũ diligenter nouerim, quia si ei ista in notitiam venerint, mille me vt possibile est ei mortibus subijciet. Ista ergo, inquit Iosaphat, veracis vestræ philosophiæ exercitia nimis supergrediuntur naturã terrenorũ, & vitæ præsenti radicitus inhærentiũ. Beati estis vos, qui tã virilẽ atq; constantẽ habetis voluntatẽ. Sed vnde & qualis tibi & his qui tecũ sunt in huiusmodi deserto victus. Vnde ẽt indumẽta & qualia, veraciter quæso mihi insinua Cui Barlaã: victus quidem nobis est, ex his quę inueniri põt, fructus videlicet arborum & herbæ quas heremus defert rore rigata cælesti, & præcepto creatoris obediẽs, pro quibus nullus nos impugnat vel nobiscũ contẽdit, plus quærens diripere auaritiæ causa vel lege cupiditatis. Sine inuidia.n. omnibus adiacet illaborata esca, & vltro præparata mensa. Si vero aliquis vicinorum fideliũ fratrum panis offerat benedictionẽ, quasi diuina prouidentia transmissum, suscipimus illũ pro benedictione fideliter offerẽtiũ. Indumenta vero lanea & cilicina & melotaria inueterata & aspera sunt atterentia infirmã carnẽ istã. Idipsum nanq; nobis est opertorium ęstate & hyeme, quod nullo modo ex quo induimus exuere licet, donec inueteratum penitus corrũpatur. Sic.n. frigoris & ardoris necessitatibus vexati, futurorũ incorruptionis vestimentorum meremur nobisipsis operimenta. Iosaphat vero ait. Vnde hoc igitur vnũ est quo indueris vestimẽtũ? Rñdit senex. In istud a quodam fidelium fratrũ suscepi, iter ad te facturus. Non.n. congruebat cũ consueta veste huc aduenire. De cætero me redire oportet vnde veni, quo cũ peruenero, alieno habitu deposito, proprium resumam. Rogauit igitur senem, ostendi sibi ab eo consuetũ vestimentum. Tunc Barlaam, exuta qua indutus erat veste forinseca, apparuit Iosaphat visio horribilis Erat.n. tota carnis qualitas consumpta denigrataq; cutis ab ardore solis, & ossibus hærens & tensa, ac si pellis subtilibus tendatur calamis, lanea vero panno quodam discisso, & valde aspero percinctus erat a lumbis vsq; ad genua. Similiq; huiusmodi pallio circa humeros opertus erat.

Iosaphat volentem eum sequi, Barlaam reprimit. *Cap. XXII.*

ADMIRATVS itaq; nimium Iosaphat, huius duræ laborẽ conuersationis & perseuerantiæ stupuit eminentia, & ingemiscens lachrymatus est, & ait seni. Quoniam me de dura & amara seruitute Diaboli liberare venisti, finem congruum imponens tuo beneficio, educ animam meam de carcere isto, & me tecũ sumpto eamus hinc, vt perfecte redemptus de mundi errore, signum tunc suscipiam salutaris baptismatis, & socius tibi admirabilis huius philosophiæ, & eximiæ conuersationis fiam, Dixitq; ad eũ senex. Hynnulum capreæ nutrierat quidam diuitum, quæ cũ creuisset deserta desiderabat, naturali attracta affectu. Egressa igitur die quadam inuenit gregem caprarum pascẽtem, & iuncta his circumibat per campos & siluas: reuersa tamen ad vesperam denuo summo diluculo famulorum negligẽtia exibat & siluestribus aggregata capris pascebatur cum eis. Quibus longius ad pascendũ recedentibus subsecuta est & illa. Ministri diuitis hoc sentientes, ascensis equis abierũt post eam, & suam capram vnam capientes & reducentes domum, de cætero exire pohibuerunt. Reliqui vero persecuti gregem, alias quidem occiderunt, alias vero male disperdiderunt. Eundemq; modum timeo fieri in nobis, si me subsecutus fueris. Nam & tuo consortio carebo, & multorum malorum fratribus meis auctor existam. Sed hoc te vult Dominus nũc quidem signare signo baptismatis, & manere in regione ista, omnemq; firmiter tenere pietatem, & mandatorum Christi operationem. Cum autem hoc actor omnium dederit bonorum, tunc venies ad me, & reliquum præsentis vitæ simul habitantes ducemus. Confido vero in Domino, q & in futuri sæculi conuersatione coniuncti erimus & associati. R ursus lachrymans Iosaphat ait ad senen. Si Domino ista placent, voluntas eius fiat. Talibus ergo dogmatibus & verbis salutaribus instruẽs Barlaam filium Regis, & ad diuinum baptismum præparans: Ieiunare quoq; & orare ei mandans per multos dies non deseruit eum, sed frequenter ingressus est, totam ex integro seriem orthodoxæ fidei insinuans, & diuinum euangelium recitans ei. Insuper & Apostolicas admonitiones, & prophetica dicta exponens. Nam vir ille a Deo doctus, qui totam in ore veterem & nouam scripturam ferebat, diuino afflatus Spiritu illuminauit eum ad veram notitiam Dei, & fidei symbolum expositum in Nicena synodo, docens eum, baptizauit illũ in nomine pa. &. fi. &. ſſ. Reuersus autem ad hospitium suum, sacram missam celebrauit, tradiditq; ei intacta Christi mysteria, & exultabat spiritu, gloriam referens Deo & Domino Iesu Christo dicens ad Iosaphat. Dignum te faciat Dominus veram adipisci beatitudinem.

Zardan duro corde verba Barlaam audit. *Cap. XXIII.*

MINISTRI autem Iuuenis & Pedagogi frequenter ipsius Barlaam introitum in palatiũ cernentes mirabantur, vnus autem qui intet eos prępollebat, Zardan nomine, ait ad filium Regis. Nosti itaq; Domine mi, quantus patris tui timor inest mihi, & quanta erga eum mea fides: ideoq; me quasi famulum fidelissimum vt tibi seruirem præcepit. Nunc autem virum hũc extraneũ frequenter videns colloquẽtem tibi. Vereor ne forte sit sectæ Christianorum, aduersus quam valde hostiliter se habet pater tuus, & si hoc est mortiferę sub iacebo sententiæ. Nunc ergo vel Regi de ipso notifica, aut ammodo ab eius cessã collocutione. Si autem illud non vis facere, eijce me a facie tua, ne sim reprehensibilis, & alium loco mei postula huc introduci. Filius autem Regis ait ad eum. Hoc ante omnia Zardan fac, ingredere tu infra cortinam, audi ipsius ad me sermocinationem, & postea dicã tibi quid te oporteat facere. venturo itaq; Barlaam ad eum introduxit Zardã, & post cortinã posuit eum, & dixit seni. Recapitula mihi doctrinã tuam, quatenus cordi meo infigatur. Exorsus itaq; Barlaam, multa de Deo & fidei pietate pronunciauit, & primi hominis plasmationem recommemorauit. Cum hoc etiam non tacuit, quomodo creator nostræ salutis sollicitudinem gerens, benignitatem suã impendit, multaq; de mundicia vitæ disputans & præsentium vanitatem demonstrans: finitaq; oratione ad hospitium iterũ abijt. Regis autem filium Zardam tentans ait. Audisti qualia mihi seminator verborum iste dixit seducere me suis vanis persuasionibus molliens, & alienare a iucunda ista delectatione, & refrigerio, & extraneo seruire Deo? Zardã vero ait. Quid tibi visum est Domine mi rex, tentare ne seruum tuum? Noui enim profundius in corde tuo descendisse huius viri sermones. Nisi enim hoc esset, nõ vtiq; tam libẽter & incessanter cum eo loquereris. Ego vero quid faciam ad huiusmodi quidem aspicere non valens austeritatem, timore vero Regis animo meo in doloribus posito, sollicitus sum quid respondeam ei. Nam negligentius præceptis illius inuigilãs, hunc ad te virum permisi intrare. Tunc ait ad eum filius Regis. Ego quidem maxime tuæ erga me beniuolentiæ in illam aliam magis congruam recompensationem agnoscens, & hanc dignam tuo beneficio repperi, vt opus istud bonum manifestum facerem tibi, vt scias ad quid factus es: & creatorẽ tuum, qui te fecit, recognosceres, quatenus derelinquẽdo tenebras ad lucẽ curreres, moxq; vt audires in cõprehensibili desiderio illam sequereris. Sed sicut video, spes mea fefellit me. Nã cerno te durũ ad ea quæ dicta sunt & stolidum. Si vero ista patri meo manifestaueris, nihil aliud efficies, q̃ curis & tristitia illius animã replebis. Sed si illi gratiã vis impẽdere, nullo mõ vsq; ad tẽpus opportunũ quicq̃ de his annũcies.

Cilicium & doctrina finem Iosaphat a Barlaam accepit. *Cap. XXIIII.*

MANE autem Barlaam veniens de profectione sua loquebatur. Iosaphat autem non huiusmodi ferẽs separationem animo tristabatur, & oculi eius lachrymis replebantur, multa tũc senex locutus est, & vt immotus permaneret in bono contestabatur, verbisq; consolatorijs cor illius stabiliuit, & vt se alacriter dimitteret

mitteret præcabatur. Simul & prædixit, quod non post longũ tps sociarentur ipsi societate inseparabili. Tunc Regis filius nolens amplius seni labores incutere, metuẽs etiã, ne Zardã de ipso Regi manifestaret, & tormẽtis ipsum subijceret, dixit. Quoniquidẽ tibi hoc visum est, vlterius te impedire vel detinere nõ audeo. Vade igitur in pace a Deo custoditus, & meæ miseriæ in sanctis tuis orationibus memor esto propter dñm, vt valeã venire ad te, & venerandam faciem tuã semp. videre. Sed & fac vnã meã petitionẽ. Quoniãquidẽ noluisti accipere pro cõfratribus tuis, suscipe saltẽ pro temetipso aliquam pecuniam ad victum & vestitũ. Quia vero in hoc obedire non acquieuit Barlaam. Rursus secundã petitionẽ Iosaphat facit, ne penitus ipsius deprecationem sperneret, & in oĩ illũ dimitteret dilectione, sed relinqueret ei laneũ illud vestimẽtum & asperum pallium, & tã in memoriã religionis magistri, quã ad munimẽtum sibi, contra oẽm Sathanæ operationẽ, susciperet etiã aliud a se pro ipso, vt vtiq; a me datũ inquit cernens meã semper in memoria feras humilitatẽ. Senex vero ait. Vetus quidẽ ac scissum tibi dare & nouuũ vestimentũ accipere non decet, ne modici laboris mei retributionem in hac vita recipiam; vt aũt tuã deuotionem non amputẽ: vetera & quæ nihil a meis differant, quærantur ciliciosa, & illa suscipiam. Quæsita sunt igitur & data sunt seni. Cuius Iosaphat & ipse indumentum suscipiens, vehementer gaudebat, omni purpura regali & veste coccinea prætiosius istud incõparabiliter existimans. Tunc sanctus Barlaam post paululum discessurus, nouissimã ei doctrinam adhibuit dicẽs. Frater & fili dulcissime scito cui militas Regi, & apud quem confessiones tuas deposuisti: oportet ergo vt firmas istas custodias, & militiæ præcepta deuotus cõpleas, quæcunq; promisisti in charta confessionis omnium dño, præsente cælesti exercitu & testificante, necnon describente confessiones tuas, quas si custodieris, beatus eris. Nihil igitur præsentium Deo & ipsius præferas bonis. Quid.n. sic terribile est in hac vita, quomodo est gehẽna ignis eterni ardentis, nec prorsus lucem habentis, cruciantis & nunq̃ desinẽtis? Quid aũt rursus mũdi bonorum taliter lætificat, sicut Deus idem ipse diligentibus se donaturus? Cuius pulchritudo quidẽ ineffabilis, potentia vero inexpugnabilis, & gloria sempiterna, cuius bona amicis suis reposita omnibus visibilibus incomparabiliter supereminent, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quorum hæres fieri merearis, Dei magni potentia conseruatus. Tunc Filius Regis lachrimis pfusus mœrore & luctu detinebatur, & a patre tam amabili & magistro optimo derelinqui non sufferens aiebat. Quis mihi pater vicem tuã supplebit, aut vbi talem pastorẽ, & ducem salutis animarum recipiã? Quod vice tui amoris solatiũ capiam? Ecce enim malum seruum & apostata, Deo recõciliasti, & in filij & hæredis ordine constituisti: & qui perieram & errabam, & omni bestiæ expositus eram ad deuorãdum, me requisisti, & eis qui non errauerant de ouibus copulasti, & ostendisti mihi cõpẽdiosam veritatis viã, educẽs me de tenebris & vmbra mortis.

Recedente Barlaam, Zardan secretum Regi aperit. Cap. XXV.

BARLAAM itaq; lamentationẽ illius amputare volens, surrexit, & in oratione stans eleuatis ad cœlum manibus suis, dixit. Respice Domine super hãc rationabilem ouem tuã, accedentem per me indignũ ad sacrificiũ tuũ, & sanctifica ipsius animam tua virtute & gratia. Consummata ergo oratione, cõuersus osculatus est filium iam celestis patris, pacemq; & salutem imprecando exijt de palatio, & ibat gaudens & gratias agens Deo, qui prosperam fecit viam illius in bonũ. Ex tunc itaq; Iosaphat omni custodia attendebat sibimetipsi, puritatem animæ pariter & corporis vigilantius seruans, in abstinentia viuens, & orationibus totis noctibus, diei namq; sæpius partem amputabat eorũ qui secum erant commoratione prepeditus. Zardan vero ille talem illius sentiens cõuersationẽ, tristitia replebatur, curisq; malis in animo agitatus nesciebat qualiter euaderet et ad quẽ finem peruenire posset. Tristitia ergo comprehensus, in domũ suã abijt, & ægrotare se simulauit. Vt autem in notitiam Regi istud peruenit, alium pro illo ministrare filio direxit, ipseq; salutis Zardan sollicitudinẽ gerẽs, Medicum ei mittit probatissimum, & multum curationis studium ei iubet impendere. Medicus itaq; sciens, quod Zardan sic Regi protinus nunciauit dicens. Ego quidem nullius infirmitatis causam in homine isto inuenire valeo. Existimo tamen quod cum defectione quadam obsessus sic infirmetur. Rex autem his auditis suspicatus est ei grauiter filium indignatum fuisse, & huius rei gratia contristatum, Zardã ab eo discessisse. Discere autẽ volens rem, mandauit ei quia crastina die ad te videndum veniam, vt quæ tibi accidit ægritudine cognoscam. Tunc Zardan hoc audito nuncio, summo diluculo induens se vestimento suo pergit ad Regẽ. Rege autẽ sciscitante, quæ defectionis tuę est causa. Respõdit Zardan: magnum mihi periculum imminet, & maximis ego dignus sum tormentis, multarum etiam mortium reus existo, quia tuis præceptis negligenter obaudiens circa Dominum meum filium tuum negligentius vigilaui. Nam quidã malignus homo & Magus veniens locutus est ei, quæ ad sectam Christianorum pertinẽt. Deinde narrauit minutatim Regi, quæ filio eius a sene dicta sunt, et cum quanta dilectione et desiderio, idem filius sermonem susceperit, et quomodo totus Christi est effectus. Insuper et senis vocabulum significat.

De Vano concilio Arachis & infestatione Barlaã. Cap. XXVI.

FECIT Q; Rex accersiri Arachim quendã nomine, qui secundus erat a Rege, et primus in omnibus consilijs ei aderat, simulq; astrologicæ artis scientia nimiũ pollebat, qui ait. Ante omnia o Rex istud faciamus, malignum Barlaam comprehendere festinemus: et si hunc consequi poterimus, nostra intentione nõ prę uabimur neq; a spe nostra decidemus. Sed idem ipse aut verbis psuasorijs aut diuersis tormentorum generibus coactus, etiam nolens cõfitebitur falsa et erronea se dixisse, et Dominum meum et filium tuum ad sequendum paternum dogma suadebit. Si vero illum cõprehendere nequiuerimus, alium ego cognosco senem heremitam solitarium, qui Nachor vocatur, similem Barlaã per omnia, quẽ non est facile dignoscere illum Barlaam non esse. Sed iste de nostra secta est, et magister meus in litterarum eruditione fuit. Hunc ergo allocuturus adibo nocte, cunctaq; ei per singula notificabo. Deinde captum esse Barlaam diuulgantes, hunc exhibemus qui et Barlaam seipsum nominabit, et dogmata christianorũ tuebitur simulabit. Qui post multam disputationẽ quasi responsione deficiens potenter superabitur. Cumq; ista filius Regis viderit, quoniam Barlaam quidem victus erit, nostris quoq; ipse idem victoribus omnino palmã dabit, libenter tuum regnum timebit, et tibi q̃ grata sunt facere non tardabit. Conuertetur insuper et ille, qui personam Barlaam simulabit, et errasse seipsum confitebitur. His ergo auditis Rex gauisus est nimis, et optimum repperisse Arachim consilium arbitratus est. Vanę etenim spei incumbebat. Quia vero nouiter Barlaam discessisse cognouerat, appræhendere eum festinabat. Insidiatoribus igitur et lancearijs missis, plures exitus viarum occupauit. In totis vero 6. diebus laborãs vane fatigatus est. Deinde ipse quidem in quodam regalium palatiorum in villa posita restans, Arachi cum militibus nõ paucis, vsq; ad Sennaritidẽ heremum ad inquisitionem Barlaam direxit. Perueniens itaq; ille ad locum, omnes vicinos conturbauit. Quibus se non vidisse virum asserentibus, ad deserta ipse princeps pios venaturus exijt, multoq; heremi trasmisso spatio, montes circundedit, et valles in uias et prerupta quædam pedibus et manibus reptando.

De cuneo heremitarum, qui ferebant reliquias sanctorum. Cap. XXVII.

CVM turba vero, quæ secum erat ad crepitudinem montis cuiusdam peruenit, super quam stans vidit sub ipso monte cuneum heremitarum ambulantem. Et statim præcepto principis omnes super eos vnanimiter irruerunt, tenẽtes viros venerabiles, et signa heremiticæ conuersationis in vultibus ferentes. Ille vero qui pcedebat eos sicut Abbas, perã portabat laneã plenã reliquijs quorũdã sanctorũ patrũ. Cõsiderãs vero ipsos Arachis, postq̃ non vidit Barlaã, agnoscebat quippe eũ, cõtristatus ẽ valde, & dixit ad eos: vbi ẽ erroneus ille qui filiũ Regis seduxit? Tũc ille qui peram gestabat dixit. Nõ ẽ ille inter nos abijt, fugit.n. nos gra Christi repuls⁹, sed in vobis hitationes hẽt. Ait pnceps. Cognoscis ergo illũ? Etiã, inqt heremita. Noui seductorẽ dictũ q est diabolus q in medio vestrũ habitat, et apud vos latitat, et ibi pcurat. Priceps aũt dixit. De Barlaã ego te requisiui, et discere cupiẽs vbi sit iterrogaui te. Monach⁹ aũt ait. Si Barlaã quæris, oportebat vtiq; te dicere, vbi ẽ q de errore cõuertit et liberauit filiũ Regis. Ille.n. frater noster ẽ, et sãctæ cõuersationis. Sed ex multis iã diebus nõ vidim⁹ eũ. Et ait Priceps. Extranea quidẽ morte vos interficiã, nisi continuo Barlaã exhibueritis mihi. Et quid, inquit Heremita, mũdialiũ cernis, q te nacius amãtes, psentẽ timeamus vitã amittere, et a te intẽtatã formidemus mortẽ. Potius.n. gẽas tibi cõfitebimur, si nos virtutũ amatores psenti subduxeris vitæ. Ita cõfidẽter loquẽtes nõ sustinẽs miser, sed aduersus fortitudinẽ prudẽtię, celerrime multas eis imposuit plagas & tormenta, quorum magnanimitas et fortitudo, etiam tyranno dignæ miraculo visæ sunt. Deinde præsentat eos ante faciem Regis attrociter furentis. Quos cum vidisset furore succensus est, et furioso similis, cædi illos immisericorditer iubet. Postquàm autem vidit eos crudeliter plagis laceratos, vix a multa respirans insania, quiescere cædentes iubet, et ait ad illos. Cur ossa ista defunctorum circumfertis? Si ergo illos amantes ossa eorum baiulatis, hac hora ponam et vos cum ipsis, vt desideratas adepti grates nobis exinde referatis. Diuinæ illius cohortis princeps et magister pro nihilo Regis minas computans, ac si nihil triste contigisset ei, libera voce et sereno vultu inhabitantem in se significãs gratiã, ait. Ossa ista mũda et sancta circumferimus o Rex, illorũ representãtes amorẽ, quorũ sunt mirabiliũ virorũ, et

exercitij

exercitij eorum,& adeo dulcis conuersationis,in memoriam nosmetipsos reducentes,& ad similem zelum excitantes,requiē quoq; speculantes,& delicias in quibus modo conuersantur. Insuper & mortis nobismetipsis assidue memoriam præsentamus, & sanctificationem nobis horum tactu haurimus. Ecce causas quinq; fuisse dixerim,cur sanctorum reliquias circūferamus. Tu vero tuā impinguans carnē,materiam præparas vermium deuorationi.Sed euigila de graui somno isto, & aperi clausos oculos tuos, & vide vbiq; splendentem omnibus Dei nostri gloriam, & tu aliquando temetipsum seruum illius facito. Tunc Rex ait. An hac tua stulta nugacitate quiescens, Barlaam illico ostende mihi,aut experieris tormentorum genus,quorum nunquā experiētiam accepisti. Fac, inquit,quod vis.Nobis.n. extra quod conuenit agere aliquid non est congruum,nec vllo peccato dabimus assensum. Non autē hoc paruum putes esse peccatum, si confratrem nostrum & commilitonē in tuis tradiderimus manibus quotcūq; nosti tormentorum genus exhibe.Nobis.n.viuere Christus est, & mori pro eo lucrum optimū.Super his ergo furore accēsus Tyrānus,iussit diuinas quidē eorū abscidi linguas, erui vero oculos,manusq; simul & pedes detrūcari.Data igitur sententia, apparitores quidē circūstātes atq; lictores, inhumane & immisericorditer summitates mēbrorū detruncabant, & linguas quidē eorū vncinis derrahentes crudeliter abscidebant. Viri igitur illi & omni reuerentia digno animo constanti,quasi ad epulas inuitati, viriliter accedebant ad tormenta, inuicem seipsos exhortantes,& ad mortem propter Christum sine timore accedentes In talibus ergo & tam diris tormentis perseuerantes,animas suas sacri heremitæ illi Domino tradiderunt,decem & septem numerum perficientes.

De simulato Barlaam idest Nachor. Cap. XXVIII.

HIs itaq; pie consummatis Prothoconsiliario suo Rex Arachi dixit.Primo irrito facto ad secundum cōsilium respice, & Nachor illum accersire. Arachis itaq; intempesta nocte speluncam illius adijt,nam in desertis habitabat,diuinationum vacabat artibus Tunc omnibus ei consiliorū adinuentionibus reseratis,ad Regem summo diluculo rediit,& equitibus ab eo rursus postulatis & acceptis,ad perscrutandū Barlaā egredi se simulauit.Exeunti vero & deserta circumeunti, apparet vir quidā de valle quadam egrediens.Illoq; ad prosequendū eū præcipiente, cōsequuntur eū velocius,& cōprehendentes ad se adducunt. Illo vero sciscitante, & quis esset & cuius professionis,aut quis vocaretur. Ille quidem christianum se vocabat,Barlaā noīauit,sicut edoctus erat.Gaudio itaq; repletus Arachis sicut apparebat hoc assumpto celerius ad Regem reuertitur,& iussus est ad regem intrare, & ait Rex in audientia omnium assistētiū. Tu es Dæmonis operator Barlā? Respōdit ille. Dei operator sum nō Dæmonū.Noli ergo maledicere mihi, multas.n.mihi gratias agere deberes,quia filiū tuum colere docui,& omni virtutū specie adornatum reddidi illum. Rursus autē Rex quasi iratus ait. Iustū esset equidē, vt sermonis pariter & responsionis tibi facultate sublata absq; vlla interrogatione morti tradereris.Sed suffero te propter naturaliter mihi insitā humanitatē vsq; ad constitutā diē,perscrutabor nempe de te,& siquidē obedieris mihi,indulgentia dignus eris,sin aūt male peribis. Sic locutus Arachi illū tradidit custodiri diligētissime mandans. Sequenti igitur die surgēs inde ad suū redijt palatiū.Et auditum est captum esse Barlaā,peruenitq; fama vsq; ad Regis filiū. Quod cū audisset vehementer aīo doluit,& nullo modo a lachrymis abstinere poterat,gemitibus & lamentationibus & orationibus Deum exorabat,& in auxilium senis inuocabat eum.Non despexit vero illum nec diutius affligi permisit benignus ac misericors Deus. Qui & iuueni per visionem nocturnam notificat, & fortitudinem illi inmittit,& ad pietatis confortat agonem,& fiduciam præstat, gaudioq; plenum & confidentia,& lumine dulcissimo paulòante contristatum & dolore plenum cor suum repetit.Rex itaq; sic ista peragens,& ita considerans gratulabatur bene prouidisse existimās, & Arachi immensas reddebat gratias.

Rex filium,quòd a Barlaa seductus,sit reprehendit. Cap. XXIX.

POst duos autem dies pergit Rex ad palatium filij sui, & hunc in occursum illius egressum non osculatus est pater vt solebat.Sed irato similis,ingressus est regale cubiculū, & mestus sedit.Deinde filium aduocans ait.Fili mi quæ est ista fama, quæ in auribus meis insonuit,& defectionibus animam meam comburit? Nullus enim hominum tanto fuit repletus aliquando gaudio in filij natiuitate prout arbitror,quanto ego in tua,neq; rursus contristatum esse puto,sicut tu me in tristitia posuisti,& meam inhonorasti caniciem,lumenq; abstulisti oculorum meorum, & meorum vires occidisti neruorum. Timor enim quem timebam de te, euenit mihi.Infantuli concilio seductorum verbis obaudiens, & consilium male sapientium meo præferens, & nostrorum Deorū cultum derelinquens,alieno seruisti Deo,& quem sperabam cum omni nutrire quæ educare custodia & senectutius habere baculū & fortitudinē, regni successorem optimum derelinquere: ea quæ inimicorum & hostiū sunt,non erubuisti ostendere mihi in te. An non oportebat te mihi amplius obedire, & mea sequi dogmata,q̄ dolosi & putridi senis obaudire fatuitati & stultiloquijs,amaram tibi pro dulci suggerentis vitam,& pro amantissimis delicijs durā & asperam pergere viā,quam filius Mariæ ambulare præcepit?Sed nunc fili charissime mihi patri tuo acquiesce,& lōge ab istis delyramētis secedendo, veni & sacrifica Dijs pijs & mansuetis. c.tauros,si forte libaminibus eos placare poterimus, vt veniam tibi offensionis præbeant.Multa ergo talia Rege vaniloquia perquirente,& nostra quidem irridente ac respuēte,Idola vero efferēte atq; laudante.Videns sanctissimus iuuenis quia nō oportet iā rē in angulo & in occulto,sed super candelaborū & in excelso poni vt manifesta fiat omnibus, confidentia simul & constantia repletus,ait. Quod circa me actū est Dñe Pater,nunquā negabo,tenebras effugi,ad lumen cucurri,& errorē deserui,veritati acquieui,& Demonibus abrenunciaui,Christo quia federatus sum, & Dei patris filio & verbo,per quem totum quod est,factū est:qui & hoīem de limo teeræ formauit,& vitalē ei flatū tradidit, & in paradiso delitiarum posuit cōuersari,præuaricantē vero mādatū illius, & morti addictū,potestatiq; Diaboli rectoris tenebrarū subditum nō deseruit,sed oīa faciendo & ad antiquū h norē volens eum reducere,totius factor creaturæ,& nostri generis actor hō factus est propter nos,de virgine sancta natus. Interea cum hominibus est conuersatus,& pro nobis indignis & ingratis famulis suis mortē suscepit,& mortem crucis quatenus solueretur peccati dominium, vt prima condēnatio destrueretur,& cęlorū portæ rursus nobis panderentur Ipse.n.est vita omniū,stabilitas cunctorum & illuminatio,omnimoda dulcedo,& auiditas insatiabilis & omnium desiderabilium summa. Igitur cū tam inenarrabilibus bonis occurrentibus mihi gauderem quidem, ꝙ de malignorū seruitute Dæmonū liberatus essem, dolebam tñ ꝙ animā meam dimidiā perdidissem. Eo ꝙ tu Dominus & pater meus talium non esses particeps bonorum,Deum vero incessanter exorabam, vt traheret te ad se, de me igitur sic certus factus,noli frustra laborare,quoniam nunquā me poteris a bona confessione reuocare.

Iram Patris filius placare nititur,eumq; ad rectam viam conuertere. Cap. XXX.

REx vt audiuit hæc omnia,statim commotus est,& furore incomprehensibili arreptus iracunde ei loquebatur,& amarissime,dentibus frendens,& furioso similis ait. Et quis horum mihi auctor est malorum,nisi ego ipse,qui sic te deposui,& talia tibi feci,qualia nullus aliquando patrum fecit filio suo.Merito igitur in tua natiuitate astrologi dixerunt,te malignum fore virum ac pessimum,arrogantēq; & parentibus inobedientem.Nunc vero si nō obedieris consilio & a mea discesseris filiatione, pro patre inimicus effectus,illa faciam tibi,quæ nec etiam hostibus aliquis ostendit:tunc Iosaphat respondit.Cur Rex ita succēsus? quoniam ego talium particeps effectus sum bonorum tristaris, & quis vnquam Pater in filij fęlicitate contristatus apparuit, aut quomodo Pater iam talis,& non inimicus reputabitur? Non enim Patrem meum de reliquo vocabo te, sed discedam a te,sicut aliquis fugit a serpēte,si cognouero te inuidere saluti meæ,& ad perditionem me coarctaueris violēta manu. Sed potius intellige Pater,& albuginem atq; caliginem, de mentis tuæ oculis excute,vt cernere valeas Dei mei splendidissimum lumen.Scito quia omnis caro fęnum,& omnis gloria hominis vt flos feni.Cur ergo sic insane tenes ac defendis more fermalium florum marcescendam, & perituram gloriā atq; abominandas fętidasq; delicias, & ventris ac sub ventre immundissimas passiones, quæ ad tempus quidem delectant sensus stultorum.Postea vero amariores felle faciunt retributiones. Si.n. præsentes iucunditates non perditioni subiacerent & fluxui, sed perhenniter forent permansuræ cum dominis suis. Nec oporteret Christi bonis & æternis donis ista præferre. Quanto enim sol nocte profunda splendidior est & lucidior,tanto & eo amplius bona promissa diligētibus Deum omni terreno regno & gloria gloriosiora sunt,& magnificentiora. Quoniam vero & fluxui omnia & corruptibilitati subiacēt, et quasi visio et somnium et vmbra prætereunt et pereunt, et aure potius est credendum,non stanti et nauis pontum præter labuntis vestigijs quam hominum prosperitati.Quantæ est improuidentiæ,vel potius vecordiæ et imprudentię corruptibilia,et mortalia infirma et fragilia incorruptibilibus pręferre et æternis mortalibusq; et infinitis temporali horum eefrigerio insuccessibili priuari bonorum illorum refectione? Non intelligis ista pater,nō pertrāsibis trāseūtia et adhærebis permāsuris,nō præferas peregrinationē incolatui,lucē tenebris,eternā vitā vmbrę mortis.Rex aūt stupefactus ē pariter,et ira repletus,tam intellectu pueri,et verbis,quib⁹ cōtradici nō volebat.q̄ et ex hoc ꝙ nō dimi serat fili⁹ ei⁹ quicq̄, et ꝙ ad derogationē Deorū ꝑtinere potuerit,

ed totam eorum subsannauerit & deriserit vitã. Sermonis tñ claritatem ob internam tenebrarum crassitudinem non percepit. Et punire illum aut mali aliquid de illo disponere propter naturalẽ amorem non potuit. Cum ira igitur surgens discessit & dixit. Vtinam namquã natus esses, vel in lucem istam processisses. Talis futurus blasfemator Deorum & paternę spretor amicitiæ & admonitionis. Nisi enim obediens fueris mihi, & dijs gratus extiteris, multis & varijs affectum tormentis, male te interficiam.

Iosaphat In oratione pernoctat & fictionem Regis per visionem agnoscit. Cap. XXXI.

HOC patre minante & cum ira discedente, in suum cubiculum filius ingressus, ad suum adiutorem oculis eleuatis orauit. Domine deus de profundo cordis clamaui, dulcis spes & vera promissio, tu refugium ad te confugientium, vide contritionem cordis mei, propitio & mansueto oculo, & ne derelinquas me. Te enim vires subministrante, infirmi fortes efficiuntur, quia solus es adiutor insuperabilis, & Deus misericors, quem benedicit omnis creatura glorificandum in sæcula amen. Sic orando diuinam sensit consolationem in cor suum descendisse, & constantia repletus perseuerauit tota nocte in oratione. Rex autẽ Arachi amico suo notã faciens de puero duram illius pertinaciam, & immutabilem significans voluntatem, consilium ab eo accepit, cum eo amabilẽ potius ac suauem faciendam esse, quã sæuam & asperam collocutionem blandicijs sperans potiu esse trahendũ. Venit igitur Rex sequenti die ad filium, & sedens propinquius aduocauit eũ. Oportebit te quidem fili meis obedire præceptis in omnibus. Sed quoniam durus existens & inobediẽs ita fortiter restitisti, mihi, tuam potius quã meam cupiens facere voluntatẽ, veni, vt postposita pertinacia & vana contentione pariter cedamus veritati. Et quoniã Barlaam qui te seduxit, ferro vinctus apud me tenetur. Congregabo Ecclesiam magnam & omnes nostros & Galileos in vnam cõgregabo, præconesq; manifeste præclamare præcipiam, vt nullus christianorum metuat, sed omnes sine timore conueniant, & sic communi considerabimus deliberatione, & aut suadentes vos cũ vestro Barlaam allequimini quę optatis, vel suasi a nobis vltronea voluntate præceptis nostris obedire consentite. Prudẽns vero iuuenis per visionem sibi demõstratam præcognita Regis fictione. Voluntas Domini fiat, & sit quemadmodum iussisti. Ipse.n. bonus Dominus prestet & Deus ne a veritate deuiemus. Nam in ipso cõfidit anima mea, & ipse miserebitur mei. Tunc iam iubet Rex omnes congregari, idolatras videlicet & Christianos, litteris quidem vbiq; transmissis, præconibusq; per vniuersas ciuitates & villas clamantibus, vt nullus christianorum timeat se aliquid mali passurum, sed secure omnes in vnum conueniant ad spontaneam nõ coactam veritatis conquisitionem futuram cum principe & duce suo Barlaam. Similiter vero Põtifices & cultores Idolorum, & sapientes Chaldęorum & Indorum in toto regno illius repperiri potuerunt, conuocauit, & quosdam Augures & Magos, & diuinos. Conuenit itaq; ad Regem multitudo magna de sua execranda secta, christianorum vero vnus inuentus est solus in auxilium veniens illius qui putabatur esse Barlaam, nomine Barachias. Alij fidelium mortui erant ab insania principum, qui per ciuitates erãt occisi, alij vero in montibus & speluncis latitabant, timore imminentium malignorum, & non audiebant in aperto patere. Ille vero solus cum esset fortis animo, ad agonem processit veritatis.

Nachor In concilium vocatus consilio suo, capitur & illaqueatur. Cap. XXXII.

PRAESIDENTE igitur Rege in tribunali excelso, consedere sibi filium iussit. Ille vero ob patris reuerentiam & honorem hoc noluit facere, sed in terra prope illum sedit. Assistentibus itaq; his omnibus, ait Rex rethoribus suis & Philosophis, immo populi seductoribus & stultis corde: ecce certamen nobis adiacet & agonis magnitudo. Ex duobus.n. alterum fiet hodie vobis, aut nostram viam tenẽtes errare Barlaam, & eos qui cum eo sunt redarguentes, & gloriam maximam & honorem a nobis & ab omni senatu consequimini, & coronis victoriæ coronabimini, aut superati cum omni confusione pessimæ tradimini morti, & omnia vestra populo dabuntur, & vt omnino deleatur memoria vestra de terra, corpora vestra bestijs dabo ad deuorandum, & filios vestros perhenni condemnabo seruitute. His ita dictis a Rege filius quoq; illius ait. Iustum hodie iudicasti o Rex, corroboret dominus hanc voluntatem tuam. Sed & ego eadem magistro meo. Et conuersus ad Nachor dixit. Nosti o Barlaam in quali gloria me inuenisti, & delicijs: sed verbis plurimis suasisti mihi, vt a paternis quidem discederem legibus & moribus, & ignoto seruirem Deo, Ineffabilium quorundam æternorum bonorum promissionibus trahendo mentem meam ad sequendum dogmata, & meum exacerbandum dominum & Patrem. Nunc ergo quasi in lance existima temetipsum stare. Nam si viceris iminentem luctam, vera esse dogmata tua ostendens quæ me docuisti, erroneosq; redarguens, qui contra nos hodie dimicaturi sunt, & tu glorificaberis plus omnibus, qui aliquãdo fuerunt & prædicator veritatis vocaberis, ego quoq; in qua permanebo doctrina & Christo seruiam vsq; ad finem vitæ meæ. Si vero superatus seu veritate seu falsitate confusionis mihi hodie auctor extiteris, statim meam contumeliam vindicabo in te manibus meis. Cor tuum & linguam extrahens, canibusq; ad deuorandum ista cum cętero corpore tuo tradam, vt discant omnes per te, ne præsumant filios Regum in errorem mittere. His auditis Nachor sermonibus tristis effectus est valde, videns semetipsum decidisse in foueam quã fecit, & laqueo quem abscõdit esse comprehensum, & gladium suum in cor eius ingressum: animaduertens ergo in semetipso cognouit, sibi melius esse Regis filio adhærere, & partem illius defendere, quatenus euaderet sibi præparatum periculum. Sciebat.n. quomodo erat ei facillimum se tormentis tradere, si vel modicum illum exacerbaret: Totũ enim ex diuina fiebat prouidentia, sapienter etiam per aduersarios nostra tuente. Etenim vtrisq; ad verba venerunt cultores scilicet Idolorum & Nachor, quemadmodũ ille Balaam, qui sub Balach aliquando maledicere Israhel proposuerat. Sed econtrario multis Philosophis restitit. Sedente igitur Rege in throno suo, consedente quoq; filio sicut iam diximus, astiterunt & insipientes, qui quasi gladium linguam exacuerunt ad destructionem veritatis. Conuenerunt & innumerabiles populi ad spectaculum istius certaminis, vt dicerent quæ pars victoria potiretur.

Idem Contra propositum suum vera loquitur de Deo & de errore Chaldaorum. Cap. XXXIII.

TVNC vnus Rethorum sapiẽtior omnibus dixit ad Nachor: tu es Barlaam qui imprudenter sic & inuerecunde Dijs nostris contumeliam, et omne dedecus infers, et dilectissimum Regis filium in errorem induxisti. Suspiciens ergo Nachor rethorem illum, et responsione nullo modo esse dignum iudicauit, manu autem multitudini silentium indicens et aperiens os suum sicut Asina Balaam, quæ non proposuerat dicere, illa locutus est, et ait ad regem. Ego Rex prouidentia Dei veni in mundum, et considerans cęlum terram mare etc. et solem et lunam, admiratus sum ornatus eorum. Cernens autem mũdum, et quæ in eo sunt omnia, quia secundum necessitatem mouentur, intellexi mouentem et tenentem esse Deum. Omne.n. mouens fortius est moto, tenens fortius tento. Ipsum ergo dico esse Deum, qui constituit omnia et tenet, qui sine initio est, et sine fine immortalis æternus, nullo ẽgẽs. Superior omnibus passionibus et diminutionibus idest ira, obliuione, ignorantia etc. Per ipsum vero omnia sunt constituta, non indiget sacrificio et libamine, nec aliquo cunctorum apparentiũ, omnes vero illo indigent: manifestum est nobis o Rex, quia tria genera sunt in hoc mundo. Quorum sunt apud nos, qui dicuntur Deorum adoratores, et Iudæi et Christiani. Ipsi autem rursus qui multos colunt Deos in tria diuiduntur genera, Chaldęos scilicet et Gręcos et Aegyptios. Nam isti fuerunt principes et magistri cæteris gẽtibus in multorum Deorum cultu et adoratione. Videamus igitur horum qui sunt participes veritatis, et qui erroris. Chaldęi nanq; nescientes Deum errauerunt post elementa, et cęperunt colere creaturam potius quã suum creatorem, quorum et imagines quasdam facientes nominauerunt figuras cęli et terrę, et maris, Solisq: et Lunæ et cæterorum elementorum et luminarum, et concludentes in templis adorauerunt, Deos vocantes eos, quos seruãt diligenter ne rapiãtur a furibus. Et nõ intellexerũt ꝙ oẽ ꝙ seruat maius est seruato, et faciẽs maius est facto. Quid ergo dico de elemẽtis, qui dicũt cęlũ esse Deũ erãt. Nã videmus ipsum volubilẽ et secũdũ necessitatẽ motũ et ex multis cõstitutũ. Nã astra ordine et spacio feruntur de loco ad locũ, de signo in signũ, et nunc quidẽ occũbunt, nũc aũt oriunt, et secundũ tpa iter pagunt, vt perficiant ęstatẽ et hyemẽ, sicut ordinatũ est eis a Deo, et ptranseunt ꝓprios terminos secundũ ineuitabilẽ naturæ necessitatẽ cum cęlesti ornatu. Vñ manifestum est, nõ esse celum Deum se opus Dei. Qui autẽ putãt terrã esse Deã errauerũnt. Videmus.n. illã ab hoibus cõtumeliã patiẽtẽ et dñationi eorũ subiacẽtẽ, defossam cõspersã et inutilẽ factã. Nã si igne torreat, efficitur mortua, insup et pauloãplius inundatur corrũpitur et ipa et fructus eius, conculcatur aũt ab hominibus et cęteris animalibus sanguine interfectorũ inquinatur, effoditur, impletur mortuorum theca fit corporum. His ita se habentibus, non sequitur terrã esse Deum, sed opus Dei ad vtilitatẽ hoium. Qui autẽ putauerunt aquã esse Deã, errauerunt. Nã et ipsa ad vsum hoium facta est, et dñationi subiacet eorum, polluitur, corrũpitur, et immutatur calescit et tingitur coloribus, et frigore cõgelatur, cruoribus inquinatur, et ad cunctarum sordiũ ablutionem assumitur. Iccirco impossibile est aquam esse Deã, sed opus Dei. Illi vero qui arbitrantur ignem esse Deum errant. Nã ignis factus est ad vsum hominum, subiacet illorum dominationi, circumfertur de loco ad locum, et accenditur ad elixandas carnes diuersas et assandas, adhuc autem ad mortuorum corpora

pora combureda, multis etiam modis corrumpitur ab hominibus & extinguitur: propter quod nō est congruū ignē Deum æstimare, sed Opus dei. Qui aūt putant hominē esse Deum errant. Videmus quippe illum motū secundum necessitatem, & enutritum, ac fene scentem ēt se nolente. Et aliquando quidem lætatur, & aliquando tristatur, indiget potu, & vestitu. Est & iracūdus, & inuidus, & aui dus & pœnitens & minorationes multas habens, corrumpitur mul tis modis, ab elementis & animalibus vel imminēte morte fibi, nō conuenit ergo hominem esse Deum, sed opus Dei. Errore igitur magno errauerunt Chaldei post opiniones suas.

De errore Grecorum & Aegyptiorum. Cap. XXXIIII.

VENIANVS igitur ad Græcos, vt videamus quid forte de Deo sentiant. Græci namq; dicentes plurimos Deos factos es se. Alios quidem masculos, alios fœminas omnium vitiorum cū ctarumq; auctores iniquitatum, vt aduocatos istos & patronos ha bentes suæ nequitiæ, adulterent, rapiant, occidant, & omnia mala faciant. Inducitur. n. ab eis, ante omnes Deos, Saturnus, & huic sa crificant filios suos. Qui genuit multos pueros de Rea, & insaniēs comedit filios suos. Aiunt. n. Iouem abscidisse sibi virilia, & proie cisse in mare, vnde Venus fabulose dicitur fuisse nata. Alligans ve ro suum patrem Iuppiter proiecit in tartarum. Secundus introdu citur Iuppiter, quem ferunt Regem esse aliorum Deorum, & trās formatum esse in animalia, vt cum mortalibus mulieribus adulte ria committeret. Inducunt. n. hunc transformatum in Taurū propter Europam, & in Aurum propter Danem, & in Cignum propter Lidam, & in Satyrum propter Anthyopem, & in fulmē propter Semelem, & ita genuisse ex his filios liberum videlicet & Ze tum & Amphionem & Herculem & Appollinem & Arthemiam & Perseum, Castoremq; & Pollucem & Helenam, & Minoen & Radamantum, & Sarpedonem & nouē filias, quas appellauerunt musas. Deinde inducunt de Ganimede. Contigit igitur o Rex hominibus imitari hæc oīa vt fiant adulteri & masculorum concubi tores, & aliorum malorū operū pertractores secūdū imitationem Dei sui. Quomodo aūt creditur Deū esse adulterum, aut sodomitam, aut parricidā. Cum hoc inducunt & Vulcanū quendā Deum, & istū claudum & tenentē malleum & forcipes & ferrariam artē exercentem victus gratia. Ergo egenus erat, quod non conuenit Deum esse nec claudum. Deinde Mercurium inducunt esse Deum cupidum & furem, & auarū & magū & versipellem, & sermonum interpretem, sed non conuenit Deum esse talem. Aesculapium etiā inducunt esse Deum Medicum & potiones efficientem & amplastra componentem, victus gratia, indigentiā enim patiebatur, nouissime vero fulmine ictus a Ioue propter Darij Lacedemonis filium interijt. Mars autem inducitur Deus esse belligerator & Zelotes cupidus ouium & aliarū quarūdā rerū: nouissime vero adul terio perpetrato cū Venere, ligatū esse ferunt a paruo Cupidine et a Vulcano. Battum vero inducunt esse Deū nocturnas agentem se stiuitates, & magistrum ebrietatis, & euellentem vxores proximo rum & furiosum & fugitiuum: nouissime aūt a Tyrannis occisus est. Herculē vero inducūt esse Deū & ebriosum fuisse & insanum, & suos occidisse, & ad vltimum igne consumptum interijsse. Appollinem quoq; inducunt Deum esse Zelotem insuper arcum & pharetram gestantem. Aliquando vero cytharam & tybiam & di uinantem hominibus mercedis gratia. Dyanam vero inducunt so rorem illius fuisse venatricem & arcum habuisse cum pharetra, et hanc errare in montibus solam cum canibus vt caperet ceruā aut capram. Venerem aūt dicunt Deam esse ēt adulterā. Nam aliquan do habuit mœchū Martem, aliquando vero Anchisem, & aliquan do Adonidem, cuius & mortē deflet quærens amasium suum, quā dicunt ēt ad infernū descēdisse, vt redimeret Adonidē a Proserpina. Adonidem quoq; inducunt Deum esse venatorem, & hūc vio lenter mortuum esse Apro plagatum, & non potuisse auxiliari mi seriæ suæ. Hæc omnia & multa plura turpiora & maligna inducunt Græci o Rex de Dijs suis, quæ neq; dicere congruit, neq; in memoriam omnino deferre. Vnde sumentes homines occasionem a Diis suis perpetrant oēm iniquitatem, & luxuriam et impietatem, polluentes terram & aerem prauis suis actibus. Aegyptii ve ro sceleratiores & stolidiores his existentes deterius omnibus errauerunt. Non. n. contenti fuerunt Chaldeorum & Græcorum cul tibus. Sed insuper & bruta animalia inducunt Deos esse terrena vi delicet & aquatilia & arbores & germinantia, & cōtaminati sunt omni insania & luxuria deterius omnibus Nam quidam eorum colūt Ouem, quidam vero Hyrcum, alii vero Vitulum & porcū, Nōnulli vero Coruum & Accipitrē & Vulturē & Aquilā, Alii ve ro Crocodilū, quidā aūt Cattū, & Canē & Lupū et Simeā & Dra conē & aspidē, & alii cępe & alliū et alii spinas & cęteras creturas

De Errore Iudæorum & vera fide christianorum. Cap XXXV.

VENIAMVS ergo rex ad Iudæos, vt videamus quid & ipsi sentiant de Deo. Hi namq; existentes de stirpe Abrahę Isaac & Iacob habitauerunt in Aegypto. Eduxit autem illos Deus in-

de in manu forti. Nam sępius Diis gentium seruierunt, & missos ad se prophetas & iustos interfecerunt. Deinde postquā cōplacuit filio Dei vt veniret in terram, negantes eum, tradiderunt eum Pilato præsidi Romanorum & crucifixerunt eum, immemores benefi ciorum eius, & innumerabilium miraculorum, quæ inter eos ōpe ratus est, & perierunt propria iniquitate. Colunt etiam nunc solū Deum omnipotentem, sed non secundum scientiā. Nam Christū negant filium Dei, & sunt similes gētibus licet appropinquare ali quo modo veritati videantur, a qua se ipsos elongauerunt. Ista ve ro de Iudæis sufficiant. Christiani autem a Christo dicuntur. Sic etenim filius Dei altissimi vocatur. Qui de cęlo descendens propter salutem hominum, de Spiritussancto ex Maria virgine absq; virili semine, & salua matris integritate carnem suscepit, & homi nibus apparuit, vt multorum Deorū errore ipsos reuocaret Qui mirabili sua dispositione per crucem morte gustata spontanea voluntate, post tres dies resurgens per. 40. dies cum eis cōuersatus, cęlos ascendit. 12. Apostolos habuit, qui post eius in cęlum reditū exierunt in omnes orbis prouincias, et docuerunt illius magnificentiam. Vnde qui adhuc ministrant iustitiæ, prædicationis illius Christiani vocantur. Et hi sunt qui super omnes gentes terræ inue nerunt veritatem. Cognoscunt enim Deum creatorem, & actorē omnium in filio vnigenito & Spiritusancto. Veraciter. n. est hæc via veritatis, quæ ambulantes per eam in regnum ducit æternum promissum a Christo in futura vita. Et vt noueris Rex quia non a meipso dico scripturas intuens christianorum inuenies nihil extra veritatem me dicere. Qua propter quiescant stulti sapientes tui aduersus Christum vana loqui, expedit. n. vobis Deum creatorem colere, & incorruptibilia illius auribus percipere verba, vt condē nationem euadentes & tormenta, vitæ inextinguibilis, vitæ æter næ hæredes esse mereamini.

De Fine certaminis, qua Nachor omnes confutauit. Cap. XXXVI.

VT autem pertransiuit ista Nachor. Rex quidem furore con citabatur. Rethores vero illius & Sacerdotes idolorum mu ti stabant, non valentes contradicere, nisi φ infirma quædā et nul lius momenti verbula mussitabant. Filius autem Regis exultabat Spiritu, et læta abunda facie glorificabat Deū quæ in inuio transitum dedit confidentibus in se. Nam per hostem et inimicum veri tatis, veritatem defendit, et erroris princeps, aduocatus recti sermo nis monstratus est. Rex quidem quāuis atrociter iratus fuisset Na chor, nihil tamen mali in eum exercere potuit, eo φ coram homi nibus iusserat ei, vt fiducialiter et sine vllo timore ageret pro christianis. Multum tamen ipse contradicens subinferebat per enigmata, vt cederet instantiæ disputandi, vt pateretur se vinci a Rethoribus. Sed Nachor multo magis conualescebat, dissoluens omnes oppositiones eorum et silogismos, et redarguens persuasiones er roris. Pertracta vero vsq; ad vesperam disputatione, iussit Rex dis solui concilium quasi sequenti die rursum de his tractaturus.

Iosaphat eum ducit secum & secreto arguens gratias egit. Cap XXXVII.

FILIVS autem ait Regi: sicut in principio præcepisti, iustum iudicium fieri Domine iustitiam fini impone de duobus alte rum faciēdo, aut meum magistrum permitte mecum manere no cte ista, vt simul conferamus de his, quæ opus est cras respōdere ad uersariis nostris. Tu autem denuo tuos tecum assumens congrua vobis meditamini prout volueritis, aut tuis mihi permissis, accipe meum ad teipsum. Si vero vtriq; fuerint apud te, meus quidem erit in timore et tribulatione, tui veso in gaudio futuri sunt, et re quie et hoc non videtur mihi iustum esse iudicium, sed violentiā esse potestatis et fęderis præuaricationem. Superatus deniq; Rex euidentia sermonis, suis quidem philosophis et sacerdotibus pœ nes se retentis. Nachor concessit filio spem adhuc in illo retinens, et seruaturum quę promiserat arbitrans. Abiit igitur Regis filius ad palatium suum quasi quandam olimpiacam victoriam de ad uersarijs reportans, habens secum Nachor. Quem singulariter ad uocans ait ad illum. Ne putaueris me ignorare quis sis. Scio enim diligenter te non esse sanctum Barlaam, sed Nachor Astrologum et miror quomodo vobis visum est talem similiare hipocrisim, et tantæ cæcitatis me putare esse, vt media die Lupum pro Oue suscipere. Sed bene sermo cantatur, quia cor fatui vana cogitabat. Cogitatio igitur vestra inanis, et concilium istud vanum fuit, et omnino fatuum: sed opus quod operatus es omni intellectu ple num est. Ideo Nachor gaude et exulta, plurimas igitur grates re fero, quia defensor hodie veritatis factus es, et non contaminasti labia tua pollutis sermonibus, et dolosa simulatione, sed potius illa purificasti ab inquinationibus errorem falsorum redarguendo Deorum, et veritatem christianorum dogmatū asserendo Ego aūt sategi te mecū adducere duabus de causis. Ne videlicet Rex seorsum te suscipiens tormentis adijceret, eo φ non sibi placita p nunciasti, et vt gratiā hanc quā hodie operatus es, sibi recompensarem.

ſarem. Sed quę eſt retributio? Iſta ſcilicet vt oſtendam tibi declinare a via mala & lubrica, per quam hactenus inceſſiſti, & vt ambules per rectam & ſalutarem ſemitam, quā ignorantur: ſed ſcienter & ſponte male agendo effugiſti, baratris ac præcipitijs teipsū committendo. Intellige ergo Nachor intellectualis exiſtēs, & præ omnibus ſolum deſidera Chriſtum, vt apud ipſum abſconditā vitam lucreris, fluxa iſta & corruptibilia deſpiciens. Non enim per omne viues ſæculum. Sed cum ſis mortalis diſcedes hinc poſt modicum, ſicut & omnes alij, qui ante nos fuerunt, & ne tibi ſit graue peccati onus baiulās cū ieris illuc, vbi iudiciū iuſtū & retributio operū eſt, & nō abieceris prius illud, cū facilis eius ſit depoſitio.

Nachor verbis eius compunctus ad heremum conuolauit.
Cap. XXXVIII.

NACHOR igitur compunctus animo in verbis iſtis ait, bene dixiſti o Rex bene dixiſti. Noui.n.& ego verum, & qui non mentitur Deum per quem omnia facta ſunt, & futurum iudicium ſcio, quia ex multis ſcripturis hoc audiui. Sed mala cōſuetudo, & veteris inoleuitas erroris, oculos cæcauit cordis mei, & tenebras profundas aſpergit cogitationibus meis. Nunc autē in verbo tuo velamentum obſcuritatis reijciens, ad lumen curro vultus Domini, forſitan miſerebitur mei, & ianua pęnitentiæ aperiet ſeruo nequam apoſtatę. Licet impoſſibile mihi videatur remiſſionē peccatorum meorum, quæ arena maris grauiora ſunt adipiſci poſſe, quæ ſcienter & non ignorāter peccaui ab infantia vſq; ad hāc ætatem. Hoc vt audiuit filius Regis, mox Spirituſancto inflammatus intrinſecus in corde concaluit, & cogitationem Nachor ad deſperationem inclinatā releuare cępit, & ad ſtabilitatem fidei Chriſti erigere dicens. Nulla o Nachor, nulla tibi dubitatio ſit. Scriptū eſt enim. Poſſibile eſt Deo de lapidibus iſtis excitare filios Abrahe, qui propter ſummam benignitatis eminētiam, omnibus ad ſe conuerſis cęleſtem aperuit ianuam, nulli ſalutis denegans introitū ſed miſericorditer pęnitentes recipit. Nam ideo prima & tertia & ſexta & nona & .11. hora ęqualis omnibus merces redditur, ſicut ſacrum refert euangelium. Itaq; licet hactenus in peccatis conſeneueris, ſi flagranti corde acceſſeris, eorum qui a iuuentute pondus diei & æſtus portauerunt, conſortio dignus efficieris. Hæc & alia multa de pęnitentia ſanctiſſimus locutus iuuenis, in malis inueterato Nachor, & pollicitus remiſſionem peccatorum, promittēſq; Chriſtum fore propitium, & plurimis exemplis certificās, quia paratus eſt ſemper ad ſuſcipiendam pęnitentiam, languidam illius animam velut quibuſdam medelis refocillans plene reſtituit ſanitati. Ait enim confeſtim Nachor ad illum. Tu quidem o nobiliſſime anima pariter & corpore, bene inſtructus, his mirabilibus myſterijs, perſeuera in bona confeſſione vſq; ad finem, & nullus modus vel tempus hanc de tuo corde amputet. Ego vero vadam ſalutem meam quærere, & per penitentiam Deum placare iratū. Non ego vlterius Regis videbo faciem, niſi tu tantūmodo volueris. Lætus igitur vehementer effectus eſt filius regis, & gratanter verbum ſuſcipiens complexans eum oſculatus eſt. Et attentiſſime pro eo oratione effuſa, & commendans eū Deo emiſit de palatio. Egreſſus autem Nachor compunctus corde, ad profundiſſimam currendo quaſi Ceruus peruenit ad heremum. Et Monachi cuiuſdam ſacerdotali honore prædicti ſpeluncam attigit, vbi abſconditus ille latitabat propter regis timorem. Cui humiliter proſtratus abluit pedes lachrymis, imitatus Meretricem in euangelio, & diuinū poſtulabat baptiſmum. Sacerdos igitur cum diuina plenus eſſet gratia intellexit iſtud diuinitus fieri, & continuo ſicut mos erat cathechizans eum, & inſtruens diebus nō modicis. Demum baptizauit eum in nomine pa.& fi.& ſp.ſan. Manſit itaq; Nachor cum eo penitentiam agens de peccatis ſuis & benedicens deum, qui nō vult aliquem perire.

Rege circa cultum Deorum vacillante Theodas Magus accerſitus eſt.
Cap. XXXIX.

MANE autem diſceſſu Nachor cognito, Rex decidit a ſpe quam retinebat in illo. Videns autem ſuos ſapientes & imprudentes rhetores ita facile ſuperatos, in defectu erat maximo, & illos quidem contumelijs plurimis & dedecore affectos, quoſdam in neruis vehementer flagellatos. Nonnullos etiam oculis orbatos eiecit a facie ſua. Ipſe autem partim recognoſcere cępit falſorum Deorum infirmitatem, licet perfecte lumen Chriſti reſpicere tunc noluerit. Nam circunfuſā caliginis ſpiſſa nebula, adhuc cordis illius velabantur oculi. Veruntamen iam Sacerdotes non honorabat, nec feſtiuitates agebat, & libamina nō exhibebat Idolis ſed vacillantem vbiq; mentem geſtabat. Hinc quidem infirmitates recognoſcens Deorum ſuorum. Inde vero certitudinem atq; diligentiam formidans euangelicæ conuerſationis, ſed radicitus malignis tenebatur moribus vehementer, voluptatibus ſeruiebat corporis, & omnino vitijs more captiui inhiabat. Secundum tempus illud ſolennitas erat futura falſorum Deorum celeberrima in ciuitate illa. Solebat autem Rex intereſſe feſtiuitati, & ſacrificiorum largitate hanc exornare. Vnde metuebat templorum Pontifices, cernentes eum negligenter circa cultum eorū, & tepide ſe habentem, ne forte ex toto ſubtraheret penitētiam ſuam a templis, & priuarentur ipſi regali munificentia, quæ dabatur eis, & cæteris oblationibus. Surgentes itaq; adeunt antrum in vaſtiſſima poſitū heremo, vbi habitabat quidam vir magicis vacans artibus, & erroris Idolorum accerrimus defenſor Theodas nomine, quem rex honorabat magnifice, vt amicum colebat & magiſtrum, dicens per ipſius diuinationem ad augmentum & perfectum veniſſe ſuū regnum. Vt ergo ſordidi Sacerdotes peruenerunt ad illum, hunc in auxilium ſuum aduocāt, & factā Regi Deorum hæſitationem manifeſtam faciunt, & qualia filius Regis egerit qualiterq; Nachor aduerſus eos publice concionatus ſit. Et quia niſi ipſi inquiunt veneris nobis auxiliaturus, tota ſpes noſtra deficit, cunctiq; Deorum cultus perierunt. Surgit ergo Theodas cum præſenti ſibi diabolica malitia, & contra veritatem armatur, multos malignorum ſpirituum vocans, quos ad mala facienda nouerat promptiſſimos & quibus ille ſemper miniſtris vtebatur, & cum his proficiſcitur ad Regem. Vt autem nunciatus eſt Regi aduētus eius, & intrauit quidem vergam oliuæ baiulās, melote vero præcinctus, ſurrexit Rex de ſede ſua, & procedens obuiam illi oſculatus eſt eum, & allata ſede ſua, iuxta ſe ſedere fecit.

Huius concilio Rex omnes ad ſolennitatem Deorum conuocat.
Cap. XL.

TVNC Theodas ait Regi: Rex inæternum viue, maximorū Deorum benignitate protectus. Audiui autem te certamen magnum egiſſe aduerſus Galilęos, & ſplendiſſimo victoriæ diademate eſſe coronatum. Iōq; veni vt lætabundam ſimul ſolennitatē celebremus. Iuueneſq; pulcherrimos & decoras vergines immortalibus Dijs ſacrificemus. Tauroſq; centum & animalia plurima his offeramus, vt habeamus eos deinceps adiutores inuictos, & per omnem vitam noſtram placabiles. Ad hoc Rex ait. Non vicimus o ſenior non vicimus, ſed debiliter potius ſeparati ſumus. Nā qui pro nobis putabantur eſſe, ſubito contra nos facti ſunt, & bacchātem & amentem infirmam noſtram inuenientes aciē, prorſus hāc deiecerunt. Nunc vero ſi qua tibi virtus adeſt, & fortitudo ad auxiliandum depoſitæ ſectæ noſtræ, rurſus hanc erigendam annuncia mihi. Tunc Theodas tales dedit regi reſponſiones. Galilęorū quidem congreſſiones & vaniloquia noli Rex formidare. Nā qui ſunt, quæ debentur ab eis aduerſus viros rationabiles & ſapiētes? Quæ ſi mihi obuia ſunt, multo facilius deijciuntur, quàm folium quod a vento motum corruit. Neq; enim ante faciem meam venire ſuſtinebunt, nec mecum ſermonem conferre & interrogationes & oppoſitiones mecum facere. Sed vt iſtud certamen propoſitum, & totum quodcunq; voluerimus recte nobis eueniat, & ſecūdum votum res nobis procedat: Exorna ſolennitatem hanc celebertimam, & pietatem deorum, quaſi quędam arma fortia indue, & bene tibi erit. Sic gloriabatur potens in malitia, & cooperatione malignorum ſpirituum ex toto regem fecit obliuiſci verba ſalutaria, quæ cor illius aliquantulum tetigerant, et ad conſueta pęnitus reuocauit. Vnde licere regales vbiq; mox tranſmiſſæ ſunt vt conuenirent omnes ad execrandam ſolennitatem Deorum. Tunc videns confluentes populos, Oues et Boues et vniuerſa adducētes animalia. Omnibus itaq; congregatis ſurgens Rex cum ſeductore Theoda, ad templum abijt, Tauris ad ſacrificium adductis centū viginti, et alijs multis animalibut celebrabant prophanam ſolennitatem, adeo ꝙ reſonaret quidem ciuitas a vocibus brutorum animalium, et ipſe aer pollueretur nidore ſacrificiorum.

Idem De Ioſaphat per mulieres ſeducendo conſilium dat.
Cap. XLI.

HIs itaq; cōſummatis, et nequitiæ ſpiritibus ſuper victoria Theodę, et gratias ei referētibus templorum Sacerdotibus, Rex iterum ad palatium redijt, et ait Theodæ. Ecce ſicut iuſſiſti totum impendimus ſtudium in exornationa ſolennitatis et ſacrificiorum liberalitate. Iam ergo tempus eſt vt promiſſa adimpleas, et filium meum, qui a noſtris diſceſſit cultibus, ab errore Chriſtianorum liberes, et clementibus Dijs reconcilies. Ego enim omnem artem et manus agitans, nullam morbi huius inueni curationem tuę derelinquens ſapientiæ, quod mihi contigerit infortunium cōmitto. Si ergo per te liberatus ab hoc rurſus videro filium meum Dijs ſeruientem, et delectationibus voluptuoſe huius vitæ et regni fruentem, ſtatuā tibi erigens aureā, ſicut Dijs ſacrificabo illi, et ab omnibu honorari te faciam per infinita tempora. Theodas igitur aurem inclinans maligno, et ab illo edoctus conſilium malū et exterminabile lingua illius et os effectus ait ad Regem. Si recuperare vis filiū tuū, et vanā illius peruicatiam deponere, inueni artem cui nō pręualebit reſiſtere, ſed facile molleſcet rigida eius cogitatio, ſicut cera a facie ignis. Cūctis o Rex aſſiſtentibus filio tuo et miniſtrātibus lōge ab eo remotis, Mulieres decoras et ſpecioſas valde et ornatas introduci præcipe, vt ſint cū eo aſſidue et miniſtrēt ei,

conuer-

conuersentur & moriantur cum eo. Ego autem de spiritibus vnũ qui ad huiusmodi mihi ordinati sunt immittens ei fortius libidinis ignem succendam. Postquam vero coierit ipse cũ vna sola talium mulierum, nisi tibi oĩa concesserit pro voto, despicabilis ero tibi, & de reliquo inutilis, & supplicijs dign⁹. Nihil.n. vt facies Mulierum adducere & seducere iuuenum cogitationes preualet. Et audi narrationem meo sermoni testificãtem. Quidam Rex filios mares habere non poterat, vnde vehementer tristis erat, & hoc infelicitatem non modicam estimabat. Qui cum in huiusmodi esset anxietatibus, nascitur ei filius, & super hoc gauisus est gaudio magno. Dixerunt aũt ei peritissimi Medicorum, ꝙ si infra 10. annos solem vel ignem videret, omnino lumine priuaretur, hoc.n. oculorum illius positio significabat. Rex itaq; vt audiuit talia, fertur spelũcam in quadam petra excidisse, & ibi filium cum nutricibus inclusisse & nullo modo vsq; ad completionẽ. 10. annorũ lucis claritatẽ viderat. Finitis aũt annis 10. de antro puer educitur nullam mundialium rerũ per visum habens noticiã: Tunc iubet rex oĩa sibi secundũ genus exhiberi, & ostendi ei viros quidẽ in vno loco, alibi vero mulieres, hic aurũ & argentũ, ibi margaritas & lapides pretiosos, vestes splẽdidas & ornamẽta, currus spaciosos cũ equis regalibus: & vt breuiter dicã oĩa secundũ ordinẽ & genus ostẽderunt puero. Interrogante vero ipso, quid horũ vnumquodq; vocaretur, Regis ministri vniuscuiusq; appellationem indicauerũt. Cũ aũt Mulierum nomẽ discere anxie quæreret, fertur Spatarius Regis ludendo dixisse, Dæmones eas esse, quę seducunt homines. Cor aũt pueri illarum desiderio plusquã cæteris rebus anhelabat, ostẽsis igitur omnibus ad Regẽ reduxerunt eũ. Tunc interrogat Rex filium, quid amplius amaret ex omnibus quæ viderat. Quid inquit, Pater, nisi Dæmones illos, qui seducunt hoĩes, nullius.n. eorũ quæ hodie demõstrata sicut illorum amicitia exarsit anima mea: & miratus est Rex ille in verbo pueri. Et vide quàm tyrannica res est amor Mulierum, & tu igitur non aliter putes superare posse te filium tuum nisi hoc modo.

Iosaphat spiritu fornicationis vexatus oratione se armat. Cap. XLII.

SVSCEPIT Rex verbum libenter, & adducuntur ei prælectæ puellæ & valde speciosæ, quas ex ornatu illustrat splendido, vt amplius ad captiuandum puerum sint idoneæ. Famulos quidem & ministros pueri omnes eiecit de palatio, illas vero loco eorum constituit Itaq; ipsæ assident ei, eumq; circumplectuntur, ad execrandum suum coitum illiciunt, omni gestu & verbis incitantes ad libidinẽ, non habebat aliũ ad quẽ respiceret, aut cũ quo loqueretur aut cõuesceretur. Ipsæ namq; erant ei oĩa. Theodas vero rursus ad illã malignã speluncã redijt, & libros suos respiciens, per quos talia operari poterat, vnde malignorum accersiuit, & ad bellandum contra Christi militem transmisit. Malignus vero Spiritus alios quoq; nequiores secum assumens Dæmones, cubiculũ adiit fortissimi Iuuenis & irruit in eum vehementissimum carnis succendens caminum. Munda vero illa anima Diaboli suggestiones sentiens, & bellum cernens malarum cogitationum super se veniens, fortiter turbabatur. Mox vero amori libidinoso diuinum amorem præposuit, & in memoriã reduxit seipsum, illius pulcherrimæ & ineffabilis gloriæ Christi immortalis Sponsi mundarum animarum & nuptiarum, de quibus miserrime eijcientur, qui nuptialem polluerunt tunicam, ligatis pedibus & manibus in tenebras exteriores. Hæc cogitans & lachrymis perfusus, percutiebat pectus suum vt, malignas inde cogitationes effugaret. Deinde surgens & manu in cęlum eleuans flagrantissimis lachrymis & gemitibus Deum inuocabat ad auxiliũ, & dicebat. Domine Deus omnipotens, misericors & miserator, spes desperatorum, & destitutorum adiutorium, recordare mei indigni serui tui in hac hora, & ꝓpitio me oculo respice, & libera a gladio demoniaco animã meã. Et cum dixisset, amẽ, diuinam sensit consolationem cęlitus super se venientem. Et statim malignæ discesserunt cogitationes. Ipse vero vsq; ad mane in oratione perstitit, & agnitis machinamẽtis diaboli cępit corpus suum amplius affligere, & fame & siti & alia cõtritione, totis nanq; noctibus stabat super pedes suos sibimetipsi reducens in memoriam quæ promiserat Deo, & describens in animo hinc iustorum splendorem, & inde malorum gehennam, commemorans assidue, ne ociosam & vanam suam inueniens animã, cogitationes illi malas facile aspergeret, & mẽtis mũditia pollueret.

Puella Regia eum de fornicatione multiplici colloquio tentat. Cap. XLIII.

VNDIQ; hostis igitur destitutus est, & omnino desperãs seipsum totaliter posse strenuum deijcere iuuenem, aliam vadit inuenire seductionem. Nam ingressus est vnam illarum quæ cũctis erat formosior, & Regis fuerat filia, quæ captiua de sua aliena ta est patria, & Regi Auenur quasi quoddam eximium fuit oblata. Omnia enim ad maliciam pertinentia machinamenta facile & cito malignus inuenit. Deinde Regis filio a dexteris corruens, cõpassionis charitatem erga puellam immittit ei, quasi sub obtentu intellectus & ornamenti mentis illius, quia esset ingenua & de regali genere, patria etiam sua & gloria esset priuata. Cum his & cogitationes submittit ei, vt liberaret eam ab Idolis, & christianam faceret. Itaq; loqui cępit puellæ Regis filius, & diuinæ notitiæ sibi verba proferre dicens. O mulier cognosce viuentẽ in sæcula Deũ, noli hoc errore Idolorum corrumpi, sed Dominum Iesum Christum intellige creatorem esse omnium rerum, & beata eis despon sata immortali sponso: multaq; talia dicente illo, ait illa. Si meæ salutis domine mi, solicitudinem geris & cupis Deo tuo me offerre, & humilem animam saluam facere, fac & ipse vnam petitionẽ meam & omnibus statim Diis paternis abrenuncians, tuo adhærebo Deo. Cõiungere mihi nuptiarum copula, & ego præceptis tuis gaudens obediam. Cui ille. Inaniter o Mulier talem mihi prætendis duram petitionem. Ego.n. licet fortiter tuæ geram sollicitudinem salutis. Inquinare tñ corpus per turpem commixtionẽ graue mihi est, & omnino impossibile: illa aũt complanãs illi totam viã & iniungẽs, quare inquit talia faris? tu omnino repletus sapientia, vt quid turpem rem & pollutam vocasti commixtionem? Non.n. & ego expers sum scientiæ christianorum librorum, sed multa volumina legi in patria mea, multosq; christianos mecum colloquẽtes audiui. Nonne scriptum est in quodam librorum vestrorum, honorabiles nuptiæ & Thorus immaculatus, & melius estnubere quàm viri, & quos Deus coniunxerit, homo non separet? An non antiquos istos Patriarchas scilicet & Prophetas vxores habuisse docent scripturæ vestræ? Nonne Petrum illum, quẽ principẽ Apostolorum dicitis fuisse, cõiugem scriptum est habuisse? Quibus igitur auctoritatibus stultus nuptias pollutionem debes appellare, valde videris mihi a veritate dogmatum vestrorum errare. Cui ille respondit: etiam Mulier sic se habent ista quemadmodum dixisti. Nam permittitur volentibus vxores ducere. Sed non eis, qui semel promiserũt Christi virginitatem illibatam seruare. Ego.n ex quo lauacro purificatus sum diuini baptismatis, a iuuentutis & ignorantiæ meæ delictis, mundum meipsum seruare Christo spopõdi. Et qua ratione quod Deo promisi, violare potero? at illa rursus ait: sit & ista tua voluntas quemadmodum proposuisti, aliam vero minimam quandam & fere nullam petitionem meam perfice. Si vis saluam facere animam meam, concube mecum hac nocte, & tua perfrui me patere pulchritudine, necnon & ipse meo sociare decore: & promitto tibi ꝙ summo diluculo christiana fiam, & omni abrenunciam cultui Deorum, & erit nõ tibi solum indulgentia pro dispensatione ista, sed insuper munerum retributio ꝓ salute mea a Deo tuo. Nonne plurima principes & religionis vestræ Apostoli secundum dispensationẽ egerunt, prætereuntes nõnunq̃ minus propter maius mandatum? Nonne Paulus dicitur circuncidisse Thimotheum propter meliorem dispensationem? Et licet christianis execrabilis sit circuncisio, tamen ille non respuit hanc facere, & multa talia in scripturis tuis inuenies.

Iosaphat vacillanti Dominus felicitatem sanctorum & pęnas reproborum per visum demonstrauit. XLIIII.

HAEC igitur dicens & blandiens, rete iaq; & laqueos a dextris & a sinistris circumplicans, turrem animæ illius commouere cępit, rigoremq; deponere propositi illius, & deliberationẽ imitabundam efficere. Seminator autem malitię & iustorum inimicus vacillans cor illius considerans, cum suis canibus vnanimiter aggrediuntur Christi militem, omnesq; illius animæ virtutes conturbant, & dirum amorem puellæ suggerentes, ignem vehementissimum concupiscentiæ succederũt in eum. Cernens autem ille seipsum fortiter inflammatum, & ad peccandum captiuatum, & cogitationes suas ad puellæ salutem, & ad Deum cõuersionem quasi hamo escam propositæ actioni, circumpositas & occultantes ei hostis submissiones, id est, nõ esse peccatũ pro salute animæ semel mulieri misceri, ingemiscens defectionẽ animæ pessundatæ. Mox semetipsum ad orationẽ cõuertit, & flumina lachrymarũ ex oculis largiter ꝓfundẽs clamabat ad Deũ qui saluos facit sperãtes in se, in te Dñe speraui nõ cõfundar ineternum neq; irrideãt me inimici mei. Per plurimas vero horas cũ lachrymis orans, & multas genuflexiones faciens, collocauit seipsum in pauimento & soporatus paululum, vidit semetipsum a quibusdã terribilibus raptũ, & loca quæ nunq̃ viderat pertrãseuntẽ, & ad quoddã perductũ maximũ pratũ, decoris floribus bene redolẽtibus exornatũ, vbi arbores quidem cernit omni genus & varias, fructibus quibusdã extraneis & mirabilibus ornatas, foliaq; arborũ dulcẽ sonũ reddebant, aura quadã grata agitata & insatiabilẽ & gratissimũ odorẽ emittebãt. Sedes quoq; positæ erant, & lapidibus pretiosis fabricatę, nimiũ splendorẽ reddẽtes, & lecti lucidi pretiosissimis stramentis, q̃ decore suo omnem narrationem superant. Aquæ etiam preterfluunt limpidissimæ ipsos lætificantes oculos. Per mirabilem vero istum & maximum campum terribiles illi deducentes illum in ciuitatem introduxerunt, ineffabili fulgore splendentem, & ex auro

auro quidem obrizo muri erant, & de lapidibus quos nullus aliquando vidit, propugnacula altissima. O quis illius referre præualet ciuitatis decorem & claritatem? Lux autem desuper infusa radijs suis, omnes plateas illius illustrat, & ætherei quidam exercitus splendidi in ea conuersantur, canticum cantantes, quod auris mortalis nūquam audiuit & vocem audit dicentē: hæc est requies iustorum, ista est lætitia eorum qui complacuerūt Domino. Inde deniq; educentes illum reuerendissimi viri illi repedabant. Qui iucunditate illa & gaudio totus perfusus, ne priueris me, aiebat, ne priueris me ineffabili gaudio isto, sed cōcedite mihi in vno præclaræ ciuitatis huius angulo conuersari Illi autem dicebant. Impossibile est te nunc hic esse, sed sudore multo & labore venies huc, si tamen tibimet vim inferre potueris. His dictis & maximum campum rursum transeuntes, ad loca deduxerunt tenebrosa, & omni feditate & tristitia & tribulatiōe & turbine plena, vbi fornax æstuabat ignis succensa, & vermium genus atq; serpentum ibi erat inter flammas viuens & animas crucians. Et vox audita est dicens. Iste est locus peccatorum. Ista sunt tormenta eorū, qui prauis actibus semetipsos polluunt. Postea eduxerunt eum inde hi qui eum introduxerant.

Idem in se reuersus ægrotat, & patrem se visitantem sceleris arguit. Cap. XLV.

STATIM in semetipsum reuersus tremebundus erat totus, fluminaq; lachrymarum decurrebant ex oculis eius. Omnis.n. pulchritudo illius impudicæ puellæ & cæterarum, fetidior stercore atq; putredine ei videbatur Voluens autem in animo eorum quæ viderat memoriam, desiderio bonorum & timore malorū super lectum infirmus decubuit, nequaquam surgere valens Nunciatur ergo Regi ægritudo filij. Qui postquā venit interrogauit, quid est quod acciderat. Ille autem refert ei per ordinē quæ viderat & ait. Vt quid laqueum pedibus meis præparasti, & deijcere animā meam voluisti? nisi Dominus.n. adiuuasset me, paulominus in inferno habitasset anima mea. Et nunc o Pater quoniam aures tuas obturasti, ne audires vocem meam bona tibi suggerentem, saltem me ne prohibeas per viam rectam incedere. Hoc.n. desidero, hoc ambio idest ab omnibus terrenis liberari, & ad loca pergere, vbi Barlaam Christi famulus habitat, & cum eo residuum præsentis vitæ meæ expendere. Si autem vi retinere volueris, videbis me repente tristitia & angustia mori, & neq; tu Pater de reliquo vocaberis, neq; filium me vlterius habebis. Iterum ergo defectus apprehendit Regem, rursus tedet eum vitæ suæ, & male ad semetipsum conuersus, in suum abijt palatium. A Theoda vero qui missi fuerunt nequitiæ Spiritus aduersus sanctum puerum redeuntes ad eum confusi deiectionem confitentur: & licet sint mendacissimi, tamen casum suæ deiectionis aperte retulerūt. Ille autem sic ait. Vos infirmi & miseri quomodo ab vno puero estis superati. Non inquit valuimus sustinere, nec omnino respicere Christi virtutem & vexillum passionis eius, quod crucem vocant. Rex autē vndiq; destitutus Theodam iterum aduocat, cui & dixit: omnia quæ nos docuisti o sapientissime complentes, nullam vtilitatem consecuti sumus. Nunc autem si alia tibi ars residua est, et illius experientiam capiemus, forte inueniemus aliquam mali solutionem.

Iosaphat contra Theodam verborum certamen init. Cap. XLVI.

PETENTE vero Theoda ad colloquium filij venire. Mane Rex secum assumens eum ad visitandum pergit filium. Et Rex sedens loqui cæpit, exprobrans et reprehendens eum de inobedientia sua et pertinaci voluntate. Ille vero denuo confirmante, et nihil præponendum Christi charitate clamante, procedens in medium Theodas ait. Quid cognouisti Iosaphat, in immortalibus dijs nostris, quia ab eorum cultu discessisti, et Patrem tuum Regem ita in iracundiam prouocasti, odibilis factus omni populo? Nonne ab ipsis tibi præstita est vita, nonne et ipsi exhibuerunt te patri oratione eius exaudita, et eum de sterilitatis vinculo liberauerunt? Qui ait ad Theodam, audi erroris profunditas et palpabilium tenebrarum. Babylonium semen, vaniloque ac miserrime senex Cur deridere conaris salutis prædicationē, per quam errabūdi viam inuenerunt, per quam perditi et male captiuati reuocati sunt? Quid melius est dic mihi, an seruire omnipotēti cū filio suo vnigenito, et spirituisancto Deo increato et immortali principio et fonti bonorū, an Demonibus perditis et inanimatis idolis, quorū gloria et laus adulteriū ē, et puerorū corruptio, et cętera impietatis, opera? Stulte preciosius est tuo Idolo animal quod offertur ei. Nam Idolum homo fecit, animalia vero Deus creauit, et ideo longe te rationali, intellectualius est animal irrationabile. Nam istud cognoscit nutrientem se, tu vero Deum ignoras, per quem de nihilo factus es et, per quem viuis et conseruaris. Non est igitur congruū vos insipiētes, et cecos et sine intellectu, iustos subsannare, sed potius vosmetipsos deflere. Amentiæ quippe non pietatis sunt opera vestra. Nam studiosus bellorum militaris aspectus, simile idolorum erigens vocauit Martem. Alius autem mulierum concupiscentia succensus, vitium suum Deum fecit, quem vocauit Venerem. Iste autem propter vinolentiam fixit Idolum quod vocauit Bachum. Similiter vero & aliorum malorum concupiscentes, suorum vitiorum statuerunt idola. Nam passiones suas Deum vocauerunt, & ideo in delubris suis fiunt ab eis impudicæ saltationes, & luxuriosa cantica resonant, & furiosi impetus fiunt, quis sustinebit eorum turpitudines, perferendo os suum inquinari? Isti tui cultus sunt Dij o Theoda status in sensabilior, hæc me suades adorare? hęc colere? Ego vero Deo meo seruiam, & illi sacrificabo meipsum totum, Deo creatori & prouisori vniuersorum per dominum nostrum Iesum Christum spem nostram, per quem accessum habemus ad patrem luminum in Spiritusancto, per quem redēpti sumus de amara seruitute in sanguine eius. Quid enim pulchrius est quàm ista confiteri, & talem colere Deum bonum ac benignum, qui mandat iustitiam, continentiam imperat, munditiam iubet, misericordiam docet, fidem exhibet. pacem prædicat, ipsa veritas nominatur, & est ipsa charitas ipsa bonitas. Hunc melius est colere, quàm Deos tuos nepharios & vitiosos, turpes pariter suorum sapientia confugit.

Idem eundem de stulta suorum sapientia confudit. Cap. XLXII.

DIxit autem ad eum Theodas. Ecce manifestum est: quia nostram sectam multi & magni sapientes & narratores tam virtute quàm scientia mirabiles tradiderunt: & omnes reges terræ & potentes tanquam bonam & nihil falsitatis habentem susceperūt. Galilęorum vero quidam rustici pauperesque & viles homines predicauerunt, & ipsi pauci numero nec duodenarium supergredientis. Quomodo ergo paucorum et ignobilium atque rusticorū prædicatio præponenda est multorum & magnorum sapientiæ tanta splendentium traditione. Quę est autem assertio, hos veram dicere et illos mentiri. Rursus ergo Regis filius respondit: forsitan Theoda Asinus es, rationis lyram audiens, et sine intellectu permanens, vel potius Aspis obturans aures, ne audias vocem incantantium. Stulte ecce quomodo non reduces te in sensum veritatis. Hoc enim ipsum quod a multis quidem sapientia admirandis vestri cultus laudati sunt, et a multis regibus defensi. Prædicatio vero euangelij a paucis et ignobilibus viris prædicata est, ostendit diuini cultus nostri virtutem, et vestrorum malignorum dogmatum infirmitatem et exterminium. Si enim a rethorib. et Philosophis exposita fuisset fides nostra, Regesque et potentes habuisset cooperatores, merito dicere posses humana virtute totum fieri. Nunc autem cernens a piscatoribus sanctum compositum euangelium, ab omnibus vero tyrannis persecutum, et postea orbem implesse vniuersum: quia iam in omnem terram exiuit sonus eorum, quid dicere potes aliud quàm diuinam quandam et esse inexpugnabilem virtutem pro salute hominum semetipsam astruentem. Qui et piscatores resplenduerunt signis et prodigijs et varijs virtutibus. Nā vmbræ illorum solæ omnes languores hominum curabāt. Demones quos vos timetis, quasi Deos non solum ab hominum pellebāt corporibus, sed ēt ab ipso exturbauerunt mundo crucis signo, per quod omnem perdiderunt magicam, et omnia veneficia inefficacia esse fecerunt. Quid ergo potes dicere de sapientibus tuis et rethoribus, quorum stultam fecit Deus sapientiam? Fautores Diaboli quid memoria dignum reliquerunt sęculo? Quid potes dicere ipsis nisi irrationabilitatem et turpitudinem et artem vanam ornatu verborum, cęnum contegente fætentissimæ sectæ suæ.

Theodas compunctus heremum post Nachor petit. C. XLVIII.

THeodas autē his auditis sermonibus, quia sermo plenus erat diuinæ sapientiæ, quasi tonitrui fragore consternatus sine voce obstupuit. Sero aūt et vix sensit suam miseriam, tetigit.n. obtenebratos cordis illius oculos sermo salutaris. Multū igitur de priorib. suis actib. pnīam gerēs, et Idolorū errorē cōdemnās, ad lumen veritatis cucurrit. Ex illo tempore ita a maligna conuersatione discessit, et tantū seipsum execrandis vitijs et magicis artibus hostē exhibuit, quantū ante hoc tempus erga illam amicitiam habuit. Tunc enim in medio concilij stans rege præsidente, magna voce clamauit. Vere Rex spūs Dei habitat in filio tuo. Veraciter victi sumus, et nullā vltra responsionē habemus, vel resistere his, q̄ ab eo dicta sunt pualemus. Vere magnus Deus Christianorum, magna fides eorum, magna mysteria. Cōuersus aūt ad filiū Regis ait. Dic mihi o illuminata aīa, suscipiet me dns Deus vester Iesus Christus si discedens a malis actib. meis conuerto me ad ipsū. Etiā inquit veritatis precio ēt suscipiet te et oēs qui cōuertūtur ad ipsum, suscipiet aūt non qualitercunque sed sicut pater filio: qui de lōginqua reuersus est regione. i. de via iniquitatū conuersus obuiā exiuit, et hūc apprehēdēs osculatus est, et peccati cōfusione sublata, mox eū veste induit salutari. Nam et ipse Dns ait, gaudiū fieri Angelis super vno peccatore pnīam agente. Et iterum dicit. Non enim veni

vocare

vocare iustos,sed peccatores ad pœnitentiam. Noli hæsitare o homo neq; ambigas, sed veni ad Christum Deum benignū nostrū, et illuminare,et facies tua non confundetur Mox.n.vt descenderis in piscinam diuini baptismatis omni consulio veteris hominis, et tota sarcina multorum peccatorum,sepelietur inquā, et in nihilū defluet. Theodas igitur instructus sermonibus exijt continuos et execrabile illud antrū repetens, et suæ magicæ artis libros sumēs, velut totius actores malitiæ et mysteriorum dæmoniacorum thesauros igne combussit. Deinde vero speluncam adijt sacratissimi illius viri,ad quem Nachor venit,et de se narrat omnia,puluerem super caput suum aspergēs,grauesq; gemitus emittens,et abluens semetipsum lachrymis per ordinem etiam seni execrandas etiam suas referens actiones.Ille vero cū ad saluandas animas,et de fraudulenti Draconis faucibus eripiendas artificiosus esset,incantat illum verbis salutaribus,promittit remissionem peccatorum,propitium spondet fore iudicem. Deinde cathechizans eum ieiunare multis diebus pro his quæ deliquerat mandauit,lachrymis et gemitibus Deum pro illo exorans.

Rex concilio Arachis regnum cum filio diuidit. Cap. XLIX.

HIS itaq; peractis,Rex vndiq; destitutus vehementer tristis erat,et plurimam commotionem in animo ferebat. Conuocans autem rursus quotquot de concilio habebat,diligēter perquirebat ab eis, quid de reliquo faceret filio.Multa autem consilia multis superponentibus. Archas ille superius memoratus illustrior ducatu,et primus consilij existens ait. Quid oportebat Rex filio tuo facere et non fecimus,suadendo ei nostra sequi dogmata & nostris seruire Dijs?sed vt video ad impossibilia nitimur. Nam ex natura inest ei,vel fortet ex fato contentio ista atq; duricia:igitur si tormentis eum tradere volueris & cruciatibus, tu hostis eris naturæ,& pater non vocaberis,& illum amittes,pro Christo mori cupiētem.Restat igitur ad faciendum illud,vt diuidas ei regnū, & in parte quæ contigit,eum regnare permitte, & siquidem rerū negocia,& cura sæcularium traxerint eum ad nostrum laborē sequendum & vitam ex sententia res nobis proueniet. Nam mores fortiter in animo roborati facile deleri nō possunt.Et ideo persuasione potiusq̄ vi sunt transmutandi.Si autem in secta permāserit christianorum,hoc ipsum non amisisse filium,erit tibi defectionis magnum solacium.Hoc Arachi dicente, omnes laudauerunt, suscipientes consilium.Consentit itaq; & rex sic ista disponi. Mane autem facto,accersito Rex filio,ait ei.Iste vltimus mihi iam ad te sermo fili.Cui nisi confestim obedieris, & saltem in hoc cor meū recreaueris,non vltra bene scias parcam tibi. Illo autem sciscitante quæ virtus est verbi,quoniam quidem,inquit,multum laborās inobedientem te ad omnia repperi, vt acquiesceres sermonibus meis,veni iam regnum meum diuidens,in vna parte te esse, & regnare faciam eritq; tibi licitum ammodo quæcunq; desideras pergere viam.Cognoscēs autem illa diuina veraciter anima, & istud ad lapsum suæ deliberationis proponere Regem, tamen obedire consensit,vt ipsius manus euaderet,& desideratam sibi viam ambularet.Suspiciens autem ait Regi.Ego quidem desiderabam diuinum illum quærere virum,qui ostendit mihi viam salutis,vt omnibus abrenunciando terrenis, cum ipso residuum vitæ meæ expēderem.Sed quoniam me Pater non promittis vt desiderata peragam, in hoc obediam tibi.Nā in quibus nō adiacet manifesta perditio & a Deo alienatio,bonum est patri obedire. Rex igitur maximo repletus gaudio diuidit statim in duas partes vniuersam sibi subiectam prouinciam,ordinat filium Regem , & ciuitatē quādam magnam & populosam constituit ei in caput regni, & omnia tribuit quæ erant congruentia Regi.

Qualiter Iosaphat se gessit in potestate regni,& quæ fecit. Cap. L.

TVNC autem Iosaphat regni potestate præcepta cum peruenit ad ciuitatem,in qua regnaturus erat. Dominicæ quidē passionis signum idest crucem Christi venerandam in vnaquaq; vrbis turrium posuit. Templa vero idolorum & delubra instātius insequens destruxit,& vsq; ad fundamenta diruit. Ipsaq; etiā fundamenta effodit,nullas impietatis reliquias derelinquens. In medio ciuitatis templum magnum & spatiosum Domino ædificat Christo,& percipit multitudini,vt ibi frequēter conueniat ad exhibendum Deo cultum per sanctæ crucis adorationem.Deceptionem ostendit Idolatriæ,prædicationem insinuat euāgelij Dei,verbi distenctionem docet,& miracula prædicat,aduentum eius,passionem notificat crucis,per quam saluati sumus,resurrectionis virtutem,& ad cœlos ascensionem,metuendam cum his denunciat diem terribilis illius aduentus secundi,repositaq; fidelibus bona & susceptura peccatoribus supplicia.Et eo amplius trahebat omnes ad seipsum,quo erat quidem operibus mirabilis,mansuetus & modestus moribus.Itaq; sic in breui tempore cunctus subiectus sibi po pulus ciues scilicet & ruriculæ,diuinis edocti sunt sermonibus,vt abnegarent quidem multorum Deorum errorem, rectæq; iungerentur fidei,& eius certissimis doctrinis Christo reconciliarentur.Omnes qui in montibus & speluncis propter timorem Patris inclusi fuerant,Sacerdotes scilicet Monachi & Episcoporum pauci egressi de abditis suis,ad eum gaudentes veniebant.Ipse autem eos qui propter Christum in talibus deciderant malis & tribulationibus obuiam exeundo honorifice suscipiebat,& in suum introducebat palatium,pedes lauans, capita abluens, & omnino eos procurans:piscinam autem cōfestim præparans baptizari eos, qui ad eum conuersi fuerant,iubet,& baptizantur prius principes & quotquot in dignitate erant,deinde milites & reliqua turba.Et baptizati non tantum animarum recipiebant sanitatem, sed etiā quamtiscunq; languoribus fuerant grauati corporalibus & febribus vexati,omnia deponebāt,& anima purificati & corpore roborati,a diuino fonte egrediebātur.Hinc & confluebant ad Regem Iosaphat vndiq; multitudines,de templis vero illis ac delubris,in quibus conseruabantur sordidi Dæmones,persecutione atrocissima pellebantur,& miseriam,quæ eis superuenerat,in multorum audientia vociferando flebāt,& liberata est tota regio illa a teterrima seductione eorum, luceq; fulgebat immaculatæ fidei Christianorum.Igitur Rex bonum præbebat se omnibus exemplum,et ad similem multorum inflammabat intentionem & accendebat. Sciebat.n. & ante omnia hoc regis opus esse,vt hoīes doceat Deū timere,& iustitiam seruare. In hoc autem maxime Deum imitabatur,q nihil æstimabat misericordia pretiosius.Hinc scrutabantur ab eo carceres,& qui in metallis erant conclusi,& qui a creditoribus erant suffocati,& omnia omnibus largiter ministrabat. Pater erat orphanorum omnium & viduarum & egenorum.Tūc & illi qui erant patri eius subditi,ei potius adhærebant, cunctum errorem abijcientes,veritatem euangelizabant.Et domus quidem Iosaphat crescebat & confortabatur. Domus Auemur minuebatur & infirmabatur.

Qualiter Patrem Deus visitauit. Cap. LI.

ISTIS Rex Auemur consideratis,& vix ante sero in sensum rediens,suorum recognouit falsorum infirmitatem Deorum,et vanam seductionem,& iterum primos concilij conuocans,in lucē profert a se meditata,omnibus autem eadem confirmantibus,visitauerat enim eos oriens ex alto salutaris, exaudita oratione Iosaphat famuli sui.visum est Regi hæc manifesta filio facere. Scribit ergo sequenti die Epistolam Iosaphat cōtinentem hunc modum. Rex Auemur dilectissimo filio Iosaphat bene valere. Cogitationes plurimæ,fili Carissime,meam subintrantes animam crudeliter conturbant. Nam nostra omnia cernens deficiētia quemadmodum fumus deficit, quæ vero sunt lectæ christianorum super solē resplendentia,sensi vera esse quæ mihi a te semper dicebātur Multa quidem tibi mala ostendimus, infeliciterq; Christianorum nō paucos occidimus, qui cooperante sibi inexpugnabili virtute roborati,aduersus nostram crudelitatem dimicauerunt. Nunc autē crassam illam nebulam de nostris auferentes oculis,lucem quandā licet modicam veritatis cernimus,& priorum nobis pœnitētia subintrat malorum.Sed & hanc lucem nubes alia malæ desperationis interpolans,obtenebrare tentat, multitudinem opponens meorū malorum.Et quia abominabilis ego sum Christo,& non suscipiēdus sicut apostata & hostis illius factus.Quid ergo ad ista dilectissime fili dicas?Ipse manifestum mihi citius facito , & quod oportet me facere,tuum Patrem edoce,& ad noticiam rei quæ expedit me pertrahe.Hanc epistolam Iosaphat suscipiens,& quæ in ea cōtinebantur legendo pertransiens,gaudio simul & admiratione replebatur.Moxq; ingressus in suum cubiculum ante dominicā imaginem in faciem corruit,& lachrymis terram irrigans ait.Gratias ago tibi Domine amator hominum Deus misericordiæ qui patiēter substinuisti & sustines excessus nostros, & hactenus nos impunitos dimisisti.Nos enim digni eramus olim proijci a facie tua,& exemplum fieri in sęculo isto,sicut Pentapolim habitantes,facinorosi fuerunt,quos igne & sulphure combussisti,& immensa patientia tua misericorditer effusa est super nos.Inde cum regali officio ad domum Patris sui venire properat.

Qualiter filius eum instruxit,& de sacro fonte suscepit. Cap. LII.

VT autem patri annunciatus est aduentus filij,egreditur confestim obuiam illi,circumplectitur,osculatur,maximum facit gaudium,& celebrem festiuitatē peragit in aduentu eius. Quid plura?post hoc pariter vel singulariter confident.Et quis dicet quę disseruit Patri filius,& cum quanta philosophia ? sed qui alia nisi quæ a Spiritusancto fuerint administrata,per q̄ piscati sunt Christo piscatores torū mundum, & illiterati sapientibus sapientiores ostensi sunt, multa quidem de Deo locutus est, & fidei pietatem ostendit Deinde inuestigabile benignitatis Dei enarrat pelagus, & quomodo paratus sit sper ad suscipiendam pœnitentiam ad se cōuertētiū,& q̄a nō ē peccatū vincēs eius pietatis viscera, si tm̄ voluerim⁹ pniam agere,et multis hoc exēplis ei scripturarū cōfirmās

testimonijs, sermoni finem imposuit. Compunctus itaq; Rex in hac a Deo docta sapientia, voce magna & flagrantissimo animo saluatorem Christum confitetur, ab omni Demoniorũ errore discedens. Signumq; viuificæ crucis adorans, sub aspectu omniũ & in cunctorum audientia, Deum prædicat esse verum Dominum nostrum Iesu Christum, prioremq; suam confitetur impietatem, & propriam aduersus christianos crudelitatem & homicidia arguit. Magna portio ad pietatem efficitur, vt in eo quod dictũ est a Paulo, opere completum esse videatur. Vbi abundauit iniquitas, ibi abundauit & gratia. Multa ergo sapientissimo Iosaphat his, qui cõuenerant magistratibus & satrapis, & omni populo de Deo & de dietate eius fidei perorante, & quasi ignea lingua nouum cãticum cantante, sancti spiritus gratia superueniens, omnes excitat ad glorificationem Dei quasi ex vna voce turbis clamantibus. Magnus Deus christianorum: non est alius Deus præter Dominũ nostrum Iesu Christũ cum Patre & Spiritusancto glorificandus. Zelo itaq; diuino succensus Rex Auemur, Insurgit fortiter aduersus Idola quæ erant in palatio suo ex auro & argento facta, & in pauimentum ea proijci, deinde per minute diuidens egenis distribuit, proficuũ sibi de inutilibus faciẽs. Postea & cũ Filio Idolorũ tẽpla & delubra omnia instãter vsq; ad ipsa subruit fundaméta. Sacra autem Deo oratoria in loco ipsorum ædificat. Nec solum in ciuitate, sed etiam in regione miro studio eadem perficiunt. Maligni vero Spiritus qui habitabant in delubris, eiulantes pellebantur, & expugnabilem Dei nostri virtutem trementes confitebantur. Omnis autem in circuitu regio, & vicinarum gentium multitudines ad piam fidem Christi currebãt. Tunc Episcopo veniente cathechizatur Rex Auemur, & diuino perfruitur baptismate. In nomine pa. & fi. & sp. Iosaphat eum de diuino fonte suscepit, & carnali genitori spiritualis regenerationis actor effectus est. Cum quo & tota ciuitas & in circuitu regio vniuersa, diuinum meruit baptisma accipere, & filij lucis effecti sunt, qui prius erant tenebræ. Cunctus autem languor & omnis dæmoniaca calamitas, procul à credẽtibus pulsa est. Perfecti autem & sani oẽs animabus & corporibus erãt. Et plurima alia miracula ad confirmationem fidei facta sunt. Ecclesiæ reædificabantur, & Episcopi qui absconditi erant propter timorem, exibant, & suas recipiebant Ecclesias. Et alij de Sacerdotibus & Monachis ordinabantur ad pascendum gregem Christi.

Qualiter & ipse Pater post conuersionem se gessit, & de morte eius. Cap. LIII.

REx quidem Auemur ita derelicta priore illa infelici conuersatione, & pœnitentiam agens de his quæ fecerat, totum quidem regalem principatum Filio tradidit. Ipse aũt apud seipsũ solitariã vitam deduces, puluerem q; semper capiti aspergens, graues gemitus emittebat, lachrymis seipsum abluẽdo, solus soli vbiq; præsenti colloquebatur, indulgentiã ab eo suarũ postulans culparum. In tantã vero cõpunctionis & humilitatis abissum semetipsum deposuit, vt nõ auderet ẽt Dei nomẽ suis nominare labijs, & vix hoc Filij exhortatione præsumere. Ista ergo bona mutatione immutatus, ad virtutũ decentẽ perrexit viã, vt supergrederetur pietate priorum iniquitatum ignominiã. Per quatuor vero annos ita viuens in pœnitentia, & lachrymis & omni virtute in ægritudinem decidit, de qua ẽt mortuus est. Quando & finis eius appropinquauit cœpit timere & tędere, in memoriam reducens mala quæ fecerat. Iosaphat aũt verbis consolatorijs alleuabat tristiciam & formidinem, quæ sibi contigerat dicẽs. Noli pater timere non vincunt. n. peccata conuertentiũ se ad Deum, inæstimabilem illius bonitatẽ. Ipsa quippe sub mensura sunt & numero quantacunq; sunt. Illa vero immensa est & innumerabilis. Non. n. potest quod subiacet numero, immensum superare. Talibus verbis consolationis incantãs ipsius animam, bonæ spei effecit. Deinde extẽdens Pater manus, gratias agens bona ẽt precabatur illi, et diẽ benedicebat in qua natus fuit ipse, dicẽs, Fili dilectissime fili nõ meo sed cœlestis Patris, quam retribuam tibi gratiam, qualibet benedicam te benedictione? Quam ergo gratiarum actionem Deo referam pro te? Perditus. n. eram et inuentus sum per te, sic locutus est, et frequenter osculabatur filium. Deinde orauit dicens. In manus tuas domine benignissime deus commendo spiritum meum, & ita in pœnitentia Deo animam reddidit. Tunc filius eius Iosaphat lachrymis honorans Patrem mortuum, & exequias dignas illi exhibens, posuit corpus eius in monumento inter sanctos viros, non tamen cooperuit vestimento regali sed pœnitentiæ texit cilicio. Stans autem super monumentum, manibus in cęlum eleuatis, & flumina lachrymarum ex oculis deducens, orauit ad Deũ septem diebus nullo modo a monumento surgens immemor cibi & potus. Octaua autem die palatium regressus cunctas diuitias indigentibus distribuit, quatenus, per angustam intraturum, non impediret pond us pecuniarum.

De Substitutione Barachiæ, & fuga Iosaphat. Cap. LIIII.

QVADRAGINTA dies obitus Patris memoriã ei perficiẽs conuocat oẽs principes & militari præcinctus baltheo, & vrbani populi non paucos, sedẽsq; pro tribunali ait in audientia omnium. Ecce sicut videtis Rex Auemur Pater meus quasi vnus de pauperibus mortuus est, abijt ad illa iusta iudicia rationẽ redditurus conuersationis præsentis vitæ, nullum de omnibus ducẽs secum adiutorem, nisi tantum quæ egit opera qualiacunq; sint. Idipsum autem et omnibus humanam sortitis naturam contingere constat nec aliter. Nunc ergo audite me amici & fratres. Ipsi nostis inter vos conuersationẽ meã. qũo ex quo Christum cognoui, seruus eius esse merui, oĩa habens odio, ipsum cõcupiui solũ. Ideo mihi erat desiderabile, vt a strepitu vitę & vana cõturbatione subtrahendo me, solus soli vocarem, et in silentio et quiete animi seruire domino Deo. Sed impediuit me Patris mei obstinatio, et mãdatum pręcipiens honorare genitorem. Vnde Dei gratia & cooperatione nõ frustra laboraui, nec inuanum tales dies expendi. Nam illum Christo recõciliaui, et vos oẽs hunc solũ recognoscere Deũ verum et Dñm oĩum docui. Non aũt hoc ego feci, sed gratia Dei mecũ. Tp̃us est igitur eundi, quo deducet me ipse & reddam vota quæ voui ei. Nunc ergo vos considerate quemcunq; velitis præesse vobis et regnare. Iam. n. perfecti estis in voluntate Domini, & nihil vos latet præceptorum eius, in istis ambulate, hoc vt audiuit populus ille et virorũ congregatio, tumultus illico et planctus & voce maxima cõfusio fit flentibus omnibus et lamentantibus suã desolationem. Talia lamẽtantes cũ lamentationibus ẽt sacramentis obtestabantur se nõ eũ dimissuros aliquatenus, sed cõprehensuros et discedere penitus non cõcessuros. Itaq; vociferante populo et principibus omnibus Rex turbam sedare volens, silentio imperato eorũ se obedire promit obstinationi. Cõtristatos tñ et tristiciæ signa in vultu ferentes domũ remisit. Ipse aũt vnum de principibus, qui fuit ei charus præ omnibus, et propter fidei pietatatem & pudicitiam vitę admirandus, Barachiam nomine, quẽ & superius sermo indicauit singulariter assumẽs, leniter alloquebatur et dulciter flagitabat, vt regnũ susciperet, & cum timore Dei populũ illũ regeret, quatenus ipse desideratam viam pergeret. At illum negantẽ inuenit, & omnino respuentẽ & dicentẽ. O Rex q̃ iniustũ est iudicium tuum, quãq; nõ secundũ mandatum tuũ tuus est sermo. Si. n. proximum tuum diligere sicut teipsum edoctus es, qua ratione onus quod ipse deponere festinas, mihi conaris imponere? Nam si bonum est regnare, ipse quod bonum est tene. Si aũt istud est animæ scandalũ atq; offendiculum, cur mihi imponis illud, & vis me supplantare? Postquã ergo talia dicentẽ & asserẽtem vidit, a colloquio cessauit. & ecce intempesta nocte epistolam quidem scripsit ad populum, multa referentem philosophia, & omnem pietatem pronunciantem, quomodo deberent in domino gloriari, et qualem vitam ei offerre, qualesq; hymnos, & quas gratiarũ actiones. Deinde nõ alium quàm Barachiam pręcepit in regalem principatum eis assumere, & in suo cubiculo cartam in qua epistola scripta erat derelinquens, clam omnibus de palatio egreditur.

De Reditu eius & confirmatione Barachiæ in regnum. Cap. LV.

SED penitus latere non valuit. Nam summo diluculo hoc auditum est, & turbationem repentinam & luctum populo exhibuit. Qui celeritate multa ad inquisitionem eius egrediuntur, præripere ei fugam omnimodo satagentes. Vnde nec inuanum cessit eis studium, vt. n. omnes præoccupauerunt via, cunctosq; montes circumdederunt, & inuias circũierunt valles, in torrente quodam hunc inuenerunt, manus in cęlum extensas habentem, & orationẽ sextæ celebrantem horæ. Videntes autem eũ, perfusi sunt lachrymis, rogantes & discessionem improperantes. Ille autem ait. Cur frustra laboratis? Non enim vltra me Regem habere valetis. Plurima vero illorum constrictus instantia, reuertitur ad palatium, et congregatis omnibus consilium suum declarauit. Deinde etiam iuramento confirmauit sermonem, q̃ nec vnam cum ipsis diem de reliquo facturus esset. Tunc Barachiam illum inuitum atq; nolentem in regali principatu constituit. Diadema capiti eius imposuit, annulumq; regalem dedit in manu eius. Et stãs contra orientẽ orationem fudit pro eo ad Dominum, orauit etiam et pro omni grege, conuersusq; dixit Barachię. Ecce tibi frater mando, sicut aliquando Apostolus testificatus est. Attende tibi & omni gregi, in quo te Spiritussanctus Regem posuit ad regendum populum Domini, quem acquisiuit sanguine suo: & sicut ante me cognouisti Deum & seruisti ei munda conscientia, sic & modo ampliori studio placere satage illi. Nam quanto maiorem a Domino adeptus es principatum, tanto potioris exactionis debitor existis. Et ideo retribue benefactori debitum gratiarum actionis, sancta illius custodiendo mandata, et ab omni declinando via, quæ ducit ad perditionem. Sicut enim in nauigantibus quãdoquidem fallit nauta, modicam remigibus infert læsionem, q̃i vero gubernator totius efficit nauis perditoẽm. Sic et in regibus, si q̃s principũ delinquit,

non

non tantum populo quantum sibijpsi nocet. Si vero Rex ipse oīs operatur conuersationis detrimentum, & ideo maximas sustinebis pœnas, si quid vtiliū spreueris. Quapropter cum multa diligentia custodi teipsum in bono cunctam exosam habens voluntatem ad peccatum te trahentem. Ait enim Apostolus. Pacem sectamini cū omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Cyclum attende humanarum rerum quomodo currit, contrarioq; modo & vano fert ipsas & circunfert, & istarum veloci permutatione, immobilem serua piam cogitationem. Nam variari rerum mutatione, mentis inconstantis est indicium. Tu autem fixus esto in bono & omnino stabilis. Nec extollaris propter temporalem gloriā inani tumore, sed expiata cogitatione tuæ naturæ ignobilitatem considerata, breuitatemq; & incertitudinem istius vitæ, & carni mortem copulatam: & ista cogitans in superbiæ non decides foueam, sed timebis Deum verum & cœlestem Regem. Et certe maximam potestatem accipiens, datorem potestatis iuxta possibilitatem debet imitari. In hoc autem Deum maxime imitabitur: si nihil iudicauerit quam misereri pretiosius. Iccirco beneficus esto in digentibus: & aperi aures pauperibus, vt inueniat auditum Dei tibi reseratum. Quales enim nostris conseruis erimus, talē circa nos inueniemus Dominum. Malitiæ memoriam non retinebis aduersus peccantes, sed veniam postulans delictorum tuorum indulge & ipse in te peccantibus, quoniam remissioni recompensatur remissio, & aduersus nostros conseruos reconciliatio dominice iræ sit sedatio. Et nunc fratres commendo vos Deo, qui potest vos ædificare, & dare vobis hæreditatem sanctificationis omnibus.

De fuga Iosaphat in heremum. Cap. LVI.

ET hæc dicens positis genibus suis cum lachrymis orauit. Et cōuersus osculatus est Barachiam, quem Regem ordinauerat, & omnes principes. Tunc iam funduntur lachrymę. Quem & ipsi veraciter ex corde osculabantur & amplexabantur. Væ nobis clamabant ab infœlicitate atrocissima. Deinde illum vocabant patrē, saluatorem & benefactorem, per te inquiunt, Deum cognouimus, ab errore liberati sumus, & ab omnibus malis requiem inuenimus. Ille autem in sermonibus consolationis plurimos gemitus illorum compescuit, cum eis se spiritu affuturum promittens, quia corpore id iam esset impossibile: talia dicens omnibus videntibus egreditur de palatio, cum quo mox omnes exierunt, promittentes se ad ciuitatem non reuersuros, etiam nec oculis eam amplius visuros. Vt autem extra ciuitatem facti sunt, quia sermone blando ab illo nolebant discedere, increpatione auulsi sunt, & multi reuertebantur quidam feruentiores mœrentes a longe sequebantur eum, quousq; nox superueniens separauit eos ab inuicem. Egrediebatur ergo de regno suo fortis ille iuuenis gaudens, velut quando de longo exilio in suam aliquis reuertens patriam lætus ambulat, & erat indutus extrinsecus quidem consuetis vestibus, intrinsecus vero laneo panno illo quem Barlaam sibi dederat. Nocte itaq; domunculo cuiusdam pauperis hospitatus, vestimentis exutus, ea pauperi tradidit, vltimam eleęmosynam illā perficiens, & indumentum lętitiæ sibimet circumponens, ad heremiticam egressus est viam, non panem secum deferens, non aquam, non aliquid ad cibum pertinens, non vestimento indutus alio nisi duro panno illo tantum, cuius pauloante memoriam fecimus. Desiderio enim quodam incredibili & amore diuino vulneratus animo. i. immortalis regis Christo omnino desiderati erat extra se factus, totus eius laqueatus amore. Fortis est enim, inquit, vt mors dilectio, huiusmodi ipse a diuina charitate susceperat ebrietatem. Ita exarserat siti secundum prophetam dicentem. Quemadmodum desiderat Ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat ad te Deus anima mea fontem viuū. Et ita inconuertibiliter ingressus est vastitatem heremi, & quasi onere quodam & graui cathena deposita rerum temporalium cōfusione, lætabatur spiritu, & desideratum intuens Christum clamabat ad eum quasi præsentem & vocem audientem, dicēs. Da mihi Domine viam inuenire per quam veniam ad te, quia vulnerata est anima mea amore tuo, & te sitio fontem vitæ & salutis. Hæc voluebat penes semetipsum semper & Deo dicebat, per orationē ei & contemplationem altissimam vinctus: & ita impensius iter suum peragebat, ad thorum sanctorum peruenire satagēs vbi Barlaam degebat. Edebat vero herbas, quæ per heremum nascebātur: nihil enim aliud deferebat secū nisi solum corpus suum et pannū quo coopertus erat. Sed et cibum mediocrem et parum de herbis sumebat. Aquę vero penuriam omnino patiebatur, in aquosa et arida existente heremo illo. Itaq; iam contra meridiem sole ardēte vehementer iter agendo vehementius ipse estuabat siti, æstu perseuerante, et vltima affligebatur miseria. Sed vincebat desiderium naturam, et sitis qua dominum sitiebat, flammā sitis aquę.

De tentationibus quas ibi sustinuit Cap. LVII.

INuidus vero osor hominum Diabolus plurimas ei per heremum excitauit tentationes, submittens ei memoriam regalis gloriæ suæ, & dudum assistentis ei splendidissimi obsequij amicorumq; & cognatorum atq; coętaneorum, & quia cunctorum animæ ex ipsius perficiebantur anima, & alia vitæ refrigeria. Deinde asperitatem conuersationis proponebat ei, & plurimos illius sudores, corporisq; infirmitatem & inconsuetudinem eius in tali miseria, & temporis longitudinem pręsentisque sitis necessitatem, & nusquam sperandam consolationem tanti laboris vel finem. Et omnino multum excitauit ei puluerem cogitationum in mētem, quemadmodum scriptum est de magno Antonio. Vt autem vidit semetipsum inimicus debilem aduersus istius propositum, alteram peregit viam, multę enim malitiæ eius semitæ, & fantasmatibus inanibus varijs eum euertere tentabat, & in formidinē mittere. Aliquando vero gladium acutum tenens insilijt super eum, et percutere minabatur, nisi statim retro conuertetetur. Alia vice diuersarum bestiarum formas assumebat, frendens aduersus eum, dirissimum edens mugitum et sonitum, deinde & in Draconem & Aspidem & Basiliscum transformabatur. Bonus vero ille & lętissimus athleta intrepidus erat animo, sed altissimum sibimetipsi refrigerium posuerat. Mente vero vigilans & malignum subsannās dicebat. Non latet me o seductor quis sis, qui mihi ista excitas, & qui ab initio contra genus hominum talia es fabricatus, Dominus mihi adiutor est, ego despiciam inimicos meos. Confundantur & reuereantur inimici mei omnes, conuertantur & erubescant valde velociter. Hæc dicens & signum crucis sibimetipsi imprimens, arma inexpugnabilia, omnia Diaboli fantasmata absentauit. Ipse vero Christi virtute munitus, ambulat gaudens, & gratias agens Domino. Sed & bestiæ plurimæ & variæ & Serpentium atq; Draconum diuersa genera, quæ heremus illa nutrit obuiantia illi, non iam fantasticæ, sed in veritate apparuerunt: quo circa timore quidem erat plena via & labore. Ipse vero vtraque spernebat animo timorem quidem dilectione foras mittente, laborem vero amore alleuiante.

De inuentione Barlaam. Cap. LVIII.

ITaq; ergo multis ac varijs incommodis ac miseriis fatigatus, diebus non modicis tandem peruenit ad heremum Semnaariticæ terræ, in quo Barlaam habitabat, et aquam inueniens, flammā sitis extinxit. Mansit autem Iosaphat duobus annis integris per heremi illius vastitatem vagabundus, et non inueniebat Barlaam. Deo etiam in hoc fortitudinem animi eius et cogitationis stabilitatem probante. Et erat ibi sub dio sole exustus per diem, et frigore per noctem congelatus, et incessanter quærens velut thesaurum prætiosum venerandum. Plurimas vero sustinuit tentationes et pugnas malignorum spirituum, et multos labore et herbarum indigentiam quibus in cibum vtebantur, quia et ista cum sicca heremus esset rarissimas ferebat, sed amore Domini inflammata adamantina illa anima inuicta facilius sustinebat tristia ista quàm voluptates. Inuenit etiam Dei gratia speluncam vestigia sequens illuc ambulantium, et Monachum quendam repperit, vitam heremiticam transigentem, et hunc flagrātissime amplexatus et osculatus, rogabat ab illo sibi ostendi Barlaam habitaculum, et de seipso cuncta viro illi manifesta fecit: per ipsum itaq; locum didicit habitationis quem quærebat. Ambulat itaq; gaudens et robustus sic paruulus ex longo tempore patrem cupiens videre. Stetit ergo ante hostium speluncæ, et pulsans ait. Benedic pater, benedic. Vt autem uocem audiuit, exiit Barlaam de spelunca. Cognouerat autem per spiritum quem secundum exteriorem aspectum perfecte cognoscere non valebat, propter mirabilem transfigurationem qua imitatus et transfiguratus erat ab aspectu illo priore et decora ac florida iuuentute. Nam denigratus erat a feruore solis, coma tusq; crinibus exesam habens faciem, et oculos in profundum dimersos, et cilia exusta riuis lachrymarum et multa inopię afflictione. Sed Iosaphat cognouit spiritualem Patrem caracterem vultus seruantem eundem: stans ergo mox contra orientem senex orauit gratias agendo Deo, et post orationem dicto amen apprehendentes se et osculantes feruentissime alterutrum amplexibus cōstringebant, et præ interno amore satiari non poterant.

De mutua salutatione eorum & conuictu. Cap. LIX.

SErmonem autem incipiens. Barlaam, bene uenisti, dicebat, fili Dei et Hęres cęlestis regni per dominum nostrum Iesum Christum: quem dilexisti, quem merito desiderasti super omnia temporalia et corruptibilia, et sicut prudens negociator et sapiens omnibus venditis pretiosissimam emisti margaritam. Iosaphat referre cępit quanta post illius abscessum facta sunt ei, et quomodo Dominus omnia in prosperitatem vertit vsq; ad præsentem eorundē coniunctionem. Senex autem audiens ista cum delectatione et miraculo præ gaudio lachrymatus dicebat: gloria tibi Deus noster, qui semper ades: et auxiliaris diligentibus te. Sic ab ambobus Deo gratiæ referuntur, et talia colloquentibus et Dei exultantibus gratia superuenit vespera. Tunc ad orationem surgentes diuinum celebra-

lebrabant officium. Deinde cenaturis ponit mensam Barlaam locupletem, spiritualibus plenam epulis, sensualis vero nequaquã participem consolationis. Olera enim fuerunt cruda, quorum senex ipse operator et cultor fuit, et dactili pauci, qui in ipsa heremo inueniebantur, et siluestres herbæ gratias agentes, ergo et apposita edentes et aquam de fonte qui aderat bibentes. Et aperienti manum et implenti omne animal benedictione, denuo gratias egerunt. Rursus autem surgentes, et rursus nocturnas complentes orationes, spirituale post orationem ceperunt colloquium, sermones videlicet salutis et celesti plenos philosophia: Mansit autem Iosaphat cum Barlaam sic plurimis annis, mirabilem illam et super hominem transigens conuersationem, et quasi Patri huic et eruditori per omnia obediens et consentiens, omniq; subiectione et humilitate se illi subiiciens, et ad omnem virtutis speciem semetipsum exercens, optimeq; instructus ad luctandum contra iniquissimos spiritus. Et vt simpliciter dicã, tantus inerat ei labor conuersationis, vt et ipse miraretur, qui plurimos in hoc expenderat annos Barlaam, et perseueranti illius vinceretur instantia. Nam tãtum de illo duro et inconsolabili cibo percipiebat, vt solus posset viuere, ne si violenter moreretur, mercedes amitteret bonorum operationis. Sic ergo ad vigilandum naturam subdidit quasi incorporeus aliquis et sine carne. Orationis etiam illi et intellectualis operis insatiabile erat opus, vt nec horam nec punctum ipse perderet omnino, ex quo in illo heremo habitauit. Hoc enim opus veri monastici ordinis est, nunquam ociosum inueniri a spirituali operatione.

Qualiter Barlaam obitum suum ei nunciauit. Cap. LX.

SIc ergo inuicem conuersantes Barlaam et Iosaphat, post multos suos pro pietate labores quadam die aduocauit senex spiritualem filium, dicens. Dilectissime Iosaphat, in hac te heremo habitare oportebat, & mihi Christus oranti de te promisit ante vitæ meæ obitum te videndum. Vidi ergo sicut desiderabam. Nunc ergo quoniam mihi resolutionis tempus in ianuis est, & sociale & coetaneum desiderium esse cum Christo iam completum est, tu quidem corpus meum terra operi & puluerem trade pulueri. Mane vero de cætero in hoc loco, spirituali adhærens conuersationi, & meæ memoriam faciens humilitatis. Timeo enim ne forte obscura Dæmonum multitudo animæ meæ obsistat propter multitudinem mearum ignorantiarum. Tu autem fili ne metuas laborẽ conuersationis neq; formidas longitudinem temporis, & versutias Dæmonum, sed horum quidem infirmitatem, Christi virtute munitus audaciter deride. Aduersus vero duriciam laborum & temporis spacium, sic eris quasi quotidie hinc migrationem expectans, & quasi initium tibi esse conuersationis hanc diem & finẽ. His a beato Barlaam dictis riui lachrymarum Iosaphat mensurã non habebant, sed velut de fonte multifluo scaturientes, eum totum ac terram in qua sedebat rigabant. Deflens autem separationem vehementer rogabat, vt comes eius itineris moriendo fieret, & ne post se relinqueret illum in hac uita, dicens. Cur quæ tua sũt tantum quæris, Pater, & non ea quæ proximi sunt? ad requiem ipse pergens, in tribulatione & miseria me derelinquis, priusquam bene exercitatus sum laboribus conuersationis. Sed deprecare Deũ quæso te, vt comitem me tecum de hoc seculo assumas. Hæc Iosaphat cum lachrymis dicente. Senex leniter & plane respondit dicens. Non debemus incomprehensibilibus iudiciis Dei resistere. Ego enim plurimum deprecatus sum Dominum ne separemur abinuicem, & edoctus sum a bonitate illius, quia non est congruũ te nunc pondus deponere carnis, sed permanere oportet in exercitio, donec splendidiorem coronam tibimet componas. Non enim sufficienter adhuc decertasti ad eam quæ tibi præparata est mercedis retributionem, sed oportet te hic modicum laborare, vt lætus intres in gaudium Domini tui. Ego fere centum sum annorum. In hac vero heremo annos 75. peregi: tibi autem licet non tantum tẽpus sit constitutum, sed tamen appropinquare oportet sicut iubet Dominus, vt consimilis ostendaris mihi, & nihil minus habeas ab eis qui portauerunt pondus diei & æstus. Suscipe ergo charissime libenter quæ a Deo decreta sunt. Iosaphat igitur consolatus est.

De dormitione Barlaam. Cap. XXI.

DEinde ad quosdam trasmittit eum fratres procul habitantes, vt afferret ei quæ ad sacram hostiam consecrandam erant necessaria. Tunc confortatus Iosaphat velociter mysterium impleuit. Metuebat enim ne forte se absente, naturæ debitum Barlaam solueret, & spiritum Domino traderet, detrimentumq; sibi durissimum inferret. Non verba testatoria, non orationes, non benedictiones illius adeptus. Ita ergo viriliter ab illo longa via peracta et allatis pro quibus ierat, offert Deo sacrificium sanctissimus Barlaam, & communicans ipse tradidit & Iosaphat incontaminatã Christi mysteria, & exultauit spiritu. Deinde consuetum percipiẽtes cibum edificatorijs verbis animam rursus Iosaphat alebat, dicens. Non iam nos dilectissime fili in vnum congregat esus & mẽsa in hac vita. Ingredior enim iam vniuersalem viam patrũ meorum: oportet ergo te erga me dilectionem per custodiam mandatorum Dei, & in hoc loco vsq; in finem perseuerantiam ostendere, conuersans quemadmodum didicisti, & edoctus es, memor semper humilis & negligentis animæ meæ. Fidelis seruus & omni acceptione dignus, sicut clamat Paulus. Nam si commorimur & cõuenjemus, si sustinemus & conregnabimus. Talia quidem Barlaã vsq; ad vesperam & per totam noctem Iosaphat loquebatur ineffabili dolore detento & separationem non ferenti. Mox vero illucescente die, eleuatis in celũ manibus & oculis ait. Domine Deus meus, qui vbiq; præsens es & omnia imples, gratias ago tibi, quia respexisti humilitatem meam, & in orthodoxa confessione, & in via mandatorum tuorum dignum me fecisti cursum consumare huius incolatus mei. Et nunc optime domine misericordissime, suscipe me in æterna tua tabernacula: & ne recorderis peccata, quæ tibi peccaui scienter & ignoranter, custodi etiam & hunc fidelem famulum tuum: cui præesse me voluisti indignum famulum tuum, erue eum ab omni vanitate & tentatione aduersarii, & altiorem illum facito, perplexis laqueis quos in laqueum malignus posuit omnibus qui salui fieri volunt. Finita oratione paterno affectu amplexatus Iosaphat osculatus est eum in osculo sancto, signoq; crucis semetipsum signans, & pedibus extensis exhilarato vultu quieuit in pace. Tunc Iosaphat corruens super eum fletibus atq; suspirijs, gemitibusq; dolori satisfaciens, & lachrymis corpus abluens ac laneo panno quem dederat ei in palatio inuoluens, decantabat per totam diem & totam noctem psallens pariter, & lachrymis veuerandum beati madefaciens corpus. Sequenti vero die sepulchrum faciens prope speluncam & religiose valde, & cũ summa reuerentia sacram glebam deferens in monumento deposuit spiritualem patrem bonus ac venerabilis filius.

De visione Iosaphat, qua celestes ei mansiones apparuerunt. Cap. LXII.

ET flagranti animo ad intentissimam extendens se orationem ait: Domine Deus meus exaudi orationem meam, qua clamaui ad te: miserere mei, & exaudi me: quoniam ego te ex toto corde meo quæro. Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neq; dispicias me, Deus salutaris meus: quoniam pater meus & mater mea derelinquerunt me: Dominus autem assumpsit me. Et notam fac mihi viam in qua ambulem & saluum me fac: quoniam bonus es amator hominum orationibus & intercessione famuli tui Barlaã. Finita oratione iuxta sepulchrum sedebat flens & sedens obdormiuit, & vidit terribiles viros illos: quos & prius viderat venientes ad se, & deducentes illum in maximum campum & mirabilem. Deinde ad gloriosissimam & splendidissimam introduxerunt ciuitatem. Ingrediente vero illo, alij obuiabant multo fulgentes lumine coronas in manibus ferentes, ineffabili decore resplendentes, quales humani oculi nunquam viderunt. Interrogante vero Iosaphat, cuius sunt coronæ gloriæ splendidissimæ quas cerno. Respõderunt: tibi quidem vna propter animas multas quas saluasti præparata est: ornanda vero nunc amplius pro exercitatione heremitica quam peragis, si tamen viriliter in hac vsq; in finem perduraueris. Alia vero quidem tua & ipsa, sed patri tuo oportet te exhibere eam, qui per te a via mala declinando, & pœnitentiam veraciter agendo reconciliatus est Domino. Iosaphat igitur hoc audito hesitanter & mœste hoc accepit & dixit. Quomodo possibile est non impar mihi: qui tanta sustinui, patrem meum adipisci donum, propter solam pœnitentiam, dixit hic: & Barlaam confestim æstimabat se videre quasi exprobrantem sibi & dicentem. Isti sunt sermones mei Iosaphat quos, aliquando dicebam tibi, quia cum tu prædiues fueris non beneficus eris, & ipse hæsitabas in verbo. Nũc autem quomodo contristatus es de æquali honore tibi videlicet & patri, & non potius lætatus animo, quia exaudita est tua multa oratio pro ipso Iosaphat autem prout mos erat ei semper dicere. Ignosce Pater ait, ignosce, & vbi habitas ostende mihi. In hac inquit senex, speciosa & magna ciuitate habitationem habere merui in media vrbis platea luce fulgente eximia. Rogare vero iterũ Iosaphat Barlaam se putabat: vt eum induceret in habitaculum, & affectuose in hospitio suo reciperet, sed nondum tempus venisse dicebat, ille quo ad illa venire posset tabernacula adhuc onere subiectus corporis. Si ergo ait viriliter perseueraueris quemadmodum mandaui tibi, venies paulopost, & eisdem dignus efficieris mansionibus, & eandem gloriam consequeris, & eodem gaudio frueris, & inæternum insimul erimus Excitatus vero a somno Iosaphat, luce illa & ineffabili gloria habebat animam adhuc satiatã, & cũ multa admiratione Domino gratiarũ referebat hymnum

De

De obitu eiusdem. Cap. LXIII.

MAnsit autem vsq; ad finem vitæ suæ angelicam veraciter in terra du cens conuersationem:& duriore exercitatione post transitum senis vtens. Aetatis suæ quidem 25. anno terrenū deseruit regnum,& heremiticum subit laborem. 35. vero annos in hac heremo conuersatus est,multas vero animas prius Diabolo subripuit,& Deo saluandas obtulit,& in hoc perficiendo gratiam apostolicam promeruit. Erat autem martyr voluntate. Nam cum fiducia Christum in conspectu Regum & Tyrannorum confessus est,& prædicator eius magnitudinis eximius claruit. Multos etiā spiritus nequitiæ in heremo luctando prostrauit,& omnes Christi superauit virtute,cęlestisq; particeps muneris diutius extitit & gratiæ. Deniq; tali peracta conuersatione & ita dignam sua vocatione operationem retribuens ei.qui se vocauit, crucifigens mundum sibi,& seipsum mundo,in pace ad Deum pacis vadit:illiusq; gloriæ iam ante promissa sibi corona exornatur,& Christum cernere dignus efficitur. Cuius in manus animam suam commēdans, in viuentium transmigrauit regionem,vbi sonus epulantium vbi letantium omnium habitatio. Pretiosum vero corpus illius, quidam vir sanctus qui habitationem suam nō procul ab eo fecerat: qui & ad Barlaam iter illi prius ostenderat,diuina quadā edoctus reuelatione,ipsa hora dormitationis eius aduenïens, & sacris laudibus honorificans illum,lachrymasq; effundens,erga illum dilectionis signum & alia omnia perficiens,quæ christianis sunt legitima,in sepulchro patris Barlaam posuit eum. Nam decebat eorū simul esse corpora in terra,quorum perhenniter in celis erant animæ iunctæ.

De translatione vtriusq; sacri corporis in Indiam. Cap. LXIIII.

PRæcepto igitur cuiusdam terribilis per visionem fortiter in mēte illum contestantis,acquiescens heremita qui eum sepelierat, ad regnum Indorum pergere contendit,& ad Regem Barachiam peruenit,omnia sibi manifesta de Beato Iosaphat facit. Ille autē non negligens illico pergit cum multitudine magna & virtute ad speluncam peruenit,monumentum aspicit,& superlachrymatus tollit operculum & vidit Barlaam & Iosaphat habentes membra secundum proprietatem speciei vtriusque posita, & corpora nil priore colore immuntata,sincera vero & omnio integra cum suis indumentis. Tunc illa sanctarum animarum tabernacula, multā odoris suauitatē emittebant,nil penitus fœditatis retinentia. Quæ Rex in thecis prætiosis reposita in suam reportauit patriam. Vt autem peruenit ad aures populi quod factum fuerat, multitudo innumerabilis ex omnibus ciuitatibus & in circuitu regionibus ad adoranda & videnda illorum beatorum corpora confluebant, honorifice cum hymnis & canticis & lampadibus ac cereis ardentibus. Vnde quidam ibi congruenter satis & valde idonee dixit, luminaria circa luminis filios & hæredes. Splendide vero simul & magnifice in Ecclesia,quam Iosaphat ab ipsis fundamentis erexerat deposita sunt corpora. Plurima ergo miracula & sanitates in translatione & depositione,& deinceps per sanctos suos famulos operatus est Christus ad laudem & gloriam nominis sui Et vidit Rex & omnis turba virtutes quæ per eos fiebant,& plurimæ gentes, quæ erant in circuitu,infidelitate languentes & Dei ignorantiam per ea:quæ ad sepulchrū fiebant signa crediderunt. Et oēs videntes & audientes, angelicam Iosaphat conuersationem & a pueritia inæstimabilem eius ad Deum amorem mirabantur,glorificantes in omnibus Deum. Explicit historia.

De Sancto Zosima monacho. Cap. LXV.

FVit quidam senex in Palestinę monasterijs vir vita & verbo decoratus,qui ex ipsis cunabulis **Monachis** nutritus est morib. Zosimas nomine. Qui,vt fertur,ita certaminibus erat ignitus, vt de propinquis & longinquis monasterijs, ad eius cucurrerent doctrinam & eius imitarentur abstinentiam. Dicebat autem & ipse ꝙ ex matris finibus in eodem traditus monasterio 53. ibidem deguisset annos monachicum cursum perficiens. Post hoc vt retulit infestabatur a quibusdam cogitationibus quasi perfectus esset in omnibus,aliena doctrina minus egeret. Nullusq; eum monachus in decreto sensu vel opere præcelleret. Hoc secum eo cogitāte. Pater quidam astitit ei & ait ad eum. Zosima bene certasti in omnibus,sed nullus perfectus est in omnibus, Nam sunt & aliæ salutis viæ,quas si vis apprehendere,egredere de terra & cognatione tua, & sequere me. Pergens igitur cum peruenisset ad Iordanem fluuiū, deductus est voce clamantis in quoddam monasterium,vbi desertus erat locus:& propinquis incognitus, ibiq; ab Abbate deuote & humaniter est receptus. Illic prima ieiunij ebdomada Dominico die omnes ex more Monachi ad sancta Dei mysteria celebranda vocabantur,& corpus domini viuificum ab vnoquoq; suscipiebatur. Completaq; oratione,flectentes genua senes seinuicem osculabantur. Deinde omnes amplexantes & pacem dantes Abbati,rogabant sibi ab eo orationem futuri certaminis eorum auxiliatricem fieri. His peractis monasterij regula aperiebat, simulq; psallentes & dicentes. Dominus illuminatio mea,& salus mea &c. ipsius psalmi,exibant. Egredientes autem vnum forsitan tantum vel duos custodes monasterio relinquebant,non qui infra reposita custodirent,quia nec erat quod a furibus raperetur, sed ne oratoriū sine celebratione solenni postponerent. Singuli autem eorum secū deferebant vitæ necessaria vt poterant. Alij panem,alij caricas,alij dactilos,cęteri vero legumina aquis infusa,alij autem nihil,nisi tātum proprium corpus,& pallium quo vestiebantur. Nutriebātur vero quotiens natura compellebat herbis, quæ in deserto nascebantur:igitur regulam propriam quam sibi quisq; nouerit expedire creabat. Talemq; habebant immutabilem legem, ignorare alium & quale alius operaretur certamen. Atq; iordanem mox de relinquentes,seorsumq; abinuicem de longe discedentes a ciuitate,habitationem habebant desertam,nullus alij iūgebatur. Sic igitur omnes dies ieiunij complentes,ad monasteriū remeabant dominica die in ramis palmarum. Nulli vero licitum erat interrogare proximum suum,quomodo vel qualiter præsens certamen exercuerat. Nam demonstratio hominum infructuosa opera & damnosa acquirit.

Qualiter inuenit Mariam Aegyptiacam in heremo. Cap. LXVI.

TVNC vero Zosimas iuxta consuetam regulam monasterij pertransito Iordane,paruum secum detulit cibum ad sustentationem corporis,& pannum quo induebatur, & quidem regulā adimplebat per transeundo heremum Tempus vero refectionis quod erat necessarium pro natura corporis,modico siccoq; transigebat cibo. Soporem vero paruum in terra iacens faciebat. Et iterum diluculo iter suum carpebat,sperans aliquem patrem inuenire,qui posset eum iuxta desiderium suum ædificare. 20. vero dierū pergens iter,facta hora quasi sexta,paulùlum se abstinuit ab itineris labore. Eleuatisq; oculis ad orientem, consuetam sibi celebrabat orationem. Solebat etenim statuto diei tempore prima,tertia, sexta,& nona,abstinere se a sui itineris cursu orationis causa. Eleuansq; oculos ad superna, & respiciēs a dextris vidit in quodam loco stare quasi vmbraculum humani corporis. Stupefactus autē fantasma esse putans,& ter signaculum sanctæ crucis sibi faciens, completa oratione vidit quendam in partem ambulantem meridianā,nudo nigroq; corpore ex incendio solis exusto, capilli eius vt lana candidi atq; parui vsque ad collum corporis descēdētes. Hoc dum videret Zosimas admirans repletus est magno gaudio, cæpitque currere ad eandem partem qua videbatur. Cum autem ille videlicet Zosimam de longe ad se propinquantem,cępit concito fugere in anteriora deserti. Zosimas vero contemnens senectutis debilitatem,fastidiumque itineris,concito eum gradu sequebatur,emittens vocem cum lachrymis, vt quid me fugis hominem senem & peccatorem serue Dei viui? sustine me quicunque sis. Coniuro te per Deum pro cuius amore hanc habitas heremum,& recipe me debilem & indignum senem. Cumque iam fatigatus currere non posset,& lachrymis lachrymas augeret. Ille qui prius fugiebat ait, Abba Zosima quid me persequeris? ignoscē mihi per Deū te peto,quia minime possum conuertere faciem meam ad te, eo ꝙ sim mulier nuda. Sed pallium quo tu indutus es porrige,vt possim corporis mei verecundiam tegere, veniamque ad te vt accipiam tuas orationes. Tunc stupefactus atque turbatus est,eo ꝙ audisset se vocare ex nomine. Intellexitque ꝙ non eum nominatim vocare posset:quem nunquam viderat neque audierat,nisi quia hoc superna prouidentia reuelauerat. Statimque expolians se pannum quo induebatur vetustissimum iactauit,illi auersa facie. Illa autem sumens eum præcinxit se vt potuit,& cooperuit partem necessariam sui corporis,respiciensque Zosimam,ait ad Deum. Quid tibi visum fuerit Abba peccatricem mulierem videre? aut quid quęrens agnoscere tot tibi imposuisti labores? Ille vero genua flectens obsecrabat vt benedictionem ab ea reciperet. Illaque prostrata humo,adorabat eum. Erant, ergo vterque in terra inuicem se adorantes,& rogantes,alterutrum initium facere benedictionis. Nulla alia penitus audiebatur vox,nisi tantummodo: benedic me pater Consentiens tandem sermonibus senis mulier, ait ei. Benedictus Dominus redemptor animarum nostrarum. Zosimas respondit amen. Moxque erecto a terra ait mulier seni Rogo te pater vt mihi conuersationem christiani generis quomodo sint Reges vel pastores Ecclesiæ enarres. Zosimas vero respondens ait ad eam: multifariam relinquens,breui sermone dicam tibi Mater, ꝙ Christus Dominus ac redemptor noster, omni suo populo firmam pacem concedere dignatus est:sed rogo te vt depreceris Dominum pro totius stabilitate,simulque pro peccatis meis.

Quod

Quod vidit eam orantem in aere subleuatam. Cap. LXVII.

Respondit Mulier: oportunū est, & valde necessariū te. Abba Zosima: qui habitu & mēte sacerdotali ornaris officio, ꝓ oībus atq; ꝓ me peccatrice orare Deū, cū in hoc vocatus es. Tñ pp pceptionē tuā obedio cū oī virtute, & orabo Deū licet peccatrix. Et eleuans oculos ad orientē, manus erexit ad celos, & cępit silenter orare, ita vt tantum labia mouerentur, & vox penitus non audiebatur. Vnde & Zosimas nullum verbum orationis potuit intelligere. Sed hoc Deum sibi testem adhibens dicebat, quoniam dum prolixam mulier faceret orationem, Vidit eam in loco in quo stabat orans a terra suspensam in aere, quasi vnius cubiti mensurā. Qua visione, magno comprehensus est timore: & cadens in terrā, cępit sudoribus inundare, stuporibus comprehendi, admirationibus æstuare, nihilq; aliud dicere poterat, nisi tātum kyrieeleyson. Dum hoc ageretur, cæpit senex cum magna dubietate hæsitare, ne forte esset spiritus fantasiæ, fingens orationem, moxq; conuersa mulier leuauit Abbatem a terra. Et ait ad eum. Abba vt quid te conturbant cogitationes tuæ, intantum vt scandalizatus sis in me. existimans me immundum esse spiritum, orationem simulantem? satisfaciat tibi Dominus: peccatrix sum mulier, tamen sanctum Domini nostri Iesu Christi baptismum induta sum, & non sum spiritus, sed magis terra & cinis nullaq; habeo spiritus opera maligni. Et hoc dicens, signo redemptionis sanctæ crucis frontem oculos & pectus sibi depingens dixit. Deus omnipotens Abba Zosima eripiat nos de iniquo. Senex autem proiiciens se in terram, appræhendit pedes eius, dicebatq; cum lachrymis. Coniuro te per Christum Dominum nostrum, qui nasci pro hominum redemptione ex virgine dignatus est, propter quem carnes tuas ita afflixisti, ne abscondas a seruo tuo quæ sis, vel vnde, aut quando, vel quomodo ad habitandum hanc heremum aduenisti. Mulier a terra eum eleuans dixit ad eum. Turpe quidem & omnio verecundosum, mihi videtur, Abba Zosima, tibi enarrare verecūdiam operum meorū. Sed peto vt veniam mihi concedas dicenti. Nudam me vidisti corpore, notos faciēs tibi actus meos, vt scias ꝙ mei operis opprobriū non gloriam meam quærens occultabam. Nam per quæ opa mea habeo gloriari, dum fuissem vas perditionis Diaboli? Scio enim ꝙ si operum meorum initium narrationis fecero, fugā petiturus es, ac si quis fugiat a serpente, tamen dicam omnia, nec quicquā tibi occultum faciam. Sed peto & deprecor te, Pater, vt indesineter orare pro mea miseria digneris, vt tuis intercessionibus merear inuenire misericordiam in illo examinis die. Tunc senex protensis manibus, copiosas fundebat lachrymas.

Qualiter illa cæpit ei narrare cursum vitæ suæ. C. LXVIII.

Mulier autem cępit explanare suam narrationem dicens: ego Pater patriam habui Aegyptum. Et dum mei adhuc superessent parentes. 12. anno derelinquens eos, Alexandriam petii ciuitatem, vbi qualiter ab initio corpus meum tradiderim corruptioni qualiterve iugiter insatiabili libidinum fluxui deseruierim, sermonibus enarrare minime possum. Breuiter etiam tibi dicam Abba meæ fornicationis iniquitatem Decem & septem & amplius ferè annis publico astans loco pessimum mei corporis negocium exercebam, tradens volentibus irrecusabiliter carnis meæ pudorē, repellens a me omne acquisitionis lucrum, vnum tantum mihi erat lucrum, luxuriosam acquirere vitam. Nam ludus, ebrietates, insomnietates mihi pro thesauro videbantur, multotiensq; oblatū mihi lucrum recusabam, vt amplius acquirerem pessimi mei desiderii amicos, & hæc quasi locuples faciebam: sed & ægestatem ꝓ diuitiis reputabam. Vnus vero & magnus mihi erat ardor desiderii, prodigiis & conuiuiis, risibus & iocis insistere, & diebus & noctibus pessimam corporali naturæ iniuriam irrogare. Aestiuo aūt tempore contigit me videre turbam Aegyptiorum & Libiorum currentem contra mare, interrogans quo festinarent, audiui eos in Hierosolimam ascendere crucem redemptionis post paucos dies desiderantes videre. Tunc respondi viro narranti mihi: per Deum te coniuro, si voluero eis comitari, dabunt licentiam mihi. Ille respondit. Si naulum dederis expensasq; habueris, nullus eorum te prohibere potest. Dixiq; ad eum. Corpus meum erit illis pro naulo. Ideo autem cum ipsis comitari festinabam, vt haberem in eis amicos pessimæ & sordidissimæ meæ voluptatis. Ego quidem Abba Zosima rogaueram te: vt non mihi imputares meas tibi ineffabiles dicere verecundias, quia vndiq; tremore concutior: viuit dominus ꝙ polluuntur meis sermonibus non solum aures tuę sed ēt ipse aer. Tunc Zosimas fortiter lachrymatus dixit. Loquere per Deum te coniuro, soror mi, loquere, ne prætermittas cæptam narrationem ædificationis Illa vero cæpit explanare, ita dicens. Vir ille qui a me interrogatus fuerat quo turba illa pergeret, audiens turpes meos sermones subridens abiit. Ego vero velocius ad mare cursum faciens, vidi iuuenes ad littora maris astantes numero 10. lusus & motiones vanæ iuuentutis habentes, expectantes sodales suos nauigatores. Nam plurimi in nauiculam iā ascenderunt, ducentibus me aūt simul cum eis in nauiculam ascendi: Totaq; mihi nauigatio erat: lusus, ebrietates, adulteria ridicula, turpia verba, vel alia similia, quæ tibi lingua explanare minime pōt, vt etiā honestatis viros ad miseriam inuitarem. Totaq; vita mea aīarum erat perditio, & lacus earum erat mea crudelissima caro. Vnde super admirans stupefacto qūo mare meas sustinuit iniquitates, aut quomodo terra os suum non aperuit, & viuam me infernus nō absorbuit Sed vt video misericors Deus mea iniqua opera sustinuit, pœnitentiam desiderans, qui non vult mortem peccatoris.

Qualiter beatam Virginem apud filium suum fide iussricem pro se dedit. Cap. LXIX.

Vt ergo peruenimus Hierosolymam, præteritis etiam deteriora faciebam in perditionem multorum insaniens, omnem ciuitatem gyrabam, animas innocentium venando. Igitur concurrentibus mane ad Ecclesiam volens comitare, perueni simul cum eis ad regias atrii, & nō permittebar ingredi. Vixque cum magno fletu & labore appropinquabam Sed quando limen Regiæ calcabam, alijs ingredientibus me solam quædam diuina virtus ingredi prohibebat. Rursus imprudenter me ingerebam, sed iterato repellebar, intantum vt sola in atriis astans inuenirer. Existimans ergo ne ex fœminea debilitate hoc mihi contingeret. Iterato aliis amplius repetendam ingressionem, cupiens introitū adipisci. Sed tanquam militaris acies contra consistens ingredi non sinebat, & iterata vice vsque foras atrium repellebat. Dum hoc frequenter, mihi contingeret iam defecta viribus ac desolata membris, ita vt nec standi mihi virtus sufficeret, postpositis omnibus in quodam angulo atrii seorsum recessi, tractans mecum vnde mihi hoc accideret, ꝙ minime templum ingredi potuissem. Tandem aliquando intellexi vnde talis eueniret contrarietas, vt adorandi mihi lignū viuificum sanctæ crucis copia negaretur. Salutis enim verbum patefecerat cordis mei oculos reuelans mihi, ob sordes peccatorum meorum ingressum templi me non mereri. Tunc cępi miserabilis flere, pectusque manibus tundere, & ex alto cordis infinita dare suspiria, lachrymasque affluenter effundere. Respiciens autem de loco in quo stabam, vidi seorsum imaginem fixam, vultum habētem sanctæ Dei genitricis, ad quam de toto cordis affectu dixi. Sancta Virgo, quæ Dei verbum incarnatū genuisti. Scio ꝙ immerita sum tantis polluta sordibus, & tantis miserijs repleta, respicere magnitudinem tuam, sed certa sum ꝙ ideo Deus, quem genuisti, homo dignatus est fieri, vt peccatores vocaret ad pœnitentiam. Auxiliare ergo mihi sancta Dei Genitrix, quia nullum habeo solatium, et impetra me regias sanctæ introire ecclesiæ. Obsecro te Domina, vt cognoscere me facias videntib, cunctis sanctæ crucis venerabile lignum, in quo carne affixus est Deus, quem tu sancta & immaculata genuisti Virgo: qui suum propter totius mundi salutem effudit sanguinem. Iube mihi Domina clausas regias paterfieri, meūque adimpleri desiderium, vt adorem sanctissimum lignū crucis, fide dic coram Deo: quē genuisti, ꝙ denuo carnem istam sordidis & pessimis non maculabo operibus. Sed mox vt mihi lignum sanctæ crucis adorare concesseris, renunciabo sæculo & omnibus quæ sunt sæculi, & vadam vbi præceperis. Nec dum dicerem, satisfeci menti meę, quia sancta Dei genitrix pollet pro me hæc omnia obtinere. Et relinquens locum in quo orabam, miscui me inter hos qui templum ingrediebantur, nullusque repertus est qui me foras repelleret, sed magis vt vnda maris ita me turbas intus impellebat, donec appropinquarem sancto loco, quem prius nec pedibus calcare poteram. Nam absque vllo labore adoraui sanctum lignū crucis: & sensi ibi odorem suauitatis.

Qualiter Ad heremum pergens ibi penitentiam egit. Cap. LXX.

Appropinquans ergo loco, in quo promissionem fideiussionis sanctæ Dei Genitricis feceram, flectens genua, his cæpi loqui sermonibus. Tu mihi Dña miserta es, measque præces non repulisti, nunc vbi tibi placuerit dirige me, & demonstra mihi pœnitentiæ & salutis viam. Dum hoc dicerem, facta est vox dicentis. Si Iordanē trāsieris, illic bonā inuenies requiē Ergo dum talē audissem vocem, credens eam dictam fuisse propter me. Initium viæ cum lachrymis faciebam, & ascendens nauiculam transfretaui Iordanē, perueni que in heremum, & ex illo tpe vsque nunc super elōgaui fugiendo, habitans in deserto, expectans Deum meum, qui saluos facit conuertentes ad se. Sexaginta anni sunt, vt existimo, ex quo sanctam egressa sum ciuitatem. Duos quidem panes mecum ferebam & dimidium, quando Iordanem transieram, qui per tempora quasi lapides duri facti fuerant. Ex his modicum comedendo aliquantos transegi annos Crede autem mihi, Abba Zosima, ꝙ decē & septem annos cum immansuetis cogitationum bestijs in hoc deserto transegi, carnalibus reluctans cogitationib. dum recordabar affluentiæ præteritorum ciborum. Desiderabam enim carnes, vel pisces, quos antea in Aegypto comedebam, delectabar & vini potu

potu insatiabiliter, multo enim vino vtebar, dum fuissem in seculo, delectabar nephandis canticis Dæmonũ quæ ante didiceram. Sed mox vt lachrymas fundebam, & manibus, pectus vulnerabam, reducebam ad memoriam illam, quam fideiuctricem mihi feceram, dum in hanc egrederer heremum, & quasi ante Dei Genitricis astarem imaginem, ita eam lachrymabiliter orabam, vt amoueret pessimas ac sordidissimas mentis meæ cogitationes: & dum plurimas funderem lachrymas, vndiq; mihi refulgens videbam lumẽ atq; claritatis circundabar choruscis. Rursus infestabar fornicationum mearum cogitationibus: quæ quasi ignis vehemens ita deuastabat viscera cordis mei. Sed ad consueta orationis recurrebam arma, terræ me proiiciens, eamq; lachrymis inundans, meam mihi orabam succurrere fideiuctricem, ne postmodum vt præuaricatrix damnationis extremæ luerem pœnas. Non enim eleuabam faciem meam a terra, nisi totius diei noctisq; consummatum fuisset spacium, & dulcissimi illius splendoris fuisset lumine circundata, qui totam illam tentationem cogitationum fugaret, sicq; sanctæ Dei Genitricis fideiuctricis meæ protecta solatio transegi 17. annorum spacia, innumera euadens pericula: & ex illo tempore vsque ad hactenus auxiliatrix mea mihi præsto inuenitur vbiq; & vndiq; vigilans custodit me. Illisq; expensis vt dixeram panibus per 17. annos, comedebam herbas quæ in deserto inueniebantur. Vestimenta autem mea cum quibus Iordanem transgressa sum, dirupta atq; putrefacta sunt. Nam valde a pruinis hyemalibus & æstiuis ardoribus tribulata sum. Ab illo tempore vsq; nunc diuina misericordia eripuit corpus & animam meam a cunctis periculis. Fitq; mihi recordanti quanta mala, quantaq; pericula per diuinam euaserim gratiam, magna lætitia & spes crescit salutis. Cib⁹ potusq; aut vestimentum mihi est verbum Domini. Qm̃ nõ in solo pane viuit homo, sed in omni verbo qđ egreditur de ore Dei.

Qualiter narrationem finiuit & sacramenti communionem petijt. Cap. LXXI.

HOc audiens Zosimas ꝙ ex testimonijs diuinarum scripturarum locuta est, ait ad eam: psalmos o Domina mi vel alios scripturæ libros legebas? Ait ad eum. Crede mihi homo Dei, quia non vidi alium hominem, ex quo transfretaui Iordanem nisi tantam nunc tuam præsentiam. Sed neq; bestiam qualemcunq; aut aliud tantum animal. Literas vero nunquam didici, neq; aliquem legentem aut psallentem audiui. Sed verbũ Dei super viuens oẽm hominem docet scientiam. Ecce explanaui tibi opera mea, o pater, rogo te ora pro me peccatricẽ. Cumq; Mulier sermonem compleuisset, flectens senex in terra genua, vocem cum lachrymis eleuauit dicens. Benedictus Deus qui facit magna mirabilia. Illa vero eleuans senem a terra, dicebat. Hæc omnia, quæ audisti a me homo Dei, per saluatorem te coniuro dominum nostrũ Iesum Christum, vt nulli ea loquaris, quousq; de terra me Deus assumi iusserit. Rogo autem te per dominum, vt in sanctis ieiunijs futuro anno minime transeas per Iordanem iuxta consuetudinem monasterij. Audiens autem Zosimas ꝙ & solennem monasterij regulam ei nunciasset, mirabatur nihil ei dicẽs: nisi tantum, gloria tibi Deus. Habita ait illi monasterio, & non egrediaris iuxta regulam, quia nec permittetur tibi. Et sancta vespertina hora cenę Dominicæ, sume sacrosanctum corpus & sanguinem Dñi nostri Iesu Christi in vas mundissimum, ferensque mihi expectãs me in illa parte Iordanis iuxta seculum, vt vbi veniens suscipiam viuificationis ac redemptionis mysteria: quia a die illa qua in oratorium sancti Ioãnis veniens, priusquam transissem Iordanem communicaui, vsque nunc minime sacri corporis vel sanguis Domini nostri Iesu Christi percepi mysterium. Abbatem autem Ioannem primum monasterij in quo habitare videris commone, dicens. Cautus esto frater mi, & solicitus erga congregationem tuam, eo ꝙ aliqua ibi ꝓuenient, quæ necessaria sunt emendari. Et hoc dicens adiecit, ora pro me Domine pater, petijtque interiora deserti.

Qualiter Zosimas recedens, ad eam cum sacra communione redijt. Cap. LXXII.

ABbas vero Zosimas flectẽs genua sua, osculabatur terram: in qua sancta pedibus steterat, remeansque de heremo, eo die ad proprium deuenit monasterium, quo solitum fuerat monachis remeare, & totũ quidẽ annum siluit, nullum alicui verbum dicens, de his quæ viderat. Elapso aũt anni circulo superuenientibus diebus ieiunij. Prima dñicorum die post solennẽ orõnem alij oẽs iuxta regulã egredientes psallebant. Zosimas aũt leui febri contactus egredi monasterium minime potuit. Sicq; recordatus est verbis sanctæ mulieris, quæ dixerat ei, ꝙ si egredi monasterium volueris, nimis tibi licebit. Transactisq; paruis diebus confortatus ex ægritudine propinquante die cenæ dñicæ festinans præceptis Dei patre & mulieris, Detulit secum in paruo calice sacramenta corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, sumens et paucos dactilos, caricas, lentem aqua infusam, vespere peruenit ad ripam Iordanis, expectans præsentiam sanctæ mulieris. Quę dum morantia ceret: ille dicebat intra se, forsitam peccata mea prohibuerũt eam venire ad me, aut certe in hunc locum me præcessit, sed non inueniens me remeauit. Cumq; dñm cum lachrymis orasset vt desiderium suum ei ostenderet, ecce sancta Mulier venit & in ripa fluminis stetit. Quã videns Zosimas exultauit glorificãs dñm. Et cogitans eo ꝙ non esset nauicula qualiter Mulier posset transire. Vidit eam facto signaculo sanctę crucis super aquas Iordanis, pedibus ambulare sibique festinanter occurrere. Quæ transiens cum peruenisset ad senem, ait ad eum. Benedic me Pater, factaq; oratione pacem seni dedit, & sacrosancta mysteria suscepit, extẽdensq; manus ad cœlos ait. Nunc dimittis famulam tuam dñe ꝭm verbũ tuũ in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum. Dixitq; ad senẽ. Perge cum pace ad monasterium tuum, venturo aũt anno venies & inuenies me in loco vbi prius tecum locuta sum. At ille deprecor te inquit, vt comedãs mecum de his quæ attuli. Illa vero tria grana lentis infusa sumens cum gratiarũ actione præcepit dicens, sufficiat nobis gratia spiritussancti, vt conseruare possimus præcepta Dei, ora pro me Abba & memor esto mei. Ille vero tactis pedibus dicebat, ora Domina pro sanctis Dei ecclesijs, & pro me peccatore, & inuicem sibi valedicentibus signum sanctæ crucis faciens mulier, Iordanem vt prius fecerat pedibus transijt. Senex vero regrediens reprehendebat seipsum, ꝙ nomen sanctæ mulieris minime requisisset.

Quod tertio rediens eam sepeliuit. Cap. LXXIII.

TRansacto autem anno ad heremum iuxta cõsuetudinem Zosimas properare studuit, vidensq; nullum ad se venientem, cępit lachrymis faciem inundare dicens. Reuela mihi dñe Iesu Christe thesaurum tuum angelũ corporeum. Tunc peruenit ad locũ: qui quasi torrens fuerat, & vidit in parte illius quasi solem orientem, vbi corpus sanctæ mulieris exanime iacebat, pedibus manibusq; ita dispositis, sicut oportet disponi mortuus respiciens in partibus orientis. Tunc cursu concito ruit, & eius pedes lachrymis cæpit rigare, nullãq; aliã partẽ corporis vel tangere præsumebat, cæpitq; ibi opportuna psallere cãtica, & orationẽ offerre solennẽ, secumq; cogitabat dicẽs. Ego quidem sepelire volebam corpusculum sanctum, sed timeo ne sanctæ mulieri displiceat hoc. Hæc eo cogitante, vidit literas iuxta caput eius in terra descriptas continẽtes ita. Sepeli Abba Zosima in hoc loco miseræ corpusculum mariæ, & redde terræ puluerem suum, & ora pro me ad Dñm, cuius præcepto, mense aprili die secunda de hoc sæculo sum assumpta. Repletus autem senex gaudio magno, eo ꝙ per scripturam cognoscere potuit eius nomen, certus factus ꝙ post q̃ Iordanem sancta Dei perceperat mysteria, mox in eodem cucurrit loco, in quo vitam finiret, ad illudq; desertum quod Zosimas per 22. dierum spacium vix perambulabat, illa sancta mulier in vna peruenit hora, & ad Dñm migrauit. Tunc Zosimas intra semetipsum dicebat, tẽpus est adimplere præceptum, sed quid faciam miserabilis? Ignoro qualiter terram possim fodere, erat autem durissima & nullo modo fodiebatur, laborabat senex profusus sudoribus. Et suspirãs ex intimo cordis affectu. Respiciensq; vidit Leonem magnum stantẽ ad pedes eius, & osculantem vestigia eius. Quem cum vidisset Zosimas, tremefactus est. Recordatus est autẽ sermonis Mariæ quæ dixerat ei, ꝙ nunquam feram vidisset in heremo, & consignans se venerabilis crucis signaculo, credidit quòd nõ ei noceret Leo, ꝑ virtutem sancti illius corporis. Leo aũt cępit innuere seni, ostendens se illi mansuetum. Zosimas ait ad eum: sancta hęc mulier pręcepit vt sepelirẽ corpus suum: & ego senex minime possum terrã fodere, quia nec habeo tale acutum ferreamentum, sed tu assume talem operam & fode terrã, vt possit sanctũ sepelire corpus. Mox cæpit Leo terram fodere pedibus, ad suscipiendum corporis depositionem. Tunc deponens eã Zosimas terra cooperuit astante secũ Leone, nudã vt antea fuerat, nisi ꝙ panno rupto quem ei iactauerat, corporis necessariã partẽ cooperuerat. Discedentib. vero vtrisque Leo vt agn⁹ mansuetus desertum petiit, Zosimas aũt regressus est benedicens & hymnum dicens Deo, oĩaq; monachis enarrauit quæ viderat & audierat, & illi glorificauerunt eum. Qui etiã anniuersariam sanctæ mulieris depositionem celebrauerunt cum honore. Abbas aũt Ioãnes repperit aliquos in suo monasterio reprehensibile vt verba sanctę mulieris adimplerent: & habitauit Abbas Zosimas in eodẽ monasterio venerabilẽ ducẽs vitã centum annis.

De Sancta Marina & eius falsa accusatione. C. LXXIIII.

QVidã secularis hĩs vnicã filiã paruulam, cõmendauit eã cuidã parenti suo. Et ingressus monasterium, fidelem se & obedientẽ exhibuit. ita ut Abbas eum plusquam cæteros fratres diligeret. Qui cũ aliqñ recordaretur filiæ suæ: contristari cæpit & affligi intra se multis diebus. Quod uidens Abbas dixit ei. Quid habes frater, ꝙ sic tristis ambulas? qui procidens ad pedes eius cum lachrymis ait, habeo unum filium in ciuitate, quem reliqui paruulum, & recordatus affligor propter eũ: & noluit ei indicare ꝙ puella esset. Vade inquit Abbas, si diligis illum, adduc eum huc, & sit tecũ.

Quod

Quod cum fecisset illam quæ Marina dicebatur, vocauit Marinū & dedit eam ad discendas literas intra monasterium. Quæ cum esset annorum 14. cœpit eam docere pater suus viam domini, monens vt mysterium suum nullus cognosceret, & ab insidijs Diaboli sollicite caueret, Dum aūt facta esset annorum 17. defunctus est pater eius, & illa relicta sola in cella Patris erat obediens omnib., ita vt ab Abbate suo & a cunctis diligeretur. Habebat autem monasterium par boum & carrum, quia vicinū erat mare, vbi erat emporium ad tria milliaria ibantq; Monachi & afferebant monasterio necessaria. Erat aūt in ipso emporio Pandochium. Cœpitq; frater Marinus ex præcepto Abbatis frequenter pergere cum carro, & si tardabat reuerti, manebat ip ipso Pandochio cum cæteris Monachis. Contigit aūt vt Pandox ille filiam virginem haberet, ad quam ingressus miles, cum ea concubuit & concepit. Quā cum parentes affligerent vt diceret de quo concepisset. Respōdit: frater Marinus: qui huc frequenter cum carro mansit, ipse me oppressit & concepi. Quod cum retulissent Abbati, requisitus Marinus, vtrū hoc scelus perpetrasset, ingemiscens ait, peccaui pater, pœnitentiā agam, ora pro me.

De Pœnis, quas propter conscientiam rei sustinuit. Cap. LXXV.

TVnc iratus Abbas eum contundi & affligi iussit ipsumq; de monasterio eiecit. Qui nulli mysterium suum confessus, iactauit se ante fores monasterij, iacensq; super terram, & in pœnitētiā se affligens, ingredientibus fratribus postulabat sibi buccellam panis dari. Pandochis vero filia peperit filium, & ablactauit, quē mater puellæ secum ad Marinum ante monasterium adduxit, ibi reliquit eum & abijt. Quem virgo suscipiens de ipsa buccella quā ab introeuntibus accipiebat, alienum filium tanquam proprium nutriebat. Postea fratres misericordia compuncti, rogantes vix coegerunt Abbatem, vt fratrem Marinum ad veniam susciperet. Qui iā quinq, annis pœnitens ante ianuam monasterii iacuisset. Ingressus itaq; vocauit Abbas ad se, & iussit ei, vt omnes immunditias in monasterio faceret, aquam ad necessaria portanda portaret, & oībus seruiret. Quod virgo sancta libenter suscipiens & adimplens post paucos dies dormiuit in Domino, quod cum nunciassent fratres Abbati, dixit eis. Videte quale peccatum eius fuerit vt, nec pœnitentiam meruerit, ipsum tñ lauate: & longe a monasterio sepelite. Cumq; lauarent eam cognito quia Mulier esset, tundentes se clamabant, quia talis conuersationis & pnīa inuenta, sic ab eis afflicta fuisset. Vocatus quoq; Abbas, cum videret esse Mulierē, mox cecidit in terram: & percutiebat caput suum, postulans ab ea veniā. Iussitq; corpus eius intra monasterium in oratorio reponi. Eadem die Puella illa a Dæmonio arrepta, venit ad monasteriū, confitebaturq; crimen quod admiserat, & de quo cōceperat. Septima aūt die repausationis eius in Dño liberata est ibidem intra oratorium a Dæmonio. Vbi etiam vsq; modo Deus orationibus sanctæ virginis multa facit miracula.

De Sancta Eufrosina, quæ sexum suum similiter inter monachos celauit. Cap. LXXVI.

FVit etiam in Alexandria virgo nomine Eufrosina, quam cum pater eius Paphuncius vellet nuptiis tradere. Illa Monachum quendam adiens petiit se doceri ea quæ Dei sunt, qui dixit ei. Si potes tentamenta carnis ferre: relinque omnia & fuge. Qua postulante vt desiderium suum adimpleret, facta oratione abscidit comam eius induens eam tunicam scematis, & imposuit ei nomen Smaragdus, oransque pro ea discessit. Illa vero cogitans in semetipsa ait. Si intrauero monasterium puellarum, pater meus requirens inueniet me, & violēter me trahet inde ꝓpter sponsum meū. Proiecta ergo a se veste muliebri, induit virile, pergensque ad monasterium, vbi pater erat notissimus, simulans eunuchum quendā se esse de palatio venientem, vt reciperetur petiit & impetrauit, dicens se vocari Smaragdum, quā tradidit Abbas vni fratrum Agapito viro sancto, dicens. Hic erit filius tuus & discipulus, talem eū signa vt superet magistrum. Cum autem Smaragdus veniret ad Ecceleliam, multos concitabat Diabolus, ad decorem vultus eius per malas cogitationes, ita vt omnes molesti essent Abbati: qui talem pulchritudinem intro duxisset in monasterium. Proinde vocauit eum Abbas & dixit ei. Fili pulchra, est facies tua: & fratribus infirmis fit in ruinam. Volo te sedere in cella tua solum, ibiq; psallere, & ibi manducare, nusquā egressurum. Ingressus ergo frater Smaragdus cellam solitariam orabat ibi, vacās ieiuniis, vigiliis, & orationibus, ita vt miraretur qui eum suscepit frater Agapitus, & fratribus referret constantiam eius.

Qualiter eius pater ab ipsa nesciens consolationem suscepit. Cap. LXXVII.

PAphuncius cogitans quid actum esset de filia sua, quia a domo sua discesserat, afflictus est vehementer, quia vnica illi erat & eam de vxore sua sterili per suffragia Monachorum a Deo impetrau erat, petēs vt ei hæredem daret post obitum suū qui cōgrue substantiam eius gubernaret. Audiens aut hoc sponsus eius, & pater ipsius venerunt ad Paphuncium, & contristati valde dixerant. Forsitam aliquis eam seduxit: & fugit cum eo, statimque sui cum equis per totam Alexandriam & Aegyptum missi, & requirebant eam, Scrutantes quoque monasteria puellarum, heremum & speluncas, & nusquam inuenientes eam, lugebant quasi mortuā sponsus sponsam, pater filiam. Paphuncius autem dolorem suum non ferens, venit ad Abbatem supradictum, & cadens ad pedes eius dixit. Peto ne cesses orare Dominum vt inueniatur fructus orationū tuarum. Nescio enim quid actum sit Eufrosinæ filiæ meæ. Audiēs Abbas contristatus est valde. Iussitque omnes fratres adesse: & charitatem orando pro ea ostenderent. quibus iei unantibus et orantibus nihil reuelatum est de illa. Nam et ipsa iugiter orabat dominum, ne manifestam eam faceret in uita sua. Abbas aūt consolabatur virum, dicens. Credo quia bonam partem sibi elegit. Ideo nihil nobis de illa Deus reuelauit. Si enim quod absit in malis operibus incidisset, nunquam Dominus tantum laborem fratrum despexisset. Altera die quadam cum veniret ad monasterium, videns eum Abbas nimio dolore afflictum, dixit ei. Vis loqui cum quodā fratre spirituali, qui venit de palatio Theodosii? Qui respōdit: volo. Dixit Abbas Agapito vt introduceret eum ad cellam Smaragdi. Cumq; Eufrosina subito vidisset patrem suum et cognouisset, tota lachrymis repleta est. Quod ille compunctionem putans esse, non cognouit eam: quia species vultus eius præ abstinentia et lachry[illegible]is emarcuerat, cuculla quoque cooperuit faciem suam ne aliquo modo agnosceret eam. Et facta oratione cum sedissent, cœpit ei loqui de futura beatitudine, quo per eleemosynam et charitatem et patientiam possit quis ad eam pertingere. De contēptu sæculi, non diligēdos esse filios plusquam Deum, nec patrem plus eo qui factor est omnium. Videns autem eum in graui mœrore, cōpatiebatur ei, et volens eum consolari, dixit ei Si filia tua in perditionem isset animæ, Deus eam tibi manifestaret. Potens est autem in hoc seculo manifestare eam tibi. Tu tantum gratias age nihil desperans. Nam et ego a magistro meo Agapito dolorem tuum audiens tibique compatiens, sępius oraui Deum, vt tibi sufferentiam tribuat, et tam de te quam de filia tua quomodo expedit adimpleat. Confirmatus igitur Paphuncius discessit, veniensque ad Abbatē ait Aedificata est anima mea ab isto fratre, et ita lætus effectus sum in gratia Dei, tanquam si filiam meam inuenissem. Cōmendāsque se orationibus fratrum, reuersus est in domum suam.

Qualiter tandem mortuam eam agnouit. C. LXXVIII.

COmpleus autem Smaragdus intra cellam 38. annos. Cū tādē in infirmitatem decidisset, introiens ad eum Paphuncius, cœpit eum deosculari clamans et dicens. Heu me vbi sunt verba tua dulcia, quibus mihi filiam meam videndam promittebas. Ecce nō solum illam non videbo, sed et te: per quem consolationem habebam, amitto. Cui Smaragdus ait. Iam pone finem tristitiæ. Recordare quia Iacob manifestauit Deus Ioseph, quem quasi mortuum lugebat. Cumque iam diem suæ dormitionis instare cognosceret, dixit ei. Quia desiderium meum Deus adimpleuit, et vsque in finē viriliter certādo perduxit, nolo te iam esse sollicitum pro filia tua Eufrosina. Ego enim sum illa misera, et tu es pater meus, corpus meum nudari et lauari ab alio non permittas, sed et per teipsum hoc facias. Et quia in ingressu meo promisi Abbati me multas possessiones habere, et si perdurare posset in hunc locum eas adducere, tu imple quod promisi, et ora pro me, hæc dicens tradidit spiritum. Quod cum Paphuncius audisset et vidisset: commota sunt viscera eius, et cadens in terram factus est quasi mortuus. Accurrens autem Agapitus videns Smaragdum defunctum et Paphuncium iacentem semiuiuum, proiecit aquam in faciem eius, et leuauit eum, qui dixit ei. Dimitte me, vt hic moriar, surgensque lamentari cœpit cum fletu, dicens. Heu me filia mea dulcissima, quare non antea te manifestasti mihi, vt ego quoque tecum sponte commorarer? Audiens Agapitus et causam agnoscens, currens nunciauit Abbati. Qui veniens concidit super eam, eiulans et dicens. Eufrosina sponsa Christi, ne obliuiscaris seruorum tuorum, sed ora pro nobis ad dominum Iesum Christum, et iussit vt congregatis fratribus cum honore debito sepeliretur corpus. Quidam autem frater, qui vnum oculum amiserat osculatus est vultū eius cum lachrymis, statimque vt eam tetigit, oculus eius restitutus est. Pater vero eius in eodem monasterio conuersus factus est, plurimam substantiæ suæ partē ibidē offerens. Vixitq; in sancto proposito anno 10.

Documenta quorundam Patrum de modo viuendi. Cap. LXXIX.

ACtor. Post gesta quorundam sanctorum, quorum tempora ignoramus, libet etiam dicta quorundam patrum moralia de modo viuendi inserere quæ diuersis locis sparsa collegimus. Ex dictis patrum. Dixit Abbas Ioseph ꝙ tres ordines sunt honorabiles in conspectu Dei. Primus qñ homo infirmatur: et tentationes ei adiiciuntur, et cum gratiarum actione suscipit eas. Secundus qñ aliquis

aliquis oĩa opera sua facit munda coram Dño nihil habens huma num Tertio quando aliquis sedet in subiectione & præceptis spi ritualis patris obedit,& omnibus propriis renunciat voluntatib. Abbas Ioãnes cum moreretur,petentibus fratribus ab eo aliquod verbum compendiosum loco hæreditatis.Ingemiscens ait. Nunq̃ feci propriam voluntatem,nec aliquem docui quod primus non fecerim.Senex quidam fratri interroganti quid faceret? ait. Non sunt omnia opera nostra æqualia.Nam Abraham hospitalis fuit, & Deus erat cum eo,& Helias quietem diligebat. & Deus erat cũ eo,& Dauid humilis erat,& Deus erat cũ eo:quod ergo videns a-nimã tuã ẜm Deum velle,hoc fac,& custodi cor tuum.Dixit Ab-bas Sysoi,esto contemptibilis,& voluntatem tuam & curas sæcu lares post tergum proijce,& tunc habebis requiem. Dixit senex: ne habeas amicitiam cum Muliere,neq; cum puero,neq; cum hæreticis.Interrogatus est senex a fratre,quo inuenio Deum, vtrum in ieiunio,vel in laboribus, vel in vigilijs aut misericordia. Et respondit.In his omnibus cum discretione.Dico enim tibi ꝙ multi afflixerunt carnem suam,& quia sine discretione abierunt vacui, os nostrũ de ieiunio fætet,& scripturas omnes didicimus,& quod Deus inquirit non habemus humilitatem.s.& charitatem. Frater requisiuit Abbatem Agatonem, volo in congregatione manere cum fratribus,quomodo habitem cum ipsis Respõdit.Qualis primo die ingrediens,talis etiam reliquos dies peragas cum humilitate.Frater dixit cuidam seni.Abba volebam inuenire senem aliquem iuxta voluntatem meam,& morari cum ipso.Et dixit ei senex.Non vt tu sequaris voluntatem senis illius: sed vt ille tuam sequatur.Dixit senex,debet Monachus quotidie mane & sero intra semetipsum sollicite inquirere,quid per totam diem fecerit eorum quæ vult Deus:& quid non. Theodorus in his tribus excellebat in nihil possidendo:in abstinẽdo,in homines fugiendo.Lucius ait ad Monachos Euchitas,& laboro & oro simul,dicens in laborando,miserere mei Deus,& dormio & oro simul dans alicui pau peri de labore meo,qui orat pro me quando dormio. Agatho ait, homo similis est arbori corporali,cuius labor folia,interior custodia fructus. Arsenius orans visus est a fratre quasi totus igneus.Ad eum facta est aliquando vox dicens. Veni & ostendam tibi opera hominum: & egressus vidit Ethyopum incidentem ligna, & ardẽtem sarcinæ:quam ferre non poterat Et ait vox.Hi sunt qui peccata peccatis addunt.Et vidit iterum templum, & duos homines stantes in equis portantes lignum transuersum, pp quod non poterant intrare. Hi sunt,inquit vox,qui portant iustitiam cum superbia.Et vidit iterum hominem stantem super lacum & implentem ex aqua vas & effundẽtem in cisternam pertusam Hi sunt,inquit, qui habent bona aliqua,sed malis permixta. Quidam ductus est ad Arsenium,& senex more solito post orationem tacuit. Postea, idem ductus est ad Moysen ex latrone conuersum,qui benigne eũ suscepit.Interrogatus frater quis ei melior videretur, ait Mihi interim hic melior videtur,qui nos tã bene suscepit & pauit & orauit quidem frater ad Dñm dicens.Dñe vnus istorum pp nomẽ tuũ omnes homines fugit aut videre aut compellere. Alter propter nomen tuum omnibus communis est.Et ecce illi ostensæ sunt duæ naues per fluuium, in quarum vna nauigabat Arsenius cum silentio & requie.In altera Moyses, in cuius ore Angeli fauum mellis & in dentibus inferebant.Dixit Abbas Pastor.Noe personam tenet nihil possidentium,Iob tribulatorum,Daniel discernentium, hæ sunt tres actiones monachi. Idem odium duarum rerum facit Monachum,odium.s.carnalis repausationis,& vanæ gloriæ.

De contemptu vel amore pecuniæ. *Cap.* LXXX.

QVidam frater habens euangelium vendidit illud dicens.Ipsũ verbum vendidi:quod iubet, vende omnia quæ habes & da pauperibus.Abbas Ioannes mutuauit solidum a quodam fratre vt inde emeret linum quo operaretur.Petentibus autem fratribus linum ad veste suas libenter dabat.Petente aũt fratre solidum, cũ non haberet,abijt ad Abbatem Iacobum dispensatorem,& inuenit in via solidum iacentem,& facta oratione non contigit illum, sed redijt in domum suam similiter secundo & tertio iuit,& inuenit,non contigit.Contristato autem fratre pro solido suo,abijt senex & inuenit,& facta oratione attulit,quæsiuitq; vtrum aliquis amisisset,& non inuento cuius esset, reddidit ei.Frater quidam sæculo renuncians pauca tñ sibi retinens venit ad Basilium cui ille, et senator esse destitisti,et monachum non fecisti. Quidã rogauit senem vt pecuniam acciperet in necessitates:qui cũ noluisset,dixit alter.Accipe in vsus pauperum. Cui senex,duplex est tunc mihi obprobrium,quia cum non indigeam accipio, et aliena tribuens vanam gloriam collig. Obtulit quidam seni pecuniam quia senex et leprosus et infirmus erat.Cui senex post 70.annos venis mihi auferre nutritorem meum.Quidam Græci pulsauerunt ad hostium Mulieris viduæ,videntesq; filiam eius nudam,obtulerunt ei vestimentum et nummos,quæ noluit accipere nũmos dicens,quia mater eius in die inuenerat quid operaretur vnde manducarent.

Quidam hortulanus totum laborem suum effudit in eleemosynã, et vix victum sibi retinuit Postea Sathana instigante collegit lagenam nummorũ, quibus in senectute vteretur. Contigit autem vt putrefieret pes eius,consumptisq; oibus nummis in medicos sine profectu ad vltimum consilio boni medici voluit pedem inscidi, et in eadem nocte rediens in seipsum,ingemuit de peccatis suis,et stetit Angelus dicens,vbi sunt nummi, quos collegisti? et vbi est spes eorum? Tunc intelligens ait.Peccaui Domine: ignosce mihi et amodo non faciam.Tunc Angelus tetigit pedem eius,et sanatus est.Et rediens Medicus,inuenit eum in agro operantem, et benedixit Deũ.Abbas Theodorus Machario dixit.Habeo tres codices proficio ex lectione eorum, sed et fratres petunt eos ad legendum et ipsi proficiunt.Respõdit senex,boni quidẽ sunt Sed maius omnibus est nihil possidere.Quod cum audisset,vadit et vendidit codices,et dedit indigentibus pretium.Gelasius habebat codicem solidorum 18. continebat enim vetus et nouum testamentum,et erat penitus in Ecclesia,vt qui vellet de fratribus legeret.Quẽ furatus quidam exposuit ad vendendum:emptor aũt dixit ei, vt dimitteret eum ostendere alij si tñ valeret, et ostendit illam Gelasio, qui ait,eme illum:quia bonus est et tñ valet,quod ille retulit venditori.Compunctus ille retulit illum ad Gelasium,qui nolebat eũ recipere,et coegit eum vt reciperet. Arsenius monacho suo dedit aurum et nummos,et quicquid volebat,tantummodo ne furaretur. Ille autem non continens se,iussus est a senibus expelli dicentibus. Frater infirmitatem carnis patiens sustinendus est. Qui autem furatur et admonitus expellendus est.

De contemptu carnalis affectus. *Cap.* LXXXI.

QVidam monachus ad eum qui nunciauerat ei, patrem suum esse mortuum,ait.Noli blasfemare,quia Pater meus immortalis est. Frater quidam voluit videre sororem suã in monasterio ægrotantem, quæ nolens ei præbere occasionem,ait quidam.Vade et dic fratri meo ꝙ eat in domum suam et oret pro me,quia cũ Christi gratia videbo eum in regno cælorum.Etiam Abbas Ioannes habebat sororem quæ ex infantia in sancto proposito conuersabatur,ipsa eum erudiuit et docuit,vt relinqueret sæculi vanitates.Ingressus in monasterium per 94.annos non est egressus.Illa vero nimis desiderabat eum videre, frequenterq; mittebat ad eum epistolas,vt ante exitum de corpore veniret ad eam, vt in charitate Christi de præsentia sibiinuicem lætarentur. Ille aũt excusabat se.Iterum scripsit ad eum dicens,quia si nolueris venire ad me,necesse est vt ego veniam ad te.Accepit ergo secum duos fratres de monasterio,et cum venisset ad ianuã sororis suæ,clamauit dicens. Benedicite et videte peregrinos.Egressa illa non cognouit fratrẽ suum.Ipse aũt cognouit illam:sed non est locutus verbum, ne forte in voce cognosceret eum.Cum aũt comedissent et bibissent aquam,reuersi sunt ad monasteriũ suũ.Post aliquantos dies scripsit ad eum soror vt veniret. Tunc ille rescripsit,ego veni ad te,et dedisti nobis aquã:et accepi de manib. tuis et bibi: sufficiat ergo tibi,quia vidisti me,sed ora pro me.Frater interrogauit senẽ dicens, soror mea paup est,si do ei eleemosynã,non est sicut vnus de pauperibus.Et dixit senex:non est,quia sanguinis modicum trahit te.

De Amore solitudinis. *Cap.* LXXXII.

DIxit Abbatissa matrona, multi in monte positi ea quæ sunt popularia agentes perierunt. Melius est enim cum multis esse:et vitam solitariam agere voluntate, q̃ solus esse: et proposito mentis cum multitudine.Narrauit quidã ꝙ tres studiosi sese diligentes,Monachi facti sunt:quorũ vnus elegit,litigãtes in pacẽ reducere.Secundus infirmos visitare. Tertius solitudine quiescere. Primus ergo laborans propter lites hominum,non poterat placare,et tædio victus venit ad ẜm:et inuenit ipsum aĩo deficientem, et nõ valentem mandatum perficere.Et concordãtes hi duo, venerunt ad tertium,narrantesq; tribulationes suas,rogauerunt eum vt diceret quid ipse profecerit. Qui paululum reticẽs,misit aquã in sciphum,et ait.Attendite in aquam,et turbulenta erat.Et post modicum iterum dixit, attendite,quo limpida modo facta est aqua. Et cum intenderent in aquam vident tanq̃ in speculo vultus suos.Et tunc dixit eis,sic est qui in medio hominum consistit, a turba enĩ nõ videt peccata sua Cum aũt quieuerit et maxime in solitudine, tunc delicta sua conspicit.Nilus ait:impertorabilis est inimici sagittis qui amat quietem:qui aũt miscetur multitudini, crebra suscipiet vulnera.Beatus autem Arsenius ad Theophilum Archiepiscopum rogantem sermonem ab eo. Et si inquit dixero, illum custodieris? Quo respondẽte,ẽt,ait.Vbicumq; audieritis Arsenium, approximare nolite.Idem Arsenius sonum calamorum appellabat terremotum.Pastor rogabat Dominum,vt non daret ei gratiã impetrandi pro reis ante iudices, dicens. Domine noli mihi dare hanc gratiã,alioquin non permittent hoĩes sedere me in loco isto

De Luctu & compunctione. *Cap.* LXXXIII.

FRatribus manducantibus in charitate risit vnus ad mensam. Quem videns Abbas Ioannes fleuit amare dicens. Quid putas frater

frater iste habet in corde, quia risit cum magis flere deberet, quia charitatem manducat. Dixit sancta Sincletice, quia labor est & certamen magnum in primordio conuersorum, sed postea inenarrabile gaudium. Sicut enim qui ignem accendere vult, prius fumatur: & postea ex fumi molestia lachrymatur: sicq; obtinet qd volebat. Deus enim ignis consumens est, sic nos oportet ignem istum in nobis cum lachrymis & laboribus accendere. Cuidam ridenti dixit senex, coram cœlo & terra, rationem totius vitæ nostræ reddituri sumus, & tu rides quemadmodum vmbram corporum nostrorū vbiq; circunferimus nobiscum, sic debemus fletum & compunctionem nobiscum habere vbicunq; sumus. Duo fratres impugnati a spiritu fornicationis, abierunt & acceperūt vxores. Postea abijt vnus ad alterum, dicens. Quid lucrati fuimus in hac immunditia, ex qua pœna sequetur æterna, & vitam angelorum deseruimus? Recedamus ad heremum. Reuersisq; ad senem, inclusi sunt p annum integrum recipientes panem ad pensum æqualiter. Et anno reuoluto egredientes, visi sunt habere, vnus faciem pallidam, alter vero pulchram. Et causa palliditatis requisita, dixit, quia me morabar pœnarum inferni mihi debitarum, nisi penitētiam egissem. Similiter & ab altero quæsierunt. Cur cum eodem pane & pōdere tam bene coloratus es, quo frater tuus pallescit: qui air, recolo beneficium Dei, & exulto quia me extraxit de inferno, & ex hoc semper gaudium habeo. Tunc intellexerunt ꝙ æqualis fuerat eorum pœnitentia. Arsenius operans pannum tenebat ad extergēdas lachrymas. Idem ait, sufficit Monacho dormire vnam horam, si sit pugnator est. Idem nisi semel in anno non mutabat aquam palmarum, sed tantum adijciebat, dicens: pro odore vnguentorum, quo in sæculo vsus sum, opus est vti me nunc fætore isto. Mortem Arsenij audiens Abbas Pastor, lachrymatus est dicens. Beatus es Arseni, quia fleuisti temetipsum in hoc sæculo, qui enim se hic nō fleuerit, sempiterne illic plorabit. Siue enim voluntarie hic siue illic cogentibus tormentis, impossibile est non flere. Idem ait. Monumentum quod Abraham emit in terra promissionis est luctus. Pastor ait. Volo magis hominem post peccatum pœnitentē, quā hominem neq; peccatum neq; pœnitentiam intelligentem.

De Silentio & locutione. Cap. LXXXIIII.

DIxit Abbas Felix fratribus sermonem interrogantibus, modo non est sermo, abstulerat Deus a senibus gratiam, vt non inueniant quid loquantur, quia non est, qui operetur. Aliqñ quam plurimi sedentes fratres conferebant sanctis scripturis. Stabant aūt Angeli circa eos lætantes, delectabantur enim eloquio Dñi. Cum aūt aliud quid inter se loquerentur, statim Angeli sancti recedebāt longius, indignantes contra eos. Veniebāt vero porci sordidissimi & morbo pleni, & volutabant se inter eos. Dæmones aūt delectabantur in vana & superflua loquela. Beatus autem senior hoc videns, abijt in cellam suam, & per totam noctem gemēdo deflebat miserias nostras. Et commonebat fratres per monasteria dicens. Cohibete fratres a multiloquio, & etiam ab ociosis. Quidam frater interrogauit senem: vsq; quo etiam seruandum est silentium? Repondit. vsq; quo interrogeris. Frater requisiuit Abbatem Pābo, si bonum esset laudare proximum. Respondit senex, melius est tacere. Interrogauit Ammonas Abbatem suum, dicens. Qñ lego scripturas, vult cogitatio mea ornare sermonem vt paratus sim ad interrogata respondere. Dixit ei senex, non est opus, sed magis de puritate mentis prouide tibi. Ab Abbate Theodoro quidam tribus diebus interrogabat sermonem. Quo nihil dicente exijt tristis. Interrogatus Theodorus quare nihil ei dixisset: respondit quia negociator est, & alienis verbum gloriatur. Agatho volenti sua comparare dicebat, pretium semel datum suscipies & tacens & nunquam dinumerans. Idem per triennium lapidem in ore mittebat quo tacere disceret. Sysoi dixit: peregrinatio nostra est, vt teneat homo os suum. Pastor ad Anub fratrem suum non respondit, homo dicens astantibus, ego iam mortuus sum, mortuus aūt non loquitur. Idem ad quendam fratrem loquentem de scripturis non dedit responsum, dicens astantibus. Iste de sursum est & de cœlestibus loquitur: ego autē de deorsum & de terrenis loquor. Si mihi locutus fuisset de passionibus animæ, respondissem ei.

De abstinentia. Cap. LXXXV.

QVæsiuit Abraham ab Abbate Sysoi, Si bibit frater tres calices nonne multum est? Cui abbas. Si non esset Sathanas. i. cōcupiscentia non esset multum: Frequenter dixit discipulus Sysoi ad eum. Abba surge, & manducemus. Et ille. Non adhuc manducauimus? At ille, non. Dixit Abbas Hipericius. Melius est manducare carnem & bibere vinum, quàm in obtrectatione comedere carnē fratrum. Venit quidem senex ad alium senem, qui præcepit discipulo suo: fac nobis modicum lenticulæ & infunde panes: quo facto manserunt sic vsq; ad alium diem loquentes de spiritualibus. Hora aūt sexta iterum idem præcepit. Cui discipulus: ab hesterno die feci, & surgentes comederuut. Quia senex annis 40. non bibit: quādo aūt fiebat cauma lauabat fonsculam, & impletam aqua appendebat ante oculos suos. Et interrogatus a fratribus quare hoc faceret, dixit vt videns quod desidero, maiorem sustineam ardorem: & sic a Deo maiorem consequar mercedem. Referebant seniores de quodam fratre: ꝙ ita impugnabant eum Dæmones, vt statim hora diei prima tantam famen & defectionem corpori eius facerent, vt penitus sustinere non posset. Veruntamen ille dicebat in corde suo, quia qualitercunq; sit, oportet me vel vsq; ad horam tertiam expectare: hora tertia idem dicebat, etiam nunc violenter oportet me sustinere vsq; ad sextam. Hora sexta infundebat panē in aqua dicens. Dum hic panis infunditur, oportet etiam me expectare nonam. Cumq; hora nona venisset, secundum consuetudinem implebat orationes & psalmodiam secundum regulam. & ponebat panem vt comederet: hæc ergo per plurimos dies sustinuit. Quadam autem die cum hora nona sedisset, vt cibum caperet, vidit de sportella vbi panis. i. pastinacea reposita erant. surrexisse fumum magnum, & egressum esse per fenestrales cellulæ suæ, itaq; ex illo die non esuriit, sed ita corroboratum est cor eius, vt etiam nec post biduum delectaret eum cibum sumere. Frater requisiuit Abbatem Sysoium, quemadmodum in cella propria se gerere debebat? Cui ille. Comede panem tuum cum aqua & sale, & non erit tibi necessitas aliquid excoquendi, aut longius euagandi. Requisitus Abbas Pemē, quemadmodum oportebat ieiunare, respondit. Ego volo Monachum ita quotidie parum comedentem, vt non satietur. Nā biduana & triduana ieiunia vanæ gloriæ vacant. Dicebat vnus ex patribus, quia qui multum comedit, & adhuc esuriēs continet se, maiorem mercedem habet q̃ ille qui parum comedit, & se satiat. Dixit quidam senex. Ne quod desiderauerit aliquando māduces: comedens autem quod tibi a Domino transmissum fuerit: gratias ei age. De quodam sene referebant fratres, quia desiderabat cucumerem, quem cum tulisset suspendit ante oculos suos: & ne vinceretur ex cupiditate non tetigit eum, sed magis agebat penitentiā, puniens semetipsum: quia desiderasset eum. Natham Siluani discipulus antequam factus esset Episcopus in Pharani mediocriter vi ctitabat, factus Episcopus arctissime vixit. Dicebat enim: si infirmitatem modo incurro, plurimi succurrunt, tunc autem nemo succurreret.

De simplicitate & humilitate. Cap. LXXXVI.

PResbiter quidam cum visitaret Episcopum reuersus quæsierūt fratres, quomodo est ciuitas: respondit, credite mihi ꝙ nullius faciem ibi vidi, nisi tantum Episcopum. Theodorus factus Diaconus in Scythi, non acquieuit ministrare, et cum cogeretur a senib. petijt sibi dari locum & tempus orandi: vt ei demonstraret Dñs, si deberet ministrare vel non, et ostensa est ei columna ignis a terra vsq; in cœlum porrecta, et vox insonuit dicens. Si potes fieri sicut columna hæc, vade et ministra: et vlterius non acquieuit ministrare ad altare. Olimpius ex seruo Monachus factus, non deseruit seruitutem exhibere Dominis suis, et annuas mercedes in Alexādria, dicens illis renuentibus: si non vultis recipere remaneo hic et seruio vobis. Eladius cum 120. annos esset in cella, nō leuauit oculos vt videret tectum. Mothois et frater eius ordinati præsbyteri ab Episcopo Gabalon, nunq̃ consenserunt sacrificare, sed dicebat se nex: hoc officium illorum est, qui sine querela viuunt. Idem, quantum approximat homo Deo, tanto se peccatorem videt. Hipericius ait. Mysterium Monachi obedientia est: quam qui habuerit crucifixo stabit. Idem. Arbor vitæ est, in excelsis, sed non ascendit ad eam nisi humilitas. Sysoi dixit. Si haberem vnā cogitationē Antonii, efficerer totus velut ignis. Idē. Si est magnum vt mens tua cum Deo sit, sed hoc magnum est vt te videas sub omni creatura. Idem ad puerum mortuum, quem Pater ante cellam eius iactauerat, putans eum agere pœnitentiam ait. Surge, foras vade, et surgens statim egressus est. Idem cum Abraham discipulus eius a Diabolo vexaretur, ait. Deus vis non vis, nō te dimitto, donec eum curaueris, et statim curatus est. In die mortis eius resplēduit facies eius sicut sol, et ait assistentibus. Ecce Antonius Abbas venit. Et post paululum. Ecce prophetarum chorus venit. Et iterum plus facies eius resplenduit et ait. Ecce chorus Apostolorum venit, et dupliciter adhuc facies eius fulsit, et quasi cum omnibus loquebatur, et dicebat astantibus. Ecce angeli venerunt accipere me, et rogo vt dimittar pœnitere modicum. Dicentibus autem qui aderant, non eges pœnitentia. Respondjt, vere nescio me vel initium fecisse pœnitentiæ. Et iterū facta est facies eius vt sol. Et ait. Ecce Dñs venit dicēs, affer te m[illegible] i vas electionis heremi, et repletus est totus locus fulgore et odore eo reddēte spm̄. Dū arsenius esset in palatio, nemo meliorib. vestimētis vtebat, cū factus est Monachus, nemo vsus est peiorib⁹. Dicebat aūt latinā: et græcā eruditionē apprehēdi, sed alphabetū rustici istius, nec dū discere potui. Nulq̃ voluit loqui de quæstione aliqua, nec cito ad aliquē scripsit epistolā. In Ecclesia post columnam stabat, ne quis faciē eius videret, et ne ipse in aliū intēderet.

De

De Pœnitentia. *Cap.* LXXXVII.

QVidam frater veniens ad cellam cuiusdam senis, ingrediebatur & furabatur eius victum. Cum aũt videret senex nõ illum arguebat, sed amplius operabatur, dicens: puto frater ille mihi necessarius est. Habebat enim grandem tribulationem ex penuria panis. Cum aũt moreretur, & circundarent eũ fratres, videns eũ, qui solebat ei furari panem suum: apprehendit manus eius: & osculatus est, dicens. Gratias ago manibus istis, fratres, quia per eas arbitror me intrare in regna cælorum. Ille autem compunctus factus est: & ipse strennuus monachus ex actibus senis quos vidit. Frater interrogabat Abbatem Sysoium, dicens. Si latrones aut barbari super me irruerint, occidere me volentes, & ego si præualere potuero, iube si occidam eos? Cui ille respondit. Ne facias omnino, sed totum te Deo committe. Quicquid enim tibi aduersi contigerit, profitere hoc propter tua euenire peccata. Dixit senex cui voluntariæ nocetur, aut iniuriaretur & perficit proximo suo, hic secundum naturam Christi est. Qui autem nec lædi vult, hic secundum naturam Adam. Qui aũt nocet aut iniuriatur, hic secundum Diabolum. Senex ait, in omni tentatione quæ tibi contigit per hominem, ne argues eum nisi tantummodo dic, quia propter peccata mea contingunt mihi hæc. Dicebat Abbas Pemem. Si qui tibi malum fecerit, tu illi bonum redde: vt per bonitatem vincas malitiã. Quidam frater cum ei aliquis iniuriabatur, aut eum irridebat, currebat ad eum, dicens. Isti sunt qui nobis occasionem præbent ad profectum nostrum. Quoniam hi qui beatificãt nos, ipsi decipiũt nos. Alter senex erat si quis detraxisset ei, festinabat si vicinius ei erat per se eum remunerare. Quod si longius manebat, transmittebat ei munera. Zacharias pallium suum deposuit sub pedibus suis & dixit, nisi sic fuerit quis conculcatus, non potest esse Monachus. Agapithon dicentibus sibi fratribus. Tu es superbus, & fornicator & detractor & verbosus & hæreticus: omnia concessit prĩter vltimum dicens, quia esse hæreticum est esse a Deo separatum.

De Pace fraterna. *Cap.* LXXXVIII.

ABbas Hilarion cum visitasset quendam Episcopum, obtulit ei in mensa quidam de auibus. Cui Abbas, postquam hunc habitum suscepi, non comedi occisum. Et dixit ei Episcopus. Exquo habitum istum suscepi, non dimisi aliquem dormire: qui aliquid haberet aduersum me, nec ego dormiui aliquid habens aduersus aliquem. Cui Abbas, ignosce mihi pater, quia tua conuersatio maior est mea. Purissimus quidam Monachus dicebat, quoniam omnem aduersariorum virtutem soluit humilitatis intentio. Addebat et quoniam frequenter audiuisset Dæmones inter se loquẽtes, quia ad iracundiam succẽdimus corda hominum, si quis sustinuerit patienter iniuriarum conuicia, & conuersus magis rogauerit ea quæ ad pacem sunt dicens, quia ego peccaui: statim sentimus omnem nostram virtutem marcescere, quia approximat ei gratia diuinæ potentiæ. Quidam senex dixit. Si quis tecum de scripturis aut de quacunq; causa locutus fuerit, non contendas cum eo: & si bene dicit, consenti ei. Si vero male, dic ei. Tu scies quõ loqueris, hæc enim conseruans & in humilitate semper te agnosces, & requiem possidebis. Quidam frater requisiuit senem, dicens. Si mihi debet paucos nummos frater, repetam eos. Cui senex ait. Semel tãtummodo illi dic cum humilitate. At ille. Non possum vincere cogitationem meam, nisi illi fuero importunus. Cui senex: dimitte cogitationem tuam crepare, tantummodo fratrem tuum non cõtristes, quia Monachus es. Aliqui infirmus de nimia abstinentia tussiens excreabat flegma, quo nolente cecidit de sputo eius super alium fratrem. Qui cum a cogitatione sua compelleretur ei dicere, quiesce iam & non excrees super me: vt superaret cogitationes suas, tulit quod excreauerat, & mittens in ore suo comedebat, & ad seipsum dixit, aut non dicas fratri quod eum contristet, aut mãduca quod horres. Abbas Pemem quando vocabatur: vt comederet extra voluntatem suam: ibat plorans, ne nõ obediret fratri suo & contristaret eum. Anachorita sedebat in speleo multas virtutes faciens. Et Monachi compulerunt eum hora non consueta comedere & dicunt ei fratres: contristatus es quia extra consuetudinẽ fecisti. Ille respondit, tunc est mihi tribulatio, quando propriam fecero voluntatem. Quidam senex dixit. Si quis audit malum verbum a proximo: & vim sibi facit, ne forte respondeat illi malum & contristet illum, talis animam suam ponit pro amico suo. Dixit quidam senum: nunquam desideraui opus quod mihi vtile esset, & fratri meo dispendii huiusmodi spem habens, quia lucrum fratris mei fructificatio est mihi.

De Stabilitate ac perseuerantia. *Cap.* LXXXIX.

DIxit Abbas Bessarion quia 40. noctibus stetit inter spinas nec dormiuit Abbas Theodorus fratri conquerenti, quia turbaretur dixit. Quot annos habes ĩ ordine isto? Qui ait: octo. Cui senex. Crede mihi quia in ordine isto habeo 70. annos, nec vna die potui requiem habere, & tu vis in octo annis habere pacem? Et alius frater quæsiuit ab eo. Si fiat subito sonitus ruinæ alicuius, fit tibi timor Abba. At ille. Si cęlum terrę adhæreat, Theodorus, non formidat: poposcerat enim a Deo precibus ꝙ auferret ei timorem. Dixit Abbas Hipericius sicut viator sarcina prægrauatus, flando & respirando paulatim viæ laborem minuit, ita nos hymnis & lectionib. laborem nostrum & pondus tentationum minuamus. Dicebat senex ꝙ antiqui nõ cito mouebantur de loco suo, nisi tribus de causis, aut si aliquis aliquid haberet aduersus aliquem, & satis faciens ei non posset placere, aut si a pluribus laudatus, aut si in tentationem fornicationis incidisset. Senex quidam in heremo longe habebat aquam a cella sua, vbi dum semel iret, in via defecit, & ait. Qđ necesse habeo sic laborare? manebo iuxta aquam, hoc dicto: cõuersus vidit quendam sequentem & sua vestigia numerantem. Cui ait, quid es? At ille ego sum Angelus Dei missus numerare vestigia tua: & reddere tibi mercedem, tunc ille fortis animo factus est & amouit longius cellam suam per 5. milliaria. Dicebant patres pp tentationes non deseras locum tuum, quia quocunq; ieris, inuenies quod fugis. Cuiusdam senis discipulus solitus erat vespere venire, vt doceret se: quadam die inuenit eum dormientem, cumque diu expectasset, ipsemet compulsus est dormire, tamẽ extorsit sibi septies, ne dormiret semper repugnans cogitationi. Cũq; euigilasset senex, dixit matutinas cum illo postea factus in excessu mentis, vidit locum gloriosum & super sedem 7. coronas, & ostensum est ei, quia discipuli eius orat locus, promerueratque illa nocte 7. coronas.

De Pusillanimitate & inconstantia. *Cap.* XC.

DIxit senex, arbor quæ frequenter transfertur, fructificare non potest, sic neq; monachus frequenter migrans. Quidam frater 9. annis impugnatus est a cogitatione hac. s. ꝙ exiret de congregatione & quotidie tollebat pulliculam suam, in qua solitus est iacere vt exiret, & in vespere dicebat, cras hinc recedam, & in mane dicebat, extorqueamus nobis hic stare etiam hodie propter Deũ. Qui cum ita faciens de die in diem 9. annos adimplesset, abstulit Deus ab eo omnem tentationem. Quidam frater in tribulatione tentationum perdidit monachalem regulam, nec valens reinchoare monachale opus, affligebat. Senex vero hoc audiẽs exhibuit hoc exemplum. Homo quidam habuit terram, & per negligentiã eius spinis & tribulis repleta est. Cumq; postea vellet eam colere, dixit filio suo, vade & purga agrum illum: & cum ibi venisset prę multitudine spinarum & tribulorum animo deficiens ait intra se, quã do purgabo hæc omnia? & proijciens se in terram cępit dormire, & hoc fecit multis diebus. Quod videns Pater ait, fili ad mensurã latitudinis qua iaces terrã occupas, quotidie operare: & paulatim proficiens & Patri obediens terram purgauit, similiter & tu frater paulatim operare: & Deus per gratiam restituet te in ordine tuo. Senex quidam frequenter solitus ægrotare, vno anno non ægrotauit. Ideo grauiter afflictus plorabat, dicens: dereliquit me dominus, & non visitauit me. Frater quidam propter cogitationes suas desperans & ad sæculum rediens, audiuit vocem dicentem, tẽtationes tuæ quas 9. annis sustinuisti, coronæ tibi sunt: reuertere ergo & subleuabo te a cogitationibus. Achillas fratri interrogãti, patior accidiam. Respondit, quia nondum vidisti requiem, quam speramus, vel tormenta quæ timemus: hæc enim si diligẽter inspiceres, de cella plena vermibus vsq; ad collum attædiatus non exires. Cum quidam frater Abbatem Sysoium frequenter taliter requireret, dicens. Quid faciam pater quia cecidi? Surge inquit. Illo vero se & surrexisse & iterum cecidisse, professio respondit. Nõ desistas surgendo. Cui frater, vsq; quo possum surgere? At ille, vsque quo aut in bono opere aut in malo deprehensus occumbas: in quo enim opere fuerit homo deprahensus, in eo iudicabitur.

De Præsumptione & iactantia. *Cap.* XCI.

QVidam Anachorita cum venisset ad Abbatem Pemenem, suscepit eum senex cum lætitia & cæpit Anachorita de scripturis sanctis & de rebus cælestibus conferre. Tunc senex vertit faciem suam ad alium fratrem, & nullum Anachoritæ dedit respõsum. Ille vero egressus est tristis. Ingressus autem Discipulus ad Abbatem dixit. Propter te venit huc homo iste magnus, tantã gloriam in locis suis habens, & tu non vis loqui cum ipso? Respõdit senex, ille de superioribus est & cælestia loquitur: ego autem de inferioribus sum, et terrena vix possum loqui. Egressus ergo Discipulus dixit hæc ad Anachoritam. At ille compunctus in hoc sermone, ingressus ad senem dixit. Quid faciam Abba, quia passiones cordis mei dominanť mihi? Tũc senex respexit eũ gaudẽs & dicẽs: modo beneuenisti pater: aperi ergo os meum, & imple illud bonis tuis,

tuis,& ex hoc sermore ędificatus Anachorita,dixit ei. In veritate bona est hæc via quam tenes,& vera,& agens seni gratias reuersus est in propriam regionem.Quidam senex dixit.Ego iam mortuus sum sæculo huic.Cui alter,ne confidas in te, donec egrediaris de corpore.Nam & si dicas quoniam mortuus sum, Diabolus tamé necdum mortuus est.Quidam senex dum per 50. annos esset in deserto,neq; panem neq; aquá ad facietatem accipiens, dicebat, quia occidi auaritiam & vanam gloriam.Quod cum audisset Abbas Abraham,venit ad eum & dixit ei.Ecce dum per viam ambulas,vides lapides & massam auri.Nunquid potest cogitatio tua illud simile illis iudicare? Dixit ei senex non. At ille,ecce viuit adhuc Auaritia,sed ligata est.Iterum dicit ei,hæc diligit te & laudat,alter vero te horret & detrahit:si vterq; veniunt ad te, nunquid vtrosq; similiter aspicis? Dixit senex:non, sed pugno cú cogitatione mea,vt & illum diligam,qué horreo. Cui Abraham.Ecce viuunt in te passiones adhuc,sed ligatæ sunt. Venerunt aliquando tres fratres ad quendam senem in Scythi,& eorum vnus dicés. Abba commendaui nouum & vetus testamentum memoriæ.Respondit senex, replesti verbis aerem.Secundus vero dicens, vetus & nouum testamentum ego scripsi per memetipsum.Dixit autem & huic:& tu replesti fenestras chartis. Tertius dixit, mihi in foculare meo herbæ ascenderunt. Et respondit senex & dixit:& tu expulisti a te hospitalitatem.Ioannis breuis statura dixit fratri suo seniori q̃ vellet esse securus sicut Angeli Dei, qui semper Deo seruiunt:& deponens vestimenta sua abijt & mansit in heremo nudus per hebdomadam. Tandem redijt & pulsauit ad hostium cellæ,& quęsiuit frater eius quis esset.Cui ille.Ego sum Ioánes: & dixit frater.Si Ioannes Angelus est factus,iam non habet inter homines necesse conuersari,& dimisit eum multum affligi. Tandem aperuit dicens.Si homo es,opus habes iterum operari vt viuas. Si autem Angelus,quid quæris intra cellam. At ille,ignosce mihi frater,quia peccaui. Dixit Abbas Lucius cuidam qui volebat carere sollicitudine & fugere homines: nisi vitam tuam inter homines correxeris,solus habitans corrigere non valebis.

De Fugienda inani gloria. Cap. XCII.

ABbas Lucius cum fratre alio ambulabat in heremo,& vidētes Draconem ambo fugierunt.Et ait frater, tu times pater? Cui senex. Non timeo fili,sed expedit vt fugiam spiritum vanæ gloriæ.Quidam Monachus Constantinopoli temporibus Theodosij habitabat in parua cellula foris ciuitatem. Audiens Imperator solus perrexit,& non cognouit q̃ esset Imperator, festinauit & misit aquam & sal & buccellas,& comederunt pariter. Tunc dixit ei.Ego sum Theodosius Imperator, & ob deuotionem tui veni huc.Beati estis vos,qui securi & liberi de negociis sæculi, tranquilla & quieta perfruimini vita.Certe in regno natus sum,& nunc in regno dego,& sine sollicitudine nunquam cibum capio, & ita regressus est ab eo.Eadem vero nocte cępit Dei famulus intra se cogitare dicens.Nó solum de populo,sed etiam de palatio quamplurimi exemplum Imperatoris secuti ad videndum me vē turi sunt,& honorem mihi tanquam seruo Dei,deferendo non cessabunt. Timeo ne forsitam malignus mihi subripiat, & libenter incipiam eos suscipere,& condelectetur cor meum laude eorum & honore. Ac per hoc iam incipiam virtutem humilitatis perdere.Eadem ergo nocte fugit inde & perrexit in Aegyptum ad sanctos patres in heremum. Quidam senex dixit, qui ab hominibus amplius honoratur,non paruum animæ damnum patitur. Idé dixit.Quando cogitatio vanæ glorię vel superbiæ repugnat,perscrutare teipsum, si omnia mandata Dei conseruasti. Et si inimicos tuos diligis.Si gaudes in gloria inimici tui,& contristaris in delectione eius,& si habes apud te q̃ seruus inutilis es, scies q̃ elata cogitatio omnia bona dissoluit. Venit iudex prouinciæ videre Abbatem,& ille audiens operuit se facco, & in manu cæpit pané & caseum,& sedit in ingressu cellæ suæ. Quem cum vidisset iudex contempsit eum,dicens. Est ne hic homo de quo talia audiebam', & recessit.Dixit sancta Sincletice:sicut manifestus thesaurus cito expenditur,sic quælibet virtus cum innotuerit vel publica fuerit, exterminabitur.Sicut enim cera a facie ignis soluitur, ita anima laudibus inaniter & virtutum rigorem amittit. Aliquando in cellis festiuitate celebrata,edebant fratres in Ecclesia,inter quos vnus iussit sibi afferri sal,quia non comedebat coctum,& minister clamauit coram omnibus,afferat aliquis sal,quia coctum non comedit. Quidam autem senum surgens dixit illi fratri:expedierat tibi hodie comedisse carnes in cella tua,quàm hanc vocem audisse cōram omnibus tantis fratribus.Pastor autem ait. Non est dimittendum opus propter vanam gloriam,quæ inquinat illud. Duo. n. homines erant agricolæ,vnus ex eis sicut seminauerat collegit pauca & sordida,alius nihil seminauit,& nihil collegit:facta igitur fame quis euadet?

De Iræ cauenda. Cap. XCIII.

FRater requisiuit Abatem Isaac,quare te Dæmones ita timent? Respondit.Ex quo factus sum Monachus,statui apud me,vt ira cuncta mea foras guttur meum non procederet. Achillas expuens sanguinem dixit:sermo est cuiusdam fratris: qui me contristauit, & factus est sanguis in ore meo,dum conarer illud seruare apud me. Abbas Ioannes quæsiuit ab Abbate Asyceo , qui 40. annis habitauerat in summitate heremi, a nullo homine facile molestiam patiens.Dic mihi quid profecisti? Qui respondit. Nunquā me vidit sol manducantem.& Ioannes:me nec irascentem. Frater quidam quia sæpe mouebatur ad iram, recessit a congregatione & habitauit solus.Cumq; quadam die impleisset forisculam aqua posita in terra versabatur,& iterum impleta versabatur, & tertio similiter. Tunc percipiens q̃ ab eodem Dæmone iracundiæ suæ sit illusus, quo prius redijt ad congregationem. Dixit senex. Imitari debet monachus canem venaticum,non illum qui viso lepore sequitur,& postea lassatus reuertitur.Hic vero nec vepres nec spinas nec præcipiciú timet,donec apprehendat. Ita Monachus qui Deū quærit,& cruci indesinenter intendat:& quęcunq; occurrerint scādala leuiter pertranseat,donec ad crucifixum perueniat.

De temerario contemptu. Cap. XCIIII.

FRater quidam impugnatus a Spiritu fornicationis, confessus est cuidam seni,qui non benigne corripuit eum, sed ait. Indignum eum nominari monachum, qui sic tentatur. Ille autem desperans relicta cella redijt ad sæculum.Dispensatione aūt Dei,occurrit ei Abbas Apollonius.Qui quæsita causa fugę, consolatus est eū blande,dicens.In hac ét ætate valde huiusmodi tentationibus tentor.Reuersusq; est frater ad cellam suam, tunc accessit Apollonius ad hostium cellæ illius senis:qui sic eum desperare fecerat,& orauit vt & ille alterius fratris bellū sentiret & ille liberaretur:tunc vidit quasi paruum Aethyopem immittentem sagittas in senem. Túc senex adeo turbatus est q̃ & ipse eadé via ad sæculum redijt.Cui occurrit Apollonius dicens. Reuertere in cellam tuam,& recognosce fragilitatem tuam,& cōpatere proximis tuis: & oratione facta a cogitationibus liberatus est,redijtq; in cellam suam.Quidam frater requisiuit Abbatem Pemenem quo possum minorem me arbitrari eo, qui homicida est? respondit. Dicas in temetipso,iste quidem hoc solum peccatum fecit, ego autem omni hora homicidium cómitto meipsum interficiens, hæc enim sola est iustitia hominis,seipsum reprehendat. Venit Abbas Isaac in cœnobium,& vidit ibi quendam fratrem negligentem & iratus iussit eū expelli.Cú ergo egrederetur ad hab taculum suum,venit Angelus Dni & stetit ante hostium cellæ eius dicens. Non te permitto ingredi. Tulerunt homines iudicium & non mihi permiserunt illud dicit Dñs,hoc autem dictum est,quia si contigerit de illis perfectis aliquem vel in paruo peccare,mox sunt proditori. Contigit fratri cuidam culpa in cœnobio,& cæperunt exprobrare ei. Ille vero se fecisse negabat. Erat autem ibi Paphuncius Cephalus. Vidi inquit in ripa fluminis hominem vsq; ad genua in limo demersum. Venientes aūt quidam,vt eum porrecta manu extraherent,vsque ad collum demerserunt. Quo fratre sermone compuncti, eum qui discesserat ad cœnobium reuocauerunt. Dixit quidam senex. Si videris aliquem peccantem,ne mittas culpam in eum , sed in illū qui impugnat eum dicens. Ve mihi,quia iste nolens victus est, sic & ego,& plane & inquire Dei solatium quia omnes decipimur. Abbas Pastor ait. Si vis requiem inuenire in hoc sęculo & in futuro:in omni causa dic:quis sum ego? & non iudices quenquā,nullū spernas neq; condemnes,& nullo obloquaris. Presbyter iussit quēdam fratrem,qui peccauerat exire de Ecclesia,& Abbas Bessarion exiuit cum eo, dicens:& ego peccator sum.

De Suspitione & detractione. Cap. XCV.

EGressi sunt aliquando de monasterio fratres ad visitandū eos, qui in heremo commorantur patres. Cum aūt venissent ad quēdam heremitam,senior suscepit eos cum grandi gaudio Videns enim eos fatigatos de itinere, ante horā nonā fecit eos reficere , & quicquid habebat in cellula sua apposuit eis, vespere orationes & psalmos f̄m cōsuetudines cōpleuerunt,similiter nocte. Dictus aūt senior separatim quiescebat:& audiebat eos loquētes & dicētes iuter se,q̄m isti heremitæ melius cibantur quàm qui in monasteriis conuersantur,hoc audiēs tacuit,& cū illuxisset dies arripuerū: viā ad aliū,qui in vicino habitabat. Cum aūt egrederentur,dixit eis senior,salutate eum ex me,& dicite ei,obserua,& noli irrigare olera. Ipse vero audiens intellexit huius rei causam,& tenuit eos, dedit q; eis vt operarētur texentes sportas,sedensq; cū eis ipse nó cessauit,de opere manuum. Vespere aūt post cōpletas orationes dixit eis. Nos quidé consuetudiné nō habemus cænare quotidie,sed pp aduentū vestrū oportet nos hodie cenare,& apposuit eis panes siccos & salé dicés:q̄a pp vos debem⁹ ampli⁹ aliquid cenare:misit

autem

autem modicum acetum & modicum olei,& cum surrexissent de mensula, cœpit iterum psallere vsq; prope lucem,& dixit eis. Non possumus propter vos omnem canonem psallere,& ideo repausate modicum,quia de itinere fatigati estis.Cum autem factum fuisset mane hora prima voluerunt recedere ab eo, sed non permisit eos senior dicens.propter charitatem tenebo vos alios tres dies.Il li vero surrexerunt nocte latenterq; fugerunt. Cum aliquando sederent fratres,vnus quendam laudauit dicens:bonus est ille frater quoniam mala horret.Cui senex,& quid est mala horrere? Ille horret mala qui sua propria peccata horret,& omnem fratrem suum beatificat & diligit.Frater quidam requisiuit Abbatem Pemenē, quomodo potest vitare homo ne mala loquatur de proximo?: respondit.Ego & proximus meus Duæ imagines sumus. Cum ergo meam imaginem perspexero & reprehendero me,inuenitur imago fratris mei apud me venerabiliter: quando aūt meam laudauero,fratris mei imaginem prauam respicio. Tunc autem de alio non detraho ei,semper me reprehendo. Pastor aūt quacunq; hora tegimus peccatum fratris nostri : tegit Deus nostrum , & quando prodiderimus prodit.Idem ad eum qui fratrem suum expellendū iudicauerat:duo homines erant in loco vno , & habebant ambo mortuos, & reliquit vnus mortuum suum,& abiit plorare mortuum alterius.

De Tentationibus Dæmonum. Cap. XCVI.

DIcebat quidam Thebeus senex q̄ filius esset Sacerdotis Idolorum,& cum quadam die videret Patrem suum in templo sacrificantem Idolis,vidit & Sathanam cum militia eius ei astantem.Quem cum Dæmones adorassent, retulerunt facta nequitiæ suę diuersimode,vnus retulit se per 30.dies homines vnius prouinciæ plurimos occidisse, alius retulit se plurimos sul mersisse in mari per 20. dies,alius se interfuisse quibusdam nuptiis , & sponsum occidisse,& multam sanguinis effusionem per 10. incitasse,hoc cū audisset Sathan,præcepit eos omnes flagellari,dicens.Cur tantum temporis in hoc solo consumpsistis.Postremo vero quidam ait se per 40. annos incitasse quendam Monachum in heremo ad peccādum:& vix illa nocte compulisse eum fornicari. Tunc surrexit Sathanas & deosculatus eum imposuit capiti eius coronam , quam habebat,dicens se maximum quid egisse. Beatus Abbas Pachomius dicebat fratribus:sicut mihi testis est Dominus,sæpe audiui immūdos spiritus Dæmonum loquentes inter se varias artes suas quas contra seruientes Deo,maxime q; contra monachos,habent. Quidam enim ex ei dicebant.Ego ad durissimum hominem cām habeo,& quotiens ei immitto peruersas cogitationes, statim prosternit se in oratione,cum gemitu & grandi confusione egredior. Alius dicebat.Ego ad illum quem obseruo,cum cogitationes immisero,consentit & suscepit eas : sæpe enim exardescere eum in iracundiam facio & in contentionem rixæ,& pigritiam in oratione,& dormitationem in psalmodia immitto, & non contradicit mihi.Quidam frater impugnabatur a Spiritu blasfemiæ, & erubescebat dicere.Cum ergo frequenter ad Abbatem Pemenem peruenisset,dicit ei.Ecce frequenter venis ad me habens cogitationes, & sic remeas tristis tecum illas reportans.Dic ergo quid habes, mox vt aperuit causam leuior eius impugnatio apparuit,& dixit ei senex: ne contristeris fili.Quando enim hæc cogitatio venit ad te, dic. bla femia tua super te Sathana:hanc enim causam anima nō vult.Abbas Isidorus quotiens illi cogitatio dicebat quia magnus es.Respondit ad se.Nunquid talis sum qualis Antonius? Quando vero Dæmon conturbās eum suggerebat ei disperationē dicebat Quamuis ego in tormentis mittar,tamen vos subtus me inuenio. Quidam frater requisiuit senem.Cur tam grauiter impugnamur a Dęmonibus.Respondit quia arma nostra proiicimus . Quidam senex dixit,sicut ad succensam ollam muscę non appropinquant. Si vero tepida fuerit incident in eam & faciunt vermes.Ita & Monachum succensum igne diuini Spiritus,fugiunt Dæmones, tepidum vero illudunt & sequuntur.

De Tentatione carnis. Cap. XCVII.

FRater quidam volens cum Matre sua transire fluuium,& manus suas inuoluit pallio eius & portauit eam vltra.Interrogatus a Matre quare sic fecisset.Respōdit,quia corpus Mulieris ignis est,& eo ipso q̄ contingēbam te,& veniebat mihi memoria de aliis mulieribus.Abbatissa Sara impugnata 13.annis a Spiritu fornicationis petebat a domino fortitudinem,& non amotionē.Cui tandem apparuit Spiritus fornicationis corporaliter dicens:vicisti me Sara. At illa, ego non vici te,sed Dn̄s meus Christus . Quidam senex in monasterio habuit filium,qui ibi nutritus nesciebat cuius modi mulieres essent Cumq; factus esset vir,immittebat ei Dæmō species & habitum mulierum.Ille autem retulit Patri qui mirabatur,cumq; cum Patre descenderet in Aegyptum, videns mulieres ait, isti sunt qui veniebant ad me de nocte in heremo Admiratus ergo Pater Dæmonum fraudulentiam ait illi.Fili isti sunt monachi sæculares,qui alio vtu tur habitu q̄ heremitæ,sicq; statim reuersi sunt in cellam suam.Quidam frater tentationibus probatus in Scythi affligebatur a Diabolo,pro memoria cuiusdam mulieris. Cumq; nunciatum esset ei a quodam fratre veniente de Aegypto,vxor illius mortua est.Erat autem illa de qua inquietabatur, surgens nocte venit vbi audierat eam esse sepultam, & fodiens locum excerpsit sanguinem putredinis in vestimento suo, & tulit in cellam suam,& cum nimis fœteret & ante oculos suos posuit dicens.Ecce habes tuum desiderium,satia te eo : sicq; castigabat se donec morerentur concupiscentiæ suæ Quidam frater iuuenis a Spiritu fornicationis vexatus,voluit redire ad sæculum , sed alterius moniis acquiescens ad interiorem heremum perrexit, Cumque per 20. dies moram fecisset,vidit opus Dæmonum,nam corā eo stetit quasi mulier,ethyopissa fætens,& præ fætore non ferens statim abiecit eā: & gratias agens, sic exit & abiit ad Patrem dicens,modo nolo redire ad sęculū.Senex quidam inflammabatur , & videns obsequium & laborem fratrum ait. Vado in Aegyptū . Cui Abbas Moyses.Non eas quia incursurus es fornicationē . At ille hoc grauiter ferens ait.Mortuum est corpus meum,& tu mihi ita dicis? Surrexit igitur & abiit.Erat autem virgo quædam fidelis frequenter veniens ad domum Patris eius, quam postmodū corrupit,& ex ea filium genuit.Et postmodum conualescens tulit puerum in humeris suis die festo fratrum in Scythi,& intrauit Ecclesiam coram omnibus quibus lachrymantibus ait . Ecce fratre filius inobedientiæ est iste,orate ergo pro me,sicq; permansit in loco suo priori.Quidam senex quandam hospitauit in domo sua; cumq; vltra modum pro ea torqueretur,accēdit lucernam & posuit in digitos suos,& combustionem non sensit præ ardore alio, sicq; omnes alios combussit.Mane vero venientibus iuuenibus ad Mulierem,quibus sponderat illa se eiecturam senem de cella sua,ait senex. Videtis quā male filia ista Diaboli perdidit omnes digitos meos,ecce vbi dormit: quibus illam excitantibus nihil respondit,mortua.n.erat.Et viri sancti oratione resuscitata est, sicque commissa postmodum pœnituit.Frater quidam impugnabatur a Spiritu fornicationis,& secedens in vicum Aegypti, vidit filiam cuiusdam sacerdotis paganorum,& petiit eam a Patre, qui respondit,volo consulere Deos meos, & abiit & ait . Monachus vult filiam meam habere, donem illam illi? Cui Dæmon,ne dederis ei donec renunciauerit Deo suo, & baptismo, & proposito: & tunc dabis.Tunc Sacerdos abiit ad fratrem & hæc omnia retulit. Cui monachus consensit.Et vidit statim quasi columbam de ore suo egredientem,& volantem in cœlum. Tunc Sacerdos consuluit Dęmonem,qui dixit ne dederis ei,quoniam adhuc Deus suus iuuat illum.Et rediens Sacerdos hæc omnia dixit Monacho. Tūc contristatus Monachus ait. Ve mihi, Deus meus mihi bonum pro malo reddit. Et cuiusdam senis consilio pœnitentiā agens meruit columbam iterum videre, intrantē in os eius quam prius amiserat.

Adhuc de Eodem Cap. XCVIII.

QVidam frater molestiam sustinebat a Spiritu fornicationis, frequenter aūt venientē ad se videns senior & deprecantem se,vt pro se oraret, valde contristatus mirabatur,quia non exaudiuit Dn̄s orationes eius.Eadē aūt nocte vidit sedentē illum Monachum,& Spiritus fornicationis in diuersis mulierū formis ante illū ludentes,& ipsum cum eis delectari,& Angelum Dn̄i astātē & indignantem grauiter contra eum:quia non surgebat neq; prosternebat se in orationibus ad Deum. Hęc ergo ostensa sunt per reuelationem seniori,quia culpa & negligentia illius Monachi erat, vt non exaudirentur orationes eius:& tunc dixit ei, tua culpa est, frater,quia condelectaris cogitationibus malis. Impossibile est enim discedere a te spiritum fornicationis aliis orationib. & Deum pro te deprecantibus,nisi & tu laborem assumas in ieiuniis & orationibus & vigiliis.Nam & si ille,qui infirmatur,non se abstineat a noxiis cibis,nihil ei proficiet cura & sollicitudo medicorū. Hoc audiēs frater compunctus est,& s̄m doctrinā senioris semetipsum afflixit,& recessit ab eo spiritus immundæ passionis.Erat quidam Græcus adolescens in cœnobio,qui nulla continentia,nulla operis magnitudine carnis flammam poterat extinguere,cumq; ad Patrē monasterij hæc eius tentatio perlata fuisset,hac eum ille arte seruauit.Imperauit cuidā viro graui & aspro,vt iurgiis atq; conuiciis insectaretur adolescentē,& post irrogatam iniuriam, primus veniret ad quærimonias.Cumq; imperata sibi perficeret ; insuper & vocati testes pro eo loquebantur:qui contumeliā adolescenti fecerat. At ille cœpit flere cōtra mēdaciū:& sedabat solus, oīq; auxilio destitutus ad Iesu pedes iacebat.Quid multa? ita totus annus ductus est.Quo expleto interrogatus sup cogitationib. pristinus, an moleste aliquid sustineret.Respondens dixit, pape, viuere mihi non libet,quemadmodum fornicari non libet.Hiperchius ait. Sicut Leo terribilis est Onagris,ita probatus Monachus cogitationibus sordidis.Pastor ait . Sicut Spatarius principis ei assistit semper paratus,sic oportet animum semper esse paratum aduersum Dæmonem fornicationis.

De Vtilitate tentationum. *Cap.* XCIX.

DIscipulus cuiusdam senioris impugnabatur a Spiritu fornicationis,sed auxiliante gratia dñi resistebat viriliter. Senior videns eum sic laborantẽ, dixit ei.Si vis o fili deprecabor Dominũ vt auferat a te istam impugnationem.Ille vero respondit. Et si laborem sustineo,sentio tamẽ fructum:quia per occasionem huius & amplius ieiuno,& in vigiliis & in orationibus plus tolero. Verũ tamen ores Deum,vt mihi det uirtutem quatenus possim sustinere & certare legitime. Dicebat quidam senex, nisi pastor velaret oculos animalis ad molam circuneunti ,conuerteret se animal & comederet labores suos.Ita & nos velamen accipimus secundum dispensationem Dei ne videamus bona & beatificantes nos perdamus mercedem nostram,sordide cogitationes velamẽ sunt modici ipsius boni operis Quidam senex dixit,permittit dominus laborare suos,vt rememorentur tribulationum labores. Vnde semetipsos custodiunt,timentes ne tantos labores amittant. Nam & filios Israel per desertum 40. annis circunduxit, & rememoratis tribulationibus non redirent retrorsum. Orosius dixit, fragmen crudæ tegulæ in fundamento non durat,cocte durant vt lapis, sic tentationum igne coctus.Syrus,si cogitationes fornicationis non habes,operationes habes.Qui enim cogitatione aduersus peccatũ non pugnat neq; contradicit,corporaliter peccat.Qui.n.corporaliter peccat,cogitationum molestias non habet.Agathon ait.Non est peior passio quàm fiducia.

De Remedijs contra impetum prauę cogitationis. C. C.

FRater quidam dixit seni.Quid faciam quia occidit me cogitatio sordida? Dixit ei senex,Mulier quando vult puerum suum ablactare,superungit amarum vberibus suis & cum ex consuetudine voluerit puer sugere,sentiens amaritudinem fugit. Tu ergo mitte in cogitatione tua cogitationem amaram mortis & tormẽtorũ,quæ præparata sunt peccatoribus in futuro. Abbas Zenõ cũ post laborẽ resideret iuxta cucumerarium,dicebat ei animus. Tolle tibi vnum cucumerem & manduca.Tunc consurgens stetit 5. diebus in cauma,& desricans seipsum in sole dicebatq; ei anim*, suus non se posse portare tormenta.Tunc respondit intra se.Si tormenta ferre non potes,non rapias quæ manduces. Dixit quidam senex.Sicut venenata animalia fortiores herbæ vel pigmẽta expellunt,ita cogitationes sordidas oratio cũ ieiunio repellit.Quidam frater requisiuit senẽ dicẽs.Si quis mihi debet paucos nummos repetam eos.Cui senex ait.Ego in hac causa nunquam impugnatus sum.Scandalizatus ipse venit ad alterum senem & dixit ei· Supra naturã humanam locutus est.Dixit ei ille,nõ simpliciter tibi dixit o homo Dei.Vade vt dicat tibi virtutem verbi.Reuersus est ad senem,& dixit.Rogo te explana mihi quemadmodum non es impugnatus.Dixit ei senex,ex quo factus sum Monachus non sum satiatus,neque pane,neque aqua,neque sonno & horum omnium cogitatio,non me permisit habere pugnam quam tu dixisti. Abbas Pemẽ dixit.In nullo sic gaudet inimicus,quomodo in illo qui non vult cogitationes suas manifestare. Dixit Abbas Euagrius, mentem errantem & nutantem solidat lectio, vigiliæ,& oratio. Concupiscentiam vero feruentem madefacit esuries,labor, & solicitudo.Iracundiam autem reprimit psalmodia,& longanimitas, & misericordia.Quidam venit ad eundem Abbatem & dixit ei. Mukę cogitationes veniunt in aiam meam & periclitor in eis. Et eiecit eũ senex sub aere nudo,& dixit ei.Expende sinũ tuum & apprahende ventũ.At ille respondit.Non possum hoc facere,& dixit senex· Nec cogitationes prohibere potes ne introeant , sed tuũ est resistere eis·Sysoi dixit,da passionibus tuis super pignus & discedunt a te.Sunt.n.in te vadia earum.Idẽ ait Pastor ad Amon. Non porrigas manus tuas cogitationibus malis & ociose erat sicut securis & gladius sine feriente non ferit.Idẽ ad Isaac. Capsa plena vestibus si dimissa fuerit longo tempore,putrefient in ea vestes.Ita & cogitationes nostræ si non fecerimus eas corporaliter. Idem ad Ioseph. Serpens si longo tempore clauditur in vase,moritur,sic & cogitationes clausę.

LIBER XVI.

De Contemporalitate nouem regnorum & primo de Regno Romanorum. *Cap.* I.

ACTOR.Ab anno primo Gratiani,qui fuit ab incarnatione Domini 381. incipit Sigibertus Regnorũ contemporalitatem describere, in prima linea ponens regnum Romanorum, in secunda Persarum,in tertia Francorum,in quarta Anglorum,in quinta Vandalorum,in sexta Longobardorum,in septima Visigothorum,in octaua Ostrogothorum,in nona Hunorum.Primo quoque eorum omnium originem describit, & nos et eorum originem hic breuiter exequemur.Singulorum quoque lineas a principio vsque ad finem,sigillatim & succinte perstringẽtes,excepto tantum regno Romanorum, cuius originem & lineã iam superius integre posuimus,de quo regno hoc solum hic tangit Sigibertus,quod iuxta Danielis interpretationem, de quarto Regno sicut ferrum comminuit,& domat & conterit omnia , sic ab origine sui tutuderit,domuerit,& contriuerit pene omnia Mũdi regna.Nouissimo vero tempore,& regnũ illud quod in tybiis suis terreis diutissime & firmissime sine aliqua lassitudine steterat,tandem ferro suæ fortitudinis commixto cum testa humanæ imbecillitatis ex alto dominationis suæ gradu cum fragore terribili labore cæpit,hoc regnum primi persę impulerunt, qui super cum Romano pene ex æquo se habuerunt,modo vero vacillante reipublicæ statu,eos vltro impetere non timuerunt, & insuper eos suis finibus mutulare potuerunt,quando Iuliano Apostatã cęso , & exercitu miserabiliter subiugato nimis fortunati sunt facti ex eorum infortunio.Ita regnum illud quod tanto tempore oẽs pene Mundi gentes,prædæ & donationi habuit,modo Dei omnipotentia miscente ei duplum in poculo quo cæteris miscuit,cunctis pene gentibus prædæ & ludibrio patuit:& qui olim cum aliis gentibus pro sola gloria certabant, modo saluti suę vix satis consulere poterant,nam quæcunque gentes aut minuendæ domo multitudinis causa, aut amore exercendæ suæ feritatis a patria sua exulabant,Romanum imperium lacessabant,& de eius latissimo corpore velut partes quasdam sibi excidebant & in eis sibi regnandi locum statuebant.

De Regno Persarum. *Cap.* II.

ITem Sigibertus.Porrò regni Persarum origininem altius repetere modo non videtur vtile, quia quæ huius regni fuerit antiquitas,quanta sest & quam potens huius antiquitatis nobilitas, satis recolet lector per antiquorum historias.Hoc tantum notabo , quia sæpe victoria abusi de Romanis.Nunc autem recenter cæso Iuliano & exercitu Romanorum profugato & finibus suis Romano imperio mutilato,& sic pro suo libitu pacis fœdere in 29. annos composito fælicitatem suam non temperanter ferebant,& Sapore Rege eorum insolentius agente Christianis & Romanis omnimodis infestigrant.Hic Sapor qui diu iam ante imperat ab anno primo Gratiani imperauit annis.28.post hunc Sidigerdis 3 . Gauraranes filius eius 38. Post hunc Cluades annis 41. Rabades 16. Cosdroe 37.Hormisda 17. Hunc filius eius Cosdroe occidit , & regnauit 38. annis hunc quoq; filius eius Sirois peremit & anno 1. regnauit.Post hunc Hormisda anno 1· Tunc Saraceni qui hactenus fuerunt super Persarum regno eos bello victos versa vice sub suo redegerunt dominio.s.anno Heraclij 20. secundum chronica ex tunc ergo pro Regno Persarum titulatur Regnum Saracenorum, quorum Ammiras.s.Muhammad mortuo Ebubeher principatus est anni . 3.Post quem Haumar 12. Quem Persa quidam se velle adorare simulans,infixo in ventre eius gladio peremit eũ. Cui substitutus Hocmen princ patus est annis 10. hoc quoq; perempto Muhainas ex Amiro Amiras factus principatur annis 25. Post quem Gizith filius eis annis 3. Marhuan 1.Abdala Hadimelech. 22.Vlid. 7. Zuleunem 3. Haumar 2.Gizid. 3. huic Iudæus quidam maleficus promittens eum 40. annis principaturum sua fit vt in toto regno suo Dei sanctorum imagines deponi ediceret. Qui spe diu regnandi seductus,edictum quidem proponit, ipse tamen mox obiit.Post quem Eluelid principatur Saracenis annis. 20. Gizid. 1. Muraha. 6. Quo perempto Muhamad 5. Habdallas 19.Madi 9 Moyses 2. Aaron frater eius 12. Muhamad 5.Qui fratre suo Habdalle congressus & ab eo superatus eum sibi conregnare inuitus passus est,& hoc bello Regnum Saracenorum per aliquot annos diuisum est,ibiq; deficit eius historia.s.sub anno domini. 821. post annos 616.

De Origine Regni Francorum. *Cap.* III.

ORiginem autem Regni Francorum hanc esse notificemus , ex relatu fideli maiorum . Post illud famosum & cunctis sæculis & gentibus notum, Troianæ ciuitatis excidium, victoribus Græcis cædentes reliquiæ Troianorum , pars eorũ cũ Aenea ad fundandum Romanum imperium , ad Italiam perrexit pars vna scilicet 12. millia duce Antenore, in finitimas Pannonię partes secus Meotidas paludes perueniũt, ibique ciuitatem ædificauerunt , quam ob sui memoriam Sicambriam vocauerunt, in qua multis annis habitauerunt, & in magnam gentem coaluerunt , & crebris incursibus Romanum solum incessentes vsque ad Gallias ferocitatis suæ vestigia dilatauerunt, hos adeo Romanis infestos constans Cæsar filius magni Constantini bello oppressit,

pressit, & tandem Romano imperio subiectos aliquantulum a sua ferocitate mansuefieri coegit. Post aliquot annos rebellantibus Alanis contra Valentinianum Imperatorem, cum eos non posset Imperator debellare penitus, eo quod eos intransibiles Meotide paludes tutarentur: proposuit Valentinianus quod si qua gens has paludes intrare & rebelles Alanos posset conterere, 10. annis eos a tributis liberos redderet, hac pactione Troiani illecti, & fortitudine & prudentia confisi, duce Priamo Meotidas paludes Romanis inuias ingressi, Alanorum gentem exterminauerunt, & ita Valentiniano satisfecerunt, Valentinianus eorum virtute delectatus, eos qui prius vocati erant Troiani, deinde Anthenoridæ. Post etiam Sicambros Francos accita lingua appellauit quod in latina lingua interpretatur feroces. Alij dicunt Francos denominatos a quodam eorum Rege Fracone. Sed vnde cumq; denominati sunt, quantum altius colligere potuerunt historiographi. Priamus ille regnabat super eos tempore Valentiniani, non vtiq; Priamus ille magnus Rex Troiæ, sed alius qui ab Hectore illius filio, per Fraconem filium Hectoris in cronica Francorum legitur descendisse. De his autem plenius require superius.

De Cathalogo Regum in Francis. *Cap. IIII.*

PRimo igitur anno Gratiani & Valentiniani imperatorū, qui fuit ab incarnatione Domini 381. Primus regnauit super Fraccos Priamus annis 5. Secundus filius eius Marcomirus annis 31. Tertius Pharamundus 11. Quartus Clodius filius eius Rex crinitus 18. Quintus Merouenus 10. Sextus Hildericus annis 26. Septimus Clodouæus 30. hic a sancto Remigio baptizatur. Octau⁹ Lotharius I. Nonus Childericus 23. Decimus Lotharius 44. Vndecimus Dagobertus 14. Duodecimus Clodomeus 17. Tredecimus Lotharius 4. Decimusquartus Theodricus frater eius in regnū sublimatur, sed a Francis repudiatus tonsoratur, & Parisius in cenobio sancti Dyonisij relegatur & regnauit. Decimusquintus Hildericus frater eius annis 12. Decimussextus Theodricus in regnū restitutus annis 14. Decimusseptimus Clodouæus 4. Decimusoctau⁹ Hildebertus 18. Decimusnonus Clodouęus 4. Vicesimus Lotharius 2. Vicesimusprimus Thilpericus 5. Vicesimussecundus Theodricus 15. Vicesimustertius Hildricus 9. hic in Monachum tonsuratur. Pipinus autem princeps auctoritate apostolica & Francorum electione in regem vngitur, & consecratur a sancto Bonifatio Maguntiæ Episcopo, a Stephano quoq; Papa, eius generatio per filios suos Carlomannum & Karolum in hæreditate regalis successionis benedicitur, & omnis alienigena ab eius inuasione Apostolico anathemate interdicitur, hic ergo 24. regnauit annis 18 Vicesimusquintus karolus filius eius, qui dicitur magnus annis 44 quorum 33. tantum super Fracos compartito regno cum Carolo manno, fratre suo. Deinde Romani ab imperatore Constantinopolitano descifcentes. Carolo regi Imperatorias laudes acclamant, eumq; per manum Leonis Papę coronant, & Augustum appellāt: & extunc imperauit Romanis, Simul & Francis annis 13. Deinde Ludouicus filius eius 27. Deinde Lotharius filius Ludouici vsurpat sibi imperium, sed fratribus eius hoc grauiter accipientibus, & contra eum insurgentibus 4. anno imperii eius conuenerunt, & pacificati sunt diuiso imperio, regnauitq; Ludouicus in Germania, karolus in Francia annis 24. & is fuit 28. Vicesimusnonus Ludouicus balbus 2. Tricesimus Ludouicus & Carlomannus fratres 5. Tricesimusprimus karolus imperator a Francis in auxilium sibi contra incursum Normandorum inuitatus regnauit in Francia annis 5. Tricesimussecundus Odo filius Roberti ducis 9. Tricesimustertius karolus filius Ludouici Balbi 17. qui exul & martyr mortuus est. Tricesimusquartus Rodulphus annis 2. Tricesimusquintus Ludouicus 27. Tricesimussextus Lotharius 31. Tricesimusseptimus Ludouicus filius eius anno 1. quo mortuo Francis regnum transferre volentibus, ad karolum ducem fratrem Lotharii Regis, dum ille rem ad consilium differt, Regnum vsurpat Hugo, qui dictus est Caper Marescallus Franciæ, filius Hugonis magni ex Hauuidæ sorore primi Othonis imperatoris, sicq; defecerūt Reges de stirpe Caroli, anno domini 987. Regnauit ergo 38. Hugo Caper annis 9. Tricesimusnonus Robertus filius eius 34. Post quē 40. Henricus filius eius 30. Post quem 41. Philippus filius eius. Post quē 42. Ludouicus Crossus filius eius 38. Huius filius Philippus nuper in regem inunctus adhuc puer, dum in ciuitate Parisius equo vehebatur iuxta Ecclesiam sancti Geruasij, Porcus equi pedibus se forte submittens, equū super ipsum præcipitem dedit, & de eius subita ac miseranda morte Francis luctum induxit. Regnauitq; 43. Ludouicus eiusdem Ludouici filius annis 40. Post hunc 44. filius eius Philippus 44. Quadagesimusquintus filius eius Ludouicus 3. Quadragesimussextus filius eius Ludouicus, qui adhuc regnat.

De Bruto Rege, a quo Britannia dicta est. *Cap. V.*

NArrat antiquorum Brittannorū historia, quod Ascanius Aeneę Troiani filius, de filio suo Siluio nepo. em habuit nomine Brutum, hic Matrem suam nascendo, patrem vero in venando casu interfecit. Cuius paricidii causa tam eum exosum parentibus suis reddidit, vt de Italia pulsus in Græciam fugeret: vbi exul cū esset, tanta cæpit probitate pollere, vt confluentibus ad eum Troianis, qui ibi captiui habebātur, ducatum eorum sortiretur. Quorum fretus multitudine & animat⁹ consilio, petiit a Prandraso rege Græcorum libertatem eundi ad alias nationes. Rex autem ira permotus bello eos cōterere voluit, sed nequaquam potuit. Nam victoria Bruto adeo prospera prouenit, vt plurimos de exercitu regis perimeret, ipsumq; ex improuiso caperet. Regi autem mortē minatus, nisi rogatis annueret: exegit autem ab eo filiam suam in coniugium auri & argenti copiam multam, naues, frumentum, cæteraq; marino itineri necessaria. Quæsitis igitur ex Regis imperio plusquam trecentis nauibus, & omni genere farris oneratis. Troianis auro & argento plurimo ditatis, Brutus filiam Regis accepit, & salutato Rege equoreum iter aggressus est. Transierunt autem Affricā & Mauritaniam, venerūtq; ad littora Tyrreni maris, vbi quatuor generationes gentis suæ exules inuenerunt cum duce eorum Corineo. Quibus secum assumptis, direxerūt iter ad fines Aquitaniæ: ibi eis exortum est cum Gallis grauissimum prælium, quib. eo tempore decem Reges præsidebant, in quo congressu apparuit miranda fortitudo Corinei ducis, qui tam valide percussit consulem vnum in summo capite, vt eum dissecaret in duas partes toto corpore diuiso. Nepos autem Bruti Turnus, & ipse fortissimus miles: qui solo gladio suo 900. viros ibi peremit, hostium gladiis occisus est, deditq; nomen Turoni ciuitati, quia in loco illo sepult⁹ fuit. Finito illo certamine, vbi ex vtraq; parte multi sunt interfecti: Brutus cum suis ad naues redijt, cæptumq; iter aggress⁹, tandem ad insulam destinatam peruenit. Erat aūt nomen illius Insulæ Albion & a solis Oigantib. inhabitabatur, cum quibus certamen per sæpe habuerunt. Brutus vero de suo nomine insulam appellauit Britanniam, hominesq; suos Britones vel Britannos. Dux autem Corineus terram quæ sorti suę cesserat, Corineam vocauit, quæ modo Cornubia, vel a cornu Britanniæ, vel per corruptionem prædicti nominis appellauit.

De Successoribus Bruti & qualiter Saxones Angliam obtinuerunt. *Cap. VI.*

POrrò exactis 24. annis ex quo insulam ingressi sunt, mortuus est Brutus relictis tribus filiis regni sui hæredibus. Qui sepulto patre, distribuerunt inter se regnum Patris singuli partem suam de nomine proprio appellantes. Primus cui nomen erat Lotrinus mediam partem Insulæ possedit, quæ postmodum Leogna est appellata. Secundus qui Camber dicebatur, accepit partem illam, quę Cambria dicta est, & modo Gualia vocatur. Tertius cui nomen Albanactus, possedit terram quæ nunc Scotia dicitur, eiq; nomen indidit de nomine suo Albaniam. Regnauit autem Lotrinus 10. annis & mortuus est. Et ita vsq; ad Iulium Cæsarem Britanni libera dignitate regnauerunt, sub cuius Imperio Romanis Tributarii facti sunt. Porrò tempore Marci Antonii veri instantia Lucii Britanniarum Regis, per legatos Eleutherii Papæ, mysteria christianitatis susceperunt, in qua aliqui eorum vbiq; ad martyrii coronam prouecti sunt. Orta enim persecutione sub Diocletiano Cæsare, licet fides in pluribus defecerit, in aliis tamen frangi nec morte potuit. Sed postquam Maximus Tyrannus insulam Britanniæ militum præsidio euacuauit, & irruerūt Picti, cæteræq; Barbaræ nationes cū eis, populūq; imbellem & terram totam, cæde & præda vastare cæperunt. Accessit huic malo & aliud, quod Rex Vertigirnus ad tutamen sui hostiumq; expugnationem inuitauit gentem Saxonum adhuc paganorū. Nam cū aliquamdiu strenue ac fortiter eos tutati fuissent, dominandi cupiditate illecti, dignitates ciuium a rege petierūt, vt & non iam opere ferre ciuibus, sed potius Tyrannidem exercere in eos liberius possent. Quod Britannii præcauentes expulerunt eos, sed illi repulsi multiplicius redierunt pacē que simulantes pene vniuersos principes eorum fraudulenter occiderunt: præualentes igitur ad tempus, ciuitates & castella occupauerūt, donec surgeret rex Aurelius Ambrosius, qui eorū ducē interfecit, ciuitates eis abstulit, & reliquas eorū effugauit. Post quē surrexit Vterpendragon Aurelii frater, qui genuit Arturum Regē, inuictum atq; magnificū. Post ho. sex reges de gente eorū regnauerunt, & tunc præualentib. anglis Auxilio Affricanorū aliarūq; gentium. Britones Monarchiam Insulæ & dyadema regni amiserunt: & alii quidem in minorem Britanniam, vbi eorum & genus & nomē permanet, alii vero in Galliam trāsfugerunt, cum redirēt regnū obtinuerūt. Sed nō multo post vrgente eos diuina vltione, per famē & mortalitatē, insulā aliegenis gentibus inuaden-

dam reliquerunt,& ab illo tempore Saxones.i.Angli Angliam de nomine eorum nuncupatam sub dominio suo tenuerunt.

De Cathalogo Regni Britanniæ. Cap. VII.

PRimo igitur anno Gratiani & deinceps regnauit apud Britannos Maximus annis 33. Extunc Britannorum vires nimijs hostium irruptionibus attenuati sunt,& quia a Romanis vndiq; bello laborantibus nihil subsidii habere poterant, subtrahunt se ab eorum dominatione. Inito autem consilio direxerunt Londoniensẽ Archiepiscopum ad Regem minoris Britanniæ Aldroenum, vt eis succurreret. At ille tradidit eis fratrem suum Constantinum, cum armata militum manu. Sicq; Constantinus erectus est in Regem: regnauitq; 10. annis, habuit aũt tres filios Constantẽ qui Monachus factus est, Aureliũ, Ambrosium, & Vterpẽdragon. Itaq; post alios 23. annos ponũt quidam Anglos venisse in Britanniam. 1. anno 847.& Ambrosium Aurelium hinc regnare cepisse. Sed verius videtur eos multo ante venisse quàm regnarent. Deniq; post annos 45. ab anno prenotato ponunt initium Regni Anglorum. Nã in hac re multum dissonant historiæ. Itaq; Britanni non valentes amplius ferre virtutem Anglorum, vt dicti concessere in ius & nomen eorum,& primus de gente Anglorum Cili & secundus Celi, alter alteri mortuo succedendo regnauerunt apud eos per annos. 70. Post hos tertius regnauit Edilbertus annis 55. Post hunc Caldbaldus filius eius 24. cuius filius Carusbertus anno Domini 640. regnauit annis 25. hic in Anglia primus Idola destruxit,& fidem Christi dilatauit: post hunc filius eius, Egbertus annis 8. Post hunc frater eius Lother 12. Edrith. 2. Quo mortuo externi gentium Reges Regnum Angliæ discendunt annis 4. Post vuycrec filius Egberti Anglos ab illorum oppressione liberat,& super eos regnat annis 36. post hunc filius eius Edilbertus annis. 8. s. vsq; ad annũ domini 735. Abhinc autem regnum Anglorum annotare supersedeo, quia maiorum historias quas sequar non habeo.

De Origine regni Vuandalorum. Cap. VIII.

VVandali quoq; de Scythia oriundi, a Gothis victi alienas terras inuadere cæperunt qui suas retinere non potuerunt, hos circa Danubium commorantes, rursumq; post multum tempus Giberith Gothorum Rex bello victos inde exturbauit,& ad hoc per pulit vt quas quoquomodo habere videbantur relictis sedibus Romano imperio se subderent, a Constantino magno locum habitãdi sibi dari suppliciter peterent. Quod & impetrauere & Panonias ab eo sibi delegatas, per 60. annos pacifice inhabitauerunt. Vnde anno Archadii 13.& Honorii euocati, instinctu Stiliconis rebellionem contra rempublicam meditantis, infuderũt se per Gallias iunctis secum Alanis, easq; aliquandiu miserrime dilacerauerũt. Ex inde eos expellebant Gothi non quidem prospicientes Galliarum quieti, sed vacuæ facientes patriam suæ rapacitati, vuandali Hispanias aggressi, nunc Hispanias, nunc Gallias multo tempore depopulati sunt. Sed nec ibi a Gothis tuti esse potuerunt, quippe quia Gothi nimis Italiam inquietabant. Honorius deliberato cũ suis consilio, Hispanias & Gallias, quas sibi a Vuandalis & aliis gẽtibus præreptas dolebat, Gothis rata confirmatione donauit. Cum ergo Gothi a finibus sibi deputatis Vuandalos aliosq; hostes effugare maturarent,& Vuandali vndiq; conclusi, timore Gothorum æstuarent, populi peccatis facientibus, inopina & grata occurrit eis felicitatis opportunitas. Nam inter Bonifacium & Echium Romanos duces, per inuidiam orta simultate Bonefacius factus inferior, cum dolorem suæ iniuriæ nollet vlcisci nisi damno & periculo Reipublicę ad Hispanias transiuit,& vuandalos ad occupandã Libiam & Affricam inuitauit. Quo cũ peruolassent, ibi regnũ suũ multo tempore confirmauerunt & diuina & humana fine aliquo respectu humanitatis vel diuinitatis perturbauerunt.

De Cathalogo regum Vuandalorum. Cap. IX.

PRimo igitur anno Gratiani & deinceps regnauit sup eos Modigisilus annis 30. Post hunc filius eius Gundericus in Hispaniis annis 16. hic capta Hispali cum impie elatus, manus in Ecclesiam ipsius ciuitatis extendisset, mox Dei iudicio a Dæmone correptus interiit. Cui Gensericus frater in regno succedens, regnauit annis 48. hic vt fertur de fide catholica in Arrianam sectam apostatauit, hic successione regnandi inter filios suos ordinata, vt fratri morienti frater superstes, sine controuersia filiorum succederet, moritur. Cui succedẽs Honoricus filius eius regnauit annis 8. Hic in Ecclesiam Dei grauiter efferatus, tandem iudicio Dei percussus scantes vermibus miserabiliter expirauit. Post quem Gunchamundus 9. annis regnauit. Post quem Trasamundus frater eius 26. Hic Hildericum filium suum ex Eudoxia filia Valẽtiniani Imperatoris a Genserico captiuata astringit sacramento, ne catholicis in regno suo consuleret. Qui patre mortuo antequam regnum susciperet, omnes catholicos ab exiliis iussit reuocari, & Episcopis Ecclesias reformari, sicque suscepto regno regnauit annis 18. euolutis 74. Annis ex quo Gensericus Auus eius statum eius in Affrica prophanauit, hunc Gliemer perimens annis 5. post eum regnauit. Qui tantæ crudelitatis fuit vt nec Parentibus parceret. Tandẽ Bilisarius Patricius a Iustiniano Imperatore ex iussu Dei ad Affricam liberandam de manu Vuandalorum missus, noctu cum plaustris rusticorum vrbem introeuntibus ingressus Carthaginem cæpit pecunias infinitas recepit, Gilimerem ex fuga post deditionem reductum Imperatori Constantinopolim duxit. Sic Vãdalorum regnũ destructum est. Sic tandem illa Vandalica rabies cum ipso nomine funditus extincta est.

De regno Vinilorum siue Longobardorum. Cap. X.

VInilorum qui postea patria lingua Longobardi a longis barbis vocati sunt, certam quidem originem legimus, sed certum originis eorum tempus non inuenimus. Nam Reges regnasse super eos legimus, quorum etiam nomina didicimus: sed annos regni eorum per tempora distinctos non inuenimus. Hi in Scandiuania Scithiæ insula degentes, cum ita multiplicati essent, vt eos terra sua capere non posset, egressione tertiæ partis minuere multitudinem consilium habuerunt,& qui nam exire deberent missa forte quæsierunt. Ergo tertia Pars Vinitorum prout eos missa sors elegerat, ducibus Agion & Ibor, de sancta diuania insula egressi, de loco in locum ibant incerti & vagabundi, & a multis bellis sæpe impetiti viriliter: quia pro anima res erat illis, salutem & libertatem suam defendebant. Porrò Agion & Ibor mortuis, regnauit primus super eos Agelmundus 33. annis. Qui dum ageret se iusto, securius a Bulgaribus cum multis suorum est extinctus. Lamissio regnauit secũdus sic dictus, eo q a lama.i. voragine fuit extractus Lechu tertius Ildeoch 4. & c. Actor. Horum & cæterorum qui sequuntur lineam & numerum annorum regni, require infra li. 20. capitulo 113. s. sub temporibus Zenonis imperatoris, ex illo enim loco incipit Sigibertus lineam eorum prosequi.

De Origine Regni Gothorum. Cap. XI.

SIgibertus. Ad Gothorum qui apud antiquos Gethę dicti sunt, & postea diuisi duo ex se regna.i. Ostrogothorũ & Visigothorum fecerunt, talem originem fuisse cognouimus ex historijs Iordanis. Isti Scandiuaniã Scythiæ insulã primo incoluerunt. Cuius possessione non contenti, cum Rege eorum Herith inde exierunt, & vicinas Scythiæ insulas & terras peragrantes, vicinas gentes bellis lacessebant,& Tenose nonfinis sui finitimas gentes sibi subigebant. Post sub Silemere quinto Rege suo ad vlteriora Scythię progressi ad citeriores vsque ripas Danubii, terras Traciæ Daciæque diu longe lateq; sunt peruagati, ibi per multa tempora, immo per multa sæcula in gentem magnam coaluerunt, et multas gentes victoriis suis applicantes nomen et fortitudinem suam amplificauerunt, viribus in gentem magnam coaluerunt, et multas gentes ingenio callentes, philosophiæ quoq; studijs eruditi, natiuam Barbariam exeuntes, humanitate et honestate aliis Barbarici gẽtibus præeminebant. Tempore autem Decii Imperatoris transito Danubio, cum Guina Rege suo grauiter incubabant Romano imperio qui a Decio impetiti bello, exercitu Romano protrito ipsum Decium peremerunt cum filio Decio: hac felicitate elati et sæpe postea in congressu Romanis ducibus superiores effecti toti vrbi Romano erant terrori. Isti adhuc tran Danubium constituti tempore Valentis Imperatoris, cæperunt ciuili bello inter se collidi, & Alaricus Dux vnius partis cum præualuisset Frigiterno duci alterius partis Frigiternus a Valente auxilium petit, christianum se fieri promittit, valens auxilium mittit, eosque in sectam Arrianorum Arrianus ipse induci fecit.

De Diuisione eorum in duo regna, Visigothorum & Ostrogothorum. Cap. XII.

ANno 13. Valentis, Humni qui etiam ipsi in Scythia potenter debacchabantur, atq; ferociter nacti opportunitatem ex intestina Gothorum simultate fines eorum ex improuiso inuadunt, eosq; bello initos aut sibi subiugant, aut captiuitate excruciant, aut patria eliminãt. Ita Gothi qui multas gentes subdiderant suo seruitio, Hũnorũ subduntur Dñio: et minis eorũ potẽtiã adaugẽt, dum oẽs qui Gothis seruiebant, per Gothos Hũnorũ parẽt princi patui taliter hũni ẽt oĩ pene Scythia principatu et fortitudine cunctis præeminebant. Gothi initi partim se Danubio transito ingesserũt finibus Romani imperii, et a Valente petierunt terram ad inhabitandum sibi dari. Qua re impetrata: cum aliquandiu se continuissent, ab omni armorum insolentia, tandem Romanorum auaritia coacti, et rei familiaris inopia in ipso imperii sui sinu gra uia cõcitauerũt plia. Quib. Valẽs Imperator occurrẽs bello, victꝰ ab eis et igni cremat, iusto Dei iudicio Reipublicæ nimiũ intulit incõmoditatẽ, hostib. vero auxit elationẽ. Hi ergo Hothi qui Romano imperio incubabãt, Visigothos.i. se occidẽtales Gothos nominabant

minabant,& per multos annos occidentales Romanorum fines vsq; ad ipsas vlteriores Hispania infestabant, vbi etiam postmodum in regnum conualuerunt Porrò Gothi qui in patrio solo trās Danubiū, sub Hūnorū dominio remanere passi sunt, regulos quidem suæ gentis habuerunt, & se Ostrogothos.i.orietales Gothos appellauerunt, qui & ipsi postea per Theodoricum Regem suum a Zenone Imperatore Italię regnum dominio acceptum, per multos annos tenuerunt. Ita Gothi quasi duobus capitis sui cornibus, Orientem & Occidentem ventilantes acerrime, duo ex se regna creauere. s. Visigothorum in Hispania, & Ostrogothorum in Italia.

De Cathaloge regni Vuisigothorum. Cap. XIII.

IGitur a primo anno Gratiani & deinceps regnauit super Visigothos Frigiternus annis 3. Post hunc Athanaritus anno vno, qui confederatus Theodosio, & ab eo Constantinopolim inuitatus, mox 15. die quo venerat ibi obiit. Extunc igitur Visigothi sine Rege sub Theodosio Imperatore fuerunt annis 14. Post hoc visigothi rupto cum romanis fœdere, Alaricum super se Regem creant, qui regnauit annis 15. Post hunc Athaulphus 3. quo a suis perempto Sigeritus anno vno. Eo itidem a Visigothis perempto, regnauit in Sicilia annis 12. Post hunc Theodericus 14. Post quē Thurismondus filius eius 3. Eo a fratribus suis Frederico & Theuderico iugulatus, Theodericus frater eius in regnum ei succedens, regnauit annis 13. Sed & hæc a fratribus suis iugulato, Heoricus regnauit annis 19. Post hunc filius eius Alaricus. 21. Hunc tandē Clodouæus Rex Franciæ, signis diuini auxilii animatus, in bello congreditur, eoq; perempto, quicquid Galliarum Visi gothi possidebant, ad partes Francorum transtulit. Amalliricus autem fugiens in Hispaniam 16. annis ibidem regnauit. Cumq; Clotildē vxorem suam indigne tractaret, eoq; Arrianæ sectæ secum inseruire vellet, a Childeberto fratre Clotildis in Hispania peremptus est, regnauitq; Cheuda post eum annis 17. Quo a suis perempto Thedegisilus annis 2. Eo quoq; inter conuiuandum a suis perempto, Agilam annis 9 Qui cum insolēter in suos ageret, Achanahildus auxiliantibus sibi Romanis eo perempto regnauit annis 22. Quo mortuo Leuuigildus cum fratre suo Lenna, & post solus regnat annis 46. Post hunc Recharedus filius eius 15. Bethericus 7. Sycebodus 29 Siutilaria. 2. Quo ob crudelitatem suā a Visigothis reprobato, Fisenandis 20. Chinthilan 16. Tholgan filius eius adhuc puer 4. Quo propter pueritiæ leuitatem reprobato: & in clericum tonsorato, Chintasindus 17. Post hunc filius eius flauius, cui annotantur anni 19. Tandem Saraceni ex Aphrica in Hispaniam transfretant: eamq; sibi vendicant. Ita regnum Visigothorum & Suenorum destructum est: & redactum sub Saracenis, annis plus minus 346. euolutis, ex quo ex Scythia expulsi sunt ab Hūnis exquo vero cedentibus Vuandalis, & deuictis Sueuis, cæperunt regnare ib Hispaniis annis circiter 256. euolutis. Regnum vero tertiæ partis Hispaniarum, quod dicitur Gallicienfium: quod nec tunc Visigothi, nec postea Saraceni, potuerunt subigere, adhuc viget incolume, & Deo protegente fide manet inexpugnabile, finitum est autā Regnum præfatum anno dñi 720.

De Ortu Regni Hunnorum. Cap. XV.

POrrò apud Ostrogothos regnauit Vuinitarius ab anno primo Gratiani, & deinceps annis sex quem Balamber Rex Hūnorū in bello peremit, & post eum regnauit, Hunimundus annis 2. Horismud. 2. Post quem Ostrogothi sine Rege fuerunt annis 40. post hoc Vualamer regnum suscipiens regnauit annis 31. Quo in bello perempto, Theudemer frater eius annis 11. Theodericus hui⁹ filius ei succeslit, cui annotantur anni 19. Theodericus autem Odoachro Rege Italiæ: quem in fide susceperat perempto, Italia potitus est, ibiq; regnauit annis 22. Hic Boetium exilio fatigatum tandem peremit. Symachum quoq; patricium et consulem interfecit. Sed & Ioannes Papa ab eo in carcere cruciatus fame defecit. Post dies autem 9. Theodericus subito defunctus, a quodā sancto Heremita visus est nudus & discalceatus, a Ioanne Papa & Sumaco patricio in olla Vulcani esse detrusus. Athalaricus Theoderici ex filia Nepos, in regno Italiæ & Ostrogothorum succedens regnat annis 8. post quem Theodatus ab Amalsyunda Matre Athalarici ascitus in regnum, regnat cum ea annis duob., post hanc solus.i. Eldepadus.i. Exarius.i. Thotila 10. Theias 2. in quo regnum finitur.

De Cathalogo Regum Ostrogothorum Cap. XIIII.

DE Regno Hūnorum ꝙ in omni pene Scythia tenebat principatum, ipsa gentis barbaries me silere faceret, nisi illud famosum Galliarum & Italiæ excidium me loqui cogeret, quādo per Attilam eorum Regem iudicium Dei se longe lateq; effudit, quē quasi gladium limatum & exacutū de vagina suæ indignationis super peccatrices gētes Deus distrinxit. De eorū ergo origine, quæ in antiquorum legūtur historijs, aperiam paucis. Simililter Gethārum Rex Gagerici magni filius post regressum Scanthiæ insulæ, iam quinto loco tenens principatum Getharum, cum terras Scythiæ cum sua gente introiuit, repperit in populo suo quasdam magnas mulieres, quas gethico sermone alirumnas dicunt, easq; habens suspectas de medio sui perturbat, longeq; ab exercitu suo fugatas, in solitudine coegit errare. Quas siluestres homines quos nonnulli Faunos ficarios vocant, per desertum vagantes dum vidissent, & eorum complexibus se in cohitum miscuissent, genus hoc ferocissimum ediderunt. Quod fuit primum inter Meothidas Paludes minutum tritum atq; exile quasi hominum genus, nec alia voce notū, nisi ꝙ humani sermonis imaginē assignabat. Et quos bello forsitam minime superabant, & vultus sui pauore nimium pauorem ingerentes terribilitate fugabant, eo ꝙ erat eis species pauendæ nigredinis, & velut quædā si dici phas est, deformis, ora non facies habens, quia magis puncta q̄ lumina. Quorum animi fiduciā toruus prodidit aspectus, qui ēt in pignora sua primo die nata desæuiunt. Nā marib. ferro genas secāt: vt anteq̄ lactis nutrimēta percipiāt, vulneris cogātur subire tolerātiā. Hinc imberbes senescūt, & sine venustate eflebi sunt: quia facies ferro sulcata, tēpestiuā pilorū gratiā cicatrice absumit, exigui quidē formę, sed argu ti motibus expeti, & ad equitādū prōptissimi scapulis latis, & ad arcus sagitasq; parati, ceruicibus firmi, & superbia super erecti. Tali ergo stirpe pro creati, Hunni cunctis vicinis gentibus etiam horrori & formidini.

De Victoria eorum ex Gothis, & de Regibus eorum. C. XVI.

EOrum potentiam auxit victoria de Gothis manentibus trans ripas Meothidis Paludis, qui in Scythia pollebant gloria singularis potentiæ & fortitudinis. Quam victoriam hoc modo Hūni adepti sunt venatores Hūnorū sequentes vestigia Ceruæ, Meothidas Paludes transeuntes, quas, imperuias hactenus esse putabāt, Scithicā regionē diligenter explorant, exploratā omnia hæc nunciant, ad transeundum eos animant. Horum ducatu paludibus trāsitis velut quædam turbo, subito incubuerunt gentibus Scythicis, easq; omnes subiugauerunt sibi, ipsosq; Gothos cæteris imperantes, aut præeminentes expulere sedibus suis, hoc felicitatis successu Hūni inter cæteras Scythiæ gentes elati, post victoriam de gothis per annos fere 80. laborauerunt ad concussionē & ruinam mūdi. Ab hac eorum victoria vsq; ad mortē Attilæ, regnum eorū in hoc opere annotabimus. A primo igitur anno Gratiani regnauerūt super eos Balamber & Mundzuch pater Attilæ, Octar & Rugulam fratres eius Bleda & Attilla frater eius vsq; ad mortem Marciani Imperatoris annis plus minus 80. Cui s. Marciano Imperatori, apparens dominus in somnis, arcum Attilæ fractum esse ostēdit, nec id vanum fuit. Eadem quippe nocte Attila in nuptiis crapulatus, erumpente per apoplexiam sanguine de naribus in lecto est effocatus. Cui filius eius Hernac successit, & annumerantur ei anni sex, extunc regno Hūnorum diminuto, tum ex gentium subiectarum dissensione, tum ex pugnandi infelicitate, regnauerunt quidem, sed non in priori fortitudine, donec longo post tempore a Karolo magno victi, cū ipso suo nomine disperiere. His ab hinc filii Attilæ, & post eos Zeliobes regnauerunt annis 19. extunc regni Hūnorum annotatio cessat, quia oēs gentis illius reges kagam notati leguntur, & nulla distinguendi proprietas inuenitur. Præter has et aliæ gentes fuerunt: quæ Romanum imperium dilacerauerunt.i. Gepides, Curti, Alani, Bulgares, et aliæ plures: quæ oēs ab Aquilonis plaga exierunt, vt super hoc fortasse videatur dictum per prophetā, ab Aquilone pandetur malum super vniuersā terrā.

De initio Regni Gratiani & viris illustribus huius temporis. Cap. XVII.

ANno itaq; Gratiani primo ab incarnatione Dñi 371. ab initio vero mundi 4044. Theodosius ab eo magister militum ordinatus incredibili celeritate et mira fælicitate, deuictis multis Barbaris gentib. lassam rempublicam in orientis partibus reparauit. Maximus a Roma deductus in Britanniā Regis Octauij filiam in coniugium accepit, regniq; diademate pro eo insignitus est, quia hæredē masculum non habebat. Nec multo post idem Maximus in Britannia per tyrannidem inuasit proiectos, et Scothos Britanniā incursantes superauit. Clarebāt eo tēpore Damasus Romæ 13. papatus annū agēs. Didimus Alexādrin⁹ quia vero, Vuel.in ætatis anno lumine ceptus, q̄uis esset elemētorū ignarus, tñ in litterarū sciētia ēt Philosophus mirabilis. Hieronymus totus diuinæ scripturæ incubēs, Basilius quoq; Cæsariēsis, Gregorius Nicenus, Gregorius Naziāzenus, Martinus Thuronēsis Episcopus. Ambrosius Mediolanensis, Rufinus Aquileiensis præsbyter, Milecius Anthiochen Episcopus, p hoc clarior ꝙ Thodosi in somnis puidit, se ab eo indui clamyde imperiali et diademate coronari In Aegypto Pacomius abbas. Actor. De Damaso Papa et Didimo, Basylioque et vtroq; Gregorio iam supradiximus, nunc autem de cæteris sermonem ordinemus.

De Vita & actibus sancti Hieronymi Præsbyteri, & gestis eiusdem. Cap. XVIII.

HIeronymus Eusebij filius Romæ puer baptizatus, litteris græcis & latinis & hæbraicis plenissime eruditus, Monachorum vitam & habitum diu tenuit, & semper virgo permanens, & puritatem mentis & abstinentia corporis omnibus post futuris eximia sanctitatis exempla reliquit. Annorum itaq; 39. Romanæ Ecclesiæ cardinalis præsbyter ordinatus, cum Romæ per triennium sacris litteris studuisset, tantum apud populos fauores obtinuit, vt omnium iudicio dignus summo sacerdotio esset. Sed dum quorundã monachorum & clericorum lasciuiam increparet, & illi non ferentes, ei insidias tenderent, profectus inde ad Gregorium Nazianzenum Cõstantinopolitanum Episcopum, postquam ab ipso sacras litteras plenissime didicerit, in heremum properauit, vbi quanta sustinuerit, ipse ad Eustochium de se dixit. Quadriennio huius pœnitẽtiæ sic exacto, ad oppidum Bethlehem remeauit: ibiq; in breui multos discipulos coadunans, in sancto proposito, & translatione & explanatione scripturarum 50. annis & 6. mensibus desudauit. Quadam die aduesperascente, dum de scripturis cum discipulis disputaret, subito Leo claudicans cænobium ingressus est, cuius timore dum fratres diffugerent: Hieronymus ei quasi hospiti obuiauit, & dum Leo sibi pedem ostenderet, iubens illum a fratribus ablui, inuenit ꝙ a sentibus læsus esset. Nec mora Leo conualuit, & omni feritati deposita, inter eos quasi domesticum animal habitauit. Tunc Hieronymus videns ꝙ non tam pro sanitate pedis sui quàm pro eorum vtilitate venisset, ex consilio fratrum id ei iniunxit officij, vt Asinum qui ligna de nemore deferebat, in pascuis custodiret. Inter ea Leo sic obediens, quadam die pascente Asino, somno pressus dormiuit: & ecce negociatores Asinum sine custode viderunt, & eum secum duxerunt, expergiscens Leo, socium non inuenit, & eum diu vbiq; perquirens, ad portam cænobij tristis venit & videntes fratres ꝙ tardius solito sine Asino veniret, veniens ingredi non auderet, putauerunt ꝙ fame compulsus Asinum comedisset, & nihil ei dantes, sed ad reliquum cadauerit quod comederat remittentes cum tamen hoc ambigeret, exierunt ad pascua, si forte aliquod mortis eius indicium inuenirent. Et nihil inueniẽtes reuersi: Hieronymo rem retulerunt, & monitis eius damnum patienter ferentes, & Leonem moderate tractantes, eidem officiũ ligna ferendi quod Asinus faciebat imponunt. Et hoc ipsum cum Leo libenter faceret, quadam die expleto opere ad agrum exiit: quasi socium suum adhuc quærere vellet, & ecce vidit a longe Negociatores cum onustis Camelis & præcedente Asino venientes, mos enim est illi regioni, vt quando cum Camelis longius gradiũtur præcedentem & collo funiculum gestantem Asinum subsequuntur. Cum ergo inuicem propinquarent Leo cognito Asino, cum magno rugitu super eos irruit, & omnibus fugientibus terribiliter cauda terram feriens oneratos Camelos ante se ad cellam ire coegit. Audiens hoc Hieronymus iubens summum silentium benigne fores aperi præcepit, & exoneratis camelis voluntatem Dei super hoc expectauit. Tunc Leo per monasterium vt solebat deambulans, & ad fratres singulos se prosternens: quasi de culpa tanta: quam non fecerat veniam postulabat, vnde fratres pœnitentiam agebant de culpa, quam Leoni crudeliter imposuerat. Cumq; sicut eos Hieronymus præmonuerat, venturis hospitibus necessaria præparassent, ecce hospites stare præ foribus nũciantur, qui Abbatem videre volebant: ingredientes ergo verecunde ante Hieronymum prosternuntur, vt pro culpa quam fecerant veniam mererentur. At ille eos clementer eleuans, & monens ne deinceps aliena vsurparent, præcepit vt reficerentur receptisq; Camelis abirent. Illi vero nihil comedere voluerunt, donec Hieronymo licet plurimum reluctanti darent medietatem olei quod ferebant, & deinceps a se & a suis hæredibus eandem olei mensuram annuatim dimitterent, & sic læti ad propria redierunt.

De Libris eiusdem. Cap. XIX.

ACtor Hic Hieronymus trium linguarum peritus, nouum testamentum græce fidei reddidit, & vetus iuxta veritatem hæbraicam transtulit, solus ex antiquis doctoribus omnes 16. prophetas exposuit. Quorundam etiam Græcorum doctorum opuscula in linguam nostram transtulit. Scripsit autem & ipse hæc omnia, quæ subscripta sunt, expositionis fidei suæ ad Damasum Papam tractatum. i. De symbolo niceno tractatum j. Ex regulis diffinitionum, contra hereticos tractatum. i. contra Pelagianos libros tres. Contra Iouinianum li. 2. Contra Luciferianum li. 1 Contra Heluidium de perpetua virginitate sanctæ Mariæ li. i. Contra Vigilãtium li. i. Cõtra Origenem de resurrectione carnis li. 1. Ad Auitũ præsbyterum de erroribus Origenis li. 1. Ad Pamachium & Oceanum li. 1. Contra Rufinum præsbyterum Aquileiæ li. 1. Apologeticum ad Augustinum li. 1 Exhortatorium ad Iulianum li. 1. De frugi & luxurioso ad Damasum Papam li. 1. Ad Occeanũ de hoc quod scriptum est, vnius vxoris virum li. 1. De 12. quæstionibus ad Hebidiam li. 1. De quæstionibus Symeon ad Algansiam li. 1. De corruptione 70. in psalterio ad Summam & Fretelam li. 1. De homine perfecto li. 1. De historia Ioachim & Annæ li. 1. de 15. signis iudicii tractatum vnum. De illustribus viris li. 1. De distãtia locorum li. 1. De interpretationibus hæbraicorum nominum lib. 1. De optimo genere interpretandi ad Pammachium li. 1. De studio scripturarum ad Paulinum li. 1. de quæstionibus hebraicis in Genesi li. 1. De tribus quæstionibus ad Damasum Papam li. 1. De veste sacerdotali ad Fabiolam li. 1. De 42. mansionibus filiorum Israel li. 1. De 7. gradibus Ecclesiæ ad Damasum Papam li. 1. de quæstionibus hæbraicis libri regum li. 2. De quæstionibus Paralipomenon li. 2. Breuiarii super psalterium li. 1. Commentariorum super Ecclesiasten li. 1. Super Isaiam li. 18. Super Hieremiam li. 20. Super Ezechielem li. 14. Super Danielem li. 1. Super Osee li. 3. Super Iohel li. 1. Super Amos li. 3 Super Abdiam li. 1. Super Ionam li. 1. Super Micheam li. 2. Super Naum li. 1 Super Abacuc li. 2. Super Sophoniam li. 1. Super Zachariam li. 3. Super Malachiam li. 1. Super Mattheum li. 4. Super Marcum li. 1. Super epistolam ad Ephesios li. 3. Super epistolam ad Galathas li. 3. Super epistolam ad Titũ li. 1. Super epistolam ad Philemonem li. 1. De vita clericorum ad Nepotianum li. 1. Epitaphium Nepotiani ad Heliodorum Episcopum li. 1. De instructione clerici vel monachi ad Paulinum li. 1. De vita monachi ad Rusticum li. 1. De vita clerici ad Oceanum li. 1. De virginitate seruanda ad Eustochium li. 1. Ad Demetriadem virginem li. 1. Ad Alecham de institutione Paulæ filiæ suæ li. 1. Ad Matrem & filiam in Gallia commorantes li. 1. Obiurgationis Susannæ virginis consecratæ de lapsu suo lib. 1. Ad Scibianum Diaconum lapsum li. 1. Ad Geruchiã de monogamia li. 1. Ad Furiam de viduitate seruanda lib. 1. Ad Salumiam de morte Nebridii li. 1. Ad Paulam consolatoriam super dormitione Blessillæ li. 1. Ad Pãmachium de dormitione Paulinæ li. 1. Ad Occeanum de dormitione Fabiolæ li. 1. Epitaphium sanctæ Paulæ li. 1. Ad Thirasium consolatorium super dormitione filiæ suæ lib. 1. Ad Mineruũ & Alexandrum de resurrectione carnis lib. 1. Apologeticum ad Pãmachium li. 1. Ad Heliodorum monachum de contemptu sæculi lib. 1. Ad Thesipontem lib. 1. Ad Domnionem li. 1. De tribus virtutibus tractatum vnum. De morte Oziæ & Samphiri & Calculo li. 1. Expositionis psalmi 44. Ad Principiam virginem li. 1. Epistolas breues ad diuersos 70. Sermones 10. De his omnibus quæ ad ædificationem morum vel fidei pertinent, dicta egregia, et de multis breuiter excerpta, hic consequenter inserui, ac per propria capitula distinxi.

Flores eius de vita Monachi. Cap. XX.

HIeronymus ad Rusticum. Nihil est christiano felicius cui promittuntur regna cælorum, nihil laboriosius eo, qui de vita quotidie periclitatur, nihil fortius eo qui vincit diabolum, nihil imbecillius eo, qui a carne superatur. Iudas de Apostolatus fastigio in perditionis tartarum labitur, et nec familiaritate conuiuii, nec intinctione buccellæ, nec osculi gratia frangitur, ne quasi hominem tradat, quem filium Dei nouerat. Quid Salomone sapientius? attamen infatuatur amoribus Mulierum. Hæc dicimus, vt prima te fili Rustice fronte doceamus magna cepisse, excelsa sectari, et adolescentiæ immo pubertatis incentiua calcantẽ, perfectæ quidẽ ætatis gradv scandere Sed lubricũ iter esse per qđ ingrederis, nec tm̃ sequi gloriã post victoriã, quãtũ ignominiã post ruinã. Scio me offensurũ esse ꝙplurimos, qui generalem disputationem de vitiis in suam referunt contumeliãtet dum mihi irascuntur, suã indicant conscientiam, multoq; peius de se quàm de me iudicant. Ego enim neminem nominabo, nec veteris comediæ licentia, certas personas eligam atq; perstringam: prudentis viri est dissimulare, immo, emendare quod in se intelligat, et indignari sibi, ne in admonitorẽ maledicta congerere, qui et eisdem teneatur criminibus, certe in eo melior est, quod sua mala ei non placent, audio te religiosam habere Matrem, multorum annorũ viduam, quę aluit: quæ erudiuit infantem, et post studia Galliarum misit Romam, non parcens sumptibus, et absentiam filii spe sustinẽs futurorum. Hanc tu suscipe, vt parentem, ama vt nutricem, venerare vt sanctã nec aliorũ imiteris exẽplũ, qui relinquũt suas et alienas appetunt, quorũ dedecus in propatulo est sub nominibus pietatis quærẽtiũ suspecta consortia, vidẽs nõnullos accinctis renibus, pulla tunica, barba prolixa a mulieribus non posse discedere, sub eodem manere tecto, simul inire cõuiuia, ancillas iuuenes habere in ministerio, et p̃ter vocabulũ nuptiarũ oĩa esse matrimonii. Tu vero si monachꝰ esse vis, nõ mũdi habeto curã, nõ rei familiaris, curã, cui renunciãdo hoc esse cepisti, sed aĩe tuæ. Sordes vestiũ cãdidæ mẽtis idiciũ sint, vilis tunica cõtẽptũ sæculi ꝓbet, et ita dũtaxat ne aĩ' tumeat,

ne

ne habitu sermoq; dissentiant. Balneorum fomenta nũ requiras, qui calorem corporis ieiuniorũ cupis frigore extinguere, ieiunia tibi moderata sint, ne nimia debilitent stomachũ, & maiorem refectionem poscentia, erumpant in cruditatem, quæ parens est libidinum, modicus ac tẽperatus cibus & carni & animæ vtilis est. Matrem ita vide, ne per illam alias videre cogaris, quarum vultus cor de tuo hæreant, & tacitum viuat sub pectore vulnus. Ancillas quę illi in obsequio sunt, tibi scias esse insidijs, quia quanto vilior earum conditio, tanto facilior earum ruina est. Et Iohannes Baptista sanctam Matrem habuit, Pontificisq; filius erat, & tamen nec Matris affectu, nec Patris opibus vincebatur, vt in domo parentũ, cum periculo viueret castitatis, viuebat in heremo, & oculis desiderantibus Christum, nihil aliud dignabatur aspicere, vestis aspera, zona pellicea, cibus locustæ, melq; siluestre, omniaq; virtuti & continentiæ præparata. Filij prophetarum quos Monachos in veteri testamento legimus, ædificabant sibi casulas iuxta fluenta Iordanis, & turbis vrbium derelictis, polenta & herbis agrestibus victitabãt, quamdiu in patria tua es habeto cellulam pro paradiso, varia scripturarum poma decerpe, his vtere delicijs, harum fruere complexu. Si scandalizat te oculus, pes, manus tua, proijce ea, nulli parcas, vt soli parcas animæ. Quis gloriabitur castum se habere cor, astra non sunt munda in conspectu Domini, quãto magis homines, quorum vita tentatio est? Vę nobis, qui quotiens concupiscimus totiens fornicamur, inebriatus est inquit in celo. g. m. multo amplius in terra, quæ spinas & tribulos generat. Vas electionis, in cuius ore Christus resonat, macerat corpus suum, & subijcit seruituti, & tamen cernit naturalem carnis ardorem repugnare suæ sententiæ, vt quod non vult hoc agere compellatur. Et tu te arbitraris absq; lapsu & vulnere posse transire, nisi omni custodia seruaueris cor tuum, & cum Saluatore dixeris Mater mea, & fratres mei hi sunt &c. Crudelitas ista pietas est, immo quid tam pium quàm sanctæ Matri sanctum filium custodire? Optat & illa te viuere, & nõ videre te ad tempus, vt semper cum Christo te videat. Anna Samuelem non sibi, sed tabernaculo genuit.

Idem de eodem. *Cap. XXI.*

FILII Ionadab, qui vinum & siceram nõ bibebant, qui habitabant in tentorijs, primi captiuitatem sustinuerũt, qui ab exercitu Chaldęorum vastante Iudeam, vrbes introire compulsi sunt. Videris quid alij sentiant, vnusq; enim suo sensu ducitur, mihi oppidum carcer, & solitudo Paradisus est. Quid desideramus vrbiũ frequẽtiam, qui de singularitate censemur? Moyses vt præesset populo Iudæorum. 40. annis eruditur in heremo. Si clericatus te titillat desiderium, discas quod possis docere, & rationabilẽ hostiam offeras Christo, ne Miles antequam tyro, ne Magister priusquàm sis discipulus. Nunc Monachi incunabula moresq; discutimus. Primumq; tractandum est vtrũ solus an cum alijs in monasterio viuere debeas: mihi placet, vt habeas sanctorum contubernium, nec ipse te doceas, & absq; ductore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es, statimq; tibi in partem alteram declinandum sit, & errori pateas. Non plus aut minus ambules quàm necesse est, ne currens lasseris, moranq; faciens obdormias. In solitudine cito surrepit superbia, & si parumper ieiunauerit, hominẽq; non viderit, putat se alicuius esse momenti, oblitusq; sui alienos seruos iudicat. Quod gula poposcerit porrigit manus, dormit quãtum voluerit, facit quod voluerit, nullum veretur, omnes se inferiores putat. Quid igitur solitariam vitam reprehendimus, minime quippe quam sæpe laudauimus? Sed de ludo monasteriorũ huiuscemodi volumus egredi milites, quos heremi dura rudimenta non terreant, qui specimem conuersationis suæ multo tẽpore dederint, qui omnium fuerint minimi, vt primi omniũ fierent, quos nec esuries aliquando, nec superauit saturitas, qui paupertate lætantur, quorum habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum est. Volo ergo te & propter causas quas supra exposui, non habitare cum Matre, & præcipue ne vt offerentem delicatos cibos renuẽdo contristes, aut si acceperis, oleum igni adijcias, & inter frequentiam puellarum per diem videas, quod noctibus cogites.

Adhuc de eodem. *Cap. XXII.*

NVNQVAM de manu & oculis tuis recedat liber. Corpus pariter animusq; tendatur ad Dominum. Iram vince patiẽtia. Aman scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec et mens tua varijs perturbationibus, quæ si pectori insederint dominabuntur tui, & deducent ad delictum maximum, facito aliquid operis, vt semper Diabolus inueniat te occupatum. Vel fiscellam texe iunco, vel canistrum lentis texe viminibus. Satiatur humus, areolę ęquo limite diuidantur, in quibus cum olerum iacta ta fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ, & pulcherrimorum versuum spectator assistas. Inferantur ergo fructuosæ arbores, vel gemmis, vel surculis, vt paruo post tẽpore laboris tui, dulcia poma decerpas. Apum fabricare debes aluearia, ad quas te mittunt Salomonis prouerbia, & monasteriorũ ordinem ac regiam disciplinam in paruis disce corporibus. Texãtur & lina capiendis piscibus, scribantur & libri, vt & manus operetur cibos, & anima lectione satietur. In desiderijs enim est omnis ociosus. Aegyptiorum monasteria hunc tenent morem, vt nullum absq; opere ac labore suscipiant, non tam propter victus necessaria, quàm propter animæ salutem, ne vagetur perniciosis cogitationibus mens, & instar fornicantis Hierusalem omni transeũti diuaricet pedes suos. Dum essem iuuenis, & solitudinis deserta me vallarent, incentiua vitiorum, ardoremq; naturæ ferre non poteram. Quæ cum crebris ieiunijs frangerem, mens tamen his cogitationibus æstuat. Ad quam ebdomadam cuidam fratri: qui ex hebreis crediderat, me in disciplinam dedi, vt post Quintiliani acumina, Ciceronisq; fluuios, grauitatemq; Frontonis, & lenitatem Plinii alphabetum discerem, stridentia anhelantiaq; verba meditarer. Quid ibi laboris insũpserim, qd sustinuerim difficultatis, quotiens desperauerim, quotiensq; cessauerim, & contẽtione discendi rursus incæperim, testis est conscientia, tam mea, qui passus sũ: quàm eorum qui mecum duxerunt vitam: & gratias ago Deo, q de amaro semine litterarum dulces fructus capio. Dicam & aliud quod in Aegypto viderim. Græcus adolescẽs erat in cænobio, qui nulla nulla abstinentia, nulla operis magnitudine, flammã poterat carnis extinguere. Hunc periclitantem Pater monasterij hac arte seruauit: imperat cuidam viro graui, vt iurgijs & conuiciis insectaretur hominem, & post irrogatas iniurias primus veniret ad querimonias. Vocati testes pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. Flere ille contra mendacium cæpit, nullus alius credere veritati, solus Pater defensionem suam callide opponere studuit, ne abundantiori tristitia absorberetur frater. Quid multa? Iã anno expleto interrogatus adolescens super cogitationibus pristinis, an adhuc molestiæ aliquid sustineret, pape inquit mihi viuere non licet, & fornicari libet. O si solus fuisset, quo adiutore superasset? Philosophi sæculi solent amorem veterem amore nouo quasi clauum clauo expellere. Quod & Assuero Rege septem principes facere Persarum, & Vasthi Reginæ desiderium, aliarum puellarum amore compescerent. Illi vitium vitio remediantur, nos amore virtutũ vitia superemus. Declina ait a malo, & fac bonũ, quære pacem & persequere eam. Nisi oderimus malum, bonum amare non possumus. Pax quærẽda est, vt bella fugiamus: nec sufficit eam quærere, nisi inuentam fugientemq; omni studio persequamur, quæ exuperat omnem sensum, in qua habitatio Dei est. Pulchreq; persecutio pacis dicitur, iuxta illud Apostoli. Hospitalitatem prosequẽtes, vt non leui citato sermone, & vt ita loquar, summis labiis hospites inuitemus: sed toto ardore mentis teneamus, quasi auferentes secum de lucro nostro atq; compendio.

De Eodem. *Cap. XXIIII.*

NVLLA ars absq; magistro discitur, etiam muta animalia & ferarum greges ductores sequuntur suos. In auibus principes sunt. Grues vnã sequuntur ordine litterato. Imperator vnus, iudex vnus prouinciæ. Roma vt condita est, duos fratres simul Reges habere nõ potuit, & patricidio dedicatur. In naui vnus gubernator, In domo vnus Dominus. In quouis grandi exercitu vnius signum expectatur. Per hæc omnia ad illud tendit oratio, vt doceã te, non tuo arbitrio dimittendum, sed viuere in monasterio sub vnius disciplina patris, consortioq; multorum, vt ab illo discas humilitatem, ab illo patientiam, hic te silentium, ille doceat mansuetudinem. Non facias quod vis, comedas quod iuberis. Habeas quantum acceperis, vestiaris quod acceperis, operis tui pẽsam persoluas, subiciaris cui non vis, lassus ad stratum venias, ambulansq; dormites, nec dũ expleto somno surgere compellaris, Dicas psalmum in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis, sed mentis affectus quæritur, iuxta illud. Psallite sapienter. Seruias fratribus, hospitũ laues pedes. Passus iniuriam taceas, prępositum monasterii timeas vt dominum, diligas vt parentem, credas tibi salutare quicquid ille præceperit, nec de maioris sententia iudices, cuius officium est obedire & implere quæ iussa sunt, dicente Moyse, audi Israel & tace. Tantis negociis occupatus, nullis vacabis cogitationibus, & dũ ab alio transis ad aliud, opusq; succedit operi, illud solum mente retinebis, quod agere compellaris. Vide ergo quosdam qui postquam renunciauerunt sæculo, vestimentis duntaxat & vocis promissione, non rebus, nihil de pristina conuersatione mutauerunt res familiaris magis aucta quàm imminuta, eadem ministeria seruulorum, idem apperatus conuicii. In vitro & patella fictili & auro comeditur, & inter turbas & examina ministrorum, nomen sibi vendicat solitarii. Qui vero pauperes sunt & tenui substãtiola, videnturq;

videnturq; sibi scioli, pomparum ferculis similes procedunt ad publicum, vt caninam exerceant facundiam. Alij sublatis in altum humeris, & intra se nescio quid co micantes, stupendibusq; in terram oculis, tumentia verba trutinant, vt si Præconem addideris putes incedere præfecturam. Sunt qui humore cellularum immoderatisq; ieiunijs, tædio solitudinis, ac nimia lectione, dum diebus ac noctibus auribus suis personant, vertuntur in melancoliam, & Hipocratis magis fomentis quàm nostris munitis indigent. Cæterum sub religionis titulo exercentur iniusta compendia, & honor nominis christiani fraudem magis facit q̃ patitur. Quodq; pudet dicere, sed necesse est, publice extendentes manus pannis aurum tegimus, & contra omnium opinionem plenis sacculis morimur diuites, qui quasi pauperes viximus. Tibi cum in monasterio fueris, hæc facere non licebit, & inolescente paulatim cõsuetudine, quod primum cogebaris, velle incipias, & delectabit te labor tuus, oblitusq; præteritorum semper priora sectaberis. Nequaquam consideres, quid alij mali faciant, sed quid boni tu facere debeas. Ita ergo age, & viue, vt ad altare Christi quasi de thalamo virgo procedas, & habeas deforis bonum testimonium. Feminæ quæ tuum nomen mouerint, vultum nesciant. Age quæ clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores, quia in omni conditione & gradu optimis sunt mixta pessima. Ne ad scribendum cito prosilias, & leui ducaris insania. Multo tempore disce, quod doceas.

Idem de eodem. *Cap.* *XXIIII.*

NE credas laudatoribus tuis, immo irrisoribus tuis, aurẽ ne libenter accomodes qui cũ te adulationibus fouerint, & quodammodo impotem mentis effecerint, si subito respexeris, aut ciconiarum deprehendas post te colla curuari, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protedi linguam. Nulli detrahas, nec in eo te sanctum putes, si cæteros laceres. Accusamus sæpe quod facimus, & contra nosmetipsos diserti, in nostra vitia inuehimur, muti de eloquentibus iudicantes. Testitudineo grunnius incedebat ad loquẽdum gradu, & per interualla quædam vix pauca verba carpebat, vt cum putares singultire nõ proloqui. Qui multos increpare solitus, multum in escam resolutus erat, factoq; cuneo circunsterpentium garrulorum procedat in publicum, intus Nero foris Cato. Totus ambiguus, vt ex contrarijs diuersisq; naturis vnum monstrum, nouamq; bestiam diceres esse compactã. Iuxta illud poeticum. Prima Leo, postrema Draco, mediaq; Chimera. Nũquam ergo tales videas, nec huiuscemodi hominibus appliceris, qm̃ repente veniet perditio eorum. Et ruinam vtriusq; quis nouit, tam scilicet eius qui loquitur, quàm illius qui audit loquentem. Veritas angulos non amat, nec querit susurrones. Aduersus præsbyterum accusationem cito non receperis. Non est enim facile de perfecta ætate credendum, quàm & vita præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Verũ quia homines sumus, interdum contra annorum maturitatem puerorũ vitijs labimur. Si me vis corrigi delinquentem, aperte increpa, tantum ne occulte mordeas, corripiat me iustus in misericordia. Quid.n.mihi ꝓdest si mala mea alijs referas, si me nesciente peccatis meis immo detractionibus tuis alium vulneres: & cum certatim omnibus narres, sic singulis loquaris, quasi nulli alteri dixeris, hoc est non me emendare, sed vitio tuo satisfacere. Vtinam ꝙ renunciamus sæculo voluntatis sit, non necessitatis, & paupertas habeat expetita gloriam, nõ illata cruciatum, cæterum iuxta miserias huius temporis, & vbiq; gladios sæuientes. Satis diues est, qui pane non indiget. Nimiũ potens, qui seruire nõ cogitur. Sanctus Exuperius Tolosę Episcopus Viduæ sareptenis imitator esuriens pascit alios, & ore pallente ieiunijs, fame torquetur aliena, omnemq; substantiam Christi visceribus erogauit. Nihil illo ditius, qui corpus domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro, quæ auaritiam eijcit de templo, qui absq; funiculo & increpatione cathedras vendentium columbas, idest, dona Spiritussancti, & mensas subuertit Mãmonę, & Nummulariorum æra dispersit, vt domus dei domus orationis vocaretur, & non spelunca latronnm. Huius e vicino sectare vestigia, si habeas substantiam, vende, & da, pauperibus: si non habes, grandi onere liberatus es. Nudum Christum nudus sequere, durum grande difficile, sed magna sunt præmia.

Quòd a senibus sapientia potius expetenda est quàm eloquentia. *Cap.* *XXV.*

IDEM ad Nepotianũ de vita clericorum. Dauid frigidus senex obuoluitur vestimentis, & nisi complexu Adolescentulæ non tepescit. Quæ sit ista Sunamitis vxor, & virgo tam feruens, vt frigidum calefaceret, tam sancta vt calentem ad libidinem non prouocaret? Exponat sapientissimns Salomon patris sui delitias, & pacificus bellatoris viri narret amplexus. Posside sapientiã, possideintelligentiam, ama illam, & seruabit te. Omnes penè virtutes corporis mutantur in senibus, & crescente sola sapientia decrescunt cæteræ, vires. Ieiunia vigiliæ & elemosynæ huc illucq̃ discursus, peregrinorum susceptio, defensio pauperum, standi in oratione perseuerantia, visitatio languentium, labor manuũ, & cuncta, quæ per corpus exercentur, fracto corpore minora fiunt. Nec dico ꝙ in iuuenibus semper frigeat sapiẽtia, quæ in plerisq; senibus ætate marcescit: sed ꝙ adolescentia multa corporis bella sustineat, & inter incentiua uitiorum, & carnis titillationes, quasi ignis in lignis viridibus suffocetur, vt suum non possit explicare fulgorem. Senectus vero eorum qui adolescẽtiam suam honestis artibus instruxerũt, & in lege Domini meditati sunt die ac nocte, fit doctior ætate, vsu certior, processu temporis sapientior, & veterum studiorum dulcissimos fructus metit. Et sapiens ille vir Græciæ Temistocles, cũ expletis.107.annis se mori cerneret, dixisse fertur se dolere, ꝙ tũc egrederetur e vita, quando sapere cępisset. Porrò Sunamitis ligua nostra coccinea dicitur, vt significet calere sapientiam, & diuina lectione feruere Quorsum hæc tam longo repetita principio? Ne a me quæras declinationes pueriles, sententiarum flosculos, verborum lenocinia, & per fines capitulornm singulorum, acuta quædã breuiterq; conclusa, quæ plausus & clamores excitent audientiũ. Amplexetur me modo sapientia, & Abysag gratia, quæ nunquã senescit, in meo requiescat sinu. Audi igitur vt beatus Cyprianus ait, non deserta, sed fortia. Audi fratrem collegio, patrem senio.

De Vita & ornatu clerici. *Cap.* *XXVI.*

CLERICVS qui seruit Ecclesiæ, primo vocabulum suum interpretetur, nitatur esse quod dicitur. Cleros.n. grece sors dicitur clerici ergo vocãtur, vel q̃a de sorte, Dñi sũt, vel q̃a Dñs ipse ẽ sors.i.pars clericorũ, Tales igit̃ exhibere se debẽt, vt possideãt Dominum, & ipsi a Domino possideantur. Qui possidet Dominũ & cum propheta dicit, pars mea Dominus nihil extra Dominum habere potest, Quòd si quippiam aliud habuerit præter Dominũ, pars eius non erit Dominus, verbi gratia. Si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppectilem, cum istis partibus Dominus pars eis fieri dedignatur. Obsecro te, ne officium clericatus genus antiquæ militiæ putes idest ne lucra sæculi quæras in Christi militia, ne plns habeas quàm quando clericus esse cępisti. Negociatorem quoq; clericum, & ex inope diuitem factum, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge. Hostiolum autem tuum nun quam aut raro mulierum pedes terant. Omnes puellas & virgines Christi, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige: vide ne sub eodẽ tecto maneas, nec in preterita castitate cõfidas, quia nec Dauid sanctior, nec Sansone fortior, nec Salomone potes esse sapientior, memento semper, ꝙ Paradisi colonum de propria possessione Mulier eiecerit. Aegrotanti tibi frater sanctus assistat. & Germana vel Mater vel quælibet probatę fidei & castitatis persona. Scio quosdam corpore conualuisse, & animo ægrotare cepisse. Periculose tibi ministrat, cuius vultum frequenter attendis. Si propter officiũ clericatus, aut Vidua a te visitatur aut Virgo, nunquam domum solus introeas, solus cum sola secreto & absq; arbitro vel teste nõ sedeas. Tales quoq; habeto socios, quorum contubernio non infameris. Non veste sed moribus ornentur, nec calamistro crispẽt comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Caueto omnes suspiciones, & quicquid probabiliter contra te fingi potest, ne fingatur ante deuita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & vestes ori applicatas & oblitas, ac degustatos cibos, blandasq; & dulces litterulas sanctus amor non habet. Mel meum, lumen meũ, meũq; desiderium Christus est. Omnes delicias, & lepores, & risu dignas vrbanitates, & cæteras ineptias amatorum, in comedijs erubescimus, in sæculi hominibus detestamur. Quanto magis in clericis & in Monachis, quorum & sacerdotium proposito, & propositum ornatur sacerdotio, nec hoc dico ꝙ aut in te aut in sanctis viris ista formidem, sed ꝙ in omni proposito, & in omni gradu & sexu boni & mali reperiantur, malorumq; condẽnatio, lans bonorũ sit.

De eodem. *Cap.* *XXVII.*

GLORIA Episcopi est pauperum opibus prouidere. Ignominia est omnium Sacerdotum proprie studere diuitijs. Natus in paupere domo & in tugurio rusticano, qui vix milio & cibario pane rugientem saturare ventrem poteram, nunc similam & mella fastidio. Noui & genera & nomina piscium in quo littore concha lecta sit calleo. Saporibus auium discerno pronuncia & ciborum me raritas ac nouissime damna ipsa delectant. O quanta apud Dominum merces, si vnusquisq; in præsenti pretium nõ speraret Quantis sudoribus hęreditas cassa expetitur, minori labore margaritam Christi emi poterat. Diuinas scripturas sępius lege, immo nunquam de manibus tuis sacra lectoi deponatur. Disce

ſce quod doceas, permane in his quæ docuiſti. Non confundant opera tua ſermonem tuum, ne loquens in Eccleſia tacitus quilibet reſpondeat. Cur ergo hæc quæ dicis ipſe non facis? Delicatus Magiſter eſt, qui pleno ventre de ieiunijs diſputat. Accuſare auaritiam & latro poteſt. Illud etiam dico ꝙ Epiſcopi Sacerdotes ſe ſciant eſſe ſeruos nō Dominos Honorent clericos quaſi clericos, vt & ipſis a clericis quaſi Epiſcopis honor deferatur. Scitum illud eſt oratoris Dominij. Cur ego inquit te habeam vt principē, cum tu non habeas vt ſenatorem. Docente te in Eccleſia, non clamor populi, ſed gemitus ſuſcitetur, lachrymæ auditorum laudes tuæ ſint. Sermo Preſbyteri ſcripturarum lectione conditus ſit. Nolo te declamatorem eſſe, & rabulum garrulumq; ſine ratione, ſed miniſteriorum peritum. Attrita frons interpretatur ſæpe quod neſcit, & cum alijs ſuaſerit, ſibi quoq; vſurpat ſcientiam. Nihil tam facile quàm vilem plebeculam & indoctam concionem, linguæ volubilitate decipere, quæ quicquid non intelligit, plus miratur. Veſtes pullas equæ vita vt candidas. Ornatus & ſordes pari modo fugiēdæ ſunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Nō abſq; amictu lineo incedere, ſed pretium veſtium linearum non habere laudabile eſt, alioqui ridiculum & plenum dedecoris eſt referto marſupio. Quod ſudarium orariumq; non habeas gloriari. Sunt qui pauperibus parum tribuūt, vt amplius accipiant, & ſub prætexto eleemoſynæ quærūt diuitias, quæ magis venatio appellanda eſt, quàm eleemoſyna, Sic beſtiæ ſic aues, ſic capiuntur & piſces. Modica in hamo eſca ponitur, vt matrinarum in eo ſacculi protrahantur. Melius eſt non habere quod tribuam, quàm impudenter petere quod dem. Non omnia poſſumus omnes, alius in Eccleſia oculus eſt, alius linguà, alius manu &c. Nec ruſticus, & tantum ſimplex frater, ideo ſe ſanctum putet ſi nihil nouerit, nec peritus, nec eloquens, in lingua æſtimet ſanctitatem, multo melius eſt e duobus imperfectis ruſticitatem ſanctam habere, quàm eloquentiam peccatricem.

Idem de eodem. *Cap.* *XXVIII.*

MVLTI ædificant parietes & colūnas, Eccleſiæ ſubſternunt marmora, nitent auro, ſplendent laquearia, gemmis altare diſtinguitur, & miniſtrorū Chriſti nulla electio eſt, neq; vero mihi aliquis opponat, diues in Iudæa, templum, menſam lucernas, thuribula, patellas, ciphos, mortariola, & cętera ex auro fabricata. Tunc hęc probabantur a Domino, quando Sacerdotes hoſtias immolabant, & ſanguis pecudum erat remiſſio peccatorum. Quamuis hæc omnia præceſſerint in figura, ſcripta tamen ſunt propter nos. Alioquando ſi ſimplex nos delectat hiſtoria, cum auro obſeruemus &c. Ducunt Pontifices Chriſti vxores virgines. Lepra corporis animæ præferatur vitijs. Creſcamus & multiplicemur, & repleamus terram, nec paſca myſticū celebremus, quia hæc abſq; templo fieri lege prohibentur, ꝙ ſi hæc omnia ſic intelligamus vt dominus ſabbatum, aurum repudiemus cum cæteris ſuperſtitionibus Iudæorum.

De Eodem. *Cap.* *XXIX.*

CONVIVIA tibi vitanda ſunt ſæcularium, & maxime horū qui honoribus tumēt. Turpe eſt ante fores Sacerdotem Domini crucifixi & pauperis, & qui cibo quoq; veſcebatur alieno, inter lictores conſulum & milites excubare, iudicemq; prouinciæ melius eſt apud te prandere, quam te in palatio. Quod ſi obtenderis facere te hoc, vt roges pro miſeris atq; ſubiectis, Iudex ſęculi plus defert clerico continenti, quàm diuiti, & magis ſanctitatem tuam veneratur quàm opes. Aut ſi talis eſt qui non audiat clericos pro quibuſlibet tribulatis, niſi inter calices & phialas, libentur carebo huiuſcemodi beneficio, & Chriſtum rogabo pro iudice, qui magis ſubuenire poteſt quàm iudex, melius eſt enim confidere in Domino quàm confidere in hominibus. Nunquā vinum redoleas ne audias illud Philoſophi. Hoc non eſt oſculum porrigere, ſed vinum propinare. Quicquid inebriat & ſtatum mentis euertit, fuge ſimiliter vt vinum. Nec hoc dico ꝙ Dei a nobis creatura damnetur, ſiquidem & Dominus vini potator eſt appellatus & Thimotheo dolenti ſtomachum, modica vini ſorbitio relaxata eſt. Sed & modum & ætatis & valitudinis pro corporū qualitate exigimus in potando Quod ſi abſq; vino ardeo & adoleſcentia, & inflammor calor ſanguinis, libenter carebo poculo in quo veneni eſt ſuſpicio. Pulchre dicitur apud Græcos, ſed neſcio vtrum apud nos æque reſonet. Pinguis venter gignit ſenſum tenuem. Tantum tibi ieiuniorum impone quantum ferre potes. Sint tibi pura, caſta, ſimplicia, moderata, & non ſuperſticioſa ieiunia. Quid prodeſt oleo non veſci, & moleſtias quaſdam, difficultateſq; ciborū quærere, caricas, piper, nuces, palmarum fructus ſimilā, mel piſtacia. Tota hortorum cultura vexatur, vt pane cibario non veſcamur. Audio præpterea quoſdam contra rerum hominumq; naturam aquam non bibere, & pane non veſci, ſed ſorbitiunculas delicatas & contrita olera, betarum ſuccum, non calice ſorbere, ſed cōcha. Proh pudor. Non erubeſcimus iſtuſmodi ineptijs, nec tædet ſuperſtitutionis. Inſuper etiam famam abſtinētiæ in delitijs quærimus. Fortiſſimum ieiunium eſt aqua & panis. Sed quia gloriam non habet, & omnes pane & aqua viuimus, quaſi publicum & commune ieiunium non putatur.

Item de eodem. *Cap.* XXX.

SANE ne rumuſculos hominum aucuperis, ne offenſam Dei populorum laude commutes. Si adhuc inquit Apoſtolus hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Nolo te orare in angulis platearū, ne rectum iter precū tuarum frangat aura popularis Nolo te dilatare fimbrias, & oſtentui habere philacteria, & cōſcientia repugnāte phariſaica ambitione circūdari. Intellige quid magis tacēdo loquar. Tot ſunt regulæ quot ſpecies gloriarū. Quāta melius erat hoc in corde portare quàm corpore, & dominū habere fautorem, non aſpectus hominū. Vis ſcire quales Dominus quærat ornatus, habeto prudentiā, iuſtitiā, temperantiam, fortitudinem. His plagis cęli includere, hæc de quadriga in altum ferat. Nihil hoc monili pretioſius, nihil hac gemmarum varietate diſtinctius, & ornamento tibi ſunt & tutamini. Caue quoq; ne aut linguam aut aures habeas prurientes, ideſt ne aut ipſe alijs detrahas, aut alios audias detrahentes. Et ſcito, quia cuncta, quæ de alijs loqueris, tua ſententia iudiceris, in his ipſis deprehēdendus eris, quæ in alijs arguebas. Neq; vero iuſta eſt excuſatio illa, referentibus alijs iniuriam facere non poſſum. Nemo inuito auditori libenter refert. Sagica in lapidem nunquam figitur, interdum reſiliens percutit dirigētem. Diſcat detractor, dum te videt non libenter audire, non facile detrahere. Cū detractoribus ait Salomone cōmiſcearis &c. Nunquam de formis Mulierum diſputes, nec alia domus quid agatur in alia domo per te nouerit.

Adhuc de eodem. *Cap.* *XXXI.*

IPocrates adiurat diſcipulos ſuos antequam doceat, & in verba ſua iurare compellit. Extorquet ſacramento ſilentium, ſermonem, inceſſum, manſuetudinem, habitum, moreſq; deſcribit. Quāto magis non quibus animarum medicina commiſſa eſt. Omniū chriſtianorum domos debemus amare quaſi proprias. Conſolatores nos potius in mœroribus ſuis quàm conuiuas in proſperis nouerit. Facile contemnitur clericus, qui ſæpe vocatus ad prandiū venire non recuſat. Nunquam petentes raro accipiamus rogati. Beatius ē enim magis dare, quàm accipere. Neſcio enim quo modo etiam ipſe qui deprecatur vt tribuat, cum acceperis viliorem te iudicat. Et mix in modum ſi eum contempſeris plus te miratur Prædicator continentiæ nuptias ne conciliet. Procuratores & diſpenſatores domorum alienarum atq; villarū, quomodo eſſe poſſunt clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates. Amico quippiam propria rapere furtum eſt. Eccleſiam fraudare ſacrilegium eſt. Accepiſſe pauperibus erogandum, & eſurientibus plurimis vel cautum velle eſſe, vel timidum, aut quod apertiſſimi ſceleris eſt, velle aliquid exinde ſubtrahere omnium prædonum crudelitatem exuperat. Ego fame torqueor & tu iudicas quantum vētri meo ſatis ſit, aut diuide ſtatim quod acceperis, aut ſi timidus diſpenſator es, dimitte largitorē vt ſua ſponte ipſe diſtribuat Nolo ſub occaſione mea ſacculus tuus plenus ſit. Nemo me melius mea ſeruare poteſt. Optimus diſpēſator eſt, qui nihil ſibi reſeruat, non vt aduerſarijs, ſed vt amicis ſcripſimus, nec inuecti ſumus in eos qui peccant, ſed ne peccent ante monuimus: neq; in illos tantum ſed & in noſipſos iudices ſeueri fuimus, volenteſq; feſtucam tollere de oculo alterius noſtram prius trabem eiecimus, nullum læſi, nullius nomen deſcriptione mea ſignatum eſt neminem ſpecialiter meus ſermo pulſauit. Generalis de vitijs diſputatio ē, ſed qui mihi iraſci voluerit, prius ipſe de ſe quod talis ſit confitetur.

Quòd ſene ctus ſapientia non ſapientia ſenectuti reputanda ſit. *Cap.* *XXXII.*

IDEM ad Paulinum de inſtitutione Monachi vel clerici Meritis nos virtutibus tuis & paruos magnus ex tollis, vltimamq; partem diuinij occupas, vt Patriſfamilias iudicio promouearis. Noli frater chariſſime annorum æſtimare nos numero nec ſapiētiam canis reputes, ſed canos ſapientiæ. Nam & Moyſes. 70. præſbyteros iubet eligere, quos ipſe ſciret eſſe præsbyteros, vtiq; non æuo, ſed prudentia iudicandos. Et Daniel adhuc puer longæuos iudicat atq; impudicos, ſenes ætas laſciua condemnat. Noli inquam fidem penſare temporibus, nec me iccirco meliorem putes ꝙ priori Chriſti exercitu cęperim militare. Paulus Apoſtolus in vas electionis de perſecutore mutatus nouiſſimus in cordie primus in meritis eſt. quia extremus licet plus omnibus laborauit. Iudas qui quomodam audierat, tu autē homo vnanimis dux meus &c. proditor amici magiſtri ſaluatoris arguitur voce, & nondum informis læti trabe nectit ab alta. Econtrario autem latronem crux in-

nitat

uitat Paradiso,& facit homicidij pęna martyrem. Subito calor lõgum vincit,teporem. Deniq; & tu audita sententia saluatoris, si vis perfectus esse &c. verba vertes in opera & nudam crucem nudus sequeris,expeditior & leuior scandes scalam Iacob. Tunicam mutas cũ animo nec pleno marsupio gloriosas sedes appetis, sed puris manibus & candido pectore, pauperē te & spiritu & opibus gloriaris. Crates illæ Thebanus, homo quõdam ditissimus, cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit,nec putauit se posse,& virtutes simul & diuitias possidere. Nos subsarcinati auro,Christum pauperem sequimur,& sub protextu Eleemosynæ præstinis opibus incubantes,quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timide reseruamus? Plenus venter facile de ieiunijs disputat.

Quòd non iuuat sacer locus,si spiritus desit. *Cap.* XXXIII.

NON Hierosolymis fuisse,sed Hierosolymis bene vixisse laudandum est. Illa expetenda est ciuitas,non quæ occidit prophetas, & Christi sanguinem fudit,sed quam fluminis impetus lętificat. Neq; hoc dicens meipsum inconstantiæ redarguo,dannoq; quod facio vt frustra videar ad exemplum Abraham, & meos & patriam reliquisse. Sed non audeo Dei omnipotentiam angusto fine concludere & coarctare priuo terræ loco,quem non capit cęlum. Singuli quiq; credentium non locorum diuersitatibus,sed fidei merito ponderantur. Et quia Deus spiritus est,adoratores eius in spiritu & veritate adorare eum oportet. Postquam siccato Iudeæ vellere vniuersus orbis cælesti rore perfusus est, & multi de Oriente & Occidente venientes recubuerunt in sinu Abrahę, desijt notus esse tãtum in Iudæa Deus. Et crucis igitur & resurrectionis loca his prosunt, qui portant crucem suam, & cum Christo resurgunt quotidie,qui dignos se exhibent tanto habitaculo. Ceterum qui dicunt templum Domini templum Domini,audiant ab Apostolo. Vos estis templum Dei, & Spiritussanctus habitat in vobis. Et de Hierosolymis & de Britannia æqualiter patet aula cœlestis. Regnum Dei intra vos est. Beatus Hylarion cum Palestinus essent,& in Palestina viueret,vna tm̃ die vidit Hierosolymam,vt nec contemnere loca sancta propter vicinam,nec rursus Deum loco claudere videretur. Ab Adriani temporibus vsq; ad imperium Constantini,per annos circiter 180. in loco resurrectionis simulacrum Iouis,& in crucis rupe statua ex marmore Veneris a gentilibus posita colebatur, & in specu, in quo quondam Christus paruulus vagiit,Veneris amasius plangebatur. Hæc tam longo repetita sunt prohemio, ne quicquã spei tuæ deesse putes, quia Hierosolymam tamen vidisti, nec nos iccirco meliores æstimes ꝙ huius loci habitaculo fruimur. Sed siue hic siue alibi æqualẽ te pro operibus tuis apud Dominum habere mercedem.

Quod Monacho appetenda sit solitudo. *Cap.* XXXIIII.

REVERA differentias in locis arbitror,si vrbibus & frequentia vrbium derelicta,in agello habites, & Christum quæras in solitudine, & ores solus in monte cum Iesu. Non de Episcopis,non de præsbyteris,non de clericis loquor, quorum aliud officium est,sed de Monacho. De toto huc orbe concurritur,plena est ciuitas vniuersi generis hominibus,& tanta vtriusq; sexus constipatio,vt quod alibi ex parte fugiebas,hic totum sustinere cogaris. Si officium vis exercere præsbyteri, si Episcopatus te vel opus vel honor forte delectat,viue in vrbibus & castellis, & aliorum salutem fac lucrum animæ tuæ. Sin autem cupis esse ꝙ diceris Monachus idest solus,quid facis in vrbibus,quæ vtiq; non sunt solorum habitacula,sed multorum? Habet vnumquodq; propositum principes suos. Romani duces imitentur Camillos,Fabritios,Regulos, Scipiones. Philosophi proponãt sibi Pythagoram,Socratem,Platonem,Aristotelem. Poetæ æmulentur Homerum, Virgilium Menãdrum,Terentium. Historici Thuchididem,Salustium,Herodotũ, Liuium. Oratores Lisiam,Graccos,Demostenem,Tullium. Et vt ad nostra veniamus,Episcopi & presbyteri habeãt in exẽplo Apostolos & Apostolicos viros,quorum honorem possidentes habere nitantur & meritum. Nos autẽ habeamus propositi nostri principes Paulum,Antonium,Hylarionem,Machariũ. Et vt ad scripturarum auctoritatem redeam,noster priceps Heliseus, Helyas, nostri duces filij prophetarum,qui habitabant in agris aut solitudine,faciebant sibi tabernacula prope fluẽta Iordanis. De his sunt & illi filij Rechab. qui vinum & siceram non bibebant, qui morabantur in tentorijs. Obsecro itaq; te,vt multitudines hominum, & officia & salutationes & conuiuia velut quasdam cathenas fugias voluptatum.

Qualiter Monacho viuendum sit. *Cap.* XXXV.

SIT vilis & vespertinus cibus olera & legumina, interdumq; pisciculo pro summis ducas delicijs. Qui Christum desiderat, & illo pano vescitur,non quærit magnopere de cibis pretiosis quã stercus conficiat. Quicquid post gulam non sentitur, idem tibi sit ꝙ panis & legumina. Habes aduersum Iouinianum libros de contemptu ventris, & gutturis plenius disserẽtes. Semper in manu tua sacra sit lectio,frequenter orandum, crebre vigiliæ & ventre vacuo sæpius dormiendum. Ramusculos & gloriosos & palpantes adulatores quasi hostes fuge, humilitatem vestium tumenti animo non appetas, sęcularium maxime potentium consortia deuita. Quid tibi necesse est ea videre crebrius, quorum cõtemptu Monachus esse cæpisti? Soror præcipue tua Matronarum declinet colloquia,ne inter sericas vestes & gemmas circunsedentium Fœminarum se sordidatam aut doleat aut miretur,quia alterum propositi pęnitentia alterum iastãtiæ quasi seminarium est. Caue ne quasi fideli & famosus tuorum quondam dispensator,alienam pecuniam distribuendam accipias. Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquã machineris dolos,& serpentis astutiam, aliorum supplanteris insidijs. Non multum distat in vitio, vel despicere vel decipi posse. Christianum quem senseris tibi aut crebro de nummis loquẽtem,excepta eleemosyna,quæ indifferenter patet omnibus,institorem potius habeto quam monachum. Præter victum & vestitum,& manifestas necessitates,nihil cuiquam tribuas,ne filiorum panem Canes comedant. Verum Christi templum anima credentis est. Illam exorna, illam vesti, illi offer donaria illa, Christum suscipe. Quæ vtilitas est parietes fulgere gemmis, & Christum in paupere fame mori? Iam non sunt tua, quæ possides, dispensatio tibi credita est. Memento Ananiæ & Saphiræ,illi sua timide seruauerunt, tu considera substantiam Christi, ne imprudenter effundas,idest,ne immoderato iudicio rem pauperum tribuas non pauperibus,& secundum dictum prudentissimi viri,liberalitate, liberalitas pereat. Noli respicere ad phaleras & nomina vana Catonum. Ego inquit, intus & in cute noui esse christianum grande. est non videri. Et nescio quomodo plus placet mundo qui Christo displicet.

Quòd clericis vitanda sunt Mulierum consortia. *Cap.* XXXVI.

IDEM ad Occeanum de vita clerici. Prima tentamenta clericorum sunt Mulierum frequentes accessus. Nociuum genus Fœmina,Ianua Diaboli,via iniquitatis,scorpionis percussio, flammigero igne percutit cum proximat,stipula ignem accedit, exuritq; fundamenta montium. Ego iudico,si cum viris Fęmine habitent, non deerit viscarium diaboli. De duobus enim quod vnus desiderat si loqui non potest,vel tentatur. Remotio igitur viri castitatis collocat arma,constuit in melioribus castra pudoris. Tecla post tentationem passionis Antiochię & Paulo prohibetur pariter porgere. Nemo miles cum vxore pergit ad bellum. Si congregationes constituis puellarum,bina in hebdomada visitatione ad benedicẽdam congregationem condeuias,sed non solus propter ennnigerulos. Ferreas mentes libido domat. Feminam quam videris bene conuersantem mente dilige, non frequentia corporali. Germinãt Feminæ spinas cum viris habitantes,& arcana mentis acuto mucrone percutiunt. Proh nephas,dolor est dicere, sed non decet pręterire,vnde sine nuptijs nouum genus vxorũ. Et ad nos quid pertinet, si eos quos diligunt viderint ridentibus oculis salutationis tenera verba procedunt. Deinde cum salutauerint si eas Dei viros præterire celerius viderint,contemptores suos iudicant & irascũtur. Lege Hieremiam qualis debet esse solitarius, ait enim,sedebit solitarius & tacebit. Mariam in cubilis penetrabilibus Angelus solam inuenit,non cum Agapeta loquentem. Et illa ad virilem introitum trepidauit,tu quæ fornax es malitiæ, quid a viro desideras frequentius salutari?

De Ornatu morum Episcopi. *Cap.* XXXVII.

IDEM ad Oceanum de vita clerici. Si quis Episcopatum desiderat bo.o.de.opus non dignitatem,laborẽ non delicias, opus per quod humilitate decrescat,non fastigio intumescat. Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse. Omnes virtutes in vno sermone comprehendit,& penè rem contra naturam exigit. Quis enim absq; reprehensione versatur in mundo? sed futurus pastor Ecclesiæ talis eligitur,in cui comparatione recte grex cæteri nominentur. Perdit enim auctoritatem docendi,cuius sermo opere destruitur. Vnde & illud Tullii. Caput artis est docere quod facias. Iterum ornatum virtutibus secundum mensuram. Sunt enim quidam ignorantes mensuram suam, & tantæ stoliditatis ac vecordiæ,vt & in motu & incessu & habitu & sermone cõmuni risum se spectantibus tribuant, & quasi non intelligentes quid sit ornatus, comunt se vestibus & mundiciis corporis, & lautioris mensæ epulas parant, cum huiusmodi omnis ornatus & cultus sordibus fędior sit. Item doctorem. Innocens enim,& absq; sermone cõuersatio,quantum prodest exemplo tantum nocet silentio. Item non vinolentum: vinolentia est scurrarum & commessatorum, ventreq; mero æstuas,cito dispumat in libidinem. Noe ad vnius horæ ebrietatem nudauit fęmora sua,que per.oc.annos sobrietate contexerat. Loth quoq; per temulentiam nesciens libidini miscuit incestum,

cestum,& quem Sodoma non vicerat,vina vicerunt. Iterum non litigiosum. Nihil est enim impudentius arrogantia rusticorũ qui garrulitatem auctoritatem putant,& parati semper ad lites,in subiectum sibi regem sermonibus tumidis tonant.Item domui suæ bene præpositum.Non vt opes augeat,non vt regias epulas paret, non vt cælatas patinas struat,& phasides aues lentis vaporibus coquat,qui artifici temperamento & ad ossa perueniant,& carnium superficiem non dissoluant: sed vt quod prædicaturus est prius a Domesticis exigat.Item non Neophitum.Heu heu heri cathecuminus,hodie Pontifex. Heri in Amphiteatro, hodie in Ecclesia: vespere in circo,mane in altari, dudum fauctor histrionum consecrator. Oportet autem & illum tes.h.b.a.qui.f.f. talis ergo sit vt qui religioni detrahunt,eius vitæ detrahere non audeant.

De Contemptu Patriæ & sæculi ad Monachos. *Cap.* XXXVIII.

IDEM ad Heliodorum Monachum. Quanto studio & amore contenderim,vt pariter in heremo moraremur, conscium mutuæ charitatis pectus agnoscit. Verũ tu quasi paruulus delicatus contemptum rogantis per blandimenta fouisti,& abien postularas,vt tibi postquam ad deserta migrassem,inuitatoria scripta trãsmittere.Nolo pristinarum necessitatum recorderis, nudos amat heremus. Qui in Christum credis,& eius crede sermonibus.Quærite primum regnum &c. Affati diues est qui cum Christo pauper eu.Qui rogantem contempseras,forsitan audias obiurgantẽ.Quid facis in paterna domo delicate miles,ecce de cœlo tuba canit, ecce cum nubibus debellaturus orbem, Imperator armatus egreditur.Ecce bisacutus gladius,ex Regis ore procedẽs,obuia quæq; metit,& tu mihi de cubiculo ad aciem & tu egrederis de vmbra ad solem. Corpus assuetum tunica,loricæ onus nõ fert Caput opertum lintheo galeam recusat.Mollem ocio manum,durus ex aspe rat capulus.Audi edictum Regis tui. Qui non est mecum contra me est.Recordare Tyrocinij tui diem quo Christo in batismate consepultus,in sacramenti verba iurasti per nomine, eius, non te Patri perciturum esse,non Matri.Licet paruulus ex collo pendeat Nepos, spatio crine, & scissis vestibus vbera quibus te nutrierat Mater ostendat,licet in limine Pater iaceat, per calcatum perge patrem,siccis oculis ad vexillum crucis conuola, solum pietatis genus est,in hac re esse crudelem.Facile rumpit hec vincula,amor Christi,& timor Gehennæ At contra scriptura percipit parentibus obsequendum,sed quicunq; eos supra Christum amat, perdit animam suam. Gladium tenet hostis, ne me perimat, & ego de matris lachrymis cogitabo propter Patrem Christi militiam deferam cui sepulturam Christi causa non debeo quam etiam omnibus eius causa debeo. Domino passurum timide consulens Petrus scandalum fuit Paulus retinente se fratres ne Hierosolymã pergeret redarguit. Aries iste pietatis quo fides patitur Euangelij retundendus est mucrone Mater mea & fratres mei hi sunt &c.Si credunt in Christum faueant mihi pro eius nomine pugnaturo. Si non credunt mortui sepeliũt suos mortuos. Sed hoc eis in martyrio Errans frater erras si putas vnquam christianum persecutionem non pati,& tunc maxime oppugnaris,si te oppugnare nescis Aduersarius noster tanquam Leo rugiens circuit, quærens quem deuorat:& tu pacem putas.Sedet in insidijs cum di.Et tu frondosę arboris tectus vmbraculo,molles somnos, futura præda carpis, inde me persequitur luxuria inde auaricia canatur irrumpere inde venter meus vult mihi esse Deus pro Christo, persequitur inquam me hostis,cui nomina mille,mille nocendi artes, & ego infelix.me victorem putabo dum capior.

De eodem. *Cap.* XXXIX.

ANnimaduerte frater. Non tibi licet quicquã habere de tuis rebus:omnis inquit Dominus,qui non renunciauerit o.&c. Cur timido animo christianus es.Filius hominis non habet vbi caput reclinet,& tu ampias porticus, & ingentia tectorum spacia meritis,hæreditatem expectas seculi,cohæres christi, interpretare vocabulum Monachi,hoc est nomẽ tuum quid facis in turba qui solus es.Et hæc ego non integra rate vel mercibus,nec quasi ignarus fluctuum indoctus nauta præmoneo. Sed quasi nuper naufragio eiectus in littus,timida nauigatoris voce denũcio. In illo estu Caribdis,ibi Scilla.Hic barbarum littus, hic Diabolus pyrata cũ socijs portat vincula capiendis.Nolite credere, nolite esse securi, licet in morem stagni fusum equor arrideat, intus est periculum, intus est hostis,tranquillitas ista tempestas est. Quid ergo. Quicunq; in ciuitate sunt,christiani non sunt. Non est ibi eadem causa quæ cæteris. Nam cum derelicta domo te castrasses propter regna cœlorum,quid aliud quàm perfectam secratus es vitam? perfectus aũt Christi seruus,nihil præter Christum habet. Audet quisquam Christum mendacem facere,mammonę & Christo seruien do, vociferatur ille sæpe si quis vult post me ve. abneget. &c.& ego onusto auro arbitror me Christum sequi. Quod si nihil habeas vt te responsurum scio,cur tam bene paratus ad bella nõ militias,nisi forte in patria tua te arbitraris hoc facere posse, cum in sua Dominus signa non fecerit.Sume rationem. Nemo Propheta in patria sua honorem habet. Non quero inquies honorem,sufficit mihi conscientia mea.Neq; Dominus quærebat honorẽ, quippe qui ne a turbis Rex constitueretur aufugit. Sed vbi honor non est,ibi conceptus est,vbi autem contemptus, ibi frequenter iniuria,ibi & indignatio,& nulla quies. Vbi autem per inquietudinẽ aliquid aufertur ex studio,perfectum dici non potest.Ex hoc colligitur Monachum perfectum in patria sua esse non posse,perfectũ autem esse nolle delinquere est.Sed de hoc gradu pulsus, prouocabis ad clericos. Absit autem vt quicquid de his sinistrum loquar, qui apostolico gradui succedentes Christi corpus sacro ore conficiunt,per quos etiam nos christiani sumus, qui claues regni cęlorum habentes quodammodo ante iudicij diem iudicant, qui spõsam domini sobria castitate conseruant. Sed Monachi alia causa est,alia clericorũ.Clerici oues pascunt,ego pascor.Quod si te quoq; ad eundem ordinem pia fratrum blandimenta sollicitant, gaudebo de assensu,timebo de lapsu.Qui Episcopatum desiderat bo. o.de.oportet autem huiusmodi irreprehensibilẽ esse. Non eẽs Episcopi,Episcopi sunt.Attendis Petrum,sed & Iudam considera.

Adhuc de eodem. *Cap.* *XL.*

QVID agis frater in sæculo,qui maior es mundo? Quod diu te tectorum vmbræ præmunt,quamdiu fumosarum vrbiũ carcer includit.Libet ad purum ætheris volare fulgorem.paupertatem times,sed beatos pauperes Christus appellat.Labore terreris,nemo athleta sine sudoribus coronatur,de cibo cogitas,sed fides famem non timet. Supra nudam metuis, humum exesa ieiunijs membra collidere,sed dominus tecum iacet.Squallidi capitis horret inculta cesaries,sed caput tuum Christus est.Infinita heremi vastitas terret,sed tu Paradisum mente deambula,quotiescũq; illuc cogitatione conscenderis,totiens in heremo non exis.Scabra sine balneis attrahitur cutis, sed qui in Christo semel lotus est,nõ habet necesse iterum lauari. Et vt breuiter ad cuncta Apostolum audies respondentem,non sunt condignę pas.huius &c.Delicatus es charissime,si & hic vis gaudere cum sæculo, & postea regnare cum Christo. Veniet illa dies, quia ad vocem tubę pauebit terra cum populis,lugubrior mundus immugiet. Potentissimi quondã reges nudo latere palpitabunt, exhibebitur cum prole sua venus, tunc ignitus Iuppiter adducetur,& cum suis stultus Plato discipulis,Aristotelis argumenta non proderunt. Tunc tu rusticanus & pauper exultabis,& ridebis & dices. Ecce crucifixus deus meus.Ecce,iudex qui obuolutus pannis in præsepio vagijt. Hic est ille operarij & questuariæ filius.Hic qui fugit in Aegyptum,hic qui vestitus coccino,hic sentibus coronatur. Hic Magus,Dæmonium habens & Samarites. Cerne manus Iudæe quas fixerat, cerne latus Romane quod foderas.

Contra Monachum vagum & garrulum. *Cap.* *XLI.*

IDEM ad Domnionem. Miror non erubescere Monachum & iuuenem cuius decore Veneres fluunt, cuius tanta in loquendo elegantia est,vt comico sale ac lepore perfusus sit, & lustrare nobilium domos,matronarum salutationibus adhærere, religioni nostræ pugnam facere,& inter hæc fratri suo detrahere.Hic icçirco se eruditum putat,quia Iouiniani verba solus intelligit.Est quippe prouerbium Balbum,melius balbi verba intelligere, inter mulierculas sciolus,sibi & eloquens videbatur, postquã vero Romam opuscula mea peruenerunt,me quasi emulũ exhorruit,quia eius eloquia despiciebatur. Vnde intelligat non æque interfusa & calamos puellarum,& inter eruditos viros de diuinæ legis dogmatibus disputare.Scribis igitur hunc de triuio & de copitis, de plateis circumforanum Monachum rumigerulum rabulam instrumẽtum ad detrahendum.Qui per trabem oculi sui festucam alterius nitatur eruere concionari aduersum me, & libros contra Iouinianum scripsi,cainno dente rodere,lacerare,conuellere.Stultus ego, qui sine causa Gregorium Naziãzenum, & Didimum in scripturis sanctis cathecistas habui.Nihil mihi profuit hebræorum cruditio,& ab adolescentia vsq; ad hanc ætatẽ quotidiana in lege Prophetis,Euangelijs,Apostolisq; meditatio. Inuetus est homo absq; præceptore perfectus,qui eloquentia Tullium,argumentis Aristotelem,prudentia Platonem,eruditione Aristarchum,multitudine librorum Calcenterum. Didimum scientia scripturarũ, omnesq; sui temporis vincat tractatores.Deniq; dicitur materiam poscere & ad carnem & ad Deum aliquid referens in vtranq; partem,hoc est & pro iustitia & contra iustitiam disputare. Quæso igitur tę pater charissime,vt moneas eum ne loquatur contra propositum suum,ne castitatem habitu pollicens verbis destruat, ne virgo vel continens, ipse enim viderit quid esse se iacet maritatas virginibus comparet. Parcat sibi parcat mihi, parcat nomini christiano.

Monachum

Monachum se esse non loquendo & discursando, sed tacendo & sedendo nouerit. Non damno nuptias, sed volo omnes, qui propter timores forsitan nocturnos soli cubitare non possunt vxores ducere.

De Custodia virginitatis. Cap. XLII.

IDEM ad Eustochium de verginitate seruanda. Audi filia & vide &c. Nulla in hoc libello adulatio. Adulator quippe blandus inimicus est. Nulla erit rhetorici pompa sermonis, quæ te ēt inter Angelos statuat. Nolo tibi venire superbiam de proposito, sed timorem. Onusta incedis auro, latro tibi vitandus est, stadium est vita hæc mortalibus. Hic contendimus vt alibi coronemur. Nemo inter serpētes & scorpiones securus ingreditur. Et inebriatus est, inquit Dominus, gladius meus in cęlo, & tu pacem arbitraris in terra, quæ tribulos generat & spinas, quas serpens comedit. Magnis inimicorum circundamur agminibus, hostium plena sunt omnia, caro fragilis & cinis futura post modicum, pugnat sola cū pluribus. Quòd si eorū te multitudo turbauerit, & ad singula incitaméta vitiorū cęperit ęstuare, & dixerit tibi cogitatio tua: Quid faciemus? respondebit tibi Helisæus. Noli timere, quoniam plures nobiscum sunt quàm cum illis. Et apertis oculis, videbis igneum currum, qui te ad exemplum Heliæ in astra sustollet. Et tunc læta cantabis: Anima nostra sicut passer erep. &c. Caue quæso nequando dicat de te Deus: Virgo Israel cecidit, non est qui suscitet eam. Audenter loquar: cum omnia Deus possit suscitare, nō potest virginem post ruinam. Valet quidem liberare de pęna, sed non vult coronare corruptam. Rectius fuerat hominis subijsse coniugium, ambulasse per plana, quàm ad altiora tendentem in profundum inferni cadere. Nolo sinas cogitationem crescere, dum paruus est hostis interfice, nequitia elidatur in semine.

Exemplum Hieronymi de seipso. Cap. XLIII.

QVOTIENS in heremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum monachis præstat habitaculum, putaui me Romanis interesse delicijs. Sedebam solus, quia amaritudine eram repletus. Horrebant sacco membra deformia, & squalida cutis, situm æthyopicæ carnis obduxerat, quotidie lachrymæ, quotidie gemitus, & siquando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix hærentia ossa collidebam. De cibis vero & potu taceo, cum etiam languentes aqua frigida vtantur, & coctum aliquid accepisse luxuriæ sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaueram, scorpionum tantum socius & ferarum, sepe choris intereram puellarum, pallebant ora ieiunijs, & mens desiderijs æstuabat. In frigido corpore, & ante hominem sua iam carne præmortuum sola libidinum incēdia bulliebant. Itaq; ab omni auxilio destitutus, ad Iesu iacebam pedes, rigabam lachrymis, & crine tergebam, & repugnātem carnem hebdomadarum inedia subiugabam. Non erubesco infęlicitatis meæ, quin potius plango me non esse quod fuerim: meminime clamātem diem crebro iunxisse cum nocte, nec prius a pectoris cessasse verberibus, quàm a Domino rediret increpante tranquillitas. Ipsam quoq; cellulam meam quasi cogitationum mearum conscientiam pertimescebā, & mihimet iratus & rigidus solus deserta penetrabam. Sic vbi cōcaua vallium, vel aspera montium, rupium prærupta cernebam: ibi meæ orationis locus erat, ibi miserrimę carnis ergastulum. Et (vt mihi ipse testis est Dominus) post multas lachrymas, post cęlo oculos inhærentes, nonnunquam videbar interesse agminibus Angelorum, & lætus gaudēsq; cantabam. Post te in odorem vnguentorum tuorum curremus. Si autem hæc sustinent illi, qui exeso corpore solis cogitationibus impugnantur: quid patitur puella, quæ delicijs fruitur, viuens mortua est?

Quòd per abstinentiam nutrienda est castitas. Cap. XLIIII.

SI quid itaq; potest in me esse consilij, si experto creditur Hoc primum moneo, hoc obtestor, vt sponsa Christi vinum fugiat pro veneno: hæc aduersus adolescētiam prima arma sunt dæmonum. Nō sic auaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio, facile alijs caremus vitijs. Hic hostis intus inclusus est, quocunq; pergimus nobiscum portamus inimicum. Vinum & adolescentia duplex incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adijcimus? Quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Paulus ad Thimotheum. Iam noli inquit aquam bibere. &c. Vide quibus causis vini potatio concedatur, vt ex hoc stomachi dolor & frequens medeatur infirmitas. Et ne nobis forsitan de ægrotationibus blandiremur, modicum præcepit esse bibēdum Medici potius consilio quàm Apostoli. Noe vinum bibit, & inebriatus est rudi adhuc sæculo. Et vt intelligas scripturæ in omnibus sacramentū, Margarita quippe est sermo Dei, & ex oī parte forari potest, post ebrietatem nudatio femorum subsecuta est, libido iuncta est luxuriæ, post venter extenditur, & sic cætera membra concitantur. Manducauit enim populus & bibit, & surrexerunt ludere. Loth amicus Dei in monte saluatur, & de tot millibus populi solus iustus inuentus est, inebriatur a filiabus suis. Et licet ille putaret genus hominum defecisse, & hoc facerent liberorum magis desiderio quàm libidinis: tamen virum iustum sciebant, hoc nisi ebrium non esse facturum. Deniq; quid fecerint ignorauit. Et quamquam voluntas non sit in crimine, error tamen in culpa est. Helias cum Iezabel fugeret, & sub quercu fessus iaceret: ecce ad caput eius panis collirídus, & vas aquæ. Reuera nunquid non poterat Deus conditum ei merum mittere & electos cibos, & carnes cōtusione mutatas? Helisæus filios prophetarum inuitat ad prandium & herbis agrestibus eos alens, cōsonum prandentium audit clamoré, mors in olla homo Dei, non iratus est cocis. Lautiores enim mensæ cōsuetudinem non habebat, sed farina desuper iacta amaritudinem dulcorauit, eadem spiritus virtute qua Moyses mutauerat mirrā. Et primus e paradiso homo ventri magis obediens quàm Deo, in hanc lachrymarum deiectus est vallem, & ipsum dominum fame Sathanas tentauit in deserto. Et Apostolus clamitat de luxuriosis, quorum Deus venter est. Id enim colit vnusquisq; quod diligit. Ex quo sollicite prouidendum est, vt quos saturitas de Paradiso expulit, reducat esuries. Quòd si volueris respondere, te nobili stirpe generatam, semper in delicijs, semper in plumis, non posse a vino & esculentioribus cibis abstinere nec his legibus viuere districtius, respondebo. Viue ergo lege tua, quæ Dei non potes: nō quo Deus vniuersitatis creator & dominus, intestinorum nostrorum rugitu & inanitate vētris, pulmonunq; delectetur ardore: sed quia aliter pudicitia tuta esse non possit. Iob Deo charus audi quid de diabolo suspicetur. Virtus eius in lūbis eius. &c. Honeste viri mulierisq; genitalia immutatis sunt appellata nominibus. Omnis igitur aduersum vires Diaboli virtus in lumbis est, omnis in vmbilico contra fœminas fortitudo. Vis scire ita esse? arripe exempla. Sāson leone fortior, saxo durior, & qui vnus & nudus mille est persecutus armatos, in Dalide mollescit amplexibus. Dauid secūdum cor Domini electus: & qui venturum Christum sancto sępe ore cātauerat. Barsabee captus nuditate, adulterio iunxit homicidiū. Salomon per quem se cecinit ipsa sapientia, recessit a domino, quia amator mulierum fuit. Et ne aliquis sibi de sanguinis propinquitate confideret, in illicitum Thamar sororis Amon frater exarsit incendium.

De Viduis fictis & libidinosis. Cap. XLV.

VIDEAS plerasq; viduas antequam nuptas, infelicem consciētiam mentita tantum veste protegere, quas nisi tumor vteri vel infantum vagitus prodiderint, erecta ceruice, & ludentibus pedibus incedunt. Aliæ vero sterilitatem præbent, & nec dum nati hominis homicidium faciunt. Nonnullæ cum se senserint concepisse, de scelere abortiui venena meditantur, & frequenter ipsæ cō mortuæ trium criminum reæ, sic ad inferos producuntur, homicidæ sui, adulteræ Christi, necdum nati filij parricidæ. Hæ sunt quæ per publicum notabiliter incedunt, & furtiuis oculorum nutibus Adolescentium greges primus se trahunt. Et quam viderint pallētem ac tristem, miseram ac manichęam vocant. Et cum se mero ingurgitauerint, sacrilegium corpus domini sumēdo committūt. Purpura tantum in veste sit tenuis & laxius vt crines descidant ligatum caput Soccus vilior, & per humeros mauorte volitans, stricte manicæ brachijs adhærentes, & solutis genibus vt fractus incessus. Hæc est apud illas tota virginitas, habeant istæ huiusmodi laudatores suos, vt sub virginali nomine citius pereant. Libenter talibus non placemus. Pudet dicere, proh nephas triste. Sed verum est. Vnde in Ecclesias Agapetarum pestis introiuit. Vnde sine nuptijs aliud nomen vxorum, quæ eadem domo, vno cubiculo sępe vno tenētur & lecto. Et suspiciosos nos vocāt, si aliud ęstimemus.

De Vita virginum. Cap. XLVIII.

NVNC ad te mihi omnis dirigatur oratio, quæ quinta prima Romanæ vrbis virgo nobilis esse cępisti, tanto tibi amplius laborandum est, ne & præsentibus bonis careas & futuris. Et quidem molestias nuptiarum & incerta coniugij de domestico exemplo didicisti, cum soror tua Blesilla ætate maior, sed proposito minor, post acceptum maritum septimo mēse viduata & virginitatis coronam & nuptiarum perdidit voluptatem. Nolo tē ad domos nobilium matronarum accedere, nec frequenter videre quod contemnis. Disce in hac parte sanctam superbiam, quæ spōsa Christi es, scito te illis esse meliorem, nec earum tantum te cupio vitare congressus, quę maritorum inflantur honoribus, quas Eunuchorum greges sepiunt: sed etiam eas quas viduas necessitas facit

facit, quarum domus plena conuiuijs, plena adulatoribus. Quarũ rubentibus buccis cutis farsa distenditur, vt eas putes maritos non amisisse, sed quærere. Rarus tibi sit in publicum egressus, martyres tibi quærantur in cubiculo tuo, nunquàm deerit causa procedendi, sed semper quando est necesse processura sis. Ad orationẽ tibi non ŏte surgenti non indigestio tibi ructum faciat, sed inanitas. Crebrius lege, quamplurima disce tenenti te codicem somnus obrepat, & cadentem faciem pagina sancta suscipiat Sint tibi quotidiana ieiunia, & refectio saturitatem fugiens. Nihil prodest biduo triduoq; transmisso, vacuum portare ventrem, si pariter obruatur. Si compensatur saturitate ieiunium, illico irrigata humus spinas libidinum germinat, & mens repleta torpescit. Siquando senseris exteriorem hominem flore adolescentiæ suspirare, & accepto cibo cum te in lectulo compositam dulcis libidinum pompa concusserit, arripe scutum fidei, in quo ignitæ diaboli extinguũtur sagittæ, omnes enim adulterantes, quasi clibanus corda eorum. At tu Christi comitata vestigijs & sermonibus eius intenta dicito. Nonne cor nostrum ardens e.&c. Difficile est humanam animam aliquid non amare, & necesse est, vt in quoscunq; nostra mens trahatur affectus, carnis amor spiritus amore superetur. Desiderium desiderio restringatur, quicquid inde minuitur, hinc crescat.

De Laude virginitatis. *Cap. XLVII.*

QVis nostrum ex corde dicere potest. Potum meum cũ fletu miscebam? an non flendum est, non gemendum cũ me rursum serpens de paradiso virginitatis eiectũ tunicis vult vestire pelliceis? quas Helyas ad Paradisum rediens proiecit in terram, dicẽ. Quid mihi & voluptati quę in breui perit. Nolo illi subiacere sententiæ, quã in homines est illata damnatio. In doloribus paries &c. Lex ista non mea est, & ad virum conuersio tua sit cõuersio illius ad maritum eius quæ virum non habet Christum, meum propositum sine sexu est, habeant nuptiæ suum tempus, & titulum mihi virginitas in Maria dedicatur & Christo. Dicat aliquis. Et audes nuptijs detrahere, quæ a Domino benedictæ sunt? Non est detrahere nuptijs, cum illis virginitas antefertur. Glorientur & nuptę, cũ virginibus sint secundæ. Crescat & multiplicetur ille, qui impleturus est terram, tuum agmẽ in celis est. Post Paradisum & nuditatẽ & ficus folia auspicantia pruriginem nuptiarum. Nubat & nubatur ille, qui in sudore faciei comedit panem suum, cuius terra tribulos generat & spinas, cuius herba sentibus suffocatur, meum semen centenaria fruge fœcundum est. Consuant tunicas, qui inconsutam desursum tunicam perdiderũt, quos vagitus delectat infantiũ in ipso lucis exordio, fletu lugẽtes ꝙ nati sunt. Eua in paradiso virgo fuit post pelliceas tunicas initiũ sũpsit nuptiarũ. Tua regio paradisus est, serua qđ nata es. Et vt scias virginitatẽ esse naturæ, nuptias post delictum virgo nascitur caro de nuptijs, infructu reddens, quod in radice perdiderat. Virgo est mater domini simplex, pura, sincera, nullo extrinsecus germine cohærente, & ad similitudinẽ Dei vnitate fecunda. Virgo flos Christus est, dicẽs Ego flos c. Laudo nuptias quia mihi virgines generant, lego de spinis rosam, de terra aurum, de concha Margaritam. Plus nuptiæ onerantur, quando de illis nascitur plus amatur.

Adhuc De eodem. *Cap. XLVIII.*

QVid inuides Mater filiæ tuæ? indignatis ꝙ militis noluit vxor esse, sed Regis? Grãde tibi beneficium præstitit, socrus Dei esse cępisti. De virginibus inquit Apostolus. Præceptum Dei non habeo. Quare? Quia vt ipse esset virgo non fuit imperij, sed propriæ voluntatis Nec enim audiendi sunt, qui cum vxorem habuisse contingunt, cum de continentia differens & suadens perpetuam castitatem intulerit. Volo ante omnes esse sicut me ipsum. Et infra. Dico autem in nuptis & viduis, bonum est illis vt sic permaneant, sicut & ego. Quare ergo non habet domini de virginitate præceptum? Quia maioris est mercedis, quod non cogitur, sed offertur. Quia si fuisset virginitas imperata, nuptię videbatur ablatæ, & durissimum erat contra naturam cogere, Angelorumq; vitam ab hominibus extorquere. Et id quodammodo damnare, ꝙ conditum est. Alia fuit in veteri lege fęlicitas, beatus qui habet semen in syon. Vacuus erat orbis, & vt de typicis taceam, sola erat benedictio liberorum. Propterea & Abraham iam senex Cethure copulatur, & Iacob mandragoris redimitur, & conclusam vuluã in Ecclesiæ figuram Rachel pulchra conqueritur. Paulatim vero increscente segete messor immissus est, virgo Helias, Heliseus virgo, virgines multi filij prophetarum. Hieremias captiuitate propinqua vxorem prohibetur accipere. Alijs verbis idipsum Apostolus loquitur. Tempus breuiatum est, reliquum est, vt qui habent vxores, sint quasi nõ habentes. Inueniebatur parturiebat. Postquã virgo vero concepit in vtero, & peperit nobis patrem futuri sęculi, soluta maledictio est. Statim vt filius Dei ingressus est super terram, nouam sibi familiam instituit, vt qui ab Angelis adorabatur in cęlis, haberet Angelos & in terris. Si tibi placet scire quot molestijs virgo libera foret, quot vxor astricta sit, legas Tertullianũ ad amicum philosophum, & de virginitate alios libellos, & beati Cypriani volumen egregium, & Papæ Damasi super hac re versus ꝑ sasq; compositas, Ambrosij nostri quod nuper ad sororem scripsit opusculum. In quibus tanto se effudit eloquio, vt quicquid ad laudem virginum pertinet exquisierit, ordinauerit, expresserit. Nobisq; diuerso tramite quo incesserit incedendum est virginitate, non tantum efferimus, sed seruamus. Nec sufficit scire quod bonũ est, nisi custodiatur attentius quod electũ est: quia illud iudicij est hoc laboris, & illud cõmune cum pluribus, hoc vero cum paucis.

De Cautela virgini seruanda contra sæculi tentamenta.

Cap. XLIX.

ITAQ; obtestor te coram Domino & Angelis eius, ne vasa templi facile in publicum proferas, ne sacrariũ Dei quisquam prophanus inspiciat. Omnia arcam quam non licebat tangere, attingens morte subita prostratus est. Neq; enim aureũ vas & argenteum tam charum fuit Deo, quàm templum corporis virginalis præcessit vmbra, nunc veritas est. Tu quidem simpliciter loqueris, & ignotos quosq; blanda voce non despicis. Sed aliter impudici vident oculi, non norunt animæ pulchritudinem considerare, sed corporum. Ne declines aurem tuam in verba mala. Sæpe enim indecens aliquid loquentes, tentant mentis arbitrium si libenter audias virgo quod dicitur, si ad ridicula quæq; soluaris. Quicquid dixeris laudat, quicquid negaueris negant. Castam vocant & sanctam. Ecce vere Christi ancilla dicentes, non vt illa horrida, turpis, & rusticana, terribilis, & quæ ideo forsitã Maritũ non habuit, quia inuenire non potuit. Naturali ducimur malo, & adulatoribus nostris libenter fauemus. Et quamquam nos respondeamus indignos & calidus rubor ora profundat, tamen ad laudem suam anima intrinsecus lætatur. Sponsa Christi arca est testamenti, intrinsecus & extrinsecus deaurata, custos legis domini, super hoc propiciatorium, quasi super Cherubin sedere vult Dominus. Mittit discipulos suos, vt in pullo asinæ, sedeat. Curis te sæcularibus solue, vt paleas & lateres Aegypti derelinquẽs, Moysen sequaris in heremo, & terrã repromissionis introeas, & nemo sit, qui ꝓhibeat, non mater, non soror, non cognata, non germanus, Dominus necessariam habet. Quod si voluerint impedire, timeant flagella Pharaonis. Iesus ingressus templum, omnia quę templi non erant proiecit. Deus enim zelotes est: ergo vbi in pectore virginali sæcularium negociorum cura estuat, statim velum templi scinditur, sponsus consurgit iratus & dicit. Relinquetur vobis domus ve.de. Sẽper te cubiculi tui secreta custodiant, semper tecum spõsus laudat intrinsecus, orans loqueris ad sponsum, legenti ibi ille loquetur. Hortus conclusus, soror mea, fons signatus. Caue ne domum exeas, vt velis videre filios regionis alienæ, quamuis fratres habeas Patriarchas, & Israel parente læteris, nolo te sponsum quęrere per plateas, nolo te circuire angulos ciuitatis. Sponsus in plateis non potest inueniri, arcta & angusta via est quæ ducit ad vitã. Atq; vtinam non inuenisse sufficiat, vulneraberis, nudaberis, & gemebunda narrabis, inuenerunt me &c. Zelotipus est Iesus non vult ab alijs videri faciem tuam. Foras vagentur virgines stultæ, tu intrinsecus esto cum sponso. Quæ si hostium clauseris & in occulto oraueris, veniet & pulsabit & dicet, ecce ego sto ante ia.&c. Daniel in cænaculo suo neq; enim manere poterat in humili, fenestras ad Hierusalem apertas habuit, & tu habeto apertas fenestras: sed vnde lumen introeat, vnde videas ciuitatem Dei. Ne aperias illas fenestras de quibus dicitur, mors intrauit per fenestras vestras.

Quod Virgini cauenda sit inanis gloria. *L.*

ALLIVD quoq; tibi vitandum est cautius, ne vanæ gloriæ ardore capiaris. Cũ facis eleemosynam, Deus solus videat. Cum ieiunas læta sit facies tua. Vestis nec satis munda, nec satis sordida & nulla diuersitate notabilis, ne tibi obuiam prætereuntium turba cõsistat, & digito demonstreris. Nec satis religiosa velis videri, nec plus humilis quàm necesse est, nec gloriam fugiendo, quæras plures.n. paupertatis & miseriæ atq; ieiunij arbitros declinantes, in hoc ipso placere cupiunt, ꝙ placere contemnunt. Et mirum in modum, laus dum vitatur appetitur. Hoc vitio pauci admodum sunt qui caruerunt, & ille est optimus, qui quasi in pulchro corpore rara neruorũ sorde respergitur. Neq; vero moneo, ne de diuitijs glorieris, ne de generis nobilitate te iactes. Scio humilitatem tuam, stultissimum quippe est docere quod nouerit ille quem doceas. Sed ne hoc ipsum tibi iactantiam generet, ꝙ sęculi iactantiam cõtẽpsisti, nec cogitatio tacita subrepat: vt quia in auratis vestibus placere desisti, placere coneris in sordibus, & quãdo in conuentum fratrum veneris vel sororũ, humilius sedeas scabello, te causteris indignam, vocem ex industria quasi confectam

ieiunijs

ieiunijs tenues,& deficientis imitata gressum humeris innitaris alterius. Sunt quippe nonnullę exterminantes suas,vt appareant hominibus ieiunantes,quę statim vt aliquem viderint,ingemiscunt, demittunt supercilium,& operta facie vix vnum oculum liberant ad videndum. Vestis pulla, cingulum sacceum, sordidis manibus pedibusq;,venter solus quia videri non potest,æstuat cibo. Aliæ virili habitu veste mutata, erubescunt Feminæ esse ꝙ natæ sunt, crinem amputant,& impudenter erigunt facies eunuchias. Sunt quæ cilicijs vestiuntur & cucullis fabrefactis, vt ad infantiam redeant,imitantur noctuam & bubones. Sed ne tãtum videar disputare de Feminis,viros quoq; fuge,quos videris cathenatos,quibus Feminei contra Apostolum crines,hircorum barba, nigrum pallium,& nudi impatientia frigoris pedes. Hæc omnia argumenta sunt Diaboli. Tristitiam simulant,& quasi longa ieiunia furtiuis noctium cibis protrahunt. Pudet reliqua dicere ne videar inuchi potius quàm imminere.

De Quibusdam dissolutis Monachis. Cap. LI.

ITERVM de moribus virginis. Sunt & alij,de mei ordinis hominibus loquor, qui ideo ad presbyterium & ad diaconatum ambiunt,vt Mulieres licentius videãt. Omnis his cura de vestibus si bene oleant,si pes laxa pelle non folleat, crines calamistri vestigio rotantur, digiti annulis radiant, & ne plantas humidior via spargat,vix imprimunt summa vestigia. Tales cum videris,sponsos magis ęstimato quàm clericos. Quidam in hoc omne studium vitamq; posuerunt,vt Matronarum nomina, domos moresq; cognoscant. Mane surgẽtes, de domo in domum salutandi causa discurrunt,& penè vsq; ad cubiculum dormientium importune ingrediuntur Si puluillum viderint,vel mantile elegans,vel aliquid domesticæ supellectilis,laudant,mirantur,attrectant,& se eo indigere conquerentes,non tam impetrant quàm extorquent. His inimica castitas & ieiunia. Os barbarũ & procax,& in conuicia semper armatum. Quocunq; te verteris primus in facie est. Quicquid nouum insonuerit,vel auctor vel exaggerator est famæ,nec affectatæ sordes nec exquisitæ munditiæ conueniunt christiano. Si quid ignoras,si quid de scripturis dubitas,interroga eum quem vita cõmendat,excusat ætas,fama non reprobat, aut si non est qui possit exponere,melius est aliquid nescire secure,quàm cum periculo discere. Memento quia in medio laqueorum ambulas,& multæ veteranæ virgines castitatis indubitatæ, in ipso mortis limine coronam perdidere de manibus. Siquæ ancillulæ sunt comites propositi tui,ne erigaris aduersus eas,nec infleris vt domina,vnum sponsum habere cepisti. Eas autem virgines viduasq;, quæ ociosæ & curiosæ domos circueunt Matronarum, quę rubore frontis attrito,parasitos viuere minorum,quasi quasdam pestes abijce. Corrũpunt bonos mores colloquia mala. Nulla illis nisi vestis cura est, & quæ ventris sunt proxima vitiose atq; lasciuæ quicquid vis mali insinuant,ac ferreas quoq; mentes ad delitias molliunt.

Quòd Libri Poetarum & Philosophorum propter sacros libros spernendi sunt. Cap. LII.

QVÆ enim communicatio luci ad tenebras? Quid facit cũ Psalterio Horatius? cum euangelijs Maro? cum Apostolis Cicero? Olim cum relicta domo & parentibus pro Christo militaturus pergerem Hierosolymam: bibliotheca quàm mihi Romæ summo studio confeceram,carere nõ poteram. Itaq; post crebras vigilias & lachrymas, quas præteritorum recordatione peccatorum fundebam,Plato vel Tullius sumebatur in manibus,siquando in memetipsum reuersus Prophetã legere cepissem, sermo horrebat incultus,& quia lumen cæcis oculis non videbam, non oculorum culpam putabam esse,sed Solis. Deniq; in media ferme.40. medullis infusa febris sic infelicia membra depasta est, vt ossibus vix hærerent. Interim parabantur exequię,& vitalis animæ calor toto iam frigescente corpore,in solo tantum repente pectusculo palpitabat. Tamen subito raptus in spiritu ad tribunal Iudicis pertrahor,vbi tantum luminis erat,vt proiectus in terrã sursum aspicere non auderem. Interrogatus de conditione, Christianum me esse respondi. Et ille qui præsidebat: mentiris ait,Ciceronianus es, non Christianus: vbi est enim thesaurus tuus,ibi est & cor tuum. Illico obmutui inter verbera, quibus cædi me iusserat,conscientiæ magis igne torquebar, illum mecum versiculum repetens. In inferno autem quis confitebitur tibi. Clamabam autem inter verbera Miserere mei domine,miserere mei. Tandem ad præsidentis genua prouoluti qui astabant præcabantur,vt veniam daret adolescentiæ,& errori locum pœnitentiæ commodaret, exacturus deinde cruciatum,si gentilium literarum libros aliquando legissem. Ego itaq; qui constitutus in tanto articulo etiam vellem maiora promittere,deierare cępi & dicere. Domine si vnquã habuero codices sęculares,si legero te negaui. Inter hæc verba dimissus reuertor. Et mirantibus cunctis oculos aperui,multo lachrymarũ hymbre perfusos,nec hoc vani somnij illusio fuit. Teste mihi tribunali ante quod steti,& iudicium quod timui, me plagas sensisse post somnum,& liuentes scapulas habuisse. Tantoq; de hinc studio diuina legisse,quanto mortalia ante non legeram.

De Auaritia fugienda. Cap. LIII.

AVARITIAE quoq; tibi vitandem est malum,nõ quo aliena appetas,hoc enim & publicæ leges puniunt,sed quo tua quæ tibi sunt aliena non serues. Si in alieno inquit fideles non fuistis,quod vestrum est quis dabit vobis? Aliena nobis auri argẽtiq; sunt pondera nostra possessio spiritualis est,de qua alibi dicitur: redemptio viri proprię diuitię. At dicis. Puella sum delicata,& quę meis manibus laborare nõ possum,si ad senectam venero,si ęgrotare cępero,quis mei miserebitur? Audi ad Apostolos loquentem Iesum. Respicite volatilia cæli &c. Si vestis defuerit Lilia proponuntur,si esurieris beatos audies pauperes & esurientes. Si aliquis afflixerit dolor,legito,complaceo mihi in infirmitatibus meis, & datus est mihi stimulus carnis meæ ne extollar. Lætare in omnibus iudicijs Dei. Exultauerunt enim filiæ Iudæ in omnibus iudicijs tuis. Domine nihil intulimus in hunc mundum , neq; auferre quid possumus. At nunc plerasq; videas armaria stipare vestibus, tunicas mutare quotidie,& tamen tineas non posse separare. Inficiuntur membranæ colore purpureo, aurum liquescit in literas, gemmis codices vestiuntur,& nudus ante fores earũ Christus emoritur. Infinita de scripturis exempla suppetant,quæ Auaritiam doceant esse fugiendam, verum quid ante non plures annos Nitriæ gestum sit referam. Quidam e fratribus parcior magis quàm auarior nesciens.30. argenteis dominum venditum.c. solidos,quos lina texendo acquisierat,moriens dereliquit. Initum est inter Monachos consilium,nam in eodem loco circiter quinq; millia diuisis cellulis habitabant,quid facto opus esset. Et alij pauperibus distribuendos esse dicebant,alij dandos ecclesiæ,nonnulli parentibus remittendos. Macharius vero & Pambo & Isidorus & cæteri patres, sancto eius loquente spiritu decreuerunt infodiendos esse cum eodem, dicẽtes. Pecunia tua tecum sit in perditione: grandisq; per totum Aegyptum cunctos terror inuasit. Et quoniam Monachorũ fecimus mentionem,& te scio libenter audire quæ sancta sunt,aurem paulisper accommoda.

De Triplici genere Monachorum antiquorum. Cap. LIIII.

TRIA sunt in Aegypto genera Monachorum. Primũ est Cenobitarum idest,in cõmuni viuentium. Prima apud eos cõsideratio est obedire maioribus. Diuisi sunt per decurias & centurias,ita vt.9.hominibus decimus præsit, & rursum 10. præpositos sub se habeat centesimus. Manent separati,sed iunctis cellulis vsq; ad horam nonam. Statutum est vt nullus pergat ad alium, pręter Decanos,vt si forte fluctuat quis cogitationibus,illius consoletur alloquijs, post nonam vero in commune cõcurritur, psalmi resonant,scripturæ recitantur,& completis orationibus,cunctis residentibu medius pater incipit disputare. Quo loquente tantum silentium fit,vt nemo alium respicere,nemo audeat excreare,dicentis,laus in fletu est audientium. Tacite voluuntur per ora lachrymæ,nec in singultis erumpit dolor. Cum vero de regno Christi & futura gloria cęperit annunciare,vides cunctos suspirio moderato,& oculis ad cęlũ leuatis dicere intra se. Quis dabit mihi pẽ.&c. Dehinc vnaqueq; decuria cum parente suo pergit ad mensas,qui bus vicissim ministrãt, pane viuitur & leguminibus & oleribus, quæ sale solo condiuntur. Vinum tantum senes accipiunt,quibus & cum paruulis sępe fit prandiũ,vt aliorum fessa sustentetur ętas, aliorũ nõ frangatur incipiens. Ipsi aũt patres nocte circumeũt cellulas singulorum,& aure apposita diligenter quid faciant explorant. Quem tardiorem deprehenderint, non mox increpant, sed dissimulato quod norunt,cum sæpius visitant, & prius incipiẽtes prouocant magis orare quã cogunt. Et quia non licet cuiquã dicere,tunicam vel sagum nõ habeo,ita Oeconomus vniuersa moderatur,vt nemo quid postulet nemo debeat. Si quis autem ægrotare cęperit,transfertur ad exedram latiorẽ,& tanto senum ministerio confouetur,vt nec delitias vrbium,nec matris quærat affectũ. Secundum genus est Anachoritarum idest solitariorum,qui de cęnobijs exeuntes,excepto pane & sale, nihil ad deserta perferunt. Huius vitæ auctor Paulus,illustrator Antonius,& vt altius cõscẽdam,princeps Iohannes Baptista fuit. Tertium genus est quod dicitur Renoth deterrimum atq; neglectum: hi bini vel trini habitãt,nec multo plures,suoq; arbitrio ac ditione viuẽtes de eo quod laborauerint, in mediũ partes cõferunt vt habeãt alimẽta cõmunia: habitãt aũt quãplurimi in castellis & vrbibus, & quasi ars sit sancta nõ vita, quicquid vendiderint maioris est pretij. Inter hos sæpe iurgia sunt, quia cibo suo viuentes non patiuntur alicui se esse subiectos. Reuera solent certare in ieiunijs, & rem secreti victoriæ facere. Apud hos affectata sunt omnia, laxæ manicæ & caligæ

ligæ sollicantes, vestis crossior, crebra suspiria, visitatio virginum, detractio clericorum, & si quando dies festus venerit, saturantur ad vomitum.

De Oratione & cæteris quæ debet virgo seruare. Cap. LV.

QVanquam Apostolus semper nos orare iubeat, & sanctis et ipse somnus oratio sit, tamen diuersas orandi horas debemus habere, vt si forte aliquo opere detenti fuerimus, ipsum tempus nos ad officium admoneat. Horam tertiam, sextam, nonam, diluculum vero & vesperum nemo est qui nesciat. Tibi non sumatur, nisi oratione præmissa, nec a mensa surgendum, nisi gratia referatur creatori. Noctibus bis surgendum egredientes de hospitio armet oratio, regredientibus occurrat oratio prius quàm sessio, ad omnem incessum manus pingat crucem. Teipsum considerans nō in alterius ruina, sed in tuo opere gloriari. Nec dicas illa suis rebus fruitur, honoratur ab hominibus, fratres ad illam veniunt & foro res. Primum dubium an virgo sit talis, nam homo videt in facie, Deus in corde. Dehinc etiam si corpore virgo est, an spiritu virgo sit nescio. Apostolus autem ita virginē diffiniuit, vt sit sancta corpore & spiritu. Ad extremum habeat sibi gloriā suam vincat Pauli sententia, delicijs fruatur & viuat, nos meliorum exempla sectemur, propone tibi beatam Mariā, ad quam cum Angelus Gabriel in viri specie descendisset, perterrita respondere non potuit. Nunquam. n. fuerat a viro salutata. Deinde nūcium discit & loquitur, & quæ hominē formidabat, cum Angelo fabulatur intrepida. Potes & tu Mater esse Dñi, vt dicas. A timore tuo domine cōcepim'. Cæterum virgines apud diuersas hæreses esse dicuntur. Scorta sunt æstimandæ, non virgines, sed quia sciūt virginale vocabulum gloriosum, sub ouium pellibus lupos tegunt, Christū mentiuntur. Antichristum conuestiunt. Gaude virgo, quod aliæ simulant, tu vere esse cepisti. Hęc omnia quæ digessimus, dura videbuntur ei qui nō amat, Christum. Qui aūt commortuus est Dño, & consurrexit, libere clamabit. Quis nos separabit a charitate Christi. Amemus & nos Christum semper, & eius quæramus amplexus, & facile videbitur omne difficile, breuia putabimus vniuersa quæ longa sunt, & iaculo illius vulnerati dicemus. Heu mihi quia incola. me. prolon. est Filius Dei pro salute nostra hominis factus filius, decē mēsibus in vtero vt nascatur expectat, fastidia sustinet, cruēratus egreditur, pannis inuoluitur, & ille pugillo mundum includens breui præsepio collocatur, deridetur, verberatur, crucifigitur. Quid retribuam domino &c. Calicem salu. Hec est. n. sola digna retributio, cum sanguis sanguine cōpensatur. Apostolus in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in fame & siti &c. Nos aūt si cibus insulsior fuerit contristamur, calix frangitur, mensa subuertitur, verbera sonant, & aqua tepidior sanguine vindicatur Regnū cęlorum vim patitur. Nisi vim feceris, cęlorum regna non capies. Nisi pulsaueris importune, panem non accipies sacramenti. An non tibi videtur esse violentia cum caro vult esse quod Deus est, & illum locum vnde Angeli corruerunt? Angelos iudicatura conscendit. Egredere, quęso, paulisper de carcere, & præsentis laboris mercedem ante oculos tuos pinge, quam oculus non vidit. Qualis erit illa dies, cum tibi Maria Mater Domini choris occurret comitata virginum, cum post mare rubrum Pharaone submerso cū exercitu suo, tenens tympanū precinnet respōsuris. Cantemus &c. Tunc Tecla in tuos læta volabit amplexus. Tunc & ipse sponsus occurret & dicet. Surge propera amica mea &c. Tunc & Angeli mirabuntur & dicent. Quæ est ista quæ progreditur &c. Videbunt te filiæ, & prædicabunt Reginæ & laudabunt. Sara cum nuptis obuiam veniet, Anna cum viduis pueri quoq; clamabunt Osanna in excelsis. Quotiens te vena sæculi delectauerit ambitio, quotiēs ibi videris aliquid gloriosum, sic ad Paradisum mente trāscende.

De Custodia virginitatis. Cap. LVI.

IDem ad Demetriadem virginem. Incredibilis animæ fortitudo est, inter gemmas & sericum, inter Eunuchorum & puellarum cateruas, & adulationem & ministeria familiæ prestrepentis, & exquisitas epulas, ieiuniorum laborem appetere, vestium asperitatē, victus continentiam. Solent miseri parētes, & non plene fidei christianæ, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inuenerunt, virginitati tradere, tanti (vt dicitur) vitrum æstimantes Margaritam, & eas inopes relinquunt, aliorum filiorū luxuriæ & delicijs ad omnem copiam prouidentes. Fertur autē & omnium christianorum laude celebratur, quicquid fuerit nuptijs præparatum a sancta Christi Synoride virgini traditum, ne sponso fieret iniuria, immo vt dotata pristinis opibus veniret ad sponsum, & quod in rebus mundi periturum erat, domesticorum Dei inopiam sustentaret. Mirantur æmuli, virtus enim semper inuidiæ patet. Mihi propositum est stilo ecclesiastico laudare. Aūt autem virginis meæ & gratias agere, q voluntatem eius sua adiuuerit voluntate. Alioquin cellula monasterij, vilis cibus, vestusq; contempta, & ætas vicina iam morti, breuisq; temporis viaticum carent omni assentationis infamia. Deniq; in reliquis partibus omnibus mihi sermo ad virginem, nobilem non minus sanctitate quam genere, cuius quanto sublimis ascensus, tanto lapsus periculosior. Quando eras in sæculo, quæ sęculi erant diligebas, polire faciem, ora depingere, ornare crinem, & alienis capillis turritum verticem struere. Nunc autem quia sæculum reliquisti, secundo post baptismū renunciasti Diabolo & pompis eius. Si in cogitationes tuas coluber ascenderit, omni custodia serua cor tuum, & crebro signaculo munias frontem ne exterminator Aegypti in locum reperiat. Citheram assumere iubetur, & tyrus multis peccatorum confossa vulneribus vt agat pęnitentiam, & maculas præstinæ fœditatis, cū Petro amaris abluat lachrymis. Verum nos ignoremus pęnitentiā ne facile peccemus. Illa quasi secunda post naufragium miseris tabula sit, in virgine integra seruatur nauis aliud ē quærere, quod perderis, aliud possidere quod nunquam amiseris.

De Abstinentia virginum. Cap. LVII.

POst cogitationum diligentissimam cautionem, ieiuniorum tibi arma sumanda sunt, et canendū cum Dauid. Humiliaui in ieiunio a. m. Eua per cibum deiecta est paradiso. Helias. 40. dierum excitatus ieiunio igneo curru rapitur ad cęlum. Moyses ieiunans. 40. diebus & 40. noctibus familiaritate Dei pascitur. Saluator quoq; qui virtutum & conuersationis suæ nobis reliquit excēplū. In Iob scriptum est de Dracone, virtus eius in lumbis est. Aduersus iuuenes & puellas ætatis ardore abutitur & inflammat rotam natiuitatis nostræ. Omnes enim adulterantes quasi clibanus. Hæc sunt ignita Diaboli iacula, quæ simul & vulnerant & inflammant, & a rege babylonio tribus pueris præparantur. Sed qūo ibi quartus speciem habens quasi filij hoīs immensos mitigauit ardores. Sic & in animo virginali rore cęlesti & ieiuniorum frigore, calor puellaris extinguitur. & humano corpori Angelorum imperator conuersatio. Quamobrem & vas electionis de virginibus se dicit Domini non habere præceptum. Quia contra naturam, immo vltra naturam est, non exercere quod nata sis interficere in te radicē tuam, & sola virginitatis poma decerpere, nescire thorū, oēm virorū horrore cōtactū, & in corpore viuere sine corpore. Neq; vero immoderata tibi imparamus ieiunia, & enormen ciborum abstinentiam, quibus statim corpora delicata frangūtur, & ante ęgrotare incipiunt, quàm sanctæ cōuersationis iacere fundamenta, philosophorum quoq. sententia est, moderatas esse virtutes, excedentes modum atq; mensuram inter vitia reputari. Vnde & vnus de septem sapientibus, ne quid ait nimis. Sic debes ieiunare vt nō palpites, & respirare vix possis, & comitū tuarū vel porteris vel traharis manibus: sed vt strato corpori appetitu: nec in lectione, nec in psalmis, nec in vigilijs solito quid minus facias. Ieiunium non perfecta virtus, sed ceterarum virtutum est fundamētū.

De institutione morum virginis. Cap. LVIII.

IMitare sponsum tuum, esto Auiæ matriq; subiecta, nullum virorum & maxime iuuenum nisi cum illis videas nullum scias: quē ille nesciant. Sæcularis quoq; conuersatio est eadem velle, & eadem nolle, ea demum firma amicitia est. Eunuchorum quoque tibi & puellarum, ac seruulorum mores magis elegantur quàm vultum elegantia Scurrilitas atq; lasciuia te pręsente non habeat locum, nunquam verbum inhonestum audis quin irascaris. Ridere & rideri sęcularibus derelinque, grauitas tuam personam decet. Catonē quoq; illum dico Censorium, & vestræ quondam vrbis principē, qui in extrema ætate græcas literas non erubuit censor, nec desperauit senex d scere, & Marcum Crassum risisse semel in vita scribit Lucius. Fuit illa affectata seueritas & gloriam quærens popularē. Nos affectus & perturbationes quamdiu in tabernaculo corporis huius habitamus, fragili corpore circundamur, moderari & regere possumus: amputare non possumus. Vnde psalmista ait, Irascimini & no. pec. Superfluum reor te mouere contra auaritiam, cū generis tui sit: & habere & calcare diuitias. Da pauperibus, nō diuitibus, non propinquis, non ad luxuriam, sed ad necessitatem. Siue ille sacerdos, siue cognatus sit, siue affinis, nihil in illo aliud consideres, nisi paupertatem. Laudant te esurientium viscera, non ructuantium opulenta conuiuia in actibus Apostolorum, quando domini nostri adhuc calabat cruor, & feruebat recens in credentibus fides, omnes possessiones suas vendebant, & pretia earum ad Apostolorum deferebant pedes, vt ostenderent pecunias esse calcādas. Ananias & Saphira dispensatores timidi, immo corde duplici: quia post votum obtulerunt quasi sua, & nō eius cui semel ea vouerāt, parteq; sibi iam alienæ substantiæ reseruauerunt, metuētes famem: quam vera fides non timet, præsentem meruere vindictam. Alij ædificent Ecclesias, columnarū deaurent capita, altare

auro & ebore distinguant non reprehendo, vnusquisq; in suo sensu abundat: meliusq; est hoc facere, quam repositis opibus incubare. Sed tibi aliud præpositum est, Christum vestire in pauperibus, pascere in esurientibus, uisitare in languentibus, suscipere in his qui tecto indigent, & maxime in domesticis fidei, virginum alere monasteria, seruorum Dei & pauperũ spiritu habere curam, qui diebus ac noctibus seruiunt Domino tuo, qui in terra positi imitantur Angelorum conuersationem, & nihil aliud loquũtur, nisi quod ad laudes Dei pertinet, habentesq; victum & vestitum, his gaudent diuitijs, qui plus habere nolunt, si tamen seruant propositum. Alioquin si amplius desiderent, his quoq; quæ necessaria sunt probantur indigni. Hæc ad virginem diuitem, & nobilẽ sum locutus: nunc tantum ad virginem loquar, idest, non ea quæ extra te sunt, tantum considerans.

De Exercitio virginis & societate eius. Cap. LIX.

PRæter psalmorum & orationis ordinem quod tibi hora tertia & sexta, & nona, ad vesperum, medio noctis & mane semper est exercendum, statue quot horis sanctam scripturam ediscere debeas, quanto tempore legere, non ad laborem, sed ad delectationẽ & instructionem animæ. Cumq; hæc finieris spacia, & frequenter te ad figenda genua sollicitudo animi suscitauerit, habe lanam semper in manibus, aliarumq; neta, aut in globum collige aut texenda compone, quæ texta sunt respice, quæ errata reprehende, quæ facienda constitue. Si tantis operum varietatibus fueris occupata, nunquam tibi dies longi erunt, nec idcirco tibi ab opere est cessandum, quia de propitio nulla re indiges. Sed ideo cum omnibus laborandum est, vt per occasionem operis nihil aliud cogites, nisi quod ad Domini pertinet seruitutem. Simpliciter loquar, quãuis omnem sensum tuum in pauperes distribuas, nihil apud Christum erit prætiosius quàm quod manibus tuis ipsa confeceris, vel in vsus proprios, vel in exemplum virginum cęterarum, vel quod auiæ matriq; offeras, maiora ab eis in refectionem pauperum pretia receptura. Solet tamen inter plerosq; esse certamen, vtrum solitaria aut cũ multis sit vita melior. Quarum prior præfertur quidem secundæ, sed in viris periculosa est, ne abstracti ab hominum frequẽtia, sordidis & impijs cogitationibus pateant, & pleni arrogantiæ, & supercilij cunctos despiciant, armentq; linguas suas, vel clericis vel alijs Monachis detrahendo. Quanto magis in Feminis, quarum mutabilis fluctuansq; sententia, si suo arbitrio relinquatur, cito ad deteriora labitur. Noui ego in vtroq; sexu per nimiã abstinentiã cerebri sanitatem in quibusdam fuisse vexatam, præcipueq; in his qui in humectis & frigidis habitauere cellulis, ita vt nescirent quid agerent, quove se verterent, quid loqui, quid facere deberent. Certe si rudes secularium literarum de tractibus hominum desertorum quippiam legerint, verbositatem solum discunt absq; notitia scripturarum, & iuxta vetus eloquium cum loqui nesciant, tacere non possunt, eruditorum sibi assumunt supercilium, prius imperitorium magistri quàm doctorum discipuli. Bonum est igitur obedire maioribus parere perfectis, & post regulas scripturarum vitæ suæ tramitem ab alijs discere, neç præceptore vti pessimo, sed presumptione sua. De talibus Feminis & Apostolus loquitur, quæ circũferuntur omni vento doctrinæ semper discentes, & nunquam ad veritatis scientiam peruenientes. Graues Fœminæ, & maxime viduæ ac virgines tibi comites eligantur, quarum proba est conuersatio, sermo moderatus, sancta verecundia. Fuge autem lasciuiam puellarum, quæ ornant capita, crines a frõte demittunt, cutem polliunt, astrictas habent manicas, vestimenta sine ruga, soccosq; crispantes, vt sub nomine virginali vendibilius pareant. More enim & studia Dominarum plerumq; & ancillarum & comitũ moribus iudicantur. Illa tibi sit pulchra & amabilis. Illa tibi socia, quæ nescit se esse pulchram, quæ negligit formæ bonum, & procedens ad publicum, non pectus & colla denudat, nec pallio releuato crura vel ceruices aperit, sed cęlat faciem, & vix vno oculo qui viæ necessarius est patente graditur. Cincinnaculos pueros & calamistratos, & peregrini muris olentes pelliculas, quasi pestes & venena pudicitiæ deuita. Virginum quæ in monasterio viuunt, nunquam aliqua sola procedat.

De Institutione virginis ab infantia sub cura parentum. Cap. LX.

IDEM ad letam de institutione filiæ. Filia tua Paula cãtica mũdi ignoret, & turpia non intelligat, adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbuatur, procul sit ætas lasciua puerorum. Fiant ei literæ buxeæ vel eburneæ, & ludat in eis, & vt ludus eius eruditio sit, habeat & in discendo socias, quibus inuideat, quarum laudibus mordeatur. Neç est obiurganda si tardior sit, sed laudibus excitandum ingeniũ, vt & vicisse se gaudeat, & victa doleat. Caue ne ineptis blãditijs Feminarum dimidiata verba dicere filia cõsuescat, in auro atq; purpura discat ludere, quorum alterum linguæ, alterũ moribus officit, ne discat in tenero quod ei postea dediscendum est. Græca historia narrat, Alexandrum orbis dominatorem in moribus & in incessu Leonidis Pedagogi sui non potuisse carere vitijs, quibus adhuc peruulus fuerat infectus, procliuis est n. malorũ ęmulatio, & quorum virtutes assequis nequis, cito vitia imitaris. Modestam habeat gerulam, Nutricem grauem. Cum Auum viderit in pectus eius transiliat, & collo dependeat, nolẽti alleluia decantet, sit omnibus amabilis, & vniuersa propinquitas rosam ex se natam esse gaudeat. Ipse habitus doceat eam cui promissa sit. Caue ne cerusa & purpurisso ora Christo cõsecrata depingas, ne collum auro & Margaritis premas, nec caput gemmis oneres, nec capillum irruffes, & ei aliquid de gehennæ ignibus auspicerit. Prætextata nobilissima quondam Fœmina iubente viro Hemetio, qui patruus Eustochij virginis fuit, habitum eius cultumq; mutauit, & neglectum crimen mundano more texuit, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium. Eadem nocte vidit Angelum Dei in somnis, terribili facie minitantem sibi, & dicentem. Tu ausa es viri imperium Christo præferre, & virginis dei caput tuis sacrilegis manibus attrectare, qui iamnũc arescent, vt sentias excruciata quid feceris, & finito mense 5. ad inferna duceris. Sin autem perseueraueris in scelere, & marito simul orbaberis & filijs. Omnia per ordinem expleta sunt, & seram miseræ pęnitentiam velox signauit interitus. Sic se vlciscitur Christus in violatoribus templi sui, sic gemmas & pretiosissima ornamenta defendit.

Iterum De eodem. Cap. LXI.

HELI Sacerdos offendit Dominum ob vitia liberorum, & Episcopus fieri non põt, qui habuerit filios luxuriosos & non subditos. Si aũt ætas perfecta, & sui iuris parentibus imputatur, quantomagis lactens & fragilis, qui ignorat boni & mali distantiam. Qui itaq; paruulus est, & sapit vt paruulus, donec ad annos sapientiæ venerit, tam mala eius quàm bona parentibus imputantur. Si sollicita es & prudens ne filia tua percutiatur a vipera, cur non eadem cura prouides, ne percutiatur e malleo vniuersæ terræ, ne egrediatur cum Dina, vt videat mulieres regionis alienę? Ne ludat pedibus, ne trahat tunicas, venena nõ dantur nisi melle circumlita, & vitia non decipiunt, nisi sub specie vmbraq; virtutum. Nõ vescatur filia in publico, idest, in parentum conuiuio, nec videat cibos quos desideret. Et licet quidam putent maioris esse virtutis, præsentem contennere voluptatem, tamen ego securioris arbitror continentiæ, nescire quod quæras Carnium edulio sustentetur ne prius deficiant pedes quàm currere incipiat. Nunq̃ abs te procedat in publicum, basilicas martyrum & Ecclesias sine Matre non adeat, nullus ei iuuenis cincinnatus arrideat. Nolo de ancillulis tuis aliquam plus diligat, cuius crebro auribus insusurret, quicquid vni loquitur hoc omnes sciant. Placeat ei comes nõ compta atq; formosa, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur, sed grauis pallens, sordida, sub tristis Nocte ad orationes surgat, mane hymnos decãtet. Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Discat & tenere colum rotare fusum, stamina pollice ducere, spernat bombicum telas, sericum vellera, & aurum in fila lentescens. Talia paret vestimenta, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur, cibus eius olusculum sit, & similia, raroq; pisciculi: sic comedat vt semper esuriat, vt statim post cibum possit orare & legere. Displicet mihi in teneris maxime ætatibus, longa & immoderata ieiunia. Experimẽto didici asellum in via cum lassus fuerit diuerticula quærere, hoc imperpetuum præceptum sit, vt longi itineris perpetes vires superentur, ne in prima mansione currentes, corruamus in medijs. Cæterum in quadragesima cõtinentię vella pandẽda sunt, & tota aurigę retinacula equis laxanda properantibus. Quanquam alia sit conditio sæcularium, & alia virginum atq; Monachorum. Sæcularis homo in quadragesima, ventris ingluuiem decoquit, & in coclearum (more suo victitans) succo futuris dapibus, ac saginæ aqualiculum parat, virgo & Monachus sic in quadragesima suos dimittant equos, vt sibi meminerint semper esse currendum. Mihi omnino in adulta virgine lauacra displicent, quæ seipsam debeat erubescere, & nudam videre non posse. Si enim ieiunijs & vigilijs macerat corpus suũ, & in seruitutem redigit, cur econtrario balnearum fomentis, sopitus ignis suscit? atur pro gemmis & serico virgo tua diuinos codices amet, quibus non auri & pellis Babyloniæ vermiculata pictura, sed ad fidem placeat emẽdata & erudita distinctio. Caueat omnia apocrypha, iurare non discat, mentiri sacrilegium putet. Trade ei comitem sanctitatis, cuius sermo & incessus & habitus doctrina sit virtutum.

Reprehensio Virginis consortium Matris suæ deuitantis. Cap. LXXII.

IDẽ ad Mrẽ & filiã i Gallijs. Obsecro vt si mordaci⁹ aliq̃d scripsero, nõ tã meæ credatis austeritatis eẽ q̃ morbi. Putridæ carnes ferro curãtur & cauterio, venena serpẽtino pellunt antidoto, & q magis

magis dolet maiori dolore curatur. Mater & filia pietatis nomina, officiorum vocabula, naturæ vincula, secundaq; post Deum fœderatio. Nõ est laus si vos diligatis. Sed scelus est quod odistis. Tu vero filia, iam enim desinam ad Matrem loqui quam forsitan & ætas & imbecillitas ac solitudo excusabilem faciunt. Cur domum eius angustam iudicas, cuius non tibi fuit ventes augustus. Decem mensibus vtero clauso vixisti, & vna die in vno cubiculo cum Matrem non duras, an oculos eius ferre non potes. Si virgo es, quid times diligentem custodiam. Si corrupta, cur non palam nubis. Secunda post naufragium tabula est, quod male cœperis, saltem hoc remedio temperare. Quid tibi necesse est in ea versari domo, in qua necesse habeas quotidie, aut perire aut vincere, quis vnquam iuxta viperam securus dormit. Quæ si & non percutiat certe sollicitat. Securius est perire non posse, quàm iuxta periculum non perisse inter lasciuas puellas, & comatos linthiatosq; iuuenes gradieris. Dabit tibi barbatulus quilibet manum & pressis digitis aut tentabitur aut tentabit. Erit tibi inter viros & matronas conuiuium. Spectabis aliena pocula. In alijs sericas vestes, auratasq; miraberis. In ipso quoque conuiuio vt vescaris carnibus quasi inuita cogeris, vt vinũ bibas Dei laudabitur creatura, vt laueris balneis sordibus detrahetur. Inter hæc aliquis conuiuantium vel assistentiũ, quoniam alienas non audebit vxores, te quia custodem nõ habet sæpius respectabit, loquetur nutibus, & quicquid metuit dicere significabit affectibus. Inter has & tantas illecebras voluptatum, et ferreas mentes libido domat. quæ maiorem in virginibus patitur famem, dum dulcius putat esse quod nescit. Vidimus aliquem omnibus viis horrentem illicitis arsisse amoribus, & ante vita caruisse q̃ peste. Quid tu facies puella sani corporis, delicata, pinguis, rubens æstuans, inter carnes & vina, & balneas iuxta maritatas, & iuxta adolescentulas. Quæ & si rogata non feceris, tamen deforme putes testimonium si rogeris, libidinosa mens ardentius honesta persequitur, & quod non licet dulcius suspicatur. Difficile inter epulas seruatur pudicitia. Nitens cutis sordidum ostendit animum, vestis ipsa tacentis animi indicium est, si rugam non habeat, si per terrã vt altior videaris trahatur. Si de industria dissuta sit tunica, vt aliquid intus appareat, operiatq; quod fœdum est, aperiat quod formosum est. Caliga quoq; ambulantis nigella ac nitens stridore ad se iuuenes vocat papillæ fasciolis comprimuntur & crispanti cingulo angustius pectus artatur. Capilli vel in frontem vel in aures defluunt. Palliolum inter dum cadit, vt candidos nudet humeros, & quasi videri noluerit cęlare festinat quod volens detexerat, & quando in publico quasi per verecundiam operit faciem lupanarum arte id solum arte ostendit, quod ostensum magis placere potest. Respondebis vnde me nosti? & quomodo tam longo positus, in me oculos tuos iactas, fratris tui hoc mihi lachrymæ narrauerunt, qui vtinam mentitus fuisset, & magis hoc timens quàm arguens dixisset, Dispensatorem domus oẽs famuli rodunt & quicquid domina non dedit, illum clamitant subtraxisse. Querulum seruorum genus est & quintumcunq; dederis, sper eis minus est, non.n. considerant ex quinto, sed quantum detur, doloremq; suũ solis ꝙ possunt obtrectationibus consolantur facilius credunt mala homines, & quodcunq; domi fingitur rumor in publico fit bona conscientia nullius & oculos fugit.

Reprehensio Instructio virginis lapse. *Cap.* LXIII.

IDEM de lapsu Susamnæ virginis & consecratæ. Quid taces o Susanna, quid non erumpis in vocem, & mentis tuæ exponis ardorem. Audite me omnes populi, & videte dolorem meum. Iuuenes mei & virgines meæ abierunt in captiuitatem Ad te nunc mihi sermo est, quæ caput horum & causa malorum es, quæ multipliciter misera cum gloria virginitatis nomen etiam perdidisti. Nephas est enim te vocari Susannam, quæ casta non es. Vnde incipiam quid primum, quid vltimum dicam, bona commemorem quæ perdidisti, an mala defleam quæ inuenisti. Eras virgo in paradiso Dei, vtiq; inter flores Ecclesiæ eras sponsa Christi, eras templum Dei, eras habitaculum Spiritussancti. Et quotiens dico eras, totiens necesse est vt ingemiscas, quia non es quod fuisti. Incedebas in Ecclesia tanquam columba illa, de qua scriptum est, Pennæ columbæ deargentatæ. Splendebas enim vt argentum, fulgebas vt aurum, eras tanquam stella in manu domini. Quæ est ista subita conuersio, quæ repentina mutatio est. de Dei virgine facta es corruptio Sathanæ de sponsa Christi scortum execrabile, de templo Dei phanum immunditiæ, de habitaculo Spiritussancti tugurium Diaboli. Quæ incedebas cum fiducia vt columba, nunc lates in tenebris vt vespertilio. Quæ fulgebas vt aurum propter virginitatis decorem, nunc vilior facta es luto platearum. Quæ fueras stella radians in manu Domini, veluti de alto cęlo ruens, extinctu conuersa es in carbonem. Ve tibi misera, & iterum ve, quæ tanta bona pariter propter parui temporis luxoriam perdidisti Aperi oculos si potes, erige frontem si audes, & aliquem sanctorum diligenter intuere. Nonne faciem tuam, conscientia commissi tanquam plumbum inclinat. Quid facies coram Maria & Tecla & Agneta, & immaculato thoro puritatis? Quid iterum facies coram Angelis sanctis? Nonne splendore & charitate immaculatorum, quasi fulminibus percussa combureris, sed dictura es forsitan. Non potui sustinere qui carne fragili circumferebar. Respõdebit tibi beata Tecla cum suis innumerabilibus socijs, & nos eadem carne amictæ fuimus, nec tamen plenum castitatis nostræ propositum, aut fragilitas carnis potuit mutare, aut sæuitia Christianorum per varia tormenta deijcere. Reuera non potest caro corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta, remanebit ergo in crimine anima, quæ carnẽ præcedit in crimine. O furtiua turpitudine constuprata. Habitu virgo, facto non virgo, bis adultera, & in actu & in aspectu. Virgo secundum Apostolum sollicitata est, vt sis sancta corpore & spiritu tu autẽ in contrariũ totũ vertis, vt nec sis sancta corpore nec spiritu corpore quidem fornicando, spiritu autem virginitatem mẽtiendo, penitudo ergo necessaria est. Sed quinta putas & qualis necessaria est pęnitentia, quæ ante æquet crimina aut certe excedat. Imprimis omnis cura huius vitæ intermittenda est tibi & quasi mortuam te existimans sicut es, quomodo possis reuiuiscere cogita. Deinde tibi lugubris vestis accipienda est, & mens ac membra singula digna castigatione punienda. Amputentur crines, quia per vanam gloriam occasionem luxuriæ præstiterunt. Defluant oculi lachrymis, qui masculum non simpliciter aspexerunt. Pallescat facies, quoquomodam impudice irrubuit. Totum itaq; corpus incuria & ieiunijs maceretur, cinere aspersum & cilicio coopertum & quia sibi male de pulchritudine placuit perhorrescat. Cor vero seipsum inquietans & cogitationibus ventilans, tanquam cera liquescat. Grandi plage alta & prolixa opus est medicina grãdesq; scelus grandem habet necessario satisfactionem. Et certe si mente tenereut homines, quale iudicium imminet mundo, sensus humanus necessitate sæculari non dispergeretur si non infidelitate grauaretur. Quantũ vis & qualemuis cruciatum ad præsens libentur sufferrent, dum modo illas pęnas igni æterni non incurrerẽt.

De Custodia vidualis castitatis. *Cap.* LXIIII.

IDEM ad Furiã de viduitate seruanda. Non quæruntur in christianis initia, sed fines. Paulus male cæpit, sed bene finiuit. Iudę exordia laudantur, sed finis proditione damnatur. Quid facit in facie christianæ purpurissus & cerusa, quorum alterum ruborem genarum labiorumq; mentitur, alterum candorẽ oris & coili ignis iuuenum fomenta libidinum, impudicæ mentis indiciũ. Quo modo fleret potest pro peccatis suis quæ cutem vndat lachrymis, & sulcos in faciem ducit. Ornatus iste non Domini est, sed velamen Antichristi Qua fiducia vultus ad cęlum erigit, quos conditor nõ agnoscit, non æthnei ignes, non vulcania tellus, non Veseuus, & Olympus tantis ardoribus æstuans, vt iuueniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatæ, grandis virtutis & sollicitæ diligentiæ est superare ꝙ natasis in carne non carnaliter viuere tecũ quotidie pugnare, & inclusum hostem Argi vt fabulæ ferunt centum oculis obseruare. Nonnulli vitam pudicam appetens in medio itinere corruunt, dum solam carnium abstinentian putant, & leguminibus stomachum onerant, & vt quod sentio loquar, nihil sic inflammat corpora, & titillat membra genitalia, sicut cibus indigestus, ructusq; conuulsus, quicquid seminarium voluptatum est: venenum puta, parcus cibus, & venter semper esuriens triduanis præfertur ieiunijs, & multo melius est quotidie parum quàm raro satis sumere. Cogitate quotidie esse moriturum, & nunquam de secundis cogitabis nuptijs.

Iterum De eodem. *Cap.* LXV.

IDEM ad Acheruciam de monogamia. Interdum sibi libido blanditur, vt quod propter intemperantiam suam quædam faciunt, vt videantur facere desiderio liberorum. Verum tamen semen terræ bonæ centesimum sexagesimum, tricesimum fructum tenet, centenarius tamen pro virginitatis corona primum gradũ teneat. Sexagenarius pro suo labore viduarum in secundo sit numero, tricenarius fœdera nuptiarum, ipsa digitorum coniunctione testetur digamia in quo erit numero, immo extra numerum, certe in bona terra non oritur, sed in vepribus & spinetis vulpiũ. Itaq; obsecro te religiosa in Christo filia: vt testimonia ista non noueris, quibus incontinentibus & miseris subuenitur. Sed illa potius lectites, quibus pudicitia coronatur. Sufficit tibi quod perdidisti primum virginitatis gradũ, & per tertiũ uenisti ad secũdũ idest p officiũ cõiugale, ad uiduitatis cõtinentiã. Extrema imo abiecta nõ cogites. Qđ si & post diluuiũ & ante diluuiũ uiguit illa senten

tis,crescite,& multiplicamini,replete terrã. Quid ad nos,in quos fines sæculorum decurrerunt? Quibus dicitur,tempus breue est,& iam securis ad radicem arboris posita est, quæ siluam legis, & nuptiarum euangelica castitate succidit. tẽpus amplexandi.&c.Olim gloriæ erat, illũ audire versiculum: filiȩ tui sicut nouell oliuarũ, & videas fi.t. Nunc de continentibus dicitur,qui adhæret domino vnus spiritus est.Proponis mihi gaudia nuptiarum, ego tibi oppo nam pyram,gaudium & incendium. Non tantum bonum est in nuptijs quod speramus,quantum mali quod accidere potest & timendum est: libido enim transacta semper sui reliquit pœnitudinem,nunquam satiatur & extincta iterum reaccenditur. Vsu crescit & deficit,nec rationi paret,quæ impetu ducitur. Sed dicis,ample opes,& dispensatio rei familiaris,egent auctoritate viri,sed & nisi cum seruulis tuis ipsa seruieris,familiȩ tuȩ imperare non poteris,quasi nõ possis probatæ ætatis habere famulos vel libertos,qui præsint domui,vel ad publicum respondeant, tributa persoluant. Quære primum regnum Dei,& hæc omnia apponentur tibi. Melius est rem familiarem minui,quàm animæ salutem perire. Melius est amittere quod aliquando pariturum est,quàm id pro quo omnia dimittenda sunt Nos vero ardemus auaricia,:& contra pecuniam disputantes auro sinũ expandimus, nihilq; nobis satis est. Et illud quod de Megarensibus dicitur, iure miseris coaptari potest. Aedificant quasi semper victuri,viuunt quasi altera die mori turi.Et hæc facimus,quia domini verbis nõ credimus,& quia ætas optata cunctis,non viciniam mortis, quæ debetur mortalibus lege naturȩ, sed cassa spe annorum nobis spacia pollicetur. Nemo enim tam fractis viribus,& sic decrepitæ senectutis est, vt non se putet vnum adhuc annum esse victurum. Vnde subrepit obliuio conditionis suæ, vt terrenum animal iam iamq; soluendum erigatur in superbiam,& animo cęlum teneat.

De Bono vsu diuitiarum Nebrodij. Cap. LXVI.

IDem ad Saluinam viduam de viduitate seruanda. Nec diuiti obsunt opes,si eis bene vtatur,nec pauperem egestas commen dabiliorem facit,si inter sordes & peccata non caueat. Nihil nocuit militanti Nebridio paludamentum, & baltheus & apparitorum cateruæ,quia sub habitu alterius alteri militabat, sicut econ trario nihil prodest alijs vile palliolum,furua tunica,corporis illuuies,simulata paupertas,si nominis dignitatem operibus destruat. Ioseph & in ægestate & in diuitijs dedit experimenta virtutũ. Daniel & tres pueri sic præerant Babiloniæ operibus,& inter principes ciuitatis vt habitu Nabuchodonosor, Deo mente seruirent. Mardochæus & Hester inter purpuram sericum & gemmas,super biam humilitate vicerunt. Diuitibus inquit huius sæculi præcipe &c.Hic didicimus,quomodo Camelus intrare posset per foramen acus, quomodo animal tortuosum deposito onere sarcinarũ assumat sibi pẽnas columbæ,& requiescat in ramis arborum, quæ de synapis semine succreuit.Legimus in Isaia,Camelos Madiã & Epha & Saba aurum & thus ad vrbem domini deportantes. Docet & Esopi fabula, plenum muris ventrem per angustum foramen egredi non valere. Ergo Nebridius meus quotidie illud reuoluens. Qui volunt diuites fi.inci.in ten.& in la, dia.&c.Quic quid & Imperatoris largitio, & honoris infulæ sibi dederant, in vsus pauperum cõferebat.Nec semel abijciebat sarcinam,quod fecerunt Apostoli,Patrem, & rete,& nauiculam linquentes, sed ex qualitate aliorum inopiæ suam abundantiam communicabat, vt postea illorum diuitiæ huius indigentiam sustentarent.Scit ipsa cui scribo,me non nota sed audita narrare,nec ex aliquo in me beneficio,scriptorum more Græcorum gratiam lingua reddere, vbi namq; vile olusculum,& cibarius panis,& cibus potusq; moderatus,ibi diuitiæ superuacuæ,ibi nulla adulatio.Ex quo colligi tur fidele esse testimonium,quod causas non habet mentiendi.Ad virtutes eius certas veniam,quas singulas in paucis hominibus deprehẽdimus.Quis fornacem Regis Babylonis sine adustitione ingressus est? Cuius adolescentis Aegyptia domina pallium non tenuit? Mirum dictum est.Nutritus in palatio,contubernalis & disci pulus Augustorum. Quorum mẽsȩ ministrat orbis & terra, ac maria seruiunt inter rerum omnium abundantium . In primo ætatis flore tantæ verecundiæ fuit, vt virginalem pudorem vinceret, & ne leuem quidem in se obsceni rumoris fabulam daret.Deinde purpuratorum propinquus,& cum ambobus studijs eruditus,non est inflatus in superbiam,non cæteros ho mines obducta fronte cõ tempsit,sed cunctis amabilis non fuit.

De Institutione viduæ. Cap. LXVII.

DIdicisti cathalogum virtutum tuarum,quid debeas nomini tuo,quibus meritis secundum pudicitiæ gradum possideas. nec te moueat ꝙ sexagenaria eligatur vidua,& putas adolescentu las ab Apostolo reprobari.Sed te recta eligi ab eo, qui discipulo suo dixerat: Nemo adolescentiam tuam contemnat, procul sint a conuiuijs tuis Phasides aues, turtures crassi, atagen ionicus,& omnes aues,quibus amplissima patrimonia auolant.Nec ideo te a carnibus vesci non putes,si suum leporum atq; ceruorum & quadrupendum animalium esculentias reprobes. Non enim hæc pedum numero,sed suauitate gustus iudicantur, omnis creatura Dei bona est. Audiant hæc mulieres,quæ sollicitæ sunt quomodo placeant viris:comedant carnes,quæ carnibus seruiunt, quarum feruor despumat in coitum. Quæ ligatæ maritis generationi ac liberis dant operam. Quarum vteri portant fœtus,earum & intestina carnibus impleantur. Tu vero quæ in tumulo mariti sepelisti, omnes pariter voluptates, quæ litam purpurisso & cerusa faciem superfœtrum eius lachrymis diluisti, quæ pullam tunicam, nigrosq; calceolos, candidæ vestis, & aurati socci depositione sumpsisti, nihil habes necesse aliud,nisi perseuerare in ieiunio, pallor & sordes gẽmæ tuæ sint, plumarum mollities iuuenilia membra non foueat, balnearum calor nouum non succendat adolescentulæ sanguinẽ. Audi quid ex persona viduæ continentis Ethnicus Poeta decantet. Ille meos primus qui me sibi iunxit amores, abstulit. Ille habeat secum, seruetq; sepulchro. Si tanti vilissimum vitrum, quanti pretiosissimum margaritum? Si sic communi lege naturæ damnat omnes gentilis viduæ voluptates, quid expectandum est a vidua christiana, quæ pudicitiam suam non solum ei debet, qui defunctus ẽ, sed ei cũ quo regnatura est? Tenera res in Fœminis fama pudicitiæ est,& quasi flos pulcherrimus cito ad leuem marcescit auram,leuiq; flatu corrumpitur, maxime vbi ætas consentit ad vitium,& maritalis deest auctoritas,cuius vmbra tutamen vxoris ẽ. Quid facit vidua inter familiæ multitudinem, inter ministrorum greges,quos nolo vt contemnat famulos, sed vt viros erubescat. Certe si ambitiosæ domus hæc officia flagitant,præficiat his senẽ honestis moribus, cuius honor domini dignitas sit. Scio multas clausis ad publicum foribus,non caruisse infamia seruulorũ, quos suspectos faciebat aut cultus impudicus,aut crassi corporis nitor, aut ætas apta libidini, aut ex conscientia amoris occulti securus animi tumor, qui etiam bene dissimulatus frequenter erumpit in publicum,& conseruos quasi seruos despicit. Omni ergo diligentia custodias cor tuum,& caueas quicquid de te fingi potest. Non ambulet iuxta te calamistratus procurator,non historio fractus in Fœminam,non cantoris diabolici venenata dulcedo, non iuuenis cultus & nitidus,nihil artium scenicarum , nihil tibi in obsequijs molle iungatur Habeto tecum viduarum , & virginum choros, habeto tui sexus solatia, ex ancillarum quoq; moribus dominæ iudicantur.

Iterum De eodem. Cap. LXVIII.

SEmper in manibus tuis diuina sit lectio,& tam crebræ cogitationes,vt omnes cogitationum sagittæ , quibus adolescentia percuti solet, huiuscemodi clypeo repellantur. Difficile quin potius impossibile,perturbationum initijs carere quempiam , eo ꝙ incentiua vitiorum omnium titillent animos,& quasi in meditullio nostrum iudicium sit, vel abijcere cogitata, vel recipere:optimus ille est qui minimis vrgetur, velut si egregio inspersos reprehendas in corpore neruos,hoc est quod alijs verbis propheta signi ficat. Turbatus sum & non sum locutus. Irascimini & nolite pec. Et illud Architȩ Tarentini ad villicum negligentem. Iam te verberibus enecassem,nisi & iratus essem. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur.Sicut irasci homini est, & iram non perficere christiani.Sic omnis caro concupiscit quidem ea quæ carnis sunt,sed nostrum est voluptatis ardorem maiore Christi amore restringuere,& lasciuiens iumentum frenis inediæ subiugare, vt non libidinem,sed cibos quærat ac desideret, & sessorem Spiritũsanctũ mo derato ac composito portet incessu. Quorsum ista? Vt hominem te esse noueris, & passionibus humanis nisi caueris subiacere. De eodem cuncti facti sumus luto,ijsdem compacti exordijs. In serico & in pannis eadem libido dominatur. Nec Regum purpuras timet,nec mendicantium spernit squalorem, multoq; melius est stomachum te dolere quàm mentem, imperare corpori quàm ser uire,gressu vacillare quàm pudicitia, nec statim nobis pœnitentiæ blandiantur subsidia,quæ sunt infelicium remedia. Cauendũ est vulnus,quod dolore curatur. Aliud est integra naue, & saluis mer cibus portum salutis intrare,aliud nudum habere tabulatũ, & crebris fluctuũ recursibus ad asperrima saxa collidi Nesciat vidua digami indulgentiã,nec nouerit illud apostoli, melius est nubere ꝙ vri:tolle quod peius est vri,& per se nõ erit bonũ nubere. Primus Lamech maledictus & sanguinarius, & de stirpe Chaim descẽdẽs vnã costã diuisit in dua ,& plantariũ digamiæ ꝑtinus diluuij pœ na subuertit. vnde illud Apostoli. Volo ado lescẽtulas nubere.&c. cur indulserit statim subiecit.Iam.n.quædã declinauerũt post Sathanam.

thanam. Ex quo intelligimus illum non stātibus coronam, sed iacentibus manum porrigere. Vide qualia sint secunda matrimonia, quæ lupanaribus præferuntur. Quia declinauerunt ait quædā post Sathanam, ideo adolescentula vidua, quæ se non potest continere, vel non vult, maritum potius accipiat quàm Diabolum.

De Morte amici & institutione Monachi. Cap. LXIX.

IDem ad Pammachium de morte Paulinæ. Quid boni habeat sanitas languor ostendit plus sensimus quod habuimus postq̄ habere desiuimus. In tribus mulieribus & sanguine & virtute coniunctis tria Christi præmia recognosco. Eustochium virginitatis flores metit, Paula laboriosam viduitatis aream terit. Paulina castum matrimonij cubile conseruat. Etenim nec sororis fęlicitatē, nec continentiam Matris ausa appetere, maluit in humilioribus tuto pergere quàm pendulo gradu in sublimioribus fluctuare. Et vt quadrigam domus vna emitteret sanctitati, nobis post dormitionē Paulinę Pāmachiū Monachiū Ecclesia peperit posthumum. Et patris & coniugis nobilitate Patricium eleemosynis diuitem, humilitate sublimen. Prima virtus est Monachi, hominum contemnere iudicia, & semper Apostoli recordari dicentis. Si adhuc hominibus pla. &c. Ingenia liberaliter educata facilius verecundia quàm metus superat, & quos tormenta non vincunt interdū vincit pudor. Non parum virum, nobilem locupletem: potentiū in plateis vitare comitatum, miscere se turbis rusticis, de principe vulgus fieri. Sed quanto humilior tanto sublimior est, lucet margarita in sordibus. Parua quidem dimisimus, grādia possidemus. Centuplicato fęnore Christi promissa redduntur. Semper grandia in audientium ponuntur arbitrio. Non tibi imponitur necessitas vt voluntas præmium consequatur. Si ergo vis perfectus esse, esse quod Christus est, vende non partem substātiæ, ne timor penuriæ infidelitatis occasio sit, sed totum, & da pauperibus, non locupletibus, non superbis. Da quo necessitas sustentetur, non quo augeatur opes. Cumq; legeris illud Apostoli, non alligabis os boui triturantis, &c. & dignus est operarius mercede sua, & qui altari ministrant, de altari participantur. Memento quoq; huius sententiæ, habentes victum atq; vestitum his contenti sumus. Vbi videris fumare patinas, & phasides aues lentis vaporibus discoqui vbi argenti pondus, feruentes boricos mannos, comatulos pueros, preciosas vestes, picta tapetia, vbi ditior est largitore, cui largiendū est, pars sacrilegij est rem pauperum non dare pauperibus. Et tamen non est satis perfecto & consummato viro opes contemnere, pecuniā dissipare & proijcere, quod in momento & perdi & inueniri pōt. Fecit hoc Socrates Thebanus, fecit Antistenes, fecerunt plurimi, quos vitiosos legimus plus debet Christi discipulus præstare quā mundi philosophus, gloriæ animal, & popularis auræ atq; rumorum venale mancipium. Tibi non sufficit opes contemnere, nisi Christum sequaris. Sentio te diuinis ardere doctrinis, nec temeritate quorundam docere quod nescias, sed ante discere quod docturus sis. Non coturnatam affectas eloquentiam, nec more puerorū argutas sētētiolas i clausulis struis, cito turgēs ī spuma dilabitur. Felices inquit Fabius artes essent, si de illis soli artifices iudicarēt. Hæc præteriens tetigi, vt eruditis contentus auribus non magnopere cures quid imperitorum de ingenio tuo ramusculi iactitēt, sed prophanarum quotidie medullas bibas. Hæc quoq, moneo & non solum pecuniam, sed etiam Christo teipsum offeras, hostiam viuam. Scit hostis antiquus magis continentiæ quàm nūmorum esse certamen, facile abicitur quod hæret extrinsecus. Intestinum bellum periculosius est. Zacheus diues erat, Apostoli pauperes, & quantum ad diuitias nihil, quantum ad voluntatem totum mundum pariter reliquerūt. Si offeramus Christo opes cum anima nostra libenter suscipiet. Sin autē quæ foris sunt Deo, quæ intus Diabolo demus, non est æqua perditio. Quòd patricij generis primus inter primos Monachos esse cępisti, non tibi sit tumoris, sed humilitatis occasio. Quantumcunq; te deieceris, humilior Christo non eris. Esto incedas pedibus, fusca tunica vestiaris, equeri pauperibus, inopum cellulas dignanter introeas, aquam portes, ligna conscidas, focum extruas, vbi cicula, vbi alape, vbi sputa, vbi flagella, vbi patibulum, vbi mors, & cum omnia, quæ dixi feceris, ab Eustochio tua Paulaq; vinceris, si non opere ac certe sexu. Hæc dico nō quo de ardore tuę mentis quicquam dubitem, sed quo currentem impellam, & acriter dimicanti feruorem fauore augeam.

De Laude sanctæ Marcellæ. Cap. LXX.

IDem ad principiam virginem de vidua vel obitu sanctæ Marcellæ. Solent viduæ sæculares purpurisso ac cesura ora depingere, sericis nitere vestibus, splendere gemmis, aurum portare ceruicibus fragrare myrrha, dominatum se caruisse virorum lætantur, quæruntq; alios, non quibus iuxta sententiam Dei seruiāt, sed quibus imperent, vnde & pauperes eligunt, vt nomen tantum virorum habere videantur. In vidua nostra Marcella confusa est gētilitas. Omnibus enim patefecit quæ esset vidua christiana, quam conscientia & habitu promittebat. Talibus vsa est vestibus, quibus frigus depelleret, non membra nudaret, aurum vsq; ad annuli signaculum repudians, & magis in ventribus egenorum, quā in marsupijs recordens, nullum clericorum vel monachorum q̄ amplæ domus plerumq; necessitas exigebat absq; arbitris vidit. Sēp in comitatu suo virgines & graues viduas habuit, sciens ex lasciuia puellarum sæpe de dominarum moribus iudicari. Raro procedebat in publicum, & maxime nobilium matronarū vitabat domos, nisi cogeretur videre quod contempserat. Respondeat forsan infidelis lector, me in mulierculārū laudibus immorari. Qui si forte recordetur sanctas mulieres comites domini saluatoris, quę de substantia sua ei ministrabant, & tres Marias stantes ante crucem Mariamq; propriæ Magdalena, quæ prima ante Apostolos Christum videre meruit resurgentem, se potius superbiæ quā nos condemnabit ineptiæ, qui virtutes non sexu, sed animo iudicamus. Hæc annis plurimis suam sic transegit ætatem, vt ante se vetulam cerneret, quàm adolescentulam fuisse meminissem laudans illud platonicum Philosophia est meditatio mortis.

De Consolatione fidelium super morte amicorum. Cap. LXXI.

IDem ad Thirasiam consolatoriam. Stupe murum fidei tuæ penetratum vulneribus orbitatis, quem sepire debuerat spes resurrectionis. Nunquam spes cum dolore concordat, nec fides sentit quamcunq; iacturam. Resurgere credimus, & nostros plangimus. Quid faceremus, si mori tantum præciperet Deus? Voluntas eius vtiq; sola sufficeret ad solatium, cui nullum iubemur imponere affectum. Nihil abstulit tuum, quia recipere dignatus est proprium. Et creditum suum recipere decuit creditorem, & nihil decuit quàm creditori gratias agere mutuantem, & dicere cum Iob Dominus dedit dominus abstu. &c. Additur & alia consolationis prouidentia, quę iaculis orbitatis occurrat. Plangere.n. deberemus amicis de sæculo recedentibus, si sæculi inimicitias contraire minime sentiremus, & plangimus Domini beneficia, qui nouit infirmitati nostrę quid præstet, periclitari volebat adhuc, qui dolet aliquem dormientem & inter fructus vitæ præsentis videre, cupit miserum laborare. Quid ergo pro dormiente lachrymas fundis, qua si nescias quid in teipso quotidie patiaris. Propter hoc enim & dominus discipulos admonet dicens: Si diligeritis me &c. Planum mortuum Lazarum fleuit, sed non tuas lachrymas fudit: Doluit Lazarum non dormientem, sed potius resurgentem, & flebat quē cogebatur propter alios saluando sæculo reuocare, hanc vitam dans ingemiscebat, quàm tu doles esse sublatam. Contra lachrymas eius pugnant lachrymæ tuæ & amor tuus eius amori nō conuenit. Ille.n. nolebat reddere laboribus quem dilexerat, & tu amare te credis cui laborum vis adhuc restare tormenta. Mihi crede. Sola in omnibus incredulitas meret. Et sicut non potest fides nosse quod doleat sic diffidentia sola doloribus inuenitur ancilla. Prętera vide si aliquid debeat dolori concedi, vbi sine aliquo remedio potest animus fatigari. Sequitur consummatio omnium gaudiorum q̄ in resurrectione inuicem nobis domino reformante reddemur, sicut scriptum est. Si enim credimus &c.

Idem De eodem. Cap. LXXII.

IDem ad Theodoram de morte Lucini. Aduersus mortis necessitatem, quæ inter fratres diuidit, & charissima inter se nomina crudelis & dura dissociat, hoc solatio erigimur, q̄ in breui visuri sumus eos quos absētes dolemus. Neq; enim mors sed somnus appellatur secundum Apostolum. Lucinus in breui consumatus expleuit tempora multa. Nos dolendi magis qui quotidie in prælio stamus. Vulnera peccatorum accipimus vitij sordidamur. Ille iam securus, & victor te aspicit de excelso, & fauet laboranti: & iuxta se locum præparat, eodem charitatis amore, quo in terra quoq; oblitus officij coniugali sororem habere, te cęperat. Idem ad Paulam consolatoriam super morte Blesillæ. Testor mi Paula Iesū quem Blesilla nūc sequitur, testor sanctos Angelos eius quorum consortio fruitur, eadem me dolorum perpeti tormenta quę pateris. Verum consideremus quid Ethicus ille psalmus sonet. Iustus es domine & rectum iudiciū t. Hoc nō potest nisi ille qui ad vniuersa quæ patitur magnificat Dominum, & suo merito imputans de eius aduersis clementia gloriatur. Cur autem durum sit q̄ quandoq; patiendum est, dolemus quenquā mortuum, ad hoc.n. nati sumus, vt maneamus ęterni. Ceterū nonne vereris, ne tibi saluator dicat, irasceris Paula, quia filia tua mea facta ē filia, indignaris de iudicio meo, & rebellibus lachrymis facis iniuriā possidēti. Cibū tibi denegas, nō ieiuniorū studio, sed doloris, nō amo inediā istā. Ieiunia hoc aduersar j mei sunt, nullā aīam recipio, q̄ nolente me

me separat a corpore. Tales stulta Philosophia martyres habeat, habeat Zenonem, Theoumbretum vel Catonem. Si viuenté crederes filiam, nunquam plangeres ad meliora migrasse. Luxisse legitur Iacob filium, quem putabat occisum, ad quem & ipse erat descensurus ad inferos, dicens. Descendam ad filium meum lugés in infernũ. Quia necdum Paradisi ianua Christus effregerat, nec dum flammeam illam rumphęam, & vertiginem præsidentium Cherubin sanguis eius extinxerat. Vnde & Abraham licet in loco refrigerij fuerat, tamen apud inferos esse cum Lazaro scribitur. Et Dauid iuste flesse filium parricidam, qui alium paruulũ postquã vt viueret impetrare non potuit, quia sciebat non peccasse, nõ fleuit. De Moyse vero & Aaron, ꝙ eis ex veteri more fit planctus ex hibitus, non est mirandum, cum & in actibus Apostolorum iam euangelio coruscante, Stephano fecerint Hierosolymæ fratres plã ctum magnum, & vtiq; planctus magnus non in plangẽtium exa minatione, vt tu ęstimas, sed in pompa funeris & exequiarum frequentia intelligendus sit. Parce queso tibi, parce filiæ iam cũ christo regnanti, parce saltem Eustochio tuæ, cuius parua adhuc etas, & rudis penè infantia, te magistrante dirigitur. Grãdis in suos pietas, impietas in Deum est. Abraham vnicum filium lætus interfecit, & tu vnam de pluribus quereris coronatam? Detestandæ sunt istæ lachrymę plenæ sacrilegio crudeli, quæ non habent modum, sed vsq; ad viciniam mortis accedũt: vlulas & exclamitas, & quasi quibusdam facibus accensa, quantum in te est tui semper homicida es. Sed & ad talem semper clemens Iesus ingreditur & dicit. Quid ploras? Non est puella mortua sed dormit. Irrideant circun stantes. Ista infęlicitas Iudęorum est. Te quoq; si ad sepulchrum volueris filiæ volutari, Angelus increpabit. Quid quæris viuẽtem cum mortuis?

De Vita Nepotiani militis. *Cap.* LXXIII.

EPitaphium Nepotiani ad Heliodorum Episcopum. Nepotianus dum esset in palatij militia, sub clamide, & candente lino corpus solicito circumcinxit, ante sæculi potestates stans liuida ieiunijs ora portauit, sub alterius signis & vestibus summo rege militauit. Et ad hoc cingulum habuit, vt viduis & pupillis oppressis, ac miseris subueniret. Mihi tamen non placent donationes istæ imperfectæ seruitutis Dei. Sed tamẽ baltheo posito, habituq; mutato, quicquid castrensis peculij fuerit, in pauperes erogauit, excepta vili tunica. & operimento pari, quo tecto tantum corpore frigus excluderet, nihil sibi reseruauit. Cultus ipse prouinciæ morem sequens, nec mundicijs nec sordibus notabilis erat. Quid multa? fit clericus, & per solitos gradus presbyter ordinatur. O bone Iesu quis ibi gemitus, quis vlulatus, quæ cibi interdictio, iuuenilem ætatem indignam sacerdotio causabatur? Sed eo dignior erat quo clamabat se indignum, & negando merebatur quod esse nolebat. Igitur clericatum, non honorem, sed onus intelligens, primã curam habuit, vt humilitate superaret inuidiam. Deinde vt nullã in se obsceni rumoris fabulam daret: vt qui mordebantur ad eius ætatem, stuperent ad continentiam. Spes miserorum solamen lugentium fuit. Ita in singulis virtutibus eminebat, quasi cæteras nõ haberet. Inter presbyteros & coæquales primus in opere, extremus in ordine. Grauitatem morum hilaritate frontis temperabat, gaudium in risu non cachinnum intelligens. Ieiunia in aurigę modum pro lassitudine & viribus corporis tẽperabat. Mensę Auunculi inter erat, & sic apposita quæq; libabat, vt & superstitionẽ fugeret, & cõtinentiam reseruarẽt. Sermo eius & omne conuiuiũ de scripturis aliquid proponere, libenter audire, verecunde respondere, recta suscipere, praua acriter confutare, disputantem contra se magis docere quàm vincere, lectione assidua, & meditatione diuturna, pectus suum bibliothecam fecerat Christi. Vnde his ser nor nisi ex amore Dei. Vnde legis Christi indefessa meditatio, nisi ex amore & desiderio eius qui legem dedit. Alij nũmum addant num mo, & marsupium suffocantes matronarũ opes venentur ob sequijs, sint ditiores Monachi quàm fuerant sęculares, possideant opes sub paupere Christo, quas sub locuplete Diabolo nõ habuerant, & suspiret eos Ecclesia diuites, quos tenuit mũdus antea mẽ dicos. Nepotianus noster aurum calcans scedulas consectatur. Ita magnus erat eius anim⁹ in magnis, vt nec minima negligeret. Erat enim solicitus si tineret altare, si parietes absq; fuligine, si pauimẽta tersa, si velum in hostijs, si sacrarium mundum, si vasa lucẽtia. Vbicunq; eum in Ecclesia quæreres inuenires, basilicam Ecclesię, & conciliabula martyrum diuersis floribus, & arborum comis, vitiumq; pampinis adumbrabat.

De Laude virginitatis in comparatione nuptiarum.

Cap. LXXIIII.

IDem contra Iouinianum li. j. Cum minora maioribus coæquãtur, inferioris comparatio superioris iniuria est. Bonum est inquit Apostolus, mulierem non tangere, ergo malum est tangere. Sed ideo ignoscitur ne deterius fiat, vnde dicit, propter fornicationem autem &c. Sed quale est illud bonum, quod deterioris conditione vel comparatione conceditur. Illud naturaliter bonum est, quod non habet mali comparationé, quod prælatione alterius nõ obũbraruṙ, quale est illud bonum quod orare prohibet, & corpus Christi accipere non permittit. Vacãdũ est. n. ab amplexibus vt vacetur orationi, secundum illud. Nolite fraudari inuicem. &c. Deniq; loquens Apostolus dicens. Bonum est homini mulieré nõ tãgere, & bonum est illis si sic permaneant sicut & ego: vbi autẽ venit ad nuptias, non dicit bonum est nubere, sed melius est nubere quàm vri. O Paule si nuptię per se bona sunt, noli eas incendio cõ parare, sed dic simpliciter bonum est nubere. Suspecta est mihi bonitas rei huius, quam magnitudo mali alterius, malum cogit esse inferius. Ego autem non leuius malum, sed simplex per se bonum volo. Illi iam Eunuchi Deo placent, quos castrauit non necessitas sed voluntas. Tantum interest inter nuptia & virginitaté, quantum inter non peccare, & benefacere. Erunt inquit duo in carne vna, non tres, non quattuor. Alioquin iam non duo sed plures. Vnde Samaritana sextum habens maritum, arguitur ꝙ non sit eius vir. Vbi. n. numerus maritorum est, ibi vir qui proprie vnus est, esse desistit, cum vna costa a principio in vxorem versa sit. Primus Lamech sanguinarius & homicida vnam carnem in duas vxores diuisit, & fratricidium & digamiam eadem diluuij pœna deleuit. Quòd sancta sit digamia hinc ostenditur, ꝙ bigamus in clerũ eligi non potest Et vidua quæ duos habuit viros, etiam decrepita & egens, Ecclesię stipes non meretur accipere. Non damno bigamos, immo nec trigamos, & si dici potest octogamos, sed vt plus aliquid inferam, etiam scortatorem recipio pęnitẽtem. Castitas semper operibus nuptiarum prælata fuit. Nã primi parentes ante offensam virgines in paradiso fuerunt. Post peccatum autem & extra Paradisum protinus nuptiæ. Nuptiæ itaq; terram replent virginitas Paradisum, vnde dictũ est. Crescite & multiplicamini &c. Prius enim oportuit siluam plantari & crescere, vt esset quod deinceps posset excidi. Quantumq; interest inter radicem & fructũ, tantum inter nuptias & virginitatem. Sic etiam ab initio cõditionis humanæ, nec carnes comedebantur, nec homines circumcidebantur, nec repudium vxoribus dabatur, & hoc vsq; ad Diluuiũ. Postquam ergo venit Christus in fine temporum, & reuoluit, o, ad alpha, id est finem retraxit ad principium, nec circuncidimur, nec repudium dare permittimur, nec carnes comedimus, dicente Apostolo, bonum est nõ manducare carnem, & non bibere vinũ. Nam & vinum cum carnibus post diluuium dedicatum est. Moyses moriens a populo Israel plangitur. Iosue autem qui nec filios nec vxorem habuisse legitur, quasi victurus in morte non plangitur. Nuptiæ. n. finiuntur in morte, virginitas aut post mortem incipit coronari, excepto Petro, non legitur de alijs Apostolis quòd vxores habuerint. Cumq; de vno sit scriptum & de alijs tacitum, intelligere debemus illos sine vxoribus fuisse.

De Fugiendo amore mulieris & de peruersitate Iouiniani.

Cap. LXXV.

AMor nõ dico Meretricis, sed generaliter Mulieris semper insatiabilis est, qui extinctus reaccenditur, & post copiam rursus inopiam patitur, animumq; virilem effeminat, & excepta passione quam sustinet, aliud cogitare non sinit. Qui vxorem ducit, in ambiguo est vtrum odiosam an amabilem ducat. Si odiosam duxerit, ferri non potest. Si amabilem, amor eius Insatiabilis est. infernoq; & terræ arenti & incendio iuxta Salomonem comparatur. Legimus Turturis hanc esse naturam, vt si parem perdiderit, non coniugatur alteri. Vnde patet, bigamiam & a mutis auibus reprobari. Si omnes inquies vergines fuerint, quomodo stabit genus humanum: Noli inquum metuere, ne omnes virgines fiant. Difficilis est res virginitas, & ideo rara. Si omnes virgines esse possent, nunquam Dominus diceret, qui potest capere capiat. Nec Apostolus in persuadẽdo trepidaret dicens, de verginibus præceptũ domini non habeo, consilium aũt do. Sed erunt inquit Apostolus illusores &c. Ibi describit sermo Apostolicus Iouinianũ buccis tumentibus loquentem, & inflata verba trutinãtem repromittentem in celis libertatem, cum ipse sit seruus vitiorum atq; luxuriæ. Nam cum Monachum se iactasset esse, & post sordidam tunicam, & nudos pedes, & cibarum panem & aquæ potum ad candidas vestes, & nitidam cutem, admulsum, & elaboratas carnes, ad balneas & propinas se conferat, manifestum est ꝙ terram cœlo & vitia virtutibus præferat. Verumtamen Monachus iste formosus, crassus, nitidus, dealbatus, & semper quasi sponsus incedens, aut vxorem ducat, aut virginitatem æqualem nuptijs probet, aut si non duxerit frustra contra nos verbis agit, cum opere nobiscũ sit. An iam cũ propinquis moneret vt alteri viro nuberet, eo ꝙ esset adhuc ei ætas integra, bona facies, ne quaquam, inquit, faciã. Si. n. bonum virum inuenero, vt ante habui, nolo timere ne perdã. Si malũ quid necesse est, post bonũ pessimum sustinere? Orẽ inprobã quorundam matrimonia adulterijs cohæserũt. Adulter enim est, vt ait Sextius in sẽtẽtijs, in suam vxorẽ amator ardẽtior. In alie-

ma

na quippe vxore omnis amor turpis est, in sua nimius. Sapiens itaq; vir iudicio dum amare coniugem, nõ affectu, regit impetus voluptatis non præceps fertur in coitum. Nihil enim fędius est, quã vxorem amare quasi adulteram. Certe qui dicunt se causa reipublicæ, & humani generis, vxoribus iungi, saltem pecudes imitentur, & postquàm vxorum venter intumuerit, ne perdant filios, nec amatores se exhibeant vxoribus, sed maritos.

Quòd Per abstinentiam carnis libido frenanda sit.
Cap. LXXVI.

IDEM in li. 2. Vsus carnium, & potius vini, ventrisq; saturitas seminarium libidinis est, per quem quinq; sensibus quasi per quasdam fenestras vitiorum ad animam est introitus, horum perturbationibus anima prægrauatur & capitur. Qua ratione multi philosophorum inuitati, frequentia vrbium & amenitates locorũ & quinq; sensuum illecebras reliquerunt, ne per luxum & abundantiam copiarum, animæ fortitudo mollesceret. Inutile est quippe crebro videre, per quæ aliquando captus sis, & eorum de periculo committere, quibus difficulter careas. Quòd si quis æstimat & abundantia ciborum & potionum se perfrui & posse vacare sapientiæ, hoc est in delicijs versari, & vitijs deliciarum non teneri seipsum decipi. Cũ enim ab his procul remoti sæpe capiamur naturæ illecebris, & cogamur ea cupere quorum copiam non habemus, quanto magis si circundati retibus voluptatum esse nos liberos arbitremur? Sensus noster illud cogitat quod videt, audit, odoratur, gustat: attrectat. Quosdam, etiam Philosophos legimus sibi oculos eruisse, ne per illorum visum a contemplatione Philosophiæ auocarentur. Frustra igitur quidem simulant salua fide & pudicitia & mentis integritate, voluptatibus vti, cum contra naturã sit copijs voluptatum sine voluptate perfrui. Vnde Apostolus, quę in delicijs, inquit, est viuẽs mortua est. Sensus corporum sunt quasi equi siue ratione currentes. Anima igitur in Aurigæ modum retineat frena currentium, absq; gustu quidem impossibile est humanum corpus subsistere, sed adesse debet ratio, vt tales & tantas sumamus escas, quibus nec corpus oneretur, nec libertas animi prægrauetur, olerum pomorum ac leguminum & facilior apparatus est, & arte impendijsq; coquorum non indiget, & sine cura sustentat, moderateq; sumitur, nec auide deuoratur. Ex diuersitate autem carnium & saporis delectationę ventris inflatio concipitur, morbiq; ex saturitate nimia concitantur. Multi quoq; impatientiam gulæ vomitu remediantur. Et quod turpiter ingesserunt turpius egerunt. Quod autem mirandum est, etiam Epicurus voluptatis assertor in libris suis dicit, oleribus & pomis & vilibus cibis esse viuẽdum, eo ꝙ carnes & exquisitæ epulæ ingenti cura pręparentur, maioremq; pęnam habebant inquærendo, quàm voluptatem in vtendo. Grandis autem animæ exultatio est paruo contentum esse, mundum sub pedibus habere, & omnem eius potentiam epulas, libidines. propter quæ, diuitiæ comparatur vilibus cibis mutare, & grossiori tunica compensare. Quid necesse est sapiẽti viro & philosopho Christi tantam habere fortitudinem, quæ athlethis & militibus necessaria est, quã cum habuerit ad vitia prouocetur, christiano sanitas absq; viribus nimis necessaria est. Tolle epularum & libidinis luxuriam, & nemo quærat diuitias, quarum vsus aut in ventre aut sub venire est. Etiam ex vilissimis cibis vitanda est satietas, nihil enim ita obruit animum, vt plenus venter, & æstuans, & huc, & illucq; se vertens, & inructus & increpitus, ventorum efflatione respirans. Quale est istud ieiunium, aut qualis refectio est post ieiunium, cũ pridianis epulis distendimur, & guttur nostrum meditatorium efficitur lachrymarum. Dumq; volumus pro luxuriosis inediæ famem quærere, tantum voramus quantum vix alterius diei nox digerat, ita non tam ieiunium appellandum est, quàm crapula & fętens ac molesta digestio.

Assertio perpetuæ virginitatis beatæ Mariæ.
Cap. LXXVII.

ITERVM contra Heluidium. Heluidius iste homo turbulentus sacerdos simul & laicus, loquacitatem facundiam æstimat, & maledicere omnibus bonæ conscientiæ signum arbitratur, discat aliquando reticere, qui nunquam didicit loqui. In partu verginis nulla obstetrix fuit, nulla mulierculaꝛum sedulitas interfuit. Ipsa pannis infantem inuoluit, ipsa Mater & obstetrix fuit, & eum in præsepio reclinauit. Sed vnde inquit fratres domini dicti sunt, qui fratres non erãt iam nũc doceberis quattuor modis fratres in scripturis dici, natura, gente, cognatione, affectu. Natura vt Esau & Iacob, gente vt omnes Iudæi, cognatione vt Abrahaam & Loth, affectu qui in duo scinditur, in spirituale, & sic omnes christiani fratres vocantur & commune, & sic omnes homines quia ex vno patre. Imperitissime vero hominum ista non legeras, & toto scriãpturarum pelago derelicto, ad ad iniuriam virginis tuam rabiẽ cõtulisti, in exemplum eius quem fabulæ ferunt, qui cum vulgo esset ignotus, & nihil boni possit facinoris excogitare, quo nobilis fieret, Dianæ templum incendit. Et nullo prodente sacrilegium, fertur ipse in medium processisse, clamitans se incendium subiecisse. Sciscitantibus Ephesi principibus quam ob causam hoc facere voluisset, respondit vt quia bene non poteram, male omnibus innotescerem, & hoc quidem de illo græca narrat historia. Tu vero tẽplum dominici corporis succendisti. Tu contaminasti sacrarium Spiritussancti, ex quo vis quadrigam fratrum & sororum processisse congeriem. Apud christianos soleocismus est magnus & vitium turpe quid vel narrare vel facere. Si describatur infans Iesus tegmine membranorum solue inuolutus, ingerantur dura præsepia, vagitus peruuli octaua die circunscisio, non erubescimus, non silemus. Quanto humiliora sunt quæ pro me passus est, tanto illi plus debeo. Et cum omnia replicaueris nihil cruce præferes contumeliosius, quã profitemus & credimus, & in qua de hostibus triũphamus. Tu dicis Mariam virginem non permansisse ego plus mihi vendico etiam Ioseph virginem per Mariam fuisse, vt ex virginali coniugio virgo filius nasceretur, & cum Maria virgo per mãsit, qui Pater domini appellari meruit. Nec hoc ideo dicimus, quo nuptias condemnemus. Ipsa quoq; virginitas est fructus nuptiarũ. Virgo cogitat quæ sunt domini, vt sit sancta corpore & spiritu, nupta autem cogitat quæ mundi sunt &c. Idem vero tu putas esse diebus ac noctibus ieiunijs vacare atq; orationi, & ad aduentum mariti faciem expolire, gressum frangere, blandicias simulare. Illa hæc agit vt turpior appareat, & nature bonum fuscet. iniuria hæc ad speculum pingitur, & in contumeliam artificis conatur pulchrior esse, quàm nata est Inde infantes garriunt, familia perstrepit, liberi ab ore dependent, computantur sumptus, preparantur impendia, hinc coquorum accincta manus carnes tert. hinc textrix cum turba commurmurat, nunciatur interim vir venire cum socij. Illa ad hirundinis modum lustrat, omnia penetralia, si thorus rigeat, & pauimenta vrunt, si ordinata sunt pocula, si prandium paratum. Responde quæ inter ista vbi sit ista Dei cogitatio, nec tamen negamus maritatas sanctas mulieres inueniri, sed quæ vxores esse desierunt, & quæ in ipsa necessitate coniugij imitantur virginum castitatem.

Subsannatio errorum Virgilantii. *Cap.* LXXVIII.

IDEM contra Vigilantiũ. Multa in orbe monstra generata sunt sola Gallia monstra non habuit, sed viris semper fortibus & eloquentissimis abundauit. Exortus est subito Vigilantius verius dormitantius, qui in mũdo spiritu pugnet cõtra Christi spiritum, & martyrum neget sepulchra veneranda damnandasq; dicat vigilias, continentia hæresim putat. Dolet martyrum reliquias pretioso operiri velamine, & non vel pannis & cilicio colligari, sed proijci in sterquilinium, & solus Vigilantius ebrius & dormiens adoretur, ergo sacrilegius fuit Constantinus Imperator, qui sanctas reliquias Andreæ, Lucę & Thimothei transtulit Constantinopolim apud quos Dæmones rugiunt & habitatores Vigilantij illorum se sentire pęnitentiam confitentur. Dicis in libello tuo ꝙ dum viuimus, mutuo pro nobis orare possumus. Postquam autẽ fuerimus, nullius si pro alio exaudienda oratio. Sed si Apostoli & martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæteris, quando de se adhuc deberent esse solliciti, quinto magis post coronas victorias & triumphos. Deniq; sancti non appellantur mortui, sed dormientes. Tu vigilans dormis, & dormiens scribis. Cereo autem non clara luce accendimus, sicut frustra calumniaris, sed vt vigilantes noctis tenebras hoc solatio temperemus. Quòd si aliqui per imperitiam & simpliciter zelum Dei habent, sed non secundum scientiam, hoc pro honore martyrum faciunt quid inde perdis. Causabantur & quondam Apostoli, ꝙ periret vnguẽtum sed domini voce correpti sunt. Neq; enim Christus indigebat vnguento nec martyres lumine cereorum, tamen illa mulier in honore Christi hoc fecit, deuotioq; mentis eius recipitur. Et quicunq; accendunt cereos secundum fidem suam, habent mercedem, dicente Apostolo, vnusquisq; in suo sensu abundet, nam & absq; martyrum reliquijs per totas orientis Ecclesias quando legendum est euangelium. accẽdunt luminaria, iam sole rutilante, non vtiq; ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrãdum. Miror ꝙ non dicas nequaquam perpetranda martyria, Deũ enim qui sanguinem taurorum hircorumq; non quærat, multomagis hominum non requirere. Quod cum dixeris. Rideas forsitã & mulierculum delyramenta subsannes, non erubesco earum fidem, quæ primæ viderunt dominum resurgentem, quę mittuntur ad Apostolos, quę in Matre Domini saluatoris sanctis Apostolis commendantur. Tu ructato cum sæculi hominibus, ego ieiunabo cum Fęminis, immo cũ religiosis viris, qui pudicitiam vultu pręferunt, & pallida iugi continentia ora portant. Videris mihi dolere & aliud, ne si inoleuerit apud gallos continentia & sobrietas atq; ieiunium, tabernæ tuæ lucra non habeant & vigilias diaboli ac temulenta conuiuia tota noctę exercere non possis.

De Bonis pauperibus sustinendis & de tumultibus fugiendis. Cap. LXXIX.

PRæterea ad me relatum est, ꝙ prohibeas Hierosolymam in vsus sanctorum aliqua sumptum solacia dirigi, cum Apostolus hoc in epistolis suis instanter præcipiat fieri, respondebis hoc vnũ quemq; in patria sua posse facere, nec pauperes defuturos: qui opibus sustentandi sunt Ecclesię. Nec nos quidem negamus cunctis pauperibus etiam Iudæis si tanta sit largitas stipes porrigendas. Sed Apostolus docet faciendam quidem eleemosynam ad omnes, sed maxime ad domesticos fidei. De quibus et Saluator ait facite vobis amicos &c. Nunquid isti pauperes inter quorum pannos, & illuuiem corporis flagrans libido dominatur? possunt habere æterna tabernacula: qui nec præsentia possident, nec futura. Non enim simpliciter pauperes, sed pauperes spiritu beati appellantur, de quibus scriptum est. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. In vulgi pauperibus sustentandis, nequaquam intellectu, sed eleemosyna opus est. In sanctis pauperibus beatitudinis est intelligentia, vt ei tribuat qui erubescit accipere, & cum acceperit dolet metens carnalia, & seminans spiritualia. Quod autem asserit, melius eos facere qui vtantur rebus suis, & paulatim fructus possessionũ pauperibus diuidantur, quàm illos, qui possessionibus venundatis semel omnia largiantur, non a me eis, sed a domino respondebitur. Si vis perfectus esse va &c. Nec a suo studio Monachi deterrendi sunt a te linguis vipereis, quibus argumentaris & dicis. Si omnes se clauserint & fuerint in solitudine, quis celebrabit Ecclesias? quis sæculares homines lucrifaciet? hoc enim modo si omnes tecũ fatui sunt, sapiens esse quis poterit, & virginitas non erit approbãda. Si enim omnes virgines fuerint, nuptiæ non erunt. Interibit enim genus humanum, solus atq; contractus dormitantius vigilabit in lectulo: rara est virtus, nec a pluribus appetitur, atq; vtinam hoc omnes essent: quod pauci sunt, de quibus dicitur, multi sunt vocati, pauci vero electi & vacui essent carceres. Monachus autẽ non doctoris habet, sed plangentis officium, qui vel se vel mundũ lugeat, & domini pauidus præstoletur aduentum, qui sciens imbecillitatem suam & vas fragile, quod portat timet offendere, ne impingat, corruat, atq; frangatur. Vnde & mulierum maximeq; adolescentularum vitat aspectum: & intantum castigator sui est, vt étque tuta sunt pertimescat. Cur inquis pergis ad heremum videlicet: vt te non audiam, non videam, vt tuo furore non mouear: vt tua bella non patiar, ne me capiat oculus meretricis, ne forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus: respondebis. Hoc nõ est pugnare, sed fugere. Sta in acie: aduersariis armatus obsiste, vt postꝗ viceris, coroneris Fateor imbecillitatem meã. Nolo in spe, pugnare victorię, ne perdam aliqñ victoriam. Si fugero, gladiũ deuitaui. Si stetero, aut vincendum mihi est, aut cadendum Quid autẽ necesse certa dimittere, & incerta sectari, aut scuto aut pedibus mors vitanda est. Tu qui pugnas, & superari potes & vincere, ego cum fugero non vinco in eo ꝙ fugio, sed ideo fugio, ne vincar. Nulla securitas est cũ vicino serpente dormire Põt fieri vt me nõ mordeat, tamen potest fieri, vt aliquando me mordeat. Matres vocamus sorores & filias & non erubescimus vitiis nostris nomina pietatis obtendere. Quid facit monachus in cellulis Feminarum. Quid sibi volunt sola & priuata colloquia, & arbitros fugientes oculi. Sanctus amor impatientiam non habet. Quod de libidine diximus. referamus ad auaritiam, & ad omnia vitia quæ vitantur solitudine. Et iccirco vrbium frequentias declinamus, ne facere compellam*: quæ nos non tam natura cogit facere, quàm voluntas.

Inuectio Hieronymi contra emulos & detractores suos. Cap. LXXX.

IDem ad Asellam de fictis amicis &c. Gratias ago Deo meo, ꝙ dignus sum quem mundus oderit. Ora autem vt de Babylone Hierusalem regrediar, ne mihi dominetur Nabuchodonosor, s. Iesus filius Iosedech, veniat Esdras qui interpretatur adiutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego qui volebam cantare canticum domini in terra aliena, nec recordabar, ꝙ qui de Hierusalem egreditur, statim incidit in latrones. Maleficum me quidam garriunt Sed scio per infamiam & bonam famam perueniri ad regna cœlorum Ante tribunal Christi simul stabimus, ibi patebit qua mente quis vixerit. O inuidia primum mordax tui. O Sathanæ calliditas super sancta persequens. Non facilis veniam praua dixisse de rectis. Idem ad Marcellam de omaso. Ita se habet natura, vt amara sit veritas, blanda vitia existimentur. Vnde non mirum si nos vitiis detrahentes plurimos offendimus. Disposui omasum secare fœtentem, timeat qui strumosus est. Volo Corniculæ detrahere garrienti raucedulam se intelligat. Nunquid vnus in vrbe Romana est: qui habeat truncas inhonesto vulnere nares. Nunquid onasus caua verba, & in vesicarum more tumẽtia: buccis trutinatur inflatis, placet mihi de laruis, de bubone, de niliacis ridere portentis. Quicquid dictum fuerit: in te dictum putas. In quodcunq; vitium stili mei mucro contorquetur, te clamitas designari. An ideo tibi bellus videris, quia Fausto nomine vocaris, quasi non & lucus ideo dicatur, quia minime lucet. Quod si in descriptione fœdorum semper irasceris, iam te cum Persio cãtabo formosum te oportet Generum Regina, puellæ te capiant, quicquid calcaueris hoc rosa fiat. Dabo tamen consilium quibus abscondit is possis pulchrior apparere: nasus non videatur in facie, sermo non sonet ad loquendum, atque ita & formosus videri poteris & disertus. Idem ad Sabinianum diaconum lapsum. Liber ille quem propheta denotat, omnis series scripturarum est, in quib. & pœnitens plangitur, & iustus canitur, & desperanti maledicitur: nihil enim tam repugnat Deo quàm cor impænitens. Solũ hoc crimen est: quod veniam consequi non potest. Inimicus tibi factus sum vera dicens. Nec doleo de maledictis tuis. Quis enim nesciat, nihil nisi flagitiosum ore tuo laudari. Hoc plango, ꝙ tu ipse non plangis, ꝙ te mortuũ non sentis, ꝙ quasi gladiator paratus libidini in proprium funus ornaris. Dentes puluere teris, raros in rubenti caluaria capillos digeris, taurina ceruix toris adipeis intumescens, nec quia fracta est inclinatur. Super hæc vnguentis fragras, mutas balneas, & contra renascentes pilos pugnas, per forũ ac plateas nitidus ac politus amator incedis, frons Meretricis facta est tibi: nescis erubescere. Age itaq; pœnitentiam, conuertere miser ad Deum, vt ad te Deus conuertatur: an malorum tuorum putas solatium, si multos tibi similes habeas, fluant paululum de oculis tuis lachrymæ, & inter sericum & lintheamina, quibus tibi videris fulgidus & formosus, intellige te nudum, cõscissum, sordidũ, mendicantem.

Iterum de eodem. Cap. LXXXI.

IDem ad Marcellam de detractoribus suis. Quidam superbię nos arguere solent, qui crassam rusticitatem solam pro sanctitate habent piscatorum se discipulorum asserentes, quasi iccirco iusti sint si nihil sciuerint. Quos ego cum possem meo iure contemnere, asino quippe lira superflue canit, verum ita responsum habeant. Si displicet eis fontis vnda purissimi, cenosos riuulos bibãt & diligentiam qua auium silua, & concharum gurgites norunt, in scripturis legendis abiiciant. Sintq; in hac re tantum simplices, vt Christi verba existiment rusticana, in quibus per tanta iam sæcula tantorum sudauerint ingenia, vt rationem vniuscuiusq; verbis magis opinati sint ꝙ expresserint. Apostolum quoq; arguant imperitiæ, qui ob multas literas dicitur insanir. Scio te cum ista legeris, rugare frontem, & libertatem meam rursum seminarium timere rixarum: ac meum si fieri potest, os digito velle comprimere: ne audiam dicere quæ alij facere non erubescunt. Rogo quid a nobis libere dictum est, vnum miser locutus, ꝙ virgines sæpius esse debent cum mulieribus quàm cum masculis, totius orbis oculos offendi cunctorum digitis notor. Multiplicati sunt super c.c.m. qui ode.me. ergo Verum ne flaccus de nobis rideat. Amphora cæpit institui currente rota, cur vrceus exit Reuertamur ad asellos bipedes nostros. Et in aurem eorum buccina magis quàm cithara concrepabimus. Idem ad magnum oratorem vrbis Romę. Queris cur in opusculis nostris secularium litterarum interdum exempla ponamus, & candorem Ecclesiæ Ethnicorum sordibus polluamus. Responsum breuiter habeto. Nunquam hoc quærens, nisi te totum Tullius possideret: si sanctas scripturas legeres, & earũ interpretes omisso Vulcatio euolueres. Nam & in Moyse & in prophetarum voluminibus, & Epistolis Pauli quidam de libris gentilium assumpta sunt. In Deutronomio quoq; Domini voce præcipitur, mulieris captiuæ radendum caput & supercilia, omnesq; pilos & vngues corporis amputandos, & sic eam habendam, coniugem. Quid ergo mirum, si & ego sapientiam sæcularem, propter eloquij venustatem, & membrorum pulchritudinem de ancilla atq; captiua Israelitem facere cupio, & si quid in ea mortuum est idolatriæ vel voluptatis, & erroris libidinum, vel præscido vel rado, & mixtos purissimo corde vernaculos Domino Sabaoth ex ea genero? Idem in apologetico ad Pammachium. Delicata doctrina est pugnanti, dictare ictus de muro, & cum ipse vnguẽtis delibutus sis cruentum militem accusare formidinis, inuenti sunt Scioli tantum ad detrahendum: qui eo se doctos ostentare velint, si cunctorum dicta lacerent. Plautianam familiam imitantes. Non damno nuptias, virginitatem in cœlum fero, non quia habeo, sed quia magis miror quod non habeo. Ingenua & verecunda confessio est, quo ipse cares id in alijs prædicare. Miseriæ deliciis, & deliciæ miseriis commutantur. In arbitrio meo est vel Lazarum sequi, vel diuitem.

Adhuc

Adhuc de eodem. *Cap.* *LXXXII.*

IDEM ad Mineruium & Alexandrum, de resurrectione carnis: Si quis contra me murmurat, ꝙ eorum explanationes legam, quorum dogmatibus non acquiesco, sciat me illud Apostoli libẽter audire, omnia probate, quod bonum est tenete. Ego ab adolescentia mea profiteor, & Origenem & Eusebium Cęsariensem, viros doctissimos fuisse, sed errasse in dogmatum veritate: & tñ in explanationibus scripturarum sudoris sui nobis memoriam reliquerunt. In terra aurum quæritur, & de fluuiorum alueis splẽdens glarea profertur, pactolusq; sceno ditior est quàm fluento. Idem contra Vigilantium. Operis ac studij mei est multa legere, vt ex plurimis diuersos flores carpam, nõ tam omnia probaturus, quàm quæ bona electurus. Non est eiusdem hominis aureos nummos & scripturas probare, vina degustare, & Prophetas, & Apostolos intelligere. Meam iniuriam patienter tuli, impietatem contra Deum ferre non potui. Idem ad Pammachium & Oceanum. Ipse quoque Origenes in epistola quam ad Fabianum Romanæ vrbis Episcopum scribit, pœnitentiam agit ꝙ talia scripsit, & causas temeritatis in Ambrosium refert. ꝙ secreto edita in publicum protulerit. Qui obijcit mihi Origenẽ, obijciat & mihi cur hominem Iudæũ habuerim præceptorem, cum ego miro odio auerser circuncisionem. Libros quidem Origenis congregaui, & ideo errores eius nõ sequor, quia scio omnia quæ dixit, atque vtinam omnium tractatorum haberem volumina vt tarditatem ingenij eruditionis diligentia compẽsarem. Ideo in prologo Hebraicarum quæstionum. Non mirum si contra me paruulũ homunculum immundæ Sues grunnient, & pedibus margaritas conculcent, cum aduersum doctissimos quoq; viros, & qui gloriam inuidia calcare debuerant, liuor exarsit. Semper quidẽ in propatulo fortitudo æmulos habet, feriuntq; summos fulgura montes. Me vero procul ab vrbibus, foro, litibus, turbisque remotum sicq; latentem reppetit inuidia. Vt autem nos humiles atque pauperculi nec habemus diuitias, nec oblatas dignamur recipere: ita & alij nouerint se non posse notitiam scripturarum, i. diuitias Christi cum mundi pariter habere diuitijs balsamum piper & poma, palmarum rustici non emunt.

De studio sanctarum scripturarum. *Cap.* LXXXIII.

IDEM de studio scripturarum. Vera illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, nõ subdola & palpans adulatio, sed Dei timor & diuinarum scripturarum studia cõciliant. Habet autem nescio quid latentis energiæ viuæ vocis actus, & in aures discipuli de actoris ore transfusa fortius sonat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Sancta quidem rusticitas solum sibi prodest, & quantum ædificat ex vitæ merito, tantum nocet si destruentibus non resistat. Veruntamen etiam qui vilia opuscula fabricant, absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod Medicorum est promittunt Medici, tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant. Scribimus indocti doctiq; poemata passim, hanc garrula Anus, hanc delyrus senex, hanc sophista verbosus, hãc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequã discant. Alij adducto supercilio grandia verba trutinantes inter mulierculas de sacris literis philosophantur. Alij quadam facilitate verborum, immo audacia edisserunt alijs, quod ipsi non intelligũt. Taceo de mei similibus, qui si forte ad scripturas sanctas post sęculares literas veniunt, & sermone composito aures populi mulserint, quicquid dixerint, hoc legem Dei putant, nec dignantur scire, quid Prophetæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum incongrua aptant testimonia, quasi grande sit & non vitiosissimum dicendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam scripturam trahere repugnantem. Nolo autem vt offendaris in scripturis simplicitate, & quasi vtilitate verborum, quæ vel vitio interpretũ vel de industria sic prolata sunt, vt rusticam concionem facilius instruerent, & in vna eademq; sententia aliter doctus, aliter sentiret indoctus. Discamus in terris quorum scientia nobis perseueret in cœlo, festina quæso te, & hærentis in salo nauiculæ funem potius præscide quàm solue. Antique dictum est, auaro tam deest, qđ habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit, facile contemnit omnia, qui se semper cogitat moriturum.

De imperfecta huius vitæ perfectione. *Cap.* *LXXXIIII.*

IDEM contra Pelagianos in prologo: Scitote me nunquam hæreticis pepercisse, sed omni studio egisse, vt hostes Ecclesiæ mei quoq; hostes fierent. Nunquid ego solus sum, qui cunctorum gloria mordeo, & tam miser vt his quoque inuideam, qui nec merentur inuidiam? Idem in lib. 1. Hæc est vera sapientia imperfectum esse nosse, atque vt ita loquar, cunctorum in carne iustorum imperfecta perfectio est. Qui habet vnam virtutem habet omnes, participatione quidem, non proprietate. Necesse est enim vt singuli in quibusdam excellant. Non sufficit Episcopo propriam habere pudicitiam, nisi etiam comitum & ministrorum pudore decoretur: qui non solum opere, sed sermone quoq; ac nutibus se abstineant ab impudicitijs, ne forte in illam pœnam incidat Heli, qui certe increpauit filios suos, dicens: Nolite filij mei, non est bona res, quã audio de vobis. Corripuit quidem & tamen pœnam accepit: quia nõ debuit corripere, sed abijcere. Quid ergo Episcopus faciet, qui ad vitia gaudet, & emendare non audet, & quod totus populus clamitat, nescire se simulat. Veritas amare est, rugosę frontis ac tristis, offenditque correptos. Vnde Apostolus: Inimicus vobis factus sum verum, dicens vobis, Et comicus. Obsequium amicos & veritas odium parit. Nonne vobis satis est patienter perdere, quod habemus, nisi etiam violento, atque raptori gratias agamus, & cum benedictionibus prosequamur? Nunquid præceptum est, vt ita inimicos diligam, quasi proximos, & consanguineos, & amicos, vt inter æmulum & necessarium nulla sit distantia? Si inimicos quasi proximos diligo, amicis quid amplius exhibeo? Idẽ in lib. 2. Quãuis alijs vitijs carere possumus, hipocriseos maculam non habere, aut nullorum, aut paucorum est. Non est iustus Deus vt tantum peccata condemnet, & bonorum operum non meminerit. Voluntas Dei non est discutienda, sed cum gratiarum actione patienda. Idem in lib. 3. Da mihi hominem, qui non esuriat, nec sitiat, nec algeat, nec doleat, nõ torqueatur aliqua corporis difficultate. & ego tibi concedam posse hominem nihil aliud nisi de virtutibus cogitare. Dicis Eritobole sentio te iam dudum loqui gestire. Et tamen erumpentia verba non promere. Quis te prohibet, quod sentis dicere, aut bonum est, quod dicturus es, & nos bono fraudare nõ debes, aut malum, & tunc non nostri gratia, sed pudore siluisti, vicinia sunt vitia virtutibus, & si paulum declinaueris, aut errandũ tibi est, aut præceps cadendum. Quantum enim inter se distant pertinacia & perseuerantia, parsimonia & frugalitas, perfusio & liberalitas, prudentia & calliditas, fortitudo & temeritas, cautela & timiditas, quorum alia ad bona referuntur, alia ad mala. Ille quidem hæreticum interficit, qui hæreticum esse patitur. Nostra autem correptio viuificatio est.

De imperfecta pœnitentia. *Cap.* LXXXV.

IDEM ad Iulianum. Contemnis aurum, quod contempserunt, & multi philosophi, e quibus etiam vnus multarum possessionum pretium proiecit in pelagus, dicens: Abite in profundum malæ cupiditates, ego vos submergam, ne ipse mergar a vobis. Iepte obtulit filiam virginem, & iccirco in enumeratione sanctorum ab Apostolo ponitur: Nolo ea tantum offeras Domino, quæ potest fur rapere, hostis inuadere proscriptio tollere, quæ saltem velis nolis dimissurus es in morte Illud offer, quod nullus tibi possit hostis auferre, nulla tyrannidis eripere, quod tecum pergat non ad inferos, immo ad Paradisi delitias. Extruis quidẽ monasteria, sanctos sustentas, sed melius faceres, si inter sanctos sanctus viueres. Difficile immo impossibile est, vt & pręsentibus quis & futuris fruatur bonis, & hic ventrem, & illic mentem repleat, vt de delitijs ad delitias transeat, vt in vtroq; sęculo primus sit, vt in terra, & in cœlo gloriosus appareat. Idem ad Rusticum de penitentia. Nihil ita offendit Deum, vt desperatione malorum habere prioribus, & ipsa desperatio incredulitatis est indicium. Idem de nomine perfecto. Ante tribunal venturi iudicis omnis obtumescet sęculi lingua, & sola erit in rusticulis suis facunda iustitia. Hæc est aũt illa stultitia sęcularium: hæc est sapiẽtia vocatorum, Christum, semper in ore habere, qm̃ verbum est, esurire qm̃ panis est, ipsius spiritu ebrios mente excedere. f. Deo, qm̃ calix est noui testamenti, illum petere, qui peti se vult a Deo, vt poscendi verba ministret, qui quod nouum & mirabile est apud nos solus petẽtes se amat, solus irascitur nisi petatur. Infidelitas. n. est nihil præsumpsisse de Dño, quia nihil iudicat illum posse, qui quod posse iudicat non poscit. Sed ecce iã iniuriam fecisse, virtutis est aliena possidere, potentiæ innocentem circũuenisse astutiæ, hominem despexisse humilẽ nobilitatis, Prophetam horrere eloquẽtis, non Christum sapere sapientis. Sic erroribus plena sunt oĩa, sic infusa per hominum mentes caligine: alio alium incursante Mundus obuoluitur, & ad hoc vsq; veritas obscuratur, vt in mortis gremio iacuisse beatitudo dicatur.

De laude sanctarum mulierum Blesillæ & Asellæ. *Cap.* *LXXXVI.*

IDEM ad Marcellam de ęgrotatione Blesillæ. Scandalizat quẽpiã vestis fuscior. Scandalizet & Ioannes, qui camelorum pilis vestitus, zona pellicea cingebatur. Cibi displicẽt viliores, nihil locusta vilius. Ille Christianos oculos potius scandalizẽt, quæ purpurisso, & quibusdã fuscis ora, oculosq; depingunt, quarum facies gipseæ, & nimio candore deformes Idola mentiuntur, quib. si forte improuidens lachrymarũ stilla eruperit, sulco defluit, quas nec numerus annorum docere potest, ꝙ vetulæ sunt, quæ capillis alienis

verticem

verticem struunt,& præteritam iuuentutem in rugis anilibus poliunt,quę ante nepotum gregem trementes vt virgulæ componuntur.Erubescat mulier christiana,si natura cogit decorem.Ecce vidua nostra præus vndique ornabatur,& tota die quid sibi deesse quærebat ad speculum nunc neglectum caput scit sibi tantum de ficere quod velatur,plumarum quoq; mollicies tunc dura videbatur,& in extructis thoris iacere vix poterat,nunc ad orandum festina consurgit,flectuntur genua super humum,& crebris lachrymis facies ante sordidata purgatur. Pulla est tunica, minus cum humi iacuerit sordidatur. Soccus vilior, & auratorum pretium calceorum egentibus datur.Cingulum non auro gemmisq; distinctum,sed laneum & simplex,quod possit vestiméta astringere magis;quam scindere.Si quis huic proposito inuidet & detrahit, Blesilla nostra ridebit:nec dedignabitur ranarum loquacium audire conuitia.Idem ad Marcellam de vita Asellæ. Asella nostra sano corpore sanior animo solitudinem putabat delicias.Et in vrbe turbida inuenit heremum monachorum.Nihil illius sæueritate iucūdius,nihil iucunditate seuerius,nihil suauitate tristius,nihil tristitia suauius.Ita pallor in facie est,vt continentiam indicet,non redoleat ostentationem, sermo silens & silentium loquens, nec citus,nec tardus incessus,idem semper habitus,neglecta mundicies, inculta vestis & cultus ipse sine cultu.Sola vitæ suæ qualitate promeruit,vt in vrbe lasciua,& boni eam prædicent,& mali detrahere non audeant,viduę eam imitentur & virgines maritatę colant, noxię timeant,sacerdotes suscipiant.

De Amore scripturæ & fuga sæculi. *Cap.* *LXXXVII.*

Idem ad Marcellam de secedendum ab vxore. Ambrosius quo chartas,sumptus,& notarios ministrante, tam innumerabiles libros Adamantius noster,& Calcenterus noster explicauit, refert nunquam se cibos Origene presenté sumpsisse sine lectione, nunquam somnum inisse,nisi vnus est fratribus sacris litteris personaret,hoc diebus egisse vel noctibus,vt & lectio orationem susciperet,& oratio lectionem.Quid nos ventris animalia tale nunquam fecimus,quos si secunda hora legentes inuenerit,oscitamus,manu faciem defricantes,& quasi post multum laborem mundialibus rursum negociis occupamur.Pretermitto prandia,quibus onerata mens præmitur,pudet dicere frequentiam salutandi,quia aut ipsi quotidie ad alios pergimus,aut ad nos venientes ceteros expectamus.Deinceps itur ad verba,sermo teritur,lacerantur absentes,vita aliena describitur,& mordentes inuicem consumimur abinuicem.Tales nos cibus & occupat & dimittit.Cum vero amici recesserint ratiocinia supputamus, & si damnum vt sepe in re familiari accidere solet fuerit nunciatum, vultus merore deprimitur. Lætamur ad nummum,obolo contristamur Sicq; imagini Dei in qua conditi sumus,personas plurimas superinducimus.Et quomodo in theatris vnus & idem historio nunc Herculem robustus ostendat,nunc mollis in Venerem frangitur.Nunc tremulus in Cibelem,ita & nos tot habemus personarum facies,quot peccata,vnde di cit propheta. Domine in ciuitate tua imaginem ip.a.ni. red.

De Significatione munerum Eustochij & Marcellę. *Cap.* *LXXXVIII.*

Idem in epistola ad Eustochium de transmissis muneribus.Parua specie,sed magna charitate sunt munera accepisse a virgine,armillas,epistolam,& columbas,& quoniam in Dei sacrificiis mel non offertur,nimia dulcedo arte mutata est, & quadam vt ita dicam piperis austeritate códita.Apud Deum enim nihil voluptuosum,nihil suaue placet:nihilq; quod in se non habeat aliquid veritatis & mordacitatis.Pascha Chri cum amaritudinibus manducatur,festus est dies & natalis beati Petri,festiuius solito concinendus,ita tamen vt scripturarum ordinem iocularis sermo non fugiat,nec a scripto palestræ nostræ longius euagemur.Caue ne operis ornamenta dimittas,quæ vere ornamenta sunt brachiorum, ne apistolam pectoris tui scindas,quam a Baruch traditam, noua cula Rex prophanus incidit,ne ad similitudinem Effraim per Osee audias. Facta es insipiens vt columba.Nimium respondebis, austere,& ꝙ festo non conueniat dici. Talibus ipsa muneribus prouocasti,dum dulcibus amara sociata sunt,& a nobis paria recipies.Verum ne videar dona minuisse accepimus & canistrū cerasis refertum,talibus & tam virginali verecundia rubentibus: vt ea nunc a Lucullo delata existimarem.In scripturis quidem canistrum ficis plenum legimus,cerasa vero non inuenimus Optamus itaq; te de illis pomis fieri,quæ contra templum domini sunt, & de quibus dicitur quæ bona valde.Nihil quippe Saluator mediū aūt:& sicuti frigidum non refugiens,calidis delectatur,ita tepidos se euomere in Apocalipsi loquitur Vnde nobis solicitis prouidendum est,vt solennem diem non tam ciborum abundantia, ꝗ̄ spiritus exultatione celebremus.Quia valde absurdum est nimia saturitate martyrem honorare velle,sciamus Deo ieiuniis placuisse. Ita tibi semper comedendum est, vt cibum & oratio sequatur & lectio.Quod si aliquibus displicet: Apostoli verba cantato: Si adhuc hominibus placerem,Christi ancilla non esse. Idem ad Marcellam de significatione munerum.Vt absentiam corporum spiritus confabulatione solemur,faciat vnusquisq; quod præualet: Vos dona transmittitis, nos epistolas remittimus gratiarum: ita tamen vt quia velatarum virginum munus est,aliqua in ipsis munusculis esse mysteria declaremus.Saccus orationis atq; ieiunii signum est,selle vt foras pedes virgo non moueat, cerei vt accenso lumine Christi expectetur aduentus,calices mortificationem carnis ostendunt,& animum semper ad martyriū præparatū. Quod autem & Matronis offertis muscaria paruis animalibus ventilanda,elegans significatio est debere luxuriam cito restringere, quia muscę morientes perdunt suauitatem vnguenti.

De Sancto Firmino Ambianensi Episcopo. C. LXXXIX.

Ex gestis eius. Gratianus itaq; Valentiniani filius ciuitaté quā adiacenti flumine Lobonabeiam Antonius pius eius conditor appellauerat,suo præfecit dominio,ibiq; imperialem sibi sortitus est dignitatem, cui & nomen mutando indidit, & ab ambitu fluminum Ambianis eam nominauit.Per idem tempus Faustianus vir genere nobilis,non solum Ambianis,sed etiam totius Galliæ præfectus erat,hic vnicum filium habuit,quem in honore & memoria sancti Firmini martyris Firmum nuncupauit.Qui bonæ indolis puerulus esse incipiens ætatulam suam Domino consecrauit.Cumq; virtutum gradibus ad culmina Ecclesiæ conscendere videretur,Ambianicis plebibus gratus Episcopus ordinatur. Vbi qualem quemq; se præstiterit quis digne valeat explicare.Quis tā torum verborum copia instructus sit,vt cuncta eius bona vt decet prosequi queat? Ab omni errore infidelitatis & vanæ gentilium superstitionis vrbe purgata,in loco vbi corpus beati Firmini martyris tumulatum fuerat,Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis semperque virginis Mariæ construxit, quem populorum confluxus supremis honoribus munerauit.In qua dum in pasca i festiuitate sacra pertractaret mysteria, celis apertis palmam Domini nostri Iesu Christi aspexit, ꝙ eius vitæ sacrosancta chrismata beauit, qui de sacrosancti muneris visione, immo perceptione sacrificatus, ab omni inquinamento carnis & spiritus postmodū mansit illæsus. O quotiés ob veritatis assertioné paratam habuit morté, sed licet ei sors temporis prestare martyrium non potuerit gloriam tamen martyrij non amisit,quia pro spe æternitatis iugiter laborauit. Insignis itaq; virentibus miraculis chorus cus Calis septem,migrauit ad Christum.

De sanctis eiusdem vrbis Episcopis Honorato & Saluio. *Cap.* XC.

Ex gestis eorum. In eadem Ecclesia per successiones temporū floruisse,leguntur etiam alij plures sancti viri. Nam tempore Achilberti Regis Franciæ sanctus præsul Ambianensis vir clarissimus prodigijs & miraculis eximius,nomine & nobilitate Honoratus,is quoq; dum sacrum corpus Christi super altare virginis Mariæ consecraret,palmam domini meruit conspicere:quia vice sua consecrationis mysterium perficere, qui Spiritusancto repletus alacri corde de mensa sacrificium manu Saluatoris consecratum accipiens, & cum subita mentis veneratione sumens ab omni inquinamento carnis & Spiritus postmodū mansit illæsus. Idé etiam donum tantæ dignitatis accepit,vt pignora sanctorum Fusciani atq; Victorici & Gentiani martyrum Angelo nunciante venerabili Lupicino presbitero inueniret.Postea tempore Theodorici Regis nobilissimus vir Saluius Ambianensem cathedram suscepit,homo facundus,pudicus,moribus ornatus, in consilio prouidus,omniq; dignitate perfectus. A primæuo namq; iuuentutis flore diuinis studijs deditus gloriam & blandimentum sæculi despexit Et diuini cultus officio maximo amore assidue exarsit, fuit itaq; a populo vocatus in ordine magistratus, & a Deo coronatus in honore Pontificatus.Erat autem astutus vt serpens,simplex vt columba, totum regnum Francorum eius consilio Theodoricus Rex ordinabat,eiusq; consultu barbaras nationes seruido gladio suæ potestati subiugabat.Idem etiam Præsul sanctæ prædicationis pabulo corda populorum assidue reficiebat, & ad æternæ pascua refectionis inuitabat.Corpus quidem beati Firmini martyris,qui ab Idolorum cultura vrbem expiauerat; & tépore passionis suæ miraculis innumeris coruscauerat, in Ecclesia beatæ virgīnis Mariæ requiescere nouerat, quam beatus Firminus confessor eiusdem vrbis Episcopus construxerat, & in ea sepulturam suam elegerat.In quo autem loco beatus martyr conditus esset ignorabat.Cumq; assidue Domino preces fundens, cum largissimis lachrymis intra semetipsum pertractaret, si tempore suo Christus hunc martyrem declarare dignaretur, quadam die plebem omné diuersi sexus & clerum conuocauit,atq; inter cætera ieiuniū officium cum verbo sanctæ prædicationis celebrauit,atq; inter cætera ieiunium triduanum cum oratione & gemitu pro reuelationę sancti martyris indixit.

De

De Inuentione & translatione corporis sancti Firmini. Cap. XCI.

Itaq; Præsul in terra prostratus, & cinere atq; cilicio indutus, cum inundatione lachrymarum, immo flatū a pectore trahebat, populusq; indeficienter clamabat, nec ab Ecclesia per triduum recedebat, sed indictum ieiunium humili mēte deficiebat. In tertia vero die cum aurora primam partem luminis extulisset, sanctus Saluius erectis sursum ad cœlum oculis vidit quasi radium solis ab arce præcelsi throni exire, & vsq; ad locum in quo sanctus martyr quiescebat inenarrabiliter refulgere. Qui mox Deo gratias immensas referens cum timore, ac tremore accessit, fodiensq; sepulchrum aperire cœpit, & statim odor suauitatis, ac si omnia pigmētorum genera illic conderentur, & ager floridus adesset excreuit, quantoq; plus ad sacrum corpus fodiens accedebat, tāto amplius odor immensus fragrabat, totamq; diœcesim illam & vrbes vicinas irrigabat, ita vt omnis multitudo Tharranensium, Cameracēsium, Nouionensium, ac Beluacensium in ipsa hora, quasi in Paradiso deliciarum se esse putarent, hoc itaq; solo nuncio cognoscētes, ꝙ tam sacrum mysterium Ambianis per reuelationem Spiritussancti Saluius & sacerdotes ac populus celebrarent, cum cereis & psalmis psallentes, celeriter ad vrbem prædictam obuiam tāto martyri venerunt, ac si præceptorem & ducem habuissent, ibique inuisa & inaudita viderunt. Mox enim vt sanctus Præsul ac religiosi sacerdotes martyrem a sepulchro leuauerunt, cum esset hyems & glacialis asperitas scilicet ibidem ianuarii tam feruidus calor modum inuasit, vt illi qui aderant stupefacti, totum mundum æstimarent ab imminentia caloris dissolui, & ad nihilum redigi. Etenim sol in cancrum contra naturam flāmigeris euectus quadrigis, estiuali feruore nimietatem frigoris in vno momento dissoluit, idemq; calor pene trium horarum spatio mansit. Dum autem sanctum martyrem populi deferentes ad vrbem iter acciperent, occurrentes cateruæ plurimæ, vestimenta sua in via sternebant, & clamabant Osanna in excelsis: & subito respicientes viderunt oēs arbores florum amenitate vernantes: ac suauiter redolentes, quasi vt prope iam formatum fructum depromerent. Cacumina vero arborum cum fructibus assidue gliscentibus submissa astabant, & inclinando obsequium in aduentu præclari martyris prebebant. Omnis aūt plebs admirans confestim frondes cum floribus de arboribus euellebat, & in via humili deuotione pandebat. Oīa quoq; prata & campi circunquaq; Ambianis, in momento plena fuerūt rosis ac liliis, ac diuersis generibus olerum ac florum. Quotquot autem infirmi obuiam accedentes rumpebant flores, & in plateis se mitisq; sternebant, sanitatem recipiebant. Oēs igitur diem illam in lætitia & gaudio solenniter celebrarunt, quia pro gelu æther calorem protulit, pro niue flores, pro pruina frondes, plurimiq; ęgroti sanati sunt. Hęc translatio celebratur in octaua Epiphaniæ.

De Quibusdam gestis Damasi Papa & Hieronymi. C. XCII.

Sigibertus. Anno Gratiani secundo psalterium quod secundum 70. interpretes in omnibus Ecclesiis cantabatur, Hieronymus correxit, quo iterum vitiato psalterium nouum composuit, quod a 70. interpretum editione non multum discordaret, & cum Hebraico multum concordaret. Quod vt omnibus clarum fieret, ipsum psalterium distinxit per astericos .i. stellam & per obelos .i. virgam iacentem docens ea quæ continentur sub asterico vsque ad duo puncta in Hebræo haberi, & a 70. prætermissa esse: ea vero quæ continentur sub obelo vsq; ad duo puncta, in Hebræo haberi sed a 70. addita iuxta Theodotionis duntaxat trāslationem. Hoc psalterium Damasus Papa rogatu Hieronymi in gallicanis Ecclesijs cantari instituit. Et propter hoc Gallicanum vocatur. Romanis psalterium secundum 70. retinentibus sibi, propter quod etiā Romanum vocatur. Hæc duo psalteria cum non sufficerent ad proponenda testimonia de Christo contra Iudæos, qui non recipiunt, nisi ea quæ habentur in Hebræo, addidit & tertium quod vocatur Hebraicum, eo ꝙ rogatu Sophonii viri sapientis transtulit illud de hebraica veritate de verbo ad verbum. Quod psalterium autem & alia Hieronymi opuscula, idem Sophonius de latino in Græcum transtulit. Theophilus Alexandrię Episcopus, ciclum de obseruatione pascæ per centum annos digestum, quem laterculū vocauit, ab hoc anno inchoauit, hoc est a primo consulatu Theodosij. Damasus Papa constituit rogatu Hieronymi dicere in ecclesia in fine psalmorum, gloria patri &c. Sicut erat in principio &c. Instituit & psalmos in Ecclesia nocte dieque cantari. Actor. Ab hoc etiam Damaso Papa legitur Hieronym⁹ ordinatus fuisse Romæ præsbyter cardinalis, & postea sub eodem eiectus fuisse de Roma a clericis Romanis sibi inuidentibus indutus veste muliebri. Qui Romam egressus profectus est ad Grægorium Nazianzenū tunc Constantinopolitanum Episcopum. Deinde profectus est in Syriam, vbi cū moraretur in possessione Euagri præsbyteri, Malchum Monachum captiuum reperit, cuius captiuitatis historiam scripsit.

De Actibus Monachi captiui. Cap. XCIII.

Hieronymus. Malchus cum a parentibus vxorem ducere cogeretur, non assernit dicens se monachum velle fieri. Vnde fugitiuus a parentibus ad heremum peruenit, ibiq; inuenit plures fratres cum quibus monachus iam factus moram fecit, post aliquod vero tēpus incidit ei cogitatio ad patriā ire, vt patre defuncto (vt audierat) matris viduitatem consolaretur. Abbas vero hoc audito ait tentationem esse diaboli, & prohibuit abscessum. Ille vero pertinaciter asserebat se profecturum. Tandem cum lachrymis dimisit eum Abbas. Qui pergens vidit virorum multitudinem ac mulierum circiter 70. cum quibus comitatus est. Contigit aūt vt itinerantibus occurrerent latrones saraceni in equis & camelis: qui eos inuadentes deuicerunt. Malchus aūt captiuus ductus est cum vxore alterius captiua christiana, tandem deducti coram Domina quadam ipsam adorare compulsi sunt. Quid multa? ouium custos factus est, & vt securius & melius curam pastoris ageret, compulerunt gentiles vt carnaliter coniugerent captiui. Malchus vero imminente metu mortis duxit eam in speluncam prę incūbente sibi tristitia: ibiq; accipiens gladium, se inquit velle occidere: antequā cum alterius vxore adulterare. Cui illa, ne occidas te: quia etiā si velles in me peccare, ego prius morerer, sed habeto me potius coniugem pudicitiæ quam corporis sperent domini maritum, Christus nouerit fratrem, facile ei persuadebimus nuptias, cum nos viderint sic amare. Tunc Malchus audita virtutis femina, consensit ei vt cōiugem plus dilexit. Dixit autem Malchus. In tali matrimonio transierunt dies plurimi, nec vnquam carnem eius vidi, nec ipsa meam, similiter nec adinuicem tetigimus. Cumque iam fugæ nulla haberetur suspicio, solus in heremo sedens cogitaui vitę dulcedinem heremitarum, hac in cogitatione voluens animum, nec vultu potui celare conceptum. Tunc Mulier causam tristitiæ percipiens ait. Et ego similiter tecum fugiam: quid plura? eadem nocte cæteris dormientibus, acceptis capris duabus carnes ad viaticū decoquimus & ex pellibus sacculos nobis facientes portauimus, cucurrimus, post terga semper aspeximus. Post diem tertium ecce duos subsequentes nos vidimus camelis insidētes, statimque timētes, vestigiis per arenam nos proditos intelligimus, sed offertur ad dexteram specus: in qua nos misimus, licet in ea pericula venenatorum animalium timeremus. Cumque insequentes nos .s. dominus & seruus nos vocarent vt egrederemur, accessit Leena & vnū post alium gutture suffocato introtraxit: tunc inter gaudium & metū constituti sumus, timebamus enim Leenā, tunc hora sequente matutina Leena catulum suum defert, nobisque concessit hospitium Exiuimus aūt ad vesperā & cæpimus camelos: quos dromedarios vocant propter velocitatem, quibus insidentes, decima tandē die ad castra Romana per deserta venimus, oblatique tribuno rei ordinem narrantes, tandem pretio camelorum accepto, ad priorem abbatiam volui reuerti, sed iam Abbate mortuo in Mesopotamia me monachis tradidi, illamque virginibus dilectam vt sororem commendaui, cui tamen me non credidi vt sorori. Ex chronicis. Porrò Maximus quidam ex imperatorio genere descenderat, & Constantini magni consanguineus erat, unde & partem imperii sibi competere calumniabatur. Qui cum Britanniæ factus fuisset Rex, cępit superbire, atque tyrānidem exercere contra Romanum imperium.

De Obitu sancti Basilij & fide Amphilochij. Cap. XCIIII.

Sigibertus. Anno tertio Gratiani Basilius Cæsariensis obiit: qui gemina philosophia, & sanctitate claruerat. Cui Deus apparēs ad præcem eius: eum docuit vt proprijs verbis sanctum sacrificiū consecraret. Cui reuelatū est, ꝙ Mercurius miles & martyr Iulianum imperatorem peremerit. Qui iuuenem qui ob amorem virginis sibi per Diabolū conciliare negauerat Christum, recōciliauit Christo, palàm altercans cum Diabolo. Qui impetrauit a Deo vt sanctus Effrē syrus, græce loqueretur, qui peccata peccatricis scripta & signa orando oblitauit. His & multis aliis clarus, dum Medicus hebræus imminere sibi mortem per tactum venę reuera pronunciaret, mortem orando in crastinum distulit, & ita medicum sui ad Christū conuertens fœliciter moritur Amphilochius. Erat iste Ioseph in tactu venæ peritissimus: quē præsciens diuinitus vir sanctus Basilius habitum nostræ religionis suscepturū, valde amabat eum, & assidue alloquebatur eum, vt discederet de polluta religione, & viam salutis teneret. Qui non acquiescebat ei. Cum vero transitus viri sancti immineret, duxit eum ad se occasione medicinalis disciplinæ, dicens. Quomodo vides circa me frater? Ille a tactu venæ sentiens mortē imminere ait, crede Domine sol cū sole occidet hodie. Cui sanctus. Et si nō morior vsq; mane quid? Qui respondit. Non potest hoc esse Domine, nam vix erit vna hora anima tua in te. Cui sanctus. Et si fuero cras vsque ad sextam, quid facies? Qui respondit. Ego moriar. Cui sanctus. Etiam moriaris peccato, viuas aūt Christo. At ille. Scio quid dicis, & hoc faciam. Tūc vir sanctus postulauit a Deo sibi dare additionem uitæ ut illum sal-

saluaret. Veniens aũt hebræus inuenit eum viuentem, & prostratus adorauit Magnũ Deũ christianorũ,& baptizatus est ab eo. Et cõpleto mysterio sacro vir sanctus migrauit ad Christũ. Vides aũt Ioseph ꝙ sicut Dei vir dixit sic & requieuit, cadẽs super pectus ei⁹ cũ lachrymis dicebat. Vere serue Dei si non voluisses, nec modo mortuus fuisses, crastino aũt cõgregata est multitudo,& duxit honorificũ corpus in Ecclesiã Audiens aũt & Gregorius Nazianzi Episcopus, currens & iste aduenit, procidens sup honorificũ corpus, multũq; lamentans, hortabatur populũ cũ decẽti honore memorationem eius facere Simul aũt cõcurrentib. 12. Episcopis deposuerunt eũ in archarismo marmoreo in templo sancti martyris Isichij. Requieuit aũt prima die Ianuarij. Actor Hic Amphilochius Iconij Episcopus, qui vitã sancti Basilij descripsit, legitur aliqñ venisse ad Theodosiũ, petẽs vt Arrianorũ cõciliabula de singulis ciuitatibus expelleret. Qđ ille crudele iudicãs non fecit. Amphilochius aũt tũc quidẽ tacẽs, tacitũ reuersus est, Theodosiumq; solẽniter salutauit. Archadiũ vero iã imperatorẽ stantẽ iuxta patrẽ non salutauit. Imperator aũt putans eũ oblitũ inuitauit vt eũ oscularetur. At ille. Sufficiat ei inquit proprius honor Imperator aũt hanc iniuriam filii dicebat suam. Tunc Amphilochius clamauit. Vides imperator quomodo filio tuo non magis quam tibi pateris iniuriam fieri. Similiter ergo crede,& omnipotentem patrem eos abominari, qui filium eius vnigenitum blasphemant. Miratus Imperator protinus legem dedit hereticorum conciliabula prohiberi.

De persecutione Iustinæ imperatricis Arrianæ in Ambrosium. Cap. XCV.

Sigibertus. Anno Gratiani 5. Iustina Valentiniani Mater Arriana, in Ambrosium & omnem sanctam Ecclesiam catholicã execrabili odio deseuit. Paulinus Cum itaq; Syrinium ad ordinãdũ Episcopum Auenimum Ambus præxisset ibiq; Iustinæ Reginæ potentia & multitudine coadunata de Ecclesia pelleretur: vt nõ ab ipso, sed ab Arrianis Episcopus in eadẽ Ecclesia ordinaret, vna de virginib. Arrianorũ impudẽtior cæteris tribunal eius cõtẽdẽs, apprehenso eius vestimẽto cũ illũ attrahere vellet ad partẽ mulierũ, vt ab ipsis cæsus ab Ecclesia pelleretur, audiuit ab eo. Et si ego indignus sum tanto sacerdotio, te tñ nõ conuenit vel professionem tuã in qualemcunq; sacerdotem manus mittere. Vnde vereri debes ne iudicio Dei aliquid tibi eueniat. Quod dictũ exitus cõfirmauit, nam alio die mortuam ad sepulchrum vsq; perduxit, gratiam pro contumelia repandens. Et hoc factum non leuem aduersariis metũ incussit. Et sic in pace ordinato catholico sacerdote Mediolanum reuersus ibiq; prædictæ Iustinæ innumeras insidias sustinuit, quæ muneribus & honoribus oblatis, populum contra eum excitabat promittẽs hæc illis qui eũ de Ecclesia raptũ ad exiliũ perduxissent. Quod cũ multi conãtes Deo præsule perficere nõ valerẽt vn⁹ infelicior cæteris Euthunius domũ sibi iuxta Ecclesiã parans in ea carrũ constituit, quo facilius raptũ ac superpositũ ad exiliũ perduceret. Sed iniquitas eius in verticẽ eius descẽdit, nam post annũ eodẽ die: quo se rapere eũ arbitrabatur, in eodẽ carpẽto appositus de eadẽ domo ad exiliũ destinatus est, reputãs ipse Dei iuditio id in se esse cõuersum. Cui et Episcopus dãdo sumptus vel alia necessaria solatium præbuit. Sed hæc hoĩs cõtessio nec mulieris, nec Arrianorum furorẽ repressit, qui cum Basilicã portionam inuadere niterẽtur exercitus, armatus ad custodiendas fores Ecclesiæ directus est vt nemo catholicus ingrederetur. Sed dñs ad Ecclesię suæ munimẽtum militum corda conuertit, vt auersis scutis Ecclesiæ fores seruarent, nec egredi dimitterẽt, sed ingredi Ecclesiã catholicã minime phiberẽt, insuper & pro catholica fide cum plebe pariter acclamarent. Hoc tpe primum antiphonæ hymni & vigiliæ, in ecclesia Mediolanẽsi celebrari cœperunt, & martyres sancti Geruasius & Prothasius se sacerdoti reuelauerũt. Erat aũt vir quidã Arrianorũ disputator acerrimus, ad fidem inconuertibilis & durus, is in Ecclesia constitutus tractãte Episcopo, vidit vt ipse postmodum loquebatur Angelum ad aurẽ eius loquentem, vt verba Angeli Episcopus populo nunciare videretur. Sigibertus. Francis post Priamum Marcomirus Priami filius,& Sanno filius Antenoris principantur annis 34. quorũ ducatu Franci cambriã egressi consedere secus Renũ in oppidis Germaniæ, nec multo post Quintinũ & Eracliũ duces Romanorũ, cũ oib. pene suis iuxta treuerim delerũt. Hoc tpe Vuisigothi sine rege ferunt annis 24. sub Theodosio imperatore.

De Synodo Constantinopolitana & Prisciliano heresiarcha. Cap. XCVI.

Sigibertus. Anno Gratiani sexto secunda synodus vltimis cẽtũ & quinquaginta patrum cõgregatur Cõstantinopolim, iubẽte Theodosio & annuẽte Damaso Papa, qui Macedoniũ negantẽ spiritũsanctũ Deum esse cõdemnãs,& consubstantialẽ patri & filio Spiritũsanctũ esse docuit, dans symboli formã, quã tota latinorum & Græcorũ confessio in Ecclesia ad missam solemnibus dieb. decantat. Hinc decretũ est vt Constantinopolis tanquam nouæ Romæ Episcopus, post Romanũ põtificẽ habeat priuilegium. Priscilian⁹ in Hyspania Episcopus cõdẽs heresim sui noĩs Ecclesiã ptur bat. Hic psonas sanctæ trinitatis cõfundebat dicẽs, eundẽ esse patrẽ quẽ filiũ quẽ spiritumsanctum carnium escas p immundis spiritib. hẽbat, coniuges viros a nolentibus Feminis Fœias a nolẽtib⁹ viris separabat, opificium oĩs carnis nõ Deo vero & bono, sed Angelis malis assignabat, aĩas eiusdẽ naturæ & substãtiæ esse dicebat cuius est De⁹, & eos ad agonẽ quãdã spõtaneũ nõ tñ in terris exercẽdũ per 7. cœlos & p quosdã principatus gradati descẽdere, & in malignũ principẽ incurrere, a quo mũdum istũ sanctũ esse dicebat atq; ab hoc principe p diuersa carnis corpora seminari, hoĩes vero fatalib. stellis colligatos, corpusq; nostrum ẽm 12. Signa celi cõpositum esse dicebat, cõstituẽs Arietẽ in capite. Taurum in ceruice, Geminos in humeris, Cãcrum in pectore. Leonẽ in manib. Virginẽ in vẽtre: Librã in vmbilico, Scorpiũ in coxis, Sagittarium in virili, Aquariũ in vesica: Capricornũ in tibiis, pisces in plãtis. Sup his auditur in concilijs Episcoporũ Romã petijt: ibiq; a sanctis Damaso & Ambrosio repudiatus, in Gallijs quoq; ĩ synodo Burdegalẽsi a sancto Martino alijsq; hæreticus iudicatus, vbi se damnãdũ intellexit, Imperatorẽ Maximũ appellat, a quo auditus, & Episcopatu pulsus. Treueris ab Enodio præfecto perimit cũ multis sequacib⁹ suis edicẽte imperatore vt huius sectæ cõplices in Hyspania perimerẽtur: Itachius & vt sacrus Epi accusatores Priscilliani, communione Ecclesiæ priuãtur ab epis: nephas dicẽtib. cuiuscũq; modi hominẽ Eporum accusatione necari, Maximo Imperatore: & aliquibus Epis Itachiũ & Vrsaciũ defendẽtib. Et hac de cã sanctus Martinus a Maximo molestatur, quia nolebat cõicare, Itachianis vix tñ obtinuit, vt Priscillianistæ nõ occiderentur. Anno quoq; pnotato Maximus in Gallias trãsit partẽ Galliæ sibi subditã Britonib. tradit. Inde vsq; hodie minor Britannia appellatur. Maximus quoq; apud Treuerim sedẽ imperii sui statuit, Gratianũ Imperatorẽ Lugduni perimũt, fratrẽ vero eius Valentinianũ simulato pacis fœdere, p triẽniũ italia expellit. Helinãdus. Hic iusussimam cum matre sua Iustina pœnam luit exilii, quæ & ipsum arriana heresi polluit, & eminentissimam catholicæ fidei arcem Ambrosium perfida obsidione vexauit, nec priusquam prolatis beati Geruasij & Prothasij martyrum reliquiis incorruptus nephanda incæpta deserta sũt.

De Quibusdam miraculis sancti Ambrosij. C. XCVII.

Paulinus. Tẽporib. Gratiani beatus Ambrosius cum ad ptoriũ Macedonij tunc magistri officiorũ p quodã intercessurus perrexisset,& præcepto illius fores clausas inuenisset, ne ingrediẽdi copiã habere posset ait. Et tu quidem ad Ecclesiam veniẽs, clausis ianuis nequa ingrediaris inuenies. Quod factum est mortuo Gratiano, confugiẽs. n. ad Ecclesiã patẽtibus ianui aditum reperire non poterat. Erat autem vir sanctus multis vigiliis & laboribus: & quotidiano ieiunio macerans corpus. Erat gaudẽs cum gaudẽtibus & flẽs cum flentibus. Quotiẽscunq; illi aliquis lapsus suos confessus esset, ita flebat vt & illum flere cõpelleret. Cum 43. psalmũ me excipiẽte & vidẽte dictaret, subito in modum scuti corporis breuis caput eius operuit ignis,& paulatim per os eius tanquã habitator est ingressus in domũ, factaque est facies eius velut nix, & post ad spẽm suã reuersa est, quod cum fieret stupore percussus obrigui nec potui scribere quæ ab illo dicebantur: donec visio transiuit. Quod cũ Casto Diacono sub cuius cura degebant retulissem, ille gratia Dei repletus aduẽtũ Spiritussancti me vidisse ĩ illo edocuit. Quidam Stilicõis comitis seruus falsas Epistolas faciebat tribunatus, ita vt tenerentur homines: qui ad ministrandum pergebãt, qđ vt Stilico cognouit, homines qui decepti erant, interuentũ sacerdotis dimisit, de ipso vero seruo sacerdoti questus est. Quem vir sanctus ad se perductum cum interrogasset, & actorẽ tanti flagici deprehendisset ait. Oportet illum tradi sathanæ in interritum carnis, ne talia aliquis imposterum audeat admittere. Quem eodẽ momento cum adhuc sermo esset in ore sacerdotis, spiritus immundus arreptum cæpit discerpere. Sigibertus. Tẽporibus quoq; Gratiani in Gallia sanctus Romanus Blauiensis obiit. Amb. libros de spiritusancto ad ipsum Gratianum scripsit. Corpus Pauli Cõstãtinopolis Epi sub Constantio in exilio ab hæreticis p Chõo suffocatis Constantinopolim relatũ est cũ gloria a Theodosio Impatore.

LIBER XVII

De Initio imperij Theodosij senioris. Cap. I.

EX chro. Sigiberti. Mortuo igitur Gratiano Theodosius solus imperauit annis 11. Cœpit autem anno dñi 387. Hugo floriacensis 5. lib. Hic non immemor beneficiorum Gratiani, in vindictam eius totius orientis viribus insurrexit, in Constantinopolitana vrbe progrediens, reliquit ibidem Archadium filium suum imperatorem, demum vero cum Thessalonicã per-

perueniſſet, inuenit Valentiniani duces in maxima triſtitia conſtitutos, quia Maximum tyrannum neceſſitatis cauſa iam ſuſceperant. Et dum ad Italiam properaret. Valentinianus ei occurrit, quem paterna pietate ſuſcipiens, ſe ſe aduerſus tyrannum ſola fide maior, nam longe vniuerſo belli apparatu minor proripuit. Aquileiæ Maximus victoriæ ſpectator præfuit, & eius comes Andragatus ſummam belli adminiſtrabat. Qui cum largiſſimis militum copiis, & præcellenti concilio oēs alpium ac fluminum aditus occupauiſſet, iuditio Dei dum nauali expeditione incautum hoſtem præuenire, & obruere parat, ſponte eadem caſtra deſeruit: & ita Theodoſius nemine ſentiente aut repugnante, vacuas hoſtibus transmeauit alpes, atq; Aquileiā improuiſus adueniens, hoſtem illum Maximum, magnum trucem ac formidabilem, & ab immaniſſimis etiam Germanorum gentibus tributa ac ſtipendia magno terrore nominis exigentem, ſine dolo & ſine controuerſia clauſit, cepit, & occidit. Tunc Valentinianus recepta Italia, potitus eſt imperio. Andragatus vero comes Maximi nece comperta, præcipitem ſe ſe e naui in vndas dedit, & ſuffocatus eſt. Sicq; Theodoſius incruentam victoriam Deo dante ſuſcepit.

De impia Iuſtinæ exilio, & Valentiniani nece. *Cap. II.*

HElinandus. Valentinianus quidem a Matre ſua corruptus, cū Ambroſium pertrahi & in exilium mitti iuſſiſſet, tanta fuit perſeuerantia fidelium populorum, vt animas prius amittere quā Epiſcopum mallent. Iuſtina volebat vt Ariminenſis concilii decreta ſuſciperentur, & hoc eſſe exequendum mandauit ipſa cum filio beniuolo timore memoriæ ſcriniis preſidente, qui obedire noluit, & cum ei propter hoc maior honor promitteretur, hunc ipſum inquit, quem habeo tollite, tantum mihi conſcientia fidei maneat illæſa: & hæc dicens ante pedes impia præcipientium cingulum fecit. Ambroſius vero aduerſus Reginæ furorem non ſe manu defendebat & telo, ſed ieiuniis continuatiſq; vigilijs ſub altare poſitus, Deum ſibi & Eccleſię defenſorem per obſecrationes parabat. Cūque hęc Iuſtina in longum diuerſis machinis & oppugnationibus impliretur, ſed fruſtra Maximus, qui ſe exuere Tyranni infamiam & legitimum principem geſtiret oſtendere, datis litteris impium proteſtatur inceptum fidem Dei impugnari, & ſtatuta catholicæ Eccleſiæ ſubrui. Et inter hoc appropinquare Italiam cepit. Hic Maximus, vt ait Rufinus, per Andragatium ducem Lugdunenſium Gratianum imperatorem magis proditione, quàm bello peremerat. Igitur maximo ad Italiam properante, Iuſtina hoſte ſimul impietatis conſcientia perurgēte in fugam verſa cum filio, ex Italia, quæ Dei ſacerdotibus parabat ſortita eſt. Hugo vbi ſupra. Poſt hæc Valentinianus regno reſtitutus, extincto Maximo eiuſq; filio Victore: quem Imperatorem Gallis maximus reliquerat, ipſe in Galliam tranſiit, vbi cum tranquillam rempublicam in pace ageret, apud Viennā dolo Arbogaſti comitis ſui, vt ferunt, ſtrangulatus, atq; vt voluntariam ſibi conſtituiſſe mortem putaretur, laqueo ſuſpenſus eſt. Mortuo igitur Valentiniano Auguſto, Arbogaſtes Eugenium Tyrannum mox Imperatorem creare auſus eſt.

Qualiter Theodoſius Eugenium Tyrannum vicit, & Antipapa Vrſino, & Papa Syricio. *Cap III.*

ITaq; Imperante Theodoſio, & interfecto Valentiniano, Eugenius & Arbogaſtes inſtructas acies campis expedierant, & alpiū alta latera, ineuitabileſq; tranſitus præmiſſis callide inſidiis occupauerant: & ſi numero vel viribus impares, ſola tamen belli poſitione victores. At vero Theodoſius in ſummis alpibus conſtitutus expers cibi ac ſomni, ſciens ꝙ deſtitutus ſuis, neſciens ꝙ alienis clauſus Dominum Chriſtum ſolus ſolum, qui poteſt omnia, corpore humi fuſus, mente cœlo fixus orabat. Dehinc vero poſtquā inſomnem noctem precum continuatione tranſegit, & teſtes pro pemodum quas in prætium præſidij celeſtis appendat, lachrymarum lacunas reliquit, fiducialiter arma corripuit, ſoluſq; ſciens ſe eſſe non ſolum, ſignum crucis prælio dedit, ac ſe in bellū etiā ſi nemo ſequeretur victor immiſit futurus, prima ſalutis via extitit arbitrio hoſtium partium comes: Qui cum ignarum imperatorem circumpoſitis excepiſſet inſidiis, conuerſus ad reuerentiam præſentis auguſti, non ſolum a periculo liberauit, verum ēt inſtruxit auxilio. At vbi ad contigua miſcendę pugnæ ſpatia peruentum eſt, magnus turbo ventorum in ora hoſtium venit: ferebanturq; per aera ſpicula noſtrorum, atq; vltra menſuram humani actus ꝑ inane deportata nuſquam cadere priuſquàm impingerent ſinebātur, & quæ ipſi vehementer intorſerant, excepta ventis impetu ſupinata retrorſum ipſos infeliciter configebant, proſpexit atq; ſibi humanæ conſcientiæ pauor, nam continuo te parua ſuorum manu fuſa victorum Theodoſio hoſtilis proſtrauit exercitus. Eugeniuſq; captus atq; interfectus eſt, Arbogaſtes vero ſua ſeſe manu pertulit. Sicq; horum duorum ſanguine bellum ciuile reſtructum eſt. Eo tempore in Romana cathedra Papa Damaſus reſidebat: quem prælatum ſibi non ferens Vrſinus quidam Romanę Archidyaconus Eccleſiæ, collecta turbulentorum & ſeditioſorum manu, Epiſcopum ſe contra ius & phas conſecrari fecit, quā de re tanta ſeditio in Romano exercuit populo, vt replerentur humano ſanguine orationum loca. ſed tandem aggregato in vrbe ſanctorum concilio ſacerdotum, pulſus eſt Vrſinus ab Apoſtolica dignitate, ſed apud Neapolim intuitu miſericordiæ ordinatus eſt Epiſcopus. Sigibertus. Anno Theodoſii primo Syricius Romanæ Eccleſię præſedit. 36. Hic conſtituit, hereticum pœnitentem per impoſitionem manus ſacerdotalis ab Eccleſia eſſe recipiendū. Hic manichæos Romę inuentos exiliauit. Ambroſius Eps ritū canendi Antiphonā in Eccleſia primus apud latinos trāſtulit a Gręcis, apud quos hic ritus iam inoleuerat, ex inſtituto Ignatii Antiocheni Epiſcopi, & Apoſtolorū Diſcipuli: qui per viſionē in celū raptus, vidit & audiuit qūo Angeli per antiphonarum reciprocationē ſanctæ trinitati hymnos canebant Idē ēt Ambroſius poſt Hilarium Pictauienſem hymnos in Eccleſia canendos primus compoſuit. Anno quoq; prænotato Franci Quintinum & Eraclium Romanorum duces, cum oībus penē ſuis iuxta Treuerim delet, In Aegypto Ioannes Anachorita ſanctitate & philoſophiæ ſpiritu claret.

De Vita ſancti Ioannis Anachoritæ & geſtis eius. *Cap. IIII.*

HIc beatus Ioannes manens in rupe montis ardui, in monaſterio clauſo & obſtructo, aduenientibus per feneſtram ſe videndum præbebat, Mulier tñ nulla ad conſpectum eius acceſſit, ſed viri & raro. In huius itaq; monaſterium ab anno etatis ſuæ 40. vſq; ad 110. quando a Hieronymo viſus eſt, nullus intrauerat, ſed aduenientibus, vt dictum eſt, per feneſtram ſe videndum præbebat viris duntaxat. Cumq; Tribunus quidam veniſſet ad eum, obſecrauit: vt & coniugem ſuam permitteret intrare ad ſe, multa enim eā dicebat pertuliſſe pericula, vt faciem eius videret. Cumq; ille negāret dicens, ſe in monaſterio nunquam moris fuiſſe videndi mulieres. Tribunus perſiſtebat obſecrando, confirmans ꝙ niſi eū videret eſſe ſine dubio ex multa triſtitia moritura. Et ait. Vade, videbit me coniunx tua hac nocte, non tamen huc veniet, ſed in domo tua & in lecto ſuo manebit. Tunc receſſit ille ambiguitatem reſponſi in pectore verſans. Cum ēt hęc coniugi nunciaſſet, illa ſimiliter ſermone incerto fatigatur. Sed poſtquam ſomni tempus aduenit, adeſt homo Dei per viſum aſſiſtens mulieri, fides tua, inquit, magna eſt o mulier, & ideo tuo deſiderio veni ſatisfacere, te tñ moneo, vt non faciem corporalem ſeruorum Dei deſideres, ſed vt actus & geſta eorum per ſpiritum contempleris Spiritus eſt ei qui: viuificat, nam caro non prodeſt quicquam. Cum quidam clericus Diaconus ad eū veniens, ab eo interrogatus mentiretur, ſe non eſſe clericum humilitatis gratia, oſculans eum ait Noli fili negare gratiā Dei, ne incurras pro bono malum, & humilitate mendacium: aūt dum eſt.n. omnibus modis mendacium ſiue pro malo ſiue pro bono proferri videatur. Non permittebat etiam ad ſe incommodantes deſerri, ſed benedicens oleūm dabat ex quo vncti ſanabantur. Vni ex fratribus tertiano typo laboranti & curari volenti, rē tibi, ait, neceſſariā cupis abiicere, ſicut enim corpora intro vel aliis huiuſmodi fomentis abluuntur a ſordibus, ſic animæ languoribus aliiſq; huiuſmodi caſtigationibus purificantur: benedicens tamen oleum dedit & ſanauit. Nullum per ignem paratum ſumebat cibum, eratq; attenuati & aridi corporis prę abſtinentia, capilli eius & barba ex languore nimio rari & tenues.

De Quibuſdam eius documentis. *Cap. V.*

COngregatis aūt fratribus ad eum inſtruendo dixit. Breue eſt iactantiæ vitium & periculoſum nimis, ita ꝙ de ipſo ēt perfectionis faſtigio Deiicit animas, cuius Duæ ſunt ſpecies. Quibuſdam.n. accidit, ꝙ ſtatim in initio conuerſionis ſuæ cum parū aliquid vel abſtinentiæ impenderint, vel pecuniæ erogauerint: ita sētiunt quaſi eminentiores ſint illis qui aliqua largiti ſunt. Alii vero cum ad ſummam virtutem peruenerint, non totum Deo, ſed ſuis laboribus tribuunt, & dum ab hominibus gloriam querunt, illam quæ ex Deo eſt amittunt. Si aūt mundi corde ante Deum ſteterimus, Deum videre poterimus, quantum eſt poſſibile eum videre, videbimus.n. eum inuiſibilem mente non corpore, ſcientiæ intellectu, non carnis aſpectu: nemo.n. putet ſe poſſe ipſam ſicut eſt diuinam ſubſtantiam intueri, ita vt ſpeciem ſibi aliquā vel imaginē corporeā in corde figuret: nulla.n. forma in Deo eſt, nulla circūſcriptio, ſed ſenſus & mens, qui ſentiri quidem poteſt, & mentis affectu perſtringi, nec tamen comprehendi, aut deſcribi, aut enarrari. Ideo oportet cum oī reuerentia & metu accedere ad Deū, & ita liberare in eum mentis intuitum: vt quicquid pōt ſplendoris, claritatis, maieſtatis mens humana conſpicere, ſuper hec omnia ſentiat eum ſemper, oportet aūt vacare, vnde vacate & videte &c. & quanto purior in eo mens fuerit, tanto plura ei Deus reuelabit: & myſteria eius agnoſcet: aqua & panis ſi cum cupitate ſumantur.i. non vt neceſſitati corporis, ſed animi deſiderio ſatisfiat, hoc ēt abſtinenti uitiū deliciarū dicitur, ideo volens Dñs, animā voluptatibus reſiſtere, dicebat. Intrate per anguſtam portam &c. larga eſt via animę, cum qualicunq; deſiderio ſuo ſatisfecerit, anguſta vero eſt

est cum voluptatibus suis repugnat. Ad hæc aũt obtinendo multũ prodest secretior habitatio, quia interdum per occasionem aduentantium fratrum, & euntium ac redeuntium frequentiam, abstinẽtiæ frena laxantur, & sic etiam quandoq; perfecti viri capiuntur. Ideo dicebat Dauid. Ecce elongaui fugiens &c. Idem Ioannes dixit. Quod putas habet frater iste in corde, q ridet ad prandium, cũ magis flere debeat, quia charitatem manducat.

De Exemplis eius contra detractores, & contra præsumptuosos. Cap. VI.

IDem contra detractatores ait. Mulier quidam nuda exiliuit de doleo, & cooperuit se pannis veteribus altera vero nuda remanẽs dicebat, marito, ecce Meretrix illa nuda est & non confunditur. Et sic faciunt detractores. Idẽ contra præsumptuosos. Erat quidã monachus in spelunca summæ abstinentiæ cunctis animæ florens virtutibus. Cũq; in profectibus suis confidens non totũ Deo, sed sibiipsi retribueret, hanc præsumptionem intuens tẽtator quodã vespere fingit se in speciem mulieris oberrantis per heremum, quæ vt fessa ad hostium speluncæ lassitudinem simulans, intus seipsam proiecit, & obuoluta genibus eius vt sui misereatur exorat. Nox inquit me comprehendit iube me quiescere in angulo cellulæ tuæ ne forte efficiar bestijs præda. At ille primo miserationis obtentu recipit eam in speluncam, quærens causam errandi eam per heremum. At illa cãm fingit accurate & interim venena blandimentorum per textum narrationis interserit, & nunc se miserandã nunc defensione dignam ostendẽs elegantia & suauitate sermonis affectũ hõis illecebroso amore deflectit. Hinc iã blandiora colloquia ioci, risusq; miscentur manus ẽt procax ad mentũ barbãq; quasi venerãdo spẽm protendit. Tunc vero palpare ceruicem mollius collũq; leuigare. Quid multa ad vltimum captiuũ ducit militem Christi continuo.n. libidinis fluctibus æstuans, ẽt laborũ præteritorũ ac professionis oblitus, obscenos iã conabatur inire amplexus. Illa vero vlulatum teterrimũ emittens vt vmbra erat tenuis, p manus amplectantis elabitur ipsumq; dedecoris motibus inanes auras sectãtẽ fœdissima in irrisione deseruit. Tunc multitudo Dæmonũ in aere ad hoc ipsum spectaculum congregata ingẽti clamore inquit O qui te vsq; ad cœlũ extollebas, qũo demersus es in infernũ. Disce ergo, quia qui si se extollit humiliabitur. Tũc ille velut amens effectus & deceptionis suæ non ferens pudorẽ, grauius a seipso decipitur, q̃ fuerat a Dæmonibus deceptus. Cum enim se reparare & certamen renouare deberet, desperans semetipsum, tradidit se omni impudicitiæ & impietati.

Exemplum qualiter tentat Diabolus peccatorem de desperatione & post victoriam de præsumptione. Cap. VII.

FVit vir quidam pessimam vitam ducens, qui Dei miseratione compunctus, intra sepulchrum quoddam se recludens, priorũ scelerum pollutiones lachrymarum fontibus abluebat, semper p stratus leuare oculos ad cęlum nolebat, neq; ẽt nomen Dei noiare sed in solis gemitibus perdurabat. Nocte venerunt ad eum Dæmones in sepulchro clamãtes. Quid est quod agis o impijssime & flagitiosissime, postq̃ oĩ spurcitia & impuritate satiatus es, nec iã sufficiunt vires ad facinora, tu christianus videris vis & pudicus & patiẽs, quasi iã alius possit tibi dari locus satiato in malo, q̃ qui tibi nobiscum debetur vnus ex nobis es, aliud esse nõ potes, redi ad nos & qđ tibi superest tẽpus in perfruenda voluptate non perdas. Quid temetipsum ante tempus supplicijs tradis. Quid enim aliud passurus esses in inferno, nisi hoc quod tibi nunc ipse conquiris, si te pœna delectat, expeta paululum & inuenies paratam, nunc interim fruere muneribus nostris, quæ semper dulcia & grata duxisti. Ille aũt tacitus iacebat, & cum eadem & duriora sæpe repeterent, nec ille moueretur. Videntes Dæmones verba contemni in furorẽ pro lapsi verberibus eum cedere aggressi sunt, ita q semineceem reliquerunt, nec tamen moueri potuit de loco: quo orationis causa iacuerat. Altera vero nocte repente eum grauioribus verberibus cruciant, nec tunc ẽt moueri potuit, melius esse dicens mori: quàm Dæmonibus obedire. Tertia autem nocte absq; vlla miseratione irruentes in eum, omnibus penis & cruciatibus eum conficiunt. Cumq; iam corpus in supplicijs defecisset, tamen extremus spiritus Dæmonum obsistebat imperio. Quod postquam viderunt impii voce magna clamantes. Vicisti inquiunt vicisti. Et vt virtute quadam cœlitus fugati præcipites abscedunt.

Item exemplum eiusdem contra præsumptuosos. Cap. VIII.

FVit quidam monachus in heremo omni virtutum flore ornatus, qui cum in corpore instar Angelorum, vitæ fungeretur officiis, dominus q uotidiani victus ei curam exigebat, quotidie enĩ ingrediens speluncam, inueniebat mensam & panem superpositũ miræ suauitatis, miriq; candoris, ex quo refectus gratias Deo referens ad orationes & hymnos conuertebatur. Cumq; de suis meritis gloriari cæpisset continuo subintrauit in eum desida quædam animi tam parua quam nec p sset aduertere, post hoc maior creuit negligentia, ita vt iam tardior fieret ad orationem. Cumque parum psallendi ministerium exhibuisset, anima eius quasi nimio labore fatigata requiescere festinabat, quia sensus eius reprobus effectus est, erat enim clandestina quædam in corde eius turpis cogitatio ac nephanda. Cumq; post orationes cibum solito requisiuisset, inuenit solito panem mensæ superpositum, ex quo refectus de his quæ in corde eius versabantur nihil emendare curauit, & spernentem minima paulatim casurum sese non intellexit. Cumq; iã grauis libidinis stimularetur incendio post orationem ingressus vt cibum sumeret, panem quidẽ inuenit, sed aliquantulum sordidiorem, admiratusq; & tristis factus intellexit: q hoc ipsum respiceret hoc genus monstri, cibo tamen sumpto refectus est, post diem tertium triplicatis vrgeri stimulis cæpit, occupauerunt enim eum cogitationes, & quasi iam præsens & secum accumbens imago mulieris, quam & amplecti sibi videbatur, & ad turpes vsus habere substratam. Processit tamen & alia die ad solita psallendi officia, sed stabat vaginis oculis & mente captiuus. Cumq; solito ad vesperam ingressus esset sumeret cibum, panem quidem inuenit, sed sordidissimum atq; aridissimum, & quasi a muribus vel a canibus vndique corrosum. Tunc ille ingemuit & lachrymas fudit, sed non ita vberes quæ possent flammam tanti ignis extinguere, sumpsit tamen cibum, sed non tanquam solebat. Cum igitur cogitationes quasi cohors barbarica vndiq; eum vallarent, exurgens nocte iter arripuit per heremum tẽdens ad ciuitatem. Die autem facto vidit quandam fratrum cellulam vbi fatigatus requieuit, cũque refectus esset, & parum quieuisset, ex more quasi ab eruditissimo & prudentissimo patre cæperunt verbum ædificationis expetere, interrogareq; eum, quis diaboli laqueos posset effugere, & turpes cogitationes ab eo immissas depellere. Tunc ille eos sufficienter docuit, & in semetipsum regressus ait. Qũo alios moneo, & ipse decipior. Age ergo prius miser, quæ facere alios mones. Et intelligens se miserabiliter supplantatum, valedicens fratribus cursu rapidissimo ad speluncam suam rediit. prosternens se in orationem & dicens. Nisi dominus adiuuisset me pau. h. in. a. m. Conclusit autem se in speluncam, & in cilitio, & in cinere cum lachrymis iacuit, donec astitit Angelus domini dicens ei. Suscepit dominus pœnitentiam tuam, & repropiciatus est tibi, sed caue tibi ne vltra elatus decipiaris.

De Sanctis Abbatissis Sara & Sincletice & dictis earum. Cap. IX.

HElinandus. Eodem tempore creduntur fuisse duæ laudabiles Abbatissæ Sara & Sincletice, quarum Sara 13. annis a spiritu fornicationis fortiter est impugnata & orabat Deum: vt nõ recederet ab ea huiusmodi pugna, sed dicebat Domine da mihi fortitudinem, apparuit autem ei oranti super lectulum suum ille dicens, Tu me vicisti Sara. Ego inquit te non vici, sed Dñs meus Iesus Christus. Hæc super Alpheum fluminis 40. annis habitauit, & nunquam inc inata est vt flumen aspiceret. Quæ autem fuit illa Sincletice r vbi habitauit legisse me non memini, sed multa ab ea sapienter dicta sunt, ex quibus ista sunt. Sicut qui ignem accendere volunt prius fumantur: ita & nos diuinum ignem causa lachrymis accendere in nobis debemus. Stulta castitas est quæ inde center aspicit vel inordinate ridet. Sicut venena expellunt acriora medicamenta, sic sordidas cogitationes ieiunium cum oratione. Et sicut fortia vestimenta calcata pedibus, & sæpius reuersata in candidantur, sic fortis anima per paupertatem voluntariam amplius confirmatur. Aduersarius noster facilius a nihil possidentib. superatur. Non enim habet quo lædat. Sicut gallina deserens nidum suum facit oua sua sine pullis perire, sic monachus vel virgo de loco ad locum transiens frigescit & mortificatur. In tribulatione positus, si ferrum es, spera tibi ignem appositum ad tollendũ eruginem, si aurum idem spera ad augendam claritatem. Qui peccant in sæculo etiam nolentes mittuntur in carcerem & puniũtur, & nos ergo voluntarie redigamus nos in custodiam, vt æternas pęnas euadamus. Qui nauigare incipiunt primo prosperum ventum habent, postea sæpe contrarium. Sed sicut nautæ non statim nauẽ exonerant, sed sustinent procellam & pugnant, & postea rectũ cursum inueniunt, sic & nos aduersa incurrentes, in proposito crucem pro velo erigamus, & per patientiam cito superabimus. Thesaurus manifestus cito perditur, sic & virtus cognita publicata. Noli subito & simul arma tua expendere, ne nudus inuentus in bello facile capiaris. Anima nostra miles est, arma nostra corp⁹ nostrum. Nos in tranqu llo mari nauigamus, sæculares in procelloso, nos in die, illi in nocte. Et tamen plerunq; periclitamur de negligẽtia, illi timentes & solliciti saluantur. Sicut nauis aliquando mole fluctuũ exterius opprimitur aliqñ pondere suo crescente sentina, sic & nos aliquando Dæmonum nequitia aliqñ iniquitate propria.

De Bona indole sancti Martini. Cap. X.

ACtor. Floruit his temporibus in Gallia beatus Martinus Turonensis Archiepiscopis, cuius vitam Sulpitius Seuerus qui fuerat eidem viro sancto familiarissimus, luculento sermone descripsit. Seuerus. Igitur Martinus Sabariæ Pannoniarum oppido oriun-

oriundus fuit, sed intra Italiam Ticini alitus, cũ parentibus secũdũ sæculi dignitatẽ nõ infimis, gentilibus tñ, pater eius miles primũ, post Tribunus militũ fuit. Ipse armatã militiã in adolescẽtia secutus, iter scholares alas sub Rege Constãtino, deinde sub Iuliano Cæsare militauit, non tamen sponte, quia a primis ferè annis diuinam potius seruitutem sacra illustris pueri aspirauit infantia. Nã cũ esset annorũ decẽ, inuitis parentibus ad Ecclesiã confugit, seq; cathecumenũ fieri postulauit. Mox mirũ in modũ totus Dei, opere cõuersus, cũ esset annorũ. 12. heremũ cõcupiuit fecisſetq; votis satis, si ætatis infirmitas obstitisset. Animus tñ eius aut circa monasteria aut circa Ecclesias sẽper intentus meditabatur ex ætate puerili, quod postea deuotus impleuit. Sed cũ edictũ esset a Regibus, ut veteranorũ filij ad militiã scriberentur, prodẽte patre qui fœlicibus eius actibus inuidebat. Cũ esset annorũ. 15. raptus & cathenatus sacris militaribus implicatus est, uno tñ seruo comite cõtẽtus, cui tñ versa vice Dñs seruiebat, adeo vt plerũq; ei calceamẽta ipse detraheret, & ipse detergerat, cibũ cũ vna caperẽt, hic sępius ministraret. Necdũ in Christo regeneratus, egebat quod decuit bonis operibus baptismatis cãdidatũ, assistere. s. laborantibus, opem ferre miseris, alere egẽtes, vestire nudos. Nihil sibi ex militiæ stipẽdijs præter quotidianũ victũ reseruabat. Quodã itaq; tpe cũ iã nihil præter arma & simplicẽ militiæ vestẽ haberet, obuium habuit in porta Ambianẽsi pauperẽ nudũ, nihil preter clamydem qua indut⁹ erat habebat, iã. n. reliqua in opus simile cõsumpserat. Arrepto itaq; ferro quo accinctus erat, mediã diuidit, partem eius pauperi tribuit, reliqua rursus induitur. Nocte igitur insecuta cũ se sopori dedisset, vidit Christũ clamydis suæ quã pauperẽ texerat parte vestitũ. Intueri diligẽtissime Dñm, vestẽq; quã dederat iubetur agnoscere: mox ad Angelorũ circũstãtiũ multitudinẽ audiuit Iesum clara voce dicentẽ Martinus adhuc cathecumenus hac me veste contexit. Cũ iãt esset annorũ duodeuiginti, ad baptismũ conuolauit. Interea Iulianus Imperator contra Barbaros irruẽtes intra gallias pugnaturus militibus suis pecunias erogauit, sed Martinus nolens accipere donatiuum, quia nolebat amplius militare Iuliano, respõdit Christi ego sum miles, pugnare mihi non licet. Et cũ Iulianus diceret, ꝙ metu belli, nõ religionis gratia militiam resignaret, Martinus intrepidus rñdit, ꝙ solo signo crucis armatus die crastina hostium cuneos penetraret, vnde custodiri iubetur, vt inermis Barbaris obijceretur: sed die sequenti data pace sic eum Dominus custodiuit, vt subactis sine sanguine hostibus, propter eum nullus in prælio moreretur.

De Persecutionibus quas relicta militia sustinuit, & de duobus mortuis quos suscitauit. *Cap. XI.*

Exinde relicta militia perrexit ad scm̃ Hilariũ Pictauiensem Epm, ibiq; acoythus ordinatus est. Monẽte Dño in somnis ad patriã & parẽtes suos redijt, & in illo itinere se multa aduersa passurũ prædixit. Nã inter alpes incidẽs in latrones, cũ iã ictũ ferientis latro alius cõtineret, vinctis post tergũ manib. custodię traditur, eũq; latro an timuerit percũctatur. At ille dixit, nunꝗ se tã fuisse securũ, miser cordẽq; Deũ maxime in tentationibus affuturum. Sicq; latroni qui eũ custodiebat de euãgelio prædicabat, quod latro ciedẽs, & Martinũ ad viã reducens, postea vitã in religione finiuit. Diabolusq; in humana forma ei apparuit, dicẽs. Quocũq; ieris, Diabolus tibi aduersabitur. Et cũ Martinus dixisset. Dñs mihi adiutor. &c. Diabolus ante eũ euanuit. Itaq; Matrẽ suã cõuertens, patre in malitia perdurãte dũ per totũ orbẽ Arriana hæresis pullularet, penè solus cõstanter obsistens, publice virgis cęsus, & de ciuitate eiectus Mediolanũ venit: & inde ab hæreticis exturbatus, cum vno tantũ præsbytero ad quãdã insulã perrexit, ibiq; inter alias radices herbarũ elleborũ gramẽ venenatũ comedit, & sentiẽs periculũ, non solũ mortẽ, sed et oẽm dolorẽ virtute fidei & orationis exclusit. Ibiq; audiens ꝙ beatus Hilarius de exilio rediret, profectus est ei obuiã. Cũq; ab eo gratissime fuisset exceptus, haud longe sibi ab oppido monasteriũ collocauit, & post modicum duos mortuos suscitauit, horũ vnus cathecumenus se ei iunxerat, cupiẽs instrui disciplinis, sed paulòpost correptus, ipso absente absq; baptismate decessit. Regressus ergo Martinus examine corpus inuenit, flens & eiulans accurrit, eũq; oratione sua suscitauit, qui baptizatus plurimis annis postea vixit. Idẽ referre solitus erat, se corpore exutũ ad tribunal Iudicis ductũ, deputandũq; obscuris locis, & cum vulgaribus turbis tristem excepisse sententiã: tũc per duos Angelos Iudici fuisse suggestũ, hunc esse pro quo Martinus oraret ita per eosdẽ Angelos iussum reduci, & Martino redditum, vitæq; prestinæ restitutum. Nec multopost dũ agrũ Lupitini cuiusdã onerati præteriret, & audito clamore & luctu, quid esset inquireret, indicatur, vnũ de familia seruulum laqueo sibi vitã extorsisse. Quo cognito cellulã in qua corpus iacebat, ingreditur exclusis omnibus turbis, superstratis corpori aliquantisper orauit, & eũ ad vitã reduxit. Qui apprehẽsa beati viri dextera in pedes cõstitit, atq; ita cũ eo vsq; ad vestibulum domus turba omni inspectãte processit.

De Vita eius Episcopali & monastica. *Cap. XII.*

Sub eodem ferè tempore Martinus ad Episcopatum Turonicæ Ecclesiæ petebatur, sed cum erui a monasterio suo non facile potuisset, Turicius quidam vnus e ciuibus vxoris languore simulato, ad genua illius prouolutus ut egrederetur obtinuit: ita dispositis in itinere ciuium turbis, sub quadam custodia ad ciuitatem vsq; deducitur. Pauci tamen & nonnulli ex ipsis qui ad constituendum Antistitem fuerant euocati, impie repugnabant dicẽtes scilicet contemptibilem esse personam, indignũ esse Episcopatu, hominẽ vultu despicabilem, veste sordidum, crine deformẽ Ita a populo sententiæ sanioris imbecillorum irrisa dementia est, qui illustrem virum dum vituperare cupiunt prædicabant. Iam vero sumpto Episcopatu, idem constantissime perseuerabat, qui prius fuerat eadem in corde eius humilitas, eadem in vestitu eius vilitas fuit: atq; ita plenus auctoritatis & gratiæ implebat Episcopi dignitatem, vt non tñ propositum Monachi virtutemq; desereret. Aliquamdiu ergo adhærenti ad Ecclesiã cellula vsus est. Deinde cum inquietudinem frequentantiũ ferre non posset, duobus, ferè extra ciuitatem milliaribus monasterium construxit. Qui locus secretus & remotus, vna tñ eadẽq; arcta admodũ via adiri poterat, ipseq; ex lignis contextã cellulam habebat. Multa quidem e fratribus in eundem modũ pleriq; saxi superiecti montis cauato receptacula sibi fecerant. Discipuli vero erant. 80. qui ad exẽplũ beati magistri instituebantur. Nemo ibi quicquam proprium habebat, oĩa in mediũ conferebantur. Vinũ nemo nouerat, nisi quẽ infirmitas coegisset, pleriq; camelorũ setis vestiebantur, & mollior habitus pro crimine erat, pluresq; ex his postea Episcopos vidimus. Quæ enim esset ciuitas aut Ecclesia, quæ non de se Martini monasterio cuperet habere sacerdotem. Erat haud longe ab oppido proximus monasterij locus, quem falsa opinio hominum velut consepultis ibi martyris sacrauerat. Nam & altare ibi a superioribus Episcopis constitutum habebatur: sed Martinus, non tñ adhibens incertis fidem, ad locum pergit, deinde super sepulchrum ipsum astans orauit ad Dominũ, vt quis esset vel cuius meriti esset sepultus ostenderet. Tunc conuersus ad leuã videt prope assistere vmbram sordidam, trucem. Imperat nomen meritumq; vt loqueretur. Nomẽ dicit, de crimine confitetur, latronem se fuisse ob scelera percussum, errore vulgi celebratum, nihilq; sibi cum martyribus esse cõmune, cum illos gloria se pena teneret. Mirum in modum vocem loquentis, qui aderãt audiebant, personã tñ nõ videbãt. Tũc Martinus quid vidisset exposuit, iussitq; ex eo loco altare quod ibi fuerat, submoueri, itaq; ita populũ superstitionis illi⁹ absoluit errore.

De Miraculis eius. *Cap. XIII.*

Accidit autem post, dum iter ageret, vt Gentilis cuiusdã corpus, quod ad sepulchrum superstitioso funere deferebatur obuium haberet. Conspicatusq; eminus venientiũ turbam, quid nam id esset ignarus, paululum stetit. Aestimans aũt prophanos ritus agi sacrificiorum eleuato in aduerso signo crucis, imperat turbæ non moueri loco, onusq; deponere. Hic vero mirum in modũ videns miseros, primum velut saxa riguisse, deinde cũ primo mouere se summo conamine niterentur, vltra accedere non valentes ridiculum in vertiginẽ rotabantur, donec dicti corporis grauitate onus deponunt, attoniti & semetinuicẽ aspectantes quid nam, sibi accidisset taciti cogitabant. Sed cum beatus vir comperisset exequiarum illam esse frequentiam, non sacrorum, eleuata rursum manu dat eis abeundi & tollendi corporis potestatem, ita vt eos cum voluit compulit, & cum libuit abire permisit. Iterũ dum in vico quodam tẽplum antiquissimum diruisset, & arborem Pinũ, quæ fano proxima esset, aggressus excideret, Antistes loci illius cæteraq; turba gentilium cępit obsistere. Et cum ijdem illi dum tẽplum euerteretur, imperante Dño quieuissent, succidi arborẽ non patiebantur. Ille eos sedulo cõmonere cępit, nihil esse religionis in stipite, Deum potius cui seruiret ipse sequerentur, arborem illam excidi oportere, quia esset Demoni dedicata: tunc vnus ex his qui erat audacior cęteris, si habes, inquit aliquam de deo tuo quẽ dicis colere te fiduciam, nosmeipsi succidemus hanc arborẽ, tu ruẽtem excipe, & si tecum est tuus (vt dicis) Dñs euades. Cumq; ille confisus in Domino intrepide se offerret, illi facilem arboris suæ iacturam habentes, si inimicum sacrorum suorum casu illius obruisset, eo loco vbi Pinus accliuis ruitura erat vinctum Martinum statuunt & ipsi Pinum cum gaudio succidunt, psallebant eminus Monachi, solam Martini mortem expectantes. At ille confisus arbori iam super se ruenti manu leuata signum salutis opposuit, & illa turbinis modo retroacta diuersam in partem ruit, adeo vt rusticos, qui tuto in loco steterant penè prostrauerit. Tunc cęperunt gentiles stupere miraculo, monachi flere præ gaudio Christi nomen in communi prædicare, nemoq; ferè ex inmani illa multitudine gentilium fuit, qui non impositione manus desiderata relicta impietatis errore Dominum Iesum crediderit, vbi aũt phana destruxerat, statim ibi aut Ecclesias aut monasteria construebat.

Item

Item De eodem. Cap. XIIII.

CVm in vico quodam phano antiquissimo ac celeberrimo ignem immisisset, in proximam immo inhærentem domũ agente vento, flammarum globus ferebatur, qđ vbi Martinus aduertit, rapido cursu secũ domus scandit obuium se aduenientibus flammis inferens, tum vero mirũ in modũ cerneres contrariũ venti ignem retorqueri, cũ pugnantiũ inter se elementorũ quidam cõflictus videtur, ita virtute Martini ibi tñ ignis est operat*, vbi iussus est, cũ ibidẽ tẽplum opulẽtissimus superstitione religionis voluisset euertere, restitit multitudo gentiũ, adeo vt non absq; iniuria sit repulsus. Itaq; secessit ad proxima loca, ibiq; per triduum cilicio tectus & cinere, ieiunans sẽper atq; orans præcabatur Dominum, vt quia tẽplum illud euertere humana manu non potuisset, virtus illud diuina dirueret. Tunc subito duo Angeli hastati atq; scutati instar militiæ celestis se obtulerũt, dicentes missos se a Domino, vt rusticam multitudinem fugarent, præsidiũq; Martino ferrent. Itaq; regressus ad vicum inspectantibus gentilium turbis & quiescentibus, dũ prophanã edẽ vsq; ad fundamenta dirueret, aras oẽs atq; simulachra redegit in puluere. Oẽs autem ferè in Dominũ Iesum crediderunt. Quid ẽt in pado e duorum gestum sit referam, vbi dũ tẽplum itidẽ euerteret, furens gẽtilium rusticorum in eũ irruit multitudo. Cumq; vnus audacior cæteris tracte cum gladio peteret, reiecto pallio nudam ceruicem percussori prębuit, nec cunctatur ferire gentilis, sed cũ dexterã altius extulisset, resupinus ruit, consternatusq; diuino metu veniam precabatur. Nec dissimile huic fuit, ꝙ cũ eum Idola destruentem cultro quidam ferire voluisset, in ipso icto ferrum ei de manibus excussum non comperuit. Curationum vero in eo tam potens gratia fuit, vt nullus ferè ad eum ęgrotus accesserit, qui non continuo recepit sanitatem.

Adhuc De eodem. Cap. XV.

ALiquando in quodam oppido Patrisfamilias cuiusdam domum ingressus, in ipso limine restitit dicens, horribile in atrio domus Dæmonium se videre. Cui cum vt discederet imperaret, quendam e familia, qui interiori parte ædium morabatur arripuit. Sæuire dentibus miser cepit, & obuios quoscũq; laniare. Cõmota est domus, familia turbata, populus in fugam versus. Martinus se furenti obiecit, ac primum stare ei imperauit, sed cum dentibus fremeret, hiantiq; ore morsum minaretur, digitos ei Martinus in os intulit dicens. Si habes, inquit, aliquid potestatis hos deuora. Tu vero ac si candens ferrum faucibus accepisset, longe reductis dentibus digitos beati viri vitabat attingere. Et cum fugere de obsesso corpore penis & cruciatibus cogeretur, nec tamen exire ei per os liceret fęda relinquens vestigia fluxu ventris est eiectus. Interea cum de metu atq; impetu barbarorum subita ciuitatem fama turbasset, demoniacum ad se exhiberi iubet, imperat vt an verus esset hic nuncius fateretur. Tunc confessus est. 16. Dæmones fuisse, qui rumorem hunc per populum disseminassent, vt ob hoc saltem ex illo Martinus oppido fugaretur, barbarosq; nihil de irruptione cogitare. Apud Parisium vero dum portam ciuitatis illius cum alijs tribus socijs secum eũtibus introiret, leprorsum miserabili facie horrentibus cunctis osculatus est, atq; benedixit: statimq; ab omni malo emundatus est. Sed nec hoc prætereundũ est, ꝙ fimbriæ vestimento eius cilicioq; detractæ crebras super insistantibus egere virtutes. Paulinus vero vir magni postmodum futurus exempli, cum oculum grauiter dolere cepisset, & iam pupillam eius crassior nubes superducta texisset, oculum ei Martinus peniculo contigit, pristinamq; ei sanitatem sublato omni dolore restituit. Ipse autem cum casu quodam esset de cęnaculo deuolutus, & per confragosos scalæ gradus decidens multis vulneribus esset affectus, cum exanimus iaceret in cellula, & non modicis doloribus cruciaretur, nocte ei Angelus visus est vulnera vngere concussi corporis membra contingere atq; ita postero die restitutus est sanitati, vt nihil vnquam videretur pertulisse.

De Eiusdem constantia & æquitate. Cap. XVI.

CVm autem ad Imperatorem Maximum ferocis ingenij virum, & bellorum ciuilium victoria elatum, plures e diuersis partibus Episcopi confluerent, & fęda circa principẽ omniũ adulatio notaretur, seq; degeneri inconstantia regiæ clientelæ, sacerdotalis dignitas subdidisset, in solo Martino apostolica auctoritas permanebat: nam & si pro aliquibus supplicandum Regi fuit, imperauit potius quàm rogauit. A conuiuio eius frequenter rogatus abstinuit dicens, se eius mensæ participem esse non posse, qui Imperatores vnum regno alterum uita priuasset. Postremo cum Maximus se non sponte sumpsisse imperium assirmaret, sed impositã sibi a militibus diuino nutu regni necessitatem armis defendisset, tandem victus vel ratione vel precibus ad conuiuium venit, & sellula iuxta Regem posita consedit. Ad medium ferè conuiuium vt moris est pateram Regi minister obtulit. Ille sancto admodũ Episcopo potius dari iubet, expectans atq; ambiens, vt ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus vbi ebibit, pateram presbytero suo tradidit, nullũ scilicet existimãs digniorẽ, qui post se prior biberet, nec integrum sibi fore, si aut Regem ipsum, aut eos qui a Rege erant proximi presbytero prætulisset. Quod factum Imperator, omnesq; qui tunc aderant, ita admirati sunt, vt hoc ipsum eis in quo contempti fuerant placeret. Constat autem etiam Angelos ad eum plerumq; missos, ita vt conserto inuicem apud eũ sermone loquerentur. Diabolum vero tam conspicabilem & subiectum oculis habebat, vt siue se in propria substantia contineret, siue in diuersas figuras spirituales nequitias transtulisset, qualiter ab eo sub imagine videretur. Quod cum Diabolus sciret se effugere non posse, conuicijs eum frequentes vrgebat, quia insidijs fallere non posset.

Quod Dæmonum insidias & præsens & absens prospiciebat. Cap. XVII.

QVodam autem tempore cornu bouis in manu cruentum tenens, cum ingenti fremitu cellulam eius irrupit, cruentatãq; ostentans dexteram, & admisso recenter scelere congaudẽs, vbi est, inquit, Martine virtus tua? vnum de tuis modo interfeci. Tunc ille conuocatis fratribus, refert ꝙ Diabolus indicasset, sollicitos esse iubet per cellulas singulorum, quis nam hoc casu fuisset affectus. Neminem quidem deesse de Monachis, sed vnum rusticũ mercede conductum, vt vehiculo ligna deferre isse ad siluam nunciant. Iubet igitur aliquos ire ei obuiam. Itaq; haud longe a monasterio iam pene exanimis inuenitur, extremum tamen spiritum trahens, indicat fratribus casum mortis & vulneris, inuitis scilicet bobus dum dissoluta arctius lora constringent siue bouem sibi ex cusso capite inter inguinia cornu iniecisse. Nec multo post vitam reddidit. Videris quo iudicio Dei Diabolo data fuit hęc potestas. In Martino mirabile illud erat, ꝙ & hæc & multa huiusmodi si quotiens accidissent longe ante præuidebat, & sibi nunciata fratribus indicabat. Frequenter autem Diabolus dum mille nocendi artibus secundum virum conabatur illudere, visibilem ei se formis diuersissimis ingerebat, aduersus quem semper interritus se signo crucis & orationis auxilio protegebat. Testabantur etiam aliqui de fratribus, audisse Dæmonem proteruis Martinum vocibus increpantem, cur intra monasterium aliquos ex fratribus, qui cũ baptismi gratiam diuersis erroribus perdidissent, conuersos postea recepisset, exponentem crimina singulorum Martinum diabolo repugnantem respondisse constanter, antiqua delicta melioris vitæ conuersatione purgari, & per misericordiam Domini absoluẽdos esse peccatis, qui peccare desierint, contradicente diabolo non pertinere ad veniam criminosos, & semel lapsis nullam a domino præstari clementiam. Tunc in hanc vocem fertur exclamasse Martinus. Si tu ipse, o miserabilis ab hominũ, infestatione desisteres, & te factorum tuorum vel hoc tempore cum dies iudicij in proximo est pęniteret, ego tibi vere confisus in Domino Christi misericordiam pollicerer

Qualiter Diabolum sibi purpuratum apparentem repulit. Cap. XVIII.

QVodam die Diabolus luce purpurea circumtectus, indutus veste regia, diademate ex gemmis, auroq; redimitus, calceis auro illitis, fereno ore læta facie, oranti Martino in cella astitit, qui cum primo aspectu eius fuisset ebetatus, diu multumq; ambo silentium tenuerunt. Tunc prior Diabolus. Agnosce inquit Martine quem cernis, Christus ego sum descensurus ad terras, prius me manifestare tibi volui. Adhuc cum Martinus taceret, nec quicquã responsi referret, iterare ausus est Diabolus professionis audaciã. Martine quid dubitas credere, cũ videas? Christus ego sum. Cum ille reuelante sibi spiritu ut intelligeret Diabolum esse non se, inquit, Dominus Iesus purpuratum & diademate renitentem uenturum esse prædixit, ego Christum nisi in eo habitu formaq; qua passus est, nisi crucis stigmata præferentem uidero, uenisse non credam. Ad hanc uocem ille statim ut fumus euanuit, & cellulam tãto fętore compleuit, ut indubia indicia relinqueret Diabolum se fuisse. Hoc itaq; gestum ut supra retulimus, ex ipsius Martini ore cognouimus, ne quis forte existimet fabulosum. Nam cum olim audita fide eius uitæ atq; uirtutibus æstuaremus desiderio illius, gratam nobis ad eundem uidendum peregrinationẽ suscepimus, simulq; iam ardebat animus uitã illius scribere, partim ab ipso in quantũ ille interrogari potuit sciscitati sumus partim ab his qui interfuerant uel sciebant cognouimus. Quo quidem tempore credi non potest, qua me humilitate, qua benignitate susceperit, congratulatus plurimum, & gauisus in uno quo tanti esset habitus a nobis, quem peregrinatione suscepta expetissemus. Miserum me pene non audeo confiteri, cum me sancto conuiuio suo dignatus est adhiberi aquam manibus nostris ipse obtulit, ad uesperam pedes lauit.

Qualiter

Qualiter in incendio tentationem passus est.
Cap. XIX.

CVm ad diocesim quandã ꝑ solenni consuetudine sicut Epis visitare ecclesias suas moris est, media vere Martin⁹ hieme venisset mansionem ei in secretario ecclesiæ clerici parauerunt, multumq; ignem scabro iam ꝑtenui subsiderũt lectum ei plurimo stramine extruxerunt. Deinde cũ se Martinus cubitum collocasset insuetam mollitiem strati male blandientis horrescit, quippe qui nudam humũ vno tm̃ cilicio sup lecto accubare cõsueuerat, itaq; quasi accepta ꝑmotus iniuria, stramentum omne ꝓiecit, & casu sup fornaculam ꝑtem paleæ illius quã remouerat aggessit, ipse aũt, vt erat moris nuda humo latitudine itineris vrgente requieuit. Ad mediã vero noctẽ per interruptum pauimentum ignis æstuans, arescentes paleas apprehendit. Martinus somno excitatus, re inopinata ancipiti ꝑiculo, & maxime vt referebat Diabolo insidiante atq; vrgente ꝑuentus, tardius q̃ debuit ad orõnis confugit auxilium. Nã erumpere foras cupiens, cum pessulo qd hostio obdiderat diu multumq; luctatus grauissimũ circa se sensit incendium, adeo vt vestem qua indutus erat ignis cõsumpserat. Tandẽ in se reuersus, non in fuga, sed in Dño esse ꝑsidiũ, scutum fidei, & orationis arripiens mediis flammis totus ad Dñm conuersus incubuit. Tum vero diuinitus igne submoto inoxio sibi orbe flammarum orabat. Monachi aũt qui ꝑ foribus erant, crepitante, & colluctante incẽdii sono obseratas infringunt fores, emotoq; igne mediis flammis Martinũ auferunt, cũ iã penitus esse cõsumptus tam diuturno incendio putaretur. Cæterum (vt verbis meis Dñs est testis) mihi ipse referebat, nõ sine gemitu fatebat se in diaboli arte deceptum, vt excussus a somno consiliũ non haberet quo ꝑ fidem, & orationem ꝑiculo repugnaret. Deniq; tam diu circa se sæuisse ignem, q̃diu erumpere per hostiũ turbatus mente tentauit, vbi vero auxiliũ crucis, & orõnis arma repetisset, medias cessisse flammas, seq; non sensisse orantem, quas fugiẽs male esset expertus vrentes, vñ intelligat q̃s q̃s hoc legerit, non tm̃ tentatũ quidẽ illo Martinũ ꝑiculo, sed ꝓbatũ.

De vita sancti Maurilij Andegauensis. *Cap.* XX.

EX dictis eius. Huic sancto viro contẽporaneus fuit Maurilius Andegauensis Eps. Hic enim Mediolanensis oppidi indigena exstitit, parentib. splendidissimis, & ab ipsis pene cu nabul⁹ a B. Martino, qui illis temporib. Mediolani sibi monasterium collocauerat, sacris lr̃is, & liberalib. studiis institutus. Sed B. Martino Arrianorum ꝑsidia de ciuitate illa expulsus, sanct⁹ iam Maurilius tam amore, q̃ magnorũ ꝑceptis parentum, qui Martinum prius sequi cõcupierant, ibi demoratus est quousq; a B. Ambrosio ipsius ciuitatis Epo officium lectoris accepit. Interea p̃re eius qui nobilitate, ac viribus totã pene regebat Hesperiam defuncto, relicta m̃re oĩumq; rerum suarum cupiditate habendi sub Iuliano, tunc Cæsare, Martinum qui turonicã in Gallia iã regebat metropolim iã expetiit, & sacerdotij grãm eo cogente suscepit. Deinde Turonis egressus, qui solitariam si posset sibi vitam eligeret, Andegauarum vrbẽ aggressus est, & audiens non longe a fluuio in villa, cui Calomna nomen erat, phanum esse antiquissimũ, diuersisq; Idolorũ culturis dedicatũ, illuc aduenit, vidensq; illud eo ꝙ dignitatẽ loci tenebat humana non posse manu dirui, Dñm vt illud destrueret exorauit. Mox vero diuinitus ignis de cœlo dimissus, quicquid simulachrorũ, & immunditiæ ibidẽ repperit, sub momenti hora consumpsit. Eliminata igitur oĩ spurcitia Christo honorabilẽ ecclesiã ibi fundauit, & vt dedicaret a B. Martino obtinuit, ibiq; bissenos degens ꝑ annos multis se ieiuniis, & orõnibus sedule Dño mancipauit, magnasq; & mirabiles virtutes per eũ fecit. Dũ pastores in illa regione vigilarent, vnusquisq; eorum noctu pecora custodiret, cõtigit vt quidã puer morderet a vipa, cuius virus se repente per omnes pueri venas infudit, & totum hominem in tumorem cõuertit, de quo cum nihil aliud ꝑstolaret nisi interitus, cæteri pastores fide commoniti eum ꝑniæ deferunt confessoris, qui vniuersa pueri membra signauit, & oculos ad cœlum erigens, in ipso vulnusculo ꝑ qd vipa virus infixerat, de ꝓpria saliua signum crucis impressit, statimq; venenum ex omnib. corporis partib. reuocatum, cucurrit ad ipsum, per quem se immerserat locum, & puer integræ sanitati mox redditus, ad Dñi sui quem reliquerat cucurrit seruitium.

De quibusdam eius miraculis. *Cap.* XXI.

NOn longe vero a præscripto vico Calumnæ, cui vir beat⁹ ꝑerat, quemq; sedulus incolebat, erat quidã collis nomine pristiacus diuersis Idolorum titulis decoratus, vnde Maurilius animarum ꝑditionẽ dolens, adhibitis secum fidelibus viris perexit ad locũ vt illud euerteret, quo cum pueniisset, Dæmonia ibi latentia clamauerũt dicentia. Quid nos etiam hic Maurili persequeris? in his regionibus nullus est locus quo te euadere valeamus. Illico in aduersæ signo sanctę crucis opposito Dæmonia repẽte eleuato magno mugitu, non sine immenso fœtore fugerunt. Ille aũt omnium Idolorum simulachra coaduri ꝑcepit, & ignib concremans in fauillam redegit, mundansq; diligentius locum, ibidem honorabile monasteriũ statuit. Prætereuntibus aũt mercatoribus sedem eius, vnus eorum qui vendendus ducebatur, magno prosiliẽs impetu Ecclesiam ingressus est, & ꝓuolutus cum lachrymis confessoris pedibus, orabat vt suis ꝑcibus aut præcis sese ꝑ amore Dei redimeret, secũq; retineret, quia furtim ꝓpria captiuabatur patria, vẽdendus ducebatur in alienam. Cuius verbis & fletibus suum patrioticũ recognoscens, commotus pia mente Sacerdos, nec mora, pro captiuo ipso dñm suqplicaturus egreditur, humiliter sibi supplicabat, vt sibi venderetur, quatinus a se seruitio absolutus liber ad patriam reuerteretur. Sed cum dominus ipsius summa obstinatione nequaq̃ id fieri posse negaret, annuit suis, vt ipsum de ecclesia velociter detraherent. Cedentib. aũt ministris, vimq; e facientibus, ac Dñi sui ꝑcepta exeq̃ntibus, immensis vocibus captiu⁹ clamare cœpit. Miserere, & succurre serue Dei quẽ deuote & liberandus expetii. Sacerdos vero flens solo paululũ positis genibus, rursusq; eleuatis ad cęlum manib. inquit. Dñe Deus omnipotens, qui in angustia constitutis, & de tua misericordia vere confitentibus, celeri pietate succurris, subueni huic captiuo, pro quo te supplex exoro. Ad hanc Sacerdoris vocem, tanta vis febrium Dñm ipsius arripuit, vt antequam pœnitere succurreret, spiritum exalaret. Tunc tanta formidine cæteri præcellunt, metuẽtes ne sese viuos terra absorberet, ꝙ vnanimes expetebant, Sacerdotem flebiliter postulantes, quatinus & sibi indulgentiam, & defuncto suis meritis acquireret vitã. Vir vero beatus nimium metuens, ne ipse occasio illius esset perditionis, ꝓstratus terræ immensis planctibus, & crebris singultibus inuocat Christum, vt defuncto redderet animam. Nec ante surrexit a solo, donec, & defuncto vitam, & captiuo libertatem acquireret. Negociatores denique, vt sibi retroacta ꝓsumptio indulgeretur, multis donariis ipsum honorauerunt, & locum. Quæ propere omnia in vsus pauperum deputauit.

Idem de eodem. *Cap.* XXII.

NImirum præterea vt necessitudo compellit humana, Argis haud modica mercibus referta per Ligerim vehebat. Quæ dum contra Calomnam ascenderet, subito cum turbato flamine ponto nauis in vertiginem rotabat, frangitur antenna, & nunc prora surrigitur eleuata fluctibus, nunc ꝑpis deprimitur inter vndarum hiatus. Victi ergo Nautæ tantęq; tempestatis timore perterriti, de ꝑuti iam desperantes salute, omnia nauis armamenta eiecerunt, solum præstolantes interitum, tum repente immensis clamare vocibus cœperunt, dicentes. Miserere vir Chr̃i Maurili, nostro succurre naufragio, potes enim hoc obtinere cum Christo, qui post funus vitam acquisisti defuncto. Ad quorum voces exurgens ab oratione Maurilius, festine cucurrit ad littus, & eleuato ex aduerso crucis signo, imperat procellæ ne sæuiret. Cædunt mox deposito rigore spiramina, tumescentes vertuntur vndæ in equora, subsequitur que tranquilla serenitas. Erat autem familiare beato viro, vt nunc ecclesias, nũc infirmos sedule circuiret, & ne vltra modum fatigatus corpore defecisset, habebat humilis sessor asellũ quo sæpius vtebatur. Quem nocturnis latro temporibus appræhensum, furari non metuit, sed infœlix dum furatur asellum arripitur a Dæmonio, & sic demens per noctem totam vagabundus illudit. Mane aũt reddito, ante fores beati viri affuit ipse pariter cũ asello, crimẽ qd cõmiserat inuitus cõfitet, deinde arreptus a Dæmonio fugere nitit, ne curaret, sed beatus vir furiosum ꝑ exorcissimi grãm, prius a Dæmonio liberauit, & postmodũ ab oĩ crimine recepto asino miratus absoluit. Verumtñ propter nocturnam, q̃ percussus est latro iniuriam, ne voto priori priuaret ex toto, qui necessitate carpat violate nõ vitio, tres illi Sacerdos aureos dedit, sicq; liberum abire permisit.

De promotione eius ad episcopatum. *Cap* XXIII.

INterea cum talibus vir beatus in ꝑdio Calõnæ floreret meritis, & virtutib. vrbs Andegaua ꝓprio pastore viduat, & collectis vndiq; sacerdotib. cũ in vnũ non valerent venire secretũ, aliis alios ꝓferentib. subito nũciatur Archiepm S. Turonicę sedis adesse Martinũ. Cuius dum pene oẽs sniam ꝑstolarent ait. Viri fratres audite, & attendite cõsilium bonum, qui a Deo est electus, erit Pontifex vester Maurilius Calomnẽsis presbyter Ecclesiæ. Qui pari voto conuenientes in sententiam, iam enim eiusdem viri virtutes & merita nouerant. Accepto Archiepiscopi præcepto celerrime pergunt, eumque de propria raptum Ecclesia Martini ꝑsentiæ nollentẽ sistunt. Qui dũ cũ B. Martino tã ecclesiã egrederet, statim ad declarãda tanti sacerdotis merita, niueo colore colũba diuinit⁹ elapsa sup caput eius descẽdit

ac sedit. Multi etiam videre meruerunt, quia quotiescunq; B. Martynus ad sacram consecrandi Antistitis bñdictione sup caput eius extendisset manum, semp ei pfata aditum dabat colūba. Tali igitur miraculo Andegauensi ecclesiæ Maurilio Pontifice substituto, & B. Martino ad propriam sedem reuerso, idem Martinus referre sæpius solitus erat, ꝙ ad bñdicendum Maurilium Antistitē, non solum in spetie columbę spūssanctus, sed etiam affuerat Angelorum exercitus. Ornato itaq; in Pontificali cathedra ad pastoralis curæ ministerium, & custodiā Christi ouium Maurilio Pontifice, tanta in eo gr̄a Dñi rutilabat, vt non minora per eum q̄ dudū p Ap̄los signa & miracula fierēt. Nam verbis tm̄ Dæmones effugabat, ægrotos vero sola orōne curabat. Sed & cæcis imposito crucis signo visum reddebat.

De spontaneo eius exilio pro puero mortuo sine baptismo. Cap. XXIIII.

EO in beati Petri Apostoli basilica sancta solennia celebrāte, aduenit cum moriente puero Matrona, cui quondam sterili eundem, vt nasceretur, ante cpatum apud Dñm suis meritis obtinuerat postulans filio suo, quem Dño habendum obtulerat, vt manuum suarū impositione spm̄ sanctum daret anteq̄ obiret, sed remorante in sancta corporis, ac sanguinis Chr̄i consecratione paululum pſule, puer excessit. Beatissimus igit̄ Maurilius expleto sancto solennitatis capitello, obitumq; pueri, q̄ absq; chrismatis dono excesserat pcognito, totū id suæ diffinitioni deputauit, lachrymis multo tp̄e irremediabilib. suæ culpam lugens inobedientiæ. Cui cū nec ista sufficerēt, diu multumq; quid ageret secum aīo colluctante, tandem reppit ꝙ inter conciues tantæ negligētiæ piaculum plene expiare nequiret, nisi singularis elapsus pr̄iam propriam eiusq; relinqueret. Tali igitur reperto cōsilio occulte exinde semetipsum eripuit, ex sanctorum reliquiis quibus sancta Andegauensis mr̄ ecclesia decorabat̄ secum claues exportans. Cum aūt peruenisset ad mare diuina omnipotentis Dei ꝓuidente clementia, qui manebat in litore diem transitus sui exarauit in lapide, sicq; accersita puppi, inchoati itineris cœpit maturator existere. Cumque processisset in altum, & reliquiarum claues quare secum detulerit cogitaret, insidiante humani generis inimico, vt dolorem super dolorem sancto viro imponeret, repente claues de manibus elapsæ submerguntur in equore. Tunc cum lachrymis fertur exclamasse Maurilius, ꝙ postea rei ꝓbauit euentus. Nisi inquit, has iterum claues videre meruero, patriā, & vrbem nunq̄ repetam, q̄ effugio. Transmisso igitur mari, quo quis esset abscondere potuisset, mutato habitu vni regionis principum adhæsit, professus se hortulanum fore, quatinus corpus qd̄ vigiliis ieiuniis, & orationibus castigare decreuerat, ne ex toto deficeret, ꝓprio labore pauisset. Qui cum tali ꝓficeret ministerio, tantam copiam eius meritis Dn̄s oleribus dabat, vt etiam omnibus quibuscunq; necesse fuerat, ex eisdem sufficienter tribueret, & tamen nunquam olera defecerunt, vnde pluribus placebat, & penè ab omnibus amabatur.

Qualiter vsquequaque quæsitus est, & inuentus. Cap. XXV.

INterea plebe Andegauorum cælitus sibi quondam electo viduata pastore, pauore nimio pcellitur, crebrisq; visionibus minatur, pſæpe etiam admonetur, vt proprium pastorem circumquaq; pquireret, nisiq; Maurilius inuentus suæ redderet̄ ecclesiæ, vrbem Andegauam fore celerius subuertendam. Vñ eiusdem regionis non solum tota nobilitas, sed & vulgaris immensitas collatione facta in vnum venere decretum, eligere ex ciuibus 4 diffusæ virtutis, ac fidei viros, quib. q̄ necessaria ad tanta itineris erant supplenda negocia sumptib. ex toto collatis, pcipiant, ne vnq̄ reuertētur donec proprium inuenissent patronum. Qui functi legatione, & deuotius iussa exequentes, vrbes omnes oppidaq; vel vicos pterierunt. Omnemq; fere Europam circuitu ambiunt. Septimo tandem in partes Galliæ reuertentes anno, & minime quem q̄rebāt inuento, diuino ductu ad portum Oceani maris, qui in Britannia manet minori cursu auido peruenerunt, quatinus eis mare quē inuenire non poterant, trans mare q̄rere niterentur. Præstolantes igitur nauem, cum qua cœptum explere valerent obsequium, dū residerent in littore scriptum qd̄ supra diximus inuenerunt in silice. Hic transiit Maurilius Andegauorum ep̄s. De tā euidenti igit̄ alacres effecti iudicio, trans pontum abiere securi, haud longe aūt adhuc acta puppis erat a littore, cum leui flatu, & pendulo velo, ac mari tranquillo, iam medios sali fluctus sulcare secura cœpisset, repente immanis emersus e gurgite piscis ꝓsiliit in Argi De quo cum Deo gr̄as retulissent i psumq; piscem exenterare cœpissent, reliquiarum claues quas Maurilius in mari pdiderat, in piscis iecore reperiuntur, quas recognoscentes nimium mirantes turbabantur attoniti, metuentes, ne cum ipsis Maurilius naufragium passus hominem exisset. Demissis igit̄ nauis anchoris in hæc stantes, vt de mari reuerterentur, asserētib. Nautis Mauriliūm esse defunctum, dum singuli sequenti nocte vnum eundemq; visum Dño tribuente viderunt. Nolite, inquit, metuere, nec reuertamini de itinere, cæptū maturare negocium, proculdubio diu q̄situm, & vsq; huc dilatum vestrum inuenietis desiderium. Mane aūt reddito, quid singuli viderāt inuicem referebant. Vñ factum est, vt Angelico ductu ad domum principis cum quo Maurilius habitabat, recto itinere ducerentur. Ingressi aūt illico vocari Maurilium, vt cum oleribus quibus rex vti consueuerat accurreret audierunt. Oculorū igit̄ aciem in partem qua illum audierunt inclamare dirigentes, nec mora, cum olerib. accurrere Maurilium pspexerunt. Quē cum recognouissent, pstrati pedibus illius, cum magno fletu rogabant, vt ꝓpriæ subueniret Ecclesiæ, atq; ciuitati, qua eius absentia nihil iam aliud nisi supremum pstolaretur exitium. Ad quorum fletum cum se negare non posset obstupefactus cū lachrimis repugnare cœpit obnoxius dicens. Voto me, ac iuramento cōstrinxi, nunq̄ me ad patriā reuersurum, nisi claues videre merear iterū quas amisi. Quibus statim exhibitis, quicquid in mari viderant, & pertulerant ex ordine referebant.

Qualiter ad vrbem suam redijt, & præfatum puerum suscitauit. Cap. XXVI.

INterea istiusmodi circūquaq; negocii fama peruolitat, ipsumq; sollicitat Regē. Mirantur cuncti, & quem vt hortulanum habuerant, nunc vt sanctissimum pſulem venerātes adorant, multis eum muneribus, & donariis honorare, quātoti* concertantes, vt qui pauper & peregrinus ad eos venerat, fœlix, & diues reuerteretur ad propria. Tunc Maurilius tot pcibus vt regrederetur, & miraculis victus, tunc sollicitior de reuersione cunctaretur, & vigiliis, ac orationibus insomnem duceret sequentem disponeret noctem, tandem fatigatus ieiunio paululum obdormiens vidit Angelum dicentem sibi. Surge Maurili, & populorum te q̄rentium exequere votum, ecce enī tuis pcibus, atq; meritis, tibi commissas seruauit Dn̄s oues pro q̄b. rogasti, & insuper reddidit tibi puerum, quem diutius plorans quæsisti. Quid multis. Reddito mane, concurrentib. vndiq; populis, cum honore magno deducitur ad nauem, & traducto pōto, cum nec minori gloria ad propriam excipitur patriam. Taliterq; propriam regressus ad vrbem, nimirum spectantibus turbis de Dñi promissione, securus venit ad tumulum pueri, quē rastris discoopertum, inuocat planctibus diutissime Christum. Tandem expleta cum lachrymis orōne vtriq; consurgūt, Maurilius de oratione, & puer de morte. Quo septiformis Spiritus gratia consecrato, ex euentu vocauit eum Renatum. Qui diuinis cultibus ilico mancipatus, & beato Maurilio diligentius eruditus tantis promeruit florere virtutibus, vt post Maurilium pontificalem ecclesiæ cathedram, & posthumus sortiretur & heres.

De cæteris eius miraculis. Cap. XXVII.

VIr quidam auarus, omnium malorum radice instigatus cupiditate, temerario ordine arrepta securi, die dominico auidus operator extiterat. Quem securis manubrio manibus adhæso, vltio diuina statim damnauit. Isdem tn̄ cogentib. doloribus, post menses quinque sanctum Maurilium expetens, suæ ordinem culpæ flebiliter confitebatur. Cuius vir beatus cū pœnitudinem vidisset, commotus spiritu cœpit dolere, sed cū manibus sanctis Manubriū tetigisset securis, illico laxatis neruis, & directis digitis, omni fugato dolore manus integrè reformantur. Cumq; aliquando ad portum Lidi fluminis peruenisset, nullam ibi nauem repperit, sed omnes ex parte fluminis tenebantur altera, nec etiam nauta apperebat, qui nauigium adduxisset. Quod dum præstolaretur, & nemo esset, qui traduceret, repentes omnes catinæ diuina iussione semotæ a littore, ad obsequium in partem alteram deducuntur. Vnde cum omnipotenti Deo gratias retulissent ingressi nauibus Deo solo gubernatore, ac remige, absq; humanorum nautarum adminiculo transierunt. Verūtamen Nautis qui accurrerant quasi se eorum labore transtulissent, naulum non expetitus vti fidelis debitor dari præcepit. Villam quandam Giracum nomine, ad alimentū captiuorū, viduarū, atq; pupillorū, necnō subsidia clericorū, ac paupeiū ꝓfuturam, vir beatus ex reb. ecclesiæ cō parauerat, q̄ dum quadā die, vt ibidem quiddā opis ageret, cū fratrib. circuiret, repente cornupetens Vitula, instinctu Dæmonis acta, cū ingenti mugitu velut Taurus, furibunda luminib. in eum rotatim cū magno impetu currebat, contra q̄ cū B. Sps signum crucis opponeret, mox Diabolus de capite eius in specie Coiui egrediens euolauit, & subito velut fumus euanuit, multi enim fidelium, qui comitabantur, oculis hoc corporeis videre meruerunt. Bubula vero gregi suo statim mitior oue

eue se immiscuit,& deinceps neminem læsit. Idem vir sanctus semp victum pauperẽ,& aquã breuẽ, aut supellẽctilẽ habet vilẽ. Sane cum sanctæ quadragesimæ dies aduenirent, p oẽ tps afflictionis erat ei(vt dictum est) aridus vespertinus die tertia cibus,aqua tepida,& modicum salis, ac panis ordeaceus, quem tamen ipse excutiẽs molebat sibique causa obedientiæ præparabat, hoc vero pro summa mollicie, summisque vtebatur deliciis, pedem non præferebat eisdem diebus in publicum,cilicio semper interius tectus & cinere. Verumtamen non ideo macie corporis torpebat,non pallor in vultu apparebat,robustus semper in corpore, facies eius, vt rosa rubebat. Obiit aũt anno ætatis suæ 90.& epatus 30.Idibus Septembris,cuius corpus sanctum cum die altera portaretur ad tumulum, gemini ex vtero matris suæ cæci, vt sancti corpusculi loculum tangere potuerunt, lumem qđ nunquam habuerunt ad declaranda defuncti Antistitis merita,illico meruerunt accipere.

De inuentione corporum Geruasii, & Prothasii martyrum. Cap. XXVIII.

ANno Theodosij 2. Corpora sanctorum Geruasij, & Prothasij martyrum Mediolani ab Ambrosio reperta sunt. Ambro. In diebus,inquit,transactæ nuper quadragesimæ,cum Dñs mihi donasset, vt ieiunantium, & orantium faceret me esse participem, in oratione posito, ita mihi somnus irrepsit vt nec vigilans aperte, nec dormiens integre viderem apertis oculis duos iuuenes ephebos vestibus candidissimis,id est,collobio indutos, caligulis calciatos, manibus extensis orantes, nullam quidem grauedinem patiens, loqui cum eis non poteram. Sed quia (vt dixi) pars in me somni incumbebat,quæ me ad interrogationem verbum proferre non sinebat. Plene aũt me euigilante, visio ab oculis meis elapsa est. Vnde factum est,vt rogarem Dñi misericordiam,vt si ludificatio Dæmonum esset abscederet, si vero ueritas esset plenius appareret. Ad impetrandum vero,quæ poscebam a Dño,augmentaui ieiunium, similique modo,& canente gallo orantes mecum iuuenes apparuerunt. Tertia vero nocte defecto ieiuniis corpore,non dormienti, sed stupenti cum quædam mihi tertia apparet persona,quæ similis esset beato Paulo,cuius vultum me pictura docuerat,factum est, vt ipse mecum illis tacentibus loqueretur, dicens. Isti sunt qui monita mea secuti, respuentes prædia, & diuitias secuti sunt Dñi nostri Iesu Christi pia vestigia, nilque terrenum,nilque carnale concupiscentes,in media hac Mediolanensi vrbe per decem annos in Dei seruitio perdurantes, ad hoc pertingere meruerunt,vt Christi martyres fierent. Quorũ corpora eo loco inuenies, in quo stas,& oras 12. pedum altitudine terra coopertam arcam inuenies, quàm superius exaltabis,& in nomine eorum ecclesiam fabricabis. Cumq; ab eo eorum nomina requirerem, dixit mihi. Ad caput eorum librum scriptum inuenies,in quo,& ortus eorum & finis scriptus est. Inuenimus ergo miræ magnitudinis duos viros, vt prisca ætas ferebat, ossa integra sanguinis plurimũ ante cancellos sanctorum Fœlicis,& Naboris,ingens concursus populorum per totum illud biduum, condidimus ossa integra, & ad ordinem transtulimus vespere iam incumbente ad basilicam Faustæ,ibi vigiliæ tota nocte,& manus impositio. Sequenti die transtulimus ea in basilicam Ambrosianam, & dum transferemus cæcus sanatus est. Actor. Quoniam antẽ hi martyres sub Diocletiano passi sunt,præfatum libellum quem inuenit Ambrosius eorum gesta, quæ simul & parentum eorum .s. Vitalis, & Valeriæ continentem,superius in loco suo inseruimus.

De vita, & agone sanctæ Agnetis. Cap. XXIX.

SCripsit autem Ambrosius vitam sanctæ Agnetis, quam nos abbreuiatam hic posuimus in hunc modum. Ambro. de sacris virginibus. Sancta virgo Agnes genere nobilis 13. ætatis suæ anno mortem perdidit,& vitam inuenit, quia solum vitæ dilexit autorem. Corpore quidem iuuenecula,sed animo cana,pulchra facie, sed pulchrior fide,dum a scholis reuertitur, a Præfecti vrbis filio adamatur. Detulit secum præciosissima ornamenta, quæ ab ea,velut stercora sunt recusata. Cœpit per se,per amicos omnes diuitias promittere. Ad quem illa tale fertur responsum dedisse. Discede a me fomes peccati nutrimẽtum facinoris,pabulum mortis,quia iam ab alio amatore præuenta sum,qui mihi satis meliora te obtulit ornamenta,& annulo fidei suæ subarrauit me,longè melior te genere, & nobilitate,cuius generositas celsior,possibilitas fortior, aspectus pulchrior,amor suauior,& omni gratia elegãtior. Iam mel,& lac ex ore eius suscepi,iam corpus eius corpori meo sociatum est, & sanguis eius ornauit genas meas. Cuius mater virgo est, cui⁹ pater fœminam nescit,cui Angeli seruiunt,cuius pulchritudinem sol & luna mirantur,cuius odore reuiuiscunt mortui, cuius tactu sanantur infirmi,cuius opes nunquam deficiunt,ipsi solo seruo fidem, quem cum amauero casta sum,cum tetigero munda sum,cum accepero virgo sum. Audiens hæc insanus iuuenis,amore cæco corripitur,& inter angustias animæ,& corporis lecto prosternitur,& per alta suspiria amor a medicis aperitur. Tunc pater eius cœpit vehementer inquirere, quis esset sponsus, de cuius se Agnes potestate iactaret. Extitit qui diceret eam esse Christianam,& ita magicis artibus occupatã, vt diceret Christum sponsum suum esse. Audiens hoc Præfectus lætus efficitur, & suis tribunalibus præsentatam, primo quidem blandis eam secretius prouocat, deinde terroribus pulsat. Sed virgo Christi terrentem, sicut & blandientem animo deridebat. Videns Præfectus Simphorinius eius constantiam, parentes eius alloqui cœpit, & quia nobiles erant, & vim eis publice inferre non potuit, titulum eis Christianitatis opposuit. Virgini autem sibi præsentatæ dixit. Ad venerabilem Dearum Vestam te præparare necesse est, vt cui perseuerantia virginitatis placet, eius sacrificiis insistas. Quæ respondit. Quia te ad hoc quòd impetrare non potes,video tendere,quicquid tibi videtur in tormentis exerce. At ille. Aut cum virginibus Deæ vestæ sacrificabis, aut cum meretricibus in lupanari scortaberis. Virgo respondit. Noui virtutem Domini nostri Iesu Christi,credens,quod neque sacrificare Idolis tuis, neque polluar sordibus alienis: mecum enim habeo Angelum Domini. Tunc iussit eam spoliari, & sub voce præconaria nudam ad lupanar duci. Statim autem vt spoliata est crine resoluto tantam densitatem capillis eius gratia diuina contulit,vt melius eorum fimbrijs, quàm vestibus tecta videretur. Ingressa autem turpitudinis locum Angelum Domini illic paratum inuenit, qui eam circundaret immenso lumine, ita quod nullus posset eam perspicere, nec contigere. Cumque se in orationem prostrauisset, apparuit ante oculos eius stola corpori eius apta, & nimio candore perspicua, & apprehendens eam induit, Deoque qui sibi eam per Angelum præparauerat,gratias egit. Interea lupanar locus orationis efficitur, in quo omnes qui ingressi fuissent præ nimio splendore adorarent, & darent honorem Deo.

De morte filij Præfecti, & eius suscitatione, & martyrio virginis. Cap. XXX.

PRæfecti autem filius veniens ad locum cum sodalibus suis, quasi exultaturus de virgine,cum qua libidinem suam se posse credebat exercere, ingressus misit ante Pueros turpiter sæuientes,cum nimia autem veneratione, & ingenti admiratione egressus cœpit arguere, & molles,ac miseros iudicare. Et audacter ingressus,vbi virgo orabat irruens,in ipsum lumẽ priusquam eam contingeret cecidit, & præfocatus a Diabolo expirauit. Videntes autem socij eius, quod moras innecteret, putabant eum obscœnibus operibus occupatum. Et ingrediens vnus, qui ei familior erat, mortuum eum inueniens exclamauit, Pijssimi Romani succurrite, magicis artibus ista meretrix Præfecti filium interfecit. Fit repente populorum concursus, & clamor. Audiens quoque Præfectus cum ingenti clamore venit ad theatrum, & ingressus locum ait. Crudelissima fœminarum, ad filium meum voluisti apodixen tuæ magicæ artis demonstrare. Et cum talia verba innecteret,& causam mortis ab ea vehementer inquireret. Illa respondit. Ille cuius voluntatem perficere voluit, in eum potestatem accepit. Cur autem omnes, qui ad me ingressi sunt,sani sunt, nisi quia omnes honorem Deo dederunt. Videntes enim splendorem Angelicum adorabant, & illæsi ascendebant. Hic autem impudens statim,vt ingressus est sæuire cœpit,& fremere. Præfectus ait. In hoc apparebit quod magicis artibus non hæc fecisti, si deprecata fueris Angelum, vt restituat mihi filium meum vnicum. Quæ respondit. Licet hoc fides vestra non mereatur, tamen quia tempus est, ut uirtus Domini manifestetur, egredimini foras. Omnibusque egressis prosternens se in pauimento orauit Dominum. Tunc Angelus Domini ei apparuit, qui eam flentem eleuauit, & iuuenem suscitauit. Qui egressus foras cœpit publice clamare. Vnus est Deus in cœlo, & in terra Deus Christianorum. Omnia templa vana sunt,nec sibi, nec aliis auxiliari possunt. Tunc omnes Aruspices, & templorum Pontifices conturbati clamabant. Tolle magam, tolle maleficam, quæ mentes mutat, animos alienat. Præfectus autem obstupuit,sed ne contra templorum Pontifices ageret, Vicarium suum iudicem dereliquit, & ipse tristis abscessit,quod eam liberare non putuit. Vicarius Aspasius populi seditionẽ nõ ferens,iussit ignẽ copiosum accendi,& eã in mediũ iactari. Quo facto flãmę hinc,& illinc seditiosos pplos exurebãt,& ipsam penitus in nullo cõtingebat incendiũ. Tũc illa extendẽs manus in medio igne orauit dicens. Bñdico te Pater, quia per filium tuum minas hoĩum euasi, & spurcicias

Diaboli impollutо calle transiui, ecce iam quòd credidi video, quòd speraui teneo, quòd concupiui complector, te labiis, & corde confiteor. Cumque orationem compleuisset, ignis extinctus est, vt nec tepor quidem incendii remaneret. Tunc iussit Alphasius, vrbis Romæ Vicarius, gladium in eius gutture demergi. Sicque sanguine suo perfusam Christus sibi martyrem, & sponsam dedicauit. Parentes vero eius cum gaudio tulerunt corpus eius, & posuerunt in prædio suo via numentana, vbi cum omnes Christiani concurrerent, insidias a paganis perpessi fugerunt, quidam etiam ictibus læsi euaserunt.

De his quæ circa sepulchrum illius gesta, & visa sunt. Cap. XXXI.

AT vero Emerenciana eius collactanea, q̃ ibidē orabat, eò stans & immobilis stetit, & exprobrans illis miseris ꝙ ꝓ defensione lapidum innocentes homines iugulassent, lapidata est ab eis. Eadem hora factus est terremotus vehementissimus, & cum nimia esset cęli serenitas, tantæ choruscationes, & fulgura, & tonitrua extiterunt, vt pars maxima ppłi insani expiraret. Dum aūt parentes sanctę Agnetis cum pluribus aliis ad sepulchrum eius vigilarēt, in medio noctis silentio videtūt exercitum virginum, oēs indutas ciclades auro textas, cum ingenti lumine pergere, & beatam Agnetem Agnumq; ad dexteram eius stantem niue candidiorem, q̃ rogatis virginib. vt paxumper gradum figerent, stans parentib. suis dixit. Videte ne me qoasi mortuam lugeatis, sed congratulamini mihi, quia cū his omnibus lucidas sedes accepi, & illi in cœlis iuncta sum, quem in terra posita deuotione dilexi tota. Hæc visio publicè ab omnibus qui viderūt diuulgata est. Inde post aliquot annos Constantia filia Constantini Augusti, cum esset a capite vsque ad pedes ex oī parte vulnerib. obsessa, nocte veniens ad sepulchum virginis, & martyris, licet pagana tñ credula intentione pces effudit, & repente somno correpta vidit ꝑ visum B. Agnetem sibi dicentē. Constanter age filia Constātia, & crede Christum filium Dei esse Saluatorem tuum, ꝑ quem mō sanitatem consequeris. Ad hanc vocem euigilauit ita sana, vt nec signū alicuius vulneris in membris suis remaneret. Reuertens igiť ad palatium patrem & fratres rogauit, vt basilicam B. Agnetis construerent, & sibi illic mausolum extruerent. Perseuerauit aūt ipsa Constantia in virginitate, per quam multæ virgines, & mediocres, & nobiles sacra velamina susceperunt. Actor. Hanc huius virginis passionem hic inserere volumus, quia sub quo Imperatore passa sit nunquam legimus.

De cæteris scriptis sancti Ambrosii. Cap. XXXII.

PRæter illa vero beati Ambrosij opuscula, quæ iā superius abbreuiata posuimus, vз. Inuentionem corporum S. Geruasij, & Prothasij martyrum, & passionem sanctarum Agnetis, & Emerentianæ virginum. Scripsit etiam Ambrosius, & alia multa ecclesiæ vtilia, vз. De paradiso lib. 1. De vnica pœnitentia lib. 2. De fuga sœculi lib. 1. De dignitate ad gratianum li. 5. De Spiritusancto lib. 3. De incarnatione Christi lib. 1. De mysteriis lib. 1. De sacramentis lib. 6. De cura pastorali lib. 1. De officiis ministrorum lib. 3. De excessu Satyri fratris sui lib. 2. De consolatione Valentiniane lib. 1. De eligendo Pontifice ad Vercellenses lib. 1. In hexameron lib. 6. De arca Noe lib. 1. De sancto Abrahā lib. 2. De Isaac & aīa lib. 1. De bonis mortis li. 1. De Iacob, & vita beata lib. 2. De sancto Ioseph lib. 1. De bñdictionib. Patriarcharum lib. 1. De sancto Dauid Apologiā, lib. 1. De Helia lib. 1. De sancto Tobia lib. 1. De sancta virginitate lib. 3. De Naboth lib. 1. Super 11. psalmos tractatus 11. Super Beati immaculati lib. 1. Super Lucam lib. 10. Super 14. epistolas Pauli li. 12. De traditione Basilicæ tractatus 2. De obitu Theodosij tractatum 1. De symbolo ad Neophitum li. 1. De interpellationibus, & infirmitate hoīs lib. 4. Epistolas breues ad diuersos. 74. Sermones quoq; declamatorios. 75. Ex his igiť omnibus hæc pauca q̃ sequuntur excerpta, sub quadam continuatione per diuersa capitula certis materiebus distincta, hic breuiter in hunc modum inserui.

Flores eiusdem de moribus Episcopi. Cap. XXXIII.

AMbro. in Pasto. Qui collatam sibi diuini muneris gratiā cunctis cōicabilē fecerit, copiosius prærogando securius possidebit. Nomen epi cōueniat actioni, & actio rīdeat nomini, ne sit nomē inane, & crimē immane honor sublimis, & vita procliuis, Deifica professio, & illicita actio, religiosus amictus, & irreligiosus profectus, gradus excelsus, & deformis excessus, cathedra sublimior, & conscientia humilior, locutio columbina, & mens canina. Sicut nihil esse dicimus Episcopo excelsius, sic nihil miserabilius, si de vita sancta periclitatur, & in crimine teneatur: quia quanto gradus Epalis est altior, tāto ruina grauior, & ideo magna sublimitas magnam debet habere cautelam; quia cui plus creditur, plus ab eo exigetur, sicut scriptum est: quia optimis permixta sunt pessima, & potentes, potenter tormenta patientur. Oportet epm esse vnius vxoris virum. Iuxta literā ꝓhibet Epm bigamum ordinari. Si vero ad altiorē sensum conscendimus, inhibet epm duas vsurpare Ecclesias. Si oculus inquam tuus nequam fuerit &c. Quid ergo facient membra, quibus lux oculorum est adempta. i. quid secularis multitudo factura est, cum voluptatibus illicitis, & actionib. vetitis ad similem facinorum voraginem Eps multitudinē populi prouocauit, vt nulli iamtamq; illicitum esse videatur, quòd ab Episcopo quasi licitum perpetratur, sed magis credāt hoīes esse laudabile, quicqd Eps habuerit delectabile, nec quisquā qd agere Pontifex non dubitat, se dubitanter agere dicat.

De Modestia, & Verecundia. Cap. XXXIIII.

IDem de offic. lib. 1. Homines discunt prius qđ doceant. Ego aūt a tribunalibus raptus ad Sacerdotium docere cœpi, qđ ipse non didici, itaq; discendum mihi simul & docendum est, qm̄ discere ante nos vacauit. Quid aūt ꝑ cæteris debemus discere, q̃ tacere, vt possimus loqui. Plures in pcm̄ vidi incidisse loquendo, vix quendam tacendo. Si pro ocioso verbo ratio poscitur, quanto pro sermone impietatis pœna exoluitur. Deinde si pro ocioso sermone rationem reddemus, videamus ne ꝓ ocioso silentio reddamus. Est enim & negociosum silentium, vt Susannæ, quæ plus egit tacendo, q̃ fecisset loquendo. Tacendo enim apud homines locuta est Deo, nec vllum magis inuenit suæ castitatis indicium, q̃ silentium. Conscientia loquebatur, vbi vox non audiebatur. Nec quærebat ꝓ se hominum iudicium, quæ habebat Dñi testimonium. Lingua menti subdita sit, & frenos habeat, quibus possit reuocari ad mensuram, sermones proferat libra examinatos iustitiæ, vt sit in sensu grauitas, in sermone pōdus, atq; in verbis modus. Tunc enim maxime insidiatur Diabolus, quando in nobis videt passiones aliquas verecundiæ generari. Tunc enī fomites mouet, laqueos parat, & inserit aculeos suos, vt semina iurgiorum excitet. Qui vero bene sibi conscius est, falsis non debet moueri, nec æstimare plus ponderis esse in alieno conuitio, q̃ in suo testimonio. Ego quidem non minus diligo quos genui in euangelio, q̃ si eos suscepissem coniugio, nihil enim vehementior est natura ad diligendum q̃ gratia. Illi degeneres frequenter nascunť, & necessitate diligunt, quæ non satis idonea est ad perpetuitatem diligendi magistra. Iste aūt iudicio. Sicut aūt in senibus grauitas, in iuuenibus alacritas, ita in adolescentibus verecundia velut quadam dote commendatur naturæ. Est in ipso motu, gestu, & incessu, tenenda verecundia, habitus enim mentis in corporis statu cernitur, & vox quædam, & animi corporis motus. Sunt qui sensim ambulando histrionicos habitus imitantur, & quasi quædam fercula pomparum, & statuarum motus imitantium, vt quotiensčunq; gradum transferunt, modulos quosdam seruare videantur. Nec cursim ambulare honestum arbitror, nisi cum causa exigit alicuius periculi, aut iustæ necessitatis. Siquid sane in natura vitij est ars emendet. Non solum nihil indecorum loqui, sed nec aurem quidem præbere debemus dictis huiusmodi, quoniam quem audire nō delectat, alium ad loquendum prouocat. Verecundia quoq; in ipso corporis decore plus eminet, ita tñ vt ipsum decus non sit effectū, sed naturale, simplex neglectum magis q̃ expetitum, non præciosis, & albentibus vestimentis adiutum, sed communibus, vt honestati vel necessitati nihil desit, nihil accedat nitori. Vox ipsa non remissa, non fracta, nihil femineum sonans qualem multi grauitatis specie simulare consuerunt, sed formā quandam, & regulam, ac fucum virilem reseruant. Sicut molliculū, aut infractum vocis sonum, aut gestum corporis non probo, ita nec agrestem, ac rusticam naturam imitari volo. Conuenire quidem arbitror ecclesiastici maxime ministrorum officiis extraneorū declinare cōuiuia, vel vt ipsi hospitales sint peregrinantibus, vel vt nullus sit opprobrio locus. Viduarum, ac virginum domos iuniores adire nō opus est, nisi visitandi gratia, & hoc cum senioribus, id est cum episcopo, vel si grauior est causa cum presbyteris. Cur non ô clerice tempora illa quibus ab ecclesia vacas, lectioni impendis, cur non Christum reuisis, Christum alloqueris, Christum audis, illum enim alloquimur, cum oramus, illum autem audimus, cum diuina oracula legimus. Licèt autem interdum honesta ioca suauia sint, tamen ab ecclesiastica abhorrent regula, nec solum perfusos, sed etiam omnes iocos arbitror esse declinandos.

De Iustitia, & Beneficentia. Cap. XXXV.

NOrmam Iustitiæ putauerant quidam, vt quis communia id est, publica pro publicis habebat priuata pro suis, sed hoc quidem secundum naturam non est, natura enim omnia omnibus in commune profundit, sic enim generari iussit Deus omnia, vt pastus omnibus communis esset, & terra.

Natu-

Natura igit ius cōe generauit, vsurpatio ius priuatū fecit. Nō aūt probatur largitas, si quòd alteri largitur, alteri quis extorqueat. Nec illa perfecta est libertas, si iactantiæ cā magis quàm misericordiæ largiaris. Affectus tuus nomen ponit operi tuo, qūo a te proficiscitur sic æstimat. Vides quā moralē Iudicē habeas, teipsum cōsulit, mentē tuā interrogat, qūo opus tuū suscipiat. Nesciat, inquit, sinistra tua &c. Grandis culpa est si sciente te fidelis egeat, nam & si oīb. debet mīa, iusto tñ amplius, vbi vero cā manifestatur, psona cognoscitur, tps vrget, largius se pfundere misericordia debet. Non est aūt Auarus, vt plurimū q̄rat, nec vult simul opes effundi, sed dispensari. Et etiā illa probanda liberalitas, vt pximos seminis tui non despicias si egere cognoscas, melius e st. n. vt ipse subuenias tuis, quib. pudor ē deposcere sumptum ab aliis, non tñ vt illi velint eo fieri ditiores. qđ tu in oīb. conferre potes. Neminē vero pudere debet, si ex diuite pauper fiat, dū largit paupi, quia ipse paup factus est, cum diues esset, vt oēs inopia sua ditaret. Qui multū, inquit, habuit, non habet &c. Qui plurimum aurū possidet, nō abundat, quia nihil quicquid in sœculo est. Et qui exiguū habet nō minorat, quia nihil est qđ amittit. Res. n. sine dispendio est, q̄ tota suspendium est. Pōt etiā sic intelligi. Qui plurimū habet, & nō dat, non abundat, quia quantūuis acquirat semp eget, qui plus cōcupiscit, & qui paruum habet non minuit, quia multum est qđ paupem pascit. Consideranda etiā est in largiendo ætas, atq; debilitas, non nunq̄ etiā verecundia, q̄ ingenuos natales pdit, vt senib. & debilib. plus largiaris, qui sibi laborare, & victū q̄rere nequeunt. Pulchrum est quoq; ppensiorem illius hr̄e rōnē, qui tibi, aut bñficium aliquot, aut munus contulis, si in necessitate ipsi incidit. Quid. n. tam contra officium, q̄ non reddere qđ acceperis. Non dare cuiq̄ vix licet, non reddere non licet, nec mensura pari, sed vberiori reddendū arbitror, & vsum pensare bñficiis, quia qui prior contulit tpe, priorē, & humanitate, humanitatis exemplū, & ipsa quoq; terra suggerit, q̄ & fructus ministrat quos sæueris, & multiplicatum reddit qđ acceperit. Magna vero beniuolentia est, q̄ etiā si nihil conferat plus exhibet.

De Fortitudine, & Prudentia. Cap. XXXVI.

FOrtitudo sine iustitia iniquitatis materia est. Nunq̄ Dauid nisi lacessitus, nec nisi prius consulto Dño bellum intulit. Prudentia. n. in pr̄lio comitē Fortitudinis habuit, iō in oīb. pr̄liis vsq; ad senectutem summa manu pmptus victor extitit. Qui vero si pōt iniuriā non repellit, tāto est in vitio, q̄ ille qui facit. Illa seuera iure Fortitudo vocatur, qua vnusquisq; seipsum vincit, irā continet, nullis illecebris emollitur non aduersis pturbatur, nec secundis extollit, nec variarū rerum mutatione quasi vento quodā circumfert. In duob. generibus aī Fortitudo expectatur. Prima vis eius est, vt externa corporis, p minimis habebat, & quasi supflua despicienda magis q̄ expetenda ducat. Secunda vt ea q̄ summa sunt, & oīa in quib. honestas (& illud ppotens cernit) pclara aī intentione vsq; ad effectum psequatur, illisq; mentē ita intendat, vt quicquid acciderit, quo frangi hoēs solent, quasi superior non sentiat. Fortis igit, & diligentis aī est ante oculos locare quid possit accidere, & quid agere debeat si ita acciderit definire. Vnusquisq; aūt ingenium suum nouerit, & ad id se applicet, qđ sibi aptum elegerit. Nam alius lectioni aptior, alius psalmo gratior, alius sacrario opportunior. Hæc oīa Sacerdos spectet, & quid cuiq; congruit, id officii deputet, Neq; vero adulantē se, neq; quis adulandum se cuiq̄ exhibeat. Alterum. n. calliditatis est, alterū vanitatis. Nec despiciat quid se vnusquisq; & maxime vir optimus sentiat, sic. n. discit bonis deferre reuerentiā, nam negligere bonorum iudicia, vel arrogantiæ, vel dissolutionis est. Boni vero spectatoris est aīo attendere, vt appetitus, neq; rōnem pcurrat, nec deserat, ne pcurrendo eam pturbet, & excludat, vel deserendo destituat. Officiū quidem est depositū suare, & reddere, sed interdum cōmutatio fit, aut tpe, aut necessitate, vt non sit officium reddere qđ acceperis, vt si quis contra patriam opē barbaris ferens pecuniā pg hostes repat, aut si cui reddas cum assit qui extorq̄at, vel si furanti restituas, cum suare non q̄as, si insanienti gladium expositū non neges, quo se ipse interimat, nonne soluisse contra officiū est. Si furto quæsita sciēs suscipias, vt fraudetetur qui amiserat, nonne contra officium est? Est etiam contra officium nonnunquam promissum soluere, sacramentum custodire, vt in Herode, qui necem Iohannis præstitit, ne promissum negaret.

De Bonitate, & Liberalitate. Cap. XXXVII.

IDem in lib. 2. Tantus est honestatis splendor, vt vitā beatam efficiat tranquillitas cōscientiæ, & sæcuritas innocētiæ, beata plane, q̄ nō iudiciis alienis æstimatur, sed domesticis sensib. pcipitur, tanq̄ sui iudex, neq;. Populares opiniones p mercede aliqua reqrit, nec p supplicio pauet. Popularis, & grata est oībus bonitas, nihilque est, qđ tam facile humanis sensibus illabatur. Quis aūt eius consilio se cōmittat, quē non putat plus sapē q̄ ipse sapiat? vel quō potes eum iudicare consilio supiorē, quē videas morib. inferiorē? Supra me debet esse, cui me paro committere. An vero putabo idoneum eum, qui mihi det consiliū, qđ sibi non dedit. Et mihi eum vacare credam, qui sibi nō vacet, cuius aīum voluptates occupent, libido deuincat, auaritia subiuget, cupiditas pturbet, metus quatiat, qūo hic locus consilii, vbi nullus quieti. Summa libertatis est captos redimere, ex hostium manib. eripere, subtrahere hoēs neci, & maxime Fœminas turpitudini. Est aūt duplex liberalitas, vna q̄ subsidio rei adiuuat, id est vsu pecuniæ. Altera, q̄ impenditur oparum collatione, vel consiliorum exhibitione, multo splendidior, vt frequēter, multoq; clarior: facile. n. pecunia consumitur, consilia exhauriri nesciunt, sed vsu augentur. Pecunia minuitur, & cito deficit, atq; ipsam benignitatē destituit, vt quo plurib. largiri volueris, pauciores adiuueris, & sæpe tibi desit, q alii contuleris, consilii aūt opisq; collatio, quo in plures refunditur, eo redundantior manet, & in fontē suum recurrit. In se. n. refluit libertas Prudentiæ, & quo plurib. fluxerit, eo exercitatius fit oē q remanet. Liberalitatis aūt modus tenendus est, sed & calcar plurimum videtur adhibendum. Modus ideo q bñfacis id quotidie facias, ne subtrahas necessitati q indulseris effusioni. Calcar aūt iccirco, quia melius operatur pecunia in paupis cibo, q̄ in diuitis sacculo. Caue ergo ne intra oculos tuos includas salutem inopum, & tanq̄ in tumulis sepelias vitā pauperum. Poterat quidē Ioseph totas opes Ægypti dare, thesauros regios effundere, sed maluit frumenta vendere, q̄ esurientib. dare, quia si paucis dedisset, plurib. defuisset, eāq; liberalitatē pbauit q abundaret. De suo vero iure virum bonū aliquid relaxare, non solū liberalitatis est, sed plurimumq; etiā cōmoditatis. Primū. n. dispendio litis carere, non mediocre lucrum est. Deinde augeret amicitia, q̄ plures habet cōmoditates. Nihil aūt simulatum, & fictum vere virtutis esse certum est, quinetiā diuturnum esse non solet, q in principio vernat, in pcessu tanq̄ flosculus dissipatur, & soluitur. Quod aūt verum est, & certum, ac sincerum, alta radice fundatur. Nunquid vero diues iccirco honestior est, quia habet id quo plurimum honestas amittitur, quia habet id qđ custodiat magis, q̄ possideat. Illud. n. possidemus quo vtimur, qđ aūt vltra vsum est, non vtiq; habet possessionis fructum, sed custodiæ piculum. Contēptus itaq; pecuniæ forma est iustitiæ. Qui sine auro Apl̄os misit, sine auro Ecclesias congregauit. Aurum habet ecclesia, nō vt seruet, sed vt eroget. O Sacerdos nonne dicturus est Dñs tibi, cur passus es tot paupes fame mori? & certe aurum in vasis eccl̄iæ habebas, nec paupib. alimoniam ministrabas, melius fuerat vt vasa viuentiū custodires, q̄ metallorū. Quid dicturus es? Timui ne templo Dei ornatus deesse, Rñdit tibi. Aurum sacra non q̄runt, neq; auro placent, q̄ auro nō emunt. Ornatus sacrorum est redēptio captiuorum. Ille verum Dñi thesaurum est, qui operat, qđ sanguis eius operatus est. Tunc vas dñici sanguinis agnosco, cum in vtroq; redemptionē video, vt calix ab hoste redimat, quos sanguis redemit a peccato. Opus tñ est, vt de eccl̄ia mystici poculi forma non exeat, ne ad vsus nepharios sacri calicis mysterium transferat. Sane si in sua aliquis hæc deriuat emolimenta, crimen est, sin vero paupi erogat, vel captiuum redimit, mīa est, & in hmōi vasa ecclesiæ etiā sacrata confringere conflare, ac vendere licet. Illud sane diligenter est intuendū, vt deposita viduarum intacta remaneant, & sine vlla offensione seruētur, nec solum viduarum, sed omnium, fides enim exibenda est omnibus, sed maior est causa viduarum, & Pupillorum.

De Ocio Fructuoso, & de Pietate. Cap. XXXVIII.

IDem in lib. 3. Non primus Scipio sciuit solus non esse, sciuit ante ipsum Moyses, qui cum taceret clamabat, cum ociosus staret pliabat, & ociosis manib. de hostib. triumphabat. In silentio ergo loquebatur, & in ocio operabat, cuius aūt maiora negocia, q̄ huius ocia. Quādo vero iustus solus est, qui cū eo semp est. Qñ aūt a negocio, qui nunq̄ feriat a merito quo negocium consumatur. Quib. aūt locis circunscribit, cui totus mundus diuitiarum est possessio. Quærunt aliqui, si aliquis sapiens in naufragio positus, insipienti naufragio tabulam extorquere possit, vtrum debeat. Mihi quidem, & si pstabilius cōi videatur vsui sapientem de naufragio q̄ insipientem euadere, tñ non videtur q vir Christianus iustus, & sapiens q̄rere sibi vitā aliena morte debeat, vtpote qui etiam si in latronem armatū incidat, ferientem referire non possit, ne dum salutē defendit, pietatē contaminet. De hoc. n. in euangelio aperta & euidens sententia est. Reconde gladium tuum, oīs enim qui gladium acceperit, gladio peribit. Quis latro detestabilior, q̄ Christi psecutor. Et tñ noluit Chr̄s psecutorū defendi vulnere, qui venerat vulnera nr̄a suo vulnere sanare. Cur autem se potiorem

altero iudice, cum viri Chriani sit sibi alterum pferre, nihil sibi arrogare, nec meriti sui pciū vendicare. Qui frumenta recōdis cur naturæ indulgentiā ad fraudē cōuertis. Quid inuides vsib. hoium publicos partus. Cur ppl'is minuis abundātiam, cur affe ctas inopiam. De fame publica negociaris, ambis frumentorū indigentiam, alimentorum penuriam, vberes soli partus inge miscis, explorans qn̄ sterilior pouentus sit, & tunc messem tuā venisse lætaris, tunc tibi de miseria oim opes congeris, & hoc tu notas, qd̄ est cōmentum nequiciæ, latrociniū hoc an fænus esse appellē? Captant̄ tanq̄ latrocinij tpa quib. in viscera hoīum tanq̄ durus insidiator obrepas. Augetur pcium tanquam forte fœnoris cumulatum, & lucrum tuum in damnum publicum est Ioseph sanctus omnibus, sed perhenne subsidium collocauit, nihil sibi acquisiuit, sed quemadmodum fames etiam imposte rum vinceretur, prouida ordinatione disposuit. Canes ante mensam impastos esse non patimur, & homines excludimus.

De fidelitate, & Amicitia. *Cap.* XXXIX.

SAncti viri affectu suo cæteros æstimant, & quia ipsis amica st veritas mentiri neminē putant fallere, qd̄ fit ignorantiæ nec suspectum hr̄e pn̄t qd̄ non sunt. Hinc Salomō ait. Innocens credit oī verbo. Hoc est innocētē esse ignorare qd̄ noceat & si circunscribit̄ ab aliquo, de oib. tn̄ bn̄ iudicat, q fidē esse in oib. arbitratur. Vnusquisq; simplicē s̄monē pferat, nec frēm circunscriptione verborū inducat, nihil inhonestū pmittat, ac si pmiserit, tolerabilis est pmissum non facere, qd̄ turpe sit, sæpe pleriq; constringunt se iusiurandi sacro. Et cum ipsi cognouerint pmittendum non fuisse, sacri tn̄ contēplatione faciunt, qd̄ spopōderunt, sicut Herodes qui saltatrici primum turpiter pmisit, crudeliter psoluit. Quāto tolerabilius fuisset tali sacro piurium, si tn̄ piurium dici posset, qd̄ ebrius inter vina iurauerat, qd̄ euiratus inter saltantium choros pmiserat. Infert̄ disco caput Proph. & hoc æstimatum est fidei esse, qd̄ fuit amentiæ. Nec vnq̄ inducit, vt credam non incaute pmisisse Iepte, vt immolaret Deo, quicqd̄ sibi reuertenti intra limē domus suæ occurreret, & cū & ipsum voti sui pœnituerit, postq̄ filia sibi occurrit. Dura pmissio, acerbior solutio, q̄ necesse habuit lugere, et ipse qui fecit. Non possum accusare virū, qui necesse habuit īplere qd̄ vouerat, sed tn̄ miserabilis necessitas, q̄ soluit parricidio. Non pōt hoī esse amicus, qui Deo fuerit infidus. Pietatis custos amicitia est, & æquitatis magr̄a, vt supior inferiori se æqualē exhibeat, & inferior supiori: inter dispares.n. mores amicitia esse non pōt. Quid est.n. amicus? nisi amoris consors, ad quē aīum tuum adiungas, atq; applices, & ita misceas, vt vnum fieri velis e duobus, cui te tanq̄ alteri tibi cōmittas, a quo nihil inhonestum petas. Non est.n. vectigal̄ amicitia, sed plena decoris, grāæ, & virtutis. Deniq; meliores sunt amicitiæ inopum plerumq; q̄ diuitum. Et freq̄nter diuites sine amicis sunt, quib. abūdant paupes. Non est.n. vera amicitia, vbi est fallax adulatio. Diuitib. aūt pleriq; assentatorie gratificant̄, erga paupē nemo simulator est. Verum est quicquid defert̄ paupib. hui' amicitia inuidia vacat, vos inquit, amici mei estis si fecq pis. Dedit nobis formā amicitiæ, q̄ sequamur. s. vt amici voluntatē faciam', vt apiam' amico secreta nr̄a q̄cunq; in pectore habem', & illi' arcana nō ignoremus, nihil enim occultat amicus si verus est.

De Iniurijs illatis Ambrosio, & de gestis eiusdem. *Cap.* XL.

PRosper in chro. Anno quoq; pnotato. s. Theodosij scdo. Iustina mr̄ Valentiniani Arrianis fauens in Ambrosium, & oēm Mediolanensē Ecclam diuersa iniuriarū genera cōgessit. Paulinus. Mortua aūt Iustina, cum quidā aruspex in malifi ciorum cā a iudice torq̄ret, aliud q̄ interrogaret̄ fateri cœpit. Clamabat.n. ab Angelo sibi maiora tormenta adhiberi, qui custodiebat Ambrosium, eo q̄ ipse tpibus Iustinæ ad excitanda in eū odia ppl'orum cacumen tecti Ecclesiæ conscendens medio noctis sacrificauerit. Misisse et se dæmones qui illum necarent, fatebat̄. Dæmonesq; renunciasse se nō solū ad illū appropinquare non posse, verumetiā, nec ad fores domus in qua manebat, eo q ignis insupabilis ædificium illud cōmuniret, ita etiā vt lōge positi vrerent̄. Alius etiā gladium ferens ad cubiculum vsq; sacerdotis, vt eum interficeret pueuit, sed cum eleuasset manū districto gladio dextera obrigescente remansit. Per idē tps vir illustris pbus cum suum puerum notarium a dæmonio vexatū direxisset ad Epm, egressum vrbē dimisit Diabolus, timens ad sanctum virū adduci, ita puer q̄diu Mediolani apud epm fuit, nulla in eo cōminatio Diaboli apparuit. Sed vbi Mediolanum egressus ppe vrbē pueuit, idē spūs cœpit eum vexare. Qui interrogatus ab exorcistis cur Mediolani non vexasset, cōfessus est se Ambrosium timuisse, & iō ad tpus recessisse, & reuertēte puero vas qd̄ deseruerat repetisse. In partib. oriētis in quodā castello synagoga Iudæorum a Chrianis cōcremata, eo q iudæi Monachis Chrianis insultarent. De hoc facto comes orientis ad Theodosium, tunc Impatorem relationē direxit. Qua accepta pcepit Impator, vt sinagoga reædificaret̄ ab epo, cui' pcepti tenor cum ad aures S. Ambrosij pueniisset, direxit ad eum epl'am in qua illum cōuenit, vt statutum reuocaret. Qd̄ si dignus non esset qui ab eo audiret̄, dignus etiā non esset qui p illo audiret, vel cui pces, aut vota sua cōmitteret patum etiā non esse, se asserens p tali negocio mortē subire, ne dissimulatione sui pūaricatorē Impatorē faceret, qui tā iniusta contra Ecclesiā pcepisset. Postea vero de Aquileia, vbi tunc erat Mediolanum reuersus, Impatore in ecclesia posito de eadē cā tractauit in pplo. In quo tractatu introduxit psonam Dn̄i loq̄ntis Imperatori. Ego te ex vltimo Impatorē feci. Ego tibi exercitū inimici tui tradidi. Ego de semine tuo sup soliū regiū constitui, & tu de inimicis meis donas triumphos. Cui descendenti ab exedra, Impator ait. Contra nos hodie epe pposuisti. At ille rn̄dit. Non se cōtra ipsum, sed p ipso fuisse locutum. Itaq; obtinuit, vt statutum reuocaretur, nec prius ad altare accedere voluit, nisi fide sua Imperator illud agere se debere testaretur, qua sponsione fide sua iterata, peregit sacerdos diuina mysteria.

Adhuc de gestis eiusdem. *Cap.* XLI.

CVius dam clarissimi viri filius Pasophilus admodū paruulus cum immundo spū laboraret, freq̄nti orōne, & man' impositione Sacerdotis sanatus est. Deīde subita infirmitate correptus, exalauit spm̄. Cuius mr̄ fide plena tollens eū in loco Sacerdotis ipso abs̄te cōposuit. Quem cum reuertens Sacerdos in lectulo inuenisset miseratus mrēm, & contemplatus eius fidē Heliseo sīlis supra infantis corpus se cōposuit, & quē mortuum inuenerat, orando viuū reddere meruit. Ad quē etiā infantulū libellum cōscripsit, vt qd̄ ætatis infantia scire nō poterat legendo cognosceret. Data est aliqn̄ copia missis militibus a Stilicone comite, vt Cresconius quidā de ecclesia raperetur. Quē confugientē ad altare Dn̄i S. Eps cum Clericis defendendo circūdedit, sed multitudo militū, q̄ duces suos de pfidia Arrianorū habebat aduersus paucos pualuit ablatoq; Cresconio ad amphiteatrū redeunt exultantes, ecclesiæ luctū non modicum relinq̄ntes, Sacerdote pstrato, & flēte diu ante altare Dn̄i. Cūq; reuersi renunciassent, his quib. missi fuerant, dimissi Leopardi saltu celeri ad locum in quo sedebant, qui de ecclesia triumphauerāt ascendentes, grauiter laniatos reliq̄runt, qd̄ vidēs Stilico pn̄ia motus est ita, vt p multos dies Sacerdoti satisfaceret, & illæsum quidē illum, qui ablatus fuerat dimisit, sed quia grauissimorum criminum reus erat, & tal̄r emendari non poterat, ad exilium destinauit, non multo post indulgentia psecuta. Per idē tps cum ad palatium pgeret, eumq; p loco officii nr̄i seq̄remur, Theodolo tunc notario, q postea summa cū grā Vtinēsem rexit ecclesiā, cū casu quodā pede lapsus esset, atq; pstratus in terra iaceret, ridenti ait Sacerdos. Et tu qui stas, vide ne cadas. Quo dicto, statī ille q alienū lapsum riserat, suū doluit.

De vita sancti Iohannis Chrisostomi, & libris eius. *Cap.* XLII.

AVctor. Eo tpe floruit S. Iohannes, qui primo fuit presbyter Anthiochenus, postea vero futurus Cōstantinopolitanus Archieps cognomēto Chrysostom', doctrinę fama clarissim', cuius gesta maxime triptita historia diligenter psequitur. De gestis eius. Hic Iohannes filius fuit Secundi, & Anthusæ nobilium psonarū, discipulus Libani Sophistæ, & auditor Andrati Philosophi. Cuius discipuli fuerunt apud Libaniū Theodorus postea Modsuestenus Eps, & maximus Eps Seleuciæ Isauriæ. Cum aūt esset Iohan. socius Basilij Capadocis, lector factus est in Anthiochia, in quo gradu positus librū fecit cōtra Iudæos. Post paucū tps factus est Diaconus a Melicio, & tūc fecit librū de Sacerdotio, & alios plurimos. Ab Euagrio vero successore Paulini presbyter factus est. Erat aūt tunc pp zelū castitatis seuerior, & furori magis, q̄ reuerentiæ se pbebat. Et pp vitæ rectitudinē incautus erat pspicere de futuris. Propter simplicitatē vero oris libertate pfusus, apud colloq̄ntes a nescientibus arrogans putabat̄. Hier. de illust. viris. Iohannes Anthiochenæ ecclesiæ presbyter Eusebii Emisseni Dyadoriq; sectator multa cōponere dr̄, de quib. Peterij Perisines tm̄ legi. Actor. De scriptis huius Iohannis, hoc tm̄ reppi. De hoc q nemo lædit̄, nisi a semetipso lib. 1. De repatione lapsi li. 1. De cōpunctione cordis lib. 2. Sup Matheum in modū cōmentariorū li. 2. De his tn̄ dubito, an sint Ioh. illius Chrisostomi, licet ei ascribāt̄, an forte alterius Iohannis, nescio cuius, nā & inueniunt̄ alias homeliæ Iohan. Cryso. sup Math. 90. q̄ tn̄ raro inueniunt̄ oēs sīl', sed tm̄ 25. q̄ apud nos sunt. Itē sup Iohan. homel. 88. Super epl'am Pauli ad Heb. hom. 34. De laudibus Pauli home. 7. Sermones diuersos 30. de his omnibus pauca quæ sequutur excerpsimus. Sententiæ eiusdem de hoc quod verum hominis bonum nullus auferre potest, diuitiæ vero vanæ sunt.

Idem

Idem Iohannes Crisostomus de hoc quod nemo læditur nisi a seipso. Cap. XLIII.

QVid est virtus animi? Recte de Deo sentire, & recte inter hoĩes agere, hoc solum est q̃ nullus auferre pōt. Nā libertas, & sanitas corporis, & diuitiæ, & hmōi auferri possunt, quia nec ꝓpriæ bona hoĩs sunt, sed sola virtus animi. Vnde patet qđ nemo lædi pōt, quia virtus, q̃ sola hoĩs bonum ei auferri non potest. Nec dico q̃ nemo lædit aliū, sed quia nemo læditur ab alio. Nā & Ioseph fratres sui læserunt, & iniq egerunt in eum, sed ipse læsus non est. Verum & amplius aliquid dicam, quia illi soli læduntur qui lædunt, & nulli alii nocet noxa q̃ aliis inferūt. Si quis ab alio verberatus, vel afflict⁹, verbum blasphemū, & impium ꝓtulerit, læsus quidē est in hoc, non tñ ab alio, sed a se p impatientiā. s. suā. Ignis quidem auaritiæ diuitiis accēdit, & diuitiis pascit. Et cū eis, qui manus ei dederint gladios acuat quotidie, foueas, & pcipitia paret, milleq; scropulis, & naufragiis elidat, volutari tñ tanq̃ Sues in cœno eius delectanť, & vt cantari stercus eius euoluere. Dic ꝗso, ob q̃ cām videantur expetendæ diuitiæ, q̃ virtutib. aĩ nihil conferūt, sed nec hoĩem meliorē secundū virtutū titulum reddunt, immo etiam bona si qua inuenerint subruunt, & vitia ꝓ virtutib. introducunt. Verū qui partes agunt luxuriæ, nihil aduersus eam patiunť audire. Conferamus mensam diuitis & mediocris, victusq; conuiuas discutiamus, qui magis parā, & veram mensæ capiāt voluptatem, illi toto die attritis, & lacessentib. cubitis recumbunt, & cœnas prandiis iungunt, ventris distentione rūpuntur, ac ciborū suorum oppssione pmunt. In quorū corpore vino inundato, velut naufragii cuiusdā fluctibus aĩa obruta necatur, vbi nec oculis, nec lingua, nec pes ꝓpriis deseruiunt officiis, sed oĩa membra corporis vinculis iaceat vincta grauius, q̃ cathenis, vbi nec sopor eis ad q̃etē dat, sed exterriti somniis insanientib. deteriores fiunt, & quasi sponte Dæmones aĩæ suæ superducunt. Nunquid in talib. conuiuiis est magis voluptas, an in eis vbi tantus est cibus, & potus, quantus famē, & sitim depellat, in quo etiā sanitas adest, & rō pmanet, & honestas cū sobrietate pdurat. Hunc modū vitæ natura docuit, illū corruptella libidinis inuenit. Hic etiā q̃ deliciis, & luxuria ducunt vitā, resoluta corpora, & oĩ cera molliora circūferunt, & quodā infirmitatum examine replera, eisq; semp vita cum medicis & medicamentis, sensus aūt ipsi tardi, & graues, atq; obtusi, & quodā mō sepulti. Quis hęc iocunda dicat, & grata, atq; voluptuosa. Voluptas. n. esse dr, cum desideriis suis fruitur, sic a prudentib. diffinitur, vbi vero de desideriis frui non pōt, vel ægritudo non finit, vel satietas ipsa desiderari non facit ea, q̃ onerosa abundantia efficit, & iocunditas in eis, & voluptas pit. Simplicior igitur victus, & mensa mediocris plurimum habet iocunditatis, econtra vero mensæ diuitum execrabiles, & horridæ, ac morborum contaminationis plenæ, & sicut ait quidā in quibus molesta sunt etiam q̃ videntur delectabilia. Sicut aūt plerumq; Meretricis vultus cum turbidus, ac fœdus sit p naturam fucis, colorib. pigmentatus, ꝓstituit ad decipiendos eos, qui ignorant, q̃ fœditas sub velamine fuci illius contegat: ita & diuitiæ faciunt, cū p adulationē honori videri volunt. Neq; n. voces illę ppli quib. diutib. vel iudicib. acclamaf, ex veritate ꝓferunt, sed eis nomen honoris depingitur. Nā si conscíētias acclamantium ubi interroges, inuenies agud vnumquemq; eorum metū de capitibus accusari. Deniq; vbi potestatis metus cessauerit, & publicæ pōpæ scena fuerit resoluta, tunc videbis quanti sint oblatrantes, & insimulantes, etiā ex his qui tibi acclamabant, & immensis te laudib. extollebant. Certū est itaq; q̃ nisi quis semetipsum læserit ab aliis lædi nō valet, etiā si cōtra eū orbis cōiuret. Nec lapsis, & ruinæ hoĩs cā tentatio est, sed instabilitas aĩ, & ignauia, q̃ etiā sine tentatione interdum spōte deiicitur, sicut & ipsa fabrica, q̃ supra arenā fundata est, etiā si flumina & venti non vigeant, paulatim tñ effluens illa instabilis arena ædificii crepidinem subruit. Tu quidem si facias omnia, quæ in te sunt, sperare debes & ea, quæ a Deo sunt, aderit namque & tibi, si tu ipse prius non defueris tibi.

Inuectio contra illos, qui Euangelij documenta non seruant. Cap. XLIIII.

ITem de compunctione li. 1. Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ ignis. Hoc quidē Chrs ait. Non aūt plus, q̃ infideles hanc legem calcamus, & quotidie innumeris iniuriis frēs afficimus. Sed siue fatuū quis dixerit, siue vanum, siue latronē, siue quolibet alio noĩe iniuriā, vel maledictū fratri ingesserit, ex quolibet hotū vocabulo sub maledicti titulo gehennæ condemnaf supplicio. Atvbi amicitia pmanet, nihil facile recipit, qđ dissidiū possit opari. Si vero inimicitiæ semel aĩos occupauerint oĩa q̃ fiunt, q̃ dicunť, q̃ audiunt, ita accipiunť, vt ad inimicitias maiores ꝓficiant: si quid. n. boni de inimico dr, nō credit, si quid mali hoc solum credit, & confirmat. Chrs orare nos ꝓ calumniantib. iubet, nos insidias etiā & dolos amicis cōcinamus. Chri maledicentib. Bndici iubet, nos insidias econtrario, aut priores maledicimus, aut maledictis alterius multiplicata maledicta restituimus. Tantusq; hoĩb. diuinorum pceptorū est conteptus, & etiā si quid ex eis facere videant, nec ipsū quidem Deo, qui mandauit impendant, sed vanæ gloriæ consecrēt, ita vt in vtroq; mō pari dāno feriatur, & cum vident facere q̃ mandata sunt, & tñ oĩno non faciunt. Nonnulli etiā pedib. sancta calcant, & pleno sordibus pectore hauriunt diuinæ scientiæ poculum. Cæterū arctā viā iussus es ambulare, vt quid de requie, de abundātia pcontaris. Per angustā ianuā iussus es introire, vt quid amplos requiris ingressus. Cœlum paras ascēdere, & regnum Dei inuadere, & interrogas nequa tibi in itinere difficultas occurrat, ne quid tibi inuia asperū accidat, aut laboriosum, & nō erubescis? nec pudore oppressus sub terrā temetipsum defodis. Non video clarissime, q̃ aliquis n̄rum vera, & pfecta cupidine teneatur cælestiū, alioquin oĩa q̃ vident esse grauia, vmbras putaremus, & risum. Verus Christi amator totū se illō transfert quo eū amoris sui ducit intentio, illaq; delectatio, ac suauitas q̃ p spm contuet, oēm delectationē huius visibilis suauitatis obscurat, intm. n. succensus est, & ardet amore Chri, vt ei etiā si flāmas immortales adhibeas nesciat, non sentiat, nō vrat, multo namq; vehementior est ignis Chri, quo vritur per amorē, & beato desiderio constrictus ita fert oĩa, vt ex his, q̃ patitur, pleni solatia magis amoris sui capiat, q̃ dolorē corporis sentiat. Hic amantiū mos est, vt amorem suum silentio tegere nequant, & flammas suas intra pectus cohibere nō valeāt, sed frequētius enarrant, vt ipsa assiduitate narrandi amoris sui solatiū capiant, & refrigeria immensi ardoris assumant. Nunc non tam loquamur compunctionem cordis, quam patiamur, quia docere, & non facere non solum nihil lucri, sed etiam damnum plurimum confert, grandis enim condemnatio est sermonem suum componenti, & vitam suam negligenti.

De vera cordis compunctione qualiter haberi potest.

Cap. XLV.

IDem in 5. li. Quō fieri pōt, vt aĩa infirma & frigida cōpunctionis pariat verba. Nolo putes q̃ mōtes & deserta, vel abdita ita possint: aĩæ conferre silentium ꝑturbationesq; eius, pimere, vt ignis ille, quē in ea Chrs accendit. Requirenda sunt itaq; silentia & quies, nō solum locorū, sed & aĩ ac ꝓpositi. Si n. ꝓpositum quietis aĩa gerat, neq in vrbis habitatione turbabitur. Sicut aūt impossibile est, vt in aqua inflammet ignis, ita impossibile est cōpunctionē cordis vigere in deliciis. Vera cordis cōpunctio est magna agere, & humilia loqui, iuste agere, & sup peccatores timere ac tremere. De peccatis nostris, q̃ multa sunt, & grauia, non dico non cogitamus, aut ingemiscimus, sed nec mentionē quidē facimus. Sicubi vero parū aliquid boni opis agere videmur, hoc sine intermissione, & dici volumf & audiri, nec desinimus donec p iactantiā euacuet, & pereat. Vere ignorat hō q̃tum boni sit placere Deo: si. n. scires, nunq̃ aliquid aliud extrinsecus mercedis expectares. Freqūeter quidem nosmetipsos peccatores ꝓnunciare vidimus, sed ex eo arguimur, quia si hoc ipsum ab alio audiamus, qđ de nobis ꝓnunciare videmur, statim indignamur, & irascimur, & non iniuriam passos conquerimur, hic ficta nobis sunt oĩa, ne Publicanū illum possimus imitari, qui cū pctā sua audiret exprobrari ab alio, non solum patienter tulit, sed etiā confessionē suā addidit, & ob hoc ab illo iustificatus discessit. Dū aūt de pteritis dolor est nullus, facilius supuenientib. malis locū damus. Idē de reparatione lapsi. Sic ꝓ morte cōi Philosophicū est a lachrymis tēpare, ita in morte aĩæ insipiens, & irreligiosum dico cōsolationē recipe. Nihil aūt crede mihi boni opis, quis sit exiguū, despiciet apud iustū Iudicē, si. n. pctā cū tanta examinatione discutienda sunt, vt etiā verborū, & cogitationū vnusquisq; pferat pœnas, quantomagis bñ gesta, & magna recōpensabunt in iudicio, etiā pua. Nonnulli quidē impiorū sibi satis esse credunt, & optabile videri, si gehenna tm̄mō careant, ego aūt multo grauiores gehēna dico esse cruciatus, ab illa gloria remoueri, & arceri a conspectib. Chri. Ignis aūt inextinguibilis dr, nō solum, quia nō extinguit, sed quia nec eos quos suscipit extinguit, aut perimit, & sicut naturam non habet consumendi, ita nec illuminandi, sed ignis obscurus est, & flamma tenebrosa. Peccare ergo humanū est, permanere aūt in pctō diabolicū est.

De Origine sancti Augustini, & erroribus adolescentiæ eius. Cap. XLVI.

EO tempore August. cum esset Manicheus per Ambrosium ad rectam fidem conuertitur. Sigibertus de gestis eius. August. hoc ex prouincia Aphricana, ciuitate Chartaginensi, de numero curialiū, honestissimis parentibus oriundus in scho-

Iam missus, ad plenum est eruditus, græcas literas quib. docebatur oderat, latinas satis diligebat. Hortante eius beata mře Monica, vt baptizaretur, renuente patre gentili patricio, baptismũ eius dilatum est. Excesserunt aũt caput ipsius eo pubescente libidinum vepres, & nulla erat eradicans manus; multum enim satagebat Pater eius non qualis Deo cresceret, vel q̃ castus, sed vt disertissimus. Interea peruenit in librum quendam Ciceronis, qui exhortationẽ continet ad Philosop. & vocatur Hortensius, liber ille mutauit eius affectum, & ad ipsum Dñm preces, & vota mutauit, & desideria eius alia fecit, erat aũt tunc 19. annorũ defuncto iam prẽ ante biennium, viluit ei repẽte oĩs vana spes, & immortalitatem sapientiæ concupiscebat æstu cordis incredibili, & surgere cœpit, vt ad Deum rediret. Hoc aũt solum in tanta flagrantia restringebat, q̃ illa exhortatione nomen Christi non erat, qđ in ipso adhuc lacte Matris tenerũ cor eius pie biberat, & alte retinebat, & quicquid sine hoc noĩe fuisset, quis, & expolitum & veridicum non eum totũ rapiebat. Interea vsq; ad eas pductus est nugas, vt crederet ficũ plorare cum decerpitur, & matrem eius arborẽ lachrymis lacteis, necnon, & Manichei sectam aliquantulum sapiebat. Proinde multum pro eo fleuit ad Dñm mater eius, & vidit somnium se cũ filio viuere, & habere secum eandem mensam in domo, qm̃ illa iã nolebat cum filio suo habere mensam, detestans blasphemias eius erroris, viditq; stantẽ in quadã lignea regula, & venientem ad se iuuenem splẽdidum hilarem atq; arridentẽ sibi. Cui tristitię cãs inquirenti rñdit. Perditionem filii mei Augustini plango. Tunc ille iussit, vt secura esset, admonuitq; vt attenderet, videret vbi ipsa esset, ibi esse & filium suum. Qđ vbi illa attendit, vidit eum iuxta se in eadem regula stantem. Qđ vbi filio narrauit visum, & ille ad id trahere conaretur, vt illa post se nõ desperaret futuram esse qđ ipse erat. Non, inquit, mihi dictum est vbi est filius tuus ibi eris, & tu sed vbi tu, ibi & ille. Nouẽ deinde anni secuti sunt, quib. ille in illo limo profundi inuolutus est. Cum tñ illa vidua casta, sobria, & pia quales Deus amat, iam quidem spe alacrior, sed fletu & gemitu non segnior, non desineret oĩb. horis orõnum suarum de filio plangere ad Dñũ, & intrabãt in conspectu Dei preces eius, quĩ dedit alterum rñsum per quendam magnum Epm. Quem cum mater rogasset, vt dignaretur cum filio eius colloqui, & refellere errores eius noluit, sed rñdit adhuc illum esse indocilem, eo q̃ inflatus esset nouitate illius heresis. Sine, inquit, adhuc illum, roga tñ pro illo Deũ, ipse legendo reperiet quis ille sit error, & quanta impietas. Qđ cum dixisset, nolebat illa acquiescere, sed magis instabat deprecando, & vbertim flendo, vt illum videret, & cum eo conferret vel dissereret. Tunc ille substomachans tædio dixit ei. Vade inq̃t, a me ita viuas, fieri nõ põt, vt filius istarũ lachrymarũ pereat. Qđ verbum ita illa accepit, ac si de cælo sonuisset.

De studijs eius, & doctrina seculari. Cap. XLVII.

IN illis annis vnam habebat non legitimo coniugio cognitam, cui tñ seruabat thori fidem, docebatq; eo tempore artẽ rethoricã. Volebat habere discipulos bonos, & eos sine dolo docebat dolos. Erat aũt ei amicus, per quem cõparauerat societate studiorũ nimis charum coæuum sibi, & flore adolescentiæ conflorentem. Hunc & a fide vera q̃ tenebat in superstitiosas fabellas August. deflexerat, pp quas eum Mater plangebat. Sed cum ille laboraret febribus, & desperatus esset, baptizatus est Augustino non curante, postea recreatus est, & sanatus, sed postea febrib. repertus est defunctus. Quo dolore contenebratum est cor Augustini, & quicquid aspiciebat mors erat illi, patria supplicium, & quicquid cum illo communicauerat, & sine illo in cruciatũ inanẽ inuerterat. Scripsit ꝑterea libros tres de pulchro, & apto, pulchrum diffiniens q̃ per seipsum, aptũ aũt ad aliquod accomodatum deceret, ad pulcherrimũ Romanæ vrbis oratorem quẽ non nouerat facie, sed amabat hoĩem ex doctrinæ fama. Erat tunc annorum 26. aut 27. cum illa volumina scripsit. Oẽs etiam, libros liberalium artium quoscunq; legere poterat intelligebat. Quod aũt legerat de arte loquẽdi, vel disserendi, de dimentionib. figurarum, & de musicis, & de numeris, sine magna difficultate nullo hoĩum tradente intellexit. Anno ætatis eius 29. venerat Carthaginem quidam Manicheorum epus Faustus noĩe magnus laqueus diaboli, disciplinis liberalibus eruditus. Et quia Augustinus multos Philosophorum legerat, cum dictis Manicheis conferebat, qui de pluribus reb. multa scripserat copiosissime delyrans, & non ei ratio occurrebat, libri quippe eorum pleni sunt fabulis, & de cœlo & sideribus, & sole & luna. Quæ tamen vbi discutienda Augustinus protulit, ille nec ausus est subire sarcinã, sciebat. n. ista non esse, nec eum puduit confiteri, & ita superatus abscessit. Post hoc ignorante Matre ascendens Augustinus nauem nocte clanculo Romam adiit, ibiq; artem rethoricã docuit. Post hoc missum est a Mediolano Romam ad præfectum vrbis, vt magistrum artis rethoricæ prouideret, & Mediolanũ dirigeret. Tũc Simachus Præfectus Augustinum probatum magistrum misit, & venit Mediolanum ad Ambrosium epm in optimis noto orbi terrarum. Qui eum paternẽ suscepit, & peregrinationẽ eius satis epaliter dilexit, & cœpit eum amare Augustinus, verbisq; eius suspendebatur intentus, & delectabat' suauitate sermonis illius. Inter hæc venit ad eũ mater pietate fortis, terra mariq; eum sequens, & in periculis oĩb. de Deo secura. Indicauit ei ille q̃ iam non esset Manicheus, sed nec catholicus Christian'. Tunc illa confidens ait. Credo in Christo q̃ priusq̃ de hac vita migrem, visura sim eũ Christianum fidelẽ. Etiã fundebat preces & lachrymas pro eo ad Deum. Diligebatq; & ipsa sanctũ Ambrosium, sicut Angelum Dei, eo q̃ p illũ agnouerat filium suũ ad illã ancipitẽ fluctuationẽm iam esse pductum. Omni quippe die dominico audiebat eum Augustinus, verbum Dei populo disserentem, & colloquebatur cum charissimis sibi amicis Alippio, & Nebridio multas quæstiones.

De compunctione, & lachrymis eius. Cap. XLVIII.

QVorum Alippius ex eodem quo ipse erat ortus municipio parentib. primatib. municipalibus natu minor Augustino, hunc Augustinus Romæ inuenerat, & illi adhæserat, & cũ illo Mediolanũ profectus fuerat. Nebridius quoq; relicta patria vicina Carthagini, Mediolanũ abierat ꝓpter Augustinum. Quo inuento, erant pariter hi tres in consilio, nutãtes, quisnam esset tenendus vitæ modus. Cumq; essent Augustinus & Alippius in domo, & absens esset Nebridius, venit ad eos Pontianus, quidam ciuis Affer. Quo narrante ortus est sermo de Antonio, Ægyptio Monacho, cuius nomen excellenter clarebat apud seruos Dei. Stupebant aũt illi audientes tã recenti memoria, & prope suis temporibus tanta mirabilia. Deinuolutus est sermo eius ad monasteriorum greges, & mores, quorum illi nihil sciebãt. Cumq; Pontianus talia loq̃retur, ingemiscebat Augustinus, & confundebat pudore horribili. Terminato aũt sermone, & cã qua venerat. Abiit ille, Augustinus aũt cœpit flagellare aĩam suã, & vultu turbat' exclamauit ad Alippiũ, & dixit. Quid patimur. Quid est hoc qđ audisti? Surgunt indocti & cœlum rapiunt, & nos cũ doctrinis nostris in infernum demergimur. Et cum hæc dixisset intendebat in eum attonitus Alippius. Nõ. n. solita sonabat verba, plusq̃ alloquebant' aĩum eius, frons, genæ, oculi, color, modus vocis, q̃ verba q̃ ꝓmebat. Itaq; fremebat spũ, & erat turbulẽtissimus, & accusabat semetipsum. Alippius vero affixus lateri eius tacitus eum dolens cõsiderabat. Inter verba accusantis se oborta est procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum, & vbi se iam cohibere non poterat, surrexit ab Alippio velociter, quia solitudo illi ad negocia flendi aptior videbatur, & secessit remotius. Alippi' vero mansit vbi sederant prius nimis stupens. August. sub quadã Fici arbore strauit se nescio quõ, & dimisit habenas lachrymis, & prorumpunt flumina oculorum eius, acceptabile sacrificium Deo. & non quidem his verbis, sed hac sententia multa locutus. Et tu vsquequo, vsquequo Dñe irasceris in finem. Ne memor fueris iniq̃tatũ nr̃arũ antiquarũ, & iactabat voces miserabiles, & plorabat amarissima contritione cordis sui. Et repente audiuit vocẽ cum cantu, dicentis, & crebro repetentis quasi pueri. Tolle lege, tolle lege. Statimq; mutato vultu intẽtissimus cogitare cœpit, nihil aliud interpretans diuinitus sibi iuberi, vt aperiret codicẽ, & legeret, quod primum caput inueniret. Apuit & legit in silentio capitulum quo primũ coniecti sunt oculi ei'. Nõ in comessationib. & ebrietatib. nõ in cu. &c.

De studio eius in sacris libris, & eiusdem baptismo. Cap. XLIX.

STatim cum fine huius sententiæ quasi luce securitatis infusa cordi eius omnes dubitationis tenebræ diffugerunt, & profectus in villã cum suis omnibus gaudens, legebat psalmos Dauid cathecuminus cum Alippio cathecumino, matre semp adhęrente sibi muliebri habitu, virili fide, anili securitate, materna charitate, christiana pietate, legebat, & ardebat aduersus literas de melle cœli melleas, & de lumine Dei luminosas. Reuerberauit. n. Deus infirmitatem aspectu eius radians in eũ vehementer, & inuenit longum se esse a Deo in regione dissimilitudinis, tanq̃ audiret vocem eius de excelso. Cibus sum grãdium, cresce & manducabis me, & tu me mutabis in te, sicut cibũ carnis tuæ, sed & tu mutaberis in me. Sensit igitur & expertus est non esse mirum, q̃ palato non sano pœna est panis, qui sano suauis est, & oculis ęgris odiosa lux, quæ puris est amabilis. Et quærebat viam roboris comparandi quid esset idoneum ad fruendum Deo, nec inueniebat donec amplectaretur mediatorem Dei, & hominum, hominẽ Christum Iesum, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, vocantẽ, & dicentem

gentem. Ego sum via, veritas, & vita. Inde vbi tempus aduenit, quo se nomē dare oporteret, relicto rure Mediolanum remea uit. Placuit & Alippio renasci in Christo pariter cum ipso. Ad iunxerunt etiam sibi puerum a Deo datum ex Augustino natū carnaliter, annorū enim. 15. erat, & ingenio præueniebat mul tos doctos viros, & erat patri horrori ingenium eius, sed cito de mundo abstulit eum Deus. Et baptizati sunt a sancto Ambrosio, & fugit ab eis solicitudo vitæ præteritæ. Nec satiabantur illis diebus dulcedine mirabili considerare altitudinem diuini consilii super salutem generis humani.

De libris quos ante baptismum suum scripsit.
Cap. L.

ACtor. Scripsit aūt Augustinus ante conuersionem suam vt dictum est de pulchro & apto li. 3. quos nusquam reperi. Post conuersionem vero suam adhuc cathecuminus libros soliloquiorū. 2. De immortalitate animę li. 1. De beata vita li. 1. De ordine lib. 2. De achademicis li. 3. De disciplinis liberalib us li. 1. De omnibus his hæc pauca excerpsi. Augusti. in soliloquijs suis li. 1. Deus per quem omnia quæ sine te nihil essent tendunt adesse. Deus qui nec id quod se inuicem prodit perire permittis, Deus qui malum non facis & facis esse ne pessimum fiat. Deus qui paucis ad id, quod vere est refugientibus ostendis malum nihil esse. Deus per quem vniuersitas etiam cum sinistra parte perfecta est. Deus a quo dissonantia vsq; in extremum nulla est, cū deteriora melioribus concinunt. Deus quem amat omne, quod amare potest, siue sciens siue nesciēs. Deus in quo sunt omnia, cui tamen vniuersæ creaturæ nec malitia nocet, nec error errat. Deus de cuius regno lex etiam in ista regna describitur. Deus a quo exire mori, in quem redire reuiuiscere, in quo habitare viuere est. Deus quem nemo amittit nisi deceptus, quem nemo quærit nisi admonitus, quem nemo inuenit nisi purgatus. Deus cui nos fides excitat, spes erigit, charitas iungit. Deus per quem bene seruimus, & bene dominamur. Deus per quem minutæ res nō nos minuunt. Deus qui nos eo quod non est exuis, & eo quod est induis. Deus qui nos vnis, Deus cuius legibus in Euo stantibus motus instabilis rerum mutabilium perturbatus esse non sinitur, fretumq; circumeuntium sęculorum semper ad similitudinem stabilitatis reuocatur. Cuius legibus arbitrium animę liberum est bonisq; premia, & malis pęnæ, fixis per omnia necessitatibus distributa sunt. Qui fecisti hominem ad imaginem, & si. t. quem qui se nouit agnoscit. Exaudi me Deus meus, Pater meus, Rex meus causa mea, spes mea, res mea, domus mea, patria mea, salus mea, lux mea, vita mea. Exaudi more tuo illo paucis notissimo tibi soli seruire paratus sum, quia tu solus iuste dominaris, Recipe oro fugitiuum tuum, satis fuerim fallaciarum ludibrium. Iam satis pęnas dederim, satis inimicis tuis seruierim, tui iuris esse cupio, accipe me ab istis fugientem famulū tuum, quia & isti me quando a te fugiebam acceperunt alienum. Vindica me ab errore quærentem te, nihil mihi aliud occurrat pro te, si nihil aliud desidero quām te. Si autem est in me superflui alicuius petitio, tuipse munda me & fac idoneum ad videndum te. Cæterum de salute corporis mei, quamdiu nescio quid mihi vtile sit, tibi committo. Tantum hoc oro vt me penitus conuertas ad te nihilq; mihi repugnare facias tendenti ad te. Idem in secundo libro. Deus semper idem nouerim me, nouerim te &c. oratio est.

De promotione eius in Ecclesia Hiponensi. Cap. LI.

EX gestis eius Anno igitur vitæ suę. 30. per merita, & orationes Matris suæ, & per prædicationem sancti Ambrosij ab hæresi purgatus, & baptizatus, protinus in fide catholica confirmatus, spē omnem quā habebat in sęculo dereliquit, & scholis renuncians quas regebat. Huic se consociauit Enodius iuuenis ex eius municipio, qui & ipse tamen prior conuersus & baptizatus erat. Quærebant quis eos locus haberet vtilius ad seruiendum Deo, simulq; remeabant ad Aphricam. Sed cum essent apud hostia tyberina pia Mater eius defuncta est, quę vnius viri fuerat vxor, & ipsum etiam virum iam in extremo vitæ lucrata est Deo. Post mortem igitur Matris nauigantes, reuersi sunt ad agros proprios. Eratq; cum amicis in Aphrica, meditans in lege domini die ac nocte, scribens libros & docens inscios. Et cum iam terminum in ieiunijs & orationibus transegisset, a sancto Valerio Iponensi Episcopo, licet inuitus ordinem Sacerdotis suscepit. Qui statim monasterium clericorum instituit, & cæpit viuere secundū regulā sub sanctis Apostolis constitutam. Sanctus autem Valerius ordinator eius exultabat vberius, hominē sibi datum talem diuinitus, qui in doctrina sana Ecclesiam ædificare esset idoneus. Vnde & ipse Valerius quia Græcus erat, videns se in latina lingua & literis minus doctum, beato Augustino potestatem dedit contra vsum orientalis Ecclesiæ coram se in Ecclesia prædicare. Vnde cum ei multi Episcopi derogarent ille linguas obtrectantium non curabat, dummodo per eum fieret, quod a seipso impleri plenarie non valebat. Interea sanctus Valerius metuens ne ab alia Ecclesia Sacerdote priuata in Episcopum Augustinus quæreretur, & sibi auferretur, sciens se iam corpore & ætate infirmum a Carthaganēsibus p literas impetrauit, vt Hipponēsi Ecclesiæ Augustinum, licet modis omnibus renitentem promoueri permitteret pastorem. Quo facto cum tanta instantia oēs hæreticos libris & epistolis & disputationibus debellabat, quòd se victos erubescentes, & augmentis Ecclesiæ inuidētes, grauissimas & intolerabiles persecutiones veritati Ecclesiæ inferebant, & aliquotiens vias beati viri insidijs obsidentes, semper Dei prouidentia itineris errore seductum, inuenire non poterant.

Qualiter vixit in Episcopali dignitate. Cap. LII.

VEstes & calciamenta & lectualia eius ex moderato & cōpetenti habitu erant, nec nimium nitida nec abiecta plurimumq;, quia plerumq; vt dicebat vel iactare se insolenter solent homines, vel abiicere, ex vtroque non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt quærentes. Ille vero medium tenens in regula canonicorū dixit. Fateor, de pretiosa veste erubesco, & ideo cum datur mihi vendo eam, quia vestis non potest esse communis, pretium fit commune. Mensa frugali & parca vsus est, & inter olera & legumina carnes etiā propter infirmos & hospites habebat. In mensa semper lectionem aut disputationem diligens, contra pestem detractionis in ea ita scriptum habebat. Quisquis amat dictis absentium rodere vitam. Hanc mēsam indignam nouerit esse sibi, vel sui. Vnde si forte aliquando detractio emergeret, dicebat, q si non tacerent, aut versus illos ipse deleret, aut a mensa recederet. Erga pauperes tam pius misericors erat, quòd cum Ecclesiæ suę pecunia deesset, hoc ipsum populo denunciabat, non se habere quod egentibus erogaret. Nam & de vasis dominicis propter captiuos & indigētes frangere, & conflari iubebat, indigentibus dispensari. Quod et Ambrosius in talibus necessitatibus indubitanter esse faciendū dixit & scripsit. Feminarum nulla intra domum eius mansit, nec etiam Germana soror, sed nec fratris sui filiæ, quæ Deo pariter seruiebant. Dicebat. n. quia & si de sorore, & neptibus nulla posset nasci mala suspicio, tamen quia tales personę sine aliis necessarijs sētūq; manentibus esse nō possent, & ad eas ēt aliæ aduenirarent, ex illis possent infirmiores aut tentationibus humanis perire, aut certe malis hominum suspitionibus infamari. Et si forte eum aliqua fęminarum ad se videndum vrgeret, nunquam solus cum sola loquebatur, nisi secretum aliquid interesset. Hic itaq; sapientiæ lumen præfulgidum propugnaculum veritatis, & fidei tutamentum, omnes Ecclesiæ Doctores, tam ingenio, quàm scientia, vicit, incomparabiliter florens tam exemplis virtutum, quàm affluentia doctrinarum. Etenim tanta scripsit vt nō solum ab aliquo tota vitæ suæ tempore scribi, sed nec possint lectione percurri. Huius enim librorum, tractatum, & Epistolarum numerus plusquam ad mille triginta extenditur, vt merito ei dictum illud conueniat. Mentitur, qui te totum legisse fatetur. Sigibertus. Eo tempore Maximus Tyrannus ab Ambrosio excommunicatus, quia corrigi noluit a Theodosio Aquilæ in bello perimitur, & Valentianus imperio restituitur. Alia historia dicit, Maximum Romæ ab inimicis Gratiani esse interfectum.

De facinore Theodosii in Thessalonicenses commisso pro quo excommunicatus est ab Ambrosio. Cap. LIII.

ANno Imperij sui quinto Theodosius imperator immane facinus, quod commisit, quando Thessalonicæ. 7. millia ciuium fecit occidi, in vltionem iudicum in seditione occisorum, imitabili publicæ pęnitentiæ exemplo diluit, ab Ambrosio Ecclesia expulsus, & humili satisfactione reconciliatus. Hugo floriacensis libro quinto. Thessalonica ciuitas est grādis & populosa in qua dum fuisset orta seditio, quidam iudices lapidati sunt a populo atq; trucidati. vnde indignatus Theodosius iracundiæ non refrenauit infirmitatem, sed iussit oēs pariter interimi, non secernens nocentes ab innocentibus. Igitur sic in messibus inscisi sunt non præcedente iudicio fere. 5. millia hominum. Hanc cladem audiens vir virtutis Ambrosius cū Princeps Mediolanum venisset, & templum intrare voluisset, occurrit ad ianuam, & his sermonibus a sacris liminibus prohibuit eum dicens. Nescis Imperator perpetrata a te, cur post causam tanti furoris nō agnoscis molem tuæ præsumptionis, Sed forte recognitionem peccati prohibet potestas imperii decet tamen vt vincat ratio potestatem. Scienda quippe natura est eiusque mortalitas, atque resolutio & puluis progenitorū, & ex quo facti & ad quoniam redigenti finem sumus, vt non flore purpureo confidentes infirmitate operti corporis. ignore

mus

mus nos coequales hoium, princeps es Imperator, sed cōseruo rum, vnus est.n. oium Dñs Rex atq; creator. Quibus oculis aspicies cōis dñi teplum, quibus calcabis pedibus sanctum paui mentū. Quomodo manus extendes de quibus adhuc sanguis stillat iniustus, qūo hmōi manibus suscipies sanctum corpus Dñi, qua præsumptione ore tuo poculū sanguinis ei' pretiosi percipies, cū furore sermonū tuorū tantus iniuste sit sanguis effusus. Recede igitur recede, ne secundo peccato priorem nequitiam augere contendas. Suscipe vinculum quo omnium te Dominus ligat, est enim maxima medicina sanitatis.

De compunctione eius, & humili postulatione absolutionis, & de correctione edicti, & absolutione Theodosij. Cap. LIIII.

His sermonibus Imperator obediens, erat.n. diuinis eruditionibus enutritus, & aperte sciens, quæ sunt propria Sacerdotū, & quæ Regum, gemens & deflens ad regalia remeauit. Cūq; 8. mensium continuū transisset spaciū, propinquauit nostri Saluatoris Natiuitas. Imperator aūt lamētationibus assiduis in palatio residens, lachrymas incessabiliter expēdebat. Ingressus est aūt Rufinus militum magister, singularem apud eū fiduciā habens, & videns principē lamētationibus prostratum, accessit vt lachrymarū inquireret causas. At ille ingemiscens amarissime, & vehemētius lachrymas fundens. Tu inquit Rufine non sentis mea mala, ego aūt lamentor, & gemo calamitatem meā, quia seruis, quidē & mendicantibus aperta sunt tēpla Dei, & propriū dñi locū ingredientes licenter exorant, mihi vero ingressus ad eū non est, sed insuper & cęli sunt clausi. Et hæc dicens verba singula singultibus irrumpebat. Tūc Rufinus. Curra inquit si tibi placęt, & Pontifici persuadebo, vt soluat vinculū quo te ligauit. Ad quē Imperator. Non inquit persuadebis Ambrosio, noui enim decretū illius esse iustū, neq; reuerebitur Imperialē potentiā, vt legē possit pręuaricare diuinā. Sed cū Rufinus verbis pluribus vteretꝰ, & promitteret Ambrosiū esse flectendum, Imperator eum pergere cū festinatione præcepit. Ipse & spe data post paululū est secutus, credens Rufini promissionibus. Porro vir mirandus Ambrosius, mox vt vidit Rufinū ait. Impudentiam canum es secutus o Rufine, tantę videlicet necis auctor existens, & non pudorem ex fronte detergens, non erubescis, nec metuis contra maiestatē latrare diuinā. Cūq; Rufinus supplicasset, & diceret statim Imperatorē esse venturum, superno zelo accensus Ambrosius ait. Ego inquit Rufine tibi prædico, qm̄ eū ingredi sacra limina prohibebo: si vero imperiū in tyrannidē mutauerit necem libenter suscipio. Quod audiens Rufinus nunciauit Imperatori votū Antistitis, monens, vt palatiū remearet. Imperator aūt hoc in media platea cognoscens. Pergam inquit, & iustas in faciē suscipiā contumelias. Tunc ad sacra limina perueniens, in sacram non est ausus intrare basilicā, sed accedens ad Antistitem inuenit eū in salutatorio residentē. Quē illico rogare cępit vt solueret eius vincula. Episcopus aūt tyrannicā dicebat esse eius præsentiā, & contra Deū insanire, eiusq; legē calcare. Ad hæc Imperator. Non inquit insurgo contra Ecclesiasticas sanctiones, neq; inique ingredi sacra limina contendo, sed te soluere mea vincula deposco, præcor, deniq; vt & cōis Dñi pro me exores clemētiā, & ne mihi claudas ianuā quā cunctis per pniam dñs noster aperuit. Tunc Antistes. Quam inquit pęnitentiā ostendisti post tantas iniquitates, quibus medicaminibus post tanta vulnera plagas curasti? Ad hæc imperator. Durū inquit opus est, & docere & medicamina temperare, meū est oblata suscipere. Tūc sanctus Ambrosius. Qm̄ furori inquit tuū iudiciū commisisti, & nō rō protulit sententiam, sed potius iracundia, scribe legem quæ decreta furoris euacuet. Scribe inquam legem vt intra dies. 30. sententia necis atq; proscriptionis in literis, tantum scripta permaneat, & iudicium rōnis expectet, quibus transactis ira cessante rō causam examinet, ac demum, quod apud semetipsam cognouerit sub veritate disponat. Itaq; intra horum dierū numerum animaduerti poterit, an iusta sit quam protuleris, an iniusta sententia. Et siquidem rō probauerit iniusta quę sunt prolata dirumpet, si vero iusta firmabit, porro dierum numerus ad hęc inuestiganda sufficiet. Quam admonitionē discreti & sapientissimi viri Imperator aīo libenti suscipiēs & optimā esse considerans, legem repente conscribi præcepit, & propria manu cōfirmauit. Quo facto vinculū eius dissoluit Episcopus. Sicq; demū Imperator ingredi limina præsumpsit Ecclesiæ, & adhærens pauimento, manibus capillos euellens, cū lachrymis a dño veniā impetrare poscebat. Verū cū tps affuisset, quo munus ad altare offerre solebat, surgens cū lachrymis est ingressus, Cūq; obtulisset sicut solitus erat, intra cancellos stetit. Rursus aūt Ambrosius non quieuit, sed differentiā locorū edocuit. Et primo quidē requisiuit, quid ibidem expectaret. Imperatore dicente, sustinere se sacrorū perceptionem mysteriorū, per Archidiaconū remandauit ei Archiepiscopus. O Imperator interiora loca Sacerdotibus tantū sunt collata, quæ cæteris nec ingredi nec contingere permittitur, egredere igitur & cū cæteris hanc expectationē cōem habe, purpura nāque Imperatores non Sacerdotes facit. Tunc Imperator fidelissimus hanc & traditionē aīo gratanti suscipiens remandauit dicens, Nō audaciæ cā intra cancellos mansi, sed in Constantinopolitana vrbe hanc consuetudinē esse cognoui, sed ago gratias pro humōi medicina. Tali ergo tantaq; & Præsul, & Imperator virtute clarebāt, & tm̄ pdest increpatio a viro virtutis plata

Quod Placella imperatrix intendebat pauperibus sustentandis, ipse vero Theodosius idolis euertendis. Cap. LV.

Vxor vero Theodosij noīe Placella, claudorū atq; debiliū maximā habebat curā, non seruis, non alijs vtens ministris ad hęc officia peragenda, sed per semetipsam hoc agēs ad eorū habitacula veniebat, vnicuiq; quod opus erat præbens, & per Ecclesiā xenodochia discurrens, suis manibus infirmis ministrabat, ollas eorū extergens, ius gustans, offerens coclearia, panem frangens, cibos ministrans, calices diluens, & alia cuncta faciens quæ seruis, & ministris mos est solemniter operari. His aūt qui eā de rebus nitebantur talibus prohibere dicebat. Aurum distribuere imperii est opus, ego aūt pro ipso imperio hoc opus offero bona mihi tribuenti. Sed & viro suo sępe dicebat. Oportet te Marite sp̄ cogitare quid dudum fueris, & qd modo sis, nā si sp̄ hęc cogitaueris, ingratus benefactori nō eris, sed imperiū, quod eo largiēte suscepisti legaliter gubernabis. Ita his & similibus sermonibus optimā mulier proficere virū suū in virtutibus sedule hortabatur. Deniq; fidelissimus Imperator contra errorē gentilium insurgens, eū funditus euertere destinauit. Lege igitur data præcepit. Idolorū templa solotenus euerti. Ante eū.n. Imperator Maximus Constantinus qui primus pietate morū ornauit imperiū, sacrificare Demonibus interdixit, non tn̄ eorū templa euertit, sed inaccessibilia esse præcepit, cuius filii paterna vestigia sunt secuti. Iulianus aūt eis succedens, impietatē renouauit, & flammam veteris impietatis reaccendit. Ioui manus vero iute tempto Iuliano imperiū assecutus, rursus immolationes prohibuit Idolorū. Valens deniq; oībus imperii Romani gentibus concessit, vt religiones suas colerent, sicut solummodo illos impugnās qui Arriana dogmatā non suscipiebant. Itaq; vsq; ad tpa huius magni Theodosij, & ad Idolorū aras ignis accēdebatur, & libamina at sacrificia offerebantur, sed & publicas festiuitates populi per plateas agebant, & orgia Dionysij celebrabant, & cū sacris currebant, canes euiscerantes & furentes atq; bachantes, & agebant oīa, q̄ nequicia erroris proprii īsinuat. Sed hęc oīa Theodosius catholicus Imperator extirpare radicitus imperauit, & euulsit, corrupit & condemnauit. Tripartita historia. Erāt ab initio Romę domus magnę in quibus panis fiebat, qui vniuersæ ciuitati ministrabatur. Harū mancipes procedente tpe pristina publica, fecerunt latrocinia priuata. Cū.n. essent molæ in locis subterraneis substitutæ, per singula earū domuū latera tabernas ibi cōstituentes, meretrices ibi prostare faciebāt, vt per eas plurimos deciperent, alios qui pro pane, alios qui pro libidine veniebāt. Arte nanq; mechanica in molā de taberna cadebant & maxime peregrini, & ibi laborantes vsq; ad senectutē putabantur mortui. Ibi fortè ceciderat quidā miles Theodosii, qui dū exire non permitteretur, extraxit gladium, & prohibētes occidit. Alii vero territi eum dimiserūt, qui exiens dolum narrauit Imperatori. Moxq; Imperator mancipes interemit, & pistrina funditus euertit. Item mos erat Romæ vt mulier in adulterio deprehensa non puniretur, sed ad augmentum peccati in angusto prostibulo includebatur, & admissis qui cum ea fornicarentur hora qua turpiter commiscebantur tintinabula percutiebant, vt sono illo iniuria fieret manifesta. Hæc prostibula Theodosius iussit destrui, & aliis pęnis adulteram puniri.

De subuersione templi Iouis apud Apamiam. Cap. LVI.

Primus igitur aliorum Marcellus Eps lege principis pro armis vsus, proprię ciuitatis templa destruxit, de fiducia diuina non de hoium virtute confidens, quod opus dignum memoria narrare non sileam. Defuncto Iohanne Apamiæ ciuitatis Epō, Marcellus vir sanctissimus ordinatus est feruens spiritu s̄m Apl̄m. Inter hæc venit Præfectus orientis Apamiā, duos millenarios cū subiectis habens, quo facto populus militari timore perterritus est. Vbi dum esset templum Iouis valde præcipuum, & ornamentis plurimis variatum Præfectus id destruere nitebatur. Videns aūt forte nimis ędificiū ac robustum, impossibile iudicauit hoibus lapidū iuncturas & cōmissiones posse dissoluere. Erant.n. ingētes & alterutris illigati, insuper & ferro plumboq; coniuncti. Porro Marcellus pusillanimitatē Præfecti

fecti videns eum quidem misit ad alias ciuitates. Ipse vero sup plicabat Deo, vt tẽplo destruendi prębcret occasionẽ. Inter hæc venit quidam sponte diluculo, non structor, non lapidū sector neq; alterius cuiuscũq; pitus artis, sed lapides ferre & ligna in humeros consuetus. Is ergo accedens promisit facile templum esse soluendū, qui tm̃modo mercedẽ accipere poscebat artificū. Cũq; hoc sanctus Pontifex promisisset hoc ille machinatus est. Cohærebat templo in altitudine constituto ex quatuor lateribus porticus, erantque columnæ ingentes & altitudinem templo habentes ęqualem. Singularum vero circulus columnarum erat 16. cubitorum. Porro natura petræ fortissima, quæ non facile quibuslibet ferramentorum generibus rumperetur. Has itaq; per circuitū subfodiens & sub earū basibus fortia ligna supponens immisit ignem quo facto non poterat ligna naturaliter ignis accendere, Demon etenim quidā teterrimus apparuit, q̃ flammã vires suas prohibebat operari. Cũq; frequenter hoc facerent & molitionẽ suā explere non possent, nunciauerunt hoc Pontifici meridie dormienti. At ille repente ad Ecclesiā concurrens, & aqua in vasculo portari prę cipiens aquā posuit sub altare. Ipse vero in pauimento posita fronte, clementi Dño supplicabat, ne amplius tyrannidẽ Demonis vllam pateretur habere fiduciā, sed vt infirmitatẽ illius euaderet, & signum proprię virtutis ostenderet, ne magis ex hoc īfidelibus exultationis occasio nasceretur. Hęc cū dixisset facto signaculo crucis in aqua, quendā diaconū suū equitū fide & zelo munitum, sumere iussit aquam, & velociter currere & confidenter pergere, igneq; supponere. Quod dū fuisset factū, fugit Demon non ferens aquæ virtutẽ, ignis aūt velut oleū habuit illius aquę naturam, comprehensaq; ligna sunt repente consumpta, columnæ vero suffulturæ solatio nudatæ, & ipse ceciderunt, & alias. 12. vna traxerunt. Tunc latus quod cohærebat tẽplo violenta ruina depositum est. Sonus aūt totam ciuitatẽ concutiens, cunctos fecit hic concurrere. Et dū inimici Demonis aperte cognouissent fugam, in diuinis laudibus ora sol uebant. Sic. n. & alia templa sacratissimus Pontifex ille destruxit, qui & victoribus scribebat martyribus, & rescripta suscipiebat, & nouissimo etiam martyrio ipse coronatus est.

De subuersione Serapis in Alexandria. Cap. LVII.

RVfinus. 11 li. Eo tempore apud Alexandriā erat Basilica quędā publici operis vetustā, & admodū neglecta, quā Constantius Imperator hæreticus donasse Epis perfidiā suā prædicantibus ferebatur, quæ longa intima nihil validum ptæter parietes habebat. Visum est Theophilo Epo hanc ab Imperatore deposcere, vt crescentibus fideliū populis, orationum quoq; cresceret domus. Quā cū acceptā vellet extollere, reperta sunt intus antra quædam latentia, & terræ defossa latrociniis & sceleribus magis q̃ ceremoniis apta. Igitur gentiles, qui redigi criminum suorum latebras, & flagitiorum suorū cauernas viderant, non ferentes operta tot scelerū mala & tenebris obtecta reserari, velut Draconū calice potato insanire oēs ac palam furere cęperūt, & crebros conflictus manu & ferro agere in plateis. Nostri aūt numero & potentia multo plures, sed modestia religionis minus feroces erant, ex quo frequenter nostrorū plurimis vulneratis, aliquantis ēt interfectis, ad tẽplum Serapis quasi ad arcẽ quandā refugiebant. Quo nonnullos ex Christianis secū adducentes accensis aris immolare cogebat, renitentes nouis & exquisitis supplicijs excruciatos necabant, alios patibulis affigẽtes, alios cõfractis cruribus ī speluncas pcipitãtes. Templū aūt Serapis locus erat nō natura, sed manu & cõstructione p cētū aut eo amplius grad⁹ in sublime suspẽsus, quadratis & ingentibus spacijs ex oī pte distẽtus, miroq; opere cõstructus. In hoc Serapis simulachrū ita erat vastū, vt dextera vnum parietẽ alterū leua pertingeret. Quod monstrū ex oībus generibus metallorū lignorũq; compositum ferebatur. Erāt ēt quædam ad stuporẽ & admirationẽ videntiū dolis & artẽ cõposita. Nam fenestra perexigua ab ortu solis ita erat aptata, vt die qua institutū fuerat simulacrū ad Serapẽ salutandū diligenter tpibus obseruatis, ingrediens simulachro solis radius per eandẽ fenestrā directus, os & labia Serapis illustraret, ita vt inspectante populo osculo salutatus Serapis videretur a Sole. Signū aūt Solis ad hoc ipsum ex ferro subtilissimo manu artificis fuerat fabricatū, vt magnes lapis cuius natura ferrum ad se trahit, desuper in laquearibus fixus cū tpãte sub ipso ad libram positum fuisset simulacrū vi innaturali ad se rapiens ferrum, sic q̃ assurrexisse populo simulachrum, & in aere pendere videretur, & ne hoc lapsu præpropero proderetur, ministeriū fallaciæ surrexit aiebant. Sol valedixit Serapi vt discedat ad propria, persuasio aūt quędā a gentibus fuerat dispersa, q̃ si humana manus simulacrum illud contigisset terra dehiscens illico solueretur in chaos, cęlumq; repẽte rueret in præceps. Quæ res stuporẽ quędā paululū populis dabat, cū ecce vnus ex militibus fide q̃ armis magis munitus, correptam bipennem insurgens maxillæ eius illidit, clamor attollitur vtrorũq; populorū, neq; tñ aut cęlum ruit, nec terra dehiscit. Inde iterū atq; iterū repentes putris ligni fumosum genium cecidit. Post hoc reuulsum ceruicibus caput trahitur, & pedes aliaq; membra cęsa securibus, & rapta funibus distrahuntur ac per singula loca mēbratim in cõspectu cultricis Alexandriæ senex veternosus exuritur. Theodoricus. Cū aūt caput Serapis abstulissent, greges soricum inde cucurrerunt. Erat. n. habitatio soricū Aegyptiorum Deus. Ruffinus. Post hoc capite ipso idolatriæ deiecto studijs vigilantissimi sacerdotis Theophili, quæcunq; fuerant per totā Alexandriam portenta potiusquā simulachra, pari exitu & simili dedecore publicantur. Quot ibi capita infantium defecta inaurata labris inuenta sunt. Quot paruuli vi necati. Quot ibi visæ sunt despicatę ob fibrarū inspectionem.

De flagitijs Tyranni Sacerdotis in templo dolo commissis. Cap. LVIII.

ITaq; Sacerdos erat apud eos in tẽplo Saturni Tyrānus nomine, hic quasi ex responso numinis adorantibus in tẽplo nobilib⁹ quibuscũq; & primarijs viris, quorū sibi Matronæ ad libidinẽ placuissent, dicebāt Saturnū præcepisse vt vxor sua pernoctaret in tẽplo. Cū is qui audierat gaudens, q̃ vxor sua dignatione numinis vocaretur, exornatā comptius insuper & donarijs onustā, ne. s. vacua repudiaretur coniugẽ mittebat ad tẽplū. In conspectu oīum conclusa intrinsecus Matrona, Tyrannus clausis ianuis & traditis clauibus descendebat, deinde facto silentio per occultos & subterraneos aditus intra ipsum Saturni simulachrū, quod erat a tergo exesum, & parieti diligẽter annexū, patulis erumpebat cauernis ardentibus intra ędem luminibus, nitente supplicantiq; mulieri, vocẽ subito per simulachrū oris concaui proferebat, ita vt pauore simul & gaudio infęlix mulier trepidaret, q̃ dignā se tanti numinis putaret alloquio. Postea vero q̃ quod libitū fuit, vel ad consternationẽ maiorem, vel ad libidinis incitamentū disseruisset, numen impurū arte quadā linteolis obductis repẽte lumina extinguebantur vniuersa. Tunc descendens obstupenti Mulierculæ cõsternatęq; adulterii fucū prophanis cõmentationibus inferebat. Hæc cum per oēs miserorū matronas multo tpe gererent, accidit quandam pudicæ mentis fęminā facinus horruisse, & attentius designantẽ cognouisse vocẽ Tyranni. Quæ domū regressa viro fraudẽ sceleris indicauit. Ille iniuria coniugis immo potius sua in scriptū Tyrannum ad tormenta perducit. Quo conuicto atq; confesso, pudor oīs & dedecus, paganorū peruasit domos, adulteris matribus, incertis patribus, liberis spurijs compræhensis. Quibus diuulgatis, & cognitis raptim cū simulachris & ædibus excidebantur & crimina.

De simulachro Simiæ, & mundatione Nili contra Paganorum opinionem. Cap. LIX.

TVnc quidem apud Alexandriā relictum est ex industria vnum simulacrū Simiæ, ne Pagani postea negarent se tales Deos adorasse. Quam rẽ grauiter ferebant philosophi. Inuentæ sunt aūt ibi in templo literę in lapidibus insculptæ, quæ indicabant tẽplum Serapis terminū habiturū, qñ apparuisset character crucis, qui interpretatur vita superuentura. Rufinus. Moris erat in Aegypto, vt mensura ascendentis Nili fluminis ad tẽplum Serapis deferret, velut ad incremẽti aquarum, & inundationis auctorẽ, subuerso aūt eius simulachro, igniq; succenso, oēs pagani negabant Serapim iniurię mœrore aquas vltra affluentiā solitam largiturū. Sed vt ostenderet Deus nō Serapim, qui multo erat Nilo posterior, sed se esse, q̃ aquas fluminis tpibus suis iubet excrescere, tanta ex eo & deinceps fuit inūdatio, quanta prius nulla ætas meminerat. Zozomenus. Eo tpe fertur Nilus solito non excreuisse. Sęuientibus ergo Aegyptijs, quia sacrificare non sinebantur. Audiens hoc Imperator, dixit. Nũquā currat ille fluuius, si magicis artibus & fluxu sanguinis polluendæ sunt vndę sacræ paradisi. Post paululum vero altius, q̃ solebat excurrit, clamantibus paganis in theatro, q̃ velut senex deliraret Nilus. Quo facto plures ad Christianitatẽ sunt conuersi. Sigibertus. Eo tpe Claudianus gētilis poeta Romæ claruit. Actor. Huius duo volumina metrice composita inueniuntur, vnum maius, alterum minus.

De dispersione ossium beati Iohannis Baptistæ, & reuelatione capitis eius. Cap. LX.

SIgibertus. Anno Theodosij. 6. caput Iohannis Baptistæ a Theodosio Imperatore Constantinopolim est translatum. Quod cum Valens Imperator olim illuc voluisset transferre, vehiculum in quo sanctum caput ferebatur nullo modo moueri potuit. Ex historia inuentionis sancti Iohannis. Narrat Iosephus vinctum fuisse Iohannẽ in castello Macheronta, ibiq;

caput

caput eius truncatũ. Quod Herodias a saltatrice susceptũ, non est passa cũ reliquo corpore sepeliri, metuens ne integrum sancti corpus cum oĩ facilitate resurgeret. Hoc aũt fieri posse non putauit si caput cũ corpore vni non traderetur sepulturæ. Ideo illud intra septa palatij infossum occulta sollicitudine procurauit custodiri, corpus aũt apud Sebastẽ, quæ quõdam Samaria dicta est, legitur humatũ, & a Barbaris vsq; ad Iulianũ apostatam intactũ. Tunc vero Pagani sepulchrũ eius inuadunt, ossa dispergunt, eadẽ rursus collecta & cremata latius dispergunt. Sed Dei prouidentia affuerunt quidã ex Hierosolymis Monachi, qui mixti cum aliis colligentibus quæq; potuerũt, ablata ad Philippum Hierosolymorũ Episcopũ pertulerunt. Qui supra se esse dicens tm̃ thesaurum seruare, misit ea ad Athanasium maximũ tunc Alexandriæ Epm. Quæ ille suscepta paucis arbitris sub cauato sacrarij pariete inclusa reseruauit, prophetico spiritu credens generationi futurę profutura. Postmodum vero caput reuelatũ est duobus Monachis, qui cã orationis ĩ Hierusalẽ venerũnt, quibus in visione Angelica dictũ est. Ite ad palatium Herodis quondã principis, & vbi fumũ e terra ascendere videritis, ibi caput Iohannis Baptistæ inuenietis. Qui ita facientes, cum magno honore clanculo secũ illud Hierosolymã deportauerũt. Et non multo post a latronibus raptũ est, qui mittentes illud in quoddam specu, ibidem dimiserunt, donec idẽ Iohannes cuidam Heremitę reuelauit dicens. Accipe caput meũ, quod in hoc specu depositum est, & da illud Ioanno Epo, qui ipse est Alexandriæ, vbi reliquiæ corporis mei requiescunt, qui & ita fecit.

De translatione eiusdem ab Alexandria in Aquitaniam.

Cap. LXI.

POst aliquot aũt annos cuidam Monacho noĩe Felicio, qui orationis gratia Hierusalem adierat angelica visione dictum est, vt pergeret Alexandriam, ibiq; in quadã ecclesia beati Iohannis caput eius cum tribus paruulis innocentiũ recond itum accipiens, transferret in partes Galliarum in regionem Aquitaniæ. Qui iussa complens, thesaurũ sibi a Deo destinatũ vnius sportellæ conclusum in sinu recepit, statimq; iunctis sibi socijs ascendit nauem. Cũq; in mare iter agere cœpisset, Felicius, eleuans oculos & palmas ad cęlum orauit Dnm Iesum vt mitteret eis Angelũ suũ ducẽ itineris ad locum destinatũ, vbi collocaret quem portabat reliquiarũ thesaurũ. Hæc aũt eo orante. Ecce nubes valida descendit super nauim, & de medio nubis egressa est columba ad instar niuis alba, & super puppim immobilis stetit, tam in die q̃ in nocte, vsq; dũ in partibus Aquitaniæ ad litus Oceani pertingerent. In portu aũt Agolinensi exierunt ad terram, & mouentes inde quasi duo milliaria inuenerunt corpora mortuorũ. s. Regem Vuandalorũ cũ oĩ exercitu suo, vt opinor viginti milliũ virorũ. Egressus. n. fuerat idẽ populus crassã ceruice de vagina sua, per mare cũ classe magna, & ventus vehemens transuexerat eos in prædictũ portũ Agolinensem. Nunciatũq; erat Pipinio regi Aquitaniæ, q̃ gens Vuãdalica regnũ eius inuaderet. Qui cũ eis & cũ oĩ multitudine armatorũ occurreret, oẽm illorũ exercitum exercitu suo interfecit, ita vt nullus ex tanta multitudine illæsus euaderet, de suo aũt exercitu non nisi. 20. viri minuerentur, quos tñ ipse præ cæteris diligebat. Cũq; ab hac cæde lætus pro victoria rediret. quodam in loco pressus somno stratũ suũ in papilionibus parari iubet. Et pro lassitudine somno prope ingruẽte, vox diuina ad eũ allata est. Cur piger somnus te ita pressit? noueris magni prophetæ, & plusq̃ prophetæ, & mundi lucernæ caput ex transmarinis partibus huc afferri cũ tribus paruulis innocentibus, & propter eius nomen in hoc prælio diuinitus victoriã tibi a Dño esse collatã. Ecce post tergum tuũ sequuntur viri fratres habitu peregrino, & qui præest cæteris Felicius vocatur. Vade in occursum eorũ, & eos humiliter suscipe, ac pacifice tecũ conetis deducere, & videbis magnalia Dei, qui & ita fecit. Cunctus quoq; exercitus, qui in castris erat, audito aduẽtu eorũ, quasi vir vnus eis obuiam processerunt triginta millia virorũ corpora mortuorũ qui in prœlio corruerant secũ deferẽtes, apprehendentesq; sportellã qua sanctũ caput portabatur singulis feretris apponentes, miro mõ mox vita per mortuũ mortuis reddita est. Sed & alia plura per eum mirabilia facta sunt. Rex aũt Pipinus in honorem eius basilicã ędificauit, vbi reliquias conclusit, eãq; ex prædijs ac possessionibus suis dotauit, oĩaq; necessaria monachis Deo seruientibus ordinauit.

De Prudentio Poeta & quibusdam actis Hieronymi.

Cap. LXII.

SIgibertus. Tempore quoq; Theodosij in Hispania Prudentius Poeta liricus claruit. Actor. Hic Prudẽtius librũ metricum de conflictu vitiorũ, & virtutum eleganter composuit. Gennadius. Hic Prudentius vir sęcularibus literis eruditus extitit, qui composuit trocheum, de toto veteri & nouo testõ personis exceptis commentatus est, & in morẽ Græcorum examerõ de mundi fabrica vsq; ad conditionẽ primi hoĩs, & præuaricationẽ eius. Cõposuit & libellos quos Græca appellatione prętitulauit Apotheosis Sychomachia. Amartigenia. i. de diuinitate, de cõpugnantia aĩ, de origine peccatorũ, fecit & in laudẽ Martyrũ sub aliquorũ noĩbus inuitatorium ad martyriũ librum vnũ, & hymnorũ alterũ, speciali tñ intentione aduersus Symachũ idolatriã defendentẽ, ex quorũ lectione agnoscitur Palatinus simul fuisse. Sigibertus. Eo quoq; tpe Gregorius Nazanzenus Eps obijt. Terribile signũ in cęlo columnę per oĩa simile apparuit. Librũ virorũ illustrium hic finit Hieronymus. Gẽnadius aũt ab hinc incipit. Hieronymus in viris de illustribus viris dicit. Hieronymus natus patre Eusebio, oppido stridonis, quod a Gothis euersum. Dalmaciæ quõdã Pannoniæq; confiniũ fuit vsq; ad præsentẽ annum, id est Theodosij principis. 14. hæc scripsi. vitã Pauli Monachi, epistolarũ ad diuersos librũ vnũ, &c. Actor. Hæc de se Hieronymus in præfati libri fine cõmemorat. Cæterũq; de scriptis eius, q̃ & tunc iã ediderat & postmodum editurus erat plenius iã supra diximus. Sigibertus. Eo tpe sanctus Patricius scotus in Hibernia cum suis sororibus venditur, vbi cũ esset Regis Porcarius Angeli sæpe alloquio fruitur. Hieronymo sacras scripturas veteris testamenti, de hebraica veritate in latinam linguam vertente editio. 70. Interpretũ quæ tenebatur a cunctis & Græcis & latinis cœpit in secundis haberi. Quod cũm contra inueteratum vsum Ecclesiæ fieri quamuis sancti & docti viri ægreferrent, præualuit tamen auctoritas hebraicę veritatis, postquam patuit quantum ab ea discreparent 70. Interpretes.

De gestis & dictis sancti Ambrosij Abbatis.

Cap. LXIII.

EO tpe Arsenius Romæ claret, qui vsq; ad quadragesimũ ætatis annum in aula Imperatorum gloriose militans, ex Senatore fit monachus & per annos. 55. in hæremo sanctitatis exemplo oĩbus mirabilis enituit. Ex vitisp. Abbas Arsenius cum adhuc esset in palatio, orauit dñm vt eum dirigeret ad salutem. Et facta est vox dicens. Arseni fuge hoĩes, & saluaberis. Ipse ẽt descẽdens ad vitam monachalẽ orauit iterũ sicut prius. Et iterũ audiuit. Arseni, fuge, tace, quiesce. hæc. n. sunt radices nõ peccandi. Cũ quidã frater ad beatum Arsenium aduenisset, volens eũ videre pulsauit hostium eius. At ille sperãs suum esse discipulum, aperuit ei. Sed postquam alterum cõspexit esse, mox se in terram proiecit in faciem. Illo aũt vt surgeret postulante, respondit Arsenius dicens Non hinc exurgam nisi discesseris. & per aliquot horas nõ acquieuit surgere, quousq; discederet ille. Abbas Daniel de eo referebat, q̃ die Sabbatorũ vespere solem relucentem post dorsum suum dimitteret, extendensq; manus ad cęlum non desinebat orare, nisi sequẽti die Sol iterũ oculos eius surgens implesset. Cęteras aũt noctes peruigiles ducebat, & prope diluculũ cum vellet parũ pro naturæ fragilitate quiescere dicebat somno. Veni male serue, & mox claudens oculos surripiebat parum somni sedendo, & statim surgebat. Iterum ait Arsenius. Nos qui mundanæ eruditionis disciplinis intenti sumus, nihil habemus, hi aũt rustici Aegyptii, & propriis laboribus virtutes acquisierũt. Quidam ex fratribus dixit btõ Arsenio. Ecce Pater meditari festino de sacris scripturis quæ didici. & non sentio compunctionem in corde, quia non intelligõ virtutem scripturæ. Rñdit. Illi qui serpentes solent incantare, non intelligunt verba, quę leguntur, sed serpentes audientes intelligunt virtutes verborum, & aquiescunt, & subduntur eis. Ita ergo & nos faciamus, quamuis. n. non valeamus intelligere diuinarũ scripturarũ virtutẽ, tñ Demones terrentur, & effugati discedunt a nobis, non sustinentes eloquia Spiritussancti. Quædam vero Matrona mandauit Arsenio se velle eum videre. Qui cũ negasset, illa ait. Credo in Deũ, quia videbo eum. Quæ cũ ad cellam eius peruenisset, virum Dei inuenit extra cellã, & prostrauit se ad pedes eius. Ille aũt leuans eã cum indignatione, & intuens eam ait. Si faciem meam videre vis, ecce vide. Illa aũt præ verecundia non considerauit faciẽ eius. Et ille ait. Nescis quia mulier es, & per mulieres seducuntur perfecti viri? Nunquid sufficit tibi audisse opera mea? At illa. Nolo inquit videre faciẽ tuã, sed ora p̃ me. Et ille Oro inquit Deũ, vt deleat memoria tui de corde meo. Illa vero ingemiscens recessit. Ex gestis eius Hic cum tps obitus eius appropinquaret, dicẽtibus discipulis. Quid faciemus Pater, quia nescimus hoĩem sepelire? Ille rñdit. Nunquid nescitis funem in pedibus meis mittere, & ita ad montem trahere. Dũ ergo moreretur, cępit flere. Et cũ fratres illum requisissent dicentes. Quid fles pater. nunquid & tu times? Ille rñdit. In veritate timeo. Et iste timor, qui nũc mecũ est, semper in me fuit, ex quo

exquo factus sum Monachus. Cum autem dixisset Abbas Pemen, quia transijt, dixit Beatus es Abbas Arseni, quia te tantum in hoc sæculo planxisti, Qui enim hic se non planxerit, illic in perpetuum lugebit.

De puero nato Gemello, & libro Heraclidis de Paradiso.

Cap. LXIIII.

Sigibertus. Eo tpe in castello Iudeę Emaus natus est puer perfectus, ab vmbilico, & sursum diuisus, ita vt haberet duo pectora, & duo capita, & vnusquisq; proprios sensus, & vnus edebat, & bibebat, & alter non edebat, vnus dormiebat, & alter vigilabat, nonnunquam insimul dormiebant, insimul ludebant, & alterutrũ, & flebat vterq; & percutiebant se ad inuicem. Porro vixerunt annis duobus, & vnus ex eis mortuus est, alter vero superuixit diebus. 4. Floruit ẽt his tpibus (vt ex ipso volumine patet) scũs Heraclides vir religiosissimus, qui & ipse descripsit ad Lausum Epm in vnovolumine vitas sanctorũ patrũ quos ipse viderat, & quos alijs deferentibus nouerat, cum q̃b. ẽt deserta penetrauerat, Aegypti, Lybiæ, Thebaidis, Syrenę, circa fines quoq; Mesopotamiæ, Syriæ, Palestinę, & sub occidẽtalibus regionibus Roma, atq; Campania. Qui liber merito Paradisus vocatur, quia in eo scõrum virtutes, & conuersatiotiones tanq̃ lignorũ Paradisi pulchræ visui spẽs describuntur. De quo hęc pauca, quæ sequuntur breuiter excerpsi. Heraclides in li. qui dr̃ Paradisus. Suadeo tibi serue Dei Lause, vt oĩ virtute mentis diffugias eorũ conspectũ atq; colloquiũ, quorũ contrarium est bonę vitæ propositũ, qm̃ & si nulla eorũ læsione maculaberis, morũ probitate munitus certe, vel leuiter aut resolueris, vt securior, aut erigeris vt melior, & irridebis vel vituperabis tales, quod non sine tua noxa fecisse cognosces. Scõrum aũt sectare cõspectus, vt tanquã codicem scriptum possis diligenter inspicere, & ex ipsa comparatione vel diligentiam, vel negligentiam tuam curiosius approbare.

Narratio eius de sancto Isidoro Alexandrino Presbytero.

Cap. LXV.

Cvm itaq; primùm Alexandriæ vrbem attigi secundo in Theodosij Imperatoris senioris consulatu repperi sanctũ Isidorũ Presbyterũ, susceptorem ac prouisorẽ pauperũ fratrũ. 70. annorũ ætatis, qui nec lintheo vtebatur, nec carnibus vescebatur, nec pane satiabatur, per gratiã tñ spiritualis alimoniæ tã lauti corpusculi erat, vt oĩs qui vitã eius nesciret, epulationibus ac voluptatibus hoc imputarẽt, tã humilis, tãq; pacificus, vt ẽt inimici vmbram eius erubescerẽt. Tantã quoq; diuini dogmatis fertur habuisse notitiam, vt ẽt inter fratrum conuiuia subito obstupesceret, mente mutata sensibusq; spiritualiter occupatis. Noui ẽt eũ dũ cibũ sumeret lachrymas fudisse, meq; admirante cur fleret. Erubesco inquit irrationabilẽ cibũ sumens, qui rõnabilis factus a Dño deberẽ in Paradisi voluptate versari, ciboq; diuino satiari, propter eam quam Christus nobis tribuit potestatẽ. Retulit aũt mihi præfatus Isidorus de virgine quadam Ancilla, quam Dñs suus frequenter varijs promissionibus tentans, stuprare non potuit, & ob hoc eã Alexandriæ Præfecto Christianorũ persecutori tradidit. Qui inter diuersa supplicia, vas ẽt ęreũ pice repletum incendẽs ait. Aut vade obtempera Dño tuo, aut scias te hic esse mittenda. Quæ rñdit. Nunq̃ sit alter cognitor talis qui adijci iubeat libidini castitatẽ. Per caput ĩquit Imperatoris tui quod vereris, obtestor vt si me his tormentis necare statuisti, non simul totã, sed paulatim iubeas immitti, vt videas quantã mihi patientiam dederit ignotus tibi Christus. Quæ per vnius horæ spaciũ in æneũ candẽs demissa defecit, vbi primo pix ebulliẽs ad ei' colla peruenit.

De sancto Dorotheo Thebano. Cap. LXVI.

Is cũ ad eũ iuuenis venissem, & peterẽ vt me instrueret ad vitã, moresq; Monachorum, cui nõ tm̃ necessaria esset doctrina verborũ quantũ iugis labor & fatigatio corporis. Quasi bonus ęquorũ domitor productum me ad sollitudinis loca. Dorotheo cuidã Thebano Monacho. 60. annum in spelunca agẽti commendauit, qui erat vitæ durissimæ, quotidie uãq; in ardore maximo circa littora maris lapides colligebat, & singulis annis cellulã construens, his qui fabricare non poterant tetebat. Me vero dicente, cur pater tam senex interficis corpusculum tuũ sęuis ardoribus. Rñdit. Occidit me, occido illud. Edebat aũt modicum panis, & oleris vilissimi, parũ ẽt aquæ bibẽs Nunq̃ eũ vidi pedes extendisse, nunquã in matta vel in lecto quieuisse, sed per totam noctẽ sedens, funem ex arbore dactilorum intexebat, cuius pretio vesci solebat, vt & ab alijs eius discipulis agnoui, sic a prima ætate viuebat. Nunquam vsro spõte dormiebat, nisi aut opere fatigatus, aut cibo vtens, frequenter. n. edendo nimia vis somni capite nutabat, panisq; ex eius labijs cadebat. Et cũ a me cogeretur, vt vel ad momentum super mattam iaceret, aiebat. Si Angelis persuadere potueris, vt quiescant, persuadebis & ei qui Deo placere festinat. Quadã die ad puteũ ab eo missus, vt cadũ implerem, cũ Aspidẽ in imo visam perhorrerẽ vas vacuum reportaui, causamq; timoris exposui. At ille subridens ait. Si placuerit Diabolo per omnes se puteos serpentem facere, nunquid poteris esse sine potu. Mox egressus aquam de puteo traxit, at prior ipse signatã degustans ait. vbi crux adest, ibi sathanæ malignitas nihil valet.

De Didimo Alexandrino, & eius narrationibus.

Cap. LXVII.

Plures aũt scĩ viri ac fęminæ tunc in Alexandria obierunt, in quibus, & Didimus, qui vt ipse mihi retulerat ab anno ætatis suæ 4. oculis captus fuerat, sed nec magistris literarum traditus, nec vnquã elementa prima cognoscens. naturalẽ magistrum conscientiã suam habebat, itaq; vetus ac nouum testamentũ de verbo ad verbum interpræatus est, oẽsq; sectas tã subtiliter expositas super eas rõne disseruit, vt oẽm veterũ sciẽtiã pertitiãq; transiret. Hic quoq; mihi retulit. Cũ inquit olim grandi sollicitudine ac tristitia fatigatus propter infęlicissimã vitã Imperatoris Iuliani, die quadam vsq; ad noctẽ profundã non ederẽ, accidit vt somno residens occupatus, reuelationẽ talẽ viderẽ. Quatuor. f. equites cũ albis equis discurrẽtes atq; clamantes Dicite Didimo, hodie hora 7. mortuus est Iulianus. Surge igitur ac cibũ sume, & ad domũ Athanasij, vt ipse quoque hoc agnoscat mitte. Diẽ igitur & horã inquit notaui, & quod audierã probaui sic esse. Retulit mihi ẽt de quadã puella, cui nomen erat Alexandria, quæ vrbe relicta consederat intra quoddã sepulchrũ, per foramen exiguum alimenta necessaria suscipiens, & nec viros nec mulieres vnquã per annos 10. videns. De ipsa & beata Melania Romana dicebat, vultum quidẽ eius se videre nõ potuisse, sed stantẽ ad foramen conclusionis eius cãm requisisse. At illa. Cuiusdã inquit in me aĩus quodã fuerat lęsus, & ne viderer, eũ vel cõstari, vel prodere malui me in sepulchro q̃diu viuo recludere, q̃ nocere aĩæ ad similitudinẽ Dei factæ. Qua rursus dicẽte. Qualiter potes ĩ tali solitudine cõtra accidiã vel cogitationes tã iuge hr̃e certamẽ. Illa rñdit. A principio diei orationi vaco, opus faciens ex lino. Postea per sanctos Patriarchas, prophetas, Apl̃os, Martyres cogitationibus discurro, cęteris horis cibum panis capio. Appropinquãte vespera cũ maxima quiete dominum glorifico, finemq; vitæ meæ cum spe bona patienter expecto.

De sanctis viris Ammone & Pambone. Cap. LXVIII.

Cvm ergo per trienniũ in monasterijs circa Alexandriã moratus fuissẽ, & optimos illic viros vsq; ad duo millia vidissem, hinc ad montẽ Vitriæ veni, in quo degebant, vt arbitror, quinq; millia viri, diuersum tenẽtes prout vellent, & possent institutũ propositi sui. In quibus erat maior Arsilius, & alii multi senes eiusdẽ tpis cuius, & beatus Antonius. Hic nobis & btm̃ Ammon Nitriotidem nosse se retulit, qui puer a parentibus relictus cũ ad annos. 22. peruenisset inuitus ab Auũculo suo solennia ĩ uptiarũ sufferre coactus est. Sed postquam oẽs a thalamo rece serunt de lectulo surgit, hostium claudit, prolatũ de sinu libellũ puellæ legit, eiq; castitatis, & virginitatis conuersationẽ exposuit, ita ꝙ illa in ictu gratia Dei repleta, castã vitam libenter amplecti se dixit. Sicq; igitur in eadem cella separato lectulo. 18. annis cũ ea vixit, & post hoc in solitudine. 22. alĩs. In cuius obitu sanctus Antonius vidit aĩam eius, ꝙ ab Angelis ferretur in cęlum. Huius quoq; montis habitator sanctus Pambo fuit, de quo mihi sancta Melania retulit, ꝙ ipsa ei trecentas argenti libras obtulerit. Qui cum sederet, & vimem intexeret, hoc tantũ ait. Det tibi Deus mercedem tuam. Deinde Economo suo dixit. Suscipe, & in fratres egentes diuide. Cũq; illa stans pro munere dato benedictionẽ aut laudem expectaret, nihilq; vlterius ab eo audiret, ait. Scito domine in hac argentaria trecentas esse libras. Qui ait, nec sursum quidem aspiciens rñdit. Si mihi o filia istud offerres competenter hoc diceres, cum aũt non mihi, sed illi quem non spreuisse, sed amplius honorasse duos nummos cognouimus, tace quiete, nam qui montes lance pensauit, non opus habet a te mensuram cognoscere. Paulopost non febre vel aliqua ægritudine fatigatus, sed sportellam consuendo vocauit eam, & mox requieturus ait. Accipe sportellam hanc de manibus meis, quoniam aliud non habeo, quod tibi relinquam, vt memor mei sis. Quam illa corpore sepulto, vsque ad proprium finem habuit.

De Ammonio & Beniamin. Cap. LXIX.

Hvius discipulus Ammonius in Episcopum postulatus, & etiam a multitudine ciuium captus, vt ad Benedictum quondam Thimotheum adduceretur, dicebat acquiescere se omnino non posse vt vel exiret de solitudine. Cumq; videret se non posse euadere, ferro sinistram aurem radicitus cũ

dis

Ais videntibus fecuit dicens, vel nunc probatur non posse quod cupitis impleri, quia nullus aure præcisa debet ordinari. Ad hoc Episcopus Dorotheus respondit. A Iudæis lex ista seruatur. Ego aũt si dederitis mihi aliquẽ ẽt naribus truncum, sed moribus probum, non eum dubito facere Episcopum. Cũ ergo vim quoq; inferre tentarent, rñdit. Si me vltra coegeritis ẽt linguã meã, propter quam mihi molesti estis, abscidã. Tũc dimiserunt eum. De hoc ẽt beatus Euagrius ait, Neminem se vidisse qui sic passiones corporeas superauerit. Ita cum carnalis delectatio corpusculum eius fine vlla intermissione vexaret, tandem ferro propria membra laniabat, vt ex oĩ parte ꝑ vlceribus plenus esset. Fuit in eodem monte sanctus Beniamin qui per 80. annos in abstinentiæ virtutibus summam gratiam consecutus, siue manus cuiquã imposuisset, siue benedictionẽ olei dedisset, ab oĩ languore sanabatur. Nunc vidimus tãto corporis tumore distentum, vt minorem digitum manus eius vtrãq; manuum nostrarum digiti coniuncti non valerent complecti. Orate inquit nobis filij vt homo meus interior isto languore sit liber, hoc nanq; corpus, nec sua me sanitate sublimẽ reddit, nec dolore deiectum. Itaq; 8. menses facta est ei cella latissima, in qua incessanter sedebat non valens in lecto quiescere, tamen alios quocunq; languore vexatos sanabat.

De Machario Aegyptio. Cap. LXX.

FVerunt & duo Macharii, quorum vnus Aegyptius genere 60. annos ĩ desertis impleuit, ad quæ tricenarius ingressus contra spiritus aereos & in curationibus hoĩum, & in denunciationibus futurorũ diuinam gratiam meruit, tandem ẽt Sacerdotis nomen accepit. Aegyptius quidam cum amore vesano alienæ vxoris arderet, nec ad effectum concupiscentiæ peruenire posset, eo ꝙ illa virginitatis suæ coniugem nimis amaret, maleficum præcatus est, vt aut ab ea se amari faceret, aut a Marito proprio repudiari. Qui multis illectus muneribus solito suæ artis ingenio, fecit illam equã videri. Itaq; vir eius turbatus, ꝙ equam suo lectulo iacentem videret ingemiscens flebat, eo ꝙ illam alloquens nullum audire responsum poterat. Adductis ergo presbyteris quid illa pateretur oñdit, & nec sic quidem calamitatis causam agnouit. Illigatam igitur eam in morem iumenti ad desertum deduxit. Cumq; iam cellæ sancti Macharij propinquaret, Monachi arguebant eum cur ad monasterium cum equa veniret. Vxor inquit mea hæc fuit sed in equam conuersa, iam tertia dies est ex quo cibum non sumpsit. Quod cum sancto Machario cui iam Deus hoc ipsum notum fecerat retulissent, vos inquit equi estis, & equorũ oculos habetis. Illa nanq; Mulier est, nec in illam naturam transfigurata vr̃, nisi in eorum oculis, qui prestigii vanitate falluntur. Mox aquã ei benedictã infundens oratione completa subito eam oĩbus videri Fœminam fecit, camq; refici iussit, & cum viro suo reuerti dicens. Nunquam a cõione sanctorum mysterio rum, nec ab Ecclesiæ oratione discedat, hæc enim iccirco perpessa est, quia per quinq; septimanas mysteria diuina non attigerat, De hoc quoq; sancto viro in desertis illis fama sicut est vera permansit, quod dum hæreticum quendam resurrectionem corporum futuram negantem docere vellet, mortuum suscitauerit.

De alio Machario Alexandrino. Cap. LXXI.

ALius vero Macharius Alexandriæ presbyter fuit, cũ quo per triennium in cęlis vixi, & quædam miracula sub oculis meis fecit. Habebat in proposito vitæ, vt si quid magnum a quibuscunq; scĩs in abstinentia fieri didicisset, hoc feruẽter impleret. Itaq; cognito, ꝙ Tabẽnensiotæ nihil cocti per totam quadragesimam edere diceretur. statuit vt per 7. annos nihil coctum igne gustaret, sed crudo tantum olere contentus esset. Dicebat aũt, ꝙ per 20. annos dies aliquando sub diuo cõtinue mansisset, diurnis æstibus flagrans, & nocturnis frigoribus tremens, vt sic somnum vinceret. Quadam die dum in cella sua matutinus sederet a culice vulneratus in pede, dolensq; manu sua eum peremit, qui & moriens plurimum cruoris effudit. Reprehendens igitur se, quòd iniuriam propriam vindicasset, vt in pratis Sithiæ nudus per 6. menses sederet vbi culices crabronibus similes aprorumq; perforant cutem. Sic ergo totus illic exulceratus est, vt tuberibus per omnia eius membra turgentibus elephantiosus vilis appareret. Post hoc ad cellam suam regressus, sola eius voce patefactum est, quòd ipse esset Macharius. Aliquando desiderauit, vt solebat referre, hortum in quo sepulti essent Iannes & Mambres Magi Pharaonis videre, qui longo tp̃e quadratis lapidibus opus illud extruxerant, vbi & aurum reconderant, & variis arbustulis locum repleuerant, puteum quoq; fecerant, quia post obitum illic se tanquam in Paradiso mansuros esse crederent. Quia vero Macharius viam ignorabat, æstimatione quadam animi solas cęli stellas sequẽs, sicut nautis in mari solet fieri, deserta pambulat fascem quoq; calamorum secum portauerat, & per millenos passus singulos figerat, quo facilius hæc signa cognoscens remeare posset. Per. 9. igitur dies itinere confecto præfatis locis appropinquauit. Cui ferocissimus Demon quiescenti calamos omnes ex propriis locis collectos ad caput posuit. Ipseq; a somno surgens quos albi reliquerat illic agnouit. Credo, ꝙ hoc Deo permittente ad examinationem beati viri contigerit, ne spem aliquam haberet in calamis, sed magis in gratia Dei, qui in nube per annos. 40. ꝑ opulo Israel iter per desertum mõstrauit. Dicebat aũt de præfato horto. 70 Demones ad eius aduẽtum prosilisse clamantes, & circa vultum eius & oculos cor uorum more volitantes ac dicentes. Quid vis Machari? Quid nostras regiones ĩgrederis? Tua tibi sollicitudo sufficiat. Quid hanc possessionem irrumpere quæris, in quam nunquam homo postqnam nobis a fratribus hic manu nostra sepultis tradita est viuens ingressus est? Sanctus Macharius respondit. Ingrediar tantum vt videam, continuoq; discedam. Mox Demones ab oculis eius recesserunt. Ingressus igitur cum locum vidisset, per 20. dies ad cellam suam reuersus est Cui cũ aquam quã portauerat cum panibus deesse cæpisset. ac iam penuriæ molestia pęnè deficeret apparuit ei quædam lineo cooperta ferens ampullam aquæ stillantis vno stadio a se separata, ita vt eam quidem assequi se posse putaret, nec tamen valeret. Itaq; spe bibendi laborem se trium dierum patienter sustinuisse dicebat. Multitudo vero Bubalarum apparuit, inter quas vna de Bubalis subito cum pullo suo astitit, cui lac ex vbere fluebat in terram. Subiecci ergo me inquit, & labia mea ferinis verberibus in os meum expersurus apposui, donec ad satietatem refectus sum. Ipsa quoq; bestia subsecuta, vbera ei sua prębebat, nec ꝓprium fœtum illius sancti contemplatione suscipiebat. Alio tempore dũ ad requiem Monachorum puteum faceret, Aspidis mortifero dente percussus, correptam eam vtraq; manu ab ore distentam scidit mediam dicens ei. Cum te non miserit Deus meus, cur ausa es huc venire.

Iterum de eodem. Cap. LXXII.

HAbebat autẽ diuersas in diuersis locis cellulas, in quibus virtutum operabatur insignia. Vna tamen sine fenestris erat, in qua per totã quadragesimam in tenebris sedere dicebatur. Alia vero angustior in qua pedes suos extendere nõ valebat. Tertia vero latior in qua venientes ad se suscipere cõsueuerat. Hic cum audisset grandem vitę conuersationem habere Thabennensiotas sumpto habitu sęculari Thebaidẽ vsque peruenit. Et accedens prædictorum monasterium, primum quidem Archimandritam Pachomium requisiuit, qui prophetiæ quidem gratiam habebat, sed nihil ei de Machario reuelatum fuerat. Cumque ab illo peteret vt eum in Monachum reciperet ait. Senilibus annis grauatus iam non potest Monachus esse, nec inter fratres, qui labores & abstinentiam ab adolescentia didicerunt viuere. Alioquin tentationes non ferens aĩo læso exibis eisq; maledicere incipies, quos imitare non potueris. Noluit igitur eum per totam septimanam recipere. Dumq; iugiter in rogando ieiunus persisteret, tandem ait. Suscipe me Abba. & si me inferiorem eis deprehenderis in ieiunio vel in opere, statim de tuo monasterio pelle. Tunc ille persuasit fratribus vt reciperetur. Est autem illic vnius mansionis numerus, habẽs vsq; ad 1400. viros. In hanc ingressus Macharius, cum superueniente. 40. videret diuersos vario more viuentes. & alium quidem vespertinis horis, alium vero post biduũ, alios etiam post dies 5. gustantes. Alium quoque totis noctibus stantem, & per diem sedentem ac laborantem, ille in quodã angulo stabat vsque ad 40. finem non panem non aquam gustans, non genua flectens, non in terra iacens, sed tantum modica cauliculorum folia cruda dominico die sumens, non alicui quicquam loquens, sed in summa taciturnitate consistens, in corde suo iugiter orans palmarum cortices infusos tenens & id solum operis efficiens. Quem cum tam dure & ineuitabilis vitæ cæteri considerassent, quasi seditione quadam contra suum principem commoti dixerunt. Vnde nobis istum adduxisti, qui ad condemnationem omnium nostrum ita viuit, quasi in carne humana non sit. Aut igitur eum a nobis tolle, aut scito nos omnes hodie de hoc monasterio egressuros. Ipse itaque Deum præcatus est, vt ei quis esset reuelaret. Quo statim facto, arreptum illum duxit ad oratorium suum, osculatusque eum dixit illi. Macharius es, & mihi celare tentabas. Gratias ago tibi, quia colaphos infantibus nostris dedisti, ne magnum aliquid in conuersatione vitæ suę facere se putarent. Reuertere igitur ad locum vnde venisti, quia sufficienter omnes nos ædificasti, & ora pro nobis. His verbis rogatus ab omnibus inde discessit.

Adhuc

Adhuc De eodem. Cap. LXXIII.

IDē ēt retulit nobis dicens. Quodcunq; genus vitæ & abstinētiæ desideraui imitatus sum, & perfeci. Interim aīum meū aliqñ quędam noug cogitationis cupiditas occupauit, vt vel lem continuis diebus quinq; cordis mei sensus inseperabiles a Deo facere. Clausis igitur hostijs vt nullus a me posset rñsum accipere cępi instare a principio septimanæ dicēs sensui meo: Vide ne velis a cęlo ad terram descendere, habes illic Angelos primumq; oīum creatorem Deū, illic conuersare. In hoc itaq; duobus diebus & noctibus perseuerās, adeo Demonē prouocasse ac stimulasse me sensi, vt ille subito conuersus in flammam ignis oīa, quæ intra cellā habere videbatur incendere, ipsam ēt mattā super quā stare consueuerā, vt totū iam arsurū me crederē. Deniq; tanto timore percussus hmōi proposito tertia die abscessi, & iterū ad cogitationes sęculares descendi, ne ex perpetuo diuinitatis intuitu aliqđ mihi genus arrogantię nasceret. Ad hunc Machariū ego veniens aliqñ repperi presbyterū ante fores Ecclesiæ ipsius, qui venerat vt curaret, habebat.n. caput totum carthino exesum, vt ēt vertices nudarentur, & necdum scō.M. susceptus fuerat, aut visus, qui mihi pro illo roganti, vt ei misereretur rñdit. Non est dignus iste curari, hanc.n. pęnam diuinitus accepit, quia fornicatione pollutus mysteria dñi violare consueuit. Persuade aūt illi, vt in perpetuū se suspendat a sancti sacrificij immolatione, & sic Deo iuuāte poterit curationē recipere. Quod ēt factū est. Eundem Machariū aliqñ cogitationes vanæ gloriæ stimulabant, prætendentes quasi boni operis speciē, vt a Demonijs vexatos curaturus pergeret Romam. Cūq; fortiter vrgeretur, proiecit se subito supra cellulæ suæ limē, ita vt pedes extra cellulā relinqueret, & ait, Ducite me Demones si potestis, & trahite, qm̄ ego pedibus meis nō ibo, quo vultis. Sicq; diu iacens immobilis, circa vesperam surrexit. Sequenti nocte rursus eum molestantibus Demonibus, sportā arenis impletā humeris suis imponēs per deserta spaciabatur. Cui Theosebius Antiochenus occurrēs ait. Abba, quid tantū onus portas, in me potius quod deuehis transfer. At ille rñdit. Vexo vexantē me, ocio nanq; fruens, iter aliquod agere me compellit. Cū ergo sic onustus ambulasset diutius, & illo pondere corpusculū suū confecisset, in cellam regressus est. Mihi quoq; aliqñ cū tristitia conquerenti, ꝙ variæ cogitationes aīum meum conturbarent dicentes, Vade hinc, quia nihil agere cernis. Rñdit, Dic ipsis cogitationibus tuis. Propter Christū parietes huius cellulæ custodio. Idē ēt hoc mihi retulit. Notaui inquit mihi qñ scā mysteria fratribus dabā, ꝙ Marco Monacho nunquā dedissem, sed ſp ei scā de altari Angelus dabat, solā tñ manum dantis videbam. Referebat Pafuntius de hoc Marco, ꝙ belua quædam hostium eius capite percussit, & ingressa catulū suum cęcum ante pedes eius proiecit. Quem ille tenens & expuens in oculos eius, & orans illuminauit, eumq; mater eius abducens, sequenti die viro sancto pellem ouis exhibuit, qui eam beato Athanasio dereliquit, a quo postea sancta Melania eundem accepisse dixit.

De sancto Moyse Aethyope. Cap. LXXIIII.

MOyses Aethiops genere, niger colore, latro publicus, & homicida fuisse dicebatur. Vix aūt aliqñ necessitatis cuiusdam periculo cōpunctus, ad monasteriū fratrū se cōtulit, ac pęnitētię vitā vehementer arripuit, pluresq; ēt ex latronibus exēplo suo conuertit. Sed (vt ipse referebat) demonibus eum vrgentibus, vt ad antiquā fornicationem rediret, tot & tātis modis tentatus est, vt pęnè a proposito recederet. Quas videlicet impugnationes cū scō Isidoro referret, ille rñdit. Noli tristari, qm̄ adhuc principia tua hæc sunt, & ideo cogitationes hmōi vehementer insurgunt, antiquā consuetudinē requirentes. Sicut.n. canis a macello quo velci assuetus est non recedit qđ cū si clausum fuerit, nec vllus ī eo steterit a quo aliquid speret abscedit. Sic & si tu in abstinentia perstiteris, castrimargiæ excludens introitum, quæ est fornicationis incentiuū, fatigatus Demon ac victus, cui ciborum fomenta non porrigis, vlterius tibi molestus esse cessabit. Ex tunc Moyses curā sui fortiter gerens, ante oīa cibo abstinuit, nihil præter panē accipiēs, maximo tñ operi incūbēs. Hoc mō corpusculū suum consumpsit, nec sic tñ circa ipsum vanitas somniorū cessauit. Rursus aliū probatissimū virum super hoc consuluit. Qui rñdit. Iccirco adhuc hæc pateris, quia nondum mentē tuā ab hmōi cogitationibus separasti. Si ergo volueris te paulisper vigilijs occupare, & orationibus puris insistere, facile poteris liberari. Tūc statuit per totas noctes in medio cellæ suæ stans orare, nec genua flectere, nec oculos claudere. Quod quidem per 6. annos ibidem impleuit, & nec sic illo malo carere, potuit. Aliud verum durioris vitæ genus arripuit. Nam monachorū senū, qui ex lōginquis locis aquam sibi deferebant, totis noctibus habitacula circumiens, lagenas eorū implebat, nulloq; sentiente referebat. Itaq; Demon vlterius eius certamina non ferens, quadam nocte dum aquam pronus e puteo tollit, renes eius desuper graui fuste percussit, eūq; semiuiuum reliquit, nec quid vel a quo passus fuisset sentientem. Postero die inuentus atq; ad monasterium exhibitus, per totum annū ęgritudine tali laborauit. Tunc ait illi scūs Isidorus. Cessa Moyses intantum Demones prouocare, tāq; pertinaciter contra eos contendere, est.n. & certus modus vitæ monasticæ, vltra quē non oportet vires nostras exercere. At ille respondit. Ego quidē non recedā ab hac intentione propositi, donec somnia vanaq; cogitationes a me videā separari. Tunc ait illi. In noīe Iesu Christi iā recesserunt a te, ideoq; ad scōrum mysteriorum cōem fidēter accede. Scias aūt ꝙ iccirco Demon ad tps fortior te esse visus est, ne iactare te posses, ꝙ tantā tentationē facile superasses. Sic igitur ad cellam propriam reuersus, nihil se hmōi perpessum vltra fuisse dixit, ex illa hora qua Dei famulus pro ipso orauit. Tantam vero gratiā aduersus Demones promeruit, vt amplius nos a muscis, quam illæ a Demonibus terreretur.

De sancto Eulogio Monacho Alexandrino, & eius elephantioso. Cap. LXXV.

PRonius Nitriæ presbyter referebat, ꝙ Eulogius quidā scolasticus, immortalitatis desiderio captus huic mundo renūciauit, rebusq; suis dispersis, pauca tñ quibus (quia per se operari non poterat) vteretur sibi reliquit. Cū igitur nec cum multis posset in monasterio degere, nec solitudinem patienter ferre, repperit quendam in platea iacentem elephantiaco morbo sic repletum, vt sine manibus & pedibus esse videretur. lingua tñ a tantis cruciatib. erat immunis. Tunc Eulogius orās, & quandam cū Dño pactionem celebrans ait. Dñe Deus in nomine tuo suscipiam istū, & vsq; in diē mortis repensabo eū, vt & ego saluari valeā propter ipsum. Mox eum super asinum ad hospitium suū transuehens per annos 15. ei sollicite seruiebat, ipsumq; manibus proprijs medicamentis ac cibis, & balneis curabat, & ille grandi patientia cuncta tolerabat. Sed post hoc instinctu Demonis, beneficiorum ipsius immemor, cępit ab eo velle discedere, multisq; eū iniurijs & opprobrijs increpare dicens. Fugitiue qui propriam domū deuorasti, furatusq; es alienam substantiam in me salutis tuæ occasionē repperisse te credis. Eulogius aūt rogabat eū dicens. Noli Dñe mi talia loqui, sed dic potius emendabo, si quid te contristaui. At ille cū furore. Vade inquit, adulationes tuas istas nolo, proijce me in publicū, refrigeratione tua non indigeo. Illo iterum eū obsecrante, ęgrotus ait. Iam fraudulentes irrisiones tuas non fero, nec mihi hæc arida parcaq; vita iocunda est, carnibus saturari volo. Quas cū ei exhibuisset Eulogius, iterum clamauit ęgrotus. Nō potes voluntati meę satisfacere, nec tecum solitarius habitare præualeo, ad publicū ire, populumq; videre desidero. Ego, inqt Eulogius, multitudinem tibi fratrum adduco. Rursus ille. Ve inquit mihi misero, tuam faciem videre nolo, & adducis mihi tui similes, solius panis deuoratores, concutiensque seipsum inquieta voce clamabat. Nolo nolo, sed ad publicū ire desidero. O violentia ibi me proijce, vnde me sustuli. Tāta igit erat eius insania, sensusq; illius in ferinos clamores Demon conuerterat, vt & laqueo forte se suspendisset, si manus, quibus hoc facere posset, habuisset. Eulogius igitur propter pręcedentem cum Deo pactionem, eum proijcere non audens, habuit cum vicinis Monachis consilium, vt eum in naui perduceret ad sanctum Antonium.

De fine vtriusque. Cap. LXXVI.

ITaq; blandis verbis superans, cū ad habitaculum discipulorum Antonij sic eū duxisset, altera die superuenit illuc Antonius. Solebat aūt illuc veniens vocare Macharium, & his verbis interrogare, Venerunt huc aliqui fratres? Quo respondente venerunt. De Aegypto inquit sunt, an de Hierosolymis? Hoc.n. signum dederat, vt si qui nō satis eius colloquio digni venissent, de Aegypto venisse dicerentur. Cumq; dixisset. Facis lenticulam, & comedant, oratione ter eis completa iubebātur abscedere. Spirituales aūt, & sancti viri de Hierosolyma venisse dicebantur, & tota nocte cū eis sedens saluti eorum proficua loquebatur. Igitur illa nocte cum fratribus sedens, reuelatione sibi facta de facto Eulogij, proprio eum nomine ter vocauit, & vt coram fratribus aduentus sui causam exponeret iussit. Quod cum fecisset, & elephantiosum eijcere se voluisse diceret. Antonius senera voce respondit. Tu illum a te proijcies Eulogi, sed ille non proijcit, qui se sanctum esse cognoscit Si proijcis eum meliorem te Deus inueniet, & eliget qui colligat destitutum. Cūq; territus his Eulogius tacuisset, ęgrum quoq; cępit Antonius verberare sermonibus dicens; Elephantiose ceno ac luto horride nec terra digne, nōn desinis iniuriam Dei voci-

vociferari. Nescis quia Christus est, qui ministrat tibi? Propter Christum enim iste tali seruitio se subiugauit. Post hæc ad vtrũque conuersus ait. Nolite filij ab inuicem seperari, sed redite ad cellam cum pace, in qua tamdiu vixistis, ne coronis vestris fraudemini, quia vterq; vestrum merebitur coronari. Et iccirco tentatio hæc accidit vobis, quia ad finem vitæ ambo venistis. Qui cum reintegrata pace redissent, intra quindecim dies Eulogius obijt, & post aliud triduum ęgrotus animo vehementer incolumis defecit. Horum sermonum interpres ego fui, quia nesciebat Antonius linguam gręcam, ego vero noueram & Gręcam, & Aegyptiam.

De conuersione Pauli simplicis. Cap. LXXVII.

PAulus simplex rusticus vxorem adulteram relinquens, & ad heremum pergens, Antonij fores pulsauit, eoq; egresso & quid cuperet sciscitanti, Monachum se fieri velle respõdit. Cui Antonius ait. Cum sis homo senex & debilis, annorum 40. non potes hic Monachus fieri, sed vade ad leuiora monasteria. Ego enim solus hic sedeo, & post quinque dies etiam cũ summa penuria sumo cibum. Illo vero non acquiescente, sed dicente. Quicquid me docueris faciam, intra cellam per totum triduum se reclusit, nec ille tamen de foribus exclusus abscessit. Post hoc necessitate naturæ compulsus Antonius exiuit, & ait, Recede senex, mecum habitare non potes. At ille. Certe inquit hic viuam, & moriar. Circumspiciens autem, & quòd nihil pęnitus alimenti secum portaret, & iam quarto die continuo ieiunio permaneret, timens ne ex eius morte sibi maculã relinqueret tandem eum suscepit, ac durius & laboriosius solito conuersari cępit. Infusos itaq; cortices dactylorum obtulit ei dicens. Accipe & intexe funes sicut me facere vides. Qui cũ orgias. 15. vsq; ad nonam laboriosissime confecisset, male inquit Antonius intexuisti, solue quod factũ est, & rursum intexe. Itaque seni per 4. dies ieiunio, tam graue pondus imposuit vt cum imparem tanto labori se videret, hac necessitate coactus ab eo recederet. Qui tamen omnia patienter ac libenter impleuit, & nec vultum tristem secum murmurando monstrauit. Tunc. A compunctus occidente iam sole dicit, Vis o senex vt edamus partem panis. P. respondit. Vt tibi placet Abba. Quæ responsio rursum Antonium flexit, eo ꝙ ad nomen cibi non statim accurrit, sed in voluntate iubentis omnia posuit. Pone ergo inquit mensam, & affer panes. Quod cum fecisset, vnum sibi de paximatibus. A. quia sicci erant aqua perfudit, tresq; portiones ante illum posuit. Psalmum vero consuetum dicens orationes. 40. fecit, vt ad hoc eum sic probaret, qui rursus cum eo patienter ac libenter orauit. Deniq; profunda nocte, Antonius absumpto vno paximate, senem tardius comedentem, donec vnum totum assumpsisset expectauit. Et tunc ait. Manduca senex, & alterum. Qui respondit, Non manducabo, nisi idem te facere videro. At ille. Mihi inquit hoc satis est quia Monachus sum. Cui P. Mihi quoq; hoc satis est, quia Monachus esse desidero. Post hoc. A. resurrexit, & dictis 12. psalmis, totidemq; orationibus factis paulisper quieuit. Rursumq; consurgens, a medio noctis vsque in lucem psallendo, & orando vigilauit. Videns igitur ad omnia tam paratum senem, ait illi, Ecce frater, si huiusmodi vitam agere quotidie poteris, mecum manebis. Respondit Paulus, Si forte plus aliquid iubeas ignoro. Nam ea, quæ vidi facile me impleturum esse confido. Post certos menses, quia iam eius animam perfectam esse comprobauerat, a tertio vel quarto lapide cellam ei fecit. Et ait Quia Monachus effectus es, iam solus manebis, vt etiam Demones experiri possis. Illic ergo Paulus intra annum diuinam gratiam meruit, & contra ęgritudines hominum, & contra potestates demonum.

De Demoniaco per eius sanctam simplicitatem curato. Cap. LXXVIII.

CVm ergo quidam rabidus homo, vexatus a principe legionis Demonum, curandus perduceretur ad sanctum A. respondit hoc opus esse simplicis Pauli non suum. Solẽt enim miserrimi ac vilissimi Demonum, a magnis quidem viris solo robore fidei, magni vero Demones a simplicibus, vel humilibus fugari, Itaq; cum eis ad Paulum pergit, & ait. Pelle hunc Demonem ab homine vt Deum benedicat. Nam mihi, quidem non vacat. Cumque relictis illis ad cellam redisset. P. surgens intentissime orauit, & ait Demoni. Abbas Antonius dixit, vt ab homine isto recedas. Demon autem iniuriam Dei proclamans aiebat. Non exibo detestabilis senex. Arrepta ergo pelle qua tegebat humeros suos, verberabat eum, repetens ac dicens. Exi, quia hoc Abbas. A. dixit. Tunc Demon in vtrũque contumelias proferre cępit, hoc clamitans. Detestandi senes quos obliuio vestra præterit, insatiabiles qui proprijs contenti estis, quid in nos vestram tyrannidem exercetis? Tandem Paulus ait. Si exire nolueris ab isto certe ve tibi erit, quia vadam & hoc loquar Christo. Cum igitur Demon iterum blasphemans contradiceret iratus. P. cellam egreditur in medijs æstibus diei, qui in Aegypto fornacis Babylonis ardoribus cõparantur, in ipso itaque scopulo montis velut columna stetit immobilis, & orauit his verbis. Tu vides Iesu Christe, quia non ego de hac rupe descendam, nec cibum, vel potum summam, sic profecto moriturus, nisi prius hominem istum a Demone liberes. Nondum hæc verba compleuerat, & Demon maxima voce clamabat. Vade vade, vim patior, & exeo, nec vlterius accedo. Simplicitas. P. me vrget ac persequitur, & quo vadam nescio. Mox igitur egressus & in immanem Draconem cubitorum. 70. conuersus in mare rubrum protinus est deuolutus.

De sancto Pachomio, & Scithiotico. Cap. LXXIX.

EGo cum aliquando graui tentatione carnis vrgerer nihil de hoc vicinis meis, nec Euagrio quidem magistro meo patefeci, sed occulte ad interiora deserta perrexi, ibique Pachomium septuagenarium in loco Scythi propepalmam inter cæteros Monachos tenere repperiens anxietatem ei meam retuli. Qui dixit mihi. Non tibi sit noua res ista quam pateris nam, quòd ex negligentia vel desidia mentis in ea incurreris testimonium tibi prębent, & natura locorum, & inopia omnium rerum, & absentia fœminarum, sed magis ista tentatione laboras propter studium ac desiderium castitatis, nam aliquando quidem caro nostra si fuerit nimis sana lasciuit, aliquã do ex cogitationibus vanis morbus iste procedit. Interdum vero Demon contra nos dum nobis inuidet præliatur. Nam & ego, vt vides admodum senex per 40. annos in hac cella degens, maximaque salutis proprię curam gerens, huiusmodi tentatione sollicitor vsque ad præsens. Certe per annos duodecim post quinquagesimum, nunquam die, vel nocte hic morbus recessit a me, ita vt me priuatum auxilio Dei suspicarer, malens tamen tunc irrationabili quadam morte deficere, quàm tali corporis obscenitati succumbere, solitudines peragrans, in speluncam ferę cuiusdam me nudum proieci, vt ab egredientibus ex ea bestiis deuorarer. Cumq; sic vsq; ad vesperam iacuissem, in qua (sicut scriptum est) pertransierunt omnes bestiæ siluę exeuntes Masculus, & fœmina odore ducente ad me peruenerunt, & a capite vsque ad pedes lingua me blandiente lambuerunt, sicque illęsum reliquerunt. Cogitans igitur & credens, quòd Deus pepercisset mihi, mox ad cellam redii. Demon autem paucis diebus quieuit. Sed rursum mihi vehementius, quàm solebat incubuit, vt pęne me cogeret blasphemare. Transfiguratus est enim in puellam quandam, quam in iuuentute me vidisse memineram, messium tempore calamos colligentem. Quæ subito supra genua mea sedens, adeo me per omnia membra commouit, vt pœnè mecum eã coisse putarem. Iratus igitur dextera mea percussi eam, statimque euanuit, & certe per totum biennium fœtorem manus, qua eam percusseram ferre non poteram. Anxius igitur ac desperans ad deserta vagabundus perrexi, repertamque modicam aspidem manu tenens genitalibus membris apposui, vt vel morsus eius mihi mortem inferret. caput etiam serpentis perfricando conterens in verendis tanquam ex eis mihi tentationis causa procederet, nec sic me momorderit diuina sicut credo gratia prouidente. Tunc itaque vocem hanc ad me descendentem audiui. Vade Pachomi, insiste agoni tuo, ob hoc enim permisi te Demonis virtute superari, ne quasi fortior superbires, sed infirmitatem tuam agnoscens ad auxilia diuina confugeres, sic igitur ad propria secreta remeans, de cætero cum fiducia sedi pacatisque sensibus viri, hostisque meus vt se contemptum vidit, omnino confusus abscessit.

De quodam sancto Stephano, & Valente præsumptuoso. Cap. LXXX.

STephanus, quidam in parte locorum Mareotidis, per annos sexaginta. Monachus sedes tantum habuit in discernenda rerum ambiguitate iudicium, vt nullus ad ipsum in quacunque causa tristis veniret, qui non post eius visionem atque sermonem lætus abscederet. Sanctus Euagrius, & Ammonius, & qui cum eis erant, aliquando referebant, quòd inuenerant eum in verecundis naturæ, quodam morbo laborantem, & opus quidem manibus facientem, idest de palmulis funem torquentem, fratribus quoque sermocinantem, cæteras vero corporis partes medico ferroque prabentem, adeo namque per patientiæ gratiã alienus erat a sensibus corporis, & mens eius occupata cœlestibus, intantum separata erat a rebus humanis, vt abscisis verendis omnibus, nihil sentiret

sentiret penitus. Palestinus quidam nomine Valens, peruenit ad heremum, in qua pluribus annis vixit nobiscum. Difficilisq; vitæ studium assecutus, ad tantum superbiæ cacumen ascendit, vt diabolicis illusionibus falleretur, nescio quid magnum se esse putans tanquam Angelorum visione ministerioque quotidie ferueretur. Referebant igitur eius notissimi, quòd vno die dum in tenebris opus faceret, acus ei qua sportulam consuebat e manibus cecidisset, & dum eam in obscuro cernere non potuit lampade sibi ministerio Dæmonis accensa eandem inuenit, eo igitur ex ipsa inflatione refecto, accidit vt quidam illuc peregrini venirent, variaque leguminum, & fructuum genera fratribus exhiberent. Quæ cum suscepisset sanctus Macharius presbyter noster singulis fratribus pugillũ misit, inter quos & Valenti partem destinauit. Qui latorem ipsum iniurijs confecit dicens ei. Vade, & dic Machario: quia non sum deterior illo, vt benedictiones, ad me transmittat. Quo audito Macharius ad eum veniens consilium ei humilitatis dedit, sed persuadere non valens de ruina eius tristis abscessit. Denique Diabolus in effigiem Saluatoris transfiguratus nocte venit ad eum choros mille, vt finxerat, Angelorum lampades accensas tenentium, & cum flamea rota, in qua Saluatorem sedere simulauit, vno ex illis præcedente eique dicente. Placuit Christo conuersatio tua, & probabilis vitæ fiducia, & ecce venit ad te, tantum egredere de cella tua, & venientem eminus cernens adora. Egressus igitur illum, vt Deum adorauit, & sequenti die congregatis ad ecclesiam fratribus ait: Ego iam communione non indigeo Christum enim ipsum hodie vidi. Tunc sancti patres ferreis vinculis eum alligatum: sæcularis vitæ conuersationi dederunt, vt ex eo tumor eius animi cessaret, quòd nihil commune cum sanctis haberet. Et sic eum per totum annum proprijs orationibus curauerunt.

De sanctis Helya, & Dorotheo. Cap. LXXXI.

Sanctus Helias Monachus amore virtutis succensus, & fœminei sexus miseratione commotus, deuotarum Deo virginum curam habebat, & in grandi quoddam monasterio, vsque ad trecentum Fœminarum numerum collegerat, earumque conuersationem ordinabat. Quod cum per biennium iam fecisset, & adhuc iuuenis triginta, vel quadraginta, annorum esset, subito carnis tentationem passus est. Relictoque monasterio dum per solitudines iugi biduo ieiunus erraret ait: Domine Deus aut occide me, aut a me tentationem istam exclude. Vespere igitur ei subito somnus irrepsit, & tres Angelos ad se venisse conspexit dicentes: Cur egressus es, de monasterio Fœminarum. Qui cum timuisse se diceret, ne aut sibi aut illis noceret. Illi dixerunt: Si huiusmodi metu per nos liberatus fueris, rursus illarum curam suscipies? Cumque libenter acquieuisset, & hoc ipsum exigentibus illis iuramento firmasset, vnus eorum manus illius tenuit, & alter pedes, tertius vero nouacula testiculos eius abscidit, non quòd verè hoc faceret, sed quòd facere videtur. Angelus autem in rogantibus an aliquid sibi profuisset sensisset factum suum, Vehementer inquit intelligo quoddam onus mihi esse sublatum, & satis credo me omni quam formidabam molestia liberatum. Igitur post quinque dies regressus, & lugentium fœminarum monasterium ingressus, in cella quadam illic habitauit, & alios quadraginta annos vixit sanctis patribus asseuerans, quòd nunquam vlterius in cor eius cogitatio talis ascenderet. Huic successit sanctus Dorotheus, qui in superiora cella monasterij consenuit, fenestræ ibi factæ iugiter assidens, & ad vnanimitatem pacemque sorores erudiens, cum nec illæ ad eum possent ascendere, nec ipse ad illas descendere.

De Sancto Pachomio Tabanensi, & eius regula per Angelum dictata. Cap. LXXXII.

In Thebaide prouincia Tabanensis dicitur locus, in quo fuit sanctus Pachomius, vir iustus, & Dei totus in tantum, vt per diutuam gratiam, & nosceret futura, & visione frueretur angelica. Hic perfectè misericors, & humanus fuit, & inestimabili fratres amore dilexit. Ad hunc igitur in spelunca sedentem venit Angelus Domini dicens ei: Per omnia quæ ad propositum tuum pertinent perfectus es, vnde & in spelunca superfluo sedes. Veni igitur, & omnes iuniores Monachos collige, eosque iuxta regulam vitæ quam a me disces institue. Tabulas autem æreas illi dedit in quibus scriptum erat. Diuersas intra domus atrium cellulas facies, ternosque per singulas manere præcipies. In vno tamen loco cibus omnium fiat. Nec ieiunare nec manducare quemquam prohibebis, fortioribus tamen magis edentibus grauius opus iniunges. Somnum vero non iacentes capiant sed super instructas, & paululum reclines cathedras palijs suis velatas sedentes quiescant, pellibus caprinis tegantur, quas nec propter cibum, vel somnum capiendum deponant, sed tantùm quando ad communionem ingrediuntur. Tunc vnusquisque cingulum suum soluat, pellemque deponat, & cum cuculla tantum accedat. Si quis alterius regulæ peregrinus aduenerit, non edat cum eis nec bibat, nec in mansionem eorum introducatur, nisi forsitan eis via adiunctus fuerit. Quicunque vero ad permanendum cum eis intrare voluerit, non eum in loca monasterij secretiora recipiens, nisi triennium totum laboriosius opus duriusque perficiens impleuerit. Edentes cucullis capita sua vellent, ne alter alterum aspiciat manducantẽ, sed solum catinum, vel mensam, nec loqui quicquam liceat dum manducat, porro nonagintaquatuor ordines esse fratrum instituit, & vnicuique literam Græcam, qua tanquam proprio signo, vel vocabulo dignosceretur superposuit. Hoc etiam ordinauit, & iussit, vt orationes vigintiduas per totum diem, & in vespere totidem ad lumen facerent, & in nocturnis quoque vigilijs totidem preces effunderent. Tunc sanctus Pachomius ait Angelo. Parum hoc est. At ille. Ideo inquit has paucas fieri præcepi, vt & iuniores implere sine tristitia possint impositam sibi regulam viuendi. Qui vero firmiores, & perfectiores sunt, non illis necesse est aliena regula constringi, quia vitam suam totam visioni, & cultui Dei penitus dederunt. His itaque dispositis discessit Angelus ab eo. Plurima igitur monasteria sunt, in quibus vsque ad septem millia virorum sunt, qui huiusmodi instituta custodiunt. Sed illud in quo Pachonius ipse degebat, maximum, & primum habetur, ex quo, & cætera processisse videntur.

De virgine humili, & abiecta, quam sanctus Picerius visitauit. Cap. LXXXIII.

Est in ciuitate Panos monasterium quadringentos viros habens, inter quos, & fabros ferrarios, & carpentarios, & sarcinatores, & camelarios, & fullones repperi, singulos in arte propria laborantes, & ex his quæ quotidiano victui superesse poterant, etiam monasterijs fœminarum, carceribusque vicinis necessaria quæque præbentes. Est & apud istos monasterium numero quatuorcentum, Fœminarum eisdem moribus, & eadem ordinatione viuentium, excepto solo velamento pellium, & hæ quidem habitant trans fluuium, intra fluuium autem viri. Et cum aliqua illarum defuncta fuerit, eam ex more vestitam aliæ deferentes, supra ripam ponunt, quam inde viri nauicula cum psalmis trãsferentes in sepulchro proprio condunt, nec vllus transit ad earum monasterium excepto presbytero, & diacono, & hoc tantum per diem dominicum. Fuit in eo monasterio quædam virgo, quæ stultam se fecit propter Christum, vt virtutis posset implere propositum. Cumque se admodum humiliaret, atque deijceret, adeo omnibus alijs horrori erat, vt nec cibum cum ea caperent ab omnibus cædebatur, omnium odia, & maledicta sustinebat. A coquina vero nunquam recedens, totius illi ministerij tanquam ancilla cunctis obediens officium implebat. Nunquam ad mẽsam sedebat sed micas tantum mensarum detergens, & ollas abluens, his solis alimonijs contenta viuebat. Nunquam calciamentis vtebatur, caput pannis inuolutum habebat, & sic omnibus seruiebat, & certe cum ab omnibus pateretur, nulli vnquam iniuriam fecit, nulla ipsius murmur audiuit. Inter hæc astitit Angelus domini sancto Picerio probatissimo viro semper in desertis viuenti, dixitque illi. Cur magnum aliquid te esse credis in tuo proposito, & huiusmodi degens loco vade ad Thebanensiotarum monasterium Fœminarum, & inuenies vnam ex eis habens in capite pannum cõscissum, ipsamque cognosce te esse meliorem, cum enim sola contra tantas diebus ac noctibus pugnet, cor eius nunquam a Deo recessit, tu autem in vno loco residens nũquam progrederis, & per omnes vrbes animo, & cogitatione vagaris. Statim igitur ad prædictum monasterium venit, seque ad Fœminarum habitaculum transuehi petijt. Ingressus autem omnes sorores videre voluit, inter quas illam solam propter quam venerat non vidit. Ait ergo. Omnes adducite, nam aliqua videtur hic deesse, quam mihi Angelus ostendit. At ille omnes inquiunt hic sumus, vnam quidem stultam habemus in coquina intrinsecus. Exhibete ait mihi eam, vt ipsam quoque videam. Quod cum fecissent, ille frontem eius pannis inuolutam cernens, proiecit se ad pedes illius dicens. Anima idest Mater spiritualis benedic me. Procidens autem & ipsa dicebat. Tu me benedic domine. Omnes itaque sorores obstupuerunt dicentes. Noli talem iniuriam sustinere Abba, nam ista quam cernis est fatua. At ille dixit omnibus. Vos fatuæ estis, nam ista melior est & me & vobis.

& vobis. Deprecor autem Deum vt in die iudicij dignus ipsa merear inueniri. Tunc omnes prociderunt ad sancti Piterij pedes, singulæ propria ei peccata confitentes, quædam illam sanctissimam contristarent. Et alia quidem dicebat, ego eam delusi. Alia ego habitum eius deiectum irrisi. Alia ego eam eo quod tacita esset iniurijs affligebam. Alia ego sordes abluens catini super eam fundebam. Alia quoque collaphis eam a se verberatam sæpe dicebat. Alia nares eius synape impletas a se esse deflebat. Cæteræ quoque diuersas ei se referebant iniurias irrogasse. Pro quibus omnibus ille sanctus vnà cum eadem sanctissima virgine fusis præcibus egressus est. Post paucos dies illa non ferens tantam sui gloriam, grauarique se credens satisfactionibus singularum, egressa de illo monasterio, quo ierit vel quo fine defecerit, hactenus ignotum est.

De sancto Iohanne incluso & eius Spiritu Prophetico. Cap. LXXXIIII.

FVit & Iohannes, quidam Carpentarius, qui sæculo renuncians, & per quinque annos in diuersis monasterijs, degens, tandem solus in Licum montem se contulit, ibique triginta cum iam annos complesset inclusus, gratiam Prophetiæ meruit, nam & Imperatori Theodosio frequenter ventura prædixit. Primum quidem de Maximo Tyranno, quod cum esset superaturus, & Rex in Galliarũ partibus reuersurus. Postea quoque de Eugenio quod cum esset victurus, sed ibidem vitam finiturus. De hoc igitur apud omnes grandis fama conualuit propter quod & Theodosius ipsum honore prophetali venerari consueuit. Et ego igitur virtutem eius agnoscere cupiens, illuc pertexi. decim & octo diebus itinere confecto partim ambulando, partim nauigando. Post primam autem salutationem ait mihi per interpretem. Vnde es, aut cur venisti? vnum te esse conijcio de socijs Euagrij. Quod & ego annui. Interea dum loquimur, præses illius Prouinciæ nomine Alipius ingreditur. Ad quem cum ille relicto quem habebat mecum sermone se contulisset, paululum ab eis secessi, & eminus steti. Prolixas autem illorum confabulationes grauiter ferens, illum senem intra me arguebam, quod meo sermone contempto illum potius honorasset. Cum igitur eodem spreto recedere cogitarem, vocauit Theodorum interpretem suum & ait. Dic fratri illi. Noli esse pusillanimis, quia iam nunc tecum loquar. Ex hoc igitur hominem eum esse spiritualem, & occulta prouidere cognoui, & ideo magis cœpi remorari. Egresso vero mox Præside vocauit me, quem sic allocutus est. Cur inquit animam tuam mei reprehensione læsisti? cur in tuis sensibus cogitasti, quod nec in me cognosco, nec tuos mores decere scio, an ignoras, scriptum esse, non sanos, sed male habentes egere medico? Tu mecum velis, & ego te inuenire possum, & si forsitan ex me nullum ex alijs tamen fratribus aliquod patribusque poteris habere solatium. Iste vero totus ex sæcularibus rebus diabolicæ potestati deditus, vix ad horam respirare potuit, & nunc tentans venit, sicut seruus austerum fugiens Dominum suum, vt hic salutis inueniret auxilium. Inconsulta igitur & importuna res fieret, si illo relicto tecum morarer, qui salutis tuæ commodis consuesti vacare iugiter. Tunc ego magnopere deprecatus sum illum. vt pro me dignaretur orare, quoniam hoc mihi certissimè persuasit virum eum spiritualem esse. Ille vero iam lætior in sinistra facie leuiter me percussit dicens. Multæ tribulationes te manent, & futurus Episcopus es, plurimumque laborum habiturus. Pias autem, & quasi rationabiles occasiones afferens tibi Dæmon ventilare te tentat, suggerens, & patris desiderium, & fratris sororisque conuersionem. Ego vero tibi renuncio, vtrosque saluatos esse cognosce, renunciauerunt enim ambo sæcularibus rebus, & pater tuus alios septem annos est victurus. Insiste igitur, & in desertis locis vt cœpisti viue, nec parentum tuorum causa festines, ad patriam redire, quia nemo manum mittens ad aratrum, & respiciens retro aptus est regno Dei. Denique quadragnita octo annos, in eadem cellula se habitasse dicebat affirmans, nullius, nunquam fœminæ vultum se vidisse, nec se edentem aut bibentem ab altero visum fuisse.

De Sancto Serapione. Cap. LXXXV.

SErapion, qui & Syndodus vocatur, quia veste non alia, quàm syndone vtebatur, Apathes etiam idest, impassibilis vocabatur, quia nullum possidendi desiderium patiebatur, & abstinentia nimia omnium rerum & iugi meditatione diuinorum librorum vnius cellulæ quiete non poterat esse contentus, sed per diuersa trahebatur mens eius. De hoc referebant patres sancti, quod in quoddam oppido viginti solidorum precio se paganis mimis tradidit, & in eorum seruitio permanserit, ita vt eis pedes quoque lauaret, donec eos Christianos efficeret, & a ludis theatralibus separaret. Nullumque cibum nisi panem, & aquam sumere consueuerat, nec diuinas scripturas legere cessabat. Illis autem ad piam, & castam vitam conuersis cum ei libertatem offerrent dicentes, quia per ipsum a turpi seruitio liberati essent, viginti solidos, quos pro se acceperat, & apud se seruauerat, reddidit eis dicens. Quia per me Deus in vobis impleuit, quod volebam, nunc aurum, quod pro me dedistis recipite, vt alios quoque quibus subuenire possim reperiam: Cumque rogatus acquiescere nollet, vt cum eis tanquam Pater eorum, & dominus remaneret. Dabis ergo inquiunt aurum illud pauperibus, quod nos velut arras quasdam pro salute nostra dedisse cognouimus. At ille. Date ait vos, ego enim alienas pecunias non do. Saltem inquiunt hoc precamur, vt vel post anni circulum Athenis nos requiras. Itaque seruus Christi peregrinando frequenter ad Elladam venit, ac per triduum moratus Athenis a nullo panem quo vesceretur accepit. Neque vero pecuniam habebat, nec peram vel pellem, vel aliud quicquam secum præter syndonem, qua erat amictus ferebat. Cum ergo ieiunus vsque ad quartam diem peruenisset, esurire fortiter cœpit. Nihil ergo eius ille ieiunio, quod extorquetur inuito, ex cuius necessitate sæpe etiam perfidia procedit. Stetit ergo supra colliculum vrbis vbi primates eiusdem oppidi consilium habere consueuerant, & illic manus suas percutiendo vim se maximam pati clamabat dicens. Athenienses viri succurrite. Concurrentes itaque simul omnes pallijs, vel birris induti quæsierunt, vnde venisset, vel quid pati se diceret. Ille respondit. Genere sum Ægyptius, conuersatione Monachus. Ex quo autem de patria mea vera discessi, trium fœneratorum manus incurri. Quorum duos, quidem quocunque modo debitum soluens potui euadere, tertius autem adhuc retinet me, nec habeo vnde possim ei satisfacere. Illis autem requirentibus, quis esset vel vbi degeret, qui ei molestus esset, & in omnibus adiutores se pollicentibus, si hoc indicaret ait. Cupiditas pecuniæ, desiderium voluptatis, & voracitas ventris, hi tres semper mihi molesti fuerunt a principio iuuentutis. Ex quibus primos duos euasisse iam videor, nec vltra mihi molesti sunt, tertium vero ferre non possum. Cum enim quarto die iam ex necessitate ieiunem, viget me seuerissimus fœnerator exigens debitum, & nisi reddidero mortem minatur. Tunc quidam philosophorum obtulerunt ei solidum vnum, Quo ille sumpto, & cuidam qui panes vendebat dato, vnoque tantum ab eo pane suscepto, mox ab vrbe profectus est, & nunquam postea in eam reuersus. Vt autem circa Lacedemonis loca veniens, vnum illic de primoribus vrbis bonum in cœteris rebus virum, omnesque de domo Manicheos esse cognouit iuxta superius exemplum se vendidit, & intra duos annos ab execrabili secta, tam ipsum quam coniugem eius, totamque familiam abstractos Ecclesiæ tradidit.

De sancto Euagrio. Cap. LXXXVI.

SAnctus Euagrius primus ordinatus est, lector a sancto Basilio, postea vero Diaconus a beato Gregorio Nazanzeno. Hic quidem in sæculari vita tentatus, tandem beatæ Melaniæ studio veste mutata, ad Ægyptiacum vitriæ montem profectus, biennium illic degens impleuit, tertio anno ad interiores solitudines pergens, quadragintaquatuor annis in abstinentia vixit, panis, & olei modicum sumens, ille qui prius intra copias magnas deliciosam semper vitam habuerat. Huic fortiter spiritus fornicationis semper incubuit, vnde sic nobis, vt ipse referebat, per totam noctem in hieme nudus in puteo stabat, vt gelu quoque carnes eius constringerentur. Aliquando blasphemiæ spiritus cœpit eum vrgere, & ad sacrilega contra Deum verba repellere, propter quod dies, quadraginta iugiter sine tecto fuit, ita vt per totum corpus eius papulæ quædam exirent. Tam vehementer Dæmones expertus est, quod per innumeras vices ab eis verberatus est. Quodam die tres simul in specie clericorum astiterunt ei Dæmones, de fide cum eo tractare cupientes. Ex quibus vnus Arrianum, alterum Eunomianum, tertius Appollinarium se esse dixit. Quos omnes ille sapienter ac breuiter differendo superauit. Idem cum Ecclesiæ claues perijssent, inuocato Christi nomine illam hostij partem vnde clauis erat signauit, & manu fores pulsans, aperuit. Cuidam quoque discipulorum omnia quæ post octo annos essent ei ventura, sigillatim res ipsas prophetando prædixit. Cum vero quidam ei mortem patris sui nunciaret, respondit. Quid Blasphemas o homo. Immortalem ego patrem meum noui. Dicebat autem. Ex quo ad solitudines veni, non lactucam aut aliquid viride attigi, non

gi, non poma, non carnes, non balnea vidi. Denique decimosexto, talis vitæ suæ anno, in qua nihil edebat, quod coctum esset, cum propter infirmitatem stomachi necesse esset, vt tale quid sumeret, panem quidem nunquam attigit, sed olera resinam, & lenticulam, per biennium gustans, ita de sæculo exiuit. Circa ipsum vitæ finem referebat, quòd tertium annum ageret, ex quo carnali desiderio liberatum se esse intelligeret, & hoc post talem ipsius vitam, post tantos labores, post illas tam iuges orationes, Bonorum, & malorum spirituum differentias nouit, artesq; quibus Dæmones subiugari possent monstrauit.

De Sanctis Effrem, Adoleo, & Innocentio. Cap. LXXXVII.

BEatus Effrem Edissenæ Ecclesiæ Diaconus per gratiam Dei naturalium rerum notitiam habere meruit, quietam semper vitam egit, & omnes qui ad eum videndum veniebant, per annos plurimos docens, tandem de cella sua quadam necessitate processit. Cum fames grauis in eadem vrbe sæuiret, pereuntem multitudinem rusticam miseratus accessit ad diuites dicens. Quare nulla vos misericordia mouet humanæ naturæ sit ante oculos vestros deficientis, sed putrefacta intrinsecus ad condemnationem vestram seruatis. Tunc illi inquiunt, non habemus, quibus pecuniam egenis diuidendam credere debeamus, omnes enim negociari pro suis commodis volunt. At ille ait. Qualis vobis videor? Scimus inquiunt seruum Dei te esse. Credite ergo inquit mihi pecunias vestras & ego ministerium peregrinorum miserorum suscipiam. Accepta itaque pecunia certis parietibus porticus ciuitatis interclusit, & trecentos in eis lectos posuit, in quibus famæ pereuntes reficiebat, ægrotantes quoque curans, & morientes sepeliens. Impleto autem anno illo, post quem frugum copiæ grandes fuerunt, ad cellam rediit, in qua post spacium vnius mensis obiit. Apud Hierosolymam vidi quendam Adoleum nomine Tharsensem genere, qui cum illò venisset, nouum sibi quoddam, & vltra homines propositum conuersationis aggressus, ita vt etiam Dæmones austeritatem vitæ eius contremiscerent, & ab ea fugerent. Nam per quadragesimam quidem quinto die, reliquo anni tempore post biduum, semper cibum sumere consueuerat. A vespertinis horis vsque ad matutinorum tempus in loco montis Oliueti stans, vnde Saluator assumptus est orando, & psallendo pernoctabat, & siue sub niuibus, siue sub pluuijs, vel prunis immobilis permanebat. Et postquam eo modo solitum tempus impleuerat, signo mallei, quo fratres excitabat omnium cellarum fores percutiens eos ad oratoria propria deducebat. In quibus cum vnoquoque eorum vnum, vel alterum in antiphonas psalmum canens totidem cum singulis præces fundens, sic ante lucem ad cellulam suam redibat. Quem certe fratres vestibus suis spoliatum aquam sæpius distillantibus, alijs induebant, donec illæ siccarentur. Sic ergo paulisper somno refectus vsque ad horam tertiam, iterum psalmos canens, ad alterius diei vesperam venire nitebatur. Innocentius Presbyter, cum quo vixi tribus annis simplicissimus hominum fuit, qui cum olim sub Imperatore Constantino militasset, seculo renunciauit, filium suum Paulum maledixit eo, quòd filiam presbyteri cuiusdam corrupisset, deprecatus est Deum dicens. Da illi Domine talem spiritum, vt in carne sua nunquam tempus inueniat ad peccandum. Rectius enim fore credebat, si cum atrocitate Dæmonis, quàm si cum impuritate corporeæ voluptatis certaret. Quod vt dixit, ita factum est. Nam etiam vsque nunc idem Paulus ferreis cathenis vinctus in monte Oliueti consistit a Dæmone vexatus.

De Sancto Philoronio presbytero. Cap. LXXXVIII.

PHiloronius quoque presbyter fuit in regione Galaciæ, cum quo etiam fui multo tempore. Hic quondam Imperante Iuliano sæculo renunciauit. Interrogatusque ab illo magna ei cum auctoritate respondit. Tunc ille prius caluicie ei facta verberari eum a pueris iussit. Qui plagarum supplicium patientissimè ferens, maximas ei gratias egit. Huic tamen inter principia cum fornicatione, & ingluuie maxima fuit pugna, sed illos ille spirituales morbos ita superauit, sicut aliquis immensum ignem validissimis aquis extinguit, in quadam enim cellula se clausum ferro semper onerauit, nec panem de tritico factum, nec vllum coctum ignibus cibum sumpsit, & sic demum in 18 annis præfatis passionibus domitis Deo gratias egit. Cui, & frequens, & varius cum impuris spiritibus per annos quadraginta patientissimè intra vnius monasterij claustra degenti conflictus fuit. Et vt ipse nobis referebat per annos triginta duos ex nullo pomorum genere gustauit. Cum autem metus mortis ipsum aliquando vexaret per sex annos se clausit intra memoriam mortuorum, vt Dæmonem quem ex sepulturæ formidine terribilem sentiebat in sepulchris habitando superaret. Dicebat etiam quòd ex quo baptizatus fuerat alieno pane sine causa se vsum fuisse nesciebat, quin etiam ex laboribus proprijs ducentos, & quinquaginta solidos elephantiosis præstiterat. Idem quoque pedester multa sanctorum loca orationis causa petijt, vt Romam, Alexandriam, Hierosolymam. Ad nostram etiam ædificationem sæpius dixit non se meminisse, quòd vnquam sensibus suis a Deo separatus fuit.

De Sanctis mulieribus Eustochio, & Melania. Cap. LXXXIX.

MVltas quoque Fœminas vidi viriles mores, & honestos habentes, inter quas & Paulam vrbicam Doxocij matrem prudentem ac spiritualem mulierem, cuius filia Eustochium vsque hodie apud Bethleem in monasterio suo degit, virgo castissima secum habens virgines quinquaginta. Sancta quoque Melania fuit mulier vrbica, Marcelliani Ex consulis filia, q̃ vigesimo secundo ætatis suæ anno viduata, & æterno sponso diuinitatis amore perpetuo copulata, nulli prodens animi sui secreta, quę immobilis habere videbatur cum certis pueris, & puellis in nauem misit, sicque festinans Alexandriam nauigauit, illic omnibus venditis, & in pecuniam aurumque redactis, Vitrię montem attigit, ibique venerabiles patres vidit, Pampo. Arsisium, Serapionem, Pafuncium, Isidorum, & Dioscorum. Apud quos in desertis locis sex tantum mensibus commorata, omnes qui illic erant sanctos viros peragrans visitauit. Post hæc cum Alexandriæ Præfectus Augustalis Isidorum, Pafuncium, Pambo, & Ammonium, & duodecim Episcopos, & presbyteros, & alios quosdam vsque ad centum & duodecim numero circa Palestinam, & Diacesaream damnasset exilio, hæc illos secuta ministerium suum eis ex proprijs facultatibus tribuit, & cum a custodibus prohiberetur hoc facere, tunc illa veste puerili sumpta circa vespertinas horas deferebat eis omnia vitæ necessaria. Quo cognito Palestinę consolaris, putans quòd terrore quoddam ex eius pecunia sinus suos implere posset, iussit eam corripi, & in carcerem trudi. Quæ tunc ei per internuncios sic mandauit. Ego inquit illius filia, & illius coniux fui, nunc vero sum ancilla Christi. Nec vales igitur aliquo me terrere, nec quicquam de reb. meis auferre. Neque enim ob vilitatem præsentis habitus me putes condemnandam, quia facile si velim extollere possum meipsam, ne autem hoc ignorans periculum aut crimen incurras, iccirco tibi ista mandaui. Sic nimirum contra imprudentes aut superbos interdum oportet arrogantia vti: His itaque verbis territus Iudex, ei factum suum excusauit, & eam vt meruerat honorauit atque vt ad prædictos viros quotiens vellet accedere iussit. Quibus ab exilio reuocatis, monasterium propè Hierosolymam sibi fecit, in quo. 27. annorum tempus impleuit, quinquaginta sorores virgines secum habens. Erat etiam cum ea Rufinus ciuis Italicus ex oppido Aquileiæ, vir sapiens: nobilium fortiumq; morum, qui & ad presbyteratum postea meruit peruenire. Igitur in 27. annis omnes apud Hierosolymam sanctos, & peregrinos Episcopos Monachos, & virgines (hoc enim Deo vouerant) suscipere proprijs sumptibus ac fouere consueuerunt, omnesque venientes ad se exemplo tali meliores fecerunt. Sed & 400 monachos, qui se propter Paulum ab Ecclesia separabant, rursus Ecclesiæ sanctæ reddiderunt, plures que etiam alios homines peruersæ sectæ natura suadendo iugiterque ducendo ad ecclesiam reuocauerunt.

De Sanctis Elphidio Sisinnio Gaddano, & Helya. Cap. XC.

ELphidius genere Capadox, qui postea presbyter fieri meruit, habitans in spelunca studio abstinentiæ cunctos vicit. Nam per annos 25. quos vixit dominico tantum, & sabbati die cibum sumebat, ac per totas noctes stando, & orando psallebat. Quem sicut apes regem suum, sic innumera fratrum multitudo secuta faciebat in solitudine quasi quandam apparere ciuitatem, eratque voluptas eorum conuersationis agnoscere varietatem. Hunc, cum quadam nocte nobiscum psalleret scorpio vulnerauit, quo ille calcato, ne standi quidem spacium in quo fuerat mutauit, in tantum ictus dolorem contempsit. Quadam etiam die cum vnus e fratribus exiguam aridi partem sarmenti teneret, accipiens eam quasi plantans infodit solo, cum certe tēpus plantationis non esset omnino, quo in immensum crescente, tam magna vitis effecta est, vt totius Ecclesiæ tecta cooperiret. Fertur autem quòd per annos vigintiquinque nunq̃ ad Occidentem se conuertit, nec Solem ad occasum declinantem respexerit. Huius discipulus noīe Sisinnius cum apud eum. 6. vel 7. annis fuisset, tandem intra sepulchrum quoddā se clausit,

clausit, in quo per triennium stans semper orauit, & nec nocte nec die deambulauit aut sedit, aut iacuit. Qui etiã contra Dæmones specialem gratiam meruit, adeoque sine vllo uitio mẽtis, & corporis vixit, vt nullã generis esse distantiam inter mares, & Fœmina comprobaret. Itaque nunc ad patriam idest Capadociam regressus, & presbyter factus fratres pariter, & sorores in vnum collegit. Noui etiam Palestinæ senem Gaddanũ nomine, qui sine tecto semper circa loca Iordanis vixit. Contra hunc Iudæi quidam inuidia furibundi aliquando venerũt armati, quorum vnus cum ferire vellet, dextera quam erexerat aruit, & ex eius digitis gladius excidit. Helias quidam in spelunca degens, hospitalis, & charitate plenissimus, aliquando cum ad eum multitudo fratrum venisset, quia publicus illic erat transitus, subito deficiente ei pane tristari cæpit, & ingressus speluncam tres illic panes grandes ac recentes subito reppetit, ex quibus. 25. simul fratres vsque ad saturitatem refecit, vnus quoque superfuit, qui ei postea per. 25. dies ad victum suffecit.

De Sancta Siluia virgine, & Sancto Diocle, & Capitone.
Cap. XCI.

CVm autem ad Aegyptum ex Helia proficisceremur Sanctam Siluiam Dei Virginem, Rufini autem, & Præfecti sororem deducentes, Sanctus Iouinus, qui nobiscũ erat æstu nimio fatigatus, intra Pelusium oppidum manus suas, & pedes aqua frigidissima refouere cæpit, seque postea super pelliculam, & in solo stratam plumam proiecit. Ad quam illa accedens ait Quomodo ausus es hanc ætatem agens, in qua sanguis tuus adhuc viuit, sic curare corpus tuum atque fouere non intelligis, quæ ex hoc nasci solebant læsiones animæ. Crede mihi confidenter loquẽti, quòd ego 60. agens annum, nõ ora, non pedes, non aliquam membrorum partem, exceptis digitis meis aqua laui. Cumque valitudinibus laborans etiam a medicis lauacro cogeret vti, nunquam tamen antiquum corporis mei morem palpitare volui. Non in lecto quieui, non in lectica recumbens iter feci. Hæc virgo eloquentissima erat, & magnum habens amorem literarum, noctes in diem legendo vertebat. In Antinoo Thebaidis prouinciæ ciuitate quatuor annis fui, quibus illic vniuersa monasteria cognoui, habitant in vrbis illius territorio. 1200 probatissimi viri propriarum manuũ se labore pascentes, ex quibus multi Anachoritæ se contulerũt ad rupes, & solitudines. Inter hos Diocles quondam sæcularis Philosophus, sed iam ad cælestis Philosophię studium diuina gratia translatus, quintum in speluncis annum habens, hæc nobis aiebat. Sensus humanus cum a cogitatione Dei recesserit aut Dæmonibus efficitur similis, aut animalibus brutis, necesse est enim inquit vt aut in desiderium aliquod aut iracundiam ruat, & desiderium quidem illud brutorum, iracundiam verò Dæmonem esse dicebat. Me autem contradicente quomodo fieri possit ut sensus humanus cum Deo iugiter maneat respondit. In quacumque cogitatione vel actu fuerit anima, si pia est, & Deo placere studet, vtique cum Deo est. Illic & quidam Capito nomine iuuenis erat, qui prius latro fuerat. Cum autem in spelunca sua iam implesset annos. l. nec tunc vsq; ad quartum lapidem vrbis accedere volebat, nec vsque ad fluuiũ Nili, qui proximus erat, dicebat enim, quòd necdum se conuersationi ac sermoni plurimorum hominum ingerere posset eo, quòd adhuc inimicus ei fortiter repugnaret.

De Sancta Virgine Amata, & quadam alia, & Melania iuniore. *Cap.* XCII.

SVnt etiam in eadem vrbe. xij. monasteria virginum, in quibus, & quandam Amatam nomine uidi senem. 80. iam (vt ferebatur annos) in monasterio suo habentem. Cum hac habitabant. 60. mulieres in abstinentiæ puritate sub eius doctrina viuentes. In hoc erat virgo quędam nomine Thaor eius discipula, quæ habens in monasterio annos triginta, non tunica, non maurote, non calceamentis unquam nouis volebat vti dicens, ne propter hoc foras cogeretur progredi, aliis quidẽ omnibus dominico tantum die ad Ecclesiam ex more procedentibus, illa pannis vilibus induta domi residebat sola. Tam elegantis autem erat formæ, ut etiam castissimum, & constantissimum uirum eius pulchritudo vultus illicere posset, nisi ita moribus ornata esset, ut inæstimabilem quendam in semetipsa castitatis propriȩ custodem haberet, qui turpiter cupientis cuiuslibet oculos ad immensum pudorem ac timorem compelleret. Alia quoque in uicino commanens, nunquam de monasterio fertur egressa, in quo cum Matre sua impleuit annos. 40. Cui tãdem astitit beatus martyr Colothus, & ait. Hodie perges ad Dominum tuum, veni igitur in basilicam martyrii mei, vt ibi prandeas mecum. Tunc illa primum post annorum tot curricula procedens, mane ad martyrium sancti uenit, panem & oleram secum tulit, ubi completis orationibus, cum omnes a loco recessissent, illa sedens martyrem inuocauit dicens. Benedic escam meam Sancte Colothe, & intercessionibus tuis mecum proficisci dignare. Sumpto itaque cibo, & facta rursus oratione, circa Solis occasum ad monasterium rediit, & Matri suæ dixit. Proficiscor ad Dominum meum. In ipsa etiam nocte, neque dolorem capitis, nec calorem corporis sentiens, ipsa se ut erat sepeliẽda composuit, & spiritum suum manibus Dei commendauit. Porro Melania iunior præfatæ Melaniæ neptis cum. 13. esset annorum uirum suscepit vij. annis cũ eo uixit, & 20. renunciauit, ipsumque uirum suum ad contemptum sæculi conuertit. Et primum quidem vestes suas sericas ad Ecclesiarum ornamenta distribuit, argentum autem, & aurum suum per paulum presbyterum ad orientem nauigio transmisit, ibique per diuersas prouincias erogauit. Sub occidentali uero plaga, ipsa per seipsam cunctis egentibus, quæ sciret necessaria ministrauit. Seruos autem promiscui sexus vsque ad octo millia liberos fecit. Possessiones omnes quas habuit in Aquitania, Gallia, Terrathone, Hispania, distraxit. Agros quos tantum habebat in Sicilia, Cãpania, & Aphrica, ut ex eis monasteria deinceps aleret ac foueret, sibimet reseruauit. Post alterum diem semper cibum capere consueuerat, nam inter ipsa principia, quinto quoque die gustabat. Idque obseruans etiam diurnas cum ancillis suis ministerii uices agebat, quas tanquam sorores habebat. Parem quoque Pinianus vir eius cum. 30. Monachis uitam agebat.

De Virgine apud quam Sanctus Athanasius sex annis latuit.
Cap. XCIII.

VIrginem quandam in Alexandria. 70. annorum uidi, de qua dicebant illic omnes clerici, quòd olim cum esset iuuenis pulchra ualde, conspectus omnium vitare consueuerat, nequa propter miraculum vultus sui suspicione uel malitia notaretur. Tunc Arrianis sub Imperatore Cõstantio Beato Athanasio calumnias excitãtibus, ille corruptum iudicium declinans, non amico vel parenti uel clerico se credidit, sed cum apparitores subito domum eius intrassent tunica birroque vestitus, media nocte fugiens, ad hanc uirginem venit. Cui tam inopinatę rei perterritæ nouitate Sanctus Episcopus ait. Ab Arrianis quæror, & calumniosis criminibus incursor, ne igitur, & ego irrationabili nota deformet, & qui ad pœnam meã parati sunt, propter me ruant in peccatum, magis credidi fugiendum. Deus autem hac nocte reuelauit mihi, quòd apud nullum ita ut apud te possem saluari. Tunc illa congaudens in Domino, proiectis cogitationibus vanis, sanctum illum per. 6. annos intra cellæ suæ secreta celauit, quamdiu Præfatus Constantinus uixit, ipsa ei pedes abluens, & omnia necessaria per se præparans ac ministrans, libros quoque quos ille quærebat, mutuo sumens, eique legendos præbẽs. Nullus tamen in vrbe quo degeret inuenire potuit, donec Constantio mortuo, rursus nocte propriis vestibus indutus, in Ecclesia subitò cũctis stupẽtibus apparui. Omnes enim se videre credebant eum, tanquam ex mortuis suscitatum. Amicis autem intimis suis satisfaciebat dicens. Idcirco me ad latebras vestras non contuli, ut tute possetis iurare, quòd ubi degerem nesciretis. Et quia necesse erat ubique me quæri, in cella illius virginis latui, ubi me celari nullus suspicaretur, eo quòd iuuenis, & pulchra uideretur. Sic ergo, & ipsi & famæ vel gloriæ meæ profui.

De Virgine Corinthia per iuuenem a lupanari liberata.
Cap. XCIIII.

APud Corinthum nobilissima quædam, & pulcherrima puella, virginitatis uoto degebat, quam apud Paganum iudicem nonnulli veluti Diis ipsorum, & Imperatoribus sacrilegis conuiciantem criminibus impetebant. At Iudex insanus amore Fœmineo, postquam machinamentis, & artibus uariis non potuit ei persuadere, quod uoluit, nouo contra eam furore deseuiens, non eam morti vel alicui pęnę destinauit, sed quod erat grauius, & crudelius in lupanari prostitui præcepit, lenonique ipsarum turpitudinum, vt trinos ad eum per singulos dies ex ipsius concubitu solidos exhiberet iniunxit. Quam scilicet pecuniam ut a se leno flagitãdam intellexit, in omnium eam, qui vellẽt potestatem dedit. Quod vbi prædæ tales Accipitres didicerant, ibant & perditionis officinam obseruabant, dato præcioque cum ea loquebantur optabilem sibi principia voluptatum. At illa vulnus quoddam in interioribus se habere dicens, cuius fœtorem si uenientes ad eam sentirent, horrore contagionis effugerent, singulos miserabiliter præcabatur, ut ei paucos dies ad quietem concederent.

sederent. Interea dum orationes perpetuas, ac maximas, ad Deum faceret, humanæ salutis custos Deus iuuenem quendam vultu moribusque bonum, ita mente commouit, vt amore diuino succensus, interire pro ea cuperet. Itaque sub specie perpetrandæ turpitudinis ingressus, profunda nocte datis lenoni, quinque solidis, vestibus se proprijs spoliauit, eisque puellam induens clamide quoque caput velatam de lupanari incorruptam emisit. Postera die cognito omnibus hoc facto: Iudici traditus est, ac bestiarum feritate discerptus, vt etiam in hac parte confusus Dæmon remaneret, cum eum tam pro sua quam pro virginis salute duplici martyrio coronatum videret.

De quodam pijssimo Monacho, & de virgine lapsa reconciliata perfectè. Cap. XCV.

NAucica Galaciæ, quidam erat Monachus, a sancto ciuitatis Episcopo non recedens, adeo pietatis operibus intentus, vt etiam noctibus manum dando petentibus circumiret, nec ægris, nec carcere clausis, nec pauperibus auxilio deesset. Quadam igitur hiemis nocte, cum Mulier quædam in ecclesiæ porticu stimulata partus doloribus vlularet, oratione derelicta, quam tunc in Ecclesia solenniter celebrabat, egrediens, videnſque quòd ei nullus assisteret, ministerium obstetricis assumpsit, nemine genus obmitteret. Tanto enim affectu tenebatur humanitatis, vt præ desiderio huius operis nullū habebat studium lectionis. Nam si quis ex fratribus ei codicem donauit, mox eum vendere consueuit, & requisitus causam cur hoc faceret, respondit. Vnde probabo magistro meo, quòd eius artem iam sciam, nisi distractis codicibus, ipsius artis necessaria mihi prouideam. Ancilla Dei virgo quædam abstinentiam nouem annis custodiēs, a quodam cantore sollicitata est, & corrupta. Quæ statim concipiens partu explicito, nimio dolore pœnitentiæ mens eius compuncta est, in tantum, vt fame semetipsam vellet occidere, lachrymosis precibus Deum iugiter interpellans ac dicens. Tu Deus magne, qui totius mundi malitiam portare consuesti, quia tua voluntas est cunctos saluari, me quoque perditam in hoc ostende si saluti restituam, vt quod ex peccati mei perditione creatum ex hac luce celerius tollas, ne forsitan aut laqueo, aut præcipitio perire compellar. Statimque partu diuinitus morte subtracto, illa se pœnitentiæ summis angustijs tradidit, & elephantiosis mulieribus per annos triginta seruiuit. Cuius humiles preces misericors Deus non repulit, cuidam namque sancto presbytero reuelauit dicens. Illa virgo plus mihi placuit in pęnitentia, quàm in virginitate sua.

De illa quæ corruptionis suæ crimen in quendam lectorem transtulit. Cap. XCVI.

APud Cæsaream quoque Palestinæ, cuiusdam presbyteri filia virgo fornicatione ruit, cui corruptor persuasit, vt factum proprium in quendam lectorem mentiendo transferret. Quod cum illa iam grauida apparens Patre cogente, vt actorem sceleris proderet, lectori imposuisset, Episcopus hoc audiens a presbytero fecit eum in conuentu clericorum omnium accersiri. Qui interrogatus ab eo, nihil speciale fecisse poterat confiteri. Cum autem Episcopus vehementer iratus ei contumelias irrogaret, quasi qui peccatum suum impudenter negaret, respondit. Ego quidem quod erat in conscientia mea dixi, sed si vis audire, quod non est, ego hoc crimen admisi. Statimque gradu lectoris eum Episcopus deposuit. Tunc ille. Iube inquit eam mihi dari in matrimonium, quia nec illa iam virgo, nec ego clericus esse possum. Tunc Episcopus dedit eam illi, putans quòd ipse diligeret eam, nec posset ab ea separari. Igitur tam ab Episcopo, quàm a Patre sibi traditam, monasterio Fęminarum commendauit, rogans Abbatissam, vt haberet eam illic donec pareret sustentandam. Ipse vero in Præfato monasterio in angusta cellula se concludens, & abstinentiam difficilem nimis arripiens, cum lachrymis, & gemitibus, & ieiunijs Christum adijt dicens. Tu Domine cui nota sunt omnia, cui nihil iniquum placet, causam quoque meam tua sententia manifesta. Illo igitur in his iugiter perseuerante, mulier cum dies suos implesset, cœpit vehementer vrgeri partus dolore. Cumque Dei iudicio partus angustijs expedire se non posset, tantumque cruciatum vsque ad septimum diem sustineret, iamque moritura calumniatrix inferna conspiceret, nec vltra manducare, vel bibere, vel dormire posset intolerabili dolore clamauit. Ve miseræ mihi, quæ ad hoc periculum dupliciter veni, primum quòd virginitatē perdidi, deinde quòd illi lectori falsum crimen imposui. Hoc Pater eius vt audiuit, timens ne tanquam calumniator reprehenderetur, quieuit, & tacuit. Audiens autem Episcopus, Diaconos ad lectorem misit, sicque ei mandauit. Ora vt pariat calumniatrix tua. Quibus ille nullum responsum dedit, sed nec hostium quidem suum aperuit. Rursus orationes in Ecclesia fiunt, & nec sic remedium vllum in ea percipiunt. Tunc ille Episcopus ad Lectorem venit, hostium pulsauit, & ingressus ait. Surge frater Eustachi, & solue, quod ligasti. Ipso itaque momento cum Lector vna cum Episcopo genua sua fixisset, mulier enixa est: Tantumq; innocentiæ iugis oratio valuit, vt & calumnia periret, & calumniatrix pęnas ad emendationem sustineret.

De sancto Nathanaele seniore. Cap. XCVII.

FVit quidam nobilissimus Agonista Nathanael, qui fraude Dæmonis accidiam passus ex priore cella dicitur recessisse, & aliam cuidam vico vicinam fabricasse, vbi cum habitare cœpisset, Dæmon ad eum per noctem accessit, in speciem carnificis figuratus, qui pannis obsitus sordere deformiter, sonumque flagris facere videbatur. Ad quem vir sanctus. Quis nam inquit es, qui talia in hospitio meo facere conaris. Ille respondit. Ego sum qui te ex priori cella fugaui, quique nunc vt ex hac etiam te expellerem veni. Tunc sanctus illusum se videns a Dæmone, mox ad habitaculum prius redijt, ibique. 37. annos complens, nunquam ex tunc in proposito suo titubauit, nec ipsum quidem limen egrediens, cum Dæmone quem superare volebat contendens, qui tantis eum machinationibus vexabat, vt quocunque modo cellam cogeretur exire, quantas singillatim non possum referre. Inter hæc etiam captato. 7. Episcoporum aduentu, qui ad illum requirendum, siue prouidentia Dei, siue Dæmonis ipsius tentatione venerunt, cum ipsos post orationem factam, ne vno quidem passu prosequeretur, eorum diaconi dixerunt. Abba superbam rem admodum facis, quod sanctos Episcopos non deducis. Quibus ille. Ego inquit dominos meos Episcopos veneror, sed & his, & vniuerso sæculo mortuum me esse profiteor. Occultum autem propositum meum nouit Deus, propter quod eos non prosequor. Iterum Dæmon aliam contra eum machinatur artem, fitque subito quasi puer paruulus annorum. 10. minans asinum panes in cista ferentem. Qui cum ad cellam eius profunda nocte venissent, asinum in terram ruisse finxit, & clamans ait. Abba Nathanael miserere, mihique manum porrige. Audita ille quasi puerili voce intra ostium stabat, cuius partem recluserat dicens. Quis es? Puer inquit sum Monachi illius, & panes ei porto, quia cras Agapem est facturus. Quæso ergo ne iacentem despicias, ac ferarum morsibus tradas. At vir sanctus, velut æneus stabat, & certis cogitationibus stupens hæc secum versabat. Necesse est me aut misericordiam qnod maximum est in diuinis præceptis non facere, aut a proposito deuiare. Tandem ad Deum oratione facta respondit. Audi infans, credo in ipso cui seruio, qui omni spiritui dominatur, qui si necessarium habueris auxilium, ipse tibi pręstabit, nec feras, aut quęquam alium nocere patietur. Si vero res ista tentatio est, iam nunc aspiciat Dominus meus, nec ex ea me lædi permittat vlterius. Tunc hostio clauso se recepit. Dæmon itaque victus, & confusus in venti turbinem est resolutus, & in Sues agrestes discursibus, ac strepitu lasciuientes.

De sanctitate cuiusdam fratris cum Heraclide conuersantis. Cap. XCVIII.

FRatrem quendam qui mecum ab initio iuuentutis vsque hodie vixit noui, nullo mentis, aut corporis desiderio victum, & pro contēptu suo gratias semper agere consuetum, pro veris amicis etiam periculum subire cupiebat, militesque & forte amplius Dæmonum potestatem expertus erat. Vnde quadam die Diabolus cum eo pacisci voluit dicens, promitte mihi, quòd vel semel peccabis, & exhibebo tibi Fęminam quamcumque in hoc mundo desideraueris. Alio tempore Dæmon per 43. noctes cum eo confligens pedibus eum de cella sua trahebat, eique humana voce dicebat. Noli Christum adorare, & nunquam vlterius accedam ad te. Cui ille. Propterea inquit Deum adoro, & iugiter adorabo, quia multum angeris, & cruciaris eoipso quod facio. Hic nullam Fœminam est expertus, nec inter somnia, nisi in visione certaminis, & conflictus. Scias etiam æquiter ab Angelis accepisse cibum. Die vero quadam in vastissima solitudine, cum ne quidem micam panis haberet, tres in pelle sua repperit paximates. Alio quoque tempore vinum pariter inuenit & panes. Frequenter cum videret aliquos graui penuria laborare multum flebat, eisque præter corpus suum quicquid habere poterat dabat. De hoc itaque maxime glorior, qui mecum vixit & talis fuit. Talis ergo famule Christi Lause, beatas sanctorum vitas lege, promptisque sensibus sequere, sciens hos, qui processerunt dies, paucos, qui sequantur fore. Actor. Hæc de gestis sanctorum illius temporis confessorum iuxta Heraclidem, hoc loco inserui quorum tamen quædam dicta & facta notabilia iuxta tri-

partitam historiam,& vitaspatrum iam superius posui, nõ quidem omniũ, sed aliquorum, vt duorum Machariorum. Moysi Ethyopis, Pauli simplicis aliorumq; multorũ. Nec eadẽ hic q̃ superius sed alia, & si aliquando eadem plenius tamen, & aptius.

De Rufino presbytero, & scriptis eius. Cap. XCIX.

APparet autem, & Rufinum Aquileiæ presbyterum his temporibus floruisse, quem supra dixit Heraclides apud Hierosolymam, cum sancta Melania triginta septem annis deguisse, pauperes, & peregrinos sumptibus proprijs fouisse, multos etiam hereticos vel scismaticos ad vnitatem fidei, & pacem Ecclesiasticam reuocasse. Quem etiam ibidem Heraclides sic commendat. Erat inquit vir nobilium morum, & in singulari proposito satis fortium quo nullus mansuetior, & placidior tanquam omnia sciens, in sexu uirili potuit inueniri. Helinandus. Hunc tamen beatus Hieronymus insimulauit Pelagianæ hæresis, prę ter hæresim Origenis, simul, & Iohannem Hierosolymitanũ Episcopũ. De q̃bus scilicet, duobus sic loquitur Gẽnadius. Rufinus presbyter Aquileiensis Ecclesię, non minima pars Ecclesię doctorum fuit, & in trãsferendo de gręco in latinum elegans ingeniũ habuit. Denique maximã partem græcarum bibliothecarum latinis exhibuit. Basilij. s. Cæsariensis Episcopi, Gregorij Nazanzeni, Clementis Romani, recognitionum libros Eusebii Cæsariensis Ecclesiasticam historiã, cui, & duos libros addidit, Euagrij quoque sententias: Pamphili martyris cõtra Mathematicos: Origenis autẽ omnia, nam & Hieronymus transtulit aliqua, quæ suo prologo discernuntur. Symbolũ etiã ita disseruit, vt in eius cõparatione cæteri nec exposuisse credantur, benedictionem quoque Iacob super Patriarchas, & epistolas multas ad Dei timorẽ exhortatorias, sed & obtrectatori opusculorum suorum duobus voluminibus respondet. Scripsit, & explanationem super Prophetas tres. s. Oseę. Iohel, & Amos. Iohannes quoque Hierosolymitanus Episcopus scripsit aduersus obtrectatores studij sui librum, in quo se ostendit Origenis ingenium non fidem secutum. Actor. De mutuis inuectiuis Hieronymi, & Augustini dicetur in libro sequenti.

De Mutuis epistolis Hieronymi, & Augustini. Cap. C.

IPse quoq; Hieronymus, & Augustinus de quibusdã scripturæ capitulis inter se epistolas mutuas vsq; simultatem disceptauerunt, de quibus hęc pauca inserere volui. Hieronymus Augustino. Fortissimos quoq; milites subita bella conturbãt, & ante coguntur fugere, quã possint arma corripere. Peto vt quiescentem senem militare non cogas, & rursum de vita periclitari. Tu, qui iuuenis es, & in pontificali culmine constitutus docero populos, & nouis Aphricæ frugibus Romana tecta locupleta, mihi sufficit cũ auditore pauperculo in angulo monasterij susurrare. Idem ad eundem. Non ego tibi, sed causa causæ respondit, & si culpa respondisse, multo maior est prouocasse. Sed facessant huiusmodi querimonia. Sit inter nos pura germanitas, & deinceps non questionũ, sed charitatis ad nos scripta mittamus, atq; in campo si placet scripturarum sine nostro inuicẽ dolore ludamus. Ego quondã miles nunc veteranus, & tuas, & aliorũ debeo laudare historias, non rursus effeto corpore dimicate. Aug. Hieron. In expositione tua epistolę ad Galathas inuenimus aliquid, quod multum nos mouet. Si enim Paulus vbi dicit, Petrum, & Barnabã ad veritatẽ euangelij nõ ambulasse mentitus est officiosus, verbi ergo verũ dixit, an ibi verũ dixisse videbitur, vrbi hoc dixerit q̃d lector sapit. Cũ vero contra sensum lectoris aliquid occurrerit, officioso mendatio deputabitur. Nequaquã autem mihi arrogauerim, vt ingenium tuum diuino dono aureum obolis meis ditare contendã, nec te quisquam magis idoneus est, qui opus illud emẽdet. Idẽ ad eundem. Mihi quoq; exitiosissime credi videtur, homines illos per quos scriptura sancta est ministrata aliquid in ipsis libris fuisse mẽtitos, admisso enim semel ibi officioso mendatio, nulla particula remanebit, quæ nõ, vt cuiq; videbitur, vel ad mores difficilis, vel ad finem incredibilis, ad mentientis actoris consiliũ officiũq; referri possit. Video quidem, & ego interdum vitia mea, sed hoc audire malo a melioribus, ne cum me recte fortasse reprehendero, rursum mihi blandiar, vt menticulosam mihi potius videar in me quàm instam protulisse sententiam. Quapropter, & si hos, vt tibi videris lassus senectute forte corporis non animi vigore, tamen in area Domini fructuosa, labore desudas. Ecce sum. Si quid perperam dixi fortius fige pedẽ. Non mihi debet molestum esse pondus ætatis tuæ, dummodo conteratur palea culpæ meæ. Rogo te si fieri potest, vt inter nos quæramus, & disseramus aliquid quo sine amaritudine discordiæ corda nostra pascamur. Si vero non possum dicere quid mihi videatur emendandum in scriptis tuis, nec tu in meis nisi cum suspitione auaritiæ, quiescamus ab his, & nostrę saluti parcamus. Minus certe assequatur illa, q̃ inflat, dũ nõ offẽdatur illa, quę ædificat.

De Claudiano poeta, & flosculis eius. Cap. CI.

ACtor. Tempore Theodosij Claudianus gentilis Poeta Romę claruit. In duobus libris metricis Claudiani maiori. s. & minori multa sunt prouerbia notabilia de quibus hic pauca subieci. Claudianus in maiori. Tenero tractari pectore ne scit publica maiestas. Truncentur, & artus, vt liceat reliquis secure viuere membris. Heu quàm cæcus inest, vitijs amor Multis delicta fuere nexus amicitiæ. Quid iuuat errores mersa iam puppi fateri. Si metuis, si plura cupis, si duceris ira, Seruitij patiere iugum, tolerabis iniquas interius leges, tunc omnia iure tenebis, cum poteris Rex esse tui. Procliuior vsus in peiora datur, suadetq; licentia luxũ. Iam nõ ad culmina rerũ iniustos creuisse queror, tolluntur in altũ, vt lapsu grauiore ruant. Tu cõsule cunctis nõ tibi. nec tua te moueant, sed publica vota. Ne cũctos paucorum crimine damnes. Cõponitur orbis regis ad exemplũ. Nec sic inflectere sensus humanos edicta valent, vt vita regẽtis. Luxuries prædulce malũ, quæ dedita semper Corporis arbitrijs hebetat caligine sensus. Mobile mutatur semper cum principe vulgus. Inquinat egregios adiuncta superbia mores. Non tibi quod liceat, sed quod fecisse decebit. Occurrat, mentem domitet respectus honesti. Dijs proximus ille est, quem ratio non ira mouet, quæ facta rependens consilio punire potest. Quas male collegit fallacis dextra parẽtis, has peius nati dextra refundit opes. Plus est seruasse quæsitum, quàm quęsisse nouum. Carmẽ amat quisquis carmine digna gerit. Munere carior omni astringit sua quemq; salus. Gaudia præmissi cumulant inopia dolores. Est malus interpres rerũ metus. Clausa putat sibi cũcta pauor, Idẽ ĩ minori. Oĩa mors ęqua, tu dãnatura nocẽtes, tu requiẽ datura pijs. Dissuasor honesti luxus, & humanas oblimat copia mentis.

De Flosculis prudentij. Cap. CII.

PRudentij quoq;, qui eodem tempore floruisse superius dictus est, paucos flores metricos de conflictu vitiorũ, & virtutum hæc placuit inserere. Prudentius. Prima petit campum dubia sub sorte duelli. Pugnatura fides agresti turbida vultu. Prouocat insani frangẽdi pericula belli. Ecce modesta graui stabat patientia vultu. Per medias immota acies variosq; tumultus. Spectabat defixa oculos, & læta manebat Ira tumens spumanti feruida rictu, sanguineo intorquet suffuso lumina felle. Impatiensq; morem. Inde quieta manet patientia fortis ad omnes Cælorũ nimbos humilitas intendit gressum mediocriter, oraq; parce Erigit, & comi moderatur gaudia vultu. Desine grandeloqui, frangit Deus omne superbum. Magna cadent, inflata crepant, tumefacta premuntur. Disce supercilium deponere, disce cauere. Scandunt celsa humiles, truduntur ad ima feroces. Fertur auaritia gremio præcincta capaci. Quicquid luxus edax præciosum liquerat vnca corripuisse manu. Nec sufficit amplos impleuisse sinus. Iuuat infartire crumenis turpe lucrũ. Omne hominum rapit illa genus, nõ est violentius vllum terrarum vitiũ. Summa, quies nil velle supra quã postulat vsus debitus, vt simplex alimonia vestis, vt vna, infirmos tegat ac recreet medio citer artus, expletumq; modũ naturæ nõ trahat vltra, pallor in ore conscius audacis facti dat signa reatus. Et deprehensa tremit languens manus, & color albet. Cædant metus, & labor, & vis, scelus, & placidę fidei fraus inficiatrix. Quod sapimus coniungat Amor q́ viuimus vno conspiret studio, nil dissociabile firmum est. Pax belli exacti preciumq; pericli. Nil placitũ sine pace Deo, nec munus ad aram. Meritorum clausula pax est. Nõ inflata tumet, non inuidet æmula facti. Omnia perpetitur patiens, atq; omnia credit. Nunquã lęsa tumet, cuncta offensacula donat. Occasum lucis venia præcurrere gestit. Pax plenum virtutis opus pax sũma laborum. Idem latitat lupus ore cruento lacteolam mentitus ouẽ sub vellere molli. O quotiens animam vitiorum peste repulsa sensimus incaluisse Deo.

De Iohanne Damasceno. Cap. CIII.

EX gestis eius. Eo quoq; tempore floruit Iohannes presbyter Damascenus. Hic ab infantia græcis literis eruditus infra 12. annos omnium liberaliũ artium scientiã apprehendit in amore Dei, ac gloriosæ Matris eius se exercens monachalem habitum assumpsit, virgoq; permanens Reginæ virginum horas quotidie studiosissime decantabat, factusq; presbyter in eius honore missas deuotissime, ac frequentissime celebrabat. Insuper etiam orationes, antiphonas, responsoria, prosasq; facere consueuerat, quas in eius solennitatibus ad ipsius laudem dulcissime decãtabat. Tradebãt ei nobiles viri proprios filios erudiẽdos, quos ille nõ solum literis studiosissime instruebat, sed etiam ad timorem, & amorem, in omni morũ honestate diligenter informabat. Quadã die cum egressus ciuitatis muros cum scolaribus suis paulisper spaciaretur. Saraceni subito irruentes more solito, cũ hoĩum, & animalium multitudine ipsum quoq; rapuerũt, ac secũ in Persidã detulerũt. Et cũ inter p̃dones prædę

præde diuisio fieret, contigit vt cuidam inter eos ditissimo Iohannes in partem veniret, qui cęteris ad seruitutis opera deputatis, nutu diuino meritis beatæ virginis erga ipsum mitius ageret. Captiuus namque seruitutis pensum solitum reddere non negligebat, sed & ieiuniis, ac vigiliis insistens, orationes, ad beatam virginem deuotissimas quotidie dirigebat. Quod ille gentilis animaduertens, eius bona conuersatione tanquam spirituali prædicatione conuictus, ipsum ire ac redire liberum quo vellet infra palatij spacia permittebat, & die quadam sic est eum allocutus. Mi Iohannes charissime miratus sum prudendentiam tuam, dictandi curialitatem, scribendi vtilitatem, cantandi, & organizandi suauitatem, sanctum quoq; propositum, & cõuersationem. Habeo filiolum nõ minus meipso mihi charum, quem præcor, vt in artibus liberabilibus erudias, & in dictando, scribendo, legendo, cantando sic eum tibi cõformare studeas, vt si forte aliquando liber a nobis recesseris, in ipso tamen apud nos quodammodo totus remaneas. Qui puerũ obedienter humiliterq; suscipiens, & a primis elementis erudire incipiens, intra paucos in omnibus artibus liberalibus instructum adeo reddidit, vt si magistri ac discipuli rhetoricum dictã di genus attenderent, si literæ formam aspiceres, si vocis melodiã audires, nullam esse differẽtiam inter vtrũq; clamares. Porro cũ Imperatori Theodosio pro vitæ merito, & morũ honestate, necnõ, & pro eloquentiæ nitore in quibusdam causis necessarius videretur, missa legatione sub pæna capitis Domino mãdat, vt ei quantotius mitteretur. Qui præcepto Imperiali cõtradicere nõ ausus Iohannem Constantinopolim ad ipsum honorifice deduci fecit, Imperator eũ cum honore sucepit, & ei monasteriũ in quo cũ fratribus Deo quiete seruiret in vrbe dedit, vbi, & ipsemet sæpius veniebat, ac de statu regni, & salute animæ suæ familiariter cum eo tractabat.

De Falso crimine in eo punito. Cap. CIIII.

VT autem bonus Iohannes ad meritorum augmentũ probaretur, adhuc in camino tribulationis, iuuenis ille quem in Perside docuerat suũ genus dictãdi, & ꝓpriã manũ scribẽdi, nequitie spiritu exagitatus epistolã proprio sensu ingenioq; dictauit, scriptãq; Cõstantinopolim furtiue direxit, & in palatij loco vbi citius a ministris Imperialibus inueniri possęt iactari præcepit. Eratq; talis. Dilectis amicis, qui sunt in Perside. Damascenus Iohannes monachorũ minimus. Salutẽ. Noueritis Imperatorem robur exercitus ad diuersa bella in nationes extremas misisse, vrbẽq; regiã, & finitimas hominibus vacuas remãsisse. Quoniam ergo sapientes estis, securi venite, & victoriam vobis paratam absq; mora viriliter obtinete. Inuenta est igitur a ministris epistola, & coram Imperatore perlecta. Traditio ab oĩbus exclamatur, & quis huius ꝓditionis actor esset inquiritur, forma litteræ, ingeniumq; scribẽdi respicitur, & Iohannes esse Imꝑatori nũciatur. Statim Iohannes quæritur, & cum iniuria multa ad Imꝑatoris pñtiam trahitur, ipso mirante, vnde tam subito talis tumultus, & cõtra se cõspiratio oriretur, populus vniuersus intorquens cõuitia mille, nõ Sacerdotẽ, sed proditorem, nõ Monachũ, sed Apostatam proclamabat, & furibundus vix manus ab eius oculis cõtinebat. Tunc Imꝑator facto silẽtio suspirans ait. O nequissime Iohannes beneficiis meis ingrate, malũ mihi ꝓ bono reddidisti, Sarabaita pessime, quantũ est in te patriã prodidisti, mihiq; ac meis auferens libertatẽ in captiuitatem pessimam nos retrusisti. Ostensaq; illi epistola respõdit ita. Vere Domine formam scribendi ac dictandi genus meũ hoc esse cognoui, sed testis est mihi Deus, ꝙ eam oĩno nõ feci. Dũq; oẽs in eũ ꝑstreperent, eo ꝙ veritatem occultare velle videretur, vndiq; proclamabant, vt absq; dilatione morte puniretur. Iudices facto cõsilio, pari assensu dicunt ipsum, quia specialis amicus Imꝑatoris fuerat nõ debere occidi, sed manũ qua tm̃ facinus ꝑpetrauerat abscidi. Quo facto Iohannes de dolore vulneris, ac diminutione corpis Deo gratias egit, & ꝙ in eius honorem amplius offerre sacrificiũ nõ posset paulisper cõdoluit. Abscisã itaq; manus, officio spiculatoris iussi Imꝑatoris, ad testimoniũ tanti sceleris suspẽsa est in monasterio ipsius Iohãnis.

De Miracula per beatam virginem in eo demonstrato. Cap. CV.

ILle mox ante imaginẽ specialis Dominæ suæ mãcus aduenìens, discooperto vulnere, & extento brachio cum ea pie rixabatur inquiens. Heccine Domina nostrorum præmia sunt meritorum. Heccine tuorum beatitudo seruorũ. Esto Domina mi, digne pro meritis peccatorem me flagellari voluisti. Sed, vt, quid instrumentũ officij tui ꝑmisisti penitus abscidi. Hæc, quippe manus hymnorum laudis tuæ cantica sæpius scribẽdo parabat, & Deo patri sacratissimum corpus, & sanguinem filij tui, multotiens in honore tuo ad omnium peccatorum salutem offerebat. Cũq; talia sæpius ibi lamentando peroraret, contigit nocte quadã, vt post huiusmodi lamentationẽ in lectulo fessus nec dormiens nec vigilans ex toto pausarat. Et ecce regina virginum affuit cum ingenti lumine hilari facie tali consolans eũ affamine. Quid agis inquit puer meus fidelissime. Heu inquit ille Domina quid me interrogas? Quinimo interrogo te ego. Cum hæc pateret vbi eras? Ecce ad meum immo ad tuum dedecus in ecclesia pendet abscisa, clientis tui manus. At illa. Cõfortare inquit fili in domino, manum tuam tibi restaurare põt, qui totum hominem plasmauit ex nihilo. His dictis eo vidẽte ille Ecclesiam petijt, delatamque inde manũ eius brachio cum mira benignitate in momento restituit. Tunc ille gratias ineffabiles agens, reddita diei luce surgit, fratribus conuocatis manum ostendit, eosque secum ad magnalia Dei glorificandum animauit. Mox solenniter indutus, alta voce missam de beatissima virgine celebrauit. Imperator audito miraculo pedes ad eum venit, & ore proprio manum deosculans, post Dei laudem & gloriosæ virginis ab ipso diligenter inquirit, si quem alicubi cognosceret, qui suum dictandi genus ac scribendi formam haberet. Quod ille quidem ei retulit, & sic rei veritas inquisitius diligentius innotuit.

De Nece Valentiniani & Eugenij Tiranni. Cap. CVI.

IGitur Valentinianus Imperator, nimia austeritate Arbogastis magistri militum ad vitæ tædium perductus, laqueo vitam finiuit. Eugenius auxilio Arbogastis tyrannizat. Corpora Abacuc, & Micheæ prophetarum reuelantur, Didimus absq; oculis, anno ætatis 85. Alexandriæ obijt. Tripartita historia. Hic Eugenius quondam grãmaticus, latinarum literarum doctor, relinquens scholas suas, in palatio militabat, & erat Imperatoris Antigraphus, & propter eloquentiam a multis honorabatur. Cooperatorem autem habebat Arbogastum de minoribus gallijs ortum, militaris ordinis ducem, virum sęuũ, & necibus præparatum. Isti quoq; cõtra Valentinianum iuniorem dolos cogitabant, cubicularios Eunuchos corrumpentes, qui dormientẽ principem suffocauerunt. Quo facto: Eugenius factus est Imperator Hesperię. Quo audito Theodosius designans filium suum Honorium Imꝑatorem a consulatu suo, & Abundantij 10. die Ianuarij cõtra eum profectus est, responso prius accepto a Iohanne Monacho. Idẽ Iohãnes ei victoriam prius ꝑdixerat de maximo. Veniens ergo ad Gallias, cum in quodã monte oratorium inuenisset, ibi nocte domino supplicabat, & circa tantũ soporẽ depressus, vidit in somnis quasi iaceret in cãpo, & astitissent ei quidem duo viri vestibus albis, & equis candidissimis residentes. Habeto fiduciam, & diluculo armato milites ad victoriam, dicentes se illi pro solatio destinatos quorum alter se Iohannem Euangelistam, alter se Philippum dicebat Apostolũ. Qua visione cõperta nequaquã ab oratione cessauit, sed lachrymas vberiores effudit. Socrates. Fit deinde cõgressio circa fluuiũ vocabulo Frigidum, ventus autem vehementissimus emissa iacula ex parte Eugenii reuocabat in eos. & ex parte Theodosij cũ maiore fortitudine in eos impingebat. Quo viso Tyrannus ad pedes Imperatoris cucurrit, ibiq; prostratus a militibus capite sectus est 17. die Septembris. Arbogastus autem post paululum proprio gladio se peremit.

De Religiositate Theodosii, & fine eiusdem. Cap. CVII.

RVffinus. Ante hoc bellum Theodosius cũ sacerdotibus, & populo circumibat oĩa orationum loca, ante martyrum, & Apostolorũ thecas iacebat cilicio prostratus, auxilia sibi fida sanctorum intercessione deposcẽs, Pagani autẽ Romani funestis victimis cruentantes, securã Eugenij victoriã promittebant Flauiano tunc ꝑfecto, qui cũ postea potuisset euadere eruditus admodum mereri se mortẽ pro errore iustiusquã pro crimine iudicauit. Fundebantur ex parte Theodosij auxilia Barbarorũ stetit aliquãdiu anceps victoria, & terga iam hostibus dabant, sed fiebant hæc, nõ vt Theodosius vinceretur, sed ne per barbaros vinci videretur. Cũ ille stans in edita rupe vnde cõspicere posset, & cõspici, proiectis armis proiecit se in oratione dicẽs. Omnipotẽs Deus tu nosti, quia in noĩe Christi filij tui vltionis iustę vtputo, ista prelia suscepi, sin aliter in me vindica. Si vero cum causa probabili, & in te cõfisus huc veni, porrige dexterã tuis, ne forte dicant gentes vbi est Deus eorum? Post hanc orationem surrexit ille vẽtus validus, de quo ꝑdiximus, & de quo ait Claudianus gentilis Poeta, qui tunc florebat. O nimium dilecte Deo, cui militat æther, & cõiurati veniunt ad classica vẽti. Hugo vbi supra. Hic Theodosius patre Honorio natus originẽ a Traiano principe traxit, fuitq; clemẽs aĩo, & ira amicis cõmunis, vt solo habitu differre se ab eis putaret. Præterea fuit in oẽs homines munificus, sed effusius in bonos, simplicia ingenia diligere, erudita imitari, largiri magno animo magna, & irasci quidem

quidem rebus indignis, sed flecti cito, hæc etiam ad consobrinarum nuptias venit tanquam sororum. Porro bene tranquillata iam republica, apud Mediolanum ægritudinem incurrit. Qua ingrauescente, quietem naturalis mortis inuenit, anno regni sui 16. vitæ vero suæ 60. huius denique corpus Constantinopolim est translatum atque tumulatum.

LIBER XVIII.

De Imperio Archadij, & Honorij, & sæuitia Gildonis Aphricæ Comitis. Cap. I.

THEODOSIO defuncto successerunt duo filij sui Archadius, & Honorius in partib. Occidentis, vtriusque tamen cura, & palatij disciplina duobus potentissimis viris credita manebat Ruffino, & Stiliconi. Ruffino aulæ Orientis, & Stiliconi Occidentis. Gildo etiam Comes Aphricæ præerat. Sigibertus. Sumpserunt autem duo fratres Imperium anno domini. 398. mundi vero. 4. 1061. & Imperauit annis. 13. Eodem tempore corpora sanctorũ Nazarii, & Celsi Martyrum Mediolani ab Ambrosio reperta, & leuata sunt. Constantipolis iram Dei formidans, igne super nubem terribiliter fulgente ad pœnitentiam conuersa euasit. Hugo vbi supra. Gildo autem vt defunctum comperit Theodosium, rupta fide, & calcato sacramento Aphricam Orientalis Imperii partibus iungere conabatur. Sed erat huic frater nomine Masceihel, qui nouarum molitiones rerum inferre detestatus, relictis apud Aphricanam militiam duobus adolescentibus filiis in Italiam abijt. Gildo vero, & fratris absentiam, & filiorum eius præsentiam habens suspectam, adolescentes interfecit. Igitur Masceihel cõtra fratrem sicut contra publicum hostem ab Honorio missus est, vt vlcisceretur mortem filiorum suorum. Quo dum proficisceretur: Caprariam siluam expetijt, & inde secum quosdam Dei omnipotentis famulos permotos precibus sumpsit, cum quibus ieiuniis, & precibus insistens assiduis meruit, sine bello de fratre victoriam, sine cede vindictam.

De interitu Gildonis Masceihelis, & Ruffini Præfecti. Cap. II.

ABdalio fluminis nomen est, quod fluit inter Thebastem, & Metrideram ciuitatem, vbi cum quinque millib. militum cõtra. 70. millia hostium castrametatus est, sed cum inde loci angustias fugere cupiens, latiorem campi planiciem expetere deliberaret, nocte superueniente nõ potuit. Et dum sopori membra dedisset, vidit in somnis beatum Ambrosium paulo ante defunctum, baculo quem gerebat locum victoriæ sibi demonstrantẽ atq; dicentem, hic, hic, hic. Quod vir sapiens protinus intellexit, verbo locum, numero diem significari. Substitit ergo, & in diem tertium ab ipsis cœlestium sacramentorum mysteriis in hostem procedit circũfusum. Et cum ad eos, qui primi occurrerant verba pacis loqueretur, signiferũ insolẽter resistentem, & iamque pugnam excitãtem gladio percussit in brachio, qua percussione protinus ille pronum inclinauit Vexillum. Quod cernentes reliquæ cohortes deditionem priorum fieri putantes, statim Misceiheli certatim se signis tradiderant cõuersis. Barbari vero quos Gilgdo coadunauerat territi in diuersa fugerũt. Gildo ipse fugiens nauim intrauit, sed volens nolens cogentibus ventis in Aphricam remeauit. Quo cum degeret post aliquot dies transfgulatus interijt. Et non post multos iterum dies Masceihel elatus insolentia Fortunæ, cum sanctos quorum meritis victor extiterat, nequiter inquietaret occisus est. Et dum hæc in Aphrica geruntur, milites, qui contra Eugenium Tyrãnum viuente adhuc Theodosio Imperatore profecti fuerant cum præfato Principe Ruffino, Constantinopolim reuersi sunt. Quibus dum secundum cõsuetudinem ad portas occurrisset. Archadius, Imperator statim milites Ruffinum Præfectum interemerunt. Erat enim suspectus Imperatori, quasi qui tyrãnidem posset assumere. Et non multis diebus interiectis, Gainas quidam genere Celticus, consilio Barbarus, cum esset magister militum, fasces imperij cogitabat arripere, & Imperatorem Archadium extinguere, sed mox detectus capite plexus est. Post cuius oppressionẽ Roilus dux Sichiæ transiuit Hystrum cum innumero exercitu, & Thraciã depopulatus est vehementer & regiam ipsam obsedit ciuitatem. Sed ipsum eius exercitum vis diuina concremauit fulminibus. Interea vero Stilico comes occidentalis palatij contractis inimicitiis cum Archadii ducibus, egit cum Honorio Imperatore, vt Alaricum Regem Gothorum magistrum palatii sui constitueret. Occulto enim fœdere illum sibi copulauerat, & paruipendens, φ sub Honorio imperabat. Eucherium filium Imperatorem facere deliberabat.

De ordinatione Iohannis Chrysostomi, & eius austeritate. Cap. III.

SIgibertus. Florebat hoc tpe sanctus, & doctus vir Iohannes Chrysostomus Constantinopoli Episcopus, sanctitate quidem, & scientia clarus, sed in facundia sua seuerior, & liberior iusto. Actor. Hic post Nectarium presbyter ab Antiochia euocatus est ab Archadio, vt testatur tripartita historia. Theophilus autem detrahebat eis, volens Presbyterum suum Isidorum ordinare, quia pro eo magnum periculum Romæ sustinuerat. Cum enim Theodosius pugnaret cõtra Maximũ, Theophilus per Isidorum duplices epistolas misit, & exenia, iubens vnam earum, & exenia victori dari, aliam vero victo. Sed quidam lector rapiens epistolas monstrauit Imperatori. Quo facto timens Isidorus refugit Alexãdriam, coactus tamen Theophilus ordinauit Iohannem. Suscepto autem Episcopatu maiori fastu, quàm decebat vtebatur, plurimosque clericorum prodiuersis exemit causis, vitam eorum corrigere volens. Vnde eum veluti furiosum vniuersi declinabant. Instigabat autem cum Serapio diaconus eius, dicens præsentibus clericis. Nunquam poteris istos o Episcope corrigere, nisi vno baculo percusseris vniuersos. Quod dictum maius odium clericorum concitauit in eum. Qui conspiratis aduersus eum derogabant ei apud populũ maxime, quia neminem patiebatur comedere secum, nec ipse ad alium inuitatus accedere, quod ideo (vt aiunt quidam) faciebat: quia turpiter escas percipiens comedebat. Alij propter continentiam, propter quam etiam caput, & stomachum sæpe dolebat. Dum vero plurimos Procerum obiurgare cœpisset, maior in eum accensa est inuidia, & maximè homelia contra Eutropium Eustuchum dignitatem consulis habentem, qui legem ponere fecerat Imperatorem, vt nullus reus ad Ecclesiam confugeret, & qui fugerent retraherentur. Post paucos autem dies dum ipse Eutropius offendisset Imperatorem, inter cæteros refugas apud Ecclesiam erat, quo iacente prope altare, Episcopos Iohannes residens super Ambonem, homeliam increpatoriam fecit aduersus eum. Imperator autem caput Eutropij iussit auferri propter quędam vitia, & eius nomen ex ordine consulum penitus abrogari. Iohannes ergo totam Thraciam quæ sex prouincijs diuisa est, & vndecim administrationibus dispẽsatur, sacris legibus ordinabat, & etiam ponticam regionem, quæ totidem iudicibus gubernatur. In Fenice multos conuertit ab Idolorum cultura dans pecunias templorum destructoribus a fidelib. mulieribus sibi oblatas. De Populo quoque Celticorum Arriano multos ad veram fidem conuertit, diuinam scripturã apud eos exponens per interpretem Celticum. Apud Scythas etiam conuertit multos. A nostra prouincia Marcionistas compulit per literas Imperatoris.

De Miraculo communionis in lapidem conuersa, & actibus Iohannis Chrysostomi. Cap. IIII.

ANastasius Chronographus. Quidam Macedonicus conuersus per Iohannem Chrysostomum, vix potuit persuadere vxori suæ, vt conuerteretur, & cõmunicaret ei, Illa vero communionem, quæ erat ex Macedonianis dans ancillæ suæ, vt haberet secum, accessit ad Chrysostomũ, & perceptam ex eius manibus communionem fingens eam se sumere, porrexit eam ancillæ, & receptam Macedoniorum communionem ad os affert, quam inuenit lapidem factam. Tunc illa territa, & tremefacta pedibus Iohannis aduoluitur, temeritatem confitens. Lapis autem ille adhuc reseruatur in vasorum custodiario. Theodoricus Sacerdotes, qui secundum ecclesiasticas sanctiones non viuerent, ad Principem prohibebat accedere dicens, quia non deberent honore sacerdotis frui, qui eorum vitam contemnerent imitari. Arriani autem foras ciuitatem collectas agentes sæpe in nocturnis antiphonis decantabant. Vbi sunt qui dicunt tria virtute vnum. Contra quos Iohannes auxit in nocturnis horis, faciens etiam de nocte processiones cum crucibus, & cereis argenteis, expensas ad hoc præbente Eudoxa Augusta. Arriani vero zelo tacti plures ex catholicis occiderunt. Vnde ab Imperatore prohibiti sunt hymnos vlterius publice decantare. Iohannes autem in Asiam pergens Seueriano Galanensi Episcopo suam commendauit ecclesiam: quia eum propter eloquentiam diligebat. At ille magis se suis auditoribus commẽdabat. Quod cum Iohannes audisset Serapione nunciante zelatus est. Reuerso igitur Iohanne ab Asia, contigit, vt transeunte Seueriano studio non assurgeret Serapio. At ille exasperatus clamauit: Si Serapio clericus motus fuerit Christus inhumanatus non est. Ob quam rem accusatus a Serapione pulsus est a Iohanne ab ecclesia, sed reconciliatus est, ei Eudoxa deprecante, & filium suum Theodosium in genibus eius ponente.

De

De sanctis Donato & Epiphanio episcopis. Cap. V.

Actor. Eo quoque tempore legitur floruisse Donatus Episcopus, qui ingentem Draconem in os eius expuens interfecit, quem octo iuga boum vix trahere potuerunt ad cremandum. Hic Draco (vt ait Zozomenus) in via publica circa pôtem iacebat, capras, & oues, & equos, & boues, & homines, comedebat. Qui contra Episcopũ transeuntem dum caput leuasset quasi eum deuoraturus, facto signo crucis in os eius expuit, & eum interfecit. Quem 8. paria boum in campum vicinum traxerunt, & ibi combustus est. Tripartita historia. Fuit in eo tempore Epiphanius Cyprorum Episcopus ad cuius sepulchrum hactenus Demones expelluntur. Idem enim dum substantiam propriam necessitatem sustinentibus erogasset, & multis quoque offerentibus ei pecunias manu largissima dispensaret. Contigit vt pecunijs deficiêtibus Economus Ecclesiæ murmuraret. Quo facto assistens, quidam in domo qua manebat Economus sacculum multarum pecuniarum dedit, & ita disparuit, vt nec qui dedit, nec etiam qui misit agnosceretur. Quod factum omnes diuinũ esse iudicauerunt. Aliud quoque eius libet referre miraculum. Quidam pauperes studentes Epiphanium arte deludere vt aliquid eis daret, dum iter ageret, vnus eorum supinum se prostrauit in terra, alter stabat quasi mortuum deflens, nec habens, vnde mortuum sepelire potuisset. Epiphanius autem superueniens orauit, vt sub quiete dormiret, & sepulturæ necessaria præbuit, simulque consolatus est flentê dicens. Quiesce fili a lachrymis. Non enim fletu resuscitari poterit, est enim ineuitabile qđ euenit, cumque discessisset Epiphanius cœpit ille pulsare socium vt exurgeret. Et cum hoc semel & secundo fecisset dicês, Surge hodie tuis laboribus epulemur, & ille penitus non sentiret, cognoscens illum mortuum, cucurrit ad Epiphanium flens, & petens, vt eius socium suscitaret. At ille consolatus est ne ferret grauiter, quod euenerat, non tamen defunctum denuo suscitauit. Hoc enim credo proinde gestum vt non Dei ministri facile deludantur. Sigibertus. Eo quoque tpe floruit sanctus Seruacius. 10. Tungrensiũ Episcopus, Do. N. Iesu Christi ẜm carnê cõsanguineus.

De Orosio & scriptis eius. Cap. VI.

Sigibertus. Floruit etiam eo tempore in Hyspania Orosius historiographus. Actor. Hic scripsit de hormesta mundi libros de quibus in hoc opere multa inseruimus, diuersis tamen locis pro temporum congruentia. Hanc autem historiam de hormesta Mundi scripsit petente vel iubente Augustino, videlicet miserias, & clades hominum ab initio peccati retexens, contra vaniloquia paganorum, quia præsentia tpa velut malis extra solitum infestissima, ob hoc. s. ꝙ Christus coleretur & Idola spernerentur infamabant. Idem etiam scripsit Apologeticum librum pro se côtra hæresim Pelagianam, de quo hæc pauca excerpsi. Orosius in Apologetico. Quasi illustrati a Domino persuademur, vt præparatæ in operibus bonis sint lucernæ ardentes in manibus nostris, quæ multimodis tentationibus fatigatæ, & defectu semper proprio & verbere periclitantur alieno. Sed si lumen inquit qđ in te est tenebræ sunt, istæ. te. quan. c. An vero facile arbitraris, vt simplex scurrilitate careat, lætus verbo, sollicitus iracundia, patiens negligentia, mitis pigritia, doctus iactâtia, summus inuidia, extra illam quæ est omnium bonorum operũ caligo generalis vanæ gloriæ concupiscentiam. Vnusquisque ergo nostrum assumat comparationem, vt magis se melioris prælatione condemnet, quàm in minoris despectione iustificet. Christus filius Dei in virtute & gloria patris, quæ in principio condidit, & in medio redemit, & in nouissimo iudicabit. Idem in ꝓlogo historiæ de honestate Mundi. Si diuina prouidentia, quæ sicut pia ita & iusta est, agitur hic Mundus, hominem, qui conuertibilitate naturæ ac libertate licentiæ, & infirmus, & contumax est, sicut pie gubernari egenum opis oportet, ita iuste corripi immoderatum libertatis necesse est.

De Tyconio & regulis, & libris eius. Cap. VII.

Helinandus. Florebat etiam tunc temporis Tyconius Afer, in diuinis literis eruditus, iuxta historiam sufficienter, & in secularibus, non ignarus, in Ecclesiasticis quoque studiosus negocijs, qui scripsit de bello intestino libros tres, & expositiones diuersarum causarum, in quibus ob suorum defensioné antiquarum meminit Synodorum. E quibus omnibus cognoscitur Donatianę partis fuisse. Côposuit etiam regulas ad inuestigandum & inueniendam intelligentiã scripturarum, & 8. quasi volumina conclusit. Exposuit & Apocalipsim Iohannis ex integro. Augustinus, de doctrina Christiana li. 3. Tyconius qui contra Donatistas inuictissimus scripsit, cum fuerit Donatista, & illic inuenitur absurdissimi cordis, vbi eos non ex omni parte relinquere voluit. Fecit librum quem regularem vocauit, quia in eo septem regulas executus est, quibus quasi clauibus diuinarum scripturarum aperirentur occulta. Quarum primam ponit de Domino & eius corpore. s. vt non hæsitemus, quando a capite ad corpus, vel a corpore ad caput transitur, & tamen ab vna eademque persona non receditur. Secunda est de corpore Domini bipartito, vel potius, de corpore eius vero & simulato, siue de permixta Ecclesia, quæ regula lectorem vigilantem requirit, qñ scriptura cum ad alios loquatur, vel de alijs tanquam ad eos ipsos ad quos loquebatur, vel de eis, de quibus loquebatur, loqui videtur tanquam vnum sit vtrorumque corpus, propter temporalem commixtionem & sacramentorum communionem. Tertia est de spiritu & litera. Quarta de parte & toto. Quinta de temporibus, quæ duobus modis viget aut troposynodoche, aut legitimis numeris. Sexta de recapitulatione. Septima de Diabolo & eius corpore.

De Seuero & scriptis eius. Cap. VIII.

Helinandus. Eodem tempore Sulpitius Seuerus florebat in Aquitania apud vrbem Tolosam, genere & literatura nobilis, paupertatis, & humilitatis amore conspicuus, charus etiam viris sanctis Martino & Paulino. Et scripsit non contemnenda opuscula. Epistolas ad amorem Dei & contemptum Mundi exhortatorias sorori suæ multas, & ad supradictũ Paulinum Nolanum duas, aliasque ad alios. Sed quia in aliquibus etiam familiaris necessitas inserta est, non digeruntur. Composuit etiam chronica, & vitam beati Martini, & collationem Postumiani & Gallisæ mediante & iudice habita. Hic in senectute sua a Pelagianis deceptus, & agnoscens loquacitatis culpã, silentium vsque ad mortem tenuit, vt peccatum quod loquendo contraxerat, tacendo penitus emendaret. Actor. Scripsit Seuerus, de vita & actibus sancti Martini. Primo quidem ad desiderium librum vnum, virtutibus eius & miraculis plenum, qui fere per totum orbem legitur, cuius etiam flores supra posuimus. Deinde ad Eusebium, Præsbyterum de quodam miraculo quod in præfato libro omiserat epistolam vnam, hoc & nos supra breuiter posuimus. Ad Aurelium Diaconem, de hoc ꝙ eundê ascendisse in cœlum viderat Epistolam. 1. Ad Basulam Socrum suã, de transitu eiusdem tractatum. 1. Scripsit & per Dialogum libros 3. vnum. s. de narratione Postumiani amici sui, qui causa ipsius ab oriente venerat, vbi ante triennium patriam relinquens se contulerat, omnemque suę peregrinationis historiam ei retulerat, præsente Gallo, qui fuerat præfati Martini discipulus. Duos autem sequentes, de narratione eiusdem Galli, qui & ipse per biduum multa de beati Martini virtutibus eisdem præsentibus retulit. De his omnibus hæc quæ sequuntur excerpsi.

De initio peregrinationis Postumiani. Cap. IX.

Ante hoc triennium inquit Postumianus, quo tempore tibi supplici hinc abiens, vale dixi, vbi Narbonæ nauem soluimus, quinto die portum Aphricæ intrauimus, adeo prospera Dei nutu nauigatio fuit, libuit animo adire Chartaginem, loca visitare sanctorum, & præcipue ad sepulchrũ Cypriani martyris, 15. die ad portum regressi, prouectique in altum Alexandriam petentes, reluctâte austro, pene in syrtes illati sumus. Qđ prouidi nautæ cauentes iactis nauesanchoris sistunt. Sub oculis autem terra continens erat, in qua scaphis egressi sumus, cum vacua ab humano cultu omnia cerneremus, ego studiosius explorandorum locorum gratia longius processi, tribus fere a littore milliaribus tugurium paruum inter arenas conspicio, cuius tectum (sicut Salustius ait,) quasi carina nauis erat contiguum terræ, satis firmis tabulatis constructũ, nô ꝙ ibi vis himbriũ vlla timeatur, fuisse enim illic pluuiam ne quando quidem auditum est, sed ꝙ ventorum ea vis est, vt si quando vel clementiore cœlo aliquantulus spirare flatus cœperit, magis in illis terris, quàm in vllo mari naufragium fit. Nulla ibi gemina sata in illa proueniunt, quippe instabili loco arentibus arenis, ad omnem motum ventorum cedentibus. Verum vbi aduersa quædam a mari promontoria ventis resistunt, terra aliquantulum solidior herbam raram atque hispidam gignit. Ea ibi sola messis est, quæ celeritate prouentus per naturam solis siue aeris ventorum casus euadere solet. Quippe fertur a die iactis seminis. 30. die maturescere. consistere autem ibi homines non alia ratio facit, quàm ꝙ omnes liberi sunt a tributo.

Narratio Postumiani de loco deserto, quam explorauerat. Cap. X.

Ego ad tugurium illud quod eminus conspexeram pertendi. Inuenio senem in veste pellicea, molam manu vertentê, côsalutatus nos benigne accepit, eiectos nos i illud litus exponimus, & ne statim repetere cursum possimus mollitia itineri, egressos in terram, vt est mos humani ingenij, naturam locorum cultumque habitantium voluisse cognoscere, Christianos nos esse, id præcipuê quærere, an essent aliqui inter illas solitudines Christiani. Tum vero ille flens gaudio ad genua nostra prouoluitur. Iterum nos, ac sępius exosculatos inuitat ad orationem.

nem. De inde positis in terra neruo cũ pellibus facit nos discumbere. Apponit prandium sane locupletissime, dimidium panem ordeaceum. Eramus autem nos quatuor, ipse erat quintus. Fasciculum & herbæ intulit, cuius nomen excidit, quæ mente similis exuberans folijs, saporem mellis præstabat, huius prædulci admodum suauitate delectati atque satiati sumus. Ad hoc subridēs ego ad Gallum meum. Quid inquam Galle, placet ne tibi prandium? fasciculus herbarum, & panis dimidius viris, quinq;. Tūc ille sicut est verecundissimus aliquantulum erubescens, dum fatigationem meam accepit, facis inquit Sulpici tuo more, qui nullam occasionem siqua tibi porrecta fuerit omittis, quin nos edacitatis fatiges, sed facis inhumane, qui nos Gallos homines cogis exemplo Angelorum viuere. Enimuero Postumianus. Cauebo post hoc cuiusquam abstinentiam prædicare, ne Gallos nostros arduum penitus offendat exemplum. Statueram autem etiam cœnam Tyrinensis illius, vel consequentia (septem enim diebus apud ipsum fuimus) referre conuiuia, sed supersedendum est, ne Gallus se æstimet fatigari. Cæterum postero die cum aliqui ex incolis ad nos visendos confluere cœpissent, cognoscimus illum nostrum hospitem esse Presbyterum quod nos summa dissimulatione celauerat. Deinde cum ipso ad Ecclesiam processimus, q̃ fere duobus millibus aberat a conspectu nostro, interiectu montis exclusa. Erat autem vilibus texta virgultis non multo ambitiosior, quàm nostri hospitis tabernaculum, in quo nisi incuruus quis non poterat consistere. Cumque hominum mores quæreremus, illud præclarum animaduertimus, nihil eos neque emere, neque vendere. Quid sit fraus, aut furtum nesciunt, aurum atque argentum, quæ prima mortales putant, neque habent, neque habere cupiunt, nam cum ego Presbytero illi decem nummos aureos obtulissem, refugit.

De certamine Episcoporum & Monachorum Alexandriæ super libris Origenis. Cap. XI.

Prosperoque cursu. 7. die Alexandriam peruenimus, vbi fæda inter Episcopos atque Monachos certamina gerebantur ex ea occasione vel causa quia congregati in vnum sæpius Sacerdotes frequentibus decreuisse synodis videbantur, ne quis Origenis libros legeret vel haberet, qui tractator sacrarum scripturarum peritissimus habebatur. Sed Episcopi quædam in libris ipsius insanius scripta memorabantur, quæ assertores eius defendere non ausi, ab hæreticis potius fraudulenter inserta dicebāt. & ideo non propter illa etiam reliqua esse damnanda. Aduersum hæc Episcopi obstinatius renitentes, pro potestate cogebāt, rectè etiam vniuersa cum prauis, & cum ipso actore damnare. Et quia satis superque sufficerent libri, quos Ecclesia recepisset, respuendam esse penitus lectionem, quæ plus esset nocitura insipientibus, quàm profutura sapientibus. Mihi autem ex illis libris, quædam curiosius indaganti admodum multa placuerunt, sed & multa reprehendi in quibus illum praua sensisse non dubium est, quæ defensores eius falsata cōtendunt. Ego miror vnū eundemque hominem tam diuersum a se esse potuisse, vt in ea parte qua probatur neminem post Apostolos habebat equalem, in ea vero quæ iure reprænditur nemo deformius doceatur errasse. Cum hæc atque alia istiusmodi ab Episcopis proderentur, ex studijs pattum orta seditio est. Quæ cum reprimi Sacerdotū auctoritate non posset, sæuo exemplo ad regendam Ecclesiæ disciplinam Præfectus assumitur. Cuius terrore dispersi fratres, ac per diuersas oras Monachi sunt fugati, ita vt propositis edictis, in nulla consistere sede sinerentur. Illud me admodum permouebat, φ Hierony. vir maxime catholicus, & sacræ legis peritissimus, Origenem secutus primo tempore putabatur, qui nunc idem præcipue, vel omnia illius scripta damnaret. Nec vero ausus sum de quoquā temere iudicare, præstantissimi tamen viri, & doctissimi ferebantur in hoc certamine diffidere, sic tamen siue illud error est vt ego sentio, siue hæresis, vt putabatur, reprimi non potuit multis animaduersionibus Sacerdotum, sed nequaquam tam late potuisse se effundere, nisi contemptione creuisset. Istiusmodi ergo turbatione cum veni Alexandriam fluctuante, me quidam Episcopus illius ciuitatis benigne admodum & melius, quàm opinabar excepit, & secum tenere tentabat, sed non fuit animus ibi consistere, vbi recens fraternæ cladis feruebat inuidia.

De visitatione beati Hieronymi in Bethleem. Cap. XII.

Inde igitur digressus in Bethleē oppidum petij, quod Hierosolymis. 6. millibus disperatur, ab Alexandria autem. 16. mansionibus abest. Ecclesiam loci illius Hieronymus presbyter regit, nā parrochia est Episcopi, qui Hierosolymam tenet. Hic vir præter fidei meritum dotemque virtutum non solum latinis atque Græcis, sed Hebræis etiam literis ita institutus est, vt se illi in omni scientia nemo audeat comparare. Miror autem si non vobis per multa quæ scripsit opera compertus est, cum per totum orbem legatur. Nobis quoque Gallus inquit nimium, nimiumque compertus est. Nam ante hoc quinquennium quendam ipsius libellum legi, in quo tota nostrorum natio Monachorum ab eo vehementissime vexatur, & carpitur. Vnde interdum Belgicus noster valde irasci solet, φ dixerat nos vsque ad vomitum satiari. Ego au em inquam Gallus illi viro ignosco, atque ita sentio de Orientalibus potius illum Monachis, quàm de Occidentalibus disputasse, nam edacitas in Græcis gula est, in Gallis natura. Tum ego. Scholastice inquam Galle defendis gentem tuam, sed quæso te liber iste nunquid hoc solum vitium damnat in Monachis. Immo vero inquit nihil penitus omisit, quod non carperet, lacerarct, exponeret, præcipue auaritiam, nec minus vanitatem insectatus est, multa de Superbia, non pauca de superstitione disseruit, vere fatebor punxisse mihi videtur vitia multorum. Cæterum de familiaritatibus virginum, & Monachorum atque etiam clericorum, quàm vera quàm fortia disputauit. Vnde a quibusdam, quos nominare nolo, dicitur non amari. Ego autem inquit postumianus, vt dicere institueram apud Hieronymum. 6. mēsibus fui, cui iugis aduersus malos pugna perpetuumq; certamen consciuit odia perditorum. Oderunt eum hæretici, quia eos impugnare non desinit, oderunt clerici, quia vitia eorum insectatur, & crimina, sed plane eum boni omnes admirantur, & diligunt. Nam qui eum hæreticum esse arbitrantur insaniunt. Verè dixerim Catholica hominis scientia, sana doctrina est. Non die, nō nocte requiescit aut legit aliquid semper aut scribit. Quod nisi mihi fuisset aīo fixum & promissum, Deo teste propositam heremum adire, vel exigui temporis puncto a tanto viro discedere noluissem. Hinc ergo traditis omnibus meis omnique familia, quæ me contra voluntatem meam secuta tenebat implicitum, liber regressus sum Alexandriam. Ac visitatis ibi fratribus superiorem inde Thebaidam, idest ad Ægypti extrema, contendi, ibi enim vastæ patentes heremi solitudines plurimum ferebantur habere Monachorum.

De puero post victoriam Aspidis ab Abbate verberato. Cap. XIII.

Haud longe ab heremo contigua Nilo multa sunt monasteria, habitant vno in loco plerique centeni, quibus summum ius est sub Abbatis imperio viuere, nihil arbitrio suo agere. Casu per illos dies, quib. illò adueneram, cuidam qui nuper ad heremum secesserat, neque amplius ab hoc monasterio quā. 6. millibus tabernaculū sibi constituerat, panem Abbas per duos pueros miserat, quorum maior habebat ætatis. anno. 15. minor duodennis erat. His ergo inde redeuntibus Aspis miræ magnitudinis fit obuia. Cuius occursu nihil perterriti, vbi ante pedes eorum venit, quasi incantata carminibus cerula colla deposuit, minoris pueri manu apprænhensa, ac pallio inuoluta ferri cœpit. Deinde monasterium quasi victor ingressus, in occursum fratrum expectantibus cunctis captiuam bestiam resoluto pallio, non sine iactantiæ tumore deposuit. Sed cum infantium fidem atque virtutem cæteri prædicarent, Abbas ille altiori consilio, ne insitma ætas insolesceret, virgis vtrumque compescuit, multum obiurgatos, cur ipsi quod per eos Dominus operatus fuerat prodidissent, & opus illud non suæ fidei, sed diuinæ fuisse virtutis discerent Deo potius in humilitate seruire, & non in signis, & virtutibus gloriari, quia melior esset infirmitatis conscientia virtutum vanitate. Hęc vbi ille Monachus audiuit, & periclitatos infantulos serpentis occursu, & ipsos insuper multa verbera victo serpente meruisse, Abbatem obsecrat, ne sibi post hæc panis vllus, aut cibus aliquis mitteretur. Iàque octauus dies fuerat emensus, quo se homo Christi intra periculum famis ipse cōcluserat. Arebant membra ieiunio, sed deficere mens cęlo intenta non poterat, corpus inedia fatiscebat, fides firma durabat. Cum interim admonitus Abbas ille per spiritum, vt discipulum visitaret, pia sollicitudine cognoscere cupiens, qua vitæ substantia vir fidelis aleretur, qui ministrari sibi panem ab homine noluisset, ad requirendum eum ipse proficiscitur. Ille vbi eminus senem venire conspexit, agit gratias, ducit ad cellulam, cum ingressi ambo pariter conspiciunt palmiceam sportam foribus affixam de poste pēdere, ac primum calidi panis odor sentitur, tactu vero ac si ante paululum focis esset ereptus ostenderet, Ægyptij tamen panis forma non cernitur. Obstupefacti ambo munus cęleste cognoscunt. Cum ille hoc Abbatis aduentui præstitum fateretur, Abbas vero illius fidei ac virtuti id potius ascriberet, ita ambo cęlestem panem cum multa exultatione fregerunt. Hoc senex ad monasterium regressus fratribus retulit, per quod eos ad amorem solitudinis vehementer incitauit. Eo quoque monasterio duos senes vidi, qui per annos, 40. ibi degere ferebantur. Abbatis quoq; testimonio & oīum fratrū audiui sermone celebrari, φ vnū eorū sol nunq̃ vidisset epulātē, alterū nunq̃ vidisset iratum.

De

De Anachorita, quem Leo reuerebatur. Cap. XIIII.

VBi autem prima heremi ingressus sum, vno ex fratribus deduce locorum perito, peruenimus ad quendam senẽ Monachum sub radice montis habitantem, ibi (quod in locis illis rarissimum est) puteus erat, bouem habebat, cuius hic erat totus labor impulsa totali machina aquam producere, nam fere mille aut amplius pedum profundũ putei ferebatur. Hortus illic erat multis oleribus copiosus, id quidem contra naturam heremi, vbi omnia arentia exusta solis ardoribus, nullius vnquam seminis, vel exiguam radicem deperisse feruntur. Verùm hoc sancto illi labor cum pecore cõmunis, & propria præstabat industria, frequenter enim irrigatio aquarũ tantam pinguedinem arenis dabat, vt mirum in modum virere ac fructificare horti illius olera viderimus. Ex his igitur vnà cũ Domino bos ille viuebat, nobis quoq; ex ea copia cænam sanctus dedit. Ibi vidi (quod vos Galli forte nõ creditis) ollam cũ oleribus quæ nobis in cænam præparabatur sine igne feruere, tanta uis solis est, vt quibusl bet coquis etiam ad Gallorum pulmẽta sufficiat. Post cænam autẽ iam inclinante vespera, inuitat nos ad arborẽ palmam cuius interdum pomis vti solebat, quæ fere duobus milibus aberat. Ad quã, vt peruenimus, Leonem ibi offendimus. Quo viso ego, & ille dux meus intremuimus. Sanctus verò ille incunctanter accessit, nos licèt trepidi secuti sumus, fera paululum cernens imperata adeo modesta discessit, & cõstitit, dũ iste contigua ramis humilioribus poma decerperet. Cũque plenam palmulis manum obtulisset, occurrit bestia, atque tam libere accepit, quam nullum animal domesticum, & cum comedisset abscessit. Nos hoc intuentes, & adhuc trementes facile potuimus perpendere quanta in illo fidei virtus, & quanta in nobis esset infirmitas.

De alio cui cænanti astabat Lupa. Cap. XV.

ALium æque singularem virum vidimus paruo tugurio, in quo non nisi vnus recipi possit habitator. De hoc illud ferebatur, ꝙ ei Lupa solita erat astare cænanti, nec facile vnquam bestia falleretur, quia illi ad legitimam horam refectionis occurreret, & tandiu pro foribus expectaret, donec ille panem, qui cænulæ superfuisset offerret. Illam manũ eius lãbere solitam, atque ita quasi impleto officio, & præstita consolatione discedere. Sed forte accidit, vt sanctus ille dum fratrem, qui ad eum venerat, deducit abeuntem diutius abesset, & non nisi sub nocte remearet, interim bestia ad cõsuetudinarium illud cęnæ tempus occurrit, vacuam cellulam (cum familiarem patronum abesse sentiret) ingressa est, curiosius explorans, vbi nã esset habitator. Casu contigua cum panibus .v. palmicia sportella pendebat, ex his vnum præsumit, & deuorat, deinde perpetrato scelere discedit. Regressus heremita vidit sportulam dissolutã non constante numero pannum, damnum rei familiaris intelligit, ac prope limẽ panis assumpti fragmenta cognoscit, sed nõ erat incerta suspicio, quæ furtum persona fecisset. Ergo cum sequentibus diebus secundum, consuetudinem bestia non venisset (nimirum audacis facti conscia ad eum venire dissimulans cui fecisset iniuriam) ægre patiebatur heremita se alumnę solatio destitum. Postremo illius oratione reuocata, post diem septimum affuit (vt solebat ante) cænanti. Sed, vt facile cerneres verecundia pænitentis, non ausa propius accedere, deiectis in terram profundo pudore luminibus, quod palam licebat intelligi, quandam veniam præcabatur, quem illius confusionem heremita miseratus, iubet eam propius accedere, ac manu blanda caput triste permulcet, deinde pane duplicato ream suam reficit, ita indulgentiam consecuta officii consuetudinem mœrore deposito reparauit.

De Alio, qui Leena catulos cæcos illuminauit, & alio cui Ibex herbas innoxas ex fasciculo elegit. Cap. XVI.

HAbitãt plerique in heremo sine vllis tabernaculis, quos Anachoritas vocant, viuunt herbarum radicibus, nullo vnquam certo loco consistunt, ne ab hoĩbus frequẽtentur, quas nox coegerit sedes habent. Ad quendam igitur hoc ritu atque hac lege viuentem, duo ex vitria Monachi licet longa, & diuersa regione, tamen, quia olim ipsis in monasterij conuersatione charus, & familiaris fuisset, auditis eius virtutibus tetenderunt. Quem diu multumque quæsitum tandem repperterunt mense 7. in extremo isto deserto, quod est Memphis cõtiguum demorantem, quas ille solitudines iam per annos 12. dicebatur habitare. Qui licet omnium hominum vitaret occursus, tamen agnitos non refugit, seque charissimis per triduum non negauit. Quarto die aliquantulum progressus, cum prosequeretur abeuntes Leenam miræ magnitudinis ad se conuenire conspiciunt. Bestia licet tribus repertis, non incerta quem peteret. Anachoritæ pedibus aduoluitur, & cum fletu quodam ac lamentatione procumbens, indicabat gementis pariter ac rogãtis affectum, mouit omnes, & præcipue illum, qui se intellexerat expetitum præcedentem sequuntur, nam præsens, & subinde restans, subinde respectans, facile poterat intelligi id eã velle, vt quo illa ducebat Anachorita sequeretur, quid multis, ad speluncam bestiæ peruenitur, vbi ista adultos iam quinque catulos male fæta nutriebat, qui vt clausis luminibus ex aluo matris exierant, cęcitate perpetua tenebrantur, quos singulos de rupe prolatos ante Anachoritæ pedes Mater exposuit. Tum demum sanctus animaduertit, quid bestia postularet. Inuocatoq; nomine Dei, contrectauit manu lumina clausa catulorum, ac statim cæcitate depulsa, apertis oculis bestiarum diu negata lux patuit. Ita fratres illi Anachorita quem desiderabant visitato, cum admodum fructuosa laboris sui mercede redierunt, qui in testimonium tantæ virtutis admissi, fidem sancti, gloriam Christi, quę per ipsos esset testificanda vidissent. Mira dicturus sum. Leenam post dies .v. ad actorem tanti beneficij reuertisse, eidẽque inusitatæ feræ pellem pro munere detulisse, qua plerumq; sanctus ille quasi adminiculo circuntectus, non dedignatus est munus per bestiam sumere, cuius alium potius interpretabatur actorem. Erat etiam alterius Anachoritę in illis regionibus nomen illustre, qui in ea parte deserti, quæ seni iungitur habitabat. Hic cum primum se contulisset ad heremum, herbis herbarumque radicibus quas prædulces interdum, & saporis eximij fert arena, victurus, ignarus germinis eligendi, noxia plerũque carpebat, nec erat facile vim radicum sapore discernere, quia omnia ęque dulcia, sed pleraque occultiori natura virus letale cohibebant. Cum ergo edẽtem vis interna torqueret, & immẽsis doloribus vitalia vniuersa quaterentur, ac frequens vomitus cruciatibus non ferendis, ipsam animi sedem stomacho iã satiscente dissolueret, anima penitus, quæ essent edenda formidans, septimum in ieiunijs diem spiritum deficiente ducebat. Cum ad eum fera cui Ibicis nomen est accessit, huic propius astanti fasciculum herbarum quem collectum pridie attingere non audebat obiecit, sed fera, quæ virulenta erant ore discutiẽs, quæ innoxia nouerat eligebat. Ita vir sanctus eius exemplo, quid edere, quid respuere deberet edoctus, & periculum famis euasit, & herbarum venena vitauit.

De Hyrsuto, & duobus obedientiæ miraculis. Cap. XVII.

DVo beati Antonii monasteria adij, quæ hodie quoque ab eius discipulis incoluntur. Ad eum etiam locum in quo beatissimus Paulus primus heremita est diuersatus accessi, rubrum mare vidi, iugum Synai montis, cuius summum cacumen cælo pene contiguum nequaquam adiri potest. Inter huiusmodi recessus Anachorita aliquis esse ferebatur, quem diu multumque quæsitum videre non potui, qui fere iam ante 50. annos a conuersatione remotus, nullo vestis vsu, setis corporis sui tectus, nuditatem suam diuino munere vestiebat. Hic quotiens eum religiosi viri adire voluerunt, cursu auia petens congressus vitabat humanos, vni tantummodo ferebatur se ante quinquennium præbuisse, qui credo potenti fide id obtinere promeruit. Cui inter colloquia percunctanti cur tanto homines opere vitaret, respondisse perhibetur eum, qui ab hominibus frequentaretur non posse ab Angelis frequentari. Cum quidam sæculi actibus abdicatis, monasterium magnæ dispositionis ingressum cæpisset rogare, Abbas ei cępit multa proponere, graues esse istius disciplinæ labores, sua vero dura imperia, quę nullius facile valeret implere patientia, aliud potius monasterium (vbi facilioribus legibus viueretur) expeteret, non tentaret aggredi, quod implere non posset. Ille vero nihil his terroribus permoueri, sed magis ita cæpit omnem obedientiam polliceri, vt si eum Abbas in ignem ire præceperit non recusaret intrare. Quam illius professionem vbi magister accepit non cunctatur probare profitentem. Casu Clibanus prope ardebat, qui multo igne succensus coquẽdis panibus parabatur, exũdabat abruptis flãma fornacibus, & intra cameræ illius concaua totis habenis regnabat incendiũ. Hoc igitur aduenam istũ iubet magister intrare. Nec distulit parere præcepto, medias flãmas nihil cunctatus ingreditur, quæ mox audaci fide victæ, velut illis quondam hebræis pueris cessere, venienti superata natura est, fugit incendium, & qui putabatur arsurus, velut quodã frigido rore perfusus seipse miratus est. Sed quid mirum si tuum Christe tyronem ignis ille non attigit, vt nec Abbatem pigeret dura mãdasse, nec discipulum pęniteret imperio paruisse. Quidam itidem ad eundem Abbatem recipiendus aduenerat, & cum prima ei lex obedientiæ poneretur, ac perpetem polliceretur, ad omnia vel extrema patientiam, casu Abbas stroacinã virgã iam pridẽ aridam manu gerebat, hanc solo fixit, atq; illi aduenæ id operis imponit, vt tandiu virgulæ aquam ministraret, donec (quod contra naturã erat) solo arente lignũ aridũ viuisceret.

Subiectus

Subiectus aduena duræ legis imperio, aquam proprijs humeris, quotidie conuehebat; quæ a Nilo flumine per duo fere milliaria petebatur. Iamque emersi anni spacio labor nō cessabat operantis, & de fructu operis spes esse non poterat, tamen obedientiæ virtus in labore durabat. Sequens quoque annus vanum laborem iam affecti fratris eludit. Tertio demum succedentium temporum labente curriculo, cum neque nocte neque interdiu aquarius iste cessaret operator, virga floruit. Ego ipsam ex illa virgula arbuscula (quæ hodie quoque intra atrium monasterij est) ramis virentibus vidi, quæ in testimonium manens quantum obedientia meruit, & quantum fides posset ostendi.

De isto qui precibus obtinuit, vt a Diabolo per quinque menses vexaretur. Cap. XVIII.

QVidam sanctus fugandorum Demonum incredibili potestate præditus, non solum præsens, neque verbo tantum, sed absens quoq; interdum cilicij sui fimbrijs, aut epistolis missis corpora obsessa curabat. Et dum miro modo frequentaretur a populis, ex toto ad eum orbe conuenientibus, insuper etiam a Præfectis, & comitibus diuersarum potestatum iudicibus, qui ferebatur etiā omni potu penitus abstinere, & pro cibo septem tantum carieis sustentari, vt ex virtute honor, ita ex honore vanitas cępit obrepere. Quod malū ille vbi primum potuit in se sentire crassari, diu multumque discutere conatus est, sed repelli penitus, vel tacita conscientia vanitas perseuerante virtute non potuit. Vbique nomen eius Dæmones fatebātur, excludere a se confluentium populos non valebat. Virus interim latens serpebat in pectore, & cuius nutu & aliorum corporibus Dæmones fugabantur, seipsum occultis cogitationibus vanitatis non poterat purgare. Totis igitur precibus conuersus ad Deū fertur orasse, vt permissa in se mensibus quinque diaboli potestate similis his fieret quos ipse curauerat. Quid multis morer, ille præpotens, ille signis atque virtutibus toto oriente vulgatus, ille ad cuius limina populi ante cōduxerant, ad cuius fores summæ istius sęculi se prostrauerant potestates, correptus a Dæmone est tentus in vinculis, omnia illa quæ energumini solent ferre perpessus, quinto demum mense purgatus est, non tantum Dæmone, sed quod illi erat vtilius atque optatius vanitate. Sed mihi ista replicanti nostra infęlicitas, nostra occurrit infirmitas. Quis enim nostrum est, quem si vnus homunculus paruulus salutauerit, aut fatuis, aut adulantibus verbis fœmina vna laudauerit, non continuo elatus sit superbia, non statim inflatus sit vanitate. Quinetiam si non habebat conscientiam sanctitatis, tamen quia vel stultorum adulatione, aut fortassis errore sanctus esse dicatur, sanctissimum se putabit. Iam vero si ei munera crebra mittantur Dei se magnificentia asserit honorari, cui dormienti atque resoluta necessaria conferantur. Quod si vel de modico ei aliqua virtutis signa succederent Angelum se putaret. Cæterum cum neque opere neque virtute conspicuus sit, si quis clericus effectus fuerit dilatat fimbrias suas, gaudet salutationibus inflatur occursionibus, ipse etiam vbique discurrit. Et qui ante pedibus, aut asello ire consueuerat, spumeo Equo superbus inuehitur, parua prius, ac vili cellula contentus habitare, erigit celsa laquearia, construit multa conclauia, sculpit hostia, pingit armaria, vestem respuit crassiorem, indumentum molle desiderat, atque hæc charis viduis, ac familiaribus mandat tributa virginibus, ista vt birrum rigentem, hæc vt fluentem texat lacernam. Verum hæc describenda mordacius beato viro Hieronymo relinquamus. Et quia satisfeci vestris auribus, immo etiam verbosior fui fortasse quàm debui, tu modo ad me debitum fœnus exolue vt de Martino tuo, vt es solitus plura referentem iam pridem in hoc desiderijs meis æstuantibus audiamus. Quid inquā tibi de Martino meo liber ille non sufficit, quem ipse tu nosti me de illius vita atque virtutibus edidisse.

De libello gestorum sancti Martini & eius vita prærogatiua. Cap. XIX.

AGnosco id quidem (Postumianus inquit) neque vnquam a dextera mea ille discedit. Nam si agnoscis, & aperit librum, qui sub veste latebat. En ipsum. Hic mihi inquit terræ ac mari Comes, hic in peregrinatione tota socius, ac consulator, primus cum Romanæ vrbi vir studiosissimus, cui Paulinus inuexit vnde cum tota certatim vrbe raperetur, exultantes librarios vidi ꝙ nihil ab his quæstuosius haberetur, siquidem nihil illo promptius, nihil charius venderetur. Hic nauigationis meæ cursum longe ante progressus, cum ad Aphricam venissem iam per totam Chartaginem legebatur. Hunc ego in heremo a quodā sene legi vidi, cui cum me familiarem tuum esse dixissem, & ab illo & a multis fratribus hæc mihi iniūcta legatio est, vt si vnquam terras istas te incolumi contigissem, ea te supplere compellerem, quæ illo tuo libro de virtutibus beati viri professus es prætermisse. Et quidem Postumiane inquam, cum te iam dudum de sanctorum virtutibus intentus audirem, tacitis ad Martinū meum cogitationibus recurrebam, merito prospiciens omnia illa, quæ singuli diuersa fecissent, per vnum istum facile completa. Nam cum excelsa retuleris, quid mihi dixisse liceat pace sanctorum, nihil a te penitus audiui, in quo Martinus esset inferior. Illi.n. ab omni impedimento liberi, cœlo tantum atque Angelis testibus plano ad mirabilia docentur operari. Iste in medio cętu & conuersatione populorum inter clericos dissidentes, inter Episcopos sæuientes, cum se quotidianis scandalis hincinde præmeretur, inexpugnabili tamen aduersus omnia virtute fundatus stetit. Et tanta operatus est, quanta ne illi quidem quos ante audiuimus esse in heremo vel fuisse fecerunt. Ac si illi paria fecissent, quis iudex tam iniustus fuisset, vt non istum esse potiorem merito iudicaret, puta enim istum fuisse militē qui pugnauerit in ęquo loco & tamē victor euasit. Illos autem æque compone militibus, qui ex æquo loco aut etiam de superiore certauerunt. Quid ergo. Et omnium vna victoria est, non potest par esse gloria, tamē cum pręclara retuleris, a nemine retulisti mortuum suscitatum. Quo vno vtique te necesse est confiteri Martino neminem conferendum. Nam si admirandum est, ꝙ illum Ægyptium flāma non attigit, hic quoque sæpius imperauit incēdijs. Si reuoluas ꝙ Anachoritis feritas bestiarum victa succubuit. Hic familiariter & rabiem bestiarum, & serpentium venena compescuit. Qđ si illum conferas, qui immundis spiritibus obsessos, verbi imperio aut etiam fimbriarum virtute curabat, ne iu hac quidem parte inferiorem fuisse Martinum, multa documenta sunt. Si etiam ad illum recurras, qui se sis suis pro veste contextus putatur ab Angelis visitari, cum isto Angeli quotidie loquebantur. Iam vero aduersus vanitatem atque iactantiam ita inuictum spiritum gessit, vt ista vitia nemo fortius contempserit. Ergo fateaaris necesse est in Martino omnium illorū (quos enumerasti) fuisse virtutes. Martini autem in illis omnibus non fuisse.

Qualiter in hoc conuenerunt, vt Gallus narraret de Martino. Cap. XX.

QVid tu (inquit Postumianus) ita mecum quasi nō eadem tecum sentiam, semperque senserim, ego vero quoad viuam, semper & sapiam Ægypti prædicabo Monachos laudabo Anachoritas, mirabor Heremitas, Martinum excipiā. Non ego illi quenquam audebo Monachorum, certè non Episcoporum quempiam comparare, hoc Ægyptus fatetur, hoc Syria, hoc Æthyopos comperit, hoc Indus audiuit, hoc Parthus, & Parsi nouerunt, nec ignorat Armenia. Bophorus exclusa cognouit. Et postremo si quis aut fortunatas insulas, aut glacealem frequentat Oceanum, quo miserior est regio ista nostrarum, quæ tantum virum cum in proximo habuerunt, nosse non meruit. Nec tamen huic crimini miscebo populares, soli illum clerici, soli nesciunt Sacerdotes, nec immerito nosse illum inuidi noluerunt, quia si virtutes illius nosent, sua vitia cognouissent, horreo dicere, quod nuper audiui infęlicem dixisse. Nescio quē te in illo libro tuo plura mentium, non est hominis vox ista, sed Diaboli nec Martino in hac parte detrahitur, sed fidei euangelij derogatur. Nam cum Dominus ipse testatus sit istiusmodi opera, quæ Martinus impleuit, ab omnibus fidelibus esse facienda. Qui Martinum ista non credit fecisse, non credit Christum ita dixisse. Sed infęlices, degeneres, somnolenti, quæ ipsi facere non possunt, facta ab illo erubescunt, & malunt istius negare virtutes, quàm suam inertiam confiteri. Verum nobis ad alia properantibus omnis istorum memoria relinquatur. tu potius, (vt iam dudum desidero) reliqua Martini opera contexe, atque ego inquam arbitror rectius ista a Gallo esse poscenda. Quippe qui plura nouerit, neque enim ignorare potuit magistri facta discipulus. Ego plane (inquit Gallus) licet impar sim tanto oneri, tamen relatis superius a Postumiano obedientiæ cogor exemplis, vt munus istud non recusem, quod imponitis. Cauendum autem mihi imprimis esse arbitror, ne ea de Martini virtutibus repetam, quæ in libro suo Sulpitius ille memorauit. Vnde prima illius interim militando gesta prætereo, neque ea attingam, quæ laicus egit ac Monachus. Nec vero audita ab alijs potius quàm quæ vidi ipse dicturus sum.

Narratio Galli de globo igneo, & quibusdam eius miraculis. Cap. XXI.

EX secundo libro. Primo igitur tempore relictis scholis beato viro me iunxi, paucos post dies euntem ad ecclesiam sequebar, Interim ei seminudus hibernis mensib. pauper occurrit, orans sibi vestimentum dari. Tunc ille accersito Archidiacono, iussit algētem sine dilatione vestire. Deinde secretarium ingressus est, quo solus, vt erat illi consuetudo resideret. Hanc.n. sibi et in Ecclesia solitudinem permissa clericis libertate pstabat. Hoc secretum beati viri pauper ille captatum cum ei Archidiaconus dare tunicam distulisset irripuit. Dissimulatum se a clerico

rico quærens, algere deplorans. Nec mora, sanctus paupere non vidente, intra ansibulum tunicam sibi latenter eduxit, pauperemque contectum discedere iubet. Deinde paulo post Archidiaconus ingressus, admonet pro consuetudine in Ecclesia expectare populum, illumque ad agenda solennia debere procedere. Cui ille respondens ait: Pauperem prius de se dicebat oportere vestiri, seque ad Ecclesiam non posse procedere, nisi vestẽ pauper acciperet. Diaconus vero nihil intelligens, quia extrinsecus indutum ansibulo scilicet, veste, nudum interius non videbat, postremo pauperem non videre causatur, mihi inquit vestis, quę præparata est deferatur, pauper non deerit vestiendus. Artatur demum clericus necessitate compulsus, namque felle commoto, e proximis tabernis bigericam vestem breuemque atque hispidam quinque comparatam argenteis rapit, atque ante Martini pedes exponit. En inquit vestem, sed pauper non est hic. Ille nihil motus iubet eum paululum stare pro foribus. Secretum itaque procurans dum sibi vestem nudus imponeret, totis viribus elaborans, vt posset occultum esse, quod fecerat. Sed quando in sanctis viris latent ista quærentibus velint nolint contra produntur. Cum hac oblaturus sacrificium Deo veste procedit. Quo quidem die mira dicturus sum, cum iam altarium sicut est solenne, benediceret, globum ignis de capite illius vidimus emicare, ita vt in sublime contendens, longius collum crinemque flamma produceret. Hoc licet celeberrimo factum die, in magna multitudine populi viderimus, vna tantũ de virginibus, & vnus de presbyteris, tres tantum videre de Monachis cæteri cur non viderint, non potest mei esse iudicij. Per idem fere tempus cum Euantius. Auunculus meus, vir licet sæculi negocijs occupatus, tamen admodum christianus, grauissima ægritudine extremo mortis periculo cæpisset vrgeri. Martinum euocauit, nec cunctatus ille properauit, prius tamen, quàm medium viæ spacium vir beatus euolueret, virtutẽ aduenientis sensit ægrotus, receptaque continuo sanitate, venientibus nobis obuiã ipse processit. Altera die redire cupientẽ, magna prece detinuit, cum interim vnum de familia puerum lætali ictu serpens perculit, quem iam exanimum iuuenem ipse Euancius suis humeris illatum, ante pedes sancti viri nihil illi impossibile confisus exposuit. Iamque se malum Serpentis per omnia membra diffuderat, cernens omnibus venis inflatam cutem, & ad vteris instar tensa vitalia. Martinus porrecta manu vniuersa pueri membra pertractans, digitum prope ipsum vulnusculũ, quo bestia virus infuderat fixit. Tum vero mira sum dicturus, vidimus venenum ex omni parte reuocatum, ad Martini digitum cucurrisse deinde per illud vlceris foramen, exiguum ita virus stipasse cum sanguine, vt solet ex vberibus caprarum, aut ouium pastorum manu præssis, lõga linea copiosi lactis effluere, puer surrexit incolumis. Nos stupefacti tamẽ rei miraculo id, quod cogebat ipsa veritas, fatebamur non esse sub cælo, qui Martinum posset imitari.

De Verberibus ei illatis ob pauorẽ iumentorum. Cap. XXII.

CONsequenti itidem tempore iter cum eo dum dioeceses visitaret agebamus, nobis (nescio qua necessitate) remorantibus, aliquantulum ille processerat, interim per aggerem publicum plena militantibus viris fiscalis reda veniebat. Sed vbi Martinum in veste hispida, nigro, & pendulo pallio circuntectum, contigua de latere iumenta viderunt, paululum in partem alteram pauefacta hæserunt, deinde funibus implicatis, protentos istos, quibus (vt sæpe vidisti) animalia ista misera conglobantur ordines miscuerunt, dumque ægre expediuntur, moram fecere properantibus. Qua permoti iniuria militantes, præcipitatis in terram saltibus se dederunt, deinde Martinum flagris ac fustibus vrgere cęperunt, cum quidem iste motus, & incredibili patientia præbens terga cædentibus, maiorem infelicibus commoueret iram, magis ex hoc furentibus, ꝙ iste quasi non sentiens verbera illata contemneret. Nos illico consecuti cęde cruentum, atque vniuersa corporis parte laniatum, cum exanimis in terrã procubuisset inuenimus, statimque eum asello suo imposuimus, ac locum cędis illius execrantes raptim abire properauimus. Interea illi regressi ad redam suam furore satiato, agi quo ire cæperant iumenta præcipiunt. Quæ cum omnia solo fixa ac si ænea riguissent, tollentibus altius vocem magistris, flagris hinc atque inde resonantibus, nihil penitus mouebantur. Consurgunt deinde omnes pariter in verbera, consumit Gallicas mularum pœnas mastigias. Tota rapitur silua de proximo, trabibus iumenta tunduntur, sed nihil penitus sęuę manus agebant, vno eodemque loco stabant fixa simulachra, quid agerent infelices homines nesciebant. Nec iam vltra dissimulare poterãt, quin qualibet brutis pecoribus agno scerent diuino numine se teneri. Tandem ergo in se regressi cę perunt quærere, quis iste esset quem in eodem loco paululum ante cæcidissent. Tum percunctantes cognoscunt, ex viantibus. Martinum a se tam crudeliter verberatum, tum vero fuit omnibus causa manifesta, nec ignorare iã poterant, quin ob istius viri iniuriam tenerentur. Igitur omnes rapidis nos passibus consequuntur, conscio facti ac meriti pudore confusi flentes, & puluere quo se ipsi fędauerant, caput atque ora conspersi, ante Martini prosternunt genua veniam præcantes, & vt eos abire fineret postulantes, satis se vel sola conscientia dedisse pœnarũ, satisque intellexisse, quàm eosdem ipsos viuos absorbere terra potuisset, vel ipsi potius amissis sensibus in immobilem saxorũ naturam rigescere debuissent, sicut affixa locis, quibus steterãt iumenta vidissent orare se atque obsecrare, vt indulgeret sceleri veniam, & copiam præstaret abeundi. Senserat etiam priusquam occurrerent vir beatus illos teneri, nobisque istud iam ante dixerat, veniam tamen clementer indulsit, eosq; abire permisit animalibus restitutis.

De Tribus mortuis ab eo suscitatis. Cap. XXIII.

ILlud autem animaduerti sæpe Sulpici. Martinum tibi dicere solitum nequaquam sibi in Episcopatu eam virtutum gratiam suppetisse, quam prius se habuisse meminisset. Qđ si verum est, immo quia verum est, conijcere possumus, quanta fuerunt ista, quæ Monachus operatus est, & quæ teste nullo solus exercuit, cum tanta istum in Episcopatu signa fecisse sub oculis omnium viderimus. Siquidem ante Episcopatum duos mortuos vitæ restituit, quod liber tuus plenius est locutus. In Episcopatu vero, quod prætermisisse te miror, vnum tantummodo suscitauit, ego rei huius testis sum. Fuerat enim causa nescio, qua Carnotum petebamus, interea dum vicum quendã pręterimus, obuiam nobis turba immanis processit tota gentilium, nam in isto vico nemo nouerat Christum. Sẽsit hæc Martinus operandum, & annunciante sibi spiritu totus infremuit, verbum Dei gentilibus prædicabat, sæpius ingemiscens cur tãta Dominum saluatorem turba nesciret. Interea Mulier quædam cuius filius paulo ante defecerat corpus exanime beato viro protensis manibus obtulit, cui etiam cætera multitudo seiunxit, acclamans precibus Matris, vt filium vnicum sibi restitueret. Tunc Martinus defuncti corpus proprijs manibus accepit, & flexit genibus vbi consummata oratione surrexit, viuificatum paruulum Matri restituit. Tunc omnis multitudo clamans cæpit Christum. Deum fateri, fideliter postulans se christianos fieri, & iste cunctos manu cathecuminos fecit. Conuersusque ad nos ait, non irrationabiliter in campo cathecuminos fieri, vbi solent martyres consecrari. Vicisti inquit Postumianus: Galle vicisti, non vtique me, qui Martini sum potius assertor, & qui omnia hæc de isto vera, & sciui semper, & credidi, sed Heremitas omnes Anachoritasq; vicisti. Nemo enim istorum sicut Martinus hic noster immo vester mortibus imperauit, meritoque hunc iste Sulpicius Apostolis, & Prophetis comparat, quem per omnia illis esse similem fidei virtus, ac virtutum opera testantur.

Qualiter Valentinianus Martino coactus est assurgere. Cap. XXIIII.

EOdem fere tempore, quo primũ Episcopus datus est, fuit ei necessitas adire comitatum Valentinianus cum maior rerum potiebatur. Iste cum Martinum ea petere cognouisset, quæ præstare nolebat, iussit eum palatii foribus arceri. Etenim ad animum eius immitem ac superbum vxor accesserat Arriana, quæ totum illum a sancto viro ne ei debitam reuerẽtiam præstaret auerterat. Itaque Martinus vbi semel atque iterum superbum principem adire tentauit, recurrit ad nota præsidia. Cilicio obuoluitur, cibo puto abstinet, orationibus diebus ac noctibus ꝑpetuat. Septima vero die astitit ei Angelus iubet eum ad palatium ire securum, regias fores quamlibet clausas sponte reserendas. Imperatoris spiritum superbum moliendum. Igitur istiusmodi præsentis Angeli confirmatus alloquio, & fretus auxilio, palatium petit, patent limina nullus obsistit. Postremo vsque ad regem nemine prohibente peruenit. Qui cum eminus venientem videret, infrendens cur fuisset admissus, nequaquam est assurgere dignatus astanti, donec regiam sellam ignis operiret, ipsumque Regem ea parte corporis qua sedebat, afflaret incendium. Ita solio suo superbus excutitur, & Martino inuitus assurgit, multumque complexus quem spernere ante decreuerat, virtutem diuinam sensisse emendatior fatebatur. Nec expectatis Martini precibus, prius omnia præstitit quàm rogaretur. Colloquio illum atque conuiuio frequenter acciuit. Postremo abeunti munera multa obtulit, quę vir beatus, vt paupertatis suæ custos cuncta reiecit.

Qualiter Imperatrix ei in conuiuio ministrauit. Cap. XXV.

MAximus Imperator Martinum sepius euocatum receptũque in palatium venerabiliter honorabat. Totus illi eẽ

eo sermo, de præsentibus, de futuris, de fidelium gloria, de æternitate sanctorum. Cum interim diebus, ac noctibus, de ore Martini Regina pendebat, Euangelico illo non inferior exemplo, Pedes sancti fletu rigabat, crine tergebat. Martinus, quem nulla vnquam Fœmina contigisset, istius assiduitatem immo potius seruitutem non poterat euadere. Postremo a viro suo poposcit, deinde Martinum vterque compellunt, vt ei remotis omnibus ministris præberet sola conuiuium. Nec potuit vir beatus obstinatius reluctari. Componitur castus Reginæ manibus apparatus, sellulam ipsa consternit, mensam admouet, aquam manibus subministrat, cibum quem ipsa coxerat apponit, finita cœnula fragmenta panis assumpti micasque collegit, satis fideliter illas reliquias imperialibus reliquijs anteponens. Ad hæc Postumianus. Iam dudum inquit Galle audiens te loquentem, vehementer admiror Reginæ fidem, sed vbi illud est quod nulla vnquam Fœmina ferebatur propius astitisse Martino. Ecce ista Regina non solum astitit, sed etiam ministrauit, & vereor ne isto aliquantulum se tueantur exemplo, qui libenter Fœminis inseruiunt. Cui Gallus: Quid tu inquit non vides, quod solent docere grammatici, locum, tempus, personam cogita captum in pallatio Imperatoris præcibus ambiri, Reginæ præcibus cogi, temporis necessitate constringi, vt incarceratos liberaret, exules restitueret. Hæc quantum putas constare Episcopo debuisse, vt pro his omnibus non aliquantulum de rigore propositi relaxaret. Verumtamē quia occasione huius exempli male vsuros esse aliquos arbitraris, illi fœlices erunt, si a disciplina exempli istius viri non recedant, videant enim ꝙ Martino semel tantum in vita iam septuagenario non vidua libera, non virgo lasciuiens, sed sub viro viuens ipso viro pariter supplicante Regina seruiuit & ministrauit. Hæc edenti astitit, non cum epulante discubuit, nec ausa est participare conuiuium, sed deferebat obsequium. Disce igitur disciplinam, seruiat tibi matrona, non imperet, seruiat, non recumbat. Sicut Martha illa ministrauit Domino, nec tamen est accita cōuiuio, immo prælata est ministranti, quæ verba potius audiebat. Sed in Martino illa Regina vtrumque compleuit, & ministrauit vt Martha, & audiuit vt Maria. Claudiomachus vicus est in confinio Biturigum atque Thuronicum. Ecclesia ibi est celebris religione sanctorum. nec minus gloriosa sacratum virginum multitudo. Præteriens ergo Martinus, in secretario Ecclesiæ habuit mansionem. Post hoc discessum illius cunctæ in setarium illud virgines irruerūt, allabuntur singula loca, vbi aut sederat aut steterat vir beatus. Stramentum etiam in quo quieuerat partiuntur. Vna earum post dies paucos partem straminis, quam sibi pro benedictione collegerat in energumino, quem spiritus erroris agitabat, de ceruice suspendit, nec mora, dicto citius eiecto Dæmone persona purgata est.

De potestate & intelligentia, quam etiam circa bestias habuit, & exennio quod a virgine accepit. Cap. XXVI.

PEr idem fere tempus Martino a Treueris reuertenti fit obuiam Vacca, quam Dæmon agitabat, quę relicto grege suo in homines ferebatur, & iam multos noxię petulca confoderat. Verum vbi nobis cœpit esse contigua, qui eam eminus sequebantur, prędicere magna voce cęperunt, vt caueremus. Sed postquam ad nos toruis furibunda luminibus propius accessit, Martinus eleuata protinus obuiam manu pecudem consistere iubebat, quæ mox ad verbum illius stare cępit immobilis, cum interea vidit Martinus dorso illius Dęmonem superſedētem, quem increpans. Descēde inquit funeste de pecude, & innoxium animal agitare desiste. Paruit nequam spiritus, & recessit. Nec defuit sensus in Bucula, quin se intelligeret liberatam, ante eius pedes recepta quiete prosternitur. Deinde iubente Martino, gregem suum petit, seque agmini cæterarum oue placidior immiscuit. Hoc illud tempus fuit, quo inter medias flammas positus, non sensit incendium. Quodam autem tempore dum Dioceses circuiret, venantium agmen incurrimus, canes leporem sequebantur, iamque multo spacio victa bestiola, cum vndique campis late patentibus nullum esset effugium, mortem imminentem iamiamque capienda crebris flexibus differebat, cuius periculum vir beatus pia mente miseratus, imperat canibus desistere sequi, vt finerent abire fugientem. Qui continuo ad primum sermonis imperium constiterunt, crederes vinctos immo potius affixos in suis hærere vestigijs. Ita lepusculus persecutoribus alligatis incolumis euasit. Opere precium autem est etiam familiaria illius verba spirituali sale condita memorare. Quem recens tonsam forte conspexerat, euangelicum inquit ista mandatum compleuit, duas habens tunicas, vnam earum largita non est habenti. Ita ergo & vos facere debetis. Item cum subulcum algentem & pene nudum in pellicea veste vidisset. Et inquit Adam eiectus de Paradiso in veste pellicea Sues pascit, sed nos illo vetere deposito, qui adhuc in isto manet nouum Adam potius induamus. Illud vero Sulpici meminisse te credo, quo affectu nobis cum & tu coram adesses, istam virginem prædicaret, quæ ita se penitus ab omnium virorū oculis remouisset, vt ne ipsum quidem ad se Martinum (cum eam ille officij causa visitare vellet) admiserit. Ergo cum haud longe ab illa villula nos manere nox imminens coegisset exenium beato viro illa eadem virgo transmisit. Fecitque Martinus, ꝙ ante non fecerat, nullius enim ille vnquam exennium, nullius munus accepit, nihil ex his quæ virgo venerabilis miserat refutauit, dicens benedictionem illius a Sacerdote minime respuendam, quæ esset multis Sacerdotibus præferenda. Audiant quæso virgines istud exemplum, vt fores suas si eas mali obsidere voluerint, etiam bonis claudant. In eius viri conspectum puella non venit, quem videre salus videntium fuit. Quis autem hoc alius præter Martinum Sacerdos, non ad suam iniuriam retulisset. Verum ego ita virtutem huius virginis prædicabo. vt tamen nihil illis, quæ ad Martinum videndum ex longinquis regionibus sæpe venerunt, arbitrer derogandum, siquidem hoc beatum virum frequenter affectu etiam Angeli frequentarunt.

Quod frequenter occulte visitabatur a sanctis virginibus, Apostolis, & Angelis diuinitus. Cap. XXVII.

CÆterum id quod dicturus sum Postumiane, hoc te (me autem intuebatur) teste rectè perhibeo. Quadam die ego & iste Sulpicius pro foribus illius excubantes, iam per aliquot horas cum silentio sedebamus, ingenti horrore & tremore ac si ante anguli tabernaculum mandatas excubias duceremus, cum quidem clauso cellulæ suæ hostio, nos ibi esse nesciret, interim colloquentium murmur audiuimus, & mox horrore quodam circumfundimur ac stupescentes, nec ignorare potuimus nescio quid fuisse demum, post duas vero horas ad nos Martinus egreditur. At cum eum iste discipulus (sicut apud eum nemo familiarius loquebatur) cœpit orare vt perquirentibus indicaret quid illud diuini fuisset honoris, quod fatebamur nos ambo sensisse, vel cum quibus fuisset in cellula collocutus, tenuem enim nos licèt & vix intellectum sermocinantium sonum pro foribus audisse. Tum ille multum diuque cunctatus est, sed nihil erat, quod ei Sulpicius non extorqueret inuito, incredibiliora ait forte dicturus sum, sed Christo teste non mentior, nisi quisquam est tam sacrilegus, vt Martinum æstimet fuisse mentitum. Dicam inquit vobis, sed vos nulli quæso dicatis. Agnes, Tecla & Maria mecum fuerunt. Referebat autem nobis vultum atque habitum singularum. Nec vero illo tantum die, sed frequenter se ab eis confessus est visitari. Petrum etiam & Paulum Apostolos videri sæpius a se non negauit. Iam vero Dæmones prout ad eum quisque venisset, suis nominibus increpabat. A Martino autem sæpe Angelos visos familiariter, & sensimus, & experti sumus. Rem nimiam dicturus sum, sed tamen dicam. Apud Nemausum, Episcoporum Syndodus habebatur, ad quam quidem ire noluerat, sed quid gestum esset scire cupiebat. Casu cum eo iste Sulpicius nauigabat, sed procul vt semper a cæteris, in remota parte nauis residebat, ibi Angelus, quid gestum esset in Synodo nunciauit. Nos postea tempus habiti Concilij sollicite requirentes, satis compertum habuimus, ipsum diem fuisse conuentus, & ea ibi ab Episcopis fuisse decreta, quæ Martino Angelus nunciarat.

Idem de miraculis eius. Cap. XXVIII.

NVper Arpagio Presbytero referente cognoui Auiciani comitis vxorem misisse Martino in ampulla vitrea oleum, quod ad diuersas morborum causas necessarium esset, sicut est consuetudo benedicere, ampullam istiusmodi fuisse, vt rotunda in ventrem crescerent ore producto, sed oris ex tantis concauum non repletum, quia id moris, sic vascula complere, vt pars vmbonibus obstruendis libera relinquatur. Testabatur Presbyter vidisse oleum sub Martini benedictione creuisse, quod ad exundantem copiam supernę deflueret, tandemque dum ad Matremfamiliàs vasculum referretur seruasse virtutem. Nam inter manus pueri portantis, ita semper exundasse oleum, vt omne vestimentum, copia superfusi liquoris operiret, Matronam itaque ad summum labrum plenum vasculum recepisse. Vas vitreum cum oleo quod Martinus benedixerat, in fenestra paululum editiore deposuit, Puer familiaris incautior lintheum superpositum ampullam ibi ignarus attraxit, vas super constratum pauimentum marmore decidit, cunctis metu exterritis, ne benedictio deperiret, ampulla adeo incolumis est reperta, ac si super plumas mollissimas decidisset. Canis nobis importunior obla-

oblatrabat aliquando, cui quidam, cuius nomen(quia præsens est, & prodi se vetuit) supprimetur. In nomine inquit Martini iubeo te obmutescere cani hæsit latratus in gutture, linguam, vt abscisam putares obmutuit. Ita parum est ipsum Martinum fecisse virtutes credite mihi, quia etiam alij nomine eius multa fecerunt.

Qualiter propter ipsum Auicianus cathenatos laxare est coactus. Cap. XXIX.

AViciani quondam Comitis noueratis barbaram nimis, & vltra omnes cruentam feritatem. Hic rabido spiritu ingressus Thuronorum ciuitatem, sequentibus cum miserabili facie ordinibus cathenatis, diuersa perdendis parari iubet genera pænarum disponens, postero die attonita ciuitate ad opus tam triste procedere. Quod vbi Martino compertum est solus paulo ante mediā noctem ad prętorium bestiæ illius tendit. Sed cum profundæ noctis silentio quiescentibus cunctis, nullus foribus obseratis pateret ingressus ante limina cruenta prosternitur. Interea Auicianus graui somno sepultus Angelo ingruente percellitur. Seruus inquit Dei ad tua limina iacet, & tu quiescis. Qua ille voce percepta, lecto suo turbatus excutitur, conuocatisque seruis trepidus exclamat, Martinum esse pro foribus, irent protinus, claustra reserarent, ne Dei seruus iniuriam pateretur. Sed(vt est omnium natura seruorum) vix prima limina egressi irridentes Dominum suum, quòd somno fuisset illusus, negant quenquam esse pro foribus, ex suomet ingenio coniectantes neminem posse nocte vigilare, necdum illi crederent in isto noctis horrore iacere ante aliena limina Sacerdotem. Idque cum esset Auiciano facile persuasum, rursus soluitur in soporem. Sed mox vi maiore concussus, exclamat Martinum stare pro foribus, sibique ideo nullam quietem animi corporisque permitti. Tardantibus seruis ipse ad limina exteriora progreditur, ibique, vt senserat Martinum deprehendit, perculsus miser tantæ manifestatione, virtutis, quid inquit Domine mihi hoc fecisti, mihi loqui te necesse est, scio quid desideres, video quid requiras, discede quantotius, ne me ob iniuriam tuam cælestis ira consumat, satis soluerim hucusque pęnarum, crede quia non leuiter apud me actum est, vt ipse procederem. Post discessum autem sancti aduocat officiales suos, iubet omnes custodias relaxari, & mox ipse proficiscitur.

Adhuc De miraculis eius. Cap. XXX.

MOnasterium beati viri duobus a ciuitate erat milibus disparatum. Sed quotiens venturus ad Ecclesiam pedem extra cellulæ suę limen extulerat, videres per totam Ecclesiam energuminos rugientes, & quasi adueniente iudice agmina damnanda trepidare, vt aduentum Episcopi clericis, qui venturum esse nescirent, Demoniorum gemitus indicaret. Vidi quendam appropiante Martino in aere raptum manibus extētis in sublime suspendi, vt nequaquam solum pedibus attingeret. Pagum quendam in Senonico annis singulis grando vastabat, compulsi extremis malis incolæ a Martino auxilium poposcerunt, missa est per Auspicium pręfectorium virum satis fida legatio, cuius agros specialiter grauius, quàm cæterorum assueuerat procella populari. Sed facta ibi oratione Martinus ita vniuersam liberauit penitus ab ingruente peste regionem, vt per 20. annos, quibus postea mansit in corpore, grandinem in illis locis nemo pertulerit. Quod ne fortuitum esse, & non potius Martino præstitum putaretur, Eo anno quo ille defunctus est rursum incubuit rediuiua tempestas. Adeo sensit, & Mundus viri fidelis excessum, vt cuius vita iure gaudebat, eiusdem morte lugeret. Quodam die ad Anicianum veniens, vbi eius secretarium est ingressus, videt post tergum illius Demonem mirę magnitudinis assidentem, quem eminus(vt verbo, quia ita necesse est parum latino loquamur) exuflans, Auiacinus se exuflari existimans, quid me inquit sancte sic aspicis. Tum Martinus, non te, inquit, sed eum, qui ceruici tuæ teter incubuit, ita recessit Diabolus, & reliquit familiare subsellium. Collumnam immensæ molis, cui Idolum superstabat parabat euertere, sed nulla erat facultas qua id daretur effectui. Tum ad orationem suo more conuertitur, visam certum est parilem quodammodo columnam ruere de cælo, quæ impacta Idolo totā illam inexpugnabilem molem soluit in puluerem, parum scilicet, si inuisibiliter cæli virtutibus vteretur, nisi ipsæ virtutes visibiliter seruire Martino humanis etiam oculis cernerentur.

Iterum De eodem. Cap. XXXI.

SErpens aliquando flumen secabat, & ripam in, qua constiteramus innatabat. In nomine inquit Domini iubeo te redire. Mox se mala bestia ad verbum sancti retorsit, & in vlteriorem ripam nobis spectantibus transmeauit. Quod cum omnes non sine miraculo cerneremus, altius ingemiscens ait Serpentes me audiunt, & non audiunt homines. Quidam fuit cū ad fornaculum illius carbonum copiam repperisset, & admota sibi sellula diuaricatis pedibus super illum ignem nudato inguine resideret, continuo Martinus factā sacro tegmini sensit iniuriam, magna voce proclamans. Quis inquit nudato inguine nostrum incestat habitaculum. Hoc vbi iste frater audiuit, & ex conscientia, quòd increpabatur agnouit continuo ad nos cucurrit exanimis pudorem suum, non sine Martini virtute confessus. Quadam itidem die dum in area, quæ parua admodum tabernaculum istius ambiebat, in illo suo, quod nostis sedili ligneo resedisset, vidit duos Demones in excelsa illa, quæ monasterio supereminet rupe consistere, inde alacres ac lætos vocem istiusmodi adhortationis emittere. Eia te Briccio, Eia te Briccio. Credo cernebant miserum eminus propinquantem, conscij quātam illi rabiem spiritus suscitassent. Nec mora Briccio furibundus irrupit, ibi plenus insania, euomit in Martinū mille vitia. Interea credo per Martini orationes fugatis ab illius corde Demonibus reductus in pæniten iam mox reuertitur, & ad Martini genua se prosternit veniam poscens, fatetur errorem, nec sine Demone se fuisse, tandem sanior confitetur, nec erat apud Martinum labor iste difficilis, vt ignosceret supplicanti. Tunc, & ipse, & nobis omnibus sanctus exposuit qualiter istum a Demonibus vidisset agitari, seque conuicijs non moueri, quæ magis isti a quo essent effusa nocuissent. Exinde cum idem Briccio multis apud eum magnisque criminibus persæpe prææmeretur, cogi nō potuit, vt eum a presbyterio summoueret, ne suam persequi videretur iniuriam, illud sæpe cōmemorans, q Dominus Iudam tolerauit.

De Obitu eiusdem. Cap. XXXII.

SIgibertus. Anno Archadij, & Honorij secundo obijt sanctus Martinus secundum quosdam, immo secundum prosperum anno Archadij, & Honorij 5. & secundum Seuerum, qui scribit in vita eius, eum post mortem Priscilliani 16. annos vixisse. Seuerus. Martinus igitur obitum suum longe ante præsciuit, dixitque fratribus dissolutionem sui corporis imminere. Interea causa extitit qua Codacensem diocesim visitaret. Nam clericis inter se istius Ecclesiæ discordantibus pacem cupiens reformare, licet finem dierum suorū non ignoraret, proficisci tamen ob istiusmodi causam non recusauit. Itaque profectus cum sancto discipulorum comitatu, Mergos immensos in flumine conspicatur piscium prædam sequi, & rapacem ingluuiem assiduis vrgere capturis. Forma inquit hæc Demonum est, insidiantur incautis, capiunt nescientes, captos deuorant, exaturari non queunt deuoratis. Imperat deinde potenti virtute verborum, vt eum cui inherebant gurgitem relinquentes, aridas peterent desertasque regiones, eo nimirum circa aues istas vsus imperio, quo Demones fugare consueuerat. Ita grege facto, omnes in vnum illę volucres congregatæ, relicto flumine, montes siluasque petierunt, non sine admiratione multorum, qui tantam in Martino viderant virtutem, vt etiā auibus imperaret. Aliquandiu ergo in vico isto vel in Ecclesiā ad quam ierat commoratus, Pace inter clericos restituta, cum iam regredi ad monasterium cogitaret, viribus corporis cæpit repente destitui, conuocatisque discipulis indicat se iamque resolui. Tum vero meror, & luctus omnium, vox vna plangentium, Cur nos pater deseris, aut cui nos desolatos relinquis, inuadent enim gregem tuum lupi rapaces, & quis eos a morsibus percusso pastore prohibebit. Scimus, quidem desiderare te Christum. sed salua tibi tua sunt pręmia, nec dilata minuentur, nostri potius miserere quos deseris. Tunc ille motus his fletibus, vt semper in domino totus misericordiæ visceribus affluebat lachrymasse perhibetur, conuersusque ad Dominum hac tantum voce respondit flentibus. Domine si adhuc populo tuo sum necessarius, non recusabo laborem, fiat voluntas tua. At si iam parcis ætati bonum est mihi, fiat voluntas tua. Hos vero, quibus timeo, ipse custodias. O virum ineffabilem, nec labore victum, nec morte vincendum, qui in nullam se partem pronior inclinauit, nec mori timuit, nęc viuere recusauit. Itaque cum iam per aliquot dies vi febrium teneretur, non tamen a Dei opere cessabat pernox in orationibus, & vigilijs fatiscentes artus spiritui seruire cogebat, nobili illo stratu suo in cinere, & cilicio recubans. Et cum a Discipulis rogaretur, vt saltem vilia sibi fineret stramenta supponi. Non decet inquit filij christianū nisi in cinere mori. Ego si aliud exemplum vobis relinquo ipsę peccaui. Oculis ac manibus in cælum semper intentus, inuictū ab oratione spiritum non relaxabat. Et cum a presbyteris, qui tunc ad eum confluerant rogaretur, vt corpusculum lateris mutatione releuaret. Sinite inquit, sinite me fratres cælum potius, quam terram aspicere, & suo iam itinere iturus ad Dominum spiritus dirigatur, hęc locutus Diabolū vidit ꝓpe assistere. Quid inquit hic astas cruēta bestia? nihil in me funeste reppies. Abra

hæ

sine me sinus recipiet. Cum hac ergo voce fatigatū diuinis operibus spiritum cœlo reddidit. Testatique nobis sunt qui affuerant, iam exanimo corpore glorificati hominis vidisse se gloriam, vultus luce clarior renitebat, cum membra cætera ne tenuis quidem macula fuscaret.

De visionibus longe ostensis Seuero & Ambrosio Episcopis. Cap. XXXIII.

Beatus autem Seuerus Coloniensis ciuitatis Episcopus, vir sanctæ vitæ, & percunctâ laudabilis, dum die dominica loca sancta ex consuetudine post matutinas cū clericis suis circumiret, illa hora qua vir beatus obijt, audiuit chorū canentium in sublimi, vocatoque Archidiacono interrogat, si aures eius percuterent voces, quas ille attentius audiret, respōdit. Nequaquam. Tunc iste inquit, Diligēter ausculta. Archidiaconus, autem cœpit sursum collum extendere, aures erigere, & super summos articulos baculo sustentante stare. Sed credo eum non fuisse æqualis meriti, a quo hæc non merebantur audiri. Tunc prostrati terræ ipsi pariter & beatus Episcopus Dominum deprecabantur, vt hæc ei diuina pietas audire permitteret. Erectis autem illis sursum, interrogat senex. Quid audis? Qui ait. Voces psallentium tanquam in cęlo audio, sed quid sit prorsus ignoro. Cui ille. Ego tibi inquit narrabo. Dominus meus Martinus Episcopus migrauit ex hoc mundo, & nunc Angeli canendo eum deferunt in excelsum. Et vt parumper esset mora vt hæc audirentur: Diabolus eum cum iniquis Angelis retinere tentauit, nihilque suum in eodem reperiens confusus abscessit. Eodem quoque tempore beatus Ambrosius, cuius hodie flores eloquij per totam Ecclesiam redolent, Mediolanensi ciuitati præerat Episcopus. Cui celebranti festa dominicæ diei erat consuetudo, vt veniens lector cum libro non ante legere præsumeret, q iam sanctus nutu iussisset. Factum est autem vt illa die dominica prophetica lectione iam lecta, ante altare stante, qui lectionem beati Pauli proferret, beatissimus Antistes Ambrosius super sanctum altare obdormiret, quod videntes multi cum nullus eum penitus excitare præsumeret, transactis fere duarum aut trium horarum spacijs excitauerunt eum dicentes. Iam hora præterit, iubeat Dominus lectori lectionem legere, expectat enim populus valde iam lassus. Respondens autem beatus Ambrosius. Nolite inquit turbari, multum enim mihi valet sic obdormisse, cui tale miraculum ostendere dominus dignatus fit. Nam noueritis fratrem meum Martinum sacerdotē egressum fuisse de corpore, me autem eius funeri obsequium præstitisse. Peractoque ex more seruitio, capitellum tantum vobis excitantibus non expleui. Tunc illi stupefacti pariter & admirantes, diem & tempus notant, sollicite requirentes, qui ipsam diem tempusque repetiunt, quo beatus confessor dixerat se eius exequijs deseruisse.

De visione ostensa Seuero Aquitannico. Cap. XXXIIII.

Seuerus ad Aurelium. Postquā à me mane digressus es, eram residens solus in cellula, & peccatorum meorum recordatio tristem me atque confectum reddiderat. Deinde cum fatigata angore animi in lectulo membra posuissem, vt plerūq; ex mestitudine solet, somnus obrepsit. Qui vt semper matutinis horis lenior incertusque, ita suspensus, ac dubius per membra diffunditur, vt quod in alio sopore nō euenit pene vigilans dormire te sentias. Cum repente sanctum Martinum Episcopum videre mihi videor prætextum candida toga, vultu igneo, stellātibus oculis, crine purpureo, atque ita mihi in ea habitudine corporis, & forma qua noueram videbatur, vt (quod eloqui pene difficile est) nobis non posset aspici, cum posset agnosci. Arridensque paululum, mihi libellum quem de vita eius scripserā dextera præferebat. Ego sancta genua eius complexus bndictionem pro consuetudine flagitabam superpositamq; manū capiti meo tactu blandissimo sentiebā. Cumq; inter bndictionis verba solemnia familiare illud ori suo crucis nomen iteraret, mox in eum luminibus intentus cum satiari vultu illius conspectu nō possem, subito mihi in sublime sublatus eripitur; donec immensa aeris istius vastitate cum eum rapida nube superuectū, acie sequeremur oculorum patenti cœlo receptus, videri vltra non potuit. Nec multum post sanctum Præsbyterum clarum illius discipulum, qui nuper excesserat, video eandē quā magistrum viam scandere. Ego impudens sequi cupiens, dum altos gressus molior, & connitor euigilio, somnoq; excitatus congratulari cęperam visioni, cum ad me puer familiaris ingreditur solito tristior, vultu loquentis pariter & dolentis, duo inquit Monachi à Thuronis affuerunt, qui Dn̄m Martinum obisse nunciāt concidi fateor, obortisque lachrymis fleui vbertime. Quinēt dū hęc ad te frater scribimus, fluunt lachrymæ, nec vllum impatientissimi doloris admitto solatium, te vero vbi hoc nunciatū est, imparticipem esse nolui luctus mei, qui eras amoris socius. Veni ergo ad me statim, vt pariter lugeamus, quem pariter amauimus. Quam quam sciam virum istum non esse lugendum, cui post euictum triumphatumque sœculum nunc demum reddita est corona iustitiæ, sed tamen mihi ego imperare non possum, quin doleam. Sed quid te in lachrymas fletusque commoueo? Ecce nunc consolatum te esse cupio, qui me consolari ipse non possum. Non deerit nobis ille, mihi crede non deerit, intererit de se sermocinantibus, astabit orantibus. Quodque iam hodie præstare dignatus est, videndum se in gloria sua sæpe præbebit, & assidua (sicut ante paululū fecit) benedictione nos ꝓteget. Obijt autem hic sanctus anno ætatis suæ 81. Episcopatus vero 26.

De institutione ludi gladiatorij, & inuectiuis mutui. Hieronymi ac Ruffini. Cap. XXXV.

Eodem tempore Romæ celebrato gladiatorio ludo Thelemacius Monachus, increpatis populum attentius spectaculo inhiantem lapidatur a populo. Vnde offensus Honorius Imperator gladiatorium ludum e dicto suo in perpetuum remouit. Imperatores zelum patris sui Theodosij secuti in toto orbe Romano, templa Idolorum destrui iubent Hieronymus, & Rufinus Presbyter Aquiliēsis orta inter se simultate pro quæstionibus scripturarum, libros inuectiuarum satis quidem luculentos, sed nimis mordaci sermone in alterutrum conscribunt. Rufinus contra Hieronymum li. 1. Filij hominis dentes eorum ar. & sa. &c. Verum ad hoc vulnera quæ ex lingua inter homines infliguntur, Medicus pene nullus est. Et ideo cōuerti me ad Iesum cœlestem Medicum, qui mihi antidotum potentissimum dedit, de sui pixide euangelij prolatum, qui vim doloris spe futura iusti examinis solaretur. Potio ergo illa quam temperauit Iesus, hæc erant verba. Beati estis, cum maledixerint vobis homines, & per. v. f. &c. Idem in 2. li. Iste magister orientalis, residente in tribunali iudice Christo, Angelis assistentibus, & pro se intercedentibus, inter verbera & cruciatus positus, iurat se libros sæculares, nec habiturum vnquam nec lecturum. Relegamus, nunc quæso ea quæ scribit, si vna operis eius pagina est, q non eum iterum Ciceronianum pronunciet, vbi non dicat, sed Tulius noster, sed Flaccus noster & Maro. Iam vero Crisippum & Aristidem & Empedoclem, & cætera Græcorum actorū nomina vt doctus videatur, & plurimæ lectionis, tanquā fumos, & nebulas lectoribus spargit. Puellis quoque vel mulierculis scribens, quæ non vtique nisi de nostris scripturis ædificari cupiūt & debent, exempla Flacci sui vel Maronis intexit. Hieronymus contra Rufinum. Apparet iuxta inclyti oratoris eloquium voluntatem habere mentiendi, sed artem non habere fingendi, errauimus iuuenes, emendemus senes. Eodem feruore quo Origenem ante laudauimus, nunc dānatum toto orbe damnemus. Si accusatus taceam, videbor crimen agnoscere. Nobis in monasterio hospitalitas cordi est, omnesque ad nos venientes læta humanitatis fronte suscipimus. Veremur enim ne Maria cum Ioseph locum non inueniat in diuersorio, ne nobis Iesus dicat exclusus. Hospes eram & non me collegistis. Solos hæreticos, non recipimus, propositum quippe nobis est, pedes lauare venientium. In vno tibi consentire non potero, vt parcam hæreticis. Si hæc est causa discordiæ, quam habes erga me, mori possum tacere non possum.

De obitu sancti Ambrosij. Cap. XXXVI.

Anno Archadij & Honorij. 6. Ambrosius Mediolanensis obijt, cuius vitam Paulinus Nolanus Episcopus ad Augustinum episcopum describit. Paulinus. Cū autē in infirmitatem vir sanctus decidisset, comes Stilico dixisse fertur, ꝙ tanto viro recedente de corpore interitus immineret Italiæ. Vnde conuocatis nobilibus ciuitatis, quos ab eo diligi cognouerat, persuadebat eis, vt pergerent ad istum, suaderentque illi, vt sibi viuendi a Domino peteret commeatum. Quod ille vt ab eis audiuit, respondit. Non ita vixi inter vos, vt pudeat viuere, nec timeo mori, quia bonum habemus Dominum. Cum autem in extrema parte porticus, in qua iacebat, diaconi secum tractarent (ita voce repressa, vt vix inuicem se audirent) quis post obitum eius ordinandus esset Episcopus, cum de sancti Simpliciani nomine loquerētur, tanquam tractatui interesset, cum longe positus iaceret approbās exclamauit tertio. Senex sed bonus. Qua voce audita, expauescentes fugerunt. Defuncto tamen eo non alius ei quam Simplicianus successit. In eodem loco in quo iacebat, cum oraret, vidit Dominū Iesum ad se venisse arridentem sibi, nec multos post dies ablatus est. Tēpore autem quo migrauit ad Dominum ab hora circiter. 11. diei vsque ad horā qua emisit spm̄, expansis manibus in modū crucis orauit dn̄m. Honoratus āt Vercellēsis Ecclesiæ Sacerdos, cū in superiora domus suæ se ad quietem cōposuisset, vocem tertio se vocantis audiuit dicentis. Surge festina, quia modo es recessurus. Qui descendēs obtulit sancto corpus dn̄i, qd vbi glutiuit emisit spm̄, bonum secum

secum ferens viaticum, atque ad maiorem Ecclesiã corpus eius est deportatum, supra, qđ plurimi stellam se videre narrabant. Dæmonum quoque turba ita clamabat se ab isto torqueri, vt eiulatus eorum ferri non possent. Donatus, quidem Mediolanẽsis Ecclesiæ Presbyter cũ in conuiuio cum quibusdam militaribus religiosis positus, memoriæ Sacerdotis detraheret, aspernantibus illis, & deserentibus linguã nequam, subito graui vulnere percussus, de eodem loco in quo iacebat alienis manibus subleuatus in lectum positus est, & inde ad sepulchrum vsque perductus. In vrbe etiam Carthaginensi cum apud Fortunatũ fratrem Aurelij Episcopi, ad conuiuium pluribus Epis, & diaconibus conuenissem, Micranopolitano Epo detrahenti sancto viro, retuli presbyteri exitum supra memorati. Quod iste de alio dictum de suo maturo exitu comprobauit oraculum, nam subito ingenti vulnere percussus ad lectum portatus est, & inde ad domum in qua hospitabatur reductus obijt. Sigibertus. Hoc tempore Italia Sisinnius Martinus, & Alexander à Gentilibus martyrizantur. Quorum corpora cum Mediolanum deferrentur cæcus per eos illuminatur, dicens se illuc per visum directum esse ab Ambrosio Episcopo dicẽte se in horum martyrum consortio deputatum esse.

De Sancto Paulino Episcopo, qualiter pro captiuo se seruituti barbari addixit. Cap. XXXVII.

PRæfatus autem Paulinus Nolę postmodum Episcopus cum esset innumerabilium prædiorum Dominus admirabili exẽplo venditis omnibus religionem expeditus elegit. Cui Therasia ex coniuge facta soror, æquatur beatæ vitæ testimonio, & merito. Hic semetipsum ꝓ captiuo filio pauperis viduæ in seruitutem barbari adduxit, sed diuinitus proditus, quis esset multos captiuos libertati restituit. Gregorius in libro dialogorum. Dum sæuientium Vuandalorum tpe fuisset Italia in Campaniæ partibus depopulata, multiq; essent de hac terra in regionem Aphricanam transducti, vir dñi Paulinus cũcta, quæ ad Episcopum habere potuit, captiuis indigentibusq; largitus est, cumq; iam nihil omnimodo super esset, qđ petentibus dare posset, quædam vidua aduenit, quæ à Regis Vuandalorum genero filium suũ captiuum ductum perhibuit, & à viro Dei precium eius postulauit, cui ille rñdit. Mulier quid possim dare non habeo, sed memetipsum tolle, & me seruum iuris tui esse profitere, atque vt filium tuum recipias, me vice illius in seruitium trade. Qđ illa ex ore tãti viri audiens, irrisionẽ potius credidit, quam compassionem. At ille, vt erat vir eloquentissimus, atque apprime in exterioribus quoque studijs eruditus, dubitanti Feminæ citius persuasit, vt audita crederet, & pro redemptione filij sui in seruitium Epm tradere non dubitaret. Perrexere igitur vterque ad Aphricam. Procedente aũt Regis genero, vidua rogatura se obtulit, ac prius petijt, vt filium suũ ei donare debuisset. Qđ cum vir barbarus, typo superbiæ turgidus etiam audire despiceret, vidua subiunxit dicens. Ecce hũc hominem pro eo vicarium præbeo, solummodo pietatẽ in me exhibe, mihiq; filium vnicum redde, cumq; ille venusti vultus hominẽ conspexisset, quã artem nosset inquisiuit, cui vir Dñi Paulinus rñdit dicens. Aliquam artem quidem nescio, sed hortum excolere bene scio. Quod vir gentilis libenter accepit, & pro eo viduæ filiũ suũ reddidit. Quo accepto, vidua ab Aphricana regione discessit. Paulinus verò excolẽdi orti suscepit curam, cumque isdem Regis gener crebro ingrederetur hortum suum, & hortulanum dum requireret, sapientem valde esse hominem videret, amicos cœpit familiares deserere, & sæpius cũ solo hortulano colloqui, atque eius sermonibus delectari, cui Paulinus quotidie ad mensam, olera virentesq; herbas deferre consueuerat, & accepto pane ad curam horti remeare.

De Liberatione ipsius cũ suis, & de morte eiusdẽ. C. XXXVIII.

CVm hæc diutius agerentur quadam die suo Dño secum secretius loquenti ait. Vide quid agas, & Vuãdalorum regnũ quomodo disponi debeat prouide, quia Rex citius, & sub omni celeritate moriturus est. Quod ille audiens, (qui ab eodem Rege præ cæteris diligebat,) ei minime tacuit, sed quid à suo hortulano sapiente .s. viro audiuisset indicauit. Qđ dum Rex audisset illico rñdit. Ego velim hunc de quo loqueris hominem videre. Cui Gener eius .s. venerabilis Paulini tẽporalis dñs respondit dicens. Virentes herbas mihi ad prandiũ deferre consueuit, has itaque huc ad mensam eum deferre facio, vt quis sit, qui mihi hæc locutus est agnoscas. Factumque est cum Rex ad prãdium discubuit, Paulinus ex suo operę olera quæque, & virentia delaturus venit. Cumq; hunc Rex subito conspexisset, intremuit, atque acersito eius Dño sibi ꝓ filiam propinquo, ei secretũ, qđ prius absconderat indicauit dicens. Verum est, qđ audisti. Nam nocte hac in somno sedentes in tribunalibus contra me iudices vidi, inter quos simul iste se

debat, & flagellum, qđ aliquando acceperam eorum mihi iudicio tollebatur. Sed percunctare, quis nam sit, hunc ego tãti meriti virum popularem, vt conspicitur esse non suspicor. Tũc Regis Gener secreto Paulinũ tulit, quis nam esset inquisiuit. Cui vir Domini respondit. Seruus tuus sum, quem pro filio viduæ Vicarium suscepisti. Cumque ille instanter requireret, vt non quis esset, sed quis in sua terra fuisset indicaret, atque hoc ab eo frequenti inquisitione exigeret, vir Dñi constrictus magnis coniurationibus iam non valens negare, quid esset, Episcopum se fuisse testatus est. Quod possessor eius audiẽs, valde timuit, & humiliter obtulit dicens. Pete, quod vis, vt ad terram tuam à me cum magno munere reuertaris. Cui Paulinus ait. Vnũ est quod tu impendere beneficium potes, vt omnes ciuitatis meę captiuos relaxes. Qui cuncti protinus in Aphricana regione requisiti, cum onustis frumento nauibus pro viri Dei satisfactione in eius comitatu laxati sunt. Nec multò post Vuandalorum Rex occubuit, & flagellum, (qđ ad suam pernitiem dispensante Deo pro disciplina filiorum accepit) amisit, sicq; factum est, vt famulus Dei, vera prædiceret, & qui se in seruitium solus tradiderat, cum multis ad libertatem rediret, illum .s. imitatus qui formã serui assumpsit, ne nos essemus serui peccati. Actor. De huius etiam morte apud eius Ecclesiam scriptum est, quia cum dolore lateris esset tactus ad extrema perductus est. Cũq; eius Generis domus in sua soliditate ꝑsisteret, cubiculũ, quo iacebat æger, facto terremotu contremuit, oẽsq; q illuc aderant nimio terrore concussi sunt, sicq; aĩa sancta, carne soluta est.

De Sancto Fœlice Martyre. Cap. XXXIX.

PRæter vitam Beati Ambrosij scripsit idem Paulinus vitã Beati Fœlicis Nolani Presbyteri, qui passus est 19. Calen. Februa. Ex gestis eius. Hic à Maximo Nolanæ vrbis Epo Presbyteri honore præditus est. Qui Pontifex cum Imperatorum decreta christianos insequi præcepissent, iã senio prægrauatus putans se non posse ferre supplicia, siluarum saltus adijt. Quos dum turbidus de hac persecutione pererrat, affectus fame, gelu attritus, solo semiuiuus corruit. At Fœlix cum multa de Deorum portentis, ꝙ nihil fuerint disputasset, post perpessa diuersorũ suppliciorũ genera carceri adiudicatur, vinculis astringitur. Nocte aũt media venit ad eũ Angelus Dñi, & confractis cathenis, scissaq; trabe, qua pedes eius cõclusi erant ait. Surge, & sequere me. Egressoq; cum eo de carcere ait. Cõscende ad montana, & require sacerdotẽ tuũ, ac refocillatũ duc ad vrbẽ, & abscõde ne inedia, ac frigore pereat, donec ꝑsecutio desinat. Pergẽs, ergo quò nesciebat ꝓuidẽte Dño, repperit Sacerdotẽ solo ꝓstratũ, clausis oculis, strictisq; dentibus, membra hieme rigida, & ꝓmortua, cũq; anxius esset, ꝙ nullũ alimentũ, qđ periclitãti porrigeret hẽret, de cęlo dilapsũ munus cõtẽplat Angelicũ. Ecce .n. de sente, q̃ ꝓxima erat, vuã depẽdere mirat, de qua granis i os Sacerdotis expressis paululũ refocillatus erectus est. Quẽ humeris impositũ velocissime detulit, & tugurio cuiusdã viduæ cõmẽdatũ alimẽto refecit. Eo aũt migrãte Fœlix electus a populo, vt cathedræ ꝑsideret, noluit acquiescere, & Quintus noĩe presbyter ordinatus est Epus. Quarta aũt ꝑsecutione cũ Fœlix in platea populũ moneret ꝑsecutor missus affuit, Fœlix latebrã petens inter parietes dirutos ꝑ modicũ ingressus aditum se occultauit. Nec mora ꝑsecutor insequit, sed Deus solicitudinẽ q̃rentis elusit, nã iussu eius Araneæ ꝑ aditũ illũ telarũ stamina ꝑtendunt. At isti ꝑ vestibulũ ꝑsequẽtes, dũ locum explorare nituntur, exordia telæ cõspiciũt, & dicũt. Putas ne hęc fila hõ trãsijt, q̃ sępius tenuitas muscarũ erũpit. Et illusi prouidentia Dei discesserunt. Sanctus aũt Fœlix data nocte ad aliũ locũ secessit, iniquo ꝑ tres mẽses latitãs, à muliere quadã alimenta suscepit, nusq̃ tñ eiusdẽ ministrantis faciẽ suspexit, deniq; data pace sanctæ Ecclesiæ, ac populo restitutus, in pace quieuit, sepultusq; est iuxta vrbẽ in loco, qui dr Pincis, multis se virtutibus declarãs in populis. Quidã pauper habẽs duos Boues, cum quadã die lassus ab aratro veniret, his dimissis se hospiciolo recondidit, fur statim rapax affuit, qui eos clã capiens abduxit secũ. Egressus pauper, nec inueniẽs, ꝑ deuia quærit, siluas circuit, ardua scandit, sed nec vestigiũ quidẽ deprehendit. Tunc lamentans ad sepulchrũ S. Fœlicis martyris accedit flẽs, ac gemens, eius virtute perditum sibi reddi petit. Egressus autem à templo, ante atrij ianuam Boues suos agnoscit regressus gratias egit. Oculum quoque eiusdem hominis quẽ cæcum habebat matris virtus illuminauit, hæc Paulinus versibus cõscripsit, quos Gregorius Turonensis in prosam conuertit.

De Sancto Fœlice Presbytero, & Confessore. Cap. XL.

EX gestis eius. Post completionem autem Sancti Fœlicis Presbyteri, alius Fœlix Germanus eius iunior nomine, & actione, & ipse Presbyter adductus ad Draceum vrbis ꝑfectũ, cũ nollet Idolis immolare iussus est fustibus cędi, & exi

lio deportari in mōtē,qui vocatur Circeio, vbi lapides quadrati excidebātur,vt & ipse ibidem tota vita sua hoc faceret. Sed ibi filiam Probi tribuni, qui loco præerat,à Dæmonio vexatā inuocato nomine Iesu liberauit,propter qđ Probus misit,se ad pedes eius dicens.Vere tu es homo Dei sanctus.Erat autē iste nōie,& opere Probus ciuis Nolanus,cuius ēt vxor morbum hidropicum incurrens oleo à sancto Fœlice benedicto peruncta, post triduum salua facta est.Tunc collega Probi pergens ad cōsulares egit, vt eum vinctum duceret,eo ꝙ eum Christum cōfitentem audisset.Cumq; ex officio venissent,vt eum tenerēt, manus eorum in dolorem sunt conuersæ,ita,vt vlulatum diræ vocis emitterent.Quibus ait Fœlix,vt confiterentur Christum esse verum Deū.Et cum clamarent.Verus Deus Christus,mox à dolore liberati sunt, & vniuersi,qui aderāt credentes liberati sunt.Expleto autem Tribunitij sui tpe Probus cum S. Fœlice Nolanum est reuersus. Ibi Dæmonum Pontifex erat,qui miseris Paganis quasi diuinabat.Hic videns Fœlicem cecidit ad pedes eius dicens . Dñe te Deus meus venientem vidit, & fugit dicens mihi.Virtutem huius Fœlicis,qui cū Tribuno venit, ferre nullatenus possum . Ergo si Deus meus sic te timet, quanto magis ego te timere,& venerari debeo?Qui respondit.Christū time,& venerare,cuius ego seruus sum.Quod audiens iste credidit in Christum . Cum autem ibi Fælix existens ortum sibi excoleret,venerunt nocte,qui eius olera raperent.Et inuenientes ibi vanges tota nocte lucente Luna laborauerunt,& videbatur eis,ꝙ furtum facerent,mane aūt inuenti sunt laborātes.Et cum vidisset eos Fœlix ait. Adiuuet vos dñs,ò filioli.Illi autē mittentes se ad pedes eius confessi sunt,quid voti eorum fuisset,& quid Dñs procurasset. Superuixit autem B.Fœlix in eadem ciuitate 12.annis. Quicunque veniebat ex Paganis,vt eū raperet , & in iudicium offerret, statim Dæmonio replebatur. Cumq; Christo credidisset,à S.Fœlice mundatus,gratias agēs, christianus abscedebat, qui Paganus aduenerat.Tandem Dominica die confectis mysterijs , & data pace vniuerso populo proijciēs se in pauimentū in oratione perrexit ad Dominum. Actor.Hæc de gestis eius Fœlicis occasione alterius fratris eius .s.eiusdē nominis,cuius vitam Paulinus descripsit,hic inserere volui,quo tpe vterq; floruerit ignorās.Scripsit aūt ēt Paulinus præter prædicta librū epistolarum vnum ad diuersas personas.

De Sancto Briccio Thurenensi. *Cap.* XLI.

EX gestis eius. Post excessus Beati Martini Sanctus Briccius in Episcopatu succedit . Nam in iuuentute sua multas Beato Martino contumelias inferebat, eo ꝙ eum illo tempore Martinus cur res faciles sequeretur arguebat.Quadā verò die dum infirmus quidam medicinam à B.Martino expeteret , Briccium adhuc Diaconum in platea conuenit dicens. Ecce beatum virum expecto,& vbi sit nescio.Qui respondit.Si delyrum illum queris,prospice eminus,ecce cælum solite sicut amens respicit,cumq; pauper ille occursu reddito, qđ petierat impetrasset,Briccium alloquitur Martinus dicens.En ego Bricci delyrus tibi videor . Cumq; ille confusus negaret se dixisse, ait vir sanctus . Nonne aures meæ ad os tuum erant, cum hoc eminus loquebaris,ecce apud Deum obtinui, vt & post me ad Pontificatus honorem accederes, sed noueris te in Episcopatu multa aduersa passurum.Briccius hæc audiens irridebat eum. Qui q̄q̄ esset superbus,& vanus in corpore,tamen castus habebatur.Igitur 30. ordinationis suæ anno oritur contra eum lamentabile crimen.Nam quædam mulier ad quam cubicularij vestimenta eius deferebant ad abluēdum concepit, & peperit. Qua de re totus populus Thuronorum iratus totum crimē in Epm referunt, & eum vnanimiter lapidare volunt.Afferte inquit infantem ad me.Qui cum oblatus fuisset 30. dies ab ortu habens ait ad eum.Adiuro te per Iesum Christum,vt si ego te genui edicas coram cunctis.Qui rñdit.Non es tu pater meus. Populis autem interrogantibus , vt quis esset pater interrogaret.Ait Eps;Non est hoc meum, qđ ad mē pertinuit, solicitus fui.Cumq; illi magicis artibus hoc factum assererent,& cōtra eum insurgerent,vt eum ab Epatu pellerent, ipse ad satisfaciē dum prunas ardentes in birro suo posuit, & ad se stringens,vsque ad sepulchrum B.Martini vnà cum populorum turbis perrexit,proiectisque ante illud prunis vestimentum illud inustū apparuit.Dixitq; turbis.Sicut hoc vestimentum ab his ignibus videtis illæsum, ita & corpus meum a tactu mulieris est impollutum.At illis non credentibus, sed contradicentibus, Sanctus Briccius trahitur, calumniatur,eijcitur, vt sermo sancti Martini impleretur.Denique Romanum Papam expetijt, flens, & eiulans,ac dicens. Merito hæc patior,quia peccaui in sanctum Dei, cuius videns virtutem non credidi . Ibi ergo quicquid in sanctum Dei deliquerat deflens,& 7. anno rediens Epatus cathedram recepit,ibique fœliciter viuens vitam finiuit,

De Innocentio Papa , & Pelagio Hæresiarcha. *Cap.* XLII.

SIgibertus. Anno Archadij, & Honorij 7. Innocentius Romanæ Ecclesiæ 38. præsidet. Hic decreuit pacis osculum ad Missas dari, Sabbato ieiunium celebrari,oleo ad vsus infirmorum ab Epo consecrato licere vti non solum Presbyteris, sed ēt omnibus christianis,in suam suorumq; necessitatem vngendo . In Britaniam Pelagius execrabili doctrina Ecclesiam Christi maculare nititur, dicēs hoīem sine gratia Dei posse saluari , vnumquemque suis meritis propria voluntate ad iustitiā regi,infantes sine peccato originali nasci, sed tam insontes,quā insons fuit Adam ante præuaricationem, nec ideo baptizādos esse,vt à peccato soluantur, sed vt per adoptionem in Regnum Dei admittantur.Qui etsi non baptizētur,esse tn̄ eis extra regnum Dei æternam, & beatam vitam,Adam solum suo peccato læsum esse,eumq; mortuum esse non ex culpæ merito, sed ex conditione naturæ, qui moriturus fuisset etiam si non peccasset.Dicebat etiam irritas esse orationes,quæ fiunt ab Ecclesia,siue pro infidelibus,siue pro fidelibus. Hūc & Cælestinum, & Iulianum complices eius Innocētius Papa damnauit, Hier. quoque,& Aug.& alij eos,vt fidei hostes armis veritatis impugnabant,orientales etiam grauiter exagitat mota de Deo quęstio,vtrum Deus sit corpus , & humanum scema habeat,an sit incorporeus, & ab humano scemate omnino alienus, simplicioribus Deum corporeum, & sub humano scemate esse astruentibus alijs,& alijs hoc destruentibus.

De Peregrinatione Sancti Alexij . *Cap.* XLIII.

ANnno sequenti Romæ Alexij nobilissimi Romanorū vita mirabilis declarata est. Ex gestis eius.Huius pater Eufemianus Romæ fuit vir diues,& nobilis primus in Palatio Imperatoris, erantq; tria millia pueri,qui zonis cingebantur aureis, & vestimentis sericis induebantur,hic iustus,& misericors erat,eleemosynis,ac ieiunijs intentus.Vxor quoque eius Aglaes religiosa erat,ac timens Deum, sed sterilis,cumq; tristes orarent Dominū, vt daret eis hæredem,exaudiuit eos, & dedit eis filium. Quo nimis lætantes, Deo gratias egerunt, & deinceps à thoro coniugij abstinere statuerunt. Puer autem magistris traditus,& edoctus,ac sacramentis Ecclesiasticis imbutus,cum adoleuisset,& eum nuptialibus infulis aptum iudicassent elegerunt ei puellam ex genere imperiali , & ornauerunt eis thalamum, & impositæ sunt eis singulę coronæ in tēplo sancti Bonifacij martyris per manus Sacerdotum , & sic cū gaudio,& lætitia lætum duxerunt diem.Vespere autem facto dixit Eufemianus filio suo.Intra fili in cubiculum,& visita spōsam tuam. Vt autem intrauit cępit eam instruere , & plura ei sacramenta disserere , deinde tradidit ei anulum suum aureū, & rendam (idest caput balthei quo cingebatur) inuolutam in purpureo sudario , dixitq; ei.Suscipe, & conserua vsque dum Domino placuerit,& Dominus sit inter nos.Postea accepit de substantia sua, & discessit ad mare, ascendensque nauim Dño prosperāte,peruenit Laodiciam. Et iter arripiens adijt ad Edissam Syriæ ciuitatem , vbi sine humano opere imago Domini nostri Iesu Christi in sindone habebatur.Quò perueniens oīa, quæ secum tulerat pauperibus erogauit . Et induens se vestimenta vilissima,cępit sedere cum cæteris pauperibus ad atriū sanctæ Dei genitricis Mariæ. Sancta quoque Dei mysteria singulis diebus dñicis accipiebat, & de eleemosynis, q̄ ei dabant q̄tū ei sufficeret reseruabat,cæterà verò pauperibus erogabat.

Qualiter à seruis suis eleemosynam accepit, & in domo patris tanquam extraneus hospitatus est. *Cap.* XLIIII.

POst eius verò discessionem facta est inquisitio magna Romæ,& non inueniens eum,misit pater ipsius seruos suos,vt per vniuersas mundi partes inquirerent eum. Quorum aliqui dum venirent Edissam, viderunt eum inter pauperes sedentē, & dantes ei eleemosynam discesserunt , quia eum non cognouerunt . Ipse autem eos cognoscens ait . Gratias ago tibi Domine, qui fecisti , vt propter nomen tuum acciperem à seruis meis eleemosynam. Reuersi autem serui nunciauerunt se non inuenisse eum. Mater autem à die,quo discessit sternens saccum in pauimento, sedensque super illud eiulans dicebat. Viuit Dominus, quia ita manebo, donec cognoscam quid actum sit de filio meo.Sponsa verò eius dixit ad Socrum suam. Non egrediar de domo tua, sed similabo me turturi, q̄ omnino alteri non copulabitur, dum eius socius captus fuerit. Sic & ego faciam,quousque sciam, quid factum sit de dulcissimo coniuge meo . Ipse autem homo deinde eodem de quo dictum est atrio permansit in sancta conuersatione , & vitæ austeritate per decem , & septem annos incognitus . Postea verò volente Deo reuelare causam ipsius,imago S.Mariæ Dei genitricis Paramo-

Paramonario Ecclesiæ dixit. Fac introire hominem Dei, cuius oratio sicut incensum in conspectu Dei ascendit. Qui exiens quæsiuit eum, & non cognouit. Et reuersus intro rogabat Dei clementiam, vt eum isti ostẽderet. Cui iterum imago ait. Iste, qui sedet foris in hostio, ipse est. Tunc egressus cognouit, & ꝓcidens ad pedes eius rogauit eum, vt in Ecclesiã intraret. Qđ factum dum cunctis innotesceret, & idem homo Dei ab hominibus venerari cœpisset, humanam fugiens gloriam occulte exijt de ciuitate Edissa, & venit Laodiciam, ibiq; nauem ascẽdens volebat ire in Tharsum Ciliciæ, vt in templo Sancti Pauli, quod ibidem erat maneret incognitus. Deo itaque dispẽsante rapta est nauis validissimo vento, & ad Romanum portũ applicuit. Vt autẽ se homo Dei illuc prospexit venisse, exiens venit, & obuiauit patri suo incognitus ab eo, redeunti à palatio, obsequentium multitudine circundato, exclamauit dicens. Serue Dei respice in me, & fac mecum misericordiam, quia paupsum, & peregrinus, & iube me recipi in domũ tuam, vt pascar de micis mensæ tuæ, vt Deus benedicat annos tuos, & ei quẽ habes in peregrinatione misereatur. Tunc Pater filij recordatus, & compunctus eum iussit venire ad se, & deputato ei ministro iussit ei fieri grabatum in atrio domus suæ, vt intrans, & exiens videret eum, præcipiens, vt de mensa eius pasceretur, & ne in aliquo contristaretur. Susceptus aũt perseuerabat in austeritate vitæ suæ, orationibus, continuis vigilijs, & ieiunijs indefessus. Pueri quoque cœperunt deridere eum, & aquam qua discos lauabant super caput eius fundebant, & multas ei iniurias inferebant. Quæ omnia homo Dei propter amorem Domini libenter sustinebat. Sciebat enim, quia antiquus humani generis inimicus, has ei parabat insidias. Sicque fecit in domo patris sui incognitus annos alios 17.

De Transitu eius, & cartha in manu eius reperta. Cap. XLV.

CVm autem complet um sibi tempus vitæ cognouisset, scripsit per ordinem omnem vitam suã, qualiter nuptias despexerit, & qualiter in peregrinatione conuersus fuerit, qualiter etiam contra voluntatem suam Romam redierit, & in domo patris sui opprobria multa sustinuerit. Quo peracto volente Deo manifestare certamẽ eius, dñica die post Missam vox cœlitus insonuit in sanctuario dicẽs. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiã vos. Qua voce territi, ceciderunt omnes in facies suas clamãtes, Kyrieleyson. Itẽ secundo facta est vox dicens, quærite hominem Dei, vt oret ꝓ Roma, illucescente enim die parasceue, Deo spiritum reddet. Tunc egressi quæsierunt eum, & non inuenerunt. Congregati autem die parasceue ad Ecclesiam cum gemitibus implorabãt Dei clemẽtiam, vt hominem suum eis ostenderet. Et facta est vox ad eos dicens. In domo Eufemiani quærite. Eufemianus requisitus, cur talem gratiam in domo sua habitam non ostendisset, nescire se respondit. Tũc Imperatores Archadius, & Honorius, vnà cum Papa Innocentio iusserunt ire in domum Eufemiani, diligenterq; exquirere de homine Dei. Eufemianus autem primo iuit cum pueris suis, vt sedes ordinaret, & cum lampadibus incenso quoque, & thuribulis obuiam Imperatoribus, & Pontifici exiret. Et cum illuc peruenissent, factum est silentium magnum. Minister autem hominis Dei accessit ad Dominum suum, dixitq; ei. Vide Dñe ne forte sit ille, quẽ mihi assignasti, quia magna, & laudabilia, vidi eum operantem: ꝑ omnem enim diem Dominicam sancta Dei munera accipiebat, ieiunijs vigilijsq; semetipsum cruciabat, & iniurias multas atque molestias à seruis tuis illatas libenter sustinebat. Eufemianus autem hæc audiens, festinus cucurrit ad eum, & inuenit eum iam defunctum. Et accedens discooperuit faciem eius, & vidit vultum ipsius velut lampadem lucentem, vel sicut vultum Angeli Dei, habebatq; in manu settham breuem scriptam, voluitq; ab eo eam accipere, nec valuit, qui stupefactus cito reuersus ad Imperatores dixit, quem quærebamus inuenimus. Et narrauit eis, quæ ei recitata fuerant de eo à ministro, & qualiter eum defunctum inuenisset, thomumq; in manu haberet quem nequisset ab eo accipere.

De Planctu, & exequijs eiusdem. Cap. XLVI.

TVnc Imperatores, & Pontifex cum Eufemiano perrexerunt ad locum, vbi iacebat, & accedens Pontifex accepit cartham de manu eius, & tradit cartulario sanctæ Romanæ Ecclesiæ nomine Echio, vt legeret eam. Et facto silentio magno lecta est coram omnibus. Eufemianus autem Pater eius, vt audiuit verba carthæ, factus exanimis cecidit in terram. Et surgens scidit vestimenta sua, cœpitque canos capitis sui euellere, barbam trahere, atque semetipsum discerpere. Et corruẽs super ipsum corpus clamabat. Heu me Domine meus, quare mihi fecisti sic, & quare contristasti animam meam? & per tot annos suspiria, & gemitus incussisti mihi? Ego enim sperabam aliquando audire vocem tuam, & de te agnitum habere vbicunq; esses. Et nunc video te custodem senectutis meæ in grabato iacentem, & mihi non loquentem, heu me qualem consolationem in corde meo ponam. Mater verò eius hæc audiens quasi Leena rumpẽs rete, ita scissis vestibus, coma dissoluta ad cœlum oculos leuabat, & cum præ nimia multitudine sanctũ corpus adire nõ posset clamabat. Date mihi viri Dei aditum, vt videam filiũ meum, consolationem aĩæ meæ, qui suxit vbera mea. Et cum perueniret ad corpus incumbẽs super illud clamabat. Heu mi fili lumen oculorum meorum, quare sic nobis fecisti? quare tam crudeliter nobiscum egisti? videbas patrem tuum, & me miserabiliter lachrymantes? & non ostendebas te ipsum nobis? Serui tui te iniuriabant, & sustinebas. Et iterum atque iterum prosternebat se super corpus, & nunc brachia super illud expandebat, nunc manibus vultum Angelicum cõtrectabat, osculansq; clamabat. Plorate mecum oẽs, qui adestis, q̃ a 17. annos eum in domo mea habui, & non cognoui, ꝙ vnicus filius meus esset. Sed serui eius eum iniuriabant, alapis percutiebant, sputa in faciem eius iactabant. Populus autem flebat, omnesq; currebant obuiam corpori sancto, cum duceretur in ciuitatem. Vbi siquis infirmus illud tangebat, protinus curabatur, cæci illuminabantur, Dæmonia eijciebantur. Imperatores autem tanta mirabilia videntes cœperunt per se cum Pontifice lectum portare, quatenus, & ipsi sanctificarentur ab codẽ corpore sancto. Tunc Imperatores iusserunt copiam auri, & argenti in plateis spargi, vt turbæ occuparentur amore pecuniarum, & sinerent perduci grabatũ ad Ecclesiam. Sed plebs amore pecuniæ seposito, magis, ac magis ad tactum sanctissimi corporis irruebant, & sic cum magno labore ad templum Sancti Bonifacij martyris illud tandem perduxerunt, & illic per septẽ dies in Dei laudibus persistentes, operati sunt monumentum de auro, & gemmis præciosis, in quo sacratissimum illud cum magna veneratione corpus collocauerunt, die 17. mensis Iulij. De ipso quoq; monumento ita suauissimus odor fragrauit, velut omnibus esset aromatibus plenum.

De Sancto Abbate Pachomio. Cap. XLVII.

SIgibertus. Anno Archadij, & Honorij 9. Pachomius Abbas 110. annum agens in virtutibus consumatur. Ex gestis eius. Hic Pachomius docuit Monachos regulam viuendi, quã Angelo dictante didicerat. Hic præcepit pistoribus, vt cum sacras oblationes coquerẽt salutaria meditarentur, nihil vani loquerentur. Quod præceptum cum in monasterio Thabennensi quadam vice violaretur, statim diuinitus Pachomio reuelatũ est. Qui protinus Theodorum mittẽs, negligentiam hanc emẽdari fecit, tanquam diuini præcepti transgressionem. Huic eidẽ Pachomio apparuit Diabolus in specie mulieris pulcherrimæ. Quam ille cernens, & sciens fantasiam esse orabat multũ, vt euanesceret. Cui illa ꝓpius astans ait. Quid superflue laboras, potestatem accepi à Domino tentare quos volo, ad quã sanctus. Quid vis esse? Et illa. Ego sum virtus Diaboli, & caligine voluptatis mortiferæ mortales inuoluo, sed tuis, vel tibi ꝓpter Christum, qui humanatus est appropinquare non possum. Sed nunquid ita semper erit. Venit tempus post obitum tuũ, quando prout libuerit debachabor inter eos, quos nunc orationibus tuis munis. Tunc sãctus. Et quis scit si meliores tũc erũt, qui istos corroborent. Nam tu præscire nihil omnino præuales quod est solius Dei. At illa. Plura tamen futura ex præcedentibus cognosco. Cui sanctus, & quomodo? Tunc ista. Oĩs rei principium tendit ad augmentum prius, deinde ad detrimentum vergit. Sic & in hac vestra professione, vt conijcio fiet. Nam in inter initia sua signis, & virtutibus roborata succreuit, cum autẽ senescere cœperit, aut temporis diuturnitate labescens, aut negligentia tpis deficiẽs, ab incrementis proprijs minuetur. Post hoc Pachomius instanter orabat, vt sibi Dñs reuelaret, qui status Monachorum post se futurus esset. Qui per visionem à se factam edoctus est, quòd monasteria quidem multipliciter dilatarentur, & nonnulli piè, & continenter viuerent, plurimi verò negligenter, suamque salutem perderent, maxime verò per negligentiam præpositorum, quibus primatum tenentibus ambitiosa lite, quis eorum præsit contenderent, reprobabuntur boni præpositi, & mali eligentur, & tunc omnia pæne, quæ diuinis regulis subnixa sunt humanis comitabuntur illecebris. Tũc Pachomius exclamans ad Dominum ait. Heu me, quia frustra laboraui, si enim tam peruersi erunt præpositi, qui futuri sunt, eorum subditi quales erunt? Tunc apparuit ei mirabili fulgore quædam imago, spineam coronam portans, inter cœtera dicens ei. Confortare Pachomi, qua posteritas vsque in finem non deficiet, & quisquis inter eos, qui futuri sunt, piè, & continenter vixerit, amen dico tibi requiem sortietur.

De Sancta Paula, & eius peregrinatione.
Cap. XLVIII.

SIgibertus. Eodem anno Paula Bethleem obijt cuius vitam Hieronymus scripsit. Hieronymus. Si cuncta corporis mei membra verterentur in linguas,& omnes artus humana voce resonarent nihil dignum sanctæ Paulæ virtutibus dicerem, Nobilis genere, sed nobilior sanctitate,potens quondam diuitijs,sed nunc Christi paupertate insignior. Omniũ Romæ Matronarum castitatis exemplum fuit, quæ ita se gessit, vt nunq̃ de illa etiam maledicorum quisquam auderet famam confingere. Non appetebat potentes,nec tamen superbos, & gloriam quærentes fastidio despiciebat, pauperes sustentabat: diuites ad benefaciendum inuitabat, fugiendo gloriam, merebatur gloriam,quæ virtutes quasi vmbra sequitur, & appetitores sui deserens appetit contemptores, tali igitur stirpe generata iuncta est viro Toxocio,qui Æneæ,& Iuliorum altissimum sã guinẽ trahit,& hęc dicimus,non quo habentibus grandia sint, sed quo contemnentibus mirabilia,homines sęculi eos,qui his pollent,priuilegijs suscipiunt,nos laudamus eos,qui pro Christo ea despiciunt.Et miro modo,quos habẽtes paruipendimus, si habere noluerint prædicamus.Quinque libros edidit,Blesillam.s. super cuius morte eam Romæ consolatus sum,& Paulinam,quæ sanctum virum Pamachium, & propositi,& rerũ suarum reliquit hæredem,ad quem etiam super obitu eius paruũ libellum edidimus,&Eustochium,quæ nunc in sanctis locis virginitatis,& Ecclesiæ monile præciosum est, & Rufinã,quę immaturo funere pium Matris animum consternauit, & Toxocium post quem parere desijt.Quis inopum moriens non illius vestibus obuolutus est, quis clinicorum non eius facultatibus sustentatus est, quos curiosissime tota vrbe perquirens,damnũ putabat,si quisquam debilis,aut esuriens cibo sustentaretur alterius.Expoliabat filios, & inter obiurgantes propinquos, maiorem se eis hæreditatem Christi misericordiam loquebatur dimittere.Nec diu potuit excelsi generis,& nobilissimæ familiæ visitationis,& frequentiam sustinere.Epiphanium Salaminæ Cypri Episcopum, quæ nunc Constantia dicitur,hospitem aliquando habuit, & Paulinum Antiochiæ Episcopum in alia manentem domo quasi proprium humanitate possedit.Quorũ accensa virtutibus per momenta patriam deserere cogitauit, quid plura,descendit ad portum fratre,cognatis,affinibus,& liberis prosequentibus, & Matrem pietate vincere cupientibus paruulus Toxocius supplices manus tendebat in littore. Rufina iam nubilis,vt suas expectaret nuptias,tacens fletibus obsecrabat. Et tamen illa siccos oculos tendebat in cœlum,pietatẽ in filios superans pietate in Deum. Nesciebat se Matrem, vt Christi probaret ancillam,sic nauigio mare sulcans,multas regiones peragrauit, loca sancta terræ promissionis, & Ægypti Monachorum visitauit.Tandem in Bethleem mansura perpetuo, per triennium angusto mansit hospitio, donec cellas, & monasteria,& peregrinorum mansiones extrueret, iuxta viam in qua Maria,& Ioseph hospicium non inuenerant.

De Prosapia ipsius, & virtutibus eiusdem.
Cap. XLIX.

NVnc virtutes eius latius describamus. Blesillam habuit Matrem,Rogatũ Patrem, quorum altera Scipionũ Græcorumq́ue progenies est, alter verò per omnes Græcias vsque hodie diuitijs, & nobilitate fertur Agamennonis sanguinem trahere,qui decennali Troiam obsidione deleuit.Tanta humilitate, quæ prima est virtus christianorum, se deiecit, vt qui prius eam vidisset iam ipsam esse non crederet,sed vltimã ancillarum. Et dum frequentius virginum choris cingeretur, & veste,& voce,& habitu, & incessu omnium minima erat.Nunquam post viri mortem cum aliquo viro, quamuis eum sanctũ sciret comedit,balneas nisi periclitans non adijt, mollia lectuli strata etiam in grauissima febre non habebat, sed super humum durissimam stratis ciliciolis,quiescebat,si tamẽ quies dicenda sit, quæ iugibus pænè orationibus dies noctesq́; iungebat.Ita leuia plangebat, vt eam grauissimorum criminum reã crederes.Cumq́ue à nobis crebrius moneretur,vt oculis parceret,eosq́; Euangelicæ lectioni seruare dicebat.Turpanda est facies,quam contra Dei præceptum purpurisso, & cerusa, & stibio sæpe depinxi, affligendum est corpus,quod multis vacabat delicijs,longus risus perpeti fletu compensandus est,mollia lintheamina,& serica præciosissima asperitate cilicij commutanda,liberalitas sola excedebat modum, & vsuras tribuens,vsurã quoque sæpe faciebat, vt nulli stipem rogantium denegaret. Fateor errorem meum. Cur in largiendo esset profusior arguebam, illud proferens de Apostolo.Nõ vt alijs refrigerium vobis autem tribulatio, &c.Et præcauendum esse ne,q̃d libenter faceret,semper facere non posset,multaq́; huiusmodi. Quę illa mira verecundia,& sermone parcissimo dissoluebat,dicens hoc se habere voti,vt mendicans ipsa moreretur,& nec vnum nummũ filię dimitteret etiam in funere suo aliena syndone inuolueretur. Ad extremum inferebat,ego si persero,multos inueniam,qui mihi tribuant,mendicans si à me non acceperit,quæ possum ei etiam de alieno tribuere, & si mortuus fuerit à quo eius anima requiretur. Hebræam linguam, quam ego ab adolecentia multo labore, & sudore didici,discere voluit,etiã consecuta est,ita,vt psalmos Hebraicæ caneret,& sermonem absque vlla Latinæ linguæ proprietate resonaret.Quod vsque hodie in sancta filia eius Eustochio cernimus,quæ ita matri semper adhæsit,eiusque imperijs obediuit,vt nunquam absque ea cubaret, vel procederet, vel cibum caperet,& nec vnum nummum suæ potestatis haberet, sed & paternã,& maternam substantiolam, à Matre distribui pauperibus gaudens,pietatem in parente hæreditatem maximam,& diuitias crederet.Nec præterire debeo quanto gaudio exultauit, ꝙ Paulam neptem suã ex Leta,& Toxocio genitam audierat,in cuius,& crepitabulis Alleluia cãtare,Auiæq́;, & Amitæ nomina dimidiatis verbis frangere, in hoc solo patriæ desiderium habuit, vt filium Nurum,virum Neptem renunciasse sæculo,& Christo seruire cognosceret. Quod, & impetrauit ex parte. Nam Neptis Christi flammeo reseruatur, Nurus æternæ se tradens pudicitiæ, socrorum opere fide,& eleemosynis sequitur, & Romæ conatur exprimere,quod Hierosolymis ista compleuit.

De Obitu, & exequijs eiusdem. *Cap.* L.

CVm in validissimam ægritudinem decidisset,Eustochij filiæ semper in Matre probata pietas tunc magis ei in oĩbus sedulè assistendo comprobata est. Quibus precibus, quibus lamentis,& gemitu inter iacentem Matrem,& specum Domini discurrebat, ne tanto contubernio priuaretur, ne illa absente viueret,sed eodem feretro portaretur.Quid plura.Sẽtiebat prudentissima fœminarum adesse mortem, & quasi ad suos pergeret, alienosq́; desereret, illos versiculos susurrabat. Domine dilexi decorem domus tuę,&c.& quàm dilecta tabernacula tua domine, &c.Cumq́ue interrogaretur à me, cur taceret,cur respondere nollet inclamanti an aliquid doleret,Grę co sermone respondit, nil se habere molestiæ, sed omnia tranquilla, & quieta respicere. Post hoc obmutuit, & clausis oculis quasi iam humana despiceret, vsque ad expirationem animæ eosdem versiculos repetebat, digitumq́; ad os tenens, signum Crucis in labijs pingebat, animamq́; erũpere gestiens,ipsum sudorem,quo mortalium vita finitur in laudes domini conuertebat. Aderant Hierosolymorum,& aliarum ciuitatum Episcopi,ac Sacerdotum, & Leuitarum Monachorumq́;,& virginum innumerabilis multitudo, nec vllulatus, nec planctus,vt inter homines sœculi fieri solet, sed psalmorum diuersis linguis examina concrepabant.Translataq́; Eporum manibus, & ceruicẽ feretro subiicientibus cum alij Pontifices lampades, cereosq́; præferrent, alii choros psallentium ducerent, in medio Ecclesiæ in spelunca Saluatoris est posita.Nihil pallor mutarat in facie, sed ita dignitas quædam, & grauitas ora compleuerat, vt eam putares non mortuam,sed viuentem. Sigibertus.Eo tempore Iohannes Chrysostomus Eudoxiam vxorem Archadii Imperatoris,Sacerdotumq́ue multos infestos habens, Episcopatu pellitur, & exiliatur,sed populo pro hoc tumultuante reuocatur.Secundo exiliatur,sed terremotu regiam vrbem grauiter concutiente à cũibus reuocatur.

De Trino exilio Iohannis Chrysostomi; & morte eiusdem.
Cap. LI.

CVm reuersurus esset Epiphanius ad Cyprum,ferunt quidam hoc eum mandasse Iohanni. Spero, quia non morieris Episcopus.At iste remandauit ei.Spero te ad tuam patriam non redire, vtrunq; sic cõtigit. Nam Epiphanius in naue defunctus est,& Iohannes post paululum depositus est.Facto autem concilio apud Calcedonem, instigantibus maximè Theophilo, & Seueriano,& Quirino Calcedonensi,qui Iohanni detrahebant,vocantes eum impium, & superbum. Maruthas Episcopus Mesopothamiæ,nolens tunc calcauit Quirini pedem, ex quo dolore frequenter crus eius abscisum est, propter putredinem,quæ per totum corpus eius serpebat, & post paululum est defunctus.Conuenientes autem Episcopi in suburbio Calcedonensi, quod Rufini nomine vocitatur, iusserunt venire Iohannẽ satisfacturum de eis quibus accusabatur.Iohãnes aũt conuocãtes velut inimicos refutãs,vniuersã sinodũ fieri exclamauit.At illi nil morati quater eũ vocauerũ.Qui nolens occurrere depositus est,populus aũt nõ sinebat eũ trahi ab Ecclesia,sed prĩcipis iussio imminebat.Et Iohãnes ignorãte populo se tradidit exilio. Orta autem seditione propter eũ mota Augusta rogauit Imperatorẽ, vt reuerteretur. Qui coactus reuer-

reuerti, coactus est à populo in episcopali sede residere, & ibi facere sermonem, quod initium fuit alterius eiusdem depositionis. Iohanne igitur secundo in exilium eunte, terremotus concussit ciuitatem. Legati ergo post illum missi sunt primi, secundi,& tertij, tandem Bosphorus nauibus est opertus, omnis enim populus occurrit, cereos, & lampades accendens pro reuersione pastoris. Interea Theophilus aduenit in Hierapolim,vbi populus Iulamonem Monachum in Episcopum elegerat. Cui suadente Theophilo, vt Episcopatum susciperet, cras inquit fiet Domini voluntas. In crastino orante ipso,& Theophilo,quia dixerat oremus prius, orando mortuus est. Amatores autem Iohannis Iohannitæ appellati sunt. Cum secundo autem exiliaretur Iohannes, quidam Iohannitarum ea die Ecclesiam incẽdunt vigesimo die Ianuarij. Flãs autem ventus ẽt basilicam senatus comprehẽdit. Iohannes autem missus est in Cucussam paruulam Armeniæ ciuitatem,inde rursus ad Phiconem.Item quoq; tertio exiliatus est.Et dum duceretur exilio, cognouit per visionem diem in qua moriturus erat, reuelante sibi Basilico martyre in Comanis,vbi dolore capitis,& ardore solis vitam languore finiuit 14.die Septembris. Innocentius autem Papa,& occidentales Episcopi,ab oriẽtalium communione se suspenderunt pro Iohannis præiudicio, nec prius eis communicauerunt, donec nomen eius inter prædecessores Episcopos poneretur. Socrates. Post paucum tempus grando vehemens apud Constantinopolim, & eius suburbana cecidit, 30.die Septembris.Quarta die autem post grandinem defuncta est Augusta.Sozomenus. Tunc etiam Quirinus Calcedonensis Episcopus,Iohannis derogator secto pede defunctus est. Arsatius etiam frater Nectarij Iohannis successor, post paucũ tempus defunctus est,cui nemo de Iohannis parte communicabat.Post quem ordinatus est Accitus genere Armenius,habitu Monachus,naturali sapientia decoratus.Quo tempore Huni transeuntes Histrum,Trachiam deuastabant. Theodoricus. Populus autem cum cereis, & lampadibus Bosphorum nauigauit, Theodosio iuniore ei multum supplicante, vt Patri,& Matri remitteret iniurias.

De Quibusdam incidentibus, & obitu Imperatoris Archadij.
Cap. LII.

SIgibertus. Eo tempore Ragadasius Scytha cum 200.millibus Gothorum à Scythia veniens Italiam inuadit. Et hoc murmur blasphemantium intremuit Christum,& christianitatis tẽpora culpantes, fœlicitatem gẽtium attollunt.Inter quos præcipuè Symachus orator furebat,qui etiam scriptis epistolis suis agebat de Idolatria, & de repetenda ara victoriæ. Quorũ latrantium ora iniecto eis osse veritatis obstruxerunt Augustinus lib.de ciuitate Dei,& Orosius historia sua.Prudẽtius quoque Poeta luculento metrici operis libello blasphemias Symachi refellit. Archadius Imperator ossa Samuelis Prophetæ a Iudæa Constantinopolim transtulit, tam hilariter occurrentibus populis, ac si eum viuentem cernerent,Aug.apud Hipone Aphricę, & Hieronymus apud Bethleem Iudæ per Epistolas inter se,vsque ad simultatem disceptant,de quibusdam scripturæ capitulis, maximè de eo,quod dicit Paulus se Petro in faciem restitisse, quia reprehensibilis erat.De quo Hieronymus scripserat, quia Paulus Petrum non reuera,sed simulate reprehendit,Augustinus contradicebat,quòd eum reuera,nõ simulate reprehendit.Iram Dei pro morte Iohannis nimia grandinis tempestas Constantinopolim incumbens,& mors Eudoxię Augustæ subsecuta intentat.Anno Imperij sui 13. Archadius Imperator Orientalis timens filio suo octenni puero Theodosio eique tutorem Sidigergem Persarum Regem testamento designans obijt. Sidigergis tutelam pueri benigne suscipiẽs, pacem firmissimam cum Romanis fecit mediante Marutha Mesopotamiæ Episcopo. Is Maruthas, & apud Persas, & apud Romanos omnimodis clarissimus habebatur.Vticæ terra diebus septem mugitum dedit.Stilico regnum Honorij affectans filio suo Tucherio, Reipublicæ perniciosus efficitur, Barbaras gentes ipse aliàs regno immittens, alias consensu suo fouens, vnde modo solito grauius earum,& maxime Vuandalorum rabies per Gallias exarsit.

De Libris Augustini. *Cap.* LIII.

ARchadij,& Honorij temporibus Augustinus in Ecclesia philosophatus est. Cuius librorum tractatuum, & Epistolarum numerus plusquam ad mille triginta, extenditur, multis numero non comprehensis. Gennadius in libro de illustribus viris.Augustinus Affer Hipponæ regio oppido Episcopus, vir eruditione diuina,& humana orbi clarus,fide integer,vita purus,scripsit quãta,nec inueniri possunt.Quis ergo glorietur omnia se illius habere,aut quis tanto studio legat quanto ille scripsit? Edidit etiam senex, quod iuuenis cœperat de Trinitate libros 15.in quibus,vt scriptura ait,introductus in cubiculum regis, & decoratus veste multipharia Dei sapientia exhibuit Ecclesiam non habentem maculam,aut rugã, aut aliquid huiusmodi. De Incarnatione quoque Dei,idoneã edidit pietatem,de Resurrectione quoque mortuorum simili cucurrit sinceritate,licet minus capientibus dubitationem de abortiuis ingesserit,catholicus remansit.Hier. ad Desiderium. Augustinus Episcopus volãs per montiũ cacumina quasi Aquila,& ea,quæ in montium radicibus fiunt non considerans,multa cœlorum spacia, terrarumque situs,& aquarum circulũ claro sermone pronunciat. Prosper in libro de vita contemplatiua.Sanctus Augustinus Episcopus acer erat ingenio,suauis eloquio, sœcularis literaturæ peritus, in ecclesiasticis laboribus operosus,in quotidianis disputationibus clarus,in oĩ sua actione circunspectus,in expositione fidei nostrę catholicus,in quæstionibus absoluendis acutus,in reuincendis hæreticis circunspectus,& in explanandis scripturis canonicis cautus, quem in libellis meis pro possibilitate mea sum secutus. Actor.Hic itaque,vt in gestis eius legitur, sapientia lumen præfulgidum pro pugnaculũ veritatis, & fidei tutamentum,omnes Ecclesiæ Doctores tam ingenio, quàm scientia vicit incomparabiliter,florens tam virtutum exemplis, quàm affluẽtia doctrinarum.Etenim tanta scripsit, vt non solum ab aliquo toto vitæ suæ tempore scribi, sed nec quidem possint lectione percurri. Huius enim librorum tractatuum,& epistolarum numerus,plusquam ad mille triginta, vt dictum est extenditur, vt merito illud ei dictum conueniat, Mentitur qui te totum legisse fatetur.

De Nominibus librorum eius, qui apud nos reperiuntur.
Cap. LIIII.

PRæter illos itaque libros quos eum adhuc cathecuminum scripsisse iam supra diximus, scilicet Soliloquiorum lib.2. de immortalitate animæ, li.1.de beata vita, li.1.De ordine,lib.2.De achademicis, li.3.De disciplinis liberalibus,lib.1. Scripsit etiam, quæ sequuntur.De confessionibus suis, lib.13. De moribus Ecclesiæ,& moribus Manichæorum, lib.2.De trinitate,li.15. Contra Faustum Manicheum,li.32. Enchiridion ad Laurentium, li.1.ad Hieronymum de origine animæ, li.1. ad eundem de verbo iacobię;.Quicunque totam legem seruauerit offen.autem.lib.1.ad eundem de hoc, ꝙ Paulus vere repræhendit Petrum, lib.1.ad Ambrosium Presbyterum,de errore Priscillianistarum,li.1.de musica,lib.6.de diuinatione dæmonum librum vnum,de diuersis hæresibus 78. li.1.Ad quod vult Deus diaconum,lib.1.de vera religione,li.1.de vita christiana,lib.1.de Agone christiano,li.1. de vtilitate credendi librum vnum, de octo quæstionibus veteris testamenti librum vnum.de gratia noui testamenti, li.1.de magistro,li.1.de cura pro mortuis gerenda,lib.1.de diuersis consuetudinibus Ecclesiæ ad inquisitionem Ianuarij,li.2. Contra Fęlicianum de vnitate Trinitatis librum vnum.de fide,vel simbolo,li.1.ad Aurelianũ de opere Monachorũ,li.1.de octo q̃nibus Dulcitij librũ vnum, ad Prosperũ de opere Monachorũ,li.1.ad Prosperum,& Hilarium de prædestinatione, & perseuerantia sanctorum libros duos. de mendacio,li.1. de altercationib.cum Maximino Episcopo Arrianorum,li.1. contra eundem Maximinum,lib.1. contra Manicheos,li.1.contra Adimantum Manicheum,lib.1. ad Dalerium comitem de nuptijs, & concupiscentia,li.1.ad eũdem contra Iulianum Pelagianistam,li.1.de Pastoribus,& ouibus libros duos. de baptismo contra donatistas libros septem, ad Marcellinum de baptismo paruulorum li.3. de vnico baptismo,li.1.de spiritu,& litera,librum vnum.de cõcupiscentia carnis aduersus spiritum orationes quatuor.contra quinque hostium genera,li.1. de prædestinatione diuina,li.1.de natura boni contra Manicheos, li.1.de q̃nibus Orosij ad eundem, li.1. de fide ad Petrum librum vnum.de cathezizandis rudibus librum vnum, de præsentia Dei ad Dardanum, li.1.de doctrina christiana,li.4.speculum,li,vnum.Contra Donatistas post collationem cum eis habitam,li.1.de anima,& eius origine,lib.4. contra sermonem Arrianorum, li.1.contra q̃nes eorundem librum vnum,contra aduersarium legis,& prophetarum,li.2.solutionum diuersarum q̃num ab hæreticis obiectarum,li.1.cõtra mendacium,lib.1.ad Vitalem de gratia Dei librum vnũ.ad Casulanum Presbyterum de ieiunio Sabbati librum vnum.de beno coniugali,li.1. de adulterinis coniugijs ad Pollentium libros duos.de bono viduitatis ad Iulianã,li.1.de virginitate lib. 1.de decem chordis psalterij,li.1.de pęnitentia,li.1.de patientia librum vnum. de libero arbitrio,li.3.contra epistolam Manichæi,quæ dicitur fundamentũ,li.1.de duabus animabus cõtra Manicheos librũ vnũ.cõtra Iulianũ Pelagianũ,lib.6.contra epistolã Permeniani Donatistæ li.3. contra ĩras Petiliani,li.3. cõtra Cresconium Grãmaticũ Donatistã lib. quatuor.ad Sim-

plicianum Mediolani Episcopum de diuersis quæstionibus libros duos, de continentia librum vnum, de quantitate animæ librum vnum, de videndo Deo ad Paulinam librum vnum, de secundo aduentu Dñi ad Esicium Episcopum li. 1. ad Volusianũ de quibusdam quæstionibus ab eo missis librum vnum, responsionis ad Marcellinum librum vnum, ad Vincẽtium librũ vnũ. Ad Deo gratias de septem quæstionibus expositis contra paganos, ad Bonifacium de correctione Donatistarum librum vnũ, ad Macedonium librum vnum, ad Dioscorum librum vnum, ad Paulinum Epm librum vnum, ad Enodium Epm librum vnũ, ad Probam religiosam Fœminam librum vnum, ad Optatum Epm li. 1. ad Glorium Eleusinum, & cæteros quibus hoc gratũ est librum vnum, ad Pascentium comitem Arrianum librum vnum commonitorium, ad Fortunacianum li. vnum, de ciuitate Dei li. 22. expositionis symboli contra Iudæos, & paganos, & hæreticos li. vnum, ad Paulinum, & Etrapium de perfectione iustitiæ li. 1. ad Thimasium, & Iacobum de natura, & gratia lib. vnũ, ad Valentinum, & cum illo Monachos de gratia, & libero arbitrio librum vnum, ad eosdem de correptione, & gratia li. 1. ad Sixtum presbyterum contra Pelagianos librum vnum, de incarnatione Christi libros duos, de fide, & operibus li. 1. de disciplina Christiana li. 1. de Symbolo tractatus quatuor, de tpe Barbarico li. 1. de 83. quæstionibus librum vnum, de genesi contra Manicheos librum vnum, super Genesim ad literam li. 12. quæstionum in eptatico li. 7. locutionum in eptatico lib. 7. annotationũ in Iob librum vnum, super psalterium tractatus. 90. sup Mulierem fortem, quis inueniet. tractatum vnum, de sermone Dñi in monte li. duos, de quæstionibus in Matheo, & Luca libros duos. De consonantia Mathei, & Lucæ in generationibus Dñi tractatum vnum, super Euangelium Iohannis tractatus vel homelias siue sermones. 124. de verbis Dñi tractatus. 65. de verbis Apostoli tractatus. 20. super Epistolã Pauli ad Romanos librũ vnũ, sup Epistolã ad Galathas librũ vnũ, de verbis Iacobi Ante oĩa nolite iurare, &c. tractatum vnum, sup primã canonicã Iohãnis tractatus vel homelias. 10. regulã de institutione canonicorum li. 1. retractationũ librorum suorum quorundã libros duos, epistolas paruas ad diuersos. 150. sermones diuersos. 200.

De Nominibus cæterorum, quos videre non potui.
Cap. LV.

Scripsit etiam præter hæc quædã alia, quæ nusquam vidisse me recolo. facta contra Fortunatum Manicheum li. 1. de genesi ad literam librum vnum, quem reliquit imperfectum. Psalmum contra partem Donati, contra Epistolam Donati librum vnum, Epistolæ ad Romanos inchoatam expositionem librum vnum, contra partem Donati libros duos Contra Fœlicem Machenum libros duos, contra Secundinum Manicheum librum vnum, contra Hilarium tribuncium librum vnum, contra id, qđ attulit Centurius a donatistis librum vnum. Probationum testimoniorum contra Donatistas librum vnum contra nescio quẽ Donatistã librum vnum, admonitorium donatistarum de maximianistis librum vnum, expositionis Epistolæ Iacobi librũ vnũ, de maximianistis contra donatistas li. duos. Breuiculũ collationis cum donatistis libros tres, ad Emeritum Epum Donatistarũ post collationem librum vnum, de gestis Pelagij librum vnum, contra Pelagium, & Cæiestinum duos li. gestorum cum Emerito donatista vnum, contra Gaudentium Epum donatistarum duos, contra Epistolas Pelagianorum quattuor. Horum oĩum in li. retractationum reperiuntur tm. 26. volumina, quæ continent li. 232. Cæteros. n. nondum fecerat, qñ istos retractauit. Inueniũtur autem eius libri cum Epistolis, & tractatibus circiter. 300. exceptis sermonibus, quorũ non est numerus, fertur autẽ scripsisse libellum de aĩa, & spiritu, qui nunc apud scholasticos præcipue habetur, sed mihi non vr. liber ille stilum Augustini sapere, nec inter Augustini libros in armariis publicis, & antiqs inuenitur. Est autem liber iste procul dubio vtilissimus, & eleganter, diserte atque compendiosissime compositus, mihiq; vr ex Augustini libris diuersis, ad compendium extractus, quod magister Hugo de Sancto victore fecisse fertur. De hoc autem libro multa in nostris operibus, locis congruis inseruntur. Ex prædictis libris Augustini multa quoque in his per diuersa loca inserui. Hic etiam quorundam ex eis flosculos, præcipueque cõfessionum eius, supponere volui in hunc modum.

Flores eius de inuocatione, & laude Dei.
Cap. LVI.

Magnus es Dñe, & laudabilis valde, & sapientiæ tuæ non est numerus, laudare te vult homo aliqua portio creaturæ tuæ, homo circumferens mortalitatem suam testimoniũ, peccati sui testimonium, quia superbis resistis. Et tamen te laudare vult. Tu excitas vt lauderis, quia fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Inuocat te Domine fides mea, quam inspirasti mihi per humanitatẽ filii tui, per mysterium prædicatoris tui. Quomodo inuocabo Deum meum. Quoniam utique in meipsum eum inuocabo. Et quis est locus in me quo venias in me. Ita ne Deus quicquã in me est, quod capiat te. An potius non essem nisi essem in te in quo omnia. Etiam sic Domine quo te inuoco, cum in te sim, aut unde venias in me. Quo recedam extra cœlum, & terram, vt inde veniat in me Deus meus, qui dixisti cęlum, & terram ego impleo. Capiunt ne ergo te cœlum, & terra, quoniam imples ea, an non habes necesse, ut a quoque contineris, qui cõtines omnia, quoniam, quæ imples continendo imples. Non enim vasa, quæ te plena sunt stabilem te faciunt, quia & si frangantur non effunderis, & cum effunderis super nos, non tu iaces, sed erigis nos, non tu dispergeris, sed colliges nos. Sed quo imples omnia te toto imples omnia. An quia non possunt totum te capere omnia partem tui capiunt, an vbique totus es, & res multa te totũ capit. Quid es ergo Deus meus. Quid rogo nisi Dominus me⁹? Summe, optime, potentissime, secretissime, præsentissime, pulcherrime, stabilis, & incomprehẽsibilis, immutabilis mutãs omnia nunquam nouus, nunquam vetus, innouans omnia, & in vetustatem perducens superbos, & nesciunt. Semper agẽs, semper quietus, colligens & non egens, portans, & implens, & protegẽs, creans, & nutriens, & perficiens, quærens cũ nihil desit tibi. Amas, nec æstuas, zelas & securus es, pęnitet te, & non doles, irasceris, & tranquillus es, opera mutans, nec mutans consiliũ. Recipis, quod inuenis, & nunquam amisisti, nunquam inops, & gaudes lucris. Nunquam auarus, & vsuras exigis. Supererogatur tibi vt debeas, & quis habet quicquam non tuum. Reddis debita nulli debens, donas debita nihil perdens. Et quid diximus. Deus meus, vita mea, dulcedo mea Sancta, aut quid dicit aliquis cum de te dicit, & ve tacẽtibus de te, quia loquaces muti sunt. Quis mihi dabit vt venias in cor meum, & inebries illud, & obliuiscar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te? Quid mihi es? Miserere vt loquar. Quid tibi sum ipse, ut amari te iubeas a me, & nisi faciam irasearis mihi, & mineris ingentes miserias, parua ne est ipsa miseria si non amen te. Dic mihi p miserationes tuas Domine Deus meus, quid mihi sis. Dic animæ meæ, salus tua ego sum, Angusta est domus animæ meæ quo venias, oro ut dilatetur abs te, ruinosa est, refice eam, habet quæ offendant oculos tuos, sed quis mundabit eam. Ab occultis meis m. me d. & ab alienis parce seruo tuo.

De Confessione peccati infantiæ eius.
Cap. LVII.

Nonne tibi prolocutus sum aduersum delicta mea Deus meus, & tu remisisti impietatem peccati mei. Non iudicio contendam tecum, qui veritas es: nolo enim fallere meipsum, ne mentiatur iniquitas mea sibi. Non ego iudicio cõtendo tecum, quia si iniquitates obser. d. d. q. su. Sine me tamen loqui, quia quoniam ecce, misericordia tua est, non homo irrisor meus cui loquor. Et tu fortasse irrides me, sed conuersus mi sereberis mei. Quid est enim, quod uolo dicere Deus meus, nisi quia nescio vnde venerim in hanc vitam mortalẽ, siue mortem vitalem nescio. Exceperunt me consolationes lactis humani, nec Mater mea, vel Nutrices meæ sibi vbera implebant, sed tu mihi Domine per eas dabas alimentum infantiæ secundum institutionem tuam, & diuitias vsque ad fundum rerum dispositas. Tu etiam mihi dabas nolle amplius quàm dabas, & nutrientibus me dare mihi velle, quod eis dabas, dare enim mihi per ordinatum affectum uolebant, quo abundabant ex te. Nam bonum erat eis, bonum meum ex eis, quod ex eis non, sed per eas erat, ex te quippe bona omnia Deus, & ex te salus mihi vniuersa. Quod animaduerti postmodum clamante te mihi, per hæc ipsa, quæ tribuis intus, & foris. Nam tunc quidem surgere noram, & acquiescere delectationibus, flere autem offensiones carnis meæ nihil amplius. Et ecce paulatim sentiebam ubi essem, & uoluntates meas uolebam ostendere eis, per quos implerentur, & non poteram, quia illæ intus erant illi autem foris. Itaque iactabam membra, & uoces, signa similia voluntatibus meis, qualia poteram, & cum mihi nõ obtemperabant, uel non intellecto, uel ne obesset indignabar, & me de illis flendo uindicabam. Tales esse infantes didici, & me talem fuisse magis ipsi mihi indicauerunt nescientes, quàm scientes nutritores mei. Vnde autem tale animal, nisi abs te Deus meus, aut quis erit sui artifex, aut ulla vena trahitur aliunde, qua esse, & uiuere currat in nos, præterquã quod tu facis nos Dñe, cui esse, & uiuere non aliud atque aliud est, quia summe esse, & summe viuere idipsum es. Summus enim es, & nõ mutaris, neq; peragitur in te hodiernus dies, & tñ in te peragitur, quia in te sunt & ista oĩa. Non. n. haberent vias trãseundi nisi contineres ea. Et qm̃ anni tui non deficient, anni tui hodiernus

hodiernus dies. Et quàm multi iam dies nostri, & patrum nostrorum per hodiernum tuum transierunt, & ex illo accepe runt modos, vt vtrunque subsisterent, & adhuc alij transibunt, & accipient, vt vtrunque subsistant. Tu autem idem ipse es. Et omnia crastina atque vltra, omniaque hesterna, & retro, hodie facies, hodie fecisti. Exaudi Deus. Ve peccatis hominum. Et homo dicit hæc, & misereris eius, quia fecisti eum, & peccatum in eo non fecisti. Quis mihi commemoret peccatum infantiæ meæ, quia nemo mundus à peccato, cuius vnius diei est vita super terram. Quid ergo tunc peccabam, an quia vberibus inhiabam plorans. Nam si quidem nunc faciam non quidem vberibus, sed escæ congruenti annis meis ita inhians deridebor, atque repræhendar iustissime. Tunc ergo repræhendenda faciebam, sed quia repræhendentem intelligere non poteram, nec mos, nec ratio sinebat me repræhendi. Itaque imbecillitas membrorum infantilium innocens est, non animus infantium, vidi ego, & sum expertus zelantem puerum. Nondum loquebatur, & intuebatur pallidus amaro aspectu collactaneũ suum. Quod si in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, vbi quæso te Domine Deus meus, vbi aut quando innocens fui.

De Confessione peccati pueritiæ. Cap. LVIII.

INfantiæ meæ, successit pueritia, vnde loqui incœpi, & vitæ humanæ procellosam societatem ingressus sum, altius pendens ex auctoritate parentum, natuq; maiorum hominum. Deus meus, quas ibi miserias expertus sum, & ludificationes, quando quidem mihi recte, viuere puero, id proponebatur, obtemperare monentibus, vt in hoc sæculo florerem, & excellerẽ linguosis artibus ab honore hominum, & falsas diuitias famulãtibus. Inde in scholam datus sum, vt literas discerem, in quibus quid vtilitatis esset ignorabam miser, si tamen segnis essem in discendo vapulabã. Laudabatur enim hoc à maioribus, & multi ante nos, vitam istam agentes præstruxerant erumnosas vias per quas transire cogebamur multiplicato labore, & dolore filijs Adam. Peccabamus autem minus scribendo, aut legendo, aut cogitando de literis, quàm exigebatur à nobis. Non enim deerat Domine memoria, vel ingenium, quæ nos habere voluisti pro illa ætate satis, sed ludere delectabat, & in nos ab eis vindicabatur, qui talia vtique agebant. Sed maiorum nugæ negocia vocantur, puerorum autem cum sint puniuntur à maioribus. Et tamen bene mihi fiebat, & nõ faciebam ego bene. Nõ enim discerem nisi cogerer. Nemo autem benefacit inuitus, ét si bonum est, quod facit, nec qui me vrgebant benefaciebãt, sed bene mihi fiebat abs te Deus meus. Illi enim non intuebantur quo referrem, quod me dicere cogebant, præterquam ad satiãdas insatiabiles cupiditates copiosæ inopiæ, & ignominiosæ gloriæ. Tu verò cui numerati sunt capilli nostri, errore omnium, qui mihi instabant, vt discerem, vtebaris ad vtilitatem meam, meo autem, qui discere nolebam vtebaris ad pœnam meam, quia plecti non eram indignus tantillus puer tantus peccator. Ita de non bene facientibus benefaciebas mihi, & de peccante meipso iuste retribuebas mihi. Iussisti enim, & sic est, vt pœna sit sibi omnis animus inordinatus. Tenere cogebar Eneæ nescio cuius errores, oblitus errorum meorum, & plorare Didonem mortuam, quia se occidit ob amorem, cum interea meipsum in his à te morientem Deus, vita mea siccis oculis ferrem miserrimus. Quid enim miserius misero, non miserante seipsum, & flente Didonis mortem, quæ fiebat amando Aneam, & non flente mortem suam, quæ fiebat non amando te Deus lumen cordis mei, & panis oris mei, iunctus animæ meæ, & virtus maritans mentem meã, & sinum cogitationis mentis meę, non te amabam, & fornicabar abs te, & fornicanti sonabat vtique euge, euge. Amicitia enim huius mundi fornicatio abs te. Ve tibi flumen moris humani, quis resistet tibi. Quamdiu non siccaberis quousque voles filios Auæ in mare magnum, & formidolosum, quod vix transeunt, qui lignum conscenderunt, nõ ne ego in te legi, & tonantem Iouem, & adulterantem, fingebat hæc Homerus, hominibus flagiciosis diuina tribuendo, ne flagitia, flagitia putarentur, & vt quicunque ea fecisset non homines perditos, sed cęlestes Deos putaretur imitatus. Laudes tuæ domine suspenderunt palmitem cordis mei ad te, vt non raperetur prę inania nugarum, turpis præda volatilibus, vultum tuum Domine requiram, nam longe à vultu tuo eram affectu tenebroso. Vide Domine patienter, vt vides, quàm diligenter obseruent homines pacta literarum, & syllabarum à prioribus locutoribus accepta, & à te pacta perpetuæ salutis accepta negligant, vt si quis contra grammaticam disciplinam sine aspiratione ominem dixerit, magis displiceat hominibus, quàm si contra præceptum tuum hominem oderit cum ipse sit homo. Et certe non est interior literarum scientia, quàm scripta conscientia, id se alij non facere, quod noluit pati. Quàm secretus es habitans in excelsis in silentio, Deus magnus solus, lege infatigabili spargens pœnales cæcitates supra illicitas cupiditates. Dico hæc, & confiteor tibi Deus meus, in quibus laudabar ab eis quibus placere erat mihi tunc honeste viuere, non enim videbam voraginem turpitudinis, in quam proiectus eram ab oculis tuis. Eram tamen etiam tunc, viuebam, & sentiebam, meamque incolumitatem vestigium secretissimę vnitatis exquirebam. Hoc autem peccabam, quod non in ipso, sed in creaturis eius, me atque cæteras voluptates, sublimitates, veritates quęrebam, atque ita in dolores, confusiones, & errores irruebam.

De Confessione peccati adolescentiæ. Cap. LIX.

IDem in secundo libro. Recordari volo transactas fœditates meas non, quòd eas amem, sed vt amem te Deus meus. Amore amoris hoc facio, recolens vias meas nequissimas in amaritudine cogitationis meæ, vt tu dulcescas mihi, dulcedo nõ fallax, fœlix, & secura, colligens me à dispersione mea, in qua frustratim discissus sum, dum ab vno te auersus in multa euanui, exarsi enim in adolescentia, & siluescere ausus sum vmbrosis amoribus, & computrui coram oculis tuis, mihi placens, & placere cupiens oculis hominum. Et quid erat, quod me delectabat nisi amare, & amari. Sed non tenebatur modus ab animo, vsque ad animum, quatenus est luminosus limes amicitiæ, sed exalabantur nebulæ de limosa concupiscentia carnis, & scatebra pubertatis, & obnubilabant cor meum, vt non discerneretur serenitas dilectionis à caligine libidinis, sed vtrunque in confuso æstuabat. Inualuerat super me ira tua, & nesciebam, iamque lõgius à te, & sinebas, iactabar, & effundebar, ac diffluebam. O tardum gaudium meum, tacebas tunc, & ego ibam longe à te. Porrò ibam in plura, & plura sterilia semina dolorum superba deiectione, & inquieta lassitudine, quis mihi modularetur erumnam meam, & nouissimorum rerum fugaces pulchritudines in vsum verteret, & vsque ad coniugale litus exæstuarent fluctus carnis meæ, fœlicius abscisus propter regnum cœlorum, expectarem amplexus tuos, sed efferbui miser sequens impetum fluxus mei relicto te, & excessi omnia legitima mea, nec euasi flagella tua. Quis enim hic mortalium nam tu semper aderas misericorditer sęuiens, & amarissimus aspergens offensionibus, omnes illicitas iocunditates meas, vt ita quærerem sine offensione iocundari, & vbi hoc possem non inuenirem quicquam præter te Domine, qui fingis laborem in præcepto, percutis, vt sanes, occidis nos ne moriamur abs te. Monuit autem me Mater mea, cum ingenti solicitudine ne fornicarer, qui mihi monitus muliebres videbantur, quibus obtemperare erubescerem. Illi autem tui erant, & nesciebam, & in illa contemnebaris à me filio eius. Sed præceps ibam tanta cæcitate, vt inter coetaneos meos puderet, me minoris dedecoris, quando audiebam eos iactantes flagitia, & tanto magis gloriantes, quanto magis turpes essent, & libebat facere non solum libidinem facti, sed etiam laudis. Quid dignum est vitupe ratione nisi vitium, ego ne vituperarer vitiosior fiebam. Et vbi non suberat, quo admisso æquarer perditis fingebam me fecisse, quod non feceram, ne eo viderer abiectior, quo eram innocentior. Ecce cum quibus comitibus iter agebam platearum Babyloniæ, & volutabar iu cęno eius, tanquam in cinamomis, & vnguentis præciosis, & in vmbilico eius, quo tenacius inhærerem, calcabat me inimicus inuisibilis, & seducebat me, quia ego seduculis eram. Relaxabantur etiam mihi ad ludendum habenæ, vltra temperamentum sæueritatis in dissolutionem affectionum variarum, & in omnibus erat caligo intercludens mihi Deus meus serenitatem veritatis tuæ, & prodibat quasi ex adipe iniquitas mea.

De Furto eius in piris commisso. Cap. LX.

FVrtum punit lex tua domine, & lex scripta in corde hominis, quam nec ipsa delet iniquitas, quis enim fur æquo animo furem patitur. Et ego furtum feci nulla compulsus egestate, nec penuria, sed fastidio iustitiæ, & sagina iniquitatis. Nam id furatus sum, quod mihi abundabat, & multo melius. Amaui defectum meum, non illud ad quod deficiebam. Turpis anima desiliens à firmamento tuo in exterminium, non de decore aliquid, sed dedecus apperens. Ista enim poma, quæ furatus sum decerpta proieci epulatus inde solam iniquitatem. Nam & si quid eorum in os meum intrauit condimentum mihi facinus fuit, erat enim mihi meliorum copia, illa autem decerpsi, vt furarer. Nunc igitur Domine Deus quæro, quid me in furto isto delectauerit, & ecce species nulla est, non saltem, vt est quędã defectiua species, & vmbratica vitijs fallẽtibus, nã & superbia celsitudinẽ imitat, cũ tu sis super oĩa Deus excelsus, & blãditiæ amari volũt, cũ nihil sit tua charitate blã-

dius. Ignauia quietem appetit, & quæ quies certa præter dominum. Luxuria satietatem, & tu es plenitudo, & indeficiens copia incorruptibilis suauitatis. Auaritia multa possidet, & tu possides omnia. Inuidia de excellentia litigat, te autem quid excellentius. Ira uindictam quærit, te autem iustius quis uindicat. Tristitia rebus amissis contabescit, quia ita nollet sibi, sicut tibi nihil potest auferri. Ita fornicatur anima cũ auertitur abs te, & quærit extra te ea quæ pura & liquida non inuenit, nisi cum redierit ad te. Peruerse te imitantur omnes, qui longe se faciunt a te, & extollunt se aduersum te, sed etiam sic te imitãdo iudicant te creatorem esse omnis naturæ, & ideo non esse quo omnino recedatur a te. Quid ergo in illo furto dilexi, & in quo Deum meum peruerse imitatus sum. An libuit facere contra legem saltem fallacia, quia potentatu non poteram, ut in creatam libertatem captiuus imitarer faciendo impune, quod non liceret tenebrosa omnipotentię similitudine. Ecce est iste seruus fugiens Dominum suum, & consecutus umbram. O putredo. O monstrum uitæ, & mortis profunditas. Potuit ne libere quod non licebat, non ob aliud nisi quia non licebat. Gratiæ tuæ domine, & misericordiæ tuæ deputo, quia peccata mea tanquam glacies soluisti, gratiæ tuæ deputo etiam quæcunque mala non feci. Quid enim facere non potui. Non ergo me derideat, qui ab illo medico ægrum sanari, a quo sibi præstitum est ut non ægrotaret vel potius ut minus ægrotaret. Quis est autem, qui doceat me, nisi qui illuminat cor meum, & discernit umbras eius? quia in illis pomis mihi uoluptas non erat, erat in ipso facinore, quod faciebat consortium simul peccantium. Nã confricatio consortiorum animorum accendebat pruritum cupiditatis meę. Et quid erat ille affectus animi, risus erat quasi titillato corde, quòd eos fallebamus, qui hæc a nobis fieri non putabant, & uehementer nolebant. Nemo autem solus facile ridet, nisi cum aliquid nimis ridiculum sensibus occurrit animo, ego igitur solus id omnino non facerem. O nimis inimica amicitia, seductio mentis inuestigabilis ex ludo, & ioco nocẽdi auiditas, nulla lucri nulla ulciscendi libidine, sed cum dicitur eamus, & faciamus, pudet non esse impudentem. Quis aperiet hanc tortuosissimam, & implicatissimam nodositatem quę fæda est, nolo eam uidere, te uolo iustitia pulchra, & decora honestis luminibus, & insatiabili satietate. Quies est apud te ualde, & uita imperturbabilis. Qui intrat in te, intrat in gaudium Domini sui, & non timebit, & habebit se optime in optimo. Defluxi ego a te, & errauí deuius a stabilitate tua, & factus sum mihi regio egestatis.

De Amoribus eius illicitis. *Cap.* LXI.

IDem in lib. iij. Veni Carthaginem, & circumstrepebat me undique sartago flagitiosorum amorum. Oderam securitatem, & uiam sine muscipulis, quoniam fames erat mihi intus ab interiore cibo teipso Deus meus, & ea fame non esuriebam, sed eram sine desiderio alimentorum incorruptibilium, non quia plenus eis erã, sed quo inanior eo fastidiosior, & ideo non bene ualebat anima mea, sed ulcerosa proiiciebat se foras miserabiliter scalpi auido contactu sensibilium. Amare, & amari dulce mihi erat, magis si amantis corpore fruerer. Venam igitur amicitiæ coinquinabam sordibus concupiscentiæ, candoremque eius obnubilabam tartaro libidinis. Deus meus quanto mihi felle suauitatem illam, & quàm bonus aspersisti, rapiebant me spectacula theatrica. Quid est autem quòd ibi homo vult dolere, cum spectat luctuosa, & tragica, quæ tamen ipse pati nollet, & tamen pati vult ex eis dolorem spectator, & ipse dolor voluptas eius est. Quid est nisi miserabilis insania, quamq̃ cum ipse patitur miseria, cum aliis compatitur misericordia dici solet. Sed qualis tandem misericordia in rebus fictis, & scenicis. Non enim ad subueniendum prouocatur auditor, sed tantum ad dolendum inuitatur. Et si calamitates istæ sic agantur, ut qui uidet non doleat, abscedit inde fastidiens, & reprehendens, si autem doleat manet intentus, & gaudens, lachrymæ ergo amantur, & dolores. Certe omnis homo gaudere, & amare vult, at cum miserum neminem esse libeat, libet tamen esse misericordem. Quod quia non sine dolore est, hac una causa amãtur dolores. Et hoc de illa uena amicitiæ est. Sed quo uadit quo fluit ut quod decurrit in torrentem picis ebulientis æstus immanes tetrarum libidinum in quos ipsa mutatur, & uertitur per nutum proprium de cælesti serenitate detorta, & deiecta. Repudietur ergo misericordia. Nequaquam. Ergo amentur dolores aliquando. Sed caue immundiciam anima mea sub tutore Deo meo. Neque enim nunc non misereor, sed tunc in theatris congaudebam amantibus, cum sese fruebãtur per flagitia, quamuis imaginarie gererentur hæc in ludo spectaculi. Cum autem sese amittebant quasi misericors contristabar, & utrunque delectabat tamen. Nunc uero magis misereor gaudentem in flagicio, quàm uelut dura perpessum detrimenta perniciosæ voluptatis, & amissione miseræ felicitatis. Hæc certe uerior est misericordia, sed non ea delectatur cor. Nam, et si approbatur officio charitatis qui dolet miserum, mallet tamen utique non esse quod doleret, qui germanicus misericors est. Nonnullus itaque dolor approbandus est, nullus amandus. Hoc enim tu Domine Deus, qui amas animas, longe alteque purius quàm nos, & incorruptibilius misereris, quòd nullo dolore sauciaris. Et ad hæc quis idoneus.

De Studijs eius, & errore Manichæorum.

Cap. LXII.

VSitato iam ordine discendi, perueneram in quendam librum cuiusdam Ciceronis de exhortatione ad Philosophiam, qui mutauit affectum meum, & ad teipsum Domine mutauit preces meas, viluit mihi repente omnis vana species, & sapientes immortalitatem concupiscebam æstu cordis incredibili, & surgere iam cœperam, vt ad te redirem. In eo libro manifestatur illa Apostoli admonitio. Videte ne quis, vos seducat per philosophiam, & inanem seductionem, &c. Sed tũc Deus lumen cordis mei, nondum mihi Apostolica ista nota erant, hoc tamen solo in illa exhortatione delectabar, quòd nõ illam, aut illam sectam, sed ipsam quęcunque esset sapientiam, vt diligerem, & quærerem, & tenerem fortiter excitabar sermone illo, & accendebar, & ardebam. Et hoc solum me in tanta flagrantia refringebat, quòd non erat ibi nomen Christi, q̃d in ipso lacte Matris, tenerum cor meum pie biberat, & alte retinebat. Et quicquid sine hoc nomine fuisset, quamuis literatum, & expolitum, & veridicum, non me totum rapiebat. Itaq; institui in scripturas sanctas animum intendere, & ecce video rem non detectam superbis, nec nudatam pueris, sed incessu humilem, excelsam, & velatam mysterijs. Et non eram ego talis, vt in eum intrare possem, & ad eius gressus inclinare ceruicem, sed visa est mihi indigna, quam Tullianæ compararem dignitati. Tumor enim meus refugiebat modum eius, & acies mea non penetrabat interiora eius. Verũtamen illa erat, quæ cresceret cum paruulis, sed ego fastu turgidus mihi grandis esse videbar. Itaq; incidi in homines superbe delirantes, carnales, & loquaces, qui dicebant, veritas nusquam erat in eis. Ve ve quibus gradibus deductus sum in profunda inferi laborans, & æstuans inopia veri, cum te Deus meus non secundùm intellectum mentis, quo me beluis præstare voluisti, sed s̃m carnis sensum quęrerem. Tu aũt eras interior intimo meo, & superior summo meo, summè bone, pulchritudo pulchrorum omnium. Offendi in illam Mulierem audacem inopem prudentiæ enigma Salomonis, quę me seduxit, quia inuenit me foras habitantem in oculo carnis meæ, & talia ruminantem apud me qualia per illum vorassem. Nesciebam enim aliud vere, q̃d est. Et quasi acu telæ mouebar, vt suffragarer stultis deceptoribus cum à me, quærerent, vnde malum, & vtrum forma corporea Deus finiret, & haberet capillos, & vngues. Quibus rebus ignarus perturbabar, & à veritate recedens, in eam mihi ire videbar, quia malum nõ noueram nihil esse, nisi priuationem boni vsque ad quod omnino non est. Q̃d vnde noscem cuius videre, vsque ad corpus erat oculis, & animo vsque ad fantasma. Et nõ noueram spiritum esse Deum, neque quid in nobis esse s̃m, q̃d similes essemus Deo. Neque noueram iustitiam interiorem veram, non ex consuetudine iudicantem, sed ex lege iustissima Dei omnipotentis, qua formarentur mores regionum, & dierũ, pro regionibus, & diebus, cum ipsa, vbi, quæ, ac semper esset, nõ alibi alia, nec alias aliter s̃m, quam iusti essent Abraham, Isac, & Iacob, Moyses, & Dauid, & illi oẽs laudati ore Dei, sed eos ab imperitis iudicari iniquos iudicantibus ex humano die.

Excusatio Patriarcharum contra blasphemiam eorum.

Cap. LXIII.

QVidam indignantur cum audierint illo sœculo licuisse iustis aliquid, quod isto sœculo non licet iustis, & quia illis aliud præcepit Deus, istis aliud, pro temporalibus causis, cum eidem iustitiæ vtrique seruierint, cum in vno homine, & in vno die, & in vnis ædibus videant aliud alij membro congruere, & aliud iam dudum licuisse, & post horam non licere, quiddam in illo angulo permittit, aut iuberi, quod in isto iuste vetetur, & vindicetur. Nunquid iustitia varia est, & mutabilis, sed tempora, quibus præsidet non pariter eunt, tempora enim sunt. Homines autem, quorum vita breuis est super terram, quia sensu non valent causas contexere sœculorum priorum, aliarumque gentium quas experti non sunt cum his, quas experti. In vno autem corpore, vel die, vel domo facile possunt videre, quid cui membro, quibus momentis, quibus partibus, personis ve congruat, in illis offenduntur, hic seruiunt. Hæc ego tunc nesciebam, & non aduertebam, & feriebant vndique oculos

los meos,& nõ videbam. Mala omnia fiunt cum tu derelinqueris fons vitæ,qui es vnus,& verus rector, & creator vniuersitatis,& priuata superbia diligitur in parte vnum falsum. Itaque pietate humili reditur in te, & purgas nos a mala consuetudine, & propicius es peccatis confitentium, si iam non erigamus aduersum te cornua falsæ libertatis, auaritia plus habendi, & damno totum amittendi, amplius amando proprium nostrum quàm te bonum omnium.

De carnali eius dolore super amico defuncto. **Cap. LXIIII.**

IDem in lib.4.Sine me Dñe, & da mihi circumire memoria præsenti præteritos circumitus erroris mei, & immolare tibi hostiam iubilationis. Quid enim ego sum mihi sine te nisi dux impræceps,aut quid sum cum mihi bene est, nisi sugẽs lac tuum,aut fruens te cibo,qui non corrumpitur. Irrideãt nos fortes,& potentes. Nos autem infirmi,& inopes confiteamur tibi. Comparaueram amicum societate studiorum nimis charũ, sed nondum sic erat amicus sicut est vera amicitia,quia non est vera,nisi cum tu eam agglutinas charitate diffusa in cordibus. Sed tñ dulcis erat nimis cocta feruore parilium studiorum. Et ecce tu imminens dorso fugitiuorum tuorum Deus vltionum, & fons misericordiarũ simul,qui conuertis nos ad te miris modis abstulisti hominem de hac vita.Quo dolore contenebratum est cor meum. Quicquid cum illo communicaueram sine illo in cruciatum mihi vertebatur,solus fletus dulcis erat mihi, & successerat amico meo in delicijs animi mei. Vbi autem inde auferebatur anima mea, onerabat me grandis sarcina miseriæ, quæ ad te dñe leuanda erat,& curanda. Sciebam,sed nec volebam,nec valebam.Mihi autem,quia infelix locus ego remanseram,vbi nec esse possem,nec inde recedere.Miser eram, & miser est omnis animus iunctus amicitia rerum mortalium, & dilaniatur cum eas amittit,& tunc sentit miseriam qua miser est, & antequam eas amittat.Porro tempora de die in diem inferebant alias species,& alias memorias,& paulatim resarcinabant me pristinis generibus delectationum, quibus cedebat ille dolor meus.Succedebant autem non quidem dolores alii,causę tñ aliorum dolorum. Nam vnde me facillime ille dolor penetrauerat,& intime nisi quia fuderam in arenam cor meum,diligẽdo moriturum quasi non moriturum.Maxime autẽ me recreabant aliorum amicorum solatia,cum quibus amabam, quod nõ pro te amabam. Et hoc erat ingens fabula,& longum mẽdaciũ cuius adulterina confricatione corrumpebatur mens mea pruriens auribus.Alia quoq; erant, quæ in eis amplius animũ capiebant,colloqui,corridere vicissim, beniuole obsequi,simul legere,his itaq; huiusmodi signis a corde amantium,& reclamãtium procedentibus per os,per linguã, per oculos & mille motus gratissimos quasi somitibus conflare animos,& ex pluribus vnum facere,hoc est,quod diligitur in amicis, ita vt rea sibi sit humana conscientia,si amantem non reamauerit,nihil quærens ex eius corpore præter indicia beniuolentiæ, hinc ille luctus si quis moriatur, & ex amissa vita morientium mors viuentium. Beatus, qui amat te, & amicum in te,& inimicum propter te. Nullum enim charũ solus amittit, cui omnes in illo chari sunt, qui non amittitur.Et quis est iste,nisi qui fecit cœlum,& terrã, & implet ea,& implendo fecit ea. Te nemo amittit, nisi qui dimittit, quo it, quo fugit, nisi a te placido ad te iratũ.Nam vbi non inuenit legem tuam in pęna sua,lex tua veritas est,& veritas tu.Deus virtutum conuerte nos,& ostende faciem tuam, & salui erimus,nam quaqua versum se vertit anima hominis, ad dolores figitur præterquam in te, tã etsi figitur pulchris extra te,& extra se,quæ tamen nulla essent, nisi ex te.

Exhortatio Animarum,vt amore sensibilium redeant ad Deum. **Cap. LXV.**

LAudet te Deus anima mea ex illis, sed non ex eis figatur glutino amoris per sensus corporis. Ecce.n.ista decedũt ut alia succedant,& omnibus suis partibus constet infinita vniuersitas,verbum autem Dei nusquam discedit.Ibi fige mansionem tuam o anima mea,saltem fatigata fallacijs,veritati commẽda quicquid tibi est a veritate, & nõ perdes aliquid,& putrida tua reflorescent,& fluxa tua constringentur ad te,& stabunt tecum ad semper stantem,& permanentem Deũ. Vt quid peruersa sequeris carnem tuam ipsa te sequatur conuersa. Quicquid p illam sentis in parte est,& ignoras totum cuius hæ partes sunt,& tñ te delectat.Sed si ad totum comprehendendum esset idone⁹ sensus carnis tuæ,ac non etiam ipse in parte vniuersi accepisset pro pœna sua iustum modum, velles vt transiret quicquid existit in præsentia,vt magis tibi placerent omnia. Nam,& quod dr̃ per eundem sensum carnis audis, & non vis vtique stare syllabas,sed transuolare vt aliæ veniant,& totum audias.Ita semper omnia quibus vnum aliquid constat, & non sunt oĩa simul, plus delectant omnia,quàm singula si possint sentiri omnia, sed longe his melior est Deus,qui fecit omnia,ipse est Deus noster & non decedit,quia nec succeditur ei. Si placent corpora,Deũ ex illis lauda,& in artificem eorum retorque amorem,ne in his quæ tibi placent tu displiceas.Si placent animæ, in Deo amentur,quia & ipsæ mutabiles sunt,& in ipso stabiliũtur fixæ, alioquin irent,& perirent In illo ergo amentur, & rape ad eum tecum quas potes,& dic eis.Hunc amemus ipse fecit hæc, & non est longe,non.n.fecit,& abiit,sed ex illo in illo sunt.Ecce ibi est vbi sapit veritas.Intimus cordi est,& cor errauit ab eo. Redite præuaricatores ad cor,inhærete ei,qui fecit. State cũ eo,& stabitis,requiescite in eo,& quieti eritis. Quo itis in aspera,quo itis?Non est requies vbi eam quæritis, beatam vitam quæritis in regione mortis.Et qũo est vita beata vbi,nec vita?Sed descẽdit huc ipsa vita nostra,& tulit mortem nostram, & occidit eã, & tonuit clamans vt redeamus ad eum,& discessit ab oculis vt redeamus ad cor,& inueniamus eum.Illuc.n.abscessit,vnde nũquam recessit,quia illuc.n.abscessit,quia Mundus per eũ factus est,& in hoc Mundo erat, & venit in hunc Mundum peccatores saluos facere,cui confitetur aĩa mea,& sanat eã,quia peccauit illi.Filii hoĩum vsquequo graui corde.Nunquid,& post descensum vitæ non vultis ascendere,& uiuere?Sed quo ascendiris qñ in alto estis,& posuistis in cœlo os vestrũ. Descendite vt ascendatis, & ad Deum ascendatis: cecidistis enim ascendendo contra eum. Dic eis ista vt plorent in conualle plorationis, & sic eos tecum rape ad Deum, quia de spiritu eius hæc dicis,si dicis ardens igne charitatis.

De Vano amore laudis, & scientia sæcularis. **Cap LXVI.**

SCripsi libros de pulchro,& apto, puto duos aut tres,tu scis Deus.Quid autem mouit me Dñe vt ad Hierium Romanæ vrbis oratorem scriberem illos libros,quem non nouerã facie,sed amaueram ex Doctrinæ fama,quæ illi clara fuit. Laudatur homo,& amatur absens.Vtrum nam ab ore laudantis intrat in cor audientis amor,ille,absit,sed ex amante alio accenditur alius.Hinc.n.amatur,qui laudatur,dum non fallaci corde laudantis prædicari creditur.i.cum amãs eum laudat. Sic enim amabam tunc homines ex hominum iudicio, non enim ex tuo Deus meus in quo nemo fallitur. Ita eum laudatum amabam, qñ & me laudari vellem.Non autem ita vellẽ laudari, & amari sicut histriones,quanquam eos,& ipse laudarem,& amarem, sed mallem odio haberi,quàm sic amari.Vbi distribuuntur illa pondera variorum amorum in anima vna.Quid est,quod amo in alio,quod rursus nisi odisset non a me detestarer, & repellerem,cum vterque nostrum sit homo.Grande profundũ est ipse homo,cuius etiam capillos tu dñe numeratos habes, & nõ minuuntur in te,& tñ capilli eius magis numerabiles, quàm affectus eius,& motus cordis eius.Confiteor tibi,ꝙ illum magis in amore laudantium amaueram, quàm in rebus ipsius de quibus laudabatur, quia si vituperando atq; spernendo ea ipsa narrasset,non accenderer in eo.Et certe res non aliæ forẽt,nec homo ipse alius,sed tantummodo alius affectus narrantium. Ecce vbi iacet anima infirma nondum habens aliquid solidum veritatis. Sicut auræ linguarum flauerint a peccatoribus opinantiũ, ita vertit,& vertitur torquetur,& retorquetur,& obnubilatur ei lumen,nec cernitur veritas,& ecce est ante nos,ego quidem conabar ad te, & repellebar abs te vt saperem mortem, quia superbis resistis.Eram fortassis amorum.26.qñ scripsi volumina illa, voluens apud me corporalia figmenta cordis mei auribus obstrepentia,quas intendebam,dulcis veritas in interiorem melodiam tuã,cogitans de pulchro,& apto,& stare cupiens, & audire te,& gaudere propter vocem sponsi, sed non poteram, quia vocibus erroris mei foras rapiebar,& põdere superbiæ meæ in ima deprimebar.Non dabas auditui meo gaudium, aut exultabant ossa mea,quæ humiliata non erant. Quid autẽ mihi profuit,ꝙ annos natus ferme.20.decem cathegorias Aristotelis legi solus,& intellexi,cum etiam te simplicem, & incommutabilem illis decem prædicamentis sic intelligere conarer, quasi & tu subiectus esses magnitudini aut pulchritudini,vt ita esset in te quasi in subiecto,cum tua magnitudo,& pulchritudo tu ipse sis.Dorsum enim habebam ad lumen.

De Confessione laudis & inquisitione veritatis. **Cap. LXVII.**

ITem in lib.5.Dñe Deus meus accipe sacrificium confessionum mearum de manu linguæ meæ,quam formasti,& excitasti,& confiteatur nomini tuo,& sana omnia ossa mea, & dicant.Dñe,quis similis tibi.Non docet te,quid agatur in se, qui tibi confitetur,quia oculum tuum nõ excludit cor clausum,nec manum tuã repellit duritia.Sed te laudet anima mea,vt amet te,& confiteatur tibi miserationes tuas vt laudet te.Non cessat nec tacet laudes tuas vniuersa creatura tua, nec spiritus omnis per os conuersum ad te,nec animalia,& cætera corporalia p os considerantium ea, vt exurgat in te a lassitudine anima nostra

innitens

innitens his, quæ fecisti, & transiens ad te, qui fecisti hæc mirabiliter. Eant, & fugiant a te inquieti, & iniqui, & tu vides eos, & distinguis vmbras, sed fugiunt vt non videant te videntem se, atque excecati in te offendunt, quia non deseris aliquid eorū, quæ fecisti. In te offenderunt iniusti, vt iuste vexarentur, subtrahentes se lenitati tuæ, & offendentes in rectitudinem tuam, & cadentes in asperitatem tuam. Conuertantur ergo, & quærant te, & ecce ibi es in corde eorum confitentium tibi, & proijcientium se in te, & plorantium in sinu tuo post vias suas difficiles, & tu faciles terges lachrymas eorum, & magis plorant, & gaudent fletibus, quia tu dñe, qui fecisti reficis, & consolaris eos. Et vbi eram ego qñ te quærebam, & tu eras ante me. Ego autem, & a me discesseram, nec me inueniebam quanto minus te. Philosophi huius solis defectum futurum præuident, & suum in pͬsentia non vident. Non enim religiose quærunt vnde habeant ingenium quo ista quærunt. Infœlix autem qui ista omnia scit, te autem nescit, beatus autem qui te scit, etiam si ista nesciat. Qui vero, & te, & ista nouit, non ꝓpter ista beatior, sed propter te beatus est, si cognoscens te sicut Deum glorificet, & diligat. Sic ergo fidelis homo cui totus mundus diuitiarū est, & quasi nihil habens omnia possidet, inhærendo tibi cui seruiunt omnia, quamuis nec saltem septentrionis gyros nouerit, vtique melior est, quàm mensor cœli, & numerator syderum, & pensor elementorum, & negligens tui, qui omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti.

De Ingressu eius ad fidem sacrorum librorum. Cap. LXVIII.

IDem, in lib. 6. Spes mea a iuuentute mea, vbi mihi eras, & quo recesseras. An verò non tu feceras me, & discreueras me a quadrupedibus, & volatilibus cœli, sapientiorem me feceras, & ambulabam per tenebras, & lubricum, & quærebā te foris a me, & non inueniebam Deum cordis mei, & veneram in profundum maris, & diffidebam, & desperabam de inuentione veri. Sanari credendo poteram, vt purgatior acies mentis meæ dirigeretur, aliquo modo in veritatem tuam incommutabilem. Sed sicut euenire assolet, vt malum medicum expertus, etiam se bono timeat committere, ita erat valitudo animæ meæ, quæ vtique nisi credendo sanari non poterat, & ne falsa crederet, & curari recusabat, resistens manibus tuis, qui medicamenta fidei confecisti, & sparsisti super morbos orbis terrarum. Deinde tu Dñe paulatim manu mitissima pertractans, & componens cor meum, consideranti quàm innumerabilia crederem, quæ nō videram, neque cum gererentur affuissem, sicut tam multa in historia gentium, tam multa amicis, tam multa medicis, & hominibus alijs, quæ nisi crederentur in hac vita omnino nihil ageremus. Postremo, quàm inconcusse fixam fidem retinerem, de quibus parentibus ortus fuissem, quod scire non possem nisi credidissem. Persuasisti mihi non qui crederent libris tuis, quos tā fere cunctis gentibus auctoritate fundasti, sed qui non crederent esse culpandos, nec audiēdos esse si qui forte mihi diceret, vnde scis libros illos vnius veri Dei Spiritu esse humano generi ministratos. Idipsum enim maxime credendum erat, qm̄ nulla pugnacitas calumniosarum quæstionum, per tam multa, quæ legeram inter confligentium Philosophorum, extorquere mihi potuit, vt aliqñ non crederem te esse quicquid esse posses, quod ego nescirem, aut administrationem rerum humanarum ad te pertinere, sed id credebam aliqñ robustius, aliqñ exilius, semp tñ credidi, & esse te, & curam nostri gerere, etiam si ignorabam vel quid sentiendum esset de substantia tua, vel quæ via duceret, aut reduceret ad te. Ideoque cum infirmi essemus ad percipiendam liquida rõne veritatem, & ob hoc nobis opus esset auctoritate sanctarum literarum, iam credere cœperam nullo modo te fuisse tributurum, tam excellentem illi scripturæ per oēs iam terras auctoritatem, nisi & per ipsam tibi credi, & te quæri voluisses. Iam. n. absurditatē, quæ me in eis literis solebat offendere, cum multa ex eis probabiliter exposita audissem, ad sacramentorum altitudinem referebam, eoque mihi illa venerabilior, & Sacrosancta fide dignior apparebat auctoritas, quo & omnibus esset ad legendum in promptum, & secreti sui dignitatē in intellectu profundiore seruaret, verbis apertissimis, & humillimo genere loquendi se cunctis præbens, & exercens intentionem eorum, qui non sunt leues corde, & vt oēs exciperet populari sinu, & per angusta foramina paucos ad te traijceret, multo tñ plures, quàm si nec tanto apice auctoritatis emineret, nec turbas gremio sanctæ humilitatis hauriret. Cogitabam hæc, & aderas mihi, suspirabam, & audiebas me, fluctuabam, & gubernabas me, ibam per viam sæculi latam, nec deserebas, inhiabam lucris, honoribus, coniugio, & tu irridebas, patiebar in his cupiditatibus maximas difficultates te propicio, tanto magis quanto minus sinebas dulcescere mihi, quod non eras tu. Taceat laudes tuas, qui miserationes tuas non cōsiderat. Quę tibi de medullis meis cōfitentur, multæ cogitationes erant in corde meo, consilium autem tuum manet in æternum ex quo consilio nostra derides, & tua præparas. Sed o tortuosas vias, væ animæ audaci, quæ sperauit si a te recessisset aliquid se melius habiturā. Versa, & reuersa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura sunt omnia, & tu solus requies. Et ecce ades, & constituis nos in via tua, & consolaris nos, & dicis. Currite, ego feram, & ego ibi perducam.

De Serenatione mentis ad agnitionem veritatis. Cap. LXIX.

IDem in libr. 7. Non te cogitabam in figura corporis Deus meus ex quo audire cœpi aliquid de sapiētia, sed semp hoc fugi. Et clamabat cor meum vehementer aduersus omnia fantasmata mea, & hoc vno ictu conabar abigere circumuolantem turbam immunditiæ ab acie mentis meę. Et vix dimota in ictu oculi, ecce conglobata rursum aderat, & irruebat in aspectum meum, & obnubilabat eum, vt quamuis non formā humani corporis, corporeum tñ aliquid cogitare cogerer per spacia locorū siue mundo infusum, siue extra mundum per infinita diffusum. Lumen oculorum meorum non erat mecum, intus enim erat, ego autem foris. Nam tu quidem gaudium verum, mihi subiecto tibi subieceras, quæ infra me creasti, & hoc erat temperamentum, & media regio salutis meæ, vt tibi seruiens dominarer corpori. Sed cum superbe contra te surgerem, & crassa ceruice contra te currerem, etiam ista infima supra me facta sunt, & præmebant me, & nusquam erat respiramentū. Occurrebant enim mihi vndique aceruatim cernenti, & opponebātur redeūti, quasi diceretur. Quò is indigne ac sordide. Et hæc de vulnere meo creuerant, quia tu humiliasti sicut vulneratum superbū, & tumore meo separabar abs te, & nimis inflata facies claudebat oculos meos, sed tu in æternum manens, non in ęternum irasceris, sed miseratus es terram, & cinerem, placuitque tibi reformare deformia mea, stimulis internis agitabas me, & residebat tumor meus ex occulta manu medicinæ tuæ, aciesque mētis meæ contenebrata, acri collirio salubrium dolorum meorū de die in diem sanabatur. Et primo volens ostendere mihi, quā superbis resistis, & quanta misericordia demonstrasti hominibꝰ viam humilitatis. Procurasti mihi per quendam hominem immanissimo typo turgidum, quosdam platonicorum libros vbi legi, ꝙ in principio erat verbum, &c. vsq; ibi, & tenebræ eum non compræhenderunt. Et quia anima hominis quamuis testimonium perhibeat de lumine, non est tñ ipsum lumen, sed verbum Dei Deus est lumen verum, quod illuminat omnem hominem ve. &c. vsque ibi, & Mundus eum non cognouit. Quia autem in propria venit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt e. d. e. p. f. d. & credentibus in nomine eius, non ibi legi, abscondisti enim hæc a. sa. & pru. & reuelasti ea paruulis.

Qualiter In se reuersus agnoscere cœpit veritatem. Cap. LXX.

ADmonitus redire ad me ipsum intraui in intima mea duce te, & vidi qualicunque oculo animæ meæ supra mentem meam lucem incommutabilem. Qui nouit veritatē, nouit eam, & qui nouit eam nouit æternitatem. O æterna veritas, & vera charitas, & chara æternitas, ad te suspiro die ac nocte. Et cum te primum cognoui, tu assumpsisti me, vt viderē esse, quod viderem, & nondum me esse, qui viderem, & reuerberasti infirmitatem aspectus mei, radians in me vehementer, & cōtremui amore, et horrore, & inueni me longe esse a te in regione dissimilitudinis, tanquam audirem vocem tuam de excelso. Cibus sum grandium, cresce et manducabis me, nec tu me mutabis in te sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Et cognoui, qm̄ pro iniquitate corripuisti hominem, et tabescere fecisti sicut araneam animam meam. Clamasti de longinquo, ego sum qui sum, faciliusque dubitarem me viuere, quàm veritatem non esse, quæ per ea, quæ facta sunt intellecta conspicitur. Inspexi cætera infra te, et vidi neque omnino non esse, quia abs te sunt, neque omnino esse, quia non sunt quod tu. Id enim vere est, quod incommutabiliter manet. Mihi autem adhærere Deo bonum est, quia si non manebo in ipso, nec in me potero. Ipse in se manens omnia innouat, et manifestatum est mihi, quia bona sunt quæ corrumpuntur, quia neque si summa bona essent, corrumpi possent. Nec est sanitas animæ, cui displicet aliquid creaturæ tuæ, sicut meæ non erat, cum ei displicerent multa, q̄ fecisti. Quia enim nolebat vt tu ei displiceres tuum esse nolebat quicquid ei displicebat, et inde ierat in opinionem duarum substantiarum, et aliena loquebatur, feceratque sibi Deum per infinita spacia locorum, et eum putabat esse te, et collocauerat eum in corde suo, factaque erat templum idoli sui. Sed postquā fouisti caput nescientis, et clausisti oculos meos, ne uiderent uanitatem, consopita est insania mea, et euigilaui in te, et uidi te infinitum esse aliter. Sensique non esse mirum, quia palato non sano pœna est panis, qui sano est suauis, et oculis ægris odiosa est

est lux,quæ puris amabilis est. Et iustitia tua displicet iniquis, nedum vipera,& vermiculus.

Adhuc De eodem. Cap. LXXI.

QVæsiui quid esset iniquitas, & non inueni substantiā,sed a summa substantia te de Deo distortam in infima volum tatis,peruersitatem projjciens intima sua,& tumescentis foras.Et quidem te amans non stabam frui Deo meo, sed rapiebar a te decore tuo, moxque diripebar abs te pondere meo,id est carnali consuetudine,tunc verò inuisibilia tua per ea, quæ facta sunt intellecta conspexi, sed etiam figere non valui,& repercussa infirmitate redditus solitis, non mecum ferebam nisi amantem memoriam,& quasi olfacta desiderantem, quæ comedere non possem.Et quærebam viam operādi roboris, quod esset idoneum ad fruendum te,& non inueni donec amplecterer mediatorem Dei,& hominum dicentem. Ego sum via,& cibū cui capiendo inualidus eram miscentem carni,quia verbum caro factum est,&c.vt nostræ infantiæ latesceret sapientia tua,per quam creasti omnia. Non enim tenebam Deum meum Iesum Christum humilis humilem, nec cuius rei magistra esset infirmitas eius noueram. Verbum tuum æterna veritas,superioribus creaturæ tuę partibus supereminens,subditos erigit ad seipsam. In inferioribus verò ædificauit sibi domum humilem de limo nostro,per quam subdendos deprimeret a seipsis, & ad se traijceret,sanans tumorem, & nutriens amorem,ne fiducia sui progrederentur longius,sed potius infirmarent, ante pedes suos videntes infirmam diuinitatem ex participatione tunicæ pelliceæ nostræ,& lassi prosternerentur in eam.Illa autem surgēs leuaret eos.Garriebam plane quasi peritus,& nisi in Christo Saluatore nostro viam tuam quærerem,non peritus, sed imperitus essem.Iam enim cęperam velle videri sapiens plenus pęna mea & non flebam.Insuper,& inflabar scientia mea. Vbi enim erat illa ædificans charitas a fundamento humilitatis,quod est Christus Iesus, aut quando illi libri me docent eam. Non habent illæ paginæ vultum pietatis huius,lachrymas confessionis, sacrificium tuum,spiritum contribulatum,cor contritum, & humiliatum,populi salutem,sponsam,ciuitatem,arram Spiritus sancti,poculum prætij nostri.Nemo ibi cantat. Nonne Deo subdita erit anima, ab ipso enim salutare meum,etenim ipse est Deus meus,& salutaris meus, susceptor meus, & non mouebor amplius.Nemo ibi audit.Venite ad me omnes,qui laboratis,& o.c. Dedignantur ab eo discere,quia mitis est,& h.c Abscondisti.n. hæc a sapientibus,& prudentibus,& re.e.p. Et aliud est de silue stri cacumine videre patriam pacis, & iter ad eam non inuenire,& frustra conari per inuia, circumobsidentibus fugitiuis desertoribus cum principe suo Leone, & Dracone,& aliud tenere uiam illuc ducentem, cura cœlestis Imperatoris munitam, vbi non latrocinantur, qui cœlestem militiam deseruerunt, vitant enim sicut supplicium.

De Certitudine veritatis, & gaudio super pœnitentia peccatoris. Cap. LXXII.

IDem in lib.8. Deus meus recorder in gratiarum actione tibi,& confitear misericordias tuas super me,perfundantur ossa mea delectatione tua,& dicant.Dñe quis similis tibi. Inhæserant præcordiis meis verba tua,& vndique circumuallabar abs te.De vita tua æterna certus eram, quamuis eam in enigmate,& quasi per speculum viderem. Dubitatio tñ omnis de tua substantia æterna ablata mihi erat,nec certior de te, sed stabilior in te esse cupiebam. De mea verò temporali vita nutabāt omnia,& mundandum erat cor meum a fermento veteri,& placebat via ipse Saluator,& ire per eius angustias adhuc pigebat. Deus bone,quid agitur in homine vt plus gaudeat de salute animæ desperatæ,& de maiore periculo liberatæ, quàm si semper spes fuisset,vt si minus periculum fuisset.Etenim tu quoq; misericors Pater,plus gaudes de vno pœnitentem, quàm de.99.iustis,quibus non opus est pœnitentia.Et nos cum magna iocunditate gaudemus cum audiuimus, qm̄ exultantis pastoris humeris reportetur ouis, quæ errauerat, & dragma referatur in thesauros tuos collectātibus vicinis mulieri, quæ inuenit.Et lachrymas excutit gaudium solemnitatis domus tuæ, cum legitur in domo tua de minore filio tuo,quia mortuus erat,& reuixit,perierat,& inuentus est.Gaudes quippe in nobis,& in nobis,& in Angelis tuis Sancta charitate sanctis.Nam tu semper idem,qui ea,quę nō semper,nec eodem modo sunt, eodem modo semper nosti omnia.Quid ergo agitur in anima cū plus delectatur,inuentis aut redditis rebus quas diligit, quàm si eas semper habuisset.Contestantur enim,& cætera, & plena sunt omnia testimoniis clamātibus. Ita est.Triumphat victor Imperator,& non vicisset nisi pugnasset. Et quanto magis periculum in prælio fuit, tanto magis gaudium in triumpho. Iactat tempestas nauigantes, minaturque naufragium, omnes futura morte pallescunt. Tranquillatur cœlum,& mare,& exultant nimis,quia nimis timuerunt.Edēdi,& bibendi voluptas nulla est, nisi præcedat esuriendi,& sitiendi molestia.Ebriosi quędā salsiuscula comedunt, quo fiat molestus ardor,quem dum extinguit potatio fit delectatio.Hoc in turpi,& execranda lætitia,hoc in ea,quæ cōcessa,& licita est,hoc in ipsa sincerissima honestate amicitiæ, hoc in eo,qui mortuus erat,& reuixit,perierat & inuentus est.Vbique maius gaudium molestia maiore præceditur.Quid est hoc Dñe Deus meus,cum & æternum tibi sis tuipse gaudium, & quædam de te circa te gaudeant. Quid est,q̄ hæc rerum pars alternat defectu,& profectu,offensionibus, & conciliationibus. An is est modus earum, & tm̄ dedisti eis,cum a summis cælorum vsque ad ima terrarum,ab initio vsque ad finē sæculorū, ab Angelo vsque ad vermiculum,a motu primo vsq;ad extremum,omnia genera bonorū,& omnia opera tua iusta suis quæque sedibus locares,& suis quoque temporibus ageres.

De Difficultate perfectæ conuersionis. Cap. LXXIII.

HEu mihi,quàm excelsus es in excelsis,& quàm profundus in profundis,& nusquā recedis,& vix redimus ad te. Age Dñe,fac,excita,& reuoca nos,accende, & rape,flagra,& dulcesce. Amemus,curramus.Vacationi tuæ suspirabam, ligatus non ferro,sed mea ferrea voluntate, velle meum tenebat inimicus, & indę mihi cathenam fecerat,& constrinxerat me.Quippe ex voluntate peruersa facta est libido,& dum consuetudini nō resistitur,facta est necessitas, quibus quasi ansulis sibimet innexis quasi cathena tenebat me dura seruitus obstrictum,itaque duę voluntates meæ, vna noua,& spiritualis,alia vetus carnalis, inter se confligebant, & dissipabant animam meam. Ego quidem in vtroque,sed magis ego in eo,quod approbabam,quàm in eo quod improbabam: sed consuetudo aduersum me pugnatior ex me facta erat,quia volens quò nollem perueneram. Ego igitur adhuc obligatus terra,recusabam militare, & impedimētis omnibus sic timebam expediri, quemadmodum impediri timendum est.Ita sarcina sæculi veluti somno assolet dulciter premebar, & cogitationes quibus meditabar in te similes erant conatibus expergisci volentium, qui tñ superati soporis altitudine remerguntur. Nec erat,quid tibi responderem dicenti, surge q dormis,&c.nisi verba lenta,& somnolenta.Modo ecce modo,sine paulùlum,sed modo,& modo non habebant modum, & sine paululum in longum ibat. Lex enim peccati est violentia consuetudinis, qua trahitur,& tenetur, etiam inuitus animus,eo merito quo in ea volens illabitur. Miserum ergo me,quis liberabit de corpore mortis huius, &c.

De Compunctione eius,& conatu contra consuetudinem. Cap. LXXIIII.

POntiano aliàs poticiano narrante de vita Beati Antonij. Tu Dñe inter verba eius retorquebas me ad me, auferens me a dorso meo, vbi posueram me dum nollem attendere me. Videbam igitur me,& horrebam, & non erat quò a me fugerem.Increpabat me conscientia,intus rodebar, & confundebar pudore horribili, flagellaui animam meā vt sequeretur me conantem ire post te,& renitebatur. Quasi mortem enim formidabat restringi a fluxu consuetudinis,quo tabescebat in mortē. Conuicta erant omnia argumenta, quibus excusarer de incertitudine veri,& remanserat muta trepidatio.Tandem in ipsa rixa grandi interioris domus meæ,quam fortiter excitauerā, inuado Alipium,& exclamo,quid patimur. Quid est,quod audisti?Surgunt indocti,& cœlum rapiunt,& nos cum doctrinis nostris,ecce vbi volutamur in carne,& sanguine.An quia præcesserunt puder sequi,& non pudet,nec saltem sequi. Insaniebam salubriter,& moriebar vitaliter, fremebam indignatione, q̄ non ibam in pactum tecum Deus meus, in quod eundem esse omnia ossa mea clamabant.Et illuc non solum ire,sed etiam peruenire nihil aliud erat,quàm velle ire,sed velle fortiter,& integro non semisauciam hac atque illac versare,& iactare voluntatem per te assurgente cum alia parte cadente luctantem.Sic ergo ęgrotabam,& excruciabar accusans meipsum,& voluens ac versans me in uinculo meo,donec abrumperetur totum, quo iam exiguo tenebar,sed tenebar tamen. Et instabas tu Domine in occultis meis secreta misericordia, flagella ingeminans timoris, & pudoris. Dicebamque intus apud me, ecce modo, ecce modo fiat hæsitans morti mori, & viuere: plusque ualebat in me deterius molitum, quàm melius insolitum, punctumque ipsum temporis quo aliud futurus eram,quanto propius admouebatur, tanto ampliorem incutiebat horrorem, non tamen auertebar, sed suspendebat. Retinebant me nugę nugarum & vanitas vanitatum antiquæ meæ, & succutiebant vestē meā carneam,& submurmurabant. Dicebat mihi consuetudo violenta,putasne sine istis esse poteris. Ista controuersia in corde meo non nisi de me aduersum meipsum.

De

De Ruptione consuetudinis, & recollectione voluntatis, & amoris a multis in vnum. Cap. LXXV.

IDem in lib. 9. O Dñe dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo host. laudis. Quòd suaue mihi subito factum est carere suauitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eijciebas enim eas a me, tu vera, & summa suauitas. Eijciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni, & sanguini, omni honore sublimior, sed non sublimibus in se, omni luce clarior, sed omni secreto interior. In sinu Abrahæ viuit Nebridius dulcis amicus meus. Iam non ponit aurem ad os meum, sed os spirituale ad fontem tuum, vbi potat sapientiam tuam. Nec eum sic arbitror inebriari ex ea, ut obliuiscatur mei, cum tu Dñe quẽ potat ille nostri sis memor. Dulce mihi sit Dñe confiteri tibi, quibus internis me stimulis perdomueris, & quõ me complanaueris humilitatis montibus, & collibus cogitationum mearum, & tortuosa mea direxeris, & aspera lenieris. Quas tibi Deus meus voces dedi, cum legerim psalmos Dauid, excludentes turgidum spiritum meum, rudis in germano amore tuo. Volentes gaudere intrinsecus facile euanescunt, & effunduntur in ea, quæ videntur, & temporalia sunt, & imagines eorum famelica cogitatione lambunt. O si fatigentur inedia, & dicant, quis ostendit nobis bona. Et dicamus, & audiant. Signatum est super nos lumen vultus tui Dñe, o si viderent in æternum, quod ego, quia gustaueram, frendebam, qm̃ eis ostendere non poteram. Ibi vbi mihi iratus eram intus in cubiculo, vbi compũctus eram, vbi & vetustatem meã mactans sacrificaueram. Ibi mihi dulcescere cœperas, & dederas lætitiã in corde meo. Et exclamabam, legens hæc foris, & intus agnoscens. Nec volebam multiplicari terrenis bonis, deuorans temporalia, & deuoratus temporalibus, cum haberem in æterna fęlicitate aliud frumentum, vinũ, & oleum. Et exclamabam in sequenti versu alto clamore cordis mei. O in pace. O in idipsum. O qui dixit dormiam, & requiescam, qm̃ quis resistet nobis cũ absorpta erit mors in victoria? Et tu es idipsum, qui non mutaris, & in te requies obliuiscens omnium laborum, quoniam nullus alius tecum, sed neque ad alia multa adipiscenda, quæ non sunt, quod tu, sed tu Domine singulariter in spe cõstituisti me. Legebam hæc, & ardebam, qui prius latrator amarus fueram aduersus literas tuas, de melle cœli melleas, & de lumine tuo luminosas. Sicut autem amici adulantes peruertunt, sic inimici litigantes plerumque corrigunt. Nec tu quod per eos agis, sed quod ipsi volunt eis retribuis. At tu Domine rector omnium, ad vsus tuos torques fluxum sæculorum, & de alterius animæ insania sanas alteram.

De Colloquio Augustini cum Matre super veritatis contemplatione. Cap. LXXVI.

IMpendente die dormitionis Matris meæ, ego & ipsa ad fenestram colloquebamur soli valde dulciter, & inhiabamus ore cordis in superna fluenta fontis vitæ, qui est apud te, vt inde aspersi pro captu nostro rem tantam quoquo modo cogitaremus perambulantesque gradatim cuncta corporalia adhuc ascendebamus interius cogitando, & loquendo, & mirando opera tua, & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, ut attingeremus regionem vbertatis indeficientis vbi pascis Israel in æternum veritatis pabulo. Et ibi uera sapientia est, per quam facta sunt omnia, sed ipsa non fit, sed sic est vt fuit, & sic erit semper, quin potius fuisse, & futurum esse non est in ea, sed esse solum, quia æterna est, Et dum loquimur, & inhiamus illi, attingimus eam modice toto ictu cordis, & suspirauimus. Et reliquimus ibi primitias spiritus religatas, & remeauimus ad strepitũ oris nostri vbi verbum incipitur, & finitur. Et quid simile verbo tuo Dñe in se semper manẽti sine vetustate, atq; innouãtis oĩa. Dicebamus ergo. Si cui sileat tumultus carnis fantasiæ terrę aquarum & aeris sileant, & poli, etiã ipsa sibi aĩa sileat, & trãseat se non se cogitando, sileant somnia, & imaginarię reuelationes, oĩs lingua, & oẽ signum, & quicquid transeundo fit, si cui sileãt omnino, qm̃ si quis audiat dicunt hæc oĩa non ipsa nos fecim⁹, sed fecit nos, qui manet in æternum. His dictis si iam taceant, qm̃ erexerunt aures in eum, qui fecit ea, & loquatur ipse solus non per ea, sed per seipsum, vt audiamus verbum eius, non per linguam carnis, neque per vocem Angeli, nec per sonitum nubis, nec per enigma similitudinis, sed ipsum quem in his amamus, ipsum sine his audiamus, sicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus æternam sapientiam super omnia manentem. Si continuetur hoc, & subtrahabantur aliæ visiones longè imparis generis, & hæc una rapiat, & absorbeat, & recondat in interiora gaudia spectatorem suum, ut talis sempiterna vita, quale fuit hoc momentum intelligentiæ cui suspirauimus, nonne hoc est, intra in gaudium Domini tui,

De Oratione ipsius de duplici confessione. Cap. LXXVII.

IDem in lib. 10. Cognoscam te cognitor meus sicut, & a te cognitus sum, virtus animæ meæ intra in eam, & coapta eam tibi, ut possideas sine macula, & ruga. Hæc est spes mea, & in ea spe gaudeo, qñ sanum gaudeo. Cætera verò huius vitæ tanto magis flenda sunt, quanto minus fletur in eis. Ecce veritatem dilexisti, quia qui facit eam venit ad lucem. Et tibi quidẽ Dñe quid esset occultum in me, etiam si nollem confiteri tibi. Te enim absconderem mihi non me tibi. Nunc autem, q̃ gemitus meus testis est displicere me mihi, tu refulges, & places, & erubescã de me, & abiiciam me atque eligam te, vt nec mihi, nec tibi placeam nisi de te. Cum enim malus sum nihil aliud est confiteri tibi, quàm displicere mihi. Cum verò pius nihil aliud est confiteri tibi, quàm hoc non tribuere mihi, qm̃ tu dñe benedicis iustum, sed prius eum iustificas impium. Quid mihi cum hominibus vt audiant confessiones meas, quasi ipsi sanaturi sint languores meos? Curiosum genus ad cognoscendam vitã alienam, desidiosum ad corrigendam suam. Quid a me quærũt audire quis sim, qui a te nolunt audire, qui sint. Et quid est a te audire de se nisi cognoscere se. Quo igitur fructu id volunt. An congratulari mihi cupiunt, cum audierint quantum tradet pondere meo. Indicabo me talibus. Amet in me fraternus animus, quod amandum doces, & doleat, quod dolẽdum doces, animus inquam non extraneus, scilicet filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, &c. sed fraternus, scilicet qui cum approbat me, gaudet de me, cum autem improbat me dolet de me, quia siue improbet me siue approbet, diligit me. Indicabo me talibus. Respirent in bonis meis, suspirẽt in malis meis. Bona mea instituta tua sunt, & dona tua, mala mea delicta mea sunt, & iudicia tua. Respirent in illis, suspirent in his, hymnusque & fletus ascendant in conspectum tuum de fraternis cordibus thuribulis tuis. Tu autem Domine non deserens cœpta tua consumma imperfecta mea.

De Primo gradu contemplationis per creaturas visibiles. Cap. LXXVIII.

PErcussisti Dñe cor meum, & amaui te, sed & cœlum, & terra, & omnia quæ in eis sunt, ecce vndique mihi dicũt ut amem te. Nec dicere cessant omnibus diebus vt sint inexcusabiles. Quid autem amo cum te amo. Non corporis speciẽ, non dulcem cantilenam, non aromatum suauitatem, vel aliquid huiusmodi, & tñ amo quandam lucem, vocem, odorem, cibum, amplexum interioris hominis mei, vbi fulget anima, quod non capit locus, vbi sonat, q̃ non rapit tempus, vbi olet, quod nõ spargit flatus, ubi sapit, quod non minuit edacitas, vbi hæret, quod non diuellit satietas, hoc est, quod amo cum Deũ meum amo. Et quid est hoc. Interrogaui terram, & dixit. Non sum. Et omnia quæ in ea sunt idem confessa sunt. Interrogaui cœlum, & luminaria eius, & dixi omnibus, quæ circũstant fores carnis meæ: Dicite mihi de Deo, quod vos non estis, dicite mihi de eo aliquid. Et exclamauerunt voce magna, ipse fecit nos. Interrogatio mea, intentio mea, respõsio eorum, species eorum. Et direxi mę ad me, & dixi mihi. Tu quis es, & respondi homo. Et ecce in mę præsto sunt, & corpus, & anima vnum exterius, aliud interius, sed melius, quod interius. Renunciant quippe nuncii corporales præsidenti rationi, & iudicanti de responsione cœli, & terræ dicentium. Non sumus Deus, sed ipse fecit nos. Ego itaq; interior homo cognoui hæc per exterioris ministerium. i. per sensus corporis mei. Nũquid ergo omnibus quibus integer est sensus apparet hæc species. Cur autem non omnibus eadem loquitur, animalia quidem pusilla, & magna vident, nec tñ interrogare valent, non. n. proposita est in eis sensibus nunciantibus index rõ, homines autem possunt interrogare, vt inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciantur, sed amore subduntur eis, & subditi iudicare non possunt, nec illa respondent interrogantibus nisi iudicantibus. Ex vox quidem eorum. i. species eorum omnibus loquitur, sed illi soli intelligunt, qui eã foris acceptam intus cum veritate conferunt. Dicit enim ueritas, non est Deus cœlum, & terra, neque omne corpus, quia moles est minor in parte, quàm in toto. Iam tu melior es o anima, q̃ vegetas molem corporis tui, præbens ei uitam, quod nullũ corpus præstat corpori. Deus autem tuus etiam tibi uita est. Per ipsam igitur animam meam ad illum ascendam.

De Cæteris gradibus per anima vires. Cap. LXXIX.

TRansibo uim meam qua corpori hæreo, & vitaliter compage eius repleo, quia communis est æquis, & mulis. Transibo, & illam, quæ carnem meam sensificat, quia & ipsa communis est bestiis, & ecce uenio in campos, & lata prætoria memoriæ meæ, ubi sunt thesauri innumerabilium imaginum de huiuscemodi rebus sensibus inuectarum, quas & ipsas abigo a facie recordationis meæ, donec enubiletur, quod uolo, atque

atque in conspectum prodeat ex abditis. Ibi mihi cœlum, & terra præsto sunt cum omnibus, quæ sentire in eis potui, præter illa, quæ oblitus sum. Ibi mihi, & ipse occuro, meque recolo, quid q̃n & ubi egerim, & quomodo cum agerem affectus fuerim. Ibi sunt omnia, quæ siue experta a me siue credita. Ex eadem copia etiam similitudines rerum vel expertarum, vel ex eis, quas non expertus sum creditarum alias atque alias, & ipse contexo præteritis, & ex his etiam futuras actiones, & euentura, & species, & hæc omnia quasi præsentia meditor. Hic sunt, & illa omnia, quæ de doctrinis liberalibus percepta nondum exciderunt, quasi remota interiore loco, nec eorum imagines, sed res ipsas gero. Nam cum audio tria genera quæstionum. An sit, quid sit, quale sit, sonorum quidem quibus hæc verba confecta sunt imagines teneo, & eos per aures cum strepitu transisse, ac non iam esse scio. Res verò ipsas, quæ illis significantur sonis, neque vllo sensu corporis attigi, neque vspiam vidi præter animum meũ. Et in memoria mea recondidi non imagines earum, sed ipsas. Quæ vnde, & qua ad memoriam meam intrauerint nescio. Nã cum ea didici, non credidi alieno cordi, sed in meo recognoui, & vera esse approbaui, & commẽdaui ei tanquam reponens vnde proferrem q̃n vellem. Quo circa nihil est aliud ea discere, quorum non per sensus haurimus imagines, sed sicuti sunt sine imaginibus per seipsa intus cernimus, nisi ea, quæ passim atque indisposita memoria continebat, cogitando quasi colligere, atq; animaduertendo curare, vt tanquam ad manum posita in ipsa memoria vbi sparsa prius, & neglecta latitabant, iam familiari intentioni facile occurrant. Item continet memoriam numerorum dimensionumque rationes, & leges innumerabiles, quarũ nullam corporis sensus impressit, quia nec ipsæ coloratæ sunt, nec sonant, nec olent, nec gustatæ, nec contrectatæ sunt. Affectiones quoque animi mei eadem memoria continet, nõ in modo quo eas habet animus cum patitur, sed longe alio, sicut sese habet vis memoriæ. Nam, & lætatum me fuisse reminiscor non lætus, & tristitiam meam præteritam recordor non tristis. Nimirum memoria quasi venter est animi, lætitia verò atque tristitia quasi cibus dulcis, & amarus cum memoriæ commendantur, quasi traiecta in ventrem recondi illuc possunt, sapere non possunt. Ecce igitur in memoriæ meæ campis, & antris. & cauernis, innumerabiliter plenis innumerabilium rerum generibus, siue per imagines sicut omnium corporum, siue per præsentiam sicut artium, siue nescio per quas notiones vel notationes, sicut affectionum quas & cum animus non patitur memoria tenet, cum in animo sit quicquid est in memoria per hæc omnia discurro atque volito hac illac, penetro etiam quantum possum, & finis nusquam. Tanta est vis memoriæ in homine viuente mortaliter. Transibo igitur ad hanc vim meam, quæ memoria vocatur per animum meum ascendens ad te, qui desuper mihi manes. Habent. n. memoriam pecora, & aues, alioquin non cubilia nidosve repeterent, nõ alia multa quibus assuescũt, neque enim assuescere valent vllis rebus nisi per memoriam.

Qualiter per memoriam experitur Deus vel vita Beata.

Cap. LXXX.

SEd vbi inueniam te vere bona, & secura suauitas. Si præter memoriam te inuenio tui sum immemor. Et quomodo iã inueniam te, si memor tui non sim, perdiderat enim mulier dragmam, & quæsiuit eã cum lucerna, & nisi memor esset eius, non inuenisset eam. Cum enim esset inuenta, vnde sciret vtrum ipsa esset si immemor eius esset. Quid cum ipsa memoria perdit aliquid, sicut fit cum obliuiscimur, & quærimus vt recordemur, vbi tandem quærimus, nisi in ipsa memoria, & si aliquid pro alio offeratur respuimus, donec illud occurrat, quod quærimus, & cum occurrerit dicimus, hoc est. Obliti ergo fueramus, nec totum exciderat, sed ex parte qua tenebatur, pars alia quærebatur, quia sentiebat se memoria non simul voluere, quod simul solebat, & quasi detruncata consuetudine claudicans, reddi, quod deerat flagitabat. Quomodo ergo quæro te Dñe, cum enim te quæro vitam Beatam quæro, & quomodo eam quæro. Vtrum per recordationem tanquam eam oblitus sim, oblitumque me esse adhuc teneam, an per appetitum discendi incognitam siue quam nunquam scierim, siue quam sic oblitus fuerim vt me, nec oblitum esse meminerim. Nonne ipsa est Beata vita quam oẽs volũt, & omnino q̃ nolit nemo est. Vbi ergo nouerũt eam vt amarent. Nimirum habemus eam nescio in qua notitia, de qua satago vtrum in memoria sit, quia si ibi est iam Beati fuimus aliquando. Nunquid si meminimus eam sicut meminit Carthaginem, qui uidit. Non ita. Non enim uidetur beata vita oculis, quia non est corpus. Nunquid sicut meminimus numeros. Non. Qui enim os habet in notitia, non adhuc quærit adipisci. Nunquid sic meminimus gaudium fortasse ita. Nam gaudium meum etiam tristis memini, sicut uitam Beatam, miser, neque nunquam corporis sensu gaudium meum vel vidi vel audiui, sed expertus sum in animo meo. Quoniam igitur gaudium res est, quam se expertum non esse nemo potest dicere, ideo reperta in memoria recognoscitur, quando beatæ vitæ nomen auditur, sed absit Domine, vt si quocumque gaudio gaudeam, beatum me putem. Est enim gaudium, quod non datur impijs, sed eis, qui gratis colunt te, quorum gaudium tu es, & ipsa, & beata vita gaudere ad te, de te, propter te. Qui autem aliud sectantur gaudium. non ipsum veri, ab aliqua tamẽ imagine gaudij voluntas earum non recedit. Omnes igitur beati esse volunt. Sed quia caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, vt non faciant, quod volunt, cadunt in id, quod valent, eoque contenti sunt quia illud, quod non valẽt non tantum volunt quantum sat est vt valeant. Nam beata vita est gaudium de veritate, hoc gaudium omnes volunt, malunt enim de ueritate, quàm de falsitate gaudere. Itaque multos expertus sum, qui fallere vellent, qui autem falli, neminem. Amant igitur omnes veritatem, nec amarent, nisi aliqua notitia eius esset in memoria eorum. Cur ergo non de illa gaudent, cur non beati sunt, quia fortius occupantur in aliis, quæ potius eos miseros faciunt, quàm illud beatos, quod tenuiter meminerunt. Adhuc enim modicum lumen est in hominibus, ambulẽt, ambulent ne tenebræ eos comprehẽdant.

Quòd Vita Beata est gaudium de veritate sola.

Cap. LXXXI.

CVr autem veritas parit odium, & inimicus eius factus est homo tuus prædicans veritatem, cum ametur beata vita, quę non est nisi gaudium de veritate, nisi quia sic amatur veritas, vt quicunque aliud amant, hoc quod amant velint esse veritatem, & quia falli nollent, nolunt conuinci, quòd falsi sint. Itaque propter eam rem oderunt veritatem, quam pro veritate amant, amant eam lucentem, oderunt eam redarguentẽ, quia enim falli nolunt, & fallere volunt, amant eam cum se ipsa indicat, & oderunt eam cum seipsos indicat. Inde retribuit eis, ut qui se ab ea manifestari nolunt, & eos nolentes ipsa manifestet, & eis propterea non sit manifesta. Sic animus humanus lãguidus, & cæcus, turpis & indecens latere vult, se autem vt lateat aliquid non vult, econtra illi redditur, vt & ipse non lateat veritatem, & ipsum lateat veritas. Tamen etiam sic dum miser est, veris mauult gaudere, quàm falsis. Beatus ergo erit, si nulla interpellante molestia, de ipsa per quam vera sunt omnia, sola veritate gaudebit. Vbi ergo ueritas te inueni, ut discerem te. Neque enim iam erãs in memoria mea priusquam te discerem. Vbi ergo inueni, vt discerem te nisi in te supra me. Et nusquã locus, & recedimus, & accedimus, & nusquã locus. Veritas vbique præsides omnibus consulentibus te, simulque respõdes omnibus etiam diuersa consulentibus, liquide tu respondes, sed non liquide omnes audiunt. Omnes vnde volunt consulunt, sed non semper, quod volunt audiunt. Optimus minister tuus est, qui magis intuetur, hoc a te audire, quod ipse uoluerit, sed potius hoc velle, quod audierit. Sero te amaui pulchritudo tam antiqua, & tam noua, & ecce intus eras, & ego foris, & ibi te q̃rebam, & in ista formosa, quæ fecisti deformis irruebam. Mecũ eras, & tecum non eram, ea me tenebant longe a te, quæ si in te non essent, non essent. Vocasti, & clamasti, & rupisti surditatem meam. Choruscasti, & splenduisti, & fugasti cæcitatem meam. Flagrasti, & duxi spiritum, & anhelo tibi. Gustaui, & esurio, & sitio. Tetigisti me, & exarsi in pacem tuam. Cum inhæsero tibi ex omni me, nusquam erit mihi labor, & dolor, & uiua erit uita mea tota plena te Nunc autem quem tu imples subleuas eum, quia te plenus non sum oneri mihi sum. Contendunt lætitiæ meæ flendæ cum lætandis mæroribus, & ex qua parta stet victoria nescio.

De Tentationibus huius vitæ, & primo de Concupiscentia carnis.

Cap. LXXXII.

HEu mihi Domine miserere mei, ecce vulnera mea uon abscondo. Medicus es, æger sum, tu misericors es, miser sum. Nunquid non tentatio uita est humana super terram. Quis uelit molestias, & difficultates. Tollerari iube ea, non amari. Nemo, quod tollerat amat, etiam si tollerare amat. Quamuis enim gaudeat se tollerare, mauult non esse, quod tolleret. Prospera in aduersis desidero, aduersa in prosperis timeo. Quis inter hæc medius locus, ubi non sit humanæ vitæ tentatio. Ve prosperitatibus sæculi, semel & iterum a timore aduersitatis, & corruptione lætitiæ. Ve aduersitatibus sæculi, semel & iterum, & tertio. a desiderio prosperitatis. Et quia ipsa aduersitas dura est, & ne frangat tollerãtiam, nunquid non tentatio est uita humana super terram sine ullo interstitio? Et tota spes mea, non nisi in magna misericordia tua. Da quod iubes, & iube, quod vis. Imperas nobis continentiam. Et cum

cum scirem (ait quidam) quia nemo potest esse continens, nisi Deus det,& hoc ipsum erat sapientiæ scire cuius esset hoc donum. Per continentiam quippe colligimur, & redigimur in vnum,a quo in multa defluximus. Minus enim te amat,qui tecum aliquid amat,quod non propter te amat.O amor,qui sem per ardes, & nunquam extingueris charitas Deus meus accen de me. Iubes certe ut contineam a concupiscentia carnis, a concupiscentia oculorum, & ambitione sæculi. Iussisti a concubitu,& quia dedisti factum est.Sed adhuc uiuunt in memoria mea talium rerum imagines,quas ibi consuetudo mea fixit, & occursantur mihi vigilanti quidem carentes viribus.In somnis autem non solum vsque ad delectationem,sed etiam vsque ad consensionem,factumque simillimum falsa visa persuadent, quod vera vigilanti non possunt simillimum.Et vbi est tunc ratio qua talibus suggestionibus resisto vigilans. Sæpe etiam in somnis resistimus nostrique propositi memores,atque in eo castissime permanentes, nullum talibus illecebris adhibemus assensum. Et tamen tantum interest,vt cum aliter accidit, euigilantes ad conscientiæ requiem redeamus, ipsaque distantia reperiamus nos non fecisse, quod tamen in nobis quoquomodo factum esse doleamus. Augebis Domine magis magisque in me munera tua, vt anima mea sequatur me ad te concupiscentiæ visco expedita,ut non sit rebellis sibi, atque in somnis non solum perpetret tales corruptelas per imagines animales vsque ad carnis fluxum, sed ne consentiat quidem.Exulto igitur cum tremore in eo,quod donasti mihi,lugens in eo,quod inconsummatus sum, sperans perfecturum te in me misericordias tuas vsque ad pacem plenariam,quam tecum habebunt interiora,& exteriora mea,cum absorpta fuerit mors.

De Gulæ voluptatibus. Cap. LXXXIII.

Est & alia malitia diei,quæ vtinam sufficiat ei. Reficimus enim quotidianas ruinas corporis edendo,& bibédo,prius quam escas,& ventrem destruas, cum occideris indigentiam saturitate mirifica & corruptibile hoc indueris incorruptione sempiterna. Hoc autem me docuisti, vt quemadmodum medicamenta,sic alimenta sumpturus accedam. Sed dum ad quietem satietatis ex indigentiæ molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ. Ipse enim transitus voluptas est,& non est alius qua transeatur, quo transire cogit necessitas. Et cum salus sit causa edendi, & bibendi, adiungit se tanquam pedissequa periculosa iocunditas, & plerumque præire conatur, vt eius causa fiat, quod causa salutis me facere vel dico vel volo. Nec idem modus vtriusque est. Nam quod saluti satis est,delectationi parum est. Et sæpe incertum fit, utrum adhuc necessaria corporis cura subsidium petat, an,voluptuaria cupiditatis fallacia ministeriú suppetat. Ad hoc incertum infelix hilarescit anima, & in eo præparat excusationis patrocinium,gaudens non appetere,quod satis sit moderationi valitudinis, vt obtentu salutis obrumpet negociú voluptatis. His tentationibus quotidie conor resistere,& ad te refero æstus meos, quia consilium mihi de hac re nondú stat. Audiam vocem iubentis Domini mei,non grauentur corda vestra in crapula,& ebrietate. Ebrietas longe est a me,miserebe ris ne appropinquet mihi. Crapula nonnunquam surrepit seruo tuo, misereberis vt longe fiat a me. Nemo enim potest esse continens,nisi tu Deus. Audiui Apostolum dicentem.Omnia possum in eo,qui me confortat. Conforta me Domine ut possim,da quod iubes, iube quod vis. Iste se accepisse confitetur,& quod gloriatur in Domino gloriatur. Audiui alium rogantem ut acciperet. Aufer a me inquit ventris concupiscentias. Vnde apparet Sancte Deus meus te dare,cum fit, quod imperas fieri. Docuisti me Pater bone. omnia munda mundis, sed malum esse homini,qui per offensionem manducat, & omnem creaturam tuam bonam esse. Nihil abiciendum,quod cum gratiarum actione percipitur, & qui manducat non manducantem non iudicet, & qui non manducat manducantem non spernat. Didici hæc,gratias tibi Deo meo magistro meo pulsatori aurium mearum, illustratori cordis mei. Quotidie certo contra concupiscentiam edendi, & bibendi, non enim est, quod semel præcidere, & ultra non attingere decernam, sicut de concubitu potui. Itaque freni gutturis temporata relaxatione, & constrictione tenendi sunt. Quis autem est Domine, qui non rapiatur aliquantum extra metas necessitatis,quisquis est magnus est, magnificet nomen tuum. Ego autem non sum, quia homo peccator sum, sed & ego magnifico nomen tuum, & interpellat te pro peccatis meis, qui vicit sæculum numerans me inter infirma membra corporis sui, quia imperfectum eius viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur.

De Illecebris odoratus. & auditus. Cap. LXXXIIII.

De illecebra odorum non nimis satago, cum absint non requiro,cum assunt non respicio, paratus eis etiam semper tacere. Ita mihi videor, forsitan fallor. Sunt enim istæ plangendæ tenebræ in quibus me latet facultas mea, quæ in me est,ut animus meus de viribus suis ipse se interrogans nó facile sibi credendum existimet, quia & quod inest plerunque occultum est, nisi experientia manifestetur. Et nemo securus esse debet in hac uita, quæ tota tentatio est. Qui fieri potuit ex deteriori melior, non fiat etiam ex meliore deterior. Vna spes,una fiducia,una firma promissio,misericordia tua. Voluptates aurium me tenacius implicauerant, & subiugauerant, sed resoluisti,& liberasti me. Nunc in sonis quos animant eloquia tua,cum suaui uoce cantantur,& artificiosa, fateor aliquantulum acquiesco,non quidem vt hæream,sed vt surgam cum uolo. Attamen cum ipsis sententiis quibus uiuunt, vt admittatur ad me quærunt in corde meo nonnullius dignitatis locum, & vix eis præbeo congruentem. Aliquando enim plus eis mihi videor tribuere honoris, quam decet, dum ipsis dictis Sanctis religiosius, & ardentius sentio moueri animos nostros in flammam pietatis cum ita cantantur, quam si non ita cantarentur, & omnes affectus spiritus nostri pro suaui diuersitate habere proprios modos in uoce,& cantu,quorum nescio qua familiaritate occulta exritatur. Sed delectatio carnis meæ cui mentem eneruandam dari non oportet sæpe me fallit, dum rationi sensus non ita comitatur, ut patienter sit posterior, sed tantum quia propter illam meruit admitti, etiam præcurrere ac ducere conatur. Ita in his pecco non sentiens,& postea sentio,aliquá do autem hanc fallaciam immoderatius cauens. Erro nimia seueritate ut melos omne cantilenarum suauium quibus Dauiticum psalterium frequentatur, ab auribus meis velim remoueri,& ipsius Ecclesiæ tutiusque videtur mihi, quod de Alexandrino Episcopo Athanasio sæpe mihi dictum est, qui tam modico fluxu uocis faciebat sonare lectorem psalmi, ut pronunciáti vicinior esset,quam canenti. Ita fluctuo inter periculum voluptatis,& experimentum salubritatis, magisque adducor canédi consuetudinem approbare in Ecclesia, ut per oblectamenta aurium animus infirmus in affectum pietatis assurgat. Tamen cum mihi accidit ut me amplius cantus,quam res,quæ cátatur moueat, pænaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem.Ecce vbi sum,flete mecum, & pro me flete, qui aliquid boni vobiscum intus agitis, vnde facta procedunt. Nam qui non agitis non vos hæc mouent. Tu autem Domine miserere, & sana me, in cuius oculis mihi quæstio factus sum,& ipse est languor meus.

De Oculorum voluptate. Cap. LXXXV.

Restat uoluptas oculorum carnis. Pulchras formas,& varias,uirides,& amenos colores amant oculi.Nec teneant hæc animam meam, teneat eam Deus meus, qui hæc fecit bona ualde.Sed ipse est bonum meum non hæc. Ipsa Regina colorum lux illa omnia perfundens, insinuat se ita uehementer,vt si repente subtrahatur eum desiderio requiratur, & & si diu absit contristat animum. O lux quam videbat Tobias cum clausis oculis istis docebat filium viam vitæ. Vna est, & alia non est,& vnum omnes,qui vident,& amant eam. At ista corporalis,illecebrosa, & periculosa dulcedine condiit uitá cæcis amatoribus. Qui autem,& de ipsa laudare te uolunt Deus creator omnium assumunt eam in hymno tuo,non absumantur ab ea in somno suo.Sic esse cupio, resisto seductionibus oculorum,ne implicentur pedes mei,quibus ingredior uiam tuam,& erigo ad te inuisibiles oculos,vt euellas de laqueo pedes meos. Tu subinde euellis eos,nam illaqueantur.Tu non cessas euellere,ego autem crebro inhæreo ubique sparsis insidijs, quia neq; dormies,neque dormitabis,qui custodis Israel.Quam innumerabilia,uariis artibus,& opificiis in vestibus,calciamentis,vasis, & huiuscemodi fabricationibus,picturis etiám diuersisque figmentis atque his usum necessarium atque moderatum,& piam significationem longe transgredientibus, addiderunt homines ad illecebras oculorum,foras sequentes, quod faciunt intus relinquentes a quo facti sunt, & exterminantes, quod facti sunt. At ego Domine Deus meus, & decus meum, etiam hinc dico tibi hymnum,& sacrifico laudem sanctificatori meo, quoniam pulchra traiecta per animas in manus artificiosas ab illa pulchritudine ueniunt, quæ est super animas, cui suspirat anima mea die ac nocte. Sed pulchritudinum exteriorum operatores, & sectatores inde trahunt approbandi modum, non autem inde trahunt utendi modum, & ibi est, & non vident eum,ut non eant longius,& fortitudinem suam ad te custodiant,nec eá spargant in deliciosas lassitudines. Ego autem hæc loquens,& discernens etiam in illis pulchris gressum innecto, sed tu euellis Domine,

Domine, quoniam misericordia tua ante oculos meos est. Nam ego capior miserabiliter, & tu euellis misericorditer aliquando non sentientem, quia suspensus incideram aliquando cum dolore, quia iam inheseram.

De Curiositate. Cap. LXXXVI.

HVc accedit alia forma tentationis multipliciter periculosa, præter carnis concupiscentiam, quæ est in delectatione omnium sensuum. Inest animæ per eosdem corporis sensus quædam se non oblectandi in carne, sed experiendi per carnem vana, & curiosa cupiditas, nomine cognitionis, & scientiæ palliata, quæ (quia in appetitu noscendi est, oculi autē sunt ad noscendum in sensibus principes) concupiscentia oculorum eloquio Dominico appellatur. Ex hoc autem euidentius discernitur, quid voluptatis, quid curiositatis agatur per sensus, quòd voluptas pulchra, canora, suauia, sapida, & leuia sectatur. Curiositas autem etiam his contraria causa tentandi, non ad subeundum molestiam, sed experiendi nocendique libidine. Quid enim voluptatis habet videre in laniato cadauere, quod exhorreas, & tamen sicubi iacet occurrunt, ut contristentur, ut palleant. Timent etiam ne in somnis hoc videant, quasi quisquam eos vigilantes videre coegerit, aut pulchritudinis fama vlla persuaserit. Ita & in cæteris sensibus, quæ persequi lōgum est ex hoc morbo cupiditatis in spectaculis exhibentur quæque miracula. Hinc ad perscrutanda occulta naturæ, quæ præter nos est operata proceditur, quæ scire nihil prodest, & nihil aliud, quàm scire homines cupiunt. Hinc etiam siquid eodem peruersæ scientiæ fine per magicas artes quæritur. Hinc etiam in ipsa religione Deus tētatur, cum signa, & prodigia multa flagitantur, non ad aliquam salutem, sed ad solam experientiam desiderata. Sane me iam theatra non rapiunt, nec curo nosse transitus syderum. Veruntamen in quammultis minutis rebus curiositas nostra quotidie labatur, quis enumeret. Quotiens narrantes insania primo quasi tolleramus, ne offendamus infirmos, deinde paulatim libenter aduertimus, canem currentem post lepotem iam non specto cum in circo sit. At verò in agro si casu transeam auertit me fortassis ab aliqua magna cogitatione, atque ad se conuertit illa venatio non deuiare cogēs corpore iumenti, sed cordis inclinatione, & nisi iam mihi demonstrata infirmitate mea cito ammoneas, aut ex ipsa uisione p aliquam considerationem in te assurgere, aut totum contemnere aut transire, vanus hebesco. Quid cum me domi sedentem stellio muscas captans, vel aranea retibus suis irruentes implicans, sæpe intentum facit. Num quia parua sunt animalia, ideo non res eadem agitur. Pergo inde ad laudandum te creatorem mirificum, atque ordinatorem omnium rerum, sed non inde intentus esse incipio. Aliud est cito surgere, aliud non cadere. Cumq; huiusmodi rerum conceptaculum sit cor nostrum, & portet copiosæ vanitatis cateruas, hinc & orationes nostræ sæpe interrūpuntur atque turbantur, & ante conspectum tuum dum ad aures tuas voce cordis intendimus, nescio vnde irruentibus nugatorijs cogitationibus res tanta præsciditur.

De Vano appetitu fauoris, & laudis. Cap LXXXVII.

NVnquid Domine, qui solus sine typo dominaris, quia tu solus verus Dominus es, qui non habes Dominum, nunquid hoc tentationis genus cessabit a me, in hac vita timeri, & amari velle ab hominibus, non propter aliud, sed ut inde sit gaudium, quod non est gaudium, misera uita est, & fœda iactantia, hinc fit vel maxime non amare te, nec caste timere te, ideoque superbis resistis, humilibus autem das gratiam. Nobis quia propter quædam humanæ societatis officia necessarium est amari, & timeri ab hominibus instat aduersarius veræ beatitudinis nostræ, vbique spargens in laqueis euge euge, vt dum auide colligimus, incaute capiamur, & a veritate tua gaudium nostrum deponentes in hominum fallacia ponamus, & libeat nos amari, & timeri, non propter te, sed pro te, peruersa uia atque distorta imitari te. Cæterum, qui laudari vult ab hominibus vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te, nec eripietur damnante te. Cum autem non laudatur peccator in desideriis animæ suæ, laudatur homo propter aliquod donum, quod dedisti ei. At ille plus gaudet sibi laudari se, quàm ipsum donum vnde laudatur habere, etiam iste te uituperante laudatur, & melior iam ille, qui laudauit, quàm ille, qui laudatus est. Illi enim placuit in homine donum Dei, huic autem magis placuit donum hominis, quàm Dei. Tentamur sic Domine quotidie. Quotidiana fornax nostra est humana lingua. Est enim qualiscumque in aliis tentationum generibus mihi facultas explorandi me, in hoc pene nulla est, Nam, & à voluptatibus carnis, & a curiositate superuacua cognoscendi, uideo quantum assecutus sim posse refrenare animum meum cum eis rebus careo, vel voluntate, vel cum absunt. Tunc enim me interrogo, quàm magis minusve mihi molestum sit non habere, laudo uerò vt caueamus, atque in eo experiamur, quid possumus. Nunquid male uiuendum est, & tam perdite atque immaniter, ut nemo nos nouerit, qui non detestetur, quæ maior dementia dici potest. At si bonæ vitæ, & bonorum operum comes, & solet & debet esse laudatio, tam comitatum eius, quam ipsam bonam vitam deseri non oportet, non autem sentio sine quo esse, aut æquo animo, aut ægre possim, nisi cum absuerit.

Adhuc De appetitu laudis. Cap. LXXXVIII.

ECce inter veritas uideo non me laudibus meis propter me, sed propter proximi utilitatem moueri oportere, & utrum ita sit nescio, obsecro te Deus meus, & meipsum mihi indica, ut confitear oraturis pro me fratribus meis, quod in me saucium repērero. Interim me diligentius interrogem si utilitate proximi moueor in laudibus meis, cur minus moueor, si quisquam alius iniuste vituperet, quàm si ego, cum vtraque contumelia eadem iniquitate coram me iaciatur. An & hoc nescio, etiam ne id restat, ut non faciam veritatem coram te in corde meo, & in lingua mea, & seducam meipsum. Insaniam hanc Domine longe fac a me, ne oleum peccatoris mihi sit os meum, ad impugnandum caput meum. Egenus, & pauper ego sum, & melior in occulto gemitu displicens. & quærens misericordiam tuam donec reficiatur defectus meus, & perficiatur vsque in pacem quam nescit arrogantis oculus. Sermo autem ore procedens, & facta, quæ innotescunt hominibus, habent tentationem periculosissimam ab amore laudis, qui ad priuatam quandam excellentiam contrahit emendicata suffragia tentat etiam cum a me in me arguitur, eo ipso quo arguitur. Et sæpe homo de ipso vanæ gloriæ contemptu vanius gloriatur. Ideo non iam de ipso contemptu vanæ gloriæ gloriatur, non enim eam contemnit cum gloriatur intus. Etiam intus est aliud in eodem genere tentationis malum quo inanescunt, qui sibi placent de se, quamuis aliis vel nō placeant vel displiceant, nec placere affectant cæteris, sed sibi placentes multum sibi displicent, non tantum de non bonis, quasi bonis, sed etiam de bonis tuis, quasi suis, aut etiam sicut de tuis, sed tanquam ex meritis suis, aut etiam sicut ex tua gratia non tam socialiter gaudentes, sed aliis inuidentes eam. In his omnibus periculis vulnera mea Domine magis subinde a te sanari, quàm mihi non infligi sentio.

De Contemplatione vera lucis, & beneficio incarnationis. Cap. LXXIX.

TV es lux permanens, quam de omnibus consulebam, an essent, quid essent, quanti pendenda essent, & audiebam docentem ac iubentem. Et sæpe illud facio, hoc me delectat, & ab actionibus necessitatis quantum relaxari possum ad illam voluptatem refugio. Nec in his omnibus, quæ percurro consulens te, inuenio tutum animæ meæ locum nisi in te, quo colligantur sparsa mea, nec a te quicquam recedat ex me, & aliquando intromittis me in affectum multum inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinem, quæ si perficiatur in me nescio, quid erit, quod uita ista non erit. Sed rescido in hæc erumnosis ponderibus, & resorbeor solitis, & teneor. & multùm fleo. Sed multum teneor tantum consuetudinis sarcina digna est, hic esse ualeo, nec volo, illic volo, nec valeo, miser vtrobique. Ideoque consideraui languores peccatorum meorum in cupiditate triplici, & dexteram tuam inuocaui ad salutem meam. Vidi enim splendorem tuum corde saucio, & repercussus dixi, Quis illuc potest, proiectus sum a facie oculorum tuorum. Tu es ueritas super omnia præsidens. At ego per auaritiam meam non amittere te nolui, sed uolui tecum possidere mendacium, sicut nemo uult ita falsum dicere, ut nesciat ipse, quid uerum sit, itaque amisi te, quia non dignaris cum mendacio possideri. Quem ergo inuenirem, qui me reconciliaret tibi. Mediator inter te, & homines oportuit vt aliquid haberet simile tibi, aliquid simile hominibus, ne in utroque similis hominibus longe esset a Deo, aut in vtroque similis Deo longe esset ab hominibus, atq; ita mediator non esset. Hic est, quem secreta tua misericordia demonstrasti humilibus, & misisti ut eius exemplo etiam ipsam discerent humilitatem. Hic inter mortales peccatores, & mortalis, & iustus apparuit, mortalis cum hominibus, & iustus cum Deo. Vt quia stipendium iustitiæ vita est, & pax, per iustitiam coniunctam Deo euacuaret mortem iustificatorum impiorum, quam cum illis uoluit haberi communem. Hic demonstratus est antiquis sanctis, vt ipsi ita per fidem futuræ passionis eius, sicut nos per fidem præteritæ salui fierent. Quomodo nos amasti pater bone, qui filio tuo unico non pepercisti, sed pro nobis impiis tradidisti eum, pro nobis tibi factus est uictor, & uictima, & ideo uictor, quia uictima

prono-

pro nobis tibi Sacerdos, & sacrificium, & ideo Sacerdos, quia sacrificium faciens tibi nos de seruis filios de te nascendo, nobis seruiendo. Merito mihi spes valida in isto est, quia sanabis omnes meos languores per eum, qui sedet ad dexteram tuam, & te pro nobis interpellat, alioquin desperarem: multi enim, & magni sunt eidem languores, sed amplior est tua medicina. Potuimus putare, quod verbum tuum remotum esset a coniunctione hominis, & desperare de nobis nisi caro fieret, & habitaret in nobis. Iste tuus vnicus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi, redemit me sanguine suo. Non calumnientur mihi superbi, quoniam cogito præcium meum, & manduco, & bibo, & erogo, & pauper cupio saturari ex eo inter eos, qui edunt, & saturantur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum.

Quòd Ad beatitudinem via sit amor ordinatus. Cap. XC.

OMnes beate viuere volumus. Beatus autem neque ille est, qui non habet, quod amat qualecumque sit, neque qui habet, quod amat si noxium sit, neque qui non amat, qđ amandum est cum sit optimum. Nam, & qui appetit, quod adipisci non potest cruciatur, & qui adeptus est, quod adipiscendũ non esset fallitur, & qui non appetit, quod adipiscendum esset ægrotat. Restat ergo quartum vbi beata vita inueniri queat, cum id, quod est hominis optimũ, & amatur, & habetur. Quid est ergo hominis optimum. Tale debet esse, quod non amittat inuitus. Virtus certe animam facit optimam, & proculdubio aliquid anima sequitur vt virtutem assequatur. Hoc ergo erit aut ipsa anima, aut virtus, aut aliud quid. Vt si seipsam, stultũ quid sequitur, stulta est enim ante adeptam virtutem, & si sequitur stultam, eandem stultitiam quam vitat assequitur. Si autem virtutem, quomodo sequitur id, quod non est, aut quomodo assequi cupit, quod habet: aut igitur virtus est præter animam, aut aliquid aliud sequitur anima, quo virtutis, & sapientiæ compos sit, hoc autem aut homo sapiens erit, aut Deus. Sed iam dictum est tale quid esse debere, quod inuiti nequeam* amittere. Quis verò dubitet hominem sapientem, si eum sequi satis putauerimus, auferri nobis posse. Deus igitur regit, quem si sequimur bene, si autem assequimur beate viuimus, sed quomodo sequimur, quod non videmus, aut quomodo videmus, qui insipientes sumus, quòd enim mens cum stultitiæ nube obtegatur, illam lucem valeat vel etiam conetur haurire, hactenus potuit ratio pduci, Versabatur non enim veritate certior, sed consuetudine securior in rebus humanis. At ubi ad diuina peruentum est auertit se, non potest intueri, palpitat, æstuat, inhiat amore, reuerberatur luce veritatis, ad familiaritatem tenebrarum suarum, non electione, sed fatigatione conuertitur. Quàm hic, formidãdum, ne maiorem hinc concipiat anima imbecillitatem, nisi quietem fessa conquirit. Ergo refugere in tenebrosa cupientibus diuina dispensatione nobis ista auctoritatis opacitas occurrat, & mirabilibus rerum vocibusque librorum velut signis, temperationibus veritatis, vmbrisque blandiatur. Itaque veræ religionis fide præceptis seruatis, non deseramus uiam, quam nobis Deus, & patriarcharum segregatione, & legis vinculo, & Prophetarum præsagio, & suscepti hominis sacramento, & Apostolorum testimonio, & sanguine Martyrum, & gentium occupatione muniuit, nostrasque ratiunculas diuinis submittamus afflatibus. Audiamus ergo quem finem bonorum nobis Christe præscribas, nec dubium quin is sit finis, quo nos summo amore tendere iubes. Diliges inquit Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & proximum tuum sicut, &c. Vellem videre, quid posset esse amplius. Quid ad hæc Paulus. Scimus inquit, quia diligẽtibus Deum omnia co.in bonum. Dicat etiam dilectionis modũ. Quis nos inquit separabit a charitate Christi, tribulationes, an angustię, &cet. Dilectio igitur in Deum redit, qua se illi homo non componere, sed supponere affectat, qđ quanto fecerit instantius, tanto erit beatior, & sublimior, & illo dominante liberi erimus, fietque per charitatem, vt conformemur Deo, & circumscisi ab hoc mundo non confundamur cum his, quæ nobis debent esse subiecta.

Quòd virtus nihil aliud sit quàm amor Dei summus. Cap. XCI.

DEnique si virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil uirtutem esse affirmauerim, nisi summum amorem Dei. Nam & illud, quod virtus quadripartita dicitur, ex ipsius amore vario quodam effectu dicitur. Est enim temperantia amor integrum se præbens ei, quod amatur. Fortitudo est amor facile tollerans omnia propter id, quod amatur. Iustitia amor soli amato seruiens, & ideo recte dominans. Prudentia amor ea quibus adiuuatur ab eis quibus impeditur sagaciter eligens. Sed hunc amorem non cuiuslibet, sed Dei esse diximus, idest summæ sapientiæ, summæ concordiæ. Est enim charitas simplex, & pura, quæ Spiritu sancto inspirata perducit ad filium, per quem pater cognoscitur. Omne igitur officium temperantiæ est exuere veterem hominem, & in Deo reuocari, id est contemnere illecebras omnes corporeas, laudemque popularem, totumque amorem ad diuina conferre, ne subijciat se homo per peccata his rebus, quæ sibi per recte facta diuina lege subiecta sunt. Quid est enim aliud falsis bonis illudi atque decipi, quàm teipso inferiora miranda, & appetenda arbitrari. Habet igitur vir temperans in his rebus mortalibus vitæ regulam vtroque testamento firmatam, ut eorum nihil diligat, nihil per se appetendum putet, sed ad vitæ huius atque officiorum necessitatem quantum satis est vsurpet, vtentis modestia, non amantis affectu. De fortitudine autem non multa dicenda sunt, amor nanque ille de quo loquimur, quem tota sanctitate inflammatum oportet esse in Deum, in non appetendis istis temperans in amittendis fortis vocatur. Sed inter hæc omnia, quæ in hac vita possidentur, corpus grauissimum vinculum est iustissimis Dei legibus propter antiquum peccatum, quo nihil est ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum secretius. Hoc ergo vinculum ne concutiatur atque vexetur laboris, & doloris, ne autem auferatur atque perimatur mortis terrore animam quatit. Amat enim illud vi consuetudinis, non intelligens, si eo bene atque scienter vtatur, resurrectionem reformationemque eius opere, & lege diuina, sine vlla molestia iuri suo subditam fore. Sed cum hoc amore totum in Deum conuerterit, his cognitis non solum mortem contemnet, sed etiam desiderabit, sed restat cum dolore magna conflictio, nihil tamen est tam durum atque ferreum, quod non amoris igne vincatur, quo cum se anima rapiet in Deum, super omnem carnificinam libera, & admiranda volitabat pennis pulcherrimis, & integerrimis, quibus ad Dei amplexum amor castus innititur. Ad exemplum autem nobis considerandum est amatores auri vel laudis vel Fœminarum, quàm fortes sunt in proferendo pro eo quod diligunt, cum ille non amor, sed congruentius cupiditas vocetur, in quibus apparet quantus sit impetus animi ad ea, quæ diligit cursu flexo per inania quæque tendentis. Argumentoque nobis est, quàm sint omnia perferenda ne deseramus Deum, si tanta illi ne deserant amata perferant. Merito commemorandus est Sanctus Iob, in cuius vocibus satis elucet, quanti pendenda sunt ista, quæ eum volunt homines per dominationem tenere, & ab his potius per cupiditatem tenentur, & rerum mortalium serui fiunt dum imperite Domini esse desiderant. Amissis enim ille omnibus repente diuitiis tam inconcussum animum tenuit, & infixum Deo, ut satis non illas sibi magnas fuisse ostenderet, sed se illis, sibi autem Deum, quo animo si esse possent nostri temporis homines non magnopere.n.n.t.ab illorum possessione prohiberemur ut perfecti essemus. Multo enim miserabilius est non inhærere istis quamuis possideas, quàm ea omnino non possidere. Iustitiæ verò congruit ut Deo quem diligit libentissime seruiat, cæteraque omnia partim sibi subiecta regat, partim subiicienda præsumat. Nec de prudentia diutius disserendum est, ad quam dinoscentia pertinet appetendorum, & vitandorum, quæ si desit, nihil horum, quæ dicta sunt effici potest, huius excubiarum uigilia est ne surrepente paulatim mala suasione fallamur. Qui enim spernit modica paulatim deficit.

De Bipartita dilectione. Cap. XCII.

QVid amplius de moribus disputem. Si Deus est summum bonum hominis, nihil aliud est homini bene viuere, quàm toto corde, tota anima. tota mente Deum diligere, a quo existit, ut incorruptus in eo amor custodiatur, quod est temperantiæ, nullis frangatur incommodis, quod est fortitudinis, nullis aliis seruiat, quod est iustitiæ, vigilet in discernendis rebus ne fallacia surrepat, quod est prudentiæ. Hæc est hominis una perfectio, qua sola impetratur ut ueritate perfruatur hoc nobis utroque testamento coniicitur. Non potest autem seipsum non diligere, qui Deum diligit, immo ille solus se diligit, qui Deum diligit, quia sedule agit, vt summo bono perfruatur. Quod autem agis secum agendum est cum proximo, scilicet ut ad id bonum, ad quod ipse tendis eum adducas. Illud enim est unum bonum, quod omnibus tecum tendentibus non fit angustum. Ex qua scilicet dilectione proximi nascuntur officia societatis humanæ, in quibus non errare difficile est. Duobus enim modis peccatur in homine, vno si læditur, alio si cum potest non adiuuetur. Cumque homo sit anima rationalis mortali utens corpore, partim corpori, partim animæ benefacit, qui proximum diligit, ad corpus pertinet medicina, ad animam disciplina. Medicinã uoco quicquid corporis instaurat

instaurat, vel tuetur salutem, vt est cibus, potus, regimen, & tectum, & huiusmodi. Disciplina verò illa, quæ animi medicina est in duo distribuitur, scilicet cohibitionem, & instructionem. Cohibitio timore, instructio amore perficitur, eius dico cui per disciplinam subuenitur. Nam qui subuenit nihil horũ habet nisi amare. In his duobus Dominus testamẽtis duobus disciplinæ nobis regulam dedit. In veteri enim timor præualet, in nouo amor. Quod ibi seruitus hic libertas ab Apostolis prædicatur. Merito igitur Ecclesia catholica nõ solum ipsum cuius adeptio vita beata est pure colendum prædicans cui soli anima rationalis cohærendo non misera est secludens omne, quod factum est, quod subditum tempori, neque confundens, quod æternitas, quod veritas, quod pax distinguit, neque separans, quod maiestas vna coniungit, sed etiam proximi charitate ita complecteris, vt variorum morborum quibus pro peccatis suis animæ ægrotant, omnis apud te medicina præpolleat.

De rebus fruendis, & vtendis, & diligendis. Cap. XCIII.

IDem in libro de doctrina Christiana. Res quibus fruendum est nos Beatos faciunt: istis quibus vtendum est tendentes ad beatitudinem adiuuamur, & quasi adminiculamur, vt ad illas quæ Beatos nos faciunt peruenire, & eis inhærere possimus. Nos verò qui fruimur, & vtimur inter vtrasq; constituti, si eis quibus vtendum est frui voluerimus, impeditur cursus noster, vt ab his rebus quibus fruendum est obtinendis, vel retardemur, vel etiam reuocemur inferiorum amore præpediti. Frui enim est amore inhærere alicui rei propter seipsam. Vti verò quod in vsum venerit ad id, quod amas obtinendum referre, si tamen amandum est: nam vsus illicitus abusus potius nominandus est, sicut cum loquimur, vt id quod in animo gerimus in animum audientis per aures carneas illabatur fit sonus verbum, quod corde gestamus, & locutio vocatur, non tamen in eum sonum cogitatio nostra conuertitur, sed apud se manens integra formam vocis, qua se insinuat auribus sine aliqua labe suæ mutationis assumit. ita verbum Dei non commutatum caro tamen factum est, vt habitaret in nobis. Sicut autem qui medetur vulneri corporis adhibet quædam cõtraria, vt calidum frigido, humidum sicco, quædã vero similia, vt lintheolum, vel rotundo vulneri rotundum, vel oblongo oblongum, sic sapientia Dei hominem curans seipsam exhibuit ad sanandum, ipsa medicus. & ipsa medicina Quia ergo per superbiam homo lapsus erat, humilitatẽ exhibuit ad sanandum. Serpentis astutia, vel sapientia decepti sumus, per Dei clementiam liberati sumus. Nos immortalitate male vsi sum⁹, Christus mortalitate bene vsus est, vt viueremus. Corrupto animo fœminę ingressus est morbus: integro animo fœminæ processit salus, similia verò quasi ligamenta vulneribus nostris adhibita hæc sunt, quòd per fœminam decepti per fœminam natus, homo homines, mortalis mortales liberauit. Hæc autem regula dilectionis diuinitus constituta est. Diliges Deum tuum ex toto corde tuo &c. vt omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum cõferas, a quo habes ea, quæ confers. Nullam enim partem reliquit vitæ nostræ, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, vt alia re velit frui, sed quicq̃d aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur quo totus dilectionis impetus currit. Quisquis ergo rectè proximum diligit, hoc cum eo debet agere, vt etiam ipse toto corde, tota anima, tota mente diligat Deum. Sic enim diligens eum tãquam seipsum, totam dilectionem sui, & illius refert in illam dilectionem Dei, quæ nullum a se riuum extra patitur duci. Non autem omnia quibus vtendum est diligenda sunt, sed illa sola, quæ aut nobiscum quadam societate referuntur in Deum: sicut est homo, vel Angelus, aut ad nos relata bñficio Dei per nos indigent, sicut est corpus. Nam vtique martyres non dilexerunt scelus persequentium se, quo tamen vsi sunt ad promerendum Deum. Cum ergo quattuor sint diligenda, vnum quod supra nos est, alterum quod nos sumus, alterum quod iuxta nos est, alterum quod infra. De secundo, & quarto nulla præcepta danda erant, quantumlibet enim excidat homo a veritate, remanet illi dilectio sui, & corporis sui, fugax quippe animus ab incommutabili lumine omnium regeneratore, id agit vt sibiipsi regnet, & corpori suo. Magnum verò aliquid adeptum se putat, si etiam socijs.i.alijs hominibus dominari potuerit, quod affectare est intollerabilis omnino superbia, & sibi tanquam debitũ vendicare, quod Dei est proprium. Quàm autem nonnulli dicunt male se esse sine corpore omnino falluntur, non enim corpus suum, sed pondus eius, & corruptiones oderunt, nec nullũ corpus, sed incorruptũ, & celerrimum corpus habere volunt. Quia ergo pcepto opus non erat, vt se quisq; & corpus suum diligat, hæc.n. inconcussa lege naturæ diligimus, q̃ etiam in bestijs pmulgata est, restabat vt de illo,

qđ supra nos est, & de illo, qđ iuxta pcepta sumeremus Vnde diliges inquit Dñm ex toto corde &c. & proximum tuũ sicut teipsum. vbi si totum intelligas.i.animam, & corpus proximi nullum rerum diligendarũ genus in his duobus mandatis prætermissum est. Cũ enim præcurrat dilectio Dei, & eius modus præscriptus appareat, ita vt cætera in illũ confluãt, de dilectione tua nihil dictum videtur. Sed cum dictum est, & proximum tuũ sicut teipsum, simul & tui abs te dilectio non ptermissa est.

De ordine dilectionis. Cap. XCIIII.

ILle iuste, & sancte viuit, qui rerum integer æstimator est. Ipse autem est qui ordinatam habet dilectionem, ne autem diligat non diligendum, aut non diligat, quod diligendum est, aut amplius diligat, quod minus diligendum est: aut minus, vel plus quod æque diligẽdum est: aut æque, quod minus, vel plus diligendum est. Omnis quidem peccator inquantum peccator non est diligendus: & omnis homo inquantũ homo est diligendus propter Deum, Deus vero propter seipsum. Et si Deus omni homine amplius diligendus est: plus debet quisq; Deum diligere quàm seipsum. Item alius homo diligẽdus est plusquàm corpus nostrum, quia propter Deum diligenda sunt omnia, & potest nobiscum alius homo frui Deo, quod nõ potest corpus. Omnes autem homines ęquè diligendi sunt, sed cum omnibus prodesse non possis: his potissimum consulendum est, qui pro locorum, & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus, cõstrictius tibi quasi quadam sorte iunguntur. Inimicos autem nostros diligimus: non enim timemus, quia nobis auferre possint, quod diligimus, sed potius eos miseramur, quia tanto magis non oderunt, quanto ab illo quem diligimus separati sunt, ad quem si conuersi fuerint, & illum tanquàm beatificum bonum, & nos tãquam socios tanti boni necesse est, vt diligant. Si autem, vel cui præbendũ est, vel a quo nobis præbendum est officium misericordiæ rectè proximus dicitur: sicut ex parabola Dñi in Euangelio probatur, vbi proximum esse non docuit nisi illum qui erga sauciatum recreandum atque curandum misericors extitit, ex ęquo consequens est, vt etiam ille a quo nobis hoc vicissim exhibendum est proximus noster sit, proximi.n. nomen ad aliquid est, nec quisquam esse proximus nisi proximo potest, manifestum est hoc præcepto quo iubemur diligere proximum, etiam sanctos Angelos cõtineri a quibus magna nobis misericordiæ officia impenduntur. Cæterum diligit nos Deus non tanquam fruens, sed tanquam vtens. Sed nec sic vtitur vt nos: nam nos res quibus vtimur ad hoc referimus, vt Dei bonitate perfruamur, Deus vero ad suam bonitatem, & nostram vtilitatem. Ego sum inquit via veritas, & vita, per me venitur, ad me peruenitur, in me permanetur. Cum autem ad eum peruenitur, etiã ad patrem peruenitur, quia per ęqualem ille cui equalis est agnoscitur, metiente & agglutinãte nos Spiritusancto quo in summo bono permanere possumus. Ex quo intelligitur, ꝙ nulla res in via tenere nos debeat, qñ nec ipse Dñs inquantum via nostra esse dignatus est tenere nos voluit, sed transire ne rebus temporalibus quis ab eo pro salute nostra susceptis, & gestis hæreamus infirmiter, sed potius per eas curramus alacriter, vt ad ipsum qui naturam nostram a temporalibus liberauit, & ad dexteram patris collocauit, peruehi mereamur.

Quod totius scripturæ finis est charitas de corde puro. C. XCV.

OMnium igitur, quæ prædicta sunt hæc summa est, vt intelligamus legis, & omniũ diuinarum scripturarũ plenitudinem, & finem esse dilectionem rei qua fruẽdum est, & rei quæ nobiscum ea re frui potest, vt eñ quisq; se diligat præcepto non opus est. Quisquis igitur scripturas diuinas, vel quamlibet earum partem intellexisse sibi videtur, ita vt eo intellectu non ædificet charitatem geminã, scilicet Dei, & proximi, nondum intellexit. Quisquis verò talem inde sñiam duxerit, quæ huic ædificanti charitati sit vtilis, nec tñ hoc dixerit, qđ ille quem legit eo loco sensisse probatur non perniciose fallitur, nec oĩno mentitur. Sed ita fallitur ac si quis errore deserens viam, eò tñ per agrum pergat quo etiã via ipsa pducit. Corrigendus est tñ ne consuetudine deuiandi etiã in transuersum aut peruersum ire cogamur. Differendo.n. temere, qđ ille cõsensit quę legit, plerũq; incurrit in alia, quæ illi sñiæ cõtexere nequeat, quæ si vera, & cætera esse consentit, illud nõ possit esse verũ, qđ senserat fitq; in eo nescio quõ, vt amando sñiam suã, scripturæ incipiat esse offensior q̃ sibi. Quòd malũ si serpere cęperit, euertet ex eo. Titubat.n. fides si diuinarũ scripturarũ vacillat auctoritas: Fide autẽ titubante Charitas etiã ipsa languescit, quia non põt quisq̃ diligere, qđ non credit. Porro si credit, & diligit, bene viuendo efficit, vt etiã speret se ad id, quod diligit esse venturum. Itaque hæc tria sunt quibus, & Prophetia omnis, & scientiã militat, Fides, Spes, Charitas, sed Fidei

præcedit Spes quam videbimus, & Spei beatitudo ad quā perueniemus; Charitas autem etiam illis decedentibus augebatur potius. Si enim credendo diligimus, quod non videmus, quantomagis cum videre cœperimus,& si sperādo diligimus, quo nondum peruenimus, quantomagis cum peruenerimus. Inter temporalia namq; & æterna hoc interest, quòd temporale plus diligitur antequàm habeatur, vilescit autē cū aduenerit,non enim satiat animam cui vera,& certa sedes est æternitas. Aeternum autem ardentius diligitur adeptum, quàm desideratum, nulli enim desiderāti conceditur plus de illo existimare quàm se habet, vt ei vilescat cum minus venerit, sed quantum quisq; veniens existimare potuerit, plus perueniens inuenturus est. Homo itaq; Fide,& Spe,& Charitate subnixus, easq; inconcusse retinens, non indiget scripturis; nisi ad alios instruendos,Quapropter cum quisque cognouerit finem præcepti esse charitatē de corde puro,& con. b.& fi. non f. omnem scripturarum diuinarum intellectum ad ista tria relaturus ad tractationem illorum librorum securus accedat. De corde puro inquit,vt nihil aliud quàm id,quod diligendum est diligatur,conscientiam bonam addit propter spem,iste enim sperare non potest cui malę cōscientiæ scrupulus inest, & Fide non ficta,idest sine mendatio. Inest quidem mentienti volūtas falsa dicendi,& ideo multos inuenimus,qui mentiri velint, qui autem falli neminem:cum ergo hoc sciens homo faciat,illud nesciens patiatur, satis apparet in vna eademque re eum qui fallitur, illo qui mentitur esse meliorem, quando quidem pati melius est iniquitatem, quàm facere: omnis autem qui mentitur,inique facit.Nemo enim mentiens in eo,quòd mentitur seruat fidem;nam hoc vult vtiq;, vt cui mentitur fidem sibi adhibeat, quam tamen ei mentiendo non seruat, omnis autem fidei violator iniquus est.

De obscuritate,& intelligentia scripturarum. Cap. XCVI.

IDem in lib.2.His qui diuinas scripturas legunt,quædā obscure dicta,plerūq; densissimam caliginem obducunt,quod diuinitus prouisum esse non dubito ad edomandam labore superbiam,& intellectum a fastidio remouendum cui facile inuestigata plerūq; vilescunt.At vero vtrum ignoscere producta an correpta syllaba tertia dicat,nō multum curat,qui pro peccatis suis Deum petit,vt ignoscat. Sed tantum eo magis inde offenduntur homines,quo infirmiores sunt,& eo infirmiores sunt, quo doctiores videri volunt. Rerum quidem ignorantia facit obscuras figuratas locutiones,cū ignoramus,vel animantium,vel lapidum,vel herbarum naturas,aliarumve rerū, quæ plerūq; ponuntur in scripturis similitudinis alicuius gratia. Numerorum quoque imperitia multa facit in eis non intelligere mystice posita. Idē in libro tertio. Quicquid autem in sermone diuino,neque ad morum honestatem,neque ad fidei veritatem proprie referri potest,figuratum esse cognoscas. Morum honestas ad diligendum Deum, & proximum, Fidei veritas ad cognoscendum Deum, & proximum pertinet. Spes autem sua cuiq; in conscientia propria quemadmodū se sentit in dilectionem Dei,& proximi cognitionemque proficere. Verum est procliue humanum genus,non ex momentis libidinis, sed potius suæ consuetudinis ęstimare peccata, ex quo contingit, vt si quid scriptura, vel præcepit, quod abhorreat a consuetudine audientium, vel quod non abhorret: culpauerit figuratā locutionem putent. Non præcipit quidem scriptura nisi Charitatem,non culpat nisi cupiditatem,& eo modo informat mores hominum. Non autem asserit nisi catholicā fidem rebus præteritis,& futuris,& præsentibus, præteritorum narratio futurorum prænunciatio.præsentium demonstratio.Sed omnia hæc ad eandem charitatem nutriendam,& corroborandam, & cupiditatem vincendam,& extinguendā valent. Charitatem autem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum,& se atq; proximo propter Deum, cupiditatem autem motum animi ad fruendum se,& proximo, & quolibet corpore non propter Deum. Quod autē agit indomita cupiditas ad corrumpendum animum,& corpus suum, flagitium vocatur, quod autem agit,vt alteri noceat facinus dicitur, & hæc sunt duo genera omnium peccatorum,sed flagitia priora sunt,quæ cum exinaniuerint animum,& ad quādam egestatem produxerint in facinora prosilitur,quibus remoueantur impedimenta flagitiorum,vel adiumenta quærantur.Item quod agit Charitas,vt sibi prosit vtilitas est, quod autē agit, vt proximo psit beneficientia nominatur. Et hic præcedit vtilitas, quia nemo potest ex eo quod non habet prodesse alteri.Quanto autē magis regnum cupiditatis destruitur,tanto Charitatis augetur.

De eloquentia, & Sapientia. Cap. XCVII.

IDem in lib.4.Qui affluit insipienti eloquentia, tanto magis cauendus est,quanto magis in his quæ audire inutile est delectatur auditor, etenim quem diserte dicere audit, etiam vere dicere existimat.Sapienter vero dicit homo tanto magis, vel minus,quanto magis, vel minus in scripturis sanctis proficit. Non dico in eis multum legendis, memoriæq; mandandis,sed bene intelligendis, & diligenter earum sensibus indagandis.Sunt enim qui eas legunt,& negligunt ne intelligant, quibus longe sine dubio præferendi sunt, qui verba eorum minus tenent,& cor earum sui cordis oculis vident, sed vtrisque ille melior,qui & cum vult eas dicit, & sicut oportet intelligit.Quid autem prodest integritas locutionis,quā non sequitur intellectus audientis, cū omnino loquēdi nulla sit causa si qđ loquimur non intelligunt pp quos loquimur, vt intelligāt,bonorū ingeniorū insignis est indoles in verbis verū amare non verba.Quid.n.prodest clauis aurea,si aperire, qđ volumus nō pōt, aut quid obest lignea si hoc pōt, qn nihil quærimus nisi patere,qđ clausum est. Vir autē sanctus,& eloquens,cum iusta & bona,& sancta dicit,neq; enī alia dicere debet, agit quantum pōt,vt intelligantur,vt libenter, vt obedienter audiatur,& hoc se posse si potuerit,& inquātū potuerit pietate magis orationū,q̄ orator facultate non dubitet,vt orando pro se ac pro illis quos allocuturus est sit orator anteq̄ dictor,ipsa itaq; hora iam vt dicat accedens, priusq̄ exerat linguam proferentem ad Dn̄m leuet animā sitientē,vt eructetur,qđ biberit, vel fundat, qđ impleuerit.Habet autē, vt obedienter audiatur quantacūq; granditate dictionis maius pondus vita dicentis. Nam qui sapienter,& eloquēter dicit nequiter autem viuit,erudit quidem multos dicēdi studio quis animæ suæ inutilis sit.Ideo audiuntur vtiliter,etiam qui vtiliter non agunt, quia sua quidē quærere student,sed sua docere non audent. Multis itaq; prosunt dicendo,q̄ non faciunt,sed pluribus prodessent faciendo, quæ dicūt,sic autem eligat Doctor bonam vitam, vt etiā bonā non negligat famā,sed puideat bona corā Deo,& hominib. quantū potest,illum timendo,his consulendo, in ipso etiā sermone malit rebus placere,q̄ verbis, nec existimet dici melius,nisi qđ dicitur verius, nec Doctor verbis seruiat,sed verba Doctori, verbis autem contendere,est non curare quō error veritate vincatur,sed quomodo tua dictio dictioni alterius præferatur.

De labore claustralium Manuali. Cap. XCVIII.

IDem in libro de opere Monachorum.Respice inquit volatilia cœli,qm̄ non serunt &c.considerate lilia agri quō crescūt.Non laborant neq; nent. His verbis Euangelicis nonnulli non solum pigritiam, sed etiam arrogantiam suam fouent qui operari nolunt.In eo autem, qđ dixit Apostolus quo non vult man. opera inquiunt spiritualia debemus accipere, quæ & nos facimus,legimus cū fratribus, & oramus,alloquimur eos,& consolamur,& talia opera si non faceremus pericu lose a Domino alimenta ipsa spiritualia sumeremus. Sed ne cuiquam prædicta verba liceret postea pro voluntate non pro charitate interpretari, ipse exēplo suo docuit, quod præcepit. Non inquit panem gratis ab aliquo manducauimus,sed in labore,& fame die ac nocte o.&c.Qui autem dicunt se vacare lectioni,nonne illic inueniūt,quod Apostolus præcipit.Quæ est ergo ista peruersitas lectioni nolle obtemperare, dum vult ei vacare, & vt quod bonum est diutius legatur, ideo nolle facere,quod legitur.Quis enim nesciat tanto citius quemq; proficere cum bona legit,quanto citius facit, quod legit. Si autem alicui sermo erogandus est,& ita occupatur, vt manibus operari non vacet. Nunquid omnes in monasterio possunt fratribus ad se venientibus diuinas lectiones exponere, vel de aliquibus quæstionibus salubriter disputare. Quando igitur hoc non omnes possunt,cur sub hoc obtentu omnes vacare volūt. Quamq̄ & si omnes hoc possent,vicissim facere deberent,non solum ne cæteri a necessarijs operibus occuparentur,sed quia etiam sufficit,vt audientibus vnus loquatur. Sed & cantica diuina cantare etiam manibus operantes possunt de facili,& ipsum laborem tanq̄ diuino celeumate consolari.Ipsa autem est optima gubernatio, vt oīa suis temporibus distributa ex ordine gerantur, ne animum humanum turbulentis implicationibus inuoluta perturbent. Si quis autē verā corporis infirmitatē, vt laborare non possit ostendit, humane tractandus est,q̄ vero falsam prætēdit,& conuinci non pōt Deo dimittēdus est.

De illis qui nolunt operari propter pigritiam, vel arrogantiam. Cap. XCIX.

SEniunt plerumq; ad hanc professionem seruitutis Dei, & ex cōditione seruili,& ex vita rustica,& ex opificū exercitatione,& plebeio labore, tāto vtiq; fœlicius quāto educati fortius.Qui si non admittantur graue peccatum est, ppterea.n.& ignobilia mūdi elegit Deus,& ea q̄ nobis sunt,vt ea q̄ sūt despiceret,Tales ergo se quo min⁹ operent de infirmitate corporis excusare nō pñt,ꝑteritæ vitæ quippe cōsuetudine cōuincuntur,

vincuntur, sed vmbraculo malæ disciplinæ se contegunt, vt ex male intellecto Euāgelio pcepta Aplica peruertere meditent, vere volatilia cœli, sed per superbiam in altum se extollendo vt fœnum agri, sed carnaliter sentiendo, atque vtinam illi qui vacare volunt manibus omnino vacarent, & linguis. Verum illi qui nihil carnaliter operādo volatilia cœli imitantur, cur manus ociosas, & repositoria, vel horrea habere volunt? cur ea quæ sumunt ex aliorum labore recondunt? cur denique molunt, & coquent? hoc enim aues non faciunt. Illi itaq; qui præter istam sanctam societatem vitam labore corporis transigebant, ex quorum numero plures ad monasterium veniunt, si nolunt operari, nec manducent: non enim propter hoc Christiana militia ad pietatē diuites humiliātur, vt pauperes extollantur. Nec vllo modo decet, vt in ea vita, vbi Senatores fiunt laboriosi, ibi fiant opifices ociosi, & quo veniunt relictis diuitijs suis qui fuerunt prædiorum Domini, ibi sint Rustici delicati. Testem inuoco Dominum Iesum in animam meam, q̄m quantum attinet ad commodum meum, multo mallem per singulos dies certis horis quantum in bene moderatis monasterijs constitutum est aliquid manibus operari, & cæteras horas habere liberas ad legendum, & orandum, aut aliquid de diuinis literis agendum, quàm tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotijs secularibus, vel iudicando dirimendis, vel interueniendo præscindēdis. Cæterum quis ferat homines cōtumaces, saluberrimis Apostoli monitis resistentes, nō sicut infirmiores tolerari, sed sicut sanctiores etiam prædicari, vt monasteria saniore doctrina gemina illecebra corrumpantur, & dissoluta licentia vacationis, & falso nomine sanctitatis. Quid etiam iniquius, quàm velle sibi obtemperari a minoribus, & nolle obtemperare maioribus.

LIBER XIX.

De Imperio Honorij, & Theodosij, & de sancto Desiderio Lingudnensi. *Capit. I.*

SIGIBERTVS. Honorius post mortem Archadij cum fratruele suo Theodosio regnauit annis 14. Cœpit autem anno Domini 411. mundi vero 4. M.lxxiiij. Huius anno primo Vuandali duce Crosco Gallias peruagati, multas vrbes, & Ecclesias subuerterunt. Croscus tandem a Mariano præside Arelati captus, & per victas vrbes ignominiose retractus ad mortem tormentatur. Sub hoc turbine inter multos, martyrizantur Sedunensis Florentinus, & Hilarius, Desiderius Linguonensis, cum Vicentio Archidiacono, Antidius Vesonciensis Episcopus. Ex gestis sancti Desiderij. Huius Desiderij vitæ initiū fuit castitas, sobrietas, eleemosynarum largitio, misericordia in pauperibus pietas, morum probitas, patientiæ æquanimitas. Itaq; Vuandalis vrbem Linguonicam obsidētibus, Desiderius eiusdem vrbis Pontifex virtutibus præstantissimus, cum suis Sacerdotibus, vel cæteris ciuibus de muro clamabat dicens. Christi serui sumus, Christū Deum viuum, & verū colimus, qui vniuersum mundum constituit. Nolite in nobis scelus crudele admittere, per quod Dei potentiam contra vos in iracundiam prouocetis, Vuandali vero præcipiti cursu irruptis portis ingrediebantur in mœnia. Astalij scalis appositis in muros diuersa de parte ruētes, ignes de Pergamo submittebant, & gladijs diuersisq; iaculis ciues omnes cæde impia prosternebant. Antistes in Ecclesia in oratione positus inuenitur, Regiq; cum cæteris cristicolis obtutibus præsentatur. Ille autem de perditione ciuium pastoralis sollicitudinis dolore repletus pro se Principem rogare voluit, sed vt percuntibus ciuibus subueniret attentius exorauit. Qui Barbarus naturali crudelitate durus, cum elocutione barbara responderet, quod etiam vir sanctus non intelligeret, obtulit se etiam pro suis ciuibus ceruice parata pius Pastor ad victimā, vt cessaret de ciuibus pereuntibus, vel aliquantulum iā ruina. Nulla Rectór impius pietate permotus, sed crudelitatis perseuerantia inflāmatus caput amputari præcepit Sacerdotis, plures etiam Christianos eadem sentētia simul interire præcepit, & in toto Pergamo in Christi confessione perseuerātes, eadem die diuersa sunt passim cæde prostrati. Et quicunq; Christum confessus se dixit in eum credere, de cultu religionis interrogatus, nusquam in tota vrbe potuit euadere.

De miraculis eiusdem martyris. *Cap. II.*

AD confirmandū autem Præclari martyris testimonij veritatem, porta vbi percussor pro admisso scelere reus impulsione capitis semetipsum peremit, nullum ab eodem tempore ingressionis officium viantibus præbuit, nec egrediendi ab vrbe aditum populis vlterius patefecit, sed saxis clausa pro offensionis inditiis damnata potius perseuerat. Denique cum ipse gladiator Sacerdotis beatum corpus truncaret, in librum diuinum apertum ferientis ictus peraccessit, & ibi quidē multa folia perforauit, diuina tamen saluatione literarum tramitem non contigit. Effusio sanguinis, & liuor in libro certum beati martyris Passionis indicium manifestat, & in nullo scripturæ seriem legentibus perturbat. Denique non post multum temporis Deus Iudex iustus sancti sui Desiderii martyris, vel cæterorum martyrum vrbis ipsius vltione commotus, in Arelatensi vrbe Croscum Principem suis tradidit inimicis. Qui captus cathenatusq; tamdiu est diuersis tormentis tempore diuturno afflictus, quousque per crudelissimam assiduamque cædem ad mortis interitum iuxta suum meritum perueniret. Beatus igitur Desiderius Pontifex ob præcedentem conuersationem, & boni operis studiū, condignam martyrii coronam promeruit. Nam si quis ad eius limina ęgrotus aduenerit, inde Deo opitulante reuertitur confortatus. Si mærore perteritus, sancti martyris obtentu inde redit exulatus. Si cæcus, claudus, surdus, mutus, etiam ab aduersa parte vexatus aduenerit, suam ibi quisque medicinam, & remedia pristina sine mora percipit opportuna. Inter cætera virtutum suarum insignia multiplicia in suo nomine nō patitur impunitam ferre perfidiam. Nam si intra septa Ecclesiæ ipsius inuocato nomine Christi super eius sanctum altare sub falsitatis ingenio mendax perpetrare tentauerit Sacramentum, vltione diuina illico in perditionis sententia condēnatur. Huius passio celebratur. 10. Kalend. Iunij.

Passio sancti Antidij Episcopi. *Cap. III.*

EX gestis eius. Porro sanctus Antidius eadem tempestate, vt dictum est, martyrium subiit, qui aliquādo in tertia Feria post Palmas transiens pōtem Dunii fluminis, vidit agmen Dæmonum gesta sua Principi suo referentium, & inter eos Aethiopem manu Sandalium præferentem ad iudiciū, q̄ Romanum præsulem cum hoc per 7. annos impugnatum tādem ad lapsum traxerit. Qui vocans ad se Aethiopem, & in virtute Dei, ac sanctæ Crucis super eum ascendens, præcepit, vt eū Romæ sub manu Dñi eadem velocitate qua venerat saluum, & incolumen proferret. Itaque Dæmoni superpositus illum sæpe versiculum iterans: Deus in adiutorium meum intēde &c. eo vectante Romam venit Feria quinta hora celebrandi officij. Et Dæmone pro foribus expectante Papa rem retulit, negantem per Sandalium ad pœnitentiam mouit, & missa vice eius celebrata, & parte crismatis a se consecrati assumpta, Dæmone reuectante ad Ecclesiam suam redijt Sabbato sancto hora celebrandi officii. Denique idem venerabilis ac sanctus Archiepiscopus in persecutione Vuandalorum alapis in facie cæsus est, cunctisque spoliatus amictibus, varijs ictibus cruciatus. Nam cruentus carnifex os, & oculos cæterasque corporis compagines fustibus, & flagellis tundens omnia crudelitatis instrumenta, nisi Christum in aris suis litans obnegaret mina batur. Et postquam corpus intumescens vulneribus, incussos flagellorum ictus nudis vix ferre posset ossibus, constanti voce Deum orabat, & tortoris ora respiciēs dicebat. Perage miser cœpta, Dominus enim adiutor est &c. Quod indigne ferens pestifer, ictu singulari caput eius gladio excussit. Huius passio celebratur. Sigibertus eo tempore Romæ fœmina gigantææ magnitudinis de parentibus mediocris staturæ nata multis stupore erat.

De bellis Honorij Imperatoris. *Cap. IIII.*

ALaricus autem Rex Vuisigothorum per Italiam debachatus, mandat Honorio Imperatori, vt aut secum bello congrediatur, aut Gothis in regno suo locum ad habitandum largiatur. Honorius Gallias furori gentium vndiq; expositas eis concessit, Vuandali Gallias quas per tot annos lacerauerunt relinquentes timore Gothorum cum Alanis, & Sueuis Hispanias occupauerunt, ibiq; fere 30. annis habitauerunt. Alaricus facto fœdere cum Honorio, cum ad Gallias sibi datas tenderet, Stilico ipso sancto die Pascæ ex improuiso super eum irruit, & primo impetu victor postea a Gothis turpiter vincitur. Honorius cognito Stiliconem esse tantorum malorum incentorem, & vitæ suæ insidiatorem eum cum filio eius Eucherico occidit, Alaricus rupto fœdere Italiam repetit, ipsam Romam capit, in ea loca multa incendit, multos affligit, a sanguine tamen, & cæde temperat, & ad sanctorū limina confugientibus indulget, tertia die sponte Romam egreditur, ad Siciliā nauigare tendens naufragium patitur, & nō multo post apud Consentiam vrbem subita morte defungitur.

Capta est autẽ Roma 9. Kal. Septẽb. anno Domini. M.clxiiij. conditionis suæ. His diebus apud Aphricam in Vticensi littore Dens Gigantis inuentus est tam ingens, vt si minutatis immodulos nostrorum dentium consideretur cẽtum dentes inde fieri possent. Interim Vuādalis Gallias incursantibus cogressi Franci Modigisilum Regem cum 20. millibus Vuandalorum extinguunt, & suprema sorte internetio Vuandalorum fuisset, nisi reliquijs eorum Rex Alanorum Respiendial subsidio venisset. Honorius porro Imperator, quia in Deo sperauit affectu optimæ religionis liberauit eum Deus a multis in se vndique insurgentibus tyrannis. Siquidem in Britannijs Gratianus, in Gallijs Constantius, alias Constantinus, & Constans filius eius ex Monacho Cæsar factus, Item post eos in Gallijs Gerotius, & Maximus Solustius, Iouinus, Sebastianus, in Aphrica Eraclianus, Romæ Tercullus, & Atthalus ille quem Gothi capta Roma, Imperatorem ludicro creatum vno die Imperiali sceмate procedere, crastino autem seruili sceмate cuiq; ministrare fecerunt. Hic inquam nõ iam ludicro, sed serie imperare affectans. Et hi omnes, vt tyrannidem inuaserunt, diuersis locis, diuersis temporibus, a militibus Honorij capti aut extincti perierunt.

De sancto Maximo Taurinensi, & scriptis eius, & hæresi prædestinatorum. Cap. V.

EO tempore Maximus Taurinẽsis Episcopus claruit, qui in Homelijs componendis, & in Ecclesia declamandis studuit eleganter. Actor. hic legitur cõposuisse tractatus in laudẽ Apostolorum, & Iohannis Baptistæ, & de sancto Eusebio Vercellensi Episcopo, & de sancto Cypriano, & librum de gratia Baptismi, de auaritia, & hospitalitate, de defectu Lunæ, de eleemosynis, de ieiunio, de Passione Domini, de Iuda traditore, & multa alia. Sigibertus. Prædestinatorum hæresis hoc tempore cœpit serpere, qui ideo prædestinati vocantur, quia de prædestinatione, & diuina gratia disputantes asserebant, quod nec piè viuentibus prosit bonorum operum labor si a Deo ad mortem prædestinati fuerint, nec impijs obsit, ꝙ improbe viuant, si a Deo prædestinati fuerint ad vitam. Quæ assertio, & bonos a bonis auocabat, & malos ad mala prouocabat. Hæc hæresis ex libris Augustini male ĩtellectis initiũ sumpsisse dr.

De Iudæo ficte Baptizato, cæterisq; gestis illius temporis, Capit. VI.

ANno Honorij vj, Iudæus quidam cum q̃stus causa sæpe in multis hæreticorum Ecclesijs Baptizatus fuisset, venit etiam ad Ecclesiam Orthodoxorum, sub eadem intentione Baptizandus. Et cum Baptizari deberet, aqua fontis subito disparuit, & iterum atq; iterum aqua allata, & fonte repleto, iterum atque iterum aqua disparens, virtutem Dei, & Iudęi perfidiam ostendit. Anno sequenti Zozimus Romanæ Ecclesiæ. 39. pręsidet. Hic decreuit cereũ Sabbato sanctæ Paschæ per Ecclesias benedici. Quidã occidentalis vltimo anno cicli decemnouennalis pro embolismo communem annum tenẽtes, ac per hoc in Pascha celebrando aberrantes diuino miraculo ad veritatem reuocantur, in vna enim Italiæ Ecclesia, vbi in Sabbato sancto Paschæ ora baptizandi solebat aqua diuinitus manare, & statim ex se redire, nullo deductorio penitus apparente, tunc temporis iusto eidem. 8. Kal. Aprilis Pascha celebrantes, aqua non emanans expectatione totius diei ac noctis fefellit. Legitimo autem die Paschæ hora baptizãdi aqua solito emanans. Kal. Maij Pascha debere celebrari ostendit. Corpora sanctorum Stephani Prothomartyris, Nicodemi, Gamalielis, & Abibon. Luciano Præsbytero reuelata sunt, & corpus quidem Prothomartyris Stephani Iohannes Episcopus a Caphargama Ia Hierusalem transtulit, quod post aliquot annos inde leuatum a Iuliana Matrona, quæ corpus Alexandri viri sui sepulti iuxta corpus Prothomartyris leuare volens, pro corpore viri sui corpus Prothomartyris leuauit, & multa miraculorum gloria illustratum Constantinopolim detulit.

De inuentione sancti Stephani cum socijs. Ex historia reuelationis eius. Cap. VII.

ITaque sanctus Gamaliel nocte quadam apparuit Præfato præsbytero in territorio Hierosolimitano, Quem cum tertiò vocasset dixit ei. Surge vade, & dic Iohanni Episcopo Hierosolimitano, vt nos reuelet velotius, quia eius tempore reuelandi sumus. Nec propter me hoc dico, sed propter illos, qui mecum sunt, sunt enim digni magnis honoribus tumulari, & ille locus in quo iacemus nimis est despectus. Cui Præsbyter nomine Lucianus. Domine tu quis es? Ego sum inquit Gamaliel, qui nutriui Paulum Apostolum. Qui autem iacet mecum ipse est sanctus Stephanus, qui a Iudæis lapidatus est, & die ac nocte in Exapoli ciuitate iacuit, & inde abstractus iussu Sacerdotum in via proiectus est, vt a feris, & auibus voraretur, & tamen eum nec aues, nec canes tangere præsumpserit, ego autem feci eum sepeliri in monumento meo nouo. Ille alter qui mecum iacet, ipse est Nicodemus nepos meus, qui nocte ad Dominum venit, & a Petro Apostolo, & Iohanne baptismum suscepit. Vnde indignati in eum Principes Sacerdotum cogitabant eum occidere, sed ob reuerentiam mei verberantes tantum semineсem reliquerunt, & ab vrbe eijcientes, omnem substantiam eius diripuerunt. Cui cum ego ęgrotanti necessaria ministrassem, Paululum superuixit, & ego feci eum ad pedes sancti Stephani sepeliri. Ille vero tertius, qui mecum est, ipse est Abibas filius meus, qui anno ætatis suæ 20. mecum baptismum suscepit, & virgo permanens cum Paulo discipulo meo legem didicit. Vxor vero mea Achea, & Selemias primogenitus meus nolẽtes in Christũ credere alibi sepulti sunt, quorum sepulchra vacua inuenies. Hoc dicto disparuit. Cum ergo Lutianus orasset Deum, vt si hæc visio ex Deo esset, iterũ ei, & tertiò appareret, in sequenti sexta Feria ei sicut prius apparuit, & interrogauit eum cur ita dissimulans ad Iohannem Episcopum non perrexit? Non inquit dissimulaui Domine, sed rogaui Deum, vt si hoc ex Deo esset tribus mihi vicibus appareret. Cui Gamaliel. Audi Pater. Quia cogitasti si nos simul inuenires, quomodo reliquias singulorum discernere posses, vide quæ tibi ostendo. Et ostendit ei quattuor Calathos, tres aureos plenos, vnum rosis rubẽtibus, & duos alios rosis albis, & quartum calathum argenteum plenum croco. Et dixit Gamaliel. Isti sunt loculi in quibus iacemus, & hæ rosæ reliquiæ nostræ sunt. Calathus plenus rosis rubeis, est locus in quo sanctus Stephanus requiescit, qui solus ex nobis quattuor martyr fuit. Alii duo aurei pleni rosis albis, sunt locus meus, & Nicodemi nepotis mei. Quartus autem argenteus, est Abibæ filii mei, quia virgo, & mundus exiuit de mundo. Et his dictis iterum disparuit. Feria autem sexta sequentis hebdomadæ ei tertio quasi iratus nimis apparuit, & de hac dilatione, & negligentia eum grauiter increpauit. Statim Lucianus surgens iuit Hierosolimam, & cum hoc Episcopo retulisset, ille gratias agens, conuocatis aliis episcopis perrexit illuc. Et cum cœpissent fodere, facto terremotu tantus odor erupit, quantum nullus sensisse se meminit. Cuius odoris virtus, meritis sanctorũ, 73. homines a diuersis infirmitatibus liberauit. Et sic cum magno gaudio in Ecclesiam Syon, quæ Hierusalem est sanctorum reliquias transtulerunt, vbi Beatus Stephanus Archidiaconus ab Apostolis fuerat ordinatus.

De miraculis eiusdem martyris. Cap. VIII.

SIgibertus. Anno Honorii. 8. Orosius Præsbyter rediens a Hieronymo, ad quem missus fuerat ab Augustino pro discenda quæstione de origine animæ, reliquias Prothomartyris Stephani ad Aphricam detulit, cum historia inuentionis eius, quam gratia miraculorum prosequente vbique Deus mirificauit. Vnde plura Aug. multo plura scripsit Enodius. Aug. de ciuit. Dei. lib. 22. Ad aquas Cibilatana Episcopo afferente Prięcto reliquias gloriosissimi Stephani martyris, ad eius memoriam veniebant magnæ multitudinis concursus, & occursus. Ibi cęca mulier, vt ad Episcopum portantem duceret orauit. Flores quos ferebat dedit, recepit, oculis admouit, ꝓtinus vidit, stupentibus qui aderant, præibat exultans, viam carpẽs, & viæ ducem vlterius non requirens, memorati memoriã martyris, quæ posita est in Castello Sinitensi, quod Hipponensi Coloniæ vicinium est eiusdem loci Lucillus. Episcopus populo præcedente atque sequente portabat fistula, cuius molestia iam diu laborauerat, & familiarissimi sui Medici, qui eum secarat operiebatur, manus illius piæ sarcinæ vexatione repente sanata est, nam deinceps eam in suo corpore non inuenit. Eucharius Præsbyter ex Hispania Calaniæ habitans vetere morbo calculi laborabat, per memoriam supradicti martyris, quem Possidius illo aduexit Eps saluus factus est. Idem ipse postea morbo alio ꝓualescente mortuus est sic iacebat, vt ei iam pollices ligarentur opitulatione memorati martyris, cũ de memoria eius reportata fuisset, & sup iacentis corpus missa ipsius ꝑsbyteri tunica suscitatus est. Fuit ibi vir in ordine suo primarius noĩe Martialis æuo iam grauis, & multum abhorrens a religione Christiana, habebat sane fidelẽ filiam, & generum eodẽ anno baptizatũ. Qui cum eo ægrotantem multis, & magnis lachrymis rogarẽt, vt fieret Chrian', ꝓrsus abnuit, eosq; a se turbida indignatione summouit. Visum est genero eius, vt iret ad memoriã S. Stephani, & illic quantum posset ꝓ eo oraret, vt De' illi daret mẽtę bonã, qua credere nõ differret in Chrm, fecit hoc ingẽti gemitu, & fletu, & sinceriter ardẽtis pietate affectu, Deinde abscedẽs aliqd de altari horũ, qd occurrit tulit, eiq; cũ iam nox esset ad caput posuit. Tũ dormitũ est, & ecce añ diluculũ clamat, vt ad Epum curreret, q forte mecũ tũc erat

erat apud Hipponem, eũ ergo eũ audisset absentẽ, venire psbyteros postulauit. Venerunt credere se dixit. Admirantibus atq; gaudentibus oĩbus baptizatus est. Hoc quamdiu vixit ore habebat. Christe accipe spiritũ meum, cum hæc verba Beatissimi Stephani qñ lapidatus est a Iudæis vltima fuisse nesciret, quæ huic quoque vltima fuerunt. Nam non multopost etiam ipse defunctus est. Sanati sunt illic per eundem martyrem etiam podagrici, vnus ciuis, peregrinus vnus. Sed ciuis omnimodo, peregrinus autem per reuelationem quid adhiberet quando doleret audiuit, & cum hoc fecerit, dolor cõtinuo cõquiescit.

Item de eodem. Cap. IX.

LVdurus nomen est fundi, vbi Ecclesia est, & in ea memoria martyris Stephani. Puerum quendam paruulum cũ in area luderet, exorbitantes boues qui vehiculum trahebãt tota obtriuerunt, & confestim palpitauit expirãs. Hunc mater arreptum ad eandem memoriam posuit, & non solum reuixit, verumetiam illæsus apparuit. Sanctimonialis quædam in vicina possessione quæ Aspaliana dr̃, cum egritudine laboraret, & de vita desperaretur ad eandem memoriam tunica eius allata est, quæ anteq̃ reuocaretur illa defuncta est, hac tñ tunica ope ruerũt cadauer eius parentes, & recepto spiritu salua facta est. Apud Hipponem Bassus quidam Syrus ad memoriã eiusdem martyris orabat pro ægrotante, & periclitãte filia, eoq; secum vestem eius attulerat, & ecce pueri de domo cucurrerunt, qui ei mortuam nunciarent. Sed cum orante illo ab amicis eius exciperentur, prohibuerunt eos illi dicere, ne per publicũ plangeret. Qui cum domum redisset iam suorum eiulatibus personantem, & vestem filiæ quã ferebat super eam proiecisset reddita est vitæ. Rursus ibidem apud nos Hirenei cuiusdam collectarij filius ægritudine extinctus est. Cũq; corpus iaceret exanime atq; a lugentibus, & lamentantibus exequiæ pararẽtur, amicorum eius quidam inter aliorum consolantiũ verba suggessit, vt eiusdem martyris oleo corpus perungeretur. Factum est, & reuixit. Item apud nos vir tribunitius Eleusinus aliàs Eusenisius super memoriam martyris, quæ in suburbano eius est, ægritudine exanimatum posuit infantulum suum, & post orationem quam multis cum lachrymis ibi fudit, viuentem leuauit. Vrali etiam quæ colonia Vticæ vicina est, multa præclara per eundem martyrem facta cognouimus, cuius ibi memoria longe priusquàm apud nos ab Ep̃o Enodio constituta est. Cum enim nuper illic essemus Petroniam clarissimam fœminã, quæ ibi mirabiliter ex magno atq; diuturno (in quo Medicorum adiutoria cuncta defecerant) languore sanata est, hortati sumus volente supradicti loci Ep̃o, vt libellũ daret qui recitaretur in populo, & obedientissime paruit, in quo posuit etiã, qđ hic reticere non possum, quis ad ea, quæ hoc opus vrgent festinare compellar. A quodam Iudæo dixit sibi fuisse persuasum, vt anulum capillatio vinculo insereret, quo sub omni veste ad nuda corporis cingeretur, qui anulus haberet sub gemma lapidem in renibus inuẽtum bouis, hoc alligata quasi remedio ad sancti martyris limina veniebat, sed profecta a Carthagine cũ in confinio fluminis Bagradæ in sua possessione mansisset, surgens vt iter peragerct ante pedes suos illum iacentẽ anulum vidit, & capillatiam zonam, qua fuerat alligatus mirata tentauit, quã cum oĩno suis nodis firmissimis sicut erat comperisset astrictã, crepuisse atq; exiluisse anulũ suspicata est, qui etiã ipse cũ integerrimus fuisset inuentus, futuræ salutis quodãmodo pignus de tanto miraculo se accepisse præsumpsit, atq; illud vinculum soluens simul cum eodem anulo proiecit in flumen.

Iterum de eodem. Cap. X.

VNum est apud nos factum non maius qua in illa quæ dixi, sed tam clarum atq; illustre miraculum, vt nullum arbitrer esse Hipponensium, qui hoc non viderit, vel didicerit, nullum qui obliuisci nulla ratione potuerit. Decẽ quidem fratres quorũ 7. sunt Mares, tres fœminæ, de Cæsarea Capadotiæ suorum ciuium non ignobiles, maledictio matris recenti Patris eorum obitu destituti, quæ iniuriam sibi ab eis factam acerbissime tulit tali pœna sunt diuinitus coerciti, vt horribiliter, quaterentur oẽs tremore membrorum. In qua fœdissima specie oculos suorum ciuium non ferentes, quaq; versum cuiq; ire visum est, toto pene orbe vagabantur Romano, ex his etiam ad nos venerunt duo frater, & soror, Paulus & Palladia, multis alijs locis miseria diffamãte iam cogniti. Venerunt autẽ ante Pascha ferme dies quindecim, & Ecclesiã quotidie ingredientes, in ea memoriam gloriosissimi martyris Stephani frequentabant orantes, vt sibi iam placaretur Deus, & salutẽ pristinam redderet, & illic, & quocunque ibant cõuertebant in se ciuitatis aspectum. Nonnulli qui eos alibi viderant, causamq; tremoris eorum nouerant alijs vtcunque poterant indicabãt. Venit & Pascha atq; ipso die Dñico mane cum iam populus frequens præsens esset, & loci sancti cancellos vbi martyrium erat idem iuuenis orans teneret, repente prostratus est, & dormienti simillimus iacuit, non tamen tremens sicut etiam per somnum solebat. Stupentibus qui aderant atque alijs pauentibus, aliis dolentibus, cum eum quidam vellent erigere, nõnulli prohibuerunt, sed potius exitum expectandum esse dixerunt. Et ecce surrexit, & nõ tremebat, qm̃ sanatus erat, & stabat incolumis intuens intuentes. Cum autẽ venisset ad me produxi eum ad populũ, & re eis ostensa, sequenti die libellum de narratione illius eis recitandum promisi. Quod dum fieret videbat populus fratrem sanatum, & sororem eius iuxta eum membris omnibus contremenetem. Post hæc recitata vita de conspectu populi eos abire præcepi. Et cum de hac disputarem, illa soror cancellum intrauit, & statim velut obdormiens subito sanata stetit. Vnde ea producta in medium, de vtriusque sanitate apud omnes exultatio magna fuit.

De Bonifacio Papa, & de quibusdam alijs. Cap. XI.

SIgibertus. Anno Honorij. 9. Samione, & Marcomiro francorum ducibus defunctis, Franci in commune deliberant, vt & ipsi sicut Italiæ gentes Regnũ habeant, & filiũ Marcomiri Ducis Pharamundum sibi Regem ordinant, qui regnauit annis 11. Anno eiusdem Imperatoris. 10. Bonifacius Romanæ. Ecclesiæ. 40. præsidet. Contra hunc ordinato Eulalio, & ꝓ hoc dissidente Ecclesia ambo iussu Honorij Augusti vrbem egrediuntur, & sic reprobato Eulalio iussu Augusti Bonifacius, qa prior ordinatus fuerat sedi Apostolicæ restituitur. Hic decreuit, vt nulla mulier, aut Monacha pallam sacratam altaris contingeret aut lauaret, aut incensum poneret, & vt seruus, vel obnoxius curiæ, aut cuiuslibet rei non fiat clericus. Anno sequenti Hieronymus per 56. annos libris suis confectis: ita corpore præ laboribus defecto, vt lecto surgere nequiret, nisi appræhenso manibus fune, qui ad hoc de trabe pendebat, obijt apud Bethleem anno ætatis suæ 98. Anno sequenti Franci vti cœperunt legibus, & legem Salicam dictauerunt per quattuor gentis suæ proceres, electos de pluribus his appellatos nominibus Vsogast, Bosogast, Lalagast, Vueidigast ĩ villis Germaniç, Salechaim, Hodoaim, Vuindoaim. Hi quattuor Proceres ꝑ trimulas causarum origines conuenientes solicite tractantes de singulis discutiendo sicut lex Salica declarat iudicare decreuerunt. Vuãdali, Alani, Sueui regiones Hispaniarum ad habitandum inter se trifariam compartiti, & in tribus regnis diuisi, colliduntur inter se intestino bello. Anno sequenti Honorius Cõstantium, virum sororis suæ Placidiæ in Imperium asciuit, qui octauo Imperij mense obijt. Estimo hunc esse Constãtium quem Beda dicit in Gallia, ab Honorio missum. Hugo vbi supra. His diebus Agetius ordinatur Patritius Romanorum, vir inclytus, & bello strennuus, siquidem Burgundiones contra Romanos rebellantes perdomuit. Quæ gens ab Italia quondam exiens super ripam Reni fluminis resederat, & crebra habitacula, quæ vulgo burgi vocantur condens nomen ex opere assumpserat, hac præterea tempestate Attila Rex Hunorũ Gallias depopulaturus aduenit. Iamq; Methensi vrbe exusta, Aurelianensem minabatur euertere ciuitatem.

De sancto Aniano Aurelianensi. Cap. XII.

ERat tunc sanctus Anianus eisdem vrbis Episcopus, cuius precibus inuitatus præfatus Agetius Romanorum Patritius ab Arelato Aurelionis ꝓperauit, & vnà cũ Theudone, & Torsmodo Theudonis Regis Gothorũ filio Attilam inuasit, & vrbem ab imminenti periculo, quam iam tenebat obsessam liberauit. Ex gestis eius. Hic sanctus Anianus virtutum insigniis declaratus: Beato Enurtio, vel Euertio in Aurelianensi cathedra successit. Cum igitur ciuitatis illius mænia solenniter ingressurus esset, petiit ex Agrippino, qui in litibus præerat, vt omnes quos pro variis criminibus in carcere tenebat inclusos, ob introitus sui gratiam redderet absolutos. Et quos cum ille omnino resistendo negaret, lapis magni ponderis ab alto cecidit, eique in verticem illisit. Qua percussione prostratus, & famulorum manibus ad domũ propriam deportatus, quamtotius agnouit, quod iccirco lætalis plaga super eum descenderit, quia præstare noluit, quod vir Dei postulauerat. Sed cum sanguis ex eius capite fluere non cessaret, & prædictus Pontifex eum charitatis gratia visitasset, mox vt eius vulneri manu propria vexillum crucis opposuit riuum sanguinis stringens eum ab interitu liberauit. Et dum vnum correctum oratione saluauit, pro reliquis quos ante petierat impetrauit. Visum est autem, vt Ecclesiam quam eius prædecessor fundauerat altiori culmine proueheret. Tunc melius qui artificibus præerat detecto corruens incurrit mortis periculũ, ita vt omni quassato corpusculo, vix vltimo spiritu palpitaret. Ad quẽ sanctus accurrens signum Christi porrexit appræhen-

prehensaq; dextera saluti pristinæ in momento eum restituit, atque ad perficiendum opus, quod cœperat ire mandauit.

Qualiter vrbem suam liberauit ab Hunis. Cap. XIII.

INterea gens Hunorum perfida, cum Rege suo Attila, vaginā suæ habitationis egressa crudeliter in plurimarum gentium frendebat pericula. Cūq; Gothis obuiam properās ad amnem Ligerim peruenisset, & Aurelianēsium mœnia vallās, amne malitiæ suæ argumentum in eiusdem vrbis interitū conuertisset, Episcopus in Dño cōfidens per ambulatorium muri sanctorum pignora gestans suaui voce cantabat. Tum miser quidem Sacerdos a barbaris captus his verbis eum allocutus est. Quod tu modo agis vnusquisque nostrum in ciuitate sua studiose peregit, sed nulli profuit. Hæc locutus diuina vltione statim cecidit mortuus perpetua pœna condemnatus. Interim hostilis exercitus tela iactabat, etiam arietibus murum quatiebat. Tunc fugiente ad Ecclesiam populo, Episcopus hortabatur eum sperare in Dño. Ipse vero murum ascendit, & tacitus cœlum aspiciens orauit. Cumq; sibi dñi auxilium adesse sensisset, repente contra barbaros expuit, tantaq; subito pluuiæ moles descendit, & impiorum impetum quatriduana inundatione compressit, vt nequaq̄ se vllus pugnaturus ex hostibus trāsferre in locum alterum posset, sed mira Dei potētia catenam hostilem sistebat. Cessante igitur nimbo sanctus Episcopus ad Attilam populo sibi commisso rogaturus accessit, sed a perfido spretus responso cōtrario, ciuitatis claustro se retulit. Postera die apertis portarū repagulis, Attilę Proceres vrbem ingressi sunt, sorteq; ad diuidendum populū missa, plaustra onerabant innumera de populi substantia. Cumq; sanctus populum admoneret, vt nec sic quoq; de Dño desperarent, repente more prophetico translatus est a Domino ad locum vbi Agecius Patritius, qui rempublicam in Gallijs gubernabat, cum exercitu suo secum pariter Thorsemon Rege Gothorum degebat. Itaq; militi Aulico ostensus ait. Vade dic filio meo Agetio, ꝙ si hodie adesse ad ciuitatem distulerit veniendo, iam crastino nihil proderit. His dictis statim recessit. Cumq; miles Agetio nuntiū retulisset, ille lętus, de victoria iā securus, diuina reuelatione cōmonitus, vna cum Thorsemon, & suo atque Gothorum exercitu concitus Aurelianis pergit, hostes imparatos repperit, magnāq; stragem super eos exercuit. Itaq; Hunorum alij succubuerunt gladijs, alij timore coacti tradebant se gurgiti Ligeris sortituri finem mortis. Sanctus vero Anianus bona pro malis reddens, plures per precē suam eripuit, quos coram se crucian dos aspexit. Lętabatur autem in Christo, ꝙ nullus ex eius ouibus defuisset e numero, nisi qui contra eius præceptum desperasset de Domino, & se populo tradidisset barbarico. Prostrata igitur acerba barbarie, tanta vbertas frugum in Aurelis tellure surrexit, vt dupliciter populus exultaret in Domino, & de ereptione impiæ ferocitatis, & de diuinæ gratia largitatis. Obijt autem sanctus Anianus. 15. Kal. Decembris. Actor. Hæc iuxta Hugonem in præsenti loco inserere volui. Cæterū iuxta Sigibertū, Attila Regnum Hunorum pluribus annis post Imperium honorij legitur suscepisse.

De morte Honorij, & collationibus Cassiani. Cap. XIIII.

HVgo vbi supra. Honorius autem Augustus transactis annis decem, quibus imperauerat cū Archadio fratre suo, & alijs iterum 16. annis cum Theodosio nepote suo, humanis rebus excessit. Actor. Claruit eo tpe vir illustris prudēs, & facundus, Iohannes Heremita, qui & Cassianus. Hic nescio qua ex causa de Ecclesia Cōstantinopolitana a Iohāne Chrysostomo eiectus, & in Massiliam Galliæ præsbyter ordinatus, multa scripsit, inter quę etiā comparatas in Aegypto vitas patrum doctrinasq;, & regulas, datis ad plurimos libris. Primo quidem scripsit ad Castorium Epm. 12. libros de institutis cænobiorum, & de 8. principalibus vitiorū remedijs. Deinde ad Leuncium Epm, & fratrem Helladium. 10. collationes patrū. s. Moysi, Pafuntii, Danielis, Serapionis, Theodori, Sereni, Isaac Abbatum, in heremo Scithiotica cōmorantium, quas ab eis audierat. Post hoc ad Honotatū Episcopum, & Eucherium alias 7. trium Anachoritarum in alio Aegypti heremo commorantium sancti Cheremonis, & Nesterotis, & Ioseph. Postremo totidem alias ad fratres Iouinianum, Nenerium, & Leuntium, & Theodorum, quæ sunt Abbatum Piamonis, Iohannis, Pinusii, Theone, Abraham. Quæ certe ipsius opuscula multam ædificationem continent animarum, & luculento sermone nitescunt, nec inter multa antiquorum opuscula quicquàm ad spirituales profectus atque perfectionis apicē tendenti vtilius arbitror me legisse. Nam & beatus noster Pater Dominicus, vt in eius vita legitur, librum illum (qui collationes patrum inscribitur) studiose legens ac vigilanter intelligens, salutis in eo rimatus semitas magnum perfectionis apicem appræhēdit. Agit siquidem liber ille de cordis puritate, de vitiis, & de omnium perfectione virtutum. Cuius frequens lectio Christi discipulum ad multam cordis puritatem ad contemplationis arcem, & totius spiritualis disciplinæ perfectionem gratia opitulante prouexit.

De numero, & materia librorum eiusdem. Cap. XV.

DE hoc scribit Gennadius in libro virorum illustrium in hūc modum. Cassianus circa Cōstantinopolim a Iohanne magno Episcopo Diaconus ordinatus, apud Massiliam præsbyter, condidit duo monasteria virorum, & mulierum, quæ vsque hodie extant. Scripsit experientia magistrante, librato sermone, & vt apertius dicam sensu verba inueniens, & actione linguam mouens res omnium Monachorum professioni necessarias, id est de habitu monachi, & de canonica oratione, atque psalmorum modo, quæ in monasteriis Aegypti die noctuq; tūc tenebatur, libros quattuor. Institutionū lib. 1. De origine, & qualitate, & remediis octo principalium vitiorum. lib. 8. singulos de singulis vitiis libros expediens. Digessit etiam collationes cum patribus Aegypti habitans de hoc. De destinatione Monachi ac fine. De discretione. De tribus ad seruiendum Deo vocationibus. De pugna carnis aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. De natura omnium vitiorum. De nece sanctorum. De nobilitate animæ. De octo principatibus. De qualitate orationis. De integritate orationis. De perfectis. De castitate. De protectione Dei. De scientia spiritali. De diuinis carismatibus. De amicitia. De finiendo, vel non finiendo. De tribus antiquis generibus Monachorum, & quarto nuper exorto. De fine Cænobitæ, & Heremitæ. De satisfactione pœnitentiæ. De remissione quinquagesimæ. De nocturnis illusionibus. De eo quod dicit Apostolus. Non enim quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malum hoc ago. De mortificatione. Ad extremum rogatus a Leone Archidiacono postea vrbis Romæ Episcopo, scripsit aduersus Nestorem de incarnatione Domini. lib. 7. Et in his scribendi apud Massiliam, & viuendi finem fecit Theodosio, & Valentiniano regnantibus. De his autem omnibus eiusdem libris quos reperire potui, pauca hæc quæ sequitur per ordinem excerpsi in hunc modum.

De doctrina eiusdem de habitu Monachorum. Cap. XVI.

EX libro de institutis Monachorum. Vestis sit monachi, quæ corpus contegat tantum, ac repellat nuditatis verecundiam, & frigoris retundat iniuriam, nō quæ seminaria vanitatis aut elationis enutriat, ita Apostolo prædicāte. Habentes alimenta, idest quæ corpus operiant tantum, non quæ amictus gloriam blandiantur, ita vilia, vt nulla coloris, vel habitus nouitate inter cæteros huius propositi viros habeātur insignia, ita studiosis accurationibus aliena, vt nullius rursum sint affectatis per incuriā sordibus decolorata, postremo sic ab huius mundi separentur ornatu, vt cultui seruorum Dei in omnibus communia perseuerent. Quicquid enim inter famulos Dei præsumitur ab vno, vel paucis, nec catholicæ per omne corpus fraternitatis tenetur aut superfluum, aut elatū est, & propter hoc noxium iudicandum. Quamobrem cilicinam vestem velut circunspectam cunctis atque notabilem, & quæ ex hoc ipso non solum nulla spiritui emolimenta possit conferre, sed etiā elationis concipere vanitatem, quæq; ad necessarii operis exercitiū in quo Monachū semp impigrū expeditumq; oportet incedere, inhabilis atq; inepta sit, omnimode refutarunt. Quod si quosdā hoc amictu circundatos audimus probabiles extitisse, & non ex eo nobis monasteriorum est regula sanctienda, vel antiqua sanctorū Patrū sunt perturbāda decreta, gnali namq; oīum constitutioni paucorū nō dēt ꝑponi nec ꝑiudicare snīa. Illis. n. debemus institutis ac regulis indubitatam fidem, & indiscussam obedientiam per omnia cōmodare, non quas paucorum voluntas intulit, sed quam vetustas temporum tantorū, & innumerositas sanctorū Patrū concordi diffinitione in posterum propagauit. Nec hoc præiudicare nobis debet, ꝙ vel Ioram sacrilegus Rex Israel cateruis hostium circumspectus scissa veste cilicium habuisse perhibetur intrinsecus, vel ꝙ Niniuitæ ad mitigandum Dei sententiam cilicii asperitate velati sunt, cū & ille ita intrinsecus latenter indutus eo fuerit, vt nisi scisso desuper vestimento a nemine prorsus potuisset intelligi, & isti eo tpe operimentum cilitii ostentarentur, quo cunctis super imminenti vrbis euersione lugentibus, eodemq; amictu circundatis, nullus posset a quoquā ostentationis notari. Quia nisi insolens sit diuersitas, non offendit æqualitas.

De modo psallendi, & orandi. Cap. XVII.

EX libro secundo. Per vniuersum Aegyptum, & Thebaidem legitimū orationum modum in vespertinis cōuentibus seu nocturnis vigiliis vidimus retētari. Nā cū i primordiis fidei

dijs fidei pauci quidam, sed probatissimi Monachorũ nomine censerentur, qui a B. Marco, qui primus Alexandriæ vrbis Pontifex præfuit, normam suscepere viuendi. Eo feruore lectioni orationiq;, & operi manuũ diebus ac noctibus incumbebant, vt nec escarũ quidem appetitus, vel memoria nisi alio, tertiove die corporis interpellaret inedia. Cumq; pro suo vnusquisque feruore infirmitatis immemor alienæ, id statui debere cẽseret, quod contẽplatione fidei ac roboris sui facillimũ iudicabat, parũ discutiens quid generaliter plenitudini fratrũ possibile esset, in qua necesse est infirmorũ quoq; partẽ maximã reperiri; diuersoq; modo enormem psalmorũ numerũ instituere, pro animi sui virtute certarent, essetq; inter eos pro religionis regula piæ contentionis sancta diuersitas, ita vt tempus solennitatis vespertinę sacratissimæ succederet q̃ õni quotidianos orationũ ritus volentibus celebrare, vnus in mediũ psalmos Dño cantaturus exurgit. Cũq; sedentibus cunctis, & in psallentis verba omni cordis intentione defixis, vndecim psalmos orationum interiectione distinctos continuis versibus parili pronunciatione cantasset, duodecimũ sub Alleluia rñsione cõsummans, ab vniuersorum oculis repente subtractus, q̃ õni pariter, & ceremonijs finem imposuit. Hinc Patrũ senatus intelligẽs Angeli magisterio congregationibus fratrũ generalẽ canonẽ constitutum decreuit hunc numerũ tam in vespertinis, q̃ in nocturnis conuentionibus custodiri. Quibus lectiones geminas adiunxerunt, id est vnam veteris, & aliam noui testamenti. Finito psalmo non statim ad incuruationẽ genuum coruunt, quemadmodũ facimus in hac regione nonnulli de refectione potius lassi corporis cogitantes, quã orationis vtilitatẽ, & cõmoda requirentes. Apud illos non est ita, sed antequã flectant genua paulisper orant, & stantes in supplicatione maiorẽ tp̃is partẽ expendunt, Post hæc puncto breuissimo procidentes humi, velut adorantes tantũ diuinã clementiã summa velocitate cõsurgũt. Humi nãq; diutius procumbentes non solum cogitationibus aiunt, verũetiã somno grauius impugnari. Quod & nos verũ esse vtinã experimentis, & quotidiana consuetudine nosceremus, qui sæpe eandẽ incuruationẽ, non tã orõnis, q̃ requietionis obtentu in terram prostrati optamus diutius prolongari.

Adhuc de oratione, & vigilia. Cap. XVIII.

CVm igitur solẽnitates, quas illi sinaxes vocãt, celebraturi conueniunt, tm̃ a cunctis, silentium præbetur, vt pter illum, qui psalmum decantat in medio nullus adesse credatur, ac præcipuè cõsummatur oratio in qua non sputũ emittitur, non excreatio obstrepit, non tussis intersonat nõ oscitatio somnolenta dissolutis labijs, & hiantibus trahit, nulli gemitus, nulla suspiria, etiã astantes impeditura pmuntur. Nulla vox absq; sacerdotis pce concludentis auditur, nisi fortè quæ per excessum mentis claustra oris effugerit, quæq; insensibiliter cordi surrepserit, immoderato atq; intolerabili spiritus feruore succenso, dum ea quæ ignita mens in semetipsa nõ præualet continere per ineffabilẽ quẽdã gemitũ ex intimis pectoris sui conclauibus euaporare conatur. Illũ verò qui cõstitutus in tp̃e mentis cũ clamore supplicat, aut aliquid horũ, quæ prædiximus, & faucibus suis emittit, ac præcipuè oscitationib. præuenitur, dupliciter peccare pronunciant. Primò, q orõnis suæ reus sit, q eã negligẽter offerat Deo. Secũdò, q indisciplinato strepitu, alterius quoq; qui forsitam ardentius orare potuit intercipit sensum. Ideoq; pcipiũt eã celeri fine cõcludi, ne fortè immorantibus nobis in ea, redundantia q̃dã sputi seu flegmatis interrũpat nostræ orationis excessum, & iccirco dũ adhuc feruet velut e faucibus inimici velociter rapienda est, qui cum sit nobis semper infestus, tunc maximè assistit, cũ cõtra se offerre nos pces Dño velle puiderit. Quamobrem vtilius censent breues quidẽ orõnes, sed creberrimas fieri. Non.n. multitudine versuum, sed mentis intelligentia delectantur. Ideoq; vtilius habẽt decem versus cũ rõnabili assignatione cantari, q̃ totum psalmum cum confusione mentis effundi; q̃ nonnunq̃ pronunciantis festinatione generatur, dum residuorum psalmorũ qui decantandi sunt, modũ numerũq; cõsiderãs, nõ distinctionem sensuum audientibus studet pandere, sed ad finẽ sinaxis properat peruenire. Ex lib. 3. Omni obseruatione custodire cõuenit totũ diẽ in opere ac necessarijs durare officiis, ne somnũ quem nocti subtraximus resumere p diẽ vigilia lassitudine, & inanitate cõpulsi non tam requiẽ corpori subtraxisse, q̃ quietis tp̃s, & refectionẽ nocturnã cõmutasse videamur. Totũ.n. carni huic pculdubio reddet, quisqs ei non rõnabiliter partẽ subtrahere, sed totũ tẽptauerit denegare, & nõ superflua, sed necessaria voluerit amputare, pp qđ maiore fenore necesse est vigilias cõpẽsari, si fuerint vsq; ad lucem inconsiderata nimietate protractæ. Semp.n. æquanimius quælibet fatigatio sustinet, si interiecta ei vicissitudo quædã, vel operis immutatio qualiscũq; succedat.

De forma recipiendi, & instituendi nouitium. Cap. XIX.

EX libro quarto. In Thebaide est cęnobium in quo plusq̃; quinq; millia fratrum sub vno Abbate reguntur, tantaq; sit obedientia omni æuo, quanta non potest apud nos vnus, vel vni obedire pro modico tp̃e, vel præesse. Ambiẽs quis intra cęnobium recipi, non ante admittitur, q̃ diebus decem, vel eo amplius præ foribus excubans indicium perseuerantiæ ac desiderii sui pariterq; humilitatis ac patientiæ demonstrauerit, omnium prætereuntium fratrum genibus prouolutus, & ab vniuersis de industria refutatus atq; despectus, tanq̃ qui nõ religionis, sed necessitatis obtentu monasteriũ optet intrare, iniuriis quoq; & exprobrationibus multis affectus, experimentum dederit constantiæ suæ, qualis q futurus sit in tentationibus obprobriorum tolerantia declarauit. Et iccirco ne vsibus quidem cænobij profuturas suscipere ab eo pecunias acquiescũt, primum ne confidentia huius oblationis inflatus nequaquã se pauperioribus fratribus coequare dignetur, tñ ne ea, quæ spiritali feruore succẽsus intulerat, tepefactus postea nõ sine iniuria monasterij, sacrilego spiritu exigere moliatur. Quamobrem ita nudatus cum receptus fuerit omni pristina facultate, vt ne ipsum quidem quo opertus est vestimentũ hr̃e pmittatur vlterius, sed per manus Abbatis induatur monasterij vestimentis, per hoc se iam operibus sustentandis nõ sæculi arte q̃sitis, nec de infidelitate pristina reseruatis, sed de sanctis ac monasterij largitionibus militiæ suæ stipendia percepturum, atq; inde se deinceps vestiendum alendumq; cognoscens, & nil habere, & nihilominus de crastino non esse solicitus, sc̃dm Euangelii dictat sñiam. Nec statim congregationi fratrũ cõmisceri permittitur, sed deputatur seniori, qui seorsum cõmanens hẽt curam peregrinorum, eisq; oẽm diligentiã susceptionis, & humanitatis impẽdit. Cũq; ibidem integro anno deseruiens absq; vlla querela suũ circa peregrinos exhibuerit famulatum, imbutus per hæc prima institutione humilitatis ac patientiæ, alio traditur seniori, qui decẽ iunioribus præest, quos sibi creditos ab Abbate instituit, & gubernat. Huius hæc erit solicitudo, vt doceat eum primitus suas vincere voluntates, hæc illi semper imperare procurabit de industria, q̃ senserit animo eius esse contraria. Multis siquidem experimentis edocti, tradunt Monachum, & maximè iuniores, nec voluptatem quidem concupiscentiæ refrenare posse, nisi prius mortificare per obedientiam suas didicerit voluntates. Ideoq; pronunciant nullatenus præualere, vel iram, vel tristitiam, vel spiritum fornicationis extinguere, sed nec humilitatẽ cordis veram, nec cum fratribus vnitatem perpetuam nec firmã diuturnamq; posse retinere concordiam, sed nec in cænobio quidẽ diutius perdurare eum qui prius voluntates suas nõ didicerit superare. Cõsequenter instituitur nullius penitus cogitationes prurientes ĩ corde pniciosa cõfusione celare, sed cõfestim, vt exortę fuerint eas suo patefacere seniori, nec sup earũ iudicio quicq̃ suæ discretioni cõmittere, sed illud credere malũ esse, vel bonũ, qđ discusserit senioris examen. Generale nãq; & euidens indiciũ diabolicæ cogitationis esse pronunciant, si eam seniori confundantur aperire.

De distinctione obedientia, & disciplina. Cap. XX.

POst hæc tanta obseruantia obedientiæ regula custoditur, vt iuniores absq; præpositi sui scientia, vel permissu, nõ solum non audeant cellam progredi, sed nec naturali necessitati satisfacere auctoritate sua præsumant, sicq; vniuersa cõplere quæcunq; fuerint ab eo pcepta, tanq̃ si a Deo sint cœlitus edita, sine vlla discussione festinant, & nec impossibilitatem quidẽ pcepti p seniori reuerentia mentiant, Sũmæ reputantur delitiæ, si herba sale condita, quã lapsanũ vocant, aqua diluta ad refectionem fratribus apponatur. Cũ sonitum audierint ad orationem eos, vel ad opus aliquod inuitantis, certatim e cubilibus suis prorumpunt, ita vt is qui opus scriptoris exercet, quam repertus fuerit inchoasse literam finire non audeat, sed imperfectam derelinquens non tam operis compẽdiosa lucra sectetur, q̃ obedientiæ virtutem, quam nõ solũ operi manuum seu lectioni, vel silentio, & quieti cellæ, verùm etiam cũctis virtutibus ita præferunt, vt huic iudicent oĩa postponẽda, & vniuersa dispẽdia subire contenti sunt, dummodo hoc bonum in nullo violare videãtur. Inter quos nullum peculiare opus non dicam effectu, sed ne cogitatione quidem ab aliquo penitus affectatur. Ad hæc nos miserabiles quid dicemus, qui in cænobiis commorantes ac sub Abbatis cura, & solicitudine constituti, peculiares circumferimus claues. Quique ita nonnunq̃ pro vilibus nullisq; rebus accẽdimur eas dumtaxat velut proprias vẽdicantes, vt si quis, vel digito quicquam contrectare ex his præsumpserit, tanta contra eũ iracũdia suppleamur, vt commotionẽ cordis nostri a labiis, ac tota quidẽ corporis indignatione reuocare nõ possimus. Si quis igitur Gillonem fictilem

quem bancalem nuncupant: aut hmõi aliud casu aliquo fregerit aut perdiderit aliquid: non aliter negligentiam suam, quàm publicæ diluet pęnitentia. Similiter si superflue, si durius, si contumacius responderit, si lectionem operi, vel obedientiæ præferens, officia statuta segnius fuerit executus, si dimissa sinaxi nõ concitus ad cellã recurrere festinauerit, si alterius tenuerit manum; si cum illo qui cellulæ suæ cohabitator non est confabulari quantulumcunq; præsumpserit, si parentum quempiam, vel amicorum sæculariũ viderit, vel collocutus eis sine suo fuerit seniore: si epistolam cuiuscunque susceperit rescribere sine Abbate suo tentauerit, in his inquam, & similibus admissus, procedit animi aduersio spiritualis. Residua vero quæ apud nos indifferenter admissa, a nobis quoque repræhensibilius sustinentur. i. aperta conuitia, manifesti contemptus, familiaritas apud fœminas, simultates & iurgia, operis peculiaris præsumptio, filargiriæ cõtagio affectus atq; possessio rerũ superfluarũ, quæ a cæteris fratribus non habentur, extraordinaria ac furtiua cibi refectio, & his similia, plagis emendantur, vel expulsione purgantur.

De disciplina, & reuerentia in mensa, & vbique omnibus seruanda. *Cap.* XXI.

ILlud autem, vt reficientibus fratribus sacræ lectiones in cænobijs recitentur, non tam spiritalis exercitationis causa, q̃ compescendæ superfluæ ociosæq; cõfabulationis gratia, & maxime contentionum, quæ plerũq; solent in conuiuijs generari statuerunt, tantaq; vescentibus eis silentij huius disciplina seruatur, vt cucullis vltra oculorum palpebras dimissis ne. s. liber aspectus habeat copiam curiosius euagandi, nihil amplius intueantur quàm mensam, & appositos cibos, ita vt quemadmodum, vel quantũ reficiat alius nullus in vitium notet. Sũma cautione seruatur, ne extra mẽsam quicquam cibi penitus ori suo quisquàm indulgere præsumat, vt incedẽtibus per hortos, & pomeria, cum passim blandeq; per arbores poma pendẽtia, non solum obijciant se pectoribus transeuntium, verumetiam strata per terram conculcanda pedibus offerant sacrilegiũ ducatur, non modo ex his quicquàm degustare, verum etiam manu contingere, absque eo quod palam cunctis in cõmune reficientibus exhibetur, & ad percipiendũ Iconomi dispensatione per fratrum obsequia publice ministratur. In septimana cuiusdam fratris cũ præteriens Iconomus tria lenticulæ grana vidisset iacere in terra, quæ ebdomadario festinãti dum ea præpararet coctioni, inter manus cum aqua qua diluebantur elapsa sunt, confestim super hoc Abbatem consuluit, a quo velut peruersor neglectorq; sacri peculij iudicatus ab oratione suspensus est, cuius negligentiæ reatus non aliter ei remissus est nisi eum publica pœnitentia diluisset. Nõ solum enim seipsos non esse suos, sed etiam omnia quæ sua sunt credunt domino cõsecrata, propter quod si quid fuerit in monasterio semel collatum, vt sacrosanctum cum omni decernunt reuerentia debere tractari. Tantaq; fide vniuersa procurant atque dispẽsant, vt etiam ea quæ despectui habentur, & parua reputantur ac vilia; si vel loco mouerint, vel competentius collocauerint, si Gillonem aqua impleuerint: si ex eo quicquam obtulerint ad bibendum, si tenuẽ festucam de oratorio cellave submouerint, mercedẽ se consecuturos a Domino tota credulitate confidãt.

Exempla obedientiæ sanctorum Ioannis Pafuntij. *Cap.* XXII.

BEatus Ioannes in adolescentia seniori deseruiens tãta humilitate, vt ipsi quoque seni stuporem summum obedientia eius incuteret, audiuit ab eo. Curre inquit Iohannes saxum illud huc aduolue quam totius. Qui cõfestim saxum immane, quod turbæ multæ hominum, vel mouere non possent, applicata nunc ceruice, nunc toto pectore, tanta nisu atque conatu prouoluere contendebat, vt sudore omniũ membrorũ totum infunderet vestimẽtum parum metiens impossibilitatem præcepti, simplicitate sincera qua credebat senem tota fide nil posse incassum ac sine ratione præcipere. Pafuntius abrenunciare desiderans mundo, tãdiu præ foribus monasterij excubãs perdurauit, donec contra omnem cõsuetudinem cęnobiorum cum filio suo paruulo, qui octo circiter erat annorum, vt susciperetur eliceret. Confestim cellæ habitatione seiuncti sunt, vt quemadmodum se iam diuitem non esse sciebat, ita etiam Patrem se esse nesciret. Quod vt plenius probaretur vtrum videlicet plus faceret affectione sanguinis an obedientiæ, de industria negligebatur paruulus pannis potius quàm vestimentis indutus colaphis atque alapis expositus diuersorum, quas plerumq; sub obtutibus suis innocenti paruulo etiam gratis cernebat inferri, ita vt nunquàm genas eius nisi lachrymarũ sordẽtibus vestigijs videret infectas, pro amore nihilominus Christi, & obedientiæ virtute, rigida semper atque immobilia patris viscera permanserunt. Non enim iam reputabat suum filium, quem secum pariter obtulerat Christo. Cænobij senior ad comprobandam penitus animi eius constantiam, cum plorare quadam die vidisset infantem, simulans se aduersus eum commotum, præcepit Patri, vt eum iactaret in flumen. Tunc ille velut a Domino sibi esset hoc præceptum, confestim celeri cursu rapiens filiũ vlnis proprijs vsque ad oram fluminis aduexit iactaturus, quod profecto fuisset consummatum nisi procurati de industria fuissent fratres, qui solicitè ripam fluminis obsiderent, proiectum iam & quodammodo de fluminis alueo paruulum raperẽt. Reuelatum est continuo seniori, hac eum obedientia Abrahæ Patriarchæ opus implesse.

De peregrinatione Abbatis Pinufij causa humilitatis. *Capit.* XXIII.

VIdimus Abbatem Pinufium qui cum esset immanis Cænobij præsbyter in Aegypto cunctis honorabilis, vidẽs se per hoc ipso humilitatem exercere non posse, nec habere quo virtutem desideratæ subiectionis extenderet clam fugiens de cænobio, secessit solus in Thebaidis vltimas partes. Ibique assumpta sæculari veste cænobiũ Thabennensiotarum expetijt, quod sciebat cunctis esse districtius, & in quo se credidit facile posse celari. Vbi diutissime pro foribus perseuerãs, vt susciperetur summis precibus institit, cunq; multo despectu tandem fuisset admissus, q. s. decrepitus senex ingredi cænobium postularet, quo tpe nec iam deseruire quidem suis voluptatibus præualeret, ac ne hoc ipsum quidem causa religionis expetere eum assererent, sed famis, & inopiæ necessitate astrictum, vt seni nulliq; operi apta orti cura mandatur. Quã sub alio fratre iuniore, qui eum sibi creditum retinebat exercens, sic ei subdebatur, vt non solum ea, quæ ad orti curam pertinebant, verum etiam vniuersa officia, quæ cunctis erant aspera, vel indigna tota sedulitate quotidie compleret. Quid plura? etiam nocte consurgens, ita furtim officiebat, vt autorem operis nemo depræhenderet. Cumq; ibidem triennio delitescens dispersis per vniuersam Aegyptum vbiq; fratribus quæreretur, a quodam tandem visus, vix potuit pro humilitate habitus ac vilitatę officij, quod gerebat agnosci. Nam sarculo laxabat oleribus terram, deinde stercus humeris suis aduectans eorum radicibus ingerebat. Hæc intuens frater ad pedes eius procidens stuporem summũ cunctis incussit, cur istud fecerit ei qui apud ipsos velut nouicius ac de sæculo nuper egressus habebatur extremus. Post vero miraculo sunt maiore perculsi, cum eius nomen, quod apud ipsos quoq; magna fuerat opinione compertum prodidisset, a quo vniuersi fratres prioris ignorantiæ veniam postulantes, quòd eum tanto tempore inter iuniores ac paruulos deputassent, inuitũ ac flentem, quòd inuidia Diaboli digna sibi fuisset conuersatione atque humilitate fraudatus, quam diutissime requisitam tandem aliquando se inuenisse gaudebat, nec meruisset vitam suam in illa quam arripuerat subiectione finire, ad proprium cænobium reduxerunt.

De nouitio quem in ingressu de norma religionis instruxit. *Cap.* XXIIII.

HVnc igitur senem cũ post hæc in Aegypto studiosissime requisissemus, exhortationẽ hanc dedit fratri, quẽ sub nostra pñia in cænobio suo recipiebat. Nosti ait quot diebus p̃ foribus excubans hodie sis receptus, cuius difficultatis cãm primitus debes agnoscere. Sicut namq; immensa gloria fideliter seruientibus Deo ac scd̃m regulę huius institutionẽ ei cohærentibus repromittitur in futurũ, ita pœnæ grauissimæ p̃parantur his, qui tepide eã negligẽterq; fuerint executi, & scd̃m hoc qd̃ professi sunt, vel qd̃ ab hominibus esse credũtur, fructus etiam cõgruos sanctitatis eidẽ exibere neglexerint, quia maledictus qui facit opus Dei negligenter. Ideo igitur a nobis diutissime refutatus es, nõ quia tuã, vel salutẽ oĩum, non toto desiderio cupiamus amplecti, & his qui ad Christũ cupiunt p̱uenire etiam procul occurrere nõ optemus: sed ne temere recipientes, & nos apud Deũ leuitatis, & temeipsum reũ grauioris supplicij faceremus, si ad præsens facile susceptus nec pondus professionis huius intelligens, vel destitutor post hæc, vel tepidus extitisses. Caue ergo ne quid aliq̃n eorũ resumas, quæ renuncians abiecisti, & contra Dñi interdictũ de agro Euãgelicæ operationis reuersus inueniaris tunica tua, qua te expoliaueras reuestiri. Caue ne parentũ, ne affectionis pristinæ recorderis. Caue ne q̃n superbiã quã nũc incipiens, ardore fidei ac pia humilitate calcasti, cũ cœperis Psalmorũ, vel p̱fessionis huius quandã notitiã degustare paulatim elat⁹ resuscitare mediteris. In hac quoque humilitate ac patiẽtia qua vt susceperis in monasterio decẽ diebus p̃ foribus p̱seuerãs multis lachrymis implorasti, non solũmõ p̱sistas, verumetiã p̱ficias atq; succrescas. Satis. n. miserum est, vt cum debes a rudimentis ac primordijs tuis prouehi, & ad perfectionem tendere, etiam ab ipsis incipias ad infe-

inferiora decidere. Arcta est via, quæ ducit ad vitam &c. Considera ergo te de paucis, & electis effectum, te ne exemplo ac tempore multitudinis refrigescas, sed viue vt pauci vt cum paucis inueniri merearis in regno Dei. Multi enim sunt vocati pauci vero electi. Et pusillus est grex cui complacuit patri hæreditatē dare. Itaq; non leue noueris esse peccatum perfectionem professum quempiam ea, quę sunt imperfecta sectari ad quem perfectionis statum his gradibus atque hoc ordine peruenitur.

De decem humilitatis indicijs. *Cap.* XXV.

PRincipium nostræ salutis eiusdemq; custodia timor Dñi est, per hunc enim, & initium conuersionis, & vitiorū purgatio, & virtutum custodia, his qui imbuuntur ad viā perfectionis acquiritur. Qui eum penetrauerit hominis mentem contemptum ex rerum omnium parit obliuionem, parentum, mundiq; ipsius gignit horrorem. Contemptu autem ac priuatione facultatum omnium humilitas acquiritur. Humilitas vero his indicijs cōprobatur. Primo si mortificatas in se habeat omnes voluntates. Secundo si non solum actuum suorum verumetiam cogitationum nihil suo celauerit seniori. Tertio si nihil suæ discretioni, sed iudicio eius vniuersa committat, & monita eius sitiēs libenter auscultet. Quarto si in omnibus seruet obedientiæ mansuetudinē, & patientiæ constantiam. Quinto si non solum iniuriam inferat nulli, sed ne ab alio quidem sibimet irrogatam doleat atq; tristetur. Sexto si nihil agat, nihil præsumat, quod non vel communis regula, vel maiorum cohortantur exempla. Septimo si omni vtilitate contemptus sit, & ad omnia se quæ sibi præcipiuntur velut operarium malum iudicauerit, & indignum. Octauum si semetipsum cunctis inferiorem non superficie pronunciat labiorum, sed intimo cordis credat affectu. Nono si linguam cohibeat, vel non sit clamorosus in voce. Decimo si nō sit facilis ac promptus in risu.

De temperantia gulæ. *Cap.* XXVI.

EX libro quinto. Non qualitas sola, sed etiam quantitas escarum aciem cordis obtundit, ac mente cum carne pariter impinguata, noxium vitiorum fomitem igneumq; succendit. Quibuslibet escis refectus venter seminaria luxuriæ parit. Sodomitis causa subuersionis atque luxuriæ non vini crapula, sed saturitas extitit panis. Facilius vidimus viros, qui ab escis corpulentioribus omnimodis temperarent, quàm moderate vsos pro necessitate concessis, mensuram sufficientiæ custodire. Habet etiam corporis imbecillitas continētiæ suæ palmam, dummodo escis refectioni carnis indultis adhuc se indigentem refectione defraudet, tantumq; sibi indulgeat, quantum sufficere ad vsum viuendi temperātiæ discretio rigida iudicauerit, non quantum desiderij appetitus exposcit. Quamobrem vt nulli statui virtus parsimoniæ adimitur, ita nec integritatis quidem consummatio denegatur. Vtilis quidē & omnimode obseruanda est canonica ieiuniorum custodia, sed nisi hanc temperanter fuerit ciborum refectio subsecuta ad integritatem mentis non poterit peruenire, integritas enim mentis ventris cohæret inediæ. Melior est rationabilis quotidiana cum moderatione refectio, quàm p interualla arduū longumq; ieiunium. Nouit immoderata inedia non modo mentis labefactare constantiam, sed etiam orationum efficaciam reddere lassitudinem corporis eneruatam. Impossibile nanq; est ignita extingui corporis incentiua priusquam cęterorum quoque principalium vitiorum fomites radicitus excidantur. Prima nobis est calcanda gulæ concupiscentia, & eousq; extenuāda mens non solum ieiunijs verumetiā vigilijs, lectione quoque & crebra compūctione, donec eiusmodi meditationibus occupata pariter ac possessa ipsius cibi refectionem, non tam iocunditati concessam, quàm oneris vitæ sibi impositam recognoscat. Illud enim est cunctorum luctaminum fundamentū, vt primitus carnalium desideriorū incentiua perimantur. Non enim meremur mentis robore conquisito grauiores pugnas nequitiarum cęlestium experiri, qui carnem fragilē resistentem spiritui nostro subiugare nequiuimus Qui enim gulę superfluos appetitus inhibere non potuit, quomodo ęstus carnalis concupiscentiæ valebit extinguere. Et qui nequiuit passiones in propatulo sitas, paruasq; compescere, qualiter occultas nulloque hominum teste prurientes poterit debellare. Nō enim nobis est aduersarius extrinsecus formidandus in nobisipsis hostis inclusus est. Intestinum nobis quotidie ingeritur bellum, deuicto eo omnia, quæ forinsecus sunt reddentur infirma, ac militi Christi vniuersa pacata erunt, & subdita.

De ieiunio spirituali, & quid edendum, & quando & qualiter abstinendum. *Cap.* XXVII.

NEc solum nobis ieiunium visibilium ciborum ad perfectionem cordis & corporis puritatem sufficere posse credamus, nisi fuerit huic animæ quoque ieiunium copulatum. Habet nanq; & illa suos noxios cibos, quibus impinguata ad luxuriæ prærupta deuoluitur. Detractio cibus est eius & quidem persuauis, Ira etiam cibus est eius, licet minime lenis. Inuidia cibus est mentis, virulentis, eam succis corrumpens, & prosperitate alieni successus iugiter miseram excruciare non desinens. Cenodoxia delectabilis equè esca permulcet, post vero vacuam omniq; virtute spoliatam reddit. Igitur est cibus eligendus, non tantum, qui concupiscentiæ flagrantes ęstus temperet minusq; succendat, verumetiam qui ad parandum sit facilis, & ad comedendum oportunior, vilioris pretij compendiū præstet, quiq; sit conuersationi fratrum vsuiq; communis Triplex enim est natura castrimargiæ. Vna quæ canonicam refectionis horam præuenire compellit. Alia quæ tantummodo ventris ingluuie & saturitate quarumlibet gaudet escarū. Tertia quæ exquisitoribus epulis & esculentioribus delectatur. Cū Aegypti prouinciam petissemus ibiq; nos tanta alacritate cordis suscipi miraremur, vt nulla prorsus vsq; ad præstitutam ieiunij horam refectionis regula seruaretur, sed absq; legitimis quartæ sextęq; feriæ, quocunq; pergebamus quotidiana statio solueretur, quidam seniorum percunctantibus nobis cur ita indifferenter apud eos prætereuntur quotidiana ieiunia respondit. Ieiuniū semper est mecum iugiter tenere non valeo. Quidam seniorum cum reficientem me vt adhuc paululum, quid ederem hortaretur, iamq; me dixisse non posse, respondit. Ego iam sexies diuersis aduenientibus fratribus mensas posui, hos tansq; singulos cum omnibus cibum sumpsi, & adhuc esurio, & tu primitus nunc reficiens iam te dicis non posse. Itaque vt norunt aduentu fratrum indifferenter soluere quotidiana ieiunia, ita descedentibus eis refectionem ab illis indultam continentia maiore compensant. Vidimus senem Machetem nomine hanc a domino gratiam diuturnis precibus impetrasse, vt quotquot diebus ac noctibus agitaretur collatio spiritualis nunquam somni torpore penitus laxaretur. Si quis vero detractionis verbum seu ociosum tentasset inferre in somnum protinus concidebat, ac ne vsq; ad aurium quidem eius pollutionem virus obloquij poterat peruenire.

De continentia, & charitate. *Cap.* XXVIII.

EX libro sexto. Aliud est continentem esse, id est, eucharaten. aliud castum, & vt ita dicam in effectum integritatis, vel incorruptionis transire, quod dicitur agon. Quæ virtus illis tribuit maxime, qui virgines, vel mēte vel carne perdurant, vt vterq; Iohannes in nouo testō, in veteri quoq; Helias Hieremias, Daniel, fuisse noscuntur. In quorum gradu hi quoque reputantur qui post experimenta corruptionis, ad similē puritatis statum per laborem longum & industriam integritatem mentis & corporis peruenerunt, & aculeos carnis non tam impugnatione concupiscentiæ turpis, quàm naturæ tantummodo sentiunt motu, quem statum dicimus difficillime posse inter hominum turbas appręhendi cæterum continentes multos existere non dubitamus, qui impugnationem carnis, quam vel raro, vel quotidie sustinent, seu metu gehennæ seu desiderio regni cœlorum compescunt. Quos seniores sicut pronunciant posse non penitus incētiuis obrui vitiorum ita securos, & insaucios semper existere non posse definiunt. Necesse est. n. vnumquemq; in colluctatione positum, quamuis frequenter aduersarium vincat ac superet, & ipsum tamen aliquando turbari. Quodammodo enim exire de carne est, in corpore commorantem, & vltra naturam est fragili carne circumdatū carnis aculeos non sentire. Nulla etenim virtute tam propriæ carnales homines spiritualibus Angelis imitatione conuersationis ęquantur, quàm merito & gratia castitatis. Cuius puritatis euidens hoc erit inditium, si vt nulla imago illiciens, nobis in soporem laxatis occurrat, vel interpellans nullos concupiscentię motus valeat excitare. Licet enim ad plenam peccati noxā talis commotio minime computetur, tamen nec dum perfectæ mentis inditium est, nec ad purum excocti vitij manifestatio, cū per fallaces imagines huiusmodi operatur illusio. Qualitas enim cogitationum, quæ in distensionibus diei negligentius custoditur probatur quiete nocturna. Et iccirco cum intercesserit aliqua talis illusio, non culpa somni credenda est, sed negligentia temporis præcedentis & manifestatio morbi latētis intrinsecus, vt solent malæ quoq; valitudines corporum, non ea colligi tempestate in qua videntur emergere, sed negligentia sunt præteriti temporis acquisitæ, quo pastus quis imprudenter escis saluti contrarijs, noxios humores sibimet letalesque contraxit. Quamobrem illius præcepti iugiter meminisse debemus. Oi custodia serua cor tuum. Fertur sancti Basilij Cęsariensis sententia. Et mulierem inquit ignoro, & virgo non sum. Intātum intellexit in corruptionem carnis, non tā in mulieris esse abstinentia, quàm in integritate cordis. Igitur

vt

vt illusionis bene dormientibus, quidem nobis surripere valeant, æquale moderatumq; semper est tenendum ieiuniū. Quisquis enim mensuram districtionis excedit necesse est, vt modum quoq; remissionis excedat: nunc quidem nimia inanitate defectus, nunc autem cibo propensiore distentus. Deinde iugis humilitas ac patientia cordis est adhibenda aduersus iram vel cæteras passiones. Vbi enim furoris insederit virus, libidinis quoq; necesse se est incendium penetrare. Ante omnia vero peruigil necessaria est solicitudo nocturna, nam sicut puritas & custodia diei nocturnam præparāt castitatem, ita nocturnæ vigiliæ cordi pariter & obseruationi diuturnæ statim soliditatem, roburq; permittunt.

De auaritia & proprietate Monachi. Cap. XXIX.

EX libro septimo. Tertius nobis conflictus est aduersus filargiriam, id est amorem pecuniarum, siue contra peregrinum bellum, & extra naturam. Cætera nanq; vitiorum incitamenta humanæ inserta naturæ, & quodammodo inuiscerata carni propemodum coeua natiuitati, discretionem boni maliq; præueniunt, & licèt prima arripiant hominem longo tamen labore vincuntur. Hic verò morbus posterius superueniens, & extrinsecus accedens animæ quanto facilius caueri potest ac respui, tanto neglectus & intromissus semel cordi fit perniciosior cunctis, difficiliusq; propellit. Malorū oīum radix efficitur. Igitur cum remissam tepidamq; possederit Monachi mētem, quosdam velut rationabiles eis colores ob quos vel reseruare sibi aliquid pecuniæ debeat vel parare describit. Nam ex ea quæ præbentur in monasterio quæritur non esse sufficientia, & sano robustoq; corpore vix posse tolerari, negligentiam ergo ęgrotantes maximam sic proprium aliquid non fuerit quo cura corpori valeat adhiberi misere esse moriendū. Itaq; cum huiuscemodi cogitationibus laqueauerit mentem, qualiter vnum saltem denarium acquirere possit excogitat. Cumq; illi hoc ex voto cesserit audior fames auri accrescit, Cum pecuniæ incremento rabies cupiditatis augetur. Tum deinde vita longæua promittitur senectus incurua, infirmitates diuersæ atq; prolixæ, quæ nisi maior summa in iuuentute fuerit præparata, tolerari in senecta non possunt. Itaq; infelix anima sempiternis nexibus obligata, nihil aliud respicit cordis intuitu, quàm vnde pecuniam parare valeat, per quam possit de monasterij disciplina quantotius euolare, nullam exhibens fidem vbi potuerit nummi spes aliqua refulgere. Pro hac non mendacij non periurii, non furti facinus admittere perhorrescit, nō fidem frangere, non iracundiæ noxio furore suppleri: sitq; per omnia sicut alijs venter, ita huic aurum & spes lucri pro Deo. Nullam deinceps humilitatis, charitatis, obedientiæ, non dicam virtutem, sed ne vmbram quidem retinere contentus, indignatur ad omnia, & ad singula opera murmurat atq; suspirat. Nec victu quotidiano, nec solito indumento contentus, non se diutius hæc toleraturum esse testatur, Deum quoq; non ibi solummodo esse proclamat, nec salutem suam in illo tantum loco esse conclusam. Itaque instabilitatis suæ habens viaticum nummos, insolenter ad omnia præcepta respōdet, & tanquam peregrinum extraneumq; se gerēs, quæcunq; indigētia correctione perspexerit contēnit. Cumq; furtim possideat pecuniam nec calciamenta quidem ac vestimenta se habere cōqueritur dariq; sibi tardius indignatur. Deinde occasiones quibus offendi, vel irasci debeat studiose perquirit, ne leuiter motus de cęnobij disciplina videatur exire. Nec solus tamen transmigrare contentus, ne tanquam suo vitio deseruisse credatur, quantos potuerit susurrationibus clandestinis deprauare non desinit. Discessus solatium & excusationem leuitatis, non se aliter credens, quàm nota vel macula monasterij repertorum.

De tribus eiusdem vitij speciebus. Cap. XXX.

TRiplex itaque est huius valetudinis morbus, cuius exempla in scripturis sanctis inuenimus, non leui pęna fuisse damnata. Nam Giezi ea, quæ nec antea quidem possederat volens acquirere, non modo gratiam prophetiæ possidere non meruit, quam per successionem velut hæreditariam a suo habuit magistro suscipere, verumetiam ecōtrario æterna lepra sancti Helisei maledictione perfunditur. Iudas volens resumere pecunias quas antea Christū secutus abiecerat, non solum ad perditionem domini lapsus Apostolatus perdidit gradum, sed etiam vitam ipsam biothanachi morte conclusit. Ananias & Saphira reseruantes partem quandam ex his, quæ possederant, Apostolico ore morte mulctantur. Alij vero auaritiæ occasione Domini sententiam corrumpere, atque suum desiderium gestiunt deprauare, nec suam vitam nec intellectum scripturarum sensui coaptantes, sed vim scripturis pro desiderio suæ libidinis inferentes, consentire eas suis opinionibus volunt, Aiuntq; scriptum esse. Beatius est magis dare, quàm accipere. Cuius interpretatione prauissima seruatam domini putant illam esse sententiam, qua dicitur. Si vis perfectus esse vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus & c. beatiores se pronunciantes, si pristinis suffulti substantiis, aliis quoque de earum superabundantia largiantur, Dum erubescunt pro Christo gloriosam cum Apostolis suscipere nuditatem. Itaq; si agonem spiritualem, & certare legitime cupimus, hunc quoque perniciosum hostem a cordibus nostris extrudamus. Quē quantum superare non magnæ virtutis est, tantum ab eo vinci ignominiosum plenumque dedecoris. Respice Iudam, cum ob hoc loculos dispēsationi pauperum deputatos sibi creditos accepisset, vt saltem pecuniarum abundantia satiatus, concupiscentię suę modum imponeret, in tantum fomitem cupiditatis exarsit vt iam non loculos clanculo compilare, sed ipsum Dominum venundare maluerit. Vniuersas enim diuitiarum moles, cupiditatis huius exuperat rabies. Deniq; princeps Apostolorum Ananiam & Saphiram, quia sibi quippiam de sua facultate reseruauerant morte mulctauit. Quanta in hoc quoque facinoris ac supplicij similitudo concurrit. Ibi nanq; filargiriā proditio, hic falsitas subsecuta est. Ibi veritas proditur, hic mendatij crimen admittitur. Ille refugiens paupertatem resumere quæ abiecerat cōcupiuit, hi ne fierēt pauperes de substātia sua retinere tentauerunt. Itaq; si in eos, qui non alienas concupierūt substantias, sed propriis parcere tentauerunt, processit tam seuera sententia, quid censendum de his, qui nunquam possessa cupiunt congregare, & nuditatem coram hominibus præferentes, affectu concupiscentiæ coram Deo diuites comprobantur. Constitutus in agro atq; operatione virtutum, substantia mundi qua te renuncians spoliasti, quid recurrens niteris reuestiri. Si vero paupertate præuētus nihil, quod dimitteres habuisti, multomagis acquirere non debes, quod antea non possedisti. Ob id enim ita domini beneficio præparatus es, vt expeditior ad eum nullis pecūniarum laqueis impeditus accurreres.

De ira perniciosa, & salubri ex libro octauo. Cap. XXXI.

QVartum certamen est iræ. Omnis inquit ira & indignatio & clamor, & blasfemia tollatur a vobis. Cum dicit omnis ira, nullam penitus velut necessariam, & vtilem nobis excipit. Delinquentemq; fratrem si necesse est ita quisque curare festinet, vt dum medelam leuiori forsitan febricula laboranti procurat inferre, non semetipsum iratus deteriori morbo cęcitatis inuoluat. Oportet nanq; aliquando qui alterius vulneri mederi cupit, omni languoris morbo alienum subsistere. Qualibet ex causa iracūdię motus efferuēs excæcat oculos cordis, & acumini visuum exitialem validioris morbi ingerens trabem, solem iustitiæ non sinit intueri. Habemus sane iræ ministerium satis commode nobis insertum ad quod solū eam recipere vtile nobis est ac salubre, cum contra lasciuientes cordis nostri motus indignātes infremimus, & ea quæ agere confundimur coram hominibus vel proloqui, in latebras ascendisse nostri pectoris indignamur, Angelorum. s. ac Dei ipsius præsentiam vbiq; trementes. Vel certe cum contra hanc ipsam iram, cur a nobis aduersus fratrem irrepserit commouemur, & irati lętales instigationes eius extrudimus. Taliter irasci docet nos propheta. Irascimini inquit, & nolite peccare. Ille etenim cum aquam de cisterna Bethleem concupisset eāque a viris fortibus per medias hostium cateruas suscepisset allatam, protinus effudit in terram, & ita voluptuosam concupiscentiæ passionem iratus extinguens, libauit eam Domino, & cupiditatis suæ desiderium non expleuit, dicens. Propitius sit mihi Deus, ne faciam hoc. Nam sanguinem istorum, qui profecti sunt & animarum periculum non bibam. Vel cum vellet Chisai conuicii regalis vltionem truncatione capitis explere. Dauid indignatione pia commotus, humilitatis modum & patientiæ rigorem inconcussa lenitate seruauit dicens. Quid mihi & tibi & c. Iubemur itaq; irasci salubriter, sed nobismetipsis ac suggestionibus prauis. Aduersus eos in quos commoti fuerint rancorem animi reseruantes, negant quidam se verbis irasci, sed re ipsa & opere indignari comprobantur. Nam neq; cōgruo sermone eos compellunt, nec affabilitate eis solita colloquuntur. Et eos se minime delinquere putant, quo vindictam suę commotionis non expetunt. Quam tamen, quia proferre palam & exercere aut non audent aut certe non possunt, in suam perniciem virus iracundiæ retorquentes, concoquunt in eam in corde, taciti ac silentes in semetipsis consumunt, amaritudinem tristitiæ non virtute animi protinus expellentes, sed digerentes processū dierum, & vtrūq; pro tempore mitigantes, quasi vero in effectu solummodo sit iracundia moderanda, & nō potius ab arcanis nostri pectoris eruenda, & tenebris illius obscurati, nec consilij salubris, nec scientiæ lumen admittere,

sed

sed nec templum spiritussancti, habitante in nobis spiritu nequam, valeamus existere. Cohibitus enim in corde furor, astantes quidem homines non offendit, sed æque spiritussancti splendidissimũ iubar ac si prolatus excludit. Aut quemadmodum, vel ad momentum vult eam Dominus retentari, qui nec sacrificia quidem spiritualia orationum nostrarũ permittit offerri, si vel alium contra nos aliquid rancoris habere cognoscimus. Non enim ita nostris obsequijs communis omnium Dominus delectatur, vt quod in vno acquirit perdat in altero, dominante tristitia. In cuiuslibet namq; dispendio vnum patitur detrimentum, qui eodem modo omnium famulorum suorum salutem desiderat & expectat, & icirco æque habente aduersus nos fratre, inefficax erit oratio nostra, ac si nos aduersus eũ indignationem referuemus. Sed quid diutius præceptis euangelicis atq; Apostolicis immoramur, cum etiam vera lex, quæ aliquid remissionis habere videtur, hęc eadem præcauet dicẽs. Ne oderis fratrem in corde tuo. Et iterum. Non eris memor iniuriæ. Non solum iniutiæ retributio, sed etiam ipsa memoria radicitus iubetur euelli.

De illis qi pro superbia, vel impatientia solitudinem requirunt. Cap. XXXII.

INterdum superbia, vel impatientia superati, cum inconditos mores nostros nolumus emendare, sollitudinem nos desiderare conquerimur, tanquam ibi nullis nos concitantibus, illico virtutem patientiæ reperturi, excusantes negligentiam nostram, causamq; commotionis, non nostra dicentes impatientia, sed fratrum vitio generari. Dumq; in alios erroris nostri vergimus causas, nunquam ad patientiæ ac perfectionis calcem valebimus peruenire. Summa igitur emendationis ac tranquillitatis nostræ nõ est in alterius arbitrio collocanda, quod nostræ non subiacet potestati: quia vt non irascamur non debet ex alterius perfectione, sed ex nostra virtute descendere, quæ non aliena patientia, sed propria longanimitate conquiritur. Porro heremum, perfectos omniq; vitio curatos oportet expetere, & excoctis ad purum in congregatione fratrũ vitijs, non pusillanimitatis perfugio, sed diuinę contemplationis ob tentu intrare: quæ non nisi in solitudine a perfectis solummodo poterit apprehendi. Quæcunq; enim vitia incurata in heremum detulerimus, operta in nobis & non abolita sentientur. Solitudo nanq; sicut nouit emendatis motibus contemplationem purissimam reserare, ita eorum qui minus emendati sunt vitia non solum seruare, verumetiam exaggerare consueuit. Tandiuq; sibi patiens quis videtur & humilis, donec nullius hominum commiscetur cõsortio, ad naturam pristinam mox reuersurus, cum interpellauerit cuiuslibet commotionis occasio. Emergunt quippe ex eo confestim vitia, quæ latebant, & velut equi infrenes certatim e suis repagulis ocio longiore nutriti, acrius ad perniciem aurigæ proprij, ferociusq; prorũpũt, Magis enim exercitio vtuq; humano cessante, efferuntur vitia in nobis, nisi fuerint antea purgata, ipsamq; vmbram patientiæ quam possidere imaginarie permixti fratribus saltem pro eorum reuerentia, & nota publica videbamur, desidia securitatis amittimus. Quasi vero vniuersa virulenta serpentium genera, vel ferarum cum suis in cubilibus immorantur pronunciari possint innoxia, quia nulli nocent, hoc enim eis non affectus bonitatis, sed necessitas solitudinis confert.

Quod nec etiam contra insensibiles creaturas irasci liceat. Cap. XXXIII.

IDeoq; perfectionem quęrentibus non sufficit contra hominem non irasci. Meminimus enim in solitudine commorantibus nobis contra calamum, cum aut crassitudo eius aut exilitas displiceret, contrave scalpellum cum incendia hebeti acie segniter execaret, ita indignationis irrepsisse motum, vt non aliàs perturbationem mentis, quàm vel contra insensibiles materias, vel certe aduersus Diabolum maledictione prolata digerere, atq; euaporare possemus. Quamobrem ad perfectionis rationem satis non proderit abesse homines, in quos ira moueamur, cum etiam erga res mutas exerceri possit. Nisi forte in eo putemus commotionibus nostris aliquod remedium comparari, quòd maledictionibus vel iracundiæ nostræ minime res inanimatæ respondeant. & intemperantia cordis nostri ad maiorem nequaquam prouocent insaniam. Quapropter si illã summam diuini pręmij cupimus adipisci, de qua dicitur. Beati mũdo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. non solum e nostris actionibus hæc amputanda est, sed etiam de internis animæ actibus radicitus extirpanda. Radices.n. vitiorum potius excidi præcipiantur, quàm fructus a Domino qui nõ solum pro operationis effectu, sed etiam pro voluntatis desiderio vnicuique aut pręmium reddit aut pęnam, secundum illud. Ego autem opera eorum & cogitationes venio, vt congregem. In eo autẽ quod in quibusdam exemplaribus inuenitur. Qui irascitur fratri suo sine causa reus erit iudicio. superfluum est ab his adiectum qui amputandam iram pro iustis causis minime putaverunt, qui propositum non intellexerunt scripturæ volentis fomitem iracundiæ omnimodis amputare. Finis enim patientiæ non irascendo iuste, sed penitus nõ irascendo consistit. Cuius morbi hæc erit medicina perfecta, vt primitus credamus nullo mõ siue iustis siue iniustis ex causis nobis licere irasci, scientes nos discretionis lumẽ, & iustitiæ moderamina protinus amissuros, si principale cordis nostri eius fuerit tenebris obscuratum, tum deinde puritatem mentis nostrę mox perturbãda templumq; eam Spiritussancti effici omnino nõ posse, iracundiæ in nobis spiritu commorante. Postremo vt cogitemus nequaquã licere nobis orare, nec iratos fundere preces ad Deũ. Et præ omnibus incertum statum cõditionis humanæ præ oculis habẽtes, quotidie nos credamus a corpore migraturos.

De tristitia perniciosa, & salubri. Cap. XXXIIII.

EX libro nono. Quinto nobis certamine edactis, tristitiæ stimuli retũdendi sunt, quæ si passim per singulos incursus, & incertos ac varios casus, obtinendum animum nostrum habuerit facultatem, ab omni nos separat diuinæ contẽplationis intuitu. Nõ orationes explere cum solita cordis alacritate permittit, non sacrarum lectionum sinit remedijs incubare, tranquillum quoq; ac mitem cum fratribus esse non patitur, & ad cuncta operationum, vel religionis officia impatiẽtem & asperum reddit. Sicut enim tinea vestimento, & vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi. Nonnunquam iræ præcedẽtis vitio subsequi, seu concupiscentiæ lucrive cuiusdam minimus adepti generari solet, cum se harum rerum, sed mente cõcepta, quis viderit excidisse, interdum vero, etiam nullis existẽtibus causis, inimici subtilis instinctu tanto repente męrore deprimimur, vt ne charorum quidem ac necessariorum nostrorum aduentum solita suscipere affabilitate possimus, vel quicquid ab eis competenti fuerit confabulatione prolatum, importunum nobis ac superfluum iudicetur, nullaq; a nobis reddatur eis grata responsio, vniuersos cordis nostri recessus felle amaritudinis occupant. Vnde manifestissime comprobatur, non semper nobis aliorum vitio commotionum stimulos excitari, sed potius nostro, qui reconditas in nobismetipsis habemus offensionum causas, ac seminaria vitiorum, quæ cum mentem nostram tentationum himber alluerit in germina cõfestim fructusq; prorumpunt. Nunquam enim quis alterius vitio lacessitus peccare compellitur, si repositam materiam delictorum in suo corde non habeat. Nec tunc subito quispiam deceptus esse credendus est, cum inspecta Mulieris forma in baratrum concupiscentiæ turpis inciderit: sed potius occultos ac latentes medullitus morbos occasione visus in superficiem tunc fuisse perductos. Ideoq; perfectio cordis non tam separatione hominum, quàm patientiæ virtute conquiritur, quæ firme possessa sicut potest nos etiam cum his qui oderunt pacẽ pacificos cõseruare, ita si parta vel nacta nõ fuerit, & ab his q̃ perfecti ac meliores nobis sunt, facit iugiter dissidere. Occasiones enim commotionũ ob quas eos quib. iungimur desere festinamus, in conuersatione humana deesse non poterunt, & icirco tristitiæ causas ob quas a prioribus separamur nõ euadimus, sed mutamus. Procurandum itaq; nobis est, vt nostra potius emendare vitia festinemus, quæ procul dubio si fuerint emendata, & tunc non dicam cum hominibus, sed etiam cum feris & beluis facillime nobis conuenit, secundum illud. Bestiæ terræ non verebimur. Extrinsecus enim venientia pacata erũt tibi offendicula, si in nobis intus radices eorum receptæ, insertæq; fuerint, pax enim multa diligentibus nomen tuum, & nõ est illis scandalum. Est enim aliud detestabilius tristitiæ genus, quod desperationẽ animę inijcit delinquẽti. Quod nec Chaim fecit post fratricidium pęnitere, nec Iudam post traditionem. Sed illa tristitia, quę pęnitentiam ad salutem stabiliri operatur obediens est, affabilis, mansueta, humilis, ac patiens, vtpote ex Dei charitate descedens, ad omnem dolorem corporis ac spiritus contritionem infatigabiliter semetipsam desiderio perfectionis extendens, & quodammodo læta ac spe profectus sui vegetata, habens omnes in se fructus spiritus, quos enumerat Apostolus. Hæc vero sęculi tristitia est asperrima, impatiens, dura, plena rancore, & męrore fructuoso. Quapropter absque illa quæ vel pro salutari pęnitẽtia, vel pro studio perfectionis, seu pro desiderio suscipiẽ futurorũ, oĩs tristitia tanq̃ sęculi, & q̃ mortem inferat ęqualiter repellenda est, sicut fornicationis spũs seu filiargiriæ, vel iræ. Hoc.n. mõ vniuersa tristitiarũ genera valebimus superare, cũ ęternarũ rerũ ac futurarũ intuitu sp lęti, nec casibus deiecti pręsentibus, nec prosperis fuerimus elati, vtraq; velut caduca, & mox transeuntia contemplantes

De

De tadio, vel accidia. Cap. XXXV.

IDem ex libro. 10. Sextum nobis certamen est contra accidiã siue tędium siue anxietatem cordis. Affinis hæc tristitiæ, ac solitarijs magis experta. Quę cum miserabilem obsederit mẽtem horrorem loci, fastidium cellę, fratrum quoq; qui eum eo vel eminus commorantur, tanquam negligentium ac minus spiritualium aspernationem gignit. Ad omne quoq; opus, q̃d intra septa sui cubilis est facit desidem & inertem, ab omni se dolet spirituali questu inanem in loco vacuumq; consistere: vt pote qui cum posset etiam alios regere, ac prodesse plurimis, nullum ædificauerit, nec quemquam institutione suę doctrinę lucratus sit. Absentia longeq; posita magnificat monasteria, cõsortia quoq; ibidem suauia, & plena spirituali conuersatione depingit. Econtra vniuersa quæ habentur in manibus aspera, vt nulla re alia tantæ oppugnationis remedium, quàm visitatione fratris cuiuspiam, seu somni solatio posse æstimet inueniri. Deinde suggerit salutationes exhibendas fratribus, uisitationesq; infirmorum, parentes inquiri salutandos, illam religiosam deuotamq; Deo fœminam omni præsidio destitutam frequentius inuisere, magisq; oportere in his operam pietatis impẽdi, quàm sine vllo profectu in cellula residere. Agitur itaque infelix anima talibus inimicorum machinis accidiæ spiritu velut ariete validissimo fatigata, hoc quouertitur ad præsens remedio, paulopost acrius infirmanda, frequentius enim ac durius aduersarius attentabit, quem conferto prælio præbiturum comminus sibi terga cognoscit: salutemq; sibi non de flictu, sed de fuga sperare præuidet, donec paulatim protractus a cella, actum suæ professionis incipiat obliuisci, qui non est alius, quàm contemplatio diuinæ puritatis, quæ non alibi potest nisi in silentio & iugi cellæ perseuerantia ac moderatione perquiri: atq; ita militiæ suæ fugitiuus effectus, implicet se negotiis secularibus, ei cui se probauit minime placiturus. Itaq; instabilem cum de cætero reddet ac vagum & ad omne corpus desidẽ nihilq; aliud procurare, quàm ubi, quo vę colore occasionem refectioni futuræ ualeat præparare, mẽs eñ ociosi nihil aliud cogitare nouit, quàm de escis ac uentre. Et necesse est, cum in honestum esse dum necessaria uictus requirit, adulationi quoque operam dare, nouitates etiam rumorum sectari, causarum fabularumq; occasiones conquirere, per quas sibimetipsi aditũ parct ac facultatẽ, qua diuersorũ domos ualeat penetrare.

De huius vitij remedio, quod est laboris exercitium.
Cap. XXXVI.

VErum si ille qui euangelium prædicabat, signis illud uirtutibusq; commendans, ne grauaret quempiam, gratis panem manducare non audebat: quomodo illi non æstimet se grauare, qui quotidie eum ociosi uacantesq; præsumunt. In actibus etiam Apostolorum graue nobis suæ conuersionis reliquit exemplum, cumq; non solum id operatum esse testatur, quod necessitatem sui corporis expediret, sed etiam, quod vsibus eorum, qui secum erant posset sufficere. Et hoc ipsum dicit esse mandatum Domini, quoniam ipse inquit dixit. Beatius est magis dare, quàm accipere. Hęc est autem impartientis beatior largitas, quàm accipientis penuria, quæ non de pecunia per infidelitatem, uel diffidentiam reseruata, nec de recõditis auaritiæ thesauris impeditur, sed quæ de fructu operis proprij & pio sudore profertur. Et duplici gratia decoratur, q & perfectam nuditatem Christi vniuersarum rerum suarum abiectione possideat, & munificentiam diuitis labore suo exhibeat, & effectu. Hic quidem honorat Deum de suis iustis laboribus, & delibat de fructibus iustitiæ suæ, ille vero ocij torpore resolutus, & inertia, indignum se esse etiam cibo panis Apostoli probat sententia, dum contra eius. s. interdictum ociosus eum non sine reatu peccati contumaciç; præsumit. Nec merebitur incorruptionis vestimẽto ornari, quisquis somno ocij vel accidiæ soporatus non industriæ suæ labore, sed inertiæ panis in copiam operiri maluerit, quos abscidens de plenitudine scripturarum, non vestimentum decoris, sed ignominiosum excusationis velamen suę coaptauit ignauiæ. Solent enim hac segnicie dissoluti, nolente opere manuum suarum sustentari, quod Apostolus indesinenter exercuit, vel nobis exercere præcepit, quibusdam vti testimonijs scripturarum, quibus inertię suæ velamen imponant dicentes scriptum esse. Operamini non cibum, qui perit. Et meus cibus est, vt faciam voluntatem patris. In desiderijs est omnis ociosus, & ad extremum multa mala docuit ociositas. Nec est apud Aegyptum ab antiquis patribus sancta sententia, operantem Monachum dæmone vno pulsari, ociosum vero innumeris spiritibus deuastari. Deniq; Abbas Paulus probatissimus patrum cum in heremo vastiore consistens, quæ porphyrion nuncupatur, palmarum fructibus, & horto modo securus haberet sufficientem alimoniæ substantiam, nec posset aliquid aliud vnde sustentaretur operis exercere, eo quòd ab oppidis, vel habitabili terra septem mansionibus separaretur, vel eo amplius deserti illius habitatio, plusquã expeteretur pro mercede vecturæ, quàm valere posset pretium operis desudari, collectis palmarum folijs quotidianum pensum velut exinde sustentandus a semetipso iugiter exigebat. Cũq; opere totius anni antrum eius fuisset impletum, supposito igne concremabat, intantum probans sine opere manuum nec in loco posse Monachum perdurare, nec ad perfectionis culmen aliquando conscendere, vt cum hoc fieri nequaquam necessitas victus exigeret, pro sola purgatione cordis, & cogitationum soliditate, ac perseuerantia cellæ, vel accidię ipsius victoria, & expurgatione perficeret. Cum incipiens in heremo commorari Abbati Moysi omnium sanctorum summo dixisset me ęgritudine accidię confectum ad Abbatem Paulum protinus cucurrisse, ille te non ait ab ea liberasti, sed magis ei deditum ac subditum præbuisti. Grauius enim te vt desertorem ac fugitiuum deinceps aduersarius impugnabit, quem de conflictu superatum protinus aufugisse conspexit.

De Inani gloria spirituali, & occulta.
Cap. XXXVII.

EX libro 11. Septimum nobis certamen est contra spiritũ Cenodoxiæ multiformẽ atq; subtilem. Tantoq; est perniciosior ad conflictum, quanto obscurior ad cauendum. Qui cum pro elatione carnali pulsauerit mentem, & fuerit responsionis scuto repulsus, priore habitu personaq; mutata, sub virtutum specie victorem iugulare pertentat. Ex omni parte bellatori occurrens, & in habitu, & in forma, in incessu, in voce, in opere, in vigilijs, in ieiunijs, in oratione in deuotione, in lectione, in scientia, in taciturnitate, in obedientia, in humilitate vulnerare militem Christi conatur. Nam cui sub specie succinctæ vestis ac nitidę Cenodoxiam non poterit generare, in squalida, & inculta conatur inserere. Quem non potuit per honorem deijcere humilitate supplantat. Quem scientiæ, & locutionis ornatu nequit extollere, grauitate taciturnitatis elidit. Si ieiunet in palam gloria vanitatis pulsatur, sed si illud cõtemnendæ gloriæ causa contexerit, eodem vitio elationis obtunditur. Ne vanæ gloriæ contagio maculetur, orationes prolixius sub fratrum vitat celebrare conspectu, & quòd eas latenter exerceat, non effugit aculeos vanitatis. Pulchre seniores naturam morbi huius in modum cępe bullorumq; describũt quę vno decoriata tegmine alio rursum inueniuntur induta, totiesq; reperiuntur obtecta quotiẽs fuerint expoliata. In solitudinem quoque cunctorum mortaliũ consortia gloriæ causa fugientem persequi non desistit quanto amplius, quis vitauerit mundum tanto eum acrius insequitur. Omnia vitia separata marcescunt, & vel in loco, vel tempore minuuntur, atque deseruent seu certe a contrarijs virtutibus diffidentia, vel cauẽtur facilius, vel vitantur, hoc vero deiectum acrius resurgit ad luctam, & cum putatur extinctũ sua morte viua eius conualescit. Nec loco nouit excludi, nec extrinsecus materiæ subtracta marcescere. Pestis hæc virtutibus inserta, & aciei permixta, velut in nocte cęca dimicans atrocius inopinatos decipit, & incautos. Ita nanq; Ezechias vir in omnibus consummatæ iustitiæ, quæ internectionem centumoctogintaquinque milium de exercitu Assyriorum Angelo sub nocte testante vna prece valuit impetrare, qui post mortis diem Domini sententia per finitum 15. annis vitę metas excedere vna oratione promeruit sole per decem gradus reuertente, duplicatum diem vniuerso orbi contra fixas naturæ leges, præbuit, post tanta incredibilia signa post tam immania documenta virtutum successibus suis elisus est, ita vt vniuersis virtutibus suis ac si non fuissent obliuioni traditis, iram confestim Domini suscepisset, nisi eam resumpta humilitate placasset.

De vana gloria carnali, & huius vitij remedio.
Cap. XXXVIII.

SOlet etiam insipientium mentes, & eorum quæ minus adhuc, vel virtute animi vel scientia profecerunt, aut propter sonum vocis extollere, quid. s. modulatius psallant, aut quid parentes diuites aut nobiles habeant, vel, quòd militiam honoresq; contempserint. Interdum etiam dignitates, & opes, quæ forte nec apprehendi quidem aliquando potuissent persuadet quempiam perfacile fuisse adepturũ, si perseuerasset in sęculo, vana etiam spe de incertis inflans eum & de his, quæ nunquã possedit, velut qui ea contempserit gloria vanitatis extollens. Nonnunquam clericatus gradum & desiderium presbyterij, vel diaconatus immittit, quem si, vel inuitus fuisset adeptus, tanta expleturum sanctitate ac rigore depingit, vt cæteris quoque sacerdotibus prębere potuerit sanctitatis exempla, deinde multos non solum conuersationis forma, verumetiã doctrina sua

ſua ſermoneque lucraturum. Quapropter hæc eſt antiquitus patrum ſententia Monachum fugere debere Mulieres, & Epiſcopos, neuter enim eum ſinit quem ſemel ſuæ familiaritati deuinxerit, vel quieti cellæ vlterius operam dare, vel diuinæ theorica puriſſimis oculis inhærere. Hanc multiformem beſtiam tali remedio poterimus euadere vt cogitántes, quia Dominus diſſipabit oſſa eorum qui hominibus placent, primitus nihil inanis gloriæ capiendæ gratiæ nos facere permittamus. Deinde eam, quæ bono initio fecerimus obſeruatione ſimili cuſtodire nitamur, ne laborum noſtrorum fructus poſt irrepẽs Cenodoxiæ morbus euacuet. Et ea quæ nos poſſunt inter cæteros notabiles reddere, ac veluti ſolis facientibus laus apud homines ſit conquirenda vitemus. Conſideremus non ſolum fructum laborum noſtrorum nos penitus amiſſuros, quoſcunq; Cenodoxię propoſito fecerimus, ſed etiam reos magni criminis factos ęterna ſupplicia velut ſacrilegos ſoluturos, vtpote q̃ ad iniuriam Dei opus, quod eius obtentu nos oportuit agere hominum gratia maluimus exercere ab eo, qui occultorum eſt conſcius homines Deo, & gloriam mundi gloriæ domini prætuliſſe conuicti.

De ſuperbia ſpirituali qua tentantur perfecti.

Cap. XXXIX.

EX libro 12. Octauum quod & extremum aduerſum ſpiritum Superbiæ nobis certamen eſt. Qui morbus licet vltimus ſit in conflictu, origine tamẽ & tempore primus eſt. Sęuiſſima, & ſuperioribus cunctis immanior beſtia perfectos maxime tentans. Omne nanq; vitium ſuis eſt terminis & fine contentum, & licet contriſtet alias quoq; virtutes, contra vnã tamen principaliter tendit. Hæc vero ſubtiliſſima, capta arte virtutum, vniuerſam funditus ciuitatem diruit. Et vt grauiſſimę tyrannidis eius potentiam cognoſcamus. Angelus lucifer ſplendorem ſapientiæ & virtutum pulchritudinem qua ornabatur gratia conditoris, naturæ ſuæ potentia non illius beneficio ſe credidit obtinere, & ob hoc elatus infirmitatem proprię naturæ præſentis, & beatitudinem qua de munere fruebatur amiſit. Hæc fuit prima origo principalis morbi, qui rurſum per illum, qui fuerat a ſe deiectus in prothoplaſtum ſerpens, infirmitates omnium vitiorum & materias germinauit. O quantum eſt malum ſuperbiæ, vt non Angelum, non alias virtutes ſibi cõtrarias, ſed ipſum Deum aduerſarium habere mereatur. Huius laqueum poterimus euadere, ſi in ſingulis quibus ſenſerimus nos virtutibus profeciſſe dixerimus, non ego, ſed gratia Dei mecum. Patrum ſententiam proferamus, qui viam perfectionis, & qualitatem eius, non verborum iactantia depinxerunt, ſed experimentis proprijs & exemplis certiſſimis tradiderunt. Eaq; ad hanc fidem ſe potius perueniſſe, quàm laborum merito teſtabãtur, quibus etiam hoc acquiſita puritas conferebat, vt magis magiſq; ſe deprimi peccatis agnoſcerent. Nec blandientes ſibi de inferiorum ac tepidorum negligentia, ſed contemplatione potius illorum quos vere peccato carere, atq; in regno cœlorum iam æterna beatitudine perfrui nouerant, humilitatem perpetuam conquirebant, atq; ita conſideratione hac & elationis ruinam declinabant, & quò contenderent, vel quod dolerent ſemper inueniebant. Igitur ſecundum traditiones eorum, & ſic ad eam feſtinare debemus ieiunijs, vigilijs, orationibus, contritioni cordis, & corporis operam dantes, ne hæc omnia morbo hoc inſtante vacuemus. Quia nec patres noſtri in gladio ſuo poſſederunt terram, & bra.e.non ſal.e.ſed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui. Poſtremo vniuerſa beneficia eius mente ſollicita perluſtrantes, non ſolum pro his ei gratias referamus, quòd vel rationales non condidit, vel baptiſmi largitus eſt gratiam, vel ſcientiã legis conceſſit, ſed etiã pro his, quæ erga nos quotidiana eius prouidentia conferũtur, quòd ſ.ab aduerſariorum nos inſidijs liberat, quòd a periculis nos etiam ignorantes protegit, quòd a lapſu peccati communit, quòd adiuuat nos & illuminat, ꝙ pro negligentijs delictiſq; noſtris eius inſpiratione latenter compungimur, quòd ab eo nonnunquam etiam inuiti trahimur ad ſalutem. Poſtremo, quia liberum arbitrium noſtrum, quod procliuius fertur ad vitia, & meliorem dirigit frugem. Hæc eſt proprie erga Deum humilitas, hæc eſt patrum ſincera fides, ſine qua, nec pietas in Deum, nec purgatio vitiorũ, nec emendatio morum, nec virtutum conſummatio poterit apprehendi Hucuſque de ſpirituali ſuperbia qua diximus perfectos quoſque pulſari dixiſſe ſufficiat. Quod genus non multis expertum eſt, quia, nec plures ſtudent perfectam cordis apprehendere puritatem, vt ad hos præliorum gradus valeant peruenire.

De ſuper carnali, & eius inditijs ac remedijs.

Cap. XL.

CÆterum nos qui adhuc terrenis ſumus, & paſſionibus inuoluti nequaquam hoc modo tentare dignatur, ſed craſſiore, & carnali elatione ſupplantat. Hæc igitur cum tepido ac male arrepto renunciationis principio, in Monachi reſederit mente, primum inobedientem eum reddit, & aſperum æqualem fratribus fieri communemq; non ſinit, ſpoliari etiam terrenis opibus non concedit. Et cum renunciatio nihil aliud eſt, quàm quòd quotidie credat ſe eſſe moriturum econtrario facit eum vitam ſperare longęuã. Super hæc initia male fundata neceſſe eſt, vt vniuerſa deinceps vitiorum ſtructura conſurgat. Nec vnquam poteſt in corde ſuo humilitatem Chriſti ſuſcipere, cum ſibi, vel de natalium nobilitate gloriatur, vel inflatur de ſęculi, quam corpore non mente deſeruit dignitate, vel de pecunijs ad ruinam ſuam retentis extollitur. Ne ipſam quidem auribus ſuis doctrinam perfectionis admittit, tantumq; concreſcit in corde eius ſpiritualis verbi faſtidium, vt cum forte talis fuerit aborta collatio vno in loco ſtare neſciat eius obtutus, ſed huc illucq; ſtupidus circumferatur. Pro ſputis autem ſaliuaribus ſpurca de ſicco gutture contrahuntur, digiti ludunt, & in modum quidem ſcribentis volitant atq; depingunt, & ita huc atq; illuc membra commouentur, vt ſe vel ſcatentibus vermibus, vel acutiſſimis ſudibus credat inſidere, & quicquid ſimplex collatio ad ędificationem protulerit audientium ad ſuam ſigillationem ęſtimet eſſe prolatum, totoq; corpore quo ſpiritualis vitę examinatio ventilatur, ſuis ſuſpicionibus occupatus non quid exinde ad profectum ſuum capere debeat aucupatur, ſed cauſas cur vnumquodq; ſit dictum ſollicita mente perquirit, vel quid eis obijcere poſſit. Et ita fit, vt non ſolum in nullo ei proficiat collatio ſpiritualis verumetiã damnoſa magis exiſtat. dum enim conſciẽtia ſua totum ſuſpicatur contra ſe eſſe prolatum, vehementiore cordis obſtinatione duratur, irę; ſtimulis acrius inſtigaeur. Deinde poſt hæc excelſa vox, ſermo rigidus, amara, & turbulẽta reſponſio. inceſſus erectus ac mobilis lingna facilis, procax loquela, ne vnquã taciturnitas amica niſi cum contra fratrem rancorem in corde ſuo conceperit, ita vt quid in eo deteſtabilius ſit haud facile cernatur, vtrum diffuſa illa petulanſq; lętitia, an dira hæc virulentaq; ſerietas. Et cum ipſe tumore poſſeſſus facile cunctis triſtitias inferat, atque ad ſatisfactionem lęſi fratris ſemeipſum ſubmittere dedignet, etiam ab illo ſibi oblatam contemnit. His igitur iudicijs carnalis iſta ſuperbia declaratur. Ineſt in loquela eius clamor, in taciturnitate amaritudo, excelſus & effuſus irrationabilis in ſerietate triſtitia, in reſponſione rancor, facilitas in ſermone, expers patiẽtiæ eſt charitas aliena, audax ad contumelias irrogãdas, ad tollerandas puſillanimis, ad obediendum difficilis, niſi in quo eam deſiderium ſuum voluntaſque præuenerit. Nullo enim modo poterit in anima noſtra virtutum ſtructura conſurgere, niſi prius iacta fuerint veræ humilitatis fundamenta. Quod nullatenus poterimus implere, niſi abrenunciatio vera facultatum in nobis fuerit Chriſti amore fundata, deinde obediẽtiæ ſubiectio ſimplici corde ſuſcepta, ita vt præter Abbatis mandatum, nulla penitus voluntas viuat in nobis. Quod non aliter obſeruari poterit, niſi quis non ſolum ſe mortuum mundo, verumetiam inſipientem iudicauerit ac ſtultum vniuerſa, quæ ſibi fuerint a ſenioribus imperata ſine vlla diſcuſſione proficiens, ſacroſancta ea credens ac diuinitus promulgata. In qua conſiſtentibus ęqualitate proculdubio ſtatus ille humilitatis verę trãquillius ſubſequitur, vt noſipſos inferiores omnibus iudicantes, vniuerſa, quæ nobis irrogata fuerint, iniurioſa, vel triſtia tanquam a ſuperioribus noſtris illata, patientiſſime toleremus. Deniq; eãdem humilitatem erga Deum feruentiſſime retentemus, vt nihil nos abſq; illius opitulatione, vel gratia poſſe perficere cognoſcamus.

Collatio Abbatis Moyſi de puritate cordis.

Cap. XLI.

IDem in libro. 11. collatio. prima. Cum in heremo Scythiæ Abbatem Moyſen expetiſſemus, pariterq; ab eo ædificationis ſermonem fuſis lachrymis poſceremus, quippe cuius aĩ rigorem hunc noueramus, vt niſi fideliter deſiderãtibus, & cũ oĩ cordis contritione quærentibus, nequaquam acquieſceret ianuã perfectionis aperire, ne. ſ. indignis. & faſtidioſe ſuſcipiẽtibus pandens, aut iactantiæ vitium aut proditionis crimen videretur incurrere, tandem fatigatus precibus noſtris ita exorſus eſt. Oẽs inquit artes, & diſciplinæ ſcopon quendam. i. deſtinationem[1], & telos. i. finem proprium habent ad quem reſpiciens vniuſq; artis induſtrius appetitior, cunctos labores, & pericula atq; diſpendia ęquanimiter libenterq; ſuſtentant. Finis quidem noſtrę profeſſionis, & regnum Dei, ſcopos puritas eſt

cordis

cordis. Quæ si præ oculis nostris iugiter statuta fuerit, non solũ cunctos labores nostros varios atq; instabiles reddet, sed & cogitationes diuersas sibi contrarias suscitabit. Necesse est.n. mẽtem, quo recurrat cuive principaliter inhæreat non habentem, per singula momenta pro incursuum varietate mutari, atque ex his, quæ extrinsecus accidunt, in illum statum continuo transformari, qui sibi primus occurrerit. Hinc nanq; est, ꝙ nõ nullos mundi huius maximas facultates, & ꝓdiorũ magnificẽtiã contẽnentes, post hoc videmus pro scalpello, pro acu pro calamo cõmoueri. Nonnulli tanto zelo codicem seruant, vt eũ ne leuiter quidem legi, vel contingi ab aliquo sinant, & inde occasiones impatientiæ ac mortis incurrunt, vnde monentur stipendia patiẽtiæ, & charitatis acquirere. Cumq; oẽs diuitias suas pro Christi amore dispersferint, pristinum tñ cordis affectũ in rebus minimis retentãtes, & pro ipsis nonnunq̃ mobiliter irascentes ex oĩbus infructuosi sterilesq; redduntur. Si distribuero, inquit Paulus, in cibos pauperum &c. Vnde liquido comprobatur, perfectionem non statim nuditate seu dignitatum abiectione contingi, nisi fuerit Charitas illa cuius Apostolus membra describit, in veritate possessa, quæ in sola cordis puritate consistit. Nam quid est aliud non emulari, non inflari, non irritari, & reliqua, nisi cor perfectum, & mundissimum Deo semper offerre, & vacuum illud a cunctis perturbationib. custodire. Oĩa igitur huius gratia gerenda appetẽdaq; sunt nobis, pro hac solitudo sectanda est, pro hac ieiunia, & vigilias labores debere nos suscipere nouerimus, & non ꝑꝑ has obseruationes. Ne si forte non potuerimus implere, incidamus in tristitiam, vel irã, siue indignationẽ: non.n. tm̃ est, lucrũ ieiunij, quantũ iræ dispendiũ, nec tãtus lectione capitur fructus, quantũ contemptu fratris incurrit detrimentum. Et igitur quę sequentia sunt.i. ieiunia, vigiliæ &c. ꝑꝑ principalem scopon i. puritatem cordis, quod est Charitas nos conuenit exercere, & non propter illa hanc principalem perturbare, qua in nobis integra durante nihil oberit, si aliquid eorum per necessitatem fuerit prætermissum. Nec proderit vniuersa fecisse, adẽpta hac principali causa, cuius obtentu sunt omnia peragenda, quæ nõ perfectio, sed perfectionis instrumenta sunt. Quicquid igitur potest istam mentis puritatem tranquillitatemque turbare, quamuis vtile ac necessarium videatur, vt noxium deuitandum est.

De Contemplatione diuinitatis. *Cap. XLII.*

INhærere quidem Deo iugiter, & contemplationi eius inseparabiliter copulari, impossibile est, homini carnis fragilitate circundato. Verum oportet nos scire vbi nostræ mentis intentionem debeamus habere defixam, & ad quam destinationem semper animæ nostræ reuocemus intuitum, quam cum poterit obtinere mens gaudeat, & à qua distractã se doleat atq; suspiret fornicationem iudicans, vel momentaneum a Christi contemplatione discessum a quo cũ deuiauerit paulum noster obtutus, rursus ad eũ mẽtis aciẽ reuocemus. Contẽplatio vero Dei multipharie concipitur. Nã Deus non sola incõprehensibilis illius substãtiæ suæ admiratione cognoscitur, qđ adhuc in spe repromissionis absconditum est, sed & creaturarũ suarũ magnitudine, vel æquitatis suæ consideratione, vel quotidianæ dispẽsationis auxilio pręuidetur, qñ.s. quæ cũ sanctis suis per singulas generationes decerit mente purissima perlustramus, cũ potentiam ipsius qua vniuersa gubernat, moderatur ac regit, cum immensitatem scientiæ eius, & oculum quem secreta cordiũ latere non pñt, tremente corde miramur, cũ arenã maris vndarũq; numerũ dimensum ei, & cognitũ cogitamus, cum pluuiarũ guttas, cũ sęculorũ dies & horas, cũ præterita futurave vniuersa, stupescentes sciẽtiæ eius assistere contẽplamur, cũ ineffabilem clementiam eius consideramus, qua innumera flagitia, quæ singulis quibusq; momẽtis sub ipsius cõ mittuntur aspectu, indefessa longanimitate sustentat, cum intuemur vocationem qua nos nullis præcedẽtibus meritis gratia suæ miserationis asciuit, cũ deniq; quot occasiones salutis tribuit adoptandis, cũ quodam admirationis intuemur excessu ꝙ ita nos nasci præcepit, vt ab ipsis cunabulis, gratia nobis legisq; suę notitia traderetur, ꝙ ipse aduersarium vincens in nobis pro solo bonæ voluntatis assensu æterna beatitudine ac perpetuis nos pręmijs muneręt, ꝙ postremo dispensationem incarnationis suæ pro nostra salute suscepit, ac mirabilia mysteriorum suorum cunctis gentibus dilatauit. Sunt aliæ quoq; huiusmodi innumeræ contemplationes, quæ pro qualitate vitæ ac puritate cordis in nostris sensibus oriuntur, quibus Deus vel videtur mundis obtutibus, vel tenetur, quas profectò nullus perpetuo retentabit, in quo adhuc aliquid carnalium viuit affectuum.

De purgatione mentis a cogitationibus prauis. *Cap. XLIII.*

MEntem quidem non interpellari cogitationibus impossibile est, suscipere vero eas siue respuere omni studenti per gratiam Dei possibile est. Est inquam nostrum magna ex parte, vt cogitationum qualitas emendetur, vel sanctæ oriantur in nobis, vel terrenæ carnalesq; decrescãt. Ideo nanq; frequẽs lectio, & iugis adhibetur meditatio scripturarum, vt exinde nobis spiritalis memoriæ præbeatur occasio. Iccirco decãtatio crebra psalmorum, vt assidua nobis exinde compunctio subministretur. Iccirco vigiliarum orationumq; ac ieiuniorum sedulitas adhibetur, vt extenuata mens non terrena sapiat, sed cęlestia contempletur. Quibus rursum negligentia irrepente cessantibus necesse est, vt mens vitiorum squalore concreta, in carnalem partem inclinetur, & corruat. Quod exercitium cordis non incongrue molarum similitudini comparatur, quas meatus aquarum præceps impetu rotãte prouoluit, quæ nullatenus quidem cessare pñt ab opere suo aquarum impulsibus circũactę. In eius vero qui præest situm est potestate, vtrum nam triticũ malit, an ordeum loliumve cõminui. Illud quippe est procul dubio commolẽdum, quod ingestum fuerit, ab illo cui operis illius cura commissa est. Ita igitur & mens per vitæ præsentis incursus vndiq; ingruentibus tentationum torrentibus circumacta, vacua quidem cogitationũ æstibus esse non poterit, quales vero, vel admittere, vel parare sibi debeat, studij ac diligentiæ suæ prouidebit industria, & secundum sententiam dñi saluatoris, vbi fuerit thesaurus intentionis nostræ, ibi & cor nostrum necessario permanebit.

De triplici origine cogitationum. *Cap. XLIIII.*

ILlud sane nosce debemus, tria cogitationum nostrarum esse principia, i. ex Deo, ex Diabolo, & ex nobis. Ex Deo quidem sunt, tum Spiritusancti illustratio nos visitat, & in quibus, vel minus acquisiuimus, vel desidiose agentes superati sumus, salubri cõpunctione castigat, vel cum reserat nobis cęlestia sacramenta, & propositum nostrum ad meliores actus voluntatemq; conuertit. Ex Diabolo vero, cum subuertere nos tam vitiorum oblectatione, q̃ & occultis conatur insidijs, transfigurans se in Angelũ lucis. Ex nobis aũt cum eorũ, quæ gerimus, vel gessimus, vel vidimus naturaliter recordamur. Hinc oportet nos vniuersas cogitationes, quæ emergunt in corde nostro sagaci discretione discutere, origines earũq; vel causas auctoresq; primitus indagantes, vti quales nos eis prębere debeamus ex illorum merito qui eas suggerunt considerare possumus, vt efficiamus probabiles, secundum præceptũ Dñi Trapezetę, cuius summa peritia est probare, quod sit aurũ purissimũ, qđ veminus purgatũ, de ęreo quoq; viliq; denario, si pretiosum nummisma sub colore seu indumento auri fulgentis imitetur, & non solũ nummismata tyrannorũ vultus exprimentia, sed & illa, quæ sunt veri Regis imagine, sed non legitime figurata discernere, deinde ne quid illis a legitimo pondere diminutũ sit, censura trutinæ diligenter inquirere. Diabolus.n. decipit cũ fuerit sub colore sanctitatis obtectus, odit aũt sonũ cautelæ.i. discretionis vim. In quo etiam Abbatem Iohannem, qui Lico moratur nouimus nuper illusum. Nam cum exhausto corpore atq; defecto perceptionem cibi biduano ieiunio distulisset, ac cedente ei ad refectionem die postero, veniens Diabolus in figura Aethyopis tetri pueri ad eius genua prouolutus. Indulge inquit mihi, quia ego tibi hunc laborem indixi. Itaq; vir ille tantus intellexit se calliditate Diaboli tali se distentum ieiunio, vt lassitudinem non necessariam, immo & spiritui nocituram fatigato corpore supponeret. Erit ergo hæc quadripartito modo nobis necessaria discretio, vt primum nos materia auri veri fucative non lateat. Secundo ãt has cogitationes quę mẽtiuntur opera pietatis tamquam adulterina nummismata reprobemus vtpote, quæ falsam imaginem Regis non legitime signatam contineant, vel illa, quæ in auro purissimo scripturarum vitioso, & hęretico sensu non veri Regis, sed tyranni præferunt vultum, similiter discernentes refutare possimus, siue illa quorum pondus ac pretium erugo vanitatis arrodens exagio seniorum non sinit adequari, vt nummismata leuia atq; dãnosa minusquam pensantia recusemus. Itaq; beatus Moyses collationi nostræ dans finem, adhuc nos auidos ac de suo ore pendentes, degustare somnum paulisper hortatus est eisdem ipsis quibus insidebamus psiatijs admonens incubare.

De Indiscreta præsumptione, quorundam. *Cap. XLV.*

EX libro secundo. In crastino a nobis vero requisitus hæc ait. Omnium virtutum generatrix, custos, moderatrix discretio est. Recolite id, quod nuper vidistis senem videlicet Heronem, illusione Diaboli a summis ad ima deiectum,

Nam.

Nam. l. annis in hac heremo cōmoratus, tanto rigore ieiunii semper exercuit,& solitudinis secreta sectatus est, vt ab eo participationem ineundi cum fraternitate conuiuij, nec veneratio quidem die paschatis aliquando potuerint obtinere, ne quantulumcūq; perceptione parui leguminis a suo videretur proposito relaxasse. Qua præsumptione deceptus Angelum Sathanæ velut Angelum lucis suscipiens, eius præcepto obediens, ac dispositione eius non dubitans, qui cum pro merito virtutum ac laborum suorum nequaquam posse firmauerat vlli iam discrimini subiacere, cuius rei fidē vt experimento comprobaret, in profundissimū puteū se deiecit, magnū. s. virtutis suę meritum probaturus, cū inde exisset illęsus. De quo cum pęnè exinde exanguis ingenti fratrum labore fuisset extractus, vitā die tertia finiturus, quod his deterius est, ita in suæ deceptionis obstinatione permansit, vt ei ne experimento quidem mortis suę persuaderi potuerit, φ dęmonū calliditate fuisset delusus. Hic igitur quo pacto, qua ve rōne post tantos labores ab insidiatore delusus grauissimo lapsu corruens, cunctos in hac heremo constitutos luctuoso dolore percussit. Nōne, quia minus discere, suis diffinitionibus regi, q̄ consilijs fratrum,& institutis maiorum obedire maluit. Quamobrem pro meritis laborū,& annorum tantorū numerositate qua in heremo perdurauit, hoc miseratione ab his qui eius compatiebantur exitio vix ab Abbate Pansucio potuit obtineri, vt non inter Biothanatos reputatus ēt memoria, & oblatione pausantium iudicaretur indignus. Quid ēt de illo commemorem, qui dū longo tp̄e in Angeli claritate dæmonē suscepit, & reuelationibus eius innumeris sępe deceptus, credidit internuncium esse iustitiæ, ēt per oēs noctes in cella eius lumen absq; illius lucernæ præbebat officio. Ad extremum iubetur a Dæmone, vt Deo filium suum, qui cum eo pariter in monasterio commanebat offerret, vt. s. hoc sacrificio Abrahæ Patriarchæ meritis adequaretur. Parricidiū perfecisset opere, nisi eum videns puer cultrū extra consuetudinem præparare acuendo,& vincula quibus eū velut oblaturus ad immolandum constringere disponebat, inquirere, præsagio sceleris futuri perterritus aufugisset.

Quod per humilitatem veram acquiritur discretio.

Cap. XLVI.

Vera discretio non nisi vera humilitate conquiritur. Cuius hæc erit prima probatio si vniuersa non solum, quæ agenda sunt, sed ēt, quæ cogitantur referuntur seniorū examini. Nullatenus. n. decipi poterit quisq; si non suo iudicio sed maiorum viuit exemplo, & serpens teterrimus velut tenebrosa ac subterranea specu, virtute confessionis protractus ad lucem,& traductus quodammodo ac dehonestatus abscedit. Deniq; intantum Deo placita hæc sententia comprobatur, vt puerum Samuelem iudicio prælectum suo nollet per semetipsum erudire, sed recurrere semel,& iterum pateretur ad senem ēt qui offenderat Deum, vt & illius qui ad diuinum mysterium vocabatur probaret humilitas, & iunioribus forma subiectionis huius præponeretur exēplo. ¶ Paulū quoq; per semetipsum vocans,& alloquens Christus cum posset ei perfectionis reserare confestim dirigere ad Ananiā maluit, eumq; illius potius doctrina, q̄ sua censent instirui, ne, quod rectè gestū fuisset, in Paulo posteris malū præsumptionis præberet exēplū, dū vnusquisq; sibimet persuaderet, simili modo se quoq; debere Dei solius magisterio ac doctrina potius, q̄ seniorū institutione formari. Quis ergo tam præsumptor,& cęcus sit, qui se suo audebat iudicio discretioniq; committere, cū & vas electionis indiguisse se coapostolorum suorum collatione testetur. Vnde probatur nulli a dn̄o viam perfectionis ostendi, qui habens vnde valeat erudire, doctrinam seniorum, vel instituta contempserit paruipendens illud. Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi, seniores tuos,& dicent tibi. Omni igitur conatu debet discretionis bonum virtute humilitatis acquiri, quæ nos illęsos ab vtraq; potest nimietate seruare. Ad vnum finem nimietas ieiunij ac voracitas peruenit, eodemq; dispendio vigiliarum immoderata continuatio, Monachum quo somni grauissimi torpor inuoluit. Quapropter inter vtrasq; nimietates discretione moderante gaudendum est. Etenim memini me frequenter ita appetitum cibi penitus respuisse, vt duobus diebus ac tribus refectione dilata, nec memoria quidem vllius edulij meam interpellauerit mentem. Et rursum ita somnum ab oculis meis Diaboli impugnatione subtractū, vt pluries die ac nocte paululum quid somni meis oculis a Domino præcarer in fundi, grauiusque me periclitatum somni cibique fastidio, quam soporis,& castrimargiæ colluctatione persensi.

De discreta refectionis corporis moderatione. *Cap.* XLVII.

Itaq; sicut festinandū nobis est, ne appetitu corporeę voluptatis in dissolutionem noxiam labamur, & ante prestitutū tempus, vel cibo indulgere, vel modū eius excedere præsumamus, ita est escæ,& somni refectio hora legitima ēt si horreat ingerenda. Vtrumq; enim bellum aduersarij factione consurgit,& pernitiosius continentia immoderata, quam satietas remissa supplantat. Ab hac nanq; ad mensuram discretionis intercedente salutari compūctione conscendi potest, ab illa non potest. In vtraq; enim parte sustinebit maximum detrimētum quisquis inæqualitatem tenens, nunc ventrem ieiuniorum ariditate cōstringit, nunc escarum nimietate distendit. Vt enim mens cibi inanitate lassata, perdit orationum vigorem, dū carnis nimia lassitudine prægrauata condormitare compellitur, ita nimietate voracitatis oppressa emittere ad Deum preces puras leuesq; nō poterit, sed ne castimoniæ puritatem indirupta valebit iugitate seruare, dum ei præterita cibi materia ignem carnalis concupiscentiæ subministrat. Nam quod semel per escarum abundantiam concretum fuerit in medullis necesse est egeri, atq; ab ipsa naturæ lege propelli, quæ exuberantiam cuiuslibet humoris superflui, velut noxiam atq; sibi contrariam in semetipsa residere non patitur. Ideoq; rationabili semper,& ęquali est corpus nostrum parsimonia castigādum, vt si naturali ac necessitate commorantes in carne omnimodis carere non possumus, saltem rarius nos,& non amplius, quàm trina vice ista colluuione respersos totius animi cursus inueniat, quod tamen sine vllo pruritus quietus egerat, sopor nō fallax imago iudex occultæ voluptati eliciat. Quamobrē hæc est temperata continentiæ æqualitas atq; mensurata, quæ patrum quoq; iudicio comprobatur, vt quotidianam panis refectionem quotidiana committeretur esuries in vno eodēq; statu pariter animam corpusq; conseruans,& intantum hoc non sine labore proficitur, vt malint hi, qui perfectionem discretionis ignorāt etiā biduo protelare ieiunia, idq; quod hodie sumpturi fuerant in crastinum reseruare, dommodo ad refectionē peruenientes desiderata satietate potiantur. Quod nuper Beniamim ciuem nostrum tenuisse cognoscitis, qui ne quotidie duo paximatia percipiens, æquali castigatione continuā parcitatem iugiter retentaret, maluit biduana semper continuare ieiunia, dummodo ad refectionem veniens duplicata mensura repleret ventris ingluuiem. Qui obstinatione,& pertinacia mentis suæ, diffinitionibus potius proprijs, q̄ seniorum traditionibus acquiescens, relicta heremo rursum ad vanitatem sęculi deuolutus est. Pleriq; districtiorem abstinentiam se credētes tenere, totam refectionem ad vesperam differunt, quibus stomachus exinde grauatur vespere. Nam recens escę perceptio tā in vespertinis, q̄ in nocturnis orationibus, tenuem leneq; sensum non sinit inueniri. Ideoq; satis commodū,& vtile hora nona refectionis tempus indultum est, in quo reficiens Monachus, nō solum in nocturnis vigilijs leuis ac vacuus, verū etiam in ipsis vespertinis solemnitatibus digestio iam cibo aptissimus inuenietur. Talibus nos sanctus Moyses germine institutionis epulis saginauit.

Collatio Pafuncij de trina specie vocationis.

Cap. XLVIII.

Ex libro 3. In nullo sanctorum choro vidimus sanctum, Pafuncium, qui presbyter nostræ congregationis. i. illius quæ in heremo Scytij morabatur fuit. In qua ita vsque ad extremam durauit ætatem, vt nunquam e cella, q̄ iunior cæperat habitare, quæq; ab ecclesia millibus quinque distabat saltē ad viciniora migrauerit, nec fessus annis die sabbati, vel Dominico venturus ad ecclesiam tanti itineris spacio vexaretur. Sed nec vacuus quidem reuerti exinde cōtentus, vas aquæ quā per totam erat ebdomadam sumpturus, suis ceruicibus superponens reportabat ad cellam. Cūq; nonagenariam excessisset ætatem, nūquam passus est eam iuniorum sibi labore deferre. Huius igitur magisterio institui cupientes, illa nobis præcabamur infundi, quibus compungi, vel humiliari, non quibus nobismetipsis blandiri extolliq; possemus. Tunc ille. Tres inquit vocationum sunt ordines, tresque renunciationes. Primus ordo vocationis ex Deo est, quotiens. s. inspiratio quędam immissa in cor nostrum nonnunquam etiam dormiētes nos ad desiderium æternæ vitæ ac salutis exuscitat. Secundus est per hominem cum, vel exemplis quorumlibet sanctorum, vel monitis instigati, ad desiderium salutis accendimur. Tertius est, quæ ex necessitate descendit, cum nos diuitijs mundi huius voluptatibus obligati, ingruentibus repente tentationibus, quæ vel mortis pericula comminantur, vel amissione bonorum aut proscriptione percutiunt, vel charorum morte compungunt, ad Deum quem sequi in rerum prosperitate contempsimus saltem in aduersis inuiti properare compellimur. Nunc de renunciationibus differendum est. Prima est qua corporaliter mundi facultates contemnimus. Secunda qua mores ac vitia fructusque pristinos

ſtinos animi carniſq; reſpuimus. Tertia qua mentem noſtram de præſentibus vniuerſis ac viſibilibus euocantes, futura tantũ & inuiſibilia cõcupiſcimus. Quæ tria etiam Abrahæ legimus Dominum præcepiſſe, cum dicit ad eum Exi de terra tua.i.de facultatibus terrenis. Secundò, de cognatione tua.i.de conuerſatione, & moribus, vitijſq; prioribus, quę nobis, a noſtra natiuitate cohærentia velut quadam cõſanguinitate cognata ſunt. Tertiò, de domo Patris tui.i.omni memoria mundi, quod fit, quando mens noſtra nullo carneæ pinguedinis hebetata contagio, ſed peritiſſimis elimationibus expolita, ab omni affectu, & qualitate terrena, per indeſinentem diuinarum rerum meditationem, ſpiritaleſq; theorias, ad illa, quæ inuiſibilia ſunt uſq; tranſierit, vt circundatam ſe fragilitate carnis ac ſitu corporis ſupernis, & incorporeis intenta non ſentiat. Cuius rei finem atq; virtutem non niſi his capiet, qui hæc quæ dicuntur experientia magiſtra perceperit, cuius videlicet ita Dominus oculos cordis de vniuerſis præſentibus auocauerit, vt ea non tãquam tranſitura, ſed quaſi tranſacta iam reputet, & velut inanem in fumum in nihilum reſoluta cõuerſatione moribuſq; trãſlata, non inueniatur in præſentis ſeculi vanitate. Ergo prima abrenunciatio rerum alienarum eſt, ſecũda rerum noſtrarum, tertia quoque per quam etiam ipſam cũctorum elementorum plenitudinem tanquam vanitati ſubiectam, & mox tranſiturã tranſcendentes mente deſpicimus, intuẽtes non ea, quæ videntur, ſed quæ non videntur, vt ita demum illud ſupremum mereamur audire, quod dicitur ad Abrahã. Veni in terram, quã tibi monſtrauero. Ita perdocemur, & initium voluntatis bonæ nobis domino inſpirante concedi, cum autem per ſe, aut per exhortationem cuiuſlibet hominis, aut per neceſſitatem nos ad ſalutis attrahit viam, noſtrum vero hoc eſſe, vt exhortationem auxiliumq; Dei, vel remiſſius, vel enixius exequamur, his nos ſermonibus eruditos Abbas Paſuncius e ſua cellula, non tam alacres, quàm compunctos corde ante medium noctis emiſit.

Collatio Danielis de triplici cauſa ſterilitatis mentis.
Cap. XLIX.

EX libro 4. Abbatem quoq; vidimus Danielem omni virtutum genere æqualem his qui in heremo Scythij commanebant, ſed peculiarius gratia humilitatis ornatum; qui inquirentibus nobis, cur interdum reſidentes in cellulã noſtra, tanta alacritate cordis repleremur, vt eam non dicam ſermone percurrere, ſed ac ne ipſe quidem ſenſus occurreret, & mens plena ſpiritualibus fructibus preces ſuas efficaces ac leues etiam per ſoporem ſupplicans ad Dominum peruenire ſentiret, ac rurſus nullis exiſtentibus cauſis tanto ſubito repleremur angore, & irrationabili quadam mœſtitia, vt etiam horreret cella, ſorderet lectio, ipſa quoq; inſtabilis ac nutabunda emittitur orõ ita vt ingemiſcentibus, & conantibus nobis ad directionẽ priſtinã reuocari mens noſtra non poſſit, nec deſiderio regni cęlorũ, nec metu gehennæ propoſito, ab hoc lætali quodam ſomno valeret excitari. Ita reſpondit. Tripartita nobis a maioribus rõ ſuper hac ſterilitate mentis eſt tradita. Aut .n. de negligentia, aut de impugnatione Diaboli, aut de diſpenſatione Dei, & probatione deſcendit. Diſpenſationis aũt ac probationis duplex cauſa eſt. Prima vt pauliſper a Domino derelicti, & mentis noſtrę infirmitatem humiliter intuentes, ſuper præcedente puritate cordis, quæ nobis eſt illius viſitatione donata, nullatenus extollamur, probanteſq; nos ab eo derelictos intelligamus præteritam cordis alacritatem non noſtro ſtudio, ſed illius nobis dignatione fuiſſe collatam, & præſentem de ipſius rurſum gratia, & illuminatione eſſe poſcendam. Secunda vero, vt perſeuerantia noſtra, vel mentis conſtantia, & deſiderium comprobetur, & orationum inſtantia deſerentem nos viſitationem Spiritusſancti requiramus, ac ſolicitius inuẽtam cuſtodire ac tenere attentius ſtudeamus. Quodammodo enim cuſtodiri negligentius ſolet quicquid facile creditur poſſe reparari. Deniq; frequenter etiam odoribus vltra omnem ſuauitatem compoſitionis humanæ in hiſipſis ſubito viſitationibus adimplemur, ita vt mens hac oblectatione reſoluta in quendam ſpiritus rapiatur exceſſum, ſeq; commorari obliuiſcatur in carne. Intantum vero illam deſertionem beatus Dauid vtilem eſſe cognouit, vt nequaquam amoueri, ſed temperari eã potius deprecatus ſit dicens. Non me derelinquas vſquequaque, ac ſi diceret. Non rogo vt nunquam me derelinquas, quia non expedit mihi, vt non vel meam infirmitatẽ ſentiens dicam. Bonum mihi, quia humiliaſti me, vel exercitium vt nõ habeã præliandi, quod ſine dubio habere nõ potero ſi mihi ſp & indirupte cohæſerit tua diuina protectio. Suffultũ nãq; me tua defenſione Diabolus tentare non audebit, illud obijciens, & exprobans, vel mihi, vel tibi. Nunquid gratis Iob colit Deũ Nonne tu vallaſti eum ac domum eius. Sed magis peto ne me vſquequaq; deſeras, ſed facias cum tentatione etiam prouentum. Quam vtiq; pugnam non inuidens Dominus quieti Iſrahelis, ſed ſciens eſſe vtiliſſimam reſeruauit, vt dum gentium ſuperſtitum impugnatione deprimeretur, nũquam ſe ſentiret auxilio Domini non egere, & ob id ſemper in eius meditatione, & inuocatione perſiſtens, non meriti ocio ſolueretur, nec belandi vſum, & exercitia virtutis amitteret. Frequenter enim quos non potuerunt aduerſa ſuperare, ſecuritas & proſperitas deiecerunt.

De pugna carnis, & ſpiritus, & eius vtilitate. Cap. L.

HAnc pugnam noſtris quoq; inſertam mẽbris, & in Apoſtolo ita legimus. Caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum Habemus hic pugnam inuiceratãm, quodammodo corpori noſtro diſpenſatione domini procurante, qua ſublata proculdubio econtrario pernitioſa pax ſuccedit. Caro luxurijs ac libidine delectatur, ſpiritus nec ipſis quidem naturalibus deſiderijs acquieſcit. Illa cupit ſatiari ſomno, repleri cibo, hic vigilijs & ieiunijs ſaginatur. Honoribus illa & laudibus hominum confouetur, hic irrogatis ſibi iniurijs ac perſecutionibus gloriatẽ. Inter has igitur vtraſque concupiſcentias, aĩæ voluntas in medio illo quodam vituperabiliore conſiſtens, nec vitiorum flagitijs oblectatur, nec virtutum laboribus acquieſcit, abſque caſtigatione carnis caſtimoniam corporis deſiderans obtinere, abſque vllius exaſperatione conuitij patiẽtiæ gratiam poſſidere, humilitatem Chriſti ſine honoris mundani exercere iactura, religionis ſimplicitatẽ cum ſeculi iactura exercere, Chriſto cũ hominum laude ac feruore ſeruire, diſtrictionem veritatis ſine cuiuſpiam, vel tenui offenſione proferre. Poſtremo ſic vult futura conſequi bona vt præſentia non amittat. Quæ voluntas nunquam nos ad veram perfectionem faceret peruenire, ſed in tepore quodam deterrimo collocaret, niſi hunc ſtatum altrinſecus hæc inſurgentia bella dirumperent. Hæc igitur inter vtraq; contentio, illam perniciofiorem excludens animę voluntatem, vt quandam æquitatis libram ſtatera noſtri corporis collocat, quæ ſpiritus carniſque confinia iuſto diſcernit examine, nec a dextris mentem ſpiritus ardore ſuccenſam, nec a leua carnem vitiorum aculeis præponderate permittens. Tepidum noſtræ voluntatis arbitrium, hinc ſpiritus feruor illinc carnis gelidiſſimus rigor, moderatiſſimo calore contemperat. Deinde Dæmones cum ſint de eminentiore Angelorum ordine deuoluti, deteſtabiliores eſſe hominibus contemplamur, eo quòd paſſibilitate eorum deſiderijs adiacente, id quod nequiter ſemel conceperunt irreuocabili malo perficere non mouentur: quia ſicut eſt animus eorum velox ad cogitandum, ſic ad perficiendũ pernix, & abſoluta ſubſtantia, & quia nulla ad peccandum impugnatione carnis extrinſecus laceſſita eſt, ob hoc ſine venia peccatum, & ſine remedio languor eſt. Sic colligitur, quòd non ſolum noxia non ſit hæc in nobis carnis ſpiritusq; contentio, verum etiam multam nobis conferat vtilitatem. Primo quòd deſidias ac neglıgẽtias noſtras ſtatim arguit. Secundo quòd pro caſtimoniæ puritatis integritate cum in ſecretis conſcientiæ noſtræ fuerimus elati, ſuo nos rurſum, quamuis quieto ac ſimplici viſitans influxu, humiliat ac retundit noſque homines eſſe ſuis ſtimulis ammouet. Quodammodo enim cum in cæteris generibus vitiorum, & quidẽ grauioribus magiſque noxijs indifferentius ſoleamus incurrere, nec tamen facile in eorum compungamur admiſſu, in hoc peculiarius humiliatur conſcientia noſtra, per quæ hanc illuſionem neglectarum quoque paſſionum recordationem mordetur, euidenter intelligens immundam ſe factam naturalibus incentiuis, quæ cum eſſe immundior ſpiritualibus vitijs ignorabat, eſſemus ita penitus ſine remedio tepidi, vtpote non habentes iudicem negligentiæ noſtræ, vel in corpore noſtro, vel in conſcientijs noſtris inſidentem, nec ſtuderemus vnquam ad perfectionis peruenire feruorem, ſed nec frugalitatis quidem diſtrictionem continentiæ teneremus, niſi nos hæc titillatio carnis increſcens humiliaret atque retunderet, & aduerſus quoque ſpiritualium vitiorum purgatione ſolicitos redderet, & intentos. Deniq; in his qui ſpadones ſunt corpore, iccirco hunc animi teporem plerumq; ineſſe deprehẽdimus, quia velut abſoluti ab hac neceſſitate carnali, nec labore continentiæ corporalis, nec contritione cordis ſe æſtimant indigere, & hac ſecuritate reſoluti, nunquam perfectionem cordis, ſed nec ſpiritualium quidem vitiorum purgationem quærere feſtinant.

De pernitioſa ſecuritate, & tepore, ac ſuperbia.
Cap. LI.

LIbro primo. Sic ſtatus a carnali qualitate deſcendens efficitur animalis, qui eſt proculdubio deterior gradus. Ipſe enim

enim est, qui de frigido ad tepidum transiens, detestabilior voce Dñi signatur. Quicquid.n. frigidum est etiam ore nostro susceptum vertitur in calorem, ac salutifera suauitate percipitur. Quod autem vitio semel pernicioso teporis abiectum est, non dicam labijs admouere, sed etiam eminus intueri sine ingenti horrore non possumus. Rectissime ergo pronunciatur esse deterior, quia facilius ad salutarem conuersionem ac perfectionis fastigium, carnalis quis idest saecularis vel gentilis accedit, quàm is qui professus Monachū ab illo semel spiritualis feruoris igne discessit. Ille nanque saltem uitiis corporalibus humiliatus, ac spiritus ardore succensus ad perfectionem facilius conuolabit. Nam qui semel vt diximus tepido exorsus initio, Monachi coeperit abuti vocabulo, quoddammodo resolutus, nec ex se vlterius perfecta sapere, nec alterius poterit monitis erudiri: dicit enim, quia diues sum, & locuples, & nullius egeo, &c. in eo factus etiam saeculari deterior, quod nec miserum se, nec caecum aut nudum, vel egere monitis alicuius, aut institutione cognoscit. Denique, quod pudet dicere, ita plerosque abrenunciasse conspicimus, vt nihil amplius immutasse, de anterioribus vitijs ac moribus comprobentur, nisi ordinem tantummodo atq; habitum saecularem. Nam, & acquirere pecunias gestiunt, quas nec antea possederunt, vel certe quas habuerant retinere non desinunt: aut, quod est lugubrius, etiam amplificare desiderant, sub hoc praetextu, quòd famulos suos exinde semper vel fratres alere se debere iustum esse contendant, vel certe sub obtentu congregandi caetus reseruant, quos velut Abbates instituere se posse praesumant. Quòd si in veritate viam perfectionis inquirerent, semetipsos singulares ac nudos ita sub seniorum imperio collocarent, ut curam non modo aliorum nullam, sed ne sui quidem gererent. Econtrario autem euenit, ut dum fratribus praeesse festinant, nunquam senioribus ipsi subiiciantur, & a superbia inchoantes, dum alios instruere cupiunt, nec discere ipsi, nec agere ea, quae sunt docenda merentur. Cuius superbiae duplex est species, vna quae serietatem grauitatemque iugiter imitatur, alia quae effrenata libertate in cachinnos risusque fatuos dissoluitur. Et ille quidem taciturnitate congaudet, haec verò dedignatur silentio coartari, nec confunditur passim proloqui res incōgruas, & ineptas, dum erubescit vel inferior caeteris vel in doctior iudicari. Nec alius superbiae fomes est, pro ieiunio fratrem, quàm pro refectione negligentiae contemnere, nisi quod perniciosiora, & à remedijs longinquiora sunt vitia, quae sub specie virtutum, & imagine spiritualium rerum videtur emergere, quàm illa, quae ex aperto pro carnali voluptate gignuntur. Haec enim velut palam expositi, & manifesti languores, & arguuntur cominus, & sanantur. Illa verò dum sub praetextu virtutum geruntur, incurata perdurant, & deceptos quosque periculosius faciunt ac desperatius aegrotare. Nam illud ridiculum qualiter exprimatur, quòd nonnullus tanto cernimus studio in his, quae penitus abscidi non possunt, & quae nequeunt in hoc ordine non haberi, quamuis parua vilaque sint esse deuinctos vt horum cura pristinarum omnium facultatum superet passionem. Quibus profecto non magno proderit maiores opes ac substantias contempsisse, quia affectus earum ob quos illae contemptae sunt in res paruas atque exiguas transtulerunt. Quid enim differt, vtrum quis perturbationem cupiditatis erga opes amplas atque magnificas an erga viliores exerceat species. Nisi quod in eo reprehensibilior iudicandus est, quod qui maxima spreuerit minimis obligetur.

Collatio Serapionis de octo principalibus vitijs.
Cap. LII.

EX libro quinto. In illo caetu senum fuit vir nomine Serapion à primaeua aetate gratia discretionis ornatus. Ambientibus autem nobis vt de impugnatione vitiorum aliqua disputaret, quibus origines eorum, & causae manifestius pā derentur ita exorsus est. Octo sunt principalia vitia, quae humanum infestant genus. Horum igitur genera sunt duo aut enim naturalia sunt, ut castrimargia, aut extra naturam vt filargiria. Efficientia verò quadripartita est. Quaedam enim sine actione carnali consummari non possunt, vt est castrimargia, & fornicatio. Quaedam verò sine vlla corporis actione complentur, vt est superbia, & Caenodoxia. Nonnulla commotionis suae causis extrinsecus accipiunt, ut est filargiria, & ira. Alia verò intestinis motibus excitantur, vt est accidia atque tristitia. Puritati studentibus plurimum confert, ut carnalium passionum ipsas materias sibi primitus subtrahant, quibus potest vel occasio vel recordatio earundem passionum aegrotanti adhuc animae generari. Necesse est enim vt morbo duplici duplex adhibeatur curatio. Nam corpori ne concupiscentia in effectum tendet prorumpere necessario effigies, & materia illiciens subtrahenda est, & animae nihilominus ne eam vel cogitatione concipiat, attentior meditatio scripturarum, & sollicitudo peruigil ac remotio solitudinis vtiliter apponenda est. In caeteris autem uitiis nihil humana consortia obsunt, quinimmo etiā plurimum conferunt, his qui carere eis in veritate desiderāt, quia frequentia hominum magis arguuntur, & dum lacessita crebrius manifestantur celeri medicina perueniunt ad salutem. Quòd autem extra naturam sit filargiria liquet. Nihil enim ad usum ac necessitatem naturae communis praeter escam quotidianam ac potum certum est peruenire. Ideoque hoc vitium non nisi tepidos ac male fundatos Monachos pulsat. Quae autem naturalia sunt etiam probatissimos in solitudine commorantes attentare non desinunt. Et intantum hoc verissimum comprobatur, ut etiam nonnullas gentes ab hac passione, idest filargiriae libertas omnimodis agnoscamus. Cuius rei testes multa hominum millia possumus inuenire, qui dispersis omnibus substantiis suis ita eradicauerunt hanc passionem, vt ne tenuiter quidem ab ea pulsentur vlterius nihilominus omni tempore contra castrimargiam pugnantes.

De Confoederatione eorum mutua siue conchathenatione.
Cap. LIII.

HAEc igitur octo uitia licet diuersos hortus ac dissimiles efficientias habeant & sex tamen quadā inter se cognatione, vt ita dixerim cōcathenatione connexa sunt, ita ut prioris exuberantia sequentis efficiatur exordium. Nam de abundantia Castrimargię fornicationem, de fornicatione filargiriam, de filargiria iram, de ira tristitiam de tristitia accidiam, necesse est pullulare. Ideoque simili contra haec modo atque eadem ratione pugnandum est, & a praecedentibus semper aduersus sequentes oportet nos inire certamina. Facilius enim cuiuslibet arboris noxia latitudo ac proceritas exarescit, si antea radices eius, quibus innititur, vel nudatae fuerint uel succisae. Et infestantes humores aquarum continuo siccabuntur, cum generator eorum fons ac profluentes venae solerti industria fuerint obturatae. Quamobrem vt accidia vincatur, ante superāda tristitia est, vt tristitia propellatur ira prius est extirpanda, &c. Residua verò duo sibi quidem simili ratione iunguntur. Cenodoxiae enim exuberantia superbię fomitem parit, sed ab illis septem prioribus uitiis penitus dissident, nec simili cum eis societate foederantur. Siquidem non solum nullam ex illis occasionem suae generationis accipiunt, sed etiam contrario modo atque ordine suscitantur. Nam illis euulsis haec vehementius fructificant, & illorum morte uiuacius pullulant atque succrescunt. Valde etiam diuerso modo ab his duobus uitiis impugnamur. In unumquodque enim illorum septem vitiorū tunc incedimus, cum a praecedentibus eorum fuerimus elisi. In haec verò duo victores vel maxime post triumphos periclitamur incurrere. Et licet haec octo vitia inuicem sibi connexa atque permixta sint, specialius tamen in quatuor coniurationes, & copulas diuiduntur. Castrimargiae nanque fornicatio peculiari consortio foederatur, filargiriae ira, tristitię accidia. Cenodoxiae superbia familiariter coniugatur.

De Gula, & luxuria, & ira, & tristitia.
Cap. LIIII.

ET ut sigillatim nunc de vniuscuiusque uitii generibus disputemus. Castrimargiae genera sunt tria. Primum, quod ad refectionem perurget Monachum ante horam statutam uel legitimam festinare, secundùm quòd expletione ventris, & quarumlibet escarum voracitate laetatur, tertium, quod accuratiores delicatissimos desiderat cibos. Ex his tribus causis diuersae ac pessimae valitudines animae procreantur. Nam de prima monasterii odium gignitur, de secunda igniti luxuriae ac libidinis aculei suscitantur, tertia etiam inextricabiles filargiriae laqueos flectit ceruicibus captiuorum. Cuius nobis passionis inesse vestigia deprehendimus, cum forte ad refectionem detenti ab aliquo fratrum, contenti non sumus eo sapore cibos sumere, quo ab exhibente conditi sunt, sed quiddam superfundi eis uel adiici importuna atque effrenata poscimus libertate, quod fieri penitus nō oportet tribus de causis. Prima mens Monachi semper debet in omni tolerantia ac parcitate excitatione versari, & secundùm Apostolum discere in quibus est sufficiens esse. Nullatenus enim poterit uel occulta uel maiora corporis desideria refrenare, quisquis de gustatione modicae insuauitatis offensus, ne ad momentum quidē delicias gutturis sui maluerit castigare. Secūdo, quia nōnūquā euenit ut ad horā desit illa species, quae postulatur a nobis, & uerecundiā necessitati uel frugalitati suscipientis

incutimus publicantes, scilicet paupertatē eius, quam soli Deo cognatam esse maluerit. Tertio, quod interdum solet sapor ille quem nos adijci poscimus aliis displicere, & inuenimur iniuriam multis, dũ nostræ gulæ ac desiderio satisfacere cupimus, irrogare: pp quod omnimodis in nobis est hmôi castiganda libertas. Fornicationis genera sunt tria. Primum, qđ pmixtione sexus vtriusque perficitur. Secundum, quod absque Fœmineo tactu pro quo Her Patriarchæ Iudæ filius a Dño pcussus legitur, quod in scripturis sanctis immunditia nuncupatur. Tertium, quod aĩo, & mente concipitur, de quo Dñs ait. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mechatus est eã in corde suo. Filargiræ genera sunt tria. Primum, quod renunciantes diuitiis ac facultatibus suis spoliari non sinit. Secundum, qđ ea, quæ a nobis dispensata sunt, vel indigentibus distributa resumere nos maiori cupiditate persuadet. Tertium, qđ ea, quæ ne antea quidem possedimus desiderare acquiriq; compellit. Iræ quoq; genera sunt tria, unũ qđ exardescit intrinsecus, aliud qđ in verbũ opusque prorumpit, tertiũ, qđ p tpa reseruatur. Tristitiæ genera sunt duo. Vnum, quod vel iracundia desinente, uel de illato damno ac desiderio præpedito cassatoque generatur, aliud quod de irrationabili mentis anxietatē seu desperatione descendit. Accidiæ genera sunt duo. Vnum, quod ad somnũ pcipitat ęstuãtes, aliud quod cellã deserere ac fugere cohortať.

De Inani gloria, & Superbia. Cap. LV.

XEnodoxiæ quoque genera duo sunt. Primum, qđ p carnalibus ac manifestis extollimur rebus. Secundum, quod spiritualibus rebus, & occultis desiderio vanę laudis inflamamur. Vna re tñ Cenodoxia vtiliter ab incipientibus assumitur, & ab his duntaxat, qui adhuc vitiis carnalibus instigantur. Verbi gratia. Si illo tpe quo fornicationis spiritu perurgentur, mente conceperint, vel sacerdotalis officij dignitatem vel opinionem cunctorum, qua Sancti, & immaculati esse credantur, & ita immundos concupiscẽtiæ stimulos quasi turpes, & indignos vel extimationi suæ uel illi ordini iudicantes hac saltem contẽplatione declinent, minori malo id, quod maius est retũdentes. Satius est. n. Cenodoxiæ vitio quemcunque pulsari, quàm incidere fornicationis ardorem, unde reparari, aut non valeat, aut vix valeat post ruinam. Nam laude inquit mea infrenabo te, ne intereas. i. vt dum Cenodoxiæ laudibus compediris, nequaquã ad inferni profunda proruas, & irreuocabiliter mortaliũ peccatorum consummatione mergaris. Nec mirũ tantã passioni huic inesse virtutem, vt irruentem quempiam in fornicationis labẽ valeat refrenare, cum ita eum quẽ semel veneni sui peste corruperit infatigabilem reddat, vt faciat ab eo ne biduana quidẽ ieiunia vel triduana sentiri. Quod. n. nonnullos in hac heremo frequenter nouimus fuisse confessos, seque in cœnobiis Syriæ cõstitutos quinis diebus refectionem cibi sine labore tolerasse. Nunc autem tanta se fame etiam ab hora tertia perurgeri, ut vsque ad nonam vix queant differre quotidiana ieiunia. Super qua re pulchre Abbas Macharius cuidam percunctanti, cur fame ab hora tertia in heremo pulsaretur, qui in cœnobio ebdomadibus integris, refectionem contemnens non sensisset esuriẽ, Rñdit. Quia hic nullus est ieiunij tui testis, qui te suis laudibus nutriat atque sustentet, ibi autem te digitus hominum, & Xenodoxiæ refectio saginabat. Populum Israhelem a Nechao rege Ægypti captiuatam ascendens Nabuchodonosor Rex Assyriorum de finibus Ægypti ad suam transtulit regionem, non ut eos libertati restitueret, sed vt ad suas abduceret terras longius, quàm fuerant in terra Ægypti. Licet enim tolerabilius sit Xenodoxiæ, quàm fornicationis vitio deseruire, difficilius tamen a Xenodoxiæ dominatione disceditur. Superbiæ genera sunt duo. Primum carnale, secundum spirituale, quod etiam perniciosius est.

De Conflictu cum vitijs prædictis. Cap. LVI.

IGitur vnusquisque vitium, quo maxime infestatur explorãs, aduersus illud arripiat principale certamen, indesinẽtes quoque orationum fletus ad Deum fundens. Impossibile est eñ de qualibet passione triumphum quempiam promereri, priusquam intellexerit industria vel labore proprio uictoriam certaminis semet obtinere nõ posse, cum tñ ut valeat emundari necesse sit die noctuque eum in omni cura, & sollicitudine permanere. Cumq; se ab ea senserit absolutum, rursus latebras sui cordis perlustret, & excipiat sibi, quam inter reliquas inuenerit diriorem, atque aduersus eam specialius omnia spiritus arma commoueat, & ita semper validioribus superatis celerẽ de residuis habebit facilemque victoriam, quia mens triumphiorum processu redditur fortior, & infirmorum pugna succedens prom priorem ei faciet prouentum pręliorum. Nec tñ putandum est, q principaliter, quis cõtra unum dimicans vitium, & velut incautius aliorum tela prospiciens, inopinato ictu facilius valeat sauciari. Impossibile namque est eum, qui pro cordis sui mundatione sollicitus erga impugnationem vitii cuiuslibet intentionem suæ mentis armauerit, aduersus cætera quoque vitia generalem quendam horrorem, & custodiam similem non habere. Quo. n. modo uel de illa qua absolui desiderat passione merebitur obtinere victoriam, quem indignum purgationis prœmio aliorum facit contagio vitiorum. Denique. 7. inquit gentes multo maioris numeri sunt, quàm tu es, & robustiores te. Quod multo maioris numeri esse dicuntur, quia plura sunt vitia, quàm virtutes: numerosior enim est carnalium passionum populus de septenario fomite vitiorum procedens: fortior enim militat in membris nostris oblectatio carnalium passionũ, quã studia spiritualium virtutum, quæ non nisi summa contritione cordis, & corporis acquiruntur.

Collatio Theodori de prosperis, & aduersis huius sæculi. Cap. LVII.

EX libro sexto. In Palestinæ partibus iuxta Thecuæ vicũ, qui Amos Prophetam meruit procreare, solitudo vanissima est, in hac summæ sanctitatis Monachi diutissime commorantes, repente sunt a discurrentibus Saracenorum latrunculis interempti. Ob hoc igitur mæsti ad Sanctum Theodorum perreximus. Cui cum prædictorum nece quærimoniam fudissemus, admirantes cur Deus admitti in seruos suos tñ facinus consensisset, respondit. Hæc quæstio illorum solet Animos permouere, qui parum fidei vel scientię possidentes, merita sanctorum vel præmia, quæ reposita sunt in futurum arbitrantur in huius vitæ breuitate restitui. Tria oĩa, quæ sunt in hoc mundo, idest bonum, malum, medium. Nihil in rebus humanis principale bonum est nisi virtus animi, nihil mali nisi peccatum, mediã sunt, quæ in vtramque partem pro affectu, & arbitrio vtentis deriuari possunt, ut diuitiæ, potestas, honor, robur, sanitas, pulchritudo, vita, mors, paupertas, infirmitas, iniuriæ, & his similia, quæ pro qualitate, & affectu vtentis vel ad bonam partem possunt proficere, vel ad malã. Ideoq; cũ illata fuerit mors Sancto, viro non ei malum illatum esse credendum est, sed mediũ quiddam, quod cum peccatori malum sit, iusto requies, & absolutio fit malorum. Nec enim, quis impius vel iniquus iccirco impunitus erit, quia malitia sua iusto nocere non potuit. Tolerantia, & virtus iusti, non illi, qui mortem vel supplicia intulit, sed illi proficit ad mercedem, qui illata sibi patienter excepit. Neque enim patiẽtia Iob mercedem Diabolo reddidit, nec Iudas supplicii immunitate damnabatur, quia proditio eius ad salutem proficit generis humani. Non enim prouentus considerã dus est operis, sed operantis affectus. Scimus autem quoniã diligentibus Deum omnia cooperãtur in bonum, non solum, quæ prospera, verum etiam quæ putantur aduersa. Eiusdem nanque uirtutis est tristia fortiter tolerare, cuius etiam secunda moderaret eum, qui in vno eorum superatur, neutrum sufferre certissimum est. Facilius tamen quis elidi potest prosperis, quàm aduersis. Hæc enim interdum etiam inuitos retinent atque humiliant, & compunctione saluberrima vel minus peccare faciũt vel emendant, illa verò mollibus mentem ac perniciosis extolerantiam blandimentis securos felicitatis suæ prouentu ruina maiore prosternunt. Isti ergo sunt ambidextri ut ille Aioth in libro Iudicum fuisse describitur, qui utraque manu utebatur pro dextera. Quam virtutem nos quoque ita poterimus intellectualiter possidere si ea, quæ prospera sunt dexteraque censentur, & ea, quæ aduersa sunt, & sinistra dicuntur, bono rectoque vsu ad partem fecerimus dexterã pertinere ut quæcumque fuerint illata, fiant nobis secundum Apostolum arma Iustitiæ. Ambidextrum merito dixerim, & Ioseph, qui in prosperis gratior patri, religiosior fratribus, acceptior Deo, in aduersis castus, Domino fidelis, carcerisque mitissimus vinctis, iniuriarum immemor beneficus inimicis inuenitur. Erimus igitur ambidextri, quando nos quoque rerum præsentium copia uel inopia non mutauerit, sed similiter Deo gratias in utroque referentes, parem fructum de secundis aduersisque capiamus. Qualem se ille verus ambidexter doctor gentium consecutum fuisse testatur, dicens. Ego enim didici in quibus sum sufficiens esse. Scio, & humiliari scio, & abundare.

Quòd iusti mens inter hæc debet stare immobilis ac semper proficere. Cap. LVIII.

ITaque mens viri iusti nõ debet esse similis ceræ vel alterius cuiusque materiæ mollioris, quæ semper caracteri signantium cedens nunquam in sua qualitate persistat. Quin potius debet esse uelut quoddam adamãtinum signatorium ut inuiolabilem figurã sui semper caracteris custodiẽs vniuersa, quæ incurrerint sibi ad qualitatẽ sui status signet atq; trãsformet, ipsa verò in signiri nullis incursibus possit. Germanus. Potest nomens

mens nostra vnum statum iugiter retinere,& in eadé qualitate semper persistere? Theodorus. Necesse est vt secundum Apostolum aut renouatus quis spiritu mentis suæ per singulos dies proficiat ad ea se,quæ in antea sunt semper extẽdens, aut si neglexerit consequens est vt retro redeat, atque in deterius relabatur. Quapropter istud erit euidens nostri indicium detrimẽti si intellexerimus nos nihil amplius acquisisse, nec dubitemus nos retrorsum omnimodis reuocatos,qua die non senserim⁹ ad superiora progressos, quia nec in eodem statu mens hoĩs potest iugiter pmanere,nec in hac carne consistens ita virtutum apicẽ possidebit,quisquis ille sanctorũ vt immobilis pseueret: necesse est.n.aut aliquid adijci illis semper aut minui,nullaq; in omni creatura talis poterit esse perfectio, quæ mutabilitatis nõ subiaceat passioni. Solũ namque Deum immutabilem cõfitemur. Vnde neq; illi immutabilis naturę esse putandi sunt, qui in illa qua creati sunt beatitudine perseuerant,eo ꝙ in contrariã partem non fuerint similiter deprauati. Aliud namque est immutabilis naturæ esse,aliud virtutis industria bonique custodia ꝑ immutabilis Dei gratiã non mutari. Quicquid.n.per diligentiã vel acquiritur vel tenetur,põt etiã per negligentiam deperire. Ideoque dr. Ne beatifices hoĩem ante exitũ suũ. Et iccirco De⁹ solus immutabilis vel bonus dr, qui bonitatem non industriæ studio,sed naturaliter possidens,non põt aliud quid esse, quàm bonus. Nulla igitur virtus põt immobiliter ab hoĩe possideri, sed vt patrata iugiter teneatur necesse est eam semper illa, qua acquisita est sedulitate atque industria custodiri. Lapsus verò quispiã nequaquã subitanea ruina corruisse credendus est, sed aut prauę institutionis deceptus exordio, aut per longã mentis incuriã paulatim virtute animi decedente. Ideo Salomon elegãter mentis incuriam domati comparauit, tectoque neglecto, per quod primo quidem veluti minutissima, quædam penetrant ad animam stillicidia passionum, quæ si velut parua, & leuia negligantur corrumpunt tigna virtutum, & posthæc influunt himbre largissimo vitiorum.

De Castitate Sereni Abbatis, & eius responsione supra mobilitate mentis. Cap. LIX.

Ex libro 7. Summæ sanctitatis, & continentiæ virum nominisque sui speculum Abbatẽ Serenum singulari sum⁹ veneratione præ omnibus admirati. Cui supra omnes virtutes,quæ non solum in eius actu vel moribus, sed etiam in ipso vultu per Dei gratiam refulgebant,ita est peculiari officio donum castitatis infusum,vt iam ne ipsis quidem naturalibus incentiuis inquietari se vel in sopore sentiret. Primo quidem pro interna cordis castitate nocturnis diurnisque præcibus ac ieiuniis insistens,cum vidisset orationum suarum obtinuisse se vota,cunctosque æstus in corde suo concupiscentiæ carnalis extinctos,maiori zelo castitatis exarsit,& intentioribus ieiuniis, & obsecrationibus incubare cæpit,vt mortificatio passionis huius etiam ad ipsam carnis puritatem eatenus perueniret, vt ne illo quidem simplici ac naturali motu, qui etiam paruulis ac lactantibus excitatur vlterius pulsaretur, credens multo facilius Deum hos stimulos carnis radicitus posse conuellere,quos etiã humanæ artis industria solet quibusdam poculis vel medicamẽtis seu ferri sectione detrahere. Cumque petitioni cæptæ,supplicatione iugi ac lachrymis indefessus insisteret,adueniẽs Angelus in visione nocturna,eiusque velut aperiens vterum,quandam ignitam carnis strumam de visceribus eius euellens atque proiiciens, suisque omnia vt fuerant locis restituens intestina, ecce inquit incentiua tuæ carnis abscisa sunt, & noueris te obtinuisse in hodiernum diem perpetuam corporis puritatem, ꝙ fideliter poposcisti. Hic cum a nobis de qualitate cogitationum nostrarum,& interioris hominis statu,quæsisset, vel quid nobis ad eius puritatem tanti temporis heremi habitatio contulisset,his eum quærimoniis adorsi sumus. Supputatio temporum ac solitudinis habitatio hoc solũmodo contulit nobis, vt disceremus,quid esse nequeamus. Et quid profuit didicisse, qđ summũ est,si cognitũ nequeat apprehendi. Nã cũ directionẽ cordis ad destinatã cõtéplationẽ prætendere senserimus, insensibiliter mens inde reuoluta, ad priores euagationes impetu vehementiore prolabitur. Ad hanc opinionem fracti desperatione traducimur vt non nostro iam,sed naturæ vitio has aĩæ peruagationes humano generi inesse credamus. Serenus periculosę præsumptionis est,nec dum rebus rectè discussis de natura cuiuslibet rei præpropere diffinire,ac de cõsideratione fragilitatis suæ capere coniecturam,non de statu, & qualitate ipsius disciplinæ,vel de aliorum experientia proferre sententiam. Neque enim siquis natandi ignarus,sciens pondus corporis sui ferri aquarum liquore non posse,experimento suæ voluerit imperitię desinire, neminem posse penitus liquidis elementis solida carne circundatum sustineri, icirco uera eius opinio iudicanda est, quam secundum experientiam suam visus est protulisse.

Qualiter mens se possit in bono cogitatu stabilire, & Diabolo resistere. Cap. LX.

Mois itaque.i.mens diffinitur semper mobilis, & multum mobilis. Hæc igitur pro conditione naturæ nunquam põt ociosa consistere,sed necesse est eam,nisi prouisum habuerit vbi suos exerceat motus,& in quibus iugiter occupetur propria mobilitate discurrere,& per omnia volitare donec longo exercitio vsuque assuefacta,di scat erga quas materias circumagat uolatus,& ita præualeat aduersas inimici suggestiones, quibus detrahebatur extrudere,atque in illo quem desiderat statu,& qualitate durare. Si igitur viriliter aduersus pturbationes, & vitia dimicantes potuerimus ea ditioni nostræ discretionique subiicere, vel instabilem cogitationum nostrarum cohortem rõnis imperio subiugare,pro tantorum meritis triumphorum ad spiritualis centurionis ordinem prouehimur,malis quidem suggestionibus imperantes abite,& abibunt,bonis verò venite,& venient. Seruo quoque nostro.i corpori ea, quæ castitatis sunt similiter iniungemus,& sine vlla contradictione deseruiet,omnẽ exhibens spiritui famulatum. Nec ab intentione hujus obseruãtiæ perniciosa desperatione frangamur, quia regnum cœlorum patitur vim. Nulla namque virtus sine labore perficitur,nec vlli possibile est ad istam quam cupitis stabilitatẽ mentis sine ingenti contritione conscendere,vt in virum perfectum possit occurrere in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Ad quam nemo perueniet in futurum,nisi qui præmeditatus, & imbutus fuerit ea in præsenti,eamque adhuc in sæculo positus prælibauerit, Christique membrum præciosissimum designatus, arrã compaginis illius per quam corpori eius valeat copulari in hac carne possederit,vnum duntaxat desiderans, vnum sitiens, ad vnum oẽs non solum actus suos verumetiam cogitationes sem per intendens,vt illud, quod in futurum dicetur de beata conuersatione sanctorum,iam subarratum teneat in præsenti.i.ut sit ei Deus oĩa in oĩbus. Aduersarios quidem nobis iugiter insidiari quicumque interioris hominis pugnam experti sunt dubitare non possunt, sed ita dicimus hos nostris profectibus aduersari,ut eos tantummodo incentores malorum non etiã impulsores esse credamus. Cæterum nullus hominum posset omnino vitare peccatum, si eis quemadmodum ad suggerendum ita,& ad compellendum facultas violenta suppeteret. Quamobrẽ sicut in illis est instigationis copia, ita & in nobis virtus respuendi siue acquiescendi libertas est attributa. Quorum tñ potentiã, & impugnationes si pertimescimus,etiam protectiones atque adiutoria Dei econtrario conferamus: maior.n.est, qui in nobis est,quàm qui in hoc mundo cuius, & auxilia multo vehementiori militant virtute pro nobis,quàm aduersus nos illorum multitudo confligit. Nam bonarum rerum non tantũ suggestor,sed etiam factor atque impulsor est Deus, ita vt nonnunquam nos etiam inuitos,& ignorantes attrahat ad salutẽ. Constat ergo neminem posse a Diabolo decipi,nisi eum,qui præbere ei maluerit suæ voluntatis assensum. Quod Ecclesiastes his verbis euidenter expressit. Quia enim non fit contradictio ab his,qui faciunt malum cito,ideo repletum est cor filiorum hominum in ipsis vt faciant mala. Ergo manifestum est hinc vnũquemque delinquere,quòd ingruentibus cogitationibus prauis non eis confestim contradicit. Nam resistite inquit ei, & fuget a uobis.

De Corporali refectione, & diuersis sensibus. Cap. LXI.

Ex libro octauo. Consummatis, quæ dici solennitas exigebat, & Ecclesiæ congregatione dimissa, reuersi ad cellam senis,refecti primum lautissime sumus. Nam pro muria, quæ superiecta olei gutta quotidianæ refectioni solebat apponi, modicum liquaminis miscuit, & olei quidam solito propensius superfudit. Nam illam olei guttam ob hoc vnusquisque quotidie refecturus instillat, non vt eius ex hoc gustu suauitatem percipiat, sed ut hoc usu iactantiam cordis, quæ pro abstinentiæ distributione blande solet ac latenter irrepere, & stimulos elationis obtundat. Deinde apposuit salem frictum oliuas ternas,quibus post hæc superiutulit canistrũ habens cicer frictum,quod illi trogalia uocant, ex quibus quina tantum sumpsimus grana, mixaria bina, caricas singulas. Hunc enim numerum in illa heremo quemquam excessisse culpabile est. Qua refectione transacta ita locutus est. Satis propriè diuina scriptura opimo agro comparatur ac fertili, qui cum multa gignat ac proferat ad hominum victum quædam sine aliqua coctione ignis proficiunt, quædam nisi prius flammę calore mitigata atque mollita omnem asperitatem suæ deposuerint cruditatis,vel incongrua erunt usibus humanis,vel noxia sentientur,nonnulla verò ita vtrique vsui apta

nascuntur, vt nec incocta sua cruditate displiceant uel offendant, & tamen ignis calore decocta salubriora reddantur. Plura quoque ad escam tantummodo iumentorum vel ferarum ac volucrum proferuntur, cibis hominum minime profutura. Quā rōnē satis euidenter aspicimus in hoc vberrimo scripturarū Paradiso contineri, in quo ita quædā significatione literæ plana ac luculenta rfident, vt cum sublimiori interpretatione non egeant, simplici tm̄ litteræ sono abunde pascant ac nutriant audientes, vt est illud. Audi Israel Dn̄s Deus tuus vnus est. Et diliges dn̄m Deū tuum ex toto corde tuo ex.t.&c. Quædā autē si allegorica explanatione extenuata non fuerint, & spiritualis ignis examinatione mollita, magis ex eorum perceptione læsio quàm vtilitas aliqua consequetur, vt illud est. Qui non habet gladiū, &c. Et qui non accipit crucē suā, & sequitur me, &c. Qd̄ quidā districtissimi Monachorū habētes qdē zelū Dei, sed nō sm̄ sciētiā, simpliciter intelligentes, fecerunt sibi cruces ligneas, easq; humeris iugiter circūferentes, non ædificationē, sed risum cunctis videntibus intulerunt. Nonnulla verò ad vtrāq; perceptionē.i.tā historicā, quā allegoricā ita cōmode capiuntur, ut vtraq; explanatio vitales succos animæ sumministret, vt est illud, Siquis te percusserit dexteram maxillam, &c. Et cum persequuntur vos inimici, &c. Producit sane, & fœnum iumētis simplicem, scilicet puramque narrationem historiæ lectionis qua simpliciores quique ad laborem actualis vitæ vegetiores robustioresque reddantur.

De Lapsu Angelorum, & eorum pugna adinuicem. Cap. LXII.

ANte conditionem huius visibilis creaturæ, spirituales cælestesque virtutes Deum fecisse, quæ pro hoc ipso, q̄ scirent se ad tantam beatitudinis gloriā beneficio creatoris ex nihilo fuisse productas, perpetuas ei gratias referentes indesinenter ei laudibus inhærerent, nemo fidelium dubitat, quas Apostolus per ordinē dinumerans ita describit. Quia in Chr̄o creata sunt oīa uisibilia, & inuisibilia, siue Angeli, siue Archangeli, siue Throni, siue Dn̄ationes, siue Principatus, siue Potestates. De istorum itaq; numero nonnullos fuisse principes collapsos lamentatio Ezechielis, siue Isaiæ docet. Quibus indiciis colligitur has differentias, quas instar sanctarum cælestiumq; virtutū aduersæ potestates h̄re dicuntur, vel ex illius anterioris ordinis gradu in quo vnaquæq; creata fuerat, nunc etiam retentare vel certe de cęlestibus deuolutas, ad similitudinem illarum uirtutū, quæ ibidē perseuerant, pro nequitię suę merito in qua vnaquęq; in malum creuit, hos inter se gradus & ordinum uocabula in parte contraria uendicasse: Itaq; impugnationes quibus homines impetūt, etiā cōtra seinuicē eos affectare certissimū est. Nā discordias atq; conflictus sup nonullis gentibus pro quadā sibi nequitię vernacula familiaritate susceptis, inde fesso certamine similiter exercere nō desinūt. Quę ēt in uisione Danielis legimus figurata Angelo Gabriele i.a narrāte. Princeps regni Persarū restitit mihi viginti & vno diebus, & ecce Michael vn⁹ de principibus, primus uenit in adiutorium mihi &c. Legimus etiā Gręcorū principem, qui vtique fauens genti sibi subditę, tā nationi Persarū quā populo Israeli videbatur aduersus. Ex his liquido peruidetur q̄ discordias gentiū & conflictus ac simultates quas inter se istis instigantibus gerunt, etiam contra se exerceant aduersę potestates, & illarū vel victoria gaudeāt, vel diminutione crucientur, & ob hoc nō possunt inter se esse cōcordes, dum vnusquisque pro his quibus præest contra alterius gentis præsulem inquieta semper ęmulatione cōtendit. Hos igitur pręter illas quas superius exposuimus opiniones etiam iccirco dici principatus vel potestates euidenti possumus ratione colligere, q̄.s.vel diuersis gentibus dominētur ac præsint, vel certe q̄ in inferiores sp̄us atque demonia de quibus etiā euangeliū legiones esse ꝓpria ipsorū cōfessione testat̄, suos exerceāt principat⁹.

Quòd Inter Dæmones alijs alij dominantur. Cap. LXIII.

REgi autem immundos spiritus a nequioribus potestatibus, eisque esse subiectos, non solum illa dominica respōsio, Si ego ī Beelzebub principe, de.e.de. sed etiam perspicuæ visiones & experimenta sanctorum multa nos edocēt. Nam cum vnus e fratribus nostris in hac solitudine iter ageret, aduesperascente die quadam, antrum reperiens ibidem substitit, vbi psalmos ex more decantans mediū noctis excessit. Cūque refecturus lassum corpus recidisset repente cæpit cateruas Dæmonum vndique confluentium innumerabiles intueri, quæ infinita constipatione, & ordine longissimo procedentes, aliæ principē suum præibant, aliæ sequebantur, qui tandem, & magnitudine cunctis procerior, & aspectu terribilior aduenit, ac posito solio sublimissimo cum sedisset, vniuscuiusque actus diligenter examinabat, illosque qui nec dum se circumuenire æmulos suos potuisse dicebant, velut inertes a conspectu suo videbat cum iniuria expelli, spacia tanti temporis, & opus inaniter expensum exprobrās cum fremitu furoris, illos vero qui se nsciabant sibi consignatos decepisse, summis laudibus cum exultatione & fauore cunctorū vt fortissimos bellatores extollebat. Quorum vnus cum victor lætus aduenisset: nomen cuiusdam Monachi designauit, asserens post 15. annos quibus eum iugiter obsedisset tandem se præualuisse, vt eum eadē nocte ruina fornicationis eliderei, & cum sacra puella quadam non solum impulisse, vt stupri crimen incurreret, sed etiam persuasisse, vt eam sibi iure coniugii retineret. Super cuius relatione cum innane cunctorum gaudium fuisset exortum: summis a principe tenebrarum laudibus eleuatus abscessit. Mane aūt cum euanuisset illa Dęmonum multitudo: dubitans frater de assertione spiritus immundi, magisque id ratus, quòd solita fallacia sibi voluisset illudere, & innocenti fratri crimen incesti innuere, Pelusium petijt, vbi Monachum illum, qui sibi notissimus erat nouerat commorari, quem cum requisisset reperit, q̄ eadē nocte qua ruinā eius Dęmon nūciauerat, relicto monasterio vicū petijsset, & cū designata puella lapsu miserabili deuolutus fuisset.

De Angelis personalibus, & de differentia Dæmonum. Cap. LXIIII.

IAm, quòd vnicuiq; nostrum duo cohęreant Angeli.i.bonus, & malus, scriptura testatur. De vtrisque vero liber pastoralis plenissime docet. Si consideremus, & illum qui beatum Iob expetijt, apertissime instruimur illū fuisse, qui semper insidiabatur ei, & eum nunquam ad peccatum potuit incitare, & iccirco potestatem a Domino poposcisse, velut qui non virtute illius, sed Dn̄i defensione, qui illum semper protexerit vinceret. De differentiis Dæmonum per illos duos Philosophos multū cognitionis accipimus, qui despicientes Beatum Antonium velut imperitum ac sine literis virum, volentesque saltē eum de cella sua magicis præstigiis perturbare, sp̄us ei nequissimos immiserunt, & ad hāc impugnationē morsu liuoris adducti, eo q̄ hoīum turbæ ad eum velut Dei famulū cōuenirēt. Cūque illo nunc quidē pectori suo, & fronti signaculū crucis imprimēte, nūc verò ad orationē suppliciter incūbente, ne approximare quidē Dæmones ei prorsus auderent, & ad illos, qui eos direxerant absque vllo reuerterentur effectu, & illi alios rursus nequiores immitterent, itidemque illis inaniter redeuntibus, potentiores iterū missi cōtra militē Christi nihil omnino præualerēt, eo tales eorū inuidiæ tota magica arte quæsitæ ꝓfecerūt, vt per hęc euidētissime magnā ꝓfessioni Christianorum inesse virtutem comprobarent, q̄bus illę tā sæuæ, & tā potentes vmbræ, quas ęstimabant Solem Lunamque si ad eos directe fuissent obducere potuisse, hūc nō solū nihil lædere, sed ne ad punctū q̄dē de monasterio suo valuerant pturbare. Cūque ꝓ hac admiratione confestim venientes ad Abbatem Antonium, impugnationes suas, & causas, & insidias liuoris occulti patefecissent, Christianos se fieri popoſcerūt. Requisito autē ab illis ꝓdito impugnationis die, asseruit se amarissimis cogitationū stimulis tunc fuisse pulsatum. Nullo autem modo credendum est spirituales naturas coire cum Fœminis carnaliter posse.

Qualiter intelligendum sit, quòd filij Dei ingressi sunt ad filias hominum. Cap. LXV.

POst necem Abel iusti, ne a fratricida, & impio oē hominū genus exordium sumeret in locū fratris extincti natus est Seth. Cuius ꝓgenies patris secuta iustitiā, a societate, & cōiuratione cognationis illius, quæ ex Cayn sacrilego descēdebat semper diuisa permansit. Donec ergo perseuerauit inter illos generationis eorum illa discretio, semen Seth vtpote de optima radice ꝓcedens ꝓ merito sanctitatis Angeli Dei, siue filii Dei vocati sunt, & ècontrario illi pp̄ impietatē vel suā vel patrum suorum, & opera terrena, filii hominū nuucupantur. At illi vidētes filias eorum, desiderio pulchritudinis earum succensi, acceperunt sibimet de ipsis uxores, quæ viris suis parentum suorū nequitias infundentes, ab illa eos ingenita sanctitate ac simplicitate paterna protinus corruperunt. Quique ab illa vera Phisicę Philosophiæ disciplina tradita sibi a maioribus exciderunt, q̄ primus homo, qui vniuersarum naturarum institutiones cuestigio subsecutus est potuit euidenter attingere, suisque posteris certa ratione transmittere: quippe qui mundi ipsius infantiam adhuc tenerā, & quodāmō palpitantē rudēque conspexerat, & in quem tanta fuit non solum sapientię plenitudo, sed etiā grā prophetiæ diuina illa insufflatione transfusa, ut uniuersis animantibus nomina rudis adhuc mundi huius habitator imponeret: ac non solum omnigenos bestiarum atque serpentium furores viresque discerneret, sed etiā virtutes herbarū, & arborū, lapidūque naturas, ac tēporū necdū expertorū vicissitudines partiretur, vt potuerit dicere. Dn̄s dedit mihi bonorū horum, q̄ sunt scientiam veram, &c. Hanc ergo scientiam per successiones generationum semen Seth paterna traditione suscepit, cum

cum verò impiæ generationis fuisset admixtū, ad res prophanas & noxias quas impie dedicerat, instinctu quoque Dæmonū deuiauit, curiosasque ex ea maleficiorum artes atque præstigia ac magicas superstitiones audacter instituit, docens posteros suos vt sacro illo cultu diuini nominis derelicto, vel elementa hæc ignem vel aereos Dæmones venerarentur, & colerent. De illis ergo filijs Seth, & filiabus Cayn nequiores filii procreati sunt, q fuerunt venatores violentissimi, qui pro enormitate corporū vel crudelitatis atque malitiæ gigantes dicti sunt, præda potius exigere vitam suam, quàm sudore operis ac labore contenti. Quorum vsque adeo scelera supercreuerunt, vt expiari mundus alias nisi diluuii inundatione non posset. Ita ergo filiis Seth libidinis instigatione transgressis mandatum, quod ab exordio mūdi naturali instinctu diutissime fuerat custoditum, necesse fuit per literam legis postea reparari. Filiā inquit tuā non dabis filio eius vxorem, &c. Deus igitur hoīem creans, oēm naturaliter ei scientiam legis inseruit, quæ si fuisset ab homine secundum propositū Dñi vt acceperat custodita, non vtique necessarium fuisset aliam dari, quàm literis postea promulgauit. Nam quia sit hoīs oīs sciētia legis ab initio creationis infusa, hinc manifeste probatur, q mandata legis absque lectione literæ ante legem immo ante diluuium omnes Sanctos obseruasse cognoscimus.

Collatio Isaac de puritate mentis ad orandum. Cap. LXVI.

EX libro nono. Præmissa super diuersis institutis disputatione copiosa, hæc ad extremum Beatus Isaac intulit verba. Omnis Monachi finis cordisque perfectio, ad iugē atque indiruptam orationis perseuerantiam tendit, & quantū humanæ fragilitati conceditur ad immobilem tranquillitatem mentis ac perfectam nititur puritatem, ob quam possidendam oēm tam laborem corporis, quàm contritionem spiritus indefesse q̄rimus, & iugiter exercemus, & est inter alterutrum reciproca quædam inseparabilisque coniunctio. Iccirco vt eo feruore ac puritate qua debet, emitti possit oratio, primum sollicitudo rerum carnalium generaliter abscindēda est, deinde nullius negocii causæve nō solum cura, sed ne memoria quidē penitus admittenda, & vitiis extrusis, & abscisis, iacienda sunt primæ profundæ humilitatis inconcussa fundamina, quæ scilicet turrem pulsatu ram cęlo valeant sustinere. Deinde superponenda virtutum spiritualis extructio, & ab omni discursu atque euagatione lubrica animus est inhibendus. Quicquid. n. ante orationis horā aīa nr̄a concepit, necesse est vt orantibus nobis per instigationem recordationis occurrat. Quamobrē quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus præparare debemus: ex præcedenti. n. statu mens in supplicatione formatur. Et iccirco quicquid orantibus nobis nolumus vt irrepat, ante orationem de abditis nostri pectoris extrudere festinemus.

Qualiter curæ sæculares vexant etiam claustrales. Cap. LXVII.

QVod autem sæculares curæ etiam in nos qui nullis actibus mundi huius admiscemur cadere nōnunquā possint manifesta rōne monstratur secundum regulam seniorum, qui quicquid necessitatem victus quotidiani, & ineuitabilem vsum carnis excedit, ad sæcularem definierunt curam, & sollicitudinē pertinere, vt verbi gratia. Cum duarum sufficiat velamen tunicarum duarum trium aut quatuor fieri dñi procuremus. Cūque vnius aut duarum sufficiat habitatio cellarum, ambitione sæculari atque amplitudine delectat, quatuor seu quinque cellas, & has easdē exquisiti ornatus, & capaciores, quàm vsus desiderat extruamus, qđ non sine instinctu Dæmonum fieri manifestissima nos experimenta docuerunt. Nam quidem probatissimus seniorum cum transiret iuxta cellam cuiusdam fratris hac animi quam diximus ægritudine laborantis, vtpote qui in extruendis reparandisque superfluis inquietus quotidianis distentionibus desudaret, & eminus conspexisset eū graui malleo saxū durissimū conterentē, vidissetque Ethiopē quendā astātem illi, & vnà cū eodē ictus mallei iunctis conserti sq; manibus illidentem, eumque ad operis illius instātiā ignitis facibus instigātē, diutissime substitit, vel impressionē durissimi Dæmonis vel fraudē tantæ illusionis admirans. Cū. n. nimia lassitudine fatigatus frater requiescere iā, finemq; operi vellet imponere, instigatione spūs illius animatus iterum resumere malleum, nec desinere ab intentione incæpti operis vrgebatur, ita vt ijsdem eius incitamentis infatigabiliter sustentatus tanti laboris non sentiret iniuriā. Tandē igitur senex tā dira Dæmonis ludificatione permotus ad cellā fratris diuertit, salutansque eum, quid inquit est frater istud opus, quod agis? At ille laboramus inquit contra istud durissimum saxum, vixque potuimus illud aliqn̄ conterere. Ad hæc senex. Bene dixisti potuimus, non. n. solus eras cū illud cæderes, sed fuit alius tecum quem non vidisti, qui tibi in hoc opere non tam adiutor, quàm violentus impulsor astabat. Et reuera non minus hæc, quæ parua videatur, & minima, quęque ab his, qui nostræ professionis sunt cernimus indifferenter admitti pro qualitate sua aggrauant Monachi mentem, q̄ illa maiora, quæ secundum suum statum seu operationē sæculariū sensus inebriare consueuerant, non sinentia deposita fece terrena ad Deū in quo semper defixa debet esse intentio Monachi respirare. Vniformes orationes emitti semper a nemine posse certissimum est. Aliter. n. quisque, supplicat cum alacer est, aliter cum tristis, aliter cū spiritualibus successibus viget, aliter cum impugnationū mole deprimit, aliter cū veniā peccatorū aliter cū acquisitionē grāæ seu cuiuslibet virtutis expostcit, vel certe extinctionēcuiusq; vitii deprecatur, aliter cū consideratione gehēnę aut futuri iudicii timore cōpungitur, aliter cū spe futurorū bonorū desiderioque flammatur, aliter cum in necessitatibus ac periculis, aliter cum in securitate, & tranquillitatē versatur.

De quatuor speciebus orationis, & de oratione Dominica. Cap. LXVIII.

DEprecor itaque primo omnium fieri obsecrationes. Obsecratio impetratio pro peccatis seu petitio est, qua vel pro præsentibus vel præteritis admissis suis vnusquisque compunctus veniam deprecatur. Orationes sunt quibus aliud aliquid offerimus seu vouemus Deo. Postulationes quas pro aliis quoque dū sumus in feruore spūs constituti solemus emittere. Gratiarum actiones quas mens vel cum præterita Dei recolit beneficia, vel cum præsentia contemplatur, seu cum in futurum, quæ & quanta præparauerit, his qui diligunt eum prospicit, per ineffabiles excessus Dño refert. Expetendæ sunt nobis pro profectum vitæ consummationemque virtutum, illæ potius supplicationum spēs, quæ vel de contēplatione futurorum bonorū, vel de charitatis ardore fundūtur, seu certæ vt humilius, & secundum insipientium mēsuram loquar, pro acquisitione quarumcumq; virtutum, seu cuiuslibet vitii extinctione generantur. Aliter. n. ad illa sublimiora supplicationū genera peruenire nullatenus poterimus, nisi per ordinē postulationū istarū sensim mens nr̄a fuerit gradatimque prouecta. Has quatuor spēs ita etiā Dñs exemplo suo nobis initiare dignatus est, cæpit. n. Iesus facere, & docere. Obsecrationē assumit cū dicit. Pater si possibile est transeat a me. c. i. Orationē cū dicit. Ego te clarificaui sup terrā, opus cō summaui, qđ dedisti mihi vt facerē. Postulationē cū dicit. Pater ignosce eis, non. n. sciunt, quid faciunt. Gratiarū actionē cū dicit. Gratias ago tibi qm̄ exaudisti me, ego autē sciebā, q̄a semper me audis. Hæc itaque genera sublimior adhuc status ac præcelsior subsequitur, qui contemplatione Dei solius, & charitatis ardore formatur, per quem mens illius dulcedine resoluta atq; reiecta familiarissime Deo velut patri proprio peculiari pietate colloquitur. Quem statum debere nos diligenter expetere formula dominicæ orationis instituit ita dicens, Pater noster, &c. Quisquis igitur in se delinquenti fratri non ex corde remiserit, non indulgentiam, sed cōdemnationem deprecatione hac sibimet impetrabit, suaque professione semetipsum poscit diri iudicare dicens. Remitte mihi sicut, & ego remisi. Quod formidantes nonnulli, cum in Ecclesia, hæc oratio ab vniuersa plebe concinitur, hunc locum taciti prætermittunt, ne. scilicet semetipsos obligare potius, quàm excusare sua professione videantur, nō intelligentes, q frustra cauillationes has iudici omnium prætendere moliantur, qui quemadmodum iudicaturus sit suis supplicibus voluit præmonstrare, quia. scilicet iudiciū sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam. Videntes ergo qualis nobis ab ipso, qui per illam exorādus est iudicę orationis sit modus, & forma proposita, in qua nulla diuitiarum petitio, nulla memoria dignitatum, qua nulla potentatus ac fortitudinis postulatio, nulla corporeæ sanitatis seu temporalis vitæ mentio cōtinetur. Nihil. n. caducum uult a se, nihil uile, nihil temporale æternitatū conditor implorari. Itaque magnificentiæ eius ac munificentiæ maximā irrogabit iniuriam, quisquis sempiternis petitionibus prætermissis, transitorium aliquid & caducum ab eo malū erit postulare, & offensam potius, quàm propitiationē iudicis sui utilitate orationis incurret. Hæc igit oratio licet oēm videat perfectionis plenitudinē continere, vtpote quæ ipsius dñi auctoritate vel initiata sit vel statuta, prouehit tamen ad illam igneam ac per paucis expertam orationem, qui omnem transcendens humanum sensum, nullo non dico sono vocis, sed nec linguæ motu distinguitur, sed quam mens infusione cœlestis illius luminis illustrata conglobatis sensibus velut de fonte quodam copiosissimo effundit vbertim, atque ineffabiliter eructat ad Deum tanta promens in illo breuissimo temporis puncto, quāta, nec eloqui facile, nec percurrere mens in semetipsam reuersa præualeat. Quem statum Dominus quoque inter illarum supplicationum formulas, quas vel solus in monte secedens vel tacite fudisse describitur, similiter figurauit, cum in oratio-

orationis agonia constitutus etiam guttas sanguinis inimitabili intentionis profudit exemplo.

De Diuersis speciebus compunctionis, & affectu puræ orationis.

Cap. LXIX.

Quis verò possit diuersitates, & causas ipsas atque origines compunctionum exponere, quibus inflammata mens atq; succensa ad orationes puras ac feruentissimas incitatur. Nonnunquam psalmi cuiuscūq; versiculus occasionem orationis ignitæ decantantibus nobis præbuit, interdum canora fraternæ vocis modulatio ad intentam supplicationem stupentium animos incitauit, necnon exhortatio viri perfecti, & collatio spiritualis frequenter ad vberrimas præces iacentium erexit affectum. Scimus etiam fratris seu chari cuiuslibet interitu nō minus nos ad plenā cōpunctionem fuisse raptos. Recordatio quoque tēporis ac negligentiæ nr̄æ nonnunquā nobis salubrē sp̄us inuexit ardorem. Atq; in hunc modū nulli dubium est occasiones innumeras non deesse, quibus p̄ Dei grām tepor ac somnolentia nostrarū mētiū valeat excitari. Quēadmodū aūt vel quibus modis istæ ipsæ compunctiones de intimis aīæ conclauibus p̄ferantur non minoris difficultatis est indagare. Frequenter.n. per ineffabile gaudiū, & alacritatē sp̄us saluberrimæ cōpūctionis fructus emergit, ita vt etiā in clamores quosdā intollerabilis gaudij immensitate p̄rumpat, & cellā vicini iocunditatis cordis, & exultationis penetret, magnitudo. Nōnunquā verò tanto mēs silentio intra secretū p̄fundæ taciturnitatis abscōditur, vt oēm penitus sonū vocis stupor subitæ illuminationis intercludat, omnesq; sensus attonitus spiritus vel contineat intrinsecus vel amittat, ac desideria sua gemitibus inenarrabilibus effundat ad Deum. Interdum vero tanta compunctionis abundantia ac dolore suppletur, vt aliàs eā digerere nisi euaporatione lachrymarum non possit. Ab his lachrymis multum distant illæ, quæ obdurato corde de siccis oculis exprimuntur. Quas licet nō penitus infructuosas esse credamus, bonos.n. proposito carū attentatur emissio, ab his præsertim, qui necdum vel ad scientiā peruenire perfectā, vel pristinorum seu præsentiū vitiorum potuerunt ad purum labe mūdari. Ab his tn̄, qui in effectum iā trāsire virtutum nequaquam debet hoc modo extorqueri profusio lachrymarum, nec exterioris hoīs magnopere affectandi sunt fletus, qui etiam si fuerint vtcumque producti, nunquā pertingere ad illam spontanearum lachrymarum, vbertatem poterūt, magis.n. supplicantis animum suis conatibus distrahētes humiliabunt atque ad ima demergerent, & ab illa cælesti sublimitate deponent, in qua attonita mens orantis indeclinabiliter debet esse defixa, eamque compellent precum suarum intentione laxata erga steriles, & coacticias lachrymarum guttulas ægrotare. Et vt orationis veræ percipiatis affectum, non meam vobis, sed Beati Antonij sententiam proferam. Non est inquit perfecta oratio, in qua se Monachus vel hoc ipsum, quod orat intelligit. Nos quoque orationis, quæ exauditur a Dn̄o inquantū experti sumus indicia proferemus. Cum orantes nos nulla interpellauerit hæsitatio, & fiduciam petitionis nostræ quadam desperatione deiecerit, si obtinuisse nos in ipsa effusione orationis, quod poscimus senserimus, non ambigamus præces nostras ad Deum efficaciter penetrasse. Tn̄.n. quis exaudiri atque obtinere merebitur quantum vel inspici se a Deo vel Deum crediderit posse præstare. Irretractabilis namque est illa Domini sententia. Quæcumque orantes petitis, credite quia accipietir, & euenient vobis.

De Diuersis causis exauditionis, & de secreto orationis.

Cap. LXX.

Diuersas exauditionum causas esse s̄m animarū diuersum ac varium statum Euangelica siue Prophetica testantur eloquia. Habes.n. in duorum consensione fructum exauditionis Dn̄ica voce signatum, s̄m illud. Si duo ex vobis cōsenserint super terram de omni re quamcumque petierint fiet illis a patre meo, qui in cœlis est, Habes aliam in fidei plenitudine, quæ grano sinapis comparatur. Habes in assiduitate orationum. Habes in eleemosynarum fructu. Include inquit eleemosynam in sinu pau.&c. Habes in emendatione vitæ. Dissolue inq̄t colligationes impi.&c. Nonnunquam sane exaudiri etiam tribulationū nimietas facit, s̄m illud. Ad Dn̄m cū tribularer, &c. Iccirco absque hæsitationis infidelitate præcibus insistendum est. Hortatur.n. Dn̄s vt eum importunitate nostra quodammodo coartemus, qui importunos nos non modo non despicit, nec refutat, sed etiam inuitat, & laudat. Et iccirco si cunctæ nos exauditionum quas prædiximus causæ omnino deficiunt, saltem animet importunitatis instantia, quæ absque vlla vel meriti vel laboris difficultate in cuiuscumque volentis sita est potestate. Retractare.n. non conuenit illam Beati Iohannis Euangelistæ sententiam. Hęc est inquit fiducia, quā habemus ad Deū, quia quicquid petierimus s̄m volūtatem eius, audit nos. Quod etiam in oratione Dn̄ica admiscere præcipimur dicentes. Fiat voluntas tua.s.nō nostra. Si.n. & illud Apostoli recordemur, q̄m quid oremus s̄m quod oportet nescimus, intelligimus nonnunquam nos saluti nostræ contraria postulare, & cōmodissime nobis ab eo, qui vtilitates nostras rectius, quàm nos ac veraciꝰ intuetur, ea quæ poscimus, denegari. Quod illi quoque magistro gentium accidit, cum oraret a se auferri Angelum Sathanę. Iccirco cunctas obsecrationes nostras simili nos quoque debemus oratione concludere, hanc vocem cunctis petitionibus nostris semper adiungere. Verumtn̄ nō sicut ego volo, sed sicut tu. Ante omnia sane illud obseruandum est, vt intrantes in cubiculū nostrum clauso hostio oremus patrem. Intra cubiculum nostrū supplicamus, cum ab omnium cogitationum siue sollicitudinū strepitu cor nostrum penitus amouentes, secreto quodammodo ac familiariter præces nostras soli Deo reseramus. Clauso hostio oramus, cum strictis labiis omniq; silentio supplicamus nō vocum, sed cordium scrutatori. In abscondito oramus, q̄n corde tm̄, & silentio petitiones nostras soli pandimus Deo, ita vt non solum ne fratres astantes nostris susurijs vel clamoribus auocemus, & orantium sensus obstrepemus, sed vt ipsos quoque inimicos nostros, qui orantibus nobis maxime insidiantur, lateat petitionis nostræ intentio. Ita enim præceptum illud implebimus. Ab ea, quę dormit in sinu custodi claustra oris tui. Ob q̄d frequenter quidem sed breuiter est orandum, ne immorantibus nobis inserere aliquid nostro cordi insidiator possit inimicus. Istud nanque verum sacrificium est, quia sacrificium Deo spiritus contribulatus. Ista sunt holocausta medullata, quæ contritis, & humilitatis cordibus offeruntur, quæque hac qua diximus disciplina, & intentione spiritus exhibentes, efficaci poterimus virtute cātare. Dirigat oratio mea.s.in conspectu tuo.

Quòd secundùm qualitatem mentis formatur oratio.

Cap. LXXI.

Ex libro decimo. Secundùm mensuram puritatis suæ, sic collatione superiore præfatus sum. Mens in oratione sua vel erigitur vel formatur tm̄.s.a terrenarum ac materialium rerum contemplatione discedēs, quantum eam status suæ prouexerit puritatis, feceritq; Iesum vel humilem adhuc, & carneum, vel glorificatum, & in maiestatis suæ gloria venientē internis obtutibus animæ peruideri. Sed illi soli purissimis oculis diuinitatem ipsius contemplantur, qui de humilibus ac de terrenis operibus, & cogitationibus ascendentes, cum illo secedūt in excelsum solitudinis montem. Si interpellare nos quoque voluerimus Deum, ab omni inquietudine turbarum secedamus, vt in hoc corpore commorantes ad similitudinem quandam illius beatitudinis, quæ in futuro promittitur sanctis, vel ex parte aliqua nos aptare possimus sitque nobis omnia, & in omnibꝰ Deus. Tunc.n. perfecte consummabitur in nobis illa saluatoris nostri oratio, vt dilectio, qua dilexisti me in ipsis sit, & ipsi in nobis: cum omnis amor, oē desiderium, oē studium, omnis conatꝰ, omnis cogitatio nostra, oē quod videmus, quod loquimur, quod speramus, Deus erit: illaque vnitas, quæ nunc est patris cū filio, & filii cum patre in nostrum fuerit sensum mentemq; trāsfusa. i. vt quemadmodum nos ille sincera, & pura atq; indissolubili diligit charitate, nos quoque ei perpetua, & inseparabili dilectione iungamur, ita.s. eidem copulati in illum peruenientes finem, quem idem Dominus orans in nobis optat impleri, vt oēs sint unum sicut nos. Hæc igitur destinatio solitarii, hoc esse debet omnis intentio, vt imaginē futuræ beatitudinis in hoc corpore possidere mereatur, & quodāmodo arrā illius cęlestis gloriæ in hoc vasculo prægustare. Hic inquā finis totius p̄fectionis est, vt eo vsq; extenuata mēs ab oī situ carnali ad spiritualia quotidie sublimetur, donec oīs eius conuersatio, oīs volutatio cordis, vna & iugis efficiatur oratio. Germanus. Cuiuslibet artis p̄fectio necesse est vt facilioribus primum ac tenerrimis initiis imbuatur, paulatim educata succrescat, atq; ita ab imis ad summa sensim gradatimque conscendat. Qua p̄p̄ huic quoque sublimissimæ disciplinæ per q̄ instruimur Deo iugiter inhærere, hæc esse principia tenuiter suspicamur, ut primum nouerimus qua meditatione tenetur vel cogitetur Deus: deinde quādam memoriæ huius materiam, qua Deus mente concipiatur vel perpetuo teneatur nobis cupimus demonstrari, vt eam præ oculis retentantes, cum elapsos nos ab eadem senserimus, habeamus in promptu quo resipiscentes illico reuertamur ac resumere illam sine vlla circumitus mora, & inquisitionis difficultate possimus, ne antequam spiritualis quidam pariatur intuitus, concepta cordis euanescat intentio. Quam confusionem iccirco nobis accedere satis certum est, quia speciale aliquid præ oculis propositum, velut formulam quandam stabiliter non tenemus, ad quam possit uagus animus post multos

multos anfractus reuocari. Itaque fit vt hac ignoratione ac difficultate mens iugiter pꝑedita errabunda semper, & velut ebria per diuersa iactetur, & ne illud quidem quod casu potius, quã industria sibimet occurrerit spirituale diu ac firmiter teneat, dũ adhuc semper ex alio aliud recipiens, sicut introitus eorum atque principia, ita etiam finem discessumque non sentiat.

De Formula orationis a Sancto Isaac tradita.

Cap. LXXII.

ISaac Inquisitio vestra transubtilis proximæ puritatis præsignat indicium. Proximus.n. cognitioni est, qui quid inquirere debeat prudenter agnoscit, nec a scientia longe est, qui cœpit intelligere, quid ignoret. Hæc igitur vobis huius quam quæritis disciplinæ atque orationis formula proponetur, quam vnusquisque Monachus ad iugem Dei memoriam tendens incessabili cordis volutatione meditari expulsa omnium cogitationũ varietate assuescat. Deus in adiutorium meum intende, dñe ad adiuuandum me festina. Hic namque versiculus habet aduersus vniuersa discrimina inuocationem Dei, habet humilitatem piæ deuotionis, & confessionis, habet sollicitudinis ac timoris perpetui vigilantiam, habet considerationem fragilitatis suæ, exauditionis fiduciam, confidentiam præsentis semper astãtisq; præsidij. Hunc versiculum meditanti tibi somnꝰ irrepat donec incessabili eius exercitatione formatus, etiã per soporẽ eũ decantare consuescas. Hic tibi ex parte expergefacto primus occurrat, iste vigilantis cogitationes anticipet vniuersas, hic te oĩ tpe prosequatur, donec vsu eius incessabili, & iugi meditatione firmata cunctarum cogitationum diuitias mens refutet, atque ita versiculi huius paupertate cõstricta propheticum implebit eloquium. Pauper & inops laudabit nomen Dñi. Oẽs namque affectus in psalmis inuenimus expressos, vt ea, quæ incurrerint velut in speculo purissimo præuidentes, eorum sensus non textu lectionis, sed experientia præcedente penetremus, atque ad illam orationis incorruptionem mens nostra perueniat, quæ nõ solum nullius imaginis occupatur intuitu, sed etiam nulla verborum prosecutione distinguitur. Ignita verò mentis intentione per ineffabilem cordis excessum inexplebili spiritus alacritate profertur, quamquam mens extra omnes sensus ac visibiles effecta materias, gemitibus inenarrabilibus atque suspirijs emittit ad Dominum.

Qualiter mens in oratione vaga possit stabiliri.

Cap. LXXIII.

HErmanus. Expone quemadmodum hunc versiculum quẽ nobis vice formulæ tradidisti stabiliter retinere possimꝰ. Cum.n. capitulum cuiuslibet psalmi mens nostra cõceperit, insensibiliter eo subtracto ad alterius scripturæ textum nesciens stupensque deuoluitur. De hoc quoque ad alterum subintrante alia meditatione transfertur, & ita animus semper rotatus ꝑ oẽ scripturarum corpus instabilis vagusque iactatur, nihil ꝓ arbitrio suo præualens vel abiicere vel tenere, nec pleno quicquã iudicio, & examinatione finire pglpator tñ spiritualiũ sensuum ac degustator non generator, nec possessor effectus, atq; ita mẽs mobilis semper ac vaga in tpa quoque finaxeos velut ebria per diuersa distrahitur, nullum officium competenter exoluẽs. Verbi gratia. Cum orat psalmum aut aliquam recolit lectionẽ, cũ decantat aliudquid, vel meditatur, nihil disciplinate, nec opportune recipiens vel emittens. Isaac. Tria sunt quæ vagam mentẽ stabilem faciunt, vigiliæ, meditatio, & oratio, quarum assiduitas, & iugis intentio conferunt animę stabilem, firmitatem, quę tñ alias non poterit appræhendi nisi per operis non filargiriæ, sed sacris cænobii vsibus dedicati infatigabilem iugitatem omnes omnino sollicitudines, & curæ vitæ præsentis prius fuerint abdicatæ, & in hanc solam obseruantiam defixa fuerit tota mẽtis intentio, vt ita illud Apostolicum mãdatum. Sine intermissione orate, possimus implere, perparum namque orat quisquis illo tantum tempore, quo genua flectuntur orare consueuit, nunquam verò orat quisquis etiam flexis genibus euagatione cordis qualicunque distrahitur. Et iccirco quales orantes volumus inueniri, tales nos esse oportet ante tempus orationis. Necesse est enim mentem in tempore supplicationis suæ de statu præcedenti formari, illisque eam cogitationibus orãtẽ vel ad cęlestia sublimari vel ad terrena demergi quibus ante orationem fuerit immorata. Hucusque Abbas Isaac. Cuius doctrinam super prædicti versiculi meditatione excolere tenacissime cupiẽtes, vtpote quã compendiosam ac facilẽ credebamus, difficiliorẽ satis ad obseruandũ experti sumus, quàm illud studiũ nostrũ quo solebamus antea per omne scripturarũ corpus absque ullius obseruantiæ vinculo varia pᵃssim meditatione discurrere. Constat igitur neminem prorsus ob imperitiam literarum a perfectione cordis excludi, nec rusticitatem obesse ad capescendam animæ puritatem, quæ compendiosissime adiacet cunctis, si modo sanam, & integram mentis intentionem iugi ad Deum versiculi huius meditatione seruauerint.

De Sanctis Archebeo Episcopo, & Cheremone.

Cap. LXXIIII.

EX libro septem collationum ad Honoratum, & Eucherium ex collatione prima. In cœnobio Syriæ consistentes post prima fidei rudimenta statuimus Ægyptum petere ac Sanctorum plurimos, quorum se fama diffuderat, si non æmulandi saltem cognoscendi studio inuisere. Igitur ad oppidum Ægypti cui Chennesus nomen est emersa nauigatione peruenimus. Cuius accolæ ita vel mare vel stagnis salsis vndique circumluuntur, vt solis, quia terra deest negociationibus dediti, opes ac substantiã nauli commercio parent, ita & cũ ædificiis cum voluerint extruendis terra non suppetat, nisi de longinquo nauigiis apportetur. Vbi cum aduenientibus nobis fauens desiderijs nostris diuinitas, beatissimi viri Archebii Episcopi præstitisset aduentum, qui raptus de Anachoritarum cętu, & Episcopus Panephesi oppido datus, tanta districtione omni æuo suo propositum solitudinis custodiuit, vt nihil de præteritæ humilitatis tenore laxauerit, aut de adiecto sibi honore blanditus sit. Agnito desiderio nostro. Venite inquit, & videte senes, quorum sola contemplatio magnam possit conferre doctrinam. Sumpto itaque baculo, & pera ad ciuitatem nos suã perduxit, cuius, terras repentino terremotu excussum mare transgressis limitibus occupauit, atque ita collapsis ferme omnibus uicis opimas olim terras salsis paludibus supertexit. Multa in hunc modum oppida fugatis habitatoribus eluuies illa velut insulas fecit, quæ desideratam secedentibus Sanctis solitudinem præberent, in quibus tres senes, idest Cheremon, Nesteros, & Ioseph. Anachoritæ antiquissimi consistebant. Itaque primum nos perduxit ad Cheremonem, qui & monasterio eius propior erat, & cum centenarium vitæ annum spiritu tantum alacer excessisset, ita dorsum eius temporis fuerat vetustate, & orationum iugitate curuatum, ut quasi in primæuam redactus infantiam summissis ac protentis terratenus manibus progrederetur. Huius igitur, & vultum mirabilem, & incessum pariter intuentes, cum sermonem suppliciter posceremus, grauiter ille suspirans. Quid vobis ait possum conferre doctrinæ, cui imbecillitas senectutis ademit rigorem pristinũ, relaxauit ita loquendi quoque, & fiduciam. Quemadmodum enim docere præsumam, quod me iam vel minus vel tepidus exercere cognosco? Ob quam rem nullum iuniorum mihi in hac usque ætate cohabitare permissi. ne exemplo meo alterius districtio laxaretur. Nunquam enim erit efficax instituentis auctoritas, nisi eam effectus operis sui cordi affixerit audientis. Ad hæc nos non mediocri confusione compuncti respondimus. Licet sufficere nobis ad omnem instructionem debet, uel loci istius difficultas, vel ipsa etiam solitaria adhuc uita, quam iuuentus quoque robusta, uix tolerat, si etiam reuelatus tibi tepor noster impetrare quod petimus non meretur, debet hoc saltem labor tanti itineris obtinere, quo hac de Bethleemitici cęnobii rudimentis institutionis nostrę desiderio, & profectus nostri amore properauimus.

Collatio Cheromonis de causis vitandi peccatum.

Cap. LXXV.

TVnc Beatus Cheremon. Tria sunt inquit quæ faciunt homines a vitiis temperare, idest aut metus gehennæ siue præsentium legum, aut spes atque desiderium regni cœlorum, aut affectus boni ipsius, amorque virtutum. Iccirco Apostolus salutis summam trium virtutum consummatione concludens. Nũc inquit manent Fides, Spes, Charitas tria hæc. Fides nanque futuri iudicii ac suppliciorum metus vitiorum facit contagia declinari. Spes mentem de præsentibus auocans, corporis voluptates cœlestium præmiorum expectatione contemnit. Charitas ad amorem Christi, & virtutum fructum succendens, quicquid illis contrarium est facit detestari. Si quis igitur ad perfectionem tendit, de illo primo timoris gradu, quem diximus seruilem, ad altiorem spei tramitem gradu proficiente conscendet, quia iam non seruo, sed mercenario comparatur. Festinandum proinde etiam est ad tertium filiorũ gradum, qui oĩa, quæ patris sunt sua esse credunt per indissolubilẽ charitatis gratiã. Diligamus Deũ, quia Deus prior dilexit nos, non aliter ad illam veram perfectionem conscendere poterimus nisi queadmodum nullius alterius rei nisi nostræ salutis grã prior nos ipse dilexit, ita eũ nos quoque nullius alterius rei nisi sui tñ amoris dilexerimus obtentu. Aliud namque est prę senti bono quempiam delectatũ odio hr̃e vitiorũ aĩæ carnisve contagia, aliud futuræ remunerationis intuitu concupiscentias refrenare, & aliud est præsens metuere detrimentum, & aliud formidare futurum supplicium. Postremò multo maius est

est propter bonum ipsum a bono nolle discedere, quàm propter metum mali malis non præbere consensum. In illo.n.voluntarium bonū est, in isto verò velut coactum, & tanquam nolenti violenter extortum, vel metu supplicij, vel cupiditate pmiorum. Cum ergo, quis per hanc charitatem ad imaginem Dei similitudinemque peruenerit, bono iam pp boni ipsius delectabitur voluntatem, ac similem quodammodo possidens patiētiæ ac lenitatis affectum, nullis deinceps peccantium vitijs irascet, sed veniam potius infirmitatibus eorum condolens atq; compatiens implorabit, seq; reminiscens tamdiu simillimum passionū stimulis impugnatum, nec suo studio, sed Dei ptectione saluatum, non iracundiam, sed misericordiā errantibus intelligit impendendam. Et in hac mentis humilitate consistens poterit etiā illud perfectionis explere mandatum. Diligite inimicos.v.&c. Quem affectum Beatus Iohannes assecutum se esse cognoscēs ait, vt fiduciā habeamus in die iudicij, quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo: in quo.n.infirma, & fragilis humana natura esse sicut ille est potest, nisi in bonos, & malos, iustos, & iniustos ad imitationem Dei placidam semper sui cordis extēderit charitatem, & vt bonum pp boni ipsius operetur affectum. Cū ergo, quis hunc bonitatis affectum, & imitationem Dei fuerit assecutus, tunc visceribus Dominicæ longanimitatis indutus p persecutoribus quoq; suis orabit similiter dicēs. Pater ignosce eis, nō.n.sciunt, quid faciunt. Ceterum euidens indiciū est aīæ, nec dū vitiorū fecibus eliquatę in criminibus alienis nō affectu misericordiæ condolere, sed rigidam iudicantis tenere cēsurā.

De Timore seruili, & filiali. Cap. LXXVI.

Hermanus. Magnifice de perfecta Dei charitate dissertum est, verum illud nos mouet q cum eam tanta laude pertuleris, timorem Dei, & spem retributionis imperfecta esse dixisti, cum multo aliud videatur de eis Propheta sensisse dicens. Quia nihil deest timentibus eum. Et inclinaui cor meū ad faciendas iustificationes tuas inæternum pp retributionem. Cheremon. Pro statu atque mensura vniuscuiusque menti scriptura diuina ad diuersos perfectionum gradus arbitrii nr̄i puocat libertatem. Nec.n.poterat vniformis oībus perfectionis corona pponi, quia nec omniū vna virtus aut voluntas aut feruor est. Secundum ergo hunc sensum nostra quoq; est intelligēda sententia, non quo contemplationem perpetuæ illius pœnæ vel beatissimę retributionis nullius pronunciemus esse momēti, sed quia cum sint vtiles, & sectatores suos ad initia beatitudinis introducant, Charitas rursum in qua plenior fiducia perpetuumq; gaudium iam est, assumens eos de timore seruili, & mercenaria spe, ad dilectionem Dei, & adoptionem trāsfert filiorum, & quodammodo perfectiores faciet de perfectis. Multæ em̄ ait saluator mansiones sunt apud patrē meū. Quisquis igit fuerit in huius charitatis pfectione fundatus, necesse est vt ad illum gradum excellentiorem conscendat, quem non pœnarum terror, nec cupido præmiorum, sed amoris generat magnitudo, quo vel filius indulgentissimum patrem, vel frater fratrem, vel amicus amicum, vel coniugem coniunx, sollicito reueretur affectu, dum, non eius verbera neq; conuicia, sed vel tenuem amoris formidat offensam. Multa ergo distantia est inter istū timorem cui nihil deest, qui sapientiæ scientiæq; thesaurus est, & illū imperfectū, qui principiū sapientiæ nuncupat, quiq; pœnā in se continens de perfectorū cordibus superueniente plenitudine charitatis extruditur. Et reuera si principium sapientiæ in timore consistit, quæ erit eius nisi in Christi amore perfectio, quæ illum in sese perfectæ dilectionis continens metum, non iam principiū, sed thesauros sapientiæ, & sciētiæ nuncupatur. Repleuit inquit eum sp̄s timoris Dn̄i. Tanta.n.vbertatis eius magnitudo, vt quem semel sua virtute possederit, non partem, sed totam eius occupet mentem. Nec immerito. Illi enim, quæ nunquam excidet cohærens charitati, non replet solum, sed etiam perpetua eum quem cæpit iugitate possidet.

De Corpore peccati destruendo per desideria boni. Cap. LXXVII.

Ex lib.2. Et destruatur inquit corpus peccati. Peccati corpus multis vitiorum membris probatur extructum, & ad eius attinere portionem quicquid vel facto, vel dicto, uel cogitatione peccatur. Cuius Apostolus mēbra describēs. Mortificate inquit membra vestra, quæ sunt, &c. Quisquis non communicat necessitatibus egenorum, & pecuniæ suæ, quàm infideli tenacitate cōseruat, Christi præcepta postponit, idolatriæ crimen incurrit, amorem.s.materiæ mundialis diuinæ præferens charitati. Si ergo multos ita pro Christo suas uidimus abiecisse substantias, vt etiam desiderium de cordibus eorū in perpetuum probemus abscisum, consequens est vt eodem modo etiā fornicationis ardorem extingui posse credamus. Neque.n.impossibile Apostolus cum impossibili coniunxisset, sed vtraque sciens esse possibilia pari modo mortificanda decreuit. Certos tā nos esse conuenit, q licet oēm continentiæ districtionem, famem ac sitim, vigilias ac operis iugitatem, atq; incessabilis lectionis studium subeamus, perpetuam tā castimoniæ puritatem horum laborum merito contingere nequeamus, nisi in his iugiter desudantes experientiæ magisterio doceamur, incorruptionem eius diuinæ gratiæ largitate cōcedi. Ob hoc sane solūmodo se quisque infatigabiliter in his exercitijs perdurare debere cognoscat, vt per illorum afflictionem misericordiam Dn̄i consecutus, de impugnatione carnis ac dominatione prępotentium vitiorum diuino mereatur munere liberari. Tanto autem erga acquisitionem castimoniæ desiderio atq; amore flammemur, quanto quis pecuniarū cupidissimus acquisitor, uel qui summa bonorum ambitione distenditur, vel qui intollerabili pulchræ mulieris amore rapiatur desiderium suum impatientissimo ardore optat expleri. Et ita fiet, vt dum pro integritatis perpetuitate insatiabili cupiditate succendimur desiderabilis despiciat cibus, necessarius horreat potus, somnus denique ipse naturæ debitus respuatur, vel certe vt deceptor fraudulentissimus puritatis, æmulus atque contrarius castitati, attonita atque suspecta mente capiatur. Et ita vnusquisque quotidie integritatis suæ matutinus explorator effectus, de collata sibi puritate congaudeat, eamque se non suo studio, nec vigilantia, sed protectione Dn̄i sentiat prosecutum. Cuius desiderium eum quem semel accenderit famen, sitim, vigilias, nuditatem, & cunctos labores corporis libenter sustinere compellit. Aliàs nanque nō poterūt desideria præsentium rerum vel reprimi vel auelli, nisi p istis affectibus noxiis quos cupimus amputari alij salutares fuerint intromissi. Nullatenus.n.valet viuacitas mentis absque alicuius desiderii vel timoris, gaudii, vel mæroris affectione subsistere. Quantum autem, quis in lenitate ac patientia cordis, tantum in corporis puritate proficiet, non enim æstus corporis declinabit nisi qui animi motus ante compresserit. Quod aperte saluator declarat. Beati inquit mites quoniam ipsi possidebunt terram. Pax enim multa diligentibus nomen Domini, & non est illis scandalum, &c.

De Sex castimoniæ gradibus. Cap. LXXXIII.

Multi sunt autem castimoniæ gradus, quibus ad illam inuiolabilem conscenditur puritatem. Primus est, ne vigilans impugnatione carnali Monachus elidatur. Secūdus, ne mens voluptariis cogitationibus immoretur. Tertius, ne fœmineo vel tenuiter ad concupiscentiam moueatur aspectu. Quartus, ne vigilans vel simplicem carnis perferat motū. Quintus, ne cum memoriam generationis humanæ vel tractatus ratio vel necessitas lectionis ingesserit, subtilissimus aut mētem voluptariæ actionis perstringat assensus, sed velut ministerium humano generi necessario contributum, puro cordis contempletur intuitu, nihilque amplius de eius recordatione concipiat, quàm si operationem laterum vel cuiuslibet alterius officinæ mente pertractet. Sextus, ne illecebrosis fantasmatibus fœminarum illudatur dormiens, licet enim hanc ludificationē peccato esse obnoxiam non credamus, concupiscentiæ tamen adhuc medullitus latitantis indicium est. Quam tamen illusionem diuersis modis constat accidere. Nam secundum vsum, quæ vigilans exercere vel cogitare consueuerat, dormiens etiā quisque tentatur. Aliter verò falluntur, qui carnalem copulam norunt, aliter qui expertes sunt, hi enim sicut simplicioribus ac purioribus somnis inquietari solent, ita etiam minore possunt labore purgari: illi autem sordidioribus magisque expressis fantasmatibus illuduntur, donec paulatim secundùm mensuram castitatis ad quam vnusquisque contendit in odium illius rei, quam voluptariam ante sentiebat, mens etiam somno sopita uertatur, & ita demum, quis ad illam Beati Sereni paucorumque similium virorum perueniet puritatem, vt etiam ipso naturali motu carnis emortuo illum obscenū liquorem omnino non perferat.

De causa nocturnæ pollutionis. Cap. LXXIX.

Hanc carnis colluuionem quidam dicunt non ideirco dormientibus euenire, quòd eam producat fallacia somniorum, sed potius, quia redundantiæ humoris illius aliquas in ægrotanti corde fingat illecebras. Denique aiunt quando non inquietet illa concretio, quemadmodū fluxus eius ita etiam illusio conquiescit. Sed hæc diffinire poterit nemo, nisi per experientiā longā, & cordis puritatē ad confinia carnis ac sp̄s verbo Dn̄i dirigēte puenerit, sicq; puritatis modū certa experiētia ppēdēs, nequaquā illorū decipiet errore, q negligentiæ suæ uitio crebrioribus, quàm natura compellit egestionibus sordidati de naturali conditione causantur, cumque eos constet inferre potius uim naturæ, & extorquere ad pollutionem, quam ipsa non ingerit in temperantiam suam ad necessitatem

necessitatem carnis immo ad eius referunt creatorem. Ita qsquis ad illum puritatis statum iugi cordis intentione peruenerit, vt iam mente ab huius passionis titillatione pœnitus absoluta per soporem caro eius, velut redundantiam superflui humoris expellat, conditionem modumq; naturæ certissimè deprehendit. Et ita cum expergefactus inuenerit carnem suam post longa tempora, se inscio, atque ignorante pollutam, tamē demum de naturali causatur necessitate, ad illum fine dubio perueniens statum, vt talis inueniatur in nocte, qualis in die, talis in lecto, qualis in oratione, talis solus qualis turbis hominū circunspectus. Postremo, vt nunquam se talem segregatus aspiciat, qualis videri ab hominibus erubescit, & ita cum cœperit suauissimo lumine castitatis iugiter delectari, dicere poterit cum propheta. Et nox illuminatio mea in deli.m.&c. Denique hoc ipsum, quia supra conditionem naturæ videtur humanæ, qualiter obtinuerit propheta subiungit. Quia tu possedisti renes meos, idest non industria mea hanc promerui puritatē, sed quia tu mortificasti insitum renibus meis voluptatis ardorem.

De vera & perfecta castitate. Cap. LXXX.

POrro castitas non, vt arbitramini districtionis præsidio, sed amore sui, & propriæ puritatis delectatione subsistit. Nō enim castitas, sed continentia dicitur, vbi adhuc aliqua ei resistit aduersitas voluptatis. Quamobrem donec pulsari nos carnis commotione sentimus, nouerimus ad castitatis nos nec dum peruenisse fastigia, sed adhuc sub infirmitate continētiæ constitutos prælijs fatigari, in quibus necesse est dubios semp esse euentus. Hac commotione ipsi Eunuchi carere demptis genitalibus possunt. Sciendumq; est non eis carnales estus, nec affectum libidinis, sed solum satiuæ generationis deesse virtutem, vnde si ad hanc castitatem cupiunt peruenire, nec ab humilitate, & contritione cordis, vel continentiæ districtione debent laxari, licet nequaquam sit discredendum minore ab eis castimoniam posse labore comprehendi. Quamobrem perfectio castitatis à laboriosis continentiæ rudimentis perpetua tranquillitate discernitur. Hæc est enim veræ consummatio castitatis, quæ non impugnans carnalis concupiscentiæ motus, sed horrore toto detestans, iugem ac inuiolabilem sui retinet puritatem, nec potest aliud quid esse, quàm sanctitas. Hoc aūt fiet, quando iam desinens caro aduersus spiritum concupiscere desiderijs eius, virtutiq; consenserit, cœperintq; sibi inuicem pace firmissima fœderari, & habitauerint fratres in vnum, & illam repromissam à Domino beatitudinem possidentes de qua ait. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re qua cumq; petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est. Quēadmodū aūt vrina cū vesicam iugi instillatione repleuerit, quieta etiam suscitat membra, licet veris sectatoribus puritatis ad obtinendam eam nihil præiudicet ista commotio, quam hæc sola interdum, & tamen per soporem necessitas excitarit, sciēdum tamen est, ꝙ ita si commota fuerint ad quietem propriā reducantur castitatis imperio, vt non modo cum nullo pruritu, sed nec cum minima quidem libidinis recordatione sedentur. Et iccirco, vt cum lege animi lex quoque congruat corporalis, etiam in ipsius aquæ potu ita est nimietas castiganda, vt humoris quotidiani illa collectio prius arefactis influens membris illum quem ineuitabilem putatis corporis motum, non solum rarissimum, verumetiam lentum reddat, ac tepidum, frigidumq;, (vt ita dixerim) ignē, & absque vllius adustionis ardore rorantem suscitet flammam, instar admirabilis illius Mosaycæ visionis, vt carnis nostræ rubus innoxio igne circundatus non vratur, vel sicut illorum trium iuuenum quibus ita rorante spiritu fornacis chaldaicæ flamma discussa est, vt illud quodammodo, quod sanctis repromittitur per Prophetam incipiamus iam in hoc corpore possidere. Cum ambulaueris per ignem nō combureris, &c.

De Miraculis Dei, circa peccatores conuersos, Cap. LXXXI.

VEre mirifica sunt, nec vllis nisi his, qui experti sunt nota, quæ Dominus fidelibus suis adhuc in isto corruptionis vasculo constitutis ineffabili liberalitate largitur, quæ propheta mentis puritate perlustrans exclamauit. Mira opera tua Deus, & anima mea cognoscet nimis. Quis enim in se opera Domini non miretur cum insatiabilē ventris ingluuiem ita in se viderit compressam, vt vix ipsum exiguum, ac vilissimum cibum raro inuitusq; percipiat, qui ignem libidinis, quem naturalem antea, & velut inextinguibilem inesse credebat, ita refrigiusse præsenserit, vt nec simplici quidem se corporis motu sentiat incitari. Quomodo virtutem Domini non contremiscat, quisq; homines quondam viros, atque truculentos, qui ad summum iracundiæ furorem etiam blandissimis subditorum irritabantur obsequijs, ad tantam viderit transisse lenitatem, vt non solum nullis iam commoueantur iniurijs, sed etiam cum illatæ fuerint summa magnanimitate congaudeat. Quis planè non miretur opera Dei, cum vel se, vel alium ex rapacissimo liberalem, ex prodigo continentem, ex superbo humilem, ex delicato, ac tenero squalidum hirsutumq; perspexerit, & egestate atque angustia præsentium rerum etiam voluntarie perfruentem. Ista sunt prodigia, quæ posuit super terram, auferrens bella, vsque ad finem terræ, &c. Vt prætermittam illam cœlestem infusionem lætitiæ spiritualis, qua deiectus animus inspirati gaudij alacritate sustollitur ad illos ignotos cordis excessus, & tam ineffabilia, quàm inaudita solacia gaudiorum, quibus nōnunquam ignauissimo stupore torpentes, ad orationem feruentissimā, velut de somno profundissimo suscitamur hoc est gaudium de quo Apostolus. Quod oculus inquit non vidit, &cæ. In his igitur omnibus quantum mens ad subtiliorem profecerit puritatem, tanto sublimius intuebitur Deum, & admirationis intra semetipsam potius capiet incrementa, quàm loquendi facultatem inueniet. Vt enim vim lætitiæ huius inexpertus mente percipere, ita explicare sermone non valebit expertus. Istud ergo est mirabile opus Dei, hominem carneum carnales affectus respuisse, & in tanta rerum atque incursuum varietate vnum tenere animi statum, atque immobilem in omni accidentium permutatione durare. Qua virtute fundatus senex quidam, cum apud Alexandriam turbis infidelium circunfusus, non solum maledictis verumetiam grauissimis impellentium vrgeretur iniurijs, eique à subsanantibus diceretur, quid miraculi Christus vester quem colitis fecit, ille inquit. Vt his, ac maioribus si intuleritis non mouear, non offendar iniurijs.

Qualiter perfectionem Castitatis obtinere, quis possit. Cap. LXXXII.

QVisque igitur extractus à cūctis confabulationibus ociosis, & mortificatus, ab omni ira, & sollicitudine curaque mundana, duobus tantum pastinacijs fuerit quotidiana refectione contentus, & aquę satietate subtracta quietem somni trium, vel vt alij statuerunt quatuor horarum spacio terminauerit, nec tamen laborum, ac continentiæ huius merito, sed miseratione Domini eam se crediderit adepturum, quia sine hac fide, vana est omnis laboris humani intentio non amplius, quàm sex mensibus, perfectionem istius impossibilem sibi non esse cognoscet. Quæ fides licet facilis, ac plana omnibus videatur, tamen tā difficile ab incipientibus, quàm ipsius castitatis perfectio possidetur. Nam cum eis, vel particula puritatis arriserit continuo in conscientiæ suæ secretis, elatione quadam subtiliter illabente sibimet blandiuntur, credentesq; illam se diligentiæ suæ studio consecutos, necesse est, vt superno illo præsidio paululum denudati, tādiu illis, quas diuina virtus extinxerat passionibus opprimantur, quamdiu experientia docēte cognoscant se viribus, atque industria sua puritatis bonum obtinere non posse. Et vt disputationem nostram breuiter cōcludamus, hæc est consumatio castitatis, vt vigilantem Monachum oblectatio libidinis nulla perstringat, vt quiescentē somniorum non fallat illusio, sed cum dormienti tantum per sopitæ mentis incuriam commotio carnis obrepserit, quemadmodum sine vlla titillatione voluptatis excitata est, ita etiam sine vllo pruritu corporis conquiescat. Hæc de castitatis fine non verbis, sed experientia magistrante digessimus. Quę licet à desidiosis, ac negligentibus arbitrer impossibilia forsitam iudicāda, certus tamen sum à studiosis, ac spiritualibus viris agnoscenda pariter, ac probanda.

Qualiter Deus à nobis merita per gratiam suam extorquet. Cap. LXXXIII.

EX libro tertio. Dubitari non potest inesse quidem omni animæ naturaliter virtutum semina, beneficio creatoris inserta, sed nisi hæc opitulatione Dei fuerint excitata, ad incrementum perfectionis, non potuerunt peruenire: quia secūdum Apostolum neque qui plantat est aliquid neque, qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Et ita semper gratia Dei nostro in bonam partem cooperatur arbitrio, atque in omnibus illud adiuuat, protegit, ac desendit, vt nonnunquam etiam ab eo quosdam conatus bonæ voluntatis, vel exigat, vel expectet, ne pœnitus dormienti, aut inerti ocio dissoluto sua dona conferre videatur, occasiones quodammodo quęrens quibus humanæ segniciei torpore discusso, nō irrationabilis munificētiæ suæ largitas videatur, dum eam sub colore cuiusdam desiderij, ac laboris impartitur, vt nihilominus gratia Dei semper gratuita perseueret, dum exiguis quibusdam conatibus tantā immortalitatis gloriam tribuit. Et vt incomparabili clementiæ creatoris nostri mortale aliquid ex aliqua similitudine comparemus. Si nutrix pia, ac sollicita diu sinu paruulum gestat, vt quandoq; ingredi doceat, & primum quidem eum reptare permittit,

mittit, dehinc erectũ, vt alternis passionibus innitatẽ, dexteræ suæ virtute sustentat, mox paululum derelictum, si titubantem viderit protinus apprǽhẽdi t, nutantem suscipit, lapsum erigit, & vel arcet à casu, vel etiam decidere leniter sinens eleuat post ruinam. Cum autem eum ad pueritiam, vel adolescentiæ, ac iuuentutis perduxerit robur, quædam etiam pondera, vel labores quibus non opprimatur, sed exerceatur iniungit, & cum æmulis decertare permittit. Quantomagis ille cœlestis omniũ pater nouit, quem sinu gratiæ suæ gestet, quem liberæ voluntatis arbitrio in conspectu suo exerceat ad virtutem, & tamen adiuuat laborantem, exaudit vocantem, non relinquit quærentem, eripit de periculo interdum etiam nescientem. Hanc dispensationem, atque amorem suum, quem nobis tribuere dominus indefessa pietate dignatur, volens motu humanæ affectionis exprimere, nec inueniens in hac creatura talem charitatis affectum, cui cum comparare dignius posset, tenerrimis piæ matris visceribus comparauit. Nunquid ait potest Mulier obliuisci infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui. Sed non contentus hac comparatione, transcendit eam confestim, atque subiungit dicens. Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar. Hucusq; Beatus Cheremon.

Collatio Nestorotis de vita actiua. Cap. LXXXIIII.

EX libro quarto. Abbatis Nestorotis præclari in omnibus, summæq; scientię viri institutio subsequitur. Qui cũ sacratum scripturarum nos aliqua memoriæ commendasse, & eorum intelligentiã desiderare sensisset, talibus nos adorsus est verbis. Quisquis ad theoricem voluerit peruenire, necesse est, vt omni studio, atque virtute actualem primam scientiam consequatur. Actualis perfectio duplici ratione subsistit. Nam primus eius est modus, vt omnium natura vitiorum, & curationis ratio cognoscatur: secundus, vt ita discernatur ordo virtutum earumq; perfectione mens nostra formetur, vt illis non iam velut coacta, & quasi violento imperio subiecta famuletur, sed tanquam naturali bono delectetur, atque pascatur, & arduam illam, atque augustam viam cum oblectatione conscẽdat. Quo enim modo, vel virtutum ratione, qui secundus in actuali disciplina gradus est, vel rerum spiritualium, & cœlestium sacramenta, quę in theoriæ gradu sublimiora consistunt valebit attingere, qui naturã vitiorum suorum, nec potuit intelligere, nec enisus est in se extirpare. Consequẽter enim pronunciabitur progredi ad excelsiora non posse, qui non euicerit planiora, multoq; minus ea, quę sunt extrinsecus apprǽhendet quisquis intelligere ea. quæ sunt sibi inserta nõ quiuerit. Ecce inquit. Constitui te hodie super gentes, & regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. In expulsione noxiarum rerum quatuor esse necessaria designauit, idest euellere, destruere, disperdere, dissipare. In perficiendis, verò virtutibus, ędificare tantummodo atque plantare. Vnde liquidò patet difficilius conuelli, atque eradicari inolitas corporis, atque animi passiones, quàm spirituales extrui plãtariq; virtute. Hæc igitur practica, quæ duobus subsistit modis, erga multas professiones studiaq; diuiditur. Quidam enim summã intentionis suæ erga hæremi secreta, & cordis constituunt puritatem. Quidam erga institutionem fratrum, & peruigilẽ cœnobiorum curam. Quidam eligentes ęgrotantium curam. Alij intercessionẽ, quæ pro miseris atque oppressis impẽditur exequentes. Quapropter hoc vnicuique, vtile atque cõueniens est, vt secundum propositum, quod elegit siue gratiam qu am accepit, summo studio, ac diligentia ad operis arrepti profectionem peruenire festinet, & aliorum quidem laudans admiransq; virtutes nequaquam à sua, quam semel elegit professione discedat, sciens secundùm Apostolum vnum quidem esse corpus Ecclesiæ, multa autem membra. Nec enim vlla membra aliorum sibi membrorum, possunt ministeria vendicare.

Quòd vnusquisque proprio dono, vel officio contentus sit. Cap. LXXXV.

SOlent autem hi, qui nec dum sunt in illa, quam arripuerunt professione fundati, cum audierint quosdam in diuersis studijs, ac virtutibus prædicari, ita eorum laude succendi, vt imitari eorum protinus gestiant disciplinam, in quo irritos necessario impendit conatus humana fragilitas. Impossibile namque est vnum eundemque hominem simul vniuersis, quas superius comprǽhendi fulgere virtutibus, quas si quis volucrit pariter affectare in id incidere eum necesse est, vt dum omnes sequitur nullam integre consequatur: magisque ex hac immutatione, ac varietate dispendium capiat, quàm profectũ. Multis enim vijs ad Deum tenditur, & ideo vnusquisque illam, quam semel arripuit inreuocabili cursus sua intentione conficiat, vt sit in qualibet professione profectus. Absque illo namque dispẽdio, quo feriri Monachum diximus, qui mobilitate mentis ad studia cupit transire diuersa, etiam hinc periculum mortis incurritur, quòd nonnunquam rectè, quędam ab alijs gesta, malo ab alijs præsumuntur exemplo, & ea, quæ nõnullis bene cesserant perniciosa ab alijs sentiuntur. Nam, vt q̃dam exempli gratia proferamus, velut si quis illam, viri illius imitari virtutem velit, quam solet Abbas Iohannes non ad imitationis formulam, sed tantummodo pro admiratione proferre. Quidam veniens ad prædictum senem habitu sæculari, cum ei quasdam frugum suarum primicias detulisset, ferocissimo quendam Dæmonio arreptum ibidem repperit, qui cum Abbatis Iohannis obtestationes, ac præcepta despiciens testaretur, se nunquam ad illius imperium, de corpore, quod obsederat migraturum, huius aduentu perterritus cum reuerentissima nominis illius inclamatione discessit. Cuius tam euidentẽ gratiam senex nõ mediocriter admiratus, eoque amplius obstupescens, quòd eum habitu cerneret sæculari, cœpit ab eo vitæ, ac professionis eius ordinem inquirere. Cumque ille sæcularem se, atque vxorio vinculo ligatum esse dixisset Beatus Iohannes excellentiam virtutis eius, & gratiæ mente pertractãs, quæ nam illi esset conuersatio attentius explorabat. Ille se rusticum, ac quotidiano manuum opere victum quærere, nec vllius boni esse se conscium testabatur, nisi quòd nunquam ante ad ruris opera mane exercenda procederet, neque vespere domum reuerteretur, nisi in Ecclesia pro quotidianæ vitæ commeatu largit or eius Deo gratias retulisset, neque se vnquam de fructibus suis aliquid vsurpasse, nisi prius Deo primicias eorum, ac decimas obtulisset, & nunquam se boues suos per alienæ messis transduxisse confinium, nisi eorum prius ora clausisset, ne, vel parum damni per incuriam eius proximus sustineret. Et cum hæc quoque necdum Abbati Iohanni ad comparationem tantę gratiæ, qua eum sibi prælatum esse cernebat idonea esse viderentur, atque ab eo, quid nam esset illud, quod tantæ gratiæ meritis conferri posset sciscitans scrutaretur, ille reuerentia tam sollicitæ inquisitionis astrictus, vxorem se parẽtum, vi imperioque compulsum cum profiteri Monachum vellet ante duodecim annos, accepisse confessus est, quam nemine etiam nunc conscio sororis loco à se virginem custodiri testabatur. Quod factum cum audisset senex, tanta est admiratione permotus, vt coram ipso publice proclamaret, non immerito Dæmonem, qui se despexerat, illius non tolerasse præsentiã cuius ipse, virtutũ non solum in iuuentutis ardore, sed ne nunc quidem sine discrimine castitatis auderet appetere. Quod factum Abbas Iohannes, licet admiratione summa prætulerit, tamen neminem Monachorum, vt experiretur hortatus est, sciens multa recta ab alijs gesta, magnam alijs imitantibus intulisse perniciem.

De vita theorica, idest speculatiua. Cap. LXXXVI.

THeorica verò in duas partes diuiditur, idest in historicã interpretationem, & intelligentiam spiritualem. Spiritualis autem scientiæ genera sunt tria. Tropologia, Allegoria, Anagoge, de quibus in prouerbijs ita dicitur. Tu aũt describe ea tibi tripliciter, &c. Quapropter si vobis cura est ad spiritualis scientiæ lumen, non inanis iactantiæ vitio, sed emẽdatioris gratia peruenire, illius primum beatitudinis cupiditate flamamini, de qua dictum est. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Et icirco ab omni vos vitiorum contagione purgate, & curis sæculi præsentis exuitæ. Obserua igitur in primis, ne studium lectionis, aut desiderij tui labor, vana elatione cassetur, vt inducas summum ori tuo silentium, hic. n. primus est, actualis disciplinæ ingressus: omnis quippe labor hominis in ore ipsius, & vt omnium seniorum instituta, atque sententias intento corde, & quasi muto ore suscipias, ac diligenter in pectore tuo, condens ad perficienda ea, potius quam ad docenda festines. Nihil in collatione seniorum proferre audeas nisi, quod interrogare te, aut ignoratio nocitura, aut ratio necessariæ cognitionis impulerit, vt quidam vanæ gloriæ amore distenti pro ostensione doctrinæ suæ, ea, quæ optime norunt interrogare se simulant. Impossibile est enim eum, qui proposito acquirendæ laudis humanæ studio lectioni insistit, donum veræ scientiæ promereri. Nec quemquam verbis docere præsumas, quod opere ante non feceris. Si enim ille, qui vnum mãdatum minimum soluens docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum, qui multa, & maiora negligens docere præsumpserit consequens profectò est, vt non iam minimus in regno cœlorum, sed ingehennæ supplicio maximus habeatur. Et ideo cauendum est tibi, ne illorum ad docendum in cæteris exemplis, qui peritiam disputandi, ac sermonis affluentiam consecuti, qui possunt ea, quæ voluerint ornate copioseq; disserere, scientiam spiritualem possidere credũtur, ab his, qui vim eius, & qualitatem discernere non nouerunt. Aliud nanq; est

est facilitatē oris, & nitorem habere sermonis, & aliud venas, ac medullas cœlestium intrare dictorum, ac profunda,& abscō dita sacramenta purissimo cordis oculo contemplari. Quod nullatenus humana doctrina, nec eruditio sæcularis, sed sola puritas mentis per illuminationem Spiritussancti obtinebit. Incessabiliter est recensenda series scripturarum, hæc etenim meditationis iugitas duplicem nobis confert fructum. Primū, quòd dum in legendis,ac parandis lectionibus occupatur mēs, necesse vt nullis noxiarum cogitationum laqueis captiuetur. Deinde,quòd ea, quæ creberrima repetitione perscita dū memoriæ tradere laboramus, intelligere ad id temporis obligata mente non quimus, postea ab omnium actionum,ac visionum illecebris absoluti, præcipueque nocturna meditatione taciti reuoluentes clarius intuemur.

De Gratia curationum corporis cui præfertur curatio mentis. Cap. LXXXVII.

EX libro quinto. Prima curationum causa est, cum pro merito sanctitatis electos quosque, ac iustos viros signorum gratia comitatur,sicut Apostolus. Secunda cum ob ædificationem Ecclesiæ, vel eorum, qui infirmos suos ingerunt, vel eorum,qui curandi sunt fidem, sanitatum virtus etiam à peccatoribus indignisque procedit. Tertius modus etiam collusione Dæmonum,ac factione simulatur,vt dum homo manifestis criminibus obligatus propter admirationem signorum sanctus, ac Dei famulus creditur,etiam vitiorū eius æmulatio suadeatur,& per hoc obtrectationis aditu reserato etiam religionis sāctitas infametur,vel certe,vt his, qui curationum dona habere se credit,per superbiam cordis elatus grauius elidatur. Ideoq; à patribus nostris in opera ista signorum nequaquam,vidimus affectata,quinimo cum ea Spiritussancti gratia possiderent nūquam exercere voluerunt,nisi forte extrema illos,& ineuitabilis necessitas coartasset. Ideo siquis coram nobis horum aliqd fecerit non de admiratione signorum,sed de ornatu morū debet esse apud nos laudabilis. Et reuera maius miraculum est de propria carne fomitem eradicare luxuriæ,quàm expellere immūdos spiritus de corporibus alienis. Et præclarior virtus sublimiorq; profectus est animæ proprios curare languores,quam corporis alieni. Et vt hoc ipsum,qđ diximus,vel testimonijs veterum, vel diuinis oraculis approbemus, quid Beatus Pasuncius,vel de admiratione signorum, vel de gratia senserit puritatis, immo quid Angeli reuelatione cognouerit,profetamus. Hic nāque ita multis viuens annis districtione præcipua,vt crederet se etiam carnalis concupiscentiæ laqueis pęnitus absolutum,eo q̃ cunctis infestationibus Dæmonum,cum quibus diu aperteq; confixerat, superiorem se factum esse sentiret, dum aduenientibus viris sanctis,pulmentum lenticulæ,qđ illi Atherau nominant præpararet,manus eius in clibano, vt assolet flamma superuolitante combusta est. Quo facto tristificatus magnum immodum cœpit secū tacitus voluere, cur ignis inquiēs mecum non habet pacem,cum diriora mihi Dæmonum cessérint prælia,aut quemadmodum me in illo metuendi examinis die per se transiturum ille ignis inextinguibilis inquisitor meritorum omnium non tenebit, cui nunc extrinsecus hic temporalis,ac paruus non pepercit. Cumq; æstuanti huiuscemodi cogitationibus, atque tristitia soporsubito surrepsisset adueniens Angelus Domini. Cur inquit Pasunci tristis es,quòd nec dum tibi pacatus ignis sit iste terrenus, cum adhuc residebat in membris tuis carnalium motuum necdum ad purum excocta commotio. Vade,& apprehende nudam, & pulcherrimam virginem, & si illam tenens tranquillitatem tui cordis immobilem æstusq; carnales pacificos in te senseris perdurasse, huius quoque visibilis flammæ mitis,atque innoxius ignis in modum illorum trium in Babylonia puerorū te allābet attactus.

Collatio Ioseph de diuersis generibus amicitiæ. Cap. LXXXVIII.

EX libro sexto. Beatus verò Ioseph cum institutionem suā nos desiderare sensisset,percunctatus primum,vtrum nam essemus germani fratres,audiensque à nobis,quòd non carnali,sed spirituali essemus fraternitate deuincti ,tali vsus est sermonis exordio. Amicitiarum, ac sodalitatis multa sunt genera. Quosdam enim præcedens commendatio primum notitiæ, post etiam amicitiæ fecit inire commertia. Quosdam verò cō pactus quidam seu dati acceptiuè depactio. Quosdam negotiationis,seu militię,vel artis,ac studij similitudo atque communio,per quam ita efferа sibi inuicem corda mansuescunt, vt etiam hi, qui in siluis, ac montibus latrocinijs gaudent, & effusione humani sanguinis delectantur,suorum scelerum participes amplectantur,ac foueant. Est etiam dilectionis aliud genus,quo,vel contribules,vel coniuges,vel parentes,seu fratres, aut filij, naturaliter cœteris præferuntur, quod etiam omnibus altilibus,atque animantibus,inesse deprehenditur,vt frequenter pro ipsis etiam obijcere se periculis mortiq; non metuant. Sed hæc omnia genera charitatis sicut bonis, ac malis feris etiam,atque serpentibus,videmus esse communia, ita ēt vsque in finem certum est perseuerare non posse. Etenim interrumpit ea frequenter, ac diuidit locorum discretio, & obliuio temporalis,& verbi,vel causæ negociorumque contractus. Vnū est genus insolubile charitatis,quod nec commendationis gratia, nec officij, vel munerum magnitudo contractusque cuiusquam ratio,vel naturę necessitas iungit,sed sola similitudo virtutum. Hæc inquam est, quæ nullius vnquam casibus scinditur,quam non solum dissociare, vel delere locorum,vel temporum interualla non præualent, sed nec mors quidem ipsa diuellit. Cuius semel initum fœdus,nec desideriorum varietas, nec contentiosa dirumpit contrarietas voluntatis. Cæterum multos nouimus in hoc proposito constitutos,qui cum pro charitate Christi flagrantissima essent soliditate conuincti, non perpetuo eam, nec indirupte seruare potuerunt, quia non æquali vtriusque virtute, sed vnius patientia seruabatur, quæ quāuis ab vno magnanimiter atque infatigabiliter retētet, necesse est tamen eam alterius, vel pusillanimitate dirumpi. Infirmitates namque illorum, qui tepidius perfectionis expetunt sanitatē quantalibet fortium tolerantia sustententur, ab ipsis tamen,q infimi sunt non feruntur, habens enim insitas sibi commotionum causas,quæ eos quietos, esse non sinunt, vt solent hi,qui carnali ægritudine detinentur,stomachi sui infirmitatisq; fastidia coquorum,vel ministrantiū negligentijs imputare,& quantalibet eis obsequentium sollicitudo deseruiat,nihilominus tñ sanis causas suæ commotionis ascribere,quas sibi vtique vitio valitudinis suæ inesse non sentiunt. Quamobrem hæc est amicitiæ,vt diximus fida indissolubilisque coniunctio,quæ sola virtutum parilitate fœderatur,de qua dicitur. Dominus inhabitare facit vnius moris in domo. Et iccirco in his tantum indirupta potest dilectio permanere,in quibus idem propositum, ac voluntas vnum velle, ac nolle consistit. Quam si vos quoq; cupitis inuiolabilem retentare, festinandum est vobis,vt expulsis primitus vitijs,mortificetis proprias voluntates,& vt vnico studio, atque proposito illud quo propheta admodum delectatur grauiter impleatis. Ecce quàm bonum,& quam iocundum,&c. Quod non localiter, sed spiritualiter oportet intelligi.

De Sex gradibus Amicitiæ veræ conseruandæ. Cap. LXXXIX.

PRima igitur sunt veræ amicitiæ in contemptu substantiæ mundialis, & omnium quas habemus rerum despectione fundamina. Quàm enim iniustum,atque impiū est,si post abrenunciatam mundi, & omnium,quę in eo sunt vanitatum preciosissimę fratris dilectioni suppellex vilissima, quæ superfluit præferatur. Secundum est ita,vt suas vnusquisque resecet voluntates, ne sapientem se, aut consultum esse iudicans suis malit,quàm proximi diffinitionibus obedire. Tertium est, vt omnia sciat etiam,quæ vtilia,& necessaria æstimat,postponenda bono charitatis, ac pacis. Quartum est, vt credat,nec iustis, nec iniustis de causa pœnitus irascendum. Quintum,vt aduersum se iracundiam fratris etiam sine ratione conceptam eodē modo, quo suam curare desideret, sciens æqualiter sibi perniciosam alterius esse tristitiam,ac si aduersus alium ipse moueatur,nisi eam quantum in se est etiam de fratris mente depulerit. Postremum illud est,quod generale vitiorum omnium peremptorium esse non dubium est, vt se de hoc mundo credat quotidie migraturum. Hæc igitur quicunque tenuerit amaritudinem iræ,atque discordiæ,nec poterit pati,nec inferre. His autem cessantibus,cum primus ille æmulus charitatis in cordibus amicorum tristitiæ sensim venena suffuderit,necesse est,vt frequentius iurgijs paulatim dilectione tepefacta, amantium corda diu exulcerata quandoque dissociet. Nihil.n.proderit si te quidem asseras non irasci,alterius,vero tristitiam,quam delinire tua mansuetudine potuisti contumaci corde despicias. Sicut ergo nihil præponendum est charitati,ita furori,vel iracundiæ nihil est econtrario postponendum. Omnia namque quāuis vtilia,ac necessaria videantur, spernenda sunt tamen,vt iræ perturbatio deuitetur, & omnia etiam, quæ putantur aduersa suscipienda, atque toleranda sunt, vt dilectionis pacisq; tranquillitas illibata seruetur. Quapropter ad conseruandam perpetuam,& indiuiduam charitatem, nihil prodest primam causam amputasse dissidij,quæ nasci solet de rebus caducis,atque terrenis,& vniuersa despexisse carnalia, atque omnium quibus noster vsus indiget rerum indiscretam communionem fratribus permisisse, nisi etiam secundam, quæ sub specie spiritualiū sensuum nasci solet,similiter abscindentes, acquisierimus in oībus humilem sensum, & consonas voluntates, honore alterutrum

trum

trum præuenientes, vt plus vnusquisque consorti suo scientiæ, & sanctitatis ascribens summam discretionis, veræ in alterius magis, quàm in suo credat stare iudicio. Sæpe namq; accidit siue illusione Diaboli siue intercessione erroris humani, quia nullus est in hac carne, qui falli, velut homo non possit, vt ille interdum, qui acrioris ingenij scietiæq; maioris est aliquid falsum mente concipiat, & ille, qui tardioris ingenij, ac minoris est meriti rectius aliquid veriusq; persentiat. Et icirco nullus sibi, quamuis scietia prȩditus, inani tumore persuadeat, q̄ possit collatione alterius non egere. Nam etiam si iudicium eius diabolica non fallat illusio, elationis tamen, & superbiæ grauiores laqueos non euadet. Deniq; intantum virtus charitatis extollitur, vt eam Beatus Iohannes Apostolus non solum rem Dei, sed etiam Deum esse pronunciet dicēs. Deus charitas est. Hæc est enim vere charitas ordinata, quæ odio habens neminem, quosdam meritorum iure plus diligit.

De Impatientia, & ficta patientia. Cap. X C.

NOuimus, quod vtinam nescíremus, nonnullos fratrum tātæ esse obstinationis, atque duritiæ, vt cum, vel suos aduersus fratrem, vel fratris atque aduersum se senserint animos excitatos, ad dissimulandam mentis suæ tristitiam, quæ ex indignatione alterutræ commotionis exorta est, secedētes ab eis, quos humili satisfactione atque colloquio lenire debuerant, aliquos psalmorum incipiunt decantare versiculos. Qui dum conceptā corde amaritudinem delinire se putant, insultando augent, q̄d statim extinguere potuerunt, si magis anxij, atque humiles esse voluissent, vt opportuna compūctio, & ipsorum cordibus mederetur, & fratrum animos deliniret. Nam illo vtique modo pusillanimitatis immo superbiæ suæ vitium palpant, & nutriūt potius, quàm extirpant fomitem iurgiorum, Dominicæ præceptionis immemores, quę ait. Qui irascitur fratri, &c. Neque.n. ait si habet veram querelam aduersum te frater tuus, sed si recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid etiam si leue aliquid aut vile sit, quo fratris in te fuerit excitata commotio. Illud quoque deflendum, q̄ nonnulli fratrum cum fuerint contumelia cuiuslibet sermonis accensi, si alterius cuiusquam, q̄ eos desiderat lenire precibus fatigentur, proclamant illico. Si Paganus aliqs, si sęcularis hic fecisset, aut ista dixisset, recte debuit sustineri. Quis autem ferat fratrem tam grauis conscium culpæ, aut tam insolens de ore conuitium proferentem, quasi verò patientia infidelibus tantum atque sacrilegis, & non omnibus sit generaliter exhibenda, quia non dicitur. Omnis, qui irascit alienigenę, sed. Oīs qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Illud verò quale est, q̄ interdum patientes nos credimus esse, quia respondere contemnimus lacessiti, sed ita commotos fratres amara taciturnitate, vel motu gestuq; irrisorio subsannamus, vt eos magis ad iracundiam, vultu tacito prouocemus, q̄ tumida potuissent incitare conuitia, in eo nos æstimantes minime quidem apud Deum reos, quia nihil ore protulimus, q̄d nos notare hominum iudicio, aut condemnare potuisset. Non enim sola commotionis illatę qualitas, sed etiam propositum irritantis innoxia est. Quid enim differt, vtrum quis gladio ipse peremerit fratrem, an aliqua ad mortem fraude compulerit. Quasi verò cæcum in prȩceps manu propria non impedisse sufficiat, cum similiter reus sit, qui pronum, & imminentem iam foueæ cum potuerit reuocare cōtempserit. Sæpe autem vnica patientia etiam acrius ad iracundiam, quàm sermo succedit, & atrocissimas verborum transcendit iniurias maligna taciturnitas, leuiusq; tolerantur inimicorum vulnera, quam irridentiū subdola blandimenta. De quibus proprie dicitur per Prophetam. Molliti sunt sermones eius, &c. Denique cum magna ad compræhendendum Dominum cum gladijs, & fustibus multitudo venisset, nemo in auctorem vitæ nostræ illo cruentior extitit parricida, quàm qui cunctos ficto salutationis honore, præueniens, osculum subdolæ charitatis ingessit.

Item de eodem. Cap. X C I.

ALiud quoque Prophanum tristitiæ genus est, quod à nonnullis fratribus videmus admitti. Qui cum tristificati fuerint, vel irati, ab ipso etiam pertinaciter abstinent cibo, ita, vt quod differre absque pudore non possumus, illi qui dum placidi sunt, refectionem cibi, vsque ad horam sextam, vel vt multum nonam negāt se posse differre, cum fuerint, vel furore suppleti, ieiunia etiam biduana non sentiant, tantāq; inedię defectionem iracundię satietate sustentent. In quo planè sacrilegij crimē euidenter incurrunt, ieiunia.s. quę soli Deo pro humiliatione cordis, & purgatione vitiorum sunt specialiter offerenda pro diabolico tumore tolerantes. Illamq; increpationem meretur audire. Sacrificauerūt Dæmonijs, & nō Deo. Non ignoramus etiam aliud dementiæ genus, quod sub colore fucatæ patientiæ in nonnullis fratribus inuenitur, quibus parum est iurgia cōmouisse, nisi etiam instigatorijs verbis, vt feriantur irritent. Cumq;, vel leui fuerint impulsione contacti, aliam quoque partem corporis ingerunt verberandam, quasi p̄ hæc perfectionem mandati illius impleturi, quo dicitur. Si q̄s te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi, & alteram, scripturæ vim, ac propositum pœnitus ignorantes. Euangelicā nāque patientiam per iracundiæ vitium exercere se putant, ob quod radicitus excidendum, non solum vicissitudo talionis, & concertandi irritatio prohibetur, sed etiam furorem, verberantis geminatæ iubemur iniuriæ tolerantia mitigare, vt si exterior dextera tua impetum ferientis exceperit, interior quoq; homo per humilitatis assensum dexteram suam prębeat verberandam. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum, quod ab illis impleri non posse certissimum est, qui illo spiritu, ac tumore verba lenitatis, atque humilitatis emittunt, vt non solū non mitigent conceptum furoris incendium, sed magis illud tam in suo, quam in fratris commoti sensu faciant conflagrare, qui tamen etiam si possunt aliquo modo ipsi mites, ac placidi permanere, nec sic quidē iustitiæ aliquos caperent fructus, cum dāno proximi patientiæ sibi gloriam vendicantes, & per hęc ab illa apostolica charitate alieni, quæ nō quærit, quæ sua sunt, nec acquirere qnicquam cum alterius desiderat nuditate.

Quàm melius sit tolerare, quàm tolerari, nec tamen semper tolerandum. Cap. X C I I.

SCiendum sane generaliter illum partes agere fortiores, q̄ voluntati fratris suam subijcit voluntatem, quàm eum, qui in defendendis, diffinitionibus suis, ac tenēdis pertinacior inuenitur. Ille enim sustentans, ac tolerans proximum sani, ac validi, hic autem infirmi, & quodammodo ægrotantis obtinet locum, quem ita palpari necesse est, ac foueri, vt interdum etiam a rebus necessarijs pro eius quiete, ac pace salubre sit aliquid relaxari. Apostolicum nanque præceptum est. Vos, qui fortiores estis imbecillitates infirmorum sustinete. Nunquam enim infirmus sustentat infirmum. Notandum est infirmorum naturam esse semper huiusmodi, vt prompti quidem, ac faciles sint ad contumelias ingerendas, & iurgia conserenda, ipsi verò nec minima quidem iniuriæ velint suspicione contingi. Ideoq; secundum prædictam seniorum sententiam, charitas stabilis, atque indirupta non poterit perdurare, nisi inter viros eiusdē virtutis atque propositi. Germanus. In quo ergo laudabilis perfecti viri potest esse patientia, si tolerare non valet semper infirmum. Ioseph. Nec ergo dixi, q̄ illius, qui fortis est, ac robustus virtus tolerantiaq; vincenda sit, sed q̄ infirmi pessima valitudo illius, qui sanus est sustentatione nutrita, ac in deterius quotidie prolabens, generatura sit causas ob quas, vel ipse vltra non debeat sustineri, vel certe patientiam proximi notam, ac deformationem impatientiæ suę esse conijciens, abire quandoque malit, quàm semper magnanimitate alterius sustineri.

Qualiter debeat dari Locus iræ, & de ruptione fœderis amicitiæ. Cap. X C I I I.

HÆc ergo ab his, qui sodalitatis affectum cupiunt inuiolabilem custodire, præ omnibus obseruanda censemus, vt primum quibuslibet iniurijs lacessitus non solum labia, sed etiam profunda pectoris sui Monachus tranquilla custodiat. Quæ tamen si senserit, vel tenuiter fuisse turbata, omni semetipsum taciturnitate contineat, & illud obseruet. Turbatus sum, & non sum locutus. Et posui ori meo custodiam. Nec præsentem considerans statum, ea proferat, quæ ad horam turbulentus suggerit furor, sed, vel recolat gratiam prætetitæ charitatis, vel reformandam pacis reintegrationem mente prospiciat, camque velut continuo reuersuram, etiam in ipso commotionis tempore contempletur. Totam enim iram suam profert stultus, sapiens autem dispensat per partes, idest paulatim eam maturitate consilij, ac moderationis extenuat, & expellit. Tale est, & illud. Nō vosmetipsos vindicātes charissimi, sed date locum iræ, hoc est. Non sint corda vestra sic impatientiæ, ac pusillanimitatis angustijs coartata, vt violentas commotionis procellas cum irruerint sustinere nō possint, sed dilatamini in cordibus vestris, suscipientes aduersus iracundiæ fluctus in illis extentis finibus charitatis, quæ omnia suffert, omnia sustinet, & ita mens vestra amplitudine longanimitatis, ac patientiæ dilatata habeat in se consiliorum salutares recessus, in quibus receptus quodammodo atque diffusus teterrimus iracundiæ fumus protinus euanescat, vel ita certe, intelligēdum est. Damus locum iræ, quotiens commotioni alterius humili, atque tranquilla mente succūbimus, & quodāmodo dignos nos qualibet iniuria profitentes in patientia sæuienti obsequimur. Cæterū hi, qui ita sensum apostolicæ profectionis inclinant, vt locum iræ illos dare existiment, qui ab irascente discedunt, videntur mihi dissensionum fomitem non abscidere, sed nutrire, nisi.n.

airacunid

iracundia proximi humili statim satisfactione vincatur, prouocat eam fugiens potius, quàm declinat. Occultat aũt ignominiam suam astutus, vt dum ad præsens sapienter obtegitur im perpetuum deleatur. Hæc enim est natura iræ, vt dilata languescat, & parcat, prolata verò magis magisq; conflagret. Dilatanda, ergo atque amplificanda sunt pectora, ne angustijs pusillanimitatis artata iracundiæ turbulentis æstibus oppleantur, & recipere ẜm prophetam illud, nimis latum mandatum Dei angusto corde nequeamus, nec dicere cum propheta. Viam mandatorum tuorum, &c. Illud quoque multis est experimentis probatum, nullo modo eos, qui amicitiarum fœdus coniurationis iniere principio indiruptam potuisse concordiam siue, ꝙ eam non pro desiderio perfectionis, nec ꝓ apostolicæ charitatis imperio, sed pro amore terreno, & per necessitatem, ac vinculum pacti retinere conati sunt, siue ꝙ ille callidissimus inimicus, vt eos præuaricatores sui faciat sacramenti, celerius ad irrumpẽda amicitiarum vincula præcipitat. Certissima ergo est prudẽtissimorum virorum illa sententia. Cõcordiam veram, & indiuiduam societatem nisi inter emendatos mores eiusdemque virtutes, ac propositi viros stare non posse.

De incauta diffinitione vtrum obliget. Cap. XCIIII.

EX libro septimo, Collatione finita Abbas Germanus grauiter ingemiscens. Quid agimus inquit. Ingenti namque discrimine nos videmus constrictos, ꝙ & ratio ipsa conuersatioq; sanctorum quid salubrius sit ad profectum vitæ spiritualis efficaciter docet, & eligere id, qđ expedit data senioribus sponsio non admittit. Etenim potuimus exemplis talium, & tantorum virorum, ad perfectiorem vitam propositumque formari, nisi nos instanter ad cœnobium recurrere promissi pactio coartaret. Ad hæc B. Ioseph. Nihil oportet abrupte monachum definire: ne, aut id, qđ incaute promisit implere cogatur, aut cõsideratione honestioris intuitus reuocatus, spõsionis suę præuaricator existat. Venialiter enim immo etiam laudabiliter definitio incauta mutabitur, si ad salubriorem transeat partem, nec constantiæ præuaricatio, sed temeritatis emẽdatio esse credenda est quotiens sponsio vitiosa corrigitur, quod in illis quoque duobus filijs, qui in Euangelio ad operationem vineæ destinantur euidentissime perducemur, quorum vnus patris restitit imperio, & id quod repræhensibiliter statuerat diffinitione correpta laudabiliter emendauit. Primum enim est optima statuere, quod si aliter cesserit sequẽs est in melius ea, quæ sunt statuta mutare, ordinationibusque nostris iam iacentibus, vt ita dixerim manũ dexterã porrigere. Germanus. Quãtum spectat ad desiderium nostrum optaremus ædificari vestræ iugitati consortij. Si enim ad cœnobium nostrum fuerimus reuersi, non solum nos ab hoc tam sublimi proposito relapsuros, sed etiam pro mediocritate conuersationis illius multis certum est stipendijs quatiendos. Verum illud nos Euangelicum mandatum vehementer absterret. Sit sermo vester. Est, est. Non, non. Credimus enim tanti transgressionem præcepti nulla compensari posse iustitia, nec in extremis rectè cedere, ꝙ malo initio semel fuerit inchoatum.

Quòd in huiusmodi recurrendum sit ad intentionem spondentis. Cap. XCV.

IOseph. In omnibus, vt diximus causis non processus operis, sed voluntas operantis est intuenda, nec statim, quis quid egerit, sed quo voto egerit inquirendum. His itaq; præstructis, respõdeatis mihi primitus velim, cuius rei causa vos illius sponsionis nexibus vinxeritis. Germanus. Prima, vt diximus extitit causa, qua nostros mestificare seniores, ac præceptis eorum obsistere verebamur. Secunda qua si quid perfectum atq; magnificum, vel auditu, vel visu percepissemus à vobis, cum reuersi ad cœnobium fuissemus, exercere nos posse incultissima persuasione credidimus. Ioseph. Sicut præfati sumus destinatio mentis, vel condemnat, vel remunerat. Quamobrem desiderio perfectionis, vt video, hoc vos sponsionis vinculo colligastis, dũ credidistis illo eam posse ordine comprehendi, quo nunc superueniente pleniori iudicio ad sublimitatem eius conscendi non posse perspicitis. Non ergo præiudicat refragatio sponsionis incautæ, si quolibet genere scopos tantum, idest proposita pietatis destinatio teneatur. Omnia namque ob hoc agimus, vt Deo cor mundum exhibere possimus. Cuius consummatio si in his locis iudicatur facilior, nihil vobis oberit extortę immutatio pactionis, dummodo principalis illius perfectio puritatis, pro qua sponsio vestra processerat secundùm Domini voluntatem maturius, acquiratur. Non.n. ex immutatione vllũ potest iudicari mendaciũ, sed inconsultæ diffinitionis prudens salutarisq; correctio. Nã ab infantia in pueritiã, de pueritia in iuuentutem, de iuuentute in senectutis vlteriora transferimur, vt ex hac permutatione nullum mendaciũ ascribatur ætati. Sic erudimenta veteris instrumenti dispensatione legislatoris Dei ad perfectionem beatitudinis Euangelicæ transferuntur, nec tñ ex hoc immutatio præteritæ sanctionis interuenisse credenda est, sed adimpletio, & cumulus sublimiorum, & cœlestium præceptorum, nec sacræ promulgationis illius æstimanda est abolitio, sed ascensus, nec varietas, sed profectus. Vnde & dominus noster. Non veni soluere, sed adimplere. Hæc de incautæ diffinitionis immutatione ꝑdiximus, nõ vt referemus aditũ vetitis noxijsq; mẽdacijs. Aliud nãq; ẽ mẽtiri, aliud statuta mutare.

Quòd Nostra diffinitioni, vel sponsioni non est pertinaciter adhærendum, si potest in melius commutari. Cap. XCVI.

PRoinde, nec debere, nec posse nos vniuersa complere, q̃ vel cum quiete animi, vel cum commotione decernimus, etiã alijs scripturarum testimonijs edocemur, quibus, vel viros sanctos, vel ipsum omnipotentem Deum ea, quæ diffinierant pro vtilitatibus hominum frequenter legimus immutasse. Cum intraturus se domum Loth, Sodomis Angeli denegassent, continuo eius præcibus compelluntur statutum mutare sermonem. Quę vtique non ob aliam credimus causam Spiritumsanctum sacris voluminibus indidisse, nisi vt istis erudiamur exemplis in diffinitionibus nostris non pertinaciter permanere, sed eas arbitrio nostro debere subijcere, & ita iudicium nostrum ab oĩ legis vinculo liberum conseruare, vt promptum sit ad sequendum quocunque vocauerit salubre cõsilium, nec differat, ac recuset ad id, qđ vtilius discretio salutaris inuenerit absque vlla cunctatione transire. Et vt ad sublimiora adhuc ascendam exẽpla. Dominus cum necesse fuerit incunctanter se suam sententiam mutaturum pro nostris meritis promittit dicens. Repẽtẽ loquar aduersus gentem, &c. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam, & ego pœnitentiam super malum, quod cogitaui, vt facerem ei. Nec illius præcepti vtilitas est cælanda, ꝙ etiam si instigante ira, vel qualibet alia passione sacramento nos aliquo vinxerimus comparanda est illa res, quam statuimus huic ad quam transire compellimur atque ad eam sine cunctatione est transcundum, quæ superueniente saniore tractatu iustior fuerit iudicata. Rectius est enim nostrã nos immutare sententiam, quam sei salubrioris, ac pię subire iacturam. Denique nunquam rationabiles, ac probatos patres, duros, aut irreuocabiles in huiuscemodi diffinitionibus fuisse reminiscimur, sed velut ceram calore solis, ita eos ratione mollitos, & intercedente salubriori consilio melioribus partibus sine hæsitatione cessisse. Quoscunq; autem vidimus definitionibus suis pertinaciter inhærere, irrationabiles semper probauimus, ac discretionis expertes. Nos qidem non de principalibus mandatis, sine quibus non potest nostra salus omnino persistere ita decreuimus, sed de his, quæ sine periculo status nostri, vel relaxare possumus, vel tenere, vtpote de irremisso rigore ieiunij, de vini siue olei perpetua abstinentia, de progressu cellulæ pœnitus cohibendo, de lectionis, seu meditationis incessabili iugitate. Cæterum super obseruantia illorum principalium mandatorum constantissime definiendum est, ac pro his etiam mors si necesse fuerit non vitanda, pro quibus immobiliter est dicendum. Iuraui, & statui. De illis verò corporalibus exercitijs, quæ ad modicum dicuntur esse vtilia, ita est, vt diximus statuendum: vt si qua superuenerit certior pietatis occasio, quæ illa suadeat relaxari nulla pro his lege teneamur, sed prætermissis eis ad vlteriora libere transeamus. Præfigens siquidem sibi legem vnusquisque sub libertatis gratia constitutus, perniciosa semetipsum obligat seruitute, vt ea, quæ licite immo etiam laudabiliter cum gratiarum actione præsumere potuisset, si necessitas forte compulerit, velut transgressor percipere compellatur. Vbi enim non est lex, nec præuaricatio. Hanc Beati Ioseph institutione atque doctrina velut diuino oraculo confirmati, in Ægypto residere maluimus: tamen expleto septem annorum numero sponsionem nostram impleuimus, primumque senioribus nostris honorem debitum soluimus, deinde aculeo nostræ sponsionis auulso ad Scythioticæ solitudinis secreta remeauimus.

Collatio Piamonis de doctrina seniorum humiliter suscipienda. Cap. XCVII.

IDem in libro septem collationum posteriorum, collatione prima. Post conspectum ad colloquium illorum trium senũ, quorum collatione sancto fratre Eucherio compellente vtcũque digessimus, ad vicum cui nomẽ est Dyoltos peruenimus, & Abbatem Piamon omnium Anachoritarum illic inhabitãtium seniorem eorundemq; presbyterum, velut quandam sublimissimam turrim primus aduertit circũspectantium intuitus. Cuius virtutes, atq; mirabilia, quæ per eum etiam sub cõspectu nostro diuina gratia testimonium meritis eius reddẽte perfecta

perfecta sunt prætermittenda credidimus. Non.n.de mirabilibus Dei, sed de institutis studijsq; sanctorum quædam, quæ re minisci possibile est, nos spopondimus memoriæ tradituros, vt necessariam tm̃ perfectæ vitæ instructionem non inutilē absq; vlla emendatione vitiorum, ac superuacuam admirationē legētibus præberemus. Cum itaq; B. Piamō summa nos gratulatione susceptos humanitate et congrua refecisset, de cœnobio Syriæ ob desiderium pfectionis nos illò aduenisse agnoscens, ita exorsus est. Quisquis hoīum, ò filij cuiuslibet artis peritiā assequi concupiscit, nisi omni cura, atque vigilātia eius se, quam nosce desiderat disciplinæ studijs mancipauerit, frustra eorum similitudinem exoptat attingere, quorum curam, atque industriam detractat emulari. Nouimus.n. nonnullos ita ad hæc loca de vestris regionibus aduenisse, vt cognoscēdi tm̃modo gratia fratrum monasteria circumirent, nō vt has regulas ob quas huc commeauerant, atque instituta susciperent. Quamobrem si vos Dei causa ad æmulationē nostræ cognitionis attraxit, oībus institutis quibus illic primordia vestra præuenta sunt pœnitus abdicatis, quæcunque seniores nostros agere, vel tradere videritis summa humilitate, sectamini. Neque uos moueat, aut ab imitatione diuertat, ac retrahat, etiam si vobis ad præsents alicuius rei, vel facti ratio, vel causa non liqueat. Nunq̃ ratione veritatis intrabit, quisquis à discussione cœperit erudiri, q̃a videns eum inimicus, suo potius, q̃ patrum iudicio confidentem, facile in id vsque propellet, vt etiam illa, quę maxime vtilia, ac saluberrima sunt superflua, ei videantur, ac noxia. Quamobrē ordo, ac principium professionis nostræ quēadmodum, vel vnde descenderit primum debetis agnoscere. Tunc enim poterit, quis desideratæ artis efficacius aliqui disciplinam, & ad exercendam eam ardentius incitari, cum auctorum, atque fundatorum eius agnouerit dignitatem.

De Tribus generibus bonorum Monachorum. Cap XCVIII.

TRia sunt in Ægypto genera Monachorū. Primum est cœnobitarum. Secundum Anachoritarum. Tertium reprehēsibile Sarabaitarum. Cænobitarum disciplina à tp̃e prædicationis apostolicæ sumpsit exordium, nam multitudinis credētium erat cor v. &c. Talisq; erat tunc oīs Ecclesia, quales nūc per paucos in cœnobijs inuenire difficile est. Sed cū post Apostolorum excessum tepescere cœpisset credentium multitudo, ea, vel maxime, quæ ad fidem Christi de alienigenis cōfluebat à quibus Apostoli pro ipsis fidei rudimentis, & inueterata gētilitatis consuetudine nihil amplius expetebant, nisi vt ab immolaticijs idolorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine temperarent, atque ista libertas, quæ gentibus pp̃ infirmatem primæ credulitatis indulta est, etiam illius Ecclesiæ perfectionem, quæ Hierosolymis consistebat paulatim contaminare cœpisset, non solum hi, qui ad fidem Christi confluxerant, verumetiam illi, qui erant Ecclesiæ principes ab illa districtione laxati sunt. Nonnulli.n. existimantes, id, qđ videbant gentibus pro ii firmitate concessum sibi etiam licitum, nihil se detrimēti p̃peti crediderunt, si cum facultatibus suis fidem Christi sequerentur. Hi aūt quibus adhuc apostolicus inerat feruor discedētes à ciuitatibus suis ab illorumq; consortio, qui sibi, vel Ecclesiæ Dei remissioris vitæ negligentiam licitam esse credebāt, in locis suburbanis, ac secretioribus cōmanere, & ea, quæ ab Apostolis per vniuersum corpus Ecclesiæ generaliter meminerant instituta priuatim, ac peculiariter exercere cœperūt, atque ita Monachi siue Monozentes, ac singularis, ac solitariæ vitæ districtione nominati sunt. Vnde consequens fuit, vt ex communione consortij, cellæ, ac diuersoria eorum cœnobia vocarent. Istud ergo solum fuit antiquissimum Monachorum genus, qđ non modo tp̃e, sed etiam gratia primum est, qđque per annos plurimos solum inuiolabile, vsq; ad Abbatis Pauli, vel Antonij durauit ætatem. Qui non, vt quidam pusillanimitatis cā, nec impatientiæ morbo, sed desiderio sublimioris profectus cōtemplationisq; diuinæ, solitudinis secreta, sectati sunt. Ita ergo processit ex illa, quam diximus disciplina aliud perfectionis genus cuius sectatores Anachoritę, idest secessores merito nuncupantur, eo q̃ nequaquam contenti hac victoria, qua inter hoīes occultas insidias Diaboli calcauerunt, aperto conflictu Dæmonibus congredi cupientes, vastos heremi penetrare secessus nō timeant, ad imitationem Beati Iohannis Baptistæ, qui in hæremo tota ætate permansit, Helyæ quoque, & Helisei, atque illorum de quibus Apostolus ait. Circumierunt in melotis, & cæ. De quibus etiam figuraliter Dominus ad Iob. Quis dimisit onagrum liberum, &c.

De alijs duobus generibus malorum. Cap. XCIX.

IMmersit post hæc illud teterrimū, & infidele Monachorum genus, vel potius noxia illa plantatio rediuiua concreuit, quę per Ananiam, & Saphyram in exordio Ecclesię pullulans Petri Apostoli seueritate succisa est. Hi Sarabaitæ nūcupati Euāgelicam perfectionem simulare potius, quàm in veritate arripere maluerunt æmulatione. s. eorum, vel laudibus prouocati, qui vniuersis diuitijs mundi perfectam Christi præferunt nuditatem. Hi igitur dum imbecillo animo rem summæ virtutis affectant cœnobiorum nullatenus expetunt disciplinam, nec seniorum subduntur arbitrio, aut eorum traditionibus instituti suas discunt vincere voluntates, nec vllam sanæ districtionis regulam cupiētes suscipiunt. Nec solum in crastinum, sed in multorum etiam annorum spacia infidelem sollicitudinē prorogātes, aut mendacem Deum, aut inopem credunt, qui promissam quotidiani victus sufficientiam præbere eis, aut non possit, aut nolit. Est etiam quartum genus, qđ nuper cernimus emersisse in his, qui Anachoritarum sibi specie, atque imagine blandiuntur, quique in primordijs suis feruore quodam breui cęnobij perfectionem videntur expetere, sed continuo tepefacti, dum pristinos mores, ac vitia resecare contemnunt, subdiq; seniorū imperio dedignantur, separatas expetunt cellas, ac solitarij sedere desiderant, vt ita à nemine lacessiti, patientes, mansueti, vel humiles possint ab hominibus æstimari. Quæ institutio immo tepor eos, quos semel infecerit ad perfectionem nunquam permittit accedere. Hoc.n. modo non solum non absciduntur verumetiam in deterius eorum vitia conualescunt, dum à nemine prouocati quoddam lætale, & intestinum virus quanto amplius cælatum fuerit tanto profundius serpens insanabilem morbum generat ægrotanti. Pro reuerentia enim singularis cellæ nullus iam vitia solitarij audet arguere, quæ ille ignorari maluit, quàm curari.

De Humilitate, & patientia conseruanda. Cap. C.

QVamobrem quoniam video, vos de laudabili cęnobiorū palestra ad excelsa vestigia Anachoritatæ tandem discipling humilitatis patientiæq; virtutem, quam vos illic didicisse non dubito, verò sectamini cordis affectu, nō eam sicut quidam falsa humiliatione verborum, nec affectata, atque superflua in quibusdam officijs corporis inclinatione fingentes. Quæ tunc demum euidentissimis patientiæ suæ fulgebit indicijs, cum quis non ipse de se crimina, ab alijs non credenda iactauerit, sed ab alio sibimet arroganter ingesta contempserit, & irrogatas iniurias mansueta cordis æquanimitate tolerauerit. Patientia, vera atque tranquillitas, absque profunda cordis humilitate, nec acquiritur, nec tenetur. Quæ si de hoc fonte descenderit, nec beneficio cellæ, nec perfugio solitudinis indigebit, nec enim patrocinium cuiusquam rei extrinsecus quærit, quæ humilitatis, idest generatricis, atque custodis suæ intrinsecus virtute fulcitur. Cæterum si mouemur ab aliquo lacessiti, certum est non esse in nobis fundamenta humilitatis firmiter stabilita, & ideo ab incursu, vel exiguæ tempestatis ædificium nostrum ruinosa commotione concutitur. Firma diffinitione teneamus à tentationum procellis tutos nos esse non posse, si omne præsidium patientiæ nostræ omnemq; fiduciam non in interioris hominis nostri viribus, sed in cellulæ claustris, aut in solitudinis secessu, sanctorumque consortio, vel cuiusquam extra nos sitæ rei præsidio collocemus. Non ergo quietem extrinsecus inquiramus, nec opitulari impatientiæ nostræ vitijs alienam putemus posse patientiam. Sic enim regnum Dei intra nos est, ita inimici hominis domestici eius. Nemo enim mihi magis, quàm sensus meus, qui mihi est vere intimus domesticus aduersatur. Et iccirco si fuerimus soliciti ab intestinis hostibus liberari, & ab externis lædi minime possumus. Si autem ledor non est vitiū indignationis alienæ, sed impatientię meę, sicut enim grauis, ac solidus cibus sano vtilis, ita perniciosus ęgrotanti est, non autem lædere sumentē potest nisi ei ad nocēdum vires adiecerit percipientis infirmitas. Nec peruersos atq; execrabiles quosque sanctorum virorum numero insertos latitare miremur, quia dum in huius sœculi area conculcamur, atque conterimur, necesse est etiam paleas igni perpetuò deputandas inter electissima frumenta misceri. Denique si, vel Sathan inter Archangelos, vel Iudam inter Apostolos, vel Nicolaum prauissime hæreseos inuentorem inter Diaconos reminiscamur electos, hoc quod inferui mirum non erit.

De Inuidia detestanda. Cap. CI.

SCiendum sane est inuidiæ morbum difficilius ad medelam, quam cœtera vitia peruenire. Ipsa nanque est lues, de qua figuraliter dicitur. Mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio. Sicut enim ille, qui primus eiusdem mali peste corruptus est, nec medelam pœnitentiæ, nec fomentum vllius curationis admisit, ita, & hi, qui eisdem se percutiēdos morsibus tradiderunt, omnem opem sancti incantatores excludunt. Quia cum vtique non culpis eorum quibus inuident, sed prosperitate crucientur, erubescentes ipsam prodero veris

veritatem, extrinsecus sibi quasdam superfluas, & ineptas causas offensionis inquirunt. Quarum, quia omnimodis falsæ sunt vana est curatio, cum illud mortiferum virus nolunt prodere qd latet in medullis, De qbus alibi. Si momorderit serpens nō in sibilo, non est abundantia incantatori. Adeo incurabilis est ista pernicies, vt blandimentis exasperetur, inflatur obsequijs, muneribus irritetur. Quanto enim amplius, aut alius humilitatis subiectione, aut patientiæ virtute, aut munificentiæ laude profecerit, tanto ille maioribus inuidiæ stimulis agitatur, quia non nisi ruinam, aut mortem eius cui inuidet concupiscit. Cunctis ergo vitijs perniciosiorem, atque ad purgandum difficiliorem esse constat inuidiam, quæ ipsis remedijs quibus reliqua extinguuntur accenditur. Nam verbi gratia, qui damnū sibi illatum dolet compensatione curatur. Qui de illata iniuria indignatur humili satisfactione placatur. Quid de illo facias, qui hoc ipso magis, quòd te humiliorem, ac benigniorem sentit offenditur. Quis autem est, qui se, vt satisfaciat inuidenti à bonis corruere, aut à prosperis alienari, aut calamitate aliqua optet inuolui. Non autem aduersus hominem, sed plane aduersus Deū blasphemus extollitur, qui nihil in fratre aliud nisi bonum meritum carpens, non hominis culpam, sed Dei tātum iudicia repræhendit. Hæc est ergo illa sursum germinans amaritudinis radix, quæ se erigens ad superna, idest contumeliam ipsius, qui bona homini confert, tendit auctoris. Nec quēquam moueat, quòd Deus missurum se serpentes regulos, qui eos, quorum criminibus offenditur mordeāt, comminatur. Nā licet certum sit Deum inuidiæ auctorem esse non posse, æquū tamen, & diuino dignum est iudicio, vt dum bona data humilibus conferuntur, & superbis negātur, eos, qui secundum Apostolum, tradi in reprobum sensum merentur, quasi ab ipso missa percutiat, & consummat inuidia, secundùm illud. Ipsi me ad æmulationem irritauerunt, &c.

De Iohanne Seniore, cur heremitica vita relicta ad cœnobialem transierit. Cap. CII.

EX libro secundo. Post dies paucos maioris doctrinæ desiderio pertrahente, rursus ad Beati Pauli cœnobium summa spiritus alacritate perreximus, vbi scilicet plusquam ducentorum fratrūm numerus moraretur reperimus antiquissimū senem nomine Iohannem, cuius verba pariter, & humilitatem, qua sanctis omnibus præeminebat nequaquam silenda censemus. Scientes eum hac maxima perfectione viguisse, nec ad illam sublimitatem nos posse conscendere, qui non dicam, vsque ad senectutem, sed vix biennio subiectionis iugum sustinere contenti ad præsumptionem noxiæ libertatis protinus euolamus, vt non patientiæ fructum ediscere, sed tempus adipiscendæ licentiæ expectare videamur. Ætatem primum, & gratiam viri, qua erat præditus admirati, demisso in terram vultu præcari cœpimus, vt nobis pandere dignaretur, quàm ob causam relicta hæremi libertate, & illa professione sublimi, qua eum præ cœteris eiusdem vitæ viris fama celebrauerat cœnobij iugum subire maluisset. Ille velut imparem se anachoricæ disciplinæ, & sublimitate tantæ perfectionis indignum, ad iuniorum scholas se reuertisse dicebat. Cuius responsionis humilitatem cum refragrando nostræ depræcationis excluderet conatus, ad extremum ita exorsus est. Anachoriticam disciplinam, quā me deseruisse miramini, non solum, non respuo, nec refuto, sed tota potius veneratione complector, atque suscipio, in qua post 30. annos quos in cœnobij congregatione transegeram annos, 20. explesse me gaudeo. Sed quia degustata eius puritas sollicitudine interdum carnalium rerum interpolata sordebat recurrere ad cœnobium commodius visum est, & promptior arrepti planioris propositi consummatio consequeretur, & minus de præsumpta sublimioris professionis difficultate periculum. Melius est enim deuotum in minoribus, quàm indeuotum in maioribus professionibus inueniri. Et icirco si quid elatius immo liberius fortasse protulero, quæso, ut non iactantiæ uitio, sed ædificationis nostræ studio censeatis depromptum.

De Commemoratione vtriusque vitæ. Cap. CIII.

MEmini me in huiusmodi raptum frequenter excessum, ut obliuiscerer me sarcina corporeæ fragilitatis indutū, mentem meam, ita exteriores omnes sensus subito respuisse, & à cunctis materialibus rebus omnimodis exulasse, ut neque oculi, neque aures meæ proprio fungerentur officio, & ita diuinis meditationibus, ac spiritualibus theorijs animus replebatur, ut sæpe ad uesperam cibum me percepisse nescirem, ac sequenti die de hesterna absolutione ieiunij pœnitus dubitarē. Tandiu igitur raritas eorum, qui in heremo tunc temporis morabantur libertatem nobis largiendo diffusiori solitudinis uastitate blādita est, quamdiu maioribus remoti secretis frequētissime ad cœlestes illos rapiebamur excessus, solitudinis plane tranquilla secreta, & illam conuersationem angelicam toto animi ardore sectatus sum. Sed cum maior numerus fratrum habitationem illius solitudinis cœpisset repetere, & coangustata vastioris heremi libertate, non modo ignem illum diuinę cōtemplationis frigere fecisset, sed etiam multi modis mentem carnalium rerum vinculis impediret, elegi huius disciplinæ vtcunque implere propositum, quàm in illa tam sublimi professione carnalium necessitatum prouisione torpere, vt abiecta crastinæ diei sollicitudine etiam id, quod mihi de illa theorica sublimitate subtrahitur, hac subiectione compensetur. Miserum namque est cuiuslibet artis, ac studij disciplinam quempiam profiteri, & ad perfectionē eius minime peruenire. In hac ergo conuersatione venditionis, vel coemptionis nulla est distensio, non sollicitudo corporalium rerum, nulla arrogātia laudis humanæ, quæ immundior his omnibus in conspectu Dei etiam magnos heremi labores frequenter euacuat, vt illa præter eam quibus attonita anima, ac spiritualibus theorijs semper intenta specialius ingrauatur, concursus scilicet fratrum, susceptionis quoque, ac deductionis officia, mutuas visitationes, diuersarumq́ue fabulationum, atque occupationum interminabilem curam, quarum etiam illo tempore, quo hęc vidētur impedimenta cessare, tamen animum consuetudinariæ inquietudinis assiduitate suspensum expectatio ipsa distendit, atque ita fit, vt anachoretescos illa libertas huiuscemodi nexibus impedita ad illam cordis ineffabilem alacritatē ēpedito non perueniat ascensu, ac fructum heremiticæ professionis amittat. Qui si mihi nunc in congregatione, atque in turbis sito fuerit denegatus, saltem ero solius Euangelici præcepti compensatione contentus, quod certum est omnibus heremi fructibus non posse postponi, vt scilicet de crastino nihil cogitem, ꝙ vsque in finem subiectus Abbati illum aliquateus videar æmulari, de quo dicitur. Humiliauit semetipsum, &cæ. Et non veni facere voluntatem. &c.

De vtriusque professione, & imperfectione. Cap. CIIII.

IN vtraque professione magnum quidem est consummatum quempiam reperiri, quanto magis ad plenam vtranque perficere arduum. Finis quidem cœnobitæ est, omnes suas mortificare, & crucifigere voluntates, & secundùm Euangelicæ perfectionis salutare mandatum, nihil de crastino cogitare, quam perfectionem prorsus à nemine, nisi à cœnobita impleri posse certissimum est. Heremitæ verò perfectio est exutam mentem à cunctis habere terrenis, eamque quantum humana imbecillitas sinit vnire cum Christo. Rara est ergo, & paucissimis dono Dei concessa perfectio. Is enim vere, & non ex parte perfectus est, qui & in heremo squalorem solitudinis, & in cœnobio infirmitates fratrum æquali magnanimitate sustentat, licet vtrumque perfecte Abbatem Moysen, atque Paphuncium duosque Macharios nouerim possedisse, qui cum vltra omnes heremi accolas secedentes insatiabiliter secretæ solitudinis pascerentur, tamen ita frequentiam, ac fragilitates ad se concurrentium sustinebant, vt cum ad eos visitationis, vel profectus gratia innumera fratrum multitudo conflueret, tam iugem pœnæ susceptionis inquietudinem immobili patientia tolerantes, nihil aliud, vel didicisse, vel exercuisse omni vitæ suæ tempore crederentur, quàm vt communibus tantum aduenientium officijs deseruirent. Solent autem nonnulli ita diuturno silentio solitudinis efferari, vt prorsus hominum consortia perhorrescant, & cum paululum à secreti suæ consuetudinis interueniente fratrum visitatione discesserint, notabili mentis angore, & euidentibus pusillanimitatis inditijs æstuare. Qd vel maxime his euenire consueuit, qui non perfecte in cęnobijs instituti, nec excoctis prioribus vitijs ad solitariam se vitā immaturam desiderio transtulerunt. Qui in vtraque parte imperfecti semper ac fragiles, quocunque aura commotionis impulerit inclinantur. Nam quemadmodum consortio, vel interpellatione fratrum impatienter exæstuant, ita in solitudine consistentes eius ipsius, quod expetunt silentij non ferunt vastitatem, quippe qui nec ipsam quidem rationem norunt, cuius causā desiderari, vel expeti debeat solitudo, sed hanc esse virtutis, ac professionis eius existimant suam, ut fratrum consortia declinantes, humanos tantummodo refugiant, ac detestentur aspectus.

Quod in solitudine non extinguuntur vitiorum affectus, sed reprimuntur effectus. Cap. CV.

GErmanus. Quo ergo nobis remedio poterit subueniri, qui cœnobialibus disciplinis tenuiter instituti, ante expulsionem omnium vitiorum habitationem solitudinis cœpimus affectare. Qualiter nunc perfectionem longanimitatis, ac patientiæ consequemur, vel quemadmodū has sibi inesse,

re, vel deesse virtutes exploratrix internorum motuum conscientia deprahendet, ne forte, quia ab hominum consortio segregati nullis eorum irritationibus prouocamur, falsa æstimatione decepti tranquillitatem nostræ mentis immobilem nos possidere credamus. Iohannes. Remedia curationum ab illo verissimo animarum medico deesse non possunt, his, qui valitudines suas non desperando, vel negligendo contempserint, sed ꝓ languoribus ignorantia, vel errore, vel necessitate contractis, humili tandem, ac cauta ad cœlestem medicum mente confugerint. Ideoque nosce debemus, ꝙ si ad solitudinem, vel ad abdita loca nondum curatis vitijs secedamus, effectus eorum tantummodo reprimitur, non extinguitur affectus, latitat enim intra nos immo etiam serpit interna radix omnium, quæ extirpata non fuerint peccatorum, quam adhuc in nobis viuere his depræhendimus indicijs. Verbigratia. Cum in solitudine constituti aduentum fratrum, vel breuissimam eorum moram cũ quadam æstuantis animi anxietate suscipimus, inesse adhuc in nobis viuacissimum impatientiæ fomitem nouerimus. Item si fratre, vel codicem ad legendum quamlibet aliam vtendũ speciem postulante, aut nos illius petitio contristauerit, aut illum negatio nostra repulerit, dubium non est nos adhuc auaritiæ, seu filargiriæ laqueis compediri. Quod si recordationem fœminæ nobis, vel cogitatio subita, vel sacræ series lectionis attulerit, & in ea quadam nos senserimus titillatione pulsatos, sciamus necdum extinctum in membris nostris fornicationis ardorem. Si verò de comparatione districtionis nostræ, & remissionis alienæ, vel tenuissima mentem nostram tentauerit elatio, certum est nos dira superbiæ peste corruptos. Cum ergo hæc vitiorum in corde nostro deprehenderimus indicia, manifeste agnoscamus nobis non affectum, sed effectum deesse peccati. Quæ vtique passiones, si nos quandoque conuersationi miscuerimus humanæ protinus de cauernis nostrorum sensuum procedentes probant, se non tunc primum cum eruperint nasci, sed tunc demum, quia diu latuerint publicari.

De Examinatione patientiæ propriæ. Cap. CVI.

CVm se igitur impatientiæ siue iræ perturbationibus incursari illis, quæ supra ostendimus indicijs vnusquisque deprahenderit, contrarijs semetipsum semper obiectionibus exerceat, & propositis sibi multimodis iniuriarum dispendiorumque generibus, velut ab alio sibimet irrogatis assuefaciat mentem suam omnibus, quæ inferre improbitas potest perfecta humilitate succumbere, atque aspera sibi, quæq; & intolerabilia frequenter opponens quanta eis occurrere debeat lenitate, omnium iugiter cordis contritione mediteíur. Et ita respiciës ad illas sanctorum omnium siue domini ipsius passiones, vniuersa non solum conuitiorum, sed etiam pœnarum genera inferiora meritis suis esse pronuncians ad omnem se dolorum tollerantiam præparabit. Cumque aliquando ad cœtus fratrum aliqua fuerit inuitatione reuocatus, quod vel non potest, vel raro etiam districtissimis heremi accolis prouenire, si mentem suam etiam pro leuibus quibusque rebus deprehenderit tacite fuisse commotam, vt quidam occultorum motuum seuerissimus censor, mox sibi illa durissima iniuriarum genera quibus ad perfectam tolerantiam semetipsum quotidianis meditationibus exercebat exprobret, atque ita se obiurgans, & increpans alloquatur. Tu ne es ille bone vir, qui te dum in illa solitudinis tuæ exerceres palestra, omnia superaturum mala constantissime præsumebas? quæ dudum cum tibi non solum summas conuitiorum acerbitates verumetiam intoleranda supplicia ipse proponeres, satis validum atque ad omnes procellas immobilem te credebas? Quomodo inuicta illa patientia tua leuissima, verbi profusione concussa est? Quomodo domum tuam super illam solidissimam petram tanta, vt tibi videbatur, mole constructam leuis aura commouit? Vbi est illud, quod inani fiducia bellum in pace desiderans proclamabas? Paratus sum, & nõ sum turbatus, & cum propheta sepe dixisti, Proba me do. & tenta me. & Proba me Deus, & scito cor meum? Quomodo ingentem certaminis apparatum exigua hostis vmbra conterruit? Tali ergo semetipsum compunctionis animaduersione condemnans multam animi sui commotiunculã esse non finat, sed iugibus continentiæ pœnis culpam suæ mobilitatis excrucians hæc exercitationis igne consumat, nihil dispendiosius iracundia, nec preciosius tranquillitate animi, ac perpetua cordis sui iudicans puritate, ob quam non solũ carnalium, verumetiam illarum, quæ spirituales videntur rerum spernenda sunt commoda.

De Examinatione propria castitatis. Cap. CVII.

COntra spiritũ verò fornicationis diuersa ratio, & dispar est causa. Nam quemadmodum corpori vsus libidinis carnisque vicinitas, ita etiam menti memoria eius est pœnitus subtraheñda. Satis enim perniciosum est adhuc infirmis ęgrisq; pectoribus, vel tenuissimã recordationẽ huius passionis admittere, ita vt nonnunquam etiam, sub recordatione sanctarum fœminarum, velut sub sacræ lectionis historia noxiæ titillationis stimulus excitetur. Cuius causa seniores nostri huiuscemodi lectionis sub præsentia iuniorum solent consultissime præterire. Sane perfectissimis quibusque, & summo affectu iã castimoniæ consummatis, erit similis his, quę supra dicta sunt etiam super hac passione probatio sui scilicet, vt qui se radices morbi huius pœnitus iam extirpasse cognouerit, explorandæ, si volet causa castitatis interdum etiam aliquam exploratricẽ sui imaginationem possit admittere. Cæterum ab his, qui adhuc minus firmi atque perfecti sunt hanc examinationẽ nullatenus conuenit vsurpari, vt coniunctionem fœmineam, & palpationem, quodammodum teneram, ac mollem corde pertractet: erit enim eis magis noxia, quam salubris, quod enim experimentum huiuscemodi hominibus potest in hac ratione suppetere, vbi, & in experimento ipsum est, quod vitatur, & in ipsa exploratione discrimen. Cum ergo perfectissima, quis virtute fundatus, ad illecebram blandientium cogitationum nullũ mentis assensum, nullam commotionem carnis in se deprahenderit excitari, certissima puritatis suæ capiet documenta, ita, vt ad hanc se firmitatem puritatis exercens, etiam si corporalem fęminæ attactum causa cuiuscunque, vt solet necessitatis attulerit, passionis sensum pœnitus ignoret.

Collatio Pinufij de perfectione pœnitentiæ. Cap. CVIII.

IDem ex libro tertio. Præclari atque, ac singularis viri Abbatis Pinufij de fine pœnitentiæ præcepta dicam. Pœnitentiæ plena, & perfecta diffinitio est, vt peccata quibus nostra conscientia remordetur nequaquam vlterius admittamus. Indicium vero satisfactionis, & indulgentiæ est, affectus quoque eorum de nostris cordibus expulisse. Nouiter enim vnusquisque necdum se peccatis originis absolutum, quamdiu sibi satisfactioni, & gemitibus incubãti, vel eorum, quæ egit, vel similium criminum ante oculos imago præluserit eorumq; non dicam oblectatio, sed vel recordatio infestauerit mentis arcana. Cum ergo præteritorum memoria vitiorum pulsauerit sensum, ita ab ea resiliendum est, sicut refugit vir honestus, & grauis si impudicæ, ac leuis fœminæ in publico, aut colloquijs, aut amplexibus appetatur. Solet enim frequenter accidere, vt dum, vel suos, vel aliorum lapsus, imperitorum quispiam miserantis retractat affectu, ipse etiam subtilissimi teli voluptario perstringatur assensu, & initium sub specie pietatis exortum obsceno, ac noxio fine concludat. Quapropter studendum nobis est, vt virtutum potius appetitu, & desiderio regni cœlorum, quàm noxijs vitiorum recordationibus nosmetipsos ad compunctionem laudabilem prouocemus, quia necesse est tandiu quempiam pestilentissimis cloacæ fœtoribus præfocari, quandiu supra eam stare, vel cœnum eius voluerit commouere.

De Conuersione Sancti Theonæ. Cap. CIX.

EX libro quarto. Abbas Theonas cum adhuc esset adolescens admodum parentum imperio studioque connexus est vinculo coniugali. Cum ergo hic vnius lustri tempus coniugio peregisset, venit ad Abbatem Iohannem Diaconem, deferẽs religiosa munera inter cęteros, qui certatim decimas, vel primitias frugum suarum offerebant. Qui cum deuotioni eorum vicissitudinem cuperet repensare, cępit eis spiritualia seminare, quorum metebat dona carnalia dicens. Delector quidem ò filij pia vestrorum munerum largitate, quia fideliter sacrificium domino bonæ suauitatis offertis, harum, scilicet oblatione, plenitudinem quoque fructuum, ex qua hęc Domino delibastis vbertim benedicendam credentes, vosque vbertate bonorum omnium etiam in hoc sęculo cumulandos sicut scriptũ est, Honora Dominum de iustis tuis laboribus, & liba ei de fructibus iustitiæ tuæ, vt impleantur horrea tua abundantia tritici, vino autem torcularia tua redundent. Quam deuotionem fideliter exequentes scitote legis antiquæ consummasse iustitiam, sub qua tunc positi transgredientes eam, reatum ineuitabiliter incurrebant, & implentes ad perfectionis apicem peruenire non poterant. Iusti enim quibus lex non est posita, sic probantur non esse sub lege, vt iustitias legis non solum implere, verumetiam superare contendant, sitque deuotio eorum lega-li maior imperio, quæ obseruantiam cumulans præceptorum voluntarie addat indebita. Ita namque, & Abraham futuræ legis legimus præcepta supergressum, cum superatis quatuor Regibus, de spolijs Sodomorum, quæ sibi velut victori non immerito debebantur, & quidẽ Rege ipso cuius spolia retulerat suppliciter efferente nihil pęnitus acquieuit attingere. Dauid et qui præcipiente Moyse, vt inimicis talio redderetur, non solũ hoc non fecit, verumetiam cordis affectu complexus est persequentes,

quentes, & pro his domino piæ supplicans etiam lugubriter flerit. Ita Helyam, & Hieremiam probamus non fuisse sub lege, qui tum licito vti coniugio absq; reprehensione potuerint, virgines tamen perseuerare maluerunt. Quapropter scire debemus nos a quibus iam non exigitur legale mandatum: sed quibus euangelicus, quotidie intonat sermo. Si vis perfectus esse, &c. cum decimas de substantijs nostris offerimus Deo, adhuc quodammodo sub legis sarcina detineri, & necdum ad euãgelicum illud fastigium peruenisse, nos constat quod obtemperantes sibi non tantum præsentis vitæ beneficijs, sed etiam futuris præmijs numerat. Nec immerito. Non enim tam laudabile est, si ab illicitis, quàm si etiam a licitis temperemus, & his propter eius reuerentiam non vtamur, qui ea nobis propter infirmitatem nostram vtenda permisit. Itaque si etiam hi, qui decimas fructuum suorum fideliter offerentes præceptis dominicis antiquioribus famulantur, necdum possunt euangelicum culmen ascendere, illi qui necdum hæc quidem faciunt, quantum ab eo absunt manifestissime peruidetis. Quibus auditis beatus Theonas inextinguibili desiderio euangelicæ perfectionis accensus est, humiliatus atque compunctus, coniugem ad desiderium simile prouocare cæpit, & vt Deo pariter in sanctimonia, & castitate seruirent, diurnis nocturnisque fletibus admonere, astruebat non licere cuiquam eius se boni extorrem facere, quod didicisset, maiorisque esse noxæ despicere cognitam bonitatem, quàm incognitam non amare. Adijciebat quoque. Agnosco, & veneror, & adiutricem meam Domini mihi sententia deputatam, nec a me separo dummodo sis, & ipsa quod conditor esse te voluit; si vero non in adiutorium esse volueris sed in deceptionem, Christi ore prolatam sententiã viriliter apprehen tam vt me a spirituali bono nulla carnis auellere possit affectio. Cumq; ergo his & huiusmodi verbis, mulieris non flecteretur intentio. Si ego te inquit Theonas a sæculo abstrahere non possum, nec tu me separabis a Christo. Confestim omni mundana facultate nudatus, ad monasterium præuolauit, vbi splendore sanctitatis, & humilitatis emicuit. Nemo autem existimet nos hæc ad prouocãda coniugiorum diuortia texuisse, sed vt lectori initium cõuersionis, quo tantus ille vir Deo dicatus est fideliter panderemus, cui & Apostolicarũ collata sunt signa virtutum.

Quòd ieiunia, & alia huiusmodi pro loco & tempore seruanda sunt & moderanda. Cap. CX.

IGitur Theonas cum diebus quinquagesimæ nr̃am cellulam visitasset, humi paululum consedentes cæpimus percunctari, cur apud eos tanta obseruantia caueretur, ne quis totis dieb. 50. vsq; ad horam nonam ieiunare p̃sumeret. Ad hæc ille. Oportet quidẽ nos consuetudinẽ maiorũ custodire, et non percepta rõne. Verumtñ q̃m causas huius rei vultis agnoscere, tps est omni rei sub cęlo, tps plorandi, & tps ridendi, &c. Principali aũt bono ita nullum oportet esse vacuum tps, vt sine eo cuiq̃ esse non liceat. Itaq; siquis in fratris aduentu, in quo Christum dẽt humanitate reficere, vel cũ defectio, & imbecillitas carnis reparationem victũ escæ perceptione deposcit, vel cũ tps festiuitatis earum congruum votum indulget, ieiuniorũ rigidã obseruantiam indirupte voluerit retinere, necesse est, vt non tam religiosus, q̃ inconditus irrationabilis habeatur. Non. n. pcepta virtutũ, in quib. vtiq; bonum est principale pp ieiunia sunt tenẽda: sed potius ieiunia pp illa. Talem ergo definitionem super ieiunij qualitate iugiter retinentes ita id nobis cõgruum nouerimus, si in eo temporum rõ, si qualitas si mensura seruetur, nec ita vt in ipso spei nr̃æ terminum defigamus, sed vt per ipsum ad puritatem cordis, & Apostolicã charitatem peruenire possimus. Nũquid aũt, ait, pñt filij sp̃oſi lugere q̃diu cũ illis est sponsus, &c. Hæc verba proprie tps ostendunt, in quo post resurrectionem per 40. dies Dño cum discipulis epulante, ieiunare illos, quotidianæ eius pœnitentiæ gaudium non sinebat. Illas autem ieiuniorum victimas, quas nobis violenta viscerum cõuulsione incõsiderate extorquentes dño rectè offerre nos credimus, ille qui diligit misericordiam, & iudiciũ execratur dicens. Ego dominus diligens ius, & odio habens rapinam in holocausto.

De primitijs, & decimis spiritualiter offerendis. Cap. CXI.

ILlos et qui oblationũ. i. officiorum atq; actuum suorum pcipua ad votũ carnis ac vsus proprios p̃sumentes, reliquias eorum Dño ac minimã deferũt portionẽ, velut operarios fraudulẽtos sermo diuinus ita condẽnat. Maledictus, qui facit opera dñi fraudulenter, &c. Itaq; qui substantiarũ nr̃arum omniumque fructuũ decimas offerre percipimur, multo magis necesse est, vt ipsius quoq; conuersationis nr̃æ, & humanæ vsus operumque nostrorum decimas offeramus, quæ profecto in supputatione, quadragesimæ euidenter implentur. Omnium. n. dierũ numerus, quibus reuolutus in orbem annus includitur. 36. semis dierum numero decimatur. Quid vero de primitijs dicam, quas ab oĩbus qui Christo fideliter famulantur quotidie certum est exhiberi. Nam cũ expergefacti a somno, & quasi rediuiua post soporem alacritate surgentes, priusquam motum sensus vllius corde cõcipiant, vel memoriam aut curam rei familiaris admittant, cogitationum suarum ortus atq; principia diuinis consecrant holocaustis, quid nisi primitias vere suorũ fructuũ per summũ Sacerdotem Iesum Christum pro vsu vitæ huius, & imagine quotidianæ resurrectionis exoluunt. Quiq; et a somno excitati hostiam iubilationis suæ Deo similiter offerentes, primo linguæ suæ motu ipsum inuocantes immolant Deo sui oris officia. Cui et pari deferunt modo prima manuum suarum gressuumq; libamina, cum e cubilibus consurgentes in oratione cõsistunt, & priusquam in proprijs causis membrorum suorum fungant officio, nihil sibi de ministerio eorum ante decerpunt, sed ad ipsius honorẽ promouent gressum, atq; in eius laudationem desigunt incuruationem genuum, & totius corporis prostrationẽ persoluunt. Illud. n. alias implere non possumus. Præueni in maturitata, & clamaui, &c. Nisi vt post quietem somni in hãc lucem velut e tenebris reuocati, de vniuersis officijs mẽtis, & corporis nihil omnino in nostris præsumere necessitatibus audeamus.

Quòd perfectis non est lex imposita quia communia supergrediuntur præcepta. Cap. CXII.

POrro quadragesimæ lege qui iustus atq; perfectus est non tenetur, nec exigui huius canonis subiectione cõſtrctus est, quem profecto illius, qui per totum anni spacium delitijs vel negocijs sæcularibus implicantur, Ecclesiarum principes statuerunt, vt vel hac legali, quodammodo necessitate constricti his saltem diebus dño vacare cogerentur, ac dierum vitæ suæ, quos totos, quasi fructus quosdam fuerãt voraturi, vel decimas domino dedicarent. Cæterum iusti quibus lex non est posita, quique spiritualibus officijs nõ exiguam illam, idest, decimam partem, sed totum vitæ suæ tempus impendunt, quia liberi sunt a decimarum legalium sanctione, idcirco si eos superueniẽs honesta, & sancta necessitas coartauerit, audent stationem ieiunij absque vlla susceptione laxare. Non enim ab eis decimarũ exiguitas mutilatur, qui omnia sua domino secum pariter obtulerunt. Quod profecto absque summo fraudis reatu facere ille nõ poterit, qui nihil voluntariè offerens Deo inexcusabiliter soluere decimas suas legis necessitate compellitur. Quapropter liquido comprobatur perfectum esse non posse famulum legis, qui tantum vel illa quæ prohibentur cauet, vel illa quæ præcipiuntur exequitur, sed illos vere esse perfectos, qui etiam his, quæ a lege concessa sunt non vtuntur. Quicunque vero perfectionis euangelicæ plenitudini subiectus esse noluerit, non ignoret se quamuis baptizatus sibi videatur aut Monachus, non sub gratia, sed sub legis vinculis præpeditum peccati pondere prægrauari.

De diuersis causis stimulorum carnis. Cap. CXIII.

EX quinto libro. Vester ardor meus profectus est, nam vtique & ipse nunc mente torperem nisi me vester feruor ad recordationẽ rerum spiritualium suscitaret quodammodo dormitantem. Hoc enim ni fallor inquisitio vestra complexa est, cur interdum districtius abstinentes afflicto exhaustoque corpore incentiuis acrioribus vrgeamur, ita vt ex perrecti reperiamus nos humorum naturaliũ egestione respersos. Huius ergo infestationis triplicem causam nostri prodidere maiores. Aut. n. escarum superflua nimietate congeritur, aut per incuriam mentis elabitur, aut inimici illudentis insidijs prouocatur. Primum igitur gulæ vitium hanc redundantiam obscœni humoris extrudit, nam & cum districtioris abstinentiæ tpe statũ polluit puritatis, non de pñti, vt putatis inedia, sed de nimietate pteritæ saturitatis effundit. Qd. n. per voracitatis ingluuiẽ cõcretũ est in medullis necesse est, vt per pruritũ, vel cer: è p ignorantiã q̃uis magno ieiunio tabefacti corporis egerat. Quãobrem non solũ lautiorib. est epulis abstinendũ, sed & a viliorib. cibis æquali est abstinentia temperãdũ, imò & ipsius panis, & aquæ satietas est cauenda, vt possit diu in nobis acquisita corporis puritas, pmanere, atq; imitari quodãmodo intemeratã spiritus castitatẽ, licet nos necesse sit cõfiteri, interdũ et absq; vlla mentis industria, vel tẽperie corporũ, vel ætatis p̃eritæ maturitate, quosdam rarius sordidari, vel certè fluxus istius egestione non pollui. Sed alterius meriti est, qui pacẽ inerti facilitate cõsequitur? alterius, qui triũphũ gloriosis virtutib. promeretur. Secunda impuri illius profluuii cã est, si mens spiritualibus studiis atque exercitiis vacuata, quendam sibi segniciæ situm per cõsuetudinem continui teporis adduxerit, aut cũ sordidarum cogitationũ minucias non cauens, ita illam puritatẽ segniter concupiscit, vt pœm perfectionis, & castimoniæ summam in sola credat exterioris hominis castigatione consistere. Cuius erroris atque secordiæ vitio consequentes eueniet, vt non solum multimoda cogitationum

gitat eorum peruagatio in verecundiæ atque procaciter secretum irrumpat mentis. Sed etiam pristinarum omnium passionum intra eam semina perseuerent, quę quandiu in eius abditis delitescunt, quamuis rigido corporis ieiunio castigetur, tamen nihilominus dormientem illecebrosis fantasmatibus inquietant. Quarum inquietatione ante legitimi temporis cursum non iam ex naturę necessitate, sed nec adhuc ex fraude nequitiæ spiritalis obsceni eliciuntur humores. Ideoque in primis discursus sunt sensuum coercendi, ne mens istis excessibus assuefacta ad fœdiora incitamenta luxuriæ somniaus pertrahatur. Tertia causa est, cum contritione cordis, & corporis perpetuam castimoniæ puritatem optamus acquirere, sed nos fraudulentissimi hostis impugnat inuidia, dum illis præcipuè diebus, quibus maiore integritatis merito desideramus diuino placere conspectui, simplicis fluxus illius egestione nos polluit, ut à sacrosancta communione nos deterreat, licet in quosdam incipientium ob hoc diabolica factione hæc euenire credatur illusio, vt cum eos intensioribus ieiunijs studere cognouerit, omnes eorum conatus hac arte subuertat, vt dum se non solum nihil ad puritatem corporis districtiore ieiunio profecisse, verumetiam grauius sentiunt fuisse pulsatos magistram incorruptionis ac puritatis alitricem, abstinentiæ districtionem tanquam æmulam perhorrescant.

Quòd non semper pro carnis pollutione sit abstinendum a sacra communione. Cap. CXIIII.

OMni quidem industria quantum in nobis est studere debemus, vt castimoniæ puritatem illo vel maximè tempore teneamus, quo venerandis assistere optamus altaribus. Verum si hostis ille nequissimus, vt nobis cęlestis remedij subtrahat medicinam custodiam sopitę mentis illuserit, ita dumtaxat, vt nullo reprehensibili interueniente pruritu, nullo oblectationis contaminemur assensu, sed egestione aut naturali necessitate propulsa, aut certè Diabolica impugnatione absq; sensu voluptatis elicita, ad impedimentum nostræ sanctificationis obtenderit, possumus, & debemus ad gratiam salutaris cibi confidenter accedere. Si vero nostro vitio hæc fuerit egesta concretio, illud Apostolicum formidemus. Qui manducauerit panem, & biberit calicem domini indigne, &c. Nouimus fratrem, qui cum castimoniam cordis, & corporis summa circumspectione atque humilitate promeritam iugiter possideret, ac nequaquam nocturnis ludificationibus tentaretur, quotienscunque se tamen ad percipiendam communionem dominicã præparasset, immundo fluxu dormiens fędabatur. Qui cum multo se tempore a sacrosanctis mysterijs trepidus abstineret, tandem hanc ad seniores detulit quæstionem, remedium impugnationum ac doloris sui medicabili eorum consilio consecuturum se esse confidens. Sed cum primam causam morbi huius spiritualium medicorum doctrina discuteret, quæ solet ex abundanti ciborum præsumptione descendere, eamque memorato fratri deprehenderent non inesse, inquirunt de secunda causa discutientes, ne animæ forsan culpa caro exhausta ieiunio impuris illusionibus vrgeretur, quibus etiam districtissimi viri cum paululum elati de sui corporis fuerint puritate per superbiæ vitium polluuntur, qua causa in fratre non deprehensa, ad tertiam recurrentes, occultas diabolicę factionis insidias peruiderunt, probantesque nec animæ culpam esse nec carnis, sacrosanctis eum epulis debere misceri confidentissimè censuerunt, ne per hanc fraudem medicina remedii salutaris in perpetuũ fraudaretur. Quo facto omnis diabolicæ factionis scena detecta est, vt mox virtute dominici corporis protegente, illa præteritæ illusionis consuetudo cessaret. Vt ergo fallax imaginatio somniorum illectrix egestionis impuræ, vel in perpetuum, vel certis mensibus ignoretur post illam fidem qua de Dei specialiter gratia puritatis donum iugiter sperare nos consueuit, escæ potusque nimietas est castiganda, quorum redundantia huiusmodi humores propensius gigni necesse est, quiquam concreti non possunt non egeri, ita ad naturæ ipsius legem possunt propelli, ne sub occasione cuiuscunque pruritus atque illusionis emergant. In qua nobis castimoniæ puritate fundatis peccatum in nobis iam non dominatur. Interioris enim potu ac pabulo puritatis sumministrari necesse est, etiam exteriori homini castitatem. Et ideo fatuæ illæ virgines gloriosum sponsi thalamum non meruerunt intrare, quę integrum Spiritum sanctum suum, & animam, & corpus, sine querela in die domini non seruauerunt.

Quòd a culpis venialibus nemo præter Christum sit immunis. Cap. CXV.

MVltos quidem esse sanctos ac iustos negare nõ possumus, sed inter sanctum, & immaculatum multa distantia est. Aliud est enim esse quempiam sanctum idest, diuino cultui consecratum, hoc enim nomen non solum hominibus, sed etiam locis, & vasculis templi atque lebetis scriptura attestante commune est. Aliud est esse absque peccato, quod vnius Domini nostri Iesu Christi singulariter cõuenit maiestati. De quo etiam Apostolus velut pręcipuum quid, ac speciale pronunciat dicẽs. Qui peccatum non fecit. Hac ergo sola ab hominibus nobis exceptione distinguitur, quia nos non absque peccato illum sine peccato constat fuisse tentatum. Quis etenim hominum quamuis fortis atque bellator sit, hostibus tamen telis plerumq; non pateat. Quis velut impenetrabili carne circundatus, tantis præliorum periculis sine periculo misceatur. Ille solus sponsus præ filiis hominum, conditionem mortis humanæ cum vniuersa carnis fragilitate suscipiens nullius est vnquam sordis maculatus attactu. Cæterum iustos ac sanctos viros non immunes a culpa esse manifeste scriptura pronunciat dicens. Septies in die cadit iustus, &c. nec iustitiæ eius præiudicant lapsus fragilitatis humanæ, quia multum interest inter sancti, & peccatoris hominis lapsum. Aliud enim est admittere mortale peccatum, & aliud cogitatione, quæ peccato non caret præueniri, vel ignorantiæ aut obliuionis agi errore, aut facilitate ociosi sermonis offendere, aut ad punctum in fidei theoria aliquid, aut subtili quadam cænodoxiæ titillatione pulsari, aut necessitate naturæ aliquantisper a summa perfectione recidere. Hæc enim sunt. vij. lapsuum genera in quibus vir sanctus licet nonnunquam cadat, tamen iustus esse non desinit. Apostolorũ eximius Petrus, quid aliud credendus est fuisse quàm sanctus, præsertim quando ei a domino dicebatur. Beatus es Symon Bariona. Et tamen post paululum cum ignorans mysterium passionis, tantæ vtilitati humani generis inscius obuiaret dicens, Absit a te, merebatur audire. Vade post me Sathanas. Germanus. Quomodo ergo beato Paulo, quem ad summum perfectionis culmen certum est peruenisse, illud poterit conuenire, quòd dicit. Non enim facio bonum quod volo, &cæt. Theonas. Intrante me tutissimum silentij portum rursus ad immensum profundissimę quæstionis pelagus reuocare conamini. Sed his interim taciturnitatis anchoram iaciemus, vt cras flatu prosperi spiritus explorato disputationis vela pandamus.

De excellentia, & perspicuitate vitæ contemplatiuæ. Cap. CXVI.

EX libro sexto. Reuersa igitur luce ita affatus est. Quid sit principaliter bonum, quod Apostolus non potuerit perficere, cum vellet diligentius indagemus. Est enim bona castitas laudabilis continentia, miranda prudentia, larga humanitas, circumspecta sobrietas, modesta temperantia, pia misericordia, sancta iustitia. Quæ omnia in Apostolo Paulo eiusque consortibus ita plena atque perfecta fuisse nõ dubium est, vt virtutum potiusquam verborum magisterio ab eis religio doceretur. Sed vna & sola theoria idest, contemplatio Dei, cui merito omnia iustificationum merita, vniuersa virtutum studia postponuntur, & eius comparatione fuscantur. Bonum ergo hoc summum idest, Dei conspectu frui, & Christo iugiter inhærere, vt perfectè Apostolus possit adipisci dissolui optat a corpore quod caducum, & multis fragilitatis suæ necessitatibus impeditum non potest a sæculi consortio penitus auelli. Quod enim tam pertinax sanctorum studium, quod tam arduum potest esse propositum, cui non aliquando ille versutus insidiator illudat? Quis ita solitudinis secreta sectatus est, vt nunquam cogitationibus superfluis laberetur? Quis tam familiaris est Deo tanquam coniunctus, qui Apostolicum illud Imperium, quo sine intermissione orare nos præcipit, vel vno die se gaudeat executum? Quæ licet omnia nonnullis, qui sunt grauioribus vitijs inuoluti leuia atque a peccato penè aliena videantur, scientibus tamen perfectionis bonum, etiam minimarum rerum multitudo grauissima est, multisque sibi maculis videntur aspergi, si non dicam vanæ cogitationis improbitas in atria mentis irrepserit, sed vel psalmi, qui dicendus est recordatio, orationis tempore intentionem supplicantis auertit. Si enim inquiunt cum a quolibet sublimi homine non dicam pro vita ac salute nostra, sed etiam pro alicuius lucri commodo supplicamus, totam in eo mentis, & corporis aciem defigentes de nutu eius trepida expectatione pendemus, non mediocriter formidantes, ne quòd forte ineptum aut incongruum verbum misericordiam audientis auertat, tum deinde si nobis in foro constitutis assistente econtra aduersario in medio constitu tussis, screatus, risus, oscitatio, somnus, obrepserit, quanta in perniciem nostram vigilantissimus inimicus seueritatem iudicis commouebit inuidia, quanto magis cum illi occultorum omnium cognitori pro imminenti perpetuæ mortis periculo supplicamur, præsertim cum e diuerso callidus seductor pariter, & criminator assistat, intenta atq; sollicita oratione iudicantis pietas imploranda est. Nec leui peccato astringitur qui

qui precem Deo fundens subito a conspectu eius quasi ab oculis non videntis nec audientis, cogitationis improbę vanitatem secutus abscesserit. Illi autem qui oculos cordis sui contegunt crasso velamine vitiorum, vix in recessibus pectoris sui etiam illa quæ magna, & capitalia sunt crimina contemplātur, & inuerecundis semper cogitationibus euagantes, nec dolere norunt, cum ab illa contemplatione, quæ singularis est, distrahuntur, nec habent quod se doleant amisisse.

Quòd ea quæ imperfectis inculpabilia videntur perfecti grauia in se reputant. Cap. CXVII.

HÆc sane nos in hunc errorem causa præcipitat, quia a Namartheti, idest impeccantiæ ipsius, virtutem penitus ignorantes, existimamus nullam omnino culpam ex istis ociosis ac lubricis cogitationum excursibus nos posse contrahere, sed hebetudine stupefacti, & velut cæcitate percussi, nihil in nobis nisi capitalia crimina contemplamur, ea tantummodo credimus euitanda, quæ legum quoque secularium sæueritate dānantur, a quibus si nos immunes vel paululum senserimus, nihil nobis inesse peccati protinus arbitramur. Proinde ab illo videntium numero segregati, quia minutias multarum sordium, quæ intra nos aggestæ sunt non videmus, nequaquam salubri compunctione mordemur, si sensum nostrum interpellauerit ægritudo tristitiæ nec dolemus vanæ gloriæ subtili suggestione pulsati, nec de emissa tardius, vel tepidius oratione deflemus, nec reputamus ad culpam cum psalentibus, vel orantibus nobis, aliquid aliud quàm ipsa oratio, vel psalmus occurrerit, nec illud horremus, quòd multa, quæ vel loqui, vel agere corā hominibus pudet, non erubescimus, vel ad horā corde concipere, quod diuino nouimus patere conspectui, nec feriri nos vllo credimus detrimento, cum derelicta memoria Dei corporea cogitamus, ita vt nobis satis congrue Salomonis illud aptetur eloquium. Ferierunt me sed non dolui, &c. Econtra hi, qui summam totius voluptatis, & gaudij, & beatitudinis suæ in diuinarum ac spiritualium rerum tantum contemplatione constituunt, cum ab ea, vel inuiti, vel paululum violentis cogitationibus abstrahuntur, velut quoddam in se sacrilegij genus præsentis pęnitudinis puniunt vltione ac vilissimam creaturam, ad quam sit detortus mentis intuitus creatori suo se prætulisse lugentes, pœnæ impietatis sibi crimen ascribunt, & quicquid ab illo vero lumine mentis aspectum retrahit execrentur, fastidiunt ergo vniuersa in quibus mundus iste versatur. Sed impossibile est, vt non ad ea vel breui cogitationum rapiantur excessu, nullusque etiam nunc hominum, excepto Saluatore nostro naturalem peruagationem mentis ita defixus semper in Dei contemplatione continuit, vt nunquam ab ea raptus mundanæ cuiusquam rei delectatione peccaret, dicente scriptura. Sidera ipsa non sunt munda in conspectu eius, & inter sanctos eius nemo immutabilis. Cum ergo semetipsos quotidie sentiant sancti terrenæ cogitationis pondere prægrauatos, ac illa mentis sublimitate decidere, & inuitos immo etiam nescientes in legem peccati mortisq; transduci, habent profecto pro quibus ad Deum iugiter ingemiscant, & in veritate humilitati atque compuncti, ad gratiam Dei, quæ impios iustificat conuolantes, cum Apostolo protestantur. Infęlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius, &c. Et condelectantur quidem legi Dei secundum interiorem hominem, qui visibilia vniuersa transcendentes conantur Deo semper vniri, sed vident aliam legem in membris suis, quæ repugnat legi mentis eorum, &c. Vere enim lex peccati est, quam humano generi præuaricatio induxit, quia maledicta terra in operibus tuis. Quæ terra post agnitionem boni ac mali, cogitationum spinas cæpit ac tribulos germinare, quarum aculeis naturalia virtutum semina præfocantur, ne illum panem, qui de cœlo descendit, quique confortat cor hominis edere absque vultus nostri sudore possimus.

Qualiter hoc corpus mortis aggrauat animam. Cap. CXVIII.

HOc ergo ineuitabile corpus est mortis, in quod perfecti quique qui gustauerunt, quàm suauis est dominus, quotidie reuoluti, sentiunt cum propheta, quàm malum sibi, & amarum sit discedere a domino Deo suo. Hoc est corpus mortis, quod a cœlesti eos intuitu retrahens ad terrena deducit, quod psallentes eos atque orationi prostratos, vel humanas effigies, vel sermones, vel negocia, vel actus facit superfluos retractare. Hoc est corpus mortis, quod volentes Deo iugiter inhærere perfectionem tamen huius boni, quia mortis corpus obsistit inuenire non possunt. Sed faciunt malum quod nolunt, idest, traducuntur mente etiam ad illa quæ ad profectum virtutum non pertinent. Idcirco quotidianis suspirijs sancti omnes pro hac substantiæ suæ fragilitate compūcti, dum cogitationum varietates, & conscientiæ latebras perscrutantur, suppliciter clamant. Non intres in iudicium cum seruo tuo &cæt. Et illud. Quis gloriabitur castum se habere cor. Et ita infirmam hominum imperfectamque iustitiam ac misericordiæ Dei semper indigentem indignam esse sentiunt, vt vnus ex his cuius iniquitates, & peccata Deus misso de altari ignito verbi sui carbone purgauit, post illam mirificam contemplationem Dei, post intuitum sublimem Seraphin, & reuelationem sacramentorum cęlestium dicat. Væ mihi, quia vir pollutus labijs ego sum. Orans quoque non iniquorum tantum sed etiam iustorum plebem generali supplicatione complectitur dicens. Facti sumus, vt immundi omnes nos, &cætera. Quisquis itaque anamartheton, idest impeccantiam naturæ ascribit humanæ, non inanibus verbis sed conscientiæ suæ nobiscum testimonio ac probatione confligat, & si quidem vt non dicam amplius vnam sinaxim, sine vlla verbi, vel facti, vel cogitationis interpellatione se deprehenderit celebrasse, absque peccato se esse pronunciet. Proinde quia his omnibus ociosis ac superfluis rebus velocem humanæ mentis excursum fatemur carere non posse, per hoc vtique consequenter sine peccato nos non esse veraciter confitemur. Quanto enim magis profecerit mens humana, & ad sinceriorem contemplationis peruenerit puritatem, tanto se immundiorem quasi per speculum suæ puritatis inspiciet, quia necesse est vt dum animus, ad sublimiorem se tendit intuitum, & maiora quam agit prospiciens concupiscit, illa in quibus est vt inferiora semper ac viliora despiciat. Plura siquidem denotat sincerior obtutus, paritque maiorem repræhensionis dolorem irreprehensibilis vita, & multiplicat gemitus, atque suspiria emendatio morum, & æmulatio attenta virtutum. Nemo enim illo, in quo profecerit gradu potest esse contentus, & quanto quis fuit mente purgatior, tanto se sordidiorem vidēs, magis humilitatis quàm elationis inueniet causas. Quantoque pertinacius ad sublimiora conscenderit, tanto amplius præuidet sibi superesse quo tendat. Denique qui carnem suam Crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs, & quibus vere Crucifixus est mundus, cum de cordibus suis non solum radicitus vitia vniuersa conuulserunt. Verumetiam cogitationes ac memoriam peccatorum conentur excludere, nihilominus tamen quotidie fideliter profitentur, ne vna quidem hora sine macula se posse esse peccati.

Quod propter venialia non oportet quenquam a sacra communione se subtrahere. Cap. CXIX.

NEc tamen ex eo debemus nos a dominica communione suspendere, quia nos agnoscimus peccatores, sed ad eam magis ac magis est propter animi medicinam, & purificationem spiritus auidè festinandum. Verumtamen ea humilitate mentis ac fide, vt indignos nos perceptione tantæ gratiæ iudicantes, potius nostris remedia vulneribus expetamus. Alioquin nec anniuersaria quidem dignè præsumenda est communio, vt quidam faciunt, qui in monasterijs consistentes, ita sacramentorum cęlestium dignitatem & sanctificationem ac meritum metiuntur, vt æstiment ea non nisi sanctos, & immaculatos debere præsumere, & non potius vt sanctos mundosque nos sua participatione perficiant. Qui profectò maiorem arrogantiæ pręsumptionem, quam sibi declinare videntur incurrunt, quia vel tunc cum ea percipiunt, dignos se eorum perceptione dijudicant. Multo autem iustius est, vt cum hac cordis humilitate, qua credimus omni tempore, & fatemur illa sacrosancta mysteria nunquam pro merito nos posse contingere, singulis ea dominicis ob remedium nostratum ægritudinum præsumamus quàm vt vana persuasione cordis elati, vel post annum dignos eorum participatione nos esse credamus. Quapropter vt hæc intelligere, & fructuose tenere possimus, misericordiam domini, vt nos ad perficienda hæc adiuuet attentius imploremus, quæ nequaquam ita vt humanæ exteræ artes præcedente quadam ratione verborum, sed actu potius, & experientia præeunte discuntur, quęque rursum nisi tam collationibus spiritalium virorum frequenter examinata fuerint, & polita, quàm documentis, & quotidiana experientia sollicite ventilata, aut absolescunt incuria, aut ociosa obliuione depereunt.

Collatio Abraham de omnimoda solitudine appetenda. Cap. CXX.

EX libro septimo. Vltima collatio Abbatis Abraham Christo fauente procuditur. Ad quem impugnationem cogitationum nostrarum anxia confessione detulimus, qua ad repetendam prouinciam nostram animi æstibus vrgebamur. Hinc etenim nobis maxima desideriorum nascebatur occasio, q tanta religione atque pietate parentes nostros præditos recordabamur, vt eos nequaquam impedituros nostrum propositū præsumeremus, qdq; profectum magis ex illorū essemus assiduitate capturi

capturi, in nullaq; nos corporaliū rerum sollicitudine occupandos, illis affatim oēm cū gaudio præbitionem nostræ necessitatis explentibus. Insuper ēt spe inanium gaudiorum animum pascebamus, credentes fructum nos maximum percepturos de conuersione multorum, qui velut nostro essent ad viam salutis exemplo ac monitis dirigendi. Tum præterea ipsorum locorum situs in quibus erat maioribus nostris auita possessio, ipsaque amenitas iocunda regionum ante oculos pingebatur, quàm cōgruæ solitudinis spacijs tenderetur, ita vt non solum delectare Monachum possent secreta siluarum, sed etiam maxima victus cunctis præbere compendia. Quæ omnia seni cum secundum fidem conscientiæ nostræ suppliciter panderemus, tacitus ille diuque cunctatus atque ad extremum grauiter ingemiscens ita respondit. Necdum nos desiderijs renunciasse mundanis nec mortificasse concupiscentias pristinas cogitationum nostrarum prodidit infirmitas. Nam sicut desidiam cordis vestri desideriorum vestrorum peruagatio protestatur, hanc peregrinationem ac parentum absentiam, quam mente potius suscipere debuistis carne tantummodo sustinetis. Ideoque vos illa ocij ægritudine sentio laborare, quæ in prouerbijs ita notatur. In desiderijs est omnis ociosus. Nam & nobis poterant hæc quæ commemorastis carnalium commodorum non deesse compendia, nisi nobis illa sententia Saluatoris occurreret. Qui nō reliquerit, siue oderit patrem, & matrem, &c. Potuimus etiam cellulas saltem nostras supra Nili fluminis alueum collocatas aquam habere pro foribus, ne eam a quattuor millib. passuum nostris cogeremur deferre ceruicibus, nisi nos ad tolerantiam laboris istius indefessos beatus Apostolus reddens hoc iugiter animaret eloquio, Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Nec ignoramus esse nonnulla etiam in regionibus nostris amena secreta in quib. pomorum copia, & hortorum gratia necessitati corporum expedirent, nisi impingendam nobis illam exprobationem vereremur, quia recepisti consolationem in vita tua. Sed despectis illis omnibus his tantum squaloribus delectamur, vniuersisque delicijs horrendam solitudinis istius præferimus vastitatem. Parum est enim renūciasse Monachum semel idest, in primordio conuersionis suæ contempsisse præsentia, nisi quotidie eis renunciare perstiterit. Iccirco ei, qui de interioris hominis puritate sollicitudinem gerit, expetenda sunt ei loca, quæ mentem eius nulla ad culturæ distensionem vbertatis suæ fœcunditate sollicitent, nec de cellulæ fixa statione perturbent. Non enim cogitationum suarum tempestatibus obuiare iugi sollicitudine ac perseueranti intentione didicerunt, qui sub diualibus quotidie operibus desudantes, tota die sub aereis inanitate non solum corpore, verumetiam mente peruolitant, & cogitationes suas cum mobilitate corporea passim in aperta diffundunt.

Quòd figendum sit & corpus in loco, & mens in Deo. Cap. CXXI.

NEc mirum si in cellula quis residens, quasi intra artissimū claustrum cogitationibus congregatis, cum foras progreditur anxietatum multitudine suffocetur, quæ de carceribus habitaculi cum homine prorumpentes, continuo velut equi effrenes in diuersa peruolitant. Cum vero ad cellam propriam remeant, grauiores excitat stimulos ipsa inueteratæ licentiæ consuetudo. Hi ergo qui necdum possunt, vel nouerunt voluntatum suarum instigationibus reluctari, cum accidia pectus insolitum vehementius impugnante intra cellam fuerint anxiati, si progrediendi sæpius libertatem sibi remissa districtionis lege concesserint, acriorem aduersum se pestem, hoc vt putant remedio suscitabūt, sicut gelidissimæ aquæ haustu vim internarum febrium quidam restringere posse se credunt, cum vtique accendi ex hoc æstum illum constet potius quàm sedari. Si quidem momentaneam illam releuationem multo grauior consequitur afflictio. Quamobrem ita omnis Monachi intentio in vnam semper est defigenda, cunctarumque cogitationum eius ortus atque circumitus ad ipsum idest, memoriam Dei strenue reuocandi velut siquis absidis cameram volens in sublime concludere, subtilissimi illius centri lineam iugiter circumducat, ac secundum certissimam normam omnem rotunditatis parilitatem, & structuræ colligat disciplinam, aliter indecoram in corde suo atque indignam Spiritui sancto domum continuoq; lapsurā imprudenter attollit, nō glorificādus beatifico habitatoris hospitio, sed ruina constructionis suæ lugubriter opprimendus.

Quòd quadam facta perfectorum non sunt infirmis trahenda in exemplum. Cap. CXXII.

GErmanus. Parentum viciniam quam nec vos nimiū respuistis cur tanto opere a nobis debeat euitari, non satis claret. Abraham. Nonnunquam mala ex bonis rebus sumi videntur exempla, nam si quis eadem agere non eodem affectu atque proposito aut dissimili virtute præsumpserit, profecto exinde laqueū deceptionis ac mortis incurrit, vnde alijs æternæ vitæ fructus acquiritur. Quod puer Dauid Giganti illi in certamine comparato haud dubie pertulisset, si fortissimis Saulis armis fuisset indutus, & non tam prudenti discretione congrua adolescentiæ suæ armorum genera delegisset. Quam mensuram virium suarum considerare conuenit vnumquemq; nostrum. Non enim quia bona est Anachoresis, vniuersis eam cōgruam comprobamus. Nec quia institutionem cænobiorum, vel curam fratrum sanctam atque laudabilem merito profitemur, iccirco ab vniuersis eam expectendam esse censemus. Proinde primum regionis vestræ atque huius inter se pensanda sunt instituta, deinde vires hominum iugi, vel virtutum, vel vitiorum assiduitate collectæ diuersa inuicem lance trutinandæ. Fieri etenim potest, vt quod alterius gentis homini arduum atque impossibile est, hoc alijs insita consuetudo quodammodo vertit in naturam. Itaque diligenter expendite vtrum in illis torpidis, vt fama est, regionibus, vt velut frigore nimiæ infidelitatis obstrictis, hāc nuditatem sustentare possitis. Nostris enim istam propositi fortitudinem naturaliter quodammodo indidit sanctæ conuersionis antiquitas. Quorum si constantiæ atq; virtuti pares vos esse cernitis, viciniam patrum fratrumq; vestrorum similiter fugere non debetis. Rimamini itaque nunc arcana pectoris vestri, prudenterque conijcite, an talem etiam vos iuxta parentes vestros districtionem mentis iugiter retentare possitis. Cumque vos in hac animi mortificatione consimiles eidem senseritis, tunc scitote parentum fratrumque viciniam, vobis quoq; similiter noxiam non futurā, vt. s. eis quāuis in proximo constitutis velut mortuos vos esse credatis, ita vt nec illos vestris fouere solatijs, nec vos illorum sinatis obsequio relaxari.

Quòd perfectionem appetenti fugienda sint Parentum & Amicorum blandimenta. Cap. CXXIII.

SAne quid proposito nostro oberit, si illis subministrantibus, vniuersa nos sollicitudine parandi victus penitus absoluti lectioni tantum, & orationum operam dederimus. Abraham. Non meam contra hoc vobis, sed beati Antonij sententiam proferam. Nam cum ad illum quidam veniens, anachoreticam disciplinam minime diceret admirandam, maioris pronuncians esse virtutis, si ea quæ perfectionis sunt inter homines quispiam quàm in heremo positus exerceret, beatus Antonius vbi nam ipse consisteret percunctatur. Cumque ille se iuxta parentes suos habitare dixisset, & eorum præbitione ab omni cura, & sollicitudine diurni operis absolutum lectioni tantum, & orationi insisteret. Rursus Antonius. Dic inquit fili, vtrum in eorum damnis, vel aduersis casibus contristeris pariq; etiam modo super eorum prosperitate congaudeas. Ille vtriusque rei se participem esse confessus est. Cui senex. Noueris te etiam inquit in futuro sæculo in eorum sorte censendū cum quibus in hac vita in lucri detrimentive consortio, vel gaudio, vel mærore concuteris. Hæc conuersatio atque hic tepidissimus status non hoc solo quo dixi te feriunt detrimento. Licet id nunc ipse non sentias dicens quodammodo ferierunt me, sed non dolui, &c. Quòd scilicet diebus singulis mentem tuam pro casuum varietate mutantes indesinenter ad terrena demergunt, verumetiam quòd fructu manuum tuarum, & iusta proprij laboris mercede defraudant, non permittentes te horum præbitione suffultum secundum beati Apostoli regulam quotidianum tibi victum manibus præparare. Ideo cum etiam nobis Parentum præsidia non deessent, tamen hanc cunctis opibus prætulimus nuditatem, & quotidiana corporis alimenta nostris maluimus sudoribus præparare, quàm secura parētum præbitione fulciri, laboriosissimæ huic penuriæ illam quā prædicas ociosam scripturarum meditationem, atque infructuosam lectionis instantiam postponentes. Noueris autem te etiam ex hoc non leuius, quàm illo quod supra diximus feriri detrimento, quia cum sis sani corporis ac robusti, stipe sustentaris aliena, quæ iuste solis est debilibus attributa, secundum Apostolum, qui ociosis penitus interdicens opem largitatis alienæ, qui non operatur inquit nec manducet. His beatus Antonius aduersus quendam vsus verbis, etiam nos magisterij sui informauit exemplo, vt parentum perniciosissima blandimenta, & omnium, qui victui necessariam subministrat Agapem, insuper etiam omnem amenæ habitationis gratiam deuitemus.

Quòd melius sit pauca merita cum securitate acquirere, quàm ad maiora lucra cum periculo aspirare. Cap. CXXIIII.

NAm quod alios quoque saluare vos posse confiditis, & spe maioris lucri ad reuisendam patriam festinatis, audite etiam super hoc quandam Abbatis Macharii fabulam iucundissime atque aptissime figuratam, quam & ille cuidam similibus desideriis æstuanti ingesserit: Erat inquit in ciuitate

ditate quadam peritissimus Tonsor, qui denariis trinis vnumquenque detondens, necessaria victui quotidie cōparabat, centumq; denarios expleta omni corporis cura Marsupio suo diebus singulis inserebat. Sed audiuit in quadam longè posita ciuitate, singulorum solidorum singulo homines Tonsori praebere mercedem. Itaque sumens artis suae protinus instrumenta, expensis in sumptu omnibus quae hic multo tempore collecta seruauerat, ad vrbem illam quaestuosissimam cum summo labore peruenit. Vbi cum ea qua ingressus est die, secundum hoc quod compererat ab vno quoque mercedem sui operis recepisset ad vesperum videns se grandem solidorum numerum conquisisse, ad macellum laetus intēdit, escas empturus. Quas cum coepisset magno solidorum precio comparare, expensis in perexiguo victu vniuersis, quos acquisierat solidis, nec vnius quidem denarii intulit lucrum. Cumque itaque acquisitionem suam singulis diebus vidisset consummi apud se recogitans, reuertar inquit ad ciuitatem meam, illumque repetam tenuissimum quaestum. Quaestuosior fuit mihi ille nummorum, quàm iste solidorum imaginarius quaestus, ex quo non solum nihil exuperat, quod recondam, sed etiam vix ipsa quotidiani victus necessitas sustentatur. Iccirco nobis est rectius hunc solitudinis huius tenuissimum fructum indirupta iugitate sectari, quem nullae saeculares curae, nullae mundanae distensiones, nulla cenodoxiae ac vanitatis abrodat elatio, nullae diurnae sollicitudinis necessitates imminuant. Melius est enim modicum iusto quàm affectare illa lucra maiora, quae etiam si parta fuerint quaestionissima conuersione multorum necessitate tamen mundanę conuersationis, & quotidianę distensionis diminutionibus absumuntur. Melior namque est pugillus vnus cum requie, quàm duo pugilli cum labore, & praesumptione spiritus. Quibus illusionibus atque dispendiis omnes admodum infirmos necesse est implicari, qui cum etiam de salute sua sint dubii, ipsique adhuc magisterio atque institutione egeant alienis, ad conuertendos alios ac regendos diabolicis illusionib. instigantur, quique etiam si potuerint lucri aliquid ex quorūdam conuersione conquirere, impatientia sua atque inconditis moribus quicquid acquisierint profligabunt. Illud quoque eis eueniet. Qui mercedes congregat misit eas in saculum pertusum. Et melior est vir ignobilitate seruiens sibi, quàm qui dignitatem sibi acquirit, & indiget pane.

De radicibus vitiorum in anima. Cap. CXXV.

GErmanus. Satis congrue nobis his comparationibus disputatio tua illusionum nostrarum manifestauit errores, quorum causas, & curationes similiter optamus agnoscere, & vnde acciderit nobis ista deceptio. Abraham. Omnium vitiorum vnus fons atque principium est, secundum qualitatem vero membri, quod in anima fuerit vitiatū diuersa vocabula passionum corruptionumque sortitur. Quod nō nūquā etiam morborum corporalium probatur exemplo. Etenim cum arcem corporis, idest caput vis noxiis humoris obsiderit, cephalargię procreat passionem. Cum vero aures oculosve peruaserit in otalgicum, siue obtalmicum vertitur morbum. Cum se ad articulos quosque, & ad manuum summa transfuderit, articularis atque cirogrica dicitur valitudo. Cum autem ad pedum ima defluxerit, podagra nuncupatur. Totque vocabulis vna atque eadem noxii humoris origo distinguitur, quot membrorum cęperit portiones. Eodemque modo animę nostrae partibus vniuscuiusque vitii inesse credamus. Nam si rationabilem eius partem vitiorum pestis infecerit, cenodoxiae, elationis, inuidię, superbię, pręsumptionis, contentionis, hęreseos vitia procreabit. Si irascibilem vulnerauit, furorem, impatientiam, tristitiam, acidiam, pusillanimitatem, crudelitatemque parturiet. Si concupiscibilem vulnerauit, castrimargiam, fornicationem, filargiriam, & desideria noxia, terrenaque generabit. Et iccirco si fontem vitii huius vultis agnoscere, rationabilem mentis vestrę portionem noueritis esse corruptam, ex qua pręsumptionum, vel cenodoxiae solent vitia pullulare, dum non solum ad perfectionis iam peruenisse fastigia, sed etiam alios docere posse vos creditis, & per elationem cenodoxiae ac peruagationum vanitate raptamini. Quas amputare absque difficultate poteritis, siquàm difficile sit vnicuique vestrum saluare animam suam mentis vestrae contritione discatis, & intimo cordis affectu non modo longe vos ab illa docendi praesumptione summotos, verumetiā adhuc egere doctoris agnoscatis auxilio. Adhibite ergo huic membro, vel parti animę vestrę quam specialiter diximus vulneratam, verę humilitatis medelam.

Quod non sit fugienda penitus hominum frequentia. Cap. CXXVI.

GErmanus. Inter caetera illusionum errorumque nostrorum genera, quae nos ad desiderium patriae nostrae flammauerant etiam haec vel maxima extitit causa, quod interdum a fratribus frequentati iugi secreto ac diuturno silentio secundum desiderium nostrum nequaquam possumus inhaerere, per quod necesse est interscidi mensuram quotidianae continentiae quam per castigationem corporis indiruptam perpetuo cupimus retentare. Quod nullatenus in nostra prouincia credimus euenturum, in qua aut nullum aut certe rarissimum professionis huius virum, inuenire possibile est. Abraham. Irrationabilis atque inconsideratae districtionis, immo potius summi temporis indicium, nequaquam ab hominibus frequētari. Qui enim in hac quam arripuit via nimium tardis passibus, graditur. aequum est ad eum nō dicam sanctorum, sed nec hominum quidem vllus adueniat. Vos autem si Deum, qui vtique charitas est, pleno spiritus feruore sectamini ad quęlibet loca inaccessibilia fugeritis, necesse est ea ab hominibus frequentari, quantoque vos propriores Deo amoris diuini ardor effecerit, tanto ad vos maior sanctorum fratrum confluet multitudo. Nō enim potest ciuitas abscondi supra montem posita, quia diligentes me inquit dominus glorificabo. Verumtamen nosce debetis hanc esse subtilissimam inimici foueam, in quam miserabiles, & incautos quosque praecipitat, vt dum maiora eis promittit necessaria, quotidiani fructus emolumenta surripiat, obstrusiores scilicet ac vastiores solitudines expeti debere persuadens, easque velut miris amęnitatibus consitas in eorum corde pingens.

De austeritate interdum aliquatenus relaxanda. Cap. CXXVII.

ILla quoque remissionis atque humanitatis intercapedo gratissima, quae nonnunquam pro aduentu fratrum interueni re consueuit, licet molesta vobis ac fugienda videatur tamen quàm sit vtilis ac salubris tam corpori, quàm spiritui vestro, paucis patienter attendite. Saepe accidit non dicam nouicijs, & infirmis, sed etiam experimentissimis atque perfectis, vt nisi mentis eorum directio atque censura quibusdam mollita fuerit vicissitudinum laxamentis, aut in teporem spiritus, aut certe in perniciosam corporis valitudinem collabatur. Et iccirco a prudentibus atque perfectis cum intercesserit fratrum crebra etiam visitatio, non solum toleranda patienter, sed etiam gratanter est amplectenda. Primum quod prouocat nos auidius semper solitudinis desiderare secreta, nam quodammodo cursum nostrum dum interpolare creditur insatigabilem ingemq; conseruat, qui si nullo obice interdum tardaretur, vsque ad finem contendere indefessa pertinacitate non posset. Deinde cum necessitatem reficiendi corpusculi cum fructu humanitatis indulget, maiora nobis confert lucra iucundissimo corporis laxamento, quàm illa sint quae per abstinentiae fatigationem fuerant acquirenda. Super qua re aptissimam comparationem antiqua narratione vulgatam breuiter vobis indicabo. Fertur beatissimus Iohānes Euāgelista, cum Perdicem manibus molliter demulceret, quēdā ad se habitu venatorio veniētē subito cō spexisse. Qui miratus, quòd vir tātae opinionis ac famae ad tam parua, & humilia se oblectamēta summitteret. Tu ne es inquit ille Iohannes, cuius fama insignis atque celeberrimā me quoque summo desiderio tuae agnitionis illexit. Cur ergo oblectamentis tam vilibus occuparis? Cui beatus Iohannes. Quid est quod manu gestas. At ille. Arcus ait. Et cur eum non inquit tensum semper circumfers. Cui respondit. Non oportet, ne iugi curuamine rigoris fortitudo laxata mollescat atque depereat, & cum oportuerit, vt fortiora in aliquam fetam specu la dirigentur, rigore per nimietatem continuae intentionis amisso, violentior ictus non possit emitti. Nec nostri, inquit beatus Iohannes, animi te offendat o iuuenis tam parua haec breuisque laxatio, qui nisi remissione quadam rigorem intensionis suae interdum releuet ac relaxet, irremisso rigore lentescens virtuti spiritus cum necessitas poscit obsecundare non poterit.

De Suaui iugo Christi, & eius exasperatione. Cap. CXXVIII.

GErmanus. Quoniam nobis illusionum cunctarum remedia contulisti, & Diabolicae quibus quatiebamur insidiae per doctrinam tuam domino donante detectae sunt. Hoc quoque nobis praecamur edisseri, quod in Euangelio dicitur. Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Quippe cum Apostolus dicat, Omnes qui volunt piae viuere in Christo persecutionem patientur. Abraham. Verissimam domini esse sententiam experientiae ipsius facile probabimus documento, si perfectionis viam legitimè fuerimus aggressi. Quid enim graue poterit esse quod durum ei, qui vera humilitate fundatus, in oibus quę fuerint sibi irrogatae laetatur iniurijs dicens, Complaceo mihi in infirmitatibus. Quo familiaris rei

cruciabitur damno, qui perfecta nuditate gloriosus, mundi facultates omnesq; concupiscentias arbitratur, vt stercora, qui omnia quæ ab aliis auferri possunt sua non esse cognoscit. Cuius inopiæ necessitate fugabitur, qui cum Apostolo gloriatur in ieiunijs multis, in fame, & siti, in frigore, & nuditate. Quis labor quodve tam arduum senioris præceptum tranquillitatem pectoris eius poterit perturbare, qui omnibus, quæ sibi fuerint imperata non solum patienter, sed etiam gratanter occurrit, dicens, & ipse. Non sicut ego volo, sed sicut tu. Vt autem nobis econtrario iugum Christi nec leue nec suaue videatur contumaciæ nostræ est ascribendum, qui diffidentia atque incredulitate deiecti contra illius consilium qui ait. Si vis perfectus esse vade, vende omnia tua, & sequere me, inepta peruersitate pugnamus, terrenarum scilicet facultatum materias retentantes. Quarum cum nexibus animum nostrum Diabolus teneat illigatum, quid superest nisi vt cum voluerit nos spiritualibus gaudijs separare, earundem imminutione ac priuatione mestificet, secularium curarum flagris semper excruciet, ex nobismeipsis quo dilaceramus excul pans. Ipsæ.n.nobis tormento sunt quib. vtimur voluptates, & oblectamenta huius carnis atque delitiæ carnificum vice in suum retorquentur autorem. Nos inquam non esse manifestum est, qui semitas dñi rectas ac leues prauis ac duris desideriorum cautibus exasperamus, qui viam regiam apostolicis ac propheticis silicibus communitam sanctorumque omnium atque ipsius domini vestigijs complanatam amentissime deserentes, deuia quæq; ac dumosa sectamur, & præsentium oblectationum illecebris obcecati, per obscuros impeditosq; vitiorum anfractus laceratis cruribus, & disrupta nuptiali veste repetamus, non modo acutissimis veprium aculeis confringendi, sed etiam virulentorum serpentium, vel scorpionum illic latitantium ictibus vulnerandi. Oblitus est inquit me populus meus, frustra libantes, & impingentes in vijs suis in semitis sæculi, vt ambularent per eas itinere non trito viæ eorum secundum sententiam Salomonis sunt stratæ spinis, & Ecclesiastes hoc exprimens. Labor inquit stultorum affligit eos. Et reuera si comparare volueris splendentem virginitatis florem, & suaue olentem castimoniæ puritatem, tetris ac fœtidis libidinũ volutabris quietem securitatemq; Monachorum, periculis, & ærumnis quibus mundi huius homines implicantur, paupertatis nostræ requiem, edacibus diuitum tristitijs, ac peruigilibus curis in quibus non absque summo vitæ periculo diebus ac noctibus consumuntur, suauissimum iugum Christi, onusque leuissimum facillime comprobabis.

De Centupli retributione perfectorum in hac vita. Cap. CXXIX.

PRoinde etiam illa retributio præmiorum qua perfectè renunciantibus in hac vita centuplum dominus repromisit, verissime eodem sensu suscipitur. Multo credibilius est, eum scilicet qui aliquid sæcularium, vel affectuum, vel bonorum Christo suadente contempserit, a fratribus atque consortibus propositi sui, qui ei spirituali glutino colligantur centuplo gratiorem etiam in hac vita recipere charitatem. Hanc siquidẽ quam societas copulæ seu consanguinitatis necessitudo coniungit, satis breuem esse constat ac fragilem. Monachi soli perpetuam coniunctionis retinent vnitatem, atq; indiscrete possidẽt vniuersa, qui omnia sua esse quæ fratrum, omnia fratrum cedunt esse quæ sua sunt. Ergo istam centupli retributionem in magnitudine meriti, & in discretione tam incomparabilis charitatis nouentis expressam. Si autem pro iræ turbatione iugem patientiæ lenitatem, pro labore solitudinis securitatis quietem pro infructuosa sæculi huius pœnalique tristitia salutaris tristitiæ fructum, pro vanitate letitiæ temporalis gaudij spiritualis appenderis vbertatem, retributionem in horum affectuum cõmutatione centuplam peruidebis. Et si vniuscuiusque vicij breui ac lubricæ voluptati contrariarum virtutum merita conferantur, centuplo hæc esse meliora multiplicata iocunditas approbabit. Centuplam namque fratrum parentumve recipiet quantitatem, quisquis Patris vnius, vel Matris seu filij ꝓ Christi nomine charitate contempta, in omnium qui Christo deseruiunt dilectionem sincerissimam transit Multiplicata etiam domorum atque agrorum possessione ditabitur, quisquis vna domo pro Christi dilectione reiecta, innumera monasteriorum habitacula tanquam propria possidebit, in quacunque orbis parte velut in suæ domus iure succedens. Quomodo enim non centuplum sed plusquam centuplum, recipit qui 10. vel 20. seruorũ ministeria inuita, vel coactitia derelinquens, tot ingenuorũ ac nobilium spontaneo fulcitur obsequio. Sed hoc sancto ministerio merito ac fiducialiter perfruuntur, qui prius in seruitutem fraternitatis seipsos suaque omnia voluntaria deuotione subdiderint. Quisquis autem hæc humilitate sincera consortib. suis ante non detulerit, quomodo deferri sibi ab aliis patienter admittit, cũ grauari se eorum obsequiis intelligat potiusq̃ foueri.

De persecutionibus adiunctis, & de fine sermonis. Cap. CXXX.

HÆc tamen omnia non cum remissa securitate, nec cum inerti oblectatione percipiet, sed verbum domini cum persecutionibus idest cum pressuris sæculi huius summis angoribus passionum. Regnum enim cœlorum nõ desides, non remissi, non delicati, non teneri, sed violenti diripiunt, qui non aliis sed voluptatibus suis præclaram inferunt violentiam. Qui direptione laudabili omni se præsentium rerum voluptate fraudantes, per huiuscemodi rapinam regnum Cœlorũ violenter inuadunt. Et icircò Saluator, vt nobis amputandarũ voluntatum nostrarum formam traderet, Non veni inquit facere voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Quam virtutem illi specialiter exercent, qui in cænobijs commorãtes reguntur Imperio, qui nihil omnino arbitrio suo agunt, sed voluntas eorum ex voluntate pendet Abbatis. Postremo, vt iam disputationis huius sermo claudatur, nonne obsecro in hoc centuplam gratiam euidentissime, qui fideliter Christo deseruiũt consequuntur, dum pro nomine eius a summis principibus honorantur, ac licet ipsi humanam gloriam non requirant, venerabiles tamen etiam in persecutionum angustijs iudicib. cunctis ac potestatibus fiunt, quorum vilitas etiam mediocrib. forsitan despicabilis esse potuisset, vel pro obscuritate Nataliũ, vel pro conditione seruili, si in sæculari conuersatione mansissent. Pro Christi autem militia nobilitatis nemo status calumniam commouere, nemo obscuritatẽ generis audebit opponere. Quin potius illis ipsis vilissimæ conditionis opprobriis quibus confundi, & dehonestari solent cæteri, ipsi famuli gloriosius nobilitantur. Tali beatus Abraham sermone de illusionis nostræ, vel origine, vel medela disseruit, atque oculis quodammodo nostris cogitationum quas diabolus auctor ingesserat propalauit insidias, nosque ad desiderium nostrę mortificationis accendit, quo etiam multos, licet incompto hæc omnia sermone digesta sint credimus inflammandos.

LIBER XX.

De Imperio Theodosij iunioris, qui solus Imperauit. Cap. I.

SIGIBERTVS. Post mortem Honorij Theodosius eiusdem nepos cæpit anno domini. 425. mundi vero. 4. 1388. & imperauit solus annis. 3 Huius anno primo Vuandali Mauritaniam inuaserunt. Anno secundo Cęlestinus Romanæ Ecclesiæ quadragesimusprimus præsidet. Hic constituit, vt psalmi Dauid 150. ante sacrificium canerentur antiphonatim ex omnibus, quod ante non fiebat, nisi tantum epistola beati Pauli, & sanctum Euangelium recitabatur. Ex hoc instituto excerpti de psalmis introitus, gradualia, offertoria ante sacrificiũ orationes inter communicandum cum modulatione ad missã in Ecclesia Romana cantari cæperunt. Theodosius per Ardaburium ductu Angeli Ioannem tyrannum opprimit. Romæ inter Ethium, & Bonifacium ex rei militaris gloria orta inuidia Reipublicę parturit dispendia. Anno sequenti Cassianus de Ecclesia Constantinopolitana a Iohanne Chrysostomo eiectus, & in Massiliam Galliæ presbyter ordinatus, multa scripsit, inter quæ etiam compertas in Aegypto vitaspatrum doctrinasq; & regulas, datis ad plurimos libris exposuit. Actor. Hic est Iohãnes Heremita cuius dicta superius, & collationes abbreuiatas ad ædificationem legentium inserui, licet apochrisa reputari videantur eius opuscula, decreto Papæ Gelasij.

De Imperio eiusdem Theodosij cum Valentiniano. Cap. II.

SIgibertus. Anno Theodosij.iij. Theodosius Valentinianum Placidæ amitæ suæ ex Constantio filium Imperatorem facit, eumque cum Placidia Matre Romam ad imperãdum mittit, & regnauerunt simul annis. 14. Cæperunt autem anno domini. 428. mundi scilicet. 4. 1391. Horum anno primo in Bithinia Thimotheus quidam conscientiæ, & religionis imagine multis illudens eos ad errorem suæ hæresis induxit dicens Christum verum quidem Deum, & iterum hominem de virgine Maria natum fuisse, sed mentiens dicendo, quòd diuina natura conuersa sit in humanam. Romani Hunos a Panonia fugant, quam per 50. annos tenuerant. Anno. 2. Gundericus Rex Vuandalorum capta Hyspali, cum impiè elatus manus in eccłá ipsius ciuitatis extẽdisset, mox Dei iudicio a Dęmone correptus interiit. Cui Gesericus frater in regno succedẽs regnauit

annis

annis.48. hic vt fertur de fide Catholica in Arianam sectã apostatauit, anno. 3. Clodius Pharamundi filius Rex Crinitus, annis.18. regnat super Fraços, & ex hoc Franci cęperũt habere Reges Crinitos. Hic Clodius Thoringiam inuasit, & in Dispargo castello Thoringorum aliquamdiu habitauit. Inde missis exploratoribus vsque ad vrbem Cameracum, Rhenum transijt, & prostrato multo Romanorum populo citra Rhenum, vsque ad Ligerim habitantium, Carbonariam siluam ingressus Tornacum obtinuit. Indeq; vsque ad Cameracum properauit, vbi pauco tempore residens Romanos si quos inuenit ibi peremit, & exinde vsque ad Somenam fluuium perueniens oĩa occupauit. Anno.5. mittit Primum epm, post quem ad eosdem ab eodẽ Celestino missus est sanctus Patricius genere Brito, filius Cõches sororis sancti Martini Thuronensis, qui in baptismo quidem dictus est Suchat, a sancto Germano Magomus, a sancto Celestino vero Patricius, a quo Archieps sanctorum ordinatus per 40. annos signis sanctitate, & doctrina excellens, totam insulam Hiberniam conuertit ad Christum. Nestorius Constantinopolis Eps factus fit actor hæresis separantis in Christo hoĩem a Deo, dicens purũ hoĩem nõ Deum de Maria natũ, & a Iudęis Crucifixũ: Vuandalos, qui olim timore Athanulphi excesserant a Gallijs: Vuallia Rex Gothorũ expellere parat ẽt ab Hispanijs.

De quibusdam euentibus illius temporis. *Cap.* III.

Anno sequenti tertia synodus vniuersalis Ephesina prima ducentorum eporum iussu Theodosij iunioris Augusti edita est, quæ Nestorium duas personas in Christo asserentem iusto anathemate condemnauit, ostẽdens manere in duas naturas vnam Dñi nostri Iesu Christi personam. In Hispanijs. 20. millia ferme millitum contra Vuandalos pugnãtium cesa sunt, Genfericus Ostrogothorum veritus, & simul a Bonefacio inuitatus, cum Vuandalis, & oĩbus eorum familijs ad Aphricam transfretauit, eamq; inuadens, & dilacerans multo tpe Cladem Romanis intulit. In Galliam cum Supthar Rex Hunorũ Burgundionenses nimis opprimeret, illi in Deum Christianorum spem suam ponentes se baptizari petierunt. & statim huius congressi pauci multa millia peremerunt, & sic rabiem ipsorum refrenauerũt. Anno sequenti Sixtus Romanæ Ecclesiæ. 42. Præsidet. Romani in Aphrica Vuandalis congressi superantur: Bonefacius conflictu cum Ethio habito, victor quidem sed moriturus abscedit. In Britannia dux Saxonum Hengistus considerãs animum Regis ad amorem sui suæq; gentis inclinatum, postulauit tantum terræ spacium sibi dari, quantum vna corrigia possit ambiri, vt ibi promontorium ædificaret. Cui cũ Rex acquieuisset, accepto illo corio tauri incidit illud in corrigiam longissimam, & loco quem præuiderat circumducẽs inter ambitum illius construxit castellum, appellauitq; illud castrum Corrigie. Anno sequenti Sixtus Papa a Basso criminatur, & iussu Valentiniani Imperatoris Romæ congregata synodo coram. 15. Epis synodico iudicio purgatur: Bassus vero damnatur, proscribitur, & nõ multo post a Deo percussus ipsius Sixti manibus honorifice sepelitur. Germanus Anthisiodorensis, Lupus Trecassinus, Eugerius Lugdunensis Hilareus Arelatẽsis, epi in Gallijs dãtur.

De origine, & priori statu sancti Germani Anthisiodorensis. *Cap.* IIII.

Ex gestis eius. Hic sanctus Germanus Anthisiodorensis oppidi indigena fuit parentibus splendidissimis procreatus, & ab infantia studijs liberalibus institutus, post auditoria quoque Gallicana Romæ iuris scientiam acquisiuit. Deinde tribunalia præfecturæ professione aduocationis ornauit, in quo actu multiplici laude splendens, sublimen genere moribus, & diuitijs vxorem sortitus est, protinus eum respublica ad honorum præsumpsit insignia. Cumq; territorium Anthisiodorense gubernaret mos erat tyronculorum potius industrijs indulgere, quàm Christianæ religioni operam dare. Erat aũt arbor pirus in vrbe media, ad cuius ramusculos ferarum ab eo deprehensarum capita pro admiratione venationis nimiæ dependebat. Quem sanctus Amator eps ciuitatis his frequens compellebat eloquijs. Desine quæso, vir bonorum splẽdidissimè hæc iocularia, quæ Christianis offensa, paganis vero imitanda sunt exercere. Ille tamen nullo modo admonenti se voluit obedire. Cum autem, quadam die in sui iuris prædia secessisset, sanctus Amator illam arborem cum caudicibus abscidit, igniq; concremandam illico deputauit, oscilla vero dependentia longius a ciuitate proijci præcepit. Quod cum audiret Germanus, ira animum accendit, ita vt sanctæ religionis oblitus, cuius iam munere fuerat insignitus, mortem beatissimo viro minitaretur. Et ne Christianorum conuentus ei furenti resisteret, turbas suorum sibi coadunans ciuitati improuisus aduenit. Hæc omnia dum a quibusdam cognita sancto Amatori panderẽtur, ait. Ego me indignum iudico testem fieri fuso sanguine Saluatori,

De oratione eiusdem, & obitu sancti Amatoris. *Cap.* V.

Diuina ergo reuelatione finem suum, & Germanum sibi successurum præuidens; Eduam profectus est, vbi Iulus Reipublicæ rector, & gubernator Galliæ præsidebat. Quem sic allocutus est. Finem meum domino mihi innotescente cognoui, & quia non est alter qui regimen sanctæ ecclesiæ suscipiat nisi, illustrissimus Germanus, sicut mihi reuelauit dominus, posco celsitudinem tuam, vt mihi eundem consortare tribuas licentiam. Cui Præfectus. Licet, inquit, reipublicæ necessarius sit, tamen quia Deus vt tua beatitudo testatur, sibi eum elegit contra Dei præceptum venire non possum. Tunc sanctus Amator voti compos ad vrbem suam cum lætitia redijt. Subeũte autem illo ecclesiam, eum & populus ingredi vellet, sic eum allocutus est. Exonerate filij manus iaculis, quia hęc est domus orationis, non Martis Statio præliantis. Quod ẽt fecerunt. Tunc videns Episcopus Germanum nihil horroris truculenti portantem præcepit hostiarijs, vt fores Ecclesiæ claustris artarent. Ipse vero glomerata secum turba clericorum iniciens manus Germanum apprehendit, & inuocato nomine Domini Cæsariem eius capiti detrahens, reiectis sæcularibus ornamentis, habitu religionis cum honore promotionis induit, talibus eum verbis exhortans. Satagere te oportet frater, quo incontaminatum custodias commissum tibi honorem, quia tibi omnipotens Deus pastorale commisit officium. Populo quoq; adhortato, vt voluntati Dei de electione Germani consentiret, omnis turba consentiens ad confirmationem persuasionis eius respondit Amen. Ipse autem Calen. Maij. 4. Feria, cæpit acrius dissolutione corporis fatigari sed nec inter dolores a prædicatione cessabat, & dicebat. Prohibete lamenta, ibi profecto lucti vagæ voces emittendæ sunt vbi meliori deterior fuerit successurus, huius autem non solum vita proderit vobis, sed etiam mors. Tunc præcepit se ad Ecclesiam proueh, vt ibi spiritum datori redderet, vbi die ac nocte solebat eidem profiteri. Et ascendens pontificalem thronum, fere hora diei tertia emisit spiritum. Cõtinuo Chorus sanctorum successit, & spiritum eius cum hymnis, & laudibus in specie columbæ multis cernentibus ad cęlum prouexit. Inde corpus ad sepulturam deducitur. Vnde cum redeunt quendam paraliticum prospiciunt, qui iam 30. annis hoc morbo detinebatur, ceruicibus hominum baiulari. Hic orabat, vt vel aquis paululum frui mereretur quibus perfusum fuerat sanctũ corpus. Cuius fidem admirans Germanus tunc Presbyter iussit ex eadem aqua membra eius perfundi, & protinus omnis languor recessit.

De vita eiusdem sancti Amatoris Episcopi. *Cap.* VI.

Ex gestis eius. Hic sanctus Amator in iuuenili ætate literis optime eruditus, coactus est a parentibus quandam virginem desponsare. Sed cum tempus copulationis vrgeret, se mutuo adhortantes votum virginitatis fecerunt. Et ecce Angelus affuit, qui duas eis coronas attulit propositum laudans, & ad perseuerandum adhortans. Porro puella virginum cœtui se tradidit. Amator vero in clericatu tantis præconijs virtutum enituit, vt post excessum sancti Cladij mereretur in Pontificatum substitui. Sanctus ergo Pontifex multis refulsit miraculis, cæcos illuminans, paraliticos sanans, mortuos etiam reducens ad vitam. Cum autem multos subiecisset fidei, tum ex exhibitione miraculorum, tum ex instantia prædicandi, videns paruam adhuc ibi esse basilicam, nec posse capere Christianorum multitudinem tam ingentem, petijt a quodam Anthisiodo, ciue Ruptilio nomine vt sibi concederet domicilium, quod intra claustrum habebat vrbis amplum & excelsum. Ille statim abnegat, sed non multo post grauissime infirmatus sancto annuit quod rogarat. Tunc vir Dei eandem domum basilicam consecrauit, in qua sanctum Germanum postea tonsorauit. Hæc est hactenus basilica in honore Prothomartyris Stephani Christianis populis frequentata.

De Austeritate viri sancti Germani. *Cap.* VII.

Ex gestis eius. Igitur Germanus suscepit sacerdotium coactus, & inuitus, sed repente mutatur ex omnibus, deserit mundi militiã, cœlestis assumitur, vxor in sororem mutatur, substantia in pauperes erogatur. Ex die qua sacerdotij sumpsit exordium, vsque ad vitæ terminum nunquam panem frumenti, non vinum, non oleum, non legumen, non saltem ad vsum condiendi saporis accepit. Sane die resurrectionis, vel natiuitatis, dominicæ potiones singulæ sumebantur, in quibus vini sapor aquis nimijs diluebatur. In refectionibus primum cinerem prælibauit, deinde panem ordeaceum sumpsit, quem tñ ipse excussit & moliuit. Indumentum sẽmper cuculla & tunica, nec hyeme adiectio nec æstate leuamẽ admissum est. Qđ vtrũque tãdiu vsui fuit, vel forte donatũ est donec attritione nimia solueret, cilicio semper interius inhęrẽte. Spaciũ vero lectuli sui habe-

trabeculæ dolatiles ambiebant, iniectos cineres vsque ad marginem continentes, qui tamē quotidiana impressione densati, inconfecti soli duriciem præferebant. Stratum omne subiecto cilicio, & superposito vno tantum gausapulo fuit. Caput autem ab humeris per ceruices confinium nulla subleuauit obiectio, ita, vt pronus prostrata ad terram membra damnauit. Noctibus nunquam vestitum, raro cingulum, raro calciamenta detraxit. Redimitus loro semper, & capsula sanctorū reliquias continente. Iugis gemitus, & oratio perseuerans. Hunc absolute definio inter tot cruces longū traxisse martyriū. Omnibus sine acceptione personæ hospitium præbuit, pedes oībus manibus suis lauit.

De Primo transitu eius in Britanniam, & de sancta Genouefa virgine. Cap. VIII.

CVmque vita eius, & fama multis fulgeret miraculis ex Britannijs directa legatio Gallicanis Episcopis nunciauit, Pelagianam hæresim in locis suis late populos occupasse, & fidei catholicæ succurri debere. Ob quam causam synodus numerosa collecta est, omniumque iudicio præclara regionis luminaria Germanus, & Lupus precibus ambiuntur, negotium deuotissime ab eis suscipitur. Quibus Parisiadæ vrbis territorium permeantibus, ciues obuiam procedunt, tantorum benedictionem virorum expetunt, eisdem debitam venerationem impendunt. In vico cui Nemethodori vocabulum erat hospitati sunt. Cumque beatus Germanus multitudinem confluentem verbi salutaris exhortatione refoueret, puellam quandā nomine Genouefam inter astantes eminus conspexit, & nescio quid in ea celeste vel Angelicum auspicatus, tali eam præconio extulit, eius genitores sic affatus. Beatos, inquit, dies illa vos fecit, quia tantæ prolis parentes vos esse contigit, cuius natiuitas ipsis quoque Angelis lætitiam peperit. Erit enim preciosi apud Deū meriti, & spiritualis perfectione propositi. Plura quoq; in laude virginis prosecutus, tandem ipsam benignitate suaui complectitur, & inter leuia blandimenta percunctatur, si sanctimonialis vitæ cælibatum velit suscipere, & Christi sponsalitio titulari. Illa tanti sponsi nomine delectata, titulum virginitatis amplectitur, seque huius professionis iamdudum astringi desiderio profitetur. Interea gressum diuertit idem sanctus ad Ecclesiam maximo populorum agmine prosequente, ibique inter sanctos psalmos ac prolixam orationem manum dexteram super caput virginis indefesse tenuit. Deinde in crastino cum illa ad eum rediisset, & ipse de pridiana professione eam allocutus fuisset, ipse vultum in terram defixit, moxque nummum æreum diuina forsitan allatum sentētia expressione crucis insculptum inspexit, ac protinus a terra collegit, quem loco muneris Genouefæ tradidit, ac semper collo suspensum ob sui memoriam ferre præcepit. Cæterum, inquit, alia mundialis pulchritudinis ornamenta nunquam tuis vel collo, vel digitis inseri patiaris. Ita fatus virgini valefecit, & vt sui memor esset ammonuit, commendansque eam parentibus iter cæptum cū beato Lupo perrexit.

De Egritudine sancti Germani, & eius pugna contra Saxones. Cap. IX.

QVadam die diabolus insidiator casualibus laqueis præparatis. Germani pedem lapsus occasione cōtriuit, ignorans illius merita sicut beati. Iob afflictione corporis propaganda. Et dum aliquando vno in loco infirmitatis necessitate constringitur, in vicinia qua manebat casuale exarsit incendiū. Quod consumptis domibus, quæ illic palustri arundine tegebantur, ad illud habitaculum in quo idem vir iacebat flagris stimulantibus ferebatur. Sed hospitium sancti viri expauescens flamma transiliuit, vltra citraque deseuiens, multasq; virtutes faciebat infirmus. Et cum debilitati suæ nihil remedij pateretur adhiberi, quadam nocte cadentem niueis vestibus vidit sibi adesse personam, quæ manu extensa videretur iacentē extollere, eumque firmis vestigiis imperabat consistere. Postquam horam ita fugatis doloribus recepit sanitatem, vt die reddito intrepidus subiret itineris laborem. Interea Saxones Pictauique bellum aduersus Britones iunctis viribus susceperunt, & illi trepidi sanctorum Antistitum auxilium petierunt. Qui promissum maturātes aduentum, tantum cōtulerunt fiduciæ, vt maximus crederetur exercitus aduenisse. Itaque Apostolicis ducibus Christus militabat incastris intantum, vt quotidianis prædicationibus instituti, certatim ad gratiam conuolarent baptismatis. Ita baptismate madidus procedit exercitus, & contēpto armorum præsidio Dei auxilium expectatur. Hæc institutio, vel forma castrorum hostibus nunciatur, qui victoriā quasi de inermi exercitu præsumentes, assumpta alacritate festinant. Germanus Signifer, & Dux exercitus, omnes admonet, vt voci suæ vno clamore respondeant appropinquantibus hostibus Alleluia tertio repetitum. Sacerdotes exclamant, sequitur vnus clamor omnium, & repercusso aere montium inclusa multiplicant, hostile agmen terrore prosternitur, & missse super se non solum rupes circundatas verumetiam ipsam cæli machinā contremiscunt. Vix sufficere pedum pernicitas creditur, passim fugiunt, arma proiciunt, gaudentes vel nuda se corpora eripuisse discrimini. Plures etiam timore præcipites flumen, quod sensim venientes transierant, deuorauit. Sicque hostibus sine sanguine superatis, collectis spoliis christiani triumphant, & sancti Antistites ad propria redire festinant.

De Secunda profectione eiusdem in Britanniam, & discipulo suscitato. Cap. X.

NOn multo post nunciatur præfatos hæreticos in Britanniis iterum pullulasse. Rursumque ad sanctum Germanū preces omnium deferuntur, vt causam Dei, quam prius obtinuerat tutaretur. Adiuncto itaque sibi sancto Seuero Treuerēsi Episcopo libenter annuit, dum, & laboribus delectatur, & se Christo gratanter impedit. Iamque eo aliquantulum progresso vnus ex discipulis eius, qui eū de Hibernia secutus fuerat, ad hanc ipsam delectus expeditionē, quia cum ipso exire nequiuerat post eum profectus est. Cumque ad Tornodorum peruenisset, ibi decumbens post paululum defunctus est. Cum autē sanctus Germanus cum sociis suis hæreticos sicut, & antea cōfudisset, & ad propria remearet, contigit eum ad eundem deuenire locum. Cognoscensque per Spiritum ibi decessisse discipulum, accedens ad locum quo fuerat tumulatus, iussit reuelli sepulcrum, ipsumque vocans nomine, & quid ageret, & si secū adhuc militare cuperet requisiuit. Mox vitali resumpto spiritu defunctus residet, cunctaque sibi constare suauia ac se nolle huic vlterius reuocari respondet. Tunc sancto annuente, vt quiesceret, ille capite deposito rursum obdormiuit in Christo.

De Rege Britanniæ ab eodem expulso substituto. Cap. XI.

GErmanus igitur cum in Britannia prædicaret die quadā Regis Britanniæ palatium cum suis discipulis introiuit, & directo ad regem nuncio pro vehementi frigore, & superueniente nocte hospitium postulauit. Sed cum rex immitis concedere noluisset. Germanus cum discipulis suis sub diuo persistēs, niuem, & grandinem patienter sustinuerat, iamque veniente nocte Subulcus Regis regressus a pascuis, acceptam in palatio præbendam suam ad proprium tugurium referebat. Is vbi sanctum Germanum conspexit vehementi frigore cum discipulis tabescentem, personæ dignitate permotus, oro ait quisquis es domine, vt tibi, & sociis parcas, & veniens ad hospitium meū officium meæ paupertatis suscipias benigne. Cumque Germanus ad eum humiliter declinasset. Porcarius ille vxorem suam monuit, vt vnicum vitulum quem habebant occideret, & hospitibus cænaturis apponeret, Post cænam igitur Ger. mulierē euocat, iubetque, vt ossa vituli diligenter collecta super pellem eius ante Matrem in præsepio componat. Quo facto vitulus sine mora surrexit. Matrique coastans comedere fenum cæpit. Tunc Germanus hoc audiens rogat hospites suos, vt saluo iure hospitii hoc interim beneficium acceptarent. Facto autē mane Germanus ad palatium progreditur, & Regem egressurum de palatio præstolatur. Exeunti festinus occurrit, & cur ei sero hospitium negasset potenter inquirit. Rex stupore defixus, & sancti auctoritate attonitus, respondere non potuit. Tunc Germanus. Egredere inquit, & Regnum meliori dimitte. Illo hæsitante Germanus cunctantem impellens. Egredieris ait, & sicut dominus definiuit, nequaquam deinceps ptāte regia abuteris. Rex autem auctoritatem cælestem in Presule reformidans, cū coniuge, & liberis indifferenter exiuit, & vlterius ingredi non præsumpsit. Tunc Germanus Subulcum cum coniuge venire fecit, & vniuerso stupente palatio Regem constituit. Ex tunc Reges ex Subulci genere prodeuntes, dnantur genti Britonum Deo res humanas mirabiliter ordinante per beatum Germanū.

De Sancto Cassiano Augustudinensi, qui respondit ei de tumulo. Cap. XII.

CVmque de Britannia remearet per Augustudunum transiens, ad tumulum sancti pontificis Cassiani peruenit. Quem cum quomodo se haberet inquireret, ille statim e tumulo audientibus cunctis dixit. Dulci quiete perfruor, & aduētum redemptoris expecto. Cui Germanus respondit. Quiesce per longum in Christo tempus, & pro nobis attentius intercede, vt obtinere sacræ resurrectionis gaudia mereamur. Ex gestis eius, Hic Cassianus olim ex nobili genere in Alexandria vrbe natus, a sancto Zenone eiusdem vrbis Episcopo diuinis literis eruditus, Deum ab infantia coluit, & omnia pro Christo deserens, in Ortēsi vrbe Ecclesiam in honore sancti Laurentij sicut ab eodem in visu doctus fuerat construxit. Tunc Iouinianus Imperator Deum timēs, qui successerat Iuliano Apostatæ, elegit eum conclamante populo in Ortensi vrbe Episcopū. Sed cū eā aliquādiu in oī sanctitate rexisset, valedicēs oībus oīa dereliquit,

reliquit, & cũ paucis clericis ꝓ Christo pegrinationẽ arripuit. Intransque mare prosperante Deo vsque ad Massiliam nauigauit,& inde seuiente hæreticorum,& paganorum persecutione Augustudunum peruenit a sancto Simplicio Episcopo granter exceptus, ad petitionem ipsius Simplicij cum eo pertriennium mansit. Quarto anno sanctus Simplicius migrauit ad dominum,& omnis clerus, & populus Cassianum elegerũt Episcopum. Cui tantam gratiam dominus Iesus Christus conferre dignatus est,vt assidue,miracula per eum ostẽderet, cęcis lumen donaret,surdis auditum,debilibus sospitatem, ægrotis incolumitatem tribueret, & omnem hominem diligebat sicut seipsum.Consummauit autem regens Ecclesiam beatus Cassianus Episcopus annos 20. & migrauit ad dominũ Iesum Christum,qui est resurrecturus cum sanctis in gloria ęterna.

De Latrone eius prodigio diuinitus irretito, & duobus aureis compensatis. Cap. XIII.

CVm autem redisset vir sanctus Germanus in Galliam, quadam die imminente iam vespera cõmitatui suo nudus pede,cucullo vacuus,viator accessit,cuius etiam nuditati cõdoluit.Qui dolose inhærens contubernio,iungitur mãsioni, & inter occupatos custodes, qui Deo non animalibus vigilabant, iumentum , quo senior vehebatur, predo nocturnus arripuit . Die redito amisso euectionis obsequio agnoscitur, & vt sacerdoti animal non deesset vnus ex clericis in peditem ex equite mutatur. Et dum iter agitur, circunuecti comites beatũ virum intuentur extra morem conceptam lætitiam vultus obumbratione velantem.Tum vnus auctoritate cõcepta causam lætitię percunctatur.At ille.Paululum inquit remoremur, quia infælicis illius labor et irridendus est,,et dolendus, quem mox videbitis æstuantem. Cumque substitissent, respiciunt post se captum animal peditem manu deducentem . Cũque expectassent accelerantem,ille statim vestigiis prouolutus ,crimẽ quod commiserat cõfitetur, & ita totius noctis spacio irretitum fuisse se retulit, vt longius prodire non posset, nec euadendi viam aliam reperisset,nisi,vt ablatum animal restitueret Ad hæc vir sanctus.Si hesterna inquit die nudo tibi tegimen dedissem,furandi necessitas non fuisset.Accipe,quod deest,redde,quod nostrum est. Ita confessor criminis non solum veniam pro pæna commissi,verumetiam prẽmium cum benedictione suscepit. Quadam die dum iter carperet, occurrunt pauperes eleemosynam postulantes.Consulit Diaconem quantum esset in cõsumptibus Tres tantum aureos esse respondit. Quos ille totos statim erogari præcepit.Ad hæc Diaconus.Vnde victuri hodie sumus.Qui respondit.Pauperes suos pascit Deus. Tu, quod habes præsta pauperibus. Diaconus quasi ꝓuidus duos erogat,& vnum reseruat.Post paululũ equites quidem post eum venientes,obtulerunt ei munus ducentorum solidorum. Deinde conuersus ad Diaconem ait.Accipe, quæ traduntur, & intellige te fraudem fecisse pauperibus.Nam si totum, quod dedi indigẽtibus contulisses, remunerator noster hodie trecentos redidisset.Cõtremuit Diaconus, secretũ reatus sui innotuisse Põtifici.

De Operibus pietatis eius, & asini sui suscitatione. Cap. XIIII.

IDem sanctus dum Alpes Italiæ conscenderet, quibusdam mercatoribus associatus,vidit inter alios quendam claudũ, & senem,qui torrentem transire non poterat de montibus decurrentem. Huius fascem vir sanctus arripiens proprijs humeris transportauit, ipsum quoque senem iterato transitu subiecta ceruice transposuit.Ecce mira virtus charitatis,quæ sancto viro tantam vim contulit, vt quem tanta ieiuniorum inedia fatigabat, quem continui itineris fatigatio distrahebat,qui denique semetipsum ferre vix poterat,cum etiam esset persona tam nobilis rusticum ætate,& debilitate grauissimum fasce prius trãsposito sanctis humeris victitaret. Cum autem Rauennã peruenisset, vbi tunc Petrus Pontifex Ecclesiam Christi apostolica institutione gubernabat, diu cum desiderio expectatus excipitur.Occurrunt principes, ambiunt proceres. Ecclesia cũ eum exultatione amplectitur.Sed, & regina venerabilis Placidia,quæ cum filio suo Valentiniano Romanum regebat imperium ad Sacerdotis diuersorium vas argenti amplissimum,cibis delicatioribus refertum , sine vlla carnis admixtione transmisit . Quod susceptum ipse ita distribuit, vt cibos ministris suis traderet. Ipse vero argentum vendicaret, remittens loco muneris patenulam ligneam panem ordeaceum continentem. At illa cum ingenti gratulatione vtrunque complexa est, ꝙ & argentum suum transmisisset ad pauperes,& illam escam beati viri cum ministerio abiecti vasculi suscepisset,nam,& lignum auro postea ambijt,& panem multis remedijs ac virtutibus reseruauit.Cum autem Rauẽnæ moram faceret, ibi,& mortuum suscitauit,& multis miraculis eius fama refulsit. In illa si quidem Rauenna cum eum Regina Placidia,& ad prædictum vel ad aliud conuiuium euocasset,& ille humiliter annuisset,senio, ieiunijs, vigiliis, laboribusque confectus,ab ospitio suo vsque ad palatium asino deferente portatus est.Cum ergo inter epulas ministri secreto Reginæ dixissent, Asinum sancti Germani repente defunctum , & illa tacere iussisset, mirę mansuetudinis Equum vice asini sancto Præsentari præcepit.Quem ille intuens,Meus inquit mihi Asinus præsentetur,quia qui me huc attulit reportabit.Pergensque ad cadauer distẽsum, Surge inquit Muscio reuertamur hospitio.Statimque subsiliens,semetipsum concussit , & quasi nihil mali passus esset Germanum alacriori virtute portauit.

De Transitu, & exequijs eiusdem. Cap. XV.

SEd antequam de vrbe Rauenna exiret, quadam die matutinali solennitate perfecta ,dum cum Episcopis sermonem de religione conferret tristissimam protulit mentionem dicens.Commendo vobis fratres charissimi transitum meum, videbar mihi per nocturnum soporem a Domino viaticum peregrinationis accipere , factum est autem post aliquot dies cum ingrauescente incommodo migraret ad Dominum , capsulam cum reliquijs Regina suscepit . Cucullam cum cilicio Petrus Episcopus vsurpauit. Cæterorum Antistitum vnus accepit pallium, alter cingulum, duo tunicam, duo sagulum diuiserunt, ita aliquid monimenti ex successione haberent sanctitatis. Corpus autem in Galliam ad vrbem suam relatum est,sicut adhuc viuens petierat a Regina Placidia . Cũque ad vrbem Vercellẽsem portitores venirent, sanctus Eusebius eiusdem vrbis Episcopus comperto sancti Germani decessu , Ecclesiam quam ei sanctus Germanus cum rediret dedicare promiserat,eam dedicaturus solenniter ingressus, cereos accendi iussit. Sed ministri eos admota flamma accendere non valebant,licet id sæpius attentarent . Quod videns sanctus Eusebius intellexit dedicationem aut in aliud tempus debere differri,aut alio Episcopo reseruari.Interea sacri funeris pompa venire narratur, & obuiantibus ei cunctis per manus sancti Eusebii in prædictam ecclesiam inducitur,& statim omnes cerei diuinitus inflammantur. Tunc sanctus Eusebius promissionis sancti Germani meminit, & quod viuens se facturum promiserat, mortuum fecisse cognouit . Vnde festum diem populo indicens ad altare accessit, & quanto altius potuit,Gloria in excelsis ,decantans,postea sacras exequias celebrauit. Itaque corpus sancti Germani cum multa deuotione, & frequentia populorum a propriis ciuibus kalen.Octobris excipitur, & honorifice sepelitur. Obiit autem anno domini 450. Episcopatus sui 30. Siquidem tres mortuos suscitauit . Vnum quando Aurelianũ transiens a sancto Aniano Episcopo, totiusque populi concursu reuerenter exceptus, mortuum iam elatum obuiam habuit , quem mox virtute precis vitæ pristinæ reformauit . Alterum vero cum apud Italiam Præfecti filium,quem vis febrium extinxerat, reuocauit ad vitam.Tertium vero discipulum suum.

De Sancto Lupo Trecensi, & Petro Episcopo Rauennensi. Cap. XVI.

EX gestis eius.Porro sanctus Lupus Lencorum familię primus fuit,cui gloriosæ memoriæ Pimimola sancti Hylarii Arelatensis Episcopi Germana coniunx fuit vii. anno coniugij se ad conuersionem hortatu mutuo, contulerunt. Tunc ille relictis omnibus sanctum Honoratum Abbatem Lirinensem expetiit, cuius institutione ceruice subdita omnium vigiliarum abstinentiarumque dogmatibus institutus est . Post annum vero regrediens , vt quæ sibi reman serant pauperibus eroganda distraheret , ad vrbis Tricassinę illico Pontificatũ raptus est ,vbi populum viam salutis docens , clerumque strenue gubernans , post biennium cum sancto Germano in Britanniã perrexit. In quo itinere signorum mirabilibus cunctis admirationi fuere.Nec lõge post cum per Gallias vbique diffusus prę meret Hunorum exercitus Tricassinam vrbem patentibus cãpis expositam, nec armis munitam, nec muris, vir sanctus recurrens,ad nota præsidia, sola ad Deum intercessione, & prece interposita superno auxilio defendit . Multis quoque aliis miraculis claruit.,Nam, & mulierem paraliticam sanauit, puellã impulsu Demonis mutam signo crucis imposito liberauit , & alios plures ægros sananit.Annis ferme 25. expers lectuli, iacẽdi laborem superpositus tabulæ sustinuit. Cui indumentũ non nisi cilicij consuetudo fuit,vnius tunicæ semper vsu cõtentus, in orationibus peruigil ac alternis noctibus perdurabat,biduani ieiunii defatigatio corpusculo iuuentutis incentiua prosternens,fletibus ora futuris intentus indefesse rigabat. Cæterum, quę fuerint eius facta, ex scholis eiusdem discipulorum virtutis exempla docuerunt. Nam in sancto Policremo Medunensi Episcopo curationum gratia perlucebat , sanctum Seuerum Treueris ordinatum Germaniæ gentibus prædicantem . Apo-

ctolorum non ambigimus societate permixtum. Sanctus autem Lupus. 52. annis sacerdotio functus spiritum emisit ad coelum. Actor. Extant vero sermones elegantes sancti Petri Rauennatis Episcopi, ex quibus excerpta plurima opusculis nostris inserui.

De vita sancti Mamertini Abbatis. Cap. XVII.

EX gestis eius. Eo quoque tempore fuit sanctus Mamertinus, qui quondam paganus, cum idola coleret, vnum oculum perdidit, & alterius manus ariditatem incurrit. Qui cum se Deos offendisse putaret, & ab eis veniam iugiter implorarer, quadam die dum iret ad templa Deorum obuiauit ei quidam nomine Sauinus, tõsus capite & habitu religionis amictus. Qui dum eum requireret, vnde ei talis infirmitas accidisset, respõdit. Deos nostros offendi, & ideo semper eos cum lachrymis rogo, vt mihi reconciliati quæ abstulerunt irati reforment, ꝓpicij. Tunc ille. Erras inquit Dæmones Deos putans. Sed, fac qđ dixero, tibi. Si vis in oculo & manu sanari, vade ad sanctum Germanum Anthisiodorensem Episcopum, & si cõsilio eius acquieueris, continuò sanus eris. Qui statim iter arripiens, venit ad sepulchra sancti Amatoris Episcopi, & aliorum sanctorum: & cogente pluuiosa nocte secessit illuc ad quandam cellulam super tumbam sancti. Corcodonij collocatam. Et cum fatigatus itinere obdormisset, apparuit ei visio mirabilis, ꝙ quidam vir pulcherrimus venit ad hostium cellæ illius, & vocauit sanctum Corcodonium Diaconum, vt veniret ad festum, quod sanctus Peregrinus, & sanctus Amator cum alijs Episcopis faciebant. Cui ille respondit de tumulo. Non possum modò ire, quia hospitem habeo, quem me oportet custodire, ne a serpẽtibus, qui hic sunt, occidatur. Abijt ille nunciare quod audierat, & reuersus est dicens. Sancte Corcodonie surge & veni, & adduc tecum. Iunianum Subdiaconum, & Iunianum Lectorem, & faciant officium suum. Alexander enim, qui tecum est, custodiet hospitem tuũ. Visumque est ita sancto Mamertino, ꝙ sanctus Corcodonius apprehensa manu eius duxit eum secum & ostendit ei sanctum Peregrinum & sanctum Amatorem, & duos alios Episcopos. Et cum ijssent ad eos sanctus Corcodonius, dixit ei sanctus Amator. Quis est ille qui tecum Ecclesiam ingressus est. Qui respondit. Hospes meus est. At ille. Expelle inquit eũ a nobis, quia pollutus Idolis nobiscum esse non debet. Qui cum expelleretur, prostratus coram eis impetrauit gratiam sancti Amatoris. Qui iussit ei vt iret ad sanctum Germanum. Mox ergo euigilans, & visione certificatus, venit ad eum, & procidẽs ante eum veniam postulabat. Et cum ei cuncta ita narraret, perrexerunt simul cũ multis alijs ad tumbam sancti Corcodonij, vbi serpentes erant. Et remoto lapide visi sunt serpentes 8. quorum vnus 10. pedum longitudinem excedebat. Et cum astantes præ timore diffugerent, beatus Germanus stans immobilis iussit eos illuc secedere, vbi nulli possent omnino nocere. Et post hæc baptizatus est & sanatus Sanctus Mamertinus, & factus est Monachus monasterij sancti Germani, & postea fuit Abbas ipsius Ecclesiæ post sanctum Allodium.

De sancto Mariano Monacho. Cap. XVIII.

TEmpore sancti Allodij successoris sancti Germani, circa annum domini. 480 sanctus Marianus, de territorio Bituricensi venit ad monasterium sancti Germani tractus opinione sanctitatis, quæ adhuc inibi redolebat. Cumque ibi toto desiderio recipi postularet, & receptus in breui veteranis Monachis sanctitatem imitabilem se præberet, sanctus Mamertinus tunc Abbas volens probare obedientiam eius, vilius ei monasterij commisit officium, pastorem eum constituens Bucularum. Cum ergo iussu Abbatis in quadam silua quæ erat prope villam, quæ dicitur Micigliis, vel Mesigles, boues & vaccas libentissime custodiret, tanta sanctitate pollebat, ꝙ etiam aues siluestres ad se venientes manu propria nutriebat. Vbi die quadam cum esset in nemore, canes eius aprum latratibus excitantes, cum iam eum grauius perurgerẽt, fugit ad cellam sancti Mariani. Qui vbi canes latrantes audiuit desertis bobus illuc properans, & canes compescuit, & aprum incolumem abire permisit. Quidam latrones cum eum in campo expoliassent, vestem eius secum ferentes abierunt, solum ei palliolum dimiserunt. Qui statim clamauit post eos dicens. Reuertimini Domini mei, ecce denarius in meo pallio colligatus, qui vobis forsitan erit necessarius. Qui protinus reuersi cum pallium cum denario rapuissent, eum nudum penitus dimiserunt. Sed cum festinantius, ad suas latebras properarent, in ipso crepusculo ad hostium cellæ eius inuenti sunt. Quos ille in cella sua benigne recepit, & pedes eorum lauans, hospitalitatem quantam potuit ministrauit, vñ cũctis facti sui pęnitentibus, vnus eorũ ad fidẽ cõuersus est.

Adhuc de miraculis, & transitu eiusdem. Cap. XIX.

QVodam etiam tempore Monachi cum ei ad bonum custodiam fuerant deputati, iuuenili voluntate vrsam quandam cum catulis, quæ vitulis eorum insidiabatur laqueis, & ingenio capere voluerunt. Cumque illi nocte laqueos pertendissent, & vrsa in eos irruens teneretur, sanctus Marianus hoc præsciens de lecto surrexit, & eam inueniens dixit ei. Quid facis hic misera, fuge cito ne capiaris. Et statim illa humiliter & mansuete discessit. Marianus vero Monachos excubantes inueniens increpauit, & vrsam quam capere cupiebant incolumen redisse nunciauit. Solebat autem singulis dominicis ad propinquam Ecclesiam proficisci. Quadam itaque die iussit vni ex Monachis secum ire. Cui ille. Non inquit hodie, quia debeo ad mensam fratribus ministrare. Tunc iuit cogente Imperio sancti viri. Sed cum essent in Ecclesia finito euangelio statim foras egreditur, & ascendens equum suum ad domum redire citius nitebatur. Sed cum equum inde mouere non posset, licet eum dure calcaribus perurgeret, intelligens causam confusus redijt ad Ecclesiam, & finita missa, dixit sanctus Marianus. Dic mihi frater, perrexisti vbi volebas, qui me relicto discedere cupiebas. Ecce equus obediuit Deo, cui tu repugnabas. Adueniẽte die Paschæ rogabant eum fratres, vt diem Paschę in fontaneto Monasterio celebraret. Quod cum fecisset, sequenti die corripitur dolore febrium, & quarta feria migrauit ad Dominum. Quem dum portitores veherent ad Anthisiodum, in quadam villa existentes, moueri inde penitus nequiuerunt donec quidã qui erat pro suis forefactis in carcere compeditus fractis cathenis, & aperto carcere liber exiens venit ad corpus, & cum alijs portauit vsque ad vrbem. Qui cum processione Episcopali solenniter exceptus, in Ecclesia sancti Germani est sepultus.

De Sanctis Episcopis Eucherio Lugdunensi, & Hylario Arelatensi. Cap. XX.

ACtor. Porro sancti Episcopi Eucherius Lugdunensis, & Hylarius Arelatensis, quos eodem tempore cum sancto Germano Anthisiod. floruisse iam supra diximus, ambo viri nobilissimi fuerunt, & eloquentissimi. Eucherius ex nobilissimo senatorum gñe inter speluncam inclusus, reuelante Angelo Põtifex factus est. Cuius Natalis est. 16. Calen, Decembris. Hylarius multos sermones ad populum splendidissimos composuit. Cuius Natalis est. 3. Nonas Maij. Sancti vero Honorati. Calen. Februarij. Eucherius, vt ait Genadius scripsit ad Valentinianum propinquũ suũ, de cõtẽptu mũdi, & sæculari philosophiæ epłam vnã scholastico, & rõnabili sermone, & aliã ad pſonã filiorum Salonii Verani postea Episcoporum obscuram. Sed & sancti Cassiani quædam opuscula lato tensa sermone angusto verbi reuoluens tramite in vno coegit volumine: quæ tã ecclesiasticis quàm monasticis studiis sunt necessaria. Moritur inquit Valentiniano & Marciano regnantibus. Idem quoque Gennadius de Beato Hylario ita scripsit. Hylarius Arelatensis Episcopus vir in sanctis scripturis doctus, & paupertatis amator: & erga inopum prouisionem non solum pietate mentis, sed & corporis sui labore sollicitus. Nam proficiendis pauperibus etiam rusticationem cõtra vires suas homo genere clarus & lõge aliter educatus exercuit, sed nec in spiritualib. laborare neglexit, nam & in docendo gratiam habuit, & absque personarum acceptione in omnibus castigatũ opus prædicationis ingessit. Ingenio vero morali aliqua etiam parua edidit quæ eruditæ animæ, & fidelis linguę indicio sunt. In quibus præcipuo & ad multorum vtilitatem necessario operæ vitam sancti Honorati prædecessoris sui composuit. Moritur Valentiniano & Marciano regnantibus.

De sancto Honorato Arelatensi Episcopo, & eius primordijs. Cap. XXI.

HYlarius. Hic Honoratus in adolescentia baptismum arbitratu proprio concupiuit, & maturo consilio sanus mortẽ expauit. Itaque adhuc cathecuminus lasciuiam respuebat, clericos ut patres honorans, & puerili interdum sensu pauperem iuuans. Hunc iam baptizatum pater eius terrenę pietatis suspicione sollicitus timens sibi a Christo præripi, conatur eum studiis iuuentutis illicere, venatibus & ludis, varijsq; mundi voluptatibus irretire, demum fastidiebat adolescens, quo graudeus oblectabatur pater, tali se semper adhortatiõe compellens. Delectat hæc vita, sed decipit. Itaque conuersus iugo Dominicæ seruitutis se subdidit, intelligens summum esse captiuitatis genus licentiam iuuentutis. Tonsus igitur capillis, & veste mutata, sic repente totus, ex alio alius ostenditur, vt non alter pater, eius ꝙ se orbatum filio lamentaretur. Occurrit, renititur, cominnatur, nec tamen vllo horum pueritia Deo freta concutitur. Tironi suo Dominus consolator astitit, eiusque vnum ex germanis suis in collegium suscitauit, qui eius exemplo conuersus, senior iuniorem consecutus est. Cumque multis uirtutibus emicarentur, & omnem simul patriam adornarent, cæpit alter alterũ laudi obiicere, & gloriæ exponere. Sed dum vnusquisque sub umbra alterius obscurari volebat, tanquam repercussa claritas vtrumque radiebat.

radiebat. Gloriam itaque suam pauentes, in hac vita mercedem se percepisse putabant, & humanam conuersationem, & grām fastidientes heremi amore flagrabant, omnibus igitur erogatis, de terra sua exeunt, & ne quid iuuenili ausu temere ab eis inceptum putaretur, senem perfectæ grauitatis sanctum Carpasium ætatis suæ custodem assumunt. Quæritur ergo latebra peregrinationis, fugitur fama virtutis, at vbicumque itur, ibi alia vellent nollent fama reperiebatur.

De vita eius monastica, & Episcopatu eiusdem.
Cap. XXII.

DEnique Germano suo in Christo viro Venerato defuncto, sanctus Honoratus, ad heremum vrbi Arelatensi propinquam peruenit, vacantemque insulam ob nimietatem squaloris, & inaccessam venenatorum animalium metu perijt propter secreti opportunitatem. Ingredienti eo fugit horror solitudinis, cedit turba serpentium, ibique multis ad eū confluentibus, factus est pater multorum Monachorum, multisque admirandis virtutibus fulgens, de aduenis quoque & peregrinis recipiendis magno opere sollicitus erat, & pauperibus largiter erogans, nihil sibi suisque præter victum præsentium dierum ac vestitum reseruabat. Exhausta est aliquando dispensationis substantia, fides nunquam. Vnde quadam vice cum vnum iam ex multis milibus aureum arca proflua ac munifica retineret, hunc ipsum etiam in multarum rerum defectu constantissime pauperi dedit, & mihi atque alijs astantibus ait. Certum iam est appropinquare qui defecerat. Vix trium aut quatuor horarum spacium transierat, & mox qui verbis suis fidem faceret occurrit. Mei quoque gratia patriam, quam fastidierat, accessit, meque durum & indomitum vix tandem suis pijssimis exhortationibus simulque lachrymis, ac precibus ad Deū conuertit, secumque ad heremum perduxit. Et primum q́dem lacte, postea cibo sapientiæ nutriuit. Tandem in hac Ecclesia dum regnum accepisset, sub illo floruit Christi Ecclesia sicut monasterium ante floruerat. Somno tandem vltimo excipitur, multorum interea varijs visionibus somnus concutitur, quorū facies erat, q; s. illi sancto occurrerent officia sanctorum. Et vero ille in eodem mediæ noctis puncto Ecclesiam in occursum sancti corporis conuentus impleuit, vt non nisi Angelicis nuncijs suscitatus putaretur. Sicque cum honore sepulturæ traditur.

De sancto Patricio Hiberniorum Episcopo. *Cap.* XXIII.

SIgibertus. Eo tempore Celestinus Papa ad Scotos in Christum credentes palladium mittit Episcopum, post quem ab eodem missus est sanctus Patricius ad eos, genere Brito, filius Conchæ sororis sancti Martini. Qui in baptismo quidem dictus est Suchar, a sancto Germano Magomus a Celestino vero Patricius, a quo Scotorum Archiepiscopus, ordinatus per annos. 40. sanctitate, signis, & doctrina excellens totam insulam Hiberniæ conuertit ad Christum. Actor. Hæc Sigibertus. Legitur tamen q; idem Patricius Magomus cognominatus sit, & apud Scotos Porcarius, primum fuit. Inde liberatus Romam adijt, sacras literas affatim didicit, palladio autē Episcopo defuncto quem Celestinus Papa ad Scotos miserat, mittitur cum Germano Patricius & Hibernis Episcopus ordinatur. Auxilius autem & Seruinus cū eo in inferiori gradu ordinati sunt. Præter virtutes reliquas quas fecit. 40. mortuos suscitauit, captiuos multos proprijs sumptibus redemit: Ecclesias, 345. fundauit, & totidem Episcopos ordinauit, Presbyterorum. 3. millia, consecrauit. 12. millia hominum baptizauit. 7. reges filios Almogith vno die baptizauit. 40. diebus & 40. noctibus in vertice montis Hely ieiunauit. 80. annis in hibernia prædicauit. 120. vixit, & sepulchrum eius non inuenitur. Completo in Hely 40. dierum & noctium ieiunio, tres petitiones pro Hiberniensibus fecit, eo q; fidem recepissent. Primam, vt vnusquisque credentium pęnitentium. s. in extremo vitæ suæ flatu susciperetur. Secundam ne Hibernia a Barbaris in æternum consumeretur. Tertiam, ne aliquis Hiberniensium superuiuat in aduentu iudicis. Hinc pro honore sancti Patricii delenda dicitur. 7. annis ante iudicium. In colle Hiberniensium populo benedixit, & pro eo orauit. Ibi aues multicolores innumerabiles ad eum venerunt, vt benediceret eis. Quibus signantur quique fideles, qui per eum conuersi sunt ad dominum.

De Baculo Iesu sibi dato, & Purgatorio sibi ostenso.
Cap. XXIIII.

VErūm in primis cum præfatam gentem ad modū bestialem & terrorem terrore tormentorum, & amore gaudiorum ab errore conuertere voluisset, dicebant ad Christū se nunquam conuertendos verbis eius, vel miraculis, nisi aliqs eorum & tormenta illa malorum, & gaudia beatorum intueri posset, vt rebus visis certiores fierent quam promissis. Cumq; ille etiam tunc pro salute populi ieiunijs, & orationibus deuotior fieret, apparuit ei pius Dominus Iesus visibiliter, dans ei textum Euangeliorum & Baculum. Quæ hucusque pro magnis præciosisque reliquijs in hibernia venerationi habentur, ac pro signo summi præsulatus. i. Archiepiscopatus illius patriæ cuiuslibet habentis hæc reputantur. Ipse quoque baculus, pro eo q; illum dominus Iesus dilecto suo Patricio contulit baculus Iesu cognominatur. Itaque dominus eundem sanctum in locum desertum deduxit, & quandam foueam rotundam intrinsecus obscuram ostendit ei dicens. Quia quisque veraciter pęnitens, & vera fide armatus, fossam eandem ingressus, vnius diei ac noctis spacio moram in ea faceret, ab omnibus peccatis suis purgaretur: & r[illegible] lam transiens, non solum tormenta malorum videret, sed e[illegible] gaudia beatorum. Sicque Domino ab oculis eius disparente[illegible] us statim in eodem loco Ecclesiā construxit, & beati patris [illegible] i canonicos in ea constituit. Fossam autem quæ est in [illegible] frontem Ecclesiæ muro circumdedit, & ianuas [illegible] atque a[illegible], ne quis eam temere & sine licentia ingredi præsumeret. Clauem vero custodiēdam Priori eiusdem Ecclesiæ commendauit. Ipsius autem beati pattis tempore multi pœnitentia ducti, fossam ingressi sunt, qui regredientes, & tormenta maxima se perpessos, & se vidisse testati sunt. Quorum relationes iussit beatus Patricius in eadem Ecclesia notari. Eorum vero attestatione, cœperunt alij prædicationem beati Patricij suscipere. Et quoniam a peccatis ibidē homo purgatur, locus ille Purgatorium sancti Patricij nominatur, locus autem Ecclesiæ regalis dicitur. Verum historia hæc a multis non recipitur, propter illud maxime, quod ibi dictū est animas a purgatorio liberatas, non statim ad cœlum euolare, sed in paradiso terrestri tanquam in loco quietis intermedio temporaliter commanere, & inde statuto tempore ad cęli palatia transmeare, cum econtra nullus credatur locus esse medius animarum inter purgatorium & cęlestem paradisum.

De Petronio Bonon. & scriptis eius. *Cap.* XXV.

EOdem tempore fuit Petronius Bononiensis Italiæ Ecclesię Episcopus, vir sanctæ vitæ, & Monachorū studijs ab adolescētia exercitatus. Hic scripsisse putatur vitas patrum Monachorum Ægypti quem velut speculum ac normam professionis suæ Monachi amplectuntur. Legi inquit Gēnadius, sub eius nomine in ordinatione Episcopi, ratione & humilitate plenum tractatum, quem lingua elegantior ostendit non ipsius esse, sed vt quidam dicunt patris eius Petronij eloquentissimi & eruditissimi in secularibus literis viri. Nam & Præfectum prætorij se fuisse ī ipso tractatu designat. Mortuus est Theodosio & Placido Valentiniano regnātibus. Actor De quodam libro Petronii partim metrico, partim prosaico, pauca hæc moralia quę sequuntur excerpta notaui. Petronius. Quid faciunt leges vbi sola pecunia regnat, aut vbi paupertas vincere nulla potest. Iam nunc iudicium nihil est nisi publica merces. Tutius est paruo ęre rem perditam recuperare quā in ambiguam litem descendere. Periculosum est alienis interesse secretis. Non bibit inter aquas poma, aut pendentia carpit. Tantalus infelix, quem sua vota præmunt. Diuitis hæc magni facies erit omnia cernens. Qui tenet & sicco conquirit ore famem. Heu heu nos miseros, quam totius humūcio nil est. Nil erimus cuncti, postquam nos auferet orcus. Ergo viuamus dum licet esse bene. Omnes operis oculis, bona sua computant. Cum fortuna manet vultum ser uatis amici. Cum cecidit turpi vertitis ora fuga. Raram facis mixturam cum sapientia forma. Ego sic semper & vbique vixi vt vltimam quamque lucem tanquam non reddituram consumem. Quid non commune est, quod natura optimum fecerit. Nescio quomodo bonæ mentis est soror paupertas. Nihil tam arduum est, quod non improbitas extorqueat. Ingeniosa gula est. Ad prædam strepitumque luchri suffragia vertit. Venalis populus, venalis curia primum. Ipsaque maiestas auro corrupta iacebit. Quærit se natura nec inuenit. Omnibus ergo scorta placent fractique nerui serpere gressus. Et laxi crines, & tot noua nomina vestis. Quisquis habet nummos secura nauigat aura, fortunamque suo temperat arbitrio. Carmina componit declamat concrepat omnes. Et peragit causasque, sitque cathone prior. Parua loquor quod vis, nummos præbentibus opto eueniet clausum, possidet arca Iouem. O maxima rerum, & merito pietas homini mitissima virtus.

De cæteris eiusdem temporibus Doctoribus, & scriptoribus. *Cap.* XXVI.

EOdem tempore fuit Celestinus, qui antequam Pelagio cō curreret, immo adolescens scripsit ad parētes suos, de monasterio suo epistolam in modum libelli, in oībus Deum desiderantibus necessariam, morales siquidem in eis dictiones, nihil vitii postmodum prodiri, sed totū ad virtutis incitamentum tenuit. Fuit & tunc Iulianus Episcopus Cāpanus vir acris inge-

ingenij in negocio, in diuinis scripturis doctus in græca & latina lingua scholasticus. Prius ergo quam impietatem Pelagij in se aperiret, clarus in Doctoribus Ecclesiæ fuit. Postea vero hæresim Pelagii defendere nisus, scripsit aduersus sanctum Augustinum impugnatorem illius, libros 4. & iterum libros 8. Est & liber altricationis ambarum partium. Hic Iulianus in eleemosynis tempore famis, & angustiæ indigentibus omnibus erogatis suis, multos nobilium miserationis specie præcipueque religiosorum alliciens hæresi suæ sociauit, mortuus est Valentiniano & Constantino filio regnantibus. Florebat etiam tunc Paulinus Nolanus Episcopus, qui multa composuit versu breui, & ad Celsum quendam epitaphii vice consolatorium libellum, super morte Christiani & baptizati infantis spe Christiana vnctum, & ad Seuerum plures epistolas, & ad Theodosium Imperatorem ante Episcopatum Pangericum super Victoria Tyrannorum, eo maxime quod fide & oratione plusquam armis vinceret. Fecit & de sacramento hymnos, ad sororem quoque epistolas multas. De contemptu mundi & de diuersis causis diuersas disputationes, & tractatus edidit. Præcipuus tamen omnium eius opusculorum liber est de pœnitentia & de laude generali omnium Martyrū. Claruit temporibus Honorii & Valentiniani non solum obseruatione & sanctitate vitę, sed etiam potentia aduersum Dæmones. Scripsit eodem tempore Eutropius Presbyter ad duas sorores ancillas Christi, quę ob deuotionem pudicitiæ & amorem religionis exhæredatæ fuerant a parentibus epistolas in modum libellorum consolatorias, eleganti & aperto sermone duas, non solum ratione sed etiam testimoniis scripturarum munitas. Scripsit & tunc Vigilius Diaconus ex traditione patrum Monachorum regulam quæ in cœnobio ad Profectum fratrum in conuentu legitur, breuiatam, & aperto sermone totius monasticæ professionis tenentem in se disciplinam. Scripsit & tunc Victorius Massiliensis Rhetor in Genesi a principio libri vsque ad obitum Abrahæ Patriarchæ, & quatuor edidit libros Christiano quidem & pio sensu, sed vtpote sæculari literatura occupatus homo, & nullius magisterii in diuinis scripturis exercitatus, leuioris ponderis sententias figurauit. Mortuus est Theodosio & Valentiniano regnantibus.

De quibusdam illius temporis accidentibus.
Cap. XXVII.

Sigibertus. Apud Persas hoc tempore Christianitas dilatata est, nam Maruthas Episcopus legatione ad eos functus, filium Ididis regis orando a Dæmonio liberauit, per quod quidē maior gloria fidei accreuit, ac contra ab inimicis Dei grauior in Christianos persecutio exarsit. Eudoxia Augusta vxor Theodosii Hierosolymam ex voto properauit, & inde reliquias prothomartyris Stephani, & duas cathenas, quas Angelus, de manibus Petri Apostoli disiecit, Dei nutu attulit, eisque adiuncta cathena qua etiam Romæ Petrus iunctus fuit triadem fecit, & inde cum consilio Romani præsulis solennitatem sancti Petri quæ dicitur ad Vincula Romę instituit, id maxime vt populum reuocaret a gentilis superstitionis pompa, quod adhuc solennizabat in hac die ciuitas ex ritu gentili pro victoria Octauiani Augusti collata. Diabolus Iudæos in specie pseudoprophetæ, Moysen se esse mentiens seduxit, & promittens se in terram repromissionis eos reducturum, ad mare transfretandum adduxit, ibique eorum multos multis modis perire fecit. Quæ res multis eorum hoc periculo erutis, credēdi in Christum cā fuit.

De obitu sancti Augustini Hiponensis episcopi.
Cap. XXVIII.

Anno eorundem Imperatorum. 13. Vuandali inuasam Aphricam deuastant omnimodis. Sub hoc turbine tribulationis sanctus Augustinus migrauit ad dominum. 13. mense obsidionis suæ vrbis, anno ætatis suæ. 73. clericatus, vel Episcopatus. 40. Qui tanta scripsit, vt nullus libros eius in omni tempore vitæ suæ, non solum scribere sed ne legere quidem valeat. Ciuitas enim per 14. menses obsessa est a Barbaris, quia vero prædicandi facultas ei non erat, coepiscopos, & alios, qui tunc forte ad vrbem confugerant, ad pacem commouebat, orās iugiter dominum quatinus aut ciuitatem liberaret, aut se de sęculo vocare dignaretur. Tertio mense obsidionis lecto decubuit, & inter cætera quibus exitum suum communiebat. 7. psalmos pœnitentiales flendo iugiter decantabat. Dicebat enim post perceptum baptismum etiam laudatos Christianos, absque digna & competenti pœnitentia non debere de corpore exire. Hic non solum clericos, sed etiam laycos ab omni iuramento compescebat. Propter loquacitatem & detractionem, quæ maxime in conuiuiis abundare solet, hos versus in mensa sua scribi fecit. Quisquis amat dictis absentium rodere famam. Hanc mensam indignam nouerit esse sibi. Propter hoc etiam & propter edificationem, legi semper faciebat ad mensam. Vestes eius, & calciamenta & lectualia ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida aut speciosa nimium, nec abiecta plurimum. Migrauit autem. 13. mense obsidionis vrbis suæ.

De sancto Leone Papa sermologo & scriptis eius.
Cap. XXIX.

Anno prædictorum Imperatorum. 14. Leo Romanæ Ecclesiæ. 43. præsidet. Hic in Homeliis declamandis multum valuit. Hic in canone missæ addidit, Sanctum sacrificium & immaculatam hostiam. Hic quotiens rogabatur ab aliquibus, vt eis Apostolorum vel Martyrum reliquias daret, consueuit ad corpora vel memorias Apostolorum vel Martyrum, quorum Reliquiæ petebantur missas celebrare in ipsorum honore, sicque brateam altaris, quo consecratum corpus domini inuoluerat particulatim diuidebat, & pro reliquiis Apostolorum vel Martyrum dabat. Vnde si ab aliquibus dubitabatur, cultello pannos illos pungens sanguinem eliciebat, sic palam cunctis faciens, quod in consecratione mysteriorum Christi sanguis Apostolorum, vel Martyrum, qui pro illo effusus est, intret per diuinam virtutem in pannos illos, & ideo merito illos dari pro reliquiis sanctorum in quorum honore consecrati sunt. Actor. Hic scripsit Epistolas decretales. 70. sermones ad populum. 79. vnde & dictus est sermologus. De his autem ad eiusdem sancti viri ingenii prudentis, & eloquentiæ venustatis commendationem simul etiam ad legentium ædificationem quædam excerpsi, quæ & opusculis nostris per diuersa loca inserui.

De quibusdam euentibus illius temporis, & de Merlino, & eius Prophetia. *Cap.* XXX.

Sigibertus. Anno Theodosij & Valentiniani prænotato, corpora Prisci, aliorumque cum eo apud Anthisiodorum passorum. Germano Episcopo diuinitus reuelantur. Anno eorundem. 17. corpus Iohannis Chrysostomi in exilio defuncti tandem Constantinopolim refertur, instantia Proculi Episcopi & iussu Theodosij Imperatoris cum lachrymis orantis, vt veniā daret Archadio patri suo & Eudoxiæ matri, qui eum exiliauerant. Et per hoc finita est dissensio, quæ adhuc erat in Ecclesia pro eiusdem Iohannis damnatione. Constantinopolim per. 4. menses terremotu terra fluctuante, quidā coram omnibus orantibus sublatus in aere diuina virtute ammonitus, est a diuina voce vt factis letaniis canerent omnes. Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis miserere nobis, nihil aliud apponentes, quo facto cessauit terremotus. Anno sequenti rex. Vuortigernus consilio inito cum sapientibus, quid agere deberet ad tutamen sui, iussit conuenire artifices, vt ei turrim fortissimam construerent. Sed cum opera eorum tellus absorberet, suasum est ei, vt hominem sine patre quæreret, & eius sanguine lapides, & cementum aspergi præciperet, quasi hoc facto fundamentum stare potuisset. Inuentus igitur adolescens, cui nomen erat Merlinus, qui cum matre sua adducitur coram rege, quæ professa est de spiritu in specie hominis se illum concepisse. Merlinus, autem multa obscura reuelauit, multa prædixit futura. Aperuit enim sub fundamento lacum, sub lacu duos latere Dracones, quorum vnus rubeus populum Britonum, alter vero albus gētem Saxonum designaret, & quis in conflictu suo alteri præualeret. Prædixit Aurelium Ambrosium deuicto Hegisto & combusto Vuortigenio regnaturum, fratremque eius Vterpēdagron in regno ei successurum, & vtrumque veneno periturum. Arthurum uero quem Aprum Cornubię vocat, prophetauit quod Ecclesiæ Dei succurreret, quod insulas occidentales sibi subiugaret, quod Gallicanas prouincias possideret, quod Romano exercitui terribilem se exhiberet, & quod exitum dubium haberet. Prænunciauit, quod Archiepiscopus Londoniarum transferēdus esset in Dorobernium, quæ modo Cantuaria nominatur, & quod Eboracensis, Archiepiscopus. s. beatus Samson cum. 7. Episcopis ad Armoricanam transiret regionem, quæ modo minor Britannia nominatur. Prophetauit etiam quod sub Normannorum dominio redigenda esset Anglia, & alia plurima quæ vix intelligi possunt donec apparere incipiant. Solet enim spiritus Dei per quos voluerit mysteria sua loqui, sicut per Sibillam, sicut per Balaam cæterosque huiusmodi.

De persecutione Vuandalorum in Aphrica, & de septem dormientibus quomodo se incluserunt in spelunca.
Cap. XXXI.

Anno sequenti Gesericus dolo Carthaginem capit, & omnem Aphricam sibi subijciens lachrymabili clade potentiam Romani regni deiecit. Hic nihil pensi habens neque sancti, & infestus cunctis maxime nobilitati & religioni, omnia diuina & humana exterminauit. Episcopum & omnem clerum Ecclesiæ Chartaginensis expulit. Loca sancta aut suorum habitacula fecit, aut Arrianis contradidit, & Catholicos vbique persequi iussit. Anno sequenti apud Ephesum, 7. fratres a Decio Imperatore

peratore pro Christo tormentati in spelunca se clauserant, & facta oratione ibi obdormierant, post annos suæ dormitionis circiter centum nonagintaduos ore speluncæ, quod in suo tempore Decius obstruxerat patefacto diuinitus a somno surgunt, & asserta fide nostræ resurrectionis coram Theodosio Imperatore de qua multum dubitabatur, iterum dormiunt in Christo. Nomina autem eorum hæc sunt quæ in baptismo acceperunt. Martinianus, Malchus, Maximianus, Dionysius, Iohannes, Serapion, & Constantinus.

De Resurrectione prædictorum septem fratrum, & de stupefactione Malchi. Cap. XXXII.

TEmporibus siquidem Theodosij pullulauit hæresis eorum qui negabant resurrectionem mortuorum. Vnde contristatus, Theodosius, Christianissimus, Imperator, quia fidem tam impiè agitari videbat, indutus cilicio sedens in interiori cubiculo per singulos dies flebat. Quod videns misericors Deus consolari lugentes, & confirmare spem de resurrectione mortuorum voluit, & Thesaurum suæ pietatis ita prædictos martyres suscitauit. Misit siquidem in cor cuiusdam Burgensis Ephesi, vt in illo monte ędificaret stabula pastoribus suis. Cementarijs ergo speluncam aperientibus, surrexerunt sancti, & seinuicem salutantes putabant se vna tantum nocte dormisse. Et pridianam tristitiam recordantes, interrogauerunt Malchum, qui eis ministrauerat, quid de eis Decius decreuisset. At ille respondit. Sicut dixit sero. Quæsiti sumus, vt Idolis imolemus, & ecce malum de nobis cogitat Imperator. Respondit Maximianus. Deus scit, quòd non sacrificabimus. Cunque socios confortasset, iussit Malcho vt emptitius panes, ad vrbem descenderet, & plures quam heri panes afferés, quid iussisset Imperator rediens nunciaret. Tollens ergo Malchus, 5. solidos, de spelunca exiuit, & videns lapides miratus est, sed aliud cogitans parum pro lapidibus cogitauit. Veniens ergo timidus ad portam vrbis valde miratus est, videns superpositum signum crucis. Vnde pergens ad alteram portam idem signum inuenit, vltra modum admiratus est, omnibus portis signo crucis apposito, & mutata ciuitate, signans se ad primam portam redijt, se æstimans somniare. Inde se confirmans, & vultum operiens vrbem ingreditur. Et veniens ad venditores panum, audiuit homines, de Christo loquẽtes. Et amplius stupefactus, quid est inquit ꝙ nemo heri audebat Christum nominare, & nunc eum omnes confitentur, puto ꝙ hæc non est Ephesiorum ciuitas, quia aliter ędificata est, sed aliam ciuitatem iuxta nescio. Et cum interrogans audisset hanc esse Ephesum, errare veraciter se putauit, & redire ad socios cogitauit. Accessit tamen ad eos, qui panes vendebant. Et cum argenteos protulisset, mirati venditores dicebant ad inuicem, ꝙ ille iuuenis antiquum Thesaurum inuenisset. Malchus vero videns illos loqui ad inuicem putauit, quòd vellent eum trahere ad Imperatorem, & territus rogauit eos, vt dimitterent panes, & argenteos retinerent. At illi tenentes eum dixerunt ei. Vnde es tu, quia Thesauros antiquorum Imperatorum inuenisti. Indica nobis, & erimus socij tecum, & celabimus te, quia aliter celari non potes. Malchus vero non inueniebat quid diceret illis præ pauore. Illi ergo videntes eum tacentem, misso fune in collo eius trahebant eum per vicos vsque ad medium ciuitatis. Et exijt rumor ad omnes, quòd quidam iuuenis Thesauros iuuenisset. Congregatis ad eum vniuersis, & admirantibus, satisfacere volebat eis, quòd nihil inuenerat. Et circumspiciens omnes, a nemine cognosci poterat. Et prospiciens in populum volebat aliquem cognoscere de consanguineis suis, quos veraciter viuere putabat. Et nullum inueniens, stabat quasi insanus in medio populi ciuitatis.

Qualiter eorum resurrectione diuulgata rursus obdormierunt. Cap. XXXIII.

QVod cum audissent sanctus Marinus Episcopus, & Antipatus Proconsul, qui nuper in vrbem aduenerat, mandauerunt ciuibus, vt eum caute adducerent & argenteos. Cumque a ministris traheretur ad Ecclesiam, putabat vere quòd duceretur ad Imperatorem. Episcopus, igitur & Proconsul mirantes argenteos, interrogauerunt eum, vbi Thesaurum incognitum inuenisset. At ille respondit se nihil inuenisse, sed de sacculo parentum suorum eosdem denarios habuisse, quid ei vero nunc acciderit se penitus ignorare. Et interrogatus cuius ciuitatis esset, respondit. Bene scio quòd huius ciuitatis sum, si tamen hæc est ciuitas Ephesiorum. Proconsul dixit, fac venire parentes tuos vt testentur de te. Quos cum nominasset, & nullus eos cognosceret, dicebant se eum fingere, vt aliquo modo euaderet. Et ait Proconsul. Quomodo credemus tibi quòd hoc argentum Parentum tuorum fuerit, cum scriptura eius plusquam. 352. annos habeat, & sit primorum Decij Imperatoris dierum, & in nullo similes sunt argenteis nostris. Et quomodo Parentes tui ante tantum tempus fuerunt, tu vero iuuenis vis decipere sapientes, & senes Ephesi. Iccirco te iubeo legibus tradi, donec confitearis, quid inuenisti. Tunc procidens Malchus ante eos dixit. Pro Deo domini dicite mihi quod vos interrogo, & ego dicam vobis, quòd est in corde meo. Decius Imperator qui fuit in hac ciuitate, vbi est? Episcopus dixit. Fili non est hodie in terra qui Decius nominetur. Imperator autem fuit ante longum tempus. Et ait Malchus. In hoc domini ita stupeo, quòd nemo mihi credit, sed sequimini me, & ostendam vobis socios meos, qui sunt in monte Celio, & ipsis credite. Hoc enim scio, quòd a facie Decij Imperatoris nos fugimus, & ego sero vidi, quòd ingressus est Decius Imperator in hanc vrbem, si tamen hæc est Ephesis ciuitas. Tunc Episcopus cogitans in seipso dixit Proconsuli, quòd visio est quam Deus vult ostendere in iuuene isto. Perrexerunt ergo cum eo & ciuitatis plurima multitudo. Et ingressus est prius Malchus, ad socios suos, & post eum Episcopus ingrediens inuenit inter lapides literas sigillatas duobus sigillis argenteis. Et conuocato populo legit eas audientibus, & mirantibus cunctis. Et videntes sanctos sedentes in spelunca, & facies eorum quasi rosas florentes, procidentes glorificauerunt Deum, statimque Episcopus, & Proconsul miserunt ad Theodosium Imperatorem, rogantes, vt cito veniret, & mirabilia Dei nuper ostensa videret. Qui protinus surgens, de humo, & de sacco in quo lugebat, glorificans Deum venit a Constantinopoli Ephesum. Et obuiantibus eis cunctis, ascenderunt omnes simul ad speluncam ad sanctos. Et mox vt sancti viderunt Imperatorem, resplenduerunt facies eorum sicut sol. Et ingressus Imperator procidit ante eos glorificans Deum, & surgens amplexus est omnes, & super singulos fleuit dicens. Sic video vos tanquam si viderem Dominum resuscitantem Lazarum. Tunc dixit sanctus Maximianus ad eum. Crede nobis, quòd propter te suscitauit nos Deus ante diem magnæ resurrectionis, vt credas indubitanter, quòd resurrectio mortuorum est. Vere enim resurreximus, & viuimus. Et sicut infans est in vtero matris non sentiens læsionem & viuit, sic fuimus uiuentes iacentes, & dormientes, & non sentientes. Et his dictis videntibus cunctis inclinantes capita sua in terram obdormierunt, & tradiderunt spiritus suos secundum Domini imperium. Surgens autem Imperator cecidit super eos flens, & deosculans eos. Et cum iussisset fieri loculos aureos in quibus mitterentur, in ipsa nocte apparuerunt Imperatori dicentes, & sicut hactenus in terra iacuerant, & ex terra surrexerant, ita eos dimitteret donec eos Deus iterum suscitaret. Iussit ergo Imperator locum illum inauratis lapidibus adornari, & omnes Episcopos resurrectionem confitentes absolui.

De quibusdam euentibus, & obitu Theodosij & codice eiusdem. Cap. XXXIIII.

SIgibertus. Anno quoque prænotato Ambrosius Aurelius Vuortegerno incenso prælium cum Saxonibus committit. Hengistum ducem captum perimit, cæteros intra ciuitates includit. Misericordiam poscentibus donat, & terra eis iuxta scotiam delegata, fœdus pacis cum eis confirmat. Deinde reuocauit ciues, regnum disposuit, leges sopitas renouat, Ecclesias reformat, præsules statuit, atque sepulturam cõsulum qui in proditione ceciderant per industriam Merlini miris lapidibus construxit. Anno sequenti Germanus Anthisiodorensis, cum Seuero Treuerensi Episcopo iterum ad Britanniã missus, renascentem Pelagianam hæresim confutat. Anno sequenti Remigius Remensis nascitur prænunciatus ex nomine per Montanum Monachum. Quo nato idem Montanus, quia cæcus erat de lacte Ciliniæ matris eius oculos suos liniens illuminatus est. Anno sequenti in Aphrica exardescentibus Vuandalis, ita vt libros diuinos exurerent, & de sacris pallijs, ac vestibus, vestes sibi facerent. Valerianus Episcopus octogenarius nolens diuina sacramenta prophanis tradere, a Rege Genserico omni vrbe & domo exclusus reliquum vitæ vsque ad mortem nudus sub nudo aere exegit. Tandem Theodosius Imperator obijt, cui Marcianus cum Valentiniano successit. Actor. Temporibus Theodosij vt ante dicit Prosper Theodosius liber omnis legum legitimorum principum in vnum collatarum editus est, anno imperij eius 15. Hic liber in legibus codex appellatur. Codicis autem appellatio ad omnes Actores extenditur, sed cum Codicem sine adiectione audis imperialis liber Antonomaticæ intelligendus est. Iste liber qui dicitur codex compositus est ex constitutionibus antiquorum principum in tribus codicibus congregatis, Hermogeniano, Theodosiano, Gregoriano, & alijs constitutionibus diuagantibus huc illucque dispersis.

De

De Imperio Marciani & concilio Calcedonienſi.
Cap. XXXV.

SIgibertus. Poſt Theodoſium igitur Marcianus ſumpſit imperium anno domini. 452. mundi. ſ.4. 1415. & imperauit annis.6.cum quo Valentinianus annis.5.Huius imperii anno. 1.inſtantia Leonis Papæ iubente Imperatore Marciano congregata & habita eſt vniuerſalis Synodus apud Calcedonem. In qua Euticem Conſtantinopoli tantum Abbatem pronunciantem verbi Dei & carnis vnam eſſe naturam, eiuſque defenſorem Dioſcorum Alexandrinum quondam Epiſcopum,vna patrum ſententia præiudicauit.Neſtorium etiam Conſtantinopolitanum quondam Epiſcopum,olim in Epheſina ſynodo damnatum, iterum anathematizans cum reliquis hæreticis damnauit. Prædicans eadem Synodus Chriſtum Deum ſic de virgine natum, vt in eo & diuinæ & humanæ naturæ ſubſtantiam eſſe fateamur. Hic decretum eſt, vt Mater Domini Maria non ſolum Chriſtothocos, ſed etiam Theothocos credatur,& appelletur,propter Neſtorij blaſphemias mentientis eam nō Deum, ſed hominem purum genuiſſe. Actor. In eiuſdem Synodi geſtis legitur,quòd cum facta eſſet.4.Synodus.630.patrum vbi erat ſanctus Leo Papa, diſputantibus hæreticis cum Orthodoxis,dixerunt Orthodoxi. Scribamus in charta fidem noſtram, & vos in alia veſtram, & ponamus eas cum ſigillis noſtris ſuper corpus ſanctæ Euphemminæ,& firmemus corporis ſepulchrū coram Imperatore;& oremus Deum ſecundum fidem noſtram, & vos ſecundum fidem veſtram, vt Deus manifeſtet nobis rectam fidem. Quo facto ieiunauerunt Orthodoxi, & orauerunt,per ſeptem dies,poſt hæc abierunt omnes cum Imperatore ad ſepulchrum. Quod aperientes viderunt ſanctam tenentem in manu cartam Orthodoxorum, & carta hæreticorum erat deiecta ſub pedibus eius. Ex geſtis illius hæc pauca excerpta ſunt. Non deſinit per ſordiculas quaſdam malignus inſidiari pietatis ſequacibus, ſed ſemper noui quiddam aduerſus veritatem indagat. Placuit nullum vſquam ædificare poſſe neque monaſterium,neque oratorium,abſque ciuitatis Epiſcopi voluntate, in monaſterijs non eſſe ſuſcipiendum ſeruum ad Monachum faciendum præter proprij domini voluntatē. Neque Monachos Eccleſiaſticis, vel ſæcularibus rebus communicare. Nec licere clericum duarum pariter ciuitatum Eccleſijs militare. Clerici & Monachi coniuratores, vel conſpiratores proprium amittunt gradum. Hoc enim vitium etiam apud extrinſecas leges penitus amputatur. Clericum vel laicum qui Epiſcopum accuſat non ſuſcipi debere, niſi prius eorum ęſtimatio fuerit diſcuſſa. Intra tres menſes Epiſcoporum ordinationes debere fieri. Placuit omnem Eccleſiam habentem Epiſcopum etiam Economum habere de proprio clero. Oportet vt ſit numeroſa ſeueritas ſanctionum, vbi eſt licentia crebra culparum.

De perſecutione Hunorum in Gallia, & expugnatione eorum. *Cap.* XXXVI.

SIgibertus. Eodem anno terræmotus pene aſſidui, & ſigna plurima in cœlo oſtenduntur. Veſpere ab Aquilone cœlum efficitur rubeum vt ignis,intermixtis per igneum ruborem clarioribus lineis in haſtarum ſpeciem deformati Luna obfuſcatur, Cometes apparet,& multa alia ſigna quæ non eſſe ocioſa oſtendit inſtans rerum conſequentia. Anno ſequenti Attila Hunorum Rex Vualameris Oſtrogothorum Regis, & Ardarici Gepidarum Regis,& multarum Aquilonarium gentium ſibi ſubiectarum auxilio fultus, & a Pannonijs egreſſus occidentale imperium inuadit cum quingentis millibus armatorum. Et primo per totas Gallias per eos tanta efferbuit Dei indignatio,vt nullam omnino ciuitatem,caſtellum,vel oppidum aliqua a furore eorum potuerit tutari minutio. Poſtremo Aurelianis vrbem eis obſidentibus,ad ſubſidium Galliarum aduolauit Patricius Romanorum Echius fultus, & ipſe Theoderici Vuiſigothorum Regis, & Meronei Francorum Regis, aliarumque gentium copijs militaribus conſerto prælio in campis Cathalamor quidam receſſit, Attilam tamen non vſque ad internetionem deleuit. Cæſa ſunt ibi. 120.millia pugnatorum, inter quos etiam cecidit Theodericus Rex Vuiſigothorum. Attila reſumpta ſpe ex Echeij deceſſu repatriauit mature rediturus ſuppleto exercitu. Nicaſius Remenſis Epiſcopus cum Eutropia ſorore ab Hunis martyrizatur. Actor. In geſtis tamen eorundem leguntur paſſi ſub Vuandalis in hunc modum.

De ſancto Nichaſio Remenſi, & eius ſorore Eutropia.
Cap. XXXVII.

EX geſtis eorum. Tempore quo Vuandali multas vrbes ſubuertentes per diuerſas prouincias, nihil aliud quam Chriſtianorum ſanguinem ſitire videbantur. Clarebant in Gallijs Nichaſius Remorum, & Anianus Aurelis, Pontifices magnis prodigijs, ac virtutibus inſignes. Qui meritis ſuis,ac precibus hanc iram indignationis Dei diu differre decertauerunt, vt populum interim ad pœnitentiam reuocarent. At illi Theſaurizantes ſibi iram nullatenus eorum ſalutaribus præceptis obtemperant. Interea Vuandali caſtrametantur, circa vrbem Remorum, & omni regione depopulata Chriſtianos tantum velut Deorum ſuorum inimicos, & moribus paganorum contrarios omnino delere cupiebant. Vltimo itaque ſubuerſionis die illis circumquaque fortiter prælianti-bus, ciues terrore percuſſi, ad ſanctum Nichaſium in orationibus proſtratum cucurrerunt,interrogantes,quid vtilius fieri decerneret,aut ſeruituti gentilium ſe tradere,aut vſque ad mortem pro ſalute vrbis dimicare. Qui præſciens ex reuelatione oſtenſionis Dei vrbem penitus ſubuertendam,cum magna cōſtantia reſpondit. Indignationem hanc noſtris ſceleribus prouocatam non ignoramus. Quapropter ad flagella diuina compuncti non inuiti aut deſperantes, ſed patientes, & deuotiſſime cum ſumma ſpe ſalutis noſtræ ſuſcipiamus mortis periculum, quatenus ipſa mors præſens non ſupplicium nobis fiat, ſed remedium. Ecce ego quaſi paſtor pro ouibus mori paratus ſum. Inſtantius oremus pro inimicis noſtris,ſalutem illis optantes tanquam amicis. Sancta quoque Eutropia Germana ſua, expanſis ad cœlum manibus, plebem pro viribus ad martyrij coronam excitabat. Dum ergo furibundus paganorum impetus irruit, vir ſanctus comitante ſorore cum hymnis, & canticis ſpiritualibus ad hoſtium baſilicæ ſanctæ Dei genitricis Mariæ,quam in arcem ſedis fundauerat,eis occurrit. Moxque vt ferratas acies vidit,manu ſilentium indicens ait.O nutibus diuinis miniſtra fortitudo,quare contra naturam humanæ conditionis victoriam veſtræ dignitatis in rabiem vertitis? nam veri iuris titulus, quondam nobilium bellatorum inſcriptus erat, Parcere humilibus, & debellare ſuperbos. Et ecce plebs Chriſtiana Deo ſuo humilis, & deuota, veſtris in conſpectibus proſtrata, remiſſionem peccatorum vſque ad mortem obediens expectat. Pœnitemini & vos pro ſceleribus veſtris Deum verum agnoſcentes, ne forte indignatio eius, quæ per vos filijs fit ad correptionem ſalutis, vobis fiet ſtipendium tartareæ damnationis. Quod ſi oues meas perſeuerante impietate quæritis trucidare, me primum pro ipſis victimam diuinę maieſtati libate, vt pariter digni beatitudine cęleſti mereamur inueniri.

De martyrio vtriuſque. *Cap.* XXXVIII.

HIs dictis cum in oratione proſtratus verſum hunc decantaret, Adhæſit pauimento anima mea, illico ictu gladiatoris ſequente capite trucidato verbum ſanctitatis ab ore decollati non deſtitit, ſed immortalitatis ſententiam quam petijt, adimplendo impetrauit dicens. Viuifica me ſecundum verbum tuum. Sancta vero Eutropia videns, circa ſe impietatem mitigatam & pulchritudinem ſuam quaſi libitibus paganorum reſeruatam,ſuper interfectorem ſacerdotis inſiliens ait. Heu Tyranne crudelis magnum Dei viſum indignis manibus iugulaſti, & me tibi abutendam reſeruas diuina te iam iamque ſententia damnat.Tunc eum ad martyrium ſuum prouocans ſaltu repentino raptis palpebris non Fœminea virtute, ſed diuina vltione oculos eius vindex euulſit, & ſic confeſtim gladios perſequentium incurrere quam delectationibus paganorum aſſentiendo ſuccumbere malens, illico cum Germano ſuo & cæteris palmam martyrij ſuſtinuit, vel promeruit. Vniuerſa autem expleta cęde martyrij inundante ſacro ſanguine terror ſubitus perſecutores inuaſit, quaſi dimicantes acies cœleſtes videntes, horribilique ſonitu ipſa Eccleſia roborante,ita vt relictis ſpolijs vrbis per compita irreuocabiliter aufugerent. Sicque diu ſolitaria permanente ciuitate ſub cuſtodia tantum Angelica martyrum ibi corpora ſeruabantur, ita vt in noctibus a longe cernerentur lumina, & ſuauiſſimi ſoni pro choreis ſupernarum virtutum ſydereas audirentur a multis carmina. Vnde & ex reuelatione diuinæ virtutis iam iamque confortati conciues pauciſſimi, qui ad ſepelienda ſanctorum corpora diuina prouidentia remanſerant,ad vrbem cum ieiunijs, & orationibus properantes, ibique odorem ſuauiſſimum hauriendo ſentientes,gemitum gaudio miſcentes,in locis congruis, circa ciuitatem corpora ſancta venerabiliter humauerunt, & extunc ſine timore hoſtium Domino attentius ſeruire decertauerunt. Actor. De ſancto Aniano iam ſuperius diximus.Sanctus autem Nichaſius, vt legitur,longe ante prædixerat diſſipationis Galliarum cauſam eſſe ſodomiticam promptatem, quæ futura erat internetio remenſium ex ſaturitate.ſ.& ocio & auaritia & carnis concupiſcentia, Sigibertus. Anno quoque prænotato Metenſis Epiſcopus au ctor captiuatur, ſed huius cęcitate percuſſis,cum captiuis ſuæ vrbis relaxatur.

Iterum

Iterum de percussione Hunorum in Gallia, & de miraculo Trinitatis in vnitate. Cap. XXXIX.

HOc excidium Gallijs impendere Seruatius Tungrensis Episcopus longe ante in spiritu præuiderat, & Romæ a Petro Apostolo hoc iudicium Dei ineuitabile fore didicerant. Ideoque relicta Tungrensi vrbe quæ euertenda erat, ad Traiectum sedem episcopalem transposuit. Ex vita sancti Seruatij. Theodorico itaque (vt dictum est) Rege Vuisigothorum perempto in crastinum Gothis acerrime pugnantibus pro cœde regis sui, timens Echius, ne si omnes Hunos auxilio eorum vincerent nouos hostes in rempublicam prouocaret, insipienti vsus consilio prœlium diremit. Attila tanquam Leo insaniens liber dimissus, infinitas strages per Gallias dedit, Tungris diu obsessa capta & dirupta est. In portis Remensium ipse Sathanas sese ostēdit ductorem Barbarorum. Post hoc ventum est ad Trecas, vbi sanctus Lupus, venit obuiam Attilæ, & ait illi. Tu quis es, qui uastas terras nostras, & gentem nostram perturbas? Cui ille. Ego sum Attila flagellum Dei. Ad quam vocem sanctus Lupus iussit portas aperiri dicens. Bene venerit flagellum Dei. Et induxit eum in ciuitatem. Miro autem modo omnes Huni cæcitate percussi transierunt per mediam ciuitatem, a porta in portam neminem lædentes. Sigibertus. Pullulante inter Gallias Arriana hærese, quæ inæquales credens esse personas sanctæ Trinitatis, dicebat Filium minorem esse Patre, Spiritum vero sanctum minorem Patre & Filio, dominus errantes corrigit, ostenso plano miraculo Deum in tribus personis vnius, & æqualis esse substantiæ, nec debere ab indignis, de diuinitate tractari. Nam Vasatensi vrbe ab Hunorum obsidione liberata per diuinum auxilium, cum Episcopus pro gratiarum actione missam popnlo celebraret, respiciēs sursum vidit desuper altare quasi de camera tēpli cadere æqualiter tres guttas æqualis magnitudinis crystallo clariores, quæ simul defluentes & in vnum coniunctæ quasi vnam gemmam pulcherrimam effecerunt. Quam cum in medio crucis aureæ & gemmatæ posuissent aliæ gemmæ ceciderunt. Seorsum vero posita infirmis dabat sanitatem. Adorantibus, vero imaginem sanctæ crucis augebat deuotionem, quia pijs, & mundis clara, impijs, & immundis obscura videbatur. Omnibus bellis famosius fuit bellum quod candidatus sanctarum vndecim millium virginum exercitus bellauit duce sancta virgine Vrsula. Actor. Harum igitur vitam & passionem quamuis longe ante passæ fuerint, vt in earum gestis legitur. Hic placuit inserere, eo quòd in hoc chronicorum loco Sigibertus, de his mentionem facit, nescio qua de causa, nisi forte quia sub persecutione Hunorum passæ sunt, quæ maxime isto tempore videtur inualuisse.

De sancta virgine Vrsula cum sociabus suis. Cap. XL.

HÆc igitur Vrsula vnica filia Dionochi nobilissimi & ditissimi Britannorum principis, cum nondum nubilis a filio regis Anglię ad nuptias peteretur, & patrē suum valde Christianum super hoc anxiari videret, qui Deum metuebat, si filiam suam iam Deo deuotam nubere cogeret, & tyranni pagani feritatem timebat si ei filiam denegaret, diuinitus inspirata Patri suasit, vt Tyranno assentiretur, ea tamen illi proposita conditione, vt & ipse Tyrannus. 10. virgines genere forma & ætate electas, sibi traderet, & tam sibi quam singulis earum mille virgines subscriberent, & comparatis ad numerum ipsarum. 11. trieribus inducias triennij sibi darent ad dedicationem virginitatis suæ, & ipse iuuenis baptizatus his tribus annis institueretur in fide nouo vsa consilio, vt aut difficultate propositæ conditionis animum eius a se auerteret, aut hac opportunitate omnes coæuas suas secum Deo dedicaret. Hac conditione libenter accepta, iuuenis protinus baptizatus cuncta accelerans, quæ virgo petierat impetrauit. Tunc Pater virginis accepto consilio caute præordinauit, vt filia sua, quam tenerrime diligebat, viros quorum solatio tam ipsa quam eius exercitus indigebat, in comitatu suo discedens haberet. Cumque congregari cępissent, multi ad spectandum eas vndique confluxerunt, ita etiam vt quidam Episcopi Britanniæ secum irent. Inter quos Pantalus Episcopus, Basiliensis eas Romam vsque perduxit, & inde reuersus martyrium cum eisdem suscepit. Sancta quoque Gearsiną Regina Siciliæ, quæ virum suum regem crudelissimum quasi de Lupo fecerat Agnum, soror Maurisij Episcopi, & Dariæ matris sanctæ Vrsulæ, cum pater ipsius Vrsulæ secretum illud ei per literas intimasset, illa statim suspirante cum quatuor filiabus suis Babila, Iuliana, Victoria, & Aurea, & paruulo filio Adriano, qui amore sororum suarum vltro se ingessit peregrinationi, relicto regno in manu vnius filij sui & duarum filiarum vsque ad Britanniam Anglicam nauigauit, eiusque consilijs sacræ virgines collectæ & ordinatæ sunt, & semper ductrix earum ad vltimum cum eis passa est martyrium.

Qualiter Romam nauigantes a Papa Cyriaco susceptæ sunt. Cap. XLI.

IVxta condictum igitur virginibus trieribus, & sumptibus, comparatis, vt per triennium belli præludia cunctis mirantibus facientes, dum modo concursibus modo discursibus, interdum fugam, interdum bella dissimulant, omnique genere ludorum exercitare, nihil quod animo occurrisset intentatum reliquerunt. Tādem sub vno die agente vento ad portum Galliæ, qui Cycla dicitur, & inde Coloniā sunt appulsæ, ibique ex Angeli monitu, qui eis futura prædicebat Romam tendentes, ad vrbem Basileam nauibus, a Basilea vsque ad Romam pedibus profectæ, ibi aliquandiu moratæ sunt. Quarum aduentu Papa Cyriacus, valde lætatus est cum omni clero suo, & eas cum honore suscepit. Nam & ipse de Britannia natus plures consanguineas inter ipsas habuit, & ipse semper virgo permansit. In ipsa nocte fuit ei diuinitus reuelatum, se cum eisdem virginibus palmam martyrij percepturum. Ipse vero celans hoc apud se multas earum baptizauit, quæ necdum baptizatæ erant. Cum autem opportunum tempus adesset, manifestauit voluntatem suam, & coram Ecclesia resignauit officium dignitatis suæ, cum post Poncianum Papam rexisset Ecclesiam anno vno & 11. septimanis, nonusdecimus post beatum Petrum. Sed cum in hoc reclamarent omnes, & maxime Cardinales, qui eum delirare putabant, quòd quasi post fatuas mulierculas declinaret, nescientes monitionem Angeli, qui eum vrgebat, ipse constanter permanens in loco suo virum sanctum, qui Anteros dictus est, ordinauit, vsi quia sedem Apostolicā inuito clero reliquit, nomen ipsius, de Cathalogo Romanorum Pontificum idem clerus erasit, & ab illo tempore omnem gratiam, quam prius in Romana Ecclesia habuerat, sacer ille virginum conuentus amisit.

Qualiter idem Papa multique alij Magnates eius adiuncti sunt. Cap. XLII.

CVm autem sic essent Romæ Maximinus, & Aphricanus duo iniqui Principes Romani videntes magnam virginum multitudinem, & quòd multi ad eas confluerent, timuerunt ne forte per eos cresceret religio Christiana. Vnde cum explorassent iter earum quo ire debebant, missis nūcijs ad Iulium cognatum suum Principem gentis Hunorum, monuerunt eum vt educto contra eas exercitu ipsas cum venirent Coloniam trucidaret. Exeunte itaque beato Cyriaco Papa de vrbe cum prædictis virginibus, secutus, est ipsum Vincentius Presbyter Cardinalis, & Iacobus, qui de Britannia patria sua in Antiochiam profectus, Archiepiscopatus ibi septem annis dignitatem tenuit. Et cum tunc beatum Papam Cyriacum visitasset, & de vrbe Roma egressus fuisset, audiens de aduentu virginum ad ipsas redijt, & se eis in itinere, & passione coniunxit. Maurisus quoque Lauicanæ vrbis Episcopus, qui & ipse de Britannia auunculus erat duarum virginum Babilæ, & Iulianæ, cum quibus sepultus est. Item Foillanus Lucensis Episcopus, & Sulpicius Rauennensis Episcopus, qui tunc Romam profecti, & inde super hoc reuelatione diuina Coloniam properantes, in occursum virginum, quæ nondum redierant peruenerunt & se eis adhærentes cum eisdem occisi sunt. Eucherius quoque sponsus beatæ Vrsulæ, manens in Britannia Anglica, per visionem a Domino monitus est, vt Matrē suam Demetriam hortaretur fieri Christianam. Nam Pater eius Agrippinus in primo anno quo baptizatus fuerat defunctus est, & successit ei in regnum filius eius Eucherius, qui & ipse ante illud triennium ex conditione beatæ Vrsulæ fuerat baptizatus. Cum autem sacrę virgines a Roma redirent nunciatum est illi Eucherio, vt exiret de terra sua, & occurreret sponsæ suæ, vt cum ea in vrbe Colonia palmam martyrij obtineret. Qui confestim diuinis monitis acquiescens Matrem suam baptizari fecit, & cum ipsa & sorore sua paruula Florentina iam Christiana eis obuians, cum eis martyrium suscepit, cum Clemente Episcopo quem secum adduxit. Sed etiam Martulus Episcopus Græciæ cum nepte sua Constantia filia Dorothei Regis Constantinopolitani, & Fraudinę Reginæ, quæ Constantia defunctis parentibus nubens cuidam adolescenti filio regis alterius, sed ante nuptias morte præuento virginitatem suam Deo vouit, & sic cum prædicto Episcopo Romam veniens, sicut ille a Deo per visionem monitus fuerat venientibus virginibus, se coniunxit.

De martyrio totius prædictæ multitudinis apud Coloniam. Cap. XLIII.

SImul itaque omnes isti cum multis socijs suis, & sacris virginibus ipso quo prius eundi tenore reuersæ sunt coloniā, ab Hunis vndique iam obsessam. Statimque Barbari explorata re subito super eas cum clamore irruunt, & quasi Lupi in ouibus sæuientes, totam illam multitudinem occiderunt. Cum autem ad beatam Vrsulam cæteris iam iugulatis venissent, stupentes eius pulchritudinem manum & animum represserunt. Ipseque Princeps sceleris in eius amore succensus, putauit ꝙ eam blanditijs deliniret. Et confortans eam de nece virginum promisit, quòd eam sibi in coniugio copularet. Sed cum hoc illa libere respuisset, ille nō ferens repulsam directa in eam sagitta transfixit, & sic illa martyrium consummauit. Erat autem inter illas, quædam virgo nomine Cordula, quæ cæteris virginibus trucidatis, humano timore sola in alueo nauis illa nocte delituit, & in crastinum se sponte morti offerens, mox ictum Tyranni ferientis excepit. Vnde & ipsa longo post tempore cuidam reclusæ apparens, quia vna nocte superuixerat, eiusque festiuitas cum alijs virginibus non fiebat, præcepit vt sicut pridie beatarum virginum celebritas agitur, ita sequens dies beatæ Cordulæ laudibus impendatur. Passæ sunt autem beatæ virgines tempore Antheros Papæ, & Maximini Imperatoris. Anno domini. 237.

De quibusdam earum miraculis post transitum. Cap. XLIIII.

QVidam Abbas impetrauit ab Abbatissa Coloniæ corpus vnius sanctarum virginum, promittens, quòd eam ad Ecclesiam suam ferret, & in capsa argentea collocaret. Sed cum per annum integrum eam super altare in capsa lignea tenuisset, quadam nocte cum idem Abbas cum conuentu matutinas cantaret videntibus cunctis virgo sancta corporaliter desuper altari descendit, & inclinans maiestati per medium chorum omnibus Monachis inclinans exiuit. Stupefactus Abbas ad capsulam cucurrit, & ea non inuenta Coloniam properans, cum rei ordinem Abbatissæ dixisset, corpus virginis in tumba, vnde illud sumpserat inuenit. Cumque petens veniam eandem vel aliam repeteret, promittens certissime quòd capsam præciosiorem facere non tardaret, obtinere non potuit. Quidam in religione conuersus, cum has virgines vehementer diligeret, quadam die vidit vnam virginem pulcherrimam sibi tunc infirmo apparentem, & si se cognosceret inquirentem, mirantique eius gloriam, & se nescire dicenti. Ego sum inquit vna virginum, erga quas tu habes tantum dulcedinis affectum. Et vt inde mercedem accipias, si amore & honore nostri vndecies millies orationem dominicam dixeris, in hora mortis protectionem & solatium nos habebis, & sic virgo disparuit. Tunc ille quam cito potuit hoc perfecit, statimque mandans Abbatem & conuentum inungi se velociter postulauit. Sed dum Abbas cum conuentu eum inungeret, infirmus subito exclamauit, vt surgerent, & venientibus sacris virginibus locum darent. Tunc Abbas quæsiuit ab eo quid hoc esset. Et ille seriatim virginis promissionem exponens, recedentibus cunctis, & paulopost redeuntibus, defunctus inuentus est.

De persecutione Hunorum in Italia, & de morte Attilæ Regis, & sepulchro sancti Seruatij. Cap. XLV.

SIgiber. Anno Marciani. 3. Attila Italiam aggressus, omnes pene eius ciuitates aut diripuit aut incendit, ad eum Leo Papa venit, & non solum salutem, sed etiam vt rediret obtinuit. Rex Attila requisitus a suis, cur ei fuisset tam placabilis. Respondit se non fuisse eum reueritum, sed senem quendam venerabilem euaginato gladio sibi mortem minitantem, nisi eius in omnibus expleret voluntatem. Anno sequenti Attila Vuisigothos debellare aggressus, à Thurcis modo victus redijt inglorius. Marciano Imperatori apparens Dominus in somnis, arcum Attilæ fractum esse ostendit. Nec id vanum fuit, eadem quippe nocte Attila in nuptijs suis crapulatus, erumpente per Apoplexiam sanguine de naribus in lecto est effocatus. Hernac filius eius post eum regnat. Ex vita sancti Seruatij. Respirauit igitur mundus tanta peste liberatus. Inter ista mala vastatis omnibus circumquaque locis, solum Traiectum incolume remansit, precibus sancti Seruatij seruatum. Eo tempore in beati Seruatij festiuitate aperto desuper cœlo vsque ad tumulum perfectum in basilicam fulgurantis ignis columna a vespera vsque ad auroram visa est dimissa, ab indigenis quicumque aderant, & ab aduenientibus, de longinquo. Quodam die eiusdem tectum basilicæ grauis ruina subruit. Quod cum cooperire niterentur, nullo modo potuerunt. Nunquam tamen vel imber, vel grando, vel nix super sepulchrum eius cecidit. Item quadam nocte inuentum est sepulchrum eius mirabili pallio coopertum Angelicis, vt creditur manibus allato. Post sanctum Seruatium electus est Præsul in Traiecto Agricolaus, quoniam Tugris indignum Episcopatu se fecerat.

De sancta Genouefa virgine, & eius infantia, & qualiter vrbem Parisius liberauit ab Hunnis. Cap. XLVI.

SIgibertus. Anno Marciani sexto Genouefa virgo Parisiensis multa sanctitate per Gallias claruit. Ex gestis eius. Hanc beatus Germanus cum sancto Lupo ad Britanniam pergens ad Nemothoderensem Parrochiam orandi gratia declinans, inter populum sibi obuiantem in spiritu intuitus est. Et requisito nomine eius, & parentibus prædicens, etiam multos per eam præmia æterna percepturos, quæsiuit ab ea vtrum vellet Christo consecrari & intacta permanere. Quæ respondit se desiderio quod sciscitabatur adispici. In cuius memoriam dedit sanctus nummum æreum, vt transforatum collo suo suspenderet habentem signum crucis. Et ne auri vel argenti vel margaritarum ornamentis collum suum vel digitos honoraret ammonuit, ne cœlesti ornamento pro eis priuaretur. Tunc abijt itinere quod cœperat. Et post aliquot dies cum Mater eius ad Ecclesiam iret, præceperat eam domi manere. Illa vero clamabat ei cum lachrymis. Ego fidem quam beato Germano pollicita sum Christo me consolante seruabo, & Ecclesiæ lumina frequentabo. Ideo irata Mater dans ei alapam, statim orbara est lumine per 11. menses. Tandem recordata testimonij qđ dederat Pontifex de filia, iussit ei, afferi aquā de puteo. Quæ pergens fleuit super marginem putei, quia propter eam Mater lumen amiserat. Deinde impleto vasculo, facto signo crucis super aquam Matri obtulit. Quam illa cum fide & veneratione manibus in cęlum extensis suscepit, & ex ea fomentans sibi oculos bis, & ter lumen recepit. Cumque cum duabus puellis Iulico Episcopo ad consecrandum offerret, & hoc iuxta numerum annorum ætatis Episcopus diuinitus comperiens Genouefam omnibus sublimiorem ait. Illam quæ post tergum sequitur anteponite, quia cælitus hæc iam sanctificationem adepta est. Parentibus autem defunctis, hæc Parisius vrbem migrauit, & per tempus aliquod ita est obsessa Paralysi, vt corpus eius triduo iam examine solis paululum genis rubentibus custodiretur. Quę cum denuo sanaretur, profitebatur se in Spiritu ab Angelo in requie iustorum, & in supplicio impiorum deductam. Cumque Hunorum Rex Attila Galliam vastaret, Parisiorum ciues perterriti facultates suas in alias vrbes tutiores deferre nitebatur. Quorum Matronas sancta conuocans suadebat ieiunijs, orationibus, & vigilijs insistere, vt possent, sicut Iudith & Hester cladem euadere. Viros etiam earum ne bona sua a Parisius auferrent, eo quòd alijs vrbibus vastatis Parisius Christo protegente saluaretur, propter quod insurrexerunt in eam, dicentes Pseudo prophetam. Et tractantibus illis, vt eam lapidarent, aut gurgite mergerent, aduenit Archidiaconus, ab Anthisiodoro referens testimonium beati Germani de ipsa, quòd ex vtero Matris a Deo electa fuisset. Et ecce inquit Eulogias, quas illi a sancto Germano relictas exhibeo. Tunc ciues dissipauerunt consilium, illa vero orationibus suis prædictum exercitum, ne Parisius circundaret abegit.

De austeritate vitæ eius, & Basilica sancti Dionisij, quam ædificauit. Cap. XLVII.

QVintodecimo vero anno vsque ad quinquagesimū esca erat ei panis Ordeaceus, & faba, postquam duas, aut tres hebdomadas in olla recommiscens edebat, a die dominica vsque in 5. feria ieiunabat, & a 5. vsque in die dominico. Vinum autem, & quodlibet inebrians, nunquam potauit. Post quinquagesimum annum suadentibus Episcopis, propter obedientiam piscem & lac cum pane Ordeaceo edere cœpit. Multa autem veneratione Cathulacensem vicum, in quo beatus Dionysius passus est dilexit, cui etiam deuotio erat in honore illius basilicam constituere. Suadebat Presbyteros, vt faceret vnusquisque collationem ad hoc ædificium. Qui responderunt. Erunt forsan paruitati nostræ vires ædificandi, sed cognoscendæ calcis copia deest. Attila Spiritusancto repleta vaticinans ait. Egredimini, quæso, ad pontem ciuitatis, & quæ audieritis, nunciate mihi. Qui egressi in platea stabant attoniti, & ecce duo custodes Porcorum sermocinantes, quorum vnus ad alterum ait. Dum suis vestigium ob parius vagantis legerem, inueni, furnum calcis miræ magnitudinis. Alter respondit. Et ego inueni in silua sub radicibus arboris a vento euulsæ furnum calcis, de quo nihil sublatum credo vnquam esse. Quod audientes Presbyteri gratias agentes reuersi sunt.

Audiens,

Audiens, et hæc iam sancta, lachrymis præ gaudio sinum impleuit. Lacessiuitque Genesium Presbyterum, vt in honore prædicti martyris basilicam construeret, sicque omnibus ciuibus auxilium conferentibus illa implorante constructa est. In cuius opere collectis carpentarijs cum, potus deficeret, accipiens sancta cuppam seorsum prostrata cum lachrimis orauit. Deinde surgens facto signo crucis super vas vsque ad summum poculo impletum est, ex quo operarij vsque ad consummationem basilicæ vberrime potantes gratias egerunt. Quadam nocte sabbati circa gallicantum egressa est ad basilicam sancti Dionysij, cereus vero, qui ante ferebatur extinctus est. Quo turbatis virginibus, quæ cum ea erant præ horrore noctis, sibi dari præcepit. Quem, vt tenuit statim illuminatus est. Similiter eodem tempore cum in Ecclesia diu prostrata in oratione surgeret, cereus nondum igne contactus diuino nutu accensus est in manu eius, de quo, & plures infirmi paululum in fide auferentes sanati sunt. Quædam mulier furata est calciamenta eius, quæ(vt domum venit)excecata est, deinde prostrata ad pedes eius veniam petens, signatis ab ea oculis visum recepit.

De Amabilitate eiusdem, & ipsius miraculis.
Cap. XLVII.

HIldericus etiam Francorum Rex valde diligens eam, timens ne vinctos quos interimere cogitabat sancta eriperet, ingrediens vrbem Parisiorum portam claudi præcepit. Quod audiens sancta statim ad liberandas animas perrexit. Inter cuius manus populo porta ciuitatis se sine claue reserauit, & sic Regem consecuta ne vinctorum capita amputarentur obtinuit. Fuit etiam eo tempore beatus Simeon in columna, quem negociatores euntes, & redeuntes ferunt de illa interrogasse, & eam veneratione profusa salutasse, & se in orationibus eius memorem esse poposcisse. Parisius etiam oblati sunt ei Energumini, pro quibus in Basilica beati Dionysij ipsa orante vociferabantur, clamantes prope iam esse quos, sibi in solatium venire beata. G. præcabatur forsitan Angeli vel martyres. Quæ surgens, & signans vnumquemque curauit a spiritu immundo, vt fœtor grauissimus astantium nares attingeret. A die etiam Epiphaniæ vsque ad cænam domini in cella reclusa soli Deo vacabat in orationibus, & vigilijs, adueniens puella religiosa ad fores eius magis curiositate, quàm fide permota, quid sancta in cella sua agebat scire volens statim lumen amisit. Quam sancta post consummationem xl. egrediens, oratione, & signo crucis illuminauit. In Ecclesia etiam beati Martini Turonensis cum in angulo quodam oraret, vnus de psallentibus arreptus a demonio proprios artus lacerabat. Cunque beata G. spiritum immundum exire iuberet, & ille per oculum progredi se minaretur, iterante illa fluxu ventris eiectus est fæda relinquens vestigia. Per idem tempus stans in aditu domus suæ, vidit puellam in manu ampullam gestantem, quam pauloante emerat, & interrogato, quid esset, vidit Demonem sedentem in ore ampullæ, & minans insufflauit in eam, statimque pars de ore ipsius ampullæ cecidit. In territorio Meldensi cum propriam messem meteret, valde turbati sunt operarii propter himbrem imminentem. At illa ingressa tentorium, quod sine intermissione facere consueuerat cum lachrymis prostrata oratione obtinuit, vt cum in circuitu omnium segetes pluuia rigare, nec messem, nec eius messores gutta aliqua contingeret. Vixit autem plusquam 80 annis. Tantaque sanctitate pollebat, quòd etiam prophetiæ spiritu plena. Omnes quoque morbos ab humanis corporibus expellebat. Egentibus panes integros dabat, adeo, vt eius puellæ sæpe partem panis quam in clibano posuerant non inuenirent. Huius natale celebratur 3. nonas Ianuarij.

De Quibusdam gestis illius temporis.
Cap. XLIX.

SIgibertus. Anno Marciani 6. Maximus tyrannidem arripuit. Eudoxiam relictam Valentiniani vi rapuit. Illa Gensericum ex Aphrica inuitat, vt se a Maximo eripiat. Gensericus Romam capit, omnia diripit, vt tamen ab igne cede, & suppliciis hominum abstineter. Leo Papa ab eo obtinuit per 14. dies Roma despoliata. Gensericus Eudoxiam cum duabus filiabus, & multo populo captiuat, & Campaniæ vrbes omni vastationis genere exterminat. Inter hæc Paulinus Nolanus Episcopus dum pro captiuo filio viduæ se vicarium in seruitutem barbari subiicit, omnes captiuos suę vrbis recepit. His Marciani temporibus, Iohannem Baptistam caput suum duobus Monachis reuelasse quidam describunt. Super insulam Britanniæ stela miræ magnitudinis apparuit, cuius radio globus igneus draconi similis adhærebat. Ex cuius ore duo radii procedebant, quorum vnus vltra Galliam se extendebat, alter vero versus Hiberniam tendens in 7. minores radios terminabatur. Eo tempore occiso Aurelio Ambrosio Rege interrogatus Merlinus vates a fratre regis Vther de stella significatione dixit eum illo sydere, & igneo Dracone signatum. Per radium vero de ore Draconis procedentem, & Gallias respicientem figurari filium ei potentissimum nasciturum. Altero autem radio portendi filiam, cuius filij, & nepotes regnum Britanniæ succedentes essent habituri. Vther autem audita morte fratris sui cæpit diadema insulæ. Duosque Dracones ex auro iubens fabricari ad instar ignei Draconis, obtulit vnum in Ecclesia, alterq autem in prælijs pro signo vtebatur. Et ex eo tempore cognomentum accepit Vther Pendagron, idest, caput Draconis. Saxones vero post mortem Aurelii a pactione fæderis soluti, inuaserunt ciuitates, & promontoria, & ab Albania vsque Eboracum omnia vastabant. Cum quibus Rex præliatus fugam cum suis iniit, sed nocturno tempore illos aggressus superauit. Captisque eorum ducibus Octa, & Eosa, cæteros Saxones dissipauit. Post hoc adamauit Rex vxorem cuiusdam ducis, habuitque rem cum eá, de qua genuit celeberrimum illum Arthurum, & filiam nomine Amain.

De Morte Valentiniani, & Marciani, & imperio Leonis. *Cap.* L.

HVgo vbi supra. Interea Valentinianus Imperator factione Eradij Spadonis Agecium interfecit patricium. Sed non multo post idem Valentinianus a satellitibus Agecij dolo Maximi comitis palatii perfossus interiit, & mox eius inuasit imperium idem Maximus. Eiusque vxorem Augustã (vt dictum est) in suum coniugium transire coegit. Verum hac incontinentia non diu lætatus est, nam post alterum mensem a famulis regiis membratim dilaniatus, & in tyberim est proiectus. Post cuius necem Romani Auitum Cæsarem creauerunt, cum quo Marcianus Imperator vnanimitatis fedus cõposuit. Sed cum ambo rem concorditer administrarent publicã, Marcianus vj. imperii sui anno, vj. pariter mense defunctus est. Cui Leo magnus successit Sigiber. Leo itaque Marciano successit anno domini 458. mundi scilicet, 4. M. 421. & regnauit annis 16. hic super synodo Calcedonensi singulorum patrum singulas sententias requisiuit, & quia omnium vnam esse cognouit, eam fideliter tenuit. Hic cũ Vualamere Ostrogothorum Rege fœdus pepigit, & Theodericum fratuelem eius puerum octennem obsidem accepit. Hucusque Prosper chronicam suam produxit.

De Sancto Symeone Anthiocheno, & eius vita monastica. *Cap.* LI.

EO tempore Symeon, qui cum 40. annis inclusus in columna stetit mira sanctitate Anthiochiæ claruit. Ex gestis eius. Hic ex vtero matris electus, cũ duodenis pasceret oues patris sui, videns Ecclesiam relicto pecore cucurrit ad eam, & ingegens se cuidam seni ait. Domine pater, quid est, quod legitur, doce me rogo, quia idiota sum, & insipiens. At ille loquens ei de virtutibus animæ, & contemptu huius sæculi addidit, quòd licet virtutes a multis in Ecclesia fideliter impleantur, in Monasterijs tamen Deo iuuante facilius exercentur. Tunc ille cecidit ad pedes senis dicens. Vere ab hodie tu es mihi Pater, & Mater, quia tu es magister bonorum operum. Ecce ego secundum consilium tuum vadam in Monasterium vbi Deus voluerit. Tunc exposuit ei regulam, & afflictiones Monasterij, suadens ei patientiam, & perseuerantiam. Qui valedicens ei abiit ad Monasterium Timothei, & proiiciens se ante fores Monasterii tribus diebus, & noctibus neque comedit neque bibit. Post hoc egrediens Abbas eleuauit eum, & quæsita causa fugæ, ille respondit. Seruus Dei esse desiderio. Obsecro, vt me in Monasterio tuo suscipias, & fratribus omnibus deseruire iubeas. Susceptus itaque ab eo fuit ibi sex mensibus, obediens humiliter fratribus. Aliis autem a mane vsque ad vesperam ieiunantibus, ille post 7. dies interdum cibum sumebat, annonas suas secreto pauperibus irrogabat, quadam die egressus ad puteum, funem de palma restitutum apprehendens, in toto corpore suo constrinxit a renibus vsque ad scapulas, paruo temporis spacio putrefactum est corpus de obligatione funis. Qui vsque ad ossa ingressus est, ita; vt foris vix appareret. Quadam die aliqui ex fratribus inuenerunt eum cibum suum pauperibus dantem, & dixerunt hoc Abbati. Insuper, & quòd fœtor grauissimus ascenderet de corpore eius, vt nullus iuxta eum stare posset, & vermes stillantes de corpore eius lectum suum impleuerant. Ab-

bas vero eum quæreret ab eo veritatem, inclinato capite nihil respondit. Vnde Abbas iratus iussit eum expoliari vestibus. Vidensque summitatem funis eminentem exclamauit dicens. Vnde nobis aduenisti homo, destruere vis regulam Monasterii, vt video, quia non vis sicut cæteri cum discretione Deo seruire, oro te recede hinc, & vade quo vis. Cum graui tamen labore tulerunt de corpore eius funem et curam illius egerunt.

De Puteo in quo latuit, & columnis in quibus stetit. Cap. LII.

POstea egressus est de Monasterio nullo sciente intrauit in puteum desertum sine aqua, vbi spiritus immundi habitabant, & ipsa nocte reuelatur Abbati, quòd multitudo populorum armatorum circundaret Monasterium clamans, Da nobis seruum Thimothee, alioquin incendemus te, & Monasterium tuum, quia exasperascit in hominem iustum. Quod nunciauit Abbas fratribus. Simile etiam vidit in alia nocte, & expergefactus misit Monachos ad quærendum eum, & non inuenerunt, pergensque Abbas cum eis venit ad puteum, & faciens orationem descedit cum fratribus in eum, & vi adduxerunt eum ad Monasterium. Fratres vero omnes prostrauerunt se coram illo petentes veniam. & fecit ibi quasi annum. Vnde post hæc egressus occulte, perrexit non longe ad montem, vbi claustrum de sicca petra ædificauit, & ibi fuit annis tribus. Et confluentes ad eum vicini, fecerunt ei columnam cubitorum. 4. in qua stetit annis. 7. Deinde columnam. 12. cubitorum, in qua & pariter stetit, & rursum aliam. 20. in qua annis. 22. & rursus aliam. 30. cubitorum in qua annis. 4. Et iuxta columnas duas basilicas. Et multi ægri virtute eius sanabantur. & multi gentiles ad fidem conuertebantur. Post hæc putrescente fęmore eius, anno integro stetit super pedem vnū vermibus de alto decurrentibus per columnam in terram. Antonius vero, qui hoc scripsit assistens ei, secundum præceptum eius colligens vermes in terram porrigebat ei sursum. At ille ponens eos ad vlcera dicebat. Manducate, quòd vobis Dominus dedit. Audiens autem Basilicus Rex Saracenorum famam eius, cum fide venit ad eum. Et orante sancto cecidit vermis de uulnere eius, quem ille currens apprehendit & tetigit ex eo oculos suos. Deinde aperiens manum inuenit margaritam preciosam. Cui sanctus ait. O homo non pro meis meritis hoc fit, sed secundum fidem tuam datum est tibi. Qui gratias agens abijt. Post septem annos Mater eius visitans eum prohibita est, quia locum Mulier non ingrediebatur. Cui sanctus ait. Sustine me Mater modicum, & videbimus nos si Deus uoluerit. At illa solutis crinibus, tribus diebus, & noctibus plangens, & deprecans eum, & increpans Tandem de planctu in somnum conuersa est. Cumque sanctus oraret pro ea tradidit spiritum. Rursum fecerunt ei columnam, quadraginta cubitorum, vbi stetit annis sex vsque ad obitum suum.

De eiusdem miraculis. Cap. LIII.

TVnc draco ingens iuxta eum habitabat in parte Aquilonis, unde nec herba ibi nascebatur. Cui lignum in oculum dextrum. Venitque cæcus trahens se ad hostium Monasterij prostratus totum se in gyro cōpleuit, & quasi veniam poscens, oculum dextrum iuxta columnam posuit tribus diebus nemini insidians. Tunc iussit sanctus, vt de terra & aqua perfunderetur. Quo facto statim exijt de oculo eius lignum cubiti longitudinis. Quod uidentes glorificauerunt Deum, fugientes tamen propter metum beluæ. At illa inuoluens se immobilis permansit, donec omnis populus pertransisset. Deinde surgens adorauit ad hostium Monasterij fere per duas horas, & sanus reuersus est in cubiculum suum nemini nocens. Sed & mulier nocte bibens ad hydriam in qua erat modicus serpens transglutiuit eum. Et Medicis nihil in ea proficientibus, post annos multos adducitur ad eum, qui terram & aquam misceri iussit, & in ore eius poni, & statim exijt serpens trium cubitorum per os eius. Qui eadem hora crepuit, & ad multorum testimonium suspensus est ibi. 7. diebus. Aliquando etiam periclitante populo, & iumentis pro defectu aquæ, orationibus eius subito dirupta est terra, & inuenta est quasi spelunca inestimabilis, habens aquas salubres ad potandum, vsque in hodiernum diem. Quodam tempore quidam de longe expectantes eius orationem, diuerterunt paululum ad arboris vmbraculum. Et uidentes Ceruam pregnantem quæ prætteribat, dixerunt ei per orationes sancti Simeonis adiuramus te, modicum sta. Quæ statim stetit, & appræhendentes eam occiderunt, & manducantes ex ea statim obmutuerunt. Et currentes ad sanctum Simeonem cum corio steterunt ibi duos annos, & vix aliquando sanari potuerunt. Corium aut ceruæ in testimonium ibi suspenderunt. Quidam etiam Pardus ingens, uastabat homines & animalia loci illius. Iussit autem vir Dei de terra Monasterij vel de aqua aspergi loca illa. Quo facto, postmodum inuenerunt Pardum illum iacentem mortuum ibi. Suadebat etiam quos sanabat, ne iuratēt per nomen Dei, sed magis per se humilem peccatorem. Ideo omnes populi orientales & Barbari illius regionis, per ipsum iurant. Ionathas autem latro flagitiosus cum a militibus persequeretur, ingressus in Monasterium amplexatus est columnam, & flens vehementer requisitus a sancto quis esset ait. Ego sum Ionathas latro pessimus qui huc ueni pænitere. Et ecce ab Antiochia officiales dicentes. Trade nobis inimicum, quia bestiæ paratæ sunt ad deuorandum eum. Quibus sanctus respondit. Non possum, quia eum timeo qui misit eū ad me, qui maior vobis est. Et per. 7. dies columnam amplexās. ait ad Sanctum Simeonem. Si iubes, ambulare uolo. Qui respondit, an iterum festinas ad mala. At ille. Non domine. Sed tempus meum iam impletum est. Et cum hoc diceret, tradidit spiritum. Et ecce alijs officialibus requirentibus eum, respondit sanctus. Qui illum huc adduxit, venit cum multitudine cœlestis militiæ, & reconciliauit eum sibi, & sic cum timore abierunt.

De transitu eius, & exequijs. Cap. LIIII.

QVadam autem die. 6. sabbati, inclinauit se ad orationem sicut consueuerat. Et cum omnis populus expectasset eius benedictionem per tres dies, tunc ascendit, Antonius ad eum dicens. Surge domine benedic nos. Cumque neque uocem neque flatum audiret, sed uelut odor aromatum de corpore eius exiret, fleuit amare, & osculatus oculos eius. & barbam ait, Cui me dereliquisti domine, & vbi doctrinam tuam angelicam requiramus. Quale responsum dabo infirmis requirentibus te, aut quo amictu operiam columnam tuam, & ob tristitiam obdormiuit. Tunc apparuit ei vir sanctus dicens: Non derelinquam columnam hanc, neque montem hunc benedictum, in quo illuminatus sum, sed descendens satisfac populo, & annuncia Antiochiæ, quia requieui. Tu autem ne cesses ministrare in loco isto, & Deus tibi retribuet mercedem. Et expergefactus iterum fleuit, & ait. Quales reliquias tollam a te domine in memoriam. Tunc motum est corpus eius, magisque timuit tangere eum. Et descendens celeriter misit Antiochiam ad episcopum, qui venit cum alijs tribus Episcopis, & magistro militum. Et extenderunt cortinas circa columnam, & defixerunt vestimenta eius, quia propter auram confixa erant, accipientesque eum deposuerunt iuxta altare ante columnam. Moxque colligentes se aues supra columnam, uolabant quasi pro luctu clamantes, ita vt magis accenderetur planctus populi, & iumentorum. Montes etiam, & campi circa loca illa contristati sunt, & resonabat planctus per millia. 7. & facta est nebula tenebrosa vbique ad circuitum Et vidit Antonius Angelum visitantem corpus eius, cuius vultus erat ut fulgur, & vestimenta eius sicut nix. & circa horam decimam septem seniores loquebantur cum eo. Mysterium autem ignorauit. Volens ergo Papa Antiochenus aliquid de barba sancti pro reliquijs tollere, extendit manum. Quæ statim arefacta est. Et multæ orationes fiebant pro eo, donec sanaretur. Tulerunt corpus eius Antiochiam, & iurauit episcopus, quòd nemo quicquam de corpore eius contingeret. Et cum venisset in vicum, qui vocatur Meroe. v. s. milliario ab Anthiochia, nullus eum mouere potuit. Quidam homo cum esset 40. annis surdus, & mutus, eo quòd uiolauerat sepulchrum Mulieris quam dilexerat, subito proijciens se ante feretrum clamauit: Bene uenisti mihi serue Dei, quia tuus aduentus saluauit me. Et surgens apprehendit vnum de burdonibus, qui portabat feretrum, & sanus factus deseruiebat ei omni tempore vitæ suæ. Tunc omnes exeuntes de ciuitate susceperunt corpus cum Hymnis & Psalmis & lampadibus, & portantes in maiorem Ecclesiam, & inde in aliam Ecclesiam, quæ vocatur Pœnitentia. Multo autem plures uirtutes operatur dominus ad sepulchrum eiusquam quas fecerat in uita sua.

De Quibusdam euentibus & victoria Vtherpendragon. Cap. LV.

SIgibertus. Anno Leonis. 4. apud Tholosam vrbē Galliæ, ex eius medio sanguis tota die largissimo fluxit riuo. Quod Gothi pro portento suæ perditionis acceperunt. Anno eiusdem, vi. Pictor quidam cum saluatorem, secundum similitudinem Iouis depingere uoluisset, aruit manus eius. Quem culpam confessum sanauit Gennadius Episcopus Constantinopoleos. Anno sequenti Heliseus propheta (qui duplici Heliæ spiritu

spiritu plenus) multis in uita claruit virtutibus, & mortuus mortuum hominem supra corpus suum casu iactatum, solo corporis sui attactu resuscitauit,& multo tempore in Samaria (vbi sepultus est) multi clarueratmiraculis,vt præter cætera etiã Demones ibi frementes varijs vocibus, ab inuasis fugarentur corporibus; Alexandriã transfertur. Anno eiusdem. 9. Vtherpendragon Rex Britonũ diuturna infirmitate vexatur. Et principes Saxonum Octa, & Eosa, quos tenebat in vinculis cum custodibus carceris fugerunt in Germaniam, commoueruntque innumerabilem armatorum manum, & reuersi sunt insulam vastaturi. Rex autem infirmitate decubans ducem belli posuerat Generum suum. Sed ignauia ciuium atque superbia plurimum quidem eis nocebat, hostibus autem maiorem audaciam atque fortitudinem ministrabat. Cumque dubia inter eos alternaret victoria, rex hostes sua præsentia deterreret, se deferri ad præliũ iussit. Qui positus in vehiculo, & ad bellum delatus, suos quidem animauit, sed hostibus risum fecit, quòd semimortuus homo ad pugnam venisset. Congressu inito Britones victoriam obtinuerunt. Saxonumque duces Octam, & Eosam interfecerunt. Tũc Rex hilaris effectus tanquam sanitatem recepisset, erexit se & ait, Vocabant me semimortuum Ambrones isti. Sed malo semimortuus eos superare: quam incolumis superari, præstãtius enim est mori cum honore quam cum pudore viuere.

De Institutione rogationum, & Victorijs Arthuri.
Cap. LVI.

ANno eiusdem. 11. Mamertus Episcopus Viennensis claruit, qui Litanias ante ascensionem domini instituit, hac de causa, quia motus in vrbe Vienna, Ecclesias, domosque euertebat, & feritas Luporum aliarumque siluaticarum bestiarum toto anno per vrbem vagantium homines deuorabãt. Ad hoc & palatium Regis die sancto Paschæ cælesti igne consumptum, ad cladem multum terroris addebant. Qui letaniarum ritus à Viennensi Ecclesia in omnes Galliarum Ecclesias decucurrit. Mortuo autem Vtherpendragon Rege, sublimatus est in regno filius eius Arthurus. Cuius mirabiles actus etiam ora linguæve prosonant populorum, licet plura esse fabulosa videantur. Qui multa probitate pollens cunctis se amabilem exhibebat, quia cum virtute animi etiam mira liberalitate affluebat. Porro aduersus Saxones, Scotos, & Pictos vario conflictu decertans, tandem conclusit eos in quodam saltu, sed illi arboribus pro munimento contra Britonum tela vtebantur. Quod videns Arthurus, iussit arbores per multa loca incidi, & in circuitu nemoris poni, vt liberos exitus non habentes fame ibi deficerent. Vnde cogente necessitate adhoc compulsi sunt, ut licentiam, peterent redeundi in patriam suam, omnia relicturi, & tributa cum obsidibus reddituri. Sed in reditu positi pactionem ruperunt, & retroactis velis insulam depopulari cæperunt. Arthurus vero congregato exercitu, processit contra hostes in prælium, accinctus gladio nomine Caliburno, & auream galeam simulacro Draconis insculptam capiti superponens clipeumque in quo imago sanctæ Dei Genitricis erat impicta humeris imponens. Lanceam quoque quæ Reum vocabatur assumens. Cumque pugna ualida vtrinque fieret, Arthurus impetu facto in hostes occidit ex eis solo Caliburno gladio. 470. viros, cæteros autem in fugam conuertit, principibus eorum prostratis.
Anno Leonis. 14. Remigius fit Remorum Episcopus. Saracenis Egyptum incursantibus hoc tempore, negociatores Venecia corpus sancti Marci Euangelistæ ab Alexandria transferunt ad Venetiam.

De Translatione sancti Martini.
Cap. LVII.

HIs diebus sanctus Perpetuus Turonensis Episcopus cernens ad sepulchrum sancti Martini fieri multa miracula, fecit magnam basilicam fabricari iuxta cellulam in qua corpus ipsius quiescebat, eamque in eius nomine dedicans transtulit in illam sanctum corpus ipsius, premonente pariter, & adiuuante quodam sene veneranda canicie formoso, qui nec prius visus fuerat, nec postea comparuit. Ex historia translationis eiusdem. Hic itaque sanctus Perpetuus cum Ecclesiam sancti Martini mirifice ampliasset, & eam dedicare uolens sancti Martini corpus transferre vellet, conuocatis Episcopis, & Presbyteris & clericis uoluit hoc agere, tertia. kal. Iulij. Sed cum vigilassent vna nocte, facto mane discooperto tumulo manus opponentes, mouere sepulchrum non potuerunt. Vigilata iterum alia nocte, mane tentantes nihil proficiunt. Turbati igitur cum nescirent quid agerent, dicit eis vnus ex clericis. Scitis quòd post hoc triduum natalis Episcopatus eius celebrari solebat, & forsitan tunc se uellet transferri. Tũc oẽs ieiunijs, & orationibus, insistẽtes quarta die manus inijciunt, sed penitus mouere non possunt. Pauore ergo nimio conturbati, cum iam tumulum vellent tegere, apparuit eis quidam pulcherrimus senex, & ait eis. Vsquequo turbamini, & tardatis non videtis sanctum Martinum paratum iuuare vos, si uos manus apponatis. Tunc iactans pallium suum, posuit manus ad sarcophagum cum alijs presbiteris, Et statim cantantibus clericis, ad conatum senis cum facilitate sustollitur. & in loco vbi nunc colitur collocatur. Cumque completis officijs venissent ad conuiuium, requirentes senem nusquam inuenerunt. Sed nec quisquam fuit, qui eum de Ecclesia exire vidisset.

De Prospero, & Theodoro, & libris eorum.
Cap. LVIII.

HVgo ubi supra. Floruit eo tempore Prosper vir Aquitanicæ regionis, & beati Papæ Leonis notarius, necnon Theodorus Episcopus Cyriæ ciuitatis, quæ a Cyro quondam Rege Persarum condita Cyria vocitatur. Qui ecclesiasticam scripsit historiam, a fide librorum Eusebij sumens exordium & perduxit vsque ad suum, idest vsque ad Imperatoris huius Leonis tẽpus quo & defunctus est. Genadius in libro virorum illustrium. Prosper Aquitanicæ regionis sermone scholasticus, & assertionibus humerosus, multa composuisse dicitur. In quibus ego chronica nomine ipsius prætitulata legi, continentia a primi hominis conditione iuxta diuinarum scripturarum fidem, vsque ad obitum Valentiniani Augusti, & captiuitate urbis Romæ a Genserico Vuandalorum rege factam. Legi & librum eius aduersus opuscula Cassiani, quæ Ecclesia Dei salutaria probat, ille infamat uelut nociua. Re enim vera Cassiani & Prosperi de gratia Dei & libero arbitrio sententiæ, in aliquibus sibi inueniuntur contrariæ. Epistolæ Leonis Papæ aduersus Euticem de vera Christi incarnatione ad diuersos datæ, ab isto dictatæ creduntur. Theodorus Cyriæ ciuitatis, prouinciæ Cyriæ Episcopus. a Cyro enim Rege Persarum conditę, seruat vsque hodie apud Cyriam nomen actoris, scripsisse dicitur multa, ad meam tamen noticiam ista sunt, quæ venerunt. De incarnatione Domini aduersus Euticem Præsbyterum, & Dioscorum Alexandriæ Episcopum, qui humanam in Christo negauit carnem fuisse, scripta fortia, per quæ confirmatur ratione, & testimonijs scripturarum, ita illam veram maternæ substantiæ carnem habuisse, quam ex Matre virgine sumpsit, sicut & ueram deitatem, quam æterna nascibilitate Deo Patre gignente ipse nascendo accepit. Extant, & historiæ Ecclesiasticæ libri eius, in quibus imitatus Eusebium Cesariensem conscripsit à fine librorum Eusebij, vsque ad suum tempus, idest a vicennalibus. Constantini, usque ad imperium Leonis, sub quo & mortuus est. Actor. De opusculis Prosperi viri religiosissimi, & prudentissimi duo tantum excerpta quæ valde moralia sunt & utilia, huic operi inserere volui. Vnde scilicet sententiarum siue epigrammatum, qui liber partim metricus est, partim prosaicus. Alterum ad Iulianum Pomerium de vita contemplatiua tres libros continens. Vtrunque ex dicti beati Augustini compendiose contractum. Hæc sunt ergo quæ de his moralia, & electa breuiter excerpsi. De primo flores metricos & prosaicos sigillatim ponens in hunc modum.

De Floribus Prosperi metricis. *Cap.* LIX.

PRosper in libro Epigrammatum metrice. Quicunque alium molitur lædere, primum ipse se iaculo percutiet proprio. Naturæ quisquis proprium non spernit honorem. In quocunque hominum, quæ tua noscis ama. Sic tamen, ut prauos uitet concordia mores. Nullaque sint pacis fœdera cum vitijs. Aeternus vero solus Deus omniumque creator, vita in se uiuens permanet esse, quod est. Virtus præteritis prior, ulteriorque futuris. Nil recipit uarium, nihil habet occiduum. Multa diu summi differt patientia regis. Suspendens æqui pondera iudicij. Verbere nonnunquam castigans sic corda paterno. Et curat Medicus vuulnera uulneribus. Laus vera in dominum, depromitur ore precantis. Sic quę voce fluunt, intima cordis habent. Non prodest cuiquam solis bona dicere verbis. Ni pia mens habeat, quod bene lingua sonat. Nam fari recte miserum est, & viuere praue. Damnat vota malum regula iustitiæ. Est, & in hac vita requies multis data sanctis. Quorum animos mundus non tenet occiduus. Quos desiderijs nullis peritura fatigant. Et quibus omne bonum est Christus, & omnis honor. Cælestem ad patriam Christo redimente vocatus. Vitam lambentis

bentis temporis hospes agit. Dunque ad promissam requiem pro non sua tendit. Mundanæ patitur multa pericula viæ. Quæ nunc obsessa aduersus nunc pæna secundis. Aut frangit trepidos, obligat aut dubios. Inter quos laqueos currentem ad gaudia vera. Non capiet insidiis, cui via Christus erat. Mens nullos poterit carnis compescere motus. Ni fuerit Christi semper amore potens. Amplis incedit spacijs terrena voluptas. Angusto virtus limite celsa petit. Hac desiderij Deus est pietate colendus. Iustitiæ, vt merces tota sit ipse Deus. Culpare in quoquam, quæ non sunt nota malignum est. Præsertim sique cognita sunt bona sunt. Nō pateāt faciles scuis rumoribus aures. Quæ nescire iuuat, credere non libeat. Ex operum specie clarebunt intima cordis. Quisve hominis mentem spiritus intus alit. Spernuntur mundi prælia pace Dei. Non satis domini præcepta exoluere lingua. Is meminit legis, qui memor est operis. Scrutare legem possunt vtcunque quieti. Si mundi a strepitu, libera, corda iacent. Doctrinæ domini penetralia tempore isto. Ad plenum nulli peruia sunt homini. Sēper enim superest sanctis quo crescere possunt. Et perfectorum gloria principium est.

De Eodem. Cap. LX.

MOribus in sanctis pulchra est concordia pacis. Impia pars mundi, parti est infesta piorum. Quod, quis non cecidit, proprijs si viribus aptat. Hoc ipso quo se stare putat cecidit. Semper erunt, quod erant æterna gaudia vitæ. Gaudendi quoniam causa erit ipse Deus. Nec varios pariet motus diuersa voluntas. Vnum erit in cunctis lumen, & vnus amor. Inque bonis summis posita experientia fælix. Nec volet augeri, nec metuet minui. Qui se peccatis gaudet feliciter vti. Infælix nimis est prosperitate sua. Nullus enim est insons sola formidine pænæ. Qui sanctum, & iustum non amat imperium. Non merita obscurat, grandia culpa leuis. Et bona, quæ prauis naturę ex dote supersunt. Augent peccati pondera non minuunt. Cum datur iniusto peccandi optata potestas. Vt mala mens praue, quod cupit efficiat. Ira est magna Dei qua multos sic quoque punit. Vt quibus exultant criminibus pereant. Et magis erranti ne parcant flagra timendum est. Quam ne non fiat, quod voluisse nocet. Sola est innumeris armata superbia telis, Cui possunt vires, & bene gesta dare. Cuncta bonis prosunt, quo, & mors ipsa beatos Efficit, vt sumant præmia principium. Mens illæsa nihil violato in corpore perdit. Inuitam carnis vulnera non maculant. Nec crimen facti recipit non mixta voluntas. Velle magis facinus, quàm tollerare nocet. Qui valet aduersis oneratam ducere vitam. Et tollerare magis vult mala, quàm fugere, hic magni est animi. Non seruile grauat libera corda iugum. Solus peccator seruit malo, qui licet amplo Vtatur regno, satis miser est famulus. Cum mens carnali nimium dominante tyranno. Tot seruit sceptris, debita quot vitijs. Optima vota Deo, quorum est dator ipse fouentur. Hoc sursum dignum est ire, quod inde venit. Tales a Domino quales formamur amamur. Non quales nostris extitimus meritis. Terrenorum auidos infima suscipient.

Adhuc De eodem. Cap. LXI.

SCire volens in qua sis rerum parte locandus Discute, quid timeas, quid ve sit, quid amas. Nam cuncti gemino nascuntur fomite motus. Respondentque suis germina principijs. En miris operum signis ostenditur actor. Actoremque suum condita quæque canunt. Non semper vere est fælix, impleta voluptas. Cum sæpe iniusti sint mala vota animi. Maiestate Dei concluditur omne, quod vsque est. Qua sine nil rerum stare vel esse potest. Huic homo si recte famulatur proximus hæret. Si resilit misero degit in exilio. Fallaces curis semper torquentur amoris. Et mala mens nunquam gaudia pacis habet. Ad patriam vitæ de noctis valle vocati. Virtutum gradibus scandite lucis iter. Gratior est fructus, quem spes productior reddit. Vltro obiectorum vile aderit precium. Qui dedit, vt quæras addet, vt inuenias. Magnum præsidium est sacro libamine pasci. Si cor participis crimina nulla premūt. Hac, properent sontes, peccati abrumpere nodos. Ante diem mortis, dum locus est veniæ. Quid iuuat in longum causas producere morbi. Cur dubium expectat cras hodierna salus. Scimus correctis veniam non esse negandam. Sed nulli nostrum est vltima nota dies. Quando peccati merito manus omnipotentis. Omnia concludens, artat vbique rerum Vnum profugium tutum est Deus ipse timenti. A quo descendens, ne pereat redeat Conuerti nanque ad Dominum certissima vita est. Pacem offensi quærere sola salus. Qui terret parcit, qui percutit ipse medetur. Viuere vis illi subdere quem metuis. Carnis virginitas, intacto corpore habetur. Virginitas animæ est intemerata fides. Magnum peccatum est amor immoderatus habendi Et plusquam vitæ sufficiant cupiens. Si qua igitur superant quorum non indiget vsus. Debilibus prosint, atque iuuent inopes. Quisquis enim cupide non expendenda recondit. Quæ nulli tribuit pauperibus rapuit. Terrenis opibus cum diues gaudet iniquus. Veris se miserum nescit egere bonis. Cum licet aduersis cessantibus omnia parcant. Lege tamen mortis sit faciendus inops. At bona iustorum nullis obnoxia damnis. Hostes, & furta, ignes, & mare non metuunt. Omnes virtutum semper substantia salua est. Inuitus Christi munera nemo rapit. A vetitorum auidis grauior tunc ira timenda est Cum sese remouent verbera iustitiæ. Nam, quid erit morbi, quod non dominabitur illi. Cui supera auxilium iam medicina negat. Felices vere faciunt semperque beatos. De uero, & summo gaudia nota bono. Nam mundi ex opibus breuis ac peritura voluptas. Edita, perpetuæ semina mortis habet. Non placeat vanis animum subuertere rebus. Pestiferisque auida in mentem onerare cibis. Cor mundum, & sapiens fructu virtutis alatur. Et Christi in nostro pectore regnet amor.

Idem De eodem. Cap. LXII.

OMnem habitum mundi totus Deus implet, & ambit. Quem templo cordis mens pia semper habet Non recto seruat legalia sabbata cultu. Qui pietatis opus credit in his vetitum. Nulla dies actus hominum non damnat iniquos Omnia conueniunt tempora iustitiæ. Nec corrumpuntur virtutibus ocia sancta. Tantum a peccatis libera corda vacent. Libertas nulla est melior, maiorve potestas Quàm seruire Deo, cui bene seruit amor. Absque iugo posita ditionis amica voluntas, Quæ viget effectu non gemit imperio. Ancipitis vitę, qui vis superare labores. Dilige, quod semper verus amator habet. Nam nihil est inter carnalia vota quietum. Nec pax sollicitis, nec modus est cupidis. In solo est mens tuta Deo Lingua assentatrix vitium peccantis aceruat. Et delectatum crimine laude ligat. Fraudati nō sunt sacro baptismate Christi Fons quibus ipsa sui sanguinis vnda fuit. Et quicquid sancti fert mystica forma lauacri. Id totum implet gloria martyrij. Tranquillam, & vacuam curis sapientia mentem Imbuit, & placidi pectoris hospes erit. Absque dolore quidem nequeunt mala sueta repelli Sed quos læserunt dulcia, amara norunt Ad veniam tendunt, iusti pia vbera regis. Ira breuis rectis gaudia longa dabit. Nunquam bella bonis, nunquam discrimina desunt. Et cum quo certet mens pia semper habet. Pulsant exterius diuersis moribus hostes. Intus ciuile est, & sociale malum. Qui credunt veros verum cecinisse prophetas. Et, qui non dubitant verba manere Dei. Qui Christum passum pænas crucis vltima mortis. In toto celsi Patris honore vident. Quique ipsum multa cum maiestate tremendum. Expectant, pingui lampade peruigiles. His sordent terrena, patent cælestia, nec se. Captiuosque suos temporis huius agunt. Imperia, & fasces indocti munera vulgi. Quasque orbis scelerum semina fecit opus Calcarunt, sancta cælum ambitione petentes. Quærere nil cupiunt, perdere nil metuunt.

Iterum De eodem. Cap. LXIII.

CVm deus effectum precibus non præstat iniquis. Multum concedit, quod nocitura negat. Nam iratus fineret, quod prohibet Placidus. Nemo suæ mentis motus non æstimat æquos. Quo volunt homines, se bene velle putant. Delicias iam nunc promissi concipe regni. Virtutum atque fide, quod cupis esse tene. Esse volens, gaudere optans, scire abdita quærens. Vt te non teneant vltima summa pete. Cum pia mens in laude Dei superata laborat. Gaude, quòd tantum te bene vincit opus. Quære bonum, & fine fine bono persiste reperto. Quærere non habeant talia vota modum. Nam, qui se nullo iam munere credit egere. Crescere non cupiens, perdit adepta tepens. Ferro, peste, fame, vinclis, ardore, calore. Mille modis miseros mors rapit vna homines. Quod sibi, quis non fieri vult, non inferat vlli. Vindictam lætus nesciat exigere. Sperni non timeat, spernere non soleat. Non sua non cupiat, quæ sua sunt tribuat. Quid rogo mandatis durum censetur in istis. Aut, quid inest, quod non possit adire fides. Exulta agnoscens te verbi in carne renatum. Cuius si pars es, pars tua Christus erit. Quive damnandi leges mala gaudia mundi. Promissum ad regnum se tibi fecit iter. Ille Deus rerum cęli teræque creator Me propter sacra virgine natus homo est. Flagris dorsa, alapis maxillas, ora saliuis. Præbuit, &

& figi se cruce nō renuit. Me gessit moriēs, me victa morte resurgens. Et secū ad patrē me super astra tulit. Quidnā igitur tāta pro spe tollerare recusem. Aut, q̄d erit, ꝙ me separet a dño Ignē adhibe, rimare manu mea viscera terror. Effugient pœnas membra soluta tuas. Carcere si cæco claudar nectarque ethenis: Liber in excessu mentis adibo Deum. Si mucrone paret ceruicem abscindere lictor. Impauidum inueniet mors cita vita breuis. Non metuo exiliū, mundis domus oībus vna. Spero famem, domini sit mihi sermo cibus. Nec mirabor opes, nullos sectabor honores, Pauperiem Christo diuite non timeo. Qua stetero aduersis hac vtar mente secundis. Nec mala me vincent, nec bona me capient. Nec tamen ista mihi de me fiducia surgit. Tu das Christe loqui, tuque pati tribuas. In nobis nihil audemus, sed fidimus in te. Quos pugnare iubes, & superare facis Semper agam grates Christo Dabo semper honorē. Laus Domini semper viuet in ore meo.

De Flosculis eius prosaicis. Cap. LXIIII.

IDem in libro sententiarum prosaice. Sic diligendi sunt homines, vt eorum non diligātur errores. Quia aliud est amare, quod facti sunt, aliud odisse, quod faciunt. Nulla dei opera a misericordia vacant, quādo homini, & indulgentia cōsulit, & flagello. Bene loqui, & male viuere nihil aliud est, quā se sua uoce damnare. Cuius non videntur opera nisi bona, iniquum est eum ex suspicione reprehēdere. Qui Deum colit, vt aliud, quam ipsum promereatur, non Deum colit, sed id, quod assequi concupiscit. Qui legem diligit, probet se in omnibus iniquis id, quod contra legem est odisse non homines. Non est putanda mala mors, quam bona vita præcesserit. Bonus ēt si seruiat liber est, malus autem etsi regnet seruus est, & tot Dominorum quot vitiorum. Verius cogitatur Deus, quàm dicitur, & verius est, quàm cogitatur. Non parua autem notitiæ pars est, si antequam possumus scire, quid sit, possumus scire, quid non sit. Bonæ sunt in scripturis sanctis mysteriorum profunditates, quæ ob hoc teguntur, ne vilescant, ob hoc quæruntur, vt exerceant, ob hoc aperiuntur, vt pascant. Non differēda est ad Deum conuersio. Qui enim pœnitenti indulgētiam promisit, dissimulanti diem crastinum non spopondit. Omnia, quę timentur rationabiliter declinantur. Deus autem sic timendus est, vt ab ipso ad ipsum fugiatur. Vana quærentibus nihil sufficit. Alienorum quodammodo retētor est, qui profutura pauperibus inutiliter habet. Paruum est nulli nocere, nisi studeas multis prodesse. Omnis infidelium vita peccatum est, & nihil bonum sine summo bono. Non est desperandum de malis, sed pro ipsis, vt boni fiant studiosius supplicandum, quia numerus sanctorum de numero semper augetur impiorum. Non facile inueniuntur in aduersitate pręsidia, quæ non fuerint in pace quęsita.

Idem dicta eius de Angelis, & vita æterna contemplatiua. Cap. LXV.

IDem in prologo libri de vita cōtemplatiua. Tractatio quæstionum, & si non instituit inuenientis, quod quęrit animū, exercet tamen quærentis ingeniū. Scientia sicut sine dono charitatis inflat, ita si ei charitas admisceatur ædificat. Idem in libro primo. Angeli mali, quia perseuerare cum possent noluerunt, iusto Dei iudicio, & voluntatem redeundi, & facultatem penitus amiserunt, sicut in sanctis Angelis econtrario factum est, vt quæ fuit cum Deo suo manendi voluntas, fieret permanendi voluntaria fœlixq; necessitas, vt Deo suo insatigabiliter, & amanter seruiant, ita perfecte beati, vt nec cupiāt beatiores fieri vltra, nec valeant. In illa cælesti patria ita patebunt singulorum singulis mētes, sicut corporalibus oculis subiacent facies corporales. Ibi etiam corporales oculos nihil creaturæ visibilis latebit, & quocūque spiritus ire voluerit, ibi corpus erit sine mora temporis aut impedimento pōderis. Tūc filiorum, parentum, coniugum miseria beatos contristare non poterit, quia nomina necessitudinum corporalium, quæ hic nostra fragilitas habuit, excellentia illius beatitudinis non admittit, vbi omnes, qui fuerint vnum corpus erunt, & singuli de sua, vel singulorum fœlicitate gaudebunt. Vita contemplatiua esse dicitur rerum latentium, futurarumque notitia, siue vacatio ab omnibus mundi occupationibus, siue diuinarum studium literrarum, siue, quod his probatur esse perfectius Dei visio.

De Officio prædicationis. Cap. LXVI.

ILle cui verbi dispensatio commissa est, etiam si sancte viuit, & tamen perdite viuentes arguere aut erubescit aut metuit cum omnibus, qui eo tacente pereunt perit. Et, quid ei proderit non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato. Mentior si non per Ezechielem hoc dominus loquitur dicens. Speculatorem de & cætera. Pastores dici volumus, non tamen esse contendimus. Officij nostri vitamus laborem, appetimus dignitatem. Quando peccantes diuites, vel potentes conspicimus, non solum non arguimus, sed etiam veneramur, ne nobis aut munera solita offensi non dirigant, aut obsequia desiderata subducant. Itaque imperitiæ meæ ac finis recordatus ingemui, & volui sarcina Episcopatus mei deposita elongare fugiens, & manere in solitudine, & ibi expectare Deum, qui saluum me faceret, a pusil. spir. & cæt. Hoc specialiter doctor Ecclesiasticus elaboret, quo fiant, qui eum audiunt sanis disputationibus meliores, non vana assentatione fautores, lachrymas, quas vult a suis auditoribus fundi ipse primitus fundat, & sic eos compunctione sui cordis accendat. Tam simplex, & aptus etiā si minus latinus, tamen disciplinatus, & grauis debet esse sermo Pontifici, vt ab intelligentia sua nullos quasi imperitos excludat, sed in omnium audientium pectus cum quadam delectatione distendat.

De Auditu verbi Dei, & modo corripiendi, & contemptu sæculi. Cap. LXVII.

EX libro secundo. Sunt, qui rationem dictorum sed dignitatem dicentium praua examinatione discutiunt, & magis quis dicat, quàm quid dicat attendunt, & quod facere aut fieri nolunt, dici quoque sibi fastidiunt, paratiores aliquid doctrinæ etiam, quod scire cupiunt ignorare, quàm a persona inferiore cognoscere, cum veritas vndecunque claruerit non humano ingenio, sed Deo deputanda sit. Ita peccatis dissimilia sunt adhibenda remedia, sicut ex dissimilibus causis veniunt ipsa peccata. Argue coęquales, obsecra seniores, increpa iuniores in omni patientia, & doctrina, quia leuiter castigatus exhibet castiganti reuerentiam, asperitate autem nimia increpationis offensus, nec increpationem recipit nec salutē: quin potius tales plerunque mole tristitiæ supra modum grauati succumbunt, & sanctorum omnium vultus per quos possunt restitui Deo refugiunt, aut certe ad omnem peccandi impudentiam exacerbati prosiliunt. Quandiu, quis peccata sua que nosce, & deflere debet ignorat, tandiu curiose aliena considerat Quod si mores suos ad seipsum conuersus aspiciat, non requirit, quod in aliis reprehendat, sed in seipso, quod lugeat. Proinde fratrum vitia non debemus facile accusare, sed gemere, vt inuicem onera nostra portantes legem Christi possimus implere, qui vtique non accusauit peccata nostra sed tulit. Huc accedit, quòd & peccata ipsa sic habētur occulta, vel aliena nobis, vel nostra alijs, vt plerunque, & sanctus inter peccatores lateat, & famam sancti peccator obtineat. Expedit facultates Ecclesiæ possideri, & proprias perfectionis amore contemni. Nam, & sanctus Paulinus ingentia sua prædia vendita pauperibus erogauit, sed cum postea factus esset Episcopus non cōtempsit Ecclesiæ facultates, sed fidelissime dispensauit. Sic, & sanctus Hilarius, sed vterque non, vt possessor, sed vt procurator possidebat Ecclesiæ facultates. Scientes enim nihil aliud esse res Ecclesiæ nisi vota fidelium precia peccatorum, & patrimonia pauperum, non eas in vsus proprios, vt proprias vendicauerunt, sed vt commendatas pauperibus diuiserunt. Hoc est possidendo contemnere, non sibi sed alijs possidere, & quod habet Ecclesia cum omnibus nihil habentibus habere cōmune nec inde aliquid eis qui sibi sufficiunt erogare, cum nihil aliud sit habentibus dare, quàm perdere. Nec illi, qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt, non sine grandi peccato suo, vnde pauper victurus erat accipiunt. Ipsi quoque pauperes si se possunt suis artificijs aut laboribus expedire, non debent præsumere, quod debet debilis, & infirmus accipere.

De Suaui iugo Christi, & abijciendo iugo sæculi. Cap. LXVIII.

EA, quæ nolumus obseruare non impossibilitas facit dura sed voluntas, in vsum veniant, & neminem conturbent. Ille nobis sunt ambiendæ diuitiæ, quæ nos ornare possint pariter, & munire, quas nec acquirere possumus inuiti nec perdere Hæ sunt diuitiæ virtutum, facultates pauperum, patrimonium enim cordium diuitiæ incorruptibiles morum, quibus non abundant nisi, qui carnalibus scilicet, diuitijs ex corde renunciant. Boni temporalis amissio fit iusti exercitium, & iniusti supplicium: quia, & iustus cęlestium desiderio captus omnia temporalia, siue habeat siue amittat omnino non sentit, & iniquus, quod cum delectatione habuit sine dolore non perdit. O facinus inauditum, suaui iugo Christi contēpto, ferreum cupiditatis imperium voluntaria mentium inclinatione suscipimus, & abiecto Domini nostri leui onere, quod subiectos non onerat, sed honorat, non deprimit omnino, sed subleuat, plumbeum pondus nostris ceruicibus aggregamus, quod citius deponi potest, quàm ferri, quia ipsa cupiditas contemni potest facilius, quàm expleri. Proinde quam possideu-

di delectat ambitio, Deum qui possidet omnia quæ creauit expedita mente possideat, & in eo habebit quecunq; habere sancte desiderat. Et quia nemo possidet Deum nisi qui possidetur à Deo, fit ipse primitus Deo possessio, & efficitur ei Deus possessor & portio. Quid autem vltra quærit cui suus cõditor omnia fit, aut quid ei sufficit cui ille non sufficit. Igitur qui uult Deum possidere renũciet mũdo, ut fit illi Deus beata possessio. Quid est ambulare sicut Deus ambulauit, nisi contemnere omnia prospera quæ ille contempsit, non timere aduersa quę pertulit, libenter facere quæ fecit, docere quæ docuit, sequi quo ipse processit. Nihil contra abstinentiam faciunt qui uinũ non pro ebrietate sed pro corporis salute percipiunt. Si quolibet adueniẽte ieiunio ĩtermisso reficior, nõ soluo ieiuniũ sed impleo charitatis officiũ. Ipsa continuatio ieiuniorum nisi fuerit quando res exigit prætermissa, & me inflat & fratrem cui charitas iubet seruire contristat, cum sine abstinentia quemlibet hominem catholicum sola charitas perficiat & omnis abstinentia si ne adiunctione charitatis aut perdat aut pereat.

De Hipocrisi, & Inuidia, & Pudicitia quoque, & superbia. Cap. LXIX.

SIcut virtus animam sibi veraciter inhærentem si fuerit vera iustificat, ita simulata condemnat, dupliciterq; rea est anima si & bonum non faciat vnde spiritualiter viuat, & appetat similitudinem boni sub qua male uiuat & lateat. Supbus vult se constantem credi, Prodigus liberalem, Auarus indigentem, Temerarius fortem, Inhumanus parcum, Gulosus humanum: Ignauus quietum, Timidus cautum. Impudentia sibi fiduciæ nomen ascribit, procacitas libertatis, appellationem obtendit. Eloquentium uerbositas fingit. & curiositatis malum sub spiritualis studij colore delitescit. Inuidus alienum bonum suum facit inuidendo supplicium. Tantos inuidus habet iusta pœna tortores, quantos inuidiosus laudatores. Inuidiosum enim facit excellentia meriti, inuidum pœna peccati. Quosdam pudicos, aut temperatio corporum facit, aut timor supplicij temporalis ab impudicitiæ actione suspendit, aut occasio negata destituit. Sed licet necessitate pudici sint non uoluntate, tamen, & primi si de beneficio naturæ suæ Deo gratias agunt, & scdi & tertij si pudice uiuere consuescunt, in uirtutem de necessitate proficiunt, & paulatim ipsius pudicitiæ delectatione crescente pudici veraciter fiunt. In quibusdam Superbia tam aperte regnat, ut nec dignetur se occultare nec valeat, quorum etiam ipse habitus & incessus ceruix erecta, facies torua, truces oculi, sermo terribilis, nudam superbiam clamant. Hi quos superbæ mentis tabes prurulenta corruperit, seniorum suorum non obseruant imperata, sed iudicant, de suis negligentijs obiurgati aut rebellant insolenter aut murmurant. De loco superiori disceptant, præferri se melioribus etiam imprudenter affectant, simplicitatem spiritualium fratrum irridenter exagitant, sententias suas procaciter iactant, obsequia delata fastidiũt, negata pertinaciter quærũt. Hẽnt in intẽtione ꝑtinaciam in corde duritiam, in sermocinatione iactantiam. In humilitate fallaces. In iocatione mordaces. In odio pertinaces. Ad opus bonum pigri, ad cõmunionẽ feri, ad obsequium duri. Ad exequendum quod nesciunt prompti, ad fraterna obsequia inhumani. Temerarij in audiendo, clamosi in loquendo, fastidiosi in audiendo, præsumptuosi in docendo, efferati deformiter in cachino, Ingrati beneficijs, inflati obsequijs, imperiosi abiectis.

De Inuidia, & vana gloria. Cap. LXX.

INuidi sancte viuentium merita sua, faciunt inuidendo peccata, & quicquid boni fieri vel dici a sanctis audierint, aut omnino non credunt, aut in malum male interpretando conuertunt, & omne malum quod de illis mendax fama iactauerit statim tanquam si ipsi viderint credunt, ac feraliter eis qui illud non verum esse probauerint contradicunt, omnes suos æmulos fingunt quorum profectu deficiunt. Inimicitijs gratuitis ardent, deprehendi pectoris sui malitiam timent, semper amari, nunquam certi, amici diaboli, inimici sui, omnibus dolosi, ad gaudenda anxij, ad plangenda læti, vtrobique peruersi. Inter amicos discordias seminant, opinionem bonorum mendacijs decolorant, odiorum sibi occasiones prauis suspicionibus decolorant, velut amici in obsequio, hostes in animo, continentes in verbo, turpes in facto. Considerate obsecro qualiter inuidos punitura sint mala sua, quos etiam bona puniunt aliena, vbi poterunt fieri boni qui sunt in bono mali aut quãdo malis bene vsuri sunt, qui mali bonis non desinunt. Quis eũ poterit subuenire qui se sibi exhibet inuidendo carnificem? Vanitas est inflata quædam circa delectationes varias animi languentis affectio, potiendi honoris auida simul & nescia morbo excellentiæ inanis afflata, caua, morbida, turbulenta, animorum leuium domina, male fundatis omnibus blanda, repugnantibus fumea capiendis seductoria, captis inpicta. Hæc vanos homines afflatus sui vento circunfert, qui se de operibus quorum sibi conscij non sunt turpiter iactant, & ab omnibus se prædicari affectant, salutationibus occurrentium gaudent, adulatoribus suis fauent, voluptatibus patent, gestiunt docere quod nesciunt, credi de se sublimia volunt, delectabilia grauibus anteponunt, in promissione veloces, in exhibitione mendaces, in verbo graues, ubique fallaces, læti ad prospera, fragiles ad aduersa, inflati ad obsequia, anxij ad opprobria, immoderati ad gaudia, difficiles ad honesta.

De Timore supplicij, & amore Dei. Cap. LXXI.

NVlla res sic nos ab omni peccato seruat immunes sicut timor supplicij & amor Dei. Ad pœnam quę peccanti debetur mens antequam peccet aspiciat, & nulla eam ad peccandum delectatio corporalis inclinat. Cogitate quale malum sit ab illo gaudio diuinæ contemplationis excludi, beatissima sanctorum omnium societate priuari, mori vitæ æternæ, & morti viuere sempiternę, profundo gehennæ fluctuanti immergi, edacissimis vermibus in æternum dilaniari nec finiri, exundantis incendij terribilis crepitus pati, baratri fumantis amara caligine oculos obcecari, non sentire in illo igne quod illuminat, sentire quod cruciat. Hæc & multa similia cogitare, nihil aliud est quàm vitijs omnibus repudium dare, & omnia carnalia blandimenta refrenare. Charitas est recta voluntas ab omnibus terrenis prorsus aduersa, & Deo insepatabiliter vnita, igne quodam spiritussancti a quo est, & ad quem refertur incensa, idest inquinamenti omnis extranea, supra omnia quæ carnaliter diriguntur excelsa, affectionum omnium potentissima, summa bonarum actionum, salus morum, mors criminum, uita uirtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima sanctarum mentium, causa meritorum, præmium perfectorum, quam fides concipit, ad quam spes currit, cui profectus omnium seruit. Quidam honesta prædicare non cessant, non ut auditores eorum prædicatione proficiant, sed ut ipsi videantur iurare quę prędicant, & hoc mõ turpitudinẽ suę cõuersationis obnubilent. Quid est diligere Deum nisi occupare illi animum, concipere fruendæ visionis eius affectum, peccati odium, mundi fastidium, diligere etiam proximum, quem ipse censuit diligendum, in ipso amore seruare modum & ordinem legitimum. Proximos autem sicut nos diligimus, si non propter aliquas vtilitates, vel affinitates, vel consanguinitates, sed propter hoc tantum quòd naturæ nostræ participes sunt diligamus. Nam si propinquos nostros quamuis turpes, & incompositos plusquam quoslibet sanctos a sanguine nostro extraneos diligimus, grauiter in eorum tali dilectione peccamus. Hæc est autem proximi tota dilectio, vt bonum quod tibi conferri uis, conferas & proximo.

De Temperantia, & Iustitia. Cap. LXXII.

TEmperantia est virtus quæ libidines frenat, desideria sancta multiplicat, omnia intra nos confusa ordinat, ordinata corroborat, mentem placida tranquillitate componit, & ab omni vitiorum tempestate defendit. Temperantiæ est quod loquenti seniori præstamus silentium, quod ipsius ad loquendum prestolamur imperium, quòd non attollimus immoderatum in collocutionibus sonum, quòd visu prorumpere non audemus in chachinum, quòd nulli detrahimus, nec detrahentibus acquiescimus, sed nec detrahentes æquanimiter sustinemus, qui ad hoc alios viles uideri volunt vt se commendent eorum comparatione quos carpunt, & videantur ea in se vitia non habere, quę malitiose in alijs reprehendunt. Ex iustitia manat æquitas, quę facit vt nos omnium necessitates hominum nostras esse dicamus, nec nobis tantum sed etiam generi humano nos natos vtiles esse credamus, vt quicquid cuilibet homini nocere potest tanquam si nobis noceat euitemus. Qui enim homines sumus, nihil humani a nobis alienum putare debemus. Siquidem beluarum est sibi uiuere, nec suas vtilitates in commune conferre. Duo autem sunt Iniustitiæ genera, unum quod iniurias irrogamus, alterum quod ab alijs irrogatas cum possimus propulsare negligimus. Neque enim mihi aliquid prodest, quòd non circumuenio aliquem vel decipio. si eum decipi vel circumueniri permitto. Et in omnibus peccantibus pecco, quando quos peccare, uel peccasse scio, quadam crudelis animi malignitate non increpo. Qui amicum propter commodum quodlibet amat, non amicum conuincitur amare, sed commodum quod cum esse desierit amare cessabit. Qui autem propter Deum diligit, sicut Deus æternus est ita in æternum ipsa amici dilectio permanebit. Dominetur uitijs ratio, subijciatur corpus animo, & animus Deo, & impleta est hominis perfectio. Qui

Qui æquitati seruiunt oēs omnium bono viuunt, ac uelut sibi inuicē nati salutem mutuā tuent, & diligūt, ac p hoc cōtra iustitiā faciūt, hi qui merito suæ conuersationis vel eruditionis electi, ociosum studiū fructuosæ vtilitati regendę multitudinis anteponunt. Sed quia sunt multi qui se impares tantæ sarcinę norunt, tales iuste se etiam quæsiti non offerunt, ne uideantur non Ecclesiasticos labores velle suscipere, sed honores ambire: cum dignitas Ecclesiastica nec ambienda sit nec vitanda.

De imperio Zenonis, & astutia eius. Cap. LXXIII.

Sigibertus in chronicis mortuo Leone Imperatore anno domini. 473. mundi, s. quarti millesimo. 426. successit Zenon, & imperauit annis. 19. Hic Theodoricum regem Osthrogotorum consulem ordinarium fecit, quæ post imperialem dignitatem prima est dignitas, & equestrem statuam aureā ante regiam illi collocauit. Hugo Floriacensis libro. 5. Zenon iste scripturam cōtra fidem Ecclesiasticam composuit, regnum Italiæ sibi præsumpsit & vsurpauit. Quōd vt sibi perhenniter confirmaret, filias suas vicinis regibus copulauit dans unam earum Regi Gothorum Alarico, & alteram Regi Burgundionum Sigismundo. Neptem vero suam Almalbertam copulauit Regi Thoringorum Hermenfrido. Vtque gentem sibi Frācorum faceret etiam fœderatam Regis Dodonij filiam suo cō iunxit matrimonio. Sororem quoque suam Vuandalorū Regi copulauit, sessionemq; suam Rauennę cōstituit homo Arrianę sectæ, & bestialem contra catholicos viros gerens in animo crudelitatem. Sigibertus vbi supra. Hoc tēpore Gensericus Rex Vuandalorum successione regnandi inter filios suos ordinata, vt fratri morienti frater superstes sine controuersia filiorum succederet, moritur. Cui succedens Honoricus filius eius regnauit annis octo. Sub hoc Eugenius Carthaginensis Episcopus & omnis clerus eius contra Arrianam hæresim Vuandalorum pro Christo fortiter agonizant.

De Honorico Rege Vuandalorum, & Eugenio Carthaginensi Episcopo. Cap. LXXIIII.

Ex gestis eiusdem Eugenij. Sic quidem Honoricus in primordio regni vt habet subtilitas Barbarorum cæpit mitius, & moderatius agere, & maxime circa religionem nostram, & vt se religiosum ostenderet solicitus requirebat hæreticos Manicheos, ex quibus multos incendit, plurimos autem destruxit nauibus transmarinis quos pene omnes Manicheos suæ religionis inuenit, & præcipue Presbiteros & Diaconos Arrianæ hæreseos vnde magis erubescens amplius in illis exarsit. Dedit autem licentiam Zenone Imperatore atque Placida per edita libri rogantibus ut Carthaginensis Ecclesia sibi quem vellet Episcopum ordinaret, quæ iam. 24. annos tali ornamento fuerat destituta. Destinauit ergo per notarium suum edictum, quod publicè legeretur: iubens vt iuxta petitionem Zenonis Ecclesia Carthaginis religionis suæ proprium haberet, episcopum. Quod dum edictum nobis præsentibus Ecclesiæ legeret gemere cepimus, eo q̄ mediantibus dolis malorū esset futura persecutio præparata, & ita legatis respondimus. Si ita est interpositis his conditionibus periculosis; Ecclesia non uult habere Episcopum, gubernet eam Christus qui semper dignatus est gubernare. Quam suggestionem legatus accipere neglexit, simul & populus (ut tunc fieret) vt ignis exarsit, cuius erat clamor intolerabilis, qui nulla posset ratione sedari. Ordinato itaque Episcopo Eugenio viro sancto, Deo quoque accepto sublimis nata est lætitia, & gaudium cumulatum est Ecclesiæ Dei, exultans multitudo catholica sub barbara dominatione de ordinatione Pontificis reparati, Cœpit enim ille vir Dei per conuersationem bonam, venerabilis & reuerendus haberi, his etiam qui foris sunt, & ita esse omnibus gratus, vt si fas esset animam suam pro eisdem uniuersis ponere delectaret, pecunia apud eum nunquam mansisse probatur, nisi forte tali hora offerretur quando sol diei explicans cursum, nocturnis tenebris ordinem daret & locum, tantum reseruabat quantum diei sufficeret, non quantum cupiditas expetisset, Deo nostro subinde quotidie ingentia & maiora dominante.

De Initio persecutionis Honerici in Ecclesiam aphricanam. Cap. LXXV.

Sed cum fama eius esset vbi celebris atque manifesta cœperunt exinde Arrianorum Episcopi inuidia graui torqueri, quotidianis (& præcipue cytileas) eum calumnijs insectantes. Quid plurimum, suggerunt Regi de illo & suum nequaquam sederet thronum, nec ad Dei populum uerbum faceret consuetum. Deinde quoque Mares, vel Fœminas in habitu barbaro incedentes, in ecclesia conspicere prohiberet. Ille respondit vt decuit. Domus Dei omnibus patet, intrantes nullus poterit repellere. Et maxime quia ingens fuerat multitudo nostrorum catholicorum in habitu illorum incedentium, ob hoc quòd domui regiæ seruiebant. At vbi ab homine Dei tale responsum accepit, statuit in portis Ecclesiæ collocari tortores. Qui uidentes fœminam vel masculum in specie suæ gentis ambulantes, illico palis minoribus dentatis iniectis in capite crinibusque in eisdem collocatis, ac vehementius stringentes, simul cum capillis omnem pelliculam capitis auferebant. Nonnulli dum fieret statim oculos amiserunt, alij ipso dolore defuncti sunt. Mulieres uero post hanc pœnam capitibus pelle nudatis Præcone præeunte per plateas ad ostensionem ciuitatis ducebantur, quod sibi magis quæ patiebantur lucrum maximum computabant. Quorum nos plurimos nouimus nec scimus tunc aliquem eorum etiam pœnis urgentibus a recto itinere destitisse. At ubi isto modo fidei infringere non ualuit illum, cogitat ut nostræ religionis homines in aula eius constituti neq; annonas neq; stipēdia solita potirent. Addidit quoq; & laboribus eos cōercere rusticanis, & dirigit uiros ingenuos & admodū delicatos ad cāpum Vticensem, vt sub ardētis solis incendio cespites messium desecarent. Vbi omnes cum gaudio pergentes in Domino lætabantur. In quorum contubernio quidam fuit aridam habens manum, quæ per annos quāplurimos nullum ei præstiterat obsequium. Qui cum veraciter excusaret se operari non posse, magis violenter iussus est pergere. Sed vbi ad locum uentum est, & præsertim pro eo orādo ingemuerunt omnes, pietate diuina illa arida incolumis confessori Dei restituta est manus. Hinc iam Honorici persecutio doloris atque perturbationis nostræ sumpsit initium.

De crudelitate eiusdem in suos. Cap LXXVI.

Ipse autem qui sese iam dudum omnibus bene ostenderat, desiderans post obitum suum filijs quod non contigit regnum statuere, Theodoricum fratrem filiosque eius, Guntinique fratris nihilominus filios crudeliter cœpit insequi, Quorum nullum dimitteret nisi eis mors desiderij sui uoluntatem auferret. Primo sciens vxorem Theodorici fratris astutam, credo ne forte maritum aut maiorem filium quia (prudens & sapiens videbatur) consilijs acrioribus aduersus Tyrannum armasset, crimine imposito gladio eam interfici iubet. Post occiditur & ille filius magnus literis institutus, cui secundum constitutionem Genserici eo, quòd maior omnibus esset regnum inter Nepotes potissimum debebatur. Accenditur adhuc crudelius aliquid perpetrare, astāte vulgo in media ciuitate pro gradibus plateæ nouæ, Episcopum suæ religionis nomine Iocundum, quem Patriarcham vocitabant præcepit incendio concremari ob hoc, quòd in domo Theodorici Germani regis acceptissimus habebatur, cuius forte suffragio memorata domus regnum poterat obtinere. Tunc & Guntunis maiorem filium nomine Godagis, cum vxore absque solatio seruiant ancillæ crudeli exilio delegauit, fratrem vero Theodoricum post occisionem Vxoris, & filij nudum atque destitutum similiter exulauit. Post cuius mortem filium qui supererat infantulum, duasque filias eius adultas impositas asinis longius affligendo proiecit, sed & comites quamplurimos & nobiles gentis suæ obiectionibus falsis insectans, ob hoc quòd Germano fauerent alios incendit, alios iugulauit gladio, imitator existens Genserici patris, qui sui fratris vxorem ligato pondere lapidum in Ansaga fluuium Cirtense fetilosum iactando dimersit, & post necem Matris etiam filios interfecit. Sed multos ei Gensericus pater moriens sacramento interposito commendauerat: quos ille immemor fidei & sacramēti violator diuersis pęnis & incendio trucidauit. Nam Eldicum quendam quem pater præpositum fecerat regni iam annosum atque veteranum cum dedecore capite truncauit, eiusque vxorem cum alia nomine Cheuarica in medio ciuitatis incendit. Quarum corpora per vicos & plateas trahi mandauit, quæ tota die iacentia rogatus a suis Episcopis vix vespere sepelire concessit, hoc per quinque uel amplius perpessi sunt annos. Quibus hæc supplicia sufficere poterant ad æternam mercedem, si catholici fuissent, & fidei suæ memorata ista proferrent. Sed istud ideo silere nequiuimus, ut impietas regis etiam in suis minime sileretur. Qui non solum Episcopum suum Iocūdum flammis adussit, sed etiam Presbiteros & Dyaconos suos idest, Arrianos quāplurimos incendit, & insuper bestijs mancipauit.

De Signis quæ persecutionem Catholicorum precesserunt. Cap. LXXVII.

Amputatis igitur in breui omnibus quos timebat, & solidans sibi ut putabat regnum, quod breue fuerat & caducum, ex parte odiosus atque securus vniuersa tela furoris in persecutiones Ecclesiæ Catholicæ tugiens sicut leo conuertit. Ante persecutionis tamē tempestatē multis præeuntibus uisionibus & signis imminens demonstratum fuerat malum. Nā ferme añ bieniū q̄ fieret vidit. Quidā Faustin⁹ ecclesiā solito in ornatu

natu fulgentem, & dum lętaretur candore tanti fulgoris, cereis quoque fulgentibus, pallijque velamento ac lampadibus rutilante, subito ait luminis illius concupiscibilis extinctus est fulgor, ac tenebris succedentibus aduersarius naribus natus est fętor, & omnis illa albatorum turba expellentibus quibusdam Æthiopibus minata est foras. Ob hoc lamentandum, quod eam in claritate pristina nequaquam viderit iterum restitutam. Nam visionem istam nobis pręsentibus sancto retulit Eugenio. Vidit & quidam Presbyter istam Fausti basilicam refertam turba innumerabilium populorum, & post paululum euacuatam, & replętam multitudine porcorum atque caprarum. Iterum alius vidit aream triticeam ventilationi paratam, granis ventilatoris iudicio nec dum a palea separatis. Et dum ingentis massæ confusæ magnitudinem miraretur, subito ecce turbo veniens tempestatis soniuago flatu cępit aduentum suum surgente pulueie demonstrare. Cuius impetu palea illa omnis omnino volauit, remanentibus grauis. Post hoc venit quidam Procerus splendido vultu habituque nitido fulgens, & cępit grana vacua, macilenta, atque similagini reproba, purgando proijcere. Quæ diu examinans vix magnitudinem illius massæ licet probatæ, ad aceruum tamen perduxit exiguum. Sed Quintinianus honorabilis Episcopus vidit se supra quendam montem stare, de quo cōspiciebat gregem innumerabilium ouium, & in medio gregis duæ erant ollæ nimium bullientes. Aderant autem ouium occisores, quarum carnes ollis bullientibus demergebant. Et cum ita fieret omnis illa magnitudo cōsumpta est gregis. Reor ergo illas duas ollas Chartagin. & Larēsem duas esse ciuitates, in quibus multitudo prima fuit congregata, & a quibus incendium initium sumpsit, aut Honoricum regem & Cyryllam Episcopum eius. Sed de multis visionibus, quia breuitati consulendum fuit, hæc dixisse sufficiat.

De impijs edictis in milites & Episcopos, & sacras virgines. Cap. LXXVIII.

QVid vltra, censent primo Tyranni iussione terribili, vt nemo in eius palatio militaret, neque publicas ageret actiones, nisi se Arrianum fecisset. Quorum ingens numerus vigore inuicto ne fidem perderet, militiam temporalē abiecit, quos postea domibus proiectos omnique substantia expoliatos in insulis Sicilia & Sardinia relegauit. Quod etiam statuere per totam Aphricam festinauit, vt nostrorum Episcoporum defunctorum fisci sibi substantiam vendicasset. Qui autem defuncto succedere poterat, nōn ordinaretur nisi fisco regali quingentos solidos obtulisset. Sed hoc ædificium vbi construere visus est Diabolus, statim illud destruere, dignatus est Christianus. Suggerunt ei domestici sui dicentes. Si istud seruauerit præceptio vestra, nostri Episcopi in partibus Traciæ, & alijs regionibus constituti peiora incipient pati. Præcepit deinde sacras virgines congregari dirigens Vuandalos cum suæ gentis obstetricibus ad inspiciendum & contrectandum, contra ius verecundię & pudoris, vbi nec Matres aderant, nec aliqua catholica Matronarum, cremantes graui suspendio, atque ingentia pondera pedibus colligantes, laminas quoque ferri ignitas dorso, ventri, mammillis, & lateribus apponebāt. Quibus inter supplicia dicebatur. Dicite quod Episcopi vobiscum concumbūt, & clerici vestri. Quarum acerbitate pęnarum, plurimas scimus tunc extinctas. Alia quæ remanserunt cutibus arescentibus factæ sunt curuæ. Nitebatur enim semitam inuenire, per cuius aditum publicam sicut fecit faceret persecutionem. Et ita faciens nullo modo inuestigare potuit, quomodo Christi Ecclesiam macularet.

De viris ecclesiasticis, & Mulieribus, & infantibus in exilium directis. Cap. LXXIX.

QVibus autem prosequar fluminibus lachrymarum, quando Episcopos Presbyteros Diaconos, & alia Ecclesiæ membra idest quatuor millia nongentos sexagintasex ad exilium heremi destinauit, in quibus erant podagrici, quamplurimi, alij per ætatem annosam lumine temporali priuati. In quorum erant numero beatus Felix Abirritanus Episcopus, habens iam in episcopatu 44. annos. Qui paralisi morbo percussus, nec sentiebat quicquam, nec penitus loquebatur. De quo nos maxime cogitantes, quod nō posset iumento portari, suggessimus vt a suis rex peteretur, vt saltem eum propere moriturum Chartagini esse iussisset, quòd ad exilium nulla ratione posset perduci. Quin ita fertur Tyrannus cum furore dixisse. Si animali sedere non potest, iungantur boues indomiti qui eum colligatum funibus trahendo perducant, vbi ego præcepi. Quem ex transuerso super burdonem vinctum quasi quēdam ligni truncum toto itinere portabamus. Congregamur vniuersi in succensum & larensem ciuitatem, vt illuc occurrētes Mauri sibi traditos ad heremum perducerent. Superuenientes igitur Comites duo subtilitate damnabili blandis sermonibus cum Dei confessoribus agere cœperunt. Quid vobis inquiunt videtur, vt ita pertinaces sitis? & domini nostri præceptis minime obtemperatis? qui esse poteritis in conspectu Regis honorabiles, si eius festinetis facere voluntatem. Statim illis ingenti vociferatione clamantibus, & dicentibus, Christiani sumus, trinitatem in vnum Deum inuiolabilem confitemur, includuntur grauiori quidem sed adhuc lætiori custodia, vbi nobis copiæ dabantur & introire, ac verbum admonitionis fratribus facere, & diuina misteria celebrare. Ibi & infantuli fuere quamplurimi, quos genitrices materno sequebantur affectu, aliæ gaudentes, aliæ retrahentes, aliæ gaudebant se martyres peperisse, alię moliendo diluuio rebaptizationis nitebantur a confessione fidei reuocare. Nullum tamen tunc blandimenta vicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinauit ad terram. Nam quædam tunc quæ fecerit Augustinus, breuiter delectat referre. Dum enim iter ageremus cum Dei exercitu comitantes, & forte magis noctibus promouimus propter solis ardorem, conspicimus Mulierculam sacculum & alia vestimenta portantem, manu infantulum vnum tenentem, atque in his sermonibus consolantem. Curre Domine meus, vides vniuersos sanctos quomodo pergunt & festinant hilares ad coronam. Quam nos cum increparemus, quod importuna videretur, aut viris pro sexu iungi aut exercitui Christi sociari, respondit. Benedicite, benedicite & orate pro me, & isto nepote paruulo meo, cum quo ad exilium pergo, ne inueniat eum solum inimicus, & a via veritatis reuocet ad mortem. Ad hæc verba repleti lachrymis nihil dicere valuimus, nisi vt voluntas fieret Dei.

De carceribus eorum artissimis, & teterrimis. Cap. LXXX.

SEd vbi aduersarius, qui iam forte dicebat, partibor spolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea, nullo potuit præoccupare, requirit angusta, & teterrima loca, in quorum conclauibus Dei exercitum coartaret. Tunc eis etiam visitationis humanæ negata est consolatio. Puniuntur, & fustibus grauiter affliguntur. Iactantur confessores Christi angustia coartante vnus super alium, vt agmina locustarum & vt proprie dicitur, vt preciosissima grana frumentorum. In qua constipatione secedendi ad naturale officium nulla ratio sinebat loci, sed stercoris, & vrinæ vrgente necessitate ibidem faciebant, vt illic tunc fętor & horror vniuersa pęnarum genera superaret, ad quos aliquando datis ingentibus muneribus Mauris dormientibus Vuandalis vix clam admissi sumus iutare. Qui introeuntes veluti in gurgite luti vsque ad genua cœpimus mergi, illud tunc Hieremiæ vidētes fuisse completū. Qui nutriti in croceis, amplexati sunt stercora sua. Quid multa præcepti sunt vndique perstrepentibus Mauris ad iter, vbi destinati fuerant se præparare. Exeuntes itaque die dominica linita habentes stercoribus vestimenta, & facies simul & capita a Mauris tamen crudeliter minabantur hymnum cum exultatione Domino decantantes. Hæc est gloria in omnibus sanctis eius. Aderat enim tunc beatus Pontifex Cyprianus Vinzidiliensis Episcopus consolator egregius, qui singulos pio & & paterno fouebat affectu, non sine fluminibus currentium lachrymarum, paratus pro fratribus animam ponere, & se vltroneum si dimitteretur talibus passionibus dare. Qui totum quod habuit egentibus fratribus in illa tunc necessitate expendit. Quærebat enim occasionem, qualiter confessoribus sociaretur ipso animo & virtute confessor. Qui postea per multos agones & squalores carceris, in exilio quod desiderabat cum exultatione perrexit.

De mortuis in itinere & exilij asperitate. Cap. LXXXI.

QVantæ & tunc multitudines, de diuersis regionibus, & ciuitatibus ad visendos Dei martyres concurrerint populorum, testantur viæ vel semitæ quæ agmina visentium nequaquam capiebant, per vertices montium & vallium concurrentes turbæ fidelium inæstimabiles descendebant, cereos manibus gestātes, suosque infantulos vestigijs martyrum proijcientes, ita vt voce clamabant. Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronam? qui hos baptizaturi sunt paruulos fonte & aquæ perhennis? Qui nobis pęnitentiæ manus collaturi sunt, & reconciliationis indulgentiam & obstrictos peccatorum vinculis soluturi, quia vobis dictum est, quemcunque solueritis super terram erit solutus, & in cęlis. Qui solennibus orationibus sepulturi sunt morientes, quibus diuini sacrificij ritus exhibendus est consuetus. Vobiscum & nos libebat pergere si liceret, vt tali modo filios a patribus nulla necessitas separaret. In his vocibus & laudibus nullam iam pergere admissus est consolator, sed arbitrabatur multitudo ad currendum vt vbi tunc nauis erat præparata laboriosam caperent mansionem.

Qui cum senes deficerent, & alij forte, & si iuuenes delicati, ceperunt primo hastilium cuspidibus ad currendum, & lapidibus tundi, vnde magis deficientes amplius lassabantur. Post vero imperatum est Mauris, vt qui ambulare non poterat, ligatis pedibus velut cadauer animalis mortui, traherentur per dura, & aspera loca, vbi primo vestimēta postea membra singula carpebantur, quia per gladios acutos petrarum hic caput concerebatur, alibi latera scindebantur, & ita inter trahentiū manus spiritum exalabant, quorum numerum colligere nequaquam valuimus multitudine cohærente, extat tamen per totū aggerē publicū vniuersalis sepultura sanctorū loquētibus tumulis. Reliqui habiliores ad solitudinis loca perueniūt, in quibus collati ordeum ad vescendum vt iumenta accipiunt, vbi et venenatorum animalium atq; scorpionum tanta esse dicitur multitudo, vt ignorantibus incredibilis videatur. Quæ solo flatu etiam procul positis veneni virus infundant. Scorpione autem percussum nullum dicunt aliquando euasisse. Quorum feritas virulenta vsque ad præsens Christo defendente, nullum seruum eius nocuisse docetur. Sed cum illi alantur ordeaceis granis, postea, & hoc ablatum est, quasi non posset Deus, qui pluerat patribus manna, pascere & tunc tali exilio mancipatos.

De citatione reliquorum Episcoporum Catholicorum ad concilium. Cap. LXXXII.

Cogitat acriora aduersus Ecclesiam Dei, vt qui membra aliqua absciderat, totum laniando perderet corpus. Nam die Ascensionis Domini legato Zenonis Imparatoris Rege non præsente, legendum media Ecclesia Eugenio Episcopo dirigit præceptū, tali tenore cōscriptum, quod etiam vniuersæ Aphrici veredarijs discurrentibus destinauit. Rex Honoricus Vuandalorū, & Alanorū vniuersis Epis Omousianis. Non semel, sed sępius constat esse prohibitum, vt in sortibus Vuandalorum sacerdotes vestri conuentus minime celebrarēt, ne sua seditione animas subuerterent Christianas. Quam rem spernētes plurimi nunc reperti sunt contra interdictum missas in sortibus Vuandalorū facere, asserentes se integram regulā Christianæ fidei tenere. Et quia in prouincijs a Deo nobis concessis scandalum esse noluimus, ideo de prouidentia cum consensu sanctorum Episcoporum nostrorum hoc nos statuisse cognoscite, vt ad diem Calendarum Ianuariarum proximē futurarū amissa omni excusatione formidinis, omnes Carthaginem veniatis, vt de ratione fidei cum nostris venerabilibus Episcopis possitis inire conflictū, & de fide Omousianorum quam defenditis de diuersis scripturis proprie a prophetis, quo possit agnosci si integram fidem teneatis. Huius autem edicti tenorē nos qui aderamus cognoscētes, simulq; legentes ingemuimus eo quòd futuræ persecutionis furorem indicaret, & præsertim vbi dixit in prouincijs nobis a Deo concessis. Tunc sancto Eugenio rationabile videbatur, vt sic cor Barbarorum suggerendo molliretur, nitebaturq; Regi suggerere, consortes suæ religionis etiam transmarinos vocari debere. Agnoscat inquit dementia regis, nos disputatiōnem legis cum adiutorio Dei nullatenus declinare vel fugere, sed sine vniuersitatis assensu nos nō debere asserendæ fidei nostræ causas assumere. Hoc aūt agebat Eugenius, non quòd deessent in Aphrica, qui aduersariorum obiecta refellerent, sed vt illi venissent, qui alieni ab illorum dominatu maiorem fiduciam libertatis haberēt, pariterq; oppressionis nostræ calumniam vniuersis terris & populis nunciarent. Ille ergo qui nectebat dolos, audire noluit, rationē agens argumentationibus crebris, vt quoscunq; Episcoporum audierat eruditos, varijs insectationibus agitaret. Iam ad exiliū Muranensem secundum Donatianum impositis centum fustibus miserat Episcopos, nec non & Subseculēsem Pręsidium virum acutum. Tunc & venerabiles Mansuetum, Germanum, Fusculum, & mbltos alios fugauit. Dum hæc geruntur, imperat, vt nostræ religionis illorum mensa nullum communem haberet, neq; cum catholicis omnino vescerentur. Quæ res non ipsis aliquod præstitit beneficium, sed nobis maximum contulit lucrum. Nam si sermo illorum, dicente Apostolo, sicut cancer consueuit serpere, quanto magis communis mensa ciborum inquinare. Cū dicat idē Apostolus, cū nefariis, nec cibi habere communionem. Sed cum ignis persecutionis accenderetur, & flamma infestantis vbiq; regis arderet, ostendit Dominus noster quoddam miraculum per seruum suum fidelem, quod præterire non debeo.

De Felice cæco per beatum Eugenium illuminato. Cap. LXXXIII.

Fvit in eadem ciuitate Carthagine quidā cęcus huius ciuitatis notissimus nomine Felix, hic visitatur a Domino. Diciturq; ei nocte per visum, dies enim Epiphaniorum lucescebat. Surge, & vade ad seruum meum Eugenium Episcopum & dices ei, quia ego te ad illum direxi. Et illa hora qua benedixeris fontem, vt baptizentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, & aperientur, & videbis lumen. Qui cum tali visione commouitus est, putās se quomodo assolet deludi per somnum, surgere noluit cęcus. Sed cum iterum vrgeretur in somno similiter vt ad Eugenium pergeret compellitur, rursum neglīgit. Tertioq; festinanter, & grauiter increpatur. Excitat puerum qui ei solitus erat manum porrigere, pergit veloci agilitate ad Fausti basilicam, & orat. Et veniens cum ingentibus lachrymis, suggerit cuidam subdiacono nomine Peregrino, vt eum Episcopo nūciaret, indicans se habere aliquod secreti genus intimandū. Audiens Episcopus iussit hominem introire. Iam enim ob celebritatem festinantis hymni nocturni per totam Ecclesiam canente populo increpabant. Indicat cęcus Antistiti ordinem visionis suæ, diciq; illi. Non te dimittam nisi sicut a Domino iussus es, mihi reddideris oculos meos. Cui ille. Recede a me frater, quia peccator sum. Cumq; ille instaret, attendens Eugenius inuerecundam credulitatem eius, & quia tempus vrgebat, pergit cum eo comitante officio clericorum ad fontem ibiq; fixis genibus cum ingēti gemitu pulsans singultibus cęlum, crispantem benedixit aquæ fontem. Et cū cōpleta oratione surrexisset respondit cęco. Iam tibi dixi frater homo peccator sum, sed qui te visitare dignatus est, præstet tibi secundum fidem tuam, simulq; vexillo crucis oculos eius consignauit. Qui statim visum recepit, quem secum quousque baptismus celebraret ibi detinuit, fit hoc Ecclesiæ manifestū statimq; nuncius pergit ad tyrannum. Rapitur Felix inquiritur ab eo quid factum sit qualiterq; lumeņ receperit. Dicit ille ex ordine totum. Dicunt Episcopi Arrianorum hæc maleficia fecisse Eugenium. Et quia oppressione confusi, lumen non potuerunt nubilare eo, quòd felix vniuersæ ciuitati manifestus esset, & notus, tamen uolebant eum si fas esset necare. Quomodo Iudęi suscitatum Lazarum cupiebant occidere.

De conuentu Episcoporum ad concilium congregato. Cap. LXXXIIII.

Appropinquabat iam futurus ille dies calumniosus Calendarum Ianuariarum ab eodem statutus. Conueniūt nō solum vniuersæ Aphricæ verumetiam insularum multarum Episcopi, afflictione & merore confecti, fit silentium diebus multis quousq; peritos quosq; & doctissimos viros exinde separaret calumnijs oppositis necandos. Nam vnum ex ipso choro doctorum nomine Letum, strennuum & doctissimum virum, post diuturnos carceris squalores incendio concremauit, extimans, quòd tali exemplo timorem incuteret reliquis, & lęsuram. Tandem venitur ad disputationis conflictum, ad locum quem elegerant aduersarij, vitantes igitur nostri vociferationis tumultus, ne forte postmodum Arriani dicerent, quod eos aliquis nostrorum oppresserit, deligūt de se nostri, qui pro omnibus responderent decem, Collocat sibi Girilla cum suis satellitibus, in loco excelso superbissimum thronum astantibus nobis. Dixeruntq; nostri Episcopi. Illo est semper tractanda locutio vbi superba non dominatur potestatis elatio. Conuersiq; nostri Girillæ dixerūt. Propone quod disponis. Girilla dixit. Nescio latine. Nostri dixerunt Episcopi. Semper te latine esse locutum manifeste nouimus, modò excusare non debes præsertim, quia tu huius rei incendium suscitasti. Si autē nostram fidem cognoscere desideratis, hæc est veritas, quam tenemus præcipimur reddere rationem. Ideoq; aggredimur pro nostrarum virium mediocritate fidei adiutorio, quam credimus, vel prædicamus breuiter intimare. Primum igitur de vnitate substantię Patris & filii, quod gręci Omousion, dicunt exponendum nobis esse cognouimus.

Expositio fidei catholica contra Arrianos. Cap. LXXXV.

Patrem, & Filium & Spiritum ita in vnitate deitatis profitemur, vt & Patrem in sua proprietate personæ subsistere, & filium nihilominus in propria extare persona, atque Spiritumsanctum personę suæ proprietatē retinere, fideli confessione fateamur. Non enim eundem asserentes patrem quē filium, neq; filium confitentes, quia pater sit aut Spiritussanctus, neq; Spiritumsanctum accipimus vt aut pater sit filius, sed ingenitum patrem & de patre genitum filium, & de patre, & filio procedentem Spiritumsanctum, vnius credimus esse substantiæ, vel vnius essentiæ, quia ingeniti patris & geniti filij, & procedentis Spiritussancti vna est deitas, tres vero personarum proprietates. Et quia contra hanc catholicam, vel Apostolicam fidem hæresis exorta nouitatem quandam induxerat, asserens filium non de patris substantia genitum, sed ex nullis extantibus, i. ex nihilo eum substitisse. Ad hanc impie-

tatis

tatis professionem, quæ contra fidem emerserat reuelandam, & penitus abolendam Omousion sermo græcus positus est, quod interpretatur vnius substantiæ, vel essentiæ, significans filiũ non ex nullis extãtibus, nec alia substãtia, sed de patre natum esse. Qui ergo putat Omousion auferendum, ex nihilo vult asserere filium extitisse. Sed si ex nihilo non est, ex patre sine dubio est, & recte Omousion vnius cum patre substantiæ filius est. Ex patre autem esse. i. vnius cum patre substantiæ his testimonijs approbatur Apostolo dicente. Qui cum sit splẽdor gloriæ & figura substantiæ. Ipse quoq; in euãgelio dicit. Ego in patre, & pater in me, & ego & pater vnum sumus. Quod nõ ad vnitatem tantummodo voluntatis, sed ad vnam refertur eãdemq; substantiam, quia non dixit, ego & pater vnũ volumus, sed vnum sumus. Verum quia duas in filio profitemur esse naturas i. Deum verum, & hominem, quicquid excellentis sublimitatis, & potentiæ de eo referunt scripturæ, ad memorandã eius diuinitatem tribuendum sentimus, & quicquid infra honorem cęlestis potentiæ de eodem humilius narrant, non verbo Dei, sed homini reputamus assumpto. Secundum diuinitatem ergo est hoc, quod superius diximus, vbi ait. Ego & pater vnum sumus, & qui me videt videt & patrem, & omnia quæcunq; pater facit eadem, & filius facit, similiter &c. quæ superius continentur. Illa vero quæ de eo, secundum hominem referuntur ista sunt. Pater maior me est, & non veni facere voluntatem meam, & pater si fieri potest &c. Nõ est etiam filius Dei degener, quia Deus verus de Deo natus est vero, sicut Iohannes dicit. Hic est verus Deus, & vita æterna. Et ipse Dominus ait. Ego sum via, veritas, & vita. Cęterũ de Spiritusancto dicit Apostolus. Diuisiones gratiarũ sunt, idem autem Spiritus &c. Et post. Hæc autem omnia operatur vnus atq; idem Spiritus diuidens singulis prout vult. Vnde indubie claret Spiritum sanctum, & Deum esse, & suæ voluntatis autorem, qui cuncta operari, & secundum propriæ voluntatis arbitrium diuinæ dispensationis dona largiri apertissime demonstratur, quia vbi voluntaria gratiarum distributio prædicatur non potest videri conditio seruitutis. Habes quoq; creatorem Spiritumsanctum in libro. Iob. Spiritus inquit diuinus est, qui fecit me, & Spiritus omnipotẽtis, qui docet me. Et Dauid dicit. Emitte spiritum tuum, & creabuntur. Vna itaq; est religio, vna glorificatio Trinitatis, vt audiamus Apostolum sicut audierunt Corinthij. Gratia Domini nostri Iesu Christi &c.

De proscriptione Catholicorum Episcoporum, & expoliatione. Cap. LXXXVI.

HÆc est fides nostra euangelicis, & Apostolicis traditionibus, & omnium, quæ in mundo sunt catholicarum Ecclesiarum societate fundata, in qua nos per gratiam Dei omnipotentis permanere vsq; in finem terræ huius confidimus & speramus. Qui cum noster libellus legeretur oblatus veritatis lumen nequaquã sufferre cæcis oculis potuerunt, insaniẽtes vocibus infrementes grauiterq; ferentes, quare nos nomine nostro catholicos dixerimus, statimq; mentientes suggerunt Regi de nobis, quòd strepitum fecerimus audientiam fugientes. Qui eadem hora accensus, & credens mendacio, festinauit facere, quod volebat. Iamq; conscriptum decretum habẽs, & occulte cum eodem decreto per diuersas prouincias suos homines dirigẽs Episcopis Carthagine positis, vna die vniuersæ Aphricæ Ecclesias clausit, vniuersamq; substantiam Episcoporum & Ecclesiarum suis Episcopis munere cõdonauit. Nesciẽs quoq; quid loqueretur, neq; de quibus affirmabat. legem quã Christiani Imperatores nostri contra eos & contra alios hæreticos per honorificentiã Ecclesiæ catholicæ dederant aduersum nos illi proponere non erubuerint, addẽtes multa de suis sicut placuit tyrannicę potestati. Post hæc dicta feralia veneno toxicato transuersa, iubet cunctos Episcopos, quiCarthagine fuerant congregati, quorum iam Ecclesias domos & substantiã cæperat, in hospitijs quibus erant expoliari, & expoliatos foris muros prouelli. Non animal, non seruus, nõ mutanda, quę ferebant vestimenta penitus dimittunt. Addidit adhuc, vt nullus quempiam illorum hospitio reciperet, aut alimoniam pręstitisset, qui autem miserationis causa secus facere tentasset, cũ vniuersa domo sua incenderetur. Sapienter tunc etiam proiecti Episcopi fecerunt, vt licet mendicantes exinde non abirent. Quia si recederent, non tantum violenter omnino reuocarẽtur sed & mentirentur eos sicut mentiti sunt fugisse conflictum maximeq; quia vbi reuerterẽtur iam nequaquã fuerat Ecclesiæ substantia etiam eorum domibus occupatis. Dum ergo gementes in circuitu murorum nudo sub aere iacerent, factum est, vt Rex impius ad piscinas exisset. Cui vniuersi occurrere maluerunt dicentes. Vt quid taliter affligimur, pro quibus malis forte commissis ista perpetimur. Si ad disputationem sumus congregati, quare expoliamur? Quare traducimur? quare deferimur, & sine ecclesijs, & domibus nostris foris ciuitatem fame, & nuditate laborantes mediis stercoribus volutamur? Quos ille toruis oculis aspiciens, priusquam suggestionem eorum audisset, iussit super eos cum sessoribus equos dimitti, vt tali violentia possent non solum conteri, verumetiã enecari. Quorum tunc multi contriti sunt, & præcipue senes.

De iuramento per dolum ab eis exacto. Cap. LXXXVII.

TVnc deinde iubentur ad quendã locum, qui dicitur ędes memoriæ, illi veri Dei occurrere nescientes fraudem sibi aptatam. Vbi cum venissent, carta eis ostenditur inuoluta, Diciturq; illis ita subtilitate serpentis. Dominus noster rex Honoricus licet doleat, q; fueritis cõtemptores, vt adhuc eius voluntati obedire non tardetis, & eius efficiamini religionis cuius est ipse, tamen de vobis bonum cogitauit. Si iurauerities ita vt, quod ista carta continet faciatis, dimittet vos ecclesijs, & domibus vestris. Ad quod vniuersi Episcopi responderunt. Semper dicimus & diximus, & dicturi sumus, Episcopi sumus Christiani sumus, Apostolicam fidem & vnam, & veram tenemus. Accelerauerũt quoque illi a rege destinati, scripturæ eis propalare tenorem, qui huiusmodi sermonibus fuerat coloratus. Sic enim calumniosa series cõtinebat. Iurate, si post obitũ domini nostri regis eius filium Hilherith desideratis esse regẽ, vel si nullus vestrum ad regiones transmarinas epistolas dirigat. Qui si sacramentum huius rei dederitis, restituet vos Ecclesijs vestris. Cogitauit tunc multorum pia simplicitas, etiam cõtra prohibitionem diuinam sacramentum dare, ne Dei populis imposterum diceret, quòd vitio Sacerdotum, qui iurare noluerunt, non fuerint Ecclesiæ restitutæ. Alij quoque astutiores Episcopi sentientes dolum fraudis, nequaquam iurare voluerunt dicentes prohibitum fuisse euangelica auctoritate ipso Dño dicẽte. Non iurabis in toto. Quibus ministri regis. In parte secedant inquiunt, qui iurare disponunt. Qui cum secederent, notarijs scribẽtibus, quis quid diceret, & ex qua ciuitate fuissent. Similiter factum est illis, qui non iurauerunt. Statimque pars vtraq; custodiæ mancipatur. Post vero fraus, quæ celabatur apparuit. Iurantibus dictum est. Quare contra præceptũ euangelij iurare voluistis. Iussit Rex vt ciuitates atque Ecclesias vestras nunquam videatis, sed relegati colonias iter ad excolendum agrum accipietis, ita tamen vt non psallatis neque oretis aut ad legendum codicem manibus gestetis, non baptizetis, neque ordinetis, aut aliquem reconciliare præsumatis. Similiter non iurantibus ait. Quia regnum filii domini nostri non optatis, iccirco iurare noluistis. Ob quã causam iussi estis in Corsicanam insulam relegari, vt ligna pro futura nauibus dominis incidatis. Addidit itaque bestia illa sanguinem sitiens innocentum, Episcopis necdum in exilia directis, per vniuersas Aphricanæ terræ prouincias vno tempore tortores crudelissimos destinare, vt nulla remansisset domus, & locus, vbi non fuisset vlulatus & luctus, vt nulli ætati nulli parceretur sexui, nisi illis, qui eorum succumberẽt voluntati, hos fustibus, illos suspendio, alios ignibus concremabant, mulieres etiam præcipue nobiles contra iura naturæ nudas omnino in facie publica cruciabant, ex quibus vnam nostram Dionysiam, cursim ac breuiter nominabo.

De Martyrio sanctæ Dionysiæ, & suorum. Cap. LXXXVIII.

CVm viderent eam non solum audacem esse, sed etiam Matronis cæteris pulchriorem, ipsam primo nisi sunt fustibus expoliatam aptare. Quæ cum pateretur, diceretque de Deo sum secura, qualiter libet cruciate, verecũda tamen mẽbra nolite nudare, amplius illi magis furentes celsiori loco vestimentis exutam consistunt, spectaculum eam omnibus faciẽtes. Quæ inter ictus virgarum, dum riuuli sanguinis toto iam corpore fluitarent, libera voce dicebat. Ministri diaboli, quod ad opprobrium meum facere computatis, ipsa laus mea est. Et quia esset scripturarum diuinarum scientia plena, aptatis artata pęnis, & ita iã martyr. alios ad martyrium confortabat. Quæ suo sancto exemplo pęne vniuersam suam patriam liberauit. Hęc quoque cum filium suum vnicum admodum adhuc teneræ ætatis, & delicatum nomine Maioricum, timore pęnarum formidolosum conspiceret verberans cum nutibus oculorum, & increpans auctoritate materna ita confortauit, vt matre multo fortior redderetur. Memento fili mi, quòd in nomine trinitatis in Matre catholica baptizati sumus. Non perdamus indumentum nostræ salutis, ne veniens inuitator vestem non inueniat nuptialem, & dicat ministris. Mittite in tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & stridor dentium. Illa pęna timenda est, quæ nunquam finitur, illa desideranda vita. quę

quæ semper habetur. Talibus itaq; solidans filium verbis, velociter martyrem fecit. Amplexansq; illa hostiam suam quantum potuit vocibus domino gratias agens, ad gaudium spei futuræ, in sua maluit domino sepeliri, vt quoties super sepulchrum eius emitati preces effunderet, alienam se filio nunquam esse confideret. Quanti ergo per eam in illa ciuitate, vt fati sumus, acquisiti sunt Deo, longū est enarrare. Nam & eius Germana nomine Datina, atq; Leoncia filias sancti Germani episcopi, cognatusq; Datinæ venerabilis Emelius Medicus vel Libidensis Bonefacius quanta pertulerint, qualibusq; cruciatibus euiscerati sunt, qui valet ex ordine dicat.

Passio Sancti Maiori, & sanctæ Victoriæ.

Cap. LXXXIX.

SEruus quoq; Tuburtanæ ciuitatis Maiorus, generosi, & nobilis viri pro Christo quas pertulerit, quis explicet pœnas. Qui post cædes innumerabilium fustium trocleis frequentius eleuatus, dum totam per vrbem penderet nunc in sublime sublatus, & ictu celeri demissus, iterum cannabinis super silices platearum pondere corporis veniens, vt lapis super lapides corruebat. Sed & sæpius tractum & lapidibus acutissimis defricatum est, vt cutibus separatis pelles corporis lateribusq; videres, & ventri pendere. Iste iam temporibus Genserici non valde dissimilia pertulerat, ne amici cuiusdam sui secreta nudaret. In ciuitate vero Eulusitana nō valeo, quæ gesta sunt nunciare, quia & ipsam quantitatem martyrum, vel etiam cōfessorum homini impossibile est supputare. Vbi quædam Matrona auctrix sui nominis Victoria dum in cōspectu vulgi cōtinuato suspendio concremaretur a Marito iam perdito filijs præsentibus taliter rogabatur. Quid pateris coniunx? Si me despicis, vel horum quos genuisti miserere. Impia paruulorum quare obliuisceris vteri tui? & pro nihilo ducis quos cum gemitu peperisti, vbi sunt fœdera coniugalis amoris? vbi societatis vincula, quæ inter nos dudum honestatis iure tabulæ conscriptæ fuerunt? Respice, quæso filios ac Maritum, & regiæ iussionis implere festina præceptum, vt imminentia adhuc tormenta lucretis, simul & mihi doneris & liberis nostris. Sed illa nec filiorum fletus, nec serpentis audiens blandimenta, affectum oculorum altius eleuans a terra, mundum cum suis desiderijs contemnebat. Quam cum iam continuato suspendio auulsis humeris etiam, qui cruciabant conspicerent mortuam deposuerunt prorsus omni parte graminatam. Quæ postea retulit quandam sibi virginem astitisse, atq; tetigisse membra singula, & illico fuisse saluatam.

Passio sancti Victoriani proconsulis, & duorum Germanorum.

Cap. XC.

QValiter autem Adrumitanæ ciuitatis ciuem Victorianū tunc proconsulem Carthaginis prædicem nescio (deficientibus verbis) quo in Aphricæ partibus nullus ditior fuit. Qui etiam apud impium Regem pro rebus sibi commissis fidelissimus habebatur, mādatur ei a rege familiariter, diciturq; quòd eum habiturus esset præ omnibus si eius præcepto facilem commodasset assensum. Sed ille vir Dei missis ad se tale dedit cum fiducia magna responsum. Securus sum de Christo Deo & domino meo, & hęc regi dicatis. Surrigat ignibus, adigat bestiis, excruciet omnium tormentorum genere si consensero frustra sum in Ecclesia baptizatus. Nā si hæc præsens sola vita fuisset, & aliā, quæ vere est non speraremus æternam, nec ita fecissem ad modicum temporaliter gloriari, & ingratus existerem (qui suam mihi fidem contulit) creatori. Ad quod Tyrannus excitatus, quantorum tormentorum, & quantis eum afflixerit pęnis, humanus sermo non poterit explicare. Qui tripudians fœliciterq; consummans martyrialem que coronam accepit. Apud Tambadensem quoq; ciuitatem gesta quis queat, & certamina martyrū explicare, vbi duo Germani Aquisregensis ciuitatis sibi securi de domino inuicem iurauerunt, vt rogarēt tortores, ut vna pęna pariq; supplicio torquerentur. Et dū primo suspēdio molibus lapidum pedibus alligatis tota die penderent, vnus illorum petiuit se deponi & sibi inducias dari. Cuius frater alius metuens ne fidem negaret, de suspendio clamabat. Noli noli frater, non ita iurauimus Christo, accusabo te cum ante thronum eius terribilem venerimus, quia super corpus, & sanguinem eius iurauimus, vt pro eo inuicem patiamur. Ista dicens & alia, confortauit Germanū ad prælium passionis. Qui clamans ingenti voce dicebat. Adijcite supplicijs quemcunq; vultis, & pęnis Christianos artare crudelibus, quod frater meus facturus est hoc etiam & ego. Q̄ātis iam laminis adusti sunt ignitis, qualibus stimulis exarati, quibus cruciatibus torti, ipsa res docet, quòd eos ipsi tortores a sua facie proiecerunt dicentes. Istos imitatur vniuersus populus, vt nullus ad nostram religionem pęnitus conuertatur. Et præcipue, quia nulli liuores, nulla pœnarum vestigia, in eis penitus videbantur.

De illis qui linguis abscissis loquebantur. Cap. XCI.

IN Tiacensi vero quod gestū est Mauritaniæ maioris ciuitate ad laudem Dei dicere festinemus. Dū suæ ciuitati Arrianū Episcopum ex notario Cirilla ad perdendas animas ordinatum vidissent, omnis simul ciuitas euectione valida proximo ad Hispaniam confugit, relictis paucissimis, qui aditum non inuenerant nauigandi. Quos Arrianorum Episcopus primo blandimentis postea minis compellere cępit, vt eos faceret Arrianos. Sed fortes in domino non solum suadentis insaniam irriserunt, verumetiam publice mysteria diuina in domo vna congregati celebrare cæperunt. Quod ille cognoscens occulte Carthagini relationem aduersus eos direxit. Quæ cum Regi innotuisset, comitem quendam cum iracundia dirigens, pręcepit vt in medio foro congregata illuc omni prouincia linguas eis, & manus dextras radicitus abscinderet. Et Spiritusancto præstante ita locuti sunt, & loquuntur quomodo antea loquebantur. Sed si quis incredulus voluerit esse, pergat nunc Constantinopolim, & ibi reperiret vnum de illis subdiaconum Reparatum, ob quam causam venerabilis nimium in palatio Zenonis Imperatoris habetur, & præcipue Regina mira eum reuerentia veneratur. Sed quis congruo sermone possit assequi, aut coarceruare diuersitates pęnarum, quas ex iussu Regis sui etiam ipsi Vuandali in suos homines exercuerunt.

De persecutione, qua facta est in Carthagine.

Cap. XCII.

IN ipsa quoq; quę gesta sunt Carthagine si nitaƭ scriptor sigillatim astruere, etiā sine ornatu sermonis, nec ipsa nomina tormentorum poterit dicere. Quę res hodie posita in prōptu demonstrat alios sine manibus, alios sine oculis, alios absque pedibus, alios truncatos auribus, aliosque nimio suspēdio scapulis euulsis caput eorum, quod eminere solebat in medio scapularum fuisse demersum, dum iugiter in altis ædibus suspendio cruciantes, impulsione manuum funibus agitatis, per vacuum aerem huc atque illuc faciebant vagare pendentes, qui nonnunquam diruptis funibus, de illa altitudine suspensionis ictu valido corruentes, plurimi arcem cerebri cum oculis amiserunt, alij confractis ossibus Spiritum continuo reddiderunt, alii post paululum exalauerunt. Sed qui hoc fabulosum putat Anium Zenonis legatum interroget, cuius præsentia pręcipue gesta sunt, illa. s. causa, quia veniens Carthaginem se pro defensione ecclesiarum catholicarū venisse iactabat, & vt illi ostenderet, Tyrannus se neminem formidare illis plateis, vel vicis plures tortores, & crudeliores statuit, ī quibus legatis moris est ascendendo ad palatium, & descendendo transire, ad opprobium videlicet ipsius reipublicæ, & nostri iam deficientis temporis fecem. Tunc igitur, & quædam vxor cuiusdam Celaritæ Regis nomine Dagili, qui temporibus Genserici multotiens iam confessor extiterat, matrona nobilis ac delicata flagellis & fustibus omnino debilitata, exilio arido & niueo relegatur, vbi nullus hominum forte consolationis gratia venieni haberet accessum, relinquens cum gaudio domum, maritū simul, & filium. Cui postea oblatum esse dicitur vt in mitiori heremo translata frueretur, si vellet solatio sociorum. Illa vero ingens sibi adesse gaudium, vbi nullus humanus esset consolationis affectus, ne fieret supplicauit. Tunc etiam Eugenio pastore iam in exilio constituto, & vniuersus clerus ecclesiæ Carthaginis cęde inediaq; maceratus, fere quingenti, vel amplius inter quos quamplurimi erant lectores infantuli, gaudentes in domino procul exilio crudeli traduntur.

De sancto Murita Diacono, & increpatione Elpidofori.

Cap. XCIII.

SEd tunc dum in media vrbe cederentur, Muritam Diaconum cæteris liberiorem tacere non debeo. Fuit quidam Elpidoforus nomine nimium crudelis, & ferus, cui fuerat delegatum membra confessorum Christi supplicijs crassantibus laniare. Hic enim fuerat apud nos dudum in Ecclesia Fausti baptizatus, quem venerabilis Murita Diaconus de alueo fontis susceperat generatum. Post vero dum apostataret, tantæ extitit feritatis aduersus Ecclesiā Dei, vt superior omnibus executor persecutionis fuisset inuectus. Quid multa? Dū Primo Presbyteri in supplicijs macerandi ordine citarentur, post archidiaconē salutatem aptatur pęnis memoratus Murita, fuit enim secundus in officio ministrorum. Qui cum Elpidoforo sedente, & fremente, honorabilis senior cæpisset extendi, prius quam exueretur clam forte nescientibus cunctis illa quibus eum suscipiens de fonte dudum texerat Sabana baiulabat. Quibus ventilatis simulq; in ostensionem cunctorum extensis, in his verbis totam ad fletum, & lachrymas comouisse dicitur ciuitatem.

ciuitatem. Hæc sunt lintheamina Elpidofore minister erroris quæ te accusabunt dum maiestas venerit iudicantis, custodiētur diligentia mea ad testimonium tuæ perditionis, ad demergendum te in abyssum putei sulphurantis, hæc te immaculatū cinxerunt de fonte surgentem, hæc & acrius persequentur flāmantem gehennam cum cœperis possidere, quia induisti maledictionē sicut vestimentum, scindens atq; amittens veri baptismatis, & fidei sacramentum. Quid facturus es miser? cum serui patrisfamilias ad cœnam regiam congregare cœperint inuitatos. Tunc te aliquando vocatū terribiliter indignatus exutum stolam Rex conspiciens nuptialem, dicet tibi, amice quo modo huc venisti vestem non habens nuptialem. Non video, quod contuli, non cognosco, quod dedi, perdidisti militiæ clamidem, quam in tela virgineorum membrorum gesto. decem mensibus texi, & tendiculæ cruci extendens aqua mundaui, & purpura mei sanguinis decoraui, si conspicio vultum signaculi mei characterem non video trinitatis. Talis interesse non poterit epulis meis. Ligate eum manibus & pedibus suis funiculis, qui seipsum voluntarie separari voluit a catholicis fratribus suis. Ipse funes extendit continuatos in laqueum, quibus & se metipsum vincit, & alios ne ad istud venirent conuiuium impediuit. Iuxta semitam multis scandalum posuit, quem nunc cum rubore perpetuo, & dedecore sempiterno de cōuiuio meo proieci. Hæc & alia Murita dicente igne conscīētiæ ante ignē æternum obmutescens Elpidoforus terrebatur.

De tormentis eiulantium & 12. infantium a grege separatorum. Cap. XCIIII.

Parentes vniuersi igitur dorsa sua verberibus, alacres ad exilium pergunt, quibus adhuc in itinere longioris viæ constitutis, destinantur Episcopis Arrianorum suggerentibus homines immisericordes ac violēti, vt illud quod eis forte miseratio Christiana victui contulerat profuturum crudeliter auferretur, quando vnusquisq; eorum libentius forte cantabat. Nudus exiui de vtero matris meæ, nudum etiam me oportet ad exilium pergere, quia dominus nouit esurientibus cibum porrigere, & in deserto vestire. Nam & Vuandali duo sub Genserico fidei confessores, comitante Matre, cōtemptis omnibus diuitijs suis, cum eisdē clericis ad exilium perrexerūt. De multitudine autem pergentium confessorum. i. Ecclesiæ Carthaginis clericorum, suggerente quodam ex lectore Theucario perdito quos ille nouerat vocales strennuos atque aptos modulis cantilenæ, de signatione sua debere dicit. 12. infantulos separari, quos ille dum catholicus esset tūc discipulos habuit. Statim illo suggerente sub festinatione dimittuntur, & vi barbarici furoris bissenus numerus puerorum de itinere vocatur. Segregātur corpore non spiritu a grege sanctorum. Qui timentes præcipitium cum suspirijs lachrymarum, ne diuellerentur cōstringebant manibus genua sociorum. Quos violentia tamen hæretica minacibus separans gladijs, Carthagini reuocauit. Sed dū cum eis quasi cum tali ætate non blandicijs ageretur, superiores suis inuenti sunt annis. Et ne obdormirent in mortem, lucernam, sibi euangelici luminis accenderunt. Indignantur ad hoc grauiter Arriani, & se superatos a pueris erubescunt. Vnde accensi, subdi iterum fustibus iubent, quos iam ante paucissimos dies varijs verberibus dissiparant. Imprimuntur vulneribus vulnera, & rursum pœna restaurata crudescit. Factum est domino confortante, vt nec ætas iunior deficeret in dolore, & magis animus cresceret roboratus in fide. Quos nunc Carthago miro colit affectu, & quasi 12. Apostolroum chorum conspicit puerorum. Vna degunt, simul vescuntur, pariter psallunt simul in Domino gloriantur. Illis diebus, & duo negociatores Frumentius, & alius Frumentius ipsi eiusdē vrbis egregio martyrio coronati sunt. Tunc & 4. fratres non natura, sed gratia in monasterio commanentes, confessionis certamine expleto immarcessibilem peruenerūt ad coronam, idest Liberatus Abbas, Bonifacius Diaconus, & Rogatus Monachus, & Maximus Monachus.

De passione sancti Eugenij Carthaginen. Episcopi. Cap. XCV.

Iam illo tempore crudelius Arrianorum Episcopi, presbyteri, clerici, quam Rex & Vuuandali sæuiebant. Nam ad persequendum ipsi cum suis clericis vbiq; gladijs accincti currebant, sicut quidam Episcopus inter illos cæteris crudelior Antonius nomine, qui tam nefaria, & incredibilia in nostris exercuit vt narrari non queant. Fuit iste in quadam ciuitate proxima heremo, quæ Tripolitanę prouincię vicina erat, qui vt bestia insatiabilis catholicorum sitiens sanguinem, huc illucq; ad rapiendum rugiens excurrebat. Nam impius Honoricus sciens ferocitatem Antonii, in ipsis heremi partibus voluit sanctum Eugenium relegare. Quem dum custodiendum Antonius accepisset, ita eum artiori custodia cinxit, vt nullum ad eum introire permitteret, insuper varijs insidiarum atque pęnarum supplicijs extinguere cogitaret. Sed Eugenius sanctus dum nostræ persecutionis defleret incommoda, & asperitate cilicii senile attereret corpus, nudamq; super humum cubitās stratum facei irrigaret imbribus lacrimarum, aliquando sensit infestum peralisis morbum, quo nuncio, in gaudium conuersus. Arrianus pergit festinās ad cubile exilii hominis Dei. Et cū videret arcente passione verum Pontificem balbutientia verba producere, cogitauit simul extinguere, quem superesse nolebat. Præcepit igitur vt acetum asperum nimisq; & acerrimum quæreretur. Quod cum fuisset allatum venerabili seni, recusantibus, & nolentibus faucibus ingerebat. Nam sicut communis dominus, qui ad hoc venerat, vt potaret. cum gustasset noluit bibere, quanto magis iste seruus, & confessor fidelis omnino nollet nisi hæretica feritas ingessisset. Ex quo accepto præsertim illi passioni noxio, morbus accepit augmentum. Cui pietas Christi misericorditer subueniens, postea salutem exhibuit.

De passione sancti Abdiner Episcopi, & cæterorum. Cap. XCVI.

Alio autē Episcopo nostro Abdiner similiter relegato Adlunensis ciuitatis in qua Antonius fuerat, quantum potuit infestari res ipsa demonstrat. Nam cum diuersis eum persecutionibus affligeret, nec posset facere Arrianum, videret que Christi militem semper in confessione constantem pedibus manibusque ligatis, vinculis ingentibus, oreque obturato, ne lingua clamaret, aquam corpori vt putabat rebaptizationis spergit, quasi valeret conscientiam ligare cum corpore, aut nō adesset, qui audit gemitus compeditorum, & cordis secreta rimatur, vel superare posset aqua mendax tantæ voluntatis propositum, quod iam homo Dei lachrymis miserat ligatum in cęlum. Exuit statim virū vinculis, & tali quasi gaudens voce prosequitur. Ecclesiæ nostræ frater Abdiner Christianus effectus est. Cui Abdiner. Illa est impiæ mortis Antonii damnatio, vbi voluntatis tenetur assensio. Ego fidei meæ tenax vocibus confitens crebris, quod credo, & credidi clamabo defendi. Sed & postea, quàm cathenis vinxisti, & oris ianuam opilasti, in prætorio cordis meæ violentiæ subscribentibus Angelis gesta confeci, & lectitāda Imperatori meo transmisi. Erat generalis quidem ista violentia Tyrannorum. Nā Vuandali pro hac re vbi que fuerant destinati, vt transeuntes itinere sacerdotibus suis adducerent iugulandos. Non licebat siue priuatis siue negociatoribus alicubi trāsire, nec aliquid emere, vel vendere, nisi qui haberet characterem bestiæ in fronte sua, & in manu sua. Nam & Episcopi atque Presbyteri illorum cum armatorum manu nocturnis temporibus vicos, vel oppida circuibant, & sic despicatis postibus ianuarum aquam gladiumq; gestantes animarū prædones intrabant. Et quos domi reppererant alios forte in lectis soporatos. igneo imbre atque flamineo respargentes demonica vociferatione Christianos suos ipsos pariter vocitabāt, vt ludum potius suæ hæreseos, quàm aliquam religionem ostenderent. In quo minus capaces, & ignaui impletum in se pollutionis sacrilegium imputabant, prudentiores vero nihil sibi, quod nolentibus atque dormientibus ingestum est obsesse gaudebant. Nam & multi eadem hora cinerem suis capitibus iniecerunt, alii sese, vel quia factū est cilicio lugubri texerunt. nonnulli cęno fętido linierunt, & lintheamina violenter imposita a perfidis conciderunt, atque in latrinis fętidisque locis manu fidei proiecerunt. Tali violentia nobis videntibus ibi carthagine filius cuiusdam nobilis annorum circiter 7. iussu Cirillæ a parentibus separatus est, sine verecundia matronali Matre solutis crinibus post raptores tota vrbe currente, clamans, vt poterat Christianus sum. Christianus super sanctum Stephanum Christianus sum. Cui & os obtu rantes infontem infantiam in suum gurgitem dimerserunt.

De constantia Liberati & vxoris eius. Cap. XCVII.

Ita de Medici filijs venerabilis Liberati factū esse probatur Nam iussu Regis cum vxore & liberis ad exilium mitti iubetur, cogitauit impietas Arriana a parentibus paruulos suos separari, & per pietatis affectū virtutē prosternere genitorū. Disiunguntur a parentibus tenera pignora filiorum. Qui, cum vellet Liberatus lachrymas mittere, auctoritate vxoria increpatus, in ipso medio exitus sui illico lachrymæ siccauerunt. Ait enim, & coniunx. Et propter filios Liberate perditurus es animam tuam, computa eos non fuisse natos. Nam & ipsos vindicaturus omnino est Christus. Nonne vides eos clamantes & dicentes, Christiani sumus. Sed hoc Mulier quæ in conspectu iudicum egerit, tacendum non est. Nam cum ipsa, vel Maritus, licet seorsum, carceris custodia tenerentur, ita vt se pe nitus

nitus non viderent mandatur Mulieri diciturque illi. Solue iā duritiam tuam, ecce vir tuus paruit imperio regis, & noster factus, est Christianus. At illa. Videam illū, faciam & ego, quod voluerit Deus. Educta igitur de carcere inuenit virum suum stantem ingenti multitudine pro tribunalibus connexum, & verum æstimans, quod finxerant inimici, iniecta manu apprehendens vestimentorum eius gutturi proxima, videntibus omnibus suffocabat eum dicens. Perdite reprobe, gratiæ Dei & misericordiæ eius indigne, quare voluisti ad modicum gloriari, & inæternum perire? Quid tibi proderit aurum, quid argentū. Nunquid liberabunt te de camino gehennæ, dixit & alia multa. Cui Maritus respondit. Quid pateris mulier. Quid tibi videtur aut, quod de me audire forte potuisti. Ego in nomine Christi catholicus permaneo, nec aliquando amittere potero quod teneo. Vbi hæretici mendacij sui conscij, & detecti fallaciam suam colorare minime poterunt. Et quia superius de violentia immanitatis eorum breuiter diximus, hanc plurimi metuentes, alii se speluncis, alii in desertis locis viri, vel Fœminæ nullo sibi conscio sese claudebant, & ibidem nulla succurrente sustentatione ciborū, fame, vel frigore victi contritum & cōtribulatum spiritum exalabant inter hęc affectionis incommoda, inuiolatæ secum fidei securitatem portantes, sic enim Crescorius Presbyter Mizertanæ ciuitatis in spelunca Quizensis montis repertus est putrescenti cadauere iam solutus.

De Angustia famis in Aphrica, & interitu Honorici Tyranni. Cap. XCVIII.

EA tempestate facta est incredibilis fames, & cæpit Aphricam totam vna depopulatione vastare, nullus tunc affuit himber, lurida remanserat terræ facies omnis, quia nec boues superant, nec castra vsquam omnino remanserant, sed & rusticorum manus alia interierat, & subinde quæ forte superat iam sepulturam quærebat. Alii diffusi per campos, alii secreta siluæ petebant antiquas radices herbarum, vel quisquilia aliqua requirentis. Nonnulli tamē cum domos niterentur ingredi in ipso limine corruentes cateruatim fame debellante cadebat. Stratæ vero, vel semitæ cadaueribus repletæ, exalātiū fœtore mortuorum gradientes viuos ex omni parte necabant, nec deerant quotidie vbiq; expirantium funera, & non erat vir tus quæ miserationis impenderet sepulturam. Neque enim sufficiebant ad sepeliendum viui fame dominātē, & ipsi post paululum morituri. Vrgebatur infœlix multitudo ad ipsam vrbem Carthaginem congregari. Et dum adhuc cateruatim illuc exa minata cadauera fluerent vbi Rex inferendarum mortium vidit strages, pelli vrbe omnes illico iubet, ac contagio deficientium commune pararet etiam exanimi eius sepulchrum. Sigisbertus in cronicis. Tandem Honoricus iudicio Dei percussus, scatens vermibus miserabiliter expirauit. Post quem Guntheramundus annis 9. regnat, & hic Eugenium Episcopum ab exilio reuocat.

De Regno Italia, & cathalogo Regum ipsius. Cap. XCIX.

TEmpore Zenonis Odoazer Rex Italiæ Pheletcum Regē Rugorum bello oppressum extinguit. Huic Pheleto & vxore eius Gisæ, Sanctus Seuerinus hæc futura prædixerat, quia eos à malis compescere non poterat. Exterminatis, aūt rugis Longobardi Rugilam. i. rugorum patriam, inuadunt quibus tunc temporis Quintus Rex Gudeoch principabatur. Quia ergo Longobardorum mentionem fecimus, quorum tempora propter ignoratam historicæ narrationis distinctionem nondum attingimus, nam nunc narrationem eorum ordinamur, & paulatim ad plenam, & distinctam eorum historiam ascendere nitamur. Horum itaq; post Ibor & Agion primus fuit Rex Agelmundus, secundus Lamisso sic dictus, ꝙ a lama, id est voragine fuit extractus. Nam mater eius septem vno partu enixa, cum eos in piscinam proiecisset, & Rex Agelmundus iter faciens eos hasta reuolueret, is hastam eis firmiter tenuit, & ab eo nutritus, eo virtutis processit vt in regno succederet, ei necem eius in bulgares vltus fit, Lethus tertius, Hildeoch quartus, Gudeoch quintus fuit. Ex quo ergo in rugilam profecti sunt vsque ad annos. 40. talis fuit rerum gestarum eorum consequentia. Sub Gudeoch, & filio eius Classone Rege sexto in rugila habitauere. Sub Taccone septimo rege in campis affed habitauere, vbi tertio anno Rodulfo Herulorū Rege a Taccone perempto, & regno Herculorum destructo, Longobardorum creuit potentia. Tacconem Vuacho perimit & ipse octauus regnauit annis 40. secundum chronicas, filium que suum Vualtharic successorem regni reliquit, qui regnauit annis septem. Post hunc Andohin. 17. Albuinus filius eius 31. f. 25 in Pannonia, & 6. in Italia Cleb. 2. Post quem fuerunt, sub ducibus annis. 10. Post hoc Auctari Regem sibi statuerunt quem ob dignitatem Flauium appellauerunt, a quo omnes deinceps Longobardorū Reges Flauij appellati sunt. Huic anni 6. annotantur. Argilulfus 25. ad Aloadus filius eius. 13 Rocharich. 16. Rodoaldus filius eius 5. Ariperch. 9. Huius filij de regno contēderunt anno 1. Quorum Godobertum Grimoardus dux Thaurinatium dolo peremit, eiusq; regnum arripuit, & sororem eius vxorē duxit, ac regnauit annis 9. Post hunc Percarich alter filius Ariperch annis 17. Cuniperch filius eius. 12. Cui successit filius eius Luiperch habens tutorem Ausprandū. Quem Regumbertus dux Thaurinensium in bello superauit, & regnauit anno 1. Quo mortuo Ariperch filius eius annis 9. Cum Ausprandus confixit, eoq; fugiēte, & in fluuium dimersso, regnum recepit. Sed eo post tres menses mortuo Luipran dus filius eius regnauit annis 32. Rascis septem. Quo Monacho effecto Aistulfus frater eius annis 7. Quo iudicio Dei per cusso Deside ius regnauit. 18. annis, in quo regnum finitum est sub Carolo magno sicut infra dicetur. Hæc de regno Lumbardorum. Tempore quoq; Zenonis fama inualescēte in Burgundia, senator Ecitius quatuor millia pauperes sustentans, cęlestis promissionis vocem audiuit.

De sancto Remigio Remensi Archiepiscopo. Cap. C.

EO quoq; tempore claruit in Gallijs sanctus Remigius Remensis Episcopus. Ex gestis eius. Cum enim quondā persecutio Vuandalorum totā Franciam grauiter deuastasset, quidam reclusus vir sanctus cum sæpissime orasset pro pace sanctæ Ecclesiæ quadam nocte diutius vigilans tandem fatigatus leuiter obdormiuit, & subito nutu Dei visum est ei, ꝙ Angelis interesset. Qui cū ex pietate de succursu Gallicanę Ecclesię loquerentur, venit vox ad eos dicens. Mulier illa Cilinia nomine pariet filium nomine Remigium, qui gentem suam liberabit ab incursu malorū. Statim ille euigilans ad domum Ciliniæ cucurrit, & quod audierat nunciauit. Cui non credenti, quòd iam anus ex Marito sene concipere posset, respondit. Scias, quòd cum ablactaueris puerum, perunget oculos meos de lacte tuo, & recipiam visum. Nam vt meritum illi accresceret sicut, & Tobiæ oculorum lumen amiserat. Sicq; factum est, vt prædixit. Literis itaq; traditus quamcito puer potuit reclusum intrauit. Et cum 22. esset annorū, ab omni populo Archiepiscopus Remēsis electus est, immo potius raptus. Sed cum reniti conaretur, descendit subito radius noui luminis super eius verticem, ac si sol ipse de cęlo motus super eum cecidisset. Qui cum ante & post omni virtute polleret, tantæ mansuetudinis fuit, quòd etiam ad mensam eius passeres veniebant, & in manu eius ciborum reliquias comedebant. Quodam autem tempore cum Parochias circumiret, hospitatus est in domo cuiusdam Cognatæ suæ. Et dum adinuicem loquerentur, famulus domus cōsuluit Domina sua, quòd Caupo totum iam vinum vendiderat excepto modico, quod pro seruando vase retinuerat. Videns ergo beatus Remigius illam erubescentem, cognita causa confortauit eam, & statim in viridarium quasi spaciaturus exiuit, & veniēs ante hostium cellarij intrauit, & si quid haberet vini quæsiuit. Ecce inquit famulus modicum, quod remansit. Et ille. Claude inquit hostium, & sta ibi donec reuertar ad te. Et pergens retro dolium, fecit crucem super illud. Cūq; flexis genibus oraret, statim vinum per benedonem egreditur, ita quòd per medium cellarium fundebatur. Quod videns famulus exclamauit, & cucurrit ad Dominam suam, & hoc quod viderat nunciauit.

De Gelasio Papa, & scriptis, & statutis eiusdem. Cap. CI.

SIgibertus. Eo tempore Gelasius Romanæ Ecclesiæ 47. pręsidet. Hic Manicheos Romæ inuentos in exilium deportari fecit, & codices eorū incendit. Hic tractus, & hymnos composuit. Hic inter cætera sacramentorū pręfationes, & orationes, cauto, & limato sermone fecit. Ex li. pontificali. Hic amator pauperum, clerum ampliauit, & a periculo famis Romam liberauit. Scripsit contra Nestoriū, & Vticē libros quinque, contra Arrium. 2. Fecit etiam hymnos in modum sancti Ambrosij, & sacramentorum præfationes, & multa alia Sedit annis quatuor. Hic suggestione synodi cum fletu sub satisfactione libelli purgatum Mesenum Episcopum reuocauit, quē Ecclesiæ suæ restituit. Sepultus est autem in basilica beati Petri 12. kal. Decembris. Actor. Idem etiam cum multis Episcopis vt in decretis Isidori legitur, decretum composuit, in quo libros quosdam tanquam autenticos approbauit, alios vero tanquam apocrifos reprobauit. Quod videlicet decretum in capite huius operis mihi inserere placuit, vt hoc totum opus ex diuersis libris collectum, qui legeret, in ipso capite operis quid esset apocriphum, & quid autenticum discernere posset. Idem

Gelasius

Gelasius in quodam decreto negociationem clericis interdixit hoc modo, vt ex ipso decreto breuiter excerpsi. Nuper ad nos missa relatio nunciauit plurimos clericorum negociationibus inhonestis, & lucris turpibus imminere, nullo pudore cernentes, quod dñs ipse negociatores e templo verberatos flagellis expulit, nec apostolica verba quibus ait. nemo militãs Deo implicat se sęcularibus negocijs. psalmistam quoq; surda dissimulantes aure cantantem. Quoniam non cognoui negociationes, introibo in potentias domini. Proinde huiusmodi postea questibus indignis nouerint abstinendum, & ab omni cuiuslibet negociationis ingenio, vel cupiditate cessandum, aut in quocunq; gradu sint positi, mox a clericalibus officijs abstinere cogantur.

De inuentione crypta sancti Michaelis in Gargano monte. Cap. CII.

HVgo Floriacensis. Hoc etiam tempore cathedrę Romanę Ecclesiæ Gelasio Papa pręsidente facta est inuẽtio sancti Michaelis Archangeli, in Gargano monte, sub Zenone Imperatore anno incarnationis Dominicæ. 471. Ex historia eius idem memoriæ. Est enim locus in Campaniæ finibus, vbi inter sinum Adriaticum, & montem Garganum ciuitas Sepontus sita est, in qua fuit prædiues quidam nomine Garganus, qui ex euentu suo monti vocabulum indidit. Huius pecora dũ per deuexi montis latera pascerentur, contigit Taurum gregis spernentem consortia singularem incedere solitum, & ad extremum redeunte pecore domum non esse regressum. Quem cum dñs cum seruis per deuia quæq; requireret, inuenit tandem in vertice montis foribus speluncæ cuiusdam assistere, ira que permotus eo, quod soliuagus incederet, correpto arcu appetiit sagitta toxicata, quæ velutis venti flamine retorta eũ a quo missa est percussit. Turbati ciues, & stupefacti, nec audentes propius accedere, consuluerunt Episcopum quid facto opus esset. Qui indicto triduano ieiunio a Deo monuit esse quærendum. Quo peracto sanctus Michael Archangelus Domini apparuit Episcopo per visionem dicẽs. Ego sum Michael, qui in conspectu domini semper assisto, locumq; hunc in terris incolo, & hoc volui probare indicio, videlicet hominis telo suo percussi, me oĩum, quæ ibi geruntur, ipsius quoq; loci inspectorẽ esse atq; custodem Hac reuelatione comperta consuetudinem fecerunt hic dominũ precibus, & sanctum Michaelem deposcere. Nec tamen vltra criptam pręruptam intrare audebant, sed pro foribus quotidie orationi vocabant. Est igitur in loco illo Ecclesia, ipsius Archangeli, & opere condita, & nomine consecrata. Hanc enim ad promerendam mortalibus ibi supernorũ ciuium societatem, propria manu condere dignatus est, vertice siquidem montis excelsi posita, de corpore eiusdem saxi in star speluncæ excauata ostenditur. Ibi cum Neopolitæ paganis adhuc ritibus oberrãtes, Sepõtinos tentarent bello lacessere, illi Antistitis sui monitis edocti triduo petunt inducias, vt triduano ieiunio liceret sancti Michaelis implorare præsidium. Ecce iam nocte quæ belli diem præcedebat, adest in visione sanctus Michael Antistiti preces dicit exauditas, victoriam affuturam spondet, & quarta hora diei hostibus occurrendum præmonet. Quod cum fieret in primo belli paratu Garganus immenso tremore concutitur, fulgura crebra volant, & caligo totum montis cacumen obducit, impleta prophetia, quæ dicit. Qui facit Angelos suos spiritus, &c. fugiunt pagani, partim ferro hostium, partim igniferis impulsi sagittis, Neapolim vsque cedentibus aduersarijs. Menia tandem vrbis suæ moribundi subintrant.

De inuentione sancti Barnabæ, & viris illustribus illius temporis. Cap. CIII.

SIgibertus. Eo tẽpore Barnabas Apostolus, qui apud Salaminam Cypri a Barien mago, & a Iudæis pro Christo igne crematus est, corpus suum, quod a Iohanne Marco Consobrino suo in crypta occultatum adhuc latebat, reuelatione sua inueniri fecit. Cum quo ẽt euãgeliũ Matthæi ipsius Matthęi manibus hæbraice scriptum, quod erat simul reconditum inuenitur. Quod euangelium ipse Barnabas ex doctrina Apostolorum secum semper ferre solebat, & vbicunq; inueniebat infirmos, ponebat illud super illos, & tam fide Barnabæ, quàm merito Matthęi omnes sanabantur. Hoc quoque tempore floruerunt in Galia sanctus Remigius Remensis Episcopus, & ẽt sanctus Præcipuus frater sancti Remigij Suession. Episcopus, & sanctus Auitus Viennensis Episcopus, qui Gallias ab Arriana hæresi defendit, Hic metrice de conditione mundi libros cõposuit. Sanctus quoq; Solemnis Carnotensis Episcopus claruit qui in prædicando Francis Christum non segniter institit. In Aphrica Fulgentius Episcopus Ruspensis, in Italia Germanus, Capuanus, & Epiphanius Cicinensis. Actor. Iste Germanus Capuanus quãtæ perfectionis fuerit per illud solum miraculum de transitu eius patet, in quo beatus Benedictus eius animam vidit ad cœlum in sphera ignea ferri. Quæ autem de fulgentio legi hic breuiter inserui.

De Origine sancti Fulgentij Ruspensis, & eius monachatu. Cap. CIIII.

EX gestis eius. Fulgentius natus est ex Fulgentio patre, & mr̃e Marciana in Tellepta ciuitate, de nobili genere Carthaginensium senatorum. Quem primo mater sua fecit eruditi græcis literis, & nihilominus de latinis, donec in grecis eruditus esset a puero, adultus factus est procurator. Cum autem legisset expositionem beati Augustini de psalmo. 36. cæpit velle Monachum profiteri. Potens est inquit Deus volenti dare facultatem, qui nolenti tribuit voluntatem, factus est Monachus a beato Fausto Episcopo, qui pro fide relegatus ab Honorico Arriano in loco suo monasterium sibi construxit. Quo audito cucurrit mater ad eum clamans ad Faustum. Redde mihi filium meum. Ille autem contumelias eius irridens, nec saltem videndi filium licentiam ei dedit. Post hoc Fulgentius de nimia abstinentia absessus est impetigine. Qui pro hoc se culpantibus aiebat. Infirmantur etiam illi qui quotidie cibis lautioribus saginantur. Iterum expulso exinde Fausto, accepta licentia petijt vicinum monasterium, vbi Felix præerat paucis, sed simplicibus fratribus, a quo statim coactus est Abbatis locum tenere. Et quia se dilexerant ab adolescentia, alter sumpsit nomen alterius. Trahuntur postea hi duo a quodam presbytero Arriano Felice nomine, facultatibus locuplete. Dumq; Fulgentium sanctum verberarent, ait Felix Parcite quæso fratri Fulgentio, qui non potest tormenta sufferre, conuertatur in me crudelitas vestra. Tandem presbyter illos decaluatos, & vestibus ablatis, nudos, & inanes a domo sua proiecit. Cũq; multi dicerent Fulgentio, vt querimoniam faceret de presbytero, qui eos ceciderat. Respondit. Non licet in hoc sęculo quærere vindictam Christiano. Nouit Deus quomodo seruorum suorũ defendat iniurias. Post hoc ad monasterium suũ reuersus est, & iterum inde fugit ad aliud districtioris regulæ, vbi nomen posuit Abbatis. Ibi duo senes presbyteri Abbatis officio fungebantur. Quibus se subiciens Fulgentius scriptoris arte laudabiliter vtebatur, & palmarum folijs flabellos sępissime contexebat. Cui operi etiam, cum fuisset Abbas in suo monasterio vacabat. Sed coactus est, per Faustum Episcopum, ad proprium redire locum.

De Episcopatu eiusdem, & exilio. Cap. CV.

FActus autem postea Episcopus Ruspensis, prius propositũ tam in veste, quàm in cibo retinuit, contentus vna vilissima tunica tam in æstate, quàm in hieme, & nec inter hospites manducans. Orario sicut omnes Episcopi non vtebatur, pelliceum cingulum gestabat Caligis in tempore hiemis, calciculis æstatis tempore simpliciter vtebatur. Intra monasterium soleas interdum accipiebat. Sæpe nudis pedibus ambulabat, Casulam pretiosam, vel superbi coloris, nec ipse habuit, nec Monachos habere permisit. Subtus casulam nigello, vel lactinio pallio circundatus incessit. Scapulis nudis nunquam a nobis visus est, nec deposito cingulo somnum petiuit. In tunica dormiebat, in ipsa sacrificabat, & in tempore sacrificij mutanda potius corda, quàm vestimenta dicebat. Carnes cuiuslibet generis nunquam comedebat, sed simpliciter olera, ptisanus, & oua. Quamdiu iuuenis fuit sine oleo postquam tenuit superfuso oleo, ne caligo oculorum lectionis impediret officium, & a vino tamen sanus semper abstinuit, quod cum propter infirmitatem biberet, sic obruebat aqua, vt vinum vix saperet. Semper ante fratres surgebat ad vigilias. Post hæc missus est in exilium apud Sardiniam. 40. & amplius Episcopi cũ eo cathena ligabantur exilij: Quorum omnium ipse lingua, & ingenium erat, & sicut beatus Aurelius Carthaginensis Episcopus inter sua priuilegia meruit, vt literas in Aphricano concilio dandas solus ipse scriberet, similiter iste, vt literas in illo dirigẽdas solus ipse dictaret, inuitatus est Carthaginem a Trasemundo rege Arriano. Cui idem rex quædam plena perfidiæ scripsit. Quibus ille capitulatim respondit. Fecit ad eũ, & tres libellos, quibus Pinta Episcopus Arrianus respondere voluit magis, quàm valuit. Contra quem Fulgentius postea scripsit librum, quem titulauit aduersus Pintam. Mirabilia facere nunquam delectatus, hanc gratiam sibi dari nullatenus desiderauit.

De iterato eiusdem exilio & regimine monasterij. Cap. CVI.

CVm secundo mitteretur in exilium prædixit Vico viro religioso nimis dolenti de illius recessu, quòd cito reuerteretur. Et addidit. Hoc queso secretum sit apud te, quòd me nimia

mis charitas indicare compellit. Dicebat enim. Mirabilia non conferunt homini iustitiam, sed hominum notitiam, quæ magis fugienda est, quàm quærenda. Quisquis enim fuerit hominibus notus, nisi fuerit iustus, ad æterna perueniet supplicia condemnatus. Iustus autem in conspectu Dei, & si hominibus fuerit incognitus, beata sanctorũ gaudia percipiet coronatus. Item dicebat. Vt Monachus lautioribus forsitan cibis vtatur, interdum cogit infirmitas corporis. Vt autem cupiat in quibuslibet exiguis rebus iuris proprij dominium vendicare, superbæ voluntatis, & auaræ cupiditatis euidens testimoniũ est. Itẽ de substantia communi quisquis aliquid plus accipit, omnium fit debitor quorum est illa substantia: debitorem vero sola iuuat humilitas. Item veri Monachi sunt, qui iustificatis voluntatibus suis parati sunt, nihil velle, nihil nolle, sed Abbatis tantummodo consilia, vel præcepta seruare. Si quis autem pręsumpsisset plusquam acciperet petere, negabat continuo etiam si mereretur accipere, dicens Monachum his, quæ acceperit debere esse contentum. Sine suo autem consilio, nec suum propositum sinebat aliquem agere laborantes fratres & opera carnalia indefessis viribus exercentes, lectionisque studium habentes minus diligebat, nec honore maximo dignos iudicabat. Amator autem scientiæ spiritualis, etiam si virtute corporis esset destitutus ab eo peculiariter amabatur. Amabat quãdo coram fratribus disputabat, si quis ei quæstiones acerrimas proponeret in quibus laborabat, licebatq; passim omnibus fratribus etiã natura simplicibus vnde vellent interrogare, nec prius quam satisfactum sibi confiterentur, rationem reddere victus tędio vel labore cessabat. Scripsit contra Faustum Episcopũ in Galliarum, qui occulte consentiebat Pelagianis, aperte volens catholicus videri. Cum autem reuocaretur ab exilio tam deuote a populo susceptus est, vt de suis pallijs super eum extensis nouum genus tabernaculi facerent. Egresso illi de Carthagine obuius occurrebat vbiq; populus cum lucernis, & lampadibus, & arborum frondibus.

De institutione cleri, & transitu eiusdem Fulgentij.

Cap. CVII.

SVmmam diligentiam præbuit, ne quis clericus ambitiosis vestibus ornaretur, aut negocijs sęcularibus occuparetur, iussit omnes clericos nõ longe ab Ecclesia domos habere, manibus proprijs ortum colere, psallendi suauiter, & pronunciãdi curam gerere, Per singulas septimanas omnes clericos, & viduas, & quicunq; potuisset ex laicis 4. & vi feria statuit ieiunare. In cõsilio vincenẽsi iudicio omnium sacerdotum qui cõuenerant, prælatus est Episcopo cuidam nomine, Quod vult Deo, qui priorem se illius confirmabat. Tunc autem tacuit ne auctoritatem concilij minuere videretur. Sentiens autem post concilium dolere Episcopum, timensque propter suum honorem generare sancti scandalum, melius iudicans per charitatẽ se fieri minorem, quàm sine charitate maiorem, exegit postea precibus importunis a Suphecano consilio, vt nomẽ suum posterius recitaretur. Bonifacius Episcopus Carthaginensis apud Barnos Ecclesiam dedicans, duobus diebus se præsente sermonem tractantem expectauit tantum delectatus in verbis eius, vt tandiu lachrymis terram rigaret, donec ille sermonem finiret. Anno vno ante mortem suam Ecclesiasticas occupationes reliquit, & a suo monasterio secrete recedens, in insulam Circinam in quodã scopulo breui cui nomen est Chilmi habitauit, vbi ædificato monasterio Deo vacauit, & sibi. Infirmatus est acerrimè. 60. diebus, & hoc solum dicebat. Domine da mihi modo hic pęnitentiam, postea indulgentiam. Suadentibus Medicis, vt balneis vteretur, non acquieuit dicens. Nunquid balneæ poterunt facere, vt non moriatur in tempore suo homo mortalis. Moriens circunstantibus fratribus dixit. Ego fratres animarum vestrarum saluti prospiciẽs, molestus apud vos forsitan & difficilis extiti, & ideo obsecro vos vt ignoscat mihi quisquis aliquis dolet. Iussit autem egentibus pecuniam dari, per seipsum memoriter recolens viduarum, pupillorum, perigrinorum, contractorumq; illic indigentium nomina, quibus, quid cui sigillatim daretur propria deliberatione constituit. Obijt Kal. Ianuarij. anno Episcopatus sui. 25. vitæ. 65.

De scriptis eiusdem. *Cap.* CVIII.

ACtor. Scripsit autem idem Fulgentius opuscula non nulla ad ædificationem Ecclesiæ vtilia. Siquidem edidit ad Eucimium de remissione peccatorum lib. 2. Ad Donatum de fide lib. 1. de Mysterio mediatoris lib. 3. Ad Mominum de prædestinatione, & quibusdam alijs quęstionibus lib. 3. Respõsionum contra obiectiones Trasamundi Regis Arriani lib. 1. De continentia coniugatorum seruanda post vomitum lib. 1. Ad Probam de virginitate, & humilitate lib. 1. Ad eandem de oratione, & compunctione li. 1. Ad Eugippum de charitate lib. 1. Ad Theodorum senatorem li. 1. Ad Venantiam de pęnitentia, & indulgentia li. 1. Scripsit, & sermones nonnullos, præcipueque de nati. Domini, ac de solemnitate beati Stephani Prothomartyris pulcherrimos. Et de his oĩbus opusculis eius plura quidem notabilia dicta excerpsi, quæ & opusculis nostris per loca diuersa inserui. Hic tamẽ etiam pauca de quibusdam eorum ad eius eloquij commendationem inserere volui.

Exortatio. Ipsius ad sanctimoniam vitæ vidualis.

Cap. CIX.

FVlgentius ad Gallam de viduitate seruanda. Post obitũ temporalis mariti omnes in corde tuo reliquiæ debẽt mundanæ cogitationis extingui. Habitus quoque tuus talis sit qui non ad lasciuiam excitet, sed ad continentiam prouocet. Nec quæras vt placeas oculis hominum, sed vt Christi non offendas aspectum. Ille in te quod diligit videat, quod dedit inueniat, quod delectetur agnoscat. Sit oratio crebra, in cogitatione sancta, & operatione continua. Oratio nanque est in conspectu Dei, omne bonum opus quo delectatur nullo indigens Deus. Refectione tua non voluptas expleatur, sed infirmitas sustentetur. Disce nihil tibi assignare de nobilitate generis, sed in eo te illustrem fieri cognosce, in quo virtus accrescit humilitatis. Voluntarium ieiunium tui esuriem subleuet indigentium, vt in fructu misericordiæ tuorum possit ieiuniorum fecunditas apparere. Prosit etiam tibi vilitas vestium, & per te vestiatur nuditas pauperum. Tunc enim vtiliter fugies pretiosæ vestis ornatum, si nudos vestias, nec ipsis pauperibus quos pascis aut vestis superiorem te credas, tanquam ideo potior sis, quòd plura contempseris, frustra enim contemnis facultates tuas, si noxias iactantiæ teneas in corde diuitias. Plures diuitias Zacheus pro Christo dicitur impendisse pauperibus, pro quo vilissima retia reliquit Petrus, & nauem, & tamen a Christo non Zacheus diues pauperi Petro, sed pauper Petrus diuiti Zacheo præponitur, vt diuitibus Christi nulla de contemptis diuitijs iactantia nasceretur. In operibus bonis laudet te quidem humana lingua, sed tu laudem a solo Deo desideras. Sic fiet, vt dum tu laudem ab hominibus non quæsieris, Deus laudetur in operibus suis.

De commendatione virginitatis, ac de ieiunio & lachrymis.

Cap. CX.

IDem ad Probam de virginitate, & huminitate. Virgo dicitur a viro, & vir a virtute. Claret itaque inter cæteras Ecclesiæ donationes, illius præcipuum munus spiritualis esse charismatis, vbi virtus ipsa integritatis perfectio meretur vocabulo censeri virtutis, nec in eo, quod virginalis integritatis agnoscimus culmen, pudicitiæ coniugalis asserimus crimen. Sed sanctam virginitatẽ dicimus merito potiore distare a cõiugali vita, quantum distant a bonis meliora, a terrenis cęlestia, a carne spiritus, ab infirmitate virtus. Nec dicere dubitamus, tantum a sancta virginitate carnis, & spiritus, fidelium coniugatorum, licet a Deo concessum, distare concubitum, quam similitudo pecorum ab imitatione discernitur Angelorum. In vno quippe ad terram spiritus terrena carnis voluptate deprimitur, in altero terrena caro cœlesti delectatione spiritus ad cœlestia subleuatur. Ieiunijs sic est adhibenda temperies, vt corpus nostrum, nec saturitas excitet, nec inedia immoderata debilitet. Saturitas facit, vt inaniter ieiunemus. debilitas ne ieiunare possimus. Vestis tale sit sacrę virginis, quæ testis existat, intimę castitatis. Virgo quæ parat intuentibus illecebram nõ habet castitatem veram, sed virtutum splendore spoliat animam suam. Hæc fidem non seruat Christo, quæ populo magis quærit placere, quam sponso. Idem ad eandem de oratione, & compunctione. Humilium fletus magnus est concupiscentiæ carnalis interitus, lachrymæ quoque quæ ex compunctione cordis veniunt, & inimicum vincunt, & nobis donum lætitiæ triumphalis acquirunt. In cœlesti vero patria non minor erit laudatione nostra dilectio, nec inferior dilectione laudatio.

De quibusdam alijs moralibus dictis eiusdem.

Cap. CXI.

IDem ad Theodorum Senatorem. Quantum inessolutum Diabolo putas, quòd a te contemptum prospicit mundum, & te cõuersum agnoscit ad Christum. Quamuis enim Christus æqualiter sit cunctis fidelibus mortuus, tamen conuersio potentium sęculi militat acquisitionibus Christi. In Deo nihil deest, quia in illo totum est, nihil ibi superest, quia nihil præter illum est. Si qui ergo rerum temporalium amore contempto in illius dilectionem transeunt, in illo pleni sunt, in quo nullo indigetur, in illo securi in quo nihil timetur, in eo vero gloriosi, cuius gloria non aufertur. Qui viam mãdatorum currere delectaris, non hoc tibi dat natura, sed gratia. Nam & oculus

oculus sic factus est, vt videre lumen possit, sed videre non potest nisi se illi lumen infuderit. Qua ergo videt oculus, beneficium est luminis, quo si caruerit, cæcus manebit in tenebris. Nil itaque sibi boni tanquam tuum assignes, ne non accipias quod accipere poteras, & quod acceperas perdas. Detestabilis est cordis humani superbia, qua facit homo, quod Deus in hominibus damnat, sed illa detestabilior, qua sibi tribuit homo, quod Deus in hominibus donat. Damnabilis est, qui substantia sæculi male vtitur, sed damnabilior, qui spiritualibus donis superbus effertur. Idem ad Venantiam de pœnitentia, & spe indulgentiæ. Non est perfecta bonitas, a qua non omnis malitia vincitur, hæc non est perfecta medicina, cui morbus aliquis incurabilis inuenitur. Nemo igitur de medico desperans in infirmitate remaneat peccati, quia dicit Apostolus. Pro impijs mortuus est. Salubris conuersio duplici ratione subsistit, si nec pœnitentia sperantem, nec spes deserat pœnitentem. Si diuturnitas peccatorũ misericordiam vinceret, non in ætate mundi nouissima Christus veniret, vt peccatũ mundi pereuntis auferret. Quacumque ergo quis ætate vocatus, si benignitatem Dei vocantis non spernat, necesse est, vt denarium vitæ accipiat. Nec vnquam est pœnitentia apud Deum sera, in cuius conspectu semper pro præsentibus habentur tam præterita, quàm futura. Actor. Hæc ad præsens de illius dictis sufficiant. Vsque ad hoc tempus gennadius librum suũ de illustribus viris perduxit, qui presbyter Massiliensis fuit. Hæc de temporibus Zenonis sufficiant Imperatoris.

LIBER XXI.

De imperio Anastasij & Papa Simacho & Antipapa Laurentio. Cap. I.

HVgo vbi supra. Mortuo Zenone, Anastasius ab Augusta assumptus, Imperator simul & Augustę Maritus cunctis innotuit. Actor. Anno domini 593. secundum chronica. Mundi vero 4. M. 446. sumpsit imperialem purpuram, & imperauit annis. 25. Iste a Bachario deprauatus est Constantinopolitano Episcopo, q fauebat hæreticis, & persequebatur catholicos. Ex libro pontificali. Temporibus Anastasii Augusti Simachus Papa floruit. Hic sub intentione ordinatus est, vno die cum Laurentio, Simachus in Basilica Constantiniana, Laurentius in basilica beatæ Mariæ. Ex qua causa separatus est clerus, & diuisus est, & senatus, alij cum Simacho, alij cum Laurentio. Et facta contentione hoc constituerunt partes, vt ambo ad Rauennam pergerent ad iudicium Regis Theodorici. Qui cum ambo introissent Rauennam hoc iudicium æquitatis inuenerunt, vt qui primo ordinatus fuisset, vel vbi pars maxima cognosceretur, ipse sederet in sede apostolica. Aequitas in Simachum venit, & cognitio veritatis, & factus est Præsul Simachus. Eodem tempore Papa Simachus congregauit synodum, & constituit Laurentium in Micerinam ciuitatem Episcopum intuitu misericordiæ. Post annos vero quatuor, zelo ducti aliqui ex clero, & alij ex senatu, maxime Festus, & Probinus, incriminauerunt Simachum, & subornauerunt testes falsos, quos miserunt Rauennam ad Regem Theodoricum, accusantes beatum Simachum, & occulti reuocauerunt Laurentium. Post libello Romæ facto fecerunt scisma, & diuisus est iterum clerus, & alij adhærebant Simacho, alii Laurentio. Tunc Festus, & Probinus senatores miserunt relationem Regi, & cæperunt agere, vt visitatorem daret Rex, sedis apostolicæ. Tunc Rex dedit Petrum Altinæ ciuitatis Episcopum, quod canones prohibebant. Eodem tempore Simachus congregauit Episcopos. 115. & facta synodo purgatur a crimine falso. Damnatur Petrus Altinensis Episcopus inuasor sedis apostolicæ. Laurentius Micerinus, quia viuo Simacho Episcopo peruaserunt sedem eius. Tunc ab omnibus Episcopis presbyteris, & diaconibus, & omni clero, vel plebe, reintegratur beatus Simachus cum gloria apud beatum Petrum sedere Præsul.

De Seditione Ro. Ecclesiæ, & gestis Simachi Papæ. Cap. II.

EOdem tempore Festus caput exconsulum, & Probinus exconsul cæperunt intra vrbem Romam pugnare cum alijs senatoribus, & maxime cum Fausto exconsule, & cædes, & homicidia exercere in clero ex inuidia. Qui vero cõmunicabant beato Simacho, iniuste, & publice, qui inuenti fuissent intra vrbem gladio occidebantur. Sanctimoniales mulieres, & virgines deponentes de monasterio, vel de habitaculis suis, & denudantes sexum fœmineum, cędibus plagarum afflictas vulnerabant, & omni die pugnam contra Ecclesiam media ciuitate gerebat: etiam, & multos sacerdotes occiderunt, inter quos Dignissimum, & Gordianum presbyteros, ad vincula beati Petri Apostoli, & ad sanctos Iohannem, & Paulum, quos fustibus, & gladio interfecerunt. Multos etiam Christianos, vt nulli esset securitas die ac nocte de clero in ciuitate ambulare. Solus autem Faustus exconsul pro Ecclesia pugnabat. Post hæc omnia beatus Simachus inuenit Manicheos in vrbe Roma. Quorum omnium simulacra, uel codices ante fores basilicæ Constantinianæ incendio concremauit, & eos ipsos exilio relegauit. Hic etiam captiuos per Lyguriam, & Mediolanum, & per diuersas prouincias pecunijs redemit, & dona multiplicauit, & dimisit. Multa quoque opera præclara in vrbe Roma fecit in Ecclesijs extruendis, illustrandis, & decorandis. Sigiber. Hic etiam Simachus constituit omni die dominico, vel natalitio martyrum, Gloria in excelsis Deo, ad missas cantari. Quem hymnum Thelesforus septimus a Petro Papa nocte natalis domini ad missas a se in ipsa nocte institutas, cantari instituit, & in eo ad Angelorum verba, quæ sequuntur adiecit.

De Quibusdam incidentibus illius temporis. Cap. III.

EO tempore Trasamundus Rex Vuandalorum in Aphrica, clausis catholicorum Ecclesijs. 220. Episcopos exiliauit, erga quos Simachus Papa manum suæ libertatis beniuole exercuit. Hac persecutione Fulgentius Episcopus, sanctitate, sapientia, & scientia, stilo, & facundia præclarus, multa ab Arrianis pro vera fide perpessus, diutino in Sardiniam exilio maceratur. Cęterum in Aphrica Olimpius quidam, dum in balneis sanctam trinitatem blasphemaret, ignito iaculo cęlitus veniente visibiliter combustus est. Constantinopoli dum Deuterus Arrianus Episcopus Barbam quendam baptizaret, & male distinguens trinitatem diceret Baptizo te Barba in nomine patris per filium spiritusancto, aqua disparuit. Alamindarus Rex Saracenorum ab ortodoxis baptizatus, cũ eum vellent Eutiçiani seducere, reuellit eos hac fabulosa inductione dicens, quòd literas acceperit Michaelem Archangelũ mortuum esse. Illisque respondentibus, hoc impossibile esse, eo quòd Angeli sint impassibilis naturæ. Quomodo ergo inquit secundum vos nudus crucifixus est Christus, nisi duarum naturarum esset, quãdoquidem, nec Angelus mortuus est. Hoc etiam tempore Gibrianus Scotus cũ fratribus & sororibus in Gallia peregrinatus, vrbem Remensem, & vita, & morte sua illustrauit. Genouefa virgo Parisiensis octogenaria. ad dominum transijt. In Alexandria multi vtriusq; sexus arrepti a Demone, repente quasi canes latrabant.

De desponsatione Lotildis Lodoneo rege. Cap. IIII.

GRegorius thuro. In illo tempore Gundeugus Rex Burgundionum regnabat, qui ex genere Athanarici fuisse perhibetur. Huic fuerunt quatuor filii Gondobaudus, Godegisilus, Hilpericus, & Godomarus. Gondobaudus igitur Hilpericum fratrem suum interfecit gladio, vxoremque Hilperici ad collum ligato saxo in aqua præcepit necari. filias quoque duas eius, quarum vna senior vocabatur Trona, hãc mutata veste exilio condemnauit, iuniorem vero Lutildem nomine secum domi retinuit. Lodoneus itaque Rex Francorum adhuc paganus, dum adhuc frequenter legationem in Burgũdiam mitteret, Lotildis puella inuenitur a legatariis. Qui cum eam vidissent pulchram & elegantem atque sapientem Lodoneo nunciauerunt de ea. At ille hoc audiens, iterum legationẽ ad Gundobaudum misit, pro Lotilde Nepte sua petenda. Erat autem Christiana. Quadam die dominica, cum ad missarum solemnia Lotildis venisset, Aurelianus missus Lodonei accepta veste paupercula, vestes quas secum attulerat reliquit sodalibus suis in siluis, & ante Ecclesiam matriculam in medio pauperum consedit. Transactis vero missarum solemniis, Lotildis iuxta consuetudinem erogare cępit eleemosynam pauperibus. Cumque ad Aurelianum venisset, misit aureum vnum in manum eius. At ille osculatus est, manum ipsius puellæ. Post hoc illa ingressa cubiculum suum misit ancillam suam vocare pauperem illum. At ille anulum Lodonei regis tenens manu astitit humiliter coram illa. Cui ait illa. Cur te pauperem simulas? Dominus inquit meus Lodoneus Rex Frãcorum misit me ad te, & vult te habere Reginam. Accepto itaque annulo reposuit illum in thesauro auunculi sui. Et salu-

tem

tem dicens Lodoneo Regi, non est inquit rectum, christianam fœminam Pagano nubere. Et adiecit. Vide vt hanc causam nemo sciat, sed sicut Dominus Deus meus vult, sic fiat. At ille veniens nunciauit hæc domino suo. Anno insecuto misit Rex legatarium ad Gondobaudum pro sponsa Louldæ. Audiens hoc Gondobaudus ait. Renuncia Domino tuo, quia frustra mendacium locutus est sponsam se habere Neptem meam. Burgundiones consiliarij eius metuentes valde iam Lodonei dato consilio requisitis omnibus thesauris regis, inuenerunt annulum Lodonei inscriptione, & imagine signatum. Tunc contristatus valde Gondobaudus ait. Simpliciter, & sine consilio hoc ita actum fuit. Acceptam ergo eam cum ira Aureliano misso Lodonei tradidit. Ille autem Lotildem cum magno gaudio adduxit Lodoneo Suessionis. Gauisus ergo Rex eam copulauit sibi in matrimonium.

Qualiter ei Lotildis christianismum suadebat. Cap. V.

CVmquè esset sero die illa quando insimul nuptiali more accumbere deberent, illa confisa in dominum ait. Domine mi Rex concedere digneris, quod deprecor, antequam famula tua tibi societur. Et Rex ait. Postula quod vis. At illa primum peto, vt in Deum cęli patrem omnipotentem credas, qui te creauit. Et in Iesum Christum Regem Regum, qui te redemit, & in Spiritumsanctum confirmatorem, & illuminatorē iustorum omnium. Hanc maiestatem agnitam crede, & idola vana derelinque, & Ecclesias sanctas quas succendisti restaura. Memento etiam quæso, vt requiras portionem genitoris mei, & genitricis meæ, quos Gondobaudus Auunculus meus malo ordine interfecit, & vna sanguinem eorum Dominus vindicet. Et Lodoneus ait. Vnum restat quod difficile petis, vt Deos meos relinquam, & Deum tuum colam, aliud verò quod petis, vt potero faciam. Et illa. Hoc inquit maxime obsecro, vt Dominum Deum cœli adores. Lodoneus ergo iterum Aurelianum ad Gōdobaudum direxit propter thesaurum Lotildis Reginæ. Qui mira commotus ait. Nunquid in manus Lodonei tradetur regnum meum, aut thesauri mei? Recede à me. Aurelianus ait. Mandat tibi dominus meus Rex, vt ei certissime remandes vbi pro thesauris vxoris suæ cum exercitu suo tibi occurrat. Tunc Burgundiones dato consilio dixerunt Regi suo. Da Nepti tuæ de facultate tua, quod ei contingit, quia sic iustum esse decernitur, habeasque fœdus cum Lodoneo, & gente Francorum, ne forte irruant in terram nostram, quia populus ille ferocissimus est, & sine Deo existens. Obaudiens Gondobaudus, dedit per manus Aureliani Lodoneo, partem maximam ex thesauro suo supellectilique Neptis suæ. In diebus illis dilatauit Lodoneus regnum suum vsq; ad Secanam, & sequēti anno vsque ad Ligurem occupauit. Concepit denique Lotildis Regina filium, & peperit, quem, & baptizari voluit. Quæ etiam regem, vt in Deum cœli crederet quotidie rogabat, sed ille audire nolebat. Baptizatus autem puer, in ipsis albis de hac vita transiuit. Vnde Rex contristatus ait. Si nomine Deorum meorum dedicatus fuisset, vtique vixisset. Regina verò ait. Ego pro hac causa nullo dolore conturbor in corde meo, sed Deo gratias ago, quia me dignam duxit, vt de vtero meo primogenitum recipere dignaretur in regnum suū. Post hunc genuit alterum quem baptizatum vocauit. Lodomirem. Et hic cum ægrotare cœpisset, dixit Rex. Non poscit aliud nisi & de isto sic fit, quomodo & de fratre eius. Sed orante Regina sanitatem à Deo recepit.

De Modo conuersionis, & baptismo Lodonei populique Francorum. Cap. VI.

FActum est autem bellante Francorum exercitu cum Alemanis, vt Lodonei exercitus nimis corrueret. Et Aurelianus Regem intuens ait. Domine mi Rex, crede tantummodo in Deum cœli, quem domina mea Regina prædicat, & præstabitur tibi victoria. Ille verò eleuatis ad cœlum oculis, cōmotus lachrymis ait. Iesu Christe quem Regina mea prædicat esse filium Dei viui, qui subuenis in tribulatione, qui das auxilium in te sperantibus, tuum adiutorium deuotus postulo, vt si mihi victoriam super hos hostes dederis, & expertus fuero illam vittutem, quam de te populi prædicant, credam tibi, & in nomine tuo baptizabor. Inuocaui enim Deos meos, & non auxiliantur mihi. Ideo eos nulla potestare esse prædītos, qui sibi credentibus non succurrunt. Te igitur verum Deum, ac Dominū inuoco, tibi credere desidero, tm̄modo, vt liberer ab aduersarijs meis. Cumq; hæc orans clamaret Alemani in fugam lapsi terga vetterunt. Cumque Regem suum vidissent interfectum Lodonei potestati se subdunt, & ille terram eorum sub iugo tributario constituit. Facta igitur victoria reuersus est Franciam ad Reginam suam, narrauitque ei qualiter per inuocationem nominis Iesu Christi Domini victoriā obtinuit. Facta sunt hæc anno quintodecimo Lodoneo regnante. Tunc Regina clam vocauit Sanctum Remigium, vrbis Remensis Antistitem, deprecans eum, vt Regi viam salutis prædicaret. Conueniens autem Rex cum populo, cœpit cohortari eos ad fidem Christi. Acclamauerunt autem omnes populi Francorum dicentes. Mortales Deos relinquere gloriose Rex, & Deum verum immortalem credere, quem Remigius prædicat, parati sumus. Nunciantur itaque hæc Sancto Remigio. Ille quoque magno gaudio repletus, iussit baptismum lauacri parari. Velis diuinitus depictis adumbrantur plateæ fabricantur Ecclesiæ componitur baptisterium. Venit nouus Constantinus ad baptismum, abnegatis omnibus Diaboli pompis. Quo ingresso ad baptismum, sanctus Dei Remigius sic ait. Ore facundo mitis depone colla sic Ambro. Adora, quod incendisti, & intende, quod hactenus adorasti. Ex gestis sancti Remigij. Cumque non adesset, qui Crisma afferre debuerat, ecce subito columba cœlitus elapsa ampullam cum Crismate rostro detulit, de quo Pontifex Regem in baptismo liniuit. Hæc ampulla in Remensi Ecclesia hodie quoque seruatur, & etiam inde reges Francorum inunguntur. Gregorius Thuronensis. Igitur Lodoneus in nomine Sanctæ Trinitatis baptizatus est, & de exercitu eius plusquam tria millia virorum baptizantur, & sorores eius ipso die, & postea cunctus populus Francorum cum gloria.

De Sancto Genebaudo Laudunensi, & eius lapsu, ac pænitentia. Cap. VII.

SIgibertus. Collatis autem a Lodoneo Rege multis prædijs Ecclesiæ Remensi, Sanctus Remigius multa eorum parte data Ecclesiæ Laudunensi, sedem Episcopatus ibi esse constituit, primumque illuc Episcopum Genabaudum constituit. Ex gestis Sancti Remigij. Hic relicta vxore, nepte scilicet Beati Remigij, cum ipso iam viuere cœperat. Qui Genebaudus parum attendens virtutem hominis contra peccatum. Vxorem suam clam causa instruendi frequenter ad se venire permisit. Tandem sicut gutta cauat lapidem, crebræ frequentationes, & blanda colloquia animum Episcopi ad peccatum traxerunt. Concipiens ergo mulier mandauit ei secreto dicens. Quia filium masculum genuisti. Qui confusus remandauit dicens. Puer generatus est in latrocinio, volo vt Latro vocetur. At ne suspicio inde procederet, vxorem suam sicut prius ad se venire permisit. Qui tamen iterum post fletum illius peccati ad peccatum redijt, concepitq; mulier, & vt prius mandauit, q̄ filiam genuerat. At ille eam Vulpeculam nominauit. Tandem in se reuersus Episcopus misit ad Sanctum Remigium, vt Laudunum veniret, quia talis causa emerserat, quam ipse per se emendare non poterat. Veniens & deuote susceptus Episcopum interrogauit cur eum vocauerat? Tunc Genebaudus cum maximo fletu, & eiulatu, volens tollere stolam suam de collo suo, & procidere ad pedes sancti Remigij cum magna virtute ab eo retentus est, ne stolam deponeret. Et postquam diu ambo fleuerunt, intellexit enim Remigius Episcopum aliquod peccatum incurrisse, propter quod stolam vellet deponere, vix poterat ei Genebaudus, quod fecerat præ lachrymis enarrare. Quod Sanctus Remigius videns contritum, & pænè desperatum, blande confortauit eum dicens. q̄ peccaret magis eo, q̄ desperabat, quam de hoc quod fecerat. Reclusit itaque eum in parua cellula septem annis, & ipse interim Ecclesiam gubernauit. Septimo autem anno cum idem Genebaudus cœnæ Domini in vigilia pernoctaret in oratione, & se lachrymis afficeret, de hoc q̄ ipse qui alios pœnitētes feria quinta domino reconciliare solebat, nec inter pœnitentes in Ecclesia esse merebat. Ecce Angelus Domini media nocte apparuit ei, dicens peccatum eius esse dimissum, præcepitq; ei, vt exiret, & sicut debet Episcopus, pœnitentes in crastino reconciliaret. Qui cum præ nimio terrore respondere vix posset, ait. Non possum hinc egredi, quia dominus meus Sanctus Remigius clauem huius hostij secum habet, quod & sigillo suo signauit. Cui Angelus. Vt scias me tibi à Deo missum sicut cœlum tibi apertum est, ita & hostium patebit ibi. Et statim saluo sigillo, & cera apertum est. Tunc Genebaudus iactans se in medio hostij in modum Crucis ait. Et si Iesus Christus modo veniret ad me, non hinc egrediar, nisi Sanctus Remigius huc venerit, qui hic me reclusit. Et statim Angelus recedens apparuit Sancto Remigio, qui in Oratione vigilabat in quadam cripta Beatæ Mariæ, & quasi obdormiente rei ordinem intimauit. Et iussit, vt cito iret Laudunum, & Genebaudum sicut prius restitueret in locum suum. Sicque fecit. Et ille

Ille in sanctitate vsque ad obitum perdurauit. Cui filius eius Latro successit, qui & sanctus fuit.

De Dæmoniaco curato à sancto Remigio, & de transitu eiusdem. Cap. VIII.

Beatus asit Remigius 22. annos in clericali ordine egit, in Episcopatu 74. Quendam dæmoniacum curauit, quem Beatus Benedictus curare non potuit, cum multū pro eo orando, & ieiunando laborasset, confitente Dæmone per os ob sessi, quòd nisi à Remigio expellendus non esset. Vnde gaudens Beatus Benedictus, misit ad Sanctum Remigium humillimam Epistolam rogans eum pro infirmo, vt in eo perficeret, quod ipse non potuerat. Tandem defunctus beatus Remigius cum deferretur ad sepulturam versus Ecclesiam sanctorū Thimothæi, & Apollinaris, secus Ecclesiam beati Christophori, ita feretrum grauari cœpit, quòd nullo modo moueri potuit. Stupentesque nimis cum vellent eum ferre ad Ecclesiam prædictorum martyrum, feretrum mouere nullatenus potuerunt. Tādem coacti Dominum orauerunt, vt ostenderet eis vtrum vellet sepeliri in illa Ecclesiola Sancti Christophori, quæ erat in cęmeterio Remensi, vbi mille Sanctorum reliquię quiescebāt. Statimque feretrum leuissime sustulerunt, & ibi corpus Sancti Remigij honorifice posuerunt. Vbi cum multa miracula quotidie fierent, ampliauerunt Ecclesiam. Et facta cripta retro altare, cum effossum corpus vellent ibi reponere, mouere non potuerunt. Cumque in orationibus pernoctarent, & media nocte omnes pariter obdormissent, in crastinum, scilicet Calendis Octobris inuenerunt sepulchrum cum corpore Sancti Remigij in illam criptam retro altare ab Angelis deportatum. Post longum etiam tempus eodem die translatum est in pulchriorem criptam, & in capsa argentea collocatum.

De Sancto Vedasto Attrebacensi. Cap. IX.

Sigibertus. Eodem quoque tempore floruit in Gallia Sanctus Vedastus, qui fuit Attrebacensis Episcopus. Actor. Huius vitam scripsit Alcuinus, qui & Albinus, vnde hæc excerpta subieci. Albinus. Sanctus Vedastus Prædicator egregius tempore Lodonei Regis Francorum fuit, qui Alemanis bella inferebat Regno suo tunc per se potientibus. Qui collecta for tissima manu Regi Lodoneo circa ripas Rheni fluminis obuiauerunt vnanimes. Tunc Rex in arcu positus oculos ad cœlum cum hac voce leuauit. O Deus vniuersæ potestatis, & summæ maiestatis, quem Regina Lotildis vxor mea confitetur, & adorat, concede mihi hodie de inimicis meis victoriam. Nam ex hac die tu solus eris mihi Deus. Præsta mihi igitur triumphū, & ego tibi seruitium promitto sempiternum. Mox diuina virtute terga verterunt Alemani, & victoria cessit Regi, & Francis. Post hāc victoriam venit Rex ad Tullum oppidum, vbi nouerat præsidere Sanctū Vedastum. Hunc à Sancto Remigio accepit socium, quatenus ab eo instrueretur in fide. Quem cum Sanctus Vedastus ad Beatum Remigium causa baptismi consequendi deduceret cęcum illuminauit prope Regulicum villā in Pago Noginsi, vbi postea à religiosis viris facta est Ecclesia in testimonium tanti miraculi. Quo miraculo Rex valde confortatus in fide, festinauit ad Sanctum Remigium. Cum quo aliquantis moratus est diebus, vt ante baptismum pœnitentiæ lachrymis ablueretur, & statuit Sanctus Remigius diē quo Rex baptizaretur. Qui tandem baptizatus cum optimatibus suis, & populo commendauit illi Sanctum Vedastum. Ad hunc Sanctum Vedastum, venit postea vir quidam nobilis, & religiosus visitare illum. Quem discedentem noluit Sanctus dimittere sine viatico, & mandauit puero, vt siquid ei remansisse vini auferret. Qui aridum inuenit vasculum, in quo vinum seruare solebat. Quod cum tristis nunciasset Sancto, ille confisus de Dei gratia ait. Vade & quicquid inueneris affer. Qui currens vas vino optimo plenum, & supereffluens inuenit, & attulit. Sanctus autem Vedastus sub magna attestatione præcepit puero, omnibus diebus vitæ suæ hoc tacere miraculum.

De Episcopatu eius, & transitu, & exequijs. Cap. X.

Post hoc Sanctus Remigius ordinauit eum Episcopum, & misit Attrebatum, qui in ipsa ciuitatis porta sanauit claudum quendam, & alium cœcum illuminauit. Inuenit autem inter domorum murorumque fragmenta, antiquæ ruinas Ecclesiæ. Quod dum videns suspiraret, ecce subito ex ruinosis speluncis Vrsus prosiliuit. Cui vir Dei præcepit, vt deserta loca peteret, ne vltra ripas illius fluminis transiret. Qui nunquam postea visus est in illis partibus. Post hæc quidam nobilis Francus Otinus nomine, regem Lotharium Lodonei filium vocauit ad prandium, & cum eo Sanctum Vedastum. Qui domum intrans more sibi solito dextra extenta, omnia signo Sanctæ Crucis signauit. Quædam verò ibi vascula erant ceruisia plena, sed male gentili errore dæmoniacis incantationibus infecta, quæ mox per virtutem Sanctæ Crucis dirupta crepuerunt, & quicquid liquoris continebant in terram effuderunt. Territus Rex, & eius optimates, quæsierunt causam tanti prodigij. Qua audita, multū in fide confortati sunt Annis fere quadraginta Ecclesiæ Attrebacensi præ fuit. Nocte illa qua transijt, visa est columna clarissimæ lucis à culmine domus in qua iacebat, vsque ad summum cœli, horarum ferme spacio duarum stare. Conuenerunt ad eius exequias chorus, & populus copiosus, aliarumque Ecclesiarum Sacerdotes, & Diaconi, & Clerici multi, & inter lachrymantium voces in terra, audiebantur psallentium voces in cœlo. Et dum feretrum in quo iacebat paratum staret in medio, accedentes mouere eum non valebant. Tunc sciscitati sunt Scopilionem Archipresbyterum, qui secretarius fuerat sermonum viri Dei, si quid eum de sepultura sua mandasse memoraret. Qui respondit sæpius eum audisse se dicentem, quòd nullus intra muros ciuitatis sepeliri deberet, quia omnis locus ciuitatis debet esse viuorum non mortuorum. Volebant enim illum in Ecclesia Beatæ Mariæ semper Virginis, vbi Episcopus præsederat tumulari. Ipse verò sepulturæ suæ locum in oratorio, quod paupere sumptu, idest ligneis tabulis prope littus Cerentionis fluuioli ædificauerat, fieri disposuisse cognoscitur. Sed indignum dixerunt tanti viri corpus in loco tam humili sepelire, quia palude obsitus inaccessibilis erat populo. Tunc Scopilio cunctos hortatus est ad orationem, & clamauit cum lachrymis. Heu mihi pater beatissime, quid vis, vt faciam, quoniam & dies in vesperum iam declinat, & qui ad tuas conuenerunt exequias ad propria remeare festinant, permitte obsecro te perferri ad locum, qui tibi filiorum cura præparatus est. Et his dictis, accipientes feretrum nullum onus sentientes portauerunt illud ad Ecclesiam Sanctæ Dei genitricis, & sepelierunt illud in dextera parte altaris, & iacuit ibi usque ad tempus Sancti Antherti, qui septimus ei in sede Pontificali successit.

De Vita Sancti Leonardi Lemonicensis. Cap. XI.

Ex gestis eius. Floruit quoque eodem tempore Beatus Leonardus, qui à Sancto Remigio de sacro fonte leuatus, & ab ipso salutaribus disciplinis instructus. Cum parentes eius primi essent in palatio Regis Francię Lodonei, tantam ab ipso Regem gratiam obtinuit, vt quoscunque incarceratos personaliter visitaret, absolueret. Tantum quoque à Domino impetrauit, ut omnibus infirmis ad se confluentibus sanitatis remedium obtineret. Cum ergo fama sanctitatis eius se vbique diffunderet, Rex eum secum manere multotiens rogauit, donec opportuno tempore ei Episcopatum daret, sed ille humiliter renuit, & optans inuenire solitudinem, relictis omnibus Aurelianum prædicando cum fratre suo Lipardo peruenit. Vbi postquam in quodam cœnobio aliquandiu vixerunt, cum Lipardus ibi super Ligerim solitarius remanere vellet, & Leonardus in Aquitania prædicare disponeret, osculantes se adinuicem discesserunt. Leonardus igitur constanter vbique prædicans, & miracula faciens, in quadam silua prope Vrbem Lemonicas habitauit. Accidit autem quodam tempore, vt Rex cum suis iuuenibus more solito in illo nemore venaretur, & Regina, quæ cum ipso causa delectandi perrexerat partu periclitans moreretur. Dum ergo morienti Medici subuenire non possent, & Rex, & familia propter eam vehementer lugerent, Leonardus tunc per nemus iter faciens planctus eorum audiuit, & illic ex pietate veniens, ad Regem sine mora vocatus intrauit. Cumque interrogatus quis esset, & vnde, Leonardum se esse, & discipulum Sancti Remigij fuisse se diceret, Rex spem nouam concipiens, eum ad Reginam induxit, rogans, vt pro ea oraret, quatenus de edita prole, & liberata coniuge, duplex per illum gaudium obtineret, tunc uir Dei fusa oratione, quod petebat obtinuit. Et oblatis ei copiosis muneribus cuncta respuit, hoc solum à Rege postulans, ut sibi, & posteris suis Deo seruituris tantum de nemore illo daret, quantum ipse nocte cum Asino circuiret. Constructo itaque monasterio strictissime Deo viuens, duos secum Monachos habuit. Et quia aqua uno ab eis milliario longe erat, puteo quem foderant aquam præcibus uenire faciens, locum ipsum Nobiliacum propter Regem nobilem, qui locum dederat, appellauit. Ibi quoque tantam contulit Deus ei gratiam, vt vbicunque aliquis nomen eius in carcere, vel in vinculis inuocasset, statim solutus, & liber ad eum veniens, suas ei cathenas, & compedes præsentaret. Huiusmodi plures cum eo in perpetuū remanebant, & qui malè aliena rapuerant, iam de suo labore etiam alios sustentabant. Septem

quoque

quoque familiæ de genere eius ad eum venerunt, & distributo singulis nemora, ibi cum ipso manentes exemplo suo plurimos attraxerunt.

De Obitu ipsius, & miraculis sequentibus.
Cap. XII.

POstquam autem in pace quieuit, & in loco illo, vbi primũ sepultus est miracula multa fecit, reuelatum est clericis illius Ecclesiæ, vt alibi Ecclesiam fabricarent, & ibi corpus sancti Leonardi honorifice transportarent. At illi peracto in oratione triduano ieiunio, tertia nocte prospicientes, totã prouinciam immensa luce fulgentem viderunt præter illum locũ, vbi corpus transponere debuerunt. Ibiq; translatus infinita circa incarceratos, & compeditos miracula faciens, quanti apud Deum meriti sit monstrat. Vicecomes Lemonicensium quandam maximam cathenam fecerat, quam ad terrorem malorũ ita in cippo suæ turris confixerat, ꝙ reliquum cathenæ foris prominens ad omnem aeris intemperiem quemcũq; tenebat, mille quasi mortibus exponebat. Tũc accidit, ꝙ quidam seruus sancti Leonardi in ea sine culpa ligatus, cum iam inciperet mori sanctum Leonardum rogauit, vt qui extraneos absoluebat, seruo suo iniuste morienti misericorditer subueniret. Statim sanctus Leonardus in alba veste apparens imperauit, vt surgeret, & præeuntem subsequens cathenam illam ad suam Ecclesiam baiularet. Quod & fecit, & ad laudem Dei videntes hoc plurimos excitauit. Quidam Peregrinus à sancto Leonardo rediens, in Aruenia captus est, & quærenti cur innocentem in carcere conclusissent, responderunt, ꝙ nisi se copiose redimeret nõ exiret. Sequenti nocte Domino castelli sanctus Leonardus apparuit, & vt Peregrinum suum innocentem abire permitteret imperauit. Sed ille mane euigilans, & visionem quasi somnium paruipendens de sancti imperio nihil fecit. Altera nocte similiter somniauit, & tamẽ propter hoc hominem non laxauit. Tertia nocte sanctus Leonardus Peregrinum arripiens, extra oppidum deduxit, & statim turris cum media parte castelli corruẽs oppressis plurimis, solum Principem ad sui confusionem fractis cruribus reseruauit. In Britannia similiter quidam tenebatur, sed tamen sanctum Leonardum, vt sibi succurreret continue præcabatur. Vnde ipse sanctus in medio carcere statim affuit, & palam custodibus hominem sic absoluit, quòd imposita ei cathena, quam ad Ecclesiam suam ferret, manu propria per medium illorum deduxit.

Qualiter Lodoneus auxilij Dei signis animatus de Gothis triumphauit. Cap. XIII.

GRegorius Thuro. Cum autem venisset Rex Lodoneus Parisius, ait ad Reginam, & ad populum suum. Satis mihi durum videbitur, ꝙ Gothi Arriani, partem Galliarũ optimam tenent. Eamus igitur, & cum Dei gratia eijciamus eos de terra. Cui Regina ait. Faciamus Ecclesiam in honore Beati Petri Apostoli, vt in bello sit auxiliator tibi. Tunc Rex in directum proiecit à se bipennem suam, & dixit. Hic fiet Ecclesia beatorum Apostolorum, dum auxiliante Deo reuertemur. Commouit hinc Rex cunctum exercitum suum Francorũ, & ad Pictauos direxit. Ibi enim Alaricus Rex Gothorum commorabatur. At verò cum multa pars hostium per territorium Thuron. ciuitatis transiret, præcepit Rex pro reuerentia sancti Martini, vt nihil aliud nisi herbam præsumerent accipere ad eorum equos sustentandos. Direxit itaque nuncios Rex ad Beati Martini basilicam cum muneribus multis, & equum suum quem amabat plurimum, & ait. Ite & forsitan aliquid victoriæ ex sancto sermone accipietis à sanctis scripturis. Tunc datis muneribus nuncijs dixit. Si tu domine adiutor mihi es, & gentem hanc incredulam meis manibus tradideris in ingressu basilicæ sancti Martini dignatus esto mihi reuelare. Venientibus autem pueris eius ad beati Martini Ecclesiam, cum ipsa limina introissent Primicerius Ecclesiæ hanc Antiphonam imposuit dicens. Præcinxisti me virtute ad bellum, &c. Quam vocem psallentium, vt audierũt, Deo gratias agentes dimissis muneribus cum lætitia annunciauerunt Regi. Cum venisset autem Rex ad fluuium Vicennam cum exercitu suo, in quo loco eum vadare deberet, non inueniebat, innũdauerat enim à multitudine pluuiarum. Deprecatusq; est Dominum, vt vadum illi ostenderet. Et nocte illa ibidem fuit. Mane autem facto Cerua miræ magnitudinis eos domini nutu præcedente, vadum ostendit. Illaque vadante, populus quoque sequens vadauit. Veniente verò Rege apud Pictauos, dum procul ab Ecclesia sancti Hilarij tentoria fixisset, ea nocte farus igneus ex ea visus est exisse, apparuit nempe super ipsa tentoria in auxilium Lodoneo Regi cum virtute beati Hilarij. Præcepit ergo Rex exercitui suo, vt nec cibum, nec quippiam stipendij de pago ipso acciperent, neque etiam spolia. Tunc fortiter dimicauit cũ Rege Gothorum in campo Vagladinse super fluuium Clitum, milliario decimo ab vrbe Pictaua. Illisque inter se pugnantibus, Gothi cum rege suo nimis collisi, terga verterunt, & Lodoneus Rex victor extitit. Deinde Thuron. ciuitatem reuersus, multa munera basilicæ beati Martini tribuit. Equum verò quem antea ad ipsam Ecclesiam transmiserat, recipere voluit ab illis matricularijs datis pro eo argenti solidis centum. Quibus datis, equus ille nullatenus se mouit. At ille ait. Date alios centum solidos. Cumque dedissent, statim equus solutus abijt. Tunc cum lætitia Rex ait. Vere beatus Martinus bonus est in auxilio, sed carus in negocio. Ab Anastasio Imperatore accipiebat tunc codicillos Lodoneus Rex in basilica sancti Martini. Qui corona aurea in capite suo imposita, ascenso equo aurum, & argentum in atrio, quod est inter ciuitatem, & Ecclesiam Beati Martini præsente populo multum erogauit manu propria.

De Simacho Patricio Boetij socero, & dictis eius.
Cap. XIIII.

SIgibertus. Eodem tempore Simachus Patricius Rempublicam illustrauit, & cum eo gener eius Boecius vir consularis, conspicuus in vtraque lingua, eruditionem omnium liberalium artium, quas pæne omnes à Græco in Latinum transtulit, & exposuit. Actor. Scripsit autem Simachus Epistolarũ librum vnum, de quo paucas istas notabiles sententiolas hic excerptas subieci. Omnis ostentatio non caret suspicione mendacij, quia quicquid assumitur proprium non puratur. Facit affectio tenerior, vt sit querela procliuior. Mollis est animus diligentis, & ad omnem sensum doloris arguitur. Si negligentius tractes cito marcescit, vt Rosa, si durius teneas liquescit, vt Lilium. Lætitia loquax res est, atque ostentatrix sui. Semper natura gaudet æqualibus, & familiare sibi est omne, quod simile est. Natura rerum est, vt qui balbutiunt plus loquantur, affectant enim copiam sermonis pudore defectus. Quorum mens honesta est imbecilla frons est. Iusta coniectura est, quæ de amicorum pondere, & æstimatione colligitur. Pro optimis viris quisque interuenit, non magis illorum videtur iuuare commodum, quam suum commendare iudicium. Leuatur ægritudine animus, quotiens in officia amica dirigitur. Minus est alienam sententiam spernere, quam à propria discrepare. O diui paruo corpore longa velamina. Illa vestis decenter induitur, quæ non trahit puluerem, nec in humum dimissa calcatur. Scio senes ad capescendum laborem segnes fieri, sed quia crescunt vitia cum tempore, aptius est negocijs intimandis viuæ vocis indicium. Superuacanei laboris est commendare conspicuos, vt sine sole positus facere præferas. Ex meo animo metior amicitiam non posse sentire officiorum sacietatem. In re aperta piget esse prolixum, in arduis autem rebus multum valet lõgior diligentia. Reuera omnis affectio impatiens est, etiam iustæ, & legitimæ tarditatis. Mediocribus scriptis amicorum benignitas scit fauere, aliorum autem inuidia nescit ignoscere. Patriã defectu alimentorum laborantem periculosum est inhabitare crudele, & impium deserere. Non deest nobis vsus aduersa tolerandi, nam crebro ictum fortunæ ferre didicimus. Sicut in vestitu hominum cæteroque vitæ cultu, loco ac tempori apta sumuntur. Ita ingeniorum varietas in familiaribus scriptis negligentiam quandam debet imitari, in forensibus autem acuere arma facundiæ. Bonis familiare est studia bona cumulare, quorum gratiam sentiunt non perire.

De Scriptis Boetij, & quibusdam dictis eius.
Cap. XV.

BOecius quoque multa composuit. Tempore namque eius vt legitur exorta est hæresis de Trinitate, sed ipse congregata omni synodo se subtraxit, ne sibi propter facundiam eloquentiæ causæ imponerentur agendæ. Ob quam causam cum suspectus à christicolis haberetur, composuit contra ipsos hæreticos de Sancta Trinitate librum vnum. Quando autem Rex Gothorum Theodoricus Romanam Rempublicam armis inuasit, Boecius plus omnibus ei restitit, postmodum apud eum accusatus, quòd solicite laboraret, vt Senatum, & Rempublicam ab eius manibus eriperet, cum pluribus alijs proscriptus atque in exilium missus, Papiæ incarceratus est. In carcere autem positus, quasi de graui gloriæ, ac rerum mutatione doleret, vt consolationis medicinas tanto dolori non tam sibi, quam alijs quæreret, librum edidit de consolatione Philosophiæ, ostendens gloriam, & dignitatem cæteraque terrena non vera bona, sed nihil esse, & ideo nulli appetenda esse, nec de eorũ amissione dolendũ, vel adeptione gaudẽdũ. Tandẽ verò lõgo exilio fatigatus, ab ipso Theodorico peremptus est. Anno Domini quingentesimo vigesimoprimo, secundum Cronica. Præter hæc etiam, quæ prædicta sunt inuenitur scripsisse librum

librum de disciplina scholarium, & librum de Musica, de Logica, verò libros topicorum, & diuisionum, libros etiam Cathegoricorum, & silogismorum hipotheticorum, & commenta super Aristotelis libros, & alia plura de quibus ad præsens hic inserere placuit hæc pauca moralia. Boetius in libro Cathegoricorum silogismorum. Nemo siquid in puerilibus disciplinis acceperit, id sacro sanctum iudicet, quandoquidem res teneris auribus accommodatas senior Philosophiæ tractatus eliminat. Idem in libro hipoteticorum secundo. Nullum bonum est, quod non pulchrius elucescat, si plurimorum notitia comprobatur. Hoc se obtinet proprium munus amicitia, vt nolit habere solitarias cogitationes: nam, quod honeste quisque cogitat nulli promptius, quam ei quem diligit confitetur. Idem in libro diuisionum. Quis hoc non videat plurimum ad bonarum artium valere defectum, si apud mentes hominum nunquam sit desperatio displicendi.

Iterum de dictis eiusdem. Cap. XVI.

IDem in libro de consolatione Philosophiæ primo. Mors hominum fœlix, quæ se, nec dulcibus annis. Ingerit, & mœstis sæpe vocata venit. Quid me fœlicem totiens iactastis amici. Qui cecidit, stabili non erat ille gradu. Studia Philosophorum infructuosis affectuum spinis, vberem fructibus rationis segetem necant, hominumque mentes assuefaciunt morbo non liberant, quæ dolores eius nullis fouent remedijs, sed dulcibus insuper alunt venenis, Sirenes vsque in exitium dulces. Talia tibi contuleramus arma, quæ nisi prior abiecisses, inuicta te firmitate tuerentur. Stultorum, & si numerosus exercitus, tamen spernendus est, quia nullo duce regitur, sed errore tantum temere, ac passim limphante raptatur. Si opem mendicantis expectas oportet, vt vulnus detegas. Hoc conscientiæ libertas habet, pro tuendo iure spreta à me potentium semper offensio. Minuit se quodammodo probantis conscientiæ secretum, quotiens ostendendo, quis factum recipit famę precium. Vltimam hanc dixerim aduersæ fortunæ sarcinam, quod dum miseris aliquod crimen affigitur, quæ perferunt meruisse creduntur. Quantas rerum lubrica versat fortuna vices. Præmit insontes debita sceleri noxia pœna. Ac peruersi resident celso mores solio sanctaque calcant, latet obscuris condita virtus clara tenebris. Nubibus atris condita nullum fundere possunt sidera lumen. Tu quoque si vis lumine claro cernere verum, tramite recto carpere callem, gaudia pelle, spemque fugato pelle timorem, nec dolor assit. Nubila mens est, vinctaque frenis, hæc vbi regnant.

Adhuc de eodem. Cap. XVII.

IDem in libro secundo. Omnis subita rerum mutatio, non sine quasi quodam flactu contingit animorum. An præciosa æstimet, quis fœlicitotem habituram an cara sit fortuna presens nec mauendi fida, & cum discesserit alatura merorem. Nō quod ante oculos situm est sufficit intueri. Rerum exitum prudentia metitur. Quis enim est tam compositæ fœlicitatis, ut non aliqua exparte cum status sui qualitate rixetur. Nemo facile cum fortunæ suæ fœlicitate concordat. Inest enim aliquid singulis, quod inexpertus ignoret, expertus exhorreat. Adde, quod fœlicissimi. cuiusque delicatissimus sensus est, & nisi ad nutum cuncta suppetant, omnis aduersitatis insolens minimis quibusque prosternitur, adeoq; perexigua sunt, quæ fortunatissimis summam beatitudinis detrahunt. Locus iste quem exilium vocas, incolentibus patria est. Adeo nihil est miserere nisi cū putes, contraque beata sors omnis est æquanimitate tolerantis. Quis enim est ille tam fœlix, qui cum dederit impatientię manus, statum suum mutari non optet. Paucis minimisque natura contenta est, cuius satietatem si superfluis vrgere velis, aut incommodum, quod infuderis fiet, aut noxium. Pluribus adminiculis opus est, ad tuendam præciosæ suppellectilis varietatē. Verumque illud est permultis indigere, qui permulta possident, contraque minimis, qui habundantiam suam naturæ necessitate non ambitus superfluitate metiuntur. Cœtera animalia suis finibus contenta sunt, vos autem Deo mente consimiles a rebus infimis excellentis naturæ ornamenta captatis, nec intelligitis quantam conditori vestro faciatis iniuriam. Ille genus humanum terrenis omnibus præstare voluit, vos dignitatem vestram infra infima quæque detruditis. Nam si omne cuiusque bonum, eo cuius constat esse præciosius, cum vilissima rerum vestra bona esse iudicatis, eisdem vos metipsos vestra æstimatione summittitis. In omni aduersitate fortunæ, infœlicissimum infortunij genus est, fuisse fœlicem. Quam multis amaritudinibus humanæ fœlicitatis respersa est dulcedo, quæ & si fruendi iocunda videatur, tamen quominus cum velit habeat retineri non potest. Liquet igitur, quam sit mortalium rerum misera beatitudo, quę nec apud æquanimos perpetua durat, nec anxios tota delectat. Diuitiæ magis effundendo, quam coaceruando nitent, tunc enim preciosa est pecunia, cum translata in alios largiendi vsu desinit possideri. Auaricia semper odiosos, claros largitas facit. O angustas inopesque diuitias, quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet sine cœterorum paupertate non veniunt.

Adhuc de eodem. Cap. XVIII.

HVmanæ naturæ ista conditio est, vt tunc enim cœteris rebus cum se cognoscit excellat, eadem tamen in bestias redigatur, si se nosse desierit. Nam cęteris animalibus se se ignorare naturæ est, hominibus vitio venit. Tu qui nunc cōtum gladiumq; solicitus pertimescis, si viæ huius callem vacuus viator intrasses coram latrone cātares. O præclara opum mortalium beatitudo, quam qui adeptus fuerit securus esse desistit. Non virtutibus ex dignitate, sed ex virtute dignitatibus honor accedit, & collata improbis dignitas, non modo non efficit dignos, sed prodit potius, & ostentat indignos. Nos nisi ad populares aures inanesque rumores recte facere nescimus, & relicta conscientiæ virtutis præstantia de alienis præmia sermunculis captamus. Quidam cum adorsus esset contumelijs quendam qui non ad veræ virtutis vsum, sed ad superbam gloriam falsum sibi nomen Philosophi induerat adiecit iam se sciturum an ille Philosophus esset, videlicet si illatas iniurias patienter toleraret. Tum ille patientiam parumper assumpsit, acceptaq; contumelia, velut insultans, iam tandem inquit Philosophum me esse intelligis. At alter nimium mordaciter. Intellexeram inquit si tacuisses. Fugare indigentiam copia quærimus, ad hoc nobis in contrarium cœdit quippe pluribus adminiculis opus est, ad tuendam præciosæ suppellectilis varietatē, verumq; illud est, permultis indigere, qui permulta possident. Mors spernit altam gloriam, inuoluit humile pariter, & celsum caput, æquatq; summis infima. Ego plus hominibus reor aduersam, quam prosperam prodesse fortunam. Illa semper speciem fœlicitatis blanda mentitur, hæc semper vera est. Illa fallit, hæc instruit. Postremo fœlix à verò bono blandimentis deuios ducit, aduersa plerumq; ad vera bona reducens vnco retrahit. An hoc etiam inter minima æstimandum putas, quod amicorum tibi fidelium mentes, hæc aspera, hæc horribilis detegit, hæc tibi certos sodalium vultus ambiguosq; secernit. Illa discedens suos aufert tuos relinquit. Fęlix nimium prior ætas. Contenta fidelibus aruis: Nec inerti perdita luxu. Facili, quæ sera solebat. Ieiunia soluere glande. Non bachica munera norat Liquido confundere melle. Nec lucida vellera serum tyrio miscere veneno. Somnos dabat herba salubres. Potum quoque lubricus amnis. Vmbras altissima pinus. Vtinam modo nostra redirent In mores tempora priscos. Sed senior ignibus Ethnæ. Feruens amor ardebat habendi. Heu primus, quis fuit ille. Auidi qui pondera tecti, Gemmasq; latere volentes Præciosa pericula fodit. Si nunc inter mures videres vnum aliquem ius, ac potestatem præ cæteris vendicantem quanto moueresis cachino. Quid verò si corpus spectes imbecillius homine reperire queas? Nemo autem in quempiam ius aliquod nisi in solum corpus, & quod infra corpus est (fortunam loquor) exercere potest. Omnia fortunę bona ad improbissimum quemque vberiora proueniunt, & collata improbis dignitas non modo efficit dignas, sed prodit potius, & ostentat indignos.

De eodem in libro tertio. Cap. XIX.

OMnis mortalium cura, quam multiplicium studiorum labor exercet, diuerso quidem calle procedit, sed ad vnum tamen beatitudinis fontem nititur peruenire, quo quis adepto nihil vltra desiderare queat: est enim cuncta intra se bona continens. Liquet ego beatitudinem esse statum bonorum omniū congregatione perfectum. Quem (vt diximus) mortales omnes diuerso tramite adipisci conantur. Est enim hominum mētibus veri boni naturaliter insita cupiditas, sed ad falsa deuius error adducit. Naturæ quidem minimum, auaritiæ verò nihil satis est. Regum familiares, regia potestas sæpe incolumis, sæpe elapsa prosternit. Quem fœlicitas amicum fecit, infœlicitas inimicum faciet. Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus. Si tuam non habes, splendidum te aliena claritudo non efficit. Voluptatum appetentia est plena anxietatis societas verò pęnitentiæ. Pecuniam ne congere conaberis, at ne eripies habenti. Dignitatibus fulgere vis, danti supplicabis, & qui præire cœteros honore cupis poscendi humilitate vilesces. Potentiam ne desideras subiectorum insidijs obnoxius periculis subiacebis. Gloriam petis, sed per aspera quæque distractus securus esse desistes. Voluptariam vitam degis, quis non spernat, & abijciat vilissimę rei, scilicet scorpis seruitium. Quis legem det amantibus, maior lex amor est sibi. Qđ quisq; prę cęteris petit, hoc summū bonū iudicat.

Potentem

Potentem censes, qui satellite ambit, qui quos terret, & ipse plus metuit. Tragicus exclamat. O doxa, doxa quæ mentibus hominum nihil aliud facta es, quam aurium inflatio magna. Qui falsò prædicantur suis ipsi necesse est laudibus erubescat. Si voluptas corporalis beatum facit, beatiores sunt pecudes hominibus, quarum omnis ad explendam corporalem lasciuiam festinat intentio. O qui perpetua mundum ratione gubernas. Terrarum cœliq; sator, qui tempus ab æuo iubes. Stabilisque manens das cuncta mouere, pulchrum pulcherrimus ipse mundum. Mente gerens, qui numeris elementa ligas. Nihil est, quod non omnipotens, sed malum facere non potest, ergo malum nihil est.

De eodem. Cap. XX.

IDem in quarto libro. Imperante florenteq; nequitia, virtus non solum premio caret, verumetiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur. Qui virtute deserta homo desinit, cum in diuinam conditionem transire non possit vertitur in beluam. Eorũ qui in possessione, vel in profectu, vel adeptione virtutis sunt, omnem quæcunque sit bonam iudico, in improbitate verò manentibus omnem pessimam esse fortunam. Sicut probis probitas ipsa præmium, ita improbis nequitia ipsa supplicium. Miserum est voluisse praua, potuisse miserius, sine quo voluntatis misere langueret effectus. Triplici ergo vrgerentur infortunio, qui scelus volunt, possunt, perficiunt. Et si nequitia miseros facit, miserior sit necesse est diuturnior nequam. Infœliciores sunt mali impuniti, quam supplicia luentes, quamuis in eorum supplicio nulla spes correctionis, nullus respectus habeatur exẽpli. Nam pœna ratione iustitiæ bona est, impunitas merito iniquitatis mala, mali similes sunt auibus, quarum intuitum nox illuminat, dies cœcat. Illata iniuria non accipientis, sed inferentis miseria est. Idem in libro quinto. Qui rectò cœlum vultu petis, erigisque frontem in sublime feras animum quoque. Ne grauia pessum Inferior sidat mens corpore celsius eleuato. Æternitas est interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possessiò. Magna vobis dissimilare non vultis, indita est necessitas ꝓbitatis, cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis.

De Sancto Seuerino Abbate Agauensi. Cap. XXI.

EX gestis eius. Cum autem Lodoneus iam per annos 25. regni Francorum apicem gubernaret, subito febrili dolore correptus, cum à nullo medicorum sanari posset, audiuit famam Sancti Seuerini Abbatis Agauensium monasterij, quod ab incolis loci multis signorũ titulis insignis haberetur, eumque ad se accedere per nuncium suppliciter rogauit. Qui deuotus, & benignus ad eum accessit, eumq; precibus suis ab infirmitate sua diutina liberauit. Porro per aliquod temporis spacium cum illo manens, multos de domo eius simul, & de Persiaca plebe, diuersis calamitatibus oppressos, ad sanitatem sacris orationibus reformabat, claudis videlicet restituens gressum, mutis loquelam, cæcis lumen, surdis recreabat auditum, immundos quoque spiritus de corporibus pellens obsessis, præclaris virtutum diuulgabatur titulis. Rex denique Lodoneus benigno eum poscebat affatu. Obsecro inquiens Abba pater, accipe pecuniam de thesauro nostro, quantuncunque volueris, & eam prout libet eroga pauperibus. Rei etiam quicunque in regno meo carcere reclusi pro sua detinentur nequitia, tua indulgentia cuncti laxentur. Iubente itaque Rege cuncti in regno suo panduntur carceres, & innumera eorum multitudo, q. diuersis erant cruciatibus afficiendi, & morte debita puniẽdi, Beati Seuerini aduentu lætabundi egredientes soluuntur ab omni tormentorum genere. Cum autem obitum suum appropinquare cognosceret, sicut ei ostensum fuerat ab Angelo, ab vrbe Parisius promouens ad montem quem castrum Nãconis vocant peruenit, in cuius vertice erat oratorium, in quo duo Presbyteri Deo seruiebant. Quibus corpus suum commendauit sepeliendum, sicut ei fuerat reuelatum ab Angelo. A quibus honorifice susceptus, inter sacra eorum colloquia spiritum exalauit. Ipsa autem hora obitus, instar stellæ totus lumine circumfulsus est locus. Huius festum recolitur 3. Idus Februarij.

De Sancto Maxencio Abbate Pictauiensi. Cap. XXII.

SIgibertus. Quincianus Ruthensis Episcopus, & Maxentius Pictauiensis Abbas hoc tempore in Gallia claruerunt. Ex gestis eiusdem maxentij. Hic Maxentius inter cætera virtutum miracula mortuum suscitare promeruit. Multotiens aues fere relictis nemorum ramis in manu eius modo tritici grana, modo panis fragmenta sumebant. Sæpius etiam visitabatur ab Angelis, adeo vt splendor cellulæ in qua psallens iugiter habitabat, veluti micantium globas astrorum videntibus ministris, vel monachis reluceret. Refectio eius erat panis ordeaceus, & aqua frequenter tamen diuinis dapibus pascebatur ab Angelis. Sic autem orationibus incumbebat, vt se incuruando adinstar camelorum, in eius membris velut gibbi apparerent. Quodam tempore æstiuo dum Monachi inter opera æstuantes siti grauarentur, idem vir Dei oratione expleta baculum quem tenebat in aruo fixi, & in conspectu astantium fons viuus deorsum effluxit, vnde, & Monachi Deo gratias agentes sitim extinxerunt, & multi languentes postea sanati sunt. Quodam tempore Franci cum Gothis conflictu bellico aduenientes, præcedente eos Rege Lodoneo, cum monasterio cui Maxentius præerat appropinquassent, cogitare cœperunt, vt illud debellarent, & sanctum virum occiderent. Cũque suadente Diabolo, vnus ex barbaris manum extenderet, vt eum decollaret, suspenso in aere gladio, & manus gladiatoris inaniter remansit extenta, & ceruix sancti viri permansit illæsa, post paululum autem cœpit seipsum dentibus laniare, & proprium corpus crebris vulneribus lacerare, & tandem accensus insania proprius infœlix extitit homicida. Reliqui verò repente luminibus sunt cœcati, mente turbati, vt vix alter alterum recognosceret. Quod cum ad aures Lodonei peruenisset, ad sanctum virum ocius accurrit, seque prosternens humiliter adorauit, & veniam sibi suisque postulauit. Vir autem Deo plenus motus precibus regis, signo Crucis super eos expresso, & eulogiarum ex panis fragmine benedictione largita, sanitatem intulit, & eos incolumes ad castra redire permisit. Post hoc quidam segetis cultor cum ad euellendum silicem die Dominico properasset, in messem manus eius circunstricta per biennium permansit, ita, vt nullus medicorum adhibere posset medicinam. Tandem ad virum Dei perexit, qui oratione fusa sanitatem integram manui eius reddidit. Similiter modo Mulier cum cupiditate stimulante die Dominico fila torqueret manus eius inutiles factæ sunt. Quæ ad virum Dei præfatum venit, & ille mox per signum Sanctæ Crucis eam sanam reddidit. Obitum quoque suum longe ante præsciuit, & Monachis suis 6. Calend. Iunij hora nona diei se de mundo transiturum indicauit. Quod & ita accidit, vt vir sanctus prædixit.

De Concilio Aurelianensi, quod primum fuit in Francia. Cap. XXIII.

PRima synodus à Francis hoc tempore iussu Lodonei Regis Aurelianis habita est, in qua multa decernuntur Ecclesiæ vtilia. Hanc synodum 32. Episcoporum congregauit Sanctus Melanius, qui Regi Lodoneo familiaris erat, fuitque actor canonũ ibi promulgatorum sicut in præfatione eiusdem synodi legitur. Ex cuius decretis sunt ista. Populus à Missa non discedat, antequam Missæ solennitas impleatur, & nisi Episcopus fuerit benedictionem accipiat sacerdotis. Rogationes ante Ascensionem Domini ab omnibus Ecclesijs placuit celebrari, ita vt triduanum ieiunium præmittatur, per quod triduum serui, & ancillæ ab omni opere relaxentur, quo magis plebs vniuersa conueniat. Quo triduo omnes abstineant, vt quadragesimalibus cibis vtatur. Clerici verò, qui ad hoc opus sanctum adesse contempserint secundum arbitrium Episcopi Ecclesiæ suscipiant disciplinam. Si clericus, Monachus, scholaris, diuinationes, vel auguria crediderit, vel sortes, quas metiuntur esse sanctorum quibuslibet putauerint intimandas, cum his, qui eis credunt ab Ecclesiæ communione pellantur. Episcopo si infirmitate non fuerit impeditus Ecclesiæ, cui proximus fuerit die dominico deesse non liceat. Hæc & alia plura ibidem Ecclesiæ vtilia, (ut dictum est) auctore Sancto Melanio Redonensi decreta sunt.

De Sancto Melanio Redonensi. Cap. XXIIII.

EX gestis eius. Fuit autem Sanctus Melanius de Venetensi parrochia, de villa Placio, nobilis genere, forma præcipuus, corpore castus, cuius consilio Rex Lodoneus pauperes alebat, & sanctos honorabat. Hic habuit aliquando Diabolum obuium in specie Tauri cornutum. Quem interrogans sanctus quo iret, respondit ille, Ad fratres vado, potionem eis dare. Et mox iuit sanctus ad oratorium suum. Diabolus autem vnum de senioribus hauriẽtem aquam ingressus est. Quẽ cum vexaret, sanctus vexato alapam dedit, & Dæmonem excussit tantæque virtutis erat, vt Dæmones ante illum celare se non auderent. Quadam die conuenerunt apud Andegauis Sanctus Melanius, & Sanctus Albinus, & Sanctus Victor, Sanctus Marsus, atque Lautonus. Quibus cum eulogiam dedisset Sanctus Melanius, & omnes accepissent, Sanctus Marsus tenuit eulogiam, & in sinum suum cadere permisit, quæ versa est in cingulum serpentis. Quod ille sentiens, cucurrit ad pedes Sancti Melanij. Quem ille misit ad S. Albinum, vt confiteretur, quod fecerat. Sanctus autem Albinus misit ipsum ad S. Victorem Cenomanis, qui remisit eum ad sanctum Melanium Redonis. Qui orans fudit super eum benedictionem, & versus est serpens

serpens in pristinam eulogiam. Et ita communicatus est Beatus Marsus à Beato Melanio. Idem Sanctus Melanius oratorium suum, quod dicitur Placio manibus proprijs fabricauit. Sanctus Albinus, & Victor, & Lautonius, & Marsus, admoniti sunt per angelicam visionem ire ad corpus eius mortui custodiendum. Quod dum deferrent nauigando per Vicennam ad vrbem Redonem 12. vincti, qui tenebantur in carcere, in turre iuxta aquam clamauerunt Sancte Melani miserere nobis. Et statim diuisa est turris in duas partes, à summo vsque deorsum, & sic liberati sunt. In Venetensi pago puerum mortuum suscitauit, qui à Dæmonio vexabatur, quem Dæmon seducens, & sciens se eijciendum, in secreto cubiculo laqueo strangulauerat.

De vita sancti Arnulfi martyris, Cap. XXV.

Sigibertus. Hoc tempore Sanctus Arnulphus, Sancti Remigij in baptismo filius in Gallia claruit, qui post multos in prædicando Christum agones in silua Parisiorum Aquilana martyrizatus est. Ex gestis eius. Huius Arnulfi pater primo Gentilis Quiriacus dictus est, mater primo Gentilis similiter Quinciana. Postea baptizati à Sancto Remigio, ille Rogacianus, ista Eufrosina dicta est. Qui omnia, quæ habebant in villa Reiteste, Sancto Remigio tradiderunt. Sanctus autem Remigius cum Lodouicum baptizasset cum omni Francorum exercitu, commendauit ei Sanctum Arnulfum. Cui Lodoneus Scaribergam neptem suam dedit in vxorem, & eos ambos Sancto Remigio tradidit. Quibus ille persuasit, vt virgines permanerent. In quo proposito cum Beatus Arnulfus vitam decreuisset finire, facta est ad eum vox de cœlo in somnis dicens. Si quis non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest esse meus discipulus. Et item. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Qui statim expergefactus cum summa festinatione abijt Remis ad Sanctum Remigium, & eius fidei sponsam suam credens, & testamento suo omnia relinquens viaticum petijt, & accepit. In peregrinatione sua 27. annos in laicali habitu profecit. Apud Rauennam die Dominica post matutinas solus remanserat in Ecclesia ad orandum, vbi cuiusdam peccatoris anima quam Diabolus ad infernum trahebat exutam à corpore cœpit clamare. Sancte Arnulfe Dei electe succurre, & hos impetus inimicorum comprime. Tunc ille his fletibus commotus, flens largissime orauit, & anima ad corpus redijt, & homo reuixit, & cuius meritis saluatus fuerit indicauit, & quòd ipse esset Arnulfus Peregrinus clara voce præsentibus patefecit. Statim sanctus propter inanem gloriam fugiendam fugit ad Sanctum Remigium. Veniens autem super Secanam fluuium ad locum cui Cella nomẽ est obuium habuit quẽdam mortuum in feretro. Orauit sanctus, & ille resurrexit quẽ secum adduxit ad Sanctum Remigium. Sanctus autem Remigius suam vxorem ei reddidit. Beatus autem Arnulfus fugiens populum Remensem iterum peregrinationem arripuit, venitq; causa orandi Tolosam ad Sanctum Saturninum, & Pictauis ad Sanctum Hilarium, & deinde Thuronis ad Sanctum Martinũ. Ibi Angelo reuelante factus est Episcopus. Vbi dum quadam nocte inciperet ad vigilias, Domine labia mea aperies, & clerici obdormirent, & nemo esse, qui responderet, Angelus subiunxit, Et os meum annunciabit laudem tuam.

De Martirio sancti Sigismundi Regis. Cap. XXVI.

Sigibertus. Eo tempore Sigismundus mortuo patre suo Gódobando regnauit in Burgundia. Lodoneus autem Regno Francorum per omnes Gallias dilatato, & legitime, & pacifice confirmato, mortuus est, & Parisius in basilica Sancti Petri Apostoli, quam ipse, & Regina Lotildis ædificauerunt sepultus est. Cregorius Thuronensis in Historia Francorum. Igitur post mortem Lodonei Regis quarti filij eius videlicet Theodoricus, Lodomiris, Hildebertus, & Lotharius regnũ eius inter se diuiserunt æqualiter. Habebat quoque tunc Theodoricus filium nomine Theobertum strennuum, & vtilem. Eleuatique sunt in potentia magna Amalaricus quoque filius Alarici Gothorum Regis, sororem ad coniugium sibi petijt à supradictis fratribus, & obtinuit. In diebus illis Lotildis Regina Parisius veniens, rogauit filios suos, vt iniuriam eius indignantes patris, & matris suæ mortem vindicarent. Qui in ira magna commoti, cum exercitu magno Burgundiam petierunt, cótra Sigismundum, & Godomarum reges filios Gondobaudi. Tunc temporis, ædificauit Sigismundus Rex monasterium sanctorum martyrum Agaunensium in Burgundia Sancti Mauricij cum socijs, sex millium 606. martyrum. Commoto igitur exercitu Burgundionum contra Lodomirem Regem, & Hildebertum, & Lotharium fratres, filios Lodonei, illisque inter se pugnantibus Burgundones sunt cæsi cum Godomaro. Sigismundus verò dum ad Sanctos Agaunenses fugeret, insecutus est eum Lodomiris, & compræhendit eum, & vxorem eius, & filios, captosque in pagum Aurelianensem eos adduxit, atque in carcerem intrusit. Beatus autem Auitus, qui erat tunc Sanctus Dei Abbas in Aurelianis ciuitate, deprecabatur Lodomarem, vt non occideret eos. Sed iste nolebat eum audire. Interfecit autem ipsum, & vxorem eius, & filios, proiecitque in puteum, in loco qui dicitur Columna vico. Sibigertus. Hic Sigismundus filium suum Sigericum peremerat, malo Nouercæ illius vsus consilio. Qui competenti pœnitentiæ se adijciens. & martyribus Agaunensibus se totum deuouens, quòd dignus fuerit uenia, testatur crebra post mortem eius per eum multis concessa sanitatum gratia, & per eum febricitantibus indulta curatio. Actor. Huius festum recolitur 3. Calen Maij.

De Hormisda Papa, & interitu Anastasii Imperatoris. Cap. XXVII.

Sigibertus. Post Symachum Papam, Hormisda Romanæ Ecclesiæ quinquagesimus præsidet. Hic clerum composuit, & psalmis erudiuit. Hic respectu Apostolicæ humanitatis, Græcos conuictu hæretico maculatos absoluit per nuncios suos. Ex libro Pontificali. Idem quoque cum consilio Regis Theodorici, direxit Eunodium Episcopum Ticinensem, & Fortunatum Episcopum Cathinensem, & Venantium presbyterum vrbis Romæ, & Vitalem Diaconem sedis Apostolicæ, & Hilarium, notarium, qui euntes ad Anastasium Augustum nihil egerunt. Idem secundo misit Eunodium ipsum, & Peregrinum Mesenensem portantes epistolas confortatorias fidei, & contestationes secretas numero 19. & textum libelli. In quo libello noluit consentire Anastasius Augustus, quia ipse in hæresi Euticiana communis erat, voluit itaque legatos per remunerationem corrumpere, legati verò sedis Apostolicæ contempto Anastasio Augusto nullatenus consenserunt accipere pecunias, nisi satisfactionem sedis Apostolicæ operaretur. Tunc Imperator repletus furia, eiecit eos per posticulam, & imposuit eos in nauem periculosam cum militibus, & magistratibus, & præfectis Eliodoro, & Demetriano, qui, & hoc dedit in mandatis, vt nullã ciuitatẽ ingrederentur, furoreq; repletus Anastasius contra Papam Hormisdam, inter alia fatua sua hoc scripsit dicens. Nos iubere volumus non nobis iuberi. Eodem tempore nutu diuinitatis percussus est Anastasius Imperator fulmine diuino, & obijt.

De Eunodio Ticinensi Episcopo, & dictis eius. Cap. XXVIII.

Ex decretis Iuonis Carnotensis. Nicolaus Papa Michaeli Augusto. Magnus inquit confessor Christi Eunodius Ticinensis Episcopus, qui ab Hormisda Apostolicæ memor. Constantinopolim missus, innumeras miserias à Græcorum vesania pro Christi fide, & statu Ecclesiæ non semel pertulit. Iohannes octauus. Bertinio Abbati. Absit à pijs mentibus quid de Romani culminis Pontifice sinistrum sentire, cum Beato Eunodio confessore Ticinensis vrbis ante scribente doceamur, quia Deus omnipotens, aut claros ad tanta fastigia erigit, aut certe quos eligit, illustrat. Sinodus Simachi Papæ. Sinodus dixit. Ea quæ in libello quem Eunodius vestra auctoritate conscripsit, sicut in nostra præsentia relecta sunt, vt proprijs manibus roborentur rogamus, atque in perpetuum conseruentur, sicut prædictum est, vestra auctoritate Apostolica firmentur. Symachus respondit. Fiat. Actor. Ex libro Eunodij paucos flores morales excerptos hic supposui. Eunodius. Superflua scribere res iactantiæ est, necessaria reticere contemptus. Amica est homini ad genitale solum reuertenti semper hilaritas. Male pertinax (Deus) liuoris obloquendi fontem de loco gloriæ quærit. Exultatio eloquentiam dat, quam ingenium negat. Ira iusto liberior, suum plusquam alios lacessit actorem. Liberior iusto laudatio tantum gloriæ decerpit quantum falsitatis adiecerit: fit enim vana narratio, quæ ex mendacijs crescit. Artium mater est instantia, nouerca eruditionis negligentia. Argumentum est nil merentis rogare diu. Superni beneficij vix dignoscitur qualitas dum tenetur, postquam migrauerint cupita dulcescunt. Nisi vires æstimes dum aggre deris sarcinam subiacebis. Nemo in altero mores amplexatur, nisi quos in se formauerit.

De Imperio Iustini senioris, & de Sancta Brigida. Cap. XXIX.

Sigibertus. Post Anastasium imperauit Iustinus senior annis 10. Cœpit anno Domini 518. mundi, scilicet 4.1481. Hugo tamen aliser dicit sic. Iustinus igitur senior christianissimus Imperator Anastasio perfido succedens in regno anno Incarnationis diuinæ 518. imperauit annis 23. Ad hunc misit Hormisda venerabilis Papa in vrbe regia sanctum Germanum Capuanum Episcopum, & Iohannem, & Blandinum Presbyteros,

ros, Felicem quoque, & Dioscorum Diacones, necnon, & Petrũ notarium, vt Episcopos quos Anastasius pro catholica exiliauerat fide, ad proprias reuocaret Ecclesias. Quos omnes cum grãdi lætitia suscepit clementissimus Imperator, & remisit honorabiliter. Sigibertus. Eo quoque tempore virgo Dei Brigida obijt in Scotia, scilicet anno primo Iustini senioris. Ex gestis eius. Hæc de christianis, ac nobilibus parentibus orta in Scotica, à pueritia bonarum rerum studijs inoleuit, pudicitiæ, & sobrietati semper intenta, & semper de bonis ad meliora crescẽs, & ab ipsa puellari ætate virtutum signis extitit ad miranda. Cum à Matre sua transmissa esset, vt de vaccarum lacte butyrum congregaret, & ad pondus redderet, sicut aliæ puellæ in illis regionibus facere solebant, hæc iam tunc hospitalis virgo magis volens obedire Deo, quàm hominibus, & pauperibus, & hospitibus tam lac, quàm butyrum largiter distribuere cœpit. Et cum tempus aduenisset, vt omnes redderent fructum vaccarum cooperatrices eius monstrauerunt opera sua. Ventum est ad Brigidam, vt redderet opus suum. Quæ pauida non habens quid redderet, quia totum pauperibus erogauerat, timore Matris pauida se totam cõuertens ad Dominum, cucurrit ad orationem, quam Dominus exaudiuit, & mox post orationem super omnes cooperatrices suas, opus suum in butyro amplius abundans matri assignauit.

Iterum de miraculis eiusdem. Cap. XXX.

NOn multo post, cum parentes eam more humano desponsare voluissent, illa cœlitus inspirata, virginem castam se vouens, & volens exhibere Christo, ad Episcopum sanctissimũ Beatę memoriæ Machillam perrexit, qui pallium album, & vestem candidam super ipsius venerabile caput imposuit. Quæ còram Deo, & Episcopo ad altare genua humiliter flectens, & suam virginalem coronam Domino offerens, fundamentum ligneum altaris tetigit. Quod statim viride factum est, & vsque hodie sic virescẽs languores, & morbos de fidelibus expellit. Cum aliquando lardum aduenientibus hospitibus in caldaria coxisset, cani adulanti, ac flagitanti misericorditer dedit. Et cũ lardum de caldaria tractum, ac postea hospitibus esset diuisũ, plenissime est repertum, ac si non esset demptum, Aliquando conuocauit messores, & operarios in messem suam, & facta est dies illa nebulosa, & pluuialis valde per circumitum in totam prouinciam, sed in messem eius gutta non cecidit. Cum suas oues aliquãdo pasceret in campestri, & herboso loco nimia pluuiarum fundatione facta humectis vestibus domum redijt. Et cum radius solaris per foramina domus intrinsecus intraret, illa vmbram obtusa oculorum acie arborem fuisse transuersam & fixam putans, desuper suam vestem complutam posuit, & ita tanquam in arbore grandi, & firma, in ipso tenui solari radio pependit. Leprosi ab illa flagitabant cereuisiam, quam cum illa non haberet, videns aquam ad balnea paratam, cum virtute fidei benedicens in optimam cereuisiam conuertit, & sitientibus abundanter tribuit. Quidam venit ad eam petens sal, illa lapidem benedixit, & in salem conuertit, & poscenti tribuit. Cœco nato oculos restituit.

Adhuc de eodem. Cap. XXXI.

QVidam fures nequissimi de alia prouincia venientes, & omnem grandem facili meatu pedum egredientes, boues eius furati sunt. Quos eadem reuertentes via, impetus fluminis inundatione subita facta conturbauit, fures dimersi sunt, boues de manibus eorum liberati loris ad cornua pendentibus ad proprium armentum reuersi sunt. Quidam Aper ferus, & singularis, & siluestris, ad gregem Porcorum Brigidæ ꝑcipiti cursu peruenit, quem illa cernens benedixit, deinde impauidus, ac si familiaris esset cum grege illius permansit. Quidam simplex Vulpem vidit ambulantem per Regis palatium, quam nesciens esse domesticam, & varijs artibus agilitatis doctam occidit. Quo cognito Rex iussit illum occidi, & vxorem eius, & liberos, & omnia, quæ habebat in seruitutem redigi, nisi sibi vulpis similiter docta redderetur. Quod audiens Brigida iuncta curru Regem rogatura per planiciem campi pergebat viam, quæ ducebat ad palatium Regis, ex intimo corde rogãs Deum. Statimque Dominus vnam de feris vulpibus ad eam transmisit, quæ currens per campestria appropinquauit currui Beatæ Brigidæ, & leuiter se eleuans in currum intrauit, & sub veste beatæ virginis se constituens, mansuetæ cum ea in curru sedebat, perueniens ad Regem. Brigida rogare cępit, vt q̃ ignorans deliquerat absolueretur. Noluit Rex nisi ei vulpes similis restitueretur. Protulit Brigida vulpem suam omni calliditatis artificio, vt prior illa fuerat edoctam. Miratus Rex, & eius opimates, iussit illum reum liberum abire. Non multo post illo liberato, cum sancta Brigida remearet domum Vulpes dolosa inter turbas se torquens, & callide mouens aufugit, & capi non potuit. Altera die Brigida videns Anates pectore in aqua natantes, & per aera interdum volitantes ad se venire præcepit. Et venerunt. Quas aliquamdiu manu tangens, & amplectens redire permisit.

De eodem. Cap. XXXII.

IOuem viri consueti erant superstitione quadam nefaria votis, & iuramentis constringere se, q̃ in Calen. Iulij hominem iugularent. Quibus Brigida prædicabat, vt ab hoc errore desisterent. Noluerunt, nisi prius voto completo. Illa pro obcæcatione cordis eorum, cœpit rogare Deum. Egressi illi, contemplantur imaginem instar viri, q uẽ disposuerant iugulare. Quã continuo suis lanceis, & gladijs confoderunt, quasi post triumphum de suo aduersario cum armis suis cruentatis, ad Brigidam reuertuntur, & sic ad pœnitentiam conuertuntur. Quidã vir Lugridina nomine tam fortis erat, vt in vno die laboraret quantum alij 12. & solus comedebat quantum 12. Is deprecatus est Beatam Brigidam, vt rogaret Dominum quatenus eius ingluuiem salua sua fortitudine temperaret. Quod & fecit. Nã post præcem virginis cibo vnius viri contentus, laborabat quãtum 12. Arbor ingens securi excisa in silua, cum ad locum destinatũ cum multis bobus, & machinis trahi non posset, Beatæ virginis orationibus, cunctis recedentibus sine vlla difficultate ad locum, quo volebant delata est. Quidam vir sæcularis, & nobilis in cuiusdã fœminæ concupiscentiam exarsit, & callide suam sentem argenteam præciosamque illi commendauit. Quam dolose retraxit illa ignorante, & iecit in mare, quatenus cum illa non posset reddere, sibi esset ancilla, & ea vteretur, vt vellet. Quo facto, cum ille repeteret sentem suam, & illa reddere non posset, perpendens dolum eius pudica fœmina, cucurrit ad Brigidam. Quæ cum cogitaret de hoc, superuenit ad eã quidã cum piscibus de flumine tractis quorum ilia cum aperta, & excisa fuissent, inuenta est sentis illa argentea, & reddita est illi viro crudeli, & sic fœmina liberata est. Tunc ille confitens Brigidæ culpam suam, subditus factus est illi. Aliquando diuertit Brigida ad quandam pauperculam mulierem. Quæ cum non haberet vnde ignem faceret ad coquendum cibum Brigidæ, & eius qui secum venerant, inscidit ligna telaria in q̃bus telæ texebantur, & iecit in ignem, & vitulum, qui erat in pascuis occidit, & præparatum eis apposuit. Mane facto inuenit vitulum in similitudinem prioris formæ, & ligna telaria prioribus similia restaurata. Aliquando tres leprosi ab ea aliquid petebant, quibus statim vas argenteum dedit, & ne diuisio fieret, & eis causa rixæ, cuidam perito ponderum dixit, vt illud dispartiret, in tres æquales partes. At ille se excusare cœpit, dicens hoc esse difficillimum, & pęnè impossibile. Tunc Brigida vas apprehẽsum contra lapidem iecit, & tres partes æqualis ponderis fecit. Nunquam pauperes sinebat à se recedere sinu vacuo. Quidam necessitate compulsus poscebat ab ea sextarium mellis. Illa dolens, quòd non haberet ad manum id quod petebatur subito audiuit murmur apum sub pauimento domus, perfosso loco repertum est sextarium mellis.

De Iohanne Papa, & eius legatione ad Imperatorem Constantinopolis. Cap. XXXIII.

HVgo, vbi supra. Post Hormisdam, Iohannes cathedram Apostolicam tenere meruit. Qui & ipse ad principem Iustinum venit. Et cum in Corinthi partes iam venisset, necesse ei fuit, vt in itinere ad sedendum ei equus requiri debuisset. Quod illic quidam nobilis vir audiens, equum super quem eius coniunx sedere consueuerat, ita ei concessit, vt eo ad loca alia perueniente, cum illi aptus equus potuisset inueniri, deberet ille quem concesserat propter suam coniugem retransmitti. Quod & factum est. Nam cum prædictus vir vsque ad certum locum equo eodem subuehente perductus fuisset mox, vt alium repperit illum quem acceperat retransmisit. Sed cum denuo prædicti nobilis viri coniunx equum illum ex more cõscendere voluisset vltra non valuit. Cœpit nempe immenso flatu, & fremitu, atque totius incessante corporis motu quasi despiciendo prodere, quia post membra Pontificis mulierem ferre nequiret. Quod vir eius prudenter intuitus hunc ad eundẽ venerabilem uirum retransmisit equum magnis precibus petens, vt ipse illum possideret quem iuri suo sedẽdo dedicasset. Denique cum Constãtinopolim peruenisset, & ibidem vir Dei honorifice ab Imperatore, & ab omni fere populo eiusdem vrbis susceptus fuisset, mox in eorum conspectu ad portam, quæ aurea vocitatur roganti cœco lumen indulsit. Demum verò impetratis pro quibus ierat, Rauennam remeauit. Helinandus in Chronica sua 43. li. Miserat aũt eũ Theodoricus in legatione ad Iustinũ ꝑ ecclesias Arrianorũ, quas Iustinus volebat catholicis dare, vt Arrianis redderentur, alioquin ipse Theodoricus oẽm Italiã gladio daret. Qui Iohãnes infirmatus ambulauit cũ fletu

fletu cum senatoribus, & exconsulibus. Susceptus est autem ab omni ciuitate Constantinopoli à milliario 15. cum cereis, & lampadibus, & Crucibus, quia Beati Petri vicariatum meruerat suscepisse. Iustinus autem humiliauit se,& adorauit pronus in terram Sanctum Iohannem Papam. Qui Iohannes cum cæteris legatis rogauit Iustinum,vt susciperet legationem,quatenus Italia liberaretur. Quod factum est. Hugo, vbi supra. Impetratis igitur, vt dictum est, pro quibus ierat Rauennam remeauit, vbi sæpe nominatus Tyrannus Theodoricus, zelo, & inuidia qua audierat eum ab Augusto honorifice susceptum, atque tractatum,cum comitibus eius tenuit eum, & carceris afflictione peremit, Symachum patricium interfecit. Sed & Boetium consularem virum summæ prudentiæ, qui Dialecticam,& Arithmeticam, atque Musicam suo sermone nobilitauerat,& alios libellos elegantissime composuerat,idem Tyrannus exilij pœna damnauit, & in territorio Mediolanensi iugulari fecit. Hac tamen immanis fœueritatis impunitate Theodoricus nequaquam est gauisus.Nam non multo post horribili,& inopinata morte pollutam peccatis animam exalauit. Sigibertus.Hic etiam à quodam Sancto Heremita, visus est nudus,& discalciatus,à Iohanne Papa,& Symacho patricio in ollam Vulcani esse detrusus,Ex libro Pontificali. Obijt autem Papa Iohannes Rauennæ in custodia 5. Calend.Iunij Martyr. Cuius corpus translatum est de Rauenna,& sepultum in basilica Beati Petri Apostoli,sub die Calendarum Iunij.

De Filijs Lodonei regis, & Stragethoringorum. Cap. XXXIIII.

Hugo,vbi supra.Lodonei itaque filij patri defuncto succedentes regnum Francorum inter se diuiserunt, & Theodoricus sedem regni sortitus est Metis,Lodomiris Aurelianis,Lotharius Suessionis, Hidelbertus verò Parisius, vbi,& pater eorum.Sed & soror ipsorum Chrotildis Amalarico nupsit,& in Hispaniam perductus est.Gregorius Thuro.in Historia Francorum.Lodomirus autem Sigismundo Regiæ Burgundiæ cum vxore,& filijs eius perempto,vt supra dictum est,iterum fratri eius Godomaro congressus, ac percussus corruit,& mortuus est.Quod videntes Franci, nimio dolore,& ira commoti,Godomarum persequentes exterminant,omnesq; regiones deuastantes à puero,vsq; ad senem, omnes peremerunt, & ita reuersi sunt. Lotharius hæc audiens vxorem fratris sui accepit in coniugium Gundeugam nomine,filios quoque Lodomiris orphanos Theodoaldum, Guntarium, & Clodoaldum, Lotildis Regina nutriebat, secum illos retinens. Eo tempore Theodoricus, & Theodobertus filius eius, & Lotharius Rex, cum francorum exercitu Rhenum transeuntes in Thoringiam dirigunt contra Hermenfridum Regem Thoringorum. Hæc audientes Thoringi,fossatos fecerunt sub dolo,desuper cooperientes eos cespitibus.Cumq; ad bellum ibidem conuenissent, intelligentes, ꝙ equi eorum ibidem corruissent indignati sunt valde,tantaq; cædes ibi fuit de Thoringis,vt ipse fluuius ex eorum cadaueribus repletus,Franci super eos tanquam per pontem transirēt, & conculcabant eos,vastantesq; omnem regionē illam,& captiuos adducentes omnia depopulati sunt. Hermenfridus quoque per fugam lapsus vix euasit, Franci autem cum spolijs reuersi sunt.Fuerunt huic Hermenfrido duo fratres Baldericus,& Berecharius.Hugo,vbi supra.Lotarius,verò inde rediens Redegundem Berecharij Regis filiam Hermenfridi neptem secum adduxit,& eam sibi legitimo matrimonio copulauit. Sed illa post tempus modicum relicto maritali thoro intra Pictauēsem vrbem vestem suscepit religiosam, in qua perseuerans,cursum vitę laudabiliter cū summauit.Gregorius thuronensis, vbi supra. Theodoricus autem data fide Hermenfrido regi ad Tulpiacū ciuitatem fecit eum ad se venire.Cumq; supra murum ciuitatis ipsius colloquerentur,impulsus de muro ipso corruit ad terram,& mortuus est,huius infantes Theodoricus iussit interfici.

De Pugna Hildeberti contra regem Gothorum pro sorore sua. Cap. XXXV.

Hildebertus quoque cum esset apud Auernis ciuitatem, misit soror eius vxor Amalarici Regis Gothorum nūcios ad eum,& innotuit ei quanta mala Amalaricus fecisset,& qualiter ei insidiaretur propter fidem catholicā.Nam cum ad Ecclesiam Christi iret, & orationem faceret,stercora, & multos fœtores ipse super eam projiciebat, atque intantum eam verberabat,vt sanguinem vomeret,quem illa in sudario suo collectū fratri suo transmisit dicens.Vindicate dulcissimi fratres laborem,& iniuriam meam Domini charissimi.Cum hæc audisset Hildebertus Rex, in ira magna commotus hostem maximam turbam collegit, & in Hispaniam direxit, atque pugnam inijt contra Amalaricum. Qui in fugam versus, dum nauem ad fugiendum quæreret, & hanc non tam cito,vt volebat attingere posset,ab exercitu Hildeberti circundatus, cum ad Ecclesiam Christianorum fugeret,antequam ad introitum Ecclesiæ peruenisset Francus quidam lancea eum percussit, & mortuus est. Tunc Hildebertus deuastata Hispania, Toletum vrbem ingressus,thesauros magnos inde abstulit, & vnà cum sorore sua reuersus est.Sed nescio,quo periculo imminente,languore in ipso itinere mortua est,Parisius quoque deportata in basilica Sācti Petri, iuxta patrem suum sepulta est. Hildebertus verò inter reliquos thesauros,ministeria Ecclesiarum detulit,idest de vasis. Salomonis præciosissimis, sexaginta callices, quindecim patenas, viginti capsas Euangeliorum ex auro purissimo,gemmario opere cęlatas,& pulchre ornatas. Quę omnia ille noluit confringere,sed per Ecclesias cuncta distribuens dispensauit.

De Crudelitate Lotharij in nepotes suos. Cap. XXXVI.

Lotildis autem Regina post mortem viri sui frequenter Thuronis pergens ad basilicam Sancti Martini diutissime commorata domino seruiebat, raroq; Parisius visitabat, filios autem filij sui Lodomiris, vt dictum est nutriebat. Cum autē Parisius residetet,videns Hidelbertus Rex, ꝙ illa filios fratris sui senioris enutriret,& nimis eos diligeret,cogitans,quòd eos Reges facere vellet, dixit Lothario fratri suo. Mater nostra filios fratris nostri vult eleuare. Consilio accepto pertractare debemus, quid de eis facere debeamus, aut tondeamus eos, aut interficiamus, regnumq; fratris nostri patris eorum inter nos diuidamus. Miserunt autem ad Reginam Parisius Archadium nobilem virum, & industrium, dolose dicentes. Dic matri nostræ, vt mittat ad nos filios fratris nostri, Nepotes nostros, vt eos Reges cōstituamus. At illa credens hoc verum esse gaudēs eos transmisit. Appræhendit Lotharius puerum seniorem, proiecitq; eum ad terram, ac defixit in ascellam eius cultrū. Qui transuerberatus, statim mortuus est. Frater quoq; eius iunior cum hoc vidisset, proiecit se ad pedes Hildeberti dicens flendo. Succurre mihi pijme pater, ne,& ego peream sicut,& frater meus. Tunc Hidelbertus commotus lachrymis ait: Obsecro te charissime frater, vt huius mihi vitam concedas, & quantuncunque volueris dabo tibi pro hoc. Et ille in ira succensus ait Aut eijce eum à te, aut certe pro eo morieris. Tu es, qui hoc malum pertractasti,& modo tu vis liberare eum. Hæc audiens Hildebertus, proiecit eum à se. Lotharius quoque elisit eū in terram,& defixo in ascellam eius cultro interfecit eum,& pueros nutricios eorum similiter iugulauit, ascensisq; equis abscesserunt. Regina hæc audiens nimio furore attrita, compositis eorum corpusculis cum magno cętu psallentium, & immenso luctu Parisius ad basilicam Sancti Petri deportata eorum corpuscula sepeliuit. Quorum vnus erat 10. annorum,& alius 7. Tertius verò nomine Clodoaldus effugit, & per auxilium virorū fortium liberatus est. Qui postea relicto regno terreno ipse se propria manu totondit, & clericus factus est,ac bonis operibus præditus Presbyter ordinatus est. Lotildis autem Regina in eleemosynis profluens cum summa abstinentia, & sobrietate vitæ iugiter degebat. In illis diebus mortuus est Theodoricus Rex, regnauit autem annos 23. Theodobertus quoque, filius eius regnum eius suscepit.

Qualiter idem Lotharius à persecutione fratrum diuinitus est liberatus. Cap. XXXVII.

Post hæc Hildebertus,& Theodobertus commouētes exercitum contra Lotharium ire disponunt. Ille hoc audiens,& videns, ꝙ eorum exercitui resistere non posset,in silua confugit in Arelau,fecitq; tumbros, totamque spem suam in Dei pietate transfudit. Sed Lotildis Regina hoc audiens Beati Martini sepulchrum adijt, ibique in oratione prostrata,tota nocte vigilans depræcabatur Dominum, ne inter filios ciuile bellū consurgeret. Cumque conuenissent eum hostibus magnis contra Lotharium, vt sequenti die eum interficerent, mane facto in loco in quo erant congregati,orta est tempestas magna tentoria disrumpens cum immixtis fulgoribus, atque cuncta subuertit, irruentibus himbribus cum tonitruis validis. Illi verò prostrati in terram corruentes, cœsi grandinibus validissimis, & grauiter verberati corruunt. Nullum eis tegimen remansit nisi solus clipeus, & hoc maxime timebant ne ab igne cœlesti cremarentur. Sed equi eorum ita dispersi sunt, vt vix in vigesimo stadio reperirentur. Multi etiam de his non sunt inuenti. Tunc illi lapidibus cœsi, & humo prostrati, pœnitentiam agentes veniam deprecabantur à Deo, eo, quòd talia contra sanguinem suum agere voluissent. Super Lotharium vero nequę vna quidem gutta pluuię decidit, neque sonitus tonitrui est auditus. Illi quoque mittentes nuncios pacem,& concordiam petierunt. Qua data in propria, sunt reuersi.

De

De Obsidione Cæsaraugustæ, & morte Hildeberti, & Lotildis. Cap. XXXVIII.

POst hæc iterum Hildebertus Lotharius commoto magno exercitu, in Hispania dirigunt, in quam ingressi ipsam terram vastantes succenderunt, & interficientes populi Cæsar augustam ciuitatem circundantes obsederunt. Populus autem, qui ibidem obsessus tenebatur, indutus ciliciis, asperso capiti cinere, in tantam humilitatem ad Deum conuersi sunt, vt cum tunica Beati Vincentii Martyris muros ciuitatis psallendo circumirent. Quod hi Reges videntes, appræhenso vno rustico de ciuitate dixerunt. Vade dic Episcopo ciuitatis, vt cum fiducia veniat ad nos nihil dubitans. Ille verò cum hoc Episcopo nunciaret, ipse cũ muneribus statim occurrit eis. Hildebertus quoque postulauit ab Episcopo sibi dari reliquias Beati Vincentii Martyris. At ille dedit ei stolam eius. Memorati ergo Reges acquisita maxima parte Hispaniæ, cum multis Thesauris, & spoliis reuersi sunt. Hildebertus verò Parisius veniens, Ecclesiã in honore Beati Vincentii Martyris ædificauit. Tandem Hildebertus ægrotare diutissime cępit, & apud Parisius febribus decubans mortuus est, & in basilica Beati Vincentii Martyris, quam ipse construxerat, sepultus est. Cuius regnum, & Thesauros, Lotharius rex accepit. Sed & bonæ memoriæ gloriosissima Lotildis Regina, bonis operibus pollens apud vrbem Turonicã migrauit ad Dñm plena dierũ. Quæ cũ magno psallẽtiũ choro Parisius deportata, in sacrario basilicæ Beati Petri ad latus Lodonei Regis viri sui sepulta est a filiis suis, Hildeberto, & Lothario regibus, vbi, & beatissima Genouefa sepulta est.

De Sancto Vigore Baiocensi, & mortuo suscitato ab eo. Cap. XXXIX.

EX gestis eius. Tẽporibus Hildeberti Regis frãcorũ floruit Sanctus Vigor Baiocasinæ vrbis Episcopus. Qui Attrebacensi prouincia nobilibus parentibus, & fide pollentibus oriundus, intra Sancti Vedasti monasterium in religione Monachorum cohabitauit. Tantaque in eo obedientię humilitas erat, vt omnium gratiosior videretur. Quem cum parentes eius valde locupletes in rerum opulentiis eum superstitem habere cuperent, ille magis cælestibus inhians, assumpto secum vno puerulo nomine Theodemiro peregrinatione nesciẽs quo iret, arripuit iter, & diuino nutu in regionem Baiocasinam peruenit. Cumque esset in itinere, Angelus Dñi eum in somnis admonuit dicens. Perge quo ire decreuisti, quia locus tibi a Domino præparatus est, & plebs non modica per te ad fidem verã conuertenda est. Itaque Dei adiutorio fretus, peruenit ad vicũ, qui Redenerus dr̃, vbi erant homines bruti Idolorum cultu detẽti, & veri Dei cultus ignari. Illic igitur ædificato oratorio vigiliis & orationibus pernoctans, assidue Dominum præcabatur, vt ad veritatem cognoscendam, populum virtute sui spiritus illustraret. Tantamque Dñs ei gratiã contulit, vt per eius prædicationem, & sanctitatis exemplum omnes pene conuerterentur ad fidem Christi. Cum autem vellet Deus militem suum manifestum fieri, cuiusdam viri filium quem paruulum ipse conuerterat ad fidem Christi, vexatum febribus contigit mori. Cuius cadauer nimiis doloribus fatigata Mater in lectulo collocauit, & cum vlulatu cucurrit ad virum Dei, rogans vt eum resuscitaret. Qui completa pro paruulo oratione, conuersus ad Mulierẽ ait. Si ex toto corde in Deum verum quem Christiani colunt credideris, quæcumque petiens impetrabis. Illa hoc audito credens abiit. Cumque e foribus domus suæ processisset vidit filium suum exilientem, & laudantem Deum. Propter hoc ergo miraculum longe lateque fama viri Dei personuit, & ægrotantium medicinam multimodam pietas diuina per orationes eius tribuit, ut cæcis visum, claudis gressum, lãguẽtib⁹ sanitatẽ.

De Cæteris eius miraculis, & obitu eiusdem. Cap. XL.

VIr quidam locuples rogauit eum, vt ad possessionem eius accederet, eo, q in loco siluę serpens esset immanis valde, qui homines, & pecora flatu suo exureret, si forte p orationes suas valeret eos ab eius interitu liberare. Qui facta oratione, pergens ad locum inuenit semitam per quam idem serpens ad fontem ibat, & iterum ad specum suum remeabat. Accessit igitur ad specum, & ait. Serpens antique, & Sathana in nomine Iesu Christi præcipio, ut exeas de specu illo. Qui exiit erecto, capite flammas vomens, ac stridens dentibus, & quasi ad deuorandum paratus. Erat que pedum. 40. longitudo illius. Quem mox Dei famulus vt uidit, eleuata manu signum crucis iniecit. At ille clauso ore, & depressa ceruice ad eũ venit. Quẽ vir Dei orario per collum ligauit, tradiditq; famulo suo Theodemiro, & ait. Vade, & duc eum ad littus maris, ne hic possit vlterius commorari. Tunc omnes populi, qui conuenerant ad spectaculum glorificauerunt Deum. Alium quoque serpentem eiecit de loco, qui dr̃ Cella, alium verò de loco transfretum, qui dr̃ Camerõ. Ob quam causam cuncta præfata prędia, viro Dei tradita sunt in possessionem. Defuncto autem Baiocasino Episcopo petenti clero, & populo Dei nutu ordinatus Episcopus magis studuit Dei famulatum exercere, ieiuniis uigiliis, & orationibus ac lectionibus vacare. Comes Beltulfus auaritia ęstuans, agrum illius superbe, & violenter occupauit, eumque aratris cõglobatis arare cæpit. Sed orante viro Dei Dominum, vt hæreditatem ab eo sibi datam defẽderet. Superbus ille de æquo quo sedebat corruit, & fractis ceruicibus expirauit. His & aliis multis virtutibus, idem vir Sanctus claruit. Nam, & olim dum in vtero Matris necdum æditus esset, meruit eius venerabilis genitrix audire ab Angelo Sancto somno depressa, quòd in vtero filium haberet, quẽ Dominus gratia sua illustraturus esset. Obiit autem senex Calen. Nouembris. plurimos discipulos in fide educatos relinquens.

De Sanctis Carilepho, & Auito Abbatibus. Cap. XLI.

EX gestis eius. Præterea temporibus Hildeberti, & Lotharii Regum Francorum, Sanctus Carilephus floruit, & in castris Sanctæ Ecclesiæ tanquam strenuus milles contra potestates aereas clypeo fidei protectus spicula doctrinæ contorsit, fulmina miraculorum emisit. Hic in Aruernensi territorio clarissimis parentibus ortus doctrinæ gratia in Monasteriũ Menace mittitur, vbi literarum facundiam, & Sanctę conuersationis excæpit formam. Cumque vellet singulari contra Diabolum dimicare certamine, & heremiticam vitam ducere, eiusdem cænobii Monachus Auitus nomine, ei collocutionis gratia affuit, vir meritorum summorũ prærogatiua præditus. Dũ ergo inter se colloquia ferunt, codicem Sancti Euangelii aperiunt, & linea, quæ prima fronte occurrit hæc fuit. Qui plus diligit Patrem aut Matrem, quàm me, non est me dignus. Itaque Beatus Auitus, qui apothecis monasterialibus erat Prępositus, claues cellarii clam Abbatis sui supposuit ceruicali. Et pergentes simul in suburbium Aurelianense deuenerunt, auditaq; Sãcti Maximini fama. qui ibi Monachorum cohortibus in cænobio Miciacensi degentium, præerat, ad eum visendum conuolauerunt, & ab eo humaniter excepti, sacerdotali dignitate p eũ insigniti sunt. Sed postmodum remotius habitaculum perquirentes, vastas perhibiti saltus solitudines expetunt. Quas peragrantes inter opaca quæque nemorum, & lustra abditissima ferarum, obuiũ se tulit eorum conspectibus fertilis locus, qui tunc Piciatus dictus est, at nũc Cella Sancti Auiti uocatur. Illic fonte viuentis aquæ reperto Beatus Carilephus eum manu sua ut aquæ retentor esset tereti circundedit ædificio, & hactenus ob amorem illius a deuotis non ignobili tegitur operculo. Illic ergo manentes diebus plurimis deuote Deo seruierunt. Denique cum fama Beati Auiti Regis aures occupasset, iussu ipsius regis in eodem loca basilica fabricatur, opibusque regiis ditatur. Beatus autem Carilephus prout moris est Sanctis uiris prospera vitare, sinistra ob custodiam sui appetere, in his charissimum suũ relinquens Auitum in carne, ab eius præsentia in interiora secessit heremi, cum tñ ei inextricabilibus esset deuinctus nexib⁹ animi. Itaque assumpto secum suo commilitone Daumero, cõseruoque itidem Gallo, pedem vertit in partes Cenomannicæ vrbis. Tandemque diuertit in locum veterum vocabulo Casaga iam nuncupatum, situm in parorchia Labrosinẽsi. Ibi erat locus a cuiuslibet accessu secretus, attñ terræ fertilitate iocundus quem sibi, Deo gratias agens, ei seruiturus elegit vir Sanctus.

De Reuerentia a Bestia ei exhibita, & irreuerentia Regis Hildeberti. Cap. XLII.

ITaque heremi ferarum aduentu sæpe visitabatur, ita ut quodammodo de Deo proprie dictũ videretur, Et bestiæ terræ pacificæ erunt tibi. Inter hæc Hildebertus cum coniuge sua omniq; eius comitatu partes Cenomãnicas adiit, ibique ei cõsistenti, nunciatur Bubalum in locis illis inusitatam bestiam delitescere. Rex autem gaudens iussit venatores præparare necessaria bestiæ capiendæ. Quibus peractis cum terram curiose perrarent signa itineris Bubali diu rimata repperetunt, & acres post eum molosos ad insequendum funibus absoluunt. Miser autem iamiamque capiendus, ad Sanctum Carilephum decurrit Bubalus, & quasi cui quaquauersum fuga negaretur domũ viri quasi singulare adiit suffugium. Sane venatores sequentes, deuenere ad locum ubi Sanctum virum, & post tergum illius prædictum astantem veluti quærulum ac trementẽ videre Bubalum. Tum verò insolita rei nouitate turbati, nec bestiam attingere nec Sancto uiro aliquam molestiam ingerere ausi sunt, Rex uiso miraculo nequaquam Dei potentiam honorauit, sed indignatus ait. Vnde vobis o incognitæ personæ tanta præsumptio, vt mei iuris saltum nullo concedente ausi sitis irrumpere, & nostræ venationis dignitatem in aliquo mutilare. At vir Sanctus ait. O Rex bone, nequaquam despectus tui gratiã, aut conturbandæ

turbandæ venationis, lustra ferarum irrumpimus, sed uti familiarius, atque enixius Domini occuparemur seruitio, inaccessibilia hominibus loca petiuimus. Rex autē nimio felle suffusus. Præcipio ait, auctoritate nostra, & te, & socios tuos hinc secedere, & vt deinceps nullus hic ex vobis inueniatur, cauete.

De Elatione ipsius, & humiliatione erga præfatum virum. Cap. XLIII.

TVnc vir Sanctus, nec in minimo minis perturbatus regalibus, ad implenda diuina præcepta se vertit. Est nobis inclite Rex seruis tuis aliquid uini, quod parua vitis hic inuenta atque exculta elicuit, petimusque serenitatem culminis vestri, vt aliquantisper eius poculo indulgeatis, quatenus alacrius ad palatium redeundi habeatis facultatem. At ille hæc spernens tumore immoderato distentus, cum iter in redeundo accelerare vellet, æquus illius stupore repentino captus, subito constitit, & licet hincinde cruentatus, processum Regi denegauit. Inter hæc admiratio timori sociata mentem occupat, & quid facto opus esset omnes cogitare compellit. Sed cum diu in his hæsitarent, vnus illorum, qui prudentior erat, ait. Optime Rex, homo ille, vt æstimo, qui a nobis contumeliose tractatus est Domini seruituti deuotus est. Cuius virtute hoc præstitit Dominus, vt quia a te non vt decuit est tractatus, tibi quoque ad ea, quæ vis peragenda denegetur effectus. Itaque celer ad virum Dei dirigitur nuncius, qui & de præteritis veniam impetraret, & responsionem illius de his, quæ agenda forent Regi deferret. Qui audiens hæc Domini misericordiam se honorantem glorificauit dicens. Vade fili, & dic Regi ut reuertatur, & quia sine benedictione recessit ira permotus, benedictionem accipiat a Domino per famulum eius. Itaque ipse quidem orationi deuotissime incubuit, apparitor vero ad Regē celeriter rediit. Qui mox ut verbum serui Dei audiuit, eis quibus vinctus fuerat solutus est nexibus. Itaque æquo absoluto festine ad hominem Dei deuenit. Rex dudum tremendus modo tremebūdus, & oculos quos dudum præ iræ magnitudine cruentata obsederat nubes, nunc abluebat cor contritum lachrymas eliciens. Ceruicem quā dudum superbia reddiderat rigidā, nunc humilitas reddebat curuam. Plantis itaque Sancti aduoluitur, dextera pectus frequenter quatit, reumque se iterumque fatetur, & veniam petit. At vir Sanctus Regem prostratum humiliter adiit, & vt deinceps se a tali leuitate temperaret admonuit. Ille verò se iterum vestigiis eius summittēs, loco magni beneficii habiturum se dicebat, si Beati viri munificentia vino illo, quod dudum nihil habuerat nunc portaretur. Cumque vir Sanctus celerrime vinum & calicem afferri iussisset, Regi poculum porrexit. Qui osculata manu eius ori admouit, & eo hausto Deo gratias retulit, itidemq; comitū eius quisq; fecit. Mirū autē erat videre vas perparuulum in tantā exuberasse copiæ magnitudinē, vt liquor ille vitreus vbertim singulis propinaretur, nec tamen detrimentum inopiæ, quousque omnes sufficienter biberent, pateretur.

De Cautela Sancti Carilephi in uitando Mulierum aspectu, & de obitu eiusdem, & miraculis sequentibus. Cap. XLIIII.

REgina quoque Altrogodis Dñi deuotione nobilissima, viri Dei uitæ qualitatem audiens cibi, s. parsimoniam, & noctium insomnietatem, vestium quoque vilitatem, erat enim ei consuetudo cinere, & cilicio corpus obuoluere, & quando summa exigebat lassitudo quieti indulgere nuda humo corpus supersternere, misit ad eum apparitores, desiderans eius pręsentia perfrui, & animam suam Deo commendare per eius interuentionem. Quòd si inquit præcibus meis annuerit, omnia fisci illius in cuius parte residet, prædia ei tribuam. Quibus auditis, vir Sanctus parumper deliberans cogitabat. Vnde talia Reginæ vt tantopere me videre exoptet, diutinis sudoribus incultum, ieiuniorum squalore horridū, rurali exercitio rusticū. Noui certe noui virulentam veteris hostis calliditatem, quia in Paradisi amenitate per Fœmineam imbecillitatem fregit viri vigorem. Ideoque æquum est mihi cauere muliebrem aspectū, ne capiar ego laqueis inimici incolens squalida heremi loca. Ite inquit optimi iuuenum, & Dominæ vestræ hæc verba referte. Si quod præualeo, pro ea exorabo. Certum tñ habeat quamdiu in corpore superfuero, faciem me mulieris nequaquam visurū neque hoc cænobium, quod Domino præcipiente construxi, ingressui Mulieris vnquam patebit, neque enim decet nos, qui de Christi censemur familia, vendere nostrum mulieribus aspectum, aut pro capescenda terra inimico humani generis animā nostram prostituere. Ideoque animum suum ab hac intentione summoueat, & fisci sui partem cui libuerit attribuat. Quæ consuetudo in eodem monasterio Domino fauente hactenus manet inconuulsa. Paulopost Monachis astantibus resolutionem suam futurā prædixit, & ut sui memores essent admonuit. Post eius excessum ad eius sepulchrum cæci visum receperunt, debiles sanati sūt, & dæmones ex obsessis corporib⁹ propulsi. Cūque per ora vulgi fama percurreret, Beato Carilepho nunquā cordi fuisse in vita sua Mulierem videndi, sed & petitionem fudisse ad Deum, ut a cænobio eius Mulieris arceretur conuētus, cuiusdam inhonestæ mulieris cor sathanas adeo face incredulitatis igniuit, ut an fama vera esset experiri vellet. Hæc igitur nomine Gunda comam capitis inscidit, & contra Dei iura virilia sumpsit indumenta. Itaque armis accincta, baculoque innixa, peruenit ad Monasterium. At verò ea domus interiora petente, & curiose perscrutari volente, gemina capitis eius lumina crepitu repentino mulctata sunt, & quæ irreuerenter inconcessa sibi contemplari voluit, ad ea, quæ consueuerat uidenda ius visionis amisit. Nam simul, & Dæmone peruasa, vndam cruoris teterrimi per os arca eius pectoris repente emisit, quæ vbertim defluens terram cruentando madefecit.

De Transitu Sancti Auiti Abbatis, & quodam eius miraculo. Cap. XLV.

EX gestis eius. Sanctus quoque Auitus Abbas Carnotensis pagi, quem Portensim vocant, sæpius imminere dissolutionem sui corporis Spiritu sancto reuelante prædixit. Qui recedens a corpore, honorifice apud Aurelianensem vrbē humatus est. Super quem fideles Christiani Ecclesiam construxerunt. Post cuius obitum anniuersarius assumptionis eius dies cum summo coleretur honore, vnus ex ciuilibus, aliis ad missarum solennia spectanda euntibus, accepto rastro vineam pastinare surrexit. Increpitusque a multis, cur huic festo deesset, redire noluit dicens. Et hic quem collitis operarius fuit. Verum vbi ingressus vineam primo apparuit, protinus retorta ceruice facies eius ad tergum conuersa est. Tunc tremens, spectantibus populis cum fletu magno basilicam Sancti ingreditur. Post paucos verò dies, orans in eodem loco assidue directa ceruice conualuit.

De Sidonio Aruernensi Episcopo, & scriptis eius. Cap. XLVI.

ACtor. Eo tempore legitur floruisse Solius Sidonius Apollinaris apud Aruernorum vrbem ex præfecto Episcopus, vir sēm sæculi dignitatem nobilissimus, & literali disciplina peritissimus. Helinandus in lib. 44. Hunc Sidoniū Genadius in libro virorum illustrium (nisi fallor) appellat Saluianum Massiliensem presbyterum de quo cum multa laude meminit in hunc modum. Saluianus Massiliensis Ecclesiæ presbyter, humana & diuina literatura instructus, & vt absque inuidia loquar Episcoporum magister, scripsit scolastico, & aperto sermone multa. Ex quibus sunt ista, quæ legi, de virginitatis bono ad Marcellum presbyterum libri tres. Aduersus auaritiam libri. 4. De præsenti iudicio libri. 5 & pro eorum merito satisfactionis. Ad Salomū Episcopum liber vnus. Et expositionis extremæ partis ecclesiastis liber vnus. Ad Claudium Episcopum viennensem. Epistolarum li. 1. in more Græcorum de principio genesis vsque ad conditionem primi hominis, composuit versu quasi hexameron librum. 1. Homelias Episcopis factas sacramētorum verò quātas, nec recordor. Hæc gennadius. Claudius autem Episcopus Viennensis, ad quem dicit Sinodium scripsisse Epistolas, ipse est Sanctus Mamertus Viennensis Episcopus, qui etiam cognominatus est Claudianus, de quo supra. Actor. Hunc Claudianum, qui librum de statu animæ composuit, idem Sidonius in Epistolis suis multum commendat. Hic enim Sidonius vir ingeniosus, & accuratę eloquētię, multas difficiles scripsit epistolas, ex quibus has morales excerpsi sententias.

De flosculis epistolarum eiusdem. Cap. XLVII.

EX primo libro. Non minus est morum naturalium personam suam excolere, quàm villam. Amico reuerentia debetur, etiam afflicto. Roma domicilium Regum, gymnasiū literarum, curia dignitatū, vertex mundi, patria libertatis. Non grandis alicui gloria datur si deteriorum collatione clarescat. Ex libro secundo. Hoc ipsum, q copiam tui iurgantibus difficile concedis, indicium est bene iudicaturi. Quis enim se non ambiat arbitrum legi, aut præcio aliquid induturus aut gratiæ. Sententiam tuam, nec victus accusat ut stolidus, nec victor irridet vt argutus, veritatisque respectu impendunt tibi addicti reuerentiam, gratiam libertati. Vitanda sunt plerunque consilia Medicorum assidentium, & dissidentium, qui parum docti, & satis seduli languidos multos officiosissime occidunt. Quidamius fasque commune supergressi summam beatitudinem summam potestatem putant, hoc ipso satis miseriores, q parum intelligunt se inquietissimo famulatui subiacere. Nam sicut hominibus Reges, ita Regibus dominandi desideria dominantur. Non magis cordi esse debet aut voluptati, ager cum redditibus amplius, quæ uicinus æqualis moribus bonis. Ex tertio libro. Garrulo

Garulo non respondere comicium est. Plurimum laudis iuuenes moribus suis applicant, quotiens de negociorū meritis ambigentes ad peritorum consilia recurrunt. Est hic loquax, nec dicax ridiculus, nec lętus, arrogans nec constans curiosus, nec perspicax, tempora præsentia colens, præterita carpens, futura fastidiens, beneficii si rogatus immemor est importunus petendi, derogator negati, æmulator accepit, callidus reformandi, quærulus flagitati, garrulus restituti. Ac si rogandus simulator parati, venditor præstiti, publicator occulti, calumniator morati, inficiator soluti, osor ieiunorum, sectator epularum, laudabilem proferens, non de bene viuēte, sed de bene pascente sententiam. Inter hæc tñ ipse auarissimus quem non tam pascit panis bonus, quàm alienus, auidus bibendi, auidior detrahendi rapido pariter ore spirans cænum, spumans vinum, loquens venenum. Ita viuens paucis est voluptati, nullis amori, omnibus risui, facilius inuenies, qui seria loquens obscene viuat, quàm qui pariter existat, & dictis probus, & moribus. Ex quarto lib. Nemo vt Claudianus, qui librum de statu animæ scripsit tempore meo, quæ voluit affirmare sic valuit. Sentit vt Pythagoras, diuidit vt Socrates, explicat vt Plato, implicat ut Aristoteles, blāditur ut Eschines, irascitur vt Demostenes, vernat vt Hortensius, moratur vt Fabius, simulat vt Crassus, dissimulat vt Cæsar, suadet ut Cato, dissuadet vt Appius, persuadet ut Tullius. Iam si ad sacrosanctos patres ꝓ cōparatione veniatur, instruit vt Hieronymus, destruit vt Lactantius, astruit vt Augustinus, attollitur ut Hilarius, summittitur ut Iohannes, corrigit vt Basilius, consolatur vt Gregorius, affluit ut Orosius, stringitur vt Eusinus, narrat vt Eusebius, vt Paulinus ꝓuocat, vt Ambrosius ꝑseuerat. Sodales vetustos nunquā ꝓ cōsequētiū nouitate fastidias, aliter. n. videberis sicuti amicis quasi floribus tamdiu gratis quādiu recentibus. Bonum publicum semper euertunt studia priuata.

Adhuc de eodem. *Cap.* XLVIII.

EX quinto libro. Perfecta dilectio non tam debet recolere quid officiorum soluerit, quàm meminisse, quid debeat. Exactissimum virum posse censere arbitror, de quo ciuis malus loqui, bonus tacere non possit. Non maior est gloria dixisse, quod noueris, quàm siluisse, quod nescis. Est hæc quidem vis malis moribus, vt innocentiam multitudinis deuenustēt scelera paucorum, cum tñ ex diuerso bonorū raritas flagicia multorum virtutibus communicatis nequeat excusare, quis nō exacerbescat cum videat sordidari uirtutem criminatione vitiorū. Si eligimus humilem, vocatur abiectus, si erectum superbus. Si minus institutum, ꝑp imperitiam creditur irridendus. Si aliquatinus doctum, ꝑp scientiam clamatur inflatus. Si sæuerum, tanquam crudelis horretur. Si indulgentem facilitate culpatur. Si simplicem, despicitur ut brutus. Si acrem vitatur vt callidus. Si diligentem, superstitiosus decernitur. Si remissum, negligens iudicatur. Si solertem cupidus. Si quietum, ignarus. Si abstemium auarus. Si bene pascentem, gulosus. Naturali vitio fixum radicatūque est pectoribus humanis, ut qui non intelligunt artes non mirentur artifices. Monasterialibus disciplinis ægre subditur, vel ceruicositas populariam, vel licentia clericorum. Persona matronæ, verecundam succinctamque sui exigit mentionē. Idiotarum est sicut facile vinci, ita difficile compesci. Humana substantia rectius mente, quàm mole censenda est. Inter opes quaslibet pōsiti, quæ bona à stultis falso vocantur, si quid agim⁹ nostrum si quid habemus alienum est. His quos amplius diligimus plus timemus. Quidam superbissimi opinantur solo se cēsu Sanctæ censendos, qui sic vitiis vt diuitiis incubant. Iuste sub iusto principe iacet, qui per se minimus, & tñ per sua maximus animo exiguus viuit, & patrimonio plurimus. Vt vera laus ornat, ita falsa castigat. O necessitas abiecta nascendi, misera viuēdi, dura moriendi. Multa in te genera virtutum superno munere congesta gaudemus, siquidem agere narraris, sine superbia nobilem, sine inuidia potentem, sine superstitione religiosum sine iactantia literatum, sine ineptia grauem, sine studio facetū, sine asperitate constantem, sine popularitate communem. Quidam barbarissemus est morum, sermo iocundus, & animus afflictus. Ad nectar cęlestium poculorum per amaritudinum terrenarum calices peruenitur, si quantamlibet nobis anxietatem vitæ præsentis propinet afflictio, parua toleramus si recordemur, quid biberit ad patibulum, qui inuitat ad cœlum.

De Cassiodoro senatore, & floribus Epistolarum eius. *Cap.* XLIX.

HElinandus. Eodem quoque tempore floruit Cassiodorus prius senator, postea Monachus, qui Theodorici Regis Italię fuit cancellarius, & ex parte eius multas fecit Epistolas ad diuersas personas de negociis curialibus. Actor. Idem super psalmos commentatus. 150. tractatus fecit, librum quoque de ratione animæ eleganter composuit, & librum de Orthographia. De ipsis Epistolis pauca excerpsi notabilia, quæ in hoc loco inserui. Cassiodorus in prologo Epistolarum. Declinanda est suasio, quæ plus habet periculi, quàm decoris. Aliter multa lectione satiatis, aliter mediocri gustatione suspensis, aliter a literarum sapore ieiunis, persuasionis causa loquendum est, vt plerunque sit peritiæ genus vitare, quod placeat doctis. Idem in Epistola tertia. Conuentus sapientium dignitas est imperantium. Facilis recti persuasor est innocens iudex, sub cuius prædicabili conuersatione pudet mores probabiles non habere. Idem in libro. 7. Iniquum valde est vt de vna substantia quibus competit æqua successio, alii abundanter affluant, alii paupertatis incommodis ingemiscant. Idem in nono. Decet quemque honorem quem gerit nomine, moribus exhibere. Idem in 13. Animus dolosus non arbitrum sequitur imperantis, sed suas potius explicat voluntates. Debemus omnes bene gerentibus, vt eos laudis nostræ comitetur assensus. Nam si æquorum cursus clamoribus incitantur, & insonantum manibus agitur, ut a mutis animalibus uelocitas expetatur, quantum & homines stimulari posse credimus, quos ad laudis auiditatem natos singulariter inuenimus. Idem in 14. Libenter omnibus præbeamus assensum, quotiens est vox iusta poscentium, non decet esse difficile beneficium, quod non patitur largitate detrimentum. Idē in 19. Peruiæ sunt semper iniuriis facultates absentium, & quodammodo videtur occasio in delictum trahere, quæ non potest animum peruadentis insultatione terrere. Idem in 20. Regnantis facultas tunc ditior fit, cum remittit, & acquirit nobiles thesauros famæ, neglecta vilitate pecuniæ. Idem in 23. Latet sub ocio laudabilis fortitudo, & dum se probandi non habet spaciū, occulta est lux tota meritorum. Quod in iuuentute non discitur, in ætate matura nescitur. Maior in conseruandis rebus quā inueniendis adhibenda cautela est. Idem in 24. Maiora principem decet tribuere, quàm a seruiente videatur accepisse. Idem. 28. Procliuior semper ad misericordiam uia bonis mentibus patet.

De Imperio Iustiniani, & Prisciano grammatico, cæterisque viris illustribus illius temporis. *Cap.* L.

SIgibertus. Iustinus denique Instiniano ex sorore nepote suo in regno substituto moritur. Qui Iustinianus Imperium sumpsit anno Domini. 718. mundi, scilicet quarti millesimo. 491. & imperauit annis. 38. Hic Persas ab irruptionibus in partes Romanorum per Bilisarium repressit, & libros Romanarum legum in vno uolumine, quod Iustinianum vocatur abbreuiauit. Florebant hoc tempore Cassiodorus Senator post Monachus, Arator poeta, Priscian⁹ grammaticus, & Victor capuanus Episcopus, qui cyclos paschales scribens errores Victorii redarguit. Gregorius quoque Linguonensis, & Nicecius Treuerensis, & Domicianus Tungrensis. Actor. De Cassiodoro, & scriptis eius iam superius diximus. Porro de Domiciano Tungrensi, & Nicecio Treuerensi nihil aliud repperi, nisi quòd Nicecius multum in Martyrilogio commendatur. Prisciani libri ubique patent, cuius est illa sententia in maiori uolumine. Nihil in humanis adinuentionibus ex omni parte perfectum esse credo. Ex hoc autem loco patet eos errare, qui dicunt eum fuisse temporibus Iuliani Apostatæ. Scripsit enim maius uolumen de partibus orationis non Iuliano Apostatæ, qui fuit antea longo tempore, sed Iuliano consuli ac patricio, sicut legitur in ipso libri titulo. Scripsit autem, & volumen minus de constructione, & aliud minimum de accentibus, & hæc omnia de grammatica. Extat etiam liber Prisciani de naturalibus quæstionibus ad Cosdroe Regem Persarum directus, de quo plura excerpsi, & in superiori huius operis congruis locis inserui.

De Aratore Poeta, & dictis eius. *Cap.* LI.

ARator fuit Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus, qui libros metricos duos de historia actuum Apostolorum eleganter composuit, de quibus hos paucos flores exceptos ad eiusdem viri solertiam insinuandam hic inserui. Arator in primo libro. Ha sceleris Iudæa sui polluta cruore ausa nefas compleuit opus. Proditor amens mercedem sceleris soluit sibi, tædia noxæ horruit ipse suæ. Cœlo terræque perosus, inter vtrūque perit. Turba perhennem portatura crucem, dominumque secuta fidelem. Spreuit agros habitura polos, hæc nempe facultas. Fortior est de parte magis conquerere totum. Atque caducorum pensare manentia causis, & quæstum per damna sequi. Auri cesset amor, qui pectora semper adurit. Quo capitur mortale genus, qua pullulat omne. De radice malum cuius insolentius ardet ambitio. Crescente modo stimulantque rapinis addita lucra famem. Spiritus almus nescia mensuræ fert pecunia, plusque ministrans, quàm sperantis erat præcedit gratia uotum. Clauditur obscuro, sed non sine lumine Petrus. Carcere, nec possunt tenebræ caligine fusca. Ecclesiæ celare diem,

ziem, quem ditat honore, te Dominum confessus amor. De nomine petræ nomen Petrus habens externa vocabula portat. Fundamenta gerens nunquam passura ruinam. Corpore somnus erat huic, sed vigilabat in illo, quæ nescit dormire fides hæc cătica clamant, dormio corde vigil.

Adhuc De eodem. Cap. LII.

IDem in libro secundo. Spiritus accensam verbo radiante lucernam. Sub modio lucere vetans secerni te Saulum dixit. Ventris ameni fructus ad æternæ florescit semina vitæ. Dauidica nam stirpe satus genitrice Maria. Christus adest, quem tota canunt oracula vatum. Venturum sub carne Deum, seseque creantem, virgineos intrare sinus. O Lupe Paule rapax dedit hæc benedictio Iacobus. Nomen habere tibi, quid iam remanebit in orbe. Quod non in ore trahas postquam solertia grata. Cessit, & in victas in dogmate vincis Athenas. Repellitur error in diuersa trahens cum spiritus efficit vnum. Cognosce furorem gens inimica tuum. Dæmon regnare fatetur, quem venisse negas. Atque hoc conuinceris ipso, quo stimulante tuis. Hæc est vera fides, quam lex comitatur amoris. O mala parta quies, o semper dedita somno, pectora nuda bono, quantis patet ille ruinis. Quem nox sola tenet, nescit vigilare periclo. Qui patitur dormire Deo, O dilecta manus, quæ Christi militat armis. O summo plebs nata Deo, mitissima sors est pœnarũ quas vota gerunt regnique facultas perpetuo pro Rege pati. Ardet amor scelerum, cupiuntque in sanguine Pauli, sacrilegas versare manus, quæ duræ malorum vota, o pallida cordis imago pocula sunt meliora, tibi Iudæa cruoris, quàm laticis nullasque volens contingere mensas, esuris ad facinus, saturamque cadauere iusti, quæris habere famem. Non hæc ieiunia Moyses condidit exemplo tot consummata diebus. Mediisque tenebris apparet radiata fides. Sit laurea iustis, Ex prœcio, quod terror agit, mansuraque virtus escit in aduersis, quæ testibus vsa periclis, ad meritum discrimen habet. Certeque humanum transcendunt gaudia uotum, hæc facile est præstare Deo, cui muneris vsus hic potior, quàm nemo putat. O quantum per inania currit, mens ignara boni.

De Sancto Gregorio Linguonien. Episcopo. Cap. LIII.

EX gestis eius. Sanctus autem Gregorius ex senatoribus Augustudunensibus ortus est, & regionem illam per 40. annos rexit, ita sæuere, & districte, vt eum rei sustinere non possent, habuit coniugem nomine Armentanam, de qua filios suscepit, post cuius mortem electus est in Episcopum linguonensem, Sub panibus triticeis tenues ordeaceos sibi faciebat apponi, & triticeos frăgens, & erogans, ordeaceos nullo sciente comedebat, similiter & de vino faciebat cum ei pincerna aquam porrigeret desuper vinum infundi iubebat tale vitrum eligens, quod claritatem aquæ obtegeret. Multi de virga quam ille ferre solebat, signatos energuminos curabant, & de stratu eius si quis ægrotus aliquid abstulisset curabatur. Hic ignoranter prohibebat sepulchrum Sancti Benigni frequentari. Cui Sanctus Benignus apparens corripuit eum, & monuit ut oratorium ædificaret super sepulchrum suum, lætusque effect' pro inuentione Martyris, flebat amarissime, quòd prius prohibuerat, & criptam antiquitate collapsam decenter reparauit. Ibi habebat oratorium pro amore martyris, in quo multorum Săctorum reliquiæ habebantur, ad quod nocte de domo sua baptisterio adhærente pergebat, & hostium clausum sola manu pulsans aperiebat, ingrediensque diutissime orabat in silentio, postea voces sanctorum cum eo psallentium per tres horas, & amplius audiebantur, quo expleto, reuertens ad lectulum, ita caute se super stratum deponebat vt nemo sentiret. Obseruatores autem baptisterii claue sua hostium reserabant, ac si nemo illud aperuisset, & commoto signo, Sanctus Gregorius sicut, & reliqui ad diuinum officium consurgebat. In die sepulturæ illius quidam religiosus vidit cœlos apertos. Defunctus faciem habebat roseam, & cæterum corpus candens vt lilium, fecit se sepeliri iuxta Sanctum Benignum. Cum deferretur corpus eius ad sepulturam, vincti clamabant vt sui misereretur, & ita aggrauatum est corpus eius ut sustineri non posset. Quod deposito trabs in qua pedes vinctorum inclusi erant, & contracti, repulsis obicibus scissa est media, & liberati sunt a iudice. Post multa tempora cum transferretur corpus eius in aliam asidam, a Sancto Tetrico successore, & filio eius, facies eius integra, & illæsa inuenta est, & nihil de vestimento eius immutatum. Quædam puella die dominico pectens caput suum sensit dentes pectinis ita affigi digitis suis, & palmis, ut ualde cruciaretur, hæc ad sepulchrum Sancti Gregorii curata est, pectine decidente, quem diu adhærentem portauerat.

De Sancto Benedicto Abbate, & bonis eius initijs. Cap. LIIII.

SIgibertus. Anno Iustiniani. 2. Sanctus Benedictus cum de loco cui Sublacus vocabulum erat ad mõtem cassium trăsmigraret, ad omne biuium duo ei Angeli occurrebant, viă qua ire deberet, præmonstrantes. Huius admirabilem vită virtutibus plenam Sanctus Papa Gregorius scribit in libro Dialogorum tertio, ubi etiam testatur eum non aliter vixisse, quă docuit in Dialogo libr. 2. Fuit vir vitæ venerabilis, gratia Benedictus, & nomine. Qui ex Mursia prouincia ortus, literas ab infantia deserens in quandam specum intrans tribus annis incognitus hominibus fuit, excepto quodam Romano Monacho, qui semper ei quantum potuit ministrabat, & ei panem longissimo funi ligatũ cũ tintinabulo porrigebat. Sed Diabolus istius refectioni, & illius charitati inuidens, lapidem iactauit, & tintinabulum fregit, Sed tamen ille Monachus prout potuit ministrauit. Cuidam post hoc Presbytero dominus in festo paschæ apparuit dicens. Tu tibi delicias præparas, & seruus meus in illo loco fame cruciatur. Qui protinus surrexit, & cum difficultate maxima ad locum veniens dixit ei vt comederet, quod ei Dominus misit, & dixit. Hodie dies paschæ est, abstinere non debes, longe quippe ab hominibus positus, quòd pascha esset ignorabat. Ibidem quodam die Fœminam quandam quem aliquando viderat cogitare cæpit, & Diabolus in specie Merulæ volitans, tăto calore eius animum incendit, quòd etiam deserere heremũ voluptate victus volebat. Sed subito ad se per Dei gratiam reuersus exuit se, & nudum in spinis, & viticis, quæ ibi erant se proiecit, & ibi diu volutatus ex magno dolore corporis extinxit calorem cordis. Ex quo ei contigit, quòd deinceps nullam tentationem libidinis in se sensit.

Qualiter se habuit in cura regiminis. Cap. LV.

CRescente itaque fama eius dum Abbas cuiusdam monasterii obiisset, totus ille cõuentus ad illum venit, & vt eis præesset orauit. Qui diu negando distulit, suisque illorũ moribus non posse conuenire dixit. Sed precibus victus tandem consensit. Cumque illic regulam districtius seruari compelleret, dolẽtes illi, ꝙ assueta relinqueret, quia prauis moribus semper grauis est vita bonorum, venenum in vino recumbenti obtulerunt. Sed Benedictus extensa manu signo crucis quasi iacto lapide vitrum fregit, unde vir Sanctus surrexit, & vultu placido valedicens ad heremum remeauit, & ibi crescentibus signis, & multis ad eum venientibus. 12. monasteria construxit. In vno autem illorum quidam Monachus erat, qui diu esse in oratione non poterat, sed orantibus aliis ipse semper exiens aliquid facere uolebat. Quod cum Abbas Beato Benedicto dixisset, iuit illuc, & uidit, quòd illum Monachum, qui stare in oratione non poterat, quidam niger puerulus per vestis fimbriam foras trahebat. Et dixit Sanctus Benedictus Abbati, & Mauro cunctă Monacho, si viderent, quis illum foras traheret. Qui cum dixissent, Nĉ. Ait. Oremus ut uideatis. Et cum biduo orassent Maurus vidit, sed Abbas videre non potuit. Die ergo tertio egredientem de oratione Monachum Benedictus virga percussit, & ex tunc ille immobilis in oratione permansit.

De Florentio eius æmulo, & Monacho superbo. Cap. LVI.

TAntis eius laudibus quidam Florentius inuidens, ad hoc ductus est, vt ei panem venenatum quasi benedictionem transmitteret. Quem Sanctus grataner accepit, & Coruo, q de manu eius panẽ accipere solebat, piecit dicẽs. In noĩe Dñi tolle hunc panem, & ibi eum proiice vbi nullus eum valeat inuenire. Tunc Coruus aperto ore, expansis alis, circa panẽ cæpit volitare, & crocitare, ac si aperte diceret, & obedire se velle, sed iussa implere non posse. Cui Sanctus iterum iussit dicens. Tolle eum securus, & proiice. Qui tollens eum post tres horas rediit, & de manu eius panem sicut solebat accepit. Videns ergo Florentius, quòd nihil sic proficeret. 7. puellas nudas in horta Monasterii ludere, & cantare præcepit, ut Monachos Sancti Benedicti ad libidinem prouocaret. Quod uir Sanctus de cella prospiciens, & lapsum discipulorum metuens, inuidiæ locum dedit, & ordinatis fratribus, & rebus Ecclesiæ inde recessit. Sed Florentius Presbyter stans in solario cum eum recessisse cognosceret, & gauderet, repente solarium cecidit, & eum occidit. Reuersus autẽ, cũ quadam nocte cænaret, Monachus quidam filius defensoris lucernam ei tenens, cæpit intra se cogitare dicens. Quis est hic cui ego manducanti assisto, lucernam teneo, seruitium impendo? Quis sum ego, & quis est hic vt ei seruiam? Cui statim Sanctus ait. Signa cor tuum frater, quid est, quod cogitas. Vocatisque fratribus, iussit ei lucernam de manibus tolli, & ipsum a ministerio recedere, & quietum sedere. Qui requisitus a fratribus, quid cogitauerat, cuncta dixit.

De

De Monialibus post obitum absolutis, & Monacho terrore Draconis ad monasterium reuocato. Cap. LVII.

NOn longe ab eius monasterio duæ Sanctæ moniales erāt ex nobili genere,quæ illum , qui eis seruiebat quotidie contumeliis prouocabant,quod cum diutius tolerasset, retulit Sancto Benedicto,& ille eis mandauit dicens.Corrigite linguā vestram,quia si non emendaueritis excommunico vos. Quam excommunicationis sententiam non proferendo, sed intentādo dixit.Illæ verò nihil correctæ,post paululum defunctæ,& in Ecclesia sepultæ sunt.Vbi dum missæ celebrarentur, & Diaconus ex more diceret. Qui nō communicat exeat foras, Nutrix earum,quæ semp pro eis offerebat,quotidie eas de sepulchris extra Ecclesiam exire videbat.Quod cum Sancto Benedicto cum lachrymis retulisset,ille manu sua panem dedit ei quem offerret dicens. Vade,& pro eis hoc offer, & vltra excommunicatæ non erunt.Quod cum factum fuisset,& Diaconus ex more clamaret,illæ de Ecclesia nunquam deinceps exierunt. Quidā iuuenis Monachus leuitate mentis in monasterio manere non valens,Sancto viro tamdiu institit donec iratus eum abire permisit.Qui mox vt de monasterio exiit contra se assistere repente aperto ore Draconem in via inuenit.Quem cum deuorare vellet,cæpit tremere, & magna voce clamare dicens.Currite,currite,quia Draco iste me appetit deuorare. Et currentes fratres Draconem non viderunt,sed trementem Monachum ad monasterium reduxerunt. Qui statim promisit,nunquam se de monasterio recessurum. Sancti quippe præcibus Draconem contra se viderat,quem prius male sequi volebat.

De Multiplicatione olei,& transitu Sancti Benedicti. Cap. LVIII.

QVodam tpe fames magna totam prouinciā fatigabat , & Sanctus ita omnia,quæ hr̄e poterat distribuit,q̄ nihil in monasterio præter modicum olei in vitreo vase remansit,quod cuidam petenti protinus dari iussit. Sed cum Cellerarius non dedisset,timēs ne nihil fratribus remaneret,iratus vir Dei iussit aliis vt hoc ipsum vas vitreum cum oleo per fenestrā proicerent,ne quid in cella per inobedientiam remaneret.Proiectum itaque super saxa,ita cecidit suauiter ac si mansuete locatum fuisset,quod vir Dei iussit leuari,& dari integrum postulanti,& vocatis fratribus Monachum illum increpans simul cū illis orauit,& statim quoddam dolium,quod ibi erat vacuū repente oleo inuentum est plenum. Tandem ante sextum obitus sui diem,iussit suam fieri sepulturam,& statim febribus fatigatus singulis diebus ingrauescente languore 7. die fecit ferri ad monasterium.Et cum cōmunicasset orando migrauit ad Dn̄m. Ipsa die duo fratres in diuersis locis manentes , viderunt viam pallijs,& cereis splendidam,a cella Sancti Benedicti versus oriētem vsque ad cœlum tendentem. Cui venerando habitu vir desuper clarus existens,cuius esset via quam cernerent inquisiuit.Qui cum nescire se dicerent. Hæc est inquit via qua dilectus Dei Benedictus ascendit.

De Quibusdam incidentibus illis temporibus. Cap. LIX.

SIgibertus.Anno quoque prænotato corpus Antonij Monachi diuina reuelatione inuentum,& Alexandriam delatum est.s.anno Domini.529.Anno Iustiniani.3.in Aphrica quidam Orthodoxi Episcopi linguis sibi abscisis radicitus, a Vuandalis postmodum clare loquendo miraculo multis fuere.Quod miraculum vnus eorum auxit , qui in elationem versus statim Dei dono priuatus obmutuit.Actor.Hæc Sigibertus. Greg.tamen in Dialogo dicit,quòd vnus eorum in luxuriā lapsus mox dono miraculi est priuatus recto Dei iudicio,vt qui continentiam carnis seruare neglexerat , sine lingua carnis non haberet verba virtutis. Sed forte duo fuerunt quorum vnus versus est in elationem,alter corruit in libidinem, & vterque perdidit miraculi uirtutem. Sigibertus. Anno sequenti Clodoaldus filius Lodomiris Regis , fratribus suis olim impie a Patruo suo Lothario extinctis,mundanam nobilitatem transferens ad nobilitatem diuinæ seruitutis,in clericali gradu præeminuit exēplo sanctitatis.

De Vita Sancti Clodoaldi Presbyteri. Cap. LX.

EX gestis eius. Itaque patrimonium,quod ei de iure hæreditario obuenerat a patre ditissimo laudabili liberalitate indigentibus curabat distribuere. Corpusculū,quod regio cultu in bisso , & purpura enutritū fuerat vilis indumenti asperitate domabat,& qui dudum dormire nisi in pluma pr̄e nimia teneritudine nesciebat,super nudam humum tectus cilicio dulcem somnum capiebat. Tandē deliberauit,apud se plausus hominum sibi fauentium, & opus præclarum tantummodo diuino amore patratum,vanis,& humanis laudibus extollendū deuitare,& declinare,& regionem longe positā,quæ Prouincia nuncupatur adire,vt ibi quasi ignotus incæpto proposito posset Deo seruire.Sed quia non potest lucerna latere,positus in eandem regione magno emicuit virtutum fulgore. Denique præcibus fugabat Dæmones de obsessis corporibus,aperiebat ora mutorum,reddebat cæcis visum , surdis auditum,claudis gressum,& cunctis ex fide poscentibus Dei clementiam impetrabat opem sanitatis.Sed nec illud duco tegi silētio, quod claruit eius dono,cum in parte præfatæ regionis cōstrueret domū orationis,pauper quidam venit,& eleemosynam ab eo dari sibi poposcit. Vir autem Dei cum in præsenti non haberet,quod indigenti daret,cucullam qua induebatur dedit.Qua pauper accepta recessit,& in domum cuiusdam fidelis hospitandi gratia venit.Qui cum se post cibum,& potum sopori dedisset magna iā transacta parte noctis Paterfamilias de nocte surrexit, domum suam claro lumine splendere uidit.Qui illico suæ coniugi excitatę a somno narrare curauit. Illa verò rem insuetatam intuens dixit.Aliquid muneris diuini,Peregrinus hic,qui a nobis susceptus est,secum detulit . Qui mane ab eis requisitus,retulit eis qualiter cucullam loco muneris a Sancto viro acceperit. Quod factum in illo loco in laude omnipotentis Dei uulgi ore circumquaque est diffamatum,& celebri sermone uulgatum. Talibus donis a Deo honoratus Parisius reuertitur,& turba populorum gaudentium excipitur , ab Eusebio Episcopo ciuitatis presbyter ordinatur.Condidit autē monasterium in loco quodam nomine Nouigento,quod eius & nomine pollet , & merito.Migrauitque ad Dominum.7.Idus Septembris.

De Sancto Agapito Papa. Cap. LXI.

ANno Iustiniani.6.Theodatus Rex Italiæ,& Ostrogothorum,Reginam Amalsiundam,quę secum eum in regnum asciuerat exiliauit,eaque non multo post in balneo strangulata iussu Theodati , solus super Ostrogothos anno vnico regnauit Qui sciens pro hoc iram se Imperatoris incurrisse , Agapitum Papam Constantinopolim misit pro impetranda huius facti impunitate.Ex libro Pontificum. Hic Agapitus in ortu Episcopatus sui,libellos anathematis quos inuidiæ dolo extorserat Bonefacius Presbyteris, & Episcopis contra canones,& cōtra Diascorum in medio Ecclesiæ congregatis omnibus incendio consumpsit,& absoluit totam Ecclesiam de inuidia perfidorū. Hic missus a Theodato Rege Gothorum ad Iustinianum Augustū in legationem ambulauit Constantinopolim, & cum gloria susceptus est. Et primum cæpit hr̄e altercationem cum Augusto piissimo Imperatore de religione. Cui responsum reddidit de Dn̄o Iesu Christo Deo,& homine,hoc est de duabus naturis in uno Christo. Et dum intentio verteretur, ita Dn̄s affuit , vt Episcopum Constantinopolitanum nomine Antenium inueniret hæreticum.Et cum intentio verteretur cū Augusto,& Agapito Papa,dixit ei Imperator. Aut consenti nobis, aut exilio te deportari faciā. Tunc B . Agapitus respondit cum gaudio. Ego quidem peccator ad Iustinianum Imperatorem Christianissimum desideraui venire, nunc autem Dioclecianum inueni,attamen minas tuas non pertimesco. Et ut scias te idoneum non esse religioni Christianæ,Episcopus tuus non cōfitetur duas naturas in Christo.Tunc ex præcepto Augusti accersito Episcopo Antenio,& discussione patefacta, nunquā confiteri uoluit duas naturas in uno Dn̄o nostro Iesu Christo.Quem conuicit Sanctus Papa Agapitus,& glorificatus est ab omnibus Christianis. Tunc Imperator gaudio repletus,humiliauit se , sedi Apostolicæ.Et adorauit beatissimum Agapitum.Eodem tempore amouit Antenium a communione,& expulit in exilio. Tunc piissimus Augustus rogauit Agapitum, ut in locum Antenii Episcopum catholicum consecraret nomine Menam . Ipse verò Papa omnia obtinuit,ex qua causa directus fuerat. Post dies verò aliquantos ægritudine commotus,defunctus est Constantinopoli. 10. Calen.Maii. Cuius corpus in loculo plumbeo translatum est usque Basilicam Beati Petri Apostoli, ubi & sepultus est. 12.Calendas Octobris.

De Cæteris viris illustribus illius temporis , & de Sancto Medardo Suessionensi. Cap. LXII.

SIgibertus.Eo tempore florebant in Gallia Theodoricus Abbas discipulus Sancti Remigii, & Theodulfus Abbas discipulus ipsius Theodorici.Fratres quoque vterini , uno & eodem die nati,& pontifices consecrati , Medardus ad titulū Nouiomensem Gildardus ad Rothomagensem, & uno die absoluti a sæculo,& assumpti a Christo.Germanus quoque Parisiensis.Porro Sanctus Medardus sedem Episcopalem,quæ prius erat Vermandis propter eiusdem submersionem transtulit Nouiomum.Ipse etiam post decessum Sancti Eleutherii Thornacensis Episcopi regendam suscepit Thornacensium Ecclesiam. In Italia quoque clarebant Episcopi, Sabinus Camisinus , Cassius Narmensis,Fulgentius Vtercolensis, Cerbonius populonii. Actor. De Sancto Gildardo nihil aliud reperi ibi, quā qđ hic dicitur.

dicitur. Nam nec in legenda Sancti Medardi fratris eius aliqd de eo legitur, quod valde mirum est. In qua legitur, q Sanctus Medardus natus est in territorio Viromandensi filius Nectardi, de fotti Francorum genere, & Prothasiæ Romanæ. Cum forte casulam, quam ei genitrix sua dederat ferret ad artificem, dedit eam cuidam cæco sibi obuianti. Similiter quicquid ad escã accipiebat, dum gregem porcorum pasceret egenis dabat, ipse de die egens. Cum adhuc esset puer in scholis, prædixit cuidam compari suo Eleutherio, quod in actione publica comitiuã assumeret, & cum 30. annorum foret futurus Pontifex esset. Qui postea factus est Episcopus Thornacensis secundum hoc verbũ Medardi. 6. Idus Iunii transiuit ad Dñm. In cuius transitu uidit Vuillacharius Presbyter cœlos apertos prorsus, & ante corpus Sancti diuina micare luminaria videntibus cũctis, qui aderant per tres horas. Mox in terrã grande fluxit diluuiũ, pluuia nimis calida de cœlo cadente. Floruit tẽpore Lotharii Regis.

De Sancto Germano Parisiensi. Cap. LXIII.

Sanctus verò Germanus territorij Augustudunensis indigena fuit, Patrẽ Eleutherio, Matre Eusebia. Quæ pro eo, q hunc post alterum infra breue spacium concepisset pudore mota muliebri cupiebat eum ante partum extinguere. Et accepta potione vt eum extingueret, dum ei nocere non posset, incubabat in ventrem, vt vel pondere præfocaret, quem venena non læderẽt. Habebat socium Stracidium, cuius Mater vt hæreditatem germani acciperet filio suo temperatam potionem in ampulla condidit, & vinum in altera, præcipiens puellæ vt venientibus ex schola ambobus, illi porrigeret vinum, & illi maleficium. Illa ignoranter mutauit pariter, & ampullas, & pocula, & illi dedit maleficium, huic autem vinum. Cui Stracidio solicite impenso studio, & si mors vitam non abstulerit, tñ signum mortis infixit. Germanus a venerabili Pontifice Nectario Abbas asciscitur ad Sanctum Simphorianum, cuius bonis operibus inflammatus Episcopus, cum in custodia trusit. Cui nutu diuino aperiebatur ergastulum, sed tñ non inde exibat nisi supplex, & Episcopalis daretur præceptio. Cui cũ incẽdiũ fortuitẽ accidisset, rapta de foco cucuma, ascendit Germanus super fabricã concinens Alleluia, fundensque paululum aquæ in modum crucis restinxit incendia. Cariulfus quidam Francus res eius inuaserat, quem vindicauit Vrsus singulis diebus tres æquos eius deuorans, & damnũ semper triplicans donec ille resipisceret. Anna vxor Ebronis, ingrediente ad eam Germano ait. Ecce Beatus Germanus cornuta facie mihi vr̃ incedere. Ebro vero eodẽ die sedere iuxta Sanctum nullatenus præsumpsit, honoris caussa pariter, & terroris. Credimus autem, q pro colloquio Domini sicut Moyses meruit, Sanctus iste cornutus videri.

De Promotione eius in Episcopatum, & miraculis eius. Cap. LXIIII.

Ante. 4. annos cognouit se futurum Episcopum. Vidit eñ in sopore à quodã sene claues portæ Persiacæ sibi porrigi, & interrogans cur hoc fieret, accepit responsum vt saluas faceret animas. Ac post ciuitatis eius Episcopo decedente, dũ Regi Hildeberto occurreret, mox electus est in Episcopum. Factus Episcopus, pro victoria sic satagebat corporis, ac si simul accessissent dignitas, & necessitas. Cum de basilica Sancti Martini ad villam Sanctæ Ecclesiæ Seueriaco recurreret, adiungit in itinere quendam Amãtium iuuenem, quẽ deprahendit a Iudæis duci in vinculis, quia se recusaret legibus subdi Iudaicis. Tunc dissimulabãt cum claue Iudæi vincula ferri reserare, facto a Sãcto uiro desuper crucis signaculo mox ferri sera euellitur. Itidẽ cum Parisius ad basilicam Sanctorũ Geruasij, & Prothasii orãdi caussa procederet, ianuis obseratis ingressus illi negatus est. Tũc requisitis clauibus, nec ipsis apparentibus, sic reserauit pessulum facto crucis signaculo. Quid plura. Quacumque Pontificis se conuertit præsentia, nulla morborũ generibus defluit medicina. Ante quem etiam Dæmones non tolerantes eius præsentiam, terribili vlulatu sua gemebant incendia. Et cum pedẽ efferret de domo uel Ecclesia vndiq; strages Dæmonũ ante tãti Pontificis ac triumphatoris obtutum cadebant circa Sancti cateruatim vestigia diuersis modis effusa, hæc muta illa clamãtia, illa fixa, hæc lubrica, & velut ante iudicem dum gesta referrent, propria non effugiebant tormenta. Sed ad Sancti præconium quanta est hæc laudatio, cum ineffabiliter multa, & stupenda fierent sub momento.

De Moribus, & obitu eiusdem. Cap. LXV.

Cæterum eleemosynis quantum prodigus fuerit expiicari non potest. Qui frequenter contentus vna casula vel tunica, quicquid erat residui nudum pauperum vestiebat, vt inops calefieret largitore algente. Quanta etiam fuit in eo redemptionis effusio, cum ad nomen Beati concurrerent vndique liberandi iugo seruitii. Cum verò aliquatenus nihil esse præ manibus, tristis sedens, & anxius sæuerior in vultu, austerus erat alloquio. Tunc si fortassis ab aliquo inuitaretur ad prãdium, compellebat conuiuas aut ministros proprios ut conferẽtes pariter vnde vel unum captiuum seruitio liberarent. Quis verò digne repetat, quanta virtus verborum ab eius ore rotabatur, cum prædicaret in populum ut omni literaturæ nasceretur stupor, & fieret in commune generalis compũctio, atque ex ore dicentis crederes vt formarentur verba ab Angelo, dum plusquam homo loqueretur translatus in mentis excessũ, cum abrasis maculis sinceritate dogmatis pectora plebis cogeret diuinis effragare pigmentis. Qui æquitans in itinere semper de Deo aliquid, aut verbo contulit, aut cantauit, cursum nudo capite ducens, etiam si nix aut imber vrgeret. Cum verò venisset ad mensam confestim affuit recitans minister diuina colloquia, vt inter cibi fercula animi pastu alimento plus saturaretur conuiuia. Nullum tempus interpolans, quo non aut alii prodesset aut ipse nõ proficeret. Diem autem obitus sui hoc modo prædixit, Ante aliquot dies vocans ad se Notarium suum, imperat in cubiculo super lectum suum scribere hoc tantummodo. 5. Calen. Iunii. Sed nescientibus omnibus, quid hoc esset, postea Sanctus eius discessum de sæculo manifestauit, nã neq; hoc idẽ familiari suo Dominus abscondere pertulit. Denique eadem die post peractum prælium fere octogenarius migrauit ad Christum.

De Sanctis Episcopis Sabino, Cassio, Fulgentio, & Cerbonio. Cap. LXVI.

Ex gestis eius. Porro. 4. Sanctorum quos in Italia tunc tẽporis florere iam diximus. Horum præ senio Sabinus cæcus erat, & spiritum Prophetiæ habebat, qui Totilam Regem in illis partibus venientem ad prandium rogauit. Qui discumbere noluit, sed ad dexteram eius sedit. Et cum puer ex more vini poculum Episcopo porrigeret, Rex ei poculum abstulit, & Episcopo porrexit. Qui accipiens dixit. Viuat ipsa manus. De quo verbo Rex lætus erubuit. Hunc Sabinum Archidiaconus eius ueneno extinguere molitus est. Et cum vnum ex pueris corrupisset, ille poculum veneni edenti obtulit. Cui Sanctus. Bibe tu, quod mihi bibendum præbes. Qui tremefactus cũ vellet bibere prohibuit Sanctus dicens. Non bibas. Da mihi ego bibam. Sed vade dic ei, qui illud tibi dedit, ecce ego venenum bibo, sed tu Episcopus non eris. Facto igitur signo crucis, Episcopus bibit venenum securus, & eadem hora Archidiaconus in loco ubi erat mortuus est, ac si per os Episcopi ad eius viscera venenum peruenisset. Cassius autem Naruiensis Episcopus conspersam habebat faciem, quod Rex Totila de nimia potatione putans inesse despexit eum. Sed in Naruiensi campo malignus spiritus vnum de eius spatariis uexare cæpit, quem Episcopus oratione facta coram Rege sanauit, post quod idem Rex eum in magno honore habuit. Fulgentius autem Vtricolensis Episcopus eundem Regem Totilam valde infensum habebat. Qui cum ad easdem partes propinquasset. Episcopus illi per clericos suos munera misit, vt eum mitigaret. Quod vt ille uidit protinus spreuit, & iratus iussit Episcopum teneri, & sub omni asperitate constringi, eumque examini eius reseruari. Tũc Gothi circundantes Episcopum vno in loco stare præceperunt, eique in terra circulum designauerunt vltra quem pedem tenderet non auderet. Cumque vir Dei sole nimio æstuaret, ab eisdẽ Gothis circũdatus, & circuli designatione inclusus, repẽte Choruscus, & tonitruus, & tanta uis pluuiæ erupit, vt hi qui eum custodiebant immensitatem pluuiæ ferre non possent. Intra verò eundem circulum, nec vna pluuiæ descendit gutta. Quod dum Regi crudelissimo nunciatum esset, illa mens effera ad magnã Episcopi reuerentiam versa est. Cerbonius hospitalitatis studio ualde intentus quosdam milites transeuntes hospitio suscepit, quos Gothis superuenientibus abscondit. Quod cum Totila audisset, iussit eum adduci ad se, & Vrsis proiici ad deuorandum populo inspectante. Dimissus Vrsus immanissimus ex cauea concitus petiit Episcopum. Ad quem cum conuenisset, statim suæ feritatis oblitus, deflexa ceruice, & summisso capite, cæpit lambere pedes eius. Tunc populus cum ipso Rege in illius admirationem, & reuerentiam conuersus est. De his, quattuor Episcopis narrat Beatus Gregorius in libro Dialogorum, quarto.

De Obitu Sancti Benedicti, & legatione Sancti Maurini in Galliam. Cap. LXVII.

Anno Iustiniani. 9. Eldepado perempto Erarius Ostrogothis regnat anno unico. Quo rursus perempto, Totila, qui etiam Halduilla regnat annis. 11. Qui mox Italiam inuasit, & a Sancto Benedicto ventura sibi audit. Hoc anno quidam dicunt Sanctum Benedictum obidisse. Helinãdus. Eodem anno quo mortuus est Sanctus Benedictus, misit ipse Beatum Maurum in Gallias ad ædificãdum monasterium accepta legatione

tione a Beato Bertricanno Cenomannensi Episcopo cum.4. Monachis, Fausto, Simplicio Antonio, Cōstantiniano, dicens ad eos præsentior vobis ero carnis onere deposito, vestrique per Dei gratiam cooperator assiduus existam. Et hæc dicens ait, Faustus dans osculum nobis prosecutus est nos cum omni congregatione vsque ad portam monasterii. Et rursus osculans nos, & benedictione super nos tradita, dedit Sancto Mauro librum regulæ, quam ipse Sanctus manu sua scripserat, & pondus libræ panis, & æreum vasculum eminam vini capiens. Cum autem iuga Alpium trāsiremus, famulus noster Sergius de æquo cui insederat super immane saxum sinistrorsum cadens pedem sibi attriuit. Quem Beatus Maurus sinistra manu pedē eius tenens, & dextera signum crucis faciens, & orans illico sanauit. Exinde cum Ecclesiam Sanctorum Martyrum Mauri sociorumque ei* ingressi essemus, cæcus quidam ad portam Ecclesiæ sedens, & mendicans, adiurans Sanctum Maurum per Sanctos Martyres sanatus est. Hic cæcus Linus nomine. 11. annis Ecclesiam illam frequentauerat, & vt ab ipso comperimus tam psalterium, quā omnia officia nocturna, & diurna audiendo didicerat. Cui sanato, præcepit Sanctus Maurus vt ibi iugiter deseruiret. Quod & fecit, clericatus officio in ea functus postea. Cum autem nocte quadam iuxta Ecclesiam Sanctæ Dei Genitricis. Mariæ in locis hospitaremur vircnsibus. Mulieris cuiusdam viduæ Cemeiæ nomine filius adolescens, ex defuncto nuper viro susceptus morti proximus a Sancto Mauro sanatus est. Qui sanatus dicebat Mauro. Vere tu ille es qui me tuis lachrymis, & meritis a tribunali, de quo iam tristem acceperam sententiam, quia iam incendiosis deputatus eram locis, super his reuocasti. Die cænæ Dominicæ Antisiodorum venimus. Die parasceue hora 6. venimus ad monasterium Sancti Romani monachi, qui per reuelationem Gallias petens, cænobium construxerat in pago Antisiodorēsi, in loco, qui Fons rogi dr. Officio solēniter eo die adimpleto dixit Maurus ad Romanum. Crastina die Beatus Benedictus migrabit ad Dñm. Crastina igitur die transacta iam hora tertia Beatus Maurus in oratione raptus in spiritu, vidit illam viam pallijs stratam, & choruscam lampadibus, per quam Beatus Benedictus cœlum ascendebat, quam viderunt cum eo duo congregationis nostræ fratres, ex quibus vnus in nostro morabatur cænobio, alter longius positus vidit. Secunda feria Paschæ a Romano discessimus.

De Institutione Sanctorum Fausti, & Mauri sub Beato Benedicto. Cap. LXVIII.

Actor. Huic Sancto viro Benedicto præfatus Maurus oblatus est vt legitur duodennis, mansitque cum eo. 20. annis, & commoratus est in monasterio, quod ipse ædificauit. 40. annis & diebus. 37. Qui simul sunt anni. 72. dies. 37. Huius vitam scripsit primo. Faustus Monachus Beato Benedicto a parētibus septennis traditus, in cænobio, quod idem Sanctus ædificauit in Cassino. Cuius Fausti propositum Beatus Benedictus sæpe experiebatur iniungēdo ei impossibilia, & importabilia. Hic Faustus post mortem Sancti Mauri reuersus ad suum monasteriū, compulsus est ab omnibus fratribus Cassinensis cænobii, & præcipue ab Abbate Sanctæ Theodoræ, qui tertius post Sanctum Valentinianum prolixiori tempore Lateranense rexit cenobiū, vt vitam Beati Mauri scriberet. Quam postquam scripserat Bonifacio Papæ ostendit. Qui eam approbauit, & auctoritate sua confirmauit. Hic itaque Maurus generis Senatorii, Patre Enicio, Matre Iulia natus est. Frequenter eum vidimus in 40. ait Faustus, nec cuculla, nec tunica, sed tantummodo sacco vti cilicino, & duabus tantum vicibus in ebdomada paruissimum cibum sumere, qui mos in omni vita Sancto Benedicto fuit. Reliquo totius anni tempore sub monachali tunica semper asperrimo a scapulis vsque ad renes induebatur trogulo, eiusdē subtegminis stratu super aggestum calcis, & sabuli recumbens tātummodo, excepto quadragesimali tēpore vsus semper cilicio. Tunc enim quantum poterat sollicite satagebat, non iacendo, sed potius stando, vel cum nimium lassus erat sedendo dormire. Nemo vnquam vidit illum de lectulo cum cæteris fratribus surgere, sed semper vigilias præuenire procurabat, plerunque quinquagenos, sæpe centenos psalmos, nonnunquam totum psalterium ante nocturnos consummans, exceptis duntaxat horarum spacijs, quibus cum lachrymis, & gemitu orabat. Silentio vero ac lectioni assidue vacabat, ut pro hoc etiam ipsi Sancto Benedicto admirabilis haberetur. Plerumque Sanctus Benedictus in conuentu fratrum, suppresso eius nomine, tanquam de alio virtutes eius narrabat. Hic Beatus Benedictus nigrum puerulum, qui Monachum foras trahebat per vestimenti fimbriam virga eundem Monachum percutiendo ab eodem eiecit, quem Beatus Maurus vidit, cum Pompeianus Abbas eius videre non posset. Hic ipse Maurus super aquam cucurrit post puerum. Placidum Tertullii Patricii filium. Abeunte quadam vice Beato Benedicto ad quendam nobilem, vt uxorem eius, & filium nuper susceptum a Dæmonio pariter vexatos liberaret. Maurus remansit vicem gerens Præpositi. Qui rediens ad horam refectionis vi. cum fratribus de frugibus colligendis, inuenit ad portam monasterii claudum, & mutum puerulum, quem sanauit Matre impetrante, ponens super caput infirmi stolam quam illo anno iuxta morem gratia sanctitatis indesinenter ferebat, & signum crucis faciens dixit. In nomine Sanctæ Trinitatis, adiutus meritis Sanctissimi magistri nostri, sta sanus, & incolumis super pedes tuos rectus, & loquere. Et deinceps Beatus Benedictus cæpit eum in veneratione habere.

De Theophilo Vicedomino, & cyrographo, quod dedit Diabolo. Cap. LXIX.

Sigiber. ex Mariali. Eo tempore factum est miraculum in Theophilo. Hic Theophilus fuit quidam in vna ciuitate Ciliciorum Sanctæ Ecclesiæ Vicedominus, moribus, & cōuersatione præcipuus, quiete & moderate ad Ecclesiam pertinentia optime regens. Qui affectualiter a populo, & clero dilectus, mortuo eiusdem ciuitatis Episcopo in Episcopum est electus. Sed cum plurimum reniteretur, contestans se indignū tanti honoris officio, vi ad metropolitanum Episcopum perductus, ab eo cum gaudio est susceptus, & vt voluntati plebis assensum præberet commonitus. Videns autem eius nimiam in renitendo constantiam dimisit eum, & alium in loco eius ad Episcopatus promouit officium. Porro ordinato Episcopo cum ad propriam remeasset ciuitatem, quidam de clero instigauerunt Episcopum, vt amoto illo alium Ecclesiæ ordinaret Vicedominū. Quo facto callidus hostis, & inuidus immittens ei Vicedominatus Zelum, & ambitionis æmulationem, intantum eum seduxit, vt etiam maleficorum postularet auxilium. Itaque cum ingenti desiderio ambitionis vreretur, ad quendam accessit in ciuitate Iudæum Diabolicæ artis operatorem nequissimum, qui iam in infidelitatis, & perditionis foueam multos immerserat ac genibus eius prouolutus ait. Quæso te adiuua me, qm̄ Episcopus meus me ad opprobriū adduxit, & hæc, & hæc in me fecit. Respondit ille. Proxima nocte veni ad me, & ducam te ad patronum meum, qui subueniet tibi quo uolueris. Quo facto duxit eum ad circum ciuitatis, & ait. Quodcumque videris, vel quēcumque sonum audieris, ne terrearis. Signum quoq; crucis nullo modo tibi imponas. Illo hoc ita spondente, subito ostendit ei albos clamidarios, cum multitudine candelabrorum clamātes, & in medio Principem sedentem. Erat enim Diabolus, & ministri eius. Tenens autem Iudæus manum Theophili, duxit eum ad illud flagiciosum consilium. Et ait ei Diabolus. Vt quid nobis hunc hominem adduxisti, respondit ab Episcopo suo præiudicatum, & vestrum auxilium postulantē. Cui Diabolus. Quale adiutorium dabo homini seruienti Deo suo, tn̄ si seruus me* esse cupit, ego illi subuenio, ita ut plus facere possit, quàm pri*, & imperare omnibus etiam Episcopo. Audiens Theophilus, spopondit omnia se facturum, quæ diceret, cæpitque osculari pedes eius, & rogare eum. Qui ait ad Iudæum. Abneget filiū Mariæ, & ipsam, quia odio mihi sunt, & firmet scripto se per omnia vtrumque abnegare, & post hæc quæcumque voluerit a me impetrabit. Tunc respondit Theophilus. Abnego Christum, & Matrem eius faciensque cyrographum, imposita cera signauit anulo proprio. Et abscesserunt cum nimio perditionis gaudio. In crastino autem Episcopus, diuina vt reor prouidentia motus, remoto Vicedomino quem turpiter promouerat, hūc cum omni honore reuocauit, & duplo, quàm ante fuerat denuo sublimauit, ita ut peccasse se clamaret, quod tam idoneam personam aliarum delationibus eiecisset, & illum inutilem promouisset. Restitutus itaque Theophilus, cæpit super omnes eleuare se, omnibus sibi obedientibus cum metu, & tremore.

De pœnitentia eiusdem, & Cyrographi institutione per Beatam Virginem. Cap. LXX.

Cumque paruum tempus in huiusmodi iactantia moraretur, creator omnium, & redemptor, qui nō vult mortem peccatoris, recordatus qualiter primus ille fideliter Ecclesiæ suæ ministrauerat, & quàm pius in ministrando egenis extiterat, non despexit creaturam suam, sed dedit ei pœnitentiam, nam in se reuersus sobrietate recepta, cæpit affligi in his, quæ gesserat, & seipsum acriter arguere. Ve inquit mihi misero, quo ibo, quem rogabo, cuius auxilium implorabo, qui diuino meipsum fraudaui adminiculo, Christum, & Matrem eius negaui, & feci me seruum Diaboli per cyrographum nephandæ cautionis. Quis putas poterit illam abstrahere de manu vastatoris. Cumque hæc, & alia sermocinaretur, tandem inspiratus diuinitus cum fletibus ait. Licet sciam Christum Dei filium, quem infœlix infideliter negaui de Virgine Maria natum, ibo tamen

tamen ad ipsam, & toto corde ipsam solam interpellabo, donec misericordiam Dñi per eius intercessionem obtineam. Tunc animatus fortiter cum omni humilitatis deuotione, procidit coram templo Beatæ Virginis. 40. diebus, & noctibus persistens in orationibus, & ieiuniis, eam incessanter deprecando, vt a maligno Dracone, & ab illa, quam gesserat abnegatione per ipsam eriperetur. Quibus expletis apparuit gloriosa virgo media nocte dicens ei. Confitere homo Christum, quem ego peperi, & tu abnegasti, misericors.n.est, & suscipiet lachrymas pœnitentię tuæ. Ideo enim ex me carnem sumere dignatus est, vt peccatores saluaret. Tunc ille cum reuerentia summisso vultu, cum magno vlulatu, protestatus est dicens. Credo in Deum patrem, & adoro filium Dei ex patre ante secula, & in nouissimis diebus ex te Sancta Maria Virgine natum, pro nobis peccatoribus pati dignatum, hoc cōfiteor, hunc colo, & amplector. Cum ergo hac præcatoria cautione offer me Sancta virgo filio tuo. Quod spōdens Beata virgo cum dies illuxisset abscessit. Illo verò enixius triduo Dñm postulante cum lachrymis rursum illa nebula clarifica apparuit ei hilari vultu, & lætis oculis dicens. Homo Dei ecce ad petitionem meam suscepit Deus lachrymas tuas, præcibus annuit, si tñ vsque ad mortē perseueraueris in his, quæ filio meo me teste promisisti. Qui respondit. Etiam domina obseruabo, & non præteribo sermones meos. Sed ego peccator, & impius rogo perhennem fontem benignitatis tuæ, qui in profundum cæni dimersus sum, vt recipere valeam illam execrabilem abnegationis meæ cartulam ab illo, qui me cæpit Diabolo signatam, nam hoc est, quod supra modum titillat animā meā. Cum in hoc triduo postulatione perseuerasset, iterum eadē virgo. Maria in visione ei apparuit, & eandem cautionis cartulam habens in manu de cera sigillatam exhibuit, atque eius pectori dormienti superposuit. Quam ille a somno surgens inuenit. Et lætus effectus in crastinum, cum esset dies Dominica, pergens ad Ecclesiam, in qua cum populo Episcopus aderat, post lectionem Euangelii prostrauit se pedibus Episcopi, eique omnē impietatis suæ historiam retexuit, post hoc etiam qualiter ad fontem misericordiæ Beatam Virginem confugiens, eius meritis, & præcibus per pœnitentiam, & lachrymas a Deo veniam meruit, necnon qualiter cyrographum signatum pessimæ scriptionis receperit adiunxit, & obsecrans ut coram omnibus legeretur Episcopo porrexit. Omnes itaque clerici, & mulieres tanta Dei miseratione permoti, diutissime gratias Deo retulerūt. Episcopus quoque gaudio repletus clamabat ad populum, multis exhortationibus eos prouocans ad gratiarū actionem, & Christi ac Sāctæ matris suæ Virginis glorificationē. Interim aūt Theophilus solo iacebat prostratus. Quem post orationis laudē Episcopus surgere iussit, & ei cartulam illam nefandissimam in cōspectu omnium comburere præcepit. Quo facto, ingressus Episcopus missarum solennia peregit. Cumque percepisset Theophilus sacræ communionis mysterium, statim refulsit facies ei sicut sol. Videntes autem omnes subitaneam viri transfigurationem, magis glorificabant Deum, qui facit mirabilia solus, & Beatæ Mariæ diutissime laudes referebant, Beatus aūtē Theophilus in locum illum in quo Beatam viderat visionem declinans tanquam fixus perstitit in illo per triduum. Post triduum verò omnibus fratribus valedicendo osculum tribuens, animāque suam Sanctæ Trinitati, & Beatæ Mariæ liberatrici suæ cōmendans, vitam hanc in eodem loco fœliciter finiuit, vbi, & corpus eius sepultum fuit.

De Aduentu Sancti Mauri in Andegauiam, & monasterio, quod ædificauit. Cap. LXXI.

SIgibertus. Eo tempore claruit in Gallia Sanctus Maurus, de quo paulo ante dictum est, Monachus Sancti Benedicti discipulus. Faustus. Postquam autem Beatus Maurus vidit in Spiritu Beati Benedicti animam in cœlum cum gloria ascendere, tunc secunda feria Paschæ a Roma discessimus ex eo loco Aurelianis venientes audiuimus Beatum Bertricannum migrasse ad Dñm. Locus autem, qui ab eo nobis prouisus fuerat Rupiacus dicebat, ipso nomine deformis, & scabiosus. Cui Bertricanno successit Domunulus Episcopus. Decimo die postquā Aurelianis fuimus ingressi, iter arripientes tendimus Andegauum, venimusque. 5. die ad locum, qui Restis nūcupatur, ubi iam Hardiardus cum coniuge sua Cilicia biduo nos expectauerat. Hic habebat consobrinum nomine Florum, familiarem, & charissimum Theodeberto Regi Francorum. Hic Florus videns Beatum Maurum humillimo Monachi habitu indutum, de æquo cui insidebat statim desiliit, ac tertio antequam ei appropinquaret toto corpore in terram se prosternens, cum ab eo humiliter, & modeste eleuatus esset, omnes nos est osculatus. Ad quem Maurus. Obseruatio ordinis nostri, summam deposcit quietem, & securitatem. Ibi primum ædificauit Maurus domum orationis non admodum magnam, in nomine Sācti Martini, in qua & se sepeliri præcepit, sicut, & Sanctus Benedictus in oratorio eiusdem Sancti Martini, quod destructa ara Apollinis ipse construxerat sepultus est. Quidam clericus Longiso nomine, qui cementariæ arti præerat, de altissimis gradibus corruens super deportatum illic aceruum lapidū, toto corpore contritus est, & sanatus a Mauro. Ex illo die Florus ita Maurum habuit in maxima veneratione, vt nunquam postea propius ad eū accedere auderet. Quidā postea ex operariis Mauro detrahere cæperūt, dicentes eū cupidū inanis gloriæ, & Magum. Ex quib⁹ detractoribus tres subito malignus Spiritus inuasit, ita vt unū ex illis nomine Flodegiso animam extorqueret, reliqui se inuicem dentibus lacerabant. Quibus digitos utriusque manus Sāctus. Maurus in os misit, & Spiritus malignos per ventrem eiecit, fœda relinquentes vestigia. Tertiū verò resuscitauit a mortuis, cui præcepit ut si vellet uiuere, in locum ipsum nunquam amplius intraret. Quod ideo iussit, vt plausum, & fauorem populi vitaret. Theodebertus Rex, venit illuc ad orationem. Post orationem in conuentum fratrum pergens, regali indutus purpura, humiliter se prostrauit, & vt pro illo precarentur cum lachrymis postulauit, & dedit eis fiscum regium, qui Boscus vocatur cum omnibus villis, & redditibus ad eum pertinentibus. Altera die visitans fiscum regium sibi donatum Beatus Maurus paraliticum a. 7. annis sanauit.

De Multiplicatione fratrum, & diminutione. Cap. LXXII.

SEcundo anno aduentus nostri nobiles aduenire cæperunt, & nostram habitationem expetere, & filios suos offerre. 26. anno fundationis ipsius cænobii factus est numerus fratrū. 140. Quem neque minui neque augeri, præcepit Maurus. Lotharius Rex Andegauis veniens, mandauit uiro Dei Mauro se velle ire ad monasterium. Qui veniens dedit ei fiscum regium, qui Balzon appellatur, & villam, quæ dicitur Longus campus. Ex eo tempore Beatus Maurus non facile de monasterio iam egredi volebat. Secessitque in domum, quæ illi fabricata erat iuxta Ecclesiam Beati Martini cum duobus monachis, qui ei seruirent Primo, & Anania, substituens prius Bertulfum Abbatem sibi successurum. Et cum ibi duos, & dimidium annos fecisset in oratione vidit Diabolum sibi minantem stragem se facturum maximam de Monachis suis. Quem postea confortauit Angelus Domini. Maurus postea confortauit fratres, prædicens eis de morte sua, & illorum imminente. Factumque est ut infra 5. Menses. 116. Monachi morerentur, nec de tanto grege remanerent nisi 24. Inter quos mortui sunt. Antonius, & Constantinianus, qui nobiscum venerant. Nec multum post mortuus est Sanctus Maurus dolore lateris. 41. anno aduentus sui ad illum locum. 18. Calenda. Februarii ante altare Beati Martini super cilicium stratus sui recubans.

De Miraculo Benedicti iunioris, & cæteris quibusdam incidentibus illius temporis. Cap. LXXIII.

SIgibertus. Eo tempore in Campania Italiæ Benedictum iuniorem Sanctitate clarum Rex Totila pro Christo persequens, cum eum cum cella sua comburere voluisset, nec valuisset, in clibanum ardentem eum proiecit. Qui inde die altero illæsus cum illæsis uestibus etiam exiuit. Hildebertus Rex Francorum cum patruele Theodeberto in fratrem Lotharium insurgit, sed Matre eorum satis agente Lotilde apud Deum, ne inter fratres fieret ciuile bellum horrenda intempestate coerciti, cum super Lotharium ne signum quidem apparuerit horroris hmōi reddunt se fraternæ paci. Anno Iustiniani. 14. in diuersis Galliarum locis diuersa signa visa sunt. Cometes apparuit die Sancto Paschæ, cęlum ardere visum est, verus sanguis ex nube defluxit in vestimentis hominum domus cuiusdam abintus sanguine respersa apparuit, & secutæ variæ clades, & malæ valitudines cum pustulis, & vesicis populos afflixerunt. Anno sequenti, Constantinopoli morte magna insurgente, statuta est solennitas Purificationis Beatæ Mariæ, quæ Græce Ipopanti, idest obuiatio dicitur, eo quod die illo obuiauerit Symeon oblato in templum Domino, & ita mortalitas illa cessauit. Lotharius, & Hildebertus fratres obsessa in Hispaniis Cesaraugusta, ciuibus Deum adorantibus, & circumlata Vincentii Martyris tunica accepta ab eis pro munere ipsius Martyris stola, redeunt acquisita Hispaniç parte maxima.

De Arthuro Rege Britanniæ. Cap. LXXIIII.

VSque ad hoc tempus historia Britonum perducit narrationem suam de Rege Arthuro. Refert enim eum post celeberrimam illam curiam in vrbe legionū habitam, in qua omnes Reges insularum occidentalium, & duces Galliarū fuerunt, maximum duxisse exercitum in fines Burgundiæ, aduersus Lucium Principem Hispaniarum sub Leone Imperatore reipublicæ

Reipublicæ procuratorem, & in eundo quendam immensum Gigantem singulari pugna deuicisse. Deinde vtrarumq; partium legiones in pago Lingonensi, ad prældiandum conuenisse, & post innumeram cædem vtriusque exercitus tandem Britonibus victoriam prouenisse. Postea narrat, quòd Arthurus iuga alpium transcendere, & Romam inuadere voluerit. Sed interim audiens, Medredrum Nepotem suum diadema Britanniæ per tyrannidem arripuisse, Britanniam remeauerit, atque in vltimo prælio, quod cum eo habuit, post neces fere omnium ducum ipse lætaliter vulneratus fuerit, & in insulam quandam ad sanandum deportatus, relicto regni successore cognato suo Constantino. Ipse vero Arthurus iuxta Merlini vaticinium dubium habet exitum, quia vtrum viuat, an mortuus fuerit nemini certum extimatur esse.

De Vigilio Papa, & eius afflictione pro Anthenio Patriarcha. Cap. LXXV.

HElinandus. Eo tempore Vigilius Papa, quia secũdum promissionem suam noluit Anthenium hæreticum reuocare, Constantinopolim ignominiose mittitur. Theodora namque Iustiniani vxor mandauit ei, vt secundum promissionem suam reuocaret Anthenium, qui noluit. Quo audito illa misit Romam Anthenium scribam, vt adduceret eum per vim. Qui cum in naui esset impositus, & nauis mota esset. Populus Romanus iactat post eum lapides, fustes, & cacabos dicens. Male fecisti Romanis, male inuenies vbi vadis, fames tecum, mortalitas tecum. Ingressus est Constantinopolim vigilia Domini nostri Iesu Christi. Per biennium fuerunt intentiones de Anthenio Patriarcha, cui Vigilius nullatenus consensit dicens, Vt video non me fecerunt, venire ad se Iustinianus, & Theodora, sed Diocletianus, & Litoria: facite quod vultis digna factis recipio. Tunc quidam dedit ei alapam dicens. Nescis quibus loqueris homicida, qui Siluerium Papam occidisti, & filiam mulieris viduæ ad calces, & fustibus. Tunc fugit Vigilius in Basilicam sanctæ Eufemiæ, & tenuit columnam altaris, a qua abstractus eiectus est foras Ecclesiam, & missus est funis in collo eius, & tractus est per totam ciuitatem vsque ad vesperam. Tunc missus est in custodia, vbi dabatur ei modice panis, & aqua. Clerus autem Romanus, qui cum eo erat missus est in exilium ad diuersa metalla inscidenda. Tunc Gothi fecerunt sibi Regem Vada, qui Totila nuncupatus est. Qui descendens obsedit Romam, & facta est tanta fames in ciuitate, vt & natos suos vellent comedere. Intrauit Totila Romam a porta sancti Pauli in die. 13. & tota nocte fecit buccina clangi, vt totus populus fugeret, vel per Ecclesias se celaret, ne interficeretur. Habitauit cum Romanis aliquandiu Pater cum filijs mansuefactus, vt credebatur sancti Benedicti monitis.

De Passione sancti Herculani Perusini Episcopi. Cap. LXXVI.

SIgibertus. Anno Iustiniani decimoseptimo. Herculanus Perusinus Episcopus, a Totila Rege secto capite martyrizatur. Gregorius in Dialogo tertio libro. Nuper Floridus venerabilis vitæ Episcopus narrauit memorabile valde miraculum dicens. Vir sanctissimus Herculanus nutritor meus Perusinæ ciuitatis Episcopus fuit ex conuersione monasterij ad sacerdotalis ordinis gratiam deductus. Totillæ autem perfidi Regis temporibus, eandem vrbem annis septem continuis Gothorum exercitus obsedit, ex qua multi ciuium fugerant, qui famis periculum ferre non poterant. Anno vero tertio necdum finito, obsessam vrbem Gothorum exercitus intrauit. Tunc comes qui eidem exercitui præerat, ad Regem Totilam nuncios misit, exquirens quid de Episcopo, vel populo fieri iuberet. Cui ille præcepit dicens. Episcopo prius a vertice vsq; ad calcaneum corrigiam tolle, & tunc caput eius amputa. Omnem vero populum, qui illic inuentus est, gladio extingue. Tunc idem comes venerabilem virum Herculanũ Episcopum super vrbis murum deductum capite truncauit, eiusque cutem iam mortui a vertice vsque ad calcaneum inscidit, vt eius corpori corrigia sublata videretur. Moxque corpus eius extra murum proiecit. Tunc quidam humanitatis pietate compulsi, abscisum caput ceruici apponentes, cum vno paruulo infante, qui illic extinctus inuentus est iuxta Maurum corpus eius sepulturæ tradiderunt. Cumque post eandem cædem die quadragesima rex Totila iussisset, vt ciues vrbis illius, qui quolibet dispersi essent, ad eandem sine aliqua trepidatione remearent, hi qui prius famem fugerant, viuendi licentia accepta sunt reuersi. Sed cuius vitæ eorum Episcopus fuerat memores, vbi sepultum esset corpus eius quæsierunt, vt hoc iuxta honorem debitum in Ecclesia beati Petri Apostoli humarent. Cumque itum esset ad sepulchrum, effossa terra inuenerunt corpus pueri pariter humati, vtpote iam diei quadragesimæ tale corruptum, & vermibus plenum, corpus vero Episcopi, ac si die eodem esset sepultum. Et quod est adhuc magna admiratione venerandum, quia ita caput vnitum cum corpore fuerat, ac si nequaquam esset abscisum, sic videlicet vt nulla vestigia sectionis appareret. Cumque hoc & in terga exquirentes, si quod signum vel de alia monstrari inscisione potuissent, ita sanum atque intemeratum omne corpus est inuentum, ac si nulla hoc inscisio ferri tetigisset.

De quibusdam euentibus illius temporis. Cap. LXXVII.

SIgibertus. Anno Iustiniani. xviij. Obijt sanctus Remigius Remorum Episcopus. Anno eiusdem vigesimo, conserto prælio inter Chunimundum Regem Gepidarum, & Albuinum Regem Longobardorum corruerunt vtrinque quadraginta millia eorum. Vbi Albuinus Chunimundum peremit, & ex testa capitis eius Poculum sibi ad bibendum fecit, filiamque eius captiuam vxorem sibi accepit. Hunis vero terras Gepidarum inuadentibus, destructum est Regnum Gepidarum penitus. Anno eiusdem vigesimosecundo. Agericus Virdunensis Episcopus claruit. Anno sequenti Arboris, quæ dicitur Sambucus flores, grana, & fructus, in flores, grana, & fructus vitis transformantur, Anno eiusdem vigesimosecundo. Pelagius Romanæ Ecclesiæ. 58. Præsidet. Hic insimulatus de morte Vigilij Papæ tenens sancta euangelia, & Crucem iureiurando publice satisfecit. Anno Iustiniani vigesimoseptimo, Lotildis Regina moritur. Hiems niue, & glacie ita exasperatur vt volucres, & feræ indomitæ manu capi possent. Anno sequenti obijt sanctus Medardus Nouiomensium & Tornacensium Episcopus. In cuius transitu cœlum apertum est, & diuina ante eum micuerunt luminaria, spacio duarum horarum. Cuius corpus Rex Lotharius transferri fecit ad vrbem Suessionẽsem, promittens, quòd super eum decentissimam basilicam ædificaret, atque inibi religiosorum virorum conuentum statueret. Quod opus ipse quidem cæpit, sed filius eius Sigibertus adimpleuit.

De miraculo pueri Iudæi, qui cum Christianis Eucharistiam perceperat. Cap. LXXVIII.

EO tempore in Oriente, puer quidam Iudæorum filius, cum a coæuis suis Christianorum filijs ad hoc adductus fuisset, vt in Ecclesia sanctæ Matris Domini nostri Iesu Christi corpus, & sanguinem Christi perciperet, propter hoc a patre suo proiectus in fornacem ardentem, illęsus inde a Christianis extractus est. Ex mariali. Nam Mater pueri cum audisset, ꝙ filium communem Pater deliberasset exurere, cucurrit ad liberandum eum. Sed cum vidisset incendia ab ore fornacis patulo huc illucque respergi, ornatum capitis ad terram proiecit, diffusaque Cæsarie se miseram clamitans, ciuitatem vocibus impleuit, Christiani autem concurrentes ad spectaculum, retractis ignibus ab ore fornacis, inuenerunt puerũ quasi super plumas mollissimas discumbentem. Cumque benedixissent Dominum, proiectum huius sceleris actorem Iudæum in fornacem, ita totum ignis absorbuit, vt vix de ossibus eius paruum quodammodo relinqueretur indicium. Interrogantes autem infantulum Christiani, quale ei inter ignes fuisset vmbraculum ait. Mulier, quæ in basilica illa vbi panem de mensa accepi in cathedra sedens puerulum in sinu gestat, hæc me pallio suo, ne ignis me voraret, operuit. Vnde indubitandum est, beatam ei Mariam auxilium apparendo præbuisse. Agnita vero infans fide Catholica, in Patrem, & filium, & Spiritum sanctum credidit, ac salutaribus aquis renatus, vnà cum genitrice sua denuo in fide vixit. Multi quoque Iudæorum hoc exemplo in vrbe illa saluati sunt. Sigibertus. Anno Iustiniani. 30. Radegundis Regina, vxor quondam Lotharij regis, mutata veste claruit sanctitatis nobilitate.

De sancta Radegunda Regina. Cap. LXXIX.

EX gestis eius. Hæc natione Barbara fuit de regione Loringa, patre Rege Berechario, qua regione Francorum victoria deuastata, exiuit de patria. Tunc inter ipsos quorum erat in præda Regalis puella, fit contentio de captiua. Et nisi reddita fuisset transacto certamine in se Reges arma mouissent, quæ veniens in sortem Lotharij Regis in Veromadensem ducta: Atheias Villam Regiam nutriendi causa custodibus est deputata. Quam cum præparatis expensis Victuarici voluisset Rex prædictus accipere, nocte cum paucis clapsa est. Deinde Suessionis cum direxisset, vt Reginam erigeret, illa euitabat pompam regalem ne sæculo cresceret. Sed cui dabatur etiam humana gloria non mutatur. Nupsit ergo terreno Principi, non tamen separatur a cęlesti. Ac dum sibi accessisset

cessisset sæcularis dignitas, plus se inclinauit voluntas, quam permitteret dignitas. Timensque ne a Deo degradasset cum mundi gradu proficeret, se cum sua facultate eleemosynæ dicauit. Nam cum sibi aliquid de tributis accideret, ex omnib. quæ venissent ad eam ante dedit decimas, quàm recepit. Deinde quod supererat, monasterijs dispensabat, & quo ire pede non poterat misso munere circumibat. Item nocturno tempore cum reclinaret cum principe, rogans se pro humana necessitate velle consurgere, & leuans egressa cubiculo, tamdiu ante secretum orationi incumbebat iactato cilicio, vt solo calens spiritu iaceret gelu penetrata, tota carne præmortua. De qua à Rege dicebatur, habere se magis iugalem Monacham quàm Reginam, vnde & ipse irritatur, quia pro bonis erat asperimus. Sed illa tolerabat modeste rixas illatas a coniuge. Diebus vero quadragesimæ satis est scire, qualiter rexerit se inter vestes regias singulariter pœnitens. Igitur appropinquante ieiunij tempore ad religiosam Monacham nomine Piam mittebat, cui sancto proposito illa dirigebat veneranter in lintheo sigillatum cilicium. Quod sancta induens ad corpus, per totam quadragesimam subter vestem Regiam dulci portabat in sarcina. Sin autem Rex deesset, quis credat qualiter orationi se diffunderet, qualiter se tanquam præsentis Christi pedibus alligaret, & quasi repleta delicijs, sic longo ieiunio satiaretur in lachrymis. Cui despecto ventris edulio Christus erat tota refectio, & tota fames erat ei in Christo. Illud qua pietate peragebat sollicita, vt quæ per oratoria, vel loca venerabilia tota nocte perlucerent, candelas suis manibus factas iugiter ministraret.

Qualiter incarceratos precibus, & miraculo liberauit, vestemq; sæcularem mutauit. Cap. LXXX.

QVali vero, si quis pro culpa criminali, vt assolet a Rege interfici deputabatur sanctissima Regina moriebatur cruciatu, ne designatus reus moreretur gladio. Qualiter gladio concursabat per domesticos fideles seruientes, & proceres, quorum blandimentis mulcebat animum Principis, donec ex ipsa ira Regis vnde processerat sors mortis inde curreret vox salutis. His igitur beatis actibus occupatam, in tantum prouexit diuina clementia, vt etiam in palatio adhuc laica Domino largiente declararentur per eam miracula. Denique in Perumia villa post prandium dum perambulauit per ortum sanctissima, rei trusi pro crimine succurri sibi clamabant vociferantes de carcere. Ipsa autem quid esset interrogat. Mentiuntur ministri, quòd mendicorum turba quæreret eleemosynam. Credens hæc illa, transmittebat quo indigebat inopia. Interea a iudice compelluntur tacere, qui tenebantur in compedibus. Cum vero nox superuenisset, & solitum cursum faceret, fractis vinculis soluti sanctæ occurrunt de carcere. Quo cognito, reos se viderunt, qui beatæ mentiti sunt, dum qui rei fuerant, de cathenis soluti sunt. Et quoniam frequenter aliqua occasione diuinitate prosperante, casus cædit ad salutem, vt religiosius viueret, frater interficitur innocenter. Deserta igitur a Rege, veniens ad beatum Medardum Nouiomi supplicat instanter, vt ipsam mutata veste Domino consecraret, moxque indumentum nobile, quo celeberrima die solebat pompa comitante Regina procedere, exuta ponit in altari ablatis gemmis, & ornamentis, mensam diuinæ gloriæ onerat venerabilis cingulum auro ponderatum, fractum dat inopijs pauperum.

De Sancto Brendano Scoto, & bonis initijs sancti Gregorij. Cap. LXXXI.

ACtor. Per idem tempus floruit in Scotia sanctus Brendanus. Qui scilicet magnæ abstinentiæ vir, & in virtutibus clarus, trium fere millium Monachorum Pater fuit. Huius autem peregrinationis historiam, propter apocripha quædam delitamenta, quæ in ea videntur contineri penitus ab opere isto resecaui. Sigibertus. Eo quoque tempore, Gregorius filius Gordiani Senatoris Romæ adoleuit, qui.vi. monasterijs in Sicilia fundatis, & septimo Romæ, in domo sua ex Prætore Vrbano factus Monachus, sapientia, & doctrina, & sanctitate claruit. Ex gestis eius. Hic enim literarum studijs optimè eruditus, etiam in adolescentia sua cogitabat, quomodo posset Deo fideliter in religione seruire. Sed dum conuersionem differret putans esse melius, vt Deo in sæculari habitu seruiret cæpit ei cura rerum sæcularium succrescere, adeo vt iam in mundo non tantum specie: sed etiam teneretur & mente. Vnde defunctis parentibus, libere suas erogans facultates, cuncta distribuens religionem intrauit, & septem Abbatias de proprio ædificauit. Et qui ante vestiri serico solebat, & gemmis, post in vili habitu, ministrabat pauper ipse pauperibus. In monasterio autem proprio ad tantam perfectionem excreuit, quòd in ipso suæ conuersionis initio iam posset inter perfectorum numero deputari. Tanta etiam districtione corpus suum afflixit, vt infirmato stomacho, & tussi grauissima, mori, quotidie se putaret. Cuius virtutum famam Papa Pelagius audiens abstractum de monasterio Diaconum ordinauit. Sigibertus. Eo tempore terremotus terribilis nimis per decem dies factus est. Hildeberto Rege mortuo, Monarchia Regni Francorum cædit fratri eius Lothario.

De Sancto Leonardo Corbiginacensi. Cap. LXXXII.

EX gestis eius. Temporibus regis Lotharij, sanctus Leonardus in pago Cenomannico heremiticam vitam ducens, & sibi & sequacibus suis monasterium construens, tantæ humilitatis inter ipsos extitit, vt etiam prioris nomen refugeret, & cum esset prælatus omnibus cunctis se viliorem, & inferiorem habitu, & meritis demonstraret. Cuius fama cum se vndique diffunderet, tantus ad eum populus concurrebat, vt cunctis ad superabundantiam necessaria deferentibus, locus ille in triennio ad coquendos panes clibanum non haberet. Sed laudi eius inuidentes maligni suggesserunt Lothario Regi Franciæ, quòd nisi sibi & suæ genti consuleret, per Leonardum illum heremitam, qui multos sub obtentu religionis colligebat Regnum Franciæ detrimentum non modicum sustineret. Quibus Rex Lotharius nimis credens, missis militibus expelli eum cum iniuria iussit, vt omnes audientes hoc timerent, & nequaquam tale, quid vlterius attentarent. Cum ergo milites ad eum venissent, & contra eum quærentes calumniam diutius allegarent, tandem verbis eius compuncti, mirantes vitam eius tempore opportuno se futuros eius discipulos spoponderunt, & sic ad Regem regressi, cuncta quæ viderant, & audierant retulerunt. Vnde Rex quoque compunctus de his, qui iniuriam viri Dei conceperat, Deo gratias retulit, qui tam constantes sibi famulos eligebat. Et in tantum sanctum Leonardum dilexit, quòd ei cuncta liberaliter porrigens, & detractores eius rebus, & honoribus suis priuans vix tandem precibus sancti viri eos suæ restituit dignitati. Erat enim erga miseros tantæ compassionis affectus, quòd & hoc a Deo precibus impetrauit, vt quicunque in carcere, vel compedibus teneretur, mox inuocato eius nomine solueretur. Quadam die dum diu in oratione incumberet, serpens maximus a parte pedum sursum tendens, & sinum eius perlustrans, non solum ei nocere non potuit, sed nec mentem eius ab oratione turbare. Et facta oratione dixit ei. Scio quidem quòd ab initio tuæ creationis homines quantum præuales inquietas, & nunc in spe misericordiæ Dei fac in me, quicquid merui, si tibi detur potestas. Quo dicto serpens per capicium tunicæ eius exiens, ad pedes eius exanimis corruit, & ex tunc ibi nullus serpens apparuit. Perdurans itaque vsque ad tempora sancti Germani Parisiensis Episcopi, & sancti Domnoli, qui Innocenti Episcopo Cenomanensi successit, cum eos forte abinuicem discordantes sedasset, in crastinum se faciendum, & prædicti Domnoli aduentum prædixit. Qui & ipse Domnolus diuina reuelatione præmonitus est, vt iret ad sanctum Leonardum, & eius animam commendaret. Quo facto idus Octobris circa annum Domini. 559. Obijt, & sub Hilperico Rege Francorum sepultus duos cæcos illuminauit, & etiam nunc quanti apud Deum sit meriti frequentia miraculorum ostendit. Huius Leonardi vita apud Corbiginacum legitur, quia corpus eius ibi requiescit. Vnde & locus ipse propter miraculorum multitudinem quotidie a populis frequentatur.

De Lannomaro Carnotensi, & latronibus eius stupefactis. Cap. LXXXIII.

EX gestis eius. Tempore quoque præfati Lotharij, scilicet filij Lodouei senioris, qui primus in regibus eiusdem gentis a beato Remigio Remorum Episcopo baptizatus est intra Galliam Lugdunensem Lannomarus Carnotensium partium ciuis, parentibus Christianis natus est. Qui cum in domo patris puerulus nutriretur, gregem patris sui pascens bonæ spei agebat principia, quia quæ victui necessaria sibi solitudo patenter ministrabat, hæc egenis, & peregrinis occurrentibus impartiebat, aut coæuis sibi opilionibus diuidebat. Euangelium nondum nouerat: sed Crucis mortificationem ferre gaudebat, vsque ad Solis occasum frequenter ieiunium extendens. Denique parentes pueri conuersionem admirantes. Literalibus studijs eum tradiderunt, & cuidam venerabilis vitæ sacerdoti in oppido Carnotensi, Domino militanti commiserunt. Qui susceptum paruulum tenere fouebat, & pedetentim ad literarum cognitionem, & sanctitatis normam cohortabatur. Ad tempus ergo celans animi propositum, dum

dum adhuc in eadem vrbe moraretur, sacerdotem insulam est adeptus. Tandem intempesta nocte omnibus alto sopore depressis, baculum in manibus sumpsit, & concupitam ad heremum peruolauit. Dum autem quadam nocte inter cætera silentiâ hymnos deuotę meditationis Deo redderet, infestam latronum rabiem præsensit. Qui vt ad eius mortem peruenirent, longos viæ errores illi passi sunt: putabant enim eum aliquam pecuniam in deserto seruare. Diluculo autem facto, repente se in conspectu eius vident, quem tantopere quæsierant. Et ad visionem eius diuino timore correpti, ad pedes eius corruerunt clamantes. Parce nobis vir Dei, parce, reatum nostrum cognoscimus, & ideo veniam petimus. Quibus ille ait. Et ego dolos vestros non ignorabam filij. Misereatur vestri Dominus. Redite in pace, & iam a rapinis manum contrahite, nam mihi nulla pecunia est in terris, pecunia nostra vero Christus est. Quibus verbis eius ædificati, ad propria vix post triduum sunt reuersi. Et pluribus, quod eis acciderat narrauerunt.

De Cæteris eius miraculis, & transitu eiusdem.
Cap. LXXXIIII.

HOmo quidam e vicino filium suum claudum ei cum lachrymis curandum obtulit. Qui intra sacra missarum libamina pro sanitate pueri obsecratus solenni prece peracta, fragmento panis benedicti, & patrem refecit, & filium a debilitate curauit. Casu accidit, vt ianitor clauem oratorij perderet. Cumque Dei famulus a fratribus secedens orandi gratia oratorium peteret, & clauem non inuenisset ante foras humi prostratus aliquantisper orauit. Moxque vltro ianua est patefacta. Cum autem Monachi de viminibus facta machina superposuissent, quod melluerant, ignis accensus paulatim vires capiens, cum omnes alia curarent subito, & fruges, & domum inuasit incendium. Quod vbi vir Dei comperit, signum Crucis faciens, ignis impetum orationibus superauit. Insecuta deinde nocte, inter sacras vigilias inuidia Diaboli eum inquietare tentauit, & qui a cœlesti luce cecidit, lampadis lumen ter extinxit, sed militem Christi sibi præualere sensit, qui per verum lumen Christum lucernæ radios reparauit. Quadam etiam die annosam quercum ad oratorium construendum non apto loco positam, vbi a fratribus dolari posset, vir Dei in virtute Crucis, quo voluit transportauit. Vir nobilis Ermoaldus in angustia constitutus misit ei. 40. Solidos obnixe petens, vt intercessionis eius meritis, spes ei salutis a Deo præstaretur. Qui accipere recusans, tandem tamen latore perurgente suscepit. Ingressusque oratorium orationem fudit, vt oblatio viri acceptabilis fieret in conspectu Dei, & super altare pecuniam deposuit, grandique studio vnumquemque nummum appendens manu reuoluebat, & genu sæpius flectens orabat. Tandem vnum solidum quem in spiritu mundum, & non ex rapina acquisitum cognouit, vsibus suis retinuit. Reliquos autem Gerulo tradidit, & ait. O homo pecunia ista iniqua est, & diuinam non potest mutare sententiam: sed nec peccatorum remissionem impetrare, nam victimæ impiorum abominabiles sunt Domino. Sic ille reuersus ad Dominum suum adhuc eum viuentem repperit. Sed morbo inualescente ab hac luce est abstractus. Episcopus autem Carnotensis, Malardus comperta fama viri Dei, cupiebat eius collocutionis dulcedine recreari. Pro qua re accersitus ab eo cum & finem vitæ suæ appropinquare sciret, iam senior ad vrbem properauit. Vbi per aliquot dies moratus ægrotare cæpit, & præfato Episcopo desolatorem religionis, & quę per barbaros post obitum vtriusque futura essent prædixit, & sic in pace requieuit. 14. Calen. Februarij.

De monasterio pietatis a sancta Radegunda constructo, & eius persecutione. Cap. LXXXV.

EX gestis eius. Porro sanctæ Radegundis supradictæ virginis mens intenta ad Christum Pictauis inspirante, & cooperante gratia Dei monasterium, sibi per ordinationem præcelsi Regis Lotharij construxit. In quo gaudens ingressa est, vbi perfectionis ornamenta conquireret, & magnam congregationem puellarum Christo nunquam morituro sponso congregaret. Quo electa Abbatissa, & iam constituta, tam se quam sua omnia eius tradidit potestati, ex proprio iure nihil sibi reseruans, vt curreret expedita post Christi vestigia, & tantum sibi plus augeret in cęlo, quantum subtraxisset de sæculo. Sed inuidus bonorum humani generis inimicus, cuius voluntatem etiam dum esset in sæculo facere abhorruit eam persequi non cessauit. Sicut enim iam per internuncios cognouerat, quod timebat, præcelsus Rex Lotharius cum filio suo præcellentissimo Sigiberto Thuronis aduenit, quasi deuotionis causa, quo facilius Pictauis accederet, vt suam Reginam acciperet. Quo cognito, beata Radegundis sacramentales litteras fecit sub contestatione diuina, viro Apostolico domino Germano Parisięsis ciuitatis Episcopo, qui tunc cum Rege erat, quas per Proculum suum agentem secretius direxit, cum exenio, vel eulogijs. At vbi eas relegit vir Deo plenus lachrymans prosternit se pedibus Regis, ante sepulchrum sancti Martini deprecans cum testatione diuina, sicut ei literis fuerat intimatum, vt Pictauis non accederet. Hinc Rex amaritudine plenus, intelligens hanc petitionem esse beatæ Reginæ, pœnitentia ductus, malis consiliarijs istud imputans, seque indignum iudicans, quod talem habere Reginam diutius non meruisset, prosternit se & ille ante limina sancti Martini pedibus apostolici viri rogans, vt sic pro ipso veniam peteret a beata Radegunde, vt ei indulgeret, quod in ea per malos consiliarios peccauerat. Vnde vltio diuina de præsenti eos vindicauit. Sicut enim Arrius, qui contra fidem Catholicam certans omnia intestina sua in secessum deposuit, ita & istis euenit, qui contra beatam Reginam egerunt. Tunc Rex timens Dei iudicium, quia Regina Dei voluntatem magis fecerat, quàm suam, dum commorata cum eo fuerat, rogabat beatum virum illic celeriter ire. Sic vir Apostolicus dominus Germanus Pictauis veniens, ingressus monasterium in oratorium sanctæ Mariæ dicatum prosternit se ad sanctæ Reginæ pedes pro Rege veniam poscens. Illa vero gaudens se de faucibus sæculi ereptam, benigne indulget, & se Dei aptat seruitio, expedita iam sequi Christum quocunque iret.

De mira eius abstinentia, & humilitate. Cap. LXXXVI.

QValem se gesserit per singula quis enumeret infinita, quæ etiam in mensa sub fladone siligineum panem absconsum, vel ordeaceum manducabat occulte, sic vt nemo perciperet. Nam ex illo tempore quo beato Medardo consecrate velata est, vsque ad infirmitatem nihil præter legumen & olera, non pomũ, piscẽ, vel ouum, vel aliud esui habuit. Potum vero præter aquam mulsam atque piratũ non bibit. Tum vero more sancti Germani iubet sibi molam secretissimam deferri, in qua tota quadragesima tantum laborauit, quantum quatriduana refectio postulauit, præter quotidianam mensam qua refouebat matriculam, duobus semper diebus quinta scilicet feria & sabbato, balneo parato ipsa succincta Sabano, capita lauabat egenorum, defricans quicquid erat crustæ, scabiei tineæ, nec prurulenta fastidiens, interdum & vermes extrahens, purgans cutis putredines, singillatim capita pectebat ipsa quę lauerant. Vlcera vero cicatricum quæ cutis laxa detexerat, aut vngues exasperauerant, euangelico more oleo superfuso mulcebat morbi contagium. Egredientibus exinde, si cui inueterata esse indumenta conspiceret, tollens rasa noua reddebat, ante pannosos faciebat venire cultos ad prandium. Quibus congregatis, ministerio parato ipsa aquam siue mappam singulis, porrigebat, & inualidis ipsa pariter, & os, & manus tergebat. Hinc tribus ferculis illatis, factis delicijs, stans ante prandentes, ieiuna præsens conuiuis, ipsa incidebat panem, carnem vel quicquid apponeret, languidis autem & cæcis, non cessabat ipsa cibos cum cocleari porrigere. Mulieres varijs lepræ perfusas maculis compræhendens, in amplexu osculabatur, in Deo eas toto diligens animo. Deinde posita mẽsa ferens aquam calidam, facies lauabat, manus, vngẽs, & vlcera, & rursus administrabat. Ipsa pascens singulis recentibus prædebat auri vel vestimenti solatium vix vna tẽste munifica. Quæ etiam præstante Domino diuerso fulsit miraculo. Denique si quis pustulæ desperaret de vulnere, offerebat ministra sanctæ folium pampini, mentiens opus hoc sibi esse. Sicque obtento vix signaculo, portabat ad desperatum, vulnerique superpositum mox occurrebat remedium.

Iterum de eodem. Cap. LXXXVII.

PRæter Dominicum diem fuit sacratissimæ omnibus diebus ieiunium lenticulæ, vel oleris, prope ieiuna refectio, non piscem, nec pomum, vel ouum habens edulio, panis, vero deliciarum siligineus fuit, aut Ordeaceus, quem absconsum sub fladone sumebat, ne quis perciperet. Hęc etiam fuit eius potio aqua mulsa piratum, sed modice libata ac sitibunda potatio. Prima quadragesima qua se reclusit in cellula, donec fuisset transacta, panis non sumpsit cibaria nisi die dominico, sed tantum herbas aut olera de maluis sine olei gutta, sine sale composita, verum aquæ toto ieiunio nec duo sextaria sumens, tanta siti laborabat, vt faucibus desiccatis vix psalmus diceret arida. Cilicium autem habens ad corpus pro lintheo, ac iugiter cursum decantans peragebat vigilias, ante se habens cinerem stratum superiecto Cilicio, hoc

hoc vtebatur pro lectulo, non illum aliquando mollis pluma fulciuit, neque lintheaminis nitor instruxit. Manicam qua brachium indueret non habebat, nisi de caliga sua si duas faceret manicas: sed ita se tractabat, vt hæc ne Abbatissa sentiret. Adhuc monachabus omnibus soporantibus calciamēta tergens, & vngens retransmittebat per singulas. Alijs quadragesimis aliquid relaxans, quinta feria sumebat, deinde dominica, nam & reliquo tempore præter dies Paschales ac summæ festiuitatis donec infirmitas permisit, in cinere, & cilicio semper vitam duxit austeram, prius se leuans, vt psalleret, quàm congregatio surrexisset: nam de officijs monasterialibus nihil sibi placuit, nisi prima seruiret, & ipsa se castigabat si bonum fecisset post alteram. Ergo suis vicibus scopans monasterij plateas, vel angulos, quicquid erat fœdum purgans, sarcinas quas alij horrebant videre, non abhorrebat euehere. Secretum etiam opus purgare non ardans, sed scopans ferebat stercoris fœtores. Credebat se minorem sibi se non nobilitaret seruitij vilitate. Ligna supportans brachijs focum flatibus, & forpicibus admouens. Cadens nec læsa se retrahebat extra suam ebdomadam infirmantibus seruiens ipsa cibos decoquens, ægrotis facies abluens. Ipsa calidum porrigens, visitabat, quos fouebat, ieiuna rediens ad cellam.

De laboribus eius, & afflictione carnis. Cap. LXXXVIII.

Illud quoque quis explicet quanto feruore excita ad coquinam cursitabat, suam faciens septimanam. Denique nulla Monacharum nisi ipsa de postico quantum ligni opus erat sola ferebat in sarcina. Aquam de puteo trahebat, & dispensabat per vascula. Olus purgans, legumen lauās, focū flatu viuificās & vt decoqueret escas satagebat æstuans vasa de foco ipsa lauens discos leuans, & inferens. Hinc consummatis conuiuijs, ipsa vascula diluens, purgans nitide coquinam, quicquid erat lutulentum ferebat foras ad locum designatum. Inde per ægrotantes ferens necessaria ibat non tepida, & priusquam exciperet Arelatensem regulam, ebdomada transacta sufficienter faciebat ad omnes humanitate sanctissima pedes lauans, & osculans, & adhuc omnibus prostrata deprecabatur veniam pro comissa negligentia. Itaque post tot labores, quas sibi pœnas intulerit, ipsa vox quæ refert perhorrescit. Quadam vice, sibi translatos circulos ferreos diebus quadragesimæ collo, vel brachijs innexuit, & tres cathenas inserēs circa suum corpus dum alligasset constrictè, inclusit durum ferrum caro tenera succrescens, & transacto ieiunio cum voluisset sub cute clausas cathenas extrahere, nec valeret, caro per dorsum atque pectus super ferrum cathenatum est inscisa per circulum, vt & sanguis fusus ad extremum exinaniret corpusculum. Inde iussit vice altera fieri laminam de auricalco in signo Christi. Quam accensam in cellula locis duobus corporis altius sibi impressit, tota carne decocta. Sic spiritu flamante, membra faciebat ardere. Aliquid adhuc grauius in seipsa tortrix excogitans, vna quadragesimarum super austerum ieiunium, & sitis torridum cruciatum, adhuc lena cilicij tenera membra setis asperis dissipante iubet portari munile plenum ardentibus carbonibus. Hinc discedentibus reliquis, trepidantibus membris animus armatur ad pœnam, tractans quia non essent persecutionis tempora, vt fieret martyr. Inter hæc vt refrigeraret tam feruentem animum, incendere deliberabat corpus. Apponit æra candentia, strident cremantia membra, consumitur cutis intima. Quo attigit ardor fit fossa, tacens tetigit foramina, sed computrescens sanguis manifestabat, quod vox non prodebat in pęna. Sic Fęmina pro Christi dulcedine, tot amara libenter excepit. Hinc actum est, vt quod ipsa abdiderit, hoc miracula non tacerent.

De moribus eiusdem laude dignis. Cap. LXXXIX.

In tantum de corde, vel de ore illius laus Dei non discedebat, vt cum quadam vice vidisset Posticiariam monasterij transeuntem nomine Codegundem, vbi eam voluit appellare pro eius nomine Alleluia clamabat, hæc millies fecit. Nunquam mendacium, nunquam maledictum, contra qualemcunque personam ab eius ore processit: & non solum non detraxit cuiquam, sed neque detrahentem audiuit patienter. Pro persequentibus se semper orauit, & orare docuit. Nunquam imposuit alicui, quod ipsa prius non fecit. Vndecunque seruus Dei venisset solicite perquirebat, qualiter Domino seruiret, si quid vero noui ab eo agnouisset, quod ipsa non faceret, continuo cum omni alacritate, sibi prius imposuit, & post congregationem tam verbo docuit, quam exemplo ostendit. Cum vero ante eam psalmus cessaret, lectio nunquam discessit. Dum nocte, quasi vel vnius horæ spacio videretur somnum capere, semper tamen lectio legebatur, & quæ legebat, in se somni marcorem sentiens, putabat eam iam paululum requiescere. Vbi vero a lectione cessasset mens intenta ad Christum tanquam si diceret. Ego dormio, & cor meum vigilat aiebat. Quare taces lege ne cesses.

De miraculis eius in vita sua ostensis. Cap. XC.

Mulier quædam dum inimici inuasione grauiter laboraret, & vix ad sanctam potuissent rebellem hostem adducere, imperat aduersario, vt se suo cum timore pauimento prosterneret. Mox ad beatæ sermonem in terram, se deijciens, qui timebatur, extimuit. Cui sancta plena fide cum calcasset in ceruice fluxu ventris egressus est, & in rebus minimis magna est gloria Creatoris. Ergo casu dum globus, quem sancta filauerat penderet de camera, veniens sorex vt tangeret, antequam filum insciderer mortuus pependit in morsu. Rogauit beatissima de loco suo euelli arborem validam Lauri, & ad suam cellulam pro iocunditate transferri. Quo facto transplantata non adhærente radice, fit tota folijs arida. Cui Abbatissa iocularitet imputat, quod nisi exoraret, vt arbor terræ adhæreret, & se a cibo suspenderet. Quod non inaniter dictum est. Nam sancta intercedente folijs, ramis, & radice laurus siccata reuiuit. Cum autem beatissima Fęmina reclusa esset in cellula, audiuit fletum de Monacha, & signi tactu venientem, quis esset interrogat. Quæ mortuam sororem nunciauit infantulam, & frigidam aquam qua lauaretur paratam iam esse calidam. Condolens sancta tunc imperat, vt cadauer ipsius suam deferret ad cellulam. Quo sibi deportato excipiens manu propria, & clausa post se ianua, iubet longe omnes discedere ne quis sentiret, quid ageret. Sed quod occulte gessit, celari diu non potuit. Interea dum defunctæ exequiæ pararentur, ferè per horas septem mortuæ tractat corpusculum: sed Christo vidente fidem cui negare non potuit, reddita prorsus salute, surgit hæc ab oratione, illa resurgit de funere. Ad petitionem eiusdem, transmisit ei Imperator legatarios cum euangelijs auro, & gemmis ornatis, & lignum sanctæ Crucis. At vbi lignum, in quo salus mundi pependerat Pictauis aduenit, illa ad honorem loci, & salutem populi in monasterio suo dimisit, vbi virtute Dei cooperāte potentia, cæcorum oculi lumen recipiunt, aures surdæ patefiunt, muti loquuntur, claudi ambulant, Dæmones effugantur. Cumque misisset beata legatos ad Imperatorem cum simplici vestimento gratias agere, cæpit mare fluctibus agi, & nauis eorum quadraginta diebus, & noctibus periculo subiacuit in medio mari. Iamque de vita desperantes, clamabant dicentes. Domina Radegundis subueni seruis tuis dum tibi obedimus submersi ne pereamus. Ad has voces in medio mari aduenit columba, quæ ter nauem circumiens fluctuantem in nomine sanctæ Trinitatis, secus eos propius cum volaret seruus beatæ Reginæ, nomine Bamsaius extēdit manum, & de cauda eius tres tulit pennas, quas mari intingens tempestatem compescuit. Et ad inuocationem nominis beatæ, Columba quæ apparuit, eius famulos de mortis ianua vitæ reddidit, & facta est tranquillitas magna in medio mari.

De miraculis eius post obitum. Cap. XCI.

Commemoretur & illud nobile factum. Per somnium Tribunus fisci cognomento Demolemus, die quo sanctissima migrauit de sæculo, dum suffocationis languore totus deficeret, videbatur ei, quòd sancta in vicum eius dignabiliter accessisset, percurrit, salutat, interrogat quid beata requireret. Tunc ipsa dixit, quòd ad cum illic videndum peruenerit. Et quia votum plebis erat, vt beati Martini oratorium conderent, apprehendit Tribuni manus beatissima dicens. Hoc loco sint confessoris venerandæ reliquiæ. Hic ædificate templum, quod sibi ducant dignissimum. O quale mysterium Dei fundamentum, & pauimentum repertum est, quo basilica facta est. Adhuc in ipso sopore manum trahens per fauces eius, & gulam diu deliniens, insuper & hæc dicens, veni vt tibi melior a Deo sanitas conferatur videbatur sic rogare. Per meam vitam volo, vt relaxes illos, quos habes in carcere. Euigilans tribunus, refert quod viderat coniugi dicens. Vere credo, quòd hac hora exijt Sancta de sæculo. Dirigit ad ciuitatem, vt per hæc vera cognosceret. Transmittit ad carcerem quo. vij. reos ibi retentos admonitus relaxaret. Redeunte misso refert ea hora iustam migrasse de sæculo. Et triplici mysterio, carcere vacuato, tribuno sanitati reddito, ædificato templo, sanctæ probatur oraculum. Vinoberga vna eius fuit famula, quæ ausu temerario in cathedra beatæ Reginæ post eius discessum sedere præsumpsit. Quo facto, iudicio Dei percussa ita ardebat, vt viderent oēs fumum de ea in altum procedere. Et illa coram omni populo con-

lo confitens se proclamare peccasse, & propterea arderet, quia in beatæ sede consederat. Tribus ergo diebus, & noctibus incendium passa, vociferans clamabat. Domina Radegūdis peccaui, male egi, indulge mihi, refrigera mihi membra duro cruciatu exusta. In tanta pęna ipsam omnis populus videns pro ea præcabatur. Sic beatissima ad præces omnium benigne indulget, ignem feruentem compescuit, illa sospes domum redijt. Huius sanctæ Reginæ transitus colitur idibus Augusti.

De miraculo imaginis a Iudæo transfixa & de quibusdam alijs. Cap. XCII.

SIgibertus. Hoc tempore Iudæus quidam imaginem Saluatoris de Ecclesia furtim deponens, eam telo transfixit, & eam clam ad domum suam deferēs, cum eam vellet flammis exurere, se sanguine imaginis cruciatum videns, prę stupore eam abscondit. Quam Christiani requirentes, & per vestigia sanguinis inuenientes, eam sanguinolētam receperunt. Iudęum vero lapidauerunt. Miserabilis in Italia pestilentia mortalitatis fuit. In Gallia mons super Rhodanum fluuium multis diebus dans mugitum, tandem & ab alio monte sibi vicino discessus, cum Ecclesijs, & domibus, & hominibus, & bestijs in Rhodanum præcipitatus est. Lotharius Rex Chrannum filium suum diu contra se rebellantem, & multa mala in Regno suo facientem, in Britannia persecutus, ei eiusque auxiliario duci Britonum Chonobro bello occurrit, & Chonobrum quidem peremit, Chranum vero captum igni cum vxore, & filiabus consumi fecit. Grego. Thuron. in gestis Francorum. Post hæc dum Lotharius in Cotilia silua venationē exerceret, a febre valida corripitur, & exinde Compendium villam (quæ est pallatium regale) adijt, vbi dum grauiter vexaretur dicebat: Vah vah. Quid putatis qualis est iste Rex cęlestis, qui tam magnos Reges sic interfecisse dignoscitur. Et in hoc tædio spiritum exalauit. Obijt autem anno. 51. Regni sui, quem quattuor filij sui cum magno honore Suessionis deferentes, in basilica sancti Medardi sepelierunt.

De sancto Maclouio, & eius infantia. Cap. XCIII.

SIgibertus. Eo quoque tempore in Scotia Brendanus claruit. Qui fortunatas insulas septēnali nauigatione perquirens, multa miraculo digna vidit, a quo Machutes, qui & Maclouius, regulariter educatus, & ipsius nauigationis socius, in Britannia sanctitate, & miraculis claruit. Qui a Britannis exacerbatus, eis maledictis transit ad Gallias, & sub Leuncio Sanctonum Episcopo multo tempore virtutibus claruit. Britannos propter suam maledictionem varijs cladibus addictos, data rursum benedictione absoluit, & sanauit. Ex gestis eius. Hic parentibus generosis in Britannia quadrangula ortus est, matre (vt fertur) iam decrepita idest, 66. annorum, quæ soror erat Haymonis pātris sancti Sansonis, & Vmbrafel patris sancti Maglorii. Hæc ad monasterium in valle quæ Caruāna dicitur situm, cui sanctus Abbas Brendanus præerat, in vigilia sanctæ Paschæ ad vigilandum, & orandum venit, vbique ipsa nocte eundem filium suum edidit. Quem Brendanus baptizans spiritualem filium spiritualiter educandum deinceps accepit, & in litteris erudiuit. Qui licet ætate tener, animo tamen fortis erat, & stabili grauitate fundatus igneum quoque vigorem corpusculi in se validum feruere testabatur, ita vt dum eius condiscipuli prænimio frigore striderent dentibus, ille iam spiritu feruens, omnibus horis calebat in corpore, ita vt simplo vestimento contentus continue guttas sudoris emitteret.

De insula propter eius conseruationem miraculose factam. Cap. XCIIII.

ITaque more puerorum ipse, & condiscipuli ad littus maris perrexerunt, vt laborem disciplinæ iocandi licentia releuarent. Sed cum cæteri ante inundationem maris continue æstuantis fugerent, & ludum relinquentes ad scholas redirent, puer sanctus dormiens super fascem algæ remansit in littore. Cumque appropinquaret mare minimē eum tangens circumdedit, nutuque diuino quantum circa eum crescebat, tantum locus littoris super quem ille iacebat exaltabatur. Tandem puer præ horrore sonitus fluctuum maris euigilans, dum circumspiciens neminem videret, condiscipulos nominatim inclamare cæpit. Cui cum nemo responderet, ait secum, Deus omnipotens, vbi nunc positus sum ego, ne derelinquas me, sed adiuua, & salua. Interea magister sollicite quærebat a discipulis, vbi esset alumnus eius charissimus. Quibus respondentibus eum vna cum illis ad littus isse, seque illum dormientem in littore vidisse, sed vtrum post ibi remanserit nescire, ingemuit, & iam imminente vespere cum scholasticulis suis ad littus maris perrexit. Et ecce insula nunquam ante visa, in ipso mari apparuit. Quam cum inter mirati fuissent, cæperunt circumquaque per littus, & per vndas maris intueri, si forte cadauer pueri contingeret videri. Quo facto nocte iam instante ad monasterium redierunt, & intrantes Ecclesiam exequias pueri, quasi iā mortui celebrarunt. Nec multo post parentes pueri ad Brendanum miserunt, vt filium eorum sibi sanum, & incolumen redderet, qualem sibi eum commiserunt. Tunc sancto Brendano, instanter ea nocte vigilijs, & orationibus insistenti, astitit Angelus Domini & ait. Noli timere serue Dei quia puerum de cuius interitu angebaris, Deus omnipotens inter vndas illæsum conseruauit. Ecce enim pro eius conseruatione facta est ibi perpetua insula vbi quiescendo remanserat. Et vt hoc primum diuinę virtutis in eo declaratum miraculum perpetuo testimonio commendetur, mare quod quotidianis prius illic accessibus adesse vel recessibus abesse solitū erat, nunc iussu Dei tam stabili profunditate eam insulam circumcinget, vt nunquam inde recedat, nec quisquam absque nauigio illuc peruenire queat.

De Psalterio eius quod in mare missum ad ipsum natauit. Cap. XCV.

TVnc sanctus gratias agens mane cum fratribus ad littus abijt. Ibique puerum in superiori loco insulæ odas domino concinentē prospexit, gaudensque eum salutauit. Qui omnes ad benedicendum Dominum inuitans, addidit. Nunc saltem vna die permittite me permanere, vbi Dei pietas salutationis miraculo me dignata est illustrare. Sed psalterium meum vt mecum habeam efficite, & si non est efficacia quo ad me perferatur, in mari illud ponite. Tunc magistro illud in manu tenente, & in mare mittente, fascis algę super quem ille dormiebat accurrit, & super se psalterium excepit, & ad ripam super quam puer stabat aquis minime infectum sustulit. In crastino autem nauiculam pro puero miserunt, & eum ad monasterium adduxerunt. Tunc eius parentibus ait Brendanus. Nunc filium vestrum misericordia Dei sanum & incolumen sicut stomachati mandastis recipite. Quod audiens puer, lachrymabiliter ait. Magister sancte & mihi venerande præ parentibus, nōne cum euangelium legeretur, audiui te dicentem. Nolite vobis vocare patrem super terram. Parentes itaque pęnitentes, de legatione dure directa, & veniam flagitantes, eum cum magistro dimittunt & ad sua redeunt.

De igne quem in gremio tulit, & eius nauigatione, & electione in Episcopum. Cap. XCVI.

ERat autem mos, vt vnus puerorum in hebdomada sua ferret lucernam ante magistrum adeuntem noctu basilicam, matutinalis officij causa. Adueniente ergo septimana fęlicis pueri, alii comperes sui instigante inuidia extinxerunt focum, quo accensa lucerna ire debebat, cupientes eum ob hoc a magistro verbera perpeti. Tunc puer quid ageret ambigens abiit ad officinam vbi sicera fiebat, petens a confectore sibi ignem præberi. Illo autem nolente immo pigritante lumen accendere, tandem ab anxiante puero, impositi sunt carbones in gremio illius, a quibus nil læsum est vestimentum eius, reuersusque ad magistrum, repperit candelam iam ab Angelo diuinitus illuminatam. Itaque omni vita sua virgo in sæculum permanens, monasticum habitum induit, & cælibem vitam duxit. Tandem remotiorem locum sibi quærere desiderans, quādam siluam Oceani nomine Imam cum magistro suo & socijs nauigio adire disposuit, quæ Paradisi deliciatum similitudinem habere dicebatur. Parata itaque naui cum omnibus necessarijs. 95. circiter fratres hac & illac nauigando vagantes, cum insulam inuenire nequirent, ad patriam redierunt, & multis annis elapsis, sanctum Machutem persæpe miraculis choruscantem, Reges, & nobiles illius prouinciæ ad Episcopatus apicem vnanimiter elegerunt.

De secunda eius nauigatione, & Gigante quem resuscitauit & baptizauit. Cap. XCVII.

QVi solenniter ordinatus sacrum officium aliquandiu fęliciter administrans, naualibus iterum apparatibus instructis ad præfatam insulam, in qua etiam cœli ciues Angelos habitare ferebatur, cum sacro quondam magistro suo Brendano, alijsque viris sanctis aggressus est nauigare. In qua nauigatione pluribus annis permeantes, in anno septimo sepulchrum miræ magnitudinis in quadam insula repperrerunt, mirantibus omnibus si humana statura tantum spacium videretur occupatum. Tunc beatum Machutem, cui nihil apud Deum impossibile fore credebant, sanctus Brendanus cum omnibus fratribus deposcebat, vt corpus illud quodcunque tumulatum oratione sua suscitaretur. Quod ipse primum expauit, indignum se iudicans ad hoc impetrandum. Sed multis precibus magistri coactus, ne inobediens ei videretur, lachrymabiliter se in oratione prostrauit. Quam cum audientibus omnibus conclusisset, ecce toto tremefacto tumulo, proceræ,

& incomparabilis staturæ homo prodijt. Interrogatus quis,& cuius conditionis fuerit, Gigantem se nomine Milduinum, & Idolatram fuisse respondit, tormenta et quæ cum alijs perditis in inferno sustinuerat narrauit,& quia meritis B. Machutis inde ereptus sit. Cōfitebatur quoq; Christum verum Deum,& filiū Dei esse,Iudæosq; eius Crucifixores centies æterno incēdio plus alijs incredulis cruciari se vidisse. Tunc quoque deitatis opere se suscitatum intelligēs, vitam quærebat æternam,aqua scilicet,& spiritu renasci cernue efflagitans.Sanctus autem Episcopus eum in fide plenius instruxit,& sic eum baptizauit. His peractis sciscitati sunt ab eo, vtrum insulam, quam quærebant nomine Immam,ipse maris incola nosceret. Quibus ille respondit, se Imam insulam olim cum per mare ambularet vidisse, omnibus insulis nitore,& delicijs præstantem.Introitus autem inquit in ea nullus mihi apparuit. Credo inquit equidem me indignum, vtpote gentilem, talia intrare non meruisse mænia, quorum decorem mirabantur cæli palatia. Tunc sancto Episcopo petente ab eo, vt præuius ductor nauim eorum in eam partem dirigeret,ille rudentem qua nauis anchora renitebatur manu cæpit,& quasi cedrina proceritate sublimis profundum, pelagi pedetentim gradiendo sulcans post se nauim trahebat, si forte eos ad locum illum ducere posset. Sed repente fretis feruentibus insanientibusque ventis, oborta tempestate contraria, cum non valerent illuc progredi,reuersi sunt ad insulam, vbi Gigantem ipsum beatus Machutes suscitauerat. Vbi cum Deo deuote seruiendo morarentur, contigit denuo ibi Gigantem ex vita migrare.Cuius inopinum obitum Episcopus, & socij eius admirantes, animam eius Deo fideliter commendauerunt, & corpus terræ commiserunt.

De missa quam super catum in mari celebrauit. Cap. XCVIII.

Diffisi vero a spe inueniendi insulam, quam quærebant, in patriam redire dijudicant. Deniq; carinam a statione summouentes illucescente sacratissima die Paschæ circumspicientes, quasi modicam insulam viderunt, ad quam & applicuerunt. Illic sanctus Machutes suggerentibus fratribus,missarum solennia celebrare cæpit. Cumque fratres psallendo missam canerent, peruentum est missali ordine vsque ad orationem dominicam, tum subito tota illa,quæ videbat quasi insula commota est.Erat autem belua, ex his quæ cæte dicūtur abyssi incola,tātæ enormitatis,& magnitudinis, vt crederetur pauloante ab Episcopo,& socijs eius insula esse, vel terræ spacium aliquod. Aduerterunt igitur superstantes viuum animal esse,& exterritis omnibus,seque iam mergendos,& deglutiendos clamantibus,vir Dei fidens in Domino interritus perstitit, donec impleta missa fratrum cateruam confortare cæpit proponens eis Ionam Prophetam triduo in ventre cæti incolumem seruatum,diuinaque adesse suffragia, vbi prorsus desunt humana. Tunc diffugientibus cunctis ad nauim, sanctus vir in oratione se ibidem prostrauit inuocans Deum,vt cætum illum cui superstabat immobilem faceret, donec illa congregatio fratrum illæsa transeundo euaderet. Qua oratione completa, belua virtute diuina quasi rupes, vel mons facta est immobilis, donec sanctus Machutes libero post omnes de naui gressu descenderet. Sicque laudantes Deum prospero cursu ad patriam redierunt incolumes.

De quibusdam eius miraculis. Cap. XCIX.

Cvm autem sanctus Machutes in vigilia Paschæ missam celebraret, transibant ante fores Ecclesiæ viri cadauer mortui portantes, quos ille vsque ad consummationem missæ subsistere mandauit,eaque expleta, orationem omnibus circumstantibus indixit,pro suscitatione mortui. Cumque illo simul orante mortuus surrexisset, fatebatur se sitim feruidam tollerare,haustumque vini sibi propinari cæpit obsecrare. Sed quia vinum nusquam prope habebatur,conspiciens Episcopus Vasculum marmoreum iussit sibi afferri.Super quod episcopali benedictione edita, mutauit illud in vas vitreum, aquam vero introfusam vertit in vinum. Sicque vno die tria tam mirifica patrauit miracula. Mortuum reddidit viuum,marmor fecit vitrum,limpham falernum. Cum autem transiret per Britanniam euangelij semina serens, inuenit quendam Subulcū merentem non modice,pro quadam porca,quam iactu lapidis interemerat,eo quòd messes importuna voratrix sæpissime irrumpebat. Cui incumbebant septem sulli fœtus, nec lac nec quicquam a mammillis,solito haustu elicere gestientes.Cumq; sciret præsul angorem Subulci iam Domini sui pro interfecta suę formidantis viscerali pietate compassus,posuit cuspidem baculi sui in aure scrofæ,& statim rediuiua effecta,præbuit vber fomentum lactis fœtibus suis. Quæ res apud Dominum subulci adeo conualuit,quòd per seipsum Pontificem adiens, seq; illi humilians,& opem suæ gratiæ efflagitans,eandem villam ei iure dominij possidendam donauit. Die autem quadam idem sanctus Episcopus cum aliquot Monachis suis in agrum causa putandi vineam iuit, & vt posset leuius ac promptius operari, cappam in quodam loco vineæ deposuit, peractoq; labore cum vellet cappam reinduere, inuentum est in ea cuiusdam auiculæ ouum. Quo comperto vir Dei condescensionis illius non expers, sine cuius prouidentia nec vnus passer perit super terram prohibuit indumentum de loco ammoueri, donec suos auicula fętos pullos excluderet. Interim tamen nulla aeris intemperies,vel pluuia ipsum sacri præsulis vestimentum inficere, vel attaminare vi diuina inhibita præsumpsit, vel temerauit.

Adhuc de eodem. Cap. C.

Post mortem Halioloth ducis Britanniæ, qui beatum Machouium quamdiu vixit honorauit, surrexit impia generatio hominum illius prouinciæ contra sanctum Dei inuidia, & malignitate ferens. Accidit autem vt eius pastorem male fustibus, & flagellis contusum super littus maris sternerent, arcuatisque viminibus ne se illinc tollere posset vndique artarent, vt ab accessu etiam maris statim enecaretur,& periret. Hoc audito Episcopus orationibus obtinuit,vt mare exiens, & inundans more solito, circa virum illum spacium circumquaque milliarij relinqueret inaccessum,ne æstus sui feruore famulum eius absumeret, vel necaret. Deinde vt citius potuit locum vbi ille artatus,& irretitus iacebat adijt, eumque sanctitatis suæ præsentia effectum incolumen secum vegetum, & sanum reduxit. Denique æmulos suos exemplo Domini declinans,sanctonicæ vrbis pagum prouinciæ Aquitaniæ cum cænobitis expetijt.Cui aliquandiu illic manenti, contulerunt sibi Pagenses de rebus suis multa donaria.Inter quos quidam rusticus contulit ei Asellum ligna de silua vsibus necessarijs allaturum. Hunc Asellum Præsul mancipio commendauit,qui cum vna dierum ligna Asello imponenda descideret, Lupus rapaci auiditate eum inuadens occidit,& absumpsit.Quod ægre ferens famulus,lignorum partem humeris imposuit,& Præsuli deportauit,narrans,quæ de Asino acciderant. Qui dixit ei. Dirigito me præuius in siluam. Quam ingressus Episcopus, precibus facillime obtinuit præsto sibi adesse Lupum, quem iussit sterni more iumenti,struemque lignorum ei superponi,& onustam domum minari. Qui Lupus postea extitit quasi Canis domesticus,pergens semper cum famulis,& rerum custodibus, custodiam peruigilem, & instantem sagacissimo rependens astu.Obijt autem 17. Calen. Decembris.

De morte Iustiniani, & Imperio Iustini iunioris. Cap. CI.

Hvgo quinto libro. Interea Iustinianus Augustus dum a diuinis mandatis aurem cordis auertit, iusto Dei iudicio amentiam incurrit. Vnde accersito Iustino viro Christianissimo: Curopalatem eum constituit, & ei totius curam Imperij delegauit. Quod cum fecisset decessit Imperij sui anno.38.& mense septimo. Iustinus itaque iunior genere trax,& Curopalate factus Imperator,habuit vxorem nomine Sophiam, quam & coronauit Augustam. Huius temporibus, Narses Romanorum Patricius,cuius supra meminimus,cum ab incursu diuersorum hostium totam quietam reddidisset Italiam, pro magnis beneficijs magnam inuidiam pertulit a Romanis, ita vt in vrbe regia Iustino mandarent dicentes, quia melius erat Romanis Gothis seruire, quàm Græcis, vbi Narses Eunuchus Imperat, & pro sua libidine dominatur. Quibus sermonibus commotus Imperator: Longinum Præfectum seruum Narsetis loco substituit. Sed & Augusta Sophia hanc Narseti mandauit contumeliam,vt Constantinopolim remearet,& cum puellis suis in geneceo Fœminarum lanarum pensa diuideret. Ad quæ verba Narse dicitur respondisse,talem se ei telam orditurū,q̄ quamdiu viueret,nunquam deponeret.Et Neapolim secedens Longobardis mandauit, vt pauperrima Panoniæ rura, quæ incolebant desererent, & ad Italiæ fertile solum possidendum confluerent. Quod audiens, Alboim Rex Longobardorum huius Pannonia tradita, in Italiam commeauit cum multitudine magna Longobardorum,anno ab incarnatione Domini quingentesimosexagesimooctauo. Deinde Mediolanum ingressus est, & intra breue spacium temporis penè sibi totam præter Romam, & Rauennam subiecit Italiam. Antequam tamen Alboim Italiam inuaderet, igneæ acies apparuerunt in cœlo, humano sanguine, qui postea effusus est,choruscantes. Sigibertus. Sumpsit autem Iustinus Imperium anno domini.566 mundi scilicet.4.1229.& Imperauit annis.12. Huius anno primo.sanctus Columbanus Presbyter veniens de Scotia, clarus habetur in Britannia.

De sancto Columbano Abbate. Cap. CII.

Ex gestis eius. Hic Columbanus ex Hibernia insula inter primordia fidei gentis illius natus est. Cuius etiam

Mater

mater cum iam concepto grauida teneretur subito per noctem sopore depressa, vidit ex sinu suo rutilantem Solem procedere, & mundo lumen iam magnum præbere. Cum autem iam vicesimum annum ageret, cum 12. Comitibus nauem ingressus, Christo duce Britanniã peruenit, & inde ad Galliam tendit. Agebat autem vt quæcunque ad loca progrederetur, verbum euangelicum pronunciaret. Peruenit autem fama eius ad aures Sigiberti Regis, qui duobus. s. Austrasiorum Burgundio nũquam præerat regnis. Datã itaque optione, Regis suasionibus obtemperans heremum vastam nomine Vosagum petijt, ibique cum suis resedit. 40. iam anni transierant, quo non alias carpserat dapes, quàm herbas saltus, & arborum cortices. Cum Abbas monasterij, cui est Salicis nomen per visum a Deo commonitus est vt famulo suo Columbano in heremo deferret necessaria. Qui expergefactus Cellerariũ suum Marculsum iussit, omnia quæ posset parare, & beato Columbano deferre. Oneratis igitur vehiculis, Marculfus iter arripuit. Sed cum viam ignoraret, consilium fuit, vt si in hoc esset Dei imperium, præmissis equis imperantis potentia viam aperire. Mira virtus. Antecedentes equi ignotum vngula callem terunt, rectoque itinere ante fores beati Columbani perueniunt. Ille grates conditori rependit, qui sic famulis suis in deserto mensam parauit. Quadam die dum secessit ex cella, vasta heremi penetrans repperit saxum immane, cuius abdita perscrutãs repperit Vrsi habitaculum, ipsumq; intus residentem, qui eius imperio abijt, nec vltra redire ausus est. Ibi ergo vir sanctus in rupe concaua in diebus festiuis ab aliorum societate se segregãs tutabat, vt absq; curarum inquietudine solus orationi vacaret, nec aliud penitus victui erat q̃ agrestium herbarum exigua mensura, vel pomorũ heremi paruulorum, quæ bullugas vocant, potus vero aqua. Eratque in eius ministerio puerulus nomine Domoalis. Qui cum sub silenti voce quæreretur, ꝙ in promptu aquam non haberet, sed hãc cum magno labore per montis ardua deferret. Columbanus præcopit ei paulisper saxi terga sciscitari. At ille patri obediens, rupem cedere est aggressus. Tunc vir sanctus genibus prouolutus Deum præcabatur, vt necessitati suæ opportuna tribueret. Moxque latex producta manare cæpit fons perhennis, qui vsque hodie manat. Cumq; iam multorum Monachorum societate densaretur, quærens in eadem heremo potiorem locum, quo monasterium cõstrueret, inuenit castrum olim fuisse munitissimum, nomine Luxouium, vbi aquæ calidæ eximio cultu constructæ habebantur, & imaginum lapidearum densitas quas pagani coluerant, sed solum tunc ibi ferarum multitudo frequentabat. Ibi ergo residens, monasterium construere cæpit. Ad cuius famam plebs vndique concurrit, ita vt multitudo Monachorum adunata, vix vnius cænobij collegio valeret consistere.

De miraculis eiusdem. Cap. CIII.

CVm aliquando fratri nomine Gallo præcepisset, vt ad bruscam iret, piscesque caperet, ille abijt, ratumque duxit, vt ad ligonem amnem pergeret. Quo cum peruenisset, & rete in alueum iactasset, aspexit piscium multitudinem venire, nec prorsus reti teneri, sed quasi in parietem impingerent retrocedere itaque per totam diem laborauit, nec vnum capere quiuit. Reuersusque de frustrato labore patri nunciauit. Illeque inobedientem increpans ait: Vade cito ad denunciatum locum. Qui pergens vt vndis rete apposuit, tali copia impletum est, vt vix præ multitudine trahi posset. Quadam autem vice dum moraretur in præfato scopuli sinu, a quo Vrsũ expulerat, cognouit p reuelationem fratres, qui apud Luxouium erant diuersis morbis vexari, nec amplius quàm qui ægrotis ministrabant remansisse. Egressus ergo de specu, illuc peruenit. Cumq; omnes afflictos cerneret, imperat, vt omnes surgerent, ac messes in area virga cederent. Quod cum obedienter ac fideliter facerent, mirabantur de sospitate nullo doloris vestigio remanente. Tempore autem messis cum vrgeret necessitas ne maturæ segetes germine misso perirent, irruebant venti cum imbrium vehementia. Inter hæc anxius vir Dei fide ornatus, fratres accersiuit omnes, & segetem præscidi iussit, quattuor angulis messis quattuor fratres præponens, & ipse cum reliquis medius messem præscidit. Mira virtus, fugiebat imber a segete, & diffundebatur vndique, medios tamen messores Solis ardor torrebat, æstusque vehemens quoadusque messem conderent afflauit. Quadam die quoque dum ad præscindendam messem cum fratribus venisset, contigit vt vnus eorum Theodegesilus digitum sibi falce præscinderet, nec prorsus haberet præter paruæ pellis retentaculum. Itaque vir Dei stantem eum cernens, imperat, vt cum fratribus opus perficiat, qui cum rei gestæ causam prompsisset, ille celer ad eum properauit, digitumque saliua illitum pristinæ statim sanitati reddidit. Deinde imperat vt celer ad cæptum opus vires augeat. Alia vice cum ad capiendum cibum veniret, cyrothecas quas ad laborem operis habere solebat super lapide ante fores refectorij deposuit. Mox quiete reddita, Coruus aduolauit, vnamque ex eis rostro ferens abstulit. Peracta refectionis hora, vir Dei egrediens cyrothecas requisiuit. Cumq; omnes inter se quis abstulisset conquirerent, vir sanctus ait, quod nullus alius attingere præsumpsisset, nisi ales, qui ad arcam a Noe dimissus non redijsset, addiditque se nullo modo pullos suos aliturum, si rapax furtum celeri volatu non referret. Expectantibus illis, in medium omnium Coruus aduolat, & furtum rostro reportat, nec se fuga conatur eripere, sed ferocitatis oblitus vltionem expectat. Quem vir sanctus abire imperat.

Adhuc de eodem. Cap. CIIII.

QVadam die dum hora refectionis appropinquaret, & minister refectorij ceruisiam administrare conaretur, vas quod Cyprum vocant ad cellarium asportauit, & ante vas quo ceruisia condita erat apposuit, tractoque seraculo meatum in Cyprum currere sinit. Quem beati Columbani Imperio alius ex fratribus vocauit. At ille obedientia feruens oblitus meatum reserare, cucurrit ad patrem seraculum, quod duciculum vocant manu deferens. Postquam sibi vir Dei, quod vouerat deprompsit, oblitus negligentiæ celer ad cellariũ redijt conijciens nihil in vase de quo decurrebat ceruisia remansisse. Intuitus est autem supra Cyprum ceruisiam creuisse, nec minimam quidem stillam foris cecidisse, vt crederes in longitudine Cyprum geminatum esse, vt qualis & quanta rotunditas infra Cypri coronam inerat, talis in altum creuisset vrna. Sic apparuit, & imperantis meritum, & obedientia obsequentis. Eo tempore vir Dei solitudinis amator ambulans, repperit cadauer cerui a Lupis prærepti Vrsum velle deuorare, cuius iam sanguinem lambens exiguam carnis partem vorauerat, huic Imperauit ne corium, quod ad calciamentorum vsus necessarium erat læderet. Tunc bestia contra naturam mitis effecta blandiens, ac colla summittens cadauer reliquit. Quod vir Dei ad fratres rediens indicauit, præcipiens, vt irent & e Cerui cadauere corium auellerent. Abeuntes itaque repperer unt vndique rapacium alitum multitudinem adesse, nec ad cadauer supra viri Dei interdictum audere accedere. Erat autem in ipso cœnobio luxuuio quidam frater, & ipse Columbanus nomine, ex genere beati Columbani, vnoque comitatu ex Hibernia processerat. Cui etiam bestiæ, & volucres, sicut beato viro parebant. Nam ad imperium eius feræ, & aues veniebant, seque manu blandientis attrectari sinebant, eique gaudentes ac ludentes, sicut catuli solent Dominis exultabant. Hic febre correptus, cum iam vltimo halitu carere vellet, sydus de cœlesti munere, quod & longo famulatu quæsierat, vidit ad se virum fuluæ luce amictum accedere, sibiq; dicere. Non te modo a corpore educere possum: quia orationibus, & lachrymis patris tui præpedior. Quod cum audisset merens, sanctum Columbanum ad se per nuncium accersiuit, & ait. Cur me in hac erumnosa vita tuis orationibus detines, nam assunt, qui me ducere volunt, si tuis præcibus non præpediuntur. Recedentibus ergo solue obstacula, vt mihi iam pateant regna cælestia. Tunc ille corpus Christi ab hac vita abeunti viaticum præbuit, ac post extrema oscula functionis cantus impleuit.

De sancto Sansone Dolensi, & eius origine, & magistro eius Eltuto. Ca. CV.

SIgibertus. Anno quoq; prænotato Sanson Dolensis Archiepiscopus, consanguineus beati Maclouij, & successor Sansonis Maglorius, qui de transmarina Britannia ad Cismarinam transierat Britanniam, claret sanctitate, & doctrina. Ex gestis eius. Hic Sanson de Meciana prouincia nobilibus parentibus ortus fuit. Huius Mater Anna cum sterilis putaretur, desperato iam fœtu cum marito suo Ammone ieiunijs, & eleemosynis frequentibus incumbebat. Cui nocte quiescenti, per visum Dominus ait. O mulier firma in fide, stabilis in Dei dilectione, ac perseuerans in præce, ne timeas neque diffidas, quia prolem habebis, & Primarium filium Sansonem vocabis, hic erit coram Deo sanctus, Deoque iubente sacerdotali officio condignus. Itaque mulier cum gaudio concepit, & peperit, & infanti baptizato nomen Sansonis imposuit. Qui cum esset annorum circiter. 5. Christi scholam adire voluit, sed Pater eius ne fieret clericus contradixit. Tandem vero cœlesti increpatione per somnium admonitus, eundem ad scholam duci compulit, egregij scilicet Britannorum magistri nomine Eltuti, qui ex discipulis erat sancti Germani. Erat autem omnium scripturarum veteris scilicet, & noui testamenti, & oĩum artium philosophiæ, oĩum Britannorum compertissimus, & futurorum pscius. Qui post gesta mirifica cũ ægritudine mortis teneret, duos alios Abbates. s. Isanum, & Atroclium ad se venire fecit, eisque dixit. Gaudeo fratres de aduentu vestro, quia tem-

tempus adest meæ in Christo dormitionis, & vos debitū obsequium mihi præbebitis. Sed confortamini, quoniam, & vos cito post me transibitis, vno quidem transitu sed diuerso euentu. Ego quidem hac nocte præsentibus vobis Angelorum manibus percipiar, ita q in similitudine Aquilæ duas pennas aureas habentis, animam meam Isanus videbit, & animam Atroclii pariter, in Aquilæ quidem tipum, sed duas pennas plumbeas habentis grauiter volitare, & post 40. dies frater Isanus, & ipse æqualiter cum eo exitu fęliciter perueniet ad Christum. Tu quidem frater Atrocli concupisti ea quæ mundi sunt, sed mūdus es propter antiquam sanctitatem tuam, ab infantia huousque reseruatam. Grauidus aūt in pennis tuis propter plumbeum auaritiæ pondus, quas pennas Omnipotens Deus a te dignetur euellere. Hæc & huiusmodi dicens, media fere nocte de carne cum hymnis, & choris fęliciter exijt, animamq; suā per imaginariam speciem sicut ipse dicebat beatus Isanus vidit, & alterius fratris animam similiter, vt ille dixerat cernit: vixque per eius suggestionem, & sanctorum orationes, & missas multas cantatas redempta fuit, ita quòd & ipse solus eam vidit in melius rèparatam, ac de pessimis peccatorum suorum vinculis solutam. Et ille nihilominus die condito, & simili exitu secundum promissionem senis fęliciter peruenit ad Christum.

De bona indole eiusdem Sansonis. *Cap.* CVI.

HIc itaque sanctus Eltutus electum Dei puerum Sansonem de manu suæ Matris excipiens, cum eum amanter deosculasset, respiciens in cœlum, & benedicens eum ait. Gratias agimus Deo, qui hoc luminare nobis indignis de gente nostra dignatus est accendere. En omnium nostrum caput augustum. En omnium Britannorum sacerdos egregius, multisque citra & vltra mare profuturus. Itaque literis apud eum puer eruditus, cum esset annorum circiter. 25. ieiunijs ac vigilijs plus omnibus fratribus se exercebat, ita q sæpe biduana ieiunia facere contendebat. Quadam etiam die ipse & magister eius inciderūt in quadam alta quæstione, cuius explanationem nullatenus potuerunt reperire. Tunc destinauit Sanson inter se ieiunijs ac vigilijs incumbere, donec eam Deus illi dignaretur ostendere. Dum autem tertia nocte oraret, assistere sibi vidit lucem cęlitus emissam, ac vocem audiuit de luce suauiter sibi dicentem. Ne fatigeris amplius electe Dei, ecce etenim nō solum hanc quæstionem, pro qua laboras consequeris: sed etiam quæcunque petieris a Deo per orationem, & ieiunium exigentibus tuis bonis meritis impetrabis. Quadam die in æstiuo tempore dum irent fratres ad purganda mala gramina de messe, Hilider quidam de rubo exiliens quendam fratrem momordit in inguine, & ad terram cadens semiuiuus remansit. Fratres autem circa eum flentes orabant, nec aliud quàm moriturum sperabant. Quo audito Sāson, qui cum magistro erat cucurrit etiam inueniens fratrem extremum pene halitum iam trahentem, serpentino morsui signum Crucis imposuit, & per 3. horas orationem protelans, aquamque oleo mixtam benedicens, fratrem pene mortuum Deo operante reddidit incolumen, & sanum.

De ordinatione ipsius in Diaconem cum miraculo. *Cap.* CVII.

VEniens autem Papa Dubrucius ad domum Eltuti, Sansonem Diaconum ordinauit. In quo facto grande miraculum interfuit. Tres fratres ibidem ordinati sunt duo in presbyterij, & ille tertius in diaconatus officio. Sed cum ad genua flectenda iuxta morem fratres inuitarentur, vidit Papa sanctus vnà cum magistro Eltuto, columbam cęlitus emissam per fenestram sursum apertam descēdere, ac super sanctum Sansonem non vt est moris aufugitare, vel volitare, sed semper sine vllo penniculę motu immobiliter stare, quin etiam Episcopo manu ad confirmandum eum diaconem super eum ieiunātis illa quod est mirabilius in scapula eius dextra descendit, ibique constanter mansit tamdiu donec officium ab Episcopo consummaretur totum. Nec longe post ab eodem Episcopo ordinem presbyterij dignus accepit, & quale signum cęlitus visum est quando Diaconus factus est, tale etiam visum est, quando Presbyteratus ordinem suscepit. Quanto autē in maiori gradu inhęserat, tanto & in artioris abstinentiæ tramitę se inserebat. Qui etiam libidinosa incentiua adolescentiæ suæ flore vincens, voluntariam carnis munditiam pro natura habebat. Nec vnquam aliquid alicuius animalis in sua tota vita gustabat.

De veneno sibi propinato. *Cap.* CVIII.

AT duo fratres diabolicis repleti venenis, & maximè quidam malus Presbyter ei inuidebant, vnde quasi ebrij, & amentes huc & illuc vertebantur. Frater autem eiusdem Presbyteri Pistor effectus est monasterij, qui accepto mali fratris consilio, venenum sancti Sansonis miscuit poculo. Tillum quoddam fricans ei propinauit, & vt fieret probabile mortiferum parum de eo prius animali dedit, quod scilicet animal vt bibit, saltum præcipitem dedit, & statim mortuum est. Sancto vero Sansoni oranti Spiritus Domini monstrauit sibi malum nuper præparatum. At ille de Dei promissione confidens, vbi ait. Et si mortiferum, quid biberint non eis nocebit, latus refectorium est ingressus, eo q ipse monasterij esset Iconomus, pocula fratribus benedicens, & sanctæ Crucis signaculum imponens absque hæsitatione totum bibit, nec vllum paruissimum dolorem cordis vnquam sensit ex eo. Tunc Pistor mali cōmissi penituit, & fratrem de liuoris malitia increpauit, sed in obstinatione perdurans, nullum assensum bono consilio præbuit, sed vindicta Dei velox affuit. Nam dominice die proxima de manu Sansonis sancti communicans, cum bucella in os eius intrasset, eadem hora Dæmonio est arreptus ita vt pallens, tremēs ac discerpens, seque imprudenter denudans, labra sua dentib. morderet, & alios fratres absque verecundia degarriret. Sed sancto Sansone ei condolente, & pro eo cum lachrymis orante, sanitatem recepit, malique commissi pęnitudinem agens coram omnibus fratribus agnouit. Itaque vir sanctus totam diem operibus manuum, & orationibus, totam vero noctem lectione scripturarum, & meditatione ducebat. Et si quando vt homo quiescere opus haberet, seipsum parieti, aut alicuius rei duræ firmamento inclinans nunquam in lecto dormitabat.

De itinere ipsius ad Patrem suum infirmum, & Diacono propter Theomatam stupefacta. *Cap.* CIX.

QVadam hieme pater eius ægrotans ad mortem affirmabat se nunquam vel mortem gustaturum, vel sanitatem recepturum, vel sacrificium orationis percepturum, nisi Sansonem primogenitum suum videret, per quem pariter corporis, & animæ sanitatem se percepturum dicebat. Quod beatus Sanson, vt a nuncijs a se directis audiuit, apud se ingemuit, & ait. Iam nisi fallor Aegyptum reliqui, non est opus me in ipsam redire, potens est autem Deus ægrotantem sanare. Sanctus vero Pyro misericordia motus dixit ei. Quare sic dicis electe Dei. Curam te oportet habere de animarum profectu, tuaque merces grandis erit cum Deo, dum vbi carnalia creuerint, spiritualia seminentur. Qui respondit. Vtinam voluntas Dei fiat. Nam propter Deum, & propter animarum lucra, omnibus paratus sum. Itaque faciens nuncios progredi subsecutus est ipse cum quodam iuuene Diacono sibi ab Abbate associato. Et dum irent orantes per vastissimam siluam, dirissimam, audierunt vocem, a quadam persona horribili valde, ad dexteram partē iuxta illos terribiliter strepitantem. In cuius auditu Diaconus expauescens, & pallens, equum quem manu tenuerat cito dimittens, & pallium suum iactans, in velocem fugam se dedit. Clamante post tergum beato Sansone. Confide frater confide, ne timeas. Sed eo non intendente, ac semper fugitante eminus lachrymabilibus oculis inspiciens, scutum fidei firmiter tenens, seque semper Crucis signaculo circumuallās vidit Theomatam hirsutam, canutamque iam vetulam crisulatam venalem in manu sua tenentem, siluasque vastas veloci cursu volucritatem, & fugientem recta linea insequentem. At sanctus in fide stabilis mansit, & intrepidus palliumq; fugientis in equum imponens ac fugientem, & persequentem fiducialiter secutus, fratrem semineecem repperit, ipsumque paululum intuens, Theomatam anum currentem a longe vidit, & cernens eam in vallem iam descendentē exclamauit. Quid fugis mulier. Et ego homo sum, vt ille quem prostrasti. Si in potestate tua datus sum ecce assum. At illa non attendente: sed semper fugere nitente, iterum clamauit. Impero tibi in nomine Iesu Christi, ab eo loco, in quo modo stas vltra donec veniam ad te pedem non moueas.

De responso eiusdem Vetulæ diabolicæ, & sanatione Diaconi, & parentum Sansonis conuersione. *Cap.* CX.

TVnc illa stante, & tremente, & venalem in terra laxante, vir sanctus aduenit, & ait. Quæ es mala forma, vel qualis? Quæ cum ingenti tremore respondit. Theomáta sum, cuius gentes vsque huc vobis præuaricatrices extiterunt, & nunc nulla de meo genere remansit in hac silua nisi ego sola: habeo enim. viij. Sorores, & Matrem, quæ non hic sunt, sed in vlteriori silua degunt. Ego autem marito in hac heremo tradita sum, eoque iam mortuo secedere de hac silua non possum. Cui sanctus ait. Nunquid potes fratrem quem percussisti redituum reddere, vel certe solicitari de profectu animæ tuæ? Illa respondit. Nolo. Nec in melius reparari possum, nullum enim bonum facere possum, sed semper ab infantia mea hucusque ad mala exercitata sum. Tunc sanctus ait. Deum omnipotentem imploro, ne amplius iniuriam facias. Sed cum sis irremediabilis, hac hora moriaris. Tunc illa saltum præcipitem in latus sinistrum dans ad terram corruit, & mortua est. Tunc vir sanctus ad fratrem iacentem venit, & diligenter perscrutans

foramen in pectore tantum vitalem flatum manere repperit, & more Heli sci os ori membraque cætera singulis componens, flens, & orans eum sanitati restituit. Iter igitur cœptum pariter peregerunt, & Amonem Patrem sancti Sansonis ægrotantem in lecto inuenerunt. Qui in aduentu eorum Gauisus, capitale crimen ad mortem quod in se celauerat in medium publicauit, Deoque se seruiturum vsque ad finem suum deuouit, & caput suum eadem hora tonderi fecit, vxore sua maxime ei suggerente, atque dicente. Non solum ego & tu vt decet & conuenit, seruiamus Deo, sed & totam prolem nostram in Dei seruitute iungamus, & omnia nostra Dei tota fiant. Quo ascendente præsentatis. 5. fratribus suis Sansone vna cum sorore valde paruula, paululum silens respondit. Fratres quidem mei boni sunt, & Deo donati, sed hæc pusilla ad mundanas voluptates data est, tamen nutrite eam quia homo est.

De Reditu eius ad monasterium & electione ipsius in Abbatem. Cap. CXI.

Confirmatis itaque suis in bonis operibus, & ad monasteria fundanda suggestis sanctus Sanson vna cum Patre suo & Auunculo & Diacono in pace perrexit. Et dum iter agerent, præcedens illos Amon vidit semitam, & quasi igne exusta rura circa eam ac vestigium quoddam quasi trabes per exustas herbas traheretur. Et primo quidem intremuit, fratrique suo sequenti se monstrauit dicens. En quem audiuimus esse in hac silua Serpens antecedit nos, & nisi fallor non longe a nobis est. Quod audiens sanctus Sanson consolans eos ne timerent, sed in Deo confiderent addidit. Stabiles estote, expectantes me donec reuertar ad vos, orantes & silentes. Sedentibus autem illis, ipse progrediens vidit alonge serpentem flammeo capite serpirantem, psallensque & dicens, Dominus illuminatio mea &c. ad eum cucurrit. At serpens morsu glebam ex terra apprehendens, in aduenientis faciem iactauit, ac sibilum diræ vocis quasi gladio cederetur emisit, postea tremens, & caudam rabidis dentibus rodens, in spiram se velociter collegit. Sanctus autem circulum faciens, & signum crucis imponens, ait. Vade nunc quousque permitteris. Et ait comitibus suis. Venite & videte opera Domini. Qui venientes viderunt serpentem e circulo suo pigro se soluentem super terram repere, & vsque ad locum fixi baculi sancti in giro rotitare. Qui nullatenus vltra terminum caput poterat erigere. Tunc sanctus multis verbis eos confortans, & vt creatorem credentes creaturam non timerent exhortans, tandem imperauit Serpenti in nomine Iesu Christi vt eis præsentibus moreretur. Qui mox ad eandam stans, & caput sursum leuans arcumque de se inepte faciens omne venenum euomuit & mortuus est. Tunc illi Deo gratias agentes profecti sunt, & ad monasterium cum prosperitate peruenerunt. In quo sanctus Sanson Abbas ab omnibus electus fratres suos secundum regulam suauiter instituit, nec ibi plus anno dimidio primatum tenens in dapes, & pocula ieiunus semper & sitiens esse studuit. Tandemque vastissimam heremum adire destinauit, vbi experto specu secretissimo, cœlestem vitam agens habitauit. Sed cum ei aqua omnino deficeret. 7. die dū ieiunus, & sitiens prostratus oraret, sudantē glebā sensit, & hasta baculi sui infixa fons aquę dulcis emanauit.

De ordinatione eiusdem in Episcopum. Cap. CXII.

Erat autem mos Episcopis in cathedra sancti Petri ad ordinandos Episcopos conuenire. Illo igitur festo propinquāte, beatus Sāson vidit in visu quadam nocte tres Episcopos egregios diadematibus aureis coronatos, & olosericis vestibus indutos sibi assistere, & causa orationis secum pariter Ecclesiam intrare. Tunc eorum nomina sedule percunctatus, ab eis responsum accepit, Petrum, & Iacobum fratrem Domini, Iohannem Euangelistam esse, eosque ad eum sacerdotem Domini confirmandum aduenisse. Perfuncto itaque ab eis secundum morem integre Episcopi officio, benedictionem eorum accepit, & illis abeuntibus Episcopum iam se factum per spiritum intellexit. Venientibus igitur Episcopis ad diem condictū, & duos secum ad ordinandum deferendum deferentibus, tertium vero ordinare volentibus, sed adhuc quis esset ignorantibus, nocte sequenti affuit sancto Dubricio Angelus Domini in somnio, sanctum Sansonem Sacerdotem fore firmans, Deique placitum esse dicens. Tunc sanctus Dubricius omnes consiliarios præ gaudio expergisci, & in vnum conueniri fecit, eisque quod viderat & audierat enarrauit. Qui & omnes sine vllo distinctu eum Episcopum fieri accepte firmauerunt, & Episcopalem cathedram insedere statuerunt. Quo facto omnes ibi astantes viderunt Columbam cælitus emissam, consuetam vicem sedere, & tandiu super eum quo vsque perfecte Episcopus esset ordinatus, immobiliter stare. Eodem etiam die missam illo cantante, præsentibus omnibus visum est Dubricio, & duobus egregijs Monachis, quasi ignem de ore & naribus eius irrumpere. Quod autem his maius est, ab eo die quo Presbyter fuit, vsque ad finem suum, quando missam cantabat, Angeli Dei semper altaris, & sacrificij ministri fiebant, oblationemque cum suis manibus illo solo vidente frequenter frangebant.

De transitu eius in Britanniam minorem, & monasterio Dolensi. Cap. CXIII.

Qvadam nocte Paschæ cum missam cantasset, & ad altare stans solus oraret, in excessum mentis exijt, & assistere sibi virum valde fulgentē vidit. Qui ei dixit. Confortare Dei sancte, non enim debes in hac patria diutius immorari, peregrinus enim es destinatus, & vltra mare maximus in Ecclesia futurus. Post hæc & alia verba Angelus ab eo recessit, & ille visionem memorans iter arripuit, & in via Matrem suam visitauit, sororem suam iam a Matre discessam adulterio pollutam repperit, & in hoc malo perdurantem excommunicauit. Multumque in locis illis doctrina & miraculis proficiens, nauigio tandem in Britanniam peruenit. Descendens autem de naui vidit prope portum Tuguriolum, & ad hostium eius priuatū plorantem, ac semper ad mare inspicientem. Qui percunctatus ab eo quid hoc esset, respondit. Vxorem habeo in hac mansione leprosam, & filiam Demoniacam, & promissionem habui illarum in hoc portu sanandarum, a quodam quem mihi Deus promisit venire transmarinum. Tunc sanctus incunctanter mansiunculam introiens, & super vtrasque ægrotantes orationem fundens, corā omnibus eas incolumes dimisit. Inde exiens aptissimum ibi repperit locum, & honorificum. Ibi fundauit monasterium, vsque hodie Dolum nuncupatum. Vt autem ferebant de eo qui in vita sua satis comperti erant, super ponens frequentissimas necnon & biduanas, interdum autem & totas hebdomadas. i. 7. dies totos peragens septimo demum die reficiebat. Noctes vero longissimas sæpissime transire solebat, stando de luce vsque ad lucis reciprocum, nec stans omnino lassabatur. Non diebus, non noctibus ab orationibus, & diuinis colloquijs cessabat, tempus vero Quadragesimæ sic eum peregisse audiuimus, vt in initio in quodam remotiori loco ab hominibus segregatus oblationes secum tres portans, inde tantum vsque ad Pascha Deo illum confortante vtebatur, zelo Dei, & Ecclesiarum eius in pectore ardebat, sermonem suum sale diuino conditum, prudenter secundum qualitates peccantiū temperabat, omnibus vtputa Deo plenus affabilis, & charus erat, multisque miraculis clarus, requieuit in domino. Huius natale celebratur. 5. Cal. Augusti.

De sancto Ethbino eius discipulo, & qualiter dominum per latera tenuit. Cap. CXIIII.

Ex gestis eius. Porro sanctus Ethbinus in Britanniæ partibus fuit natus, & in domo patris sui nobilissimus vsq; ad 15. annum liberalibus artibus eruditus. Quo s. eius Patre mortuo, Mater eius ad sancti Sansonis præsidium confugit. Qui eam sacro velamine consecrans Deo dicauit, & filium suum Ethbinum coma capitis radens clericauit. Qui annis aliquot cum eo manens, eique iugiter seruiens, eo quadam die celebrante, audiuit verba Domini in Euāgelio dicentis. Qui non renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Hac voce compulsus, cuncta reliquit, & ad sanctum Similianum Abbatem peruenit, habitumque monachalem de eius manu suscepit, & ī Caurneo monasterio sub iugo Domini ceruicem suam inclinauit. In quo. s. monasterio habitabat sanctus Vuingualocus Sacerdos, & Monachus, cui iussu Abbatis Ecclesiam vno milliario distantem a monasterio visitare, ibiq; hostias offerre consuetudo fuit, & ad hoc secum Ethbinū Diaconem sociauit. Quadam igitur die dum irent, inuenerunt leprosum in messe iacentem, totum vulneribus plenum flebili voce ab eis auxilium postulantem. Qui requisitus, de infirmitate suspirans ait. Graues dolores grassantur in corpore meo. Sed insuper inest vnus dolor tam nociuus, vt si hunc diem sine eius auxilio trāsiero, mortem proximam esse puto. Nares enim meę plenę stercoris, concremantur ab ardore infirmitatis. Tunc Ethbinus eū per latera arripiens a terra sursum erexit, & Vuingualocus ad nares eius manum porrexit. Sed & pauper flebili voce clamare cœpit. Noli senior manibus nares capere, quia dolor nō permittit, sed si dolorem meum leuiare volueris, necesse est vt in ore tuo nares meas miseris, & ita traxeris. Tunc ille meritis exaltatus humiliauit se, & quando putauit dolorem alleuiare pauperi ore suo carnem excepit filij Dei. Mox ergo vt ad se traxit, pecia mirabilis in eius ore cecidit. Beatus autem Ethbinus per latera Dominum tenens sursum aspexit, cœlum apertum vidit, & in capite Domini quem tenebat sancta crux apparuit, Angelosque in obuiam Domini venire vidit. Tunc sacerdoti ait. Pater sancte, ipsum quem teneo manibus, & tu ore, Dominum

Dominum Iesum Christum, qui pro nobis seipsum dedit esse crede. Cumque dominum vellent tenere manibus eleuauit se nubibus dicens. Non me erubuistis serui mei in angustijs meis, nec ego vos erubescam in regno patris mei. Hæreditas vestra mecum est, & his qui memores vestri fuerint in orationibus suis salus in regno meo. His dictis euanuit ab oculis eorum, & cum magna voce receptus est in cœlum, vocem quidem audiebant, sed neminem videbant. Cumque stupefacti laudassent Dominum Vuingualocus Ethbino ait. Hoc tuis meritis nobis accidit frater, qui tantæ humilitatis, & obedientiæ, vt quicquid humana lingua percipere potest, tu in corde deuotissimo impleas. At contra Ethbinus ait. Non est ita pater, sed tu qui quotidie carnem & sanguinem Domini immolas, ipsum meruisti videre in corpore suo, quem assiduè tenes in animo.

De vita & miraculis eiusdem. Cap. CXV.

DEnique cum Franci vastassent Britanniam, sanctus Ethbinus Hiberniæ partes petens, in silua quæ Nectēsis dicitur, vt pauper peregrinus Tugurium fecit, & Ecclesiã fabricauit, in qua assidue Domino militauit, & quadam die claudum ab eo petentem eleemosynam in nomine Christi sanauit. Quædam etiam mulier pro sanitate filij sui paralitici ab eo postulauit. Cui ille respondit. Nos peccatores sumus, hoc miraculum in vsu non habemus, sed si vis sanari filium tuum, perdue eum ad sanctæ Brigidæ sepulchrum. At illa. Ibi inquit o Pater eum iam portaui, sed quadam nocte expletis vigilijs vocem mihi dicentem audiui. In Nectensi silua moratur seruus Dei Ethbinus, ad quem si filium tuum duxeris, sanitatem suis meritis obtinebit. Viuit ergo Dominus, ꝙ a te non recedam, donec filium meum incolumem ante me redueam. Tunc sanctus oratorium intrans in oratione ante altare iacuit, quousque adolescens, de domo Matris veniens dixit ei. Gratias ago tibi Pater, qui me in lecto ægritudinis iacentem visitasti, & tuis manibus erexisti, tantæque infirmitati sanitatem donasti. Tunc erigens se vir sanctus Deum benedixit, & adolescenti vt nemini diceret, eo ꝙ non suis meritis, sed gratia Dei sanatus esset, præcepit. Vixit autem in eodem loco. 20. annis opera Dei operans, & sanitatem infirmantibus donans. Tantæque ibi abstinentię fuit, vt in hebdomada cibus in eo non intraret, nisi tantum in 5. feria panis, & aqua. Vinum autem non bibebat, nisi tantummodo quando communicabat. Cumque iam esset. 80 trium ferme annorum, acri dolore fatigatus, fratribus, qui in eadē silua morabantur, conuocatis, obitum suum prædixit, eisque Deo commendatis, ante altare spiritum reddidit. 14. Cal. Nouembris.

De sancto Basolo Remensi Anachorita, & eius miraculis. Cap. CXVI.

SIgibertus. Anno Iustini. 2. Basolus Abbas, & Sindulfus Presbyter, & Reclusus in Francia clarent. Ex gestis eius. Sanctus Basolus in territorio Lemonicino ortus cum tempora adolescentiæ sacri Tyrocinij incremento contigisset, ad diuinæ seruitutis opus totum se conuertit. Cumque extra regni sui fines pedem peregrinaturus extenderet, apparuit ei Angelus Domini socius itineris, quo duce ad Remensem vrbem peruenit, vbi Pontificatum tenebat sanctus vir Ægidius post beatum Remigium. 4. Hunc Rex Francorum Chilpericus, & regni proceres valde diligebant. In ea quoque altercatione quę inter Hilpericum, & Hildebertum de principatu regni fuerat oborta, idem Præsul Chilperici Regis auxilio non defuit. Vnde & multa postea aduersa sustinuit. Ab hoc vir Dei Basolus honorifice susceptus, petijt ab eo secretius concedi habitaculum sibi, eo ꝙ haberet propter turbas vitare populū. Et primo quidem eiusdem Præsulis auctoritate & gratia, in quodam cænobio ad radices montis Remorum monasticam vitam solitariam duxit. Deinde cum de virtute in virtutem sublimiter excreuisset, volens aggredi vitam solitariam, in nemorosi montis cacumine cellam sibi cum oratorio construxit, vbi per. 40. annos habitans, singulariter contra antiquam serpentem Deo fideliter & fortiter militauit. Ibi cum aquæ penuria vir sanctus laboraret, quadam die dum ad fodiendam terram in celsitudine montis accedens, aquam sibi deesse anxius ferret, deuote ad Deum conuersus orauit. Mox dicto citius, fons in eodem loco fluere abundantissimus cœpit. Qui etiam vsque hodie de superioribus ad ima dilabitur, haustu dulcis, & infirmis ad potandum salubris. Attila quidam diues, & præpotens cum venandi gratia siluam cellulæ viri Dei contiguam intrasset, miræ magnitudinis Aprum fugientem insequebatur anhelantibus equis. At illa immanis bestia montem in quo vir Dei resederat ascendit, & ad cellam eius recto gressu peruenit. Depositaque feritate ante pedes eius prouoluta est hispida belua, quasi vitæ suæ præsidium implorat ura. At ille misertus, tanta insecutores virtute vna in loco fixit, vt & bestiam sibi proximam oculis viderent, & tamē omnino contingere non possent. Tunc Attila cognita Dei virtute, præsumptionis suæ veniam flagitans, quicquid circa locum sui iuris fuerat, nonnulla etiam possessionis propriæ prædia prædicto sancto viro contulit, locumque eius traditis facultatibus primus ipse ditauit. Homo quidam pro crimine commisso diu dicatus, & patibulo suspensus, cum iam in extremis ageret inter laqueos. Huius sancti confessori sibi subito memoria incidit. Voce itaque qua poterat, astrictus vt erat faucibus, omni conamine spiritum colligens, totis præcordijs sanctum Basolum inuocat, & vt sibi succurrat lachrymabiliter postulat. Mox laqueus rumpitur, & ille ab alto labitur. Super omnes stupor & admiratio fuit, ille liber a morte recedit.

De diuisione Regni Francorum inter filios Lotharij & vxoribus eorum. Cap. CXVII.

GRegorius Thuronensis. Hilpericus vero post Patris sui mortem, Thesauros, qui in villa Brumacho congregati erant accepit, & ad Frācos vlteriores petijt, ipsosque muneribus multis donatos sibi subdidit, & mox Parisius ingreditur, sedemque Hildeberti Regis occupauit, sed non diu licuit ei possidere, nam coniuncti fratres eius eum inde expulerunt. Et sic inter se hi quattuor Haribertus, Guntrannus, Hilpericus, atque Sigibertus, diuisionem legitimam riteque se fecerunt. Accepit namque Haribertus Regnum Hildeberti, sedemque constituit Parisius. Guntrannus regnum Lodomiris accepit, & Aurelianis instituit sedem. Hilpericus vero regnum Lotharij patris sui accipiens Suessionis ciuitatis sedem statuit. Sigibertus autem regnum Theodorici sortitus, sedem statuit se habere Remis ciuitatem. Haribertus Rex Ingobergam duxit vxorem, habebat ipsa Regina puellas duas cuiusdam pauperis, filias, nimis speciosissimas, nomen senioris Macouena, & nomen iunioris Meroflidis. In quarum amorem Rex nimis exarsit. Ob hoc Ingoberga quoque affligebat eas nimio odio, nam & Patrem earum compositorem lanificij iusserat fieri. Pro qua causa Rex nimis iratus Ingobergam reliquit, & Merofllidem vxorem sibi accepit. Post hoc etiam Macouenam sororem eius ad coniugum sibi copulauit. Et ob hanc causam a sancto Germano Parisiensi Episcopo excommunicatus est. Sed cum Rex eam relinquere nollet, percussa iudicio Dei mortua est. Et non post multum tempus Haribertus etiam Rex mortuus est, & in Blauia castello in Basilica sancti Romani est sepultus. Porro Sigibertus Rex cum videret, ꝙ fratres eius indignas sibi vxores acciperent, & ancillas ad cōiugium sibi copularent, legationem in Hispaniā misit, & multis muneribus datis Athanagildi Regis filiam petijt. Erat enim puella elegans, & pulchra; atque ingeniosa nomine Brunichildis. Quam in vxorem acceptam, quia Arrianæ legi fuit subiecta, præcepit baptizari. Quod videns Hilpericus Rex, cum iam plures haberet vxores, sororem ipsius Brunichildis nomine Galsiundam petijt, promittens per legatos alios vxores se dimissurum. Qua ab eo in coniugium assumpta, & baptizata, magnæ sanctitatis effecta est Fœmina.

De insidijs Fregedundis contra Galsiundam Reginam. Cap. CXVIII.

PEr odium autem Fregedundis pessimæ concubinæ suæ, ortum est inter eos magnum scandalum. Itaque dicebat Galsiunda, se nullatenus posse tantas iniurias Fredegundis sustinere. Petijtque a rege, vt relictis Thesauris quos secum de Hispania detulerat, liberam dimitteret redire ad Patrem suum. Sed ipse eam verbis mollibus blandiebatur. Per consilium itaque pessimum Fredegundis, dominam suam Andoueram decepit. Nam & ipsa Fredegundis eam per noctem in stratu suo strangulauit. Post cuius obitum, Deus pro ea virtutes ostendit. Quo facto fratres Hilperici hoc indignantes, cum de regno eijcere voluerunt. Habebat tunc Hilpericus tres filios de Audouera Regina sua. s. Theodobertum, Meroneum, & Lodoneum. Ipsa quoque Versuta Fredegundis ex familia infima fuit, de villa sancti Vedasti quæ vocatur Babancurt. Cum igitur Hilpericus Rex in hostem pergeret, cum Sigiberto fratre suo contra saxones, Audouera Regina domi grauida remansit, & filiam peperit. Cui Fredegundis consilium dedit, vt eam cito faceret baptizari, quatenus Rex de prælio rediens, filiam baptizatam gratanter respiceret. Vocato itaque Episcopo vt eam baptizaret, cum non esset matrona, quæ puellam susciperet, ipsa mater a Fredegunde monita, eam de sacro fonte suscepit. Venienti autem Regi victori exijt Fredegundis obuiam dicens. Deo gratias, quia Dominus noster Rex victoriam recepit de inimicis suis. Nataque est tibi filia, cum qua Dominus meus dormiet hac nocte, quia Domina mea Regina est commater tua de filia tua Hildesinde. Et ille ait. Si cum illa dormire nequeo, dormiam tecum. Cumque introisset Rex in aulam suam occurrit ei Audouera Regina cum ipsa puella. Et ait Rex. Nefandam

fandam rem fecisti per simplicitatem tuam, iam enim coniunx mea amplius esse non poteris. Rogauitque eam sacrum velamen induere cum ipsa filia sua, & dedit ei prædia multa & villas. Episcopum vero qui eam baptizauit exilio condemnauit, & Fredegundem ad Reginam sibi copulauit. Sigibertus. Anno Iustini. 5. sanctus Vedastus obijt.

De ortu sancti Amandi Traiectensis Episcopi, & eius vita. Cap. CXIX.

ANno Iustini. 6. sanctus Amandus nascitur. Ex gestis eius. Hic ex nobilibus parentibus ortus ab infantia sacris literis eruditus, parentes suos reliquit, & in quodam monasterio religionis habitum assumpsit. Qui dum quadam die circa monasterium ambularet, repente quendam maximum serpentem inuenit, quem statim virtute crucis, & orationis ad foueā suam nunquam inde exiturum redire coegit. Post hoc exiens, de monasterio illo quod erat prope mare, causa peregrinationis, venit Thuronis ad sepulchrum sancti Martini, & fuit ibi in quadam cella. 15. annis Cilicio semper tectus, & aqua & pane Ordeaceo sustentatus. Ex hinc iuit Romam ad sanctum Petrum, vbi dum quadam nocte vigilare voluit, inueniens eum custos, Ecclesiæ, nimis irreuerenter eiecit. Qui dum ante fores Ecclesiæ dormitaret, apparuit ei sanctus Petrus, rogans vt causa prædicationis remearet. Quo dum venisset, & verbum Dei cōstantissime prædicans multas iniurias esset passus, dum ipsum Regem Francię Dagobertum de suis criminibus increparet, de Regno expulsus est. Tandem Rex filium non habēs orauit Dominum, vt ei daret filium, qui succedere posset ad regnum. Cum ergo nutu Dei filium genuisset, cępit valde inquirere quis eum baptizaret. Et sic ei in mentem venit vt Amandum propter hoc requiri sollicite iuberet. Inuentus ergo, cum regali imperio contraire metueret, ad Regem veniens cum magno gaudio est susceptus. Rex autem eius pedibus aduolutus, præcabatur, vt peccatum quod de eo habebat remitteret, & filium quem ei Deus dederat baptizaret. Ille vero primam eius petitionem benigne concessit, sed sæcularibus negocijs metuens implicari secundam prorsus renuit & abscessit. Rex tamen misit ad eum sanctum Eligium & socium eius Didonem, qui tunc in curia morabantur. Quorum precibus fatigatus, Amandus ad Regem veniens eius filium baptizauit.

De peregrinatione eius in Vasconiam & reditu in Galliam. Cap. CXX.

POst hęc Traiectensis Episcopus obijt, & Rex sanctū Amandum licet plurimum reluctantem in Traiectensi vrbe pontificali cathedra sublimauit. Vbi cum triennio verbū Dei constanter omnibus prædicasset, & a plerisque suam prædicationem contemni videret, contemptores suos deseruit, & in Vasconiam gētem ferocissimam causa prædicationis intrauit. Vbi dum similiter prædicaret, ioculator quidam leuis, & lubricus, verbis eius detrahere cœpit, sed statim a Dæmone correptus, proprijs dentibus se discerpens, & ꝙ iniuriam viro Dei fecerat confitens, protinus expirauit. Inde pergens ad aliam ciuitatem, ab Episcopo ciuitatis reuerenter exceptus est. Cui cum ille Episcopus causa humilitatis, & more hospitalitatis aquam in manibus daret, iussit famulo, vt aquam illam diligentius cu stodiret, credebat enim ꝙ meritis viri Dei esset multorum profutura saluti. Nec enim fides ista fefellit. Nam & cæcus, qdam ante fores Ecclesiæ mendicans, ex consilio ipsius Episcopi aqua illa oculos suos lauit, & protinus clare vidit. Post hoc rediens sanctus Amandus in Galliam, impetrauit a Rege Hildeberto locum qui dicitur Vanco, vt ibi ædificaret Cænobium. Sed quidam Episcopus proximæ ciuitatis molestē hoc sustinens, iussit famulis suis vt eum inde eijcerent, vel certè occiderent. Qui venientes ad eum dolose dixerunt ei, vt secum pergeret, & illi locum aptum ad monasterium construendum ostenderent. Sanctus autem malitiam eorum Deo reuelāte agnoscens, iuit cum eis ad cacumen montis, vbi eum occidere cupiebant. Nec suis hoc dixerat, quia valde martyrium cupiebat. Sed subito orta tempestate, pluuiæ & grandinis, ita montem texerunt, qđ maligni qui eum occidere volebant, penitus nihil viderūt, & iam se mori putantes, prostrati veniam postulabant, & vt eos viuos abire permitteret exortabant. Tunc sanctus tamdiu exorauit, donec reddita serenitate, & visu recepto ad propria redierunt. Itaque sanctus Amandus euadens, & multa alia miracula faciens, tandem in pace quieuit.

De sancto Maglorio Dolensi Archiepiscopo. Cap. CXXI.

EX gestis eius. Porro sanctus Maglorius quasi magna gloria, merito tali refulget nomine, quod acquisiuit in opere. Hic ex Britannia oriundus genere spectabilis sancti Sansonis consors fuit. Qui etiam decedens eum in Archiepiscopatu Dolensi sibi constituit successorem. Vbi cum spectabilis documentis simul & exemplis enitesceret, Angelus ei in somnis apparuit, eumque admonuit, vt Pontificatus culmine relicto ad remotioris loci latibula pergens solitariam vitam duceret, vbi Monachorum gregem pascens, laudes quoque Domini licentius celebraret. Qui experge factus gratias egit Deo & in Episcopatu viro nomine Buduco substituto mandatum impleuit, multisque miraculis effulsit. Quidam comes opulentus iam 7. annis leprosus, fama eius audita venit & eius præmissis orationibus, manu quoque eius toto corpore tactus plenam sanitatem, recepit. Huius terrarum magnitudo triplici continebatur diuisione, quarum vnam nō integram sed dimidiam beato Maglorio contulit in munere. Has autem diuisiones copiosa similitudo auium, quæ miræ magnitudinis, & pulchræ erant consuetè frequentabant. Captura quoque piscium ingens, in sinū maris econtra pollulabat. Contigit ergo cum beatus Maglorius portionem suam penetrasset, & omnis auium & piscium congeries, quæ alteri medietati comitis inerat, fugam mitteret & sancti partem expeteret. Quod vxor comitis grauiter ferens ei suasit, vt illam sibi vendicaret, & quam vtroque genere orbatam tenebat beato Maglorio daret. Cuius ille suggestionem nequam mox suscipiens, quod non debuit expleuit, factaque nefandæ commutationis controuersia, subito aues, & pisces ab illa parte quam comes auare sancto viro surripuerat recesserunt, & mox ad Dominum suum Maglorium sunt reuersi. Tunc Comes apud se patientia ductus, vtramque partem sancto Maglorio concessit, & tunc auium & piscium agmina vtramque partem sicut ante repleuerunt. Cumque virgo esset hic sanctus ab vtero, panem Ordeaceum, & viliora legumina etiam parcem sumebat. 4. & 6. feria ab omni pabulo abstinebat. Corpus eius Cilicio iugiter tegebatur, vestimentis a foris mediocribus vtebatur, vinum & siceram non bibebat. Excubias noctis cum fratres se sopori darent, clam ab eis frequentatus super alueū maris peruigil ducebat. Denique multisque miraculis clarus in vigilia Paschæ dum in Ecclesia de more pernox excubaret, Angelus Domini Choruscus ei astitit, obitumque suum imminere, & dignam mercedem certaminis eum manere prędixit. Cumque ille hæsitaret ne Diabolus forte in Angelum lucis se transformasset, orationem diutissime protelauit, & cum Angelus, de visione certum reddere cupiens, bis & ter eundem sermonem repetijt. Tandem de manu ipsius Angeli viaticum visibiliter accepit, & ab illo die nisi causa ineuitabilis extitisset, vsque ad diem vocationis suæ versiculum hunc semper in ore repetijt. Vnam petij a Domino. &cæ. Et 9. Cal. Nouembris, ad Dominum migrauit.

De sancto Paulo Leonensi Episcopo, & bonis eius initijs. Cap. CXXII.

EX gestis eius. Sanctus quoque Paulus Leonensis Episcopus beato viro Hidulto a pueritia traditus est, doctrina & moribus informandus, simul cum beato Sansone futuro postmodum Episcopo, & alio nomine Gilda, & alijs pluribus. Tellus autem maris euacuata fluctibus, sancti Hilduti seruiebat vsibus. In cuius lata planicie triticum seuit, quod vastabant alites marinæ. Quas nulla arte valens abigere, curę. 4. discipulorum imposuit messem defendere. Vna autem nocte, quę Paulo deputata fuerat, exercitus auium ita campum vastauit, vt nulla spes colligendæ frugis remaneret. Qui ante auroram consurgens campum adijt, detrimentum segetis mox agnouit, seque pigrum custodem accusans, biduo a præceptoris sui præsentia iuuenilis gratia pudoris abstinuit. Tertia die condiscipulos suos conueniens, campum pariter cingunt, & infestatū auiū immensam multitudinem velut ouium gregem ad claustra monasterij quasi reos deducunt. Diriguntur ad caulas pennata animalia, velut quædam inertia pecora. Vbi autem ventum est ad lumen carceris, tanquam captiui repleuerunt cęlum clangore miserabili. Ad qđ spectaculum cōfestim accitus magister, quorsum huiuscemodi præda deduceretur inquirit. Cui Paulus. Hi sunt hostes segetis tuæ vastatores, quos tibi deduximus, vt imperio tuo debitas luant pęnas, ob commissa præsumptionis flagitia. Ad cuius verba stupefactus Pater hæsit, & Sinapi comparandā in dulci filio fidem admirās expauit. Huius sancti. f. Pauli cibus post longam carnis macerationem panis erat, æqua trutina pensus, cum sale sicco diebus solennibus addebat paucos pisciculos pro magno apparatu. Bipedis, vel quadrupedis carnem in omni vita sua gustu non legitur contigisse. Vinū & siceram nunquam præter missarum solennia libauit, quippe qui nec aquam sumebat, nisi quantū naturæ necessitas exposcebat.

De miraculis eiusdem. Cap. CXXIII.

HIc etiam cum venisset ad domum sororis suæ Deo deuotę, super litus maris Britannici sitam, rogatus ab ea, pcem ad Deum fudit, quatenus statuto fluctus maris coerceretur alueo, &

neo, & terra optata aliquo sibi & incolis illius insulę ampliaretur spacio. Cumque subito mare vndas retrahere & terra sicca apparere cępisset, ab oratione pariter ipse & soror surgunt, & ad ripam accedunt. Tunc Paulus sorori imperat, vt in manibus lapillos vsque ad summā maris marginem deferat, nā mille passibus, vel amplius aquis exhausta terra, per eius orationem dilatata est. Tunc genua, in oratione super ripam flectunt. Qua finita, Paulus ad mare conuersus ait. Lapilli quos in finibus tuis posui, sint in signum inter me & te, vt denuo nunquam eos transgredi, nec hæc nostra territoria audeas ingredi. Cuius sermonis imperium, vsque hodie conseruat, horridum maris elementum. Cumque reuerteretur domum, subito viderunt pręfatos lapillos diuina virtute columnas lapideas miræ magnitudinis factos, vt res simplex postulata, redderetur duplicata. Via quoque quam eo die tenuerunt, per medias illas columnas incedētes, adhuc a Britonibus semita Pauli vocatur. Quadam die cum iter agerent, Discipuli eius grauiter fessi siluas peragrātes aquam exquirunt, nec inueniunt. Quorum lamentationibus ille misericorditer commotus, oratione præmissa confidenter tribus in locis terram baculo suo percussit, tresque inde glebas effodi iussit, singulas, de singulis, quas euulsas tāta largitas aquarum secuta est, vt nō solum sitim astantis cateruæ reficeret, sed ēt copioso ductu totam patriam decoraret. Serpēti quoq; cuius ferocitas orientalem insulæ plagam vendicabat, ita vt nec ab armatis in aliquo lædi posset, & plures necaret, vir sanctæ crucis signo confidenter occurrit armatus, & stolam qua induebatur collum eius astringens, baculo suo velut canem furiosum, sæpe feriendo eum vsque ad mare deduxit. Quem in confinio maris & terræ respiciens ait Antequam marinis caribdibus, demergaris, cerulea extende colla, vt mea recipiam indumenta. Quo recepto, in præcipicium maris iussit eū abire cum interdicto præcipiens, ne quempiam hominū vltra noceret. Quo dicto, citius disparuit. His, & alijs virtutibus clarus, ad Epatum, licēt renitēs plurimum, promotus est. Huius festū recolit. 4. Idus Martij.

De sancto Gregorio Thuronensi Archiepiscopo.
Cap. CXXIIII.

SIgibertus. Anno Iustini. 7. Gregorius Thuronensium ordinatur Episcopus, & clarus habetur in omnibus. Ex gestis eius, Hic Aluernicæ regionis indigena, cum aliquando de Burgundia ad Aluerniā iret faceret, magna contra se tēpestas exorta est. Densus aer in nubibus cogitur, cęlum crebris ignibus micare & tonitruis resonare cœpit, omnibusque timore pallentibus, Gregorius sanctorum reliquias, quas indesinenter collo ferebat de sinu protraxit, ac nubibus constanter opposuit. Quæ protinus diuisæ, dextra læuaque prætereuntes, illęsum iter gradientibus præbuerūt. At superbia quæ plerumque nutritur virtutibus, iuuenili animo protinus irrepsit, & quia superbię vicinus est casus, dum priuatim gaudens, suis meritis præstitum arrogaret, æquus cui insederat illico lapsus, hunc ad terram grauiter elisit, ita vt omni corpore contusus vix posset assurgere. Causamque ruinæ intelligens, satis deinceps cauit ne se vanæ gloriæ stimulus qualibet occasione deijceret. Anno. 112. post obitum sancti Martini Thuronensis, Regni Sigiberti. 12. anno, beato Migrante Eufranio, Gregorius, beati Martini amore flagrans, & pastorali officio existens idoneus, eius vice cathedram Thuronensem regendam accepit. Ecclesias plures instruxit, & libros in laudem sanctorum vel in expositionem scripturarum sanctarum edidit. Matrem quoque Ecclesiam quā beatus Martinus construxerat, hic nimia vetustate confectā, arcuato scemate reparauit, atq; historiacis per eiusdē Martini gesta decorauit.

De miraculis, & scriptis eiusdem. *Cap.* CXXV.

CVm autem aliqn̄ per viā graderetur, & crucem auream cum reliquiis collo gestaret, cuiusdā pauperis hospitiolum foliis, ac surculorum cremiis contectū cremari conspexit. Illoque cum vxore & liberis hac & illac cursitantibus, & strepentibus, & aquam afferentibus, flammam mitigare non poterant. Tunc Gregorius accurrit, & contra flammarum globos crucem eleuauit. Moxque in aspectu sanctarum reliquiarum ita totus ignis obstupuit, vt nec ea quę iam apprehenderat, vltra vel ad modicum vstulare posset. Causa fuerat qua Remense oppidum adire debuerit, vbi ab Ægidio Pontifice humanitus susceptus, noctu quieuit. In crastino vero Siggo quondam Sigiberti ferentarius, ad eum accessit. Dumque sermocinarentur, & ille de ore Gregorii penderet, subito auris eius, quæ per idem obsurduerat, cum quodam strepitu reserata est. Aliqn̄ sepulchrū beati Hilarii Gregorius supplicaturus adiit, ad visendum quoque sanctam Radegundem Reginam diuertit. Et cum secum quasi duo incolæ Paradisi de tpibus loquerentur, oleum qđ ante pignora sanctæ crucis guttatim illic defluere solebat, sic in aduentu Pontificis auctum est, vt infra vnius horę spaciū vltra vnum sextarium exundaret. Porro cum hæc beata Regina ad Regem cœlorum accersienda esset, Gregorius de eius transitu nuncium accepit Cum iam illa eo accurrente migrasset, sancta eius membra sepulturę locauit. Sedecim annis hic in Epatu exegerat, cum ęquiuocus ille magnus Gregorius in sede Apostolica surrogatus est. Opinata quoq; res est, q dudū alter alteri peculiari sit amicitia deuinctus. Cum igitur sacra Apostolorum limina hic expetisset, cum magna reuerentia sanctus eum Papa excepit. Quem ad beati Petri confessionem introducens ex latere constituit, præstolans quo assurgeret. Interim autē vt erat ingenio profundissimus, secretam Dei dispensationem admirans considerabat in huiusmodi hoīe, erat. n. statura breuis, tantam gratiam profluxisse. Qđ ille mox diuinitus persentiens, & ab oratione surgens, placidoque vt erat vultu ad Papam respiciens. Dn̄s inquit fecit nos, & non ipsi nos, idem in paruis, qui & in magnis. Cumque illud cogitationi suæ sanctus Papa rn̄deri cognosceret, ipsa sua deprehēsione gauisus, grām q̄ hactenus in Gregorio mirabatur in magna veneratione deinceps haberi cœpit. Sedemque Turonicam, ita nobilitauit, vt ēt auream ei cathedram donaret, quæ apud præstitam sedem præfatam in posterum seruaretur. Cum aūt moraretur, in tali statu vel loco sepeliri fecit, vbi semper omnium pedibus conculcaretur, nec in villa reuerentia hretur. Sed grex beati Martini talia non ferens eum de loco leuauit, & edito pulchro Mausoleo, ad læuam sancti sepulchri digna reuerentia collocauit. Obiit autem 15. Cal. Decembris. Actor. Hic scripsit Historiam Regum Francorū de qua multa in hoc opere posuimus. Miracula quoq; btī Martini post obitū eius ostensa scripsit in quatuor libris, & qdam alia.

De quibusdam euentibus illius temporis. *Cap.* CXXVI.

SIgibertus. Eo tpe Hispani & Franci de Pascha celebrando dissentiunt, Hispanis, 12. Cal. April. Francis vero. 14. Cal. Maii Pascha celebrantibus. Sed Francos recte celebrasse p hoc diuinitus claruit, q fontes in Hispania qui in sabbato sancto Paschæ ad baptizandum sponte diuinitus repleri solēt, non in Hispanorum sed in Francorum Pascha sunt repleti. Albuinus Rex Longobardorum ab Armigero suo perimitur fraude vxoris suæ, cuius patrem Chinimundum Gepidarum Regem ipse olim in bello perimerat, & ex testa capitis eius sibi paterā adbibendum fecerat. Quam cum vno die sibi porrigeret, dicēs, bibe cum patre tuo, illa Fęmineo furore accēsa, illum ab Armigero eiusdē in lecto perimi fecit. Cleb surrogatus Regno Longobardorum regnat annis duobus. Anno Iustini decimo Benedictus Romanæ Ecclesiæ. 60. præsidet. Ab hoc Gregorius ad prædicandum Anglis abire permissus, sed populo tumultuante retractus septimus leuita est ordinatus. Athanagildo Rege Vuisigothorum mortuo Leuuigildus, cum fratre suo Leuua, & post solus annis regnat. 16. Fortunatus Poeta veniens ab Italia, claret in Gallia. Actor. Hic Fortunatus, vt dicit Hugo Floriacensis, vir egregius, ingenio clarus, sensu celer, ore suauis. Qui ab Italia Thuronis adueniens, actus beati Martini quatuor libris heroico contexuit metro. Verum inde assumptus. Pictauorum ordinatus est Episcopus. Scripsit autem etiam vitam beati Hilarii Pictauensis, & beati Maurilii Andegauensis. Huius est illa sententia breuis & vtilis. Pauper in angusto regnat hēndo Deum.

De morte Iustini & imperio Tiberij secundi. *Cap.* CXXVII.

HVgo vbi supra. Proinde Iustinus Imperator. 8. imperii sui anno pedibus cępit infirmari. Qua de re assumens comitem excubitorum Tyberium adoptauit eum in filium & successorem suum ipsum declarauit. Sigibertus. Iustino itaque Imperatore mortuo cœpit Tyberius anno Imperii sui. 12. s. anno Domini. 577. mundi. s. quarti millesimo. 251. & regnauit annis. 6; Hic missa ab Ægypto frumenti copia, Romam liberat ab inedia. Nam antea vrgente fame, multi Romanorum se Longobardis dederant. Hugo vbi supra. Iste fuit vir catholicus, & religiosus, vnde multas in Constantinopolitana vrbe renouauit Ecclesias. Hic & terram Persarum intrauit, & eos potentissime debellauit. Indeque egrediens tantam molem prædæ cū Elephantis multis adduxit, vt humanæ cupiditati crederetur posse sufficere. Sigibertus. Huius anno primo Sigibertus Rex fratri suo Hisperico pugna congreditur, ibique Theodobertus filius Hilperici perimitur. Francis vero pro Hilperico exoso Sigibertum super se Regem leuare volentibus, a duobus pueris a Fredegunda Hilperici vxore immissis, Sigibertus perimitur.

De pugna Hilperici regis contra fratrem suum Sigibertum. *Cap.* CXXVIII.

HIstoria Francorum. Hilpericus siquidem Theodebertū filium suum seniorem, qui antea Sigiberto iurauerat, vltra Ligerem cum hoste direxit. Qui abiens ciuitates Sigiberti auunculi sui peruasit. i. Turonis, Pictauis, & reliquas. Apud Pictauos autem contra Gundobaldum ducem pugnauit. colli-

collisusque est exercitus Gundobaldi, & fugit, magnamq; illic cædem Theodobertus fecit. Commoto inde exercitu, Lemonicum Cadurcinumque abiens peruasit atque vastauit, Ecclesias accendit, monasteria detraxit, clericos interfecit, monasteria virorum deiecit, puellarum delusit, & cuncta deuastauit. Fuitque eo tempore prior in Ecclesijs gemitus, quam tempore persecutionis Diocleciani & Maximiani Imperatorū. Inter has discordias Hilpericus etiam commoto exercitu vsque Rhenum accessit, cuncta incendens atque debellans. Quod audiens Sigibertus, conuocatis gentibus illis, quæ vltra Rhenum sunt, Parisius venit, & contra fratrem suum ire disposuit. Hilpericus quoque per Rodomangensem fugiens cum vxore sua & filijs Thurnacum ciuitatem ingressus, ibi se reclusit & communiuit. Sigibertus vero ciuitates illas, quæ vltra Parisius sunt positæ vsque ad Rodomagum accepit, & reuersus est inde Parisius.

De nece Sigiberti per insidias Fredegundis. Cap. CXXIX.

Tunc Franci qui quondam ad Hildebertum seniorem aspexerant, ad Sigibertum legationem mittentes, relicto Hilperici ipsum Sigibertum sibi Regem stabiliunt. Qui misit eos, vt fratrem suum in memorata vrbe Tornaco obsiderent, dicens se cum exercitu eos esse secuturum. Cui beatus Germanus Episcopus dixit. Si abieris, & fratrem tuum interficere nolueris vnus, & victor inde rediens. Si autem aliud cogitaueris, morieris. Sicut.n. Dominus per Salomonem ait, foueam quam fratri tuo parabis cades, in eam. Quod ille audire neglexit. Tūc Fredegundis memor artium suarum, inebriauit duos pueros Tornacenses, dixitque eis. Ite ad cuneum Sigiberti, & assimulate vt eum supra nos Regem eleuare debeatis, & interficite eum. Si euadere potueritis viui, ego mirifice honorabo vos, & sobolem vestram. Si autem corrueritis, ego pro vobis eleemosynas multas per loca sanctorum tribuam. Illi vero nec dubij, fesso ad eum vt erant corde venientes, cum aliam causam se suggerere velle simularent, abstractis cultris quos vulgo seransaxos vocant vtraque ei latera feriunt. At ille vociferans corruit, & emisit spiritum. Vbi etiam homicidæ illi corruerunt. Hilpericus vero nesciebat, donec ei Fredegundis omnia de interitu fratris narrauit. Tunc Hilpericus Rex de Thornaco egressus, Sigibertum fratrem suum apud Lambras vicum sepeliuit. Interempto igitur Sigiberto Rege, Brunichildis Regina cum filijs suis residebat plena luctu quid agere deret ignorans. Gundobaldus autem dux apprehendit Hildebertum filiū eius furtim per noctem, & cum eo in Austriam fugit. Collectisque gentibus super quas pater eius regnauerat Regem eū instituit. Hilpericus vero Rex Parisius veniens apprehensa Brunichilde, apud Rodomagensem vrbem eam in exilium intrusit, Thesauris eius ablatis, filias quoque eius Meldis vrbe teneri præcepit.

De incestu Meronei & malitia Fredegundis, & eius breui pœnitentia. Cap. CXXX.

Hilpericus post hoc filium suum Meroneum cum exercitu vltra Ligerem direxit. At ille relicta ordinatione patris, tunc per Cenomannicum reuersus, Matrē suam Audoueram se vitare fingens, Rodomacum venit, ibique Brunichildi regiæ coniunctus, eam sibi in coniugiū copulauit. Hoc autem sciens Hilpericus, s. qđ contra fas, & legem canonicā vxorem Pattui sui accepisset, valde amarus factus est, & festinus ad ipsam vrbem perrexit. Illi vero cum cognouissent, ꝙ eos separare deberet, ad Basilicam sancti Martini, quæ est ligneis tabulis super murum constructa confugiunt. Rex vero illos ingenio inde eijcere non valens, iurauit eis dolose. Si inquit voluntas Dei est, ego eos nō separabo. Quo audito, de Basilica sunt egressi, & dignanter acceptis, epulatus est cum eis Rex. Post hoc vero insidiante Fredegūde pp coniugationem Brunichildis, Meroneus tonsuratus est, & iubente Hilperico rege, Presbyter est ordinatus, & in insulam Vinomannicum directus, vt illic regulariter degere deberet. Tpe quoque illo beatus Germanus Parisiorum Episcopus, plenus virtutibus magnis, migrauit ad Dnm & glorioso cum magno psallentium choro in Ecclesiam beati Vincentij delatus, ibidem sepultus nitet. Hildebertus post hoc iunior legationem ad Hilpericum misit propter Brunichildem Matrem suam. Ille quoque pacifice reddidit eam. Hildericus igitur Rex descriptiones nouas, & graues per consilium Fredegundis, in omni regno suo fieri iussit, pro qua causa multi relinquentes ciuitates illas, & possessiones suas alia regna petierunt, dicentes melius esse peregrinari, q̄ tali periculo subijci, populos vero valde oppressus vociferabatur ad Dnm. Eo tpe Hilpericus Rex grauiter ægrotauit. Quo recuperante filij eius grauiter ægrotauerunt, & Fredegundis plena dolore filiorum & gemitu, ait ad Regem iam repœnitens. Diu nos male agentes, pietas diuina sustinet. Sæpe.n. nos Febribus, & alijs malis corripuit & emendare negligimus. Ecce iam perdimus filios, iam.n. eos lachrymę pauperum, lamenta viduarum, suspiria orphanorū interimunt. Ecce auri & argenti immensa pondera, cellaria & horrea plena redundant, & nescimus cui congregamus ea. Ecce qđ pulchrius habebamus perdidimus, quid nobis proderunt ista oīa? Nunc igitur placeat tibi consilium meum, & iube reddere qđ male peruasimus, & descriptiones nouas quas iniuste & nequiter fecimus iube igne cremari, vt & si natos perdidimus, vel pœnam perpetuam euadamus. Tunc rex corde cōpunctus, tradidit omnes descriptiones iniquas igni comburendas. Post hæc filius eius paruulus mortuus est. alius quoque nomine Lodobertus. Fredegundis autem filium peperit, quem vocauerūt Lotharium. Hic postea fuit Rex magnus, qui etiam genuit Dagobertum. Maximę tunc etiam discordiæ inter Hilpericum & Hilbertum Nepotem suum consurgebant, irritabant etenim eos ex vtrisque partibus, Fredegundis, & Brunichildis.

De luxuria eiusdem & proprij viri nece. Cap. CXXXI.

Erat autem Fredegundis Regina pulchra & ingeniosa nimis, atque adultera. Landricus.n. erat tunc in aula Regis Hilperici vir efficax, atque strenuus, quem memorata Regina diligebat multum, quia luxuriabatur cum ea. Quadam itaque die cum maturius Rex ad venationem exercendam de villa Calense in Parisiacum dirigeret, reuersus est in cameram palatij de scapulo equitum. Illa faciem suam erat abluens aqua in ipsa camera, & Rex retro veniens, eam in nates suas fuste percussit. At illa cogitans ꝙ Laudricus esset, ait. Quare sic facis Landrice. Respiciensq; vidit ꝙ Rex esset & expauit. Rex vero nimium tristis effectus, in venationem perrexit. Fredegundis itaq; vocauit ad se Landricum, & narrauit oīa quæ fecerat dicens. Cogita qđ agere debeamus, quia Crastina die ad tormenta valida exhibebimur. Et ait Landricus contrito spū, & commotus lachrymis dicens. Tam mala hora te viderūt oculi mei. Ignoro.n. qđ agere debeamus, quia comprimunt me vndiq; angustiæ. At illa dixit ei. Noli timere Audi consilium meum, & faciamus hāc rem, & non moriamur. Cum Rex de venatione summo vespere obtenebrante aduenerit mittamus, qui eum interficiat, & præcones clament ꝙ insidiæ sint Hildeberti. Illo quoq; mortuo, nos cum filio meo Lothario regnabimus. Factū est aūt in initio noctis, reuertente Hilperico Rege de venatione, qdam pueri adulatores inebriati vino a Fredegunde missi, dum de equo descenderet, pergentibus reliquis personis ad metata sua, ipsi gladiatores percusserunt Regem in aluū seransaxis. At ille vociferās, emisit spm. Succlamaueruntq; adulatores, quos Regina fraudulenter miserat, dicentes. Insidiæ insidiæ fecerūt hoc Hildeberti Regis Austrasiorū super Dnm nrm. Tunc exercitus huc illucq; discurrens, cum nihil inuenissent, reuersi sunt ad propria sua.

De pelagio Papa & legatione beati Gregorij Constantinopolim. Cap. CXXXII.

Sigibertus. Anno Tiberij. 4. Pelagius Romanæ Ecclesiæ. 61. præsidet. Hic obsidentibus Romam Longobardis ordinatur absq; iussione Principis. Hic decreuit quotidianam sacramentorum præfationem ad missas. 9. tātummodo præfationibus sm antiquum Romanorum ordinem esse commutandam. s. in natali Domini, in apparitione, in Pascha in Ascensione, in Penthecoste, de sancta Trinitate, de Apostolis, de sancta cruce, de ieiunio quadragesimali. Ab hoc Gregorius Constantinopolim Apocrisarius directus, hortatu Leandri Hispalensis Epi libros moralium in Iob composuit. Et ibidem Euthicum Constantinopolitanum Epm, male de resurrectione dogmatizātem, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria impalpabile, ventis aereq; subtilius esse venturum, in præsentia Imperatoris Tiberij confutauit, & illo non multo post mortuo penitus extinxit. Duces Longobardorum Gallias aggrediuntur, & vario bellandi genere nunc Longobardi inter se colliduntur. Hospicius famulus Dei in Gallia claret, qui etiam aduentum Longobardorum prędixerat. Eo tempore Vuimiocus Brito veniens, de Britannia sanctitate claret in Gallia. Lupi Burdegalam vrbem ingressi, nemi nem metuentes, deuorauerunt canes.

De legatione eiusdem Gregorij in Angliam. Cap. CXXXIII.

Ex vita beati Gregorij. Cum die quadam aduenientibus nuper mercatoribus, multa venalia in forum Romæ collata fuissent, multique ad emendum hincinde confluerent, contigit & Gregorium ante. s. quam Pontificale decus hr̄e per forum transitum facere, ac vidisse inter alios pueros venales positos lactei corporis, ac venusti vultus, capillos quoq; pcipui candoris habentes. Quos cum aspiceret, interrogauit de qua regione essent allati, dictumque est, qa de Britannia insula, cuius incolæ tali oēs decore niterent. Rursus interrogauit, vtrū in eadem insula Christiani essent, an paganorum erroribus implicati. Dictum est, ꝙ essent pagani. At ille intimo ex corde lōga trahens

hens suspiria. Heu prohdolor inquit, ꝙ tam lucidi vultus hoies tenebrarum auctor possidet, tantaque frontis specie gens grata, mentem ab internis gaudijs vacuam gestat. Rursus ergo interrogauit, qđ esset vocabulum gentis illius. Rñsum est, ꝙ Angli vocarentur. At ille. Bene inquit. Nam & Angelicam hñt faciē, & tales Angelorum in cęlis decet esse cohæredes. Qđ habet inqt nomen ipsa prouincia de qua isti sunt allati? Rñsum est, quia Deiri vocarentur.i.prouinciales. At ille. Bene inquit Deiri de ira eruti, & ad misericordiam Christi vocati. Rex ait. Prouincia illius quō vocatur. Rñsum est, ꝙ Elle vocaretur. At ille alludēs ad nomē ait. Laudem Dei creatoris illis in partibus oportet cantari. Accedensque ad Pontificem Apostolicæ sedis, rogauit vt genti Anglorum in Britanniam aliquos verbi ministros, per quos ad Christum conuerteretur mitteret, asserens & seipsum in hoc opus Domino cooperante perficiendum paratū esse, si tñ eidem Apostolico Papæ hoc fieri complaceret. Qđ cū ei primo minime Pontifex annuisset, postremo infatigabilibus eius precibus victus assensit. Qui ciuibus profectionis suæ celās negocium, qm̄ si id noscent nullatenus illi quoquo pacto acquieuissent, q̃to celerius potuit, iter cū Aplica bñdictione arripuit.

De reuocatione eiusdem adhuc in itinere constituti. Cap. CXXXIIII.

SEd interea ad notitiam populi veniebat, & mox vnanimi cō dicto oēs vrbici ac suburbani, vel quicumque audiētes accurrere potuerunt, sese in tres partes diuidunt, & proficiscenti Apostolico Pelagio ad Ecclesiam sancti Petri terribili voce conclamant. Eya Apostolice quid fecisti? Sanctū Petrum offendisti, Romam destruxisti, Gregorium non tam dimisisti, quam expulisti. His aūt vocibus horribiliter permotus Pontifex, plurimumque vehementissime metuens, post eum summa cum festinatione legationem, vt quamtotius Romam rediret cum interdictione direxit. Sed antequam missi eum adissent, trium dierum iam confecto itinere, dum idem vir Dñi Gregorius, vt iter agentibus moris est, circa sextam horam in quodā prato, socijs quibusdam quiescentibus, alijs aūt illi assidētibus, vel quibusdam rebus necessarijs occupatis, sederet ac legeret, venit ad eum locusta, & dans saltum paginæ quam percurrebat insedit. Cernensque eam beatus Gregorius tam mansuete loco quo assederat permanere, cępit. Locusta hæc inquam dici pōt, quasi Locosta, & subiungens. Sciatis inquit nō progressius nos iter cęptum licere protendere. Verumtamen surgite, & iumenta sternite, vt quantum licuerit quo tendimus ꝑpetemus. Dum aūt hinc mutuo confabularentur, & secum quærerent, ꝑuenerunt missi Apostolici equis sudantibus, & admodum fatigatis, statimque illi cum magna celeritate epistolam q̃ detulerant porrexerunt. Qua per lecta, ita est inquit socij vt prædixeram. Romam celeriter remeabimus. Talique ordine interim dilato suæ deuotionis effectu, mox vt ipse Pontificatus officio functus est, opus diu desideratum perfecit.

De sancto Herminigildo Rege & martyre. Cap. CXXXV.

SIgibertus. Anno Tiberij. 6. Herminigildus Leunigildi Regis Vuisigothorū filius filiam Sigiberti Regis vxorem duxit, per quam ad Orthodoxam fidem conuersus, iram patris sui Leunigildi Arriani incomparabilter incurrit. Hugo vbi supra. Hildeberti Regis soror Ingudis Herminigildi Leunigildi Hispanorum Regi filio nupsit. Herminigildus vero prædicatione Leandri Hispalensis Epi, & adhortatione suæ coniugis ab Arriana hæresi, qua pater suus languebat, ad catholicam cō uersus est fidem. Qđ vt pater cognouit, illum ad eandē hæresim vt rediret, & præmijs suadere & minis terrere conabatur. Cui cum ille constantissime rñderet, nunquam se verā fidem posse relinquere, quam semel agnouisset, iratus Pater eum regno priuauit, rebusque oībus expoliauit. Sed cum nec sic virtutem mentis illius emollire valeret, arta eum custodia, cōcludēs, collum manusque eius ferro ligauit. Superueniente aūt pascha lis festiuitatis die, intempesta nocte silentio ad eū perfidus Pater Arrianum Epm misit, vt ex eius manu sacrilegæ consecrationis cōionem pciperet, ac per hoc ad pris gram redire mereretur. Sed vir Deo dilectus Arriano Epo venienti exprobrauit, vt debuit, eiusq; a se perfidiam dignis increpationibus repulit, qa & si exterius iacebat ligatus, apud se tñ in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaq; reuerso Epo, Arrianus Pater infremuit. Statimq; apparitores suos misit, qui illū vbi ille iacebat occiderent. Qui mox vt ingressi sunt, securim cerebro illius infigentes, vitā corpori abstulerunt. Sed pro oñdenda vera eius gloria, superna non defuere miracula. Nam cępit in nocturno silentio psalmodiæ cantus ad corpus eiusdem Regis, & martyris audiri, & lampades ardentes videri. Qđ & perfidus Pater illius audiens, commotus pœnitentia, hoc se fecisse doluit, non tñ vsque ad obtinendam salutem. Nam quia vera esset fides catholica agnouit, sed gentis suæ timore perterritus, peruenire ad hāc non meruit. Oborta tñ ægritudine ad extrema perductus Leandro Epo, quē prius vehemēter afflixerat, Richaredū, Regē filiū quē in sua hæresi reliquebat cōmendare curauit, vt & in ipso talia faceret, qualia in fratrem eius suis exhortationibus pegisset. Qua cōmendatione cōpleta, defunctus est. Post cuius mortē Richaredus Rex, non Pr̄em perfidū, sed fratrē martyrē sequens ab Arrianę hr̄sis prauitate cōuersus est, totāq; Vuisigothorū gētē ita ad verā pduxit fidē, vt nullū in suo regno militare pmitteret, q regno Dei hostis existere p hr̄icā prauitatē nō timeret.

LIBER XXII.

De Imperio Mauricij & subuersione patris Antiochia. Cap. I.

TIBERIUS quoq; Augustus, vbi sibi finē vitæ imminere præuidit, elegit ad imperiū quendam virum gñe Capadocum strenuū ac sapientissimū, qui & Mauricius nuncupabatur. Cui ēt filiam suam Constantiā ornatam tradidit regalibus indumentis dicēs. Sit tibi imperium meum cum hac puella concessum. Vtere ergo eo fœliciter, & habe in mente incessanter, & æquitatem & iustitiam, præcipua optimi Imperatoris esse insignia. Qđ postquā dixit, Spm̄ exalauit. Tunc Mauricius purpura indutus, & diademate coronatus, ad circum processit, & acclamatis sibi laudibus, & largitis ſm morem muneribus primus ex Græcorū gente Romano potitus est imperio. Idem in 6. li. Hic fuit vir fide catholicus, & reipublicæ satis vtilis. Siquidem Huni, qui & Auares appellātur, eius sunt industria superati, atq; edomiti. Sigibertus. Cępit aūt imperare Mauricius anno dñi. 584. mundi. s. quarti millesimo. 247. & imperauit annis. 21. Circa hoc tp̄s, Thuronis verus de fracto pane sanguis effluxit. Anno Mauricij primo, Persæ Armeniā pdis, incendijs, captiuitate Eporū ac ppłorū pturbant, Ecclesiā tñ. 68. martyrū apud Armeniā sub Licinio passorū, nullo modo incendere potuerunt. Anno scđo Antiochia diuinitus subuertit hoc modo. Quidā ciuis illius adeo eleemosynis, & hospitalitati deditus, vt nullovnq̄ die sine paupere vel hospite comederet, cū vno die vsque ad vesperam vrbem circumisset, vt pauperē vel hospitem inueniret, inuenit virum seniorem veste alba cū duobus socijs stantem in medio ciuitatis, & inuitans eū ad hospitiū, hoc rñsum accepit ab eo. Non poteras o hō Dei cū vero Simeone hanc vrbē saluare, ne subuerteretur. Et hic sudariū ꝙ in manu tenebat excussit super vnā medietatē vrbis, statimq; ipsa medietas, cum habitaculis, & habitatoribus est subuersa. Et volens adhuc excutere sudarium super aliam medietatē vrbis, vix ab illis duobus socijs suis multa prece flexus est, vt parceret residuæ vrbis medietati. Sicque virū qui hoc aspiciebat attonitū cōsolatus ex saluōne dom⁹ suę, discessit & vltra nō cōparuit.

De somnio Guntranni Regis, & regno Fredegundis, & Landrici. Cap. II.

ANno quoque Mauricij. 3. Guntrannus, Francorū Rex in venando fessus, dū in gremio armigeri sui dormiret iuxta riuum aquę, vidit armiger ex eius ore paruū aial exire. Cui volenti transire riuum nec valenti armiger gladio trās riuū posito viam ei eundi & redeundi parauit. Quo iterū in os eius intrante Rex expiectus est, & stupefactus dixit se p somniū per pontē ferreū transisse, & sub quodā mōte multos Thesauros vidisse, vbi cū Rex pexisset ſm fidē somnij, multos Thesauros inuenit, eosq; acceptos sanctæ Ecclesiæ vsibus delegauit. Anno eiusdē. 4. Hilpericus Rex Frāciorū immissu suæ vxoris Fredegūdis pimit, Lotharius filius eius īfans. 4. mēsiū ī regno subīmat⁹ regnauit annis. 44. Historia Francorū. Itaq; Fredegūdis viro suo Hilpico īgenioſe pempto, ipa cū Lothario Rege paruulo suo & Lādrico, quem maiorē domus palatij elegerūt in regno resedit, Frāci quoq; pdictū Lotharium Regem sup se in regno statuūt.

De pugna Francorum contra Hildebertum Regem Austrasiorum. Cap. III.

AVdiens vero Hildebertus Rex Austrasiorū filius Sigiberti oīa hæc, hostē collegit. Nā defuncto Gūtranno patruele suo, regnū Burgundię ipse acceperat. Igitur Burgundiones, & Austrasij & superiores Franci simul cōmoto magno exercitu p cāpanias disgressi, Pagū Suessionicū cū Gundebaldo, & Vuintrione deuastant. Hæc audiens Fredegundis cū Landrico & reliquis Frācorū ducibus hostē congregat, & ad Brunacū villā veniens multa dona & munera Francis dedit, eosq; ad pugnādū contra inimicos suos incitauit. Cum aūt cognouisset, ꝙ multuo esset

esset exercitus Austrasiorum, coadunatis Francis, qui cū ea erāt consilium dedit eis dicens. De nocte consurgamus contra eos cū lucernis, quas portant ante nos pcedentes, & sit ramos siluarū in manibus nostris feramus, cum tintinabulis supra equos ligatis, vt eorū vigiles, & custodes equorū nos cognoscere nequiāt, & illucescente initio diei super eos ineamus, & forsitan eos deuincemus. Placuitque hoc consilium. Cum aūt denunciatum fuisset placitum qua die ad præliandū in loco nuncupato Trūcia in pago Suessionico conuenire deberent, illa sicut cōsilium dederat de nocte cōsurgens cū armorum apparatu, cū ramis in manibus, vel reliqua q̄ superius diximus, ascēsis eqs Lotharum paruulum Regē in brachio vehitans, vsq; ad Trūciā puenerūt. Cū āt custodes hostiū Austrasiorū, ramos siluarum quasi in mōtibus in agmine Francorū cernerent, & tinnitum tintinabulorum audirent, dixit vir ad socium suum. Nōne hesterna die in illo & in illo loco campestria erant, qūo nunc siluas cernimus. At ille irridens eum dixit. Certe hac nocte inebriatus fuisti, & modo deliras. Nūqd audis tintinabula equorū nrorū iuxta ipsam siluā pascentiū. Dū hoc agerēt & aurora diei initiū daret, Irruerunt Frāci cum strepitu turbarū sup Austrasios, & Burgūdiones dormiētes, & interfecerūt maximā ptē exercitus eorū a maiore vsque ad minorē. Gundebaldus quoq; & Vuintrico per fugam delapsi vix euaserunt, Landricus quoque insecutus est Vuintrionē, sed ille cursu velocissimi equi euasit. At vero Fredegūdis cū reliquo exercitu vsq; ad Remos accessit, at tota cāpania succensa cū multis spolijs reuersa est Suessionis ciuitatē. Eo tpe Hildebertus Rex Austrasiorum hēbat duos filios, senior vocabat Theodobertus ex concubina, iunior vero ex Regina natus erat noīe Theodoricus, quē cū Auia sua Brunichilde in Burgūdiā in regnū Gūtranni regis magni direxit. Eo tpe mortuus est Hildebertus Rex iunior, regnauitque annis. 20. Theodobertus āt filius eius in regnum p̄ris sui successit. i. in Austri, Theodoricus vero in Burgundia. Eo tpe mortua est Fredegundis Regina plena dierū, & in Basilica sancti Vincētij martyris est sepulta.

De stimulatione Brunickildis, Theodorici contra sanctum Columbanum. Cap. IIII.

THeodoricus ergo quia infra regni sui terminos sanctū Columbanum h̄ret gratulabatur. Ad quē vir Dei sæpissimè cum veniret cępit increpare eū cur concubinarum adulteris misceretur, & non potius ad regalem prolem pcreandam legitimo coniugij solamine frueretur. Cumque ad eius imperium Rex obtēperans; se ab oībus illicitis segregari rnderet, eius Auia Brunichildis contra virū Dei stimulata est, verebat. n. ne si Rex abiectis concubinis Reginam Auię pfecisset dignitatis suę honoris modum amputaret. Quadā igitur die dū ad eā veniret, illa Theodorici filios adulterinos ad eum adduxit. Quo sciscitante quid sibi vellent ait. Regis filij sunt, tu eos tua bñdictione robora. At ille. Nequaq̄ illos regnaturos scias, q̄a de lupanaribus emerserūt. Tūc illa furens paruulos abire iussit. Egrediēsque vir Dei Aulam regiam, dū limitē transiliret, fragor subito est exortus, q̄ totam domū quatiens, oībus terrorē incussit, nec tñ miseræ Fęmine furorē cōpescuit. Tunc monasterij ppositis per nuncios imperat. vt nulli eorum extra terminos iter pādat, nec receptacula Monachis eius, vel qualibet subsidia tribuant. Cernens vir Dei regios aios contra se permotos, ad eorū frāgendā ptinaciā properās apud Pisam villā publicā, vbi tūc Rex erat occidente sole puenit. Qd cum Regi nunciatū esset, iussit regio cultu opportuna subsidia parari, Deiq; famulo dirigi. Qui cum vidisset dapes, & pocula cultu regio administrata, q̄siuit qd sibi de his agere vellet. Qui dixerūt. Tibi sunt hæc a Rege directa. Abominatus ea scūs dixit. Munera impiorū rep̄bat altissimus. Nec dignū est, vt ora famulorū Dei cibis eius polluant, q̄ non solū in suis, verumēt in aliorū habitaculis Dei famulis aditū denegat. His dictis vascula oīa in frusta dirupta sunt, vinaq; & sicera solo diffusa, cæteraq; separatim dispsa pauefacti ministri, rei gestæ cām Regi nūciant, & ille pauefactus, cū Auia sua diluculo ad virū Dei pperat, de cōmisso veniā pcant. Seq; postmodū emendare pollicent. His pacatus pmissis ad monasteriū redijt.

De exilio eiusdem, & de damnatis e carcere liberatis per eam. Cap. V.

HÆc pollicita Dæmonij iura non diu seruata violantur, solitoq; a rege adulteria perpetrant. Quo audito, vir Dei literas ad Regem verbis plenas, & comminatorias direxit, vnde rursum permota Brunichildis aium Regis contra eū excitauit. Epos, & sollicitare aggressa est, vt eius religioni detraherēt, ac statutum regulæ q̄ Monachis suis indiderat, vituperando macularent. Abactus itaq; Rex Luxouium venit, cōquestus est cū eo, cur a pūincialium moribus discederet, & intra septa secretiora oībus Christianis aditus non pateret. Cui beatus Colūbanus, vt erat audax & aio ingens ait. Si in hūc locū venisti vt habitacula seruorum Dei destruas, & regularem disciplinam macules, scito regnum tuum funditus ruiturū, & cum omni propagine regia diuersurum. Qd postea rei probauit euentus. His ergo dictis territus foras refectorium, qd ingressus fuerat celer repedauit. Cumque viri Dei duris increpationibus vrgeret, ait. Martyrij coronam me tibi speras illaturum, sed non sum tātæ dementię, vt hoc tātum scelus perpetrem. Quin potius placet, vt qui aliorum moribus regulari tuo proposito discordas via qua venisti repedare studeas. Ad hoc ille se dicit de cęnobij septis non egressurum, nisi violenter abstraheretur. Discessit ergo Rex, & virum procerem noīe Bandulfum reliquit, qui virū Dei a monasterio pellens, penes Mesoncinense oppidum ad exulandum perduxit. Ibi ergo commorans, audiuit carcerem in loco illo plenum esse damnatorum. Illuc properans, & nullo obstante ingressus verbum Dei damnatis proposuit. Qui cum spōnderent se si liberarentur emendaturos, & pœnitentiam acturos, ille supra dicto ministro suo Domoali præcepit, vt ferrum quo compedes erant innexi, apprehenderet. Quod cum faceret, velut frutex putrefacta per partes comminuitur. Tūc egredi damnatos ex carcere iussit, peractoque euangelici cultus officio pedes lauit, & lintheo abstersit. Deinde imperauit vt Ecclesiam peterent, & commissum scelus fletibus abluerēt. Properantes ergo Ecclesiæ fores obseratas reperiunt. Tribunus aūt cum vidisset carcerem vacuum, ipse & milites damnatorum calces insequi cœperunt. Qui post tergum eos appropinquare videntes, & obseratas Ecclesiæ fores, gemina vallati angustia virum Dei vt eruantur compellunt. Ille rursum caput attollit, præcaturque Deum, vt sua virtute erectos ex ferro non sinat denuo tradi satellitum nexui, nec morata Dei bonitas, fores firmiter obserauit, & in angustijs positis aditum pandit. Pernici cursu intrant Ecclesiā, fores vero post eorum introitum in oculis militum absque humana manu obserantur, ac si custos more clauigero perniciter eas reserasset, & obserasset. Nec quisquā postea damnatis inferre iniuriam ausus est, quos diuina virtus eruisset.

De iterato eiusdem exilio. Cap. VI.

POst hæc vir Dei cernens, q̄ nullis custodijs angeretur, videbāt. n. oēs in eo Dei virtutes flagrare, & ideo omnes ab eius iniurijs segregabantur, ne culparū socij forent, ascendit dñica die in cacumen montis illius. Cumque nullum videret, qui iter ad monasterium reuertendi prohiberet, per mediā vrbem cum suis ad monasteriū regressus est. Quo audito Rex & Auia eius atrocioribus aculeis irę stimulati, iubent cohorti militum, vt virum Dei rursum vi abstrahant, & ad pristinum exilium reuocent. Qui cum Tribuno venientes, septaque monasterij peruagantes eum perquirunt, ille in atrio Ecclesiæ sedebat, librumque legebat, vbi cū sæpe venissent, & prope eum transissent ita vt nonnulli in eum pedibus offenderet, obcæcati luminibus, ipsum nequaquam videbant. Eratque spectaculum pulcherrimum, quia & ille orans cernebat quærentes, & illi in medio eorum positum non videbant. Veniens autem Tribunus, & intuitus per fenestram, vidit virum Dei inter ipsos lætum residere, & legere, cernensque Dei virtutem ait. Nequaquam amplius errore insaniæ cor nostrum decipiatur. Non. n. potestis inuenire, quem virtus diuina tegit. Renunciantibus illis talia Regi, ille aucto furore Bertarium comitem & supradictum Bandulfum destinauit. Qui cum eum in Ecclesia psallentem reppe rissent, sic eum allocuti sunt. Vir Dei præcamur vt regis pceptis obedias, egressusque quo primum huc venisti itinere pergas. At ille se ait iam sæpius esse testatum, nisi vi traheretur se non discessurū. Illi gemino vallati periculo cum formidine palliū eius attigerunt, alij genibus prouoluti præcabantur, vt tanti sceleris culpam illis ignosceret, qui nō suis desiderijs, sed Regis obtemperarēt præceptis. Videns vir Dei periculum aliorum esse si seueritati suę satisfaceret, cum oīum eiulatu egressus ad Aualonē castrum puenit. Sed priusq̄ illuc pueniret, in via custos equorū Theodorici ei occurrit, eumque lācea traijcere voluit, sed eum mox diuina vltio perculit, nam dextera q̄ contra sanctum tetenderat torpente, lanceā añ pedes suos terræ defixit, & ipse a Dęmone correptus, añ vestigia scī corruit. Quē cernens ille corā se vltione diuina pcussū, die illa noctuq; penes se tenuit, & sequēti die ad se accersiuit, Deoq; fauēte curatus ad ppria remeauit.

De quibusdam miraculis eiusdem Cap. VII.

QVodam tempore dum vir Dei per Ligerim ad vrbem Thuronicam peruenisset, ad beati Martini sepulchrum accessit, ibique tota nocte in oratione excubauit. Sublato deinde prandio ad scapham redijt, suosque multa tristitia depressos repperit. Inquirens autem inuenit præterita nocte quæcunque in scapha habuerant furto perdidisse, simulque aureos quos in pauperes, non erogauerat furtim ablatos fuisse. Quo audito, ad sepulchrum sancti redit, quærens, se non

se non iccirco ad eius excubias excubasse, vt ille sua ac suorũ damno pattari fineret. Nec mora q̃ saccellũ cum aureis furatus fuerat, cępit inter flagella corporis, & pęnas clamare, illo & illo in loco aureos occultas se hr̃e. Qđ videtes socij, oẽs currunt, furto sublata oĩa reddũt, vtrũq; Dei p̄cant, vt tanti sceleris culpas ignoscat. Post hæc ad Meldẽse oppidũ venit, quo vir nobilis Clãgeridus, Theodobertus cõuiua, vir sapiẽs, & consiliarius Regis gratus, miro gaudio eũ recepit. Qui domũ eius bñdixit, & filiã eius noĩe Pharã Deo vouit. Quodã ẽt loco p̄pe Sueuos, cũ moraret̃ repperit habitatores loci sacrificiũ prophanũ litare velle, & cuppã magnã.l.circiter modiorũ, cereuisia plenã i medio positã esse. Cũq; ingreret qđ de illo agere vellent, aiunt se Deo suo Nodano quẽ alij Mercuriũ autumãt, velle immolare. Audiens opus pestiferũ vas insufflauit. miroq; mõ vas cũ frago re dissolutũ est, & in frusta diuisum, visq; rapide cũ liquore Cereuisiæ p̄rupit, vñ & dat̃ intelligi Diabolũ in vasa occultatũ, vt caperet aĩas sacrificantiũ. Stupefacti Barbari, aiunt virum Dei hr̃e anhelitũ q̃ posset dissoluere vas ligaminibus munitũ. Multiq; verbis eius ab errore castigati, ad Xp̄m conuersi sunt baptizati. Cumq; sub quodã scopulo inter vasta heremi ieiunio corpus conficeret, & nihil aliud præter supradicta ruris poma in cibos capit, hora refectionis propinquante, Chanoaldũ ministrũ dixexit, vt consuetã mensuram pomorum deferret. Qui abiens Vrsum inter ruris frutices rubos peruagari perspexit, ac poma lãbendo carpere, festinus ergo rediit, Patriq; indicauit. Ille imperauit vt iret, partemq; fruticũ in cibos fære dimitteret, aliam sibi reseruari iuberet. Abiit ergo, & iussa impleuit, diuisitq; virga frutices, rubusque q̃ poma ferebat partẽ suam vt fera comedat iubet, aliãq; partem in vsum viri Dei reseruet. Mira in fera obedientia, nequaq̃ sibi ex parte prohibita cibos capere ausa est, sed in segregata & permissa sibi fruticũ parte tantummodo pabula requisiuit, quamdiu vir Dei in loco illo commoratus est.

De completione prophetiæ eius super domo Theodorici Regis, & obitu ipsius, & quibusdam alijs. Cap. VIII.

PORro Theodoricus penes Metense oppidum diuinitus percussus, inter flagrantis ignis incendia mortuus est. Post quem Brunichildis filium eius Sigibertum in regno suffecit. At Lotharius memor prophetiæ viri Dei, collecto exercitu fines regni, qui suæ ditioni debebantur, volens recipere. Sigibertũ captũ peremit, fratresque eius quinq; Theodorici filios cũ Auia Brunichildæ cępit, & pueros quidẽ separatim peremit. Brunichildẽ vero ignobiliter camelo impositã, hostibus girãdo mõstrauit primo, postque ĩdomitorũ equorũ caudis irretitã mi serabiliter vita priuauit. Funditus ergo radicitusque Theodorici stirpe deleta. Lotharius triũ Regnorũ Monarchia solus potitus est, & sic beati Columbani prophetia in oĩbus impleta est. Obiit aũt vir sanctus. 9. Cal. Decẽbris. Huius vitam scripsit frater Ionas, cętera eius miracula quidam alius. In quadã Petra vestigium pedis eius dextri sic impressum est, sicut & hodie appa ret, ac si aliquis sigillum in cera impressisset, vnde & ipse locus ob reuerentiam sancti, lingua rustica vocatur, ad vrnam sancti Columbani. Sigibertus. Anno Mauricij. 7. nimiæ pluniæ inundaut, vt oẽs dicerent, quia aquæ diluuio superinundarent, & tanta clades fuit, vt nullus grauiorem a sæculo fuisse meminerit. Magnus ẽt Draco in modum validæ trabis cũ innumerabili serpentium multitudine p Tyberim in mare descendit, a q̃bus suffocatæ bestiæ maris, & ad littus proiectæ, putredine aerẽ cor ruperunt. Anno sequenti Hormisdam Regem Persarũ a Persis excecatum filius eius Cosdroe occidit, & ad Mauricium Imperatorem confugit, eiusque virtutes Persas debellans Regnũ Persarũ accepit, & annis. 38. regnauit. Leunigildo Vuisigothorũ rege mortuo. Richaredus fili⁹ eius regnauit annis. 15. In Italia facto vltra fidẽ pene diluuio oĩum, post multã cõfusionẽ rerũ subsecuta est p cladẽ inguinariã immedicabilis mortalitas hoĩum.

De peste inguinaria quæ accidit Romæ & electione Gregorij Papæ. Cap. IX.

EX gestis eius. Eo namque tp̃e Tyberis fluuius, ita ripas suas excessit, vt super muros vrbis influẽs maximam partem regionis occuparet, & plures domos euerteret. Tunc etiam multitudo Serpentium cum ingenti Dracone p medium fluuium in mari descenderunt, & salsis fluctibus præfocati ad littus eiecti sunt. De quorum fætore secuta est plaga pessima, q̃ inguinariam vocant. Quæ tanta fuit, vt etiam ipsum Papam Pelagium occideret, & passim subtractis habitatoribus, plurimæ domus in vrbe vacuæ remanerent. Sed quia Ecclesia sine rectore esse non poterat. Gregorium licet totis viribus renitentem plebs omnis elegit, & electionem eius Imperator Mauricius cõ firmauit. Cum ergo benedici deberet, & lues populum deuastaret, sermonem fecit ad populum, vt pęnitentiam agentes letanias cum processione facerent, & pro remouẽda peste Deum attentius exorarent. Dum oẽs simul orarent cum lachrymis, morbus ille intantum deseuit, vt in hora vna. 80. hoĩes expirarent. Finito itaque sermone & peste cessante, volẽs effugere, sed non valens, quia semper portas vrbis propter eum vigiles obseruabãt, obtinuit tamẽ a negatiatoribus, vt in dolio super quadrigam educeretur de vrbe, & sic triduo latuit, donec illum orationibus, & ieiunijs Ro. populus columna lucis tertia nocte super eum emissa obtinuit. In qua columna, Angelos ascendentes & descendentes, quidam reclusus prospexit.

De quibusdam euentibus illius temporis. Cap. X.

SIgiber. Anno Mauricij. 10. in Gallia quidam in silua cedẽs ligna, adeo a muscis infestatus est vt per biennium amens fieret. Deinde sub religionis habitu exhibebat se Pseudo prophetam, deinde Magum. Deinde ẽt sanitates super infirmos faciens, Christum se esse dicebat, & pro Christo se adorari iubebat. Nolentes se adorare cum populo, qui ei multus adhærebat, impetebat hostiliter. Qui postea a quodam fideli occisus est, & ita sequaces eius dispersi sunt. Richaredus Rex Vuisigothorum terminos Romanorũ inquietauit. Hoc tp̃e regnabat in Hibernia insula Philtanus. Et in scotia regnabat Brendinus, cui frater erat noĩe Adelphius. De cuius Adelphi filia, q̃ vocata est Gelgehes, genuit Rex Hiberniæ Philtanus sc̃m Furseum, & frẽs eius Voillanum, & Vlianũ. Huc vsq; Greg. Thuro. historiã Francorũ digessit. Anno sequenti tunica D. N̄ri Iesu Xp̄i in ciuitate Zaphat, nõ lõge a Hierosolyma, confessione Symeonis Iudæi inuenta, & ab Ep̄is Gregorio Anthiocheno, & Thoma Hierosolymitano, & Iohanne Constantinopolitano, Hierusalem in loco vbi crux Xp̄i venerat̃ est posita. Gautheric⁹ Cameracen. Ep̄s claret. Anno sequenti Richaredus Rex Vuisigothorũ Synodo. 62. Ep̄orũ apud Toletum congregara, ibiq; Arriana hr̃sis abiicata & Anathematizata, se cũ tota Vuisigothorũ gente confirmat in fide catholica. Constantinopoli nascit̃ puer quadrupes, & alter duos vertices hñs. Quæ prodigia p̄tendunt aduersa locis in quibus nascunt̃. Anno sequenti Agilulfus Rex Longobardorũ in Romanos insurgit, sed agẽte Theudelinda Regina, nõ multo post cum eis fœdus inijt. Huic Reginę Gregorius Papa libros Dialogi sui misit. His diebus irruentes Longobardi in mõtem Cassinum, diripuerunt oĩa q̃ in monasterio sancti bñdicti inuenire potuerunt, neminem vero tenere valuerunt, sicut idem famulo suo Dñs promiserat, vt si res gentibus traderet aĩas seruaret. Monachi aũt fugientes, Romã petierunt, codicem regulæ a beato Bñdictio editum, & pondus panis, atq; mensurã vini secũ deferentes. Sol a mane vsq; ad meridiẽ minoratus est vsque ad tertiã sui partem. Anno sequẽti Guntrannus Rex sanctitate clarus dormit in Xp̄o. Regnũ eius cessit fratruelli suo Hildeberto.

De legatione Augustini in Angliam, & conuersione illius gentis. Cap. XI.

EOdem anno Gregorius Papa, qđ ipse olim facere intenderat, Augustinum cum alijs ad prędicandum in Angliam destinauit. Ex gestis eius. Itaq; serui Dei mellitus Augustinus, & Iohannes ad eandem insulam directi cum multis aliis Deum timentibus Monachis, intra breue tp̄is spacium Regem illum, qui in capite insulæ morabatur, cũm suo populo conuerterunt. Quibus Deus tantam faciendorum miraculorum grãm contulit, vt verbum Dei qđ ore prædicabant, signorũ officio cõ firmarent. Vnde factum est, vt paucis elabentibus annis ẽt ceteri Reges ipsius insulæ cũ his qui erant ipsis subiecti accederent ad fidem Christi. De cuius gentis conuersione sic̃ & miraculorũ prodigiis, q̃ ibidem fiebant, ita beatus Gregorius in libris moralibus perhibet dicens. Ecce lingua Britanniæ, q̃ nihil aliud nouerat q̃ Barbarum frendere, iam dudum in diuinis laudibus hębræa cæpit verba sonare. Ecce quondam tumidus, iam substratus sanctorũ pedibus seruit Oceanus. Eius Barbarus motus quos terreni principes edomare ferro nequiuerant, hos pro diuina formidine sacerdotum ora simplicibus verbis ligant. Et qui cateruas pugnantium infidelis nequaquam metuerat, iam nunc fidelis humiliũ linguas timet. Quia. n. perceptus cęlestibus verbis, clarescentibus quoque miraculis, virtus ei diuinę cogitationis infunditur, eiusdem deitatis terrore frenatur, vt praue agere metuat, ac totis desideriis ad æternitatis gratiam venire concupiscat. Quod totum vt fieret, ita eadem beato Gregorio Dei gratia concessit, vt merito ab Anglorum populis debeat Apostolus appellari. Hugo li. 6. Quam gentem præfatorum labore virorum Deo lucrifaciens, Londoniæ & Elboraci metropolitanos, consecrauit Episcopos. Sigibertus. Anno Mauricii. 15. sanctus Colũbanus Abbas, & Presbyter Doctor Scotorum & pictauorum obiit, qui posteris suis multa sanctitatis monimenta reliquit, præterquam q̄ rustica simplicitate Pascha Dominico die celebrari debere neque didicit neque docuit. Marculfus Abbas Boiacensis sanctitate claruit in Gallia.

De

De Conuersione Cantuariorum & regibus Nordanimbrorum. Cap. XII.

ANno sequenti Edilbertus Rex Anglorum, qui cantuarij vocantur prædicante Augustino cum gente sua baptizatur. Porro gens Anglorum, qui Mercurij dicũtur, & gẽs Nordanimbrorũ, qui quod ad aquilonarẽ partẽ Humbri fluminis habitẽt ita uocantur, sub regibus Echelsrido & Ellæ nõdũ audierat verbũ uitæ. Guildetinus Malmesbiriẽsis. Annis 99. fuere Nordanimbri duces cõi habitu cõtẽti, sub imperio Cãtuariorũ. Quibus Nordanimbris primi præfuerũt frater Hengestij Ocha eiusdẽ filius Hebusa. Sed anno ab ĩcarnatione dñi. 547. post mortẽ Hengestij. 60. ducatus in regnũ est mutatus, regnauitq; ibi primus Ida vir nobilis, ætate & viribus integer. Vuodenio quippe fuerant tres filij. Vueldegio a quo Reges Cãtuaritarũ. Vuithlegius a quo Reges Merciorũ. Beldegius a quo Reges vuestsaxonũ & Nordanimbrorũ, prẽter duos Ida igitur a Beldegio nonus xij. annis regnauit. Post hunc Alla annis 30. Huius tpe venales ex Anglia pueri Romã deducti, saluti oĩum cõpatriotarũ suorũ occasionẽ dedere, per beatũ Gregoriũ tunc Archidiaconum. Quos ille conspicatus, quæsiuit ab astãtibus, qui genus, vnde domo, responsum est genere esse Anglos. prouincia Deiros. Est enim Deira prouincia Nordanimbriæ, Allæ Rege subditos, Paganismo deditos. Quod extremũ dolẽtibus suspiriis prosecutus, reliquis eleganter allusit, vt Angli Angelis similes de ira Dei eruerentur, & Alleluia cantare docerẽtur. Alla tamẽ Rex nescio quo infortunio de Christianitate nihil audire meruit: Sed ad filiũ eius manauit electio. Post Allã regnauit Eldericus Idæ filius annis. v. post quem filius eius Echelfridus. Hic fugauit Regem Scotorũ Edam, in quo bello mortuus est frater Echilfridi Thetbaldus, ciuitatem Ligonũ q̃ nũc Castra dicitur expugnauit, prius in Monachos debachatus, qui pro salute populi supplicaturi frequentes conuenerãt. Quorũ maximus conuentus erat in loco qui dicitur Bancor. Eduuinum Allæ filium regno & prouincia eliminauit. Qui fugiens, venit ad Redualdum Regẽ orientaliũ Anglorũ, qui cõtra eũ pugnauit, & eundem occidit, ammisso prius filio Remero. Regnauit autẽ Eldefridus annis 24. Hic habuit ex Acca filia Allæ sorore Eduuini filios duos Osuualdum duodennem, & Osuuinũ quadrimum. Qui occiso patre in Scotiam sunt delati. Post Echelfridum regnauit Eduuinus.

De Sancto Goare, & falsa eius accusatione apud Archiepiscopum suum. Cap. XIII.

SIgibertus. Anno Mauricij. 17. sanctus Goar veniens ex Aquitania, claret in Gallia. Ex gestis eius. Hic in suburbano treuerico iuxta fluuium Vuocara Ecclesiolã fecit, multorũque ibidem reliquias sanctorũ collocauit. Ibi die noctuq; Deo seruiebat in ieiunijs, uigilijs, prædicatione, & oratione, multosq; paganos verbo conuertit, & ægrotos multos oratione sanauit. Vnde Diabolus virtutibus eius inuidens, multas ei tribulationes ingessit. Itaque contigit vt legati Episcopi Treuerici nomine Rustici. s. Alboinus & Almannus in cellã viri Dei quasi speculatores aduenirẽt, vt ibi aliquam rem nouam vel inanem inuenire possent. Viderunt ergo quòd more solito mane post psalmodiã & missam, cum peregrinis & pauperibus in charitatem cibum sumeret. Quod ipsi non charitate, sed gulositate fieri æstimantes, accusauerunt eum apud Archiepiscopum dicentes se eum vidisse sine temperamento mane comedere, vel potum sumere. Quod audiẽs Archiepiscopus statim iussit ipsos legatos illic redire, & scm dei Goarẽ sibi præsentari dicens, quod inquisitionẽ de ipso facere vellet, vt posset scire quo ingenio, vel arte talia præsumpsisset plebi sibi commissæ exempla monstrare. Qui venientes ad sanctum Goarem, locuti sunt ei dolose, putantes quòd accusationẽ illã per quam eũ infamauerunt possent blandicijs verborũ obtegere. Archiepiscopus inquiunt nr̃ Rusticus salutem tibi mandat, iubetq; vt ad colloquium ipsius Treueris festinãter accedas. Hæc audiẽs homo Dei S. Goar cũ gaudio dixit. Faciat mihi Deus vt possim ei obedire, quia obedientia sine mora est facienda. Nocte illa fecit illis cenam secundum vires suas, & ipse in Dei laudibus (ut solebat) fuit perseuerans. Mane autẽ facto, postquam cursum suum finiuit missarũ solẽnia celebrauit, cumq; complesset diuinum officiũ die illo, dixit ministro suo. Fili fac nobis lætum diem de abundantia nostra, ut isti legati Archiepiscopi simul nobiscũ faciãt charitatem, quia in itinere sunt, & forsitan Deus aliquem peregrinum vel pauperem adducet, ut pariter epulemur. Quod audientes illi non potuerunt malignitatem cordis abscondere, nec ei voluerunt cõsentire. At sanctus introducto quodam peregrino per charitatem comedit cum illo. Quod uidentes legati cum lætitia strauerunt equos dicentes. Nunc manifeste vidimus, quod domino nostro Archiepiscopo nunciemus.

Qualiter aduersariorum suorum famem & sitim sedauit. Cap. XIIII.

ACcepto itaque a viro Dei cibo, & potu ĩ vasculis ad viaticũ itineris, ambulãtes cũ eo ceperũt, fame, & siti vehemẽter vrgeri. Miserũtq; manus ad sistarciã, & ad vtrẽ, & nihil inuenerũt, cũ vtiq; de domo S. Goaris, sufficiẽtẽ in eisdẽ deportassent alimoniã. Et ait Albuinus ad Almãnũ. Talẽ ego famẽ, & sitĩ nũq̃ habui. Et hæc dicẽs, cecidit de equo suo quasi mortuus. Almãnus vero cõuersus, ait ad famulũ dei Goarẽ. Succurre nobis pie sacerdos Chr̃i, quia fame, & siti morimur. Scũs Goar cũ hoc audisset, cũ gaudio dixit. Hodie filii q̃n me indignũ vidistis charitatẽ facere, ñ debuissetis recusare. Ista vero, q̃ nũc patimini, ad corripiẽdũ vos Deus meꝰ pmittit fieri. Dũ hæc illis diceret, quos vehemẽter cruciabat fames venerũt tres Ceruæ miræ magnitudinis, quasi sanctã Trinitatẽ pfigurãtes, steterũtq; a lõge, ipsos, q̃ loq̃banť aspiciẽtes. Quas cũ vidisset vir Dñi, & ĩuocasset S. Trinitatẽ, iussit eas stare. q̃ cũ stetissent, apphẽdit vasculũ suũ, et mulsit eas. Qđ cũ fcm̃ fuisset, pcepit eas abire, & ex ipo lacte liniuit mẽbra pdictorũ virorũ, & statĩ nullũ dolorẽ lassitudinis, q̃ in eis de inedia acciderat senserunt. Hoc remedio confortati mox vt miserunt manus ad sacculos inuenerũt, q̃ apta erãt ad mãducãdũ, & bibendũ vsq; ad abundãtiã, & ceperunt epulari. Cũq; mirarẽtur de his, q̃ viderãt, & stupentes timerẽt, cæperunt incitatis equis velociter itinerare, donec venirẽt Treueris ciuitatẽ. Seruus aũt Dei Goar, p oratoria, & Ecclesias Sanctorũ sicut solitus erat facere, pgebat. Et sæpe dicti legati festinãter veniẽtes ad Episcopũ Metropolitanum, inuenerunt eum in synodo sedentẽ in solio suo vnà cum clero. Narrauerũtq; ei omnia, q̃ acciderant eis, vel quæ facta viderant ab ipso Scõ Goar. Quæ cũ audisset, cum iracundia cæpit dicere. Inquantum intelligẽtia cordis considerare valeo, consuetudo istius pertinacis viri, qui sic mane comedit, & bestias mulget, sine dubio potius deputanda est gulositati, quàm charitati. Inquirendus est tamen quamobrem, vel quo humanæ laudis desiderio hæc faciat, & vtrum ex parte Dei sit, an ex deceptione aduersarii.

Qualiter voce pueri peccatum Episcopi coactus publicari fecit. Cap. XV.

VIx verba compleuerat, & ecce vir Dei Goar intrauit in domũ in qua ipse Archiepiscopus residebat. Ingressus domum itaq; cæpit quaquauersum aspicere, si forte esset locus vbi posset stare discipulus eius; & cappã suam pẽdere vel abscondere. Diu ergo circũspiciens, vidit in angulo domus quasi similitudinẽ fustis, quę certe nõ erat fustis, sed radius solis qui per fenestrã penetrabat interioramansionis. Cumq; appropiasset ad radiũ Solis, speciẽ crassioris perticæ prætendẽtis, appendit cappã suam super ipsum, ibiq; stare pcepit ministrũ suũ. Quod cũ vidisset Rusticus archiepiscopus, vnà cũ clero suo dixit. Videtis quid nũc fecit? Vere si hæc cã ex Deo fuisset, tam mane nõ comedisset vel bibisset, quia anteriores sancti per eleemosynas & ieiunia intrauerunt in regnũ Dei, hoc aũt mirabile factũ quod video quid sit omnimodis nescio, sed inde nõ mediocriter stupeo. Mane comedit & bibit, bestias mulget, cappam etiam suam in radio solis suspendit. Quid plura? Accedat propius, vt reddat rationẽ circũsedẽtibus. Tũc venit quidam portans in brachio suo infantẽ tres noctes habẽtem, qui fuerat proiectus in conchã marmoreã, vbi pauperculæ fæminæ solent infantes suos iactare. Quẽ vidẽs Archiepiscopus inquit ad sanctũ Goarẽ: Nunc oportet vt ostẽdas nobis ministeriũ tuũ, si verũ sit an falsum. Si verũ est, p verã obedientiam præcipio tibi, vt facias istum infantẽ nobis innotescere genitorem suũ, & genitricẽ suã. Si hoc facere potes, credemus tibi & virtutib. tuis. Siuautẽ nihil tibi credere debemus. Tunc vir Dei suspirauit grauiter, & achrymas fudit, vehementer admirãs, quamobrem pontifex suorũ vituperator operũ, talẽ sibi manẽ atq; ineptam obedientiã facere præcepisset, & fundẽs orationẽ ait, Trinitas scã te inuoco, atque te infans in noĩe eiusdem trinitatis coniuro, vt genitorẽ tuũ p nomen denomines, & genitricẽ tuã similiter. Rñdens infans dixit: Iste Rusticus Eps est pater meus, & mater mea Afflagia nuncupatur. Quo audito eps cecidit velociter ad pedes S. Goaris dicens. Nũc scio vere, & credo Dei te sanctũ fore seruũ, cui scelera mea, q̃ sic abscõsa putabã, vt nullus alius prẽter me, & illã mulierẽ, & vnũ puerũ meũ vnquã nosce posset, ita sunt tibi patefacta p ipsius nati mei verba. Hæc audiẽs B. Goar, stupore miraculi repletus, atq; quasi ĩ excessu factꝰ mẽtis dixit ad eũ. Heu heu dñe, quare p me miserũ pctã tua hactenꝰ latẽtia facta sũt manifesta, melius qđẽ fuisset spõtanea, & secreta corã Deo cõfessio, q̃ ista cõtra votũ tuum ignominiosa publicatio. Deinde sollicite ac beni-

gne monuit eum ad pœnitentiam dicens. Quantum saluator noster pius est ad dimittendum, tantum nos oportet paratos esse ad pænitendum. Ego autem inquantum pietas diuina me exaudire, & vitam dignabitur condonare 7. annis pænitentiã pro te compellente fraternam charitate iã deliberaui facere.

Qualiter in Archiepiscopum postulatus, & renuens beneficio mortis euasit. Cap. XVI.

Tantæ igitur sanctitatis famam vel noua gesta audiens Sigibertus Rex Francorum, statim transmissis legatis suis iussit sanctum Goar ad se venire. Mirante autẽ rege atq; dicente omnia, quæ facta fuerant a sancto miracula, vniuersus populus vnanimiter clamabat ad Regem, quatenus ipsum Dei virum constitueret Treuericæ Ciuitati Episcopum. Quod Rex gratanter audiens, petiit beatum Goar vna cum consensu sacerdotum, & clericorum, vt Episcopus fieret Treuerorum. Statim autẽ vt vir Dei hoc audiuit, dixit, Melius est mihi mori quàm super Episcopum adhuc viuentem ministerium illius accipere, & peccare in conspectu Domini. Considera nunc o Rex, si te Deus Regem sæculi constituit, scito tñ Regem sempiternum te habere in cælis. Ideo dimitte Rusticũ pænitere facinora sua, sicut vis, vt Dominus dimittat tibi peccata tua. Hæc audiens Rex suspirauit grauiter, & ait. Per salutem principum voluntarie obediam consilijs tuis, attamen aliud non fiet, nisi quod definiuit cũ voluntate totius populi, scilicet, vt Episcopus Treuerorũ efficiaris, quãuis contra votum tuũ. Cum hoc audisset vir Dei ingemuit, & dixit. Glorio se princeps sine me prius ad cellã meam pergere, vt ad respõsum tuæ celsitudini dandũ præparem me. Ait ad eum Rex. Vade cũ pace. Et translactis 20. diebus induciarũ iterũ veni Metis ciuitatẽ ad colloquium prædestinatũ. Cũque peruenisset ad cellã suam, cæpit tristari, & a valida febre fatigari, & nimiũ corporali afflictione conteri. Quid multa, die ac nocte Dominum præcabatur, vt ei donaret defensionis suæ auxiliũ, & eriperet eum de tã graui iugo, quod Rex ei imponere cupiebat. Sicque sex annos transigens, ad Regem redire nõ potuit. Sed tandem in bona senectute obijt in pace pridie nonas Iulij.

De Quibusdam euentibus illius temporis. Cap. XVII.

Sigibertus. Anno Mauricij 17. Augustinus ab Etherio Arelatensi Episcopo consecratur Anglorum Episcopus. Hildebertus Rex Francorũ moritur, cui Theodebertus, & Theodericus filij eius surrogantur. Anno sequenti contentio inter Romanã Ecclesiam, & arrogantiã Iohannis Episcopi constãtinopolitani, vniuersalis Patriarchæ nomẽ sibi vsurpantis, sub Pelagio Papa cœpta, & a Gregorio iã inde nõ leuiter exagitata, non antea quiescere potuit, quàm Iohannes ipse subita morte obiit. In Nilo Egypti flumine visa sunt animalia humanæ formæ vir. s. & mulier, vsque lũbos super aquam extantes. Qui, & ab hominibus per Deũ adiurati, a mane vsque ad nonã se videndos præbuerunt. Anno sequenti Augustinus Episcopus Anglorum, habita synodo cũ Britonum, & Scotorum Episcopis, quia sacerdotes, & monachos inuenit aduersarios æquitatis, quos noluit habere socios prædicationis, terruit eos vaticinio futuræ super eos calamitatis. Sanctus Colũbanus ex Hibernia in Burgũdiã venit, ibique permissu Theodorici regis, cænobiũ Luxouiũ ædificare cæpit. Anno 21. Mauricii orietales Angli cũ Rege suo Sigiberto p Mellitũ Episcopũ cõuertuntur ad Christũ. Per Archiepm Augustinũ trãslata est dignitas archiepatus, quæ prius Londonijs erat, ad Cãturiẽsem Ecclesiã. Anno eodẽ Mauricius Imperator, cum vxore, & filijs a Foca perimitur, & imperat Focas annis 8.

De Pœna Mauricij iuxta reuelationem Dei sibi præsentialiter inflicta, vt euaderet futuram. Cap. XVIII.

Hugo vbi supra. Mauricius Augustus dum esset vir Deũ timens, malebat in hoc sæculo facinorũ suorum corporali supplicio vindictã persoluere, quã tormentis gehẽnalibus cruciari. Quod eũ iugiter in suis orationibus Dominũ deprecaretur, exaudiri meruit. Quadã itaq; nocte dum in stratu suo quiesceret, vidit per somniũ, ante se æneã astare Saluatoris effigiẽ, q̃ erat añ portã palatii, ex qua est emissa vox ad eũ dicẽs. Date Mauriciũ. Et tenẽtes eũ quidã iudiciarii ministri, exhibuerũt ei. Tũc ait ad eũ Saluatoris imago. Vbi vis reddã tibi mala, q̃ meruisti, hic an in futuro sæculo. Et ille. O amator hoĩum Dñe, hic potius, q̃ in illo. Tũc iussit diuina vox tradi eũ, & Cõstantiã eius vxorẽ, & oẽm eorũ cognationem Focæ militi. Expectus vero, misit ad accersiendũ Philippicũ generũ suũ. Cui sibi assistẽti dixit Mauricius. Scis inter agmina nra, aliquẽ militẽ noĩe Focã. Cui ille. Scio vnũ: Et imperator. Cuius est qualitatis, qui ait. Iuuenis tumidus, & temerarius. Tũc referens Augustus Philippico somniũ, glorificauit magnifice Dominum pro hmõi reuelatione. Ipsa et nocte apparuit in cælo stella, q̃ dicitur Cometes. Nata sunt præterea eadẽ tẽpestate ꝓdigia in suburbanis Bizãcij, puer videlicet quadruples, & aliter duos vertices habẽs. Sed, & apud Egyptũ in Nilo flumine sicut iã dictum est, apparuerunt duo animalia humanæ formæ vir. s. & mulier. Et vir quidẽ erat pectorosus, & vultu terribilis rufa coma, canisq; permixtis. Qui ẽt vsq; ad lũbos cũctis demonstrabatur nudus, & reliqua corporis mẽbra coopiebat aqua, mulier quoq; mãmillas habebat, & Fœmineũ vultũ, cæsariesq; prolixas, & vsq; ad horã nonam oĩs populus admirabatur hęc animãtia videns. Post hoc aũt Mauricius Augustus in hostili terra positus, cum milites suos ferro, & rapinis abstinere cõpelleret, nec tñ eis consueta stipendia largiretur. Focam rogare ceperunt, vt imperii regnũ super eos acciperet. Quibus sæpe dictus Focas obaudiens, regalẽ purpurã sumpsit. Quod audiens Mauricius aio dissolutus, rebus aduersum se fluentibus cessit, & in quandã siluã mari contiguam fugit. In qua cũ vxore, & quinq; filiis iussu Focæ Cæsaris ĩtereptus est.

De Moribus, & conuersatione beati Gregorij Papæ. C. XIX.

Ex gestis eius. Gregorius itaque animaduertens se ideo summũ Põtificem a Deo constitutũ, vt iuxta illud propheticũ radicem vitiorum euelleret, virtutesq; plãtaret, oẽs consuetudines quas contra Apostolicã traditionẽ nouiter pullulasse cognouerat anathematis interminatione dãnauit. A cubiculo suo non solũ iuuenculos, sed, & oẽs seculares exclusit, clericorũ, vel Monachorũ prudentissimos sibi familiares cõsiliarios elegit. Qui sanctimonia, vel sapientia carebat subsistendi corã eo fiduciam nõ habebat. Mox vt Papa factus est, supstitiosũ vniuersalis vocabuli nomẽ refutauit, primusq; se seruũ seruorũ Dei in Epistolis suis nominauit. Mediocribꝰ indumẽtis ad suæ hũilitatis indiciũ in Põtificalibus vtebatur. Paupibus itaq; seruiebat, vt quaslibet ciborũ spẽs eis suo tẽpe ministraret. Ex quibus pauperibus dũ vnum in quodã recessu mortuũ vispiliones repperissent. Gregorius æstimans eum stipis ĩ opia pisse, p aliquot dies a missarũ celebratiõe pœnitẽdo cessauit. Apostolatus sui gloriã ita vilipendebat, vt Angelus Dñi ad quendam heremitã, qui vnum Cattũ pro releuando tædio secum habebat, de eodẽ Gregorio testaretur dicens. Maiorẽ delectationẽ habes in hoc Catto, q̃ Gregorius in omni imperio Romano. Tantæ humilitatis fuit, vt cum idẽ heremita peregrinus ei in solẽni apparatu ꝓcedenti se prosternere vellet, ipse eidẽ pegrino prior de equo descendens, metaneũ faceret. Crimina semel audita, nullatenus indiscussa preteribat. Subdiaconem ordinari vetuit, nisi continentiam a coniugio profiteretur. Nullũq; altius progredi permisit, nisi cuius castitas in subdiaconatu probata fuisset.

De Miraculo veri corporis Christi per eum ostenso. Cap. XX.

Materfamilias quædã Romæ nobilis erat, q̃ religiõis, & deuotionis studio oblatiões facere, & die dñica ad Ecclesiã deferre, summoq; Pontifici Ecclesiasticæ cõsuetudinis, & familiaritatis eiusdẽ grã offerre solebat. Quæ cum quadam die ex more ad cõicandũ de manu Apostolici ordine suo accederet, illiq; Pontifex hostiam dñici corpis porrexisset dicens. Corpus dñi nri Iesu Christi prosit tibi in remissionem peccatorũ oium, & vitam æternam, subrisit. Qd vir domini cernens illi cõmunionẽ sacrã retraxit, & sepatim super altare reposuit, eamq; Diacono seruandã vsq; dum cuncti cõicarent fideles tradidit. Expleto vero sacro misterio, interrogauit eã btũs Gregorius dicens. Dic ergo quid cordi tuo emerserit, cũ cõicatura risisti. At illa. Recognoui inquã illã portiũculã ex eadẽ oblatiõe fuisse, q̃ ego proprijs manibus feci, & tibi obtuli. Et cũ eã te intellexerim corpus dñi appellasse subrisi. Tũc sanctus Dei Põtifex sermonẽ exinde fecit ad populũ, & hortatus est eũ, vt dñm suppliciter exoraret, quatenus ad multorũ fidẽ corroborãdã carnis oculis ostẽderet, ꝙ ĩfidelitas huius mulieris mẽtis oculis videre, & fidei luminibus cõspicere debuisset. Qd cũ fuisset oratũ, ipse vna cũ populo, & eadẽ muliere exurexit, & ad altare cũctis cernẽtibus, & sese ad cernẽdũ cælestẽ spectaculũ cõprimẽtibus corporalẽ palã releuauit, & vniuerso populo ipsaq; muliere ĩtuẽte partẽ digiti auricularis sanguĩe cruẽtatã ĩuenit, ac mulieri dixit. Disce ĩquã veritati, vel mõ iã credere cõtestãti Panis quẽ ego do caro mea ẽ, & sanguis meꝰ vere potꝰ ẽ. Sed pscius cõditor nr̃ ĩfirmitatis nr̃æ ea potestate qua cũcta fecit ex nihilo, & corpꝰ sibi ex carne sp virginis operãte Spũscõ fabricauit, panẽ, & vinũ aqua mixtũ manẽte ꝓpria spẽ, ĩ carnẽ, sãguinẽ suũ ad catholicã pcẽ ob repatiõnẽ nostrã, spũs sui scĩficatiõe cõuertit. Indeq; vniuersos iussit diuinã pcari clemẽtiã, vt ĩ formam pristinã sacrosanctũ reformaret mysteriũ, quatenꝰ mulieri ad sumẽdũ fuisset possibile. Quod & factũ est. Vnde stupefacta mulier plurimũ in sancta religiõe, & fide proficiẽs, participatiõe dñici sacramẽti consecrata est.

Et

Et omnes qui viderant in diuino amore & extordoxa credulitate feruentius excreuerunt.

De Partibus corporalium, quas pro reliquijs misit, & de quibus sanguis exiuit. Cap. XXI.

Quidam quoq; nobilis, & potens cum familiaritatē Apostolicæ sedis adeptus esset, misit per legatos condigna exenia ad sedē pontificalem, petens reliquias beatorū Apostolorum ac Martyrū sibi transmitti. Quos sanctus Apostolicus honorabiliter suscipiens aliquamdiu secū morari fecit, atque indesinenter sanctorum Apostolorum memorias ac cæmeteria martyrum ex more prisco pro huiusmodi negocio missas celebrando, & reliquias in eorum veneratione consecrando circumiens, præfatosq; legatos sibi comites semper habēs, cū explicuisset eorū celebrationes, quorū reliquiæ petebantur particulatim eosdem pannos consecratos, super quibus sancta celebrauerat diuidit, & singulis singulatim bustis imposuit, muniuitq; eis sigillo suo petitoribus tradidit. Qui accepta benedictione gaudentes profecti sunt. Sed dum iter caperent, ei qui primus cæteris habebatur amica humanitati surripuit curiositas, dicens sodalibus stulte tanti itineris subisse laborē, cū nescirent quid pretiosi dño suo referrēt. Pedetētim aūt crescente collatione verborum, & virescente suggestione sociorū, confractis dignitatis Apostolicæ sigillis apertæ sunt bustulæ, & in singulis singulæ panni sunt repertę portiunculæ, moxq; cū indignatione Romā regressi Archidiaconū adeunt conquirentes. Quicquid inquiunt Dñs Apostolicus tam vilipēdit dñm nostrū, qui tantā gratiam se apud eū obtinuisse sperauerat, q̄ sic voluerit illi illudere, & nos dehonorationi, & offensioni suæ addicere; Festinauimus siquidē nos ossa Apostolorū, vel Martyrum pretiosa hinc ferre sicut decuerat tātū virū, vti Dñs noster est, a tanta nihilominus sede quæsita, tā longo, & difficillimo satis itinere, & datæ nobis sunt panni modicæ portiūculæ, ac si huiusmodi panniculi genus apud nos nequiuissēt inueniri. Quos Archidiaconus molesta increpatione redarguit, cur in tantam præsumptionem eruperint, vt Apostolica sigilla corruperint, hortans eos vt redirent, & quæ acceperant Dño suo cū honore deferrent. Sed nullatenus monitis eius acquiescentes, vsq; ad Dñi Gregorij venere præsentiam, factoq; comperto patiētissime eorū tulit stultitiam, eosq; sacrosanctis missarū solemnijs pręcepit interesse. Vnde cum ad locum sui sermonis esset vētū, suadet populo Dei sanctorū gratiā exorare, quatenus in hac re dignetur apertissime sic suā potentiam patefacere, vt quid mereatur fides euidētius minus creduli, & ignorantes possint cognoscere. Et data oratione accepit ab eo cultellū qui temerauerat signa, & sub altare corporis sancti Petri acceptā vnam panni portionem per medium secuit. Exqua statim sanguis decurrit, & oēm eandem particulā cruentauit. Videntes igitur legati & populi stupendum miraculum, ceciderunt proni in terram adorantes Dñm. Et facto silentio, dixit beatus Gregorius. Scitote fratres quia in cōsecratione corporis & sanguinis dñi, cū ob sanctificationem reliquiarum in honore Apostolorū vel martyrū eius offerebantur, semper illorū sanguis hos pannos intrauit qui effusus est pro nomine eius. Et ædificatis in fide cunctis qui viderant, munitisq; iterū signo suo bustulis, voti sui munera legatis tradidit, & cum gaudio ad Dominum suum reuersi, hoc ei per ordinem narrauerūt. Qui sancta reuerenter suscepit, & in loco venerabili cōdidit, quo Deus & frequentiora miracula, quàm in Ecclesia beati Petri fecit.

De duobus Magis quos intuitu solo excæcauit, & anima Traiani ab quam inferis euocauit. Cap. XXII.

Paterfamilias erat Romę ditissimus, sed nō min⁹ vitijs plenus, q̄ rebus. Qui q̄a sibi vxor sua displicuit cōtra pceptū dñi diuortiū fecit. Quod btū Gregoriū nō latuit. Qui cū suauissimis monitionibus, & diuini iudicij terroribus, eū inde sinēter suadere cōtenderet, vt eā in grām reciperet pactā, ille pertinax eius monita spreuit. Quē btūs Gregorius ab Ecclesia sub anathemate nisi resipisceret seqstrauit. Quā ille sniam ęgre ferēs, duos Magos pecunijs locauit, vt ad scm Apsicum apodixen artis suæ ad vindictā exercerēt. Qui quadā die vt eū ad pcessionē ex more pergentē viderunt, equū illius repente maleficijs suis vexari a Dæmonibus fecerūt. Statim ille nomē dñi Iesu inuocauit, & edito signo crucis ab equo Dæmonia perturbauit. Respiciensq; in partē mox vt Magos vidit cæcati sunt, & ab eisdē dæmonibus puasi retrorsum ceciderūt. Vnde id eorū nequitia perpetratū intellexit, eosq; ad se duci iussit. Qui interrogati, cū ordinē rei prodidissent, Papa respondit. Perpetuo cęci esse deberis, ne videntes ad consuetam peruersitatē redire tētetis. In noie Dñi Iesu, a vexatione Dæmonum liberi sitis. Qui mox a Dæmonibus emundati, & credentes, baptizati sunt. Sed perpetua cęcitate damnati, iubente beato Gregorio de cætero stipe Ecclesiastica aliti sunt. Beatus igitur Gregorius cum quodam tempore ante palatia Traiani transiret, recordatus clemētiæ eius, vt plenius uidelicet superius enarratū est, amarissime cæpit flere, & pro eo tandiu ante altare sancti Petri flēs orauit, donec vox ad eum dormientem dixit, Traianum precibus eius a pęnis infernalibus liberatum, sed de cætero caueret ne pro aliquo infideli defuncto orare præsumeret.

De Transitu eiusdem, & pœna successoris eius sibi detrahentis. Cap. XXIII.

Cum autem sedisset Beatus Gregorius annis. 13. anno domini, 596. migrauit ad dominum. Cuius caput Ansegisus Monachus Archiepiscopus Senonensis à Roma transtulit ad Senonem. anno domini. 880. & in Ecclesia sancti Petri viui collocauit honorifice. Post obitum beati Gregorij cum fames grauis totam prouinciam fatigaret, venerunt ad successorem eius religiosi & pauperes, quibus sanctus Gregorius ministrare solebat, & dixerunt. Domine Papa quos Pater noster Gregorius pascere solebat tua sanctitas fame perire non sinat. Quibus verbis indignans Papa sic semper respondebat. Si Grerius ad famam suæ laudis cunctos populos curauit suscipere, nos omnes non possumus pascere. Sicque vacuos remittebat. Vnde sanctus Gregorius tertio apparuit, & tertio blande corripuit de sua detractione, & illius tenacia, & pauperum necessitate. At ille nec ad misericordiam se flexit, nec a detractione compescuit, nec manum ad misericordiam extendit. Vnde illi quarto apparens, horribiliter redarguit, & comminans illū in capite pcussit, cuius dolore vexatus in breui defunctus est.

De Libris ab ipso beato Gregorio compositis. Cap. XXIIII.

Ante Pōtificatum cum a Papa Pelagio de monasterio ad Ecclesiasticum officiū assumptus Leuita esset ordinatus, & pro responsis Ecclesiasticis Constantinopoli apocripharius directus a fratribus enixe rogatus, maximeque a Leādro Hispalensi Episcopo, qui pro causis Vuisigothorum legatus Constantinopoli aduenerat compulsus est vt librum beati Iob multis inuolutū mysterijs enodaret. Quem quomodo iuxta literam intelligendus, qualiter ad Christi & Ecclesiæ sacramenta referendus, quo sensu vnicuiq; fideliū sit aptādus, p 35. librorū ferē mira ratione perdocuit. In quibus ita de virtutibus vitijsq; disseruit, vt non solum eadem verbis videatur exponere, sed formis aliquo mō visibilibus demōstrare. Vñ nō dubiū eū pfectionē ipsarū assecutū virtutū, quarū ta efficaciter intimare valuit effectum. Porro eo tpe quo ad pōtificatū raptus est, dū a Iohāne Rauēnatis vrbis Epo reprehēsus fuisset, cur a pastorali officio delitescēdo se subducere vir tam idoneus uoluisset, hac occasione cōpulsus librū pastoralē composuit. In quo manifeste apperuit qualis ad Ecclesiæ regimē assumi, qualiter ipsi rectores viuere, qua discretione singulas quasq; personas instruere, quātaq; cōsideratione propriā quotidie dēant fragilitatē pēsare. Sed & euāgeliorū homelias. xl. cōposuit, quas ī duobus codicibus equa sorte distinxit. Libros ēt dialogorū 4. edidit, in qbus rogatu Petri Diaconi sui uirtutes sctōrū quos ī italia clariores nosce vel audire poterat, ad exēplū viuēdi ī posteros collegit, vt sicut ī libris expōnū suarū qb⁹ sit virtutibus insudādu edocuit, ita ēt descriptis sctōrū miraculis, q̄ virtutū earū sit claritas ōnderet. Primā quoq; & ultimā Ezechielis parte q̄ videbant obscuriores per homelias. 12. quantū intus habeant demōstrauit. Scripsit præterea & alia vir sanctus nōnulla, sed etiam epistolas quamplures. Eoq; magis mirū est tot eum & tanta condere uolumina potuisse, quē omni fere iuuētutis suæ tpe creber viscerū dolor cruciabat, horis atq; momētis omnibus facta stomachi virtute lacessebat, lentis quidē sed tñ cōtinuis febribus anhelabat. Fatigabat eū præterea de ordinandis vrbis vigilijs, ne ab hostibus caperetur sollicitudo cōtinua vrebat aīum ei⁹ incessanter filiorū hinc inde discrimina nūciata.

De Miraculo circa eum ostenso dum visionem Ezechielis exponeret. Cap. XXV.

Denique a fideli & religioso viro & ei familiarissimo fideliter post obitū eius narratum didicimus, quod cū visionem vltimam Ezechielis interpretaretur, appēsum velum inter ipsum & exceptorem eudē tractatus sui, illo per interualla prolixius recitte, isdem minister eius stilo perforauerit, & euentum per foramen conspiciens, vidit Columbam niue candidiorem super caput eius sedentem, rostrumque ipsius ore diu tenere appositum. Quæ cum se ab ore eiusdem amoueret, incipiebat Pontifex loqui, & a notariographiorum ceris imprimi. Cum vero reticebat sancti Spiritus organum, minister eius oculum foramini iterum applicabat, eumque ac si in oratione leuatis in cœlum manibus simul & oculis, Colūbę rostrū more solito conspicatur ore suscipere. Quod tandē eodem spiritu reuelante sanctus pontifex cognouit, & vehe-

mentissime tristis effectus, interminatus est auctoritate apostolica miraculi diuini in se ꝑpetrati consciũ, ne in vita sua id alicui quoquo modo patefaceret. Qđ is iterũ secretũ custodiens, post defunctionẽ sanctissimi sacerdotis cõpulsus quorundam inuidia, qui obtrectabant virum beatissimũ, præsumptionis tumore tãta ac talia de cælestiũ arcanorũ mysterijs fuisse locutum, ita hæc se per omnia vidisse fideliter reuelauit.

De Libro moraliũ amisso, & per miraculũ inuento. C. XXVI.

POst decessum beati Isidori, qui beato Leandro Germano suo in Archiepatu Hispalensi successerat, libri moralium beati Gregorij in Iob, quos eodem Leandro petente adiderat, per negligentiam amissi sunt, ita vt in tota Hispania non inuenirentur. Post aliquot annos Xindesindus Rex Hispanię concilium 30. episcoporum in vrbe Toletana congregauit, & omnium consi[illegible] Taionem Cesaraugustanum Episcopum, qui diuinæ scripturæ feruentior amator erat. Romæ cum epistolis suis pro libris eisdem requirendis misit. Qui cum de die in diem videret petitionem suam a Papa differri, quasi præmultitudine librorũ aliorũ præfati libri nõ possent in archiuo sedis apostolicę inueniri, tandẽ petiit & obtinuit vna nocte licẽtiam in Ecclesia beati Petri vigilandi. Vbi cum enixius Deum obsecraret, iamiã; prosperũ iter suũ faceret, multitudinem virorum reuerendorum conspexit Ecclesiæ ianuas ingredientẽ, & ordine decenti, binos, ac binos ad altare sancti Petri incedentem. Tertius itaque cum se mouere non auderet, vidit duos ex illis ad se venientes, ex quibus vnus dulciter eum salutatum percunctatus est, quis esset, vnde, & cur venisset. Qui cum protinus ei causam sui aduentus exposuisset, ille digitum protendens in scrinio inquit illo, quod cernis continentur, libri quos quæris. Tunc Episcopus confitens, obsecro inquit Domine, vt aperias mihi seruo tuo, quæ sit illa tam præclara virorum processio. Cui ille respondit. Duo illi quos vides ꝑcedentes, seq; ad inuicẽ inserta manu cõplectentes, Apostoli sunt Petrus, & paulus. Cæteri vero successores eorũ Romani Põtifices eodem ordine quo eos secuti sunt in põtificatu, & nunc in processione sequũtur. Tũc Episcopus magis exhilaratus, Obsecro inquit Domine, dic mihi quis ipse sis, qui mecũ dulciter loqueris. At ille, ego sum ait Gregorius, pro cuius libris tanti laborem itineris sustinuisti. Et adiecit Episcopus. Edic etiam obsecro mihi si hic est, & quisnam est beatus pater Augustinus, cuius libros non minus, quàm tuos semper dilexi. Ille respondit. Beatum Augustinum excellentissimũ virũ de quo loqueris, altior a nobis continet locus. Hoc dicto statim cum socio suo qui secum venerat, ad cætum aliorũ redijt. Post hæc vidit Epus, ꝙ omnes ad altare sancti Petri submissis capitibus reuerenter inclinantes eodem ordine quo venerant ianuam Ecclesiæ repeterent. In crastinum autem omnia, quæ viderat Papæ retulit, acceptosque moralium libros in Hispaniam detulit. Hæc visio in omnibus libris moralium ante ipsum prologum per totam Hispaniam inuenitur.

De Excerptis prædictorum librorum, & primo de cura regionis. Cap. XXVII.

AEtor. Præter libros beati Gregorij supra nominatos extat, & apud nos commentariolus eius super Cantica Cãticorum, & liber de conflictu vitiorum, & virtutum. Quem tamen plerique ascribunt Augustino, quidam autem Gregorio. Porro registrum Gregorij 1. liber epistolarum eius decretaliũ per 10. libros partiales diuiditur. Qui continent epistolas numero 690. De his autem omnibus pauca capitula, quæ sequũtur causa breuitatis hic inseruimus. Gregorius in pastorali li. 1. Pensandũ valde est ad culmen quisque regiminis qualiter veniat, atq; ad hoc rite perueniẽs, qualiter viuat, & bene viuẽs qualiter doceat, & recte docẽs, infirmitatẽ suã quotidie q̃ta cõsideratiõe cognoscat, ne aut humilitas accessum fugiat, aut perfectioni vita cõtradicat, aut vitã doctrina destituat, aut doctrinã ꝑsumptio extollat. Nulla ars doceri ꝑsumitur, nisi intẽta prius meditatione discatur. Ab impitis ergo pastorale magisteriũ, qua temeritate suscipitur, cñquidẽ ars ẽ artiũ regimen aiarũ. Sæpe vero ĩperitia pastorũ meritis cõgruit subiectorũ, quia quis lumẽ sciẽtiæ culpa sua exigẽte nõ habeãt, districto tñ iudicio agitur, vt p eorũ ignorãtiã hi et, q sequũtur offendãt. Vñ scriptũ ẽ. Obscurẽtur oculi eorũ, ne videãt, & dorsum eorũ semp incurua. Obscuratis. n. oculis dorsum flectitur, q eũ lumẽ sciẽtiæ perdũt, qui ꝑeunt profecto ad portãda peccatorũ curuãtur onera eorũ, qui sequũtur. Et sunt nõnulli, qui solerti cura spiritualia ꝑcepta scrutantur, sed q̃ intelligendo penetrãt viuẽdo cõculcãt, & ꝙ verbis prædicãt moribus impugnant: vnde fit, vt cũ pastor per abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur. Hinc per prophetã Dominus cõtra contemptibilem pastorum sciẽtiã quæritur dicens. Cum limpidissimã aquam biberitis, &c. Hinc rursum de Sacerdotibus dicitur. Facti sunt domui Israel offendiculũ iniquitatis. Nemo quippe in Ecclesia amplius nocet, q̃ qui peruerse agens nomẽ vel ordinẽ sanctitatis habet. Delinquentẽ quippe hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplũ culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Sæpe suscepta cura regiminis cor per diuersa diuerberat, & impar quisq; inuenitur ad singula, dũ confusa mente diuiditur ad multa. Vnde sapiens proinde admonet dicens. Fili ne in multis sint actus tui. Quia videlicet nequaquam plene in vniuscuiusq; operis ratione colligitur, cum mens per diuersa patitur. Cũque foras per insolentẽ curã trahitur, a timoris intimi soliditate vacuatur, fit in exteriorum dispensatione sollicita, & sui solummodo ignara. Scit multa cogitare se nesciẽs. Hæc autem proferentes non potestatem reprehendimus, sed ab appetitu illius cordis infirmitatẽ munimus, ne imperfecti quique culmen regiminis arripere audeant, & qui in planis stantes titubant, in præcipicio pedem ponant.

De illis q ex diuersis causis recusãt officiũ pastoris. C. XXVIII.

SVnt autem nonnulli, qui eximia virtutum dona percipiũt & pro exercitatione cæterorum magnis muneribus exaltãtur. Qui nimirum culmẽ regiminũ si vocati suscipere renuũt, ipsa sibi plerũque dona adimunt, quæ nõ pro se tãtummodo, sed etiam pro aliis acceperunt. Cũque sua, & non aliorũ lucra cogitant, ipsis se, quæ priuata habere appetunt bonis priuant. Hinc Petro Dominus ait. Si diligis me, pasce oues meas. Si ergo testimonium dilectionis est cura pasionis, quisq; virtutibus pollens, gregem Dei renuit pascere pastorẽ summũ conuincitur non amare. Ideo enim Christus pro omnibus mortuus est, vt qui viuunt iã non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Hinc Moyses ait, vt vxorẽ fratris sine filiis defuncti superstes frater accipiat, itaq; ad nomẽ fratris filios gignat. Sunt itaq; nõnulli, qui magnis (vt diximus) muneribus ditati, dum solius contemplationis studijs inardescunt, patere vtilitati proximorũ in prædicatione refugiunt, de quo si districte iudicentur, ex tãtis proculdubio rei sunt, quãtis venientes ad publicũ prodesse potuerũt. Qua. n. mẽte is, qui proximis ꝓfuturus enitesceret, vtilitati proximorũ secretũ ꝑponit suũ, qñ ipse summi patris vnigenitus, vt multis ꝓdesset, de sinu patris egressus est ad publicũ nostrũ. Et sunt nõnulli, qui ex sola humilitate refugiunt, nec eis, quibus se impares ęstimãt præferãtur. Quorũ profecto humilitas, si cæteris quoq; virtutibus cingitur, tunc ante oculos Dei vera est, cũ ad respuendũ hoc, quod vtiliter subire præcipitur pertinax nõ est.

Qualiter Hoc officium recipiendum sit, & qualiter declinandum. Cap. XXIX.

CVm ergo alicui regiminis culmẽ imponitur, si iam donis præuẽtus est, & ex corde debet fugere, & inuitus obedire. Quãuis nonnũquã prædicationis officium nonnulli laudabiliter appetunt, ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur. Isaias quippe Domino quærenti quem mitteret, vltro se obtulit dicens. Ecce ego, mitte me. Hieremias autem mittitur, & tamẽ ne mitti debeat humiliter reluctatur dicens, A. a. a. domine Deus, &c. En ab vtrisq; exterius diuersa vox prodijt, sed non a diuerso fonte dilectionis emanauit. Per actiuã enim vitam prodesse proximis cupiens Isaias, officiũ prædicationis appetit. Per contemplatiuam vero Hieremias conditoris amori inhærere cupiens, ne mitti ad prædicandũ debeat contradicit. Quod ergo laudabiliter alter appetijt, hoc laudabiliter alter expauit. Iste ne tacite contemplationis lucra loquẽdo perderet, ille ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in vtrisq; subtiliter intuendum est, quia et is, qui recusauit plene non restitit. Et is, qui mitti voluit prius se per altaris calculum purgatũ vidit, ne aut non purgatus adire quisq; sacra mysteria audeat, aut quem superna gratia elegit, sub humilitatis specie supbe cõtradicat. Quia igit' valde difficile ẽ purgatũ se quẽlibet posse cognoscere, ꝑdicationis officii tutius declinat, nõ tñ declinari ꝑtinacit' debet, cũ ad suscipiẽdũ hoc supna volũtas agnoscit'. Qđ Moyses vtrũq; miro opere expleuit, qui ꝑesse tãtę multitudini, & noluit, & obediuit. Hinc ergo, & quiq; ꝑcipites colligãt cũ quãta culpa ex appetitu ꝓprio cæteris ꝑferri nõ metuũt, si sancti viri plebiũ ducatũ suscipe Deo et iubẽte timuerũt. Moyses suadẽte Dño trepidat, & ĩfirmus quisque, vt honoris onus accipiat anhelat. Et, qui ad casum valde vrgetur ex proprijs, humerum libenter opprimendum ponderibus sumit alienis.

De Vanis argumentis ambitiosorum. Cap. XXX.

PLerunq; qui pręesse cõcupiscunt ad vsum suæ libidinis, instrumentum Apostolici sermonis arripiunt, quo ait. *Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Qui tamen

mē laudans desiderium, in pauorem protinus vertit quod laudauit dicens. Oportet autem episcopum irreprehensibilem esse. Notandū quoque quod hoc illo tempore dicitur, quo quisque plebibus præerat primus ad martyrij tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit episcopatum quærere, quando per hunc quenque dubiū non erat ad supplicia grauiora peruenire. Vnde ipsum quoq; episcopatus officiū boni operis expressione definitur cū dicitur. Si quis episcopatum desiderat, bo.o. desi. Sacrū ergo officiū non solum non diligit omnino, sed nescit, qui ad culmen regiminis anhelans in occulta cogitatione cæterorum subiectione pascitur, laude propria laudatur, ad honorem cor eleuat, rerū effluētia exultat. Sed plerūq; hi qui subire pastorale magisterium cōcupiscūt, nōnulla quoq; bona opera animo proponunt, & quāuis hoc elatione appetāt, operaturos tñ se magna pertractant, sicque vt aliud in imis intētio supprimat, aliud tractanti animo superficies cogitationis ostēdat. Nam sæpe sibi de se mens ipsa mentitur, & fingit se de bono opere amare quod non amat, de mundi autem gloria non amare quod amat. Cumq; percepti principatus officio perfrui seculariter cæperit, libenter obliuiscitur quicquid religiose cogitauit. Pēset ergo quisq; quid subiectus egerit & repēte agnoscit, si prælatus bona agere quæ proposuerat possit, quia nequaquam valet in culmine humilitatē discere, qui in imis positus non desijt superbire. Nescit laudem cum suppetit fugere, qui ad hanc didicit cum deesset anhelare. Ex anteacta ergo vita se quisq; inueniat, ne in appetitu se culminis imago cogitationis illudat. Quamuis plerūq; in occupatione regiminis ipse quoque boni operis vsus perditur, qui in tranquillitate tenebatur, quia quieto mari recte nauem & imperitus nauta dirigit, turbato autem tēpestatis fluctibus, etiā peritus se nauta cōfundit.

Quàm Eminentis vita debeat esse, qui prælationis officium suscipit. Cap. XXXI.

INter hæc itaque quid tenendum est, nisi vt virtutibus pollēs coactus ad regimen veniat, virtutibus vacuus nec coactus accedat. Considerandum quippe est, quia cum causam populi electus Præsul suscipit, quasi ad ægrum medicus accedit. Si ergo adhuc in eius corpore passiones viuunt, qua præsumptione percussum mederi properat, qui in facie vulnus portat. Ille igitur modis omnibus debet ad exemplum viuendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens, iam spiritualiter uiuit, qui prospera mundi postposuit, qui nulla aduersa pertimescit. Qui ad aliena cupienda nō ducitur, sed propria largitur. Qui per pietatis viscera citius ad ignoscendum flectitur, sed nunq̃ plusquam deceat ignoscens ab arce rectitudinis inclinatur. Qui nulla illicita perpetrat, sed perpetrata ab alijs vt propria deplorat. Qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, sicque in bonis proximi sicut in suis profectibus lætatur. Qui sic studet viuere, vt proximorū quoque corda arentia doctrinæ valeat fluenti irrigare. Qui orationis vsu & experimento didicit, ut obtinere a Domino que poposcerit possit. Si enī homo apud hominem de quo minime præsumit fieri intercessor erubescit, qua mente apud dominum intercessionis locum pro populo arripit, qui familiarem se eius gratiæ esse per vitæ meritum nescit. Aut quomodo ab eo alijs veniā postulat, qui vtrum sibi sit placatus igorat. Est adhuc & aliud sollicitius formidandum, ne qui placare iram posse creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur. Quid cum is qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Tantum itaq; debet actionem populi actio transcendere præsulis quātum distare solet a grege vita pastoris. Oportet nanq; vt se meriti studeat quanta tenendæ rectitudinis necessitate cōstringitur, sub cuius æstimatione populus grex vocatur.

Qualis esse debeat in cogitatione & opere, in silentio & sermone, in comparatione, & contemplatione. Cap. XXXII.

SIt ergo necesse est cogitatione mundus, vt in alienis quoque cordibus pollutionis maculas tergat, quia necesse est, vt esse munda studeat manus, quæ diluere sordes alienas curat, ne tacta quæque deterius inquinet, si sordida insequens lutum tenet. Sit operatione præcipuus, vt viā vitæ subditis uiuendo denunciet, & grex qui pastoris vocem moresque sequitur per exempla, melius quam per verba gradiatur. Illa nanq; vox libentius auditorum cor penetrat, quam dicentis vita cōmendat: quia quod loquendo imperat ostendendo adiuuat, ut fiat. Sit discretius in silētio, vtilis in verbo, nec aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Sæpe namque rectores improuidi humanam gratiam amittere formidantes, loqui libere recta pertimescunt, nec iam gregis custodię pastorum studio, sed mercenariorum vice deseruiunt, quia veniente Lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hinc per prophetam dominus dicens quæritur. Non ascendisti ex aduerso, &c. Hinc rursum delinquenti populo dicitur. Prophetę tui viderunt tibi falsa & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, &c. Clauis quippe apertionis est sermo correctionis, quia increpatio culpam detegit, quam sæpe nescit etiam qui perpetrauit. Prouidēdum quoque rectoribus est, ut non solum praua nullo modo, sed ne recta quidem nimie & inordinate proferantur, quia sæpe dictorum virtus perditur, cum apud corda audientium loquacitas incauta opportunitate leuigatur. Vnde Paulus discipulum de instantia prædicationis admonens dicit. Prædica verbum, insta opportune importune. Dicturus importune præmisit opportune, q̄a, scilicet apud auditoris mentē ipsa sua vtilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit. Sit etiam Rector singulis compassione proximus præ cunctis contemplatione suspensus, quia tunc ad alta charitas mirabiliter surgit, cum ad ima proximorum se misericorditer attrahit, & cum benigne descendit ad ima, valenter recurrit ad summa. Tales quoque sese qui præsunt, exhibeant, quibus subiecti occulta quoque sua prodere non erubescant, vt cum tentationum fluctus paruuli tolerant, ad Pastoris mentem quasi ad Matris sinum recurrant.

Qualiter se debet subiectis æquare, & qualitr præferre. Cap. XXXIII.

SIt autem & bene agentibus socius, & honore suppræsso æqualem eis se credat, in nullo se præferat. Omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritorum ordine alios alijs culpa postponit. Ipsa autem diuersa, quæ accessit ex vitio, diuino dispensatur iudicio, ut quia æque stare non valet omnis homo alter regatur ab altero. Vnde cūcti qui præsunt, nō in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis, nec præesse se hominibus gaudeant, sed prodesse. Antiqui etenim patres non Reges hominum, sed pastores pecorum fuisse memorantur. Et Noe ac filijs eius dicitur. Terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ. Quorum videlicet terror quia esse super animalia præcipitur, profecto esse super homines prohibetur, quia contra naturam superbire est ab equali velle timeri. Et tñ necesse est vt rectores a subditis timeant, qn ab eis Deum minime timeri deprehēdunt, ut humana saltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Non enim præpositi ex hoc quæsito timore superbiant, in quo non suam gloriam, sed subditorū iustitiā quærūt. In eo enim q̄ metū sibi a puerse viuentibus exigūt, quasi nō hoibus, sed aīalibus dominant: quia ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debēt etiā formidini subiacere prostrati. Sed plerunq; Rector dū ad vsum ei cūcta subiacēt, dū ad votū velociter iussa cōplent, dū oēs subditi si qua bene gesta sunt laudibus efferūt, male gestis aūt nulla auctoritate cōtradicūt, plerūq; laudāt qd' reprobare debuerāt, seductus ab his q̄ infra suppetunt, sup se aio tollitur, & dū foris immēso fauore circūdat intus ueritate vacuat, atque sui oblitus in voces se spargit alienas taleq; se esse credit qualē foris audit, nō qualē int' discernere debuit. Subiectos despicit, & quos forte potestate excedit, trāscēdisse se etiā vitę meritis credit. Cūctis se æstimat amplius sapere, quibus se videt amplius posse. Sicq; vsq; ad eius similitudinē ducitur, de quo scriptū est. Oē sublime videt, &c. Apostatę quippe similis angelo efficitur, dū homo hominibus esse similis dedignat. Hāc aūt potestatē bene regit, qui & tenere illā nouerit & impugnare. Qui scit & p illā sup culpas erigi, & cū illa cęteris æqualitatē cōponi, equalē se cū illa cęteris cernere, & tñ se peccātibus zelo vltionis anferre. Sūmus itaq; locus bene regitur, cū is qui præest vitijs potius q̄ fratribus dñatur.

Quod erga subiectos seruari debeat, & amor, & vigor. Cap. XXXIIII.

PLerūq; etiā dignū est vt eosdē quos corrigimus tacita nobis cogitatione preferamus. Illorū nāq; vitia per nos disciplinæ vigore feriuntur, in his vero quæ ipsi committimus, ne uerbi q̄dē ab aliquo inuectione laceramē. Tāto ergo apud Deū obligatiores sum', q̄to apud hoīes inulte peccam'. Disciplina vero nr̃a subditos diuinū iudicio tanto liberiores reddit, quanto hoc eorū culpas sine vindicta nō deserit. Seruanda itaq; est & in corde humilitas, & in opere disciplina, Atq; inter hæc solerter intuendum est, ne dum immoderatius custoditur uirtus humilitatis, saluantur iura regiminis. Teneant ergo rectores exterius, quod pro aliorum vtilitate suscipiunt, & seruent interius quod de sua æstimatione pertimescunt. Sed tñ quibusdā signis decēter erūpētibus, eos apud se esse humiles et subiecti deprehēdant, quatenus & in auctoritate eorū qd' formidēt videāt, & de humilitate qd' imitent agnoscant. Curandūq; est, vt Rectorem subditis, & Matrem pietas, & Patrē exhibeat disciplina, ne aut districtio rigida aut pietas sit remissa. Erga subiectos enim inesse rectoribus debet, & iuste consulens misericordia

sericordia, & pie seniens disciplina, vt nec multa asperitate exulcerentur subditi, nec nimia benignitate soluantur. Sit itaque amor, sed non emolliens, sit vigor, sed non exasperans, vt per vinum putrida mordeantur, per oleum sananda foueantur. Caput subiectorum sunt cuncti, qui præsunt. A subiectis itaque inferiora gerenda sunt, a Rectoribus summa cogitanda, vt scilicet, oculum, qui præuidendis gressibus præeminet, cura pulueris non obscuret. Aliquando subiectorum vitia prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulatur indaganda, aliquando, & aperte cognita mature tolleranda, aliquando vero subtiliter occulta perscrutanda, aliquando leuiter arguenda, aliquando autem vehementer increpanda.

Quod Diuersi diuersimode admonendi sunt, vt aliter egeni, quàm diuites, & læti, quàm tristes. Cap. XXXV.

IDem in .ii. li. Sicut longe ante nos venerandæ memoriæ Gregorius Nazanzenus edocuit, non vna eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos per morū qualitas astringit, sæpe nāque aliis officiunt, quæ aliis prosunt: quia, & plerūque herbæ, quæ quædam animalia nutriunt, alia occidunt: & leuis sibilus equos mitigat, catulos instigat, & medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires iungit: & panis, qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium debet formari sermo doctorum, vt etiam ad sua singulis congruat, & tamen a comunis ædificationis arte nunquam recedat. Aliter itaque admonēdi sunt inopes, aliter locupletes Illis nanque debemus offerre solatium contra tribulationem, istis vero inferre metum contra elationem. Illis dicitur Elegi te in camino paupertatis, de istis vero dicitur Diuitibus huius sæculi præcipe, non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum. Aliter læti, aliter tristes, Habent enim læti ex propinquo luxuriam, tristes irā. Discant itaque læti ex minarum asperitate, quod timeant, audiant tristes præmiorum gaudia, de quibus præsumant.

Quod Aliter admonendi sunt subditi, quam Prelati, & serui, quàm Domini. Cap. XXXVI.

ALiter admonēdi sunt subditi, aliter Prælati. Illos ne subiectio conterat, istos ne locus superior extollat. Illi ne minus impleant, quæ iubentur, isti ne plus iusto iubeāt, quæ compleantur, Illi discant quō ante oculti arbitri oculos interiora sua cōponāt, isti quomodo etiam commissis sibi exēpla bene viuendi exterius præbeant. Scire etenim Prælati debent, quia si peruersa nonnunquam perpetrant tot mortibus digni, quot ad subiectos suos perditionis exempla transmittunt, vnde necesse est, vt tanto cautius se a culpa custodiant, quanto per praua, quæ faciunt non soli moriuntur, sed, & aliorum animæ quos prauo exemplo destruxerunt. Admonendi sunt illi, vt tanto circa se sollicitius viuant, quanto eos aliena non implicant, isti vero, vt sic aliorum curas expleant, quatenus, & sua agere non desistant, & sic in propria sollicitudine feruεant, vt a commissorum custodia misericordiæ torpescāt. Sicut scriptum est Fili si spoponderis pro amico tuo, &c. Pro amico spondere est alienam animam in periculo suæ conuersationis accipere. Verbis oris sui illaqueatur, quia dum commissis sibi cogitur bona dicere, ipsum necesse est prius, quæ dixerit custodire. Apud districtum enim iudicem cogitur in opere tanta exoluere, quanta eum constat alijs voce præcepisse. Admonendi sunt, qui præsunt, vt per circumspectionis studium oculos peruigiles intus, & in circuitu habeant, & cęli animalia fieri contendant, quatenus, & interno iudici in semetipsis placere studeant, & exempla vitæ exterius præbentes etiam ea, quæ in alijs corrigenda sunt deprehendant. Subditi vero admonendi sunt, ne præpositorum suorum vitā temere iudicent, si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident, ne cum culpas eorum considerant, contra eos audaciores fiāt. Sed sic siqua valde sunt eorum praua, apud semetipsos diiudicent, vt tamen diuino timore constricti, ferre sub eis iugum reuerentiæ non recusent. Cum enim erga præpositos delinquimus, eius ordinationi, qui nobis eos prætulit obuiamus, dicēte Moyse. Non contra nos est murmur vestium, sed contra Dominum. Aliter admonendi sunt serui, aliter Domini. Illi vt in se semper humilitatem condicionis aspiciant, & Dominos non despiciant, ne Deū offendant, si eius ordinationi superbe contradicant: isti vero, vt naturæ suæ memoriam non amittant, sed quos per conditionem subditos tenent, per naturę consortiū sibi æquales agnoscant. Illi, vt sciant se seruos esse Dominorum suorum, isti vt cognoscāt se seruos esse seruorū.

Quod Aliter impudentes, quàm verecundi, & inuidi, quàm beniuoli. Cap. XXXVII.

ALiter admonendi sunt impudentes, aliter vero verecūdi. Illos nanque non nisi increpatio dura compescit, istos autem plerunque ad melius exhortatio modesta componit. Illos melius corrigit, q̄ inuehēdo, reprehendit istis maior profectus adducitur. si hoc, quod in eis reprehenditur quasi ex latere tangatur. Aliter impatientes, aliter patientes. Impatientibus nanque dicendum est, quia dum frenare spiritum negligunt, per multa etiam, que non appetunt iniquitatum abrupta rapiuntur: quia videlicet mentem furor impellit quo desiderium non trahit, & agit commota velut nesciens vnde postmodum doleat sciens. Audiant ergo, quod scriptum est. Melior est patiens viro forti, &c. Animus quippe non aliquid exterius, sed semetipsum sibiipsi subigit, quando eum patientia intra se frenare compellit. Audiant etiam, quod electis suis veritas dicit. In patientia vestra pos. a. v. Sic enim conditi mirabiliter sumus, vt ratio animam, & anima possideat corpus. Ius vero animæ a corporis possessione repellitur, si nō prius anima a ratione possidetur. Patientes vero admonendi sunt, ne in eo, quod exterius portant, interius doleant, sed illos etiam studeant diligere, quos sibi necesse est tolerare, ne si patientiam dilectio non sequitur in deteriorem odii culpā virtus ostensa conuertatur. Vnde Charitas inquit patiens est, benigna est. Quia quos ex patientia tolerat, amare etiam ex benignitate non cessat. Virtus est coram hominibus aduersarios tolerare, sed virtus coram Deo diligere, quia hoc solum Deus sacrificium accipit, quod ante eius oculos flamma charitatis accendit. Admonendi sunt beniuoli, vt sic alienis bonis congaudeant, quatenus, & propria habere concupiscant. Sic proximorum facta diligenda laudent, vt ea etiam imitando multiplicent, ne si in hoc pręsentis vitæ stadio ad certamen alienum deuoti fautores, sed pigri spectatores assistant, post certamen sine brauio remaneant, & tunc eorum palmas afflicti respiciant, iniquorum laboribus nunc ociosi perdurant. Valde quippe peccamus, si aliena bene gesta non diligimus, sed nil mercedis habemus, si ea, quæ diligimus inquantū possumus non imitamur. En etiam grauius extrema vltione feriendi sunt, quibus placuit, quod imitari noluerunt. Inuidi autem admonendi sunt, vt perpendant quantæ cecitatis sunt, qui alieno profectu deficiunt, & aliena exultatione contabescunt, qui aliorum bona, quę habere non possunt, si diligerent sua facerent. Nostra sunt nimirum, quæ, & si imitari non possumus, in alijs amamus, & amantium fiunt quecunque amantur in nobis. Hic ergo pensent inuidi. Charitas quantæ virtutis sit, quæ alieni laboris opera nostra sine labore facit.

Quod aliter impuri, quam simplices, & egri, quam incolumes. Cap. XXXVIII.

ALiter admonēdi sunt simplices, aliter impuri. Simplices quidem, vt sicut fallaciā semper vtiliter vitant, ita veritatem semper vtiliter proferant, & simplicitatis bono prudentiam adiungant, secundum illud. Volo vos sapientes esse in bono, simplices autem in malo. Impuri vero, vt quàm grauis sit quem culpa sustinet duplicitatis laborem agnoscāt, dum enim deprehendi metuunt, semper improbas defensiones quærunt, semper pauidis suspicionibus agitantur. Nil autem ad defendendum puritate tutius, nil ad dicendum veritate facilius. Nam dum fallaciam suam tueri conantur, duro cor labore fatigatur. Aliter admonendi sunt incolumes, aliter ęgri. Incolumes quidem, vt salutem corporis exerceant ad salutē mentis, ne si eam ad vsum nequitiæ inclinent dono deteriores fiant. Egri vero, vt eo se filios Dei esse sentiant quo illos disciplinæ flagella castigant. Considerētque quanta sit salus cordis molestia temporalis, quæ ad cognitionem sui mentem reuocat, & quam plerunque salus adiicit, infirmitatis molestia reformat, quæ etiam admissa peccata diluit, & ea, quæ admitti poterant compescit, quæ, sumpta ab exterioribus plagis concussę menti pęnitentię vulnera infligit. Considerent quoque incessanter, quanta Redemptor noster ab his quos creauerat mala pertulit, quòd tot abiecta conuitiorum probra sustinuit, insultantium alapas accepit, & perfidorum sputis faciem non abscōdit flagella, & collaphos pertulit, spinis caput supposuit, fel in siti sua accepit, sub irrisione adoratus tacuit, vitam mortuis præparans vsque ad mortem ipsa vita peruenit. Cur itaq; asperum creditur, vt a Deo homo tollere flagella pro malis, si tanta Deus ab hominibus pertulit mala pro bonis, aut quis sana intelligentia de percussione sua ingratus existat, si ipse hinc sine flagello non exiit, qui hic sine peccato vixit.

Quod Aliter taciti, quàm loquaces. Cap. XXXIX.

ALiter admonendi sunt nimis taciti, aliter multiloquio vacātes. Insinuari nāque nimis tacitis debet, quia dum, quędam vitia incaute fugiunt, occulte deterioribus implicantur,

cantur, nam sæpe linguam, qui immoderatius frenant, in corde grauius multiloquium tolerant, vt eo plus cogitationes in mente ferueant, quo eas uiolenta custodia indiscreti silentij angustat. Plerunque nimis taciti cum non nulla iniusta patiuntur, eo in acriorem dolorem prodeunt, quo ea quæ sustinent non loquuntur. Nam si illatas molestias tranquille lingua diceret, mens a dolore conscientiæ aliena maneret. Vulnera enim clausa plus cruciant. Nam cum putredo quæ interius feruet eijcitur, ad salutem dolor aperitur. Admonendi sunt itaque vt si proximos sicut se diligunt, minime illis taceant, unde eos iuste reprehendunt. Vocis enim medicamine vtrorumque saluti concurritur, dum & ab illo qui infert actio praua compescitur, & ab hoc q. sustinet doloris feruor vulnere aperto temperatur. Qui enim proximorum mala respiciunt, & cũ in silentio linguã præmũt, quasi cõspectis vulneribus vsum medicaminis subtrahũt, & eo mortis actores fiunt, quo virus cum potetant curare noluerunt. Lingua itaq; discrete frenãda est, nõ insolubiliter liganda. Sicut scriptũ est: Tempus tacẽdi, & tempus loquẽdi. At contra admonendi sunt multiloquio vacantes, vt uigilanter aspiciant, quod mens eorũ quot superuacuis verbis a silentij sui censura dissipatur, quasi tot riuis extra se ducitur. Vnde & redire interius ad sui cognitionẽ non sufficit, quia p multiloquiũ sparsa, a secreto se intimæ considerationis excludit, totãq; se insidiãtis hostis vulneribus detegit, qui nulla munitione custodię circũcluditur. Vnde scriptum est. Sicut vrbs patens, & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum &c. Quia enim murum silentij nan habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis, plerunque dum ociosa uerba cauere negligimus ad noxia perueniumus. Ociosum autem verbum est, quod aut ratione iustę necessitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret. Si ergo ratio de ocioso verbo exigitur, pensemus quæ pęna maltiloquium maneat, in quo etiam per noxia verba peccatur.

Quàm aliter mansueti, quàm iracundi, & humiles quàm elati. Cap. XL.

Aliter admonendi sunt mansueti, aliter iracundi. Sæpe enim mansueti dissolutionis torpescunt tædio, sæpe iracundi rectitudinis falluntur zelo. Dum iræ suæ stimulum iustitiæ zelum putant, & cum uitium virtus creditur, sine metu culpa cumulatur. Ideo Spiritussanctus in Columba & igne monstratus est, quia, scilicet omnes quos implet, & Columbæ simplicitate mansuetos. & igne zeli ardentes exhibet. Admonendi sunt ergo mansueti, ut habere etiam æmulationem iustitiæ studeant. Iracundi uero, vt æmulationi quam se habere æstimant mansuetudinem subiũgant. Sæpe iracundi etiam se declinantes insequuntur, rixæ occasionem commouent, labore contentionis gaudent. Quos tamen melius corrigimus, si in ipsa iræ suæ commotione declinamus, perturbati quippe quid audeant ignorant, sed ad se reducti tanto libentius exhortationis verba recipiunt, quanto se tranquillius tolleratos erubescunt. Menti autem furore ebrię omne quod dicitur peruersum videtur. Cum vero ita iracũdi sic alios impediunt, ut declinari omnino non possint, non aperta exprobatione, sed sub quadã cautela sunt reuerentiæ parcendo feriendi, sicut legitur quod percussit Abner Asael auersa hasta in inguine, cum insequens eũ nollet desistere. Auersa hasta persequentem ferire, est furentem tranquille ex quibusdam tangere, & quasi parcendo superare Aliter elati. Illis dicatur, quia dum se deijciunt ad Dei similitudinem ascendunt istis, quia dum se erigunt in apostatæ Angeli imitationem cadunt. Quid itaque elatione deiectius, quæ dum supra se tendit, ab altitudine veræ celsitudinis elongatur. Et quid humilitate sublimius, quæ dum se in ima deprimit, auctori suo manenti super summa coniungitur. Plerunq; nonnullis qui sibi humiles videntur, is qui hominibus deferri non debet, timor coniungitur, & cum quædam increpanda sunt vitia, illi reticent ex timore, & tamen tacere se æstimant ex humilitate. Plerunq; etiam elatos comitari solet liberæ vocis assertio, & loquuntur per impatientiam elationis, & tamẽ loqui se credunt per libertatem rectitudinis. Vnde & elati admonẽdi sunt, ne plusquam decet sint liberi, & humiles ne plusquam expedit sint subiecti, ne aut illi defensionem iustitiæ uertant in exercitationẽ superbiæ, aut isti cũ student plusquam necesse est hominibus subici compellantur etiam eorum vitia venerari.

Quàm aliter Abstinentes, & aliter Gulosi. Cap. XLI.

Aliter admonendi sunt Gulosi, aliter abstinentes. Illos enim superfluitas locutionis, leuitas operis atque luxuria, istos vero sæpe impatientiæ, sæpe vero superbiæ culpa comitatur. Nisi enim gulæ deditos immodarata loquacitas rapere, diues ille qui epulatus quotidie splendide dicitur, in lingua grauius non arderet. Rursum, quòd gulæ deditos leuitas protinus operis sequatur, auctoritas sacra testatur dicens Sedit populus mãducare, & bibere, & surrex. lud. Quos tamen plerunq; edacitas ad luxuriam pertrahit, quia dum saturitate vẽter extenditur, aculei libidinis excitantur, tantoq; longius à secundo parente receditur, quanto per immoderatum vsum dũ manus ad cibum tenditur, parentis primi lapsus iteratur. Abstinẽtes vero admonendi sunt, vt abstinentiam suam & semper sine imminutione custodiant, & nunquam hanc apud occultum iudicem eximiæ virtutis credant, ne si forte magni esse meriti credatur, cor in elationem subleuetur. Hinc nanq; per Prophetam dicitur. Nunquid hoc est ieiunium quod elegi, sed frange inquit esurienti panem tuum &c. Qua in re pensandum est virtus abstinentiæ quam parua respicitur, quæ non nisi ex alijs virtutibus commendatur. Nouerint quoque quia tũc Deo abstinentiam placentem offerunt, cum ea quæ sibi de alimentis subtrahunt, indigentibus largiuntur. Audiantque quod per Prophetam Dominus redarguit dicens. Nunquid ieiuniũ ieiunastis mihi, &c. non enim Deo, sed sibi ieiunat, qui ea quæ ventri subtrahit non inopibus tribuit, sed ventri postmodum offerenda custodit.

Quàm aliter Misericordes, aliter Rapaces, & aliter inter vtrunque medij. Cap. XLII.

Aliter admonendi sunt, qui iam sua misericorditer tribuunt, aliter qui aliena rapere contendunt. Admonendi namque sunt qui sua misericorditer dant, ne cogitatione tumida se super eos quibus terrena largiuntur extollant, ne iccirco meliores se æstiment, quia contineri per se cæteros vident, sed a cælesti Domino dispẽsatores se positos subsidiorum temporalium cognoscant, & tãto humiliter prębeant, quãto & aliena esse intelligunt, quæ dispensant. Vnde & necesse est, ut sollicite perpẽdant, ne cõmissa indigne distribuant, ne aliqua qbus nulla, ne nulla qbus aliqua, ne multa qbus pauca, ne pauca præbeant quibus impendere multa debuerant, ne præcipitatione hoc quod tribuunt inutiliter spargant, ne tarditate petẽtes crucient, ne recipiendæ hic gratiæ intentio surreptat, ne dationis lumen transitoriæ laudis appetitus extinguat, nę oblamunus coniuncta tristitia obsideat, ne in bene oblato munere animus plusquam decet hilarescat, ne sibi quicquam cum totũ recte impleuerint tribuant, & simul omnia postquam peregerint perdant. Nã ne saltẽ aliquid illis præbeant, quibus omnino conferre nihil debent, audiant quod scriptum est. Da bono & non receperis peccatorem. Nonnulli enim huius mundi diuites, cum fame crucientur Christi pauperes, effusis largitatibus nutriunt histriones. Qui vero indigẽti etiam peccatori panẽ sui, non quia peccator est, sed quia homo est tribuit, nõ peccatorẽ sed iustũ nutrit, quia in illo nõ culpã, sed naturã diligit. Admonendi sunt etiam ne cum peccata commissa eleemosynis redimunt, adhuc redimenda committant. Qui enim escam vel vestimentum pauperibus largitur, sed tamen animæ vel corporis iniquitate polluitur, quod minus est offert iustitiæ, quod maius est culpæ: sua enim dat Deo, & se Diabolo. At contra admonendi sunt qui aliena rapere contendunt, ut sollicite audiant, quid veniens ad iudicium Dominus dicat. Esuriui & nõ dedistis mihi ad manducandum, &c. quibus & præmittit dicens. Discedite a me maligni in. &c. Hinc ergo colligendum est quanta damnatione plectendi sunt qui aliena rapiunt, si tãta animaduersione feriuntur, qui sua indiscrete tenuerunt, perpendat quid mereatur iniustitia illata, si tanta percussione digna est pietas non impensa. Admonendi sunt, qui nec aliena appetunt, nec sua largiuntur, vt sciant quod ea de qua sumpti sunt cunctis hoibus terra communis est, & iccirco alimenta quoque hominibus communiter profert. Incassum ergo se innocentes putant, qui commune Dei munus sibi priuatim vẽdicant, qui cum accepta non tribuunt, in proximorũ nece grassantur, quia tot pene quotidie perimunt, quot morientiũ pauperum apud se subsidia abscondunt. Nam cũ quęlibet necessaria indigentibus ministramus sua illis reddimus, non nostra largimur, & iustitiæ potius debitum quã misericordiæ opera implemus. Hinc enim psalmista dicit. Dispersit dedit pauperibus. &c. Quidam vero nõnunquã dicere solẽt. Cõcessis vtimur, aliena non quærimus, & si dignã misericordię retributionẽ nõ agimus, nulla tamen peruersa perpetramus. At illum diuitem, qui induebatur purpura & bisso. e. q. s. post hanc vitam ultrix flamma suscepit, non quia aliena rapuit vel aliquid illicitum gessit, sed quia infructuose proprijs vsus fuit, & immoderato vsu totum se licitis tradidit. Admonendi sunt ergo tenaces, ut nouerint, quod hanc primam Deo iniuriam faciunt. quia danti sibi omnia nullam misericordiæ hostiam reddunt.

Quod Aliter admonendi sunt discordes, quàm pacati, & prosperitate fruentes, quàm miseri. Cap. XLIII.

ALiter admonendi sunt discordes, aliter pacati. Qui abstinentiam a concordia separat, audiat, quod dicitur. Laudate eum in tympano, & choro, & cæt. In tympano sicca et percussa pellis resonat, in choro autem voces societate concordant. Quisquis itaque corpus affligit, sed concordiam deserit, Deum quidem laudat in tympano, sed non laudat in choro. Admonendi sunt pacati, nedum nimis humanam pacem desiderant, prauos hominum mores nequaquam redarguant, et consentiendo peruersis, ab auctoris sui se pace disiungant. Nam Iosaphat, qui tot de anteacta vita præconijs attollitur, de Achab Regis amicitiis pene periturus increpatur, et ei a Domino per prophetam dicitur. Impio præbes auxilium, & cæt. Admonendi sunt ergo, ne si ad correptionis verba prosiliant, temporalem pacem sibi perturbare formidet, & rursus admonendi sunt, vt eandem pacem integra dilectione interius teneant, quam per insectionem vocis sibi extrinsecus turbant, sicut Dauid, qui dicit. Cum his, qui oderunt pacem eram pacificus, & cæt. Admonendi sunt, qui in hoc, quod temporaliter appetunt prosperantur, ne cum cuncta ad votū suppetunt, dantem quærere negligant, sed in his, quæ dantur animum figant, ne peregrinationē pro patria diligāt, ne subsidia itineris in obstacula peruentionis peruertāt. Quisquis enim prosperitatē, qua vtitur, apud iudiciū cordis melioris vitæ amore nō reprimit, fauorē vitę trāseuntis in perpetuæ mortis occasionē vertit. Solerter aūt considerent, quod præsentis vitæ prosperitas aliquādo iccirco datur, vt ad meliorē vitā prouocet, aliquādo vero, vt in æternū plenius damnet. De primo dicitur. Dedit eis regiones gentiū, & labores populorum possiderūt, &c. De secūdo in inferno diuiti cruciato dicitur. Recepisti bona in vita tua, &c. Iccirco enim hic bona recepit, & malus, vt illic plenius mala reciperet, qui hic nec per bona fuerat cōuersus. At contra admonēdi sunt, qui ea quidē, quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen aduersitatis labore fatigantur, vt sollicite perpendant, creator dispositorque cunctorum quanta super eos gratia vigilat, quos in sua desideria nō relaxat. Egro quippe quem Medicus desperat, concedit, vt cūcta, quæ concupiscit accipiat. Nam qui sanari posse creditur, a multis, quæ appetit prohibetur. Et pueris nummos subtrahimus, quibus tota simul patrimonia hæredibus seruamus. Cōsiderent quoque, ꝙ plerumque etiam iustos cum temporalis potentia sustollit, velut in laqueum culpa comprehendit.

Quod Aliter continentes, quam coniugati. Cap. XLIIII.

ADmonendi sunt coniugati, vt cum vicissim, quę sunt alterius cogitant, sic eorum quisque placere studeat coniugi, vt non displiceat cōditori. Sic ea, quæ mundi sunt agant, vt tamen appetere, quę Dei sunt nō omittant. Sicque, qui habent vxores tanquam non habentes habeant. Vxorē quippe quasi nō habēs habet, qui curam carnis ex necessitate tollerat, sed æterna gaudia ex desiderio spiritus expectat. Admonendi sunt, vt suscipiendæ prolis causa meminerint se cōiunctos, & cū immoderatæ admixitioni seruientes propagationis articulum in vsum transferunt voluptatis, perpendant, ꝙ licet extra non exeant, in ipso tamen coniugio coniugii iura transcendunt. Vnde necesse est, vt crebris exorationibus doleant, ꝙ pulchram copulæ speciem admixtis voluptatibus fedant. At contra admonendi sunt, qui ligati coniugiis non sunt, vt pręceptis cęlestibus eo rectius seruiant, quo eos ad curas mundi iugum carnalis copulę non inclinat: vt tanto eos paratiores quanto, et expeditiores dies vltimus inueniat, ne quò meliora agere vacātes possunt sed tamē negligunt, eò deteriora supplicia mereātur. Audiāt, ꝙ Paulus dicit illis quos ad celibatus gratiam instruit. Non, vt laqueum vobis iniciā, &c. Plerumque actione sęcularium confunditur vita continētium, & illi vltra habitum assumunt opera, & isti iuxta ordinē proprium non excitant corda. Hinc per Prophetam dicitur. Erubesce Syon ait mare. Quasi enim per vocem maris ad verecundiam Syon adducitur, quado per comparationem vitæ sæcularium, atque in hoc mundo fluctuantium, eius qui munitus, & quasi stabilis cernitur, vita reprobatur. Sic ergo in humano genere, & quidā in meliori ordine deteriores sunt, & quidam in deteriori meliores: quia, & isti sortem extremi habitus bene viuendo transcendunt, & illi superioris loci meritum moribus non exequendo diminuunt.

Quod Aliter admonendi sunt, qui peccata deplangunt, & qui non. Cap. XLV.

ADmonendi sunt, qui peccata deplorant operum, vt singula quæque admissa peccata considerent, & dum per vnūquodque erroris sui inquinationem deflent, simul, se ac totos lachrymis mundent. Vnde bene per Hieremiam dicitur. Diuisiones aquarum deduxit oculus intus. Admonendi sunt, vt de misericordia quam postulant præsumant, rursumque sic de spe fiduciam habeant, ne incauta securitate torpescant. Plerūque enim hostis callidus mentem, quam peccato supplantauit, cum de ruina sua aflictam respicit, securitatis pestiferę blāditiis seducit. Quod figurate circa factum Dinæ memoratur. Dina, quippe vt mulieres videat extraneæ regionis egreditur, quando vnaqueque mens studia sua negligens, & actiones alienas curans, extra habitum atque extra ordinē proprium vagatur. Quam Sichem Princeps terrę opprimit, quia inuentam in curis exterioribus Diabolus corrumpit. Deinde, quia mens cū a culpa resipiscit afficitur, atque admissum flere conatur, corruptor autē spem ac securitates vacuas ante oculos reuocat, quatenus vtilitatē tristitiæ subtrahat, recte illic adiūgitur. Tristemque blāditijs deliniuit. Mō enim aliorum facta grauiora, modo nihil esse, quod perpetratū est, modo misericordem Deū loquitur, modo adhuc tempus subsequens ad pænitentiā pollicetur. Vt dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione pænitentię suspendatur. In primo quidem parente didicimus, quia tribus modis omnis culpæ nequitiā perpetramus, suggestione. s. delectatione, consensu. Primū per hostem, secundum per carnem, tertium verò per spiritum perpetratur. Vnde, & illic serpens praua suggessit. Eua quasi caro delectationi se subdidit. Adam vero tanquam spiritus suggestione ac delectatione superatus abscessit. Admonendi sunt, qui peccata admissa deplangunt, nec tamē deserunt, vt sciant, quia flendo se inaniter mundant, qui viuendo nequiter inquinant. Nam, & Sus in volutabro luti dum lauatur sordidior redditur. Et, qui admissa plangit, nec tamē deserit, pæna grauioris culpæ se subiicit, qui & ipsam quam impetrare flendo potuit veniam contēnit, & quasi in lutosa aqua semetipsum voluit, quia dum fletibus suis vitæ munditiā subtrahit, ante Dei oculos sordidas etiam ipsas lachrymas facit. Hinc scriptū est. Ne iteres verbum in oratione tua. Verbū nanque in oratione iterare, est post fletum committere, quod rursum necesse sit flere. At cōtra admonēdi sunt, ꝗ admissa deserūt, nec tn̄ plāgunt, ne iam relaxatas ęstiment culpas, quas, & si agendo nō multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim debitor absolutus est, qui alia non multiplicat, nisi, & illa quibus se ligauerat, psoluat ita, & cū Deo delinquimus, nequa ꝗ satisfacimus si ab iniquitate cessamus, nisi, & voluptates quas dileximus, econtrario appositis lamentis insequamur. Nec tamen Deus nostris cruciatibus pascitur, sed delictorum morbos medicamentis contrarijs medetur, vt, qui voluptatibus delectati discessimus, fletibus amaricati redeamus, & qui per illicita defluendo cecidimus, etiam a licitis nosmetipsos restringendo surgamus.

Qualiter illi mala sua laudant, & qui econtrario. Cap. XLVI.

ADmonendi sunt, qui illicita faciunt, quæ etiam laudāt, vt considerent, ꝙ plerunque plus ore, quam opere delinquant. O pere nāque per semeti psos solos praua perpetrant, ore autem per tot personas iniquitatem exhibent, quot audientium mentes iniqua laudantes docent. Admonēdi sunt ergo, vt si eradicare mala dissimulant, saltē seminare pertimescant. De talibus enim scriptum est. Peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt. Et alibi. Clamor Sodomorum, &c. Peccatum in voce est, culpa in actione. Peccatum vero cū clamore est, culpa cum libertate. At contra admonendi sunt, qui accusant praua, nec tamen deuitant, vt proinde perpendant, quid in districto dei iudicio pro sua excusatione dicturi sunt, qui de reatu criminum suorum etiam semetipsis iudicibus non excusantur. Hi itaq; quid aliud, quàm pręcones sui sunt, qui voces contra culpas proferunt, & semetipsos operibus reos trahunt. Nam cum acceptam ad adiutorium scientiam negligunt, hanc contra se in testimonium vertunt. Quorum nimirum nequitia, cum malum agit, quod diiudicat, venturum iam iudicium hic degustat, vt tanto illic grauiora tormenta percipiat, quanto hic malum non deserit etiam, quod ipsa condemnat.

Qualiter illi, qui in minimis frequenter excedunt, & qui bona incepta non perficiunt. Cap. XLVII.

ADmonendi sunt, qui quāuis in minimis, tamē frequēter excedunt, vt nequaquā cōsiderent qualia sed quanta cōmittunt, facta sua si despiciunt timere cū pensant, debent formidare cum numerant. Solicite quoque cōsiderent, quia nōnunꝗ in parua deterius, ꝗ in maiori culpa peccatur. Maior. n. quo citius, qa fit culpa cognoscit, eo ēt celerius emēdatur, minor vero dū quasi nulla credit, eo peiꝰ quo, & securiꝰ in vsu retinet. Vn̄ fit plerūq;, vt mēs assueta malis leuibꝰ nec grauiora perhor-

perhorrescat, atq; ad quandam auctoritatem nequitiæ per culpas nutrita perueniat, vt tanto in maioribus contemnat pertimescere, quanto in minimis didicit nō timendo, peccare. Leuari nanq; non appetit, qui, & hoc ipsum quia cecidit, nescit, Qui dolorem vulneris nō sentit, salutis remedia non requirit. Admonendi sunt, qui inchoata bona minime consummāt, vt considerent, quia dum proposita nō perficiunt, etiam quæ fuerant cæpta conuellunt. Si enim quod gerendum est solicita intentione non crescit; etiam quod fuerat bene gestum decrescit. In hoc quippe mūdo humana anima, quasi in mari nauis est contra ictum fluminis condescendētis, vno in loco nequaquā stare permittitur, quia ad ima relabitur nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis manus operantis ad perfectionem non subleuat, ipsa operandi remissio contra id quod operatum est pugnat. Hinc per Salomonem dicitur. Qui mollis &c.

Qualiter illi qui mala occulte agunt, & bona publice, & qui econtrario. Cap. XLVIII.

ADmonendi sunt, qui mala occulte agunt, & bona publice vt in fine rerum mentis oculos figant, pensentq; humana iudicia quanta velocitate euolant, diuina autem iudicia quanta immobilitate perdurant. Dum ergo occulta mala sua diuinis iudicijs, recta autem sua humanis oculis anteponunt, & sine teste est bonum, quod publice faciunt, & non sine æterno teste est, quod latenter delinquunt. Cumq; pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna vili pretio venundatur. At contra admonendi sunt qui bona occulte faciunt, & tamen quibusdam factis publice de se mala opinari permittunt, ne cum semetipsos actionis rectę virtute viuificant in se alios per exemplum prauæ æstimationis occidant, ne minus, quam se proximos diligant, & cum ipsi salubrem vini potum sorbeant, intentis in sui consideratione mentibus pestiferum veneni poculum fundant, dicente Apostolo. Peribit infirmus in tua sciētia frater, &c. sicut autem inquit peccantes &c. Plerumq; autem fit vt bonum opus, & in occulto fit cū fit publice, & rursum in publico cū agitur occulte. Qui enim in publico bono opere non suam, sed superni Patris gloriam quęrit, quod fecit abscondit: quia illum solum testem habuit, cui placere curauit, & qui in secreto suo bono opere deprehendi ac laudari concupiscit, & si nullus fortasse vidit, hoc tamen coram hominibus fecit, quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes requisiuit.

Qualiter vox Prædicatoris temperari debet inter vitia contraria. Cap. XLIX

TAnta vox exhortationis arte temperanda est, vt cum diuersa sint auditorum vitia, & singulis inueniatur congrua, & tamen sibimetipsi non sit diuersa, aut inter passiones media vno quidem ductu transeat, sed more bicipitis gladij tumores cogitationum carnalium ex diuerso latere incidat, quatinus sic superbis prædicetur humilitas, vt tamen timidis non augeatur metus, sic timidis infundatur auctoritas, vt tamen superbis non crescat effrenatio. Sic continentibus laudetur virginitas corporis, vt tamen in coniugibus despecta nō fiat fęcunditas carnis &c. Sic ergo prædicanda sunt bona, ne ex latere iubeantur mala. Sic laudanda sunt bona summa, ne despiciantur vltima. Sic nutriantur vltima, ne dum credantur sufficere nequaquam tendatur ad summa. Ecce dum demōstrare qualis esse debeat Pastor inuigilo, pulchrum depinxi hominem pictor fędus, aliosq; ad perfectionis dirigo littus, qui adhuc in delictorum fluctibus versor.

De conflictu vitiorum, & virtutum & primo de superbia cum filiabus suis, & horum contrarijs. Cap. L.

SVperbia dicit. Certe multis immo pęne omnibus melior es verbo, scientia, diuitijs, honoribus. Cunctos ergo despice, cunctis te superiorem attende. Humilitas respondet. Memento, quia puluis, & cinis es, quia putredo & vermis es. Qui etiam si aliquid es, nisi tanto te humiles quanto magnus es, perdis omnino quod es. Quod si ille primus Angelus de tanta sublimitate per superbiam cecidit, quomodo tu ad tantam celsitudinem superbiens de imis conscendes. Cæterum, filius Dei humiliauit semetipsum &c. Si tanta humilitate se deprimit diuina maiestas, quomodo superbiæ in aliquo audet humana infirmitas. Inanis gloria dicit. Ostende bonū cunctis, quod agis, vt a cunctis bonus dicaris, vt a cunctis venerabilis prædiceris, & nemo te despiciat, sed debitum tibi honorem quisque persoluat. Timor domini respondet. Imo si boni aliquid agis nō pro transitorijs honoribus age, sed pro æternis. Occulta quod agis inquantum vales, quod si ex toto non vales, sit in animo occultandi voluntas, & non erit de ostentatione vlla temeritas, nec criminis erit manifestare, quod semper vis celatum habere. Simulatio dicit. Quia nihil boni in abscondito facis, ne a cunctis cognitis detesteris, finge te foris esse, quod intus non appetis. Vera religio respondet. Imo magis satage esse, quod non es, & iuxta domini scientiam prius munda, quod intus est vt fiat, & id quod de foris est mundum. Contemptus, id est inobedientia dicit. Quis tu vt peioribus temperes, magis te, quā illos deceat imperare, qui tibi non possunt ingenio, vel industria coequari. Obtempera igitur magis Domini imperio, & non sit tibi cura de aliquo. Subiectio respondet. Si Domini obtemperandum est imperio humano, subdi necesse est magisterio, ipso dicente. Qui vos audit me au. &c. Non est enim potestas nisi a Deo &c.

De Inuidia, & Ira cum filiabus suis, & virtutibus contrarijs. Cap. LI.

INuidia dicit. In quo illo minor es cur ergo eis, vel æqualis vel superior non es. Fraterna congratulatio respondet. Si cæteros virtutibus antecellis, tutius in loco infimo, quam in summo temetipsum conseruabis, semper enim de alto peior ruina fit. Si autem alii tibi superiores sunt, quid hoc te lædit. Odium dicit. Absit vt illum ames, quem in omnibus tibi contrarium vides, qui tibi insultat, peccata tua improperat, & te dictis, operibus, atque honoribus præire festinat. Nisi enim tibi inuideret, nequaquam se tibi ita pręferret. Dilectio respondet. Nunquid quia hæc quæ narras odio habenda sunt in homine propterea non est amanda Dei imago in homine, imago s. Christi qui & in cruce positus inimicos suos dilexit, & ante crucis tormentum admonuit dicens. Diligite inimicos vestros &c. Detractio dicit. Quis potest sustinere, vel silētio tegere quāta ille, vel ille praua committit, nisi forte, qui consentit. Libertas iustæ correctionis respondet. Nec tacenda sunt mala proximi, nec consentienda, sed charitate fraterna in facie proximus redarguendus, non occulte detrahendus. Ira dicit. Quæ erga te aguntur, æquanimiter ferri non possunt, immo hoc patienter tolerare peccatum est, quia si non eis cum magna exasperatione resistitur, contra te deinceps sine mensura cumulantur. Patientia respondet. Si passio redemptoris ad mentem reducitur, nihil tam durum, quod non æquo aaimo toleretur, Christus enim passus est nobis relinquens exemplum &c. Sed quāta sunt in comparatione passionum illius ea, quę patimur. Ille eñ opprobria, irrisiones, alapas, sputa, flagella, spinas, crucemq; sustinuit, & nos miseri ad nostram confusionem vno sermone fatigamur, vno verbo deijcimur. At plura sunt inquis quæ committit, & me sæpius offendit. Ad hæc non ego, sed dominus respōdet. Non dico tibi vsque septies, sed &c. Quā multi autem sunt, qui suas iniurias tarde relaxent, Dei vero citius indulgent, fitq; nonnunquam vt occasione Domini iniurias vindicandi, suas vindicent irati. Tumor dicit. Testem habes Deum in cœlis, non tibi sit curæ, quid de te homines suspicentur in terris. Satisfactio respondet. Non est danda detrahendi occasio, non susurrandi suspicio, sed aut si sunt, quæ corrigantur manifestanda, aut certè si desunt humili protestatione neganda, quia & Apostolus, monet, nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia.

De Tristitia cum filiabus suis, & virtutibus contrarijs. Cap. LII.

TRistitia dicit. Quid habes vnde gaudeas, cum tanta mala de proximis portas? Spiritale gaudium dicit. Memento, quia nostrę religionis Apostoli ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni &c. Nullus ergo locus merori fit, vbi tanta lætitia succedit. Torpor ignauiæ dicit. Si lectioni continuato studio semper insistis caliginem oculorum incurris, si indesinenter lachrymas fundis, ipsos etiam oculos amittis, si protelatis vigiliis psallis, insaniam capitis acquiris, si quotidiano labore te conficis, ad opus spirituale consurgere non poteris. Exercitium respondet. Quid tibi ad hæc perferenda tam longa spacia proponis. Nunquid scis si crastina victurus sis. Discute corporis inertiam, semperq; memento, quia regnū cœlorum non tepidi, & molles, sed violenti diripiunt. Dissoluta vagatio dicit. Si Deum esse vbique credis, cur vnum singulariter locum vbi tanta mala perpetrantur custodis, & non potius ad alia transis? Firma stabilitas respondet. Si ita est, vt asseris, quia Deum vbique esse fateris, ergo nec iste locus deserendus est, quem fugere appetis, quia in ipso Deus est. At inquis meliorem requiro, meliorem inuenio. Cui respondeo. Nunquid meliorem, aut etiam talem inuenis, qualem Diabolum, & hominem perdidisse cognoscis. Memor esto itaque, quia primus Angelus de cœlo ruit, & primus homo de Paradiso expulsus, ad erumnam huius sęculi peruenit, Loth exercitio malorum probatus inter Sodomitas sanctus fuit, in monte vero securitate torpens peccauit, Desperatio dicit. Quæ & quanta,

quanta & quam innumerosa crimina,& delicta commisisti & penè in melius, nec dum,vitam mutasti. Mala consuetudine obligatus teneris, exurgere conaris,sed peccatorum oneribus prægrauatus relaberis. Quid ergo agendum est, quando & de præteritis imminet certa dānatio, & de præsentibus nulla succurrit emendatio. Spei fiducia respondet. Si de criminibus agitur, ecce Dauid adulterij simul, & homicidij reus, de inferni faucibus Dei misericordia liberatus describitur. Ecce Manasses omnium peccatorum nefandissimus,& sordidissimus atq; sceleratissimus,per misericordiam Dei de morte ad vitam rediit. Sic Maria Magdalena post innumerarum fornicationum inquinationem,sic Petrus post negationem, Latro post seditionem, & fraterni sanguinis effusionem,Paulus quoq; post Ecclesiæ Dei persecutionem. Vbi ergo tot tantaq; præcedunt exēpla,dent locum desperationis mala colloquia,cum etiam scriptum sit. Quacunq; die ingemuerit peccator &c. De conuersione vero in melius non mutata,quid aliud respondeam,nisi vt quod heri quisq; non egit,agat hodie,dum adhuc licet viuere Semperq; viribus desuper acceptis, prauæ consuetudini resistens,dicat mane, & vespere. Dixi nunc cæpi &c.

De Cupiditate,& Gula, & Luxuria cum filiabus suis, & virtutibus contrarijs. Cap. LIII.

CVpiditas dicit. Valde sine culpa es, quòd quædam habenda concupiscis,quia multiplicari appetis, sed egere pertimescis,& quod male alius retinet,ipse melius expendis. Mundi contemptus respondet. Quanto quisq; plus habere cæperit,tanto amplius habere concupiscit,sicq; vt modum in concupiscendo non habeat,dum innumeris huius sęculi curis deseruire festinat. Hic autem Auaritiæ morbus nunquam melius compescitur,quàm cum dies mortis iugiter meditatur. Vētris ingluuies dicit. Ad esum Deus omnia munda creauit,& qui saturari cibo respuit, quid aliud quam muneri concesso contradicit. Parsimonia respondet. Omnia quidem ad esum Deus mūda creauit,sed ne comedendi mensuram homo excederet, abstinētiam imperauit. Nam inter cætera sua mala, saturitate panis maxime Sodoma petijt. Quapropter sicut æger ad medicinam,sic ad sumendas dapes quisq; debet accedere, nequaquā. s. in illis voluptatem appetens,sed necessitati succurrens, ipsa veritate dicente. Attendite ne grauentur corda vestra cra. &c. Et Apostolo. Esca ventri &c. Huius autem ille plene vitium superat,qui in sumendis dapibus non solum parsimoniam tenet vt s. refectionem semper esuries imparet, verumetiam accuratiores & lautiores epulas excepta corporis infirmitate, & hospitum susceptione contemnit. Inepta lætitia dicit. Vt quid aī gaudium lætus abscondis. Egredere in publicum lætus, & dic aliquid vnde vel tu,vel proximi tui irrideant. Moderatus mæror respondet. Comprime inanem lætitiam,quia nec dum eua sisti,pęnalem erumnam, necdum de exilio redisti ad patriam. Nonne apud omnes infamis iudicatur, qui carceralibus tenebris reclusus gaudere conat. An forte memoria excessit,quod Dominus dicit. Ve vobis qui nunc ridetis &c. Et alibi mundus autem gaudebit &c. Multiloquium dicit. Nequaquā ille reus tenetur,qui plura quidem,sed bona loquitur,sed ille q̄ saltē rara,sed mala dicere probatur. Discreta taciturnitas rñdet. Verū est,quod dicis,sed dum multa bona proferri videntur,sæpe cōtingit,vt a bonis locutio inchoans ad aliquid prauum deriuetur,dicente scriptura. In multiloquio peccatum nō deerit. Tenendus est ergo modus in loquendo,& ab ipsis nonnunquam vtilibus verbis,parcēdum,sicut Dauid fecisse se dicit. Humiliatus sum inquit. & si a. b. Fornicatio dicit. Si Deus misceri hominem in voluptate coitus nollet,in ipso humani generis exordio Masculum,& fęminam non fecisset. Carnis munditia respondet. Nubendi licentia quibusdam. i. his qui continentiam non sunt professi tribuitur, fornicatio vero nulli conceditur impune. Appetitus sęculi dicit. Quid pulchrius,quid ve delectabilius esse potest, quam quod in præsenti vita quotidie cernimus? o quam mirabilis cœli camera in Sole & Luna & sideribus, quam oblectabilis terra in nemorum floribus, in fructuum suauitatibus, in pratorū riuorumq; amenitatibus &c. Amor patriæ respondet. Si te ita delectant,quæ sub cœlo sunt, cur non magis ea,quæ supra sunt. Si carcer ita pulcher est,patria,ciuitas,& domus qualis est. Si talia sunt quæ colunt peregrini,qualia sunt ea,quæ possident filii. Quapropter recedat amor præsentis sęculi,& succedat amor futuri.

De Miraculis sanctorum Petri, & Pauli. Cap. LIIII.

IDem in registro libro 3. ad Constantinam augustam. Serenitas vestræ pietatis religionis studio,& sanctitatis amore conspicua,propter eam,quæ in honorem sancti Pauli Apostoli in Palatio ædificat Ecclesiam,caput eiusdem sancti Pauli Apostoli aut aliud quid de corpore ipsius suis ad se iussionibus a me præcipit debere transmitti. Illa præcipitis, quę facere nec possum,nec audeo. Nam corpora sanctorū Petri,& Pauli Apostolorum tantis in Ecclesijs suis coruscant miraculis atq; terroribus,vt neq; ad orandum sine magno illic timore possit accedi. Deniq; dum beatæ recordationis prædecessor meus,argētum, quod supra sacratissimum corpus sancti Petri Apostoli, erat longe tamē ab eodem corpore fere quindecim pedibus, mutare voluit,signū ei non parui terroris apparuit. Sed & ego aliquid similiter ad sacratissimum corpus sancti Pauli Apostoli meliorare volui,& quia necesse erat vt iuxta sepulchrū eius effodi altius debuisset, Præpositus loci ipsius ossa aliqua non quidem eidem sepulchro coniuncta repperit. Quæ quoniam leuare præsumpsit,atque in alio loco transponere,apparentibus quibusdam tristibus signis,subita morte defunctus est. Prçter hæc autem sanctæ memoriæ prædecessor meus idē ad corpus sancti Laurentij martyris quædam meliorare desiderans, dum nescitur, vbi corpus esset venerabile collocatum, effoditur exquirendo,& subito sepulchrum ipsius ignoranter apertum est. Et hi qui præsentes erant atque laborabant Monachi & Mansionarij,qui corpus eiusdem martyris viderunt,omnes intra decem dies defuncti sunt,ita vt nullus vitæ superesse potuisset,qui sanctum,& iustum corpus illius viderat. Cognoscat autem tranquillissima domina,quia Romanis consuetudo nō est, quando sanctorum reliquias dant, vt quicquam tangere præsumant de corpore, sed tantummodo in pixide prandium mittitur, atq; ad sacratissima corpora sanctorum ponitur. Vnde contigit,quòd beatæ recordationis Leonis Papæ tempore, sicut a maioribus traditur,dum quidam Græci de talibus reliquijs dubitarent,prædictus Pontifex incidit, & ex ipsa incisione sanguis effluxit. In Romanis nanq; vel totius occidentis partibus omnino intolerabile est atque sacrilegum, si sanctorum corpora tangere quisquam fortasse voluerit. Quod si præsumpserit,certum est,quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro qua re de Græcorum consuetudine qui ossa leuare sanctorum se asserunt, vehementer miramur, & vix credimus.

Adhuc de corporibus eorum, & cathena sancti Pauli. Cap. LV.

DE corporibus vero beatorum Apostolorum quid ego dicturus sum dum cōstet, quia eo tempore quo passi sunt ex oriente fideles venerunt,qui eorum corpora sicut ciuium suorum repeterent. Quæ ducta vsque ad secundum vrbis miliarium,in loco,qui dicitur Catacūbis collata sunt. Sed dum ea exinde leuare omnis eorum multitudo conueniens niteretur, ita eos vis tonitrui atque fulguris nimio metu terruit ac dispersit,vt talia denuo nullatenus tentare præsumerent. Tunc autem exeütes Romani, eorum corpora qui hoc ex pietate domini meruerunt leauerūt,& in locis quibus nunc sunt condita posuerunt. Sudarium vero, quod similiter transmitti iussistis,cum corpore eius est,quod ita tangi non potest, sicut nec ad illius corpus accedi. Sed quia serenissimę dominæ tam religiosum desiderium non debet esse vacuū,de cathenis quas ipse sanctus Paulus Apostolus in collo,& in manibus gestauit & quibus multa miracula in populo demonstrantur, partem vobis aliquam transmittere festinabo,si tamen hanc tollere limando præualuero. Quia dum frequenter ex cathenis eiusdē multi venientes benedictionem petūt, vt paruum quid ex limatura percipiant assistit Sacerdos, cum lima, & aliquibus petentibus ita concite aliquid de cathenis ipsis excutitur, vt mora nulla sit, quibusdam vero petentibus diu per cathenas ipsas lima ducitur, & tamen vt aliquid exinde exeat non obtinetur.

De claue aurea sancti Petri. Cap. LVI.

IDem in libro sexto Theoclitæ,& Andreæ. Sancti Petri Apostoli clauem a sacratissimo eius corpore transmissam, de qua videlicet claue hoc est gestum quod narro miraculum. Dum eam quidam Longobardus ciuitatem ingressus in Transpadanis partibus inuenisset, quia sancti Petri clauis esset despiciens,sed pro eo,quòd eam auream vidit,facere sibi ex illa aliquid aliud volens,eduxit cultellum vt illam incideret. Qui mox cultellum cum quo eam per partes minuere voluit, arreptus spiritum sibi in gutture defixit,eademque hora extinctus cecidit. Et dum illuc Rex Longobardorum Autharith, atque alii multi eius homines adessent, & ipse qui se percusserat seorsum mortuus,clauis vero seorsum iaceret in terra,factus est omnibus vehementissimus timor,vt eādem clauem de terra leuare nullus præsumeret. Tunc quidam Longobardus catholicus, qui sciebat orationi & elemosynis deditus Minuli nomine vocatus est,atque ipse hanc leuauit de terra. Autharith vero pro eodem miraculo aliam clauem auream fecit,atque eā

ca

ea pariter ad sanctæ memoriæ prædecessorem meum transmisit, indicans quale per eam miraculum contigisset.

De quibusdam miraculis sancti Andreæ Apostoli.

Cap. LVII.

IDem in libro octauo ad Rusticanam Patritiam. Eleemosyna quam beati Andreæ Apostoli monasterio fecistis, quid necesse est me aliquid dicere, cum scriptum sit, Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te orabit. Si ergo apud secretas aures Domini habet ipsa bona operatio vocem suam, siue nos clamemus, siue taceamus, hoc ipsum quod bene egistis clamat. Iudico tamen, quia tanta miracula, tanta cura, tanta custodia Monachorum, in eodem monasterio eiusdem Apostoli est, ac si specialiter Abbas monasteri ipse sit. Nam vt pauca de multis loquar, quæ Abbate ac Præposito monasterij narrantibus cognoui, quadam die duo exinde fratres transmissi sunt qui aliquid emere pro monasterij humilitate debuissent, vnus iunior qui prudentior videbatur, alter senior, qui custos iunioris esset. Perrexerũt vterq;, & de precio quod acceperunt ipse qui custos iunioris missus fuerat, nesciente altero de eodẽ pretio furtũ fecit. Qui mox vt in monasterium sunt reuersi, atque ante oratorij limen venerunt, arreptus a Dæmonio is qui furtum fecerat cecidit & vexari cæpit. Dimissus autem a Demonio concurrentibus Monachis requisitus est, ne forsitan de eo quod acceperat furtum fecisset. Negauit atque iterum vexatus est. Octo itaque vicibus negauit, octo vicibus vexatus est, post octauam vero negationem confessus est, quantos nummos furto abstulerat. Et agens pœnitentiam prostratus se peccasse testatus est, perceptaq; pœnitentia vlterius ad eum Demonium non accessit. Alio quoque tempore dum in die natalitio eiusdem Apostoli iam meridianis horis fratres quiescerent, subito quidam frater apertis oculis cęcatus cæpit tremere, voces ingentes emittere, quibus vocibus testatur ferre se nõ posse, quod patiebatur. Concurrerunt fratres, viderunt cæcum oculis apertis trementem, & clamantem, & a præsentibus alienum, nihilque quod foris agi poterat sentientem, eumq; in manibus lauauerunt, atque ante altari sancti Andreæ Apostoli proiecerunt, ipsi quoque pro eo in oratione prostrati sunt. Qui statim ad se reuersus, quid passus fuerat confessus est, quia senex quidam ei apparuit, & Canem nigrum ad eum dilaniãdum dimisit dicẽs. Quare de monasterio isto fugere voluisti? Cumque euadere de Canis morsibus nullo modo potuissem, venerunt quidam Monachi, & eundem senem pro me rogauerunt. Qui statim iussit Canem abscedere, & ipse ad me reuersus sum. Qui etiam se cõfessus, est postea dicens, quia eo die quo ista pertuli, consilium habueram de eodem monasterio fugere.

Adhuc de eodem. *Cap.* LVIII.

ALius quoq; Monachus discedere ex eodem monasterio latenter voluit. Cumque hoc mente tractasset, voluit oratorium ingredi, & statim Dæmonio traditus vehementissime vexatus est. Relinquebatur vero a Dæmonio & si extra oratorium stetisset, nihil patiebatur aduersi, si vero conatus fuisset ingredi statim maligno spiritui traditus vexabatur. Cum hoc sæpius fieret culpam suam confessus est, quia de monasterio egredi cogitabat. Tunc pro illo fratres collecti sese per triduum in precibus astrinxerunt, atque ita curatus est, vt ad eũ postmodum nunquam malignus spiritus accederet. Dicebat autem eundem se beatum Apostolum dum vexaretur vidisse, seq; ab eo increpatum esse cur voluisset abscedere. Alij quoque duo fratres de eodem monasterio fugerunt, atque aliqua prius colloquendo fratribus signa dederunt quod per Apiam descendentes Hierosolymam tenderent. Qui exeuntes diuerterunt de itinere, & vt a sequentibus inueniri minime potuissent, reclusas criptas iuxta flammeam portam inueniẽtes in eis se occultauerunt. Cum vero vespertinis horis requisiti minime in congregatione inuenti essent, ascensis caballis eos quidam fratres secuti sunt, per Metroni portam exeuntes, vt eos in latinã portam vel Apiam viam sequerentur. Subito consilio eis ortũ est, vt eos in Salariam viam requirerent extra ciuitatem. Igitur pergentes deflexerunt in Salariam, eos vero minime inuenientes per portam flammeam decreuerunt reuerti. Cumque reuerterentur, mox vt equi eorum ante criptas illas venerunt in quibus se absconderant, fixerunt gradum. Pulsati & compulsi, passum mouere noluerunt. Considerauerunt Monachi, rem talem sine mysterio esse non posse. Attenderunt ad criptas, viderunt earum aditus missa maceria damnatos. Sed caballis suis nusquam uehentibus, descendentesque deposuerunt lapides, qui introitu criptarum positi fuerant. Ingressi sunt, eosq; in eisdẽ tenebrosis latibulis consternatos terrę inuenerunt. Qui ad monasteriũ reducti, ex eodem miraculo ita meliorati, sunt vt eis multum profuerit, ad parũ tp̃is de monasterio defuisse.

De sancta simplicitate & patientia Libertini Fundensis Præpositi. LIX.

IDem in dialogo lib. I. Vir reuerendissimus Libertinus Regis Totilæ tempore, Fundensis monasterii Præpositus fuit, dumq; Darida Gothorum Comes cum exercitu in eundem locum venisset, Dei seruus ex caballo quo sedebat ab hominibus eius est proiectus. Qui iumenti damnum libenter ferens, etiam flagellum, quod tenebat diripientibus obtulit dicẽs. Tollite, vt habeatis qualiter hoc iumentum minare possitis. Quibus dictis, protinus se in oratione dedit. Cursu autem rapido prædicti Ducis exercitus peruenit ad fluuium nomine Vulturnum, vbi equos suos cæperunt singuli hastis tũdere, calcaribus cruentare, sed tamen equi verberibus cæsi, calcaribus cruentati, fatigari poterant, moueri non poterant, sicq; aquam fluminis tangere, quasi mortale præcipitium pertimescebant. Cumque diu sedendo sessores singuli fatigarentur, vnus eorum intulit, quia ex culpa quam seruo Dei in via facerent, illa sui itineris dispendia tolerabant. Qui statim reuersi post se Libertinum reperiunt in oratione prostratum. Cui cum dicerent surge tolle caballum tuum. Ille respondit. Ite cum bono, ego opus caballo non habeo. Descendentes vero inuitum eum in caballo de quo deposuerant leuauerunt, & protinus abscesserunt. Quorum equi tanto cursu fluuiũ transierunt, ac si alueus aquã minime haberet. Sicq; factum est, vt dum seruo Dei vnus suus caballus redditur, omnes a singulis reciperentur. Eodem tempore in Campaniæ partibus Buccellinus cum Francis venit. De monasterio vero præfati Dei famuli rumor exierat, quod multas pecunias haberet. Ingressi oratorium Franci cæperunt sęuientes Libertinum quærere Libertinum clamare, Vbi ille in oratione prostratus iacebat, mira valde res, quęrentes sęuientesque Franci in eum impingebant, & ipsum videre non poterant. Sicque sua cęcitate frustrati, a monasterio vacui sunt regressi. Quadam die is qui post Honorati exitum monasterij regimen tenebat, contra eundem Libertinum in graui iracundia exarsit, ita vt eum manibus cæderet. Et quia virgam qua eum ferire posset minime inuenit, comprehenso scabello suppedaneo ei caput, & faciem tutudit, totumq; illius vultum tumentem, & liuidum reddidit. Qui vehementer cæsus ad stratũ proprium tacitus recessit, Expletis hymnis matutinalibus ad lectũ Abbatis venit, orationem sibi humiliter petijt. Cumq; ille pro vtilitate monasterii ad constitutionem causæ egressus fuisset, multi viri noti ac nobiles, qui eum valde semper honorabant admirati requirebant, quid hoc esset, quod tam tumentem, & liuidam faciẽ haberet. Quibus ille dicebat. Hesterno sero peccatis meis facientibus in scabello suppedaneo impegi, atque hæc pertuli. Sicque vir sanctus seruans in pectore honorem veritatis, & magistri, nec Patris prodebat vitium, nec falsitatis crimen incurrebat.

De Hortulano eiusdem monasterij, & fure dispenso.

Cap. LX.

IN eodem monasterio quidam magnæ vitæ Monachus erat hortulanus. Fur vero venire consueuerat, per sedem ascendere, & occulte olera auferre. Cumque ille multa plantaret quæ minus inueniret, & alia pedibus conculcata, alia direpta conspiceret, totum hortum circumiens, inuenit iter vnde Fur venire consueuerat. Qui in eundem hortum deambulans repperit etiam Serpentem. Cui præcipiens dixit. Sequere me. Atq; ad aditum furis perueniens, imperauit serpenti dicens. In nomine Iesu Christi præcipio tibi, ut aditum istum custodias, ac Furem huc ingredi non permittas. Protinus Serpens totum se in itinere in transuersum tetendit, ad cellã Monachus redijt. Cumq; meridiano tempore cuncti fratres quiescerent, more solito Fur aduenit, ascendit sedem, & dum in hortum pedem poneret, vidit subito quia tensus serpens clausisset viam. Extremefactus post semetipsum concidit, eiusque pes per calciamentum in sude sæpis inhæsit. Venit hortulanus, pendentem in sæpe Furem repperit. Serpenti autem dixit. Gratias ago Deo implesti quod iussi, recede modo. Qui illico abscessit, ad Furẽ vero perueniẽs ait. Quid est frater, tradidit te mihi Deus. Quare in laborem Monachorum furtũ totiès facere præsumpsisti? Qui hæc dicens, pedẽ eius a sæpe in qua inhæserat soluit, eũq; sine læsione deposuit. Cui dixit. Sequere me. Quem sequentem duxit ad aditum horti, & olera quæ furto appetebat auferre, ei cũ magna dulcedine præbuit dicens. Vade, & post hæc furtũ non facias, sed cum necesse habes, huc ad me ingredere, & quę tu cum peccato laboras tollere, ego tibi deuotus dabo.

De virtutibus sancti Abbatis Equitij. *Cap.* LXI.

VIr sanctissimus Equitius nomine in Valeriæ partibus, pro vitæ suæ merito apud omnes illic magnę admirationi habebatur. Hunc cum in iuuentute sua acri certamine carnis in

centiua

gentiua fatigarent, & hac in re a Deo remedium cōtinuis precibus quæreret, nocte quadam assistente Angelo eunuchizari se vidit, eiusq; visioni apparuit, quòd omnem motum ex genitalibus eius membris abscideret. Atque ex eo tempore ita alienus extitit a tētatione, ac si sexū non haberet in corpore. Qua virtute fretus ex Dei auxilio vt viris ante præerat, ita excepit postmodum etiam fœminis præesse. Quadam vero die, vna Dei famula ex monasterio virginum hortum est ingressa. Quæ lactucam conspiciens concupiuit, eamq; signo crucis benedicere oblita, auide momordit. Sed arrepta a Diabolo protinus cecidit. Cumq; vexaretur, eidem Patri Equitio sub celeritate nūciatum est, vt veniret citius, & vt orando, succurreret. Moxq; vt portam monasterij idem Pater est ingressus, cæpit ex eius ore quasi satisfaciens ipse, qui hanc arripuerat Diabolus clamare dicens. Ego quid feci? Ego quid feci? Sedebam nisi super lactucam. Venit illa, & momordit me. Cui graui indignatione vt abscederet præcepit vir Dei, & locum in Dei famula nō haberet. Qui protinus abscessit, nec eam contingere vltra præualuit. Quidam vero Felix nomine, Mirsiæ Prouinciæ nobilis, cum eundem venerabilem virum sacrum ordinem non habere conspiceret, & per singula loca discurrere, atque studiose prædicare, eum quadam die familiaritatis ausu adijt dicens. Qui sacrum ordinem non habes, atq; a Romano Pontifice sub quo degis prædicationis licentiam nō accepisti, prædicare quomodo præsumis? Qua eius inquisitione compulsus vir sanctus, indicauit prædicationis licentiam qualiter accepit dicēs. Ea quę mihi loqueris, ego quoque mecū ipse pertracto. Sed nocte quadam speciosus mihi per visionē iuuenis astitit, atq; in lingua mea medicinale ferramentum. i. flebothomum posuit dicens. Ecce posui verba mea in ore tuo, egredere ad prædicandum, Atque ex illo die etiam cūm voluero, de Deo tacere non possum. Tantus quippe illum ad colligendas animas Deo feruor accēderat, vt sic monasterijs præesset, quatinus per Ecclesias per castra per vicos, per singulorum quoque fidelium domos circūquaq; discurreret, & corda audentium ad amorem Patriæ cęlestis excitaret. Erat vero valde vilis in vestibus, atque ita despectus, vt si quis illum fortasse nesciret, salutatus etiam salutare despiceret. Et quotiens ad alia tendebat loca, iumentum sedere consueuerat, quod esse despicabilius iumentis omnibus in cella potuisset, reperiri, in quo etiam capistro pro freno, & veruecum pro sella utebatur.

De virtutibus sanctorum Constantij, & Marcellini.

Cap. LXII.

VIr sanctus Constantius, Ecclesiæ beati Stephani mansionarius, dum in eadem Ecclesia oleum deesset, & vnde lampades accenderet omnimodo non haberet, omnes Ecclesiæ lampades aqua impleuit, atque in medio ex more papyrum posuit, quam allato igne succendit. Sicq; aqua arsit in lampadibus, ac si oleum fuisset. Perpende igitur cuius meriti vir iste fuerit, qui necessitate compulsus elementi naturam mutauit. Quia vero valde opinio sanctitatis eius excreuerat, multi hunc ex diuersis prouincijs anxie videre sitiebant. Quadam igitur die ex longinquo loco ad videndum eum quidam Rusticus venit. Eadem vero hora casu contigerat, vt vir sanctus stās in ligneis gradibus reficiendis lampadibus deseruiret. Erat autem pusillus valde, exili forma atque despecta. Cumq; is ad videndum eum venerat, quisnam esset inquireret, hi qui illū nouerant monstrauerunt quis esset. Sed sicut stultæ mentis homines meritum ex qualitate corporis metiuntur, eum paruulum atque despectum videns, non credidit, quòd ipse esset. Cui ipsum esse dum a pluribus fuisset astructum despexit, & irrisit dicens. Ego grandem hominem credidi, iste autem de homine nihil habet. Quod vt vir Dei Constantius audiuit, lampades quas reficiebat protinus lætus relinquens, concitus descendit, & in eius Rustici amplexū ruit dicens. Tu solus es, qui in me oculos apertos habuisti. Ex qua re pensandum est, cuius apud se humilitatis fuit, qui despicientem se Rusticum amplius amauit. Qualis enim quisq; apud se lateat, contumelia illata probat. Eiusdem quoque Anchonitanæ Antistes Ecclesiæ venerabilis virtute Carcellus fuit, cuius gressum dolore nimio podagrā contraxerat, cumq; famitiares sui vbi necesse esset in manibus ferebant. Quadam vero die, per culpam incuriæ eadem ciuitas succensa est. Cumque vehementer arderet, concurrerunt omnes, vt ignem extinguerent. Sed illis aquam certatim proijcientibus cum obsistere nullus valeret, deductus manibus venit Episcopus, & tanta periculi necessitate compulsus familiaribus suis se portantibus præcepit. Contra ignem me ponite. Cæpit autem miro modo in semetipsum incendium retorqueri, ac si reflectione sui impetus exclamaret se transire non posse. Sicq; factum est, vt flāma frigesceret, & contingere vlterius quicquā ędificij non auderet. Perpendis Petre cuius sanctitatis fuerit, ? ægrum hominē sedere, & flāmas exorando præmere.

De virtutibus sancti Bonifacij Episcopi.

Cap. LXIII.

FVit vir vitæ venerabilis Bonifacius nomine, qui in ea ciuitate quę Ferētis dicitur Episcopatum officio tenuit, moribus impleuit. Hic peractis missarum solemnijs cum ad nobilis viri Fortunati mensam inuitatus venisset, priusquam Deo hymnum diceret, sicut quidam ludendi arte solent victū quærere, repente ante ianuam vir cum Simia astitit, & cimbala percussit. Quem sanctus vir sonitum dedignatus dixit. Heu heu mortuus est miser iste, mortuus est miser iste. Ego ad mensam refectionis veni, os adhuc ad laudem Dei non aperui, & ille cum simia veniens cimbala percussit. Subiunxit tamen & ait. Ite & pro charitate ei cibum potumq; tribuite, scitote tamen, quòd mortuus est. Qui infelix vir, dum panem, & vinum ex eadem domo percepisset, egredi ianuam voluit, sed saxum ingens subito de tecto cecidit, eique in verticem venit, die vero altero, secundum viri Dei sententiam funditus finiuit vitā. Qua in re aperte pensandū est, quatinus sit sanctis viris timor exhibendus, templa etenim Dei sunt. Et ad iracūdiam sanctus vir trahitur, quis alius ad irascendum nisi eiusdem templi inhabitator excitatur. Tanto ergo metuenda est ira iustorū quāto & constat, quia in eorum cordibus ille præsens est, qui ad inferendam vltionem quam voluerit inualidus non est. Alio tempore Cōstantius Presbyter Nepos eius equum suum 12. aureis vendidit, quos in propriam arcam ponens ad exercendum aliquod opus discessit. Cum subito ad Episcopum pauperes venerunt, qui importune precabantur, vt eis aliquid largiretur. Sed vir Dei, quia quod tribueret non habebat, æstuare cępit in cogitatione, ne ab eo pauperes vacui exirent. Cui repente ad memoriam redijt, quia Constantius equum vendidisset, & pretiū in arca sua haberet. Absente igitur eo accessit ad arcam, & pie violentus claustra arcę comminuit, & 12. aureos tulit, eosque indigentibus diuisit. Itaque Constantius reuersus arcam fractā repperit, & caballi sui pretium, quod illic posuerat, non inuenit, cæpit magna voce perstrepere, & cum furore clamare. Cū que eum vir Dei locutione blanda temperare voluisset, cæpit ille cum iurgio respondere dicens. Omnes tecum viuunt, ego solus hic ante te viuere nō possum. Redde mihi solidos meos. Quibus vocibus commotus Episcopus, beatæ Mariæ semper virginis Ecclesiam est ingressus. Et eleuatis manibus stando cępit orare. Repente in sinu suo 12. aureos inuenit, quos in sinū furētis presbiteri proiecit dicēs. Ecce hēs solidos quos quæsisti. Sed hoc notum tibi sit, quia post mortem meam tu huic Ecclesiæ Episcopus nō eris propter auaritiam tuam. Ex qua sententia veritate colligitur, quia eosdem solidos presbyter pro adipiscendo Episcopatu præparabat. Quadam die ingressus hortum, magna hunc erucarum multitudinem inuenit esse coopertum. Qui omne olus deperire conspiciens ad easdem erucas conuersus dixit. Adiuro vos in nomine Domini nostri Iesu Christi recedite hinc atque hęc olea comedere nolite. Quę statim ad viri Dei verbum ita omnes sunt egressæ, vt ne vna quidem intra spacium horti remaneret.

De bonis eius initijs ab infantia, & eius abstinentia.

Cap. LXIIII.

EO tempore quo cum Matre sua puer habitabat egressus hospitium nonnunquam sine linea crebro etiam sine tunica reuertabatur, quia mox vt nudum quempiam repperisset vestiebat. Die quadam Mater eius horreum ingressa, pœnè omne triticum quod sibi in stipendio totius anni parauerat inuenit a filio suo pauperibus expensum. Cumque semetipsam alapis pugnisq; tunderet, quòd quasi anni subsidia perdidisset, superuenit Bonifacius puer Dei eamque verbis quibus valuit, cæpit consolari. Quæ cum nihil consolationis admitteret, hāc rogauit ab horreo exire, seseq; illic protinus in orationem dedit, Post paululum egressus ad horreum matrē reduxit. Quod ita tritico plenum inuentum est sicut ante plenum non fuerat Quodam vero die dum vestibulo puer Bonifacius staret Vulpes ex more venit, & Gallinam abstulit. Ipse autem concitus Ecclesiam intrauit, & se in orationem prosternens dixit. Placet tibi Domine, vt de nutrimento Matris meæ manducare nō possum, ecce enim gallina quas nutrit Vulpes comedit. Qui ab oratione surgēs Ecclesiam est egressus. Mox Vulpes rediit gallinam quam in ore tenebat dimisit, atq; ipsa moriens, ante eius oculos in terram cecidit.

De muliere voluptuosa per sanctum Fortunatum Episcopum a legione Dæmonum curata. *Cap.* LXV.

MAtrona quædam nobilis in vicinis partibus Tusciæ habebat Nurum, quæ intra breue quo filius causa acceperat,

rat, cum eadem Socru, sua ad dedicationem oratorij beati Sebastiani martyris fuerat inuitata. Nocte vero eadem qua subsequenti die ad dedicationem prędicti oratorij fuerat processura, voluptate Carnis deuicta, a viro suo sese abstinere non potuit. Cumq; mane facto conscientiam deterreret perpetrata carnis delectatio, processionem vero imperaret verecundia, plus erubescens vultum hominum, quàm Dei metuens iudicium, cum Socru sua ad dedicatum oratorium processit. Mox vero vt martyris oratorium sunt ingressæ matronæ Nurum malignus spiritus arripuit, & corã omni populo vexare cæpit. Eiusdem vero oratorij presbyter, dum hanc vehementissime vexari conspiceret, ex altari protinus syndonem tulit, eamq; cooperuit. Sed & hunc repente simul & Diabolus inuasit, quia vltra vires voluit quicquam præsumere. Ducta itaq; est ad flumen atque in aquam mersa. Ibique diutinis incantationibus agere malefici moliebantur, vt is qui eam inuaserat Diabolus exiret. Sed miro Dei iudicio dum peruersa arte ab ea vnus repellitur, in eam subito legio intrauit. Cæpit ex hoc illa tot motibus agitari, tot vocibus clamoribusque perstrepere, quot spiritibus tenebatur. Tunc inito consilio, parentes eius suæ perfidię culpam fatentes, hanc ad virum Dei Fortunatum Episcopũ duxerunt, eiq; reliquerunt. Qua ille suscepta se diebus, & noctibus in orationem dedit. Non post multos dies eam sanam atq; incolumen reddidit.

De Caeteris eiusdem Episcopi virtutibus.

Cap. LXVI.

Alio quoque tempore, idem Dei famulus ex obsesso quodam immundum spiritum excussit. Qui spiritus aduesperascente iam die peregrinum quempiam esse se simulans, circumire cæpit plateas ciuitatis, & clamare. O virum sanctũ Fortunatum Episcopum, ecce quid fecit, peregrinum hominẽ de hospicio suo expulit, quæro vbi requiescere debeam, & in ciuitatem eius non inuenio. Tunc quidam in hospicio cum vxore sua & paruulo filio ad prunas sedebat, qui vocem eius audiens, & quid ei Episcopus fecerit requirens, hunc hospicio inuitauit, & sedere secum iuxta prunas fecit. Cumq; vicissim aliqua confabularẽtur, paruulum eius filium iisdem malignus spiritus inuasit, & in easdem prunas proiecit, ibiq; mox eius animam excussit. Qui orbatus miser, vel quem ipse susceperit vel quem Episcopus expulisset agnouit. Multa præterea videntur bona, sed non sunt, quia bono animo non fiunt. Ego nanque hunc virum qui dum quasi hospitalitatem exhiberet orbatus est, non pietatis opere delectatum æstimo, sed Episcopi derogatione, nam pęna subsequens innotuit, quòd præcedens illa susceptio sine culpa non fuit. Sunt nanq; nonnulli, qui iccirco bona facere student, vt gratiam alienæ operationis obnubilent, nec pascuntur bono quod faciunt, sed laude bonique cæteros premunt. Quare existimo hunc ostentationi potius intẽdisse, quàm operi, vt meliora, quàm Episcopus fecisse videretur. Accessit idem vir sanctus aliquando rogatus, ad locum vbi iacebat corpus exanime, ibiq; se in orationem dedit. Defunctum per nomen vocauit, dicens. Frater Marcelle. Ille autem ac si leuiter dormiens oculos aperuit, atque ad Episcopum respiciẽs dixit. O quid fecisti, o quid fecisti. Quid inquit Episcopus? At ille ait. Duo hesterno die venerunt, quia me eiicientes ex corpore in bonum locum duxerunt, hodie autem vnus missus est qui dixit. Reducite eum quia Fortunatus Episcopus in domũ illius venit. Quibus expletis verbis, mox ex infirmitate conualuit, & in hac vita diutius mansit. Nec tamen credendum est, quia locum quem acceperat perdidit, quia dubium non est, quia intercessoris sui precibus potuit post mortem melius viuere, qui & ante mortem studuit domino placere.

De virtutibus sanctorum Martyrij & Seueri.

Cap. LXVII.

Quidam autem in Valeria prouincia Martyrius nomine deuotus valde Deo famulus fuit. Qui dum quadam die fratres illius subcinericium panem fecissent, eiq; obliti essent signum crucis imprimere, vt in hac prouincia crudi panes ligno signari solent, affuit, eisq; referentibus signatum nõ fuisse cognouit. Cumq; iam panis prunis & cineribus esset coopertus dixit. Quare hunc minime signastis? Hæc dicens, signũ crucis digito contra prunas fecit, protinus immensum crepitũ panis dedit. Qui dum coctus fuisset ab igne subtractus ea cruce signatus inuentus est, quàm nõ cõtactus, sed fides fecerat. Erat quidam vir vitæ valde admirabilis nomine Seuerus, Ecclesiæ beatæ Mariæ virginis Sacerdos. Hunc cum quidam Paterfamilias ad extremum venisset diem missis cõcite nuncijs, rogauit vt ad se quantotius veniret, suisque orationibus pro peccatis eius intercederet, vt acta de malis suis pęnitentia, solutus culpa & corpore exiret. Qui .s. Sacerdos inopinate contigit, vt ad putandam vineam esset occupatus, atque ad se venientibus diceret. Antecedite, ecce ego vos subsequor. Cũq; videret sibi in eodem opere parum aliquid superesse paululum moram fecit, vt opus quod minimum restabat expleret. Quo expleto, cæpit ad ægrum pergere. Eunti vero in itinere, occurrentes hi qui prius venerãt obuiam facti sunt, dicentes. Quare tardasti Pater? noli fatigari, quia iam defunctus est. Quo audito, ille cõtremuit, magnisque vocibus se interfectorem illius clamare cæpit. Flẽs itaque peruenit ad corpus defuncti, seq; coram lecto illius cũ lachrymis in terram dedit. Cumque vehementer fleret, seque reum mortis illius clamaret, repente defunctus animam recepit. Cumq; eũ requirerẽt vbi fuerit, vel quomodo reddisset ait. Tetri valde erant homines qui me ducebant, ex quorum ore, & naribus ignis exibat, quem tolerare non poteram. Cumque per obscura loca me ducerent, subito pulchræ visionis iuuenis cum alijs nobis euntibus obuiam factus est, qui me trahentibus dixit. Reducite illum, quia Seuerus presbyter plangit, eius enim eum lachrymis Dominus donauit. Qui .s. Seuerus protinus de terra surrexit, eique pęnitentiam agenti opem suæ intercessionis præbuit. Et dum per dies. 7. de perpetratis culpis pęnitentiam æger redeuiuus ageret. 8. die lætus de corpore exiuit. Perpende quæso hunc Seuerum quam dilectum dominus attendit, quem contristari, nec ad modicum pertulit.

De sancto Benedicto Abbate, & eius virtute contra Daemones.

Cap. LXVIII.

Idem in 2. lib. Fuit vir vitæ venerabilis gratia Benedictus & nomine a pueritia cor gerens senile. Hic in monte cassino habitans, commorantem circumquaq; multitudinem, prædicatione continua ad fidem vocabat. Sed hoc antiquus hostis tacite non ferens aperta visione eiusdem Patris se oculis ingerebat, & magnis clamoribus vim se perpeti conquerebatur, ita vt voces illius etiam fratres audirent, quamuis eius imaginem minime cernerent, prius etenim hunc vocabat, ex nomine dicens. Benedicte Benedicte. Et cum eum sibi in nullo responderet conspiceret protinus adiungebat. Maledicte nõ Benedicte, quid mecum habes. Quid me persequeris? Quadam die dum fratris habitacula construerent cellæ, lapis, in medio iacebat, quem in ædificium leuare decreuerunt. Sed ita immobilis mãsit, ac si radicitus in terra teneretur, vt palam daretur intelligi, quòd super eum ipse per se antiquus hostis sederet. Difficultate igitur facta ad virum Dei missum est. Qui mox venit, orationem faciens benedictionem dedit, & tanta lapis celeritate leuatus est, ac si nullum prius pondus habuisset. Tunc in conspectu viri Dei placuit vt in loco eodem terram foderent. Quã dum fodiendo altius penetrarent, & æreum illic Idolum fratres inuenerunt. Quo ad horam casu in coquinã proiecto, exire ignis repente visus est, atque in cunctorum Monachorum oculis, quia omne eiusdem coquinæ ædificium consumeretur ostendit. Cumque iaciendo aquam, & ignem quasi extinguendo perstreperent, pulsatus eodem tumultu vir domini aduenit Qui eundem ignem in oculis fratrum esse in suis vero non esse considerans, caput protinus in orationem flexit, & vt oculos suos signarent monuit, & sanum illud coquinæ ædificium assistere cernerent, & flammas quas antiquus hostis finxerat, non viderent. Rursum dum fratres parietem paulo altius ædificarent, vir Dei orationis studio intra cellulæ suæ claustra morabatur. Cui antiquus hostis insultans apparuit, & quòd ad laborantes fratres pergeret indicauit. Quod etiam vir Dei per nuncium fratribus celerrime indicauit, dicẽs. Fratres caute vos agite, quia ad vos hac hora malignus spiritus venit, is qui mãdatum detulit, vix verba compleuerat & malignus spiritus eũdem parietem, qui ædificabatur, euertit, & vnũ puerulum Monachum cuiusdam curialis filium opprimens ruina cõtriuit. Cõtristati omnes, patri Benedicto studuerunt hoc celeriter cũ graui luctu nunciare. Tunc isdem Pater, ad se dilaceratum puerum deferri iubet. Quem portare non nisi in sago potuerunt, quia collapsi saxa parietis, eius non solum membra, sed etiam ossa contriuerant. Vir Dei orationi instantius incubuit, hora eadem hunc incolumen ad eundem iterum laborem misit.

De spiritu prophetia quo futura vel absentia nunciabat.

Cap. LXIX.

Cæpit vero inter ista etiam prophetiæ spiritu pollere, ventura prædicere, præsentibus absentia nunciare. Gothorũ temporibus cum Rex eorum Totila sanctum virum prophetiæ spiritum habere audisset, ad eius monasterium pergẽs, paulo longius substitit, eique se venturum esse nunciauit. Quidã vero eius Spatarius Rigo dictus, cui calciamenta sua præbuit eumque indui regalibus vestibus fecit, quem quasi in persona sua pergere ad Dei hominem præcepit. Quem ille venientem conspiciens,

conspiciēs, clamauit dicens. Pone fili, pone hoc qđ portas nō est, tuum. Qui Rigo protinus in terrā cecidit, & quia tanto viro illudere præsumpsisset expauit. Tunc per se idem Totila ad Dei hominem accessit. Quem cum longe sedentem cerneret, non ausus accedere se in terrā dedit. Quem de terra leuans de suis actibus increpauit, & cuncta quæ illi erant ventura prænunciauit, dicens. Multa mala facis, multa mala fecisti, iam aliquando ab iniquitate cōpescere. Et quidem Romam ingressurus es, mare trāsiturus 9. annis regnabis. 10. emorieris. Quibus auditis Rex vehementer territus, oratione petita recessit, atq; ex eo tempore minus crudelis fuit. Quodam tpe exhilaratus noster transmissus a Domino suo fuerat, vt Dei viro in monasterio, vino plena duo lignea vascula, quæ vulgo flascones vocantur deferret. Qui vinum detulit, alterum vero pergens in itinere abscondit. Vir autem Dñi quē facta absentia latere nō poterāt, vinum cū gratiarū actione suscepit, & discedentē puerum monuit dicens. Vide fili de illo flascone, quē abscondisti, iam non bibas. Sed inclina illū caute, & inuenies, quod intus habetur. Qui confusus valde a Dei homine exiuit, & reuersus volens adhuc probare quod audierat, cum flasconem inclinasset, de eo protinus serpens est egressus. Tunc exhilaratus puer per hoc, quod in vino repperit, expauit malū quod fecit. Alio tempore in eadē Campaniæ regione fames incubuerat, iamq; in Benedicti monasterio triticum deerat, panes vero pęnè oēs consumpti fuerant, vt non plusquam 5. ad refectionis horam fratribus inueniri potuisset. Cūq; eos venerabilis Pater contristatos cerneret ait. Quare de panis inopia vester animus contristatur? Hodie quidem minus est, sed die crastina abundāter habebitis. Sequenti autem die 200. farinæ modij, ante fores cellæ in saccis sunt inuenti. Quod Omnipotens Deus quibus deferētibus transmisisset, nunc vsq; manet incognitum. Quod cum fratres cernerent, Domino gratias referentes didicerunt iam de abundantia, nec in egestate dubitare.

Qualiter in somnis apparens cuidam quid agendum esset ostendit. Cap. LXX.

A Quodam fideli viro fuerat rogatus, vt in eius prædio cōstruere monasteriū debuisset. Qui & roganti consentiēs, deputatis fratribus patrem constituit dicens. Ite, & die illo venio, & ostendo vobis, in quo loco oratorium in quo etiā refectorium fratrum, in quo susceptionem hospitum, vel quæcūq; sunt necessaria ædificare debeatis. Qui benedictione percepta illico perrexerunt. Nocte vero qua promissus illucebat dies eidem seruo Dei quem ibi patrem cōstituerat, ac eius pręposito vir Domini in somnis apparuit, & loca singula vbi quid ædificare debuisset subtiliter designauit. Cūq; vterq; a somno surgeret, sibiinuicem quod viderant retulerunt. Non tamen visioni illi omnino fidem dantes, virum Dei expectabant. Cūq; constituto die non venisset, ad eum sunt reuersi dicentes. Expectauimus Pater vt venires sicut promiseras, & nobis ostēderes vbi quid ædificare debemus, & non venisti. Quibus & ipse ait. Nunquid sicut promisi non veni? Nunquid vtrisq; vobis dormientibus non apparui, & loca singula designaui? Ite & sicut per visionem audistis, omne habitaculum monasterij ita construite. Vir ipsa petræ communis eius locutio a virtutis erat pōdere vacua, quia cuius cor se in alta suspenderat, nequaquam verba de ore eius incassum cadebant.

De cæteris eius miraculis. Cap. LXXI.

QVadam aūt die, dū quidam eius puerulus Monachus parentes suos vltra, q̄ debuit diligens, & ad eorū habitaculū tendens, sine benedictione de monasterio exisset, eo die mox vt ad eos peruenit, defunctus est. Cumq; esset sepultus die altero proiectum exterius vt prius inuenerunt. Tunc concite ad Benedicti vestigia currentes, cum magno fletu petierunt, vt ei suam gratiam largiri dignaretur. Quibus vir Dei manu sua protinus cōionem Dñici corporis dedit, dicens. Ite & hoc Dñicum corpus super pectus eius cum magna reuerentia ponite, eumq; sepulturæ tradite. Quod dum factum fuisset, susceptū corpus eius terra tenuit, nec vltra proiecit. Quadam die vir Dei, dum ad beati Iohannis oratoriū pergeret, ei antiquus hostis in Mulo Medici specie obuiam venit, cornu & tripicam ferens. Quem cum requisisset dicens, vbi vadis? ille respondit. Ecce ad fratres vado, potionem eis date. Vnum igitur seniorem Monachum inuenit aquam haurientem, in quo statim ingressus eum in terram proiecit. Quem cum vir Dei ab oratione rediens tam crudeliter vexari conspiceret ei alapā dedit, & ab eo malignum spiritum protinus excussit, ita vt ad eum vlterius redire non auderet. Gothorum quidam Galla nomine, auaritiæ æstu succensus, in rapinam rerum inhians, dum quendā Rusticum tormentis crudelibus affligeret, victus pęnis Rusticus, se res suas Benedicto Dei famulo cōmendasse est cōfessus, vt dum hoc a torquente creditur, suspensa interim crudelitate, ad vitam horæ raperentur. Tunc eū idē Galla loris fortibus astringens ante equū suū cæpit impellere, vt quis esset Benedictus, qui eius res susceperat demonstraret. Quem ligatis brachijs Rusticus antecedens, duxit ad sancti viri monasterium, eūq; ante ingressum cellæ solum sedere reperit, & legentem. Eidem aūt subsequenti & sęuienti Gallæ Rusticus dixit. Ecce iste est de quo dixerā Benedictus pater. Quem dum feruido spiritu cum peruersæ mentis insania fuisset intuitus cæpit vocibus clamare, dicens. Surge, surge, & res istius Rustici redde quas accepisti. Ad cuius vocem vir Dei oculos protinus leuauit a lectione, eūq; intuitus, mox etiam Rusticum qui ligatus tenebatur attendit. Ad cuius bra hia dum oculos deflexisset, miro modo tanta se celeritate cæperunt alligata brachiis lora dissoluere, vt dissolutam concite nulla hominum festinatione potuissent. Ad tantæ potestatis vim tremefactus Galla ad terram corruit, & ceruicem crudelitatis rigidam ad eius vestigia inclinans, orationibus se illius commendauit.

De sancta Scholastica sorore eius & visionibus ei ostensis. Cap. LXXII.

SOror eius Scolastica, Dño ab infantiæ tpe dedicata, ad eū semel per annū venire consueuerat. Ad quam vir Dei non longe extra ianuam in possessione monasterij, descendebat. Quadam vero die venit ex more, & ad eam cum discipulis descēdit. Qui totum diē in Dei laudibus sacrisq; colloquiis ducentes, incumbentibus iam noctis tenebris simul acceperūt cibos. Cūq; adhuc ad mēsam sederent, & inter sacra colloquia tardior se hora protraheret, eadem sanctimonialis soror eius eū rogauit, dicens Quæsote, vt hac nocte me non deseras, vt vsque mane aliquid de cęlestis vitæ gaudiis loquamur. Cui ille rñdit. Quid est quod loqueris soror. Manere extra cellā nullatenus possum. Tanta vero erat cęli serenitas, vt nulla in aere nubes appareret. Sanctimonialis aūt, cū verba fratris negantis audisset, insertas digitis manus super mensam posuit & caput in manibus Dñm rogatura declinauit. Cūq; leuaret de mensa caput, tanta chorusca tionis & tonitrui virtus tantaq; inundatio pluuiæ erupit, vt neq; Benedictus, neq; ēt fratres, qui cum eo aderant, extra limen pedem mouere possent. Cæpitq; conqueri contristatus dicens. Parcat tibi Deus soror, quid est quod fecisti. Cui illa respondit. Ecce te rogaui, & audire me noluisti, Rogaui Dñm meū, & audiuit me. Sicq; factū est, vt totā noctē peruigilē ducerent, atq; per sacra spiritalis vitæ colloquia sese vicaria relatione satiarent. Cūq; die altero eadem Fęmina ad cellam propriā recessisset, vir Dei ad monasterium redit. Tum ecce post triduum in cella consistens eleuatis in aera oculis, vidit eiusdem sororis suæ animam de eius corpore egressam in Columbæ specie cęli secreta penetrare. Qui tantæ eius gloriæ congaudens Deo gratias reddidit, eiusq; obitum fratribus denunciauit. Quos ēt protinus misit, vt eius corpus ad monasterium deferrent, & in sepulchro quod sibiipse præparauerat ponerent. Quo audito contigit, vt quorum mens vna semper in Deo fuerat, eorum quoque corpora, nec sepultura separaret. Cūq; vir Dei Benedictus adhuc quiescentibus fratribus instās vigilijs, nocturnæ orationis tempora præuenisset, ad fenestrā stans, & Dñm deprecans, subito respiciens vidit fusam lucem desup cunctas noctis tenebras effugare, tantoq; splendore clarescere, vt diem vinceret lux illa, quæ inter tenebras radiasset Mira autem res in hac speculatione secuta est, quia sicut postea ipse narrauit, omnis etiam mundus quasi sub vno solis radio collectus ante oculos eius adductus est, qui dum intentam oculorum aciem in hoc splendore infigeret, vidit Germani Capuani Episcopi animam in sphera ignea ab Angelis in cœlum ferri.

De Iudæo signato qui Episcopi, tentationem a Dæmonibus didicit. Cap. LXXIII.

IDem in lib. 3. Ad memoriā venit quid erga Andream Fundanæ ciuitatis Episcopū diuina misericordia fecerit. Hic nāque vir cū vitā multis plenā virtutibus duceret, seq; in arce continentię custodiret, quandā sanctimonialē, quā secū prius habuerat noluit ab Episcopi sui cura repellere, sed cert⁹ de sua eiusq; continentia, secum hanc permisit habitare. Ex qua re actum est, vt antiquus hostis apud eius aīum auditum tētationis exquireret. Nam cæpit speciē eius oculis mentis illius imprimere, vt illectus nephāda cogitaret. Quadam vero die, quidam Iudæus ex Campaniæ partibus Romam veniens, Capuæ iter, capiebat. Qui ad Fundanum cliuū perueniens, cū diē iam aduesperascere cerneret, & quo declinare posset minime reperiret, iuxta Appollinis templum fuit, ibiq; se ad manendum contulit. Qui ipsum loci illius sacrilegium pertimescens, quāuis fidem crucis minime haberet, signo tamen crucis se munire

re cutauit. Nocte aūt media pio solitudinis pauore turbatus peruigil iacebat,& repente cōspiciēs,vidit malignorū spirituū turbam,quasi in obsequium cuiusdā potestatis præire,cū vero qui cæteris præerat in eiusdem gremio loci consedisse.Qui cœpit singulorū spirituū obsequentium sibi causas & actus discutere,quatenus vnusquisq; quantum nequitiæ egisset inueniret. Cūq; singuli spiritus ad inquisitionē eius exponerent,quid operati contra bonos fuissent,vnus in medium prosiluit,qui in Andreæ Episcopi aīum per speciē sanctimonialis fœminę,quę in episcopio eius habitabat,quantā tentationē carnis commouisset aperuit.Cum vero hoc malignus,qui præerat spiritus inhianter audiret,& tanto sibi factū lucrū grande crederet,quanto sanctioris viri aīum ad lapsum perditionis inclinaret, ille spiritus qui hæc eadē fatebatur adiunxit,quia vsq; ad hoc quoque die præterito vespertina hora eius mentem traxerit, vt in terga eiusdem sanctimonialis fęminæ blandiēs alapam daret. Tunc malignus spiritus,& humani generis antiquus inimicus exhortatus hunc blande est,vt perficeret quod cœperat,quatenus ruinæ illius singularē inter cæteros palmā teneret.Cumq; Iudæus qui aduenerat hæc vigilans cerneret,& magnæ formidinis anxietate palpitaret,ab eodem spiritu qui cūctis illic obsequentibus præerat iussum est, vt requirerent quisnam esset ille,qui iacere in templo eodem præsumpsisset. Qui maligni spiritus pergentes & subtilius intuentes crucis mysterio signatū viderunt,mirantesq; dixerunt. Ve,ve,vas vacuum & signatū.Quibus hoc renūciantibus, cuncta illa malignorū spirituū turba dispatuit.Iudæus vero qui hoc audierat illico surrexit, atq; ad Epm cū festinatione peruenit.Quem in Ecclesia sua reperiens seorsum tulit, ei qua tentatione vrgeretur inquisiuit. Cui confiteri Eps tentationē suam verecundatus noluit.Cū vero ille diceret,ꝙ in illa tali Dei famula praui amoris oculos iniecisset,& adhuc Eps negaret adiunxit dicens. Quare negas, quod inquireris, qui ad hoc vespere hesterno es perductus vt posteriora eius alapa ferires.Ad quæ nimirum verba deprehensum se Episcopus intuens, humiliter est confessus quod prius pertinaciter negauit.Cuius ruinæ & verecundiæ isdem Iudęus consulens,qualiter hoc cognouisset, vel ea quæ in conuentu malignorū spirituū de eo audisset indicauit.Quod ille cognoscens,sese in terra protinus in orationem dedit, moxq; de suo habitaculo non solū eandē Dei famulā,sed & oēm quoq; fœminā,quæ in eius illic obsequio habitabat expulit. In eodem vero templo Appollinis beati Andreæ Apostoli repente oratorium fecit,& omni illa tentatione carnis funditus caruit.Iudæum vero cuius visione,& increpatione saluatus est ad æternam salutem traxit.

De sanctis Episcopis Dacio Mediolanen. & Sabino Placentino. Cap. LXXIIII.

CVm Dacius Mediolanēsis vrbis Eps causa fidei exactus,ad Constantinopolitanā vrbem pergeret Corinthū peruenit. Aspexit eminus domū cōgruentis magnitudinis,eāq; sibi præparari ad hospitandū iussit.Cūq; eiusdē loci incolæ dicerēt, in ea hunc manere non posse, quia multis iā annis hanc Diabolus inhabitaret, atque ideo vacua remansisset, Dacius respondit, dicēs. Imo ideo hospitari in domo eadē debemus,si hanc malignus spūs inuasit,& ab ea hoīum habitationē repulit.Ita que nocte cū vir Dei quiesceret,antiquus hostis immensis vocibus cępit imitari rugitus Leonū,balatus pecorū,rugitus Asinorū,sibilos Serpentū,grunnitus Porcorū,& stridores Soricum. Cumque repente Dacius tot bestiarū vocibus excitatus surrexit vehementer iratus,& contra hostē cæpit clamare dicēs.Bene tibi contigit miser, & qui imitari Dnm indigne noluisti,ecce,vt dignus es bestias imitaris.Ad quā eius vocem deiectionē suā spūs malignus erubuit,qui eandē domū ad exhibenda mōstra,quæ consueuerat vlterius nō intrauit. Venerabilis viri Venatij Episcopi miraculū relatione cognoui,quod in Placentia vrbe perhibet gestū. In ea nanque ciuitate Sabinū noīe fuisse asserunt miræ virtutis Episcopū. Cui dū die quadā suus Diaconus nunciasset,ꝙ cursus sui Padus alueū egressus, Ecclesiæ agros occupasset,totaq; illic loca nutriendis hoībus profutura teneret,respondit dicens.Vade, & dic ei, Mandat tibi Episcopus,vt te compescas,& ad proprium alueū redeas.Quod Diaconus eius audiens despexit,& irrisit. Tunc vir dñi accersito notario,dictauit dicens.Sabinus dñi Iesu Christi seruus,commonitoriū pado.Præcipio tibi in nomine domini Iesu, vt de alueo tuo in locis istis vlterius non exeas, nec terras Ecclesiæ lædere præsumas.Atque eidem notario subiunxit dicens.Vade hoc scribe,&in aquam eiusdē fluminis proijce.Quo facto sanctus vir præceptum suscipiens,statim se a terris Ecclesię fluminis aqua compescuit,& ad proprium alueum reuersa,exire vlterius in loca eadem non præsumpsit. Qua in re Petre quid aliud, quàm inobedientium hominum duritia confunditur, quando in virtute Iesu etiam elementum irrationabile sancti viri præceptis obediunt.

De sancto Isaac Spoletano. *Cap.* LXXV.

TEmporibus Gothorū fuit iuxta Spoletanā vrbē vir vitę venerabilis Isaac noīe.Hic cū primo de Syrię partibus ad Spoletanā vrbē venisset,ingressus Ecclesiam a custodibus perijt,vt sibi quantū vellet licentia concederetur orandi, eūque horis secretioribus egredi nō vrgerent.Qui mox ad orādū stetit,diem quoque tertium in oratione peregit.Cūque hoc vnus ex custodibus superbiæ spiritu inflatus cerneret,vnde proficere debuit,inde ad defectus damna peruenit.Nam,hunc simulatorem dicere,& verbo rustico cæpit in pastorem clamare qui se tribus diebus,& tribus noctibus orare ante oculos hominum demōstraret.Qui & protinus virum Dei alapa percussit,vt quasi religiosæ vitæ simulator de Ecclesia cū contumelia exiret.Sed hunc repente vltor spiritus inuasit,& ad viri Dei vestigia strauit,ac per os illius clamare cæpit,Isaac me ejcit. Vir quippe Peregrinus quo censeretur noīe nesciebatur, sed eius nomen ille spūs prodidit,qui se ab illo posse eijci clamauit.Mox aūt super vexati corpus vir Dei incubuit,&malignus spiritus,qui eū inuaserat,abscessit.Currere viri,& Fęminę nobiles pariter cæperūt, certatimq; eum in suis rapere domibus conātur. Egressus vrbē non longe desertum locū repperit,ibique sibi humile habitaculū construxit. Ad quē dū multi pergunt exemplo illius æternæ vitæ accendi desiderio cæperunt, atque sub eius magisterio in Dñi seruitiū se dederunt.Cumq; ei crebro discipuli humiliter innuerent, vt pro vsu monasterij possessiones,quę offerebantur acciperet,ille sollicitus suę paupertatis custos fortem sententiam tenebat dicens.Monachus, qui in terra possessionem quærit Monachus non est.Sic quippe metuebat paupertatis suæ securitatem perdere, sicut auari diuites solent perituras diuitias custodire.

De quibusdam eius miraculis. *Cap.* LXXVI.

IBi itaque prophetię spiritu,magnisque miraculis cūctis longe lateq; habitantibus vita eius inclaruit. Nā die quadā ad vesperū in hortū monasterij fecit iactare ferramēta,quæ vsitato nos nomine vangas vocamus dixitq; discipulis suis. Tot vāgas in hortū proijcite & citius redite. Nocte vero eadē dum ex more cū fratribus ad exhibendas laudes Dño surrexisset ꝓcepit dicens.Ite & operarijs nostris coquite pulmentum,vt mane primo sit paratū. Facto aūt mane fecit deferri pulmentum quod parari iusserat,atq; hortū cum fratribus ingressus quot vangas iactari præceperat, tot in eo laborantes operarios inuenit.Ingressi quippe Fures fuerant,sed mutata mente per spiritū apprehenderūt vangas,quas inuenerūt,& ab ea hora qua ingressi sunt,quousq; vir Dñi ad eos veniret, cuncta horti illius spacia,quæ inculta erāt coluerūt.Quibus vir Dñi mox vt ingressus est ait. Gaudete frēs multū laborantes,iam quiescite.Quibus illico alimēta, quæ detulerat præbuit,eosq; post tanti laboris fatigationem refecit.Sufficienter aūt refectis ait.Nolite malū facere.Quotiens de horto aliquid vultis,ad horti aditum venite,& trāquille petite, cū benedictione percipite, & a prauitate cessate.Quos statim collectis oleribus onustari fecit Actūq; est,vt qui ad hortum nocituri venerant,cū laboris sui pręmio & repleti ab eo & innocui redirent. Alio quoque tpe accesserunt & Peregrini quidā misericordiam postulātes,se ipsis vestimentis,pannisq; obsiti,ita vt pęne nudi viderentur.Cūque huc vestimenta peterent eorū verba vir Dñi tacitus audiuit. Qui vnum ex discipulis suis protinus silenter vocauit,eique præcepit dicens. Vade & in illa silua in tali loco cauam arborem require,& vestimenta,quæ in ea inueneris affer.Cūque discipulus abisset,arborē vt fuerat iussum exquisiuit. Vestimenta repperit,& latenter detulit magistro.Quæ vir Dei suscipiens Peregrinis nudis & petētibus ostendit,& præbuit dicēs, Venite,quia nudi estis,ecce tollite,& vestite vos. Hæc illi induentes,recognouerunt quæ posuerunt magnoque pudore cōsternati sunt, & qui fraudulenter vestimenta quærebant,aliena,confuse receperunt sua. Alio quoque tempore quadam, se eius orationibus commendans,sportas duas plenas alimentis ei per puerum transmisit, quarum vnam isdem puer surripuit,atque in itinere abscondit,vnam vero ad Dei hominem detulit, quam vir Domini benigne suscipiens, eundem puerum admonuit dicens. Gratiasagimus, sed vide sportam, quam in itinere posuisti ne incaute tangere præsumas, quia in eam ingressus est serpens. Age ergo solicitus ne si in caute tollere volueris a serpente feriaris.Quibus verbis puer valde confusus,reuersus ad sportam caute attendit,sed eam iam sicut vir domini prædixerat serpens tenebat.

De

De sancto Florentio, & Urso sibi in solatium dato.
Cap. LXXVII.

Eodē quoq; tpe in Mirsinæ partis prouincia, duo viri in vita, & habitu sanctæ conuersationis habitant, quorum vnus Euthicius fratrum precibus acquiescens multis annis monasteriū rexit. At ne oratorium in quo prius habitauerat solum remanere potuisset, illic venerabilem virum alterū. s. Florentium reliquit. In quo dum solus habitaret, die quadā sese in oratione prostrauit, & a Dño petijt, vt ei illuc ad habitandū aliquod solatium donare dignaretur. Qui mox vt cōpleuit orationem, oratoriū egressus ante fores Vrsum repperit stātem. Qui dum ad terram caput declinaret, nihilq; feritatis in suis motibus demōstraret, aperte dabat intelligi, quod ad viri Dei obsequium venisset. Quod vir Domini protinus agnouit. Et quia in eadē cella pecudes quatuor, vel quinq; remanserāt, quas oīno deerat, qui pasceret, & custodiret, eidē Vrso præcepit dicens. Vade & oues ad pastum eijce, ad sextam vero horā reuertere. Cæpit itaq; indesinēter hoc agere. Iniungebatur Vrso cura pastoralis, & quas mandare consueuerat pascebat oues bestia ieiuna. Cum vir Domini ieiunare voluisset, ad nonā præcipiebat reuerti Vrso cum ouibus, cū vero voluisset ad sextam, & ita in oībus viri Dei mandatis obtemperabat Vrsus. Cumq; diu hoc ageretur, cæpit in loco eodem tantæ virtutis longe lateq; fama crebrescere. Quatuor aūt viri ex discipulis venerabilis Euthitij vehemēter inuidentes, ꝙ eorum magister signa non faceret, & is qui solus ab eo relictus fuerat, tanto miraculo clarus appareret, eundem Vrsum insidiātes occiderūt. Quē vsq; ad vesperam expectans cæpit affligi, ꝙ is quem ex simplicitate multa fratrem vocare consueuerat Vrsus minime reuerteretur. Die vero altera perrexit ad agrum Vrsum pariter ouesque quæsiturus, quem occisum repperit, sed solicite inquirens citius a quibus fuerat occisus inuenit. Tunc sese in lamentis dedit, fratrum magis malitiā, q̄ Vrsi mortem deplorans. Quē venerandus vir Euthicius ad se deductum cōsolari studuit. Sed idem vir dñi coram eo doloris magni stimulis accensus imprecatus est dicens. Spero in Deo, quia in hac vita ante oculos omnium ex malitia sua vindictam recipient, qui nihil se lædentē Vrsum meū occiderunt. Cuius vocem protinus vltio diuina secuta est. Nam quatuor Monachi, qui eundem Vrsum occiderunt, statim morbo elephantino sunt percussi, ita vt membris putrescentibus interirent. Quod factum vir Dei Florentius vehementer expauit, seq; fratribus maledixisse pertimuit. Omni enim vitæ suæ tempore flebat, quia exauditus fuerat, se crudelem in eorum interitu clamabat homicidam. Idem florentius vir Dei egit aliud, quod sileri non debeat. Cum enim magna eius opinio longe lateq; crebesceret, quidā Diaconus lōge positus ad eum pergere studuit, vt eius se orationibus commendaret. Qui ad eius cellulam veniens, omnem locum per circuitum inuenit innumeris serpentibus plenum. Cumq; vehemēter expauisset, clamauit dicens. Serue Dñi ora. Erat aūt tunc mira serenitas. Egressus vero florentius oculos ad cœlum & palmas tetendit, vt illā pestā sicut sciret Dñs auferret. Ad cuius vocem subito cœlum intonuit, & idem tonitrus omnes illos qui eundē locū occupauerant serpentes interemit. Quos dum vir Dei Florentius interemptos aspiceret, dixit. Ecce occidisti eos hinc leuar. Moxque ad eius vocem tantæ aues venerunt, quanti serpentes occisi fuerant. Quæ eos portantes singulos, & longius proicientes, locum habitationis illius mundum omnino a serpentibus reddiderunt.

De Sancto Martino solitario. *Cap.* LXXVIII.

Nuper quoq; in parte Campaniæ vir valde venerabilis Martinus nomine, in monte Maroco solitariam vitam duxit, multisque annis in specu angustissimo inclusus fuit. Cuius hoc miraculum primum fuit, ꝙ vt mox se in prædicti montis foramine contulit, ex petra eadē, quæ in semetipsa concaua angustum specum fecerat, aquæ stilla prorupit, quæ Martino Dei famulo in vsu quotidiano sufficeret, & nec plus adesset nec necessitati deesset. Sed antiquus hostis eius viribus inuidens, amicam sibi bestiam. s. serpentem ingressus hunc ab eadem habitatione eijcere, facto terrore est conatus. Cæpit etenim serpens in speluncam venire solus cum solo, eoq; orante se ante eum sternere, & cum cubante pariter cubare. Sed vir sanctus omnino imperterritus eius ori manum, vel pedem extendebat dicens. Si licentiam accepisti vt ferias, ego hoc prohibeo. Cumque hoc per triennium gereretur, die quadam antiquus hostis tanta eius hac continua fortitudine victus infremuit, seq; per deuexum montis latus in præcipitium serpens dedit, omniaque arbusta loci illius flamma ex se excunte concremauit. Qui in eo, ꝙ montis latus omne combussit, cogēte Deo monstrare compulsus est quantæ virtutis fuerat, qui victus abscedebat. Perpende quæso, iste vir Dñi in quo montis vertice stetit, qui cum serpente per triennium iacuit securus. In specu vero illius magna desuper rupis eminebat, quæ cum ex parte exigua monti videretur affixa, Martini cellæ prominēs casum suū quotidie, & illius interitum ruitura minabatur. Itaq; dū ea, quæ venerat multitudo conaretur, si posset sine periculo viri Dei illud ingens, quod desuper incubuerat saxum leuare, cunctis vidētibus repente res admirabilis contigit, quia moles q̄ ipsa conabantur euellere, subito ab eisdē laborātibus auulsa, ne speluncæ Martini tectū tangeret, saltū dedit, & quasi serui Dei læsionē fugiens longius cecidit. Hic cum prius in eodem monte se contulit, necdū clauso specu habitans, cathena sibi ferrea pedē ligauit, eāq; saxo ex parte altera affixit, ne ei vltra liceret progredi, quàm cathenæ eiusdem quantitas tendebatur. Quod vir vitæ venerabilis Benedictus audiens, cuius superius memoriam feci, ei per discipulum suū mandare curauit. Si es seruus Dei non te teneat cathena ferrea, sed cathena Christi. Ad quam vocē Martinus protinus eandē compedē soluit, sed nunquam postmodum solutū tetendit pedem vltra locum, quo hunc tendere ligatum consueuerat.

De sanctis Stephano presbytero, & Mena solitario.
Cap. LXXIX.

Vir vitæ venerabilis Stephanus nomine Valeriæ prouinciæ presbyter fuit. Huius nostri Bonifacij Diaconi, & dispensatoris Ecclesiæ agnatione proximus. Qui quadam die quasi de itinere domum regressus, mancipio suo negligenter loquens præcepit dicens. Veni Diabole discalcia me. Ad cuius vocē mox cęperunt se caligarum corrigia in summa velocitate soluere, vt aperte constaret, ꝙ ei ipse qui nominatus fuerat extrahendas caligas diabolus obedisset. Quos mox vt presbyter vidit vehementer expauit, magnisq; vocibus cæpit clamare dicens. Recede miser recede, non. n. tibi, sed mancipio meo sum locutus. Ad cuius vocem protinus recessit, & ita vt inuentæ sunt magna iam ex parte dissolutæ corrigiæ remanserunt. Qua in re colligi pōt, antiquus hostis, qui tā præsto est factis corporalibus, q̄ nimijs insidijs nostris cogitationibus insistat. Nuper in Sanniæ prouincia quidam venerandus vir Menas nomine solitariam vitā ducebat, qui nihil aliud ad vsum suū nisi pauca Apū vascula pōssidebat. Huic cū Longobardus quidam in eiusdem apibus rapinam voluisset ingerere, prius ab eodem viro verbo correptus est, & mox per malignum spiritū ante eius vestigia vexatus. Qua ex re factum est, vt sicut oēs incolas, ita et apud eandē Barbarā gentē eius celebre nomē haberetur. Sępe. n. ex vicina silua venientes Vrsi, apes eius comedere conabant, quos ille deprehēsos ferula quā portare consueuerat cedebat, ad cuius verbera immanissimæ bestiæ rugiebāt, & fugiebāt, & q̄ gladios formidare vix poterāt, ex eius manu ictus ferulę pertimescebant. Huius studium fuit, nil in hoc mundo habere, nil quęrere, oēs qui ad se charitatis cā veniebant ad æternę vitæ desideria accendere, si qñ aūt quorūlibet culpas agnosceret, nunq̄ ab increpatione parcere. Possessor qdā Charteri noīe, immundo desiderio deuictus, quandā sanctimonialem fœminā rapuit, sibiq; illicito matrimonio coniunxit. Qđ mox vt vir dñi cognouit, ei per quos potuit q̄ fuerat dignus audire mādauit. Cūq; ille sceleris sui conscius timeret, & ad virū Dei accedere nequaquā præsumeret, ne forte hunc aspere, vt delinquentes solebat, increparet, fecit oblationes suas, easq; inter aliorum oblationes misit, vt eius munera saltem nesciendo susceperit. Quod vt ille per spiritum cognouit spreuit & abiecit dicens. Ego tuā oblationē nō accipio, quia suā abstulisti Deo.

De Miraculis in quibusdā ecclesiis ostensis. *Cap.* LXXX.

Ad hoc vero quinquenniū qñ apud hanc Romanā vrbē, alueū suū Tiberis est egressus tantūq; crescens vt eius vnda super muros vrbis influeret, & in ea maximas regias occuparet, apud Veronensem vrbē fluuius Atesis excrescens, ad beati Zenonis martyris, & Pōtificis Ecclesiā venit. Cuius ecclesiæ dū essent ianuæ apertæ, aqua in eam non intrauit. Quæ paulisper crescens vsq; ad fenestras Ecclesiæ, quæ erant terræ proximę peruenit. Sicq; stans aqua Ecclesiæ ianuam clausit, ac si illud elementum liquidū in soliditatē parietis esset immutatū. Cūq; essent multi interius inuēti, sed aquarū magnitudine Ecclesia oī circūdata qua possent egredi nō hñent ibiq; siti, & fame deficere formidarēt, ad Ecclesiæ ianuā veniebāt, & adhibēdū hauriebāt aquā. Ad ostēdēdū igit̄ cūctis meritū martyris, & aqua erat ad adiutoriū, & quasi aqua nō erat ad inuadēdū locū. Quid aūt mirū si electi qq; ī carne positi multa facere mirabiliter pñt, quorū ipsa ossa mortua plerūq; in multis miraculis viuūt. In Valeriæ nanq; prouincia res est hæc gesta quā narro. Ibi etenim qdam venerabilis Sacerdos defunctus est, & ante Ecclesiā sepultus. Quadā aūt nocte cū clericis intra Ecclesiam

fiam psallentibus Fur venisset, vt ingressus caulas furtum faceret veruecem tulit, & concitus exiit. Cum verò peruenisset ad locum vbi vir Dñi sepultus erat, repente hæsit, gressumque mouere non potuit, veruecem quidē de collo deposuit, eũq; dimittere voluit, sed manũ laxare nō valuit, facto aũt mane, expletisque laudibus Dei, ab Ecclesia egressi sunt clerici, & inuenerunt ignotũ hoĩem veruecē manu tenētē. Res uenit in dubiũ, vtrum veruecē tolleret an offerret. Sed culpæ re⁹ citi⁹ indicauit pœnā. Qui se protinus in orationē dederunt suisque præcibus vix obtinere valuerunt vt, qui res eorũ venerat rapere, vt saltē vacuus exire mereretur. Cum ad Spoletanā vrbē Longobardorũ Episcopus.f. Arrianus venisset, & locũ ibi vbi solēnia sua ageret nō hr̃et, cœpit ab eius ciuitatis Epõ Ecclesiā petere, q̃ suo errori dicaret. Qđ dũ valde Eps negaret, isdem qui venerat Arrianus Beati Apostol Pauli illic Ecclesiā cōminus sitā se die altero violenter intraturũ esse ꝓfessus est. Qđ eiusdē Ecclesiæ custos audiens festinus cucurrit, Ecclesiā clausit, feris muniuit, facto autē vespere lāpades oēs extinxit, seque in interioribus abscōdit. In ipso autem subsequentis noctis crepusculo Arrianus Episcopus collecta multitudine aduenit, clausas Ecclesię ianuas effringere paratus. Sed repente cunctæ simul regiæ diuinitus concussę, abiectis longius feris apertæ sunt, atque cum magno sonitu omnia Ecclesiæ claustra patuerũt, effusosq; desup lumine, oēs quæ extinctæ fuerant lampades accensæ sunt. Arrianus verò Episcopus, qui vim facturus aduenerat, subita cæcitate est percussus, & alienis manibus ad suũ habitaculum reductus. Quod dũ Longobardi in eadem regione positi omnes agnoscerent, nequaquam præsumpserunt vlterius catholica temerare.

De Miraculis in dedicatione cuiusdam Ecclesiæ demonstratis. Cap. LXXXI.

ARianorum Ecclesia in regione vrbis huius, quæ Fura dr̃, cũ clausa vsque ante biennium remansisset, placuit vt fide catholica introductis, illic Beati Sebastiani, & Sanctæ Agathæ Martyrum reliquiis dedicari debuisset. Quod & factũ est. Nam cum magna populi multitudine venientes, atque omnipotenti Dño laudes canentes, eandē Ecclesiā ingressi sumus. Cumq; in ea iam missarum solennia honeste celebrarentur, & præ eiusdē loci angustia populi se comprimeret multitudo, quidam ex his, qui extra sacrarium stabant, Porcum subito intra suos pedes huc illucque discurrere senserunt. Quem dum vnusquisq; sentiret, & iuxta se stantibus indicaret, idē Porcus Ecclesiæ ianuas petiit, & oēs per quos transiuit in admirationē cōmouit, sed vi dere non potuit quamuis sentire potuisset. Quod icirco diuina pietas ostendit, vt cunctis pateſceret, quia de loco eodem im mundus habitator exiret. Peracta igitur missarum solennitate recessimus. Sed adhuc nocte eadem magnus in eiusdē Ecclesiæ tectis strepitus factus est, ac si in ea aliqui errando discurrerent. Sequenti autem nocte grauior sonitus excreuit, cum subito tanto terrore insonuit, acsi illa omnis Ecclesia a fundamentis fuisset euersa. Et protinus recessit ac nulla illic ulterius antiqui hostis inquietudo apparuit, sed per terroris sonitum quem fecit innotuit, a loco quem diu tenuerat, quàm coactus exibat. Post paucos verò dies, in magna serenitate aeris super altare eiusdē Ecclesiæ, nubes cælitus descendit, suoque illud velamine operuit, oēm Ecclesiam tanto terrore ac suauitate odoris repleuit, vt patentibus ianuis nullus illuc præsumeret intrare. Et Sacerdos atque custodes vel hi, qui ad celebrandam missarum solennia uenerant, rem videbant, ingredi minime poterant, & suauitatem mirifici odoris trahebant. Die verò alio cum in eam lāpades sine lumine dependerent, emisso diuinitus lumine sunt accensæ. Atque post paucos dies, iterum cum expletis missarum solenniis, extinctis lampadibus, custos ex eadem Ecclesia egressus fuisset post paululum intrauit, & lampades quas extinxerat repperit, quas negligenter extinxisse se credidit, atque eas iam sollicitus extinxit. Qui exiens Ecclesiam clausit. Sed post horarum trium spacium regressus est, & lucentes lāpades, quas extinxerat inuenit, vt videlicet ex illo lumine aperte clarescerct, quia locus ille de tenebris ad lucem venisset.

De Sancto Gregorio, quòd Sancti Eleuterij præcibus robor corporis accepit, & de Sancto Maximiano. Cap. LXXXII.

CVm ergo quodam tpe in monasterio positus incisionem vitalium paterer, crebrisque angustiis per horarum momenta ad exitum propinquarem quam medici molestiam Græco eloquio syncopim vocāt, & nisi me frequēter fratres cibo reficerent, vitalis mihi spiritus interdici uideretur, paschalis superuenit dies. Et cum sacratissimo sabbato in quo oēs, & etiā paruuli pueri ieiunant, ego ieiunare non potuissem, cœpi plus mœrore, quàm infirmitate deficere. Sed tristis animus consilium citius inuenit vt Eleuterium virum Dei secreto in oratorium ducerem, cumque peterem, quatenus vt mihi die illo ad ieiunandum virtus daretur, suis ad Dñm præcibus obtineret. Quod factum est. Nam mox ut oratorium ingressi sumus, a me humiliter postulatus, sese cum lachrymis in orationem dedit, & post paululum completa oratione exiit, & ad vocem benedictionis illius, virtutem tantā meus stomachus accepit, ut mihi funditus a memoria tolleretur cibus, & ægritudo. Et cœpi mirari, quis essem, quis fuerim. Quia & cum ad animum redibat infirmitas nihil in me ex his, quæ meminerā recognoscebā. Cumq; in dispositione monasterii occupata mens esset, obliuiscebar funditus ægritudinis meæ. Si verò (ut prædixi) rediret ægritudo ad memoriam, cum tam fortem me esse sentirem mirabar si nō comedissem. Qui ad vesperam veniens tantæ me fortitudinis inueni, vt si voluissem ieiunium vsque ad diem alterum trāsferre potuissem. Sicque factum est, vt in me probarem ea etiam de illo vera esse, quibus ipse minime interfuissem. Dũ iussione Pontificis mei in Constantinopolitanæ vrbis palatio responsis Ecclesiasticis deseruirem, illuc ad me venerabilis Maximianus charitate exigente cũ fratribus venit. Qui cum ad monasteriũ meũ Romam rediret, in mari Adriatico nimia tempestate deprehēsus, inæstimabili ordine, & inusitato miraculo, erga se cunctosq; qui cum eo aderant omnipotentis Dei, & iram cognouit, & gratiam. Nam cum in eorum morte ventorum nimietatibus eleuati fluctus sæuirent, ex naui claui sunt perditi, arbor abscisa est, vela in undis proiecta, totumque vas nauis quassatũ nimiis fluctibus ab omni fuerat compage sua dissolutum. Rimis itaq; patentibus intrauit mare, atque vsque ad superiores tabulas impleuit nauem, ita vt non tam nauis inter undas, quàm vndæ iā intra nauem esse viderentur. Tunc in eadem naui residentes nō iam ex mortis vicinia, sed ex ipsa eius præsentia, & uisione turbati, omnes sibimet pacem dederunt corpus, & sanguinem redemptoris acceperunt, Deo se singuli commendantes. Sed omnipotens Deus, qui mentes eorum mirabiliter terruit, eorum quoque uitam mirabilius seruauit. Nam diebus. 8. nauis vsque ad superiores tabulas aquis plena proprium iter peragens enatauit. Nono autem die in Cotronensis castri portum deducta est, ubi cum omnes egressi fuissent incolumes, mox in eiusdem portus profundum nauis demersa est, ac si illis egredientibus pro pondere subleuatione caruisset.

De Viro Dei Sanctolo, & eius transitu. Cap. LXXXIII.

DIe quadam a Longobardis captus quidam Diaconus tenebatur ligatus, eumque ipsi, qui tenuerant interficere cogitabant. Aduesperascente autem die uir Dei Sanctolus ab eisdē Longobardis petiit, ut relaxari eique uita concedi debuisset. Quod posse se facere omnino negauerunt. Cumque morte illius deliberasse eos cerneret, petiit vt sibi ad custodiam tradi debuisset. Cui protinus responderunt. Tibi quidem eum damus ad custodiēdum, sed ea conditione interposita, ut si ipse fugerit pro eo ipso moriaris. Quod uir Domini libenter accipiens, prædictum diaconum in sua suscepit. Nocte media cum Longobardos omnes somno graui depressos aspiceret, excitauit eũ, & ait. Surge, & concitus fuge, liberet te omnipotens Dñs. Sed isdem Diaconus ꝓmissionis eius non immemor rñdit dicēs. Fugere pater non possum, quia si ego fugero pro me sine dubio morieris. Quē vir Dñi Sanctolus ad fugiendũ cōpulit dicens, Surge, & vade omnipotens Dñs te eripiet, nā ego in manu eius sum, tm̃ in me possunt facere, quantũ ipse permiserit. Fugit itaque Diaconus, & quasi deceptus in medio fideiussor remāsit. Facto igitur mane Longobardi, qui Diaconē ad custodiendũ dederāt uenerunt, & quē dederant petierunt. Sed hũc uenerādus presbyter fugisse rñdit. Tunc omnibus, qui illic aderant Longobardis placuit, ut eum capite truncare debuissent, quatenus sine graui cruciatu uitam eius compendiosa morte terminarent. Venerandus igitur vir inter armatos deductus ad sua arma statim cucurrit. Nam petiit vt sibi paululum orandi licentia daretur. Cui dum concessum fuisset, in terra se strauit, & orauit. Qui dum paulo diutius oraret, hunc electus interfector calce pulsauit, vt surgeret dicens. Surge, & flexo genu tende ceruicem. Surrexit autem vir Domini, genu flexit, & ceruicem tetendit. Sed tenso collo, eductam contra se spatam intuens, hoc unum fertur publice dixisse. Sācte Iohannes suscipe illam. Tunc electus Carnifex euaginatum gladium tenens, ac nisu forti in altum brachium percussurus leuauit, sed deponere nullo modo potuit. Nam repente diriguit, & erecto in cœlum gladio brachium inflexibile remansit. Tunc omnis Longobardorum turba, quæ ad illud mortis spectaculum aderat, in laudis fauorem conuersa mirari cœpit, virumque Dei cum timore uenerari, quia profecto claruerat cuius sanctitatis esset, qui Carnificis sui brachium in aere ligasset. Itaque postulatus vt surgeret surrexit, postulatus vt brachium sui Carnificis sanaret, negauit dicens. Ego

Ego pro eo nullo modo orabo, nisi mihi ante iuramentum dederit, q cum manu ista Christianum hominē non occidat. Oēs igitur tantæ virtutis hominem cognoscentes, boues, & iumenta quæ deprædati fuerant, certatim ei offerre in munere volebāt. Sed uir Domini tale munus suscipere renuuit, munus autem bonæ mercedis quæsiuit dicens. Si mihi vultis aliquid concedere, omnes captiuos quos habetis mihi tribuite, vt habeam vnde pro vobis debeam orare.

De Vita Animæ post obitum. Cap. LXXXIIII.

EX libro quarto. Carnales quique quia inuisibilia scire nō valent per experimentum dubitant, vtrum ne sit, qđ corporalibus oculis non vident. Quæ nimirum dubietas primo parenti nostro esse non potuit, quia exclusus a Paradisi gaudijs, hoc quod amiserat, qm viderat recolebat. Hi autem sentire vel recolere audita non possunt, qui eorum nullum sicut ille saltem de præterito experimentum tenent. Ac si.n. prægnans mulier mittatur in carcerem, ibique puerum pariat, qui natus in carcere nutriatur, & crescat, cui si fortasse Mater, quæ hūc genuit, Solem, Lunam, stellas, montes & cāpos, volantes aues, currentes æquos nominet, ille verò, qui est in carcere natus, & nutritus, nihil aliud, quàm tenebras carceris sciat, & hoc quidem esse audiat, sed quia ea per experimentum non nouit, veraciter esse diffidit, Ita in hac exilii sui cæciaate nati homines dū esse summa atque inuisibilia audiunt, diffidunt an vera sint, quia sola hæc infirma in quibus nati sunt visibilia nouerunt. Vnde factum est, vt ipse inuisibilium, & visibilium creator Spiritum sanctum ad corda nostra mitteret, quatenus per eum viuificati crederemus, quæ adhuc scire per experimentum non possumus. Quotquot ergo hunc spiritum hæreditatis nostræ pignus accepimus, de vita inuisibilium non dubitamus. Nam quia post mortem carnis viuat aīa, patet rō, sed fidei admixta. Et quidnā Sancti Apostoli, & Martyres Christi præsentem vitam despicerēt, pro amore Dei aīas ponerent, nisi certiorem animarum uitam subsequi scirent. Et ecce hi, qui animas in morte posuerūt, atq; animarum vitam post mortem carnis esse crediderunt, quotidianis miraculis coruscant. Ad extincta namque eorum corpora viuentes ægri veniunt, & sanantur. Si igitur vitā animæ manentis in corpore deprehendis ex motu membrorum, cur non perpendis uitam animæ post corpus, & iam per ossa mortua in virtute miraculorum. Nam & multi nostrorum mentis oculum fide pura, & uberi oratione mundantes, egredientes ex carne animas frequenter uiderunt.

Exempla quædam ad hoc probandum. Cap. LXXXV.

VEnerabilis pater nomine Spes, Monasteria construxit. Cui cum iam anni quadragesimi fuisset in cæcitate tempus exemptum, ei Dominus lumen reddidit, uicinum suū obitum denunciauit, atque vt monasteriis circumquaque constructis uerbum vitæ prædicaret ammonuit, quatenus corporis recepto lumine, uisitatis in circuitu fratribus cordis lumen aperiret. Qui statim iussis obtemperans, fratrum cænobia circumiuit, mandata uitæ, quæ agendo didicerat prædicauit. Quintodecimo igitur die ad monasterium suum peracta prædicatione reuersus est, ibique fratribus conuocatis astans in medio sacramentum Dominici corporis, & sanguinis sumpsit. Moxque cū eis mysticos psalmorum cantus exorsus est. Qui illis psallentibus orationi intentus animam reddidit. Omnes verò fratres, qui aderant ex ore eius exisse Columbam viderunt, quæ mox aperto tecto oratorii egressa, aspicientibus fratribus penetrauit cœlum. In eadem prouincia Mirsiæ cōtigisse referebat Abbas Stephanus, q præsbyter quidam commissam sibi cum magno timore Dñi regebat Ecclesiam. Qui ex tpe ordinis accepti, pīsbyteram suam ut sororem diligens, sed quasi hostem cauēs ad se propius accedere nūquam sinebat. Anno. 40. ordinationis suæ inardescente grauiter febre correptus, ad extrema deductꝰ est. Sed cum eum presbytera sua conspiceret, solutis iam membris quasi in morte distensum, si quod adhuc ei uitale spiramē inesset, naribus eius apposita curauit aure dignoscere. Quod ille sentiens cui tenuissimus inerat flatus, quanto valuit erupit dicens. Recede a me mulier adhuc igniculus viuit, paleam tolle. Illa recedente, concrescente virtute corporis, cum magna cæpit lætitia clamare dicens. Bene veniunt Domini mei, bene venīūt Domini mei, quid ad tantillum seruulum vestrum estis dignati conuenire. Venio, venio. Gratias ago, gratias ago. Cumque hæc iterata crebro uoce repeteret, quibus hoc diceret noti sui, qui illum circumsteterant requirebant Quibus ille admirando respondit. Nunquid conuenisse hic Sanctos Apostolos non uidetis. Petrum, & Paulum primos Apostolorum non aspicitis. Ad quos iterum conuersus dicebat. Ecce venio, & ecce venio. Atque inter hæc verba animam reddidit.

De Viro Dei Seruulo, & eius transitu. Cap. LXXXVI.

SCiendum est, quia sæpe animabus exeuntibus electorū dulcedo solet laudis cœlestis erumpere, ut dum illa libenter audiunt, dissolutionem carnis ab aīa sentire minime pmittantur. Vnde in homeliis quoque Euangelii iam narrasse me memini, q in ea porticu, quæ euntibus ad Ecclesiam Beati Clementis est peruia. Fuit quidam Seruulus nomine cuius te quoque non ambigo meminisse, qui pauper quidem rebus, sed meritis diues erat, quem longa ægritudo dissoluerat. Nam ex quo illum scire potuimus vsque ad finem uitæ paraliticus iacebat. Quid dicam, quia stare non poterat, qui nunquam in lecto surgere, sed ad sedendum valebat, nunquam manum suam ad os ducere, nunquam se potuit in latus aliud declinare. Huic ad seruiendum Mater cum fratre aderat, & quicquid ex eleemosynis potuisset accipere, hoc eorū manibus pauperibus erogabat. Nequaquam literas nouerat, sed scripturæ sacræ sibimet codices emerat, & religiosos quosque in hospitalitate suscipiens, hos coram se legere studiose faciebat. Factumque est ut iuxta modum suum plene sacram scripturam disceret, cum sicut dixi literas funditus ignoraret. Studebat in dolore semper gratias agere, hymnis Dei, & laudibus diebus, & noctibus vacare. Sed cū iam tempus esset, ut tanta eius patientia remunerari debuisset, membrorum dolor ad vitalia rediit. Cumque se morti iam proximum agnouit peregrinos viros atque in hospitalitate susceptos, admonuit, ut surgerent, & cum eo psalmos pro expectatione exitus decantarent. Cumque cum eis, & ipse moriens psalleret, voces psallentium repente compescuit, cum terrore magni clamoris dicens. Tacete tacete. Nunquid non auditis, quantæ resonant voces in cęlo. Et dum ad easdem laudes quas intus audierat aurem cordis intenderet, Sancta illa aīa carne soluta est. Qua exeunte tanta illic fragrātia odoris aspersa est, vt om nes illi, qui aderant inæstimabili suauitate replerentur.

De Paruuli blasphemi interitu, & dura morte quorundam Sanctorum. Cap. LXXXVII.

CVm humanum genus multis, atque innumeris vitiis sit subiectum. Hierusalem cœlestis maximam partem ex paruulis uel infantibus arbitror posse compleri. Et si oēs baptizatos infantes atque in eadem infantia morientes ingredi regnum cœleste credendum est, omnes tn paruulos, qui.s. iā loqui possunt, regna cœlestia ingredi credendū non est: quia nonnullis paruulis eiusdem regni cœlestis aditus a perentibus clauditur si male nutriantur. Nam quidam vir cunctis in hac urbe notissimus, ante triennium filium habuit annorum sicut arbitror quinque. Quem nimis carnaliter diligens, remisse nutriebat, atque isdem paruulus (quod dictu graue est) mox vt ei animo aliquid obstitisset, maiestatem Dei blasphemare consueuerat. Qui in hac ante triennium mortalitate percussus, venit ad mortem Cumque eum suus Pater in sinu teneret, sicut hi testati sūt, qui præsentes fuerūt, ad se malignos spiritus venisse trementibus oculis puer aspiciens, cæpit clamare. Obsta pater, obstā pater. Qui clamans declinabat faciē, vt se ab eis in sinu patris absconderet. Quem cum ille trementē requireret, quid videret, puer adiūxit dicēs. Mauri hoīes venerūt, q me tollere volunt. Qui cū hoc dixisset, maiestatis nomen ꝓtinus blasphemauit, & statim animā reddidit. Vt.n. omnipotens Deus ostenderet, ꝓ quo reatu talibus fuisset executoribus traditus, vnde viuentē pater suus noluit corrigere, hoc morientem permisit iterare, quatenus reatum suum Pater eius agnosceret, qui paruuli filii animam negligens, nō paruulum peccatorem gehennæ ignibus nutrisset. Longobardi sæuientes duos Monachos in ramis vnius arboris suspenderunt. Qui suspensi eodem die defuncti sunt, Facto autem vespere vtrorumque eorum spiritus claris illic apertisque vocibus psallere cæperunt, ut ipsi quoque qui eos occiderant cum voces psallētium audirent, nimiū mirati terrerentur. Electi ergo, qui proculdubio ad perpetuā vitā tendunt, quid eis obest, si ad modicū dure moriāt. Et est fortasse eorum nonnunquā culpa, licet minima, quæ in eadem debeat, & morte resecari. Nā vir Dei contra Samariā missus, quia p inobediētiam in itinere comedit, hunc Leo eodem itinere occidit. Sed statim illic scriptum est, quia stetit Leo iuxta Asinum, & non comedit de cadauere. Ex qua re ostenditur, quod peccatum inobedientiæ in ipsa fuerit morte laxatum, quia isdem Leo quem viuentem præsumpsit occidere contingere non præsumpsit occisum.

De Quorundam obitu diuinitus reuelato. Cap. LXXXVIII.

IN monasterio meo quidam frater ante decennium Geruncius dicebatur, qui cum graui molestia corporis fuisset depressus, in visione nocturna albatos uiros descendere desuperibus aspexit. Qui dum coram lecto iacentis assisterent, vnus eorum dixit. Ad hæc venimus ut de

vt de monasterio gregarios quosdam fratres in militiam mittamus, atque alteri præcipiens adiunxit. Scribe Marcellum, Valentinianum, Agnellum, atque alios quorum nunc minime recordor. Quibus expletis addidit dicens. Scribe, & hûc ipsum, q̃ nos aspicit. Ex qua visione certus redditus prædictus frater, facto mane innotuit fratribus, qui & qui essent ex eadem cella morituri, quos se etiam denunciauit esse secuturum. Tum die altero prædicti fratres mori cæperunt, atque sub eodem ordine se in morte secuti sunt, quo fuerant in descriptione nominati. Ad extremum verò, & ipse obiit. In Portuensis ciuitatis monasterio Mellitus Monachus infirmatus, Fœlici Episcopo se se consolanti rñdit, cursus sui tp̃a esse completa, dicens apparuisse sibi iuuenem, atque Epistolas detulisse dicentẽ. Aperi, & lege. Quibus apertis asseruit, quia se, & oẽs, qui eodẽ tp̃e a prædicto Episcopo in pascha fuerant baptizati scriptos in eisdem Epistolis literis aureis inuenit. Primum quidem vt dicebat nomẽ suum repperit, ac deinde omnium in illo tp̃e baptizatorum. Qua de re certum tenuit, & se & illos de hac vita esse sub celeritate migraturos. Factumque est vt die eadem ipse moreretur, atq; post eum cuncti illi, qui baptizati fuerãt, ita secuti sunt, vt intra paucos dies eorũ nullus in hac vita remaneret. In ea mortalitate, quæ Patricii Narsi temporibus hanc vrbem vehementer afflixit, in domo Valeriani puer armentarius fuit præcipuę simplicitatis, & humilitatis. Cum verò eiusdem domus eadem clade vastaretur, idem puer percussus est, & vsque ad extremum deductus. Qui subito sublatus a præsentibus redit, sibique Dominũ suum vocari fecit. Cui ait, Ego in cęlo fui, & qui de hac domo morituri sunt agnoui. Ille, & ille atque ille morituri sunt. Tu verò ne timeas, quia hoc tp̃e moriturus non es. Vt verò scias, q̃ me in cœlo fuisse verum fateor, ecce accepi illic vt linguis omnibus loquar. Cui tunc Græce Dñs suus locutus est, atque ita ille in eadem lignua rñdit, vt cuncti, qui aderãt mirarentur. In ea quoque domo prædicti Narsi spatarius Bulgar manebat, qui festine ad ægrum deductus ei bulgarica lingua locutus est. Sed ita puer ille in Italia natus, & nutritus in eadem barbara locutione rñdit, ac si ex eadem fuisset gente generatus, sed die tertio quo occulto Dei iudicio nescitur, manus ac brachia lacertosque suis dentibus laniauit, atque ita de corpore exiuit. Quo mortuo oẽs illi, quos prædixerat, ex hac protinus luce subtracti sunt. Nullusque in illa domo eadem tempestate defunctus est, qui voce illius denunciatus non esset.

De Igne gehennali, qui iam reprobos exurit. *Cap.* LXXXIX.

SIcut autem electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, q̃ a die exitus sui ignis reprobos exurit. Ignem vero gehẽnæ corporeum esse non ambigo, in quo certum est corpora cruciari. Gothorum tempore quidam spectabilis vir Reperatus nomine venit ad mortem. Cumque iam mortuum familia lugeret, subito rediit. Et ait Citius ad Ecclesiam Beati Laurentii Martyris, quæ ex nomine conditoris Damasi vocatur, puerum mittite, & quid de Tyburtio præsbytero agatur videat, & renũciare festinet. Qui uideli cet tunc Tyburtius carnalibus desideriis subiacere ferebatur. Cum verò puer pergeret, narrauit isdẽ Reparatus, qui ad se reuersus fuerat, q̃ illum ubi ductus fuerat agnouit dicens. Paratus fuerat rogus ingens, deductus autẽ Tyburtius Presbyter, & in eo est superpositus, atq; supposito igne concrematus. Alius autem parabatur rogus, cuius a terra in cœlum cacumen tendi uidebatur. Cui emissa voce clamatum est cuius esset. His igitur dictis statim Reperatus defunctus est. Puer verò, qui ad Tyburtium transmissus fuerat iam eum mortuum inuenit. Quidam curialis sacratissimo paschali sabbato iuuenculam cuiusdam filiam in baptismate suscepit. Qui post ieiunium domum reuersus, multoque vino inebriatus eandem filiam suam secum manere petiit, eamque nocte illa (quod dictu nephas est) perdidit. Cumque mane facto surrexisset, reus cogitare cæpit, vt ad balneum pergeret, ac si aqua balnei lauaret maculam peccati. Perrexit igitur, lauit, cæpitque trepidare Ecclesiam ingredi. Sed si tanto die non iret ad Ecclesiam erubescebat homines, si verò iret pertimescebat Dei iudicium. Vicit itaque humana verecundia, perrexit ad Ecclesiã, sed tremebundus ac pauens stare cæpit, per singula momenta suspectus, qua hora immundo spiritui traderetur, & coram omni populo vexaretur. Cumque uehementer timeret, ei in illa missarum celebritate nil contigit. Qui lætus exiit, & die altero Ecclesiam securus intrauit, factum est ut per sex continuos dies lætus ac securus procederet, æstimans, q̃ eius scelus Dominus aut non vidisset, aut misericorditer visum dimisisset. Die autem. 7. subita morte defunctus est. Cumque sepulturæ traditus fuisset, per lõgum tempus cunctis videntibus de sepulchro illius flãma exiit, & tamdiu ossa eius concremauit, quousque omne sepulchrum consumeret, & terra, quæ in tumulo collecta fuerat defossa vi-

deretur. Quod videlicet omnipotens Deus faciens ostendit, quid eius anima in occulto pertulit, cuius etiam corpus ante humanos oculos flamma consumpsit.

Quòd Ignem illum etiam in præsenti mortalibus ad terrorem Deus ostendit. *Cap.* XC.

ILle vulcani in Sicilia (ut solent narrare) qui nouerunt, laxatis quotidie finibus sic excrescunt, ut mundi termino propinquante, quanto certum est illuc amplius exurendos colligi, tanto & eadem tormentorum loca amplius videantur apparere. Quod omnipotens Deus ad corruptionem viuentium in hoc mundo voluit ostendi, ut mentes infidelium, quæ inferni tormenta esse non credunt, tormentorum loca videant, quæ audita credere recusant. Messores autem Angeli zizania ad comburendum in fasciculos ligant, compares paribus in tormentis similibus sociant, ut superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis ardeant. Superna quoque pietas ex magna misericordiæ suæ largitate disponit, ut nonnulli etiam post exitum repente ad corpus redeant, & tormenta inferiorum, quę audita nõ crediderant, saltim visa pertimescant. Nam illustris vir Stephanus quem bene nosti, de semetipso mihi narrare consueuerat, quia in Constantinopolitana vrbe pro quadam causa demoratus molestia corporis superueniente defunctus est. Cumque Medicus atque Pigmentarius ad aperiendum eum atque condiendum esset quæsitus. & die eodem minime inuentus subsequenti nocte iacuit inhumatum corpus. Qui ductus ad inferni loca vidit multa, quæ prius audita non credidit. Sed cum præsidenti illic Iudici præsentatus fuisset, ab eo receptus non est, ita vt diceret. Non hunc deduci, sed Stephanum Ferrarium iussi. Qui statim reductus in corpore est, & Stephanus Ferrarius, qui iuxta eum habitabat eadem hora defunctus est. Sicque probatum est vera fuisse verba, quæ audierat, dum hæc effectus mortis Stephani demonstrauit.

De Visione cuidam Militi ostensa. *Cap.* XCI.

ANte triennium quoque in hac pestilentia, quæ hanc vrbem clade vehementissima depopulauit, in qua etiam corporali visu sagittæ cælitus venire, & singulos quosque ferire uidebantur, sicut nosti. Stephanus iisdem defunctus est. Quidam verò Miles in hac eadem nostra vrbe percussus ad extrema peruenit. Qui æductus ex corpore exanimis iacuit, sed citius rediit, & quæ cum eo fuerant gesta narrauit. Aiebat enim, sicut tunc res eadem etiam multis innotuit, quia pons erat sub, quo niger atque caliginosus fœtoris intolerabilis nebulam exalans fluuius decurrebat. Transacto autem ponte amena erãt prata atque virentia, odoriferis herbarum floribus exornata, in quibus ablatorum hominum conuenticula esse videbantur. Tantusque in loco eodem odor suauitatis inerat vt ipsa suauitatis fragrantia illic deambulantes habitantesque satiaret. Ibi mansiones diuersorum singulæ, magnitudine lucis plenæ. Ibi quædã miræ potentiæ ædificabatur domus, quæ aureis videbatur latarculis construi, sed cuius esset non potuit agnosci. Erant verò super ripam prædicti fluminis nonnulla habitacula, sed alia exurgentis fœtoris nebula tangebantur, alia autem exurgens fœtor a flumine minime tangebat. Hæc vero erat in prædicto ponte probatio, vt quisquis per eum iniustorum vellet trãsire, in tenebroso fętentique fluuio laberetur. Iusti vero quibus culpa non assisteret, securo per eum gressu ac libero ad loca amena peruenirent. Ibi se etiam Petrum Ecclesiasticæ familię maiorem, qui ante quadriennium defunctus est, deorsum positum in locis teterrimis magno ferri pondere ligatum ac depressum vidisse cõfessus est. Qui dum requireret cur ita esset, ea se dixit audisse, quæ nos, qui eum in hac Ecclesiastica domo nouimus scientes, eius acta recolimus. Dictum namque est, hæc iccirco patitur, quia si quid ei pro facienda vitione videbatur ad inferendas plagas plus ex crudelitatis desiderio, quàm ex obedientia seruiebat. Quod sic fuisse nullus, qui illum nouit ignorat. Ibi se etiã quendam Peregrinum Presbyterum vidisse fatebatur, qui ad prædictum pontem ueniens tanta per eum auctoritate transiit quanta, & hic sinceritate uixit.

Qualiter Misericordibus eleemosynæ suæ post mortem suffragantur. *Cap.* XCII.

IN eodem quoque ponte hunc quem prædixi Stephanum se recognouisse testatus est. Qui dum transire uoluisset, eius pes lapsus est, & ex medio corpore iam extra pontem deiectus a quibusdam uiris teterrimis ex flumine surgentibus per coxas deorsum, atque a quibusdam albatis, & speciosissimis uiris, cæpit per brachia sursum trahi. Cumque hoc luctamen esset, & hunc boni sursum, mali deorsum traherent, ipse qui hoc uidebat ad corpus reuersus est, & quid de eo plenius gestum sit, minime cognouit. Qua in re de eiusdem Stephani uita datur intelligi, quia in eo mala

carnis cum eleemosynarum operatione certabant. Qui enim per coxas deorsum, per brachia trahebatur sursum, patet nimirum, quia eleemosynas amauerat, & carnis uitiis perfecte nō restiterat, quæ cum deorsum trahebant. Sed in illo occulto arbitrij examine, quid in eo vicerit, & nos & eum, qui vidit, & reuocatus est latet. Constat tñ, quia idem Stephanus, postquam (sicut superius narrauit) & inferni loca vidit, & ad corpus rediit perfecte vitam minime correxit. Petrus. Quid est hoc quæso te, q̃ in amenis locis cuiusdam domus laterculis aureis ædificari videbatur. Ridiculum valde est, si credimus, q̃ in illa vita adhuc metallis talibus egeamus. Grego. Quis hoc si sanum sapit intelligat, sed ex eo, quod illic ostensum est, quisquis ille est cui mansio ista construitur, aperte datur intellegi, quid est, qđ hic operatur. Nam qm̃ præmium lucis æternæ eleemosynarum largitate promerebitur, nimirum constat, quia auro ædificat mansionem suam. Quòd enim superius memoriam feci vt dicerem, isdem Miles, qui hoc viderat narrabat, q̃ eosdem laterculos aureos ad ædificationem domus senes ac iuuenes puellę, & pueri ferebant. Qua ex re colligitur, quia hi quibus hic pietas facta est, ipsi illic operatores esse uidebantur. Sic etiam quidam iuxta nos Deus dedit nomine religiosus habitabat, qui calciamenta solebat operari. De quo alter per reuelationem vidit, q̃ eius domus ædificabatur, sed in ea constructores sui solo die sabbati uidebantur operari. Qui eiusdem viri postmodum subtiliter vitam requirens inuenit, quia ex his, quæ diebus singulis laborabat, quicquid ex victu atque vestitu superesse potuisset, die Sabbati ad Beati Petri Ecclesiam deferre consueuerat, atque indigentibus erogare.

De Inquieto Theodoro, qui Draconi traditus pœnituit, & hipocrita Monacho, qui a Dracone liberari non ualuit. Cap. XCIII.

INquietus valde Theodorus nomine puer fuit, qui in meū monasterium fratrem suum necessitate magis, quàm uoluntate secutus est. Cui nimium graue erat, si quis pro sua aliquid salute loqueretur, bona autem nō solum facere, sed etiam audire non poterat. Nunquā se ad sanctæ conuersationis habitū venire, iurando, irascendo, deridendo testabatur. In hac autem pestilentia, qui nuper huius vrbis populum magna ex parte consumpsit, percussus in inguine est deductus ad mortem. Cumq; extremum ageret, conuenerunt fratres, vt egressum illius orando protegerent. Iam corpus eius ab extrema fuerat parte mortuum, in solo tantummodo pectore vitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti autem fratres tanto pro eo cę erunt enixius orare, quanto eum iam videbant sub celeritatę discedere. Tñ repente cæpit eisdem assistentibus fratribus clamare, atque cū magnis vocibus orationes eorum interrumpere dicens. Recedite recedite, ecce Draconi ad deuorandum datus sum, qui pp vestram præsentiam deuorare me non potest, caput meum in suo ore iā absorbuit. Date locum vt nō me amplius cruciet, sed faciat, qđ facturus est. Si ei ad deuorandum datus sum, quare pp vos moras patior. Tunc fratres cæperunt ei dicere. Quid est, qđ loqueris frater. Signum tibi Sanctæ Crucis imprime. Respondebat ille cum magnis clamoribus dicens. Volo me signare, sed non possum, quia squamis huius Draconis præmor. Cumq; hæc fratres audirent, prostrati in terram cum lachrymis cæperunt pro ereptione illius vehemētius orare. Et ecce subito cæpit æger cū magnis vocibus clamare dicens, Gratias Deo, ecce Draco, q me ad deuorādum acceperat fugit, orationibus vestris expulsus stare non potuit. Pro peccatis meis modo intercedite, quia conuerti paratus sum, & sæcularem uitam funditus relinquere. Homo ergo, qui (sicut iam dictum est) ab extrema corporis fuerat parte præmortuus, reseruatus ad vitam toto ad Deum corde conuersus est. At contra quoddam monasterium Congalatō dr̃ in quo quidam Monachus magnæ æstimationis habebatur, moribus atque in omni sua actione cōpositus. Sed sicut ex fine res patuit, longe aliter, quàm apparebat fuit. Nam corporis superueniente molestia, fratres ad se omnes congregari fecit. At illi tali vt putabant uiro moriente, magnum quid ac delectabile se ab eo audire crediderunt. Quibus ipse afflictus, & tremens compulsus est prodere, cui hosti traditus cogebatur exire. Nam dixit. Quando me vobiscum ieiunare credebatis occulte comedebam. Quare nunc ecce ad deuorandum Draconi traditus sum, qui cauda sua genua pedesque ligauit. Caput uerò suum intra meum os mittens, spiritum meum ebibens abstrahit. Quibus dictis statim defunctus est, atque vt pœnitendo liberari potuisset a Dracone quem viderat expectatus non est.

De Igne purgatorij, & Pascasio diacono. Cap. XCIIII.

DE quibusdam verò leuibus culpis esse ante iudicium purgatorius ignis est credendus pro eo, quod veritas dicit, quia si quis in Sancto spiritu blasphemiam dixerit, neque in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro. In qua sententia datur intelligi quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam verò in futuro posse relaxari. Quod.n. de vno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdā conceditur. Sed de paruis minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, cura rei familiaris, aut in nō grauibus rebus error ignorantiæ. Hoc tñ sciendū, quia illic saltim de minimis nil quisq; purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac vita adhuc positus, vt illic obtineat promereatur: nam cum adhuc essem iuuenculus a maioribus atque sciétibus audiui, q̃ Pascasius huius Apostolicæ sedis Diaconus, cuius apud nos rectissimi, & luculenti de Sancto Spiritu libri extant, miræ sanctitatis uir fuerit, eleemosynarum maxime operibus vacans, cultor pauperum, & contemptor sui. Sed hic in ea contētione, quæ inardescente Zelo fidelium inter Symachum atque Laurentium facta est, ad pontificatus ordinem Laurentium elegit, & omnium post vnanimitate superatus, in sua tñ sententia ad diem sui exitus perstitit, illum amando atque præferendo quem Episcoporum iudicio præesse sibi Ecclesia refutauit. Hic itaque cum tpibus Symachi esset defunctus, eius dalmaticā se retro superpositam demoniacus tetigit, statimque saluatus est. Post multum verò tpis Sancto Germano Capuano Epo Medici pro corporis salute dictauerunt, vt in Anglianis termis lauari debuisset. Qui ingressus easdem termas, prædictum Pascasium Diaconum stantem, & obsequentem in caloribus inuenit. Quo viso uehementer extimuit, & quid illic tantus vir faceret inquisiuit. Cui ille rn̄dit. Pro nulla causa alia in hoc pęnali loco deputatus sum nisi quia in parte Laurentii contra Symachum sensi. Sed quæso te pro me Dñm deprecare, atque in hoc cognosces vtrum exauditus sis, si huc rediens me non inueneris. Qua de re vir dñi Germanus se in precibus strinxit, & post paucos dies rediit, sed iam prædictum Pascasium in loco eodem minime inuenit: Quia.n. non malitia, sed ignorantiæ errore peccauerat, purgari post mortem potuit a peccato. Quod tñ credēdum est, quia ex illa eleemosynarum suarum largitate hoc obtinuit, vt tunc potuisset promereri veniam, cum iam nil posset operari. Hac etiam in re magna debet omnipotentis dispensatio, & quā sit multiplex agnosci, cuius iudicio actum est, ut isdem vir Pascasius, & ipse vltionem ad aliquantum temporis reciperet, q̃ peccasset, & tñ ante humanos oculos mira per corpus suū post mortem faceret, qui ante mortem eis quoque cognoscentibus pia opera fecisset: ut neque hi, qui bona eius viderant de eleemosynarum illius æstimatione fallerentur, neque ipsi sine vltione laxaretur culpa, quam nec esse culpam credidit, & ideo hanc fletibus non extinxit.

De Pauore, & consolatione Sanctorum in obitu suo. Cap. XCV.

PLerumque de culpis minimis ipse solus pauor egredientes animas iustorum purgat, sicut narrari de quodam Sancto viro mecum frequenter audisti, quia ad mortem ueniens vehementer timuit, sed post mortem discipulis in stola alba apparuit, & quàm præclare sit susceptus indicauit. Nōnunquam vero omnipotens trepidantium mentes quibusdam reuelationibus roborat, ut in morte minime pertimescant. Nam quidam mecū in monasterio frater Antonius nomine viuebat, qui multis quotidianisque lachrymis ad gaudia patriæ cœlestis anhelabat. Cumque studiosissime, & magno feruore desiderii sacra eloquia meditaretur, non in eis verba scientiæ, sed fletum compunctionis inquirebat, quatenus per hoc excitata mens eius inardesceret, & ima deserens ad regionem cœlestis patriæ per contemplationem uolaret. Huic per nocturnam uisionem dictum est. Paratus esto, & quia Dominus iussit migra. Cumque ille non habere se sumptus ad migrandum diceret. Responsum protinus audiuit dicens. Si de peccatis tuis agitur, dimissa sunt. Quod cum semel audisset, & magno adhuc metu trepidaret, nocte quoque alia in eisdem uerbis est ammonitus. Cum post quinq; dies febre correptus cunctis fratribus flentibus orā tibusque defunctus est. Alius etiam frater in eodem monasterio Merulus dicebatur, vehementer lachrymis atque orationi intentus, psalmodia vero ex ore illius penè nullo tempore cessare consueuerat, excepto aut cum alimentū corpori, aut membra dedisset sopori. Huic nocturna uisione apparuit, quia ex albis floribus corona de cœlo in caput illius descendebat. Qui mox molestia corporis occupatus, cum magna securitate animi atque hilaritate defunctus est. Ad cuius sepulchrum dum Petrus, qui nunc præest, sibi sepulturam facere post annos quatuordecim voluisset, tanta ut asserit de eodem sepulcro illius fragrantia suauitatis emanabat, ac si illic florum omnium fuissent odoramenta aggregata. Ante hoc autem triennium, cum quidam frater fuisset mortuus, atque in eiusdem

eiusdem monasterii cęmeterio a nobis sepultus, cũctis nobis ab eodem cęmeterio exeũtibus, isdem Iohannes sicut postmodum pallens, & tremens indicauit illic inuentus ab eodem fratre, qui mortuus fuerat de sepulchro vocatus est. Quod mox etiam subsequens finis docuit. Nam post dies decem inuasis febribus carne solutus est.

Quòd Reprobis in Ecclesia sepeliri non prodest, sed potius obest. Cap. XCVI.

CVm grauia peccata non deprimunt, hoc prodest mortuis si in Ecclesijs sepeliantur, q̃ eorum proximi quotiens ad ea sacra loca conueniunt, suorum quorum sepulchra aspiciunt recordantur, & pro eis preces Dño fundunt. Nam quos peccata grauia deprimunt, non ad solutionem potius, quàm ad maiorem damnationis cumulum eorum corpora in Ecclesiis ponuntur. Quod melius ostendimus, si ea quæ diebus nostris gesta sunt breuiter enarremus. Vir namque vitæ venerabilis Fœlix Portuensis Episcopus in Sabinensi prouincia ortus atque enutritus, qui quandam sanctimonialem Fœminam in loco eodem fuisse testatur, quæ carnis quidem continentiam habuit, sed linguæ procacitatem atque stultiloquium non declinauit. Hæc igitur defuncta, atque in Ecclesia sepulta est. Nocte autem eadẽ eiusdem Ecclesiæ Custos per reuelationem vidit, quia deducta ante sacrũ altare per medium secabatur, & pars vna illius igne cremabatur, pars autem altera intacta remanebat. Cumq; hoc surgens mane fratribus narraret, & locum vellet ostendere in quo fuerat igne consumpta, ipsa flammæ combustio ita ante altare in marmoribus apparuit, ac si illic eadem Fœmina corporeo fuisset igne concremata. Valerianus Patricius usque ad ætatem decrepitam leuis ac lubricus extitit, modumque suis prauitatibus ponere contempsit. Huic in ciuitate Brixia defuncto, eiusdem vrbis Episcopus sepulturæ locum in Ecclesia præbuit accepto præcio. Eadem verò nocte qua sepultus, Beatus Faustinus Martyr, in cuius Ecclesia corpus illius fuerat humatum, custodi suo apparuit dicens. Vade & dic Episcopo, ut proiiciat hinc has fœtentes carnes, quas hic posuit, quia si non fecerit die tricesimo ipse morietur. Quam visionem Custos Episcopo timuit confiteri, & rursus admonitus declinauit. Die autem tricesimo eiusdem ciuitatis Episcopus cum vespertina hora sanus atque incolumis ad lectum redisset, subita, & inopinata morte defunctus est.

Iterum exempla ad idem. Cap. XCVII.

VAlentinus Mediolanensis Ecclesiæ defensor defunctus est vir valde lubricus, & cunctis leuitatibus occupatus, cuius corpus in Ecclesia Beati Martyris Syri sepultum est, nocte autem media in eadem Ecclesia factæ sunt voces, ac si quis violenter ex ea repelleretur atque traheretur foras, ad quas voces nimirum cucurrerunt custodes, & viderunt duos quosdam teterrimos spiritus, qui eiusdem Valentini pedes quadam ligatura strinxerant, & eum ab Ecclesia clamantem ac nimium vociferantem foras trahebant, qui videlicet exterriti, ad suum stratum reuersi sunt. Mane autem facto aperientes sepulchrum in quo isdem Valentinus positus fuerat, eius corpus non inuenerunt. Cumque extra Ecclesiam quærerent ubi proiectum esset, inuenerunt hoc in sepulchro alio positum ligatis adhuc pedibus sicut de Ecclesia fuerat abstractum. Ex qua re Petre collige, quia hi quos peccata grauia deprimunt, si in sacra loca sepeliri se faciant, restat ut etiam de sua præsumptione iudicentur, quatenus ea sacra loca non liberent, sed etiam culpa temeritatis accusent. Nam quid quoque in hac vrbe cõtigerit, cunctorum qui hic habitant multitudo testatur. Quòd quidam artis eorum primus cum defunctus fuisset in Ecclesia Beati Ianuarii Martyris iuxta portam Sancti Laurentii a coniuge sua sepultus est. Sequenti autem nocte ex sepultura eadem audiente custode eiusdem spiritus cæpit clamare, Ardeo ardeo. Cum verò has diu voces emitteret, Custos hoc eius nunciauit vxori. Vxor verò illius eos, qui diligenter inspicerent artis eiusdem uiros transmisit ad Ecclesiam, uolens cognoscere qualiter eius esset corpus in sepulchro, de quo eius spiritus talia clamaret. Qui aperientes sepulchrum vestimenta quoque intacta reppererunt, quæ nunc vsque in eadem Ecclesia pro eius causæ testimonio seruantur, corpus verò illius omnino non inuenerunt, ac si in sepulchro eodem positum non fuisset. Ex qua re colligendum est, qua ultione anima eius damnata sit, cuius & caro est ab Ecclesia proiecta.

Qualiter Hostia salutaris oblatio liberat animas a Purgatorio. Cap. XCVIII.

SI culpæ post mortem insolubiles non sunt multum solet animas etiam post mortem sacra oblatio hostiæ salutaris adiuuare, ita ut hoc nonnunquam ipsę defunctorum animę videantur expetere, Presbyter quidam in loco in quo aquæ calidæ vapores nimios faciunt, quotiens necessitas corporis exigebat lauare consueuerat. Vbi dum die quadam fuisset ingressus, inuenit quendam incognitum virum ad suum obsequium præparatum, qui sibi de pedibus calciamenta abstraheret, vestimenta susciperet, & exeunte ex caloribus sana pręberet, atque omne ministerium cũ magno famulatu perageret. Cumque hoc sæpius fieret, isdem presbyter die quodam ad balnea iturus, intra semetipsum cogitans dixit. Viro illi, qui mihi solet tam deuotissime ad lauãdum obsequi ingratus apparere nõ debeo, sed aliquid me necesse est ei pro munere portare. Tunc duas secum oblationum coronas detulit. Qui mox ut peruenit ad locum hominem inuenit, atque ex more eius obsequio in omnibus vsus est. Lauit itaque. Et cum iam vestitus voluisset egredi, hoc quod secum detulerat obsequenti pro benedictione obtulit, petens vt benigne susciperet, quod ei charitatis gratia offerret. Cui ille merens afflictusque respondit. Mihi ista quare das Pater. Iste panis Sanctus est, ego hunc manducare non possum. Me etenim quem vides, aliquando loci huius Dominus fui, sed pro culpis meis hic post mortem deputatus sum. Si autem mihi præstare vis omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, ut pro peccatis meis interuenias. Et tunc exauditum te esse cognosce, cum huc ad lauandum veneris, & me minime inueneris. In quibus uerbis disparuit, & his, qui homo esse uidebatur euanescendo innotuit, quia spiritus fuit. Isdem uero Presbyter ebdomada continua se pro eo in lachrymis afflixit, salutarem Hostiam quotidie obtulit, & reuersus post ad balneum, eum iam minime inuenit. Qua ex re quantum prosit animabus immolatio sacræ oblationis ostenditur, quando hanc, & ipsi mortuorum spiritus a uiuentibus petunt, & signa indicant, quibus per eam absoluti uideantur.

De Monacho proprietario per eandem Hostiam Sacram liberato. Cap. XCIX.

QVidam Monachus Iustus nomine medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monasterio sedule obsequi, atque in assiduis ægritudinibus meis excubare consueuerat. Hic itaque languore corporis præuentus ad extremum deductus est. Cui in ipsa sua molestia frater Germanus nomine Copiosus seruiebat. Sed prædictus Iustus, cum iam se ad extremum peruenisse cognouisset, eidem Copioso fratri suo, quia occultos tres aureos haberet innotuit. Quod nimirum fratribus non potuit celari, sed subtiliter indagantes atque illius omnia medicamenta perscrutantes eosdem tres aureos inuenerunt in medicamine absconsos. Quod mox vt mihi nunciatum est, tantum malum de fratre, qui nobiscum communiter uixerat æquanimiter ferrę non valui. Tunc nimio merore percussus cogitare cæpi, vel quid ad purgationem morientis facerem, uel quid in exemplum viuentibus fratribus prouiderem. Precioso igitur eiusdem monasterii præposito ad me accito dixi. Vade, & nullus ex fratribus se ad eum morientem iungat, nec sermonem consolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat, sed cum in morte constitutus fratres quæsierit, ei suus frater carnalis dicat, quia pro solidis quos occulte habuit, a cunctis fratribus abominatus sit, ut saltem in morte de culpa sua mentem illius amaritudo transuerberet, atque a peccato, qđ perpetrauit purget. Cum verò mortuus fuerit corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur, sed fossam in sterquilinio facite, in ea corpus eius proiicite. Ibi quoque super eum tres aureos, quos reliquit iactate, simul omnes clamantes. Pecunia tua tecum sit in perditionem. Et sic eum terra operite. In quibus utique rebus vnam morienti, alteram verò volui viuentibus prodesse, ut & illum amaritudo mortis a culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tanta damnatio misceri in culpam prohiberet. Quod ita factum est. Nam cum isdem Monachus peruenisset ad mortem, atque anxie se quæreret fratribus commendare, nullusque ex fratribus ei applicare, & loqui dignaretur, ei carnalis frater cur ab omnibus esset abominatus indicauit, qui protinus de reatu suo uehementer ingemuit, atque in ipsa tristitia de corpore exiuit. Qui ita est sepultus vt dixeram, sed fratres omnes eadem sententia perturbati cæperunt singuli extrema quæque & uilia, & quæ eis habere regulariter semper licuerat ad medium proferre, vehementer formidare, ne quid apud se esset unde deprehendi potuissent. Cum uerò post mortem eius triginta iam essent dies euoluti, cæpit animus meus defuncto fratri compati, eiusque cum dolore graui supplicia pensare, & si quod esset ereptionis remedium quærere. Tunc euocato monasterii nostri Præposito tristis dixi. Diu est, quòd frater ille, qui defunctus est in igne cruciatur, debemus ei aliquid charitatis impendere, & eum quantum possumus ut eripiatur adiuuare. Vade itaque, & ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro

pro eo sacrificium stude. Qui protinus abscessit,& paruit. Nobis autem alia curantibus atque euolutos dies non numerantibus,isdem frater,qui defunctus fuerat,nocte quadam fratri suo Germano Copioso per uisioné apparuit.Quem ille cũ vidisset inquisiuit dicens.Quid est frater.Quo es ? Cui ipse respondit. Nunc vsque male fui,sed iam modo bene sum,quia hodie communionem recepi. Quod isdem Copiosus pergens,protinus indicauit in monasterio fratribus. Fratres verò sollicite computauerunt dies,& ipse dies exciterat,quæ pro eo tricesima oblatio fuerat impleta.

Qualiter eadem hostia prosit etiam uiuis, & liberet eos a periculis. Cap. C.

CAssianus Naruiensis Episcopus, qui quotidianum Deo sacrificium offerre consueuerat, seque in lachrymis inter ipsa sacrificiorum arcana mactabat, mandatum Dñi per cuiusdam sui visionem Presbyteri suscepit dicens. Age,quod agis,operare quod operaris.Natali Apostolorum venies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Qui post annos septem in ipso natalicio Apostolorum die cum missarum solennia peregisset,& mysteria sacræ cõmunionis accepisset ex corpore exiuit.Hoc quoque audiuimus quendam apud hostes in captiuitate positum,& in vinculis religatum fuisse, pro quo sua coniux diebus certis sacrificium offerre consueuerat.Qui longo post tẽpore ad coniugem reuersus,quibus diebus eius vincula soluerẽtur innotuit, eiusque coniunx illos fuisse dies quibus pro eo offerebat sacrificium recognouit.Agato etiam Panormitanus Episcopus (sicut fideles mihi ac religiosi viri multi testati sunt atque testantur) cum beatæ memoriæ prædecessoris mei tempore iussus esset,vt Romam veniret, vim nimiæ tempestatis ꝑtulit,ita vt se ex tanta vndarum periculo euadere posse diffideret.Nauta verò illius Varaca nomine,qui nunc eiusdem Ecclesiæ clericatus officio fungitur,post nauem Carabum regebat,rupto fune cum eodem Carabo inter vndarum cumulos repente disparuit.Nauis autem cui Episcopus præerat,tandem post multa pericula ad Hosticã insulã fluctibus quassata peruenit. Cũque die tertio Episcopus Nautam, qui ab eo abreptus in Carabo fuerat,in nulla maris parte videret apparere,vehementer afflictus mortuum credidit.Sed per obsequium charitatis vnum, quod mortuo debebat impendit,ut omnipotenti Deo pro absolutione eius animæ offerri sacrificium victimæ salutaris iuberet.Quo oblato restaurata naue perrexit ad Italiam. Cumque ad Romanum portum venisset,illic Nautam repperit, quẽ mortuum putabat,tunc inopinata exultatione gauisus est, eumque qualiter tot diebus in illo tanto maris periculo viuere potuisset inquisiuit,qui videlicet indicauit, quotiens in illis tempestatis fluctibus cũ eodem quẽ regebat Carabo versatus, qualiter cum illo vndis pleno natauerat, & quotiens eo a superiori parte deorsum verso,ipse carinæ eius supersederat, adiungens etiam cum diebus ac noctibus hoc incessanter faceret, iamque eius virtus funditus ex fame simul, & labore cecidisset, quo eũ ordine misericordia diuina seruauerat indicauit, etenim hoc etiam nunc vsque testatur dicens. Laborans in fluctibus ac deficiens,subito mentis põdere sum grauatus, ita vt neque depressus somno essem,neq; vigilare me crederẽ.Cũ ecce in eodẽ medio mari me posito quidam apparuit, qui mihi panem ad refectionem detulit,quem mox vt comedi uires recepi, nec longe post nauis transiens affuit, quæ me ab illo undarum periculo suscepit atque ad terram duxit. Quod scilicet Episcopus audiens,requisiuit diem,atque illum fuisse diem repperit, quo ꝓ eo presbyter in Hostica insula omnipotenti Domino hostiã sacræ oblationis immolauit. Iccirco credo, quia hoc tam aperte cum viuentibus ac nescientibus agitur, ut cunctis hæc agentibus atque nescientibus ostendatur,quia si insolubiles culpæ nõ fuerint ad absolutionem prodesse etiam mortuis victima sacræ oblationis possit.

Qualiter Debeant viuere,qui eandem hostiam sibi volunt prodesse. Cap. CI.

SEd sciendum est, quod illis sacra victima mortuis prosit, qui hic viuendo obtinuerunt, vt eos etiam post mortem bona adiuuent, quæ hic pro ipsis ab aliis fiunt. Inter hæc autem pẽsandum est,quòd timor uia sit ut bonum, quod quisque post mortem suam sperat agi per alios,agat dum uiuit ipse pro se.Beatius est quippe liberum exire, quàm post uincula libertatem quærere. Pensemus quale sit pro nobis sacrificium quòd pro absolutione nostra passioné vnigeniti filii semp imitatur.Quis enim fidelium habere dubium possit,in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cœlos,aperiri,in illo Iesu Christi mysterio Angelorum choros adesse sũmis ima sociari: terrã cœlestibus iungi,unum quidem ex uisibilibus atque inuisibilibus fieri.Sed necesse est,ut cum hæc agimus nosmetipsos Deo in cordis contritione mactemus, quia qui passionis Dominicæ mysteria celebramus,debemus imitari,quod agimus. Tunc ergo vera pro nobis Deo hostia erit,cum nosipsos hostiam fecerimus.Sed studendum nobis est,ut etiam post orationis tempora inquantum Deo largiente possumus, in ipso animum suo pondere,& vigore seruemus,ne cogitatio fluxa dissoluat, nec vana mentis lætitia surrepat,& lucrum compunctionis anima p incũriam fluxæ cogitationis perdat. Munus etiam non accipitur, nisi ante discordia ab animo pellatur,dicente veritate. Si offers munus tuum ad altare,&c. Qua in re pensandum est cum omnis culpa munere soluatur,quàm grauis est culpa discordię pro qua nec munus accipitur. Debemus itaque ad proximum quamuis longe positum longeque disiunctum mente ire, eique animum subdere,humilitate illum ac beniuolentia placare. Et sic conditor noster dum tale placitum nostræ mentis aspexerit a peccato nos soluit,quia munus pro culpa sumit. Igitur dum per indultum temporis spacium licet, dum index sustinet,conflemus in lachrymis duritiam mentis, formemus in proximis gratiam benignitatis. Et fidenter dico, quia hostia salutari post mortem non indigebimus, si ante mortem Deo hostia ipsi fuerimus.

De Contemptu mundi. Cap. CII.

IDem in homelia Euangelica. Relictis retibus, & p s. sunt.e. Audistis fratres charissimi, quia ad unius iussionis vocem Petrus,& Andreas relictis retibus secuti sunt redemptorẽ. At fortasse,quis dicat, Ad vocem Dominicam,vterque iste piscator,quid aut quantum dimisit, qui penè nihil habuit. Sed hac in re fratres charissimi,affectum debemus potius pensare, quàm sensum.Multum reliquit qui nihil sibi retinuit,qui quãtumlibet paruum totum deseruit.Certe nos,& habita cũ amore possidemus,& ea quæ minime habemus ex desiderio quærimus.Multum ergo Petrus,& Andreas dimisit,quando uterque etiam desideria habendi dereliquit. A sequentibus ergo tanta dimissa sunt, quanta a non sequentibus concupisci potuerunt. Multa fratres relinquitis si desideriis renunciatis. Exteriora enim vestra Domino quantumlibet parua sufficiunt.Cor namque & non substantiam pensat, nec perpendit quantum in eius sacrificio,sed ex quanto proferatur.Æstimationem quippe præcij non habet,sed tamen regnum Dei tantum valet quantum habes,Valuit namque Zacheo dimidio substantiæ.Petro,& Andreæ retibus,& naui. Valuit viduæ duobus minutis.Valet alteri calice aquæ frigidæ. Pensate igitur fratres,quid vilius cum emitur,quid carius dum possidetur. Si fortasse,nec calix aquæ frigidæ suppetit,qui indigenti præbeatur, etiam tunc securitatem no bis promittit sermo diuinus.In terra inquit pax hominibus bonæ uoluntatis, ante Dei namque oculos nunquam est vacua manus a munere,si arca cordis repletã fuerit bona voluntate. Hinc etenim psalmista dicit.In me sunt Deus uota tua, &c. Nihil quippe offertur Deo ditius uoluntate bona. Voluntas autem bona est,sic aduersa alteri sicut nobis pertimescere, sic de prosperitate proximi sicut de nostro profectu gratulari, aliena damna nostra credere,aliena lucra nostra deputare,amicum non propter mundum,sed pp Deũ diligere,inimicum etiã amando tolerare.Nulli quod pati non uis facere, nulli quod tibi iuste impendi desideras denegare.Necessitati proximi iuxta vires occurrere. Sed hoc bonæ voluntatis sacrificium nunquã plene persoluitur, nisi mundi huius cupiditas perfecte deseratur,nam quicquid in eo concupiscimus, hoc proculdubio proximis inuidemus. Videtur etenim, quia nobis desit,quod alter assequitur.Et quia semper inuidia a bona voluntate discordat, mox vt mentem cæperit illa discedit: unde Prædicatores Sãcti ut possent proximos perfecte diligere,studuerunt in sæculo nihil amare,nihil unquam appetere.

De Bono hospitalitatis, & Eleemosyna. Cap. CIII.

IDem in homelia.23. Quidam Paterfamilias cum tota domo sua magno hospitalitatis studio seruiebat. Cumque quotidie ad mensam suam Peregrinos susciperet,quadam die Peregrinus quidam inter alios venit, & ad mensam ductus est.Dumque Paterfamilias ex humilitatis consuetudine aquã vellet in eius manibus fundere, conuersus vrceum accepit, sed repente cum in eius manibus aquam fundere uoluerat,non inuenit. Cumque hoc factum secum ipse miraretur, eadem nocte ei Dominus per uisionem dixit. Cæteris diebus me in membris meis, hesterno autem die me in memetipso suscepisti. Idem in quadragesima. Homo quidam erat diues, &c. Hic considerandum est qua pœna mulctandus sit qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur,qui propria non largitur. Nemo itaque securum se æstimet dicens. Ecce aliena non rapio,sed concessis licite rebus fruor, quia diues iste non

iccirco

ideirco punitus est, quoniam aliena abstulit, sed quia acceptis rebus semetipsum male dereliquit, hocque fuit, quod hunc inferno tradidit, quia in sua fœlicitate timidus non fuit, quia peccata sua redimere etiam cum sibi abundaret præcium noluit. Et sunt nonnulli, qui cultum subtilium præciosarumque vestiũ non putant esse peccatum. Quòd si culpa non esset, nequaquã sermo Dei tã vigilanter exprimeret, quòd diues qui torquetur apud inferos bysso, & purpura indutus fuisset. Nam quia pro sola inani gloria vestimentum præciosius quæritur res ipsa testatur, ꝙ nemo vult sibi præciosis vestib⁹ indui, vbi ab aliis nõ possit videri, quã culpã possumus melius etiã ex diuerso colligere, quia si abiectio vilis indumenti virtus non esset, Euangelista vigilanter de Iohanne non diceret, ꝙ erat indutus pilis camelorũ.

De Initio imperij Foca, & strage belli Senonensis. Cap. CIIII.

Actor. Hæc de Beati Gregorii scripti, quibusdam ad præsens excerpsimus nunc ad ordinẽ historiæ redeamus. Hugo vbi supra. Focas igitur propria temeritate Romanorũ inuadens imperium, imperauit annis octo. Hic vt factus est Imperator. Leonciam vxorem suam coronauit Augustam. Sigibertus. Sumpsit autem imperium anno domini. 605. mundi vero quarti. 1568. Huius anno primo Gregorius Dialogus obiit. Cognita autem morte Mauricii crassantur per Romanorum prouincias hinc Persæ, & inde Huni. Lotharius, & Theodoricus inter se ꝑlio colliduntur, in quo plusquam. 30. millia cæsa referunt. Theodoricus tñ uictoria potitur. Historia Francorum. Hic itaque Theodoricus Rex Burgundiæ erat pulcher, & strennus atque callidus nimis, qui per consilium Auiæ suæ Brunichildis exercitum maximum ex Burgundia congregans contra Lotharium patruelem suum venit. Quod ille audiens, commoto Francorũ exercitu contra eum festinus perrexit. Conuenientesque simul in pago Senonico super fluuiũ Aroantia bella commiserũt inuicem. Tanta cædes ibidem fuit de vtroque populo, vt ipse alue⁹ de hominum cadaueribus repletus aqua ipsa penitus currere non valeret, rubefacta præ multitudine Sanguinis effusi. Ibi igitur in primo certamine visus fuit Angelus Domini euaginatõ gladio supra populum ipsum. Lotharius autem Rex læsum cernens exercitum suum, in fugam delapsus secus fluuium secanã Miclitonem castrũ ingressus, exinde Parisius venit. Theodoricus quoque regionem illam deuastans, reuersus est cum spoliis multis, Lotharius autem a Parisius egressus vsque Arelanno Siluam properauit.

De Nece Theodeberti, & Theodorici regum. Cap. CV.

Brunichildis verò sæpius peiora consilia Theodorico nepoti suo sumministrabat dicens. Cur negligis, & non requiris thesaurum Patris tui, ac regnũ eius de manu Theodeberti, cum certissime scias eum non esse fratrem tuum, quia filius est meretricis concubinæ Patris tui, & in adulterio fuit natus. Cum audisset autẽ hoc Theodericus Rex, acerbus vt erat moribus, exercitum plurimum commouit contra Theodebertum fratrem suum germanum, & ad Culpiacum castellum conuenerunt. Illis igitur inter se confligentibus Theodebertus læsum cernẽs exercitum suum in fugam dilabitur, & Coloniam ciuitatem ingressus est. Theodoricus autem totam terram Ribuariensem succendit atque vastauit, populus itaque regionis illius eius seditionibus subdunt dicentes. Parce nobis pissime Rex, iam. n. subditi sumus tibi, noli nos amplius opprimere. At ille ait. Aut adducite mihi uiuum Theodebertum, aut caput eius amputantes afferte, si vultis vt uobis parcam. Illi autem hæc audientes ipsam ciuitatem ingressi ei alia pro aliis mentienres dixerunt. Sic mandat frater tuus. Redde Thesaurum Patris tui, quem apud te retines, & post hoc cũ exercitu suo reuertetur. Cumque ei mentientes hoc dicerent, ille cum eis in palatium thesauri sui ingressus est, Cumque in arca thesaurorũ ornamenta requireret, vnus euaginato gladio a retro eũ in ceruice ꝑcussit, & amputauit caput eius, sustuleruntque illud per murum ciuitatis Coloniæ. Theodoricus verò hoc videns, ipsam ciuitatẽ compræhendit cum thesauris multis. Cumque sacramenta ab ipsis Francorum sublimibus accepisset, in basilica Sancti Gereonis Martyris visum fuit ei, ꝙ percussus fuisset in latere dolose. At ille ait Obseruate hostia, nescio quis de his periuratis Rebuariis me percussit. Cumque reuoluissent vestimenta eius, nihil aliud reppererunt nisi signum paruulum purpureum. Inde reuersus est Rex Thodoricus cum spoliis multis, & cum filia Theodeberti fratris sui, simulque cum duobus filiis eius paruulis. Quos Metis ciuitatẽ adueniens interficit, vbi & Brunichildis Regina tũc aderat. Videns autem Theodoricus Rex filiam Theodeberti neptem suam, ꝙ esset pulchra, voluit sibi eam copulare ad coniugium. Cui Brunichildis ait. Quo accipere potes filiam fratris tui: At ille ait. Num tu dixisti mihi, ꝙ non esset frater meus. Cur inimica Dei inuentrix malorum, & auctor mortis, cur induxisti super me hoc peccatum vt fratrem, & parentes interficerem, & euaginato cultro voluit eam transuerberare. Illa verò a circunstantibus erepta euasit. Post hoc odio nimio infecta potionem venenatam per manus ministrorum crudelium ei direxit. Qui nesciens hunc dolum veneni, ebibit illud, ac deinde deficiens iniquum efflauit spiritum. Illo quoque mortuo, paruulos filios eius præfata Regina nequiter iugulauit. Sed & minorem filium eius in albis eliso cerebro ad petrã interfecit. His regibus mortuis Burgundiones, & Austrasii cum Francis pace facta Lotharium filium Hilperici regem in totis tribus regnis in Monarchiam super se stabilierunt.

De Nece Brunichildis Reginæ. Cap. CVI.

Rex igitur Lotharius commoto exercitu in Burgundiam abiit, fingens se dolose quasi Brunichildem vellet sibi ad coniugium copulare. Et data fide venire illa accelerat ornata cultu regali. Qui cum illam vidisset, ait Inimica Dei cur tanta mala perpetrare prçualuisti, ut tam nobilem Regum sobolem maleficiis tuis interimere non formidares, tantumque nephas agere non dubitasti. Tunc adunato agmine Francorum, & Burgũdionũ, cunctus populus clamabat uoce magna Brunichildem dignam esse morte turpissima. Tunc iubente Lothario rege in camelum leuata, & per totum exercitum deducta est, ac deinde æquorum pedibus indomitorum alligata, dissipatis mẽbris obiit, ad postremum igni combusta sepulchro caruit. Rex vero pace per circuitum facta, reuersus est. Sigibertus. Hæc Brunichildis cum filio suo Childeberto vel Childeberti filiis regnum gubernans propter insolentiam morum adeo intolerabilis erat Franeis, ut merito crederetur sibillam de ea vaticinatam esse. Veniet ait bruma de partibus Hispaniæ, ante cuius conspectum gentes vel gentium reges peribunt, ipsa verò calcibus æquorum dirupta peribit, quæ quamuis ita esset insolens, tamen Dei Ecclesias honorabat, plura etiam sanctorum cænobia fundauit, & ædificia admirandi operis construxit, ut miraculo fuerit tanta ab ea fieri potuisse.

De Quibusdam incidentibus post obitum Beati Gregorij Papæ. Cap. CXVII.

Anno imperii Focæ secundo Sabinianus Romanæ Ecclesiæ, 63. prçsidet. Hoc quoque tempore pauper quidã cum a nautis eleemosynam peteret, nec acciperet, dicente Nauclero desiste eleemosynam petere a nobis, qui nihil hic præter lapides habemus, cum subiecisset pauper, ergo omnia vertantur in lapides, quicquid manducabile in naui erat in lapides conuersum est, colore, & forma rerũ earũdẽ permanente. Fame Romam aggrauante Romani Gregorio Papæ iam defuncto derogantes, quòd thesauros Ecclesię suę nimia liberalitate dissipasset, cum non esset persona in quam exardescerent, memoriam nominis illius in libris eius delere volebant, ac per hoc libros Gregorii Papæ Romanis exurere volentibus obstitit Petrus Diaconus, prodens se Spiritum sanctum in columbæ specie super caput Gregorii tractantis sedentem vidisse sæpius. Idque confirmans iurisiurandi sacramento, mox moriens ex condicto fecit fidem, suo testimonio. Anno sequenti Sabinianus Papa cũ & ipse liberalitati Gregorii prædecessoris sui derogaret, & sub hoc contentu manum egenis subtraheret Gregorius eum per visum ter pro culpa tenaciæ, & derogationis increpatum, quod non resipisceret, etiam quarto horribiliter increpans, & comminans in capite percussit. Quo ille dolore vexatus, nõ multo post obiit. Post quẽ Bonifacius Romanæ Ecclesię. 64. præsidet. Hic obtinuit apud Focam Imperatorem, vt Ecclesia Romana caput esset omnium Ecclesiarum, quia Ecclesia Constantinopolitana scribebat se esse primam omnium Ecclesiarum. Hic in concilio. 62. Episcoporum decreuit sub anathemate, ut nullus viuẽte Episcopo ciuitatis suæ de altero eligendo audeat loqui, uel partes sibi facere. Sed 3 die depositionis eius fiat licenter a clero, & populo electio sacerdotis. Anno sequenti corpus Sancti Victoris Thebei apud Salodorum cum Sancto Vrso passi inuenitur. Secundus famulus Dei in italia claret. Desiderius Viennensis Episcopus a Theodorico exiliatur. Anno sequenti Augustinus primus Anglorum Episcopus moritur, eique Laurentius substituitur. Bonifacius Romanæ Ecclesiæ. 65. præsidet, hic Pantheõ Romæ a Foca Imperatore impetratum, vertit in Ecclesiam Sãctæ Mariæ, & omnium martyrum, & in Calend. Nouembris ibi instituit solennitatem omnium martyrum, quę postera crescente religione Christiana decreta est fieri in honorem omniũ Sanctorum. Anno sequenti Persæ Romanorum prouinciis grauiter incubant. Anno sequenti Alexandriæ Iohannes Episcopus claruit, qui ob eximiam in Christum liberalitatem nomen eleemosynarii habere meruit.

De Sancto Iohanne eleemosynario, & eius misericordia.
Cap. CVIII.

EX gestis eius. Hic Patriarcha Sanctus (vt ipse retulit) cum esset Cypro adhuc iuuenis annorum.15. vidit vna nocte in somnis puellam super Solem splendidam, & ornatam, quæ stetit ante lectum suum, & eum in latere pulsauit. Qui expergefactus cum vere videret eam stantem, & putaret esse mulierem, quæ etiam super caput habebat coronam ex ramis oliuarum signo crucis signatus dixit ei. Quæ es tu, & quo ausa es intrare super me dum dormio? Illa hilari vultu labiisque subridendo, dicit ei. Ego sum prima filiarum regis. Si me amicam possederis, ego te ducam in conspectu Imperatoris. Nemo, n. habet potestatem apud eum sicut ego, quæ feci eũ hominem fieri in terris, & homines saluare. Et hæc dicens disparuit. Ille igitur in se reuersus, intellexit visionem, & ait. Credo eleemosyna, & compassio est, quæ veraciter Deum carne vestiri fecit. Statim ergo se vestiuit, & nullum excitans in Ecclesiã abiit. Eratque iam aurora. Et dum iret abuiauit cuidam fratri frigore vexato, expoliauitq; se induto caprino, & dedit ei. Nõdum autem Ecclesiam appræhenderat, & subito obuiauit ei q-dam albis vestibus indutus, deditque ei ligaturam centũ nummismatum dicens. Accipe hæc frater, & dispensa vt vis. At ille præ gaudio statim hæc suscipiens reuersus est, volens ei reddere ligaturam illam quasi nihil indigens, & amplius non vidit aliquem. Intelligens ergo visionem non esse fantasiam, sed veritatem, sæpe fratribus, quæ poterat erogabat. Quidam diues cuius domum fures fuerant ingressi spoliauerũtque vsque ad stramentum, deprecatus est illum cum magna reuerentia, dicens ei calamitatẽ suã. Qui misertus ei⁹ iussit ei dari quindecim libras auri. At ille cui creditum erat aurum appræhendit consiliũ Economi, & Diaboli operatione inuidentes non dederunt ei nisi quinque libras. Cum ergo de collecta rediret Archiepiscopus mulier vidua ta dedit ei in scriptis notitiam exenij quinq; cẽtenariorum auri. Quam cum suscepisset conuocauit dispensatores, & ait illis, Quot libras dedistis ei, qui ad me accessit? Qui dixerunt Dñe.15. vt sanctitas vestra iussit. Cumque per inhabitantem in se gratiam cognouisset illos esse mentitos, adduxit eum, qui acceperat, & interrogauit, quid accepisset. Illo dicente quinque libras proferens ille Pictatium, quod ei traditum fuerat, ait eis. A vobis exquiret Deus, & alia.10. centenaria, quia si dedissetis.15. libras vt dixit humilitas mea, q̃ attulit.5. cẽtenaria.15. daret. Et vt certos vos faciam, mittam & adducam eam. Cumque per nuncios accersisset Fœminam, illa statim surgens cum quantitate auri venit, & vestigia Sancti appræhendit Qui cum suscepisset oblationes, & orasset super eam, dixit ad eam. Obsecro te nonne hoc tm̃ voluisti offerre Deo, an aliud aliqd. At illa cum sensisset deiferum illum cognouisse, quod fecerat, tremore concussa dicit, Per Sanctum Memiam ego ancilla tua manu propria scripseram centenaria.15. in Pictatio vt darem tibi Domino meo, & inueni.10. deleta a seipso. Tunc stupefacta intra me dixi. Vtique voluntas Dei non est, vt dem nisi quinq; Tunc Patriarcha eam dimittente, ceciderunt ad pedes eius dispensatores indulgentiam petentes, & nihil tale vlterius se acturos affirmantes.

De Sancta eius conuersatione, & humilitate.
Cap. CIX.

HAbebat autem hic Sanctus scientiam scripturarum, nõ in sapientia sermonis ad inanem gloriam, sed per operum actionem. Et in secreto quotidiani consilii sui nullus sermo ociosus audiebatur, nisi forte ordinatio rei ciuilis exigeret, sed aut Sanctorum patrum religiones, aut scripturarum traditiones, aut dogmatica probleumata propter multitudinẽ hæreticorum regionem circundantem. Si quis alicui detrahere incipiebat, hunc per alteram sermocinationem vt sapiens ingeniose remouebat. Et si iterum permanebat, hunc aduocans Hebdomadario præcipiebat ne vlterius eum intrare fineret ut per eum cæteros tentaret, & erudiret. Cumque in infirmo stratu recumberet, & vilibus operimentis in cella sua vteretur, quidam possessorum ciuitatis ascendens ad eum, & videns, q᷑ opertorio scisso, & laneo tegeretur, trãsmisit ei coopertorium nummismatum.36. rogans eum multum vt eo cooperiretur ad memoriam ipsius. Quod ille propter instantiam viri suscipiens, una nocte eo coopertus, per totam fere noctem dicebat ad seipsum vt cubicularii eius recitabant. Quis dicet, quòd humilis Iohannes pallio 36. nummismatum tegatur, & fratres Christi frigore necantur. Quanti desiderãt saturari de iota olerum, quæ de coquina mea proiiciuntur, quanti vel odorare vinum, quod in cellario meo funditur. Quanti putas fame, & frigore, & miseriis affliguntur. Tu verò expectans etiam æternam iocunditatem assequi, & vinum bibis, & pisces immanes deuoras, & in cubiculis demoraris. Nunc autem cum omnibus malis tuis & in coopertorio.36. nummismatum te calefacis. Vere ita uiuens, & in tali laxamento conuersans, non expectabis illic præparatis gaudiis frui. Sed & audies vtique, quod ille diues audiuit. Recepisti bona in uita tua, & La.si.ma.&c. Benedictus Deus, humilis Iohannes alia nocte te non cooperietur. Iustum est.n. vt tegant 140. fratres, & Dñi tui, quàm tu infœlix. Mox ergo misit, eũ ut in crastinum venundarentur. Is autem, qui hoc obtulerat emit illud, & rursum Patriarchæ obtulit, ut eo tegeretur. Cumq; id tertio fecisset, Sanctus vir gratulabundus dicit ei. Videbimus, quis deficiat, ego an tu. Erat.n. ille opulentus valde. Quẽ suauiter vir Sanctus quasi vindemiabat, paulatim ab eo multa auferẽs ut pauperibus daret. Valde quoq; diligens eloqui de actibus Sanctorum, qui elemosynarii fuerunt, vna dierum cum recitaret de uita Sancti Serapionis, qui uocabatur Syndonius, inuenit eum, vt fertur amictum suum egeno dedisse, & iterum paululũ illum processisse, & frigus patienti obuiasse, eique tunicam præbuisse. Et quia nudus sedebat tenens Euangelium, interrogatus a quodam quis te expoliauit Abba, demonstrans Euangelium ait. Iste. Alio quoque tempore hoc ipsum Euangelium vendidisse, & eleemosynam dedisse. Discipulo autem dicente Abba ubi est Euangelium, ait. Fili hoc, quod dixit mihi vende quę habes. & da pauperibus, ipsum vendidi, & eis dedi, vt habeam fiduciam in die iudicii. Et cum quædam vidua petiisset aliquando ab eo elemosynam, quia filij eius esuriebant, eo non habente omnino aliquid, seipsum ei tradidit, ut eum venderet ad Dominos Grecos, quos & in paucis diebus fecit Christianos. Hęc legens de sancto Serapione, vir sanctus stupefactus, & totus lachrymis infectus ait, Credite mihi: quia vsque hodie putaui, quòd vel aliquid facerem dans quas haberem pecunias, nesciẽs quod & seipsos venderent quidam compassione superati.

Adhuc de Doctrina, & actibus eiusdem.
Cap. CX.

PRæcipiebat autem collationes pro defunctis impigre facere, dicens. Quia ante paucum tempus, quidam captiuus a Persis ductus, & in carcerem trusus est. Quidam ergo fugientes illinc, & venientes in Cyprum, interrogati a parentibus illius si forte vidissent eum, responderunt se propriis manibus eum sepelisse. Non autem erat ipse, sed quidam ei similis. Illi ergo tanquam pro mortuo, faciebant ei tres collectas per singulos annos. Post quattuor autem annos, ille fuga lapsus a Persis, venit in Cyprum. Cumque audisset a suis, quòd memoriam eius quasi mortui fecissent ter in anno, scilicet, in Theophania, & in Dominica sancta, & in Penthecoste respondit. His tribus temporibus anni veniebat quidam candidatus, vt Sol, & dissoluebat inuisibiliter me a vinculis ferreis, & a custodia, & mouebat tota die deambulando nemoque me recognoscebat, & in crastinum inueniebar vincula ferrea portans. Ex hoc igitur ait sanctus Iohãnes dormiẽtes quietem habere discimus, quando pro eis collectas facimus. Huic quidam totum aurum quod habebat, scilicet septem libras & dimidiam obtulit, rogans eum flexis genibus, vt oraret pro salute vnici filij eius, & vt Deus nauem eius, quæ in Aphricam abierat cum bono reduceret. Quod cum ille fecisset, mortuus est puer, & nauis illa in qua frater illius hominis erat naufragium pertulit, totumque quo plena erat perijt, præter animas, & scapham vacuam. Cumque vir ille vltra modum tristis esset: vidit per noctem in somnis quendam quasi in habitu sancti Patriarchæ dicentem sibi. Vt quid turbaris frater. Nonne rogasti me, vt peterem a Deo quatenus filiũ tuũ, saluaret. Ecce saluus factus est. Crede mihi, quia si viueret, prauus, & immundus homo fieret. Et de naui tua scito, quia nisi Deus pro bono, quod fecisti placatus esset, sententia data erat, vt tota cum animabus in profundum pergeret, & fratrem tuum perdidisses. Sed surge, & glorifica Deum, qui donauit tibi eum, & ab hoc sæculo vano saluauit filium tuum. Euigillans ergo, vir inuenit cor suum consolatum, & currens ad Sanctum Patriarcham iactauit se ad pedes eius, & gratias egit narrans visionem, quam viderat, & ille glorificauit Deum. Quodam Monacho girante in ciuitate cum vna puella iuuencula, & petente eleemosynam, quidam hoc videntes scandalizati nunciauerunt Patriarchæ quòd ille Monachicæ vitæ mulierem habens derogaret. Tunc vero sanctus volens prohibere peccatum iussit mulierem flagellari, Monachum vero verberari, & in carcerem retrudi. Quo facto: apparuit ei per visum nocte Monachus ostendens ei dorsum suum ex flagellis putrefactum, & dicens ei. Ita placet tibi Domine Patriarcha. Crede mihi, hac vice, vt homo errasti. Et hæc dicens recessit. Mane autem vir sanctus memor visionis, sedit supra lectum

suum

suum mestus,& mittens pro Monacho, qui erat in carcere fecit eum despoliari coram se,vt dorsum eius videret,si ita esset vt in somnis viderat. Quo facto Dei voluntate solutus est,etiã amictus, quo erat indutus cecidit.Omnesq; viderunt eum Eunuchum.Tunc vir sanctus ait, ignoranter se peccasse in Deum, & in eum.Monens tamen eum non ita oportere Monachũ circunducere mulierem ad scandalum videntium.At ille humiliter rationem reddidit dicens. Nuper,cum essem Gazæ,exeunti me de vrbe hæc mulier occurrit, dicens se esse Hebræam,& velle fieri christianam,contestans etiam me verbis horribilibus ne dimitterem eam perire.Timens ergo iudicium Dei,sumpsi eam,& baptizaui,& girabam cum ea simplici corde modicum exposcens sumptum,quatenus introducerem eam in monasterium.Tunc sanctus narrata visione his, qui præsto erant,protulit tentum nummismata daturus ei. At ille nihil accipere voluit,sed ait. Monachus si fidem habet horum non indiget, & si horum eget fidem non habet. Hoc maxime omnibus,qui audierunt fidem fecit,quòd seruus Dei esset.

LIBER XXIII.

De Imperio Heraclij, & quodam miraculo Sancti Iohannis Baptistæ. Cap. I.

HVGO vbi supra.Cum igitur Focas in suos crudeliter domesticos deseuiret, ipse quoque Heraclij Aphricæ Patricij iussu peremptus est. Qui post eius necem sibi Rẽpublicam vendicauit.Heraclius ergo Romano potitus Imperio, imperauit annis 30. Hic inuenit valde dissolutam Rempublicam, & attritam. Siquidem Europam vehemenrer Auares vastauerunt, & Asiam Persæ.Sigiber. Sumpsit autem Imperium anno Domini 613.Mundi verò 4.1576. Huius regni anno primo virtus, & nomen Sancti Iohannis Baptistæ miraculis declaratur apud vrbem Galliæ Mauriennam, de reliquijs corporis ipsius diuinitus illustratã hoc modo. In ea olim mulier sancto Baptistæ nimis deuota expectabat à Deo donari sibi aliquid de membris eius, & in hac orandi instantia per triennium existens,cum alter quiuis posset disperare,ipsa spem in Deo ponens, iurauit se non manducaturam,donec quod petebat acciperet, & sic septem diebus ieiunans, septima tãdem die desuper altari pollicem miri candoris apparere videns, læta donum Dei accepit,ad quod orandum tres Episcopi venientes cum de hoc sancto pignore partem elicere vellent, tres sanguinis guttas ex eo stillare in lintheo supposito stupuerunt, & singuli singulas se meruisse sunt lætati. Desiderius Viennensis Episcopus consilio Brunichildis à Theoderico rege lapidibus obruptus martyrizatur.Anno Heraclij II. Deusdedit, Romanæ Ecclesiæ 66.præsidet. Hic constituit secundam Missam in Clero.Hic etiam secundùm instituta maiorum suorum decreuit,vt siqui viri, vel mulieres suos ipsi filios quocunque modo de sancto lauacro suscriperent, separarentur ab inuicem, vel si quis vir commatrem suam, vel siqua mulier compatrem suum à primo dono Spiritussancti quod est pabulum salis sacrati,vsque septimum donum Spiritussãcti, coniugem duxerit separentur.Mulier tamen maritalem dotem recipiat, & post expletum annum alteri si vult nubat.Sanctus Columbanus à Theoderico Rege instinctu Brunichildis Auię expellitur de Francia. Qui post relicto Gallo discipulo suo in Alemania cœnobium Bobium construxit in Italia.

De Sancto Deicolo Abbate, & eius peregrinatione. Cap. II.

EX gestis eius. Cum autem sanctus Columbanus de cœnobio Luxouiensi exturbatus discipulis comitantibus ad duo miliaria progressus fuisset, & venissent ad locũ, qui Nepras dicitur, beatus Deicolus sancti patris Monachus,iam prouectioris ætatis existens, pedibus vehementer debilitari cœpit. Nec mora prouolutus genibus patris, licentiam remanendi supplicat deuote.At ille mitissimo affectu condolens imbecillitati fratris licentiã ei non negauit,atque diuinæ misericordiæ illum paterna voce commendauit, pias lachrymas simul cum eo copiose fundens. Tunc pater viam cœptam arripuit,& discipulus ob multorum salutẽ (sicut Deus disposuit) apud Burgundiones remansit. Decursis autem passim incertis siluarum diuerticulis,intente quæritans oportuna humanæ habitationi loca,tandem venit ad locum quendam aridum satis, angore sitis depressus. Cumque flexis poplicibus diu ibidem rerum inuentori supplicasset, fulcitorio quo vtebatur terram paululum egerens subito famulo suo fideli largam fonticuli Deus vndam donauit.Qui limpidissimo riuulo exinde loca vicinia irrigat,& vsq; dum humus erit, ab vniuersis incolis eiusdem patris nomine,& vocitatur,& amatur,& amabilis colitur. Cumque vir sanctus quasi erraticus viator conuenientia manendi loca disquireret. Quippe cui pater suus sub obedientiæ titulo denunciauit, ne Luxouiense monasterium vlterius intraret,insperato contigit,vt Suillum gregem videret.Subulcus ab eo interrogatus,an in uicinio esset aliquis locus habitabilis,respondit esse non longe locum palustrem, & fontibus satis irriguum, in prædio cuiusdam præpotentis vasalli nomine Vuerfarij.Cui vir sanctus. Potes ne, inquit, mihi frater ducatum præbere,quo possim locum ipsum videre?At ille respõdit.Possem inquit aliquo modo,sed gregem meum absque prouisore dimittere non præsumo.Cui beatus Deicolus. Noli inquit mihi fili tãtillum spacij tenaciter negare.Veraciter scias, quia si mecum pergere disponis,nec minimum porculum interim perdes.Et si aliquid discredis,ego tibi fustem meum constituo custodem vicarium,vt in redeundo cognoscas quantum fides mea valeat cum charitate tua. Hoc dicto fustem quem manu gerebat solo radicitus fixit,& præcedente ductore ad locum tetendit nominatum. Cumque post longum horæ spacijũ porcarius eadem repedasset via,gregem videre sollicitus,inuenit secundùm viri pollicitationem gregem suum circa fustem gyratum,saturumque accubasse, nec vnum quidem ex illo deesse. Vir venerabilis Deicolus ad locum desideratum perueniens, diuino semper operi indefessus existens, vtpote is,qui crucifixus erat mundo,totumque semetipsum obtulit Deo,inuenit Ecclesiam in cliuo cuiusdam montis sitam in honore sancti Martini consecratam. Vir autem Domini secretum horæ spacium expectans quando solus soli Deo se substernere posset,mirum dictu,quo Ecclesiæ eiusdem ianuas solus adijt absque mora nullo reserante largum illi præbuere ingressum.

De Iniqua sententia in eunt lata, & interitu Vuerfarij. Cap. III.

QVa re à presbytero agnita,his verbis se conqueri in publico cœpit. Heu mihi propter vnum Monachum iam hic viuere non possum. Cumque populatio non modica, quæ ad Ecclesiam conuenerat, percunctaretur quid sibi talia vellent, presbyter adiecit.Latitat quidem in ista siluula Monachus quidam peregrinus, qui nescio quibus incantationibus vtitur, & medijs noctibus orationis gratia huc frequenter venire solitus,ianuas diligenter obfirmatas dicto citius reserat,& intus orationibus vacat.Testor Deum cœli,quia si post hoc illũ in Ecclesia inuenero nostra dignis verberibus affectum reijciam, & iniuriarum. At vir sanctus Deo nocte dieque supplicans, minas hominum non verens. Quippe qui custodia semper erat septus angelica, more solito Ecclesiam intrabat quousque presbyter cum officialibus acriter illum insequeretur. Sed cum Deus omnipotens seruum suum à manibus impiorũ seruaret innocuum fraudulenti malitia iteru adducti fenestras Ecclesiæ aperuerunt, ianuas autem patefactas maxima congerie veprium,spinarum, ac tribulorum,postes,& liminaria vsq; ad summum obstruxerunt dicentes.Fortassis si Monachus ille modo nititur ingredi,absque signo non euadet infortunij.Sed quia nec sapientia,nec prudentia,nec consilium potest esse contra Deum,maliuolentia illa virum Dei non nocuit.Verũ quoties ille commodum duxit potenter intrauit. Qua de re viri stolidissimi vltra modum debachati legationem quæstuosam Domino suo, qui tunc temporis in allodio suo manebat in loco,qui dicitur Villa Callonis transmiserunt,dicentes.Placet tibi vt Monachus quidam capellulam tuam sibi vendicet in oratorium,nec vllus eum eijcere possit?His igitur auditis Vuersarius furore præcipiti arreptus, crudelem nimis sententiam in virum Dei sanxit dicens.Ire cum festinatione, & si quis illum fidelium meorum capere possit,sine audientia castretur. Vix ille mandatum dedit,vna eademque hora laqueum quem seruo Dei iniuste parauit,iusto Dei iudicio ipse miserabiliter incidit.Nam idem membrum,quod famulo Dei præscidi iussit, mox illi in tumorem versum est, ita vt omnia viscera eius in eundem locum violenter inciderent, & mortem vicinam pararent. Cumque vehementi dolore vexari videretur,vxor eius Bertildis nomine memor sententiæ, quam viro Dei temere imposuit, cum luctu graui illum admonuit dicens. Certe credo, quia propter peregrinum quem sine causa castrari iussisti dolor ipse in te retrorsus est.Mittam ergo velocius, & accersiã illum,si forte per orationes eius dolor tantus effugetur.Sed qa nihil fit in terra sine causa,antequam nuncij ad virum Dei peruenirent, idem Vuersarius morte subactus finem viuẽdi fecit.

De

De Birro Sancti Deicoli in radio solis suspenso. Cap. IIII.

QVibus auditis, Beatus Deicolus non iniuriam irreligiosi militis, sed fidem deuotæ mulieris inspiciens, pedetentim iter arripuit. Cumque ad locum venisset religiosa fœmina iam vidua effecta, maximo cum honore sicut tantum patrem decuit suscepit. Ipse verò vtpote de itinere lassus antequam sessum pergeret, birrum suum, quem Græci ansibulum vocant, deponere voluit refrigerandi gratia. Quod seruitores, quam plurimi, qui aderant videntes vndiq; accurrerunt, vt viri vestimentum diligenter mitterent in salinum. Quibus ille. Non ita inquit erit filioli. Nam ego seruitorem inuenio, qui vestimētum meum fideliter seruet, peregrinus sum pro Christo, quicquid de seruo suo illi placet fiat. Mira res atque stupenda. Vir venerabilis aspiciens radium solis per fenestram domus ad instar trabis ingredientem, quod nihil aliud est iuxta diffinitionem philosophorum nisi crassitudo aeris, & illustratio Solis accessit, & vestimentum superposuit. Ibi quippe ferme duarum, aut trium horarum spacio absque terreno sustentaculo pependit, & virum Dei quando se reinduere vellet expectauit. Quod videns Bertildis, pedibus eius prouoluta luctum geminare cœpit, & virum Dei, vt animæ viri sui misertus, pro ea supplicaret exorauit, simulque locum in quo Sancti Martini Ecclesia constructa est cum omnibus appendicijs suis, villam quoque ipsam, in qua tunc erat cum omnibus ad se pertinentibus libere tradidit iure perpetuo possidendum, vbi vir sanctus copiosis donarijs loco illo ditato à fidelibus, duo oratoria formoso opere compleuit, vnum in honore Principis Apostolorū, aliud verò in honore Doctoris gentium. Quibus patratis, cœperunt vndique religiosi viri ad tanti patris magisterium confluere, & colla sua suaui iugo domini deuote summittere. Et factus est locus ille secundùm voluntatem Domini Paradisus Monachorum, qui hactenus patuit latibulis ferarum.

De Apro per eum à venatoribus liberato, & cæteris eius gestis. Cap. V.

QVadam die dum beatus vir vigilādi studio operi diuino cum fratribus insisteret, contigit vt inclitus Rex Lotharius, qui secundum ꝙ ei pater Columbanus prophetiæ spiritu plenus prædixit, iam erat trium regnorum soliditate roboratus, in viciniam eiusdem monasterij gratia aduenisset venandi. Quadam vice cum multi optimatum venatu nobili, singularem maximum Aprum insequerentur, extemplo fera viri Dei cellam ingreditur, vir autem sanctus manum misericorditer illi præbuit, & ait. Crede mihi, quia ad charitatem confugisti, hodie vita non priuaberis, tum ecce vndique Venatores bestiæ vestigia insectantes, ad viri Dei cellam vsque peruenerunt, ingressi cum bestiam inuenissent ferocitate postposita ante altare accubare, pænè spiritum præ stupore non habebant, & celeriter legatos miserunt, qui Regem ad tantæ virtutis spectaculum vocarent. Qui cum regaliter venissent, oratione facta virum interrogauit humiliter vnde esset, vel quid studij habuisset? & cum agnouisset, quia Beati Columbani discipulus esset ait. Omnia quæ hucusque ad mei arbitrium in ista vicina pertinebant, siue in siluis, vel piscationibus regalibus, pratis quoque, vel pascuis ab hodierna die, & deinceps tibi trado. His itaque firmatis, vidente Rege, & omnibus, qui aderāt, viri Dei iussione Aper absque vllius læsione consueta cum impetu petijt lustra. Sicque deuotus Rex benedictione patris deuote percepta cum gaudio remeauit ad propria. Tandem vir sanctus collecto cœtu fratrum Romam petijt, & à Papa honorifice susceptus, Apostolorum limina visitauit, & orationem cōpleuit. Acceptoque à Papa monasterij sui libertatis priuilegio in Galliam redijt, pretiosis oneratus martyrum reliquijs, & Ecclesiasticis ornamentis. Postquam verò se læte peracto labore domi recepit, & omnia, quæ ad Deum pertinent religiosissime in monasterio ordinauit, quendam discipulum suum nomine Columbinum, quem & de sacro fonte leuauit, & per semetipsum instituit, de cuius vita, & moribus valde erat securus cū electione fratrum in locum suum Abbatem constituit, atque regimen animarum ei commisit, quo ordinato ipse ad secretiorem locum atque artiorem vitam anhelans, seorsum sibi oratoriolum paruulum construxit, & cum Maria secus pedes Domini sedere, & verbum eius intente audire decreuit. Obijt autem egregius pater die 15. Calend. Februarij.

De Sancto Bauone recluso. Cap. VI.

SIgibertus. Anno quoque prænotato, scilicet Imperij Heraclij secundo, sanctus Amandus Eluonensis per Gallias miraculorum, & prædicationis gratia clarescebat. Allouuinus et qui & Bauo per eum ex prædone conuersus, & Gandaui solitarie reclusus sanctitatis exēplum erat omnibus. Ex gestis eius. Hic sanctus Allouuinus, quem vulgo Bauonem nominant, in iuuentute sua fœculi voluptatem prauis actibus exercuit. Sed hoc eius vitium Christus in bonitatem conuertit. Habuit vxorem filiam Odilionis Comitis, de qua genuit Angladrudem virginem Christi, cui in primis annorum crepundijs vox summo missa est throno. Crede inquiens. Vxore autem defuncta noluit aliam ducere, sed sanctum Amandum Pontificem inspirante Deo expetijt, compūctionem cordis ostendit, qui ei scripturarum verba protulit, ita, quòd ille iuxta consilium Euangelicum facultates prædiorum suorum pauperibus erogauit, atque ad præfatum Pontificem, qui morabatur apud Gandauum castrum repedans clericatum obtinuit in cœnobio clericorum, quod in eodem castro erat constructum. Die quadam fratres ipsius monasterij ad obedientiam directi sunt, vt cellā viri Dei Bauonis construerent. Quidam autem ex eis, qui cū vehiculis cementum ministrabant super plaustrum vnum sedit. Quem egressi de vico canes circumdederunt, & cœperunt fortiter insistere, qui cum inuidia repletus virum Dei Bauonem blasphemasset, Diabolus eum sibi subiectum impugnans, animalia cum vehiculo super eum proiecit, ita ꝙ illo pondere oppressus spiritum exalauit. Quem vbi vir Dei mortuum vidit, ingemuit, & cum lachrymis sibi pectus tundens, ac sibi culpam reputans, ꝙ in labore suo mortem accepisset, orationi incubuit, eumque suscitauit. Quadam verò die vidit quendam virum de exilio regressum, quē olim in habitu fœculari degēs ipse venundarat. Quo viso in lamenta conuersus, & eius genibus prouolutus ait. Quæso ne memineris iniuriæ, quam tibi irrogaui. Rogo quoque, vt propter scelus in te commissum, corpus meum flagellis cędas, caputque meum more latronum decalues, & me vinctum manibus, & pedibus, vt dignus sum in custodia trudas, forsitan enim diuina pietas si hæc feceris veniā mihi præstabit. At ille sancti pedibus prouolutus, ac pœnitus hoc in eum facere non audens, & renitens, tandem precibus eius victus, quod sibi iusserat impleuit, idest in manibus vinctum, capite tusum, ac pedibus ligno strictum, custodiæ publicæ mancipauit.

De Arctissima eius præsentia, & transitu eiusdem. Cap. VII.

QVi vsque in proximum exitus diem uinctus perstitit, die noctuque flere non desinens, actus fœculi quos prius exercuit, ordeaceo tantum cinere mixto pane contentus, atq; potu aquæ quam in mensura bibebat. Stratum quoque eius nuda humus erat, in quo per diē parum perquiescere solebat. Vilissimum autem cilicium super stratum eius expansum erat cinis desuper aspersus, & capiti illius lapis superpositus cū dormiret. Sicque membra sua domabat, quæ olim delectatio fœculi inquinauerat. In hac quoque retrusione normam obedientiæ non reliquit, sed Abbatem suum poposcit, vt ita eum super pauimentum retruderet, vt si quando ad Dei laudes dicendas assisteret, dextra lęuaq; ita circumseptus foret, ne declinādi facultatem in aliquā partem haberet, sed die noctuq; quasi in agone suspensus ad Deum oraret, manus ad æthera tendens & ad alta suspiria trahens. Quod & factum est. Tum vir Dei magis, ac magis ingemiscens, iamque ad cœlestem patriā anhelans ministro sibi parenti præcepit, ut sibi lapidem afferret. At ille laterem grandem attulit. Cui uir Dei iussit, ut adhuc maiorem perquireret, tandem inuentum lapidem, qui uix duorum manibus uehi poterat detulit, quem uir Dei gaudens accepit, & dum ad Dei laudes dicendas assistebat ipsum humeris portabat, sed antiquus hostis inuidens eius profectibus, diuersis minis, & nefandis imaginibus ex eadem cella moliebatur, eum eiicere, bestiarumque, & uolucrum, & serpentium diuerso genere replens, gestiebat ei formidines ingerere. At uerò illo frater constanter certante maligni spiritus nihil industriā suam proficisse cernentes confusi abscessere. Cumque uir Deo plenus paululum se sopori dedisset, Angelum Domini in specie Columbæ spiritu super se uenientem conspexit, totamque cellulam inæstimabilis suauitatis fragrantia repleuit. Nec immerito Angelus lucis ei in specie Columbæ ostensus est, quia simplicitatem Columbæ gerebat in corde, & astutiam serpentis non deserebat in tentatione. Cum autem ultimum diem sibi appropinquare intelligeret, & hoc ipsum Abbati, & fratribus nunciasset, quendam fidelem presbyterum longe à se positum euolari fecit, cuius colloquio frui uoluit. Minister autem obedientiam non renuens, sed uiam qua pergeret nesciens ire cępit, Angelo Domini comitante ad eundem presbyterum, sub omni celeritate peruenit, & per uastam solitudinem rectissimo tramite uterque ad uirum Dei incredibili festinatione peruenerunt. Quo uiso uir Dei repletus est gaudio, & præcepit ei, ut curam ageret funeris sui. Tunc corpore, & sanguine redemptoris

ptoris se muniens, animam carne solutam reddidit creatori, die 8. Mensis Octobris, & statim beatissimæ Virgini Gertrudi cum alijs virginibus secum commoranti longus à se positus spiritus ipsius iubet sibi vestimenta mitti ad sepeliendum corpus suum, quod & factum est.

De Quibusdam Regibus Anglorum, & actibus eorum.

Cap. VIII.

SIgibertus. Anno Heraclij Quarti, Edilfredus Rex Nordanimbrorum Regem Scotorum cum omnibus pæne suis in bello extinguit, hæc calamitas Scotis cōtigit, secundùm vaticinium Augustini Episcopi, qui interminatus est Scotos ab Anglis fore perimendos, qui Anglos ad vitam æternam conuerti ægre ferebant. In Monachos quoque Scotorum ira Dei sæuiente, qui cum Rege suo ad hoc bellum ex more exeuntes, vt Rege armis pugnante, ipsi orando pro eo pugnarent, perempti sunt ab Anglis mille ducenti, tantum 50. per fugam elapsis. Lodesindis Metensis claret, quæ sponsum fugiens velamine capitis misso sibi à Deo per Angelum, se & sua Deo delegauit. Heliinandus. Anno sequēti Edilbertus Rex Cantuariorum obijt, qui primæ prædicationi Augustini nobile responsum reddidit dicens, non posse se nouæ sectæ animum tam cito adhibere, relictis cultibus quos semper cum tota gente Angliæ exercuerat. Verumtamen nulla eos molestia exacerbandos, quin potius prædicationis permissu, & amplo victu iuuandos, & libenter audiendos, quòd tam longam à Natali solo peregrinationem susceperint, vt Anglis, quæ optima putabant indulgēti benignitate communicarent. Sicque vt dixit fieri præcepit, donec explorata sensim fidei veritate ipse cum subiectis fidelis inuentus est. Decessit autem post acceptam fidem anno 21. secundū Vuillelmum Malmesbiriensem, secundum Sigibertum anno 28. Post quem regnauit Cadbaldus filius eius annis 22. vel secundum alios 25. Hic mox exufflata christianitate Nouercæ suæ pudorem expugnauit. Sed per horas crebro afflatus Dæmonio contumacis perfidiæ pœnas luit, quibus offensus Laurentius Augustini successor, dum prouinciā cedere meditaretur, Dei animatus verbo sententiam reuocauit, & Regem ad fidem reduxit, & incestas nuptias relinquere fecit. Post hæc idem Rex ædificauit monasterium extra muros Cātuariæ, qđ pater eius Edilbertus fundauerat. Radualdus autē Rex Orientalium Anglorum Edilberto Rege Cantuariæ mortuo, illam super Anglos regnandi potentiam accepit, vt sub nutu eius alij Anglorum Reges regnarent. Edilfredo autem Rege Nordanimbrorum mortuo à Radualdo rege perempto, Eduuinus post eū regnauit. Sigibertus. Anno prænotato scilicet Imperij Heraclij Quarti Sanctus Lupus Senon. Episcopus claruit, cui aliquando Eucharistiam consecranti gemma de cœlo à Deo in calice descendit.

De Sancto Lupo Senonensi, & eius exilio, & miraculis.

Cap. IX.

EX gestis eius. Hic parētibus inclitis prope Aurelianis iuxta Ligerim oriundus ex parte regali sanguini fuit contiguus, cui parentes diuina reuelatione commoniti, quòd Deo dignum Antistitem in prole funderent, mox editum paruulum literis tradiderunt. Erant autem fratres matris eius venerandi Antistites Austrenus Aurelianensis, & Aunarius Antisiodorensis, qui cernētes puerum normam religionis, & Christi præcepta diligere, cum clericatus officio manciparunt. Itaque rigore abstinentiæ carnis rebellionem domans sepulchra martyrum orationibus frequentabat, misericordiæ operibus insistebat, donec fama eius crescente post Artemium Senonensis Episcopus est electus, & ordinatus. Hic noctem quandam Christo ducens peruigilem, cum sancti Aniani basilicæ liminibus astaret, obseratum hostium ingressum prohiberet, ipso orāte repente cœlitus auulso repagulo hostia patuerunt. Defuncto Theodorico, dum Rex Elotarius Burgundiam cœpisset intrare, Blidebodus ab eo cum exercitu Senonas directus, grauiter vrbem iaculis infestare cœpit, sed vir sanctus Ecclesiam Beati Stephani petens, dum ad euocandum populum signum tangeret, tantus terror super hostes irruit, vt nullatenus euadere se crederent, nisi fugam expeterent. Obtento igitur regno Burgundiæ, Clotarius præcepit Farulpho potenti Duci regalia negocia exercere. Qui prope sonans veniens exarsit indignatione, quòd sanctus Episcopus nō ei cum muneribus occurrisset. Vnde regressus plura falsiloquijs contra eum regijs auribus intulit, donec Rex felle commotus virum sanctum exilio retrusit in Neustria, traditum Duci Pagano nomine Bosoni Landegisilo, quem ille dixerit in Villam Andesaginam super fluuiū Auciam vbi erāt templa Fanatica, Gaudebat ergo in Domino sentiens se à Domino missum ad populum incredulū instruendum. Ibique quendam cœcum illuminans, prædictum Ducem superbum, & Francorum exercitum, qui adhuc errore detinebatur, conuertit, & baptizauit. Denique sanctus Vuinebandus Abbas Sancti Lupi Crecassini Regē erga virum Dei placauit, missusque e latere Regis eum de exilio reuocatum ad palatiū adduxit. Quem videns Rex ante pedes eius prosternitur, & veniam præcatur. Cernens quoque corpus eius tabefactum abstinentia, vt erat intonsus capite, & barba tremens, & eiulans ad gemitum mouetur, & lachrymis irrigatur, iussitque eum cum honore reparari comam, & barbam detonderi, mulrisque muneribus ei à Rege oblatis, valedicens ei vna cum sancto Vuinebando cum Parisius, pertransirent, multa reorum turba cathenatorum, vel incarceratorum eorum virtute soluta, eis obuiam est egressa. Dum autem vir sanctus ad Meledunū castrum deuenisset, repente in mane horreum plenum vallauit incēdium, nec poterat quis præstare auxilium. Tunc in oratione prosternitur, & flumen emissum super incendium cernitur, flammaque illico extinguitur, & illæsa apotheca seruatur.

Adhuc de miraculis, & obitu eiusdem. Cap. X.

REuersus igitur Senonis, cum Hymnis, & Canticis obuia plebe susceptus, quadam die eo celebrāte coram sacerdotali, vel leuitico choro, gemma de cœlo in calicem inter manus eius descendit à Domino, quæ radio fulgente pulcherrima diu seruata, iussu regio inter sanctorum pignora deportata est palatio. Audito Rex Clotharius de signo sancti Stephani, quòd miram dulcedinem haberet, iussit illud deportari Parisius, vbi sæpius illud audiret, quod dum sancto viro nō placuit, mox vt ab vrbe est sublatum dulcedinem sonitus sui perdidit. Quo Rex agnito ipsum loco pristino restitui iussit. Qđ vbi peruenit ad pontem Syriacum, reddito sibi sono à Domino insonuit milliario septimo, & vir sanctus obuiam perrexit cum psallentium choro. Nocte quadam dum vigilans psalleret Diabolus ei validam sitim inflixit, & ipse ministro deferri iussit frigidam aquam. Intelligensque dolos inimici, signatoq; plumario suo subserato capite strictū super vasculum posuit, ibiq; hostem inclusit, qui nocte tota vsque mane varijs vocibus, vlulans, quis fuisset ostendit, & confusus abscessit. Erat sancto consuetudo, vt pæne singulis noctibus, & intra mænia, & circumquaque vicinas sanctorum basilicas circumiret, & hora competenti ad marutinas propria manu signum Ecclesiæ tangeret. Quadam igitur nocte dum pergeret duos inter se clericos audiuit rixantes, adulterare cum mulieribus uolentes. Tunc quidem se eis ostendere noluit, ne iterum in eis absentia ad volutabrum redirent, sed pergens ad Ecclesiam orationem pro eis fudit. Cumque Sancti Stephani signum ad matutinas tangeretur, mox vt in eorum auribus signi sonitus sanctitas cum dextera peruenit, illico ab eorum cordibus stimulus ardoris recessit. Tūc ad Ecclesiam currunt, & expleta psalmodia ab eo correpti veniam petunt, vitæque melioris exordia sumunt. Quadam die Dominica dum vir nobilis Herlephredus eum causa prandij Ticiaco Villa inuitasset, & ipse deuotus sacrificium offerret, ea hora dum vico pergeret, audito in cœlo sonitu equo insidens diu in vno loco astitit, cœloque intentus orationem Dominicam inter angelicos choros audiuit. Itaque sufficere sibi credidit, quòd sub præsentia Christi laudes supernas audisset, ac per hoc cepto itinere non perrexit. Denique sentiens se corpore iam resolui, conuocatis Sacerdotibus eos sacris verbis admonuit, & sic ad Dominum migrauit. Statimque de illo fragrauit odor nectarius, ac si fuisset multis aromatibus delibutus. Post obitum quoque multis miraculis claruit. Huius Natale celebratur Calen. Septembris.

De Congressu Heraclij contra Persas, & eius victoria.

Cap. XI.

SIgibertus. Anno Heraclij 5. Palestina à Persis bello præmitur, sancta quoque Ciuitas capitur, in ea vsque 90. millia virorum perimuntur Zacharias Patriarcha captiuatur, Crux ipsa Dominica sancta asportatur. Hugo vbi supra. Cosdroe Rex Persarum cœpit Damascum, & deuastauit Hierosolymā, & venerabilia loca, quæ erant in ea conflagrauit, & populorum copias captiuauit vnà cum Patriarcha eiusdem vrbis Zacharia, & præciosum Crucis Christi lignum secum in Persidem asportauit. Sepulchri verò Domini locum nunquam intrare, aut violare diuina virtute est permissus. Ad quem misit Heraclius rogans magnis præcibus. vt ab illo loco recederet, vtque diffiniret tributa, & acciperet pacta. Quod ille facere noluit, sed inefficaces ad Heraclium legatos remisit. Anno itaque imperij Heraclij 6. occupauit Cosdroe totam Ægyptum, & Alexandriam, & Libiam, atque Carthaginem. Quod vt audiuit Heraclius assumpsit filium suum Constantinum, & regio diademate redimitum appellauit Augustum. Collecta itaque armorum multitudine anno Imperij sui 10. mense Aprilis die quarta

quarta secunda Feria Paschæ aduersus Cosdroe mouit iter, ferens secum sanctæ Dei genitricis iconiam, quę apud Bizantiū est, non hominis manu sicut fertur, sed diuino miraculo pictā, & proficiscens dimisit in vrbe præfatum filium suum Heracliū Cōstantinum cum Sergio venerabili Patriarcha, & Bonoso patricio sagaci, & strenuo viro, & arripiens iter per Syriam venit vsque Gazotem Ciuitatem. Quod vt Cosdroes cōperitur fuga vsus ante eum igne comburens omnia sata per quæ fugiebat. Heraclius quoq; deuastabat ciuitates, & regiones per quas ambulabat. Tunc ordinauit Cosdroe duos prætores Sarabagā, & Sarbaran, qui cum Heraclio decertarent. Quod audiens Heraclius militum alis aduersus eos destinatos, ipse cum reliquo exercitu transmeauit Eufraten, & pertransiuit Thaurum montem peruenitque ad amnem Saron, & obtinuit pontem cum propugnaculis, quæ in ipso erant. Peruenit etiam Sarbarus ad eundem pontem, & ante eum castramentatus est. Tunc excurrentes multi Romanorum per pontem, inordinate Persis intulere conflictum. Quod uidens Sarbarus procul à se insidijs collocatis, ostendit se Romanis quasi fugientem, ac sic multos eorum abstraxit, ad insecutionem sui prÿter votum Imperatoris. Et subito à fuga reuersus, contra se insequentes impetū concitauit, & multos protinus prostrauit vindictam inobedientiæ suę perpessos. Multitudo denique Barbarorum per fluminis ripam diffusa, Romanos super pontem cum Imperatore stantes acriter sagittabant. Imperator autem cum paucis eis viriliter resistebat, vnde & multas in hoc prælio plagas licet nullam periculosam accepit, tunc quidam vir Persa Giganteus Imperatorem in medio pontis aggreditur. Imperator autem hunc lancea transfossum in amnis fluenta proiecit, quo ruente territi Barbari in fugam sunt versi. Post Cosdroe misit aduersus eum aliū Prætorem nomine Saym, cum quo Heraclius dimicans illum per intercessionem Dei genitricis Mariæ superauit. Grando quippe vehemēs super eius exercitum cecidit, & multos ex eis extinxit. Acies autem christianorum tranquilla ab ipsa tempestate manebat. Post hæc Cosdroes milicijs suis prætorem super illas Razatem prouexit, & eum aduersus Heraclium destinauit. Qui veniens cum exercitu magno duriter cum Heraclio dimicauit. Sed hunc Heraclius Dei genitrice Maria opitulante superauit, & occidit, persistens in bello viriliter vsque ad horam nonam. In quo bello cecidit Razates, & tres Turmachæ Persarum, & principes multi, & maxima pars exercitus ipsorum, tuleruntque inde Romani banda Persarum vigintiseptē, & spolia magna nimis.

De Superbia, & interitu Cosdroe, & Sanctæ Crucis Exaltatione. Cap. XII.

EX Historia, de exaltatione Sanctæ Crucis. Sic Cosdroe in tanta prorumpere proterujam ausus est, vt ab incolis vicinarum gentium, quas nefario suo subiugarat imperio coli se iuberet, & vocare Regem Regum, & Dominum dominantium. Fecit quoque sibi turrim argenteam, in qua inter luculētibus gemmis thronum extruxit aureum, ibique Solis quadrigam, & Lunę, & stellarum imaginem collocauerat, ac per subtiles, & occultos meatus aquam aspergebat, vt quasi Deus pluuiā desuper videretur infundere. Cum autem Syriam, & Palestinā subiugasset, & Ecclesijs Christi subuersis etiā ligni Crucis Saltatoris partem, quam ibi sancta Helena reliquerat asportasset contra Heraclium pergens filius Cosdroe iuxta Danubium sedit cum exercitu suo, tandem inspirante Dei clemētia, placuit vtrique Principi, vt ipsi singuli in medio fluminis ponte confligerent, & cui sors victoriam conferret ipse sine damno vtriusq; exercitus imperaret. Quid plura pulsatus Dominus lachrymis christianorum, fideli suo Heraclio cōcessit de hoste triumphū, tantaque mentis mutatio Cosdroe inuasit exercitum, vt spōte cum omni familia, & prole Heraclio se subderent tam potestate, quam fide. Ipse christianissimus Princeps cū suo tantū exercitu regna, quæ Cosdroe inuaserat, circumquaque perlustrans ad sedem ipsius peruenit, sedentemque in throno aureo reppērit. Qui cum tremefactus Heraclium salutaret, ille respondit. Pro eo, q̄ lignum sanctæ Crucis quamuis indignus honorifice tractasti, si credere volueris Domino Iesu Christo, & illius te seruum esse confessus fueris regnum tibi Persarum rantū cum patrimonio tuo, & vita acceptis à te pacis obsidibus dabo. Qđ si nolueris, mox gladio meo interibis. Cum autem ille nequaquam acquiesceret, extracto gladio caput eius amputauit. Suscepit igitur lignum sanctæ Crucis, & omnes populi congaudentes cum ramis, & cereis, & canticis alij obuiam pergunt, & alij subsequuntur. Cumque Imperator de monte Oliueti descendentes, per portam, qua Dominus intrauerat, quādo ad passionem venerat cum equo regio, & ornamētis imperialibus intrare vellet, repente lapides portę descendentes clauserunt se inuicem, & factus est paries vnus. Cumq; mirarentur attoniti, & nimio mærore constricti, respicientes in altum viderunt signum Crucis in cœlo flammeo fulgore splendescere. Angelus quoque domini accipiens illud manibus stetit supra portam, & ait. Quando Rex cœlorum passionis sacramenta completurus per hunc aditum introiuit, non se purpuratum nec diademate renitentem exhibuit, vel equi potentis vehiculum requisiuit, sed humilis Aselli terga insidens, cultoribus suis humilitatis exemplum reliquit. His dictis Angelus in cœlum confestim se dijt, tūc Imperator gaudens de visitatu angelico, depositis imperij insignibus discalciatur, protinus zona linea tantum præcinctus Crucem domini manu suscipiens, perfusus faciē lachrymis oculos ad cœlum erigens properabat ad portam. Illa humiliter propinquante, duritia lapidum cœleste sensit Imperium, statimq; porta se surrigēs, liberum intrantibus patefecit ingressum. Odor quoque suauissimus, qui voluntate diuinitus aura de Persarum Prouincia per longa terrarum spacia Hierosolymis fuerat illapsus, eodem momento, quo de fano Cosdroe sancta Crux fuerat Heraclio baiulante egressa, tunc redijt, & per pectora se gratanter infudit. Igitur populo Dei laudante potentiam, gloriosus quoque Augustus erumpens in laudibus ait. O Crux splendidior astris, &c. Hæc cum dixisset preciosum illud lignum in loco suo restituit. Sigibertus. Eodē tpe terremotus maior mense Augusti fuit, & secuta clades in populo percussio, scabierum ita, vt nullus posset agnoscere mortuum suum.

De Bonifacio Papa. Cap. XIII.

BOnifacius tunc Romanæ Ecclesiæ 67. præsidebat, hic decreuit, vt nullus trahatur violenter de Ecclesia. hic constituit, vt Monachi in officio sacerdotalis gradus vtantur potestate ligandi atque absoluendi. Ex li. Pontificum. Hic Bonifacius natione Cāpanus sedis annis V. Constituit autem vt testamentum valeret secundū iussionē principis, & vt nullus trahatur de Ecclesia, & vt nullus Accolitus præsumat reliquias sanctorum martyrum leuare nisi Presbyteri. Erat aūt mitissimus super oēs hoīes, & misericors, hic amauit clerum, & togam integram clero suo dedit. Eodem tempore ante diem ordinationis eius Eleutherius Patricius, & Exarcha factus in Tharcha assumpsit regnum, & venientem eum ad ciuitatem Romanam ad castrum, quod dicitur Lutheolis ibidem à militibus Rauēnatis interfectus est. Cuius caput ductum est Constantinopolim ad pijssimum Principem. Sepultus est aūt ad beatum Petrum 8. Calen. Nouembris. Cui successit Honorius.

De Passione Sancti Anastasij Monachi cum socijs suis. Cap. XIIII.

SIgibertus in chro. Anno Heraclij VIII. Anastasius Persa ex Mago christianus, & Monachus à Persis captus post verbera, vincula, & carceres post diutinam appræhensionem per vnam manum, tandem abscisso capite cum alijs 70. martyrizatus est. Ex gestis eius. Passus est autem hic Sanctus 11. Calend. Februarij sub Rege Cosdroe, qui Crucem Domini captiuam tenuit. Et primo quidem iussum est eum deorsum poni, & lignum super tibias eius imponi, duosq; viros fortissimos stare supra metam duarum partium ligni. Cumq; dolores fortiter sustinuisset, iussus est ex vna manu suspendi, & saxum magnū ad pedem ligari, & sic derelinqui, tandem cum alijs 70. missis in gutture funibus suffocatus est, & postea decollatus. Sequēti die duo quidem in custodia carceris confabulabantur ad inuicē, dicente vno ad alium. Scis, quia venerūt Canes, & sederunt iuxta corpus illius Monachi, & non contingebant illud, sed custodiebant. Alio verò dicente. Et ego quando suppleui vigiliam meam, & ambulaui in domum meam, vidi sicut stellam super pauimentū lucidam, & pergēs vt viderem quid esset, stellam iā non vidi, sed corpus illius Monachi ibidem iacens repperi. Custodibus hæc dicentibus, christiani, qui in carcere erant, & aliquid de locutione Persica cognoscebāt, audientes alijs christianis retulerunt, absoluti aūt à vinculis vbique diffamauerunt.

De Sancta virgine Phara, & fratribus eius. Cap. XV.

SIgibertus. Eo tempore virgo Christi Phara claruit in Francia, cuius sanctitatem imitatus frater eius Pharo ex Comite clericus, ex clerico factus Meldensium Episcopus claruit. Ex gestis eius. Horum genitor Haguericus, ex gente Burgundionum duxit prosapiam, atque in aulam regis Theodoberti inter Prætores, & Proceres non mediocriter fulsit, erat namq; consilijs regalibus notus, ac nobilitate sapientiæ vallatus, hospitalitate deditus, atque sanctorum virorum susceptor deuotissimus, quorum in mentibus perspicaci oculorum, ac mentis inspectione Christum agnoscebat. Hic est adeptus sui non imparem generis coniugem nomine Leodegundam. Ex qua tres suscepit liberos, Pharonem virum sanctissimum, Vualbertum, & Chalnoaldum, filiamque miræ probitatis nomine Pharam.

Chal-

Chalnoaldus Beato Columbano erudiendus à patre traditus eius minister deuotus, dum in solitudine vasta Heremi moraretur, ei olim belua paruit ad præceptum magistri Columbani, sicut in gestis eius supra posuimus. Iste quidem Chalnoaldus Germanus Beati Pharonis, postmodum Præsul in ciuitate Lugduno clauato claruit nobilis, vt in vita Beati Eustasij repertum est. Beatus verò Vualbertus à Sancto Columbano in Luxouiensi cœnobio cum fratre Chalnoaldo, & beato Agilo filio Agnoaldi fratris supra memorati Hagueriei, cōmissus est erudiendus Eustasio magnæ eruditionis viro, cum multis alijs qui postmodum Ecclesiarum Dei Præsules eximij claruerūt. Cum apud Villam Papimisum Dei cultor Eustasius à genitore prænominatorum fratrum officiosissime susceptus moraretur, atque cognouisset sororem eorum Pharam beati Columbani benedictione sacratam, graui oculorum fatigari cæcitate, quam contraxerat assidui fletus mærore, eo ꝙ disponeretur à patre nuptiali operi inseruire, & sanctimoniæ vota frustrari, nuper deliberata, Patrem asperitate verborum obiurgatur, dicens, hoc sui esse operis, ꝙ virgo afficeretur tanto discrimine periculi. Ad hæc siquidem Pater simulatione verborum filiæ se dixit post habere nuptiarum coniunctionem tantum, vt ipsius mereretur iocundari corporali sospitate. Itaque vir Dei horum credulus verborū, ad locum in quo ægra decubabat puella accessit, & vtrum in sanctimoniali habitu viuere vellet sciscitatur. At illa suspirans ait, se pudicitiam Angelis sociam desiderare, potiusque supernum sponsum concupiscere, quam terreno flebiliter inhærere. Mane verò visus est ei astitisse vir reuerenti vultu, oculis ardentibus dicens. Certa esto famula Dei meisque promissis firma, hodie tibi virum aduenire, qui te sospitati restituet. Hac expleta visione post modicum intrāte ad eam Beato Eustasio, visionis ordinem virgo Phara enarrauit, & credere se illum esse per quē sibi audierat visum reddendum. Tunc Eustasius oratione facta, promissum diuinitus adiutorium virgini acceleranti sanitatem lætanter contulit.

De Fuga eius, & carcere quem tulit pro virginitatis amore. Cap. XVI.

QVod videns pater, voluntatem cordis factis appetit, sponsum aduocat, sponsalia firmat, tempus nuptiarum statuit. At illa fugam arripuit, & pauitanti cursu Ecclesiam Beati Petri ingressa, atque in terram prostrata, pugnis tenerum pectus quassabat, lachrymisque terram vbertim irrigans his verbis orabat. O Petre, qui iustis regna reseras cœlestia, obseras iniustis, huc ad tua confugi limina, tua volens esse virguncula. Et tu ô Christe, qui semper flecteris precibus humilium remittēdo sordes, serua virginitatem meam oblatam tibi per æterna sæcula. Quo pater cognito pueros illico dirigit, mandans eam in loco interfici. Sed pueri prouido consilio aliquantulum in eundo consistunt, vt ipso moram spacio patris mitigaretur sæuitia. Denique eo veniente, atque acriter sæuiente, ministri cō minationem mortis artificiose intentabant. Ad quos illa. Non inquit à genitore talia munera debentur filiæ, sed iocundius est mihi in hoc loco pulchram mortem oppetere, quam florē iuuentutis perdere. Hoc autem certissime genitor nouerit meus, quia nunquam copulæ nuptiali in vita subdi consentiam ista. Referentibus ergo famulis hæc Domino suo, ille furorem animi nequaquam sine læsione filiæ mitigare voluit, sed custodiæ deputans seruabat eam ad ea, quæ facere disponebat. Dūque ista geruntur Dei fauente misericordia contigit Beatum Eustasium per ipsum Haugueričum reuerti ab expletione legationis Regis Lotharij. Qui cognoscens tam diram Regis animaduersionem in filiam irreuocabiliter desæuire, studuit eius animi sæuitiam duris verborum aculeis terebrare, & ad pœnitendum compungere. Neque verò inde redijt quousque, & puellam desiderato sanctimoniali habitu per Gondoeldenum Meldensem Episcopum ornaret, & vt idem Haugueričum monasterium in proprio solo famularum Dei congruum habitationi construeret. Porro sanctus vir Vualbertus, clarescentibus vitæ meritis, post Gandoaldum 19. à sancto Dionysio primo Antistitum Meldensium Pontifex egregius successit.

De Sancto Pharone fratre eius, qualiter factus est Meldensis Episcopus. Cap. XVII.

PRæstantissimus itaque Haugueričus filium dilectum Pharonem tirocinij tempore in aula Regis Theodoberti exercendum alebat, vt sibi ad dignitatem honoris habendam quā in palatio retinebat succederet. Quod omnipotentia deitatis fauente ita actum cognouimus. Etenim quamdiu honore sublimatus est regio Theodobertus, Pharo sanctus iuuenis toga militari vestitus inter proceres palatij familiaritatis plurimum apud eum retinuit locum, & postmodum deuictis à Clotario, Theodoberto, & Theodorico, cum Clotharius trium regnorū Monarchiam obtinuisset, beatum Pharonem inter reliquos Regni Proceres amicitiæ suæ familiaritate sublimiter nobilitauit. Qua fiducia fretus sæpe per seipsum Regem monebat, vanos huius vitæ fauores supernis desiderijs calcare, omnibus se amabilem præbere, omnes actus, & mores compositos habere. Consilia quoque regalia publica, & priuata, amoris Dei munificentia prudentissime disponebat. Cumque misericordiæ operibus insisteret, & reos à morte liberaret, Regique Clothario multa bona persuaderet, cognouit sanctam Pharam sororem suam desiderio viuendi se grauiter affligi. Ad quam cum venisset, intantum eius familiare colloquium Beati Pharonis ꝑmouit mentem, vt Palatini gloriam principatus, atque regalis amicitiæ contemneret, licitaque coniugia in iuuentutis flore positus refrenaret, seque Ecclesiastico ordini sociaret, & vxorem suam Blidechildem sacro velamine consecraret. Ecclesiā sancti Stephani Meldensis, quam magna præmebat paupertas ditissimis villarum opibus munerauit, locum quoque virginis Pharæ magnifice sublimauit. Conciues, & peregrinos, & exules ex facultatibus suis alebat eiusq; fama odorifera longe lateq; diffusa resonabat. Quapropter gens Anglorum eius amore irretita, suas quoque virgines monasterijs duobus Calæ. f. & Pharæ Deo militaturas per eum mancipabant. Idem sanctum Chillenum Scotum ad Prouinciam Attrebatensem misit, quā sana doctrina Christo acquisiuit, & claris miraculis illi attraxit. Quadam die cum idem Chillenus cum sancto Pharone corpus reficeret, vas vitreum quo vinum propinabatur pincerna tenente, casu ruens, confractum est. Cernens autem beatus Chillenus vultum ministri in pallorem versum, innuit illi latēter dari frustra calicis fracti, super quem oratione facta, repente vas vitreum reintegratum est. Interea post dormitionem Vualberti Episcopi Meldensis, frater eius sanctus Pharo ad idem Pontificium petitur, & à Rege Clothario quem ille de sacro fonte susceperat, assensus requiritur. Qui cum magna cordis alacritate, non modo fieri mandauit, sed etiam sine aliqua scrupulositate id fieri iudicauit. Vere admirabilis æterna sapientia, quæ tres Germanos sub sacrato Trinitatis numero ꝑdicauit Pontificiali dignitate insigniri, eorum quoque Germanam magnis vitæ meritis decorari. Postquam verò sanctus Pharo in cathedra sublimatus est, quam mira sanctitatis opera in eum claruerunt, testantur virtutes, quas ob meritum eius declarandum Christus operari est dignatus.

De Miraculis eius, & tentatione carnali. Cap. XVIII.

DIe Paschæ cum beatus Pharo manus impositione plurimos sanctificaret, atque se se, vt fieri solet vtriusque sexus multitudo comprimeret, quidam puer allatus est in ter cæteros ad confirmandum orbatus lumine oculorum. Cuius frontem cum vir Deo plenus oleo liniret visibili, & Sancti Spiritus donum, & lumen oculorum recipere puer promeruit, quia Christus famulum suum per olei infusionem quanti meriti existeret participibus suis voluit declarare. Cum sanctus Antistes per Ciuitatem transiens, quibus competebat visitationis pietatem conferret, contigit ante vinctorum carcerem eum transire, quem cum vincti cognouissent adesse, petere veniam facinorum, & solutionem vinculorum cœperunt. Quibus vir Dei. Exite inquit liberi, eo ꝙ pœniteamini, statimq; soluta sūt vincula. Nec etiam silentio est omittendum, quanta virtute animi eius coniunx nomine Blidechildis, sacro velamine mancipata sancti Pontificis tentamenta aduersum se antiqui hostis iniecta malignitate repleuerit. Cum igitur hæc sanctimonialis Deo inseruiret sanctimoniæ studijs, in Villa residendo quā vulgo dicunt Pinneuodo, Præsul Pharo recordatus ipsius amoris simul, & pulchritudinis, ad hoc vsque perductus est, vt eā ad se venire mandaret. Quæ famula Dei cum prima auditione renuisset agere, non distulit Antistes Dei mandatum ingeminare. At illa secūda, huic primæ negligentiam coniunxit. Cumq; his duobus mandatis tertium adiecisset, illa obstinatum intelligens animum eius, argumentosum excogitauit consiliū quo Pontificem à proposito abstraheret, & suam castitatem conseruaret. Etenim ornatum abijciens vestium, totondit Cæsariem capitis, & cilicio induta, se se contemplandam ei præbuit: cumque in eam intenderet, exhorruit vehementer facinus se deliberasse animo illicitum, atque abstractum se à desposito opere sagaci consilio prudentis fœminæ miratus est, quæ abiecit scandalum pulchritudinis suæ à sene, ne per oculos caperetur corporis præparatus minister Deo, & sanctificatum templum Spiritussancto.

Adhuc de miraculis eis, & obitu. Cap. XIX.

DIe quadam egressus est vrbem gratia orandi ad oratorium Sancti Remigij. Dumque ab oratione surgeret, subito flebilis clamor auditur, fremitusque lugentium, &

& heu ingementium. Refertur nauis demersa medijs in fluctibus plena grandi populo, Episcopus ascenso ponte fit pronior frigida humo, & humilem vultum deiecit, vsque ad frigidam terram. Vix hora media orauit, & flumine baculo quem dextra tenebat tangit. Mirum dictu, ecce videres nauim depulsã relabi in summo fluctu non stridente vllo rudente nec Remigio secante, & cunctos demersos referri summo littore, facto longo agmine obediente Sancto Pontifici elemento fluminis. Dum beatus Audoenus in propria tellure in Burgẽsi saltu monasterium construxisset super torrentem, quem veteres incolæ Resbacem nominauerunt, ac oratorium beati Petri Apostolorum Principis dedicare statuisset, idẽ Pharo sanctissimus huic dedicationi interfuit, quoniam idem monasterium in sua diœcesi construebatur, & beatus Audoenus omnẽ ordinationem eiusdem loci cum consilio eius disposuerat agendam. Ipsa die dedicationis eiusdem oratorij parium marmor decentissime politum conuocati Pontifices benedicens, cum vellent ponere super ipsum altare repente de manibus eorum elapsum terratenus ruit, & per medium fractum est tam recte, vt si quispiã ferro illud secuisset. Quod cernentes Pontifices, beatus Pharo, & sanctus Amandus cum optimatibus Audoeno, & Eligio, de quorum manibus idem lapis elapsus est, terræ se se strauerunt, orationis gemitum Deo fundentes. Surgentes verò ab oratione, vt signauerunt lapidem signo Crucis, ita reiunctus est solide, ac si minime fuisset fractus. Idem sanctus vir extitit à Clothario Rege filiolo ipsius antistitis vsque ad tempora Childerici pronepotis ipsius Clotharij, & sedem episcopalem rexit 66. annis, in quibus, & fœliciter certaminis agonem expleuit, & viam vniuersæ carnis gloriose ingressus est. Huius Natale celebratur 5. Calen. Nouembris.

De Sanctis Abbatibus Eustasio, & Attalo. *Cap.* XX.

Sigibertus. Anno Heraclij X. Sanctus Columbanus obijt cuius discipulus Gallus in Alemania claruit. Eustasius quoq; Abbas Luxouiensis, & Attala Bobiensis post Columbanum claruerunt. Ex gestis eius. Hic sanctus Eustasius à beato Colũbano ab Italia paterno affectu directus, æquo iure subditas Monachorum cateruas rexit tempore Clotarij Regis, adeo omnibus gratus, vt nullus se beatum Columbanum perdidisse gemeret, qui eius doctrinis imbutus fuisset. De hoc iam supra diximus in gestis sancti Pharonis, huius Natale celebratur 4. Calen. Aprilis. Ex gestis sancti Attali. Porro sanctus Attalus beato Columbano de hac luce migranti succedens, cum egregie Luxouiense cœnobium regeret, Diabolus contra eum aliquorum subditorum corda suscitauit, qui se dicebant tanti feruoris austeritatem, & arduæ disciplinæ pondera ferre non posse. At ille sagaciter pia fomenta præbere, & mollire corda rumentia nitebatur, suadens reminisci patres per mortificationem, & contẽptum præsentis vitæ regna cœlestia possidere. Cumque se nihil proficere iam cerneret pertinaces ire permisit, qui postquã ab eo segregati sunt, cum virum Dei suis detractionibus laniarent, vnus eorum subito igne febrium accensus, inter pœnas incendij clamare cœpit se si posset ad beatum Attalum venire velle, & admissi criminis damna pœnitentiæ medicamento lenire. Vix hoc ei dicere licuit obmutuit, & extremum halitum finaliter dimisit. At illi qui aderãt videntes iniuriam viri Dei adeo vindicari, quidam ad eum cum penitentia redeunt, quos ille miro gaudio recepit, suisque locis suas agnoscentes culpas restituit. Alij verò, qui datum pœnitentiæ locum non redeundo cõtempserunt, diuersis mortibus direpti sunt, nam vnus eorum securi percussus interijt, alius dum parui fluminis aluecũ transmearet, irretitis poplicibus paruula vnda necatus est, tertius cum se in mari carinæ tradidisset dimersus est. Quodam tempore cum Bobius fluuiolus turgidis aquarum molibus violenter, & rapaciter defluens, molinum monasterij suffodere, ac totam officinam ocius demergere, videretur, vir Dei hoc audiens, Symoaldum Diaconem ad se accersiri fecit. Cui dixit. Apprehenso baculo quo sustentabatur, vade ad Bobium imperantisque voce dicito, signum dominicæ Crucis prælato, vt istas ripas perfodere desinat, ne præsumpte audacia modos suppleat. Sed alio incedens latera ista finat esse illæsa, imperijs se cognoscat Domini recessurum. Cumque ille viri Dei imperio obedisset, mox quoque fluuius obediens relicto alueo collis latera cedens fluenta per ardua collis latera velut animalis strictos latices sustentabat, quoadusque concaua aluei paterent, quo sustentante liquido fluerent. Vnus Monachorum dum in agro laboraret inopinato ictu ferramenti pollicem sibi ex læua proscidit, & superposita gleba quasi funus sepeliuit, pergensque ad monasterium rem patri prodidit. Cumq; deinde partẽ abscissi pollicis terræ conditam sulcoque sepultam sibi afferri iussisset, sputo suo illitam manui iunxit, Coniunctusque pollex carnis glutino, vt antea fuit adhæsit. Tacitoque silentio, vt abderet imperauit. Cum autẽ in supremis vitæ præsentis hora fungeretur, inter mæsta suspiria, & fluentes lachrymas cœlos intuens, vidit sibi subito eosdem apertos, quo per multarum horarum spatia, cordis rugitus præmebat. Deinde gratias agens, & fratres exhortando confortans, animam cœlo reddidit.

De Sancto Vualarico, & bonis eius initijs. *Cap.* XXI.

Ex gestis eius. Ex discipulis quoque beati Columbani fuit sanctus Vualaricus, qui de Aluernica quondam regione ortus, oues patris sui puerulus adhuc pascebat. Audiens autem qualiter pueri nobilium in scholis solebant erudiri, eodem desiderio prouocatus tabellam sibi fecit, & cum summa veneratione, & instantissima præce impetrauit à magistro infantium, vt sibi scriberet alphabetum, & prima elementa monstraret, quo facto, letus ad opus sibi iniunctum remeabat. Sicq; in breui Dei fultus auxilio patre suo ignorante totum parauit psalterium. Deinde cœpit Ecclesiam frequentare. Non multo post secutus est Auunculum suum ad monasteriũ nomine Autuinũ, quem secutus pater suus minis, & terroribus atque blandicijs reuocare non potuit, quamuis Abbas, & fratres eum deprecarentur, vt cum patre rediret, & imponerẽt ei ieiunia duorum, vel trium dierum si hoc non faceret. Illo autem firmiter in proposito persistente, ait Abbas fratribus. Non abijciamus, quod misit nobis Dominus. Post hæc cœpit semper ad altiora festinare, & peregrinationem pro amore Dei appetere. Tunc perrexit ad monasterium Macharij quondam Antisiodorensis Episcopi, quod in suburbio ipsius ciuitatis in quodam viridario erat constructum, vbi à præfato Pontifice benigne susceptus est. Ibi etiam districtissime uiuens cœpit à multis prædicari. Ad quem dum visitandi gratia quidam diues, & nobilis Lobo nomine deuenisset, audiens ab eo verbum Dei cum eo remansit, nec vltra ad sæculum est reuersus. Hi duo pariter Luxouium perrexerunt ad sanctum Columbanum. Sub huius Columbani magisterio factus est sanctus Vualaricus hortulanus, quod officium ei iniunctum est causa humilitatis probandæ, Huius olera nec à vermibus, nec à quoquã animali poterant cum alia olera circunquaque deuastarentur. Quod Vualericus fratrum meritis ascribebat. Tunc cœpit sanctus Columbanus eum inter probatos Monachos reputare iudicantibus alijs adhuc eum quasi nouicium inter pulsantes ponendum. Cum autem ad audiendum verbum Dei à sancto Columbano fratres certatim properantes intrarent, intrantẽ sancto Vualarico cum cæteris in ipso lumine sentiebat sanctus Columbanus odorem magnæ Fragrantiæ, & suauitatis ad se venire.

De Peregrinatione eius, & spiritu prophetico. *Cap.* XXII.

Post hoc quidam e fratribus nomine Vuandolenus, accensus desiderio sancto petijt à sancto Columbano, vt ei licentiam prædicandi inter gentes concederet, & pro solatio fouendæ religionis Vualaricum secum abire permitteret. Quod. & ille permisit. Cumque pariter in Neustria venissent, à rege Clothario remotum locum residendi poposcerent. Et cum ad quendam locum Ambianensium Gualimago peruenissent cõtigit, vt quidam ob reatus sui meritum in eculeo suspensus esset, ac defunctus. Quem cum à longe beatus Vualaricus inspexisset, permotus pietatis visceribus, cursu concito ad stipitem peruenit. Et prohibentibus eum carnificibus ne cadauer mortuum tangeret. Ille tamen intrepidus vinculum soluit, & corpus defuncti propriis manibus ad terram deposuit, & super supinata membra eius se cum lachrymis in oratione prostrauit, ita vt à facie sua faciem illius imprimeret. Sicq; astantibus cũctis, immo stupentibus quasi ex profundo somno paulatim calefacientibus membris, mortuus incolumis reuixit. Præfatus autem Rex cum Ambianensis Pontificis consensu locum eis secretum, vt petierãt, qui Leucanaus dicebatur concessit, vno ex latere vicinitate maris est, amenus, ex alio currit Pilisier somnę fluuius. Ibi se beatus Vualaricus in quadam cellula segregatus à fratribus reclusit, vt omni cura mundi postposita solito more tantum diuinæ meditationi insisteret, cæteri verò fratres construentes sibi cellulam de eleemosyna Regis iubebantur habere substantiam. Cũ autem quædam matrona panem, & flascones aliquando per quendam puerum ei misisset, puer auiditate potus, & sibi circumuentus, partem sibi retinuit, partemq; aliam seruo Dei præsentauit. Qui cum hoc factum diuino numine cognouisset ait. Quod nobis allatũ est, inde Deo gratias referimus. Sed & tu fili hoc præiudicene, quid incaute sũpseris de illo pane, vel flascone, quod tibi in quodam loco abscondisti, quia serpens iam est in illo vasculo, & in pane illo venenum mortiferum, tunc stupefactus puer illico terrore obriguit, moxq; reuersus cum vasculum aperuisset, & inde anguem exire

exire vidisset, illum panem contingere non audebat, sed treme factus, & confusus de hoc, quod gesserat, ad seruum Dei rediens pœnitentiam egit.

De Vindicta Dei in contemptores eloquiorum eius.
Cap. XXIII.

IDem amicus Dei cum de quodam loco Caldis ad septa monasterij tempore hiemis repedaret, contigit, vt per austeritatem frigoris in domum cuiusdã Presbyteri cum sodalibus suis ad calefaciendum se declinaret. At illi qui tantum hospitẽ eximio cultu venerari debuerant, vt huius sacro eloquio, sicut ei mos erat, instruerentur, magis ei turpia, ac luxuriosa, & inhonesta verba vna cum iudice loci illius audacter, & contumaciter loquebantur. At ille vt semper consueuerat, putridis hominũ cicatricibus salubria verbi Dei medicamenta imponebat dicens. Fili nunquid illud in Euangelio non audistis. De oĩ verbo ocioso rationem reddituri sumus in die iudicij. Sed illi contẽpto eius præcepto, magis ac magis impudicissimis ebuliebant sermonibus. Tunc ille. Volui inquit propter rigorẽ frigoris corpusculum meum ab igne paulisper refouere, sed vestris prohibeor sceleratissimis verbis, & nunc etiam exire à vobis non calefactus compellor. Egressusque de domo puluerem ibi de pedibus suis excussit, & ad locum destinatum iter direxit, sed illos infœlices, & procaces vltio diuina mox subsecuta est: nam ille Presbyter qui rectè sibi, vel alijs ꝓuidere neglexerat oculorum subito lumen amisit, & Præfato iudici ipsius loci statim emarcuerunt virilia, tunc sera pœnitentia ducti supplicabant humiliter, vt iterum famulus Dei domum illam vellet intrare, sed ille precibus eorum non assensit. Itaque vnus in cæcitate sua permansit, alius contracto corpore, & putrescentibus genitalibus de hoc sæculo migrauit.

De Sanctitate conuersationis eiusdem. *Cap.* XXIIII.

ET merito vir sanctus tantis virtutibus eminebat, quæ ab vtero Matris virgo manebat. Humilitas eis, & benignitas modum humanum excedebat, & intantum diuina gratia, & compunctione plenus erat, vt quotiens prædicabat discipulis, vel Deo psallens cœlum aspiciebat, totiens lachrymas effunderet, tanta in eo erat mansuetudo, vt auiculæ in manu eius sine formidine cibum sumerent, & articulis suis quandocunq; vellet oblitas suæ feritatis, & quasi domesticas eas palpitaret. Lectulus eius ex virgis contextus, vili lectariola tegebatur. Facies eius valde pallida, & macie confecta, quia frequenter in tota hebdomada nisi in die dominico, nihil sumebat in cibo non vinum non siceram, tamen in aduentu quodam hospitum, & in charitate de his omnibus poculis prægustabat. Quando verò per eum Dominus languentibus gratiam curationum conferebat, vel futura, & occulta pronunciabat, tunc roseo colore genę eius nimio fulgore micabant, vt palam omnes intelligerent, quę ea ꝑ eũ facta, vel dicta Spiritusancto cooperante fiebant, sic ad fœlicem prospere properauit finem, multotiens in vigilijs pernoctauit, furtiuas orationes inter condensa veprium, & connexa vallium frequenter fecit, tunica cum capella tantum vtebatur. Peccantem aliquem de fratribus iunioribus postquam iusserat flagellari, sæpe hoc fieri prohibuit, sed vocatum ad se blãde admonebat, vt ista sola verecundia ei sufficeret, quatenus de cætero illud vitium non iteraret.

De Sancto Hildeunto Meldensi Episcopo. *Cap.* XXV.

EX gestis eius. Per idem tempus floruit sanctus Hildeuntus natus in ciuitate Meldẽsi, cui Episcopus præfuit. Quinquennis traditus est sancto Pharoni sacris literis imbuendus. Cõuitia sodalium patientissime portabat. Ex quo Presbyter à sancto Pharone factus est semper cilicio ad carnem visus est, monitu sancti Pharonis monasterium petijt. Post beatum Pharonem Episcopus factus est. Iuxta vrbem Meldensium habebatur Ecclesia Crucis sanctæ, in qua quondam sepultum fuit corpus sancti Pharonis. In huius Ecclesiæ atrio Meldẽses mortuos suos sepeliebant, accidit autem vt quidam maligni viri beatum Hildeuntum peterent, vt in illo atrio sibi aliam Ecclesiam liceret ædificare. Quod & factum est, sed idem templum auaritiæ studio fabricatum, nocte præcedente, qua in crastinũ dedicari debuerat, funditus corruit, quo timore pterritus beatus Hildeuntus est pęnitentia ductus, Romam adijt ad Bonifacium Papam venit, vt pęnitentiam sibi iniungeret super hoc peccato. Qui post satisfactionem ab illo missus est ad prædicãdum. Introiẽs autem per singulas domos dicebat. Pax huic domui, pax ingredientibus, & egredientibus, & sic verbũ incipiens ad finem vsque complebat. Hoc faciebat vsq; ad Hierosolymã progrediens. Et reuertens septimo anno egressionis suæ retulit Papæ, quæ gesserat. Rediens autem in Galliam cum auctoritate Domini Papæ in loco, qui dicitur Latiniacus, inuenit Monachum nomine Sulseum, sanctitate præcipuum, cui Angelus Domini per visum astitit dicens. Hildeuntus Episcopus mane venturus est ad te, cui à Domino peccata noueris esse dimissa, vide ergo, vt eum suscipias cum honore. Ad hunc cum veniret S. Hildenntus, proiecit se ad pedes eius. Quod ille videns, ruit in faciem suam. Deinde peruenit Hildeuntus in vicum quendã 7. ab vrbe Meldensiũ milliario, qui Ecclesiam in honore B. Mariæ ipse fundauerat, quam postea dedicauit, & ibi Missam celebrauit. Cumq; ibi de manibus cirotecas traxisset, apposuit eos radio Solis, & sustentati sunt ab eo trium horarum spacio, deinde suscitauit quendam puerum sine baptismo mortuũ. Quẽ baptizans vocauit Aldebertum ex nomine patris sui. Quem iuxta se præcepit sepeliri 7. anno postea moriturum. Mortuus est autem Beatus Hildeuntus 7. Calen. Iunij. Horum duorum corpora beatus Maiolus Abbas ex reuelatione Angelica postea leuauit de terra, ipse & Episcopi plurimi.

De Sancto Austregisilo Bituricensi Archiepiscopo.
Cap. XXVI.

SIgibertus. Florebant eo tempore in Gallijs Austregisilus Bituricensis Archiepiscopus, & sub eo Sulpicius Cumbertus Coloniensis, & Iohannes Tungrensis. Ex gestis B. Austregisili. Hic Austregisilus inter cætera virtutum miracula quibus in vita sua claruit, quendam molendinarium curauit, qui die dominico temerario spiritu volens emendare molam accepto ferro ancipiti, quod vulgo scoton vocant, cępit molam terere. Ex quo peccato adhęsit manui eius manubrium ferri illius, qđ nullus poterat de manu eius auferre, & tanta districtione artatus est, vt inter digitos eius iam cœpisset sanguis prorumpere, & aspicientibus ob fœtorem fastidium facere, venitq; ad Præfatum Dei hominem, qui postulans Dei auxilium accepit manum eius vbi adhæserat malleus, & digitos primum extendẽs tulit ferrum istud, & manum eius attrectans omnem dolorem expulit, sanatusq; homo recessit. Post obitum eiusdem sancti cum Pipinus Francorum Princeps contra Eudonem Aquitaniæ Principem volens dimicare ad vrbem Bituricam peruenisset, Barbari de exercitu domum quandam in Villa Carobria, quæ præfati sancti fuerat, in qua frequenter manens iacuerat, vel dormierat vicinus contradicentibus, totam vallauerunt incendio. Statimq; arrepti à Dæmonio, vnus ex eis abstracto hostio de ipsa domo, quæ ardebat, in flammam se proiecit, ibique vitam finiuit. Alij etiam sese dentibus lacerabant. Nonnulli verò sibinuicem membra truncabant, nec multopost cum præfatus Eudo vnum de opinantibus suis Agnum nomine in monasterio S. Austregisili manere iussisset, ille quicquid inuenire potuit in ipso cœnobio comitibus suis dispensandum tradidit, ita vt nulla fratribus substantia remaneret. Cumq; autem Abbas ei supplicasset dicens, Miserere seruis tuis, vt possint viuere, & pro te orare, & ille superbus preces eius despiceret, accedentes Monachi ad sepulchrum sancti cum lachrymis orare cępe runt, vt eos Dñs ab inimico eriperet. At ille infœlix Agnus õmnes S. Austregisili Villas perlustrans, pecora & alia quæcunque rapiebat secum ducebat. Et dum iter ageret apparuit ei S. Austregisilus per somnium dicens. Cur me tam grauiter prędatus es, & mihi seruientes reliquisti tam tristes. Hæc dicens, percussit eum in cerebro. At ille euigilans, se à S. Austregisilo percussum exclamauit, & paulopost expirauit.

De Sancto Sulpicio eiusdem successore. *Cap.* XXVII.

EX gestis eius. Beatus quoque Sulpicius clarissimis ortus parentibus, in flore primeuæ ętatis Christi militiam ruptis sæculi laqueis tam ardenter suscepit, vt si persecutionis tempus non defuisset, periculis se sponte ingereret. Nihil aliud adhuc in sæculari habitu positus visus est agere, q̃ monasteria construere, Ecclesias instaurare, & miseris auxiliũ ferre. In Ecclesia haud longe à parentum domo posita, clam silentio noctis indutus vestimentis pœnitentiæ, sacris orationibus pernoctare pergebat. Et diluculo rursum sęculari veste ornatus, sãctum propositum occultabat, hic erat huius infantiæ ludus talis in eo coalescebat in Deũ affectus. Nocte quadam Ecclesia cum duobus pueris uigilans, cum contemplationi profundius intenderet, duo teterrimi Æthiopes apprehensos singuli pueros ab Ecclesia trahere nitebantur. Quos vir Dei post tergum magnis clamoribus eiulantes attendens tetros illos respexit, & manum contra eos eleuans, illos Crucis vexillos repressit. Quibus illico elapsis, pueri sospites manserunt. Ex eo tpe hostis callidus omnia contra Dei militem molimina versans, quẽ mente nõ valebat corrumpere, minis fantasticis nitebatur deterrere. Fama autem de eo longe lateq; respersa, cum à fidelibus Lothario principi hoc esset suasum, ab Austregisilo Bituricę vrbis Episcopo petijt, vt vir sanctus, qui iam leuiticæ sortis gradum attigerat, in castris suis Abbatis officio potiretur. Et post eodẽ sacro Episcopo migrante ad Dominum, idem vir sanctus Do-

mino

mino procurante Episcopalis apicis emeruit primam Aquitaniæ sedem. Decus igitur Pontificale nactus oneri succubuit nõ honori. Omnibus omnia factus, tradens seipsum ieiunijs indesinentibus, & vigilijs pænè iugibus, ita, vt si quando parũ aliquid somni necessitas naturalis exigeret, hunc non supra strati molliciem, qua nunquam vti consueuerat, sed super solius matulæ cilicijque superficiem deprehenderet. Tanta in eo gratia virtutum augebatur, vt non minus per eum signa, quam dudum per Apostolos fierent. Nam Dæmones verbo fugauit, ægros oratione curauit, mortuum etiam suscitauit.

De Miraculis eiusdem sancti Sulpicij. Cap. XXVIII.

CVmq; ad eum quidam de optimatibus visendi gratia venisset, & ei humanitatem quam omnibus impartiri nouerat exhiberet, ministris in aliud detẽtis, ignis flamma velociter tecta deuorare cœpit. Ipsa respersa cęperunt quati vniuersa, & minante ruina, vniuersis præsidio desperatis fugam arripientibus, Sacerdos manu cum vexillo Crucis resistere nitit̃ flammis. Et mirãtibus omnibus, ita flammarum globi ex tẽplo restincti sunt antequam manum suam seruus Dei retraxisset, ac si magni aquarum fluminis impetu vndiq; vallati fuissent. Quædam mulier illustris spicis segetum repleuerat horreum magnum. Intempesta nocte scelestus ingrediens, ignem coniecit, & flamma serpẽte tumultus increpuit, vir Dei reperta causa, currens cum canticis spiritualibus rogum circumit, & miris modis cum baculo, terminum defigit, quem igneus collis transgredi nequeat, flammæ itaque ex omni parte vicinas domos dum tangerent, ad se reuersæ chaos fugiunt, quod transgredi non audent. Procul ab vrbe arborem immanem succidi præcepit, quæ dum succisa velox corruit, vnus ex pueris in aliud intentus, & attonitus sistens, non mortem refugit, protinus Sacerdos manum cum signo Crucis eleuans arborem in alterã partem vertit. Et sic de mortis periculo puerum abstraxit. Vnus ex sceleratis in promptuarium sancti viri noctu se violentus iniecit, & diripere nitens, quæ facinus furti conceperat, cum abire festinaret, nullus remeãti exitus patuit, sed quasi carcere septus ligatur vndique reus. Sic totius noctis itinere consumpto, mane vir Dei vnum de custodibus euocat, mittens ad socium mãdat, vt quem errore lassatum, & quasi quibusdam vinculis artatum, ita crimine innexum in promptuario repperisse: attraheret, nec mora minister socium adiens vocauit, scelestum intro reperiunt, & vt attraherent comprehendunt. Sed inter eorum manus elapsus, timens se in crimine deprehensum, & vndiq; à turbis vallatum, malensq; celerem mortem subire, quàm lõgos cruciatus trahere, in puteum cubitorũ fere 80. qui ibi eminus erat se præcipitauit, & tamen cum eum vorax terra susciperet, beati Antistitis suffragia postulabat. Tunc vir Dei velociter accurrens iubet quendam de pueris descendere, nexum, & scelestum attrahere circumplexum. Cumq; omnes eum nec posse viuere clamitarent, sed iam interisse crederent, illo vrgente famulus ingreditur signaculo sancti viri armatus repperitque alacrem, quem omnes credebãt esse examinem. Connexus ergo funibus captiuus ad solum reuocatus sancti vestigijs prostratus, postulat facinoris veniã. Illico pietatę plenus indulget, & eius vsibus necessaria tribuit, sæpe monens, vt potius petat, quam rapiat. Cum autem vnus ex discipulis repedandi ad propria licẽtiam sibi postularet de ordine Leuitarum ille dilectionis affectu ne aliquid casu longi itineris accideret dare renuit. Hic verò spiritu superbiæ armatus, vix curarum obliuionem quies prima laxauerat, cum vehiculo fugam arripuit. Sed ita est cæcitate percussus, vt huc, & illuc per totam noctem vacuo labore discurreret. Reddito terris die in loco de quo festinus iter arripuit se consistere cernit. Ad Sacerdotem veniens veniam petijt, cuius pia mens illico veniam tribuit confitenti.

De Tentamentis dæmonum ab eo superatis. Cap. XXIX.

CVm autem quadam nocte psalmorum cantus in batisterio peregisset, perrexit ad Beati Martini basilicam, vt ibi reliquum noctis vsque ad matutinas in diuinis laudibus expleret. Ingerens se Dæmon in specie Auis teterrimæ lumen, quod puer præferebat primo suffocare nititur, deinde se in faciem oculosq; sancti viri cum impetu initiens, & huc illucq; eminus circumuolitans, violentum, & infestum se reddebat. Cuius vir Dei gesta perpendens. Scio inquit quis sis antiqui serpentis minister, & facto signo Crucis euanuit. Sed de inuidia sancti viri stimulos accẽdit. Cumq; vnum de pueris pro pauperum exhibendo subsidio ad quendam locum ire præcepisset, Dæmon se ei obuiam intulit, eumq; de vehiculo eiecit, & male mulctatum flagris exanimen reliquit. Ita defertur a proximis ad domum, & nemo retulit ad virum. Tandem ipse spiritu Prophetiæ sensit eum cõtinuatis diebus decem mutum, & cæcum permanere, omniaq; membra permortua, & ita obseratis dentibus, & ore vt nec aquæ guttam aliquis posset interiꝰ fundere. Tunc ex affectu lachrymas fundens, & in oratione se prosternens, panis buccellam cum vino iubet ei deferri. Mox autem vt in ore eius reseratis cum ferro dentibus stillam vini, qđ miserat proximi persuderunt, sensus amissi redduntur, & in vigorem pristinum membra redeunt: nec multopost in Ecclesia sanctus cum paucis aggreditur pernoctare. Et primum quidem serpentis astutia tenui sibilo demulcet in aura, demum valido impetu arcus, aras, lucernas, cæteraq; officia concutit, ita vt putarẽt discipuli Ecclesiam funditus euerti, & cum pauore nimio trementes ac pauentes, relictis canticis, interitum expectantes pauimento adhærerent, vir sanctus fortiter, & alacriter in diuinis canticis persistebat, paruipendens, quæ inuidus perpetrabat. At ille tandem cum exercitu suo in vna mole se glomerat, & putans eius constantiam grauioribus sonitibus deterrere, immenso tumultu ante faciem eius perstrepens pauimẽtum percutiens se præcipitat, ita vt putarent discipuli magistrum in frustra contritum fuisse. Qui & diu attoniti permanserunt, Sacerdos verò diuinis iaculis aduersarium vulnerans in spiritualibus canticis perstitit. discipulos arguit, ꝙ relictis hymnis deterriti essent minis fantasticis. Vnus etiam ex illis cum aliquando pernoctare ad Ecclesiam pergeret, Diabolus bonum opus impedire nitens ei occurrit, afflictumq; cædibus pæne exanimen reliquit. Quo vir sanctus reperto, iuxta eum se prosternẽs fortiter ingemuit, vsque dentibus reseratis sacrificium in ore eius proprijs manibus infudit, & ita repente appræhensa manu eius incolumis surrexit. Nec multo post vnus ex rusticis arrepta manu securi nefario opere diem Resurrectionis Dominicę polluit. Illico manus eius arescit, & cum neruis securis adhæsa reducitur. Qui cum ad seruum Dei properans, eius vestigijs se obuolueret lugentem reum vir sanctus potius venire iubet. Ipse autem cellulam ingressurus in oratione pernoctauit, & facto mane cum ad Ecclesiam pro soluendis laudibus venisset, vulgo hominem cum securi intuente in oratione mox incumbit. Ita autem reus non sustinens cruciatus magnis clamoribus prostrepebat, vt putaretur ille locus esse commotus, & pauor vniuersos arriperet. Interea sacrilega manus subito restituitur, securis ex ea resilit. Reus vbertim flens peccatum suum fatetur, & absoluitur. Hic vir sanctus tandem plenus dierum in pace quieuit, & post obitum etiam multis miraculis claruit.

De Sancta Salaberga Abbatissa. Cap. XXX.

EX gestis eius. Fuit etiam eo tempore Salaberga Abbatissa. Hæc in suburbano Leucorũ oppido, territorio Linguonico confini, parentibus nobilibus, & religiosis oriunda fuit. Cumque B. Austasius Abbas S. Columbani successor, ad eliminandam Bonosiacã hæresim in Germaniam properasset, & remeans ad præfatę puellæ patrem Gondonium peruenisset ille velut gratissimum munus eum suscepit, qui inter salubria exhortationis verba sciscitari cępit, vtrum ei soboles esset. Cui ille duos adolescentulos ob benedictionis gratiam percipiendã præsentauit, sed vir sanctus si adhuc proles superesset: requisiuit. Cui parentes se fatentur hre puellam dudum luminibus orbatam. Veniat inquit, & ipsa triduano igitur à semetipso exacto ieiunio super oculos puellæ oleũ benedictionis infudit, & mox sanitatem pristinam recuperauit. Post hæc Parentes eius de liberorum successione cogitantes, eam contra voluntatem suam cuidam generoso in matrimonio tradiderũt, qui vix eam duobus mensibus habens mortuus est. Beatus quoq; Eustasius post rerum discrimina, & labores, post hæreticorum procellas, & scismaticorum fraudes, summis pollens miraculis migrauit ad Dominum. Cuius loco S. Vualbertus in regimine fratrum subuectus est. Sancta autem Salaberga viduata sub laico habitu, vigilijs, ieiunijs, eleemosynis intenta, doctrinam quam à B. Eustasio acceperat animo trutinabat, sæpiusq; ruminabat. Iussu aũt Regis Dagaberti ob liberos procreandos, cuidam viro Balduino, qui in aula regia morabatur in coniugium sociata quinque filios genuit. Tandem viro conuerso prolibusq; Deo sacratis, veste religionis accepta, inito cum S. Vualberto consilio conuenientia existente mariti cęnobium puellarum in suburbio Linguonensi in hæreditate paterna extruxit. Post hoc bello ciuili inter Reges Francorum circa fines illos orto, loca vicina depopulata sunt, & corpora quoque sanctorum igne cremata. Tũc illa inito consilio, cum S. Vualberto, quem postea habuit, & comitem itineris, & socium laboris paternum solum relinquens ad vrbem Lugdonensem cum maximo apparatu, & cum animabus à Deo sibi commissis perrexit. Ibique extructo monasterio intra paruum tempus trecentæ circiter famulæ Christi sũt adunatæ. Quadam die dum beati viri Vualberti præstolaretur aduentũ, & falerni copia deesset, iussit ceruisiam fieri, & in tonnam mitti, sed cum vas ad plenę refertum nõ esset sorori, quæ

cellarium

cellariũ custodiebat, ad eam humiliter veniens ait. Quid faciemus Domina, quia vas plenũ non est, & aer ęstuat, si S. Abbas in veniendo morã fecerit, vereor ne potus liquor acescat. Ad quam illa, vade inquit, & quod subsequens ex liquore confectum est, funde in vase. At illa celeriter pergens, vt iussionem impleret, repperit vas plenum, quod pauloante reliquerat semivacuum. Quodam tempore vidit sancta Salaberga tabernaculũ e polo miræ claritatis descendere, quod deorsum spaciosum, & sursum arduum videbatur. In quo recepta Auis miri candoris, & splendoris, appræhensam eam transfluuium quãdam ingentem asportauit, & in prata valde amena dimisit, vbi diuersorum florum, & odoramentorum genera fragrabant, & inter candentia lilia ac rosarum rubentium flores, immensa vidit infantium agmina vtriusq; sexus, niueis cicladibus, & laureatis capitibus ouantes. Inter quos vidit venerabilem virum Ansericum Suessionensem Pontificẽ, quem crebrius in domo sua accersierat, sibi obuiam venientẽ, & dicentem. Ecce tibi locus præparatus est, sed quia sororibus adhuc necessaria es, beata Maria filium suum deprecata est, vt a superis celerius illuc reuertaris. Iterum Auis illa eam apprehendit, datoq; in ore eius halitu a superis remisso. Dum autẽ quadam nocte soporem caperet. Angelus Domini in specie sancti Vualberti tertio ei apparuit, qui cingulum eius de renibus abstractum secũ detulit, quod vlterius non comparuit. Ipse autẽ nimio candore refulgens, sic eam affatus est. O dulcissima filia præparate vt brauium accipias, & exitum tuũ pręstolare, quia & ego ex victoria tua, cupio brauium accipere. Centesima enim die laboris tui fructum cũ multo feruore recipias. Præcepitq; ei Angelus Domini, vt per singulos dies, & noctes infra illum centenarium numerum expleret psalterium, illa autẽ quanto certior de promisso, tanto alacrior de obsequio. Huius natale celebratur 10. kalen. octobris.

De Sancto Isidoro Hispalensi Archiepiscopo, & scriptis eius. Cap. XXXI.

SIgibertus. Eo quoq; tempore in Hispanijs Isidorus Hispalensis, tũ sanctitate, tũ doctrina claruit. Actor. Hic sanctus Isidorus Hispalensis Episcopus multa vtilia. Ex quibus sunt hęc, quæ subiecta sunt, soliloquiorum, vel sinonimorum lib. 2. sententiarũ li. 3. Ethimologiarum li. 20. De origine officiorum li. 2. Ad Fiorentianam sororẽ suam contra Iudęos li. 2. Ad Orosium Episcopum de significatione ve. & no. te. li. 2. Allegoriarũ in Gen. li. 1. In Exodo li. 1. In Leuitico li. 1. In libro Numeri lib. 1. In Deuteronomio lib. 1. Iosue lib. 1. In libro Iudicum lib. 1. In libro Regum li. 1. De corpore, & sanguine Domini tractatus vnus, & plura alia. Extat apud nos liber decretorum apostolicorum, quem primus compilauit Isidorus. s. epistolas decretales Romanorum Pontificũ, canonesq; conciliorum, quæ per successiones temporum diuersis locis per orbem ab Episcopis catholicis celebrata sunt in vnum grande volumen compingens. Ex quo. s. volumine siue ex eius patribus idest, epistolis pontificalibus, & consiliis, simul, & catholicorum doctorum opusculis manifestum est Iuonis, & Gratiani decreta fuisse excerpta.

Dicta eiusdem de tentationibus carnis. Cap. XXXII.

IN libro quidem soliloquiorum contra tentationes carnis sic armat lectorem. Isidorus in soliloquijs libro. 1. Patienter ab vno ferendum est, quod multis accidit. Secutus es carnem, in carne flagellaris. Tua contra te ducuntur arma, telis tuis vulneraris, per quę etenim peccasti, per hæc, & torqueris, heu difficile est prauam consuetudinem vincere. Assidua consuetudo in naturam vertitur, assiduo vsu vitium innaturatur. Quæro a lapsu resurgere, & non valeo vsui repugnare, trahor boni amore, retrahor malæ consuetudinis lege, quãuis cum dolore, malo vsui resiste. Propone tibi aduersus carnis ardores futuri supplicij ignes. Memoria ardoris gehennę, ardorem excludat luxuriæ. Idem in libro secundo. Corrumpi non potest corpus, nisi prius corruptus fuerit animus, castitas etenim hominem cælo coniungit, & Angelorum comitem facit. Saturitati libido semper est astricta. At contra ieiunio libido restringitur, luxuria superatur. Venis vino repletis, luxuria in membris pullulat. Pocula enim sunt luxuriæ instrumenta, & igni adiecto fomite, incendium magis crescit. Si vis enim a fornicatione esse tutus, esto corpore, & visione a muliere discretus. Circa serpentem enim positus, non eris diu illæsus. Ante ignem consistens, & si proximus periculo, diu tutus non eris. Ferreus sis aliquando dissolueris ocio etiam deditos cito luxuria surripit.

De Humilitate, & Patientia. Cap. XXXIII.

QVantum humilitate inclinatur cor ad infima, tantum proficit in excelso. Primus humilitatis gradus est libenter veritatem audire, memoriter retinere, voluntariè proficere. Veritas mentem fugit, quam humilem non inuenit: Descende, vt ascendas, humiliare, vt exalteris, ne exaltatus humilieris. Esto paruus in oculis tuis, vt sis magnus in oculis Dei: tanto enim eris apud Deum preciosior, quãto fueris ante oculos tuos despectior. Humilitas casum nescit. Aequalis esto in omnibus, mentem nec gaudio, nec mœrore commutes, nullus te casus imparatum inueniat. Nullus sit casus, quem non pręmeditatio tua præueniat. Propone tibi nihil esse, quod nõ possit accedere: nam præcogitatio molestias futuras attenuat, improuisa autem mala grauiter feriunt. Disce mala ferre potius, quàm referre. Quod tibi in alio displicet, in te ipso displiceat. Para tibi contra verbum asperum tolerantiæ clipeum, contra linguæ gladium patientiæ scutum, conuitium non retorqueas, contumeliam ne repetas, tene silentij patientiã, tacendo citius vinces, aperi tranquillo corde dolorem iniuriæ, vulnus quamuis graue fit apertum euaporat, valde autem animũ comedit vulnus inclusum. Inuidia sibimet primum nocet, primũ actorem suum mordet: est enim animæ tinea, quæ sensum comedit, pectus vrit, mentem afficit, cor quasi pestis depascit. Nec fauor te seducat, nec vituperatio frangat, qui laudem non appetit, nec contumeliam sentit.

De bona, & honesta eius conuersatione. Cap. XXXIIII.

PRofessionem tuam habitu & incessu demonstra, sit in gestu grauitas, in incessu honestas, nihil lasciuiæ, nihil dedecoris, nihil petulantiæ, nihil insolentiæ, nihil leuitatis in incessu tuo appareat. Mores hominis lingua pandit: qualis enim sermo ostenditur, talis & animus comprobatur, alienam vitã nõ laceres, de malo alieno os tuum non inquines. Non detrahas peccanti, sed condole. Quod in alijs detrahas, in te potius pertimesce. Detrahentes quoque non audias, pari enim reatu detrahentes & audientes tenentur, inter fideles non computatur, qui quod vouerunt nõ impleuerunt, quia fidem promissionis non soluunt, in malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum, impia est promissio, quæ scelere impletur. Nulla pœna grauior, q̃ mala conscientia, mens enim male conscia proprijs stimulis agitatur. Grauas cogitationes tuas manifesta, vitium enim proditũ cito curatur, in bonis dilatio nocet Sępe natura moribus immutatur, consuetudine superatur, iugis vsus in naturam se vertit, omnia vsui cędunt. Quod cum difficultate cęperis, per vsum cum voluntate perficies. Bonum quod didiceris doce, scientiam quam aure concipis, ore effunde. Sapientia enim dando fit largior, retinendo minoratur, in disputatione tolle certamen, tolle pertinacem vincendi defensionem. Cito cæde vincenti, plus dilige audire, q̃ dicere in principio audi, nouissimus loquere, primus taceas, postremũ dicas, finis plus habet honoris: nam in omni re finis intenditur. Extrema quæruntur, & melior est finis orationis, q̃ principium. Non solum factor, sed & conscius peccati tenetur obnoxius. Timor non seruat diuturnam fidem, vbi enim timor est, sequitur audacia, talem ergo te redde subditis, vt magis ameris, q̃ timeatis, fidem etenim metus tollit, affectus restituit, impia iustitia est, fragilitati humanæ non ignoscere, lex tua te constringit, iudicium, quod alijs ponis, ipse portabis. Gaue honores, quos sine culpa tenere non potes. Sublimitas honorum magnitudo scelerum est, & in maiori gradu sine dubio maior erit, & pœna. Potentes. n. potenter tormenta patientur, quanto itaq; maior honor, tãto maiora pericula. Alta arbor ventis foris agitatur, & rami eius citius in ruinam constringuntur. Excelsæ turres grauiori casu procumbunt, & altissimi montes crebris fulminibus feriuntur. Cito patet insidijs gloriosus. Gloria. n. inuidiam parit, inuidia vero pericula, quãuis quis sæculi gloria fulgeat, quamuis cultu precioso redimitus emineat, semper tñ est in pœna, semper in angustia. In sericis stratis cubat, sed turbidus, in pluma iacet, sed pallidus, in lectis aureis, sed turbatus. Tale erit opus tuum qualis & intentio tua fuerit. Qui cum tædio dat mercedem perdit. Non auferas alteri, vnde alteri tribuas.

De Dagoberto Rege Francorum. Cap. XXXV.

SIgibertus. Mortuo Rege Francorum Lothario regnauit filius eius Dagobertus anno Imperij Heraclij 20. scilicet ab incarnatione Domini 632. regnauit annis 14. Ex historia Francorum. Hic Dagobertus tria Regna Monarchiam suscepit. Qui scilicet, & ipse Dagobertus fuit nutritor orphanorũ, benignissimus in Francos, in iudicio iustus, Ecclesijs largius, qui primus elemosynarum copiam per Ecclesias sanctorum de fisco palatij erogari iussit in cuncto suo Regno. Rumor eius in bonis, simulq; metus, & timor in oẽs regiones per circuitum

auitũ peruenit. Pacem in omni regno suo statuit, ac velut pacificus Salomon quietus regnum Francorũ obtinuit. Sigibertus. Ipse Dagobertus aliquando ira patris sui Lotarij Regis veritus, quia consiliarium eius cæsum, & detonsum dehonesta uerat. Parisius ad Ecclesiam sancti Dionysij confugit. Et quia inde nullo mõ extrahi potuit, locũ illũ semper cordi habuit.

De Miraculo dedicationis Ecclesiæ beati Dionisii.

Cap. XXXVI.

EX historia eiusdem. Instante autẽ die dedicationis eiusdem Ecclesiæ 6. kal. Martii, nocte quæ diem ipsam præueniebat, populis ex more ab Ecclesia seclusis, quatenus die crastina liberior Episcopis ꝑpareret ingressus, res cõtigit digna memoratu, quæ & tẽporũ futurorũ ætatibus fideli innotescat relatu, an ianitorum ignorantia incertum habemus, an industria contigerit, leprosus quidã excubitoribus tamẽ non incognitus in Ecclesia prædictorum martyrũ, fide plenus pernoctauit, sacrũq; locum vigiliarum gratia solus occupauit. Reliqui siquidẽ, vt dictũ est populi, & ipsius Ecclesiæ custodes forinsecus excubabant. In ipso aũt noctis conticinio tantũ iubar totã illam Ecclesiam illustrauit, vt multorũ cereorũ splendor illi iubari cęderet, vt pote quã Sol diuinus suo iubare illustrasset, insomnẽ ducebat leprosus noctẽ illam, & præ claritate ineffabili obstupuit, & siquid subsequeretur lucẽ illã solertissimus expectare cæpit. Ecce autẽ repente Dñs Iesus Pontificum Pontifex cũ illis suis familiaribus beatis Apostolis Petro, & Paulo affuit, sanctũq; illud collegiũ sibi adiunxerat martyres gloriosos, Dionysium, Rusticũ, & Eleutheriũ. Quã visionẽ nequaquã sicuti prouenire frequenter assolet somniantis more videbat, sed omnes, & omnia visibilibus oculis perpendebat. Videbat nanq; ipsum Dñm Iesum niueis vestibus indutum præcedentẽ, & signa suæ dedicationis luculenter illis parietibus imprimentẽ, & seriatim officiũ Episcopale cõplentẽ, ipsum venerabilẽ fideliũ suorum processionẽ subsequentem, inter quos specialiter, & prædictos Apostolos, & inclitos martyres annotauit. Cõpletoq; de more dedicationis officio, ad leprosum saluator accessit, eiq; voce, quæ posset intelligi dixit, Intrepidus audi, & foris expectantibus nostris Episcopis, quæ vidisti, & quæ tibi mandauero aperi, ne solicitentur de cætero pro dedicationis Ecclesiæ officio, qm̃ & nos ei manũ cõsecratoris adhibuimus, & prout vidisti totũ consecrationis officiũ expleuimus, Leprosus autẽ, & pro ordine diu expectatæ visionis iam securior, & pro saluatoris alloquio aliquantulũ hilarior. Et quis inquit Dñe mi dictis meis autẽ credulã accõmodabit. Ego omniũ hominũ miserrimus, & abiectio plebis factus, apud homines testandi locũ nõ habeo, qm̃ sicut vides elephantina peste deformiter laboro. Quid multa ad elephantuosum accedit saluator, & leui tactu faciei eius manũ admouit, eiusq; caput circuntetigit, & mirũ immodũ ablata cum ipsis horribilibus pustulis cute, ipsaq; cesarie leprosum sanitati potestatiuus Medicus restituit, & ipsam qua capiti eius carneam tunicã detraxerat lapidi, qui proximus erat imposuit, eãq; sicut heri, & nudiustertius fuerat effigiatã cum ipsis vlceribus manere fecit, vt ipsam faciem excoriatã faciem verã putares, & leprosa effigię nihil dubitares, & adiecit. Vade inquit, & si tibi non credent, istis saltem signis nullatenus discredent. His dictis, & lux illa, quæ pro sui magnitudine multorũ luminarium iubar obfuscauerat astitit, & beata visio inspectantis oculis disparuit.

De Propalatione eiusdem miraculi. *Cap.* XXXVII.

DIes illuxit, & quidam matriculariorum Ecclesiam ingressi sunt, & in gratiarum actione leprosum reperiunt, Rogat se ad Imperatorem cõduci. Rem siquidem inquit ad eum habeo secretam. Ad Dagobertum adducitur, & diuini oraculi seriem proloquitur. Vere dedicationem istius Ecclesię a Domino Deo factam hac in nocte vidi, & audiui, & ita demum reddditus sum sospitati. Et extendens digitum. Hæcest inquit fenestra, per quam Dominus aulam hanc introiuit. Si mihi non creditis, saltem venite, & ipsis operibus credite. Et adduxit eos ad lapidem nobilibus exenijs insignem Rex admiratur, quoniam adhuc de veritate ambigebat, hominem peregrinum, & tanquam mendicantem aspernabatur, & egenum. Tandem discredenti detracta satisfecit cesaries, & super lapidem posita index miraculi leprosa fuit effigies. Indubitandum, & euidẽs præbebat testimoniũ, decorati vultus superstes indicium, vt enim verũ fatear lineamenta mẽbrorum capitis auriũ dico, et palpebrarum, oris et narium ita suis locis manebãt immarcida, quatenus omni ambiguitate procul expulsa de miraculi veritate ceruicosi etiã, et increduli siqui fuerant stuperent, confutarentur, et crederent. Nam, vt magis stupeas mollis cuticula, licet intus inanis, et vacua durans integra sic riguerat ac si geminis ossibus sustentaretur & carnibus aleretur. Albugines etiam & impetigines elephantinæ percussionis sic illo in paleo dignoscebantur, vt adhuc ipse vlcerosæ cicatrices humore intercutaneo sudare viderentur. Aspersus rumor, & certus ad ammirationem & gratiarũ actionem inuitat Episcopos, & conglobatos ad dedicationem, ad laudem cogit populos. Visum ibant omnes certatim, leprosi capitis formã intuebantur, & admirabantur, & congratulabãtur. Parietes diuinis insigniti manibus, rei gestę testimonium perhibebãt. Quę & signa nec abolita, nec abolenda, vsque hodie totum ita factũ proclamãt. Alloquuntur Seniores luculenter populos, & ostensa omnibus Cæsarię tolluntur ambages de medio. Reconditur cæsaries illa competenti in capsula, quam vsq; hodie inter honorabiles reliquias, & gazas celebriores illius Ecclesiæ conseruant scrinia, vtpote quam ipsa Dei manus tetigerat. Conuenerunt autem populi, & quoniam nomen eius ignorauerunt, extunc eum sanctum Peregrinum vocitauerunt, lętiores redeunt ad propria, & de diuinitus consecrata passim contestantur Ecclesia. Dagobertus super hoc non mediocriter lętificatus de honoranda Ecclesia cogitauit, & ne cui de cætero subiceretur nisi Romano Pontifici, priuilegio beati Petri fecit eam muniri. Insuper etiam regalibus eam donarijs honorauit, cui quicquid de suis fiscis regalibus conferebat parum erat.

De Sancto Magnobodo Andegauensi Episcopo.

Cap. XXXVIII.

EX gestis eius. Temporibus huius Dagoberti claruit sanctus Magnobodus Andegauensis Episcopus, cuius festum celebratur. 17. kalen. Nouembris. Qui scilicet Dagobertus fama bonitatis eius comperta, cum ad se Parisius accersiri præcepit. Cum ergo ciuitatem ingrediens valuas transiret, rei qui in ergastulis tenebantur, comperto eius aduentu, vocibus importunis eius solatia petebant. Indicem ergo adiens, rogare cæpit, vt damnatis veniam præstaret. Et voluntati eius aduersans eum sine affectu abire fecit, qui Ecclesiam qua tendebat ingressus Christum exorauit, vt noxios liberaret à nexibus, repente compedes sunt attriti manicisq; concussis aditus carceris libere vinctis patuerunt, prosiliẽtesq; & sancti viri vestigijs prouoluti gratias retulerunt. Idem vir diœcesim sibi commissam illustrando circumiens cum ad prædium, quod Quartiniacus dicitur peruenisset, pueri garruli conuicia nephanda ludendo iactabant. Quos illo intuente, subito vnus ex eis pulueri mixtus, cum omni pernicitate raptus, per aeris vasta more globi hac illacq; ferebatur. Tunc sodales cum parentibus tristes ac territi per deuia quæq;, ac rupium & vallium anfractus sectantes, nihil profecerunt. Iamque desperatione adacti, tandẽ per inuia, ac dumosos tramites fatiscentes puerum reppererũt inter condensa veprium semianimẽ, & vix exilem anhelitum trahentem, quem parentes cũ magno gemitu pallio inuolutũ, & pene cunctis artibus discerptum, in ꝑñtia sancti viri detulerunt, qui apprę̃hensa manu eum leuauit, & vitæ præpotem, ac valentem parentibus reddidit. Quodam vero tempore cũ iter faciens nauali solatio ad transmeandum fluuium indigeret, linther circa amnẽ situm videbatur, sed deerat qui ei adducere conaretur, qui cum more solito ad orationem confugeret, repente prora ex loco in quo annexa tenebatur exiliens absque remige ad littus in quo præstolabundus aderat, natando deuehitur, qui Deo gratias agens cum omni comitatu suo in eã descendit, & ad locũ quo tendebat prospero cursu peruenit. Quodam tpe cum ex famis inedia, ad virum Dei, vt consuetum erat agmina pauperũ vndiq; cõfluerẽt, ipse vt dapsilis largitor agapẽ fecit, & omnes vsq; ad satietatẽ refecit. Cumq; clientuli eius summã nummorũ indagarent, qui in cibis pauperũ distributi fuerãt, duplicata reppererũt, q̃ erogando consumpserãt. Abbas quidã Heraclius virtutibus eius inuidens per viros malitię suę conscios, poculũ mortis clã ei propinari iussit, quos ille ad se venire cõspiciens, pręstigia eorũ mortifera diuinitus intellexit. Sed Euangelici præcepti memor, oẽm eis humanitatẽ in cibo, & potu exhibuit, deinde monita salutis adhibens, vt à tam nephanda versutie secederent, ne strictius pœna in baratro mulctarentur persuasit, datoq; pacis osculo indemnes abire fecit.

De heresi Heraclij, & principatu, ac lege Machometi.

Cap. XXXIX.

HVgo vbi supra. Per idem tp̃s Syrus Alexandrinus Eps, & Sergius Constantinopoleus Patriarcha Monethelitarũ hęresim ꝑdicabant, qui. s. vnam tm̃ in Christo naturã eẽ putabãt, a qu b. deprauatus Heracliꝰ Augustꝰ, post tãtas victorias oberrauit a catholica fide, vñ diuino iudicio Agareni, q & Saraceni dñr, Hũmaro duce eius imperiũ grauiter cęperũt lacerare. Nã Hũmarus Damascũ, & regionẽ Phenicis, & Hierusalẽ totãq; Syriã occupauit, & Antiochiã cõꝑhẽdit. ꝑmotꝰ ẽ & Mau-

Mauchias a præfato Tyranno prætor, & Amiras totius regiõis q̃ est ab Aegypto vsq; ad Eufratẽ. Hac ꝑterea tẽpestate saraceni, qui, & Turci dicuntur, Machomet Pseudo propheta eis ducatũ præbente a suis sedibus exierũt, & imperiũ Heraclii grauiter deuastare cæperunt. Porro iste Machomet Saracenorum, & Arabũ Princeps, & Pseudo propheta fuit de genere Ismael filii Abrahæ. Qui cũ in primæua ætate sua esset mercator, pergebat frequenter cũ Camelis suis apud Aegyptũ, & Palestinã cũ Iudæis, & Christianis, a quibus tã nouum, q̃ vetus didicit testamentũ. Sed, & Magus perfectissimus effectus est. Et cũ hac illacq; discurreret, contigit, vt Corozoniã ingrederetur prouinciam, cuius prouinciç Domina Cadiga nominabatur, quæ cũ diuersas species quas secũ Machomet attulerat miraretur, cæpit ei præfata mulier familiarius adhærere. Quã Machomet incantationũ suarũ præstrictã fantasmate cæpit astu paulatim in errorẽ inducere, dicẽs ei, ꝙ ipse eẽt Messias, quẽ esse venturum adhuc Iudæi expectãt. Suffragabantur verbis eius tã incãtationũ præstigia, q̃ calliditatis eius ingenia copiosa, qua opinione non solũ potens mulier est decepta, sed & oẽs Iudęi, ad quos fama eius pertingere poterat, ad eũ cum Saracenis cateruatim confluebant, attoniti tãta nouitate rei. Quibus cæpit nouas leges fingere, & eis tradere, adhibens ẽt ipis legibus testimonia de vtroq; testamẽto. Quas leges Ismahelitæ suas appellãt, eũq; suũ legislatorẽ esse fatentur. Præfata quoq; mulier vidẽs hominẽ Iudeorũ, & Saracenorũ pariter cõturbernio vallatum, existimabãt in illo diuinã latere maiestatẽ. Et cũ esset vidua assumpsit eũ sibi maritũ. Sicq; Machomet totius prouinciæ illius obtinuit principatũ. Deinde vero Arabes ei adhærentes, regnũ Persidis cæperũt infestare, ac demũ orientalis imperii fines vsq; Alexandriã super Heracliũ inuadere. Post hæc vero machomet cæpit cadere frequenter epilẽtica passione. Qđ Cadigã cernẽs oppido tristabatur, ꝙ nupsisset impurissimo homini, & epilentico. Quã ille placare desiderãs, talibus sermonibus demulcebat eã dicẽs, quia Gabrielẽ Archangelũ loquẽtẽ mecũ cõtemplor, & non ferẽs splẽdorẽ vultus eius, vtpote carnalis hõ deficio, & cado. Credidit ergo mulier, & oẽs Arabes, & Ismahelitæ, ꝙ ex ore Archãgeli Gabrielis illas susciperet leges, quas suis discipulis dabat, eo, ꝙ Gabriel Archangelus sæpe a Deo mittatur hominibus sanctis.

De Quibusdam libellis, in quibus agitur de ipsius fallacijs. Cap. XL.

Actor. Fertur aũt esse libellus in partibus transmarinis de Machometi fallaciis, in quo legitur, ꝙ ipse volens sibi cõciliare aĩos populi Arabũ, dixerat se esse Prophetã ad eorũ salutẽ diuinitus missum, vt videlicet legẽ Iudæis, & Christianis, quæ nimirum rigida nimis ac sæuera esset, mitiorum præceptorum temperaret. Et vt eiusdem missioni ad instar Moysi prodigia quædam viderentur attestari, populum assignata die conuocauit ad certum locum, quasi legem diuinitus missam in signis, & prodigiis accepturum. Tunc eo sermocinante ad populum Columba, quæ in vicino erat ad hoc ipsum fallaciter edocta, super humerum eius aduolans stetit, & in eius aure iuxta morẽ solitum grana inibi reposita comedẽs, quasi verba legis ei suggerere simulauit. Taurus quoque similiter ad hoc ipsum consuetudine quadam edoctus, vt de manu eius pabulum acciperet, ad vocem eius coram populo venit, & quasi legis nouæ mandata cælitus missa, quæ ipse cornibus eius alligauerat detulit. Sed & picerias lacte ac melle plenas, quas ipse in certis locis terræ latenter infoderat, quasi per diuinã reuelationem, ibidem effodi fecit, & populo velut in signum abundantiæ futurę, quam per eiusdem legis obseruantiam idẽ populus mereri iuberetur, ostendit. Sicque quasi miraculis, & magnalibus diuinis congratulantes, & acclamantes seduxit, atque ad legem suam quasi diuinam recipiendam pertinaciter animauit. Porro de libro Legis ipsius, qui Alchoranus dicitur, qualiter confictus sit, & quàm dilaceratus atque confusus dicetur paulo inferius. Hic enim pauca libet inserere de libello disputationis cuiusdam Saraceni, & cuiusdam Christiani de Arabia super lege Saracenorum, & fide Christianorum inter se. Qui ambo probati Philosophi, & in secta sua perfecti Emirhelmomini Regis Saracenorum erant familiares ac noti, sibique inuicem amici charissimi. Hunc autem librum fecit Dominus Petrus Abbas Cluniacensis de Arabico in Latinum transferri a magistro Petro Toletano, iuuãte Petro Monacho scriptore, cum esset idem Abbas in Hispanijs constitutus cum Imperatore Adefenso, eo anno quo idem Imperator Choriã ciuitatem cæpit, & inde Saracenos fugauit.

De origine ac vita ipsius. Cap. XLI.

Homo igitur iste videlicet Machomet pupillus fuit in sinus patrui sui Abdamanef, qui cognominatur Abdemutalla. In cuius tuitione Pater ipsius moriens eum commendauerat, eratq; tutor, & curator illius. Ipse vero præterea cultor fuit Idolorum, quæ vocantur Ellchet Aleze in Mecha, cum omni domo, & generatione sua, sicuti in sua scriptura testificatur dicens ita dictum sibi fuisse. Nonne tu fuisti pupillus, & collectus es, & in errore, & iustificatus es, & pauper, & ditatus es. Ita ergo vixit vsq; quo peruenit ad seruitiũ Camelorũ Adigæ filiæ Hulert, cuius factus fuerat mercenarius. Et proficiscebatur cũ Camelis in Syriam, & in alia loca, donec duxit eam vxorẽ, interueniente eã quam tu scis. Postquam vero se diuitẽ factum eiusdem mulieris opibus vidit, conatus est super gentem, & patriam suam regnum arripere, sed dum hoc ad effectum, prout cupiebat, non posset perducere, præsertim cũ paucos adhuc fautores haberet, & arte, & ingenio magno vsus est, vt, qui Rex esse non poterat, Prophetã se Dei simularet esse, & nuncium. Hoc displicuit omni parentelæ, & generationi eius quæ vocabatur Chorais. Cumq; hoc modo Prophetæ sibi nomen vsurpasset, ingressus est ad homines, qui tanto facilius qualibet astutię machinatione decipi poterant, quanto lõgius ab omni sapientia, & vsu ciuilitatis, totiusq; humanæ prudẽtiæ honestate per agros, & villulas sequestrati, quid Dei nuncius, vel Propheta esset, aut in quo cognosci deberet, denique, quid inter veritatem, & mendacium, inter fatuitatem distaret, & sapientiã discernere nesciebant. Ad hos decipiendus, cuiusdam Astrologi cuius postea nomen, & causam dicemus, opere & consilio non mediocriter confortatus, homines ad se pestiferos, & viarum insidiatores, fugitiuos quoq;, & homicidas sibi aggregauit, quos etiam ad deuia siluarũ, ad cacumina mõtium, & ad proxima fontibus loca circunquaq; mittebat, insidiari. s. negotiatoribus, & iter agentibus ad interficiendum tã Camelos, q̃ cætera, quæ ducebant, vel quæ negociationis, vel necessitatis causa portabant.

De Furtis, & latrociniis eius. Cap. XLII.

De ipso ẽt scimus, ꝙ primo tpe ꝓphetiæ suę cũ de ciuitate veniret ad Mecham, & inuenirẽt hominem Camelũ habentem, eundem illi Camelum abstulit, & cum iam quinquaginta trium annorũ esset, tali beneficio prædicationis suę primordia dedicauit. Habuit autẽ ibi quadraginta de suis, qui affuerunt custodientes eum ab illis de Mecha, quos valde infestos habebat, eo ꝙ ipsi omnes artes eius, & maleficia noscent. Oderant quippe illum nimis, quia cum latro, & pestifer esset Prophetam Dei se esse stultis hominibus mentiebatur. Abijt autem in ciuitatem quandam destructam, quã ex maiori parte Iudæi pauperes inhabitabant, in quam cum ingrederetur, volens ostendere iustitiæ suæ regulam, & prophetiæ modum. pupillis cuiusdam carpentarii filis domum abstulit, & in eam meskidam fecit. Deinde misit in prima sua expeditione Hanzetam filium Abdimelech cum equitatu triginta virorum, ad siluas regionis in Hemere rapere Camelos chorais quando reuertebantur de Syria. Cumque illi occurreret Hebagel filius Gyssen, in trecentis viris de Mecha dispersis, vbiq; cum eo erãt nullum certamen ausus committere fugit. Post hæc in secũda expeditione misit Hugaida Alarachi filii Amichallabi sicut tu nouisti in 60. militibus, vt esset duplex numerus primo cætui, nec facile ab aliquo terreri possent ad loca proxima Alfagati. Cui occurrit Ebezefin cum suis militibus. Inter quos tãta extitit effusio sanguinis quantam ipse nouisti. Ego autem nullum ibi ab Angelis adiutum esse audiui, cum dicatur in Alcorano, ꝙ Angelus Gabriel in similitudinem equitãtis super album equam habens vestimẽta virida comitatus fuerit filios Israel, cum eos persequeretur Pharao in quadringentis curribus. Sed veniamus ad tertiam expeditionem in, qua cũ missus esset Zaid filius Ebibacad, similiter non longe ab Algafati in viginti viris, & nõ inuenisset Camelos, iã enim altera die trãsierãt, spe sua, & desiderio frustratus, inanis & vacuus rediit. Licet aũt tres istę expeditiones sufficere possint ad cõuincendã falsitatem tui Prophetæ, non tñ alias ipsius quas per se voluit facere ĩprobitates tacebimus, illã. s. primũ cõmemorãtes, quæ egressus est ad capiẽdos Camelos Chorais qñ venit ad locũ, qui dr̃ Guedẽ, Vbi cũ cõuenisset Vmbrẽ filiũ Guhselmuhit, & ñ ꝓualeret aduersus eũ, rediit vacu⁹. Iterũ exijt p semetipsum donec veniret Iabo, q̃ rẽdo iterũ Camelos Chorais, q erãt apud Sẽ, & quibus ĩsidiabatur ĩ redeũdo, & q̃uis tũc ꝓ eis acriter dimicaret, tandem confusus abscessit. Aduerte si huiusmodi expeditiones ad Dei Prophetam debeant ptinere, in quibus nihil aliud, quàm fraus, & violentia, & humani sanguinis effusio, & quicquid prorsus latrones, & viarum insidiatores faciũt agebat. Fueruntq; expeditiones ipsius uiginti sex, præter insidiarum assultus, qui fiebant nocte ac die, quarum nouem ipsemet fecit reliquas socijs imperauit.

De Crudelitate ipsius. Cap. XLIII.

FAciebat etiam quod peius est, vt si qui ei in istis suis maleficijs contradicerent, vel in aliquo eum repræhēderent statim eos vbicunq; sibi contingeret, aut per se, aut per suos, dormientes siue vigilantes proditorie iugularet, sicuti senem illū Iudæum dormientem securum in lecto suo ideo iugulari fecit, quia se ab illo vituperatū dicebat. Quis vnquam non dico prophetam, sed qui vel in modico qualemcūq; Dei notitiam haberet, talia fecisse auditus est? An non poterat aliter de Iudæo illo suas iniurias vindicare, nisi dormientem confoderet, quod non solum apud Deū, sed & apud oēm creaturam ipso auditu super omnia mala horribile est. Certe quod de brutis animalibus ipsa humani cordi naturalis affectio fieri detestatur, adeo vt pupillos auiū in nido repertos nullatenus occidere pro lege teneat, iste de hominibus faciebat. Vnde igitur hoc illi, nisi ex diaboli parte, qui proditor & homicida primus ab initio extitit inesse poterat, quod & humano & diuino iudicio oēs impietates exuperat, ubi est quod dicebas eū in sua scriptura dixisse. Missus sum ad hoīes cum pace & misericordia. Hæc & his similia, quæ si per singula dicerentur, possent fatigare legentē, tu uide si Prophetæ Dei opera sunt. Nā illā ridiculosam ipsius expeditionem superfluū puto retexere, in qua cum ei præscisso labro dentium etiā inferiorum medius excussus fuisset, insuper & a Guthebat filio Abhiacad in fronte & facie vulnera suscepisset, filius Eumēnæ dextrū cū homero brachiū pene illi sustulerat, nisi a Thala filio Humetcalla, qui ibi digitū perdidit, defensus euaderet, cui tamen digitū quod satis prophetā decuisset non restituit, ostendens quā alienus sit ab illo qui sicut euangelium narrat, etiam inimico auriculā abscisam reddidit. Iste enim nec amico qui se pro illo morti obiecerat in aliquo subuenire potuit. Et vbi erant Angeli qui olim cū prophetis semper fuisse leguntur, eosq; a persecutoribus defendisse, sicut Heliā ab Achab, Danielem & socios eius a Nabuchodonosor, multosq; alios quos enumerare longum est. Ego autē mirari non sufficio, quo pacto tibi persuasum sit Dei esse nuncium prophetam hominem, cuius ut breuiter eius facinorosam vitam demonstrē, nulla fuit alia operatio vel meditatio, quā hoīes interficere, aliena diripe, icest⁹ & adulteria pperrare.

De impudicitia eiusdem & flagitijs. Cap. XLIIII.

QVi tale dedecus in scriptura prophetię suę sibi facere nō erubuit, vt diceret datum suis renibus à Deo quadraginta viros in coitum potentissimos fortitudine libidinis adequare, ubi quoque inter cætera rebus odoriferis & mulieribus se delectari dicit. Sed vt etiam de his aliquid nominatim dicamus, nonne ipse cū adamasset Temech filiam Gaysi vxorem Raidi, & non posset eam habere, Deum illi in Alcorano introduxit loquentem ita. Cui dedit Deus ego illi faciā virum tuum retineri super te, tu aut timebis Deum & celabis quod facturus est. Et si times hominem, magis Deum. Iterum ad seipsum loqui Deum faciens, cum inquit compleuerit Zaidi uir eius votum suum in eo, tunc eam dabimus tibi. Nihil est enim prophetæ dificile, in eo quod De⁹ instituit. Quid vero turpius dici potest quam quod se in sua vxore quę vocabatur Ayssa, ipse fecisse dicitur. Hæc enim cum pulchra esset & libidini dedita diligebatur a Zhaphagam filio Almuhathā Ethiulemi, qui & consuetudinarium cum ea stuprum gerebat ipso Machomet sciente & consentiente. Cumq; multi inde loquerentur, & testificarentur maximeq; Musatha & Hazen, ad vltimum vero Hali filius Abitalib. Princeps & nobilis inter suos, inde eū Liberius argueret, copiam mulierum esse dicens, nec decere tantum hoīem a muliercula dehonestari, dignāq; esse repudio cōfirmaret, respōdit nullā sibi adeo charā vel dilectam, utpote quā virginē acceperat, & adhuc iuuēcula videbatur nō se inde curare nec propter hoc mulierē sibi habilem dimissuram, unde vsq; hodie odiū est in Arabia inter generationem Ayssę & generationē Hali. Postmodū vero dicit in Alcorano mulierem illam innocentē esse, & sibi hoc diuinitus reuelatum. Fuerunt autē vxores eius qndecim ingenuę, & duæ ancillæ, quarū vna fuit Humetilinæ, cuius nomē Iud filia Abinei, ipsa est seducta mater infantium de qua dixit Machomet ꝙ auferret ab ea zelū quando discessit ab eo ad matrem suam fugiēs vxorē Gaiare, quā postea reuocauit dans ei vestes & ornamenta & duas armillas. Ipsa vero accepit hæc de possessione huius sæculi & futuri. Alia fuit Zameb filia Gaysi, Zaidi cui ipse misit portionē carnis, & ipsa respuit. Vñ & ipse indignatus est in ea, propter illam quoq; in alias vxores iratus proposuit se ad nullam earum ingressurū per vnū mensem, ingressus tñ vicesimonono die. Alia quoq; Zaphia Iudæa Alabastria filia Hai filij Aptab, quam docuit gloriari super alias vxores suas quæ improperabant ei iudaismum & vt diceret eis: Ego cuius pater est Aaron patruus Moyses, maritus Machomet. O quam longe est ab istis impura & turbulēta doctrina christianæ disciplinæ pia & sancta religio, si vna sola vxor a Dei amore impedit hominē, qm qui tantas habebat officium prophetę congrue adimplere poterat. Officiū nāq; prophetæ non aliud est quam ieiunare, orare & prædicare, & his similia bona opera facere, quibus mirot si homo tantis flagicijs deditus vnquam potuit vacare.

De hoc quod falso propheta dictus sit. Cap. XLV.

QVod si quis objiciat multos male vixisse, sed tamen bene docuisse, qualiter etiam vester propheta docuerat videamus; propheta est ignota prædicens, siue de præteritis, siue de futuris. Scimus autē quod olim quando prophetæ fuerunt non statim quicunq; hoc nomen vsurpasset auctoritatem habebat. Sed longa & diuturna vitę sanctitate signis quoque & miraculis a principibus & populis Dei primitus comprobatus, huius nominis gloriā obtinebat, si dixeris eum multa præterita enarrasse, veluti, scilicet de Adam, de Noe, de Abraham de Moyse & Christo, utinam sicut apud nos erant ipse ea veraciter prædicaret, & non per multa mendacia delirans, totam pene scripturæ sanctę veritatem subuerteret. Quantum ergo ad præterita iam de ordine prophetarum cecidit, qui tot mendacijs veritatem corrupit. Sane si aliquas fabulas forsitan ad suum libitum composuit, quæ nunquam auditæ sunt, nullatenus ei credēdum est, quia hoc a quolibet facile potest fieri, & ipse iam in alijs mendax probatus est. De futuris uero quod nihil dixerit, nec teipsum ignorare puto, maxime cum in tota scriptura eius nihil tale inueniatur, unde & quantum ad futura a prophetali gratia exclusus, iam nec signis nec miraculis nec prophetia, nec vita inter prophetas esse merebitur: nam illud totum quod de Paradiso quasi prædixisse videtur, ad nihil aliud nos cogit, nisi ut dicamus eum ita mentiri de futuris, sicut probatus est mentitus fuisse de præteritis. De signis vero & miraculis quod non sint illi data a Deo, ipse sibi testis est dicens ita sibi dictum a Deo, nisi sciremus eos tibi non credituros, sicut nec alijs crediderunt, daremus tibi signa & prodigia. Iterum forsitan dices, quia nisi esset propheta nunquā ad talem potentiam peruenisset, maxime cum socij eius pauci essent numero, quando pugnauit contra Regem Persarum, qui erat fortissimus atq; potentissimus, & obtinuit triumphū, quāuis uero semper illi qui Dei cultores sunt hostes suos superēt, tñ inueniuntur etiam in scriptura sacra pauci Idolatræ multos Israelitas fugasse. Sed & illi qui semper uincūt, nō propter sua merita semp vincūt, sed quia illi cōtra quos dimicāt, tali pęna digni sunt. Nihil eñ mirū est Persarū gentē Idolatram & spurcissimā a Machomet victā esse, non quia ipse melior illis erat, sed quoniam ipsi hoc promeruerant, ut a sibi consimili Diabolo punirent. Illud deniq; qđ sibi dicit Deū dixisse, nisi scirem⁹ eos tibi nō credituros, &c. ad Arabes quid ptinebat, qui nec ꝓphetā viderāt, & iō nec signa ꝓphetica cōtēpsisse vnq̄ poterāt. Cuius āt impudētię est dicere illos signis eius non credituros, q̄ nō sine signis tm̄, sed & sine aliquo alicuius boni iudicio, qđ nec pecora facere debuissent, pessimę vitę homini crediderūt.

De Fabulis ab eo confictis. Cap. XLVI.

QVia ergo illum tam philosophicis rationibus quam diuinis auctoritatibus sua etiā confessione ab omni ꝓphetali gratia extraneum esse probauimus, restat ut quales sint fabulæ in quibus contra id quod supra dixerat, signa se fecisse asserit videamus. Dicitur itaq; ibi, ꝙ aliqñ audiēs vlulantem Lupum, socijs ait se ex voce eius intelligere, quia Lupus ille inter alios maior & princeps omnium esset. O signū propheticū, Nōne similiter potuit dicere, quod Lupus eū in illa voce prophetā esse signaret. Quis eñ inde illum posset arguere cū quid inter se lupi dicāt, hoīes nesciāt. Certe fabulā hanc multo urbanius si quid intelligeret cōponere potuisset. Sicut & de quodā alio Lupo ibi refert, ꝙ cū allocutus fuisset Vehebē filiū Haizelbsmi, statim sic factus est Saracenus, vbi si Leonē ꝓ Lupo ille fabularū cōpositor posuisset, multo elegātior fabula extitisset. Sed nō īmerito fabulis suis pcipue Lupos intexuit, qui more lupi rabidus semp & cruētus incessit. Qui etiā Bouē Zozoai dño suo locutū fuisse dixit, & ꝙ sup vbera Humeniabet mulieris manū suā posuerit. Itē ꝙ ipsę pceperit arbori, & statī adorauit eū. Qđ tñ Saraceni ipsi falsū esse testāt. Iterū dicit, ꝙ cū Zameb Iudæa vxor Zelē filii Muslim Iudęi, in Oue assa venenū sibi apposuisset, scapula Ouis locuta sit ei, dicēs. Noli me comedere, qa veneno cōfecta sum, & ipse noluit comedere. Comedit aūt inde Elberē filius Mazū & mortuus est. Vellē scire vtrū ipse solus an oēs q̄ cū eo aderāt vocē illi⁹ scapulę audierit: si eñ ille sol⁹ audiuit, q̄re sociū suū inde comedere pmisit, si vero oēs audierūt, mirū est q̄uo ille comedere ausus fuit, nisi forte de suo ꝓpheta sperans, ꝙ etiā mortuū resuscitare poterit.

fuerit. Iterum narratur ibi, quod aliquando miserit manum suã in cauerna vnde exierunt aquæ de, quibus ipse bibit, & socij eius, & peccora eius. Quod magis de Machomet filio Azari narrari solet cum de vtroq; apud Saracenos incertum, & friuolum habeatur. Ipse quoque ista omniũ mendacissima esse testatur cum in maiori scriptura sua dicat, signa sibi non esse data. Et cum iterum loquitur dicens. Non sum missus nisi virtute gladij, & qui non susceperit meã prophetiam occidatur, aut reddat tributum pro infidelitate sua, & dimittatur, vnde vero apertius aut manifestius ipso teste falsa esse illa omnia comprobantur, quàm ex suis iterum dictis quibus in Alchorano sic loquitur. Quicquid inueneritis scriptum pro me conferte illud cum Alchoran. Et si ei non concordauerit, scitote quia innocens sum ab illa scriptura, & non est mea. Ergo secundũ istam regulam signa illa omnia respuenda sunt, quæ nullatenus in Alchoran inueniuntur.

De Morte ipsius. Cap. XLVII.

Iam illud tam ridiculũ nobis, quàm lamentabile suis est, quod cũ præcipisset eis, vt mortuũ se nõ sepelirẽt, eo quod tertia die assumendus eẽet in cælũ, ipsiq; præceptũ obseruantes magnis hoc desiderijs expectarẽt, & iã a secũda feria in qua mortuus fuerat vsq; ad vesperã 4. feriæ longa expectatione fatigati, nihil aliud in eo, quàm fætoris magnitudinẽ supercrescere cernerẽt, tandem sicut retulit Humbrã nudũ cũ proiecerunt. Gumbrã tñ filius Heluzã dixit, quod lotus, & tribus vestibus indutus, sepultusq; sit per manus Hali filij Abitalib, & Alfadi filij Alahabet filij Abdemutalla patrui sui. Fertur.n. quod per septẽ dies morbo pleuretico ægrotauerit, & amiserit sensũ. Septimo vero die cõualuerit. Iratus est Hali filius Abitalib, eo quod perdiderat sensum, & dixit hoc ei. At ille iussit nullũ amplius remanere secũ I domo nisi Alahabet filiũ Abdemutalla. Alia vero die septima mortuus est, & intumuit venter eius, & retro curuatus est minimus digitus eius. Et fuit obitus eius secunda feria 12. die mẽsis Rabeg primi anno 63. vitæ ipsius postquam ęgrotare cœpit 14. die. Vita ergo eius 63. annis extitit, quorum in prophetia 23. expendit, dicens in Mecha 13. in ciuitate. Hæc sunt, quæ fecit Machomet a principio vsque ad finem.

De Instabilitate sectatorum eius. Cap. XLVIII.

Mortuo vero Machomet, omnes ab eo decepti reuersi sunt statim, vnusquisq; ad suam, quã ante tenuerant sectã siue Idolatriã, siue quãlibet aliam, præter paucos suæ cognationis, qui expectabãt se fore successores in regno. Eo tempore fuit Ebubecr filius Abicuhafa, vir prudens, & callidus, qui non multo post regnũ adeptus est, quod vehementer displicuit Hali filio Abitalib, quousq; Rex adeo illum absq; quis, & blandicijs deliniuit, vt etiã regnum ei post se delegaret. Illos qui auersi fuerunt a secta Machomet omni ingenio ad eã reuocans iterum eos stultitiæ mancipauit; quidã enim timore, quidam spe honoris, & facultatũ, alij alterius cuiuslibet lucri causa, omnes tamen simulatorie non ex animo redierunt. Puto autem te optime recordari, quid dominus meus Emirhelmoni aliquãdo cũ essemus ei astãtes (& quidã quæreretur de aliquo, qui videbatur esse Saracenus, & non erat) corã omnibus responderit. Dixit.n. ita. Ego miror, quod de illo solo quasi aliquid nouũ mihi dicatis, cũ sciam nõ illum solũ, sed multos alios nobiliores, & probiores in palatio meo Saracenos esse ostẽdunt quidã se esse, sed non sunt. Est.n. inquit mos pene omnium, vt sicut de Iudæo prouerbiũ dicit. Iudeus nisi postquã efficitur Saracenus. Iudæus non est, & vix aliquis suam legẽ nisi prius aliam acceperit diligit. Ego autẽ de hoc quid aliud debeo, vel possum facere, quàm quod Dominus meus Machomet ipse faciebat. Nã illi hoc etiam cõtigit, vt fere omnes, & maxime, qui ei proximiores, & familiares esse videbantur, non nisi simulate ac deceptorie legem eius tenerent. Adeo.n. spernabatur ab eis, & quidquid dicebat pro nihilo habebant, odientes eum in cordibus suis, vt quadam die volentes eũ occidere, expectarent eum in quadã valle, quatenus transeuntẽ illo territicarent subito. Muliã eius, vt præcipitatus interiret, tñ nunquã propter hoc eis se iratũ mõstrauit. Eius igitur exẽplo oẽs istos, qui siue de Christianis, siue de Iudæis, siue de Paganis Saracenos se esse dicunt in regno meo, & nõ sunt, nunquã ad aliud cogam. Scio namq; quod nullus Christianus, qui timore Saracenus fieret in saracenitate permanebit. Similiter de alijs sentio. Quid ergo amplius possum facere, videat Deus & iudicet, hoc solum faciam, vt semper maledicam eis.

Quod Lex eius non sit diuina. Cap. XLIX.

Sed iterum si forte dixeris non debuisse me reprehendere ipsum illum si se aliquando vindicauit, cum hoc inueniatur fecisse Iosue, & cæteri multi Prophetæ, scias aliud esse, quod fit præcipiente Deo aliud, quod homo præsumit. Deus enim hoc illis pręcipiebat, de cuius præcepto quodcunq; fit, quandocũq; fit, non licet homini iudicare. Ergo inquis, nec Machomet de hic reprehendi, siquidẽ, & illi Deus talia præcepit, vnde tñ probas, quod Deus illi præcepit. Deus.n. ille si Deus fuit, in aliquo se Deũ esse ostendere debuit, secundum ea vero, quæ superius ostẽdimus, nec signis nec miraculis hoc ostendit. Nos igitur eũ Deũ fuisse non credimus, nã si Deus esset, nunquàm sine miraculis legẽ daret. Quod.n. de Deo credimus, tã in nouo, quàm in veteri testamẽto signis, & miraculis cõfirmatũ est, nec aliũ vnquàm pro Deo habebimus nisi illũ vnũ, & verũ, qui quotiens legẽ dare voluit signis hanc diuinis, & mirabilibus confirmauit, Propheta vero tuus, quis fuerit, vel vnde venerit nescio, cũ dicatur mihi a Dño meo Iesu Christo, quod in Iohanne Baptista finis sit oĩum Prophetarũ. Illud quoq; prudentiæ tuæ nullo pacto cõuenire arbitror, quod inuitare me voluisti, vt. s. dimitterẽ sacrosancta, & spiritualia Dñi nostri Christi præcepta, ex quibus ipse mihi non illã sordidissimã, quàm descripsisti Paradisum tuã, sed æternã Angelorũ vitã in cœlestibus promittit, & accederẽ ad impurissimos, & pecuales ritus nõ a Deo, quod absit, imo a spũ fornicationis, & castrimargiæ miserrimis, & carnalis feculẽtiæ seruis infœlicissimis persuasos, quorũ (sicut de similibus Paulus Apostolus dicit) Deus venter ẽ, gloria in confusione ipsorũ, qui nõ nisi terrena caduca ventri, & libidini cõgruẽtia sapiũt, nec sape possunt, excecauit.n. eos spiritus immunditiæ, qui æterna putredinẽ, & vermes immortales hæreditabunt, quia Porcorũ more semper in stercore, & fætore libidinis volutatur. Ego.n. mirari non sufficio quomodo psuaderi potuit, non dico alicui sapienti, sed illi, qui per somnium aliquid humani cordis se habere putaret istũ fuisse Prophetã, cum eius, & vita, & doctrina ita contraria sint, non solũ diuinæ religioni, verũetiã hũanę honestati, vt ipsa quoq; bruta aĩalia pene hoc intelligere possint. Sed, vt iterũ aliquid minus dicamus, quis vnquàm sanctorum, & diuinorum nunciorũ, quos a Deo esse missos cognouimus, in terrore gladij se missum asseruit. Quis ita facinorose vixit, quis deniq; tot spurcitias docuit, aut quis ita ventri, & libidini genus humanũ prostituit?

Qualiter per fallaciam fuit data. Cap. L.

Iterũ tñ ad præcepta eius diligentius inspicienda reuertamur, quia ego nescio ad quam legẽ pertinere videanẽ. Duas.n. a Deo accepimus vnã gratiæ, alterã iustitię, lex gratiæ a Christo data est. Lex iustitiæ a Moyse. Lex gratia talia iubet. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui aderũt vos, & cætera hmõi. Lex iustitiæ, oculum pro oculo, dentẽ pro dente, vsturã pro vstura, percussurã pro percussura, &c. quæ ad rationẽ pertinent reddi imperat. Harũ duarum nullã socium tui esse manifestũ est. Multitudo enim antequã ipse emergeret, vna a Christo, altera a Moyse data est. Cũ enim istæ deę tantũmodo leges hoĩbus datæ sint, quarũ altera diuina, altera humana magis esse videtur. Ista tertia lex a socio tuo inuenta, quid erit nisi diabolica. Diabolo enim inspirante maxime hãc subito nescio vnde emersisse cognouimus, quæ nec humana nec diuina esse probatur, sed inter vtrunq; prodigiosa facie, nũc hoc nunc illud videri volens, & se nũc illa nunc istam esse confingens nullum alium nisi Diabolum, qui se inter Deum, & homines semper mediũ facere nisus est imitatur. Sed fortaſsis dices, inde probari hãc legẽ eẽ diuinã, quia cũ Machomet idiota, & sine literis eẽt nullatenus eã scribere, vel annũciare hoĩbus, nisi diuina virtute potuisset maxime cũ ipse dicat, quia nec hoĩes nec Demones talẽ scripturã facere possent. Bene tũ. Si hãc legẽ fecissemus deceptorie sup mõtẽ, inclinaret se mõs ipse & adoraret eã præ timore Dei, & alia multa friuola, & nihil rationis habẽtia, quę tu apta, & manifesta signa prophetiæ socij esse dicis, quibus probetur esse vera. O signa, & miracula vt ipsius ait Machomet. O signa cõparãda mari rubro diuiso, & soli ad ipsiũ Iosue stãti, & Christi præcepto mortibus imperãti, imo vere magna tã veritatis, quàm virtutis inopia, quàm tibi hęc tota argẽnrea, Imo delitamẽta omni rõe, & virtute vacua derelęgo.

Qualiter Alchorani liber connexus sit. Cap. LI.

Sergius Monachus cum in monasterio grauiter peccasset, & propter hoc excõicatus, & expulsus fuisset, venit ad regionem Cuheunę, & inde vsq; ad Mecham descendens vbi erant duo populi, vnus cultor Idolorum, & alter Iudaicus inuenit ibi Machomet, qui colebat Idola, volensque aliquid facere vnde Monachis illis, quibus ẽ ũ expulerant placeret, & reconciliari mereretur, Erant.n. hæretici Nestoriani, quàm dicũt Mariã nõ peperisse Deũ, sed hoĩem tñ, oĩ studio, & conamine psuadere ei, vt ab idolis recederet, & Christianus Nestorianus eẽt. Qđ cũ effectui mãcipasset, discipulus eius factus ẽ Machomet, & ille se propter hoc Nestoriũ nũcupauit. Et ita factũ ẽ, vt ab ipso Monacho aliqua de veteri, & nouo testamento edoctus,

ctus, ipsa in Alchorano suo fabulose ac mendose intexeret. Hoc ille persensit, vt in Alchorano suo poneret dictū a Deo, φ Monachi, & Presbyteri Christiani familiariores ei esse deberēt, quia non superbiunt. Cū vero cognouissent Iudæi, φ multi & ēt Machomet idse ad qualemcūq; quasi vmbrā Christianitatis illū Monachū sequerentur, & pęne illud quod postea factum est Machomet per istū Nestoriū iam consumatū esset, ꝑsilierunt tres Iudæi, & timētes ne in verā Christianitatē qnq; Machomet incideret, accesserunt ad eū, & malitiosa caliditate socios, vel discipulos eius se esse in hac secta, eiq; oīa quæ turpiora, vel Alchorano sunt scribere persuadentes vsq; ad finem eius cum eo sp fuerunt. Post mortem vero Machomet cū sicut diximus vnusquisq; redisset ad sectā suā, & successisset in regno Ebubere, Hali quoque filius Abitalib. licet nobilior eo sub ipso maneret, prædicti Iudæi volentes iterum turbare oīa, persuadebant Hali dicentes. Quare cum sis fortis, & nobilis, nō te in prophetam eleuas, sicut fecit socius tuus Machomet, qui erat Christianus Nestorianus, & erimus tecū sicut fuimus cum illo adiuuantes te in oībus. Ille aūt vtpote iuuenis, & totius bonæ doctrinæ expers, facile acquieuit. iā. n. quasi ad hoc prædoctus fuerat, siquidem aliqñ cū puer esset, & vagabūdus vt illius ætatis est, quadam die per aliqua deuia incederet Nestorij illius Pseudo Monachi latibulū vnde ab eo Machomet furtim responsa dabantur offendit. At ille cum se deprehēsum videret puerum tam minis, q̄ blandimentis induxit, vt hoc nulli hoīum proderet. Itaq; iam pene ad hoc incidendum declinauerat Hali. Sed Rex Ebubere hoc comperto ad se venire mandauit, ad quē cum venisset, tantis blanditiis ac promissionibus deliniuit, vt ab huiusmodi incepto omnino desisteret, seque illi subditum in omnibus exhiberet. Iudæi tamen non cessauerunt facere, quod potuerunt. Nam accepto libro ab ipso Hali, quem reliquerat ei Machomet, quicquid sibi visum est, aut addiderunt, aut detraxerunt, aut mutauerunt. Ex quibus illud est vnum dicunt Iudæi. Christiani nihil sunt, dicunt Christiani, sed Iudæi stulti sunt. Item inter alia multa, & fabulosa illud capitulum vbi est fabula de formica, & aliud in quo est fabula de ape, & aliud de aranea narratur.

Qualiter Eiusdem scriptura dilacerata sit. Cap. LII.

QValiter aūt scriptura ista non solum a Iudæis, sed vt ab alijs multis varie incepta diuersæ intellecta multiformiter exposita, & tandem penè tota dilacerata sit ex aliqua parte explicabimus. Post 40. vel sicut alii volunt post sex menses ex quo regnare cepat Ebubere, vocauit Hali filiū Abitalib & dixit ei. Quare præsens non fuisti qñ factus sum Rex, & non cum alijs nobis astitisti? cū sis magnus princeps, & nobilis? rñdit Hali. Quia occupatus fui in colligenda scriptura sicut iniunxit mihi Propheta, & iam collegerat Elcage filius Vizef multos codices, & diminuerat multa in eis, sicq; cæteri multi. Quidam enim legebant ſm Hali. f. familia, & domestici, & propinquiores eius, illam scripturā, quæ fuerat apud Chorais, & quæ prima illius fuisse dicebatur, quā tradiderat ei Nestori⁹ Monachus, quem vocabat aliqñ Gabrielem, aliqñ spm̄ fidelē, Alij vero legebant collectum a diuersis hoībus. Multi vero ſm Arabē quendam venientē nuper de solitudine, qui multa inde scripserat absq; sensu, & rōne, alii ſm Zabefatin & Arabin, alii ſm alios, qui oēs in membranis, & rotulis quod vnicuiq; videbatur transtulerant. Erant itaq; varii inter se & discordes. Dicebantq; cum legerent alter ad alterū. Ego melius, q̄ tu sed tu deterius, q̄ ego. Et ego totum habeo, sed tu nihil. Sed tu nihil, & ego totum. Hoc igitur modo aliis addentibus, aliis minuentibus, aliis alio quolibet modo corrumpentibus, liber ille omni fide indignus effectus est.

De iterata collectione illius, & dissipatione. Cap. LIII.

DEniq; mortuo Ebubere, & succedente sibi Ozimen filio Hafen cui insidiabat Hali filius Abitalib, & quærebat eū interficere. Cū perlatū fuisset ad Regē de diuersitate scripturæ & assiduis contentionibus & rixis, quæ propter eam fiebant, dicerentq; illi sapientiores timere se, ne de hac causa seditiones, & discidium orirent in regno, maximeq; ne ex toto scriptura illa periret, præcepit Rex oēs libros, & cartulas vndecūq; colligi, licet tñ Hali Habitalib & Ibenmuzod libros suos dare noluerunt. Reliqui vero collecti dati sunt in manus Zeindi filij Zebith Aleuzari, & Abdalla filij Alahabet ad redigendū oīa in vnum codicem & emēdandum. Dictūq; est illis Si contigerit vos in aliquo capitulo non posse concordare, scribite illud ſm exemplar & auctoritatē Chorais, & ipsi fecerunt sicuti verbi gratia, qñ inuenerunt in quodā loco arcā, & alius dixit arcē & alius arcum, tandē ſm id quod habebat Chorais dixerunt. Sic, & de multis alijs, facientesq; quatuor similes codices, vnum miserunt in Mechā, aliū in Syriam, alium in Aleiatac, aliū reliquerūt ī ciuitate, sed ille q ad Mechā missus fuerat incendio perijt qñ vastata est Mecha ab Ozeario. Ille vero qui in ciuitate remāsit in diebus Gezit filij Maioma perditus est. Tertius qui in Aleiatac erat a tpe Almuftar nusquam comparuit. Rex aūt Azimē libros illos præceperat fieri, quæcunq; remanserunt in carthis præcepit comburi. Ex his igitur varietatibus, & mutationibus, quæ superius dictæ sunt, contigit, vt multa ibi capitula diuersa inter se, & sibi inuicem contraria inueniātur. Sicut verbi gratia, capitulum Bouis, & capitulū Vaccæ, de quibus dicitur, φ capitulum Bouis ante fuerit prolixius capitulo Vaccæ, nunc vero breuius. Dicitur ēt capitulum sentētiarum corruptum esse, & imperfectū. Dixit etiam Aysa vxor Machomet Hali multa inde abstulisse, & pęne totū demutasse, & insuper prohibuisse homines, ne legeretur Alchoran, & propter hoc multos sæpe verberasse.

Qualiter recollecta, & dissipata sit. Cap. LIIII.

POst multa iterum tempora Elchegeig filius Vizes cum regnare cæpisset, iussit congregari omnes libros, & chartas, & volumina, confectoq; ex eis vno codice ad suum libitum, postquam multa adiecit, & multa detraxit, multaque narrauit, cætera omnia, quæ vbicunque inuenirentur iussit incendi. Fecit autem de suo libro exemplaria. Ex quibus vnum misit in Aegyptum, alterum in Syriam, alterum in ciuitatem, alterum in Mecham, alterum in Mesopotamiam, alterum in Albazara. Aliqñ ēt venerunt ad istos multi de gente Elnebati, qui Idolatræ erant, & simulantes se velle esse Saracenos, vt legem eorum si possent annihilarent, multa nihilominus in prædicta scriptura vbicunq; latenter poterant, modis oībus lacerabant. Quod si nulla alia varietatis huiusmodi scripturæ causa fuisse videretur, quàm ex illo habebatur, scilicet quòd Hali, & Ebubere, & Ozimen & Gomar semper discordes fuerunt, & inimici, sufficeret, dū pro certo constat, singulos eorū pro sua intentione alterum aduersus alterum in libro illo iuxta propriam voluntatem, quicquid sibi placuit ad suæ causæ commodum, vel addidisse, vel minuisse, vel narrasse. Viri certe probi Saraceni, & qui satis inde dolebant mihi sæpius hoc dixerunt, quòd tota Alchorani scriptura adeo commixta, & confusa sit, vt quicquid ibi est, totum sine continuatione, sine compositione, absque omni verborum ordine, postremo absq; vllo sensu, vel ratione videatur.

De vilitate stili eius & materia. Cap. LV.

MIror autem quid illic tibi placere possit. Nam si eloquentia consideretur, nemo tam turpiter aliquid Arabice scripsit. Quantum. n. ad sapiētes Arabicos scriptores, quid est totum Alchoran nisi digna risu barbaries. Si vero sententiæ perpendantur, ego nihil ibi video, si tamen esse potest aliquid, boni. Nam mala illic multa reperiri non dubium est, quæ vel quilibet stultus, similiter, aut certe, multo elongantius fingere possit. Esto tamen bona ibi videntur aliqua, sicuti verbi gratia, vt aliquando ieiunetur, oretur, & vt fiant aliquæ eleemosynæ. Nunquid primum talia inuenta sunt a Machomet qualia, scilicet ante ipsum nullus audierat. O quanto sanctius, quanto honestius, quanto rationabilius, & Moyses & Helias, & alij prophetarum multi, Iohannes quoque Baptista, sed & ipse dominus omnium Iesus Christus & ieiunauerunt, & adorauerunt, & misericordias impenderūt. Nos quoque ieiunare, & orare, & eleemosynam dare ante prodigiosam prophetiam Machomet infinitis retro temporibus docuerunt. Cesset cesset Machomet earum rerum velle videri magister primus, quarum nec dignus fuit in aliquo discipulus esse, vel vltimus. Absit absit a nobis talis prædicator ieiunij, qui post monstruosum ieiunium sic omni libidini, & ingluuiei operam impendere præcepit, vt non ad aliud videatur instituisse ieiunium, quàm vt postea voluptuosius, & appetentius excitetur omnis turpitudo libidinum. Iam vero illud quod & tu mihi dixisti, & ipse in eadem scriptura prędicauit. Hanc. s. scripturā talem esse, qualis nec ab hominibus, nec a dæmonibus fieri pōt. Certe satis ipse elegit quibus diceret rusticissimos videlicet, & agrestes hoīes, qui & nouiter de diuersis sectis venerant, ipsamq; etiam linguam Arabicā ignorabant. Cæterū si hoc nobis exponere liceat per omnia sic ei concedimus, φ vere tam stulta tā inhonesta tāq; irrationabilis scriptura, nec ab hoībus nec a dæmonibus fieri pōt. Puto enim φ etiam dæmones talia scribere erubescerent. Sane si tantum vult Machomet gloriari de suo Alchorano, quanto magis gloriari possent alij quidam quos te ignorare non puto, Mazeilenia, Heleasii, & Ethiops Alabazbi, & Calliata Elleceedi, qui eodē tpe emulatione illius, vt & ipsi nomen sibi apud

homines

homines compararent, suum quisq; Alchoranũ fecerunt multoq; honestiora, saltem in aliquo verisimilia conscripserũt. Sed, quia nõ ex toto ventri, & libidini frena laxabãt nõ tãtos bestialium hominũ greges asininos post se trahere potuerũt.

De Imperitia, & fictione, illi adhaerentium. C. LVI.

SI ergo miraris quare tantũ quibusdam haec scriptura placuit, pro certo teneas nulli vnquã nobili, vel sapienti eã placuisse, sed miserrimo imperitissimo vulgarium hominum generi, qui ab eo de locis siluestribus congregati, cũ has primas literas audissent, rei nouitate stupefacti, sacrilegas fabulas diuina esse oracula crediderunt. Denique eis, & paupertate, & assiduo ruraliũ operum labore cõfecti fuissent, cibi, potus, preciosarũ vestium amenitatis vmbrosae, vasorum spectabiliũ, vxorũ insuper pulcherrimarũ, & infiniti cõcubitus, aliarũq; spurcissimarum Paradisi deliciarum, quas et te proh dolor enumerare non puduit beatitudinẽ audientes, seq; ibi ex promissione Machomet iamiãq; futuros esse sperantes, ad omnia quaecunq; voluit pecorini homines cucurrerũt. Inde est, φ cõtra Regẽ Persidis exiens, sic adiutus est ad eis, vt vinceret: promiserat siquidẽ omnibus, qui in bello ipso mori pro eo eligerẽt, sui Paradisi delicias. Quidã tamen magis reciproco pugnasse dicuntur, vt hortos optimos quos in Perside viderant obtinerẽt, nam, & illos se post victoriam daturũ eis dixerat, vt & in hoc saeculo, & in futuro semper in hortis essent. Nosti aũt Arabes quantũ delectentur hortorum pulchritudine, sed dicis. Non solum rustici illi, sed & multi alij sunt secuti eum. Vere multi alii, sed pessimi, & lecatores, & qui grauati aere alieno, vel pro suis sceleribus morituri hanc solã euadendi viã inuenerãt. Nam dic mihi obsecro, quẽ vnquam sapientem aut nobilem, aut honestum ad saracenitatem venire vidistis, ille enim, qui e Iudaeis, vel e Christianis adhuc veniunt ad vos, absit vt aliqua prouocati honestate hoc faciant, s; d quia miseri, & impudici legis suae regulas nõ ferentes, ad latã spaciosam viam quã socius tuus docuit se cõuertunt. Quod quibusdã maxime christianis contingit, quorũ lex spiritualis, & caelestis omnia, quae in mundo sunt cõtẽni spe, & amore visionis Dei aeternae praecipiens, dum carnales, & fluxas infeliciũ mentes cõprimit, sta tim ab ea diffugiunt, quia pugnare cõtra concupiscentias negligunt. Hoc tamẽ certissime scias, quia neq; Iudaei neque Pagani neque Christiani quocũque mõ se exterius habeant, & si venientes ad vos de vestra secta se essimilent, vnquã ex corde nobiscũ sint & similãt quidẽ se esse qd non sunt, vt sicut praedixi aliquid corporis euadant incommodum, aut vt porcinis voluptatibus quarum apud vos copia est perfruantur. Adeo aute, quicquid facitis pro nihilo ducunt, vt saepe inter se loquentes. Machomet, & legi eius male dicant, nec dignum eũ aliquando fuisse prophetia, vel Dei lege affirment.

De nomine Machometi, quod falso dicatur in throno scriptum. Cap. LVII.

SAne superfluum mihi videtur tecũ agere de illis, quae tuã non latent industriã, qualia sint apud nos, & quã nulli pudenda. s. diuersitas in praeconio, celebritates exequiarum, varietas in testimonio, orationes solennitatum, solicita ad plagam meridianã conuersio, & modus legendi, & modus discernẽdi, similesq; hmõi varietates, quae omnia in corde tuo quã nihil sint scio, cum haec sola superficie teneas, non tamen propter principatum quẽ tenes dimittere velis. Porro illud quod mihi scripsisti antequã saecula crearet Deus, scriptum fuisse in throno. Non est Deus nisi Deus Machomet nuncius Dei, vnde acceperis, aut vbi inueneris nescio, cum nec in Alchorano nec in alia qualibet ipsius inueniatur scriptura. Veruntamen ponamus, vt alicubi hoc repertum sit, velim ergo, vt mihi dicas, si in hoc throno scriptum est, quis hoc scripserit. An aliquis scripsit hoc Deo, sed quis posset scribere, cũ nec dudum saecula creata essent, an Deus ipse sibi scripserit, timens. s. perdere nomẽ suum nisi illud scriberet, quod satis absurdum videtur. Sed forsitã Deus scripsit, vt Angeli possent hoc legere, & hoc non nimis insulsum est sentire: non enim per literas loquitur Deus Angelis, sed illuminatione praesentiae suae, quae illis vbiq; adest, num preterea propter homines scriptũ est, vt ipsi legerẽt, & scirẽt sed homines in throno quõ legerẽt. Restat ergo friuolũ, & vanũ esse, quod, & teipm intelligere credo teq; tibiipsi scienter illudere, sicut quidã de sociis dicunt, qui hoc pro nihilo habent, dicẽtes a Iudaeis confictũ esse, & inter alias fabulas mixtũ, vt risum de vobis toti mundo mouerent. Certe cũ aliquis vult benedicere Machomet, & vltra modum laudare, hoc solũmõ dicit. Deus tu benedic Machomet, sicut benedixisti Abrahã, & generationi eius. Vñ, & in libro eius scriptũ ẽ. O filij Israel recordamini bñficiorũ, q̃ ego exhibui vobis, quia praetuli vos omnibus gẽtibus, si ergo ita benedici Machomet a Deo sicut benedictus fuit Abrahã, & generatio eius, super oẽs laudes, & benedictiones est, & si filii Israel praelati sunt a Deo omnibus gentibus, cum tamen nec Abraham nec generatio eius nomen habeant scriptum in throno, quomodo factũ, vt nomen Machomet, qui secundũ hanc regulã ipso Abrahã, & generatiõe eius minor habetur ibi scriptũ sit.

De Superstitiosis ieiunijs, & lauacris Saracenorum. Cap. LVIII.

DEniq; inuitas me ad quinq; orationes, & ad ieiunium mensis Ramatã, vbi nõ tam tibi rñdeo, q̃ vt ipse tibi respondeas volo. Dixisti. n. in tua exhortatiõe, φ inter alia, quae de nostra religiõe cognoueras, et orationibus Monachorũ, & ieiunijs interfueris, genuflexiones, & instantiã deprecationũ videris, & caetera oĩa, q̃ vere sancta, & caelestia esse nullus negare poterit. Sup animã ergo tuam hoc pono, & te ipsum iudicẽ facio. Scio nanq; pro certo, quia si quod iudicium rationis exigit inde dicere volueris, quantũ ad ieiunia, & orationes Christianorum, ieiunia, & orationes vestrorũ non solũ ieiunia, & orationes nõ esse clamabis. Verũetiã, φ tales sordes veris, & sanctis seruorũ Dei virtutibus se compare vllo modo ausae sint cum maxima indignatiõe ridebis. Quod vero frequenti corporũ lauatiõe hoĩem purificari creditis, easq; lauationes toties frequentatis, hoc tibi respõdeo, quod Dñs meus in euangelio suo Iudaeis similia facientibus ait. Ve vobis hipocritae, qui similes estis sepulchris ornatis di foris cũ habeãt intus cadauera. Ita vos quidẽ lauatis corpora vestra forinsecus & corda vestra polluta sunt iniquitate. Quid ergo prodest lauare manus, et pedes, & extergere caput, & insistere orationibus cum conscientia cordis, & mẽs, & animus occupata fuerunt in effusione sanguinis, & diripiendis substantiis aliorum, vxoribus quoque, & filiis captiuãdis. Vide ergo quid respõdet illis spiritus viuificans. Oportet enim hominẽ prius lauare interiora cordis sui, & purificari a cogitationibus pessimis, deinde si placet, & si necesse est etiam corpora.

De Circuncisione, & prohibitione carnis porcinae, & vxoris repudiis. Cap. LIX.

CIrcumcisio vero, quid ad vos pertineat scire nõ possum, cũ nec Machomet circuncisus fuerit, necdũ Alchorano inde aliquid dixerit, nisi forte Abrahã in hoc vos sequi dicatis. Cũ. n. vos Ismahelis filios esse iactetis, & Abrahae dicatur a Dño. Non in Ismahele sed in Isaac reputabitur tibi semẽ, vos in semine Abrahae quomodo estis, q a ad Isaac nullomodo pertinetis. Si vos dicitis Christũ fuisse circũcisum, quid ad vos, qui Christiani nõ estis, de cuius tñ circuncisione, quã rõnabilis fuerit, si vel digni essetis, vel in aliquo ad eũ pertineretis plenissime responderemus. Nunc vero cũ nec Iudaei nec Christiani sitis, circũcisionẽ inuenistis, nisi certe, qd valde credibile est, hoc et a Iudaeis libro vestro insertum sit, vt sicut de quibusdam Paulus Apostolus dicit. In carne vestra glorientur dum vos more suo circuncidi facerent, & suos in errore socios habere gaudent. Quare etiã Machomet Porcum comedi vetuerit nescio: nam, & Iudae a Porco, & a quibusdã aliis prohibiti sunt. Ratio certa apud nos est, quorũ fidei lex illa militabat, & licet nos modo illa corporaliter nõ seruemus, ea tamẽ quae ibi significabantur spũaliter implemus, quibus in nouo testamento reuelata sunt oĩa per Christum, qui vtriusq; testamẽti cõditor est. Ipse. n. dixit per Apostolũ suum. Oia munda mũdis, et nihil reiiciendum, φ cum gratiarum actione percipitur. Illã vero turpitudinem quã audiens, nõ exhorteat, quam non erubuit Machomet in Alchorano suo ponere, vt. s. viro quãdocumque voluerit qualibet etiam causa possit vxorem repudiare, sed non nisi prius alteri viro iungatur, nec si velit, possit eã reuocare. Hanc certo legem etiam bruta animalia si loqui possent, turpissimam esse clamarent.

De Peregrinatione ad domum Mecha. Cap. LX.

QVid ẽ aũt, φ inter alia legis vestrae optima, etiam ad Alahagh, hoc est ad pegrinandũ in domum Dei illicitã quae est in Mecha exhortatus es, ad piciendos quoque lapillos, & ad inuolutionẽ linteoli circa renes. Miror. n. φ ita mecũ loqueris, ac si nũc me primo nosse inciperes, nunquid ego aut caecus aut surdus nuper effectus sum, aut forsitã mutatus ĩ puerũ, cui sic illudere possis, vt modo primũ discere incipiã inanes, & fatuas supstitiões, q̃ nec rõnem, nec honestatem in aliquo habere probantur: quasi vero nesciã quid sit, & vnde processerit, vel qualiter ad vos ritus ipsius errorq; turpissimus inter alia mala deuolutus sit. Nõne haec, & illa praeclara socij tui ĩ Idolorũ destructiõe diligẽtia, vt cũ a caeterorũ cultu suos discipulos inhiberet, istud tñ in honore Veneris fieri Mechã suã pmitteret. Qd quale fit, vel a qbus cepit, qñ tu te ignorare satis apdi. Duarũ quarũdã Indiae gẽtiũ, q̃ vocatur Zenchia, &

& Albarachum antiqua consuetudo fuit, nudos, & decaluatos magnisque vlulatibus personantes simulacra Dæmonum circuire, angulos quoque osculari, & proijcere lapides in aceruum, qui quasi pro honore diis extruebatur. Inde enim est, quod in libro Salomonis dicitur. Qui proiicit lapidē in aceruum Mercurii. Faciebant autem hoc bis in anno, Sole scilicet existente in primo gradu Arietis, & rursum cum esset in primo gradu Libræ, hoc est in initio Veris, & Autūni. Hæc ergo consuetudo cum ab Indis ad Arabes descendisset, eamque suo tēpore apud Mecha in honore Veneris Machomet celebrari reppERISSET, sic illam manere precepit, cum tamen cætera idolatriæ præstigia remouisset. Illud vero soli Veneri in illa celebratione dicitur exhiberi solitum, vt lapilli retro.i. sub genitalibus membris proiicerentur, eo, φ Venus illis maxime partibus dominetur, vnde adhuc ita fit in domo Dei, quā tu vocas illicitam.i. vbi nihil licet nisi, quod sacrum est. Verumtamē cum hoc a nudis ex toto hominibus semper fieri soleret, non tulit hoc humana verecundia, instituerunt aliqui, vt pro iectores lapidum, paruo saltem linteolo renes obtegerent, ne omnino denudati homines Canum impudentiā imitarentur. Hanc ergo insaniā merito creditur Machomet, saluā, & inco lumen cum reliquas Demonum culturas cessare præciperet dimisisse, ne Dominā suam Venerem in qua se esse potentissimū ipse iactabat, penitus sine honore relinqueret. Pro quo beneficio talē illi gratiam Venus rependit, vt ad eum totam huius honoris gloriā referri, vtpote ad singularem amicum equanimiter sustineret, dum vos modo nō Veneri, sed ipsi Prophetæ eius hoc obsequium impendatis, quod apud quosdā vestrum tantæ stultitiæ deputatur, vt vir prudens Gomar filius Hamba cum ad osculandos lapides (quod ante alia Machomet, & fecerat, & fieri iusserat) aliquando accessisset, sic locutus fuisset dicatur. Ego scio, quia lapides istos osculari nec obest nec prodest. Sed quia sic fecit, & fieri iussit noster Propheta, facio, licet sit omnino inutile.

De Hoc, quod in domo illa dicuntur fieri mira,
Cap. LXI.

Ecce, quid est Alahagh vestrum, & Alchimar, & peregrinatio in domum Dei illicitā. Ecce ad, quā sacra, ad quā festiuitatem, ad quantę honestatis, & vtilitatis celebrationem amicos tuos inuitas. Obsecro charissime, vt, & nobis in hoc, & tuæ quoque verecundiæ ammodo parcas, nec homines ad huiusmodi spurcicias, sed magis Porcos, si ita volueris, aduoca. Nunquid autē verissimum in tua laudatione dixisti, φ s. mira ibi fieri videantur. Et vere mira non solum videtur fieri, sed fiunt quando rationabiles homines in bestialē sensum mutati, ista, quæ narrauimus, & similia faciunt: non enim hoc facere possent homines, nisi prius ab humanæ rationis iudicio ad pecualem animalitatem cōuerterētur. Verum ne dicas nos serio non ludo tecum agere debere, dimittamus paululū ioca, & quod ad rem pertinet differamus. Quæro igitur a te, quæ sint illa mirabilia, quæ ibi fieri vidisti, vel audisti? nam si me interrogares de locis, vel de Ecclesiis Christianorum tale aliquid, non vnum ego, sed mille tibi loca enumerare, & ostēdere possem, in quibus cæci visum, surdi auditum, muti loquelam, paralitici, vel quolibet alio modo claudi gressum recipiunt: ad vltimum ibi omnium generum languores, & incommoda siue animarum siue corporum depelluntur. Ibi etiam sæpe, quod maius est, ipsi mortui resuscitantur. Et hoc non aliquibus exterioribus adiumentis, siue quolibet genere medicinæ humanæ, sed fide, & oratione, & pura cordis deuotione id apud Deū, & sanctos pro iustitia, & vera pietate erga mortuos impetrante. Tu ergo si vnquā, vel semel huiusmodi virtus aliqua in illa quā vocas domū Dei facta sit enarra, & si saltem vnum tale quid ibi aliquādo factum mihi ostēdere potes, concedo vera esse, quæ dicis. Sed qm̄ scio te id nullo modo posse, non enim illud tacuisses si haberes, quādo me inuitans, & mirabilia illa narrans nihil habuisti, quid diceres nisi, quia lapilli proiiciuntur, quod nō virtutis diuinæ miraculum, sed diabolicæ imputitatis constat esse deliramentum, cui illa loca sacrata etiam dixeris respondere nequis.

De Hoc, quod Machometus iubet homines ad sectam suam violenter cogi. *Cap.* LXII.

Denique inuitas me ad viā Dei, quæ est expeditio cōtra aduersarios, & incredulos, & participatores. s. in ictu gladii, & populatione, & deuastatione donec ingrediātur in fidē Dei, & testificentur, quia nō est Deus nisi deus Machomet, & quia Machomet seruus eius, & nuncius, aut reddant tributū subiecti. O tu prudens, & sapiens obsecro te, quō possunt cōtinuari verba tua. Nam multum discrepant, cū dicas hoc contra tuam scripturam, quā credis esse a Deo, quę ita dicit. Missus est hominibus pariter in pietate, & misericordia. Qualis habetur misericordia cū effusione sanguinis, & latrocinio, & præda. Sed dico aut tuum certe verbum est contrariū sibi, aut tu mentiris ea, quæ tibi indesinenter imponis. Et, quæ est via Diaboli, vel homicidia, & furta, & præda. Si autē iterū opposueris nobis Moysen, quoniam ipse cultores Idolorum expugnauerit, recordare illa prodigia, & miracula, quę legisti eum fecisse in lege, & videbis, φ iustū est credere illum ex pręcepto Dei hæc fecisse. Similiter de Iosue filio Num, cui Sol, & Luna steterę, quæ miracula cū fieri non possint, nisi ab electis Dei, credimus, φ quicquid fecere iussu Dei factum sit. Tu autē quod signū, aut quod miraculum ostendis sociū tuum fecisse, quod sit in testimonium vnde credamus ei, & cū suū propriū non sit nisi occidere homines, & latrocinari, & diripere aliena, & captiuare parentes cum liberis. Quod semper quidem malum est, sed multo magis quando fit contra populum Dei, qui non habent aliud munimē nisi cultū Dei. An non sufficit tibi nisi nuncupes eam viā Dei. Absit hoc a Deo, vt talis sit via Dei, aut quisquis talia iusserit, sit de plebe aut de electis eius, quanto minus de prophetis? Denique inuitasti nos ad percutiendos hoīes gladio, eorumq; facultates diripere, atq; omnia pessundare, donec violenter ad tuā fidē veniant, tuisq; legib. inuiti subiciant, & coacti tuū testimoniū testificetur. Tu aūt nunquā legisti in diuina scriptura aliquos ad Deū violenter conuersos, nec præceptis, gladio, direptione, captiuitate (sicut tuus socius fecit, & iussit obedire) coactos. Multi certe olim hæretici fuerunt, quorum tamen nullus nec gladio nec aliqua coactione aliquem ad suā sectam pertrahere conatus est, sed fallacis, Quicūq; enim voluit inducere homines ad veritatē siue ad mendaciū, non potuit hoc facere sine aliqua, vel saltē verisimili prædicatione, & omnes quidē præter socium tuum ita fecisse noscuntur. Ipse enim ad suam sectam non ita homines, hoc est non sola arte calliditatis, aut ingeniosa loquacitate, sed gladio, & violentia, & oppressione, & depopulatiōe coegit, Nunquam auditum est ab aliquo, quod ille dicebat hominibus, Quicunque non confitebitur me Prophetam esse Domini sæculorum, gladio illum feriam ego. Et omnes quicūque de progenie mea sunt similiter facient, & domum eius diripiam, & omnem familiam eius captiuitate affligam.

De Vanis promissionibus, & minis Machometi. C. LXIII.

Non scripsimus ex inuidia, vel indignatione, sed causa disputationis, ad quā nos tu prouocasse videris, compulsi nos pauca de multis in medium proferre. Noster siquidem ignis latebat in lapide, sed tua calibe excussus coactas erupit in flammas. Quocirca tam tibi, quā omnibus, qui meum scriptum viderint plane, & fiducialiter loquor, quoniam illa, ad quæ me inuitasti de rebus labilibus, & fugitiuis tam stulta, & inania sunt, vt etiam si æterna essent nullatenus homo rationabilis ea deberet appetere, vel suū ad hoc animum inclinare, præsertim cum aperta sint Asinis, & Porcis siue cæteris animalibus, in quibus nihil est aliud, quā comedere, & bibere, & cōcumbere. Hic etenim mundus, qui maxime per ista miseros decipit, apud rationabiles homines cū omnibus illecebris pro nihilo deputatur, qui solerter ac veraciter cūcta eius blādimēta, & gaudia fugitiua, & misera esse considerantes, seq; ab ipsius laqueis viriliter excutientes, Christi vera, & sempiterna bona in futuro sæculo promittētis, sacrosanctis vestigiis adhærēt, isti aūt tuis inordinatis admonitionibus nemo dignus habetur, nisi qui suæ carnis miseriæ subiacens, pronus, & præceps ad quælibet libidinis incitamenta, sicut Equus, & Mulus fertur, & rapitur. Ego autē te non puto credere me ad talia anhelare. Sapientes enim, ac rerum causas subtiliter perpendētes, ab omnibus illis, quæ tu pro magno munere in libro tuo promittis, lōge distare videtur. Illi n. indesinēter toto visu per Dei gratiā elaborāt cōcupiscētias, & vitia carnis extinguere, &, vt ēt, quod nō naturaliter superfluūt habetur, in corpore possit auferri, sanctissimo castimoniæ studio seipsos nō desinunt castigare. Deus n. non creauit hoīem ad hoc, nec in die iudicii ad hoc simile resuscitari faciet. Tu aūt in libro tui socii, scis hoc scriptū eē, nos nō ad aliud hoīes, & Demones creauimus, nisi ad colēdū nos, deinde aduersus soluit pactū, & destruit ædificiū, pcipiēs vxores tres, vel quatuor ducere, & ancillas quātęcūq; inueniri poterūt vnūquęq; sibi applicare, insup & more pecudū comedere, & bibere absq; ordine, oīq; mode rationis discretione. Capitulū vero repudij, & licitæ reuocationis hic ponerē, nisi prolixus esse timerē, & librū istū verbis inhonestissimis sordidare refugerē, nā & ipsi gētiles, qui filios Idolis īmplāt, hāc turpitudinē oī mode abhorrebant. Ego aūt cōfundor talia noīare, & scribere, Illud vero, qđ mihi aliqn̄ dixisti, & me tuis minis verberasti fiducialiter in Chro agēs nō

timeo. Dixisti em̄ mihi. Cōsidera, q̄so diligēter, & hāc iiuriā ti bi īferre noli, neq; ꝙ noceat ꝑuocat. Audi ergo Dn̄m Iesum Chr̄m ī suo euāgelio mihi dicētē. Nolite timere eos, q̄ occidūt corp⁹ aīam aūt nō possunt occidere, sed potius eū timete, q̄ potest & aīam & corpus perdere in gehēnam. Ego igitur securus, & constans scio, & credo, quia nullus in animam meam potestatē habet nisi Dominus Iesus Christus cuius nomen sit gloriosum, & benedictum, qui in me abundare fecit clementiā Dn̄i mei Emirmolmininā & ego, & mei similes qui eius, vel longe, vel prope familiaritate gaudemus sub vmbra ala rū ipsius in securitate & æquitate atq; benignitate manemus.

Expositio cultus Saraconici. Cap. LXIIII.

Frustra igitur inuitas me ad sectam tuā dicēs. Inuito te ad quinq; orationes, quas quicūq; impleuerit petitione sua non fraudabitur, nec damnū aliquod pertimescet, eritq; tam in hoc sęculo, quā in futuro laudandus. Istæ quippe orationes duabus institutionibus datæ sunt, vna quidē a Deo, altera a Dei nuncio. Sunt enim post cęnam tres genuflexiones, & duæ in aurora, & post meridiē duę, & duę post Solis occasum. Quicunq; aliquid ex hoc dimiserit, a peccato immunis non erit, & oportet illū pęnitere, & subdi correctioni. Institutio orationis inter diē & noctē. 17. genuflexionibus constat, in aurora duæ, post meridiē 4. in vespera. 4 post Solis occasum. 4. in prima cęna ante comestionē duæ. Post cęnam, quę vocat̄ vltima, qn̄ iam est Alahathama. i. densitas tenebrarū, duæ. Rursum inuito te ad ieiuniū mēsis Ramazan, quod Deus iudex instituit, & in eo Alcoran venire fecit, in quo mense de nocte prædestinationis testificatus est, & nox illa mille mēsibus melior habetur. Ieiunabis in die ab oībus cibis & potibus, & concubitu vsque quo Solis lumen occidat, & noctis ordo incipiat, tunc comedes, & bibes, & concūbes per totā noctē, quousq; filū albū a nigro discerni possit, hoc. n. liberum, & licitū est, & vita trāquilla, & suauis a Deo. Tūc vero si puritate mentis ad celebrādam noctem prædestinationis peruenire merueris, ab oī malo & nūc, & ī futuro securus eris. Dixit ēt Deus gloriosus & excelsus. Scripsi vobis ieiuniū numeratis diebus sicut scripsi illis, qui vos præcesserunt, fortassis timebitis. Si quis infirmus est, aut occupatus itinere, eūdem dierū numerū alio tp̄e soluat. Illorum vero ieiuniū, qui ieiunare non poterint, victu vnius pauperis redimatur, interim qui obedierit melius illi erit. Si. n. ieiunaueritis, & scieritis, quod hominibus vtile est, & iustificationis testimonia, & Alsurcan propriā mercedē habebitis. Dormire vero cū mulieribus in ieiunio licentiā vobis tribuo, ille indumentū vobis sint, & vos similiter illis. Præsciuit. n. Deus, ꝙ circumcisuri essetis aīas vestras, & pęnituit eū & liberauit vos. Adhærete igitur illis, & diligite hoc quod vobis scripsit Deus. Comedite & bibite donec ī aurora discerni possit filū albū a nigro. Deinde perficite ieiunium vsq; ad noctē sine coitu mulierū. Eritis. n. perseuerātes in domibus orónum, tn̄ appropiabitis eis. Hęc sunt pręcepta Dei. Præferebat. n. nuncius Dei vespertinā cęnā matutino cibo. Iterū inuito te ad domū Dei illicitā, quæ in Mecha sita est, & videre illicitū nuncij Dei, & cōsiderare vestigia & loca ipsius, & q̄uo lapilli proijciātur retro, quod vocatur Alchimar, & inuolutionē linteoli circa renes, & q̄uo osculatur angulus domus illius, & videre loca illa sacrata, & multa mira quę ab hoībus appetuntur. Iterū inuito te ad expeditionē diuinam, quod est contra inimicos, & aduersum incredulos proficisci, & expugnare participatores in hæreticos in ore gladij, donec ad fidem Dei ingrediantur & testificentur, quia non est Deus nisi Deus machomet, & ipse nuncius Dei, & seruus aut tributum reddant.

Descriptio Paradisi iuxta figmenta Machometi, Cap. LXV.

Iterum inuito te ad cōfessionem Dei, ad cuius nutū resuscitabuntur mortui, qui iudicabit eos in iustitia, & bonis bona retribuet, & malis mala. Et faciet suū populum eos qui sibi obedierunt, & confitentes singularitatem eius testificati sunt, ꝙ Machomet est Propheta ipsius, & nuncius, & crediderunt oībus, quæ super eū descenderūt a Deo, in excipiēndo legem, videlicet de Paradiso in quo multa bona sunt illis præparata cū habuerint armillas de auro, & electro eruntq; vestimenta eorū serica, & dicent. Gratias Deo, quia non abstulit a nobis retributionem. Nulla oppressio, vel molestia eos tanget, habebunt certū alimentum, & fructus, & erunt in Paradiso deliciarum exultantes, & sibinuicem occurrētes honorificati. Discurretur per eos vasis argenti candidi, quilibet bibentes delectabuntur, non erit ibi luctus neq; mæror, habebunt mulieres venustis oculis, habebunt cęnacula, & supercęnacula sub quibus erunt flumina, nunquam. n. promissio Dei fallit, Et dicetur eis. O cultores Dei nolite hodie timere, tristitia non appropinquabit vobis. Ingredimini Paradisum vos, & vxores vestræ, & æstote securi. Discurretur per vos calathis & scutellis aureis, & habebitis, quod aīæ appetunt, & concupiscunt oculi in secura mansione in hortis, & fontibus, ibi primo primā mortē alia nō sequetur. Et faciet eos securos a tormentis inferni. Hæc est gratia Dei tui, ipsa est liberatio magna. Dixit. n. Deus gloriosus, & excelsus. In paradiso quē pollicitus sum timentibus me, sunt flumina aquarū in quibus nihil noxium est, sunt flumina lactis, cuius sapor nunq̄ deficit, flumina quoq; vini bibētiū delectatio, flumina vero mellis purissimi, habent siquidem oēs in eo fructus, & remissionē a Dn̄o. Dixit quoq; gloriosus & excelsus, timentibus Deū optime erit, in vltimis aperientur in eis portæ horti Eden, vbi pariter discumbentes præcipient sibi afferri vinum, & abundantiam fructuū, & habebunt oculis vxores speciosissimas, hoc eis promittutur in die iudicij, victus ibi nunq̄ deficiet. Dixit iterū Deus gloriosus & excelsus in descriptione Paradisi. Sunt in eo duo fontes curentes. Sunt in eo pomorū arbores, & palmæ & mala punica, discumbit in excelsis viridarijs super pomis, & prunis. Adducentur timentes Deū in Paradisum per turmas & agmina congregati. Quibus cum hostiarij ianua aperuerint dicent. Pax vobis, habete suauiter, ingredimini, & estote hic in perpetuum.

Adhuc de eodem. Cap. LXVI.

Et dixit gloriosus excelsus. Feci eos occurrere gaudijs, & delectationibus, & dedi eis pro retributione Paradisum. eo ꝙ patientiam habuerunt, in quo erunt discumbentes super plumaria, & non percutiet eos Sol neq; frigus, & super eos vmbræ illius permanebunt, per quos ēt vasis argenteis, & canistris discurretur, similiter & vasculis modicis argenti, & pixidibus ministrabitur eis, & facient eos potare vase quasi commixti zinziberi. Fons in eo est, qui Claritas appellatus. Non audient ibi dolū neq; mendatium. Hæc est retributio Dn̄i tui, q̄d est donū præmaximum. Dn̄s. n. eorū liberabit eos a cruciatu inferorū dicens illis. Comedite, & bibite securi, discumbentes in lectulis depositis. Dedim⁹ eis vxores pulcherrimas, nihilq; eis de suo malo opere imputabit̄, & vnusquisq; s̄m ꝙ appetit obtinebit. Dedimus eis diuersitates pomorum, & quicquid carnis ad edendū concupiscunt, & vt sibi propinent inuicē. Ministri sicut aurū fulgentes discurrent per eos ad seruiendū parati. Et dixit benedictus & excelsus. Præcedentibus & festinantibus dent̄ mansiones in Paradiso voluptatis, pauci de primis, & pauci de nouissimis erunt super lectulis ordinatim dispositis semetipsos ad inuicem intuentes, inter quos erūt ministri sine fine māsuri, tenentes discos, & conchas, & vasa pretiosa. Quicquid de pomis, vel de carne volatiliū voluerint obtinebunt, cū quibus adhærebunt mulieres velut Margaritæ fulgentes. s. sui operis premiū. Nō exit illic dolus, vel iniquitas, sed tm̄ pax, & salus. Hæc est descriptio Paradisi, quem præparauit Deus credentibus in se, & in nuncio eius, vbi præparata sunt illis multa delectabilia edendi, & bibēdi, & dormiendi cū mulieribus intactis, quæ sunt velut lapides pretiosi sine fine splendētes, & accipiēt oīa, quæ oculi eorū cōcupiscunt, & habebunt honorē, & vitā, & sedebunt super super thoros mollibus induti, & purpureis, ornati quoq; armillis pretiosis, & nitidis, vultus eorū hilares, & iocūdi, inter quos Mares, & Fęminæ seruientes ambulabūt, & velut aurū rutilantes, fragrabunt ve muscus, & variæ aromatum species, bibent de fonte suauitatis, & dicetur eis. Auete in omni pace. Comedite, & bibite, & delectamini, eo quòd digni estis cum secu itate.

Descriptio Inferni iuxta eundem. Cap. LXVII.

Infideles vero qui participes faciunt Deo, & pares illi attribuunt, & Prophetę Dei non credunt, nec Epistolam eius suscipiunt, & præceptis Dei aduersus Prophetam eius rebelles effecti sunt, deputabuntur gehennæ incendio, eruntq; in cruciatu, & stridore ineffabili, & igne sine fine iextinguibili. Quorū cutis quotiens ignis ardore consumitur, totiens ad noua iterum supplicia reparatur. Mansio eorū puteus abyssi, potus eis felle amarior, cibus de arbore, quæ appellatur Azachū, & est oī pessimo sapore deterior. Erunt sub ira Dei cū Diabolo, & Angelis eius. Dixit quoq; Deus gloriosus & excelsus, Qui non credunt mirabilibus Dei, & Prophetas, & eos qui veritatē prędicant, interficiunt, erunt in horribili cruciatu, quorum opera maligna nullo eis auxiliante super ipsorum capita redundabunt, morientur, nec tn̄ a cruciatu liberabūtur. Et dixit Arbor Azachū data est pro delectatione impijs. Ipsa est. n. quæ in profundo abissi nascitur, cuius fructus quasi Dæmoniorū capita de quo manducantes ventrē suū implebunt, deniq; oībus malis subijcietur, & sp ad inferni supplicia reuoluentur. Superius & inferius caligo ignis, & tenebræ. Et dixit. In die resurrectionis facies eorū qui Deo non credunt horribiles atq; nigerrimæ.

mæ. Nunquid n. gehenna mansio impiorũ non est? & eorũ qui nostris signis non credunt, & damnãdi sunt. Et dixit. Qui non crediderunt, detrudentur in infernũ conglobati, ad quẽ cum peruenerint, & ministri portas aperuerint, dicent illis. Nonne ex vobis erant nuncij missi ad vos, qui vobis insinuantes præcepta Dei annunciauerunt diei istius occursum, intrare igitur portas gehennæ ad habitandũ in ea sine fine. Hæc domicilia præparata sunt superbis. Et dixerunt qui in igne submersi sunt ministris. Deprecamur vos orate pro nobis Deũ, vt alleuiet nobis cruciatũ huius diei. Ministri riserunt. Orate, sed quid oro impiorũ nisi error, exhinc sentiet pondus cathenarũ, & vincula. Erunt pallentes in igne, & rursum fatigati in igne. Tunc videbit eos afflictione oppressos, & tumidis oculis latenter aspicientes. Iterũ dixit benedictus & excelsus, impij permanebunt in cruciatu gehennæ, vbi detrusi vlterius non respirabunt, nos nihil illis iniuste fecimus, sed ipsi sibi impij extiterunt, tunc impij vociferabuntur. Vsquequo dãnãdi sumus o Rex. Dixit. Ita manebitis sine fine. Et iterũ dixit. Arbor Azachum cibus est peccatorũ, feruet in ventre sicut sulphur, accipite illum, & ad horribilia inferni loca deducite, & super caput eius cruciatus, & dolores infundite, hæc sunt. n. opera, quæ faciebatis. Et dixit gloriosus, & excelsus. Afferte aquã amarã, quæ viscera eorũ dirumpant. Ve non credentibus in die qua nec permittentur loqui, vt aliquam habeant excusationem. Actor. Hęc de illa disputatione duorum Philosophorum Pagani, & Christiani breuiter excerpsi, ad insinuanda figmẽta, & fallacias Machometi, nunc ad historiam redeamus.

De triumpho Heraclij ex Saracenis, & de sanctis illius temporis. Cap. LXVIII.

Sigibertus, Anno Heraclij. 21. inter Romanos & Saracenos bellum implacabile oritur, hac de causa, quia cum quidam Spado Imperatoris Heraclij distribueret togas militibus, & inter alios et Saraceni sub Imperatore militantes ad accipiendã venirent, Spadone indignanter eis dicente. Vix sufficit Imperator dare militibus togas, q̃tomagis Canibus istis. Illi pudore, & dolore citati totã Saracenorũ gentẽ ad rebellandũ incitant. Ammirrei aũt Saracenorũ Romanos aggrediuntur, & cũ multis tres Ammirrei a Romanis perimuntur. Sigibertus infans filius Dagoberti a scõ Amando baptizatur, vbi tacentibus cunctis ipse infans. 40. dierũ amen rñdit, & Amandus Traiectẽsis Eps ordinatur. Anno eiusdẽ 23. Saracenis Syriã infestantibus, Heraclius crucem sanctã dñi de Hierusalẽ Constantinopolim transtulit. Hęc dicit Beda in historia Anglorũ ꝙ Osuualdus filius Edilfridi Regis Regno Nordanimbrorum Eduuinum sceptro Ceduallam siue Caduuallonẽ Regẽ Britonũ peremerit, & quia fidẽ Christi tenebat super oẽs Britaniæ Reges eminuerit, & quatuor linguarũ gentes. s. Pictos, Scotos, Britones, & Anglos sub ditione accepit, sed aliter se hẽt historia Britonũ. Refert nanq; ꝙ Caduualo iste Rex Britonũ Osuualdũ Regẽ, & præliando fugatũ superauerit, & post occisionẽ ipsius Osuualdi diu regnauerit. Sicq; completis. 48. annis in pace obierit, & a Britonibus in imagine ęnea ad mensurã corporis illius fusa positus fuerit, & eadem imago super equum æneum erecta fuerit atq; super portã Londoniarũ ad deterrendos Saxones constituta, Ecclesia quoq; subtus ædificata. Aldanus Eps scĩ Columbani discipulus a Scotia veniens apud Anglos clarebat sanctitate & doctrina. Helinandus. Hic qñ verbũ faciebat ad populũ Scotica lingua, si deerat interpres, ipse Rex Osuualdus indutus veste Regia interpretis officio fungebatur, idẽ ipse Rex cibos sibi propter pauperes subtrahebat. Sigibertus. Florebãt hoc tpe tres fratres, Adorado, Eligius, Dado, q & Audoenus est dictus. Qui suã erga Deũ ostẽdunt deuotionẽ, singuli singula cęnobia fundando. Ex quibus Dado fuit referendarius Regis Dagoberti. Referẽdarius aũt dicebatur, ad quẽ publicę cõscriptiones referebantur, vt per eum anulo seu sigillo Regis confirmarentur. Hos ad hoc animarat Eligius aurifex iam dudũ in aula Regis Lotharij clarus, qui et ex dono Regis Dagoberti Solemniacũ monasteriũ construxit, vbi sanctus Remaclus ab Aquitania veniẽs se in Christũ tyrocinio sub eo exercendũ dedit, sanctus vero Dado qui & Audoenus intra Belgensem saltũ cęnobiũ construxit, quod Resbastis dr̃ in quo sanctum Agilum primum Abbatem præfecit, sancta Aurea clauit quã Eligius monasterio virginum a se Parisius constructo præfecit.

De sancta Aurea virgine, & Abbatissa. Cap. LXIX.

Ex gestis eius. Hęc igitur virgo Parisius. 300. puellarum Abbatissa est constituta genere nobilissima, tantaq; virtute patientiæ prædita, vt nulli malũ pro malo redderet, sed sibi inuidentes etiam plusquam cæteras diligeret. Dum autem in villis sororum esset aliquando Mater sancta. Huius celeraria atque clauigera sibi dilecta nomine Deda, nunciatur ei defuncta vnde admodum dolens mox ad monasterium est reuersa, tertia tamen iam luce ab obitu eius præterita. Non. n. ausæ fuerãt sorores eam sepelire sine Abbatissa, nec et poterant iam migrãti claues officinarum extorquere, asserenti nulla sororum eas se reddere, ante aduentum excelsæ virginis Aureæ. Tunc illa in feretro iacentem intuita accessit, & eam proprio nomine vocauit, statimq; viua resedit. Quid nam inquit de rebus monasterij tibi commissis, & de clauibus egisti. Mox illa rationẽ reddens de vniuersis rebus, & expositis clauibus cum licentia sanctæ Abbatissæ migrauit ad Deum. Quadam vice dũ panes deessent quibus sorores hora congruenti vescerentur, illa valde tristis earũ murmurationes metuens, cęnobij clibanos inueniendi gratia circuiuit, & ad vnum propriãs pistorem, an haberet panem paratũ interrogauit, quo respondente præsto existeret, si clibanum scopis nitidũ aliquis redderet, illa mox clibanum penetrauit, prunisq; adhuc feruentibus cum cineribus manicis suis foras expulsis, fornacem mundissimam exhibuit vt autem miraculum duplicaretur, & laus sanctæ virginis augmentaretur campanas in turricula sine manibus sonantes audire sorores, omnesq; eius circumadiacẽtes, Deum cũctę celsis laudibus prędicauerũt, Te Deum laudamus cõcinnentes. Post has igitur laudes sufficienter largiti sunt ei optimi panes.

De reclusione eiusdem & acerrima pœnitentia & morte. Cap. LXX.

Qvadam die dũ missam audiret, & Leuita euangeliũ incongrue pronunciaret, illa nolens in verbis dñicis audire fallaciam, de humero Diaconi stolã auferens humero suo imposuit lectionẽ euangelicam perlectura. Vnde & Angelica increpatione cunata in quodã sancti Quintini oratorio se reclusit. & ab oĩ hoĩum aspectu. 7. annorũ curriculis se remouit, ibidem acerrimã ducens pnĩam, assidue sedebat in cathedra, quam sibi mirabilẽ parari fecerat habentem. t. 150. clauos in dextra, & totidẽ in sinistra, totidem in dorsi regione. Sicq; psalteriũ quotidie cantabat. i. 150. psalmos iuxta totidem clauos dextræ partis, alioq; totidem in sorte læuæ cum clauis, tertios similiter in posteriori, nunquam carnes comedẽs aut vinũ, vel siceã bibens, sed pro vino potabat stillicidium cineribus expressum. Estimabant tñ sororũ quędam eam aliud bibere, vnde quędam temeraria experiri cupiens, & alijs propalare quid biberet, latenter intrauit loculum vbi colabantur cinere potus eius. Apponẽs aũt ori suo tentatrix extemplo percussa est paralysi in vultu, ita vt auriculæ bucca iũgeretur, sicq; se reã agnoscens ante pedes sacræ virginis veniam postulauit aqua pariter & medelã obtinuit. Tandem beato Eligio apparente cuidã adolescenti in Ecclesia, & sanctam virginem ad se vocante, cũ ille ei nunciasset, sed illa properante cum illuc venisset, & iam visio abolita esset, intellexit se ex hoc mundo vocari, & migrans ad Deum, sepulta est honorifice in aula beati Pauli retro altare.

De eleuatione corporis eiusdem, & miraculis. Cap. LXXI.

Apparuit aũt Angelus dñi in visione cuidã Abbatissę in Siria ciuitate Transmarina, oculos quidẽ habenti, sed minime videnti dicens, vt equora transiret, Parisius adiens basilicã B Pauli inquireret, si virginẽ Aureã ab his finibus peregrinam illuc profectã, & illic humatam de humo leuaret, & in locũ magis honorabilẽ poneret, mox eius meritis visum reciperet. Quam visionẽ cum Episcopo ciuitatis retulisset, iter cũ illa arripuit, sed illa in itinere fessa remansit. Cui Præsul dixit. Stã in hoc loco fabricandi gratia scrinium sanctũ virginis corpus recepturum. Tunc Franciam adijt, & Parisiorum Episcopo visionem narrauit. Itaque duo præsules cum clero, & populo ad basilicam peruenientes sanctum corpus, ac super pectus eius librum, quem illa secum de Siria detulit, inuenerunt, atque in sepulchro eius huiusmodi epitaphium. Hic iacet Aurea peregrina. Leuatoque corpore brachium vnum Episcopo Sirio dederunt. Sanguisque cœpit a venis diffluere cum illud a corpore sequestrauerunt. Episcopus vero Parisiensis corpus in monasterio sancti Eligij cum magno honore deposuit. Sirius vero gaudens Abbatissæ brachium pertulit, & in scrinium decentissime fabricatum reposuit, moxque matrona visum recepit, ille quoque in honore virginis in patria nobile monasterium ædificauit. Huius festum celebratur. 4. Nonas Octobris. Sigibertus. Eo tempore sanctus Amandus Tungrensi Episcopatu posthabito verbi instat officio, sub hoc sanctus Londoaldus floruit, qui filium Apri viri illustris Lambertum, post Episcopum, & martyrem futurum a puero imbuens in viam Dei induxit, Romaricus Abbas, & Gericus Metensium Episcopus claruit.

De sancto Romarico Abbate, & bonis eius initijs.
Cap. LXXII.

EX gestis eius. Hic Romaricus cũ esset in aula Theoberti quondam Regis Austrasiorum positus, quæ sunt Cęsaris Cæsari, & quæ sunt Dei reddit & Deo, oĩbus amabilis in auli coꝛũ contubernio. Cũq; multis bonis polleret in palatio iunctus est amicitia cuidam viro clarissimo nomine Arnulpho. Cumq; cæpissent corda sua sibi pãdere mutuo, cõfessi sunt au res sui cordis illud præceptũ Dñi tetigisse. Vade & vende oĩa, quæ habes &c. Cogitauerunt ergo Regẽ mortalẽ deserere Regiq; æterno militare, vt ad mansura cęlestis palatij gaudia me rerentur pertingere, itaq; Lirmense monasterium expetere decreuerunt, sed aliter Deo disponente impleuerunt. Beatus Arnulphus licet cum lachrymis reniteretur Metensiũ Episcopus constituitur. Romaricus vero spretis oĩbus, multos libertatẽ do nauit, plures vero secũ ducens, monasteriũ Luxouium tũc toto orbe famosum sancto Amato ducente petijt, & sanctæ conuersationis habitũ cũ his quos adduxerat deuote suscipiens humilitatẽ, & obedientiã sectari intantũ cæpit, vt ẽt his quorũ officiosissimo famulatu pri⁹ fulciri solitus fuerat ꝓ Christi amore se subderet. Studebat in monasterio cũctis abiectiorẽ se nõ solũ ondere, sed ẽt credere. Oblatã ab alijs reuerẽti ã metuere, furtiuas orationes diligere, ad opus Dei cęteros præuenire. Cũque beatũ Amatũ Dñs ad beatam euexisset requiem, sanctus Romaricus regendam suscepit sanctam congregationem.

De Miraculis & transitu eiusdem. Cap. LXXIII.

CÆpit. etiã post hoc vir Dei gratia signoꝛũ pollere, quæ ita studebat occultare sicut ex auaritia diuites thesauros suos solent abscondere. Cũ pro vtilitate monasterij aliqñ foras exibat, ad domum cuiusdam viri in partibus Vosagi sępe hospitãdi gratia diuertebat. Quam cum quadam die ex more intraret, intuita eum vxor illius ait. O dñe mi cur tam sero venisti, habuit ancilla tua sicerã, quam heri superuenientes compatres, & vicini nři biberunt. Quam cũ videret vir Dei anxiari pro se ait. Noli timere, sed fidens in Deo cubiculũ tuũ ingredere, & supra hostium quo itura erat manu extenta signũ crucis edidit. Mulier aũt ingressa, vas, quod a stando standã nũcupant, plenũ repperit. Et licet feraculũ, ab educendo duciculũ dictum, procul iaceret, & patentem meatum reliquisset, nulla tñ gutta cęlestis dati liquoris exterius effluxit. Solebat hęc mulier crebro referre, potũ hunc postea multoꝛũ infirmitatibus salutem contulisse. Quędã puellę in monasterio erant lepra percussæ, quarũ vna a balneo quo vir Dei ablutus fuerat aquam furtim rapiẽs totũ corpus suũ perfudit. Vñ medela capta lepra paulatim ab ea tota discessit. Dñs aũt eo die quo victor ab inferis resurrexit, sanctũ virum ad gaudia cęlestia regnaturũ introduxit. Quidam aũt pueri quibus iussum fuerat vigilãdo introitum portæ custodire, viderunt eadẽ nocte subito nubẽ densissimam totũ montem cũ cellula operire psallentibusq; fratribus in exitu viri Dei, mox claritas miri splendoris radians, mõte, & cellulã impleuit, in quẽ splendorem cũ aciẽ mentis intẽderent, viderunt globũ candidissimi fulgoris per mediũ prædictæ nubis scãdentẽ cœlos penetrare, quod sancti viri aĩam fuisse nemo põt ambigere. Expleto aũt officio sepulturæ, remansit quædã mulier sola, quæ ad sanctoꝛũ Amati & Romarici se prostrauit sepulchra. Cũq; orationem deuote protelaret, audiuit infra vrnam in qua corpora sanctoꝛũ quiescebant eos colloquentes, & velut murmur quoddam gaudij & congratulationis inter se agentes. Obijt autem vir sanctus 7. idus Decembris. Sceptrum Austrasiorum tenente Sigiberto, Francorum vero Clodoneo.

De sancto Goerico Metensium Episcopo. Cap. LXXIIII.

EX gestis eius. Porro sanctus Goericus primo quidem miles egregius de Aquitania corpore non voto sęculi actibus seruiens, cum apud Deum & homines in magna honestate floreret, licet, quæ pacis sunt sectaretur, quandocunq; tñ paganoꝛũ infestatio perurgebat, primus aciei militari se opponens, Barbaricã rabiem Dei fretus auxilio potentissime deuincebat, & spolia amplissima reportabat. Deniq; subito oculorum & visus amissione percellitur, virtute tñ patientiæ vndiq; munitus, Deo gratias agens fideliter aiebat. Sicut Dño placuit ita factũ est &c. Eo tempore regnabat in Gallia Theobertus, in Metensi vrbe præsidebat Pontifex beatus Arnulphus. Tunc sancto viro Goerico in silentio noctis quiescenti, Angelus dñi affuit dicens. Venit tẽpus serue Dei ex celso quo meror tuus in gaudium transferatur, quo ẽt lux amissa clarior tibi restituatur, ergo Metensem ciuitatem aggredere, & limina beati prothomartyris Stephani deuote ingredere, Deoq; preces ibi funde, & fidem in Deo certissimam tenens, noueris visum & totius corporis sanitatem illico recepturũ. Arnulphus aũt tibi carne propinquus, ibi Pontifex residet, cui Spiritussanctus te illico affuturũ præmonstrabit, & quicquid erga te, & pietatis & misericordiæ Dei bonitas impensura est manifestabit. Experge factus ergo vir sanctus milites conuocauit, & de Aquitania ad præfatam vrbem iter arripuit, cui appropinquanti sanctus Arnulphus affuit, & facta oratione, dataq; benedictione eũ in domum induxit. Qui obtẽtu sancti Stephani visum & totius corporis sanitatẽ recepit plenissimã. Post hæc sanctus Arnulphus spiritali mentis intuitu videns Goericum successorem sibi fore dignissimũ, consentiente clero, & populo eũ constituit, & ipse diu desideratã heremũ petijt. Igitur beatus Georicus qui alio noĩe dr̃ Albo, pastorali cura astrictus, vocibus & moribus cæteros informabat, & qui ante Epatum corpus districtissimus ieiunijs attriuerat, enarrare fas nõ est, q̃ dura ieiunia cumulabat, quot ẽt dies incibatus vsq; in alterum diem pertransibat, quin ẽt biduanas, & triduanas, alacri vultu, & mente abstinentias celebrabat. Post obitum vero sancti Arnulphi expleto fere anno, sanctus vir de translatione corporis eius ad sedẽ cui præfuerat sedule cogitabat, accersitisq; duobus Epis Tullensi. s. & Virdunensi, cũ corpus sanctum cum laudibus honorifice deferret, Sole ad occasum vergente forte villã iniqui hoĩs & incestuosi offendunt, quam intrare cupientes, dũ sanctoꝛũ reliquiarũ portitores iam pęne ingrederentur, diuinitus fixi subsistũt, & cęlicam in se virtutẽ coacti præhendũt. Dum. n. beatus Arnulphus in hac adhuc vita subsisteret, & pastorali auctoritate virum cuius villa erat, vt ab iniquitate resipisceret sæpe cõmonuisset, efficere non potuit. Iccirco nunc eius hospitium iniquũ subire contẽpsit. Quia vero nox imminebat, & nulla alia villa tantæ multitudini apta præsto erat, orãte sancto Goerico Dñ vt eis præstaret quietis diuerticulum, affuit quidam sapiens, & diues qui huic itineri intererat. Est mihi inquit prædium in hac patria, nobis quidem non satis cõtiguum, sed noui ad cuncta necessaria põtem Deũ nostrum, qui & longum iter breuiare põt, & quo tendimus sub velocitate pducere. Hæc aũt sanctus audiens gaudio & fide repletus corpus sanctũ illuc verti, oẽsque sequi imperat. Cerneres tantã in eundo esse velocitatẽ, vt non currere, sed auium more volare putares, & quod vnius diei integro spacio vix peragi credere posses, duabus vel tribus horis impletum mirareris. Cumq; ad villam peruenissent, quia vini ferax olno patria nõ est, ceruisiæ parum se hr̃e hõ ministris referentibus comperit. Sed iterũ fide repletus, sancti Goerici meritis, & precibus hoc committit, qui nota præsidia petens, Deũ suorum necessitatibus subuenire postulat. Tãtaq; populi multitudo ex paruo liquore, quod vix credibile est, abundãtissime est satiata, huius festum celebratur 14. kal. Octobris. Sigibertus Anno Heraclij, 27. Iudæi in Hispania Christiani efficiuntur. Sisibodus. n. Gothorum Rex gloriosissimus plurimas in Hispania prouincias Romanæ militiæ sibi bellendo subiecit, & Iudæos in suo regno ad fidẽ Christi conuertit.

De vita prædicti Arnulphi & Episcopatu eius.
Cap. LXXV.

ANno sequenti sanctus Arnulphus ex maiore domo Metẽsiũ Eps, & ex Epo solitarius, dormiuit in Christo. Actor. Hic Arnulphus vt ait Petrus Damian⁹ Pater Pipini fuit & Auus Caroli magni. Hic non procul a Flãdria in Lotharingia ducatum tenebat, qui cum vxoris, & filiorum affectus post ponens, heremum peteret, contigit vt per fluuium Mosellam transitum hr̃et. Ad cuius pontis medium veniens vbi fluuius profundior est, ibi anulum suum sub hac fęderis pactione proiecit. Cum ego inquit anulum hunc recepero, tunc ego procul dubio confidam me esse peccatorum meorum nexibus absolutum. Quo facto heremum petiit, vbi nõ paruo tp̃e mũdo mortuus, Deo vixit. Interea defuncto Metẽsi Epo electus est. Dum que esu carnium abstineret sicut in heremo consueuerat, piscis ei præsentatus est, quem cocus exenterans anulum repperit, quem dño suo lætabundus obtulit, quem ille statim recognouit. Est aũt bidui iter a ponte in quo anulus proiectus fuerat vsque ad locum in quo præsentatus est. Ex gestis eiusdem. Vt ergo recognouit anulũ, iam fidus gratias Deo pro suorum agẽs solutione peccatorum, vitam postmodũ in nullo remissius duxit, sed plus etiam post hoc ieiuniis, vigiliis, & orationibus se coartauit. Anulus quippe ille in palatio adhuc habetur. Mirari potest & in his Deus magnifice laudari, quomodo in præsenti effectu sanctus vir certificari meruit adhuc casibus subiectus de remissione peccatorum suorum, quod proculdubio non fieret nisi dignissimus Deo foret. Mox autem Episcopatu suscepto tanta tamque profusa magnificentia in eleemosynis pauperum accreuit, vt etiam de longinquis regionibus atque ciuitatibus fama currente, innumera caterua pauperum ad sanctũ Arnulphum Pontificem refocillanda festinaret. Erat nanque iugiter

iugiter sollicitus & intentus in cunctis bonis actibus, & præsertim in susceptione Monachorũ seu peregrinantium deuotissimus inuigilabat, ita vt quos hospitio recepisset manibus proprijs pedes ablueret, illosq; vestitos atq; refectos deluces, mox alios refocillandos susciperet. Porro abstinentiæ illius normã narrare quis valeat, maxime cũ interdum post triduana seu ẽt amplius protracta ieiunia, pane ordeaceo, vel limphæ poculo victitaret. Indutus nanq; iugiter intrinsecus occulte cilicio, sic que exesis iam membris vigilijs atq; ieiunijs geminum ingerebat cruciatum.

De miraculis eius. Cap. LXXVI.

CVmq; in his atq; diuersis bonis actibus iugiter inuigilaret, tempore quo triduanũ ieiuniũ celebrare vniuersalis consueuit Ecclesia, vir sanctus extra ciuitatem crucibus atq; promiscuo populi genere orandi gratia ẽm morẽ ex vrbe processit. Et ecce ex medijs cateruis fœmina arrepta a Dæmonio clamare cæpit. Hãc ille cũ vidisset, vexillo crucis iniecto, mox ab aduersario ereptam sanauit. Tẽporibus Dagoberti Regis cum in palatio esset, ei quidam leprosus clamare cæpit, victũ seu vestitum deposcens. At ille iussit eum statim in hospitium deduci. Cũq; erga illũ ẽm morẽ suum solitam impenderet pietatem, sciscitari voluit, quia barbarus erat, si sacra vnda baptismatis ablutus fuisset. Repente ille nequaquã ait dñi mi, nam & ego infelix abiectus in populo quis mihi gratiam baptismi tribueret. Accepto ergo a sancto viro baptismi sacramento, repente de corpore eius lepra discessit, & factus est deinceps in vtraq; substãtia sanus, qui prius peccator fuerat, & maculosus. Quidã hõ scelestus nomine Noddo, quadã die aluo refertus vino æstuans cũ complicibus suis viro sancto derogare ausus est non esse. s. cultorẽ Dei, sed potius hoĩem voluptati deditũ; ad cuius. s. lectũ nocturnis horis nõ solũ Rex, verumẽt & Regina tanquam consiliũ flagitãs properaret. Cum ergo stratum vna cum detrahente socio petisset, iubente dño casu accidit, vt oĩa vestimenta illorũ flamma circundans vallaret, atq; illico exiliens flamma, ingentibus deposcebant vocibus aquã. Sed & aqua iniecta flammã diuinitus missam non extinguebat. Ardebant nequiter circa nates vel genitalia loca camisiæ eorũ, nec a se vestimenta ardentia exuere potuerunt. Quid plura, q̃ aliud facere non potuerunt exilientes, & ad instar Porcorũ luto sese vociferantes inuoluunt, sed magis ac ẽt magis genitalia ipsorũ ignis immissus cremabat, tunc quidem vt reor impletum est super illos quod scriptum est. Detrahẽtẽ occulte proximo suo hunc perdit, nã non post multum temporis in tantis transgressionibus præfatus Noddo deprehensus est, vt & scelera illius vna cũ, quia iustum erat, regalis gladius amputaret, ac ne solus moreretur, filius ipsius mox eadem sententia percussus interijt.

De miraculis eius, & transitu eiusdem. Cap. LXXVII.

CVm hæc & similes, q̃ plures virtutes per illum cæpissent crebrescere in populo, mox remotiora a fragoribus vulgi expetijt loca. Interdũ calciata non multum longe ab vrbe cellula retrusus cęlũ diebus & noctibus p̃cibus pulsabat. Casu contigit, vt promptuariũ Regis ignis vorax vexaret, atq; cruetuans excellentissima flamma, domos circũquaq; affines minaciter lamberet. Repente exurgens oĩs ciuitas videntes sui exitium in eiulatum atq; clamorem est cõuersa. Quo audito, nos veloci gressu ad domum viri sancti peruenimus, & reppe rimus eundem, sicut illius iugiter mos erat, psalmodiæ melos personantẽ, statimq; appræhensa manu illius, ait Romaricus. Egredere, ne quod absit te in hac vrbe ignis iste consumat. Ad hæc ille inquit. Nequaquã dilectissime, sed deducite me illic, & ponite me vicinũ illius, & si ita vult Deus vt ardeam, ecce in manu eius sum. Tunc nos tenentes sanctas manus eius ad latẽ peruenimus, & mox iubente illo in oratione prostrati, capitulo dicto, surreximus oẽs, tunc ille eleuans manũ contra ingentes flammas vexillum crucis iniecit, & mox miro in modo tanquam cælitus percussus nil alibi nocens, infra parietes in semetipsum totus retrorsus ignis interijt. Illico aũt cuidã e fratribus talis apparuit visio. Intuens in cœlum, vidit tanquam flammam ignis signaculum crucis depictum, & statim de cœlo ex obliquo crucis vox facta est dicens. Cernis hoc inquit signum, hac nocte Arnulphus Episcopus per ipsum totam ciuitatem istam ab incendio liberauit. Post hoc autem beatus Arnulphus relictis cunctis rebus sęculi, sicut nouus Helyas ad heremum properans, & inter bestias, & feras siluæ paruulis mansiunculis paratis, quotidiana meditatione laudes Deo personabat. Ascitis quoque aliquantulis secum Monoculis, necnon leprosis proprijs manibus fidelissimam seruitutem iugiter impendebat, calciamenta a pedibus detrahens, atque detergens capita, & pedes eorum crebro abluens, necnon & electos ipsorũ reciprocis diebus studiosissime compositos parabat. Nam & coquinæ officium non abhorrens idem Episcopus sanctus, & coquus sæpe esuriens ipse suos contubernales pascebat. Sed & lectum eius vilem, spretis duntaxat mollibus, & pretiosis vestibus cilicia exornabant.

De translatione corporis eiusdem. Cap. LXXVIII.

POst obitum beati Arnulphi successor eius Goericus Episcopus cõsilio inito coaceruata clericorum seu etiam populorum caterua ingenti, ascitis quoq; duobus Episcopis secũ vna pergunt ad heremum. Quo in loco excubias cum reuerentia celebrantes, sancta quoque membra ab vrna lapidis auferẽtes grabato imponunt, ac cum gaudio remeant ad vrbem. Dũ autem gestantes veniunt ad quendam riuum, cuius riparum tellure scissa euntibus conuallem atq; lubricum pandebat meatum, posteriores feretrum portantes casu corruunt, sed vt reor ipsum statim Angeli susceperunt. Nam priores euehentes nullo retardantes gressu grabato in aere sublato, gradiuntur libere, atque surgentes qui lapsi fuerant iam transmeato conualle sese iungunt ad collegas. Post istud deniq; in illo itinere mox aliud emicuit signũ. Quidam homo in pago Caluomontense nomine cuncta incestuosus fuit, hunc ille cum sæpius redarguens, nec ad pœnitentiæ emendationẽ perducere potuisset, in hac vita impœnitentem reliquit. Venientes aũt ad terminos terræ hominis incestuosi, repente figitur gressus portantium, ita vt vlterius vehendi sacra membra facultatem non haberent. Et ecce angustia sacerdotibus, & vniuerso populo, q̃m ad mansionem ad quam verterentur ignorabant, & præsertim cum iã dies declinata esset ad vesperum. Tunc & Noddo dux qui erat exequutibus vnus ait. Videtis quia terram incestuosi huius ingredi despicit. Est aũt procul villa mea, sed nos ante nox includet, q̃ illuc venire valeamus. Sed & deest mihi inibi potus, vel apparatus quo hanc multitudinem reficere possim, nisi tantũ modo in vno vasculo modicum quidam cereuisię. Quibus auditis, vniuersus populus iter retorquẽs in tanta velocitate pergunt, vt potius Geruli semetipsos portari, quàm portare sentirent, atque diei adhuc lucem habentes ad æstimatum locum perueniunt. Tunc Noddo ait. Nũc ergo beatus Arnulphus pascat nos nocte ista, quoniam quod deest nobis, ipso intercedente põt adesse, statim in tanta exuberãtia accreuit modicitas illius potus, vt oĩbus affatim satiatis adhuc in crastinum superesset. Post hoc aũt cũ magna prosperitate, & lætitia ad vrbem perueniunt. Et ecce mox omnis ciuitas cum crucibus, & cereis obuiam currit, & pastorem suum quẽ dudũ veluti fugacẽ amiserant, cęlo iam regnantem recipiunt, atq; sacrũ corpus illius in basilica sanctorum Apostolorũ cum reuerentia, & grandi exultatione sepulturæ recondunt. Mulier quędam nomine Iulia luminibus olim cæcata ad sepulchrum eius accessit, vbi cum prostrata cum fide orasset absq; mora lumen multorum annorum temporibus desideratum recepit. Mulier quædam ausa fuit dñica die operari, sed mox diuinitus verberata, vtraque manu contracta est. Illico ante valuas sanctæ basilicæ semetipsam prosternens, se in orationẽ dedit cũ lachrymis, statimq; digiti illius qui iam dudũ fortiter palmis inhæserant, resoluto rigore pristinam receperunt medelã. Huius sancti Natale celebratur. 16. Kal. Septembris. Sigibertus Anno quoq; prę notato Clodulphus filius eiusdem sancti Arnulphi post Metensium Episcopus sanctitatem patris imitatur, Doda quoq; mater ipsius Clodulphi Treueris inclusa Christo ancillatur. Ealdo Anglorum Rege mortuo Carcumbertus filius eius post eũ regnauit annis 25. Hic in Anglia primus Idola Deorum destruxit, & fidem Christi dilatauit, & ieiunium quadragesimæ in Anglia legaliter obseruari edixit.

De Imperio Constantis, & de miraculis sancti Osuualdi Regis Cap. LXXIX.

ANno imperij sui 30. Heraclius Imperator moritur. Constantius filius eius substituitur, & 4. mense imperii sui a Nouerca sua Martina, & Pyrrho Patriarchæ veneno extinguitur, & cum filio Heraclona imperium arripit. Verũ Heradonas abscisio sibi naso, & Martina mater eius abscisa lingua exiliantur, & Constans qui & Constantinus dicitur filius Constãtini regnauit annis 26. Cæpit autem anno domini 643. Mundi vero 4. millesimo. 606. Huius anno primo Osuualdus Rex Nordanimbrorum a Penda Mercerorum Rege perimitur. Helinandus. Huius dextra multarum eleemosynarum largitrix, hodie quoque cum brachio, & cute, & neruis incorrupta iacet, toto reliquo corpore in cineres dissoluto. Excitata rebellione a Penda Rege Merciorum, cum ipse Osualdus super acutam siluam in pectore gereret. Pro animabus fidelium suorum Deo supplicabat. huius defuncti brachia cum manibus

bus,& ca pite insatiabilis victoris ira desecta,& stipiti sunt im pensa brachia cum manibus adhuc inuiolata perdurant, quæ a fratre Osuino apud vrbem Bembamburch composita in scrinio monstrantur pro miraculo. Caput Lindisfarni humatũ a fratre, nunc Durelmi esse dicitur inter brachia sancti Cuthberti. Ossa reliqui corporis cũ regina Ostricula vxor Echelredi Regis Merciorum filia Regis Osuini charitate patrui ducta, Barconio monasterio suo, quod est in regione Merciorum, nõ longe a Lincolnia ciuitate inferre vellet, repulerunt eam Monachi inuidentes mortuo quietem ossium, quia super eos bellico iure regnum acceperat. Sed nocte intempeste per lucernam de cœlo super reliquias emissam vltro petierunt, quod ante eie cerant, ibi ex cadenti sanguine reuiruit cespes, quo sanatus est sonipes,& quem post i affixum sinuosis anfractibus ignis vitabundus effugit. Puluisculus lauaturę reliquiarum eius, mentis impotes sanat, stipes qui recentem cruorem susceperat lotura sua sanitatem tribuit desperatis, huius filius Osuinus regnauit post eum annis.27.

De quibusdam incidentibus illius temporis.
Cap. LXXX.

SIgibertus. Eo tempore Iudicail Rex Britonum gratiam Dagoberti sibi redimit, virgo Christi Reginulpha sãctitate claret in Gallia. Haudinar ammirans templum sibi Hierusalem ædificat, & quia nullo modo structura consistere poterat suggestione Iudæorum crucem desuper montem Oliueti tolli imperat,& sic structura templi stare potuit. Anno Constantini secundo Dagobertus Rex Francorum moritur, de quo per visionem cuidam reuelatum est, quòd anima eius ad iudicium Dei rapta sit, & multis contra eam pro expoliatione Ecclesiarum suarum reclamantibus, cum eam iam mali Angeli vellent ad pœnas inferni rapere, interuentu sancti martyris Parisiensis Dionysij, cui ipse maxime deuotus fuerat a pęnis liberata est. Anno eiusdem tertio sanctus Remaclus ordinatur traiectensium Episcopus. Rodoaldus frater Iteæ, & auunculus sanctę Gertrudis, Archiepiscopatum Treuerensem doctrina,& sanctitate sua illustrat. Soror quoq; eius Seuera Abbatissa in eadem vrbe a fratris sanctitate non degenerat, anno eiusdem quarto Persa quidam simulans se adorare Haudinar Ammiram Saracenorum infixo in ventrem eius gladio peremit eum, Anno quinto sanctus Furseus in hibernia claruit, qui peregrinationem pro Christo aggressus adGallias vsque peruenit,& a Clodoneo Rege honorifice susceptus, Latiniacum cœnobium fundauit, quem non multo post fratres sui Follianus,& Vlcanus, pari peregrinandi voto secuti, per Gallias claruerunt. E quibus Foillanus dono Gertrudis virginis sp͡olæ monastreium postea fundauit, vbi etiam martyrio coronatus quiescit.

De sancto Furseo & primo eius raptu ac reditu.
Cap. LXXXI.

EX gestis eius. Sic sanctus Furseus nobilis genere, sed nobilior fide, ab infantia sacerdotibus per diuinam prouidentiam commissus,& sacris l teris ac monasticis disciplinis eruditus, dum inter parentes suos sacri vbi semina seminaret quadam die ægrotãtis molestia correptus ad paternam domũ commigrauit. Et dum vespertinalẽ exorsus est psalmodiam, orationi intentus haud longe a domo tenebris subito circundatus stetit,& quasi iam mortuus ad proximã casam deportatus est, tunc quatuor manus ad se desuper extensas conspexit, quæ tenentes illum per brachia pennis subuolabant,& illum ex vtraque parte sustinebant, ipse autem quasi per caliginem angelica cernebat corpora, tertium quoq; se præcedere Angelum scuto candido, & gladio armatum. Hi tres pari fulgore splendentes vno incipiente canebant. Ibunt sancti de virtute in virtutẽ vid.d.d.in sy. audiebat quoq; & aliud quasi ignotũ canticum, multorum millium Angelorum, vnde & vix pauca poterat intelligere, exierunt obuiam Christo. Tunc vnus ex supernis agminibus, armato præcedentique Angelo iussit ad corpus virum reducere, suamq; secum debere solicitudinem deferre, tunc vir sanctus se exutum a corpore cognoscens, & tędio separandæ societatis Angelicæ affectus dixit se ab eis separi noluisse. Cui respondit Angelus. Ad te completa prædicta solicitudine suscipiendum reuertemur, tunc cantabant illum dictũ versiculum: Videbitur Deur Deorum in Syon. Cuius carminis suauitate lætificata anima qualiter in corpus intrauit, intelligere non potuit. Tũc circa pullorum cantum, audiuit verba admirantium sibi circunstantium Et dixit eis. Quid stupentes sonos inquietos emittitis? At illi ordinem referebant, qualiter eo vespere transeunte vsque ad gallorum cantus exanime corpus in medio seruassent, at ille sedens Angelicam claritatẽ & dulcedinem mente reuoluens, de quali solicitudine admonitus fuisset pertractans, mæstus erat, quod qui ei clare exponeret nõ erat. Ne reuertentes Angeli eum inuenirent imparatũ, petijtq;& accepit sacri corporis communionem,& sanguinis, & vixit infirmus die illo & altero. Media vero nocte. 3. feria pedibus eius frigore induratis, manibus in oratione extensis, recordans iocundissimæ visionis, lætus mortem excepit.

De secunda visione eiusdem. Cap. LXXXII.

CEcidensq; in lectum quasi somno grauatus audit horribiles multitudinis voces clamantium, & illum exire compellentium. Apertis autem oculis nullum nisi tres supradictos Angelos. s. duos vtroq; latere positos,& tertium armatum ad caput suum videbat, eorumq; cantica dulcia audiebat. Quibus eum eleuantibus vlulatus,& clamores dæmonum per medium transiens audiuit,& vnum ex eis dicentem, antecedamus,& ante faciem eius bella moueamus. Tunc vidit nubẽm nigram a sinistra parte crispantem, & ante faciem eius bellicã aciem constitutam. Dæmones ignitas sagittas contra eos iactabant, sed Angeli scuto extinguebantur, tunc aduersario virum sanctum blasphemante,& eum in multis accusante, Angelo autem econtra eum in omnibus defendente, respexit vir sanctus vallem tenebrosam sub eo positam,& ignem in aere ardentẽ. Cumq; timeret ignẽ sibi appropinquantem. Dixit ei Angelus. Noli timere, quia non accendisti, nõ ardebit in te. Nam ignis iste licet grandis sit,& terribilis, tamen secundum merita operum singulos examinat, quia vniuscuiusq; cupiditas in eo ardebit. Tũc vidit Angelum præcedentem quasi duos muros vtroq; latere flammam diuidere, & alios duos vtroq; latere eum ab igne defendere, quatuor quoque Dæmonia per ignem volantia bellum horribile in medio ignis construere. Vnus autem eũ accusans ait. Dona iniquorum recepit. Cui Angelus respondit quia credidit quod egisset pęnitentiam. At ille. Ante inquit debuit pęnitentiam probare,& sic fructus suscipere. Sed munera excæcant oculos sapientium, & subuer. ius. Cui Angelus. Iudicetur ante dominum. Tunc ille in blesphemiam erupit dicẽs. Vsq; nunc æstimauimus Deum veracẽ esse, at hic homo in terra delicta sua non purgauit, neq; hic recepit, vbi est ergo iustitia? Cui Angelus. Nescitis occulta iudicia Dei. Tãdem iudice Domino triumphantibus Angelis deuictisq; aduersarijs immẽsa claritate circunfusus est vir sanctus, Angelorum quoq; choris concinentibus. Nullus labor durus, nullum longum tempus videri debet, quo gloria æternitatis acquiritur. Vidit & sanctorum hominum agmina aduolantia, eumq; circundantia, oĩq; ignis formidine & Dæmonis terrore abiecto, tandem duos venerabiles præsules illius prouinciæ in qua natus erat, qui nuper videbãtur obisse,& ad cœlestia migrasse, vidit a secreto cęli cũ ingenti claritate ad se venire, qui sibi præcipiunt ad seculũ redire. Quid cum taceret huius nuncij tristitia stupefactus, aiunt illi. Qui times? vnius diei res est quo laboraturus es. Cũque cum de modo viuendi docuissent, & multis sermonibus hortati fuissent, Angelicum agmen cœlo receptum est. Illoq; cum tribus Angelis ad terram reuersuro, maximus appropinquabat ignis, sed Angelus domini sicut ante medium ignem diuidens studebat. Vir autem vnus ex igne prosiliens, Dæmonibus illum proijcientibus super humerum eius maxilla sua illius maxillam expressit, quem vir sanctus cognoscebat eum esse, qui vestimentum ei proprium moriens donauerat, humerũq; eius ac maxillam incendens, ab Angelo sancto in ignem vnde exiuit est proiectus. Tunc Diabolus ait. Noli repellere quem ante suscepisti, sicut suscepisti bona eius, sic & debes esse particeps pęnarum eius. Angelus autem domini respondit, nõ propter animam eius liberandam suscepit. Tunc cessante igne, dixit Angelus domini ad Furseum. Quod incendisti hoc arsit in te: si enim huius viri in peccatis suis mortui vestimenta non suscepisses, in corpore tuo pęnæ illius non arderent, Prædica ergo omnibus pęnitentiam.

De reditu animæ eius ad corpus,& sequenti conuersatione ipsius. Cap. LXXXIII.

HIs & alijs sermonibus instructus, super tectum Ecclesiæ inter sanctos Angelos stans, suumq; corpus considerans iubetur illud cognoscere & resumere, qui cum illud quasi cadauer ignotum timeret,& appropinquare nollet, ait Angelus. Noli timere, hoc corpus suscipere, quod sine vlla infirmitatis, vel vitiorum repugnatione, quamuis inualidum patieris. Concupiscentias enim illicitas in hac tribulatione superasti, vt vetera contra te non præualeant, Tunc pectore corpus aperiri vidit,& intrauit, quasi ergo de profunda quiete mortis præsente multitudine Parentum, vel etiam vicinorum seu clericorum exurrexit humanæ stultitiæ magnitudinem ingemiscens, arduum,& difficilem transitum admirans. Quod autem de viro iniquo sumpsit incendium inter scapulas, & in facie eius apparuit mirumq; in modum demonstrabatur in carne,

quod

quod anima sola sustinuit. Egressus ergo inde verbum dñi prędicabat, & ea quæ viderat, vel audierat omnibus Gothorum populis prædicabat. Cũq; diuinis virtutibus clarus, & de his, quæ ad opus prædicationis congrua sunt, iterum ab Angelo sancto edoctus, multo tempore in Hibernia prædicasset irruẽtium populorum multitudines non ferens, & aliquos contra se inuidia commotos deprehendens discessit, peregrinaq; littora petens per Britãniam in Saxoniam transuectus est, vbi a Rege Sigiberto honorifice susceptus, locum monasterij ab eo sibi traditũ accelerauit construere, quo facto ab omni sęculi, & ipsius monasterij cura alienare se cupiens fratri suo sancto Foillano curam eius reliquit, & ipse heremum petijt, vbi cum alio fratre suo Vlcano per annum philosophatus est. Cum autem quibusdam causis ingruentibus a populo, vel Rege ad consilium vocatus, imo etiam compulsus, desideratã sibi heremũ reliquisset, omnia animo peruigili tractans ad Galliarum littora nauigauit, ibiq; a Francorum Rege Clodoneo honorifice susceptus monasterium in loco quem vocant Latiniacum construxit. Nec multo post fratribus ordinatis, cum Rege iter agẽs infirmitate correptus, ad cęlestia regna migrauit, cuius corpus in villa quæ Parrona dicitur in Ecclesia prope altare reuerenter conditur. Constructaq; ad orientalem partem altaris domuncula, post quatuor fere annos ibidem a reuerendis Episcopis Eligio, & Autherto immaculatum fine vlla putredine trãsfertur. Huius natale celebratur quarto nonas Martij.

De gestis sancti Martini. Cap. LXXXIIII.

Hvgo vbi supra. Anno quoq; prænotato Martinus Romanæ Ecclesiæ 72. præsidet. Eo tempore constans Imperator in Monochelitarum heresim incidit, sicut & Auus eius Heraclius. Proinde Martinus Papa celebrauit Romæ concilium, vbi & damnauit omnes praui dogmatis assertores. Sed maxime Paulum Constantinopolitanum falsi nominis Patriarcham, qua recognita idem constans Martinum Papam Constãtinopolim euocauit, & inde eũ exilio apud Cersonam relegauit, multos etiam orthodoxum verberibus, & exilijs condemnauit, eo ꝙ hæresi suæ nullatenus acquiescere vellent. Ex gestis Pontificum. Ipsis diebus direxit Imperator Olimpium cubicularium ad regendam Italiam, qui Romam veniens, inuenit Ecclesiam coadunatã, voluitq; scisma sanctæ Ecclesiæ intromittere, & non illum Oĩpotens Deus permisit quæ nitebatur perficere. Vidẽs ergo se a sancta Dei catholica Ecclesia superatũ, dum ei cõionem porrigeret sanctissimus Papa, voluit eum interimere, vt demandauerat suo Spatario, sed Deus excęcauit Spatarium Olimpij Exarchi, & non est permissus videre Pontificem, quando Exarcho cõionem porrexit, vel pacem dedit. Quod & postmodum prædictus armiger diuersis cum iureiurando confessus est. Videns ergo Olimpius Exarchus quia manus dñi circuntegebat Martinũ, necesse habuit secũ Pontificẽ concordare, & oĩa quæ ei iussa fuerant eidem sanctissimo viro indicare. Qui facta pace cũ sancta Dei Ecclesia colligens exercitũ, profectus est Siciliã aduersus gentem Saracenorum, qui ibidem inhabitabant. Et peccato faciente magnus interitus in exercitu Romano prouenit, & post hoc isdem Exarchus morbo interijt, deinde directus est ab Imperatore Theodorus Exarchus cognomento Caliopa cũ Theodoro imperiali cubiculario, q̃ & Pullurius dicebat cũ iussione. Et tollentes sanctissimũ Martinũ Papam de Ecclesia Saluatoris, quæ & Constantinopolitana nominatur, perduxerũt Constantinopolim, & nec sic ẽt eis acquieuit. Deinde directus est sæpius dictus sanctissimus vir in exiliũ, in locũ qui dr̃ Cersona, & ibidẽ vt Deo placuerit vitam finiuit in pace Christi confessor, qui & multa mirabilia operatur vsq; in hodiernum diem. Depositus est aũt 15. kal. Octobris. Actor. Huius tñ natale celebratur quarto id⁹ Nouembris. Sigibertus. Anno Constantis, qui & Constantinus 6. Eligius Nouiomensis, Audoenus, qui & Dado Rothomachi clarent Episcopi, & Philibertus de Herio insula, & Richarius Potinensis, & Geremarus flauiacensis Abbates, Angadrisina quoq; sacra virgo secus Beluacum, Ansegisus etiam filius sancti Arnulphi clarebat, cui Begga soror Grimoaldi nupserat. Actor. Vitam beati Eligij scripsit sanctus Audoenus.

De sancto Eligio Nouiomensi, & bonis eius initijs. Cap. LXXXV.

EX gestis eius. Hic in territorio Lemonicæ vrbis fuit oriũdus patre Eucherio, matre vero Terrigia natus, quem cum mater adhuc haberet in vtero vidit in somnio Aquilam volantem supra lectum suum & se tertio inclamantem, & ei nescio quid promittentem. Quę cũ ex voce Aquilæ euigilasset, perterrita nimis, cæpit cogitare de somnio quid hoc esset. Cũque postea in partu periclitaretur, mandauerunt ad quendam sanctũ virum, vt veniret, & oraret pro ea, qui cum venisset ait illi. Ne timeas mater, quia puer iste sanctus erit, & magnus in Ecclesia, cum aũt esset iuuenis fecit eum pater suus ab aurificibus erudiri. Et cum iam sciret totam artem illam, in Franciam venit & cuidã aurifici, qui faciebat Regis opera se coniunxit. Quodam tempore cum rex perquireret, quis sibi sellam de auro & gemmis pulcherrimam faceret, respõdet ei magister sancti Eligij se inuenisse artificem qui optime regi faceret quicquid vellet. Et accipiens a rege auri massam magnam tradidit Eligio, qui ex eodem pondere duas sellas pulcherrimas fecit, & deferens vnam regi alteram penes se detinuit, quã cũ omnes mirarentur, rex eum copiose remunerauit, tunc Eligius alterã protulit & regi præsentauit, dicens, ꝙ de auri residuo hanc fecisset. Et rex amplius stupefactus quæsiuit quomodo eas ex eodem pondere facere potuisset. Bene inquit. Et exreuit fama Eligij in curia regis.

De eleemosynis eius, & miraculis, & habitu eiusdem. Cap. LXXXVI.

BEatus aũt Eligius intantũ pauperes diligebat, ꝙ quicquid poterat vsq; ad nuditatem suam eis erogabat, qui intantũ eum diligebant, & sequebantur, vt siquis sanctum Eligium quæreret, ad domũ vallatam pauperibus mitteretur. Quadam die dum propria manu eleemosynam daret, vnus eorum contractam habens manum alteram ad eleemosynam extendit, cui Eligius alteram inquit tende, quã cum pro posse extenderet cæpit eam palpare, & extendere, & sic eam oleo vngens sanauit. Quadam etiam die cum totum aurum, & argẽtum suũ pauperibus erogasset, venientibus & aliis pauperibus nihil habens, quod eis daret, vnam marcham auri quam a quodam vicino suo mutuauerat erogauit. Et postmodũ venientibus alijs non reminiscens quod prius fecerat, iuit ad bursam suam quã prius solicite scrutatus fuerat, & tunc inuenit vnam marcham auri, & laudans Deum, pauperibus erogauit. Erat aũt statura prolixus, facie rubicundus, cesarie formosus, crine circinatus, Angelici vultus: simplicis & prudentis aspectus, aurato & gẽmato in primus habitu nitens, zonas habens comptas ex auro opertas, vestimẽta omnia pretiosa, pluraq; olosertca, ob ostentationem fugiendam, intrinsecus autem ad carnem cilicium, quæ omnia postea in egentium necessitatibus consumpsit, deinde villosis vestibus vsus est, funiculo cinctus, plerumque propter pauperes etiam expoliatus. Cui rex tũc dabat proprium vestimentum, & cingulum, quia sicut animam suam ita illum diligebat, a quo quicquid idem Eligius postulabat sine dilatione impetrabat, & omnia expendebat in egenos captiuos, & debiles.

De promotione eius in Episcopatum, & miraculis sequentibus. Cap. LXXXVII.

TEmpore aũt Brunichildis Reginæ vsq; ad tẽpora Dagoberti simoniaca pestis in Gallia viguit, pro qua auferenda tunc solicite inuigilabant Eligius, & Audoenus, tunc electus est Eligius ecclesiæ Nouiomensi post Acharium eiusdẽ vrbis Antistitem, cum quo pariter electus est, & Audoenus sodalis eius ad ecclesiam Rothomagensem. Præfuit aũt Eligius Viromandensi Metropoli, Tornacẽsi quoq; quondam regali ciuitati, Nouiomensi quoq; & Flandrensi, & Corturiacẽsi Habebat aũt statutum locum in quo certis quibusq; diebus egenos ac debiles intromittens deuote illis seruiebat, squalentia capita illis lauans, ac deformẽ cesariem manu propria radẽs, potum singulis & cibum præbens, nudos vestitos dimittens, quibus exeuntibus alios si adessent intromittebat, quos similiter refouebat. Quod si plurima turba confluerent aliqñ cũctis similiter faciebat. Singulis aũt diebus 12. sic reficiebat, ipse cũ eis hora congrua conuescens, ita tñ vt prius singulis aquam manibus funderet, vinum & panem manu propria præberet, præterea obtinuit apud regem, vt omnia damnatorum corpora vbicunq; inuenirentur posset per villas, vel ciuitates, licentiam haberet de bargis, rotis, & laqueis deponere & sepelire, Delegauitq; ex collegis suis vispiliones, qui huic curæ insisterent. Igitur cum esset in comitatu regis in partibus Austriæ, apud vrbẽ Stratoburgo, inuenit hominem ipso die laqueo vitam finisse, cui dum sepultura a comitibus pararetur, accessit & ipse proprius & cæpit palpare corpus a summis vsq; ad ima mulcendo. Cumq; sensisset adesse animam vrbane virtutem facti a se repellens dixit. O quam grande scelus nisi dominus adiuuisset nunc perpetrare poteramus, vt corpus hoc humo tegeremus, cum aĩa eius in ipso sit, quem resuscitatum iussit vestiri & repausare. Quo audito, insectatores iterum eum ad mortẽ petebant, quem vix ab eorum manibus eripuit, & se ab eius collegio subtraxit propter vitandum gloriam, & chartam securitanam apud regẽ impetrauit pro eo. In diocesi eius quidã presbyter nimis infamis erat, Quẽ cũ sanctus Eligius frequẽter

ter corriperet, & ad confessionem modis omnibus inuitaret, ille se crimen suum tegebat. Tunc sanctus Eligius videns, quod nihil proficeret, eum excommunicauit, vt quousq; publice pœniteret, nullo modo celebrare præsumeret. Presbyter vero negligens, & Episcopi sententiam paruipendens, post aliquot dies cum vellet celebrare, & altari insisteret, statim ad terram cecidit, & expirauit. Multa autem, & alia miracula in vita fecit, & ad huc facit.

De gestis eius circa Ecclesias, & sanctorum reliquias.

Cap. LXXXVIII.

Edificauit in Nouiomo monasteriū ancillarū Christi. Corpus sancti Quintini martyris reuelauit per eum dñs. Suessionis quoq; inuenit sanctos martyres Germanos Crispinū & Crispinianum, quos ex quadam cripta prolatos mirifice cōposuit. Sed & in Beluacensi municipio beatum martyrē Luciā sũ quondam collegam sancti Quintini inuentū similiter transtulit atq; composuit, apud Parisius cęcū illuminauit in ponte Rursus apud Parisius custos sanctæ Columbæ nunciauit ei Ecclesiam suā oī ornatu suo nocte a furibus fuisse spoliatā, tunc Eligius pergens ad oratorium sanctæ Columbæ ait. Audi sancta Columba quæ dico. Nouit redemptor meus, nisi cito ornamenta huius tabernaculi furata reduxeris, spinis allatis faciā ianuā ita obserari, vt nunquam tibi in hoc loco veneratio præbeatur ab hodie. Quo dicto discessit. Sequenti die custos maturius surgens, inuenit omnia vela vsq; ad minimam pallā, sicut prius fuerant restituta. Hęc sunt aūt sepulchra, quæ auro argēto & gemmis fabricauit, Germani, Seuerini Piatonis, Quintini, Luciani, Genouefæ, Columbæ, Maximiani, & Iuliani, & præcipue beati Martini Thuronis, Dagoberto Rege impensa præbente, necnon & tumbam sancti Briccionis, & aliā vbi corpus beati Martini dudum iacuerat, & mausoleum sancti Dionysij martyris Parisius ciuitate, & tuguriū super ipsum marmoreum miro opere auro & gēmis. Criptam quoq; & species de fronde, & axes in circuitu throni altaris auro operuit. Mortuus aūt anno vitæ suæ. 70. Qui cum anno reuoluto de loco suo transferretur ita pulcher & incorruptus inuentus est, vt semper vixisse in tumulo putaretur, & quod mirabilius est, barba & capilli tempore obitus sui rasi mirum in modum creuisse in tumulo videbantur. Actor. Nunc de inuentione sancti Quintini, quod hucusq; distulimus prosequamur.

De translatione corporis sancti Quintini Martyris.

Cap. LXXXIX.

Ex libro translationis. Clericus quidam nomine Maurinus sæpius iactitare solebat se & martyris locum nosse, & illum sine mutatione inuenire posse. Quod cum auditoribus probare gestiret, facti sui periculū aggressus est, sumpto que ligone, dū pauimentū basilicæ martyris violare præsumpsit, manubriū ligonis infixum suis manibus adhæsit, quod cū nec dimitti nec auferri posset, cœperunt manus computrescere vermibusq; scaturire, qua pęna mulctatus, sequenti die miserabiliter defecit. Hinc tantus pauor in cunctis excreuit, vt nemo post hunc quamuis probatissimę fuit vitæ, præter sanctum Eligium Nouiomensem epm hmōi negocium tentaret præsumere. Is quippe Pontifex factus præfati martyris locū cœpit frequentare. Vnde & diuina doctus reuelatione, triduanum ieiunium cum lachrymis peragens, & attentius orans, in loco vbi de inuentione corporis suspicio nulla esse poterat, sanctis manibus sarculo effodere cœpit, ibiq; tumbā vetterrimam tegentē corpus sacrū inuenit. Quo terebrato, tantus odor Paradisi cū immani lumine ex eo prodijt, quod et ipse Pontifex præ splendore luminis, & fragrantia odoris amēratus vix subsistere potuit. Nā & globos luminis qui ex mausolo ictu ferientis prodijt, tā immensum splendorē edidit, vt noctē illā valde tenebrosam, quæ iam media transacta erat per plurimam prouinciæ partē in claritatē diei verteret. Vnde multi de stratis suis consurgentes ad opus seruile, sicut in die ex more ire festinabant, sed procedente tēpore claritatis, quæ pro resignifera fulsit, stato signo recessit. Tunc sanctus Eligius corpus sacrū cū gaudio lachrymabili deosculans, reliquias sibi vndecūq; voluit segregauit, ex quibus et multa loca condiuit, medelamq; diuersis morbis eas impartiendo præbuit, dentes et pro medela languentiū ex maxilla abstulit, quod dum faceret ex radice vnius dentis gutta sanguinis exiuit, deinde corpus sanctum cū diligentia summa olosérico obuolutum, retro altare transposuit, tubamq; ex auro & argento ac gemmis miro opere desuper fabricauit, Ecclesiam quoq; quæ exigua erat ampliatam decorauit.

De miraculis per eundem martyrem ostensis.

Cap. XC.

Latro quidam equum presbyteri cum furtim abstulisset, inuentus a Presbytero iudici manifestatur, appræhēsusq; & vinctus opus suum confitens patibulo diiudicatur. Sed Presbyter metuens ne ob damni sui causam aīa hoīs auferretur, iudicem deprecatus est, vt concessa illi vita reus absolueretur, dicens sibi iam esse satisfactum, quod per tot genera tormentorum Latro, quæ gesserat declarasset. Seueritas aūt iudicis nullis precibus inflecti potuit, sed reum patibulo iudicauit, tunc Presbyter prostratus ad beati martyris tumulum, suppliciter eum precabatur, vt pauperem illum quem asperitas humanæ nequitię absoluere renuit, ipse de morte clemēter eriperet ne sibi hoc in opprobrium fieret, si per eius accusationem homo moreretur. Hoc eo cum lachrimis deprecante, disruptis vinculis patibuli, reus ad terram ruit, quod audiens Iudex timore perterritus, & diuinam admirans virtutem nihil ei vltra nocere præsumpsit. Hoc narrat Gregorius Thuronensis. Fuit quidam nobilis, & diues nomine Mulcricus qui per superbiam, & morum intemperantiā Deū offendebat, sed eum sanctus Quintinus sæpe admonens in somnis eius pertinatiam redarguebat. Qui cū nollet acquiescere monitori, quadam eum nocte verberibus attigit, ipsamq; cædē vt oī populo ondéret præcepit, tunc ille q̄uis coactus palam oībus vulnera ondit, deinde conuersus ab errore suo, multa donaria in eadem basilica contulit. Alter falsus testis noīe Bernuimus in rebus ipsius Ecclesiæ beati martyris falsum ferebat testimoniū, volens quandam siluam de prædio Nogarido penitus auferre, quem sanctus martyr in somnis redarguit, apprehendensq; nasū eius falsatorem proclamauit, ad quod dictū ipse expergefactus, pedibus calciatus cū faciem suā aqua linire deberet, accersita coniuge, cœpit ei explanare quid in somnis vidisset. Vt aūt peruentū est ad hoc qualiter ipse martyr nasum eius tenens falsatorem eum vocauit, extenta manu nasum suū cęsum recepit, statimq; in vase quo aqua de manibus eius diffluebat cecidit, qui nimiū territus, ad palatiū quo ipsa die pro præfata silua deberet ire distulit, nec tamē hoc supplicio coercitus, insuper ob superbiæ fastū aureum sibi nasum fabricare, cathenulisq; aureis aptare conatus est, quē iterum idem sanctus visu admouit dicens. Nonne tibi naturalē abstuli nasum, vt te oībus monstrarem falsum testimoniū dixisse. Et nunc ob superbiā ausus es aureum superponere. Vade nunc proijce illum abs te, & cunctis innotescere stude te falsum testimonium protulisse. Ob iudicium ergo fidei nasus ipse ex auro multis diebus ad memoriam futurorum ibidem seruatus mansit.

De sancto Audoeno Rothomagensi, & bonis eius initijs.

Cap. XCI.

Ex gestis eius. Sāctus vero Andoenus quondā opido Suessionico noīe Sanciaco ortus, cū duobus fratribus Adone & Radone, sancto Columbano a matre ad benedicendū est oblatus. Qui futurorum præscius infantulos benedixit, eosque futuros, & Christianæ religionis virtutibus eximios, & honoribus sęcli claros, spiritu prophetico prædixit, nec incassum. Mox.n. vt pubescere cœperunt, primum Lothario Regi, deinde Dagoberto in cunctis gratissimi inuenti sunt. Deniq; primogenitus nomine Rado mundum spernens monasticam vitam petijt. Rado vero thesaurorum regaliū procurator effectus, iusto eos ordine dispēsauit & custodiuit. Sanctus vero Andoenus, qui & Dado, sigillū, vel anulum Regis custodiebat, ad cuius nutum cuncta palatina negocia gerebantur. Regē quoque assidue, hortabatur, vt Regem oīum Christū sine quo nullus regnat pie coleret, subiectorū sibi populorum sociū magis q̄ Dñm se putaret, subditis parceret, superbos debellaret, Tunc et sanctus Eligius mirandus virtutibus in aula Regis fulgebat hisq; duobus cor vnum & anima vna erat. A quibus cūcti Francorū Proceres sumebāt exempla Christianæ religionis, & hauriebant monita doctrinę salutaris. Hi sub habitu sęculari militabāt æterno Regi. Itaq; sanctus Andoenus sæpissime vestibus pretiosis, & aureo præcinctus baltheo foris vtebatur, & subtus cilicio caro tegebat. Persistebat infatigabiliter in orationibus, in ieiunijs, vigilijs, & diuina lectione in pauperum infirmorū ministerio, & hospitum susceptione, in proprio quoq; patrimonio monasterium construxit, quod & possessionibus opimis, & ornamentis Ecclesiasticis, & libris ac diuersis rebus ad Dei seruitium pertinentibus deuotus impleuit. Ibiq; sanctorum Monachorū multitudinē, congregauit, eisq; sanctum Agilum ex sancti Columbani discipulis Abbatem præposuit. Cum & ipse vellet abiectis sęculi dignitatibus soli Deo, in monasterio seruire, resistebat Rex, & optimates eius dicentes eum potius vtilitati plurimorum debere consulere, quam suæ tantum singularitati satisfacere, denique iussu regali multisque religiosis suadentibus tonsuram clericatus accepit, vno eodem tempore viro Dei Eligio comam deponente.

De electione eius, & peregrinatione, & reditu. Cap. XCII.

INterea defuncto sancto Romano Rothomagensi Epo, sanctus Andoenus oium consensu eligitur, & licet humiliter renitens in cathedra constituitur, qui et sciens sub quanto periculo Neophicus ordinetur, & non statim sacrum ordinem sumere præsumpsit, sed relicta sede ad prædicādum verbū Dei gentibus longe positis exul efficitur. Cūq; in Hispanijs repperisset populos nimia siccitate iam diu laborasse, iā enim septē annos absq; pluuia transierant, prostrauitq; se in oratione. Statim tanta pluuiæ abundātia sequitur, vt priorem penuriam recompensare videretur. Confortato igitur Hispaniarum populo fide, verbo, miraculo, reuertens ad sedem propriam, in Andegauensi regione quendam pauperculū obuiū habuit, qui cū dominica die contra vsum Ecclesiasticum opus seruile exerceret, & in mola farinam conficeret, manū qua molā rotabat aridam subito, & sibi inutilem offendit, nam & pollex ad superiora manus ita astrictus est, vt sanguis in ipsa figura pollicis exiret, ipsum lignū quo mola rotabatur inter pollicem, & palmam tā stricte tenebatur, vt auelli nullatenus posset, procidens ergo pauper ad genua sancti miseriam suam deplorat, & reatū suum confitetur. At ille signum crucis manu eius impressit, & consuetudini pristinæ deseruire præcepit, pauperculum admonens dñicis diebus & festiuis magis ad Ecclesiā venire, & verbum Dei audire, q̄ molam rotare, aut vllum opus seruile exercere sine summa necessitate. Cū itaq; Rothomagum peruenisset, sub vno die ordinati sunt pariter Andoenus eiusdem vrbis Episcopus. Suscepto igitur episcopatu multis virtutibus claruit corde humilis, vultu grauis, doctrina præcipuus, deuotione armatus, in colloquio sapiens, in consilio prudens, in corrigendo vehemens, in diligendo ardens, in aduersis patiens, abstinētiæ rigorem pallida demonstrabant maxillæ lachrymis humectæ contritionem cordis iusticabant, lactea colla circuli ferrei præmebant ventrem, & brachia ferrum æque constringebat, ipsius etiam lecti congeries, non ex mollibus plumis pictisve tapetis, sed ex asperis construebatur virgultis. Et sæpissime in cubiculo lux immensa cælitus emissa a discipulis eius visa est, voces quoq; angelicæ cum eo colloquentes audiebantur.

Iterum de miraculis eiusdem. Cap. XCIII.

INterea Vuanigus quidam diuitijs, & sæculari dignitate præpollens, iudicio Dei morbo percussus acerbo, in extasi mentis iam pęne mortuus rapitur, multaq; infernalis supplicij tormenta contemplatur, sed a beato Andoeno visitabatur, qui orationē fundens benedictionem super eum dedit, eūq; pristinæ sanitati reddidit, præcipiens vt illum locum in quo iacebat Deo consecraret. Et ne tanti Pontificis admonitio cassa fieret iterum moneretur a beata Eulalia, vt iuxta Pontificis iussionē in eodem prædio qui vocabatur Fitcanus, vbi dudum iacuerat cęnobium construi faciat, & vt in hoc mūdo adhuc 20. annos habere debeat meruit audire. Quodam tpe cū vir sanctus parrochiam suam prædicando lustraret, & per locū qui nūc crux Christi sancti Andoeni dr, iter ageret, curru sedens. Non enim (iam nimio senio fessus) equo vehi poterat, Muli qui currum trahebant, subito substiterunt, quos Auriga percutiens, nullatenus a loco auellere potuit. Sentiens autē vir Dei nutu Dei aīalia manere immobilia, extemplo oculos ad cęlum reflexit, ad vexillū crucis amplo splendore micans aspexit, cūq; spū sibi reuelante intelligeret, φ eundē locū ad sibi seruiendum dns elegisset, subito conuersus quendam arantem vidit cuius stimulū sumens signū crucis expressit, eaq; defixa in terra, sanctorū et reliquijs superpositis discessit. Cūq; Sol occumberet, columna ignea in ipso loco per totam noctem visa est, cuius splendor solis claritatem vincere videbatur, & a totius prouinciæ hominibus cernebatur. Itaq; confluebat illuc multitudo populorū, dño vota sua offerentium, ibiq; diuersis languoribus detenti sanabantur. Illic igitur beatus Lufredus Ecclesiam construxit, quæ dedicata est in honore sanctę crucis, & sancti Andoeni Pōtificis, ibiq; multitudo Monachorū regulariter vsq; hodie deseruit Deo. Alia vice transiens vir sanctus iuxta insulam Belnonicam accedens paululum se dixit requiescere velle in loco diuino vtiq; admonitus oraculo, cumq; sopore tenetur, Angelicis elloquijs fruitur, & in eodem loco basilicam sancti Stephani prothomartyris vt ædificet perdocetur. Accersito itaque Ausberto, qui tunc Fotinellæ cœnobio Abbas præerat, in cuius territorio idem locus esse vr, hoc negotium patrādum impressit, idem Apostolorum limina Romæ visitans, singulis Apostolorum & martyrum memoriæ se prosternens tam pro se, q̄ pro pace Ecclesiæ preces obtulit, lacrymas tn̄ magis, q̄ verba fudit. Deniq; ad confessionem beati Petri Apli cū hunc versum inciperet, Exultabūt sancti in gloria, diuinitus rñsum est, Lætabuntur in cubilibus suis, qui cū per xi. annos iā mutū obuiū habuit, cuius capiti signū crucis impressit, & linguā tacentē loqui continuo fecit. Exinde populis prius discumbentibus pacis fœdere sociatis ad vrbem Virdunensem venit, vbi cum Ecclesiā ingreditur, Mulier quædam a spiritu immundo vexata, frendensq; dentibus virum Dei rapido cursu inuadere nitebatur, qui caput eius manu strinxit, & illico Dæmonem eiecit, sanamque parentibus. 44 annis Ecclesiam Rothomagensem rexit, & 90. habens annum ad Deum migrauit. 3. non. Maij, ipsumque sacratissimum corpus tam alienum inuentum est ab omni corruptione, quàm primum viuens decoratum est virginitate.

De sancto Philiberto abbate. Cap. XCIIII.

EX gestis eius. Sanctus quoq; Philibertus cū esset bonæ indolis adolescens Regi Dagoberto nunciatus, aduocatur in palatiū, receptusq; in ordine nobiliū, adeptus est Andoeni optimatis consortiū, qui sub aureo baltheo Deū valde diligens postmodū Præsul gentibus vitæ meritis cathedram subijt Rothomagensium ciuitatis. Cū aūt esset Philibertus annorū. 20. diuina præcepta audiens elegit Christi discipulus fieri Agnitoq; Dei milite Agilo, qui præerat Resbacēsi cęnobio, illuc veniens comam deposuit, oībusq; suis in eleemosynas erogatis iugum Christi suaue suscepit, ubi cum multo religionis, & abstinentiæ culmine exercerecetur, ita vt viris perfectioribus imitabilis fieret, antiquus hostis inuidens pulsare eius aīum cępit, vt ampliora edulia sumeret, sed Dei nutu detect⁹, viro Dei per somniū est ostensus: nam cum quadam nocte fuisset cibo refectus, ille ventrem eius palpare cæpit, & dicere. Modo hoc bene. Tunc ille inimici iacula cognoscens, rigorem abstinētiæ cæpit triplicare, & contra arma tirāni Dei auxiliū implorare. Cūq; singulis noctibus Ecclesiā frequentaret, in tribus se cōtra ipsum tentationibus dirus anguis erexit. Nam Vrsi specie eū intra Ecclesiam tentauit primum terrore, & nocte alia de ferro candelabri visus est, eum transfigere, & nocte tertia hostiū Ecclesiæ expansis brachijs voluit prohibere. Sed oīa eius Machinamenta Philibertus expulit virtute diuina per sanctę crucis indagia Cum aūt beatus Agilus obisset in Christo, fratrū consensu Philibertus regiminis curā suscepit, cæpitq; domum sibi traditā strenue gubernare, nullius personam accipere, inuēta vitia radicitus extirpare, tunc quidam e fratribus assumpta rebellione, sanctum Dei de Ecclesia pręsumpserunt extrahere. Sed vltrix manus Dñi hoc impunitū non pertulit. Nā vnus ex eis ictu fulguris interijt, alius et more Arrij in sterquilinio oīa intestina sua deposuit, indignamq; vitam digna morte finiuit. Reliqui timore percussi, veniam petentes cum studuerunt reuocare, & deinceps eum charitatis studio obedire, cūq; Deus in corde eius posuisset, vt ex proprio labore tēplum domino fabricaret, a Rege Francorum Clodoueo & Bathilde Regina suggestione supplici, locum in pago Rothomagensi Gemeticū appellatum obtinuit, vbi nobile construxit cęnobium.

Adhuc de miraculis eiusdem. Cap. XCV.

CVm aūt pro causa monasterii ad Ebroinū Francorū principē vellet quēdā Monachū destinare, inueniēs eū valida febre pstratū, iniunxit ei cām obedientiæ in virtute Chri Vade inquiens, & reuertere, & amplius noli febricitare, q̄ statim sanus effectus iussa compleuit. Sicq; sermo viri Dei, & cām obtinuit, & morbū fugauit. Aliqñ Parisius exigente cā discordiæ perrexit pacē reformare, obtento qd voluit. Latro guātos eius furari prēsumpsit, quos ilie in crastino nō inueniēs, more solito patientiā tenuit. Sed infelix ille percussus a dño, furtū qd fecerat patefacit, ardere se eiulans clamabat, & aliud loq nō poterat, nisi extensis brachiis sinū cū furto abscondito demonstrabat, illo morte mulctato, ciues ad sanctū cęnobiū reportauerunt. Quadam nocte cū in basilica sancti Petri vigilaret, & psalleret, qdam Monachus, q interius vigilabat, repēte cōspexit, & tanq̄ duas fulgentes lampades oculos illius in Spūsancto micare puidit. Erat. n. ei lachrymarū vberri gr̄a cōcessa. Maximūq; illi studiū erat, vt antea cibū nō sumeret, q̄ eū dns per cōpūctionis grām visitaret. Cū aūt vnus ex Monachis venisset ad extremū mortis mutus effectus est labiis, ad quē vir Dei ingressus, blādiēs cæpit suadere, vt si hr̄et occultū facinus, vn̄ pniam nō egisset manū eius stringeret, qd cū ille fecisset, vir Dei Ecclesiā S. Mariæ ingressus, cæpit exorare dnm, vt linguā ægro redderet, ne pro abscōso crimine aīam eius ī baratrū hostis submergeret, cūq; oīone surgeret, ei frater alius nunciauit, φ æger loqui posset, & confessionem dare satageret, qd & factū est. Nā confessione data, recepta pęnitentia, tradidit aīam. Quadam vero die dum messem fratres succiderent, & manipuli passim per agros iacerent, tempestas frendens intonuit, & ne labores fratres perderent, vir sanctus extensis brachiis dominū inclinauit,

clinauit, quo ab oratione surgente, diuina virtus tempestatem abstulit, & in duabus partibus diuisam effugauit, mox que serenitate reddita, Monachos in laudis Dei præconia concitauit. Quædam religiosa Fœmina Pinnerno in villa virum Dei in propriam ædiculam recepit, rogans eum vt cellarium ingredi, & vas vinarium quod Tonna dicitur benedicere, & in eadem domo refectione parata dignaretur ea nocte cōmanere. Quo obtento cum in honore sancti cuncti habitatores, vel etiam hospites domus illius fuissent largiter propinati, illo maturius discedente prædicta Fœmina ingressa cellarium, ita vas ipsum repperit plenum, ac si ex eo nihil fuisset expensum. Cū autem virorum creuisset in monasterio multitudo, construxit Fœminarum monasterium nomine Pauliacum decem milliaribus a Gemetico sequestratum. Tandem flentibus populis, gaudentibus Angelis anima sancta de mūdi ludibrio migrauit ad Christum 13. Cal. Septemb.

De sancto Richario Pontinensi. Cap. XCVI.

EX gestis eius. Sanctus vero Richarius natus est in villa Centula prouinciæ Pontinæ, qui de rustico factus est vir religione notissimus, conuersus est ad magnam religionem per Chaldocum Sacerdotem quem de Hibernia venientem hospicio suscepit. vescebatur pane ordeaceo cinere commixto, & aqua cum lachrymis temperata. Leprosos balneis fouebat, & eadem post ipsos intrabat, prædicauit in Britannia. Rex Dagobertus eum visitans, orationibus eius se commendauit, quem ipse famulus Dei vtrinque & sanctitatis suæ benedictione roborauit, & sacerdotali auctoritate libera voce castigauit, denuncians ei ne in sæculari superbiret potentia, ne in fugitiuis speraret diuitijs, ne etiam vanis adulantium extolleretur rumoribus, sed magis Dei timeret potentiam, illiusque immēsam laudaret gloriam & humanam potentiam, vel gloriam nullam putaret, quæ subito sicut spuma super aquam vento tentationis flante euanescit, & hoc magis timendo cogitaret, quia potentes potenter tor. pa. & cui plus datur plus exigetur ab eo, & cui vix sufficit, pro se solo rationem reddere, quomodo poterit pro tantis millibus populis commissis. Qua castigatione Rex vt fuit sapientissimus benignissime suscepta congaudens de eius libera veritatis fiducia, Sacerdotem Christi secum ad conuiuia venire rogauit, qui vt prædicationis nāsisceretur occasionem, venit cum Rege ad mensam, totaque die illa & nocte inter epistolas lætitiæ sibi dapes salutiferas conuiuijs suis ministrauit. Exinde sanctus Dei qui ab hominibus venerabatur homines fugere meditabatur. Cui Gisilmarus vir illustris, & Christianæ religionis deuotus amator, simul & Mauroncius nobilis, quam vir & terrarum vel siluarum ad Regem pertinentium seruator, præbuerunt locum manendi in silua Chrisiacense, quā vir Dei habitationem cum solo commilitione est ingressus, paruo tamē Tuguriunculo vilissimo opere facto contentus, vt habitatio vitæ conueniret. At ibi tanta se mortificatione carnis castigauit, vt vix ossa arentia dissipatis coniuncturis adhęrerēt, & trementia baculo regente vestigia difficile moueret, ac mente sęculo maior sola cęlestia semper cogitaret, illum quotidie vincēs in heremo, a quo Adam olim victus est in Paradiso. Nec clausa heremi angustia, lucis columna latere potuit, quin magis sui fulgoris radijs longe lateque innotuit, quapropter vndique ad hominem Dei diuersi fatigati infirmitatibus cōfluxerunt, quos sanctarum medicinis orationum sanauit, omnesque ad se quocunque morbo afflictos venientes, vel tristitiæ cuiuslibet rancore angustiatos, sanos & hilares domum remeare fecit.

De obitu eius, & miraculis sequentibus. Cap. XCVII.

PRæscius diei euocationis suæ, dum salutifero corporis Christi & sanguinis viatico suum iter muniuit, inter gratiarum actiones, & verba orationis spiritum emisit, positusq; est in sepulchro a discipulo in loco vbi ipse præceperat. Sed mirum dictu, inter exequias paternas subito discipulus sopore oppressus, vidit in visu quasi raptus esset in aulam splendidissimam omnique decore pulcherrimam, immo visibili luce clariorem. In qua beatum Richarium præclaro & Hilari vultu vidit habitantem, sibique loquentem. Ecce frater Sigobarde qualem mansionem præparauit mihi Deus, pro vili quam habui in terra, pulcherrimam in cęlo, pro contemptibili gloriosam, pro obscura lucidissimam, & pro fumosa omni suauitate renitentem. Qui euigilans lætior opus exequiarum perfecit, Deo prouidēte vt filius consolaretur, & patris gloria ostenderetur. Non multo post fratres a Centula monasterio, cum sancto Abbate. Ocialdo viro religioso etiam & successore venerunt, & corpus sancti Richarij tulerunt, & posuerunt in loco quo & nunc cum magna meritorum gloria requiescit, ibi præstante Deo per serui sui reliquias noua sępius audiuntur miracula geri. Quidam igitur contractus, corpore debilis, sed fide robustus, frequentabat orando sancti Dei sepulchrum, qui optatam subito sanitatem recepit. Sed & multi Dæmoniaci ad corpus sancti Dei suorum obsequio deducti liberabantur. Quodam vero tempore vinculati & cathenati quidam per philosophicam ducebantur stratam, quæ prope Ecclesiam beati Richarij iacet, qui dum eminus ad viri Dei venerunt templum voce magna clamare cęperunt, sancte Richari solue nos, & statim ruptis vinculis soluti sunt omnes. Item clades magna quæ vocatur Panocula vel venenosa Lacerta longe lateque morte amara habitatores interfecit terrę, & vix aliquis ab ea tactus viuus euasit, percussusque ea peste, quidam e fratribus sancti Richarij, qui licet mortem timeret propter cladem, vitam tamen non desperauit propter patronū. Et quasi ad certa suffragia comitantibus fratribus cucurrit ad sepulchrum serui Dei, ibique communiter oratione facta & ipse liberatus est a morte, & omnes defensi sunt a plaga, nec aliquis ex illis fratribus mortifera cladis illius vastatione percussus est. Huius natale celebratur quarto Cal. Maij.

De sancto Geremaro Abbate Flauiacensi. Cap. XCVIII.

EX gestis eius. Sanctus quoque Geremarus villa Guarandra, quæ sita est in confinio Beluacensium super fluuium Itera ortus est. Genitor eius nomine Rigobertus, & genitrix illius nomine Aga ex gente Francorum nobili orta. Et non erat eis filius, nisi beatus Geremarus. Post quorum mortem magis, ac magis in Christi amore exardescens, non cessabat substantiam suam erogare pauperibus. Suscepit a beato Andoeno monachalem habitum, & instructus cęlestibus disciplinis, missus est in monasterium Pentalli vocabulo nominatum. Erat autem in eodem monasterio multitudo magna Monachorum. Cui scilicet ad regendum pater Geremarus constitutus erat. Fuerunt ibi nonnulli malitiosi & impij, qui nolentes recipere prædicationem eius, cœperunt tractare de morte ipsius. Erat autem illi consuetudo in primo Gallicantu ad laudes Dei surgere, & vsque ad crepusculum lucis in Dei laudibus noctem peruigilem ducere. Completo autem officio suo reuertebatur in dormitorium, at illi proterui consilium inter se acceperunt, vt cultellum sub lectisternijs ponerent, vt sanctus, vir rediens ab Ecclesia super cultellum se cum impetu corporis inijceret, & sic semetipsum interficeret, quod & fecerūt. Manubrium cultelli solo bæserunt, acumen vero ferri nudum in aeris spacium erexerunt. Reuertens beatus Geremarus ad lectum Spiritu sancto adhortante, fecit hoc quod solitus non erat facere tetigit manu lectum, & circumducens manu inuenit quod erat absconditum. Statim vt sensit fraudem esse paratam relicto lectulo, reuersus est ad monasterium. Et quod supererat noctis Dei amicus lachrymas fundens in hymnis, & laudibus duxit, & mane primo rem quæ ei contigerat nemini indicauit. Tertia vero hora diei in capitulo ante pedes omnium prostratus rogauit, vt a pastorali cura illum absoluerent, & meliorem quemcunque vellent patrem super se eligerent. Illi autem nolebant, sed magis, ac magis petebant vt eos non desereret. Pergens ergo ad sanctum Andoenum, sic allocutus est. Deprecor te sancte pater, vt locum mihi ad habitandum tuis præcibus demonstres. Confido etenim, q; Deus te exaudiet. Tertia autem nocte ī ieiuniis, & orationibus positis apparuit per visum vtrisque Angelus domini dicens. Ite ad locum qui Flauiacus nuncupatur, & ibi inuenietis desiderium vestrum, mane autem facto, retulit vterque qđ viderat. Et gratias agentes Domino tendunt ad Dominum. Ecce autem nebula descendit de cęlo & circundedit totum locum vbi construendum erat monasterium. Et cum nebula superna vox dicens. xl. anni euoluti sunt ex quo Dominus hunc locum benedixit & sanctificauit, & fideli suo Geremaro. Cumque obtutus suos in aspectu nebulę defigerent, statim ab aspectibus eorum sublata est. Ex eadē autem nebula in circuitu loci quasi quædam virga Geometricalis ros totum locum circundans remansit. Beatus autem Andoenus accipiens virgam in manu, per vestigium nebulæ mensus est plateam in circuitu vbi Ecclesia ædificaretur, vbi officinæ construerentur, & cætera Monachorum vitæ vtilia, vt non esset Monachis necessitas vagandi foras.

De sancta Angadrisina virgine. Cap. XCIX.

EX gestis sancti Ausberti. Sancta quoque Angadrisina filia fuit illustris Roberti, qui generosa stirpe proditus Gerulus fuit anuli Regis Lotharii. Hanc religiosissimam virginem illustris Sinuinus a præfato Roberto expetiit, volens eam Ausberto filio suo sociari. Quo. scilicet Roberto præbente assensum a casto iuuene casta despondetur, & puella. Denique ambo integritatem mentis, & corporis caste seruare cupientes, deprecabantur Dominum vt voluptatum venena a cordibus eorū dignaretur repellere. Deinde orāte beata Angadrisina virgine, vt speciositas illius in deformitatem verteretur, illico Dñs præces eius exaudiuit.

exaudiuit. Nam facies eius, ita exulcerata ac immundissima lepra cooperta mox apparuit, vt a consortiis hoīum quicūq; eam vidisset, extēplo segregandam decerneret. Medicorum deinde cucurrit frequentiia, sed quanto instātius insistebant tāto Christi sponsa deformior vlcerosiorque apparebat. Tū Pater diuinitus hoc fieri intelligens inquirebat ab ea, vtrum in virginitatis voto vitam elegisset diffinire. Opto inquit mi genitor, & totis nisibus exoro. Nām Christus quem concupiui sponsum, ipse mihi hanc corporis infert molestiam, vt animæ tribuat nitorem. Delectat hæc vita præsens pater pie sed decipit, quia omne quod est in mundo est vanitas. Hæc audiens pater, illustrem accersiuit Siniunum, & quæ circa suam filiam gesta erant lucide pandit. Ad hæc Sinuinus respondit. Voluntatem Domini in omnibus sequi oportet, neque eius nutui vllo modo contraire velle. Vocatusque affuit, & beatus Ausbertus, vbi & dissociabilem condidit libellum, vt sancta virgo Angadrisina nō sua sed Christi domini vocaretur sponsa. Hoc facto ad Rothomagum vrbem sancto Antistiti dirigitur Andoeno, vt eius benedictione percepta, & sacro velamine operta in virginitatis proposito consecrari mereretur, quo patrato pistrinę pulchritudini & speciei eleganti extemplo est reddita, ita vt cuncti auditorum dicerent, quia Christus eam sibi sponsam & famulam elegisset perhennem. Denique efficitur Gubernatrix cęnobij qd situm est iuxta muros vrbis Beluaci. Erat autem sicut cæteris Prælata ita cunctis humilior, in vestitu vilis, in cibo mediocris, ab infantia iugi orationi dedita, pudicitia exornatissima, hilaritate cordis, & corporis clara, patientiæ virtute, claritatis obsequio, eleemosynarumque largitionibus abundantissime cumulata. His virtutum sanctarum operibus ordinata, in medio virginum veluti lampas refulgebat accensa.

De sponso eius Ausberto postea Rothomagensi Archiepiscopo. *Cap.* C.

POst hoc vir Domini Ausbertus in Aula Regis licet nolens a genitore perductus, sicut erat acumine ingenij clarus cępit esse Aulicus Scriba, doctusque regalium priuilegiorū, & Gerulus anuli Regalis quo eadem signabantur. Cum vero coram Rege & Principibus consueto more diuersa musicæ artis instrumenta in cordis, & Tybijs audiret personantia aiebat sibi. O bone conditor, quale erit te diligentibus canticum indeficiens in cęlestibus audire Angelorum, si tantam etiam mortalibus præbes industriam, vt peritia artis ac suauitate cantilenæ prouocent animos audientium? Post hæc factus est Monachus in Fontanellę monasterio, vbi tunc præerat beatus Vuandregisilus, Presbyter cōsecratus est a beato Andoeno, prædixit Theodorico adolescenti, ꝙ rex esset futurus. Ad cuius prophetiæ fidem ager in quo tunc erat, sub hiemali tempore viridē produxit herbam, cæteris agri partibus perpetuo viridiorem. Post beatum Vuandregisilum qui fuit Abbas annis fere. 20. electus est Lambertus Tauernensis, postea factus est Episcopus Lugdunensis post beatum Genesium, & beatus Ausbertus tunc factus est Abbas Fontanellæ, post beatum vero Andoenum factus Episcopus crenit gratijs, creuit metallis. Quadam autem die expletis missarum solennijs cunctos ciues Rhotomagenses tam nobiles, quam ignobiles introduci iussit ad præparata cōuiuia, vbi cunctis disposite recumbentibus ipse ad mensam pauperum resedit, cēsus qui de villis publicis canonico ordine ad partem Pontificis canonice persolui consueuerant, in restauratione Ecclesiarum Presbyteris indulsit, dedit priuilegium Monachis Fontanellensibus, vt semper ex semetipsis Abbatem eligerent. In quo tamen priuilegio alligauit eos sub vinculo excommunicationis, si vel ipsi vel etiam posteri eorū à regula sancti Benedicti deuiarēt. Quod priuilegium factum est anno incarnationis domini. 682. Regis Theodorici. 16. episcopatus beati Ausberti. 5. indictione. 10. in vrbe Rothomago in Synodo generali. Corpus beati Andoeni transtulit in editiorem locum Ecclesiæ sancti Petri in suburbano Rothomagi, & condidit super eius sepulchrum repam miræ magnitudinis auro & argento & gemmis adornatam. In die Ascensionis Domini, incusatus apud Pipinum Principem iussu eiusdem deportatus est in exilium apud altū montē, qd humiliter subijt nullo extāte crimine. Eo mortuo cum sudarium cera litum capiti eius imponeretur visus est aperuisse oculos. Lampas ante eius sepulchrum a fidelibus accensa, incessanter non solum ardebat, sed etiam redundabat, ita vt sub ea poneretur vas in quo eius redundantia refunderetur.

De sancto Agilo Abbate Resbacensi, & bonis eius initijs. *Cap.* CI.

EX gestis eius. Porro sanctus Agilus quem monasterio Resbacensi a sancto Andoeno præfectum fuisse superius diximus, filius fuit Agnoaldi viri nobilissimi Sigiberti Regis consiliarij, puer bonæ indolis, quem propter celeres motus infantiæ parentes Agilum nominauerunt, ac sancto Columbano benedicendum obtulerunt, cuius benedictione percepta traditur puer Eustasio probatę religionis viro sacris literis erudiendus, cum alijs nobilium filijs, qui postea, præsules fuerunt Chalnoaldo. f. & Vualberto filiis Haugueriei patrui eius, fratribus, scilicet sanctæ Pharæ. Quorum alter Luduno clauato, alter vero Meldensis vrbis est ordinatus Episcopus. Achario quoque qui Virmandorum & Nouiomensis, & Thornacensis Antistes fuit Rignachario, qui Augustudinensis Pontifex & Audomaro Quitarvuanensis. Porro beato Columbano a Theodorico Rege de monasterio suo consilio pessimæ Brunichildis expulso, & beato Eustasio in locum eius substituto, eo tempore prudenti fratrum consensu decretum est, vt probus Agilus ad eam dirigeretur, quæ maxime ea causa beata Columbano infesta erat, qa Fœminarum accessum a monasterio propellebat, & sibi quæ Regina erat idem contradixerat. Itaque pergens Agilus, cum nondum longe esset a monasterio superuenit cum impetu Nepos Vuandaleni ducis cum satellitibus, qui sub obtentu venantium accepta religione obseruabant exitus monasterii more Latronum. Is extenso brachio nisus est percutere virum mitissimum. At ille subducto terrore vexillum crucis apposuit. Moxque brachium illius obriguit, & sicut extensum fuerat adeo inflexibile mansit, vt nemo valeret gladium de pugno eius educere, nec etiam ipse pedem de loco mouere. Obstupefactis omnibus, infelix ille, qui digne torquebatur singultibus lachrymosis, vt sui ruboris seu doloris saltem misereretur capite submisso petebat. Vnde & sanctus Agilus commotus, in solamen fidei orationem sumpsit, deinde vt aridum brachium tetigit, continuo pristinus vigor rediit. Caro tamen palmæ capulum sicut inhæserat secuta est, & sanguis per vngulas emanauit. Porro sicut a Domito tunc quidem Monacho, sed postea Vesoncionensi Episcopo didici, qui tunc adolescens huic facto intererat, saliua cum oratione & signo crucis eandem palmā beatus Agilus perunxit, & illico caro cum pelle sanitati restituta est, acsi nunquam corrupta fuisset. Præsumptor autem huius sceleris pęnitudine correptus relicta militari toga, Christi amictu sese vestiuit, & in dicto monasterio sub professione monastica Deo militauit. Fama igitur huius miraculi præueniens, regia iam impleuerat mœnia, & præclarus Agilus eorum conspectibus se præbet, supplicationes fratrum ingerens. Tum ambo repente Rex scilicet & Regina cōtriti, humo coram vestigiis illius procumbunt, & indulgentiam super temeritate quam sanctis viris ingesserant petunt.

De miraculis, & promotione ipsius in Abbatem. *Cap.* CII.

POst hæc Lotharius, in solio trium regnorum sublimatus, decreuit synodica diffinitione viros peritos dirigere, qui vicinas gentes ab errore reuocarent. Ex multorum igitur Episcoporum & Sacerdotum cętu, ad opus præfatum eligitur prudentissimus Agilus, simul & Abbas Eustasius. Qui egressi multos ad fidem Christi conuertunt. In ipso itinere sanctus Agilus miraculis claruit. Nam & Dæmoniacum verbo curauit & Sadabergam virginem luminibus orbatam, oleo benedicto oculos eius perungens, & crucis signo muniens illuminauit, sibi quoque ipsi cum validissima febre ignea perfusus esset, ita vt pene spiritum exalaret, sanitatē a Domino impetrauit precibus. Expleta namque oratione, fessa membra & ęstuantia sopor occupauit. Ac semiuigilans astare sibi præclarum iuuenem vidit, qui posuit manum dexteram super pectus eius, & ait. Agile care meus, quem ab vtero matris custodiui incorruptum, & custodiam donec æuo pleno te recipiam. Age quod agis, me donante, depulsoque languore surge. Porro beatus Andoenus adhuc in palatio degens, & beati Eligij consilio vtens, cum ardentissimo studio monasterium proprijs sumptibus, in remotis locis construere satageret, factum est, vt quadam die peragrans heremi confinia, super torrentem, quem veteris incolæ Resbacem dixerunt deueniret, ibique paululum subter pomorum arborem subsisteret, facto igitur in ea velocius vmbraculo, silentium imperat, significans fessa membra quieti velle concedere, quo secretius posset orationi incumbere, diutius ergo dum prostratus orasset, vidit in aere nubem splendidam, radijs choruscis figuram crucis prætendentem. Ex cuius claritate per tres noctes tantum lumen continuatim emicuit, vt illic videres omnia clare sicut in meridie, per tres etiam dies eos ibidem in modum crucis a mane vsque ad vesperam visus est, donec triduano expleto ieiunio, vnā cum beato Pharone Episcopo Ecclesiæ fundamenta caret. Factum est ergo vt vbi orans subter arborem pomiferam iacuerat, ibi in scemate crucis templum Domino ædificaret. Compertaque beati Agili fama impetrauit a Rege vt eum Abbatem monasterio nouo a se ædificato præficeret.

deret. Qui & suscepto regimine erat inter fratres quasi vnus ex illis, virtutumque signis choruscans, speculum factus est, non solum sibi commissis, sed etiam mundo. Erat enim in ieiuniis frequens, in orationibus assiduus, in eleemosynis largus, hospitalitatis amator praecipuus.

De hospitalitate & felici transitu eiusdem. Cap. CIII.

Quadam itaque die dum vespere circumiēs officinas monasterij (fuerat enim eatenus nobilium hospitum obsequijs occupatus) pergeret ad xenodoxium qđ illius ordinatione sanctus Andoenus ibidem constituerat, qui multis rebus, & opimis possessionibus monasterium ditauerat, audiuit ad portam monasterij velut plangentis hominis exilē vocem, apertaque fenestra quae portae inhaerebat, cernit ante fores iacere pauperem vlceribus plenum petentem se hospitio recipi. Cōuersusque ad fratrem Brandolinum, qui solus tunc secum erat ait. Ecce quomodo alijs vtilitatibus occupati tāta neglexímus, perge igitur velocius, & para ei refectionem. Illo abeunte ipse aperto hostio, ait ad pauperem. Veni frater. En faciemus tibi prout competit. Quo respondente se prae doloribus vlcerū ambulare non posse, suis eum humeris imponens, detulit in domū absque vllo pondere, posuitque super sedile iuxta focū, hyems enim erat. Accipiensque vrceum & lintea cum super manus eius vellet aquā infundere, illico disparuit. Magnaque fragrantia iocundi odoris eandem domum quasi aromatum repleuit. Huius hospitalitati Diabolus inuidens, ei post matutinas ex more oranti in specie immanissimi Draconis apparuit, erecto capite virus aduersus eum emittens, at ille & crucis mysterio tuto se muniēs omnia disperdidit. Idem cum quibusdam sibi iunctis fratribus messores visitasset, subito cęlo caligāte, & tonitruo chorusco terribiliter insonante, messoribus commotionem aeris verentibus, fecit in virtute Christi signum mirabile diuisis magnis imbribus, ita vt iuxta eos vndique nimia tempestas appareret, & super eos vnas saltem pluuiae gutta non caderet. Denique cum esset. 98. annorum orauit Dominum humiliter, vt eum de incolatu vitae huius educeret, & gregem sibi cōmissum perpetuo custodiret. Oratione completa, apparuit ei iuuenis pręclarus, & ait. Agile care meus, expleto biennio te recipiā, age quod agis. Eroque tecum, nec te deseram. Expleto itaque biennio hac eadem nocte media. s. quarto Cal. Septembris, beatus Agilus feliciter migrauit ad Christum centenarius. Venerabilis autem Ado qui ad eius transitum venerat, totam noctem ducens peruigilem, post matutinas ab oratione surgens, vnā cū duobus fratribus audiuit choros virginum in sublimi canētes. Hodie sanctus Agilus cum summis laudibus pergit ad pmium, hodie cum sanctis in coelo coronatus triumphat fęlix valde, qa ab infantia seruauit castitatem, & virgo centenarius ascendit ad gloriam. Cum ergo corpus eius sepulturae traderet, quidam e fratribus validissima febre aestuans linteum qđ panonem tegebat in fide tetigit, moxque febris ab eo recessit. Alter vero qui dolore dentium torquebatur maxillam peplo quasi ceruicali imposuit. Sicque dolor omnis fugatus est.

De sancto Remaclo caeterisque sanctis, qui tunc temporis clarebant in Gallijs. Cap. CIIII.

Sigibertus. Anno Constantini. 8. Sigibertus, de posteritate prolis desperans. 12. monasteria hincinde construxit Domino, in quibus stabulans, & malmundanarium eminebant, cooperante sibi in his maiore domus Grimoaldo & Traiectensium Episcopo Remaclo, qui Remaclus non multo post partaesus saecularium tumultu instabulans monachicae vitae assumpsit habitum. His diebus multi vtriusque sexus in Gallijs claruerunt, qui ad testimonium sanctitatis suae in aedificandis Deo monasterijs operam suam impenderunt. Ex his in nostra vicinia tunc florebat sanctus Landelinus confessor Christi, qui & Motosus, ab Auberto Cameracensi Episcopo ex pręдone ad Christum retractus, & a beato Papa Martino ad praedicandum ordinatus, fundator cęnobiorū Lobiensis, Alnei, Vuasłaris atq; Crispiniensis, vbi corpore requiescit cum discipulis suis Aldeleno & Domiciano. Gissenus Cellensis, Madeelgarius dux, qui Vincentius Altimotensis, & Sonegensis eiusque coniunx Vualdetrudis Castrilocensis. Soror quoque Vualdetrudis Aldegundis Melbodiensis, Trudo etiam Hispaniensis in Tironem Christi adolescebat, praeter hos & alij multi de Anglia vel Scotia in Gallijs peregrinantes verbum Dei seminabant, multumque fructum Deo faciebant. s. Ecco. Bertuinus, Eloquius. Cœnobium Floriacense a Leodeboldo Abbate fundatur, & non multo post corpus sancti Benedicti Abbatis ab Agilulfo Monacho a castro cassino delatum illuc transportatur, corpus vero sororis eius sanctae scholasticae Cinomannis transfertur. Anno Constantini. 10. Iudocus Regis Britonium filius spreto regno & mundo, peregrinus, & heremita in pago pontino requieuit in Christo.

De sancto Iudoco & eius peregrinatione. Cap. CV.

Ex gestis eius. Sic ex Regia Britonum natione, patre. s. Iudicail orisidus, fratre suo Iudicail, cui pater regnum post obitum reliquerat in clericum tonsurato, cum ex ipsius decreto regnum deberet suscipere, noluit acquiescere, sed 8. dierum inducias poposcit, aliud. s. interim magis eligere disponens. Quadam igitur die vidēs vndecim peregrinos dicentes se velle Romam pergere, baculum tantum ac tabulam arripiens secutus est eos, qui eum attendentes clericum fecerunt, diuersaque loca peragentes in pago pontino deuote suscepti sunt a duce Haimone, qui videns Iudocum iuuenem elegantem, quodam supernae gratiae munere dotatum simul & bonis moribus imburum, secum eum retinuit & Ecclesiasticis gradibus sublimari fecit, quousque in eius capella Presbyter fieret, in qua septem annis officio sacerdotali functus est, filiumque eius Vrsinum de sacro fonte suscepit, denique superno amore compunctus Haimonem suppliciter petijt, vt data sibi licentia secretus habitaret, vbi pro se & suis oraret quietius, quo annuente venit ad locum Brahic, vbi aedificata Ecclesia simul & domuncula miraculis etiam cępit clarescere. Fertur ꝙ ibi volucres diuersi generis, & pisciculi more solito de manu eius escam sumere mansuetissime veniebant, & iterum abibant adinstar Columbarum, dum autem in eadem cellula cum Mirmaro discipulo suo solus habitaret, orante eo in Ecclesia pauper ad ianuā petebat elemosynam sibi dari. Quo audito vir Dei praecepit Mirmaro vt panem vnum, qui solus eis ad victum remanserat in duas partes scinderet, & vnam repartiens inopi vociferanti daret. Quo facto non multopost alius similiter Elyam quaerens venit. Cum vir sanctus alium panis quadrātem dari iussit. Tertius quoque venit & ei similiter tertium dari praecepit. Discipulo moleste ferente & dicente. Non vis vt saltem nobis medietas panis seruetur? Noli inquit fili sollicitus esse de cibo & potu, sed memento promissionis eius qui dicit. Date & dabitur vobis. Vix autem pauper inde recesserat, & quartus egenus accessit, cui residuum panis dari fecit, iterum discipulo murmurante. Confortauit eum in fide. Vixque sermonem exhortationis compleuerat, & ecce quatuor nauiculę iuxta numerum pauperum quibus totum victum suum diuiserat, mittuntur ei cibo & potu plenae.

De sanctitate & miraculis, & obitu eiusdem. Cap. CVI.

Cum autem Diabolus inuidus tentaret eius animum diuersis curis affligere, venerabilis Haymonis prouidentiam, qui ad eum visitandum venire consueuerat a loco illo ad alium nomine Rumachum migrauit. 14. annis vitam solitariam duxit, illic. 11. Gallinas cum Gallo duodecimo nutriuit, quas interdum Aquila deuorare cępit. Sed vir sanctus cum ei minaturus indicasset, quasi pro nihilo duxit. Iamque per vices. 11. Gallinis ab Aquila raptis, Gallius quoque vnguibus arreptus portabatur, quo vir Dei comperto, moleste tulit, ipsaque Aquila longius auolante dato signo crucis post eam, comminatur vt illaesum sibi concite Gallum reduceret. Cuius imperio parens Aquila redijt, & ante faciem eius Gallum incolumē exponens continuo expirauit. Procedente autem tempore Diabolus versus in Colubrum mordere ausus est in pede sanctum virum, quo dolore comperto grauiter ferens cogitabat ex eo migrare loco, cumque vna cum Haymone locum sibi ad habitandum quaereret, Haymo venatione consecuta grandē Aprū prosternens, angustiari cœpit propter defectum aquae. Quem cum monuisset in Domino sperare, illo obdormiente, vir sanctus baculum suum in terra defixit, & inuocato nomine Iesu baculum extraxit. Moxque latex sufficiens aquam viuam illis qui aderant ministrans emanauit. Quod Haymo expergefactus cum admiratione vidit, iubente autem sancto fossa a ministris facta est, in quo fons pulcherrimus exortus est, qui vsque hodie mirificus ab incolis, & de longe venientibus venerabilis habetur. Cuius etiam gustu sanitatem infirmos recepisse plures, qui bene nouerunt affirmant. Tandem vir sanctus Romam petijt, & cum multis sanctorum reliquijs inde rediens, puellam a natiuitate caecam sicut in somnijs praemonita fuit ad se accedentem illuminauit, cumque Idib. Decembris obiisset, duo nepotes sui Vuimoch & Arnoch in eius locum succedentes, corpus eius quod incorruptum diu mansit frequenter lauare consueuerant. Hoc igitur Dux Haymonis successor Deotricus procaciter explorare volens contra voluntatem eorum per vim sepulchrum aperiri fecit, sciscitari volēs an verum esset quod sancti corpus integrum adhuc persisteret, quod dum absque vlla reuerentia intuitus fuisset, subito exterritus, ait. Ah sancte Iudoce. Statimque mutus, & surdus factus est, omnique corpore debilitatus vsque in finem vitae suae permansit.

De quibusdam incidentibus illius temporis. *Cap.* CVII.

Sigibertus. Anno Cõstantis. 9. ignis de cęlo cecidit, & timor magnus super homines venit, pestilentiaque grauissima tribus æstiuis mensibus crassata est, cunctis visibiliter apparente, bonum & malum Angelum noctu ciuitatem circumire. Et quotiens iussu boni Angeli malus Angelus venabulo qđ manu ferre videbatur, hostium cuiusque domus percussisset, tot ex eadem domo sequenti die interibant. Hoc tempore sanctus Foillanus Fossensis Martyrizatur. Anno eiusdem. 13. Osuuinus Rex Nordanimbrorum, facto Dei cęli voto Pendæ Merciorum Regi concurrit cum exercitu non multo, & inter nimiam Merciorum stragem ipsum Regem Pendam peremit, gentemque Merciorum ad Christum verti fecit, Pictos quoque regno Anglorum subdidit. Helinandus. Osuuinus iste frater fuit sancti Osuualdi Regis, qui primus Anglorum claruit, & post eũ apud Berniclos regnauit. Sigiber. Anno Constantis. 15. obijt Itra Mater sanctæ Gertrudis. Hæc Itra relicta Pipini instinctu sancti Amandi se & sua Deo deuouens monasterium Niuellense fundauit, eique filiam suam Gertrudem Deo dignam virginem præfecit Theodardo Episcopo martyrizato, sanctus Lambertus filius Apri comitis Episcopatum Traiectensem illustrat, gloria nobilitatis, & gratia sanctitatis.

De sancto Audomaro Taruanensi Episcopo. *Cap.* CVIII.

Atrebatis dum corpus sancti Vedasti transfertur ab Ausberto Episcopo presentibus Lamberto Tungrensi & Audomaro Taruanensi, alijsque sanctis Episcopis, & Abbatibus, Audomarus, qui præ senio cæcus erat, dum precibus præsentiũ Episcoporum & meritis sancti Vedasti illuminatus esset, ægre se ferens esse liberatum a cęcitate quã pro salute sibi a Deo immissam esse gaudebat, rursus ad votum suum est excæcatus. Ex gestis eius. Hic quoque ex nobilibus, & religiosis parentibus oriundus fuit in aurea valle non longe a Constantia ciuitate, qui religiose a cunabulis educatus, Matre defuncta ipse & Pater eius Friulphus ætate dispares, mente similes, omnia ꝓ Christo relinquentes ad Luxouium Cęnobium a beato Columbano in Burgundia fundatum pariter perrexerunt, ibique sub sancto Abbate Eustasio sacræ regulæ se deuote subiecerunt. Ille Friulphus laudabiliter vsque ad finem perseuerauit, dehinc Audomarus fama eius peruulgata ad gubernandum & docendum Taruan. vrbis populum episcopalem honorem cũ magna mentis humilitate sumpsit, in quo gradu verbum Dei seminans, animarum & corporum languores curans misericordiæ operibus insistens plebem sibi creditam rite gubernauit, ipsosq; Taruanenses, qui post beatorum Fusciani & Victorici martyrum a doctrina sana quam ab eis audierant ad idololatriã reuersi fuerant, euangelij luce iterum illuminauit, & idolorum culturam in vrbe funditus euertit. Cum autem quadam nocte ex more Dominum oraret, Diabolus tantam incentiuam ei carnis tentationem immisit, ꝙ ei nunquam similem se habuisse meminit. Reminiscensque exemplum incendij beati Benedicti in vrticarum & veprium aculeos omni indumento exutus egressus foras illico se proiecit, ibique diu volutatus, toto corpore vulneratus exijt, tuncque bene pęnaliter ardente foris, quod intus illicite ardebat extinxit. Idem cum ab vrbe ad vicinia loca lustrãda pergeret, in quodam loco prope villam quæ Iormacus dicitur contra meridiem, volens pausare, iacuit sub quadam arbore, inde vero cum a somno surrexit, crucem Domini ex lignis editam in eadem arbore fixit, sequẽti nocte multa ibi apparuerunt luminaria. Et ab eo tempore Christus pro milite suo multorum ibidem sanauit infirmitates, atque innumerabiles declarauit virtutes. Ad meritorum aũt suorum cumulum augẽdum, per plurimos ante obitum suum annos oculorum lumen amisit, sicque foris cæcus intus illuminatus, nouus Israhelita Deũ videbat, & corde semper deuoto dicebat. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cęlis. Cum autem obitum suum imminere sciret, ipsa die vltima vitæ suæ de lecto in quo iacebat febre correptus surrexit, & ingressus Ecclesiam prolixe cum lachrymis orauit, factaque diutissima exhortatione ad clerum & populum ad stratum redijt, & more solito mortuorum omni corpore extensus, inter verba gratiarum actionis, & diuinæ laudis spiritum cum gaudio & vultu præclaro emisit, Testatique sunt qui tunc ibidem aderant, ꝙ tanta in transitu illius animæ sanctæ in domo illa fragantia odoris est aspersa, ac si domus illa omnibus aromatibus fuisset repleta.

De miraculis eiusdem post obitum. *Cap.* CIX.

Post cuius obitum ad eius tumulum oleum Dei virtute ex lampadibus pendentibus visum est mirabiliter stillasse, multasque sanitates, & alia quãplura miracula Dominus ibidem per eum dignatus est ostẽdere. Quidam vir sceleratus, & auarus, solidum argenteum a compatre suo mutuauerat, & postea fide fraudata, qđ acceperat se nunquam ab eo accepisse iuramento negauit. Cui ille respondit, qui commodatum requirebat. Iura mihi supra corpus beati Audomari, ꝑ merita & virtutes ipsius sancti, quia non acceperis a me qđ a te requiro, & ego negationis tuæ causę acquiesco. Cumque ille audaci corde manus ad iuramentum leuasset, protinus vltio diuina est secuta. Nam in loco quo stabat, ambo oculi eius crepuerunt in momento, & post hoc die tertia miserrima morte est defunctus. Tẽpore vindemiæ pastor cuiusdam religiosi viri in vineam glorioso viro collatam intrauit, & furtim sinum de vuis impleuit, sicq; ad coæquales suos cum præda redijt. Rogantibus autem socijs, vt secum prædam quam asportauerat impertiret, in sinũ manum dextram immittenti, ita ambæ immobiles adhæserũt, vt nec sinistra qua sinus tenebatur complexus, nec in sinũ illata dextra posset auerti, contorto ẽt ore retrorsum linguæ ꝑdidit officiũ, tunc stupentes socij puerũ duxerũt ad domũ ꝓpriã non cũ paruo timore cãm quæ acciderat referẽdo. Cui Dñs eius religiosus compatiẽs assumpto eo secum ad Ecclam ꝑrexit, & vna cũ ipso puero prostratus, cũ fletu Dei clemẽtiã intercedẽte scõ obtinuit, nã puer incolumis surrexit. Rexit aũt vir scũs Ecclãm 30. annis, quibus expletis obijt. 5. idus Septẽbris, Cuius corpus a scõ Bertino Abbate trãslatũ est in monasterio Sithdin sepultũ.

De sancto Bertino Abbate. *Cap.* CX.

Ex gestis eius. Hic Bertinus cum duobus alijs. s. Nummolino & Ebertraimo patriam propriam. s. Constantiensem relinquentes ad sanctum Audomarum Morinensem Ecclesiã regentem venerunt, a quo gratifice suscepti sunt, & missi ad prædicandum, officium legationis suę labore continuo impleuerũt. Interea vir nobilis, & prædiues Adroaldus non habens filium, volensque Ecclesiam hæredem facere possessionum suarum, de consilio beati Audomari quæcumq; habere poterat tribus prænominatis socijs conferebat, vt ibi cænobium in honore beati Petri Apostoli construendo, turbam Monachorum coadunaret, qđ & factum est. Decedente autem Archario Nouiomensi Epõ Nummolinus ad Epatũ eiusdẽ vrbis prouehit, & Ebertraimus Cænobio sancti Quintini a Nummolino præfertur. Scũs vero Bertinus in loco sibi a Deo collato resedit, & cum sibi adunatis aptiorẽ locũ ædificandi cęnobiũ quærere cępit. Sed illud dictũ Dñicum reuoluens. Sine me nihil potestis facere, ꝓuidẽtię Dei cuncta committens, protinus nauim conscendit, sine gubernatore vel remige per spatiosum stagnũ cui adhæret prædictũ monasterium, Dei tm̃ nutu nauis agitabat. Angelicoq; ministerio cernens carinam trans fluenta fluuij ꝑcipitis impingi quousq; aptum tenendo portum consisteret, & sanctus Bertinus hunc versum psalmi decantanti promeret. Hæc requies mea in seculum sæculi. &c. Cognoscens igitur locum illum a Deo sibi electum, ibi monasterium nomine Sithdin in honore sancti Petri ædificare cępit, & confluentibus vndique religiosis viris in breui multitudinem Monachorum coadunauit, quẽ ẽt Deus cõtra Diabolicas persuasiones indefesse pugnantẽ, & magnã de ouibus sibi creditis habentem curam, almificis signis glorificauit.

De miraculis eius post obitum. *Cap.* CXI.

Post cuius etiam obitum plurima Dominus ostendit miracula per eius merita circa eiusdem sepulchrum. Tres viri nocte dominica in Rodano, iuxta beati Mauricij monasteriũ, serui enim erant illius loci, Nauim ascendentes, Retia extendunt ad capiendos pisces, quæ scilicet Retia intrauit piscium magnorum multitudo, quantam antea nunquam cęperant vna nocte, hinc nauigantes ad portum quem soliti erant post piscationem intrare, nequiuerunt se de prædicta nauicula mouere. Duo enim ex ipsis pedum ac manuum officio priuati, toto erant contriti corpore, tertius vero pedum officio priuatus, ac surdus effectus hic duobus innitendo. s. fustibus, orationis causa loca sancta circumire decreuit. Tandem in Sithdin monasterio ad beati Bertini sepulchrum venit, & cum fratres nocturnas cantarent vigilias Ecclesiam intrauit. Cumque diu cum lachrymis sanitatem postulasset, Euangelij lectione recitata, vidit contra se multa lucere luminaria, paulatimque a se sentit infirmitatem recedere, audituque recepto ac recuperato pedum officio, post synaxim lætus, & sanus ad domum propriam repedauit. Quidam malignus cum religionis cuiusdam se esse simulasset, per tres dies continuos quasi orandi gratia beati Bertini Ecclesiam ingressus, valuas diligenter considerauit, horã qua fratres refectorium causa refectionis peterẽt notauit, arreptoq; clerico cailide valuas aperuit, & ingressus vasa argentea, q̃ sub coronis, ac lampadibus pendebãt, furtim surripuit. At dũ egressos quętere cępisset, ad aditũ portę vidit vt ipse postea narrauit, ꝗplurimos, & terribiles ibi inimicos sibi assistere. Itaque reuertens ꝑ monasteriũ quasi ꝑ præcipitia parietũ, & tectorũ, cõcitos cępit dare saltus. Qđ cũ vidissent ibi degentes, sublata prorsus ambagine

ambagine hunc esse reum clamitant, & sacri furem thesauri, ideoque taliter a Dæmonio agitari. Itaque comprehensus, & interrogatus, quid sibi accidisset, statim veritatem exposuit, & in neruum missus est. Sed fratres ei condolentes, miserunt ad Comitem eiusdem loci, & redditum est ei liberum exire, qui tamen septimanam tantummodo superuixit.

Adhuc de eodem. Cap. CXII.

Beniamin quidam nobilis plurimum ex hereditate propria monasterio conferens intrauit, & laudabili vt facietenus videbatur simplicitate totum se monasterio contulit, sed non multopost insolescens cepit opera sua mala defendere, & mortiferis persuasionibus consentire, correptus a fratribus emédari noluit, verumetiam exosos habuit. Tandem de monasterio est egressus, cœpitque lustrare domus propinquorum, frequentare furta, & stupra, aliaque nephanda exercere facinora, at clementia Dei, quæ ingratos quosque per flagella vocat ad regnum, fecit eũ ex nimio capitis dolore corporale lumen amittere. Vix autem tunc obtinuit a propinquis, vt aliquod ei solatium impenderent propinquitatis, ab illis ergo susceptus est, sed iugiter verborum contumelijs verberatus. Quadam igitur die contumelia frequenti valde mæstus ad monasterium beati Bertini perduci se rogauit. Ibique coram Ecclesiæ ianuis prostratus, quotidie Dominum de præteritis negligentijs placare studuit ieiunijs, & orationibus lachrymisque assiduis insistens. Cuius humilitatem Pater monasterij videns, ad portam eũ collocauit, præbendo ei victum quotidianum, Ille autem in pnía perseuerauit, quatenus humum sæpissime lachrymis rigãs mereretur audire. Dimissum est peccatum tuum. Quadam igitur die iuxta altare situm in media Ecclesia stetit, casuque subitaneo in terram proruit, quem fratres accurrentes a terra leuauerunt, eumque videntes oculorum aciem clarissime protendentem, interrogauerunt qualiter a Domino recuperasset visioné. Ille autem dicebat, quia cum Dominum pura mentis intentione exoraret, duas faculas ex sepulchro beati Bertini vidit iactatas oculis suis clarissimum lumen infundentes, statimque frater in priorem locum reuocatus, gratias egit, & itinera Christi deinceps recto calle perrexit.

De insania Choldonei Regis, & epistola Martini Papæ. Cap. CXIII.

Sigibertus. Anno Constantis 17. Clodoneus Rex corpus sancti Dionysij Parisiensis, discooperiens minus religiose, licet cupide, os brachij eius fregit & rapuit, moxq; in améntiam perpetuam incidit. Anno sequenti sanctus obijt. Amãdus Eluonensis. Actor. Huius vitam abbreuiatam iam supra posuimus. Extat ad hunc sanctum Amãdum epistola decretalis Martini Papæ, in qua significatur eundem Amandum voluisse pastorale obsequium deponere pro eorum inobedientia a quibus Presbyteri vel Diaconi post suas ordinationes in lapsum inquinabantur a qua voluntate illum dehortabatur idem beatissimus Papæ persuadens eum ad patientiam, & commonens, vt nullam eis in delicto compassionem exhibeat, sed lapsos omnes ab officio deponat, & eos in iugem pœnitentiam mittat. Si enim inquit tales quærimus ad sacros ordines promouedos, quos nulla ruga, nullum vitæ contagium ab ordinibus sacris præpediat, quanto magis si aliquis post ordinationem suã in lapsum ceciderit, & præuaricationis peccato deprehẽdatur obnoxius oĩmode phibendus est cũ manibus luculẽtis atq; pollutis mysteriũ nræ salutis tractare. Sitq; hmõi sp iuxta sacrorũ canonũ statuta in hac vita depositus, vt illum q̃ mentis interna scrutatur, nullumq; de omnibus errare congaudet, dũ aspexerit sincerã pniam eius in terribili iudicio habeat reconciliatum. Sigibertus. Eo tpe sanctus Niuardus Remensis Archieps, & Reolus successor eius Bercharius quoq; martyr, q̃ fuit Abbas primus Autillarẽsium. Sancta ẽt Berta martyr & Abbatissa sctitate claruerũt in Gallia.

De sancto Berchario Remensi & sancto Niuardo Archiepiscopo. Cap. CXIIII.

Ex gestis eius. Hic sanctus Bercharius sub præfato sancto Niuardo Remorum Pontifice, moribus, & sapientia imbutus, Luxouiense monasterium expetiit, vbi sub Abbate sancto Eustasio monasticam vitam duxit. Cum autem in cura promptuarii Rectoris nutu aliquando esset implicitus, quadã die subito iussu eius est vocatus, forte ille tunc promptuarium ingressus ante vas steterat, & sudem quæ vulgo duciculum a potu educendo dicitur, in manu tenens cerealem amphora potum infundebat. Mirum dictu, ad vnius iussionis nutum relictis quæ habebat in manibus cucurrit continuo ardore obedientiæ amphoræ obseruantiam oblitus. Illoque ante Abbatem stante interim potus in vasculum suppositũ destẽere non cessans postquam ad superficiem vasis peruenit, in modum columnæ superne constipatum in gyrum coronari cepit, vltro cernens illud liquamen quod vix clausum valet contineri, vt quondam Dei populo trãseunte absque littoribus Iordanis fluenta in sublime tolli, vt liquido patesceret quanta esset virtus obediẽtiæ cuius fructus nullo modo possit in terra deperire. At ille quod acciderat non suo sed Abbatis merito deputauit. Iam vero regularibus disciplinis edoctus ad sanctum Niuardum reuertitur. Qui cum in aliquo prædiorum suorum ædificare cœnobiũ vellet cum Berchario vicum quendam spernacũ, quem beatus Remigius Ecclesiæ Remensi precio acquisierat, expetens, ipso pcessu itineris graui sopore deprimitur, ita vt eundi facultate remota, oẽm illum equestrem, qui se forte comitebat ordinẽ stare præciperet. Itaq; fagus frondosa eligitur, sub cuius tegmine recubãs, Bercharij decumbentis gremio vertice cõposito recipit. Interim eo quiescente sanctus Bercharius in cœlũ defixis luminibus aspicit, subito Niueam Columbam e sublimibus descẽdere, & arbori cui substrati erant residere, quæ repente ab arbore prosiliens, & rupens aera vacuum futuræ fabricæ spacium circumuolans, locum quo cænobium construi debeat gyro designat, præsentia sanctificat. Cumque eosdem sui ambitus circulos tertio repetisset, aperto cœlo reconditur. Et qđ idem Bercharius corporalibus depræhenderat oculis, hoc quidem quiescẽs Pontifex senserat sopore cœlestis visionis. Itaque a somno excitatus, o inquit Berchari votorum meorum compar fidissime, quam gratum mihi est hunc paululum soporis gratia diuertisse. Quod enim diu differens corde gestauerã, visionis Arcano maturius aggrediendum esse compellor. Illoque visum referente ait Bercharius. O pater sanctissime, quicquid in visione spiritus diuinitus tibi testaris illatum, noueris etiam me corporaliter fuisse conspicatum. Tunc Præsul eius industriæ hoc sanctũ opus disposuit committere, qui in loco ipso qui Altiuillare dicitur cœnobij fundamenta fecit, nec prius ab opere destitit, quã opus ceptum ad laudem Dei compleret. Ibi monasticæ conuersationis viros religiosos aggregauit, & cuncta quæ huic ordini commoda iudicantur diligenter impleuit. Obijt autem sanctus Niuardus die Cal. Septembris.

De martyrio sancti Berchary, & de maioribus domus. Cap. CXV.

Sanctus autem Bercharius in ordinando plurima, forte accidit, vt filiolum suum Dagouinum, quem de sacro fonte susceperat, & Monachum esse statuerat exigentibus culpis suis verbere increpationis feriẽdum decerneret, qui merito suo Sathanæ cum Iuda traditus indigne patris obiurgamina tulit. Et cum ille fessus lectulo reclinatus membra sopori dedisset, idẽ filius Sathanæ irruens in eum mortali cum vulnere attentauit, arreptumque ferrum quo eum percusserat, in piscinam quæ intra monasterium erat quamcitius potuit occultandum dedit. Videns tunc laticem, velut tanti sceleris cognitorem, ferrum in se receptare expauescere, Nam mox vt aquam tetigit velut leuissimæ materiei pluma super aquas natauit, ipse autem amens factus, homicida Ecclesiam petijt cruẽtisque manibus signum cepit pulsare. Fratres inconsueta hora cum admiratione surgentes, & sanctum virum interfectum audiẽtes, ad lectum eius cucurrunt, & adhuc in eo spiritum repperernt. Comprehensum igitur Dagonicum ei obtulerunt, scire cupientes quid de commisso tanto scelere iudicaret. At ille Domini non immemor, Deum inquit tibi frater pœnitentialiter placabilem fieri studeto. Nam quantum ad me attinet, omni te liberum impietate remitto. Ex eius sepulchro longo tempore post oleum pullulans visum est defluxisse cunctis morbo obsessis salubre. Sigibertus. Anno Constantis 19. Clodoneus Rex Francorum obijt, & Lotharius filius eius succedit, & quatuor annis regnauit. Huius maior domus post Erchanoaldum fuit Ebroinus. Ab hinc Francorum Regibus a solita fortitudine & scientia degenerantibus, regni potentia disponebatur per maiores domus Regibus solo nomine regnantibus. Quibus moris erat, principari quidem secundum genus, & nil agere vel disponere quam irrationabiliter edere & bibere, domique morari, & Cal. Maij præsidere coram tota gente, & salutare & salutari, obsequia & dona accipere & rependere, & sic secum vsque ad alium Maium permanere. Gatildis Regina Mater Lotharii Corbeiæ & Kalæ monasteria Deo construxit.

De Sancta Batilda Regina. Cap. CXVI.

Ex gestis eius. Hæc de transmarinis partibus deprædata, redempta est a venerabili viro Hercauoaldo, qui tunc maior domus palatium gubernabat. Fuit autem de claro sanguine Saxonum, aspectu decora, vultu hilaris, incessu grauis, pudica, sobria, prudens, & cauta, humilis, & gratiosa, adeoque placuit Prædicto Principi, vt loco Pincernę eam constitueret. In qua dignitate omnibus senioribus in domo domini sui ita humiliter obsequebatur, vt eis calciamenta detraheret, & detergeret,

geret,& aquam ad lauandum afferret,& vestimenta eorū festinate pararet absq; omni murmure & adulatione bono & pio stio. Mortua vero vxore Hercanoaldi voluit idē Princeps eam ducere. Quæ cum vocaretur ad principis cubiculum se abscondit in angulo domatis, & super se iecit pannos vilissimos, vt nemo putaret illic aliquē latere potuisse. Ea igit non inuenta, Princeps duxit alteram. Tunc illa iterū quæsita inuenta est,sed a Principe non contracta. Postea per Dei gratiam facta est vxor Clodonei Regis filij Dagoberti. Et merito. Erat.n.& ipsa de sanguine Regio. Faciebat autem eleemosynas multas Ecclesijs, & pauperibus per manum Genesij Abbatis, quem Rex ei in adiutorium dedit, qui tunc erat assiduus in palatio, qui postea factus est Lugdunensis Eps. Hæc Regina pestem symoniacam a Francia extirpauit,& impijssimas exactiones publicas cessare fecit, quæ adeo grauabant populū,vt multi filios suos magis optatent mori quam viuere. Construxit cœnobium sanctimonialiū in pago Parisiaco noīe kalam, in Ambianēsi monasterium Corbeiæ,quod villis, & prædijs magnifice instruxit. Diuersis quoque monasterijs multa donaria contulit, & Ecclesijs præcipuis immunitates concessit. Multos captiuos redemit, multos relaxauit,multos in monasteria transmisit. Orta tandem contentione inter Francorum proceres pro superbia Sigebranni Epi, ꝓ qua & ipse occisus est, desideratum meruit adimplere propositum, deductaque a quibusdam senioribus regni proceribus ad monasterium kalam, religionis ibi habitum suscepit. In ebdomada sua ministrabat in officio coquinæ, sicut & cæteræ sorores, & mundicias faciebat ēt plusquam cæteræ sorores, inquinamentā stercorum proprijs manibus emundans. Incidit tandem in Iliacam passionem,de qua cum auxilio Dei & Medicorum est sanata. Appropinquante igitur obitu suo visio præclara ei ostensa est. Scala ei videbatur erecta stare ante altare beatę Dei genitricis Mariæ,cuius cacumen cœlos attingebat, & per eiusdem gradus se comitantibus sanctis Angelis secreta cęlestia penetrare. Habebat autem quandam filiolam,quam ex fonte sacro susceperat,pro qua Dominum exorauit,vt ante se moreretur. Qđ & factum est. Cuius mortem & ipsa statim est secuta. In exitu autem animæ eius a corpore, diuinus splendor in eius corpusculo clarissime choruscauit, & visus est a circunstantibus Angelorum chorus ei obuiam aduenisse,& cū eis fidelissimus amicus eius Genesius Episcopus. Visique sunt Angeli animam eius remigio alarum & manibus eleuatam in cęlum portasse. Monasterium vero kalę primo cōstruxit Clothildis Regina, vxor Clodonei magni,quem sanctus Remigius baptizauit,& construxit illud in honore sancti Gregorij. Sed quia ambitus Ecclesiolæ illius strictior erat, & magno sanctimonialium gregi non sufficiens,eam Bathildis Regina euerti fecit,& ampliorē construi.

De sancta Gertrude virgine Niuigellensi. Cap. CXVII.

Sigibertus. Ex gestis eius. Anno Constantis.21. obijt sancta Gertrudis Niuigellensis. Hæc ipsa die obitus sui apparuit cuidam Abbatissæ Treuerensi nomine Modestæ sibi in vita sua amicitia familiariter cōstrictæ,quamuis corporaliter longe remotæ. Hæc etenim quadam die ante altare beatæ virginis prostrata cum oratione finita surrexisset, subito vidit ad dextrā altaris sanctam Gertrudem stantem, quæ dixit ad eam. Soror Modesta certissime scias me hodie in eadem hora de habitaculo carnis huius absolutam. Quo dicto disparuit. Post annum vero decimum in monasterium Niuigellę ignem fuisse exortum asserunt,vbi sancta Gertrudis præfuit. Et intantum flamma vehemens erupit,vt nullus illuc concurrentium spem haberet ad liberandum de incendio monasterium. Ancillæ quoque Christi quæ ibi congregatæ fuerant,ad vicina loca confugerunt foras murum. Tunc vir vnus, cui commendata fuit cura regendi monasterium, repente eleuans oculos vidit sanctam Gertrudē in summitate refectorij stantem, quæ cum velamine quo operta erat iactabat de domo flammam. Et miro modo subito monasterium liberatum de incendio. Omnes autem qui ob remediū animæ & ēt corporis ad sepulchrum virginis confluentes,cum amore Dei auxilium quærebant, sani & incolumes redibant. Plurimi etiam vinculis constricti, eam in necessitate sua deprecabantur, & statim confractis, & dissolutis vinculis liberabantur. Quædam religiosa matrona nomine Adella ad monasteriū venit,& de virtutibus sanctæ Gertrudis dubitans,cum vna Dei famula ibi manente contentionem habuit. In die autem festo sanctæ Gertrudis comedentibus cum gratiarum actione sororibus, prædictæ matronæ filius paruulus, quem delicate diligebat,huc illucque iocādo discurrens,in fontem cecidit, & tādiu quousq; sorores,de mensa surgerent ibi iacuit. Vna autem de sororibus superuenit, & matronæ filium in fontem cecidisse ac mortuum esse retulit. Tunc illa q̄ tantum de virtutibus sanctæ Gertrudis cum matrona contenderat exclamauit. Hoc tu fecisti sancta Gertrudis, q̄a Mater eius nolebat credere virtutibus tuis. Sed & obsecro te per Dn̄m vt eum resuscitare digneris. Tulit ergo infantem,& iuxta lectū sanctæ Gertrudis posuit,qui miro modo subito cunctis aspicientibus surrexit. Sigiber. Anno Constant.22. obijt sanctus Eligius Nouiomensis Episcopus. Anno. 25. Theodorus Archieps,& Andrianus Abbas a Vitaliano Papa in Angliā diriguntur. Anno sequenti Constās Imperator,q̄ & Cōstāt.n.ᵘ oībᵘ suis perosus, Syracusis a suis ī balneo occisus est.

De nece Constantis, & imperio filij eius Constantini. Cap. CXVIII.

Hvgo. vbi supra. Hic enim multos ortodoxorū verberibus, & exilijs condemnauit, eo ꝙ hæresi suæ nullatenus acquiescere vellent, propter qđ cum apud Bisantium pene omnibus esset exosus,ad Italiam nauigauit,volens illam a potestate Longobardorum eruere, & ibi manere. Egressus igitur de regia vrbe venit Athenas, ibique mare transiens Beneuentanorū fines inuasit. Sed exercitum eius Grimoaldus eiusdem prouinciæ Dux fortiter attriuit. Igitur cernens Augustus, ꝙ nihil contra Longobardos proficeret, Romam perrexit. Cui sexto ab vrbe milliario Vitalianus Papa reuerenter occurrit,& eū ad beati Petri limina cum magna populi perduxit frequētia. Quo cum peruenisset obtulit sancto Petro pallium optimum auro textum. Et cum in vrbe iam per. 11. dies resedisset, magna tactus cupiditate varia ornamentorum genera ex ære & marmore,quibus vrbs decorabatur,in Tiberim vexit,vt ea Constantinopolim ferret. Inter quę basilicam sanctæ Dei genetricis,& martyrū omnium, quæ Pantheon antiquitus vocabatur, æreis tegulis discooperuit. Quibus patratis statuit remeare retrorsum. Igitᶜ a Roma digressus ad Siciliam nauigauit. Quo cum quodā die secretius in balneo lauaretur, a suis interficitur. Post cuius decessum milites assumētes Mezentium quendam Armeniū sibi creauerūt Imperatorem. Sed non post multos dies Constantinus Cōstātis Augusti defuncti filius,cū multo ibidē veniens nauigio,& imperialem purpuram sumpsit, & Mezentium cū interfectoribus pr̄is sui morte pessima condemnauit. Hic fuit vir fide catholicus,& modestus. Sapienti quoq; vsus consilio cū Arabibus,qui Damascum inhabitabant,& cum Bulgaribus pacē firmissimam fixit. Restaurauit ēt Ecclesias, quæ fuerant dirutæ a tpibus Eraclij proaui sui. Insurrexit pręterea contra Menochelitas fatagēs eorum opiniones subuertere, vnde & sanctam sextam vniuersalem Synodum Constantinopolim cōgregauit. 280. Episcoporum, quæ in vno Dn̄o nostro Iesu Xp̄o duas naturas inesse cōprobat & ostendit. Sigibertus. Cępit autem Constantinus imperare anno dn̄i.s. 670. Mundi vero. 4. 1904. Et imperauit annis. 17. Huius anno primo Grimoaldus Rex Longobardorum cū 9. die post Sieubothemum accepto arcu Columbā percutere nisus esset, vena brachij eius dirupta est,& supponentibus ei medicis venenata medicamenta defunctus est, ac Pattharith filius Ariperth Regis diuinitᵘ a pegrinatione reuocatᵘ,& a Lōgobardis ī regnū reuocatus regnat annis. 17. Hoc tpe claruit scūs Preiectus Aruernēsis ciuis,& Eps,q̄ ēt martyrizatus est ab ipsiᵘ primoribᵘ,ī vltionē Hectoris Massiliēsiū patricij,ab Hilderico Rege Frācorū pempti pp iniustitias Aruernēsi Eccl̄ię ab eo illatas.

De sancto Preiecto Aruernensi Episcopo, & martyre. Cap. CXIX.

Ex gestis eius. Hic Præiectus cum adhuc esset in vtero matris, vidit Mater eius in somnis, ꝙ per latus eius egrederetur filius sanguine rubricatus, ꝙ cum cuidā Dei seruo Mater dixisset, dixit ei ꝙ puer ille palmā martyrij obtineret. Natus ergo puer in Auernia ciuitate lr̄is imbuitᵘ. Et q̄a gratiosus erat in oībus, Archidiacono vrbis nutriēdus cōmittitᵘ. Oībus itaq; virtutib. intentus dū die quadā ad eū multi paupes aduenissent,& eleemosynas postularēt, ꝑ famulū suū nouit, ꝙ plusq̄ duos denarios non hr̄et, cumq; iussisset afferri sacculū,& Dn̄m inuocasset tā ta ꝑtinus ibi inuenta est pecunia, quāta ꝑ foribus stabat caterua pauperū. Die quodā Paschæ cū ipse ad mēsam ī solario cū multis alijs resideret, tres īter eos aderāt, q̄ a carnibus abstinebāt, quos cū alij deriderēt, scūs Pręiectus eos admonuit, vt quos venerari dēant irridendo non increparent. Sed cū illi nō se corrigerent subito pauimentum solarij cū irrisoribus cecidit, tantūq; Preiectus cū abstinentibus residens ad mensam remansit. Cum igitur Felix Eps ciuitatis obiisset, & clerus, & populus Præiectum eligeret, q̄dam Archidiaconus vrbis E patū vsurpauit per præmium, sed non vixit vltra terminū. 40. dierū. Cū ergo aliū virum inclitum eligere voluissent, ille electioni ꝑ posse renitens, cōsiliū dedit,& monuit,vt Preiectū in cathedra sublimarēt. Electus ergo Preiectus, & scitate & gr̄a pollebat in oībus. Quodā itaq; tpe cū Regē Franciæ adire vellet, trāsiuit ꝑ quādā Abbatiā vbi scūs Marinus Abbas grauiter ęgrotabat, quē mox orone sanauit, deinde Regē adiens, qđ voluit impetrauit. Cum ergo

ergo rediret Marinus Abbas secutus est eum, vt sicut inuicem diligebant, ita simul martyrium consummarent. Dum ergo in quodam loco simul orarent, repente super eos proceres vrbis p sequentes irruerunt, & sanctum Martinum decollantes, cũ sem Praiectum se occidisse putarent, ad socios redire cęperunt, quos sanctus Prçiectus, de loco in quo orabat vocauit dicẽs. Ecce ego quem quæritis, facite qđ optatis. Tũc vnus eum gladio percussit in pectore, qui cum adhuc viueret, & pro occisore suo Dñm exoraret, ille gladio caput eius pcussit cerebrumq; eiecit. Quidam vero ex his, qui morti eius consenserant, de prope stãtes, viderunt tres stellas subito supra domum illam splendentes, in qua sancti illi cum vno satellitum occisi iacebant. Radebertus aũt qui sanctum Praiectum occidit, non multo post viuus con sumptus a vermibus expirauit. Alius vero dum die quadã venaretur, de equo corruens, fracto dextro brachio cęteroŭ membroŭ debilitatem incurrit. Qui cũ nulla posset medicina curari, ad se reuersus ad sanctum Prçiectum secum vxore contulit, & veniam postulans, de oleo lampadis frequentius se perunxit. Sicque cito curatus quoddam vas argenteum. 10. Marcharum sancto martyri præsentauit. Quod cum cæteri cognouerunt, similiter pęnitentes, multam auri & argenti copiam obtulerunt. Sigiber. Eodem tẽpore in territorio Cameracensi. virgo Dei Ma xelendis pro voto virginitatis Hardumum amatorem suum fu giens, ab eo martyrizatur, qui mox excæcatus, post trienniũ ab ea illuminať. Hoc quoq; tpe qđã in Britannia a morte resurgẽs mř. a q vidit de locis pęnarũ & purgatorij ignis loco enarrauit.

De mortuo in Anglia suscitato, & eius visione. Cap. CXX.

Beda. Erat hic Paterfamilias in regione Nordambin, quę vocatur, Incummennaum, qui primo noctis tpe defunctus diluculo reuixit, & obseruantes se in fugam cõuertit, vxor eius quamuis nimis pauida remansit. Cui ille. Noli timere. Surrexi a morte qua tenebar, & permissum est mihi iterum apud hoĩes viuere. Sed multum aliter viuendum est mihi ammodo q̃ prius. Statimque surgens abijt ad oratorium villæ, & ad diem vsque orauit. Et tunc diuisit substantiam suam in tres partes, e quibus vnam coniugi, alteram filijs tradidit, tertiam vero statim pauperibus erogauit. Non multo post ad monasterium Mal cos peruenit, qđ Tuido flumine circumcingitur, & accepta ton sura secretam mansionem ab Abbate suscepit, & ibi vsque ad mortem in mirabili conuersatione permãsit. Narrauit aũt hoc. Quidã lucid⁹ aspectu, & clar⁹ veste me ducebat. Incedebamus taciti contra Solis ortum solstitialem, deuenimus autem ad vallem latissimam, longissimam, profundissimam, quæ erat a lęua nostra, & habebat vnum latus flammis feruentibus nimium ter ribile, aliud aũt feruẽti grandine & frigore nimis horrendum, vtrumque plenum animabus, quæ vicissim hincinde iactaban tur cum impetu. Nam cum vnum sufferre nõ possent in aliud transiliebant, & cogitabam intra me ꝙ infernus esset. Ductor autem meus cogitationi meæ rīdens, non inquit vt putas hic est Infernus. Et cum progrederemur vidi loca tenebris, ita dẽsis repleta, vt nihil omnino viderem præter speciem & vestem du ctoris mei. Et ecce crebri flammarũ globi ascendentes de puteo & rursus decidentes in eundem. Et statim ductor meus disparuit, & me solum reliquit: Erant aũt fastigia flammarum plena spiritibus hoĩum instar fauillarum cum fumo ascendentiũ, & relabentium, & fętor incomparabilis cum illis ebulliebat. Interea turba Dæmonum cachinnãs, & insultãs, gnq; aĩas hoĩum edu cebat in tenebras. E quibus vnus erat attonsus, vt clericus, qdã laicus, qdã Fœmina, & descenderunt cũ eis in mediũ baratri ar dentis. Quidam aũt spũs, de abysso illo ascẽdentes afflãtes ignẽ putridum oculis, & naribus, & ore, forpicibus igneis quos porta bant minitabantur compræhendere me, & tñ tangere me non potuerunt, & ecce quasi fulgur stellæ micantis inter tenebras post me apparuit, hic erat ductor meus, q mox eos fugauit, qui conuersus ad dextrã cœpit me ducere ad ortũ Solis Brumalẽ, & mox in lucẽ serenã eductus, vidi murũ permaximũ, cuius lõgitudinis, & altitudinis quasi nullus terminus videbať, in quo ẽt nulla ianua vel ascensus, vel fenestra videbať, & statim nescio quo ordine fuimus in summo, & erat ibi subtus cãpus latissimus, & lætissimus, flosculis vernãtibus, & odore suauissimo ple nus, & luce clariore Sole Meridiano ĩ quo agmina albatorũ plu rima & sedes multæ lætãtiũ. Et cũ me inter illos duceret, cogita bã hoc esse regnũ cęlorũ. Et rñdit ille. Nõ est hoc regnũ cęlorũ vt putas. Et ꝓcedẽs inde aspicio multo maiorẽ luĩs grãm, & vocem cantãtiũ suauissimã audio, & odorẽ sentio ꝑmagnificum.

De expositione ipsius visionis, & propalatione. Cap. CXXI.

ET cum me intraturum sperarem, mox ductor meus gressum retorsit via qua veneram, & nobis reuertentibus, ait. Vallis quam aspexisti locus est in quo examinãtur, & castigãtur aĩæ differentium confiteri & emendare scelera sua, vsque ad mortem, qui & tunc pœnitentes, & confitentes, de corpore exeunt, qui tamen omnes per pęnitentiam Dei in diẽ iudicij ad regnum cęlorum peruenient. Multos autem ante diẽ iudicij li berant eleemosynæ, ieiunia, & orationes viuentium. & pcipue celebratio missarum. Puteus autem quem vidisti est os gehẽnę, in quem qui semel inciderit nunquam liberabitur. Locus aũt floris est ipse in quo recipiuntur aĩæ exeuntium a corpore cũ bonis operibus, non tñ tantæ perfectionis, vt statim mereantur in cœlorum regnum intrare. Qui oẽs in die iudicij illud intrabunt. Quicumque aũt in verbo, cogitatione & opere pfecti sunt, mox vt exeunt de corpore ad regnum illud perueniũt. Ad cuius vicinia patet ille locus in quo sonum cantilenæ dulcis, & odorem suauissimum hausisti. Ego aũt ad tps a te abscessi, vt q d de te fieri deberet agnoscerem. Et cum detestarer iterũ viuere in corpore, subito me viuere inter vos nescio quo ordine vidi. Hæc narrabat ille non passim oĩbus, sed illis tantum, qui vel æterna tormenta timent, vel gaudia æterna concupiscunt. In vicinia cellæ illius habitabat quidam Monachus, & Presbyter sanctus noĩe Englis, qui nunc vsque in Hiberniæ insula est solitarius, vltimam ætatem pane cibario & aqua sustentans, per quem cognita facta sunt quæ ille viderat. Rex etiam Audiulfridus vir vndecunque doctissimus, illum studiose audiebat. Qui & ipse tandẽ in monasterio supradicto Monachus factus est, cuius monasterij tpe illo Abbas erat vir sanctus, & Presbyter Hedinaldus, qui nunc Epus est Lindisfarnẽsis. Dicebatur ãt frater ille qui hoc viderat Drictelinus, qui sępissime in flumine proximo se immergebat ad restringẽdum calorem corporis, ita vt etiam crustæ glacierum circa eum de veste sua defluerent. Nam vestimenta humida & algida de flumine nunq̃ deponebat, donec de suo corpore calefierent & siccarentur. Cui cum di ceretur, quare tantam asperitatem frigoris pateretur, rñdit. Frigidiora vidi ego. Et cum diceretur ei, quare tantam austeritatem continentiæ teneret, respondebat. Austeriora ego vidi.

De translatione corporum sancti Benedicti & Scholasticæ sororis eius. Cap. CXXII.

HVgo. vbi supra. Per idem tempus Minimolus Abbas Floriacensis diuina reuelatione præmonitus, misit vnum de Monachis suis Algulfum nomine ad montem Cassinum, vt inde sibi deferret sanctissimi corpus Benedicti, nam cenobium quod ibidem quondam sanctus construxerat Benedictus, a perfidis Lougobardis erat deuastatum & in solitudinẽ redactum. Ibi tñ ipsius sancti Bñdicti corpus cum corpore sororis suæ Scholasticæ vno sepulchro tenebatur in loculo. Contigit etiam vt ex Cenomanica vrbe quidam eo tempore ad memora tum locum proficiscerentur pro deferendo sanctæ Scholasticæ corposculo, qui postquam ad Floriacũm deuenerũt beato sp adhæserunt Aygulfo, donec ad hoc sancti peruenerũt limina Petri. Quo dum peruenissent, mox beatus Aygulfus eorum cõsortium deseruit, montemque Cassinum solus expetijt, vbi ẽt pernoctare decreuit. Et ecce intempestæ noctis silentio ipsum sancti patris Benedicti sepulchrum ita cęlitus vidit illustrari, ac si densis lampadibus circunfunderetur: nocte vero transacta splen dor ille disparuit. Tunc stupefactus Aygulfus eo reuertẽter accessit, & effracto a latere sepulchro illud exinaniuit, & quicquid ibi repperit in vnius sportulæ sinu recondidit, q̃ ad hoc pręparauerat. Quibus patratis, dum ad propria remearet Aygul fus socios suos offendit in itinere, & cum eis ad Floriacum remeauit monasterium. Sed antequam illuc pertingeret, deuenit in locum quem Nouum vicum appellauit, qui milliario vno a supradicto distat monasterio. Ibiq; prædictus Abbas Minimolus cum frequenti populi turba eis reuerenter occurrit, cum digna reuerentia assumens sportulam, extraxitque ex ea ipsa sacratissima ossa, quæ ibi iacebant confuse conclusa secernẽs minora a maioribus. Quod cum factum fuisset, ecce duorum cada uera defunctorum efferebantur ad sepeliẽdum, quorum vnum masculini, & alterum erat sexus feminini. Placuit ergo hæc applicari. Mira res. Nam cum super masculini corpus maiora fuis sent ossa superposita continuo per Benedicti meritum est mortuo reddita vita. Tũc etiam placuit minora poni super cadauer mortuæ puellæ. Quod cum fuisset factum, reuixit puella conti nuo. Claruit ergo Germanos esse meritis, qui simul allati fuerãt. Aderat huic spectaculo non minima populi multitudo. Astabãt quoque ciues Cenomannici. Qui corpus sanctæ virginis, ideo Dei dispẽsatione meruerunt impetrare, ne duo magna luminaria vno clauderẽtur in loculo, cum singulis singula possent sufficere loca. Igitur viri Cenomãnicã remeãtes ad vrbem, corpus beatæ Scholasticæ secum pertulerunt, fabricata est etiam iuxta mænia eiusdem ciuitatis in eius noĩe Ecclesia noua, vbi reuerenter est illatũ atq; tumulatum. Deinde crescente quotidie miraculorũ copia, plures eo sanctę deuotionis fęminæ sunt aggregatæ

gatæ sub regulari disciplina. Interea vero venerabilis pr̃ Mimmolus animo voluere quo nam in loco corpus sanctissimi digne recōderet Benedicti. Et cum quadam nocte sub nudo cęlo dominum præcaretur, vt hoc sibi cęlitus monstraretur, ecce subito lux emissa de cęlo sicut fulgor ei apparuit, & locum vbi poni deberet manifestissime denotauit. Locus autem ipse vbi illud transtulit sanctæ Dei genitricis erat oraculum.

De quibusdam euentibus illius temporis. Cap. CXXIII.

Sigibertus. Anno Constantini tertio Amatus Episcopus Senon. a Rege Theodorico graui & irreuocabili diu exilio tribulatur. Anno sequenti Iris apparuit in cęlo mense Martio, & tremuit omnis caro, ita vt omnes dicerent, ꝙ consummatio esset. Anno Constantini quinto Theodorus in Anglia synodo habita, constituit multa Ecclesiæ vtilia. Hic Theodorus scripsit librum pœnitentialem mirabili & cauta discretione distinguens modum singularum culparum Anno Constantini septimo Childericus Rex leuitate morum suorū accendit in se odia Francorum. Sanctus Leodegarius Augustudinensis Episcopus ab eo Luxonio retruditur. In Italia tantę pluuiæ & tonitrua fuerunt, quales nulla ætas hominum memorat, vt etiam homines, & peculia fulgure interirent. Et nisi per letanias quas quotidie faciebant Dominus esset propiciatus, non potuissent hoies triturare, vel in horreis frumenta recōdere, intantum vt ex ipsis pluuijs denuo legumina renascerentur, & ad maturitatem deuenirent, anno sequenti. Donus Ecclesiæ Romanæ. 86. præsidet. Ab Augusto per tres mēses stella radij cęlos penetrās, a parte orientis a Gallicantu vsque in mane apparebat, & maxima mortalitas a parte orientis est subsecuta. Anno sequenti kallinicinus, Architectus ab Cliopoli Syriæ ad Romanos confugit, ignemq; marinum adinuenit, quo vsi Romani naues Saracenorum exusserunt, & vna cum animabus prorsus incenderūt, & ita victoria sunt potiti. Anno sequenti Agatho Romanæ Ecclesiæ. 77. præsidet, inter Romanos, & Saracenos in 30. annos pax est confirmata, vt Saraceni Romanis auri libras tria millia & viros captiuos quinquaginta, & equos nobiles quinquaginta annuatim soluerent. Lodilo Francus, quem Hildericus ligatum ad stipitem cędi præceperat, Hildericum in venatione exceptum cū Blithilde vxore eius prægnante interfecit, & Theodoricus regno restituitur. Gens Bulgatorum, quæ & ipsa a Scythia egrediens, passim debachabatur, per Traciam Bathaia duce crassatur, quibus Constantini Imperatoris occurrens exercitus ab eis turpiter fugatus grauiter est attritus, & adeo per Romanam rēpublicam eorum inualuit excursus, vt Imperator cum eis facta pace, annuā pacta eis prębere sit coactus. Abhinc igitur regnum Bulgarorum annotandum est, quorum Rex Bathaias erat, huic annotantur anni viginti. Post hunc regnauit Therbellis, cui anni vigintisex. Post hunc Cormesius, cui anni triginta tres. Post hunc Thesezis, cui anni duo. Post hūc Sabinus, cui annus vnus. Post hunc Paganus. 7. Thelligius octo. Cardanius viginti nouem. Chruinus. 13. in quo finitur huius regni narratio. Anno decimoquarto in Anglia claret Edilrudis Regina, quæ tribus nupta viris virgo permansit. Cuius mortuæ corpus post. 11. sepulturæ suę annos incorruptum est inuētum. Anno decimosexto Theodoricus Rex Ebroinum in gratiam recepit, eiusque consilio Synodum Episcoporum coegit, & in hac multos eorum ex sententia Ebroini Episcopatu priuat, aliquos etiam eorum irreuocabili exilio damnat. Sub tam procelloso domesticæ persecutionis tumultu sanctus iam Lambertus a Traiectensi amotus Episcopatu in cænobio stabulans monachicę quietis expetit portum, ibique per septem annos habitauit. Sanctus Leodegarius diu ab Ebroino tormentatus, post famem & carceris squalorem, post oculorum euulsionem, post plantarum conscisionē, post linguæ, & labiorum exscisionem, consummauit tandem martyrium per capitis abscisionem.

De sancto Leodegario Augustudinensi Episcopo. Cap. CXXIIII.

Ex gestis eius. Hic Leodegarius quondam fuit a nobilissimis, & religiosis parentibus Regi Clotario commēdatus, & a Didone Auunculo suo Pictauensi Episcopo eruditus, & Archidiaconus constitutus, tanta omnium virtutū gratia præfulgebat, ꝙ nobilitatem generis maiore morum nobilitate decorans etiam quandam Abbatiam Monachorum ad preces Episcopi strennuissime gubernabat. Post hæc decedente Clothario, & succedente ei filio eius Clothario iuniore, quia sensus eius regendo regno minus sufficere videbatur, ab ipso Rege & proceribus multisque Episcopis coactus est, vt propter consilium & prouidentiam regni in palatio moraretur. Ibi autem tātam secundum Deum de pietate sollicitudinem habuit, vt Eduensi Ecclesiæ mereretur in Pontificem promoueri. Post decem vero annos Episcopatus sui decedente Clothario iuniore, vir sanctus negocijs grauius oneratus, voluntate Dei & venerabilium principū, qui cum ipso Præsule rem agebant, Childericum fratrem Regis Clotharij adolescentem valde idoneum fecit in Regem, sed Ebroinus Theodoricum ipsius Childerici Germanum præficere nitebatur, non propter regni commodū, sed quia de potestate deiectus omnibus odiosus, iram Regis, & Principum verebatur, a sua itaque spe frustratus, metu mortis a Rege petijt, vt relicto sæculo in monasterio permaneret. Quo concedente & fratrem suum Theodoricum, ne contra regnum aliquid moliretur in liberali custodia detinente, in tanta pace fuit respublica, vt tota Francia sanctitati Episcopi & regali industriæ congauderet. Verum post annum Diabolo aduersitatis turbinem concitante, malignis suggerentibus, de magno amore contra virum in magnum odium Rex deprauatus, iam ita eum latenti odio infestabat, ꝙ opportunitatem, & modum mortis eius attentius inquirebat. Sed Episcopus blande ferens, & oēs inimicos suos, vt amicos amplectens, egit cum Rege vt diem Paschæ in vrbe cui præerat celebraret. Et ecce ipsa die nunciatum est ei, ꝙ Rex illa nocte quicquid de morte eius tractauerat perficere decreuisset. At ille nihil trepidans, sed ipsa die cū Rege in missa communicans, exemplo Domini persecutorem sic fugit, ꝙ in Luxouiensi monasterio Deo seruiens, etiā Ebroino, qui ibi in habitu monachali latitabat, tota charitate seruiuit, nec mora Rege mortuo, cum Theodoricus regnaret, gaudētes ciues Eduę Episcopum suum adeūt, cum multis lachrymis eum rogantes, vt ad Ecclesiam suam tamdiu destitutam rediret. Compulsus igitur suorum ciuium desiderio, & Abbatis imperio ad sedem suam cū honore redijt. Et statim apostatans Ebroinus, & a Rege Senescalli dignitatem adeptus, qui prius omnibus malus fuerat, postea peior fuit, toto studio beatum Leodegarium occidere cupiebat. Missis ergo militibus, vt eum de vrbe abstraherent. Comperiens hoc vir Dei, populum vbi tunc prædicabat monuit ne timerent. Et statim de vrbe in ornatu Pontificali progressus, & flentium processione circundatus a militibus captus est. Et quia nondum iussi erant illum occidere, oculis erutis vsque ad iussum apostatæ in quadam Abbatia est retrusus.

De martyrio eiusdem. Cap. CXXV.

Post biennium vero sanctus Leodegarius cum fratre suo Garino, quem Ebroinus cū multis alijs exiliauerat, in palatium Regis adductus, cum ad irrisiones Ebroini verba tēperantiæ & iustitiæ responderet, perfidus ille iussit Garinum lapidibus obrui, sanctumque Episcopū tota die nudis pedibus per quendam fluuium super acutissimos lapides decurrentem deduci, & audiens, ꝙ vir sanctus Deum in tāto cruciatu laudaret, præscisca ei lingua tradidit eum cuidā custodi, vt eum nouis supplicijs reseruaret. At ille nolens eum indecēter tractare, in quodā monasterio sanctimonialium eū reposuit, & ibi paululum cōmoratus, diuinitus plenū officiū loquēdi, & prædicandi recepit. Interea Rex Theodoricus cū Ebroino concilium conuocauit, in quo Dei iudicio, illi qui manū in Epm̄ mittere præsumpserunt, hoc præmium acceperunt, ꝙ vnus eorum exiliatus, & tandem decollatus est, alter vero cui Ebroinus ꝑ hoc pontificatum dederat, conuictus sceleris, & coram omnibus flagellatus laqueo se suspendit. Post hoc Leodegarius accersiri iubetur, & ne inter Epos appareret, extra concilium detinet, sed cum ibi de futuris interrogatus veraciter rn̄deret, prædixit de seipso & de Ebroino, q̄n & q̄uo vterq; vitam istam finiret. Tūc Ebroinus videns eum de suo martyrio & de illius æterno supplicio gloriari, confusus, de cōcilio exijt, & cuidam militi Epm̄ interim seruare præcepit. Quem dum miles ad domum suam (quæ longe erat) duceret, sitienti Episcopo quidam comitantium potum dedit, & statim lux immensa in modum coronæ caput eius circundedit, quam cum multi de cœlo venisse viderunt, quid hoc esset ab ipso Episcopo quæsierunt, at ille se in gratiarum actione prosternens, ductores suos, qui præ stupore semiuiui corruerant, post orationem incolumes eleuauit, & vt religiose se deinceps haberent obtinuit. Audiens hoc Ebroinus missis quatuor spiculatoribus eum decollari præcepit. Eductum ergo de custodia, cum ad abdita saltuum deduxissent. Non est inquit opus fratres nos diutius fatigari, sed hic implete vestri desiderium trāsmissoris. Ad hoc illorum tres diuinitus emendati, cum prostrati veniam præcarentur, quartus ei conuicians, & sanctum post orationem decollans, stans corpus impulsu pedis ad terram deiecit, sed post modicum ipse furens, & a Dæmone in ignem proiectus, vitam vt meruerat terminauit. Post biennium a passione sancti audiens Ebroinus illum multis miraculis declarari, cruciatus inuidia militem illuc misit, qui sibi referret certitudinem huius rei. Sed miles inuidus, & superbus tumbam sancti pede percutiens, cum dixisset, moriatur,

tur, qui mortuum miracula posse facere credit, mox arreptus a Dæmone, & subito moriens morte propria sanctum amplius commendauit. His auditis ipsius apostata fremens, & tabescens inuidia dum famam sancti extinguere præoptaret, eisdem diebus sicut sanctus in concilio prædixerat gladio occisus est. Sublato denique corpore dum ad monasterium vnde Abbas fuerat deferretur, tot, & tantis in via miraculis claruit, vt nullus omnino cum fide accederet, qui non statim ab omni molestia curaretur. Sigibertus. Anno quoque prænotato sanctus Kilianus Scotus Vuirtemburgensis Episcopus claret. Benedictus Romanæ Ecclesiæ. 79. claret.

De Sancto Vigilio Antissiodorensi Episcopo, & de quadam pestilentia. *Cap.* CXXVI.

EX gestis eius. Huius Benedicti temporibus sanctus Vigilius genere nobilis, & sanctitate præclarus, in Antisiodorensi Episcopatu sedit annis. 25. Hic Ecclesiam beatæ Mariæ extra muros Antisiod. de proprio ædificauit, & in ea conuentum Monachorum constituit. Ibidem etiam hospitale pauperum, quod, Domus Dei, dicitur, collocauit, & possessionibus infinitis Ecclesiam cumulauit. Hic autem propter sanctitatem suam inimicis iustitiæ odiosus, & a Vuaracone Senescal o Regis Franciæ in Cocia silua propè Compendium occisus est. Qui Vuaracho successerat in eodem Principatu Ebroino, qui scilicet sanctum Leodegarium occidit. Cum autem sanctus Vigilius de Compendio ad propriam veheretur vrbem, delatus est per vrbem Senonicam. Cumque transiret ante quandam domum, in qua Rei vinctis cathenis tenebantur, subito ruptis cathenis de carcere exierunt, & beati Vigilij exequias celebrantes, & cathenas suas ad Ecclesiam beatæ Mariæ, quam ipse construxerat, deferentes, se & posteros suos in perpetuum beato Vigilio commiserunt. Hugo vbi supra. Hac tempestate Luna Eclipsim passa est per indictionem octauam, Solque defecit hora diei, quasi. 15. Non. Maij. Et eodem anno subsecuta est grauissima pestis tribus mensibus Iulio scilicet, Augusto, & Septembri fuitque Romæ mortalitas magna. Hæc quoque pestilentia Ticum adeo depopulata est, vt ciuibus per iuga montium fugientibus intra præfatam vrbem herbæ nascerentur atque frutecta. Tūc etiam visibiliter multis duo apparuerunt Angeli, bonus, & malignus pergentes per ciuitatem, quorum malignus Angelus venabulum manu ferebat, qui quotiens de venabulo illo Hostium cuiusque domus boni Angeli iussu percussisset, tot de eadem domo sequenti die hominum cadauera trahebantur. Sed quibusdam viris in eadem vrbe per reuelationem dictum est, quod non prius pestis ipsa quiesceret, quàm in basilica beati Petri Apostoli, quæ Ad vincula dicitur, sancti Sebastiani martyris altare construeretur. Factumque est ita. Nam delatis ab vrbe Romana beati Sebastiani martyris reliquijs, mox, vt in iam dicta basilica constitutum est ipsius altare, pestis illa quieuit. Floruit etiam per idem tempus Euthbertus venerabilis Archiepiscopus ecclesiæ Lindisfardensis, qui nunc Londrensis dicitur, cuius corpus post annos. 11. effossum, cum veste qua tegebatur inuentum est incorruptum.

De Imperio Iustiniani secundi, & de Sergio Papa. *Cap.* CXXVII.

MOrtuo denique apud vrbem regiam Constantino Orthodoxo Augusto, filius eius Iustinianus succedens Imperauit annis decem. Hic cum esset quasi annorum. 16. temeritate vsus pueruli pacem, quam pater eius cum Abimelech Arabum Principe fixerat soluit, pacem cum Bulgarib. nexam perturbans, & ea quæ a patre suo ordinaliter fuerunt facta. Remouit etiam a mari Mardaitarum, idest Piratarum exercitum, quo Imperium eius ab impetu Arabum tuebatur, quibus repressis pace, & quiete est potitus Arabum Principatus vsque in præsentem diem. Et ex tunc liberius Barbari Romam depopulare cœperunt. Constituit præterea Stephanum Persam Sacellarium suum virum crudelem, & pessimum, qui plures Reipublicæ Principes grauiter affligebat, quique etiam matrem eiusdem Augusti Anastasiam, absente eo, præsumpsit habenis more pueri flagellare, quæ res maximè fecit eum exosum cunctis Principibus, & domesticis suis. Sigibertus. Sumpsit autem Iustinianus Imperium anno Domini. 687. mundi scilicet. 4. 1650. Huius anno. 2. Sergius Romanæ Ecclesiæ præsidet. 82. Helinādus. Hic Sergius in sacratio sancti Petri inuenit capsam argenteam in loco obscurissimo multæ annositatis, ita vt argentea non appareret Deo sibi reuelante, in qua sigillum erat expressum, & in sigillo plumarium olosericum superpositum, quod & Stauraci dicitur. Quo ablato, inuenit Crucem diuersis lapidibus præciosis perornatam, de qua tractis quattuor petalis, in quibus gemmæ clausæ erant miræ magnitudinis, ineffabilem portionem ligni Dominici inuenit interius repositam, quod lignum in die Exaltationis sanctæ Crucis adoratur, & osculatur ab omni populo. Hic constituit, vt hora confractionis Dominici corporis agnus Dei a clero, & populo decantetur. Corpus primi Leonis Papæ diuina reuelatione transposuit. Sigiber. Anno Iustiniani quarto, sanctus Andoenus Rothomagensis Episcopus, sanctus Amatus, & Theodorus Anglorum Archiepiscopus obierunt. Actor. Huic sancto Audoeno successit sanctus Ausbertus, cuius vitam supra posuimus.

De sancto Leufredo Abbate. *Cap.* CXXVIII.

EX gestis eius. Huius autem sancti Ausberti temporibus claruit sanctus Leufredus, qui pago Ebriocensi exortus, parentibus Christianis nobilibus vanam mūdi gloriam despiciens, ab adolescentia nude Christum pauper secutus est. Cumque propè Ebroicas, in quadam cellula moraretur, Desiderius Ebroicensis Episcopus audita eius fama: quia plures ab ipso lumine veritatis accensi vitam Apostolicam sectarentur, zelo superatus inuidiæ, quòd in diocesi talia agere præsumpsisset, quadam die conscenso equo assumptis officialibus suis ad cellam viri Dei perrexit, cumque iniuria verborum exacerbauit. Sed cum ad hæc immobilis permaneret, Episcopus magis exagitatus furore iussit eum in equum leuari, cum apud se vir Dei decreuisset, ne vnquam equum ascenderet. Cum igitur Episcopus eum ad ciuitatem perduceret, vt illic in eum quæcunq; vellet liberius exerceret, subito equus cui vir Dei insidebat in terram concidit, & omnia viscera eius dirupta sunt. Mirantibus cunctis Episcopus ad genus sancti prouolutus veniam postulauit, & ille placide omnem iniuriam remisit. Pontifex autem cum summo honore eum ad cellulam suam redire fecit, vbi postea multis annis, & verbo fidei, & miraculis claruit, cætumque Monachorum diutina pace rexit, quos ipse Domino exemplis, & monitis salutaribus acquisiuit. Horum vnus nomine Giselhardus aliquando tanta Dæmonis malitia percussus est, vt subito animam exalare se crederet. Quo vir Dei percepto, oratione fusa pro eo, benedixit ei, præcipiens, vt ieiunijs deuotus esset, post hoc baculum quem manibus gestabat tradidit ei dicens: Constans esto fili, non morieris modo. Statimque sanatus est. Alio tempore noctu cum ignis flamma casu validissime per omnia monasterij habitacula cremando peruolaret, repente vir Dei manus ad cœlum leuauit, omnipotentem inuocans, vt ipse flammarum vires confringeret, qui fornacem Nabuchodonosor aduersus tres pueros nihil valere fecit. Oratione completa tanto Imperio impetum ignis coercuit, vt nihil vlterius contingere posset: sed tota violentia ventorum in vnum conglobata, quasi inūdatione imbrium in semetipso emarcuit. Tandem vitam in pace finiens ad dominum migrauit. Sigiber. Anno Iustiniani. 5. Theodericus Rex Francorum, cum Berchario, & Pipino congressus vincitur, Bercharius a suis perimitur Theodericus Rex a Pipino capitur. Pipinus sibi Neustriā subiugat, & sub Theoderico solus toti Regno principando statum rerum meliorat. Sanctum quoque Lambertum, in Traiectensi præsulatu locat. Sanctus Remaclus obijt. Anno. 6. Vuillebrordus cum socijs duodecim, veniens ab Anglia sanctitate claret in Gallia. Sanctus Vuandregisilus, qui & Vuando Ausegisi maioris domus ex Vualchiso fratre nepos hoc tempore claruit, qui cænobia Fiscanum, & Fontanellam Deo construxerat.

De sancto Vuandregisilo Abbate. *Cap.* CXXIX.

EX gestis eius. Hic sanctus Auandregisilus in Verdun. regione ortus est nobilibus, & religiosis parentibus, cuius pater fuit Vualchisus Pipini Frācorum Principis filius. Hic in adolescentia sub Rege Dagoberto militaribus gestis, & aulicis disciplinis nobiliter educatus crescentibus sanctæ vitæ moribus, ab eodem palatij Comes est constitutus. Qui cum pietatis studio susceptum officium exercebat, mente semper cælestia tractans, liber ad arguendum, humilis ad obediendum, in fide firmus, in bonis operibus promptus, in sermone verissimus, in iudicio iustus, in consilio prouidus, in charitate præclarus. Denique parentum hortatu, licet inuitus, quandam puellam nobilissimam, sibi desponditsed castas nuptias celebrans, ei virginitatem seruare suasit, & illa consensit, factusque ex vtraque parte saluberrimus castitatis consensus. Nam & ille clericatus habitum sumpsit, & illam velo piæ religionis opertam sanctimonialium monasterio tradidit. Verum cum adhuc in habitu laico degens iter carperet suorum stipatus obsequiis, quibusdā Barbaris iniuriose in eum irruentibus, ipse orationem pro gladio sumpsit, statimque ita stetit immobilis prauorum turba, vt propius accedere non valeret, Christi scilicet virtute retenta. Denique relictis omnibus ad monasticam se vitam transtulit, & primum, in loco qui dicitur, Mōsfalconis, cum sancto viro Balthstido habitauit, At præfatus Rex nitebatur ei consulatu suorum molestiam inferre, pro eo quòd sine permissu eius habitū mutato

tato se religioni monasticæ mancipasset. A quo accersiri iussus, cum ad ædes regias properaret, ante palatij fores offendit subito quendam pauperculum cum vehiculo, quod ei sola domus, erat luto demersum. Cumque omnes miserum præterirent, aut etiam aliqui comprimerent, vir sanctus de equo cui insidebat cum grauitate descendit, & pauperi manum porrigens eum de luto simul cum plaustro leuauit. Ex templo cælitus niueo indutus amictu Angelus affuit. Qui & vestem illius diligenter emundans, candidiorem, quàm ante fuerat reddidit. Post hoc Domino famulum suum protegente, præcepit Rex, vt ei nemo inquietus existeret. sed propositi sui obseruantiā nullo resistente seruaret. Sicque securus ad habitationis delectæ locū redijt.

Iterum de conuersatione, & miraculis eiusdem. Cap. CXXX.

SEd non multo post occasione quadam loco relicto, in Elisgāgium territorium migrauit, vbi & monasterium in possessione propria construxit. Vbi etiam si diuinis vacātem laudibus somnus comprimeret, nudis pedibus, & simplici veste contentus, super humum stans flexis poplicibus orabat. Quod cernens Diabolus plurimas ei inquietudines, & visibiliter, & per soporem sæpius ingerebat, ita vt in effigies bestiarum, volucrum, vel serpentium se illudendo transformaret, & eius aspectibus se terribilem præsentaret. At ille per sanctæ Crucis vexillum, & rigoris abstinentiam, & iugem orationem viriliter eius conatus irritabat. Cum autem quadam nocte vltra solitum dormiuisset, affuit hostis, & illudens ait. Vigilantior te extiti hac nocte. At ille. Non dubito inquit ad ruinam aliorum, & cumulum damnationis tuæ, peruigilem te vbique fore: sed doma bitur cato quæ ad hanc me impulit torporis inertiam. Exurgēs igitur a desidia somni, cum esset hiemis asperitas, sub diuo in medio niuium, & glacierum flens, & longa suspiria trahens. Domino deuotissime psallebat, sed & ita ieiunijs incumbebat, vt in tota ebdomada excepta prima, & quinta sabbati escam minime sumeret. Denique in visu admonitus, vt Occidentalia Galliæ loca reuiseret Rothomagum peruenit, quē sanctus Andoenus reuerenter suscepit, & licet nimis reluctantem Subdiaconum, deinde Leuitam ordinauit. Post hoc etiam in Sacerdotem per beatum Audomarum Taruennæ Pontificem fecit consecrari. Sed dum vir sanctus districtiorem vitam ducere cupiēs, heremi secreta plurimum ambiret, contigit, vt largiente Erchinoaldo Præfecto immodicam soli partem acciperet, quo Fontauellæ Cænobium cum nepote suo Godone, vt rudis habitator construeret. Itaque & Monachos constituit in cellulis, qui diuinis insisterent seruitijs. Ibi cum alimenta penitus deessent cellerarius ei hoc patefecit, & ille in Deo confidere persuasit. Itaq; monuit diuina pietas Bathildem Reginam per visum, vt famulo Christi in heremo consistenti necessaria ministraret, quę experge facta, onerata vehicula seruo Dei direxit. Et ille Deo gratias egit. 90. ætatis annum pręclarè excedens ita virilis extabat, vt in labore manuum præire iuuenes videretur. Profecto notum est, illum crebro prædixisse ventura.

De transitu eius, & miraculis sequentibus. Cap. CXXXI.

TAndem in vltimo senio constitutus Domino crebro supplicabat, vt eum de hac conualle plorationis eriperet, & suis conspectibus apparere faceret. Qui præces eius exaudiens, ægritudinem ei immisit, & tribus totidemque noctibus in excessu mentis rapto ianuam cœli apertam monstrauit, at hostis inuidus horam remunerationis eius instare conspiciens, cruentus astans pauores ei multiformes ingerere nitebatur, quem in tali agone constitutum, audierunt circunstantes fratres dicentem se fonte lauacri tinctum, Dæmonemque se impedientem diuinitus fugatum, denique signo Crucis se muniens. 11. Calen. Aug. spiritum cœlo reddidit, & eadem hora suauissima cantilena cęlestis a quodam discipulorum eius audita fuit. Interfuit autem eius transitui sanctus Andoenus. Sepultusque fuit in Ecclesia sancti Pauli annis. 40. Sanctus vero Præsul Ausbertus annis. 11. Sanctus vero Pontifex Vulfrannius annis ferme. 9. qui postmodum anno scilicet Domini. 684. translati sunt inde in Ecclesiam beati Petri. Tunc apertis eorum tumulis cum hymnorum laudibus ineffabilis ex eis odor fragrantiæ prodijt. Ita vero integri ab omni corruptione cum vestimentis, quibus induti fuerant sunt reperti, quasi eodem die fuissent traditi sepulturæ. Dies ergo translationis sacræ constituta est pridie Calen. April. Post obitum quoque sanctus Vuandregisilus multis miraculis claruit. Nam cum quædam mulier in festiuitate eius in pago Caletensi, villa Campana vicinis prohibentibus textrinū opus ageret, & corde tumido increpationes eorum pro nihilo duceret, siquidem ea die terræ illius populi Ecclesiam adeunt, & diuinis laudibus vacant, illico manus eius, qua tramam ausu temerario per telam ducebat obriguit, tramaque medio palmæ inhæsit, ita vt articulorum vngues in medio palmæ figerentur, & auelli nullatenus possent. Hac sancti virtute correpta perrexit, & cum aspexisset basilicam, in qua sancti membra requiescunt, eiusque pia suffragia deposceret, ab eius manu trama cecidit. Cum autem Rex Carolus Germaniam, & Saxonum gentilium terram bellando domaret, quidam monasterij Fontanellæ milles nomine Sigenandus, dum cum cæteris militibus eorundem gentilium opes vastaret, ab eisdem comprehensus est. Cumque duceretur ad locum quo decollandus erat, & patroni sui sancti Vuādregisili crebro suffragia deposceret, quidam nomine Albo ex ipso Saxonum populo diligenter exquirere cœpit, cur tam creberrime Vuandregisilum nominaret. Cui ille respondit: quia in veritate eius famulus sum, & credo me interuentu eius sanctitatis a periculo præsentis liberari discriminis. At ille. Hac inquit nocte ipsa Vuandregisilus mihi astitit, monens, vt nihil tibi mali inferrem, sed cum pace te potius ad tuos redire permitterem, quod si aliter facerem, contra meam patrarem salutem. Iccirco illæsum te abire permitto. Absolutum igitur a vinculis, & vestibus indutum, armisque munitum, ad castra remisit Christianorum. Ipse quoque Albo Saxonici generis Regi postea obses datus, & ad Fontanellam perductus credens in nomine Trinitatis sanctæ baptizatus est.

De fine Imperij Iustiniani. Cap. CXXXII.

SIgiber. Anno Iustiniani. 7. Eualdus albus, & Eualdus niger presbyteri venientes ab Anglia martyrizantur in Gallia, & iussu Pipini sepeliuntur in Agripinensi Colonia. Anno 8. Pipinus Rathbod. Ducem Frisonum bello vincit, & Vuillebrordum genti illud pręedicandum dirigit. kyliani Vuirtembur gensis Episcopi discipulus Arnual, Adamanus Abbas, Adeliuus & Vuifridus Episcopi clarent in Gallia. Anno. 9. Iustinianus Imperator sanctam sextam synodum infirmare nititur, & Sergium Papam in hoc sibi resistente Ecclesiam deturbare frustra molitur. Defectio Solis facta est hora diei. 3. ita vt quædam stellæ claræ parerent. Anno decimo Leo Patricius Iustinianum regno priuat, cumque naso, & lingua truncatum in exilio relegat. Hugo vbi supra. Insurrexit ergo aduersus eum Leoncius patricius, conspirante secum Gallinico Patriarcha, & carcerib. reseratis, solutisque multis retrusis, quia 6. vel 8. annis in vinculis fuerant, quorum plures millites erant cum eis, exiuit in forum Moxque Iustinianum naribus amputatis, apud Cersonam exilio relegauit, deinde præfatorum armis munitus virorum augustalem arripuit dignitatem. Sigiber. Eodem anno Beda venerabilis Presbyter, & Monachus clarens in Anglia, 30. ætatis annum agit, & reliquum tempus vitæ legendo, tractando, & exponendo sacram scripturam vtiliter exegit.

De Beda venerabili Presbytero, & scriptis eius. Cap. CXXXIII.

GVil. Malmesberien. Hic in extremo natus orbis angulo, doctrinæ choruscо omnes terras perstrinxit. Anno vitæ suę. 19. Diaconus factus est. 30. Presbyter, ex quo vsque ad 59. aut docere aut scribere non destitit. 36. volumina edidit, quę in 78. libros diuisit. Ferunt eum Romam iuisse, vt libros suos, vel Ecclesiasticæ doctrinæ conuenire præsens assereret, vel si resultarent, Apostolico nutu corrigeret. Eum tamen Romæ fuisse solide non affirmo, sed tamen ipsum inuitatum illuc haud dubie pronuncio a Papa Sergio. Extat enim eius epistola ad Abbatem Hedecelfridum, in qua inter cętera scriptum est sic. Hortamur Deo dilectam religiositatis tuæ bonitatem, vt quia exortis quibusdam Ecclesiasticarum causarum non sine examinatione longius innotescendis, opus nobis sunt ad conferendū arte literaturæ imbuti, sicut decet Deo deuotum auxiliatorē sanctæ matris Ecclesiæ vniuersalis, obedientem deuotionem huic nostræ adhortationi non desistas accommodare: sed absque aliqua remoratione religiosum famulum Dei Bedam venerabilis monasterij tui Presbyterum, ad limina Apostolorum Principum dominorū meorum Petri, & Pauli, amatorum tuorum, & protectorum ad nostræ mediocritatis conspectum non moreris dirigere. Quem fauente Domino sanctis tuis precibus non diffidas prospere ad te redire, peracta præmissorum capitulorum cum auxilio Dei desiderata solennitate, erit enim (vt credimus) cunctis credentibus profuturum, quicquid Ecclesiæ generali claruerit per eius præsentiam impartitum. Ita tam celebris erat, vt in quæstionibus enodandis indigeret eo sublimitas Romana. Incuriosæ fuit, sed dulcis eloquentię. Actor. Scripsit autem Beda ea, quæ subiecta sunt. Super Gen. lib. 1. De tabernaculo Moysi lib. 3. Super Samuelem lib. 4. De templo Salomonis lib. 1. Super Esdram, & Neemiam lib. 3. Super Tobiam li. 1. Super psalmos lib. 1. Super parabolas Salomonis lib. Super Cantica Canticorum lib. 7. Super Marcum lib. 4. Super Lucam lib. Super epistolas Canonicas lib. 7. Super actus Apostolorum li. 1. Super Apocalypsim lib. De q̄onib. libri Regū ad Nocelmū li. 1. De locis sctīs li. 1. Scripsit et de tpibus, & de Luna, & multa alia.

De

De Imperio Leonis Patricij. Cap. CXXXIIII.

SIgibertus. Leo igitur Patricius sumpsit Imperium anno domini.697.mundi, scilicet.4.1640. Et Imperauit annis.2. Huius anno primo Vuillesirordus a Sergio Papa Clemẽs agnominatus, & ad prædicandum gentibus Frisonum Episcopus consecratus ex dono Pipini Principis sedem Episcopalem Vultraburch dicto, qui nunc Vultraiectum dicitur a nomine gentis vultarum, & traiecto compositum, quasi vultarum oppidum. Nam traiectum lingua Gallica oppidum dicitur. Apud Tuirtemburg castrum Ostrofranciæ sanctus kylianus cum discipulis suis Colomanno, & Tholomanno clam martyrizatur, & a Geilana vxore Gothberti, Principis Vuirtembugensium, qui timebat separari a viro suo, arguente eum kyliano, q꞉ eam vxorem quondam fratris eius, etiam ipse vxorem haberet. Quorum mors cum diu omnes lateret, Geilana, & percussorib. a Dæmonio arreptis eorum confessione diuulgata est. Anno sequenti sanctus Vrsmarus per interuentum Hildulphi principis Lobiense Cœnobium a Pipino Principe, regendum suscepit. Synodus Aquileiæ facta quintam vniuersalem synodum a Iustiniano Imperatore, & Vigilio Papa Constantinopoli celebratam suscipere diffidit, quam Sergius Papa salubriter redarguit, & ad concordiam reducit. Sancta Berga mater Pipini ad dominum transijt. Hugo vbi supra. Porro Arabes Aphricam infestabant, contra quos direxit Leoncius Imperator Iohãnem patricium cum stolo copioso. Qui cum Carthaginem peruenisset: Arabes in fugam conuertit, & ibidem hiemauit. Deinde vero ad Imperatorem regressus est, volens maiorem ab eo deposcere stolum, sed exercitus, qui in Aphrica remanserat, absente Iohanne patricio, elegit quendam Absimarum, quem & vocauit Tyberium, & creauit illum Imperatorem. Absimarus autem stolo sumpto, qui secum erat nauigauit ad vrbem, & sine mora introiuit in ea per murum blachernam, & apprehendens Leoncium exilio relegauit. Sigibertus. Eodem anno sanctus Lambertus Pipinum Principem increpare ausus, quòd pellicem Alpiadem Plectrudæ legitimæ vxori suæ superduxerit, a Dodone fratre ipsius Alpiadis Leodij martyrizatur, & Traiecti tumulatur, eique sanctus Hucbertus Episcopus surrogatur.

De sancta Passione sancti Lamberti Traiectensis Episcopi, & de sancto Cuthberto. Cap. CXXXV.

EX gestis eius. Hic Lambertus ex parentibus nobilibus, & diuitibus natus, & apprime literis eruditus, ita pro sanctitate sua ab omnibus amabatur, vt Traiectensi Ecclesiæ post Theodardum magistrum suum promoueri in Episcopum mereretur. Cum autem Childericus Rex, qui eum promouerat, & secum habens præ omnibus Episcopis, & optimatibus diligebat, ab impijs occisus fuisset, inuidentes ei maligni sine causa deponentes eum, honore debito priuauerunt, & Saramundum in eius cathedra statuerunt. Lambertus vero cum duobus pueris quandam Abbatiam ingressus, & ibi per septem annos opportune conuersatus, quadam nocte surgens ad orationem, in pauimento per ignorantiam sonum fecit. Quo audito, Abbas nesciens, quis hoc fecisset, ait. Quis hunc sonum fecit, statim ambulet ad Crucem. Tunc sanctus Lambertus illico nudis pedibus in cilicio, de lecto exiliens ad Crucem cucurrit. Ibique tamdiu sub niue, & glacie fixus stetit, donec fratribus post matutinas se calefacientibus Abbas eum esse cognouit. Et audiens a quodam fratrum, quòd ille iuxta Crucem discalciatus persisteret, reminiscens præcepit fratribus, vt illuc properãtes prostrati coram eo humiliter peterent, vt rediret. Ille vero eorum precibus obediẽter regressus, & ab Abbate, & Monachis cum summa humilitate susceptus petentibus veniam non solũ clementer indulsit, sed etiam de bono patriẽ eius sublimiter prędicauit. Post. 7. autem annos Faramundus expulsus est, & sanctus Lambertus ad præces omnium iubente Pipino Rege ad sedem propriam cum honore est reductus. Cum autem sicut & ante omni sanctitate polleret, & multos etiam gentilium verbo, & exemplo conuerteret, insurgentes in eum duo maligni eũ & suos grauiter infestare cœperunt. Sed amici Pontificis licet multis iniurijs iam oppressi eos, vt meruerant occiderunt: sed Dodo consanguineus eorum, qui occisi fuerant domesticus Pipini Regis audita nece suorum in sanctum voluit vindicare Lãbertum. Et cum armato exercitu Leodium intrans, domum Episcopi, sic obsedit, quod puer domus foris veniens viro Dei, qui tota nocte in oratione vigilauerat, obsessam domum ab hostib. nunciauit. At ipse fidens in Domino, vt eos expugnaret Mucronem arripuit. Sed statim ad se rediens, gladium de manu proiecit melius iudicans, vt persistendo, & moriendo vinceret, quàm vt sacratas manus de impiorum sanguine macularet. Hoc ei cogitante multi per parietes lanceis fixis ingressi sunt, sed duo nepotes Episcopi eos arreptis fustibus verberantes refugere compulerunt. Tunc vir Dei suos admonuit, vt peccata sua confiterentur, & pro eorum pęnitentia incendium patiẽter sufferrent, quod hostes eis, & domui minabantur. Sic ergo in domino confortati: sanctum Lambertum, vt oraret sicut cœperat rogauerunt. Et mox in oratione cum lachrymis in modum Crucis prostratum, irruentes impij directo iaculo peremerunt, & sic eis descendentibus pauci ex eius famulis euadentes, corpus eius occulto nauigio ad Pontificalem ecclesiam perduxerunt, ibique cum magna totius ciuitatis tristitia completis officijs, in sepulchro propter hostes velociter posuerunt. Helinandus. Eo tempore dicit Beda sanctum Cuthbertum post obitum suum incorruptum fuisse, hoc modo loquens in libro de temporibus. Reuerendissimus Ecclesiæ Lindiphamensis in Britannia ex Anachorita Antistes Cuthbertus totam ab infantia vsque ad senium vitam miraculorum signis inclytam duxit, cuius corpus humatum post anno. 11. incorruptum, quasi eadem hora defunctum, simul cum veste qua tegebatur inuentum est. Quod in libro de vita & virtutibus eius, prosa nuper, & exametris versibus ante aliquot annos ipsi signauimus.

De Imperio Absimari, qui & Tyberius, & interitu eius. Cap. CXXXVI.

SIgiber. Absimarus igitur, qui & Tyberius Leone scilicet ab imperio pulso, eique naso abscisso, & in custodia retruso, imperauit annis.7. Cœpit autem anno domini.699.mundi vero, scilicet.4.1662. huius anno primo Dodo interfector sancti Lamberti pessimo languore cruciatur, a vermibus consumitur, & ob intolerantiam fœtoris in Mosam fluuium demergitur, omnesque huius culpæ complices infra annum diuinitus puniuntur, percussor vero sancti martyris fratri suo congressus alter ab altero perimitur. Hugo vbi supra. Porro imperante Absimaro, Iustinianus degens in Cersona, cœpit manifeste populos, quòd esset iterum suum resumpturus Imperium prædicare. Qua de re loci accolæ Augusti zelo permoti, propter opinionem huiusmodi parabant eum quasi regis insidiatorem interficere, vel comprehẽsum ad eum dirigere: sed cum hoc idem Iustinianus sensisset fugit, & Thurcorum Chagano se præsentauit. Chaganus autem eum cum honore suscepit, & tradidit ei vxorem Germanam suam. Inde etiam nauigauit ad Terbellum Bulgariæ Regem, qui & ipse auxilium tulit, & suo eum Imperio restituit. Sigiber. Iustinianus igitur auxilio Trebellis Bulgarorum Regis Imperium recepit, Leonemque & Tyberiũ vsurpatores Imperij in medio Circi iugulat, Callinicum Patriarchã excecatum exiliat, & tantam in aduersarios vltionem exercet, vt quotiens a naso sibi exsciso defluẽrem reumatis guttam detergeret penè totiens aliquem ex his, qui contra eum conspirauerunt iugulari præciperet.

De iterato Imperio Iustiniani, & eius nece. Cap. CXXXVII.

REsumpsit igitur Iustinianus Imperiũ anno domini. 706. Mundi scilicet.4.1669. & Imperauit annis.7. Hic pacem cum Bulgaribus factam soluit anno Imperij sui. 3. eisq; congressus vix euasit. Anno sequenti Childeberto monarchiam Regni Francorum tenente, Archangelus Michael apparens Authberto Abrincatensi Episcopo, monuit semel & iterum, vt in loco maris, qui propter eminentiam sui Tumba vocatur, fundaret Ecclesiam in memoriam sui volentis talem venerationem exhiberi sibi in pelago, qualis exhibetur in monte Gargano. Interim Taurus a Latrone furtim captus in loco illo religatur. Vnde Episcopus tertio admonitus, vt in eo loco fundamẽtum iaceret, vbi Taurum religatum inueniret, & sicut eum terram pedibus protriuisse videret, sic Ecclesiæ ambitum duceret, Ecclesiam in honore sancti Archangeli constituit. Et ex eo tempore, sicut in monte Gargano, ita & in illo loco, qui modo dicitur in periculo maris, veneratio Archangeli frequentari cœpit. Adrianus Abbas Anglorum obijt. Anno sequenti Iustinianus Imperator fidem ortodoxam amplexus, Constantinum Papam ad se Constantinopoli inuitat, eumque venientem, & redeuntem gloria Apostolica digna honorat. Sanctus Huchertus cælitus admonitus, corpus sãcti Lambertia Traiecta Leodium cum magna Leodiorum gloria refert, sedemque episcopalem in eandem vrbem transfert. Anno sequenti sancta Oda vxor Boggis Ducis Aquitanniorum sanctitate claret in Gallia, quæ Ecclesias Dei sua ditauit munificentia, & moriens in Leodicensi quieuit parrochia. Hugo vbi supra. Porro Iustinianus statuit Cersonam, vbi exiliatus degerat euertere, & colligẽs omnes naues quas habere potuit. f. Dromones, Trietes, Scaphas, Chimeres, Elintres, vsque ad Chelandria eo destinauit, recipiens omnes inhabitantes ibi interfici, a minore vsque ad maximum, quo cum peruenissent Mauricius Patricius, & Helias Spatarius secundum Imperatoris iussionem omnes interfecerunt, exceptis infantibus. Tuduinũ vero ciuitatis Principẽ cum aliis 40. Princi-

Principibus ad Imperatorem miserunt, & alios septem eiusdem vrbis primores igni in verubus ligneis applicantes assauerunt. Deinde Iustinianus misit iterum alium stolum mense Octobri, præcipiens, vt omnes pueri, qui reseruati fuerant traderentur morti; sed ille stolus pene totus in pelagus est dimersus, & perierunt ibi hominum.73.millia. Quibus Iustinianus agnitis furens adhuc magna crudelitate, misit iterum alium stolum iubens arari, & ad pauimentum illidi totam ciuitatem. Quod audiétes homines illius prouinciæ assumpserunt Philippicum, qui illic exulabat, & Imperatorem creauerunt. Deinde Philippicus Constantinopolim veniens Iustinianum Augustum, & Tyberium filium eius pariter interfecit.

De Imperio Philippici, & eius exoculatione. Cap. CXXXVIII.

SIgibertus. Philippicus igitur, qui & Bardanus, Iustinianum Imperatorem iugulauit, & post eum annis.2. Regnauit. Cœpit autem anno domini.513.mundi, scilicet.4.1676. Huius anno primo Grunoardus maior domus Leodij ante altare sancti Lamberti orans a Mingario satellite Rabbodi Ducis Frisonum perimitur, & Theodoaldus filius Dragonis, ab auo suo Pipino maior domus statuitur, sanctus Vrsmarus Episcopus, & Abbas Lobiensis cænobij obijt, eiq; sanctus Huimus succedit. Anno sequenti Gregorius Romanæ Ecclesiæ.87. Præsidet. Hic constituit, vt tempore quadragesimæ.5.feria ieiunium, & celebritas missarum fieret in Ecclesia, quod non fiebat antea. Petronax ciuis Brixianus diuino instinctu, & Gregorii Papæ animatus hortatu cænobium sancti Benedicti apud castrum Cassinum nobiliter reædificauit, & sub regimine suo multos ad regulariter seruiendum Deo congregauit, expletis, 110. annis ex quo a Longobardis desolatum fuit. Pipinus Princeps obiit, & filium suum ex Alplade Carolum Tutidem siue Martellum cognomento, Principatus sui hæredem reliquit. Hugo vbi supra. Porro Philippicus cum esset hæreticus Constantinopolim Episcopum exilio relegauit, & posuit in eadem sede quendam sui sensus Pseudo monachum nomine Iohannem. Ipse etiam Philippicus Romæ Constantino Papæ literas praui dogmatis destinauit, quas vir sanctus consilio Romani Populi respuit, & præcepit ne eius nomen in chartis poneretur, aut percussura solidorum reciperetur, aut ad missarum solennia recitaretur. Et dũ Imperasset Philippicus vno anno, & dimidio, insurrexit contra eum Anastasius, qui illum occulis priuauit, & ab Imperiali dignitate deponens eius sibi vendicauit Imperium.

De Imperio Anastasij secundi, & vita sancti Aegidij. Cap. CXXXIX.

SIgiber. Arthenius igitur qui & Anastasius Philippicum priuans Imperio, & oculis, Imperauit annis. 2. Cæpit autem anno domini.715.mundi scilicet.4. 1678. Huius anno.1. Sanctus Aegidius veniens a Græcia sanctitate claruit in Prouincia. Ex gestis eius. Hic Aegidius ex regio genere Atheniensium & Christianis parentibus natus, literas in infantia didicit, quadam die dum ad Ecclesiam pergeret cuidam ægro in platea iacenti, & eleemosynam postulãti tunicam suam tribuit, qua indutus æger mox sanitatem recepit. Post hoc defunctis parentibus totum patrimonium suum erogans, & multa miracula faciens timens humani fauoris periculum, solus ad littus maris relictis omnibus clam deuenit, & videns a longe nautas in pelago naufragantes, sancta oratione tempestatem sedauit, & applicantibus ad se nautis, auditoque quod Romam tenderet gratias eius meritis reddiderunt, & quod etiam eum sponte, & gratis secum veherent promiserunt. Cum autem apud Arelathen. venisset, & biennio cum sancto Cæsareo Archiepiscopo permansisset, heremum cupiens, clam discessit, & cum sancto Vendemio heremita diu fuit. Vbi dum vterque miraculis choruscaret, timens ne forte ex miraculorum frequentia socii sui reuerentiæ displiceret, relicto eo interiorem heremũ penetrauit, & ibi triennio solis herbarum radicibus, & lacte vixit, ubi dum Regis armigeri venarentur Ceruam quæ lacte suo, Aegidium nutriebat uidentes eam, discopulatis canibus insequuntur, a quibus cum uehementius vrgeretur, ad pedes Aegidii quasi ad refugium cucurrit, & mox canibus ad suos redeuntibus nox superueniens inaniter fatigatos domum redire etiam secũdo coegit. Quod Rex audiens & Episcopus, cum multitudine venatorum, & canum die.3.in saltum properauit, visam Ceruam instantius insequentes vsque ad locum vbi Aegidius morabatur, & directa a quodam contra Ceruam sagitta, Aegidius pro eo orans grauissime vulneratur. Factaque cultris, & mucronib. via: Rex, & Episcopus videntes Monachum ætate, & canicie venerandæ, & Ceruam ad pedes eius iacentem, viso etiam cruore de corpore eius manante, nimis ambo conterriti interrogabant, quis, & vnde esset, & cur in tanto heremo habitaret, quisve eum tam grauiter vulnerasset, quibus cum ad singula respondisset, & oblata sibi immensa munera pro adhibenda sibi cura nec respicere voluisset, sciens virtutem in infirmitate perfici, rogauit Deum, ne quandiu viueret redderetur pristinæ sanitati.

Adhuc de actibus eiusdem Abbatis sancti. Cap. CXL.

POst hoc frequentatione Regis, & precibus assiduis victus cænobium ibi fecit, & regimẽ ipsius cænobij Monachorum suorum, & Regis instantia, licet plurimum renitendo, suscepit, huius ergo famam Rex Carolus audiens, & ab eo visitari desiderans impetrato eius aduentu, ab eo reuerenter est exceptus; eumque interloquendo Rex rogauit, vt pro se dignanter oraret; quia quoddam facinus fecerat, quod nulli vnquam nec ipsi sancto confiteri audebat. Sequenti itaque dominica dum sanctus Aegidius celebrans pro Rege oraret, apparuit ei Angelus Domini super altare, cedulam tenens, in qua scriptum erat per ordinem, & regis peccatum, & Aegidii precibus iam dimissum, si tamen eius pęniteret, & ab eo cessaret. Adiunctum quoque erat in fine, quod quisquis sanctum Aegidium pro quocunque commisso inuocaret, si tantum ab illo desisteret remissum sibi a Deo esse proculdubio crederet. Oblata ergo Regi cedula, Rex agnito peccato suo, procidens veniam petiit; Et Aegidius cum honore rediens apud Nemansem vrbem filium Principis, qui tunc obierat, suscitauit. Post aliquantum tempus prænuncians monasterium suum non longe post ab hostib. euertendum Romam cum paucis adiit, & cum priuilegio Ecclesiæ suæ duo hostia cipressina, in quibus sculptæ erãt imagines Apostolorum, a Papa impetrans, dimittens ea in Tyberim diuino regimini commendauit. Reuersusque ad monasterium peractis negotiis inuenit ea in portu, & gratias agens Deo, qui ea inter tot, & tanta pericula gubernauit, in liminibus Ecclesiæ suæ ad memoriam posterorum erexit, & sic tandem sicut prædixerat claris virtutibus in pace quieuit.

De sanctis Episcopis Cæsario Arelatensi, & Albino Andegauensi. Cap. CXLI.

ACtor autem Cęsarius Arelatensis quem ex supradictis hoc tempore fuisse perspicuum est.10.Homelias morales, & vtiles ad Monachos edidisse reperitur, de quibus sententias notabiles alibi excerpsi. Ex gestis sancti Albini. Eodem tempore floruit sanctus Albinus Andegauensis Episcopus, hic Veneticæ regionis Oceani Britannici confinis, indigena non exiguis parentibus oriundus, a iuuentute sua tanto fidei feruore flagrauit, vt parentes pro Christo sponte relinqueret, & velut hostes animæ carnales affectus effugeret, vt totum affectum in cœlesti patre plantaret. Mox in Tinlacensi monasterio se subdidit humiliter. Eratque ad obediendum paratus, ad vitia calcanda maturus, ita vt in ipso iuuenili Tirocinio iam senectutis esset exemplum, deniq; cum adhuc puerulus per pagum in Abbatis sui proficisceretur obsequium, applicauit apud quendam locum, vbi tanta detonuit violentia tempestatis, tantumque pluuiatilis himber effudit, vt ipsam domum nec sua tecta defenderent, cum ergo pro magnitudine pluuiæ casa pro campo constaret, madefactis omnibus, qui eodem loco tenebãtur, hospitio solum beatum Albinum tunc himber tangere expauit, quia vbi flammam fidei sensit ne iniuriam faceret, se gutta detorsit. De hinc cœlestibus donis cum ætate crescentibus, cum esset annorum 30.& 5. Monasterij rector, & pius pastor eligitur, ad vitia eradicanda solicitus, & ad inserenda bona cœlestia circunspectus, sicque in Abbatię officio per 25.annos, congregationem sibi commissam fœliciter gubernauit. Et quia tãti meriti fama non latuit Andegaua Ciuitate pastore suo tunc nudata, ab omni populo, licet humiliter resistens ad Pontificatum eligitur, qui honorem debiti Sacerdotij consecutus se misericordem in eleemosynis pauperum, in defensione ciuium, in visitatione languentium, in redemptione captiuorũ prębuit.

De Miraculis Sancti Albini. Cap. CXLII.

HIc adolescentem defunctum audiens a parentibus deplorari, occurrens, vt mortuum viuum erigeret, se in oratione prosternit, & incumbens diutius orauit, & dum pallesceret iacens Sacerdos in puluere, animæ viuacitas rubescebat in corpore, donec pulsato cœlo, patefacto tartaro, iuuenis reuocaretur a funere, Sacerdos a præce, Deinde cum Afiacum monasterium paterna solicitudine visitasset, quidam, vt ei succurreret iam fide illuminata cœcus exclamabat, cui sanctæ Crucis medicamentum imponens, tam fuit illi lumen cito recipere, q̃ quæsisse. Occurrente eo Regi Childeberto Parisius nunciatur Pontifici Regem venationis causa de Ciuitate in crastinum esse discessurum mandatq; se dignum Ducem expectãdum. Sed quia beatũ Albinum corporalis infirmitas præpediuit, ad eius præsentiã prædictus Rex occurrere maturauit, qui donec per illam viam, quæ ad Sacerdotem ducebat incessit, fœliciter prosperauit. Cum vero in quodam triuio peruenisset, uolens alibi deuiare,

deuiare equus eius ac si metallum fusile fuisset monere gressum non docuit suspicans Rex culpam equi magis esse quàm causæ, alterum sibi fecit sterni, quem dum per ipsum iter ingredi compelleret, ac si muro impediente retentus, ire non valuit. Intelligens ergo Rex nihil profecisse mutasse vehiculum, nisi mutasset occursum, deflectens in viam quæ ad Sacerdotem ducebat, ea cæpit equus alacriter discurrere, ac si ereptus de fouea, campi mollis planiciem recepisset. Cum ad ciuitatem Venetum, vel Veneticum ipse vir Apostolicus accessisset, vno de obsequentibus adolescentulo, quem pro morum qualitate peculiarius diligebat in loco defuncto atque sepulto, post annum eius corpusculum inde sublatum ad propria reuocabat. Tunc remorante eo causa vtilitatis, voluerunt venientes prius corpus mouere, quàm Sacerdos occurreret: sed tanto pondere fit grauatum, vt antea potuissent gigantea membra pensare, quàm pueruli corpus proferre, donec Antistes rediens soluit orationem, quod illi conglobati non poterant mouere. Cum autem in ciuitate Andegaua turris portæ cohærens damnatis esset carcer effecta, prætereunte beato Albino, fiebat insolentia de vocib. inclusorum. Tunc ad iudicem præcator accedit, rogans, vt eos pietatis causa de custodia relaxaret. Quod cum ille aure surda differret: mox Pontifex ad Deum se fida petitione cõuertens, tam familiares voces ingessit, vt in loco quo orationem sanctus Albinus effudit miræ magnitudinis saxeus quadrus exiliens, portæ aditum faceret carceratis, quia ante eius præcem soliditatem suam lapis seruare non potuit. Hinc egressi quasi de sepulchro viuentes in basilica sancti Maurilionis Domino Albino gratias referentes, se ad vestigia eius prostrauerunt, eo quòd suspectos de funere redire fecerat ad salutem.

De cæteris miraculis eius ante obitum & post. Cap. CXLIII.

ITem dum quædam mulier arrepta maligno spiritu se beatissimo viro Albino vociferãs, & eiulans præsentaret, mox aduersarius ipse supra eius oculum similitudinem vesicæ sanguineæ collegit, tunc Pontifex faciens signum Crucis increpauit malignum dicens. Inimice oculum quem non dedisti nec potes auferre. Mox de collectione vesicæ, in fleubotomi similitudinem subtiliter sanguis erupit, quo fluẽte, sine læsione immundus hostis euanuit, & puella incolumis imperante signo Crucis euasit. Sed & hoc magnanimitatis exemplum in eo, quòd pro Dei negocio apud eum non fuerit vlla Regum potentumque personalis acceptio, siquidem martyr effici cupiebat, si non defuisset dextera percussoris. Post eius obitum, cum sanctus Germanus episcopus, & populus membra eius in nouam basilicam transponenda deuote ferrent, & propter cellulæ angustiam in qua conditus fuerat non daretur sacri corporis extrahendi licentia, cunctis hæsitantibus, & incertis quid agerent, repente nutu diuino discisso pariete, qui erat ad pedes eius a parte Oriẽtali tres lapides decedunt, scilicet dato signo per qualem locum se iuberet educi posse. Interea facto aditu dum concentus psallẽtium corpus sanctum ad sepulchrum prosequitur, a loco quo est eductum, palam tres Paralitici iam diu desperati, redditi sunt sanitati, & duo cæci sunt illuminati. Hic itaque sanctus virtutum floribus adornatus. 20. annis, & mensibus. 6. Pontificalem apicem gubernans, & 80. ætatis annum fœliciter explens, Calen. Martij, migrauit ad Domiuum.

De breui Imperio Theodosij tertij. Cap. CXLIIII.

HVgo vbi supra. Anastasius Imperator cum esset vir catholicus literas Constantino Papæ per Scholasticum patricium exortum Italiæ destinauit, quibus se fautorem Catholicæ fidei, & sancti Sexti consilij prædicatorem esse declarauit, denique classem in Alexandriam contra Saracenos direxit, cuius exercitus ad aliud versus consilium, ab itinere medio Constantinopolitanam vrbem regressus, Theodosium virum Orthodoxum inquirẽs Imperatorem elegit, & coactum regali folio sublimauit. Theodosius vero Anastasium apud vrbem Nicenã graui prælio superauit. Sigibertus. Igitur Theodosius Anastasium de Imperio deponens, eumque presbyterum ordinans, imperauit anno vno. Cæpit anno domini. 717. Mundi scilicet, quarti 1680. Qui cum fuisset iners, & idiota, & publicorum negociorum exactor, vi compulsus est ab exercitu Imperium assumere. Egberth, veniens de Hibernia sanctitate, & doctrina claret in Gallia. Sanctus Germanus a Cizico trãsfertur ad Episcopatum Constantinopolitanum. Hugo. Denique aduersus Imperatorem Theodosium, insurrexit. Leo quidam vir potẽtissimus, qui quidem eum ab Imperiali vertice deposuit, sed indamnatũ abire permisit. Ipse vero postmodum clericus factus, residuum vitæ transgressit in pace. Sigibertus. Eodem anno Gregorius Papa Bonifacium a Britannia venientem Episcopum consecrat, & per eum in Germania verbum Dei prædicat. Romæ inundatio aquarum nimis calamitosa facta est, sed Gregorius Papa crebris letanijs Deum præcante. 9. post dies est repressa.

De Imperio Leonis tertij, & sancto Vulfranno Senonensi. Cap. CXLV.

LEo itaque Post Theodosium sumpsit Imperium anno Domini. 718. Mundi scilicet. 4. 1681. & Imperauit annis. 24. Huius anno primo Rathbodus Dux Frisonum, prædicatione Vulstanni Episcopi ad hoc adductus, vt baptizaretur, cum vnum pedem in lauacro intinxisset, alterum pedem retrahens interrogauit, vbi nam plures suorum maiorum essent in Inferno an in Paradiso? & audiens plures esse in Inferno intinctum pedem extrahens, satius est inquit vt plures, quàm pauciores sequar, & ita ludificatus est a Dæmone promittente, quòd tertia die abhinc incomparabilia bona ei daret, ipsa tertia subita, & æterna morte perijt. Ex gestis eius. Hic Vulfrannus Senonensis Episcopus ex territorio Vasconiensi fuit, cuius pater Vulbertus in aula Regis Dagoberti, & filij eius Lodouici millitauit. Successit Lamberto in Episcopatu Senonensi, hic in visu admonitus est, vt genti Frisonum verbum Dei prædicaret, quod vt faceret iuit tunc ad monasterium Fontanellam, cuius tunc pater erat beatus Ausbertus Rothomagensis Episcopus, de quo monasterio cooperatores secum assumpsit ad prædicandum, qui dum nauigarent Frisiam, & essent in medio mari, quod adiacet regioni Morinorum, affuit hora vt missam cantaret sanctus Vulfrannus, naui manente immobili positis anchoris. Dumq; ventum esset ad locum vbi minister offerre debebat patenam Præsuli, Præsul extensa manu eam expectabat. Sed dum minister eam abluere vellet, mari ceciderat prostratusque Præsulis veniam præcabatur, qui mittens eum ad locum vbi ceciderat, orãdo effecit, vt patena ab imo maris reuecta manui ministri cohæreret. Post hoc filius Rathbodi Ducis a Beato Vulfranno Baptizatus, in albis positus expirauit. Mos autem apud Frisones, vt quemcunque sors contingeret, offerretur Dæmonibus immolãdus. Ad hoc electus est sorte quidam puer Ouo nomine, quem cum sanctus Vulfrannus expetisset. Respõdit Dux. Si tuus Christus de morte hunc eripuit sit tuus. Apprehensus autem est in patibulo. Orante autem sancto Vulfranno, dirupta sunt vincula, quæ guttur eius stringebant, & illæsus corruit iu terram, qui tentus a sancto surexit incolumis. Qui baptizatus, & post a Regislaudo Rothomagensi Episcopo presbyter ordinatus multos codices transcripsit monasterio Fontanellæ. Post hoc Rathbodus Dux cum deberet baptizari, vt supra dictum est pedem retraxit, & cum esset in multa dubitatione misit ad beatũ Vuilebrodum illius gentis Episcopum, consulens si deberet baptizari. Cui ille respondit. Quomodo mihi credet, qui sancto fratri nostro Vulfrãno non credit. Ego inquit hac nocte vidi eum cathena ignea ligatum, vnde constat eum iam æternam damnationem subisse. Cumq; iret ad domum principis nũciatur eum iam esse mortuum & statim remeauit ad sua.

De seditione Rathbodi Frisonum Ducis. Cap. CXLVI.

QVomodo autem Rathbodus ille deceptus fuerit a Diabolo prædictus Ouo narrabat dicens, quia apparuisset ei in Angelum transfiguratus caput opertum diademate aureo cum gemmis, & veste cum auro texta, in quem cum Rathbodus intenderet dixit ad eum Diabolus. Virorum fortissime, quis te ita seduxit, vt a cultura Deorum velis recedere, noli hoc facere, sed mane in his quę didicisti, & venies ad domos aureas quas tibi æternaliter in proximo sum daturus. Cras ergo accersi Vulfrãnum doctorem Christianorũ, & ab eo quære quænam sit illa mansio æternæ claritatis quam tibi pollicetur. Quam cum demonstrare nequiuerit, vtriusque partis mittantur legati, & ego ero Dux itineris, & demonstrabo illis domum auream, & mansionem pulcherrimam, quam tibi promitto. Euigilans Rathbodus, narrauit cuncta sancto Vulfranno. Qui dixit. Illusorem Diabolum sibi velle illudere. Respondit Dux se futurum Christianum, si illa pulchra mansio non demonstraretur sibi a Deo suo. Mittitur ergo statim quidam Friso ex parte Ducis, & quidam Diaconus ex parte sancti Vulframni, qui cum paululum ab oppido processissent obuium habuerunt quendam itineris comitem, qui dixit eis, Properate cito, nam monstrabo vobis pulcherrimam mansionem Rathbodo duci præparatam. Illi aũt pergentes viam latissimam, & loca ignota, viderunt quandam viam diuersorum generibus marmorum polito opere decoratam. Videruntque à longe domum, quasi auream, & peruenerunt ad plateam, quæ ante domum erat, quasi auro & gẽmis strata. Intrantesque in domum, viderunt domum esse miræ pulchritudinis, & incredibilis splendoris, & in ea thronum miræ magnitudinis. Tunc ductor itineris, ait illis. Hæc est mansio præparata Rathbodo duci. Ad hoc Diaconus obstupescens ait. Si à Deo facta sunt ista perpetuo maneant, si à Diabolo cito dispereant. Et cũ signaret se signo sanctæ crucis, ductor ille trãsijt in Dia-

in Diabolum,& domus aurea in lutum. Remansitq; Diaconus, & Friso in medio locorum palustri, qui pleni erant longissimis virgultis ruscis. Triduoq; immensi itineris cōficientes iter, reuersi sunt ad oppidum,& ducem mortuum inuenerunt, narrauerunt q; quæ viderant sancto Vulfranno. Friso autem baptizatus est, qui dicebatur Ingomarus, vel Cuningus, qui & secutus est sanctum Vulfrannum ad monasterium Fontanellæ. Fuit apud Frisones sanctus Vulfrannus per annos.5.& postea reuersus est ad Fontanellam monasterium, vbi & monachicum assumpsit habitum, ordinato Episcopo in vrbe Senonica Guerico venerando. Ipse vero sanctus apud Fontanellam pluribus annis sine lecto fuit, cilicio tectus sub cuculla. Nūquam diuitibus honoris, vel timoris gratia si qua deliquisset reticebat, sed aspera inuectione eos corripiebat. Missam cantabat non elata in altum voce, sed profusis lachrymis ex imo pectore. Obijt apud Fontanellam.13.Calen.April.Anno domini.720. Sepultus est iuxta beatum Vuandregisilum.

De miraculosa strage Saracenorum apud Constantinopolim, & de Gradali. Cap. CXLVII.

Sigibertus. Anno Leonis secundo Constantinopolitani instantia orandi,& constantia præliandi fortiter resistunt Saracenis. Saraceni fame, frigore, bello, pestilentia sine numero pereunt. Actor. Fertur autem eos miraculosè hoc modo perisse. Apud Cōstantinopolim in monasterio sanctæ Dei genitricis, iuxta palatium, in mari propè sanctam Sophiam erat imago beatæ Mariæ, quæ tenebat infantem in brachio, quam depinxit in tabella sanctus Lucas, cū adhuc viueret sancta Maria. Hæc imago vocatur Odigitria, idest, deductrix: quia duob. cæcis apparuit sancta Maria,& deduxit eos ad suam ecclesiam, & illuminauit eos. Cum ista imagine faciunt processionem omni die Martis per totam ciuitatem. Cum ergo vt supra dictum est obsessa esset ciuitas, & ciues ieiunarent, & orarent simul, & pugnarent, quidam ciuis admonuit afferri illam imaginem, & ab omnibus orationem ad illam fieri hoc modo. Sancta Dei genitrix, quę totiens nos liberasti, libera nos modo de inimicis filij tui, & si vis vt imaginem tuam non mergamus in mari, merge illos. Et cum hoc dixissent, ille secretè imaginem tenuit sub vndas, & statim procella surrexit, & omnes naues Saracenorum, aut mersit aut fregit. Helinandus. Hoc tempore in Britannia cuidam heremitæ mōstrata est mirabilis, quædam visio per Angelum, de sancto Ioseph decurione nobili, qui corpus Domini deposuit de Cruce, & de catino illo vel parapside, in quo Dominus cenauit cum discipulis suis, de quo ab eodē heremita descripta est historia, quæ dicitur de Gradali. Gradalis autem vel Gradale Gallice dicitur scutella lata, & aliquātulum profunda in qua præciosæ dapes cum suo iure diuitibus solent apponi, gradatim vnus morsellus post alium in diuersis ordinibus,& dicitur vulgari nomine Graal. quia grata, & acceptabilis est, in ea comedentium tum propter continens, quia forte argentea est, vel de alia præciosa materia, tum propter cōtentum, idest ordinem multiplicem dapum præciosarum. Hanc historiam latine scriptam inuenire non potui: sed tātum Gallicè scripta habetur a quibusdam proceribus, nec facile vt aiunt inueniri potest. Sigibertus. Anno secundo Leonis Constantinus filius eiusdem Imperatoris, dum baptizatur a Patriarcha Germano, cacans in sacro lauacro magnum dat præsagium, quòd futurus esset Ecclesiæ Dei scandalum.

De confusione, & subiectione Visigothorum, & de quibusdam alijs. Cap. CXLVIII.

Anno Leonis iij. Saraceni ab obsidione Constantinopolim confusi desistunt, ipsis cum nauibus suis partim marino igne consumptis partim dimersis, partim igneæ grandinis tempestate vastatis,& ex tanta copia nauium vix.5. residuis potentia Dei cunctis innotuit populis, infra ciuitatem vero. 300. millia hominum pestilentia perierunt, Haumar persequens Christianos, multos eorum Christi martyres fecit, Saraceni ex Aphrica duce Abdirama filio Muhaniæ Amirei in Hispania transfretant, ea mque sibi vendicant, ita regnum Vuisigothorū, & Suerorum est destructum, & redactum sub Saracenis annis plus minus, 346. euolutis, ex quo a Scithia expulsi sunt ab Hunis, Ex quo vero cedentib. Vuādalis,& deuictis Sueuis cęperūt regnare in Hispanijs annis circiter.256. euolutis. Regnum vero tertiæ partis Hispaniarum, quod dicitur Gallicien sium, quod nec tunc Vuisigothi nec postea Saraceni potuerunt subigere adhuc viget incolume, & Dei protegente fide manet inexpugnabile. Post beatum Vulfrannum Ecclesiæ Senonensi præfuit Guericus vir sanctitate, & doctrina præfulgidus multisque miraculis gloriosus, cui successit sanctus Elbo eiusdē Guerici nepos, hic cum parentibus olim orbatus esset, eiq; castrum Tornodorum hęreditario iure cōpeteret, Senonis latenter fugit: ibique in monasterio sancti Petri viui diu Christo sub Abbatis Imperio militauit. Cuius loci postmodum Abbas factus, & inde ad Pontificatum promotus, tam signis effulsit, quàm meritis. Anno Leonis.iiij. Luitprādus Longobardorum Rex audiens q Saraceni depopulata Sardinia, illa & loca fædassent. vbi ossa beati Augustini ob vastationem Barbarorum olim ab Ippone translata,& recondita fuerant, legatos suos illuc direxit, qui dato auro magno, præciosas illas reliquias secum deuexerunt,& ad vrbem Genuensem regressi sunt, vbi præfatus Rex occurrēs cum gaudio, corpus almificum, deuote adorauit, & reuerenter excepit, visis nimirum miraculis ad declarandum sancti meritum ibi patratis. Sanè Rex, & sui inde progressi cum præcioso illo thesauro iuerunt ad quandam villam in Triclonensi Episcopio sitam, verumtā cum inde corpus sanctissimum tollere voluissent, ita stetit immobile, vt nulla vis, nulla posset illud ars humana mouere. Quod vidēs Rex, votum vouit, q si beatus confessor ex illo loco se tolli permitteret,& transduci, Papiā villam cum olbus appendicijs suis concederet seruientibus ipsius perpetuo possidendam. Voto facto atq; firmato, corpus sanctissimum inæstimabili facilitate sustollitur, & Ticinum vsq; trāsuectum clero pariter ac populo concurrente honorifice,& gaudenter excipitur,& in basilica beati Petri, quam præfatus Rex constituens, Cęlum aureum dixerat, dignissime collocatur. Qd autem in prædicta Ecclesia corporis eius præciosus thesaurus reconditus sit, stupendo,& euidenti miraculo elucescit. Siquidem in Cripta Ecclesiæ in quā iacet, puteus est, qui aliquot annis in die festi superundans, totam criptam supereffluxit, in signum, quia sic aqua illa sordes diluit, sicut sordes hæresum ab Ecclesia affluens eius doctrina detersit. Anno Leonis.5. Leo Imperator sæpe & multum laborauit, vt Gregorius Papa periretur: sed frustra Italis,& Longobardis pro defendendo Papa instanter Imperatori resistentibus. In Campania Italiæ frumentum combustum,& ordeum, & legumina quasi pluuia de cœlo ceciderunt. Anno eiusdem.6. Carolus Saxones debellat. Rigobertus Episcopus Remensis a Carolo suo in baptismate filio ab episcopatu deponitur, pro eo q illi contra Raginfredū cunti, vrbem Remensem præ timore Raginfredi aperire noluit. Eucherius quoque Aurelianensis Episcopus pro simili causa episcopatu priuatus,& apud Sarcinium vicum Hispaniç exulatus, in cænobio sancti Crudonis in sanctitatem est consummatus.

Adhuc de quibusdam euentibus illius temporis. Cap. CXLIX.

Anno eiusdem. 7. Iudæus quidam maleficus promittens Githeum.40. annis principaturum suadet, vt in toto Regno suo Dei, & sanctorum imagines deponi edicat. Qui spe diu regnandi reductus, edictum quidem proponit, ipse tā mox obit, post quem Cluelid, principatur Saracenis annis.20. Anno eiusdem.8. Leo Imperator a quodam Heser refuga fidei seductus, cōtra imagines Christi,& sanctorū eius bellū inducit, easq; vbiq; deponi,& incendi edicit, pro quo errore eū Gregorius Papa scriptis, multū quidē, sed inuanum redarguit. Anno Leonis 9. mortuo Chilperico, Theodoricus a karolo Martello surrogat in regno regnauitque annis.15. Sub hoc tpe idem Carolus bellicosissimus Princeps, armis subiugat Saxones, deuincensq; Lanfridum Alemannorum Ducem, Alemanniam sibi efficit vectigalem, Sueuos quoque & Baiocritas debellat, & Eudonem Ducem Aquitaniæ bello victum fugat, & Aquitaniam grauiter deuastat. Eudo vero dux videns se Carolo inferiorem, per oīa Saracenos contra eum inuitat ab Hispania. Eudo quoque Carolo reconciliatus, castra Saracenorum dirupit,& reliquias eorum contriuit. Nec multo post idem Eudo rebellat. Sed Carolus rebellantem in Gasconia debellat, eumque Principatu & vita priuat. Cum filiis quoque eius Vuaifero & Vualdo dimicat, eosq; deuincit,& Aquitaniam sibi subdit, Lugdunum et aliasque ciuitates capit, Burgundiamque subigit. Cum ergo multitudo hostium,& assiduitas bellorum incumberet, res ecclesiasticas. i. decimas suis militibus concessit habendas, pro qua re aia ipsius postmodum in supplicijs inferni a sancto Eucherio Aurelianēsi Episcopo visa est detineri. Sigibertus. Anno eiusdem.10. Constantinopolitani contra Leonem Imperatorem pro depositione imaginum Dei tumultuant, aliqui et pro hoc martyrizantur. Anno eiusdem vndecimo Gregorius Papa, quia Leonē Imperatorem incorrigibilē vidit, Romam & Italiam & Hisperiam totam ab eius iure discedere facit,& vectigalia interdicit. Anno eiusdem. 12. sanctus Germanus Leoni Imperatori pro impietate sua aduersus a sede Episcopali est deiectus. Sanctus Heckbrech Anglorum Presbyter obijt. Anno eiusdem.15. Saraceni cum omnibus famulis suis, quasi in Gallijs habitaturi Garramiam transeunt, omnia deuastant: Ecclesiasque Dei cremant. Quibus Carolus Dei auxilio fretus, bello occurrit & ex eis.375. millia cum Rege suo Abdiram peremit, & mille. 500. suorum

rum amisit. Ludo quoq; Carolo reconciliatus castra Saracenorum irrupit, & reliquas eorum contricuit. Anno eiusdem. 14. Gregorius Romanæ Ecclesiæ. 88. præsidet. Qui & ipse & Leonem Imperatorem erroris redarguit, & populum Romanum in vectigalia Hesperiæ ab eo euertit, hic instituit post primā commemorationem sanctorum in canone missæ a Sacerdote ita dicendum. Et eorum quorum solennitas hodie in conspectu tuæ maiestatis celebratur domine Deus noster toto orbe terrarum. Quam institutionem in oratorio Romę tabulis lapideis conscribi fecit. In Anglia Beda venerabilis Presbyter, & Monachus sanctitate, & scientia clarus obijt.

De transitu Bedæ Presbyteri, & de quibusdam alijs. *Cap.* CL.

GVilelmus. Post Osricum regnauit. 7. Abida cedulsus literarum peritus. Cui Beda obtulit Anglorum historiam ab eo elimandam. Huius anno, 4. Obijt Beda, anno incarnationis dñicæ. 734. ætatis suæ 70. Continus. 7. ebdomadibus ante mortē stomachi indignatione cibos nauseans, & angusto suspirio halitum producens, literalium tñ studiorum operam non reiecit, sed totis his diebus præter debitum psalmodiæ pensum ibi intendebat, euangeliumq; Iohannis his diebus Anglica lingua interpretatus est. Discipulis autem dicebat. Discite filioli, dū vobiscum sum. Feria tertia ante Ascensionem modicus tumor in pedibus apparuit, tunc accito congregatione inunctus cōicatus osculoq; cunctis libato futuram sui memoriam a singulis implorauit. Nonnullis ēt ob familiarem amicitiam xeniola, quæ in secretis habebat largitus est. Die Ascensionis contra oratoriū, quo orare consueuerat, subiecto cilicio decumbens, illibato sensu, & hilari vultu dicebat. O Rex gloriæ Dñe virtutum. &c. vsq; ad finem antiphonæ. Qua finita spiritum efflauit, subsequente tā suaui odore, vt oēs qui astabant in Paradiso esse se dicerent. Humatus est in eodem monasterio: sed modo cum B. Euthberto Dunelini situs dr. Epitaphium eius est hoc. Presbyter hic Beda requiescit carne sepultus. Dona Christe aīam in cœlis gaudere peræuum. Daq; Sophiæ illum inebriari fonte cui iam. Suspirauit ouans intento semper amore. Sigibertus. Anno Leonis 15. Constantinus filius eiusdem Leonis Hirenem filiam Caiam Auarorum Regis vxorem ducit. Quæ baptizata viro apostatante rectam fidem tenuit. Anno eiusdem. 16. Gregorius Papa Sinod. 904. epōrum Romæ congregat, & venerationem sanctarū imaginum confirmat, earumq; violatores gnali sñia anathematizat. Anno eiusdem. 18. Obijt sanctus Hucbertus. Abhinc Regnum Anglorum annotare supersedeo: quia historias maiorū, quas sequar non habeo Anno eiusdem 20. sanctus Her minus Eps, & Abbas Lobtensis cænobij obijt. Ex chronicis. Non multo post Theodericus Rex Francorum moritur, post quem Regni Hildricus annis. 9. vir inutilis ac remissus, nihilq; de tota Regni potentia possidens præter ipsum Regis nomen ac præclarum victum, quē ei aulæ Regiæ ministrabat Præfectus. Rex Saracenorum inuadit Arelaten. vastatq; prouinciam. Cui Carolus occurrens Auinionem capit, Narbonam obsidet Maglum, & Nemansum deuictis Saracenis destruit, & obsides de ciuitatib. prædictis, in Franciam ducit. Carolus Princeps victoriosissimus, pacato, & dilatato Regno Francorum obiit, corpusq; eius in Ecclesia sċi Dionisij sepultū est. In cuius sepulchro post aliquot annos non corpus, sed ingens Serpens inuentus est. Vuaferio Duce Aquitaniæ Narbonam deprædante, Princeps Gothorum Pipino Nemansum, & Magal. & Biterrim tradit, Franciq; Narbonam diu obsessam a Gothis recipiunt, peremptis, Saracenis, & Vuaferio, qui eos ducebat fugato, facta tamē pactione cū Francis, vt illic Gothi viuerent moribus ac legibus patrię.

De Imperio Constantini filij Leonis, & eius nequitia. *Cap.* CLI.

SIgiber. Anno 24. Leone mortuo Constantinus eius filius ei successit. Cæpit aūt anno dñi 742. mundi. 54 1705. & Imperauit annis. 35. Hugo vbi sup. Hic Constātinus Imperij paterni, & impietatis pariter successor, legumq; a patrib. tradita rum persecutor, oī vitæ suæ tpe magicis maleficiis, & ēt cruētis sacrificiis, & luxuriis operam dedit. Et multi clerici aut Monachi, & religiosi laici sub ipso pro recta periclitati sunt fide. Habebat ēt sibi consentientem in oībus pp amorem principatus terreni, memoratum Anastasium Constantinopoleos falsi noīs Patriarcham. Vnde diuinitus indignatio venit in clues eiusdem vrbis, ammonens impium Imperatorem, vt se cohiberet ab insania qua flagrabat, sed ille vt quondam Pharao inemendatus permansit. Venit quippe pestilens mors incipiens a Sicilia, & a Calabria in regiam vrbē, & ita eam deuastauit, vt ēt in ipsa plures domus integræ clauderentur, eo ꝙ non esset, qui eas inhabitaret. Ferebantur ēt in plaustris ad sepeliendum cadauera mortuorum. Sed & Anastasius passione nimia fatigatus, qua stercus ventris euomeret, vt merebatur miserabiliter mortuus est, et successit ei, quidam hæreticus Monachus noīe Constantinus. Sigibertus. Anno Constantini primo, Zacharias Romanæ ecclæ. 89. præsidet: hic quia Rempublicam a Longobardis perturbatā inuenit, statim beniuolentia sua bene oīa composuit, & cum Longobardis in 20. annos pacem firmauit. Hic libros Dialogorum Gregorii de Latino in Græcum vertit. Sanctus Bonifacius Archiep. Maguncie, cænobium Fuldense in Baconia silua fundauit. Ex chro. Hoc cænobium in partibus Germaniæ præ cæteris nobile est ac præclarum, & eius Abbas honori magno hr in curia Imperatoris Austrasiorum, qui ēt mille milites Imperatori dēt. Sigibertus. Anno eiusdem tertio cinis de cęlo cecidit. Anno eiusdem. 4 Petrus Damascenus Eps, & Petrus Mauimenus in Syria marty: izantur a Saracenis Aquensi vrbe a Saraceins desolata, corpus, Mariæ Magdalenæ a Girardo comite Burgundiæ ad cænobium vicelaicum a se constructum transfertur. Quāquam aliqui scribant ꝙ hoc apud Ephesum quiescat, nullum super se tegimen habens. Actor. Huius beatæ peccatricis peregrinationem, & vitam, & obitum superius breuiter posui.

De translatione Corporis Sanctæ Mariæ Magdalenæ. *Cap.* CLII.

POrro qñ de vrbe Aquensi trāslatum est corpus sċm inuentum est in sepulchro suo ex oī parte integerrimum cute ēt integerrima superductum manibus pectori impositis ex more iacens extensum. Quam. s. sacram glebam frater Badilo Viceliacēsis cænobii, qui ad hoc ipsum ab Abbate Eudo, & Girardo Comite illuc directus erat, vt si qd inuenire pignus possum, reuertens ad illos deferret, integerrimam, vt dictum əst reppertt, & odor ineffabilis suauitatis inde efferbuit. Cui. s. Badiloni nocte sequenti visum est se aspicere quandam religiosissimā candidissimis vestibus indutam, satis accurate a capite circumamictam dicentem sibi. Ne formides, qm eūdum est nobis vna tecum ad locum à Deo prædestinatum. Mane ergo facto, secreto suos conuocauit, & corpus sacrum pannis inuoluens mundissimis vehiculo imposuit, pergentes autem cum ad milliariū præfati cænobii peruenirent, cæpit sacrum corpus tanto pondere deprimi, vt quamlibet plurimi accederent, nullatenus inde ferre valerent, donec fratres audito eorum aduentu, & impedimento itineris, cum Thuribulis, & Crucibus accensisq; cereis in albis occurrerunt: cunctiq; sese humi prostrauerunt omnipotentiam Dei, & ipsam amicissimā Iesu Christi Mariam attentius obsecrantes, vt glebam sui corporis a loco illo ad monasterium deferri permitteret. Itaq; ab oratione surgentes, tanta agilitate perrexerunt, vt magis ipsi portari, quàm aliquid portare viderētur. Sicq; cum exultatione summa melodiis Monachorū resonantib. tinnulisq; signorū perstrepentib. intromiserūt corpu. in ecclam sanctæ Dei genitricis, & beatorum Apłorū Petri, & Pauli honore a principio consecratam atq; ibi honorifice, vt decebat reposuerunt. 14 Calen. April. Quo in loco extunc Domino cooperante, diuersis signorum virtutibus claruit.

De quibusdam eius miraculis. *Cap.* CLIII.

APud Auernensem vrbem milles quidam in prælio captus, & hemiciclis boiarum constrictus, ita vt quorsum se omnino verteret nequiret, eum sponsorem pro se sufficiētem non hēret attentius sanctam Mariam Magdalenam exorauit, vt sicut eam Christus a vinculo suorum peccaminū absoluit, sic eius interuentu illū a vinculis ferreis quib. tenebat astrictus absolueret. Qd dum sæpius ageret, quadā die dū nomen Marię Magdalenæ recitando reuolueret, exiliens velut trocisens ferri a bolis calcaneo tenus traductus concidit. Qd cōperiens is qui eū cæperat, abire permisit, & ille nudis gressib. Viceliacū pergens pro liberatione sua grates redditurus cōpedes secū tulit. Sifr apud castrū. Nationis plebeius, quidā crudeliter catenatus, brachiis, & crucrib. astrictus ob exactionē cupidæ intentionis tota deuotione spondebat se seruū beatæ Mariæ Magdalenæ fieri, si eius obtentu meretur ab his cruciatib. liberari. Qui nocte quadam vidit speciosam quandā ante se stare, q sibi leui nutu intimabat, vt surgeret. Cumq; ille videretur rndere. Non valeo. expergefactus a vinculis solutū se repperit. Moxq; ferreos nexus assumēs liberatrici suæ detulit Nobis quoq; dum superius digesta scriberę conaremur, eadē Christi amatrix apparuit. Nauis in Ligeris fluminibus viris, & mulierib. onusta insurgente vento, & vndis impellentib. aquis impleta cæpit periclitari, & ad ima demergi. Tuncoēs, qui in naui erant subita mortis timore perterriti, spem pcis, vel alicuius diuini voti sponsionem oīno perdiderūt. Iamq; naui summersa, & cæteris, qui aderant vndis inuolutis, subito morituræ mulieri cuidam in mentem diuino instinctu venit, vt voce, qua poterat inclamaret. O sancta Maria Magdalena, a Christo dilecta, per illas lachrymas, quas eius pedib. infudisti te deprecor, vt ab hoc periculo mortis intercessione tua valeam liberari. Erat aūt mulier pregnans pignore filii, quem ēt deuouit si euaderet Dñe dari, & si masculus esset Viceliaci Monachum fieri. Statimq; generosæ speciei mulier ei apparuit, quæ manu

manu extensa mentum eius arripiens, leui natatu ad ripam flu minibus duxit. Sicq; cæteris pereuntibus sola liberata natũ puerum popoſcit baptizari eum: existenteque Deo, & beatæ Mariæ Magdalenæ vt mente conceperat obtulit. Vir quidam cæcus ad prædictum monasteriũ veniens cum ductor eius diceret ſe iam videre Eccleſiam ad quam tendebant, exclamauit dicẽs. O Sancta Maria Magdalena, ſi quando contigerit Domino miſerante me videre toralem Eccleſiæ tuæ. Illico aperti ſunt oculi eius, & quod optabat, milliario adhuc interiacẽte, cõſecutus eſt.

De quibuſdam incidentibus illius temporis. Cap. CLIIII.

EX Chronicis. Anno Constantini V. Carolomannus frater Pipini Regis diuino timore compunctus, poſt aliquot annos Principatus ſui Romã adijt. Ibiq; a Zacharia Papa in monachum attonſus, in montem Seraptim migrauit, vbi ædificato cœnobio in honore ſancti Syluestri religioſe ſtuduit conuerſari. Sed cum multi Francorum nobiles Romam venientes ipſum ſalutandi gratia viſitarent, videretq; ꝙ ocium quo maxime delectabatur ob viſitantium frequentiam interrumpere cogeretur, locum illum deſerens montem Caſſinũ expetijt, vbi & aliquanto tempore laudabili vita emicuit. Sigibertus. Acholongus preſbyter per illatã ſibi cęcitatem ammonitus quærere corpora ſanctorum kiliani ſociorumq; eius, inuentis ſanctorum corporibus viſum recepit, eaque re ſanctus Bonifacius Maguntiæ Epus ab Achalongo ad ſe relata, Castrum Vuirtemburg ad honorem kiliani martyris, qui ad prædicandum ibi a Papa Canonæ, Eps ordinatus fuerat, ibique mortis & quietis locum a Deo acceperat, Epalis ſedis dignitate inſigniri decreuit, & primum ibi Epiſcopum ſanctum Burchardum ordinauit, Anno 7. in Calabria & Sicilia fit peſtilentia & mortalitas hominum nimia. In veſtibus hoĩum & in velis Eccleſiarum apparent cruciculæ, quaſi oleo deſignatæ. Anno 8. Cachis Longobardorũ Rex dum rupto fœdere Romam inquietare nititur, a Zacharia Papa non ſolũ a malo reprimitur, ſed ẽt eius instinctu cum vxore & filijs Romam veniens, Mona chus efficitur. Cui Hayſtulfus frater eius ſubſtitutus regnauit annis 7. Anno 9. Hildericus Rex Frãcorum in Monachũ tonſuratur. Ex Chronicis. Pipinus. n. Francorũ Princeps, legatos miſit ad Zachariam Papã, conſulẽs quis potius Rex eſſe vel dici deberet, qui magnos pro Regni pace labores ſuſtineret, an qui ocio deditus ſolo noĩe regio contentus eſſet. Cui Papa remandauit illum debere appellari Regem, qui augeret rempu blicã. Qua reſponſione Franci animati Hilderico Rege in Monaſterio retruſo, & Monachico tegmine palliato Pipinum Regẽ conſtituunt anno. ſ. Dñi. 750. In hoc itaque progenies Clodonei defecit a Regno, ſuccedente Pipino, cuius inſignis poſteritas per multa poſt tempora Regnum Francorum obtinuit, & adhuc in Auſtraſiorũ Imperatoribus enitescit. Huius quoque Frater Remigius Rothomagenſis Archiepiſcopus multa laude celebris eſt habitus. Sigibertus. Pipinus ergo Princeps auctoritate Apoſtolica & Francorum electione a ſancto Bonifacio Maguntię Archiepiſcopo in Regẽ vngitur & conſecratur, & regnat annis 18. poſt annos circiter octuagintaocto poſtquam maiores domus cęperunt principari ſuper Reges Frãcorum. Anno 9. Pipinus Rex contra Saxones pugnat. Idem Pipinus Rex Galliarum Eccleſias cantibus Romanæ auctoritatis ſuo ſtudio meliorauit.

Qualiter apud Floriacum impedita eſt diuinitus relatio corporis Sancti Benedicti. Cap. CLV.

HVgo vbi ſupra. Interea vero Monachi cęnobii Caſſinenſis auctore Carolomanno Romam venerunt, rogantes Zachariam Papam, ut literas Pipino Regi Francorum dirigeret, quatenus corpus beati Benedicti qd Floriacenſes Monachi furtim ſibi vendicauerant ſuo reſtituat loco. Quibus Papa annuens per eundem Carolomannum Epiſcopus Franciæ ſcripſit, vt corpus ad tumultum ſuum referretur. Quod ut fratribus innotuit Floriacẽſibus, triduũ ieiuniũ celebrantes, his uerbis B. Benedictũ orabant ante eius ſepulchrũ. O vnica ſpes noſtra poſt Deum, ne derelinquas nos orphanos, qui huc non noſtris meritis, ſed pro multarũ aiarum ſalute uenisti: Credẽs ſuper pauimentũ pluere præ nimia lachrymarũ inũdatione, & cum iã in his ſingultibus & lachrymis totũ expẽdiſſent triduũ ecce, memorati Epi aſſunt mandata Regis implere cupientes, moxq; reſerari ſibi fores Eccleſiæ iubẽt. Tunc templum S. Mariæ ingreſſi, anteq̃ ad S. Benedicti appropinquaſſent tumulum, in deſolatione & formidinẽ ſunt cõuerſi, & tanta cæcitate percuſſi, ut nec inuicẽ ſe recognoſcere q̃rent. Cũ aũt ſe diuina ultione cæcatos eſſe ſenſiſſent, cæperunt errabundi per Eccleſiã pergere, quo ad reſtes cãpanarum impegiſſent, quas vi magna cæperunt trahere. Non. n. aliter poterant his, qui foris remanſerant infortuniũ ſuũ notificare. Quo exciti ſono fratres, de iã dicta Apoſtoli Petri proceſſerũt Eccl̃ia, exiſtimantes triſte ſpectaculũ ſe viſuros. Explorandi grã quædã ex eis iuerunt, & mox ꝑ Eccl̃iã illos errare depræhẽdẽtes egreſſi ſunt dicẽtes. Quia pius pr̃ Benedictus exaudiuit nos, & ſuſcepit lachrymas nr̃as, venite & videte magnalia Dei. Cumq; pariter introiſſent, inueneruut eos cæcos clamantes & dicentes. Væ nobis, q̃a ſãcti patris Benedicti requiẽ temerare venimus, & ideo cæcitatẽ incurrimus. Vos aũt ſerui Dei mitius agite nobiſcũ, & nolite nobis ſecundum præſumptionem noſtram reddere talionem, ſed orate pro nobis Deum, ut aperiat oculos noſtros, noſque vobis promittimus, nu nquã talia præſumpturos. Ad hæc verba fratres ſolotenus fuſi orabant attentius, vt diuina pietas eis lumen reddere dignaretur, & cum orarent, aperti ſunt oculi eorum. Reuerſique ad Regem, narrauerunt quę fuerant paſſi, addentes quod non deberet Gallia tam ſanctis oſſibus viduari.

Qualiter Stephanus Papa Pipini Regis auxilium expetijt contra Longobardos. Cap. CLVI.

SIgibertus. Anno Cõſtantini. xj. Haiſtulpho Longobardorum Rege contra Romanos adeo exardeſcente vt tributum exigeret ab vniuſcuiuſq; capite Stephanus Papa ad expetendũ Pipini Regis auxiliũ cogitur in Franciam venire. Cui in ueniẽdo in vna noctium apparuit magnum ſignum in cœlo, globus ſcilicet igneus a parte auſtrali, declinans a Gallię finibus in partes Longobardorum. Mittitur etiam Carolomannus Monachus ab Hayſtulpho ad fratrem ſuũ Pipinum Regem, ad perturbandum apoſtolicam petitionem. Ex Chro. Porro Pipinus Rex vbi præfatũ Papã venientem audiuit, per ſpacium trium millium de equo ſuo deſcẽdẽs cũ humililate magis vice ſtratoris terræ proſtratus, vna cum coniuge ſua & filijs eũ vſq; ad palatium ſuum deduxit. Ibiq; dum intra oratorium pariter conſiderent lachrymabiliter ipſum Papa depræcatus eſt, vt per pacis fœdera cauſam B. Petri ac Reipublicæ Romanorum diſponeret. Qui iureiurando mandatis eius oĩbus totis ſe niſibus obedire promiſit, qđ & fecit. Porro idem Papa dum apud Regẽ moraretur grauiter ægrotans, in cænobio S. Dionyſij per viſionem mirabilem ſanitati redditur. Vnde & ibidem altare in honorẽ Sanctorum Petri, & Pauli ab ipſo conſecratur. Per idem quoq; tempus ædificatum eſt cænobium in Caturienſi territorio, ipſo Domino Monaſterium mirabiliter conſecrante, pñtibus Papa Stephano ac Rege Pipino. Sigibertus. Pipinus a Stephano Papa cum filijs ſuis Carolomanno & Carolo in Regem vngitur, & per eum generatio eorum in hæreditatem regalis ſucceſſionis imperpetuũ benedicitur, & omnis alienigena ab eius euaſione Apoſtolico anathemate interdicitur. Anſelmus etiã vir illuſtris cuius ſoror erat vxor Hayſtulphi Regis, trãsfert corpus S. Syluestri Papæ ad cęnobium Monantulam a ſe fundatum. Anno 12. Pipinus Rex Italiam aggreditur, exercitus Hayſtulphi a Francis vincitur. Hayſtulfus pacem facere cum Romanis ad nutum Francorum compellitur. Carolomãnus Monachus oſſa S. Benedicti Abbatis ab Eccleſia Floracenſi, ubi olim tranſlata fuerant tollere nititur, ut ea ad Caſtrum Caſſinum referret, ſed miraculis, vt prædictum eſt a Deo oſtenſis, & Francis obſiſtentibus ab incæpto ꝓhibetur. Hoc tpe terremotus terribilis factus eſt, quo vrbes aliæ quidẽ ex toto, aliæ ex parte ſubuerſæ ſunt, aliæ aũt a montanis ad ſubiecta cãpeſtria cũ muris & habitationibus ſuis integrę, & ſolutę, pluſquã 6. milliaria tranſmigrauerunt. In Meſopotamia etiam terra dirupta eſt vſque ad duo milliaria, aliaq; terra nimis alba & arenoſa de profundo aſcendit. Et ex ea animal mulinum aſcendit incontaminatum, humana voce loquẽs, pronuncians incurſionem gentis ab Heremo aduerſus Arabes. Anno 13. Carolomannus Monachus Vuiennæ moritur.

De Sancto Bonifacio Maguntino, & Epiſtola eius ad Regem Anglorum. Cap. CLVII.

SAnctus Boniſacius Maguntię Archiepiſcopus, cum ſocijs ſuis in Friſia ab inimicis fidei martyrizatur, & in Sulda cænobio quod ipſe in Thoringia fundauerat, honorifice tumulatur. Helinandus, Hic Boniſacius natione Anglus huiuſmodi Epiſtolam ſcripſit Echelbaldo Regi Anglorum. Domino chariſſimo Echelbaldo Boniſacius Archiepiſcopus, legatus Germanicus Romanæ Eccleſiæ perpetuam in Chriſto charitatis ſalutem. Audiuimus quòd elemoſynis intentus, furta & rapinam prohibes & pacem diligis, & defenſor pauperum & viduarum es, & inde Deo gratias agimus. Qui vero legitimum matrimoniũ ſpernis, ſi pro caſtitate faceres eſſet laudabile, ſed quia in luxuria & adulterio & cũ ſanctimonialibus voluptaris, eſt vituperabile & damnabile. Quapropter fili chariſſime pęnitere & memorare, quàm turpe ſit, vt tu qui dono Dei dominaris, ad iniuriam eius ſis libidinis ſeruus. Audiuimus præterea, quòd optimates penes omnes gentis Merciorum tuo exemplo legitimas vxores deſerant, & adulteras & ſanctimoniales conſtuprent. Quod cum ſit ab honeſtate peregrinum doceat vos alienæ gentis inſtitutio. Nam in antiqua Saxonia, vbi nulla eſt Chriſti cognitio, ſed virgo in paterna domo, vel marita-

ta ſub

ta sub coniuge, fuerit adulterata, manu propria strangulatam cremant, & super fossam sepultę corruptorem suspendunt, ci cingulotenus vestibus abscisis, flagellant eam castæ matronæ, & cultellis pungunt, & de villa, in villam missæ occurrunt nouę flagellantes donec interimant. Vuinidi quoque, quod est fœdissimum genus hominum hunc habent morem, vt marito mortuo mulier se in rogum cremati pariter arsura præcipitet. Si ergo gentes Deum ignorantes zelum castimoniæ habent, quid tibi conuenit fili charissime, qui christianus es, & Rex? parce ergo animæ tuæ, parce multitudini populi tuo pereuntis exemplo, de quorum animabus rationem redditurus es. Recogita quæso, quàm terribilem vindictam Deus in anteriores Reges exercuerit, eius culpæ quam in te arguimus cõscios. Nam Celredum prædecessorem tuum, stupratorem sanctimonialium, & Ecclesiasticorum priuilegiorum fractorem splendide cum suis comitibus epulantem, spiritus arripuit malignus, & sine confessione, & viatico, cum Diabolo sermocinanti, & legem Dei detestanti, animam extorsit. Hosredum quoque Regem Deirorum, & Berniciorum earundem culparum reum ita effrenem egit, vt regnum, & iuuenilem ætatem cõtemptibili morte amitteret. Obtestamur, & obsecramus te, vt recorderis, quam fugitiua sit præsens vita, & delectatio spureæ carnis, per quam æterni cruciatus emuntur, & quam ignominiosum sit, vt breuis vitæ huius mala exempla imperpetuũ posteris relinquas. Actor. Ex his perpendi potest beati viri prudentia, & libertas spiritus in peccata Regum, & Principum publice arguendo per quam cum præsentis vitæ sanctimonia ad coronam, & gloriam martyrij fœliciter peruenit. Huic Bonifacio successit Lullus, de quo loquitur vita sancti Goaris, & hi versus. Antistes Lullus, quo non est sanctior vllus. Pollens diuina tribuente Deo medicina. Occurrit morbis, vt totus prædicat orbis.

De Tyrannide Constantini contra Ecclesiam, & alijs quibusdam. Cap. CLVIII.

Sigibertus. Anno Imperii sui 14. Constantinus synodum episcoporum tricentorumtriginta Constantinopoli congregat. In qua ædicto promulgato, de imaginibus Dei, & sanctorum eius deponendis, Ecclesiam Dei nimis scandalizat, & contra otthodoxos tyrannizat. Haystulphum Rex rupto pacis fœdere obsidet, & Pipinus Italiam repetens eum Papiæ inclusum obsidet, & inuitum ad fœdus pacis repetendum cõpellit, & sancto Petro quæcunque erant sui iuris restitui fecit. Fultradus Abbas sancti Dionysij Parisiensis, corpus sancti Niri martyris à Roma Parisius transtulit. Ex chronicis. Per hos dies Pipinus fortiter Saxonum munitiones irrumpit, & post multam stragem eos sub tributo redigit. Deinde Aueraiacum pagum depopulando præmit, & multa castella ipsamque vrbem capit, & Blandinum vrbis Comitem cum multis adducit. Bituricas etiam vrbem capit, & captam munit. Agennum, & Petragoricas, & Engolissimam vrbes Aquitaniæ deuastauit, multamque partem Aquitanię sibi subiugauit. Anno Constantini 15. caput Iohãnis Baptistæ, in Aquitaniam diuina voluntate allatum est sub Rege Pipino, & honorifice susceptum, at postmodũ in eisdem finibus Ecclesia nobili constructa cum digno honore repositum, per harum enim sanctarum reliquiarum virtutes plures tunc amici Regis Pipini, qui in bello fuerant occisi, subito rediuiui resederunt. Sigibertus. Anno quoque 15. Haystulfus Rex Longobardorum iudicio Dei percussus moritur, post quẽ Desiderius, qui erat Dux in partibus Tusciæ regnat annis 17. Anno 17. Vualpertus Abbas in Italia, & Chrodegandus Metẽsium Episcopus, Pipini Regis ex Landrada sorore nepos, clarent in Gallia, qui Gorzian cœnobium fundauit in Metensi parrochia. Corpus sanctæ Petronellæ virginis Petri Apostoli filiæ, Romæ à Paulo Papa transponitur. In cuius marmoreo sarcophago ipsius Apostoli Petri manu sculptum legebatur. Aureæ Petronellæ dilectissimæ filiæ. Anno 18. Habdallas persequitur Ecclesiam Dei. Anno Constantini 21. Turci à caspijs portis erumpentes Armeniam infestant. In quorum patria cũ antiquo tempore pestilentia fuisset, suasu christianorum in modum Crucis se totunderunt. Et quia per hoc signum salus patriæ reddita est. Hunc tondendi ritum tenuerunt. Anno 22. Paganus Bulgaribus dominatur. Gelu magnum fit à Calendis Octobris, vsque ad Februarium. Ex chronicis. Hinc pelagus ponti vsque ad centum milliaria ptæ glaciei rigore fuit in duriciam lapidis versum, habens triginta cubitos à superficie in profundum. Nix quoque per viginti cubitos illud cooperauit, ita vt inde mare confirmaretur, ac pedibus calcaretur. Intra mensem verò Februarium, per virtutem Dei gelu conscisum est in diuersas species ad instar montium. Sigibertus. Stellæ subito visæ de cœlo cecidisse, ita omnes terruerunt, vt putarent finem mundi imminere. Anno 23. Eridegangus Episcopus, corpora martyrum Gorgonij, Naboris, & Nazarij, à Roma ad Galliam transtulit, & Gorgonium quidem in Gorzia, Naborem in Hilliriaco, Nazarium autem reposuit in cœnobio Lorisham, quod Cathur Comes illustris à se fundatum, Metẽsi Ecclesiæ priori anno tradiderat. Anno 24. idem Erodegandus Metensium Episcopus obijt.

De Sancto Gengulpho martyre. Cap. CLIX.

Ex gestis eius. Eo tempore sanctus Gengulphus in Burgundia claruit. Hic fontem quendam emit in Gallia, & eum oriri fecit in Burgundia. Cuius venditor dum emptorem irrideret, repente fontem suum vidit siccatum. Cum ergo quadam die iuxta fontem illum in horto suo mirabiliter orientem sederet, idem Gengulphus cum vxore sua Adulteca, cœpit illam arguere de adulterij sui infamia. Quod crimen cum illa vehementer negaret, facillimam ei purgationem opposuit, dicens. Si vis, vt credam te sub hac infamia falso laborare, denuda brachium tuum, & affer mihi lapillum de fundo fonticuli hoc, si illæsum brachium retraxeris, credam quòd innocens sis. Quod illa audiens, secure brachium immersit fonti, & statim combustum velut ab igne retraxit. Tunc sanctus ad illam. Ecce inquit apparet veritas flagitij tui. Habe ergo tua, & mane per te, vel cum tuo adultero. Nam socia mea vltra non eris. Et data ei dimidia parte substantiæ suæ mansit per se. Non multo post dormiens in domo sua occisus est à quodam Clerico, qui cum vxore sua adulterare solebat. Cuius corpus cum in feretro in sepulturam portaretur, multi infirmi de tactu sanati sunt. Dum hoc illius uxori referretur ab ancilla sua, scilicet Dominum suum tanquam martyrem sanctum miracula facere, irridens illa, & subsannans ait. Ita inquit Gengulphus miracula factitat, ut anus meus cantat. Moxque ab ano suo turpes sonos, & numerosos, vellet nollet cœpit emittere. Quod et postea contigit omni uita sua in sexta Feria, vt quotiens in eadem Feria, in qua vir eius martyr effectus est aliquod verbum ab ore proferret, totiens ab ano turpem sonum ederet. Quod audiens Rex Pipinus, ad maiorem gloriam martyris Gengulphi experiri dignatus est.

De Crucifixione imaginis Christi, cuius miraculis conuersi sunt Iudæi. Cap. CLX.

Tempore quoque Constantini Imperatoris, & Hyrenæ vxoris eius, in Syria Ciuitate Berico, quæ subiacet Anthiochiæ, Iudæi imaginem Saluatoris nostri Iesu Christi inuenientes in domo cuiusdam Iudæi, relictam à quodam christiano, qui ibi manserat, eam iniuriose deposuerunt, & omnia opprobria, q̃ Iudæi Iesu Christo intulerunt eius imagini inferebant illudẽtes ei, in faciem conspuentes, criminose conuictantes, eamque percutientes, manus, & pedes eius clauis configentes, acetum, & fel ei porrigentes. Tandem latere eius aperto, exiuit de eo sanguis, & aqua. Quod illi supposita ampulla suscipientes, ad experimentum vtrum fuerint vera miracula, quæ Iesum fecisse audierant, omnes infirmos in Sinagoga sua collectos hoc sanguine aspergebant, & à quocunque languore detinebantur omnes sanabantur. Vnde tandem Iudæi compuncti, ad Deodatum Ciuitatis Episcopum omnes cucurrerunt, eique re enarrata, imaginem cum sanguine ei dederunt. Quibus baptizatis Episcopus sanguinem per ampullas diuisim longe lateque dirigens prædicabat magnalia Dei, obtestatus omnes, vt singulis Annis quinto idus Nouembris celebretur Passio Dominicæ imaginis. Anno vigesimoquinto, Constantinus Imperator, & Abdallas Amiras pari vesania in orthodoxos desœuiunt, multosque eorum pro Christo perimunt. Constautinus insuper ægre ferens gloriam sanctorum miraculis chorusćantium, etiam Lipsana eorum vbique iubet effodi, & iactari in profundum.

De Quibusdam gestis Pipini Regis, & de morte eius. Cap. CLXI.

Eodem anno in præsentia Pipini Regis Francorum inter Græcos, & Romanos celebratur sinodus de sancta Trinitate, & sanctorum imaginibus, Pipinus autem Rex Remistanium fratrẽ Eudonis patruum, scilicet Vuaiferi, qui à Vuaifero ad se, & à se ad Vuaiferum transfugerat captum in bello à suis suspendit in patibulo. Rex verò Saracenorum, Amirmonum, ab Hispania missis legatis, & muneribus datis, & acceptis, optat gratiam Pipini Regis, & amicitiam. Anno 26. Pipinus multo exterminio Aquitaniam atterit, Sconnas capit, ibique Vuaiferi Matrem sorores, & neptes captas secum adducit.

Romæ Paulo Papa mortuo Constantinus quidam subito ordinatur Sacerdos ex laico, & tyrannica ambitione Papatu inuaso Ecclesiæ Dei magno fuit scandalo. Contra hunc Philippus à quibusdam Romanorum Papa cõstituitur, & non multopost deponitur. Anno 24. Longa contentio inter Pipinum Regem Francorum, & Vuaiferum finitur, quia Vuaiferus à suis malorum partesis, in gratiam Pipini perimitur, & non multopost Pipinus moritur. Ex chronicis. Iste Pipinus, vt dictum est, ex regalis aulæ præfecto in Regem promotus, in Ecclesia sancti Dionysij cum multa fuit honorificentia tumulatus, fœlix victoriarum successibus Regumque Francorum eximius. Huius filius extitit Carolus ex Berta filia Heraclij Cæsaris. Vnde in ipso genus Græcorum, & Romanorum, ac Germanorum concurrit. Vnde merito ad ipsum postea translatum est Imperium. Sigibertus. Hic ergo Carolus Pipini filius, qui pro fœlicitatis magnitudine agnominatus est magnus, cõpartito cum fratre suo Carolomanno Regno regnat post eum annis 47. Et Carolus quidem Nouiomi regiam accepit coronam, Carolomannus verò in vrbe Suessonica.

De Duobus pueris consimilibus Amico, & Amelio.
Cap. CLXII.

EX gestis eorum. Temporibus Pipini Regis Francorum orti sunt duo pueri, miro modo sibi consimiles, vnus ex Comite Aluernensi, alius ex milite quodam Bericano, qui cum à parentibus baptismi causa Romam deferrentur, in Luca ciuitate se inuicem inuenerunt, & societate inter se firmata Romam ingressi sunt. Tantaque inter paruulos erat societas, & voluntas, vt vnus sine alio nollet cibum sumere, nec in alio cubiculo requiescere. Oblati igitur sancto Papæ Deus dedit, ab eo sunt baptizati. Qui filio Comitis imposuit nomen Amelius, & filio militis Amicus. Multique Romanorum militum eos cum gaudio de fonte sacro susceperunt. Post hæc ipse Papa duos sciphos ligneos pari amplitudine compositos auro, & gemmis dedit eis dicens. Accipite hoc donum, quod vobis in æternum sit testimonium, q̃ ego vos in basilica sancti Saluatoris baptizaui. Quibus gratuito acceptis, ad propria sunt reuersi. Adultum vero Bericanum filium. s. Amicum, quasi alterum Salomonem Deus magna sapientia decorauit. Quem cũ esset annorum 30. pater eius senex languore correptus, vir nobilis, & sanctus præmonuit Christi militiam exercere, fidem Dominis seruare, socijs, & amicis auxilium ferre, misericordiæ opera exercere, & præter hoc societatem filij Comitis Aluernensis, & amicitiam obliuioni nullatenus tradere, finitisque verbis ad Deum migrauit. Cui filius honorem sepulturæ decenter exhibuit. Mox autem maligni homines iuueni cœperũt inuidere, eique dolos, & insidias latenter parare. At ille omnes amabat, & iniurias patienter tolerabat. Adeo tamen contra eũ iniquitas impiorum creuit, quòd eum de paternæ hæreditatis castro cum tota familia eius expulit. Qui assumptis decem seruis suis, ait. Festinemus ad curiam Comitis Amelij, mihi societate. & amicitia iuncti, forsitan nos bonis suis ditabit. Sin autem ibimus ad Hildegardem Caroli Regis Francorum vxorem. Quæ consulere semper eiectis consueuit. Euntes ergo ad curiam Comitis peruenerunt, sed ipsum non inuenerunt, perrexerat enim Bericum visitare ipsum amicum suum, cuius patrẽ audierat esse defunctum. Quem non inueniens, tristis discessit seque non rediturum ad patriam nisi prius eum inueniret proposuit. Sed & ipse Amicus Comitem cum suis quærere non cessauit, donec apud quendam nobilem virum hospitatus est, qui audito infortunio, quod eis acciderat, sponte filiam suam ei in coniugium tradidit.

Qualiter se inuicem quærentes inuenerunt, & ad curiam Caroli conuenerunt. *Cap.* CLXIII.

POst autem annum, & dimidium ibi transactum Amicus Parisius festinauit cum seruis suis, vt quæreret Comitem Amelium, & ipse iam per biennium quæsierat Amicum. Qui cum appropinquasset Parisius inueniens quendam peregrinum interrogauit si vidisset Amicum militem Bericanum à patria expulsum. Qui cum responderet se nunquam eum vidisse, Comes abstractam tunicam dedit ei rogans, vt oraret pro eo ad Dominum, quatenus labori suo quem biennio patiebatur finem imponeret. Peregrinus ergo iter faciens circa vesperam inuenit Amicum. Qui requisiuit ab eo vtrum audisset aliquid de Amelio Aluernensis Comitis filio. Qui respondit. Quid me peregrinum deludis? Nonne tu es Amelius qui hodie à me quæsisti, si vidissem Amicum Bericanum, & hanc tunicam mihi dedisti. Nunc autem nescio cur vestimenta tua socios, equos, & arma mutasti. Cui Amicus. Non sum ego Amelius, sed Amicus, qui non cesso eum quærere, Cumque, & ab eo peregrinus rogatus, vt oraret pro eo, accepisse denarios in eleemosynam dixit ei. Festina miles Parisius, ibi spero inuenies quem quæris. Festinans ergo Amicus, inuenit eum extra Parisius, iuxta Secanam in prato florido, cum militibus suis comedentem. Qui cum vidisset Bericanos armatos venientes cito surrexerunt, & arreptis armis obuiam cucurrerunt. Amicus quoque suorum animos ad pugnam animauit putans illos esse Parisianos milites, qui eos aggredi vellent. Laxatis igitur frenis vtrique concurrunt. Hastas erigunt, enses euaginant, ita ut nullum ex istis euadere crederes ingruentis periculum mortis. Sed Deus, qui cuncta disponit, insonte vtranque partem sistere fecit. Tunc Amicus ait. Vnde estis milites fortissimi, qui Amicum exulem cum suis socijs interficere vultis. Ad hanc vocem Amelius palidus obstupuit, & Amicum agnouit. Mox illis descendentibus inuicem stringuntur amplexibus, oscula sumunt, & de tam improuisa lætitia Deo gratias reddunt, fidem inter se spondent, & ad curiam Caroli simul venerunt. Factusque est Amicus thesaurarius Regis, & Amelius dapifer. Cerneres iuuenes moderatos, sapientes, pulcherrimos pares, vno cultu, & eodem vultu ab omnibus dilectos, & honoratos.

Qualiter Amicus Amelium à crimine liberauit eique filiam Regis tradidit. *Cap.* CLXIIII.

TRansacto itaque triennio dixit Amicus Amelio. Vxorem meam videre desidero, & quam citius potero redibo. Tu verò manens in curia Regis, caue tibi ab eius filia, maximeque à nequissimi Comitis Harderici fallaci amicitia, Quo verbis eius annuente discessit. Amelius verò super Regis filiã oculos iniecit, & eam quamcitius potuit oppressit. Interea delator Hardericus, qui iniquitate gaudebat, & omni probitati inuidebat Amelium sic alloquitur. Nescis charissime Comes Amicum Regis thesaurum furatum esse, ideo fugisse. Nunc ergo inimicum fœdus amicitiæ, & fidem meam super sanctorum reliquias accipe. Quo facto Amelius ei secreta sua non timuit fideliter pandere. Dum ergo die quadam ante Regem staret, vt aquam illi manibus præberet Hardericus ait. Noli Rex aquam accipere de manu scelerati, qui magis dignus est morte, quam honore, quia florem virginitatis abstulit filiæ tuæ. Ad hoc Amelius tremens cecidit, & stupidus non respondit. Rex autẽ benignus eum leuauit, & ait. Ne timeas Ameli. Surge, & viriliter ab hac infamia te defende. Qui surgens ait. Noli Rex iustissime verbis mendacibus Harderici delatoris credere, sed si spacium consilij mihi concede, vt coram te de infamia duellum cum eo faciam, & eum de mendacio astante curia conuincam. Quod cum annuisset Rex Amelij causam Hildegardis Reginam tuendam suscepit. Qui dum consiliũ quæreret, Amicum ad Regis curiam redeuntem inuenit. Cui prostratus ad pedes ait. O vnica salutis meæ spes, heu fidem male seruaui, quia crimẽ de filia Regis incurri, & ante cõspectu eius cum falso Harderico duellum statui. Qui cum eundem dure increpassem ait. Commutemus vestimẽta, & equos, & vade ad domum meam, & cum proditore Comite bellum Deo iuuante pro te faciam. Sed caue ne tangas vxorem meam. Cumque flentes discessissent, abijt Amicus ad Curiam Regis sub specie Amelij, & Amelius ad domum socij sub specie Amici, & vxor Amici, vt vidit Amelium credens suum esse virum, amplexũ, & osculum ei præbere voluit. Ad ille respondit. Recede à me, quia instat mihi tempus flendi, & non gaudendi. In nocte autem cum eũdem intrassent lectum ensem inter se, & ipsam posuit. Vide inquit ne mihi appropinquaueris, quia statim hoc ense morieris. Sic reliquas duxerunt noctes, donec Amicus redijt. Interea Amicus indutus socij vestimentis ad Regem ingrediens se contra Hardericum pro infamia pugnaturum obtulit. Cui Rex ait. Noli timere Comes, quia si victor fueris, eandem filiam meam Belixendam pro vxore tibi tradam. Mane ergo hora prima Hardericus, & Amicus armati exeunt in cãpum, astante Rege, & tota Parisiana gente. Tunc Amicus conscientiæ suæ timens, Hardericum sic alloquitur. O Comes nimis stultum consilium accepisti, q̃ mortem meam tam ardenter appetis, & te mortis periculo tam imprudenter committis. Sed si falsum crimen, qđ mihi imponis velles reuellere, & duellum exitiale remittere semper meam amicitiam, & seruitium posses habere. Ad hęc ille furibundus respondit se de amicitia eius, & seruitio non curare, sed & caput eius auferre velle. Iurat igitur eum filiam Regis oppressisse, iurat & Amicus Bardericum mentitum esse. Certantibus illis victus est Hardericus, & amputauit Amicus caput eius. Cui Rex vnicam filiam ab infamia liberatam in vxorem tradens, quandam iuxta mare ciuitatem ad habitandum eis dedit. Qua suscepta gaudens Amicus ad domum suam, vbi erat Amelius festinauit, eique dicit. Ecce de Harderico traditore te vindicaui, & filiã regis

regis desponsaui. Quam reuersus recepit, & in præfata ciuitate cum ea habitauit.

Qualiter Amicus lepra percussus, & abiectus ab Amelio susceptus est. Cap. CLXV.

Amicum verò cum vxore sua manentem percussit Deus morbo lepræ, ita vt de lecto non posset surgere. Quę cũ vxor eius Obias nomine, sic eum exosum haberet, vt cũ multotiens suffocare vellet, vocatis ille duobus seruis suis ait. Tollite me de manibus vxoris meæ, sciphumque meum latenter accipite, & ad Bericanum castrum me portare. Quod cum fecissent, turba obuia quæsiuit, quis esset infirmus, quem illuc deferrent. Iste est inquiunt Amicus Dominus noster lepra percussus, qui ad vos venit, rogans, vt ei misereamini. Mox illi impij seruos verberauerunt, & ipsum Amicum de curru proiecerunt, minantes eis mortem si amplius hoc verbum repeterent. Tunc Amicus in fletum prorumpens ait. Pijssime Deus, aut mortem mihi tribue, aut mihi misero misericordię subsidium porrige. Post hoc Romam se perduci fecit, vbi Papa Constantinus ei occurit cum multis Romanis militibus, qui eum de baptismi fonte susceperant, & magna humanitatis auxilia sibique suisque sufficienter prębuerunt. Post triennium verò, fames tã grauis orta est in ciuitate, vt etiam à se pater filium expelleret. Tunc seruis suis vrgentibus inde recessit, & ad domum Comitis Amelij perduci se fecit. Ante cuius curiam cũ tabellas more talium infirmorum tangeret, Comes audiens dixit cuidam seruo suo. Panem, & carnem accipe, & Romanum sciphum optimo imple vino, & defer illi infirmo. Minister, vt iussum impleuit, reuersus dixit. Per fidem meam Domine, nisi sciphum tuũ tenerem illum esse crederem, quem habet infirmus, quia ambo videntur vnius esse pulchritudinis, & magnitudinis. Tunc Comes infirmum ad se perduci fecit, & interrogauit, vnde esset, vel qualiter sciphum talem acquisisset, qui respondit se Bericano castro oriundum fuisse, & Romæ à Papa Deusdedit sciphum, & baptismum accepisse. Statim ergo Comes illum esse socium suum cognouit, qui eum à morte retraxerat, & filiam regis in vxorem ei tradiderat. Proiecit ergo se super illum, clamans, & flens, eumque osculans, & amplexans, vxor quoq; eius currens solutis crinibus super eum multas lachrymas memorans qualiter Hardericum delatorem fortiter expugnauit, denique introduxerunt eum in domum, & in loco præcioso eum collocauerunt, eique bona sua omnia communicauerunt.

Qualiter eum Amelius sanguine filiorum suorum aspergens curauit. Cap. CLXVI.

QVadam nocte visus est Angelus Domini Raphael eum vocare, eique præcipere, vt diceret Amelio Comiti quatenus duos filios eius interficeret, ipsumq; sanguine illorum ablueret, & sic sanitatem reciperet. Quod cum ille cũ magno tremore Comiti retulisset, primo quidem Comes grauiter accepit, memor autem beneficiorum eius, qui se pro eo coram rege obtulerat periculo mortis, accepto mucrone ad lectũ filiorum dormientium perrexit, & incumbens super eos amarissime fleuit dicens. Quis audiuit filios patrem sponte interfecisse, heu filij mei ammodo non ero vobis pater, sed cruentus laniator. Et stillantibus super eos lachrymis excitati sunt, faciemque patris respicientes, ridere cœperunt. Quibus ætatem trium annorum iam habentibus dixit. Risus vester prohdolor in luctum conuertetur, quia sanguis vester innocens nunc ab impio patre effundetur. His dictis eos decollauit, eorumq; cadauera cum capitibus in lectulo cooperta quasi dormirent reposuit. Sanguine vero quem collegerat socium aspersit dicens. Domine Iesu Christe, qui fidem hominibus seruare præcepisti, & leprosum verbo tuo sanasti, hunc sociũ meum digneris mundare, pro cuius amore sanguinem filiorum meorum nõ timui fundere, statim ergo mundatus est, & à Comite vestimẽtis suis optimis est indutus, dum aũt ad Ecclesiam currerent, vt ibi Deo gratias redderent. Mox tintinabula Deo volente personare cœperunt, quod vt populus audiuit, vndiq; admirando cucurit. Comitissa verò cum vtrosque pariter incidere videret, cœpit quærere quis eorum maritus eius esset. Indumenta inquit amborum cognosco, sed quis eorum sit Comes pœnitus ignoro. Cur Comes ait, ego sũ Amelius. Et iste est socius meus Amicus, qui factus est sanus. Verũtñ crebra Comes suspiria trahebat, & mortem filiorum mente reuoluebat. Cumq; Comissa iuberet afferri pueros, vt congratularetur eis. Comes ait. Dimitte eos placide somno requiescere. Post hoc solus thalamũ intrauit, vt super eos fleret, & inuenit eos in lectulo ludentes. Circa quorum colla cicatrices ad modum fili rubei vsque ad mortem eorum apparuerunt. Et suscipiens eos Comes in vlnis suis, deportauit eos ad gremium vxoris suæ, & ait. Gaude coniux, quia filij tui viuunt quos occidi Angeli iussione, & eorum

Amicus mundatus est sanguine. Extunc ergo Comes, & Comitissa, vsq; ad exitum vitę seruando castitatem, Dei seruitio insistebant deuote. Amici verò coniux iniqua arrepta est à Dęmone, & cadens per præcipitium expirauit, Amicus itaque mouit ad Bericanos exercitum, & tamdiu obsedit eos, donec se victos reddiderunt. Quos ipse benigne suscepit, & omnem offensionis culpam eis condonauit, Deo vlterius in timore seruiens pacifice cum eis habitauit.

De Stephano Papa, & tyrannide Constantini. Cap. CLXVII.

SIgibertus. Anno Constantini 27. Constantino pro feudo Papa per zelum fidelium ab Ecclesia deturbato, oculisq; priuato Stephanus Romanę Ecclesię 92. præsidet. Hic tam ab Italia, quam à Gallia Episcoporum synodum Romæ cõgregat, in qua omnia à Constantino ordinata reordinat, præter baptismum, & crisma, decernente synodo, vt Epi ab illo consecrati ad gradum quem ante hanc consecrationem habebant rediret, & si digni iudicarentur, electi iterum consecrarentur, sed ad altiorem gradum, vel ordinem nunq̃ ascenderent. Laici verò ab illo in Diaconos, vel Presbyteros ordinati, oĩno degradarentur, & in religioso habitu perseuerarent. Venerationem ẽt sanctarum imaginum confirmat, earumq; prosanatores anathematizat. Constituit ẽt vt omni die Dñico ad Missam Gloria in excelsis Deo cantaret. Anno 28. Desiderius Rex Longobardorũ sub obtentu orandi Romam ingressus aliquos nobilium Romanorum captos excęcauit. Anno 29. Cõstantinus Imperator omnino à Deo auersus, virum sanctum Stephanũ per 40. annos inclusum, & gentibus reuetendum, amara morte martyrizauit, omnes etiam sibi subiectos iurare cogit super S. Crucis lignũ, ne aliquam Dei, sanctorumq; eius imaginem venerarẽtur. Eos quoque qui Dei genitricem inuocabant, & eos etiam qui vigilias Deo agebant, eos qui Ecclesijs assueti religiose viuebant, etiam qui à iuramentis, & immundicijs abstinebant, eos qui reliquias sanctorum pęnes se habebant, hos & hm̃oi damnans patrimoniis priuauit, & oĩbus modis cruciauit. Qui reuerentiores erant eorum barbis cera, & pice illitis, eos comburebat. Monachos, vt vxores, monachas, vt viros ducerent cogebat, quod etiam multi vitantes martyrium meruerunt, nec sub alicuius gentilis persecutione, plures quam sub hoc martyrizati sunt. Ex chronicis. Carolomannus Rex frater regis Caroli magni cũ biennio regnasset obiit, & pars regni eius partibus Caroli se vniuit, sicq; Carolus regni monarchiam tenuit, Sigibertus. Anno 30. Hunaldus Dux Aquitaniæ Romam quasi ibi perseueraturus venit, qui ad Longobardos fugiens apostatauit. Ibique non multo post lapidibus obrutus male periit. Constantinus Imperator contra Bulgares nauali prælio pugnaturus, nauibus suis fere duobus millibus impetu Aquilonis contritis, totum pænè exercitum amisit.

De Adriano Papa, & quibusdam gestis Caroli. Cap. CLXVIII.

ANno 31. Adrianus Papa Romanæ Ecclesiæ 93. præsidet. Hic ad reprimendam rabiem hęreticorum imagines Dei sanctorumque execrantium, nimis laborauit, & libro aduersus eos edito, multis scripturarum inductionibus roborato, eorum errores infirmauit, fidemque rectam solidauit. Hic in offertoriis, & offertoriorum versibus, quod geminatum est geminauit. Carolus Rex ad Saxonicum bellum animum intẽdit, Heresburch castrum Saxonum capit, Hormensul fan. destruit. Ibique siti laborante exercitu, subito in torrente largissimæ aquæ effusæ fuit diuino nutu, votique compos Carolus obsides accepit à Saxonibus. Anno 32. Adrianus Papa ad tuendas res Ecclesiæ Carolum Romam accersiuit. Quo pergens Papiam obsidet, ibique relicto exercitu Romam peruenit, sanctam Resurrectionem Christi ibi peregit. Postea rediens, Papiam cępit, iterumque Romam redijt, sinodum constituit cum Adriano Papa, alisque 153. Religiosis Episcopis, & Abbatibus, in qua Adrianus Papa cum vniuersa sinodo dedit ei ius eligendi Pontificem, & ordinandi sedem Apostolicam, dignitatemque patriciatus. Insuper Archiepiscopos, & Episcopos per singulas prouincias ab eo inuestituram accipere definiuit, & vt nisi à Rege laudetur, & inuestiatur Episcopus à nemine consecretur, omnesque huic decreto rebelles anathematizauit, & nisi resipiscerent, bona eorum publicari præcepit.

De Victoria Caroli de Longobardis, & nece sanctorum Amici, & Amelij. Cap. CLXIX.

EX gestis eorum. Hic itaque Adrianus Papa ut prælibatũ est legatos suos ob Ecclesiæ Romanæ defensionem misit ad Carolum Regem Francorum, quia ualde affligebatur a Desiderio Rege Longobardorum. Mox idem Carolus Rex mitissimus atque christianissimus, misit eidem Desiderio nuncios

cios suos, deprecans vt ciuitates & reliqua, quę beato Petro abstulerat, pacifice redderet, promittēs ei etiam dari. 14. millia solidorum auri. Sed cum neque precibus neq; muneribus eius ferocitatē flectere ualeret, congregauit regni sui multitudinē, Ducum Principum & aliorum fortissimorū militum, nec non Episcoporum & Abbatū. Inter quos fuit uenerabilis Albinus Angedauensis Episcopus, cuius uita & meritum iam in sæculo floruerat. Cumque Rex ad clusas propinquasset, & uolens pacifice beati Petri iustitias recipere, & sic ad propria redire, nullatenus Desiderij mentem malignam posset inflectere, qui cum exercitu suo ad resistendum fortiter in ipsis clusis assistebat, quas fabricis macerijs curiose munire fecerat, Deus eius iniquam ,ptervuiam conspiciens, dum vellent alia die Franci ad propera reuerti, misit terrorem validamq; trepidationem in cor eius, omniumq; Longobardorum, ita vt eadem nocte proprijs dimissis tentorijs, & suppellectili, fugam omnes arriperent, nemine persequente. Quod cernens Carolus cum exercitu persecutus est eos. In quo erant comes Amelius, & Amicus, qui propria quidem officia in curia regis agebant, & tamen operibus Christi quotidie studebant, ieiunando, orando, eleemosynas faciendo. Postea verò Desiderio cum paruo exercitu suo in campania resistente maxime exercitui Francorum, Anglorum, Teuthonicorum, & aliarum gentium, quę in Italiam intrauerant, facto congressu in loco, qui dicebatur tunc pulchra siluula, quia delectabilis erat, mortua est ibi non parua multitudo vtriusque exercitus Caroli, scilicet & Desiderij, & ob hanc interfectionem locus ille vsque hodie mortalis, vel mortaria nuncupatur. Ibi etiā interfectus est Gener Regis Comes Amelius, & socius eius. Quos enim Deus vnanimi concordia, & discretione in vita cō iunxit, in morte quoque separare noluit. Desiderius autem cū suis velociter Papiam obfugit, & Carolus eum persequens ciuitatem ex omni parte vallauit. Moxq; Reginam Hildegardem cum filijs ad se adduci fecit. Hortante igitur beato Albino cū cęteris Episcopis, & Abbatibus, vt Ecclesia ibi fabricari, & interfectorum corpora sepeliri iuberentur, fabricatæ sunt ibi duę Ecclesiæ, vna iussu Regis, quę dedicata est in honore beati Eusebij Vercellensis, altera iussu Reginæ in honore beati Petri. Ex chro. Cum autem per 6. Menses Rex vrbem obsedisset, magnum habens desiderium visendi Apostolorum limina relicto exercitu Romam perfectus est. Vbi dum in Sabbato sancto ad beatum Petrum appropinquasset, fere vno milliario pedestris festinauit, omnesq; gradus Ecclesię sigillatim osculās ad Adrianum Papam, qui, s. sub atrio super gradus assistebat iuxta fores Ecclesiæ peruenit. Illic ergo celebrata solemnitate Paschali, cō cessit ciuitates, ac territoria beato Petro, sicut in eadem monstratur donatione. Rex autem quia generum suum multum dilexerat, & socium eius Amicum, misit Mediolanum, & iussit afferri duas arcas lapideas. In quarum vna conditus est Amelius apud Ecclesiam beati Petri, in alia verò Amicus apud Ecclesiā beati Eusebij. Reliqua verò corpora hic, & illic sunt sepulta. Mane autem facto diuina dispositione est inuentum corpus Amelij cum Sarcophago, iuxta Sarcophagum Amici in Ecclesia regali. Interim exercitus Caroli in obsidione ciuitatis laborauit donec post 10. menses obsidionis, multis iam obsessorum languoribus, & clade deficientibus Dei nutu Rex Carolus Desiderium cum suis comprehendit, & eorum regnum suæ potestati subiugauit, ipsum Desiderium, & eius coniugem secum in Franciam duxit. Passi sunt Christi milites Amelius, & Amicus, sub præfato Desiderio 4. idus Octobris.

Adhuc de gestis eiusdem Regis Caroli. Cap. CLXX.

SIgibertus. Anno Constantini 33. Saxones rupto pacis fœdere, Francorum fines præmunt igne & cœde. Sed tamen Ecclesiam in Fritillar non queunt incendere, quam sanctus Bonifacius benedixit, eamque nunquam cremandam prædixit. Ex chronicis. Hæc cum audisset Carolus, Saxoniam repetens, tripartito exercitu concurrit Saxonibus, ei victoria prouenit in omnibus. Sigibertus. Carolus Rex offensus dissonantia Ecclesiastici cātus, inter Romanos & Gallos, & iudicans iustius esse de puro fonte, quàm de turbato riuo bibere, duos clericos Romam misit, ut autenticum cantum a Romanis discerent, & Gallos docerent. Et primo per hos Metensis Ecclesia, & per illam omnis Gallia ad Romani cantus auctoritatem est reuocata. Quicquid autem per multa tempora Longobardi Romanis abstulerant, Carolus eis restituit. Regno verò Longobardorū destructo totam Italiam sub iure regni Francorum redegit. Taliter Longobardi victi regnare desierunt, post annos 204. ex quo in Italia regnare cœperunt. Anno 35. Saxonibus Heresburch castrum obsidentibus gloria Dei super Ecclesiam apparuit omnibus duobus, scutis sanguineo colore flammantibus quosdam motus, vt in bello per aera dantibus, Carolus Saxoniam velut tempestas proterrit, munitiones irrumpit, & ad hoc eos impellit, vt se ad primam ei dedant, & datis obsidibus se christianos futuros spondeant. Ex chronicis. Denique victoria de Longobardis adepta, totaq; Italia subiugata, Carolus Romam redijt, synodum cum Adriano Papa constituit, alijsque 153. religiosis Episcopis, & Abbatibus. In qua, & Adrianus Papa cum vniuersa synodo dedit ei ius eligendi Pontificem, & ordinandi apostolicam sedem, dignitatem quoque patriciatus. In super Archiepiscopos, & Episcopos per singulas prouincias ab eo inuestituram accipere diffiniuit, & vt nisi à Rege laudetur, & inuestiatur Episcopus à nemine consecretur. Omnesq; huic decreto rebelles anathematizauit, & nisi resipiscerent bona eorum publicari præcepit.

De Interitu Constantini, & Imperio Leonis Quarti. Cap. CLXXI.

COnstantinus autem Imperator plaga pessimi incendij diuinitus percutitur, & clamans ad huc viuus. Igni sum inextinguibili traditus, miserabiliter moritur. Sigibertus. Leo igitur Constantini filius cœpit Imperium anno Domini 877. mundi. s. 4. 1740. & imperauit annis 5. Chronographus. Huius anno j. quibusdam rebellionem in Italiam meditantibus, Italiam repetit Rex potens Carolus, vrbem Forum Iulij capit, & ducem eius Rolandum rebellionis incentorem decollari præcipit, capta quoque Taruisio vrbe, cæteris maiestate sui nominis terrorē incussit. Sigibertus. Eodem anno Vuintichindus Dux Saxonum in Normanniam fugit. Saxones baptizati paciscuntur, vt ingenuitatem suam, & omnia sua perdant, si vnquam à fidelitate Christi, & Regis desistāt. Anno 2. Carolus Rex in Hispania Cesaraugustam vastando delet, Pampiloniam obsidet, eiusque capite muris destructis, Vascones duosque Saracenorum regulos sibi subijcit, aliasque vrbes in deditionem accipit. Anno 4. Carolus Rex Albeam fluuium transgreditur, ibique in eius gratiā Bardogauenses, & Norduitæ baptizantur. Obijt sanctus Sturim primus Abbas Fuldensis. Anno 5. Madiammiras, multos vtriusq; sexus pro Christo martyrizat. Carol⁹ Rex orationis causa Romam vadit, ibique filij eius vnguntur in reges, Papinus super Italiam, Ludouicus super Aquitaniam. Leo Imperator cū insaniret cupiditate circa pręciosos lapides, adamauit magnam Ecclesię coronam, & accipiens portauit eam, & exierūt carbunculi in capite eius, & captus à febre mortu⁹ est.

De Imperio Hirenæ vxoris, & eius euentibus illius temporis. Cap. CLXXII.

POst quem vxor eius Hirene cum filio eius Constantino imperauit. Annis 10. Cœpit autem Anno Domini 782. mundi. s. 4. 1745. Huius anno primo Constantinopoli quidam laminam auream inuenit, & in eam virum iacentem cum hac scriptura. Christus nascetur ex virgine Maria, & credo in eum. Sub Constantino, & Hirene Imperatoribus, ò Sol iterum me videbis. Saxones rebellant, & à Carolo bello victi, sediciosos vsque ad quatuor millia 500. ei tradunt, & obsides ei tribuunt. Anno 5. signum Crucis in vestibus hominum apparebat. Anno 6. Bellum inter Francos, & Auares oritur. Sanguis de cœlo in terram profluxit. Anno 7. Thassillo Dux Baioarrię contra Regem Carolū reus maiestati adiudicatur. Vnde à Carolo attonsus, cum filio eius Theodone in monasterio relegatur, in Italiā inter Græcos, & Romanos pugnatur, & in oībus Carolus suis prouenisse victoriam lętatur. Instantia Starasij Patriarchæ Cōstantinopolitani, & Adriani Papæ 2. apud Nicheam vniuersalis sinodus 350. Episcoporum congregatur. In qua fides catholica in præsentia Hirene, & filij eius Constantini cunctorum subscriptione roboratur, & hæresis execrantium imagines Dei in perpetuum abdicatur. Coniuratio valida facta est ab Austrasijs contra Carolum Regem autore Harderico. Qua detecta multi aut membris truncantur, aut exiliātur. Anno 7. Carolus Coloniæ super Rhenum pōtes duos construit, & munit, & Sciauiam ingressus eam subigit Adelgisus filius Desiderij Regis, qui victo patre suo ad Græcos confugerant, animatus auxilio Græcorum ad Italiam venit, ad reperendum regnum, aut ad inferendam vltionem. Qui inito bello cum Francis, tentus ab eis amara morte peremptus est. Anno 9. Carolus Rex honestatē Ecclesiasticæ omnino intentus, legendi, & psallendi disciplinā correxit. Perpendens etenim iterum Gallos à Romanis in cantando discrepare, Metenses verò sola naturæ leuitate paululū quid dissonare per cantores rursus ab Adriano Papa, à Roma directos, dissonantiam cantus correxit. Circa pauperes etiam sollicitus, non solùm in regno suo, verum & trans Maria, in Ægypto, Syria, & Aphrica, præcipue in Israelis, liberalitate eleemosynarum, christianis pauperibus solaciabatur. Transmarinorū Regum amicitias, ob hoc expetens, maximè, vt christianis sub eis degentibus esset releuatio.

De.

De Alchuino, qui & Albinus. Cap. CLXXIII.

ALchuinus de Britannia oriundus, magister deliciosus Regis Caroli, scientia literarum hoc tempore prępollet in Gallia. Cuius præcipue magisterio ipse Rex omnes artes didicit liberales. Hic multa scripsit, inter quæ eminent libri de Sancta Trinitate, scripti ad ipsum Regem. Hic etiam iussu ipsius Regis diuinam correxit Historiam. Helinandus. Hic Alchuinus à Regibus Anglis pro pace missus ad Carolum ab eo fotus est hospitio, & apud eum resedit, vir vndequaq; doctissimus. Qui Carolum instituit in Dialetica, & Rethorica, & præcipue in Astronomia. Hic omnium Anglorum post B. Adelinũ, & Bedam doctissimus fuit, & pluribus libris ingenij periculum fecit, prçlatus est à Carolo monasterio B. Martini Thuronẽsis. Ex chro. Adhuc enim erant in Ecclesia illa Monachi, vbi corpus eius requiescit. Qui vt refert S. Odo Abbas viuebant deliciose nimis, & induebantur vestibus sericis, eorumq; calciamẽta erant auri coloris. In cuius Ecclesiæ dormitorio ingressi sũt Angeli duo, vnus Iudicem extẽdebat, & alter Monachum, quẽ ostenderat ille percutiebat. Vnus autem qui vigilans hoc videbat, euasit, Angelum enim adiurauit dicens. Adiuro te per nomen omnipotentis ne me percutias. Hoc itaque monasterium post hoc, vt dictum est, donante Carolo suscepit regendum Alchuinus, scientia vitaq; præclarus, quia sapientiæ studium de Roma Parisius transtulit, quod illuc quondam Græcia translatum fuerat à Romanis. Fueritq; Parisius fundatores huius studij quatuor Monachi Bedæ discipuli Sirabanus, & Alchuinus, Claudius, & Iohannes Scotus. In chro. Autem Metropolis Arelaten. ita legitur. Omnipotens rerum dispositor ordinatorq; regnorum, & temporum, cum illius admirandæ statuæ pedes ferreos, vel testeos comminuisset in Romanis, alterius non minus admirabilis statuæ caput aureum per illustrem Carolum erexit in Francia. Qui cum occiduis partibus solus regere cœpisset, & studia literarum vbique essent in obliuione, ideoque veræ deitatis cultura teperet, contigit duos Scotos Monachos de Hibernia cum mercatoribus Britannis ad littus Galliæ deuenire, viros, & in sacris, & in sæcularibus scripturis eruditos. Qui quotidie cum nihil ostenderent venale, ad conuenientes emendi gratia turbas clamare cœperunt. Si quis sapientiæ cupidus est, veniat ad nos, & accipiat eam, nam venalis est apud nos. Tandiu clamata sunt ista, donec ab admirantibus, vel insanos illos putantibus ad aures Regis Caroli semper amatoris sapientiæ sunt perlata. Qui celeriter illos ad præsentiam suã euocatos interrogauit, si vere sapientiam haberent, vt ipse compararet. Sapientiam inquiunt, & habemus, & in nomine Domini eam quærentibus dare parati sumus. Qui cum quæsisset ab illis, quid pro ipsa peterent, responderunt. Loca tantum oportuna, & animas ingeniosas, & sine quibus ista peregrinatio transiri non potest, alimenta, & quibus tegamur. Quo ille percepto ingenti gaudio repletus, primum quidem apud se vtrumq; paruo tempore tenuit. Postea verò cum ad expeditiones bellicas vrgeretur, vnum eorũ nomine Clementem in Gallia Parisius, s. residere fecit, cui & pueros nobilissimos, mediocres, & infimos satis multo commendauit, & eis prout necessarium habuerunt victualia ministrari præcepit, habitaculis oportunis ad metandum deputatis. Alterum verò in Italiam direxit. Cui, & monasterium S. Aug. iuxta Ticenensem vrbem delegauit, vt illuc si voluissent ad discendum congregari possent. Audito autem Albinus de natione Anglorum, q gratanter sapientes, ac religiosos viros susciperet Carolus, conscensa naui venit ad eum cum socijs in omnibus scripturis exercitatus, vtpote doctissimi Bedæ discipulus. Quem Rex vsque ad finem vitæ iugiter secum retinuit, nisi cum ad ingruentia bella processit. Deditq;, & illi Abbatiam S. Martini, vt quando ipse absens esset, illic requiesceret, & ad se confluentes doceret. Cuius intm doctrina fructificauit, vt Franci antiquis Romanis, & Atheniẽsibus equarent.

De Scriptis eius. Cap. CLXXIIII.

HElinandus. Alcuinus in Epistola ad Ethelardum Episcopum antecessorem Cuthberti, & Lamberti successorem, ait inter cætera, vt cum Romam vadens Carolum Magnum Imperatorem Nepotem illius Caroli de quo Bonifacius locutus est visitaret, non adduceret clericos, vel Monachos versicoloribus, & pompaticis vestibus indutos, quia non solent Francorum clerici nisi religiosis vestibus amiciri. Actor. Scripsit Alcuinus, qui & Albinus de S. Trinitate, li. 3. Scripsit, & ad discipulos suos dialogorum li. 1. Sententiarum, li. 1. Super Gen. ad literam li. 1. Super Cantica Canticorum li. 1. Epistolarum ad Hæbr. li. 1. Super Ecclesiastem li. 1. Super Ioh. li. 7. Ad Eulaliam virginẽ de rõne aïæ li. 1. Ad Fredegisum dialogum de Trinitate lib. 1. De his aũt hæc pauca, quæ sequuntur inserere libuit. In li. siquidem ad Carolum tertio ex quo Responsoria, & Antiphonæ de Trinitate videntur esse sumpta loquitur ita. Alcuinus in lib. de Trinitate. Adesto Deus vnus oĩpotens, pater, & fi. & sp. s. Doce fidem, excita spem, insunde charitatem, velle mihi adiacet, sed hoc non a me, sed à te, mundum, & terras relinquere, & cœlum petere, sed imbecilla pluma est velle sine subsidio tuo. Da fidei pennas, vt volet sursum ad te, hanc fidem in te, per te, de te, confiteor te, vnum in substantia Trinitatem in personis confiteor. Te semper idem esse, viuere, & intelligere confiteor. Genitor, genitus regenerans. O beata Trinitas, fons, flumen, irrigatio. O B. Trinitas inuisibilis, visibilis, inuisibiliter, inuisibilis visibiliter. O beata Trinitas, à quo, per quem, in quo omnia. O beata Trinitas, vita viuens, vita à viuente, viuificatio viuentium. O beata Trinitas. On à se, on ab altero, on ab vtroq;. O beata Trinitas. Verax pater, veritas filius, veritatis Spiritussanctus. Deus supra quem nihil, extra quem nihil, sine quo nihil. Deus sub quo totum, in quo totum, cũ quo totum. Te inuocamus, te adoramus, te laudamus. Exaudi, exaudi, exaudi. Spes nostra, salus nostra, honor noster. Libera nos, salua nos, iustifica nos. O beata Trinitas. O beata, & benedicta, & gloriosa Trinitas. O vera summa, sẽpiterna vnitas. Miserere, miserere, miserere, nobis. Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio, in sęcula sempiterna. O beata Trinitas. Idem ad Eulaliam virginem in fine Epistolæ. Te homo laudet alme creator, pectore, mente pacis amore, non modo parua pars, quia mundi est, sed tibi sancte solus imago magna creator mẽtis in arce pectore puro, dum pie viuit. O Deus & lux laus tua semper pectora, & ora compleat, vt te semper amẽmus sanctus vbique. Idem super Ecclesiastem. Alcuinus ingrediens patrum sacra prata priorum. Carperet, vt flores p piarura sacros. Cronographus. Eo tempore fundatum est sub Iterio Abbate Cormaricense cœnobium, quod à Beati Martini Thuronensis Ecclesia tam exordium habuit, quam subsequens incrementum.

De Imperio Constantini filij Leonis, & euentibus illius tẽporis. Cap. CLXXV.

SIgibertus. Anno Imperij Hyrenæ, & Constantini X. idem Constantinus matrem suam Hyrenem Imperio priuat, solus annis 7. Imperat. Cœpit anno Domini 792. mundi. s. 4. 1765. Eo tempore Carolus Rex Francorum regnum Auarorũ terra mariq́ue impetit, eisque in sola fuga spem euadendi relinquit, anno imperij sui, primo Cõstantinus congressus Cardamo Bulgari turpiter victus dehonestatur. Chordanus sublato omni apparatu regio ditatur. Pipinus Caroli Regis ex concubina filius, gibbo deformis, à quibusdam Francorum primoribus, pmissione illectus contra patrem coniurauit. Vnde conuictus tõsoratur, & in Pruina cęnobio retrusus, vsque ad finẽ vitæ Deo militauit. Complices verò coniurationis alij exilianrur, pauci perimuntur. Anno 2. Feliciana hæresi cõdemnatur, & in præsentia Adriani Papæ ab ipso Felice auctore abdicatur. Hæc hæresis asserebat filium Dei in diuina natura verum Deum esse, in humana verò natura nuncupatiuum. Iterum in diuina natura eum esse verum filium Dei, in humana verò adoptiuum, vnam personam Dei, & hominis diuidens in duas personas. s. veri filij, & adoptiui. Saxones in fide Dei, & fidelitate Regis vacillant. Anno 3. Cõstantinus Imperator multos Principum sibi suspectos oculis priuat. Carolus Rex non solum patria lingua, sed etiam peregrinis linguis eruditus, barbara, & antiquissima carmina quibus veterum Regum bella, & actus canebantur scripsit, & memoriæ mandauit. Inchoauit etiam Grammaticã patrio sermone, mensibus anni iuxta propriam, idest Theutonicã linguam vocabula imposuit, ventos etiam 12. proprijs noĩbus appellauit, cũ ante quatuor tm̃ Cardinales venti noĩarent. Anno 4. Saxones virtute Caroli cõterriti reddũt se Christi, & Regis fidelitati. Carolus Rex christianã religionẽ sanctè, & piè colẽs, Ecclesias Dei oĩmodis honorabat, & ornabat sacris vasis, & vestibus, edicẽs, vt ne ianitoribus q̃dẽ liceret cõi habitu in Ecclesia ministrare. Extruxit ẽt Aquisgrani basilicã plurimæ pulchritudinis, ad cuius structurã à Roma, & Rauenna colũnas, & marmora deuehi fecit. Anno 5. Leo Romanæ Ecclesiæ 93. psidet. Qui mox clauẽ cõfessionis S. Petri cũ vexillo Romanę vrbis Carolo Regi misit. Ex chro. Tuelĩ, & Prĩceps Auarorũ se, & parriã suã Carolo dedit, & baptismi gratiã pcepit. Sigibertus. Anno 6. Hẽric⁹ Dux Foroiulianorũ expoliato ĩ Pãnonia Auarorũ Prĩcipe Irĩgo, ięstimabilẽ thesauũ ei⁹ misit Regi Carolo.

De Iterato Imperio Hyrenæ, & incidentibus eiusdem temporis. Cap. CLXXVI.

ANno septimo. Hyrene Imperatrix super erepto sibi Imperio fœmineo dolore abusa Constantinum filium suum oculis, & imperio priuat, & sola annis 4. Imperat. Ex chro. Eodem anno Solis orbita obscurata est, ita, vt in mari naues oberrarent, & dicerent homines, quia propter excecationem Imperatoris

ratoris hoc factum est. Anno Hyrenę.j.Leonem Papam,celebri tatem Letaniæ maioris agentem Romani capiunt, linguam ei oculosque euellunt. Cui voce,& visu reddito diuinitus,iterum oculos,& linguam eruunt radicitus, relinquentes eum semiuiuum in sanguine suo reuolutum. Cumque ab ipsis carnificibus in monasterio S.Herasiani in custodia teneretur,rursus loquēdi,ac videndi officium diuinitus ei reformatur, & tandem de manu eorum ereptus,ad Carolum Regem fugit quantotius.Sigiber.Anno Hyrene 3. Carolus Rex Leonem Papam in sede Romana recollocat.Ipse quoque Romam properat,causas examinat,reos legaliter damnat,& omnes Romanorum motus sedat.Gerardus Dux Baioarriæ in Pannonia Auaribus congressus perimitur.De quo in visionē Vuechin. legitur,ꝙ inter martyres sit annumeratus. In mense Iulio contra naturam aspera, & gelu concreta bis fuit pruina, sed nihil fructibus nocuit.Anno 3.Romani,qui ab Imperatore Cōstantinopolis,iam diu animo desciuerant,nūc accepta occasionis oportunitate, quia mulier excęcato Imperatore Constantino filio suo eis imperabat, vno omnium consensu Carolo Regi imperatorias laudes acclamant,eumque per manum Leonis Papæ coronant Cæsarem, & Augustum appellant. Pipinum verò filium eius Regem Italiæ ordinatum collaudant.

LIBER XXIIII.

De Imperio Caroli magni, & forma eius, ac robore. Cap. I.

SIGIBERTVS. Carolus igitur magnus cum iam super Francos annis regnasset 33. Primus Francorum Imperauit Romanis annis 13.Cœpit autem anno Domini 802. Mundi verò 4.1765.diuiso à Constantinopoli Imperio Romano euolutis annis circiter 468.Ex quo Bisantium Thracię ciuitas à primo Constantino ampliata , & in regiā vrbem est exaltata,& translata in illam omnis Romanę dignitatis gloria in sedē Romani Imperij fuit dedicata, & noua Roma appellata.Turpinus Remensis Archiepiscopus.Erat hic Carolus corpore decorus,sed visu ferus,statura eius 8.pedum suorum.s.qui erant longissimi,renibus erat amplissimus,ventre cōgruus,brachijs,& crucibus crossus.Miles doctissimus,& acerrimus,& omnibus artubus fortissimus. Facies eius in longitudine habebat palmum,& dimidium,barba vnum pedē,nasus circiter dimidium,frons erat vnius pedis, oculi leonini,scintillantes vt carbunculus,supercilia dimidij palmi. Quemcunque iratus apertis oculis aspexisset, statim territus erat. Cingulū,quo cingebatur 8.pe.extendebatur,præter illud quod pendebat. Parum panis comedebat,sed quartam partem Arietis,aut Gallinas duas,aut Anserem vnum, aut spatulam porcinam,aut Pauonem,aut Gruem,aut Leprem integrum edebat.Modicū vinum,& aqua limphatū sobrie bibebat. Tantę fortitudinis erat, ꝙ militem armatum super equum sedentem à vertice capitis vsque ad bases simul cum equo vno ictu propria spata secabat. Quatuor ferraturas equorum simul manibus facile extēdebat militem armatum rectum stantem super palmam suam à terra vsque ad caput suum sola manu velociter eleuabat. Erat enim donis largissimus, in iudicijs certissimus,in locutione luculentus.Chronographus.Mater eius Domina Bertranda in magno apud eum honore consenuit,libros quoque suos ita censuit instituendos,vt tam filij,quam filiæ primo liberalibus studijs(quibus,& ipse operam dabat)erudirentur, tum etiam filios cū primum ætas patiebatur more Francorum equitare, & armis atque venationibus exerceri fecit,filias verò lanificio assuescere, coloque,ac fuso(ne per ocium torpescerent)operam impendere, atque ad omnem honestatem erudiri iussit, tum quia semper studia literarum amasset tentabat , & ipsemet scribere,tabulasque ferebat, vt cum vacuum tempus esset manum literis assignandis assuesceret, In palatio suo Aquisgrani basilicā plurimæ pulchritudinis in honore beatę Marię Virginis extruxit, quam etiam diuitijs,& honoribus præcipue sublimauit. Regnum quoque Francorum cum post patrem suum Pipinum iā fortem quidem,& magnum suscepisset,ita notabiliter ampliauit,ac dilatauit,vt ei duplum adijceret.

De Studijs,ac moribus eiusdem. Cap. II.

HVgo libro sexto. Hic Carolus in discenda grammatica Petrum Pisanum habuit adiutorem, & in cæteris disciplinis Albinum cognomento Alcuinum.Religionem denique christianam summa pietate semper excoluit,& Ecclesiā mane, & vespere necnon,& nocturnis horis,& sacrificij tēpore impigre frequentauit. Circa pauperes quoque liberalitate maxima præditus erat,vt qui non solum in suo regno illis subuenire,verumetiam in transmarinis regionibus in Syriam,& Ægyptum,& Aphricam,& Hierosolymis,& Alexandrię,atque Carthagini pecunias multas mittere satagebat.Ob hoc etiam maxime transmarinorum Regum amicitias expetebat,vt sub eisdem Regibus christianis refrigerium aliquod proueniret.Fuit autem amplo corpore,ac robusto,statura eminente,& apice capitis rotundo,canicie reuerenda, facie læta,voce clara,valitudine prospera, denique conuiuabatur rarissime,cœnaq; quotidiana,quaternis tm̄ ferculis prębebatur,præter assam carnem,quā venatores verubus inferre solebant,qua ille libentius,quam vllo alio cibo vescebatur.Inter cœnandum,aut aliquod acroama, aut lectorem audiebat, legebantur ei historiæ, antiquorum res gestæ , delectabatur etiam libris S.Augustini, præcipueq; his, qui de ciuitate Dei prætitulati sunt.Vini verò,& omnis potus adeo parcus erat in bibendo,vt semper ad cænam raro plusquā ter biberet.Æstate post cibum meridianum pomorum aliquid sumens,ac semel bibens depositis vestibus, ac calciamentis velut noctu solitus erat,duabus,aut tribus horis quieuerat,noctibus sic dormiebat,vt somnum quatet,vel quinquies non solum expergiscendo, sed etiam surgendo interrumperet.Sigibertus. Igitur anno primo Imperij sui Carolus per omne imperium suum legatos ad faciendum iudicium, & iustitiam dirigit,& legis capitula 23 .instituit.Cronographus.Idem quoque Carolus per vniuersum mundum ad indagandum nomina , & actus, & obitus sanctorum nuncios misit , quæ per Isnardum Monachū in vnum volumen compilari fecit.Hieronymus enim ac Beda, & Florus hoc fecerant ante,sed non integre.Hic autem diebus singulis annotauit ea.Inuentum est autem , ꝙ diebus occurrebant plus quam 30.festa,ideoque statutum est, vt diceretur,& aliorum plurimorum sanctorum,&c.Cum Aaron quoque Rege Persarum , qui excepta India totum pæne tenebat Orientem talem habuit in amicitia concordiam,vt hęc gratiam eius omnium,qui erant in toto terrarum orbe Regum, ac Principū. amicitiæ præponeret, solumq; illum honore,ac magnificentia sibi colendum iudicaret. Helinan. 45.lib. Amimurlim , qui & Aaron Rex Persarum Elephantem quem solum habebat Carolo misit,cuius Elephantis nomen erat Ambulabat, & præter eum munera multa. Imperatore apud Spoletum existente pridie Calen.Maij,hora noctis secunda terremotus maximus factus est, qui totam concussit Italiam, quo motu tectum basilicæ beati Pauli Apostoli magna ex parte cum suis trabibus decidit,& in quibusdam locis vrbes, & montes corruerunt.Eodē anno quædam loca circa Rhenum in Germania, & in Gallia tremuerunt. Pestilentia propter molliciem hiberni temporis facta est.Legati Caroli ab Aaron Ammitra vementes inter cætera munera etiam corpora sanctorum Cypriani martyris Carthaginen. Episcopi, & Sperati primi Scillicitanorum, & caput Pantaleonis martyris in Frāciam afferūt, sed non dicitur vbi posita sunt.Patriarcha Hierosolymitanus pro benedictione claues dominici sepulchri , & loci caluariæ, & claues ciuitatis , & montis cum vexillo Carolo misit.

De Constantinopolitanis Imperatoribus. Cap. III.

SIgiber.In ipso anno quo Carolus assumpsit Romanum Imperium: Hyrene Imperatrix à Nithephoro imperio deposita exilio relegatur,& ibi moritur. Ipse autem Constantinopoli imperauit annis 8. quo tandem à Bulgaribus cum multis ordinis senatorij perempto Stauracius eius filius Imperauit anno vno,quo deposito,Michael annis 2.Leo 8. Michael 9.Theophilus 15.Michael, & Theodora annis 11. deinde Michael solus 13.quo à Basilico interfecto idem Basilicus annis 17.imperauit, post hunc filius eius Leo annis 18.Deinde Constantinus filius eius cum patruo suo Alexandro.s. eius Leonis fratre imperauit anno 1. Alexandro autem mortuo Constantinus imperauit annis 39.post hæc Stephanus,& Constantinus ęgresentes iusta patris sui Imperatoris sæueritate à iuuenili leuitate se coerceri, dispositis in palatio insidijs patrem de palatij solio deponunt, & tonso ei,vt moris est capite, ad vicinam Insulam in qua cœnobitæ philosophabentur,transmittunt,Nec multo post cum ad conuiuium ex condicto consedissent, & de prioratu sedendi se consultu decertarent, dato signo à viris Constātini filij Leonis Imperatoris ambo fratres solio deturbantur, & tonsis capitibus ad idem monasterium, quo patrem transmiserant,etiam ipsi ad philosophandum cum Monachis transmittuntur,ita euacuato palatio abusiuis Imperatoribus ipse Constantinus, & Romanus filius eius imperauit annis 16. quo defuncto Nicephorus imperauit annis 10. Hic timens à filijs suis imperio expelli , quia senex erat , eos eunuchizare volebat,

bat, quorum mater Iohanni suasit, vt eum occideret, & imperaret, sicque factum est, & imperauit annis sex. Exinde de Constantinopolis Imperio tacetur, scilicet ab anno Domini 877. Cronographus Carolus autem indignantibus contra se Constantinopolitanis Imperatoribus propter inuidiam Imperatorij nominis sibi impositi à Romanis magna illos patientia, & magnanimitate tulit, & quia suspectam eius potentiam habebāt, crebris eos sibi legationibus firmissimo fœdere cōciliabat.

Qualiter Carolus iuxta diuinam reuelationem liberauit Terram sanctam. Cap. IIII.

HElinandus. Legitur, quod eo tempore quo Carolo datum est Romanum imperium Patriarcha Hierosolymitanus de ciuitate expulsus à Paganis venit Constantinopolim ad Imperatorem Constantinum, & filium eius Leonem, & cum eo Iohannes Neapolis Sacerdos, & Dauid Hierosolymitanus Archipresbyter, quos ille ad Carolum misit cum Epistola Iohannis Patriarchæ manu ipsius Constantini scripta, & cum duobus præfatis fuerunt alij duo legati Hebræi Isaac, & Samuel, in cuius Epistolæ vltima parte scriptum erat. Quadam nocte in extasi factus vidi ante lectum meum quendam iuuenem stātem, qui me blande meum vocans paxillum tetigit, & ait. Constantine rogasti diuinum auxilium ad hanc rem. Ecce accipe Carolum magnum Regem Galliæ, Ecclesiæ in domino propugnatorem, & ostendit mihi quendam militem armatum, & ocreatum, & loricatum, scutum rubeum habentem, ense præcinctum cuius manubrium erat purpureum, hasta altissima, cuius cuspis sæpe flammas emittebat, & in manu tenebat cassidem auream, & ipse senex prolixa barba, vultu decorus, statura procerus, cuius oculi fulgebāt tanquam stellæ, & canus caput albescebat. Age iam Auguste, qui iussionibus Dei refugit obedire minime poteris culpam euadere. Emanuel Geman Iesu. In Domino gaude mè mor eius fungere laude. Iustitiæ zona lumbos caput atque comna. Perpete subcingat Christus honoreq; stringat. Nil opus est facto quo illum domini dicto. Ergo tene fundum Domini præcepta secundum. Hic ipse Constantinus septies expulerat Paganos ab Hierosolymis, sed tamen præualuerant. Hi legati Regem Parisius inuenerunt, & ei Epistolas tradiderunt. Quibus perlectis Rex lachrymari cœpit pro sepulchro Domini. Has Epistolas iussit Rex exponere Turpinum Archiepiscopum coram omni populo. Quibus auditis omnes proficisci Regem prǽcabantur. Quo audito mox Rex edictum proposuit, vt omnes qui possent arma ferre irent secum contra Paganos, & qui non irent, ipsi & filij eorum serui quatuor nummorum essent. Itaq; maiorem exercitum, quam ante habuisset congregauit, & profecti sunt Cum venissent autem eis Hierusalē in nemore quodam, quod vix duorum dierum spacio solet transiri, in quo erant Grifones, Vrsi, Leones, & Tigres, & aliæ feræ diuersę, Carolus putans se illud transire vno die, ingressus est cum exercitu. Adueniente nocte, & exercitu errante præcepit Carolus castrametari. Transacto autem noctis silentio Rex in loco suo accubans inchoauit Psalmos. Et cum diceret hunc versum. Deduc me Domine in semita mandatorum tuorum, quia ipsam volui, ecce euidentius vox ad aures eius cuiusdam Alitis prope lectum eius clamantis audita est. Quam, qui aderant audiētes experrecti sunt. Rex autem Psalmos continuauit vsque ad illū locum. Educ de custodia animam meam, &c. Quod cum diceret Ales iterum clamauit. Frāce, quid dicis, France quid dicis? Hanc Alitem prosecutus est Rex paruula semita donec recognouerunt callem, quam de præterito amiserant. Peregrini dicunt, quod ab illo tempore cœperunt audiri Alites sic loquentes in illa terra. Fugatis Paganis, & recuperata terra petiuit Rex licentiam repatriandi ab Imperatore Constantinopolis, & Hierosolymitano Patriarcha. Quem per vnum diem retinuit Imperator apud Constantinopolim, & interim fecit parari ante portam ciuitatis animalia diuersi generis, & coloris, & aurum, & gemmas. Carolus autem ne inurbanus videretur si nihil acciperet, quæsiuit consilium à proceribus suis quid facere deberet. Qui responderunt à nullo debere eum aliquod munus accipere pro labore quem pro solius Dei amore susceperat. Qui laudans consilium, iussit omnibus suis, vt omnes res appositas nec respicere dignarentur.

De Sacris reliquijs, quas inde Aquisgranum detulit. Cap. V.

TAndem adiuratus, & coactus aliquod munus pro amore Dei accipere, petiuit de reliquijs passionis Dominicæ. Inito autem consilio indictum est ieiunium triduanum omnibus nostris, & duodecim personis Græcis, quæ electæ sūt ad hoc sanctuarium diuidendum. Tertia die Carolus peccata sua confessus Ebroino Archiepiscopo. Deinde vtrique cleri Psalmos cum Letania inchoant. Cum autem Daniel Neapolitanus antistes aperuisset thecam in qua erat spinea corona, tantus odor exijt inde, vt omnes putarent se in Paradiso esse. Tunc Carolus prostratus in pauimentum plenus fide orauit Dominum, vt propter gloriam nominis sui miracula suæ passionis, & Resurrectionis renouaret. Et cum orasset statim ros cœlitus veniens lignum infudit, & inebriauit, & flores emittere fecit, tantaque lux cum odore affuit, vt omnes sua vestimenta cœlestia esse putarent. Cum Daniel adunca forcipe robur ipsius ligni secari inciperet, tunc magis, ac magis florere cœpit. Tunc Carolus in arboreo pallio, quod ad hoc præparauerat suscepit de floribus, & impleuit vuantum suum dextrum. Dehinc alium vuantum ad suscipiendas spinas præparans tradidit illum cum floribus Ebroino Archiepiscopo. Cumque vtriusque oculi præ lachrymis impediti essent, ille putans se accepisse, & ille dedisse, vterque vuantum dereliquit, qui fere vnius horæ spacio pependit in aere. Cumque alterum vuantum Rex spinis impleuisset, & illud Episcopo tradere voluisset, vidit illum primum pendere in aere. Post hoc flores de vuanto eijcere cuperet, conuersi sunt in manna, & hoc manna modò est apud Sanctum Dionysium. Quod à multis putatur esse de illo manna antiquo, quod pluit Dominus in deserto. Omnes ægri, qui ibi aderant, ad odorem florum sani facti sunt. His itaque gestis ecce turba infinita Ecclesiam violenter intrās clamare cœpit. Vere hodie est Resurrectionis dies, nam odor de floribus exiens totam ciuitatem impleuerat, & 300. & vnum ægros sanauerat. Quidam æger ibi erat 23. annos, & tres menses habens in infirmitate sua cœcus, surdus, & mutus. Hic in extractione spineæ coronæ visum recepit, in sectione auditum, in emissione florum loquelam. Post hoc præfatus Daniel dominicum clauum manibus elatis Regi tribuit. Qui cum de alabastro in quo absconditus erat extraheretur, sanatus est puer quidam, sinistram manum, & totum latus sinistrum ab vtero matris habens aridum, & cucurrit ad Ecclesiam dicens, quòd circa horam nonam lecto iacens quasi in extasi positus videre sibi visus est quendam canutum fabrum adunca forcipe extrahere ex sinistra manu sua, & sinistro pede similiter arido clauū, & à latere lanceā. Data sūt præterea Regi Carolo frustum Crucis dominicæ, & Domini sudarium, & camisia Beatæ Mariæ, & fascia, qua puerum Iesum in cunabulis cinxit, & brachium sancti senis Symeonis. Quæ omnia recondit in sacco de bubalino tergore facto, & ad collum suum suspendit ad instar peræ. Veniens autem ad castrum nomine Ligmedo, puerum mortuum per tactum reliquiarum suscitauit, & 50. ægri promiscui sexus ibi curati sunt. Ibi sedit Carolus sex mensibus, & vno die. Veniente autem eo Aquisgranum sanati sunt cœci innumeri, febricitantes innumeri, demoniosi 12. leprosi 8. paralitici 15. claudi 14. manci 30. gibbosi 52. caduci 65. gutturnosi plures, & ex vicinis locis, quam plures. Denique indixit per totum orbem, vt idibus Iunij venirent Aquisgranum videre reliquias quas de Hierusalem, & de Constantinopoli aduexerat prius peccata sua confitentes, & statutum est ibi, vt semper quarta Feria ieiuniorum quatuor temporum in mense Iunio fieret indictio ista reliquiarum. In hoc Concilio fuit Leo Papa, & Turpinus Archiepiscopus, Achilleus Alexandrinus Episcopus, & Theophilus Anthiochenus, & alij plurimi Episcopi, & Abbates. Ibi etiā suscitatus est mortuus.

Qualiter inuitatus à sancto Iacobo liberauit Hispaniam. Cap. VI.

TVrpinus Archiepiscopus. Carolus postquam multa regna aquisierat proposuit quiescere à prælijs, statimque intuitus est in cœlo viam quandam stellarum incipientem à mari Frisiæ, & tendentem inter Theutonicam, & Italiam, inter Galliam, & Aquitaniam, & recte transeuntem per Gasconiam, & Basclam, & Nauarram, & Hispaniam vsque ad Galeciam, in qua B. Iacobi corpus tunc latebat incognitum. Hanc viam per singulas noctes aspiciebat Carolus, & cogitabat quid significaret. Cui hoc cogitanti vir quidam optimæ, & pulcherrimæ formæ vltra, & quàm fas est dici nocte in extasi apparuit dicens. Quid agis fili mi. Cui Carolus. Quis es Dñe? Ego sum ait Apostolus Iacobus alumnus Christi, filius Zebedei, frater Iohannis Euāgelistæ, quem dñs supra mare Galileæ ad prædicandum populis sua ineffabili gratia eligere dignatus est, quem Herodes Rex gladio peremit, cuius corpus in Galetia, quæ à Saracenis turpiter adhuc opprimitur incognitum requiescit. Vnde miror cur terram meam, nondum liberasti, qui tot, & tantas vrbes acquisisti. Quapropter tibi notifico, quia sicut Dñs potētiorē oīum Regū terrenorū te fecit, sic ad præparādū iter meū, & liberādā terrā meā de manibus Moabitarū, te inter oēs, vt tibi coronā æternæ retributionis exinde præpararet, elegit. Via stellarū, quæ in cęlo vidisti significat, quod tu cū magno exercitu ad pugnādū gentem

paganorum perfidiam, & liberandum iter meum, & ad visitandum sarcophagum meum ab his oris vsq; ad Galetiam iturus es, & post te omnes populi à tempore præsenti vsque ad finé sęculi, taliter apparuit Apostolus Carolo tribus vicibus. Post hoc perrexit Carolus illuc cum magno exercitu. Cumque obsideret Pampiloniam tribus mensibus, & eam capere non posset propter muros inexpugnabiles orauit sanctum Iacobum, vt propter honorem sui nominis daret ei capere ciuitatem, tunc muri funditus corruerunt. Qui de Saracenis baptizari voluerunt, reseruati sunt ad vitam, qui noluerunt, occisi sunt. His auditis mirabilibus omnes vrbes se dediderunt, & facta est tota terra sub tributo. Deinde visitato tuto sarcofago venit ad Petronium, & infixit ei ibi in mari lanceam suam agens Deo gratias, & sancto Iacobo, qui eum hucusque perduxit. Postea iuit per totam Hispaniam à mari vsque ad mare in Galetia tunc acquisiuit 13. vrbes, inter quas Compostella tunc erat parua. In Hispania sunt vrbes 26. inter quas est Osca de qua fuit Vincentius, in qua solebant esse turres 90. In Petroissa fit argentű optimum. In ciuitate Accinctina iacet sanctus Torquatus, qui fuit beati Iacobi cliens, ad cuius sepulchrum arbor oliuæ diuinitus florens maturis fructibus onustatur per vnumquemque annum in eius solemnitate, s. idus Maij tota terra Hispanorum tűc Carolo subiecta est terra, s. Alandaluf, terra Perdorum, terra Castellanorum, terra Maurorum, tellus Nauarrorum, tellus Portugallorum, tellus Saracenorum, tellus Alanorum, tellus Biscaiorum, tellus Busculorum, tellus Palargorum. Harum vrbiű quasdam cœpit sine pugna Carolus, quasdam cum bello magno, & arte maxima. Lucernam vrbem, quæ est in valle viridi nequiuit capere, donec ad vltimum, nouissime autem obsedit eam quatuor mẽsibus, & facta prece Deo, & sancto Iacobo, ceciderunt muri eius, & est deserta vsque in hodiernum diem, quidam enim gurges atri amnis in medio eius surrexit, in quo nigri pisces habentur. Hæc sunt vrbes quas Carolus maledixit, propter hoc quòd graui labore eas acquisiuit, & iccirco sine habitatore permanent vsque in hodiernum diem, Lucerna, Ventosa, Caparra, Adania.

De Idolis, quæ subuertit, & Ecclesiis quas edificauit. Cap. VII.

OMnia Idola, & simulachra, quæ tunc in Hispania inuenit pœnitus destruxit præter Idolum, quod est in terra Alandaluf, quod vocatur Salancadis, idest Deus cadis. Cadis etenim proprie dicitur locus ille, Salan arabice interpretatur Deus. Tradűt autem Saraceni, quod idolum istud Machomet dum viueret suo nomine fabricauit, & quandam legionem Dæmonum arte magica in eo sigillauit. Quæ legio tam fortiter illud Idolum obtinet, quod à nullo vnquam frangi potuit. Cumque aliquis christianus ad illud appropinquat statim periclitatur, sed cum aliquis Saracenus causa adorandi, vel deprecandi Machomet accedit, recedit incolumis. Si forte super illud Auis qualibet se deposuerit, illico moritur. Est autem lapis antiquus in margine maris opere saracenico optime sculptus, supra terrã fixus deorsum latus, & quadratus, desursum strictus, & tantæ altitudinis quantum solet volare coruus in sublime, super quem eleuata est imago illa de auricalco optimo in effigie hominis fusa, supra pedes suos stans, erectam faciem habens versus meridiem, & clauem ingentem quandam in manu dextra tenens. Quæ. s. clauis, (vt saraceni aiunt) de manu eius cadit anno, quo Rex futurus in Gallia natus fuerit, qui totam Hispaniam christianis legibus in nouissimis temporibus subiugabit, moxq; vt Saraceni clauem viderint lapsam gazis suis in terra repositis omnes fugient. Ex auro, quod Reges, & Principes dedere Carolo Ecclesiam beati Iacobi tunc per 3. annos in illis oris commorans augmentauit, Antistitem, & canonicos secundum regulam sancti Isidori ibi instituit, eamq; tintinnabulis, & palleis, & libris decenter ornauit, de residuo auro, & argento immenso, quod de Hispania attulit, fecit has Ecclesias, beatę Mariæ Virginis Aquisgrani, beati Iacobi in eadé villa. Item beati Iacobi apud vrbem Biterensem. Item beati Iacobi apud Tolosam. Item beati Iacobi in Gasconia, inter vrbem Axam, & sanctum Iohannem Sordue via Iacobita. Item beati Iacobi apud Parisius inter Secanam, & montem martyrum. Et præter has Abbatias innumeras per totum mundum.

De Reditu Caroli in Hispaniam. Cap. VIII.

TVrpinus in Historia Caroli. Reuerso Carolo in Galliam quidam Rex Paganus Aphricanus collectis de exercitibus Hispaniam acquisiuit, eiectis, & interfectis custodibus oppidorum, & vrbium quos Carolus reliquerat. Quibus auditis Carolus collectis magnis exercitibus in Hispaniam reuersus est, & erat Dux exercituum Milo de Angleris pater Rolandi. Cum autem apud Baionam vrbem Basclorum exercitus Caroli hospitatus esset, quidã miles Romaricus nomine egrotus, & morti proximus accepta pœnitentia, & Eucharistia cuidam consanguineo suo præcepit, vt equum quem habebat venderet, & precium clericis, & egenis daret, quo mortuo ipse consanguineus equum centum solidis vendidit, & precium cibis & potibus, & vestibus velociter expendit. Transactis autem 30. diebus apparuit ei mortuus nocte in extasi dicens. Quoniam res meas pro redemptione animæ meæ eleemosynam tibi ad dandum commendaui, scias Deum omnia crimina mea mihi dimisisse. Sed quia iniuste eleemosynam meam retinuisti scias me per 30. dies in pœnis tartareis fuisse, te autem in eodem loco infernali vnde egressus sum dié crastina ponendum, & me in Paradisum futurum. Quibus dictis disparuit, Tremefactus ille euigilauit. Et cum eadem die narraret socijs somnium suum, ita subito factus est clamor in aere, velut Leonum Luporum, & Vrsorű. Et ecce subito ille raptus est à Dæmonibus in locum diuino iudicio sibi destinatum. Quæsitus à socijs vix 12. die supra quendam montem altissimum mortuus iacens toto corpore colliso inuentus est, qui mons quatuor dietis distabat à loco in quo captus fuerat, ibi Dęmones eum proiecerant tribus leucis in altum supra mare.

Pugna Eiusdem contra Aygolandum. Cap. IX.

POst hoc Aygolandus mandauit Carolo bellum secundũm velle suum, vel 20. contra 20. vel 40. contra 40. vel 100. contra 100. vel mille contra mille, vel duos contra duos, vel vnum contra vnum. Missi sunt ergo 100. milites à Carolo contrà 100. & interfecti sunt Saraceni. Deinde mittitur alij 100. ab Aygolando contra 100. qui omnes interfecti sunt. Deinde misit Aygolandus 200. contra 200. qui statim occisi sunt. Deinde misit duo millia, quorum quidam occisi sunt alij fugati. Tertia die iecit Aygolandus sortes suas, & cognouit detrimentum Caroli, & mandauit ei, vt in sequenti die si vellet plenarium bellũ faceret, quod ab vtroque concessum est. Tunc astiterunt quidam christiani, qui sero ante diem belli arma sua bellica studiosissime præparantes hastas suas erectas infixerunt in terra ante castra iuxta fluuium in pratis, qui dicitur Eeya, in quo loco postea beatorum martyrum Facundi, & Primitiui basilica ingens, & optima iussu, & auxilio Caroli constructa est, & magna Villa, & pinguissima. Istas hastas summo mane corticibus, & frondibus decoratas inuenerunt hi, scilicet qui in acie proxima martyrij palmam adepturi erant in Dei fide, & admodum mirantes absciderũt eas prope terram, & radices, quę remanserunt in terra in modum perticarum, ex se postea magna generarunt arbusta, quæ adhuc in illo loco apparent. Erant enim illorum multæ hastæ de lignis fraxineis, mira res magnumque gaudium animabus, & ingens corporibus detrimentum. Quid plura. Die crastina occisi sunt 40. millia Christianorum, & Dux Milo Rolandi pater, & equus Caroli peremptus, Tűc Carolus stans super pedes cum duobus millibus christianorum peditum euaginauit spatam suam nomine Gaudiosam, & trucidauit multos Saracenos per medium. Aduesperascente autem die conuersi sunt Saraceni, & christiani in castris, altera die venerunt Carolo quatuor Marquisij in auxilium de locis Italiæ cum quatuor millibus bellatorum virorum. Quod vt Aygolandus agnouit in fugam versus est, & tunc Carolus cum suis exercitibus remeauit in Galliã. Cronographus. Anno Imperij Caroli III. Auares, qui & Huni longo contra Frãcos bello perdomiti, adeo sua fortitudine potentiaque sunt diminuti, vt qui alios vltro lacescere solebant, iam nec ab alijs tueri se valerent. Nam omnis eorum in hoc bello nobilitas, & gloria perijt, & quicquid pecuniæ, ac thesauri per tot sœcula terrarum orbem vincendo sibi congesserant, nunc totum Francorum victoriæ cessit, nulloque vnquam bello tam multa spoliorum quantitate Francia ditata fuit. Eodem anno Luna ter obscurata est, & Sol semel, aciesque miræ magnitudinis visæ sunt in aere. Sigibertus. Anno Imperij sui 6. Carolus Imperator per manum Pauli Diaconi sui decerpens optima quæque de scriptis catholicorum patrum reppereret lectiones vnicuique festiuitati conuenientes per circulum anni in Ecclesia legendas compilari fecit.

De Quibusdam incidentibus illius temporis. Cap. X.

HElinandus. Eo tempore Cumeid Amirreus missus ab Aaron ad excidendam Liciam, cum venisset Mirream nisus arcam sancti Nicholai conterere pro ea contriuit aliam, & pro temeritate præsumpta totam amisit classem tempestate ineuitabili prosequente. Pridie Calendis Februarij, Luna decimaseptima, facta est Eclypsis Solis in medio die stante vtroque sydere in vigesimaquinta parte Aquarij. Item quarto Calendis, fuit Eclypsis Lunæ, & apparuerunt acies

in

in eadem nocte miræ magnitudinis, & Sol stetit in 11. parte Piscium, & Luna in 11. parte Virginis. Nam & stella Mercurii. 16. Calenda. Aprilis visa est, in Sole quasi parua macula nigra, tñ paululum superius medio centro eiusdem syderis, quæ a nobis per. 8. dies conspicitur, sed qñ primum intrauit vel exijt nubibus impedientibus annotari non potuit. Item. 11. Calend. Septembris Lunæ fuit eclypsis hora noctis. 3. Sole in 5. parte Virginis existente Luna in quinta parte Piscium. Sicque ab anni superioris Septembri, vsque ad Septembrem præsentis Luna ter obscurata est, & Sol semel. Legatus Regis Persarum nomine Abdella detulit Imperatori Carolo munera papilonem, & tentoria atrii varii coloris miræ magnitudinis, & pulchritudinis. Erant enim omnia bissina tam tentoria, quàm funes diuersis tincta coloribus. Et præterea pallia multa serica praeciosa, & odores aromatum, & vnguenta, & balsamum, & insuper horologium ex auricalco arte mechanica mirifice cōpositum, in quo. 12. horarum cursus ad clepsedrā vertebantur cum totidē æreis pillulis, qui ad completionem horarum decidebant, & casu suo subiectum sibi cimbalum tinnire faciebant, additis in eodem eiusdem numeri equitibus qui per 12. fenestras completis horis exibant, & in pulsu egressionis suæ totidem fenestras, quæ prius apertæ erant claudebant. Et alia multa erant in horologio illo. Fuerunt etiam inter munera duo candelabra ex auricalco miræ magnitudinis, & proceritatis.

De Translatione corporis Sancti Bartholomei Apostoli. Cap. XI.

Actor. Anno sequēti, qui fuit ab incarnatione Dñi. 508. legit facta translatio S. Bartholomei Apostoli de insula Liperitana Benenentum. Superuenientes enim Saraceni prædictam insulam depopulati sunt, & rumpentes sepulchrum Apostoli disperserunt ossa eius, mox illis descendentibus idem Apostolus Bartholemeus per visionem apparuit cuidam Monacho Græco, qui fuerat illius Ecclesię custos dicens. Surge collige ossa mea, quæ dispersa sunt. Cui ille respondit. Quare ossa tua colligere aut aliquem honorem tibi impendere debeamus cum tu permiseris nos, & populum istum deleri a Paganis. At ille ait. Per longa annorum curricula meis præcibus, nunc vsque securus constitit, sed multiplicata sunt mala illius nimis pro eo iam obtinere non potui. Tu surge fac ut dixi. Quomodo inquit ea inuenire potero, quia vbi dispersa sunt nescio. Ait autē Apostolus. Nocte vade ad colligendum ea, & quæ videris resplendere vt ignem hæc leua, quia vere ipsa sunt ossa mea. Qui statim iussa complens recondidit ea diligenter in loculo, & abiit, relicto ibi socio suo. Cumque pro exquirendis Saracenis illuc Longobardorum irent nauigia, nutu Dei inuentum ibi Monachum, & Sanctum Apostoli corpus tulerunt, & abierunt. Superuenientes autem Saraceni circundederunt nauem illam in qua Sanctum Apostoli corpus ducebatur, ita vt spes euadendi non esset. Tunc subito factæ sunt densissimæ tenebræ ante Saracenorum naues, ita vt nescirent quo pergerent, sicque liberata est nauis illa. Exeuntes autem ad terram ingenti cum honore Beneuentum duxerunt Sanctum corpus, & in altario recondiderunt anno ab incarnatione Dñi. 809. die 25. mēsis octobris.

Qualiter Carolus exercitum Aygolandi explorauit, eumque fugauit. Cap. XII.

Turpinus. Porro Aygolandus congregauit gentes innumeras, Saracenos, Mauros, Moabitas, Æthyopes, Pardos, Aphricanos, Persas, Regem Arabum, Regem Alexandriæ, Regem Bugiæ, Regem Agabiæ, Regem Barbariæ, Regem Malcoch, Regem Maioritæ, Regē Mequæ, Regem Sibiliæ, Regem Cordubæ, & venit vsque ad vrbem Gasconicam Agennium, & cæpit eam, & mandauit Carolo vt veniret ad se pacifice cū parua militum turma, promittens ei. 11. æquos oneratos auro, & argento, & cæteris gazis si suo imperio subiaceret. Hoc autem dicebat, quia eum agnoscere uolebat, ut postea in bello posset eum occidere. Quod animaduertens Carolus venit cum duobus tñ millibus fortium, vsque ad quatuor milliaria prope vrbem Agenni, & dimisit eos occulte ibi, Et venit cum. 40. tñ militibus vsque ad montem, qui est prope vrbem vnde potest ciuitas videri, ibique dimisit illos. Et mutatis vestibus suis optimis sine lancea, clypeo retro dorsum transuerso sicut mos est, nunciis in tempore belli cum vno solo milite venit ad vrbem, qui ducti sunt ad Aygolandum ad quem cum venissent dixerunt. Carolus misit nos ad te, venit vt imperasti cum. 60. millitibus, & vult tibi militare, & effici tuus. Veni ergo ad eum cum. 60. de tuis pacifice si vis illi dare, quód pollicitus es. Qui respondit vt redirent ad Carolum, & expectarent eum. Tunc Carolus cognouit eum, & explorauit vrbem Agenni, in qua parte esset facilior ad capiendum. Et vidit Reges, qui erant in ea, & rediit ad 60. milites, & cum illis ad duo millia. Aygolandus autem cito secutus est eos cum. 7. milibus militum, sed illi animaduertentes fugerunt. Carolus verò rediit in Galliam, & coadunatis exercitibus reuersus est ad vrbem Agennium, & obsedit eam. 6. mensibus. Septimo vero mense aptatis circa vrbem artificiis, & castellis ligneis Aygolandus cum Regibus, & maioribus suis per lacunas, & foramina latenter exiuit. Et sic fluuium Garomiam, qui fluit iuxta vrbem transmeantes euaserunt. In crastinum Carolus cum magno triumpho vrbem intrauit, & 10. millia Saracenorum peremit, reliqui per Garomiam fugerunt. Aygolandus autem venit ad Sanctonas quem Carolus insecutus mandauit ei ut redderet urbem, qui noluit, sed exiuit contra eum in prælium, tali conditione, ut eius esset vrbs, qui vinceret. Sero ante diem belli inter castrū Talaburgum, & vrbē iuxta fluuium nomine Carantha infixerunt quidam Christiani hastas suas ante castra in terra, crastina autem die hastas suas corticibus, & frondibus decoratas inuenerunt, hi, scilicet q in bello morituri, & martyres futuri erant pro fide Christi occumbendo, qui tanto miraculo gauisi, abscisis hastis suis de terra insimul adunati, primi se in bello ferunt, & multos occidūt, sed tandem martyrio coronantur numero quatuor millia, & etiam æquus Caroli occisus est, ibi postea fugientes occisi sunt a Carolo, Rex Agobiæ, & Rex Bugiæ.

De Reditu Caroli in Galliam, & de principibus eiusdem. Cap. XII.

Aygolandus autem fugiens venit vsque ad Papiloniam, & mandauit Carolo, ut ibi expectaret eum causa præliandi. Quo audito Carolus rediit in Galliam, & præcepit per totam Galliam ut omnes serui, qui sub malis consuetudinibus clericorum tenebantur soluta proprii capitis seruitute, & venditione deposita cum omni progenie sua præsenti, & futura permanerent liberi, omnes etiam quos ergastulis captos repperit absoluit, & quos pauperes inuenit ditauit, nudos vestiuit, maliuolos pacificauit, exhæredatos propriis honoribus releuauit, omnes armis doctos, & scutiferos milites fecit, & quos etiam ab amore suo iuste separauerat compunctus ad amicitiam reuocauit. Tūc coadunatis. 124. millibus bellatorum, præter armigeros, & pedites, quorum non erat numerus, profectus est in Hispaniam contra Aygolandum. Et hæc sunt nomina principū eius. Ego Turpinus Archiepiscopus Remensis, qui dignis monitis populum fidelem armabam, & Saracenos propriis manibus, & armis sæpe expugnabam, & Rolandus Comes Cenomanensis Nepos Caroli filius Bertæ sororis eius, & Milonis Ducis cum quatuor millibus bellatorum. Oliuerus Comes Gebennēsis filius Rainери Comitis cum tribus millitibus bellatorum. Arastagnus Rex Britannorum cum sex millibus. Alius tamen Rex tunc erat in Britannia. Engelerius Dux Aquitaniæ vrbis, quam Cæsar Augustus primum in illis horis fecit, cui scilicet vrbi Bituricas, & Lemonicas, & Pictauim, & Sanctonas, & Engolisinam cum prouinciis subiecit. Vñ tota illa patria Aquitania uocata est. Hæc autem ciuitas post Engeleri obitum in vastitatem versa est, qa omnes ciues eius in Runciualle occisi sunt, nec alios colonos habuit amplius. Gayferus Rex Burdegalensis. Gundeboldus Rex Frisiæ Ocllus Comes Nannetensis. Arnaldus de Bellanda, qui Aygolandum postea occidit in bello. Naamam Dux Baioariæ. Odgerus Daciæ Rex. Lampertus Princeps Bituricen. Sanson Dux Burgundiæ. Constantinus præfectus Romanus Garinus Dux Lotharingiæ, exercitus Caroli totam terram longitudine, & latitudine cooperiebat duabus dietis spacio. 12. milliariorum in longitudine audiebatur sonitus, & fremitus illorum.

De Colloquio inter Carolum, & Aygolandum, & de nece Aygolandi. Cap. XIIII.

Carolus didicerat linguam Saracenicam cum esset iuuenis apud Toletum. Veniens ergo Aygolandus ad colloquium cum Carolo datis treugis inierūt pactum, q illi quorum milites uincerentur meliorem legem victorum sequerentur. Mittuntur ergo sub hoc pacto. 20. milites Christiani contra. 20. Saracenos, & interfecti sunt saraceni, deinde. 40. contra. 40. & iterum uicti sunt Saraceni, deinde centum contra centum, & fugerunt Christiani. Item 200. contra 200. & interfecti sunt omnes Saraceni. Item millia contra millia, & occiduntur omnes Saraceni. Tunc Aygolandus affirmans legem Christianorum esse meliorem, statuit vt in crastinum baptizaretur. In crastino circa tertiam data treuga eundi, & redeundi venit Aygolandus vt baptizaretur, & vidit Carolum ad mensam sedentem, & inspexit ordines sedentium, inter quos erant quidam in militari habitu, quidam in canonicali, quidem in monachali, & interrogauit de vno quoque ordine. Videns autem quadam parte. 13. pauperes in miserrimo habitu ad terram sedentes sine mensa, & lintheaminibus paruo cibo, & potu utentes quæsiuit, qui essent. Cui Carolus. Hæc est gens Dei nuncii Domini nostri Iesu Christi

Christi quos sub numero.13. Apostolorum quotidie pascimus. Ad hæc Aygolandus. Male Domino suo seruit, qui sic nuncios Domini sui recipit. Qui circa te resident fœlices sunt, & fœliciter comedunt, & bibunt, & induuntur, & nuncii Dei tui fame & frigore pereunt, & longe a te turpiter sunt proiecti. Magnam verecundiam facit Deo suo, qui famulis eius ita seruit, legem tuam, quam dicebas esse bonam, nūc ostendisti falsam. Et accepta licentia scandalizatus rediit ad suos, & baptizari renuens mandauit ei bellum in crastinum. Tunc intelligens Carolus quare noluerit baptizari, omnes pauperes quos in exercitu inuenit diligenter procurauit, & optime induit, & cibum, & potum honorifice illis ex more tribuit. In crastina die fuit cædes paganorum occiso Aygolando, q; Christiani vsque ad talos in sanguine natabant. Quicunque autem in vrbe inuenti sunt Pāpilonia interfecti sunt. Rex Siciliæ, & Rex Cordubæ cum paucis fugerunt. Quidam verò Christiani cupiditate ducti reuersi sunt, ut tollerent spolia occisorum, & cum redirent onusti auro & argento a Rege Siciliæ, & a Rege Cordubæ, qui latebant in insidiis interfecti sunt omnes vsque ad mille. In crastinum princeps Nauarrorum nomine Furre mandauit bellum Carolo. Carolus autem rogauit Deum vt ostenderet sibi eos, qui morituri essent in bello. Et ecce crastina die armatis omnibus apparuit rubeum signum crucis Dominicæ in humeris moriturorū retro super loricas. Quod vt vidit Carolus retrusit eos in oratorio suo ne perimerentur in bello. Peracto autem bello, & perēpto Furre cum tribus millibus, rediens Carolus ad oratoriū repperit eos quos incluserat exanimatos.

De Feracuto Gigante, & conflictu Rolandi contra eum.
Cap. XV.

POst hoc nunciatum est. Carolo, q; apud Nageram erat Gigas quidam nomine Feracutus de genere Goliath quem Admiraldus Babyloniæ miserat cum 20. millibus Turcorum ad Carolum debellandum. Hic lanceam aut sagittam non formidabat, virtutē. 40. fortium possidebat. Mox Carolus Nageram adiit, egressus Gigas ab vrbe petiit singulare certamen, mittitur contra eum Ogerius Dacus, quem mox vt solum in campo aspexit iuit suauiter iuxta illum, & illico cum eum armis suis brachio dextro fuit amplexatus portauit leuiter quasi ouem cunctis videntibus in oppidum. Erat autem statura eius 12. cubitorum, facies eius longa quasi vnius cubiti, nasus vnius palmi, & brachia, & crura eius quatuor cubitorum, & digiti trium palmorum. Post hoc missus est contra eum Renaldus de Albaspina, & portauit eum solo brachio in carcerē oppidi. Post hoc duo simul mittuntur Constantinus Romanus Rex, & Oellus Comes, & portauit eos in carcerem simul, vnum ad dexterā & alterum ad læuam. Post hoc mittuntur bini alii, & illos similiter misit in carcerem. Post hoc Carolus neminem est ausus mittere. Rolandus autem princeps exercitus vix impetrata a Rege licentia, qui adhuc iuuenis erat, iuit cōtra eum, quem Gigas statim rapuit sola manu dextera sicut priores, & misit eum ante se super æquum suum, cumque illum portaret versus oppidum. Rolandus collectis viribus in Domino confisus arripuit eum per mentum, & euertit eum fortiter retro super æquum, & ceciderunt ambo simul ad terram de æquo, statimque ambo pariter eleuantur de terra, & ascenderunt æquos. Mox Rolandus euaginata spata, quæ Durenda dicebatur Gigantem putans occidere æquum eius vno solo ictu trucidauit per medium. Cūque Gigas stans pedes eleuasset, & spatam suam vt percuteret, festinans Rolandus percussit eum in brachio, quo tenebat spatam, & nihil eum læsit, sed tamen spatam ei excussit, tunc. Feracutus amisso gladio putans eum percutere pugno solo, percussit æquū eius in fronte, qui statim corruēs mortuus est. Dehinc ambo sine gladiis, & pedites vsque ad nonam pugnis, & lapidibus pugnauerunt. Die autem aduesperascente impetrauit Gigas a Rolando treugas vsque in crastinum, & deposuerunt inter se, ut crastina die bellum sine æquis, & lanceis conuenirent, & sic vterque ad hospitium suum reuersus est.

De Iterato conflictu, & Nece Feracuti. *Cap.* XVI.

ALtera die summo diluculo redierunt. Feracutus tamē attulit gladium, sed nihil ei valuit, quia Rolandus secum baculum quendam retortum, & longum attulit, cum quo tota die istum percussit, sed minime læsit. Percussit etiam eum magnis, & rotundis lapidibus, qui in campo abundanter erant vsque ad meridiem, & lædere non potuit. Tunc impetratis treugis a Rolando Gigas somno prægrauatus dormire cæpit. Rolādus verò vir alacer, & nobilis animo tulit lapidem, & supposuit capiti eius, vt libentius dormiret. Feracutus itaque postquam somno refectus est euigilauit, & sedit iuxta eum Rolandus, & cæpit eum interrogare quomodo tam fortis esset, quod gladiū vel baculum, vel lapidem non formidaret. Ad quem ille, vulnerari inquit non possum nisi per vmbilicum. Quo audito Rolandus tacuit: & quasi non intellexisset aurem auertit. Tunc cæpit eum Gigas interrogare de lege christiana. & cum optime per omnia respondisset Rolandus, ait gigas: Tali pacto tecum pugnabo: quod si vera est hæc fides quam asseris, ego uictus sim, & si falsa, tu uictus sis. & sit genti victi iugiter opprobrium, uictoris autem laus & honor in æternum. Fiat inquit Rolandus. Tūc vterque paratur ad pugnam, & Rolandus illum aggreditur. Gigas autem iecit ictum de spata sua super Rolandum. sed Rolandus saltans ad læuam excepit ictum in baculo suo. quo absciso irruit in eum Gigas, & arripiens eum leuiter inclinauit ad terram. Tunc Rolandus inuocato in auxilium Christo Domino filio Dei & beatæ Virginis Mariæ, Deo donante erexit se paululum, & reuoluit eum subter se: & misit manum ad mucronem eius, & punxit eum parum in vmbilico, & euasit ab eo. Tunc ille excelsa uoce cæpit inuocare Machomet dicens: Machomet succurre mihi Deus meus, quia iam morior. Ad hāc uocem occurrentes Saraceni rapiunt eum portantes manibus uersus oppidum, Rolandus autem iam ad suos incolumis redierat. Tunc christiani una cum Saracenis qui Feracutum ferebant ingenti impetu ingrediuntur vrbem. Sicque perempto Gigante vrbs & castrum capitur, & pugnatores de carcere eripiuntur.

Qualiter Carolus Cordubam cæpit, & totam Hispaniam Ecclesia Beati Iacobi subiecit. *Cap.* XVII.

POst hoc iuit Carolus Cordubam, ubi eum ad pugnam expectabant Rex Sibiliæ, & Rex Cordubæ. Cumque iubente Carolo appropinquaret prima turba militum nostrorum contra primam paganorum: venerunt ante singulos equos eorum singuli pedites habentes laruas barbatas & cornutas similes demonibus, tenentes singuli singularia tympana, quæ manibus fortiter percutiebant. Quorum sonitus mox ut equi nostrorum audierunt, & terribiles eorum similitudines viderunt. exterriti fugam cæperunt, & retineri nullo modo ualebant. Mane facto Carolus præcepit ut omnium equorum capita lintheis & pannis uelarentur & aures obturarentur. Sicque procedentes ad pugnam occiderunt eos vsque ad meridiem: sed non vsque ad internecionem. Nam omnes Saraceni coadunati erāt circa plaustrum, quod octo Boues trahebant, super quod vexillum eorum leuatum erat. Mosque ille erat, quòd nemo de bello fugiebat, quandiu signum erectum videret. Quod cū Carolus arguisset, ingressus est in medias acies usque ad vexillum: quod spata sua abscidit, & mox illi fugerunt, quorum octo millia cæsa sunt. In crastinum altu maior Cordubę reddidit urbem Carolo tali pacto, quòd ipse baptizaretur, & urbem p illo teneret. Tūc Carolus diuisit terras Hispaniæ pugnatoribus suis ut supra dictum est. & nemo postea in Hispania ausus est illum impugnare. Post hoc Carolus dimissis maioribus suis exercitibus in Hispania, iuit ad sanctum Iacobum. & quos in illa patria christianos repperit ędificauit, Apostatas autem aut peremit: aut in exilium in Galliam misit. Et constituit per ciuitates Episcopos & Præsbiteros. & fecit consilium in urbe Compostella. & instituit amore sancti Iacobi: ut omnes Præsules Principes & Reges christiani Hispani & Galeciani Episcopo sancti Iacobi obedirent. In illo concilio ego Turpinus cum. ix. Episcopis Ecclesiam beati Iacobi: & altare rogatu Caroli Kalen. Iulii dedicaui. & subiugauit Rex eidem Ecclesiæ totam terram Hispaniæ & Galeciæ. & dedit ei in dotem: præcipiens ut unusquisque possessor vniuscuiusque domus Hispaniæ totius & Galeciæ. iiii. nummos annuatim ex debito darent: & ab omni seruitute liberi essent. Et constituit in die illa, ut Ecclesia illa uocaret sedes apostolica, & virgę Episcopales & regales coronæ per manus eiusdem Episcopi vrbis ad honorem sancti Iacobi præbebantur. sicut per beatum Iohannem fratrem eius factum erat in Asia apud Ephesum. Ephesus est ad dexteram, Cōpostella ad sinistram, & ita expleta est eorum petitio in Euangelio & hæ tres sunt principales sedes in orbe, Romana. Galeciana. & Ephesina. sicut Petrus & Iacobus & Iohannes prę omnibus aliis Apostolis a Domino instituti: & ad secreta eius uocati sunt.

De Proditione Ganaloni in bello Runciuallis.
Cap. XVIII.

ERant tunc apud Cesar augustam. ii. Reges Saraceni Marserius & Beligandus frater eius missi ab Admirando babylonis de Perside ad Hispaniam. qui Caroli imperio subiacebant, & ei seruiebant in charitate & fide ficta. His mandauit Carolus per Ganalonum ut aut baptismum susciperent, aut tributum ei redderent. Qui miserunt ei. xxx. equos oneratos auro & argento cæterisque gazis Hispanicis. &. cccc. equos oneratos vino dulcissimo & puro pugnatoribus ad potandum, & mille formosas Saracenas. Ganalono autem. xx. equos oneratos auro & argento & palleis fraudulenter obtulerunt, ut pugnatores Caroli

roli in manus illorum traderet. Qui pecuniam accepit,& concessit,& firmauit cum eis pactum proditionis.Maiores pugnatores vnum solummodo acceperunt mulieres nullarenus,sed minores subtulerunt.Tunc consilii Ganaloni Carolus transiit portus Cisereos, & fecit vltimam custodiam de charissimis suis principibus Rolando,& Oliuero cum maioribus pugnatoribus in Runciualle cum. 20. millibus aliorum Christianorum, tunc Marsirius,& Beligandus cum.l.millibus Saracenorum summo mane exierunt de nemoribus,& collibus vbi consilio Ganaloni 2.diebus & 2.noctibus latuerant,& fecerunt duas turmas vnam de 20.millibus,& alteram de 30.Prima.20.millium ,cæpit primum percutere nostros, qui conuersi ceciderunt eos de mane vsque ad tertiam , & nec unus quidem ex.20. millibus euasit. Statim verò illos tanta cæde fatigatos inuaserunt alia.30.millia,& percusserunt nostros a maiore vsque ad minorem , quod ideo eis contigit,quia præcedentibus noctibus vino saracenico ebrii plures eorum cum mulieribus paganis, & Christianis etiã quas secum multi de Gallia adduxerant fornicati fuerant. Ibi ergo omnes pugnatores interfecti sunt præter Rolãdum,& Balduinum , & Tedricum. Turpinus autem , & Ganalonus cum rege erant.

De Nece Marsirij Regis,& transitu Rolandi Principis.
Cap. XIX.

PEracto illo bello cum rediret Rolandus inuenit quendam Saracenum atro in nemore latentem ,quem ligauit fortiter ad arborem,& ascendit in montem quendam vt explo raret illos,& vidit quia multi erant,& rediit retro ad viã Runciuallis,& insonuit tuba eburnea, ad cuius uocem redierunt ad eum ex Christianis circiter.c.& rediit ad Saracenum, quem ligauerat,quem cũ soluisset extracto gladio minatus est ei mortem nisi ostenderet ei Marsirium. Hunc ergo duxit secum vsq; ad agmina paganorum,qui ostendit ei a longe Marsirium cum æquo russo,& clipeo rotundo. Tunc Rolandus illo dimisso resumptis viribus animatus ad bellum Dei irruit super eos,& uidit ibi quendam inter alios statura maiorem,quem vno ictu secuit per medium cum æquo suo,ita q; vna pars æqui,& millitis cecidit ad dexteram,& altera ad sinistram. Quod Saraceni videntes illico fugerunt,dimittentes Marsirium in campo cũ paucis,quem fugientem Rolandus inter alios consecutus prostrauit.Ibi.c.socii Rolandi interfecti sunt . Rolandus autem.4 lanceis crossis,& lapidibus grauiter percussus euasit. Beligandus autem frater Marsirii cum.suis recessit ab illis regionibus. Tedricus autem,& Balduinus inter nemora latitabant.Carolus autem cum suis exercitibus iam montem transierat,& quod factũ fuerat ignorabat. Rolandus valde fessus,& de nece sociorũ valde dolens,venit usque ad pedem portuum Ciseræ,& ibi sub arbore quadam iuxta lapidem marmoreum , qui ibi erectus erat super Runciuallem in prato optimo æquo desiliit.Habebat autem adhuc spatam suam Durendam , quæ interpretatur durus ictus,quia prius deficiet brachiũ, quàm spata, & erat pulcherrima opere incomparabilis acumine,& nimia resplendens claritate capulo eburneo,& candido cruce aurea superficie deaurata, pomo berillino nomine Dei Alpha,& ω insculpta,hãc cum euaginasset,& lachrymosis vocibus eam deplorasset volens eã frangere percussit trino ictu lapidem,sed lapidem a summo vsque deorsum diuiso sanam eam eduxit. Deinde tuba sua fortiter insonuit, q; flatu oris eius tuba per medium scissa est,& venæ colli eius,& nerui rupti fuisse feruntur.Cuius vox vsque ad aures Caroli Angelico ductu peruenit per 8.milliaria distantis a Rolando.Illico Ganolonus volentem Regem redire dissuasit dicens eum buccinare causa venandi. Cum ergo Rolandus super herbam prati iaceret,superuenit Balduinus frater eius.Cui ille innuit vt ei aquam præberet,quia valde siciebat, quam cum ille quæreret,& non inueniret videns eum morti proximum ascẽdit æq uum eius,& iuit post Carolum. Mox aduenit Tedricus, & valde super eum lugens innuit ei ut confessione se muniret. Acceperat autem eodem die Rolandus eucharistiam,& delictorum suorum confessionem fecerat antequã ad bellum iret,quia iste mos erat semper pugnaturis inter nos vt prius confiterentur,& comunicarentur.Rolandus ergo inter cætera verba dulcissimę verba suæ confessionis tenens pellem , & carnem suam circa mammillas,& cor dicebat ter. Et in carne ista videbo Deum saluatorem meum . Et mittens manus suas super oculos suos similiter tribus vicibus ait. Et oculi isti conspecturi sunt.Sicque tradidit spiritum dicens.Iam Christo donante intueor , quod oculus non vidit,nec auris audiuit , & in cor hominis non ascendit , quod præparauit Deus diligentibus se.Et orationem fudit pro omnibus,qui mortui erãt in bello. Obiitque.16.Calenda.Iulii.

De Exequijs Rolandi,& vltione mortis eius,& Oliueri.
Cap. XX.

EOdem die dum ego Turpinus cantarem missam pro defunctis coram Rege in valle Caroli, raptus in extasi audiui,choros in cælestibus cantãtes,ignorans,quid hoc esset. Cumque illi ad alta transirent,ecce turma cęterorum militum quasi de raptu rediens prædãque ferens ante me transiuit.Quibus dixi,Quid fertis?Nos inquiunt Marsirium portamus ad iuferna,tubicinem vestrum cum multis Michael fert ad superna. Hanc visionem dum post missam referrem Carolo, ecce Balduinus super æquum Rolandi,qui narrauit omnia, & qualiter Rolandũ reliquerat. Mox oĩbus exclamãtibus,& retro redeũtibus prior Carol⁹ Rolãdũ exanimatũ inuenit iacẽtẽ euersũ,brachiis sup pectus in modũ crucis positis,& super eũ ruens irrugiit clamore magno,& ibi illa nocte tentoria sua fixit , & corpus eius myrrha,& aloe,& balsamo condiuit,& exequias magnas præcibus,& luminaribus,& ignibus pro memoria accensis tota illa nocte cuncti peregerunt.In crastinum summo diluculo perrexerunt ad alios fratres nostros occisos, & inuentus est ibi Oliuerus iacens euersus in effigie crucis extẽsus.4.palis in terra fixis cum quatuor retortis fortiter nexus,& a collo vsque ad vngues pedum , & manuum cultellis acutissimis excoriatus iaculis, & sagittis,& lanceis, & spalis perforatus , & magnis ictibus baculorum attritus , tunc flentibus omnibus iurauit Rex per Regem omnipotentem,q; non cessaret post paganos currere quousque illos inueniret.Mox eo post illos currente cum sua tñ militia Sol stetit immobilis , & prolongata est dies illa spacio triũ dierũ , & inuenit eos iuxta fluuium Ebra iuxta Cæsaraugustã iacentes,& comedentes,& irruens super eos interfecit quatuor millia,& rediit ad Runciuallem . Tunc cæpit Rex inquirere si verum esset, quod dicebatur Ganalonum traditionem fecisse, quem accusauit Tedricus,contra quem posuit Rex Pinabellum pro Ganalono,quem statim cõgrediens peremit Tedricus.Mox Rex iussit Ganalonum quatuor æquis fortissimis alligari,& super eos sedere quatuor sessores agitantes contra quatuor plagas cœli,& sic decerptus periit.

De Sepultura militum apud Runciuallem interfectorum.
Cap. XXI.

ERant autẽ tunc tpis duo cęmeteria sacrosancta præcipua, vnũ apud Arelatẽ in Aysis cãmpis, aliud apud Burdegalam,quæ Dñs cõsecrarat per manus.7.sanctorũ Antistitũ Maximini Aquensis, Throphini Arelatensis, Pauli Narbonensis,Saturnini Tolensis,Frontonis Petra goricensis.Martialis Lemonicensis,Eutropij Sanctonensis,in quibus maxima pars mortuorum in bello sepulta est. Beatum verò Rolãdum super duas mulas Catheto aureo vehi fecit Carolus palleis tectum vsque Blauium,& in Ecclesia Beati Romani, quã ipse olim ædificauerat,canonicosque regulares intromisreat,sepeliuit,mucronemq; ipsius ad caput,& tubatn eburneam ad pedes ad honorẽ Christi,& probitati, eius suspendit.Hãc tñ tubam alius postea apud Burdegalam in Ecclesiam Beati Seuerini indigne transtulit.Apud Belium sepulti sunt Oliuerus,& Gondeboldus Rex Frisię, & Togerus Rex Daciæ,& Arastagnus Rex Britanniæ,& Garinus Dux Lotharingiæ. Et alii multi apud Burdegalam sepulti sunt.Gayferus Rex Burdegalæ Engelerius Dux Aquitaniæ.Lãbertus Rex Bituricæ Galerus Raynaldus cum aliis quinq; millibus.Pro istorum animabus dedit Carolus in eleemosynã uncias argenti.12.millia,& totidem talenta auri,& vestes,& cibaria egenis,& totam terram circa basilicam Sancti Ramani blauiensis spacio.7. miliariorum,& totum oppidum Blauiẽse cum omnibus sibi pertinentibus,& etiam mare, quod sub eo est vsibus eiusdem Ecclesiæ in Alodio amore Rolãdi dedit, & in die passionis eorum annuatim 30.pauperes cibis refici , & vestibus indui eisdem canonicis præcepit,& totidem missas cantari pro his,& ,p omnibus,qui in Hispania mortui erant.Apud Arelatẽ sepulti sunt.Escultus Comes Linguonensis,Salomon,& Sanson Dux Burgundionensis,Arnaldus de Bellanda , & Albericus de Burgundio,& Raaman Dux Baioarrię,& alii quinque proceres cum decem millibus aliorum. Constantinus autem præfectus delatus est Romam per mare cum aliis multis Romanis,& Apulis , pro quorum animabus dedit Carolus in eleemosynam vncias argenti duodecim millia, & totidem auri talenta egenis apud Arelatem .

Qualiter Carolus post victorias Beato Dionysio gratias egit,eique totam Galliam subegit. *Cap.* XXII.

POst hæc congregatum est concilium apud Sanctum Dionysium,ut ibi ageret Carolus gratias Deo, & Sancto Dionysio de subiugata gente pagana , & omnem Franciam dedit eidem Ecclesiæ in prædio,sicut antea Beatus Apostolus Paulus & Clemens Papa ei dederat,& præcepit ut omnes Reges Fran

ciæ,&

ciæ, & Epiſcopi præſentes, & futuri paſtori illius Eccleſiæ ſubiecti eſſent, & obedientes in Chriſto. Nec Reges ſine eius cõſilio coronati, nec Epiſcopi ordinati, nec apud Romam recepti eſſent aut damnati. Et poſt plurima dona præcepit vt eidem Eccleſiæ vnuſquiſque poſſeſſor vniuſcuiuſque domus totius Galliæ quatuor nummos annuatim ad ædificandam Eccleſiam oẽs ſeruos, qui libenter hos nummos daret manumiſit. Tunc ſtetit Carolꝰ iuxta corpus Beati Dionyſii, & orauit vt pro illis intercederet ad Dñm, qui in Hiſpania mortui erant, & pro ſalute eorum, qui libenter nummos dabant. Eadem nocte proxima Carolo dormiẽti apparuit ei Sanctus Dionyſius, eumque excitauit dicens. Illis qui tua monitione, & exemplo tuo animati in bello Saracenorũ mortui, & morituri ſunt, omnium delictorum ſuorum impetraui veniam, & illis qui ad ędificandam Eccleſiam meam nũmos dant, & daturi ſunt, grauioris vulneris ſui medicinam. His a Rege in craſtinum relatis, populi deuotiſſime nummos offerebãt, & qui libentius reddebat, Francus Sancti Dionyſii vocabatur vbique, & erat liber ab omni ſeruitute Rege præcipiente. Inde mos ſurrexit ut Gallia Francia vocaretur, quia Francus liber dicitur, & merito, quia ſuper omnes gentes alias illis decus, & dominatio debetur. Tunc Rex Aquiſgranum perrexit, & ibi ædificauit, quæ ſuperius dicta ſunt.

De Reuelatione corporis Sancti Saluij Martyris, & geſtis eius. Cap. XXIII.

EO tempore Sancti Saluii corpus inuentum eſt, qui paulo ante a Vuinigardo martyrizatus eſt. Hic temporibus Hilperici Regis ciuitatis Ambionenſium cathedra reſidens multis pollebat virtutibus, ita vt cæcis viſum, ſurdis auditum, claudis greſſum Deo fauente redderet. Per idem tempus præfatus Rex in Arriani dogma declinans ſcripſit indiculum vt Sancta Trinitas nõ in perſonarum diſtinctione, ſed tñ Deus nominaretur, vnde & Sancto Saluio recenſeri iubet deprecans vt ſibi conſentaneus fieret. Quod ille audiens ita reſpuit, ut ſi chartam in qua hęc ſcripta tenebantur attingere potuiſſet in fruſtra diſcerperet. Denique Caroli tẽporibus quidam adueniẽs in partes Haymonenſis fiſci, qui vocatur Valentianas cœpit ibi prædicare. Quadã verò die celebrauit miſſam in Eccleſia Sancti Martini die reſurrectionis dominicæ, vbi & populum inſtruxit, & poſt miſſam inuitauit eum ad prãdium Genardus quidam, qui fiſcum prouidebat ſub Dño ſuo Abbone. Habebat autem Sanctus Saluius miniſterium Eccleſiaſticum aureum, veſtiméta ex auro, & gemmis ornata, cingulum aureum gemmis, & margaritis intextum. Quæ oĩa vbique ferebat ſecum coram oĩbus. Hęc autem cõcupiuit Vuinegardus filius Genardi homo leuis, & ꝑteruus, omniaq; fecit ei auferri, & de calice, & patena iuſſit ſibi fabricari ſellam, & virum Dei miſit in carcerem, & miſit ſeruũ vt interficeret eum in carcere, & diſcipulum eius, & factum eſt ita. Seruus tñ hoc non auſus eſt facere, donec Sanctus ei præcepit. Fuerunt autem hi duo Sancti nati de territorio Auernorũ. Corpus vtriuſq; iuſſit Vuinigradus latẽter apportari ad armẽtũ gregis ſui, & ibi foſſa humo in medio abſcondi. Erat autem in eodem armento Taurus maximus, qui ſemper prohibebat, cætera animalia ne locum illum attingerent in quo ſanctorum corpora poſita erant, ſed abigebat illa cornibus ſuis. Erat autẽ corpus Sancti Saluii primo poſitum in foſſa, & corpus diſcipuli eiꝰ ſuper illud iactatum in modum crucis. Si autem forte contigiſſet ut aliquę ſordes ibi cecidiſſent, non ceſſabat Taurus per totã noctem donec pedibus ſuis locum mundaſſet. Quædam autem Fœmina nocte cuſtodiẽs, & girans domum ſuam in villa Breuitico uidit immenſum fulgorem in loco illo, ubi armẽtum erat, & cucurrit ad hoſtium, & vidit duas lampades accenſas torum locum illuminantes, velut in meridie, & conuocauit vicinos, ut miraculum viderent. Factum eſt hoc vna nocte, & altera & relata eſt res ad Sacerdotes.

De Translatione eiuſdem ſacri corporis & miraculis circa illud oſtenſis. Cap. XXIIII.

EOdem tempore reuelatum eſt Regi Carolo per Angelũ vt mitteret Valentianas & diligenter requireret vbi ſanctus Saluius cum diſcipulo ſuo requieſceret. Quod ei dictum eſt per tres noctes continuas. Inuentique ſunt prodentes Genardo, & adductus eſt Genardus & Vuinegardus filius, & Vuinegarius ſeruus qui illos interfecerat, & iuſſit Rex Vuinegardo & Genardo amputari virilia & oculos erui. Vuinegario autem ſeruo oculos tantum erui. Et impoſita ſunt corpora ſanctorum ſuper plauſtra ut adducerentur ad Eccleſiam ſancti Vedaſti, & non potuerunt moueri adducta multitudine Bouum, & relinquentes in plauſtro duos boues tantum permiſerunt illos ire quo vellent & cum ſumma feſtinatione perduxerunt illa duo boues ad Eccleſiam ſancti Martini, ideſt qua ſanctus Saluius orare conſueuerat iuxta Valentianas, & ibi poſita ſunt. Et dedit Carolus ſancto Saluio tertiam partem illius fiſci. Eo tempore venerunt duæ ſorores cuiuſdam ducis Francorum ad Regem Carolum conquerentes de fratre ſuo, quòd hæreditatem ſuam eis auferret. Conuentus ſuper hoc a Rege reſpondit ſe nihil eis auferre. Rex autem fecit eum iurare ſuper corpus ſancti Saluii quòd nihil ſororibus ſuis deberet ex his quæ petebant. Qui cum iuraſſet lætus ſtatim medius crepuit, & per ſecretum alui ſtercora proruperunt, & exiuit ſanguis ex oculis eius & auribus & ore & naribus, & poſt duas horas vitam finiuit. Genardus quoque cæcatus quicquid habebat ſancto Saluio dedit, Vuinegardus autem filius eius cum veniſſet ad Eccleſiam in qua ſanctus quieſcebat, & oraret ſibi dari veniam, commota eſt tota Eccleſia. Qui tremefactus & conuerſus in fugam, venit ad monaſterium ſancti Amandi & ibi permanſit lugens & pænitens omnibus diebus uitæ ſuæ. Genardus quoque pater eius amiſſis corporalibus oculis, ſpiritales recepit, reſidens in domo ſua & pænitentiam agens. Vuinegarius aũt ſeruus uenit ad ſanctum Saluium, & proſtratus ante corpus eius cũ multo himbre lachrymarum recepit lumen in uno oculo, & uſque ad diem mortis ſuæ pauit greges in ſeruitio ſancti Saluii.

De Tranſitu Caroli magni, & eius exequiis. Cap. XXV.

SIgibertus. Anno imperii ſui. 13. Carolus Imperator glorioſus regno & imperio ſuo pacato & dilatato, ſtatu quoque Eccleſiæ ſanctæ religioſe ordinato moritur, & ſepelitur Aquiſgrani anno ætatis ſuæ 72. Qui p o magnitudine operum agnominatus eſt Magnus. Cuius uitam Einardus deſcripſit. Hugo li. 6. Habuit præterea tres filios, videlicet Carolum, Pipinũ, & Ludouicum. Habuit & tres filias Rotrudem, Bergam, & Gillam. Habuit & duas alias filias de Faſtrada uxore ſua. Cum autem Carolus finem uitæ ſuæ cerneret imminere, Ludouico filio ſuo, quem Aquitaniæ Regem dudum ordinauerat, coronam imperialem dereliquit. Turpinus. Eram apud Viennam in Eccleſia ante altare orans, & cum raptus in extaſim pſalmum Deus in adiu. cantarem, vidi tetrorum ſpirituum agmina infinita præterire, & tendere Lotharingiam, quos oẽs quidã ſimilis Aethyopi longi inſequebatur lento gradu. Cui dixi. Quo tenditis. Aquiſgranum inquit ad mortem Caroli, vt eius ſpiritum ad tartara rapiamus. Tunc ego adiuro te per nomen Dñi noſtri Ieſu Chriſti, ut peracto itinere ad me redeas. Tunc modicum moratì uix expleto pſalmo ad me redierunt eodem ordine. Et dixi nouiſſimo cui primum locutus fueram. Quid egiſtis? Galetianꝰ inquit ſine capite tot, & tantos lapides, & ligna innumera baſilicarum ſuarum in ſua ſtatera ſuſpendit; ꝗ magis appenderunt bona eius, ꝗ̃ mala: Et ircirco animam eius nobis abſtulit. Et his dictis euanuit. Obiit autem. 3. Calend. Februarii, & ſepultus eſt Aquiſgrani in Eccleſia rotunda Beatæ Mariæ Virginis. Ab ipſo. n. tp̃e quo ab Hiſpania diſceſſit, vſque ad diem mortis ſuæ aſſidue ægrotauit, & pro ſalute præfatorũ in Hiſpania mortuorum die anniuerſaria eorum ſemper. 12 millia vncias argẽti, & totidem talenta auri, & ueſtes & cibaria pauperibus erogauit. 16. Calend. Iulii, & totidem pſalteria & miſſas & uigilias cantari fecit. In hoc exemplo datur intelligi, quòd qui Eccleſiam ædificat, regnum Dei ſibi præparat. Chronographus. Sepultus eſt igitur Aquiſgrani formoſiſſima toto Romanorum orbe capella honorificentiſſime Carolus, ſupra cuius tumulum extructus eſt arcus deauratus. Interfuerunt ibi Leo Papa cum Principibus Romanis, & Archiepiſcopi & Epiſcopi multi. Duces etiam & Comites & Abbates aliique innumeri, corpus defuncti ueſtibꝰ imperialibus quaſi feſtiue induentes, auream capiti coronã impoſuerunt. Deinde ſuper aureã cathedrã quaſi iudicem uiuentẽ ſedere fecerunt, ac ſuper eius genua textum quatuor Euangeliſtarum aureis literis ſcriptũ collocauerũt, ita quod manus dextra textum, ſiniſtra uero ſceptrum tenebat aureũ. Cathenulam quoque aureã diademati coniunxerunt, & cathedrę ſuper quã ſedebat, ne caput defuncti decideret affixerunt. Sed & ſcutum aureum quod ei Romani fecerant, ante faciem eius ſtatuerunt, & arcum lapideum in quo ſepultus erat præcioſis replentes aromatibus monumentum ſtrennue ſigillantes clauſerunt.

De Imperio Ludouici Pij, & actibus eius. Cap. XXVI.

HVgo lib. 1. Lodouicus igitur Pius Caroli Magni Imperatoris filius, poſt patris obitum Romanum obtinens Imperium Anno Dominicæ Incarnationis 814. Mũdi. ſ. 4. 1767. Imperauit annis ferme 27. Cronographus. Eodem anno præſidet Papa Stephanus 7. Menſibus. Qui mox Gallias veniens honorifice à Ludouico Imperatore eſt ſuſceptus. Hic Pontifex piusꝰ captiuos multos per Franciam redemit, ac proprijs ſedibus reſtituit. Poſt ſex menſes Romam reuerſus extremum diem clauſit, eiq; in Apoſtolica ſede Paſchalis ſucceſſit. Bernardus Rex Italiæ filius Pipini, Nepos Imperatoris Ludouici conſpirationis factæ contra eundem Imperatorem accuſatur, ac reus maieſtatis

testatis addiu dicatus, primo quidem regno, & oculis, dehinc et vita priuatur. Hugo, vbi supra. Hic quidem Ludouicus Imperator fuit vir clementissimæ naturæ. Vnde cum iuxta suorum lenitatem morum rempublicam disponeret, tulit finē multis aduersitatibus plenum, quia tam a liberis, quàm a regni proceribus crudeliter impugnatus fuit. Semper tñ præceptorum Dñi feruentissimus executor, & legis Sanctæ strennuissimus propagator. Congregatis nempe Episcopis, & nobilissimis viris fecit cō poni, & ordinari librum canonicam normam continentem. Ipsius denique tpe cæperunt deponi ab Episcopis, & clericis balthei gemmeis cultibus honorati, & cingula auro compta, & exquisitæ vestes, & alia sæcularia pariter ornamenta. Adiecit præterea quædam secularibus legibus capitula pernecessaria. Genuit etiam serenissimus Imperator filios tres ex Ermegarde prima vxore sua.s. Lotharium, Pipinum atque Ludouicum, & ex sua vxore secunda nomine Iudith genuit Carolum Regē Francorum. Porro Lotharius Imperatoris primogenitus dum esset a patre benignissimo super Italiam constitutus, Romam venit, & die Paschæ in Ecclesia Beati Petri a Paschali Papa coronam cum nomine Augusti suscepit. Sigibertus. Anno Ludouici. 6. Aquisgrani generali conuentu habito per dispositionem Ludouici Imperatoris Episcoporumque, & Abbatum aliqua capitula ad vsus regularium Monachorum addita sunt, & multa sanctarum scripturarum compilatione facta clericorum, & clericaliū sanctimonialium regulæ constitutæ sunt. Anno eiusdem. 7. Paschalis Papa corpus Sanctæ Ceciliæ virginis ipsa reuelante inuenit aureis velatum indumentis, sanguine ipsius adhuc infusis, & ipsam, & corpora Sanctorum Valeriani sponsi eius, & Tyburcii, & Maximi, Vrbani quoque Papæ in Ecclesiam a se eis ædificatam transposuit.

De Quibusdam incidentibus illius temporis. **Cap. XXVII.**

ANno eiusdem 8. in Thurigia cespis longitudine pedū. 50. & latitudine 14. altitudine sesquipedale sine manibus de terra præscisus, & sublatus est, & vltra pedes. 25. translatus est. In Saxonia tellus in modum aggeris limite vnius leugæ intumuit. Anno. 9. eleuatio Sācti Vrsinari confessoris Lobiensis celebratur. Lothario a patre in Italiam directo, & a Paschali Papa consecrato Romæ quidam nobilium perimuntur pro eo, ꝙ priores esse iusto viderentur ad fidelitatem Lotharii Imperatoris. Quod crimen cum etiam in ipsum Paschalem Papam intorqueretur, Papa se apud Imperatores excusat, & de hoc crimine coram populo, & legatis Imperatoris, Romæ cum magno Episcoporum numero se iureiurando expurgat. Terremotus factus est, multæ villæ, & domus cælesti igne cremantur, homines, & animalia ictu fulminum exanimantur, fruges grādine vastantur, cum ipsa grandine veri lapides immensi ponderis cadūt, & hæc prodigia grandis hominum mortalitas subsecuta est. In territorio Tullensi villa Commerciaco puella duodennis post sacrā cō munionem in Pascha susceptam a sacerdote, primū per 10. meses pane, deinde omni cibo, & potu per triennium abstinuit, & post ad cōem vitam hominū rediit. Anno. 10. Eugenius Romanæ Ecclesiæ. 97. præsidet. Corpora Sanctorum Seueri Rauennatis Epi, & vxoris eius Vincentiæ, & filiæ innocentiæ ab Othgario Archiepiscopo Maguntiam translata sunt. In Gallia ante solstitium æstiuale, aere in tempestatem repente conuerso, ingens fragmentum glaciei cum grandine cecidit, cuius longitudo pedes. 15. latitudo. vi. crassitudo duos pedes habebat. Legati Michaelis Imperatoris inter cætera munera detulerunt Ludouico Imperatori libros Dionysii Ariopagitæ ab ipso conscriptos de Gerarchia. i. sacro principatu, petente ipso Ludouico de Græco in latinum translatos. Qui libri Parisius in ipso sacri martyris festo missi sunt, & cum gaudio suscepti. Quod gaudium virtus Sancti Martyris auxit. 19. ęgrotis in ipsa nocte ibi curatis. Vualcandus Leodicensis Episcopus corpus Sancti Hugberti transfert a Leodio ad Audagium monasterium.

De Rabbano, & scriptis eius, & Strabo discipulo eius. **Cap. XXVIII.**

RAbbanus Sophista, & sui temporis Poetarum nulli secūdus fit Abbas Fuldensis, qui multa de scripturis Sanctis disseruit, qui etiam librum de laude sanctæ crucis figurarum varietate distinctum difficili, & mirando poemate composuit, & Sergio Papæ Sancto Petro offerendum misit. Item tractatus in libro sapientiæ, & in Ecclesiastico ad Orthgarium Archiepiscopum edidit. Hic tandem ex Abbate Fulgensi Maguncię Archiepiscopus ordinatus est, vbi celebrata synodo iussu Ludouici Regis multa Ecclesiæ vtilia decreuit. Actor. Scripsit ergo de laude crucis libros. 2. De institutione clericorum li. 1. Super Genesim li. 4. Super Exodum li. 4. Super Numerū li. 1. Super Regum lib. 4. Super Paralipomenon lib. 4. Super Iudith lib. 7. Super Hester lib. 1. Super librum sapientiæ libr. 3. Super Ecclesiasticum lib. 10. Super Hieremiam lib. 1. Super libros Machabeorum lib. 3. Super Mattheum lib. 8. Super actus Apostolorum li. 1. Scripsit & præter hæc de naturis rerum, & plura alia. Huius discipulus fuit Strabus, qui eo dictante plurima excepit, & super quosdam libros Penthateuci commentariola quædam edidit. Liber Rabbani de laude crucis partim metricus est, partim prosaicus. De quo paucos flores, qui sequuntur excerpsi, & sigillatim posui, primo metricos deinde prosaicos.

Dicta eius metrica de laude Crucis. **Cap. XXIX.**

RAbbanus de laude Crucis. O crux tu summi uoti dedicata tropheo. O crux es Christi caro benedicta triumpho. O crux excelso toto dominaris Olimpo. O crux dux misero latoque redemptio mundo. Te Patriarcharum laudabilis actio signat. Plebsque Prophetarum diuino famine iussa. Agmē Apostolicum pandit tua rite trophea. Martyrum, & ipse chorus effuso iure cruore. En arx alma crucis en fabrica Sancta salutis. En thronus hic Regis hæc conciliatio mundi. Signa crucis Christi Seraphin cœlestia monstrant. Distensisque alis brachia tensa notant. Forma sacrata crucis venerando fulget amictu. Magnus vestis honor lætus loquor huic nationi. Crux sacra tuque æterni Regis victoria Christi. Est orbi toti Dñi quoque passio vita. In cruce lex Domini decoratur luce chorusca. Gētes & linguæ sociantur laude sacrata. Crux æterna Dei laus viuis in arce polorum. Crux superis placita, crux huic es nautaque mundo. Rabbanum memet clemens rogo Christe tuere pie.

Dicta eius prosaica de eodem. **Cap. XXX.**

IDem in eodem lib. 1. prosaice. Passio Christi cœlum sustentat, mundum regit, tartarum perfodit, in ea confirmantur Angeli, redimuntur populi, conteruntur inimici. Inde timor dictus fideles liberat a pœna, tristitia salubris pœnitentes a peccatis mundat, concupiscentia boni fructus virtutum germinat, gaudium vitæ spe confidentes lætificat. Hanc auctor omnium sibi machinam peruidit, & construi uoluit, vt in ipsa omnino restaurarer, & coadunaret omnia, per Iesum Christum Dñm nostrū. O vere bona, & Sancta crux Christi, quis te rite totam enarrare potest, aut condigne laudare, quæ cœlestium arcanorum pia es reuelatrix, mysteriorum Dei sacra conseruatrix, sacramentorum Christi idonea dispensatrix. In te Angeli gaudia sua accumulata conspiciunt. In te homines iura salutis suæ cognoscunt. In te inferi iustam retributionem fraudis sui imperii percipiūt. Præterita renouas, præsentia illustras, futura præmonstras, perdita requiris, inuenta custodis, lapsa restituis, & in uiam pacis dirigis. Tu æterni Regis es victoria, cœlestis militiæ lætitia, terrigenarum quoque potentia. Tu peccatorū remissio, pietatis exhibitio, meritorum augmentatio. Tu infirmorum remedium, laborantium auxilium, lassorum refrigerium, tu cura ægrotos medicans, tu gaudium mæstos consolans, tu sanitas dolentes lætificans, tu status recte credentium, tu firmitas bene operantiū, tu beatitudo rite perseuerātium, & quicquid digne de redemptione mundi potest cogitari, quicquid lingua rite loqui ad laudem tuam decentissime potest adaptari, quia quicquid in te laudatur, crucifixo in te Christo Regi deputatur. Tibi Domine Iesu Christe humiles preces offero, & oris vota persoluo, quòd mihi peccatori inspirare dignatus es, honorē sanctę crucis tuæ quantulumcumque decantare, & communem omnium nostrum salutem conseruis meis prædicare, nec me ab incæpto retardauit propriorum conscientia delictorum, sed magis mihi fiduciam tribuit, quòd in carmine celebrarem, in quo peccati regnū destruxisti, & toti mundi veniam omnium delictorum dedisti.

Adhuc de eodem. **Cap. XXXI.**

IN secundo libro. Salue crux Dei ueneranda, quæ sapientia lumen, & doctrix es orbis terrarum, quæ & vera laus, & amica uirtutum virtus, & clara Philosophia apud cœlicolas terrigenasque indesinenter uiges, quam magis decet imperialem vocari thronum, quàm seruile tormentum, quia Imperator & Rex noster Christus regnum sibi in te, & potestatem in cœlo, & in terra conquisiuit, hostes superauit, & mundum Deo reconciliauit. O Christiani populi uexillum, & framea, qua cū hoste sortimur bellum, te obsecro vt tua uirtute meum pectus infirmum benedicas, ut dignis laudibus æterni Regis in te triūphum ualeam decantare, quo scilicet cœlestia simul, & terrena vno fœdere coniungas, pactum confirmes, & mortis uincula dissoluas. Quadriga uirtutum Cardinalium quatuor cornibus Sanctæ crucis decenter aptata ostendit sacram seriem specierū ex ipsa procedentem in triumpho victorię Regis Christi consecratam, & pro eius passione proficuam esse toti orbi ad impetrandum fructum pietatis, & adipiscendam æternam beatitudinē. Virtus enim est animæ, habitus naturæ decus, uitæ ratio morum nobilitas, & uitæ moderatio, quæ cuncta o sancta crux religiosis hominibus tradis, & cuncta simul beneplacita Deo, & salubria

Rubria depromis, arbor odoris suauissimi, & expansione pulcharum frondium latissima, hortus deliciarum incomparabilis affluens vbertate largissima, floribus virtutum, & foliis verborum iocundissima. Grandis consolatio est fidelibus species Sanctæ crucis, & materiam tribuit, laudisque bonitatem nos facit scire creatoris. Crux Christi via est iustorum ascensus ad cœlũ, tota de infimis ad superiora nos trahens, dux & ianua regni. Huius pars erecta diuinum transuersa fraternum commendat amorem, cuius amoris integritatem Christus nobis ostendit, ac suo exemplo nos instruxit, qui dilectam animam suam in cruce moriens pro amicis suis posuit, & nos idem facere docuit.

Oratio Eiusdem Rabani ad Dominum.

Cap. XXXII.

HVnc amorem o Deus semper laudabilis tu pone in me, & timor noxius atque carnalis affectus procul recedant, vt gloria Sanctæ crucis aucta, & multiplicata mecum in vera possessione, & digna laude in æternum perseueret, ipsaque mihi carmine, & amore permaneat uenerabilis, semper ore meo laus & exultatio in corde sempiterna. Vos igitur præcor cœlestes Angelorum plebes, animasque iustorum, qui in conspectu maiestatis diuinæ veraciter exultatis, vt sicut sine cessatione Alleluia, & Amen Deo Christo in æternum cantatis, ita quoque nostrã sortem præcibus adiuuare studeatis, quatenus beatitudinem veram quam tenetis iam perfecte, tandem & nos aliquando per Christi gratiam mereamur accipere. Te quoque Domine Iesu Christe quando adueneris iudicare viuos, & mortuos, & apparebit signum tuum in cœlo, plangentque se super te omnes tribus terræ, intuentes in eum quem pupugerunt. Obsecro ut tunc flãmis vltricibus Sancta crux me eripiat, atque ab ira agni defendat. Interim quoque quamdiu sum in hoc corpusculo dirige me in semita recta, & fide catholica, sustenta spe firma, & refice dilectione tua, vt sis mihi refrigerium in via quam desidero habere, requies in patria sine vlla differentia, omnia promissa tua verissima credo esse, iudicia tua rectissima pertimesco, dona tua dilectissima expecto.

De Quibusdam incidentibus illius temporis.

Cap. XXXIII.

SIgibertus. Anno. 11. Ludouici Harioldus Rex Danorum cũ vxore, & filiis, & sua parte Danos Maguncie baptizatur, & ab Imperatore muneribus, & parte Frisiæ in beneficiũ sibi data honoratur. Balduinus Abbas Sancti Dionysij sacrique palatii Archicapellanus Romam mittens, a Papa Eugenio corpus Sancti Sebastiani accepit, & Suessionis in basilica Sancti Medardi collocauit, ubi dum adhuc inhumatum in loco in quo allatũ est iaceret, tanta signorum, & virtutum gratia in nomine eiusdẽ martyris emicuit, ut a nullo mortalium vel enumerari vel enarrari possint, quorum quædam tanti stuporis esse dicuntur vt humanam fidem excedant, nisi certum esset Deum pro quo idem martyr passus est omnia facere posse. Anno. 12. corpora Sancti Marcellini, & Petri martyrum de Roma sublata, & in Franciam translata sunt, & multis signis clarificata. Corpus etiam Gregorii Papæ ad vrbem Suessionis translatum esse dicitur. Anno. 13. Rabbanus Abbas tractatus in lib. Sapientiæ, & in Ecclesiastico ad Othgarium Archiepiscopum edidit. Amalarius librum de officiis Ecclesiasticis ad Imperatorem Ludouicum scribit. Angelomus etiam ad eũdem Imperatorem tractatus in libros Regum edidit. Ansegisus Abbas Lodiensis ædita Imperatoris Caroli magni, & Ludouici filii eius ad Ecclesiasticam legem pertinentia in duobus libellis digessit. Idem ædicta eorundem ad mundanam legem pertinentia in duobus æque libellis digessit. Anno 14. eiusdem in Vuasconia annona de cœlo pluit frumento similis, sed grana breuiora habens. Corpora Sanctorum Valentini, & Genesii in Augiam monasterium trnslata sunt.

Adhuc De eodem. *Cap.* XXXIIII.

ANno. 15. contra Ludouicum Imperatorem commotio, & simultas filiorum eius, & optimatum exoritur. Anno. 17. Ludouicus Imperator aduersantes sibi quosdam exauctorauit, alios exiliauit, alios bonis priuauit, ac per hoc filios, & optimates suos magis contra se exacerbauit. Anno eiusdem. 18. Imperator vxorem suam Iudith quasi causam malorum abdicauit. Anno. 19. Ludouicus Imperator a suis desertus ac proditus atque in potestatem filiorum redactus, Episcoporum iudicio arma deposuit, & ad agendam pœnitentiam inclusus est. Sol, & Luna per Eclipsim deficiunt. Anno. 20. Ludouicus Imperator relaxatus arma, & Imperium, & vxorem accepit, ac filium Lothariũ in Italiam redire coegit. Anno. 21. monente Gregorio Papa, & omnibus Episcopis assentientibus Ludouicus Imperator statuit vt in Gallia, & Germania festiuitas omniom Sanctorum in Calendis Nouembris celebraretur, quam Romani ex instituto Bonifacii Papæ celebrabant. Hoc tempore reliquiæ Viti martyris a Parisius ad Corbeiam Saxoniæ transferuntur. Vnde ipsi Franci sunt testati, quod ab illo tempore gloria Francorum ad Saxones translata sit. Ebdo Remorum Archiepiscopus deponitur, aliique multi, qui cum eo in deiectionem Ludouici Imperatoris conspirauerant damnantur, & exiliantur. Chronographus. Anno. 23. Normanni Gallias grauiter impetunt, & a Frisonibus tributum accipiunt. Normanni quidem origine Dani fuerunt, & lingua barbara. Normanni quasi septemtrionales homines dicti sunt, eo quod primo ab illa mundi parte venerunt. Sigibertus. Anno. 25. Ludouicus Imperator filio suo Lothario sub fide ad se venienti reconciliatur, eique dignitatem Imperii, & regni tribuit coronam. Cometes in signo arietis apparet, & per aliquot dies plurimi instar stellarum igniculi per cœlum discurrere uidentur.

De Imperio Lotharij, & euentibus illius temporis.

Cap. XXXV.

IGitur anno. 26. Imperii sui Ludouicus moritur, & Lotharius solus imperium usurpans imperat annis. 15. Cæpit autem anno Domini. 841. Mundi. 5. 4. millesimo 804. Cuius anno primo Carolus. & Ludouicus filii Imperatoris dolentes se a fratre suo Lothario debita regni parte priuari, contra eum insurgere parant. Anno eiusdem secundo, Cometes in signo Aquarii apparuit. Tribus fratribus de perditione regni discordantibus cõseritur inter eos pugna in pago Autisiodorensi apud villam Fontanedum, & tanta cædes vtrinque facta est, ut nulla ætas meminerit tantam stragem hominum fuisse factam in gentem Francorum, & ita eorum vires ibi attenuatæ sunt, vt iam, nec suos terminos ab extraneis tueri possent: uictoria tamen Ludouico, & Carolo prouenit. His temporibus floruit Theodulphus Abbas Floriacensis postmodum Episcopus Aurelianensis, de quo refertur, quod illos versus quos in die palmarum singulis annis Ecclesiæ Galliarum decantare in usu habent ipse composuerit, scilicet. Gloria laus, & honor tibi, &c. quos cum ipse Ludouico Imperatori secus domum in qua exul detinebatur apud Andegauim transeunte decantaret. Audiens Imperator, & misertus illius, iussit eum absolui. Anno. 4. Sergius Romanæ Ecclesiæ præsidet centesimus. Ad cuius electionem confirmandam Ludouicus filius Imperatoris Lotharii a patre missus, ab eodem Papa in Regem Longobardorum vnctus est. Mauri Beneuentum occupant. Descripto in tres partes regno fratres ad vrbem Galliæ Virdunum conueniunt, & inter se pacificantur, & datis, & acceptis inuicem sacramentis quisque ad descriptas sibi partes regni tuendas reuertuntur. Carolus accepit, occidentalia regna a Britannico Oceano vsque ad Mosam fluuium. In qua parte ex tunc, & modo nomen Franciæ remansit. Ludouico orientalia regna cesserunt omnis, scilicet Germania vsque ad Rheni fluenta, & aliquę trans Rhenum ciuitates cum pagis adiacentibus propter vini copiam. Lotharius, qui maior natu erat, & Imperator appellabatur omnia Italiæ regna tenuit cum ipsa Roma, nec nõ & prouinciam, & mediam partem Franciæ inter Scaldum, & Rhenum, quæ mutato nomine ab eo denominatur Lotharingia. Post factam ergo diuisionem Carolus regnat in Francia annis. 34. Ludouicus frater eius annis. 33. in Germania. Cronographus. Hic Ludouicus. 14. Duces Bohemorum cum suis baptizari fecit. Porro regnum Caroli fratris eius cognomento Calui Normanni grauiter impetunt, & usque Parisius nauigio ueniũt cum Frisonibus tribus prælus confligunt, & in duobus primis uictores existunt. Eo tempore Sanctus Radulphus Bituricensis Archiepiscopus claret, cuius festum est. 7. Calend. Iulii, & in cænobio Beati Sulpicii iacet.

Adhuc De eodem. *Cap.* XXXVI.

SIgibertus. Anno. 7. Leo quintus Romanæ Ecclesiæ centesimusprimus præsidet. hic decreuit ut dum missarum solennia celebrantur nullus ex laicis in presbyterio stare aut sedere uel ingredi præsumat, nisi tm̃ sacra plebs, quæ ad ministrationem sacri officii constituta est. Decreuit etiam ut octauæ Assumptionis S. Mariæ in Ecclesia Romana celebrentur, qđ ante non fiebat. Anno 8. Rabbanus Abbas Fuldensis ordinatus Maguncıæ Archiepiscopus celebrata sinodo Maguncıæ iussu Ludouici Regis multa Ecclesiæ vtilia decreuit. Quædam pseudo prophetissa dicens instare diem iudicii Maguncıam solicitabat, ita vt etiam aliquos sacri ordinis ad se inclinaret, quæ ab Archiepiscopo correpta confessa est se per suggestionem cuiusdam presbyteri quæstus causa hoc fecisse. Anno. 9. Sancta Helena Imperatrix a suo filio Constantino magno primo huius nominis Imperatore Romæ in Ecclesia Sanctorum Marcellini, & Petri Martyrum in mausoleo purpureo sepulta ad Franciã a Theogiso Monacho transfertur, & in diocesi Remensi magna Francorum veneratione excolitur. Anno eiusdem. 11. reliquiæ Sancti Hermetis martyris per Lotharium Imperatorem in Gallias mittuntur,

mittuntur,& apud Indam monasterium honorifice conduntur. Fames valida Germaniam attriuit, ita vt pater filii suum deuorare voluerit. Quo tpe. Rabbanus Archiepiscopus multam pauperibus beniuolentiam exhibuit. Anno eiusdem. 12. Carolus Rex Francorum filios fratris sui Pipini regis, Pipinum, & Carolum regnum inquietantes cadit, & in Monachos attonsos in monasterium trudit. Cronographus. Hoc tempore Rex Anglorum Adeulphus qui primo totius Angliæ monarchiam obtinuit, Romam perrexit, & coram Leone Papa Sancto Petro tributum, quod vsque hodie in Anglia soluitur, scilicet de vnaquaque domo nummum argenteum per annum obtulit. Eo quoq; tempore Burdegalis, & Petrag.& Sanctonen.& Læmonen.& Thuronen.& Aurelis. ciuitates a Northmannis paganis captæ sunt, qui ex Dacia quidem ut dictum est eruperunt. Sed cōuersi tandem in Galliæ maritimæ, quæ dr ab eis Normannia residerunt. Sigibertus. Anno. 13. Normanni per mare britannicum ostia Ligeris ingressi vrbem Nanetum inuadunt, Episcopū Sabbato Sancto Pascæ baptismum consecrantem trucidant, clerum & populum perimunt. Inde Andegauis, deinde Turonis occupant, & vt tempestas omnia diruunt. Templum etiam Sancti Martini incendunt. Anno eiusdem. 14. Hincmarus Remorum Archiepiscopus in Francia claret, qui vitam Sancti scripsit Remigii. Anno eiusdem. 15. terremotus, aeris insolita commotio, turbines, grandines, tempestates, fulmina multa multimodis incommoda hominibus inferunt. Quidam etiam homo igne cœlesti consumptus est, veste illæsa manente.

De Imperio Ludouici secundi, & euentibus illius temporis. Cap. XXXVII.

LOtharius Imperator partito inter filios regno abrenunciat sœculo, & in Prumia monasterio habitu monachali suscepto nō multo post dormiuit in Domino. Cronographus. De huius tamen anima inter Angelos, & dæmones altricatio fuit facta. Angeli siquidem animam Monachi, Dæmones Imperatoris quærebant. Sed orantibus fratribus fugati sunt Dæmones, qui corpus distrahebāt. Sigibertus. Ludouicus filius eius olim a Sergio Papa in Regem vnctus. Anno Domini. 856. Mundi vero quarti millesimo. 819. imperauit annis. 21. Lotharius vero frater eius Lotharingiam tenuit. Anno Ludouici primo Maginradus heremita martyrizatur. Rabbanus egregiæ vitæ, & Scietiæ Archiepiscopus obiit. Anno eiusdem. 2. Nicolaus Rom. Ecclesiæ. 103. præsidet cuius ordinationem Ludouicus Imperator sua præsentia roborauit. Coloniæ orta tempestate populo in basilicam Sancti Petri confugiente subito fulmē instar ignei Draconis basilicam scidit ac penetrauit, & tres homines diuersis quidem locis, sed vno ictu in mortem deiecit. Alios etiam. 6. eodem impetu semiuiuos reliquit. Anno. 3. Franci super crudelitate Caroli Regis sui apud Ludouicum fratrem eius expostulant, & eum ad regnandum super se contra Carolum inuitant. Quod ille inconsulte aggressus turpiter alienis excessit finibus. In parrochia Maguntina malignus spiritus euidēs nequiciæ sue dedit indicium. Nam primo lapides iaciendo, & parietes domorum quasi malleis pulsando, inde manifeste loquendo, furta etiā prodendo, discordias inter vicinos seminando, homines inquietabat. Denique animos omnium contra vnum hominem commouit, quasi pp eius peccata cæteri alia paterentur. Cuius fruges in vnum coaceruatas incendit, qui vbicumque intrasset, statim domus illa exurebatur, ut iam ei nisi in agris locus manendi nullus esset. Propter hoc Presbyteris letanias agentibus, & aquam benedictā spergentibus inimicus lapides iaciendo multis cruentatis, tandem aliquandiu quieuit, presbyteris recedentibus inimicus flebiliter vlulans tandem Presbiterum quendam nominatim exprimens, se quando aqua benedicta spergebatur sub cappa quasi familiaris sui latuisse, professus est, accusans eum cū filia Procuratoris concubuisse, sic per triennium institit, donec ibidem cuncta ædificia incendio consumeret.

Adhuc de eodem. Cap. XXXVIII.

ANno eiusdem. 5. Numeneus Rex Britonum dum instaret regnum Francorum depopulari visum est ei assistere sibi Sanctum Maurilionem Andegauensis urbis olim Episcopum, a quo in capite baculo percussus iram Dei morte persensit. Anno eiusdem. 8. Huchertus Abbas, & Dux, frater Teberge Reginæ pro repudio sororis suæ contra Lotharium insurgit. Guntharius, & Tergandus Archiepiscopi Romæ a Papa Nicolao pro adulterio Lotharii Regis examinati, & cum suis synodalibus gestis, quæ præferebant, & suo etiā ore conuicti fuissent, Episcopatu, & gradibus sacris exordinati, anathematizati sunt, eis tamē laicalis communio concessa est. Anno eiusdem. 9. excommunicata Pelice Vualdrata a legato Apostolico, videns Lotharius Rex etiam sibi excommunicationem intentari, Tebergam vxorem suam recepit, sed non multum id profuit, quia non multopost repudiata vxore Pelicem recepit, nec vltra vllo correctionis modo ab ea separari potuit. Anno eiusdem decimo corpora Sāctorum Eusebii, & Pontiani martyrū dono Nicolai Papæ ad Gallias translata, & in monasteriis voto religiosorum Sancto Petro collatis honorifice tumulantur. Rex Bulgarorum ad Christianismum cum sua gente conuersus missis ad eum a sede Apostolica sacri ordinis ministris, acceptis etiam a Rege Ludouico subsidiis adeo in fide solidatur, ut non multopost filio maiore in regnum ordinato, ipse abrenūcians sœculo Monachus factus sit, sed cum filius eius iuueniliter agens ad gentilitatis cultum vellet redire, militiæ cingulo, & cultu regio resumpto filium persequi cæpit, & oculis eius effossis eum in carcerem trusit, & filio iuniore in regnum locato, sacrum habitum recepit, & in eo vsque ad finem uitæ perseuerauit.

Item De eodem. Cap. XXXIX.

ANno. 12. Saracenis Beneuentanam regionem incursantibus, Ludouicus Imperator viriliter occurrit. Ad cuius auxilium frater eius Lotharius properans, multa quidem prælia cum eo strenue gessit, sed exercitu suo pp intemperiem aeris morbis, & morsibus aranearum nimis grauato, cum multo suorum dispendio rediit. Anno eiusdem. 13. Michael Græcorū Imperator sensu diminutus, adeo mente excedebat, ut familiares suos iuberet occidi, quos tñ ad se rediens sibi præsentari exigebat. Anno. 14. Basilius quem Michael Imperator pauperem ex familia vnius Abbatis sibi asciuerat, & cubicularium factum ad tantos honores prouexerat, ut alter ab Imperatore appellaretur, sæpe ab Imperatore por insaniam occidi iussus, timens ne tali occasione occideretur, elegit ipse magis Imperatorem occidere quam ab eo interfici, & imperauit annis. 17. Corpus Sāti Mauri, qui fuit discipulus Sancti Benedicti apportatū a Glamia solio Burgundiam pp timorem Northmannorum transfertur ad Fossatense cænobium, quod construxit Sanctus Babolenus beati Columbani discipulus. Anno. 15. Lotharius Rex Romam ad Adrianum Papam se excusatum vadit, A quo dum pro comprobatione innocentiæ suæ ad examinationem corporis, & sanguinis Dñi tam ipse, quām optimates regni inuitati fuissent, & ipse, & omnes, qui corpus Dñi nostri cum eo temere accipere præsumpserunt infra ipsum annum perierunt, ipso statim in redeūdo placentiæ defuncto. Anno. 16. Coloniæ celebrata synodo ad dedicationem Ecclesiæ a tribus Lotharingiæ Metropolitanis, Limperto Maguntino, Berthulpho Treuerensi, Vuilleberto Coloniensi, cum ab eis maior Ecclesia, quæ est Sācti Petri deberet dedicari, præcedente nocte auditæ sunt voces malignorum spirituum inter se dolentium, & conquerentium se a possessis diu sedibus debere expelli.

De Elfredo Rege Anglorum, & uictoria eius ex Danis. Cap. XL.

HElinan. Anno Ludouici. 17. obiit Echelderus Rex Ethenulphi filius, post quem regnauit Elfredus filius Ethenulphi iunior, qui olim a Papa Leone. 5. unctionem regiam, & coronam susceperat. Hic regnauit annis. 28. & mensibus. 6. Nouē cōtinuis annis cum hostibus pugnauit, hic cū quadam die in insula inclusus solus domi esset, sociis per oram fluminis dispersis ad piscandum, corpus curis ægrum sopori dedit, & ecce Sāctus Cuthbertus Lindesfarnensis quondam Episcopus sic dormientē alloquitur. Ego sum Cuthbertus, si audisti misit me Dñs ut tibi prospera nunciem. Anglia iam dudum peccatorum suorū pœnas luit, modo tandem indigenarum sanctorū immeriti a Dño respecta est, tu miserabiliter regno extorris, post paucum tēpus in solio gloriose reponeris. Et hoc tibi signum. Venient hodie piscatores tui magnam multitudinem piscium cordibus euehētes, qđ mirum est, cum gelante aqua fluminis nil tale speretur, sed & tempus frigidum oēm artem piscantium eludit. Tūc Fortunæ secundæ compos memento liberatoris tui, & eius nuncii. Hoc idem uisum est per somnium matri suæ. Experrecti ambo somnia sua referebant, & ecce piscatores adueniunt cum magna piscium copia. Nā multo post ergastulum exire ausus in quo a Danis tenebatur magnæ astutiæ periculum fecit. Regis. n. Danorum intrauit tentoria sub specie mimi, unius tm̄ sibi fidelissimi fruens conscientia, ibi tanquam artis iaculatoriæ professor etiam in secretiora triclinii admissus, oīa arcana oculis, & auribus percepit, pluresque dies ibi moratus ad Elingiam rediit. Exponensque sociis oīa irruit repente super barbaros ociosos, quorum plurimis occisis reliqui cum Rege suo dederūt obsides, ꝙ Christiani fieret, & ab Anglia discederent, quod & factum est. Rex eorum Gudrum quem nostri Gurundum uocant cum. 30. proceribus, & omni pene populo baptizatur, & in filium ab Elfredo Rege susceptus est. Cæteri ex Danis, qui Christiani esse noluerunt cum Hastingo mare transfretarunt. Sigibertus. Anno prænotato Carolum Regem Francorum domestica calamitas in filiis

in filiis suis afflixit. Siquidem Carolomannum in clericatu vsque ad diaconatus officium prouectum ipse pater cæpit, & excæcauit, pro eo, q̄ ad apostasiam conuersus, & omni generi nocēdi regnum perturbās, alter quidem Iulianus effectus erat. Porro alter filius eius Carolus dum incōsulte voluisset experiri expertam cuiusdam albuini militis fortitudinem, & soli solus congressus fuisset ab eodem Albuino ignorante quis esset, perēptus est. Cronographus. Sub hoc tpe Danorum gens Angliam plurimum deſæuiens perturbauit. Regem quoque piissimū, & christianissimum illius Cadmundum capitali sententia nequiter cōdemnauit. Huius Sancti caput abscisum, quod mirabile fuit Lupus sæuus illæsum seruauit, & in silua deserens diligentissime inter anteriorum pedum amplexus collocauit. Quod cum postmodum a pluribus quęreretur, vocem hmōi fertur emisisse, her. her. her. qđ interpretatū sonat hic, hic, hic, postmodū huius regis manifestato martyrio, plebs Anglorum læta accurrit vbi plurima miracula perpetrata sunt. Sigibertus. Basilius Imperator Græcorum inter cætera munera mittit Ludouico Regi germanorū cryſtallū miræ magnitudinis auro gēmisque ornatū cū parte non modica Sanctæ Crucis. Anno sequenti eiusdem Iohānes Romanæ Ecclesiæ. 105. præsidet. Ad hūc Iohānes Romanæ Ecclesiæ diaconatus vitā primi Gregorii Papæ scribit in quatuor libellis laudabiliter editam. Carolus iunior Ludouici Germanorum Regis filius a Dæmonio grauiter in præsentia patris, & optimatum eius vexatur, & in ipsa vexatione confitetur hoc ideo sibi contigisse, quia contra patrem suum conspirationem facere moliebatur.

De Pestibus illius temporis, & quibusdam aliis. Cap. XLI.

ANno sequenti in Italia Brixiæ tribus diebus, & tribus noctibus sanguis de cęlo pluisse narratur, Locustæ Galliam depopulantur innumerabiles, cæteris locustis maiores, sæua alarum tegmina, sex pedes, duos dentes lapide duriores habentes, vt castrorum acies turmatim volantes, duces cum paucis itinere vnius diei præmittentes ad metenda loca venturæ multitudini, circa horam nonam ad locum præuisum venientes, ibique Solis ortum expectantes, per spacium vnius diei aerem velabāt ipsum Solis radium obnubilantes, ore lato extenso intestina oīa uiridia in herbis, & arboribus vastabant, spaciū diurni itineris quatuor aut quinque milliaribus extendentes. Hoc miserabili spectaculo vsque ad mare Britannicū peruenientes, tādem flatu ventorum in profundū maris demersæ sunt, sed æstu oceani ad littus reiectę, putredine sua aere corrupto multos perire fecerūt Secuta fames valida multos consumpsit inedia, vt penè tertia pars hominū consumpta sit in Gallia. Anno sequenti hiems solito asperior fuit, & prolixior nix, & gelu. a Calen. Nouēbris vsque ad vernale æquinoctium, Ludouico Regi Germanorū apparuit in somnis genitor suus olim Imperator, adiurans eum p nomen Sanctæ Trinitatis, vt eum eriperet a tormentis quibus tenebatur, vt tandē requiem æternam hic mereretur. Ob hoc ad diuersa monasteria eleemosynis destinatis, obnixe filius subcurrebat patri. Vnde dabatur intelligi, q̄ licet idem Imperator multa Deo, & hoībus placita fecisset, plura tñ Deo contraria in regno suo fieri consensit, in quibus grauiora videbantur, q̄ hæresi Nicolaitarum non restitit, & monita Gabrielis Archāgeli, 12. capitulis comprehensa, quæ Emarchus ei legenda, & obseruanda obtulit, seruare non studuit. Northmanni vrbem Audegauis quasi in ea habitaturi cum suis omnibus occupant. Ad quam expugnandā Carolus ascito Salomone Britonum Rege multis diebus eā obsedit. Sed cū Northmāni ad desperationem adducti fuissent, Rex inuito exercitu pecunia ab eis accepta egressum eis annuit, eisq; hoc pacto peiora faciendi locum dedit.

De Imperio Caroli Calui, & scriptis Iohannis Scoti contra Rollonem. Cap. XLII.

ANno imperii sui. 21. Ludouicus Imperator moritur, & patruus eius Carolus Rex Francorum Romam pergit, & Iohāne Papa, & Romanis per munera sibi conciliatos Imperator creatur. Anno Dñi. 877. Mūdi verò. 4. 1840. & imperauit annis duobus, sed ei statim a Ludouico fratre suo bellum paratur, q̄ se inconsulto solus imperium fratruelis vsurpauerit. Cometes solito rutilantior apparuit, subita & nimia aquarum inundantia facta est in Iunio, ita vt in Saxonia villa quadā longe a torrētibus, & fluminibus remota in momēto cū hoībus, & bestiis, & arboribus, & ædificiis cū Ecclesia, & altari penitus absorpta sit ut nullū p habitationis ꝑmanserit vestigiū. Britones Rege suo Salomone mortuo, ꝑ cōtentione regnandi intestino inter se bello collidūtur, sicq; inuiti cessant a Galliæ exterminio. Ex chronicis. Anno imperii Caroli 1. Ludouicus Rex Germanorū frater eius obiit relinquens tres filios, s. iuniorē Ludouicū, & Carolū, qui non multopost imperauit, & Carolum magnū patrē Arnulphi Imperatoris. Porro Carolus de morte fratris sui gauisus iniustitiā quā contra fratrē conceperat contra filios fratris perficere paratus, cum 50. millibus hoīum, & eo amplius regnū eorū aggressus Coloniā vsq; puenit, Ludouici filiis aliàs occupatis. Ludouicus aūt iunior missa legatione ad patruū rogabat ea, quæ pacis sunt. Qui cū impetrare nō posset eum bello viriliter excepit. ipsumque uictū cū nimio exercitus dāno ac dedecore multo fugere cōpulit. Tpibus huius Caroli Calui Comitatus Flandrensis exordiū sumpsit. Nō. n. Flandria tūc erat tanti noīs, & opulentiæ sicut nunc cernitur, sed a Regis Francorū forestariis regebaī, quoꝝ Lideric⁹, & Ingerlanus, & Audacer sub Pipino, & Carolo magno, & Ludouico rectores Flādriæ fuerūt, nec tñ Comites vocati sunt. Balduinus aūt filius Audraci raptuit Iudith filiā Caroli Calui, ꝑ qđ ab oī Ecclesia cōsensu Epōrum excōicatus est ex pcepto Caroli. Deinde ex Epoꝝ, & optimatū suorū cōsilio recōciliatus Carolus Balduino, & Iudith, dedit eis Flādriā in Comitatū ꝑpetuo possidēdā ipsis, & hæredibus suis. Helināndus li. 46. Hoc tpe claruit Iohānes Scotus vir pspicacis ingenii, & mellicæ facūdiæ, q. dudū cōcrepātibus vndiq; bellorū fragoribus in Frāciā ad Carolū Caluū trāsierat. Cuius rogatu Gerarchiā Dionysii Ariapagitæ de Græco in latinū verbū e verbo trāstulit. Cōposuit ēt librū quē pision merinnoy. i. de naturę diuisione titulauit, ꝑ q̄stiones soluēdas bene vtilē, si tñ ei in aliquibus ignoscaī, in qbus a latinorū tramite deuiauit dum in Græcos acriter oculos intēdit. Hic succedētibus annis munificentia Elfredi allectus venit in Angliā, & apud monasterium Malmesberiense a pueris quos docebat grafiis ut fertur pforatus, & martyr æstimatus est. Huius epithaphiū hoc fuit. Clauditur in tumulo Sanctus Sophista Iohannes. Qui ditatus erat iā viuēs dogmate miro. Martyrio tandē Christi conscendere regnū, Quo meruit Sancti regnant per sæcula cuncti. Scabri sunt hi uersus, & moderni tpis lima carentes. Actor. Hic Iohannes Scotus Philosophus vt dicit Lanfrancus in fide desipuit. Vnde liber eius de eucharistia lectus est, & damnatus in synodo vercellensi celebrata sub Papa Leone. 9 Eodem anno quo se Lanfrancus ab errore Beringerii purgauit, idem etiam Iohannes super Gerarchiam Dionysii commentauit.

De Gestis Caroli calui. Cap. XLIII.

SIgibertus. Carolus Caluus Imperator post adeptū imperiū vltra se elatus, consuetudines Francorum vilipendens, Græcas glorias, & insolitos habitus affectabat, & talari dalmatica indutus, & desuper baltheo accinctus pendēte vsq; ad pedes, capite verò inuoluto velamine serico, & diademate sup imposito pcedebat. Et cū esset Lepore timidior, & hostes fugere, quā fugare paratior, fratrē suū Ludouicū lacessebat minatus tantas copias se conducturū ut ab æquis flumine exhausto ipse p aridū alueum Germaniæ regnū intraret. Huic Heiricus Monachus vitā Germani Antiosiodorēsis Epi heroico metro in. 6. libellis luculenter exaratā obtulit. Helinandus vbi supra. Carol⁹ iste Caluus monasteriū S. Cornelii apud Cōpēdiū fundauit, & pfecit. Hoc castrū cogitauerat ipse facere ad instar Constantinopolis, & de noīe suo illud appellauit Carpopolim. Hic indictum diē quē Carolus magnus apud Aquilā capellā suam instituerat Aquisgrani, instituit apud villā S. Dionysii. Et quia in Ecclesia S. Dionysii multa rapuerat, quæ alii dederant, spineā coronam Dñi, & vnū de clauis, & de ligno crucis, & alia quędā ibi attulit. Sudariū aūt apud Cōpēdiū reliquit, & hoc instituit ipse tpe Nicolai Papæ. Antequā aūt reliquiæ istæ ostenderent populo tāta fames solebat esse in Francia vt Asinos, & Caballos comederēt, q̄ p dñi misericordiā postea cessauit. Sigibertus dicit hūc Carolū in reditu a Roma mortuū fuisse Mātuæ. Alibi legi ego q̄ Romā pergens obiit in itinere, & sepultus est apud Lugdunū in monasterio Antonay. Post multum tpis apparuit ipse in visu noctis cuidam Monacho Sancti Dionysii noīe Erchengario, & in eadem nocte cuidam clerico Sancti Quintini Viromaden. Alsoni nomine dicens utrique se esse Carolum Caluū, & ex Dei iussu eis apparuisse, ut diceret eis, q̄ Deo, & Sancto Dionysio displicebat, q̄ corpus eius non esset sepultum in Ecclesia Sancti Dionysii, cui tanta munera pro Dei honore contulerat. Irent ergo, & dicerent Ludouico filio suo, & proceribus regni ut eum referrent, sic ergo relatus est tempore Vualterii Abbatis Sancti Dionysii, & sepultus est in Ecclesia Sancti Dionysii ante altare Sanctæ Trinitatis. Ex chronicis. Iste Carolus in diuersis per Franciam locis Ecclesias Sanctorum aut ædificauit aut restaurauit. Apud Compendium Sanctorum Cornelii, & Cypriani reliquias attulit. In quarum aduentu responsorium. Ciues Apostolorum, quod vsque nunc cantat Ecclesia composuit. Sigibertus. Anno Caroli Calui primo ingruente in Germania pecorum pestilentia, dum Canes undique collecti cadaueribus incumberent, ita disparuerunt, ut nec mortui reperirentur.

De

De Imperio Caroli Iunioris. Cap. XLIIII.

ANno sequenti Carolus Imperator Romam secundò profectus, Bosoni Germano vxoris suæ neptem suam filiam Ludouici Imperatoris vxorem dedit, & data ei prouincia, in Regem eum coronauit, vt etiam Regibus imperare videretur. Qui audiens fratrueles suos Carolomanum, & Carolum contra se exercitum adducere, pauore solutus reditum parat, & inter redeundum a quodam Sedechia Iudæo male potionatus Mantuæ moritur. Filius eius Ludouicus, cognomine Balbus secundus, post diuisionem regnat in Fràcia annis duobus. Iunior vero Carolus filius Ludouici, Germanorum Regis Imperium adeptus est, annuentibus sibi quibusdam nobilium Romanorum, Iohanne autem Papa satagente Imperium transferre ad Ludouicum Balbum filium recentis defuncti Caroli Imperatoris. Cæpit autem anno domini. 879. Mundi vero. 4. 1842 & Imperauit annis. 12. secundum Chronicam. Anno Caroli iunioris primo, Iohannes Papa iniuriatus a Romanis, ita vt etiam in custodia teneretur, pro eo, quod Carolo non fauebat, in Franciam veniens cum Rege Ludouico Balbo, pene annum moratus est. Northmannorum plusquam. 5. millia a Francis in Gallia cæsa sunt, hoc tempore clarebat Milo Monachus sancti Amàdi, qui vitam sancti Amandi metrice composuit, & librum de sobrietate ad Carolum Caluum scripsit. Sub hoc Milone adolescebat etiam nepos eius Hulbaldus, qui in septem liberalium artium peritia clarus, egregie præter cætera in musica claruit, & de multis sanctis cantus dulci, & regulari modulatione composuit.

De vastatione Galliæ per Hastingum & Rollonem. Cap. XLV.

HElinandus. Hastingus fugatus ab Anglia ab Elfredo Rege, vt supradictum est cum suis transfretauit, & Parisius, & Turonis, & multas alias vrbes, quæ super Secanam, & Ligerim sitæ sunt, ciuibus euacuans, vsque ad Tirrenum mare grassatus est. Odo Cluniacensis Abbas. Hic Hastingus vastatis superioribus partibus Galliæ, obsedit Turonum. Cuius cum crebro murus pulsaretur ariete, curritur ad corpus sancti Martini, & defertur istud ad locum debiliorem, mortuum pro viuis defensorem facientes. Mox fugerunt Dani, quos Turonici persecuti sunt vsque ad sextum lapidem. Ibi ædificata est Ecclesia sancti Martiui in loco illo vbi sanctum corpus substiterat. Ibidem erant maceriarum ruinæ antiquarum, vbi dicebatur aula fuisse Valentiniani, in qua sedens non dignatus est assurgere Martino, donec afflante incendio inuitus surrexit. Post tria lustra fugæ Hastingi, venit ab eisdem finibus Rollo, qui victis Britonibus, & Flandrensibus, & vrbibus eorum, & oppidis succensis venit Cenomànum, & obsedit eam. Et misit Præsides exercitus sui ad Turonum, sed tunc Dei prouidentia Carus, & Ligeris a Deo inundauerant, vt ad Turonum accedere non possent, Porro maius monasterium non longe a Turonis funditus euersum est. Centum ibi, & 16. Monachi gladio percussi, Abbas & alij. 24. in Cauernis latitantes euaserunt, qui ad hoc reseruati sunt, vt Patroni sui corpus prosequerentur. Abbas tamen Herbernus de latebris abstractus, nullis tormentis cogi potuit, vel thesauros Ecclesiæ prodere, vel Monachos latitantes. Horum nemo residuus fuit, quem non Martinus Ecclesiæ regimini præficeret. Tunc Abbas, & illi. 24. recedentibus Danis, a canonicis sancti Martini cum reuerentia suscepti sunt, & adducti ad vrbem, & ibi aliti. Tràsactis sex mensibus Rollo Cenomanum cæpit. Tunc transmissum est corpus sancti Martini Aurelianis, cuius custodes fuerunt Herbernus Abbas cum. 24 Monachis illis, & duodecim canonicis, & duodecim Burgensibus noui castri, qui illis in omnibus necessarijs prouidebant. Postea peruenerunt ad sanctum Benedictum. Deinde audientes, quòd Rollo iam Aurelianis peruenisset perrexerunt Cableiam. Postea vero Antisiodorum, vbi innumera miracula facta sunt in Ecclesia sancti Germani. Guillermus. Cumque aduentantes pro remediorum gratia plurima conferrent, orta est lis, & contentio inter Turonicos, & Antisiodorenses pro partitione pecuniæ, ad quam litem soluendam ponitur leprosus inter duorum sanctorum corpora, arcetur tota nocte humana custodia. Lucescente Aurora apparuit pars illa leprosi, quæ proxima fuerat Martino tota curata, altera adhuc remanente leprosa. Regiratur corpus, & obuertunt Martino latus morbidum. Altero mane repertus est totus curatus, cedente Germano honori hospitis sui.

De studijs, & actibus Elfredi Regis, & fuga Rollonis. Cap. XLVI.

EO tempore Dani per annos tredecim, Gallias infestarunt, donec tandem ab Arnulpho Imperatore, & Britannis multis prælijs victi in Angliam refugerunt. In quo spacio Elfredus totam insulam, præter id quod Dani habebant, sibi subdiderat. Qui Londoniam caput regni Merciorum dedit cuidam primario cum filia sua Egelfleda, ex qua idem primarius nomine Egelfredus tulit liberos Echelmudā, & Etuuardum, qui post se regnauit. Hic Elfredus iam duodennis expers omnis literaturæ erat, sed tunc a matre benigno ludo inuitatus, vt pro munere, quod in manibus tenebat susciperet, si cito addisceret ioca literas ingressus auiditate siticulosa combibit, hos libros in Anglicam linguam conuertit. Orosium, Pastorale Gregorij, Gesta Anglorum Bedæ. Boetium de consolatione, tempus diurnum ita diuidebat, septem horas impendebat in scribendo, & orando, & legendo, octo in cura corporis, octo in expediendis regni negocijs. Erat præter hæc in capella sua candela vigintiquatuor partium editusque qui per combustionem candelæ Regem de singulis officijs admoneret. Dimidiam portionem omnium censuum suorum iuste duntaxat acquisitorum, monasterijs delegauit. Cunctos præterea redditus in duas diuisit partes, & prima rursus in tres, quarum vnam dedit ministris suis curialibus, secundam operatoribus, quos iugiter in nouarum ædium constructionibus mirabili, & ignoto Anglis habebat modo, tertiam aduenis. Secunda pars redditiuum ita diuisa est, vt primam daretur pauperibus regionis suæ, secunda monasterijs, tertia scholasticis, quarta transmarinis Ecclesiis. Semper in sinu portabat libellum, in quo cõtinebatur diurnus cursus psalmorum, vt quando vacaret arriperet, & percurreret. Filiam Echelsuidam dedit Vxorem Balduino Comiti Flandriæ, ex qua ipse habuit Arnulphum, de quo sunt Flandriæ Comites, & Adulphum, qui suscepit a patre Bononiæ Comitatum. Sepultus est Vuindoniæ monasterio suo, ad cuius officinas construendas sufficiens terræ spacium ab Episcopo, & Canonicis nundinatus, ad vnum quemque pedem marcam pondere publico pensitauit. Rollo autem iste de quo supradictum est nobili quidem, sed per vetustatem absoleta prosapia Noricorum. Elrus: regis præcepto patria pulsus, multos quos vel æs alienum, vel conscientia scelerum exagitabat, magnis spebus solicitatos secum adduxit, piraticam aggressus Carnoti adhæsit. Cuius ciues nec armis, nec muris cousisi beatæ Mariæ supparum idest, camisiam adorant, quam Carolus Caluus a Cõstantinopoli cum aliis reliquiis aduehi fecerat. Hanc camisiam in modum vexilli super propugnacula custodum trita pectoribus ventis exponunt. Hostes visam cæperunt ridere, & in eam sagittas dirigere. Quorum oculis mox obtenebratis, nec antecedere, nec retro tendere valebant. Quod videntes oppidani, multa eorum scæde satiarunt. Euasit tamen Rollo, quem suæ fidei Deus reseruauit, nec multopost Rothomagum, & confines vrbes obtinuit.

De quibusdam alijs incidentibus illius temporis. Cap. XLVII.

SIgibertus. Anno Caroli iunioris. ij. Sol hora diei. 9 ita obscuratus est, vt stellæ in cœlo apparerent. Rex Francorum Ludouicus Balbus moritur, vxorem suam ex se grauidam relinquens. De regno eius Francis variæ sententibus, alijs illud filiis Ludouici Balbi ex concubina deberi iudicantibus, aliis Bosoni prouinciæ Regulo ad illud iniuste inuadendū assentientib. aliis vero Regno Germaniȩ illud sociare volētib. Nascit interī ex lītima vxore Ludouici Balbi filius, qui ex noīe, aui Carolus noīatus est. Filij ūt Ludouici Balbi ex cõcubina Ludouicus, et Carolomānus dicti interim regnū Francorū inter se diuidentes regnāt annis quinq;, & Bosonē semper psecuti sūt. Ex chronicis. Carolus igitur fratre suo Carolomāno defuncto, & non multo post altero fratre Ludouico immatura morte pcepto de inimicis triumphās, Germaniæ regnum obtinuit. Post q̃ verò duobus annis imperauit Romȩ à Iohanne Papa, Imperator bndicitur, & imperauit 10. annis. Sicq; duobus annis prius Imperium rexit, & postea 10. imperauit. Sigiber. In silua Frāciæ Carbonoria plusq̃ 9. millia Northmannorū à Francis ceduntꝰ. Anno 4. Northmanni, adiunctis sibi Danis Franciā, & Lotharingiā puagantes, Ahianis, Attrebatis, Corbiā, Cameracū, Caruēnā fines Morinorū Menapiorū, Brathacensiū, oēmq; circa Scaldū flumē terrā, monasteria sanctorū Vualarici, & Richarij, ferro, & igni deuastant. Inde Vual fluuiū ingressi, totā Batuā, palatiū ēt Neomagi incendunt. Eodē anno Godefridus, & Sigefridus Reges Northmānorū, cū inęstimabili multitudine iuxta Mosā ī loco Haslon cõsedētes Leodiū, Traiectū, Tungaris, Coloniā Agrippinā, Bunna cū adiacentibus castellis cõburunt. Aquisgrani in palatio equos stabulantes, oppidū, & palatiū incendit. Præterea ī monasteria stabulantes in Almundariū, Nidam, Pruiniam sacri ordinis in vtroque sexu ministri, vbi poterant opportunius latebant, & sanctorū corpora, & pignora locis tutioribus abscōdebāt. Ad hic mala Hugo filius Lotharij ex Vualdrada pelice ī Lotharingia, & Boso supradictus ī Burgūdia tirānizabāt. An. 6. Carolꝰ Imp. & Gallis, & Germāis ad auxiliādū regno vocatis Northmānos obsedit, cū quo Godefridus Rex facto federe, vt sibi Frisia pcicia, & Gila filia Lotharij regis vxor daretꝰ bapti-

zatus est, & ab Imperatore de sacro fonte susceptus. Sigefrido quoq; Rege nimis munerato eos a regno suo recedere fecit. Qui mox Franciam repetentes post multas incursiones, a Carolomanno Rege Francorum. 12. millia argenti probati pro tributo exigunt, & sic in duodecim annis pacem promittentes, mare repetunt Hoc tempore Rodulphus, quidam corpus sancti Calixti Papæ, & martyris a Romana vrbe in Franciam transfert, qui scilicet Calixtus ieiunium quatuor temporum celebrari instituit.

Adhuc de eodem. ***Cap.*** XLVIII.

ANno. 7. Carolomanno Rege Francorum mortuo, cuius frater Ludouicus iam priori anno obierat: Northmanni Franciam repetunt, dicentes se cum Rege Francorum tantum, non cum Francis pacis pepigisse pactum. Hinc compulsi Franci Carolum Imperatorem ad auxilium sibi inuitantes Franciam ei subijciunt. Qui contra Northmannos apud Louanium castrametatos se mel, & bis exercitum misit, sed nihil dignum fecit. Regnauit ergo Carolus etiam in Francia annis quinque. Anno. 8. Martinus Romanæ Ecclesiæ. 106. præsidet. Hugus filius Lotharij Regis ex Vualdrada pelice, paternum Lotharingiæ regnum, rebellando assequi sperans Godefrido Regi Northmannorũ, cui soror sua Gi a nupserat medietate affectati regni promissa, persuadet vt ab Imperatore imperiales fiscos ad libitum suum sibi addi peteret, per hoc vtrinque Imperatorem circumuenire putans: nam si daret, Northmanni hostes regni in visceribus regni immitterentur, si negaret iustam rebellandi causam habere viderentur, ad hoc tractandum iussu Imperatoris Henrico Duce, & Godefrido in Batuam ex condicto conuenientibus inter agẽdum Godefridus cum suis perimitur. Nec multo post etiam Hugo ab Hẽrico excæcatur, & nouissime in monachum Prumiæ attondetur. Apud Constantinopolim Basilio Imperatore mortuo, Leo filius eius imperat annis. xviij. Anno. 9. Northmanni a Louanio exeuntes, Parisius obsident contra quos Henricus dux exercitum ducens, dum incaute equitat in foueã quã Northmãni factã quisquilijs operuerant, lapsus trucidatur. Hugo Dux Abbas miræ potestatis, & prudentiæ moritur. Anno 10. Caroli iunioris ipse Carolus Imperator cum Northmannos nequiret expellere, tandem facto fœdere concessit eis regiones, quæ erant vltra Secanam, quarum incolæ contra se rebellabant, quæ pars Franciæ a Northmannis Northmannia denoĩata est.

De visione tormentorum ostensa Carolo. ***Cap.*** XLIX.

GVillerinus. Caroli fertur visio in nomine Dei summi Regis Regum. Ego Carolus Imperator Dei dono Rex Germanorum, & patricius Romanorum, atq; Imperator Frãcorum sacra nocte diei dominicæ, post celebratum nocturnatum, horarum diuinum officium, dum irem repausare, & vellem somnum capere. Venit vox ad me terribiliter dicens. Carole exiet a te modo spiritus tuus in hora non modica, statimque fui raptus in spiritu, & qui me sustulit erat candidissimus, tenens in manu sua glomerem lineum, clarissimum iubar luminis emittentem, sicut solent cometæ facere quãdo apparent. Cæpitq; illum dissoluere, & dixit ad me. Accipe filum glomeris micantis, & liga, & noda firmiter in pollice tuæ manus dexteræ, quia per illum duceris in laberinteas infernorum pœnas. Hoc dicto præcessit me velociter distorquens filum luciflui glomeris, duxitq; me in profundissimas valles igneas, quæ erant plenæ puteis ardentibus, pice & sulphure, plumbo, & cera, & adipe. Ibi inueni Pontifices Patris mei & Auunculorum meorum, quos cum pauens interrogarem cur tam grauia paterentur tormenta respon derunt. Fuimus Episcopi Patris tui, & Auunculorum tuorum, & dum debuimus illos, & populum illorum de pace, & cõcordia admonere seminauimus discordias, & fuimus incentores malorum, ideo nunc incendimur in istis tartareis supplicijs, & nos, & alij homicidiorum, & rapinarum amatores. Huc etiam tui Episcopi, & satellites venient, qui similiter amant nunc facere. Et dũ hoc tremebundus auscultarẽ, ecce nigerrimi Dæmones aduolantes, cũ vncis igneis volebant apprehendere filũ glomeris, quẽ in manu tenebã, & ad se attrahere. Sed reuerberãtib. radijs illius glomeris nõ valebant illũ attingere. Deinde post tergũ meũ currentes voluerunt me aduncare, & in ipsos puteos sulphureos pcipitare, sed ductor meus qui portabat glomerẽ, iactauit super scapulas meas filũ glomeris, & duplicauit illũ, & traxit me post se fortiter, sicq; ascendimus super montes igneos altissimos, de quib. oriebant paludes, & flumina feruẽtia, & oĩa metallorũ gñа bullientia, vbi repperi innumeras aĩas hoĩum, & Principũ Patris mei, & fratrũ meorũ, & pcipitatas alias vsq; ad capillos, alias vsq; ad mentũ, alias vsq; ad vmbilicũ, & clamauerunt ad me eiulando, Dũ viximus amauimus tecũ, & cum Patre tuo, & cũ fratrib. tuis, & cũ Auunculis tuis facere plia, & homicidia, & rapinas pro cupiditate terrena, iõ in ista bulliẽtia flumina, & metallorũ diuersa gñа torquemur. Et cũ ad hæc timidus attenderẽ, audiui retro meaĩas clamare. Potentes potenter tormenta patiunt. Et respexi, & vidi super ripas fluminis bullientis, fornaces piceas, & sulphureas, plenas magnis draconib. & scorpionib. & serpentib. diuersi generis. Vbi et vidi aliquos Patris mei Principes, & fratrũ meorũ, & Auunculorũ meorũ dicẽtes mihi. Heu nobis Carole, vides, q̃ grau a habemus tormenta pp nostrã maliciã, & superbiã, & mala consilia, q̃ Regib. nr̃is, & tibi dedimus pp cupiditatem. Cumq; dolendo congemiscerẽ, accurrerunt ad me Dracones apertis faucib. plenis igne, sulphure, & pice, volentes me inglutire. At Ductor meus triplicauit filũ super me, a cuius claritatis radijs superata sunt ora eorũ ignea, & pertraxit me validius, & descendimus in vnã vallem, q̃ erat ex vna parte tenebrosa, & ardens velut clibanus ignis, ex altera vero parte tã amenissima, & splẽdidissima, vt nulla rõne dicere valeã. Verti me cõtra tenebrosam, & flammiuomã partem, vidiq; ibi aliquos Reges de gñe meo in magnis supplicijs, & tunc nimis angustiatus putaui me statim in illis supplicijs demergendum, a Gigantibus nigerrimis, qui ipsam vallem cõflamabant generib. ignium. Et valde tremens glomeris filo illuminante oculos meos, vidi e latere vallis paulisper albescere fumum, ibiq; duos fontes fluere. Vnus erat nimium calidus, alter vero clarus, & tepidus, & erant ibi duo dolia.

Qualiter patrem suum vidit in tormentis, & Auunculum in in delicijs. ***Cap.*** L.

CVmq; illic irẽ, filo glomeris regente gressus meos, intentus super vnũ doliũ, vbi erat feruens aqua, vidi ibi Patrẽ meũ Ludouicũ stare vsq; ad fœmora. Et dũ essem nimis dolore aggrauatus, & angore percussus, dixit. Dñe meus Carole noli timere. Scio, quia reuertet rursus spũs tuus ad corpus tuũ, & permisit te De' huc venire, vt videres pp q̃ peccata ego, & oẽs quos vidisti, talia toleramus supplicia. Vno. n. die sum in isto feruentis dolij balneo, & altero die transmittor in alio isto suauissimo aquæ dolio, & hoc fit precib. sc̃i Petri, & sc̃i Remigij, cuius patrocinijs hactenus genus nr̃m regale regnauit. Sed si mihi subueneris cito tu, & mei Epi, & Abbates, & oĩs ordo Ecclesiasticus, missis, & oblationib. orõnib. & psalmodijs, vigilijs, & eleemosynis velociter liberabor de isto aquæ feruentis dolio. Nã frater meus Lotharius, & eius filius Ludouicus, sc̃i Petri, sanctiq; Remigii precib. iã exẽpti sunt de istis pœnis, & iã deducti in Paradisi gaudia. Dixitq; ad me, Carole respice sinistrorsum. Respexi, & vidi duo dolia bulientia altissima. Ista inquit tibi sunt pparata nisi te emendaueris, & pñiam egeris de tuis nephandis delictis. Tũc cæpi grauiter horrere. Cernens aũt me Ductor meus in tãto pauore cõstitutũ dixit ad me. Sequere me ad dexterã luculẽtissimę vallis Paradisi. Et cũ graderemur, contemplatus sum in ingenti claritate sedere Lothariũ Auunculũ meũ, cũ gloriosis Regib. super lapidẽ topaziũ miræ magnitudinis, coronatum diademate pciosо, & iuxta eũ Ludouicũ filiũ eius sim̃r coronatũ. Vidensque me comiter accersiuit blanda voce dicens. Carole successor meus nunc tertius in Imperio Romanorũ veni ad me. Scio, quia per pœnalẽ locũ venisti, vbi est pr̃ tuus, frater meus in termis sibi destinatis positus, sed p misericordiã Dei citissime de illis pœnis liberabit, sicut & nos liberati sumus meritis sc̃i Petri, & pcib. sancti Remigii, quib. Deus magnũ apostolatũ dedit super reges, & super gentes Francorũ, qui nisi quisquiliis propaginis nr̃æ suffragati fuerint, iã desineret genealogia nr̃a regnare, & imperare. Vñ scio q̃m tollet citius ptãs imperij de manu tua, & postea paruissimo viues tpe. Tunc conuersus cõtra me Ludouicus eius filius dixit mihi. Imperium, qđ hactenus tenuisti, iure hrẽditario dẽt suscipere Ludouicus filius filiæ meæ. Et hoc dicto visum est mihi affore in psencia Ludouicũ infantulũ. Tunc intuens eũ Lotharius dixit mihi. Talis vr̃ esse infans, qualis ille puer fuit, quẽ statuit dñs in medio Discipulorũ, & dixit. Taliũ. n. est regnũ cęlorũ. Dico vobis, q Angeli eorũ semper vident faciẽ patris mei, qui est in cęlis. Tu vero redde illi ptãtem Imperii per filũ glomeris, qđ in manu tenes. Disnodans ergo filum de pollice dexteræ meæ, donabã illi Monarchiã oẽm Imperij per filũ glomeris. Statimq; ipsum glomer fulgidũ sicut iubar solis coadunatum est totum in manu eius. Sicq; post hoc factũ mirabile reuersus est spũs meus in corpus meum valde fessus, & conterritus.

De fine Imperij Caroli & Imperio Arnulphi. ***Cap.*** LI.

SIgibertus. Post hanc visionem, vix duobus annis superuixit Carolus. Itaque Carolus Imperator zelatus vxorem suam, pro eo q plus iusto familiariter ageret cum Linthiuardo Vercellensi Episcopo, protestatur in concione nunquam se cum ea coisse. Illa vero virginem se esse gloriata, accepto repudio monasterium petiit. Tandẽ Imperii sui anno. 12. Carolus corpore, & aĩa deficiens, ab optimatib. regni repudiat, & Arnulphus filius Carolomanni Regis fratruelis eius in regnum sublimatur. Anno. Dñi. 891. Mundi vero. 4. 1854. & regnauit annis. 12.

nis.12. Hic Arnulphus Patruo suo Carolo, & Imperatori etiam necessarijs egenti fiscos in Alemania delegauit. Qui sequenti anno obijt. Romanum Imperium, & Francorum regnum misere discerpitur. In Italia nempe Berengarius, & Vuido de Regno contendunt. Franci vero neglecto Carolo filio Ludouici Balbi puero vix decenni Regem sibi præficiunt Odonem filium Roberti Ducis, quem a Northmanuis occisum supradiximus. Rodulphus autem corona sibi imposita, Rex Burgundionum statuitur, quod regnum multo tempore durauit.

De patientia, & bonis actibus regis Elfredi. Cap. LII.

GVille. Elfredus autem de quo supradictum est fuit vir litteratissimus semper valitudinis aduersæ, & semper aut fico, aut aliquo internorum morborum agitatus, quem tamen a Domino precibus exegisse aiunt, vt minus illecebras amplecteretur mundanas. Cẽturias, & decurias instituit, & tantam pacem patriæ infudit, vt etiam per publicos aggeres vbi semitę per quadriuium funduntur, armillas aureas iuberet suspendi, quæ viatorum auiditatem riderent, dum non essent, qui raperent. Romam, & ad sanctum Thomam in India multa munera misit. Legatus in hoc missus est. Sigelinus Sciteburenensis Episcopus, qui penetrans Indiam, multas gemmas, & plurima aromata inde retulit, & partem ligni dominici missam Regi a Papa Marino, monasterium vnum construxit in Adelingia vbi olim captiuus latuerat, ibiq; Iohannem Abbatem instituit ex antiqua Saxonia oriundum. Alterum in Vuintonia, quod dr̃ nouum monasterium, vbi Gribaldum Abbatem constituit, qui se vocante, & Archiepiscopo mittente cognitus, q; se puerũ olim, vt fuerunt, Romæ humaniter benigno confuerat hospitio causa euacuationis fuit, vt literaturæ studium penè iam tunc in Anglia sepultum, suscitaret sua industria. Item Sceftoniense monasterium, & sanctimonialibus impleuit, vbi & Abbatissam constituit filiam suam Elsginam. Habebat autẽ ex sancto de Vuiasserionem, quendam nobiliter eruditum, quem Sciteburnæ fecit Episcopum. Hic sensum librorum Boecii de cõsolatione planioribus verbis enodauit, quos Rex ipse in Anglicam linguã conuertit. Euocauit ex Mercia Vuintoniorum Episcopum Vuefridum, qui iussu Regis Dialogorum libros in Anglicum conuertit. Post hunc regnauit, & Vuardus cuius soror, vel mater Echelfleda experta primi partus difficultate ppetuo a viro abstinuit, protestans non conuenire Regis filiæ, vt tanto periculo se committeret. Et Vuardus regnauit annis. 23. & dedit filiam suam Editham Carolo Regi Francorum filio Ludouici Balbi, filias suas primo instituit literis erudiri, mox colo, & fuso, & acu exerceri, filios quoque suos primo literis fecit imbui, deinde regni gubernacula addiscere.

De quibusdam incidentibus illius temporis. Cap. LIII.

SIgibertus Anno Imperii Arnulphi primo Northmanni Parisius expugnare non valentes Burgundiam aggreditur, & Senonis vrbem oppugnant. Deinde a Senonis Parisius repetunt, & inde repulsi per Macronam fluuium Trethas vrbem incendunt, & vsque ad Virdunum, & Tullum vrbes cunctas depopulantur. Anno eiusdem, 3. sanctus Vualdricus in Baioaria nascitur. Anno quinto Stephanus Romanæ Ecclesię 110. pręsidet. Northmanni Lotharingiam repetentes, circa Leodium cũ Christianis pugnant, & vincunt. Sunderoldus Maguntiæ Archiepiscopus, a Northmanis Vuormatiæ martyrizatur. Arnulphus Rex audita cæde suorum a Baiora contra Northmannos pugnaturus properat cũ valido exercitu, quos super fluuium, qui Tilia dicitur pedestri prælio adorsus, tantam ex eis stragem fecit, vt ex innumerabili multitudine vix superesset, qui ad classem reuersus nuncium ferret. Northmannorum residui transuadata Mosa Ribinariam, & Arduenam vastando peruagantes transmare recedunt. Ex chronicis. Porro idem Northmanni alio tempore cum Carnotum obsedissent, a Ricardo Duce Burgundiæ, ac Roberto Comite exterriti, & in fugam conuersi sunt, ostensa beatæ Dei genitricis camisia, quam a Bizantia Carolus Caluus detulit. Sigibertus. Claruit hoc tempore Remigius Antisiodorensis in exponendis scripturis diuinis, & humanis studiosus. Hoc tempore claruit in Burgundia Berno ex Comite Abbas Gigniacensis cænobii a se fundati, qui etiam ex dono Auæ comitissæ construxit Clugniacum cænobium in cellam Gigniacẽsem. Anno. 6. eiusdem Carolus Rex Hunden Regem Northmanorum baptizari fecit, eumque de sacro foute suscepit. Ex chro. Tunc igitur ira Dei erga Franciam versa est, in misericordiam. Northmanni, siquidem & damni qui Regnum Francorum per annos 40. & amplius penè ad nihilum redegerant, ita per Ricardum Burgundiæ Ducem, & Robertum Parisiensem Comitem Odonis, quondam Regis fratrem sunt deuicti, vt & ipsi Dei misericordiam implorarent, vt efficerentur Christiani. Erantque duces Northmannorum tempore illo duo cognati Rollo scilicet ac Gello. Consilio igitur accepto Carolus Rex cum optimatibus suis Gillam filiam suam, & totam Neustriam dedit Rolloni, accepta sponsione baptismi recipiendi. Suscepit autem Rollonem de fonte Comes Parisiensis Robertus. & vocatus est secundum nomen illius. Et hic fuit primo Dux Northmanorum, genuitq; Guillerinum. Guillerinus autem Ricardum secundum. & istæ Ricardus Ricardum tertium, eiusque fratrem Robertum, qui Apuliam, & Siciliam, & Calabriam acquisiuit, ac Venetos, & Alexium Imperatorem Græcorum deuicit. Hic est Robertus Guiscardi pater. Guillerini nothi, qui Haroldum Regem Anglorum in bello interfecit. Hi sunt Duces Northmannorum, & Reges Anglorum, qui ex Rollonis genere prodierunt. Gelloni vero eius cognato, Rex Carolus montem Blesensem tradidit, in quo castrum ædificans habitauit, acceptaque vxore nobili genuit Theobaldum Vetulum. Theobaldus Odonem Cãpaniensem ex filia Conradi Imperatoris genuit, qui dictus est Campaniensis, eo q; in campo natus fuit. Odo genuit, Odonem: Odo Theobaldum, & Stephanum: Stephanus autem Thebaldum Comitem, hæc est genealogia Blesensium comitum ex progeniæ Gellonis Northmanni descendentium.

De conuersione Rollonis, & relatione corporis sancti Martini. Cap. LIIII.

GVille. Carolus gener, Eduuardi Regis Angliæ, Rollonem acersiuit, & Christianum fieri fecit, & Northmanniã dedit ei cum filia sua Gilla, quæ esset vas pacis, ita vt ipse Rollo teneret Northmanniam de Rege Francorum sicut de Domino suo. Tũc instantibus consulentibus, vt pedem largitoris osculaetur. Dedignatus genibus regis aduolui, apprehensum pedem eius ad os stãs attraxit. Quo resupinato secutus est risus Northmannorum Francis reprehendentibus, excusat Rollo factum allegans talem suæ prouinciæ morem, Dedit etiam idem Carolus eidem Rolloni Northmannicum comitatum, & Britanniam quæ sunt appendices Northmanniæ. Odo Abbas Cluniacensis. Rollone ad fidem conuerso, relatum est corpus sancti Martini ab Antisiodoro Turonum. In cuius reditu quicunque qualicumque incommodo detenti, etiam non rogantes, etiam nõ volentes sunt sanati. Nam duo paralitici de morbo suo victũ quærentes, audientes quæ fiebant communicato cõsilio, aptatis baculis sub ascellas repere magis, quàm fugere tentabant, fugientesque inuiti sanati sunt. Quod ipsi postea confessi sunt nõ audentes celare. Ingresso autem Martino fines parrochiæ suæ tempore brunali omnia frutecta vestita sunt folijs, & floribus, & tam cerei, quàm lampades accendebantur igne diuinitus misso, maximè in duabus basilicis in eius nomine consecratis in maiori monasterio, & Ecclesia Noui castri, in qua nunc vsque seruatur, & dextera læuaque in omnibus Ecclesiis campanæ diuinitus pulsabantur, nemine tangente. Factum est hoc anno a transuectione eius. 31. Idus Decembris, & sinodali auctoritate decretum est, vt hoc festum celebre ageretur ab Adalardo Archiepiscopo Turonensi, & prouincialibus suis Raymone Aurelianensi, fratre Adalardi Mainoldo Cenomenensi, Lupo Andegauensi, & suffraganeis totius prouinciæ Episcopis.

De bonis initijs sancti Odonis Cluniacensis. Cap. LV.

SIgibertus. Anno. Arnulphi. viij. Odo musicus ex clerico Turonensi monachatum profitetur sub Bernone Abbate. Ex chronicis. Hic vtique fuit miræ sanctitatis incomparabilis in monastica disciplina feruoris, ac penè suo sæculo eiusque feruore, & industria Monachorum illius temporis tepor, versus est in ardorem, & in fidei ac religionis deuotionem. Valde quippe per ipsum ac sub ipso refloruit monastica deuotio iam exiccata, & beati Benedicti laudabilis institutio plurimum in diuersis cænobiis reuixit, & conualuit reparata. Hic etiam antiphonas, & hymnos de beato Martino dictauit, & vitam Beageraldi descripsit. Hic a præfato Remigio Antisiodorensi in musica, & dialectica a primo eruditus est. Ex gestis eius. Hic cum adhuc apud Turonicam habitaret, rogatus a fratribus, vt moralia beati Gregorii Papæ sub vno eius volumine coartaret, professus est se hoc facere non posse, addens etiam si facultas agendi sibi adesset, non debere tamen hoc agere, ne tanti viri laborem immutare, vel aliquid demere videretur. Illis in petitione persistentibus, quadam nocte dum intra Ecclesiam beati Martini consuetæ orationi insisteret, subito ei somnus obrepsit. Viditq; in visu sanctorum chorum desursum venientem in eãdem Ecclesiam descendere, & post oẽs beatum Gregorium Papam vltra oẽs, qui præcesserant vultu, & moribus splendidum, & ornatum. Mox illo veniente omnes surgunt, & flexis ceruicibus benedictionem petunt. Qui non inter eos vsque deorsum descendit, sed super ambonem Ecclesiæ subsistit, & beatum Odonem in terra prostratum vocauit dicens. Surge frater Odo, noli timere. Qui cum surrexisset, vidit quasi more

scriptoris super auriculam eius pennam habentem productim acuminatam, & in summo fissam. Quam sumens beatus Gregorius, eamque ei tradens ait. Age securus, & perfice opus tibi iniunctum, & quem composueris librum non delebitur, & meus stabit in æternum. Continuo euigilans intellexit protinus, quod viderat. Deinde sumens volumen illud magnum diligenter perlegit & saniorem partem quam præuidit sub vno volumine composuit. Sicq; murmurationem eorum compescuit. Quidam vero frater Adhegrinus nomine quærens monasterij secretioris locum, quo posset requiescere deuenit in finib. Borgundiæ, vbi erat monasterium a Bernone Abbate constructum, a quo ibidem officiosissime susceptus, ibi aliquandiu more hospitis commoratus est, vt mores hab tantium cognoscere posset. Illic fruabantur instituta patris Enticij. Quod ille innuens quamtotius nunciare curauit patri Odoni. At ille sumptis secum centum voluminibus librorum, mox ad illud monasterium demigrauit. Illic ergo frater Adhegrinus in vna cellula se coartans permittente Bernone Abbate mansit in ea per triennium. Patri vero Odoni, quia vir scholasticus erat tricenarius laboriosum scholæ imposuerunt magisterium.

De electione Formosi Portuensis in Papatum ex dissensione propter ipsum. Cap. LVI.

SIgibertus. Anno. Arnulphi. 10. Formosus Portuensis Episcopus Romanæ Ecclesiæ. 111. præsidet cōtra voluntatē quorundam Romanorum, qui Sergium Diaconum Romanæ Ecclesiæ facere voluerant, sed non præualuerant. Hic Formosus cum aliquando in sinistram suspitionem venisset Iohanni. viij. Papæ timore eius fugiens Episcopatum Portuensem reliquit. Et quia reuocatus a Papa redire noluit, anathematizatus est. Tandem ad satisfaciendum Papæ in Gallia veniens vsque ad laicalem habitum degradatus est, iurans se non amplius Romā intraturum, nec Episcopatum suæ vrbis repetiturum, cōfirmans etiam propriæ manus scripto se in laicali cōione perseueraturum. Post a Marino successore Iohannis in epatum contra datum sacrm restitutus nō solum Romam intrauit, sed ēt Romanæ Ecclesiæ Papatum suscepit, pp qđ cum multo scandalo multa per multos annos, qđ & controuersia agitata est in Ecclesiæ. Alijs eius, & ab eo ordinatorum cōsecrationem irritam esse debere præiudicantibus. Alijs cōtra qualiscunq; fuerit Formosus, tñ pp sacerdotalis officij dignitatem, & fidem eorum, qui ordinati fuerant oēs consecrationes eius ratas esse debere saniori cōsilio iudicantibus, præsertim cum ipse Formosus a Marino Papa absolutus fuerit a sacri periurio. Ab hoc Formoso Arnulphus Rex inuitatus Romam venit, sed nō admissus, Romam Leonianam obsedit, Lepusculo forte versus vrbem fugiente, & exercitu cum nimio clamore sequente, Romani timentes se de muro proiiciunt, & hostibus persiactos aceruos murorum ascendendi locum faciunt. Sic capta Roma, illos, qui Papam iniuriauerant decollari fecit, & a Papa in Imperatorem benedicitur.

De fine Arnulphi Imperatoris. Cap. LVII.

ANno sequenti Vuido Rex Arnulphum Imperatorem se vsquequaq; persequentem non ferens quippe cui nec vrbes nec castra munita natura resistere poterant, dum se fugiendo tutaretur, Imperator vxorem eius obsedit, quæ iam reb. suis diffidens per vnum familiarem Imperatoris, multa pecunia corruptum ei poculum mortiferū dedit. Quo hausto, per triduum excitari non potuit, apertis oculis nil loqui aut sentire valens, quæ res eum repedare coegit, eumq; recedentem Vuido persecutus percussus ab eo obiit. Anno sequenti Bonifacius Romanæ Ecclesiæ. 112. præsidet. Arnulphus Imperator longa ægritudine dissolutus, vel vt quidam ferunt afflictus a minutis vermibus, quos pediculos vocant, adeo in corpore eius scaturientibus, vt a nullo medicorum minui possent, moritur. Eodem anno Stephanus Romanæ Ecclesiæ. 113. præsidet mensibus. 4. Hic primum a Formoso Papa, Episcopus Anagninæ Ecclesiæ ordinatus, ipsum Formosum persequitur, & ordinationes eius oēs irritas debere esse descernit, & alia horribilia dictu in eū fecit. Legitur etiam φ ipse, & non Sergius corpus Formosi a sepulchro in concilio prostratum, & papali veste exutum laicali induit, & abscisis duobus digitis dexteræ manus eius in Tiberim præcipitari fecit. Post hunc Romanus præsidet. 114.

De Imperio Ludouici tertij, & Papatu Sergij. Cap. LVIII.

MOrtuo itaque Arnulpho Imperatore, successit Ludouicus eius. Anno domini. 903. mundi vero. 4. 1866. & regnauit annis. 10. Huius anno primo Theodorus Papa Romanæ Ecclesiæ. 115. præsidet. Hic contra Stephanum Papam sentiens reconciliauit ordinatos a Formoso, quos Stephanus per vim intus Romæ, & non foris exordinauerat, nec tamen præsumpserat eos iterum consecrare. His reconciliatis Theodorus Papæ libros abrenunciationis reddidit, & igni concremari præcepit. Iohannes Romanæ Ecclesiæ. 116. præsidet. Hic etiam ad confirmandam Formosi ordinationem, quam Stephanus deposuerat, sinodum. 74. Episcoporum, præsentibus Francorum Archiepiscopis, & Rege apud Rauennam statuit, & coram eis combusta est sinodus, quam Stephanus in damnationem Formosi fecerat. Eodem anno Franconæ Leodicen. Episcopo mortuo Stephanus Episcopus subrogatur, vir sanctitate, & scientia clarus, qui vitam, & passionem sancti Lamberti martyris ad Hermanum Archiepiscopum Vrbanius edidit, cantum quoque nocturnum de eodem martyre, & cantum de sancta Trinitate, & de inuentione sancti Stephani Prothomartyris dulci, & regulari modulatione composuit. Anno secundo Benedictus Romanæ ecclesiæ. 117. præsidet. Anno tertio Leo Romanæ Ecclesiæ. 108. præsidet. Hunc post. 30. dies ordinationis suæ Christoforus presbyter suus capiens, & in carcerem trudens per inuasionem Romanæ Ecclesiæ. 119. præsidet. Anno quinto Sergius Romanæ Ecclesiæ. 120. præsidet. Iste etiam Sergius Diaconus propter Formosum a Papatu reprobatus, qui ab eodem Formoso Episcopus est factus, ad Francos tamen se contulit, & eorum auxilio Christoforum inuasorem capiens, & in carcerem trudens latenter Romam ingressus, Papatum inuasit, & Romanos minis, & terroribus propulit, vt omnes Formosi ordinationes irritas haberent, & in vltionem suæ repulsæ (quod dictu nephas est) Formosum sepulchro extractum in sede Pontificatus sacerdotaliter inductum decollari præcepit, & insuper tribus digitis abscisis in Tyberim iactari fecit, & omnes quos ille ordinauerat iniuste exordinauit, & iniustius reordinauit. Quem a piscatoribus inuentum, & in basilica Apostolorum principis loculo deportatum, quædam sanctorum imagines adorasse, & venerabiliter salutasse visæ sunt palam omnibus. Anno. 8. Adelbertus quidam de principibus Austrasiorum per septennium Ludouico Regi rebellis, dolo Hatoni Maguntini Archiepiscopi ad Regem deductus decollatur. Reguno Abbas Prumiensis, Chronicam suam a natiuitate domini inchoatam vsque ad hunc annum perduxit. Anno. 10. Ludouicus Rex Germaniæ moritur, qui propter tyrannorum in Italia insolentiam, & multorum malorum ingruentiam nō meruit Imperialem benedictionem.

De Imperio Conradi primi, & initio ordinis Cluniacen. & institutoribus eius. Cap. LIX.

HVic succedens Conradus anno domini. 912. Mundi vero. 4. 1876. Regnauit annis. 7. qui & ipse caruit benedictione Imperiali. Eodem anno ordo Cluniacensis incæpit. Nam Berno Abbas moriturus Odonem olim musicum constituit Abbatem Cluniacensis cænobij, ea conditione, vt Ecclesia Cluniacensis solueret annuatim Ecclesiæ Gigniacensi censum duodecim denariorum Ex gestis sancti Odonis. In eo vt supradictum est monasterio a Bernone Abbate constructo fruabantur instituta sancti patris Euticij, qui fuit temporibus Imperatoris Ludouici magni, vir carus Regi omnibusque amabilis. Nam cum esset laicus, & peregrinis studijs eruditus, deserens ea vnde superbire solet humana fragilitas, totum se patrum regulis, & institutionibus dedit. Ex quibus etiam aduersas consuetudines sumpsit, vnoque volumine colligauit, nec multo post Monachus effectus est, & in tanto amore apud Regem habitus, vt intra palatium suum monasterium ei cōstrueret. Decurso autem vitæ stadio circunstantibus fratribus subito spiritum emisit. Et cum ab eius discipulis exequiæ pararentur viuus redijt. Illisque attonitis, & admirantibus ait. Deo gratias. Sciatis quia in his quadraginta annis vnum tantum diem non memini me cibum sumpsisse nisi prius fleuissem. Hodie autem sublato mœrore consolatus est me Deus, & inter choros Angelorum tribuit mihi requietionis locum. Hæc dicens perpetuæ requieuit. Ipse fuit institutor consuetudinum, quæ in monasterijs hactenus seruantur. Tandem Abbas Berno exitiali languore decumbens, vicinos Episcopos accersiuit, & ab ordine se deponēs, flebili voce clamabat se reum, & indignum tali monasterio præfuisse. Tunc manibus fratrum, pater Odo captus coram Abbate suo vi est adductus, proclamantib. oīb. vt ordinaretᷣ, & cū nec sic vellet cedere, & locum pastoris subire superatus est tandē eporum excommunicatione.

De miraculo sancti patris Odonis. Cap. LX.

QVadam nocte cum Pastores equorum obdormissent, & frater quidam nomine Godhefredus peruigil orationi insisteret. Fur affuit, raptumque equum ascendit, & fugit. Prædictus vero frater maluit equum perdere, ꝙ silentium rumpere. Abijt aūt, & tactu vnum ex pastoribus suscitauit, eiq; qđ contigerat signo ondit Peracta itaq; nocte factoq; mane viderunt eminus furem vno in loco affixū super equū sedere, quē apprehendentes vinctum patri Odoni miserunt, statimque ei quinque solidos argenteos dari præcepit, dicens iniustum esse

eum

eum absque digna mercede dimittere, eo quod per totius noctis spacium multum sustinuisset laborem. Tempore quo sæuissima gens Northmannorum, Pictauorum, & Turcorum fines vastabant, duo fratres ex eadem congregatione Turonis mittebātur. Qui dum iter caperent, & in quendam locum gratia quiescendi diuertissent, ab eisdem Northmannis nocte capti sunt, & capere, quidem eos ac ligare manus eorum deinde minari potuerunt, sed eorum silentium corrumpere nequiuerūnt. Mane aūt cum ad locum constitutum applicuissent. Fratres, vt erant ligati se paululum ab eis sequestrantes in terra se prostrauerunt, vt peracto psalmorum cursu silentio finem imponerent. Nondum vero oratione completa, venit pars reliqua Vorthmannorū multa præda. Quorum dux cernens fratres in terra iacere, audito, quod illi nullo modo possent eos loqui facere, barbarica immanitate turgidus, inclinato velut ad feriendum conto, irruit super eos metum mortis eis incutiens, cæteris quoque barbarico ritu manibus plausum dantibus. At illi vt erant animo constantes, in corpore permanserunt immobiles, quod fiebat iure, & obseruantia sanctæ regulæ, sub qua & mori cupiebant, & viuere. Sed omnipotentis manus eorum exhilaratum spectaculum conuertit in luctum. Mox enim vt ille barbarus ad eos appropinquauit, equus faleratus cui insidebat in obliquū resiliuit, sessoremq; eius in terram strauit, & collisit, quam collisionem statim febris lætalis secuta est. Conticuerunt omnes, & versi in stuporem cæperunt quærere inter se, quid ex eis deberent facere. Tandem reperto consilio dignum esse censuerunt, vt pro vita sui ducis, vnus ex eis cederetur. Deinde cæperunt sorte quærere quem ex eis deberent intetimere. Sed super virtutum viros, & sorte Christi connumeratos, nullo modo diabolica cadere poterat sors, ita vt illi obstupescerent, dicētes eos vltra homines esse, super quos sors eorum non potuisset cadere. Tunc manus eorum velociter dissoluerunt, & pro vita sui ducis obnixius eos per interpretem rogare cæperunt. Quodam tempore dum alueum Rodani cum nauigio cum pluribus transiret, & vnus equus alium calce percutere vellet, ictum ferientis tabula nauis excepit, eo scilicet loco ex quo fuerat ramus cum dolaretur excisus, mox vt euulsus fuit vertex, tanta per idem foramen inundatio aquę ingressa est, vt subito nauis vsque ad superficiem repleretur, sic tamen plena Deo gubernante vsque ad aliam ripam peruenit, & vsque adeo pater Odo intro stetit, quo omnes fuerunt egressi. Ad vltimum cum fuisset egressus, nauis abijt in profundum.

Adhuc de eodem. Cap. LXI.

SVb eodem tempore, orationis gratia Romam peruenit, & dum in patriam rediret inter alpes ob niuis immensitatem iter eius præoccupatum, & septum est. Cumque præterire vellent locum illum deterrimum ac periculosum, subito equus super quem sedebat tetendit pedem in obliquum, & ambo simul mergebantur in præcipitium. Tunc pater Odo relictis habenis ambas manus dum caderet ad cęlum erexit, & mox ramum arboris inter brachia sua reppent, atque in eo tamdiu se suspendit, donec eius clamoribus, qui præcesserant redissent, & eum suscepissent. Ramus autem iste amplius visus non fuit, quia nec arbor vnquam illic videtur, nec nascitur, & equus vltra nusquam comparuit. Quodam die dum iuxta prædonum fines iter haberet, quidam insignissimus Latro iuuenis intuens vultus eis affabilitatem, illico compūctus est corde, pedibus eius aduolutus, vt sibi misereretur humiliter precabatur. At ille vade inquit, & prius mores tuos corrige, & postea monasticam vitam appete. Cumq; ille instaret, præcepit ei, vt ad monasterium eum præcederet. Qđ & factum est. Factus ergo Monachus cellerario ad obediendū subditus est. Et cū idiota esset, vtrumq; ei imposuerunt. s. obedientiæ iugū, & studium lrarum, qđ ita deuote peragebat, vt vnam manum obedientiæ porrigeret, altera vero, die tota psalteriū ferret. Cum aūt in extremo vitæ laboraret, vocauit pium Patrē, singularem supplicans locutionem. Cui cū veniā peteret interrogauit eum, si in aliquo post monachatū excessisset. At ille. Nudo cuidam te ignorante mea culpa tunicam nostram tribui, & funem filis contextum de cellario abstulit. Quem cum interrogasset, quid ex eo fecisset. Rafrenādo inquit inguuiē quam dudū male contraxi ventrem meū ex eo circūligaui. Tunc stupefactus prī cū eam a viscerib. eius soluere vellet, cutis q ei adhæserat, vnā cū sanie secuta est. Post hoc adiecit, & ait. Hac nocte pater in cęlis per visionem electus sum. Et obuiauit mihi gloriosissimæ personæ mulier, q ait. Cognoscis ne me? At ego. Nequaq Dña. Et illa. Ego sum inquit Mater misericordiæ. Cui ego. Quid iubes, vt faciam Dña? At illa rñdit. Post triduum venies huc tali hora. Qđ & factum est. Nam tertia die, hora qua dixerat defunctus est. Quo tpe dum esset apud sanctum Paulū Romæ rogauit eū Abbas Balduinus, vt librū quem de vita B. Martini Gallus, & Postumianus more dialogi compo

suerunt, ei corrigeret, & glosulis elucidaret. Cuius voluntati statim assensum præbuit, & emendandi operam dedit. Accersito fratre Othecario. Interim dum horæ vespertinæ signum pulsaretur, statim sm regulam relictis quæ in manibus tenebant Ecclesiam ingressi sunt. Codicem vero apertum vbi sederant reliquerunt, & orationibus occupati obliti sunt eum. Locus autem ille ita positus erat, vt aqua quæ ipsius tecto labitur, & ex trib. alijs tectis vna conuersione collecta, more torrentis vno in loco illo decideret, ibi vsq; mane patulus liber permāsit, & tot inundationes aquarum in circumitu eius ceciderunt, quod Margo libri fuit vndiq; lota, scriptura vero permansit intacta. Facto mane apertus est coram fratribus liber. Cumq; attoniti mirarentur, ait prouidus pater. Quid admiramini fratres, sciatis, quod beati Martini vitam, aqua tāgere timuit. Sicque ea quæ propter eum Deus fecit in laudem Martini conuertit.

De cæteris euentibus sub Imperio Conradi. Cap. LXII.

SIgibertus. Anno Conradi. ij. ipsum Conradum potentiores regni principes rebellionem meditati, tam sapientia, q fortitudine ipsius Regis ad eius gratiam reducuntur: Solus Arnaldus de Baioaria cum vxore, & filijs ad Vngaros fugiens vsque ad mortem regis ibi permansit Anno eiusdem 4. Saraceni affixi metu Galliam insonter exeuntes Calabriam, & Apuleam, Beneuentum, Romamque occupāt, & grauissime Italiam præmebant. Anno eiusdem. 6. Romanus Græcorum Imperator, filios suos Stephanum, & Constantinum cum domino suo Constantino Imperatore imperare constituit, ipso Constantino Imperatore opere manuum suarum picturam scilicet pulchre exercendo sibi victum quærente. Hatonem Maguntinum Episcopum, cuius dolo olim Adelbertus perierat, Rex Conradus sollicitauit, etiam contra Henricum Saxonum Ducem propter potentiam ipsius sibi suspectam. Ad quod cum iam torquem auream Episcopus fabricasset, quæ collo ducis secum conuiuantis inijceretur, dolo prodito frustratus est, & post triduum morbo, & languore. Velut alij dicunt fulminis ictu interijt, complices etiam consilij a Duce patria eliminati sunt. Misso autem exercitu a Rege contra Henricum, tanta cæde Saxones debachati sunt in eos, vt a mimis declamaretur, vbi nam esset tantus infernus ille, qui tantam Cæsorum multitudinem capere posset. Anno sequenti. Conradus Rex moriēs coram principibus regni, Regem designat Henricum filium Othonis Saxonum Ducis.

De Imperio Henrici primi. Cap. LXIII.

COepit igitur Henricus anno domini. 920. Mundi vero. 4. 1883. & Imperauit annis. 18. Hoc tempore clarebat inter nobiles Lotharingiæ sanctus Vulbertus, qui Gemmalatense cænobium fundauit. Qui diuitijs nobilitate, & potentia clarus, cingulum militiæ mundanæ deponens, cingulo sanctæ religionis in monachico habitu se accinxit, Zyptineus Dux Bohemiæ ad Christi fidem conuersus iuste, & gloriose in Bohemia principauit. Et post eum Vuatizlaus filius eius, iustitia, & sanctitate præclarus, cui frater suus Bolizlaus nimis aduersabatur. Anno. 3 Hungaris Frāciam Alsaciam, Alamanniam, Saxoniamq; depopulantibus. Henricus Rex iuxta vrbem Mersseburch cōgressus, vouens Deo pro adipiscenda victoria se hæresim symoniacam de regno suo eradicaturum, inæstimabili cæde eos vsq; ad internetionem penè deleuit. Rex Henricus quoscunque fures, aut latrones, aut siccarios manu fortes, & bellis aptos esse videbat, indulta eis venia agros, & arma dabat, & legionem ex illis faciens ad debellandos Barbaros exponebat edicens omnino vt ciuibus parcerent tantummodo, Carolus Rex Francorum, cum auxilio Lotharienfium iuxta vrbem Suessionum pugnans contra Robertum fratrem Odonis regis, qui contra se regnum Francorum inuadebat, eum cum multis peremit, & se, & Franciam Henrico regi submittit, eique in pignus perpetui fœderis, & amoris mittit manum præciosi martyris Dionysij Parisiensis, auro gemmisque inclusam. Anno sequenti sanguis Domini Crucifixi venit in Angliam, forte ille sanguis, qui de imagine domini fluxit, cum secundo Dominus in imagine sua a Iudæis priora pateretur. Aphricani; qui per munitionem Galliriani mōtis, totam Italiam laniabant per militiam Iohannis Papæ, & per auxilium Romani Græcorum Imperatoris conserta cum eis pugna, ita atteruntur, vt nec vnus quidem superfuerit, qui nō aut trucidaretur aut caperetur, multis testantibus Petrum, & Paulū Apostolos in illo bello fuisse visos ad auxilium christianorum. Anno sequenti Rex Henricus pacem cum Hungaris in 9. annos firmat. Carolus Rex Francorum a Comite Hinberto captus in custodiam Paronæ truditur ob necem Roberti Ducis ab eo perempti. Ex chronicis. Hic enim Hinbertus sororem dicti Roberti acceperat in vxorem, & ideo verbis dolosis Carolum decepit, vt in hospitium diuerteretur apud Paronam, sicque dolo eum captum retinuit in carcere, vbi tandem exul; & mar-

& martyr occubuit. Porro vxor eius ad patrem suum Anglorum fugit cum filio suo paruulo nomine Ludouico. Post Carolum vero Rodulphus Ricardi Ducis Burgundiæ filius, electus est in Regem a Francis, & in Francia regnauit. 13. annis. Iohannes Papa captus a Guidonis militibus, & in custodiá missus pessime strangulatus est, posito ceruicali super os eius. Sigibertus. Rodulphus Rex Burgundionum ab Italiensibus ad regnandum contra Berengarium inuitatus, conserta cum Berengario pugna, eoque victo, & expulso Regnum Italiæ tribus annis tenuit.

De Echelstano Rege Angliæ, & victoria eius. Cap. LXIIII.

GVillerinus. Hoc anno post Edmardum, qui regnauit annis. 23. regnauit filius eius Echelstanus annis. 16. Hic vt ferunt ex Concubina natus est, vix in tota Anglia fuit vilum vetustum monasterium, quod non vel ædificijs, vel ornamentis, vel libris, vel prædijs decorauerit, recentia monasteria faciebat, quasi ex professo, vetusta quasi aliud agens, artifici benignitate insigniebat. Sittrico Regi Nordanimbrotum dedit in vxorem vnam ex sororibus suis Quo post annum mortuo, prouinciam illam sibi subegit, Vuidualium Regem Vualensium, & Constantinum Regem Scotorum ex suis regnis expulit. Quos tamen postea miseratione commotus in antiquum statum subregnare permisit. Postremum illi bellum fuit cum Adlano filio Sitrici. Qui timens Regem sibi occurrentem cum exercitu Mimum se simulauit, & assumpta in manu cithara ad tentorium Regis Echelstani venit cantitans præforibus, vnde facile admissus est, cantandoque inter psallendum omnia oculis scrutabatur. Post conuiuium abire iussus precium cantus accepit, quod apportare dedignans sub se in terra defodit. Notatum est hoc a quodam, qui illi olim militauerat, & confestim Echelstano dictum, qui hominem incusans, quòd hostem præ oculis positum non prodisset, hoc responsum accepit. Idem sacramentum, quod tibi nuper o Rex feci, quondam Adlano feceram. Sed amoue hinc tentorium vsque dum partes relictæ veniant mane, vt inimicum petulanter exultantem modesta cunctatione frangas. Adlanus ergo nocte veniens, Episcopum quendam vespere, qui ad exercitum venerat cum omni familia occidit, vltraque progressus Regem imparatum offendit, qui hostes nihil tale ausuros putauerat. Rex ergo stratis excussus, cum suos ad bellũ acueret, gladius eius fortuitu e vagina cecidit. Inclamatoque Deo, & sancto Adelino, qui erat eius ex antiqua stirpe consanguineus, reducta ad vaginam manu, inuenit ensem, qui hodie pro miraculo seruatur in thesauro Regum, & est vna parte sectilis, nec vnquam auri, vel argenti receptibilis. Hoc Dei dono fretus tota die vsque ad vesperam indefessus fugauit Adlanum cũ exercitu. Cecidit ibi Rex Scotorum Cõstantinus perfidæ animositatis, & viuacis senectæ homo. Alijque Reges. 5. & Comites. 12. & omnis penè turba Barbarorum, sed pro fide Christi suscipiẽda, conseruati sunt pauci, qui remanserunt.

De dominatione eius, & muneribus sibi transmissis. Cap LXV.

COrrualensium idest, Aquilonarium Britonum Reguli, vectigalis nomine annuatim ei soluebant auri. li. 20. argenti. 300. boues. 25. & quolibet canes venaticos, & aues venaticas, vrbem Excettram Cornualẽsibus abstulit, quam turribus, & muro muniuit ex quadratis lapidibus. Aroldus Rex, quidam Noricorum misit ei nauem aurea rostra habentem, & velum purpureum densa testudine auratorum clipeorum intrinsecus circumagitatam. Hunc Elscanum patre defuncto voluerunt æmuli in vrbe Vuintonsa cæcare, quorum princeps erat Elfredus, quidam, qui deprehensus missus est Romam, vt ibi se coram Apostolico Iohanne iureiurando defenderet, qui cum iurasset ante altare sancti Petri, cecidit, & manibus famulorum ad Anglorum scholam deportatus, tertia nocte mortuus est. Misit ad eundem Echelstanum Rabodus præpositus Sansonis Archiepiscopi ossa sancti Senatoris, & sancti Paterni, & sancti Stubilionis, qui fuit magister eiusdem sancti Paterni, & vna die, & eadem hora cum eodem paterno migrauit ad Dominum. Isti sancti tunc de Britannia minori, & de Northmannia translati ad tutiora loca fuerant. Sed & aliæ tũc multæ reliquiæ Northmannis Gallias infestantibus, similiter translatæ facilè nemini patebant. Hic Echelstanus de Cõcubina natus dicitur fuisse hoc modo. Erat in quadam villa Opilionis filia pulcherrima, hæc per nocturnam visionem vidit lunam de suo ventre splendere, & totam Angliam suo lumine illustrare. Quod cum illa sodalibus retulisset, & illę hoc idem villicæ, quæ filios regis nutriebat enarrassent, illa eam assumpsit, & loco filiæ habuit. Quam postea adamauit in domo eius Eduuardus Regis Elfredi filius, ex qua genuit Echelstanum. Ad hunc Echelstanum misit Henricus Conradi filius Rex Theutonicorum Imperator Romanorum sororem eius Othoni filio suo expostulans, alteram eius sororem habuit Ludouicus Aquitanorum Princeps de genere magni Caroli superstes.

De Cateris euentibus illius temporis. Cap. LXVI.

SIgibertus. Anno Henrici VII Simeon Bulgar, qui ex Philosophe Monachus, ex Monacho miles factus dominatur Bulgaribus, Grecos grauiter attriuit, sed Romanus, Græcorum Imperator eius insaniam facto fœdere mitigauit. Anno eiusdem 9. Raerius Lobiensis Monachus vir nimiæ simplicitatis, sed experientia liberalium artium nominatus, cum Hilduino, qui in Lotharingia Episcopatum Leodicẽsium olim ambierat, in Italiam ad Hugonem Regem profectus, Veronæ Episcopus ab Hugone constituitur, Hilduino Mediolani Archiepiscopo ordinato. Item postmodum a Rege Hugone Episcopatu pulsus, qui Haioarijs fuerat Papiæ exiliatur, vbi & librum de suis erumnis luculente edidit. Scripsit ei multa alia legentibus vtilia. Anno 10. lanceam mirandi operis, ex clauis Iesu Christi crucifixi sanctificatam, quæ dicitur Primi & magni Constantini Imperatoris fuisse, donatam Rodulpho Regi Burgundionũ, & Italiæ, a Sãsone Comite, Rex Henricus, precibus, minis, muneribus, addita etiam parte prouinciæ Sueuorum, a Rodulpho Comite extorquet, & hanc ad insigne, & tutamen imperij posteris reliquit. Anno 15. Otho filius Regis Henrici, vxotẽ ducit filiam Ethmundi Regis Anglorum. Anno 16. in Geneuẽsi vrbe fons sanguinis largissime effluxit, prætendens forte vrbis ipsius imminentem ruinam, quæ eodem anno ab Aphricanis cum classe illuc venientibus capta, cunctis ciuibus, exceptis paruulis, & mulieribus, captis, & occisis, etiam thesauris suis est euacuata. Anno 17. Iuger Rex Russorum sciens exercitus Græcorum esse ductos contra Saracenos, & ad insularum custodias dispersos, ad expugnandam Constantinopolim, cum mille, & amplius nauibus venit, adeo de victoria iam securus, vt Græcos non occidi, sed capi præciperet. Quibus Imperator Romanus cum paucis viriliter occurrens, circum circa, Græco igne iniecto pęnè omnes cum nauibus exussit, paucis euadentibus, omnesque captiuos decollari iussit. Anno 18. prodigia apparuere, Sol sereno cœlo obscuratur, per fenestras vero domorum radios quasi sanguineos emittebat, hominis cuiusdam sinistra manus ferro amputata, post annum pęnè ad integrum ei dormienti restituta est, cui pro signo miraculi quasi sanguinea linea loco coniunctionis notabatur. Henricus Rex moritur, qui licet in vincendis inimicis gloriosus fuerit, quia tamen pacificus erat, nullam operam dedit, vt effugatis ab Italia Tyrannis, qui quasi conductiui mercenarij alter alteri succedentes Imperium dilaniabant, benedictionem imperialem accepisset. Post quem Otho filius eius ex Matilda filia Theodorici Regis Saxonum imperauit. Mons vero vbi Henricus Rex sepultus est, postea flammas in multis locis euomebat. Obijt quoque Dominus Odo primus Abbas Cluniacensis, succedit ei Adamarus.

De extremis miraculis Sancti Odonis.
Cap. LXVII.

EX gestis eius. Hic Sanctus Odo, cum discipulos suos regularibus disciplinis instrueret, multorum Monachorum miserabilem excessum narrauit, vt in eis motus iuueniles comprimeret. His inquit diebus duo fratres rapidissima rapti sunt morte, non in vno loco, nec in vno die. Veniens vnus ex eis in domum cuiusdam suæ sororis vehementissime se esurire dixit, & refectionem petijt. Cui protinus illa pisces abundanter se habere respondit, vt comederet quales & qua hora vellet. Ille quasi indignatus pisces se fastidire respondit, nec iam eos se posse videre dixit. Tunc armum cuiusdam animalis sibi assari pręcepit, sed non ferens assaudi moram, portiunculam inscidit, & in prunas proiecit. Deinde vinum afferri sibi iussit, & carnis morsum auide sumpsit. At hoc quod sumpsit, gulam non transiit, nec reiicere potuit, sed vitam cum cibo perdidit: Alius frater veniens ad domum cuiusdam parentis sui statim ad comedendum quæsiuit. Cui cum respondissent, quia necdum hora edẽdi venit, cum indignatione adiecit. Heu tota nocte equitando post iniunctam mihi obedientiam laboraui, & nunc me ieiunare cogitis. Afferte ergo mihi si quid habetis. Cui cum dicerent pisces se habere, indignatus cæpit huc, & illuc oculorum intuitus circumferre. Ibat autem circa pedes eius Gallinarum grex, tunc quasi furens baculum arripuit & eam quæ ei placuit percussit, ac furibundo ore dixit. Hæc est hodie mihi piscis. Qui autem circumstabant cum quodam rubore dicebant. Licet tibi carnem comedere pater. At ille. Volatile inquit non est caro. Volatilia enim & pisces vnam habent originem. Apposita est ergo coram eo Gallina, quam occiderat iam assata, ex qua offam abstulit & momordit, quam morsum nec euomere potuit, nec glutire, sed eum vita priuauit. Pugnos tamen & ceruicatas

pro

pro mercede suæ improbitatis in obprobrium antequam moreretur assumpsit. Quidam frater ex prædictis patris Odonis congregatione illicito tpe sibi fleubotomiæ curationem adhibuit. Super quo facto commotus est eius animus, quia quamuis eum necessitas coegisset, tamen absque eius licentia hoc præsumere non debuit. Mox vena per quam sanguis prius effluxerat dirupta est, & quousque animam redderet a quocunque medicamine non fuit restricta. In monasterio sancti Heliæ, de quo Gregorius in dialogo loquitur, constituit pater Odo, vnum de fratribus suis præpositum, nomine Theodardum, sed quia durum est, in mente veteri noua meditari, Monachi, qui ibi reperti sunt, ab esu carnis non potuerunt abstrahi. Quod videns ille cœpit ex finitimis regionibus pisces emere, vt vel sic voluntati eorum satisfaceret. Ex qua re penitus equi quos ei dimiserat pater Odo defecerant, hac illucq; discurrentes. Hanc ergo eorum improbitatem summq; laborem prædictus frater patri Odoni crebrius innotescere studuit. Quo a Domino potente vallis ipsa cui monasterium præeminet atque interiacet, non multum procul iunctis monticulis inuicem se clausit, & consuetum torrentis, qui per eam defluebat aditum interdixit. Dehinc multitudinem aquarum collecta lacum ex se perduxit, & laborem fratri abstulit, quia pisces illi emere vltra necesse non fuit. Huius Natalis celebratur. 13. Calen. Decembris, cuius vitam frater Iohannes scripsit.

De successore eius Adamaro & Maiolo. Cap. LXVIII.

EX gestis eius. Porro sancto Odoni, vt dictum est, successit Adamarus, siue Heimardus simplicitatis, & innocentiæ filius. Hic in augmẽtatione prædiorum, & acquisitione commodi temporalis fuit studiosus, & in obseruantia regulari deuotus, amissionem luminis temporalis, & quicquid sibi aduersitatis accidere potuit, absque omni murmure, & indignatione patientissime tulit. Huius tempore beatus Maiolus Maticensis ter. enutritus, spiritualibus literis imbutus, & Virgi Archidiaconus nobilis parentibus ab infantia nobilitatis titulo decoratus ad morem, & obseruantiam monastici ordinis est cõuersus, & sexto, vt ferunt anno suæ conuersionis a sæculo ab ipso Heimardo Abbate iam tota corporis valitudine destituto, & oculorum lumine priuato habito fratrum cõsilio in locum Abbatis licet multum renitens est subrogatus. Erat autem incessu grauis voce sublimis, ore facundus, vultu Angelicus, in motu, vel actu corporis honestus. Erat fide firmus, spe certus, gemina charitate refertus, sapientia clarus, fortitudine robustus. Erat ei honestas in actione, sobrietas in consuetudine, humilitas in prosperitate, patientia in aduersitate: Mansuetis erat affabilis superbis terribilis, parcus cum decuit, diffusus, vt debuit. Non diuersus in habitu, non confusus in actu, quantum ad hominẽ vnus semper & idem deuotus imitator sanctorum, & intentus auditor eorum. Ita placere studuit hominibus, vt Deo non displiceret. Quam perspicue autem huius eiusque discipulorum existat in benedictione memoria, respondeant monasteria ab ipsis, alia funditus constructa, alia de corruptione cum incremento virtutum ad meliorem statum reducta. Multi quoque fidelium, vt testatur fidelissima relatio diuersis infirmitatibus cõstricti, etiam de vita desperantes, ab eo visitati per gratiam Dei sanati sunt, & multi oculorum caligine detersa, per meritum eius clarius videre ceperunt. Multi, vt ferunt a veneno serpentum, a morsibus luporum, & canum, ab incursionibus, & illusionibus Dæmonum, per dominicæ Crucis vexillum dextera eius manu impressum receperunt salutare remedium. Multi quoque in periculis fluminum ab ictibus fulgurum, & ceteris incommodis per eum liberati sunt. Aliquando candelæ, vel cubicularij negligentia, vel occasione aliqua in noctibus ante lectum eius extinctæ, vt testati sunt qui affuerunt, diuinitus sunt lumine restituti. Aliquando cum in monasterio sancti Dionysii esset, & nocte vt sui moris erat eiusdem martyris librum de cælesti principatu legeret, graui somno superueniente candela de manu eius super paginam libri defluxit, & tũc mirabile quoddam & insolitum accidit. Ignis enim naturæ suæ officium prosequens, linum cõsumpsit, & ceram, paginam vero dimisit illæsam. Obiit hic sanctus plenus dierum, & sanctitate. 5. idus Maij, feria sexta post celebrationem solennitatis dominicæ ascensionis. Ad cuius sepulchrum multi sanantur infirmi, paralitici eriguntur, & claudi. Ibi cæci, & dæmonibus obsessi curantur. Et nescio cuius generis igne terribiliter, & miserabiliter adusti liberantur.

De Imperio Othonis primi, & nece Regis Ermundi. Cap. LXIX.

SIgibertus. Igitur post Henricum imperauit Otho primus, qui cæpit anno domini. 938. Mundi vero quarti. 1901. & imperauit annis. 36 Huius anno primo Princeps Bohemiæ Vuenzelaus vir sanctus a fratre suo Baizlao occiditur ambitione præripiendi principatum, seductioni eius in vltionem. Rex Otho bellum Baizlao interdixit, & longa inter eos concertatio per 14 annos pertractata est. Ex chronicis. Hoc etiam anno Rex Francorum apud Antissiodorum moritur cuius corpus in Ecclesia sanctæ Columbæ Senonis tumulatur. Post eius mortem Franci coacto in vnum concilio Guillerinum Senonen. Archiepiscopum in Angliam miserunt ad Edinam, quondam Reginam Francorum, vt filium suum Ludouicum remitteret ad regnum paternum. Cui obsidibus, & sacramentis adhibitis Ludouicum prædictus Antistes accepit, & in Franciam adduxit. Qui apud Laudunum vrbem vnctus, & coronatus est in Regẽ, & regnauit annis. 19. Sigibertus. Anno sequenti Italiam vexabat hæresis Antropomorficarum, idest corpoream formam Deum habere dicentium, contra quam Racherius Veronẽsium Episcopus, & verbis, & scriptis reclamabat. Anno sequenti Rex Otho Boizlaum bello superauit, ac Boizlaus pro victoria secutos circunueniens Principem militiæ Regis cum multis trucidauit. Rex vero Bohemiam deuastauit. Guilelmus. Hoc anno Ermundus Adelstani frater annorum. 18 annis sex regnauit, & dimidio. Hic Glasconiensem Ecclesiam magnis prædiis, & honorib. ditauit, & confirmauit donationem suam per priuilegium aureis literis scriptum, in libro euangeliorum eleganter composito, quod eidem Ecclesiæ dedit. Hic Ermundus latronem quendam nomine Leof eliminauerat. Qui post sex annos regressus die sancti Augustini Cantuariensis Episcopi Mopinus, apud Pronchelecteriæ inter conuiuas Regis assedit, quia scilicet tunc solebant Angli festiuè conuiuari ob memoriam prædicationis sancti Augustini. Hic Latro tunc forte iuxta ducem recumbebat, quem Rex ipse partibus de cæna dignatus fuerat, qui cum a Rege solo recognitus fuisset, cæteris in vina spumantibus, Rex ira accensus prædoni capillos inuoluit, & ad terram elidit. Qui latenter siccam de vagina eductam in pectus Regis infixit. Qui mox exanimatus est. Latro vero concurrentibus satellitibus membratim discerptus est, nonnullos prius sautians. Præuiderat Regis finem beatus Dunstanus tunc Glasconiensis Abbas, Dæmonis ante se saltãtis gesticulationibus, & plausibus edoctus scurrilib. qui mox equum conscendens, & ad curiam properans in medio itinere rei gestæ nunciũ accepit, sepultus est in Glasconiẽsi ecclesia, data in inferias villa, in qua occubuit. Ex chronicis. His diebus contra Regem Ludouicum rebellabant Francorum proceres, ac super omnes Hugo magnus Parisiensis Comes, qui fuit filius Roberti tyranni a Carolo Rege in bello Suessonico perempti. Ludouicus itaque Rex a ducibus suis circumuentus a Northmannis capitur, & consilio Hugonis Banchinum missus publicæ custodiæ trahitur, Carolomanus vero maior filius eius a Northmannis adductus Rothomagi moritur. Hoc audiens Imperator Otho, cum 17. legionibus ad liberandum Ludouicum Franciam aggreditur, eiusque metu Ludouicus a custodia relaxatur.

De Cæteris euentibus illius temporis. Cap. LXX.

SIgibertus. Porro contra Othonem Imperatorem rebellauit Euerhardus Comes palatij, & Gilesbertus Dux Lotharingiæ, qui Gerbergam sororem ipsius Imperatoris habebat vxorem. Hi itaque duo Henricum fratrem Imperatoris obsessum capiunt. Cumque palatia sua ab Imperatoris fidelitate seiunctim fictioni suę applicarent, suggerentes ei Regnum magis competere illi, in patris regno nato, quàm Othoni ante Regnũ nato, anno Othonis 5. Gilesbertus, & Euerhardus cum præfato Heinrico iuxta Rhenum contra Imperatorem bellum parantes, milites Imperatoris offendunt, & multi cum paucis congressione facta interim Imperatore in alio Rheni littore ante clauos domini lanceæ suæ infixos, in oratione prostrato, victi dederunt terga Henrico in brachio insanabiliter vulnerato. Eodem anno orta dissensione inter principes de varietate legis, vtrum deberent auis superstitibus filij filiorum post patres defunctos hæreditate, an exhæredatis fratruelibus deberet hæreditas ad patruos redire. Ex Regis Othonis, omniumque principum sententia, cognitio veritatis commissa est gladiatorio iudicio cessitque victoria his, qui decebant fratrum filios debere cũ patribus hæreditare. Anno sequẽti Rex Otho obsedit Brisagam oppidum Alsaciæ, quod Ludouicus Rex per milites Euerhardi, & Gilleberti tenebat, in qua obsidione suasu Friderici Maguntini Episcopi, qui animo iam ab Imperatore defecerat, multi ab Imperatore defecerunt, eaque re alijs territis, solus Rex interritus manet. Interim fideles Regis Vdo videlicet, & Conradus frater Hermanni Sueuorum Ducis Euerhardum, & Gillebertum prædando Regno secure intentos, iuxta Rhenum inopinate aggressi accerrimè debellant Euerhardo gladiis perempto. Gilleberto autem Rheni vndis submerso, cęterorum vix aliquis fugit, qui nõ aut trucidaretur, autem caperetur. Hoc nuncio infideles Regis corde franguntur, & Ludouicus ab Alsacia disce-

discedit, & Rex & fideles cum ipso gratulantur. Eodem anno Ademarus Cluniacensis Abbas substituit sibi Abbatem Maiolum. Guillerinus. Hoc anno Guillerinus filius Rollonis Dux Northmannorum dolo in Francia occisus est, ab Alzone cognomento curto, clauis ad eius cingulum inuenta est, seræ familiaris scrinij, in quo inuenta sunt indumenta monachalia, quæ semper inter bella meditabatur se gestaturũ apud Gimegrum. Quem locum a tempore Hastingi desertum ipse fruticosis sentibus purgauerat. Et ad hunc statum, qui modo est euexerat, huius filius fuit Richardus.

Adhuc de eodem. Cap. LXXI.

SIgibertus. Anno Othonis. 7. Stephanus, & Constantinus Imperatores filij Romani Imperatoris, vt videlicet superius prælibatum est, ægreferentes se iusta patris sui sæueritate a iuuenili leuitate coerceri, dispositis in palatio insidijs ignorante altero Cõstantino Leonis Imperatoris filio, patrem de palatij solio deponunt, & tonso ei, vt moris est capite, ad vicinam insulam, in qua Cenobitæ philosophabantur transmittunt. Sol horribilem eclypsim passus est feria sexta, hora diei tertia, quo die in Hispania Addamaram Rex Saracenorum a Radamiro Christianissimo Rege Gallitiæ ĩ bello superatus est. In Italia cometa miræ magnitudinis apparuit prætendens famem quæ secuta est. Rex Otho corpus Innocentij martyris in vrbem Magdaburg transfert. Anno sequenti Otho Imperator totam Lotharingiam sibi subiugauit. Resistente igitur solo Metensium Episcopo Adelbone fratre Ducis Friderici Stephanus, & Constantinus videntes post patris sui depulsionem Constantinum filium Leonis Imperatoris ab omnibus sibi præferri, & se iam in secundis vix haberi. Cum deliberarent hoc quod de patre fecerant, etiam de Constantino facere, publicato corũ consilio per Diabolinum intentorem huius consilij, cum ad conuiuium ex condicto consedissent, & de prioratu sedendi inter se consulto decertarent, dato signo a viris Constantini ambo fratres solio deturbãtur, & tonsis capitibus ad idem monasterium ad quod patrem transmiserant, & ipsi ad philosophãdum cum Monachis transmittuntur. Ita euacuato palatio abusiuis Imperatoribus, ipse Constantinus, & Romanus filius eius ex filia Romani Imperatoris imperant annis. 16. Anno sequenti Henricus frater Imperatoris in vrbe Merseburg a fratre obsessus proiectis armis ad pedes eius procidens, & misericordiam eius implorans in custodiam includitur. Fridericus etiam Archiepiscopus Maguntiæ a ciuibus excluditur. Guillerinus. Hoc anno regnauit Edredus tertius ex filijs, Eduardi annis. 9. & dimidio. Cuius ægrotantis audito nuncio beatus Dunstanus cum illuc equum acceleraret, vocem desuper sonãtem audiuit, modo Rex Edredus obdormiuit in domino.

De origine sancti Dunstani, & bonis eius initijs. Cap. LXXII.

EX gestis eius. Hic Dunstanus ex Angliæ partibus oriundus parentibus, & genere, & fide nobilibus maternis autem finibus sacro puerperio intumescentibus accidit, eam cum viro, & multitudine populi confluente ad Ecclesiam beatæ virginis Mariæ in Glasconia die purificationis eius aduenisse, accensisque lampadibus missarum solenniis interesse. Iamq; qualiter puerum Iesum in templo inducerent recitari cæperat, tũc repente maiestas Domini apparuit, quę omnium luminaria extinxit, & totam domum caligine obtexit. Cumque omnes nimio pauore starent sensu hærentes, & alternis obtutibus stuporem indicarent, ex templo lux cælitus emissa in templo resplenduit, & cereum, quem puerpera manu tenebat accendit. Sicut autem populus de amisso lumine mirabatur, sic nunc maiori admiratione simul, & exultatione mentis interna detinetur, illuc itaque ab omnibus lumen porrectum est, & hinc omnibus lumen receptum. Infans autem natus cum iam loqui inciperet, ad hanc Ecclesiam cum oblationibus delatus est. Ibiq; illis oratione pernoctantibus apparuit vir æthereos habens vultus, dicens locum non multopost sublimandum, puerum ibi Deo relinquendum, & beatum per sæcula prædicandum. Cum autem in tenello corpore acerrimo languore fatigaretur, & iam in limine mors adesse putaretur, nocte intempesta cœlestis eum medicina reuisit, quam ei per Angelicum ministerium Christus exhibuit, confestim de lectulo doloris surgens ad templum Deo gratias acturus cucurrit, his qui eius ægrotantis curam gerebãt stupefactis, lentoq; pede vestigia eius sequentibus, & finem rei explorantibus, necdum medium itineris confecerat, & cum malignis spiritibus latrantium canum multitudine stipatus occurrit, viamque eunti intercludere contendit, qui præ timore perterritus Christum puer exclamauit, eiusque pręsidio vallatus virgam arripuit, quam in faciem obsistentis simulacri vibrans, ipsum cum omni comitatu in fugam compulit. Denique ad portam templi veniens, sed eam obseratam inueniens, scalam cui initi solebant, qui superiora templi sartiebant ignoranter, & quasi per excessum mentis ascendit. Inde ad alteram partem tecti, qua nullus erat descensus progrediens angelicis manibus ad solum scilicet intra templum deponitur, ibi facta luce inuentus est leui sopore offusus. Rogatus autem vt tam mirabilis euentus modum exponeret, non esse hoc in sua conscientia respondit. Sed hi qui explorandi gratia eum secuti fuerant de omnibus, quæ vsque ad extrema templi fastigia contigerant claro, & probato sermone testificati sunt. Cætera vero quoniam & illos, & puerum latuerant sola Dei potentia mirabiliter perpetrata fuisse claruerunt. Studebat iuuenis seruare pudicitiam, fugere lasciuiam, principium bene agendi, Deum semper habere, finem vero eidem commendare. Moribus quoque bonis accessit ad studiũ sacræ lectionis vt cum varijs artibus magnificè polleret, illam tamen quæ musicis instrumentis exercetur speciali, quadam affectione vendicabat. Deniq; a patruo suo Athelino Cantuariensi Archiepisco Regi Echelstano familiari cõtestatione commendatus, & ab eo gratissime in palatio susceptus in cunctis, sapienter se agebat, nunc quidem surgens ad orandum Deum, nunc sedens ad iudicandas causas hominum, & cum videret Regem curis sæcularibus fatigatum, in cythara, vel in aliquo musico instrumẽto psallebat. Sicque tam Regis quàm principum corda exhilarabat.

De miraculo citharæ eius & monachatus susceptione. Cap. LXXIII.

TVnc matronæ cuiusdam frequenti rogatu compellatus, vt ei stolam sacerdotalem artificiosè præpingeret, quã post ad diuinos cultus aurifactoria imitatione figuraret. Assumpta cithara ad domum illius tendit, citharam in pariete suspendit, & opus ad quod venerat diligenter instituit. Cumque manum operi, cor autem, & labia Deo præpararet, apparuit in domo gloria domini, cithara, quæ parieti affixa absque vllo mouentis hominis impulsu, huius antiphonæ melodiam discretissima modulatione personuit. Gaudent in cælis animæ sanctorum, &cæ. Tunc puellæ obstrepentes exiliunt, materfamilias omnisq; domus clientela vociferans eum plusquam expedit scire. Diabolus quoque inuidiæ stimulis quosdam inflammat, qui confictio mendacio opinionem iuuenis apud Regem lædant, asserentes illum malis artibus imbutum, nec quicquam diuino auxilio, sed plura Dæmonum operari præstigio, qui aduertens faciem Regis nõ esse erga eũ sicut prius palatio discedere parat, malens eum deserere, quàm ab eo deseri. Quo comperto eius æmuli insidijs iter obsidunt, illum equo deijciunt, supplicijs affligunt, tandem vinculis irret tum in cisternam, quæ iuxta erat depellunt, donec a quibusdam hominibus inuenitur, quorum pietate ad vicũm fouendus transfertur. Hoc ergo principium certaminis esse intellexit, ad quod illum nuper diuinus cytharedus prę monuit. Profectus inde Elphegum cognatum suum Vuentanæ Ecclesiæ Pontificem adijt, a quo frequenter rogatus, vt monachatum indueret, quatenus qui angelicæ conuersationis initia haberet perseuerantiam in habitu demonstraret. Respondit excellentioris esse gratiæ, qui in sæculo consenuerit, & tamen quę digna sũt monacho fecerit eo, qui se monasterio dedit, nec quicquam aliud præterquam quod sibi statutum est post hoc facere potuit, alterum inquit necessitatis, alterum est libertatis. Ad hoc Episcopus ait. Oĩbus cõis necessitas est, vt qui ignem gehennæ voluerit effugere, ignẽ cõcupiscentiæ studeat extinguere, q nõ multum extinguitur, si fomenta eius humanis sensibus nõ subtrahuntur, ad hoc, ꝙ in mũdo præcipuè appetitur libertas hoĩs est, hæc.n omissa cætera nequeunt possideri, vt ergo Deo des, qd maximè diligis illa desinas haberi. Cumq; hmõi verbis quotidie Eps insisteret, illum in ambiguo positum grauissima febris inuasit, atq; ad desperationem vitæ perduxit. Tandem ex insperato recalescens hic ait. Legibus voluptatis renuncio, virginem me virginis filius hucusq; seruauit, virginem me Regina virginum habebit. Mox accito Epo postulat sibi indilatæ religionis benedictionem dari. Tunc Eps lætitia perfusus monachali eum & sacerdotali grã promouit Eccl'æ beatæ Virginis Mariæ attitulans, cui eum ab initio parentum suorum spõsio dicauit. Cumq; eum contra diaboli insidias instruxisset dimisit cum pergẽtem ad gñationis suæ principium, ibi in Eccl'a pfatæ Virginis manstitabat operans ea quę piæ norma religionis exigebat. Cui etiam adhærentem cellam siue spelium proprijs laboribus ædificauit, quæ non tam humani habitaculi quàm formam gerebat sepulchri. Vt enim ego, qui vidi æstimo longitudo eius non amplius quinque pedum, latitudo vero duos, & semispedes habet. Porro altitudo staturam hominis exprimit, siquis in defossa terra constiterit, aliter enim neque satis ad pectus porrigitur, medium hostioli fenestellam aperit per quam lumen operanti irradiauit.

De incensione Dæmonis, & visione stelliferi. Cap. LXXIIII.

VErum Diabolus quem ante habitare non sinebat in palatio nūc quoque depellere nititur Tugurio. Fallax ergo fallacem hominis adopertus imaginem sub obscuro vespere cellam adolescētis petit, & immisso capite fenestræ incumbit cernens illum fabrili opere occupatum, postulat sibi quippiam operis fabricari. Cuius ille calliditatem non aduertens, operi quod postulabatur animum intendit. Interim cępit hostis verba peruersa compositione facere, mulierum nomina inserere, luxurias commemorare. Deinde religionem ostendere, & denuo eadem repetere. Tunc Athleta Christi quis esset intelligens, tenacula quibus ferrum tenebat cępit fortiter ignire, & subpressis labijs inuocare Christum. Deinde sancto furore actus celeriter ea candentia de igne rapit larualem faciem includit, & totis viribus renitens monstrum introrsus trahit. Iamque stando vires sumebat, cum is qui tenebatur auulso pariete tenentis se manibus aufugerat, tales immani rugitu fremens vlulatus. O quid fecit caluus iste, tenui nāque sed formosa Cæsarie erat, & ideo de eo talia clamitabat. Mane autem congregata est ad eum propinqui populi multitudo, sciscitans, quis ille clamor fuisset, qui tanta eos vehementia dormientes terruisset. Dæmonis ait furor ille fuit. Caute vos ab illo agite, quia si vocem irati ferre non potuistis, societatem damnati quo pacto sustinebitis. Post hoc ieiunio & orōne contra hostem pugnās, cum pudicitia corporis tantam obtinuit munditiam cordis, vt vix eum latere posset, quicquid sinister spiritus molitus fuisset, famaque eius totam regionem percurrit, quæ ad visendum eum omnium corda accendit. Mulier quędam Elgisu nomine diues, & nobilis ad eum veniens cum ex ore eius verbum audisset, adeo dulcedine vitæ æternæ delectata est, vt vlterius nec domum repetere neque loco discedere, sed cum eo mori & viuere diligeret. Hic circa venerationem beatæ Mariæ virginis valde feruens erat, & intantum apud eam eius merita valuerunt, vt si quando necessitate coacta quippiam postularet, vix aliqua morula intercedente ab ea susciperet. Quæ cum infirma moreretur, vir sanctus dum Ecclesiæ hostium psallendo præteriret, erectis ad cœlum oculis vidit spiritumsanctum in columbæ specie descendentem, cuius corpus omni candore nitidius, alarum vero remigia scintillantis ignis splendorem per aera spargebant, quem ille penetrale illud morientis Matronæ subintrantem conspiciens illuc concite venit, videt domum diuino splendore fulgentem, audit Fęminam intra septa veli oppansi gratias agentem, miratur colloquium & dicendi finem patienter expectat. Deinde leuato velo subintrans illius stelliferi nomen interrogat. Illa autem modeste subridens ait. Tu stelliferum antequam huc venires vidisti, & nunc cui locuta sum interrogas. Ipse est qui ad hostium Ecclesiæ tibi apparuit, & me de imminente morte territam consolans visitauit. Tibi autem singulari amico gratias refero, quia tuis semper admonitionibus instructa, & orationibus adiuta, ecce ad Deum vado. Cumque corpus, & sanguinem Christi suscepisset animam pariter tradidit Christo.

Qualiter factus est Abbas Glasconiensis, & præcognouit mortem Regis. Cap. LXXV.

DEfuncto autem Rege Echelstano, frater eius Edmundus imperij monarchiam suscepit, a quo Dunstanus accepta potestate super regiam mansionem quæ Glasconia vocabatur, cœpit angustioris Ecclesiæ fundamenta iacere, officinasq; construere secundum exemplar olim sibi ostensum ab Angelo, ipsam metiente fabricam, magnumque Monachorum gregem ibidem congregare. Quibus ipse primus Abbas effectus ad tantam iustitiæ perfectionem eos adduxit, vt ad omnes circūquaq; Ecclesias ex eisdem Pontifices eligi. Abbates assumi non cessarent. Cum autem vir Dei præcibus regijs deuictus, Bathensem Ecclesiam inuisere perrexisset, ibi dum solitarius oraret repente ad superna raptus, animam cuiusdam discipuli a se nobiliter apud Glaconiam educati, innumera Angelorum frequentia stipatam, immensoque lumine perfusam ad cœlum prouehi conspexit, & mox eam in manus diuinæ pietatis commēdans, dominus quoque loci ad commendandum inuitauit. Regressus autem vt Regem cupidissimum sibi loquēdi adiret, Diabolum scurræ simillimum coram equitantibus deprehendit saltātē, & quasi de futuro aliquo lucro gloriantem. Cuius præsentiā dum coexistenti populo indicasset, formamque omnium conspectibus horribilem ex imperio denudasset, requisitus postea quid eiusdem monstri, petulans lætitia prætenderet, mortem Regis regnique mutationem proximam esse nunciauit, cui mox prophetiæ rerum veritas respondit. Nam infra septem dies occiso Rege successit in regnum iure fratris, vir egregius Edredus pius, & iustus, proinde Dunstanus quasi Rex & Regis Imperator est effectus.

Qualiter idem factus est Vuintonensis Episcopus. Cap. LXXVI.

VLfego autē Ruinato Episcopo ad vitam spiritalis sæculi disposito, Rex Dunstanum aggrediens rogat, vt Eccleſiā pastorali solatio destitutam ipse pastor suscipiat, sed videns se ei persuadere non posse, reginæ matri Cadinæ, quæ illi valde dilecta erat verbum imposuit suadelę. Quod eum ei suaderet, & ille penitus recusaret, illa rationibus adhuc insistente motus aliquantisper certissimum inquit habeto me in diebus filij tui pontificali infula nō esse sublimandum. Inde fluctuantes animos gerens cubiculo se dedit, ibique secum multa voluēti somnus obrepsit. Et ecce assunt Christi Apostoli Petrus, & Paulus, & Andreas, a quibus gloriosissime salutatus Andream Hilari vultu aspicit conniuētem, & verbis Angelicis audit præcinentem. Tollite iugum meum super vos, & discite, quia mitis sum &c. Tunc a beato Petro iussus læuam extendere modicum ferulæ crepitantis ictum excepit. Hoc ab illo audiens. Hæc tibi sit & pœna abiecti, & signum vlterius non abijciendi Pontificatus. Ad cuius virgulæ tactum euigilans gratias egit Deo, a quo se ita cōspexit honoratū. Cumq; Regi hoc qđ viderat enarrasset, signo diuinæ prænunciationis est glorificatus, & insuper ipsius interpretatione Regis Pontifex Cantuariæ futurus, designatus. Rex autem lætali morbo postea correptus ad eum accersiendum misit nuncios, vt esset confessionis eius auditor, & fidelis apud Deum intercessor. Qui contristatus ad animam, cum ad palatium velociter tenderet, & membra affecta ieiunijs infatigabiliter fatigaret, nō patiente Deo illum vlterius affligi, vox de cęlo lapsa insonuit. Ecce Rex Edredus obdormiuit in domino cuius vocis emissione equus cui insidebat percussus interijt. Tremuerunt comites, fragorem quidem tonantis audientes, sed quis intonaret non intelligentes, quibus ipse rem aperiens commendat animam Regis defuncti in manu Regis ęterni. Ingressusque palatium sepeliendi persoluit officium. Post hunc surrexit Eduuin' filius Regis Edmūdi iuuenis insipiēs, nulla regnādi gratia pollēs, sed quasi alter Roboam spretis senioribus puerorum consilia sectans, libidine quoque incessanter exarsit. His vir sanctus grauiter offensus, frequenter eum & acriter cœpit increpare, & ille increpantem ridere, multaque mala illi comminari. Qui vbi industriam suam nil præualere vidit, ab eius colloquio penitus abstinere decreuit. Illo ergo relicto monasterio se recepit. Illo in loco turris erat, quam necdum vlla in cacumine tectura claudebat. Cumque populus trabem totius operis sustentatricem summis muris applicare contenderet, repente ruptis funibus ruere cœpit, clamante omni populo Dunstanum, vocibus iteratis aduolat ocior sanctus, signū crucis ei regione machinę depingit. Necdum manus sancta digitos cōtraxerat, cum trabes, nec vinculis astricta, nec machinis leuata reuehi videbatur ad locum de quo ruere cęperat.

Qualiter insidias Diaboli contra se superauit. Cap. LXXVII.

HVic gloriæ inuidens Diabolus in speciem Vrsi translatus hiante rictu orantem aggreditur, iniectisque vngulis, pastoralem virgam quam manu tenebat, complectitur, & ad se trahere conatur. At ille spiritu Dei roboratus retractum ad se baculum in sublime erigit, ac fugientem beluam cedens nō prius destitit quam flagellum in tergo illius tribus parentibus comminutum apparuit. Victus in se Diabolus, in alijs victorem suum vincere quærit. Nam præfato Rege eodem quo consecratus fuerat die in turpes concubitus publice deuoluto, ac per hoc omni senatorio ordini offenso communi omnium voto Dunstanus compellatur. Qui pergens repertum cum adultera Regem mechali thoro violenter abstraxit, & ante summū Pontificem Odonem Cantuariensem adduxit. Itaque pelicis animum Diabolus instigat, Regis iram pelex exaltat, & ambo Dunstano, exilium intentauit. Cumque venissent Glasconiam & vrgēte Regis edicto proscriptus fuisset inter lachrymas Monachorum eius manu nutritorum, inter lamenta amicorum, inter gemitus pauperum a se recreatorum, audita est in atrio templi vox plaudentis, Diaboli quasi iuuenculæ cachinnantis, quem sanctus seuera fronte suspiciēs. Nihil ait super exilio meo gratuleris, quia plus est ꝙ me redeunte doleas, quam quicquid me exulante lætari valeas. Hoc dicto malignus abscessit, nec sic cessauit mulieris furētis insania, quin omnibus, qui virum Dei exulante hospitio fouissent perscrutatis, proscriptis, damnatis ipsiusque oculis eruendis ministros transmitteret. At elemētia Christi respiciens Anglorum populum tanto pastore destitutum, suscitauit corda eorum contra Regem impium, coactique in turbam ipsum cum adultera fugitantē armis prosecuti sunt, & ipsam quidem comprehensam subneruauerunt, ipsum quoque per diuersa loca deuiantem vltra flumen Ramisiam compulerunt,

pulerunt, fratremque illius Edgarum Regem statuerunt. Qui celebrato regni concilio adnihilatis omnibus, quæ a fratre eius iniquis legibus, decreta fuerant, omnia quoque ab eo violenter ablata restituit, & virum Dei. s. Abbatem Dunstanum in magna gloria de exilio reuocauit. Deniq; mortuo impijssimo Rege Eduuio & in sortem Dæmonū translato, Dunstanus nesciēs quid de eo actum esset in Ecclesia cui præerat dei fidis meditationibus inseruiebat, & ecce sub eius aspectu tartarea cohors exultādo quasi chorum ducebat, perscrutatus sanctus causam lætitiæ audit Regem obijsse, animamque illius statim tradendam gehennæ, sed prius hoc ex diuino imperio Dunstano nunciandum. Qui pietate motus soloque prostratus vbertim flens, non prius ab orando Deo quiescit, quousque Regis spūm liberatum agnoscit. Breui autem morula peracta redit tristis legio infernalis in hos clamores erumpēs. O hominem fidei alienum & nostris semper beneficijs gratum, ad vlciscendas iniurias tuas venimus, & ecce aduersis increpationibus tuis confusi redimus. Cumque ille depromēdę veritatis præceptum Dęmonibus indiceret, agnoscit animam Regis Angelica virtute illis sublatam esse, eamque in sorte pęnitentium cedere. Tunc exultans in dño, furores illorum tali ratiocinatione compescuit. Si peccauit inquit homo iste, in Christum peccauit & in me. Qđ ergo Christus, & ego dignati sumus indulgere, vos qua temeritate audetis improbe reprehendere. Qua sñia tetri spūs quasi pertica sagitta percussi, muscarū a vēto raptarū modo dissiliūt.

Qualiter factus est Cantuariensis Archiepiscopus.
Cap. LXXVIII.

Post obitum vero sancti Odonis Cantuarensis Archiepiscopi Rex Edgarus Dunstanum præcibus fatigatum, tandemque sui & omnium Eporum importunitate superatum, primæ metropolis Anglorum. s. cantuariæ primatem ac Patriarchā instituit, quem statim ob robur auctoritatis Apostolicæ Romā profectum Papa Iohannes videre promeruit, cumque Pontificalibus decoratum quasi columnam lucis ad illuminandam terram genti Anglorum transmisit. Cumque die aduentus sui primo sacris altaribus assisteret, & populo Dei panem viuificum distribuendo porrigeret, repente contecta nube domo Columba olim a Iohanne in Iordane visa apparuit, quę quousque sacrificium consumptum fuisset super illum mansit. Diabolus vero Ecclesiæ gaudia turbare volens accendit animum Regis in amorem Deo sacratæ virginis, vt quia Dunstanum deijcere non posset, eum quem maxime diligebat deijceret. Perpetratoque peccato & ad publicam populi audientiam prolato, Dunstanus dolore affectus mox illum redarguendum velut alterum Dauid alter Nathan intrepidus adijt. Cui assurgens Rex cum manum extenderet. vt eum ad regium thronum deduceret, ille manum dare renuens, oculos ad illū cum indignatione torsit & ait. Tu Pontificis manum audes contingere, qui virginem deitatis arratam munere non timuisti præripere. Nolo esse amicus, cui Christus fuerit inimicus. Territus verborum eius tonitruo Rex pedibus eius extemplo prosternitur, scelus flebiliter fatetur, veniam humiliter præcatur. Quod vt vidit Pontifex expauit, perfusumq; lachrymis Regem, lachrymis & ipse madens a terra leuauit. Deinde cum magnitudinem peccati per amplificationem exposuisset, paratum illud ad omnem satisfactionem reddidisset, septennem ei pęnitentiam indixit, vt in toto hoc spacio coronam regni non gestaret, ieiunium in Ebdomada biduale transigeret, pauperibus Thesauros large dispergeret. Super hoc sacrandis Deo virginibus monasterium Sceftoniæ fundaret, vt qui vnam pro peccato Deo abstulisset, plures ei per sectā aggregaret. Aliaque plura ei inungit, nihilque fuit qđ minus, vel segnius Rex impleret, quam a rectore vitæ suæ præceptum fuisset. Septimo autem anno cum pęnitentiæ tempus exactum fuisset, sacer pręsul accitis omnibus imperij Anglorum Principibus, Episcopis Abbatibus coram populi multitudine Regi coronam imposuit cunctis lętantibus, & Deum in Dunstano laudantibus, puerum quoque ex peccatrice progenitum sacro fonte regeneratum leuauit, & apta[t]o illi nomine Etvuardo in filium sibi adoptauit.

De constantia eius, & quibusdam miraculis eiusdem.
Cap. LXXIX.

Eo tempore quidam Comes duxerat cognatam suam, q correptus a Dunstano parere noluit, vt eam relinqueret. Excommunicatus ille adijt Regem conquerens, de Dunstano. Rex mandauit Archiepō vt eum absolueret, qui noluit, sed eum grauius excoīcauit. Ille Romā cum multis muneribus misit. Apostolicus mandauit Dūstano vt eum absolueret. Absit hoc inquit, vt causa alicuius mortalis hoīs contemnem legem Dei mei, quod videns Comes pœnituit, & vxorem suam repudiauit, nudisq; pedibus laneis indutus, virgasque in manu gerens cecidit ad pedes Dunstani generale concilium celebrātis, & tunc primo absolutus est. Quodam tempore capti sunt tres fabricatores falsæ monetæ, qui mox adiudicati sunt ad sustinēdā pęnam tali crimine promulgatam per Angliam s. ad manuum abscisionem, qđ Dunstanum non latuit. Die ergo Penthecostes celebraturus missam percunctatus est vtrum lex impleta esset. Responsum est propter reuerentiam diei festi dilatam esse pęnam vsque in diē alterum. Nequaquam inquit. Ego hodie ad altare non accedam, donec debitam sustinuerint pęnam. Nā negocium ad me respicit; ipsi enim viri in potestate eius erant. Dixit & pro eis, qui manus perdituri erant multum plorans, ostendit ex qua affectione hoc dixerit, quibus punitis ascēdit ad altare lota facie dicens Nunc confido, q sacrificium de manu mea suscipiet omnipotens. In qua missa dum diceret, Ecclesiam tuam quam pacificare, custodire, adunare, & regere digneris. niuea Columba super eum & multis videntibus descendit; & alis expansis super caput eius sic mansit in silentio vsque quo sacrificium impleretur. Quo completo diuertit super tumbam Odonis præfati Archiepiscopi, alis suis eam complexans, & rostro deosculans. Vnde Dunstanus quotiens postea ante sepulchrum eius transiuit semper genua flexit, & eum postea appellauit Odonem Sododem. i. bonum Odonem. Dum autē disgrederetur ab altari, ministri pro signo quod acciderat in diuersa euntibus, non fuit qui casulam illius susciperet, qđ pependit aere, nec terram tetigit, ne seruum Dei a sua intentione turbaret. Dedicabat aliquando Ecclesiam cuiusdam nobilis, vbi cum aqua deficeret ad ministeriū, & ille nobilis turbaretur, vir Dei percussit baculo terram præmissa præce, & fons erupit, qui vsque hodie manans nomen eius celebre facit. Aliam quandam Ecclesiam dedicabat, quam cum inspiceret non esse conuersam versus orientem, humero suo parum suppressit, & mox tertur ad orientem eam conuertisse. Quadam nocte, dum dormiret, p visum raptus est in superna, & videre sibi visus est matrē suam cuidam potentissimo Regi in coniugio copulatam, sub immensa confluentium magnatorum lætitia, resonantibus vndique hymnis, & laudibus in gloriam illius Regis, & diuersis organis concrepantibus. Quibus dum ipse magnifice delectatus intenderet, accessit ad eum quidam iuuenis candidissimo tectus amictu dicens. Quare omnibus alijs gaudentibus, & cantantibus, tu solus taces in nuptijs matris tuæ. Qui respondit se nescire quid in laudem tanti Regis cātaret. Cui ille. Vis inquit instrui quid cantare debeas. Respondit cupio. Et ille. Cana. O rex gentium dominator omnium propter sedem maiestatis tuæ da nobis indulgentiam Rex Christe peccatorum alleluia. Quam sæpius ille cantans, & repetens miro modo delectabatur. Expergefactus statim illam antiphonam iussit scribi.

De vltione diuina in eius aduersarios ostensa. Cap. LXXX.

Interea clericalis ordo in quibusdam locis tanta confusione agebatur, vt non solum a vita sæcularium excellentius nihil haberet, verum etiam improbis actibus longe inferior iaceret. Qua de re pastores Ecclesiarum turbati, Dunstanum vt proprium primatē adeunt, res male gestas exponunt. At ille in homines nephandos auctoritatis suæ protulit sententiam, aut canonice esse viuendum, aut Ecclesijs exeundum. Ex quo factum est, vt plurium Ecclesiarum clerici dum contemnerent præposita conditione corrigi auctoritate Pontificis sunt expulsi. Qui cū eum iniuriæ accusarent, virtutis amatores se esse fatentes. Dunstanus coacto consilio Vuintoniam venit, ibique ex sñia totius concilij de aduersarijs victoriam cępit. Cumq; ex iure sibi nihil superesse conspicerent, vsi regio auxilio & Principū ad pces se vertunt, quibus Epm flagitant, vt intromissę psonæ de Ecclesijs expellantur. expulsæ restituantur. Dubitante aūt viro Dei, nihilq; ad rogata rndente, ecce dñici corporis forma vexillo crucis infixa & in editiore domus parte locata, humanos exprimēs modos, omnium voces compescuit dicens. Absit hoc vt fiat. Ad quam vocē Rex & omnes maiores natu perterriti, clamore pariter & Dei laude aream compleuerunt. Et his quidem aduersariis viuentibus cessatum est a contentionibus, donec per successionem prior discordia renouata est. Tunc abeuntes, & iniquitatis suæ defensorem quendam Scotorum Pontificem ingeniosum & loquacem assumentes, ad hoīem Dei tēdunt turgenti spū scandalum proponunt at ille qui longo senio & Ecclesiæ laboribus effractus iam præter orationem oīa post posuerat, hoc rñsionis iaculum in hostes vibrat. Quoniam inquit tanto tēpore elapso calumnię causam non prætendistis, nunc aūt senescentem me & taciturnitati operam dantem antiquis querelis deteruire compellitis, fateor vincere vos volo, eām Ecclesiæ suę Xpo iudici committo. Qđ dixit irati Dei censura firmauit, mox etenim domus concussa est, cenaculum sub pedibus solutum, hostes solo præcipitati, ac ruentium trabiū pondere oppressi. Vbi vero cū suis sanctus accubitabat, ibi nulla ruinę suffusio fiebat.

De

De prophetia eius contra domum regiam & transitu eiusdem. Cap. LXXXI.

Rex autem Edgarus imatura morte præreptus Eduuardum filium suum & regni,& morum hæredem reliquit. In cuius electione dum quidam palatini Principes acquiescere nollent, Dunstanus arrepto crucis vexillo,qđ ex more ante se ferebatur in medio constitit, Eduuardum illis ostendit,elegit, sacrauit,patrisque ac magistri affectum quoad vixit ei impendit. Sed illo post triennium nouercali fraude occiso, Echelredus quem fama eius fratrem loquebatur regnum obtinuit, quæ res quamuis infesta esset Dunstano, non tñ consilium fuit resistere,eo ꝙ Regis filius,& proximus tunc hęres videretur esse. Attñ in die consecrationis suæ post impositam sibi coronã, fertur Dunstanus hoc illi prædixisse. Qm̃ conspirasti ad regnum per mortem fratris tui,quem occidit ignominiosa mater tua,nõ deficiet gladius de domo tua, de semine tuo interficiens quousq; regnum tuum in alienam gentem transferatur. Idem sanctus beatam Dei genitricem videre meruit, & mellifluas eius voces audire,quibus socias virgines ad collaudandum Deũ hortabať continens illud carmen Sedulij. Cãtemus dño o socię &c. Anno aũt verbi incarnati.12.minus a.M. Patriarchatus sui.35. Natiuitatis autem circiter.70. cum iam esset omnium virtutum carismate plenus,& videndi Deum desiderio fatigatus,post multam populorum exhortationem , & futurorum prænunciationem inter gratiarũ actionis verba ex oĩbus animi medullis effusa vidit illos,qui se ad cęleste conuiuiũ iã ante biduũ inuitauerant bonos Angelos assistentes,& cęleste sibi obsequiũ præparantes,quorum pñtia aĩa illius gratulata,de habitaculo sanctissimi corporis est egressa,& ĩ gaudiũ dñi sui cũ honore ingressa.

De quibusdam euentibus sub imperio Othonis. Cap. LXXXII.

Sigibertus. Anno Othonis.12. Taxis Rex Hungarorum inter Italiam veniens decem modios nummorum a Berengario pro redditu accepit. Anno eiusdem.16. mortuo Vuifrido Coloniensium Archiepiscopo suscepit Archiepiscopatũ vir gloriosus Pruno frater Othonis imperatoris, qui qualis quãtusve fuerit apud Deum & hoĩes lector ediscat in vita ipsius quam Rogerus luculenter scripsit. Huius studio trãslata sunt a Roma Coloniam corpora sanctorum Clisij, Patroclij, Priuati, Gregorij,cum baculo sancti Petri. Anno eiusdem.18. Ludouico Rege Frãcorum mortuo Lotharius filius eius ex Gerberga sorore imperatoris regnauit annis.31. Ex Chronicis. Ludouicus Remis in Ecclesia sancti Remigij sepelitur, & sub Lothario filio eius Rege. Hugo magnus Francorum dux efficitur,nec multo post idem Hugo moritur,& in Ecclesia sancti Dionysij tumulatur, cui successerunt filij eius Hugo & Otho & Henricus. quorum Hugo ducatum Francorum in loco patris est sortitus. Guillerinus. Hoc anno regnare incepit. Edvuerius filius Edmundi superioris Regis adolescẽs petulans, vt supradictum est & libidinosus. Qui Dunstano corripiente se, oẽs Monachos in tota Anglia exiliauit, & calamitatibus affecit. Ipsum quoq; Dunstanum in Flandriam expulit Malmesberiense Cænobium plusquã.270. annis inhabitatum a monachis,stabulum clericorum fecit. Tũc beati Adelini corpus tot annis abditum a clericis,de terra leuatum,& in scrinio locatum est, cui dedit Rex prædium amplissimum. In cętera vero cænobia nimis inhumanus fuit, tum ꝑꝑ ætatis lubricum,tum ꝑꝑ Pelicis consilium, regnauit annis.4. Sigibertus. Anno.19. Iohãnes Romanæ Ecclesiæ.131. præsidet. In Italia lapis miræ magnitudinis,tonitrui tempestate turbulenta de cęlo iactus ingens miraculum videntibus præbuit,tẽpla plerisq; in locis valida tempestate concussa sunt, vtriusq; ordinis Sacerdotes ictu fulminis interierunt, & plura horrenda dictu portenta monstrata sunt. Anno. 22. prodigiosa res multos terret, & a vitijs coercet,notis crucis in veste plurimorum apparentibus,quorundam autem vestibus quasi lepra sordentibus.

De Edgaro Rege & viris illustribus Angliæ. Cap. LXXXIII.

Guillerinus. Hoc anno regnare incępit Edgarus filius Edmundi frater Eduui iuuenculus annorum.16. quo nascẽte Dunstanus fertur audisse vocem Angelicam dicẽtem. Pax Angliæ quamdiu puer iste regnauerit,& Dunstanus vester vixerit. Regnauit autem annis. 16. Nullum ferre annũ regnauit,quo non nouum monasterium fundauerit. Regem Scotorũ Kinadium, Cambrorum Malcolinum, Archipiratam Mascẽsiũ, omnesque Reges Vualésium numero.5. ad curiam coactos ꝑpetuo sacramento sibi obligauit,quos apud vrbem Legionum sibi occurrentes in pompam triumphi per fluuiũ deduxit vna naui impositos,in cuius prora sedebat ipse, & illi remigabant. Fama eius exciti venerunt cum videre Saxones,& Flãdrenses,& Dani,a quibus dedicerunt tunc temporis Angli inconditã animi ferocitatem.i.a Saxonibus,& a Flandrensibus eneruem corporum mollitiem, a Danis potationem. Florebat tũc in Anglia Dũstanus prius Abbas Glasconię,post Eps̃ Vuintonię,mox Archiepiscopus Cantuariæ,multæ in sæculo potentiæ, magnæque apud Deum gratiæ. Post Regem Elredum excitator mirificus, artium liberalium & locorum regalium reparator magnificus. Qui vt potationem compatriotarum refrenaret, clauos aureos vel argenteos iussit vasis affigi,vt dum metam suam quisq; cognosceret non plus subseruiente verecundia vel ipse appeteret, vel alium appetere cogeret. Huius discipulus fuit Athelvuoldus ex Monacho Glasconiensi, Abbas Abbendoniensis, & post Eps̃ factus Vuintonensis. Qui tot & tanta fecit Eps̃ vrbis vnius quot & quanta vix posse facere videretur Rex Angliæ totius. Hic clericos expulit de Vuintonia,& posuit pro eis Monachos. Floruit ẽt tunc temporis Osvualdus nepos Odonis Archiepiscopi, qui ante Dunstanum fuerat ex Monacho Floriacensi Vuingorniæ Episcopus,& post Eboracensis Archiepiscopus. Qui monasteriũ Ramesiæ in quodam palustri loco ædificauit,clericos,ex Vuingornia expulit,& posuit pro eis Monachos regulares.

De visione eiusdem Edgari super statu futuro regni. Cap. LXXXIIII.

Idem Edgarus, Rex Angliæ dum quadam die in venatione esset fessus,somnoque resolutus,iacebat sub malo siluatico, tunc ecce canis fœmina prægnans venatica , & iuxta pedes illius accubans dormitantem excitauit. Nam ipsa tacente catuli aluo inclusi multiformes , & sonoros latratus edidere. Attonitos Rex oculos ad cacumen arboris intendit & vidit poma vnũ & alterum delapsa in fluuium,quorum collisione bullis aquatilibus intra se crispantibus voce articulata insonuit sic. Melhiste. i.bene est tibi. Non multo post vndarum cum voluminibus agentibus vrceolus super aquam apparuit,& post vrceolum vrceus exundans aquam, nam alter prior vacuus erat. Et quãuis crebro gurgitis impulsu maior minorẽ vrgeret, vt.s.aquas suas in illum funderet,nunquam tamẽ obtinere potuit,quin vrceolus vacuus recederet. Iterumque quasi superbo gestu victorem victus impeteret,regressus Rex post hãc visionem domum anxius patefecit omnia Matri suæ, cui tanquam sanctæ fœminæ Deus solebat multa reuelare,hæc dicebatur Elfiga,quæ tam pia & dulcis erat, vt etiam reos quos iudicium palam damnauerat occulte redimeret, quamlibet preciosam vestem cõspectu pauperi statim dabat,corpore speciosissima & artificio manuũ prudentissima,& omnibus operibus bonis intenta. Postremo igitur mane dixit filio suo. Latratus catulorũ quem Matre quiescente dedere,significant, ꝙ post obitum tuum quiescentibus illis, qui modo valent & viuunt,nondum nati nebulones cõtra Dei Ecclesiam lãtrabunt. Quod autem vnum pomum secutum est alterum, ita vt ex collisione secundi in primum videretur vox sonuisse. Mel histe. Hoc innuit, ꝙ ex te qui ad instar arboris magnę totam inumbras Angliam, duo procedent filij. fautores secundi extinguent primum. Tunc diuersæ partis incentores dicent pueris vtriusque. Mel histe, quia mortuus regnabit in cœlo, viuus in sæculo. Quod autem vrceus maior minorem imple re non poterat, significat ꝙ gentes Aquilonares, quæ numerosiores sunt quam Angli. Angliam post mortem tuam impetẽt, & quamuis crebro compatriotarum aduentu ruinas suas impleant, nunquam tamen hunc angulum mundi poterũt implere, sed Angli nostri cum maxime victi videbuntur eas expellẽt.

De iustitia & sanctitate eiusdem. Cap. LXXXV.

Hic Edgarus Rex, ita in sanctitate sua sæuerus fuit, ꝙ ibi nullus fuit priuatus latro, nullus popularis prædo, nisi q mallet proprie vitę dispendio infortunas alienas grassari. Quinetiã omnis generis feras sanguinis auidas ex regno exterminare cogitauit. Vuidualo Regi Vualensium indixit, vt sibi aliquot annis tributum.300. Luporum solueret. Quod cum ille tribus annis fecisset, quarto destitit, nullum se vlterius posse inuenire professus est. Gracillimi corporis fuit,& virtutis immensæ,ita vt vltro ad congrediendum lacesseret, quemcumque audacem hoc maxime timens ne in tali collidio timeretur. Omni æstate post Pasca naues per omnia litora coadunari præcipiebat ad occidentalem insulæ partem cum orientali classe, & illa remensa cum occidentali ad boreale. Inde cum boreali ad Orientalem remigrare consuetus, vt exploraret ne quid Piratæ turbarent . Hyeme & vere per omnes prouincias equitabat iudicia potentiorum exquirens, ne ius violarẽt. Venit aliqñ cum adolescens esset in monasterium, qđ situm est Vultuniæ, vbi quædã puella de nobilibus Anglorum horta inter sanctimoniales, in cõi habitu nutriebatur, quam videns,& concupiscens misit pro ill,aquæ timens pudori suo raptum velum a quadam sanctimoniali capiti suo imposuit,& sic ad Regem iuit,quam videns ille. Quàm subito inquit sanctimonialis effecta es, & ablato velo renitenti vim intulit. Hoc sciens Dunstanus contristatus, valde venit ad regem . Cui venienti cum Rex occurreret, & eum vt solebat

solebat per manum ducere vellet, Dustanus turbato vultu manum suam retraxit, & eum ad pœnitentiam commouit, vt supradictum est. Quodam tempore Rex venatum perrexerat, & Dustanum qui tunc forte secum erat missam rogauit differre donec rediret. Appropinquante hora tertia, vir Dei sacris indutus vestibus Regemq; expectat cubitis innixus altari & lachrymis deditus, tunc subito sopore leuiter pressus, rapitur in cœlum & immixtus Angelis audiuit eos sanctæ Trinitati modulatis vocibus canere. kirieleyson. Christeleyson. kirieleyson. Quorum cantum retinens ad se reuersus est, & interrogat si Rex aduenisset. Respondetur non. Iterum ergo orat & iterum in cœlum raptus audit ibi altisona voce dici. Ite missa est. Cumque responderetur Deo gratias. accurrunt clerici Regis Regem adesse dicentes, quibus ille respondit, quod iam missam audierat, nec aliam eo die auditurus, vel celebraturus erat. Interrogatus quare visionē aperit, & sumpto ex hoc sermone, prohibuit Regi ne vlterius in die dñica venatum pergeret. Kirieleyson qđ in cęlo audierat clericos docuit, & in multis locis hodie p Angliā cantat.

De obitu sancti Vuiberti & dissensione cleri Romani.
Cap. LXXXVI.

SIgibertus. Anno Othonis. 25. sanctus Vuibertus fundator Gemelacensis cœnobij apud Gorgiam, vbi Deo militabat, propter amorem ibi feruentis sanctæ religionis in Christo dormiuit. Corpus eius relatum est ad cœnobium Gemelacense. Anno sequenti collecto a tota Italia Episcoporum concilio Iohannes Papa de nefarijs causis infamatus, qui tertio euocatus dum se excusatum venire cunctatur, post multa tādem eo a cūctis præiudicato, Leo adhuc laicus electione omnium & consensu Imperatoris Papa substituitur. Sic Leo præsidens Apostolicæ sedi, fecit ordinationes, & ea quæ erant Apostolica, nec longum Romani alterata fide apud Imperatorem Papam recipiunt Iohannem. Ille Synodo collecta Leonem deposuit, & eius gesta cassauit. Statutum quoque est publico omnium iudicio synodum a Leone habitam nec nominandam Synodum, sed prostibulum fauens adulterijs, quicumque ergo eo ordinante erant damnati, iussi sunt suam ipsorum proscriptionem præsentare in charta hæc continente verba. Pater meus nihil sibi habuit, nihil mihi dedit. Et sic depositi remanserunt in illis gradibus, si quos habuerant non a Leone ordinati. Siqui autem digni iudicantur non accepta prius consecratione ordinantur. Indicto illis eodem decreto, quo & damnatis a Constantino Neophito. Romani igitur a Iohanne Papa pecunia illecti Imperatorem cū paucis Romæ morantem subito aggressi, ita ab exercitu Imperatoris sunt attriti, vt nisi ab Imperatore & a Papa Leone milites Imperatoris a cæde reuocarentur, vsque ad internetionem Romani delerentur. Quibus per Leonem Imperatori reconciliatis, post abscessum Imperatoris Leo Papa insidias sibi parari sentiens ad Imperatorem fugit. Iohannes Papa se cum vxore cuiusdam oblectans a Diabolo in tempore percutitur, ac sine viatico dominico moritur. Romani vero contra iuramentū qđ Imperatori fecerant se nunquam electuros Papam sine eius, & filij eius Othonis consensu, Papam Benedictum sibi statuerūt. Romanæ Ecclesiæ. 132. pręsidet. Imperator autem Roma obsessa Romanos cæde & fame adeo afflixit, vt Leonem Papam se recepturos promitterent. Sic Benedictus reiectus non solum papatu, sed etiam sacerdotio a Leone exordinatur. Ex Chronicis. Hic etiam in carcere strangulatus est ab Othone Imperatore. Ipse aūt Imperator anno imperij sui. 28. Penthecostem Aquisgranis celebrauit, concurrentibus illic a Francia sororibus suis, Regina. s. Francorum Geberga Matre Lotharij Regis, & Caroli ducis, & Havuide vxore Hugonis Parisiorum Comitis, ibique omnis illa regalis prosapia tanto ad inuicem congratulationis iubilo affecta est, vt in omni eorum vita vix aliquid gaudij & lætitiæ huic æquiparari posset. Sigibertus. Post Benedictum igitur Leo Romanæ Ecclesiæ. 133 præsidet.

De initio & profectu Ecclesiæ sancti Quintini & quibusdam alijs. Cap. LXXXVII.

HOc tempore Ecclesia sancti Quintini martyris, quæ est in insula super fluuium Fomenæ sita, & cœnobium Monachorum paucorum facta est. Procedente vero tēpore crescente numero fratrum, & aucta possessione redditum esse Abbatia cępit, in quo loco adhuc duo putei extant. In vno quorum caput ipsius martyris, in alio corpus Angelo reuelante inuentum fuerat, a venerabili Matrona Romana nomine Eusebia, quæ p munere eiusdem officij lumen oculorum, quo antea priuata fuerat, per eundem martyrem recepit. Et hæc inuentio anno a passione ipsius martyris 55. euenit, qui passus est martyrium, anno ab incarnatione Domini. 332. Sed postquam præfata Mulier religiosa sancti martyris, corpus inuenit, atque in superiori loco pręeminentis oppidi, quod antiquitus Augusta Viromandorum vocabatur collocauit. Labentibus multis annorum curriculis, sepulchrum eiusdem martyris vbinam haberetur cūctis erat incertum. Deniq; sancto Eligio Nouiomensi Ecclesiæ Pontificante, facta inquisitione de eiusdem martyris corpore, sub præsentia ipsius Episcopi inuentus est loculus in profundo terræ defossus, in quo præciosus ille Thesaurus seruabatur. Et hæc secunda inuentio sub sancto Eligio facta est, anno ab incarnatione domini. 657. non absque diuinæ virtutis magno miraculo: nam cum beatus Episcopus nocturno tempore multis luminaribus accensis, quæsitum loculum inueniret, & fossorio qđ manu tenebat perforaret, tanta subito odoris suauissimi fragrātia, tantaque supernæ lucis claritas circumquaque emanauit, vt & præsentes odore mirifico replerentur, & absentes ortum diei aduenisse suspicarentur. Adelberono autem Metensium Episcopo mortuo, Deodericus Consobrinus Othonis Imperatoris Episcopus subrogatur. Hic vt legitur inspiciens primas literas nominum omnium Metensium Episcoporum quas Angelus dñi dicitur dedisse sancto Clementi primo Metensium Episcopo, & notans, alias argento. alias viliori metallo pro metallorum qualitate esse annotatas. Cum videret etiam literam sui nominis argento esse prænotatam, dixisse se fertur in Episcopatu tanta bona fore facturum vt ipsa nominis sui litera merito deberet auro denotari. Cuius bonæ intētionis initium ostenditur in cœnobio sancti martyris, & leuitæ Vincentij, fundato in ipsius vrbis insula. Hoc tempore Danis, qui Christū Iesum & idola simul colebant, cum Pompone clerico in conuiuio altricantibus super cultura Dei & Deorum, Danis asserentibus Iesum Christum esse quidem Deum, Deos vero maiores, & antiquiores esse illo, Pompone vero ecōtra affirmante Iesum Christum verū Deum solum, Deumq; esse vnū in substantia, trinum in personis. Rex Damnorum Araldus condixit clerico, vt fidem propositam a se probaret testimonio veritatis. Quod annuente clerico, ingentis ponderis ferrum valde ignitum manibus illius ferendum imponitur. Quod cum clericus vsque ad placitum omnium tulisset absque vlla læsione, Rex penitus abiecta Idolatria se suosque ad colendum verum Deum solum conuertit. Clericus vero ad Episcopatum promotus est. Hoc tempore Bulgaribus dominabantur filij Symeonis Petrus, & Bayanus, quorum Bayanus in arte magica adeo valebat, vt quotiens vellet Lupus, vel qualibet fera fieri videretur.

De sacris reliquijs quas sanctus Theodoricus Metis attulit. Cap. LXXXVIII.

ANno Othonis. 32. quidam Comes Othonis Imperatoris ei familiaris Romę ante oculos omnium a Diabolo arreptus, ita vt seipsum dentibus discerperet, iussu Imperatoris ad Papam Iohannem adductus, vt cathena sancti Petri collo eius circundaretur, dum a fallacibus clericis semel & bis alia cathena furenti adhiberetur, nec quicquam remedij prouenirét, vbi nil virtutis inerat. Tandem vera cathena sancti Petri allata & collo furientis circundata, Diabolus spumans, & multum clamans abscessit. Qua cathena Theodoricus Metensis Episcopus arrepta, cum diceret se eam nisi manu abscisa nō dimissurum tandem Imperator sedato litigio a Papa Iohanne obtinuit, vt annulum huius cathenæ exectum Episcopus mereretur. Anno. 33. Theodoricus Metēsium Episcopus Imperatori sanguine, dilectione, ac familiaritate cæteris deuinctior, dum in Italica expeditione per triennium sub eo militaret, multa corpora & pignora sanctorum de diuersis Italiæ locis quocunque modo potuit collegit. Primum a Marsia sanctum Clipidiū confessorem, cuius socium Euticium Episcopum ipse Imperator iam sustulerat. Ab Amiternis Eutecetem martyrem cū reliquijs Maronis, & Victorini ac sociorum eius. A Fulginis, Felicianum Episcopum & martyrē. A Perusio. Ascelpiodorum martyrem. A Spoleto Serenum martyrem, cum Gregorio Spoletano martyre. A Cordino Pignora Vincentij martyris, & leuitæ, ab Hispania olim a duobus Monachis Capuam, a Capua vero illuc deportata. A Menania alterum Vincentium Episcopum & martyrem. A Vincentia Leontium Episcopum & martyrem. A Florentia Mineatem martyrem. Ab vrbe Tudertina Fortunatum Episcopum & confessorem. A Corphinio Luciam Syracusanam virginem & martyrem, a Faraoldo Duce Spoletanorum olim a Syracusis illuc translatam. A Sabinis partes corporum Prothi, & Hiacynthi martyrum. Hęc omnia cum parte cathenæ sancti Petri Apostoli cum capillis eiusdem & sanguine sancti Stephani Prothomartyris, & parte craticulæ sancti Laurentij martyris a Papa Iohanne sibi donata cum multis alijs sanctorum pignoribus præsul Theodoricus in Galliam hoc anno transtulit, & in Ecclesia sancti Vincentij martyris a se in insula vrbis cōstructa locauit. Anno eiusdē. 36. Dōnus Romanæ Ecclesiæ. 136. pręsidet. Otho senior Imperator obijt, cuius vitam Vuindichildus

dus Monachus descripsit. Qui etiam historiam Saxonum vsq; ad hunc annum conscripsit. Otho secundus imperat annis.10.

De imperio Othonis secundi, & sancto Eduuardo Rege.

Cap. LXXXIX.

ANno huius Othonis primo.s.ab incarnatione domini. 974.Mũdi vero quarti millesimo.937.Raberius,de quo dictũ est hoc monasticum vero præsul, sed Rex Raberius exul apud Lobias moritur. Anno secundo Benedictus Romanæ Ecclesiæ.138.præsidet.Maiolus Abbas Cluniacensis sanctitate & religione claret.Actor.Huius conuersionem & vitam ac finem iam superius anticipando posuimus. Sigibertus. Anno quoque prænotato gelu magnum fit a Cal. Nouembsis vsque ad æquinoctium vernale. Guillerinus. Edgarus Rex moritur,& sepelitur Glasconiæ, post quem regnauit Eduuardus filius eius tribus annis, & dimidio. Tunc visa est Cometes apud vicum regium qui vocatur Calua,clerici quondam ab Ecclesijs suis expulsi noua prælia suscitarunt. Quorum vnus Elferius omnia pene monasteria quæ Reuerendissimus Ethnoldus construxerat euertit. Conuentum est primo apud Vuintoniam, vbi imago Domini vt supra diximus aperte contra clericos locuta est. Non sedatis illis, cõuentum est iterum apud Caluam,vbi solarium vt dictũ est corruit. Absens erat Rex propter ætatem, sed considebant in cænaculo totius Angliæ Senatores cum quibus repente totũ solarium eum axibus, & trabibus cecidit.omnibusque ad terrã elisis solus Dunstanus super vnam trabem quæ superstes erat, euasit,& reliqui vel mortui sunt vel perpetuo languerunt? Omnes Angli tunc & deinceps in sententiam Dunstani relictis clericis transierunt.Idem Dunstanus Eduuardum Regem fecerat contra voluntatem optimatum nouercæ, quæ puerulum necdũ septem annorum Regem nolebat facere,vt ipsa pro ipso regnaret:vnde irata, redeunte de venatione, Eduuardo, dispersis hac & illac socijs cum sitiret valde, poculum porrexit, & bibentem satelles sica transfodit. Ibi ostensa sunt lumina de cęlo & claudus gressum,mutus verbum,cæcus visum recuperauit. Cumque illuc Elfreda Regina venisset,equus eius ibidem stans nullis stimulis moueri potuit. Tunc Elferius ille clericus,qui monasteria destruxerat sacro corpore de ignobili loco leuato regales inferias apud Scestoniam soluit, sed post annũ vermibus quos pediculos dicimus consumptus est. Elfreda Regina dure pęnituit,cilicio ad carnem induta & solo dormiẽs,sine ceruicali mulier pulchra & casta sed insolens, cuius insolentia in Eduuardũ longam patriæ acquisiuit seruitutem. Est autem apud Scestoniam monasterium Fœminarum Deo deuotarum. Sigibertus. Anno Othonis.3.obijt sanctus Vualdricus Ausburgensis Episcopus, cuius vita qualis fuerit mox miraculorum gloria patefecit.Anno quarto sanctus Vuitech Pragensis Episcopus cognomento Adelbertus,sanctitate & doctrina apud Vuindos claret,qui apud Brucios martyrizatus multis miraculis glorificat.

De vastatione Franciæ per Othonem, & Echelredo Rege.

Cap. XC.

ANno. 5. pacato vndique regno,cum Otho Imperator Aquisgrani moraretur, Lotharius Rex Francorum subito ad inuadendam Lotharingiam contendit,& cedente imperatore,quia ad pugnam imparatus erat,Rex post multam vastationem repatriauit, quem cum inæstimabili exercitu Imperator persecutus condicto die.f.Cal.Octobris Franciam intrauit, quam vsque ad Cal.Decembris peruagatus fines Remensium, Laudunensium,Suessionum & Parisiensium diuersa cæde vastauit, Ecclesijs tantum Dei omni immunitate concessa. In redeundo tamen circa Axonam fluuium partem impeditorum emisit. De his quidam reclusus prædixit, ꝙ omnes huius mali incentores ante septennium morerentur. Anno. 6. igneæ acies visæ sunt in cęlo per totam noctem.5. Cal.Nouembris.Guillerinus. Hoc anno regnare incępit Echelredus filius Adgari & Elfredæ,qui regnauit annis.26. hic pusiolus cum baptizaretur circunstantibus Episcopis in sacro fonte cacauit,& sacramenta interpolauit. Vnde Dunstanus turbatus,per Deum inquit ignauus homo erit iste. Hic decennis cum fratrem suum necatum audiret conclamari,fletu suo furentem Matrem adeo commouit,vt quia flagellum ad manum non habebat, arreptis candelis innocentem cęderet,nec prius desisteret, quam pene exanimẽ,& ipsa lachrymis infunderet,quapropter tota sua vita candelas exhorruit,vt nunquam ante se pateretur inferri lumẽ earum. Huius coronandi capiti cum beatus Dunstanus diadema imponeret ait coram omnibus,quia per mortem fratris tui aspirasti ad regnum propterea audi verbum Domini.Hæc dicit Dominus Deus.Non delebitur peccatum ignominiose Matris tuę & peccatum virorum, qui interfuerunt consilio eius nequam, nisi multo sanguine miserorum prouincialium, & venient super gentem Anglorum mala qualia nõ est passa vsque ad tempus istud. Sigibertus. Anno. 7. corpora sanctorum Laudoaldi, Adriani Amantum, & aliorum, a Vueutcesono Hambaniȩ vico transferuntur Gandauum cum multa miraculorum gloria.

De bello Othonis contra Græcos, & morte eiusdem.

Cap. XCI.

ANno. 8. Otto Imperator Apuliam, & Calabriam Italiæ prouincias ad ius regni Græcorum appendentes transferre ad imperiũ Romanum conatur, maxime propter affinitatem quam p. r vxorem suam Theophaniam cum Imperatore Græcorum habebat. Anno. 9. Græci infensi ꝙ Imperator Otto prouincias Græcorum inuaderet,conducto sibi Saracenorũ auxilio,Imperatori in Calabria bello congrediuntur, in quo bello omnes Romanorum copiæ vsque ad internectionem pene delectæ sunt.Imperator natando nitẽs euadere a nautis ignorantibus eum capitur,& a quodam eorum, qui erat negociator Sclauorum erat agnitus,nec proditus,per illum re delata ad imperatricem & Theodericum Metensium Episcopum, qui in ciuitate Rosan rei euentum præstolabatur difficiliter per Sclauũ & Episcopum liberatur. Nautis quippe ad pecunias pro eo redimendo allatas inhiantibus,Imperator ascenso equo vix euasit. Omnibus pro infortunio reipublicæ animo cõsternatis,sola Imperatrix Fœminea & græca leuitate insultabat eis,ꝙ ab exercitu suæ nationis victi essent Romani, ac per hoc cœpit primatibus exosa haberi.Ex Chronicis.Hoc tempore Rex Anglorum Eduuardus a nouerca sua vt ferunt occisus dolo, martyrij palmam accipere promeruit a Domino. Otho Imperator & Lotharius Rex conuenientes super quendam fluuium paciscuntur,datis sacramentis adinuicem,& Lotharius abiurat Lotharingiam. Sub eodem Othone Iohannes Papa moritur in carcere. Circa idem tempus sanctus Adelbertus prædicata Hũgaria & Bohemia Prusciã ingreditur,& martyrio coronatur.Sigibertus.Anno.10.Otho Imperator tædio & angore animi deficiens Romæ moritur, & de Imperatore substituendo inter primates dissentitur. Alijs filio ipsius Othonis imperium deberi certantibus, alijs odio Imperatricis a filio eius imperium transferre volentibus, ad Henricum ducem filium Henrici, qui fuit frater primi Othonis. Hic Henricus ipsum Othonem puerum facciose raptum in custodia tenet.Sed Principes, de manu Henrici extorquentes in regno sublimant,& regnauit annis. 19.

De imperio Othonis tertij & vita sancti Meperici Abbatis. *Cap.* XCII.

EX gestis eius. Anno domini. 984.qui fuit primus annus Othonis tertij secundum Chronicam.Mundi vero quarti millesimo.957.leuatum est Parisius corpus sancti Meperici Abbatis,ipso die depositionis eius.f.4.Calen.Septembris. Hic Eduę ciuitatis pago ortus,nobilis genere,cum.13.annos ętatis impleslet,inuitis parentibus ad monasterium eiusdem ciuitatis abijt,& ingressus tantæ abstinentiæ fuit,vt in Ebdomada non nisi bis edulij,quicquam caperet,quod non nisi pane Ordeaceo vel quod vilius reperire poterat,& aquæ modico fiebat, corpus vero cilicio asperrimo occulte tegebat, & desuper alijs fratribus in vestibus similis erat. Tandem mortuo Abbati successit, vbi non honorem,sed onus se accepisse considerans,omnibus sibi commissis verus Pater apparere studuit.Ipso tempore quidam Monachus eiusdem loci cum libidinis æstu grauiter vreretur,& hoc pio Patri indicaslet,ille tunicam qua induebatur,illi ad induendum direxit,qua induta illico Dæmon incentor ipsius mali fugiendo delituit,vocibus magnis ꝓclamãs. Sancte Meperice cur me incendis tuis præcibus, vasculum qđ diu possederam abstulisti,& me inextinguibili incendio mancipasti,Tũc sanctus diuina voce eum increpauit,& ille abscessit, & Monachus postmodum in tanta sanctitate permansit, vt plurimæ per eum virtutes efficerentur.Alius quoque prædicti patris discipulus,ita erat diabolica illusione subactus,vt quandocunque operi diuino insistere deberet statim vt oratio consueta finienda esset,antequam genua flecteret,ab Ecclesia exiret.Qua de causa frequenter admonitus non tamen est correctus, tunc sanctus panem accepit & benedicens Eulogijs fratri tribuit, & ab eo mox inimicum exclusit.Cumque de diuersis regionibus audita eius fama ad eum properaret, desertum locum expetijt, & sub statu diu desiderato sese conclusit, ita vt quicquid cibo sumendum esset proprijs manibus elaboraret. Fratres vero de abscessu eius tristes effecti,per vastam heremum longe lateque eum perquirunt, & tandem inuentum cum reducere non possent Episcopum adeunt,qui cũ eis pergens sanctum in heremo repperit, & excommunicationis vinculo eum alligans ad hoc monasteriũ perduxit, vbi multa postmodum sanctitate floruit, & multas infirmitates curauit. Tandem orationis causa Parisius proficisci voluit,in quo etiam itinere multa per eum Deus miracula fecit.Denique Parisius veniẽs in cellula,quæ sub nomine

mine Petri Apostoli fuerat consecrata. 2. annis, & 9. mensibus Deo militauit, ac demum vocatis discipulis suis obitus sui diē indicauit, in quo & expletis omnibus valedicens eis inter verba orationis ad Deum migrauit. 3. Cal. Septembris.

De translatione Regni Francorum ad Hugonem Caphet. Cap. XCIII.

Sigibertus. Anno Othonis. 4. Ludouico Rege Frācorum mortuo Francis regnum transferre volentibus ad Ducem Carolum fratrem Lotharii Regis patruum. s. ipsius Ludouici, dum ille rem ad consilium defert regnum Francorum vsurpat Hugo filius Hugonis Parisiēsis ex Havuide sorore primi Othōnis Imperatoris, & regnauit annis. 9 Actor. Guillerinus dicit hunc Hugonem duxisse vxorem filiam Edvuardi Regis Anglorum, sororem Achelstani Regis, qui longe ante hoc tempus regnauit, tempore videlicet Henrici Regis Theutonicorum patris Othonis primi, qui Otho primus duxit vxorem vnam sororem eiusdem Echelstani, alteram vero Ludouicus Aquitanorum Princeps, tertiam quæ pulcherrima erat duxit Hugo iste, misitque patri pro ea munera amplissima, aromata, & gemmas preciosas, & præcipue Smaragdos, equos Curraces plurimos cū Phaleris, & vas quoddam ex Onichino ita cęlatum, vt in eo & fluctuare segetes, & gemmare vites, & hominum moueri imagines viderentur, & ita lucidum & politum, vt vice speculi imagines intuentium redderet. Ensem quoque Cōstantini magni in quo literis aureis nomen antiqui possessoris legebatur. In capulo quoque super crassas auri laminas clauus ferreus affixus erat, vnus ex quatuor qui dominico corpori fuerāt affixi. Lanceam quoque Caroli magni quam Imperator inuictissimus cōtra Saracenos exercitum ducens, quotiens in hostes vibrauit, victor rediit, ferebaturque eadem esse, quæ dominico lateri manu militis impacta Paradisum mortalibus aperuit. Vexillum quoque beatissimi martyris Mauricii Principis Thebeæ legionis, quo idem Rex Carolus in bello Hispano quoslibet confertos inimicorum cuneos dirumpere & fugare consueuerat. Dyadema quoque ex auro multo & gemmis prociosis, quarum splendor oculos intuentium reuerberabat. Particulam quoque sanctæ crucis chrystallo inclusam, ita vt per ipsum chrystallū possit discerni color & quantitas ligni. Portiunculam quoque spineæ coronæ eodem modo inclusam. Princeps huius legationis fuit Adulphus filius Balduini Comitis Flandriæ ex filia regis Edvuardi Echelsuinda sorore Echelstani ipsius ex patre. Sigibertus. Anno Othonis tertii. 5. Carolus Dux regnum Francorum ex paterna & auita successione sibi debitum contra Hugonem nepotem suum repetit, eumque bello. Perurgens vrbē Laudunum capiti, Hugo Carolū in Lauduno obsidet, sed secum obsidionis mense obsessi persilientes, castra obsidentium incendeunt, & Rex plurimis peremptis vix fuga euasit.

De transitu sancti Dunstani Cantuariensis Archiepiscopi. Cap. XCIIII.

Gvillerinus Hoc anno mortuus est sanctus Dunstanus, cuius vitam descripsit Osbernus Cātuariæ cantor, nulli nostro tempore stilo secundus, in musica omnium primus. Actor. Hic Osbernus de morte eiusdem sancti sic scribit. Instabat inquit dies Ascensionis dominicæ, & pactis vigilijs remāsit in oratione solus in Ecclesia Dunstanus, & vidit, & ecce innumera candidatorum multitudo coronas aureas in capitibus gestantium inæstimabili fulgore micantium per Ecclesiæ ianuam irrumpens ante ipsum conglobata constitit, vna voce eum salutans hoc modo. Salue Dunstane noster salue. Mādat tibi quem pie desideras filius Dei quatenus si paratus es venias, & diē hāc ad cuius gaudium suspiras nobiscum celebres. Ad quod ille imperterritus manens sciscitatus est qui essent. Cherubin ac Seraphin inquiunt sumus, & responde quid velis. Tunc respondit ille. Hodie dies solennissimus est, & incūbit mihi pane verbi Dei plebem reficere, & ostēdere illi quomodo ad hoc gaudium possit peruenire, propter qđ & multi conuenerunt, nec debeo illos decipere, & ideo hodie venire non possum. Qui dixerunt. Eya paratus esto, vt die sabbati præsto sis hinc nobiscum Romā venire, & coram summo Pontifice. Sanctus Sanctus Sanctus æternaliter canere. Annuit ille, & illi recedunt. Lecto igitur die ad missam euangelio, locutus est ad plebem qualiter nūquam locutus fuerat, Et reuersus ad altare celebrauit mysteria. Vbi aūt ventum est ad benedictionem super populum, iterum ab altari prædicaturus regreditur, ita vt non hominem sed Angelum loqui putarent. Iterum ad altare reuertitur, & data benedictione iterum ad populum redit cunctis stupentibus, & mox vt ad loquendum os aperuit tanta claritate vultus eius resplenduit, vt nemo in eum intendere posset. obitumque suum illis instare prædixit promittens se illis nunquam defuturum, Per tunc ad mensam Domini regressus est, Eadem die cum a mensa sumpto cibo surrexisset oratorium petiit, & designauit locum in quo se voluit sepeliri, mox languor eum inuasit. Sexta feria lecto decubuit, omnesque aduenientes ad sequenda Christi vestigia incitabat. Sabbato iterum communicatus est, & cum horam suā expectaret, subito cum lecto in quo iacebat vsque ad superiora leuatus est, & trabibus obsistentibus ad terram leuiter demissus. Quo dimisso dum quasi ad quiescentem qui aufugerunt reuerterentur, iterum vsque ad trabes, cum lecto suo raptus est vt prius, & iterum leuiter demissus. Hoc vsque tertio factum est. Tunc ait ad circunstantes. Vos videtis quo vocor. Si vultis mecum venire ite via qua incessi, Deus qui me vocat ipse dirigat corda & corpora vestra ad suam voluntatem in pace. Et responso ab omnibus Amen transiit

De miraculis eiusdem post obitum. Cap. XCV.

Presbyter quidam inter suos nobilis paraliticus factus est, ad corpus sancti delatus, sensitque quendam manum per totum corpus suum ducentem & membra sua resolidantem. Sanatus igitur grande conuiuium celebrabat exultantibus conuiuis, & Dunstanum laudantibus, tumens ille ait. Nunquid me inter pauperes numeratis. Et si Dunstanus nō esset sanatus fuissem. Quo dicto statim pristino morbo correptus est, & cum miserabiliter clamaret emisit spiritum. Theutonicus quidam ab Episcopo suo excommunicatus fuerat pro crimine voluptatis, & arrogantiæ, & per. 7. annos Sathanæ traditus, sensu perdito toto corpore tremebat, qui tandem ad sepulchrum Dunstani pertractus in nocte Purificationis beatæ Mariæ quando rñsorium Videte miraculum, inchoabatur, Dæmonem suum cum multo cruore euomuit. Quædā virgo a natiuitate ceca erat iuxta tūbā sancti ad vigilias festiuitatis sancti Audieni. 11. Cal. Septēbris, quæ dum cantaretur responsorium, Sint lumbi vestri præcinctī & lucernæ ardentes, illuminata est. Quidam puer claudus ab vtero a matre sua illuc delatus est, qui cum sua Matre orante pomum teneret, subito pomum illud rotari cępit vsque ad tumulum sancti, qđ ille perdere nolens statim post illud sanus cucurrit. Moris erat in eodē monasterio pueros omnes in schola verberari ante quintum diem natalis Domini, nō pro culpis eorum, sed ex vsu tantum. Rogari sunt Magistri, vt condonarēt illum diem, qui noluerunt, sed omnes ad virgas se pparauerūt. Ea nocte astitit in visu vni puerorū Dunstanus dicens. Cur tantum pauidi estis o pueri. Quia inquit domine furor magistrorū sedari nequit. Ne timeatis ait. Ego eum sedabo. Ego sum Dūstanus pater huius monasterij. Hoc tibi erit signum, quia liberabo vos. Vade & dic custodibus Ecclesiæ, vt auferant de iusta me & ab Ecclesia corpus filij Aroldi, quem gentilem odibilis, quorundam adulatio iuxta me ausu temerario sepeliuit. Qđ si cito non fecerint, tota hęc Ecclesia graue damnum sustinebit. Iam aurora illucescebat hora pueris tremēda, & magistri stabant armati corrigijs nodati, expectantes pueros ante se transituros. Et ecce subito omnes magistri obdormierunt, & pueros per medium transeuntes non fuit qui tangeret. Adolescens autē detulit mandatum custodibus, qui contempserunt, postea a quibusdam Monachis Dunstanus a loco discedere visus est, a quibus dum detineretur, & cur recederet quæreretur, respondit se fætorem pagani carnis, & quorundam illuc viuentium iniquitates ferre non posse, quæ res inquit si emendata non fuerit, tota hæc ciuitas, & hęc ecclesia luet. Non multo post ciuitas combusta est, & tota Ecclesia cum suis officinis, excepto dormitorio & refectorio cū claustris, quæ ibi appendebant.

Adhuc de eodem. Cap. XCVI.

Qvidam Archidiaconus Lundonię cōuersus est in eodem monasterio literarum scientissimus, & cępit religiose conuersari. Post annum quo Monachus factus est secretarij officio functus est, & cępit paulatim a religione tepescere, dum maiori libertate cæteris potiretur. Tādem fugam parabat cum quodam iuuene sibi conscio, tamen adhuc aīo fluctuabat de hoc qđ facturus erat. Statuit autem apud se, se non discessurum a monasterio sine licentia sancti Dunstani. Venit itaque ad tumbam eius querelam faciens, de illis, & suam benedictionem petens, vt iter suum prosequeretur dicens se ipsius futurū quocumque pergeret. Veniensque post chorum inuenit Monachum quendam Reuerendissimum virgam tenentem, & ei innixum stantem & se inuidis oculis intuentem, quo viso expauit, & ab eo diuertere voluit, qui virga opposita ait. Quo vadis. Innuit ille non esse loquendum. At ille. Si loquar nihil ad te. Dic quo vadis. Quo inquit mea interest. At sanctus. Nihil est. Reuertere ad sepulchrum, vbi modo fuisti, & mutata voluntate intentius ora. Reuersus ille orauit sicut prius orauerat. Rediens obuium habuit quem prius in eodem loco. Qui quo tenderet requisiuit. Cui ille. Quid hoc ad te. Multum inquit. Quod & si te non correxeris in proximo experieris. Nunc ergo redi iterum

& muta

& muta mentem, muta precem. Cumque ille transire conaretur potius, quàm redire, ille vibrata contra eum virga redire illum coegit. Qui rediens multum pauidus orauit tertio eundem sermonem, & rediens non inuenit eum quem prius inuenerat. Putansque se bene orasse, properauit ad hostium claustri, vbi offendit, quem prius offenderat, turbato vultu contra se stantē & interrogantem quo pergeret. Qui respondit. Quis es tu qui me tanta auctoritate cōstringis? Ait. quæris quis. Audi. Ego sum Dunstanus possessor & Archiepiscopus huius loci, amator illorum, & adiutor qui vere sunt filij huius Ecclesiæ. Et tu quomodo suffragium meum quæris, qui me & locum istum vis deserere? mea licentia hinc nunquam exibis, sed velis nolis hic remanebis, hic morieris, & quia me audire cōtempsisti, ecce in pœna tua probabis, ꝙ non bene fecisti. Et leuans virgam percussit eum tertio acriter, & in terram prostrauit, & disparuit. Ille iacens illic inuentus est, & portatus, in infirmitoriū, & cœpit quotidie augmentari infirmitas, nec poterat dignosci qualis esset. Ille autem reuelare nolebat, tandem positus est super ciliciū & cœpit letania pro eo dici. Cumque diceretur bis. Sancte Dunstane ora pro eo. Rogauit se poni super lectum dicens, se modo nō moriturum. Et accersito Henrico priore confessus est ei oīa, & ꝙ mori non poterat antequam hoc confessus fuisset, & accepta pœnitentia & benedictione a priore reddidit spm. Casula sci Dunstani in qua cantare solebat erat apud Lundoniam sine vllo auri apparatu. Matrona quędam Lundoniensis grauiter infirmata credebat se deinceps nunquam sanandam. Cui vt putabatur mox morituræ sanctus Dūstanus apparuit sciscitans vtrum vellet conualescere. Qua respondente se maxime velle ait. Tolle Aurifrigiū quod est in arca tua, & pone illud in casula quæ est apud Vuestita monasterium & conualesces. Et factum est ita. Et quod mirabile fuit aurifrigium illud nec minus, nec maius, est inuentum, quàm casulæ ornatus exigebat.

De quibusdam incidentibus illius temporis. Cap. XCVII.

Sigibertus. Anno Ottonis tertij. 6. inundatio aquarum frequens, ac diuturna vltra solitum, æstas postea feruētissima pluribusque perniciosa fuit, vnde & fruges minoratæ sunt. Carolus Dux montem acutum expugnat Suessionis vsque vastando peraccedit. Remis inde aggreditur, ad Laudunum cum multa præda reuertitur. Siccitas magna vernalis fuit. Vnde & satio primitiua impedita, & fames ingēs secuta est, nix nimia dedit, himber postea continuus, vt autumnalem sationem omnimodo denegaret. Fertur annonam pluisse de cœlo in Albanio. Alij etiam pisciculos paruos, de cœlo pluisse ferebant. Anno. 7. Carolus Dux Remis occupat, Archiepiscopū quem Hugo Rex præfecerat, & quosdam primates capit, & Laudano relegat. Anno. 8. Carolus Dux moritur. Otto filius eius succedit ei in ducatu Lotharienſium. Anno. 9. Remis Synodo totius Franciæ congregata, Arnulphus nepos Caroli Ducis quē ipse Carolus Episcopum Remis substituerat omnium iudicio exordinatus damnatur, & Adelgarius Presbyter qui vrbem prodidit, & portas Carolo aperuit insolubiliter excommunicatur. Gerbertus vero substituitur Episcopus, sed quibusdam causam ventilantibus, nō potuisse degradari Arnulphum sine scientia, & auctoritate Papæ Romani. Gerbertus depositus ad Ottonem Imperatorem se contulit, quem Imperator receptum primo eum Rauennæ Archiepiscopum & postea constituit Papam Romanum. Vnde est illud eius monasticum. Transit ab. R. Gerbertus ad. R. fit Papa. ingens. R.

De Gerberto Papa, & primis eius studijs in Nigromantia. Cap. XCVIII.

Gvillerinus. Sic Gerbertus ex Gallia natus Monachus a puero apud Floriacum adoleuit. Demum adolescēs claustrum exiens perrexit Hispaniam, quæ olim a Romanis possessa tempore Honorij Imperatoris in ius Gothorum cesserat. Gothi autem vsque ad tempora Gregorij Papæ Arriani fuerant. Sed tunc per Leandrum Hispaniensem Episcopum catholici facti sunt, & per Recharedum Regem fratrem Herminigildi, quem pater nocte pascali pro confessione fidei interfecit. Lādro autem successit Isidorus, vir sanctus, & doctus cuius corpus nostra ætate Adefonsus Gallitiæ Rex transtulit Toletū ad pondus auro comparatum. Saraceni autem qui Gothos subiugauerant, ipsi quoque a Carolo magno victi, Gallitiam & Lusitaniā maximas Hispaniæ prouincias amiserunt. Possident autem vsque hodie superiores regiones, & sicut Christiani Toletum, ita ipsi Hispalim, quam sibi Liam vulgariter vocant, caput regni habent diuinationibus, & incantationibus more gentis intenti. Ad hoc veniens Gerbertus vicit scientia Ptolemeum in astrolabio, Alexandrum in astrorum interstitio, Firminum in fato. Ibi didicit & cantus Auium & volatus mysterium, & tenues ex inferno excire figuras. Quadruuium quoque ita ebibit vt illas in Galliam reuocaret iam dudum aboletas, qui Bachum primus a Saracenis capiens, regulas dedit, quæ vix intelliguntur a sudātibus abacistis. Hospitabatur apud quendam philosophū, quem primo multis expensis, deinde multis promissis demeruit. Hic philosophus vnum habebat codicem totius artis conscium, quē nullo modo Gerbertus extorquere poterat magistro. Tandem illum nocte furatus est, auxiliante filia philosophi, cum qua familiaritatem assiduitate parauerat, sub ceruicali positum. Cū furto aufugit. Philosophus somno excitatus iudicio stellarum prosecutus est fugientem. Profugus autem eadem scientia periculū comperiens sub ponte lignea qui proximus erat se occultauit pendulus inter pontem & aquam pontem amplectens, vt nec terram nec aquam tangeret, & ita quærentem elusit. Veniens autem ad mare per incātationes Diabolo accersito perpetuum illi paciscitur homagium si se ab illo qui denuo insequebatur defensatum vltra pelagus eueheret. Et factum est. Veniens Galliam publicas scholas professus est, habens conphilosophos, & studiorum socios. Constantium Abbatem monasterij sancti Maximini, quod est iuxta Aurelianis, ad quem edidit regulam de Bacho ad Elboldum Episcopum vt dicunt Vuiziburgensem, q fecit epistolam ad eundem Gerbertum de quæstione diametri super Macrobium. Habuit autem discipulos prædicandæ indolis, & nobilis prosapiæ Robertum filium Hugonis Caphet, & Ottonē filium Ottonis imperatoris, Robertus postea Rex Franciæ fecit eum Archiepiscopum Remensem, vbi ipse Gerbertus fecit arte mechanica horologium, & organa Idraulica, vbi mirū in modum per aquæ calefactæ violentiam implet ventus emergens concauitatem barbati, & per multiforatiles tractus æreæ fistulæ modulatos clamores emittunt.

De Thesauris subterraneis, quos frustra quæsiuit. Cap. XCIX.

Vrgebat etiam ipse Gerbertus fortunas suas fautore Diabolo, vt nihil quod semel excogitasset imperfectum relinqueret. Thesauros olim a gentilibus defossos arte nigromantica inuentos cupiditatibus suis implicabat, erat iuxta Romam in campo martio statua ęrea vel ferrea nescio, dextera manus indicem digitum extentum habens, & scriptum in capite, hoc percute, quod superioris æui homines ita intelligendum rati sunt, vt ibi Thesaurum inuenire deberent, & ideo eam multis securibus laniauerant. Gerbertus autem Sole meridiano notans quo protenderetur vmbra digiti ibi palum fixit. Superueniente autem nocte solius cubicularij laternam portantis comitatu eo contendit, ibi terra solitis artibus dehiscens latum patefecit ingressum. Viderunt ibi ingentem aulam regiam aureos parietes, aurea lacunaria, omnia aurea, milites aureos tesseris aureis ludentes, Regem aureum cum Regina aurea discumbētem, apposita obsonia, astantes ministros pateras multi ponderis, & præcij, in quibus materiam superabat opus. In interiori autem parte domus carbunculus lapis in primis nobilis, & rarus inuētu tenebras noctis fugabat, in contrario angulo stabat puer tenens arcum extento neruo & sagitta immissa est. Continuo autem vt quis manum ad contingendum aliquid aptare videbantur, omnes ille imagines prosilire & impetum facere in præsumptorem. Quo timore præssus Gerbertus nihil tetigit. Cubicularius autem putans in tanta præda paruum furtum latere, cultellum arripuit mirabilis operis præcijs. Moxque omnibus imaginibus cum fremitu exurgentibus puer arcum tenens sagittam iecit in carbunculum & tenebras induxit. Et nisi monitu Gerberti cultellum reponere accelerasset, graues pęnas ambo dedissent. Sicque nihil lucrantes ductu lanternæ regressi sunt.

De cæteris, qui talia quærentes interierunt, vel a dæmonibus illusi sunt. Cap. C.

Ipse Iosephus Auctor est, Salomonē cum patre multos Thesauros defodisse, in loculis modo mechanico in terra. Quorum tria millia auri talenta Hircanus leuauit de sepulchro Dauid, vt obsidionis iniuriam leuaret, & xenodochia construeret. Vnde patet eundem Hircanum prophetia, & fortitudine clarum vt testatur Iosephus huius commenti ignarum non fuisse. Herodes autem magis præsumptione quam consilio idem aggredi voluit multos ex satellitibus igne ex interiori parte prodeunte amisit. Quidam quoque Monachus, de Barcinona natus filius cuiusdam pauperis, cum ad huc septem esset annorum venit in Italiam quærens panem, adultus autem multa illius terræ miracula inspexit, inter quæ montem perforatum vltra quem accolæ dicebant Thesauros Octauiani reconditos, ferebantque multos perijsse quærendo illos per subterraneos anfractus. Hic autem adolescens studio videndi & prædandi. 12. comites habuit, qui secum pergerent portantes ingens glomus fili sequentes ingenium Dedali, qui Thesēum de laberinto per filum eduxit. Igitur paxillum in ingressū fixerunt principio fili ad eum

ad eum ligato, accensisque lanternis intro perrexerunt, & per vnumquodque milliarium paxillum fixerunt. Vespertiliones autem de cauernis egredientes oculos,& ora infestabant. Semita erat arta,& à leua precipitium,& subter labens fluuius. Viderunt tramitem plenum cadaueribus eorum, qui Thesauros ibi quærendo perierant. Tandē ad gressum vlteriorem peruenientes viderūt stagnum placidum & pontem æreum,& vltra pontem videbantur miræ magnitudinis equi aurei cum sessoribus aureis, & cætera quæ de Gerberto dicta sunt. Vnus ex eis dum pontem transire parat,mox pontis pede depresso,alter eleuatus produxit rusticum æreum cum æreo malleo, quo ille vndas verberans, ita obnubilauit aera, vt diem cælumque subtegeret,retracto pede pax fuit. Tentatum est idem a pluribus,idemq; expertum,desperantes solo visu libabant aurum,tunc per vestigia glomeris egressi, pateram argenteam reppererunt, quam inter se partiti sunt. Postero autem die colato cōsilio,magistrū quendam adierunt, qui dicebatur nomen Domini ineffabile scire, quem multo præcio redemptum,ieiunum,& confessum duxerū secum, qui duxit illos prius ad fontem,de quo hausta aqua in fiala argentea tacens literis figurabat,donec illi oculis intellexerunt, quod fari nequiebant, tunc ad montem fiducialiter accesserunt, sed exitum vlteriorem puto a Dæmonibus obseratum inuenerunt. Inuidentibus.s.nomine Domini cuius tanta virtus esse dicitur, vt nulla ei magia, nulla mathesis obsistere possit. Actor. Quomodo ergo obstiterunt hac vice Dæmones,vt exitum eis prius patefactum clauderent. Vnde magis credibile est,non nomen Domini,sed nomen Dæmonis ab eodem magistro in aqua fuisse scriptum, sicut legitur de Zambri mago, & Iudæo in artibus beati Siluestri Papæ,qui prolatione nominis, qđ illud nomen Domini dicebat esse ineffabile, & se illud tali modo didicisse,Taurum ferocem interfecerat. Vnde præfatus Guillermus in narratione sua subiungit. Audiens hoc quidam Iudæus Nigromanticus ait ad Adolescentem qui hoc totum fecerat factitari. Videbis quantum possit ars mea. Qui incunctanter montem introiens non multo post regressus est,multa afferens ad indicium sui transitus, quæ ille vltra montem notauerat,inter quæ & puluerem locupletissimum, ꝙ quicquid contigerat in aurum vertebat, non ꝙ ita pro vero esset, sed quia ita videretur quoadusque aqua dilueretur. Nihil enim quod per Nigromanciam fit potest in aqua fallere intuentem quod postea probabimus. Fertur quoque præfatus Gerbertus fudisse sibi caput statuæ certa inspectatione siderum,cum videlicet omnes planetæ exordia cursus sui meditarentur.

De imagine a qua Gerbertus responsum accepit mortis suæ. Cap. CI.

POrro imaginarij, qui imagines faciunt,quas in possessionem præsidentium spirituum mittunt, vt ab eis de rebus dubijs doceantur. Hi vero sunt Idolatræ,vt Gerbertus iste & Socrates, qui familiari Dæmone vtebantur,statua vero quæ fit ab horoscopis,vt facilius decipiat,præcipit se in loco mundo seruari & solum Deum quando aliquid quæritur præcibus, & muneribus inuocari fertur,ꝙ caput statuæ quod horoscopi fundunt sibi,non nisi interrogatum loquitur. Sed verum vel affirmatiuè,vel negatiuè pronunciat. Verbi gratia. Dicebat. Gerbertus. Ero Apostolicus. Respondebat caput. Etiam. Moriar antequam cantem missam in Hierusalem. Non. Quo illum ambiguo deceptum ferunt vt nihil excogitaret pœnitentiæ blādiēs sibi de longo tempore vitę. Est autem Ecclesia Romę dicta Hierusalem.i.visio pacis, quia quicumque illuc confugerit cuiusq; criminis reus subsidium inuenit. Hanc eandem ferunt fuisse asilum Romuli, ibi cantat missam Papa tribus diebus in anno, quibus intitulatur statio ad sanctam Hierusalem. Cum ergo vno illorum dierum Gerbertus ad missam se pararet inualitudinis incommodo ictus ingemuit, qua crescente decubuit, & consulta statua deceptionem suam & mortem cognouit. Aduocatis igitur Cardinalibus diu facinora sua coram eis deplorauit,quibus stupentibus,& nihil referre valentibus,insæuiens illе minutatim se dilaniari & membratim se foras proijci iussit. Habeat inquiens membrorum officium, qui eorum quæsiuit dominium: nunquam enim animus meus illud amauit sacramentum immo sacrilegium.

De sancto Odilone Cluniacensi,& bonis eius initijs. Cap. CII.

ANno Ottonis tertij.10.in Burgundia Odilo ex clerico Beruacēsi monachatu professus, Cluniaci fit Abbas post Maiolum per annos 56. miro religionis feruore spectabilis. Petrus Damianus. Hugo Cluniacensis Abbas hoc mihi laboris iniunxit, vt vitam beati Odilonis prædecessoris sui succincte perstringerem, & inde vtiliora quæque breui compendio deflorarem. Cuius ego compulsus imperio non luculēti venustate aucupabor eloquij, sed meræ veritati deseruire tentabo. Ipsa quippe sanctorum per se vita fideliter enarrata sic rutilat,vt splendorem accurati sermonis,ad illustranda corda fideliū non requirat. Huc accedit quia rusticitas sermonis inculti suspicionem consueuit purgare mendacij. Nam qui vix sufficit vt elimatum saltem deprimat eloquium, quomodo nouit fabricare figmentū. Hic itaque sanctus Auerniæ ex equestri genere oriūdus,dum adhuc infans esset, tanto repente omnium fere membrorum languore constrictus est, vt incedendi prorsus facultatem amitteret. Accidit autem vt nutrix ante ianuam cuiusdam basilicæ Dei genitricis eum relinqueret,& ipsa suis intenta cōpendijs per diuersa procul abiret. Puer igitur sine custode se relictum conspiciens, diuino quodam prouocatus instinctu,tentare cępit si valuas Ecclesię quolibet nisu posset attingere. Itaque manibus, & pedibus repens,vix illuc peruenit,paulatimq; progressus intrauit. Iamque sæpe concepta valentiori palam altaris arripuit, & sic erigere se quibus conatibus poterat cœpit. Tandem diuinæ virtutis auxilium sensit,& omni languore deposito factus incolumis ad referendum Deo gratias intuentium animos prouocauit. Dum autem adolesceret, prius apud sanctū Iulianum martyrem factus est clericus. Deinde sub beato Maiolo Cluniacensis Monachus, vbi dum quietus,ac simplex humiliter in sancta conuersatione persisteret,& in ipso exordio quidam perfectionis norma eluceret, vix euolutis quatuor annis beatus Maiolus in Domino requieuit, sed ipsum prius beatum. s.Odilonem concurrentibus in eum votis omnium fratrum in pastorali cura sibi substituit. Huius cor tam indeficiens flamma diuini amoris excoxit,ꝙ cum ab offerēdis quotidie salutaribus hostijs tot curarum tot ingruētium negociorū sollicitudo cohibere non potuit. Vnde cum in lecto mortis decumberet Adraldo discipulo suo præcepit, vt ex calcularis abbaci supputatione colligeret,quæ posset esse summa missarum quas celebrauit per spacium.56.annorum,quibus monasterium rexit. In erogandis eleemosynis ita largus fuit, vt nōnulli dum eum omnia dispergentem conspicerent non dispensatorem sed prodigum iudicarent. Tempore famis,exhaustis iam in pauperum vsus erarijs,ēt plurima sacratij vasa confregit,insignia Ecclesię ornamenta distraxit. Coronæ quoque quam sibi Henricus Imperator ob sui memoriam destinauerat non pepercit. Corpus suum non modo duris attenuare ieiunijs,& asperrimis edomare cilicijs consueuerat,sed & quibusdam ferreis nexibus coartabat. In percipiendis autem ita se moderabatur edulijs,vt apposita quæque contingens,ac naturali duntaxat necessitati dispensatiue subseruiēs, & vanitatem superstitionis effugeret, & sobrietatis continentiam reseruaret. In promulgandis porro iudicijs,ac modis pœnitentiæ præfigendis,tam pius erat,& tanta merentibus humanitate compatiēs, vt nequaquam districtum patris imperium,sed potius maternum exhiberet affectum,vnde se reprahendētibus huiusmodi verbis solebat eleganter alludere. Etiam inquit si dānandus sim, malo tamen de misericordia,quam de duricia, vel crudelitate damnari. Inter cæteros autem sanctos circa beatam Dei genitricem ardentissima deuotione flagrauit.

De miraculis per eum diuinitus ostensis. Cap. CIII.

DEnique qui clarus erat in probitate morum,claruit etiā in ostensione signorum. Cum esset in quadam iuris sui villa, quæ Besomacum dicitur,puerum quendam forma venustum,sed a natiuitate cæcum intuens, eique pie compatiens eum ad se vocauit, signum ei salutiferæ crucis in fronte depinxit, & confestim visum quem natura negauerat puer accepit. Aliquando in capite ieiunij surgentibus a mensa fratribus Abbas sanctus pugillum cinere latenter impleuit,& apposito pane discubuit. Cumque cinerem tanquam panem manducaret, innuit fratri vt clam sibi aquam deferret,quo facto dum aqua labijs adhibetur austeritas vini sentitur. Reprimit ergo manum,abigit poculum, & ministro imperat vt aquā sibi afferat. Ad quod minister obstupuit, & vinum se de mensa referre qui aquam propinauerat admiratus expauit. Sed ecce dū aqua potanda repetitur, vinum rursus in poculo reperitur. Iam itaque vir sanctus, ꝙ Deum sibi misericorditer indulgere conspexit cum gratiarum actione percipere non recusauit. Præterea cum esset in vrbe Ticinensi,quidam velamen mensæ eius furtiue subripuit, quod in foro venale proposuit. Sed sic ei dispositio cęlestis obstitit,ꝙ sancta distahi præda non potuit. Ter igitur quod subduxerat inter nundinarum merces exposuit, sed cum emptoribus de precio conuenire non valuit. Interea sceleris actorem vltio diuina corripuit,& manus, quæ sacrilegium perpetrauerat,ac pedes quibus actor aufugerat arefaciens,intolerabili dolore constrinxit. Mox itaque languore compulsus ad Ecclesiam beati Maioli manibus alienis aduehitur, & mantile sublatum ad commissi reatus indicium coram cunctis appenditur, &

tur,& Dei clementia ab omni populo,qui huius famæ rumore confluxerat imploratur. Sicq; beati Maioli meritis,& fratrum sibi seruientium precibus incolumis factus velamen reddidit alienum,& recepit semetipsum: probauit ergo quo præmio dignus esset,qui beatum Odilonem offenderet. Idem vir sanctus aliquando quia causa dictabat Ticinum festinanter transire cupiebat, sed intumescentibus aquis etiam nauigium deerat. Protinus ergo confisus in Domino vnum è famulis in nomine Christi se se præcedere per alueum fluminis imperat. Quo præeunte vir sanctus cũ omni commeantium turba subsequitur, & sic omnes in vlteriorem aluei crepidinem absque vllo offendiculo transponuntur. Quod dum nonnulli, qui aderant mirarentur, velut æmuli præcedentiũ,cæperũt attentare emeatum,sed mox vt adorsi sunt extremos citerioris ripę fluctus attingere, nisi sese sub celeritate repressissent,profluentis aquæ mersi voragine proculdubio naufragium pertulissent. Vnus autem ex his,qui aderãt,vt miraculum visum obstupuit, hoĩem Dei,vt apud se hospitari dignaretur humiliter rogauit. Quo facto intempestæ noctis silentio ventus vehementior irruit, & lucernã,q̃ in dormientiũ cubiculo dependebat extinxit. Quod cernens cubicularius ait. Deus oĩpotens,qui lumen es verũ ꝓ amore serui tui Odilonis ab hac domo tenebras remoue,eamque tuæ gratiæ luce perfunde. Confestim ergo choruscæ lucis splendor emicuit, & totam domũ superni splendoris claritas illustrauit. Si hoc igit̃ agebat Odilo,tũc sopore depressus,quid putas nũc apud Deũ pȯt,carnalis sarcinę corruptione solutus.

Adhuc de eodem. Cap. CIIII.

IDem sanctus dum ad monasterium sancti martyris Marcelli festinaret,venit ad flumen, quod fluctibus exundantibus inhorruerat, cõfisus in Domino primũ, qui vada pertentaret dixerit,& ipse mox cũ Comitibus suis obsequens illęsus pertransiuit. Illudq; mirabile fuit,ꝙ cum cęteris aqua pertingeret vsq; ad femora, viro Dei nec corrigia quidem pedi aquarum est inundatione perfusa. Idem apud monasteriũ beati Martini,quod ad publicam stratam dr̃ hospitio receptus,cũ ad eũ ex more multi Monachorũ confluerent, quæsiuit vtrũ aliquid esset vnde fratres refici valerent, responsum est ei,ꝙ cæterorũ quidem alimentorũ quantitas esset,piscium aũt pęnè nihil,quod tãtam hoĩum multitudinẽ perueniret. At ille in noĩe illius qui quinque millia hoĩum ex pane modico,& pisce gemino pauit apponi iussit. Esca vero in manibus comedentium creuit, adeo vt satiatis oĩbus plurima superessent de piscibus. Huic simile est, qđ cũ Romæ esset,& in mõte Auentino apud monasteriũ Dei genitricis hospitiũ haberet,contigit,vt tale vinũ deesset,ꝙ ei saporis habilitate cõgrueret. Allatũ igitur alio vino plenũ vasculũ,modicũ ante se posuit,sibiq; & Abbati qui iuxta se discumbebat expendit. Cumq; iam a mensa surgendũ refectio cõpleta dictaret,blande subridens. Non inquit fratres mei plenè circa vos officiũ charitatis exhibui, qui vinum, qđ mihi sapuit vobiscum participare neglexi. Arripiens ergo ciatum infudit merum,& singulum dedit. Res mira cum fratres essent fere 12.& eis bibentibus potus copia non defecit, & eorum completo numero nihil oĩno superfuit, Dum aũt rediret ad propria, quidam iuxta Taurinensem vrbem nimium febris patiebatur ardorẽ. Hic furtiuè a ministris aquam,qua vir Dei manus abluebat accepit,fideliter bibit, & sic absq; mora prorsus conualuit. Iamq; Iouini montis prærupta cõscendens obuios habuit pauperes præ lassitudine difficilis viæ potũ æstuãti desiderio flagitantes. Pius itaq; Pater sui negligens,& aliis in necessitate compatiens iussit,vt quicquid vini haberetur in vasculis suis,absq; vlla reseruationis industria,vel potius diffidẽtia daretur egenis. Paulo post naturæ necessitate cogẽte cũ oẽs discumberent, vt cibum caperent,ecce vtres qui studio piæ cõpassionis fuerant exhausti vino, Deo.s.debito persoluente reperiuntur repleti: feneratur.n.Deo,qui miseretur pauperi. Imperator Henricus ad mensam discũbens vasculũ holouitreum preciosum,Alexandrini operis arte cõpositũ cũ pigmẽtis tritis sibi allatũ,sancto viro misit exeniũ. Porro sicut humanæ curiositatis mos est, cæperũt Monachi vas sub admirationis intuitu cõtrectare,& de manu ĩ manũ solerter inspiciẽdo trãsponere. Tũ voce de manib.incautè se tenẽtiũ labit̃,& cõtinuo frangit̃. Qđ vir sanctus grauiter ferẽs ne ministri, qui vasculũ reliquerant indignationẽ Augusti sustinerẽt metuens mox cũ fratrib. Ecclesiã intrat,& ne hi,q a culpa immunes erãt irã Regis incurrãt diuinã clemẽtiã implorat. Deinde fractũ vas sibi afferri iubet,manib. cõtrectat,oculis vndiq; subtiliter cõspicit,& ecce nulla in eo prorsus fracturæ vestigia deprehendit. Tũc fratres cũ austeritate redarguit,cur vas cõquererentur effractũ,qđ oĩno permanserat illibatum,qui de tã euidenti miraculo stupefacti, corripientis austeritatẽ libenter accipiunt,& Deo grãs referũt.

Qualiter idem Pater memoriam defunctorum instituit, & Benedictum Papam a supplicijs liberauit. Cap. CV.

QVidam religiosus reuertens a Hierosolymis, dum mare transiret,cumq; cum alijs multis ventorum horror impelleret, applicuerunt ad insulam quandam vel rupem, vbi quidã sanctus manebat inclusus. Ille ergo aliquãdiu tranquillitatem maris expectans, dum cum illo incluso frequẽter colloquium haberet, requisitus insuper vtrum cænobiũ, quod Cluniaculum dr̃, & Odilonem eius Abbatem nosset,optime se nosse perhibuit. Quo sciscitante cur hoc ab eo seruus Dei inquireret. Sunt inquit vicina loca nobis,ex quibus grauissima flammarũ euomuntur incendia, in quibus ẽt locis aĩæ diuersa luunt pro meritorum qualitate tormenta. Ad quorum semper exaggeranda supplicia sunt innumerabiles Dæmones deputati,qui intolerabiles eorum pęnas quotidie renouant, & eos ad rediuiua supplicia indesinenter instaurant. Quos tñ ego frequenter audiui quærulis lamentationibus eiulantes,ꝙ orationibus,& eleemosynis quorundã frequẽter ex eorum manibus eriperentur aĩæ damnatorum. Inter cætera quoque permaximam de Cluniacensi cætu,& eorum Abbate quærimoniam faciunt,quia q̃ sæpe per eos sui iuris vernaculos perdunt. Quãobrem te per Dei nomen obtestor,vt sanctis fratribus illis,hęc quæ tibi dixi fideliter referas,& nostra quoq; parte denuncies, vt orationibus, & eleemosynis magis,ac magis insistant,præsertim huius intentionis intuitu,vt de manibus Dæmonũ eos, qui ab illis cruciantur educant. Ille ergo regressus in patriam cum hęc Abbati Odiloni,& fratribus retulisset. Idẽ pater Odilo per oĩa monasteria sua gñale decretum constituit, vt sicut die 1. Nouemb. omnium sanctorum solennitas agitur, ita sequenti die in psalmis,& eleemosynis,& præcipuè Missarũ solennijs,oĩum in Christo conquiescentium memoria celebretur. Benedictus Papa dũ viueret,hũc sanctum virum affectuosè,& Apostolorũ limina frequentati necessarios sumptus sępe ministrauit. Qui cum decessisset Iohãni Portuensi Epo,& alijs duobus per speciem nocturnæ visionis apparuit, eisq; quia in pœnalibus tenebris constitutus esset indicauit,hoc insuper addens,quia beati Odilonis meritis cũ superna censura liberare decreuerit a tormentis. Protinus idem Iohãnes Eps Papiã venit,& per Monachos cænobij B.Maioli oẽm sancto viro Odiloni seriẽ visionis exponit. Qui mox psalmodias,& orationes ab oĩbus in monasterio Cluniacensi fieri,eleemosynas largiri, & sacrificium Deo mysterii salutaris offerri pro illo p̃cepit. Per oĩa quoq; monasteria sui regiminis, eius sãctionis edicta mãdauit. Cumq; fratres instãtissima deuotione hoc facerẽt, Edelbertus Monachus,qui hoc obedientiæ fungebatur officio.s.vt inopes aleret,& necessaria ministraret,per soporẽ vidit quẽdã pulchrũ,ac serenũ aspectu magno candidatorũ agmine constipatũ ingredi claustrũ, qui capitulũ vbi pater Odilo cũ fratrib. residebat,intrauit,& ad eius genua caput humiliter flexit, eiq; gratias egit. Cumq; frater ille.s.Edelbertus inquireret, quisnã ille esset,responsum est illi,ipsum esse Benedictum Papam,qui iccirco viro Dei gratias ageret,quia pijs eius sanctorumq; fratrum præcibus, & Tartareum cruciatum euasisset, & cũ beatis ciuibus quieturus supernæ Hierusalem ingressum meruisset.

De Transitu eiusdem Abbatis sancti. Cap. CVI.

VIr itaque sanctus Odilo dispensationis geminę moderator insignis,& in spirituali studio coram diuinis obtutibus fulsit,& in terreni laboris industria non mediocriter claruit. Cum vero iam extremum tempus ageret per quinquennium ferè grauissimo labore cruciatus est. Cumque monasteria sua circumiens admonitionis causa visitare cæpisset, Siluiniacen.deuenit,ibique circa festum dominicæ circumcisionis se è sæculo migraturum prædixit. Porro cũ iam in agonis angustia constitutus esset Diabolum astare cõspexit, eumque per nomen tremendi iudicis, vt abscederet terribiliter increpauit. Anno igitur incarnationis Domini. 1048. ætatis etiam suæ 87. ordinationis vero 56. nocte,quæ Circumcisionis Domini solemnia præcedebat Eucharistiam percepit, sicque beatum spiritum Deo reddidit. Eadem nocte frater quidam simplex,& innocens Gregorius exequiarũ funebriũ lassitudine p̃grauatus,in eadẽ cella, in qua sanctus obierat propriũ stratum petit,& dormire tentauit. Sed necdũ plene dormiens,B.Odilonẽ sibi astantẽ vidit. Qui requisitus ab eo quid ageret,bene se habere,& in pñtia Christi esse respondit,sed in ipsa hora obitus sui figurã quandã trucem, ac terribilem teterrimæ suæ visionis horrorẽ incutere tentantẽ se vidisse,q̃ Christi confortãte virtute nõ se potuit infestatione nocere. Proxima quoq; 40. succedẽte sãctę memorię Lauretius Amalsitanus Archieps potens in literis,& vita laudabilis Romæ constitutus obdormiuit in Dño,cuius cadauer cũ in Ecclesia delatũ fuisset, Alberto qui-

dam honestus clericus in angulo eiusdem Ecclesiæ lassa membra sopori dedit, tunc vir sanctus ei apparuit. Qui requisitus ab eo quando illuc, & cur aduenisset ait. Ad charissimi olim amici nostri dñi Laurẽtij Pontificis exequias veni, quibus expletis antequã recederent te videre volui. His dictis species loquẽtis euanuit. Ad eius quoq; tumulũ adhuc rutilant noua signa virtutũ. Actor. Idẽ sanct⁹ Abbas. s. Odilo sermones quosdã festiuos, q a monachis ordinis sui frequẽtãtur elegãter composuit.

De cæteris viris illustribus eiusdem temporis. C. CVII.

Sigibertus. Florebant & hoc tẽpore in scia literarũ Lothatingia Herigens Abbas Lobiensis. Adelboldus Episcopus Vultraiectensis. In Francia Fulbertus Episcopus Carnotẽsis. Abbo Abbas Floriacẽsis, qui super calculũ Victorii cõmentatus est. Hugone Rege Frãcorũ mortuo Robertus filius eius regnauit annis 34. Guillerinus. Iste Rex Robertus fuit in Ecclesiasticis cantibus nõ mediocriter doctus. Deniq;, & pulcherrimã fecit sequentiã Sancti spũs adsit nobis gratia, & responsoriũ istud. O Iuda hierusalẽ. Actor. Sed, & hoc fertur fecisse. Eripe me de inimicis meis Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me. Et cũ quadã die esset Romæ in vigilia apostolorũ Petri, & Pauli obtulit scedulam quandã super altare, putantibus oĩbus illũ magnum aliquid obtulisse, repperiunt illũ nihil aliud super altare posuisse nisi sedulã in qua scriptũ erat respõsoriũ istud cum versu suo. Cornelius centurio, quod ipse Rex cum cantu suo cõposuerat. Anno Ottonis 14. Heribertus ordinatus Coloniensiũ Episcopus multa sanctitate claret. Clarebat etiam hoc tpe inter Gallos Ausridus, qui cũ fuisset Comes Bratuspautiũ non minus iustitia, q̃ potentia sæculi famosus, deposito militiæ cingulo tonsuratus in clericũ, eo prouectus est, vt ordinaretur Episcopus Vultraiectẽsis Ecclesiæ. Anno 15. Iohannes Romanæ Ecclesię. 154. pſidet, post quem Gerbertus, de quo iam dictũ est, qui, & Siluester, 154. qui, & ipse inter claros scientia literarũ egregie claruit, quidam trãsito Siluestro isto Agapitũ Papã hoc in loco ponunt. Quod nõ ociose factum esse dicitur, quia is Siluester non per hostiũ intrasse creditur, quippe, qui a quibusdam etiã nigromantię arguitur, de morte quoq; eius non rectè tractatur, a Diabolo. n. percussus obijsse dicitur, q̃ rẽ nos in medio relinquimus, a numero enim Paparum videtur exclusus. Anno Ottonis 16. scilicet Iesu Christi. M. secundũ computationem Dionysij multa prodigia visa sunt. Terremotus factus est permaximus, cometes apparuit 19. kal. Ianuarij, circa horam nonã aperto cælo quasi facula ardens cũ longo tractu, fulguris instar, illabitur terris, & cum tanto splendore, vt non mõ, qui in agris erant, sed in tectis etiam irrupto fulmine ferirentur, qua cæli scissura sensim euanescente, interim visa est figura quasi serpentis, capite quidem crescente cum ceruleis pedibus.

De Quadam victoria Ottonis, & morte eiusdem. C. CVIII.

Anno 18. Otto Imperator Romę crescentẽ patricium bello aggreditur, sed victus crescens, & ex fuga retractus capitur, vtliq; iumento auersæ impositus circunducitur, & paulatim mẽbris truncatur. Ad vltimum ante vrbem suspẽditur. Anno 19. Otto Imperator degens Romæ, dum cum Romanis se remissius egit, tractans qualiter iura regno, & Ecclesiæ ad antiquum statũ reformaret. Romani per hoc ad contemptum eius adducti, subito contra eum conspirant, & aliquot militũ eius peremptis, eum in palatio obsident. Vnde per industriam Henrici Ducis Baioarię, & Hugonis Marchionis Italiæ simulato pacto vix extractus a Roma discedit cũ Siluestro Papa, & quia vxor Crescentis Impratorẽ spe regnãdi ad amorẽ sui pellexerat, dolẽs de eius discessu venenũ misit ei, quo ille cõsumptus itermeãdũ ĩ Italia moritur. Milites trãsalpini corpus Imperatoris defuncti cũ insignibus impij ad Galliã referẽtes crebris Italorũ incursibus lacessiti armis sibi viã parãt. Sed cũ iã res in tuto eẽ putaretur. Dux Baioariæ Hẽricus iniuriato Heriberto Coloniẽsiũ Archiepõ, a cuius ore oẽs pẽdebãt, insignia regni ab eo violenter extorsit, quasi iure hæreditario sibi competentia. Erat quippe filius Henrici Ducis, qui fuit genitus de Henrico fratre primi Ottonis Imperatoris.

LIBER XXV.

De Imperio Henrici secundi, & bonis initijs sancti Elphegij. Cap. I.

Henricus igitur dux cõciliatis sibi aĩs quorũdã principũ regni vngitur ĩ Regẽ a Vuiligiso Magũtino Archiepiscopo, & imparuit annis 22. Cæpit aũt imperare Hẽricus anno Dñi. M. 3. Mundi 4. M. 966. Hic potentiores regni viros bella sibi concitare volentes celeriter deuicit, & Reges gẽtilium in interiori Germania commorantes, qui dicuntur Vuundi, tributarios sibi facit. Ex gestis sancti Elphegi. Hoc tempore floruit sanctus Elphegus Cantuariensis Archiepiscopus, qui quoudam splendidissimis natalibus ortus literali scientia imbuendus traditus, lectis, & perlectis, quæ saluti sufficienda videbantur, totũ philo sophiæ studium conuertit ad diligendũ Deum. Cumq; artioris vitæ semitam arripere vellet, peruenit ad locũ, qui balneum dicitur, ibique habitaculũ cõstruxit, & inclusum se mirabili rigore strinxit, nec mora, nobiles quiq; ad consiliũ spirituale eius perquirendum confluunt, plaresq; sub eius disciplina vitã simul, & habitũ imitaturi accedunt. Vbi autem amplissima mansione perfecta sobrietatis legem discipulis indixit, & moderari carnales appetitus edocuit. Ipse in angustissimam domunculã se contulit delegato præposito, qui ei victualia ferret, summorum tamen negociorum causæ ad illum deferebantur.

De Discipulo eius qui furtim edebat a Dæmonibus rapto. Cap. II.

Pleriq; autem discipolorum eius monita spernentes, professionis immemores, nihilq; cõmunẽ vitam habentes, mediis noctibus consueuerant furtiuos cibos edere, ebrietati operam dare, lasciuire, & prorsus inhonesta quantũ latens sinebat audacia perpetrare. Sed ira Dei illum, qui in hoc scelere capitalis erat, horrendo subitoq; iudicio inuoluens occidit. Nocte vero, quę diei sepulturę illius successerat, Elpego sacras de more excubias celebrante, & se Dño sacrificium offerente contigit infra ambitum monasterij validas voces audiri quasi vim inferentiũ, vel illatã sustinentiũ, vir Dei ignorans, quid esset, concitead monasterium tendit. Attonitusq; auribus sonum captãs, verba discernit, domũ irrupit. Et ecce is, qui nuper obierat, miserè afflictus solo iacebat. Super quẽ horrendi aspectus homines stabant, qui thaureis, & igniris serpentibus eum flagellabant. Illoq; prę doloris angustia vlulante, hoc illi improperabant. Nec tu Deo nec nos tibi. Eadẽque sæpius repetentes e loco captiuũ extrahũt. Tũc sanctus recedens, quod reliquũ erat noctis flẽs insomne duxit. Orto aũt Sole discipulos insimul compulit, & quæ manifestante Deo viderat retulit, vidẽs alios psallere, alios flere, omnes trepidare. At hi quos mortui scelus sodales habuerat, medij prosiliunt, errorẽ fatentur, praue gesta postulant vlcisci, ne diuinæ vltioni remanerent obnoxii. Requisiti aũt vbi cõueniendi, & conuiuãndi locũ habuissent, illum ei locum designant, quo defuncti aĩam spiritus nequã crucidauerant. Sic pius Deus propter optima viri merita, dum vnius scelus noluit latere, omnia mala voluit detegere, & dum vni voluit parcere, omnium morbos voluit sanare.

Qualiter idem sanctus factus est Vuintoniensis Episcopus. Cap. III.

Interea mortuo Vuentano Episcopo sanctus Dunstanus Cãtuariensis Archiepiscopus, qui vniuersis vrbibus in Anglia constitutis, nec non, & in aliis regionibus Anglorum regno suppositis, primus præsidebat, comperto, quòd de Vuentano Pontifice erigendo magna partium dissensio fieret, metuens hoc scandalo plurimarum ruinarum fieri animarum, orauit Dominum, vt dignaretur ostendere, quis regendæ Ecclesiæ deberet idoneus pastor succedere. Cumque Monachi, & clerici litem, & ille precem multiplicaret, ecce affuit Andreas Apostolus tali oraculo vsus. Quid charissime contristaris, & tam lugubres questus lachrymando effaris. Surge, & Elphego Abbati manum impone, eumque desolatæ Ecclesiæ sacerdotem constitue. Nec te prohibeat aliquorum potentia, quia non ab homine sed a Deo hæc processit sententia. Tunc lætissimus Pontifex effectus palatinis auribus hæc exposuit, factoque conuentu omnes in sententiam transierunt clamantes id se velle, quod Deus vellet, quodque Pontifex deliberaret. Factus ergo Pontifex Elphegus, tam strenue se in cunctis agebat, vt nemo dubitaret, quin is cordi eius moderator sederet, cuius electione promotus fuisset, ita se omnium moribus condonauit, vt & omnibus charus esset, & nemo (quod rarũ est inter homines) eius gloriæ inuideret. Cumque summæ misericordiæ ac beneficentiæ in omnes esset, in se crudelis, & impius apparebat: nam hiberno tempore cum terra glaciali frigore rigeret, & profundus cæteros somnus occuparet, ipse clam de stratu consueuit surgere, & extraneum locum petens ibi nudis pedibus ac simplici veste indutus, in oratione pernoctare. Zetam cum veluti pransurus intraret, tam vacuus fere a mensa surrexit, quàm vacuus accessit: ita vt nec edisset, necnon edisse a considentibus redargui posset. Omnibus pauperibus ita subuenit, vt nec parochialium quempiam publicare mendicare, nec extranei loci pauperem vacuum abire permitteret: horrendum nephas reputans, si quod natura commune instituit, hoc sibi

ut homo priuatum vsurpare velit. Vbi autem illa defecissent, quę ex iure Ecclesiæ ministerio pauperum competere possent, thesauros Ecclesiæ, quos multiplices parauerat iussit distribui, docens ad hæc ornatissima quæque Ecclesias possidere, vt tempore felicitatis sint honestati, tẽpore vero necessitatis sint vtilitati. Præfatus igitur defensor Iustitiæ Dunstanus accepto rumore, quo beatus Elphegus in populo prędicabat excelsas Deo laudes referens, eius misericordiam postulauit, vt cum Patriarchatus sui hæredem post obitum suum, quẽ præsciuerat relinqueret, cui statim qđ postulat ꝑmittitur, quãuis nõ statim, sed tpe decurso adimpleretur. Nam quinquẽnio, quo simul vixerãt Pontifices Dunstanus, & Elphegus superato, Dunstano aũt in gaudio dñi sui ingresso, tres sibi post illũ ex ordine successerũt.

Qualiter factus Archiepiscopus patientem se, & liberalem exhibuit. Cap. IIII.

ANno igiť incarnatæ diuinitatis. 1006. Elphegus de Vuintonia Cantuariam translatus ibiq; Archieps leuatus, post paucos dies vrbem Romam adire instituit. Iamq; Ausoniã ingressus cum in quodam oppido ex itinere fessus quiesceret, oppidani hoĩem incognitum habentes, auaritiæ suæ consulentes domum irrumpunt, res diripiunt, ipsumq; omni suppellectili priuatum, verbis, & verberibus exire compellunt. At ille cõtumelias suas leuiter ferens suorũ vero mediocriter dolens, via qua venit redire cæpit, necdum ab oppido longè secesserat, & ecce horrendæ voces mœnia corripiunt, quæ cinerẽ ædificijs, & ciuibus minantur iacturam, excitatus ergo populus ab igne strata reliquit, & præceps ad oĩa discurrit. Cumq; multa iã flamma populata fuisset, nec euadendi incendii spes aliqua ciuibus inesset, saniori sensu effecti, qui virum perturbauerãt, ne forte ignis eis ad vindictam desęuiret aĩo pertractãt, exeuntes hominẽ requirunt, inuenerũt, adorant, plorãt, ille vero vt semper pietatis aĩum tenerrimum habens. Redeamus, inquit vt ignem eminus videamus. Stans ergo ignem intuetur, lachrymas distillat, Deũ compellit, protinus in aere ignis suspenditur, & ꝑ innumeras domos traiectus extra mœnia inuenitur. Tunc omne vulgus cępit ꝑ portas effluere, & sancto munera offerre. Quibus ille ait. Sint vestra vobis, nobis aũt sufficiãt nostra. Veruntamen si qđ offensa promeruit laxari vultis, neminẽ deinceps è domibus vestris perturbetis, quin potius oẽs suscipere, & susceptis, q̃ officii sunt impendere curetis. Sic fatus sua recepit, turbamq; redire præcepit. Tantæ aũt fuit liberalitatis, & misericordiæ, vt cũ nihil superesset iam qđ de suo largiri ꝓximis posset hoc ipsum, qđ erat dare non metueret, malens hinc moriendo deesse, q̃ proximis suis viuendo nõ prodesse. Itaq; cũ piratæ pessimũ genus ꝑdonũ cũ duce Turcillo Danorũ Principe portus maris oberrarẽt, & ꝑ oẽm Angliã gens illa spargitur, & quicqđ obstaret cũ cæde, cũ incendio cõminuit. Deserta igiť ab incolis terra ad vrbes vicinas confugitur, iacuitq; terra ꝑdonũ furori obnoxia nullo cultore beata. Nã Rex Anglorũ Echeredus imbellis, qa imbecillis, Monachũ potius quã militẽ actione ptendebat. In tãto rerũ discrimine Elphegus hostes adibat, verbũ vitæ eis ꝑdicabat, captiuos dato pcio redimebat, & eos, quos fames opprimebat alebat, tñq; placẽdi hostib. diuina gr̃a ei cõcessit, ut nõ solũ captiuos a tpalib. verũ ẽt captiuatores ab ęterna seruitute liberaret, dũ fidei expertes ad fidem reuocaret.

De Constantia eius in persecutione Danorum, & Anglorum. Cap. V.

PArs tamen eorum nõ modica, infidelitatis errore detenta, sociorum saluti inuidebat, actoremq; salutis eorum interficere cogitabat, metuens ne sublatus his, quibus auxiliaris bellare solebant minorem nocendi licentiã, vel resistendi potentiam haberet. Sed dum infidelium paucitatẽ ad iniustam hoĩs iusti necem propter fidelium copiam diabolus non posset impellere, aliam patrandi sceleris viam aggreditur. Nam Edricus totius regni Prefectus, cuius fratrem nobilitas Cantuariorũ eo, ꝙ ei in ꝑsentia Regis gratuito maledixisset, & bona quorũdã inuasisset aggressum interiecerat, & ædes eius succẽderat vltionẽ sanguinis eius a Rege postulat, at Rex postulata denegat, iure fratrẽ peremptũ pronuncians, qui tantã nobilitatẽ regali palatio impetere ꝑsumpsisset. Præfectus colore mutať, palatiũ egreditur, iũctisq; secũ decẽ millibus viris armatis fratrẽ vlcisci conatur: sed dũ resistentibus aduersarijs cogitatus suos parũ processisse conspiceret, elatus in irã Danorũ cõciliabula expetit, & auxilia perquirit, regnũ post victoriã æqua forte diuidendũ ꝑmittit se orientalibus Anglis principari, illis vero Aquilone potiri. Quid plura? Dextras dant, & accipiunt, sacra exigunt & porrigunt, hostes Põtifici, Præfectus nobilitati, oẽs Cantuarij necẽ intentant, cuius rei fama ciuitate vehementer permota, mox vniuersa nobilitas, quæ in legis violatorẽ vindictã exercuerat, lachrymabili questu Põtificẽ circundat, orat, vt vrbẽ exeat, & vitæ suæ oĩum inter vitas excellẽtius cõsulat. At ille. Alia inquit mihi gradiendũ via puto, dũ præteritos mecũ labores reputatis, ęternã Dei retributionẽ cognito, nec.n. scleratorũ maleficia consumimus, vt hinc mortis supplicia timere debeamus, an forte illud in crimine illorũ est, ꝙ eorũ dilectos a pagano errore retraximus, & ad veri Dei cultum attraximus. An ibi offendimus cum captiuos libertati restituimus, & quos restituere non potuimus in captiuitate pauimus. Sed vtinam pro tali offensa tot in me mortis deseruiãt vulnera, quot in me membrorum varietates formauit natura. Cæterum mercenarius esse potero si videns oues meas a lupis deuorari inci piam fugã meditari. Proinde quibus inspirauit Deus, vt bona malaq; ꝑpeti velint, hic q̃ nobis ꝑparata sunt patiẽter expectẽt.

Qualiter animauit populum ad patientiam de ferocitate hostium. Cap. VI.

TVnc quibusdam ad alia loca se transferentibus, aliis placandi gratia ad Danos accedentibus, Elphegus conuocatis pauperibus populi sui hortabantur eos bono aĩo esse Deũ præ oculis habere, nihil præter eum formidare, exẽplum humilitatis & patientiæ Christi sumere, qui cum esset omniũ Dñs, non solum de inimicis vlcisci se noluit, sed & sæuientem Petri amorem ab vltione prohibuit, proponebat eis constantiã martyrum, & victorias eorum. His illos sermonibus institutos ad quæcũq; tormenta persecutor impelleret, reddidit paratissimos. Deinde episcopali benedictione super eos effusa, pacisq; communione in osculo sancto libata, dũ diuini epuli oẽs participes effecisset, se illos sibi vtrosq; oĩum protectori Deo commendauit. Vrbe aũt ab hostibus circumuallata ciues pro muris consistentes resistendi audaciam non tã ostendebant, q̃ simulabant. Iam vero exhausto quicquid ad vsum vitæ parauerant, missus est a Pontifice, qui Dano suggereret, vt ab incepto desisteret, & iudicium Dei timeret, fieri enim plerumq; vt pater filium baculo percutiat, & ipsum baculum in ignem proijciat. Sed Angeli, qui ad impietatẽ procliuiores erant eo ferociores instabant vineas agere, murum arietibus ferire, igneas faces iacere, inde feralis per cõtiguas domus ignis conceptus per oĩa loca dilatando spargitur. Tunc miseranda inter ciues cũctatio vtrum desertis propugnaculis ad domos proprias cõuolarent, an eis neglectis munitioni incumberent, vicit dulcis filiorum recordatio, tuendæ familiæ innata compassio. Currunt furore præcipites, rapiunt e mediis ignibus coniuges, & charos liberos hostili statim gladio trucidandos. Sed illis ad cineres ædificiorum attẽtius occupatis, effracta vrbe exercitus ingreditur, Alii ferro iugulantur, alii flammis consumuntur, plures vero super muros præcipites dantur. Matronæ nobiliores dum thesauros quos non habent prodere coguntur, capillis per plateas distractæ ad vltimum flammis iniectæ moriuntur, paruuli a matrum vberibus euulsi, aut lanceis excipiuntur, aut superato plaustro minutatim conteruntur.

Qualiter pro Rege se opposuit, & in hostes etiam liberalis fuit. Cap. VII.

POntifex autem non ferens tantam suorum depopulationẽ, ad locum cadaueribus plenum currit, inter densissimos hostium cuneos se ingerit clamans. Parcite, parcite si viros vos esse cognoscitis, innocentem ætatem persequi desinite. Nõ est ista victoria, qua lactantium perimitur infantia, en me qui vt Christianum populum augerem multos vos milite spoliaui. En quia vestra crimina semper libero ore damnaui, qui captiuos paui, redemi. Si gratis malos esse delectat, in me præcipuè vestra ira deseuiat, quẽ tot modis vos offendisse constat. Protinus ergo innumeris manibus Athleta Dei carpitur, & intercepto gutture vox præpeditur, palmæ vinculis inectunt, genæ vnguibus dissecant, pugnis & calcibus latera tunduntur. Inter hęc seruus Dei muto similis impiorum manibus ad atriũ tẽpli impulsus iubeť flagitij noui spectator assistere, vt mortẽ ante mortẽ videret, nullũq; mortis genus existeret, qđ eũ siue patiẽtẽ, siue suis condolentẽ præteriret. Accedunt igitur, & cupas super inuicem positas inflammant, vt tectum inde comburant. Iamq; plumbũ ab igne resolutum cæpit introrsus defluere, cũ sancta Monachorũ plebs caput pallio cooperta lachrymis facię rigata egreditur, daturą pro saluatore, qđ ille pro oĩbus dignatus est impẽdere, ad quã ferro excipiendã trux carnifex occurrens miserabili cæde deuastat. Igitur ex omni numero qui ad octo millia hoĩum protendebãtur quatuor solis, monasticæ ꝓfessionis, & 800. inferioris ordinis viros remãsisse accipimus. Quos verberibus acriter exaratos, aut pecuniaria redemptione dignos iudicauerũt, aut seruilibus operibus mancipando secũ adduxerũt. Iã populo cęso, & vrbe flãmata, tẽplo violato, pleniũ tato, spoliato, dũ sanctus toto corpore vinctus ad portã septẽtrionis trahiť, ecce hi quos ex ruina supfuisse dixi, pedes trabibus

bus inserti sub militari custodia tenebantur. Qui viso Pontifice, & quod contra eũ agebatur, eleuatis in cælum manibus cum rugitu exclamant. Deum tantę crudelitatis inspectorem fore postulantes. Pontifex aut subsistens, vt fractos eorum animos ore firmaret, repente ab impellentibus se graui per humeros vulnere sauciatur, adeo vt profluente sanguinis vnda, humerus a corpore diuisus appareret. Exhorrent facinus compediti exhorrent etiã Dani. Ducitur sanctus ad carcerem, quẽ fedabat horror tenebrarũ, angustia parietum, importunitas ranarum, ibi eum septem mensibus seruauerunt, irati illũ Ecclesiæ patrimonia spoliaturum, & pro sui liberatione eis daturũ. Interea incepit ira Dei in homicidã populum adeo deseuire, vt paruo tempore duobus eorũ milibus per diros internorũ cruciatus prostratis, cætera quoq; multitudo simili morbo percussa, simile experiretur exitiũ. Tandem omnes ad eũ currũt, eius supplicationẽ ad Deum petunt. Tunc eorũ manibus ad publicum honorifice delatus, & in sella gestatoria positus ait. Et si vestra insatiabilis crudelitas nullum sibi promerendę veniæ locum relinquat, nostri tamen interest officii, non tam, quod vos pati conueniat, quàm quod vos agere deceat intueri. Inuocato ergo mundi actore Christo, datoq; eis pane a se benedicto omnes de exitiali, clade liberauit.

De Martirio eiusdem. Cap. VIII.

Negant itaq; principes 4. qui Pontifice adito, primo quidem, pro impenso beneficio gratias agant, deinde conditionem proponant, vt si velit vita, & libertate potiri 60. argẽti talenta persoluat, singulis talentis. l. librarum pondere appensis. Quibus ille sic respondisse fertur. Si ad explendam cupiditatem vestram existimatis me ecclesiasticas possessiones spoliaturum fallimini, quia Christiani nõ est Christianorum carnes Paganis dentibus conterendas dare. Ego autem idfaciam si, quod paupertas ad vitam parauerat vestris moribus abutẽdum tradam. Quod si beatus Laurentius quos acceperat thesauros laudabiliter occuluit, ego quos non accepi crudeliter exquiram, crudelius prodam. Et si ille, quæ non habebat agẽtibus contulit, ego quæ habent eis diripiam. Hostes furibundi cæperunt clamorem dentium stridore attollere, fuitq; miserabilis rerum conditio, vt qua die omnia mundi elementa de resurrectione Domini lætabantur, ea beatus inauditis tormentorum quæstionibus puniretur. Sed ille propter spem quam habebat in Deo, omnibus his malis quasi epulis delectabatur, aggreditur eum Diabolus in specie Angeli, mentitur se de supernis sedibus destinatum, vt illum ad communem gentis salutem de squalore carceris aducat. His ille sermonibus delibutus carcerem egreditur, illum sequens præuium itineris, pluribus aũt aquarum alluuiotibus obscura nocte transuadatis, is, qui se ore luciferum aiebat repente disparuit. Elphegus aũt ad locum certaminis ab Angelo reuocatus cum prope esset, vt antrum terrificum intraret comprehensus carnificũ a turba plagis magnis afficitur, & cerebro violato semianimis ergastulo includitur, vbi accẽso foco, & quicquid fumum fetidissimum generaret, vel gemitũ nutriret, per singulas horas diei iniecto ianuas claudunt, relicto illo intrinsecus. Illucescente sabbato cępit horrifica domus cælestis gratiæ principium suscipere ęternæ vitæ, odoramenta spirare, hynnos mellifluis sanctorum vocibus modulatos, personare, quos sanctus intuitus Dunstanum quondam Archiepiscopum vultu ac veste gloriosum conspicit assistentem, protensisq; ad illum manibus dicẽtem. Ad te miles Christi venimus nostro honorandum obsequio missi ab eo, qui tibi victoriam dedit, & coronam præparauit in cælo. En ciues Hierusalem, quorum post mortem collega fueris si patienter ea, quæ desunt passionum suppleueris. Inter hæc laxantur nodi vinculorum, stringuntur hiantia vulnera, & absoluta ad integrum omni corporis plaga, Elpegus psallens cum psallentibus exultans incedit, custodes pauefacti parietibus incumbunt, præsentem Dei virtutẽ cernere volẽtes, sed eadem citius dicto percussi resiliunt, tandem Elphegus iumento impositus, ad consilium furoris cum ingenti plãctu fidelium ducitur, lapidatur, & martyr efficitur, cuius sanguine stillante lignum aridum mox reuixit, cuius corpus pro tantò miraculo permiserunt Dani reportari Londoniam vbi sepultum est, & post 10. annos incorruptum repertũ, vsque ad hoc tẽpus durat, & recẽs sanguinis, & corporis illibata integritas.

De Quibusdam incidentibus illius temporis. Cap. IX.

Sigibertus. Anno Heinrici 2. Gerardus Cameracensis Episcopus, & Adelbondus Vltraiactensis Episcopus magni in Ecclesia, & in palatio habentur. Anno 3. cometes horribili specie flammas huc illucque iactans in australi parte visus est. Mortuo Otone Duce, ducatus Lothoringiæ datur comiti Godefrido filio Godefridi Ardenensis. Hilpericus librum de ratione computi hoc anno scripsit, vt apparet ex argumento, ad inueniendus annos domini per inditiones. Si vis inquit scire quot sint anni incarnati Christi 66. ordines inditionum, qui fluxerunt ab eius incarnatione multiplica per 15. & fiunt nõgenti nonaginta, his adde 12. quia millesima inditione natus est Christus. Adde etiam inditionẽ præsentis anni idest, tertiã, & ecce habes hoc anno annos Christi. M. & v. Anno 4. fames, & mortalitas tam grauiter per totum pene orbem inualuit, vt sepelientium tædio viui adhuc spiritum trahentes obruerentur cum mortuis. Anno 7. eclipsis Solis facta est diei hora secunda. Gẽs Hũgarorum hactenus idolatriæ dedita, hoc tempore ad fidẽ Christi cõuertitur per Gillam sororẽ Imperatoris, quæ nupta Hungarorum Regi ad hoc sua instantia Regẽ adduxit, vt se, & totam Hungarorũ gentem baptizari expeteret, qui in baptismo Stephanus est vocatus, cuius merita per Hungariã multa miraculorum gloria cõmendat. Anno 9. in Lotharingia iuxta montẽ castri locum fonticulus aquæ multũ saluberrimis in sanguinem conuersus est. Quod probauit Mulier, quæ faciem suã ex huius fontis aqua lotam ostendit multis sanguinolentam. Anno 10. Benedictus Romanæ Ecclesię 148. pſidet.

De Vltitione Dei super ducentes choreas in cęmterio. C. X.

Gvillerinus. Hoc anno contigit in quadam villa Saxoniæ vbi erat Ecclesia Magni Martyris, tale quid in vigilia natalis domini. Robertus Presbyter primam missam de nocte inchoauerat, at in cæmeterio Othbertus quidam cũ 18. sodalibus viris 15. & feminis tribus choreas ducẽs, & cantilenas seculares perstrepens, ita sacerdotem impediebant, vt ipse verba eorum inter sacra missarum solennia inuitus resonaret. Ille mandauit eis, vt tacerent. Quo neglecto imprecatus est dicẽs. Placeat Deo, & sancto Magno, vt ita cantantes permaneatis vsq; ad annum. Verba pondus habuerunt, filius Presbyteri Iohannes sororem suam cantantẽ per brachium arripuit, & statim illud a corpore auulsit, sed gutta sanguinis inde nõ exiuit. Illa vero toto anno cum cæteris permansit choreas ducẽs & cãtitans, pluuia non cecidit super eos, non frigus, nõ calor, non fames, non sitis, non lassitudo eos affecit. Indumenta, vel calciamenta non sunt attrita, sed quasi vecordes cantabant. Primo vsq; ad genua. Deinde vsq; ad femora terrę demersi sunt, fabrica tecti aliquando super eos nutu Dei erigebatur, vt pluuias arceret. Euoluto anno Herbertus Coloniensis Episcopus eos absoluit a nodo, quo manus eorũ ligabantur, & ante altare sancti Magni reconciliauit. Filia Presbyteri cum aliis duobus continuo exanimata est. Cęteri continuis tribus noctibus dormierunt, aliqui postea obierunt, & miraculis, vt fertur coruscarũt, quia valde pænituerunt. Cæteri pænam suã mẽbrorũ tremore prodiderunt, hoc ita scriptum reliquit Othbertus ipse, qui fuit vnus ex eis. In cuius scripti fine sic scriptũ est. Datæ sunt nobis litteræ a domino Peregrino beati Herberti successore. Anno domini. M. 13.

De Cæteris euentibus illius temporis. Cap. XI.

Hoc tempore sanctus Guidech, qui, & Adelbertus Pragensis Episcopus apud Bruchnos martyrizatur. Comitatus Beluachen. datur Rogero Episcopo. Dux Godefridus comitatũ Mõtensem depopulatur, quẽ Ragmerius cũ paterno suo Lamberto Louaniensi insecutus apud Florinas pugnam conseruit, vbi plusquã 400. viri occisi sunt, & ipse Lambertus occubuit, vbi res mira contigit. Cum Lambertus spem victoriæ iam haberet. Habebat quippe filaterium a collo vsq; ad pectus pendens sanctorum reliquiis refertum, quorum patrocinio se in periculis tutũ fore credebat. Instante ei termino vitæ filaterium illud a collo eius exiliens super tumulum campi exiliuit, & mox comes antea inuictus perimitur. Quidam militum filaterium accipiens in caliga abscondit, sed coxa eius, & crure intumescente rem prodidit, & filaterium Domino suo Otheloni fratri Ducis dedit. Symeon Siracusis Siciliæ oriundus, & postea Monachus in mõte Syna hoc tempore clarebat, qui hierosolymã veniens longam pro Christo peregrinationẽ suscepit, & cũ Pomponæ Treuerorum Archiepiscopo ad Gallias veniens Treueris in altitudine turris inclusus est, ibiq; post multas hominum persecutiones, post multas Demonũ tentationes beato fine quieuit, cuius merita frequẽs miraculorum gloria declarauit. Anno hẽrici 15. cometes toto mirabilior in modum trabis maximæ per 4. menses apparuit. Anno 16. in Frisonia Deoderico Comite filio Arnulphi Gandeuensis debellante Frisones in vindictam patris sui ab eis occisi Godefridus dux ad eum debellandum ab Imperatore mittitur, & cõserto prælio voce (nescitur vnde) emissa Fugite, fugite, cunctis fugientibus a paucis Frisonibus perimuntur, Dux vero capitur,

De

De Heriberto Coloniensi, & alio Propheta, qui in eadem præfuit Ecclesia. Cap. XII.

ANno 19. Henricus Imperator Coloniæ natale Domini celebrans Heribertum Archiepiscopum a se iniuriosè tractatum humili satisfactione placat, cui reconciliatus Archiepiscopus prædixit se propediem moriturum, & non multo post mortuus magnis cæpit clarere virtutibus, Peregrinus ei in Episcopatu succedit. Guillerinus, Colonia prius dicta est Agrippina ab Agrippa genero Augu. Postea a Traiano, qui Imperio electus colonias ciuium Romanorum eo deduxit Colonia. In hac fuit quidam Episcopus clarus religione, sed turpis corpore, qui fuit factus Episcopus hoc modo. Imperator dominica quinquagesimæ venatum pergens solus ad aream siluæ peruenit, comitibus hac illacque dispersis. Ibi habebat Ecclesiā, presbyter ille agrestis deformis valde, & quasi portentum naturæ Imperator se militem mentitus suppliciter missam rogat. Ille confestim se pariat. Imperator interim cogitabat quare Deus a quo formosa cuncta procedunt, tam deformem hominē conficere sacramenta sua fineret. Ventum est ad illum versum tractus. Scitote quoniam Dominus ipse est Deus. In quibus verbis cum discordaret puer presbyteri, sacerdos concitatiori voce respondit, quasi Imperatori cogitanti. Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Quo dicto repercussus Imperator, & propheticū virū æstimans, inuitum fecit eum Episcopum. Huius hoc factū fuit. Erat in monasterio sanctimonialium eiusdem vrbis, quædam virgo, quæ specie & dulci ad omnes sermone, amatores suos incendebat, quorum vnus diues, & generosus eam abduxit, & loco iustæ coniugis habuit. Mandat Eps, vt mulier monasterio restituatur, & fit. Iterum absente Pontifice repetitur, excommunicatur raptor, ita vt nullus ciuium cum eo conuiuari, aut colloqui auderet, tunc excommunicatus in prædia ruris sui abiit. Veniente aūt Epo ad exitum vitæ conuenerunt patriotæ orantes pro excōicato, quibus ille respondit. Si miser ille maledictā illam mulierē deseruerit, sit absolutus, si aūt perstiterit sequenti anno hac eadem die, & eadem hora, qua ego decedā, sit ante Dūm rationem reddere paratus. Videbitis aūt me qn signum ad sextam insonuerit spiritū efflare, sic oīa impleta sunt vtroq; sic moriente. Anno.n. sequente eadē die, & eadē hora, qua pdixerat excōicatus, ille cum amica sua ictus, & exanimatus est.

De Religioso Duce Normaniæ Ricardo. Cap. XIII.

IDem. Eo tempore Echelredus Danos fugiens venit Normanniam ad Richardum fratrem vxoris suę Emmæ filium Richardi Ducis, qui cęnobium Fiscannēse, quod pater inchoauerat perfecit. Hic noctibus custodias famulorum fallēs, ad matutinas Monachorum ibat, genua flectens in orone vsque ad lucē. Quadam nocte sic faciēs hostium monasterii inuenit obseratum, qui excusso violenter pessulo soporem Sacristæ turbauit, qui surgens a somno, & videns eum plebeio amictu vestitum in capillos inuolat, & multos illi colaphos infregit. Ille incredibili patientia, nec responsum dedit. Postero die in capitulo querelam deposuit, & Monachum illū ad vicū Argennas sibi pcepit occurrere, minitans se sic vindicare, q tota de hoc Gallia loquerē. Die dicto Monachus a iudicibus adiudicatus est, quem ille mox absoluit, & vicum eundem, qui optimi vini ferax ex officio Sacristæ adduxit, pronuncians eū optimum esse Monachū, qui bene custodiens munus iniunctū, nec ēt iratus fregit silentiū. Iste Richardus post 28. annos Ducatus sui mortuus est. Iussitq; se sepeliri ante hostiū Ecclesiæ, vt ab oībus cōculcaretur, & super se plueret, quē postea Vuillus Abbas tulit inde, & super altare locauit. Huius frater Robertus Archieps Rothomagi fuit, qui honore abusus multa flagitia cōmisit, sed postea in seniū vergēs multis eleemosynis quædā deleuit. Ricardus iste filiū habuit sui noīs, qui fuit Dux. Anno primo, qui dr̄ fuisse inuenenatus a fratre suo Roberto, vn̄ ipse Robertus post 8. annos Hierosolymā prexit, qui domū reuertēs apud Nicheā vrbem Bithiniæ veneno interceptus est. Huic Ruberto successit Vuilhelmus puer. Anno quoq; pnotato Durandus fit Leodicensiū Eps, qui quasi fabula in theatro mundi fuit, q vir ex humillimo, & pauperrimo seruilis cōditionis gn̄e dn̄is suis carnalib. dn̄abatur. Anno 20. Aquisgani cōuētu gn̄ali, & synodali per aliquot dies celebrato tanta siccitas, & intēperies aeris excanduit, ut multi præ nimio ardore deficerent. Multa ēt aīalia subito interirent, pauimento, & marmoreis columnis tanto sudore madentibus, vt aqua esse respersa crederent a nescientibus. Anno 12. in Gallia Beluacēsi vrbe inclitus Rogerus decessit Eps, qui inter alia beneficia dedit Ecclesiæ S. Petri cui psidebat Alliacū in Northmānia, & Monsiacū in Vermādensi patria, comitatū quoq; eiusdē vrbis ab Odone Cāpaniensi Comite impetrauit. Dato ei p cōmertio Castro Sinterio in Bituricēsi territorio sito, qd sibi patrimonii iure cōpetebat.

De Imperio Conradi Secundi, & viris illustribus illius temporis. Cap. XIIII.

HEnricus Imperio hoc anno consulentibus sibi principibus super substitutione Regni designans Conradum virū regii generis, & egregię libertatis, quippe qui nunquam se submiserat alicuius seruituti moritur. Huius vitam Adelboldus Episcopus vltraiectensis scribit. Cono vero Dux cum ad imperium aspirare vellet, repudiatur instinctu Albonis Maguntini Archiepiscopi, & aliquorum regni primatum. Et Coradus ad imperiū anno Domini. 1025. Mundi vero 4.1988. sublimatur. Imperauit annis 15. Florebat hoc tempore Ecclesiastica religio per Abbates nominabiles in Francia quidem, & in Burgundia per Odilonem Cluniacen. pietate insiguem, per Guillerinum Diuionensem seueritate reuerendum. In Lotharingia p Richardum Virdunensem, pia graui pietate discretū, per Poponem Stabulensem, per Helyam Coloniensem, per Olbertum, & Stephanum Leodicenses, per Bernonem Augiensem. Clatuit hoc tempore in Italia Guido Aretinus multi inter musicos nominis, in hoc etiam Philosophis præferēdus, q ignotos cantus etiā pueri facilius discant per eius regulā, quā per vocem magistri, aut per vsum alicuius instrumēti, dum sex literis, vel syllabis modulatim appositis, ad sex voces quas solas regulariter musica recipit, hisq; vocibus p flexuras digitorū leuę manus distinctis, per integrum diapason se oculis, & auribus ingerunt intētæ, & remissæ eleuationes, vel depositiones earundem, modulantes. Anno imperij sui 5. Coradus imperator rebellantibus sclauis ad eos debellandos proficiscitur, & eodem anno similiter contra Hungaros rebellantes.

De Cinitone Rege Angliæ, & Fulberto Carnotensi. Cap. XV.

GVillerinus. Cinito vero Rex Angliæ Romam profectus nauigio in Angliam redijt, & mox Malcolinum Regē Scotorum rebellantem subegit. Erat tunc in Anglia vir sapientissimus Egeluotus Eps Cantuariæ, secundus post Liningum, post Elphegum martyrē tertius ex decano assumptus in Epm, qui sanctum Elphegum a Londonia reuexit Cātuariam. Qui Romam rediēs apud Papiam brachiū S. August. Doctoris magni. c. talentis argenti, & talento auri comparatū apud Venturiam misit. Huius ēt monitu Rex Cinito ad transmarinas Ecclesias pecunias misit, & maxime ad Ecclesiam Carnotensem, vbi tunc florebat Fulbertus Eps sanctitate, & prophetia nominatissimus, qui fundamenta Ecclesiæ sanctæ Dei genitricis iecit, & eadem perfecit miro lapideo tabulatu, qui etiam ab eadem Dei genitrice in infirmitate sua visitatus fuisse dicitur, & de eius sanctissimo lacte recreatus. Hic.n. multo amore, & felicissimo, in honorē B. Virginis Dei genitricis exarsit, qd ostendunt cantus de ea, quos ille edidit cęlestia vota sonantes. Inter cætera eius opuscula extat epistolarum volumē. In quarū vna gratias agit Cinitoni, q largitatis suæ viscera in expensis Ecclesiæ Carnotensis effuderit. Huius Cinitonis anno 15. mortuus est Robertus Rex Francorum, Hugonis filius vir eleemosynis deditus, adeo vt diebus festis cum exueret se, vel indueret vestibus regijs, si non aliud ad manum haberet, ipsas vestes pauperibus distribueret, nisi ex industria vestiarij egenos importune petentes arcerent.

De Concilio Triburiensi, & quibusdam statutis Episcopalibus. Cap. XVI.

SIgibertus. Anno Conradi VI. Roberto Rege Francorū mortuo Henricus filius eius regnat in Francia annis 30. Hoc tempore iussu Conradi Imperatoris, regali & synodali conuentu habito apud Triburias, inter cætera Episcopi hoc capitulum decernere voluerunt, vt si quando ieiunium primi mensis veniret infra hebdomadam, qua caput ieiunii in quarta feria constat amborum ieiuniorum celebritas vnius officii expletione compleretur, sed Gerardus Cameracensis, & pauci cū eo huic multorū decreto cōtradicentes, obtinuerunt, vt ieiunium primi mensis in altera hebdomada, in qua habetur officiū celebretur, secundū antiquā cōsuetudinē. Anno 8. istiusmodi decretum a Franciæ Epis datum est seruari subiectis sibi populis. Vnus eorū dixit cęlitus sibi delatas esse literas, quę pacē monerent, renouandā in terra, quā rem mandauit cęteris, & hic tradenda dedit populis, arma quisquā nō ferret, direpta nō repeteret sui sanguinis, vel cuiuslibet proximi vltor minime existēs, percussoribus cogeretur indulgere, ieiuniū in pane, & aqua omni sexta feria seruarēt, & in sabbatho a carne, & liquamine abstinerēt, soloq; cōtēti hoc ieiunio oium peccatorū remissionē, nullā sibi scirēt aliā adiiciendā pęnitentiā, & hoc se seruare sacro firmarēt, qd qui nollet Christianitate priuaretur, & exeuntē de sæculo nullus uisitaret, nec sepulturæ traderet Alia quoq; importabilia, q̄ plura dedere mandata, q̄ oneri visa sunt replicare. Hanc mādatorū nouitatē cū multi cupidi nouarū rerum

libentius iusto amplecterentur. Gherardus Cameracensis Episcopus, qui solus Lotharensiũ appendebat ad parochiã Francorum, nullius hortatu potuit adduci ad hæc suscipiẽda, sed singula capitula refellebat, dicens genus hominum ab initio trifariã esse diuisum, in oratoribus, pugnatoribus, & agricultoribus, Et vnũ duorum, & duos vnius egere auxilio. Ideo debere arma ferre, & rapinas reddi per auctoritatẽ legis, & gratię, vltorẽ percussi, vel occisi non exacerbari cogendo, sed secũdum euãgelium ei reconciliari. Ieiuniũ in 7. vel in 7. feria, nec omnibus vnum esse imponendum, quia non est vna omnibus possibilitas, nec omnes hoc vno ieiunio cõtentos esse, quia nõ est vna omnium pænitendi qualitas hoc sacramento firmare, vel sacramenti violationẽ periurio augere, non esse vtile his contradicentes excommunicari, infirmis visitationẽ, mortuis sepulturã negari esse detestabile, sufficere autentica patrum decreta, & super his neglectis impositum congruenter pænitẽtiæ modum. Sigibertus. Anno 12. Henricus rex Conradi filius vxorem ducit filiam regis Anglorum.

De Cæteris euentibus sub imperio Conradi, & de morte eius. Cap. XVII.

GVillerinus. Sardemixtus Rex sororẽ suam Gunhildem Cinnitonis ex Anima filiã Henrico Conradi filio commisit, quæ ad nauem ducta est stipantibus omnibus Angliæ proceribus, & in expensis multa conferentibus, quæ ad sponsum proueniens multo tempore cum eo fuit. Tandẽ adulterii accusata puerulum quendã Sturni sui alũnum, quem secum ex Anglia duxerat contra delatorẽ Gigantem molis hominẽ ad monomachiã opposuit, cæteris clientibus Matris timore refugientibus sub certo duello insimulator per miraculum Dei succiso poplice eneruatus est. Gunhildis aũt post victoriã viro suo repudium dedit, & nec minis, nec blandicijs cum eo manere vlterius consensit, sed sanctimonialis habitũ sumens in seruitio Dei permansit. Sigibertus. Hoc tẽpore in Apulia erat tunc quædã statua marmorea circa caput suũ habens circulũ æreum in quo erat scriptũ Kal. Maij oriente Sole habebo caput aureum, quod quidam Saracenus à Roberto Vuiscardo Duce Normãnorum captus, quid protenderet intelligens, 3. kal. Maij oriente Sole diligenter notato termino vmbrę illius statuæ infinitũ thesaurũ, effossa ibidẽ humo, repperit, quẽ pro sua redemptione eidẽ Duci obtulit. Anno 15. in mense Aprilis 8. idus visa est in cælo inter australem, & oriẽtalẽ plagam ignea trabes mirę magnitudinis, quę currens sup Solem iã ad occasum vergentem visa est in terra cadere, cuius vestigia diu videri poterant. Conradus Imperator Italiã adijt, vt rebellionẽ meditantes debellaret. Et, quia omnes Longobardi cõiurauerant, vt non paterentur quẽlibet Dominũ, qui aliud, q̃ ipsi vellent contra se ageret, quosdã Episcopos in vincula coniecit Et, quia Episcopus Mediolan. fuga lapsus est Imperator suburbia Mediolani incendit. Die vero Pentecostes cũ Imperator in parua Ecclesia secus vrbẽ coronaretur ad missam, tã grauia fuerunt tonitrua, & fulgura, vt aliqui mente excederent, aliqui spiritũ exalarent. Bruno vero Episcopus, qui missam celebrabat, & secretarius Imperatoris cũ alijs tribus dixerunt se inter missarum solennia vidisse sanctum Ambrosiũ Imperatori indignando comminantem. Tunc Imperator ab Italia discessit. Pridie idus Maii eclipsis Solis fuit. Et pridię nonas Iunij Imperator obiit.

De Imperio Henrici. & actibus eius. Cap. XVIII.

POst quẽ filius eius Henricus imperauit annis 18. Cepit ãt anno Domini. M.40 Mundi vero quinti millesimo 3. Helinandus Hic Henricus Vindelicos subegit populos Sueuis cõterminos. qui Vindelici, vt ait Gvillerinus usq; hodie Fortunã adorant, cuius Idolũ in loco nominatissimo ponentes, cornu dextræ illius apponunt plenũ potu illo, quod ex aqua, & melle cõfectũ, græco vocabulo Idromellũ vocant. Idẽ fecisse Egyptios, & omnes pene Orientales populos affirmat sanctus Hieronymus super Isaiã. Vnde vltimo die Nouẽbris mẽsis sedẽtes in cõmuni prægustãt, & si cornu plenũ inuenerint magno strepitu applaudunt, q; eis. s. in futuro anno pleno cornu copia responsura sit in omnibus, si contra gemunt. Hos populos Henricus tributarios fecit, ita vt omnibus solennitatibus, quibus coronabatur, quatuor Reges eorũ debẽtẽ quo carnes condiebantur in humeris suis duobus vectibus per anulos quatuor inductis ad coquinã vectitarent. Idẽ Henricus iocundus & hilaris erat. Habebat sororẽ sanctimonialẽ, quæ dũ hyeme quadã, quæ niuibus, & pruinis inhorruerat, vno in loco diu detineretur, clericus quidã curialis familiarior iusto puellæ, crebras in cubiculo eius protelabat vigilias, & quoniã difficile est crimẽ nõ prodere vultũ, aduertit hoc aliquis, & iam iẽ vulgo ventilante solus Imperator non credebat. Quadã nocte dum diutius simul dormirent vsq; in mane, ecce nix totã terram operuit. Tunc clericus, qui se deprehendẽdum in niue per vestigia timebat persuasit amicæ, vt dorso illius impositus angustias illas euaderet, quæ a tergo leuans amasiũ extra curiã extulit, & forte tũc Impator mictũ surrexerat, & vidit eos per fenestrã. Postea euenit occasio, vt Episcopatũ vacãtẽ daret Clerico ita ei insusurrans. Accipe Epatũ hunc, & vide ne vlterius inequites mulierẽ. Similiter dãs Abbatiã Germanæ, esto ait Abbatissa, & vltra nõ patieris clericũ equitẽ. Cõfusi illi a flagitio destiterũt. Idẽ Impator habebat clericũ satis literatũ, & bonę vocis, sed vilẽ meretriculã amãtẽ ardẽtius. Cũ qua nocte quadã solẽni voluptatus, mane ad missam Impatoris astabat. Impator dissimulata sciã mãdat ei, vt se ad euãgeliũ legẽdũ pararet, q. s. eius melodia delectaretur, erat aũt diaconus. Abnuit ille, vt male sibi cõscius, vrget Impator, vt pbaret eius cõstãtiam. Ad extremum parere renuentem iubet a patria exulare, quam sententiam amplexus continuo recessit; mittitur post eum, qui iam compilatis omnibus, & in sarcinulas cõpositis iter maturauerat. Violenter ergo retractus ante Imperatorem sistitur, qui lætum subridẽs, probe inquit fecisti, & ego gratulor probitati tuæ, q; timorem Dei pluripenderis, quàm patriam, plus iram Dei, quàm meam. Quapropter habeto Episcopatum, qui primus in imperio vacauerit, tantum indecenti amori renuncies.

Adhuc de eodem. Cap. XIX.

IDẽ Hẽricus celebrabat Pẽtecostẽ apud Maguntiã, paulo ãn missam cũ sedilia parẽtur in Ecclesia ortũ est iurgiũ inter cubicularios Archiepi, & Abbatis Fuldẽsis cænobij, vtrorũ Dñs iuxta Impatorẽ sederet. Nã Suldense cænobiũ est in Saxonia sancti Galli corpore insigne, & prædijs ditatũ permagnificis, cuius loci Abbas 60. millia armatorũ prębet in ostẽ Imperatori, & habet ex antiquo priuilegiũ, vt in magnis festiuitatibus ad dexterã eius sedeat. Itaq; ventũ est ad pugnã, *furoreq;* per Ecclesiam grassante pauimentũ sanguine inundauit, sed statim Episcopis cõuolantibus pace inter reliquos dissidentes statuta, tẽplũ purgatũ, & missa festiuis clamoribus est acta. Sequentia autem cantata, & vltimo eius versu dicto. Hunc diẽ gloriosum fecisti, vox ab aere lapsa est. Hũc diẽ bellicosum ego feci. Rigentibus omnibus præ timore Impator diligenter intẽdẽs lętitiã inimici. Tu inquit omnis malitiæ inuentor simul, & incentor diẽ bellicosum, & arrogantibus luctuosum fecisti. Sed nos per Dei gratiam, qui illũ gloriosum fecit, pauperibus gratiosum reddemus, & mox reincepta sequentia solenni ploratu Spiritussancti gratia inuitabat. Intelligens illũ aduẽtasse illis implorantibus. Illis cantantibus omnibus simul pectora tõdentibus acta missa egenis per pcones cõclamatis, omnes dapes, quæ sibi, & curialibus parabantur in vsus eorũ exhausit, ipse obsonia apponens, ipse iuxta disciplinam ministrorum de longe consistens, ipse superflua ciborum abstergẽs. Idem Henricus tempore Conradi patris sui a quodam clerico fistulam tulerat argenteam, qua pueri ludentes aquam iaculantur, pactus ei Episcopatum cum foret Imperator. Adultus repetenti pollicitum impigre dedit, non multo post aspero morbo correptus decubuit, & morbo crescente triduo exensis, & mutus iacuit. Episcopi præsentes triduano ieiunio indicto pro vita eius domino supplicabant. Conualescens accitum Episcopum quem pro fistula fecerat, concilii sententia deposuit, confessus se toto illo triduo Dæmones infestos sibi vidisse, flammam in se per fistulam iaculantes, flammam dico adeo pertinacem, vt noster ignis respectu illius iocus putetur. Interim vero iuuenem semiustulatum aduentasse ferentem calicem aureum immensæ magnitudinis plenum aqua. Cuius visione, & laticis aspersione extinctos ardores euaserat. Hic erat beatus Laurentius martyr gloriosus, cuius Ecclesiæ tectum longa carie dissolutum compaginari fecerat, & præter alia munera calice aureo eandem Ecclesiam honorauerat. Eundem Henricũ aliquando inimicos fugitantem, Cerua quædam vltra inuadibilem fluuium euexit. Sigibertus. Anno Henrici 3. Gnatho ex clero sancti Lamberti vir sapientiæ, & scientiæ, & feruore religionis insignis fit Leodicensis Episcopus.

De Sancto Eduuardo Rege Angliæ, & eius prophetia. Cap. XX.

GVillerinus. Hoc anno regere incæpit Eduuardus Elgeredi filius, qui regnauit annis ferre 24. Hic adeo mansuetus fuit, vt nec viles homines verbo lædere posset. Et tamen erat eius apud domesticos reuerentia vehemens, apud exteros metus ingens. Nam fouebat eius simplicitatem Deus, vt posset timeri, qui nesciret irasci. Die sancto Paschæ apud Londoniam magna pompa coronatus est ab Edisio archiepiscopo. [Egitham filiam Godwini duxit in vxorem,

in quam pęnè omnes liberales artes confluxerant, quæ viuo, & mortuo marito probri suspicione nō caruit, sed moriens tēpore Guillerini, vltro iureiurando de integritate satisfecit, Rex eam ita tractauit, vt nec thoro amoueret, nec virili more cognosceret. Goduinus iste aliquando sedens ad mensam iuxta Regem orto sermone de Elfredo fratre Regis. Tu inquit ô Rex ad omnem memoriam fratris tui rugato, vt video vultu me aspicis. Sed non patiatur Deus, vt istam offam transgluttiam si fui conscius alicuius rei, quæ spectaret ad eius periculum, vel tuum incommodum. Hoc dicto offa, quam in os miserat suffocatus oculos inuertit ad mortem. Inde ab ipso filio eius Aroldo, qui Regi astabat sub mēsa abstractus est. Hic Goduinus habuit prius vxorem sororem Cinitonis, ex qua puerū genuit, qui dum equo puerili iactantia superbiret, ab eodē portatus in Tamensem fluuium suffocatus interijt. Mater quoq; eius ictu fulminis exanimata est. Hæc dicebatur agmina mancipiorum in Angliam coempta Danemarchiam solere mittere maximę puellas pulchras. Iste Rex Eduardus miraculis, & prophetiæ spiritu claruit pauperibus hospitibusque maxime trāsmarinis benignus, & munificus. Die sancto Paschæ sedens ad mēsam apud Vuest monasterium diademate coronatus, & optimatum turma vallatus, cæteris auidius commedentibus auocato a terrenis animo diuinum quoddam speculatus effusus est in risum, remotis mensis tres optimates eum prosecuti sciscitantur cur riserit, cunctatus multum diuque respōdit. Septem dormientes in monte Celio requiescunt, & iam ducentis annis in dextero iacentes latere, tūc in ipsa hora risus mei latus inuerterunt sinistrum, futurumq; est, vt 74. annis ita iaceāt. Dirum nimirum miseris mortalibus omen. Nam in his 74. annis omnia ventura sunt, quæ Dominus circa finem mundi prædixit ventura, gentem scilicet contra gentem surrecturam, regnum aduersus regnum, & terremotus, & pestilentiam, & famem & terrores de cœlo, Gentilium in Christianos bella, Christianorum in eosdem victorias, & alia mirantibus inculcans, septem dormientium passionem, & habitudines singulorum, quod nulla docet litera, ita eis disseruit, ac si quotidie cum eis victitaret. Erant autem tres optimates, qui eum sciscitabantur. Aroldus, & Abbas vnus, & Episcopus vnus. His auditis Comes Aroldus misit ad inquirendam veritatem militem vnum, Abbas Monachum, Episcopus clericum ad imperatorem Constantinopolitanum adiectis Regis sui literis, & muneribus, quos ille secum benigne habitos ad Episcopum Ephesi destinauit Epistola, quam sacram vocant, comitante, vt ostenderentur legatis Regis Angliæ, septem dormientium corpora. Factumq; est secundùm prophetiam Regis Eduardi. Nam Græci omnes tunc iurabant se accepisse a patribus illos septem super dextrum latus quiescere, sed post introitum Anglorum in speluncā super sinistrū eos inuenisse. Nec mora oīa illa secuta sunt, quæ prędixerat. Agareni, & Arabes & Turci Syriam, & Liciam, & minorem Asiā, & maioris multas vrbes inter quas Ephesum, & Hierosolymam depopulati sunt, septē annis, postea proximis tres Papæ, idest Victor, Stephanus, & Nicolaus mortui sunt.

De Benedicto Papa maiore, & minore. Cap. XXI.

Sigibertus. Anno Henrici VI. Benedictus qui symoniacè Papatum Romanum inuaserat, cum esset rudis literarum, alterum ad vices Ecclesiastici officij exequendas secum Papam Syluestrum, scilicet consecrari fecit. Quod cum multis non placeret, tertius superducitur. Gregorius, qui solus vices duorum impleret. Actor. Iste Benedictus IX. vt ait Petrus Damianus nepos fuit superioris Petri Octaui. Et dictus est Benedictus minor respectu illius maioris, de quo maiore Benedicto idem Petrus Damianus refert. Episcopus inquit quidam Capuanus, & vidit Benedictum maiorem Papam nigro quasi corporaliter equo insidentem. Heus inquit nonne tu es Papa Benedictus, quem iam defunctum nouimus. Ego sum inquit infęlix ipse. Quo inquit est tibi pater. Grauiter inqt torqueor, sed de Dei misericordia non despero, si mihi adiutoriū prębeatur. Sed perge quæso ad fratrem meum Ioannem, qui nunc sedem Apostolicam occupat, eiq; de mea parte dices, vt illam summā, quę potissime in tali theca reposita est, pro me in pauperes distribuat, sicq; me redimendum esse quandocunq; cum hoc miseratio diuina decreuerit cognoscat. Nam cætera, quæ pro me indigentibus tradita sunt nihil mihi penitus profuerunt, quia de rapinis, & iniustitiis acquisita sunt. His auditis Eps Romā impiger abiit, & Ioanni Papæ fratris verba narrauit, & Epatū mox deseruit, & monachatū induit. Eiusdem vero Benedicti nepos, qui post eum tertius. Ioanni vero Secundus in Papatu successit, vt Vmbertus Archieps mihi narrauit, apparuit cuidā iuxta molendinum equo insidenti, & iter agenti. Apparuit aūt in specie monstruosi animalis, cuius cauda, & aures Asini erāt, cætera Vrsi. Cumq; Nacsus fugam iniret tremefactus, clamauit monstrum illud. Noli ô vir expauescere, scito me hoīem fuisse sicut tu es, sed quia bestialiter vixi, post mortem præferre bestię speciem merui. Ad quem Nacsus. Quisnam fuisti? Ego ait ille solo noīe Benedictus fui, qui nuper Apostolicam sedē indignus obtinui. Ad quē ille. Quid habes retributionis? Nunc inquit vsq; ad diem iudicii per dumosa atq; squalentia, & sulphurea loca, & fętida, & bulientia rapior, & protrahor, post extremum vero iudicium, corpus meum, & animā simul irremediabilis cruciatus, & irreuocabilis olla gehennalis baratri glutiet, ita vt mihi nulla in posterum spes recuperationis restet. Post hæc verba disparuit. Fuerat aūt ab ipso Pontificatus primordio vsq; ad finem vitæ in cæno luxuriæ conuersatus, & ideo ab auribus Asini in caudam desinebat. Duxerat autē per totum vitam carnalem, ideo per cætera Vrsus erat. O q̄ illi melius fuisset, vt Epatum deseruisset. Post hunc Benenictum sedit Syluester tertius, vt supra dictū est diebus 55. Post quē Gregor. VI. ante dictus Gratianus magnę sanctitatis, & religionis vir.

De Gregorio Papa huius nominis Sexto, & actibus eius. Cap. XXII.

Gvillerinus. Is itaque Apostolatus Romani statum per incuriā antecessorum diminutum inuenit, vt præter pauca oppida vrbi vicina, & oblationes fidelium nihil haberet, quo se sustētaret. Ciuitates, & possessiones in lōginquo positæ, quæ ad ius Ecclesiæ pertinebant a prædonibus ablatæ e ant. Tramites publici, & strata viarum per totam Italiam a latronibus stipabantur, ita vt nullus Peregrinus nisi cum maiori manu impune transiret. Cessatum est ab omni Prouincia Romam iter aggredi. In ipsa vrbe in medio foro vagabantur siccarij. Apostoli Ecclesiam aliquis videre cupiens in siccarios incidens nullo modo sine substantiæ, vel salutis damno domū reuertebatur. Super ipsa sanctorum Apostolorum martyrum corpora, super sacra altaria gladij nudabantur. Oblationes accedentium vix dum appositæ de manibus arripiebantur. Arreptæ in comessationes, & scortorum abusiones consumebantur. Tantis malis Gregorius leniter, vt Pontificem decet occurrere cæpit, amore plusquam terrore, verbis plusquam verberibus agens. Mandat vrbanis, vt a peregrinorum infestatione cessent, & a rapina sacrorum. Alterum enim est contra naturam, vt ille, qui communi vescitur aere, non communi fruatur pace, & Christianus inter Christianos libere progredi debet, cum omnes sint ex vno famulicio, & omnes vnius sanguinis coniuncti coagulo, redemptique precio. Alterum vero contra præcepta Dei, qui præcepit, vt qui altari deseruiant de altari viuant, domum Dei esse debere domum orationis nō speluncam latronum, non gladiatorum conuenticulum, permitterent oblationes fidelium transire in vsus sacerdotum, vel in expensas pauperum, se & aliquo modo prouisurum illis quos egestas ad rapinas compellebat, quos autem cupiditas exagitabat ipsi sibi pro timore Dei, & sæculi honestate modum ponerent. Inuasoresq; Ecclesiastici patrimonij, & mandatis & epistolis inuitauit, vt aut indebita redderent, aut se iure illa tenere, idest Senatu Romano probarent. Si neutrum facerent, Ecclesiæ membra se non esse cognoscerent. Talia frequenter cōcionatus, aut nihil, aut parum profecit. Tunc excommunicauit omnes, qui aut talia agerent, aut agentibus conuiuio, aut colloquio participarent. Illi autem excommunicati cæperunt contra furere minis, aures territare muros vrbis armis circumsonare, adeo vt pęnè Papa occiderent. Tunc Papa ferro abscisionis vtendum iudicans, arma & equos vndecunque cōquisiuit, milites, & equites adornauit, ac primum Ecclesiam beati Petri præoccupans, raptores oblationum, vel extinxit, vel effugauit. Occisis itaque sibi resistentibus prædia, & oppida multo tempore amissa in antiquum ius restituit. Quirites interea tapto viuere assueti sanguinarium illum vocabāt, & indignum, qui Deo offerret, tot cædium conscius. Ipsi etiam Cardinales hoc dicebant, adeo vt cum ille valitudine, qua defunctus est decumberet, consilio prius inter se habito auderent eum ammonere, ne se in Ecclesia Sancti Petri cum cæteris Apostolicis tumulari præciperet, qui tot hominum mortibus officium fędasset.

Responsio eius ad Cardinales ipsum quasi homicidam arguentes. Cap. XXIII.

Tvnc ille recollecto spiritu toruisque luminibus minax hanc orationem habuit. Si in vobis, vel scintillula humanæ rationis, vel scientia diuinæ auctoritatis esset, tam præcipiti persuasioni non conueniretis Pontificem vestrum, qui quantum vixi, & patrimonium meum in vestra commoda effudi, & famam pro vestra liberatione neglexi. Et si alij, hæc quæ prætenditis attexerant, par erat, vel obsistere,

sistere ,opiniones stultorum melioribus interpretationibus leniẽtes. Cui quæso thesaurizaui, forsitan mihi, at thesauros antecessorum meorum habebam, qui cuiuslibet auaritiæ sufficerent, quibus libertatem quibus salutem restitui. Referetis quidem mihi. Adorabor a populo, & libere, quæ volebam accitabam, applaudebatur mihi totis orationibus acclamabatur mihi in laudes meas totis diebus. Has laudes hos plausus abstulit mihi vestræ tenuitatis contuitus. Ad vos flexi animum, & seuerius agendum existimaui, fortunarum vestrarum titulos prædo impius abliguerieبat, vos inopem vitam diuino pane agebatis, ille de oblationibus vestris præciosa sibi serica mercabatur, vos populari, & diffuto amictu oculos mouebatis meos. Itaq; cum hęc nequirem pati bellum aliis indixi, vt damno ciuium emerem gloriam clericorum, sed vt modo experior in ingratos collata beneficia perdidi. Quod alii per angulos musitant, vos in publico euomitis, & libertatem quidem probo, sed pietatem requiro. Morientẽ patrem filii de sepultura sua excogitant, communẽ mortalium domum mihi negabitis. Nõ arcetur ab introitu Ecclesię meretricula, non vsurarius, non latro, & vos Papam ingredi prohibetis. Quid refert an mortuus an viuus sacrarium introeat, nisi ꝙ viuus multis adhuc tentatus illecebris, vt nec in Ecclesia a macula sit immunis. Ibi sępe peccandi reperiens materiam vbi venerat diluere culpam. Mortuus peccare nescit, immo nequit supremo carens viatico. Quàm immanis igitur barbaries est, vt hunc a domo Dei excludat, cui peccandi desit, & voluntas & facultas. Quapropter filij tam præruptæ audaciæ per misericordiam agite, stulte enim, & amare locuti estis.

Rationabilis eius defensio ad eosdem. *Cap.* XXIIII.

GVillerinus. Sed ne sola me vinci auctoritate putetis, & rationem accipite. Omnis actus hominis secundum cordis intentionem debent examinari, vt eo vergat sancti iudicium, vnde processit faciendi cõcilium. Vt.n. veritas dicit. Si oculus tuus fuerit simplex, totũ corpus tuum lucidũ erit. Si autem nequam totum corpus tuum tenebrosum erit. Crebro miserabilis interpellauit egenus, vt eius leuarem inopiam ego futurorum inscius nõ abnui, sed diuersis monetis honustum dimisi. Discedens ille latronem offendit, qui videns eum nummos portantem, claua quam ferebat percussum occidit. Nunquid inde iudicandus sum, quia Peregrino dederam, vnde causam mortis incurrit. In legibus Ecclesiasticis, & forensibus idem factum diuerso respectu, & punitur, & laudatur. Animaduertitur in latrone, quòd hominem occiderit, in occulto probatur in milite, quòd hostem foderit in bello. Itaq; homicidium in isto laudabile, in illo vituperabile. Laudatus est olim prædecessor noster Adrianus primus prædicandæ memoriæ, ꝙ inuestituras Ecclesiarum Carolo magno concesserit ita, vt nullus clericus consecraretur ab Episcopo, nisi prius a Rege insigniretur baculo, & anulo. Erat animus Caroli inuictus aduersus auaritiam, nec facile tunc inuenisset aditum aliquis, nisi intrasset per hostium. Pręterea per tot terrarum interstitia nequibat requiri sedes apostolica, vt vnicuiq; electo assensum suũ accomodaret, dum esset prope Rex, qui nihil per auaritiã disponeret. Nunc omnia Regum palatia luxus, & ambitus occupauit. Quare merito sponsa Christi libertatem suam asseuerat, ne illam Tyrannus ambitioso vsurpatori prostituat, laudaturq́; in nostri sæculi Pontificibus, ꝙ has donationes tulerunt principibus. Certe non est Episcopi officium, vt ipse iubeat committi prælium. Cæterum spectat ad munus Episcopi, si naufragium innocentiæ videat, & manu, & lingua occurrat Ezechiel Sacerdotes accusat, ꝙ non steterint ex aduerso, nec se opposuerunt murum, vel clipeum pro domo Israel Duæ sunt personæ in Ecclesia ad resecanda vitia constitutæ. Vna, quę exacuat eloquium, altera, quę portet gladium. Ego, & vos mihi testes estis, non neglexi partes meas, quoad speraui proficere armaui linguam. Illum cuius interest agere rem gladio certificaui nuncio. Occupatum se rescripsit bello Vindelicorũ rogans, vt meis laboribus, & suis expensis non grauaret Latronum conciliabula deturbare, si renuissem, quam excusationem Deo offerrem, cum Imperator suas in me refudisset partes, viderem cædem ciuium, damnum peregrinorum, & dormitarem. Quisquis parcit Latroni occidit innocentem.

Responsio Ad obiecta. *Cap.* XXV.

SEd obiicitur non esse Sacerdotis, vt se cæde cuiuscunq; cõmaculet, verum est, sed non se inquinat, qui sontem premẽs insontem liberat, immo vere beati, qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tpe. Sacerdotes fuerunt amplissima laude famosi. Finees, & Mathathias, qui in delinquentes manu sua vsi sunt, alter amplexus venereos pugione cõfodit, alter Idolis immolantem immolatio cruori commiscuit. Zacharias Sacerdos thurificantem Regem expulit, & proculdubio non dubitasset occidere, nisi Deus illum accelerasset cedere. Præuenit episcopalem manum plaga diuina, vt illius cadauer, depasceretur lepra, cuius animus vsurpasset illicita. Deturbatur Regis deuotio, & non deturbabitur Latronis cupido? Parum est, quod excuso, etiam laudandum est, quod feci. Contuli enim beneficium, quibus videor intulisse exitiũ, pænam minui dũ mortẽ acceleraui: sceleratus enim quanto plus vixerit, tanto plus peccabit, nisi forte sit aliquis, quẽ Deus exẽplo singulari respexerit. Mors in cõi bona est omnibus, per eam iustus reponitur in cælestibus, iniustus ferias ponit sceleribus, malus per eam dat flagitijs terminum, bonus pertendit ad brauium, sanctus propinquat ad palmã, peccator spectat ad veniã, quia figit flagitijs metam. Gratia mihi habẽdæ sunt illorũ vitæ, qui tantis miserijs exempti sunt meo munere. Hæc habui quæ pro me dicerem, vt vestras assertiones euacuarẽ, sed quoniam, & meæ, & vestræ rõcinationes falli possunt, committamus omnia diuino examini. Corpus meum antecessorum more compositum ante ianuas Ecclesiæ sistite, ianuas seris, & repagulis damnẽtur. Si Deus voluerit vt ingrediar, opplaudatis miraculo. Sin minus, faciatis de cadauere meo quicquid vobis placuerit. Sic factum est. Mox enim, vt corpus eius ante portas Ecclesiæ seris obclusas positum est, turbo ingens diuinitus, emissus, repagulorum obstacula dirupit, & valuas vehementi impetu patefactas ad parietem, cum magno fragore impulsit.

De Muliere malefica a Dæmonibus rapta. *Cap.* XXVI.

EOdem tempore Mulier apud Berbeliam Angliæ villam Auguratrix, & Malefica cum quadam die conuiuaretur. Cornicula quam habebat in delicijs vocalius solito nescio quid cornicata est, quo audito. Dominæ cultellus de manu excidit simul, & vultus expalluit, ingemiscens diutissime ait. Hodie ad vltimum sulcum peruenit aratrum meum, hodie audiam, & accipiã grande incommodũ. Adhuc ea loquẽte venit ad eã nuncius dicẽs. Hodie mortuus est filius tuus, & tota familia subita morte interiit, quo audito continuo dolore sauci͏a decubuit, vocariq; pręcepit superstites liberos Monachũ, & Monacham, quibus singultiendo ait. Ego miserabili quodam fato meo. Dæmonicis actibus semper inseruiui. Ego vitiorum omnium sentina, & illecebrarum magistra fui, & superabam tantũ in religione vestra, a meipsa desperaui, nunc ergo, quia scio me Dæmones habituram exactores in pæna, quos habui suasores in culpa. Rogo vos per materna viscera, vt mea tentetis alleuiare tormenta. Nam de anima sententiã damnationis, non reuocabitis. Corpus ergo meum insuite in corio ceruino, & includite in lapideo sarcofago, & operculũ ferro, & plumbo constringite, & lapidẽ ipsum tribus magnis cathenis circundate. Si tribus noctibus ita secure iacuero, quarta die infodietis me in humo, quãquã verear ne terra nolit me recipere ꝑ maleficijs meis. Psalmi. l. sint. 3. notibus, & missæ sãtẽtur pro me tot diebus. Factũ est, vt ꝑceperat, & nihil valuit, primis duabus noctibus cũ chori clericorũ psalmos canerẽt circa corpus, singuli Dæmones hostiũ Ecclesiæ immani obice clausum leui negotio cõfringẽtes, duas extremas cathenas diruperãt, media, q̃ operosius elaborata erat illibata durauit. Tertia nocte circa gallicãtũ strepitu aduenietiũ hostium oẽ monasterium visum est a fundamẽto moueri. Vnus aũt cæteris vultu terribilior, & statura celsior, ianuas maiori vi cõcussas in fragmẽto deiecit & arrogãti gestu accessit ad sarcofagũ, ĩclamatoq; noĩe, vt surgeret imperauit, qua rñdẽte nequeo pro vinculis. Solueris ĩquit, & malo tuo, statimq́; cathena, q̃ ceterorũ ferociam eluserat nullo conamine, vt stupã dirupit, operculumq́; tũbę pede depulit, & apꝑhensa manu palam oĩbus ab Ecclesia extraxit ad fores, vbi paratus erat equus niger superbe hinniẽs, vncis ferreis per totũ protuberãtibus, super quos misera illa imposita ab oculis intuentiũ cum toto sodalitio disparuit, Audiebãtur tamẽ clamores per quatuor fere milliaria miserabiles suppetias orantis, hucusq; Guillerinus.

De Cæteris euentibus illius temporis. *Cap.* XXVII.

SIgibertus, Anno Hẽrici 7. Romæ vno cõtra duos, & duobus cõtra vnũ de papatu cõtendentibus. Rex Henricus cõtra eos Romã vadit, & eis canonica, & imperiali cẽsura depositis. Sindigerus Rãbembergẽsis Episcopus, qui & Clemẽs Romanæ Ecclesiæ 144. præsidet, & ab eo Rex Henricus in Imperatorẽ bñdicitur iurãtibus Romanis se sine cõsensu eius nũquàm Papam electuros. Deoderico Metensium Episcopo mortuo, successit Adelbero fratruelis eius vir magnæ prudẽtię, & sanctitatis. Ecclesia sanctæ Gertrudis Niuigellẽsis, quæ ante aliquot annos post negligentiam, & incuriam effusi sanguinis dominici cõcremata fuerat, in nouã rędificata benedicitur ꝑsente Impatore Hẽrico. Anno 8. Damasus Ecclesiæ Romanæ

154. præsidet. Nix tanta in occidente cecidit, vt siluas frãgeret. Frãco Scholasticus Leodicensiũ & scientia literarum & morũ probitate claret, qui ad hermannum Archiepiscopũ scripsit librum de quadratura circuli, de qua re Aristoteles ait. Circuli quadratura si est scibile, scientia nondum est, illud aũt scibile est. Anno. 9. Bruno Leucorum Episcopus, qui vocatur Leo Romanæ Ecclesiæ. 155. præsidet. Hic cum ad capessendã sedẽ Apostolicam Romã tenderet, audiuit voces Angelorum canentiũ. Dicit dñs, ego cogito cogitationes pacis, & nõ afflictionis. Hic de multis sanctis cantus composuit, & multa fecit, & scripsit vtilia Ecclesiæ. Hic cũ in papatu pauperẽ leprosum ante fores offendisset, eũ secum diligenter in lectulo suo collocauit. Quẽ cum reserato hostio non inuenisset pauperẽ, se Christum suscepisse obstupuit. Viri religiosi, & illustres sanctitate in Christo dormiunt. Odilo Abbas Cluniacensis cui Hugo succedit. Poppo Stabulensis. Gnatho Eps Legiensis. Olbertus sanctæ memoriæ Abbas Gemelatensis. Anno 11. Leo Papa dũ Northmãnos a Romanorũ terminis deturbare satagit, multã calamitatẽ incurrit, quia cũ multis ẽt ipse capitur, sed tñ relaxari noluit, nisi ẽt suis relaxatis. Bardo Maguntiæ Episcopus obijt, cuius sanctitas per multã miraculorum gratiam patuit. Sanctus Theobaldus inter nobiles Francorum non infimus hoc tpe claruit. Qui mundo & semetipso abnegato, secutus Christum quieuit, qui quàm accepte seruierit Deo post mortem eius miraculorũ prodidit magnitudo. Ossa eius in Gallias translata, multã multis locis meruerunt venerationem.

De sancto Theobaldo heremita. Cap. XXVIII.

EX gestis eius. Tẽporibus Henrici cæsaris, & Henrici regis Francorum Gallia fructum honoris, & honestatis dedit. Theobaldum religionis incitamentum vitij repagulũ, castro Pruinisio hortum. Hic magnarũ dñs facultatum occulto, & laudabili furto seipsum sæculo nequam subripuit, & heremiticam vitam expetens, pro Christo pauperimus vixit. Manusq; eius in laboribus seruierunt, multisq; virtutibus, & miraculis claruit. Quadam die cum duobus sociis eo itinerante cum fatigati itinere, & afflicti fame & siti deficerent in via, ipse comites aliquantulum præcessit, & panem in via a Deo sibi præparatũ inuenit. Vnde in Christo confortatus, primũ gratias egit, deinde panẽ sumit, ex adipe frumenti ad vescendum suauẽ, socios vt residerẽt, p̃sens. n. erat riuulus placidissimus, manus lauarent, pane reficerentur inuitauit, Perquirentibus illis tanq̃ desperantibus quo pane vescerentur. Hoc inquit, & panem qui sub veste latebat ostendit. Illi supra modũ attoniti. Deinde ad se reuersi angelicã administrationem fuisse intellexerunt. Cũq; Mediolanenses audita eius fama ad locũ eius sicut ex diuersis partibus confluebant accessissent, primò eos verbo Dei spiritualiter refecit, deinde illis corporalem refectionem sumentibus, Diacono nomine Dionysio præcepit potum ministrare. At ille mandato eius nõ parebat, quia vnde propinaret vinum hospitibus non habebat. Ipse. n. nocte præcedente, vasculum vbi vinum fuerat, totum cum sitiret, euerterat, & vnde aliis ministraretur nõ dimiserat, qui bis & ter admonitus per improbitatẽ sancti patris præcepto eius obediens ad vas accessit, & quod vacuũ ex toto reliquerat, ex toto plenũ inuenit. Ad quod incaute accedens vino cum impetu saliẽte gremium totum perfudit. Tanto miraculo stupefactus, cũ timore hospitibus ministrauit, vnde peregrini plene refecti sunt, & fratres de reliquo p tres ebdomadas vixerunt. His & multis aliis virtutibus clarus, migrauit ad dñm. Imperante Henrico filio Henrici in Italia, regnante aũt Philippo in Gallia, quædam mulier in brachio suo non quidem pro reatu aliquo, sed sponte circulũ gestans ferreũ, peruenit ad eius sepulchrũ, vbi cũ peruigilaret & ad candelã quæ casu ex candelabro ceciderat erigẽdam vinctum brachium extendisset circulus ferreus confractus est, magnoq; tumultu crepitans longius a brachio dissiluit. Huius festum celebratur pridie kal. Iulij. Sigibertus. Anno Henrici. 12. Balduinus Flandrensis inuaso Hagionensium comitatu contra Imperatorem rebellat. Guillerinus. Eo tpe erant duæ anicula in strata qua Romam itur, vno in tugurio commorantes vno imbutæ maleficio, quæ hospitem si quando solus superueniebat, in Equum aut Asinum aut Suem mutabant, de quibus iam supradictum est.

De iuuene qui statuam Veneris Anulo desponsauit. Cap. XXIX.

ROmæ per idem tempus erat iuuenis quidam locuples & nobilis, qui vxorem nouiter duxerat, & sodalibus suis conuiuium frequens perarat. Post cibum itur in cãpũ, vt luderent, tex cõuiuij ludo signifer pilam poposcit. Interim anulum sponsalitium digito extento statuæ Veneris æreæ, quæ proximo astabat composuit. Et cum pene omnes solum impeterent, suspiriosus extis incalescentibus, primus se a lusu remouit. Reposcensq; anulum inuenit statuæ digitum vsq; ad volã curuatum, diuq; ibi luctatus, nec anulum eruere potuit, nec digitum frangere, tacitusq; discedens rem celauit sodalibus. Nocte intempesta cum famulo rediens digitum inuenit extentum & anulum surreptum, dissimulato damno, ad nuptã rediit. Cũque se in lecto iuxta eam collocasset, sensit quiddam nebulosum, & densum inter se, & illam volutari, quod sentiri quidem sed videri non poterat, hoc obstaculo ab amplexu prohibetur. Audiuit & vocem, mecum concumbe, quia hodie me despõsasti. Ego sum Venus cuius digito imposuisti anulum illum nec reddã. Territus ille tanto prodigio nihil referre, vel ausus est, vel potuit, insomnem duxit noctem illam multum secum deliberãs. Sic factum est per multum tempus, vt quacunq; hora cum sponsa concubere vellet, illud idem sentiret, & audiret. Erat sane alias valens, & domi aptus & militiæ. Tandẽ querelis vxoris commonitus, rem parentibus detulit, illi habito consilio Palumbo cuidam Presbytero suburbano rem pandunt, is erat Nigromanticus & potens in maleficiis. Illectus ergo promissis multis compositam epistolam dedit iuueni dicens. Vade illa hora ad compitum, vbi quatuor viæ conueniunt, & stans tacite considera. Transient ibi figuræ hominum vtriusque sexus, oĩsq; ætatis & gradus & conditionis equites & pedites, quidã læti, quidam tristes. Quicquid audieris non loquaris. Sequetur illam turbam quidam statura procerior, forma corpulentior, curru sedens, huic tacitus epistolam tradens legendam, statim fiet quod postulas. Sic factum est. Inter ceteros transeuntes vidit ibi mulierem ornatu meretricio, Mulam inequitantem, crine soluto per humeros iactato vitta aurea superne constricto, aureã virgam gerentem in manibus, qua Mulam regebat, prę tenuitate vestium pene nuda apparebat, gestus exequens impudicos. Vltimus dominus turbæ terribiles in iuuenem oculos acuens, ab axe superbo smaragdis, & vnionibus composito causas viæ ab eo requirit, nihil ille contra, sed protenta manu ei porrigit epistolam. Dęmon notum sigillum non ausus contẽnere legit scripturam. Moxq; brachiis in cœlum elatis. Deus inquit omnipotens quãdiu patieris nequitias Palumbi presbyteri. Nec mora satellites a latere suo mittit, qui anulũ extorquerent a Venere. Illa multum tergiuersata, vix tandem reddidit. Ita iuuenis voti compos sine obstaculo potitus est diu suspiratis amoribus. Palumbus autem vbi Dæmonis clamorem ad Deum audiuit, de se intellexit sibi præsignari finem dierum. Quo circa oĩbus membris vltro truncatis miserabili pœna defunctus est, cõfessus coram populo Romano inaudita flagitia.

De Berengario hæretico, & eius pœnitentia. Cap. XXX.

SIgibertus. Anno quoq; prænotato Gallicana turbatur Ecclesia per Berengarium Thuronẽsem, qui asserebat Eucharistiam quam sumimus in altari, non esse reuera corpus Christi & sanguinem, sed figuram corporis, & sanguinis. Cõtra quẽ multa a multis, & verbis & scriptis disputatum est. Inter quos dñs Guido Abbas de cruce sancti Leufredi contra eum de corpore & sanguine domini elegantem edidit librum. Guillerinus. Leo Papa Vercellis contra eum celebrauit concilium, sed post Leonis obitum, Hildebrandus cum esset Archidiaconus Thuronis mox Papa Romæ adunatis concilijs eum compulit ad sui dogmatis anathema. Responderunt ei Lanfrancus Archiepiscopus, sed præcipue & fortiter Guimundus prius Monachus de sancto Leufredo Northmanie. Postea Episcopus Auersanus Apuliæ nostri temporis eloquentissimus. Berengarius autẽ in fine ita resipuit, vt sine retractatione a quibusdam sanctus habeatur, plenus elemosynis & humilitate, magnarum possessionum Dominus dispertiendo non famulus abscondendo, & adorando, nullam fœminã conspectui suo patiebatur admitti. Berengarius tñ quamuis se correxerit eos quos deprauauerat, conuertere nequit. Adeo pessimum est alios exemplo, vel verbo a bono infirmare, quia fortasse peccatum te grauabit alienũ cum deletum fuerit tuum. Quod Episcopũ Carnotensem Fulbertum prædixisse aiunt. Nã cũ eum in extremis positũ multi visitarent, & ædium capacitas vix confluentibus capiendis sufficeret, ille inter oppositas cateruas oculis lõge rimatus, Berengarium nisu quo potuit expellendum censuit, protestatus immanem Dæmonem prope eum consistere, multosq; ad eum sequendum blandiente manu & illicite corrumpere. Sed & ipse Berengarius die Epiphaniorum moriens recordatus, quòd miseros quõdam adolescens primo sui erroris calore secta sua infecisset, producto gemitu. Hodie, inquit, enim diu apparitionis suæ apparebit mihi Dominus Iesus Christus propter pœnitentiam, vt spero ad gloriam, vel propter alios vt timeo ad pœnam.

De

De corporibus ſanctorum Angliæ incorruptis & de ſancto Chenelino martyre. Cap. XXXI.

HOc anno corpus Edgari regis Glaſconię ſepulti inuenit Abbas Adilardus incorruptũ,& quia locellus quem parauerat magnitudine corporis anguſtior erat, regales exenias ferro auſus eſt temerare, vnde continuo ſanguis vndatim emanauit, tunc regium corpus in ſcrinio, quod ipſe Eccleſiæ contulerat ſuper altare locatum eſt cũ capite S. Appollinaris martyris & reliquijs S. Vincentij martyris, quæ ille magno pretio emerat, Abbatem vero temeratorem ſacri corporis mox animus reliquit, nec multo poſt de Eccleſia egreſſum mors inuenit. Senatus eſt ibi furioſus,& cæcus. Nuſquam gentium vt opinor reperies tot ſanctorũ poſt mortem illibata corpora vt in Angliam quæ futuræ incorruptionis ſpeciem prætendunt. Quod ideo diuinitus factum exiſtimo, vt natio pęne extra orbem poſita, in ſpem reſurrectionis animetur, ex conſideratione tot corporum quæ incorruptibilia perdurant. Hæc aũt ſunt ſancta Echelreda & Vuiburga virgines, Rex Eadmundus Archiepiſcopus Elphegus. Cuthbertus antiquus pater, oẽs inuiolatis cute,& carne flexibilibus articulis vitali quodam tepore ſpẽm dormientiũ meditantes. Cenelphus Rex Mertiorũ filium ſeptennem Cenelinum Quandrigæ ſororis fidei alendum commiſerat. Illa falſo ſibi regnũ præſagiens infantulum tollendum e medio ſatelliti qui alumnus erat mandauit, qui puerum venatum ducens inter frutecta obtrũcauit. Quod celatum in Anglia ſtatim Romę diuinitus innotuit. Nam membrana ſuper altare ſancti Petri ſuperne delapſa, elementis Anglicis ſcripta Columba deferente, & necem & ſepultum per ordinem prodidit, quæ a quodã Anglo interpretata eſt,& mox epiſtola Papa Regibus Angliæ cõpatriotam martyrem indicauit, vnde frequenti cultu corpus innocentis ſolenniter leuatũ eſt. Cũq; deferretur Vuincelcombam clericorum cantu,& laico plauſu, excitata Quandriga parricidalis fęmina e feneſtra cænaculi in quo ſtabat, caput extulit,& forte pſalterium habens præ manibus continuatione lectionis peruenerat ad pſalmum. Deus laudem meam ne tacueris. Quem a fine neſcio quo præſtigio retrograde dicens nitebatur cantantium lætitiam infirmare. Tũc verò vi Diuina oculi veneficæ a cauis orbibus euulſi, cruore repolluerunt verſum illum. Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud dominum. Extant vſq; hodie cruoris ſigna immanitatem Mulieris, & vltionem Dei ſpirantia.

De Regibus Oſuualdo & Edmundo, & de ſancta Etheldrita. Cap. XXXII.

IN Seleſienſi cęnobio peſtis exorta multos interemit, indictũ eſt triduanum, ieiunium. Secunda ieiunij die, puero eadẽ valitudine decumbenti apparuerũt Apoſtoli Petrus, & Paulus dicentes, non eum debere metuere mortem, quæ, & languoris eſt exitus,& vitæ perhennis introitus. Cæterum neminẽ de illo monaſterio hac peſtilentia moriturum. Quod Deus præclari regis Oſuualdi conceſſerat meritis; pro compatriotis eadem die ſupplicantis, hunc.n. eſſe diem quo idẽ Rex a perfidis occiſus aulã cęli intrauit. Quæſitus eſt dies mortis eius,& ita inuẽtus, extunc inter martyres annumeratus eſt. Duces Danorum Hinguar,& Vbba orientaliũ Anglorũ depopulabantur prouinciã. Quarum primus Regẽ Edmundum nõ reſiſtentẽ, ſed proiectis armis ſolo proſtratũ,& orantẽ poſt aliquanta tormenta decapitauit. Caput a littore inter dumeta proiectũ eſt. Quod dũ ciues quererent, audierũt vocem capitis oẽs ad ſe inuitãtis, quod Lupus lacertis circumplexus cuſtodiebat, qui & Baiolus poſt tergum vſq; ad tumulum ſecutus eſt neminem lędens, & a nemine lęſus. Super corpus eius primo erecta eſt capella lignea. Quã cũ fures expoliare vellent inuiſibilibus loris ipſis conatibus irretiuit. Caput eius reliquo corpori cõpaginatum ſignũ martyrij coccinea cicatrice prætendit. Eiuſdẽ ſancti crines,& vngues ſenſim pullulant, quos Oſuuen quædam ſancta mulier quotannis tondere & reſecare conſueuerat ſacra veneratione poſteris profuturos. Huius ſancti corpus cum ſibi minaciter oſtendi pręciperet, Leoſtanus adoleſcens fama, vt dicebat incertum oculorum fide explorare deſiderans, mox vt vidit amens effectus, & poſt modicum vermibus ſcaturiens mortuus eſt. Echeldrita, vt Beda actor ẽſt, duobus viris nupta virgo permanſit. Pater eius fuit Anna Rex orientaliũ Anglorũ, habuit quoq; alias duas filias Iterelburgam,& Sexburgam Quarũ prima in monaſterio Galliæ, quod dr̃ Brigis ſanctimonialis primum poſt Abbatiſſa fuit ſemper incorrupta, ante mortẽ, & poſt mortẽ, ſicut & ſoror ſua. Altera aũt Comberto Regi Cantuariorũ vxor data eſt, qua genuit filias duas Arcongotam de qua Beda multa ſcripſit & Hæcmenildã, quæ Vuilfio Regi Mertiorũ data eſt in coniugem, ex qua habuit, filiam Vueburgam virginem, mater apud Belmum poſt matrem ſeburgam Abbatiſſa fuit, filia apud ciuitatem Legionum pauſat, quæ maxime orationes Fęminarum, & puerorum exaudire creditur.

De quibuſdam alijs ſacris virginibus in Anglia. Cap. XXXIII.

FRater Rulferij. Mẽruardus ex Ermenburga filia Ermenredi fratris Ercomberti habuit filias ſanctas Mildritam, & Milgurgam. Quarũ prima in cęnobio ſancti Auguſtini Cãtuariæ, altera apud Vueneloc requieſcit, cuius mauſeolum quodam tpe fractũ multũ odorẽ velut balſami effudit. Eduuardus ſenior ex uxore Adelſpira habuit filias multas. Quarũ vna Eduurga, dũ vix adhuc trima eſſet ſic a patre probata eſt. Poſuerat ille in triclinio diuerſarum profeſſionũ ornamẽta, hinc calicem & euangelia, inde armillas & monilia. Illuc virguncula allata eſt a Nutrice,& genibus parentis aſſedit, iuſſaq; vtrum vellet eligeret, toruo aſpectu ſęcularia deſpiciens, prompte manibus reptans euangelia, & calicem puellari innocentia adorauit. Exclamat cætus aſſidentium futuræ ſanctitatis auſpitium, exoſculatus in puella pater ipſe artioribus oſculis eam dignatus. Vade inquit quo te vocat diuinitas. Itaq; ſanctimonialiũ habitum induta, in vrbe Vuintoniæ ſanctitate multa emicuit ita vt ſingularũ ſociarũ ſaccos furtim nocte ſubriperet,& diligenter lotos,& inũctos lectis earũ rurſus apponeret. Edgari Regis filia Egitha virgo ſancta in Vuiltunenſi cęnobio iacet. Beatus Dunſtanus dũ conſecraret baſilicam ſancti Dionyſii, quã ille in amore martyris ædificauerat, vidit iſtam iuuenculã pollicem detrum frequenter protendere, & ſignum crucis fronti ſuę imprimere, quo ſigno delectatus Eps̃ ait. ad eã. Nunq̃ putreſcat hic digitus, continuoq; inter miſſarũ ſolennia flere cæpit, requiſitusq; cãm ait. Cito hæc florida roſa marceſcet, cito anis dilecta Deo auolabit. Sic factum eſt. Mortua eſt illa die prædicta poſt 6. ſ. ab illa die ſeptimanas cũ eſſet annorũ 23. Nõ multo poſt idem Dunſtanus vidit per ſomniũ ſanctum Dionyſium eandem virginẽ manu tenentẽ, & ex oraculo diuino conſtanter iubentem, vt a famulis honorificetur in terris ſicut a ſponſo dño honorabatur in cęlis. Hæc ẽt in profeſſione ſanctimonialis auratis veſtibus vtebatur, vnde palam increpata eſt a ſancto Echelvuoldo Epo. Quæ rñdit. Verax & ĩeffabile iudiciũ Dei, ſola mortaliũ operitur conſcientia. Nã & in ſordibus luctuoſis põt eſſę iactãtia. Quapropter putó, ꝙ tam incorrupta mens põt eſſe ſub iſtius veſtibus, q̃ ſub tuis diſciſſis pellibus. Huius corpus virgineum cum leuaretur altius inuẽtum eſt totum in cineres ſolutum præter pollicem dextrũ,& aluũ,& aluo ſubiecta. Vnde diſputãtibus nonnullis, vni ex his, qui viderant dormienti virgo ipſa aſtitit dicens. Non mirum ſi partes illę corporis mei putruerunt. Nam vſus habet mortua corpora ſic defluere,& ipſa, vt pote puella membris illis peccaui, ſed iuſte vẽter corruptus non eſt quem libido non tetigit, immunis fui,& crapula & carnali copula.

De cæteris ſanctis illius temporis. Cap. XXXIIII.

SIgibertus. Anno Henrici. 12. Leo Papa Gerardum leucorũ ſupra ſe quintum Epiſcopum ſanctitate vitæ mirabilẽ ſynodo habita per apoſtolicam auctoritatẽ decreuit in numero ſanctorũ confeſſorũ in eccleſia ſolemniter habendum. Anno ſequenti Leo Papa moritur, qui cuius meriti apud Deum fuerit cunctis patuit cum multis ad ſepulchrum eius Romæ miraculis oñſis Deus eum clarificauit. Guillerinus. Eo tpe corpus Palãtis filii Euuandri Romæ integrum repertũ eſt cum hoc epithaphio. Filius Euuandri Palãs quem lancea Turni, Militis occidit more ſuo iacet hic. Quos verſus non tunc factos crediderim, q̃uis carminis literas latinas inueniſsẽt, ſed vel ab Ennio vel ab aliquo alio Poeta antiquo. Ea quidem natura eſt conditorum corporum, ꝙ carne tabeſcẽte cutis exterior neruos, nerui oſſa cõtinent. Hiatus vulneris, quod in medio pectoris Turnus fecerat quatuor pedibus & ſemis menſuratus eſt. Ardens lucerna ad caput inuenta eſt, quam cum nullo aſpergine liquoris aut flatus violentia extinguere valerent, quidam ſolertioris ingenii ſtilo ſubtus flammam foramen fecit, & mox introducto aere ignis euanuit. Corpus muro applicatum vaſtitate ſui magnitudinem mænium vicit, ſed procedentibus diebus ſtillicidiis rorulentis infuſum communem mortalium corruptionem agnouit, cute ſoluta neruiſque fluentibus. Sigibertus. Anno 17. Victor Papa in Gallias veniens glorioſe ab imperatore ſuſcipitur,& eo præſente non multopoſt Imperator Henricus moritur,& poſt eum filius eius Henricus imperauit annis 50.

De initio imperij Henrici quarti. Cap. XXXV.

ANno Henrici primo qui fuit, ſcilicet ab incarnatione domini. M. 67. Ab initio vero mundi quinti milleſimus 20. Coloniæ generali conuentu habito Caldeuuinus & Godefridus mediante Papa Victore ad gratiam Regis & pacem reducuntur,& omnes bellorum motus ſedantur. Anno. 2. Fridericus

cus filius Gothelonis ducis ex clerico sancti Lamberti 7. leuita Romanæ Ecclesiæ, quia exosus erat Imperatori Henrico pro odio fratris sui Godefridi Regis, post legationem Cõstãtinopolitanã apud Cassinenses Monachus, & postea Abbas factus, alteratus nomine Stephani Romanæ Ecclesiæ 157. præsidet. Padebrumna Germaniæ ciuitas combusta est cum maiori Ecclesia. In monasterio autem Monachorum Scotus quidã Monachus Paternus nomine multo tempore reclusus, qui et hoc incendium sæpe prædixerat propter propositũ reclusionis exire nolens se comburi passus est. Actor. Hoc sit refert Petrus Damianus. In quadam vrbe Theutonica erat quidam seruus Dei iuxta monasterium in cellula, cui reuelatũ est, quia nisi populus per pœnitentiam Deum cito placaret, infra. 30. dies tota ciuitas periret. Promulgata est visio, noluerunt conuerti. Ille autem pretiosa quæq; monasterij iussit auferri, vt salua essent, Tãdem a 7. vrbis regionibus ignis subito exoritur, peruenitq; vsq; ad cellam viri Dei cumq; rogaretur exire noluit, sed omnia iudicio Dei committens combustus est, cum sua cellula. Sigibertus. Anno. 3. Henrici. Benedictus Romanę Ecclesiæ. 158. præsidet. In pago Brachatensi iuxta Tornatum multitudines Colubrorum altrinsecus congregatæ prodigioso prelio inter se cõcurrunt, & multis vtriusq; partis occisis victa pars fugiens incauo arboris se abscondit. Altera pars vincentium more insequens cum sibilo circunstrepebat, donec circũiecto ab hoĩbus igne omnes crematæ sunt. Anno 4. Henricus Rex Francorum obijt. Helinandus. Non multopost cometes longos & flãmeos crines permane duces apparuit, de qua quidã Monachus Malsberię Elmerus nomine. Venisti inquit venisti multis martyribus lugendæ, dudum est, ꝙ te vidi, sed nunc multo terribiliorẽ te intueor patriæ huius excidium minantem. Is erat literis bene imbutus, euo maturus, qui immanem audaciã inprima iuuentute conatus fuerat, nam pennas manibus eius & pedibus nescio qua arte innexuit, vt Dedali more volaret fabulam, pro vero amplexus, collectaq; e summo turris aura, spacio stadij vnius & plus volauit. Sed vẽti & turbinis violẽtia simul, & temerarii facti conscientiæ tremulus cecidit. Post hoc perpetuo debilis crura effractus. Ipse vero ferebat causam fuisse ruinæ suæ ꝙ caudam suam in posteriori parte oblitus fuerat aptare. Sigibertus. Post Henricum regnauit filius Philippus in Francia annis, 49. Eo tempore Marianus cronographus claruit, qui a Scotia in Gallias veniens Colonię factus Monachus primo apud Fuldam, postea apud Maguntiam reclusus est.

De Lanfranco Cantuariensi & bonis eius initijs.

Cap. XXXVI.

HOc tempore claruit Lanfrancus prior monasterii Bectẽsis. Ad cuius eximiam doctriną de Burgundia cõuolauit. Anselmus vir postea multa virtute, & scientia adornatus, & ei in prioratu successit sub viro egregio Herluino Abbate primo qui ipsũ monasteriũ Bectẽse de proprio fundauit suo. Ex gestis eius. Hic Lanfrancus Papia ciuitate Italiæ oriundus, omni scientia sęculari perfecte imbutus, Alpes trãsgressus in Northmanniam venit, & in Abricacẽsi ciuitate aliquandiu docuit. Deinde mortaliũ aurã captare vanitatẽ esse considerãs consilium salutis arripuit, & statuit vt omnia propter eum relinqueret, qui omnia fecit. Cũq; ire vellet Rothomagum vespere in silua vltra fluuium Tillã incidit in Latrones, qui cuncta quæ habebat tollentes, ligatis a tergo manibus, & caputio cappæ ante oculos eius admoto abduxerunt eum per deuia, & inter condensa saltus frutecta dimiserunt. Talibus angustijs comprehensus, nesciens quid ageret, infortunium suum lamentabatur. Tandem nocturno silentio in se reuersus & ad Deum conuersus ait. Dñe Deus tantum tempus in discendo expendi, & corpus aĩumq; in studijs literarum attriui, & adhuc quomodo debeam orare, & laudare nõ didici, libera me de hac tribulatione, & ego sic vitam corrigere & instituere curabo, vt tibi seruire valeam & sciam. Surgente Aurora audiuit viatores iter carpentes, & cæpit ab eis vociferando auxilium petere, qui accedentes, & eum soluentes reduxerunt ad viam. Rogauit aũt vt vilius & pauperius cęnobiũ, quod in regione nosceret sibi demonstrarent. Nolebat enim adire locum vbi literati essent, qui eum honori & reuerentiæ haberent. Igitur de consilio eorum Bectum adiit, vbi venerabilis Abbas Herluinus eiusdem cęnobii fundator, ac nuper ex grandeuo milite in clericum promotus eum cum gaudio suscepit. Qui Monachus effectus in discẽdis officiis curam maximam impendebat, vt sciret laudes Deo persoluere sicut vouerat. Sic per tres annos vixit solitarius gaudens, quòd nesciebatur, fere ab omnibus ignotus omnium vilitate, & extremitate in cęnobio contemptus, & vt fertur lectionem nolebat in Ecclesia legere, nisi prius cantor eam audisset. Quadam etiam die dum ad mensam legeret, quidã inter legẽdum dixit sicut dicere debuit, quod præsidenti non placuerit, & aliter dicere iussit, velut si dixisset docere media producta vt est, iubet causa breuiari. Non enim Prior ille literatus erat, sed sapiens, & sciens magis obedientiam Christo deberi, quàm Donato, dimisit quod bene pronunciauerat, & dixit, quod non recte videbatur dicere. Cum aũt rumor & fama viri longe lateq; percrebruisset, clerici accurrũt illo de licentia Abbatis sui scholam tenente. Laici quoq; potentes, & nobiles multa pro eius amore idem Ecclesiæ contulerunt.

De gestis ipsius post Archiepiscopatum susceptum.

Cap. XXXVII.

HIc post ex Abbate Cadomẽ, factus Cantuariensis archiepiscopus, multa bona in Ecclesiis Anglię fecit. Quadam die dum missam celebraret, & ventum esset ad horam, qua corpus domini manibus accepit, Diaconus qui sibi ministrat a Dæmone peruasus, arripuit eum manibus per scapulas. Venerabilis autẽ Antistes in nullo turbatus reflexa manu dextera per capillos eum tenuit, & ante pedes suos adduxit. Percelebrata autem missa, in domum infirmorum illum perduci iussit, vbi per aliquot dies in insania permansit. Dicebat autem de quibusdam eiusdẽ loci fratribus quædã nefanda. Tunc nominauerunt quendam dicentes, quòd de eo non haberet quid diceret. At ille cæpit affirmare, quòd nunquã auderet in præsentiam suam venire, quod cum frater audiret, timuit ne aliquid sibi perperam gestum improperaret. Tunc sapientes fratres cõsilium ei dederunt, vt cũ Archiepiscopo loquens puram confessionem faceret, & sic fiducialiter cum eius absolutione, & benedictione ad dæmoniacum iret. Quod cum fecisset, dicebãt Dęmoniaco qui aderant. Ecce adest cui minabaris. Dic siquid de eo nosti. At ille in eũ torno oculo respectans ait cachinnans. Pro hoc malo oĩ, quis te sic rebulliuit, & cãdidauit? Nihilq; amplius dixit, vnde datur intelligi, ꝙ virtus confessionis, & absolutionis aufert Diabolo memoriã peccati, aut certe potestatem accusandi. Post aliquod autem dies Deo miserante & Lanfranco cum fratrum orationibus adiuuante liberatus est ab illa peste. Cum aũt ipsi Lanfranco relatum esset, quòd Abbas Anselmus nocte post matutinas lectũ suum veniens anulum in eo aureum inuenisset, referenti sibi respondit. Certissime scias illum post me futurum Archiepiscopũ, & ita factum est. Ad hũc Lanfrancum misit Berengarius Thuronensis literas, qui asserẽbat eucharistiam quam in altari sumimus non esse reuera corpus & sanguinem Christi. Harũ portitor cũ non inuenisset cũ in Normannia quibusdam clericis eas tradidit, vnde de ipso Lanfranco orta est suspicio, quasi faueret, quæ a Berengario diceretur. Igitur cum eas a quodam Remensi clerico Romam perlatas recitator legeret, Leone Papa synodo præsidente, intellectũ, ꝙ Iohannem Scotũ Berengarius extolleret, Pascasium vero damnaret, & cõi de eucharistia fidei aduersa sentiret, promulgata est, in eo dãnationis sñia priuans eũ cõione Ecclesiæ. Et ipse Lanfrancus ex præcepto Papę corã oĩbus fidem suã exposuit, prauiq; rumoris a se maculam extersit. Deinde contra eundem Berengarium scripsit in modum dialogi de corpore, & sanguine domini: ostendens sibi non esse figuram tantum, sed etiam veritatem corporis, & sanguinis.

De muliere Gemella, & quibusdam alijs. Cap. XXXVIII.

GVillerinus. Eo tpe in confinio Northmanniæ, & Britanniæ portentum visum est in vna, vel potius duabus mulierib. Duo erant capita, & quatuor brachia, cætera gemina vsq; ad vmbilicũ inferius singula oĩa, ridebat, comedebat, loquebatur, vna flebat, esuriebat, altera tacebat, ore gemino mãducabat, sed vno meatu digerebatur, vna defuncta superuixit altera pene triennio mortuam portãs donec, & pondere molis, & nidore cadaueris defecit, putatum est a quibusdam, & literis traditum, quòd hæ mulieres Angliam, & Normanniam significarent, quæ diuisæ licet fuerint, tamen sub domino sunt vnitæ. Hæ quicquid pecuniarum auidis faucibus sorbuerint, in vnã lasciuiam defluit, quæ est, vel principum auaritia, vel circumpositarum gentium ferocia. Mortuam, & pene exhaustam Northmanniam ingens pecuniis sustentat Anglia, donec & ipsa fortassis exactorum violentia succumbat. Sigibertus. Anno Henrici. 7. Alexander Lucensis Episcopus Romanæ Ecclesiæ. 160. præsidet, contra quem Cadole Parmensis Episcopus Papatum ambiens magno scandalo Ecclesiæ fuit, quia longa inter eos concertatio etiam vsque ad homicidia prorupit. Anno. 9. multi vsq; ad 7000. orãdi voto Hierosolymã petentes ab Arabicis in parasceue in quodã castello obsessi sunt, & tot occisi aut vulnerati vt de 7. & eo amplius millibus vix duo millia reuersi sunt. Anno 10. Cometes apparuit tota Pascali ebdomada. Harinuch Nordanibrorum Rex cum mille pęne nauibus, venit in Angliam regnaturus, & in vrbe Eboraca plusquam mille

mille laicos, & c. Presbyteros de Anglis occidit, cui Araldus Rex Anglorum cum 7. legionibus superueniens eum cum multis occidit.

De Guillero comite Northmanniæ & eius origine. *Cap.* XXXIX.

INterim Guillerus Comes Northmanorum cum Francis in Angliam intrat, & conserto cum Anglis prœlio Araldum cũ multis milibus pemit, & regnauit in Anglia annis. 26. Guillerinus. De isto Guillero hæc narrari possunt, quæ sunt inertibus incitamento promptis, & alacribus exemplo, præsentibus vsui, iocunditati sequentibus. Robertus alter filius Richardi secundi mulieris in choreis saltantis speciem conspicatus non abstinuit quin eam sibi nocteconiũgeret, quam deinceps vnice dilexit, & aliquandiu loco iustæ coniugis habuit. Puer ex ea editus dictus est Guillerus nomine Abaui, cuius magnitudinẽ futuram mater somnio præuidit, quæ intestina sua per totam Northmanniam & Angliam extẽdi vidit, & dilatari. Ipso quoque tempore, quo idem puer natus humum primo attigit, ambas manus iunco, quo pauimẽti puluis cauebatur, impleuit stricte, quod corripuerat compugnãs obstetrix, fausto homine acclamauit eum Regem futurum. Hic septennis erat, quando pater eius Hierosolymitanum iter aggressus est. Gislebertus Comes tutor pueri constitutus est, concilio apud Fiscanum proceribus indicto. Tutela tutoris Regi Francorũ Hẽrico assignat, in nomen & fidem pueri ibi iubẽte patre ab omnibus iuratur, qui mox vt adoleuit a Rege Francorum militiæ insignia accepit. Duxitq; vxorem Matildi filiã Balduini Comitis Flandriæ annis 30. Comes fuit. Hic Northmanniæ monasterium sancti Stephani ædificauit cadomis, magnificeq; ditauit, vbi Lanfrã cum Abbatẽ instituit, qui postea fuit Archiepiscopus Cãtuar. vir antiquus scientia & religione comparandus, alterum monasterium Hastingis sancti Martini fecit. Cum adhuc pęne puer esset, patruum suum in Algerium ab Archiepiscopatu Rothomagensi remouit.

De duobus Archiepiscopis Rothomagensibus Malgerio & Maurilio. *Cap.* XL.

IS erat literatus satis, sed pro conscientia natalium professionis oblitus venationibus, & auium certationibus iusto sępius intendens, & gazas ecclesiasticas conuiuiis profusioribus insumens. Cuius rei fama crebrescente tota vita sua vsu pallii caruit. Quod negaret sedes Apostolica honoris huius priuilegium ei, qui sacrũ negligebat officium. Vnde crebro cõuentus expostulante Nepote suo aduersus eum, & eo nihilominus irreuerentius agente, cogente vltima necessitate degradatus est. Ferunt quidam depositionis arcanam causam fuisse, quod idem Malgerius Nepotem suum cum vxore Matilde excommunicauerat, quia consanguinei iuncti erãt. Et ideo Nepotem excogitasse occasiones depositionis in persecutorem flagitiorũ suorum, pro cuius sceleris expiatione idem Guillerus ædificauit postea monasterium sancti Stephani Cadomis, & monasterium sanctæ Trinitatis. Malgerio successit Maurilius Fiscamẽsis Monachus multis plenus virtutibus, & maxime abstinẽtia. Idem ad extrema deueniens, vitali priuatus anhelitu, fere dimidia die iacuit defunctus. Tandem cũ pararetur in Ecclesiam ferri, resumpta aĩa, ad circunstantes ait. Vltima pastoris vestri verba suscipite. Naturaliter mortuus fui, sed vt vobis nunciarem, quæ vidi, reductus sum, nec diu subsistam, quia dormire in domino delectat. Ductores mei vestibus ornati, & vultibus ad omnem elegantiam erant. Nihil delectabilius eorum sermone nitido. Gaudens cum eis ibam, vt videbatur mihi, versus, oriẽtem, promittebatur mihi sedes paradisi, non multopost intrandam in momento prætẽrita Europa, ingressi Asyam, veni mus Hierosolymam, ibi sanctis adoratis Iordanem pertendimus. Citerioris ripæ accolæ ductorum meorum mixti cõtubernio lætiorem cætum fecere. Ego studio visendi vlteriora transitum maturabam. Tunc Comites nostri Dominum præcepisse referunt, vt ante Dæmonum visionẽ terrificarer, quatenus veniales culpę quas confessione non dilueram, pauore illo horrendarum formarum purgarentur. Adhuc eis loquentibus, astitit ex aduerso tanta vis Dæmonum hastilia acuta vibrantium & ignes efflantium, vt aer ferreus, & aer flammeus videretur, ita horrore concussus sum, vt nec in cœlo, nec in terra tutum mihi refugium æstimarem, ita meticulosus ego dum quo eundam dubito, vt hæc dicens saluti vestræ nisi negligatis consulerem, recipi anhelitum confestim effusurus dixit, & pęne cum verbo spiritum emisit. Corpus eius in Ecclesia sanctæ Mariæ sepultum miraculo, vt aiunt diuino tribus diebus altius super terram eleuatum est.

Qualiter præfatus Guillerus regnum acquisiuit. *Cap.* XLI.

ALexander vero Papa audita causa Guilleri, vexillum ei in omne regnum Angliæ misit. Conuentum est apud sanctum Valericum, expectaturq; aura multis diebus ad trãsfretandum, qua tardante nimis, & populo Guilleri murmurante iussit corpus sancti Vualerici foras efferri, pro uento postulando. Mox prosper ventus carbasa impleuit, & Hastingas appulerunt. In egressu nauis pede lapsus, audiuit acclamari sibi a proximo milite. Tenes Angliam. Comes Rex futurus. Aroldus reuertens a bello quo Regem Noricorum vicerat, misit exploratores, qui intra castra deprehensi, iussi sunt a Vuillero circunduci per tentoria, & mox large pasci ad dominum suum incolumes remitti. Redeuntes nunciauerunt Ducis magnificã confidentiam, & pęne addunt omnes in exercitu illo presbyteros videri, quia s. totam faciem cum vtroq; labio rasam habe- rent. Angli. n. superius labrum pilis incessanter fructificãtibus intonsum dimittunt. Guillerus Monachum legatum misit tria ferentem, vt s. Aroldus vel regno secundum conditiones discederet, vel sub eo regnaret, vel certe spectante vtroq; exercitu gladio rem ventilaret. Aroldus legatum, nec responso dignatur bide abegit. Illam noctem, vt accepimus Angli totam in cãtibus, & insomnem duxerunt. Northmanni aũt tota nocte confessioni peccatorum vacantes, mane Dominico corpore communicabant. Comes arma poposcit, & casu loricam inuersam induit ministris tumultuantibus, quem casum risu corrigens, vertetur inquit comitatus meus in regnum. Tunc cantilena de Rolando inchoata, prelium commissum est. Pugnatũ est vtrinque acriter, fossatũ quoddam præruptum. Angli fugientes noto sibi compendio inuaserant, vbi tot Northmannos conculcauere, vt tumulo cadauerum planiciẽ campi ęquarent. Aroldus a longe ictu sagittæ percussus, in cerebro occubuit. Iacentis fęmur vnus militum gladio proscindens ignominiæ notatus est a Guillero & militia pulsus. Idem Guillerus eadem die discurrendo, pugnando, hortando, tres equos fortissimè sub se confossos amisit. Susurrabant ei custodes corporis, vt se a periculo subtraheret, sed persistens vsq; in noctem, nihil sanguinis ex eius corpore tractum est, quamuis iaculis multis impeteretur. Corpus Aroldi Matri repetẽti sine pretio remisit licet illa multa per legatos obtulerit. Die natalis domini coronatus est, ab Alredo Eboriacensi Archiepiscopo, nolens hoc munus accipere a Stigando Cantuariensi, quia nec legitime factus erat Archiepiscopus. Vexillũ regiũ Romam misit ad Papã, quod erat in hoĩs pugnantis figura, auro & lapidibus arte sumptuosa cõtextũ, vrbem Exoniam rebellante subegit, leui negocio parte muri vltro cadente, & ingressum illi dante, q̃ ille audacius assilierat, protestans hoĩes irreuerentes deijciendos Dei auxilio, quia vnus eorum supra murum stans nudato inguine aurã sonitu inferioris partis turbauerat in contemptum Northmannorum. Post Aroldum vero Harfagra frater Oleini Imperatori Constantinopolitano militauit. Cuius iussu pro stupro illustris Fęminæ Leoni abiectus est, qui beluam nudo lacertorum nisu suffocauit.

De quibusdam incidentibus illius temporis. *Cap.* XLII.

ANno Henrici II. obiit sanctus Theobaldus in Vincẽtia vrbe Venetiæ inclusus. Cono qui & Conradus primicerius Coloniensis ab Imperatore Henrico ad suscipiendũ Archiepiscopatũ Treuerorum missus, capitur a Comite Treuerorũ Deoderico, & satellibus eius, in siluã ductus de rupe tertio præcipitatur, & adhuc illæsus gladio transuerberatur. Corpus quoq; eius foliis siluæ obtegitur, quod a rustico inuentum ad villam defertur, & sepelitur. Inde a Deoderico Virdunensiũ Episcopo transportatum ad Collegatium monasterium multis statim miraculis a Deo glorificatur. His temporibus Beluacensi ciuitate sua destituta Antistite. Guido Decanus custosq; Ecclesiæ sancti Quintini Viromadensis & Archidiaconus Laudunensis constituitur Beluacensium Episcopus, & a Geruasio remensi metropolitano consecratur, qui grauiter ferens carcerem se præsentia. Quintini martyris, in honore eius, & memoria ædificauit Ecclesiam, haud longe a mœnibus Bolloatæ vrbis. Romæ duobus de papatu contendentibus Mãtuæ sinodus colligitur, & mediante Annone Coloniense Archiepiscopo Alexander se iureiurando de Simonia expurgans, in sede Apostolica subrogatur, Cadelo, vt simoniacus repudiatur Anno 12. Teodericus Comes Treuerorum de martirizato Cauone apud Deũ, & hoĩes reus exiliatus ab Imperatore, & accepta peregrinatione eundi, quid de eo & de oĩbus qui in comitatu eius pergebant actum sit ad huc nescitur. Hinc Francis, hinc Scotis Angliam incursantibus, Angli fame consumuntur multi eorum humanis carnibus vescuntur.

De

De quibusdam miraculis sancti Dunstani Cantuariensis.
Cap. XLIII.

ANno 15. treueris in Ecclesia sancti Paulini confessoris in cripta subterrena inuenitur corpus eiusdem sancti Paulini, quod olim a Frigia vbi exulauerat reportatum. Ibi a Felice Episcopo cathenis ferreis fuerat suspēsum, & multa iuxta eum corpora sanctorum ad dexteram. f. eius Palmatius consul & Patricius Treuerorum. Ad sinistram Tirsus vnus de ptincipibus Thebeæ legionis, qui cum multis Thebeorū in hac vrbe a Rictionaro martyrizatus est. Ad caput 7. Senatores vrbis, Maxentius, Constantius, Erescentius, Iustinus, & tres fratres, Leander, Alexāder, Sother. Ad pedes Hormusda, Papirius, Constans, Iouianus. Et cum multi ibi iacerent, horum tantum modo nomina, & tempus & dies passionis aureæ literæ in parte scriptæ signabant, eosq; oēs sub Rictionaro passos fuisse dicebāt. Anno 17. duobus fratribus Russorum regibus de regno contendentibus alter eorum a consortio regni pulsus, interpellat Henricum Imperatorem se & regnū Russorum ei submittens si eius auxilio regno restitueretur, sed id frustra fuit, q̄ grauissima in imperio Romano orta dissensio mouebat magis sua tueri, quàm aliena acqrere. Saxones. n. multis, & magnis iniuriis & iniustitiis ab Imperatore affecti contra eum rebellant, ad quos debellandos Imperator instanter intendit. Alexander Papa Romam venienti Lanfranco Archiepiscopo Cantuariensi dignanter assurrexit, professus se illud insigne reuerentiæ detulisse, non honori Archiepiscopi, sed amori magistri. Ad huius Lanfranci missam quidam iuuenis Monachus legerat euāgelium, qui cum patenam Pontifici post Pater noster offerret, vidit coram se quosdā, vultus teterrimos malignorū spirituū, ad quorum aspectus perterritus Pontificem inter manus sacra tenentem, vtrisq; brachiis strictim amplectitur horribiliter clamans & dicens. Christus vincit. Christus imperat, Christus regnat. Conterriti sunt oēs, qui aderāt & portatus est ille a militibus post missam in cameram Pontificis conuenitur in capitulo. Adducitur ille Dæmone plenus fortiter ligatus, sermonem facit Lanfrancus de illo, & iubet communiter pro eo orationem fieri. Mox vt videbatur sanus effectus est, & pro agendis gratiis ad sepulchrū sancti Dūstani præsentatus. Cumq; Cōpletorium cantaret, subito ille raptus de stallo suo cucurrit ad priorem Henricum, quem ille statim apprehendens duxit in dormitoriū, & noctem insomnem ante illū duxit, media nocte exclamans oēs inquietauit. Ductus est ad sepulchrū S. Dūstani plurimū renitens, vbi cum venisset furere cępit, & in Dunstanū & in Christū infinitas blasphemias vsq; ad diē euomuit. Mane refertur in domū infirmorū, vbi per multos dies cruciatus est. Quicunq; aūt ad eū accedebant, si crimen aliquod habebant de quo nondum confessi erant, publice detegebat, & dicebat illos in pęnis perpetuis sibi sociandos. Vnde nonnulli erubescētes pure confessi sunt, qui cum illi iterum se præsentarent, quærebant qui essent, & vnde venissent, & quomodo tam subito loti essent, & suam societatē amisissent. Post hoc cū positus esset in medio sanctarum reliquiarum, exiliens cum lecto, in quo iacebat, volebat fugere sanctos. Cūq; illuc retineretur Dæmon per ventrem eius tanquam cattus paruulus currebat, nunc versus os nunc versus inferiora quærens exitum. Cūq; fratres reficerētur, frater qui relictus erat ad custodiendum eum multum deuotus erga sanctū Dunstanum confisus de Dei adiutorio accepit crucem quam sanctus Dūstanus solebat facere portari ante se, more Archiepiscopi, & posuit eam super demoniacū clamans cum lachrymis Sancte Dunstane succurre. Mox Dæmon exiit Tunc æger leuatis oculis in cęlum, & perfusus lachrymis ait. Gratias ago tibi sancte pater Dunstane, & tibi frater dulcissime, quia tuis meritis, sanctissime Domine, & tua charitatiua prece frater charissime liberatus sum ab hoste. Post hoc Baiocensis Episcopus qui erat Comes Cātię, mouit quasdam calumnias aduersus Lanfrancum super terras, & consuetudines Ecclesiæ Cantuariensis. Cūq; adesset dies placiti Lanfrancus sollicite inuocauit sanctū Dunstanum. Ea nocte astitit ei sanctus in visu dicens, Lanfrance ne turberis, ego tibi adero, & si illos non viceris scias me non esse qui tecum loquor. Sic factū est, Lanfranco in crastinum omnia quæ sibi obiiciebantur adnihilante cunctis stupentibus.

De Archidiacono Hildebranno qui factus est Papa Gregorius.
Cap. XLIIII.

SIgibertus. Anno quoq; prænotato Hildebrannus Archidiaconus Romanorum, qui & Gregorius Romanæ Ecclesię. 161; præsidet. Guillerinus. Hic Hildebrannus vt audiui a quodam qui hoc audierat referre Abbatem Cluniacen. Hugonem. cogitationes aliorum prophetico mentis intuitu nunciabat, quem ideo Papa Alexander cancellarium Apostolicorum præfecerat, pro cuius officii intuitu Hildebrannus tanquā cancellarius circumibat prouincias, vt perperam acta corrigeret. Die quadam cum equitaret cum turba obsequentium. Abbas Hugo in extremo agmine cum suis Monachis prosequebatur. visoq; eminus tanto viri honore cæpit cogitare in aso vnde esset tantus honor homuncioni exilis staturæ, despicabilis parētelæ, proculdubio hoc ei ex superbia accidere, quòd tot obambulatores haberet, vix hoc mente verserat, tunc Archidiaconus reflexo equo, & calcaribus incitato a longe clamans, & Abbatem admonens. Tu inquit male cogitasti, non mihi hanc gloriam, si gloria dici pōt, quæ cito transit, vel imputo, vel ab aliis imputari volo, sed beatis Apostolis, quorum priuilegio mihi exhibetur. Erubescens Abbas hoc solum respondit. Quæso dn̄e quomodo nosti cogitatum meū. Ab ore inquit tuo quasi per fistulas ad aures meas deductus est. Item Ecclesiam aliquando simul ingressi Abbas & Archidiaconus vt orarent; continuatis & iunctis lateribus prostrati diutius orauerunt. Tunc respexit Archidiaconus Abbatem turbulento rictu infrēdens, Abbas foras egressus causam commotionis inquisiuit. Cui ille. Si me amare vis, caue ne vlterius hac me in uria expungas. Dn̄s. n. meus Iesus speciosus præ filiis hominum postulationibus meis visibiliter astabat, intendens dictis, & serenis fauens oculis, sed orationis tuæ abiectus violentia, me deseruit, ad te conuersus. Puto esse genus iniuriæ amico eripere actorem salutis suæ. Præterea noueris mortalitatem hominis, & huic loco imminere excidiū. Vidi. n. Angelū Dei astantem super altare euaginato gladio, & iam prouinciam istam spissus & nebulosus aer circumuolat. Fugiamus ergo quantotius. Hic dictis introeuntes in diuersoriū ad curam corporis assedere, continuoque dapibus appositis exortus est in domo luctus pluribus ex familia subito extinctis, qua peste per vicinas ædes grassante, mox ascensis mulis diffugerunt. Idem Archidiaconus in Gallia consederat in concilio vice Papæ, vbi plures Episcopi per symoniam facti, quorū vnus huius criminis insimulatus nullis testibus argui, nullis argumentis poterat confutari, ita dicendi arte callebat. Tūc Archidiaconus. Cesset humanū eloquiū, producatur diuinum oraculum. Certum est, quòd Episcopalis gratia donum Spiritussancti est, & quisquis Episcopatum mercatur donum Spiritussancti cōparari posse pecunia opinatur. Coram nobis ergo qui iudicio Spiritussancti cōgregati sumus dicat iste. Gloria patri & filio & Spirituisancto, qd̄ si expresse, & sine titubantia dixerit, constabit apud me non esse illum simoniacū. Accepit ille libens conditionem nihil minus ratus, q̄ hoc diceret certe Gloria patri & filio sic integre protulit, sed in hoc, & Spūsancto hæsit, suscitato cunctorū strepitu, nullo conatu, vel tunc vel deinceps tota vita sua Spm̄sanctum nominare potuit. Hunc abiectum de Episcopatu Abbas prędictus pro testimonio miraculi sæpe secum duxit. Hic aūt Papa Gregorius excommunicauit omnes electos, qui inuestituram Ecclesiarum de manu laici acceperunt.

De synodo eius in qua Symoniacos damnauit.
Cap. XLV.

SIgibertus. Anno quoq; 18. Gregorius Papa celebrata synodo symoniacos anathematizauit, vxoratos sacerdotes a diuino officio remouit, & laicis missam eorū audire interdixit, nouo exemplo, & vt multis visum est inconsiderato præiudicio qui contra sanctorū patrum sententiā, qui scripserunt, q̄ sacramenta, quæ in Ecclesia fiunt, baptismus, f. Crisma, corpus & sanguis Christi, Spūsancto latenter operante, eorundem sacrorum effectū seu per bonos, seu per malos intra Dei Ecclesiam dispensentur. Inde quia Spiritussanctus mystice illa viuificat, nec bonorum meritis dispensatorū amplificantur, nec peccatis malorū attenuantur, vnde hic est qui baptizat, & ex qua re tam graue oritur scandalum, vt nullius hæresis tpe sancta Ecclesia grauiori scismate scissa sit, his pro iustitia, illis contra illis iustitiam agentibus, aliis a symonia non declinantibus, aliis notam auaritiæ honesto nomine prætexentibus, dum hoc quod se gratis iactant sub charitatis nomine vendunt. Et vt de montanis dicit Eusebius. Sub noīe oblationis artificiosius munera accipiunt. Porro continentiā paucis tenentibus, aliquibus eam causa questus ac iactantiæ simulantibus multis incontinentiā per iurio aut multiplicioti adulterio cumulātibus. Ad hoc hac importunitate laicis insurgentibus contra sacros ordines, & se ab oī ecclesiastica subiectione excutientibus Laici sacra mysteria temerant, & de his disputant. infantes baptizant, sordido humore aurium pro sacro oleo & crismate vtentes. In extremo vitæ viaticū dn̄icum & visitatum Ecclesiæ obsequium sepulturæ a Presbyteris coniugatis accipere paruipēdunt, decimas Presbyteris deputatas igni cremant, & vt in vno cætera perpēdas, Laici corpus dn̄i a Presbyteris coniugatis consecratum sæ

pe pedibus conculcauerunt,& sanguinẽ dñi volun atie effude runt,& multa alia contra ius & fas gesta in Ecclesia sunt. Et hac occasione multi pseudo magistri exurgentes in Ecclesia prophanis nouitatibus plebem ab ecclesiastica disciplina auertunt. Anno.20. Gregorius Papa totus in Henricum Imperatorem inuehitur,& quoscunq; potest ab eo verbis & scriptis auertit. Animum autem matris ipsius Agnetis ab eo alienat. Gelu magnũ,& glacies validissima fuit a Kal. Nouẽbris vsq; in medio mensis Aprilis.

De sancto Stephano Grandimotensis ordinis institutore.

Cap. XLVI.

EX gestis eius. Anno dñi. M.76. cæpit ordo Grandimontensis sub patre Stephano. Hic filius Stephani nobilissimi viri de Auerniæ partibus a patre suo in pueritia ductus est Beneuentũ, vbi a sancto Milone Archiepiscopo 12. annis eductus regulam bene viuendi didicit. Deniq; discedens peragratis multis heremis,& de Canonicorum & Monachorum & Heremitarũ vita, quæ imitanda sunt memoriæ commendans in Aquitaniã prope Lamonicas ad montem prope nemorosum, qui Muretũ dr̃ Christo duce peruenit, vbi fontes reperit,& rupes, terram desertam,& inuiam, quæ tota siluestris, & sterilis hoĩbus insueta,& feris assueta, nouo hospiti suo potũ frigidissimum ventis,& domum ventis expositã offerens, afflictionem corporis, & requiem mentis manifestis inditijs promittebat. Tunc gaudens Stephanus ibi Deo se seruiturum oĩ tpe spopõdit,& cum quodã anulo quem de oĩ substantia mundi tantum habebat semetipsum castissimũ virginem desponsauit dicens. Ego Stephanus abrenuntio Diabolo,& oĩbus pompis eius, & offero me ac reddo Deo patri & filio & Spũsancto scribensq; professionem suã posuit super caput suũ, fundens quoq; orationẽ ad Christum Iesum Dominum,& ad matrem eius virginẽ facto de virgulis paruo tugurio. Anno ab incarnatione domini. M.76.30. annum agens ætatis habitare cæpit heremum in ieiunijs,& vigilijs & orationibus continuis seruiens Deo.

De austeritate vita eiusdem. *Cap.* XLVII.

CIbus eius panis,& aqua interdum farinulæ saligineę paruæ sorbiciuncula, quæ cæteris minus sapida necessitati vtcunque seruit non voluptati. Incedebat quoq; armatus lorica ferrea contra carnis insidias,& mentis lasciuiã quousq; toto corpore exciccato plenam de seipso obtinuit victoriã. Indumenta quibus super loricam induebatur nullo tpe augebantur, sed hieme & æstate ad reppellendũ frigus & cauma sp erant æqualia,& eadem. Stratus in quo post nimiam carnis suæ fatigationem ad quiescẽdum se modicum conferebat, adeo durus erat & quieti contrarius, ꝙ in eo dormiens vexari poterat non foueri. Erat.n. ex tabulis ligneis instar sepulchri in terra conse rtis oĩ stramẽto oĩq; lectisternio carens, præter illam tunicam ferream quam sp ad nudã carnem gestabat, vilissimum ẽt habitum quo desuper indutus erat. Sic eo absente stratus eius nudus erat,& vacuus eo præsente talib' culcitris,& lintheolis erat ornatus. Præter horas canonicas,& regularia debita genuflexiones innumerabiles terram deosculando,& cum fronte nasoq; percutiendo humiliter faciebat. Itaq; eorũ assiduitate manibus ac genibus in modum Camelli callos cõtraxerat,& nasum in obliquum curuauerat. Psalmodiã,& oꝛones ac diuinæ contemplationis gratiã intĩn amabat, ꝙ horũ dulcedine intentus, frequenter biduo a corporali edulio vacabat. Et quia non potuit lucerna accẽsa latere sub modio, longe lateq; diuulgata est sanctitatis eius opinio, multiq; ad eũ veniebant,& monita salutis audiebant, pauciq; se ei sociabant, cæteris austeritatem conuersationis suæ reformidantibus. Verũ tp districtionis suæ regulã ipse nemini imponebat, sed sibi quidem asper, aliis pius ac longe moderatior erat. Ac postquã disponente Deo discipulorum eius numerus creuit, insimul non quasi vnus ex illis factus est, sed minor oĩbus illis. Nam illis ad mensam sedentibus,& vescẽtibus, ille humiliter residebat passiones sanctorum,& vitas patrum, vel aliã ædificantem scripturam legendo, de salute eorũ sollicitus ipsos prudenter instruebat,& orationib. suis iuuabat, quæ tantæ virtutis apud Deum erant, vt ab ipsis Dæmonũ faucibus,& prauis machinationibus hoĩes captos liberare posset.

De miraculis eiusdem. *Cap.* XLVIII.

IAm Miles quidam generosus immensi criminis reus, cum inter alios, qui ad eum visitandi gratia venerant assisteret ait. Obsecro te serue Dei noli pro me Deũ deprecari, nam, quoddam peccatum intantum diligo, quòd nullatenus illud, vel odire, vel reliquere volo. Quod si pro me rogaueris, ne hoc mihi contingat timeo, tuis orationibus alios auxiliare, mihi vero minime. His dictis recessit lætus,& vir sanctus remansit tristis & anxius. Ingressusq; capitulum fratres congregati, sed prę lachrymarum impetu vix loquens, tandem eos hortatur, vt pro stultissimo milite Dñm cum eo deprecentur. Nec mora peccator redit,& de stultitia veniam postulans iniquitati suæ corde & ore renunciauit. Homo quidam diues victualia quæ fidelis populus viro sancto in heremo commoranti charitate mittebat, ferre consueuerat, sed quia lõge ab eius cella manebat in itinere sibi hospitium prouiderat, in quo vadẽs,& rediens hospitaretur. Cuius hospitii Dominus, quia diuitias illũ habere cognouit, suadente Diabolo duobus eum Latronibus tradidit, qui vt ad redemptionem illum cogerent in speluncis & cauernis terræ cum eo latitabant, ligatum eum tenentes,& captũ. Post aliquot dies nunciatũ est Dei seruo, ꝙ ille familiaris suus in via, qua ad eũ veniebat ab ignotis furtim fuerat captus hoĩbus,& quo nesciebatur abductus. Tunc fratribus super hoc conquerentibus,& dolentibus ait. Cur estis anxii. Scio cui manifestũ est de homine vbi sit,& quomodo se habeat. Nudatis igitur pedibus eamus in oratorium,& beatę virginis matris dñi in cuius obsequio captus est imploremus auxilium. Quod cum fecissent, ecce crastina die diluculo proditor hospes cum duobus Latronibus,& homine quem cæperãt ad cellæ ianuã pulsantes astiterunt. Homo vero qui captus fuerat,& ligatus,& solutus,& liber. Fures aũt,& traditor vinculis erant religati. Quod frater hostiarius videns,& gaudens solito more patri discipulos instruenti manifestauit,& ille gaudium mentis vultu dissimulans, verbum minime quod inceperat prætermisit, dans fratribus exemplum, vt non in miraculis, sed in solo Deo gloriarentur. Deinceps cõpleto sermone fures,& proditorem a vinculis quibus erant ligati soluit, Deoq; & beatę virgini gratias agens tutos ac liberos abire permisit. Mi ri odoris fragantiam cum eo loquentes,& astantes circa eum ex eo procedere sentiebant, vtpote in quo suauitatis actor requiescebat,& in quo virginitas ac mentis,& corporis humilitas eminebat, Excellentissimi quoq; cardinales Gregorius, & Petrus Leonis inter quos postmodum de Papatu scisma fuit, cum in Galliam missi in partibus Lemonicinæ legatione sua fungerentur, ad hunc virum Dei pariter conuenerunt,& viuendi formam hanc a quo didicisset,& cur in loco tam sterili maneret diligenter inquirentes, verbaq; prudentiæ & humilitatis eius admirantes lætabundi receperunt.

De transitu eiusdem. *Cap.* XLIX.

OCtauo aũt die ab eorum recessu, nullo tamen adhuc dolore vexatus, ab exteriori colloquio cæpit vacare, seq; totum doctrinæ discipulorum,& orationi conferre, sciens per spiritumsanctum obitum suum propinquare. Cum aũt eos ardentissime commoneret, illi astantes vnanimiter dixerũt. Sãctissime pater, quandiu tecum fuimus, nobis pro amore tuo necessaria præbuit Deus, sed post mortem tuam quomodo viuere poterimus. Ad hoc ille in fide firmissimus respondit. Deum solum vobis relinquo, cuius sunt vniuersa. Cuius etiam amore cuncta pariter,& vosmetipsos reliquistis. si amando paupertatem ei constanter adhæseritis, ipse prouidentia qua gubernat oĩa vobis largietur, quod nouerit expedire. Si vero, quod absit, amando temporalia, ab eius amore recesseritis, nolo vobis vnde ad ipsum, impugnandum pascamini relinquere. Tandẽ eius membra lætalis dolor inuasit,& post sacram inunctionem,& viatici receptionẽ ad dñm migrauit in ordine diaconatus. 80. ætatis suæ anno, feria. 6. idus feb. dicens. In manus tuas dñe cõmendo spiritum meum. Mox vero Monachi de Ambaizaro cũ capellano eiusdem viri & populi multitudine pulsauerunt ad ianuam cũ mærore dicentes,& clamantes. Boni viri nolite nobis celare mortẽ dñi Stephani. Ianitor aũt volens eos a sepultura remouere, vt fratres exequias sine tumultu deuotissime celebrarent quasi consolando dicit eis, Dicitis quia mortuus est, immo melius solito credimus ei esse. Cui Sacerdos qui cũ cæteris venerat ait. Dñe scimus, ꝙ mortuus est, noster eum puer qdã mõ in extremis positus ab heri,& nudius tertius loquelam amiserat, qui cum a matre sua exitum præstolante seruaretur, subito I hæc verba prorupit, Video inquit scalam lucidissimã, cuius altera tangit Muretum, & Angeli multi discendunt per eã, vt aĩam dñi Stephani perducant ad gloriã, quod mater eius audiens egressa domũ me & Monachos hos vocauit,& in domum suam duxit. Ad cuius intimationem cũ a puero quid diceret requireremus, idipsum ab ore illius audiuimus. Et addidit Hoc erit vobis inditium, quòd veritatem dico, quòd iam moriar, nec vltra vobiscum loquar, sed ascendam cum sanctissimo Patre & Angelorum multitudine. Quibus dictis expirauit. O felix visio, quis enim congruentius virgini testimonium debuit perhibere, quam virgo. Eodem quoq; die apud Turonum & Verzeliacum decessus illius diuulgatus est, quæ duo loca a Mureto adeo remota sũt, quod nisi miraculose id fieret, nequaquam fieri posset. Sequenti vero nocte cuidã canonico familiari

liari suo per visum apparuit habitu roseo decoratus. Nec mirum si roseo, quia martyr Christi extiterat, dum in hoc sæculo vixerat.

De translatione corporis eius, & miraculis sequentibus. Cap. L.

Pio igitur patre orbati fratres, vnum de conuentu suo Petrum. S. Lemonicen. in Priorem sibi elegerunt Deo, & hoībus amabilem, sub cuius regimine cũ fratres proficerent, Monachi sancti Augustini locum Mureti, in quo Deo seruiebant dimittere, quam vnde ad litigandi consuetudinem trahe rentur, habere locum alium perquirebant, vbi caput religionis suæ constituerent, nulloq; idoneo reperto, tandem consiliũ inierunt, vt prior humiliter, & deuote missam celebraret, & cũ fratribus vniuersis Deo supplicaret, vt quod postulabant indicare non differret. Quod cum faceret & Agnus Dei ter, cãtatũ fuisset, vox cælestis audita est dicẽs. In Grandimonte in Grandimonte, in Grandimonte, quam prior, & nonnulli de fratribus audierunt, Finita igitur missa, pergentes ad locum sibi re uelatũ, satis Mureto vicinum, ecclesiam, & domos fecerunt ad habitandum, quibus vtrunq; vili scemate peractis, redierũt Muretum, & accipientes sanctum corpus in Grandimonte transtu lerunt. Paucisq; scientibus subtus presbyteriũ ante altare recõ diderunt. Illuc quidam miles paraliticus deportatus, vt in ora tionib. fratrũ reciperetur, ante altare delatus, postq̃ super lapidẽ sepulchri pedes suos tenuit, libere exclamans ait. Sinite me, quia modo factus sum sanus, in hoc loco in quo pedes teneo, & dico vobis, quia iacet hic aliquis sanctus tumulatus, pro cuius meritis & amore sanitatẽ mihi contulit Deus. Cũq; prior eum increparet, & vehementer ne hoc diceret prohiberet, ille validius præ gaudio clamabat, hic sanus fa...us sum. Quidam et eius discipulus, qui lumen amiserat prostratus, & orans ante sepulchrũ eius visum recepit. Pannus in quo sacræ reliquiæ inuolutæ fuerant, semel ac iterum proiectus in ignem, combu ri non potuit, quæ miracula Prior intuens timuit sibi, & aliis quietem minui, & internæ suauitatis dulcedinẽ tardius expe riri, si populorũ turbæ, locum ad quem veneiant, miraculorũ causa frequentarent. Et veniens ad sepulchrum ita locutus est. Serue Dei, tu ostendisti nobis paupertatis viam, & toto conamine docuisti nos incedere per eam. Nunc vero de arta via ad latam, & spaciosam tuis nos vis miraculis reuocare, & qui prædicasti solitudinem nunc in solitudine foros ac nundinas vis congrare. Non curiositate ducimur, vt miracula videre velimus, sanctitati tuæ satis credimus. Caue igitur ne decætero ea miracula facias, quæ tuã extollant sanctitatem, & nostram destruant humilitatem. Non sic tuæ prouideas laudi, vt nostræ sis immemor salutis. Quod si aliter feceris, tibi dicimus, & per obedientiam quam tibi promisimus constanter asserimus, q̃ ossa tua hinc extrahemus, & in fluuium spargemus.

De discordia inter Imperatorem Henricum & Hildebrannum Papam. Cap. LI.

Anno imperij sui 21. Henricus Imperator congregato Vuormatiæ concilio. 24. Episcoporũ, & multorum primatum regni, iubet oĩa decreta & facta Hildebranni Papæ irrita esse debere, ibiq; oẽs præter paucos Hildebrannũ abiurãt eũq; papatu abdicandum esse iudicant. Hildebrannus econtra Imperatorẽ excõmunicat, sub hoc obtentu, vt primates regni quasi iusta ex causa excõicato Regi contradicãt. Dñica palmarũ circa horẽ sextã, sereno cælo, stella apparuit principibus Saxonũ, qui in dedicationẽ imperatoris erant relaxati per eos, quibus commissum fuerat Saxones rebellant instinctu Hildebranni Papæ. Ipse Papa occurrens Imperatori in Longobardia sub fallia eũ pace absoluit. Oẽs.n.qui prius Hildebrannũ abiurauerant, periurium periurio cumulantes imperatorẽ abiũ rant, & Eodulphũ Ducẽ Burgundionũ super se Regem statuerunt. Corona ei a Papa missa cui erat inscriptũ. Petra dedit Petro Petrus diadema Rodulpho. Hunc Sigifridus Archiepiscopus Maguntiæ in Regẽ benedixit, & facta a Maguntinis sedi tione contra eos, Rodulphus cũ Archiepiscopo aufugit. Hildebrãnus Papa oẽs aduersantes Imperatori absoluit ab infidelitate & periurio. Imperator alpium aditibus contra se munitis, vbiq; oĩum eorũ insidijs frustratis, per Aquilegiã venit Ratisponã, & Rodulphum adorsum eũ fugere cõpulit, & iterata expeditione Sueuiã depopulatur. Anno 22. Henricus Imperator Sueuiã peruagatus castella frãgit, oĩa depopulando, inimicis suis formidine, amicis dedit fortitudinẽ, & multos, qui ex desperatione rerũ defecerant ad se trahit. Hermãnus Eps Hildebranno Papæ ad aĩam conferebatur, ac per hoc Imperatori rebellis, Metensi vrbe pellitur. Ab hoc tempore cæpit reflorere in Ecclesia sancti Quintini Beluacen. canonicus ordo primũ ab Apostolis, postea a beato Augustino Episcopo regulariter institutus sub magistro Iuone venerabili eiusdem Ecclesiæ præposito postea Carnotensium Episcopo.

De Apologia Petri Damiani, super episcopatu dimisso. Cap. LII.

Helinandus. Hoc tempore Petrus Damianus scripsit ad Papam Hildebrannum, reddens rationem quare Episcopatum dimiserit. Erat enim vir religione, & sapiẽtia nominatissimus, qui quædam ibi narrat, quæ in hoc loco excerpenda decreui. Quia inquit refutaui Ecclesiasticũ regimen. c. annorum pœnitentia mihi iniuncta est, secundum remedia regulæ monasticæ forte de talibus remedijs loquitur hic de quibus ibi dicit. Dominicus inquit lorica ferrea vestitus erat ad carnẽ, duobusq; ferreis circulis cinctus in corpore, & duobus per armos brachiorum. Hic armata scopis vtraque manu. 12. psalteria vestibus exutus totam noctem ducens peruigilẽ, tamen die altera persoluit, & de. 13. vsq; ad beati quorum. Huius viri exemplo mos inoleuit in nostris partibus, vt non solum viri, sed & nobiles mulieres hoc Purgatorij genus inhian ter arriperent. Nam relicta Cechaldi mulier magni generis, & magnæ dignitatis retulit mihi se per præfixam huius disciplinæ regulam. c. annorum pœnitentiam peregisse, tribus discipli narum millibus pro vno anno computatis. Talis igitur annorum. c. pœnitentia iniuncta est, quia Epatum dimiserat amore religionis, cum esset valde idoneus Ecclesiæ regimini, sed ipse rationem reddens multos sanctorũ ante se hoc idem dicit fecisse. Valerius inquit Hipponensis Augustinum sibi successorem constituit. Lucidus Citoclensis imminente obitu cænobiũ conuolauit. Cui, vt ait Gregorius in registro beatus Andreas apparuit, & horam obitus nunciauit. Adelbertus Heniensis Epus Monachum induens martyrii palmam inuenire promeruit. Item quidam sanctus pœnitens Epatu dimisso, tandem ab Angelo visitatur, & iubetur ad Epatũ redire, sed noluit, donec admonente eodem Angelo beatus Remigius celeriter aduenit, qui ei hoc imperauit, & tunc primo obediuit. & infra, Melius est pondus abicere, quàm cum detrimento Domini, cuius ego seruus sum fractis ceruicibus introire. Vnde scriptum est. Quare nõ dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens exegissem vtique, quod meum est cum vsura. Idem inquit. Hieronymus, depoluisses ad altare, quod ferre non poteras. Dum enim tu ignarus negociator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat occupasti. Nõne apud quosdã Epos regales epulæ quotidie, apparatus quotidie conuiuiũ nuptiale, & vñ refrigerare debuerant indigentes recreãt milites, & ad eorum mensam delitiis affluentibus alieni victãt, cum illi quorũ est tota substantia, exclusi foris famis inopia contabescant. Et quod diabolicã vr̃ æquare malitiã, prædiis in malitiam profligatis, oĩq; possessione terratũ. Insuper & decimæ, & plebes adduntur in beneficiũ secularibus, quod liberalitas pessima, & egẽtibus adimit vñ viuant, & diocesanos vt decimas nõ persoluant. Illos occidẽs in corpore, istos in aĩa. Flo rentinæ ciuitatis Eps Ludoscacorum præfuit, quem ego incre paus adhuc Eps iniunxi ei, vt percurreret tria psalteria, ac 12. pauperũ pedes lauaret, & eos reficeret, & singulis singulos da ret denarios, vt manibus aboleret, quod manibus polluerat.

Narratio eiusdem de quibusdam casibus mirabilibus. Cap. LIII.

Huius tpis facti sunt quidam casus mirabiles, quos idem Petrus Damianus sparsim in suis libris narrat, quos hic inserere dignum duxi. Dux Venetiæ Constantinopolita næ vrbis habebat vxorẽ, quæ tam tenere, & delicate viuebat, & tam artificiosa voluptate se mulcebat, vt se cõibus aquis digna retur abluere, sed eius serui de rore cæli vndiq; collecto laboriosum ei balneum præparabãt, cibos suos no... tangebat, sed ab Eunuchus eius alimenta queq; minutius concidebantur, in frustula, quę mox illa fuscinulis quibusdam aureis, & biben ti ori suo liguriens adhibebat. Cubiculũ eius tot aromatibus & timiamatibus redolebat, vt et dictu fætidũ sit, & auditu incredibile, sed dũ adhuc viueret, vibrato sup eã iudicii mucrone, corpus eius oẽ cõputruit, vt totum cubiculũ intolerabili fætore cõ pleret, nullusq; eã ferre potuit, non cosmeta non seruulus, vix vna sola ancilla, non sine specierũ redolentiũ auxilio in eius seruitio remansit, q̃ tñ raptim accedens cursim recedebat. Diutius hoc languore decocta, & miserabiliter cruciata, amicis quoq; lętãtibus diẽ clausit extremũ. Huic põt illud aptari, quã tũ se exaltauit, & in deliciis fuit, tñ datũ est illi tormenti, & luctus. Et rursus potẽtes potẽter tormenta patientur, & fortiori bus fortior instat cruciatio. Sophia fuit duorũ Marchionũ Vgo zonis soror, & Rameri filia. Hæc dũ sana esset, & incolumis pe tiit Abbatẽ S. Christophori, vt sibi sepulturã i eodẽ monasterio pararet, quo renitente, & illa tñ licet difficile impetrauit. Factum

Humatum est ergo sepulchrũ eius in claustro Monachorũ. Quod illa mox vt ingressa conspexit, nescio quo Dei iudicio ægritudinem incurrit, & paulopost abortiit, & obiit, & ibidem sepulta est. Cuius tumulus cũ esset gipseus, & arte cementariorũ studiosissime cõitus, tantã tñ illuuiẽ per continuum circiter ãnos exalauit, vt fratres in tota illa medietate claustri remorari nõ sineret. Oĩs.n.caro quanto tenerius, & mollius educatur, tãto deterius in putredinem vertitur. Quidam Monachus dũ frixuras quasdam in refectoriũ deferret in vasculo, pruriente gula mox vnam in os proiiciens furtiue comedit. Moxq; eũ tantus libidinis ardor inuasit, vt quod nunq̃ ante fecerat, nullaq; ratione se comprimeret, donec propriis manibus semen eiiceret, & sic post buccellam introiuit in eum Sathanas.

Adhuc de eodem. *Cap.* LIIII.

IN monasterio sci Vincentij, non procul a monasterio, quod dr̃ Petra pertusa cõstituto, regulare constitueramus edictũ, vt in quadragesima per triduũ non nisi modicum panis cũ aqua oẽs sumerẽt, nulla verba proferrẽt, nec lectionũ nec orõnũ in audientia, nudis pedibus incederẽt, expleto psalterio mutua se scoparũ castigatione quotidie purgarent. Hanc regulã, quidam frater edendo violauit, qui peritus erat scribendi, notãdi, tornãdi, fabricandi, Augur, Cenobates, Medicus, Magus, oĩa nouerat, media Quadragesimæ ille crassus, & nitidus & obesus repente infirmatus est. Audierã aũt illũ pro peccatis suis a missarũ celebratione sequestratũ. Super qua re eũ ammonui, sed hoc negauit. Secunda die corpus dñicum sedẽs in lecto auxius a me flagi abat. Cũq; Abbas eum super hoc corriperet, qui præsens nobiscum astabat, pro eo.f.q̃ nulla signa mortis in eo apparerent, ille nihilominus perstitit, & iam Sacerdote cũ sacramento astante, applicans ad se vnũ de fratribus, nescio qđ graue peccatum ei insusurrauit in aurem, qui attonitus, & nesciens, quã ei pñiam iniungeret, tandẽ 15. annos pñiẽ ei iniunxit. Moxq; vt ille corpus dñicum suscepit, aĩam cum felle simul euomuit, quod fel vsq; ad sepulturam fluere non cessauit. In præfato monasterio statutum erat, & per trienniũ iam seruatum vt horis canonicis beatæ Mariæ sp virginis officia dicerentur, de quo cœpit murmurare Monachus quidam nomine Gazo reprobæ vitæ, sed dicacis, & accuratæ facundiæ, & obtinuit per quæstiones, vt horæ beatæ virginis amplius non dicerentur. Mox innumeræ aduersitates aduersus idẽ monasteriũ exortæ sunt, deprædationes, rapinæ, conflagrationes, seruorũ, & familiarũ eiusdẽ loci trucidatio. Itur ad Imperatorẽ Theutonicũ, sed frustra. Venitur ad me, dico eis hoc accidisse, quia matrem pacis a se proiecerant, & mox in terrã prostrati nuntii dicunt se nunquam deinceps laudes beatæ virginis omissuros. Sic in breui postea pacem recuperauerunt.

Item de eodem *Cap.* LV.

DVo viri ex primoribus Fauentinæ ciuitatis eiusdem cuidã diacono simul apparuere per visum, qui sericis casulis in modũ sacerdotum talotenus videbantur induti, p cunctãte illo, & dicente vtrum vos, qui in illa vita estis iugiter Deũ benedicitis, r̃nderunt. Nos qui apud inferos æterno igne cruciamur, nunq̃ benedicimus dñm. Quidã princeps Salernitanus cum quadã die prospexisset de mõte vellino flammas erũpere, protinus ait. Proculdubio aliquis sceleratus diues in pximo moriturus est, & in infernũ descensurus. Est.n.talis cõsuetudo in illis partibus, vt imminẽte morte diuitis reprobi, mõs ille flammas euomat piceas, & sulphureas. His dictis superueniente proxima nocte, dũ idem princeps cũ meretrice secũ cõcumberet expirauit. Quem illa, vt postea referebat, quid cõtigisset ignorans diutius pertulit, & vix tandẽ a se non hoĩem sed cadauer proiecit. Quidam presbyter Neapolitanus volens certius, quod non licebat addiscere, illuc vbi gehennale barathrum feruentius eructabat, propinquare præsumpsit, post missarũ solemnia infulatus quasi armatus procedens, sed dum vltra q̃ solebãt hoĩes, temerarius scrutator accessit, redire non valẽs postmodum non cõparuit. Alius presbyter matrẽ suã Beneuenti egrotantem reliquit, qui dũ perduceret dñm suum per fines Neapolis exundãtibus flammis intendens, audiuit clamorem quem matris suæ esse cognouit. Notauit horã, & tunc comperit matrem suam obiisse. Quidam clericus cum pelice sua per quinquennium luxurians, incensa vrbe fortuito incendio simul in vna domo combustus inuentus est. Quidam presbyter conuersionem promittens, & differens, in paruo fluuiolo de equo cecidit, & submersus est.

De eodem *Cap.* LVI.

IOhãnes Comiculẽsis Episcopus porcum viduæ abstulit. Plorauit illa, non est exaudita, qui dũ comederet percussus est in gutture, quod vulnus dum vixit a medicis curari non potuit. Tunc ergo conuersus est ad religionem, quam multo ante promiserat, & implere volebat, diu tñ postea in conuersione vixit tanta laborans gusturis molestia, vt cum magna difficultate alimenta perciperet, & ad geminam refectionem statim sibi succedentium discumberet, vixq; in tanto spacio sumeret vnde stomachum recrearet. Vir quidam diues Harduinus certa deuotione mihi spoponderat, q̃ si non posset aute, saltem expleto decennio transiret ad religionem in monasterio beati Vincẽtii, quod in Arpinati situm est. Expleto termino tergiuersari cœpit, & abbas eiusdem monasterii votis eiusdem fauebat & dissuadebat conuerti, cuius nimirum pernecessariis sustentabatur auxiliis. Interea languore correptus cõfessus & pauperibus, & ecclesijs multa largiens quasi cunctis bene dispositis securus assistentes sibi cognatos, & affines sub hac attestatione constrinxit: Obsecro vos inquit per charitatẽ, quæ Deus est, vt nemo me huic mortali vitæ reddi deposcat, ne me imperatum quod absit improuisa mors reperiat. Mortuus est ergo, & aliquãto tpe post mortem suam abbati illi apparuit nocte per visum, videbat & ecce in spaciosa campi planitie imperator, vel quælibet excelsa potestas cum totius regni copioso conueniebat exercitu. Cumq; ille stupefactus huc illucq; oculos deduceret, ecce Harduinus a quibusdã custodibus celeriter ducebat. Heus inquit abbas siste gradũ parumper. Mihi non loqueris Harduine. Eya frater quid tibi est, letaris an pateris. In pęna es an in gloria? Tunc ille tristis ac flebilis, quid inquit me interrogas de gloria, qui iugibus pęnis afficior. Ad quẽ abbas. Quid ergo tibi fecit beatus Vincentius. At ille. Sanctus inquit Vincẽtius diu me fecit sperare colloquium, sed quia dudum fatigatus obtinere non merui, spem hanc iam omnino frustratus amisi, sic plane promissionibus frustrabatur ab eo, quem similiter promittendo frustrauerat.

De eodem. *Cap.* LVII.

IN monasterio, quod Cliuiscauris dr̃, quod beatus Gregorius intra Romanæ vrbis menia condidit, quidam puer a parentibus oblatus est, qui cum adolesceret ad sæculum rediit, & vxorem duxit. Cumq; iuuenis factus esset diuino iudicio percussus in gutture cœpit ęgrotare vsq; ad mortem, tandẽ se petiit ad monasterium reportari, ibiq; pęnitudinem de suis prauitatibus & habitũ Monachi recepit. Cũq; vxor eius cũ nonnullis ante lectũ assisteret iacenti, cœpit ille gemens, & vlulans inordinata voce garrire. Cumq; increparetur quare non quiesceret. Nonne inquit videtis beatũ Andreã Apostolum, & sanctũ Gregoriũ acerrimis me suis verberibus flagellãtes. Postea paululum quiescens respirabat, & dicebat. Modo verberauerunt me, quia monasteriũ dimisi, & vxorem accepi. Et iterũ post fletus & rugitus dicebat quiescens. Modo verberauerũt me, quia pauperibus mendicantibus, maximeq; scotigenis non mõ nil dedi, sed ẽt eos, quod pessimũ est, frequenter irritaui. Rursusq; modo castigatus sum, quia sex nummos a quadam vidua paupercula mutuo accepi, & reddere nolui, quot passus illa fecit in laborando dũ veniret illos a me requirere, tot modo ictus ab amborum sanctorum manibus pertuli, dum me pariter verberarent. Vt sciatis autem inquit, quia non mentior, hora sexta de hoc sęculo migraturus sum, erat tunc 6. feria. Nocte vero qua dominicus dies illucescebat in ramis palmarum, de lecto cunctis mirantibus exiliens, scapulare, & ciliciũ, quę iuxta se erant repente corripuit, & mox Ecclesiam beati Andreæ attonittus & festinus intrauit, vbi strato compositus his qui aderant fratribus ait. Ecce sanctorum verberibus flagellatus ita purificatus de corpore egredior, sicut de fonte baptismatis nudus exiui. Igitur intra sacra missarum solemnia, dominica passione vix perlecta, hora qua prædixerat obiit. Nudato eius corpore ad lauandum, inuentæ sunt in eo vibices & stigmata plagarum. In eodem monasterio cripta est, & in eadem fons vnde beatus Gregorius bibebat, & cubile lapideum in quo in æstate quiescebat. Quam aliquando criptam prægnans canicula ingressa est, vt in ea parturiret, quæ mox vt præfato cubiculo appropinquauit moriens corruit.

Adhuc de eodem. *Cap.* LVIII.

DEsiderius Cassinensis Abbas narrauit mihi. Seruus inquit Dei Neapolitanæ regionis in prærupta rupe iuxta viam publicam solitarius habitabat, qui dum nocturno tempore psalleret, & fenestram cellulę horarum explorator aperiret, vidit multos Aethiopes iter capere, & longo tractu onustos fęno saginarios comminare. Cumque eos inquireret, qui essent, & cuius rei gratia hæc iumentorum pabula vectarent. Maligni spiritus inquiunt sumus. Hęc autem paramus non pabula pecoribus alendis, sed fomenta potius ignium hominibus comburendis: præstolamur enim in proximo principem Capuæ, qui iam decumbit, & Iohannem magistrum militum Neapolitanæ ciuitatis, qui adhuc viuit incolumis. Illico vir Dei Iohannem

hanc festinus adiit, quæ viderat, & audierat narrauit. Per idem tempus Otho secundus contra Saracenos ibat Calabriã. His auditis Iohannes ait. Modo necesse habeo Imperatori occurrere, & de statu terræ huius diligẽter tractare. Post eius absessum spõdeo, quia sæculũ deserã, & Monachus fiam. Vt ãt ꝓbaret vtrũ verũ esset, qđ ille narrabat, nũciũ direxit ad Capuã, q Pandulphũ iã mortuũ inuenit. Ipse quoq; magister militũ Iohannes, antequã Imperator ad illas partes attingeret, vix diebus. 15. superuiuens mortuus est. Martinus, qui in Galmadunẽsi heremo cõmorabatur, vir multarũ virtutũ, & præcipue in gratia lachrymarũ narrauit. Monachus erat Martini territorii in cœnobio, qđ dr̃ ad pinũ, multis peccatorũ nexibus inuolutus. Cui cum magna, & longa pœnitentia fuisset iniuncta, ille a quodã fa miliari suo auxilium petiit ad cõportãdũ pondus pœnitentiæ. Qđ onus ille deuote suscipiens, præcepit eum securum manere de tanta parte persoluenda. Qui sic obligatus non multo post mortuus est. Erat autem vitæ inter fratres irreprehensibilis, & opinionis honestæ. Non multis post diebus pœnitenti Monacho in somnis apparuit, qui inquisitus qũo se haberet. Male inq̃t, & dure, sed ꝑ te. Nam liber a propriis, quia tuis me vinculis innodaui, & alienam cautionem non persolui, flagellis duris atteror, sed quæso te vt vigiles pro te, & liberes me. Vade itaque & deprecare conuẽtum, vt quod spopõdi persoluant, & me eruãt. Quod cum factum esset, ille rursus præfato Monacho apparuit vultu festiuo, & sereno dicens, se per orationes fratrum a pœnis erutum, & sanctis coniunctum.

Item de eodem. *Cap.* LIX.

IN partibus Galliarum inter Abbatẽ, & quendã sæculi potẽtẽ orta est magna contentio de possessione, ita vt vtriusque partis fautores post longa iurgia ad arma cõdixerint. Potens ille sæcularis turmis armatorum stipatus campum præliaturus ingreditur. Abbas aũt cũctis, q ꝓ se dimicare venerant suũ ꝓhibuit comitatũ. Solos Monachos suos æquis imposuit, capita cu cullis operire præcepit, & sic armatus ad locũ certaminis venit, ꝓtinus aduersarii tãto horrore percussi sunt, ut mox æquis desilirent, arma proiicerent, terræ se humiliter sternerent, indulgẽtiã flagitarent. Si obiiciatur Leonẽ Papã bellũ gessisse. Rñdeo, non ideo Petrum factũ esse Apostolorum Principẽ, qa negauit, nec Dauid ideo Prophetã, qa mechatus est. Mala vel bona non de meritis habentiũ, sed de ꝓpriis qualitatibus debẽt œstimari. Gregorius multas rapinas, & violẽtias a Lõgobardis passus est. Ambrosius ab Arrianis, vterq; ꝓ sola patria dimicauit. Dusin' Eps in capite ieiunii feria. 4. fecit sibi, & militibus sumptuosum conuiuium, & balneum præparari, cuius vultũ repente paralisis corripuit, & faciem, & os cum tali morbo diu postea vixit.

Item de eodem. *Cap.* LX.

QVidã alienã Suem furatus est. Erat aũt vir iste hospitalis valde. Interea adest Iesus in effigie pauperis, & tanquam prolixo crine rogabat tonsorẽ, ille protinus reuerẽter assurgens assumptis forcipibus eũ tondere cœpit, qđ dum faceret, repperit in occipitio eius duos oculos latitantes. Expauit ille, & inquisiuit, quid hoc esset. Cui ille. Ego inquit Iesus vocor, q vndique cuncta contemplor, & isti sunt oculi quibus vidi Suẽ quã in cauea conclusisti, moxque disparuit. Quidã Eps valde sitiens vinum sibi afferri præcepit. Cũq; Pincerna totũ, qđ erat in vasculo exhausisset in poculũ, & Epo detulisset, ecce pauper importunus illud sibi dari poposcit dicẽs, qa si statim nõ biberet, ꝓtinus expiraret, pręcepit Eps illud pauperi dari. Cũq; amplius sitiret Eps, quàm ante, iussit iterum in vas vinariũ inspici si forte aliqd superesset, & repertũ est plenũ. Abbas qdã iussit emi unã ꝑdã, empta est vna 20. nũmis Papiensibus cocta, & apposita, & ecce paup ad ianuã id maxime sibi dari postulat, qđ Abbati appositũ erat. Mittit ei Abbas integrũ adhuc piscẽ. Illico paup cũ perapside plena pisce in sublime se extulit, & cœlũ cunctis vidẽtibus penetrauit. Ecce ꝓbatio, q illud qđ in sinu pauperis occultamus in cœlũ reponim'. Eps qdã unã ꝑdã ꝑparari iussit. Cũque missam cantaret illecebroso gustu eiusdẽ piscis tentatus est affectus. Erubuit ille expletaq, missa pauperi piscẽ dari iussit. Quidã paterfamilias vnũ solũ nũmũ habebat in loculo ad emẽdũ aliquid, qđ cum pane comederet. Interim pauper aduenit, & misericordiam postulauit, dat ei nummum illum. Redit domũ, panis, qui solebat apponitur, & ecce vir quidam ignotus, & quẽ nunquam ante viderat festinus, & anxius. 20. solidos deinde in lintheo ligatos in manu eius posuit, dicens ei a Domino suo missos, & tanquam, qui expectaretur mox recessit.

Item de eodem. *Cap.* LXI.

QVidam nobilis genere, sed degener moribus duxit cõsanguineam suam in Clauoniaco regno, excommunicatus ab Epo pio contempsit. Ad diuinæ verò indignationis contigit iudicium, vt panes de nuptialibus mẽsis in plateas antè Canes proiecti a Canibus non tangerẽtur. Non multo post ille in cubiculo dormiens fulminatus est. Cũq; apud Parmẽsem vrbem studerẽ in vigilia Sanctorũ Martyrũ Geruasii, & Prothasii, vir quidã maturius surrexit, & boues suos in remotiora pascua duxit. Cuius conuicinus qdã ingressus domũ, & febricitare se simulans lectũ vxoris eius intrauit, cũq; dentibus strideret, & tremeret, illa velut febricitanti marito cõpatiẽs illũ amplexa est, & lodice contexit, q ille uiolans continuo recessit, nec multo post maritus redit, stratũ repetit, cui vxor exprobrãs ait. Optime poteris hodie Ecclesiã Sanctorũ ingredi martyrũ, quæ tibi contigua est cũ cæteris Christianis. Cũq; ille attonitus inquireret, quid loqueretur, & rẽ totã ꝑ ordinẽ cognouisset, cognoscentes vterque se esse delusos valde consternati sunt. Tandem resumpto spiritu, & oĩ rubore postposito, conuenerunt cũ cæteris ad nocturnũ officium, & querelã corã oĩbus deposuerunt, & vindictã de tanto scelere a Dño poposcerunt, ut latentem adulterum notum faceret. Mox adulter Demone plenus, & seipsum lacerans intrauit Ecclesiam, modo in altum volans modo grauissimo impetu in ima se præcipitans, modo ad parietem caput ellidens, modo in pauimentum insaniendo se prosternens tandem infœlicem animam coram populo exalauit.

Adhuc de eodem. *Cap.* LXII.

FErtur in regione Puteolis in Appulia, inter aquas nigras, fœtidas saxosum esse ꝓmontoriũ, & scrupeum. Ex quibus aquis consueto more teterrimę videntur auiculę repente consurgere, & a vespertina sabbati hora vsq; ad ortum secundæ feriæ humanis aspectibus apparere, & velut sol utæ a vinculis libere spaciari, alas extẽdere, plumas depectere. Nec vnquã vidẽtur vesci, nec quolibet aucupis ingenio possunt capi. In matutino secundæ feriæ ingẽs Coruus ad instar Vulturis eas ꝑsequitur, & post illas crocitat, q ꝓtinus aquis se immergũt, nec vlterius apparẽt, donec ad vesperã sequẽtis sabbati. Has verò nõnulli ꝓhibẽt esse aĩas hoĩum gehennæ deputatas, sed Dñico die cũ adiacentibus noctibus ꝓ gloria resurrectionis dñicæ refrigerio potiri. Cui assertioni Prudẽtius in hymno consensit dicens. Sũt & spiritibus sæpe nocẽtibus pœnarũ ferię illa nocte sacra, qua rediit Deus victor ab Acherontis inferis. Sed Desiderius Cassinẽsis Abbas rẽ sic se hr̃e funditus abnegat. Vmbertus tñ Archiepiscopus præsente Desiderio retulit se hoc audisse ab accolis Appuliæ. Idẽ Embertus retulit, q in monasterio S. Siluestri in territorio Vrbinati qdã Monachus obiit, & ab incipiente galli cinii nocturnalis articulo, vsque ad secundã diei horã cadauer exanime fratribus circunquaque psallentibus iacuit. Cũque ad missam pro eo, Agnus Dei, diceretur, ecce subito mortuus surrexit. Cumque attoniti fratres ꝓpius accessissent, ut ab ore illius verba audirent, ille maledicta, & contumelias in Deũ cœpit euomere, & crucẽ oblatã ei ut oscularet cõspuere, & intemeratam Dei genitricẽ ignominiosis opprobriis lacerare, & dicebat. Quare ꝓ me psallitis vel sacrificia offertis? Ego in ipsa flãma tartari fui, ibiq; magister meus, & dñs lucifer coronã suã æreã inextinguibili semp ardore cãdentẽ in capite posuit, eiusdẽq; metalli clamidẽ qua induebatur me vestiuit. Erat autem clamis tam longa, ut talotenus flueret tam feruenter ignita ut guttas emittere uideretur. Cumque fratres eum ut pœnitentiam ageret admonerent, ille anathematizabat, & omnia redemptoris nostri ore sacrilego condemnabat mysteria. Tunc Monachi toto corde pro illo orantes, exutis uestibus se verberantes, & pugnis pectora tundentes, omnibus quibus ualebant precum generibus insudabant. Et ecce desperatus ille adse redit, Saluatoris omnipotentiam laudat, Sathanæ ludificationes abrenuncia, Crucem adorat, pœnitentiam flagitat. Confessus est autem quia post abrenunciationem sæculi in fornicationẽ inciderat, quod eotenus celauerat, laudansque & benedicens Deum, usque in diem alteram vixit, & in sancta confessione migrauit.

Item de eodem. *Cap.* LXIII.

HIldebrandus mihi retulit, quòd in Theutonia erat quidam Comes bonæ opinionis, & uitæ innocentis, secundum opinionem hominum, qui ante decennium defunctus fuerat. Post cuius obitum quidam uir religiosus per spiritum ad inferiora descendens, uidit eundem Comitem in supremo gradu cuiusdam scalæ, quæ scala inter stridentes & crepitantes flammas videbat erecta ad suscipiẽdos hoĩes, q ex eadẽ Comitũ genealogia descẽderẽt. surgebat aũt scala illa de immẽso baratro. Hoc aũt ordine succedẽtiũ series texebatur, q qui nouus adueniebat semper primum gradũ tenebat scalę, & qui nouior repertus erat ad inferiorem proximum descendebat. Cumque vir qui hoc aspiciebat requireret, quare ille Comes sui tpis qui tã iuste uixerat illic torqueretur, audiuit propter quandam possessionem Metensis Ecclesię, quam Beato Stephano proauus eius

eius abstulerat, cui iste iam decimus in hæreditate successerat. In partibus Babyloniæ habebat possessionem sedes Apostolica, vnde tñ balsami redditum annuatim capiebat, q̄ sufficeret illuminandæ lampadi ante altare Sancti Petri appensæ, & semp ardenti. Hanc possessionē accepta pecunia Papa distraxit, & ca nonem aromatis quē accipere solebat amisit. Aliquanto post cũ idē Papa ante Sanctum altare quasi deuotus astaret orans ecce grandæuus, & terribilis senex, in cuius etiã facie barbicasiũ videbatur, elato brachio colaphũ illi vehementer incussit, & ait. Tu extinxisti lucernã meã ante me, & ego extinguã lucernã tuam ante Deum, moxq; disparuit. Protinus ille corruit, & paulopost obiit. Puerulus q̄dã quinquenis Hubaldi filius nobilissimi viri qui mecũ degebat in heremo in meo monasterio. factus fuerat Monachus, hic cũ in stratu suo quieuisset vespere, mane in pistrino clausis vtrinque ianuis inuentus est, qui requisitus dicebat, se a quibusdam hominibus ad magnum conuiuium deductum, vbi omnes epularum deliciæ videbantur, ibique eum mã ducare fecerunt. Decebat etiam, quod cum vsque ad castellum quod supereminet monasterio deferentes, super ipsum tintinabulum, quod iuxta in excelso dependet deposuerunt.

Adhuc De eodem. Cap. LXIIII.

IN Bononiæ partibus duo q̄dã amici, & Cõpatres in cõuiuio discũbebãt, in q̄bus allatus est Gall° quē alter eorũ in frustra desecuit, tritũq; pip cũ liquamine sup fudit. Quo facto alter ait. Profecto Compater sic explicuisti Gallum hunc, vt ipse Petrus etiam si velit reintegrare non possit. Cui mox intulit alter. Plane non modo si Beatus Petrus, sed & si ipse Christus præciperet Gallus hic in perpetuo non resurgeret. Ad hanc vocē repēte Gallus viuus, & plumis coopertus exiliuit, alas percussit, & cecinit, plumas excussit, totumque liquamen super eos, qui vescebãtur aspersit. Ilico sacrilegi blasphemi in aspersione piperis lepra percussi sunt, quæ plaga lepræ etiã in posteros eorũ hæreditaria permansit vsq; ad obitũ, vnde in famulatũ subacti sunt Bononiensis Ecclesiæ, quæ Beati Petri insignitur vocabulo. Quidã institores venetiæ cũ applicuissent, viderũt Leonē spiris Draconis non p̄cul a littore inuolutũ trahi violēter a Dracone in speluncã. Pandoces autē, qui repente huic spectaculo conuenerant audacter Draconē inuadũt, & perimunt, & Leonē liberãt, q̄ nõ ingratus p aliquot dies quibus illic Pandoces morati sunt quotidie pellē vnã aĩalis a se capti aduexit. Quidã agricola diluculo valde mane surrexit, & videns Draconē enormis magnitudinis, lignũ putauit, & frater eũ sedit, quē mox bestia deglutiuit. Quidã cũ ab Hierosolyma redirent, & defessi secus viã nocte quiescerent, Leo terribilis dormientibus superuenit, cæterosq; prætereiens solũ Presbyterũ inuasit, cæterisq; Leonibus prædã aduexit, quē mox deuorauerunt sociis audientibus mugiētē. Quidã cũ conuicaneo suo ad ligna cædenda pergebat, & ecce serpens trabalis magnitudinis duobus attollēs colla capitibus in eos impetũ fecit. Vnus autē eorũ, qui tenebat securim vnũ caput eius abscidit, & mox ei securis ad terrã cecidit, quem serpens iratus mox altero capite mordicus apprehendit, & spiris suis eũ inuolens in speluncam suam tulit, qui dum traheretur clamabat ad socium ut eum defenderet, vel ei securim quam tenebat in manibus daret, qui timens noluit, sed fugit, & iccirco a Sacerdotibus tanquam reus mortis exilium subire coactus est. Hucusq; de Petro Damiano, & dictis eius.

De Cæteris gestis illius temporis. Cap. LXV.

SIgibertus. Anno Imperii sui. 23. Henricus Imperator in Pēthecoste conuentu habito Maguntiæ decreuit Hildebrãnũ a Papatu esse deponendũ, & Longobardiã petens Guibertũ Rauennæ Epm pro Hildebranno Papã designat. Anno. 24. Hildebrannus Papa quasi diuinitus reuelatũ sibi prædixit, hoc anno falsum Regē esse moriturũ. Et verũ quidē prædixit, sed fefellit eum de falso Rege coniectura s̄m suũ velle sup Henrico Rege interpretata. Rex. n. Henricus Saxonibus graui bello congreditur, & in congressu falsus Rex Rodulphus cũ multis Saxoniæ principibus extinguitur. Maguntia magnũ terremotũ p̄sensit. Calen. Decembris. Claret in Anglia. Lanfrancus doctrina, & probitate conspicuus, ex Abbate Cadomensi ordinatus Cantuariæ Archiepiscopus. Eo tpe florebat in Northmannia Anselm° Beccensis monasterii Abbas eximius, & pro sua sanctitate, & sapientia plurimum nominatus. Hoc etiã tpe in cænobio Sancti Medardi pollebat signis, & virtutibus vir beatissimus Arnulphus, qui pro miro sanctitatis feruore propositum reclusionis eligens, & arta nimis abstinentia se affligens, prophetiæ gratiam diuinitus accepit, & ex recluso Abbas eiusdem monasterii factus, ad ipsam reclusionem, pro contemptu mundi, & desiderio internæ quietis postmodum rediit. Suessionico autem Pontifice defuncto, electus est ad Archiepiscopatum, & iussu Papæ Gregorii a sedis Apostolicæ legato Hugone Lugdunensi Archiepiscoin Præsulem est consecratus.

De Constructione Ecclesiæ Aldeburgensis, & eius miraculis. Cap. LXVI.

ANno 25. Regis Dagobert tpe, Sanctus Præsul Vrsmarus in Flandrensi prouincia prædicans sub honore Sancti Petri Apostoli, ipso sibi reuelante Ecclesiam in Aldeburgensi oppido ædificauit, & consecrauit; quam Deus multis miraculis vsquequaque glorificauit. Inter quæ illud tã mirabile, quàm inauditum amplius extitit, q̄ hoc anno Dñicæ nocte natalis contigit campanarium præfatæ Ecclesiæ vehementi vento flante a suis locis auulsum, & ad terram penitus fuit inuersum, ita in aere pendens, & ruinam sui minitans, ut semper casurũ, & cuncta mœnia confracturum teneretur. Et cum per sex dies, & noctes id tractaretur a populo, qualiter hincinde tractura machinis sursum erigeretur, & vtrumque suo loco relocaretur, pridie. Calenda. Ianuarij circa noctis medium aduenien̄s virtus diuina totam Ecclesiam intus, & foris impleuit luce ignea, & campanarium ad terram reclinatum, totum insimul erexit ac firmissime locis suis relocauit, & campanas ibi pendentes mox sonare compulit. Eadem die cæci, & claudi, surdi, & paralitici celerimã in eodem loco adepti sunt medelam, nec solum illo die, sed p̄lixiori tpe diuinæ virtutis tanta permansit copia, ut de longe & de prope confluentibus ægrotis parata cælitus præstaret medicina. Magnus terremotus cum graui terræ mugitu factus est. 6. Calen. Aprilis prima noctis hora, protendens forte imminens malũ, quod in toto orbe insonuit, & vnde terra dolet, & doluit. Henricus. n. Imperator ad debellandum Papam Hildebrannũ Italiam petiit, contra quem Papa vrbibus, & castellis munitis se ad rebellandum accingi, cumque Romam hostiliter adeuntem non recepit. Henricus autem Imperator expugnatis vrbibus, & castellis, quæ contra se pro Hildebranno erant Romam Leoneam obsidet.

De Anselmo Cantuariensi, & bonis eius initijs. Cap. LXVII.

EX gestis eius. Præfactus Anselmus ex confinio Longobardiæ, & Burgundiç oriundus, literis traditus didicit, & in breui plurimum profecit. Necdum. 15. annum attigerat, cum iam qualiter secundùm Deum vitam instituere posset melius mente tractabat. Expleto autem aliquo tempore patriam egressus, cum in transcensu montis cuiusdam fatigatus corpore deficeret, vires suas niuem mandendo reparare tentabat, neque enim aliud quo uesceretur præsto erat, quod minister eius aduertens doluit, & ne forte, quid edendum in sacculo eorum haberetur diligenter inuestigare cæpit. Et mox contra spem in eo nitidissimum panem repperit, quo ille refectus recreatus est, & viæ incolumis redonatus. Exactis itaque tribus annis partim in Burgundia, partim in Francia, Northmanniam vadit. Et cum fama magistri Lanfranci vsquequaque percrebresceret, & nobilissimos clericorum ad eum de cunctis mundi partibus ageret, Beccum venit, & eius magisterio se subdidit. Cumque propter studia corpus, & inedia, & frigore fatigaret, venit ei in mentem, quod si Monachus fieret acriora, quàm patiebatur eum pati non oporteret, nec tunc laboris sui meritum perderet, quod nunc nesciebat utrum sibi maneret. Hoc ergo mente concepto, ita secum tractabat. Ecce Monachus fiam, sed ubi. Si Cluniaci districtio ordinis, & Becci supereminens Lanfranci prudentia me aut nulli prodesse, aut nihili valere comprobauit. Itemque in tali loco perficiam, quod dispono, in quo & scire meum possim ostendere, & multis prodesse. Nondum enim, vt ipsemet referre solebat, in eo vigebat mundi contemptus, sed postmodum in se reuersus. Quid inquit esse ne Monachum hoc est velle, scilicet aliis præponi, præ aliis honorari, & magnificari? Non. Illic igitur deposita contumacia Monachus deueni, ubi sicut æquum est propter Deum cunctis postponaris, cũctis abiectior habearis. Et quidem Becce nullius ponderis ero, quando quidem ille ibi est, qui præminentis sapientiæ luce conspicuus cunctis sufficiens, cuntis est honorabilis, & acceptus. Ille ergo Monachus factus, sic religioni per omnia seruiebat vt quisquis religiose in tota congregatione viuere uolebat, in eius vita satis, quod imitaretur inueniret. Lanfrancus autem in Candonensis cænobii regimine assumpto, ipse prioris officio functus est.

De Miraculis eiusdem. Cap. LXVIII.

COntingit autem quadam nocte, ut ante nocturnas uigilias in lecto iacens secum rimari conaretur, quomodo prophetiæ præterita simul, & futura quasi præsentia olim agnouerunt, & indubitanter ea dicto vel scripto protulerunt. Et cũ in his totus esset, & hoc noscere desideraret, defixis oculorũ suorum radiis uidit per medias maceries oratorii, & dormitorii

dormitorii Monachos, quorum hoc officium erat pro apparatu matutinarum altaria, & alia loca Ecclesiæ circumeuntes, luminaria accendentes, & vnű eorum sumpta chorda cimbalű pulsantem. Ad cuius sonitű conuentű fratrű de lecto surgĕtĕ mirabatur de re, quæ acciderat. Concepit ergo apud se Deo esse leuissimű ꝓphetis in spű ventura monstrare, cű sibi concesserit, q̃ fiebant ꝑ tot obstacula corporeis oculis posse videre. Quidā iuuenum in conuentu hoc apud se ꝓposuerat, nulla vnquā occasione manű suā mēbris suis genitalibus admoueri. Cui ꝓposito inuidens Diabolus tm̄ in eisdē mēbris dolorē, & angustiā fecit cű sentire, vt nullo mō se iuuenis posset ferre. Sentiebat em̄ caro ipsa tanti esse ponderis, ac si plūbi grauissima moles in illa penderet parte corporis. Cũq; anxietatē iā dissimulare nō posset, requisitus ab Anselmo, quid haberet, rem celare nō potuit. Admonitus ergo, ut modum ægritudinis admota manu probaret, verecűdatus recusauit, timens ne propositum uiolaret. Tűc Anselmus assumpto secum grandeuo fratre, & religioso, iuuenē languidum in secretiorem locum ducit, vt modum infirmitatis illius agniturus, & auxilium pro possibilitate laturus. Quid amplius. Caro sanissima reperitur. Euestigio quippe omnis illa diabolica vexatio cadit, nec fatigat vlterius iuuenem quem simplex Anselmi aspectus a tanta clade fecit immunem.

Adhuc de eodem. Cap. LXIX.

QVidam quoq; ex antiquioribus fratribus, qui veteri odio plurimum infestus erat Anselmo, nec poterat vllatenus suᵖer eum respicere simplici oculo, infirmitate præssus ad extrema est perductus. Cumq; fratres meridie in lectis ex more quiescerent, ipse in domo infirmorum iacens, cæpit miserandas voces emittere, & quasi quorūdā horrendorű aspectus subterfugere gestiret, & pallens, & tremens vultű suum delitescendo hincinde cōmutare. Territi fratres, qui aderāt, quid haberet q̃rebāt. At ille. Geminos immanes Lupos īter brachia sua me tenere cōpressum, & guttur meű impressis dentibus iāiā suffocare videtis, & quid mihi sit quæritis? Quo audito vnus ex eis ad Anselmű, qui in claustro emendandis libris intendebat, concitus perrexit, & ei extra claustrum educto, quid circa infirmum fratrē ageretur patefecit. Tunc ille in secre iore locű solus secedens, post modicű domű in qua iacebat infirmus ingrediens leuata manu signű crucis edidit dicens. In noïe Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Ad quod factű statim æger conquieuit, & exhilarato vultu intimo cordis affectu Deo gr̃as agere cæpit dicens, q̃ Anselmo hostiű ingrediente, & extensa manu signum Sanctæ crucis edente, uidit ex ore eius flāmā ignis ad modű Lanceæ ꝓcedentē, quæ in Lupos iaculata eos deterruit, & celeri fuga dilapsos procul abegit. Tunc Anselmus fratrē de salute aïæ secretius alloquens, ad pœnitentiā, & confessionē eius cor inclinauit. Paterna dehinc auctoritate absolutű dixit. Hora qua fratres ad nonā surgerēt præsenti uita decessurű, q̃d & factű est. Biruulphꝰ eiusdem cænobii secretarius quadā nocte, dű ho ā qua fratres ad vigilias excita et per claustrum iens obseruaret, Anselmum quem ea hora sopori potius æstimabat, quàm orationi occupatum, in capitulo vidit in oratione stantem, ingenti splendentis flammæ globo circumcinctum. Quadā die cum esset in via, occurenti sibi quodam Monacho Becci, quid cősilii sibi de hospitio ferret interrogauit. Qui rũdit. Habemus quidem non longe hospitium, sed non est, quod nobis, & fratribus apponatur præter panem, & caseum. At ille subridens ait. Ne timeas uir bone, sed cito præcede, & misso reti in vicinum amnem statim inuenies piscem, qui sufficiet nobis omnibus. Ille mandato accepto præuolans nunciat piscatori, qui ridendum potius, quàm attentandum, quod dicebat fore pronuncians, tandem tñ a fratre coactus, contra spem rete iecit, & ilico tructam insolitæ magnitudinis cum alio quodam pisciculo cepit. Alia uice quidam vir eum per terram suam transeuntem ad prandium detinuit, sed cum de penuria piscium quæreretur, quid ei, & Monachis eius apponeret, nisi vilia quædam nō habens, alludens dicit ei Anselmꝰ. En sturio vnus tibi defertur, & animus tuus de deliciarum inopia quæritur Et ita factum est.

Qualiter Abbatem quendam de correctionis austeritate redarguit. Cap. LXX.

CVm autem Abbas quidam qui admodum religiosus habebatur, secum de his, quæ monasticæ religionis erant loqueretur, & inter alia de pueris in claustro nutritis verba conferret, adiecit. Quid obsecro fiet de istis, non cessamus die ac nocte eos verberantes, & semper fiunt deteriores, hebetes. n. sunt, & bestiales. Ad quem iratus Anselmus, ait. Quàm bene nutrimentum vestrum expendistis, qui de hoïbus bestias nutriuistis. Dic mihi quæso Abba, si plantam arboris in horto tuo plantares, & mox illā ex oī parte concluderes, ut ramos suos nul atenus extendere posset, qualis arbor inde prodiret. Profecto inutilis incuruis ramis, & perplexis. Certe hæc facitis de pueris vestris. Plantati sunt per oblationem in horto Ecclesiæ, vt crescāt & fructificent Deo. Vos autem in tm̄ eos terroribus, minis, & verberibus vndique coartatis, ut nulla eis penitus liceat libertate potiri: vnde fit, ut quia nihil amoris pietatis, dulcedinis circā se in vobis sentiunt, nec illi alicuius boni in vobis postea fidem habeant, sed omnia vestra ex odio, & inuidia contra se procedere credant. Contingetque modo miserabili, vt sicut deinceps corpore crescunt, sic in eis odium, & suspicio omnis mali crescat, semper proni, & incurui ad vitia. Cunque ad nullum fuerint in vera charitate nutriti, nullum nisi depressis superciliis oculo ve obliquo ualent intueri.

De Promotione eius ad Archiepiscopum, & scriptis eius. Cap. LXXI.

DIe quadam cum ad lectum suum in dormitorio diuerteret, anulum aureum in eo insperatus inuenit, qui in opere Ecclesiæ expensus est, & res ita remansit. Postmodum verò cum ad Pontificatum assumptus esset, quidam hocipsum per anulum illum, iam tunc quodam præsagio præsignatū asseruerunt. Actor. Scripsit autem Anselmus prologion i. alloquium de Deo, quod opus quidam insipiens refellere gestiens, quoddā scriptum contra illud composuit, quod cum sibi a quodam amico suo transmissum Anselmus considerasset, suam ad hoc edidit rñsionem in libello vno, scripsit & monologion i. soliloquiū de Sancta Trinitate lib. I. De veritate li. I. De concordia liberi arbitrii, & præscientiæ diuinæ atque prædestinationis, necnon, & gratiæ li. I. De casu Diaboli, li. I. De peccato originali, li. I. De incarnatione verbi, li. I. De sacramento altaris, li. I. De azimo, li. I. Cur Deus homo, li. I. Meditationum vel orationum, li. I. De grammatico, li. I. Extat, & parabolarum siue prouerbiorum Anselmi, li. I. Super Cantica Canticorum, li. I. Epistolarum quoque eius ad diuersas personas, li. I. De his quoque omnibus ea, quæ sequuntur breuiter excerpsi.

Exhortatio eius ad secretum contemplationis. Cap. LXXII.

ANselmus in prologion. Eia nūc homūcio abscondc te modicum a tumultuosis cogitationibus tuis. Abiice nūc onerosas curas. Exclude omnia præter Deum, & quæ te iuuent ad quærendum Deum, & clauso hostio quære eum. Eia ergo tu domine Deus meus doce cor meum, vbi & q̃uo te quærat, ubi & q̃uo te inueniat. Dñe si hic non es, ubi quæram te absentem. Si autem ubique es cur non uideo te præsentem. sed certe inhabitas lucem inaccessibilem. Et ubi est lux inaccessibilis, aut q̃uo accedam ad lucem inaccessibilem. Quid faciet seruus tuus anxius amore tui, & lōge proiectus a facie tua. Inuenire te cupit, & nescit locum tuum, quærere te affectat, & ignorat vultū tuū. Tu me fecisti, & omnia mea bona tu mihi contulisti, & nōdum noui te, denique ad te uidendum factus sum. O misera sors hominis cum hoc perdidit ad quod factus est. O durus, & dirus casus ille. Heu quid perdidit, & quid inuenit. Quid abscessit, & quid remansit: perdidit beatitudinem ad quam factus est, & inuenit miseriam ꝓꝑ quam factus non est. Abscessit sine quo nihil fœlix est, & remansit, quod per se non nisi miserum est. Mā ducabat tunc homo panem Angelorum quem nunc esurit: mā ducat nunc panem dolorum, quem tunc nesciuit. Heu publicus luctus hominum, vniuersalis planctus filiorum Adæ. Ille ructabat saturitate, nos suspiramus esurie. Ille abundabat, nos mendicamus. Ille fœliciter tenebat, & misere deseruit: nos infœliciter egemus, & miserabiliter, desideramus, & heu vacui remanemus. Cur non nobis custodiuit cum facile posset, quo tam grauiter careremus, graue damnum, grauis dolor, graue totum. Sed heu me miserum vnum de aliis miseris filiis Euæ elongatis a Deo, quid incæpi, quid effeci, Tendebam in Deum, & offendi in meipsum. Requiem quærebam in secreto in me, & tribulationem, & dolorem inueni in vicinis meis. Volebam ridere a gaudio mentis meæ, & cogor rugire a gemitu cordis mei. Sperabantur lætitiæ, & ecce vnde densentur suspiria. Et ꝙ tu domine vsquequo, vsquequo Domine obliuisceris nos, usquequo auertis faciem tuam a nobis? Restitue te nobis, vt bene sit nobis, sine quo tam male est nobis, miserere labores, & conatus nostros ad te, qui nihil valeamus sine te. Inuitas nos, adiuua nos, obsecro Domine ne desperem suspirando, sed respirem sperando. Amaricatum est cor meum sua desolatione, indulca illud tua consolatione. Esuriens incæpi quærere te, ne desinam ieiunus de te. Famelicus accessi, ne recedam impastus. Pauper veni ad diuitem, miser ad misericordem, ne recedam vacuus, & contemptus, & si antequam comedam suspiro, da vel post suspiria, quod comedam. Doce me quærere te, & ostende te quærenti, quia nec quærere te possum, ni tu doceas, nec inuenire, nisi tu ostendas, quæram te desiderando

desiderando, amem inueniendo. Fateor Dñe gratias ago, quia creasti in me hanc imaginem tuam, ut tui memor te cogitem, & amem, sed sic est abolita attritione vitiorum, sic etiam obfuscata fumo peccatorum, ut non possit facere ad quod facta est, nisi tu renoues, & reformes eam.

Inquisitio diuinæ potentiæ misericordiæ, & iustitiæ.

Cap. LXXIII.

CONtentor Domine penetrare altitudinem tuã, quia nullatenus comparo illi intellectum meum, sed desidero aliquatenus intelligere veritatem tuam, quam credit, & amat cor meum: neque.n. quæro intelligere vt credam, sed credo vt intelligam. Nam & hoc credo, quia nisi credidero non intelligam. Ergo Dñe, qui das fidei intellectum, da mihi vt quantum scis expedire intelligam, quia es sicut credimus, & hoc es quod credimus. Et quidem te credimus esse aliquid quo nihil maius possit cogitari. Sed & omnipotens quõ es si oĩa non potes. Vel si non potes corrumpi, nec mentiri, nec facere verum esse falsum, vt quod est non esse factum, & plura similia, quõ potes oĩa. An hoc posse non est potentia, sed impotentia. Nam quod hoc põt, qui sibi non expedit, & quod non debet potest, quod quãto magis potest, tantomagis aduersitas, & peruersitas possunt in illũ, & ipse minus contra eos. Qui ergo sic põt, non potentia potest, sed impotentia. Ergo Dñe Deus inde verius es omnipotens, q̃ nihil potes per impotentiã, & nihil potes contra te. Sed & misericors simul, & impassibilis quõ es? Nã si es impassibilis non cõpateris non compateris si non est tibi miserum cor, ex cõpassione .s. misereri, quod est esse misericordẽ. Dñe misericors es ẽm nos, quia miseros saluas, & peccatoribus parcis, & non ẽm te, q̃a non compateris. Non est.n. tibi cor miserum ex cõpassione miseri. Misericors es, non quia tu sentis affectum, sed nos effectũ. Verum malis quõ tu parcis, si totus, & summe iustus es. Sed & cũ punis malos iustum est, quia illorum meritis conuenit. Et cũ parcis malis iustum est, quia bonitati tuæ condecens est. Parcẽdo igit̃ malis iustus es. Sic itaq; sine repugnãtia, & iuste punis, & iuste parcis. Quicquid ãt es non per aliud es, q̃ per teipsũ. Tu es ipsa vita, qua viuis: & sapientia, qua sapis: & bonitas ipsa, qua bonis, & malis bonus es, & ita de similibus. An inuenisti anima mea, quod quærebas. Quærebas Deum, & inuenisti eum esse, quoddã summum oĩum quo nihil melius cogitari potest.

Inquisitio bonitatis veritatis æternitatis. Cap. LXXIIII.

DOmine Deus meus formator, & reformator meus, dic desideranti animæ meæ. Quid aliud es, quãm quod vidit, vt pure videat, quod, desiderat, intendit.n. vt plus videat, & nihil videt vltra hoc, quod vidit, nisi tenebras, immo non videt tenebras, quæ nullæ sunt in te, sed videt se non plus posse videre ꝓp tenebras suas. Cur hoc dñe cur hoc. Tenebratur oculus eius infirmitare sua, aut reuerberatur fulgore tuo, sed certe & in se tenebratur, & a te reuerberatur vtique, & obscuratur sua breuitate, & obruitur tua immensitate, vere & contrahitur angustia sua, & vincitur amplitudine tua. Quanta namque est lux illa de qua micat oẽ verum, qđ rõnali menti lucet, q̃ ampla est illa veritas in qua est oẽ, qđ uerum est, & extra quam non nisi nihil, & falsum est. Quãm immensa est, quæ vno intuitu videt omnia quæcumque facta sunt. Quid puritatis, quid simplicitatis, quid certitudinis, & splendoris ibi est. Certe plusquam a creatura valeat intelligi. Ergo Dñe si solum es quo maius cogitari nequit. Si es quiddam maius, quàm cogitari possit, vere Dñe hæc est lux inaccessibilis in qua habitas. Ideo hanc non video, quia mihi nimia est. Et cum addit, qđ video per illam video, nimis fulget, non capit illam, nec suffert oculus aĩæ meæ diu ita intendere in illam reuerberatur fulgore, vincitur amplitudine, obruit immensitate, confunditur capacitate. O summa, & inaccessibilis lux, o tota, & beata veritas, quàm longe es a me, qui tam ꝓpe tibi sum, quàm remota es a conspectu meo, qua sic præsens sum conspectui tuo, vbique es tota præsens, & non video. In te moueor, & in te sum, & ad te non possum accedere, intra me, & circa me es, & non te sentio. Adhuc lates Dñe aĩam meã in luce, & beatitudine tua, & iccirco versatur adhuc in tenebris, & miseria sua. Sperabat iam satietatẽ, & ecce obruitur iterũ egestate. Affectabã iã comedere, & ecce magis esurio. Conabar assurgere ad lucẽ Dei, & recidi in tenebras meas. Quæsiui vultũ tuũ, vultũ tuũ Dñe requirã, ne auertas faciẽ tuam a me. Releua me de me ad te, munda, sana, acue, illumina oculos mẽtis meæ vt intueatur te. Recolligat vires suas aĩa mea, & toto intellectu intendat iterum in te dñe. Tu ergo imples, & complecteris oĩa, tu es ante, & vltra oĩa, & quidem ante oĩa es, quia anteq̃ã fierent tu es. Vltra verò oĩa quõ es. An quia illa cogitari possunt hñe finem, tu verò nequaquam, nam sic illa quidem hñt finem quodã modo tu verò nullo modo. Tu solus Dñe es, quod es, & tu es, qui es. Tu tibi omnino sufficiens nullo indigens quo oĩa indigent ut sint, & vt bene sint. Hoc bonũ es tu Deus pater hoc est verbũ tuũ.i. filius tuus. Etenim non põt aliud, quàm qđ es, aut aliquod maius vel minus te esse in verbo quo teipsum dicis, qm̃ verbum tuum sic est verum sĩo tu uerax. Et iccirco est ipsa veritas sicut tu, non alia, quàm tu: & sic es tu simplex vt de te non possit nasci aliud nisi, quod tu es. Hoc ipsum est amor vnus, & cõis tibi, & filio tuo.i. Spiritus Sanctus ab vtroque procedens. Nam idem amor non est impar tibi aut filio tuo, quia tm̃ amas te, & illum, & ille te, & seipsum, quantus es tu, & ille. Nec est aliud a te, & ab illo, quod dispar non est tibi & illi, nec de summa simplicitate potest procedere aliud, quàm qđ est de quo ꝓcedit. Porro hoc est illud vnum necessarium in quo est oẽ bonum, immo, quod est oẽ bonũ, & vnũ, & totũ, & summũ bonũ.

Inquisitio summi boni in quo sunt omnia bona.

Cap. LXXV.

EXcita tunc anima mea, & erige totum intellectum tuum, & cogita quantum potes, quale, & quantum sit illud bonum. Si ergo singula bona delectabilia sunt, cogita intente, quàm delectabile sit illud bonum, quod continet iocunditatem omnium bonorum, & non qualem in rebus creatis sumus experti, sed tanto differentem quanto differt creator à creatura. O q̃ hoc dono fruetur, quid illi erit, & quid illi nõ erit. Certe quicquid volet erit, & quicquid nolet non erit. Cur ergo per multa vagaris homuncio quærendo bona animæ tuæ, & corporis tui. Ama vnum bonum in quo sunt omnia bona. Quid enim amas caro mea, anima mea, quid desideras. Ibi est ibi est, quicquid amatis quicquid desideratis. Si delectat pulchritudo, fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Si velocitas, aut fortitudo, aut libertas corporis cui nihil obsistere possit, erunt similes Angelis Dei. Si longa, & salubris vita, ibi est sana æternitas, & æterna sanitas. Si satietas, satiabuntur cum apparuerit gloria Domini. Si ebrietas, inebriabuntur ab vbertate domus Dei. Si melodia ibi Angelorum chori concinnunt. Si sapientia ipsa Dei sapientia ostendet eis seipsam. Si amicitia, diligent Deum plusquam seipsos, & inuicem tanquam seipsos, & Deus illos plus, q̃ illi seipsos, quia illi illum, & se, & inuicem per illum, & ille se, & illos per seipsum. Si potestas, omnipotentes erunt suæ voluntatis ut & Deus suæ. Nam sicut poterit Deus, quod uolet per seipsum, ita poterunt illi, quod volent per illum. Si honor, & diuitiæ, Deus seruos suos bonos, & fideles supra multa constituit, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Si vera securitas, certi erunt nunquam, & nullatenus ista uel potius istud bonum sibi defuturum.

Inquisitio pleni gaudij, quod de illo bono habebitur.

Cap. LXXVI.

GAudium verò quale, & quantum est vbi tale, & tantum bonum est. Cor humanum, cor indigens, cor expertum erumnas, immo obrutum erumnis quantum gauderes si omnibus his abundares. Interroga intima tua si capere possunt gaudium suum de tanta beatitudine sua, sed certe si quis alius quem omnino sicut teipsum diliges eandem beatitudinem haberet, duplicaretur gaudium tuum, quia non minus gauderes pro eo, quam pro teipso. Si autem duo vel tres non multo plures idipsum haberent tantum de singulis quantum pro teipso gauderes, si singulos sicut teipsum amares, in illa ergo perfectissima charitate innumerabilium beatorum Angelorum, & hominum, vbi nullus minus diliget alium, quàm seipsum, non aliter gaudebit quisquis pro singulis aliis, quàm pro seipso. Si ergo cor hominis de tanto suo bono uix capiet gaudium suum, quomodo capax erit tot, & tantorum gaudiorum, & vtique q̃a quantum quantum quisque diligit aliquem, tanto de bono eius gaudet sicut in illa perfecta fœlicitate vnusquisque plus amabit sine comparatione Deum, quàm se, & omnes alios secum, ita etiam plus gaudebit sine existimatione de fœlicitate Dei, quam de sua, & omnium aliorum secum. Deus meus, & dominus meus, spes mea, & gaudium cordis mei, dic animæ meæ si hoc est gaudium de quo nobis dicis per filium tuum, petitæ & accipietis, ut gaudiam uestrum sit plenum. Inueni namque quoddam gaudium plenum, & plusquam plenum. Non ergo totum illud gaudium intrabit in gaudentes, sed toti gaudentes intrabunt in gaudium, sed gaudium illud, nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Nec ergo dixi aut cogitaui Domine quantum gaudebunt illi beati tui, utique tantum gaudebunt quantum amabunt, tantum amabunt quantum cognoscent. Oro Deus cognoscam te, amem te, ut gaudeam de te. Proficiat hic in me notitia tui, & ibi fiat plena, crescat amor tuus, & ibi sit plenus ut hic gaudium meum sit in spe magnum, & ibi sit in te plenum. Meditetur interim inde meus mea, loquatur indẽ lingua mea. Amet illud cor meum sermocinetur os meum E-

Suriat.

sitiat illud anima mea, sitiat caro mea, desideret tota substantia mea, donec intrem in gaudium Domini.

Deploratio miseriæ præsentis, & futuræ. Cap. LXXVII.

Idem in li. orationum, siue meditationum. Ferret me vita mea, nãque diligenter discussa apparet mihi aut peccatum aut sterilitas fere tota vita mea, & si quid fructus in ea vs, sic est aut simulatum, aut imperfectum, aut aliquo modo corruptum, ut possit aut non placare aut displicere Deo, certa tota aut in peccato est, & damnabilis aut infructuosa, & contemptibilis. Sed quid separo infructuosam a damnabili, utique si est infructuosa, & damnabilis. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Tædet animam meam vitæ meæ, uiuere erubesco, mori pertimesco. Quid ergo restat ô peccator, nisi vt in tota vita tua plores totam vitam tuam, vt ipsa tota se plorat totam. Sed & in hoc quoque est miserabiliter miserabilis, quia non tantum dolet quãtum se noscit, sed sic secura torpet velut, qui patietur ignoret. Quid dormitas anima trepida, & digna euomi, arbor digna securi, & igne, digna succidi, & accendi, qui sunt fructus tui, vtiq; spinæ pungentes, & amara peccata, quæ vtinam te pœnitendo pungerent, & confringerẽt, sic amarescerent, vt euanescerent. O lignum aridum, & inutile, & æternis ignibus dignum. Quid respondebis in illa die cũ exigetur à te vsque ad ictum oculi omne tps viuendi tibi impẽsum, qualiter fuerit à te expensum? Tunc quippe cõdemnabitur quicquid fuerit inuentum in te operis, vel ocii, sermonis, uel silentii, usque ad minimam cogitationem etiam quoad nixisti, si non fuerit ad Dei uoluntatem directum. Ve quot peccata proruent ibi ex improuiso, quasi ex insidiis, quæ modo non uides. Quot, quæ non mala esse putas, quot quæ nunc bona esse credis nudata facie apparebunt ibi nigerrima peccata, tunc, cum iam pœnitentia non recipietur, cum emendatio non promittetur. Ve mirabilis duricia ad quam confringendam leues sunt tam graues mallei. O insensibilis torpor, ad quem concitandum sunt obtusi tam graues aculei, proh letalis sopor ad quem excitandum raucum est tam terrificum tonitruũ. Si enim dixero quicquid potero excogitare, nondum ad id, quod res est potero peruenire. Adde terrorẽ super terrorem, ululatum super ululatũ. Nam ille te iudicabit ad cuius contumeliam spectat quicquid inobediens Deo vel præuaricator peccat, qui nunc patientissimus tũc districtissimus. Ve ue ira Dei ne irruas super me, non est, qđ te possit tolerare in toto. O angustiæ, hic erunt accusantia peccata, inde terrens iustitia, subtus patens horridum chaos inferni, desuper iratus Iudex, intus urens conscientia, foris ardens mundus. Iustus uix saluabitur, peccator sic deprehensus in quam partem se præmet constrictus, vbi parebo, quõ latebo, latere erit impossibile, apparere intolerabile. Illud desiderabo, & nusquam erit, illud execrabor, & ubiq; erit. Quis me eruet de manibus Dei? unde mihi consilium, unde salus? Quis est qui dicitur magni cõsilii Angelus? Ipse est Iesus, idem est Iudex, inter cuius manus tremo. Respira ò peccator, respira ne desperes, spera in eo, quem times, affuge ad eum à quo aufugisti. Inuoca importune, quem superbe prouocasti. Iesu Iesu Christe, propter hoc nomen tuum fac mihi hoc ẽm nomen tuum, obliuiscere superbum prouocantem, respice miserum inuocantem. Nomen dulce, nomen delectabile, nomen confortans peccatorem, & beatæ spei. Ergo Iesu propter nomen tuum esto mihi Iesus, qui me creasti tua bonitate, ne pereat opus tuum mea iniquitate. Recognosce benignissime, qđ tuum est, & absterge, qđ est alienum, Iesu Iesu miserere dum tps est miserendi, ne damnes tpe iudicandi. Quæ namque vtilitas tibi in sanguine meo si descendero in æternam corruptionem. Neque.n. mortui laudabunt te dñe, neque qui descendunt in infernum. Si me admiseris intra latissimum sinum tuæ misericordiæ, non erit angustior pp me domine. Admitte ergo ò desiderantissime Iesu, admitte me intra numerum electorum tuorum, ut cum illis te laudem, te perfruar, & glorier in te inter omnes, qui diligunt nomen tuum.

Inuocatio filij Dei, & memoria passionis eius. Cap. LXXVIII.

Idem in oratione ad Dominum Iesum. Domine Iesu Christe redẽptio mea, misericordia mea, salus mea, te laudo, tibi gratias ago, quamuis ualde impares tuis beneficiis, quamuis multum expertes dignæ deuotionis, sed sicut potest conari tibi persoluit aĩa mea. Spes cordis mei, uirtus animæ meæ, auxilium infirmitatis meæ, compleat tua benignitas potentissima, qđ conatur mea trepidissima imbecillitas, uita mea, finis intentionis meæ. Et si nondum merui te tantum quantum debitor sum amare, utique saltem desidero te tantum quantum debeo amare. Si bonum est dñe, qđ inspiras, immo quia bonum est, ut ꝙ te uelim amare, da qđ me facis uelle, da ut quantum iubes tantum merear te amare, laudes, & gratias tibi ago pro desiderio, quod inspirasti, laudes, & preces offero, ne sit mihi donum tuum infructuosum, qđ tua sponte dedisti. Conuerte misericordissime meũ teporem in seruentissimum tui amorem, ad hoc clementissime, tendit hæc oratio mea. Hæc meditatio, & memoria beneficiorum tuorum, ut accẽdat in me amorem tuum. Tua me domine bonitas creauit, tua misericordia creatum ab originali peccato mundauit, tua patientia post illam emundationem baptismi in aliis peccatorum sordibus uoluptatum hactenus tolerauit, nutriuit, expectauit. Domine Deus creator meus, & nutritor meus, esto adiutor meus, & esurio, & sitio, te desidero, ad te suspiro, te concupisco. Et sicut pupillus benignissimi patris orbatus præsentia, quantum queo memor passionis tuæ, memor alaparum tuarum, memor flagellorum tuorum, memor crucis, memor etiam vulnerum tuorum, exilii mei ærumnas defleo, spero tui aductus solam consolationem, ardeo tui vultus gloriosam contemplationem. Heu mihi, qui uidere non potui Dominum Angelorũ humiliarum ad conuersationem hominum, ut homines exaltet ad conuersationem Angelorum, cum Deus offensus sponte moriebatur, ut peccator uiueret. Cur ò anima mea te præsentem non transfixit gladius doloris acutissimi, cum ferre non posses lãcea vulnerari latus tui Saluatoris, cum uidere nequires uiolari clauis manus, & pedes tui plasmatoris, cur non es inebriata lachrymarum amaritudine fellis. Cur non es compassa castissimæ uirgini dignissimæ matri eius benignissimæ dominæ tuæ. Dña mea misericordissima, quos fontes dicam erupisse de pudicissimis oculis tuis, cum attenderes vnicum filium tuum innocentem coram te flagellari, ligari, mactari, & carnem de carne tua ab impiis crudeliter dissecari, quibus singultibus æstimabo purissimũ pectus uexatum esse cum tu audires, Mulier ecce filius tuus, & Discipulus, Ecce Mater tua. Vtinam cum fœlice Ioseph Dominum meum de Cruce deposuissem, aromatibus condidissem, in sepulchro collocassem, nel saltem prosecutus essem, ut tanto funeri nõ deesset aliquid obsequii mei. Vtinam cum beatis mulieribus chorusca uisione Angelorũ essem territus, & audissem nunciũ dominicæ Resurrectionis, nuncium meæ consolationis, nũcium tam expectatum, nũcium tam desideratum. Benignissime suauissime quando restaurabis mihi, quia non uidi illam tuæ carnis incorruptionem, quia non sum deosculatus loca vulnerũ, fixuras clauorum. Non enim capit in me dolor meus quamdiu peregrinus sum à Domino meo Vbi uel quando eum inueniam, quem rogabo, quis nunciabit dilecto, quia amore langueo. Defecit caro mea, & cor meum Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternũ. Renuit consolari anima mea, nisi de te dulcedo mea. Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid uolui super terram. Te volo, te spero, te quæro, tibi dixit cor meum quæsiui vultũ tuũ, vultum tuum Domine requiram, ne auertas faciem tuam a me Amator hominum benignissime tibi derelictus est pauper orphano tu eris adiutor. Mi aduocate tutissime miserere orphani derelicti. Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea. O si quando uidebo gaudium meum, quod desidero, ò si satiabor cum apparuerit gloria tua. Si potabis me torrente uoluptatis tue quam sitio. Sint mihi domine interim lachrymæ meę panes die, ac nocte, donec dicatur mihi ecce dominus tuus. Donec audiam anima, ecce sponsus tuus. Pasce me interim singultibus meis, pota me interim fletibus meis, refocilla me doloribus meis. Veniet interea fortasse redemptor meus, quia bonus est, nec tardabit, quia pius est.

Inuocatio Matris virginis simul, & filij. Cap. LXXIX.

Idem in oratione ad sanctam Mariam. Santa, & inter sanctos post Deum singulariter sancta Maria mater admirabilis uirginitatis, uirgo amabilis fœcunditatis, quæ filium altissimi genuisti, quæ perdito humano generi saluatorem peperisti. O mater salutis. O templum pietatis, & misericordiæ, tibi se conatur præsentare miserabilis anima mea, morbis uitiorum languida, vulneribus facinorum scissa, uisceribus flagitiorum putrida, tibi nititur quantum moribunda ualet supplicare, ut potentibus tuis meritis, & piis tuis digneris precibus eam sanare. Sic etenim pia domina alienata est à se immanitate stu, oris, ut uix sensum habeat enormis languoris: sic sordibus, & fœtore fœdatur, ut timeat ne ab ipsa misericors vultus tuus auertatur: sic tabescit desperando respectus tui conuersionem, ut etiam omnes obtumescant ad orationem. Heu pudor sordentis iniquitatis in præsentia intuẽtis sanctitatis. Heu confusio immundæ conscientiæ in conspectu fulgentis munditiæ. O tu benedicta super mulieres, quæ Angelos uincis puritate, sanctos superas pietate. Anhelat moribundus spiritus meus ad tantæ benignitatis respectum, sed erubescit ad tanti nitoris conspectum. Horreo Domina parere tibi in immundiciis, & horroribus meis, ne tu horreas me pro eis, & non possum ve mihi uideri sine eis. Eadẽ.n. peccata mea ò Do-

Domina cognosci a te cupiunt propter curationem. Parere tibi fugiunt propter execrationem, non sanantur sine confessione, nec producuntur sine confusione. Si celantur sunt insanabilia, si videntur sunt detestabilia, vrunt me dolore, terrent me timore. O tu illa pie potens, & potenter pia Maria, de qua fons est ortus misericordiæ, ne contineas precor tam veram misericordiam, vbi tam veram agnoscis miseriam. Sana ergo clementissima infirmitatem, & delebis, quæ te offendit fœditatem. Aufer benignissima languorem, & non senties quem horres fœtorem. Sana aiam serui tui peccatoris per virtutem benedicti fructus ventris tui, qui sedet in dextera omnipotentis Patris sui. Nunquid tu Dña mea Mater spei meæ, nunquid obliuisceris tu odio mei, quod mundo tam misericorditer est intimatū, tam fœliciter diuulgatum, tam amanter amplexatum. Ille bonus filius hoīs venit perditum sponte saluare, & Mater Dei poterit perditum clamantem non curare? Bonus ille filius hoīs venit uocare ad pęnitentiam peccantem, & Mater Dei non contemnet præcātem in pęnitētia? Sed & si pariter ambo offensi estis, Nōne, & ambo clementes æstis. Fugiat ergo reus iram iusti Dei ad piam Matrem misericordis Dei, refugiat reus offensæ Matris ad pium filium benignę Matris. Ingerat se reus vtriusque inter vtrunque, iniiciat se inter pium filium, & piam Matrē. Pie Dñe parce seruo Matris tuæ, pia Dña parce seruo filii tui, qui me iniicio inter duas tam immensas pietates., non incidam inter duas tam potentes sæueritates. Bone fili, bona Mater, non sit mihi frustra, quod confiteor de vobis hanc veritatem, non erubescam, quod spero in vobis hanc pietatem. Dic mundi iudex cui parcis, dic mundi reconciliatrix quem reconciliabis. Si tu Domine damnas, & tu Domina auerteris homūculum bona vestra cum amore, mala sua cum mœrore confitentem.

Iterum inuocatio vtriusque. Cap. LXXX.

Deus qui factus est filius Fœminæ pp misericordiam, Fœmina, quæ facta est Mater Dei propter misericordiā, vel miseremini miseri, tu parcendo, tu interueniendo, vel ostendite ad quos tutius fugiam misericordiores, & monstrate in quibus certius cōfidam potentiores. Si enim æstimo, quia est tā magna mea iniquitas, & tam modica fides mea, tam tepida charitas mea, tam fatua oratio mea, tam imperfecta mea, satisfactio, vt nec merear delictorum veniam, nec salutis gratiam. Hoc est ipsum, quod supplico, vt in quo merita mea mihi videtis non sufficere in eo misericordiæ vestræ non dedignentur deficere. Dña Mater per quam talem fratrem habemus, quid gratiarum quid laudis tibi retribuemus? Magne Dñe tu noster maior frater, magna Dña tu nostra melior Mater, docete cor meum, qua reuerentia debeat vos cogitare, vestro continuo amore lāgueat cor meum, liquefiat anima mea, deficiat caro mea. Vtinam sic viscera animæ meæ dulci feruore vestræ dilectionis exardescāt, vt uiscera carnis meæ exarescant. Dñe fili Dñę meæ, Dña mater Dñi mei si ego non sum dignus, qui sic debeam vestro amore beatificari, certe vos non æstis indigni, qui sic immo plus debeatis amari. Ergo benignissimi ne sic denegetis mihi petenti id quo me confiteor indignum, vt auferatur vobis id quo certe vos non potestis negare dignos. Date itaque piissimi date obsecro supplicanti animæ meæ, non propter meritum meum, sed propter meritum vestrum. Date illi quanto digni estis amorē vestrum. Date inquam mihi quo sum dignus vt reddatur vobis quo estis digni. Si.n.nō vultis dare vt habeam, quod desidero, saltem nolite negare ut reddam vobis, quod debeo. Forsan præsumendo loquor, sed bonitas vestra facit me audacē. Loquar ergo ad Dñm meum adhuc, & dum meam cum sim puluis, & cinis. Domine & Domina non ne melius est cum vos gratis donatis petenti, quod ipse non meretur, quàm cum vobis subtrahit, quod vobis iuste debetur. Illud quippe est prædicandæ misericordiæ, istud nephandæ iniustitiæ, Impendite ergo piissimi gratiam, ut recipiatis debitum. Facite vos mihi misericordiam vestram, quæ mihi expedit, & vos decet, ne faciam ego vobis iniustitiam meam, quæ nulli expedit, & nullum decet. Estote vos mihi misericordes, quod obsecro, ne sim vobis iniustus, quod execror. Date animæ meæ amorem vestri, quem ipsa non iniuste petit, & vos iuste exigitis, ne ipsa bonis vestris sit ingrata, quod ipsa iniuste horret, & vos non iniuste punitis. Ecce enim peto, quod vt fiat vere est in voluntate vestra. Cur ergo propter peccata mea non fiet, cum sit & in vestra potestate. Amator, & miserator hominum tu potuist i reos tuos, & vsque ad mortem amare, & poteris te roganti amorem tui Matrisque tuæ negare? Veneretur igitur vos sicut digni æstis mens mea, amet vos sicut æquum est cor meum. Diligat vos sicut sibi expedit anima mea, sicut debet seruiat uobis caro mea, & in hoc consumetur vita mea, vt in æternū psallat tota substabtia mea. Benedictus Dñs inæternum, fiat, fiat.

Planctus proprii lapsus, & pœna futura. Cap. LXXXI.

Idem de deploratione virginitatis amissę. Reduc ad cor anima mea erumnosa enorme delictum, & produc de corde immanem rugitum. Tu inquam, quæ quondam candidata cœlesti lauacro, dotata Spiritusancto in Christiana professione iurata virgo fuisti desponsata. Heu memoria proditę iocunditatis, cur superaggrauas pressuram pessundantis infœlicitatis, quam misera sors flagitiosi hominis cui, & bonum, & malum pariter sunt in tormentum. Torquet enim me mala cōscientia, & cruciatus eius in quibus me timeo arsurum. Torquet me bonæ conscientiæ, & præmiorum eius memoria, quæ scio me perdidisse, nec amplius recuperaturū. Et miserū prodere, dolendū pdere id pdere irrecuperabiliter, qđ seruari debet interminabiliter. O virginitas iam non dilecta mea, sed perdita mea. Iam non iocunda mea, sed desperata mea, quo deuenisti, in quàm fœtido in quā amaro cœno me dereliquisti? hinc est damnum inconsolabile, hinc tormentum intolerabile. Tu namque anima mea perfida, Deo perirura, Dei adultera libenter de sublimitate virginitatis miserabiliter es diuersa in baratrum fornicationis. Tu illa olim desponsata Regi cœlorum ardenter facta es scortum tortoris Tartarorum. O miserrima, & plusquam miserrima cōmutatio Heu de q̄ sublimi cecidisti, in q̄ pfundū corruisti, ve quā benignū cōtēpsisti, q̄ maligno te cōiuxisti. Quid fecisti o mētis amētia, amens spurcitia, spurca nequitia? Quid fecisti in cœlo dereliquisti castum amorem tuum, & ad infernum secuta es odiosum corruptorem tuum, & in baratro parasti non thalamū, sed prostibulum tuum. Præcipitare miser homuncio in tenebrosum profundum immoderatæ mestitiæ, qui sponte præcipitatus es in baratrum horrendæ nequitiæ, obruere infœlix mole doloris terribilis, qui corruisti libens in cœnum infernalis fœtoris, volutare in gurgite amaritudinis, qui delectatus es inuolutabro turpitudinis. Terror horribilis, dolor terribilis, meror incōsolabilis aggregate vos super me, irruite, obruite, perturbate, obuoluite, possidete, iustum est iustum est, impudenti audacia contempsi vos, & potenti delectatione prouocaui vos, immo Deum non uos. Et nunc pœnitentia miserabili desidero uos, torquete reum, vindicate Deum. Præsentiat fornicator infernalia tormenta, quæ meruit, prægustet, præparauit assuescat, quod est passurus. Voluere, & reuoluere in eundem turbinem amaritudīnum, qui totiens reuolutus es in eandem uoraginē libidinum. Consolatio, securitas lætitia, nolo uos, renuo vos, nisi peccati venia reduxerit uos. Procul estote ante mortem, si forte indulgentia reuocet vos mihi vel post mortem. Sit continua pęnitentia amara comes ætatis meæ, sit acutus dolor, insatiabilis tortor uitæ meæ. Sit enim si non sum dignus oculos ad cœlum leuare, certe non sum indignus eos uel plorando cæcare. Si timet exhiberi anima mea ante conspectum Dei sui, iustum est ut habeat ante conspectum suum tormenta sceleris sui. Cogitet igitur, & recogitet cor meum, quid fecit. quid meruit. Descendat inquam descendat, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, mea mens intendat. & contempletur, uideat & conturbetur. Quid est Deus, quid est, quod animaduerto in terra miseriæ, & tenebrarum. Heu confusio vlulatuum, tumultus dentibus stridentium inordinata multitudo gemituum. Ve ve quot, & quot, & quot. Ve ve, ignis sulphureus, flamma tartarea, caliginosa volumina, quàm terrifico rugitu video uos rotari, vermes in igne uiuente, quæ mira auiditas rodendi sic vos accendit, quos ille ignis igneos non incendit. Dœmones coardentes, frementes ardore, frendentes furore. Heccine sunt magne Deus, quæ parata sunt fornicatoribus, & contēptorib⁹ tuis. Anima mea expauesce, mens mea defice, cor meum scindere. Quo me tradis Deus meus, si feci ut essem reus tuus, nunquid potui facere ut non essem creatus tuus? Si mihi castitatem meam ademi, nunquid tibi misericordiam tuam peremi? Domine Domine si ego amisi unde me damnare potes, tu ne dimisisti unde saluare soles? Noli Domine noli sic attendere malum meum, ut obliuiscaris bonum tuum. Ne memineris iræ aduersus reum, sed memor esto miserationis aduersus miserum. Verum est, quia conscientia mea meruit damnationem, & pœnitentia mea non sufficit ad satisfactionem, sed certum est, quod misericordia tua superat oēm offensionē.

De Quibusdam incidentibus sub Imperio Henrici. Cap. LXXII.

Sigibertus. Anno Henrici. 27. condicto inter Imperatorem, & Papam die ad causam inter eos discernendam. Cum pax dissimulante Papa inter eos non conueniret, Romani, & multi Italiæ Episcopi a Papa desistunt, qui fugiens ad Northmannos se contulit. Anno vigesimooctauo. Romani Imperatorem Henricū recipiūt in urbe, & eorū iudicio Hildebrannus papatu abdicatur, & Guibertus Rauennę Archiepiscopus in sedem

dem Apostolicam intronizatus Clemens nominatur. Bruno natione Theutonicus ex vrbe Colonia literis apprime eruditus Remensis Ecclesiæ canonicus,& scholarum magister, relicto sæculo heremum Carthusiæ fundat, Propositumq; monasticæ cõuersationis satis arduũ instituit. Huius Sancti propositi cooperator existens Beatæ memoriæ Hugo Grannopolitanus Eps,qui ab eodẽ Brunone habitum monasticum sumpsit, cunctisque ibi habitantibus insigne exẽplũ præbuit. Anno.29. Hildebrannus Papa,qui,& Gregorius.7.apud Salurinum,exulans moritur. De hoc ita scriptum inuenit. Volumus vos scire, qui Ecclesiasticæ curæ solliciti æstis,ꝙ Dñs Apostolicus Hildebrannus,q & Gregorius nunc in extremis positus ad se vocauit vnum de.12. Cardinalibus quem præ cæteris diligebat,& confessus Deo, & Sãcto Petro,& toti Ecclesiæ se valde peccasse in pastorali cura, q̃ ei ad regendũ erat cõmissa, ꝙ & suadente Diabolo contra humanũ genus odiũ,& irã concitasse, postea verò sententiã,quę in orbe terrarum effusa est ꝓ augmento Christianitatis cæpisse dicebat. Tunc demũ misit prædictum confessorem suum ad Imperatorẽ,& ad totã Ecclesiã suã,vt optaret ei indulgentiã,q̃a finẽ vitæ suæ aspiciebat,& iã cito induebat Angelicã veste,& dimisit ac dissoluit vincula oĩum bãnorum suorũ,Imperatori, & oĩ populo Christiano viuis, & defunctis clericis,& laicis,& iussit suos abire de domo Deoderici,& amicos Imperatoris ascendere. Ex chronicis. Post hũc. Desiderius Cassinẽsis Abbas in Papã eligit,& Victor vocat,sed mox disinteria dissoluit,& nõ multo post morit. Fertur autẽ opinio, ꝙ veneno extinctus sit ad primã missam in calice misso. Anno.30.nimia aquarum inundatio multis in locis damno,& periculo fuit. Nã & in Italia tanta diluuies fuit,vt rupes liquefactæ plures villas ruina sua destruerent. Domesticæ aues,Pauones,Gallinę, & Anseres a domibus se extrahentes oẽs fiunt siluaticæ. Actor. August. in li.3.de Ciui. Dei simile portentum narrat contigisse dicẽs anteq̃ se aduersus Romã sociale latiũ commoueret, oĩa aĩalia humanis vsibus subdita,Canes,Asini,Equi,Boues,& quæcumq; alia pecora sub hoĩum Dñio erant,subito efferata,& domesticæ lenitatis oblita relictis tectis libera vagabantur,& oĩum non solũ alienorũ verumetiam Dominorũ aduersabantur accessum, nec sine exitio vel periculo audentis,si quis de proximo vrgeret,quãti mali signũ fuit,si signũ fuit,qđ tã malũ fuit,etiã si hoc signũ non fuit.

De Translatione Sancti Nicolai, & eius miraculis.

Cap. LXXXIII.

SIgibertus. Anno Constantini. 31. Venetianis meditantibus auferre corpus Sancti Nicolai a Mirrea Liciæ Turcis desolata,præoccupauerunt eos ciues Beccenses numero.47.ab Antiochia Mirream venientes, quia quatuor tm̃ Monachis ibi inuentis extorserunt sibi ostẽdi tũbã Sancti,qua fracta ossã Sãcti Nicolai in olei liquore natantia integro numero extraxerunt,& Barum cum gloria detulerunt. Facta est autẽ hæc trãslatio anno.747.a depositione Sancti Nicolai. Actor. Huius trãslationem scripsit Iohannes Archidiaconus Barinæ Ecclesiæ iubente Vrsione Barensis, & Camisinæ Ecclesiæ Archiepiscopo. Missus est tunc tpis quidam ex palatinis magnatibus ab Imperatore suo cui parebat terra Mirreorum. Hic veniens orauit Sãctum Nicolaum vt ei aliquam suam particulã dignaretur ostendere,quam osculari valeret. Minister ergo Ecclesiæ cum penniculo extraxit aliquid de liquore vrnę, Deus vnus est extractus quem in aurea pixide magnatus ille abscondit, & super altare, quod erat ibi posuit,paululum post aspiciens vidit de pixide oleum manare,& inuoluit eam pallio putans sic posse stare oleũ sed tantomagis manauit. Desperauit igitur,ꝙ non posset hẽc in occulto,quod sibi Dñs manifestauerat. Cui Sãctus Nicolaus in visione apparuit dicens. Ecce postulationi tuæ satisfeci,sed nũc ferre non poteris,quia non permitto vel minimam particulam a membris aliis separari. In crastino dentem ubi posuerat non inuenit, igitur Barenses cum tribus nauibus Antiochiam insulam adierunt. Deinde ad insulas Magestras venerũt. Deinde ad loca Macriportus Sancti Georgii,qui ab Arinis portibus.5. miliaribus distat,primo positum est corpus Sancti Nicolai a trãsferentibus in Ecclesia Sancti Benedicti, vbi primo die plusquã.30.infirmi sanati sunt. Homo quidam de Anthonitanis partibꝰ curuato corpore manuum,& pedum carens officiis osculãs capsellam sanatus est. Sacerdos de cauerno territorio guttã patiens in spina veniens Barum ad Sanctum,exquo venit ad locum vnde Barum primo põt aspici, cæpit paulatim erigi,peruenitq; totus sanus. Parentes adduxerunt puerum dæmoniacum ab Amalpha,qui sanatus est in loco supradicto. Vnde vbi Barum primo vĩ ibi crux erat posita ab his, qui sanati erant. Sanati sunt de quodam castello infantula vna toto corpore debilis, & puerulus qui nullum in stomacho poterat retinere edulium. Quidã pauperculus Adarachio uxorem suam omnibus membris debilem præter linguam sanam reduxit. Sanata est mulier de Dalmacia leprosa ancillula Sepontini cuiusdam dorso incuruato. Sanata est mulier fœto,& lacte carens. Sanatus est puerulus cuiusdã de Macerensibus,qui nunquam gressus poterat mouere naturales. Sanatus est quidam pauper Tarenti manens,pedibus non valẽs incedere,& uix potens sedere,dicente ad eum in somnis quadã imagine. Quare non vadis Barum. Quõ inquit possum. Vade inquit,quia potes. Et surrexit sanus. Miles quidam perdiderat res aliquas,suspicans autem hoc fecisse quendam,tibiam eius sicca percussit ictu ancipiti, in quo vulnere vermes innati carnem rodebãt vlcerosam,qui veniens ad sanctum sanatus est. De Galliacis Alpinatibus sanatæ sunt duæ mulieres, vna cæca, & altera dæmoniaca,quæ autem fuerat cæca obtulit sancto oculos argenteos cum lapidibus præciosis.

De Cæteris euentibus illius temporis. Cap. LXXXIIII.

SIgibertus. Anno Henrici.31. Sanctus Arnulphus ex Abbate Sancti Medardi postmodum etiam ad Pontificatum ciuitatis Suæssionicæ promotus,pro pacis reintegratione inter Flandrenses Flandriam venit,& in vico nomine Adenbrach Ecclesiam Sancti Petri,iam diuinis miraculis illustratam,cænobium Monachorum fecit,ordinem regularis vitæ instituit, tandemq; in eodem monasterio, & finem uitæ, & sepulturam ſm quod ipse prædixerat accepit, pisces in aquis moriuntur. Ex chronicis. Hoc tpe in Hispania Rex Gallicìæ Amphul fortiter Saracenos debellat,& Toletum vrbem eorum maximã, per aliquot annos obsessam,tandem expugnat,& cultum Christianitatis in ea dilatat. Sigibertus. Anno.32. Odo ex Monacho Cluniacen. Episcopus Hostiensis contra Imperatorem, & Guibertum.163. fit Papa,& Vrbanus nominatur. Hinc ĩ Ecclesia scãdala,& in regno augescunt discidia,dum alter ab altero dissidet, dum regnum,& sacerdotium dissentit,dum alter alterũ excõicat,alter alterius excõicationẽ aut ex causæ,aut ex personæ præiudicio contemnit. Dumque alter in alterũ excõicandi auctoritate magis ex suo libitu,quàm ex iustitiæ respectu abutitur,auctoritas illius,qui dedit potestatem ligandi,& soluendi omnino despicitur. Nimirum ut pace omnium bonorum dixerim, hæc sola nouitas ne dicam hæresis,necdum in mundo emerserat, vt Sacerdotes eius,qui dicit Regi apostata, & qui regnare facit hipocritam pp peccata populi doceant populum,ꝙ malis Regibus nullã debeant subiectionẽ. Et licet ei sacramẽtũ fidelitatis fecerãt, nullam tñ debeant fidelitatem,nec periuri dicantur, qui contra Regem senserint,immo qui Regi paruerit ꝓ excõicato habeat, qui contra Regem fecerit a noxa iniustitiæ periurii absoluitur. Anno.33.annus pestilens fuit maxime in occidentali parte Lotharingiæ,ubi multis sacro igne interiori consumente computrescentes,exesis membris instar carbonum nigrescentibus, vel miserabiliter moriũtur,vel manibus,& pedibus putrefactis trũcati,miseræ vitæ reseruantur,multi vero neruorum contractione distorti tormentantur. Anno.34. Metis corpus Sancti Clemẽtis primi Epi ab Apostolis illic ordinati inuentũ leuatur. Anno 36. Dñs Iuo Sancti Quintini Beluacẽ. præpositus a Papa Vrbano consecratus fit Eps Carnotensis. Actor. Hic inter alia laudabilia,quæ fecit,decreta Apostolica abbreuiando compilauit, & ordinauit. Quod quidẽ prius Isidorus vt supradiximus in vnũ maximum volumen redegerat,nec sine magno sumptu trãscribi poterat,nec ipsa decreta ordinate ſm materias continebat, sed ſm ordinem temporum quibus data fuerant per successiones Romanorum Pontificum. Hic autem,& ipsa decreta Apostolicorum vt dr̃ abbreuiauit,& ꝑ capitula distinxit,& multas Sãctorum Doctorum sententias ad eadem capitula pertinẽtes pariter interseruit. Hic liber decretorum Iuonis apud nos pluribꝰ locis reperitur,qui q̃m ipse quoque non paruæ quantitatis,non est facile portatilis. Hugo Cathalamensis ex eodem volumine abbreuiato libellum portatilem legitur composuisse,qui & ipse apud nos est,& summa decretorum Iuonis appellatur. Porro librum istum decretorum,qui nunc vbique in vsu habetur compilauit Gratianus,ut fertur, Monachus,sed quo tẽpore ignoro, nisi quod post Iuonem ut æstimo.

De Pestilentia, & Rege Angliæ Guillero. Cap. LXXXV.

HElinãdus. Anno Domini.1092. Guillerus Rex Anglorum vir singularis censuræ,& seueritatis obiit, cui filius eius Guillerus successit adhuc imperante Henrico,hunc Guillerum filium regis Guilleri Lanfrancus Archiepiscopus nutriuit,& militem fecit,& die Sanctorum Cosmæ, & Damiani in Regem coronauit. Hic ita erat liberalis,ꝙ prodigus,ita magnanimus,ꝙ superbus,ita seuerus ꝙ seuus,parũ Deũ uerebatur, hoĩes nihil: cum Deus timendus sit omni tempore,homo pro tpe,uestium suarum præcium in immensium extolli uolebat dedignãs si qđ alleuiasset. Quodã mane cũ calciaretur nouas caligas, quæsiuit a cubiculario quanti constarent. Cumque ille respondisset tres solidos

solidos indignabundus,& fremens, Fili ait meretricis, exquo habet Rex caligas tam exilis præcii uade, & affer mihi emptas marcha vna argenti. Iuit ille,& multo viliores afferens, quã præceperat emptas mentitus est. At qui, inquit Rex, istæ regiæ maiestati conueniunt, Itaque ex eo cubicularius præcium vestimẽtorum eius ꝑ voluntate numerabat. Multa proinde suis utilitatibus nundinans, tandem exhaustus expensis ad rapinas conuertit animum, adiuuante eum in hoc scelere Ranulfo Clerico ex infimo genere hominum lingua,& calliditate prouecto ad summum, quo auctoritate sacri Ecclesiarum honores mortuis pastoribus venum locati sunt. Nam audita morte cuiuslibet Episcopi vel Abbatis, confestim clericus Regis eo mittebatur, qui oĩa inuenta scripto exciperet, omnesque in posterum redditus fisco regio inferret, substituebaturque in loco defuncti quilibet non pro morum, sed pro nummorum experimento. Sequebatur curiam effeminatorum manus,& ganearũ greges, vt recte a quodam sapiente dictum sit. Curia Regis Angliæ non est maiestatis diuersorium, sed exoletorum prostibulum.

De *Actibus eius nequissimis*. Cap. LXXXVI.

AD dedecus illius tp̃is pertinet, quod Anselmus Archiepiscopus ista corrigere conatus, sed societate suffraganeorum destitutus sponte discessit nequitiæ tp̃is cedens. Qui cum iamque nauigaturus in portu ventos expectaret, iussu Regis ut prædo publicus expilatus est, manticis omnibus,& bulgis in medium prolatis,& exquisitis. Iudæos quos pater eius a Rothomago Laudoneam transtulerat, cum in quadam solennitate eum adiret, munera offerentes ausus est animare ad conflictum contra christianos permultum delira pronuncians, quia si vicissent in eorum sectam transiret. Magno ergo timore Episcoporum, & Clericorum res acta est pia sollicitudine fidei christianæ timentium. De quo certamine Iudæi nihil præter confusionem retulerunt, quamuis multotiens iactitarint se non ratione, sed factione superatos. Robertus frater eius cum aggredi vellet iter Hierosolymitanum Northmanniam ei inuadiatus est pro pecunia decem millium marcharum. Quapropter importabilis pensionis ædictum per totam Angliam cucurrit. Cumque Episcopi & Abbates frequenter Regem adirent, de hoc quærimoniam facientes respondit ille. Nunquid non habetis scrinia auro,& argento composita, ossibus mortuorum plena? Igitur capsas Sanctorum nudare coacti sunt, crucifixos desponsare, calices conflare, non in usum pauperum, sed in fiscum regium. Venationes quas primo indulserat adeo prohibuit vt capitale esset Ceruum prendidisse. Propter hoc, & huiusmodi sæpe a ducibus contra eum coniuratum est. Guillerus de Oir proditionis apud Regẽ accusatus, delatoremque ad duellum prouocans exceleratus, & extesticulatus est. Hæc delatio plures innocentes inuoluit, quorum unus fuit Guillerus de Alderia homo decorus,& Compater Regis, qui patibulo affligi iussus, Osmundo Episcopo Salesberie confessus,& per omnes Ecclesias oppidi flagellatus, dispersis ad inopes vestibus, ad suspendium nudus ibat, delicatam carnem freqnentibus super pedes genuflexionibus cruentatis, Episcopo & populo sequente ad locum supplicii ait. Sic Deus adiuuet animam meam,& a malis liberet sicut de re qua accusor immunis sum. Audita discordia, quæ erat inter Vrbanum Papam,& Guibertum Rauennatem tributum Romanę sedi negauit, pronior tamen in Guiberti gratiam, quæ fuit prima causa discidii inter eum,& Anselmum.

De *Pestilentijs, quæ tempore eius acciderunt*. Cap. LXXXVII.

SEcundo anno regni eius ingens terremotus, 3. Idus Augusti totam Angliam exterruit horrendo miraculo, vt ædificia omnia eminus resilirent,& mox pristino modo residerẽt. Secuta est inopia omnium fructuum tarda maturitas frugũ, vt vix ad festum Andreæ messes recondirentur. Quarto eius anno fuit tumultus fulgurum, motus vrbium. Idus Octobris, apud Iberi-celtumbam ictus de cœlo emissus, turris latus tanta vi impulit vt debilitata materia in confinio tecti ingens foramen ad humanæ crassitudinis modum efficeret. Quo ingressus trabẽ maximam in fragmina per totam deiecit Ecclesiam,& crucifixi caput cum dextera tibia,& imaginem Sanctæ Mariæ deiecit. Secutus est fœtor intolerabilis. Tandem Monachi fœlici ausu irrũpentes, benedictæ aquæ aspergine inimici præstigias effugarũt. Fuit quoque discordia ventorum inter se dissidentium ab Euro Austro veniens. 16. Calend. Nouẽbris, quæ Lundoniæ plusquam. 300. domos effregit. Collidebantur Ecclesiæ cum domibus, macerie cum parietibus. Idem furor ventorum tectum Ecclesiæ Sãctę Mariæ, quę Adarcus dr̃ pariter sublegauit,& duos ibi homines obruit. Ferebanturque tigna cum trabibus, per inane mirantibus, qui longe timẽtibus, qui prope stabant quatuor tigna sex,&. 20. pedes longa, tanta vi pariter in humum impacta sunt, ut uix quatuor pedes extarent notabili visu, qũo duriciem stratæ publicæ perruperint, eo ibi in ordine posita quo in tecto ab artifice fuerunt collocata. Quæ ob impedimentũ trãseuntium de planicie terræ desecta sunt, ꝙ aliter erui nequirẽt. Sexto eius anno eadem violentia fulminis apud Saleberiam tectum turris Ecclesiæ omnino disiecit, multumque maceriã labefactauit. Quinto die postquam eam dedicauerat Osmundus præclaræ memoriæ Episcopus, sexto Gullieri Regis anno tñ fuit in Anglia diluuium ex abundantia imbrium, quantũ nullus meminerat. Mox accedente hyeme fluuii ita sunt congelati vt essent peruii æquis,& quadrigis,& plaustris. Gelu resoluto ex impetu glacialium frustorum pontes effracti sunt. Septimo anno Regis Guilleri propter tributa, quæ Rex in Northmãnia positus edixerat, agricultura defecit, qua deficiente secuta est fames, qua crescente successit mortalitas hominum adeo crebra, vt deesset morituris cura, mortuis sepultura.

De *Fulcone Comite Andegauensi*. Cap. LXXXVIII.

GVillerinus. Sulco fuit antiquus Comes Andegauiorum, ꝗ senex Hierosolymam adiit, ibi a duobus seruis sacramento coactis vt quod iuberet facerent per publicum tractus est nudus ad sepulchrum Dñi Turcis inspectantibus, alter restẽ ligneum collo eius intorserat, alter flagris terga expoliati vrgebat. Inter hæc ille clamabat. Accipe Dñe miserum Fulconẽ ꝑiurum tuum. fugitiuum tuum. Domum tñ contra desideriũ suũ placide regressus. Post aliquot annos filium habuit Gaufridum cognomento Martellum, quod cognomen sibi vsurpauerat, quia videbatur omnes sibi obsistentes fœlicitate quadam contundere. Nam Dñm suum Comitem Pictauensem aperto marte cępit, ferreisque vinculis innodatum ad ignobilis pacis conditiones coegit ut Burdegalla ciuitate cederet,& finibus eius, & de cæteris annum vectigal pensitaret, qui captus pro ferri iniuria,& ciborum inopia post triduum defunctus est. Cuius Nouercam Martellus duxit, fratres in tutelam suscipiens, mox Theobaldi Comitis Blesensis ingressus limites, vrbem Turonicam obsedit & ipse in eadem, qua captus est ergastulo reclusus, vrbem sibi omnibusque suis in perpetuum hæredibus abiurauit. Iste Gaufridus moriens Gaufrido sororis suæ filio comitatum dedit, qui simplex fuit,& imbellis. Huius frater Fulco ducatum corrupuit qui cognominatus est Rechin, quia germani simplicitati crebro infrendens, ad ultimum honore spoliatum perpetua tenuit custodia. Hic Fulco habuit vxorem, quæ relicto eo Philippo nupsit Regi Francorum, qui amore eius ita captus est, vt illa sibi in omnibus imperaret, cum ipse omnibus aliis imperare cuperet. Denique omnium digitis se notari,& ab omni orbe christiano se excommunicari propter eius libidinem aliqnantis annis passus est. Filii huius Fulconis fuerunt Gelfridus, Martellus,& Fulco, primus insidiis suorum necatus est.

De *Clerico cui socius suus damnatus apparuit*. Cap. LXXXIX.

GVillerinus. Erant eo tp̃e in Nanetis ciuitate duo clerici nondum patientibus annis Presbyteri, literis affatim instructi, inter se multum amici, hi pactum inierunt inter se, ut vter eorum prior moreretur alteri uel uigilanti vel dormienti appareret infra, 30. dies data acceptaque corporali fide non multum post vnus obiit. 30. die alteri astitit,& illi uigilãti, & nescio quid operis molienti mortuus vultu exangui, & pallido, qui prior viuum compellẽs. Agnoscis me inquit, agnosco ait ille,& miror quid tamdiu moratus fueris. Ille primus morã excusans tandẽ ait tandẽ venio,& aduentus meus si volueris tibi fiet cõmodus, mihi oĩno infructuosus. Nã sempiternis deputat⁹ sum suppliciis. Ego, ait alter, iuuabo te precibus, ieiuniis,& eleemosynis multis. At ille r̃ndit. Sine pęnitentia sunt iudicia Dei in inferno. Dũ rotat astra polus, dũ pulsat littora pontus, ꝑ criminibus meis puniar. Si totus mundus mihi remedia exquireret, æterna tñ,& innumera pœnarũ genera patiar. Et ut aliquã ex meis rõnabilibus pęnis agnoscas. En una, ꝓtenditq; manum saniosa vlcere stillantẽ. Vĩ ne ait tibi leuis. Cũ ille leuẽ sibi referret uideri, ipse mortuus curuatis in uolam digitis tres guttas defluẽtis thabis sup eũ iaculatus est, quarũ duę tp̃a, una frontẽ contingentes, cutẽ sicut ignito iaculo penetrauerunt, foramẽ nucis capax efficientes, illo magnã pœnã esse doloris clamore ꝓtestante. Hoc, inquit mortuus, erit tibi quamdiu vixeris, & pęnarũ mearũ graue documẽtũ,& nisi neglexeris salutis tuæ singulare monimẽtũ. Vade ergo dũ licet muta habitum simul, & animũ,& esto Monachus Redonis apud Sãctũ Melaniũ. Cũq; viu⁹ ad hoc r̃ndere nollet, mortu⁹ eũ oculi vigore pstringẽs. Si dubitas inquit conuerti miser lege literas istas. Et hoc dicens manum protendit tetricis notis inscriptam, in quibus Sathanas, & omne inferorum satellitum omni Ecclesiastico cætui gratias de tartaro emittebant, quod cum ipsi in nullo suis voluptatibus deessent, tantum numerum subditarum animarum paterentur

terentur ad inferna descendere prædicationis incuria, quantum nunquam viderant retroacta sæcula. His dictis loquentis aspectus disparuit, & audiens omnia vendens, & dans pauperibus Sanctum Melanium adijt, & Monachus ibi factus optime conuersatus est.

De Muliere Laudunensi, quæ ab igne euasit. Cap. XC.

SIgibertus. Anno Domini 1044. Pontificante in vrbe Laudunensi Helinando, mulier quædam in proximo manens habebat generum iuuenili specie decorum, quem multa diligentia pro amore filiæ suæ accurabat. Vnde, & orta turpis suspicio de Muliere, & Genero suo inter vicinos homines eam turbauit, quæ impatienter ferens famam suam hmôi opprobrio turbari, iniuriæ suæ causam in eum retorsit, & clandestina machinatione, vt occideret à duobus pueris procurauit. Postmodum verò ad pœnitentiam facti homicidij conuersa cuidam Presbytero per confessionem peccatum suum reuelauit, sed elapso aliquanti tpis spacio, Presbyter idem cum ea litigans, malum qđ fecerat in faciem ei exprobrauit. Quo audito parentes hominis occisi properantes nunciauerunt Vicedomino Laudunensi. Iubente Vicedomino vocata mulier venit, & qualiter hominē occidisset nequaquā celauit. Iudicatum est ergo eam ignibus debere concremari, sed prius ducta ad Ecclesiam B. Dei genitricis Mariæ, peccatum suum coram Deo, & hominibus ex ordine narrauit, & sic meritis, & precibus sanctissimæ Virginis matris Mariæ, seipsam fideliter commendauit. Deinde missa in ignem, incendium nullatenus sensit, sed diuina protegente gratia consumpto igne, ipsa illæsa permansit, quod factū cognati hominis occisi non diuinę virtuti ascribentes, sed fragilē potius lignorum materiam causantes, iterum accendunt ignē circa eam fortioribus lignis, sed nihil profecerunt. Iterato enim miraculo seruauit eam Deus incolumen ab exustione ignis, ad laudem sui nominis, suæq; genitricis gloriam, & honorē. Egressa igitur ex incendio non solum carne, sed etiam veste, & crine illæsa ad Ecclesiam S. Dei genitricis omni populo applaudente ducta est. Post laudes Deo redditas volente Deo paucis diebus transactis transijt ab hoc sæculo. Anno sequenti Helinandus bonæ memoriæ Laudunensis Episcopus obijt, Nigelrannus successit, fames diu concepta validissime ingrauatur, & fit calamitosus annus, multis fame laborantibus pauperibus per furta, & incendia ditiores grauiter vexantibus. Cum valido ventorum turbine etiam terremotus factus est media nocte 4. idus Septēbris in multa terrarum parte. Pridie nonas Aprilis, circa diluculum stellæ per plures simul de cœlo in terram cecidisse visæ sunt. Inter quas vnam maximam labi in terram cum quidā in Francia stuperet, & notato loco vbi visa est labi aquam ibi fudisset, fumum cum feruoris sono inde exire magis stupuit. In comitatu Namucensi panem subcinericium quasi sanguine infectum vidimus. Vrbanus per Burgundiam, & Franciam habitis Concilijs Hildebranni decreta renouat, & confirmat per Philippum Regem Francorum, qui viuente vxore sua superduxerat, alterius viuentis vxorē excōicat. Hoc anno sacro igne multi accenduntur, membris instar carbonum nigrescentibus.

De Concilio Claremontensi, & statutis eius. Cap. XCI.

GVillerinus. Hoc anno primo. Anno Domini 1095. Vrbanus Papa venit in Galliam, & celebrauit Cōcilium apud Claremontem. In quo inter cætera statutum est, vt Episcopi, vel Abbates, vel aliqui de clero aliquam Ecclesiasticam dignitatem de manu Principum, vel quorundam Laicorū non accipiant: & vt clerici in duabus ciuitatibus, vel Ecclesijs præbendas non habeant: vt nemo sit simul Abbas, & Episcopus: vt ecclesiastica dignitas á nullo ematur, aut vēdatur: vt nullus cuiuslibet sacri ordinis carnali commercio vtatur: vt ei auferant Ecclesiasticæ dignitates, qui scienter à se, vel à parentibus suis emutas habuerunt: vt eis ignoscatur, qui hoc ignorauerūt à canonibus prohibitum: vt nemo Laicorū à capite ieiunij, nemo Clericorum à 50. vsque in Pascha carnes comedat: vt in Sabbato Paschæ non nisi post nonam officium celebretur: vt ab aduentu Domini, vsq; ad octauas Epiphaniæ, & à Quadragesima vsque ad octauas Pentecostes, & à quarta Feria occidente Sole omni tempore, vsque ad secūdam Feriam oriente Sole treuga Dei custodiatur: vt qui Episcopum cępit omnino ex lex habeatur: vt qui sacri ordinis viros, vel eorum famulos cœperit anathema sit: vt qui Episcoporum, vel Clericorum morientium bona cęperit anathema sit: vt nemo in Episcopum eligāt nisi Presbyter, aut Diaconus, aut Subdiaconus, & cui natalium dignitas suffragāt, nisi maxima necessitate, & licentia Papæ: vt filij Presbyterorum, vel concubinarum ad Presbyteratum non promoueantur, nisi prius religiosam vitam transierint: vt qui ad Ecclesiam, vel Crucem confugerit, data membrorum impunitate iustitiæ tradatur, vel innocens liberetur: vt vnaquaque Ecclesia decimas suas habeat, nec ad alteram transeant: vt Laicus, nec decimas vendat, nec retineat: vt pro sepultura mortuorum precium non exigatur. Ex chro. Ibiq; statutum est, vt horæ de B. Maria virgine dicantur, & eius officium diebus Sabbatorū solenniter celebretur. Gullerinus. In eodem Concilio excōicauit Papa Philippum Regem Frācorum, & omnes, qui eum, vel Regem, vel Dominum suum vocarent, & ei obedirent. Similiter, & illam maledictam coniugem eius, & qui eam Reginam, vel Dñam vocauerint, donec ad emendationē venerint, vt alter ab altero discedat. Similiter Guibertū Rauennatem, qui se Papā appellat, & Henricum Imperatorem, qui eum manu tenet, & cæteros, qui eis consentiunt. Post hoc sermonem habuit ad populum exhortans eos ad Crucem sumendam, inter cætera dicens, vt Salomon ait. Nihil timidius peccato, nequitia nihil laboriosius. Nunc à nobis pax laborum, atque metus finis precio meliore petuntur. An nescitis, quoniam viuere hominibus calamitas, mori fœlicitas est. Mors enim accelerat bonis patriam, malis resecat malitiam.

De innumerabilibus populis in occidente Cruce signatis. Cap. CXII.

SIgibertus. Anno Domini 1096. Occidentales populi dolētes loca S. Hierosolymorum à gentibus prophanari, cūctos etiam terminos Christianorum iam multa ex parte inuasisse innumerabiles vna inspiratione moti, & multis signis sibi ostensis alij ab alijs animati Duces, Comites, Potentes, Nobiles, & ignobiles. Diuites, Pauperes, liberi, & serui, Episcopi, Clerici, Monachi, Senes, & Iuuenes, Pueri, & Puellę, omnes vno animo nullum vllo angariante, vndiq; concurrunt ab Hispania, ꝓuincia ab Aquitania, & Britannia, à Scotia, ab Anglia, à Northmannia, à Frācia, à Lotharingia, à Burgundia, & Germania, à Longobardia, ab Appulia, & alijs regnis virtute, & signo S. Crucis signati, & armati vltum ire parant, iniurias Dei in hostes Christiani nominis, & quanto quisque hactenus ad exercendam mundi malitiam erat pronior, tanto nunc ad exercendam vltro Dei militiam fit promptior, firmissima pace interim vbique composita. Et primo Iudæos in vrbibus in quibus erāt agressi, eos ad credendum in Christum compellunt. Credere nolentes bonis priuatis trucidant, vrbibus eliminant. Aliqui Iudæorum zelo tenendæ patriæ legis ducti se mutuo trucidant. Alij ad tempus se credere simulantes, post ad Iudaismum reuoluuntur. Eminebant in hæc Dei hostico Dux Lotharingiæ Godefridus, & fratres eius Eustachius, & Baldouuinus, Anselmus de Rubommonte, Balduinus Comes Montensis. Robertus Comes Flandrēsis, Stephanus Comes Blesensis. Hugo magnus frater Philippi Regis Francorum. Robertus Comes Northmānorum, Raymundus Comes S. Ægidij, Boiamundus Dux Apuliæ, & Tancredus nepos eius. Horum omnium curam apostolica auctoritate suscepit vir eximius Haymarus Podiensis Episcopus, eisque consilio, & doctrina vsque ad captam Antiochiā plurimum proficuus fuit. Etiam huius viæ incitator Petrus quidam heremita fuit, qui vsque ad captam Hierusalem in multis vtilis cum exercitu Dei perseuerauit. Guillerinus. Nunquam tot gentes in vnam coire sententiam opinionem hominum vincebat numerus, quamuis ęstimaretur sexagies 100000. qui omnes Hierosolymam pergebant.

De Cæteris euentibus illius temporis. Cap. XCIII.

SIgibertus. Anno Domini 1097. Imperij Henrici 41. cometes in occidente apparuit, tota prima ebdomada Octobris. Nimia aquarum inundatione autumnalis satio impeditur, & sterilitas frugum terrę sequitur. Exercitus Dei aggressus terminos paganorum viriliter agit, primumq; eis fuit bellum ad pontem Pharphar fluminis 9. Calen. Martij, vbi multi Thurcorum occisi sunt. Secundum eis bellum fuit apud Nicheam 3. nonas Martij, in quo etiam Pagani victi sunt. Capta ergo Nichea, capta Laodicia cum essent plusquam trecēta millia armatorum in exercitu christianorum, tanta eis omnium rerum suppetebat copia, vt Aries vno nummo, Bos 12. nummis venderet. Lanfrāco Cātuarię Archiepiscopo defuncto, Anselmus Abbas Becensis, ꝑ sua sanctitate, & doctrina, non solū in Northmānia, sed ēt in Angliā iā celeberrimus succedit in ꝑsulatu, qui licet à Rege Guillielmo, & principibus terræ totiusq; Angliæ conuentu Ecclesię honorifice susceptus fuisset, multas tñ molestias, & tribulationes postmodum sub ipso Rege passus est pro statu Ecclesiæ corrigendo. Nam Reges Angliæ hanc iniustam legem iam diu tenuerant, vt electos Ecclesiæ Præsules ipsi per uirgā pastoralem Ecclesijs inuestirent. Anno sequenti Conradus Vltraiacten. Episcopus feria quarta Paschæ post Missam à se celebratam, à quodam suorum perimitur in domo sua. Multis in locis 5. Calen. Octobris, cœlum quasi ardere visum est nocturno

tempore,& secuta est grauis animalium pestilentia,& segetes nimio himbre,& aurugine corruptæ sunt.

De Monachis Molismensibus, qui ad heremum Cistertij conuolauerunt. Cap. XCIIII.

HOc igitur Anno ab Incarnatione Dñi 1098. venerabilis Hugonis Lugdun.Ecclesiæ Archiepiscopi sedis Apostolicæ tunc Legati,& religiosi viri Vualtheri Cabilon,Epi,necnon & clarissimi Principis Odonis Burgundiæ Ducis freti cõsilio, & auctoritate roborati,inuentam heremum in Abbatiam construere cœperunt, præfato Abbate Roberto ab illius diœcesis Epo videlicet Cabilonensi suscipiente curam virgamq; pastoralem, cæterisq; sub ipso in eodem loco firmantibus stabilitatẽ. At verò post non multum temporis factum est,vt idem Abbas Robertus requirentibus eum Monachis molis mensibus Papæ Vrbani secundi iussu Vualtheri Cabilonensis Epi,licentia, & assensu Molismum reduceretur, & Albericus, vir religiosus,& sanctus in ipsius loco substitueretur,hoc sane inter vtramq; ecclesiam sequestre pacis gratiam retento, vt Apostolica auctoritate confirmato, vt ex eo iã tpe neutra illarum vtriuslibet Monachum ad habitandum sine commendatione regulari susciperent. Quo facto, nouum monasterium,noui patris sollicitudine & industria in breui non mediocriter Deo cooperante in sancta religione,ac conuersatione profecit, opinione claruit,rebus necessarijs creuit.Guillerinus. Tpe Guilleri secundi Regis Angliæ cœpit religio Cistellẽsis,ptinet aũt ad gloriã Angliæ,q̃ talem virum genuit,qui huius religionis, & auctor fuit,& mediator.Is fuit Ardingus nõie à puero Cireburnæ Monachus. Postea pannos illos perosus,Scotiam mox Franciam contẽdit,vbi aliquot annis studuit.Deinde Romam cum clerico consorte ꝓfectus est,qui eundo,& redeundo quotidie totum Psalteriũ cãtitabant. Deinde Burgundiam regressus est in Molismo nouo, & magno monasterio se totondit.Ibi cum ei quędam proponerentur obseruanda,quæ non erant de regula, cœpit rõnem eorum inquirere,& tamdiu de quibusdam superfluis cum vno, & alio disputauit,vt Abbatem ipsum,& alios 17.in suam sẽtẽtiam induceret. Igitur Cistellas venere locum prius salinosum, & ibi steterunt suffragio Archiepiscopi Vienensis,qui postea Apostolicus factus est. Abbas tandem,qui cum eis venerat à suis monachis requisitus ad eos redijt quasi coactus, sed volens omnes, qui cum eo venerant de Molismo cum illo regressi sunt, præter octo,qui sibi Abbatem constituerunt Albericum quendam de suis Priorem Ardingum, qui & Stephanus.

De Constructione Abbatię, & initio ordinis. Cap. XCV.

EOdem anno ordo Cisterciensis incœpit.In Epatu siquidẽ Lingonensi situm noscitur esse cænobium nõie Molismũ fama celeberrimum,religione conspicuum.Hoc à sui exordio magnis sub breui tpe diuina clementia suæ gratiæ muneribus illustrauit,viris illustribus nobilitauit,nec minus amplum possessionibus,q̃ clarum virtutibus reddidit. Cœterũ quia possessionibus virtutibusq; non solet esse societas, hoc quidem ex illa sancta congregatione viri nimirum sapientes altius intelligentes elegerunt, potius studijs cęlestibus occupari, q̃ terrenis implicari negocijs. Vnde & mox virtutũ amatores de paupertate fœcunda virorum cœperunt cogitare, simulq; aduertẽtes ibidem, & si sanctè honesteq; viueretur minus tamen pro sui desiderio, atque proposito,ipsam quam professi fuerant regulã obseruari,loquuntur alterutrum, qđ singulos mouet,pariterq; inter se tractant, qualiter illum versiculum adimpleant.Reddã tibi vota mea,quę distinxerunt labia. Quid plura? Viginti, & vnus Monachi vna cum patre ipsius monasterij beatæ videlicet memorię Roberto egressi cõi consilio, cõi perficere nitunt̃ assensu,qđ vno spiritu conceperunt. Igitur post multos labores, ac nimias difficultates, quas oẽs in Christo piè viuere volẽtes pati necesse est.Tandem desiderio potiti cistertium deuenerũt locum,s.tunc horroris, & vastæ solitudinis.Sed milites Christi loci asperitatem ab arto proposito, qđ iam animo acceperant, non dissidere iudicantes, vt vere sibi diuinitus præparatum tã gratum habuere locum,quam charum propositum.

De causa itineris Transmarini, & signis precedentibus. Cap. XCVI.

TVrci vero iam 40. annis Bithinniam possederant,quæ est pars minoris Asiæ, quam Romanam dicunt.Huius Dñs erat tunc Solimanus. Abiectis autem arcubus conti nuis tribus diebus fugerũt Turci. Soldanus autem apud Persas est, qui apud Romanos Augustus totius orientis rector. Quorum, & Persarum imperiũ ideo, vt æstimo tandiu durat, quia gens illa parum bellicosa,& viuacis sanguinis inops,semel acceptum dediscere nescit seruitium ignorans, vt ait Lucanus,ideo datos ne quisquam seruiat enses. Hoc anno,qui fuit annus 10.Guilleri Regis Angliæ secundi apparuit cometes Calẽ. Octobris 15. diebus maiorem crinem mittens ad Orientem minorem versus Euroaustrum. Apparuerunt,& aliæ stellæ quasi iacula inter se emittentes. Eodem anno Anshelmus lux Angliæ tenebras erroneorum fugiens Romam iuit. Baldricus ex Burgalensi Abbate Dolensium Archiepiscopus,qui scripsit Historiam Hierosolymitanam dicit,q̃ Turci,qui Hierosolymis erant sepulchrũ Domini paulo sinebant honorificentius seruari, non quia multum de religione christiana curabant.Sed qm̃ taliter vtilitatibus, & cupiditatibus suis satisfaciebãt per oblationes aduentãtium,qui imperium suum iam vsque ad Antiochiam dilatauerant.Dicit etiam q̃ Eps Podiensis nomine Haymarus primus omnium in ipso Concilio Claremontensi licentiam ab Vrbano Papa accepit eundi Hierosolymam. Dicit etiam q̃ anno Dñi 1095.pridie nonarum Aprilis Feria 4.Luna 25.visus est ab innumeris inspectoribus Gallijs tantus stellarũ discursus,vt grãdo nisi lucerent pro densitate putarentur, quas q̃dã opinati sũt cecidisse, quidam motum earum motum christianitatis interpretati sunt. Anno enim subsequente,& synodus Aruernis habita est,& via inchoata.Porro ante hanc synodum generale cõcilium celebrauerat idem Vrbanus Papa apud Placentiam.

De Itinere trãsmarino, & primo congressu contra Turcas. Cap. XCVII.

EXcessit autem medicina modum, quia plusquam debuit in quibusdam voluntas eundi Hierosolymam subrepsit. Nam & multi heremitæ, & reclusi, & Monachi domicilijs suis non satis sapienter relictis ire viam perrexerunt. Quidam tñ orationis gratia ab Abbatibus suis accepta licentia ꝓfecti sunt. Plures aũt fugiendo se subduxerunt. Multi.n.de gente plebeia Crucem sibi diuinitus innatam iactitando ostendebant,quod & idem quædam de mulierculis præsumpserunt,qđ omnino falsum esse deprehensum est. Alij verò ferrum calidũ instar Crucis sibi adhibuerunt,vel peste iactantiæ,vel bonæ voluntatis ostentatione.Boamundum verò Roberti Guiscardi filium Rogeri Ducis fratrẽ,secutus est Tãcredus nepos suus, & Richardus de pricipatu. In duobus primis ꝑlijs ꝓualuerũt Turci contra gentem sine Rege,& sine duce, primo apud castellũ Exorogorga,qđ omnibus incolis vacuum christiani intrauerãt oĩbus copijs refertum, qđ vtrum timore an industria incolæ reliquissent incertum est.Fons,& puteus,quo castellum sustẽtabatur extra erat,quo christianis ablato Ramaldus quidam quẽ sibi Ducem fecerant cum Turcis conciliatus est,vt fratres suos illis proderet si posset, & trãsfugit ad eos.Multi ibi apostatæ facti sunt alij, vel sagittati ad signum,vel venundati, vel captiui abducti. Hanc primam persecutionem passi sunt Christiani 3. Calen.Octob.Audientes aũt Turci,q̃ Petrus heremita,& Galterus sine cognomento in ciuitate cui nomen Cinitor prope Nicenam essent,ierunt contra eos, & accurrentes obuiauerunt Galtero,quem cum multis peremerunt.Petrus verò iam Constantinopolim redierat, qm̃ illi acquiescere gens litigiosa nolebat. Turci autem castellum Cinitor obsederunt, & cęperũt, & christianos ibi inuentos, vel occiderunt, vel captiuauerunt, & hoc iterum passi sunt christiani mense Octobri.

De Transitu exercitus Dei per loca Grecia. Cap. XCVIII

DVm hæc agerẽtur Godefridus cum patribus suis Baldouuino, & Eustachio, & Baldouuinus de mõte cum turmis suis per Hungariam commeantes, Cõstantinopolim appropinquabant,Podiensis Eps,& Comes Raumũdus per Sclauariam gradebantur.Hugo magnus,& Comes Flandrensis Robertus, & alius Robertus Comes Northmannorum cum suis Romam prætereuntes in Appuliam deuenerunt.Audiens Boamundus famam aduentus eorum singulorum probitatibus signisq; perscrutatis pallium optimum sibi præcepit asserri. Qđ per particulas conscisum Crucem vnicuique suorum distribuit, suamq; sibi retinuit. Imperator Constantinopolitanus Alexius malum exercitui Dei machinabatur.Ventum est Castoriã,vbi Natale Dñi celebrauerunt. Inde in Palagoniam castrum munitissimum hæreticorum, oĩbus bonis refertum. Quo radicitus dirupto venerunt ad Humem Baldarum, vbi Tancredus cum suis satellites Imperatoris fugauit,quosdam peremit,quosdam vinctos Boamundo præsentauit. Hoc bellũ factum est Feria 4. in capite ieiunij.Hinc vẽtum est ad Serram ciuitatem,vbi sufficiens habuere mercatũ. Ibi Boamundus cum duobus corpalatijs amicitias inijt.Inde vẽtũ est ad ciuitatẽ Rusam Feria 4. ante cęnã Dñi. Venerunt Nicçã pridie nonas Maij,obsessaque est ciuitas ꝑ 7.ebdomadas, & tres dies, & tandẽ capta est,& à christianis Imperatori Alexio reddita, q̃ Turcas, qui ab ea ad se refugerãt in pace susceperant. Inde ad quendã ꝑuenit pontẽ exercitus Dei,tertia die Turcas innumeros ostenderunt Saracenos,Angulanos,Persas 360000. & Arabes innumeros occiderunt,cæsaq; sunt ibi Barbarorũ multa millia, Cecidit igitur

Guillerus Marchisus frater Tancredi, & Gaufridus de monte scabioso, & multi alij Turci iactitāt se de Francorū stirpe genitos, & eorum proauos à christianitate descendisse, nullosq; naturaliter militare debere nisi se, & Francos, factum est hoc pliū Calen. Iulij. Inuentum est in eorum tentorijs auri, & argenti plurimum Æqui, Boues, & Cameli, Mulæ, Verueces, & copiosa suppellex. Solimanus afit Solimani senioris filius de Nichea fugiens inuenit Arabum 10000. Quibus fugā persuasit, & venientes ad ciuitates, & castella in quibus morabantur Surriani christiani dicebant eis. Subdole condeuicimus Francos, & sic intra portas eorum recipiebātur. Ingressi aūt domos eorū, & Ecclesias depredabantur, & auferebant eis oīa concupiscibilia, & filios, & filias. His auditis christiani eos insequētes venerūt Iconiū, īde ad ciuitatē Erachiā, q̄ Turcis abiectis illis se reddidit.

Qualiter Antiochia capta est à christianis, & post à Turcis obsessa. Cap. XCIX.

Maior aūt exercitus cum magna difficultate venit in vallē Antiochiæ, q̄ est Syriæ metropolis. Guillerinus. Hæc post Romam, & Constantinopolim, & Alexandriam 4. in loco cunctis per orbem ciuitatibus plata est. Fluuius ibi ..., qui modo Farnus, olim Oros dictus est 12. ab vrbe milliario pelago influens fluentis rapacibus, & ipso impetu frigidioribus salubris auræ temperiem ciuitati medetur cōmeatum nauium opidanis inuehens, pseuerantiam obsidentiū quandolibet tpe deridet. Est præterea ciuitas mœnibus tuta, montibus ardua. Ecclesia B. Petri, & Ecclesia B. Mariæ quamdiu Turci ibi fuerunt illibatæ manserunt. Baldricus. Hanc primo obsedit Boamundus 12. Calen. Nouemb. 4. Feria, à tribus portis. Erāt.n. iam de ciuitate Armenij multi, & Surriani christiani quidem, sed Turcis obnoxij, qui fugā simulantes audacter exibant in castra mēdicantes, & castrorum explorantes consilia in vrbē reportabāt, qđ multū nocuit christianis. Ibi in castris tanta fames facta est, q̄ Asellionus vendebatur 8. puratis, qui valent denariorū 120. solidos. Guillerus Carpentarius, & Petrus hæremita latenter aufugerunt. Quos inuentos Tancredus apprehendit, & iuhone se conuitiatos, & coactos redire compulit. Erat in obsessa Antiochia quidam Admiratus Turcorum noīe Pirrus, qui fœdus amicitiæ p fideles internuncios cum Boamundo inierat famæ eis allectus. Hic Boamundo filium suum misit obsidem, & reddidit ei tres turres, quas tenebat, & sic capta est ciuitas. Cassianus aūt Dn̄s Turcorum inter fugientes delituit, cuius caput Armenij abstulerunt, & Boamundo detulerunt. Corbannus autē Princeps eorum, qui ad auxilium Antiochiæ confluerat accepta licentia sæuiendi in christianos à Calipha suæ gentis apostolico innumeras gentes sibi coagulauerat. Inter quos & Admiratus Hierosolymitanorū, & Rex Damascenorū. His Antiochiam appropinquantibus obuiauit Sensadolus Cassiani filijs, qui dedit Corberanno municipium fortissimum, qđ vrbi imminebat. Quo facto Corberanus ciuitatem obsedit, ad quē venit ibi Mater eius Centenaria, & Augurātrix, & Sortilega pdicēs ei, q si pugnaret cū christianis superandus esset ab illis, & metu Saracenorum aufugerunt de exercitu christianorū funibus demissi per murum. Guillerus de Grentamensuil, & Ablericus frater eius. Qui Trusellus, & Lambertus pauper ppetuo opprobrio appellati deinceps Funantuli. Fames in ciuitate pualuit.

De Inuentione Lanceæ Saluatoris. Cap. C.

Cuidam verò sacerdoti apparuit Dn̄s cum beatissima genitrice sua, & Petro Apostolo Cruce super caput resplendente exprobrans beneficia, quæ christianis contulerat, & ingratitudinem eorum cum mulieribus fornicantiū. Cumq; minaretur se vindicaturum de illis, & mala sua illis redditurū Mater misericordiæ, & B. Petrus ceciderunt ad pedes eius supplicantes ne pro pautorum culpis cunctis irasceretur, qui præcibus eorum acquiescens dixit Presbytero. Vade, & dic populo meo. Lupanar, & prostibulum, & oēm à vobis remouete abusū, & infra 5. dies, si reuersi fueritis ad me, reuertar ad vos, & oportunum vobis prouidebo auxilium. Et interim quotidie cantet. Congregati sunt inimici nostri, & gloriantur in virtute sua. Cōtere fortitudinē illorum Dn̄e, & disperge illos, vt cognoscant, quia non est alius, qui pugnet pro nobis nisi tu Deus noster. Disperge illos in virtute tua, & depone eos protector noster Dn̄e. Cuidam aūt Peregrino Petro noīe apparuit S. Andræas Apostolus demōstrans ei locum in Ecclesia B. Petri, in quo inueniēda erat lancea Saluatoris. Non multopost ignis de cœlo cadere visus est in castra Turcorum de nocte. Panis pastimatius, & pmodicus Bizanceo vendebatur, Equinæ carnes, & Asininæ pro imperialibus computabantur delicijs. Gallina 15. solid. ouum pro duobus solidis. Nux, vel glans vno appreciabatur denario. Hanc passionem continuam tolerauerunt diebus 36. Stephanus interim Comes Blesensis pp infirmitatem secesserat apud Alexandriam, quæ non longe abest ab Antiochia conualescendi gratia, cuius aduentū oēs expectabant, quia vir consilij erat. Qui vt audiuit Turcas ciuitatem conuallasse, latenter montana conscendit, & festinanter clamdestinus discessit, putans suos defecisse, vel in breui defecturos fore. Et perueniens ad Imperatorem, qui cum magna multitudine Græcorum, & Gallorū in auxilium nostrorum veniebat, persuasit ei, vt reuerteretur. Hanc offensam, & hanc infamiam Stephanus idem tactus postea contritione cordis, & confusione rediens à patria in Hierusalem hiauit, & sic oībus satisfecit XIII. homines laboriosi, & strenui soderunt à mane vsque ad vesperam, & inuenerunt lanceam Domini nimis alte infossam.

De Fuga Turcarum, & descriptione vrbis Antiochiæ. Cap. CI.

Cum aūt christiani exirent de ciuitate ad pugnam contra Corberannom, quædam dulcis pluuiola tanq̄ roscida stilla cecidit super eos, Equos, & Equites ita lętificans, vt Equhinirent, & Equitum animi exhilarescerent. Erat enim pluuia illa tam subtilis, & modica, vt magis sentiri potuit, q̄ videri, velut quædam guttulę rorantes. Non multopost ab ipsis mōtibus exire visus est exercitus innumerabilis, Equis albis insistentes, & in manibus vexilla candida præferentes. Cuius agminis Duces erant S. Gregorius, & S. Demetricus, & S. Mercurius ille. S. qui Iulianum apostatam interfecit. Victim ergo Turci fugerunt. Ibi capti sunt Equi multi, & iumenta, Oues, & Boues, & gazæ innumeræ, & in ciuitatem reductæ. Factum est hoc pliū 3. Calen. Iulij. Infra ciuitatem Antiochiam sunt quatuor montanę satis altæ. In quarum vna sublimiori, castellum est, quod omni prominet ciuitati. Deorsum ciuitas est decenter ædificata, & duplici muro circundata. Murus interior amplus, & altus, & quadris lapidibus cōpactus, in quo turres 190. formosis mœnijs venustatæ, & defensæ propugnaculis. Murus exterior non est tantæ celsitudinis, sed tamen admirandæ venustatis sustinet in se 340. Ecclesias. Patriarcham habet cuius patriarchatui subijciuntur 150. & tres Episcopi. Ab Oriēte quatuor clauditur montanis, ab Occidente ciuitatis muros præterfluit fluuius Pharphar. Octoginta, & quinque Reges eam cōstituendo sublimauerunt, ac nobilitauerūt. Quorum maximus, & primus Antiochus, à quo denominata est. Hanc christiani per 8. menses, & diem vnum obsederant, & cœperant. Postea in ipsa ciuitate iam capta gentiles obsessos eos tenuerunt per tres ebdomadas, in qua obsidione tantus confluxit gentilium exercitus, vt nullus copiosiorem meminerit se vidisse, vel audisse. Requieuerunt christiani in ea 5. mensibus, & 9. diebus. Post hoc ventum est ad Marram Ciuitatem opulentam, quæ capta est hora vespertina die Sabbati 3. idus Septembris. Morati sunt Franci in ea per mensem integrum, & sex dies. Ibi mortuus est Ortensis Episcopus. Ibi passi sunt christiani famem vallidam, vt Turcorum carnes comederent.

Qualiter capta est Hierusalem à Christianis. Cap. CII.

Sigibertus. Anno dn̄i. 1099. Christianis Turcas fortiter debellantibus, eorumq; vrbes, & castella sibi bellando vendicantibus, ibi contigit apud quoddam munitissimum castrum noīe Arcas cis Hierusalem octo mansionibus situm multos eorum perire. Cum quibus, & Anselmus de Ribodi monte lapide percussus in capite occubuit. Hoc solummodo post acceptum vulnus ter verbum repetens, O Deus adiuua me. Erat aūt vir prudentissimus, & exercitui satis vtilis, atq; erga beatum Quintinum adeo deuotus, vt singulis annis solennitatem eiusdē martyris die suo clericis vndiq; congregatis coram se celebrari faceret, eisq; post peractum officium copiosam refectionis mensam pararet. Exercitus aūt Dei oīno monitu in interiora Hispaniæ profectus larga Dei manu refocillatus est, quia ciues & castella illius religionis legatos cum multis munerib. ad eos mittebant, parati et oppida, vel vrbes eis tradere, a quib. Christiani securitate accepta, & indicto vrbibus tributo, interremptis etiā multis eorum, qui se subtraxerant ad eos apud Tyrum recurrentibus, tandem peruenerunt Hierusalem. Eaq; obsessa cum laborarent pro victu, & maximè pro aquę penuria, oēs ex cōi decreto nudis pedibus quotidie orando circumibant vrbē VIII. ergo talis humiliationis die, obsidionis aūt. 39. capta est Hierusalem idibus Iulii, in 6. feria, & in templo Salomonis, & in porticu eius Christiani cum paganis, quinto bello conserto, tāta in eos cæde debachati sunt, vt in sanguine occisorum equitarent vsq; ad genua Equorum. Cumq; ordinatum esset, qui Hierusalē deberent retinere, iam principibus de repatriando agentibus, ecce Rex Saracenorum ad depellandos eos, venit Ascaloniam cū centum millibus Equitum, & quadringentis millibus peditum, quibus cum occurrisset exercitus Dn̄i in quo non plusq̄ 5. millia Equitum, & 15. millia peditum erant, Deo pro seruis suis ad se
recla-

reclamantibus pugnante,& nube eos ab æstu solis defendente, Saraceni solo impetu christianorum territi, oẽs proiectis armis fugerunt,& in hoc 6.bello 4. Calend. Augusti facto, cæsa sunt 100000,Paganorum.In porta verò Ascaloniæ suffocati sunt ad duo millia.At verò, qui in mari perierunt,& qui inter spineta siluarum consumpti sunt numerus nescitur. Duce autem Godofrido electo ad principandum in Hierusalem, cęteri principes repatriant.Capta est Hierusalem, post annos circiter quadringentos sexaginta,ex quo sub Heraclio Imperatore secunda vice capta possessa est à Saracenis.

De Descriptione eiusdem vrbis,& Godefrido illic in Regem electo. Cap. CIII.

GVillerinus. Mõs Syon intra vrbem Hierusalem receptus pro arce eminet.Ibi templum Dñi,& templum,qđ dicũt Salomonis, quibus incertum auctoribus ædificata,Turcorum celebri colebantur frequentia.In templo Dñi collocatum erat sepulchrum Machometh. Ibi celebri opere compacta Ecclesia S.Sepulchri capax ædificata à Constantino magno nullã vnquam ab inimicis fidei tulit iniuriam . Metu, & cognitione ignis cęlestis,qui quotannis in vigilia Paschæ, lampadibus repente serenus infulget. Qđ miraculũ,qñ cœperit,vel si ante tpa Paganorum fuerit nullius Historiæ relatione cognoscitur. Legitur in libro Hemardi monachi, ꝙ ab hinc annis 251.anno.s. Dñi 970. Idem Hierosolymam profectus ignẽ illum viderit, hospitatusq; fuerit in xenodochio,qđ ibi Carolus Magnus construi iussit , vbi, & bibliothecam ingentis expensæ compegit. Tantaq; Ægypti, & per id locorum commemorat pacem christianos sub dñio Saracenorum habuisse , vt si alicui vianti in medijs forte terminis iumẽtum,quo necessaria deueheret moreretur,aut deficeret,ille relictis sarcinis ad proximam vrbem expeditus pro auxilio pergeret, oĩaque quę reliquerat intacta reperturus,15.die Iulij capta est Hierusalem,partem ligni dñi ei quidã Tyrus auita successione domi custodiã reddidit. Ibi Dux Godefridus electus est in Regem,filius Eustachij Comitis Bononiensis,qui per maternum genus ad magni Caroli spectabat lineam . Mater eius Ida.Godefridus autem idem filius Imperatori Henrico militauit contra ipsum Hildebrannum,& in oppugnando Romam , partem muri , quæ sibi obtigerat primus irrupit , postea præ nimio labore , & nimia siti vinum nimium hauriens , febrem quartanam nactus est. Audita autem fama viæ Hierosolymitanæ , illuc se iturum vouit , si Deus redderet ei sanitatem. Quo voto emisso,mox vires eius pœnitus refloruerunt.In Antiochena obsidione Turcum quẽdam singularem pugnam poscentem, medium à lateribus gladio Lotharingio dissecuit , cuius desecta medietate iam in armis palpitante reliquam tulit Equus,cui insederat,adeo firme Turcus ille militando , seu tyrocinando insederat Equo suo. Idem Godefridus alterum congressum vibrato in caput ense à vertice vsque ad inguina discidit,& ex eodem ictu sellam,& spinam equi pęnitus discidit.In eadem obsidione militẽ quẽdam suum paculatum progressum à Leone inuasum , & clipeo se defendentem tandem occisum adeo indoluit,vt venabulo se ram transfoderit, quæ saucia, & dolore acrius sæuiens in eum irruit ita,ꝙ ex ferro,quod extabat ex vulnere tibiam eius sauciauit,qui mox gladio bestiam euisceraùit.

De Interitu impij Regis Anglieri , & de signis pręcedentibus. Cap. CIIII.

HElinandus.Anno Dñi 1100. qui fuit Annus vltimus vitæ Regis Guilleri Angliæ,visibiliter Diabolus apparuit hominibus in saltibus , & deuijs transeuntes allocutus. Præterea in pago Beruhesaræ in villa Ansiedę continuis 15.diebus fons, sanguinem tam vbertim manauit,vt vicinum vadum inficeret. Anselmus autem Cãtuare Eps cum quo omnis pariter religio exulauit,venit hoc Anno Marcenniacum,Cumq; ibi loqueretur cum Hugone Abbate Cluniacẽsi,respondit Abbas proxima nocte Regem Guilerum ante Deum ductum, & adiudicatum damnationi. Idem Rex pridie, q̃ periret,vidit per quietẽ se fleubothomiæ ictu sanguinem emittere , radiumq; cruoris in cœlum vsque protendi , ita vt lucem obnubilaret, & diẽ interpolaret, Eadem nocte Monachus quidam transmarinus vidit per somnium , ꝙ idem Rex in Ecclesiam quãdam intrauerat superbe,& insolenter,(vt solebat) circunstantes despiciens. Tunc crucifixum mordicus apprehendens brachia illi corrosit, crura pęne truncauit.Crucifixum diu tolerasse,sed tandem Regem ita pede depulisse,vt supinus caderet, Ex cuius iacẽtis ore tanta flamma effusa est,vt fumeorum voluminum orbes etiam sydera lamberent.Hoc somnium cum ei quidam retulisset.Respondit Monachus, est & causa nummotum monachaliter somniat.Date ei 100.solidos. Eadem die percussus est in saltu pœnitus eius sagitta , quam iecerat Galtherus Turianus miles quidam de Francia, qui Ceruum volebat percutere,qui prope Regem stabat. Obijt anno Dñi 1100. regni sui 13.4. nonas Augusti, nullum suo tempore conuentum Ecclesiasticum fieri permisit, sacros honores sui iuris esse dictitabat. Eo die quo mortuus est tres Episcopatus, & 12.Abbatias vacantes in manu sua tenebat. Ex chronicis . Anno prænotato Godefridus Dux Lotharienfium , & princeps Hierosolymitanorum obijt, eique Balduuinus frater eius in principatu succedit.

De Baldouino Rege Hierosolymitano. Cap. CV.

SIgibertus. Rex verò Balduuinus coronatus est apud Bethleem . Anno Domini 1101. vix tunc erant in tota militia christianorum 400.milites, & tot pedites, qui Hierusalem, & Ramulam, & Capham, & Ioppen custodirent. Illo anno sacratus ignis in vigilia Paschæ tardauit,vsque in mane Resurrectionis dñicæ. Accensa autem diuinitus vna lampade sepulchri per omnem Ecclesiam cæteræ lampades diuinitus accensę sunt.Postea cœpit Balduuinus Cæsaream Palestinæ,ibi captus est Admiratus vrbis, & Episcopus eorum . Ibi Turcus in collo pugno christiani percussus Bizanceos euomuit.Mares enim intra gingiuas,fœminæ intra pudenda Bizanceos absconderant. Subegit idem Rex postea Tiberiadem, Sidonem, Accaronem, & cunctas vrbes maritimas. Boamundus autem insidijs cuiusdam admirandi Turcorum captus , & detentus,sed per gratiã Dei liberatus argenteos compedes quibus illigatus fuerat Antiochiam secum detulit.Non multopost Gallias venit offerens cathenas S.Leonardo. Vxorem duxit filiam Regis Francorum pro suspicatione noxiæ potionis cultellum habebat paratum, qui ante ora comedentis infixus sudore prodebat manubrij, si aliquid tecto illatũ esset veneficij. Post hunc Tancredus nepos suus præfuit Antiochię,cui successit Rogerius filius Richardi.

De Clerico per quandam visionem ad orientem Cistercienfium conuerso. Cap. CVI.

ANno Domini 1104. Quidam Clericus de Vendopera cũ studeret in scholis apud Lugdunum vidit in visione noctis quandam vallem sub quodam monte,super quam ciuitas quædam pulcherrima sita erat, cuius aspectus nimiũ delectabat intuentes,ita vt quisquis eam videret,de aspectu illius satiari non posset, & modis omnibus laboraret quõ ad illam peruenire valeret.Interea vidit fluuium quẽdam sub pede mõtis,immo circa pedem currẽtem,quem dum circuiret quærẽs artem quumodo illum transmearet, vidit super ripam fluminis 12.pauperes,siue 14. lauantes in flumine tunicas suas,inter quos erat quidam veste candidissima indutus,multum alijs dissimilis,qui adiuuabat illos in tunicarum suarum ablutione , q. postquam adiuuerat vnum, ibat adiuuare alium. Tunc clericus qui hoc videbat accessit ad illum,qui cæteros adiuuabat,& dixit.Quæ gens estis vos?Qui ait.Isti pauperes homines sunt pęnitentiam agẽtes,& se à peccatis suis lauantes,& ego filius Iesus Christus sine cuius auxilio,nec isti,nec illi possunt benefacere.Ciuitas hæc pulchra, quã vides Paradisus est,vbi ego maneo,& qñ quisque tunicam suam lauerit,idest pęnitentiã peregerit in illam intrabit.Tu ipse satis diu quæsisti viam qua itur ad illam, sed nulla alia via,quam ista ducit ad eam. His dictis Clericus à somno euigilauit,& mirari cępit de visione.Cumq; non multopost redisset à schola in patriam suam,narrauit Epo. Cabilonensi,cui familiaris erat,visionẽ hanc.Qua audita Eps suasit ei,vt sœculum relinqueret,& religionem intraret,commendans ei super omnes ordines,nouellum illum ordinem Cistercienſem.Ille venit Cistercium, & inuenit locum incultum, & desertum,& fratres inter bestias conuersantes.Ad portã verò monasterij, quæ de vimine facta erat pendebat malleus ferreus,cuius sonitu ad portam Portarius appellabatur ab intrare volentibus , hoc sonitu Portarius vocatus venit ad eum foras, & inclinans salutauit eum. Quem Clericus intuens statim recognouit se eundem vidisse inter eos , qui tunicas suas in flumine lauabant . Rogauitque eum , vt adduceret ad se Abbatem,Abbas igitur,& totus conuentus venit ad eum,& recognouit clericus omnes se vidisse tunicas suas in flumine lauantes, statimque cecidit ad Abbatis pedes, rogans eum lachrymis,vt susciperetur, qui susceptus non multo post factus est Prior.

De Clade Suldensi , & Vulstano Vuigorniensi Episcopo. Cap. CVII.

GVillerinus . Eo tempore in cœnobio Fuldensi exitialis lues grassata prius Abbatem corripuit,mox multos Monachorum extinxit, superstites primo sibi quisque timere orationes , & eleemosynas largiores facere, sed processu temporis , vt est natura omnium pedetentim metu dempto omittere cœperunt,præsertim Cellerarius,qui palam clamitabat non posse pænum tot expensis sufficere, sperasse semper se aliquod alleuiamentum pro tot elationibus funerum nihil vltra

tra spei esse, si qđ viui nequissent mortui consumerent. Ita ꝙ cum quadam nocte propter necessaria diu soporem distulisset. Tandem elaqueatis morarum nexibus in dormitorium pergebat, & ecce vidit in capitulo Abbatem, & omnes, qui obierant illo anno eo, quo decesserant ordine sedere. Tremens, & effugere gestiens retractus est increpitus, & more monastico flagellatus audiuit verba Abbatis in hanc sententiam. Stultum est de morte alterius emolimento inhiare, cum sors cuiusque sub eodem pendeat fato, impium esse enim Monachus oēm vitam suā in Ecclesiæ consūpsit obsequio, vt careat saltem vnius anni post mortem stipendio. Scito non te citissime obiturum, sed quicquid pro te fiet ad aliorum quibus abstulisti referetur commodū, modo & alios corrige exēplo quos corripuisti verbo. Abijt ill, & nihil se vanum vidisse recentibus plagis, quam morte ꝓxima demōstrauit. Ea tempestate Vulstanus Vuigorniensis Episcopus cum de parua literarum scientia pulsatus, foras concilij exisset, vt strictiori concilio responsum vomeret suum remoto animo à tumultibus ait ad socios. Credite mihi, dum cantauimus horam sextam. Socijs autem referentibus, vt prius pp qđ venerant expedirent, quia satis superq; sufficeret cantibus tēpus Regem, & Proceres, si hoc audierint risui se habere opinaturos ait. Credite mihi, prius faciemus Dei seruitium, & post agitabimus omnium litigium. Hora igitur cantata, & nulla tergiuersatioce excogitata, nullo commentato splendore viri, confestim aulam intrare perrexit, suis eum retinere tentantibus persuaderi non potuit, quinpotius illis causæ suæ timentibus procerto Ait, noueritis me visibiliter hic videre beatos Archiepiscopos Dunstanum Cantuarien. & Osualdum Eboracensem, qui hodie suis me precibus tuentes, falsiloquorum acumen hebetabunt. Itaque data benedictione Monacho minimæ facundiæ viro Senorthmannicæ linguæ sciolorem perorans obtinuit.

De Hildeberto Episcopo Cenomanensi, & scriptis eius. Cap. CVIII.

Helinandus. Florebat hoc tempore Hildebertus Cenomanensis Episcopus Berengarij Turonensis discipulus, versificator, & dictator egregius, qui epitaphium eiusdem Berengarij magnifice scripsit in versibus 52. qui de Roma composuit hoc disticon. Vrbs fœlix si vel dominis vrbs illa careret. Vel dominis esse turpe carere fide. Actor. Idem Hildebertus tribulationes, & vincula pro Christo sustinuit. Nam vt ipse refert in quadam epistola generali ad omnes Ecclesiæ filios cum in turre Cenomanensi Comes Rotrocus in vinculis teneretur, ad eum metu mortis trepidum Episcopus Ipræ vocatus accessit, cui confessus Comes domui suæ disposuit, testamentum fecit, & Ecclesiæ distribuit, qđ vt illibatum permaneret ab Epō precibus impetrauit, quatenus Matrem eius adiret, & de testamento testimonium perhiberet, inhibens ne quis illud minuere præsumeret, ne quis anihilare tētaret, pergentem igitur Epīscopum Mater Comitis in Paschæ suscepit testamento applausit, gratias agens, ꝙ gratia Comitis accessisset. Eadem die initū est aduersus eum consilium, & in crastinum iniectæ sunt manus in eum. Sicque contumeliose captus est, & in custodia publica positus, diuiserunt etiam sibi vestimenta eius, æquis iam inter eos distributis, qui gratis ad facinus discurrebant. Erat tunc in castello, quo hæc facta sunt venerandus Carnotensis Episcopus, qui in spiritu contrito Hubertum. s. illorum sceleratorum Principem primo quidem blandiens conuenit, sed bestia rationem non admisit. Dehinc illum sacrilegij libere arguit, & postremo tradidit eum Sathanæ in carnis interitum anathematis vinculo, quo debuit alugatum, vel giosi quoque Abbates, & Anachoritæ consummati nominis ad eum conueniunt, sed eū vt lapidem durum inuenerunt, & in his omnibus non est auersus furor eius. Hic quidem prius fuit Cœnomanensis Episcopus. Deinde Turonēsis Archiepiscopus. Iam ergo prę fatus Episcopus in vinculis positus nōnullas epistolas scripsit, sed & quosdam versus elegātes de exilio suo composuit. Librum quoque pulchrum de tædio huius uitæ, quærimoniam suipsius de seipso ad seipsum, partim metrice partim prosaice continentem. Et orationē pulcherrimam de sancta Trinitate, & versus quosdam de Eucharistia ex quibus hæc pauca hic misere volui.

Versus eiusdem de exilio suo. Cap. XIC.

Nuper eram locuples multisque beatus amicis. Et risere diu propria fata mibi. Sæpe mihi dixi, quia sunt tam prospera rerum. Quid sibi vult tantus tam citus agger opum? Heu mihi nulla fides, nulla est constantia rebus. Res ipsæ quid sint mobilitate docent. Res hominum atque homines leuis aura versat in horas, Et venit à summo summa ruina gradu. Cuncta sub ancipiti pendent mortalia casu. Et spondent propria mobilitate fugam, Quicquid habes hodie cras te fortasse relinquet. Aut modo dum loqueris desinit esse tuum. Has ludit Fortuna vices Regesq; superbos. Aut seruos humiles non sinit esse diu. Illa dolosa comes sola leuitate fidelis. Non impune fauet, aut sine præmit. Illa mihi quondam vultu blandita sereno. Mutauit vultus nubila facta suos. Accessit damnis nouus ille grauisque tyrannus. Quo Cenomannorum consule ius perijt. Cuius Auos puduit scelerum genuisse patronum. Fortunæque parem mobilitate dolis. Ille pudor patriæ me non impune tuentem. Iustitiæ leges expulit à patria. Inde ratem scando vitam committo procellis. Vela tument gemina cimba iuuatur ope. In fragilem pinum totus prope congerit iras. Mundus, & est hostis quicquid obesse potest. Ecce rapax turba tollens ad sydera fluctus. Impulit ad litus iam sine puppe ratem. Sic miser infœlix quassa rate rebus ademptis. Euasi ventos, æquora, saxa, Iouem. Ecce quid est hominis, quid iure vocare paternum. Quã miser ille sibi plaudere dote potest. Hoc est hic hominis semper cum tempore labi. Et semper quadam cōditione mori. Est hominis nudum nasci nudumq; reuerti. Ad Matrem nec opes tollere posse suas. Est hominis putrere solo saniemq; fateri. Et miseris gradibus in cinerem redigi. Istius es hæres homo proprietatis, & illum. Certius his Dominum præmia nulla manet. Res, & opes præstantur, & famulantur ad horam. Et locuples mane vespere pauper erit, Nemo potest rebus sis assignare manendi. Quæ nutus hominis non didicere sequi. Ius illis Deos ascripsit statuitque teneri. Legibus, & nutu stare, vel ire suo. Ille simul semelque solus prævidit, & egit. Cuncta, nec illa aliter videt agitque aliter. Vt vidit facienda facit, regit absque labore, Distinguit formis tempore sine loco. Crescendi stadium rebus metitur, & illas. Decreuit, versat legibus ipse manens. Ipse manens dum cuncta mouet, mortalibus ægris. Consulit, & quo sit spes statuenda docet. Ille potens mitis tenor, & concordiā rerum. Quicquid velit in me deierat eius ero. De miseria animæ degentis in corpore.

Idem in quærimonia sua ad seipsum de seipso loquitur anima. Cap. CX.

Anguste fragilisque domus animæque ruentis. Hospita seruili conditione premor. Triste iugum ceruice gero grauibusque cathenis. Prohdolor ad mortem non moritura, trahor. Heu mihi, quam docilis falli, quam prōpta subire. Turpia, quam uelox ad mea damna fui. Hospitium sponsus mira fabricauerat arte. Quo suscepta breui tēpore casta fui. Nam mihi versutus, sed origine clarus adulter. Illusit, Famula subreserante fores. Musitat, obloquitur, præsentibus imperat vti. Delicijs, opibus, nōmen lactat herili. His peruersa modis cœptum peruertit honestum. Et miseram, quo vult imperiosa trahit. Hospitij lex ista mei est his exul ad horam. Obligor, hoc fœdus soluet amara dies. Egrediar, sed nescio, quo simul nescio, quando. Et fortasse dies iste supremus erit. Est igitur ponenda domus quo libera tristi. Carcere perpetuo iure carere queā. Heu quam turpe nefas horrendum, quam reprimendum, quam discors animæ noxium simulat atque nefandum. Mundi cura flagrans, & mouens pectoris æstum. Infestare docet ius, & honestum. Res abiecta nimis parque pudori. Virtus est oneri, crimē horrori. Virtus uilis apex dos sine fructu. Tu uenale bonū iners superis onerosa, iners terrigenis inferis, & ambitiosa. Deponi facit, & lapsā dura resumi, uanescis ueluti uirgula fumi. Non est cui placeas simplice toto. Qui læsam doleat in quo teste remoto. Qui te gratis amet, vel tueatur, qui patrocinium polliceatur. Laus sublimnis opes, crimen egestas, præpollet facinus sordem honestas. Ha nunc innocuis iura minantur. An si flagitio sceptra lucrantur. Ha, quam sollicito quisque labore. Occurrat medico carnis amore. De morbis animæ nulla quærela. Egressam sequitur tarda medela. Multa duces lata pro libertate tulere. Exilio sobolem gladio caput exposuere. Fœlices si triste iugum sic excuteretur. Nec miseros quicquam miserabilius sequeretur. Sed graue seruitium male libera colla præmebat. Et dominos centum sua crimina quisque ferebat. Viuere si uera sub libertate placeret. Non homini, sed peccato seruire puderet. Illud enim transit, & saltem morte leuatur. Hoc est æternum, nec finem fine lucratur.

Dicta Eiusdem de septem actibus animæ. Cap. CXI.

His animæ septem proprios sibi vendicat actus. Viuificat, sentit, varias amplectitur artes. Corrigit excessus uirtutibus instat in ipsam. Dirigit virtutum deitatem gaudet in illam. Seminibus quoque primus inest, animalia bruta. Participant alium, duo nostræ proprietatis. Tres sunt, & superum, superi tamen anteferuntur. Ex actu primo uegetantur corpora crescunt. Prouenit inde uigor, nexus, complexio, motus, Et status, & species, & conuenientia quædam. Ex alio tangit, uidet, audit gustat odorat, Odit, amat, petit apta sibi, contraria uitat. Soluitur in somnos in somnia mente uagatur. Præteriti memi-

nit,

ait, uenturis instat, agitque. Plurima, quæ sensu nam, & ratione geruntur. Tertius ingenuas aliasque perambulat artes. Quęque, vel ingenium, vel disciplina ministrat Colligit, & vario ꝑfectu in artibus hæret. Quartus ab illicitis reuocat, residensq; reatus. Abiurare docet, extunc agnoscere sese. Incipit inquam nouum niti, ac transire decorem. Discimus ex quinto naturæ lege teneri. Res inconcessas virtutis amore cauere. Concessas aliquot etiam sine teste carere. Sextus in aspectum Solis lucisque supernæ. Pænè parem superis animam rapit immaculatā. Septimus astringit stabilique subartat amore. Collateratque Deo quam dotem iam speculetur. Quos thalamos quis cultus ea, quæ festa serenent. Quis dicat speciosa veni dixere beatæ. Maioresque animæ nec eis tamen antea virtus. Aut ea lingua fuit, quibus sic aperire liceret. Excedit sensus meritumque recondita merces. Primus itaque noster actus est viuificatio. Secundus sensus. Tertius ars. Quartus correctio. Quintus virtus. Sextus contemplatio. Septimus quies. Hos actus si carnis desiderijs impediri negas, profecto, vel pœnitus infra hominem defecisti, vel supra hominem profecisti, qui solus tam libere beatus es, vt eam concupiscentiam nescias, quæ aduersus præfatos actus, & innumero militat exercitu, & diuerso triumphat affectu. Nec enim in omnes animas par ei licentia est. Ipsi quoque actus, nec eodem tempore omnes, nec omnes eadem infestantur molestia. Alij quippe in ortu, quasi seges in gramine præfocantur. Alij iam profecti, velut inspicis grana, quæ feruor nimius exurit inanescunt. Est etiam, quòd illos intrinsecus impugnet, quod illos extrinsecus euacuat.

De vita corporis, & eius appetitu, vel tædio. **Cap. CXII.**

EOrum primus quanto carni gratior est, tanto à carnis inquietudine securior. Caro enim viuificationis officium amat, tantamque cum eo pacem pepegit, vt si quid ei cōtrarium nouerit, & implacabili odio abhorreat, & curiosa sollicitudine auerfetur, hinc est, ꝙ illi quoque, qui cum Paulo clamant, Cupio dissolui, & esse cum Christo, mortem tamen formidant, quia caro hęc animæ lætatur officio, Christus mori venerat, & tamen dicebat. Pater si fieri potest transeat à me calix iste. Idem cum remotus à discipulis prolixius oraret, vsque ad sudorē sanguinis anxietate turbatus est passionis. In cuius verbis nihil aliud intelligendum est, quam quædam conuiuificatio carnis, quæ sic inerat ei lege naturæ, vt tamen bonum non impediret obedientiæ. Quæ cum ita sint, tantum tamen amorem tamque germanum fœdus, plerumque superuenientes irrumpunt molestiæ, quibus excitata caro ad viuificationis odiū spreta sollicitat ad consensum, quia sicut illecebrarum desiderio, sic & perniciose commouetur anxietate sollicitudinum. Quibus dum venatrix illarum deliciarum diu subesse diuque fatigari formidat. Paulatim incipit tædere vitæ, placetque viuificationis gratiam abiurare. Cuius obsequia permixtis incommodis amarescunt. Nascitur inde turpis, ac ridiculosus mortis appetitus, nequam. s. progenies, & quæ more vipereo suos plerumque suffocat, & extinguit genitores. Nonnullos etenim tua quoque tempora habuere, quos vel in aquas, vel ad laqueum egit dolor amissæ pecuniæ. Nam de veteribus q d loquar, quorum mortes simili prouocatas insania, veridicis assertionibus nequaquam Poetæ tacuerūt. Non recolis idem te attestatum cum affectatæ mortis originem suppositis decantares versiculis. Cum placeat carni, quod viuificatur. Ametque hoc animæ obsequium, tamen euenit, vt diuturnis fracta malis vitam fastidiat, abdicet annos. Malit obire semel, quam sæpius atque suprema morte rapi, quam tot paruulis esse superstes. Sed licet his instet non est homicida voluntas, donec declinat faueatque vxorius illi, spiritus hinc stimulis, & blanda lite subacto Gignitur excessus, quia dum caro clamat, eamque spiritus exaudit, consensu culpa creatur. Inque creando nephas caro fit vir, spiritus vxor.

De Misterio Hostiæ sacræ. **Cap. CXIII.**

ITem de corpore, & sanguine Domini. Tollimur e medio fatis ingentibus omnes. Et trahimur quo nos uita peracta uocat. Hi nunquam hi semper, alij plectuntur ad horam. Purgatis, quia datur transitus ad requiem. Hanc illis altare sacrum, vel criminis expers. Vita uel obsequijs emptus amicus emit. Perfectos, ualdeque malus nil vota suorum. Nil impensa precum, nil holocausta iuuant. Nam nec iustus eget, nec pessimus ista meretur. In medio est, veniam cui sacra mensa parat. Ipsa tamen viuos à vitæ calle vagantes. Vt redeant saltim sero iuuare solet. Inde fit, ut quotiens sacris accedimus aris. Particulis cędat hostia fracta tribus. Pars iniuncta mero pro uiuis orat, opusque Sanguinis, & carnis expiat ipsa caro. Pro bene defunctis quorum purgamine vnus. Hoc interuentu non eget, alter eget. Offerimus tibi Christe duas, sed propter eosdem. Oblatę pariter non operantur idem. Nam pars sanctis, pars est pro sanctificandis. Illa refert grates, supplicat illa Deo. Hostia pro iustis laus est pro iustificandis. Mentio, pro reliquis causam agit, alterisque Fit cibus hic, ex pane caro, Deus ex elemento. Misterio simplex, vtilitate triplex. Ipse calix tumulum denotat, ara Crucem. Vtque fides assit terrorque recedit, & horror. Fit cibus ipsa caro, panis imago manet.

De Confessione sanctæ Trinitatis. **Cap. CXIIII.**

IDem in oratione ad sanctam Trinitatem. Alpha, & ω magne Deus, Hely, Hely Deus meus, cuius virtus totum nosse, cuius esse summum bonum, cuius opus quicquid bonum. Super cuncta subter cuncta, extra cuncta, intra cuncta. Subter cuncta, nec substratus, super cuncta, nec elatus. Intra cuncta, nec inclusus, extra cuncta, nec exclusus. Super totus præsidendo, subter totus sustinendo, extra totus cōplectendo, intra totus comprehendēdo. Intra nusquā coartaris, extra nusquam dilataris, subter nullo fatigaris, super nullo sustentaris. Mundum mouens non moueris, locum tenens non teneris. Tempus mutans non mutaris, vaga firmans non vagaris. Vis externa, vel necesse, Nō alternat tuum esse. Heri nostrum cras, & pridem, Semper tibi nunc & idem. Totum Deus hodiernum Indiuisum sempiternum. In hoc totum pręuidisti totum simul perfecisti. Ad exemplar summę mētis, formam præstans elementis, Nate patri coequalis Patri consubstantialis. Patris splendor, & figura, factor factus creatura. Carnem nostram induisti, carnem nostram suscepisti. Sempiternus temporalis, moriturus immortalis. Verus homo, verò Deus, impermixtus homo Deus. Non conuersus est in Deum, nec consumptus propter Deum. Hic assumptus est in Deum, nec consumptum propter Deum. Patri compar deitate, minor carnis veritate. Deus Pater tantum Dei, virgo Mater, sed & Dei. In tam noua ligatura, sic vtraque stat natura. Vt conseruet quicquid erat, facta quiddam, quod non erat, Noster iste mediator, iste noster legislator. Circuncisus baptizatus crucifixus tumulatus. Obdormiuit, & descendit, resurrexit, & ascendit. Sic ad cœlos eleuatus, iudicabit iudicatus. Paracletus increatus, neque factus, neque natus. Patri consors genitorque sic procedit ab vtroque, ne sit minor potestate, vel discretus qualitate. Quanti illi tantus iste, quales illi talis iste. Ex quo illi extunc iste, quantum illi tantum iste. Pater alter, sed gignendo, natus alter, sed nascendo. Flamen ab his procedendo, tres, & vnum subsistendo. Quisque trium plenus Deus, non tamen Dij, sed Deus. In hoc Deo Deo verò tres, & vnum asseuero. Dans vsiæ vnitatem, & person is Trinitatem. In personis nulla prior nulla minor nulla maior. Vnaquæque semper ipsa, sic est constans atque fixa. Vt nec in se varietur, nec in ullam transmutetur. Hæc est fides orthodoxa, non hoc error siue nox. Sicut dico. Sic & credo, nec in prauam partem cædo. Inde uenit bone Deus ne disperem quamuis reus. Reus mortis non despero, sed in morte uitam quæro. Quo te placem nil prætendo, nisi fidem quam defendo. Fidem uidens hac imploro, leua falcem, quo laboro. Per hoc sacrum cathaplasma conualescat ægrum plasma.

Oratio Eius ad Christum Dominum. **Cap. CXV.**

EXtra portam iam delatum iam fœtentem tumulatum, Vita ligat lapis vrget, sed si iubes hic resurget. Iube lapis reuoluetur, iube uita disrumpetur. Exiturus nescit moras, postquā clamas. Exi foras. In hoc salo mea ratis infestatur à piratis. Hinc assultus, inde fluctus, hinc, & inde mors, & luctus. Sed tu bone nauta veni, preme uentos, mare leni. Fac abscedant hi piratæ duc ad portum salua rate. Infœcunda mea ficus, cuius ramus ramus siccus. Inscidetur incundetur si promulgas, quod meretur. Sed hoc anno dimittatur stercoretur fodiatur. Quod si nec dum respondebit, flens hoc loquor tunc ardebit, vetus hostis in me furit, nequis mersat flammis urit. Inde languens, & afflictus, tibi soli sum relictus. Vt hic hostis euanescat, vt infirmus conualescat. Tu virtutem ieiunando des infirmo, des orando. Per hæc duo Christo teste liberabor ab hac peste. Ab hac peste solue mentem, fac deuotum pœnitentem. Da timorem quo proiecto, de salutē nil conjecto. Da Spem, Fidem, Charitatem, da discretam pietatem. Da contemptum terrenorum, appetitum supernorum. Totum Deus in te spero, Deus ex te totum quæro. Tu laus mea meum bonum, mea cuncta tuum donum. Tu solamen in labore, medicamen in dolore. Tu in luctu mea lira, tu lenimen es in ira. Tu in arto liberator, tu in lapsu releuator. Metum præstans in prouectu, spem conseruas in defectu. Si quis lædit tu rependis, si minatur tu defendis. Quod est anceps tu dissoluis, quod regendum tu inuoluis. Tu intrare me non sinas infernales officinas, ubi mœror, vbi metus, ubi fœtor, ubi fletus, ubi probra deteguntur, ubi rei confunduntur. Vbi tortor semper cedens,

cedens, vbi vermis semper edens. Vbi totum hoc perhenne, quia perpes mors gehennæ. Me recepet Syon illa, Syon Dauid vrbs tranquilla. Cuius faber actor lucis, cuius portæ lignũ Crucis. Cuius claues lingua peti, cuius ciues semper læti. Cuius muris lapis viuus, cuius custos Rex festiuus. In hac vrbe lux solennis, ver æternum pax perhennis. In hac odor implens cœlos, in hac festum semper melos. Non est ibi corruptela, non defectus non querela. Non minuti non deformes, omnes Christo sunt conformes. Vrbs cœlestis vrbs beata, supra petram collocata. Vrbs in portu satis tuto, de longinquo te saluto. Te saluto, te suspiro, te affecto, te requiro. Quantum tui gratulentur, quam festiue conuiuentur. Quis affectus eos stringat, aut quæ gemma muros pingat. Quis calcedon, quis hiacynthus, norunt illi, qui sunt intus. In plateis huius vrbis, sociatus pijs turbis. Cum Moyse, & Helya, pium cantent Alleluia. Amen.

De quibusdam prodigijs, & morte Imperatoris Heinrici.
Cap. CXVI.

ANno Imperij Heinrici 49. & ab Incarnatione Domini 1105. Vigilia Natalis Domini terremotus factus est magnus in Hierosolymis. Hierosolymitæ innumerabilem Paganorum multitudinem gloriosa victoria conterunt. Filius Heinrici Imperatoris à patre auersus, quoscunq; potest ab eo auertit, & sub obtentu meliorandæ Reipublicæ, & restaurandę Ecclesiæ in eum insurgit. Duo orbes in modum Solis forma, & lumine quotidiano Soli similes apparuerunt, omnium colorum specie radiantes ad instar arcus cœlestis. Anno 54. nonas Februarij, stella per diem visa est in cœlo ab hora tertia, vsq; ad horam nonam, quasi cubito distans à Sole. Heinricus filius Imperatoris contra ius naturæ, & fas legum in patrem insurgens, quam indigne eum tractauerit, declarat Epistola ex ore ipsius Patris scripta ad Philippum Regem Francorum. Pridie Idus Februarij apud Barum Italiæ stellæ visæ sunt in cœlo per diem, nunc quasi inter se concurrentes, nunc quasi in terram cadentes, toto pænè mense Februario Cometes apparuit. Imperatore Heinrico moriente Leodij, filius eius Aquisgrani venit, & volens venire Leodium contra patrem suum, quinta Feria Dominicæ cœnæ præmisit suos præoccupare pontem apud Mosam, ne quis venienti sibi obstaret. Sed militibus Patris concurrentibus ad exoccupandum pontem, milites filij à ponte repelluntur, alijs eorum captis, alijs in Mosam demersis, alijs occisis. Inter quos etiam Bruno Comes occisus est. Sic filius contra Patrem veniens redijt inglorius. Coloniensibus fidem Imperatori seruantibus, at eorum Archiepiscopo filium Imperatoris contra Patrem suum animante, Colonia obsessa oppugnatur, sed non expugnatur.

De Moribus eiusdem, & aduersario eius à muribus deuorato. *Cap.* CXVII.

GVillerinus. Interim Heinricus Imperator Leodij moritur. Hic Heinricus Hildebranni inimicus ore facundus fuit, acer ingenio, eleemosynis largus. Sexagies, & bis acie collata dimicauit, plures inimicorum eius vitam misero exitu finiere. Quidam ex aduersarijs eius homo potens, & factiosus dum resupinata ceruice in conuiuio resideret, repente à muribus circumuallatus est, vt nusquam posset effugere, tantus erat numerus bestiolarum, vt in qualibet ampla prouincia tot esse non putaretur, fustibus, & subsellijs diu expulsi fugari non potuerunt. Nullum verò nocere tentabant nisi illum solum, quem dentibus, & terribili quodam ocentu persequebantur. Iste autem à famulis vltra iactũ sagittæ in pelagus prouectus est, sed frustra, nam continuo tanta vis murium inundauit, vt mare paleis constratum iurares. Et cum tabulata nauis corroderent, & naufragium tritum aqua per rimulas ingrediẽs minaretur, famuli puppem ad litus retorquent. Miser ergo ille in terram expositus, mox totus dilaceratus, horrendam murium famem expleuit. Sed hoc ideo mirum minus iudico, quia certum est, in Asiaticis regionibus si Leopardus aliquem morsicus attigerit, confestim murium copiam aduentare, vt vulneratum commingant, immũdumq; vrinæ diluuium comitari hominis exitium. Si uerò sedulitate ardentium intra nouem dies vitata fuerit pernicies, aduocari medicorum industriam, & profecto valituram. Conspiratus est relator meus quendam eiusmodi saucium cum desperaret in terra ob salutem in altum iactatis anchoris processisse, nec mora plusquam mille mures uidisse corticibus malorum quorum medullas exederant inclusos mirabili dictu, sed obsterpentibus nautis dimersos. Nihil .n. ille parẽs rerũ creaturarũ distituit ingenio, nihil noxiũ sine remedio.

De Conuersione Petri Alfunsi quondam Iudæi, & editione libelli sui. *Cap.* CXVIII.

EO tempore Petrus Alfunsus quõdam Iudæus, & Moyses appellatus iudaismum reliquit, & ad fidem Christi conuersus libellum elegantem satis edidit, in quo contra Iudæos, & contra Saracenos egregie disputauit, sed in primis modum suæ conuersionis exposuit, dicens. Petrus Alfunsus. Omnipotẽs suo me Spiritu inspirauit, & ad rectam semitam direxit, tenuẽ prius oculorum remouens albuginem, & post graue animi corrupti velamẽ. Tunc nobis prophetiarum claustra patuerunt, & eorum arcana reuelata sunt, vnde perpendimus, & qđ est intelligendum, & qđ inde credendum. Cum itaque peruenissem ad tam excelsum huius fidei gradum, instinctu diuinæ miserationis exui palliũ falsitatis, & nudatus sum tunica iniquitatis, & baptizatus sum in sede Ostensis ciuitatis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritu sancti, manibus gloriosi Stephani eiusdem vrbis Episcopi. Anno 1106. à Natiuitate Domini die Natalis Apostolorum Petri, & Pauli. Vnde & ob venerationem atque memoriam eius diei, & Apostoli nomen, qđ est Petrus mihi imposui. Fuit autem Pater meus spiritualis Alfonsus Imperator Hispaniæ gloriosus, qui me de sacro fonte suscepit, & ob hoc eius nomen præfato nomini meo apponens mihi nomẽ imposui. Petrus Alfonsus. Cumque innotuisset Iudæis, qui me antea nouerant, & peritum in libris prophetarum dictisq; doctorum probauerant, q legem christianorum accepissem, & vnus ex illis essem, arbitrati sunt quidam me non hoc fecisse, nisi quia verecundiam omnem obieceram, & Deum, & legem contẽpseram. Alij verò dicebãt, q hoc fecissem, eo q prophetarum, & legis uerba non recte intellexissem. Alij hoc ipsum vanæ gloriæ imputabant, & hoc me fecisse calumniabantur ad sæculi honorem, eo q christianorum gentem, cæteris omnibus superesse conspicerem. Nunc ergo librum composui, vbi omnes, & meam cognoscant intentionem, & audiant rationem, in quo videlicet omnium aliarum gentium crudelitatis destructionem proposui. Postea verò christianam legem omnibus præstantiorem legem esse conclusi. Ad vltimum etiam omnes cuiuslibet christianæ legis aduersarij obiectiones posui, positasque pro meo sapere cum ratione, & auctoritate destruxi. Librum autem totum distinxi per dialogũ, vt animus lectoris promptior fiat ad intelligendum. In tutandis etiam christianorum rationibus nomen, quod modo christianus habeo, scilicet Petri posui, in rationibus autem aduersarij confutandis nomen, quod ante baptismum habueram, scilicet Moysi.

De Errore Iudæorum circa legis intellectum.
Cap. CXIX.

REuera concedo nunc Moysen filium Amam verum Prophetam Israelitici populi missum fuisse à Deo; ac vere, & quicquid ex Dei nomine prophetauit fideliter enunciasse. Omnes quoque post Moysem Prophetas pro eius lege confirmanda venisse. Nam & eadem lex à nostris quondam, quibus fidem adhibemus doctoribus est translata, & apud nos habetur scripta, & nunc quidem recto sensu prout debeo completam eius fidem conseruo, ac per rectissimas eiusdem semitas recto gressu procedo. Video autem Iudęos legis cultores solum eius superficiem attendere, literamque non spiritualiter, sed carnaliter exponere, & ideo ab eius recta intẽtione alienos existere, maximoque decepti sunt errore in eius explanatione. Non reminisceris, ò Moyses doctorum vestrorum, qui doctrinam vestram, vbi tota lex vestra secundũ vos innititur scripserunt, quomodo Deum corpus, & formam asseuerant, eiusque ineffabili maiestati talia applicant, quæ & nefans est credere, & absurdum audire, quoniam nec vlla constant ratione, quinetiã de ipso tales protulerunt sententias, quæ non aliud nisi verba videntur iocantium in scholis puerorum, vel nentium in plateis Mulierum. Iterum secundum intellectus nostri capacitatem dum legem explanatis, uos eo modo quo fieri nequit captiuitatem euasuros speratis. Iterum adeo insuetatum vobis fieri speratis miraculũ in captiuitatis euasione, vt vestros Deus mortuos suscitet, qui terras denuo sicut prius incipiant inhabitare. Præterea vos existentes in captiuitate de omnibus legis vestræ præceptis etiam secundum explanationem vestram nihil nisi minimum quod contueor agere. Idipsum autem, quod agitis Deo placere, & acceptabile esse creditis. De hoc autem, quod præter mittitis eum nequaquam uos culpaturum esse cõfiditis, quod euidenter obtinet maximum locum erroris.

De Errore eorum circa deitatis simplicitatem.
Cap. CXX.

ECce doctores vestri in prima parte doctrinæ vestræ cuius vocabulum est Benedictiones, dixerunt caput, & brachia Domini habere, & in cesarie pixidem corrigia ligatam gestare ipsiusque corrigiæ nondum à postera capitis parte sub cerebro firmatum. Intra pixidem verò quatuor esse chartas continentes laudes Iudæorum. In summo autem sinistri brachij gestare aliam pixidem, simili modo corrigia ligatã, ibiq; chartam

tam esse, laudes omnes, quæ in quatuor prædictis scriptæ dixi continente,& de pixide quidem quam gestat cesarie, ac de nodo corrigiæ sibi attrahunt auctoritatem ab eo loco, vbi Dominus, ait ad Moysen, videbis posteriora mea, facies mea non videbitur. Tunc enim Moyses, vt aiunt, videbat nodum corrigiæ. Nodum autem ipsius necessarium est alicuius pixidis esse. De illa verò quam gestat in brachio proferunt auctoritatē ab Isaia dicente. Iurauit Dominus in dextera sua, & in brachio forti suo. Per brachium enim fortitudinis sinistram intelligi volunt, in qua virtus illa pixidis continetur. Et ego quidem reminiscor illum me perlegisse locum, sed auctoritas illa nullum eis confert patrocinium. Cum enim lex perhibet Deum Moysi dixisse posteriora sua se visurum, & quia Deum mentiri non posset constat, ita postea licet scriptura tacente non dubitamus factum nusquam tamen lex innuit, q̄ Moyses in eius posterioribus aliquid viderit. Qualiter igitur eum ibi nodum corrigiæ, quod sine risu vix dici potest dicitis vidisse. Iterum cum per posteriora non solum ceruix, sed etiam quælibet pars corporis conuenienter intelligi possit, hoc quod vos eum uidisse ceruicem asseritis non ratione, uel legis auctoritate, sed sola voluntate probatis. Et vt Deum ceruicem (q̄d sane sapiēti nefas, & uidetur, & est) habere cōcedam. Fieri tamen potuit, vt Moyses nihil in eo præter ceruicem viderit. Aut si quid aliud fingamus eum vidisse, potuit videre pilleum siue nodum corrigiæ.s. in eius corona, quam vos dicitis Angelum micratō capiti Dei singulis diebus imponere. Vt autem vtar etiā ratione naturæ, vos Deum caput, & brachia totamque corporis formam contēditis habere. Quod si est, igitur Deum longitudinis, & latitudinis, altitudinis dimensionibus constare necesse est. Si verò tribus his, & altitudinis dimensionibus clauditur, corporeis partibus terminatur, quod euidenter inconueniens esse probatur. De corrigia verò quam eum in capite habere dicitis, duo nūc propono vobis. Illa namque corrigia aut est de ipso, aut aliunde. Si est de ipso, iam Deus diuisus est à se. Si verò aliunde, aut creator aut creatura est. Si creator est, ergo duo sunt creatores. Si creatura est, iam quædā creatura maior est quadā parte creatoris, q̄d inconueniens est. Præterea quæro à vobis vtrū hoc, quòd eum in brachio, vel in capite gestare dicitis, aliqua gestet necessitate, aut sine necessitate. Si necessitate iam creator creatura indiget, quod inconueniens est. Si verò sine necessitate, ergo Deus aliquid superfluum gestat in se, quod aliud inconueniens est.

De erroribus ipsorum circa ipsius immensitatem diuinitatis. Cap. CXXI.

PReterea vestri Doctores aiunt in libro doctrinarum, quòd Deus est in occidente tantum, auctoritate.s. Esdrę hoc confirmantes dicentis. Exercitus cœli supplicat tibi, sic illud exponentes. Cum omnes stellæ in occidentem decidunt, tunc exercitus cœli supplicat Deo, & quoniam hęc stellarum supplicatio fit in occidente. Iccirco Deum in occidente asserunt esse. Hæc inquam est illorum sn̄ia, qui quanquam à cognitione Dei sunt alieni, si mundi saltem figuram agnoscerent, nunquam de Deo tam indigna sentirent. Nos enim orientem non dicimus, nisi locum illum, vbi stellæ prius apparerent, nec occidentem, nisi vbi aspectui nostro disparent. Igitur in quocunque loco vis consistere, & ab eo rectam lineam ad orientis partem dirigere, quæ cum ad locum peruenerit vltra quem visum nequis tendere, locum illum orientem tibi esse cognosce. Eodem modo si ab eo in quo consistis lineam rectam in occidentem erexeris, cum ad talem locum, qui visui tuo terminum ponat perueneris, ipsum quoque constitue locū occidentis. Itaq; nec locus orientis, nec locus occidentis idem est omnibus, nec eadem hora, ortus, vel occasus est nobis cum cæteris gentibus, sed secundum varietatem locorum in longitudine variatur. Iterum vestri Doctores, in 3. doctrinę libro Deum asserunt esse in loco sex partibus terminato, affirmātes hoc Danielis testimonio, qui ait. Cum egrederer ecce Princeps Græcorum ingressus. Ex hoc enim concipiunt, q̄ in tali loco sit Deus, vbi introitus sit & exitus. Quod si ita est, patet ergo q̄ in loco consistat sex partibus terminato. Si verò terminato circunscribitur loco, tunc aliquis locus vacuus est à Deo, quod si est, quomodo scit, quod in alio sit, vbi ipse non est loco, aut quomodo operatur in eo. Sed dicitis, q̄ talem sapientiam, & voluntatem habere potest, vt per sapientiā norit, & per voluntatem operetur, q̄d alibi est. Volo ergo, vt mihi respondeatis vtrum illa sapientia, & voluntas in eo sint, & semper cum illo. An extra illum, & sic quoque sine ipso. Nam si dicitis, q̄ non extra illum sint, sed in eo, de his idem prouenict q̄d de ipso, quia non in omni erunt loco. Quō ergo sciri poterit aut operari, q̄ alibi sit. Si verò dicat eas extra illum esse, & pēm locum implere, tunc ab illo sunt diuisæ. Sciunt.n. aliquid q̄d nescit ille, & operantur per se, q̄d non operatur ipse. Ipsę.n. sunt creatrices, & mundus Deo indiget. Sed dictis p̄nt quidem in eo esse, & in omnem locum sciendo, & operando emicare sicut Sol cum in vno consistat loco, radios tm̄ vsquequaque calefaciendo diffundit, & illuminando. Si ita est, sequitur ergo, q̄ illa sapientia, & voluntas non ubiq; consistant ęqualiter. Quicquid enim diffunditur hoc modo non eandem vim habet in vltimo, quam in sui principio, quod minime conuenit Deo.

De hoc, quòd fingunt Deum infirmum quotidie irasci, & flentem orare pro eorum captiuitate. Cap. CXXII.

QVoniam autem Deo terminum imponere audetis. Vtinā vel simplū crederetis, & non ei accidentia corporis ascriberetis. Nam dicitis, quidem eum semel irasci diebus singulis, afferentes in medium testimonium, q̄d dicitis. Fortis irascitur quotidie. Prima etiam hora diei eum irasci asseritis. Huius iræ causam esse dicentes, q̄ in illa hora Reges iniquitatis exurgentes sibi diademа imponunt, & Solem adorent. Videtis nunc, quam absurdus sit iste sermo, & quam fatui, qui hoc protulerunt, cum irę discretionem ignorent, & quam si noscent nō hoc de illo sentirent. Ira enim est, cum audito aliquo, quod displicet verbo, fel colera rubea seruet, & super epar diffunditur, & sanguini commiscetur. Inde siquidem homo calescit, & in facie pallescit. Hoc autem nulli cōuenit rei, nisi quæ ex quatuor elementis componitur. Deus autem talibus non subiacet liniamentis. Non minus etiam illud abhorrendum est, q̄ dicunt eū tali re irasci, de qua se non possit vlcisci, q̄d si posset ira profecto eius quiesceret. Aiunt præterea, q̄ ipsius horæ, qua irascitur punctum nemo nouerit vnquam, nisi Balaam filius Beor, in quo.s. uobisipsis contrarij estis, cum ex vna parte Moyses vocet eum Ariolum, vos etiam iniquū vocetis, ex altera verò parte illum de Deo esse prudentiorem Moyse significetis, quia punctum nouerit horæ, q̄d Moysen latuit. Nec hoc sufficit eis de Deo dicere, sed ipsum etiam quotidie semel in die plorare, & ab eius oculis duas prodeuntes lachrymas in magnum mare dicunt decidere, & has illum fulgorem affirmant esse, qui tempore nocturno de stellis videtur cadere. Hæc aut ratio Deum ex quatuor elementis ostendit cōpositum esse. Non enim fiunt lachrymæ nisi ex humiditatis abundantia descendentis à capite. Si autem est ita, ergo elemēta sunt Dei materia. Omnis autem materia prior est, ac simplicior forma. Ergo, & ista priora Deo sunt, & simpliciora, quod vtique nefas est credere. itaq; si Deus talis est, vt & dicitis, cum nec cibo, nec potu fruatur, & quotidie duas ex se lachrymas emittat, necesse est illum decrescere nisi forte de aquis, quæ super cęlos sunt iugiter bibat. Denique ex uerbis eorum intueor ipsos ignorare quid ille sit fulgor, sed fumosus quidam vapor est nimium siccus, qui de terra consurgit. Vnde & loca nubium transit perueniens ad locū, vbi non est calor multus, quoniam à motu firmamēti est remotus. Quo cum peruenerit, & in uno loco multus coierit, ipsius loci calore paulatim crematur, & crematus euanescit. Et hoc esse dicimus, q̄d per aerem discursitare videmus. Fletus quoq; ipsius, quem indigne Deo ascribunt, Iudæorum captiuitatē causam esse dicunt. Quinetiam propter dolorem ipsum ter in die quasi Leonem rugire asserūt, & ob hoc cœlum pulsare pedibus more calcantium in torculari ferunt. More quoque Columbæ quendam susurrij sonitum dare, & aliquando caput mouere, ac dolentis voce dicere, Heu mihi, heu mihi, vt quid domū meā in desertum redigi, templumq; meum cremaui, & filios meos in gētes transtuli. Heu patri, qui filios suos transtulit, heu filijs qui translati sunt de mensa patris sui. Dicunt etiam, q̄ quidam Doctorum vestrorum in quodam loco ruinoso hanc audierit vocem. Aiunt præterea, q̄ tanq̄ periens inuicem pedes collidat, & more dolentis manibus plaudat, & quia quotidie orat, vt misericordia eius in populo suo sit super iram eius.

Sugillatio Præfati erroris. Cap. CXXIII.

VErum si Deus, vt aiunt, orat, quē quæso adorat. Aut eius propter quod adorat est potens, aut impotens. Si est impotens frustra se adorat. Si verò potens, aut vult, aut non vult id pro quo adorat. Si non vult pro nihilo orat. Si autem vult, tunc orare non est necesse, ex quo potest & vult. Hæc ergo sententia omnino aliena est à cognitione diuina. Si etiam verum est Deum, vt aiunt pro nobis plorare, vt Leonem rugire, cœlum pedibus pulsare, more Columbæ gemere, caput mouere, ac dolentem clamare ipsum, præterea præ dolore pedes collidere, manibus plaudere, & quotidie, vt vestri misereatur orare, quid uestram ne liberemini captiuitatem impedit, an ue ò his an ab ipso hæc mora procedit. Si enim ab ipso dicitis, ipsum ad complendam voluntatem suam minus esse potentem ostenditis, cum aliquid volentem complere, nec ualentem, cum plorare

plorare more pueri asseritis. Si autem nunc impotens est, dicite vtrum in futurum potestatem habiturus sit an non. Si nunquam habiturus est, igitur & vester, & illius dolor fine carebit. Vestraque oratio & spes nulla est, si vero habiturus est certo tpe, restat vobis dicere quid sit qd prohibeat eum modo habere, videlicet vtrum hoc imputetis annorum eius paucitati, membrorum debilitati, an obstaculo cuiuslibet rei a qua nequeat defendi, quod nephas est de Deo credere. Legimus enim in scripturis sacris, quibus vos fidem nobiscum adhibetis, Deum antiquis temporibus maiora miracula fecisse, quam sit vos de captiuitate liberare. Inter quę & Ægyptum decem plagis percutiens inde vos manu valida eduxit, & postmodum etiam de captiuitate Babylonis liberauit Non ergo dicere potestis, ꝙ potens non fuerit etiam diebus antiquis. Si autem eo volente vos liberare, vos eius voluntati pertinaciter obsistitis, vt quia ille vos in captiuitatem coniecit, vos econtrario plusquam ipse velit in illa perduretis, debet vtique voluntati vestræ satisfacere, & non seipsum assidue tanto mærore deprimere. Sed dicitis Deum captiuitatis vestræ terminum præfixisse, & donec illud quod constituit, & iurauit, & firmauit, tempus adueniat, vllo modo vos liberari posse. At in hoc verbo insc̄ientiam Deo ascribitis, cum tale quid eum statuisse dicitis atque iurasse quod postea pœniteat eum firmasse. Cuius rei signum esse ostenditur quod tot modis pro vobis iugiter affligitur. Quod si præsciisset, nō antea constituisset. Insipiens ergo secundum vos fuit, quod etiā cum apud vos constet, ei vtique indulgere debetis, non eum precibus inquietare assiduis. Quanto enim eum vt vos de captiuitate eripiat frequentius oratis, tantomagis eius dolorem innouatis. Debet ergo quisquam huiusmodi credere Doctoribus, & fidem eorum accommodare tractatibus.

Quod corporalia dicuntur de Deo in scriptura non proprie sed tropice. Cap. CXXIIII.

SEd dicit mihi aliquis. Cum illi dicta sua Prophetarum auctoritate confirment, cur tam grauiter in eos inueheris, & in Prophetas nihil dicas, an nescis Prophetas dixisse, caput & oculos, & nares, & manus & brachia, & vniuersa corporis liniamenta Deum habere. Dixerunt etiam illum singulis diebus irasci, & vt Leonem rugire, & alia multa hmōi. Cui ego rn̄deo, ꝙ obscura sunt Prophetarum dicta, nec omnibus satis aperta. Propter hoc cum in eis talia inuenimus quæ ſm literā accipientes a tramite rationis exorbitent, allegorice illa interpretamur, vt ad rectitudinis semitā reducamus. Necessitas.n.cogit hoc nos agere, qm̄ aliter non potest ratio literæ stare. Vestri autem Doctores nequaquam Deum vt opportuit cognouerūt, ideo dicta Prophetarum superficietenus exponentes in eis errauerunt. Si autem vis scire ꝙ quædam verba scripturarum allegorice nos oportet intelligere, eo ꝙ ad literam exposita non pñt stare. Vide quid liber Numeri dicat de filijs Chore. Aperiens inquit terra os suum deuorauit illos. Nunquid terra habet os? Item in libro Iudicum ait Gaal ad Zebul. Ecce populus, de vmbilico terræ descendit. Nunquid terra vmbilicum habet? Dauid quoque ait. Gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt. Et iterum. Flumina plaudent manu &cæ. Nunquid campi gaudere, flumina manus habere, vel montes possunt exultare? Salomon quoque ait. Aues cœli portabunt vocem tuam. &c. Nunquid vel auis verbum dicere, vel habens pennas aliquid potest annūciare? Abacuc ēt Propheta dicit. Lapis, de pariete clamabit, &c. Nunquid vel lapis clamare, vel lignum potest rn̄dere. Denique corporea quæ Deo ascribitis, non nisi corporeæ substantiæ, & rei congruunt imaginariç, Deum huiusmodi esse indecens, est credere. Conuenit ergo quæ de illo tanquam corpore dicūt scripturæ, non literaliter sed allegorice vel tropice exponere. Nam si Deum imaginem aut similitudinem vllam habere dicimus multis Prophetarum auctoritatibus contraimus. Verbi gratia Moyses, ait filijs Israel. Custodite sollicite animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est Dominus in Oreb de medio ignis, ne forte decepti facietis vobis sculpturam &c. Cumque prohibuisset eis ne Deum compositis corporalibus assimilarent, veritus etiam ne forte corporibus eū simplicibus conformarent. Adiunxit ne forte eleuatis ad cœlum oculis videns Solem & Lunam & omnia cęli astra errore deceptus adores ea &c. Nec repures Moysen hoc populo iubentem metuisse, ne prædictorum corporum figuras, vel imagines adorent, cum iam creaturas esse non dubitarent. Sed hoc potius timuit, ne Deum imaginem alicuius horum habere crederent. Et ideo ꝓ illo huiusmodi factas similitudines adorarent. Esaias quoque Propheta ait. Cui similem fecisti Deum, aut quam imaginem po.e. Et iterum. Cui assimiliasti & comparastis me & fecistis similem? Dauid etiam verba Deum non esse localem comprobant, vt per hoc consequenter eum non esse corporeum insinuant. Ait enim quo ibo a spiritu tuo &c. Salomon etiam idem sentiens ait. Sic cęlum cœli cęlorum capere te non possunt &c. Et Hieremias. Nunquid non cęlum & terram ego impleo dicit Dominus? Ecce liquido patet, ꝙ si scripturas dominum corpus, & omnia corporis membra dicentes habere, quarum auctoritates volumus hoc probare superficietenus exponamus, omnibus supradictis testimonijs contraimus.

Rationes de Deo prophetica. Cap. CXXV.

NVnc in magno palatio rationis, accubituri solium eius, quibusdam sententiarum floribus sternamus, vt postea delectabilius, in eo ratiocinaturi sedeamus. Ille sententiæ vobis erūt quidam gradus ad comprobandum ꝙ Deus sit, & ad cognoscendum quid sit. Prius.n. debemus probare Deum esse, & post ostendere nihil ei simile esse: quædam namq; pars hominum & Deum esse negant, & mundum ab æterno & sine creatore fuisse affirmant. Quæ nos necessitas cogit, vt etiam rationibus Philosophicis prius Deum esse moustremus, qui mundum creauit. Si enim mundum cum omnibus, quæ in eo sunt creatum esse ostendam, tunc Deum eius creatorem necessario esse concludam. Cumque mūdi creatorem esse probauerimus, consequenter ipsum hre nullam similitudinem rōne ostēdemus. Itaque fere in hoc oēs Philosophi consentiunt, ꝙ perfecta sapientia principium est omnium rerum, lumen pręclarum, substantia substantiarum, argumentum rerum vniuersarum. Post hanc est aīa postea vero materia. Quæ.s. duo simplicia sunt, & omnium creaturarum prima, totiusque rei compositæ origo & causa. De quibus gradatim factum est firmamentum, cū oīum quas possidet varietate imaginum atque formarum. Nam firmamentum quidem cum oībus, quæ continet est reuera compositum, licet eorum respectu quæ circulo lunari subiacent dicatur simplum. Sic.n. est in rebus omnibus, vt aliud respectu illius, de quo factum est dicatur compositum, respectu vero eius qd de illo fit simplum. Et quia omnis materia eo qd de illa factum est, simplicior est, nec in se sui compositi formā vel imaginem hēt, patet firmamenti materiam nullam in se corporeā formam hre, & ideo oīno simplam esse. Quod si dicamus aliquid in ea compositum esse, aliam quoq; materiam necesse est esse de qua compositum sit, quæ & illa simplicior sit. Sed & illam dicentes cōpositam, aliam quoq; fatebimur simpliciorem hre materiam, & sic in infinitum procedemus. Qd vt vitemus, necesse est vt illam materiā.s. firmamenti simplā esse fateamur, Et quoniam materia ipsa, varias in se quas vnq̄ habuerat, nouiter in se formas suscepit, constat ꝙ eas non ex se, sed alterius rei adiunctione quæ & potentior & simplicior sit, habuit, quæ.s. in se diuersas formas, & imagines fecit, maxime cum nulla sibi necessitas esset, vt tales in ea fierent formæ vel imagines. Hoc magis ex animæ desiderio factum est, quæ tali rei voluerit commisceri, cui nunquam fuerat commixta est pariter & conglutinata, ex noua commixtione nouis est materia formis informata. Quoniam ergo firmamentum cum omnibus, q̄ possidet ſm Philosophos compositum esse nō dubitatur, necesse est, vt principium hre credatur. Etenim compositū oē necesse est cōpositorem hre, quia nec aliquid pōt se ipsum creare. Creatorem ergo mūdi qui Deus est, esse necesse est. Quem.s. nec creatū esse nec nouatum, sed æternum necessario credere conuenit. Alioquin creatorum vel nouatorum numerus fine carebit. Nec compositum, sed simplicem oportet eū intelligi, quia oīs cōpositio motus est & actus simplicis rei. Præterea qd primum est, principiū hre non potest, omnis aūt compositio principium aliqd habet. Itaq; neq; corporeus est, quia corporeū oē compositū est. Iterū neq; mobilis est, quia oē qd mouet partibus cōstat, & oē tale cōpositum est. Rursus, nec variat nec corrūpitur, quia vtrūq; mortalium est, primum aūt oīum immobile. Itē nec crescit ꝑ se nec augetur aliunde. Nam oē qd vel cremētū recipit vel augmentum proculdubio est compositū. Itē nec decrescere ꝓbat, qa ꝙ decrescit corrumpit. Rursum nullius creaturæ in aliquo similitudinem habet, qa similitudo qualitatis est. Ipse vero nulli subiacet qualitati, ergo nec similitudini. Præterea duorū aliquorū similitudo vnum perficiat, alij ei vero nihil pōt in aliquo perificari. Deniq; cū materia q̄ creata est, nullā habeat in se formam vel imaginē, multomin⁹ ipsius naturę creator Deus, q̄ simplicioris, ac subtilioris est naturæ vllam putandus est hre similitudinem.

De mundi creatione. Cap. CXXVI.

ECce rationibus Philosophicis his, qui non credunt scripturis probauimus Deum omnium esse factorem, nullāque habere creaturæ, vl ius similitudinem. Porro iuxta eosdem Philosophos ex coniunctione vniuersalis animæ cum materia gradatim facta sunt oīa. Dicunt.n. ꝙ qñ materiæ aīa cōiuncta & conglutinata fuit, primo oīum formatū est & cōpositum maius firmamentum, in quo nulla sunt sydera, & quod omnes

omnes circulos moueri facit. Post illud vero formatus est signifer circulus, in quo 12. emicant signa. Tertio loco factus est syderum circulus, quæ semper situm suum seruantia in locis suis perdurant fixa. Quarto loco Saturni factus est circulus. Quinto Iouis est orbis locatus. Sextum porro locum Martis sibi vendicat ensis. Septimo Solis circulus lucet. Octauum Veneris globus possidet. Nonum Mercurius sortitus est. Dat Lunæ partes decimus locus inferiores. His vero circulis omnibus completis, ac cæteris, quæ sunt in eis, tunc cœpit motus iste rotundus, qui dicitur simplex ac perfectus, & motus ille in materia calorem, q̃ effusus est, per eam genuit, ipsaque eum recepit, & inde facta sunt. 4. elementa, videlicet. Ignis, & Aer, Terra, & Aqua. Quia vero motu & virtute qualibet ab aliquo præcedente quāto proximiora sunt illa ad quæ prodesit, his a quibus procedūt, tanto maiorem inde vim & fortitudinem accipiunt, calor ille qui de motu firmamenti processit in locis vicinioribus multo plus incaluit, factusque est ignis calidæ naturæ videlicet, ac siccæ. Quia vero paulisper calor ille longius a firmamento recessit, vim suam modice iam amittens, aliquantulum tepuit, ac debilior fuit, sed etiam sese hac illacque commouit, vnde facta est aeris natura calida, videlicet & humida. Omnis enim calor quamdiu fortissimus existit, desiccat & comburit. Exquo vero tepescit, mollescere ac liquefieri facit. Quoniam autem adhuc longius à firmamento recessit, radice quasi procul existente vigorem amisit. Ideoque natura profluxit frigida, factaque est liquida & ponderosa videlicet aqua. Et quia longius adhuc quā erat a firmamento recessit ipsa frigiditatis natura, propter nimiam remotionem fortior, ac spissior congelatur, & durior extitit, factaque est frigida, & sicca, & ipsa est terra.

De formatione rerum per interualla sex dierum. *Cap.* CXXVII.

Completa igitur hoc modo elementorum creatura, mouit eam natura, & vis firmamenti ad faciendam voluntatē & iussionem Dei. Cumque vis firmamenti sic adinuicē mouisset cuncta, commixta sunt inter se pariter & coniuncta. Et ipsa eorum commixtione genita sunt alia minora corpora scilicet inanimata. Inanimata videlicet vt lapides, & metalla cæteraque, quæ continentur in terra, nec crescunt, vt argentum viuum, & sulphur, & alia. Animata vero vt arbores, & herbæ. Animalia quoque & irrationabilia, vt bruta, & rationale. s. homo qui factus est, post omnia. Hæc autem omnia licet diuersa ita diuina restringit potentia, vt in nullo penitus repugnantia sibi videantur aut dissona. Sed & vnumquodque inferius respectu superioris simplum, respectu vero inferioris dicitur compositum. Humanum autem corpus, quod omnibus inferius, quia sub eo nihil est in ordine rerum, non immerito dicitur compositum, factusque est homo ex simplici omnino. i. anima & corpore omnino composito. Dicunt autem Philosophi, q̃ rationalis anima procedit de vniuersali. Iudæi vero omnes animas in principio mundi simul asserunt esse creatas, & in vno loco repositas, & quousque incorporentur omnes non esse venturum diem iudicij. Ex quo autem incorporabuntur, statim prouenire finem mundi. Porro Christiani quotidie nouas astruūt animas procreari, formatisque nouis corporibus infundi. Quicquid autem de anima quisque credit, proculdubio qui rationem dedit animā fecit, & omnium causa existit. Ipse igitur hominem perfudit & illustrauit celsitudinis sapientia, per quam & cognosceret, & discerneret omnia. Facta est itaque species hominis inter species animalium vtique melior, & elegantior, & in oībus præstantior. Vnde & iuste vocatur Microcosmus. i. minor mundus. Sed hic infidelium oritur quæstio. Cum Deus inquiunt vt dicitis oīpotens sit, cur hæc oīa quæ creauit nō in vno sed in tot dierū spacio paulisper operādo cōpleuit. Quibus ego r̄ndeo. Q̄d rō nō patitur, vt q̄m vna creatura tardius est creata q̄ alia. Ideo summus earum creator minus potens credat. Non. n. hoc ex eius impotentia fuit. Sed quia illarum altera mollior, altera durior in forma suscipienda fuit. Verbi gr̄a. Si ferrum & æs, plūbum & stagnum, picem & ceram, simul accipias, & massam ex oībus istis commixtam eodem momento in ignem mittas nūnquid oīa vno eodemq; tpis ictu liquefient. Non vtiq; sed prius cera, postea pix, deinde stagnū, deinceps plumbū, postmodū æs, ad vltimum vero ferrū. Nunquid hoc imputas ignis virtuti, an eorum variæ debilitati. Nam vtiq; virtutē ignis eandē erga oīa cūcti norūt. Sed ea q̄ molliora sunt citius, q̄ vero duriora tardi⁹ liq̄fiūt. Sic ergo & ī creaturis Mūdi, nō alia de cā tot dierū trāsiuit mora, nisi q̄a q̄dā earū tardiores fuerūt in suscipiēda forma.

De quibusdam fabulis libri Tharuth, idest doctrina Iudaeorum. *Cap.* CXXVIII.

Sed Doctores vestri dum nobis, in quibusdam pertinaciter obsistere nituntur, ipsi etiam sibimet contrarij inueniūtur. Dicunt enim q̃ Deus, quando firmamentum constituit, penitus illud perficere non valens, quoddam magni foraminis spacium in septemtrionali parte reliquit, vt siquis aliq̄s exurgēs æqualem se ei opponeret, responderet ei dicens. Si tu sicut ego Deus es, locū illum, quem ego reliqui apertum, claude si potes. Hoc autem quam patens sit mendacium, omnibus est manifestum. Septemtrionalis, etenim poli aciem altissimam semper super nos, ne vnquam occultari conspicimus, ipsumque totum integrum perfectumque videmus. Aliud quoque ridiculosum dicunt valde. s. filijs Iacob Patrem suum portantibus, ad sepulchrum, filios Esau Patrem suum similiter ad sepulchrum deferentes, cum magno comitatu eis occurrisse, vt cum vtrique magnus esset exercitus, singulæque partes, sibi vellent sepulchrum, vendicare. Dan aiunt montem ascendisse tantæque magnitudinis lapidem præscidisse, quanta multitudo totius exercitus Esau esse posset. Ipsamque molem capiti sui impositam attulisse vt super hostium cuneum illam proijciens omnes vno ictu prosterneret. Cumque adueniens iam ambos cuneos concordes inuenisset, molem quam attulerat in mare proiecit, cuius magnitudine aqua maris terminos suos excedens duas ciuitates sui effusione subuertit. Et ipsæ sunt quas longo tempore post Pharao Rex Ægypti filios Israel ædificare præcepit. Nonne quæso risu summo digna tibi videtur adinuentio hæc. Cum enim filij Iacob adhuc tantummodo. 12. essent, viri Esau de tribu sua iam quadringenti existebant. Nunc ergo numero filiorum Israel crescente quanto maior existimari potest filiorum Esau numerus fuisse. Tantam enim oportuit eorum multitudinem existere, vt & filijs Iacob & toti Ægyptiorum gēti, quæ cum Ioseph venerat obsisteret. Nūc itaque discerne quid horum dignus sit admiratione. s. vel vbi tantum inuenerit montem, vel quo monte tantæ magnitudinis molem, vel quomodo in capite tanti ponderis potuerit gestare molem vel lapidem, vt tam magnam prosternere posset cohortem. Libet adhuc aliud innotescendo ridiculum, maiorem ostendere fatuitatem ipsorū. Aiunt enim q̃ Moyses propter legem suscipiendam in cælum ascenderit, & ibi cum Angelis taliter altricatus sit. Dicebant enim inquiunt Angeli ad eum. Legem hanc ferre tibi minime sinimus, quam nobis plusquam filijs Israel necessariam esse scimus. Ad hoc Moyses insolita visione perterritus nihil respōdere præsumpsit, sed Domino se confortante, & vt secure respondeter præciente, Angelis ait. Cum lex ista regendorum corporum contineat præcepta, non satis considero cur vobis, qui spiritualis tantum creatura estis, sit necessaria. Ad hoc non habentes, quid dicerent Angeli, conticuerunt victi. De Moysi ergo victoria ferunt Deum risisse, & valde lætatum fuisse, & ita Moysen post triumphum cum lege alacrem descendisse. Quid quæso fatuitatis, in hac lasciuia continetur. Quomodo enim Moyses corporis mole depressus altitudinem cęli potuit ascendere, aut quomodo Deo legem dare volente Angeli prohibere. Quid iterum stolidius est, quam dicere Deum vno vincente, & alio victo exultare, ac puerili modo ridere. Item si Angeli vt dicitis legis illius retinendæ tam auidi erant, cur non eam a Deo quæsierant? Vel quid proderat eis, contentionibus deseruire, poterant enim legem ipsam etiam cum Iudæis obseruare, nec erat ratio cur eam Moysi deberent inhibere.

De quibusdam alijs fabulis eiusdem. *Cap.* CXXIX.

Dixerunt præterea, q̃ Chore dum heremum cum Moyse & filijs Israel præteribat, tricentos camelos onustos habebat, nihil aliud ferentes, nisi solas Thesauri eiusdem claues, quæ videlicet de Vaccarum corijs omnes factæ erant, vt leuius ferri possent. Nunc ergo si placet computemus, & vtrum hoc stare possit videamus. Demus libræ. 7. claues adminus, & quòd Camelus adminus sexcentas tulerit libras supponamus, eruntque claues tria millia sexcentæ, quas vnus ferebat Camelus. Fientque claues trecentorum Camelorum mille & octoginta millia. Sed cū quælibet clauis, ad minus, sit vnius arcæ, quot sunt claues proculdubio totidem erunt & arcæ. Dentur itaque cuilibet Camelo duæ arcæ, & erunt Cameli ferentes arcas. 54000. Sed & iuxta diuitū q̄bus maior est cura de custodiendis diuitijs consuetudinem oportuit adminus, duos Camelos vnū hr̄e custodem, qui cum summa diligentia Thesauros obseruaret, vix etiam dormitaret. Sicq; Camelorum custodes inueniūtur ducenti & 40. M. Scriptura uero attestāte didicimus, q̃ exercitus Chore per domos, & cognationes, & familias suas nō erāt nisi octomillia. 610. Non minus his oībus cuilibet p̄stat ridiculum aliud, q̄d ipsi memorant factum. Dicunt. n. Angelū mortis cuidam viro noīe Iosue filio Leui Doctori apparuisse, eiq; dixisse. Ad hoc venisse me noueris, vt aīam tuā suscipiā & moriaris. Nequaq̄ ille inq̄t faciam q̄d hortaris, nisi prius mihi Paradisum ostenderis. Susceptum igr̄ Angelus in alis suis duxit ad locum

cum vnde videret Paradisum. Quem ille vt vidit de alijs Angeli dilapsus in Paradisum se cadere permisit. Angelus, ergo deceptum se esse dolens, irato vultu nimis. Egredere inquit, vt moriaris. Nequaquam ait ille egrediar. Cumque secundo ac tertio Angelus idipsum cum magno clamore repeteret, & ille verba eius negligeret, commotus nimium Angelus, ad Deum pergens querimoniam fecit rei huius. Deus autem eum rogauit redire, vt hominem illum de Paradiso egredi praeciperet ex Dei noie. Itaque veniens Angelus ad Paradisum ait. Deus, vt egrediaris praecepit. Iurauit ille & ait. Per Deum nunquam egrediar. Angelus ad Deum redijt, & dixit. Iureiurando se nunquam egressurum inde firmauit. Dans itaque iudicium Deus respondit. Omnia volumina vitae & actuum eius reuolue, ac diligenter vide, siquando eum iurasse ac peierasse inueneris, nunc quoq; nihil sibi iurasse valebit. Si vero nunquam periurum fuisse p̄baueris, hac vice nequaquam timebit. Itaque illius vitae volumina omnia discutiens, studiose nunquam inuenit eum peierasse. Dimisit ergo illum victas, qui vt dicitis vsque hodie permanet incolumis atque viuus. Considerate nunc quaeso quam risu dignissima notari possint in hoc sermunculo. Quid enim plus miremur, an fatuitatem Angeli qui callidam hominis artem non prius agnouit, an hominem, qui audito per Angelum Dei praecepto contra ipsum praeceptum iurare ausus fuit. An dicemus impotentiam Dei fuisse, ꝙ non nisi per mendacium illum de Paradiso potuisset expellere. An ipsius Dei ascribemus ignorantiae, quod aliter scire non potuit vtrum periurus fuisset, nisi eius vitae librum reuolui iuberet. Plane haec omnia fatuitate sunt plenissima.

Iterum de caeteris eiusdem. Cap. CXXX.

NEc minus supradictis stupendum illud mostrum, q̄d Og Rex Basan videns ingentes filiorum Israel exercitum, videlicet sexingenta millia & tria millia, & quingentos viros, a 30. annis, & supra exceptis Mulieribus, & paruulis, qui supputari non poterant, molem inauditae magnitudinis capiti suo imposuit. Et cum eo totam expeditionem prosternere voluit, sed Vpupa, videlicet auis minima, eidem moli supersedit, eamque tamdiu rostro suo contudit, donec foramine magno iuxta quantitatem capitis eius peracto, moles caput transiliens in humeris eiusdem subsedit. Capite autem sano & incolumi corpore toto fortassis adhuc eam a collo subleuasset, nisi ad adauctorum subito dentium quantitas impedisset. Mox enim vt lapis in collum eius descendit, ita repente sibi dentes adaucti sunt, ꝙ iam cum eam voluit subleuare non potuit. Q̄d intuens Moyses (cuius corpus. 10. habuisse cubitos asseritis, & eius virgulae totidem ascribitis) se super terram in modū saliens. 10. cubitos erexit, vt eum in aliqua corporis eius, & 10. quibus est a terra eleuatus, & alios. 10. quos virga eius habebat in altum porrecta a terra vsque ad virgae summitatem inuenies cubitos. 30. & tamen vt dicitis virgae summitas, qua eum percutere voluit, nequaquam vlterius attingere potuit, quam ad nodum illum quo sura pedi iungitur, qui vulgo cauilla vocatur, in quo videlicet loco cum eum percussit, ille continuo cadens expirauit. A planta ergo pedis ipsius Og quam in terra fixam tenebat, vsque ad nodum in quo percussus est. 30. cubitos habebat. Ab illo igitur loco vsque ad summum non minor, quam octingentorum cubitorum erat. solumque caput facile. 10. cubitis constare poterat, vnde patenter liquet, ꝙ auis illa secundum hoc, molem ipsam. 10 cubitis, p̄forauit. In quo facto quot sunt miranda, quidve potius mirer cum considero, stupeo. Vbi enim vel tantum lapidem potuit inuenire, vel qualiter potuit tātum pōdus portare. Aut quomodo auis tam paruula tantum, tam durum, tamque spissum corpus. s. saxeum valuit penetrare. Q̄dve pacto dentes tam subito potuerit Giganti crescere, aut qua ratione tam immensae & inauditae magnitudinis credendus est fuisse, praesertim cum lex dicat, lectum illius ferreum non nisi. 10. cubitos habuisse, quove pacto tantus homo tam facili vulnere corruisset. Quod si omnia quae vestri Doctores his similia cō scripserunt hic poneremus, multos sicut & ipsi libros nugarū fabulis impleremus. Pauca vero hic inseruimus, vt eorum vel sapientiam vel fatuitatem cunctis patescere faceremus.

Quod causa vltima captiuitatis non fuit eadem qua prioris. Cap. CXXXI.

NVnc quae captiuitatis vestrae causa fuerit, videre prius debemus, vt sic etiam euadēdi modum melius intimemus. Nam & sapiens medicus infirmitatem prius inspicit, vt qua sit opus medicina scire possit. Prioris quidem captiuitatis. s. Babyloniae causa, quę nō durauit nisi per annos. 60. fuerunt idolatria, vsura, falsa testimonia, homicidia, adulteria, & plurima, quae longum est enumerare, peccata, quae tunc intantum creuerant, vt a Domino audiret, Propheta. Circumite vias Hierusalem & quaerite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quaerentem fidem, & propicius ero eis. Iterum alius Propheta. Quaesiui de eis virum, qui interponeret sepem & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni. Hanc vero rationem extremae captiuitatis, (quae iam durauit annis plusquam mille) nulla vos Iudaei potentis auctoritate firmare, quia trecentis annis, ante subuersionem Hierusalem nullus in Israel Propheta fuit, qui hoc praedixerit vel scripserit. Aiunt quoque Doctores vestri, quod aedificato templo, Deus in manus eorum peccati principem tradidit, cui ligatis manibus pedibusque oculum vnum euulsit, & ab illa die non habuit potestatem decipere populum in homicidio idolatria, & consanguinearum turpitudine reuelanda. Non igitur omnia quae fuerant prioris, secundae quoque causa fuere captiuitatis. Dicunt etiam quod templo stante, multi erant homines bonae vitae, qui Prophetae debuerant esse, si tempus fuisset prophetiae. Multi quoque praeter vsus, vel naturae solita faciebant noua miracula. Verbi gratia, dicunt de Iohanne filio Zachim, ꝙ tantę sanctitatis fuerit, vt cum in cathedra sederet, ad legendum libros suos, Deus ad ostendendum meritorum eius virtutem, omnes aues super eum volitantes concremari, & in terram ruere fecerit. Aiūt etiam de Anania filio Dosa, ꝙ vox quotidie de monte Oreb sanctitati eius huiusmodi testimonium afferebat dicens. Propter bonitatem Ananię filii Dosa totum mundum guberno, cui tamen parum quid satis, de ipso sufficit mundo. De Achiba quoque scriptum habetis in libro, quia quodcumque postulasset impetrabat a Domino. Hi & alij similes erant in populo maiores, ac indices, qui in moribus agere bona impetrabant, & quorum monitis cęteri libenter obtemperabant. Quorum si vel vnus in tempore prioris captiuitatis extitisset, nequaquam vt supra dixisse Dominum per Hieremiam ostendimus, captiuitas facta fuisset. Quodque magis mirādum est his diebus, quibus meliores eorum pollentes extiterunt, destructo templo Iudęi captiuati sunt.

Quod vltima fuit grauior & diuturnior quàm prior. Cap. CXXXII.

IN prima denique captiuitate cum aliorum more captiuorum in Babylonem ducti fuerunt, nullam ibi poenam pręter seruitutem sustinuerunt. Agros enim colebant, vineasque plātabant, domos ędificabant, & cum vxoribus, ac filijs secure viuebant. In secunda vero tot & tanta eis opprobria hostes intulerunt, quibus similia vel ęqualia nec visa nec audita sunt. Occisi quidem sunt & cremati, & captiuorum more venditi, adeo increuit venditio illa donec pro vno argenteo captiui darentur. 30. nec tamen inueniebantur emptores sicut ante prędixerat Moyses. Venderis inimicis tuis in seruos, & ancillas, & non erit qui emat. Naues etiam illis impletę sine vllo remige vel gubernaculo vagari per pelagus sunt dimissę. Pręterea postquam in hanc captiuitatem deiecti fuistis, intolerabilia vobis, dabātur mandata, videlicet ne legem vestram legeretis, nec filios iam vestros doceretis, & siquis hoc faciens inueniretur, aut cremabatur, aut pectinibus ferreis acutissimis pectebatur. Similiter si Sabbatum vel Pāscha celebrans inueniebatur, acerrime puniebatur. Multum quoque transijt temporis, quo nemo nisi in occulto filium suum circuncidere, audebat, & circuncidens, inuentus quis, poenas grauissimas tolerabat. Edictum pręterea durissimum vobis promulgatum est, vt siquis vestrum puellam virginem duceret, prius ad prouincię Principem eam adduceret, vt ille cum ea dormiret, & sic illa demum ad Iudęum rediens nuberet. Qua de re adeo contriti estis, vt nemo vestrum desponsare virginem vellet. Sic per omnium successiones temporum diuersa vobis indicebantur mandata maiorum, vt ipsorum quoque vestrorum testimonijs probatur librorum. Et ecce iam in captiuitate plusquam mille annos implestis, & adhuc quanto durare debeat tempore, nullo scripto certum habetis. Iustitia quidem forensis exigit, vt punitis, aut mortuis his, qui facinus aliquod commisere, sequaces eorum a captiuitate liberi debeant esse. Sic enim habetur scriptum & in lege, ꝙ exploratores terrę promissionis cum Dei voluntati rebelles voluerunt resistere. 40 annis morati sunt in solitudine, & ī hoc spacio omnes praeuaricatores illi obiere, quibus tali morte punitis, eorū filij, quia paterno erant insontes crimine terram illam patribus promissam introiere. In transmigratione quoque Babylonis, annis. 70. demorati sunt, donec defunctis omnibus quorū peccatis captiuitas facta fuerat, eorum filij de iugo liberati sunt. In hac autem captiuitate, quę a Tyto facta est, iam innumerabiles transierunt generationes, nec adhuc finem habet. Q̄d enim dicitur, quia filij nō portabunt iniquitates patrū, sic intelligit, videlicet, si filii non fecerint iniquitates illorum. Nam & alibi dīr filij patrum scelera portare, s. qn̄ imitatores sunt iniquitatis pater-

paternę, domino ad Moysen dicente. Ego sum Dominus fortis zelotes, visitās iniqui. pa. in fi. in ter. & quart. g. his, q. o. m. Oēs ergo sequacium generationes ideirco in captiuitate Patrū detinentur, ꝙ illorum inquantum possunt opera exequuntur: ꝙ si Patrum opera dimitterent, etiam de captiuitate exirēt. Itaque o Iudæi, maiores vestri peccauerunt in filium Dei, dicentes eum magum, & de scorto natum fuisse, totamque gētem vestram in errorem induxerunt. Hæc & his similia protestati sunt, donec totam plebem, suæ prauæ voluntatis efficientes consortem, virum iustum ad iniustum valde iudicium adduxerunt, crucifixerunt, & occiderūt. Tanti ergo reatus magnitudo, tam longinquæ captiuitatis extitit causa & origo. Dūque vos in paterna manseritis tam voluntate quam fide, tamdiu proculdubio manebitis in eadem tribulatione damnationis.

De portentis, quæ præcesserunt vltimam captiuitatem, & de tolerantia Dei erga Iudæos. Cap. CXXXIII.

NOsse quippe debetis, quia post Christi mortem expletis annis. 40. Hierusalem a Tyto fuit destructa. Hierusalem 40. annis antequam destrueretur, sicut etiam doctrinæ vestræ libri testantur, in eadem signa visa sunt & portenta liquido indicantia, ꝙ hæc templi & vrbis destructio esset futura. Aiūt enim quod annis. 40. priusquam subuerteretur, nequaquam more solito albescebat lana, quæ Hedi cornibus annectebāt. Candelabra quoque, quæ ad occidentem respiciebant ante consuetum tempus extinguebantur. Sed & valuæ templi nullo tangente, cum magno strepitu sponte reserabantur. Quas vt quidam Doctorum vestrorum nomine Iohannes filius Zachim, sic aperiri frequenter vidisset, tandem valde commotus clamauit. Quiesce. Et adiecit. Templum templum, profecto cognoui, quia nouissima tua concrematio te possidebit, sicut Propheta prædixit. Aperi Libane portas tuas, & comedat ignis cæ. te. Cum igitur hæc prodigia 40. annis ante destructionem fuerint visa, & anno. 40. a morte Christi ciuitas a Tyto fuerit destructa, liquido concluditur, ꝙ hæc signa a tempore mortis Christi sint facta. Sed & hoc cum alijs Doctoribus vestris Iohannes intellexit, ꝙ ipsa Christi mors captiuitatis vestræ causa extitit. Nec tamen hanc sed maliuolentiam hominum & inuidiam. s. tantæ cupiditatis causam esse dixerunt, & veram ipsius causam tacuerūt. Inuidia quippe Iudęorum & malitia, mortis Christi causa fuit, mors autem Christi causa captiuitatis extitit. Sed fortassis aliqs vestrum dicet. Si hominem illum talem vt dicis. s. filium Dei fuisse constaret, eiusque mors tribulationis vestræ causa fuisset, nullus ex vobis viuere dignus esset. Tale quippe peccatū maius est, quam negare Deum. Non immerito scelus hoc maius fuit eo, quod in heremo commiserunt. quando scilicet pro Deo vitulum aureum adorauerunt. Tunc vero legimus, Deum voluisse populum Israel omnino delere, nisi Moyses iram eius auertisset multo fletu, ac ieiunio, & oratione. Itaque nisi Moysi oratio interuenisset, nullus ex toto populo superesset. Cum igitur hoc aliud facinus præsumpsisset, quod quantitatem excedit criminum, scilicet occidere Dei filium, nec vllus esset, qui pro eis interueniret, nullus eorum viuere debuisset. Nunc autem & viuere nos Deus permittit, & quotidie quātum amet ostendit, cum nobis in conspectu inimicorum gratiam præstat, opibusque nos locupletat, & honoribus exaltat, sicut per os Moysi promiserat dicens. Attamen cum essent in terra hostili, non eos penitus abieci &c. Quibus ego constanter respondeo. Nequaquam o Iudęi reliquias viuere patitur Deus, de populo vestro, ꝙ sibi complaceat in eo, sed ideo tantum, vt vniuersis gentibus seruiatis, & omnium oculis improperium, & fabula, & maledictio sitis, sicut legislator promisit vobis dicens. Eris in prouerbium, & fabulam omnibus populis, ad quos dominus te introduxerit &c. Quod si tempore ipso quo. peccatum illud a vobis commissum est totam Iudaicam progeniem funditus deleuisset, multis temporū curriculis transactis culpa iam abolitione vel obliuione deleta, nulli mortalium cognita esset. Est & alia causa, propter quam Deus noluit, vt tota periret gens Iudaica. Videbat enim quosdam ex illo genere quandoque ad salutem credituros in se. Et ideo propter illos noluit omnino stirpem eorum disperdere, iuxta illud Esaię. Quomodo si inueniatur granum in Botro & dicatur Ne dissipes illud quoniam. b. est, sic faciam propter s. m. vt non dis. t. Testimonium autem diuinæ circa vos pietatis, qđ Moysi promissum de libro legis protulistis, patet, quòd non ad præsentem, sed præteritam Babylonis captiuitatem respiciat, quia de illa quandoque vos educturus erat. Nam ibidem si paulisper superiora consideres, eundem Moysen præmisisse inuenies. Tunc placebunt terræ sabbata, scilicet cunctis diebus Sol. s. &c. Quod eis in Babylonem ductis Esdras completum esse comprobat in libro temporum dicens, ꝙ terra cunctis diebus desolationis egit Sabbatum.

Quibus testimonijs probari possit, quòd eius causa passio Christi fuerit. Cap. CXXXIIII.

QVod autem euidentius testimonium quæritis, vos ꝓpter Dei mortem hanc subijsse captiuitatem, quam illud qđ apud vos scriptum legitis, quia videlicet in ipso captiuitatis exordio quidam terræ vestræ Princeps. 10. de melioribus totius Israelitici populi captos, in carcerem misit sciscitans, vt quid iustum vendidissent, lex enim inquit discernit, vt mortis sententia mulctetur quicumque Iudęum vendiderit. Et vos igitur secundum iudicium legis mori debetis, dicto decreto vario dat corpora læto. Non enim omnes vna coercuit pœna, sed singulis, singula sunt genera mortis proposita. Alium videlicet ignis cremauit. Alter vero ferrei pectinis vnguibus laceratus expirauit. Alium mors, quæuis diuersa consumpsit, quemadmodum doctrinæ vestræ liber exposuit. Doctores autem vestri huius iusti pro quo illi sunt ita puniti nomen mutantes, in hoc facto conticuerunt prorsus, de Christo dicentes, ꝙ Princeps ille iustum nominans Ioseph filium Iacob quem in Ægyptum fratres vendiderant intellexit, eiusque sanguinem ab illis exigens, propter illum talibus illos supplicijs affecit. Sed absurdū rationi videtur, vt id ab eis exigeret, quod adminus mille quingentis annis antea factum esset, maxime cum tempore quo venundatus, est Ioseph nulla lex esset, qua eos Princeps ille mortis reos conuincere posset. Quod si vultis, vt etiam de Prophetis auctoritatem in medium deferam, qua captiuitatem hanc propter hominem, ipsumque necessario Christum esse ostendā. Ecce profero Esaiam. A finibus inquit terræ laudes audiuimus, & gloriam iusti. Hæc verba iusti huius laudes, vbique terrarum ostendunt fuisse. Nec alterius hominis iusti laudes tantas, vnq̄ fuisse audiuimus, vt peruenirent vsque ad fines terræ. Cui. s. iusto, quia tribulationes, quas sine causa passurus erat Propheta prouidebat his verbis compatiens dicebat. Ve mihi, præuaricantes præuaricati sunt &c. Præuidens enim quas Prophetis eius, aduentum prænunciantibus tribulationes illaturi essent ait. Pręuaricantes præuaricati sunt. Intuitus autem quia nec membris contenti ipsum, idest caput essent occisuri, præuaricationis nomen ingeminans subiecit, & pręuaricatione transgressorum præuaricati sunt. Qua vero pœna pro huiusmodi peccato plectendi essent dictante Spiritu præsciens, ait illico subiungens. Formido, & fouea & la. s. t. qui ha. e. ter. Inter cætera quoque de eadem gente ait. Grauabit eam iniquitas sua & corruet, & non adijciet, vt resurgat, vbi videlicet vobis certum euadendi captiuitatem terminum funditus dempsit.

Quod Iudæi male intelligunt articulum de resurrectione mortuorum. Cap. CXXXV.

QVod autem post captiuitatis euasionem insitatum vobis miraculum creditis fieri. s. mortuos, qui terras denuo inhabitent a Deo resuscitari, errorem iudico credere, qđ nulla potestis auctoritate probare. Nā si vultis huic inniti scripturæ testimonio, ego occidam, & ego vi. fa. per & e. sa. Hoc Deus ad ostendendam omnipotentiam suam dixit, non ꝙ ipse mortuos vestros suscitaturus sit, ipsum quidem mortuos suscitare posse nō nego, quoniam omnes homines in die iudicij ab eo resuscitandos, & confiteor, & credo. Sed ꝙ adijciet illos. s. terras inhabitaturos esse non credo. Nullus enim Prophetarū, qui fuerunt ante Christum hoc prædixit esse futurum. Sed Doctores vestri hunc errorem adinuenere, vt gens Iudæorum in sua persisteret infidelitate. Nam quod ait Esaias. Viuent mortui tui nequaquam, ostēdit mortuos vestros ad inhabitandam terram resuscitari. Si enim quod ibi dicitur diligenter attendimus, nec resurrectionem mortuorum ibi patenter signatam inuenimus. Alioquin sibimet Propheta, videbitur esse contrarius, cum dixerit paulò superius, morientes non viuant, Gigantes non resurgant. Quod igitur & ab vsu naturæ dissentit, & sensui Prophetæ contrarietatem ingerit, nequaquam debet exponi cum aliter sano sensu possit intelligi. Verumtamen illud verbum Prophetæ duobus modis possumus accipere. s. vel de iudicij extremi suscitatione hoc dixerit, vel vt resurrectionis vocabulo captiuitatis euasionem signauerit. Hic autem posterior sensus magis ad literam pertinere videtur, cum paulò superius Propheta suæ gentis captiuitatem defleuerit, statimque diuinæ promissionis, ac pietatis solatium intulerit dicens. Mortui viuent, interfecti resurgent. Nec hanc visionem quolibet incerto tempore, sed post modicum tempus euenturam insinuat dicens. Vade popule meus intra cubiculat. &cæ. quæ videlicet verba congruenter ad captiuitatem intelliguntur relata. Cæterum in Ezechiele legitur, quòd cū ipse plures mortuos diuina virtute suscitaset, de futuris etiā his verbis vaticinatus est. Hæc dicit Dn̄s Deus. Ecce ego aperiā tumulos. v. &c Et vrī qđe Doctores nitunt̄ asserere, ꝙ nō ꝑ somnū sed vigilantes eos fecerit exar-

exurgere, vt quia hoc magnum appareat verum esse omnes illos, de tribu Effraim perhibent fuisse, quos in egressione populi, de Ægypto dicunt in regione Philisteorum obijsse. Hæc autem suscitatio signum fuit, vt aiunt futuræ resurrectionis, vt quemadmodum omnes illi per eum sunt suscitati, sic & reliqui omnes, quandoque credantur suscitandi.

Expositio super hoc in Prophetia Ezechielis. Cap. CXXXVI.

SEd veram illis, ac perfectam resurrectionem nequaquã reddidit. Spiritus. n. qui a quatuor vẽtis iubetur venire nequaquam est rationalis anima, sed spiritus ille qui ex quatuor elementorum fit coniunctione. Est enim corpus leuissimum ac subtilissimum, qđ in hominis corde ex 4 elementis, vt dictum est efficitur, & ex eo loco in omnes venas spergitur, ipsique corpori tribuit vitam, & actum, & arterijs pulsum assiduum, naturalem hominis faciens motum. Anima vero rationalis nequaq̃ ex elementorum prodit copula, sed est subsistens substantia. Si enim nasceretur ex illorum coniunctione, deficiente corporis robore deberet animæ virtus deficere. Et incipiente corporei vigoris dissolutione, pariter dissolueretur virtus animæ. Quod si concedatur corrupto corpore, anima quoque corrumpi concluditur. Nunc autem econtrario accidere oculorum fide probat. Frequenter. n. contigit, vt quantomagis corpus debilitatur, & morti appropiat, tanto magis anima conualeat, veluti quoque multis solet accidere, vt quanto quis morti proximior est, tãto perspicaciori viget mentis acumine, plusque solito recordetur atque prouideat, & in ipso momento quo melius aĩa viget homo intereat. Inuenimus aũt præterea senes plerosq;, cum iã nulla sit in eis corporea fortitudo, tunc pollere magis eorum aĩas consilio & omni sapientia. Ego quidem in libris Philosophorũ legi, ꝙ cum placuit rerum creatori aĩantium oĩum atque viuentium procreare corpora, quatuor in vnum commiscuit elementa, & eorum qualitates contrarias temperauit. Sicque ex illa cõmixtione prædicta corpora procreauit. Ex qualitatum vero tẽperatione, quatuor prouenerunt virtutes naturæ. s. appetitiua, retẽtiua, digestiua, & expulsiua. Corporibus autem hmõdi procreatis oĩbus, quidem adhæsit vegetabilis aĩa, suaq; in eis exercuit officia. s. crescendo, nutriendo, & generando. Subtilioribus, vero bestialis iuncta est aĩa, vt in eis sua exhibere posset officia, prestando. s. sensum & motum de loco ad locum. Qđ aũt ex eis subtilissimum fuit atque leuissimum ac temperatissimum, & ad suscipiendam rationem aptissimum, illi sese rõnalis anima sociauit, ibique libenter sua officia exhibuit. s. meditando, memorando, discernendo & huiusmodi. Sicque ergo iuxta Dei dispositionem illæ tres animæ conuenerunt oẽs in hoĩe. In aĩalibus vero tantum duæ. Tertia vero sola in herbis, & arboribus, quæ nascuntur de tellure. Spiritum ergo quem Ezechiel a quatuor mũdi partibus ex Dei iussu venire præcepit, spiritum corporalem intelligi debere cognosco, & de mortuis quos suscitauit, ꝙ animam rõnalem receperint, (licet sic a multis credatur) nullã auctoritatem reperio. Ipsam tamen quoquo modo facta fuerit resurrectionem signum fuisse futuræ resurrectionis, & dico & credo, & ꝙ Deus. s. vestros mortuos, quandoque sit resuscitaturus, quemadmodum Propheta ibidẽ ostẽdit dicens, & Scietis, quia ego Dñs, cum aperuero sepulchra vestra &c. Qđ enim subiungat. Et requiescere vos faciam super humum vestrã, sic accipi potest vt aĩam in corpore requiescere significet, quod nõ immerito terræ nomine, de qua sumptũ est, appellat, sicut scriptura testatur. Formauit, inquit Deus hoĩem de limo terræ &c.

Improbatio præfati erroris. Cap. CXXXVII.

QVoniam ergo explanatio vestra de mortuis vestris suscitandis, ac terras inhabitaturis, tam scripturæ quam rõni inuenitur esse contraria, æquitatis iudicio est repellẽda. Quod enim scripturæ contraria sit, patet auctoritate Dauid, q̃ de mortuis ait. Sepulchra eorum domus illorum inæternum, & iterum, spũ pertrãsibit in illo &c. Iob ẽt idem sentiens ait Memento, q̃a ventus est vita mea, & nõ reuertet oculus meus, &c. Et iterum. Vadam & non reuertar ad terram tenebrosam. Salomon ẽt his consona sentit dicens, Viuentes sciunt se esse morituros. Mortui vero nihil nouerunt amplius, nec hẽnt partem in hoc sæculo, & in opere qđ sub Sole geritur. Qđ aũt ẽt a rõne vestra expositio dissentiat, multis argumẽtis constat. Creditis. n. sicut dixerunt Doctores vestri, ꝙ cũ adueniente puncto vr̃ę resurrectionis mortui. Adam quoq; & Seth & Mathusalẽ, Abrahã, Isaac, & Iacob, & Aaron, cęteriq; Patriarchę, & Prophetę, & oẽs iusti, qui ante aduentum eius obierũt, pariter sint cũ eis resurrecturi, & oĩa officia humani generis acturi, pristinosq; ritus rerũ colentes terras denuo sint habitaturi, & Aaron, ac filij eius a Moyse sacerdotalibus vestimentis induendi, sacrificiũ vt olim obiaturi. Quisnam rogo tunc Maximus Pontifex erit. Erunt ne simul oẽs vno tpe. s. Aaron, Eleazar, Finees cęteriq; q̃ p successiones olim fuere summi Pontifices. Si enim dixeritis Aaron viuente cęteros summo sacerdotio fungi non posse, quid ergo proderit eis resurrectio. Plus enim ad dedecus, & incommodũ quam ad decus, & commodum erit eis resurgere. Meliusq; illis esset in morte permanere, quam erumnosam vitam ducere. Si vero in summo sacerdotii ordine concesseris oẽs ęquales futuros esse, iam honorem suum cuique adimis, quia nullus inter q̃plures ęquales excellentem põt honorem hr̃e. Præterea multis Pontificibus multa necessaria sunt & templa. Ex hoc igr̃ & aliud inconueniens sequitur. s. destructio legis, ne plusq̃ vnum existat templum prohibentis. Præterea nunquid plures Reges, aut vnum habituri estis? Vnum vtiq; putatis iuxta Prophetiam Ezechielis. Vnũ inquit pastorẽ oẽs habebunt. Nã si plures forẽt concordes esse non possent, regniq; pacẽ destruerẽt. Sed q̃snam erit Rex ille? Vnctus inqunt, in cuius aduentu captiuitatẽ euasuri sumus, nr̃iq; mortui suscitandi, nr̃i merito dẽt hr̃e moderamẽ imperij. Bene q̃dem o Iudęi qđ dicitis esse posset, si vnctus ille Deus, & esset. Si vero vt creditis homo tm̃ futurus sit. Quid tũc de Abraham, Isaac, & Iacob, & Moyse cęterisq; Prophetis erit. Nõne cũ isti tales, ac tãti viri huius vncti fuerint viri subiecti melius eis fuisset nequaq̃ resuscitari. Cęterũ hoc hẽt etiam fides, vr̃a, vt quemadmodum cętera humanitatis officia, sic & gñandi habituri sint naturam, a Deo, vt mulierẽ quotidie cõceptur ã quotidie credatis parituram. Qđ vix vtiq; humanæ aures possunt audire. Nam si hoc esset profecto nec eos terra caperet, & si duplo maior esset aut pontus ẽt terra fieret, adeo loci coartarentur angustia, ꝙ non hr̃ent, q̃ colere possent arua, immo ſp inter eos essent pro terræ angustia certamẽ & rixa. Si aũt idem oẽs resuscitandi sunt, q̃ mortui fuerunt nunq̃d redibit q̃sq; vir ad vxorem suam q̃ habuit? an aliam nouam habebit? Dr̃ sane ꝙ quisq; suã habebit, & hocipsum lętitię consummatio erit, illa ergo quę post tres, aut plures maritos est mortua in resurrectione quẽ ex his est habitura. Nam si primũ habiturã rñderis, lex Moysi destrueretur dicentis, quia post secundum non debeat redire ad primum. Si vero alium, quam primum responderis ẽt in hoc est destructio legis eadem. Ea enim lege iubente primo viro viuente, nec eam repudiante, non poterit cuique nubere.

Iterum suggillatio eiusdem. Cap. CXXXVIII.

SEd ecce cum tot fuerint suscitati, totq; post eos nati, nunquid mortales erunt aut immortales permanebunt? profecto hoc hẽt fides vestra, quia comedendi aut bibendi atq; generandi, & naturam, & vsum sunt habituri, & post mille annorum transacta curricula, in perpetuæ beatitudinis regnũ sine morte aliqua transferendi. Verum si eos immortales fore dicitis, ad pristinum inconueniens reditis. Nam infra mille annos in tm̃ multitudo propagabitur eorum, vt nullatenus intra terræ concludi valeant ambitum. Multo igitur minus ad incolendos agros illis supererit spacium. Deniq; cum homo comederit ac biberit, ac generandi vsum habuerit, necesse est, vt ex quatuor elementis compositus sit. Quicquid aũt taliter compositum est, id ẽt corrumpi necesse est. Illos ergo cum taliter cõpositi fuerint corruptioni ac morti subiacere necessitas concludit. Rursum si maximam illam multitudinem immortalem forte asseritis, cũ eos superius sine intermissione generaturos esse dixeritis, ẽt si ad modum lapidis sibiinuicem supponerẽtur nullatenus in terræ spacio duplicato concluderentur. Si vero morituros illos esse concedatis, volo vt an illa resurrectio sit eis ad pęnam an ad coronam dicatis. Ad honorem inquiunt erit, & ad gloriam, vt. s. vncti gloriam, & regnum conspiciant, perfectamq; corporis, & cordis habeant lætitiam. Nunc ergo de statu interim bonorum defunctorum donec resurgãt audire volo, quid sentiatis, vtrum s. in pęnis, an in quiete permaneant, & dicitis ꝙ eos quietis beatitudine cũ Deo perfrui certissimũ est. Ex quo sequit̃, ꝙ resurrectio illa ad pęnã eis potiusq̃ ad coronã futura est. Cum. n. nunc æternæ vitæ munere glorient̃, cur iterum in corporũ ergastulis retrudentur, nisi vt famę, ac siti, vigilijs, varijsque & innumeris denuo cruciaciatibus agitentur. Quinetiam secundum prędictam sententiam secundę mortis timorem sustinebunt, & pœnam. Denique quid facient, & parentes eorum in morte ipsorum, melius foret illis non resurgere, quàm dolorem tantum ex mortibus filiorum sustinere. Sed forte dicitis, quòd boni defuncti, & si nunc interim quiete, & in delitiis viuunt, de quibus ad corporum angustias redituri sunt, tanta eis exultatio erit vncti præsentiam cernere, & eius regno exultare Hierosolymis, vt olim habitare in templo ritu veteri sacrificare, vt & corporum pœna sit eis nulla, & quam nunc habent requies habeatur postea pro minima. Verum hoc a veritatis exorbitat semita. Nullus enim mundi præsentis honor vel gloria ęternę vitę delitiis, & quieti comparatione aliqua conuenit, quia nec vno momento, quisquam huius mundi delitiis, vti

vti sine labore & pœna poterit. Illius autem beatæ vitæ gloria nulla intercedente molestia permanet perpes atque continua, præcipue cum & Doctores vestri testentur omnem mundi huius honorem & gloriam id esse ad illius vitæ delicias, quod est vnū ad 40. Patet insuper cuilibet nisi totius rationis sit expers incomparabiliter magis esse gaudium cernere Deum quam talem qualem vos dicitis vnctum videlicet hominem terrenum. Videtis ergo si perpenditis, ꝙ vobis vndique rationis, ac diffugij semita clausa sit, vt nullatenus eo modo quo dicitis resurrectio mortuorum fieri possit.

De euacuatione cultus Iudæorum. *Cap.* CXXXIX.

QVod autem vos dixi de mandatis legis minimum quid obseruare, nec auctoritatis, nec rationis, cum liquido pateat, indiget probatione. Nam nec agni victimam prout olim mane ac vespere immolatis: nec sabbatorum neomeniarum holocausta celebratis: nec panis, & vini, & olei libamina ponitis, nec panes in mensa proponitis, nec luminaria nec thimiamata præparatis. Sacerdotum ordinationes variasque vestimentorum mutationes, ministrorum quoq; per singulas ebdomadas vicissitudines, ac multimodas in sumendis cibis varietates secundum legis præcepta non seruatis, leges quoque primitiarum, ac decimarum, & immūditiarum, atque munditiarum neglexistis. Cætera quam plurima in lege præcepta sunt, q̄ iam dudum a vobis omnino prætermissa sunt. Sed dicitis, de legis præceptis, quæ minime obseruamus, nequaquam redarguendi sumus, cum & a patria nostra exules sumus, temploque ac legitimis Sacerdotibus careamus. Nā quia delinquimus in conspectu eius, aduersus nos iratus eiecit nos, de terra vbi non possumus eius implere præcepta. Itaque impossibilitas nostra non erit inculpanda, donec adueniat tempus quo ad terram habitationis nostræ redeamus, & tunc ea quæ iussit nobis Dominus opere complebimus, eique sacrificium nostrum acceptabile erit quemadmodum Propheta dicit. Et placebit Domino sacrificiū Iuda & Hierusalem sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui. Certe si sacrificia vestra Deo essent accepta, nequaquā ita vos eiecisset de terra, vt quæ vos iussérat facere minime possetis implere. Illud autem q̄d profertis Malachię testimoniū nihil ad nostrum attinet propositum. Nam si præcedentem ac sequentem historiam discusseritis, de sacrificijs templi q̄d Eldrę tēporibus ædificatum est, hoc esse dictum inuenietis. Abominatus itaque Deus opera vestra & victimas, & cantica, expulit vos de tēplo suo & terra, sicut apertissime verbis huiusmodi insinuat Esaias Propheta. Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum dicit Dñs plenus sum &c. Q̄d etiam Hieremias confirmat dicens. Vt quid mihi thus de sabba affertis, & cal.su.o.de.teri.lon. Holocaustamata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ nō placent mihi. De hoc & Amos Propheta in persona Domini ait. Odi & proieci festiuitates vestras, & nō capiā odorē.ce. ve. &c. Et iterum Malachias. Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus, & munus nō sus.de ma.v. Et psalmus. Sacrificium & ob. no. &c. Per Oseæ quoque Dominus ait. Cessare faciam omne gaudium, solennitates eius, sabbata eius & omnia fas.t.e.& multa alia similia. Hæc sunt maiora & præcipua legis vestræ pręcepta, quę sicut prophetalis auctoritas, & præsentium temporum iudicat ætas, Deus nequaquam vult suscipere de manu vestra, orationes quoque quas loco sacrificiorum domino funditis ad eius aures nequaq̄ ascendunt, vt exaudiantur, sicut ēt Doctores vestri testantur Deum.s.ab illo quo templum destructum est tpe, praces vestras non suscepisse. Et Esaias cum extenderitis manus, vestras auertā o.m.a. v. &c. Præterea vos omnes per legem Moysi permanetis, immundi. Nullus enim in vobis, qui mortui contactu non sit pollutus, quæ.s.macula nisi conspersione cineris Vaccæ rufæ non deletur, quam cum ad præsens hr̄e non potestis, & ab immunditia liberari nescitis. Mulieres ēt vestræ creduntur omnes fluxu pollutæ, cū pristini desinierint sacerdotes, quorum erat iudicio derelictum inter mēstruum & sanguinis fluxu polluta discernere. Filij quoque vestri de polutione nati, & omnes cibi vestri legis probantur iudicio polluti: cū ergo tota gens vestra probetur polluta, cibi oēs immundi, & orōnes eorum nequaquam ad aures perueniūt Dei, nec opera placeant ei, qūo quæso pn̄t vllatenus esse securi, ꝙ vel maiorū finē sint habituri, vel apud Deum vllius sint precij. Olim q̄dē præcepta legalia, quæ Moyses acceperat a Deo, sanctos patres digne seruasse non denego, sed postq̄ Christus aduenit, q̄ Prophetarū Arcana reuelauit, legisq; sublato velamine, spūalē q̄ latebat sensum, apperuit, extunc legalia debuerunt instituta seruari, non s̄m literam occidentem, sed sc̄dm Spūm viuificantē: qm̄ ipse q̄ legem dederat, melius eam q̄ illi qui auditores fuerāt intelligebat. Q̄d q̄a neglexerūt facere, Deus antiquas obseruōnes renuit suscipere. Ipsi gratias ago, quia me de illorum liberauit errore.

Expositio legis Saracenorum. *Cap.* CXL.

SEd forte dicit aliquis, hactenus Iudaicæ gētis fidem quam inanis existat, eorumque obsequium quam irrationabile sit ac Deo ingratum, vel cur ab eadem fide recesseris ostendisti, & euidentissimis probatisque rationibus, in quanto hactenus errore permanseris edidisti. Verum paternam fidem relinquens cur Christianorum fidem delegisti, & non potius Saracenorum, cum quibus semper conuersatus, atque nutritus es, linguam intelligis, libros legisti. Lex siquidem illa probatur esse larga, de præsentis vitæ delicijs multa continens mandata, pariterque sui cultoribus gaudia repromittit ineffabilia. In qua ēt apparet, quod Deus illos multum dilexit, quia multis eos præceptis onerare noluit, sed pepercit, cuius signum existit, ꝙ quinquies in die tantum eos orare præcepit. Quoniam etiam semper antequam orant, vt perfectam mundiciam habeant præputium, manus, brachia, os, nares, aures, oculos, capillos decentissime, & ad vltimum pedes lauant. Hoc facto publica voce præconantur, vnum confitentes Deum qui nullum vel similem habeat, aut æqualem, eiusque Prophetam esse Machometum, mensem integrum in anno ieiunant, & ieiunantes nocturno tempore comedūt, diurno abstinent. Semel autem per singulos annos propter solam recognitionem ad domum Dei quæ est in Mecha videndam iubentur ire, & ibi adorare, eamque inconsultilibus tegumentis circumire, atque lapides per media femora retro prolapidando iacere. Hanc domum dicunt Adam cum de Paradiso exulasset Domino extruxisse, & in omnibus filijs eius donec Abraham venit locum orationis fuisse. Abraham vero Dei seruus eam roborauit, & instaurauit, & in ea Domino vota vouit, & sacrificia obtulit, quam etiam filio suo Ismaheli post mortem reliquit, eique & omnibus filijs eius per multa annorum curricula, donec Machometus natus est, orandi Domus permansit. Quo nato Deus eandem sibi cunctisque generationibus suis hæreditariam, vt ipsi perhibent, permisit. Aduersarios præterea Dei, & eorum Prophetas prædari iubentur, & captiuare, & interficere, & omnibus modis persequi atque delere, nisi resipiscere, & ad eorū fidem conuerti voluerint, aut indictum seruitutis censum persoluerint. Absoluta etiam caro est omnis illis præter Porci carnem sanguinem, vel morticinū ad vescendum. Respuunt etiam quicquid in alicuius rei nisi Dei nomine fuerit consecratum. Licet præter hæc illis eodem tempore quatuor legitimas vxores habere, & repudiata qualibet aliam semper accipere. Ita tamen vt quaternarium nō transeat numerum. In repudio quoque hic obseruatur, vt ei vsque tertio quamlibet repudiare, & eam rursus liceat recipere. Emptitias vero atque captiuas, quascunque voluerint habere licitum erit, & easdem vendendi denuoque emendi liberam potestatem habebit, sic tamen vt postquam semel grauidam fecerit, nequaquam alterius eam iugo seruitutis astringere possit. Conceditur insuper de propria cognatione vxores habere, vt sanguinis proles accrescat, & fortius inter eos amicitiæ vinculum vigeat. De possessionibus repetendis, iudicia talia sunt inter eos qualia & apud hębreos, vt scilicet petitor testibus comprobet. Testes autem nullos, nisi valde probatas personas accipiunt, & quibus, sine iuramento credere possint. In quibusdam alijs etiam Mosaicæ legis morem custodiunt, vt qui hominis sanguinem fuderit eadem pœna plectatur, vt quisquis in adulterio depræhensus fuerit, cum adultera pariter lapidetur. Qui autem cum alia qualibet fornicatus fuerit, 80. flagella sustineat, pro tertia manum, pro quarta pedem amittat. Et qui cuilibet homini membrum abstulerit, digno precio redimat.

De præmio eius obseruatorum, & pœna contemptorum secundum Machometum. *Cap.* CXLI.

HÆc vniuersa præcepta icciréo a Deo sunt, proposita, ne si nimis larga quælibet faciendi esset licentia, totius generis fieret cito ruina, a vino semper abstinere iubētur, quoniam fomes, & seminarium omnis peccati esse probatur. Sed sunt præcipua mandata legis, quia morari longum esset in singulis. Promisit itaque Deus sibi & Machometh fideli Prophetæ credentibus, illiusque legis mandata complentibus Paradisum, idest ortum delicatum, præterfluentibus aquis irriguum, in quo sedes perpetuas habentes arborum vmbra protegentur, nec calore, nec frigore affligentur, omniumque fructuum & omnium ciborum vescentur generibus, quicquid appetitus, cuique suggeret coram se confestim inueniet. Sericis induentur vestibus omnium colorum. In delitijs accubabunt, & Angeli Pincernarum ministerio inter eos erunt cum vasis aureis, & argenteis, vinum offerentes atque dicentes. Comedite, & bibite in omni lętitia, quia quod Deus vobis promisit ecce compleuit. Iungentur virginibus, quas nec humanus, nec

Dæmo-

Dæmoniacus violauit contactus. Iacincti & coralli splendore forma præstantioribus hæc bona dabuntur credentibus. Non credentibus autem Deo & Machometo eius Prophetæ erit infernalis pęna sine fine. Quantiscunque vero peccatis colligatus quisque fuerit, si ad diem mortis suæ Deo & Machometo eius Prophetæ crediderit, ipso interueniente saluus erit. Hæc & alia quamplurima cum tu a puero nouisses scripta, & ab omni Saracenorum gente maxima celebratione habita, cur tu Christianam & non potius Saracenicam religionem es sectatus, & præsenti vitæ melius, & futura pariter fęlicitate fruiturus.

Descriptio vitę Machometi. Cap. CXLII.

QVamuis inquam orationis tuę contextus plurimum decoris habebat & dulcedinis apud eos, qui summum bonum putant esse in delicijs, de me tamen id sperare te mirum est, vt ad hoc persuadendum iustifi reris, in quo me nullatenus falli posse credideris. Certum est enim mihi nec incompertum quis Machometh fuerit, quomodo callida simulatione Prophetam se confinxerit, & ad machinandum quis eius consiliarius extiterit. Hic etenim videlicet Macometh vtroque orbatus parente, sub tutela Auunculi sui Manephi annos agebat pueritiæ. Idolorum tunc tēporis cultui cum vniuersa gente Arabum inseruiens, quemadmodum in Alcorano suo testatur Deū sibi dixisse referens. Orphanus fuisti, & te in errore suscepi teque dilexi pauperem & locupletaui. Post aliquātulum vero spacium annorum Mercennarius apud quandam nobilissimam viduam nomine Cadigiam, ita in breui Domine suæ animū obtinuit, vt iure coniugij rebus omnibus rerumque pariter dn̄atu potiretur. Cuius opibus, de pauperrimo ditissimus effectus, in tā tam mentis superbiam prorupit, vt regnum Arabum sibi sperā-dum polliceretur, nisi suos timeret contribules, quia videlicet pro Rege eum non tenerent, cum sibi & æquales fuissent & maiores. Viā tamen excogitans; qua id posset efficere voluit se Prophetam confingere. Ea videlicet facetia fretus eloquentiæ, quā apud diuersas nationes, dū negociationi desudaret, ingenij susceperat leuitate. Cæterum tunc temporis maior pars Arabum milites erāt & agricolæ, ipsique fere & oēs idolatræ p̄ter quosdam, qui sc̄dm Samaritanos legem Moysi tenebant cum hr̄ticis alijs Christianis, qui Nestoriani erant & Iacobitæ. Iacobitæ namque sunt hr̄tici a quodam Iacobo dicti, circūcisionem prædicantes, Xp̄mque non Deum sed hoīem tantummodo iustum de Spiritusancto conceptum, ac de virgine natum, non tn̄ crucifixum neq; mortuum credentes. Fuit etiam illo tp̄e in regione Antiochiæ quidam Archidiaconus amicus Machometh & Iacobita. Vnde ad concilium vocatus est & damnatus, cuius dā nationis pudore contristatus, de regione aufugit, & ad Machometh deuenit. Huius ergo consilio Machometh vsus fuit, & qđ cogitabat sed per se adimplere non poterat, ad effectum perduxit. Fuerūt quoque ex illis Arabiæ quos diximus hæreticis duo Iudæi Audias, & Cabalahabar dicti, qui & ipsi Machometo se adhibuerunt, & ad complendam eius stultitiam auxilium præbuerūt. Et hi tres Machometi legem quisq; s̄m eresiā suā contē perauerūt, eiq; talia ex parte Dei dicere mōstrauerūt, q̄ & hr̄tici Iudęi, & hr̄tici Xp̄iani, q erāt in Arabia vera esse crediderūt, q vero sponte credere noluerūt, vi tn̄, & gladij timore crediderūt.

Quod non fuit verus Propheta sed falsus. Cap. CXLIII.

ET eius quidem nec aliam prophetiam nec vlla miracula scimus, sicut Moysen, & Iosue, Samuelem, & Heliseum multa fecisse miracula legimus, sed nonne inquis Prophetam eum animal brutum, videlicet Bos, nuncupauit. Nōne Luna per vtramque manicam ingressa, de sinu progrediēs reintegrata, prophetam eum mirificum designauit. Nunquid ad hoc innotescendum manu illius demulsa Ouis affluente mammilla haustum omni populo præbuit lactis. Mirum ēt fuit, q̄ ficum arborem, vt ad se veniret vocauit, & arbor quidē ad eū venit, ipseque de fructu comedit, sed & brachium Ouis, quod inuenenatum in scutella sibi appositum fuit, cum eo locutū est & dixit. Nō me comedas, quia inuenenatus sum. Cur ergo nulla probabilitate demonstratum esse Prophetam hunc dixeris, quē tantis denotatum miraculis frequenter audieris. At inquā ista sunt friuola, nec s̄m oīum vestrorum iudicium fide digna, maxime cum ipse Machometh in Alcorano suo nihil tale retulerit, sed potius qcquid in Alcorano de illo scriptū non fuerat, oīno verū credi prohibuit. De oībus inq̄t Prophetis multi multa mentiri sunt. Qđ ne etiam de me contingat, illud solū de me verū teneatur, qđ Alcorani huius auctoritate probat͛. Qui ēt cur miracula non faceret ondere volens, loquentē ad se Dn̄m introducit dicens. Iō te facere miracula non p̄mitto, ne te sicut alijs Prophetis ī miraculis cōtradicat͛ timeo. Ipso igit͛ teste nullū signum monstratur fecisse. Porro iudicia veri Prophetæ sunt p̄bitas vitæ, exhibitio miraculorum, veritas dictorum; vitæ bonitas. In Machometo violentia fuit. Qua se Prophetam Dei prædicari faciebat, furto & rapacitate gaudens, igneque libidinis adeo feruens, vt etiam alienum thorum adulterio fędare, tanquàm Domino iubēte nō erubesceret, sicut legitur de Zanabab uxore Seth, Dominus ait tibi Seth, vxorē tibi dimittere pręcipit, quam dimissam ipse continuo sibi copulauit. Cuius etiam prophetia quàm nulla sit euidentius Ailsæ vxoris eius turpitudo patefecit cum eam in adulterio multorum testimonio deprehensam, non esse deprehensam (eo quòd nollet eam dimittere) falsi Gabrielis nuncio confirmauit. De cuius vitij potentia, scilicet libidinis Deum laudasse legitur: eo quòd in eo quadragies super humanum modum abundaret. Sibi quoque congratulans eo quòd sua uis odor speciositasque mulierum, Deo dante, plurimum eum oblectaret. De bellis autem quæ Domino iubente, ac victoriam promittente se commisisse fatebatur. Dentes econtra sibi in bello faciesque collisa, multa quoque cædes suorum fuga veritatem testantur. Quia si Angelus Dei, ut dicūt, eum custodiret, minime acciderent ei sicut de Helya & Helyseo legimus, quos ab inimicis suis semper eripuit Angelus Domini: Si etiā Propheta verus esset prelia commissurus, mala sibi euentura præsciret.

Disputatio contra legem ipsius. Cap. CXLIIII.

QVod ergo dixisti me libros Saracenorum legisse, linguam scire, ac semper inter eos fore nutritū, non icciico conuenit vt assequar legem illorum. Quam si per singula mandata discurrimus, vtrum rationis fundamentum habeat inueni re poterimus. Quod enim quinquies Machometum in die orandum præcipere dicis, ideo utique fecit, quia Doctorum suorum consilio mediatricem inter Iudæorum & Christianorum legem suam effici uoluit, non probitate sui, neque adiutorio Dei. Iudæi nanque secundum legem in die orant ter, Christiani vero septies. Sed iste terminum inter utrumque posuit scilicet nec ter nec septies, sed quinquies. Quod autem priusquam orant, illos manus & brachia, cæteraque corporis membra laudat abluere, nequaquam ad orationem cognoscitur pertinere. Nam ad orationem quidem mundari pertinet intrinsecus, non extrinsecus. Munditia vero de membrorum ablutione pertinebat ad stellę Veneris cultores, qui eam orare uolentes ad modum fœminę se aptabant, ora oculosque tingentes. Quia uero puncto stellæ Veneris Machometus Rex affectus fuit, ideo hoc præcepit per mensem iterum ut ais, pręcepit illos ieiunare quo re stringant vitia carnis, quod est initium pęnitentię. Sed dic q̄so mihi. Quid prodest p̄ diē ieiunare, & nocte ter vel quater comedere, bonisq; carnib⁹ & optimis cibis frui, ac mulieribus vti? Hec quippe carnē nō debilitāt, sed poti⁹ corroborāt. Qđ aūt semel ī anno dicis eos ad domū Dei, q̄ ē in Mecha p̄p recognitionē ire, ibiq; orare q̄ dicūt fuisse Adę & Abrahę, nō hoc ex auctoritate aliqua sumūt, sed quasi cōmētū aliqđ fingūt. Anteq̄. n. legē p̄dicasset Machomet⁹, idolis plena erat illa dom⁹. Et ego q dē nunc aperte mōstrabo qualis illa dom⁹ extiterit, & qđ ibi secretū fuerit, & cur illuc Machometus ire & q̄ in lege inueniunt͛ iussit facer̄. Duo filij Loth Amō & Moab hāc domū honorabāt, ibiq; duo idola colebāt. Vnū. s. ex albo lapide noīe Mercuriū, alterū ex nigro Chomos appellatū, & illud q dē ex nigro lapide ī honore Saturni, alterū ex albo in honore Martis ędificatū, bis in anno ad hęc adorāda cultores. s. eorū ascendebant. Ad Martē q dē quādo Sol primū gradum intrat Arietis, quoniam Aries honor est Martis. In cuius discessione prout mos erat lapides iaciebant͛. Ad Saturnū uero qn̄ Sol primū gradū Librę intrat, q a Libra honór Saturni erat. Sicq; nudi tōsisq; capitib⁹ thurificāt. Arabes quoq; cū Amon & Moab Idola hæc adorabāt, q̄ usq; hodie gētes in India celebrāt. Machometus aūt post lōgum tēpus veniens, pristinā consuetudinē auferre nequit, sed quasi quodā modo more mutato inconsutilib⁹ tegumentis coopertos domū circuire permisit. Sed ne uideret͛ præcipere Idolis sacrificare simulachrū Saturni cōstruxit in pariete ī aula dom⁹, & ne facies appareret, dorsū tn̄ eius erat positū exterius Alterū uero. s. Martis idolū qđ erat undiq; sculptū, subtus terrā misit, & lapidē suprapo suit. Hoībus autē q ad orandum ibi conueniunt lapides istos osculari p̄cepit, & humilitatis, tonsisq; capitibus inter crura lapides retroiactare, qui etiā humiliantes dorsa denudabāt, qđ ē signū legis pristinæ, & ad effugādū Dæmones se dicūt hoc mō lapides iacere. Et ego quidem in libris eorum scriptum uidi, quia Homar quidem ex decem socijs Machometi more solito lapides deosculans sic exorsus est. Vobis inquit lapidibus dico, quòd nec adiuuare nec nocere potestis scio, sed quia hoc fecit Machometus morem exequor illius. Iam nunc ad inceptum redeamus.

Adhuc de eodem, & de fallacia eiusdem. Cap. CXLV.

QVia Dei aduersarios Machometus prædari captiuare iussit & interficere donec credere vellēt, aut cēsum p̄soluere,

non ex Dei operibus, vel præceptis hoc habet, sed hoc cupiditate præcepit, vt inimicos suos destrueret. Hoc autem fieri non debet, immo siquis aliquem velit conuertere, non per violẽtiã, sed diligenter ac dulciter hoc dẽt facere, sicut ipse Machometus in suo testatur Alcorano sub persona Dñi dicens sibiipsi.s. Machometo. Si Dñs Deus tuus vellet totius sæculi gentium vniuersitas crederet, cur ergo cogis eos credere, cum nullus credat nisi Dei voluntate. Et in alio loco. Qui crediderit, pro semetipso, fecerit. Iterum in eodem. Dominus inquit, Deus tuus si vellet sub vna lege cũctos sine discordia poneret. Fingit iterum alibi tanquam Dominus loquatur sibi. Non inquit in lege violentia dẽt esse. Qui voluerit sponte sua crediderit. Et alibi. Non altriceris cum alterius legis gentibus nisi verbis mollibus. Cur ergo prędari & captiuare ac cogere gentes ad credendum iussit, & hæc omnia semitas Dei esse asserit? Denique cur me tu credere iubes legem quæ secum dissidet, & nobis quidem absolute est oĩs caro ad vescendum, in vna tantum.s. Porci carne discordamus a ritu eorum. Hoc autem fecit Machometus, vt in eo a lege sua nos Christiani differemus. Quod itaque de vxoribus dixisti licitum quatuor accipere, ac repudiata qualibet aliã ducere, hoc nulla pręcipitur ratione. Neque enim nisi causa filios generandi præceptum est vxorem accipere. Quod autem empticias, & captiuas quaslibet possunt habere, hoc quidem est adulterium, quia multotiens emit Pater stupratam a filio, & econtra filius, vel frater a patre corruptam, vel a fratre. Sed hoc ideo statuit Machometus, quia Fęminas valde diligebat, ac pernimium luxuriosus erat. Et sicut ipsemet professus est, vis luxuriæ.40. hominum in eo manebat, maxime quoque quia & Arabes valde luxuriosi erant, eorum voluntati satisfecit vt crederem. Qđ aũt propria cognatione vxores illo habere dixeris, mos tunc tẽporis erat vt amicitiæ vinculum vigeret in eis. De iudicijs autẽ vnde supra dixistis in quibusdam sane dissentiunt. Qđ & Machometus fecit, vt aliquantulum lex sua diuersa esset a lege Moysi. A vino ideo semper abstinere iubentur Saraceni, ne forte socij ex ebrietate patefacerent ruinam populi. Quæ autem de Paradiso prædicasti prætermittenda sunt, quia rõne comprobari nõ pñt. Anima quippe separata a corpore & quatuor elementis a seinuicem separatis, non vtetur homo his rebus sæcularibus eo modo quo prius. Homines autem tempore Machometi sine scriptura sine lege, totiusque boni præter militiam & aratrum inscij, luxuriam appetentes, gulęque dediti, ẽm voluntatẽ suam poterant ab eo suaderi. Si enim aliter faceret non eos ad legem suam impelleret. At vero post mortem illius omnes discedere voluerunt a lege ipsius. Ipse namque dixerat corpus suũ tertia die deferendum esse ad cęlum, vt autem illum mendacem cognouerunt, & cadauer fętere viderunt, inhumato corpore maxima pars eorum discesserunt. Alius vero quidam ex illius.10. socijs Habitarij filius post mortem ipsius regnum est adeptus, q blande prædicauit, & callide gentes ad credendum admonuit, eosque non bene Machometi sermonem intellig re dixit. Machometus inquit, non ait, ꝙ ante sepulturam illius videntibus hominibus ad cœlum subleuaretur, sed ꝙ post sepulturam corporis nescientibus cunctis hominibus ab Angelis in cęlum deferretur. Vnde quia non statim eum sepelierunt, ieccirco fœtere incœpit, vt statim sepeliretur. Hac igitur causa gentem in errore pristino parumper detinuit, Quomodo igitur huic mendaci crederem? me hortaris cum omnibus eum fallacem inuenerim, omnipotentis Dei deprecor pietatem, vt me ab errore illius eruat, & Christi quam cępi legem implere perficiat. Amen.

LIBER XXVI.

De imperio Henrici quinti & charta charitatis. Cap. I.

SIGIBERTUS. Hẽrico Imperatore mortuo successit filius eius Henricus. Anno domini. 1107. mundi vero quinti millesimo.70. & imperauit annis. 20. Dux autem Henricus, qui ab Imperatore ad filium eius transiens, eum contra patrem suum animauerat, & a filio ad patrem rediens partes filij debellarat mortuo Imperatore se vt reum maiestatis filio regis reddidit, & ab eo captus, custodiæ traditus est, de qua tamen custodia ipse per industriam suam euasit. Sed ducatus eius datus est Godefrido Comiti Louaniensium. Sigibertus. Anno Henrici primo facta est charta charitatis a Stephano Abbate Cisterciensi, & 20. Abbatibus auctoritate sigilli Apostolici confirmata. Ab illo ergo tpe reiecerunt ab ordine furcos, & pelliceas, stamina, & caputia & fęminalia & pectina, & coopertoria, & stramenta lectorum, ac diuersa ciborum in refectorio fercula, & sagimen & omnia quæ puritati regulæ aduersabantur. Abdicauerunt etiã Ecclesias, altaria, oblationes, & decimas & sepulturas alioru hominum & furnos, & molendina, & villas, & rusticos, quia nec in vita sancti Benedicti nec in eius regula legebant eundẽ sanctum huiusmodi possedisse, nec Fęminas monasterium eius intrasse, nec mortuas ibidẽ sepultas fuisse, excepta sorore sua sancta Scholastica. Dicẽtes beatum Benedictum præcepisse vt Monachus a sæcularibus actibus se faciat alienum. Decimas quoque dicebant a sanctis patribus in quatuor partitiones distributas. Vnam.s. Episcopo, alteram Presbytero vel Clerico, tertiã hospitibus ad illam Ecclesiam venientibus, seu viduis, & infirmis, seu pauperibus alium victum non habentibus, quartam restaurationi Ecclesiæ. Et quia in hoc computo personam Monachi qui terras suas possidet, vnde & per se & pecora sua laborando viuant non reperiebant. Iccirco hoc veluti aliarũ ius iniuste sibi vsurpare detractabant.

De moribus Abbatis Stephani Cisterciensis. Cap. II.

ERat enim dictus Abbas religionis, paupertatis, & disciplinæ regularis ardentissimus amator, & fidelissimus æmulator, etiam antequam Abbas fieret. Helinandus lib.47. Memini me audisse magistrum Petrum cantorem Parisien. virum iustissimum atque doctissimum referentem de Abbate iusto Stephano Cisterciẽn. ꝙ cum ei quadam die nunciatum esset a suo Cellerario nihil haberi in monasterio, vnde vel vna die illa fratrum paucitas sustentari posset, respondit. Sternite vobis duos Asinos, qui cum strati fuissent, fecit secum ascendere Cõuersum suum, & iussit ei vt in quodam vico panem mendicaret hostiatim ad opus fratrum, & ipse similiter in alio faceret. Et postquam sic fecissent, ad vnum locum quem ei designauerat conuenirent, factum est ita, & in loco prædicto sibi iam redeuntes obuiabant. Cum ecce Abbas videt sacculum Conuersi multo pleniorem quam suum, subridendo ait. Vbi mẽdicastis, vt video vos in crassiore palea collegistis, quã ego, vbi obsecro collegistis. Quis vobis plus donauit? Respõdit Cõuersus. Presbyter ille quem vos optime nostis sacculum meum fere impleuit solus totum Quod audiens Abbas, & ingemuit, & ait. Ve vobis, quare ibi aliquid accepistis. Nesciebatis, ꝙ Presbyter ille ibi Symoniace ordinatus, & quicquid accepit est lepra & rapina. Viuit Dominus, ꝙ de omni quod dedit vobis nihil omnino gustabimus. Absit enim vt peccatum illius commendamus, & nobis incorporemus. Conuocatisque pastoribus ouium quæ nõ longe erant, totum Conuersi sacculum in sinus eorũ euacuauit.

De sancto Hugone Abbate Cluniacensi. Cap. III.

SIgibertus. Eo tpe obiit sanctus Hugo Cluniacensis Abbas, cui successit Pontius. Ex gestis eius. Hic Hugo Augustudunensis indigena fuit nobili genere, patre Dalmatio consulari viro bellicis rebus intento. Huius mater grauida cũ partu grauiter laboraret, quendam Sacerdotem religiosum pro sui liberatione & nascentis in salute missam celebrare exorauit, qui dum missarum solennia attentius perorarer, & in contemplatione sa speciem super sesemet sustolleret, vidisse fertur in calicem, cui ardentius incumbebat, speciem infantilem supra humanum modum mirifice radiantem. Digna prorsus visio & vera præsaga futuri in calice apparuit nondum natus, qui ab adolescentia calicem salutaris accipiẽs, passionis imitator dñicæ, Euãgelica verba vertit in opera, & vsque in senectam nomen dñi inuocauit. In pupillaribus annis constitutus (non vt illa ætas assolet) lasciuiæ frena laxauit, nec itineris luxu emollitus nugales ineptias, sectatus est, sed ẽm qđ scriptum est de Iacob innocenter habitabat domi. Dehinc Cluniaco adiens beato Odiloni se tradidit. Mutansque vitam cum tunica habitum sacræ religionis deuotissime suscepit. Consequenter de rubigine mũdana in camino disciplinæ ad puriũ excoctus, subito calore longum tepore plurimorũ superauit. Post hoc factus Prior, ẽt beato Odilone defuncto Abbate in regimine successit, licet cũ lachrymis renitẽs, bonus vtiq; scia, melior conscia, optimus tẽperantia, forma Angelicus, moribus compositus, naturali incessu conspicuus, sermone non affectato suauis, & aliis hmõi carismatibus spectabilis. Illo in tpe Henricus scđs Imperator regni apicẽ strenuissime gubernabat. Cuius pr̃ Augustus insignia quę Romæ gestauit in regni adeptione Cluniaco delegauit. Quapp dilectionẽ Cluniaci, quasi ius hẽditariũ medullitus retinens floridum prẽm colligare sibi artius decreuit. Itaq; sanctum Hugonem pubescenti ætate vernantem, venire ad se inuitauit, inuitatũ gloriosissime excepit, & vt filium suũ Henricũ tertium de sacro fonte leuaret grataner obtinuit. Tũc ẽt Pascha celebrauit paschalis Agni filius vna cum Imperatore, Angelica Cluniacensium seniorum stipatus caterua in Agrippina colonia. Nec multo post vix ab

Augusto

Augusto laxatus Cluniacū rediit muneribus comitatus,& grã. Cuius et gratia Stephanū Papam non fugit,qui cum in ciuitate Florentiæ valitudine cōstrictus decumberet,adueniente sancto Hugone inimicum recedere,exeunte eodē accedere circunstātibus protestatus est.Quare ne infœderabilis infestationib. hostis vrgeretur sedulitatem ipsius iugiter exorabat. Cuius pñtia insidiator cōfundebatur. Iamq; malignos incursus lachrymæ patris longè remouerant, cū vir Apostolicus in sinu præsidētis aīam exalauit.Cuius manibus digne cōpositus traditus est sepulturæ. Sed & reuerendissimo Hildebrãdo mutato noīe,& gradu postmodū Gregorio nuncupato manifestissimè claruit, ꝙ multum grẽ specialis pater Hugo obtineret. Hic sanè nōdū Papali apice insignitus positus in Cluniacensi capitulo ipsum mundi iudicem perhibuit se vidisse S.Hugoni collateralē,qui sedens a dextris regularem disciplinã fauore sequebatur. Hinc Papa factus blande tyrannum eum vocitare solebat, qm̄ sæuis Leonē mitibus Agnū acceperat,haud ignarum parcere subiectis,& castigare superbos. Tempore S.Leonis Papæ noni Remis translatum est corpus S.Remigij. Præfuit tantæ translationi Apostolicus, ac gñale concilium præcipuè contra symoniacos celebrauit.Interfuit pater Hugo fide armatus, ipsumque ingens illustrium virorū sequebatur agmen,at tanta erat peruersorū multitudo,vt boni vix auderent reprehendere.Et si ausi fuissent facilius eruperet reclamatio malè viuētium,q̄ vox libera eorum, qui sanius sentiebãt. Mox exhortationē synodalicã iussu Dñi Papæ,& persuasione cuiusdã nominatissimi viri S. Constantij Remēsis Canonici,& aliorū laudabiliter egit,& ꝓbabiliter cōfutauit tergiuersatores,q̄ cōtra verū mendacio stare consueuerãt.

De Gratia eius apud Romanos Pontifices. Cap. IIII.

Hildefunsus quoque Rex Hispaniarum Patrem sanctum plus oībus excolens votis ardentibus eum, vt videre mereretur impetrauit,primo quia a captione fratris sui Santij precibus S.Hugonis emersit. Deinde quia coniunctionem Patris sui Fredelandi,& Cluniacensium compaginare fortius dispone bat,alioquin B. Petro inobediens beneficijsque ingratus constitueretur.Is.n.cum artissima teneretur custodia,& Cluniacēses pro eo orōni incumberent, per Epm quendã beatus Petrus sibi innotuit,qualiter instantia præcum S.Hugonis, & suorum pulsatus, in breui ipsum propriç potestati reconsignaret, & ad sceptrum vsque proueheret. Nec mora clauiger ceu Santio regnum vsurpanti terribiliter noctu apparens mortem intentauit nisi fratrem mox dimitteret.Surrexit ocius exturbatus Tyrannus,& eo a vinculis emancipiato cubitū rediit. Ita factum est, vt Rex liberatus duplicato censu paterno intercessoribus suis ducentas auri vncias annuatim destinaret, diemque liberationis recoli nostris relinqueret. Multa ad vsus pauperum S.Hugo conferens quasi viles sarcinulas reputans, direptionem illarum sæpe protulit non iratus, qui etiam præceptorum talem habuit mensuram, ne aūt nimia remissio, aut sęueritas excedens videretur.Spiritu quoque ꝓphetiæ discernere in nouiciis solebat, qui essent frumenti stabilitate solidandi, & qui tanq̄ paleæ spiritu maligno vētilãdi. Quodã tpe dū esset apud maritima cum adiuncto sibi præclaro Anselmo Cantuariæ Archiepo,qui propter iustitiã ab Archiepatu semotus,iocundabatur eius solatio, diuina reuelatione cōmonitus mortē Vuelleri Regis Angliæ momentaneã prænunciauit.Et vt prædixerat accidit.Nã dū ille per saltus fugaces Ceruos sagittare gestiret.Sagittam subito in corde suscepit qua miles Ceruum impetebat. Alio tpe cum dormiret idem pater vidit per somnium sub capite suo cubare serpentiū multitudinē,& ferarū,subito capitale excutiens, & exquirens supposita inuenit librū Maronis forte ibi collocatū,mox abiecto codice sæculari in pace quieuit. Cognouitq; modū materiæ libri visioni cōgruere,quē obscenitaribus,& Gētiliū ritib.plenū,indignū erat cubiculo scti substerni.

De Miraculis eius,& spiritu prophetiæ. Cap. V.

Qvidam frater noīe Durannus de Bredon,prius idiota apparens,postea Mosyacensis Abbas non incongruus.Dehinc ad Tolosanum Epatum sapientiæ prærogatiua ꝓmotus,inter operarios agriculturæ Dei merito sollicitudinis,& industriæ claruit. Hic circunspectus ꝑ cætera,verba risum mouentia sæpe incautius perferebat. Qua de re venerandus pater multotiens eū increpans, nec satis proficiens de futuro intermi nans ꝓpheticè sic cōmouit.Certe frater charissime nisi ludicra verba Monacho prorsus interdicta viuens dimiseris enormiter apparebis. Qd̄ sanè vaticiniū eo migrante constat fuisse cōpletū. Nã Siguino cuidã Capellano patris spumoso ore apparens postulauit flebiliter eius iuuamen,cui noluit obedire dū viueret.Hoc vbi Dño Abbati Siguinus retulit,pcepit,vt fratres vna hebdomada ꝓ defuncto taciturnitatē ꝓprii oris cōtinuarent. Ad hoc 7.fratribus electis cæteris obedientibus vnus eorū voti contemptor silentium interrupit. Rursus Pōtifex eidem denuo reuelatus est,valde conquestus super illo fratre perfido,qui dū non siluit sanitatem illius interpollauit.Audiens ista pijssimus Hugo præcepit vt fractura silentij, quæ per vnum contigerat aliorum septem dierum silentio sarciretur. Quo facto anima Pontificis tertio reuelata in statu Apostolico se exhibens Purgatori suo memorato semperque memorando Hugoni gratias suæ integritatis reportauit.

De fratre Stephano,qui sibiipsi manus intulit, & fratre Goderanno. Cap. VI.

Item in Siluiciano,quidam frater nomine Stephanus hostis antiqui supplantatus insidijs,manus sibi ingerens ad coronam martyrii anticipandam, seipsum in quadam silua necauit.Erat enim iracundiæ grauis,qua & eius conspersione excitatus tentator forte præualuit. Huius anima ad iudicium rapta accusatorem prætendentem cultellum necatorium infestū habuit.Miser suæ prodigus animæ exutus a cuculla,Apostolica intercessione obtinuit, quatenus ante introitum claustri Cluniacensis tandiu maneret cucullam habens in manibus, donec præcibus sancti Hugonis,& fratrum illam induerere mereret, & ordinem suum recipere. Quæ dicimus frater quidã in visione conspiciens Dño Abbati nunciauit, tamen nō statim vt debuit.Quocirca in tpe rogationum,qm̄ quæ viderat nunciare distulerat,verberibus ad propalandum vtile compulsus est. Cæteris, quippe ad processionem directis solus in choro remanserat vtpote claudus.Apparuit sanctus Odilo eidem vigilanti visibili forma cum duobus viris.Et ecce facta oratione ante altare illo vocare capitulum ingressus est, fratrisque pigritiam increpauit magna asperitatis vehementia, præcipiens assessoribus suis acerrimam illi inferre disciplinam.Post letanias correptus nunciauit Abbati tam visionem quam suam afflictionem. Confestim pius pater eleemosynis præcibusque & hostijs tãdiu præcepit insistere,quousque spiritus alia visione cum sacro habitu apparuit,& corpus cęmeterio non iudicatur indignum.Contigit aliquando sanctum Hugonem Eucharistiam prębuisse cuidam leproso à cōione hominū corporaliter subtracto, tunc vero cōicanti qui tumentibus labijs, & vlceroso ore corpus dñi iniuriose masticans portiunculam importuna screatione reiecit sequente nimirum nausea ac spuma horribili Christi miles Goderannus, qui aderat Dñi sui sacramenta indigne conspiciens agitari,ꝙ diligebat celeri collegit obsequio. Et ecce vir magnanimus manus vtrasque supponens viuificis sacris in ore suo ꝓiecit vomitum nauseantis ægri lætalibus coleris cohærentibus fideliter absorbens. Qua in re magister plus stupefactus in huiusmodi discipuli perfectione attonitus, Laurentij craticulam tolerabiliorem fuisse indubitanter asseruit. Hic denique Gonderannus ad Episcopatum Sanctonicum promotus quo altius conscendit eo latius refulsit.

De visione consolatoria,quam pater Hugo retulit in capitulo natiuitatis mariali. Cap. VII.

Mos est Cluniacensis monasterij cęteris solennitatibus na tiuitatem Dñi quodam singulari affectu deuotius agere,& cantuum melodijs, cereorum accensionibus quoq; longe præstantius est spirituali deuotione multaque lachrymarū ꝓfusione cum Angelis solennizare.Hac igitur instante festiuitate, fratres more solito se suaque omnia præpararunt,venerabilis pater ille Hugo,qui adhuc senex superarat capitulū, vbi frēs conuenerant ingressus,hæc ad oēs verba protulit. Noueritis fratres benignum Iesum disposuisse vestris solennijs interesse. At contra hostem nequam inuidia laborare,vt aliquas tenebrarum suarum nebulas tanto splendore possit immiscere.Tē.n.ait qdã (se vtiq; dans intelligi) hac nocte vidit Matrem misericordiæ ipsum filium quem pñti genuit nocte dulcissimo gremio conti nere,eique sanctorum Angelorum multitudinem cū immenso lumine astare.Idem Deus puer exultabat & cordis lætitiã gestu corporis,& plausu manuum demonstrabat.Et cōuersus ad Matrem aiebat. Cernis Mater noctem natiuitatis meæ,quæ imminet gaudijs illustrandã,in qua & Prophetarum oracula & Angelorum præconia renouabuntur,& de meo ex te ortu oīa cęlestia & terrestria lætabuntur. Vbi est nunc hostis mei damnati perfidia. Vbi eius ptãs, qua ante hoc singulare gaudiū mundo dñabatur? Quo ille impudens audito de latibulo suo egressus elonge se pñtabat. Et ignominiose deturpatus cum multo planctu & vlulatu vt admitteretur orabat.Et si ait in nulla parte Ecclesiæ admittor,in aliquo saltem reliquarum officinarū loco suscipiar.At filius virginis. Vade inquit furcifer,& ne te mea potentia præiudicatum lamenteris tenta quod poteris.At ille solutus aditum capituli petijt,& intrare conatus non potuit. Intãtū enim & se tumidum, & introitum capituli angustum inuenit, vt nullatenus intrare valeret. Vere inflatus supbiæ veteris apostemate

stemate per humilem aditum non potuit transire. Inde ad dormitorium fratrum congressum conuertit, & fantasiis solitis se eos inquietare posse confidens, introire tentauit, sed eadem crossitudine sua ab hostio repulsus recessit. Postremo ad refectoriū nocendi spem contulit. Ibi pp aliquantulā corporis curā maiorem suspicabatur mentis incuriam, vbi tot obices diuinorū ex lectione verborū, tot trabes ex deuotione auditorū, tot repagula reppererit ex charitate sibinuicē seruientiū, vt nullo modo vltra valens ꝓcedere cogeretur retrocedere. Sic ab oībus officinis monasterii reiectus, a conspectu piissimi redēptoris, & gloriosæ Virginis Mariæ Matris cū ea qua dignus est confusione pestifer ille recessit. Cauti igitur estote o fratres, & immensas grās oīpotēti ac misericordissimo Saluatori agite, quia & nequissimū hostē a nobis expulit, & ipse nobiscum festum celebraturus remansit.

De transitu eiusdem Abbatis. Cap. VIII.

EX gestis eius. Paucis autem diebus antequam moreretur beatus Hugo, cuidam rusticano homini in agro laboranti apparuit sanctorum visio, quos præcedebat quædam regalis Domina, cuius dorsum transeuntis, & faciem videbat. Sanctum agmen illud quidam senior subsequebatur, qui restitit, & ait. Cuius est o agricola ager iste quem colis? Qui ait. Beati Petri, & domini Abbatis Cluniacensis. Et senior ad hoc. Meus est inquit ager, & Abbas, & famulus. Tu autem festina nunciare vestro Abbati, vt disponat domui suæ quam nutriuit, quoniā post modicum tempus huius vitæ finem sortietur. Dic autem ei Petrum Apostolum hoc tibi nunciasse. Qui vero me præcedunt Dei genitricem sanctosq; denuncia famulantes. Idem Hugo in articulo mortis positus recolens anniuersarium Gaufridi Archiepiscopi, & Nidonis Abbatis obliuiosos admonuit. Tā tenacis erat memoriæ, & tantæ charitatis quòd ibi fraternæ salutis erat non immemor vbi raro quisquam reminiscitur propriæ. In ipsa nocte qua mortuus est benedictiones lectionum lectorib. imposuit. Extremum eius verbum fuit ad circumstantes. Benedicite. Corpus eius in capitulo a fratrib. delatum, prius aqua deinde vino ablutum est. Ad vltimum modico balsamo, quod supererat in breui vasculo ternis vicib. totum corpus magnum affluenter perunctum est, quod vix solum ad lepidum caput sufficeret, nisi benedictione cœlesti multiplicatum inter manus obsequentium superabundaret.

De reuelatione gloriæ eius post obitum. Cap. IX.

BEatus autem Dionysius Ariopagita apparuit cuidam fratri apud Nongētuin dicens, vt festinaret adire Cluniacū vt valedicere posset sancto Hugoni statim decessuro. Veni ego infelix, sed sanctum migrantem non salutaui. Datum tamen est spiritui, quod corpori constat denegatum. Vidi enim mixtos mortalibus superos, & cum monachorum collegio Matrem Dei maris stella clarius coruscare. Cuius præsentia sagittarios quosdam apparentes ita exterruit, & fugauit, sicut validus ventus autumnales frondes deijcere consueuit. Inter quos Martinus gemma Sacerdotum, & Benedictus Sol Abbatum spiritum sancti Hugonis deducentes inter quandam vineam speciosam, & fertilissimam collocarunt, vt ibi iocundaretur, & in modico mansitaret, vbi ipse sanctus Hugo me aspicientem multipliciter inuitabat. Comede charissime de candidis racemis, qui nobis superabundant, & fac mecum solenne contuberniū. Ego nempe parum hic pausabo, donec quidam tumor subsidat, quem in pedib. puluerulentis de lōgo circumitu terrarum contraxi: sed e vestigio curatis gressibus, & excusso cinere mundano liber ad potiora transibo. Dic aūt successori meo Pontio, vt humilitatis, & innocentiæ thesauros custodiat, & necessitates oīum suas reputans mīæ studeat, zelū monastici ordinis exēplo mei sapienter disponat. Sic.n. viriliter agens a Deo consequēt auxilium, qui non deserit sperantes in se. Eadem quoq; nocte, qua pr̄ beatus dormiuit in dño, vidit Abbas quidā duos lectos in visione decenter adornatos Angelorum manib. ad astra sustoli, & audiuit voces in sublimi dicentium. Heroas geminos sui correctores, & sæculi stratis auro radiātibus vitæ merito collocabimus, videlicet Cantuariensem Archiepm, & Cluniacensem Abbatem, qui multorum sunt patres filiorum in gloria. Isti quidem duo pene sub vno tpe decesserunt. Actor. De Abbatib. Cluniacensib. à primo vsq; ad hūc Hugonem facti sunt hi versus. Ordine Berno prius stat honore beatior Odo. Surgit ab his sanctus Maiolus forma virorum. Igneus ardentem vix cohibēs animum. Post fuit Arumnis sacer Odilo missus ab horis. Mitior ingenio, q̄ ferus imperio. Proximus Hugo venis discretis vsus habenis. Ordine posterior vtilitate prior. Sigibert⁹. eo quoque tpe in parochia Legiensi Porca enixa est porcellum habentem faciem hoīs. Natus est. et pullus gallinę quadrupes. Obijt Anselmus Cantuarien. Archieps. Philippus quoq; Rex Frācorum obijt. Post quem Ludouicus filius eius regnauit annis. 30. Ex chronicis. Hic Philippus apud Floriacense cænobium tumulatur. Post quem Ludouicus Aurelianis a Gilberto Senonensi Archiepō in Regem consecratur. Sigibertus. Multi vero sacrō igne accensi sunt, membris instar Carbonum nigrescentibus.

De Reconciliatione inter Imperatorem, & Papam. Cap. X.

IN mense Iunio cometes apparuit, radios dirigens ad austrū multis conicientib. hoc signo portendi futuram Regis Henrici expeditionem versus Italiam. Igitur Rex Henricus Romam vadit pp sedandam discordiam, q̄ erat inter Regnū, & sacerdotium, q̄ cœpit a Gregorio Papa. vij. qui Hildebrannus, & exagitata a successorib. eius Victore, & Vrbano, & per oībus a Paschali magno scandalo erat toti mundo. Rex.n. vti volens auctoritate, & consuetudine, & auctoralibus priuilegijs Imperatorum, qui a Carolo magno, qui primus de Regib. Francorum imperauit Romanis. Iamq; per 300. & eo amplius annos imperauerant sub 63. Apostolicis, & dabant licitè Epatus, & Abbatias per virgam & anulum, hoc esse suum ius allegabat. Contra hāc maiorum auctoritatem censebant Papæ, synodali iudicio, nec posse nec debere dari per virgam, vel per anulum Epatum, vel aliquam Ecclesiasticam dignitatem, vel inuestituram a laicali manu: Et quicunq; ita Epatum aut aliam Ecclesiastici iuris inuestituram accipiebāt excōicabantur, pp hanc ꝑcipuē cām Rex Romam tendebat, & si qui Longobardorum quoquo mō ei resistere volebant, potenter eos prosternebat. In reconciliatione aūt q̄ facta est inter Imperatorem, & Papā. Nam ipsum Papam cum Epis, & Cardinalibus cœperat die Paschæ Henrico in Imperatorem coronato, post lectum euangelium tradidit ei Papa ante altare beatorum Apl̄orum Petri, & Pauli in oculis oīum Principum priuilegiū de inuestitura epatuum, vel abbatiarum tam per anulum q̄ per virgam. s. vt regni eius Epis, vel abbatib. libere præter violentiam, & symoniam electis, & inuestituram virgæ, & anuli conferat. Post inuestituram vero canonice consecrationem acciperent ab epo ad quem pertinuerit. Confirmatio pacis inter Apl̄. cum, & Imperatorem dum in celebratione missæ traderet ei corpus, & sanguinē Dñi nr̄i Iesu Christi, hæc est. Dñe Imperator hoc corpus dñi, natū ex Maria virgine, passum pro nobis in Cruce, sicut sancta, & Aplica tenet Ecclesia, damus tibi in confirmationem veræ pacis inter me, & te.

De tribulationibus, & mirabilibus illius temporis. Cap. XI.

ANno Henrici. 6. Deo peccatis hoīum offenso multa eueniunt, in Montis castri loco Eccl̄a sanctæ Vualdedrudis cum toto penè oppido arsit. Ecclesia sancti Michaelis de periculo maris fulgurata diuinitus arsit, cū ædificijs appendentib. sibi Vualdricus Episcopus Laudunensis ciues ipsius vrbis, a sacramento perperam iurantes communicaturos reuocare nisus, a seditiosis ad arma concurrentibus (quod dictu nefas est, gladio confossus interiit feria. 5. ebdomadæ Paschalis. 7. Calen. Maij, In letania maiore, tumultuante etiā impetu confusæ multitudinis, domus Episcopi succenditur. Vnde & ipsa mater Ecclesia beatæ Mariæ, & Ecclesia sancti Iohannis Baptistæ in Abbatia Monialium cum omnibus alijs Ecclesijs e vicino appendentibus concremantur. In actores autem seditionis a Ludouico Rege Frācorum, tam sæuere vindicatum est, vt tam futuros quàm præsentes a simili scelere deterrere possit exemplum. Helinandus. Huic tribulationi Laudunēsium, quędam perturbatio præcesserat, quę futuræ huius calamitatis seminarium, & radix fuit, & quodammodo prænuncia. Quidam enim Princeps, & nobilis Castellanus Laudunen. nomine Girardus, de Siriciaco, dum in eadem sanctæ Dei genitricis Ecclesia genibus flexis suppliciter oraret, ab inimicis suis, qui eum alibi aggredi non audebant dolo circumuentus, & ab oratione surgens diuersis gladiorum plagis ibidem est interfectus: cuius sanguine pauimentum Ecclesiæ respersum, cum multotiens aqua superfusa non posset ad plenum ablui, pluresque spectatum venientes non parum super hoc mirarentur. Magister Anselmus tunc tēporis Laudunensis Ecclesiæ Decanus vir scientiæ, & eloquētiæ fama notissimus, quibusdam secrete colloquens prænunciasse fertur, illam sanguinis effusionem non nisi eiusdem Ecclesiæ concrematione diluendam, quia tantum scelus non aqua sed potius igne esset expiandum, & ita contigit. Sigibertus. Ante hos dies natus ibidem fuerat puer gemmus a clune superius duo habens capita, duo vsque ad renes cum suis brachiis habens corpora. Qui baptizatus triduo quoque superuixit. Anno. 7. mense Iunio siligines, & arbores sacro igne adustę spem sui fructus mentitæ sunt, & quędam siluæ insuper arefactæ, subsecutaq; est grauis, & diuturna hominum valitudo, cum profluuio ventris, & mortalitate. Dominus Sigibertus Venerabilis Monachus Genblacensis cænobii vir in omni scientia literarum ingeniosus temporum descriptor obiit, suisque grauissimum merorem absentiæ suæ reliquit.

De

De miraculis feretri sanctæ Mariæ Laudunensis. Cap. XII.

CRonographus. Vualdrico Laudunensi Episcopo a suæ vrbis ciuibus nequiter perempto, Hugo Aureliacensis Ecclesiæ Decanus substituitur. Quo post septem menses mortuo vir illustris Bartholomeus ad Episcopatum Laudunē. ciuitatis prouehetur. Cuius industria, & Episcopalis Ecclesia, quæ incensa fuerat in breui reparata iterum consecratur, & ciuitatis ac prouinciæ desolatione subleuata in multis locis, in quibus antea nunquam fuerat religionis feruor, & Dei cultus fundatur, & inde in multas ac remotas etiam transmarinas regiones propagatur. Helinandus lib. 40. Electi sunt ergo. 7. Canonici Laudonensis Ecclesiæ, & 7. Burgenses, qui feretrum scilicet Mariæ, & alias capsas reliquiarum per diuersas circumferent prouincias ad expetendas eleemosynas fidelium pro restauratione Ecclesiarum, quæ reliquiæ multis miraculis clarificatæ sunt. Quæ miracula scripserunt Canonici Ecclesiæ Laudunensis, ex quibus pauca breuiter causa ædificationis excerpsimus. Apud Issoldunum duo contracti sanati sunt, quorum calcanei natibus adhærebant, hos pro Dei amore multo iam tempore pauerat in domo sua Galfridus eiusdem castri Dominus. Apud castellum Buscenti sanatus est filius domini Castelli raptoris pessimi, puer annorum. 15. a natiuitate surdus, & mutus. Quo facto Pater pueri discalciatis pedibus ad Ecclesiam cucurrit, & feretro sanctæ Mariæ. 40. solidos obtulit. Non enim multam habebat pecuniam, qui etiam feretrum sanctæ Mariæ, cum cæteris militibus humeris suis imposuit, & illud vsque ad castellum proximū, duobus milliaribus distans, nudis pedibus portauit. Quod audiētes inimici raptoris illius, & miraculum de filio eius factum, & ipsi nudis pedibus inimicis suis obuiam ruunt, & feretrum ab illis pacifice susceptum in castellum suum deferunt.

De his quæ facta sunt Turonis. Cap. XIII.

INde venerunt Turonis. Ibi quædam fœmina quæ de lecto surgere nō poterat iam per 8. annos, & nusquam ire nisi portaretur, sanata est, hoc modo. Apparuit ei dormienti Mater misericordiæ præcipiens, vt se ad feretrum suum in Ecclesia sancti Mauritij faceret deferri, & portata est in vanno suppositaq; feretro protinus obdormiuit, & sana surrexit. Ibidem apud sanctum Martinum sanatur iuuenis a natiuitate surdus, & mutus, & ex toto corpore sudorem emittens, & venis circa aures inflatis, sanguis vbertim profluxit ex auribus, qui postea cum feretro iuit Laudunum, post hoc venit illud feretrū ad sanctū Laurentium de Cala, in festo eiusdem martyris. Monachus autem quidam ibi habitans pati non potuit, vt feretrum beatæ virginis super altare sancti Laurentij poneretur: sed fecit illud poni super quoddam minus altare in parte Ecclesiæ, timens amittere oblationes consuetas in eodem festo. Cum vero Turonenses, qui feretrum obsecuti fuerant referentes miracula quæ viderant, omnes peregrinos superuenientes ad feretrum inuitarent, Monachus ille liuore percussus fecit feretrum, & omnes reliquias de Ecclesia eijci. Sed Præpositus castelli tentorium, & spatiosum, quod sibi parauerat tradidit deferentibus feretrum, & Matronæ plurimas deferentes cortinas idem tentorium decentissime ornauerunt, & luminaribus copiosis tota nocte splendidum reddiderunt. Præfatus autem Monachus ad vesperas epilempsiæ morbo grauiter correptus, coram omni populo in terrā cecidit, magnumq; timorem videntibus incussit. Campana etiā maior de turre cadens confracta est, & turris ipsa in superiori parte scissa crepuit. Monachus ergo sero pœnitēs nudis pedibus coram feretro terræ prostratus cœlesti Reginæ humiliter satisfecit, rogans, vt idem feretrum super maius altare referretur, sed Laudunenses noluerunt.

De his quæ facta sunt Carnoti. Cap. XIIII.

IN natiuitate sanctæ Mariæ venit idem feretrum Carnotum cui occurrit venerandus Iuo Episcopus cum tota processione canonicorum vsque ad vineas. Positumque est feretrum in maiori Ecclesia super altare sanctæ Mariæ. Ibi mulier contracta erat iam per. 5. annos in domo vbi coquebatur panis Episcopi. Huic prima noctis hora apparuit in somnis beata virgo Maria præcipiens ei, vt quamtotius surgeret, & ad maiorem Ecclesiam iret, feretrumq; Laudunense quæreret. Protinus euigilans sana cucurrit ad Ecclesiam per plateas cum gaudio vociferans, & clamans, & ingeminans Domina sancta Maria, statim Episcopus omnia signa præcepit sonari diutius, & ipsemet incepit. Te Deū laudamus. Quod dum cantaretur, altera contracta sanata intrauit, duoq; scabellula quibus reportando se circumferre solebat super altare posuit. Rursus signa pulsantur, & Te Deum cantatur Episcopo incipiente. Quod antequam finiretur, quidam iuuenis miles, qui in castello quodam cathenis religatus captus seruabatur liberatus ex insperato Ecclesiam ingreditur, matreque sua cum ciuibus occurrentibus ad altare progreditur, genibusque flexis coram feretro, & dicens se per beatam Mariā ereptum obtulit solidos. 40. Iterum iubente Episcopo per omnes Ecclesias signa pulsantur, & ipse ter, Te Deū laudamus incepit, multumq; ibi prægaudio ploratum est. Igitur ex oblationibus fideliū per Franciā collectis toto autumnali, & hyemali tpe Ecclesia sanctæ Mariæ Laudunensis ex magna parte cōstructa est.

De his quæ facta sunt in itinere versus Angliam. Cap. XV.

SEquenti. 40. cum adhuc pars operis maxima superesset, & pecunia paulatim decresceret, electi sunt ex Canonicis Laudunēsibus. 7. quibus traditum est feretrum sanctæ Mariæ cum alijs pluribus sanctorum reliquijs, inter quas eminebat forma, & dignitate vnum philacterium, in quo sic scriptum legitur. Spongia, Crux Dñi cum syndone cum faciali. Me sacrat atque tui genitrix, & virgo capilli. Cum his reliquijs profecti sunt in Angliam, quæ tunc tpis magna diuitiarum pollebat opulentia, pro pace, & iustitia, quam Rex Henricus in ea faciebat. Feria secunda post dñicam. Isti sunt dies, profecti, quibus sunt a Laudunno, & eodem anno circa natiu. B. Mariæ Laudunū redierunt, miracula, quæ interim contigerant enarrantes. Apud Vigellam in pago Viromadensi quidam Iohannes a natiuitate surdus, & mutus sanatus est, potatus aqua reliquiarum lotarum toto corpore post dormitationem sub feretro sudans sanguine de naribus, & auribus, & venis circa collum inflatis vbertim profluente, qui prosecutus est, feretrum vsq; ad mare. Circa parasceuem venerunt Attrebatum. Ibi erat quidam senex artifex iam per annos. 12. lumine oculorum priuatus. Hic audiens feretrū sanctę Marię Laudun. allatum esse, interrogabat qualitatem, & formam feretri. Quam cum cognouisset, protinus imō ex pectore, alta trahens suspiria, & vbertim plorans dicebat. Hoc feretrum ego peccator proprijs manibus in iuuentute mea cōposui iussu Dñi Helynandi Episcopi Laudunensis, in quo idem tempus preciosissimas reliquias posuit. Inter quas fuit caput sancti Vualerici Abbatis, & caput sancti Montani Monachi reclusi, qui natiuitatem sancti Remigij prædixit, & de lacte Cilimæ matris eius lumen recepit sicut prædixerat. O si hanc misericordiam faceres mecum o pijssima mater misericordiæ, vt instar sancti Montani recepto lumine rursus feretrum tuum, quod cōposui possim videre. Hoc dicens, & plorans rogabat, vt de lotura reliquiarum oculi sui tangerentur. Quo facto de ipsa aqua bibit, & tota nocte coram feretro peruigil in oratione mansit. Mane facto lumen recepit. Apud sanctum Andomarum, quædam puella manum habens aridam a natiuitate sanata est.

De his quæ facta sunt in transitu maris. Cap. XVI.

IN festo sancti Marci Euangelistæ venerunt apud Vuisant, & nautis conuocatis nauem intrauerunt, & cum eis plures negociatores, qui pp lanam emendam in Angliam ibant. Et cum feretro securi transire sperabant plusquam. 300. Marchas secum in Marsupijs portantes. Magister nauis dicebatur Coldistanus, circa maris medium viderunt Piratas nauigantes, & in naui eorum lanceas, & gladios, & clipeos coruscantes. Tūc singuli ad alterutrum præ timore peccata sua cōfessi sunt, & presbyter laico confitebatur. Prædicti negociatores de vita iam desperantes marsupia sua cum tota pecunia feretro obtulerunt, flentes, & orantes beatam Mariam, vt eos de Piratarū manibus liberaret, & de periculo mortis, & totā eorum pecuniam ad restaurandam suam Ecclesiam retineret. Piratis autem appropinquantibus magister nauis exhortatus est Bosonem presbyterum, vt assumptis Dei genitricis reliquijs, Piratis sibi nocendi potestatem interdicat, mox ille philacterium cum capillis beatę Mariæ assumens cum timore, & deuotione in eminentiorem locum puppis ascendit, ipso magistro nauis vtraque manu ipsum sustentante, manuq; contra hostes eleuata ex auctoritate Christi, & Matris eius fortiter adiurans, ne vltra veniant, ne potestatem nocendi habeat interdicit. Statimq; vt signum Crucis de eodem philacterio fecit contra hostes, dicto citius ventus vehemens, & contrarius nauem eorum retro tulit, malus nauis frangitur, pars mali super vnum ex ipsis decidens ipsum exterrebat, & in mare mortuum præcipitat. Post modicum nauis sana cū feretro, & læta ad portū peruenit. Negociatores liberati sacculos suos quos obtulerunt resumpserunt. Cumq; tota Anglia circumita magnos aceruos lanæ emēdo suam pecuniam expendissent, & de ipsa lana magnam domū implessent supra litus maris, quod Doura dicitur, eadem nocte qua in crastinum transire debuerant, domus illa cum tota lana cremata est.

De his quæ facta sunt Cantuariæ, & Vuintoniæ. Cap. XVII.

POst hoc venit feretrum Cantuariam, ibi Laudunenses honorifice suscepti sunt a Vuillero Archiepiscopo, qui dudū pro videndo, & audiendo magistro Anselmo Laudunum petēs diebus multis in domo Episcopi manserat. Ibiq; Randulphi filios Cancellarij Regis Anglorum docuerat. Ibi ergo Matrona quædam

quædam ditissima iam per octo dies dolore pariendi fuerat cruciata. Quæ cum misisset maritum suum ad Laudunenses quærentem, si quis forte illorum aliquid medicinę nosset, Boso Presbyter illum admonuit, vt consuleret vxori suæ veracem peccatorum suorum Presbytero suo confessionem facere, & de lotarum reliquiarum aqua confidenter bibere. Illa vero quæ iam præ dolore loquelam penitus, & memoriam amiserat, protinus ex ipso calore fidei aliquantulum roborata, veniente Presbytero peccata sua fideliter confessa est, subiungens eadem nocte sibi in visu quandam speciosissimam Dominam de Francia venientem apparuisse, & vt peccata sua veraciter confiteretur pręcepisse, sicq; eam sanandam promisisse. Igitur statim postquam aquam reliquiarum biberat, partu edito sanata est. Quæ munera, & ornamenta multa beatæ Mariæ Virgini obtulit. Nemo autem ibi sanari potuit, nisi de ipso episcopatu, & nisi peccata sua prius confessus, si tamen ætatis idoneæ esset. Apud Vuintoniam sanatus est, quidam Milles Pincerna Regis, qui iam per octo annos cæcus fuerat, & alius ditissimus Vualtherus nomine, qui iam sex annis lecto decubuerat, & præter hoc fluxu ventris laborabat. Hic tribus clericis, qui ad eum reliquias detulerāt tres anulos aureos obtulit, & accurrens ante feretrum tres ciphos argenteos, & multam pecuniam, & alia ornamenta obtulit, quę cum in platea delata nonnulli viderent, & dicerent eum pauca obtulisse secundum multitudinem diuitiarum suarum. Nam ferebatur plusquam tria millia librarum Anglicæ monetæ in thesauris habere. Respōdit se ad præsens nolle amplius dare, donec omnes vsuras, quas a debitoribus suis acceperat redderet, sicut Deo promiserat. Vnde protinus per totam vrbem fecit clamare præcones, vt quicunque ei vsuras dederat veniret, & sua acciperet, præter hunc alij. 12. publice sanati sunt cæci, claudi, surdi, & muti.

Qualiter apud Christikercam susceptum est feretrum.

Cap. XVIII.

POst hoc venit feretrum ad Christikercam, sic dictā villam idest, Christi Ecclesiam, in octauis Penthecostes, vbi celeberrimus erat negociatorum conuentus. Ibi erat Decanus quidam cum duodecim Canonicis, qui noluerunt feretrum suscipere, ne perderēt oblationes negociatorum, quia Ecclesia eorum nondum perfecta erat. Et quoniam ingens pluuia erat vix tandem Decanus concessit, vt feretrum poneretur super minus altare in remota Ecclesiæ parte. Et cum videret negociatores fere omnes, qui miracula Vuintoniæ facta audierant ire ad feretrum, & offerre, iratus præcepit feretrum de Ecclesia ejci. Ibi ergo equi Laudunensium, & vestes pluuia madebant, & præ multitudine negociatorum tota villa hospitium non inueniebant. Tunc Matrona quædam illis compatiens rogauit Maritū suum vt domum nouam quam ædificauerat, & iam duabus marchis negociatoribus locauerat Reginæ cœli, quæ de Ecclesia eiecta fuerat, cōmodaret, & in ea tā ipsam quā clericos eius in sequenti nocte hospitari permitteret, & interim sibi aliud hospitium quærant. Annuit ille, & clericos iam pene præ pluuia deficientes in domum illam suscepit, vestesque illorum luto perfusas ablui, & siccare fecit, & feretrum beatæ virginis competenti loco detentum, cortinis adornato collocauit, & eis deinceps omnem hospitalitatem exhibuit. Vnus ex negociatoribus tres campanas, quas venales habebat, ad domus laquearia suspensas pulsans, socios suos earum sonitu conuocat, & locum eminentiorem ascendens, quomodo Decanus feretrum de Ecclesia eiecerat enarrat, & vt nullus ad Ecclesiā eat, sed potius ad officium feretri sanctæ Mariæ diurnum officium audituri conueniant exhortatur. Postremo cuncti vnanimiter edictum proponunt, vt si quis ad Ecclesiam iret, quinque solidis socijs persolueret. Erat autem tunc sabbatum ante octauas Penthecostes.

De miraculis ibidem ostensis. *Cap.* XIX.

HOspes ille habebat vnam domum propè oppidum, in quo boues, & pecora seruabantur. Ibique manebat quidā pauper rusticus eiusdem pecoribus custodiendis deputatus, cuius filia puella paruula tortum pedem a natiuitate habebat, ita vt Calcaneus in anteriori parte, digiti vero in posteriori parte pedis essent. Hæc bibens de aqua reliquiarum, & pedem suum de aqua aspergens, vigilans coram feretro mane sanata est. In crastino Draco quidam flammiuomus de mari exiens in villam illam aduolauit, & primo Ecclesiam, deinde quasdā domos flāma quā ex suis narrib. emittebat succendit. Feretrū vero sanctæ Mariæ vix dimidio stadio iā decesserat, post qd Cursores sup Equos aduenerunt. Rogaueruntq; Laudunēses, vt ardenti villæ subuenirent, qui humana curiositate tantum prodigium videre sitientes, deputatis feretro idoneis custodibus, velociter super Equos ad vicum recurrunt, videruntque Draconem incredibilis longitudinis habentem quinque capita, flammasque sulphureas per nares emittentem, & de loco ad locum volantē, domosque sigillatim succēdentem. Ecclesia vero ita cōcremata est, vt non solum ligna, sed etiam parietes, & maximi lapides, & ipsa altaria in cinerem redacta sunt, vt nullo modo appareret ibi fuisse Ecclesia. Decanus autem videns Ecclesiam, & domū eius succensam, vestes & supplectilem suam festinanter colligens, & circumligans ad nauem, quæ in proximo maris littore defixa erat, extra deferri fecit. Sed Draco, ac si pp hoc solum venisset nauem volatu petens cuncta, quæ in ea erant succendit, & ipsam nauem incredibile dictu. Domus autem hospitis illius, qui feretrum collegerat incolumis, & illæsa cum omnibus, quæ in ea erant remansit. Et illa etiam procul posita, in qua eius pecora seruabantur. Negociatores etiam illi, qui multam Laudunensibus impenderant beniuolentiam, ita per gratiam Dei seruati sunt, vt de omnibus rebus suis, aut nihil aut parum perderent. Decanus autem ille, qui feretrum de Ecclesia eiecerat sera motus pœnitentia, nudis pedibus illud prosecutus est, & coram ipso prostratus. Itaque Dei iudicia protestatus indulgentiam postulabat.

De his quæ facta sunt in cæteris Angliæ locis.

Cap. XX.

APud Excestriam honorifice susceipit Laudunēses cum feretro. Robertus Archidiaconus, qui diu Lauduni manserat, pro audienda lectione magistri Anselmi, ibi 16. infirmi curati sunt. Ibi autem cōtractus de Episcopatu Salisberiēsi, qui curari nō potuit, donec feretrum venit in Episcopatu eius. De Salisberia venerunt ad Abbatiam sanctimonialium, quæ dicitur Vuiltonia, vbi ostensa est eis sepultura venerabilis Bede Presbyteri, iuxta quem sepulta est mulier illa versificatrix inclita. Ibi iacebat quidam iam longo tempore febricitans ad sepulchrum venerabilis Bedę Presbyteri, quia plures ibidem consueuerāt sanari. Ipsa vero nocte in cuius crastinū feretrum Laudunense illuc aduenit, mulier illa versificatrix apparuit infirmo dicens. Non potes hic modo per Bedam sanari, quoniam beata Dei genitrix ad nos descendit. Quod cum Laudunensibus in crastino retulisset infirmus, & ex aqua lotarum reliquiarum bibisset, illico sanatus est. Inde venerunt in Prouinciam Danariexeriæ, vbi ostēderunt eis indigenæ cathedram & furnum famosi illius Regis secundum fabulas Britannorum Arturi, ibi eos plurimum honorauit, Algaricus clericus, qui fuit postea Constantiensis in Normānia Episcopus, qui fuerat Lauduni auditor magistri Anselmi, ibi apud villam, quæ Bonnia dicitur puella decennis a natiuitate cæca illuminata est, & iuuenis a natiuitate surdus auditum recepit. Quidam vero manum habens aridam iurgari cœpit cum vno ex famulis Laudunensium pro Arcturo, & ideo sanari non potuit.

Adhuc de Eodem. *Cap.* XXI.

APud Toteues sanatus est quidam senex a natiuitate claudus Germanus præpositi illius castri. Quo sanato mox frater eius obtulit coram feretro 40. solidos sterlingorum. Et post eum populus infinitus multa addidit. Erant autem ibi tres iuuenes eiusdem territorij, carnis consanguinitate propinqui. Qui videntes tantam pecuniam deferri ad feretrum, detrahere cœperunt Laudunensibus, dicentes eos quæstus gratia per magicam artem facere miracula. Quorum vnus alios hortatus est, vt secum irent ad feretrum, simulantes se illud osculari, vt sic de nummis super altare positis ora sua lambendo replerent. Illis autem hoc facere nolentibus perfidus ille fecit, quod dixerat, & de aceruo nummorum quantum potuit ore lambendo rapuit, rediensque ad socios nummos, quos rapuerat ostendit, inuitans eos secum ire ad tabernam, quibus illum sequi nolentibus, miser ille tabernam introiuit, & saciatus exiuit. Cæteri duo ad conuentum populi redierunt. Ille autem ascenso Equo proximam siluam intrauit. Quæ vix dimidio stadio aberat, & reste lignea collo suo circumligata ad vnus arboris ramum se suspendit, Equus cui insederat vacuus ad populi conuentum redijt. Quem videntes præfati duo iuuenes Equi vestigia perlustrando, & cursim prosequendo ad Siluam celeriter peruenerunt, eumque suspensum, & mortuum repererunt, soluentesque marsupium eius, quod pendebat ad baltheum inuenerunt nummos, quos rapuerat adhuc recenti saliua eius infectos, quos protinus cum magno eiulatu ad feretrum deportantes super altare reposuerunt, terraque prostrati pro anima cognati sui misericordiam Dei genitricis implorantes coram omnibus facinus, quod defunctus perpetrauerat retulerunt. Mirati sunt omnes tam celerem Dei vindictam, & pectora sua tundendo vbertim lachrymas effuderunt. Hucusque miracula Laudunensis feretri, quæ facta sunt anno Domini. 1114. & 1115.

De

De Beato Bernardo Clareuallensi, & bonis eius initijs.
Cap. XXII.

CRonographus. Anno domini. 1114. Henrici quarti. 6. Bernardus iuuenis egregius, scientia, moribus, & genere clarus, vir postea magnæ virtutis exemplar futurus, Castellione castro Burgundiæ oriundus cum Germanis fratribus, & alijs comitib. multis Cistertij habitu religionis induitur, & miro religiositatis feruore conuersatur. Ex gestis eius. Hic beatus Bernardus anno natiuitatis. 22 cum socijs plusquam. 30 ingressus est cellam nouiciorũ sub Abbate Stephano. Inter quos fuit Hugo Masticonensis, qui Pontiniacense cænobium ædificauit, qui postea factus est Antisiodorensis Episcopus. Pater sancti Bernardi dictus est Tescelinus Dominus oppidi Fontanorũ. Mater eius dicta est Aelem ex castro mõtis Barri, hęc 7. liberos habuit. 6. mares futuros Monachos, & vnam fœminam futuram sanctimonialem. Quos alienis vberibus nutriendos committere nolebat, infundẽs eis naturam boni materni cum lacte materno, non patiebatur eos delicatiores assuescere cibos. Hæc cum haberet in ordine tertium in vtero Bernatdum, somniauit se in vtero habere catellum totum candidum, & in dorso subrufum, & latrantem. Responsum est, ꝙ infans ille contra inimicos Dei magnos latratus ederet, & mundam vitam duceret, & magnum patientiæ exemplum præberet. Adultus puer traditus est magistro apud castellionem cuius castri Ecclesia postmodum per eius operam a conuersione sæcularium in ordine regularium canonicorum promota est. In nocte Natalis Domini apparuit ei velut sponsus procedens e thalamo suo benignus puer Iesus. Prædicta vero Aelem Mater eius laborans in extremis, & psallens cum clericis, & dicens letaniam, cum diceret Per passionem, & Crucem tuam libera eam domine, leuata manu signans se Spiritum reddidit, ita quòd deinceps manum suam deponere non potuit, quam ad se significandam leuauerat. Quadam vero nocte instinctu Dæmonis iniecta est, in lectum dormientis Abbatis Bernardi puella nuda, quam ille sentiens vertit se in partem alteram, & dormiuit. Illa palpitante, & stimulante permãsit immobilis, sicq; illa ficta, & confusa aufugit. Alio tempore sollicitatus est, a quadam hospita sua, quæ se in lectum eius iaciens alliciebat eum ad carnalem eius copulam. Ille aũt consilij non inops clamauit. Latrones latrones. Quod illa audiẽs aufugit, & hoc factum est per ter. Cum autem artius implicaretur amore scientiæ sæcularis, videre sibi visus est Matrem suam conquerentem, & dicentem, ꝙ non eum nutrisset ad hanc nugacitatẽ. Semper pensare post cibum solitus erat quantum comederat, annum in cella nouiciorũ exegerat cum adhuc putaret in capite Ecclesiæ vnam tũ fenestram esse vitream, cum ibi tres essẽt.

De Quibusdam incidentibus illius temporis. *Cap.* XXIII.

CRonographus. Hoc tempore in pago Brachacẽsi circa Tornatum nix tanta cecidit. 9. Calen. Maij, vt etiam siluas fregerit. Apud Rauennam, & Parmam ciuitates Italiæ in agris, & intra mœnia sanguis pluit, Iunio mense. Idibus Nouembris in suburbio Antiochiæ noctu terra dehiscens turres multas, & adiacentes domos multas cum habitatoribus absorbuit. Balduinus Rex Hierusalem Rogero Comite Antiochiæ contra Turcas vadit, sed Rogero cum exercitu suo iuxta quendam fluuium residente, Rex cum suis processit aduentum Turcarum explorare. Turci vero montem quendam occupãtes insidias per quatuor loca collocauerant singulis insidijs. 4. Mille Equitum deputatis, a quibus ex insperato Rex vndique interceptus mille quingentis suorum interfectis miserabili fuga est liberatus. Turci cænobium in monte Thabor, situm funditus euertunt, Monachos interficiunt, & omnia sibi diripiunt. Eo quoque tempore scilicet anno domini. 1114. in ciuitate Belnacensi a Carione sedis Apostolicæ legato concilium est celebratum. Post Iuonem autem qui vita atque doctrina sua Carnotensem Ecclesiam illustrauit, quique inter cætera opera sua illud volumen, quod decreta Mons dicunt vtiliter compilauit. Gaufridus vitæ merito ac prudentia venerabilis Carnotensem Ecclesiam rexit. Anno domini. 1115. Lambertus bonæ memoriæ Attrebacensis Episcopus obijt. A tempore sancti Vedasti vsque ad istum Attrebacensis Ecclesia proprio viduata præsule Cameracensi Episcopo erat subiecta.

De fundatione cænobij Clareuallis, & Abbate Bernardo.
Cap. XXIIII.

HElinandus lib. 18. Eodem anno Clareuallis fundatur. Fundatum est cænobium clareuallis Anno domini. 115. sub primo Abbate sancto Bernardo, sed & cænobium Pontiniacense a Masticonẽsi Hugone, qui postea fuit Antisiodorensis Episcopus. Hi duo viri, quinto anno a conuersione sua Abbates facti sunt. Intrauerãt enim pariter domum Cistertij anno domini. 1111. sicut scribit Guillerus, Abbate scilicet Theoderico. Et anno a constitutione domus Cistercienſis. 15. quamuis Sigibertus in suis chronicis dicat illos. 30. socios intrasse domũ Cistertij anno. 10. a constitutione eiusdem domus, anno scilicet primo Abbatis Stephani. Erat enim beatus Bernardus annorũ: 22. quando conuersus est, & quando Abbas Clareuallis factus est erat annorum. 17. Qui profectus Catalanum ad suscipiendam benedictionem suam, quia Lingonensis Episcopatus tunc vacabat, cum magna susceptus est reuerentia a Cantalanensi Episcopo Guillio de Campellis, qui videns iuuenem macilentum, & exesi corporis toto corpore prostratus in terram petijt a capitulo Cisterciensi, vt anno vno sub cura sua esset, & obtinuit. In quo spatio sæpe sagimẽ crudum comedit pro butyro, & oleum bibit pro aqua a seruitore negligentissimo, & nihil sciente per errorem sibi oblata. Tunc enim sensum gustandi perdiderat quantum ad saporum dignoscentiam præ nimia abstinentia, vt solum aquam frigidum sibi sapere testaretur, Fęlix cui solum illud reputatur ad culpam, quod alij præsumere sibi solent ad gloriam. Clareuallis autem non longe a fluuio Alba antiqua fuit spelunca Latronum, quæ dicebatur vallis absinthialis, vel propter amaritudinem incidentium in latrones. Fratres Clareuallenses tunc temporis sæpius pulmentarium ex folijs fagi conficiebant. Panis erat similis illi prophetico ex ordeo, & milio, & vitia.

De quibusdam actibus eiusdem Abbatis. *Cap.* XXV.

VIdit tunc temporis beatus Bernardus puerum sibi cum diuina claritate astantem, & magna auctoritate sibi præcipiẽtem, vt fiducialiter loqueretur quicquid ei suggeretur in apertione oris sui quia ipse non esset, qui loqueretur, sed spiritus patris sui: qui loqueretur in eo. Quidam frater quem pro secreta culpa abstinere præceperat a communione, in quadam præcipua solennitate, erubescens, quòd solus remaneret incommunicatus, iuit cum alijs communicare, quem videns sanctus communionem illi negare noluit: sed tacite præcatus est, vt Deus aliquid melius de tanta præsumptione ordinaret. Ille ergo frater sumptum corpus domini nullo modo glutire potuit. Post sextam vero traxit sanctum in partem confitens ei præsumptionem suam. Quem increpans sanctus orando fecit, vt corpus domini sine difficultate glutiret. Quibusdam militibus euntibus ad torneamentum iussit dari cereuisiam, quam benedixerat ad bibendum, qui statim conuersi sunt: Vualtherus de Mõte mirabili cum infantulus oblatus esset ei a matre sua ad benedicendum, quia in eius domo hospitatus erat, cum interloquendum aliquotiens sanctus manum protenderet, multotiens osculatus est manum eius trahens eam ad os suum. Clericus quidam Nicolaus nomine impetrauit per eum a Domino gratiam lachrymarum.

De Anselmo Laudunensi, & prodigijs illius temporis.
Cap. XXVI.

CRonographus. Anno domini. 1117. Anselmus Laudunicæ ciuitatis magister nominatissimus, literarum scientia clarus, vir morum honestate, & consilij maturitate venerabilis obijt, qui inter cætera opera in psalterio glosas marginales, & interlineares ordinauit. Anno autem sequenti mense Ianuario. 3. nonas ipsius. 4. Feria in aliquibus locis, sed non vsquequaque terremotus accidit, aliàs clementior, aliàs validior, adeo vt quarũdam vrbium partes cum Ecclesijs subruisse dicantur. Mosa etiam fluuius iuxta Abbatiam quæ dicitur Sustula quasi pendens in aere fundum suum visus est deseruisse. Hoc quoque anno Leodium ciuitas multis plagis attrita est. Mense enim Maio. 5. nonas eiusdem, dum in maiori Ecclesia vesperas celebrarent, subito tonitruus cum terremotu omnes ad terram strauit, & fulmen ad læuam templi ingressum non modicas crustas de muro hac illac disiecit. Deinde turrim ingrediens multas trabium partes diffidit, subsecutus est fętor intolerabilis, adeo vt multo aromatum odore vix potuerit expelli. Item Iunio mense. 7. idus ipsius mensis circa horam nonam, nubes, pluuiæ subito rupta a mõte, qui dicitur Roberti, subiectam sibi partem ciuitatis penitus oppressam pessundedit, adeo vt multas domos dirueret, & immensam annonam perderet, & matrem duos infantes altrinsecus in brachiis amplexã necaret, & alios 8. homines diuersis in locis opprimeret. Pulsantibus vesperis sabbato, quædam dum caput lauat puero manus rubent sanguine fluido. A Calen. etiam Iulii circa horam. 6. turbo nimis vehemens, & obscurus ciuitatẽ operuit, & nubes ex abrupto scissa, ita omne tectum Ecclesiæ maioris deiecit, vt & imbribus pateret, & totum pauimentum perfunderet. Illico fulmen a parte Aquilonis ingrediens, quendam clericum retro altare sanctorum Cosmæ, & Damiani, in pulpito legentem, & alterum ante Crucifixum orantem, tertium de scriptorio Ecclesiæ proximo egredientem in ipso ecclesiæ ingressu extinxit. Ante fores quoque

que Ecclesiæ quędam laicum extinxit. vij. Idus Iulij ab hora. 3. vsque ad nonam, quatuor turbines, a quatuor plagis cęli vrbem circulauerunt. Ventus etiam magna vi intonuit, & vrbē multo imbre alluit. Tertio nonas Augusti primo noctis conticinio cum quaque terrarum tonitruus audiretur, & fulgura sæpius micarent, in vrbem Leodium amplius ipse turbo deseuit, ita vt homines e stratis exilientes Ecclesias tristi cætu complerent, & tota nocte supplicationibus intenderent. Summo vero auroræ diluculo a parte Orientis ignis cum ingenti flamma circulauit, tantus vt omnes diuinitus cremari extimuerunt. Post hoc magnus turbo erumpens ab Occidente ipsum ignem visus est aliquantulum obscurasse. Iterum autem quasi victor ignis cum flamma recaluit, & iterum turbine reuertente paululum diluit. Tertio etiam ipse ignis recaluit, & tertio nihilominus turbine victus cecidit. Hoc spectaculum a summo mane vsque ad horam tertiam vehementer terruit.

Iterum de prodigijs & quibusdam euentib. alijs. Cap. XXVII.

MOnstrum quoddam Namuci natum est, cui perraro, vel nunquam visum est, videlicet biceps infantulus, qui hoc vidit testis est populus, hic tam sexu duplex, quàm cæteris simplex erat compage corporis. Tertio idus Decembris ad mediam noctem lucentibus stellis cęlo sereno. 13. Luna Eclypsim passa est, & contracto orbe multis coloribus, sed maximē sanguineo penē hora integra suffusa est. 13. Calen. Ianuarij prima hora noctis igneæ acies a septentrione in Orientem vergentes in cęlo apparuerunt. Deinde per totum cęlum sparsæ, plurima noctis parte videntibus miraculo, & stupori fuerunt. Paschalis Papa moritur. Succedit Iohannes Romanæ Ecclesiæ Cancellarius, & appellatur Gelasius. At Imperator quia electioni non interfuerat, Hispanum quendam nomine Burdinum ei superordinauit, Gelasius autem Papa indicto Remis concilio transgrediens Alpes in Gallias venit. Balduinus secundus Rex Hierusalem obijt. Frater Godefridi Ducis Lotharingiorum, & primi Regis Hierosolymitarum. Qui Godefridus Princeps nobilissimus cum in Regem constitutus fuisset, nunquam tamen in ea ciuitate, in qua Dominus spinis coronatus est diadema portare consensit. Anno domini. 1119. Gelasius Papa Cluniaci moritur, & sepelitur. Guidoviennen. Archiepiscopus in Papam eligitur, & Calixtus vocari designatus Cluniaci benedicitur. Dum autem pro reconciliatione regni, & sacerdotii legatio nunc a Rege ad Papam vadit, & nunc a Papa ad Regem redit, lux pacis inter eos conturbatur, & Imperator cum sibi fauentibus excōmunicatur.

De initio Præmonstratensis ordinis, & patre Northberto. Cap. XXVIII.

ANno domini. 1120. ordo Præmonstratensis incæpit. Cuius scilicet loci, & ordinis fundator vir Dei Northbertus extitit. Hic quidem de partibus Lotharingiæ oriundus, genere diuitiis atque facundia etiam ipsis summis principibus familiaris atque notissimus, diuino feruore succensus postposita seculari pompa, repente ad votum suum Diaconus, & presbyter simul ordinatus paupertatis Christi tunica induitur, & verbo prædicationis feruentissime instans, baiulans sibi Crucē nudum nudus Christum sequitur. Quorundam etiam religiosorum moribus exploratis, artioris viæ propositum, & tunc temporis inauditam districtionem arripuit, & per aliquantulū temporis nudis incedens pedibus, etiam brumali rigore verbū Dei spargens multos ab errore conuertit. Denique Gelasius Papa cum in Gallias venisset, & in prouincia sancti Aegidii causas synodales ageret, ad hunc vir Dei Northbertus nudis vt erat incedens pedibus accessit, eique animi sui propositum pandens, licentiam, & authoritatem seminandi verbum Dei ab eo accepit. Tandem a Papa Calixto Bartholomeo Laudunensi Episcopo specialiter commendatus, cum ei Ecclesia beati Martini a prædicto Episcopo offerretur, tum propter vrbis vicinam, tum quia eiusdem Ecclesiæ clerici propositi, & vitæ eius austeritatē horrebant æque reliquit, & ab Episcopo diuersis eiusdem prouinciæ locis religioni congruentibus sibi ostensis tandem diuinitus in loco Præmonstrato resedit. Ibique solitarius religiosam vitam agere cæpit. Tempore Quadragesimæ ad colligendos socios solus egressus, ante Pascā cum 13. sociis rediit, & cum his in Pręmonstrato loco secundum canonicæ institutionis normam ad tenorem regulæ beati Augustini Deo militare cæpit. Papa vero Calixtus Romam proficiscens ab omni senatu, & populari turba gloriose suscipitur, & in sede Apostolica confirmatur. Burdinus Pseudo Papa Sucripontius dum peregrinos Romam euntes, vel redeuntes deprædaretur, tandem, vt vilissimus apostata capitur, & in monachum tondetur.

De quibusdā circa Pramōstratenses in initio gestis. Cap. XXIX.

IN Præmonstratensi autem Ecclesia cuidam fratri altius de Trinitate ineffabili, quæ Deus est, cogitanti, in matutinis Dęmon astitit, Etenim tria gestans capita apparuit Trinitatem se esse contestans, & ob fidei suæ meritum Trinitatis visione eum esse dignum affirmans. Sed frater inimici dolum agnoscens cōuiciando ei, a se recedere compulit. Northberto apud Vingellam verbum Dei prædicante, & puellam Dæmoniacam coram se adductam exorcizante Dæmon irridens, Cantica Canticorum a principio vsque ad finem per os puellæ edidit, & ad verbum in Romana, deinde in Theutonica lingua interpretatus est; sed Dei serua artius insistente; tandem egressus est. Northberto autem ad quærendas sanctorum reliquias Coloniam veniente, & suis in dicto ieiunio orationibus instante, vna de numero vndecim millium Virginum nomen suum, & locum vbi iacebat specialiter designans, in crastino solenniter leuata, & cum aliis sanctorum reliquiis ad locum Præmonstratum est ab eo translata. Sequenti vero die apud sanctum Gereonem in oratione pernoctans, mane facto in medio Ecclesiæ, vbi nullum apparebat sepulturæ vestigium, effodi præcepit, & corpus sancti Gereonis integrum absque cerebro honorifice, & diligenter collocatum inuenit, sicut & de ipso legebatur, q; pars capitis, & non totum caput abscisum fuit. Quod cum honore, & reuerentia a clero, & populo eleuatum est, & inde pars viro Dei donata est. Inde Præmonstratum rediens, & quadraginta iam clericos cum multis laicis secum habens, professionem eos facere secundum Apostolicam institutionem, & canonicam regulam beati Augustini docuit, & ad voluntariā paupertatem, & promptam obedientiam, cæteraque militiæ spiritualis instrumenta eosdem diligenter instituit. Anno prænotato in Ecclesia Vicelliacensi, in vigilia transitus beatæ Mariæ Magdalenæ incendio, quo iusto Dei iudicio innumerabiles promiscui sexus, & ætatis atque ordinis in ipso crepusculo noctis atque diei Ecclesia subito conflagrante combusti sunt. Guillis Rex Henrici Regis Anglorum filius in mari mersus apud Barbes fluuium perijt cum multis nobilibus. Antisiodorensem Ecclesiam hoc tempore regebat Dominus Hugo, sancti Germani prius Abbas, sancti Hugonis Cluniacensis nepos, vir suarum virtutum insignibus memorandus. Hoc etiam in tempore incæpit ordo militiæ templarius. Anno domini. 1123. sanctus Geraldus Biturensis Episcopus fide, sanctitate, & doctrina, ac miraculis clarus in dño quiescit.

De libello miraculorum sancti Iacobi a Gelasio Papa compilato. Cap. XXX.

ANno domini. 1124. obiit bonæ memoriæ Papa Calixtus. Actor. Hic est, vt legitur Calixtus secūdus, qui libellum scripsit de miraculis S. Iacobi, quę sparsim collegerat in vnum volumen compilando, de quo nonnulla ad ædificationem sequentium hic inserere curaui. Calixtus Papa. Cum essem scholaris, & ab infantia beatum Iacobum Apostolum diligens. 14. annorum spacio perambulans terras, & prouincias Barbaras, quæ descripta inueniebam, paucis & vilibus cedulis diligenter scribebam, vt in vno volumine comprehendere possem. O mira fortuna, inter prædones cecidi, & raptis omnibus spoliis meis codex mihi tantum remansit. Ergastulis trusus fui, & perdito toto censu meo, mihi tantummodo codex remansit. In profundum aquarum multarum crebro cecidi, proximus morti, & minime codex infectus euasit. Domus, in qua eram cremabatur, & consumptis rebus meis, codex mecum euasit inustus. Cumq; studiose cogitarem, vt codex ille pro quo innumeras passus sum anxietates, quem & manibus meis studebam perficere Deo foret acceptabilis. Nocte raptus in extasi, in quadam regia splendida vidi iuuenem pulcherrimum, & splendidum laureatum regaliter, qui in cathedra sedens mihi insidenti pedibus suis ait. Præbe, quas in manu habes cirothecas, cui cum libenter obtulissem, illo thalamum ingrediente, quidam e sociis eius dixit mihi. Iste est filius Regis summi, qui sicut cirothecas de manibus tuis accepit, sic codicem apostolicum placide suscipiet postquam impleueris. Rursum translationis Apostoli sermonem venetanda die mihi ruminanti, & scripturam eius inter manus tenenti, vna cum beato Iacobo in extasi ipse apparuit dicens. Scribe quæ cæpisti, corrige scelera prauorum hospitum manentium in itinere Apostoli mei. Nemo igitur hunc librum despiciat, quicquid in eo scriptum est, autenticum est, magnaque authoritate expressum. Itaque miracula quæ in hoc codice continentur diebus festis eius in refectoriis legantur. Idem de historia Caroli a beato Turpino Remensi Archiepiscopo descripta statuimus.

De miraculis sancti Iacobi Apostoli. Cap. XXXI.

TEmporibus Adelfunsi Regis in Hispaniæ partibus, viginti viri Christiani, quorum vnus erat Sacerdos, a Saracenis capti sunt, & in vrbe Cęsaraugusta carcere tenebroso diuersorum generum nexibus obligati. Qui cum Deo inspirante, admonente Presbytero, beatum Iacobum inuocarent, in obscuro

carceris

carceris, sic eos alloquens refulsit. Ecce assum quem vocastis. Tunc ora quæ præ dolore infixa in genibus tenebantur erigentes, ad pedes eius prociderunt, qui suffuso eius virtutis vnguento, eorum vincula confregit, suaque potentia captiuorum manibus conserta de carcere diuinitus erepti ad portas ciuitatis eo duce peruenerunt. Quæ facto Crucis signo, Apostolicæ reuerentiæ egressum vltro ministrauerunt. Illos igitur iam fere Sole illucescente ad quoddam castellum, quod Christianorum tutamine tenebatur perduxit, vbi etiam se ab eis vocari præcipiens, cœlos visibiliter conscendit. Tunc cum magno clamore aduocantes, apertis foribus interius suscepti sunt. Beda Presbyter. Temporibus beati Theodunri Compostelanensis Episcopi quidam graue peccatum commisit, quod vix Sacerdoti suo, & Episcopo ausus est confiteri. Quo audito Episcopus stupefactus pœnitentiam ei dare non audens hominem illum cum cedula, in qua erat peccatum illud scriptum ad sanctum Iacobum misit. Qui cum venisset illuc die festi eius, cedulam super altare posuit, flens, & rogans sanctum iacobum, vt meritis suis deleret illud peccatum. Interea Episcopus ad missam celebrandam accessit, & cedulam illam videns cum quæreret cur, & a quo posita esset, ibi vir ille protinus occurrit, & rei seriem cunctis audientibus flens narrauit, literas illas aperiens, & nil ibi scriptum inueniens, peccatum illud dimissum cunctis narrantibus intellexit.

Adhuc de eodem. Cap. XXXII.

HVbertus Sibuntinus. Anno domini. 1080. triginta viri de Lotharingia sanctum Iacobum adeuntes mutuæ seruandam virtutis fidem sibinuicem promiserunt. Vnus tum inter eos fuit, qui hoc eis non promisit, cum itaque ad vrbem quæ Porta clausa dicitur incolumes peruenissent, vnum e socijs ibi ægrotantem propter pactum quod fecerunt per. 15. dies vsque ad portus Cisereos cum grandi labore tulerunt. Cum ille. 15. dietæ ab expeditis, quinque diebus agi posset, tandem grauati infirmum reliquerunt Ille tamen solus, qui fidem non promisit cum eo remansit ad pedem montis sancti Michaelis. Tunc dixit infirmus, vt eum si posset super illum montem ferret. Quem ille libenter detulit, & die declinante ad vesperam infirmus migrauit. Quod videns viuus valde timuit propter imminentem noctis caliginem, & defuncti præsentiam, & gentis barbaræ sæuitatem. Sic ergo omnino destitutus ad orationem se cõtulit, & statim sanctus Iacobus ei in specie Equitis apparẽs causam fletus inquisiuit. Domine inquit quia nox est, & mortuus istæ sepeliri non potest. Tunc ille. Trade mihi hunc mortuum, & tu ascende post me super Equum, quo facto nocte illa ante Solis ortum duodecim dietas peragentes ad mõtem gaudij, qui est dimidia leuga citra sanctum Iacobum peruenerunt. Ibique sanctus viuum, & mortuum, de Equo deposuit, iubens viuo, vt canonicos sancti Iacobi ad sepeliẽdum Peregrinum mortuum inuitaret, & peracta Peregrinatione cum inueniret socios in vrbe, quæ dicitur Legio eos de fracto pacto corriperet, & diceret eis ex parte sancti Iacobi, quòd propter hoc eorum peregrinatio non valeret. Et his dictis disparuit. Ille autem rediens, cum hoc inuentis socijs nunciasset, valde mirati sunt, & ab Episcopo Legionis ciuitatis, vt ille consecutus fuerat super hoc pœnitentiam susceperunt.

Item de eodem. Cap. XXXIII.

CAlixtus Papa. Anno domini. 1090. quidam Theutonici sanctum Iacobum adierunt, & in vrbe Tholosa, a quodam Burgense hospitio suscepti sunt, quos nocte inebrians, ciphum argenteum in mantica eorum posuit, & mane exeuntes, quasi latrones inclamitans reuocauit. At illi dixerunt, vt illum puniret, super quem pecuniam suam inueniret. Illosque discutiens in mantica Patris, & Filij ciphum suum reppefit, & sic eos, & eorum bona rapiens ad iudicium traxit. Cum ergo iudex vnum tantum ex pietate iuberet appendi, & Pater pro filio, & Filius pro patre vellet mori, tandem filius suspenditur, & Pater tristis, & anxius ad sanctum Iacobum progreditur, post. 36. dies reuertens ad corpus filij adhuc pendentis lamentando diuertit, cumq; eum lachrymosis gemitibus inclamaret, ecce filius suspensus eum blande consolari cæpit dicens. Noli pater dilectissime flere sed gaude: quia nunquam fuit mihi ita bene. Nam hucusque sanctus Iacobus me sustentat, & me cœlesti dulcedine refocillat, quod Pater audiens cucurrit ad vrbem, & conuocati populi viuentem, & sanum deponunt, & hospitem illorum illico suspenderunt, anno domini. 1100. Francus, quidam mortalitatem hominum, quæ erat in Francia vitare desiderans cum vxore, & filijs sanctum Iacobum adire disposuit, qui cum venisset ad vrbem Pampiloniam defuncta ibi vxore sua, hospes eius totam illius pecuniam cum iumẽto, quo pueri vectabantur retinuit. Ille tamen sic penitus desolatus pueros suos humeris portans, & manibus trahens iter suum non dimisit. Cui de vrbe exeunti, & dolores tanti infortunij recitanti, vir quidam cum asino in via occurrit, & auditis casib. eius ei Asinum suum ad vehendos pueros commodauit. Itaque cum sic ad intus ad sanctum Iacobum peruenisset, vigilanti in Ecclesia, & oranti sanctus Iacobus apparuit, & si se cognosceret inquisiuit, cui neganti, ego sum inquit Iacobus Apostolus, qui tibi in Pampilonia meum Asinum commodaui, & nunc iterum accõmodo reuertenti, & prænuncio tibi hospitem tuum, qui tua iniuste retinuit ruentem de domus suæ solio moriturum, & hospites omnes ei similes bona hospitum detinentes, quæ debent dari pro remedijs defunctorum, & his dictis disparuit. Peregrinus rediens cum Asino, & pueris hospitem suum sic mortuum sicut Apostolus prænunciauit inuenit. Et cum lætus ad patriã peruenisset, depositis de Asino pueris, Asinus ille statim disparuit.

Item de eodem. Cap. XXXIIII.

ANno domini. 1101. cum nauta, quidam Frisonus nomine nauim peregrinorum per mare duceret, quidam Saracenus Auctus nomine contra eum ad pugnam venit, volens secum omnes peregrinos in terram Moabitarum captiuos ducere. Cumq; duæ rates Saracenorum scilicet, & Christianorum conuenirent, fortiterq; debellarent, cecidit Frisonus inter duas naues lorica ferrea, & Galea clipeoq; indutus ĩ profundum maris, sed cum Dei clementia roboratus sanctum Iacobum inuocaret, illico sanctus Iacobus in profundo maris ei apparuit, eumque per manum arripiens incolumen restituit naui. Et protinus cunctis audientibus ait Saraceno. Nisi hanc Christianorum nauiculam dimiseris, eorum potestati te, & tuam galeam tradam. Cui ille. O heros inclite, cur prædam meam auferre moliris, nunquid tu es Deus maris, qui nostræ genti in mari resistis. Cui Apostolus ait. Non ego sum Deus maris, sed famulus Dei maris subueniens periclitantibus ad me clamantibus tam in mari, quàm in terra, statimq; Dei virtute Saracenorum nauis valida tempestate periclitari cæpit, & Christianorum puppis beato Iacobo ducente ad locum optatum peruenit. Anno domini. 1102. cum quidam Antistes a Hierosolymis iuxta oram nauis sederet, & aperto psalterio psalleret, veniens vnda maris valida illum rapuit, cum quibusdã alijs in mari. Qui cum a naui fere. 40. cubitis super vndam fluctuantes iam distarent, & beatum Iacobum inuocarent protinus affuit, & stans super vndas siccis plantis periclitantibus ait. Nolite timere filij mei, statimque thetis eius Imperio omnes quos male inuaserat in naui, aperto codice etiam adhuc quo legebat Antistes minime infecto sane restituit, & Apostolus illico disparuit. Ille autem Antistes in honore eius responsorium quoddam cum versu suo edidit.

Item de eodem. Cap. XXXV.

ANno domini. 1104. quidam Peregrinus a Hierosolymis rediens super oram nauis sedens cecidit. Cui beatum Iacobum altis vocibus imploranti, quidam socius ipsius clipeum suum ei in mari iecit dicens. Gloriosissimus Iacobus cuius auxilium inuocas auxilietur tibi. At ille clipeo accepto beato Iacobo ducente tribus diebus, & noctibus natans, nauis vestigia secutus, ad optatum portum cum alijs incolumis venit, & quemadmodum beatus Iacob. ab hora, qua eum inuocauit ante illum per capitis verticem iugiter manu tenens perrexerat, cunctis enarrauit. Anno domini. 1105 Bernardus quidam in Italia captus cathenis obligatus est, & in profundo cuiusdam turris ab inimicis eiectus. Cui die noctuque continuo imploranti apparuit beatus Iacobus dicens. Veni sequere me, vsque ad Galiciam. Et disruptis cathenis eius disparuit. Illico Peregrinus suspensus ad collum Boys, vsque ad turris summitatem sine humano iuuamine beati Iacobi auxilio suffultus ascendit, & de sublimitate turris, quæ. 40. cubitorum erat, vsque ad solum terræ forinsecus saltum vnum faciens incolumis penitus euasit. Anno domini. 1105. quidam Adlobos milles Ranibertũ quendam rusticum suum sancti Iacobi Peregrinum iniuste pugno in gena percussit. Qui dum percuteret dicebat. Deus adiuua me, & sancte Iacobe, statimque diuina vltione Milles extorto confractoque brachio velut exanimis factus, solo prostratus a Presbyteris absolutus veniam petiit ab eo dicens. Raniberte sancti Iacobi Peregrine exora Apostolum, in quo confidis pro mea salute. Quod cũ fecisset, Milles sanatus est. Anno domini. 1106. instante gula, Miles quidam velut vter vento plenus inflatus est, qui cum a nullo medico sanitatis medelam inueniret, confisus in beato Iacobo dixit. Quod si inuenire posset, aliquam crusillam, quam a sancto Iacobo Peregrini redeuntes afferre solent, & ex ea propriam gulam tangeret, statim remedium haberet, quod & factum est.

De

De eodem. *Cap.* XXXVI.

ANno domini. 1106. quidam negociator volens cum mercibus ad nūdinas proficisci, ad Dominum terræ illius ad quam profectus erat, qui forte tunc in villa illa erat, accessit rogans, vt eum secum ad nundinas illas saluum duceret. Quod ille facturum se promisit, & fidem dedit. Sed cum illi profecti essent, ille Diaboli instinctu commotus, negociatorem & eius res accipiens in carcerem trusit, fortiterque constrinxit. Qui cum beatum Iacobum inuocaret, nocte quadam vigilantibus adhuc custodibus ei in carcere apparuit, & imperans, vt surgeret, vsque ad summitatem turris eum perduxit. Quæ se in tantum inclinauit, ꝙ visa est cacumen suum in terram deponere, a qua sine saltu, & læsione descendens, solutus a vinculis abijt, custodes vero illum insequentes iuxta eum venerunt. Et non inuenientes excecati retro abierunt. Anno domini. 1110. instante bello in Italia, Milites ex ciuitatibus duabus inter se diffidentibus ad certamen congressi sunt, quorum vna pars ab alia superata fugere cæpit. In qua Miles, quidam beati Iacobi limina petere solitus aufugiens, iamque vitæ suæ diffidens, beatum Iacobum inuocauit dicens. O beate Iacobe si me ab imminenti periculo liberare dignaberis, me, & equum meum, nihil enim habeo preciosius, præsentiæ tuæ repræsentabo. Tunc Apostolus inter eum & hostes, qui eum acrius insequendo capere sitiebant, apparuit, & hostibus illum. 6. leugis insequentibus clipei sui protectione liberauit, qui ne voti reus existeret se, & equum suum qui viginti solidos, medietatis monetæ non valebat Apostolo obtulit. Anno domini. 1108. in oris Galliç vir quidam vxore sterili filium non habens sanctum Iacobum propter hoc adijt, & rediens filium habuit, cui Iacob nomen imponens, cum esset annorum. 15. cum ipso & Matre adire sanctum Iacobum, & ei eum offerre proposuit. Sed in medio itinere puer ægrotans expirauit, de cuius morte parentes valde dolentes, quasi amentes totum nemus clamoribus repleuerunt. Mater autem sic sanctum Iacobum interpellauit, ꝙ si filium ei non redderet, se viuam cum eo faceret sepeliri. Interea dum puer ad tumulum deferretur, quasi de somno excitatus reuixit. Et qualiter eum sanctus Iacobus, in sinu suo tenuerit, & iussit ei, vt cum parentibus iter ceptum peragerct cunctis astantibus enarrauit.

De eodem. *Cap.* XXXVII.

HVbertus Sibuntinus. Tres milites diœcesis Lugdunensis ad sanctum Iacobum pergebant. Quos inueniens quędam muliercula rogauit, vt sui misserti duplariū suum amore sancti Iacobi deportarent, quod cum vnus eorum fecisset, & vsque ad 12. dietas a Galicia mulieris sacculum deportasset, quendam infirmum in itinere repperit, a quo rogatus Equū suum ei accommodauit. Et accipiens burdonem infirmi, & sacculum mulieris, Equum suum ferentem infirmum sequebatur: sed feruore Solis, & labore itineris infirmatur, & reminiscens, ꝙ in multis offenderat, amore beati Apostoli infirmitatem suam vsque ad Galiciam æquanimiter tolerabat. Ibique decumbens a suis sociis monitus est, vt more boni Christiani confessus communicari se faceret. At ille bene audiens, sed respondere non valens per triduum mutus fuit. Vnde socios suos de salute corporis, & animæ suæ vehementer turbauit. Quarta autem die vigilantibus circa eum & mortem eius expectantibus grauiter suspirans dixit. Gratias ago Deo & sancto Iacobo, quia liberatus sum, & quærentibus quid dixisset. Ex quo inquit decubui, volebam facere, quod monebatis: sed cum hoc cogitarem, venerunt ad me subito Dæmones ita me constringentes, vt nihil loqui possem, quod pertineret ad salutem. Et vos quidem audiebam, sed respondere non poteram sed modo huc intrauit sanctus Iacobus ferens in sinistra manu sacculum mulieris, & in dextra baculum pauperis, quos in itinere, sic adiuui. Burdonem habebat pro lancea, & sacculum pro parma, idest scuto, & statim quasi iratus veniens, eleuato baculo fugientes Dæmones coegit exire. Et ecce beati Iacobi gratia me liberauit, & loquelam mihi reddidit. Facite ergo venire Presbyterum: quia diutius in hac vita permanere non possum. Qui cum moram faceret, vnum de socijs ammonuit dicens. Amice noli Domino tuo ammodo militare: scias enim, quòd veraciter est damnatus, & mala morte proximo moriturus. Quod postea probauit rei euentus. Sepulto socio cum redissent, & illi Domino hoc dixissent, ipse se non emendans, pro somnio verba eorum duxit, sed paulopost in bello lancea cuiusdam militis transfossus interijt.

Adhuc de eodem. *Cap.* XXXVIII.

PRope ciuitatem Lugdun. iuuenis quidam pelliparius patre defuncto, matrem suam proprio labore sustentans, singulis annis adire sanctum Iacobum solebat. Cum ergo diu caste vixisset, tandem quadam nocte cum quadam muliere fornicatus est. Mane autem facto, quia prius ad sanctum Iacobum ire proposuerat, cum duobus vicinis, ducens secum Asinum ad sanctum ire cæpit Iacobum, qui sibi quendam mendicum in via repperiētes gratia societatis, & amore Apostoli secum tulerunt, et necessaria largientes Tunc illi iuueni Diabolus in specie sancti Iacobi nocte apparuit dicens. Nosti quis sum? Cui neganti. Ego sum inquit Iacobus Apostolus, quem singulis annis visitare consuesti. Scias quia multum gaudebam de te, quia valde magnum bonum sperabam in te: sed nuper antequam de domo tua exires cum muliere fornicatus es, nec confessus nec pęnitēs huc venire ausus es, & cum peccato tuo peregre profectus es quasi peregrinatio tua placeret Deo, & mihi. Non debet ita esse, sed quicunque propter me vult peregrinari, prius debet sua per confessionem peccata dicere, & post peregrinando eadem commissa pęnitere. His dictis Dæmon euanuit. Tunc anxiatus iuuenis domum redire, & peccata sua confiteri, & sic iter reincipere disposuit. Sed statim Dæmon, vt prius ei apparens cogitationem talem redarguit dicens, ꝙ peccatum istud nullo modo delere posset, nisi sibi genitalia membra secaret, & multo beatiorem, & martyrem fore si se auderet occidere. Quibus dictis, iuuenis simplex, nocte socijs suis dormientibus cultellum extraxit, & sibi genitalia amputans se eodem cultello per ventrem transfixit. Cum ergo sanguis efflueret, & ille moriens palpitaret, expercti socij accenso igne morientem inuenerūt. Et timentes crimen homicidii, mane fugientes, ipsum cū egeno relinquunt. Post paulutum cum eius fouea pararetur, ecce defunctus propter fluxum sanguinis extra Ecclesiam positus reuixit, & in feretro resedit, & statim circunstantes diffugiunt, & ad clamorem eorum omnes alii conuenerunt, & sic ille loqui cæpit, & cuncta quæ illi contigerant enarrauit. Et cum prædicta dixisset adiunxit. Cum me inquit occidissem Dæmones me ceperunt. Et cum me versus Romam ducerent, sanctus Iacobus post nos velociter aduolauit. Cumque pro me, & contra me diutius adinuicē disceptassent, illo cogente venimus ad quoddam pratum, vbi beata Maria cum vniuersis sanctis ad colloquium residebat. Beatus ergo Iacobus ante eam pro me contra Dæmones conquéritur, Et cum illa Dęmones increpasset, iussit, vt reuiuerem. Sicque sanctus Iacobus me suscepit, & hic confestim restituit. Quod cum audissent astantes eum in domo cum gaudio detulerunt. Et statim sanato, solæ cicatrices loco vulnerum remanserunt. Post triduum pergens ipse cum Asino, & mendico redeuntibus sociis obuiauit, & vix tandem cognitus stupentibus, quod gestum fuerat enarrauit. Et post omnes ad patriam perfecta peregrinatione rediens, hoc quod socii prius narrauerant re ipsa confirmauit. Hunc hominem, & omnia signa mortis sanctus Hugo Cluniacensis Abbas cum multis aliis vidit, & pro admiratione hoc vt reuelatum est sæpius solitum se vidisse asseruit.

Item de eodem. *Cap.* XXXIX.

ANno domini. 1100. quidam ciuis Barcinonę vrbis cum ad sanctum Iacobum peruenisset, hoc solum ab ipso petiit, vt deinceps a nullis hostibus detineri posset. Rediens ergo ille ad propria per Ciciliam a Saracenis in mari capitur, & per fora, & nundinas in 13. vrbibus paganis venditur, & emitur, & semper cathenæ quibus ligatus fuerat soluebantur. 13. venditione circa crura duplicibus cathenis astrictus cum sanctum Iacobum inclamaret apparuit ei idem Apostolus dicēs, quia cum esses in Ecclesia mea tantum a me petisti liberationem corporis tui, & non animæ salutem, ideo in his periculis lapsus es. Sed quia dominus misertus est tui, misit me ad te, vt et iā nunc eruam te. Et statim Apostolo disparente, ruptis cathenis vir ille solutus per vrbes, & castella Saracenorum, quandam partem cathenæ ferens in manibus in testimonium tanti miraculi ad terram suam Saracenis videntibus palam rediit. Cumque aliquis paganus ei obuians eum capere tentabat, mox visa cathena territus fugiebat. Multi etiam Vrsi, & Leones, Leopardi, & Dracones per deserta gradiētem deuorare volebant, sed statim visa cathena, quam Apostolus tetigerat recedebant. Hunc ipsum hominem cathenam in manibus ferentem, & hoc narrantem vidi ego ipse. Anno domini. 1139. vir quidam nomine Brunus de Mizeliaco a sancto Iacobo rediens nummis deficientibus egere cæpit, & non habens vnde saltem nummatam panis emeret. Die quadam vsque ad nonam ieiunans, & mendicare erubescens tristis, & anxius valde fuit. Vnde sanctum Iacobum implorans sub quadam arbore solus quieuit. Ibi paululum dormiens somniabat, quòd sanctus Iacobus eum pascebat. Euigilans statim panem subcinericium ad caput repperit de quo. 15. diebus bis in die sufficienter edebat, & altera die eundem panem in sacculo integrum inuenit.

Item

Item de eodem. Cap. XL.

CAlixtus Papa: Nuper comes sancti Ægidij Pontius nomine cum fratre suo iuit ad S. Iacobum, quo peruenientes rogauerunt Edilem, vt ante corpus Apostoli permitteret eis vigilare. Consuetudo autem erat, vt post Solis occasum ianuæ eiusdem oratorij clauderentur vsque mane. Qui noluit. At illi tristes recesserunt ad hospitia sua, & congregantes omnes Peregrinos societatis suæ parauerunt sibi luminaria, quæ tenerent in manibus, & confortati in fide venerunt ad ianuas clausas fere 200. Peregrini, & orantes dixerunt alta voce. Sãcte Iacobe si sibi placet peregrinatio nostra aperi nobis oratoriũ tuum. Nondum verba finierant, & ecce ianuæ cum tanto strepitu apertæ sunt, vt putarent eas in minutias fractas. Rupta sũt ...ũt repagula, & ferę, & cathenę, quibus obserabantur. Quidam Eps de Gręcia Stephanus noĩe relicto Epatu, venit ad sanctũ Iacobũ in paupere habitu, & ibi facta est ei cellula de iscis, in qua die noctuq; ieiunijs, vigilijs, & orõnibus intẽdebat, cũque oraret quadã die, turba rusticorũ iuxta cellulã ei⁹ Apostolũ sic rogare cœpit. Beate Iacobe bone miles ab instãtibus malis nos liberes. Qđ ille audiẽs increpans eos dixit. O stulti rustici, beatũ Iacobum nõ militẽ sed piscatorẽ appellate. Eadẽ nocte beatus Iacobus apparuit ei in veste cãdidissima duas claues in manu tenẽs, arma ferẽs fulgẽtissima, ut radius Solis, quẽ tertio vocans ait. Stephane serue Dei, qui me non militẽ, sed piscatorẽ vocari iussisti, ideo taliter tibi appareo, ut sciaæ me Deo militare. Et ut firmius hoc credas, cũ his clauibus quas manu teneò portis Colũbriæ urbis apertis, quæ vij. annis a Fernando Rege Christianorũ obsidione opprimit, crastina die hora tertia intro missis Christianis eorum reddã ptãri, & ita factũ est. Ortũ est aliqñ bellum fortissimũ inter Comitẽ Fõtis calcarię, & militẽ suũ nõie Guillielmũ, qui captus est a Comite, & ante eũ adductus, quẽ cũ Comes decollari iussisset, & miles clamaret. Iacobe Apostole Dei quem Herodes Hierosolymis gladio occidit, adiuua me, & libera me, a spiculatoris gladio. Ter ictum immẽsum nudo collo erectis ad cęlũ manibus sustinuit, & nil lęsus ẽ. Tũc spiculator mucronẽ fixit in uentrẽ eius, quẽ beatus Iacob⁹ sic hebetauit, q nec ictũ eius sensit. Tũc Comes iussit eũ in castro suo recludi. Cui beatũ Iacobũ inuocanti, mane Apostolus stans apparuit dicens. Ecce assum quẽ inuocasti. Tũc impleta ẽ domus tãta suauitate odoris, vt oẽs illi, qui ibi erãt putauerũt se esse in Paradiso pp odorẽ, & lucem, q̃ immensa ibi apparuit. Tũc in ipso fulgore beatus Iacobus eduxit eum coram omnibus manu tenens, & perduxit eum vsq; ad extremam portã castri custodibus quasi excæcatis, & apertis ianuis pariter usq; ad unũ milliariũ extra muros perrexerũt. Tũc milles amore Apostoli accẽsus perrexit in Galiciã ad visitandũ corpus Apostoli.

De Vindicta Cælesti in non obseruantes festum sancti Iacobi. Cap. XLI.

HÆc sunt miracula, quæ olim beati Iacobi festa non colentibus vltione diuina operante euenerunt. Inter Hispanos apud Tudelionum die festo sancti Iacobi, triticum Rusticus tota die in area excussit, qui aduesperascente die balneum, quod iuxta idem castrum miro opere à Saraceno antiquo factum est intrauit. Cumque in eo sederet, statim pellis dorsi eius ab humeris vsque ad crura balnei parietibus adhæsit, cunctisque videntibus ob transgressionem tanti festi spiritum exalauit. Inter Vascones apud Albinetum sancti Iacobi diem plebs colere renuens tota die operabatur, sed diuina vltione totum castrum eius nocte sequenti consumptum est igne, nec fuit, qui sciret, ex qua parte progrederetur ignis, sed e cœlo dicitur euenisse. In Episcopatu Bisumptiensi Bernardus de Maiora hac die sancti Iacobi tritici manipulos cum Carro tota die vicinis contradicentibus duxit, & ad vesperam eo sic operante tempestuosus ignis, ac validus, e cœlo veniens Carrum manipulos, & boues in ciuerem redegit, sed & mulieres quædam, quæ cum illo erant ab alijs superuenientibus in Fonte proximo deportatæ sunt, vt ignis calorem euaderent, & uix euaserunt. Item Harduimus eiusdem villæ milles eodem die plaustrum suum cum manipulis tritici tota die duxit, sed vltio diuina Boum oculos excæcauit. Inter Gothos prouincia Montis Pessulani, iussu cuiusdam militis Mircoriensis rustica quædam apud villam sancti Damiani, die sancti Iacobi panem sub cinericium fecit, & coxit, quo allato ad mensam atque confracto, corã cunctis discũbentibus sanguinolentus apparuit. Et cũ magis frangeretur magis, ac magis sanguinẽ reiecit. A dño factũ est istud, &c. Hęc de libello Calixti Papæ dicta sufficiant.

De Fundatione cœnobij Bonæuallis, & eius Abbate Iohanne. Cap. XLII.

ACtor. Helinandus. Calixtus iste ordinem Cisterciensem primus in territorio Viennensi plantauit, in monasterio Bonæuallis, cuius cænobij primus Abbas fuit Iohannes Lugdunensis, postea Pontifex Valentinus, cuius dignitatis futuræ præsagium fuit lætissimum pulcherrima quædam visio, quam idem Iohannes ante cõuersionem suam vidit hoc modo. Gaufridus super Apocalipsim. Cum prima nostri ordinis Cistercięsis iacerentur fundamenta, erat in ecclesia Lugdunensi quidam clericus honestus, & honorabilis Iohannes, qui rumore celebri nostri ordinis compunctus tacitus secum proposuit in nostro se collegio sociandum. Quod propositum post paucos dies subeunte alia cogitatione mutauit, & pro quadam recompensatione talis propositi peregrinationem sancti Iacobi aggressus est. Qua deuote completa rediens, à domesticis gratulabunde susceptus est, & fatigatus ex itinere in cubiculum se recepit, quiescentique mox affuit in uisu Deus noster Iesus Christus cum duobus Apostolis beatis Petro, & Iacobo. Quorum Petrus in manu librum tenebat, quem præcepit Dominus aperiri, erat autem scriptus aureis literis continens nomina prædestinatorum. Iussus ergo Apostolus cœpit legere, & cum ibi legeret nomen Iohannis illius. Tolle ait Dominus tolle, dele eum dele, quia meum se futurum promiserat, & resilijt à promisso. Accedens autem propius beatus Iacobus, & obsecrans dicebat. Domine, meus est Peregrinus, ne deleas obsecro nomen eius, cui Dominus. Meus inquit non peregrinus, sed ciuis esse debuerat. Nonne maius est ciuem esse meum, quam tuum peregrinum? Apostolus autem Iacobus persistens in supplicatione. Ne deleas inquit Domine pijssime, ne deleas eum obsecro, ego tibi pro eo fideiubeo, faciet, quod proposuerat. Et Dominus ad eum. Quãdo faciet. Apostolus autem. Infra quindecim dies. Excitatus ad hæc uerba Iohannes solo prosternitur, & fideiussori suo cum vberrima lachrymarum effusione gratias egit dicens. Faciam prorsus Apostole sancte faciam, quod tam misericorditer pro me pollicitus es. Non multo, post fletum magnum iterum obdormiuit. Iterumque Dominus cum duobus Apostolis prædictis affuit, iussitque iterum librum aperiri, in quo audiuit idem Iohannes beatum Petrum legentem. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento. Mox Iohannes surgens, & præfixum diem præueniens adimpleuit votum. Hic fuit primus Abbas cœnobij Bonæuallis, & post Ecclesiæ Valentinæ Antistes, cuius uita, & mors multis meritis, & miraculis claruit. Plane merito Israhelitis improperatur, quòd in Ægyptum corde redierint, quãdo iste Iohannes, quia Cistercio corde resiliebat, iussus est deleri de libro uitæ. Simulq; considerandum nobis quanta deuotione sanctorum nobis implorãda sint suffragia, qui tam amicabiliter spondent pro nobis, & tam efficaciter intercedunt.

Qualiter Northbertus Præmonstratensis factus est Archiepiscopus. Cap. XLIII.

CRonographus. Calixto Papa defuncto successit Labertus, qui & Honorius Ostiensis Episcopus ad quem proficiscens pater Northbertus, & ab eo honorifice susceptus, & quæ flagitabat digne consecutus, Parthenopolis se futurum Episcopum diuinitus agnouit, & rediens cum in die Paschæ apud Herbipolim in populi frequentia Missam celebraret, cæca mulier ipso post sumpta mysteria in oculis eius sufflante visum recepit. Vnde quidã diuites compuncti se, & sua Deo reddiderunt, & Ecclesiam ibidem ædificantes, diuino cultui per manum prædicti patris eam mancipauerunt. Inde Præmonstratum rediens in Ecclesia beati Martini, quæ sita est in suburbio Lauduni, quendam de suis dominum videlicet Galterum Abbatem primum consecrari fecit, cuius industria Deo cooperante eadem Ecclesia tam in temporalibus, quam in spiritualibus intrã est in breui multiplicata, ut famam bonę opinionis, & propages sanctæ plantationis in exteras, ac longinquas iam extenderit regiones, uidelicet in Neruiam, in Flandriam, in Angliã, in Vuasconiam, in Gothiam, in Hispaniam, in Burgundiam. Defuncto autem Parthenopolis ciuitatis Archiepiscopo. Northbertus eligitur, & regali prosequente conniuentia ad præfatæ urbis prouehitur sacerdotium. In Præmonstratensi autem Ecclesia successorem sibi Hugonem, qui ab initio paupertatis suæ socius fuerat, ordinari fecit Abbatem. Denique Northbertus Archiepiscopus, uir potens in opere, & sermone, multorum monasteriorum fundator, & sanctæ religionis eximius propagator. Innocentij Papę catholici æquissimus fautor, Petri uerò scismatici iustissimus execrator, cum Imperatore Linthero ab expeditione Italica regressus in ciuitatem suam, non multo post infirmitate corripitur, & in ea per spacium quatuor mensium, laborans Episcopatu sapienter, ac fideliter amministrato per annos octo, astantibus fratribus data benedictione moritur. Cum autem de sepultura inter Cleri-

eos maioris Ecclesiæ,& fratres sanctæ Mariæ contentio fieret, res ad Imperatorem delata est,& ex eius præcepto in Ecclesia sanctæ Mariæ,cum filijs,ac fratribus , quos in Christo genuerat, & Christo educauerat sepultus est,cuius extitit in Christo dormitio 8.idus Iulij.

De Miraculosa victoria Christianorum ex Saracenis.
Cap. XLIIII.

PRæterea anno Domini 1124. Balduinus Rex Hierosolymorum à Saracenis præuentus capitur . Qua de re mente excedentes vndique versum euocati ad 60000. conglomerantur,vt Christianos à finibus suis exterminent, & apud Ascalon impedimenta sua commendant. Christiani verò in arto positi, nihil spei nisi Deum habentes , exemplo niniuitarum vtrique sexui ieiunium indicunt , & pueris etiam lactentibus infantibus,vniuerso quoque pecori pabula negantur. Dies pugnæ indicitur.Procedunt Christiani cũ militibus,& peditibus vix ad tria millia æstimati principes gradiuntur in fronte. s. Patriarcha pro vexillo ferens crucem Christi. Abbas olim Cluniacẽsis Pontius proferens lanceam transfixam in latere Christi.Episcopus Bethleemites ferens in pixide, lac beatæ Mariæ virginis. Saraceni verò quaque versum effusi ex omni latere in orbem circuncingunt Christianos,ne quis possit euadere. Dum ita in promptu hærent Christiani , vident Deo auspice sibi splendorem scisso aere super Paganos subito cecidisse, sed non prosperum,sed satis nociuum , quis hunc ipsi Saraceni non viderint. Illico enim omnium virium robore eneruati passim fugientes ceduntur non solum à viris, sed etiam à pueris,& fœminis. Perierunt in bello septemmillia , submersi sunt in aquis quinque millia. Omnes verò Christiani incolumes reuersi, summum,& dulce epinichion reboant Deo in excelsis.

De Cæteris miraculis illius temporis . *Cap.* XLV.

ANno Domini 1125 .Hyems solito acerbior, & aggestu niuis sæpius decidentis nimis horrida , & importuna fuit. Multi.n.pauperes infantes,& mulieres nimietate frigoris defecerunt. In multis viuarijs pisces absorpti sub glacie perierunt.Glacies.n.adeo spissa erat,& valida,vt vehicula onusta super eum ducerentur,& quasi super solũ equitaretur.In Brachbanto anguillæ innumerabiles pp glaciem à paludibus exeuntes , quod dictu mirum est,in fenilibus latuerunt . Sed ibi etiã præ nimietate frigoris deficientes putruerunt.Mortalitas quoque aĩalium maxima fuit , hyemi successit intemperies aeris, nunc niue,nunc pluuia,nunc gelu,alternarim satis noxia vsque in medio Marcio. Postea diutino frigore,& pluuia,aerisq; incõstantia, uix tandem arbores floruerunt.Maio mense, vix tandẽ terra herbarum , & graminum reuiguit virore . Himber uerò singulis mensibus assidue deciduus sata agrorum pænè absorpsit.Nam siligo, & anonæ prouentum suum satis sunt ementitæ , multi quoque sacro igne aduruntur.Tyrus hebræa lingua Sor dicta,vrbs Fenicis maxima,& antiqua in corde maris sita, Sidomorum colonia,negociatio maris,emporium totius orbis vaticinio prophetatum celebrata, & carminibus Poetarum inclita, olim quidem insula,sed à Nabuchodonosor, vel ab Alexandro pp expugnationem multis in breui freto aggeribus cõportatis,terræ continens facta,pridem à Nabuchodonosor expugnata , & partim captiuata,& postea ab Alexandro pœnitus destructa,vsque ad solum , & dirupta . Sed iuxta Prophetas post 70.annos reædificata, & in antiquum statum restituta,nostris modo temporibus in fine mundi à Christianis terra mariq; obsessa capitur,& Christi Imperio subiugatur.

Adhuc de eodem , & de morte Henrici Imperatoris.
Cap. XLVI.

ANno sequenti hyems fuit asperrima,sex ebdomadis continua,& valde noxia, fames valida, vbique magna vtriusq; sexus multitudine pereunte.In Albania ignobilis muliercula monstrum bis gemini corporis est enixa auersis vultibus, & corporibus sibi cohærens, ante quidẽ effigies hominis integra,corporisq; membrorum hoĩe distincta,retro verò facies canis similiter corporis,& mẽbrorũ proprietate integra,in Brachbato villa Verisca alia mulier enixa est quatuor masculos in vno partu . In Geblacensi parochia, dum paterfamilias Dñica die mixturam segetum præ penuria famis moleret in vsus familiæ, subito iusta Dei indignatione arsit farina cum putoris nigredine,ad exemplum posteris,ne quis præsumat simile.Hẽricus Imperator Matildem Henrici Regis Anglorum filiã acceperit vxorem, quam tñ postea dimisit.Ipse aũt (vt fertur) à quibusdam nusquam comparuit. Post hoc ipsa Matildis Gaufrido Comiti Andegauensi nupsit . Ex qua Henricum primo Ducem Mortlumaniæ post Regẽ Angliæ procreauit. Alibi vero legitur,ꝙ hic Henricus Leodij Pasca dñi celebrauit . Inde Aquis cõtendens morbo dracunculi, qui sibi erat natiuus molestari cœpit, pp qđ & ibi aliquot dies remoratus est . Deinde quasi Pẽthecostem celebraturus Vultraiectum venit. Et tandẽ Feria 5. in Penthecoste vitam cum regno amisit. Corpus eius eiectis intestinis sale respersum Spiræ relatum est.De hoc aũt Imperatore quędam dicuntur,quę fabulosa esse didicimus.Fertur namque ꝙ se quasi mortuum finxerit,& occulte suorũ præsentiam fugiens peregrinationem aggressus fuerit , & ad vltimum Monachus Cluniaci factus fuerit. Reuera aũt ut dicitur quidam erat valde similis eidem Imperatori,& uiribus corporis plurimum valens , qui Monachatum Cluniaci suscipiens, Henricum Imperatorem se esse firmissime asserebat. Rex Hierusalem Balduinus data redemptione à Saracenis dimittitur.

De Magistro Hugone Parisiensi,& scriptis eius. *Cap.* XLVII.

EX chronicis . Florebant tunc temporis venerabilis Hugo Parisiensis S.Victoris canonicus,religione, & scientia literarum clarus, & in 7. liberalium artium peritia nulli sui tempore secundus, qui inter multa, quæ vtiliter scripsit ẽt librum de sacramentis valde necessarium duobus voluminibus comprehensum edidit. In cuius libri volumine secundo quiddã mirabile intexuit de quodam Peregrino, de quo.s.superius dictũ est,quẽ diabolus in specie S. Iacobi apparẽs ad hoc seduxit,vt ꝑpria manu se interficeret. Cũq; eũ Diabolus secũ traheret S.Iacobus superueniẽs eripuit eũ de manu illius,& multa ei ondẽs ante iudiciũ Dei statuit,atq;, vt denuo vitæ redderet obtinuit. Petẽte aũt Rege Ludouico explanauit gerarchiã S.Dionisij martyris,multis obscuritatibꝰ plenã. Actor. Scripsit ẽt,& idẽ Hugo,& alia plurima opuscula.s. Dydascolon li.5.Super Ecclesiastẽ,homel.15.Sup lamẽtationes Hieremiæ li.1.Super gerarchiã Dionysij angelicã,li.1.De arra aĩæ,li.1.De uirtute orãdi,li.1.De institutione nouitiorũ,li.1.De arca Noe, li.5. De aĩa Xpi,li.1.De ppetua virginitate B.Mariæ,li.1.Expositionẽ sup Magnificat,li.1.Sup Tota pulchra es,li.1.De sacris,li.2. Item notulas super quosdã uersus Psalmorum,& alia plura opuscula,de quibus hęc pauca,quæ sequunť excerpsi in hũc modũ.

Documentum eius de oratione. *Cap.* XLVIII.

HVgo in li.de virtut. orandi. Quo studio,& quo affectu a nobis orandus sit Deus ex nostra miseria simul & eius misericordia considerare possumus. In consideratione miseri cordiæ nostræ discamus quid nobis necesse sit petere, in consideratione misericordię Dei nostri, quo desiderio debeamus postulare.Cogitemus quam sit breuis vita nostra:quam uia lubrica:quam mors incerta. Cogitemus quòd lugentes in hanc vitam intrauimus,cum dolore pertransimus. Cum luctu exituri sumus. Vt autem prætermittamus mala ea,quæ omnes communiter homines opprimunt, qualia ęstimamus esse secreta pericula singulorum,quorum sibi quique conscii sunt,si cogitare quisque voluerit,quæ ab ineunte ætate mala fecerit quæ sustinuerit. Quotiens pro amore vitæ eius frustra desudauerit, quotiens in laboriosis conatibus fallaces exitus inuenerit, & post longos discursus requiem necdum ullam adeptus sit. Cognoscet quid de hac vita iudicare possit.Cum autem uitæ huius erumnam considerat,etiam quæ sit patriæ celestis suauitas atque dulcedo attendat, & perpendat quid inuenerit,quid perpenderit,ut ex vtroque intelligat quantum sibi in hoc exilio lugendum sit.Hinc enim Salomon dicit.Qui addit scientiam, addit & dol orem , quia quanto magis homo mala sua intelligit,tanto amplius suspirat & gemit. Postremo superest ut in memoria malorum nostrorum etiam misericordiæ Dei recordemur , quia fiducialius in futuro eius miserationes requiramus,sed quemadmodum in præterito nostri misertus sit cogitemus,reuocemus ad memoriam bona quæ tribuit,& quòd in periculis sępe constitutos clementer eripuit , nec unquam peccatis nostris quo minus misereretur vinci potuit.Oblitos sui de se admonuit,auersos ad se reuocauit, venientes ad se benigne suscepit,pęnitentibus indulsit , perseuerantes custodiuit . Meditatio nanque assidua conscientiam, conscientia compunctionem, compunctio autem deuotionem parit , deuotio vero orationem perficit.Scientia est quando homo ad cognitionem sui illuminetur.Compũctio est,quando ex consideratione malorum suorum cor interno dolore tangitur. Deuotio est,pius & humilis affectus in Deum, qui ex compũctione generatur.Tritus enim magnitudine malorum suorum animus,& diffidens de propriis uiribus ad Deum se conuertit , & tanto ardentius patrocinium illius expetit, quanto sibi nihil extra Deum relictũ esse videt in quo confidere possit.Deuotio igitur est conuersio in Deum pio,& humili affectu.Humilis enim est ex conscientia infirmitatis suæ,pius ex consideratione diuinæ clemẽtiæ.Hæc in se tres principales uirtutes habet,Fidẽ, Spẽ, Charitatẽ.Neq;.n.homo ꝑ deuotionẽ se ad Deũ conuerteret, nil & crederet se ab eo saluari posse, & sperare eũ misereri velle. Postrema

nisi eum plusquam mala sua diligeret, nequaquam illa fugiens refugium sibi in ipso eligeret. Nihil ergo aliud est oratio quam mentis deuotio, idest conuersio in Deum per pium, & humilem affectum, Fide, Spe, & Charitate subnixa.

De Speciebus orationis. Cap. XLIX.

TRes sunt species orationis, supplicatio, postulatio, insinuatio. Supplicatio est sine determinatione petitionis humilis, & deuota præcatio. Postulatio est determinatæ petitionis certa narratio. Insinuatio est sine petitione per solã narrationem volũtatis facta signatio. Tria sunt genera supplicationum, captatio, exactio, pura oratio. Captatio est, qđ fit ante postulationem ad præparandum, & inclinandum animum auditoris. Qđ tribus modis facimus. Primo cum aliquid dicimus, qđ personam, vel causam nostram commendet siue meritum nostrum siue infirmitatem, siue aliud. Secundus modus est cũ aliquid in laudẽ eius proferimus, quem oramus, per qđ apud animum nostrum eum charum, & acceptabilem esse significamus, vt nostra charitate vicissim eius dilectionem mereamur. Tertius est cum aliquid dicimus per qđ apud animum auditoris causa aduersarij nostri siue persona deprimitur, ut odio potius, quam amore digna uideatur. Exactio est post factam postulationem, quando auditorem ne petitio nostra apud eum in obliuionem veniat, quadam instantia memorem facimus. Hoc genus quam apud homines importunum vr, tam apud Deũ gratum, atque laudabile est. Pura oratio est, qñ ex abundantia deuotionis mens ita accenditur, vt cum se ad Deum postulatura conuertit, præ amoris eius magnitudine ẽt petitionis suæ obliuiscatur. Inter hæc tria supplicationum genera infimum locum captatio, medium exactio, supremum, & excellẽtissimum pura oratio obtinet: quia captatio timorem: exactio fiduciam, pura oratio perfectum amorem habet, ita vt pura oratio magis in iubilum cõuertatur, & appropinquet Deo, perueniat citius, & efficatius obtineat. Postulatio est determinatæ petitionis in certa narratio. Hæc tribus modis fit, obsecrando, rogando, simpliciter postulando. Obsecratio est, quando vehementior necessitas deuotius precibus insistere cogit. In mediocribus causis rogamus, in minimis simpliciter postulamus. Excellentissimũ est obsecrare, medium rogare, minimum simpliciter postulare. Insinuatio est etiam sine petitione per solam narrationem voluntatis facta signatio. Hæc quoque tribus modis fit, timore, fiducia, & contemptu. Timore fit, quando magna est causa, quã agimus, vel persona quam rogamus, sicut istud. Domine si fuisses hic frater meus non fuisset mortuus. Rogare.n. voluit, vt Dñs fratrem suum mortuum suscitaret, sed quia pro magnitudine causæ, & pro reuerentia personæ extimuit, insinuare potius, q̃ postulare elegit. Dixit vnde voluntas intelligeretur, & temeritas non reprehenderetur. Fiducia fit quando, vel de facilitate causæ, vel de beniuolentia personæ confidimus. Et ideo patenter desiderium nostrum exprimere negligimus, quia nos obtinere posse sola insinuatione speramus, sicut est illud. Vinum non habent. Contemptu, quãdo causa vilis est, vel persona, quæ rogatur humilis, quæ omnino ab oratione diuina excluditur apud homines autem maxime superbos, & potentes maximo studio exercetur. Insinuatio ex fiducia, perfectis conuenit, ex timore incipientibus, ex contemptu malis.

De quibusdam Psalmis, qui non videntur ad orationem pertinere. Cap. L.

QVosdam mouere solet, q̃ in orationibus nostris illos etiã nonnunq̃ Psalmos, qui vel petitionis verba non habent, vel ad nostram petitionem non pertinent decantare solemus. Ecce enim inquiunt Deum pro indulgentia peccatorum nostrorũ deprecari volumus, quid nobis ad hoc prodest. Si vel, quare fremuerunt gentes, vel Attẽdite popule meus, vel alium huiuscemodi decantamus. Sed quisquis supradictas orationis species diligenter perspexerit qualiter ẽt ista in orationibus dicta valeant facile discernit. Dicamus igitur oẽs illas scripturas iccirco vtiliter debere, & conuenienter posse inter vota precũ nostrarum ab orantibus recitari, ut in nobis affectũ piæ deuotionis excitant, & cor nostrũ, vel narrando laudem Dei ad eius amorem prouocant, vel nostram cõmemorando miseriam ante conspectum eius nos humiliant, vel malitiam aduersariorum nostrorum exaggerando, & vtilem nobis sollicitudinẽ, & fiduciã coram ipso ampliorẽ præstant. Siue igitur laudẽ Dei in bonitate, & potentia, siue miseriã nostram in infirmitate, & culpa nostra, siue malitiam aduersariorũ nostrorũ in tirãnide eorũ, & astutia ad exercitationẽ mentis, & augmentum bonæ deuotionis orantes commemoremus nihil impetũ facimus, sed per piũ affectum quem in nobis uerba excitant ubiq; orantes sumus. Vnusquisq; ergo cũ in oratione, vel Psalmos, vel alias qualescunque scripturas decãtat, diligenter consideret, cui affectui deseruiant, & ad illum affectum toto nisu cor suũ excitet, adquem id qđ loquitur magis pertinere videt, sicq; per intelligentiã verborum in maiorem deuotionẽ affectũ accẽdet. Certe uidemus adulatores qualiter se erga illos à quibus aliquid expetunt deuotos simulant, & nos pcibus nostris pueniamus faciem dñi, & ut mereamur obtinere, qđ petimus, non simulatã deuotionẽ, sed ueram charitatem offeramus. Beatificemus amicos dñi nostri, indignemur inimicis eius. Laudemus in eo potentiã pietatẽ, sapientiã, equitatẽ. Itẽ narremus ei miseriã nostrã, confiteamur ei culpã nostrã, offeramus ei obedientiã nostrã. Dicamus, & credamus aliũ esse per quẽ possumus eripi, p quẽ speremus liberari. Item ostendamus ei aduersariorũ nostrorũ Dæmonũ, & peruersorũ hoĩum malitiã, crudelitatẽ, iniquitatẽ tyrãnidẽ, q̃ ei aduersant, q̃ nos psequunt, q̃ nobis hostes sũt, q̃ ei cõtra dicunt, q̃ odimus, q̃ odit, q̃ diligim⁹, q̃ diligit, malle nos pp eũ odia inimicorum eius ppeti, q̃ contra eum hr̃e pacem eorum.

De Scientia recte viuendi, item in libro de institutione nouiciorum. Cap. LI.

SCientiam recte viuendi, & honeste, comparare sibi oportet hominem partim rõne, partim doctrina, partim exemplo, partim meditatione sacrarum scripturarum, partim assidua inspectione operum, ac morum suorum. Rõne quidem hoc modo. Debet siquidem homo diligenter considerare, quid liceat, & quid non: quid deceat, & quid non, in oĩ actu, & in oĩ loco, & in oĩ tpe erga omnem personam. In oĩ actu, hoc est qualiter sacra, & diuina misteria impleri oporteat: qualiter humana officia, quæ ad usum pertinent corporis exercere conueniant, ut semper sibi fit parcus, & proximo prõptus, & Deo deuotus. Nõ solum aũt quid agat, sed ẽt in quo loco quid agere debeat considerer necesse est. Alius est modus se habendi in eo loco, vbi Deus adoratur, alius in eo ubi corpus reficitur, alius in eo qui locutioni deputatus est, alius in eo ubi silentium custodit, alius denique in secreto, alius in publico. Et q̃uis in nullo loco homo disciplinam deserere debeat. Diligentius tñ, & magis sollicite ibi conseruanda est, ubi uel neglecta pluribus generat scandalum, vel custodia bonæ imitationis exemplum. In nocte secum debent esse homines, & aut fessa membra somno reficere, aut orationibus, uel meditationibus sanctis in silẽtio animũ exercere. In die uerò de secreto suo in unum coeunt, & ad rursum videndos se, & imitandos ostẽdunt. Ante cibum sumptum magis hilares nos esse conuenit, ne ipsa nostra abstinentia grauis, & molestia uideatur. Post verò magis modestos, & tacitos, ne per gulæ vitium crapula nos inflammasse putetur. Quantum uero decoris addit diebus festis quies uacationis, tm̃ ornamenti confert diebus cæteris studiũ boni operis. Itaq; carnales q dẽmentes, ne uel in istis in bono opere se exerceãt pigritia ligat.

Qualiter homo se habere debeat ad proximos. Cap. LII.

DIscretio personarum quantum quidem pertinet ad dilectionem s̃m meritum, quantum uerò ad uenerationem s̃m ætatem, & officium habenda, est meliores diligere, superiores honorare debemus: quia par est contumacia siue in eo, qui pp inferiorem gradum in hoie uirtutẽ despicit, siue in eo, qui pp inferiorem vitã gradum superiorem cõtemnit. Istis ergo honor, illis amor impendatur, sic tñ, vt honor illorũ sit uoluntarius, & illorũ amor uenerandus: reuerentia.n. sine amore magis seruilis est, & amor sine reuerentia puerilis iudicari debet. Sex deniq; modis discretionem personarũ habendã ex his colligimus, tribus s̃m dignitatem, & tribus s̃m conuersationẽ. Secundum dignitatem superioribus obedientiã, timorẽ, obsequiũ, & uenerationẽ debemus exhibere, cum æqualibus pacẽ, & concordiã custodire, inuicẽ obsequio bñficio, & honore præuenire. In omni actione, & verbo superiorẽ locum eis tribuere, & si qñ fortassis in aliquo negocio eos præire cogamur, cum omni humilitate, & reuerentia, quæ facienda sunt non præcipere, sed demonstrare. Et si eos præcedere contigerit cum alacritate, & deuotione quasi ex necessitate subiecti obedire. Inferioribus semper beneficium, & auxilium impendere, nunq̃ improperare, sine contumelia corripere, sine superbia gubernare, sine crudelitate castigare, cum pietate fouere, uenerationem non exigere, societatem atque qualitatem amare. Maioribus per timorem subdi, æqualibus per charitatem obsequi, minoribus per humilitatem coæquari. Præcipientibus parati, obedientibus modesti, maledicentibus taciti, laudantibus verecundi. Item secundum conuersationẽ superioribus quidẽ in omni loco, & in oĩ opere, & sermone exhibere studeamus reuerẽtiam, & quicquid egerint, aut ubicunq; fuerint uirtutis exemplum imitemur, quodãmodo taciti, tñ consortium cooperandi nunq̃ psumam⁹ expetere. Neglegẽtes uerò, & maxime eos quorũ opera, vel studia rephẽsione digna apparẽt, tali nos cautela declinare oportet, vt & fugiam⁹, qđ faciũt, & tñ nõ iudicare psumam⁹

quod sunt. Cogitemus in eiusmodi nobis neque dari exemplū neque permitti iudicium, quia fortassis hoc in eis ignorantia siue infirmitas excusat, quod si a nobis fieret excusationem non haberet. Cum medijs & ęqualibus tanta nobis pacis & concordię seruandę diligentia sit, vt in nullo unquam negocio, quātū in nobis est, fraterna dilectio perturbetur. Studeamus iniuriam eis nunquam aut molestiam inferre. Illatam uero propter amorem fraternæ charitatis æquo animo sustinere, nihil contentiose aut arroganter contra eos agere, sed parati semper in omni opere & pertinaciter insistentibus cedere, & laborantibus libenter subuenire. Et quia inter pares nonnunquam peruersa quædam virtutis ęmulatio esse solet, operam nostram neque ingeramus nolentibus, neque petentibus subtrahamus, quia in utroque liuoris suspitio esse potest. Si quando autem in aliquo forte negocio laborantibus opem ferre cupimus, tanta hoc humilitate & mansuetudine faciendum est, vt hisdem ipsis manifestum sit, ꝙ non excellentiam opis, sed cōsortiū q̄ram' laboris.

Qualiter habere se debeat in seipso. Cap. LIII.

CAEterum quantum pertinet ad nos summopere nitendum est, nequando vel in labore minus patientes, vel in obedientia præceptorum minus alacres, vel in charitatis operibus exequendis minus inueniamur feruentes. Spiritualis doctrinæ studium non litigantes sed auscultantes requirit, sicut per Moysen dicitur. Audi Israel & tace. Et sicut Iacobus admonet dicens. Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum & cętera. quia qui linguam suam a multiloquio compescere non vult, non poterit animum suum diu a furore iracundiæ custodire. Sed dum prę alijs superbe sapientes uideri uolumus, erubescimus vel nostram ignorantiam ab alijs argui, vel aliorum sapientiam quasi ad nostram depressionem approbari: sic nonnunquam contra nostram conscientiā, vel nostrum errorem impudenter defendimus, uel alterius ueritatem malitiose impugnamus. Hæc est sapientia huius mundi quam idem Apostolus carnalem uocat & diabolicam, quæ versuta est & maligna, illas solummodo astutiæ uias exquirens, quibus possit suum errorem tegere, & alienam ueritatem quāuis manifestam in opinione stultorum & insipientium hominum deprauare. Sed non talis, sapientia, quæ desursum venit, q̄ nescit etiam semetipsam contra ueritatem diligere, semper parata, vel bonum quod habet non habentibus humiliter impendere, vel bonum ab habentibus libenter petere, vel malum q̄d sustinet cum alijs & coram alijs ueraciter accusare, & ipsa doctrina veritatis tales auditores amat, nec erubescunt magistros habere omnes a quibus discere possint quod ignorant, qui bene dicta omnium libenter approbant, errores uero alienos irrūpere student, vel modeste corripere, vel prudenter dissimulare. Qui denique studium scientiæ morum disciplina exornat, sicut cera nisi prius emollita fuerit, formam non recipit, sic & homo quidem per manum actionis alienę ad formam virtutis non flectitur, nisi prius per humilitatem ab omni elationis & contradictionis rigore molliatur. Neque enim per exemplum alterius aliquando in melius reformari poterit, qui adhuc per elationis vitium & bona aliena oppugnat, & sua mala defendit. In lectione diuina prius debetis quærere, quod mores vestros ad virtutem instruat, quam quod sensum acuat ad subtilitatem, magisque velle informari præceptis scripturarum quam quæstionibus impediri. Cum igitur diuinas scripturas legitis, solerter perpendite quid ibi dictum sit ad excitandum in uobis amorem Dei, quid ad contemptum sæculi, quid ad cauendas insidias inimici, quid disciplinam in opere, quid humilitatem in cognitione, quid obedientiam in præceptis, quid patientiam habere in diuersis doceat. Et hanc ipsam sapientiam quam pro virtute libenter despicitis, melius postmodum per virtutem inuenitis. Sæpe opus, quod bona intentione inchoari creditur, tanto citius hominem in deceptionis laqueum præcipitat, quanto de intentionis sue principio securus finem actionis non obseruat, & imprudens quasi via plana ad foueam currit, quia uidet quid faciat, sed quid factum suum sequi debeat non attendit. Propter quod circumspectio homini vbique necessaria est, qua sollicite attendat, quid agat, quid agere debeat, si id quod faciendum est faciat, si quantum & qualiter faciendum est faciat, si bono operi malum aliquod non admisceat, si alterius bonum vt suum diligat, si suum ut alterius malum reprehendat, quantum ad bona agenda solito sit alacrior, quantum ad mala vincenda solito constantior, si in aliquo opere suo insidiis inimici supplantatus sit, qualiter demum per iudicium transactæ deceptionis futuram illius fraudem caueri possit.

De Disciplina membrorum in generali. Cap. LIIII.

DIsciplina est membrorum omnium motus ordinatus, & dispositio decens in omni habitu & actione. Disciplina est compes cupiditatis, malorum desideriorum carcer, frenum lasciuiæ, elationis iugum, vinculum iracundiæ, quæ domat intēperantiam, leuitatem ligat, & omnes inordinatos motus mentis atque illicitos appetitus suffocat: sic enim de inconstantia mentis nascitur inordinata motio corporis. Itaque quoque dū corpus per disciplinam stringitur, animus ad constantiam solidatur, & paulatim intrinsecus mens ad quietem componitur, cum per disciplinæ custodiam mali motus eius foras fluere nō sinuntur. Integritas ergo virtutis est, quando per internam mētis custodiam ordinate reguntur membra corporis, sed qui statum mentis perdit, foras in inconstantiam motionis defluit. Vnde per Salomonem dicitur. Homo apostata & cætera. Ligāda ergo sunt foris per disciplinam membra corporis, ut intrinsecus solidetur status mentis, quatenus dum undique exterior custodia interiori mobilitati coercendæ opponitur, tandem mens ad pacem stabilem in semetipsa colligatur. Omnium nāque vitiorum motus disciplina coercet, & quantum mala desideria foris coercendo comprimit, tantum per eam bonum desiderium interius conualescit. Paulatimque eadem virtutis forma per consuetudinem mentis imprimitur, quæ foris per disciplinam in habitu corporis conseruatur.

De Disciplina seruanda in habitu. Cap. LV.

QVatuor sunt præcipue, in quibus conseruanda est disciplina. In habitu, in gestu, in locutione, in mensa. i. in comestione. In habitu quinque modis, in genere, & qualitate, in colore, & formatione, & coaptatione vestimentorum. In genere scilicet ne sint nimis præciosa. In qualitate ne nimis sint subtilia uel mollia. In colore ne nimis nitida, siue quolibet alio modo supra quam disciplina & propositum religiosæ conuersationis expetit fucata. In formatione ut sint, decenter & religiose composita, idest ne nimis magna aut dependentia aut fluxa, ne nimis stricta siue quolibet alio modo secundum sæculi vanitatem decorata. Coaptatio ad modum portandi pertinet. Nam sunt quidam stulti, qui stultis placere cupientes quodam artificio vestimenta sua circa collum componunt. Alii uero maiori scurrilitate ridiculo se transuertunt. Alii autem, ut pompā de se faciant explicant ea, & quantum possunt latius distendunt. Alii tenere corrugata in unum colligunt, alii contorquētes & cōplectētes inuoluūt, alii toto conamine stringētes, & sindētes ea oīa corporis sui liniamēta in verecūdissima quadam turpitudine aspicientibus numeranda exponunt. Alii iactando & uentilando pannos suos leuitatem mentis suæ ex ipsa habitus sui mobilitate ostendunt. Alii incedentes sinuose firmate terram uerrunt, & limbis dependentibus immo retro consequentibus caudis in similitudinem vulpium uestigia obducūt, qui ut ostendant se de numero illorum esse de quibus dicit Psalmista. Non sic impii non sic, &c. quocunque pertexerint quasi turbo tempestatis puluerem concitant, & ipsi filii tenebrarum illud lumen foris oculis hominum subtrahunt, quod intus cœcata mente perdiderunt. Tedet me omnia uanitatis concilia numerare, in quibus stulti, & uecordes Mulieribus immo Meretricibus studia sua auferunt, & tanto dedecore, quanta superstitione cum habitu pænè sexum mutauerunt, sed gratia Dei omnes qui modo in religione constituti talibus student, & per hoc hominibus placere cupiunt, omnibus hominibus magis uiles, & contemptibiles fiunt, & econuerso, qui hæc propter Deum despiciunt, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus honorabiliores. & chariores existunt.

Inuectio contra illos, qui de veste gloriantur. Cap. LVI.

EAnt ergo nunc miseri & stulti honestatis ignari, eant & comant pannos suos, qui non intelligunt quam iuste in viris religiosam uitam professis, cultus præciosarum uestium reprehenditur, qui per Apostolum Petrum in Fœminis prohibetur. Non inquit in veste præciosa, videant quia ille diues, qui in euangelio purpura & bysso induitur, postea in tormentis Inferni æternaliter cruciandus sepelitur. Quid autem in purpura, nisi color & prætium, quid in bysso, nisi mollities reprehenditur. Cum ergo carni suæ & in purpura decorem, & in bysso molliciem adhibuisse dicitur proculdubio simul superbus, & luxuriosus fuisse comprobatur. Si igitur ille quia proprijs abusus, & tantam damnationem meruit, quid putamus isti faciūt, qui propriam non habentes, alienam eleemosynam cultui suæ elationis impendere non pertimescunt. Ve eis, peccata populi commedunt. Ve coronæ superbiæ & floridæ. Ve quia omnis caro fœnum & cætera. Quid igitur superbis puluis & cinis, fumm' euanescēs, & uapor ad modicū parēs? Quid est homo? putredo, & filius hominis uermis, vermis ipse & uermis hęreditas eius? Cum enim morieť homo hęreditabit. s. b. & ver. Quātūcunq; excolať & orneť, quid est aliud caro quā caro? Quid igiť prodest in habitu, qui foris ad tempus adhæret glo-

riam

riam quærere, & corruptionis putredinem, quæ in nobis est, & semper permanet non cōsiderare? Propterea debent amatores religionis opere demonstrare, quantum ipsi terrena despiciant, nec carnem, quæ moritura est cultu superstitioso excolere, sed pompæ indumentorum morum ornamenta anteferre. Vestimenta plus vilia, quam preciosa, plus crossa, quam subtilia, plus aspera, quam mollia, plus fusca, quam nitida, plus neglecta, quā accurate composita, vel apta amare.

De Disciplina in gestu. Cap. LVII.

GEstus est modus, & figuratio mēbrorum corporis ad omnem habendi, & agendi modum. Hic sex modis reprehēsibilis inuenitur. s. si est aut mollis, aut dissolutus, aut tardus, aut citatus, aut procax, aut turbidus. Mollis significat lasciuiam, dissolutus negligentiam, tardus pigritiam, citatus inconstantiam, procax superbiam, turbidus iracundiā. Homo ait apostata, &c. Et dixit Dominus. Pro eo, q elevatæ sunt filiæ Syon, &c. Nemo igitur deinceps putet parum delinquere eos, qui contra disciplinam ad turpes motus, & inordinatas gesticulationes membra sua inflectunt, quia nunquam scriptura tam seuere istos exteriores motus corporis in nobis reprēhēderet, nisi omnis exterioris hominis inhonesta figuratio, & motio indecens ab interiori mentis corruptione manaret. Propterea multum eius disciplina valeret ad coercendos prauos motus animi. Primum ergo diligenter obseruandum est, vt singula membra suum teneant officium, neque usurpent alienum: vt. s. id agat vnumquodque membrum ad qđ factum est, vt neque loquatur manus, neque os audiat, neque oculus linguæ officiū assumat. Sunt enim quidam, qui nisi patentibus buccis auscultare nesciunt, & quasi per os sensus ad cor influere debeat, palatum ad verbum loquentis aperiunt. Alij, qđque adhuc peius est in agendo, uel audiendo quasi Canes sitientes linguam protendunt, & ad singulas actiones, velut molam labia torquēdo circunducunt. Alij loquentes digitum extendunt, supercilia erigunt, & oculos in orbem rotantes aut profunda quadam consideratione defigentes cuiusdam intrinsecus magnificentiæ conatus ostendunt. Alij caput iactant, comam excutiunt, vestimenta adaptando componunt, & latera cubitando, pedesq; extendendo ridiculam satis ostentationis formam fingunt. Alij quasi ambæ aures ad audiendum factæ non sint, altera tñ collo detorto voci venienti opponunt. Alij tipum nescio quē figurantes, oculum inter videndum alium claudunt, alium aperiunt, alij maiori ridiculo cum medietate oris loquuntur. Sunt præterea mille laruæ, mille subsannationes, & corrugationes narium, mille valgia, & contorsiones labiorum, quæ pulchritudinem faciei, & decorem disciplinæ deformant. Est enim facies speculum disciplinæ, cui tanto maior custodia adhibenda est, quanto minus siquid in ea peccatum fuerit celari potest. Temperanda est igitur facies, & modificanda in gestu suo ita, vt nec proterue exasperetur, nec molliter dissoluatur, sed semper habeat, & rigidam dulcedinem, & dulcem rigorem. Alij nauigāt brachiis incedentes, & duplici quodam monstro vno eodem oportet tempore pedibus deorsum in terra ambulāt, & lacerti sursum in aere volant. Quod est quæso monstrum hoc, qđ simul in se fingit, & hominis incessum, & nauis remigiū, & auis uolatum. Libet in hoc poetice illius subsannationis elogium proclamare. Humano capiti ceruicem pictor equinam. Iungere si velit, & varias inducere plumas.

Adhuc de eodem. Cap. LVIII.

IDcirco oportet, vt ad hanc perturbationem sedandam custodia disciplinæ opponatur, quę vnumquodque membrum ad suum officium restringat, quatenus dum alterum membrū operatur, alterum autem omnino quietum maneat, aut si forte eius opera necessaria esse cognoscitur suo motu ad cooperādū illi decenter, & ordinate moueatur, vt nihil confuse nihil præposterum in membris corporis agatur. Est. n. quasi quædam respublica corpus humanum, in quo singulis membris sua officia distributa sunt. Dum ergo vnum membrum alterius membri officium inordinate sibi vendicat, quid aliud quam concordiā vniuersitas perturbat. Dumque aliud suo motu alterius motū impedit, certe illi quam natura moderatur dispositioni contradicit. Prima ergo est custodia disciplinę in gestu, vt vnūquodque membrum, in eo ad qđ creatum est officio, se contineat, neque alterius ministerium sua admixtione confundat. Secunda est custodia disciplinæ in gestu, vt vnumquodque membrū id, quod facit, eo modo, atque mensura faciat, quo faciendum est, idest nec plus, nec minus, nec aliter quam oportet faciat, quatenus in actu suo sic, & dirigatur, & moueatur, vt in nulla vnquam parte temperantię limitem, aut formam honestatis excedat: hoc est, ut in paucis exemplificemus, ridere sine apertione dentium, uidere sine defixione oculorum, loqui sine extensione manuum, & intentatione, sine contentione labiorum, sine extensione, & iactatione capitis, sine eleuatione superciliorum. Incedere sine modulatione gressuum, sine uentilatione brachiorum, sine gesticulatione scapularum. Sedere sine diuaricatione crurum, sine alterutrum subiectione pedum, sine extēsione, vel agitatione tibiarum, sine alterna accubitatione laterum, iacere sine disiectione membrorum. Et ut tandem de hac parte finem loquēdi faciamus, gestus hominis in omni actu esse debet gratiosus sine mollitie, quietus sine dissolutione, grauis sine tarditate, alacer sine inquietudine, maturus sine protervia, & seuerus sine turbulentia, mollem gestum temperat turbidus, & turbidum mollis, dissolutum procax, procacem dissolutus, citatus tardum, tardus citatum, quia inter uitia contraria medius limes est virtus.

De Disciplina in sermone. Cap. LIX.

IN locutione quinque res sunt obseruandæ, hoc est, quid dicatur, cui, quando, vbi, quomodo. Quid, ut uidelicet, nunquam in sermonibus disciplinatis ociosa adhibeantur. Ociosa autem sunt omnia, quæ sunt aut inhonesta, aut nociua, aut inutilia. Inutilia sunt, quæ nec loquētibus, nec audientibus prosunt. Inhonesta, quæ uel illius qui loquitur, uel illius cui loquitur, uel illius de quo loquitur dignitati non conueniunt. Nociua, quæ suis suasionibus animos auditorum, siue ad errorē siue ad prauitatem inducunt. Hæc tria duobus discerni possunt. i. secundum qualitatem rerum, de quibus locutio fit, & secundū qualitatem personarum per quas, uel ad quas, uel de quibus locutio fit. Qualitas personarum quatuor modis consideratur, secundum ætatem, quia aliud conuenit locutionibus iuuenum, aliud senum. Secundum scientiam, quia aliud locutionibus sapientium, aliud simplicium. Secundum officium, quia aliud locutionibus ipsorum, qui negocia exteriora tractant, aliud eorū qui secretioris uitę quieti, & studio contemplationis inuigilant. Secundum ordinem, quia aliud conuenit locutionibus eorū, qui sunt prælati, aliud qui sunt subditi. Senes loqui debent de discretione bene consulendi, iuuenes de instantia benefaciendi. Sapientes de mysterijs scripturarum, simplices de exemplis bonorum operum. Hi qui exteriora tractant negocia de solertia acquirendi. Hi qui quietam vitam ducunt de disciplina viuendi, prælati de prouisione subditorum, subiecti de obedientia præceptorum. Rursum de discretione loquendi dictum est, cum uiro irreligioso tracta de sanctitate, &c. Sapientes uelle docere superbia est, & obstinatos corripere insipiētia: quia iniuriosus est proximo, qui meliori non exhibet reuerentiam; & iniuriosus sibi, qui non emendat, sed prouocat erga se insipientis uesaniam. Ergo qui cum alio loquitur, primo consideret vtrum propter se an propter alium loquatur. Si propter suā utilitatē loquitur videat, ut ille talis sit de cuius colloquio vtilitas ei prouenire possit, si pp illum loquitur, caueat ille, ne talis sit ille, qui uel sua exhortatione non indigeat, uel ita in malo obstinatus, ut exhortatione alterius corrigi se nō permittat. Facile ergo cui sit loquendum agnoscimus, si id, qđ dr̄ quale sit diligenter consideremus: quia id profecto vnicuique magis dici conuenit, quod ad illud in quo ipse plus laborat, malum sanandum consilio cōmodiori occurrit. Verbi gratia, Si cœperimus superbis laudare constantiā, dum eos ad virtutē hortari credimus, amplius in suo officio confirmamus. Exhortemur ergo ad constantiam timidos, ad timorem superbos, ad frugalitatē prodigos, ad liberalitatem auaros, ad humanitatem parcos, ad parcitatem gulosos, ad consilium temerarios, ad feruorem zeli tepidos, ad silentium uerbosos, ad uerbum exhortationis nimis tacitos, ad alacritatem segnes, ad mansuetudinem impatientes, ad iustitiam negligentes, ad indulgentiam crudeles, ad uerecundiam procaces, ad quietem præcipites, ad prudentiam incautos, ad sollicitudinem obliuiosos, ad modestiam inuerecundos, & omnino quicquid dicere volumus cui dicendum sit, ex ipsa prius nostri sermonis qualitate colligamus.

Adhuc de eodem. Cap. LX.

SEquitur tertia discretio loquendi, vt cum aliquid dicere volumus, prius ubi illud dici conueniat consideremus. Neque igitur in diuinis, & sacris locis fabulationes inducere, neque in illis locis, vbi de disciplina est agendum, quæstiones, aut contentiones verborum ventilare, neque in illis, ubi de intelligentia diuinarum scripturarum tractandum est exteriora negocia admiscere debemus, nec ea, quæ sunt pluribus dicēda in occulto edere, nec ea, quæ sunt paucis reuelanda in manifesto propalare. Quarta loquendi discretio est, quando quid dicendum sit attendere. Tempus est quando nihil dicendum est, quia tempus tacendi. Et quando aliquid dicendum est, quia tempus loquendi. Tempus uerò quando omnia nunquam tempus tacendi. Tempus loquendi debet præcedere, quia prius

prius per silentium tpe tacendi discitur, quid postea per verbū tpe loquendi proferatur. Aliqñ tacere debemus, propterea, q̄ alter prior loqui cœpit, aliqñ pp multiloquium vitandū, aliqñ q̄ hi qui præsentes sūt nequaquam tales sunt ad quos verbū debeamus facere, dū vel reuerentia dignitatis personæ intenditur, vel malitia incorrigibilis, atque ideo indigna admonitione existimatur. Sapiens aūt æque cauet, vel ne in eo tpe qñ loqui dēt per negligentiam sileat, vel ne in omni tpe, qñ loqui decet per licētiam concessam in multiloquium cadat. Qualitas, idest modus loquendi in tribus constat. Vt loquentis gestus sit modestus, & humilis, sonus dimissus, & suauis, significatio verax, & dulcis. Modestiā debet habere gestus loquentis, vt nec ino dinate, nec impudice, nec turbulente inter loquendum membra moueat, neque oculorum nutibus, aut aliqua indecenti confirmatione sine trāsformatione vultus placorem sui sermonis imineat. Sonus demissus, ne in strepitu, & immoderata clamositate auditores, aut terreat, aut offendat, ed & cū veritate necesse est, vt sermo loquentis dulcedinem habeat, quia sæpe etiam veritas auditori amara efficitur, si aut sine ratione, aut sine dilectione contra eum proferatur.

De Disciplina in cibo. Cap. LXI.

IMmensā est duplex custodia disciplinæ, in habitu, & cibo. Disciplina in habitu tribus modis, tacendi, videndi, sese continendi. Taciturnitas inter epulas necessaria est, qm̄ lingua, quæ omni tpe prona ad peccatum labitur, periculosius cum per crapulam inflammata fuerit, ad loquendum relaxatur. Custodia oculorum, quia non decet ibi præcipue, vt impudenter ea, quæ apud alios aguntur, circunlustrando prospiciat, sed, vt potius pudice dimissis luminibus, ea tñ, quæ sibi apposita sūnt attendat. Custodia quoque continendi sese ibi negligenda non est, quatenus videlicet, neque in habitu, neque in gestu indecens aliquid aut inhonestum agatur, sicut quidam faciunt, qui cum ad edēdū assederint, inquieta quadam agitatione, & confusione membrorum intemperantiam, animi sui designant, caput excutiunt, brachia erigūt, manus in altum expandunt, & non sine magna turpitudine, quasi totum epulum sint absorturi, ingentes quosdam conatus, & gestus indecoros ostendunt. In vno loco sedentes oculis, & manibus, quæ prope, & quæ longe omnia circuncurrunt, simul panes comminuunt, vina in calices, & pateras effundūt, discos in girum circunducunt, & velut Rex super obsessam ciuitatem assultum facturus dubitant, vbi primum expugnationem aggrediantur, dum simul in omni parte irruptionē facere concupiscunt. His igitur tribus modis debet quisq; inter epulas conseruare disciplinam in semetipso, videlicet, vt & linguam suam à loquacitate restringat, & oculos suos à circunspectione cohibeat, & cætera membra omnia cum modestia, & quiete contineat.

Adhuc de eodem. Cap. LXII.

SEquitur ēt triplex obseruantia disciplinę in cibo, quid, quātum, qūo. Quid sumat. i. vt neque nimis præciosa, & delicata expetat, nec nimis rara, & insolita requirat, nec nimis accelerate, & laute præparata cōcupiscat. In primo. n. luxus arguitur, in secundo curiositas, in tertio superstitio. Sunt nanque quidam quorū fauces satis ridicula infirmitate ægrotant, qui nisi pinguia, & delicata deglutire non pñt, sed qñ eis parci, ac frugiles cibi oblati fuerint, statim aut indigestionem stomachi, aut pectoris siccitatem, aut horripilationem capitis, aut siqua sunt talia, aut excusandas excusationes prætendunt. Alij delitias, & luxum ciborum magna constantia aspernantur, sed ab eis iterū non minori, aut tolerabiliori petulantia cōium ciborum vsus oīno respuitur. Noua quidā & insolita ciborum genera exquirunt, ita ut sæpepp vnius ventrē hoīs oēs circum pagos turba famulorum discurrat, & uix tandē, uel de ignotis atque desertis mōtibus procul radices euellendo, vel paniculos de imis gurgitibus profunda scrutatione pisciculos trahendo, siue intempestiua de arentibus rubetis arbusta colligendo, vnius appetitus petulantiam compescere queat. Et mihi non satis pandere pōt qđ vitium istos exagitet, nisi forte, quia per quandam animi insolentiam multos ob id in suo obsequio occupari gaudent, siue quia per tumorem elationis cæteris oībus quantum cibo dissimiles videri volunt. Alij superstitiosum nimis in præparandis cibis studium adhibent infinita decoctionum, & fixararum, & condimentorum genera excogitantes, modo mollia, modo dura, modo frigida, modo calida, modo cocta, modo assa, modo pipere, modò aliq modo cimino, modo sale condita, ēm cōsuetudinē prægnantiū mulierū desiderantes. Hi pfecto non solū arguendi, sed ēt deridendi sunt, qui quasi caupones ad oēm clepsedrā eliciendi gustus grā palatum extendunt. Sequit custodia disciplinæ in eo qtū quis sumere debeat, cuius mēsura hæc mihi esse vr, vt neque contra honestatē neque supra necessitatem sit. Nō oīs vēter idē sapit, sed alius sic, alius verò sic, cui minus sufficit ille priusq̄ ad turpitudinē edacitatis pueniat, in superfluitate offendit, cui multū opus est in eo sæpe honestas cōmemedendi læditur priusq̄ ad superfluitatē veniat. Ergo ille cui parū satis est magis superfluitatē caueat. Ille verò cui multum opus est magis ad honestatē attendat. Postremo est obseruātia in cibo qūo quis sumere debeat, hoc est, q̄ munde, & q̄ tēperate. Quidā inter cōmedendū dū scutellas exornare volunt, quadrata ferculorū frustra adipensiue saginā super roratā distillantia mensalibus inuoluunt, aut sup inijciunt donec iterū euiscceratis interioribus, ea q̄ remanserant in pristinū locum reponūt. Alij bibentes mediotenus digitos poculis immergunt. Alij vnctas manus ad vestimenta sua detergētes, rursus ad cibaria tractanda redeunt. Alij nudis articulis coclearis vice olera sita piscantur, ita ut in eodē iure, & manus ablutionē, & venter refectionē quærere videatur. Alij semicorrosas crustas, & pmorsas colliridas cibarijs iterando insigunt, & reliquias dētium suorū offas facturi in poculis dimergunt. Tēperātiā māducādi intelligimus in eo, si nō tracti, & nō cū nimia festinatione comedat.

De Cognitione Dei per creaturas. Cap. LXIII.

IDem de tribus diebus. Tria sunt inuisibilia, Dei potentia, sapientia, benignitas. Potentiā manifestat creaturarū immēsitas, sapiētiā decor, benignitatem vtilitas. Immensitas creaturarum constat in multitudine, & magnitudine. Multitudo in similibus in diuersis in permixtis. Magnitudo est in mole, & spacio. Moles est in massa, & pondere. Spaciū est in lato, & longo, pfundo, & alto. Decor creaturarum est in situ, & motu, in specie, & qualitate. Situs est in compositione, & ordine. Ordo est in proprietate, & tpe & loco. Motus est quadripartitus, localis, naturalis, aīalis, rōnalis. Localis est ante, & retro, dextrorsum, & sinistrorsum sursum, & deorsum, & circum. Naturalis est in incremento, & decremento. Aīalis est in sensibus, & appetitibus. Rōnalis est in factis, & cōsilijs. Species est forma visibilis, qua oculo discernitur, sicut colores, & figuræ corporum. Qualitas est proprietas interior, quæ cæteris sensibus percipitur, vt melos auditu dulcor gestu, fragrātia olfatu, lenitas tactu. Vtilitas creaturarum constat in grato, & apto, commodo, & necessario. Gratum est quod placet, aptum qđ conuenit, commodum qđ prodest, necessarium est sine quo quid esse nō potest. Mundus iste sensibilis quasi quidam liber est scriptus digito Dei, hoc est virtute diuina creatus, & singulæ creaturæ quasi figuræ.

De Compositione creaturarum. Cap. LXIIII.

COmpositio duo habere debet, aptitudinem, & firmitatē, hoc est, vt componenda apte, & competenter coeāt, & cōposita firmiter cohæreant. Si vniuersitatis huius machinā intueris, inuenies, q̄ mirabili ratione, & sapientia cōpositio omnium rerum perfecta sit, & q̄ apta, q̄ congrua, q̄ decora, q̄ cunctis partibus suis absoluta, in qua non solum concordiam seruant similia, sed ea etiam, quæ creante potentia diuersa atque repugnantia adesse prodierunt dictante sapientia in vnā quodāmodo amicitiā, & fœderationē conueniunt. Quid repugnātius esse potest aqua, & igne? quæ tñ in natura rerū ita Dei cō temperauit prudentia, vt non solū adinuicē cōe societatis uinculum non dissipent, uerum & nascentibus cunctis, ut subsistere possint, uita tale nutrimentum subministrent. Quid de humani corporis cōpage loquar, cui oīum membrorū iuncturę tā tam adinuicem seruant concordiā, ut nullū oīno inuenire possit membrū cuius officium alteri non uideatur pstare amminiculum. Sic oīs natura se diligit, & miro quodāmodo pluriū dissimilium, & in vnum redactorū concordia, unā in oībus armoniam facit. Apta est ergo, & cōueniens oīum rerū cōpositio, sed qūo est firma quis non uideat. Quis non miret. Ecce cœli, qui ambitu suo concludunt oīa, qūo solidi sunt, & quasi ex ære fusiles desuper circunquaque expansi. Terra verò in medio ponde re suo librata semper immobilis perseuerat, ut cętera in medio fluctuantia, hinc soliditas cœlorum, illinc terræ stabilitas in vnum coerceant, & constringant, ne citra legitimos terminos diffusa cōcordiam diuersitatis disrumpant. Ecce qūo per uiscera telluris intrinsecus Dracones aquarum sparsi, & foris per alueos suos ad diuersa loca deducti, intus satiscentem ne dissoluatur conglutinant, & foris ne satiscant arentem rigant. Ecce quomodo in humani corporis fabrica iuncturas ossium uincula neruorum ligant, & medullis intus per fistulas tibiarum diffusis, cānalia etiam venarum, vitalem sanguinem per omne corpus deducunt, ac deinde teneritudinem carnium cutis tegmē inuoluit, ut & rigor ossium intrinsecus corpus sustineat, & pellis munimen foris defendendo custodiat.

De dispositione, vel ordine earum. Cap. LXV.

POst cōpositionē sequit, vt dispositionē rerū qualis sit cōsideremus. In cęlo luminaria, & stellas collocauit, vt subiecta omnia

oĩa illustrarent. In aere ventis, & nubibus fecit viam, vt agitationibus suis dispersæ, pluuiam deorsum funderet. In gremio telluris moles aquarum recipi iussit, vt per gurgites suos hinc illincq; quo nutus ferret iubentis discurrerent. Quasdam regiones ditauit vbertate frugum, quasdam vinearum, alias olearum, alias pecorum, alias potentibus herbis, alias gemmis pretiosis, alias aĩalibus, & bestiis monstruosis, alias coloribus varijs, alias diuersarum artium studiis, alias metallorum, alias timiamatũ generibus diuersis, vt nulla prorsus regio sit, quæ nõ aliquid nouum, & speciale ab alijs accipere queat. Quicquid et ea quæ humanis vsibus necessaria sunt, in communi hominum frequentia prouidentia creatoris constituit. Ea vero, quæ nõ natura propter necessitatem, sed cupiditas expetit propter speciẽ, in abditis terrarũ finibus abscondit, vt quem amor virtutis ab immoderato non castigat appetitu, saltem laboris tędio victus conquiescet. Quid de dispositione temporum. Ecce post noctem venit dies, vt torpentes motio laboris exerceat, post diem sequitur nox, vt fessos ad refocillandum quies excipiat. Iterum quemadmodum vicissitudines dierum, & noctium animantia renouant, ita quatuor anni tpe ordine sibi succedentia totius mundi speciem immutãt. Primum per teporẽ veris quadam innouatione mundus nascitur. Deinde per feruorem æstatis quasi in iuuentute roboratur. Post hoc superueniente autũno ad maturitatem conscendit, postremo succedente hyeme ad defectum vergit. Ideirco aũt sp deficit, vt sp post defectum renouari possit, quia nisi prius a statu suo deficerent vetera, quasi illis locũ occupantibus nõ valerent exurgere noua. Omnes sensus deforis intus veniunt, solus visus deintus foras exit, & eminus posita mira præ cæteris agilitate percipit. Bene ergo quasi speculator quidam eminentiorem locum cũctis obtinuit, vt quæ cæteris sensibus superuentura sunt ante periculũ præuidere possit. Post hunc auditus, & loco & mobilitate secũdus est, deinde olfactus. Gustus aũt qui nil sentire põt, nisi id qđ tangit, merito velut tardior cæteris sensibus in imo resedit. Tactus specialem sedem non habet, qui ideo vniuersalis est, quia cunctis cooperatur sensibus. Vnde & in digitis pollex, quia tactum significat, coadunatis in vnum digitis solus oĩbus respõdet, quia sine tactu nullus sensuum esse põt. Videte ẽt quomodo in humano corpore ossa intrinsecus collocata sunt, quatenus robor corpus eorum sustineat. Deinde caro ossa vestit, vt duritia eorum mollis ita tactum excipiat. Ad vltimum pellis carnem induit, vt sua quodammodo tenacitate ab incommodis foris accidẽtibus corpus muniat. Sic cortex munit arbores, sic rostra, & pennę volucres, sic squãmæ pisces. Vide quomodo in motu locali sapientia conditoris appareat. Cogita nunc vnde defluentibus aquis semper indeficiens vena ministratur: vnde motus ventorum educitur. Quis infatigabilem Astrorum cursum moderatur. Quis Solem per hiberna descendere signa præcepit, & similia.

De specie & quantitate earum. Cap. LXVI.

SPecies est forma visibilis, q̃ cõtinet duo, figuras & colores, figuræ aũt rerũ multis modis apparent mirabiles. Aliqñ ex magnitudine, aliqñ ex paruitate, aliqñ quia raræ, aliqñ pulchræ. Secundũ magnitudinem figura attenditur, qñ res quælibet sui generis modũ in quãtitate excedit. Sic miramur Gigantem inter hoies, cætũ inter pisces, Grifem inter volucres; Elephantem inter quadrupes, Draconẽ inter serpentes. Vide quid magis mireris dentes Apri vel tineæ, alas grifis vel Cinifis, caput Equi vel locustę, crura Elephantis, vel culicis, Aquilam, vel Formicam, Leonem, vel Pulicem, tigridem, vel Testudinem. Ibi miraris magnitudinem, hic paruitatẽ, corpus paruum magna sapientia conditum. Magna sapientia cui nulla surrepit negligẽtia. Illis dedit oculos, quos vix comprehendere põt oculus, & in tam exiguis corporibus, sic oĩa iam liniamenta naturæ suæ congrua plenissime distribuit, vt nihil videas deesse in minimis, eorũ oium quæ natura formauit, i magnis. Rursus alia ideirco miramur, quia monstruosa quodãmodo sunt vel ridiculosa, quorũ quidem plasmatio quantũ ab humana rõne aliena est, tanto leuius humanum aĩum in admirationẽ compellere põt. Quare Cocodrilius manducans inferiorem molã non mouet, & quomodo Salamãdra in igne illæsa permanet. Quis dedit Heritio spinas, & docuit eũ, vt se pomis turbine discussis inuoluat, quibus onustus incedens stridet quasi plaustrum. Formica hyemis superuenturæ præscia granis horrea sua replet, Aranea quoq; de visceribus suis laqueos nectit, vt prædam capiat, isti sunt testes sapientiæ Dei. Est aũt adhuc aliud verũ, & euidens diuinæ sapientiæ argumentũ, ꝙ oẽ genus simile sibi ꝓcreat, & in tã multis similitudo vna propagata primæ originis formã non immutat. Hoc quoq; mirabile est, ꝙ in vno corpore tot construuntur mẽbra, tot membrorum formæ, tot loca, tot officia, & cũ sint ita diuersa in se singula inuicem tñ cooperãtur oĩa. Post figuram sequitur color. Quid luce pulchrius. Quę cũ colorem in se non habeat, oĩum tñ colores rerum ipsa quodammodo illuminando colorat. Sol sicut aurũ rutilat, luna pallet quasi electrum, stellarum quędam sicut flammeo aspectu radiant, quædam luce niuea micant, quædam vero alternatim nunc viridem, nunc roseum, nunc candidum fulgorem demonstrant. Quid de gemmis narremus. Ecce tellus redimita floribus, q̃ iocundum spectaculũ præbet, qũo visum delectat, qũo effectũ prouocat. Videmus rubentes rosas, cãdida lilia, purpureas violas, in quibus oĩbus non solum pulchritudo, sed origo quoque mirabilis est, qũo. s. Dei sapiẽtia de terrę puluere talẽ producit speciem. Post speciem de qualitate rerũ disserere debemus. Tã diuersas Deus qualitates rebus indidit, vt ibi oĩs hoĩs sensus sua oblectamenta inueniat. Quot. n. oblectamenta oculorũ in diuersitate colorum monstrauimus, tot oblectamenta auriũ in varietate sonorũ inuenimus: inter quę prima sunt dulcia sermonũ commercia, quibus homines adinuicem suas voluntates communicant, præterita narrant, præsentia indicant, futura nunciant, occulta reuelant: adeo vt si his careat, vita humana bestiis comparabilis videatur. Quid autem concentus auium, quid humanæ vocis melos iocundum. Quid dulces modos sonorum omnium commemorem. Sic est de olfactu ac cæteris sensibus.

De sapientia Dei in rerum creatione. Cap. LXVII.

DEus hominem propter se fecit non ꝙ ipse homine indigeret, sed vt hoĩ quia melius nil dare potuit, seipsũ fruẽdum daret. Aliam vero creaturam sic fecit, vt & subiecta hoĩ esset per conditionem, & deseruiret ad vtilitatem. Homo ergo quasi in quodam medio collocatus, habet supra se Deum, subter se mundum, & corpore quidem deorsum mundo coniũgitur, spiritu aũt sursum ad Deũ subleuatur. Necesse ergo fuit vt visibilium conditio ita ordinaretur, quatenus homo in eis foris agnosceret quale esset inuisibile bonũ, quod intus quærere deberet, hoc est, vt subtus se videret quid supra se appeteret. Non ergo decebat, vt rerum visibilium copia aliqua in parte defectum sentiret, quæ ob id maxime instituta est, vt inuestigabilem æternorum bonorum affluentia nunciaret: hoc est ẽt cur Deus illa etiam creare voluit, quæ humanis vsibus necessaria non esse præuidit. Si. n. sola necessaria tribueret, bonitas quidẽ esset, sed diues nõ esset. Certe cũ homo faceret, desiderat magna facere non põt: quia tanto minus præualet in singulis, quanto plura sunt per quæ intentionis suę conatus diuidit. Rursus cũ ad magnitudinem nititur, a multitudine retardatur: quia multis præstare non sufficit vires, quas ad vnius rei effectum specialiter effundit. Simili modo minor diligentia decori corporis impenditur, quotiens ad multitudinem solam siue ad magnitudinem perficiendam animus occupatur, sed in opere Dei, nec multitudo magnitudinem, ne magnitudo multitudinem strangit: neq; simul, vel multitudo, vel magnitudo pulchritudini officit, neq; pulchritudo vtilitatem tollit. Sed sic facta sunt omnia, quasi facta sint singula, vt cum vniuersa aspexeris, singula mireris. Immensitas creaturarum magis ad essentiam, decor vero magis pertinet ad formam, essentia vero absque forma considerata informitas est. Quod autem informe est, in hoc quidem quod est, Deo simile est, sed in hoc quod forma caret, a Deo dissidet. Quod ergo formatum est magis Deo simile est, quàm illud quod formam non habet. Vnde constat, quod plus euidens simulachrum est decor creaturarum, qui pertinet ad formam, quàm immensitas creaturarum, quæ ad solem spectat essentiam. Item decor creaturarum propter formam naturalem pertinet ad habitum, vtilitas vero ad actum; quia creaturæ in hoc vtiles sunt, quod subiectæ homini seruiunt, & obsequium reddunt. Quod aũt ad habitum pertinet magis proprium est, & magis certum, quàm id quod pertinet ad actum, quia habitum natura indidit, actum vero institutio adiunxit. Simulachrum ergo decoris immensitatem pariter & vtilitatem in cognitione præcedit: quia in manifestatione est euidentius. In hoc ergo primum vestigium contemplationis ponere debemus.

De cognitione Dei per motus creaturarum. Cap. LXVIII.

DEcor creaturarum quatuor complectitur, situm, motum speciem, qualitatem. Sed in his quatuor motum excellẽtiorẽ locũ habere dubiũ nõ est, quia viciniora vitæ sunt mobilia, q̃ ea quæ moueri non pñt. Motus aũt quadripartitus est, sed motus naturalis localẽ motũ superat, quia in naturali motu non solũ imago vitæ exprimit, sed ipsa quodammõ vita inchoatur. Rursus aĩalis motus tanto naturali præcellit, quãto insensi-

insensibili id, quod sentit. Postremo rationalis cunctis superponitur. Ianua ergo contemplationis homini aperitur, quãdo ipse se sua ratione ducente ad seipsum cognoscendum ingreditur. Si ergo intellectus esse non potest nisi intelligens, restat vt quẽ non semper intellexisse cognoscimus, non semp fuisse, ac per hoc aliquando cepisse credamus. Sic igitur inuisibile nostrum initiũ habuit, superest, vt non de præiacenti materia sed de nihilo factũ sit. Quod autem nihil est, esse sibijpsi dare non põt, & iccirco, quicquid initium habuit dubium non est, quin ab alio esse acceperit; quod autẽ a seipso nõ est esse, alijs dare non potest. Igitur quisquis ille est, qui rebus esse contulit ab alio esse non accepit. Quod inde quoq; liquido comprobatur, quia si quicquid est creaturam esse credimus, nullum in rebus finẽ inuenimus. Nostra ergo nos natura instruit, ꝙ creatorem habemus æternum, cui suũ, & proprium est, quod subsistit, quia si ab alio esse accepisset, prima rerũ origo veraciter dici non posset. Item, quod a semetipso est, non esse non potest: quicquid enim a semetipso est, huic idem est esse, & id, qđ est. Et constat, ꝙ nulla res a semetipsa diuidi aut separari potest: cui igitur idem est esse, & id quod est necessario semp est, quia a semetipso separari nihil potest. Hanc cognitionem in rationabili motu inuenimus, huic autẽ cognitioni cæteri quoque motus attestantur. In animali nanq; motu sunt sensus, & appetitus. Omnis autem naturalis appetitus in rebus explemẽtum inuenit. Constat ergo, quia prouidentia præcessit cuius cõsilio hoc tunc cautũ est, ne quod nunc indigentiis rerum necessarium præsidiũ desit: qui enim appetitus instituit, ipse appetitibus alimenta præparauit. Idem motus naturalis probat. Sicut enim impossibile est, vt per se aliquid de nihilo fiat, sic omnino impossibile est, vt per se aliquid augmentũ suscipiat, hoc est, qđ sibijpsi dare non põt initiũ, sibiipsi dare non potest incrementum. Quicquid enim crescenti in augmentũ venerit, præter id esse comprobatur, quod per se prius solũ sine incremento fuit. Si ergo nil crescere potest nisi addatur ei, ꝙ prius non habuit, patet ꝙ nulla crescens res per se incrementũ sumit, qui ergo crescentibus dat crementum, ipse existentibus dedit initium. Idem motus localis probat, quasdam nãq; creaturas perpetuo motu agitari cernimus, quasdã vero secundum tempus moueri videmus, & alias sic atq; alias sic. Et licet istæ dissimiliter res moueantur, nusquã tamen ordo rerum cõfunditur. Vnde non est dubium, quin intus sit dispositio præsidẽtis, qui vnus certa lege cuncta moderatur. Vnus inquam nam diuersa intus consilia præsidentium essent, ipsi se foris rerum cursus abinuicem aliquando diuiderent. Nunc autẽ omnia dum sic concorditer ad vnum finem currunt, profecto indicãt quia vnus est fons, & origo vnde procedunt. Sed, quia vnum diuersis modis accipitur, fas non est, vt extimemus creatorem rerum aut collectione diuersorum, aut compositione partiũ, aut similitudine plurium vnum esse, cum illud etiam, quod in nobis rationale est horum omnium in semetipso nihil possit inuenire. Vere autem vnum est, quod essentialiter vnum est, cui totum est vnũ esse, & simplex esse, quod est, sed adhuc quędam res inueniuntur, quæ vere vnum sunt, & tamen summe vnum non sunt sicut animæ, quæ vnũ sunt essentialiter, sed vnum non sunt inuariabiliter, quod autem vere, & summe vnum est, essentialiter, & inuariabiliter vnum est.

Quod Deus mutari non possint localiter neque formaliter.
Cap. LXIX.

TRibus modis fit omnis mutabilitas, loco, forma, & tempore. Localem autem mutationẽ facile ab eo remouemus, si eum vbiq; esse ostendimus. Quod enim vbiq; est de loco ad locum transire non potest. Deum autem vbiq; esse multa sunt indicia. Primum ipsa anima nostra quã, & ratio simplicem essentiã esse non dubitat, & sensus per omnẽ, quod viuificat corpus diffusam esse probat. Quæcũq; enim animati corporis pars læditur vnus est animus, vel spiritus ad quẽ sensus omnis doloris retorquetur, quod animo non fieret si vnus, & idem vbiq; diffusus non esset. Si ergo rationalis spiritus hominis cum sit simplex per omne, quod regit corpus diffunditur, dignũ non est, vt ille creator spiritus, qui omnia regit, & possidet, vno aliquo coartari, & non omnia potius implere credatur. Nã, & ipsi rerum motus, qui tã certo, & tã rõnabili vbiq; moderamine currũt, vitã intriusecus mouẽtẽ eẽ ostendũt. Nec tñ vllo mõ credendũ est, ꝙ sicut spiritus hoĩs cũ corpe, ꝙ sensificat, ita quoq; creator ille spũs cum corpe huius sensibilis mũdi psonaliter cõiungatur, quia aliter implet mundũ Deus, & aliter aĩa corpus. Anima implet corpus, & continetur, quia circũscriptibilis est. Deus implet mundũ, sed mundo nõ includitur, quia vbiq; psens nusquã cõprehẽdi potest. Præterea cũ diuinæ virtutis effectus nusquã deesse cernimus, cur cãdẽ Dei virtutẽ oĩbus inesse rebus dubitemus. Si aũt Dei virtus vbiq; est, cũ alia nõ sit Dei virtus, q̃ Deus, constat, quia nusquã Deus deest. Neq; .n. vt hõ ad operandũ aliena virtute Deus indiget. Quod si quis forte querat, qũo diuina essentia, q̃ simplex est vbiq; eẽ possit, sciat, ꝙ aliter spũs simplex esse dicitur aliter corpus. Corpus .n. propter paruitatẽ simplex esse dicitur, cũ autẽ spiritus simplex esse dicitur, nõ paruitas sed vnitas signatur. Creator igitur, & simplex est, quia vnus est, & vbiq; est, quia Deus est. Qđ igitur in oĩ loco est mutari localiter nõ potest, sed neq; formaliter. Quicquid .n. secundũ formã mutatur, vel secundũ augmentũ, vel secundũ diminutionẽ, vel secundum alterationẽ mutatur, sed horum oium diuina natura nihil recipit. Non potest igitur crescere, qui semetipso amplius nil recipere potest. Neq; minui potest: quicquid enim semetipso minus fieri potest, vere vnum non est, quia id, quod in separatione se diuidit, in coniunctione idem non fuit. Deus igitur cui totum vnum est esse, quod est, nullo modo semetipso minor fieri potest, neque perfectio potest augeri neque vnitas minui.

Quod Deus alterari non possit. Cap. LXX.

ALteratio corporum fit in transpositione partiũ, & vicissitidine qualitatũ: alteratio spirituũ, per cognitionẽ, & affectum. Secundum affectũ mutantur spiritus, vt nunc tristes nunc hilares. Secundũ cognitionẽ, vt nunc plus nunc minus sapientes. Duo vero sunt præcipue, quæ affectũ operantis mutare solent. i. siue, quia aliquid in pterito pęnitendũ fecerit, siue, quia aliquid inordinatum proponat de futuro. Sed, quia Deus de facto non pæniteat, satis euidenter ostẽdit immutabilis iste cursus rerum oium, qui sic lege perpetua primæ institutionis modũ non deserit. Quod vero nil inordinatum proponat, rationabilis probat euentus, qui in toto naturæ corpore nusquã sibi contradicit. Semp igitur immutabilis est voluntas Dei, qui nec mutat consiliũ de pterito nec propositum de futuro. Sic quoq; cognitione immutabilis esse credẽdus est, Tribus .n. modis mutabilitati subiacet humana cognitio, per augmentum per diminutionẽ, per vicissitudinẽ. Per augmentũ, vt qñ dicimus, quod nescimus. Per diminutionẽ, vt qñ, ꝙ scimus obliuiscimur. Vicissitudo aũt quadripartita est, in essentia, in forma, in loco in tpe. In essentia vicissitudinẽ parit humana cognitio, qñ nunc hoc nũc illud cogitamus, quia simul oĩa nostro sensu cõprehẽdere nõ possumus. In forma, vt qñ idipsum nunc tale nunc vero tale attendimus, qa vtrũq; simul non valemus. In loco, vt quando nunc huc nũc illuc cogitationem ducimus, qa simul vbiq; cogitatiõe eẽ nõ valemus. In tpe, vt qñ nunc pterita, nunc pñtia, nunc futura consideramus, qñ nunc habitã cognitionẽ intermittimus, nũc intermissam iterũ resumimus. Qũo vicissitudinem recipere possit sapientia, quæ oĩa simul, & semel sub vno visionis radio cõprehendit? Simul, quia omnem essentiã, omnem formam, omnia loca, omnia tẽpora. Semel, quia visionem nec intermissam recipit, nec habitã intermittit, sed quod semel est semper est, & quod totũ est semper est, omnia videt, & de omnibus omnia videt, & semper, & vbiq; videt: quemadmodũ si totum corpus tuum oculus esset, nec aliud tibi esse, & aliud videre esset, quocunq; res se verteret præsens tibi non esse non posset, & sub vno visionis ictu immobilis permanens cõprehẽderes quicquid, quaquauersum in respũ hřes, immo non nisi ante te cerneres quicquid circũquaq; positũ hřes, res transiret, & visio staret, & quocũq; se sua mobilitate verteret stanti nõ nisi psens esset. Nunc aũt, quia ex parte vides mutabiliter vides, & cũ res videnti transit, aut videri desinit, aut secum visionẽ mutabiliter trahit. Quod si totus oculus esses, sic mutabiliter non videres. Quicquid igitur ex parte est, mutabile est. Et quicquid ex parte non est immutabile est. Deus autem cui idem est esse, viuere, & intelligere, cũ per essentiam ex parte nõ sit, nec per sapientiã ex parte esse poterit, sed sicut imutabilis est eius essentia, ita & eius sapiẽtia.

Quod Deus non propter opera sapientiam suam diligit, sed econuerso. Cap. LXXI.

HOmines sæpe solent diligere sciam suam propter opus, propter sciam, sicut scientia agricolandi, texendi, pingẽdi, & cęterę huiusmodi vbi prorsus pitia iudicatur inutilis, nisi consequatur in opere fructus vtilitatis. Absit autẽ, vt credamus, ꝙ Deus sapientiam suam propter opera, quæ per illam fecit diligat, quoniã potius Deus omnia opera sua nõ nisi propter illam amat. Propterea enim dixit. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, non in terra aut in cælo non in Sole, & in Luna, & cæt. quia, & ista si suo modo placita sunt, tamen non nisi in ipso, & per ipsum placere non possunt. Tãto enim amplius amore meo digna sunt quanto vicinius ad eius similitudinẽ accedunt. Beatitudo quidẽ nusquã rectius, q̃ in summo bono collocatur. Deus igitur solus, & proprie, &

prin-

principaliter beatus eſt. Beatus aũt quõ eſſe põt cui idipsũ nõ placet, ꝙ eſt? Si igit Pater & Filius, & amor Patris, & filii vnũ sũt, & vnus Deus ſunt. Cũ in ſolo Deo vera btitudo ſit neceſſe eſt, vt & quiſque amet ſeipſum, & adinuicem quiſq; alrũ. Neque enim beatitudo veraciter dici poſſet, immo potius ſumma infœlicitas foret, ſi per contrariã voluntatem ſe diuiderent, & per eandem naturam abinuicem ſeparari non poſſent. Sicut igitur natura vnũ ſunt pater & filius, & amor patris & filij, ita quoq; voluntate & amore vnum non eſſe non poſſunt. Vno amore ſe diligunt, quia vnum ſunt, nec aliud eſt, quod quiſq; amat in altero, quàm quod quiſq; amat in ſeipſo: quia non eſt aliud quod quiſq; eſt, q̃ quod alter eſt. Quod pater diligit in filio, hoc idem diligit filius in ſeipſo. Et quod amor patris diligit in filio, hoc idẽ filius diligit in ſeipſo &c. Hic eſt inquit filius meus dilectus, in quo mihi complacui, hoc quod mihi de me placet in ipſo eſt, extra ipſum non eſt, quia quod ego ſum ipſe eſt. Quia.n. aliud q̃ ipſe non ſum, extra ipſum mihi placere nõ poſſum, quicquid mihi placet in ipſo & per ipſum mihi placet. Ipſe eſt.n. ſapientia per q̃ feci oĩa In ipſo æternaliter diſpoſui quicquid taliter feci. Et tanto amplius vnumquodque opus meũ diligo, quanto perfectius illud primæ diſpoſitioni concordare video Nolite putare, ꝙ ipſe tm̃ ſit mediator in reconciliatione hoĩum, quia per ipſum ẽt cõmendabilis & placita fit aſpectui meo conditio oĩum creaturũ. In ipſo examino cuncta opera mea quæ facio, & non amare nequeo, quod intueor ſimile illi quem amo. Solus ille me offendit, qui ab eius ſimilitudine recedit. Si ergo vultis mihi placere, eſtote ei ſimiles, ipſum audite. Et ſi forte ab eius ſimilitudine male agendo diſceſſiſtis, ipſum imitando redite. In ipſo datur præceptum vt perſiſtatis, conſilium vt redeatis.

Qualiter proficere debet vita hominis ex contemplatione.
Cap. LXXII.

QVid aũt nobis prodeſt ſi in Deo cognoſcimus maieſtatis celſitudinem, & nullam inde nobis colligimus vtilitatem. Appareat ergo ꝙ ibi fuimus, appareat quid ibi vidimus. Si ibi vidimus potentiã, apportemus lucem diuini timoris, ſi ſapientiam, apportemus lucẽ veritatis, Si benignitatẽ apportemus lucem dilectionis Potentia torpentes ad timorem excitet, ſapientia ignorantiæ tenebris cæcatos illuminet. Benignitas frigidos calore charitatis inflãmet, tres ergo dies ſunt inuiſibilis lucis, quibus interius ſpiritalis vitæ curſus diſtinguitur. Primus timor, ſecundus veritas, tertius charitas. Primus dies ſuã habet potentiã, ſecundus ſapientiam, tertius benignitatẽ. Potentia ad patrẽ, ſapientia ad filiũ, benignitas pertinet ad ſpiritũ ſanctum. Boni dies iſti qui nunq̃ tranſeunt. De illis propheta ait. In diebus meis inuocabo. Iſtis diebus hoĩes impleri poſſunt, vbi futuris ſuperuenientibus præſentes non tranſeunt, vbi numerus cum augetur claritas multiplicatur. Primum hoĩes ſub peccato conſtituti per legem increpatiſunt, & cæperunt Deum timere iudicem, quia cognouerunt iniquitatẽ. Ipſum ergo timere hoc iam erat cognoſcere, iam dies erat, ſed nec dum clarus, quia peccati adhuc tenebris caligabat. Venit ergo dies veritatis, dies ſalutaris qui peccatum deſtrueret, claritatẽ prioris diei illuminaret, & timorẽ nõ tolleret, ſed in melius cõmutaret, ſed necdũ plena erat claritas donec adiũgeretur veritati charitas. Nam ipſa veritas dicit Cũ aũt venerit ille ſpiritus ve. &c Ecce tres dies ſunt, Dies timoris, qui manifeſtat malum. Dies veritatis, qui aufert malũ. Dies charitatis, qui reſtituit bonum. Nunciato ergo de die in diẽ ſa. eius. De his dicit Oſee. Viuificabit nos poſt duos dies &c. Sicut ergo ipſe vt noſtram in ſe & per ſe ſalutem operaretur tres dies habere voluit, ita nobis vt noſtram in nobis per ipſum ſalutem operemur tres dies dedit. Ideo.n. ſexto die mortuus eſt, ſeptimo die in ſepulchro iacuit, octauo die reſurrexit, vt ſimili mõ primũ potentia in die ſuo per timorem nos a carnalibus deſideriis foris occidat. Deinde ſapientia in die ſuo per veritatem diuinæ liberationis a peccato nos intus in abſcondito contemplationis ſepeliat Poſtrema benignitas in die ſuo per deſiderium diuini amoris viuificatos exurgere faciat, quia ſextus dies ad laborem, ſeptimus ad requiẽ, octauus pertinet ad reſurrectionẽ,

De duplici amore, & ſpiritualibus manſionibus Arca.
Cap. LXXIII.

IDem in libro de Arca Noe primo. Erat vnum & verum bonum hominis plena, & perfecta cognitio ſui conditoris, ſed proiectus a facie Domini factus eſt vagus per inordinatam concupiſcentiam, profugus per peccatricem cõſcientiam. Cuius voci illud ẽt apte ſubiungitur, qui me inuenerit occidet me, quia mentem diuino deſertam auxil o quæcunq; tentatio impetierit, ſubuertit Cor ergo hominis, quod prius amore diuino affixum ſtabile perſtitit, & vnum permanſit, poſtquã per terrena deſideria diffluere cæpit quaſi in tot diuiſum eſt, quot ea ſunt, quæ concupiſcit. Sicq; fit vt mens, quæ verum bonũ amare neſcit, nunquam valeat eſſe ſtabilis, quia deſiderii ſui finem in his, quæ amplectitur non inueniens, dum ſemper ſe deſiderio extendit, ſequens quod conſequi non valet nunq̃ requieſcit. Huius mundi amor dulcis in principio eſſe vr̃, ſed finem habet amarũ. Amor vero Dei ab amaritudine incipit, ſed vltima eius dulcedine plena ſunt. Oĩs nanq; homo.i. carnalis, primum bonum vnum ponit, ſed ſponſus noſter poſtremo. Si Deũ amare cupimus, primum eum agnoſcere ſatagamus, tanta eſt.n. ſpecies pulchritudinis eius, vt qui potuerit eum videre, non poſſit non diligere. Tres manſiones in Arca ſignant tres ordines fidelium, qui ſunt in ſancta Eccleſia, quorum primi vtuntur mundo licite tñ. Secundi fugiunt & obliuiſcũtur mũdum. Tertii iam obliti ſunt mũdũ, & hi ſunt propinqui Deo. Quod in ſuperioribus arca contrahitur, in inferioribus dilatatur, hoc ſignat, ꝙ in ſancta eccleſia maior eſt numerus carnalem vitam ducentiũ, quàm ſpiritualium: ita vt ſemper quanto perfectiores tanto ſint pauciores. In ſupremo ad vnius cubiti menſuram arca contrahitur, quia Chriſtus caput Eccl:ſiæ qui eſt ſanctus ſanctorum per naturam conſimilem inter homines eſt ſecundum illam ſententiam, qua intrinſecus altitudinem arcæ diſtinximus in quinque manſiones. Hæ ſunt quinque ſtatus, tres præſentis vitæ, & duo futuræ. Primus illorum hominum, qui dicuntur carnales, ſecundus illorum qui animales, tertius ſpiritualium, quartus animarum à corpore, quintus in anima & corpore reſurgentium, qui ſupremus eſt, & cubito ſupremo contiguus, quia tunc omnium deſideriorum noſtrorum finem ad vnum referimus.

De Arca intellectuali, quæ conſtruitur in corde. Cap. LXXIIII.

IDem in libro ſecundo. In hoc quodammodo rationalis anima ſimilitudinem habet creatoris ſui, quia ſicut in mente diuina omnium rerũ cauſæ æternaliter ſine mutabilitate & diſtinctione temporali ſubſiterunt. Ita ẽt in mente noſtra præterita, præſentia, & futura per cognitionem ſimul ſubſiſtunt. Si ergo per ſtudium meditationis aſſidue cor noſtrũ inhabitare cæperimus, iam quodammodo temporales eſſe deſtitimus, & quaſi mortui mundo facti intus cũ Deo viuimus. Habeamus ergo rectas, & vtiles, & caſtas cogitationes, quia de tali meteria fabricabimus Arcam noſtram. Iſta ſunt ligna, quę in aqua miſſa natant, in igne poſita ardent, quia tales cogitationes fluxus carnalium delectationum deorſum non premunt, ſed flãma charitatis incendit. Poſtea bituminabis Arcam tuam intus & extra. Nullatenus.n. in ſecreto conſcientiæ tuæ ſuauiter pauſare poteris, niſi prius malos & extra per manſuetudinem tolerare, & intus dideceris per charitatem non odiſſe. Bitumen calidæ naturæ eſt, & naſcitur de terra fulminata, & charitas procreatur in aĩa timore diuini iudicii. Arca diluuii cordis noſtri ſecretum eſt, in quo latere debemus a ſtrepitu huius mũdi. Sed quia noſtræ conditionis infirmitas diu nos in ſilentio intimæ contemplationis pauſare non patitur, hoſtium ſignat exitum per operationem, ſane exitum qui fit per cogitationem, hoſtiũ deorſum eſt, feneſtra ſurſum, quia actiones ad corpus pertinẽt cogitationes ad aĩam. Hinc eſt, ꝙ per feneſtram aues exierũt, ꝑ hoſtiũ hoĩes, & beſtiæ. Quod aũt per auem aĩa ſignificetur, & per hoĩem corpus, habemus in libro. Iob vbi dr̃. Homo ad laborem naſcitur, & auis ad volatum. Quoniam ſi nati ſumus in hac vita, vt ſi volumus aĩam per contemplationem ſubleuare, neceſſe ſit corpus per exercitia laboris atterere. Quod vero hoſtium in latere poſitum dicitur, hoc ſignat, ꝙ nunquam a ſecreto cordis noſtri ad operationem exire debemus, ex propoſito intentionis, ſed ex accidenti occaſione neceſſitatis.

De exitu actionis, & cognitionis. *Cap.* LXXV.

ACtiones aliæ ſunt carnales.i. quæ ad vſum corporis pertinẽt, aliæ ſpirituales, quæ pertinent ad inſtructionem mẽtis, ad vtraſque boni, & mali exeunt. Quatuor modis eximus per contemplationem. Primus modus eſt, quando conſideramus omnem creaturam quid ſit ex ſe, & inuenimus omnia vanitatẽ: quia omnis creatura ſicut de nihilo ad eſſe venit, ita etiam quotidiana immutatione indicat, quòd quantum in ſe eſt ad nihilum tendit. Secundus quando conſideramus, quid ſit ex dono creatoris, & cernimus in ea diuinæ rationis ſimilitudinem, quia ipſa quæ pro ſua conditione mutabilitati ſubiacent, dũ hoc ex beneficio creatoris accipiunt, vt nũquam prorſus eſſe deſinant, quodammodo opus temporale æterni opificis imitatur fragilitatem. Tertius quando conſideramus, quomodo vtatur Deus miniſterio creaturarum ad iudicia ſua implenda, ſiue miſericordia beneficia largiendo, ſiue pro noſtro merito erogando ſupplicia. In hoc genere contemplationis audimus omnem creaturam tribus vocibus nobis loquentem.

Prima

Prima vox dicit. Accipe, secunda dicit redde, tertia dicit fuge. Accipe beneficium, redde debitum, fuge suppliciũ. Prima vox est famulantis, secunda admonentis, tertia comminantis. Vox famulantis est cœlum, dicit.n. Ministro tibi lucem in die, vt vigiles, tenebras in nocte vt pauses. Ego ad obsecrationem tuam gratas temporũ vicissitudines pario, tempore veris & æstatis feruorem, Autumni plenitudinem, & algorem hyemis. Ego alternantibus incrementis dierum, & noctium spacia simili ratione dissimiliter extendo, vt & varietas tollat fastidium, & tibi pareat oblectamentũ. Aer dicit. Vitalem tibi prębeo flatũ, & omne genus auium ad tuum mitto obsequium. Aqua dicit. Potum tibi prębeo, sordes purgo, arentia rigo, & diuersorum genera piscium ad tuum esum ministro. Terra dicit. Ego te porto, ego te nutrio, pane conforto, vino lætifico, omnium generũ fructibus oblecto, diuersis animalibus mensas tuas repleo. Vox comminantis est. Mundus dicit. Vide homo quomodo amauit te, qui fecit me propter te. Seruio tibi, quia factus sum propter te, vel vt tu seruias illi qui fecit me & te, me propter se. Si sentis beneficium, redde debitum. Accipe benignitatem, redde charitatem, hoc tribuit, & hoc exigit Deus. Vox comminantis est. Ignis dicit me combureris. Aqua dicit. In me submergeris. Terra dicit. A me absorberis. Infernus dicit. A me deglutieris. quia oĩs creatura sicut ex conditione sua homini famulatur, sic ẽt peccatoribus pro malorum meritorum conscientia cõminatur, vt in singulis creaturis perpeti timeant, quod se meruisse cognoscunt. Quartus modus est, qua quando in eis cogitamus non naturalis infirmitatis subsidium, sed libidinis oblectamentũ, hoc oculo Eua lignum vidit, & comedit.

De adaptatione exitus Corui, & Columbæ.

Cap. LXXVI.

QVi hoc mõ per cogitationem exeũt, similes sunt Coruo qui reuersus non est, quia dum foris quod male delectat inueniunt, ad Arcã conscientiæ amplius redire nolunt. Reliqua vero contemplationum genera in exitu Columbæ figurata sunt, quæ vacua exiuit, sed vacua non redijt, quia foris inuenit, quod intus non habuit. Nec tñ foris amauit, quod intus detulit. Ramus oliuæ virentis, bonum mentis affectum demonstrat, quia sæpe sancti quanto magis foris opera diuina aspiciunt, tantomagis intus in amore conditoris virescũt. In primo ergo materia vanitatis inspecta in nobis generat contemptum mundi. In secundo simulachrum rõnis laudem Dei. In tertio instrumẽtum dispensationis timorem, & amorem Dei. In quarto cupiditas incentiuum libidinis. Hunc igitur exitum caueamus ne egrediamur temere. Nemo de conscientia sua cõfidat. Dina intus virgo, intus casta, intus Colũba fuit, sed quia Columba fuit seducta non habens cor, egressa foras colorem, pariter cum nomine mutauit. Quæ vi opprimitur patet, quia non ideo exit, vt corrumpatur: sed tamen quia temere exijt pudicitiæ suæ damna ẽt inuita sustinuit. Quod aũt subiungitur. Conglutinauit eam sibi, hoc est cadauer inuenit, & amplius ad arcam redire noluit. Tres mãsiones in intellectuali Arca signãt tria genera cogitationum rectum, vtile, necessarium, sed inter has oẽs præcipue vna necessaria.i.charitas, quæ nos Deo cõiungit. Et ideo in supremo Arca ad vnum colligitur, vt iam vnũ cogitemus, vnũ expectemus, vnum desideremus Dñm Iesum Christũ. In prima ergo mansione est cognitio, in secũda opus, in tertia virtus, in suprema premium virtutis Dñs Iesus Christus. Hos gradus habes in psalmo, vbi dicitur, bonitatem, & disciplinam, & scientiam, si conuertas scientia, & disciplinam, & bonitatem doce me domine Iesu Christe.

De seminatione, & profectu ardoris sapientiæ.

Cap. LXXVII.

EX libro tertio. Per timorem seminatur sapientia, quia timor Domini principiũ sapientiæ, per gratiã rigatur, per dolorem moritur, per fidem radicatur, per deuotionẽ germinat, Deuotio est feruor bonæ voluntatis quem mens cohibere non valens, certis manifestat iudiciis. Hæc diuidiť in tria, in zelum, & compassionẽ, & beniuolentiã. Zelus est, dum pro amore iustitiæ defensorem vltro se offert aĩus, calumniã veritatis pati non sustinens. Compassio est, qđ miserijs aliorum condolemus. Beniuolentia est, qñ prompta voluntate beneficia rogata annuimus. Sexto loco sapentia per compunctionem oritur, propter seipsam vero quærenda est, sapiẽtia nihil enim melius est, & ideo indignus est sapientia, qui aliud per ipsam, q̃ ipsam obtinere intendit, qui non vt possideat, sed vt venalem prostituat sapiẽtiam quærit. Præterea si Christus est sapientia, qui sapientiam pro humana laude quærit, similis esse conuincitur proditori Iudæ, qui Christum vendidit. Igitur per timorẽ eximus de terra nostra, per gratiam de cognatione nostra, per dolorem de domo patris nostri, per fidem & deuotionem dominũ sequimur. Ac deinde sexto gradu terra nobis permissa per cõpunctionem demonstratur. Per timorẽ relinquimus censum terrenum per gratiam, & dolorẽ mutamus affectũ, per fidem, & deuotionẽ confirmamus aĩum, per compunctionem inuenimus desiderium. Egressus aũt de terra nostra, alia terra a Dño ostenditur, qñ nobis perfecte huic mũdo mortuis, quædã iam de futuris, gaudiis quasi de longe odorare conceditur. Afflatus.n. spiritus cum insolito gaudio aĩus hilarescit, & miratur quale ad gustandũ esse possit, quod tam mire ẽt per odorẽ reficit. Septimo loco per desideriũ crescit, sicut compunctio incendio cõparatur, ita desiderium simile est fumo, qui de incendio nascitur. Postquam aũt per ignẽ cõpunctionis rubigo peccati a mente fuerit consumpta, & ille internus fulgor in corde micare cæperit, confestim aĩus in quandam contemplationis speluncam subleuatur, ibiq; quodammodo seipso altior effectus, quandã (vt ita dixerim) lucidam regionem, & terrã nouam eminus prospicit, miratur subter se in immo quo prostratus iacuit, miratur super se in summo quo eleuatus rẽdit. Gaudet se iam tñ euasisse quod doluit, dolet se tñ adhuc abesse ab eo, quod diligit. Conatur igitur, festinat, crescit per desideriũ, & quemadmodum virgula fumi, quantomagis sursum tollitur tanto amplius extenuatur. Ita cęlestibus appropinquãs, & omnẽ terrenæ concupiscentiæ nebulã euaporãs totus spiritalis efficitur. Tandemq; se humanis subducit aspectibus, dũ ad terrena ista, & visibilia concupiscenda amplius exire recusans, intus in abscondito facie dñi gloriatur. Octauo loco per charitatem roboratur. Charitas similis est vino, quia quos inebriauerit reddit hilares, audaces, fortes, obliuiosos quodammodo insensibiles. Nono loco p spem viret. Est.n. spes quasi memoria quædã inuisibiliũ gaudiorum, quæ in corde hoĩs recondita refacit illud intrinsecus, & non finit arescere frigore infidelitatis in hyeme præsentis vitæ. Decimo loco per circumspectionem frondescit, & expandit ramos, In contemplatiuis in altũ surgit, in actiuis in latum se expandit.

De illis, qui ramos expandunt in altum & non in latum.

Cap. LXXVIII.

SVnt vero nonnulli, qui per quietẽ diuinitus sibi concessam, primo multũ in contẽplatione excrescunt, sed dũ vident alios simpliciores fratres, terrenis actionibus occupari, eos incõparatione sua despiciunt, & dũ ipsi steriles sunt a bono opere, bona tñ opera in aliis non pertimescunt iudicare. Necesse.n. est, vt in oculis eorũ veniant aliena facta, qui de suis meritis sentiunt immoderata. Nec fieri posset, vt vitam alienam iudicare præsumerẽt, nisi prius in se tumuissent, quæ tñ superbia primũ se palliat sub specie boni zeli, & persuadet deceptæ menti, nõ esse perfectũ amatorẽ iustitiæ, qui cõsensum præbet culpæ alienæ cũ videať delicto alieno oĩno consentire, qui negligit dum potest delinquentem arguere. Huius igitur male prouida mens errore decepta, totam se curiositati dedit, & paulũ crescente morbo, dum primum errata aliorum immoderata assuescit prosequi, postremo ad hoc deducitur, vt quicquid viderit, vel aperte calumniari, vel sinistre interpretari conetur, vt si forte aliquos pro cõi vtilitate aliquantulũ sollicitari viderint, hos cupidos vocant, quos prouidos esse prospexerint auaros nominant. Eos aũt qui se affabiles, & hilares oĩbus prębent, vitio adulationis inseruire dicunt. Illos vero qui sæpius tristitiã vultu præferunt, inuidia tabescere credunt. Et quos alacres & deuotos ministrãdo perspexerint, leues, & inquietos esse asserunt. Quos debiles aut graues inuenerint, quasi pigros, & inertes accusant, ac strenuos morbo hipocrisis laborare, & eos qui plus necessitati indulgent, luxui deseruire existimant. Hunc quidem errorem multiplex confusio sequitur. Mala siquidem, & pestilens curiositas, quę secretum alienum improbe scrutari contendit, sæpe quamuis nihil inueniat, quod iuste reprehẽdere possit, peruersa tñ suspicari desistit. Si vero aliquid dignum reprehensione inuenerit, statim tumidam mentem, non ad cõpassionem, sed ad contẽptum trahit. Contemptus aũt iram excitat, quia in typo superbiæ inflatus animus intolerabile esse credit, quicquid ab eo sustinet quem despicit. Deinde ira in indignationẽ crescit, indignatio in contumeliam, contumelia odium parit. Inuidia vero animo tędium gignit, & suffocato gaudio interno in semetipsa conscientia tabescit, fitq; sibiipsi grauis animus, & quasi plumbum immobilis permanens sursum erigi non valet. Et qui prius pennis contemplationis cœlos penetrare consueuerat, nunc graui pressus pondere sub se cadit, perhorrescit tenebras suas, quas intus patitur, & si possibile esset aufugere vellet semetipsum. Igitur relicta conscientia, foris funditur, terrenis se immiscet actionibus, vt vel occupatus obliuisci possit malorum suorum. Et quia leuius esse iudicat omne malum, eo, ipso quod intus tolerat, iam miser etiam dolores

dolores suæ occupationis foris amat. Et quia veram dulcedinē longo tædio palatum cordis gustare didicit, carnalis concupiscentiæ acetum sitiens aīa cum desiderio bibit, igitur iste, qui p sapientiam excreuerat de altitudine sua superbiuerit, & ideo bonum est ei vt præscindatur, & assuescat in latum extendere ramos suos, bonum est ei ut intermisso studio contemplationis ad tempus foras exire compellatur, & exteriora dispensanda suscipiat, vt discat experimento, quàm difficile fit per officiū exterioribus inseruire, & tñ p desideriū interiora non deserere, & cum se ad curā suscepti regiminis imparē esse agnouerit, tunc sciat, quid de his sensisse debuerat, quos prius in eodē loco positos inconsiderate despiciebat. Discat esse prouidus, & circunspectus, & non torpescat præ ocio, vt ante periculum animū firmet, nec solum, quid eueniat, sed quid euenire possit attendat.

De exercitio circumspectionis, quæ est in quatuor.

Cap. LXXIX.

Modi quibus circumspectio exercetur sunt quatuor, timor cura, necessitas affectus. Timor est anxietas periclitandi. Cura est sollicitudo euadendi incommodi, aut commodi adipiscendi. Necessitas est opportunitas debitum dandi aut indigentia accipiendi. Affectus est desiderium perfruendi. Timor punit, cura trahit, necessitas ligat, affectus vulnerat. Igitur ira Dei prętimore præmit, vanitas mundi curas superfluas immittēdo deorsum trahit, infirmitas nr̄æ conditionis diris nos necessitatibꝰ ligat, inuidia Diaboli illicitis desideriis nos inflammando vulnerat, sed in his oībus Dei seruus exercetur ad præmiū, & illi quoque ei mala subiecta seruiunt, cum eum affligendo probant non subuertunt, quia cōflictus vitiorum exercitia sunt virtutū. Et sicut sæpe cadendo discit hō qualiter gressum figere, & caute ambulare debeat; & in conflictu belli, qui frequenter plagatꝰ est, cautius venientem ictum excipit: sic qui a Diabolo sæpe decipitur, subtilius postmodū versutias eius deprehēdit, & machinationes subuertit. Et hoc est, ꝙ multos videmꝰ post magna scelera ad virtutum summam conscendere, & tanta virtute oēs Diaboli conatus contra se erectos atterere, vt in quo prius se vicisse gaudebat iam non se spoliasse, sed contra se potius eos armasse videatur. Ex tribus id est timore, necessitate, affectu, nascitur quartum. i. cura. Quod. n. timemus incidere, sollicite studemus euitare, & qd̄ dolemus adesse sollicite studemus a nobis remouere, & qd̄ desideramus adipisci sollicite studemus obtinerē. Et si post affectionē passionis sequitur cura sollicitudinis, & post sequitur conatus in exercitio operationis, & per hoc cautela crescit circumspectionis, & quia ex officio nr̄æ corruptionis magis solliciti sumus pro eo adipiscendo, qd̄ peruerse cupimus, vel eo euitando, qd̄ superflue formidamus, fit vt cautelam circumspectionis, quam in bonis studiis comparare neglexīmus per mala studia facile acquiramus. Sæpe, qui aīæ mortē nō metuit, mori in carne pertimescit. Pro his euitandis laborāt hoīes, quæ seruis Dei non solum fugienda non sunt, immo etiā nōnūquam causa fructus eorum agnoscitur appetenda. Similiter sæpe hoīes pro carnalibus desideriis adimplēdis plurimos labores graues, & amaros libenter tolerant, quos pro amore æternæ vitæ, vel ad modicum subire recusant. Et dū per experimenta rerum multa discunt, quasi ex ipsa occupatione sua prudentiores fiunt. Sed tales aliqñ miseratione diuina ab errore suo conuersi in bonis agendis, tanto cautiores fiunt, quanto in malis ppetrādis prius studiosiores extiterunt. Vnde manifeste ostēditur hoc etiam eis profuisse, ꝙ ad tempus derelicti videbantur, pp quod superius dictum est quatuor esse, quæ exerceant circumspectionem, timorem, videlicet, curam, necessitatem, affectum.

De Subdiuisione illorum quatuor. *Cap.* LXXX.

Tres sunt timores mundani, vel carnales. Timor vtilitatis, timor pęnæ, timor mortis. Quorum singuli curas suas generant. Necessitas autem duplex est, alia in debito dandi, alia in indigentia accipiendi. Aliter. n. dr̄ necesse est tributū dare Cæsar, aliter necesse est dare escas ventri, vterq; tñ exactor est, & Cæsar, & Venter, utrumque tributum est, & esca, & pecunia, sed si proprie considerare volumus, minus nocet Cæsar tollendo pecuniā, quàm venter accipiendo escam. Cæsar semel auferendo pecuniam sollicitudinem tollit, venter autem sine intermissione exigendo escam nunquam nos sine sollicitudine esse permittit. Cæsar auferendo pecuniam magis nos alleuiat, vēter accipiendo escam, & corpus nostrum pariter, & animū grauat. Cæsar auferendo pecuniam per paupertatem humiliat, vēter accipiendo escam per abundātiam ad vitia nos inflammat. Et vt breuiter cōcludam, ego per omnia miserabiliorem uideo eum, qui seruit ventri, quàm illum, qui seruit Cæsari. Necessitas, quæ in debito dandi est, multis modis accipitur. Debent. n. Prælati subiectis prouidentiam, subiecti Prælatis obedientiam, æquales æqualibus charitatem fraternam, sapientes insipientibus doctrinam, diuites pauperibus alimoniam. Et sicut de cura timoris dictum est, sic etiam singulæ necessitates generant curas suas. Affectus est desiderium perfruendi. Bona desideria sunt spiritalia, mala sunt carnalia. Spirituale desiderium quasi vinum dulce suauiter inebriat. Carnale quasi uinum acidum, & intoxicatum in furorem vertit aut necat, de illo dicitur, Calix Domini inebrians, quàm præclarus est, De hoc autem, Fel Draconum vinum eorum.

De Flore, & fructu arboris sapientiæ.

Cap. LXXXI.

Post hoc arbor sapientiæ per disciplinā floret. In flore tria sunt, species, virtus, odor, quæ omnia per similitudinem in bono opere inuenimus, vbi futuræ retributionis præmiū expectatur. Per exemplum fulget, per odorē demulcet. Per uirtutem fructificat. Fructus boni operis est virtus occulta rectæ intentionis. Proinde quisquis vacuus a uirtute bonum opus in oculis hominum foris exhibet, velut arbor est, quæ fine fructu floret. Per patientiam maturescit. Inchoata virtus non prodest nisi ad finem producatur. Per mortem capitur, ut ad conuiuiū Regis æterni transferamur, ibi cibus Dei erimus, quia ei complacebit in nobis, & ipse cibus noster erit, quia nos delectabimur in ipso, ut illud prophetæ compleatur in nobis. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Concludamus ergo summum perfectionis gradum, ut dicamus per contemplationem cibat, de qua Psalmista dicit. Adimplebis me letitia, cum. v. t. del. in dc. t. vsque in finem. Ecce arbor sapientiæ nostræ per. 15. gradus vsque ad summum incrementum peruenit.

De Edificatione templi in corde hominis.

Cap. LXXXII.

Ex quarto libro. Locus in quo ædificari oporteat domum Domini, est cor hominis, materia cogitationes mundæ. Nemo se excuset. Non est necesse maria transire, & ignotas exquirere regiones ad comparandos lapides præciosos, & marmora electa, nec cedros excelsas incisas de Libano per alta maria nauibus conductibus aduehere, aut numerosa artificū millia congregare, qui & thesauros regum attentare possent. Nihil horum a te postulatur. In te, & de te fabricabis domū Dei, artificum autem duorum est, Dei videlicet, & hominis. Deus enim qui dignat cū hoīe habitare, nō dedignat sibi cū hoīe habitacu lū præparare. Proinde non debet hō imperitiam suam aut infirmitatem considerans desperare, sed eum potius, qui secū operari dignetur attendere. Deus enim est virtus, & sapientia, & non potest aliquis aut cum virtute deficere, aut cum sapientia ignorare, maxime cum idem ipse sit, qui & nobis operantibus bonum cooperatur, & non operantibus vt velimus, & possimus operari bonum largitur. In omni ædificatione tria sunt præcipue consideranda, ordo, dispositio, & definita dimēsio, idest principium habens, & finem, & determinationes. Superest igit̄ nunc ut inquiramus, qualem oporteet esse ordinem, & dispositionem cogitationum nostrarum, ut ex eis construatur domus domini. Nam quia res mundanæ, quas inordinate appetimus infinitæ sunt, cogitationes quoque quas ex ipsarum rerum memoria intrinsecus excipimus finitæ esse possunt. Nam dum per singula momenta aliæ ex aliis exorientes multipliciter prodeunt, nec ipsi nos comprehendere valemus quo ordine vel quo modo ad cor ueniunt, aut a corde recedunt, proinde si ordinatas, & stabiles ac quietas cogitationes habere volumus, ab hac immoderata distractione corda nostra cohibere studeamus. Hoc autem fieri poterit, si certas quasdam, & determinatas res nobis præscribamus, in quibus assidue, & intentio cordis nostri versari, & meditatio exerceri possit. Tria enim sunt, idest per infinita distrahi, in eodem semper persistere moderate uagari. Quorū vnum habere non possumus, vnum habere non debemus. Et iccirco hoc solum superest, ut quia adhuc vere corde stabiles esse non possumus, interim saltem ab immoderata distractione corda nostra colligamus, ut dum semper nitimur minus instabiles fieri, semper magis ac magis incipiamus ueram stabilitatem imitari. Et ut quod loquimur per exemplum manifestius fiat, in imo ponamus mundum, in summo Deum, in medio collocemus humanum animum. Deinde consideremus deorsum in mundo isto magnam quandam, & horribilem omnium rerum confusionem, & infinitam humanarum mentium distractionem, sursum autem apud Deum perpetuam, & inconcussam stabilitatem. Post hoc imaginemur humanum animum de hoc mundo sursum ad Deum ascendentem, & ascendendo magis ac magis in vnum se colligentem, & tunc perspicaciter uidere poterimus formam arcæ nostræ, quæ in imo lata fuit, & sursum in angustam surrexit, quousque ad mensuram unius cubiti in cacumine suo perueniret.

De Reuocatione sponsæ ad sponsum.
Cap. LXXXIII.

PRimus homo postquam foris aurem ad suasionem serpentis aperuit, aurem intus ad vocem Dei clausit. Quia ergo auditum intus perdidit, quo Deum loquentem audiat, reuocans nos Deus ad se de foris clamat, sed cum loquitur semp quasi occultati nolens se subtrahit, vt mentē humanā, & p hoc, ꝙ loquitur de se amoueat, & per hoc, ꝙ se occultando fugit ad se trahat. Irritat.n. desiderium nostrū vt augeat, quia loquendo amorem suum in nobis excitat, & fugiendo vt sequamur inflāmat, Tale est.n. cor hoīs, vt si quod diligit adipisci non valeat, amplius desiderio inardescat. Sic in Cāticis canticorum. Spōsus venit, stat post parietem, prospicit per fenestras, & cancellos, vt quasi lateat, & non lateat. Mittit manū suā per foramen, tangit sponsam, & sono depresso voce tenui vocat eā, & dicit veni. Illa vt audit sponsum adesse surgit mox, festinat, aperit, brachia ad amplectendum parat, liquescit aīa eius, feruent præcordia eius, exultat, gaudet, tripudiat, sed ille cum teneri putatur declinat, & subito quasi de mediis elapsus amplexibus fugit. Quid est hoc. Dum non quæritur quærit, dum non vocatur venit. Dum autem quæritur declinat, & dum vocatur fugit. Si non diligit, quare venit, aut si diligit, quare fugit. Diligit autem, & ideo venit, sed quia hic non diligit, ideo fugit. Hic non diligit.i.in hoc mundo, in hoc exilio, sed vocat nos ad terram suam, ad patriā suam, quia non decet talis amor patriam istam, imminutio amoris esset vilitas regionis. Iocundus amor amenum quærit locū, ideo commendat nobis terram suam, ideo laudat patriam suā. Ideo dicit, flores apparuerunt. Primi hoīs natura ita a Deo ordinata, & instituta fuerat, ut aīa, quæ corpori præerat, per sensus quidem ministeria corporis foris impleret, sed intus per rōnem semper ad creatorem suum intenderet, & nihil foris ageret, qđ ex eius dilectione non procederet, & ad eius dilectionem non pertineret, ita vt oēm actum, & charitas imperaret, & rō disponeret, & sensus impleret, atq; perficeret. Sed postquam merito præuaricationis suæ eiectus est a facie Dñi, factus est cæcus per ignorantiam mentis, instabilis per concupiscentiam carnis. Quibus ab illo in oēm posteritatem transfusis vniuersa mala exorta sunt. Proinde post illam primam rerum conditionem, quæ factæ fuerant, ut stantibus subessent, necesse erat, & alia facere, q̄ iacentes exigerent. Quæ tanto primis digniora sunt, quanto magis necessaria: & quanto dignitate præcedunt, tanto prolixiori tempore currunt. Illa enim sex diebus facta sunt, ista ex ætatibus fiunt. Sex diebus facta est rerum conditio, & sex ætatibus perficitur hominum reparatio.

De His, qui in Arca non saluantur, sed pereunt.
Cap. LXXXIIII.

COnsiderare possumus tres maneries hominum. In diluuio sine Arca sunt infideles quos carnis desideria inuoluunt, qui præter hanc vitā transitoriā aliā esse nesciunt. In diluuio Arcā habent, sed in ea non manent hi, qui vitam immutabilē esse venturā credere didicerunt, sed temporaliū rerū delectationi animum suum subiiciunt. Nā ibi quisque ſm interiorē hoīem habitare dī, ubi cogitatione conuersatur. Itaq; hi qui delectationē cordis sui in vanitate huius mundi cōstituūt, quamuis Arcā fidei habeant, intus tñ naufragi sunt, ut taceam cæteros mundi amatores. Quot modo literatos cernimus, qui Christiani vocari volunt, & cum cæteris fidelibus Ecclesiā intrant, & de sacramentis Christi participant, in quorum cordibus sæpius est memoria Saturni, & Iouis, & Herculis, Socratis, & Platonis, & Aristotelis, quàm Christi, & Sanctorum eius? Nugas Poetarum diligunt, & veritatem scripturarum aut negligūt aut quod peius est irrident, & contemnunt. Ego eis pronuncio, quia in fine eis sociandi sunt, quos nunc in cogitationibus suis per affectum cordis sibi coniungunt. Quid illis prodest hr̄e fidē & non manere in fide? quid illis prodest nauē integrā hr̄e, & in fluctibus naufragium non dicā pati, sed sponte facere? quid ꝓdest veritatem cognoscere, & falsitatem diligere? Non sunt tales, qui vere fideles sunt. Audi qualis vnus eorum fuerit, & tales oēs intellige, Lex Dei eius in corde ipsius. Sola ergo nauis fidei mare transit, sola Arca diluuium euadit. Quamdiu caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, oīs homo in hoc diluuio est, sed boni in eo sunt sicut hi, qui in mari portantur a nauibus. Mali verò sicut naufragi, qui inuoluuntur influctibus. Intelligamus ergo in nobis esse, quod fugimus, in nobis esse ad quod fugere debemus, concupiscentiam, & fidē. Concupiscentia pertinet ad opera conditionis, fides pertinet ad opera restaurationis, quia & illa inordinate amando per concupiscētiam diffluimus, & ista piè credendo per fidem solidamur. Et icirco diuina monita totiens nobis suadent mundū fugere, non vtique vt extra cœlum, & terram exeamus, sed vt in concupiscētia mundi non maneamus. Excogitata.n. mundi specie nascitur corde affectus concupiscentiæ. Proinde si concupiscentiā mundi declinare uolumus, prius necesse est vt memoriam mundi hui' a cogitatione nostra excludamus. Nam sicut oculus pascitur a specie, sic animus ex cogitatione, & turpi quodam commercio impudica mens desiderio suo fruitur, dum quodammodo intus per cogitationem rem concupitam amplexatur. Sic etiam nonnunquam vt quod frequenter cogitamus ociose aliqñ concupiscamus illicite, reusque facti iudicatur, qui per consensum in cogitatione delectatur. Cæterum quantum ad ipsas res pertinet, quia oīs creatura Dei bona est, nulla res est, quæ cogitari non possit sine peccato. Rursumq; si prauos affectus attendimus, nulla res est in qua peccare non possimus cogitando. Nā & de malo bene, & de bono male, de immundo munde, & de mundo immunde possimus cogitare. Legimus sanctos viros non solū cogitasse, sed & locutos esse, & scripsisse de rebus immundis, qđ vtique non fecissent, si cogitationes rerum immundarum animā inquinarent. Nihil interest quale sit illud, quod cogitatur, sed qualis affectus ex ipsa cogitatione generetur: quia cogitatio mētem non polluit, vbi delectatio conscientiam non corrūpit. Expedit tñ ut obliuiscamur mundum, ne forte dum frequenter de eo cogitamus, ad eius concupiscentiam inflectamur.

Quod per opera restaurationis vniuntur cogitationes distractæ per opera conditionis. Cap. LXXXV.

SAtis ut reor apertè iam demonstratum est, unde hæc infinita quam patimur cogitationum nostrarum distractio oriat̄, a mundo uidelicet, & a concupiscentia eius hoc est ab operibus conditionis. Rursumque quid sit illud per quod colligi possunt in vnum cogitationes nostræ, hoc est per opera restaurationis. Et quia ordo non esse pōt vbi finis non est, superest vt relictis operibus cōditionis quæramus ordinem cogitationum nostrarum ibi, ubi finitæ sunt, hoc est in operibus restaurationis, hoc enim superius inuestigare proposuimus. Quisnā videlicet cogitationum nostrarum ordo esse deberet quatenus ex eis spiritualis domus sapientiæ in nobis ædificari possit. Et quia ex rebus cogitationes ueniunt, oportet ut ex ordine rerum sumatur ordo cogitationum. Deinceps ergo tractare incipiemus de operibus restaurationis relictis operibus conditionis, de quibus quasi de quodam subterfluente diluuio egressi sumus, & nunc in opera restaurationis quasi in Arcam ingredimur. Igitur opera restaurationis sunt oīa, quæ ab initio mundi vsque ad finem sæculi facta sunt, vel facienda pro restauratione hominum in quib' & res gestas, & personas ipsas per quas, & ꝑ quas & apud quas gesta sunt loca simul, & tempora, ubi, & quando gesta sunt considerare oportet. In operibus restaurationis tribus modis ordo consideratur secundùm locum secundùm tempus, secundùm dignitatem. Secundum locum, ut quid prope, quid longe gestum sit. Secundum dignitatem, quid humilius, quid excellentius gestum sit. Secundum tempus, quid prius, quid posterius gestum sit. Historia longitudinem Arcæ metitur, quia in serie rerum gestarum ordo temporis inuenitur. Allegoria latitudinē, quia in participatione sacramentorum constat collectio populorum fidelium. Tropologia altitudinem Arcæ metitur, quia in profectu virtutum crescit dignitas meritorum. Moraliter prima mansio est Fides, secunda Spes, tertia Charitas. Vel secundum anagogem prima mansio est cogitatio recta, secunda meditatio prouida, tertia contemplatio clara. Vel secundum operationem prima mansio est scientia, secunda disciplina, tertia bonitas. Vel secundùm status differentes, prima mansio est, natura, secunda lex scripta, tertia verò gratia.

De Temporibus, & quibusdam Arcæ expositionibus.
Cap. LXXXXVI.

ITem in libro quinto. Ab Adam vsque ad diluuium prima ætas sæculi continens annos millia 256. Secunda ætas a diluuio vsque ad Abraam continens annos. 292. Tertia ab Abraam usque ad Dauid habens annos. 942. Quarta a Dauid vsque ad transmigrationem continens annos. 473. Quinta a transmigratione vsque ad aduentum Christi, habens annos quingentos, 78. Sexta ætas nunc agitur nulla annorum serie certa, sed ut ætas decrepita ipsa morte totius sæculi consumenda. Sunt & aliæ adhuc differentiæ, quibus altitudo Arcæ distinguatur. Prima mansio coniugati, secunda continentes, tertia virgines. Vel ita, prima mansio pœnitentia, secunda ambulantia, tertia volantia. Item per singulos angulos ascendentibus a frigore orientis, idest a superbia. Prima mansio est timor, secunda est dolor, tertia amor. Ascendentibus a calore occidentis, idest concupiscentia carnis. Prima mansio est patientia, secunda misericordia, tertia compunctio. Ascendentibus a frigore occidentis id est ab ignorantia. Prima mansio est cognitio, secunda meditatio, tertia

tertia contemplatio. Ascendentibus a calore orientis, idest a spiritus feruore. Prima mansio est Temperantia, secunda Prudentia, tertia Fortitudo.

De Virtute Charitatis, quàm fortis sit, & chara.
Cap. LXXXVII.

IDem in tractatu de laudibus Charitatis. Quis sanctorum a principio mundi extitit, qui non Charitatem nobis aut verbo, aut facto commendauerit. Charitas Abel martyrem fecit, Abraam de terra sua eduxit, quia & ille per Charitatem innocenter mortem pertulit, & iste natale solum libenter deseruit, vterque per Charitatem terra cœlum commutauit. Consideremus quot iam martyres per tormenta ad Regnum Cœlorum transierint, qualem ergo in eis vim amoris arsisse credimus, quos propter Deum nec sibi pepercisse videmus. Conueniamus nunc cor nostrum, & videamus si acquiescat nobis, omnia quæ mundi sunt relinquere, non arridere prosperis, non condelectari blandis, non congratulari lætis. Domine imperfectum meum vi.o.t. quã longè ab hac non dicam perfectione, sed perfectionis inchoatione me video. Et certe hoc parum erat amicis Dei, & pro amore æternorum ista spernerent, ista calcarent, sed abiectis his omnibus alacriter ad votum currentes, nec minis terreri poterant, nec tormentis. Trahebat eos Charitas. Et ideo nec trahebat cupiditas, nec deterrebat aduersitas. Currebant ergo, mundum post se relinquebant, Deum ante se habebant, sed interposita sunt tormenta, vt interrogarentur, vel quo desiderio hunc quærerent, vel qua constantia hunc despexissent. Interrogata est veritas, probata Charitas, confusa iniquitas. Accedunt ad pœnas intrepidi, & quantum mentem amor intus vulnerauerat, tãtum caro foras vulnera sua despiciebat. O Charitas quomodo illis sapiebas, quàm dulcis eis fuisti, quos propter te sustinere coegisti. Quibus illos ad te vinculis traxisti, quos mundo & per blandimenta detrahente, & per tormenta repellente, perdere tamen non potuisti. Cucurrerunt quia tu eos contraxisti, & transierũt quia tu eos inuisti, peruenerunt, quia tu eos suscepisti. Qui inextinguibiliter in precordijs eorum arsisti, quia nec probris, nec præmijs, nec pœnis obrui potuisti. Ista quasi quædam flumina inundauerunt, sed multa flumina, & aquæ multæ Charitatem extinguere non potuerunt. O Charitas quomodo laudabo te, si saperem te appreciarer te. Si scirem quãtum vales, precium appenderẽ pro te, sed forte excedis angustias meas, nec inuenire potero precium tuum penes me, dabo tamen quod habeo, & totum quod habeo, tota domus meæ substantia te commutabo. Et cum totum dedero, totum quasi nihil reputabo. Omnes delectationes carnis meæ, omnes iocunditates cordis mei pro te libenter impendam, vt te solam possidere valeam. Tu sola mihi clarior, tu sola vtilior, tu sola suauior, tu sola iocundior, amplius delectans, Habundantius satians, tutius saluans, fęlicius conseruans, alijs etiam annunciabo de te. Dic mihi ô cor humanum, quid magis eligis, semper gaudere cum hoc sæculo, vel esse semper cum Deo. Quod plus diligis, hoc potius eligis, audi ergo vt corrigas dilectionem, non differas electionem. Vide quomodo totum tibi est dilectio, ipsa electio, ipsa cursus, ipsa peruentio, & mansio, & beatitudo. Dilige ergo Deum, elige, curre, apprehende, posside, fruere. Iam inquis elegi qua via curram, vt perueniam, da socios ne aberrem. Rectæ sunt viæ Domini, & iusti ambulant in eis. Iustitia ergo est via, & iusti sunt, qui in via currunt, nulla via iustitia rectior, nulla societas iustorum melior, nulla requies Deo tranquillior, per Charitatem cor dilatatur, corde dilatato via iustitiæ curritur.

Adhuc De eodem de commendatione eiusdem.
Cap. LXXXVIII.

O Bona Charitas quid amplius dicam de te. Ducem te dixi in via Dei. Quid si teipsam viam ei dixerim. Adhuc inquit Apostolus. Excellentiorem viam. v. d. Tu es caput viarum rectarum. Omnes viæ rectæ a te exeunt, & in te recurrunt. Nam præcepta Dei viæ sunt eius, quæ omnia a te pendent, & in te consistunt. Tu es plenitudo iustitiæ, perfectio legis, consumatio virtutis, agnitio veritatis. Via ergo es ô Charitas. Qualis via, superexcellens, suscipiens, dirigens, & perducens. Cuius via. Via hominis ad Deum, & via Dei ad homines. Tu Deum ad hominem deducis, tu hominem ad Deum dirigis, nec nisi per te ad vlterutrum transire possumus. Tu mediatrix es, aduersos cõcilians, disiunctos socians, & dispares quodammodo coæquans, Deum humilians, nos sublimans, illum ad ima trahens, nos ad summa erigens. Sic tamen vt nec abiecta, sed pia sit eius descensio, nec superba, sed gloriosa sit nostra exultatio, magnam ergo vim habes Charitas. Tu sola Deũ trahere potuisti de Cœlo ad terras. O quàm forte est vinculum tuum, quo & Deus ligari potuit, & homo ligatus vincula iniquitatis disrupit. Nescio si quid maius in laude tua dicere possit, q̃ vt Deum de cœlo traheres, & hominem de terra ad cælum eleuares. Magna virtus tua, vt per te vsque ad hoc humiliaretur Deus, & vsque ad hoc exaltaretur homo. Considero Deum ex fœmina natum, infantem pannis obsitum vagientem in cunis, sugentem vbera, respicio postea comprehensum, ligatũ, flagellis cæsum, spinis coronatum, sputis illicitum, lanceatũ, clauis fixum, felle & aceto potatum, illic indigna, hic dira passum, & tũ cur vel ita dignaretur, vel ita pateretur, si causam quærimus, aliã præter solam Charitatẽ causam nõ inuenimus. O charitas quantum potes si tantũ inualuisti erga Deum, quanto magis erga homines. Sed fortassis facilius vincis Deum, q̃ hominem: quia quo magis beatum eo magis est Deo debitum a te superari Hoc optime tu noueras, quæ vt facilius vinceres prius illũ superabas. Adhuc nos rebelles habuisti, quando illum tibi obedientem de sede paternæ maiestatis vsq; ad infima nostræ mortalitatis suscipienda descendere coegisti. Adduxisti illum vinculis tuis alligatum, sagittis tuis vulneratum, vt amplius puderet hominem tibi resistere, cum te videret etiam in Deum triumphasse. Vulnerasti impassibilem, & ligasti insuperabilem, traxisti incommutabilem, æternum fecisti mortalem, hæc oĩa fecisti, vt corda nostra emollires, & insensibiles affectus compungeres, vt se a corpore suo resoluerent, & facilius ea sagittæ tuæ penetrarent. Nec incassum hoc fecisti: multi enim sic a te superati sunt. Multi iam tibi manus dederunt, multi iam in suis præcordijs sagittas tuas infixas portãt, & altius adhuc eas infigi desiderant, delectabiliter enim & suauiter vulnerati sunt, & plagas suas se percepisse, nec dolent, nec erubescunt. O charitas quanta est victoria tua. Vnum prius vulnerasti, & per illud omnes postmodum superasti.

De Commendatione laudis eiusdem. *Cap.* LXXXIX.

CHaritas laudaui te quantum potui. Nescio.n.si forte maius sit de te Deum dicere an Deũ te superasse, quod si maius est etiam hoc libenter & fiducialiter de te dicã, Deus Charitas est, nunquid parum est Deum in se manentem habere, tãtum est Charitatem possidere. Hoc priuilegium sola Charitas habet, vt Deus dicatur & sit. Non enim dicitur Deus humilitas est, aut patientia, quia cum omnis virtus Dei donum sit, nulla præter solam Charitatem hoc habet, vt non solum donum Dei, sed & Deus dici possit. Reliqua igitur gratiarum dona largitur Deus etiam his, quos reprobat, solam autem Charitatem quasi seipsum his tantum quos diligit in prẽmiũ seruat. Charitas igitur est fons proprius, de quo nõ communicat alienus, quia quicunque illam habet non iam alienus est a Deo, sed ipse in Deo, & Deus in eo manet, sic familiaris est Deo Charitas, vt ipse mansionem habere nolit vbi Charitas non fuerit. Si quis inquit diligit me, &c. Animam in qua Charitas habitat, superbia non inflat, inuidia non deuastat, ira non dissipat, tristitia mala non vexat, & auaritia non excæcat, gula non inflammat, luxuria nõ inquinat semper munda est, casta est, quieta est, pacifica, benigna, & semper modestia, & in aduersis secura, & in prosperis tẽperata, mundum contemnens, & Deum diligens, omnium bona amando sua faciens, & sua omnibus libenter impartiens. In quo Charitas Dei est semper, cor sursum habet, & desideriũ in superna eleuatum. Et si quando ambulat, si quando agit, si quãdo sedet, si quando quiescit, quicquid egerit coram Deo non recedet, tacens Deum cogitat, & loquens nil præter Deum, & quod ad amorem Dei pertinet loqui desiderat. Alios ad charitatem exhortando seipsum inflammat, Charitatem oĩbus commendat. Quã dulcis amor Dei, q̃ amarus & quàm impurus sit amor huius sæculi non solum voce, sed & opere quoque demonstrat. Deridet huius mundi gloriam, & sollicitudinẽ arguit. Miratur cæcitatẽ hoĩum, qui hoc diligunt, qũo iam dudum vniuersa hæc caduca oẽs non contemnunt, oĩbus æstimat dulce esse, quod sibi sapit, & oĩbus placere, quod diligit, oĩbus manifestũ, quod cognoscit. Istis indicijs Charitas se prodit. Igitur ô bona Charitas, quid dignũ dicam laudibus tuis. Certe post tanta priorum pręconia nil de te dicere mea paruitas præsumeret, vbi nunquã de te dici satis potuisset. Illabere igit̃ nobis ô dulcis, & suauis Charitas, dilata cor nostrum, & expande desiderium, amplifica cordis nostri habitaculum, vt capere possit hospitem, & maiorem Domini.

De Meditatione in creaturis, & scripturis, & moribus. *Cap.* XC.

IDem de triplici meditatione. Meditatio est frequens cogitatio modum, & causam, & rationem vniuscuiusque rei inuestigans. Modum quid sit, causam quare, rationem qũo. Tria sunt genera meditationum. In creaturis, in scripturis in moribus. Primum surgit ex admiratione: secundum ex lectione: tertium ex circunspectione. In primo admiratio quæstionem generat, & quæstio inuestigationem, inuestigatio inuentionem. Admiratio est dispositionis, & quæstio causæ, inuestigatio rationis. In lectione autem sic considerandum: primo lectio ad cognoscendam veritatem materã ministrat, & meditatio coaptat, oratio

oratio subleuat,operatio componit, contemplatio in ipsa exultat.Bona autem quædam sunt necessitatis,quædam voluntatis. Necessitatis sunt,quæ sunt in præcepto, & voto.De cæteris siquid supererogatur redditur.Si nihil non imputatur. Itẽ meditatio in lectione est triplicis considerationis. Secundum historiã est,qñ eorum,quæ facta sunt vel rõnem quærimus, vel admiramur suis tpibus,& locis,& modo congruo perfectam. Secũdum allegoriam meditatio operatur in dispositione præcedentiũ,futurorum significationem attendens miratione, & prouidẽtia co aptatã,sicut oportuit ad intelligentiã, & fidei formã fabricãdã. In tropologia operatur,quem fructum dicta afferant, exquirens quid faciendum insinuent,vel quid vitandum, quid ad eruditionem,quid ad exhortationem,quid ad consolationẽ,quid ad terrorem scripturæ lectio proponat,& quid ad intelligentiam virtutis illuminet,quid nutriat affectionem, quid formam viuendi ad iter virtutis edoceat. Meditatio in moribus est ſm affectus, & cogitationes,& opera.In affectibus considerandum est, vt sint recti,sinceri hoc est ad id ad quod debent esse. Et quõ affectus est in eo ad qđ rectus,& quõ debet esse sincerus. In cogitationibus considerandum vt sint mundæ,& ordinatæ.Mundæ sunt qñ neque de malis affectionibus generantur,neque malas generant affectiones.Ordinatæ qñ rõnabiliter,hoc est tpe suo adueniũt. Tpe.n.non suo,etiã bona cogitare sine vitio non est,vt in lectione de oratione,& in oratione delectione.In operibus considerãdum est primum vt bona intentione fiant: itaque intentionem oportet esse rectã per discretionẽ,& simplicẽ per benignitatem. Secundo in operibus considerandum est, vt ex recta intentione inchoata,cum perseueranti feruore ad finem perducantur,vt ne perseuerantia torpeat,nec amor tepescat.

Adhuc de meditatione in moribus.
Cap. XCI.

ITem meditatio in moribus duplici consideratione discurrit foris ad famam,intus ad conscientiam:foris quid expediat,& quid doceat: doceat ad exemplum,expediat ad meritum:nobis ad meritum, proximis ad exemplum. Intus ad conscientiam,vt si munda,quæ nec de præterito iuste accusatur,nec de præsenti iniuste delectatur.Item in moribus,vt oẽs motus cordis depræhendat vnde veniant,aut quo tendãt. Motus igitur cordis aĩalis aliqñ manifestam habet originem,aliqñ occultam:quæ manifeste bona est,a Deo est,q̃ autẽ manifeste mala,siue a diabolo est, siue a carne.Oẽs aspirationes,quæ inuisibiliter cordi adueniũt, ab istis procedunt. Quæ autem dubia sunt in origine probãtur a fine.Et quæ mala sunt differunt, qm̃ quæ a carne sunt frequẽtius surgunt pp necessitatem, quæ vero a diabolo sæpius præter rõnem.Item meditatio morum finem, & directionem in oĩ conuersatione considerat.Finis est ad qđ tenditur, directio quo facilius peruenitur. Qui directius pergit,citius peruenit. Sunt enim quædam bona in quibus etiam multum moueri parũ est promoueri. Alia compendioso labore fructum magnũ adducũt. Et hæc ergo discernenda sunt,& eligẽda magis, quæ magis ꝓsunt.Multi hanc discretionem non habentes,plurimum laborauerunt,& parum profecerunt. Et qm̃ oculum foris habuerũt tm̃ ad speciem operis,& non intus ad fructum virtutis.Gaudebant enim magna se facere magis,quã vtilia exercere. Et dilexerunt potius illam in quibus videri possent,quàm emendari. Itẽ meditatio in moribus primum considerat, quæ debita sunt,siue ex præcepto,siue ex uoto,& ea primum agenda indicat: quæ sic facta habent meritum,vt non facta generent reatum.Post hoc siquid voluntarie superadditur,sic faciendum est,vt debitum non impediatur.Item meditatio morum duo mala in bona actione præcipue cauenda considerat, hoc est afflictionem,& occupationem.Per afflictionem dulcedo mentis amaricatur, per occupationem trãquillitas dissipatur. Afflictio est,quando pro his,quæ non valet per impatientiam vritur. Occupatio quando in his, quę valet agendis per intemperantiam agitatur. Ne igitur male amaricetur animus suam impossibilitatem patienter sustineat.Ne autem mala occupetur possibilitatem suam extra mensuram non extendat. Item meditatio morum probat,nec ea, q̃ non fiunt impatienter appetere,nec ea, quæ fiunt insipienter fastidire.Qui enim semper,quod non facit appetit, & quod facit fastidit, nec præsentibus fruitur, nec futuris satiatur. Inchoata enim ante consummationem deserit,& inchoanda ante tempus appræhendit. Propterea bonum est bono suo esse contentum, & præsentia bona superuenientibus augere, non pro futuris abiicere. Leuitatis enim est bonorum commutatio,multumque diuersa currunt via, qui pro nouis vetera abiiciunt, & qui ab inferioribus ad superiora conscendunt: qui enim mutationem quærit, fastidiosus est, sicut qui profectum appetit studiosus.

De Concordia misericordia, & iustitia in filij Dei incarnatione.
Cap. XCII.

MIsericordia,& veritas obuiauerunt sibi, &c. Veritas erat in cęlo cum iudice Deo,& Misericordia in terra cũ hoie iudicando.Vbi.n.Misericordia esset,si cum misero nõ esset.Accepto igitur tpe,assumpta veritate descendit Deus vt rõnẽ poneret cum hoie. Quod cum vidisset Misericordia non ignara diuini consilii,perrexit obuiam illi,Deum cupiens mitigare,& placatum adducere.Ibi ergo Misericordia,& Veritas ob.s. Veritas affirmauit nequam hoĩes debere merito damnari.Misericordia rñdit eos vt boni fierent,spontanea etiam pietate debere vocari.Veritas dixit,quia Deus malis oĩno parcere non deberet.Misericordia dixit si nemini parceret Deus, & nunquam bonos haberet.Veritas dixit se nolle,nec posse tot scelera hominũ tolerare. Misericordia rñdit gratiam Dñi ad indulgendum superabundare.Videns Deus tam diuersas sententias ad effectum simul procedere non posse.Ait scriptum est.Misericordiã, & Veritatem diligit Deus.Veritas autem vult vt totum imputetur. Misericordia vero ut totum condonetur, quæ simul fieri non possunt.Propterea peccatum hoĩs,& ex parte pp veritatẽ puniatur,& pp Misericordiam ex parte dimittatur. Veritas autẽ intrans cor hominis clamare cæpit,de terra hominem accusans, Misericordia verò non desistebat in cęlo orare Dñm,pro homine postulans homo confessionem ad salutem ore proprio faciebat,& Misericordia præcibus suis Dñm ad iustificationẽ hominum compellebat. Veritas de terra per confessionem hominis oriebatur,& Iustitia de cęlo prospiciens per Misericordiã Dei ad terras mittebatur.Quia ergo Misericordia cum Deo ꝓ homine erat,& Iustitia,& veritas a Deo cum homine erat,iã inter Deum,& hominem erat Pax pro Iustitia. Tunc ait Iustitia ad Pacem.Nunquid satis est optimo mala dimittere, nisi etiam studeat bona conferre. Laxauit peccata per indulgentiam,nũc cõferat virtutum dona per gratiam.Respondit Pax,& ait. Dominus dabit benignitatem, &c. Confessio criminis est *in detestatione* mali,confessio laudis in exultatione boni. *Confessionẽ cri*minis parit timor,confessionem laudis amor.

De Mundana consolatione & sequenti desolatione. *Cap.* XCIII.

VE vobis diuitibus,& cætera.Animæ rationali si uere saperet,præter uerum bonum nihil saperet. Nunc autem primum malum eius factum est, vt illo sublato egestatem illius patiatur. Deinde secundum accessit,vt in alio bono consoletur vt illud non requirat. Perdito ergo eo quod intus erat bono,egressa est ad ea quæ foris erant bona aliena,& pactum fecit cum delectationibus sæculi,& regressa induxit eas ad se,vt fornicarentur cum eis intus in abscondito cordis sui & requiescere super eas,& non respiceret absentiam boni sui, quoniam secum habet societatem alienam delectationum huius mundi ingredientium ad ipsam per sensus carnis ipsius,vel cum ipsa egreditur ad illas. Cum autem claudi cæperint portæ istæ sensuum carnalium,non patebit deinceps uia transeundi adinuicem. Et tunc separabitur societas vanitatis,& erit mundus foris exclusus ne ingrediatur,& aĩa intus clausa ne egrediatur. Et veniet anima ad portas oculorum,& clausas inueniet,ut non egrediatur per uisum.Deinde diffundet se per aditus sensuum reliquorum,& non erit transitus illius, quoniam repagula mortis perpetuæ inflexibili rigore, & immobilibus feris valuas sensuum, & aditus commercii antiqui sine fine concludent. Tunc anima misera in hoc tristi discidio solam se inueniet, & conuertens se requirere incipiet illum socium,qui intus est,& excludi non potest,& non poterit habere societatem illius in desolatione sua, quia non requisiu t illum in consolatione sua. Tunc illa infœlix desperatione cadet a se,& damnatione sub se, & aperiet se profundum in obuiam ruenti.Et cum illam exceperit cõtinuo claudetur sursum,& aperietur deorsum,vt sine fine cadat, & ad finem non resurgat. Propterea dixit Dominus. Orate ne fuga vestra hieme fiat vel sabbato.Quid enim est hiems nisi torpor mortis,& quid sabbatum nisi post mortem tempus perpetuæ vacationis.Hiems siquidem tollit ambulandi potentiam, sabbatũ negat licentiam.Sic & imminentis mortis torpore astrictus homo a correctione præpeditur. Post mortem verò penitentia nõ recipitur. Hic grauatur ne bona opera exerceat,ibi ligatur ne damnationem euadat.Hic correctio grauis, ibi emendatio impossibilis.Propterea bonum est fugere iram venientem, priusquam sentire incipias imminentem. Ne vel voluntas nimis efficax sit sine opere,vel dolor inutilis sine correctione. Cogitet ergo anima in societate alienorum nunc posita, quia non poterit semper permanere cum illis, & eligat interim socium illum,qui cum omnia subtracta fuerint, solus fidem seruat dilectoribus suis.

De

De Tribus bonis quibus placatur Deus. Cap. XCIIII.

Indicabo tibi o homo,&c.quia & Deus,qui trinitas est, non nisi trino sacrificio digne placari pôt. Offer ergo iudicii filio, iudici misericordiam,Spiritui sancto charitatem,sollicitudinem paternitati, sic tñ vt non discretione numerorum vnitatẽ trinitatis diuidas,sed singulis sua,& simul vni singula exhibeas. Primum.n.iudicium faciendum est de teipso,deinde inter te,& proximum tuum,postremo de proximo tuo. In eo iudicio quo iudicas temetipsum,esse debes districtus,in eo quo inter te, & ꝓximum tuum iustus,in eo quo proximum pius. Teipsum iudica hoc modo. Considera diligenter,quid facis,& quid non,quid facere debes,& quid non. Postea hæc ad inuicem cõferendo ppende,si idem est,qđ facis,& qđ debes. Qđ si ita inueneris gaude,sinautem timet. Inter te,& proximum hoc modo vide, quid facis proximo,& quid faciat tibi. Si tibi facit bonum, & tu illi malum reddis,malus es. Si tibi malum facit,& tu illi bonũ reddis,bonus es. De proximo tuo hoc modo. Vide,quid facit. Si certum bonum est paruum,existima magnum:magnum: maius. Si dubium bonum est,verum puta:si certum malum est magnum, paruum:paruum minus indica. Si dubium malum est bonũ puta. Oportet ergo te primum facere iudicium,ut qđ recte discernis opere complcas. Deinde diligere misericordiã,ut bonum,qđ agis non ex timore,sed amore facias. Postremo sollicitũ incedere,ne vel bonũ,qđ nondũ habes non merearis accipere,vel bonũ qđ habes amittas. In his tribus trinitati in te operanti cooperaris per illuminantem sapientiam, & cum lucente rectum discernis per inflammantem charitatem, & cum ardente misereris. Per prouidam verò paternitatem, & cum tuente temetipsum custodis. Per trinitatem itaque cooperando trinitati,trinitatis imago efficieris,verum sacrificium, teque ipsum Deo offers,cũ ad eius similitudinem reformaris.

De Morali expositione piscinæ superioris, Cap. XCV.

Hierusalem est anima,superior piscina est rõ per quam cõpræhendit cęlestia, inferior sensualitas, per quam affectat terrena. Superior piscina aquæductũ habet in agro fullonis. Fullo est Christus,qui pannos suos calcat, quia electos suos per tribulationem emundat, ut eos super niuem dealbatos sibi vestimentum faciat. Cumbus Fullonis est ista conuallis lachrymarum præsens.Ḗ mundus,in quo ad conculcandum proiecti sumus. Sed dum calcamur,vrimur,& mundamur, quia pressura tribulationis,& charitatem accendit,& culpam abluit. Iste est Fullo,qui illa vestimenta fecerat, quæ candida erant sicut nix,qualia non potest Fullo facere super terram. Iste agrum habet,vbi flores inueniuntur optimi ad colorandos pannos. Ager est Sancta scriptura, vbi pascuntur aĩalia Dei. In hoc currimus qñ legimus,flores colligimus,quando præcepta discimus, pãnos coloramus,qñ pręcepta implendo virtutibus animas nostras decoramus. Patientia ẽ ſt in rosa,& castitas in lilio,charitas in croco,& humilitas in uiola,puritas in saphyro. Bene autem p agrũ Fullonis transit aquæductus piscinæ superioris, qui est radius cõtemplationis. Per studium enim diuinę lectionis aperitur via cordi nostro vsque ad contemplandum lumen diuinitatis, vt illuc quasi de fonte vitæ aquæ spiritualium donorum descendãt per radium contemplationis ad irrigandum, & implendum finẽ mentis nostræ. Piscina inferior,hoc est sensualitas habet quinq; aquæductus,quinque sensus corporis, quos oblectamenta huius mundi influunt ad replendum appetitum nostræ carnalitatis. Isti quinque porticus sunt, in quibus multitudo languentium iacet. Sed Angelus Domini secundùm tempus in piscinam descendit, & mouetur aqua quia dum diuina aspiratio peccatorem intus tangit, illico terrore iudicii conturbatur carnalis conscientia. Et quicumque post motionem aquæ in piscinam descendit sanus fit,quia diuina gratia præuentus peccator, si vere, se ad pœnitentiam humiliat, & conscientiam impuram conueniens,aut acta mala districte diiudicat,de quolibet delicto veniam consequitur. Congregatis inquit aquis piscinæ inferioris, non enim vitium est aquas piscinæ inferioris bibere, sed cõgregare,qa licet nobis bonis transitoriis vti ad necessitatẽ,sed non diligere ad superfluitatem. Si Hierusalem animas dicimus, domos Hierusalem corpora. Domos ergo Hierusalem numerare,est considerata hominum multitudine,timere de defectu rerum,computare sumptus corporis, & non confidere in munificentia largitoris. Vnde, & post subiunxit. Aquas piscinæ veteris col.&cæte. Murus exterior est corpus quo anima clauditur. Interior est ira naturalis virtus animæ,qua vitiis irascitur, & contra tentamenta munitur. Præter murum, & murum ad colligendas aquas lacum facere, est necessitatis loco cupiditatem admittere.

De Amore ordinato, & inordinato. Cap. XCVI.

Vnus fons dilectionis intus saliens duos riuos infundit. Medium quippe est cor hois vnde fons amoris erumpit, & cũ per appetitum ad exteriora decurrit cupiditas dr̃. Cũ verò desiderium suum ad interiora dirigit charitas, & omniũ malorum radix est cupiditas,& omniũ bonorum charitas. Amor est delectatio cordis alicuius ad aliquid pp aliqđ desideriũ in appetendo,in perfruendo gaudium,per desiderium currens,requiescens per gaudium,hoc bonum, & hoc malum est tuum cor humanum,quia nec aliunde bonũ,nec aliunde malũ est,nisi ꝙ bene vel male amas,qđ bonũ est. Nam oẽ,quod est bonũ est. Nec qui amat,nec qđ amat.malũ est,sed qđ male amat. Ordinate ergo charitatẽ,& malũ inde nullum est. Omnipotens Deus,qui nullo indiget rõnalem ſpũm creauit sola charitate, nulla necessitate, vt eum beatitudinis sui participem faceret. Porro vt ad id apt⁹ esset,fecit in eo dilectionẽ spiritale palatum, per hanc sanctificans ad gustũ dulcedinis internæ, vt ei semper inhærẽdo ipsum quo beatificanda erat bonũ,& ex ipso sugeret, & de eo per desideriũ biberet,& ex ipso gaudiũ possideret. Suge o apicula, suge suge,& bibe dulcoris tui inenarrabilẽ suauitatẽ. Immergere, & replere, qa deficere nescit si tu non incipias fastidire. Adhære ergo,& inhære, sume & fruere. Si sempiternus gustus fuerit,sempiterna quoq; beatitudo erit. Igitur per amorẽ sociata est facto ri suo creatura rõnalis,solumque est dilectionis vinculum,quod ligat vtrosque in idipsum,& tanto fęlicius quanto fortius. Propter qđ,& vt indiuisa societas, & concordia perfecta vtrobique haberetur,& geminatus est nexus in charitate Dei, & ꝓximi, vt per charitatem Dei oẽs adinuicem vnum fierent,ut qđ de illo vno,cui oẽs inhærebãt quisq; in semetipsõ nõ caperet, pleni⁹ atq; perfectius per charitatẽ ꝓximi in altero possideret,& bonũ oium fieret totũ singulorũ. Ordinate ergo charitatẽ,si desiderium est,amor bene currat,si gaudiũ bene requiescat. Tria quidem sunt,quæ amari bene aut male possunt. Deus supra nos,ꝓximus iuxta,mundus subtus nos. Ordinate ergo charitatem. Si currat,bene currat. Si requiescit bene requiescat. Desideriũ currit,gaudium requiescit. Propter, qđ gaudium vniforme est, qa semper in uno est. Desiderium autem motus mutabilitatẽ suscipit,& iccirco non se continet in vno,sed varias ſpẽs repræsentat. Tria Deus,duo ꝓximus,vnũ mundus habebat in cursu desiderij nñi. Et est in desiderio ordinanda charitas, amor nãq; p desideriũ,& de Deo,& cũ Deo,& in Deũ ordinate currere pôt. De Deo currit,qñ a Deo accipit,vñ eũ diligit. Cũ Deo,qñ eius voluntati in nullo contradicit. In Deũ qñ in ipso requiescere appetit. Duo sunt ꝓximi,pôt.n.desiderium de ꝓximo currere, vt de eius salute,& profectu gaudeat. Cũ ꝓximo,vt eũ in via Dei, & comitẽ itineris,& sociũ puentionis ſuæ concupiscat, sed in ꝓximo non potest vt in hoĩe ſpem, & fiduciam suam constituat. Vnum est mundi. De ipso currere,nõ cum ipso,aut in ipsum. De mundo enim desiderium currit,quando inspecto foris Dei opere per admirationem, & laudẽ ardentius intus ad ipsum se conuertit. Hæc est enim ordinata charitas, & præter ipsam omne, quod agitur est inordinata cupiditas.

De Sapore, & nutrimento verbi Dei. Cap. XCVII.

Quam dulcia faucibus meis,&c. Verba Dei vtique cibus sunt,nõ vẽtris,sed mẽtis, immo ieiuniũ vẽtris,& cib⁹ mẽtis. Cibus corporis tria habet in se, Sapor delectat, nutrimentum sustentat,massa onerat. Sapor ad palatum pertinet,nutrimentum ad naturam,massa ad miseriam. Vnde palatum percipit saporem,& stomachus nutrimentum, & massam, alterum ad refectionem,alterum ad grauamen. Nutrimentum ut illud in corpus traiiciat,massam ut illam eiiciat. Sapor quod ammodo spiritualis est,& ideo solummodo delectat non grauat. Inde est,ꝙ fames in faucibus faciari nunquam potest, quia ibi nec appetitus mensuram habet,nec delectatio finem. In stomacho autem facietatem recipit,& delectatio finem. Nam quia ille nutrimentum,quod sustentat non percipit sine massã, quæ grauat,ne id,quod prodest vltra modum appetere incipiat,ipsa, quã simul percipit illum onerando refrenat. Ergo frater cũ manducas noli interrogare fauces tuas si satis est. Quòd si iudicium illarũ sequeris, priusquam illas delectatione repleas, stomachum tuum onere suffocabis,ventrem potius de mensura edendi consule, & priusquam illum dolere concipias, fauces ab auiditate compesce, hoc tñ de oĩ cibo corporali intellige. Nam de refectione spiritualis cibi auces potius,quàm venter consulendæ. Habet ꝙppe spiritualis cibus,idest uerbum Dei similiter saporem suum, qui fauces spirituales delectat,nutrimentum, quod spiritualem substantiam pascit,& vegetat,& massam, quæ infirmitatem præmit,& grauat Fauces spirituales dicimus palatum cordis. Sapor Dei est verbi gustus internæ dulcedinis. Anima autẽ ipsa substantia est spiritualis. Nutrimentum verbi Dei est exercitium virtutis

virtutis, massa verò pondus laboris, quia ergo sapor ille internæ dulcedinis sine fastidio sumitur, & quasi de quodam spiritualis cibi gustu fauces cordis delectationem percipiũt, sed saturari non possunt. Quia verò exercitiũ virtutis quo aĩa pascitur non sumitur sine pondere laboris, quo caro grauatur, quasi quidã sensualitatis nr̃æ stomachus dũ cibũ boni operis exercendo percipit, ne virtutem qua reficitur vltra modum appetat ipse eum quo præmitur labor operis castigat. Non igitur ait. Dulcia ventri meo, sed faucibus, ac si diceret. Per verbum quidem tuum Dñe venter carnalitatis præmitur, sed palatum cordis intus sapore dulcedinis delectatur, quia & si foris infirmitatẽ grauat labor operis, intus tñ desiderium pascit dulcedo, & gustus suauitatis. Hinc est, q dilectus ille Iohãnes de se perhibet dicẽs, Accepi librũ, &c. Sic & tu frater deuora librum vitæ, verbum Dei auide comede, & noli propterea dulcedinem saporis eius deserere, si aliquid amaritudinis sentis in ventre.

De Humilitate, qualiter deficit, vel proficit.

Cap. XCVIII.

Dvobus modis diabolus in nobis humilitatem impugnat, per iniuriam videlicet, & p reuerentiã. Nos verò si culpas nr̃as, & miserias attente inspicere volumus, tunc fortassis, nec indignum iudicabimus, si nobis inferatur iniuria, nec dignum si reuerentia exhibeatur. Mens etenim hoĩs citius in laude sua decipitur, quia qđ libentius accipit, difficilius repellit. Nam dum bona sua non nunquam foris laudari audit, & se tñmodo testimonio veritatis consensum præbere existimat, nõ ipsa eam veritas, sed adulatio potius delectat. Vt autem prorsus ab elationis vitio innocens esse videatur, maiori adhuc calliditate se palliat. Et postquam id, qđ de se dictum est verum esse consenserit, nec vllo modo sibi tribuere existimet, statim se ad gratarum actionem vertit. Hoc autem non ad humilitatem ei, sed ad elationis augmentum proficit: qm̃ tanto iam fiducialius apud se extollitur, quanto manifestius bonũ suum non a se, sed a Deo esse confitetur, Pharisiaca prorsus superbia dicens. Deus gratias ago tibi. Et vide q̃o virus pestilentiæ paulatim se diffundit, dum mens in sui admiratione occupata diffigitur, paulatim iam & eum a quo habet obliuisci incipit, & quasi iam sibi sufficiat quod est, mala sua amplius ad memoriam reducere non dignatur. Tunc hostis postquam intus cor mundum videt, opprobria foris, & iniurias admouet: quia scit, q decepta mens tanto iam eas impatientius susceptura sit, quanto in se nihil nisi qđ laude dignum est agnoscit. Tria denique sunt per quæ humanitas aduersus illatam contumeliam se defendit. Primum vt consideremus culpã nr̃am, qua meruimus vt talia patiamur. Deinde, quia quotiens ad nr̃am lesionem excitatur proximus, hic quasi nõ ille, sed in illo iusto iudicio suo ad nr̃am probationẽ siue iubendo siue præmittendo operetur Deus. Postremo, q malum agenti non irascendum, sed compatiendum sit, sicut corporaliter infirmanti: quia oĩs, qui male agit, non quasi ex virtute agens, sed quasi a virtute deficiens, & velut quadã frenesis ægritudine laborans, pie tollerandus est. Prima ergo consideratio suadet nobis iustitiã, secunda reuerentiã, tertia misericordiã. Contra reuerentiã autẽ, & laudationẽ per eandẽ malorũ suorũ memoriam hoc modo se defendere humilitas, non attendat neque cogitet vtrum verum sit quod de se dr̃, aut dignum, quod sibi exhibet, sed statim ne decepta mens per inanem gloriam laudemq; qua foris pulsatur intus suscipiat, ex ipso suo vitio ei opponere curet, vnde potius erubescat, dicens cum psalmista. Auertantur statim, &c. Quisquis.n. laudatus de virtute consulturus conscientiã addit, ex eoipso consentire iam conuincitur, quia occasionẽ approbationis eius non quæreret, nisi eam retinere potius, quàm abicere maluisset. Et ideo fit nonnunquam vt talem iusto iudicio Deus veritatem discernere non permittat, & testimonium conscientiæ iam illi respondeat, non ad id, quod quærere se finxit, sed quod inuenire desiderabat.

Exhortatio ad Prælatos, & Iudices.

Cap. XCIX.

COnsiderate fratres dispensationem Dei, solus peccatores iustificare potest, vt tñ humanam cõscientiam de sua pietate certam faceret, potestatem relaxandi peccata hoĩ concessit, vt homo ad hominem quasi ad consimilem suum familiarius, & fiducialius conueniret, quem & videre posset veniã postulaturus, & accepturus audire. Deus enim orantem uidere potest, sed homo Deum indulgentem videre non potest. Iccirco uoluit Deus vt homo homini loqueretur, & de sua salute cũ illo tractaret, sed ne forte salus ab homine dubia esset, Deus homo factus est, vt nec falleretur iudicando, nec falleret miserando, sed omne iudicium datum est filio diuina potestate in participationem hominum transfusa, ut homo peccata dimitteret, iuxta tamen diuinum iudicium, cum idem ipse homo Deus esset, ipse autem homo Christus sicut particeps factus fuerat naturæ nostræ, ita particeps nos esse voluit honoris sui. Videte ergo ministerium vestrum iudicate, Iudicium suum in finem distulit, ut uos prius iudicetis ad correctionem, ne ipse post cum iudicare cœperit, iudicet ad damnationem. Vos enim non quasi iudices criminum ad percutiendum positi estis, sed quasi iudices morborum ad sanandum. Videte ergo languidum in manibus vestris, quem vobis misericors ille Sammaritanus commisit. Cæterum nondum Christus crucifigebatur, & tamen Petrus feruorem suum cohibere non potuit, sed percussit seruum Principis Sacerdotum, nec multitudinem timens, nec potestatem. Igitur videte, quid facitis, Christus in oculis vestris crucifigitur, & uos adhuc gladium in vagina habetis, cum tamen multitudo maior vobiscum sit, quàm cum illis. Quid vos in passione Christi fecissetis, qui modo ad percutiendum pigri estis. Ipse quippe dixit. Quod vni ex minimis, &c. Igitur in Christo Christus occiditur, & in Christiano tribulatur. Quid ergo facitis, quid pigri, quid timidi estis, forte quia non statis sicut Phinees, iccirco iram placare non potestis vt cesset quassatio, forte quia discubuistis ad ollas Pharaonis, & saginam diligitis, pigrum est vobis surgere ad bellum forte, quia lanam diligitis, & lac non oues, iccirco pascitis uosmetipsos non oues, & fugitis veniente Lupo, quia de auibus non curatis, saltem si lac ouium comedetis carnes comedere nolite, si fructum pro custodia ouium quæritis, ipsas uiuas seruate. Bonus Pastor etiam carnem suam ouibus suis edendam dedit, ut eas reficeret, & vos non solum mercenarii præcium pro custodia quæritis, sed ipsas etiam oues Lupi facti ad vestram refectionem necatis.

De Triplici visione, & quadruplici vanitate.

Cap. C.

IDem super Ecclesiastẽ homelia prima. Tres sunt animæ rationalis visiones. Cogitatio, contemplatio, meditatio. Cogitatio est, cum mens nocione rei transitoriæ tangitur, cum scilicet ipsa res sua imagine animo subito præsentatur, uel per sensum ingrediens, vel a memoria exurgens. Meditatio est assidua ac sagax retractio cogitationis, aliquid vel inuolutum explicare nitens, vel scrutans penetrare occultum. Contemplatio est perspicax, & liber animi contuitus in res perficiendas, vsquequaque diffusus, & ita quodammodo id, quod meditatio quærit, contẽplatio possidet. Contemplationis autem duo sunt genera. Vnum quod primum est, & incipientium in creaturarum consideratione, aliud quod vltimum, & perfectorum est in contemplatione creatoris. In prouerbiis Salomonis quasi meditando incessit. In Ecclesiaste ad primum gradum contemplationis ascendit. In Cãticis Canticorum ad supremum se transtulit. Idem in 2. Homelia. Vanitas alia est in rebus conditis, alia in operibus humanis, alia in corporibus, alia in mentibus. Prima est mutabilitatis, secunda curiositatis, tertia mortalitatis, quarta iniquitatis. Vanitas mutabilitatis duobus modis in rebus consideratur, siue quia inanes sunt, siue quia transitoriæ sunt. In illo vanæ sunt, q a ostẽdunt, quod non habent. In isto vanæ sunt, quia non permanent in eo, quod habent. Vanitas cupiditatis in tribus constat. In concupiscentia, scilicet oculorum, in concupiscentia carnis, in superbia uitæ. In omnibus enim vanitas est, propterea tam vanum est in his, quæ bona uidentur spem ponere, quàm quæ mala putantur formidare. Quid enim facit concupiscentia oculorum fallaces rerum fucos, & lubricos captans aspectus. Oblita sui funditur, ac totam se curiositati dedens circumit omnia, si qua forte noua, siqua insolita, siqua mira occurrant. Ad oẽs rerũ motus altera semp præceps, temeraria, procax, instabilis, petulans, impatiens, & lubrica sæpe vana, sæpe exultans, sæpe inani timore trepidans, nullam interius radicem habens, sed semper suspecta ad exteriores rerum pendens motus. Certe omnis creatura talis est homini, qualis homo ipse est sibi, vt ab his, quæ foris sunt, nec bona mens lædi possit, nec mala iuuari. Igitur hæc omnia, nec ad malum bono, nec ad bonum malo esse possunt, nisi quantum ipse animus, uel ista aspernando proficit, uel deficit peruerse amando aut metuendo vane. Quid prodest carnem morituram deliciarum luxu, & voluptatum affluentia contra corruptionem tanto nisu defendere, cum nemo sit, qui possit eam corruptione custodire. Nam si superbia uitæ, siue de diuitiis, siue de dignitatibus gloriari uelit, quid vanius esse potest? Hæ profecto diuitiæ, hæ dignitates suis possessoribus solum conferunt, ut quo in eis plus aliis accipere uidentur, inde plus aliis onerati inueniantur: quos certe pro eisdem acquirendis uel conseruandis plus semper vel labore atterunt, uel cura affligunt. Vanitas mortalitatis in duobus constat, in pœna scilicet quæ atterit, & in pœna, quæ dissoluit.

De

De casta, & curiosa visibilium contemplatione.
Cap. CI.

IDem in octaua. Nemo visibilium rerum aspectum castis mentibus noxium putet. Opus enim Dei quasi verbum illius est per quod nobis loquitur. Sicut ergo auris instrumētum est ad percipiendum verbum hominis, sic oculus instrumentum est, ad percipiēdum verbum creatoris, propterea congrue, in humano corpore, & oculi sursum positi sunt, & aures a latere constitutę, quasi per hoc nobis significetur, quòd nostra intentio secundario dirigi debeat ad proximum, principaliter ad Deum: quare cordi humano totus mundus non sufficit quia non saturatur oculus visu, nec auris impletur auditu. Ergo scientia succumbit, affectus transcendit. Tendit se scientia quantum pōt, & totum capere non potest. Amor vero totū haurit, & adhuc saturari non potest. Quare hoc? Quia scientiæ charitas supereminet, nec dicit, sufficit cor humanum donec ad illum peruenerit, & illum inuenerit, a quo factum est vt esset, & ad quem factum est, vt in illo beatum esset. Species rerum visibilium quasi venæ tm̄modo quædam sunt, per quas inuisibilis pulchritudo se manifestans ad nos vsq; emanat. Et ideo cum ita sensum nostrum atq; effectum naturaliter prouocant, non quidem desiderium replent, sed ad inquirendam cōditoris speciem, & eius pulchritudinem concupiscendam irritant. Item in 10. Cum animus veritatem deserit, hanc primum repulsus erroris sui pęnam patitur, vt ipsam quā in se, & propter se amare voluit veritatem, iam pro vanitate quærere incipiat, & non tam veritatem, quàm nouitatem affectās multa scire concupiscat. Incipit miser defectus sui erumna languens, quasi quorundam fastidio de aliis semper ad alia appetenda discurrere, & priora abijciēs quasi vacua & sterilia sperat se desiderii sui effectū in his, quæ supersunt posse obtinere, sed huius tam impudentis desiderii, & stultæ curiositatis iusta statim pęna subsequitur, quoniam ibidem delectationē peruerse quærit, nihil præter dolorem inuenit, & spiritus afflictionē, & multitudine pariter distrahitur, & pro funditate reuerberatur, & tamen aliquando scientia tali vanitate quæsita, tantoq; labore ex parte quantulacunq; inuenta animum superbiam inflat, vt dū de boni interioris gloria ad appetitū exterioris labitur, semper ad deteriorem vanitatem præcipitetur. Tantoq; auidius totam se ad carnis voluptatē male dulcem experiendā effundat, quāto magis interius fatigata, & ab inquisitionis suæ intentione repulsa, de inuenienda veritate desperat. Sed & ibi quoq; vanitatem inueniens requiescere nō sinitur, quia in carnis voluptate fugientem delectationem, nec cum præsens est detinere pōt, nec cum præterierit reuocare. Sicq; vndiq; fatigata & dissipata procella vanitatis suę concutitur, vt per ipsum quo male delectata abiit, salubriter tandem afflicta redire compellatur, & sæpe grauis quædam fit lucta in animo, vt dum se infimis delectari pariter & affligi considerat, magno desiderio, & amore libertatis dilecta etiam si fieri possit deserere concupiscat.

De occupatione mentis, in exterioribus.
Cap. CII.

IDem in 11. homelia. Hanc ergo occupationem per d. d. f. h. quia enim mens hominis in illo vno bono stare noluit, in quo poterit fęliciter requiescere, vel sine distractione, & occupatione summæ veritatis plenitudinem possidere, proiecta foras extra semetipsam in multiplicitatem rerū visibiliū spargitur, & veritatem, quam intus cęcata a fonte haurire nō pōt, quasi per rimulas quasdam visibilium arescentibus præcordiis saltem sugere conatur. Sed dū amplius per exteriora spargitur magis ab interioribus auersa cæcatur. Vnde bene legitur Cain dixisse ad dn̄m. Ecce eiicis me, & ero vagus, & profugus; vagus per inordinatā concupiscentiā, & profugus per peccatricē conscientiam. Igitur hanc occupationē quare dedit, vt distendatur in ea, vt se tendant, & distendant, laborent, & deficiant, & reuertantur, & sanet eos. Si. n. in occupatione sua non distenderentur neq; laborarent, dulcis fieret nimis ipsa occupatio, & nollent illam deserere, neq; redire amplius concupiscerent vbi veritas est. Propterea dedit Deus illis occupationē pessimam, vt distēdantur in ea. Agamus pietati huius gratias, quia laborare nos facit in malo nostro, in auersione nr̄a, quę sepiuit spinis viā nostrā, vt reuertamur ad ipsum virum, & sposum & amicū aīę nostræ, quia bene erat nobis tunc magis, q̄ nūc. Hoc aūt non intelleximus nos, & putauimus bene esse nobis cū male erat. Et ideo aspersit ipse amaritudinē, & absinthiū, & fel in poculis dedit super mele dulcē, & blandientē ad mortē auersionē nostrā, & occupationē pessimā. Occupatio. n. est distractio, & illaqueatio mētiū, quæ auertit, & dissipat, & illaqueat aīas ne cogitare præualeāt ea, quæ saluti sunt, vt distendantur in ea. Quid est distēdantur, exterius intumescant, interius inanes fiant. Nā, qđ distē-

ditur, foris quidē maius apparet: sed vnde extrinsecus incremētum accepisse cernitur, inde veraciter interius soliditatem amisisse cōprobatur. Dū. n. vltra se pertingere nititur in qđ non est in semetipso deficere incipit, & inanescere ab eo quod est.

De iactantia, & vana lętitia. *Cap.* CIII.

IDem in 12. Vt scirem Prudentiā atq; doctrinam. Superius se sapienter contemplatum fuisse, & didicisse testatus est. Vn̄ patet, ꝙ superiora ad rerū naturam deferenda sunt. Hęc vero, quæ subiungit ad mores hoīum, præpostero quidem ordine vsus est, quia prius vita propria corrigenda erat per circumspectionem morū, ac deinde cæteris, quæ extra propriā naturam fuerunt studium adhibendū, vt primum interiores cordis oculi mundarentur a vitiis, & post aperirentur in contemplatione veritatis. Sed elatio, quæ foris magna apparere voluit, primum exteriora quæsiuit, vt prius exterius scientiā per viā iactantiæ aperiret. Deinde interiora sua scrutando ad ostentationem foras proiiceret. Vnde rectè cū dixisset Prudētiam se quæsisse pariter adiunxit, & doctrinā, quia mens gloriæ, & ostentationis cupida, nequaquā Prudentiam circunspectionis ad bene videndū, sed ad docendū hr̄e voluit. Et ideo scientiā Prudentiæ sine sciētia doctrinę inutilem sibi, & infructuosam fore reputauit. Quod aūt ēt errores, & stultitiā scire se voluisse fatetur, nequaq̄ ad hoc mala cognoscere voluit, vt cognita vitaret, sed vt se de malorum cognitione extolleret. alias de opere damnaret. Error vero est, cum per ignorantiā malū comittitur, stultitia. āt cū malū cognitū non vitatur. Igitur & bona pariter, & mala scire voluit, & cū scientia vtrorūq; doctrinā simul concupiuit, vt totum, quod mens per scientiā cōprehenderet, per doctrinā ad ostentationē manifestare valeret. Risum inquit reputaui errorē. Per risum quodammodo concepta lętitia foras trahitur, & quod de gaudio intus latuit, ruptis velut modestiæ claustris, quadā leuitate, & incontinentia lubricæ mētis propalatur. Spirituale gaudiū nequaq̄ aīum ad risum dissoluit, sed ea tm̄ lętitia, quæ a carnis blandimento concipitur, ēt per motū carnis facile aperitur. Nam, qua via primū ad aīum ingrediendo inordinatū gaudiū claustra continentiæ rupit, eadē postmodū via qua lapsum est, cū introrsum excrescere cæperit, sine modestia facile erumpit, lubrica mēs sp peruersum, quod primū sine modestia concipit, quasi parturiens postmodū sine pudicitia effundit. Primum ergo decipitur qn̄ blandientis mundi illecebras intus ad gaudium suscipit, postea errat, quando conceptum intus gaudium ad lasciuiam mundi per risum effundit.

Qualiter sapientia attingit a fine vsq; ad finem for. & d. o. suauiter. *Cap.* CIIII.

IDem in 15. Tran siui ad contemplandā sa. er. quę & s. Quid est error. Nescire, quod rectū est. Quid est stultitia. Non sequi. Quid est sapiētia, cognoscere, & amare bonū. Si fortiter pertingit sapientia a fine vsq; ad finem, ergo non est defectus opificis differens pulchritudo conditionis. Quare ergo non æque pulchra sunt oīa nisi, vt magis pulchra sint simul vniuersa. Nam si non essent differenter pulchra singula, non essent incōparabiliter pulchra vniuersa: quia si esset vna pulchritudo in singulis, q̄libet excellens illa foret, & cęteris oībus eminentior, non esset oīs pulchritudo in vniuersis. Igitur sapientia a fine vsq; ad finē fortiter pertingit, quia sic opera sua vsque ad fundum rerum persequitur, vt etiam defectum inferiorum ad vniuersorū pulchritudinem moderetur: vt inde vniuersitas magis pulchra sit, sine quo in vniuersitate, quędam aliorum comparatione, & respectu defectum patientur. Nam hocipsum, qđ in quibusdam eius operibus pulchris non pulchrum vr̄, turpe tamen non est vbi est, sed minus in parte pulchritudinis hēt, quia hoc in toto pulchrum est ad quod est. Ergo ex eo in toto partium maxima est, ꝙ in partibus differens, & multipliciter variata distinctaque omnifaria pulchritudo est. Suauiter enim omnia disponit, quia in tam multis, tamque diuersis rerum generibus singula quæq; ad terminum suū promouēs, nihil vniuersitatis concordiam pacemq; turbare permittit, sed si vnicuique quod suum est tribuit, & dissimiliter currentia ad vnum finem coaducat. Et vt vnius operatio vim effectumque alterius non impediat, malum quidem propriam edem non habet, sed natura peregrinum a suo in alieno moratur. quia non esset vbi esse posset malitia, si non eam in sno pateretur, quæ eam non fecit sapientia. Non enim sapientia malitiam fecit, sed in eo quost fecit malitiam esse permisit, vt collata malitiæ sapientia vinceret, & comparata pulchrior appareret. Confert enim se, & commetitur sapientia malitiæ in operibus suis, & vincit eā vtiq; vt attingat a fine vsq; ad finē. Ideo. n. malitia ad defectū currens sapientiā non euadit, quia non pōt malitia ipsa, qđ corrūpat inuenire, nisi in his quæ sapiētia creauit. Sapiētia vero ꝑpea malitiā ad profectū surgens trāscendit, q̄a non pōt

malitia corrumpere, quod sapientia potuit creare. Currit ergo sapientia, vt attingat a fine vsque ad finem, transcendens malitiam incorruptis bonis, quo malitia non accedit, & consequens malitiã in his, quæ corrupta sunt, quo malitia non præcedit: tam suauiter.n.oĩa ẽt non suauia disponit, vt oĩa, quæ contra eius voluntatem se erigunt, neq; potenter extinguat, vt nihil sint; neq; violenter compellat, vt nihil possint; sed esse sinens & posse annuens currentia contra suam voluntatem manifeste permittit, & occulte conducit ad implendam suam voluntatem. Restat nunc maximus ille supremus sapiẽtiæ excursus a fine vsq; ad finẽ, qui nullum habet finẽ sursum sublimæ contemplationis, & deorsum profundum dãnationis. Ad istos duos fines vniuersorum cursum incipiens, a medio sapientia, hincinde siue promouendo, siue deserendo disponens conducit sursum ascendentibus viam sternens iustitiam, deorsum descendentibus viam relinquens iniquitatẽ, quo cum ventũ fuerit sistent vniuersa in finibus suis, & fines sui nunq̃ habebũt finem. Et tunc quoq; ipsa sapiẽtia pertingit a fine vsq; ad fi.for. vt amplius nunq̃ vel a retributione iustorum deficiat, vel pœna iniquorum desistat. Disponẽs oĩa suauiter, hinc ad gaudiũ, illinc ad supplicium æternum. Sed quæso quę suauitas in inferis erit, quia ipsa suauis permanet, quæ disponit, licet illi suaues, non sint quos disponit, nec illud suaue sit in quo disponis. Ipsa dispositio suauis est, & si illa suauia non sint, quæ disponit.

De quadruplici opere in mundo. Cp. C V.

Idem in 16. Quatuor sunt opera, quibus oĩa tp̃alia explicantur. Primum opus Dei, secundum naturæ, tertium artificis cum natura, quartum solius artificis sine natura. Opus Dei est essentia rerum de nihilo creare, materiam rerum informẽ disponere, motum aũt rerum sub certo ordine tp̃are. Propterea tria hæc ad opus Dei pertinent.i. essentia rerum, & forma & ordo. Hæc aũt tria (sicut postea auctor ipse attestatur de operibus Dei stabilia sunt, nec tp̃is capiunt mutabilitatem, quia & rerum essentiæ hoc quod sunt nunq̃ esse desinũt, & rerum formæ ẽm primam conditoris sui institutionem in suis generibus perpetuam identitatem custodiunt, & motus rerum primi ordinis legem nunq̃ transcendunt. Neq; enim vel essentiæ rerum nihil esse, vel formæ rerum aliter esse, vel ordo rerum dispositioq; ab initio mutari potuerunt. Opus itaq; Dei est creare, formæ disponere vniuersa. Opus naturæ est semina rerum de occulto sinu per incrementa producere, eadẽq; rursum marcentia cum cõciduut per defectum ad occultum sinum vnde prodierũt reuocare. Opus artificis cum natura est, ea quæ oriũtur de terra studio, & industria adiuuare. Opus solius artificis est in subiecta rerum materia operari, vel disiuncta componendo, vel coniuncta separãdo. Tres itaq; opifices sunt in hoc mũdo, Deus, Natura, & Artifex imitans naturã. Sed hi tres valde dispari potentia, id quod ad effectum producunt efficiunt. Nã Deus in opere suo, nec naturæ opera indiget, nec opificis imitãtis naturã. Operat.n. Deus aliq̃n sine natura, aliq̃n in natura, aliq̃n supra naturã. Nam sine natura primum fecit ipsam naturam. Cũ natura facit ea, quæ de natura secundũ naturam producit. Supra naturam, q̃n in natura præter cursum naturæ solitum & posse, primum maiori addita potentia aliquid ad effectũ perducit. Omne ergo quod Natura facit Deus facit, sed nõ oẽ, quod Deus, Natura ẽt facit, qui sine natura naturã facit. Tertio loco sequitur opera artificis imitantis naturam, & ipse quidẽ aliq̃n cum Deo operatur sine natura, aliq̃n cum natura sine Deo, aliq̃n cũ Deo simul & cum natura, aliq̃n sine Deo pariter & sine natura. Cũ Deo operatur q̃n opera iustitiæ operatur. Sine Deo q̃n opera iniquitatis operatur. Cum natura, q̃n seminibus rerum fœtibus propagandis, quibus natura incrementum subicit, foris industriam, & studium apponit. Sine natura, q̃n preterea in subiecta materia studium explicat, vt aliquid quodcunq; ad effectum promoueat, in quo natura patitur, tñ non operatur, quia materiam operandi prabet, non operanti effectum exercet. Talia sunt omnia opera hominum quæ fiunt super terram. Ex quibus multa mortalis vitæ necessitas cogit, multa suadet cupiditas, multa vanitas operatur.

De mutabilitate hominis secundum tempora.

Cap. C V I.

Si in obedientia mandati perstitisset homo, non subderetur momentis temporum fixus per contemplationem in soliditate æternorum. Postquam aũt cor suum declinauit, vt illud per concupiscentiam rebus mutabilibus subiceret, quasi de cęlo lapsus cępit deorsum cum his quibus inhærebat defluere, & per lumina mutabilitatis suæ ductus, temporum momẽta sentire. Sic ergo tempora venerunt in corde humano, quando multa desideria introierunt in illud, & mutabilitas illic dominari cœpit, Et venerunt alia, & alia discesserunt, & facta est fluctuatio & inconstantia magna. Iam enim cum mundo visibilis voluebatur, & cæperunt in eo tempora, & momenta discurrere, & esse anni, & dies, & noctes, sementes, & messes, natura ad æternitatem facta ei, quæ temporaliter transit praue associata. Necesse est aũt vt homo, qui a carnalibus ad spiritualia conuertitur, prius animo ab his quibus per affectum inhæserat auellatur. Tunc siquidem libere se spiritualibus per amorem conglutinat, cum de terrenis affectis nihil superest quod eius mentem in desideria aliena auertat. Itaque tempus scindendi est, vt homo prius mentem a desideriis terrenis auellat. Postea tempus consuendi, vt animo per amorem spiritualem æternis, & permanentibus bonis adhærere incipiat. Sic quippe consumuntur humana, & diuina in vnum, & quæ duo fuerant per naturam, fiant vnum per gratiam. Compunctio siquidem ipsa acus est, & dilectio filum, & facit viam acus & perforat vtrunque vt filum vtrunque contineat. Qui vero Deum, amat, sicut in Deo diligit proximum. Sic contra Deum, nec diligere nouit seipsum. Tempus igitur est dilectionis, & tempus odij, vt qui pro Deo studemus inimicos diligere, cum causa Dei læditur, non præsumamus etiam amicos amare. Est adhuc alia dilectio, & odium aliud, vt quisque carnem suam, & in his diligat, quæ infirmitati sustentandæ necessaria sunt, & odiat in his quæ desideria praua exposcunt. Sequitur verὸ post mutabilitatem rerum grauis confusio animorum, quoniam pergunt corda super volumina, & transitus temporum vt non sunt in veritate, sed defluant cum eis, qui vadunt vt transeant. Intellectus autem hominis excitatus specie rerum surgit, & secundum æmulationem veritatis ad interiora conatur scrutanda, & habet principium in operibus Dei primæ contemplationis, & non peruenit vsque ad finem operum Dei, vt capiat totum, quod absconditum est. Si enim ad finem peruenire potuisset, inuenisset vtiq; Deum, quoniam a quo sunt ibi finem habent omnia.

Qualiter traditus est mundus hominum disputationibus.

Cap. C V I I.

Propterea stultam facit Deus sapientiam mundi, quia posuit mundum in disputatione eorum, permanens ipse occultus donec deficerent disputantes, & quærentes inania. Post hoc reuelauit se Deus & exiuit, vt inueniretur cum gloriari iam non possit homo, & quasi ipse sensu suo & sapientia Deum cognouerit, qui in opere Dei scrutando defecerat. Sunt ad huc aliæ quædam disputationes in desideriis hominum multiplices nimis & variæ, & ex ipsis surgunt multarum studia vanitatum. Omnis homo præfert quod diligit ipse & trahuntur corda hominum in infinitas scissiones, & laudant partem suam singuli. Et in his omnibus non inuenit homo opus quod operatus est Deus ab initio vsque ad finem. Initium nanque operum Dei est visus rerum temporalium, finis vero fructus æternorum. Icciręo traditus est mundus amatoribus mundi, quia quibus æternorum bonorum dulcedo tollitur, eis carnales datæ sunt delectationes, & mundi gaudia exposita in desideriorũ suorum malorum dissipationem. Inuenimus adhuc, & alias disputationes in iudiciis hominum, graues ac multiplices. Arripiunt enim homines vicem Dei violenter, & iudices sæculi se constituunt, & disputãt de mundo & de operibus Dei, & de prouidentia eius, & iudicus quibus mundum vniuersum disponit. Reprehendunt Deum, quòd noxia facit, & nemo tamen reprehendit, cum læditur inimicus eius, cum sint ipsi vniuersi, & inimici Dei, & aduersarij veritatis. Multa operatur Deus circa hominem ab initio eius vsque ad finem illius, & non inuenit quo fine fiant, hæc omnia, donec ipse finem accipiat. Tunc autem intelliget, & tunc inueniet, quæ operatus est Deus in eo ab initio suo vsque ad finem suum, vel in misericordia, vel in iudicio. Interim autem latent omnia, & sæpe Deus malos tolerat, & differt, pœnam illorum manifestam habet, tamen omnis malitiæ pœnam occultat, & iudicat Deus, & videtur iudicium differre, vel facta hominum non attendere omnino ab his, qui non vident, nisi ea, quæ foris. Similiter aliquando probat Deus iustos aduersitatibus, & tribulationibus exercet, & videtur iustitia non habere præmium apud ipsum, & tamen nunquam caret retributione sua occulta, vel manifesta. Sed aliquando differtur, vt interrogentur de perseuerantia sua conscientiæ hominum. Hæc est ergo afflictio hominum, disputatio eorum aduersus Deum, quia in eo, quòd iudicijs Dei humiliter subdi nolunt, non solum eos exterius pœna aduersitatis, & tribulationis molestia atterit. Sed multo magis intus furor, & impatientia murmurationis affligit.

Qualiter

Qualiter homo per concupiscentiam assimilatus est iumento. Cap. CVIII.

DVo in homine facta sunt, vnum terrenum, aliud cæleste vnum similitudo iumenti, aliud Dei. Et coniuncta sunt in homine corpus, & anima duo in vnum, & datum est corpori beneficium societatis, vt participaret de immortalitate animæ ad incorruptionem, & hoc totum ad gloriam aiæ factũ est quia placita erat Deo in veritate, & iustitia consistens, vt nõ attereretur vestimentum eius si perseueraret obedientia illius. Postea auertit se aïa in alienationẽ amoris, & oblita est, quod melius erat suum, & intuita est foris pulchritudinem alienam, & intendit in fucum pallij sui, vt se oblectaret ibi, & cæpit fornicari ad illecebras corporales, & subtracta est ab oculis eius dilectio spiritualis, & iratus est Deus & voluit hominem reuocare intus ad id quod verum erat, vt semper non haberet super imagines fucatas intuitus fallaces, & abstraxit gloriam indumenti eius, vt iret in corruptionem & conscidit vestimentum eius, vt ostenderet homini, quia non esset in eo gloria eius, vbi se bestijs similem esse videret, & cecidit homo, & dilapsum est quod erat terrenum corruptibile, & fluere cæpit vt rediret vnde venerat. Factũq; est, vt probaretur hõ si meminisset boni sui, & si non nosset requirere illud, dum cogitur speciem vanã relinquere, & exire ab eo cui peruerse inhæserat. Propterea vt probaret Deus filios hoïum, & ostenderet eos similes esse bestiis. Iccirco vnus est interius ho. & iu. sic & prius hoï cum iumentis vna origo erat in corpore quod sumptum est de terra, & vna viuendi conditio cum iumentis, vt similiter corpus terrenum aleretur de terra, sed vnus finis cũ iumentis hoï non erat, quia factus erat homo, vt non moreretur, neq; in terram reuerteretur de qua factus est. Ita tũc per incorruptionẽ corporis humilis origo tegebatur, & dissimulatum erat per immortalitatem, ne veniret in exprobrationem, quia homo similis esset bestiis, neq; ostendere voluit homini Deus vnde esset ignobilitas eius vt eum ipsius conditione tum exponeret, sed vestiuit eum pulchritudine immortalitatis, & posuit seorsum extra genus suũ in sortem alteram. Cum vero peccasset homo Deo, priuauit eum gloria sua, & remisit eum ad originem suam, vt per id qđ ibat agnosceret vnde venerat. Et siquis dicere voluerit, quia hõ habet amplius iumento, in eo ꝙ spiritus filiorum Adam vadit sursum, vt occidente in morte corpore, superstes in vita remaneat, & spiritus iumentorum descẽdat deorsum. i. pariter cum morte corporis defluat in corruptionem, quis nouit hoc? Non tamen quia verum non est hoc, sed quia occultum est, ideo quis nouit hoc? Verum est, quod creditur, & ipsa credulitas nõ dubia scientia est, firma est. Et tamẽ nemo hominum hoc scit, qualiter sciuntur ea, quæ videntur, quia ideo absconditum est, vt credatur vt fides meritum habeat & infidelitas locum. Et fiunt multi infideles, & dicunt. Quis nouit hoc? Et putant certa pro incertis non esse relinquenda, & incipiunt præsentia amplecti, & ea quę videntur rapere, vt teneant, quę certa sunt, & ludificantur in incerto, quia transeunt, & elabuntur, dum teneri putantur, & succedunt quæ certa sunt quæ putabantur incerta.

De animo in vtraque Fortuna peruerso. Cap. CIX.

PErversorum animus in vtraq; parte correctionis impatiẽs, nec prosperis excitatur, nec aduersis castigatur. Cum. n. dulcia vitæ huius respiciunt hærent aio in illis, & dicunt satis est hoc. Cum vero aduersa attendunt hæbetantur, & corruunt diffidentia, & optant magis non esse, q̃ male esse, quia non nouerunt viam aliã, per quam effugiant malum esse, nisi transeãt ad non esse. Propterea visis malis, quæ sub Sole sunt, continuo voce illorum subinfertur, cum dr. Et laudaui magis mortẽ &c. Ista quippe vox illorum est, qui verũ bonum non nouerũt, nec aliud putant hoï ad bonum, vel ad malum esse, nisi quod præsens est totum Iccirco in bonis supra modum exultant, in malis desperant, & vt vbi spes illorum est illic desperatio constat hoc ẽt ad confusionem omnium accedat, ꝙ ipse homo caligat ad videndum se. Si. n. videret homo quid & quare factus sit, recognosceret vtique suum bonum, & iam non magis fęlices diceret, qui nihil sunt, q̃ eos qui sunt aliquid, Desiderio nanque tanti boni astrictus animus, licet malis temporalibus afflictus, vitam præsentem fastidiret, spe tamen consolationis futuræ oïno esse magis, quàm non esse diligeret. Quare stulte dicis meliorem pugillum cum requie, q̃ plenam vtranq; manũ cum labore. Forsitan consideras, quando & pugillum habes, & requiẽ sed non attendis q̃n nec ipsum pugillum habebis, quid tunc facturus sis, & quam requiem tunc sis habiturus. Ideo nunc comedis pugillum in requie, & placet tibi ociositas tua neq; curas nunc interim alium pugillum, quærere cũ labore, quem comedas cum iste defecerit. Ideo comedis carnes tuas nunc, quia ipse vapulabunt, & hoc importunum sua maceratione postmodum exoluent, quod requies inconsulta expenderit.

Soliloquium hominis cum anima sua de rectitudine amoris. Cap. CX.

IDem de arra aïæ. Homo. Loquar secretum animæ. Sic. n. nec mihi timor erit occulta quærere, nec illi pudor vere respondere. Dic mihi quæso aïa mea, quid est, quod super oïa diligis? Ego scio, quòd sine dilectione esse non potes. Certus sum ergo, ꝙ aut horum, quæ videntur aliquid amas, aut si iam postposuisti oïa hæc aliud habes, quod præ omnibus his diligas. Aïa. Sicut amare non possum, quod nunquam vidi, sic de his oïbus quæ videntur nihil adhuc amare potui, cum multis iam experimentis didici fallacem esse, & fugacem amorẽ huius sęculi, quem semper, vel cum perit id quod magis elegerã perdere, vel cum aliud quod magis placeat superuenerit cogor commutare. Sic adhuc desideriis incerta fluctuo, dum nec sine amore esse possum, nec verum amorem inuenio. Homo. Gaudeo saltem, ꝙ in amore temporalium non figeris, sed doleo, ꝙ in amore ęternorum nondum requiescis. Infęlicior esses, si de exilio patriam faceres, nunc vero quia in exilio erras, ad viam reuocanda es. Si temporalia ista & visibilia iccirco amari debere existimas, quia illis quendam sui generis decorem inesse conspicaris, cur te ipsam potius non diligis, quæ specie omniũ visibilium decorem vincis? Anima: Oculus cuncta videt, & eo lumine quo reliqua cernimus, ipsam in qua positum est lumen faciem non videmus. Ego igitur quia ad faciem meam qualis sit contemplari nequeo, facilius in ea, quæ foris admiranda videntur affectũ dilectionis meæ extendo, præsertim quia amor nũquam solitarius esse patitur, & in hoc ipso iam quodãmodo amor esse desinit, si in alterũ puerilitatis consortem vim dilectionis non diffundit. Homo. Non est solitarius cum quo est Deus, nec iccirco vis dilectionis extinguitur, si a rebus abiectis ac vilibus appetitus eius cohibeatur. Ille magis iniuriam sibi facit, qui vel inhonesta, vel certe ea, quæ amore suo digna non sunt, in societatem dilectionis admittit. Non vis hẽc aïa amorem solitarium, noli tñ habere prostitutum, quære vnice electum. Amor ignis est, & ignis quidem fomentum quærit vt ardeat, sed caue ne id initias quod fumum potius aut fœtorẽ ministret. Ea vis amoris est, vt talẽ te esse necesse sit, quale est illud quod amas. Et cui per affectum coniũgeris in ipsius similitudinem, in ipsam quodammodo dilectionis societate transformaris.

Qualiter Anima possit ad verum amorem incitari. Cap. CXI.

TVam igitur anima pulchritudinem attende, & intelliges qualem debeas pulchritudinem diligere. Quod si forte in terna illa tua visio per negligentiam obscurata est, & temetipsum vt decet, & expediuit contemplari non sufficis, tur saltem, quid de te existimare debeas ex iudicio alieno non perpendis? Sponsum habes, sed faciem eius non vidisti. Ille te vidit, munera misit, arram dedit. Si speciem illius videres, non amplius de tua pulchritudine ambigeres. Scires enim, quòd tam pulcher, tam vnicus in tuo aspectu captus non esset, si eum singularis decor, & vltra cæteros admirandus non traheret. Quid ergo ages si adhuc scire non potes, qualis ille sit qui te diligit. Considera saltem arram, quam dedit. Nobile donum eius, quia nec magnum decuit, vt parua daret, nec pro paruo sapiens magna dedisset. Magnum ergo est quod tibi dedit, sed maius est, quod in te diligit. Quid tibi dedit sponsus tuus? Respice mundum istum. Omnis natura ad hunc finem cursum suum dirigit, vt obsequijs tuis, & vtilitati deseruiat, tuisq; oblectamentis pariter & necessitatibus secundum affluentiam indeficienter occurrat. Quis illud naturæ præcipit, vt sic vno de consensu tibi seruiat? Beneficium accipis, & actorem eius non agnoscis. Donum in manifesto est, largitor occultus. Quicunque ergo ille est multum tibi contulit, qui hoc totum, & tantum tibi dedit. Multum diligendus qui tantum dare voluit, multum dilexit. Vide ergo quid agis, cum in hoc mundo amari, & amare concupiscis. Totus tibi mundus subiectus est, & tu non dico totum mundum, sed quid vix aliquam mundi partem, certe si hoc diligis, vt quid subiectum dilige, vt arrant iunculam in societatem tui amoris admittere non aspernas sponsi, & munera amici, vt beneficia domini. Sic tamen vt semper memineris, quid illis debeas, nec ista pro illo, nec ista cum illo, sed ista propter illum, & per ista illum, & super ista illum diligas. Caue o anima, ne quod absit non sponsa sed meretrix dicaris. Si munera dantis plusquam amantis affectum diligis, maiorẽ charitati eius iniuriam facis, si & dona illius accipis, & tamen

tamen vicissitudinem dilectionis non rependis, aut si potes dona illius respue, vel si dona illius respuere non potes, vicissitudinem dilectionis repende. Dilige illum, dilige te propter illum, dilige dona illius propter illum, dilige illum, ut fruaris illo. Dilige te, ꝙ diligaris ab illo, illum tibi & te illi, dilige dona illius ab illo tibi propter te, hæc pura & casta dilectio est.

Quod licet Deus omnibus viuentibus temporalia communicet non tamen omnia similiter diligit. Cap. CXII.

Anima. Rogo orationibus tuis illũ super omnia diligere a quo me video omnia in pignus dilectionis accepisse. Ecce ergo ego vnice electũ, & vnice dilectum diligo, sed hanc huius dilectionis meæ iniuriam patior, ꝙ solum diligẽs sola non amor. Nam hanc dilectionis arram, quam mihi obijcis, non dicam cum bestialibus, sed cum ipsis bestiis communẽ accepi. Quid enim mihi lux Solis amplius confert, quam reptibilibus & vermibus terræ. Oĩa similiter viuunt, spirant, idẽ pastus, idem potus omnium. Homo. Tria sunt in quibus id qđ te mouet inuenias. Discerne, quę dona a sponso tuo accepisti. Alia enim communiter, alia specialiter, alia singulariter tibi data sunt. Communiter quia omnibus propter te tecum seruiunt. Specialiter, quia multis, nec tamen omnibus propter te tecum sunt concessa. Singulariter, quæ tibi soli sunt data. Quid igitur nunquid igitur & ipse ideo minus te diligit, quia quædam dona sua tecum simul omnibus concessit. Nũquid fœliciorem te fecisset, si tibi soli mundum dedisset. Vbi igitur illa grata, & vtilis societas humanæ conuersationis, vbi solacia, vbi oblectamẽta quibus nunc frueris. Vide igitur quia in hoc multum tibi cõtulit, ꝙ hoc ad solamen tuum tecum creauit. Si mundus iste, & hæc tibi, omnia seruiunt, quomodo ẽt omnia ad obsequium tuum creata non sunt. Nunquid paterfamilias panem suum solus commedit, poculum suum bibit, vestimentis suis induit, totum tamen non immerito eius datur, quicquid habent hi, qui ei per dilectionem, vel per subiectionem, famulantur. Siue igitur illa quæ tibi seruiunt, siue illa quæ seruientibus necessaria sunt omnia tibi data sunt, omnia tibi obsequia impẽdunt, nec te conturbare debet, ꝙ in vsum rerum temporalium eadem bonis & malis est participatio. Nec ideo similiter eos a Deo amari existimes, quia his omnibus tecum similiter communicare vides. Nam sicut non bestiæ propter se, sed propter hominem creatæ sunt, ita mali homines non propter se, sed propter bonos viuunt, vt societas illorũ bonorum vitã exerceat, quos & fœlicitate sua admonent, potiora his & quæ mali cõicare nõ pñt bona quærere, & iniquitate sua cogunt artius amare virtutem. Postremo, vt dum illos diuina gratia destitutos videt per quælibet abrupta vitiorum ruere discant quantas pro sua salute debeant Creatori gratias referre. Similiter ergo bonis ac malis ista concedi debuerunt, quia aliter bona potiora sibi seruari non crederent, nisi ista tam malis, quàm bonis communia esse viderent.

Quod multitudo dilectorum non minuit, sed auget fœlicitatem singulorum. Cap. CXIII.

Nunc restat consideres, verum ne iccirco de singulari amore sponsi tui gloriari non possis, quod ab eo non sine societate bonorũ diligeris. Dixit societatem hoĩum dono tibi creatoris esse concessum, vt inde solamen viuendi capias, ne quadam solitaria & inerti vita contabescas. Sicut igitur vita malorum tibi est exercitium, sic solamen est vita bonorum, qui certe tales sunt, quos nec fœlicitatis tuæ participes, nec amoris tui aspernari debes habere & consortes. Nam si vere bonos diligis, quicquid illis beneficii impenditur, inde charitas, quæ in te est, non quasi de alieno, sed quasi de proprio gratulatur. Licet igitur beatũ esset isto amore, vel solamine perfrui, multo beatius est in ipso cum multorum bonorum congratulatione delectari, quia cum in eos etiã qui comparticipant affectus dilectionis expanditur, charitatis gaudium, & suauitatis ampliatur. Spiritualis nanq; amor tunc melius cuiq; si singularis, qñ omnibus est communis, nec participatione plurium minuitur, cuius fructus vnus & idem totus in singulis reperitur. Nihil enim priuilegio singularis amoris tui societas bonorum præscribit, quia sponsus tuus in omnibus diligit te quos diligit propter te, ac per hoc singulariter diligit te, quia nihil diligit sine te. Non autem timeas animum illius in amorẽ plurimum quasi per affectum distrahi. Et iccirco minorem esse ad singulos, quòd partitus, quodammodo & diuisus videatur in cunctos. Singulis adest quasi omnibus, quia nec alium, nec maiorem dilectionis affectum singulis impenderet. Si absque cunctorum participatione singulos amaret, ergo omnes vnũ vnice diligant, vt omnes ab vno vnice diligantur, quia nec alius præter vnum vnice ab omnibus diligendus est, nec alius præter vnum vnice omnes diligere potest. Omnes autem in vno se quasi vnum diligãt, vt vnius dilectione vnum fiant. Iste amor vnicus est, nõ tamen priuatus solus, nec tamen solitarius participatus, nec diuisus. Communis & singularis cunctorum singulis, & singulorum totus, nec participatione decrescens, nec vsu deficiens, nec tempore veterascens, antiquus & nouus affectu, desiderabilis experientia, dulcis fructu, ęternus iocunditate, plenus reficiens, & satians, nec nunquam fastidium generans.

De bonis quæ sponsus dilectis suis communiter contulit. Cap. CXIIII.

Anima mea in hoc quoque prouidit tibi optimus amator tuus, ne nihil esset, in quo singulariter de ipso gloriari possis. In omnibus his dilexit te, quæ vel communiter tecum omnibus vel specialiter quibusdam, vel singulariter tibi soli tribuit. Cum omnibus rursum dilexit te, quibus te participatione doni sui sociauit. Præ his omnibus dilexit te, quibus te singularis gratiæ dono prætulit. In omni creatura dilecta es, cũ omnibus bonis dilecta es, nolo vt parum existimes, vel in tantis, vel cum talibus esse dilectam, vbi & bonos socios omnes habeas, malos, & quæ condita sunt vniuersa subiectos. Primum cogit, quòd aliquando non fueris, & vt esse inciperes, hoc eius dono acceperis, qui vtique si nihil amplius dedisset, pro eo tamen ipso a nobis laudandus & diligendus esset. Nunc autem amplius dedit, vt præcellamus, & his quæ non sunt per essentiam, & his quæ inordinata, & composita sunt per formam, & quæ inanimata per vitam. Magno debito obligata es anima mea, multum accepisti, & nihil a te habuisti, & pro his omnibus non habes quod retribuas, nisi tantũ vt diligas. Nam quod per dilectionem datum est, nec melius, nec decentius, quàm per dilectionem rependi potest. Nec ideo plus dilexit te, quoniam plus diligẽdum inuenit in te. Sed quia gratuito plus dilexit te talem fecit te, vt iam nunc merito plus diligat te post esse post pulchrum esse. Post viuere datum est sentire, datũ est, & discernere. Sensibus foris decorauit, intus sapientia illustrauit. Sensus dans quasi exteriorem ornatũ, sapientiam quasi interiorem habitum. Sensus quasi quasdam gemmas fulgentes appendens exterius, sapientia quasi naturali pulchritudine faciem vultus tui decorans intus, talem omnino esse decebat, quæ ad cœlestis Regis thalamum introducenda fuerat. Multum gloriari poteras, & multum custodire debueras, ne tale donum perderes, nec tantum decorem corrumperes, ne eo amisso, vel imminuto amplius misera fieres, quàm eo non accepto, vel non perfecto misera fuisses, ne te cum damno amissæ pulchritudinis similis torqueret confusio fœditatis. Sed vide, quid fecisti, dereliquisti sponsum tuum, & cum alienis prostituisti amorem tuum, fœdasti pulchritudinem tuam, dispersisti ornamentum tuum, oblita es sponsi tui, & pro tantis beneficiis condignas grates non egisti. Vt autem te releuaret illuc vnde cecideras, ipse descendere dignatus est, pie pati, quod tolerabas. Descendit ergo, suscepit, sustinuit, vicit, restaurauit. Descendit ad mortalem, suscepit mortalitatem, sustinuit passionem, vicit mortem, restaurauit hominem. Cogita, quantum diligat te, qui tanta dignatus est facere propter te. Olim cum non esses dilexit te, vt conderet, postea cum fęda esses, dilexit te, vt pulchram faceret: & vt ostenderet tibi quantum te diligeret, non nisi moriendo a morte te liberare voluit. Nunc autem tam sincera charitate te diligit, acsi semper cum eo perstitisses, nec exprobat tibi reatum, nec improperat beneficium, & si deinceps vis cum eo perseuerare fideliter, ipsumque vt docet amare, ac tuum illi amorem incontaminatum conseruare volueris, maiora se prioribus daturum promittit.

De his quibus lapsos à miseria reparauit. Cap. CXV.

Anima. Nam quodammodo incipio amare culpam meam ad quam diluendã dum ille charitate trahitur mortuus est pro me innocens, nihil in me, quod amaret inueniens. Quid ergo domine dilexisti in me, & tantum dilexisti, vt morereris pro me venisti, pro quo tanta, & tam dura sustinere voluisti. Amplius mihi vilis esse non debeo, quæ tantum placui Deo, vt mori eligeret pro me, ne perderet me. Homo. Et quid si cogitare cœperis quot, & quales in comparatione tua abiecti sunt, qui hanc quæ sibi data est gratiam consequi non potuerunt. Elegit ergo te & pręelegit sponsus tuus, elegit te in omnibus, & assumpsit te ex omnibus, & amauit te præ oĩbus. Anima. Multum fateor collatũ est mihi, sed quæso te si, vt asseris, ego iam assumpta sum, quid adhuc differor, qñ ad amplexus spõsi, necdum venire possum. Hõ. Nescis ꝙ fęda prius fuisti, quàm polluta, discissa, & dissipata, & quomodo tam citò in illum castitatis thalamum introduci expectis, nisi

ris, nisi saltem prius cura aliqua & studio exculta repareris, nec te pudebit tunc priscæ turpitudinis, cum nihil turpe, nihil pudore dignum habebis. Nunquid audisti, quid rex Assuerus fecit, qñ Vasthi Reginam pp insolentiam illius repudiauit. Vide q̃ multæ electæ sunt, vt vna eligeretur, illa. s. quæ oculis Regis formosior, & ornatior videretur. Ministri Regis multas elegerunt ad cultum, Rex ipse vnam elegit ad thalamum. Posuit te sponsus tuus in triclinio, vbi mulieres ornantur. Caue ergo ne ad extollendam temetipsam negligens sis. Ecclesia triclinium dr̃ pp ordines fidelium, & iam hoc ad dilectionem pertinere scias, quod habes vnde ornare te possis, quæ vtiq; ex te nihil habes nisi ab illo acceperis. Primum est fons baptismi, in quo sordes præteritorum criminum abluis. Deinde crisma, & oleũ, in cuius vnctione Spiritusancto linitis, postea delibuta, & vnctione lætitiæ perfusa, ad mensam venis, & percipis ibi alimentum corporis, & sanguinis Christi, quo interius noxiam illã præteritorum ieiuniorum maciem depellis. Deinde vestimenta bonorum operum induis. Ad vltimum secum aromata virtutum, quarum odor suauis spirans omnem illum antiquarum sordium fœtorem fugat. Datur et tibi speculum sacra scriptura, vt ibi videas faciem tuam, neq; minus neq; aliter q̃ deceat se habeat compositio ornatus tui, vide q̃ pia dispẽsatione tibi vbiq; concurrtur. Nõ habuisti & datum est tibi, perdidisti, & restauratur tibi. Nunquid tibi gratia bene operandi nulla data est. Si magna opera facis misericorditer sublimaris. Si non facis magna opera fortassis salubriter humiliaris. Melius nouit ille qd tibi expediat q̃ tu. Et ob hoc si vis de illo bene sentire, totum qd ab illo fit bene fieri intellige. Forte gratiã virtutum non habes, sed dum vitiorũ impulsu concuteris, melius in humilitate solidaris. Suauius redolet Deo humilitas infirma, q̃ virtus elata. Nihil ergo dispositioni illius præiudicare audeas, sed semper cum timore & reuerentia ora eum, vt quemadmodũ ipse nouit, tibi subueniat. Si qua adhuc mala in te permanserunt piè diluat, si qua inchata sunt bona, benigne perficiat, & ea te qua ipse voluerit via ad se perducat.

Quibus specialiter, vel singulariter aĩam inarrauit. C. CXVI.

DVlcedo vitæ meæ, & lumen oculorum meorum, quid retribuam tibi pro omnibus, quæ retribuisti mihi. Vis vt diligam te, & quomodo tu dedisti mihi domini sensum, vt te cognoscam, & prę cæteris multis de tuis secretis reuelata intelligam: alios coetaneos meos in tenebris ignorantiæ dereliquisti, & mihi præ illis lumen sapientię infudisti. Tu dedisti mihi sensum capacem, intellectum facilem, memoriã tenacem, linguam disertam, sermonem gratum, doctrinã suadibilem, efficaciam in opere, gratiam in conuersatione, profectum in studijs, effectum in inceptis, solamen in aduersis, cautelam in pͥsperis, & quocunq; vertebam me, vbiq; gloria tua, & misericordia præcessit me: & sæpe cum mihi consumptus ferebar subitò liberasti me, qñ errabam reduxisti me, qñ ignorabam docuisti me, qñ peccabam corripuisti me, qñ contristabar consolatus es me, qñ desperabam cõfortasti me, qñ cecidi erexisti me, quando steti tenuisti me, quãdo iui duxisti me, qñ veni suscepisti me. Hæc oĩa fecisti mihi Domine Deus meus, & multa alia de quibus mihi dulce erit semper cogitare, semp loqui, semper gratias agere, vt te laudem & amen. Ecce habes aĩa mea arram tuam, & in arra tua cognoscis sponsum tuum, serua te illi intactam, serua impollutam. Anima. Verè fateor, merito amor iste singularis dr̃, qui cum in multos diffundat, ita tñ vnice singulos amplexatur, verè pulchrum & mirificum bonum qd cõe est omnium, & totum singulorum, cunctis prę sidens, singulos implens, vbiq; præsens, omnium curam agẽs, & tñ singulis quasi oĩbus prouidens. Sed certè mihi vr̃ cum eius miserationes circa me attendo, ꝙ si fas est dicere quodammodo nihil aliud agat Deus, nisi vt meæ saluti prouideat, & ita totum ad custodiam meam occupatum video quasi oĩum oblitus sit, & mihi soli vacare velit, semp pñtem exhibet, semp paratum se offert, quocunque vertero non me deserit, vbicunque fuero non recedit, quicquid egero pariter assistit.

Quod si Deus animam diligit totam fœdam, multomagis iam ex parte mundatam. Cap. CXVII.

HOc igitur considerans timore pariter ingenti & pudore confundor, ꝙ illum cui tam vehementer placere cupio, vbiq; mihi præsentem, & oĩa occulta videntem intueor. O quàm multa sunt in me, de quibus coram oculis eius erubesco, & pro quibus iam magis illi displicere timeo q̃ pro his, quæ in me laudanda sunt, si qua sunt posse placere confido. O maculæ veteres, ò fœdæ, & turpes quid tam diu hæretis? Abite, & discedite, & ne pͥsumatis amplius oculos dilecti mei offendere. Nolite fallere vosmetipsos, non semp mecum ipso adiuuante manebitis, quamuis adhuc me pigritante exterminari non potuistis. Prorsus abominor turpitudinem vestram: iamq; deinceps, & si possem non videri: nollem tñ à vobis infici quanto magis nunc quia palam ipsi suũ, & quia plus certè cõtristatur eius offensio q̃ mea est turpitudo. Recedite ergo, in vanũ mihi adhæretis amplius, quia & mecũ manẽtes meę non estis: alienas à sorte mea vos iudico, habeo aliud exẽplar, cui cõformari cupio, & ad illud iugiter respicio, ac q̃ũ possum magis semp ac magis exinde similitudinẽ traho. Ex quo ẽt hoc didici quod vos exterminare debeo, & qualiter hoc faciã iam agnosco. Homo. Dixisti dilectionẽ singularẽ pariter & cõem esse non posse. Sed inde cõprobata est amplius mirabilis, ꝙ demonstrata est cõis, & singularis. Ad extremũ mõ dubitare cępisti, an in hac deformitate tua, q̃ licet inuita pateris, ab illo posses diligi. Sed si te tunc diligere dignatus est, qñ tota turpis, & nihil adhuc decoris hñs fuisti, quãtomagis nunc diliget te, qñ decorari & priscã turpitudinẽ iã deponere cępisti, & q̃uis qdã adhuc in te videat, quæ sibi non placeant, diligit tñ hoc ipsum quod tu quoq; in temetipsa iam odire cœpisti, quæ illi displicent. Non enim tam statum quàm propositum respicit, nec quid sis, sed quid velis esse attendit. Si tamen inquantum potes satagis, vt quod esse non cœpisti esse merearis.

De visitationibus sponsi. Cap. CXVIII.

ANima. Quid est illud dulce qd in eius recordatione aliqñ me tangere solet, & tã vehemẽter atq; suauiter afficere, vt iam tota quodammodo à memetipsa abalienari, & nescio quo abstrahi incipiam, exhilaratur conscientia, in obliuionẽ venit omnis præteritorum malorum memoria, cor illuminatur, desideria iocundãtur, iamq; alibi nescio vbi me esse video, & quasi quibusdam amplexibus amoris intus teneo. Et nescio quid illud sit, & tamen illud semper retinere, & nunq̃ perdere toto animi nisu laboro, luctatur quodammodo delectabiliter animus ne recedat, quod semper amplecti desiderat, & quasi in illo omnium desideriorum finẽ inuenerit, summè & ineffabiliter exultat nihil amplius quærens, semper sic esse volens. Nunquid ille est dilectus meus. Quæso dic mihi vt sciam si ille est, vt si denuo ad me venerit, obsecrem eũ ne recedat, sed semper permaneat. Homo. Verè ille est dilectus tuus, qui visitat te, sed venit inuisibilis, venit occultus vt tangat te, non vt videatur à te. Venit non vt totum infundat se, sed vt gustandũ præbeat se, non vt impleat desiderium, sed vt trahat affectum. Primitias quasdam porrigit suæ dilectionis, non plenitudinẽ exhibet perfectæ societatis, & hoc est quod maximè ad arram desponsationis tuę pertineat, ꝙ ille, qui in futuro se tibi videndum, & perpetuò possidendum dabit, nunc aliqñ vt quàm dulcis sit agnoscas, se tibi ad gustandum præbet. Simul ẽt vt interim de absentia eius consoleris, quando eius visitatione ne deficias incessanter reficeris. Actor. Hæc de scriptis magistri Hugonis ad pͥens excerpta sufficiant. Nã de libris eius de sacramẽtis, & ex cõmentarijs super Gerarchiam, & cæteris eius opusculis plurima cęteris operibus nostris locis congruis inseruimus. Nunc igitur ad ordinem historiæ redeamus.

LIBER XXVII.

De Imperio Lotharij secundi. Cap. I.

EX chronicis. Defuncto, vt dictum est, Henrico Imperatore Legati Apostolicæ sedis, & Archiepiscopi cum Episcopis & optimatibus Imperij ex condicto conuenientes Maguntiæ, consultãt sibi & totũ Romano Imperio de substituendo Rege. Lotharius itaque Dux Saxonũ vir sapiẽs & industrius, & Ecclesiastico iuri deuotus, ꝑpotẽs dñ uitijs, & victorijs, omnium assensu eligitur, & à Friderico Archipræsule Coloniensi benedicitur & vngitur omni clero, & populo festiuum Epincheon acclamantibus. Igitur anno Domini 1127. Mundi. 5. v. 1090. imperauit Lotharius, qui & Lincherius annis 11. Anno primo Regni sui contra Bohemos vadens quorundam suorum Principum traditione magnam stragem militum passus est, quingentis videlicet, & 40. occisis. In Syria hoc anno exercitus Dei bis aggressus est Saracenos. In primo prælio de Paganis ceciderunt duo millia & quingenti, de Christianis solummodo 15. In secundo autem non incruentam victoriam habuerunt Christiani. Sed quamuis plurima pars eorum apparierit, tamen auxilio Dei reuigorati absque numero hostes contriuerunt, & vicerunt, Carolus comes Flandrensium proditione quorundam optimatũ suorum quibus pro zelo iustitiæ exosus erat, Brugis in Ecclesia sancti Donaciani martyris orans interfectus est, sed horrenda

renda animaduersione vindicatus. Proditores enim cum capti fuissent, aut exilio exterminati, aut percussi gladio, aut patibulo affixi, aut præcipitio elisi, aut duello conuicti, & totis alligati, vix aliquo euadente omnes perierunt.

De restinctione sacri ignis in Ecclesia beatæ Mariæ Suessionis. Cap. II.

ANno sequenti. s. anno dñi 1128. multi de pago Suessionico sacro igne accensi, ad Ecclesiam beatæ Dei genitricis Mariæ in ciuitate Suessorum sitã cõuenerunt, ibiq; diebus paucis misericordiã Dei, & beatæ Virginis succursum pstolantes, sicut plenius refert libellus eorundem miraculorũ, salutẽ ipsius meritis, ac precibus consecuti sunt, ita vt intra 15. dies 100. & tres noïati ab hoc igne restinguerẽtur, & tres puellæ distortæ sanitati redderent. Hugo Farsitus. Nam aduersariæ ptãti concessum erat percutere multos plaga inuisibili diuersæ ætatis, & sexus, ita vt semel succensa eorũ corpora cum intolerabili cruciatu arderent. Est aũt morbus hic tabificus sub extenta liuenti cute, carnẽ ab ossibus separans, & consumens, ex mora tpis augmenta dolorum & ardoris capiẽs p singula momẽta cogit miseros mori: sed desiderãtibus mortẽ, illa nõ venit, donec depastis artubus, ignis ille celer & pestifer inuadit mẽbra vitalia, & qđ valde mirũ est, ignis hic sine calore validus ad cõsumendum, tanto frigore, velut glaciali perfundit miserabiles, vt nullis remedijs possint calefieri. Itẽ qđ non minus est mirabile ex quo diuina grã restinctus fuerit, fugato mortali frigore, tantus calor in eisdem partibus ęgros peruadit, vt morbus cancri eidẽ feruori p sæpe se sociat, nisi medicamẽtis occurrat. Sex diebus mense Septẽbri in Ecclesia beatæ Virginis fuerunt. Ad preces aũt populi de alijs Ecclesijs, & de maiori Ecclesia in eandẽ Ecclesiã concurrentis affuit beata Dei genitrix, trahens secũ fortia agmina sanctorũ spirituũ, ad cuius pñtiã formidaret infernus, & pauerẽt portæ mortis. Cuius aduentus pcursor tã magnus tremor Ecclesiã repleuit, vt terræmotũ esse factũ, aut Ecclesiã à fundamẽtis cõcussam arbitrantes fugerent oẽs: sed vbi nihil piculi adesse senserunt reuersi, oẽm ardorẽ laguentiũ extinctũ, & oẽm dolorẽ esse cõsopitũ celerrima suauitate collata inuenit. Aũt à qbusdã ex lãguẽtib᷒ pridie hui᷒ bñficij cęlitus dati visas esse cœli᷒ copiosas claritates p fenestras Ecclesię vitreas illapsas, quasi q̃ sã pconia largitionis subsequentis. Intra 15. dies nominati annotati sunt 100. & tres ab hoc igne restincti Sed vt plurimi asseuerant, stellas miræ magnitudinis tenebrosam noctis caliginẽ vltra Ecclesiã persequendo effugasse.

De quadam Muliere ibi sanata. Cap. III.

MVlier quædam noïa Gandrada, virum hñs noïe Theodoricum commanẽs, in riparia vltra Axonam fluuiũ, q præterlabitur vrbem Suessionũ de villa, quæ dr̃ Audiguttuiis inter cæteros venerat ad Ecclesiã, cuius faciẽ ignis ille deturpauerat, & nasum & labiũ superius, qđ naso subiacet vsq; ad maxillas, & gingiuas, & dentes molares, & extinctus est ignis à facie eius. Sed oï occursanti iam molesti & odiosa fiebat, grauisq; oïbus ẽt suis ad videndum. Itaq; compulsa est totam faciem pter oculos madenti panniculo velare. Redit ad Ecclesiã beatæ Virginis, factaq; candela q̃ ã offerret, iuit dormitum, eadẽ nocte maturius euigilans sensit laxatum fluitare panniculũ, quem dũ restringere sursumq; reducere nitit̃ & parũ proficit, coacta est circumiacentiũ implorare auxilium, qui dum morãtur somno vel frigore tardi, illa poscit lucernã accẽdi, & sibi auxilium ferri. Sensitq; interim carnem sub digitis, & pãuiculo præssam inolescere, & nesciebat, quia caro est nasi & labij reformata. Dumque sæpius reducit pannum, sæpiusq; perinde attractat creaturã nouiter plasmatam. Clamauit ter magna voce. Deus & sancta Maria adiuua. Ad quam vocem excitati & turbati qui aderant, maturius inferunt lumen, & vident nasum, & labium nouiter formatum.

De puero quodam, & alia muliere Cap. IIII.

QVidam puer annorum 11. pecorum custos ardens pedibus a matre sua aduectus est, remedioque doloris intra paucos dies accepto, ad domum reuectus est. Erat autẽ de vallibus. Sed dum puer idẽ nutu diuino non immemor tãti bñficij, desiderio visendæ domus beatæ Virginis flagitaret, & sup hoc quotidie molestus matrem perurgeret, & illa pœnitus nõ acquiesceret. Redeat inquit in me infirmitas, vt necesse habeã illuc referri, qđ & factum est. Relatus igitur a matre illuc ad ingressum pcessionis matris Ecclesiæ excussus a quiete in grattarum actionibus rupit clamoribus æthera, narrauitq; oĩbus raptum se fuisse ante Deum, & Dei genitricem p populo supplicantem vidisse, vt dignaretur Deus hunc morbum a populo auertere, & euertere. Et hanc scintillam, q̃ acciderat auferre, hoc & rñsum à filio suo benigne accepisse. Mater tu es maris stella, fiat oĩs voluntas tua. Dumq; iterum eadem virgo quæreretur super domo sua, q̃ vilis & abiecta præ cæteris erat, audiuit a filio suo q̃ de trans mare, & de trans Renum faceret pecuniam afferri, de qua domus eius ædificaretur, & in oĩum oculis intuentium claritate magna & gloria illustraret eã. Populo ẽt Suessionensi mala euenire ex parte Dei prædixit, quia suæ genitricis Ecclesiam non reficeret. Et quidem multos ex eadem vrbe ignis inuasit. Quæ & qualia restent nescimus. Idẽ puer paruum post se moriturum testatus est, & sic euenit, non enim mensem superuixit. Mirum autem valde de hoc puero erat, q ab initio mundi omnem historiam retexens totam narrationem suam cursim ritmice digerebat. Textum Euangelij & actus dñi sic ordine recensebat, tanq̃ omnia in libro legeret, & dictata ab alijs pronunciaret. De Ioseph quoq; viro beatæ Virginis inter cætera ait. Qui tenet sceptrum florentis virgæ custos erat gloriosæ puellæ. Hæc narrabat clausis oculis tãquam lucem transitoriam exosus, laicis, & illiteratis vix dignabatur facere verbum, tanq̃ ignorantiam eorum pertæsus. Eius mortui corpus tanta gratia perfudit, vt candore & claritate vultus angelicum nescio quid & diuinum signaret. Apud villam, quæ dr̃ Cala in territorio Suessionẽsi, quæ possessio est Matris Ecclesiæ beatorum martyrũ Geruasij, & Prothasij, Mulier ob partus difficultatem laborans continuis tribus Hebdomadis periclitabatur, persuasaque a conuicinis mulieribus, se nudis pedibus ituram ad sanctam Mariam Suessionis, venit, & liberata est, sed ordine stupendo. Nam primum ex vtero suo emisit tres lapides. Primum in magnitudine oui anseris, sm ferè in magnitudine oui gallinæ, & tertius non minor aliqua nuce erat. His lapidibus effusis, statim sequitur partus infantis, qui & gratiam baptismi accepit, & paucos dies superuixit.

De cæteris euentibus illius temporis. Cap. V.

CRonographus. Anno prænotato Laudum in Ecclesia sancti Iohãnis cõsilio Regis & Principum monialibus, quæ malæ infames erant, eiectis, & Monachis in earum locũ substitutis. Drogo religione & facundia venerabilis à Bartholomæo Episcopo primus Abbas ordinatur, qui postmodũ à Papa Innocentio Romæ Hostiensis Episcopus Cardinalis cõsecratur. Helinandus. Anno sequenti cœnobium Vrsicampi fundatur. Post Honorium sedit Romæ Innocentius secundus Papa 69. annis 14. Contra quem per contentionem ordinatus est Petrus Leonis. Ad cuius scismatis pestem sedandam vocatus a Clareualle sanctus Bernardus multum laborauit, & multum profecit. Hic cum esset aliquando in vrbe Nouiomo in domo Simonis Episcopi, adductus est, ad eum Herueius de Bangentio puer admodum gratiosus, ortus ex regio sanguine, & ipsius Episcopi nepos. De quo sequenti nocte famulo suo Christus ostendit, quod erat post tempora longa futurũ. Siquidem videbatur sibi tanquam in missarum celebratione Angelo cuidam pacis osculum dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de reuelatione eundem Herueium renunciaturum sæculo, & futurum aliquando deuotum Christi famulum promittebat: quem postea venerabilis Vualerannus primus Abbas Vrsicampi Monachum fecit, & angelico functus officio pacem, quam ex ore patris sancti ipse susceperat, communicauit Herueio, qui etiam prædicto Vualeranno in regimine Vrsicampi successit, & nouissimè obitum suum imminentem sanus adhuc & incolumis, eodem Vualeranno sibi p reuelationem annunciante, præsciuit, atque prædixit.

De Innocentio secundo, & Antipapa Petro Leonis, & quibusdam alijs. Cap. VI.

INnocentij fama, & vita, & scientia digna summo sacerdotio habebatur. Petrus autem Leonis ad hunc honoris apicem ambiens, à suis fautoribus precio corruptis nominatus est Anacletus. Congregauerat sanè opes innumeras tam in exactionibus curiæ quàm legationũ negociationibus, quas ad expectatas nundinas reseruauerat. Insuper & patrum censis ampla cõgeries eatenus sigillata modo distributa in populum ad fas, & nefas venalem armauerat plebem. Quibus erogatis, donaria Regum in ornamentis Ecclesiæ ab ipsis eruisse altaribus, & cum calices frangere, & crucifixos aureos membratim diuidere ipsi prophani Christiani, vel erubescerent, vel timerent, quæsiti sunt Iudæi, qui vasa sacra & imagines Deo dicatas audacter cõminuerent. Conuocato interea apud Stampas concilio, sanctus Bernardus Innocentium suscipi persuasit. Petro igitur ob parentelæ suæ fortitudinem apud sanctum Petrum commorante, Innocẽtius Romam egressus in Gallias proficiscitur, & Ecclesia Gallicana sibi adhærente concilium celebratur, in Papam confirmatur, & Petrus ab omnibus Galliæ atque Germaniæ Episcopis anathematizatur. Igitur Innocentius Aurelianis honorificè a Ludouico Rege Francorũ susceptus est, inde Carnotũ deductus est a Gaufrido Carnotensi Episcopo

Episcopo magnatū virtutū viro, vbi occurrit ei Henricus Rex Anglorum, cœnobium apud Bellum montem fundatur, sub Abbate primo Alexādro a viro venerabili Roberto de Cádos. Chronographus. Anno domini. M.xxxj. Philippus puer filius Ludouici, nuper in Regem Francorum vnctus, dum in ciuitate Parisius equo vehitur, porcus equi pedibus se forte submittens, equum super ipsum dedit præcipitem, & de eius subita & miseranda morte Francis luctum induxit. Helinadus. Tunc synodus magna Remis celebratur a Papa Innocentio, in qua multis ad honorem Dei dispositis, Regem Ludouicum pro Philippo fratre, quem de equo eiectum porcus occiderat, viuente adhuc patre, coronauit in Regem. Idem Innocentius monasterium sancti Medardi Suessione, quod est trans fluuiū situm dedicauit. Affuit inter cæteros mulier de pago Laudunensi, quæ cum aliis monasterium beatę virginis ingressura processit, sed virtute visibili ab ingressu repulsa est. Tunc nimio pauore cępit vexari & toto corpore tremere. Confessa vero & absoluta ingressum promeruit. Chronographus. Ipso anno Ecclesia sancti Medardi Suessionis ab Innocentio Papa consecratur.

De Profectu nouellarum religionum eiusdem temporis. C. VII.

His temporibus ordo canonicus Præmonstratensium & monasticus Cistercensium quasi duę oliuę in conspectu domini pietatis lumen & deuotionis pinguedinem mundo ministrabant, & quasi vites fructiferę religionis palmites circumquaque propagabant. Eratque circa hęc tempora pulchra ac decora facies Ecclesiæ, diuersorum ordinum ac professionum circundata varietate, dum hinc Præmonstratenses, hinc Cistercienses, hinc inde Cluniacenses Monachi, cum etiam diuersi habitus & professionis sanctimoniales & mulieres Deo deuoto in continentia atque paupertate sub obedientię iugę regulariter viuentes, feruore religionis inuicem prouocarent & noua certatim diuersis in locis monasteria fundarent. Cum his et Monachi Cartusienses, & ipsi paulatim pullulabāt, qui præ cæteris cōtinētes, pesti auaritię q̄ plurimos sub religionis habitu laborare & anhelare vidētes, terminos posuerūt, dū certū numerū hoīum, aīaliū, ac possessionū quę eis ptergredi nullo mō liceat statuerūt, & ipsi singulas singulis cellulas hñtes ac raro vel ob Dei cultū vel et ob mutuū, in charitate solatiū cōueniētes pfecti⁹ mori mūdo, & cæteris tāto diligēti⁹ quāto secreti⁹ Deo viuere elegerūt. Adhoc et milites tēpli Hierosolimitani, frēs quoq; de hospitali sub religioso habitu cōtinēter viuētes, vbiq; se multiplicādo diffūdebāt, & q̄ poterant uel de labotib⁹ ppriis, vel de fideliū eleemosynis, ad op⁹ Deo militātiū & infirmorū quorūcūq;, ac pauperū Hierosolymā mittebāt. Sed & Pręsules Eccłarū ac Principes sęculi pmptissime annuebāt, uel et spōte offerebāt terras, prata, nemora, & cętera, q̄ monasteriis ędificādis necessaria erāt. Eccłia sanctę Marię in Epō totaq; pene ciuitas Nouiomēsiū incēdio cōflagrauit, iusto vt ferī ifortunio, qa sūmū Pōtificē Innocētiū uerbis irrisoriis multi eorum exhonorauerunt. Clareuallis duo cœnobia uno die producit scilicet Longipontem & Rieuallem, & post paucos menses etiam Vancellas.

De Sctō Hugone Grānopolitano, & bonis eius initijs. C. VIII.

Anno sequēti. s. anno dñi. M.cxxxii. obiit vir sanctus Hugo Grānopolitan⁹ Eps, cui⁹ religiosam admodū uitā cōscripsit Gygo Prior Cartusiæ. Actor Huius Hugonis mater (ut refert pfatus Gygo) dicere solita erat, qa dū pgnās fui eū ferret visceribus, visum sibi p somniū fuerat elegātē creasse paruulū, quē sistēdo Dei aspectibus, sancti in qbus & beatus erat Petrus deferebāt in cælū. Hinc factū est eadē annuēte vt discēdis applicaret literis. Sperabat. n. nec frustra singularis apud Deū gr̄æ futurus & meriti. Cōgessit. n. in illū diuina gr̄a p plurima virtutū ornamēta, q̄ p singulos dispertita plurimos illustres sufficient facere possent atq; pspicuos. Si. n. laudat castitas, qs illo mūdior? Si sermonis ueritas, qs i loqndo cautior? Si charitas, qs feruētior? Si pximi, qs benignior? Si humilitas, qs deiectior? Si eleemosina, qs largior? Si oro, qs deuotior? Si lachrymarū fluor, i quo effusior? Si cōtēplatio i quo sublimior? Si tolerātia, qs ī tribulatione fortior? Si iustitia, qs districtior? Si prudētia, qs circūspectior? Si tēperantia, qs moderatior? Exceptis his q̄ clero & plebi p eū bona puenerūt heremus Carthusiæ, Calesiēsis, Abbatia excubiarū hōm⁹ regulariū Canonicorū, & apud Miserēnū & apud sanctū Gregoriū domus, ipso annuēte cæperūt, ipsoque spūa liter & corporaliter fouēte pfecerūt. Hic vt legit, in solitudine Carthusię Deū suæ dignationi cōstruētē habitaculū, vidit p somniū, stellasq; septē sibi pstātes itineris ducatū. Et ecce sanctitatis eius odore tracti ad ipsum venerūt. vii. viri, q oēs uno desiderio succēsi locū heremiticæ vitæ cōgruū qrebāt, nec dūq; repperērāt. Horū primus fuit magister Bruno vir religione sciaq; famosissim⁹, alii quattuor literati duoque laici. Quos sanctus Hugo gratanter suscepit, & voti cōpotes fecit. Ipso nanq; cōsulente, iuuante, comitāte Carthusię solitudinē intrauerūt atq; extruxerunt. Sic cæpit ordo Carthusiensis puritate mētiū, ac theoriæ studio singularis.

De Quodam ab igne sacro per beatam Mariam Magdalenam liberatum. Cap. IX.

Huius Hugonis tpibus videtur accidisse miraculum per beatam Mariā Magdalenā factū, quod in quodā paruo memoriali repperi scriptū in hūc modū. Vir qdā priuignū habuit, q dū ei bubulci ferret officiū, dies beatæ Mariæ Magdalenæ obuenit, quā idē iuuenis noīe Petrus indictione Sacerdotali cū audisset opere forēsi inhibitā, uitrico agricultū imperanti, reuerētiam uetitæ solēnitatis obiecit, sed vitrici iurgātis imperiū uicit. Itaq; boues aratio subiungēs, cū ipsius operis atq; aīaliū execratione prosequitur. Cumque cæpta iugerib⁹ maledictis illapidat, inutile sibi exaudit ad uotū. Nā boues & vtensilia motis subitaneo tonitru clemētis, fulmine absumunt, & ipse q hoc fieri exegerat imprecādo attrociori supplitio & diuturniori addicit. Eadē. n. cælestis flāma, quę bruta ligneaq; non rauerat, eius pedi extemplo subripuit, quē in breui cū reddidit, set exesum tibiam quoque parua dēs crutis pariter suprma corripuit, carnes quoq; vorās neruorū duricia tabidis fluorib⁹ latescēte ossa retexerat, eadēq; casu quotidiano usq; ad geniculū hac illac dispserat. Cum igit pro misera sua habitudine putori & pudori suis eēt parētibus, ad quādā Eccłiam beatæ Mariæ Magdalenæ noīe dedicatā, offerri se fecit, ut cuius temerata festiuitas occasio punitionis extiterat, remedii causa rursus existat. Itaque sacer ignis qui partes iam corporis superiores attigerat, merito illius extinctus est, quæ ad pedes Iesu Christi cōcupiscētiarū ignē lachrymis extinguere meruerat.

De Miraculo p beatā virginē in eodē nomine cōsummato. C. X.

Interea vnius experientia pietatis, iam iamque maiora præsumens, cum adhuc extremis partibus prorsus eant inutiliter, comperit quandam dei genitricis Ecclesiam celebribus vbique dici miraculis insignem, quæ habebāt & Hipoliti martyris memoriam. Ad hanc cum se deuehi impetrasset, cæpit ibi crebris obsecrationibus interpellare mūdi Reginam, ut qđ aliis ualentioribus impendebat, sibi prorsus imponi non negaret. Miles autem quidam sæpe intuens eum basilicam reptando subire eleemosynæ causa, in domum propriam declinare psuasit, ubi cum aliquandiu resedisset, pedissequæ nescio quid acturæ a camera noctu in domum exteriorem deueniunt, & Petrum crebris planctibus ingemiscentem subaudiunt, quorum gemituum hæc causa fuerat, uirgo Maria cum beato Hipolito in uisione stratui eius astiterat, quæ ut iacenti videbatur imperabat, restitue inquit eum antiquo vigori. Martyr uero imperanti obsecundās humiliter, crus, tybiā, pedeque quaquauersum olim sparsa diuinitus ad instar futuræ resurrectionis ī pūcto cōpacta, recolligens corpori eius quasi surculum arbori cępit subiūgere. In qua insertione tātis torquebat ardoribus, ve nō sine clamoribus subsistēdo, crebris quoq; rictib⁹, & mēbrorū motibus qd pateret indicaret. Irruunt igitur ancillæ, & illato adiacētis cubile faro, dum hac illacque dispiciunt, duos habere pedes, & duo crura Petrum reperiunt. Ex quo intuitu tantus eas stupor illico inuasit, ut non se eas esse quæ venerāt, sed mutari in alteras æstimarent. Contrectabant tamen & uera membra, quæ tetigerant, sentiebant. Tandem difficillime excitatus, cum aperuisset oculos beatam cum martyre virginem adhuc æstimabat astantes, quibus visibiliter absentatis, interrogatus a Fœminis, quis sibi restituisset amissa, rē retulit, multosque in admirationem adduxit.

Qualiter idē hō reclusus Diabolū uisibiliter expugnauit. C. XI.

Erat aūt hic homo oriundus ex Grannopolitano territorio. Qui cum pro tanta gratia sibi impensa, quam Deo redderet vicem cogitaret. Ad hoc tandem animum appulit, ut soli Deo victurus sub reclusione secederet. Itaque dum diuinæ speculationi sic vacaret, inuenit Diabolus contra eius immunitatem quid machinatum ingereret. Quadam enim nocte dum sese cubitum deponeret, inopinate ad purum sine illusione species, immo vera effigies mulieris sibi apparet, quæ mēbra corporis impudēter intēdens ad fędos vsus pmissis lenociniis moliebat allicere. Porro blādicijs minus agens, hoīem terrore mactabat, & cum neutro posset manibus iniectis pellicere vi uolebat. Omnibus igitur noctibus se Fæmina illa præbebat, & intātū eū fatigabat, ut mane ad se vēiētib⁹ uisitādi gr̄a rñdere vix ualebat, vix id qđ pperrabat edicere. Cūq; multis qđ ab eo ferebat, veniret in scrupulū, accidit illi castro supuenire Munanensem Epum. Eadē nocte qdā eqtes cū cereis suis pro reuerentia basilicę, cui ille appendicem habebat cellulam in

in vestibulo ipsius vigilabant. Et ecce in ædicula strepitum audientes, ad fenestram venerunt: & in medio conflictum Petri, & Mulieris attendunt. Quorum ille pręsentia roboratior iam iam lassabundus exclamabat stolam ab Ecclesia sacerdotalem ocius exhiberi, qua sibi raptum vecta Diabolicæ illius pellicis collum implicuit: ita vt eam pauimento prosterneret, ac pœnitus suffocaret. Hoc in crastinum militem Episcopo referunt. Adest Ep̃s, victoriam stupet: quam per Petrum exercuit Deus. Clientes proprios dirigit qui tecto retecto & fune dimisso genuq; innexo annum ingentissimā extraxerunt: & seuis ignibus concremandam ab oppido abduxerunt. Posq̃ aũt eam Petrus effocauit in cellula, tantus fœtor ipsum, qui lacus illā armis peremerat, & astantes obsedit, vt nemini ambiguum foret cadauer turpissimè cuiusdā extitisse, quod Diabolus induisset. Huic opinioni hoc ẽt præstat argumentum, quod in fenestrula latrinarũ, per quā illa irruere consueuerat panni scissi ac putridi reperti sunt. Quis enim hos esse putauerit, nisi quos impurissimũ illud in obuolutione sua cadauer habuerat.

De sacris moribus prædicti Hugonis, & obitu eiusdem Gygo. Cap. XII.

SAnctus autem Hugo, quãuis multis virtutibus adornatus, & Ecclesiæ Dei multum proficuus, semper tñ imperfectionem suam cogitās Episcopalem sarcinam oĩno exuere, & quieti aĩæ vacare desiderauit, quo desiderio abinitio suæ promotionis vsq; ad mortem non caruit. Vnde & super hoc legationem ad Papam Honorium misit. Et cum postulata non impetrasset, ipsemet q̃q̃ morbis, & senectute grauatus, eundẽ Papam adijt, rogans & obtestans dari senectuti suæ licentiā quiescendi, sed obtinere non potuit. Defuncto aũt Honorio & succedente Innocẽtio, cum Petrus Leonis cognatorum suffultus præsidijs, q certè tam ipse q̃ pater eius sancto Hugoni multas olim venerationes, & obsequia obstiterunt aduersus Innocentium caput erexisset, idem tñ vir sanctus Hugo nec amicitia flexus, nec potentia territus, sed zelo Dei ductus q̃uis morbis, & ætate cõsumptus perrexit amicum, vt eundem cũ alijs ep̃is excõicaret scismaticum. Innocentio aũt eiusdem Petri declinante persecutiones, & Gallias ingresso, occurrit ei sanctus Hugo lachrymis rogans, & obsecrās, quod ab antecessori suo petiit, sed nec sic siquidẽ obtinuit. Credebatur.n.ꝙ sola auctoritate, & exemplo plus posset prodesse plebi subiectæ debilis & ægrotus, q̃ quilibet alius licet robustus, & sanus. Ab hoc tẽpore cœpit magis indies deficere, & molestijs concrescentibus morti propinquare. Aderant ei viri religiosi de Carthusia ac de Calensiensi & excubiarum domibus ad seruiendum, nec vlla prorsus pſona sæcularis ad eius admittebať obsequiũ. Siquid opus habebat, nõ à quoq; seruientiũ iubendo tanq̃ Dñs, sed humiliter rogando pp Deũ diuinā remunerationem ei pręcando poscebat. Ridere aũt vel ociosis verbis vacare successores suos nequaq̃ sustinebat, sed statim hoc ipsum sæuissima increpatione frenebat, asserens tpa fletibus debita, & ipsa lamentis occupanda, nec cachinis, & nugarũ relationibus terenda. Obijt aũt anno dñi. 1132. ætatis suæ adminus. 80. consecrationis eiusdẽ adminus. 52. kal. Aprilis 6. feria ante ramos palmarũ. Ex chronicis. Eodẽ anno Lincherius Imperator expeditionẽ in Italiā parat, cum Ep̃is, & Archiepiscopis Innocentium Papam Romam deducens contra Petrum Leonis, qui monasterium sancti Petri munierat, ipsum in Episcopum Latrianensi in sede pontificali potenter collocat. Ipsum vero Lincherium Innocentius ibidem consecrat Imperatorem.

De quibusdam euentibus, & scismate Aquitaniæ. Cap. XIII.

CRono. Anno dñi 1135. monasteriũ de Prauato fundatũ est. Prima plantatio quā pr̃ Vualerannus ex propria domo protulit. Eodẽ anno Rex Angliæ Henricus obijt, cui Stephanus ex sorore nepos ĩ regno succedit, sed magna regni parte mutilatus, non post multũ tpis totā Northmanniā amittit. Nā filia Regis Hẽrici Matildis, quæ primo nupserat (vt supradictũ est) Henrico Imperatori, postmodum Gaufrido Andegauensi Comiti, ope Ludouici Regis Francorũ Northmannis ducatum occupat, & in ipsa Anglia magnas ei molestias, & calamitates suscitat, quẽ ẽt postea bello cœpit, sed pro Comite fratre suo Roberto eundẽ relaxauit. Ventus nimis. 3. kal. Nouembris fuit, qui turres, & ædificia multa diruit. Eodem anno Guillerus Comes Pictauensis ad sanctum Iacobũ proficiscit, & ĩ sexta feria parasceuę in Ecclesia beati Iacobi morit, & ante altare sepelit. Qui moriturus proceres suos, quos secum habebat contestať, vt filia sua maior Alienordis Ludouico Regi Frācorum cum Aquitaniæ ducatu vxor tradatur, q̃ prædictus Ludouicus apud Burdegalam cum optimatibus regni pñtibus iungit sibi nuptiis solennibus. Cuius pr̃ Ludouicus intra eundẽ ferè mẽsem apud Parisius defunctus in Ecclesia beati Dionysij ante corpus illius est sepult' kal. Augusti. 27. anno regni sui. Florebat hoc tpe Theobaldus Comes Cāpaniæ: pr̃ orphanorum, & iudex viduarum. oculus cœcorũ, ac pes claudorũ, singulariter munificus: in pauperibus sustentandis, in extruendis monasterijs, & erga religiosos quosq; largitate incõparabilis. Hic genuit Comites Hẽricum, & Theobaldum, ac Stephanũ. Guillerũ quoq; Archiep̃m remẽsem, filias ẽt plurimas habuit, quarũ vltimā noĩe Adelam Ludouicus rex post in vxorem accepit, ex qua filiũ noĩe Philippum successorẽ regni suscepit. Florebat & Guillerus Comes Niuernensis vir iustitia, & honestate insignis: cuius deuotio mira postmodũ emicuit, dũ ex potente sæculi Principe factus est in Carthusia humillimus pauper Christi. Helinandus. Laborabat eo tpe sub scismaticorum oppressione tota Burdegalensis ꝓuincia, & non erat in Aquitania, qui posset resistere Principi cuius animum indurauerat Deus, q pſuadente Gerardo Engolismensi Ep̃o, & instillante in cor eius semina dissensionis, factus erat scismatis defensor & auctor. Hic Gerardus misit ad Petrum Leonis, vt ei legationẽ concederet, & ipse ei fidelitate iurata obediret. Insuper & Principẽ terræ & quoscunq; posset ad eius Imperiũ inclinaret. Gauisus homo perditionis locũ se inuenisse, in quo dilataret malitiā suā. citò annuit & libenter, & misit ad eũ Gilonẽ Thusculanũ Cardinalẽ Ep̃m, qui sol' de Romonis cũ Petro Portuẽsi ei adhæserat. Igiť Gerardus resumptis cornibus, qđ ante nõ fecerat: publicè incedebat mitratus. Ab his ergo duobus violẽter expelliť à sede sua. Guillerus Ep̃s Pictauẽsis, vir honestus, & catholicus, & ꝓ eo alius quidā genere nobilis, sed degener fide intrusus est. Similiter in Lemonicensi Ecclesia intruserunt Ranulfum quẽdā Dorathensem, qui non multo post cadens resupinus de equo in via plana, vno tm̃ lapide vltore, qui ad hoc ibi relictus erat, infixo capiti eius, & quassato expirauit. Audiẽs hæc & huiusmodi Gaufridus venerabilis Carnotensis Episcopus cui à Papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuerat commendata, duxit secum sanctum Bernardum.

De legatione beati Bernardi cũ Episcopo Carnotensi. C. XIIII.

VEnerũt ergo Vannetum ibi sanata est mulier per virum sanctũ, q̃ iam per 6. annos ab incubo Dęmone fuerat oppressa. Decanus aũt ecclesiæ Pictauensis altare in quo sanctus Bernardus missam cantauerat constringere ausus est. Post breue tp̃s ꝑcussus à Deo cũ iā aĩam exalaret, vidit domũ suam plenā dęmonibus, & se à Dæmonio iugulari clamitās à circunstantibus postulabat cultellũ: quẽ ad Dæmonẽ extrahendum immergeret gutturi suo, & inter hæc verba expirauit. Archipresbyter vero q̃ Petri inuasoris Pictauensis Ecclesiæ denũciabat synodũ corā ipsis quos ad conuentũ perfidiæ inuitabat à Diabolo correptus est. Sed & in alios multos, qui in scismate illo feruentiores extiterant manus Dei manifestā exercuit vltionẽ. Tandẽ Principe reconcliato, & Ep̃is, qui expulsi fuerāt in suis sedibus relocatis, Gerardus solus perseuerans in malis, sine confessione & viatico repente in lectulo suo mortuus inuentus est, & enormiter tumidus. Quia nepotibus suis in quadam basilica sepultus est, sed à Gaufrido Carnotensi Ep̃o inde extractus est, & alias proiectus. Nepotes quoq; eius ab eadem Ecclesia eliminati sunt, & oĩs progenies & plantatio a radice auulsa p extera regna tanti iudicij circunferens quærimonias exulauit. Rex Siciliæ Rogerus solus de principibus Innocẽtio non obediens misit ad Petrũ Leonis vt Petrum sibi Pisanũ a suo latere delegaret cõfidẽs in eloquẽtia Petri Pisani, sed Abbas sāctus ipsũ Petrũ Pisanũ Papę Innocẽtio recõciliauit. Post triduũ Petrus Leonis impœnitens moriť, cadauer eius in latebris sepelitur, & vsque hodie fouea illa catholicis ignoratur.

De fine temporum Lotharij, & Imperio Conradi tertij. C. XV.

CRonographus. Anno dñi 1137. siccitas tāta fuit in Francia, quantam nemo qui tũc viueret se vidisse vel ab antecessoribus suis audisse testaretur, ita vt fontes & putei, quidā ẽt fluuij siccarentur. Comes Pictauẽsis Guillerus ad sanctum Iacobũ in Gallicia orationis cā proficiscitur, & in sexta feria parasceue in Ecclesia beati Iacobi moritur, & ante altare sepelitur, qui moriturus Proceres suos, quos secum habebat cõtestatur, vt filia sua maior Alienordis Ludouico iuniori Francorum Regi cum Aquitanei ducatu vxor traderetur, quod & factum est. Helinandus. Eo quoq; anno Abbas Alexander, qui cum omni conuentu suo annuente Rege Anglorum Henrico in forestā Delionis venerat, & in heremitorio, qđ dicebať Mortuũ mare monasteriũ suũ ædificauerat ipsā domũ suā, s. Mortui maris ordini Cistercięsi cõiũxit, & Vualerānus Abbas Vrsicāpi eā in filiā suscepit, Monachosq; suos illuc trāsmisit: nec multo post idẽ Alexāder Abbatis curā dimisit, cui Adā quondā Prior Vrsicāpi successit. Chronographus. Anno quoq; ꝑnotatu Lincherius Imperator secũdam expeditionẽ in Italiam fecit.

cit. Post subactam vero infidelitatem Romanæ Ecclesiæ Apuliam rediens in patriã suã moritur, & Conradus qui ante ipsum imperium affectauerat Henrici Imperatoris de sorore nepos ad regnum prouehitur. Cæpit autem anno domini. M.138. Mundi vero. 5. M.101. & imperauit annis. 15.

De Quibusdam euentibus illius temporis.

Cap. XVI.

HIs tpibus quidã pseudo Imperator in partibus Alamaniæ surrexit, qui per aliquot annos apud Solodorũ in reclusione viuens, egressus inde Imperatorẽ Henricũ se esse mentiendo dixit. Et cum multos seducendos sibi allexisset, intantum pro eo ẽt graues pugnæ, & homicidia fierent, aliis eum recipientibus, aliis seductorem palam profitentibus, tandem declarata falsitate Cluniaci in Monachum attonsus est. Anno dñi. M.139. habitaculum seruorũ Dei in loco qui dr̃ ad Montem Dei construitur. Florebat hoc tpe Ecclesia Gallicana per viros religione ac sapientia illustres. Milonem Moruiensem Epm humilitatis virtute præcipuum, Aluisum Attrebatensem liberalitate atq; consilio ac facundia clarum, Godefridum Lingonensem, Hugonẽ Antisiodorẽsem. Iostenum Suessionensem, Giffridũ Carnotensem, Albericum Bituricẽsem Archiepiscopũ, scientiaq; literarũ atq; consilii prudentia clarissimũ. Inter hos & alios multos tunc claros scientia viros, Bernardus Clareuallensis vir opinatissimæ religionis æminentissimæ clarebat, qui multorum miraculorũ patrator, & verbi Dei feruentissimus prædicator, atq; multorũ monasteriorũ fundator, aĩarũ lucra maxima Deo exhibeat, adeo vt magistri scholarũ cum magno clericorũ comitatu, ẽt de longinquis regionibus ad eius optabilem magisterium confluentes, centenario, vel ẽt ampliori nouitiorum numero domum probationis implerent, & vno die 40. Monachi fierent. Eodẽ anno Iohannes de tpibus moritur, qui annis 341. vixerat a tpe Caroli magni cuius armiger fuerat. Anno dñi. M.140. cœnobium sanctæ Mariæ de Fresmontra, fundatum est, Helinãdus. Eo tpe Henricus Germanus Ludouici Regis apud Clareuallem Monachus effectus est, qui non multo post ad Epãtum Beluacensem assumptus est. Anglia fame, & gladio atteritur, principibus illius terræ inter se discordantibus. Eo tpe Papa Innocentius apud Aquas salinas fundauit monasterium sancti Anastasii martyris constrictis ibi cœnobialibus mansionibus, & petiit a Clareualle conuentum & Abbatem, mittitur illuc cum conuentu Bernardus Pisanæ Ecclesiæ olim Vicedominus.

De Petro Abaelardo, & hæredibus eius.

Cap. XVII.

EO tpe fuit Petrus Abaelardus magister insignis celeberrimus in opinione scientiæ, sed de fide perfide dogmatizans. Huius scripta incẽdio & scriptorẽ silentio condemnauit Innocentius Papa. Capitula in libris eius reprehensibilia annotauit beatus Bernardus in ep̃la quã scripsit ad innocẽtiũ Papã. Libri tñ huius a multis curiose seruãtur, quibus aquę furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior, Ego ipse in eis multa reprehensibilia inueni. Huius Petri aliqñ discipulus fuerat Gaufridus Antisiodorensis, qui multo tpe notarius fuerat bti Bernardi, hoc inter cętera de eodẽ Petro dicit. Ego aliqñ mihi mgrm fuisse recordor. qui cũ pedibus & intestinis nihil amplius de agno paschali, aut ipse vorãs, aut discipulis exhibens, & se pariter & suos modica eius parte fraudabat. Siquidem pretium redemptionis euacuans nihil aliud nobis in sacrificio passionis dñicæ cõmendabat, nisi virtutis eius exemplum & amoris incentiuũ. Quod. n. scripturæ perhibent de ptãte Diaboli p̃tioso illo sanguine humanũ genus esse redẽptũ in eo solo cõstare dicebat, ꝙ exẽplum nobis exhibitũ est vsq; ad mortẽ, pro veritate, & iustitia certãdi, & exhibitũ est velut qdã incentiuũ amoris, cũ ex impenso amore occasio data est readamandi, quasi vero, & hæc duo in mortibus prophetarũ pro veritate & iustitia occisorũ, nobis aũt exhibita non sint. Et quidem magna hæc & vera, sed non sola. Benedictus Deus qui mihi simul, & vobis magistrũ dedit, postea meliorẽ per quẽ prioris redarguit ignorantiã, insolentiã confutauit. Ille. n. tanq̃ verus Hebræus auide prorsus vorabat, & vorandũ nobis solicite cõmendabat caput agni cũ pedibus & intestinis, sic imitãdum dñm prædicans patientẽ, & sic readamandũ amantẽ vt principalẽ huius sacrificii cãm velut agni caput redẽptionẽ in eo ꝑfiteret, & adoraret humanã. Tria nanq; specialia Chrs in sua passione nobis exhibuit, exẽplum virtutis, incentiuũ amoris, redemptionis sacramentum. Quod tertium euacuanti hæretico nihil prodesse cætera potuerunt. Sine causa. n. pro virtute certauit vsq; ad mortem, nobis patientiæ præbens exemplum, & siue causa exhibuit, & cõmendauit huius immensæ dilectionis affectum, si non recepit ab olim iam addicta captiuitas copiosæ redemptionis effectum. Gaufridus contra Petrum olim magistrum suum fortiter & catolice scribit.

De Obitu Hugonis Parisiensis, & libro de claustro animæ.

Cap. XVIII.

CRonographus. Anno prænotato primo. M.140. ab incar. Dñi. Hugo Parisiensis S Victoris monachus religione, & literarum scientia clarus & in 7. liberaliũ artium peritia nulli sui tpis secundus obiit, qui inter multa, quæ vtiliter scripsit, & librũ de sacramentis valde necessariũ duobus voluminibus compræhensum edidit. Actor. Huius Hugonis libros in superiori lib. numeraui, eorumq; flores excerpsi. Extat etiam liber Hugonis de claustro animæ nomine quidem Hugonis de Folieto in titulatus, qui & ipse sancti Petri Corbeiensis dr̃ fuisse Monachus, sed quo tpe ignorans, paucos eiusdem libri flosculos, quia perutilis est ad ædificationem legentium breuiter hic inserui. Ex lib. 1. de claustro aĩæ. Episcopi nostri hodie domos non impares Ecclesiis magnitudine construunt, pictos delectantur habere thalamos, pauper aũt sine vestibus incedit, & vacuo ventre clamat ad hostium. O mira delectatio, Troianos gestat paries pictus purpura, & auro vestitos, & Christianis negantur veteres panni. Hectori clipeus datur auro splendens, pauperi vero ad ianuam clamitanti non porrigitur panis. Et vt verum fatear spoliantur pauperes sæpe vt vestiãtur lapides & ligna. Monachi sibi claustra faciunt, quibus homo interior ordinate teneretur, sic agit discretus non ad tẽpus, sed assidue ne tradatur aduersariis castrum, ne & ipse capiatur. Illius vita mores instruit audientium, loqui de eo ẽt debilium mentibus præbet affectum. Audire. n. bonum diligenter & velle fieri magna pars bonitatis est. At Diabolus per quosdam de exercitu suo claustralibus minatur, vt eos terreat: per alios blanditur, vt decipiat per aliquos promittit, vt peruertat: per aliquos insidiatur vt rapiat. Phisicam docet, de complexionibus loquitur, infirmitates vniuersas si teneať religio generari prædicat. Sed quare hoc. Non vt mederi velit, sed vt occidere possit. Videt ex subtractione ciborum luxuriæ vires minui posse. Et ideo non tardari minatur ægritudinem, timet ocium perire, & somnolentiam destrui. Et ideo laboris intolerantiam, & protensa vigiliarum spacia prætendit. Abstinentiam, & ieiunium damnat, & per ista naturam carnis deficere astruit, & tamen vitiũ superfluitatis tacet, per quam natura suffocatur.

De quatuor occasionibus peccandi, quæ claustralibus fugiendæ sunt. Cap. XIX.

SVnt aũt quatuor diuersitates rerum, quæ claustralibus fugiendæ sunt, maxime renunciantibus huic sęculo, habendę despectui. Confert. n. pulchritudo delectationem, ornatus affectum, locus oportunitatem, diuitiæ effectum. Audiant igitur hoc vt caueant illi qui loculos portant, qui nundinas, & fora propter necessitatem fratrum frequentant, qui sęcularium domos & curias perlustrant. Deuitat solarium Bersabeæ, biuium Thamar thalamum Amon filij Dauid Regis. Deuitent ẽt personas infames, hospitia suspecta, munuscula dare, & accipere, pecuniã plurimam congregare, ne in potentia laqueus lateat, in quo cũ alio pereant. Pudicus oculus ianitor est cordis. Quicquid indecens nouerit esse excludit. Impudicus vero quærens quod placet per oĩa discurrit, volentes vero intrare patitur, nolẽtes aũt monet, & hortatur. Inde scriptura dicit. Oculi prima tela sunt adulteræ. Solẽt hoĩes tribus generibus armorũ, vti telis videlicet, hasta, & gladio. Immisit vxor dñi sui oculos suos in Ioseph. Hæc sunt impudicitiæ tela quibus vulnerantur longe positi, his vero pudicitiã oculorũ opposuit. Vibratio hastæ blandientis videlicet adulteræ sermo, huic opponiť cordis mũdicia. Venenata. n. colloquia non recipit mũdi cordis puritas gladius quo configitur cominus mollis adulterę tactus huic restitit per munditiã corporis, respuit. n. adulteræ tactũ, rupit simbriã, ne serpet contagiũ. His ergo modis docet nos Ioseph ne per pulchritudinẽ Mulierũ ad delectationẽ trahamur. Vestiũ vero ornatum, & affectum qui inde subministratur vilis habitus amor exterminat. Nemo. n. qui vere habeat proprii habitus contemptum, alieno delectatur ornatu. Sed & loci oportunitatem, ne tentationi sit congrua, claustri assiduitas excludit, qui. n. discurrunt per alienas domos, ꝗ societate sęculariũ gaudent, ꝗ fori spectacula sequuntur, qui nõ ad necessitatẽ cõem, sed ad propriam voluntatẽ sunt parati, qui causas itineris sui non hñt, sed fingunt tales sicut sunt faciles ad discurrendum forsitan proni sunt ad ea, quæ loci oportunitas subministrat.

De securitate claustri, & periculis sęculi.

Cap. XX.

SEcura est igitur claustri assiduitas, quam cura familiaris rei non turbat, quam non solicitant accessus hominum. Ibi inter fratres alterius ad alterum diligens habetur custodia.

stodia. Ibi prælatorum subiectis discreta prouidet solertia. Ibi disciplina cæteros motus corporis seruire cogit munditiæ, & sic oīs oportunitas, quæ est ad malum per claustri assiduitatem excluditur, paupertate vero voluntaria pecuniæ affectus extirpatur. Cōtingit quoq; vt qui minis terreri nequiunt, nec blādimentis acquiescunt, promissis citius flectantur muneribus. Prudentia mūdi ipsa est, quæ promittit, vt peruertat. s. diuitias & honores alterum cupiditatis est, alterum superbiæ, promittit, sed nihil dat. Et si aliqn̄ recipiant hoīes, quod promittit nō datur illud, sed emitur. Raptoribus promittit agricolæ substantiā, oues viduæ, agros pupilli. Fœneratori vicini sui domū, amplitudinē possessionis. Militibus promittit, inter enses lucra, inter telorum grandinem, sub spe carceris, & sub mortis periculo. Negociatoribus vltra mare promittit lucrum. Ibi naufragij timor, ibi vento commendantur opes, & aīæ. In vtroq; difficilis acquirendi modus, claustralibus vero vagandi licentiā quā rigor claustri abstulerat repromittit. Fabulosas aūt confessiones ociosorum, platearum plausus, fori spectacula, ciborum affluentiam, vestis molliciem, vt cuncta compleam libertatē faciēdi, quod placeat. Vltimo loco de superbia, quę insidiatur, vt rapiat est agendum, hoc est, quæ sęculares possidet & retinet, nouitur conuersos vexat, & reuocat. Iustos vero tentat & illudit. In sęcularibus apparet, in nouiter conuersis notatur, in religiosis quoq; latet. Elephantis natura talis esse dr̄ vt ossa illius iūcturis careant, & ideo flectere membra nequeat, sed sp̄ stat. Mēbra superbiæ inflexibilia sunt, cū. n. superbus loquitur, si imponas silentium ei, non acquiescit. Si aliquid operatur & contradicis, non cessat, & sic flecti nequeūt actus superbiæ, sed qui sic stat, male stat ad propriam voluntatem quasi ad arborem latius inclinat superbus, vt quietem recipiat. Quod. n. per dispositionē propriæ voluntatis agimus, hoc quieto suscipmus aīo. Si aūt aliter ordinetur pro labore reputabitur. Succidatur ergo arbor propriæ voluntatis, vt cadat, & occidatur bestia superbiæ. Sed cauendum nobis est ne cadens opprimat aliquem. Sic igitur nouiter conuersis insidiatur superbia.

Quod vita claustralis & pauperi sit abundans, & mediocri sit sufficiens. Cap. XXI.

AVdiant sęculares, quos delectatio temporalium retinet, qui religionis abhorrent habitum, q̄ suauis sit veræ religionis cohabitatio. Abundās. n. est pauperi, mediocri sufficiens, tolerabilis diuiti, infirmis larga, delicatis compatiens, fortioribus moderata, pęnitentibus misericors, peruersis seuera, bonis optima. Hæc sunt. 9. beneficia religionis. Quidam rebus tpalibus egent, sed inuiti, & hæc vocari solet egestas, egēt. n. rebus, & egent bona volūtate, qua ditius nihil esse pōt. Quidam de sęculo veniunt vt in Ecclesia possint honorari, qui in sua domo non nisi contemptibiles esse potuerunt. Qui si forte Ecclesiam in qua paupertas amatur intrauerint, intolerabilem dicunt illius loci consuetudinem, nimiam Prælatorum sęueritatem prætendunt, aliquem de fratribus opponunt sibi, quē cū nolunt pati dicunt, q̄ non possunt, calide machinantes, vt ad ditiorem valeant transire Ecclesiam, quasi humiliter rogāt a vinculo professionis absolui, miscentes blandis aspera, minantur enim scandalū, si male discesserint, & iurant in alia Ecclesia se quietæ mētis posse esse, in sua vero nunq̄. Rn̄dent Abbati suo fronte libera, accusant fratres quosdam criminosos, quosdam per ironiam iustos vocant. Quos vero iustos esse negare non possunt, inuidentes bono nimium iustos appellant, genus suū erubescunt, proprio nomine nollunt appellari. Amant. n. nomina dignitatum, si vocentur Abbates, si Priores, si Præpositi, arridet oculus, hilarescit facies. Et sic nunciat aius quid opter, hmōi pauperibus non promittit Christus regnū, sed infernū. Sunt alij qui ex paupertate venerunt, quibus si dentur necessaria ex humilitate putent esse superflua, ocium diei vnius sacrilegium esse credunt, saturari vilibus cibis arbitrantur vitium, nulli æquales esse, ex debito cunctis seruire æstimant, aliqn̄ bonas vestes hr̄e erubescunt, vt nisi condiret humilitatē discretio vti licitis licitū esse dubitarent. Tales sequunt Christū paupem itinere recto, quia pauperes paupcrē, humiles humil. His dātur ad necessitatē temporalia, & promittuntur ad æternitatē cęlestia. Mediocris religio sufficere dēt, quia necessaria præbet dat satis, & dat gratis. Mediocritas est via media, quæ ducit ad ciuitatē summi Regis. A dexteris vero, & sinistris sunt egestas & diuitiæ. In vna angustantur per egestatem, in alia vero errāt per superbiā. In preciosa enim veste superbia. In pannositate vero rei alienæ concupiscentia timetur. Mediocritas vero est quasi mensura qua totius bonitatis spacium terminatur.

Quod eadem etiam diuiti sit tolerabilis. Cap. XXII.

TOlerabilis diuiti est religio. Iugum. n. meū inquit suaue est. Thaurorum ceruices humiliat onus quod trahitur, superbiam carnis, quæ quasi ex adipe procedit domat. Sed dicet aliquis, vita Christi est opprobria pati, nihil possidere, affligere corpus, mori pro proximo. Si cui est hoc onus leue. Audi aūt cui. Cupio inquit Paulus dissolui, & esse cum Christo. Et est mira res, hoc abhorrent quotidie sęculares, & hoc quotidie patiūtur, timēt opprobria pati pro Christo, pro mundo aūt patiuntur opprobria sempiterna, mori pro proximo pertimescunt, & pro temporali lucro quotidie moriuntur. Nonne leue est mori pro proximo, & esse cum Christo. Spes muneris laborem oberis imminuit, vere onus leue vita Christi, quia nec portat multa, nec diu. Religio non acquirit cum cupiditate, non possidet cum amore, non dolet si amiserit. Iugum aūt diaboli grauat & opprimit, multa. n. patitur diuitū superbia. Nouimus diuitū mēsas, nouerunt, & aliqui nostram, quia proteruitas acquirit ibidē sibi locum non simplicitas. Quibusdā datur ibi cibus sine potu, & econuerso. Multi & ieiuni surgunt a mensa, & cū læta vrbanitate quadā famem suam consolantur. Mensa vero religionis est ordinata, sufficiens non superflua. Nullus amittit ibi locum cū robore, quia oīa disponit humilitas. Ieiunant milites, vt aliena rapiant, scholares vt subtiliores fiant, & nolunt ieiunare vt audiant. Venite ad me qui laboratis & onerati estis &c. Dicit Christus reficiam, & dicit homo deficiā. Cui credā? Credo quia qui potuit hoīem facere, possit, & reficere. Labor diuitiū grandis, leuior est labor claustri, & tn̄ timetur. Leuius est. n. pondus tunicæ, q̄ loricæ. Tutius est claustrum, q̄ castrum. Tutior est Abbatis obediētia, q̄ Regis iussio. Hic inter gladios mittit, illa periculum vitat. Laborant multi, sed nō prodest eis. Labor claustri tolerabilis est, quia mediocritas laborē temporat, nec aufert diuiti nisi superflua. Religio quod nocet aufert, quod necesse est ministrat.

Quod larga sit infirmis. Cap. XXIII.

LArga est infirmis. Quidam. n. infirmātur ex senio. Alii ex infirmitate ad tēpus, alii continuo languore. Sunt aūt alii quorū senectus est garrula, iracūdia plena, prouerbiis & fabulis vacant. Et licet oculus eorū cæcutiat, licet manus tremebunda cesset ab opere, licet officium suum pes ignoret, licet totus corpore, & aīo curuus incedat; tn̄ cor & lingua non senescunt. Hi sunt qui gloriantur se fuisse diuites, bella principū sęcularium non pacē sanctorū recitant. Ad causas vocari volunt, quia præterita vouerunt. Tales accusarent Susannam si velles, & laudarent Iezabel. Sunt & alii, qui cum terram non videant oculis, cęlum mente considerant, qui licet offendant pedibus, licet toto corpore nutent, nō offendunt tn̄ lingua, nutant aīo, tacent noxia, quod instruit narrant, hoīem interiorem labori supponunt, cum non possint exteriorē, instant orationi, recogitant oēs annos suos in amaritudine aīæ suæ. Et ideo renouabitur vt aquilæ iuuentus eorum. Illorū vero qui membrorū læsionem, siue molestia corporis, siue languorem patiuntur. Quidā ægreferentes consulunt Medicū, si statim non conualescant irascuntur, dolorem capitis non patiuntur benigne, & quomodo pro Christo capitis abscisionem paterentur? Flagellum timent, quō flagella sustinerent? Sunt alij qui non seruiūt carni, sed volunt vt seruiat caro spiritui, qui non quęrunt Medicum nisi Christum, clamantes tm̄ Sana me dn̄e & sa. soli portant infirmitatem suā, quia non inquietant aliquē querimoniis. Quatuor sunt vnde conqueruntur infirmi, s. de infirmitate, de medicina, de cibo, de ordine. De infirmitate ideo conquerūtur, quia pondus infirmitatis portant inuiti. Alii vero eo, q̄ labori fratrū interesse nequeant. De medicina vero, q̄ non subueniatur eis (vt dicunt) fraterna charitate. Alii, q̄ dispendium patiatur Ecclesia pro salute eorum. De cibo aūt, q̄ non sufficienter, vel quō, vel qn̄ volunt ministretur eis. Alij vero q̄ delicata commedant nihil operantes, q̄ aliquis eis seruiat, & ipsi nulli. De ordine aūt conquæruntur, imputātes grauitati ordinis infirmitatis suæ causam, & sic quod bene egerunt male perdunt, quia a cōuentu fratrum separati delitius tractantur, si aūt a lectulo fratrum in choro psallentium voces audierint, psalmos illos ruminant, Qui claustri tędium benigne ferunt, fęlices esse putātur, nihil de ordine se implere fatentur, sed (nisi fallor) implēt totum, infirmitatis claustro coartantur, disciplinantur anxietatum virgis, spinis dolorum ieiunant, vigilant, laborant, quia cibum somnum, & quietem infirmitas negat, & tamen si paret lectulus suauior, si cogantur sine caligis dormire, quasi aliquid criminale fecerint, in huiuscemodi timent vitam finire. Quo modo est infirmis larga religio, vt si dentur aliis necessaria, infirmis plura & delicatiora quęrantur: plura, vt ex multis aliquid placeat, delicatiora, vt cū gustauerit reficiatur ex aliquo.

Quod delicatis sit compatiens. Cap. XXIIII.

DElicatis est compatiens. Quatuor sunt delicatorum species. s. voluntate, vsu, genere, natura. Voluntate delicati sunt,

sunt,qui cum crassioribus cibis vti possent nolunt,sed exquisita & diuersa fercula quærentes respondēt ventri,& peteri obediunt. Respondeo huic & ego, quem si clamauerit, non virga,sed pane compesco.Mihi soli qñq; plura fercula parantur, & multis fratribus vnum datur,multis vnum,& vni plura.Visu vero,qui cum in sęculo essent seruiebant ventri,in Ecclesia vero positi vsum soliti sibi mutare nolunt, infirmitatē corporis timent,& aīæ suæ conferunt mortē.Impossibilitatis suæ vsum vitę præcedentis fore causam testantur,sed vt dici solet,Malus vsus,abolendus est.Genere delicati sunt,& filii nobilium,qui sicut fuerint in sęculo nobiliores dignitate generis,ita in conuētu fratrum nobiliores sunt,processu boni operis:iactant se nō esse delicatos,humiles sunt verbo,vestitu & opere,nec de Parētum suorum dignitate gloriantur, sed occultant causas superbiæ,nè pes eorum labatur in vitium.Natura vero quorum cōplexio talis est,vt pondus laboris ieiuniis, & vigiliarum ferre non valeant, qui ēt cibos exquisitos fastidiunt, qui sibi sunt oneri,qui calore solis dissoluti,cito lassantur,& frigore statim torpescunt.Tales ēt quosdam de populo natura psalmauit.Oībus his compatiens est religio.Est aūt vera,& falsa compassio vtraq; tñ tribus modis fieri solet.s.ore,corde & opere. Ore fit falsa compassio, qñ aliquis flebilibus verbis tantum dānū alterius consolatur.Corde vero qñ diues aliquis oppresso ægritudine,siue ēt egestate occurrit, & pietate motus affectum inclinat,transiens aūt effectu non succurrit egenti. Hæc compassio sterilis est,concepit,sed non peperit.De conceptu enim verę cōpassionis nasci solet eleemosyna,sed tanquam venefica mulier partum iugulat auaritia,ne prodeat in lucem,illa quæ ore fit tantum adulatoria est.Sequitur alia quæ multa tribuit, sed ideo vt laudetur aut plus recipiat.Sunt etiam,qui compatiūtur sibi ne interficiant ciuem,alij vero fratri suo,sed quia non habent vñ compassionis opera cōpleant,prælatis quorū est prouidere aut impendere necessaria, qualis sit, & quid possit frater ille diligenter intimant,compatiuntur,& magistro ne qui præire debeat deficiat in via. Vnde quidam vsus inoleuit,vt aliquē de fratribus Abbati suo præponant, cui obediat in agenda sui cura,ne rigor prælationis frangat humanam fragilitatem, & hoc est compassio prudentiæ. Tria sunt per quæ probatur vera compassio.s.occulta beneficia,paupertas,& mors. Beneficium enim si impendatur occulte, humanæ laudis fauorem extinguit. Quod enim pauperi miseretur aliquis,temporalis remouet spem retributionis, cum proximo mortem pati nō renuit, amorem mundi non proponit.

Quod moderata sit fortioribus religio. Cap. XXV.

Fortioribus fit moderata religio,tenendus est in oibus modus,quod enim excedit modum excedit & vires. Modus ęqua lance librat onera fortiorum siue debilium,ne grauētur fortiores,aut debiles sub onere opprimantur.Tres sunt species fortium,scientia, corpore,aīo.Scientia fortes sunt, qui licet diligentis affectu animi careant, licet fortitudo corporis non suppetat,ipsi tamen quadam rōnabili scientia,qua creatoris sui benignitatem,& suam negligentiam recognoscunt,inclinant animi rigorem,& corpus cogūt seruire suo creatori: & sic discunt bene amare,quia sciunt bene operari. Corpore fortes sunt,quos natura solidauit ad tolerandos labores, quorum quidam quod prosit operari possunt,sed nolunt,alij possunt & volunt,alij vero plus volunt,quàm quod pati pñt.Qui corpore fortes debiles aūt aīo parcunt sibi,seipsos amātes, sectāt ociū, vacant fabulis,fures sunt,quia cōi necessitati subtrahūt, quod cōe fecerant.Mentiuntur aūt corā Deo,& hoībus, quia quod vouerunt reddere possunt, sed nolunt : decipiunt fratres suos ignorantes quid possint.Aīo sunt quidam fortes,alii vero fortiores,alii fortissimi. Fortis Thobias, fortior Iob, fortissimus Abrahā. Duobus modis probatur fortitudo aī cupiditate.s. & carnalitate.Thobias commisit.Iob amisit.Abrahā dimisit,hic pecuniam iste substantiā,ille domū terrā & cognationē, vnus in spe,alter patienter,alius vero sponte.Primus egenti cōpatiēdo,secundus persequentē tolerando,tertius iubenti obediendo. Sic non cędunt cupiditati,quæ in tribus consistit.s. in amore possidendi,in dolore amittendi,in coactione deserendi.Sed simul expellunt tres tria,quia quisq; suum.Nec cedunt carnalitati. Nō enim plus amauit Thobias filiū, q̄ debuit.Iob de morte filiorum non doluit plus,quàm necesse fuit. Abraham vero non tantum Ismahelem expulit,sed etiam Isaac ad imolandū Deo obtulit. Fortissimus Abraham,sed beatus Laurentius fortior fortissimo.Abraham sua dimisit, Laurentius sua dispersit & dedit.Abraham filium suum obtulit Deo, Laurentius seipsum pro filio Dei.Hic ignem parat, colligat filiū: ille ad ignē positus Christum prædicat efficitur,holocaustum dño,vere totum incensum intus charitatis igne exterius flamma tribulationis. Hic quia fit obediēs filiū recepit incolumen, ille quia perseuerat intormentis a Dei filio recipitur ad salutem.Sic igitur in tribus his consistit fortitudo totius religionis.Qui enim scit,& vult,& potest bene operari,si modum in hoc teneat sem per perfectus est.

Quod Pœnitentibus sit misericors. Cap. XXVI.

PÆnitentibus est misericors religio. Tribus modis pęnitet homo.Saul ore,Petrus corde,Dauid corde & ore simul pęnituit.Tria commisit Dauid erga Vriam,perfidiā,homicidium,& adulteriū.Tamen quia corde pęnituit audiuit,Dimissum est tibi peccatum tuum. Ter negauit Petrus,& tamen respexit eum dñs.Tribus modis peccauit Saul,per superbiā,per Inobedientiam,& per excusationem peccati.Superbiæq; Diaboli, pręuaricationis Adæ, excusationis Euæ particeps efficit. Adam contra patrem,Eua contra filiū,Diabolus contra spiritumsanctum peccauit. Hi tres sunt qui testimonium dant in cęlo aduersus Saul.Pater q̄ est veritas de mēdacii excusatione, Filius qui est patri obediens de inobedientia. Spiritussanctus de perseuerantia peccati testimonium profert. Superiori non obediuit Saul,nec pepercit inferiori,sed sibi dum populum sibi subiectum accusat,dum seipsum excusat,dū Samuelis præcepta recusat.Tribus modis pęnitet homo,& tribus modis miseretur Deus.Peccantem expectat,& reuocat dono gratiæ.Disperantem consolatur per spem veniæ.Pęnitentē roborat ex promissis gloriæ. Miseretur & homo hoī tribus modis.Miseretur Prælatus discipulo,dū peccantem verbis benigne corrigit, desperantem ad spem per exempla misericordiæ erigit,& correctum post commissa diligit.Nonnulli cū aliquem familiarem habeant si peccat despiciunt,fatentur,ꝙ non diligant eos sicut & prius.Peccauit Petrus,sed Christus eum non despexit,sed respexit,& dilexit. Miseretur, & Prælato discipulus dum irato non resistit magistro,aut peccanti non detrahit,vel peruersum patitur.Iratum enim Saul fugiebat Dauid purgantē in spelunca ventrem cum posset occidere non occidit,peruersumq; passus est,quamdiu vixit.Miseretur discipulus discipulo,dum peccanti orādo compatitur,aut quando inter se, & illum solum corripit,aut quando peccanti in se benigne dimittit.

Quod peruersis sit seuera. Cap. XXVII.

PEruersis est sęuera religio. Seruat honestatem sęueritas,leuitatem castigat, timetur ab indoctis. Ipsa est decor senū, iuuenum virga.Prælatorum personas ornat,virtutū specīē colorat.Sicut.n.rubor mixtus candori,sic sęueritas mixta rectitudini,si dulcedine condiatur vultum religionis decorat.Dulcedo prælati trahit ad pęnitentiā peccantem discipulū,sæuęritas corrigit,rectitudo dat legē delinquēti.Sic nec sęueritas leuitatem patitur,nec dulcedo dissolutionem, nec rectitudo lineā iustitiæ transgredi permittit.Ira Prælati cām dat peruerso,iustū vero prouocat ad iram.Duæ species sunt peruersitatis,apertę,s. & occultę.Sunt quidam adeo peruersi,vt quod ipsi male operātur aperte defendant,ꝙ aūt alii benefaciunt,detestantur,& impugnant: incorrigibiles sunt,hoc solum quod volunt fore bonum credunt.Obedientiā aut nunquā aut negligenter implēt, humiles fratres prouocant,turbant silentiū.Talium figurā gestat Philisteus ille,qui egressus de castris Philistim prouocabat filios Israel.Cuius magnitudo,& armorū diuersitas moraliter statum peruersorū, qui magni sunt, apud semetipsos & morū qualitates designant.Peruersi caput casside tegunt,dū peruersæ actionis intētionē laudant.Sinistrū vero latus obūbrant clipeo dū sinistram prauæ actionis excusant partē. Ocreas hñt in cruribus, quæ est quasi extrema pars corporis,quia vsq; ad finem in obstinatione perseuerāt. Lorica induuntur,qua totum tegitur corpus,quando totam defendunt actionem. Hæ species armorum ex ære factæ perhibentur.Quicquid agit peruersus nō humili confessione profitetur,nec ratione veritatis,sed clamoso strepitu sęcularis eloquentiæ defendit,& per exempla reproborum confirmat.Vnde sequitur. Et armiger eius antecedebat eū.Hic est quilibet reprobus,cuius exempla antecedunt,& ex his sumuntur defensionis arma,hoc est aperta peruersitas.Vnde sequitur.Stans clamabat aduersus fil. Is. Sunt alij quorum peruersitas est occulta,qui consilio suo fratres commouent ad iram,excitant rixas:qui consilio suo consurgere faciunt Abfolon contra Dauid,i.filios spirituales contra eorum patres,vtrisque sęuera debet esse religio, vt aperte peruersis resistat in faciem & occultorum cōsilia mutent. Sic Dauid Philistei frontē lapide comminuit,sic Cusi consilium Achitofel destruxit. Frōs Philistei est cognitio peruersitatis. Percutitur ergo Philisteus in fronte,quando peruersio insipientis agnita reuerberatur a sapiente. Cusi autem interpretatur silentium, Achitofel vero ruina fratris.Destruxit ergo Cusi consilium Achitofel,quia per silentium illorum qui sunt quasi ruina fratrum adnihilatur consilium.

consilium. Hæc duo ad securitatem rarus enim sermo concordiam seruat, rigor sermonis corrigit emendanda.

Quod bonis optima. Cap. XXVIII.

Bonis est optima religio. Bonos facit rerum distributio, meliores mundi renunciatio, optimos vero religionis cohabitatio. Mundus bonis est pessimus, religio aūt & malis est optima. Facit enim quandoque de malo bonum, & de bono meliorē, de meliore optimum. Quatuor sunt in religione notanda. Suauis est enim & mitis, quieta & secura. nec tamen sic suauis est, vt non sit discreta, nec sit mitis vt patiatur iniusta, nec sic mente quieta, vt bonum non cogitet ociosa, nec sic secura, vt dñm non timeat, sed vt pro amore humano ab opere bono nō desistat. Assimilatur mulieri castæ, quæ pulchra est in cōtemplatione, sapiens in sui circumspectione. Nobilis est, quia libera est apeccati seruitute, diues hæreditate. Amat luxuriosus speciosam, sed non amat castam. Sunt enim quidā qui delicatam ac voluptuosam fore credūt religionē ex parte laboris, vacantem ocio, & ideo habitum religionis indiscrete rapiunt. Cū aūt ordinē & consuetudines eius aduersantes carni nouerint in modum Pharaonis vxorem suam reddunt Abrahæ expellentes eam, vt liberi remaneant in Aegypto. Abijciunt enim habitum religionis, & in desiderijs carnis suæ perseuerant.

De falsis claustralibus & ordinatione claustri. Cap. XXIX.

Idem in prologo. 2. lib. Scio multos esse in maioribus Ecclesiis, qui licet multa possideant, in alijs tñ paupertatē amāt, possident ea quasi non possidentes, vtuntur quasi non vtentes, exempla paupertatis diligūt & ea quæ de paupertate scripta sunt studiose legunt, legentes seipsos aspiciunt. Et sub onere diuitiarum dolentes gemunt. Hi sunt pauperes spiritu non habitu, nos autē ad oculos pauperes sumus, locū mutauimus non aīum, vestem non mentem. Sunt ēt in maioribus Ecclesijs aliqui sublimes, oculis inflati superbię spiritu, qui pauperes fratres cū superuenerint ex latere respiciunt. Derident eos, detrahunt illis vacantes ocio, ponentes symbolum, quasi canes dente liuido ossa pauperum fratrum corrodentes, odiē es saccum Hieronymi, tunicam Benedicti, maculam Eulalij, lachrymas Arsenij nuditatem Apostoli, ollā Helizei. Ex secundo li. De ordinatione claustri materialis consideranda nobis, quatuor occurrunt. s. qui sunt qui teneant ordinē, aut quid teneāt, vbi maneant, & vnde viuant, vt plures sint, & boni propositi, vt quo habitandi supperant ædificia & victui habeant necessaria, si tñ in numero discretio, in proposito deuotio, in ædificiis mediocritas in rebus possessis frugalitas. Tenenda est discretio in numero fratrū, vt tot simul cohabitent, qui ordinate viuere possint, ne vel excusante paucitate irregulariter viuāt, vel præ multitudine cohabitantium necessitati eorum illicita quęrant, qui .n. multos congregant, necesse est, vt eorum victui multa quærant, sed dum quærunt plura, crescit exterior cura, sparguntur per diuersas regiones Ecclesiæ beneficia sparguntur, & fratres soli inter sęculares habitant nolentes pati fraudem, sed iudicio contendere parati. Qui vero per cellulas duo vel tres, vel ēt quatuor, vel quinq; simul habitant, claustrali non coartantur lege, loquuntur qñ & cur, & quod volunt & religionis opus paucitatis negligentia corrumpitur. Propositi nostri tenenda est institutio, ne vel dissoluti viuamus in delitiis, aut arduitate propositi desistamus a cæpto. Ait. n. Ambrosius. Sunt in nobis, qui habent timorem dñi, sed non s̄m scientiam, statuentes duriora præcepta, quæ non possit humana cōditio sustinere. Edificia fratrū extra cohabitationem sęcularium debent cōstitui, ne silentium claustri siue dormitorii quies tumultuantibus populi strepitu conturbetur, nedum lingua tacet, respondeat cor, scil dum corpus quietem recipit animus fit inquietus.

De Edificijs, & possessionibus monasterij. Cap. XXX.

Edificia fratrū non superflua sint, sed humilia, non voluptuosa, sed honesta, vilis est lapis in structura, sed quid prodest in lapide celatura, vtile fuit hoc in constructione templi, erat. n. forma significationis & exēpli, legatur Genesis, in li. non in pariete vestitur Eua in pariete, pauper aūt iuxta parietem nudus accūbat. Datur Adæ tunica pellicea, fratrum vero multitudo coartatur hiemali molestia, liceat hoc si cui licitum fore debeat, illis qui in vrbibus aut in vicis morantur, ad quos confluit populi frequentia, vt simplicitas eorum delineatur delectatione picturæ, qui non delectatur subtilitate scripturæ. Nobis aūt qui solitudine delectamur, vtilior est Equus aut Bos in agro quàm in pariete, hæc saciant oculos in videndo, ibi laborant necessitati subueniendo, agros, vineas, hortos, pecorum greges, prata, lacus nutriendis piscibus aptos, fratribus habendos concedimus. Hæc. n. victui necessariā præbent, non villas, non carū redditus, non iura fori, non theolonij numinos, non transeuntium mercatorum laboriosos (vt ita dicā) recipiant obolos. Quæ. n. iustitia est, vt si vendiderit ouem vidua iure fore nummū reddere cogatur? Aut si pauper aliquis humeri suis peregrinas merces transferat, transire non liceat, nisi pro transitu pretium reddat. Non obtineant iudicis vices, nec more principum militibus dñentur, sed oppressis subueniant, & pauperum fratrum ministrent obsequijs. Quatuor sunt in rebus possessis obseruanda. s. ne licita iniuste acquiramus, aut iuste acquisitis illicite perfruamur, ne multa quamuis licite possideamus, aut illicite licita deesse damus. Multa. n. possidere propinquum est cupiditati, & sic quandoq; quod nimium diligitur male defendi solet.

De cibo claustralium. Cap. XXXI.

Tria in cibo consideranda sunt. i. quid, & qñ, & q̄tum comedamus. Nemo nostri propositi abhorreat abstinentiā, quę de oībus ciboꝝ generib⁹ solū carnis excludit vsum. Cætera vero comedit ac benigne subministrat. In his tria sunt obseruanda. i. modus, mensura, & numerus. In mensura dēt esse æqualitas, non quantitas, sed sufficientia. Vnde beatus Aug. Nō æqualiter inquit oībus, &c. Tunc. n. res æqualiter diuiditur, cū ille qui diuidit, prout cuiq; opus est singulis partit. In hoc multi multotiens decipiuntur, cū delicatori alicui vsum lautioris cibi concessum viderint. Non est inquiunt hoc æqua religio, quæ personas recipit, diuites honorat, & sic vbiq; quantum possunt fiant diuites laboriosi, fiant pauperes delicati, hi mensurā quęrūt voluptatis, non necessitatis. Quatuor dicuntur esse mēsuræ. Auaritiæ mensura est nimia parcitas, voluptatis superfluitas, dispensationis benignitas, necessitatis sufficiens æqualitas. Solent mercatores mensuris duabus qñq; vti. Vna qua vendentes sua distribuunt, quæ minor est, altera vero qua ementes aliena recipiunt, sed hæc maior. Sic quidam Prælati Auaritiæ, & voluptatis mensura vtentes, nimiæ parcitatis vasculo subiectis ministrant. Ipsi aūt pleno superfluitatis, vtuntur modio, parcitatem prędicant subiectis, sed ipsi voluptatem sequuntur. De numero autem ferculorum certa nobis considerāda est ratio, ne si multis offeras vnum, alicui sit ingratum, aut si numerositatem ferculorum concedas, vitium superfluitatis incurras.

De habitu, & labore fratrum, & de Prælatis. Cap. XXXII.

Quatuor aūt sunt in habitu religionis notabilia. In vtilitate vana gloria, & simulatio. In pretiositate superbia, aut delectatio. In paucitate intollerantia, seu desperatio In superfluitate vero amor sęculi, non amor palatii, non Paradisi. Aug. Fateor, inquit, de veste pretiosa erubesco. Et beatus Hiero. Saccus inquit, & ieiunium arma sunt pęnitentię, & remedia pctōrum, quia inanis venter & habitus luctuosus ambitiosus Deum deprecatur, & exhortantur. Labores inquit manuū tuarum quia man. &c. Quid aūt erit illis qui in labore hoīum non sunt &c.? Ipsi non flagellabuntur. i. nō cruciabūtur. Quid aūt de his dicā, qui vagi & ociosi vacantes fabulis, & inundantes agmine verborum fratribus labori manuū statutis horis instantibus subsannantes detrahunt, nunquid labor labiorum ipsorū operiet eos. In tribus maxime Prælati Christū imitari dēnt, quia in loco Christi sunt. i. dignitate, potestate, & officio. Fuit ēt Christus Sacerdos Rex, & Minister. Dignitati debet reuerentia, potestati vero obedientia, officio cura. Reuerentia, & obedientia Prælatis exhibenda est a subiectis, qui cū viderint Prælatos in dignitate humiles, ī potestate mites, in administratione curæ familiaris seruientes, sint ipsi humiles mites, otium ēta officia benigne suscipientes. Sunt enim quidam qui Prælatorum occupationes accusant. Ingressus & egressus eorum dānant, causas ignorant, & si cognouerint turbant. Consilijs se ingerunt cur, quomodo, a quo factum sit quærunt. Sic Maria, quæ in silentio deberet esse, Marthæ detrahit, & quæ verba domini audire cōsueuerat, verbositati seruit. Hæc & falsa Maria conquæritur, quòd non egrediatur, quòd exteriora non ordinet, quòd secularibus non admisceatur. Tales enim Prælatorū dignitatem non reuerentur, nec potestatem timent, sed claustri statuta turbant.

De Duodecim abusionibus claustri & primo de prælato negligente. Cap. XXXIII.

Duodecim autem sunt abusiones claustri, quibus tota religionis summa corrumpitur. i. Prælatus negligens, Discipulus inobediēs, Iuuenis ociosus, Senex obstinatus, Monachus curialis, Monachus causidicus. Habitus pretiosus, Cibus exquisitus. Rumor in claustro, Lis in capitulo, Dissolutio in choro, Irreuerētia circa altare. Minoremur igit in singulis, & de singulis pauca disseramus. Sunt quidā qui sciūt, & pñt, & volunt

lunt præesse,quidam qui sciunt,& possunt,sed nolunt, quidā q̄ nec sciūt nec possunt,sed volūt.Scire,posse,& velle Charitatis est,vel supbię,scire,posse,& nolle humilitatis vel inertiæ. Nec scire, nec posse,& velle cupiditatis & stultitiæ.Nec scire nec posse,nec velle discretionis & prouidētiæ.Qui enim sciūt & possunt & volūt præesse,si velint prodesse charitatis est,alioquin superbię.Qui vero sciunt & possunt,sed nolunt,humilitatis est,quòd renuunt. Inertiæ vero cū sciant, si omnino desistunt.Qui autem nec sciunt,nec possunt,& volunt, cupiditatis esse vr,quòd volunt,stultitiæ si velint,quod nec sciunt,nec possunt.Illi siquidem qui,nec sciunt,nec possunt,nec volunt,prudenter agunt.Sūma est.n.discretio nolle,quod non potes prouidere,aut quod nescis.Quatuor ex his quæ prædiximus.i.stultitia,& inertia,cupiditas,& superbia negligentiam generant, reliqua vero quatuor.i.Prouidentia,& Discretio,Humilitas,& Charitas ipsam negligentiā & si nutrita fuerit eliminant. Ad prouidentiam siquidem pertinet consilium,ad discretionem iudicium,ad humilitatem custodia,ad charitatem diligentia.Cōsilium prouidentiæ separat a bonis mala,iudicium discretionis eligit,quæ sunt meliora , humilitatis custodia virtutum euitat damnum,diligentia periculum.In his negligentia locum non habet.Illos vero qui prouidentiæ oculos stultitiæ caligine coopertos habent,qui ab exercitio boni operis inertes torpent, qui per cupiditatem voluptuosam distrahantur, & per superbiam humilibus non condescendunt . Illos dico negligentia possidet,& eorum dissoluit actiones, per stultitiam intrat negligentia,per inertiam manet,cupiditas desiderio pascitur,per superbiam regnat.

Adhuc de eodem. Cap. XXXIIII.

AVdiat negligens Pastor quid sibi & diligenti Pastori dicatur.Bonus inquit Pastor animam suam ponit pro ouibus suis,mercenarius vero fugit.Animam suā pro ouibus suis ponit,qui periculosum regiminis ascendens locum solus inter mundana pericula,exteriora negocia curās,necessaria quærit, qui inter adulantium ac detrahētium linguas medius incedit, qui pro infirmis laborat,& laborantes pascit,consolatur pusillanimes,& cū superbis increpādo contendit.Tales oues agnoscit,dum subditorum mores & actus diligenter attēdit,cui per confessionem corda,per circumspectionem opera,per experimentum quid velint rō manifestat. Oues pastorem sequuntur ad uitam si diligens,ad mortem si negligens præcedat,quomodo procedent vita & doctrina,sic fiet vnum ouile , & vnus pastor. Pastor vnus debet esse in se,& vnus cum grege. Vnus in se vt quod docet verbis impleat opere,vt per iracundiam nō mutetur a mansuetudine,non eleuetur prosperis , non frangatur aduersitate,sed idem permaneat patientia perseuerante.Tenet aūt vnitatem cum grege quando non diuiditur a subiectis per pretiosiorē habitum, vel per delicatiorē cibum,dū sit vnus per compassionem cū infirmis,per dispensationem cū delicatis,vt cum Apostolo dicere possit,oībus omnia. f.s.vt o.l.f.Pastor vero negligens fugit.Sunt enim quidam Prælati qui onera importabilia imponunt,& ea digito mouere nolunt,fugiunt qd̄ præcipiunt,fugiunt cum se subtrahunt,fugiūt cum per alienas domos vagantes discurrunt,fugiunt qui quę sua sunt quærūt fugiunt qui licet præsentes sint cum negligentias viderint se sub silentio abscōdūt,fugiūt qui remoti a conuentu sub ocio viuunt:quia a communi fratrum consilio recedunt,qui praua agunt,& reprehendi nolunt,qui male viuunt,& subiectos bene viuere cogunt errantes reuocant,sed fortes occidunt,reuocant verbis,occidunt exemplis.Religiosi videri student , quia religiosos sub se habent.Gloriantur de eorum patientia, non de sua , quod operari nolunt imperant, operantur ipsi quod aliis operari licitum esse non putant,subiectos cogunt,& ipsi a nemine cogi volunt.

De discipulo inobedientia. Cap. XXXV.

INobedientiæ morbus ex superbiæ tumore procedit,sicut sanies ex vulnere,hoc morbo primus homo languit, qui bestijs terræ propositus fuit,per inobedientiæ vero culpā suppositus etiam nunc muscis & culicibus per posteros seruit.Hic autem tribus modis mederi solet,emplastro.f.vnguento & ferro.i.exemplo boni operis verbo cōmonitionis,disciplina correptionis. Assumit sibi inobedientia,quandoq; nomen obediētiæ vt solo nomine glorietur.Imponitur enim nomen obediētiæ pręcepto facto,& loco.Leue est præcipere,sed labor est implere.Locus vero aliquando placet,aliquando displicet.Placet quibusdam,non quia abundat fratribus , sed piscibus:placet , quia famulis abundet,& fabulis,& sic fit vt vocetur obedientia cum non sit.Hanc multi desiderant,vt extra obedientiam esse queant.Multis autem modis hæc obedientia quæri solet.f.parē tum exactione seu fratrum seductoria exhortatione, vel etiā boni operis simulatoria ostentatione.Item muneris promissione. Sic adhuc cū Petro Symon Magus moratur in Ecclesia , moratur & Zaphira cum Anania. Voluit emere Simō gratiā, isti vero negocijs incumbunt acquirēdæ pecuniæ.Hæc est obedientia cum symonia.Est & alia species inobedientiæ,quæ tamē obedientia vocatur,de qua dicitur. Quia obedisti vo. vxo. t. &c. Audiam ergo quid loquatur in me dominus, nunquid Diabolus,caro,aut mundus.Vox vxoris,vox carnis f.voluptas Vox mundi vanitas.Vox diaboli iniquitas.Vox Dei bonitas. Est autē vox creatoris ad subiectos de Prælatis dicens. Quæ dicunt fa.&c.vbi etiam male operantibus obedire iussit , vt sic ingrediaris & egrediaris cum Dauid sub Saule,& eundem honores licet reprobum cum Saule , nec bonis tamen obedias in malum,nec peruersis contradicas in bonum.

De iuuene ocioso. Cap. XXXVI.

OCium stultitiam,labor scientiam generat. Labor hominis interioris labor scientię,labor exterioris exercitium operationis.Scientiæ labor in tria diuiditur.In pueritia labor disciplinæ,in iuuentute exercitii , in senio doctrinę, vt nescit in pueritia discat,qui didicit in iuuentute ad vsum ducat,quæ ad vsum duxit in senio doceat.Est & alius labor interior.f. cogitationis,& meditationis , vt ad requiem perueniat contemplationis,vt siquid per obliuionem sub nube dubitationis lateat obscurum,fiat cogitatione liquidum,meditatione liquidius,contemplatione liquidissimum.Cum enim aliquid de cęlestibus offert memoria menti prius quasi confusum in cogitatione cernitur,postea vero meditatione discernitur, ad vltimum vero contemplatione dignoscitur. Accenditur ergo consideratione cogitatio,inflammatur discretione meditatio,illuminatur cognitione contemplatio.Est enim cogitatio in mente quasi fumus in igne,meditatio,quasi flamma cum fumo, cōtemplatio ignis quasi flamma sine fumo.Cum autem mens ad consideranda cęlestia laborat,tunc cogitatio occupatione temporalium impeditur,meditatio conturbatur ocio,contemplatio curiositate reuocatur , & fit quandoque vt mens ociosa voluptate torpescat. Cum igitur homo interior iacet in lectulo voluptatis , dum somno torpescit inertiæ, & somniis deluditur curiositatis,conuocat,& hortatur exteriorem , vt inclinet aurem rumoribus,loquatur vana,mollibus induatur,mane comedat,gallus cęnæ terminet lectionem,cūtibus dormitū,surgentes ad vigilias obuient fratres,vigilantibus illis dormiant, redeuntibus surgant.Sed melius forsitan esset,si nihil dicerent quam si subtractis syllabis aut dictionibus oscitando psalmos decātarent.Laboret igitur homo interior,& exterior, ne dicatur eis.Quid hic statis tota die ociosi. Audiant tamen Prælati causam ocii. Nemo inquit nos conduxit.Non enim Episcopi, non Presbyteri populum,non Abbates,non Priores conuentū. Ad hunc laborem diuersi veniunt,& diuersis temporibus,mane pueri,meridie iuuenes,vespere senes,mane Maurus, meridie Paulus,vespere Gentianus.Sola tamen iuuentus portat pōdus diei & æstus.Portat materialiter pondus laboris,& æstum solis,moraliter pondus carneæ fragilitatis & æstum libidinis. Labore igitur manuum annihilatur pondus tentationum.Iuuenis autem in ocio quasi iuuentus sine iugo,qui nondum tenetur obedientiæ vinculo in æqualitate fraternæ societatis, quasi bos lasciuiens discurrit per desideria propriæ voluntatis.

De sene obstinato. Cap. XXXVII.

INter abusiones sęculi sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus mortis aduentum non abhorret,qui quasi ad hostiū huius mundi positus foris spectat. Nec tamen vitæ præsentis egressum,nec ingressum futuræ considerat.Audit nuncios mortis , & credere non vult eis.Casus mortem nūciat latentem , infirmitas apparentem , senectus præsentem. Sed forsitan funiculus triplex difficile rumpitur,quo senex ligatur. Dum enim a pueritia in mente senis per cogitationem semitam fecerit voluptas , in sermone vanitas , in opere peruersitas . Quid aliud agitur nisi quòd in consuetudine , quasi in funem hæc tria torquentur.Est autem laqueus in fune,dulcedo temporalis in consuetudine, circundatio funis impedimenta sunt carnis , Dulcedine ergo decipimur consuetudine ligamur. Absalon crinibus inhærens quercui duritiam designat cuiuslibet obstinat. Ccrinibus,inhærens suspēditur,quia superfluitatis amore detinetur.Mulus autem cui insederat pertransijt,quia luxuria , & dolus cui semper studuerat periit,sed pœna peccati remansit. Tribus laceis,idest auaritia, superbia, & luxuria cor eius persorauit:vnde & vsque hodie aceruus lapidum magnus super eum proiicitur, quia peccatorum siue suppliciorum multitudine in æternum grauatur,qui per obstinationem vsque in finem cor impœnitens gessit. Sunt etiam

tres

tres species obstinatorum. Prima scilicet eorum qui ex correctione proficiunt. Secunda eorum, qui ex commonitione deteriores fiunt. Tertia eorum qui emendationem promittunt, sed non faciunt. Manasses in carcere positus cathenis & compedibus astrictus Deum cognouit, quem prius liber cognoscere noluit. Tales sunt quidam claustrales, qui quamdiu sui iuris sunt peruerse viuunt, dum vero in claustro quasi in carcere tenentur astricti cathenis, obedientiæ scilicet timoris, fit quandoque vt Deum quem prius despexerant, correcti diligant, & qui fecerant de libertate seruitutem, faciant de necessitate virtutem.

Adhuc de eodem. Cap. XXXVIII.

NAbal vero designat quosdam doctores, qui ex commonitione subditorum fiunt deteriores, qui pueris Dauid cibum negant, quia puræ videre volentibus verbum Dei non propinant. Tonsoribus vero suis conuiuium parant, quia vacantes ocio adulantium confabulationes amāt. Accusat Nabal Dauid, & dicit, Hodie increuerunt. &c. Peruersi siquidem Prælati dolent cum vident numerum religiosorum multiplicari. Timent cum vident Dauid, idest bonos subditos, vngi in Regem, & Saul deiici, ne & ipsi priuentur honoribus, & ne loco eorū restituatur aliquis melior, & iudicet Abigail Nabal. Boni siquidem subditi peruersos magistros de negligentia cōmonent, sed ex commonitione deteriores fieri quandoque solent, & emortuum fit cor Nabal, & factus est quasi lapis, cū morte perpetua induratur in peccatis. Pharao vero qui populum Dei Moysi dimittere promisit, nec tamen dimisit, illos designat, qui vitæ melioris emendationem promittunt, nec culpam dimittunt, nec in spiritu columbino contritionem, sed in voce coruina dilationem quærunt, quorum terra diuersis plagis affligitur, nec emollitur, sed ex consuetudine peccandi magis ac magis induratur. Tunc enim Dominus aquas in sanguinem conuertit, cum de rerum causis aliquis carnaliter sentit. Terra Ranas producit cum in aliquo partiente dominatur vana loquacitas. Cynomia siquidem, & cinifes sunt importuni mentis impetus & canini mores. Mors pecorum mortem designat cogitationum, quando rationabili intellectu carent. Si enim homo comparatur iumentis insipientibus &c. Sexta plaga est, cum tument vesicæ & corrumpuntur viscera. Quod fit dum interiora mentis tument odio, & ebuliunt ira. Plaga vero grandinis in fructibus, iniquitatem manifestam designat in operibus. Plaga locustæ instabilitas est animę, quæ ore lædit dum detrahit, dat saltus dum ad carnales se extendit affectus. Plaga tenebrarum cæcitatem designat animarum, quę palpabiles esse comparantur, dum peruersa, quæ mens cogitat opere perpetrantur. Nouissima est mors primogenitorum, dum enim voluntas, & intentio corrumpuntur, quasi primogenita Aegyptiorum morte percutiuntur. His igitur plagis affligitur obstinatio Senis, qui carnalibus delectatur, loquacitate gaudet, importunis, & grauis omnibus more pecorum, pronus ad vitia, iracundia tumens, ad iniurias manifestus, ad omnia mobilis, luce veritatis carens, & ideo seipsum palpans.

De Monacho curiali, & Causidico.
Cap. XXXIX.

CVm autem dicitur Monachus curialis, & ex adiuncto designatur aliquid leuitatis. Ordo claustri, & ordo curiæ diuersus est. Ibi sedet in insidiis cum di. in oc. hic audis, non sedi cum con. va. &c. Ibi dextera tua repleta est muneribus. Hic lauas inter innocentes manus tuas. Ibi pauperum res violenter auferuntur, hic a pauperibus sponte offeruntur. Ibi laudatur peccator in desi. a. I. hic autem benedicitur iusto. Contingere enim quandoque solet, vt Monachi qui curias frequentant, causas audiant, iudicia perquirant, amant decreta conciliorum, non secreta mysteriorum. Laudari appetunt, quia pro multis loquuntur, sed Monachus multum loquens multis displicet. Coniugia copulant illicita, licita quandoque dissoluunt, de incertis iudicant, testantur sæpissime, quod ignorant. Si vero res ad effectum peruenire non valeat. Monachus causidicus iter parat, vt quod alibi fieri non potuit, Romæ fiat. Principe ergo sęculari alpium frigus caloremque libenter patitur, qui pro magistro spirituali multo leuiora forsitan inuitus pateretur. Oneratus cartulis, auctoritatibus fultus reuertitur. Ponit diem causæ, personas inducit, quæ paratæ sunt iurare, quod est, & velit iterum iurent, quod non est. Quid ergo dicam. Nonne magis amat Monachus causidicus esse de simul discumbentibus, cum Herode, quàm in vinculis, & carcere teneri cum Iohanne.

De superbia vestium in Monacho. Cap. XL.

AIt Apostolus. Non in veste pretiosa, &c. Qui mollicieí mulierum pretiosiorem vestem negat putasne Monacho pretiosiorem habitum concedat? Plus amat sponsus sponsæ castitatē, q̄ speciosam vestem, plus simplicitatem, q̄ tortum crinem. Sic immortalis sponsus plus amat interiorē habitū, q̄ habitum exteriorē. Molles mollia quęrunt, elati pretiosa, delicati speciosa. Exterior. n. superfluitas aī annunciat vanitatē. fit diuersitas inter indumentum palatii, & monasterij, qui. n. mollibus induuntur in do. re. s. Sed quid dici debeat de quibusdam nostri ordinis canonicis, & mens & facies erubescunt. Lectuli etenim eorū cultricis fulciuntur plumeis, & lodicibus accurate parantur, quos si forte videres, lectulum sponsæ, auę sponsum desideraret forsitan æstimares. Non multum differt habitus regularis, & sęcularis. Sed si forte regularē videas Archidiaconū, vel Epm te vidisse contendas. Si forsitan dices. Delicatis delicata conueniunt. Ait. n. btūs Aug. Si eis qui venerunt ex moribus delicatioribus, &c. consentimus vt detur delicato quod sufficiat ne deficiat, non quo superbiat. Audi & tu Augustinū. Non contingat inquit detestanda peruersitas. &c. Mentior si non vidi quosdam, qui erigentes ceruicem, noluerunt sociari eis, ad quos foris accedere nō audebant. Sed egressi de paupere Ecclesia circumierunt ditiores, vt ibidē reciperentur. Et qui semper veteres aut viles pannos habere cōsueuerāt, nunc semper nouos aut pretiosos habere cōtendunt, & qui ante conuersionem lectulum propriū nusquam habebant, nunc si forte voluntas eis fuerit eundi alicubi, ornamenta lectuli secum portant. Timeo aūt ne in hmōi lectulis videantur somnia vanitatis, ne in eis patiatur aīus illusionē carnis, & aīa spoliatā virtutibus eneruiter delectetur. In lectulo Iacob ad caput ponitur lapis, non pluma lenitatis. Inter illos ēt qui tunicis induuntur, voluptas pedem posuit, non q̄ camisijs induantur, sed quodam delicato panno, qui vulgo Saia vocatur. In ostensione igitur laneæ vestis asperitatē conuersationis ostendunt, sed in delectatione delicati panni suauitatis molliciem quærunt. Vidi & ego(nisi fallor) monachum camisia vestitum iocantem & dicentem. Carior est flamina, q̄ camisia, eratq; sanus & peculans, & pingui residens Equo, abundans rebus, & curias frequentans, qui tñ ante conuersionis habitum pedes ire consueuerat, nec semper lineis induebatur.

De cibo exquisito. Cap. XLI.

CVm aūt legas deliquisse Ionathā in gustu mellis. Esau in edulio lentis. Sodomitas in saturitate panis, putasne sine periculo esse tot carnium ferculis, tot piscium generib. tot frixuratū diuersitatibus delectari. Nōne sic differt palatiū a refectorio, sicut Aegyptus a deserto? Si igitur in deserto sumus, mirandū nō est, si ollas carniū suspiramus. Isti aūt quare suspirant qui ollas carniū semper habent. Adhuc inquit escæ eorum erant in ore ipsorum &c. Esca enim ventri & v. e. &c. Occidit enim pingues eorum quorum Deus venter est. Deo siquidem ventri templum, coquina, altare mensa, ministri, coci. Immolate, pecudes, parate carnes, fumus incensorum, odor saporum. In Hierusalem non astruitur, sed Babiloniæ, quia quorum Deus venter est, & gloria eorum in confusione. Ipse est. n. princeps cocorum, qui muros Hierusalem destruxit, & fecit vasa templi vasa palatii, & vasa etiam mensæ diuinæ fecit vasa coquinæ. Qui nutriebantur inquit in croceis &c. Crocus in oriente nascitur, colorat & saporat, virtutum reficiuntur, exterius vero boni operis exemplo colorantur, sed hi amplexatur stercora, dum post sobrietatis, & continentiæ vitam reuocat eos ventris cura. Et fit quandoque, vt qui in sua domo ante cōuersionem sobrie vixerant, postmodum in monasterio gulosi fiant. Placatur venter Deus Deorum, diuersorum hostiis ferculorum, inclinat aurem rumoribus, excitatur saporum generibus, demulcetur confabulatione, non in oratione ocio gaudet, somnolentia delectatur, per similitudinem ergo Deo venter assimilatur, dum ei tota deuotione per omnia seruitur. Habetque monachos, Canonicos, Conuersos, qui obnixius seruiunt, eos scilicet qui sub ocio in Ecclesia Dei remisse viuunt, qui non quærunt secretas orationes, sed fabulosas ociosorum concessiones. Inter quos non audiuntur singultus, & suspiria compunctæ mentis, sed risus & cachinationes & ructatus ingurgitantis ventris. Miserabilior inter alias hæc abusio vt delicatius in Ecclesia, quàm in domo propria vixisse conuincaris, & dicatur de te. Pauit sterilem, quæ non parit. &c.

De rumoribus in claustro. Cap. XLII.

AFfluentiam ciborum comitari solet inundatio verborum saturitatem ventris sequitur leuitas operis & vanitas mētis. Sedit inquit populus manducare & bibere & s. l. Ludere dicit non legere. Sunt enim quidam post diuersa fercula

dilicati

delicati cibi, qui cum in claustro sedeant non lectioni & silentio, sed rumoribus & curiositati vacant: qui locum & tempus loquendi & tacendi nusquam & nunquam seruant, sed instabiles ociosi, nunc hos, nunc illos ad colloquium vocant Pone inquit custodiam ori meo &c. hostium dixit non murum. Si enim murus poneretur, loquendi licentia omnino negari videretur, sed hostium ponitur, quod tempore & loco clauditur & aperitur. Est tempus & locus tacendi & loquendi. Aperitur itaque hostium in claustro hora constituta lectioni, in capitulo confessioni, in Ecclesia orationi. Clauditur iterum in claustro confabulationi, in capitulo excusationi, in Ecclesia vanę modulationi. Hoc hostium clauditur sępe fratribus nouiter cōuersis, tepidis & peruersis: aperitur tamen eisdem quandoque propter necessitatem corporis, vel ad doctrinā ordinis seu ad ædificationem mentis. Potest hoc hostium appellari licentia loquendi, per hoc sępe introeunt qui hostium mentis frangūt. Fascinatio etenim nugę &c. Cauendum tamen est ne hoc hostium pateat vento venienti a regione deserti, ne domus quatuor angulis concussa subuertatur, & filij Iob oppressi moriantur, deserti regio est Dæmonum seu peruersorum fratrū a Deo derelicta multitudo, a quibus ventus veniens. i. grauis tentatio irruit, quæ a tranquillitate conscientiam subuertit. Domus vero mentis, quę quatuor angulis. i. Prudentia, Temperantia, Fortitudine, & Iustitia solidata est, concitatur quandoq; vento tētationis, seu turbine ventorū quassata turbatur. Septem filij. 7. sunt virtutes animi, qui moriuntur, quando a suis contrarijs feriuntur. Obruitur enim sapientia per stultitiam, intellectus per ebetudinem, consilium per præcipitationem, fortitudo per timorem, scientia per ignorantiam, pietas per duritiam, timor Dei per superbiā, sed ab hac ruina puer euadit, qui beato Iob nunciet. i. discretio mentis, quæ cum animo agit, vt quod perdere cęperat, pęnitendo conseruet. Hi sunt rumores claustralium, ad quos non pertinent bella Principum secularium, sed pugnæ tentationum. Delectare ergo charissime. his rumoribus, non exterioribus. Gaudent multi claustralium cum de Regibus fabulantur, dum casus militum narrant, dum pro illis loquuntur a quibus ipsi non agnoscuntur, multorum partes defendunt, pro multis irascuntur, pro multis litigant, ignorant tamen quod negant aut affirmant. Si autem de Regibus sermo est, docet lectio claustri Regū certamina, casus & euentus bellorum, quomodo moriatur Saul, & quis eius mortem nunciauerit Dauid. Audire forsitan vel rumores pacis non belli, concordiæ non discordiæ. Regina Sabba nouit rumores huiusmodi, quæ audita fama Salomonis &c.

De Lite in Capitulo. Cap. XLIII.

INfirmitati mortalium omnipotens pater benigne prouidens, in ecclesijs instituit tria. s. medicos, loca, & remedia. Medici sunt Prælati, loca capitula, modi pœnitentiæ remedia. Attende igitur in Samaritano Prælatum, in stabulo capitulum, in infusione vini & olei, fomentum consolationis & asperitatem correctionis. Hæc est etiam piscina compunctionis, in qua sanatus est infirmus post commotionem verę cōfessionis, nec tamen sanabatur nisi vnus. Nisi enim assit vnitas deest sanitas. Qui igitur amāt litem, destruunt vnitatem. Intolerabilis igitur hæc est abusio, vt ibi litiges vbi teipsum accusare debes, vt ibi augeatur culpa, vbi deleri potest, vt ibi contemnas Christi vicarium vbi contemnis Christum. Sed forsitan dicet aliquis. Religiosum possum pati magistrum, sed cum negligentiā Prælatorum considero, obedire contemno: cum video fratres meipso deteriores, accusationes eorum pati nolo. Cum dicis fratres teipso deteriores, deterior factus es. Quare contemnis Magistrum? an nescis Christum coram Pilato iudicatum? Tulit crucem pro peccatis tuis, non pro suis, & tu virgam renuis? Flagellari non erubuit coram populo, & tu dedignaris spoliari coram magistro? Accusatur & tacet, accusaris & tu litigas? Si in hoc perseueras, in spiritu peccas. Igitur in loco remissionis, inducis litem contradictionis. Hic est locus præ cæteris Diabolo odiosus, hic amittit, quod alias acquisiuit. Hic est. n. locus spiritui sancto consecratus, officina Spiritussancti in qua filij Dei congregantur vt ei recōcilientur. Noli esse frater qua si Sathan inter filios Dei. Sathan est, qui magistro contradicit, & fratribus aduersatur. De eo quæritur vnde veniat, qui nunquam est stabilis, sed semper instabilitatem vagus amat. Hoc enim solent peruersi fratres facere, officinas, parentum domos, vicinas Ecclesias vagando circumire, bene viuentibus intus & exterius molesti fiunt. Scito tamen quòd quicquid intus & exterius delinquitur, in capitulo per confessionem relaxatur.

Adhuc de eodem. Cap. XLIIII.

NOli quæso esse in capitulo sicut Sathan in cœlo, vel sicut Adam in Paradiso, Iudas cum Christo. Vnus enim despe-rat, alter excusat, tertius se exaltat. An nescis, Sathan expulsum a capitulo cœli, Adam a capitulo Paradisi, Iudam a capitulo Christi. In primo culpa superbiæ, in secundo inobedientiæ, in tertio auaritiæ. Lucifer non attendens dignitatem creationis casurus sedem quęsiuit elationis. Sic quidam claustraliū, dum generis nobilitate præeminent, dum literarum scientia pollent, dum propria virtute ad laborandum præualent, dum vocis modulatione placēt, dum in qualibet artium cæteros fratres præcellunt, elationis sedem petunt: & qui ex dono tanti muneris humiliores esse deberent, contra debiliores & illiteratos superbi tument. Quidam ex data potestate superbiunt, & licet eis alij obediant, ipsi tamen obedire Prælatis nolunt. Vnde autem processit deiectio in dignitate, vnde malum in Angelo, cum nec præcessisset, nec tunc esset. Altioris est hoc operis & subtilioris. Scio tamen quòd si veniret Sathan ad capitulum confessionis, impetrare posset indulgentiam remissionis. Sed ne desperaret homo, cum audiret Angelum tantæ dignitatis cecidisse, hominem tantæ potestatis peccasse, discipulum tantæ familiaritatis apostatasse, ostendit nobis Deus exempla quorundam, qui peccauerunt nec desperauerunt, sed amici Dei facti sunt. An ignoras Petri negationem, Thomę dubitationē. Nonne & post culpam dilexit Mariam. Amat Christus cōfitentium humilitatem, nō superborum obstinationem, qui declinat cor, scilicet in ver. m. Solent & quandoque ex nimia simplicitate Prælatorum, vel ex peruersitate subditorū in capitulo lites multiplicari, quia vbi deest seueritas disciplinæ, oriuntur rixę, loquuntur de exterioribus negocijs in domo confessionis. Adducunt oues & boues in capitulo, vt vbi debet haberi sermo de animabus, habeatur cura de bobus. Commouentur inter huiusmodi verba simpliciores fratres, turbantur discreti, habent ita cundi locum. peruersi tempus loquendi. Conqueritur Martha, respondet Maria, quia non est qui respondeant pro ea. Vbi. n. nimia simplicitas Prælatorum non seruat pacem claustralium, vel non increpat culpas ministrantium, ibi nec Martha compescitur, nec Mariæ silentium custoditur. Pulcher ordo recte viuentium, vt in capitulo turbato fratri non respondeat, nisi qui scit, & quod debeat, & quod deceat. In his tribus personis designari potest forma perfectæ religionis. In Martha ministrantium, in Maria claustralium, in Christo Prælatorum. In capitulo itaque in quo discreti præualet auctoritas Prælati, nemo nisi iussus loquitur, nisi vel proclamet aliquem, vel de ordine quærat, vel culpam suam humiliter confiteatur. In his siquidē seruandis summus est medicus & perfecta medicina, seuerus magister non crudelis, & rationabilis disciplina.

De dissolutione in choro. Cap. XLV.

IN Ecclesia cum ad opus Dei ventum fuerit humilitatis honestas diligentius obseruetur, ne qui in Ecclesia ante conspectum Dei conuenimus, ibidem deteriores simus. Sunt enim quidam qui mente vagi, attoniti oculis, habitu dissoluti, plana parietum prospicientes perlustrant, aliud cantant, aliud cogitāt, in choro sunt corpore, sed in foro mente. Sunt etiam alij voce dissoluti, qui vocis suę modulatione gloriantur, nec tamē gaudent de dono gratiæ, sed alios spernunt tumentes elatione. Aliud cantant quàm libri habeant, fortassis vt placeant populo magis quàm Deo, qui sic cantant non cantant in choro cum Maria sorore Moysi, sed in palatio cum Herodiade, vt placeāt discumbentibus & Herodi. Delectātur enim altitudine vocis. Nemo tamen altius cantat eo, quem Dominus audire consueuit de monte sancto suo. Nemo dulcius quàm cui inclinat Dominus aurem suā. Voce mea inquit ad Dominū clamaui, &c. Esto mihi in valle humilitatis, vt in monte sancto audiri merearis. Si sic cātas vt ab alijs laudem quæras, vocem tuam vendis, & facis eam non tuam, sed suam. Caue ne monasteriū vertas in theatrum, habes in potestate tua vocem tuam, habeto & animum: frangis vocem, frange & voluntatem: seruas consonantiam vocum, serua & concordiam morum, vt per exemplum concordes proximo per voluntatem Deo, per obedientiam magistro, hæc est concordia morum. Sunt etiam tres species sonorum, quæ fiunt pulsu, flatu, & cantu. Ad cytharam pertinet pulsus, ad organum flatus, ad vocem cantus. Assignatur hæc consonantia sonorum concordię morum, si feratur ad pulsum cytharæ manuum operatio, ad flatum organi mentis deuotio, ad cantum vocis sermonis exhortatio. Percute igitur chordas cytharæ manu nonæ operationis, vt concordes proximo per exemplum mortificatæ carnis. Imple organum cordis flatu, id est spiritu sanctæ inspirationis, vt reddas Deo dulcem sonum piæ deuotionis. Noli cātare cum Lucifero, seu cum primo homine in Paradiso, sed in templo cum Christo. Cantus Diaboli cupiditas, primi hominis voluptas, secundi charitas. In cantu Diaboli sunt tres falsæ voces, & in cantu primi hominis tres

tres dissonæ,& discordes. In cantu enim Diaboli prima vox est elationis, secunda suggestionis, tertia desperationis. Similiter & in cantu primi hominis, prima est vox delectatio, secunda cõsensus, tertia excusatio. Ex his sex vocibus constat discordiæ cantus. Musica Diaboli ab altiori voce cantari cœpit. Inchoauit enim in cęlo antiphonam elationis dicens, Ponam sedem meam ad Aquilonem &c. Altius igitur inchoauit quàm debuit, si enim non excederet regulam subiectionis, cãtaret cũ alijs Angelis canticum perpetuæ fęlicitatis. Descendens vero de cœlo inchoauit antiphonam suggestionis in Paradiso; desperationis in inferno. Differt itaque musica Christi a musica Diaboli. Illa enim incipit a voce sublimiori, hæc autem ab humiliori. Disce inquit a me &c. In musica siquidem Christi sex sunt voces inter se consonæ & concordes. Prima concordiæ vox est humilitas cordis, secunda mortificatio carnis, tertia compassio, quarta consolatio, quinta oratio, sexta deuotio. Nota ergo concordiam morum inter descensus & ascensus virtutum. In his sex vocibus cantatur canticum nouum, canticum charitatis. In his auditur iubilum vnitatis consonum, melos deuotionis, dulcedo contemplationis.

De irreuerentia circa altare. Cap. XLVI.

VLtimum de 12. abusionibus claustri dicturus accedo, qui me solum inter cęteros in hac parte negligentiorem reperio: qui licet ablutis manibus, lota facie, albis vestibus indutus accedam ad altare, tamen peruersus opere, ore pollutus, immundus corde Christi corpus meis non contimesco manibus tractare, accedo elatus ad humilem, iratus ad mitem, crudelis ad misericordem, & tamen patitur humilis elatum, mittis iratum, crudelem misericors. Accedo seruus ad dominum, non amore, sed timore, non deuotione, sed vsu. Accedo ad Dominum cuius percussi seruum. Ad Patrem accedo cuius occidi filium. Percussi verbo, occidi exemplo, nec tamen pertimesco Dominum, nec reuereor Patrem, manens in turba fratrum, turbans aliquos, & ab aliquo turbatus, quandoque accedo ad pacificum, talis ad osculum pacis, qui prius reconciliatus accedere debuissem ad osculum turbati fratris. Bonum est cum Symeone saluatorem puerum portare in manibus, & fructum salutis habere in operibus. Qui enim portat puerum in manibus .i. puritatem in operibus, cum orat exauditur, vt in pace dimittatur. Cum offerebãtur in tẽplo pueri, offerri solebãt in hac purificatione Agnus, Turtures, aut Columbæ. Ego autem quid offeram cum nullum istorum habere queam? Offeram ne Porcum de his quos tamdiu parui, offeram ne Merulam beati Benedicti, quæ totiens & tam importune mihi volitans occurrit? Offeram Strutionem quam nutriui post conuersionem? Offeram fortassis Porcum immunditiæ pro Agno innocentiæ? Merulam voluptatis pro Turture castitatis? Strutionem simulationis pro Columba simplicitatis? Quid enim Strutio in deserto, nisi simulatio in conuerso. Adhuc mecum habeo siliquas Porcorum, quia in ore meo resonant sęculares fabulæ, cibus spirituum immundorum, sæcularia narro, stultos congrego & sicut Porci siliquas, sequuntur immundi nugas. Heu quàm sæpe occurrit mihi Merula tentationis, & tam tardus curro ad vepres & vrticas correctionis. Porto plumam Strutionis in habitu religionis, vt non placeam moribus, sed vestibus. Quasi enim Strutio volatum simulo, sed tamen pedibus terram tango. Volito habitu, tango affectu. Penna inquit Strutionis similis est pennę Hericij. Et veniunt ad vos in vestimentis ouium &c. Exterius enim contegor vellere, intus autem sæuio cupiditate.

Adhuc de eodem. Cap. XLVII.

COram domino assisto ad altare extensis manibus quasi cruci affixus, crucem simulans, & tamen non portans, cuius crucem forsitan latronis? sed vtinam illius cui dictum est, Hodie mecum eris in Paradiso. Tres sunt siquidem cruces. Prima latronis desperantis, secunda vero orantis, tertia Christi. Primus meruit crucem, sed non profuit sibi ad salutem, secundus vero meruit, portauit tamen eam & illi profuit. Tertius non meruit, portat tamen sed nobis profuit. Hi in quorum manibus labor est assiduus, oratio in lingua, puritas in mente, portantes aliena peccata quasi sua. Hi sunt qui portãt crucem non pro suis, sed pro peccatis alienis. Prima igitur crux Diaboli, secunda cuiuslibet iusti, tertia vero Christi. Prima malitiæ, secunda pœnitentiæ, tertia iustitiæ. In vnaquaque sunt quattuor dimensiones. In cruce etenim Diaboli est altitudo, qua extollitur super omne quod colitur, profundum desperatio, de qua peccator tandem in profundum venerit, & latitudo in carnalibus, qui latam & spaciosam viam sequuntur, longitudo vero pertinacia. In cruce vero iusti, profundum est humilitatis, longitudo assiduitatis laboris, altitudo contemplationis, latitudo orationis, quæ non tantum complectitur amicum, sed etiam inimicum. Crux autem Christi habet profundum timoris, altitudinem spei, latitudinem charitatis, longitudinem perseuerantiæ. Primam timeo, secundam quæro, tertiam desidero. In prima pœna tantum, in secunda pœna cum venia, in tertia gloria. Oportet ergo præcedere sacrificium humilitatis in mente, afflictionis in carne, vt habeatur deuotio in dominici corporis consecratione. Cum offert Abraham sacrificium Domino aues indiuisæ remanent, quia spirituales semper vnitatis vinculum tenent. Super corpora vero diuisa volucres descendunt, quia in diuisione carnalium Dæmones desiderij sui pastum quærunt. Ego autem non tantum grauor accessum volucrum, sed etiam inquietor importunitate muscarum. In illis timeo rapinam, in his maculam. Tres sunt autem Muscæ Aegypti, Musca vanitatis inquietat, & maculat sacrificium humilitatis cordis, Musca curiositatis sacrificium orationis. Musca voluptatis sacrificium mortificatæ carnis.

Iterum de eodem. Cap. XLVIII.

ACcedo igitur ad altare vanus, curiosus, voluptati subditus. Sunt & multi alij in sæculo, qui non tantum vani, curiosi, & voluptiosi, sed etiam cum ambitione non cum deuotione accedunt ad mensam Christi, qui etiam non accederent, nisi se aliquid recepturos sperarent. Accessit ad Iesum Petrus, accessit & Iudas, accesserunt discipuli, accesserunt & milites crucifigentes, accedunt & quotidie ad corpus Christi religiosi, accedunt & peruersi Sacerdotes, qui ea, quæ offeruntur ad mensam Christi offerunt in mensa Diaboli, ipsa est alea fati, in illa Deum inuocant, in ista periurant. Non enim orationi vacant, sed lusibus exultant. Legem Dei nec sciunt, nec discunt vacantes ocio, commessationibus & ebrietatibus student, terrenis inhiant, terrena sapiunt, assidui in plateis, in Ecclesia rari, tardi ad inuestigandam culpam peccatoris, parati ad inquirenda vestigia leporis, velociores ad congregandos canes, quàm ad conuocandos pauperes. Libentius porrigunt panem cani, quàm pauperi. Plures seruiunt eis ad mensam, ad missam nullus. Famulos aut famulas habere secum volunt, sed clericos habere non possunt, quia nolunt. Hi sunt quorum thalamus ornatior est Ecclesia sua, mensa paratior altari, ciphus calice pretiosior, equus carior missali, cappa casula pulchrior, camisia delicatior alba. Ecce quomodo obscuratum est aurum fuligine peccatorum, mutatus est color optimus decoris & sanctitatis in fœditatem vitiorum. Lapides sanctuarij dispersi sunt in capite omnium platearum, quia dum per vitam mundam & orationem intus esse per contemplationem Dei semper debuerant, per vitam reprobam foris passim vacant. Ecce iam pœna nulla est sæcularis vitæ actio, quam Sacerdotes Christi non administrent. Nulla mundi negocia, in quibus ministri altaris se non occupent, nulla rerum improbitas, qua monachicus ordo se non implicet. Pęne nulla illecebris vitæ blandicies, qua se castitas sanctimonialiũ non commaculet. Sanctuarij ergo lapides dispersi sunt in plateis, cum religiosi quique lata mundi itinera sectantur, & non solum in plateis, sed & in capite omnium platearum dispergũtur, quia & vacent per ministerium operis, & honorari volunt de imagine sanctitatis. Igitur Prælati subditos diligenter custodiant, subditi Prælatis benigne obediant, deuoti sint Senes, laboriosi Iuuenes, sit honestas in habitu, mediocritas in victu, in claustro assidui, ad curiam rari, vt non sint curiales sed claustrales, sint intenti psalmis, non causis, in claustro non sit rmor, sed lectio, in capitulo, non lites, sed confessio. Sit in choro seuera simplicitas, circa altare reuerentiæ honestas. Ex his obseruantię mandatis pendet summa totius religionis.

De claustro animæ, & eius lateribus. Cap. XLIX.

EX libro tertio. Animæ claustrum contemplatio dicitur. In cuius sinudum se recipit animus sola cœlestia meditatur, separatur a terrenis a turba cogitationum, dulces carnes refugit affectus, vagos sensuum motus restringit, in Domino delectatur, legit in libro vitæ, pro silentio pacem tenet. In choro virtutum seruat concordiamque morum. Huius claustri ambitus virtutum columnis decoratur, sustentatur patientiæ basibus, ad regulam iustitiæ quadratur, virtutum coadiacentibus officiis munitur. Muro boni operis claustri septa forinsecus ambiuntur, quæ clauso silentij hostio vagæ mentis gressus cohibent, ab hoc enim claustro egressa est Dina. In quattuor virtutibus animi quadratura est claustri, quæ sunt contemptus sui, & contemptus mundi, amor proximi, & amor Dei. Ex his vnum vertitur ad occidentem, aliud ad septentrionem, tertium ad orientem, quartum ad meridiem. Non est igitur quo diuertat animus inter hæc quattuor virtutum munimina constitutus. Non enim ad carnis volu-

nis voluptatem non ad mundi vanitatem, non ad odium proximi, non ad contemptum Dei. In his quatuor claustri laterib. quatuor ordines columnarum disponuntur. Ex contemptu sui etenim duodecim columnarum ordo procedit, scilicet humiliatio cordis, & afflictio carnis, sermo humilis, abiectio vestis, cib. tenuis, pondus laboris, amor subiectionis, contemptus honoris, laudem fugere, alterius consilium suo præferre, subditis obedire, de se deficere. Hæ columnæ secantur, quando. s. discretionis virtutes a vitijs superantur. Sculpuntur, quando ea quæ mens cogitat manus operantur. Sic Salomon in templo celaturas prominentes fecisse legitur. Prominent celaturæ dum mentis cogitationes exterius apparent in exemplo, & operatione, sed quomodo poliuntur quando tribulationis aduersitate feriuntur, quod politur æquale efficitur, non elatum, leue non asperum. Aequalitas mentis lineam seruat religionis. Sunt enim quidam qui nunc afflictione carnis macerãtur, nunc ad carnis voluptatem reuertuntur, sæpe vigilant alijs dormientibus, sed sæpius dormiunt alijs vigilantibus: nunc humilia, nunc sublimia, nunc blanda, nunc aspera loquuntur: nunc de fratribus, nunc de parentibus gloriantur: nunc nihil nisi ordinis statuta perstrepunt, nunc nil nisi fabulas audire: nunc albas, nunc nigras, nunc medio colore coloratas delectantur habere cappas, nunc vilis placet habitus, nunc mediocris, nunc superfluus. Nunc dant illis olera pastum, aqua potum, nunc vero exquisitis ferculis, nunc diuersis poculis vtuntur: nunc laborant, nunc labor displicet, amant subesse, vt possint præesse. Hæc est inæqualitas columnarum, hæc est asperitas earum. Paulus docet leuitatem cum dicit: Si fieri potest, quod ex vobis est, &cæ. Aequalitatem vero vbi ait. Scio humiliari ha. &cæt. Patientiæ virtus ædificii spiritualis sustinet onus. Tres in scripturis basium species inueniuntur scilicet ænea argentea, & aurea, fortitudo in opere, claritas in sermone, fulgor in mente. Qui in his tribus patientiam seruat, quasi basis aurea virtutum structuram firmiter portat. Sunt & aliæ tres basium species, sed fragiliores, igne enim lignea comburitur, lapidea gelu frangitur, picta vero nihil portat, sed ab alio sustentatur, hæc est enim patientia ficta.

De Receptaculo hospitum. Cap. L.

INter ædificii spiritualis officinas hospitum prior domus occurrit, quæ peregrinis patet mens hospitalitatis officio fungitur, cum delinquentium fratrum culpis benigne compatitur. Habet hæc domus ministros suos qui hospitibus seruiant. Pulsanti enim peregrino charitas aperit, intrantem hilaritas recipit, receptum affabilitas detinet, esurientem collatio pascit, fesso humilitas seruit, hæc reuerenti filio Paterfamilias exoluit, sic & spiritualium patrum pietas (quæ quasi paterno affectu præsidet subiectis) delinquentem discipulum cum per pœnitẽtiam redierit longe venientem videt, cõpatiendo occurrit indulgendo, amplectitur familiarem sibi faciendo. Occidit vitulum carnis mortificationem prædicãdo, chorum ordinat, simphoniam tangit, morum concordiam, & vanitatem edocendo. Inuitat igitur pietas desperantem, trahit charitas inuitum, misericordia pacificat, prædicatio instruit. Morum concordia facit amicũ, proximum humilitas Deo, sed dum hæc fiunt, timeo ne frater ille q foris erat superueniat, & dicat: Pater tot annis seruio tibi, &c. Reuera ille dicitur extra domum esse compassionis, qui nescit beneficium consolationis, qui tantum nouit increpare, non obsecrare, sic tamen temperanda est misericordia regentis ne impunita remaneat culpa delinquentis. Sed quandoque spiritales patres quosdam delinquentes recipiunt, quos fratres despiciũt domum compassionis intrare dedignantur, & sic extra moriuntur, & qui fratribus compati debuerant, crudeliores prælatis fiunt. Quem perditam Christus ad caulas violentiæ manu non reduxit, sed humeris propriis impositam reportauit, sic & Angeli super vno peccatore pœnitentiam agente gaudent. Quid igitur charissimi, concordant Angelus, & creator dum conuertitur peccator, & frater fratri dedignatur compati, cum pater spiritualis misericorditer non ignoscit filio delinquenti. Qui iacet non erigitur, nisi qui iacentem erigit inclinetur, tales quandoq; eriguntur p amorem, quandoque per timorem. Amor erigit, trahit, & sustẽtat. Timor cogit, erigit, sed cruciat. Nec tamẽ nimiũ parcat amor, nec nimiũ terreat timor, sed sic amorem timor comitetur, vt nec timor odiũ pariat, neq; amor negligẽtiã patiatur. Hinc per beatũ Iob dicitur: Cũ sederem, quasi rex, &c.

De capitulo, & labore manuum. Cap. LI.

SIcut autem fratrum multitudo, vt errata corrigat, statutis horis ad capitulum confluit, sic etiam mentis ratio cogitationes diuersas ad secretum cordis quandoque conuocat, vt incorrigibiles ejiciat, corripiat inquietas, negligentes emendet, instruat simpliciores, mitiget iracundas, & voluptuosas, restringat, pigras excitet, cõsolet pusillanimes, doceat indiscretos, In hoc spiritali capitulo Abbatis locum possidet ratio, conscientia culpas accusat, superbia reatum defendit, innocentia confitetur, humilitas seipsam iudicat, arrogantia vero alios iudicare non desinit; more peruersorum fratrum vitia præceptis contradicunt, more vero simplicium virtutes obediunt, seipsas tamen qñq; virtutes inuicem accusant, accusat. n. misericordia iustitiã, iustitia vero misericordiã, humilitas honestatẽ, honestas humilitatem. Cum agit misericors remissius, iustus seuerius, humilis partius, honestus abundantius. Quasi ad suscipiendam disciplinam denudantur, qñ per confessionem vitiorum occulta manifestantur. Post capitulum ad laborem manuum fratres egredi solent, sic post quietem contemplationis egreditur animus ad laborem necessitatis. Egreditur a contemplatione cœlestium ad meditationem scripturarum, & ibi præmiorum amore tractus, & pœnarum timore tactus descendit ad suorum memoriã delictorum, qui dum culpam propriã cognoscit alienæ citius ignoscit, & ideo descendit ad compassionem proximorum, inde vero progreditur ad agendam curam eorũ, sicut cum aliquis egreditur de thalamo in domum, a domo in porticum, a porticu in vicum, a vico in agrum. In contemplatione igitur quies est, in cæteris labor. In meditatione scripturæ laboramus timentes ne præmia iustorum ammittamus, in memoria delictorũ ne cum damnatis simus, in compassione vero proximi labor est cordis in agenda cura eorum labor operationis, in vno monemur, in alio docemur, in tertio monemur, in quarto meremur. Monet enim scriptura quid agere debeamus. Exit etiã animus in hortum, vt videat hortulanum Christum, qui plantat germina virtutum. Exit & olera rigare, idest, fragilitatem carnis lachrymis deplorare, sed sicut Sol post pluuiam clarior fulget, sic Christus post irrigationem lachrymarum benignior apparet. Egreditur iterum ad ficulneam, vt stercoris cophinum mittat, idest, vt memoriam peccati fetẽtem reddat. Intrat, & in vineam, vt circunfodiat eam, vt succidat sarmenta, idest, superfluitatis incrementa, vt quod luxuriat in palmitibus, abundet in fructibus. Egrediamur inquit in agrum. Egreditur animus a contemplatione ad sui circunspectionem, a cura sui, ad agendam curam proximi, vt fiat ager virtutũ, qui prius erat vepriũ, & spinarũ. Cõmoremur inquit in villis. i. in illis, qui sunt villani. i. rudes, & tardi ad percipiẽda documenta curiæ Christi. Inordinati. n. qui non q̃runt ædificationem mentis, sed repletionẽ ventris, terrenis inhiant, terrena sapiunt. In his igitur necesse est, vt faciamus moram, per doctrinam, & per disciplinam. Mane surgamus ad vineas, idest non pigri, sed præcedentes exemplo, & operatione.

De Refectorio. Cap. LII.

INterior homo in refectorio sanctæ meditationis potatur vino cõpunctionis, & diuersorũ exemplorũ saginatur ferculis. In hoc ergo tres ponuntur mensæ, tres intellectus diuinæ scripturæ. s. historialis, misticus, & moralis. In prima cib. est crossior, in secunda subtilior, in tertia dulcior. Prima pascit miraculis, secunda figuris, tertia verbis. Res miraculorum corroborat fidem, impletio scripturarum spem, doctrina morum charitatẽ. Ponuntur itaq; mensæ, ponuntur & panes. Affert. n. Moyses cõspersum Apostoli ordeaceum, Helias subcinericium. Ordeum vetus testm̃. Per conspersum designatur panis lachrymarũ, per subcinericium designatur vita peccatorũ. Ministri apponunt diuersa gña vini, Stephanus. s. vinum passum, Isaias aqua mixtũ. Inebriantur duo Noe, & Loth, Noe requies, Loth vero declinatio interpretatur. Qui q̃runt requiem carnis inebriantur vino aqua mixto, qui vero requiẽ mentis vino passo. Apponit Paulus olera, tres pueri ministrant legumina: Paulus infirmis olera proprie fragilitatis, igne cocta paupertatis assignat. Tres vero pueri per legumina delicatis dant exẽplum seruandæ sobrietatis. Sequũtur aũt tria gñalia fercula carnium. Abel Agnũ, Abraham Arietem. Iosue Vaccã apponit. In Agno simplicitas cordis, in Ariete fortitudo operis, in Vacca lac p̃dicationis. Non fit aũt in nobis simplicitas, sine discretione, sed simus sicut illi, qui vt nubes volant, prudẽtes sicut Serpentes, & simplices sicut Colũbæ. Ne sit nubes sine pluuia, serpens sine prudentia, Colũba sine simplicitate, sed careat Colũba felle, serpens veneno, nubes siccitate, vt sit simplicitas iusti, sine amaritudine, prudentia, sine malignitate, doctrina sine vanitate. Post carnium fercula tres piscium diuersitates apponũtur. s. pisces de mari, de flumine, de stagno. Pisces de mari sæculares, de flumine doctores, de stagno claustrales. Tales enim apponantur, qui squammas, & pennulas habeant idest, asperitatem rectæ conuersationis, & alas contemplationis. Piscis de mari Cornelius fuit, de flumine Paulus, de stagno Maurus. Apponat igitur Petrus ad mensam Cornelium, Ananias Paulum, Benedictus Maurum. Cum enim leguntur opera Cornelij, conuersio Pauli, vita Mauri, quid aliud agitur, quam eorum exemplis animus

signatur. Huiusmodi igitur pisces sunt comedendi, idest vita & moribus imitandi. Imitandus est ergo Cornelius fide, & opere secularibus. Paulus vita & doctrina doctoribus, Maurus humilitate, & obedientia claustralibus. Affert & Moyses diuersorum ferculorum species, mel scilicet de petra, oleumq; de saxo durissimo. Petra erat Christus ante passionem, propter patientię firmitatem, saxum vero durissimum postea propter immortalitatem. Per mel ergo designatur melliflua doctrina Christi. Effusio olei est remissio peccatorum per gratiam Spiritus sancti. Si habes igitur apud te vas mundum, accipe mel de petra. Ait.n. Discite a me, quia mitis sum, &c. Ecce mel humilitatis, cum dulcedine mansuetudinis, sicut mel concordat in confectionib. medicinæ cum omnibus diuersitatibus specierum, sic ex humilitatis dulcedine condiuntur omnia genera virtutum. Per butyrum vero de armento signatur in Patriarchis, & Prophetis doctrinæ spiritualis pinguedo. Per lac de ouibus innocentia cordis in simplicibus. Vnde & propheta ait: Et pauit eos in innocentia, &cæ. ad cor pertinet innocentia, ad corpus operum mũditia, hoc lacte debemus pasci, hac lana vestiri, In adipe vero Agnorũ, & Arietum designatur in Prælatis dilectio fratrum. Hi enim dicuntur filij Basan, idest filij pinguedinis, in quo demonstratur dulcedo Charitatis. Per Hircos cum medulla tritici pœnitentes imitãtes Passionem Christi. Sanguis vero vuæ meracissimæ sanguis est Christi, nulla peccatorum fece turbatus. Qui igitur vsque ad effusionem sanguinis peruersis resistunt, quoniam pro nobis Saluator bibit pro calice calicem bibentes reddunt. Vnde propheta. Quid retribuam domino, &c. Sunt & alij cibi Aegyptij, summopere vitãdi, quia noxij. Alia scilicet, Cæpæ, & Porri, hæc filij Israhel in deserto cum ollis carnium suspirabant, quæ tamen comesta grauiter inflant, ventositatem generant, cerebrum turbant, oculos grauant, lachrymas prouocant. Aegyptiæ carnes sunt mundanæ delectationes, in quibus infirmitates animæ latent, quia postea per effectus, & operationes exteriores appareãt, inflat enim elatio, ventositatem generat verborum inundatio, turbat cerebrum iracundia, oculos cordis grauat inertia, vt igitur sanus viuas, noxia deuitans salubria sumas.

De Dormitorio. Cap. LIII.

Potest mentis tranquillitas animæ dormitorium nuncupari, in qua ponitur lectus conscientiæ, substernitur fœnum carnis, carpitur somnus pacis. Quatuor solent inquietari pacis somnum, vxor, hostis, seruus, & vicinus. Cum igitur Diabolus eijcitur, mundus subijcitur, caro affligitur, proximus diligitur, quid aliud agitur, nisi quòd pax ex omni parte stabilitur, vt sic Salomon in circuitu, pacem habet, qui non turbatur memoria præteritorum delictorum, nec inquietatur desiderio futurorum, non frangitur aduersis, non eleuatur prosperis. De falsa pace dicitur: Pax pax, & non est pax. Dum enim inter sæculares pacem quærimus, dum discordes ad concordiam reuocamus, æstimant ꝙ pacem inter nos habeamus, dum in vestimẽtis ouium foras eximus, & intus quasi Lupi rapaces gregem simplicium fratrum lacerando dispergimus, pacem simulamus sed non habemus. Cohabitatione siquidem pax vera cognoscitur, quod lingua vel habitu exterius simulatoriè loquuntur. Dicunt enim quandoq; lingua, & habitus, pax pax, si autem quæratur animus, rñdet, ꝙ non sit pax. Cum aũt habitus cor, & lingua concordant, pacem seruant, vbi vero lingua dissoluta discurrit, pacem soluit. Filij Dan prouidentes, sibi sortem hæreditatis designant, quosdam de sæculo prouidentes sibi ad habitandum domũ conuersionis. Inueniunt ergo ibi Ephot qñq;.i. habitum religionis, & cum eo sculptile peruersi operis, & conflatile confabulationis. Cum.n. fieri dẽt conflatile metalli species, circumpositis follibus ponitur in igne: sic euenire solet dum simul in aliquo loco conueniunt ociosi fratres, ponunt in medio metallum.i. materiam rumorum. Aerem folles emittunt, & attrahunt, cum rumores audiunt fratres, & dũt. Auditur ibi tumultus follium.i. dissensio impatientiũ, cõmouentur cineres, quia cito turbant leuiores. Crescit flamma dum succeditur ira, volant scintillæ.i. verba discordiæ, sic cum Aaron fecisset vitulum cõflatilem a filijs Israel petijt inaures. Inaures sunt rumores. Ex his igitur procedit vitulus petulantiæ, qui si præcedat aufert nobis rectitudinem viæ. Non.n. grauiter incedit, sed ludendo discurrit. Cum igitur aliqui de sęculo ad domum religionis veniunt, & hęc inueniunt, domum Michæ se repperisse credunt. Michas interpretatur, quis est hic. Dum autem inueniunt Ephot.i. habitũ cõuersionis, & conflatile.i. verba detractionis, exeunt qñq; & recedũt & admirantes hmõi conuersionem, quis est hic dicunt. Multi siquidem istorum societate peiores fiunt, multi vero ab eis descendentes ad meliora transcendunt, Iob in puluere, Sanson in gremio mulieris, Petrus in profundo carceris, Paralyticus in grabato iacuisse referuntur. Dormit in puluere, qui gaudet leuitate. Per puluerem enim designatur leuitas, per gremium mulieris voluptas, per profundum carceris ignorantiæ cæcitas, per grabatum paralytici conturbatio fratris dissoluti. Excutere ergo de puluere, consurge de gremio mulieris, solue vincula colli tui, tolle grabatum tuum, & ambula.

De Oratorio, & modo orandi. Cap. LIIII.

De dormitorio tranquillę mentis transire debemus ad oratorium piæ deuotionis. Cum igitur oramus assistentes coram summi iudicis maiestatẽ insinuemus miseriam, captemus beniuolentiam, postulemus veniam, vt respiciat miseriam misericordia, beniuolentiam diligentia, veniam gratia. Ad insinuationem miseriæ pertinet memoria oppressionis, ad captationem beniuolẽtiæ memoria liberationis, ad postulationem veniæ memoria iustificationis. Tria sunt aũt quibus opprimimur, videlicet captiuitas, carcer, & infirmitas. In captiuitate siquidẽ sunt, locus dum in Aegypto sumus, tps, quamdiu male viximus, pondus laborũ, quãtitas operis, crudelitas exactoris, pertinacia Pharaonis. De his vero quæ ad carcerem pertinent, dicit Propheta: Sedentes in tenebris, &c. Sedent in tenebris, qui morantur in ignorantia propriæ fragilitatis. Sedent, & in vmbra mortis, ipsa est imago futuræ damnationis. Mendici sumus, quia proximorum res quas habere nõ possumus, desiderio, & affectu animi mendicantes concupiscimus. In hac autem mendicitate ferro ligamur, quia duris, & opprimentib. culpis aggrauamur. Ad infirmitatem vero pertinent quatuor; de quibus propheta ait. Esurientes, & sitientes, &c. Esuriunt, & sitiunt infirmitati contraria, abominantur, & fastidiunt sanitati conuenientia, esuriũt curiositatem, sitiunt voluptatem, abhominantur, & fastidiunt verbum Dei. In fame igitur & siti generatur desiderij tormentum, in fastidio nouimus esse defectum. In se ergo per se deficiunt; quia sibi non sufficiunt. Ne igitur in seipsis omnino remanentes deficiant in Deũ proficiant. De talibus enim dicitur. Clamauerunt ad dñm cum tri. &c. Insinuauimus ergo miseriã, captemus ammodo Dei beniuolẽtiam. Ipse est.n. de quo dr. Eduxit eos de tenebris, &c. Laudãda est igitur potentia, annuncianda sunt beneficia liberationis. vt captetur beniuolentia liberantis. Ipse.n. eduxit nos, reduxit, deduxit, & induxit, de carcere ad patriam per viam rectam in ciuitatem habitationis, ipse eripuit me de inimicis meis fortissimis. Fortes inimici sunt vitia carnis; fortiores vitia mentis. Fortissimi vero sunt Diaboli. Hi aũt qui mẽ oderunt sunt falsi fratres, qui mihi detrahunt. Ab his eripuit me dominus per patientiam vincendo malitiam. Scriptum est enim. In patientia vestra possidebitis animas vestras.

De Reconciliatione pœnitentis. Cap. LV.

Insinuata est itaq; miseria nostra per enumerationem tribulationum, capta ẽt beniuolentia per recordationem beneficiorum postulanda est venia de perpetratione peccatorum. Vestigijs igitur pedum pij iudicis obuolutus clamabo, & dicam. Operi manuum.t.p.d. &c. Osculabor igitur pedes dñi, ne moriar per culpam, erigam me ad osculum manuum, vt bonis operibus viuam, innixis pedum summitatibus, & manibus reptans, extendam me, vt osculum oris summam. Osculum oris est reconciliatio generis humani factam per incarnationem mediatoris. Ad pedes igitur agnoscitur miseria, ad manum datur venia, ad os grã. Hoc est Mariæ suspirium, iste est labor Marthæ. ille Iohannis amor. hic plorat Maria, ibi Martha conqueritur, illic Iohãnes quiescit. In his trib. psũt denotari tres animi affectus.s. confitentiũ propriã miseriã, agentiũ pniam, qrentium grãm. Affectus cognosces per effectus. Maria.n. lauat pedes Dñi nõ effundit aquã de vasculo, sed de oculo, nõ panno tergit, sed crine, in quib. mundo placuit, in his Deo seruit. Tria sitr possumus assignare in Martha, sollicita est, ne qđ agit fiat pigre, turbatur ne fiat tepide, conqueritur, vt adiuuet ne fiat tarde. Tales.n. dẽnt esse effectus pnium. Nota iterum in Iohanne tria. Carnales (vt aiunt) nuptias deseruit, supra pectus Dñi in cęna recubuit, pendenti in Cruce cum Maria matre eius præsens affuit. Quærit igitur donum gratiæ per effectum munditiæ per exhibitionẽ pniæ, per assiduitatẽ frequentiæ, mũditia siquide videt Deũ psentia tãgit, frequẽtia cognoscit. Cõfidunt in his, q voluptates euaserunt carnis, q in pectore Ecclæ requiescũt, q dñicæ passioni quotidie deuoti assistũt. Confidat ẽt in his, sed ante alios iuuenũ munda societas, qui per oĩa placẽt mundo, & tñ mũdum fugientes seruiunt Deo. In hac siquidẽ ætate flauescunt carnes, caro nitescit eburnea oculorum gemmis facies rosea decoratur, valitudo corporis vires subministrat, iuuenilis ætas longioris vitæ spacium repromittit. Tunc enim viget ratio, tunc est visus acutior, auditus promptior, incessusque rectior, vultus iocundior. Qui igitur in hac ætate se Deo sociant, præmium Iohannis expectant. Tales offerunt hostiam viuentem immaculatam, non aure, non oculo, non pede, non cauda carentem. Audiat

diat hoc Senũ sera conuersio, quibus ex defectu senectutis aures obturãtur, turbant oculi, & vt cuncta breuiter perstringam ipsi in se per se deficiunt. Hi non offerunt Agnum immaculatum, sed (vt ita dicam) Porcũ spurcatum. Sicut enim Porcus in immundicijs, sic Senex iacuit in vitijs, & sicut Porcus siliquis pascitur, sic & Senex fabulis, & rumoribus delectatur. Simul autem quandoque & conuertitur, & moritur, & ideo hoc sacrificium caudæ caret officio, in hoc vitæ spacio, nisi forte dicas, quod habuerit caudam in capite.i. principium cõuersionis in fine. Amant huiusmodi Senes hæredes quos derelinquunt quãdoq; carnaliter insipienter eneruiter. Nimis.n. carnaliter diligunt, quos adhuc spiritaliter conuerti nolunt. Amant insipienter, quõ hoc qđ peruerse acquisierũt, puersis relinquunt. Eneruiter iterũ illos amant, quorũ dãna & tribulõnes nõ æquanimiter portãt.

De lectulo contemplationis. Cap. L V I.

AMauit Iohannes dulciter & fortiter, quia sicut clauus clauo expellitur, ita dulcedine, dulcedinem, spiritali carnalẽ expulit. Amauit sapienter, quia nemo prudẽtius diligit, quam qui consilio sapientiæ, & veritatis seipsum committit. Fortiter amauit, quia pendente in cruce Dño dilectus cum dilecto commorari non dubitauit. Habet itaq; mundicia dulcedinis affectionem, pñtia sapientiæ discretionem, frequentia patientiæ cõpassionem. Caue igitur ne consentias carni blãdienti, ne credas mundo decipienti, ne cedas Diabolo persequẽti, sed oppone vitam Christi falsis promissionibus, quia teipsum Christo credidisti: præpone virtutem persecutionibus, quia crucem Xpi non erubuisti. Delectare itaq; in pulchritudine munditiæ, in rectitudine iustitiæ, in fortitudine patientiæ. Hic est lectus contẽplantium, hic requiesces, hic dormies. Tria sunt aũt quæ huius quietis pacem perturbant, pannorum immunditia, idest carnis spurcitia, somnia.i. mundana gaudia, lecti duricia.i. impatientia. In duro siquidem lectulo iaces, dum tribulationis asperitatem patienter sustinere non vales. Ad abluendos huiusmodi pannos lectuli Maria Magdalena præbuit aquam, eosdem extersit Martha manibus, vt siccarentur. Accendit Iohannes ignem. Conueniunt ergo hæc tria ad faciendum munditiam, videlicet aqua, manus, & ignis.i. meror, labor, & amor. Aqua siquidem abluit sordes, manus exprimit, ignis desiccat.

De claustro cęlesti, & eius dispositione. Cap. L V I I.

EX libro.4. In cęlesti Hierusalem claustrum perfectæ beatitudinis ponitur, qđ quatuor generalibus officinis vndique munitur, vt ores, & abundes, vt reficiaris, vt quiescere possis. Pax æterna per similitudinem quasi oratorium esse dicitur: quia qui vincula seu carcerem mundi huius euaserũt ad illud confugiunt, vt saluentur. Cellarium vero abundantię suauitatis diuinæ sequitur refectorium satietatis æternæ, sed licet in pace sis, licet abundes diuitijs, licet fruaris ad libitum possessis, nihil tñ proderit, nisi quiescas in dormitorio tranquillæ mẽtis. Nota quod hmõi officinæ non discooperiuntur ventorum turbine, non annihilãtur vetustate, sed incolumes, & integræ permanent sine fine, vt sit pax sine perturbatione, abundantia sine diminutione, satietas, sine fastidio, quies sine tædio. Qui igitur ad illud claustrũ perfectæ beatitudinis peruenire desiderat, necesse est vt adhuc in domo probationis manens, ordinẽ pdicti claustri diligenter addiscat. Domus siquidem probationis est vita regularis. In hac domo discimus, quid in futura facere debeamus: hic probamur, vt ibi recipiamur: in hac enim domo habemus Christum magistrum nouiciorũ. Claustrum perfectæ beatitudinis.ĩ quadro ponitur, vt ex omni parte firmitas æqualitatis, in ea teneatur, ne eleuetur prosperis, ne frangatur aduersis, ne de præteritis doleat, ne de futuris aliquid sinistrum posse contingere pertimescat. In claustro Angeli resident, vt in eodem æternæ fęlicitatis ordines conseruent, diuinæ lectioni, & sapientiæ studeant. Nec retrahit eos aliqua necessitas corporis, nec aliquod impedimentum laboris viriditas pratelli, qđ est in medio cęlestis claustri oculos supernorum ciuium recreat, & eos semper sua nouitate confortat. Nihil.n. vetustum aut tiãsitorium erit, sed semper nouitate suæ viriditatis absq; dubio pmanebit. In medio pratelli ponitur lignum vitæ, vt vita sit in amenitate. Est.n. vitæ lignum sapientia Dei patris, fructus eius salutem conseruat, & vitam præstat. A quibusdam quæritur, vtrum silentium in cęlesti claustro ad horam vel continuum teneatur. Ait.n. Iohannes in Apoc. Factum est silentium in cœlo quasi media hora. Cœlum est anima iusti, quæ ad æterna sublimia per subleuationem cõtemplationis surgentes ab infimis cogitationum tumultibus præmit, & intra se Deo quoddam silentium facit. Sed quia hæc quies mentis in hac vita non põt esse perfecta, nequaquam hora integra factũ in cœlo silentiũ dr, sed quasi media plena seruatur. Cũ igitur homo ad illud beatum silentium futuræ beatitudinis peruenerit, quid petat vlterius non habebit. Tunc.n. silebit iniquitas, abundabit charitas, nec quicquam ibi deficiet, vbi vnusquisq; omnia habẽs in se habet. Tunc enim erit Deus omnia in omnibus, nihilque deesse poterit, quãdo Abbatis more, Dei sapientia omnibus oĩa prouidebit. Ibi nullus in suo ordine deficiet, qm in libro diuinę sapientiæ in quo scriptus est ordo naturæ, vnusquisque eget.

De Richardo Parisiensi & scriptis eius. Cap. L V I I I.

CIrca idem tempus floruit magister Richardus sancti Victoris Parisiensis Canonicus, qui in libris, & tractatibus varijs multa Ecclesię sanctæ vtilia descripsit. Inter quos eminent de sancta Trinitate libri septẽ, in quibus iudicio meo cunctos, qui ante ipsum de hac materia tractatus multiplices ediderunt probabili rationum inductionum simul & dulcedine quadam ac venustate sermonis excessit. Scripsit nihilominus idem Richardus, de cõtemplatione pulcherrimum librum, de Patriarchis intitulatum. Alium quoque de mystico somnio Nabuch. De arbore quoque quam idem Nabuchodonosor vidit vnum, & alium de quatuor ventis in mari pugnantibus. Alium de exterminatione mali, & promotione boni. Aliũ iterũ de officio Ecclesiæ, alium de sacrificio Abrahæ. Scripsit & tractatum grandem de illo verbo Isaiæ. Omne caput languidum, & alium de illo. In die illa nutriet homo Vaccam Boum. Tertiũ vero cõtra Andream & alios in expositione sacræ scripturæ iudaizantes super illo. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, &c. Alium aũt ad nouicios, de illo verbo psalmi. Afferte Dño filij Dei. Scripsit ẽt librum qui dr excerptionum, in quo breuiter cõtinetur diuisio & materia oĩum sciarum, ac series historiæ pręcedentiũ tporũ, & quędã morales expositiones sacrarũ scripturarũ. Et pauca qdẽ q ex libro de Patriarchis excerpsi ad vtilitatẽ legentiũ in hoc loco, huic operi in hunc modũ inserere volui.

Moralis eius expositio de vxoribus, & filijs Iacob. Cap. L I X.

RIchardus in libro de Patriarchis. Beniamin adolescentulus in mentis excessũ. Quis sit Beniamin iste multi nouerunt, alij per scientiam, alij per experientiam. Qui p doctrinam audiunt sapienter, qui vero per experientiã libenter. Qui.n. eum experientiæ magisterio semel nosse potuit fidenter loquor, sermo de eo quamuis prolixus illum satiare non poterit. Omni spiritui rationali data est gemina quædam vis a patre luminum. s. ratio qua discernamus, affectio, qua diligamus, ratio ad veritatem, affectio ad virtutem. Hæ sunt duæ spiritus rationalis vxores ex quibus oritur generosa proles, & regni cęlestis hæres. Ex ratione oriuntur consilia recta, ex affectione desideria sancta. Est itaque Lya affectio diuina aspiratione inflammata, ad normam iustitię se componens. Rachel vero ratio diuina reuelatione illuminata, in cœlestis sapientiæ contẽplationem se extollens, Rachel enim visum principium vel Ouis interpretatur. Nam qui de Domino in bonitate sentit illum quod est principium omnium oculo fidei cernit, sed & vt ouis veraciter in simplicitate quærit. Omnes fere coniugia Lyæ abhorrent, quia laboriosa, qui tñ in amplexus Rachel multum suspirant, quia iocunda. Sapientiam & multum amare potes, & ipsa carere. Iustitiam vero perfecte diligere hoc iam est iustũ esse & omnino quanto amplius iustitiã dilexeris, tanto iustior eris. Habet autem vtraque ancillam suam. s. Lya Zelpham, & Rachel Balam.i. affectio sensualitatem quæ illam egredientẽ pcedit, & huc illucque circunducit. Nam quia Lya lippa est, & parum videt, illius manuductionem sequi eam non pudet. Ratio vero imaginationem, quia nunquam ad inuisibiliũ cognitionem assurgeret, nisi ei imaginatio rerum visibilium formam repræsentaret. Sed quoniam imaginatio quæq; visa vel audita ad memoriam reuocat, eadem iterum & iterum replicare non cessat. Et sæpe cum nulla ei cordis voluntas assensum præbeat, ipsam tamen more decrepiti Senis, vel inueteratæ Anus, quasi narrationem explicat, nullo audiente merito Bala.i. inueterata dicitur, quæ inueteratorum morem imitatur. Zelpha enim interpretatur os hyans. Vinum qđ sitit est gaudium voluptatis, & quantoplus bibit tanto amplius sitit. Nam ad satiãdum sensualitatis appetitum totus mundus non sufficit. Vidimus ergo de ambarum obsequio & de vtriusque vitio. Est enim Bala garrula, Zelpha temulenta. Balæ nanque loquacitatem, nec ipsa eius Domina Rachel compescere potest, & Zelphæ sitim Dominæ suæ copia tanta omnino extinguere non potest. Itaque filij Iacob ex Lya, sunt ordinati affectus. Septenaria igitur Lyæ ples septem sunt virtutes. Siquidem nihil aliud est virtus, quam animi affectus ordinatus atque moderatus. Ordinatur quidem ad id ad quod debet. Moderatus, vero.i. tantus quantus esse debet. Principales ergo affectus septem sunt, qui ab vna animi affectione alternatim surgunt, spes. s. & timor, gaudium & dolor, amor, odium, & pudor. Hi omnes cum ordinati sunt, tunc tantum inter filios Iacob deputandi sunt.

De quatuor filijs Lya, idest affectionis. Cap. LX.

IGitur prima virtutum proles est timor, qui scilicet nascitur ex consideratione proprij sceleris, & potentiæ iudicantis. Hic Ruben filius visionis, quodammodo enim cæcus est, qui peccare non timet, quia futura mala non prævidet. Non erubescit prauitatem suam, nec expauescit potestatem diuinam. Hic primo filio crescente secūdus nascitur: quia timorem magnum necesse est, vt dolor sequatur. Quanto enim quis vehementius meruit pœnam quam meruit, tanto acerbius plangit culpam quam fecit. Et quia cor contritum, & humiliatum Deus nō despicit. Hic filius Symeon, idest exauditio dicitur. Oratio enim citius exauditur, quæ ex corde contrito, & humiliato profertur, humiliato scilicet per timorem, contrito per dolorem. Sed beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Quæ autem consolatio pœnitenti potest esse, nisi vna spes veniæ. Hic est tertius filius qui Leui, idest additus, vel additio vocatur, quia duobus illis prioribus superadditur. Quanto enim quis frequentius ac vehementius de suo reatu interno dolore afficitur, tanto certior ac securior de indulgentia efficitur. Secundum multitudinem inquit dolorum meorum in corde meo, &c. Et tunc incipit quędam familiaritas inter Deum, & animam fieri: Eo quòd hac se sentiat ab illo sæpius visitari, & dicit: Nunc copulabitur mihi vir meus. Verum animæ sponsum Deum scilicet tunc nobis veraciter copulamus, cum ei per verum amorem inhæremus, immo vero tunc sibi nos ille connectit, quando nos quibusdam internis comercijs ad amorem suum accendit, & artius astringit. Itaque sicut post crescentem timorem necessario subortus est dolor. Sic vtique post spem natam, & quotidie proficiētem nascitur amor. Hic est quartus filius, scilicet Iudas, idest confitens. Illa enim est vera confessio, quæ ex casta dilectione consurgit. Semper inquit laus est in ore meo. Semper quidem laudas, si semper amas, nam non amares, si non approbares. Quid est autem approbare nisi laudare. Et etiam ipsa laudatio confessio est, sed hæc confessio laudis est. Confessionem quoque criminis Iudas agnoscit, quia & hæc ad honorem Dei pertinet. Et qui veraciter diligit, libenter facit quicquid honori Dei militare cognouerit. Multum enim commendat bonitatem Dei non solum largitas sua, sed etiā iniquitas nostra. Si enim magnum est nil promerentibus gratis impendere, multa, quale quantūve erit tribuere bona promerentibus mala. O qualis pietas, quam nulla nostra superare potest impietas. Alia enim sunt quæ misericorditer ignoscit, alia quæ affluenter tribuit. Confiteamur ergo illi, & mala nostra a nobis esse, vt piè ignoscat, & bona nostra ab ipso esse, vt conseruet, & augeat. Hoc Iudas incessanter excitat, ne ingratus appareat, vel de indulta venia, vel de concessa gratia. Ideoque rectè hic filius Iudas vocatur, quia verus amor semper confitetur. Ecce primi quatuor filij Lyæ scilicet timor pœnæ, dolor pęnitentiæ, spes veniæ, amor iustitiæ. Et post hoc desinit parere, quia sibi sufficere posse æstimat, cum se vera bona veraciter amare considerat.

Quòd Rachel idest ratio primo suscepit filios ex Bala idest imaginatione. Cap. LXI.

NAto itaque Iuda idest, bonorum inuisibilium desiderio exurgente atque feruente Rachel incipit amore prolis æstuare, quia incipit velle cognoscere. Vbi enim amor ibi oculus, & libenter aspicimus, quæ multum diligimus. Ergo quanto plus crescit Iudas, idest affectus diligendi, tanto amplius in Rachel feruet desiderium pariendi, idest studium cognoscendi. Sed valde difficile est, immo penè impossibile mentem carnalem, & adhuc in studijs spiritualibus rudem, ad inuisibilium intelligentiam assurgere, & in eis contemplationis oculū figere. Quærenti enim inuisibilia nihil aliud occurrit, nisi qui cogitare cōsueuit sola visibilia. Melius tamen est qualicunque modo illa cogitare, quàm obliuioni, vel negligentiæ tradere: facit ergo quod potest, & intuetur ea per imaginationem, quæ necdum videre valet per intelligentiæ puritatem: sicque Rachel prius habet liberos de ancilla, quàm generet de seipsa. Suadet enim ratio commodius esse qualicunque modo vera cogitare bona, & imaginaria, quadam saltem pulchritudine, ac eorum desideriū animum accendere, quàm in falsis deceptorijs bonis cogitationem figere. Vide quomodo etiam diuinę scripturæ huic speculationi alludant, & humani infirmitati condescendant. Res enim inuisibiles per rerum inuisibilium formas describunt, & earum memoriam per quarundam concupiscibilium specierum pulchritudinem mentibus nostris imprimunt. Hinc est quòd nunc terram lacte, & melle manantem promittunt. Nunc flores, nunc odores nominant, nunc per cantus hominum, nunc per cantus auium cęlestium gaudiorum armoniam designant. In Apo. enim Iohannis cęlestis Hierusalem ornatus per aurum, & argentum, & gemmas præciosas multipliciter describitur. Et scimus, quia nihil talium est ibi per speciem, vbi tamen totum est per similitudinem. In omnibus his habet Bala vnde Dominæ suæ seruiat, quorum ei memoriam pro voto repræsentat. Nunquam enim imaginatio rationi vtilior esse poterit, quàm cum ei in tali obsequio deseruit.

De duplici imaginatione. Cap. LXII.

SEd sciendum quod imaginatio alia bestialis est, quando. s. per ea quæ pauloante vidimus, vel fecimus absque vlla vtilitate, & deliberatione huc illucque vaga mente discurrimus hoc etiā & bestia facere potest. Alia vero rationalis, quando scilicet ex his, quæ per sensum corporeum nouimus, aliquid imaginabiliter fingimus. Verbi gratia, aurum & domum vidimus, auream domum nunquam vidimus, auream tamen domum imaginari possumus si volumus, hoc vtique bestia facere non potest, soli rationali creaturæ hoc possibile est, huiusmodi imaginatione sæpe vtimur, cum quæ sint futuræ vitæ bona, vel mala diligentius rimamur. Nunquam hic sola mala, nunquam hic sola bona, sed permixta simul & bona & mala. Item hic sicut nec sola, sic nec summa inuenimus. Ibi vero & summa & impermixta bona vel mala esse non dubitamus. Quotiens igitur ex multis bonis, vel malis, quæ in hac vita sensus corporeus experitur, quale scilicet vel quantum esse possit illud futuræ vitæ summum bonum siue malum colligitur. Et ex horum imaginatione quædam futurorum imago figuratur. Talis vtique imaginatio rationalis esse conuincitur, & ad Balam & Rachel pertinere videtur. Ad Balam pertinet inquantum imaginatio est, ad Rachel inquantum rationalis. Talis itaque proles, & imaginationis est per natiuitatem, & rationis per adoptionem. Ex Bala namque nascitur, sed per Rachel moderatur. Neminem autem conturbet, quod & matrem & prolem imaginationem appellem, sed hoc volo esse inter matrem & filium quod est inter instrumentum & actum, & sæpe instrumentum & eius actionem vno nomine appellamus. Nam illud quod videmus, & illud quo videmus visum vocamus.

De duobus filijs Balæ. Cap. LXIII.

RAtionalis imaginatio alia est per rationem disposita, alia intelligentiæ permixta. Illa vtimur quando secundum visibilium rerum cognitam speciem ad inuisibilium cognitionem ascendere nitimur, in illa est imaginatio non sine ratione, in ista intelligentia non absque imaginatione. Isti sunt duo filij Balæ, quorum primogenitus Dan dicitur, posterior Neptalim nominatur. Ad Dan itaque specialiter pertinet consideratio futurorum malorum, ad Neptalim speculatio futurorum bonorum. Dan nihil nouit nisi corporalia, sed ea tamen rimatur, quæ longe sunt a sensu corporeo remota. Neptalim per rerum visibilium formam surgit ad rerum inuisibilium intelligentiam. Infernalia enim tormenta longe a sensu corporeo remota non dubitamus, quia vbi vel qualia sint videre nō possumus. Sed cum hæc quotiens volumus per ministerium Dan præ oculis cordis habemus. Nemo enim fidelium cum infernum flammamque gehennæ, tenebras exteriores in scripturis legit, hæc figuraliter dicta credit, sed ista veraciter, & corporaliter alicubi esse non diffidit. Rectè ergo horum considerationum ad Dan specialiter iam pertinere diximus, vbi sola imaginatione opus habemus, quamuis eam in tali negocio non sine rationis dispositione tractemus, sed cum terram lacte, & melle manantem cęlestis Hierusalem muros ex lapidibus præciosis portas ex Margaritis, plateas ex auro legerit. Quis sani sensus hoc iuxta litteram accipere velit. Vnde statim ad spiritualem intelligentiam recurrit, & quid ibi mysticum contineatur exquirit. Multa tamen quæ etiam de tormentis malorum scripta sunt mysticè sunt accipienda, & multa de futuræ vitæ bonis quamuis corporalia describantur spiritualiter sunt intelligenda. Illa autem consideratio meditanti facilius occurrit, quæ in sola imaginatione consistit. Nam illa quæ cum intelligentia permiscetur quanto subtilior tanto difficilius inuenitur. Vnde est, quòd Dan prius, Neptalim vero posterior nascitur.

De officio Dan. Cap. LXIIII.

HOc autem valde notabile est, quòd Dan secundum præsentium rerum imaginationem veram repræsentat rerum futurarum imaginationem fictam. Neptalim vero sæpe per descriptæ rei imaginationem fictam surgit ad intelligentiam veram. Non enim licet de futuris bonis per spiritualē intelligētiā aliquid falsum fingere, quamuis absq; culpa fit tormēta malorū multo plus aliter q̄ sunt p imaginationē cernere. Quis.n. ea prout sunt in hac vita contemplari sufficit, sed quisque ea pro arbitrio mentis non qualia sunt, sed qualia fingere nouit figurādo ea describit. Vnde fortassis hic talis filius Dan .i. iudicium vocatur, quia in tali repræsentatione non experientia

experientia

perientiæ documentum, sed suę discretionis sequitur arbitriū. Est tamen huius nominis alia ratio. Sancti etenim viri quotiēs se sentiunt turpibus cogitationibus pulsari, solent in ipso etiam tentationis aditu futura tormenta ante mentis oculos ponere, & per considerationem pœnæ vlciscuntur, & damnant blandimenta culpę. Quia ergo per officium Dan illicitas cogitationes deprehendimus, arguimus, damnamus, recte Dan, idest iudiciū vocamus. Sed quid hic de turpibus tm̄ cogitationibus loquimur, q̄nquidem vanas, & inutiles perfecti viri non leuiter abominant̄ pp̄ illud. Ve q̄ cogitatis inutile, & illud. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictū, &c. Quid q̄so fiet de his, quæ sentimus non sine quodā illicito affectu, q̄n Spiritussanctus aufert se ab his, quæ sunt sine intellectu. Multorū.n.est seipsos reprehendere de peruerso opere, vel de praua voluntate, pauci vero sunt, q̄ seipsos diiudicent de inordinata cogitatione: sed quia perfecti viri hoc faciunt, Iacob præcipit dicens. Dan iudicabit po.s. sicut & t.I.Si.n. Dan populum suum districte custodiat, si iudicium suum diligenter exerceat, fiet vt in cæteris tribubus raro inueniatur, q̄d de iure damnari debeat. Mens etenim quæ statim in ipsa suggestione præcidit illecebrosam cogitationem, non facile rapitur in prauam delectationē: sicut & culpa, quæ prohibetur ante prauum consensum nunq̄ transit in actum. Semper inueniet Dan in tribu sua, q̄d examinare debeat, & q̄d iure reprehendat, q̄uis in alijs possit fieri, vt aliq̄n aliqua earū sine culpa valeat inueniri. Aliarum namque culpa est in uoluntate, huius aūt ordinatio sæpe est in necessitate: nunq̄.n.malum approbo, nunquam malo consentio, nunq̄ perficio nisi ipse voluero. Malum autem per cogitationem occurrere, potest etiam inuito, sed ad Dan pertinet exurgens malum statim in iudicio adducere diligenter discutere, deprehensum damnare, & deceptoriam cogitationem ex alia consideratiōne percutere.

De Officio Neptalim. Cap. LXV.

SEd sicut ad officium Dan spectat per repræsentationē pœnæ reprimere exurgentia vitia, sic ad Neptalim pertinet per cōsiderationē præmiorū inflāmare desideria bona. Q̄d duobus modis facere consueuit. Vtitur namque aliq̄n translatione aliq̄n comparatione. Cōparatione q̄n ex præsentiū bonorū multitudine, vel magnitudine colligit illa futuræ vitæ gaudia quot vel quanta esse p̄nt. Verbi gratia inspecta sæpe Solis claritate cōsiderat quanta futura erit lux illa spiritalis, si tanta tamque mirabilis est lux ista corporalis. Quanta namque putas erit illa, q̄ erit nobis cōis cum Angelis si tanta est ista quā habemus cōem cum bestijs? Qualis erit lux futura beatorū, si talis est p̄sens ista lux miserorum? Itē multiplicitatē bonorū inuisibiliū connijcit ex multitudine bonorum visibilium. Quot sunt.n.colores, quot odores, quot sapores, si tot delicię corporum, quot erunt deliciæ spirituum? Translatione q̄nque rerum visibiliū quālibet descriptionē transfert ad rerum inuisibiliū significationē. Verbi gratia. Audit in scripturis notari lucē inaccessibilē. Quærit ergo, q̄ sit lux ista incorporea, & inuenit, quia est ipsa sapiētia. Sicut.n. lux illa exterior illuminat oculos corporum, ita illa oculos cordium. Liquet ergo, quā recte s̄m vtramque interpretationē Neptalim dicatur, quia cōparatio, vel conuersio interpretatur. Solet namque cognitam quālibet rerum uisibiliū naturā conuertere ad spūalem intelligentiā. Hmōi ergo speculatio, quæ p̄ Neptalim designatur, habet aliquid singulare valdeq; notabile. Est .n.& promptior in meditatione, affabilior in sermone. Vñ & p̄ Iacob dr̄. Neptalim Ceruus emissus. Ceruus pp̄ currendi facilitatem, emissus pp̄ currendi auiditatem: & recte non Aui volanti, sed Ceruo currenti comparatur. Nā dum per rerū visibiliū formam, rerum inuisibiliū naturam, quęrit quosdam saltus dare, non aūt ad plenum volatū conualescere consueuit, q̄a in eo, q̄ se ad sūma erigit, rerū corporearū secū trahens vmbrā ima oīno non deserit. Vultis audire eloquia pulchritudinis, qualia Neptalim formare consueuit. Osculetur me, inquit, osculo oris sui. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore lāgueo. Fauus distillans labia tua, &c. Sic nouit Neptalim carnalia cum spūalibus permiscere, & per corporalia incorporea describere, vt vtraque hoīs natura in eius dictis inueniat, vnde se mirabiliter reficiat, qui ex incorporea, & corporea natura constat. Illud aūt in eius dictis valde est mirabile dignumque admiratione, q̄ tunc fere semp delectabilius blandiuntur, q̄n iuxta literæ sensum nihil sonare v̄nr. Quale est illud. Capilli tui sicut gre. ca. Nasus tuus sicut turris libani. Caput tuū sicut car. Sed forte in hmōi dictis hoc est, q̄d tā libenter cōplectimur, q̄d ex iocūda quadā, vt ita dicā, literæ fatuitate, ad spiritalē ītelligētiā cōfugere coartamur. Hæc sufficiāt de filijs Balæ, restat nūc de filijs Zelphę.

De Duobus filijs Zelphæ. Cap. LXVI.

SI per Zelpham debemus sensualitatē accipere, quam virtutis prolem pōt ipsa gignere, nisi vt discat in rebus prosperis temporaliter viuere & in aduersis patientiam hr̄e? Isti sunt Gad & Aser, rigor abstinentiæ, & vigor patientię. Gad nascitur prior, Aser aūt posterior, quia prius est, vt spernentes simus ad bona propria, postea ēt ut fortes simus ad toleranda mala aliena. Hęc est gemina virtutum proles, quā quidē parit Zelpha in dolore, verum̄th ad magnā beatitudinem dn̄æ suæ. Hinc est q̄ nato Gad Lya exclamat dicens fœliciter, & iterum Aser nascente hoc p̄ beatitudine mea. Mea inquit non sua. Vnde.n. sensualitas exterius per carnē atteritur, inde cordis affectio ad puritatis integritatem reparatur. Quanta.n.putas pax cordis est, nulla huius m̄si di oblectamēta cōcupiscere, nulla eius aduersa formidare. Quid illius gaudiū imminuat, qui ēt de illata cōtumelia, vel qualibet præssura exultat. Duo.n.sunt ex quibus constat gaudiū beatitudinis; carere.s.eo, q̄d nolis; & hr̄e, q̄d uelis. Fœlicem.n.dicimus, qui nil patitur, q̄d nolit, & beatum cui suppetūt, quæ cupit. Isti sunt Gad, & Aser, quorum prior calcat mundanam gloriam, alter pp̄ Deum libenter patitur mundi præssuram. Prius aūt semper est, ut ancilla Rachel redigatur sub uiri potestate, quam ancilla ipsius Lyæ. Si.n.imaginationis euagatio, quæ fit per inutiles cogitationes prius non reprimitur, absque dubio sensualitatis appetitus immoderatus minime tēperatur. Qui igitur vult corporalium voluptatū desideria temperare, prius assuescat carnales delicias nunquam, vel raro cogitare: profecto quanto talia rarius cogitaueris, tanto rarius, tantoq; tepidius ea desiderabis. Patet nihilominus, q̄ Gad, & Aser nunquam adoptiuos filios Lya faceret, nisi sororis suæ Rachel adoptiuam sobolē assidue cerneret. Quis.n.vnquam affectioni cordis persuadere posset mundi huius prospera contemnere, & eius aduersa non formidare, nisi suggerentibus Dan, & Neptalim futuræ uitæ tormenta, vel præmia æterna frequenter immo pœnè indesinenter cogeretur aspicere. Nunc aūt per assiduam considerationem futurorum malorum facile ei persuadetur contemptus præsentium bonorum, & iterum per iugem contemplationem æternæ fœlicitatis inflammatur ad uoluntariam tolerantiam præssuræ temporalis.

De Officio Ruben, & Mandragoris. Cap. LXVII.

TImere autem Deum propter seipsum, hoīes autem propter Deum, est Rubem nunc intus morari, nunc foris inueniri. Exit ergo tempore messis triticeæ, quando ex imperio obediētiæ exercet se in operibus iustitiæ. Sed q̄n ad perfectam, putas, obedientiam conualesceret, nisi eum Gad, & Aser.i.amor abstinentiæ, & patientiæ ad contemptum voluptatis, uel ad tolerantiam tribulationis aīasset? Duo enim sunt, quæ solent perfectionem obedientiæ præpedire i. ne cogamur, uel amata deserere, uel aspera tolerare. Sed si semel animus amore abstinentiæ, uel patientiæ perfectæ incaluerit, protinus Rubem ad oēm obedientiam absque ulla contradictione se subdit. Qui.n.tam aduersa perpeti, quam in prosperis non delectari apud semetipsum statuit, quæ difficultas eius obedientiam ulterius minuere poterit? Si enim dura, & aspera quæque pro Dei amore etiam per memetipsum appeto, cur non magis hæc ex adiuncta obedientia ad maioris meriti gratiam tolero? Recte ergo, post natum Gad, & Aser, Rubem exire dicitur, quia timor Dn̄i ex uoluntaria abstinentia, & patientia ad omnem obedientiā roboratur. Sed quātus qualisque bonæ opinionis odor de ipso circumquaque spargitur, qui nulla molestia, nullaque inopia a studio obedientiæ præpeditur. Hæ sunt Mandragoræ quas Ruben inuenit, quas ab ipso mater eius s. Lia, accipit, q̄n oblata laus affectum tangit. Tempertate uero Rachel non Mandragoras, sed Mandragorarū partem petit. Nam ualde est difficile, ut animus quamuis remitens ex oblata laude non hilarescat. Absente adhuc uiro vix Lia partem concedit, sed in eius aduentu, eius desiderio vberius accensa, nil sibi ex eis ulterius reseruari uoluit. Sic mens hominis spiritalis dulcedine tangitur, quicquid prius de humana laude concupierat libenter obliuiscitur. In hunc autem modum Mandragoræ de possessione Lyæ utiliter rediguntur sub Rachel potestate. Nouit enim Rachel, quam Lya Mandragoris melius uti. Nam quicquid affectio cordis usurpata ad laudem sui, rectius sane ratio retorquet ad gloriam Dei. Mandragoræ nec post natos tot Lyæ, nec post gemunos liberos Balæ, sed post natiuitatem filiorum Zelphæ statim leguntur inuentæ. Ad filios namque Lyæ uoluptates, ad filios Balæ cognationes ad filios Zelphæ pertinent actiones. Et quamuis uera laus sit de recta uoluntate, eam tamen non laudamus nisi appareat in opere.

De quatuor filijs ancillarum, & officio eorum.
Cap. LXVIII.

HOc autem de duarum filijs istarum ancillarum retinendum, q̄ ex eorum vigilantia conscientiæ nostræ ciuitas mirè custoditur, multumq; protegitur. Primogenitus namque Balæ

Bala eam componit intrinsecus. Primogenitus enim Zelphæ munit eam extrinsecus. Per Dan reprimuntur mala intus exurgentia, per Gad repelluntur mala exterius exurgentia. Ad Dan pertinet disciplina cogitationum. Ad Gad autem spectat sensuum. Debet itaq; Dan euigilare ad discretionis iudicium, Gad dimicare fortiter per abstinentiæ exercitium. Vnius est sedare ciuilem discordiam, alterius repellere hostilem pugnam, hic vigilat contra ciuium perditionem, ille contra hostium incursionem. Disciplina enim corporis sine disciplina cordis inutilis est. Disciplina vero cogitationum, sine disciplina sensuum obseruari non potest. Vnde satis constat, q̧ sine adiutorio Gad, qui contra exteriora euigilat, Dan in componenda ciuium pace intus inaniter laborat: prius itaq; Gad se accingit, quando sensuum dissolutionem per disciplinam restringit; Tuncq; forti prælio dimicat, quando desideria carnalia per carnis mortificationem trucidat. Assistunt, & eis fratres sui non segnes ad auxilia ferenda. Neptalim intus cum Dan, Aser exterius cum Gad. Gad itaq; & Aser vigilant contra hostes, Dan, & Neptalim solliciti sunt circa ciues. Dan terret minis, Neptalim fouet promissis. Adiuuat, & Aser exterius fratrem suum, latus vnum protegit, ille alterum defendit. Gad certat in dextero, Aser in sinistro. Quantum putas Aser iste abundat in diuitijs spiritualium consolationum, cuius diuitias quælibet aduersitas non tam minuere, q̄ augere solet. Nam quanto diutius premitur exterius, tanto delectabilius gloriatur interius. Hæ sunt illæ deliciæ, quas tãtum sitiunt, non dico pauperes, & ignobiles, sed etiam ipsi Reges, & Principes. Aser inquit pinguis panis eius & p̄.d. regibus. Si.n. gaudium est in cœlo super vno peccatore penitentiam agente, quanta tunc solemnitas erit super quolibet iusto pro iustitia libenter moriente. Vere Aser pinguis panis dicitur. Qua putas largus esse potest in necessitates pauperum, cui superabundat parare delicias Regum? quantum putas mirantur, quantum vegratulantur in eius constantia, quos viuentes adhuc in valle lachrymarum premit infirmitas sua, si tantum delectantur in eius operib. illi etiam quos iam absorbuit fælicitas illa æterna.

De Ortu Isachar, & eius officio. Cap. LXIX.

Hostibus itaque fugatis, ciuibusque pacificatis, nil iam obstat vt arbitror, quin illa nostra ciuitas experiatur, q̄ sit illa pax Dei quæ exuperat omnem sensum, vel quã sit magna multitudo dulcedinis, quam abscondit Deus timentibus se. Est enim manna absconditum, & nisi gustanti omnino ignotum. Vnde & ei dicitur. Intra in gaudium domini tui. Hic est ille filius Lyæ, qui ei quinto loco nascitur. Est enim gaudiũ (vt superius diximus) vnus, de principalibus affectibus. Pro tali enim prole Lya Mandragoras contempsit, vt talem filiũ hr̃e possit. Mens etenim quæ in laude hominum delectatur, q̃d sit æternum gaudium experiri non meretur. Recte aũt post natiuitatem Gad & Aser Lya talem filium genuit, quia nisi p̄ abstinentiam & patientiam mens humana ad verum gaudiũ non pertingit. Oportet ergo non solum falsam delectationem, sed & vanam perturbationem excludere, qui vult de veritate gaudere. Horum aũt vnum abstinendo superamus, alterũ patiendo calcamus. Hic talis filius Isachar dicatur, q̃d merces interpretatur. Quid enim aliud tot tantisque laboribus quærimus, huius mercedis toties quasi quasdam primitias, & arram accipimus, quotiens ad illud Dñi nostri gaudium internum intramus, & aliqua parte gustamus. Hanc aũt degustationem scriptura sancta nunc gustum, nunc ebrietatem vocat, vt q̄ sit parua vel magna ostendat, parua quidem ad comparationem futuræ plenitudinis, magna aũt in comparatione cuiuslibet mundanæ iocunditatis. O dulcedo miranda, modicum quiddam de tanto fęlicitatis pelago mentibus instillas, mentem tñ quam infundis plene inebrias. Siue inqt in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. Quõ putas inebriatus erat, quõ mundus ei in obliuionem venerat, qui ipsum nesciebat. Visitasti inquit terram & inebriasti eam. Cur non etiam mare? quia mens, quæ per varia desideria fluctuat, q̄ adhuc sæcularium curarum procella exagitat, illo torrente voluptatis, non potatur, quanto minus inebriatur. Mare enim & cætera elementa semper in motu sunt, & sola terra stãte, stare cætera nesciunt. Quid ergo per terram nisi fixam cordis stabilitatem debemus accipere. Debet ergo fluctuationẽ cordis restringere, & ad vnius veri gaudii desiderium cogitationum affectionumque motus colligere, qui se cupit illo veræ sobrietatis poculo inebriandum fore. Inhabita inquit terram, & pasceris in diuitiis eius. Hæc est illa terra, quam iste Isachar vidit, & concupiuit. Multum sibi subito vilu erat, qui se Asinum reputabat. Multum concupiuit terram quam vidit, pro qua ad omnem laborem fortis perdurauit. Pene autem non plene hãc morientium terram deseruerat, pene non plene illam viuentiũ terram apprehenderat, qui inter terminos habitabat, quia vilissimis, quia paucissimis huius vitæ bonis cõtentus erat. Huius terræ miseræ extrema tenebat, quia per frequentes mentis excessus perhennis vitæ bona prægustabat, illius beatæ terræ initia tangebat. Satagebat istam penitus deserere non poterat, ambiebat in illam totus intrare, nec valebat. Fecit ergo quod potuit inter terminos habitauit. Mansueti ait hæreditabunt terram & de.in m.̄ pacis. In illa quidem labor non est, sed ad illam sine labore peruenire non potest. Duo sunt, terra & requies, duo cõtra duo, Contra miseriam mentis tranquillitas, contra concupiscentiam cordis stabilitas. Nullam molestiam sentire est bene requiescere, nullis concupiscentiæ fluctibus agitari est, proculdubio iam in terra morari. In terra enim tali requies talis. Ve mihi misero, qui vsque hodie viuo super terram, vagus sequẽdo concupiscentiam, profugus declinando miseriam, semper de est q̃d concupiscam, vbique inuenio quod fugiam. Et proculdubio terra talis non stabilitas cordis, sed duritia & insensibilitas, est mentis. Sed spiritus tuus bonus Domine deducet me in terram rectam, qualem Isachar vidit & concupiuit, eo.s. q̧ esset ibi requies bona, & ipsa terra optima. Est enim fructus terræ illius sublimis, mirabilis, singularis. Huius siquidem terræ fructibus, mens hominis sæpius satiata & aliquatenus impinguata, mirandam subito contra omnia pericula fortitudinem accipit, & ad omnium vitiorum odium conualescit.

De ortu Zabulon, & eius officio. Cap. LXX.

Hinc est q̧ post Isachar Zabulon nascitur, qui habitaculũ fortitudinis interpretatur. Quid enim per Zabulon intelligimus, nisi odium vitiorum, odium bonum, odium ordinatum. Hunc in nobis affectum Propheta ordinare cupiebat cum dixit. Irascimini & nolite peccare. Quid est enim peccando nõ irasci, nisi homines vtiliter non ad oculum amando eorum vitijs indignari. Hunc habere se filium idem Propheta significabat cum dixit. Perfecto odio oderam illos, &c. Et alibi. Omnem viam iniquam odio habui. Hic est ille egregius Dei miles, qui bella Domini præliari nõ cessat, & quem vsitato vocabulo scriptura sacra zelum Domini vel zelum rectitudinis appellat. Recte ergo post Isachar, qui merces interpretatur, Zabulon, idest habitaculum fortitudinis nascitur, quia post degustatam æternæ retributionis dulcedinem animus contra tentationum argumenta mirabiliter roboratur, suaque subito pericula paruipendens, Domini iniurias fortiter vlciscitur. Hinc est q̧ Moyses ille mitissimus post. 40. dierum ieiunium spiritalium deliciarum refectus satietate mirifica, intantum subito zelum contra fabricatores, vel cultores Idoli exarsit, & statim adiunctis sibi qui Domini erant, per medium castrorum de porta ad portam percutiendo transiret, & præuaricatorum tria millia in mortem prosterneret. Iste est Zabulon, qui irascendo iram Dei placare consueuit, qui pie sęuiendo, dum hominum vitia percutit, eis, quasi non parcendo melius parcit. Absque dubio nihil sic placet Deo, nihilque placat Deum, quõ zelus animarum. O quam multi multas cæterarum virtutum proles ex Dei gratia mente conceperunt & de se genuerunt, qui hunc filium hr̃e non potuerunt. Quam multos hodie videmus spiritu pauperes, spe gaudentes, charitate feruentes, multum abstinentes, admodum patientes, ad zelum tñ animarum nimis tepidos, multumque torpentes. Alij quoq; ad custodiam humilitatis delinquentes increpare non præsumunt; alij ne charitatem fraternam turbare videantur, peccantes arguere metuunt; sic & alij aliis, & alijs adhuc modis, q̧ zelare pro Domino nolũt virtutis hoc esse fingunt vel virtutem esse credunt. Econtra multi q̃d agunt in spũ feruoris, agere se arbitrãtur zelo rectitudinis, & q̄ veraciter exequuntur non odio hoĩum exercere se putant, sed simulant odio vitiorum. Sed seipsos quæso interrogent, vtrum in veritate diligant, quos quasi instigante Zabulon tam acerbe castigãt, forte adhuc quæ sint illæ spiritales deliciæ per experientiam scire minime poterunt, ad quas eos quos arguũt, vel flagellant, suis inuitare flagellis, vel etiam increpationibus videri volunt. Iudam & Isachar priusquam Zabulon Liam peperisse legimus, qm̃ mens, q̄ charitatis, & internæ suauitatis, adhuc expers est, rectitudinis normam in suo zelo seruare non põt. Charitas.n. docet quomodo tractare oporteat, quos Zabulon castigat, spiritalium notitia docet, quæ sit illa suauitas ad quam inuitantur, vel etiã compelluntur, quibus exterior iocunditas interdicitur, pro qua sępe Zabulon vrgente durius arguuntur. Iudas, itaq; docere debet modum, Isachar aũt causam correctionis, vt moderãte Iuda fiat in spiritu leuitatis, & Isachar suggerente fit causa vtilitatis.

Adhuc de officio Zabulon.i.veri zelatoris. Cap. LXXI.

Debet Zabulon non solũ delinquentes corripere, sed & eos tpe tribulationis contra persequentes defensare. Alioqn verus zelus nõ est, si patior est ad feriẽdũ, q̄ ad ptegẽdũ. Vide ergo quõ domus inhabitãtẽs quousque superius protegit, & ab

& ab omni parte eos cingit, & tamen nisi fortis, & firmiter munita sit, habitaculum fortitudinis non erit, sic perfectus zelus debet infirmiores contra aeream potestatem doctrina & oratione protegere, & contra mundana pericula vndique munire, & in vtroq; non solum infatigabilis, sed etiam insuperabilis perseuerare, semper esse paratior ad mala fereda, quàm ad inferēda: & amplius vtiq; dolet cū cogit eos p culpas pcutere, q̄ cū cogit p eorū defensione purgare. Libēter ergo se occurrētib. periculis obijcit, alioquin frustra in littore maris habitat, in statione Nasi cōtra marina mundanæ pressuræ discrimina trepidat, nisi tempestatib. diu fatigatos, & tandē littorib. electos blande excipiat, & benigne foueat. Sidon venatio interpretatur, per quam rectè deceptionum fraudulentia intelligitur. Satagit ergo Zabulon iste non solum imbecille quosque erigere contra furorem persequentium, sed quoslibet etiam simplices eripere de laqueo venantium, lingua scilicet adulantium, lingua detrahentium, seminantium inter fratres discordias, concitantium rixas. Pertingit ergo vsque ad Sidonem, quotiens præuenit insidiatorum dolosam machinationem, siue malignorum spirituum, siue perfidorum hominum. Figit ergo fortitudinis suæ habitaculum e regione maris in confinio Sidonis, vt hinc vigilet contra sæuitiam persequentium, illinc contra fraudulentiam insidiātium. Cogitet ergo qui potest qualis sit hic filius, & quanta sit eius virtus, cuius officio, quisque non solum seipsum contra vitia munit, sed etiam alios a peccati laqueis eripere contendit. Ignoro an possit hac gratia interim maiorem aliquam Deus homini conferre, quàm vt eius ministerio peruersi homines in melius mutentur, vt de filijs Diaboli filij Dei efficiantur O qualis dos, quanta dignitas talem gratiam a Deo accipere. Non decuit cęlestem sponsum sponsæ suæ dotem aliam donare, quàm vt per adoptionis gratiā possit multos Deo filios gignere, & de filijs iræ regni cęlestis hæredes ascriberel. Merito ergo Zabulon nato exclamat Lia. Ditauit me dominus dote bona.

De Ortu Dinæ. *Cap.* LXXII.

Sed nūquid post has virtutum soboles saltem dabitur cuiquis sine peccato viuere, vt saltim post vitiorum odiū possit sine vitio esse, immo eos sæpe per quos Deus aliorum errata corrigere disponit, ex magnæ pietatis dispensatione grauiter cadere permittit, vt ex propria culpa discant, quàm misericordes in aliorum correctione esse debeant. Sed quantum putas erubescant, cum se in id vnde alios corripiunt, vel forte in aliquid grauius lapsos conspiciunt. Hinc est, q̄ post Zabulon nascitur Dina, quia sæpe nimium zelum interuenientę culpa sequitur verecundia, sed ordinata, solum peccatum erubescere est ordinatam verecundiam habere. Sed qui Zabulon mūdum gignere meruit, frustra Dinam se posse gignere credit. Disce prius peccatum odisse, & tunc illud incipies veraciter erubescere: ille pudor verus esse cognoscitur, quem viciorum odium præcedit, & comitatur, alioquin si in peccato depræhenderis, & deprehensus pudore infunderis, non te credo erubescere culpam sed infamiam. Habent vtique homines peruersi etiam verecundiam, sed vtinam bonam, vtinam ordinatam. Nam vtique si bonam haberent, peruersi forsitan non essent. Peccatum etenim si perfecte erubescerent, non tam facile committerent. Qualis putas pudor est erubescere paupertatem, & erubescere humilitatem? illud non pudet eos erubescere, ad quod docendum non puduit cęlestem magistrum de cęlo descendere. Discite a me, inquit, quia mitis sum, & humilis corde, &c. At illi ecōtra magis abominantes, quàm sectantes humilitatem, multo amplius erubescunt habere sordidam vestem, quam sordidam mentem. Quòd multi hodie sunt, quos magis puderet in oratione fecisse barbarismum, contra regulam Prisciani, quàm protulisse mendacium contra regulam Christi. Sed quid hoc istis loquimur, qui sæpe etiam sua crimina iactant, quandoquidem illi etiam qui spirituales videntur, hunc pudorem haud facile superant. Sæpe in prædicationis officio contingit eos superbire, vnde constat eos contra superbiam subtiliter disserere, & si forte interloquendum breuem sillabam producerent, magis eos fortassis puderet de vitio orationis, quàm de vitio elationis. Nō est credendum hanc esse illam verecundiam, quam intelligere debemus per Dinam. Ecce de carnalib. omitto, cum spiritualib. tantum interim sit mihi sermo. Si cogereris coram multitudine nudo corpore trāsire, nunquid posses non erubescere? Cogita ergo si tantum confunderis, quando immunda cogitatione in mente sordidatis. Cur te iactes amplius Dinam genuisse, & ordinatam verecundiam habere, si minus erubescis pudenda cordis, quàm corporis, si magis vereris vultum hominum, quàm conspectum Angelorum. Siccine magis est erubescendum, quod Deus fecit bene, quàm quod tu male fecisti. Diligenter igitur considerauti, q̄ sit rarum, vel q̄ paucorum humanam verecūdiam plene vicisse, & solam illam quæ ordinata est possidere. Non erit vnde quis admirari debeat, cur talem tam sero prolem Lia pariat.

Cur post Zabulon orta sit. *Cap.* LXXIII.

Dina iudicium istud interpretatur. Hoc itaque est illud inditium quo quisque a propria scientia conueniēter conuincitur condemnatur, & digna confusionis pęna mulctatur, in quo vnus idemque est ille qui iudicat, & ille qui iudicatur. Idem ipse qui condemnat, & qui condemnatur. Istud enim demonstrationem signat. Et quid aliud hæc adiectio, quàm animum audientis in admirationem excitat. Vere iudicium mirabile, in quo quanto quisque seipsum ardentius diligit, tanto in seipsum acrius sæuit: & quo sibi parci vehementius cupit, tanto minus ipse sibi parcit: quia quo amplius suam confusionem formidat, eo acerbius sua quemq; confusio vexat. Sed si hæc inter alias virtutes digne annumeratur, cur per fęmineum & non potius per virilem sexum exprimitur? Sed quis nesciat verecundia, quamlibet honesta, cordis robur quantum emolliat, & quā sæpe fortia opera præpediat, dum animus hominis vltra modū fundi deuitat? Est itaque Dina non vir, sed fœmina, non filius, sed filia. Habet enim (vt ex prædictis apparet) Zabulon impetus vastos, & ingentes gerit animos, sed sciunt tam fœminæ, q̄ viri tumentes animos blandius alloqui, & iratos dulcius blandiri. Valde ergo oportunum videtur, quòd post Zabulon Dina nascitur, vt ex sororis lenitate fratris ferocitas tpetur. Multum.n. per omnem modum zelantis animi impetum tpat, cum in seipso inuenit quis vnde erubescat. Sed quia Dina nil virile, nil magnificum molitur, tribum in populo Israel facere non meretur. Sed quamuis pauida sit, vt pote fęmina ad opera fortitudinis, inuenitur tamen prouida & circumspecta ad custodiam honestatis. Et quamuis nesciat placere per fortitudinem, nouit tamen per formæ pulchritudinem. Vnde nanq; est, quòd verecundos homines fere semper cęteris charius amplectimur, nisi quòd in eis dum verecundię modestiam, modestiæq; gratiam miramur, Dinæ quodammodo pulchritudine allicimur.

De corruptione eiusdem. *Cap.* LXXIIII.

Hvius rei Sichem ille testis sit, quia ei tam ardenti amore inhæsit, vt mallet omnes mares suos absque mora circuncidere, quàm illam non habere. O quàm multi vsque hodie sunt, qui quod pro Deo facere noluerunt, sæpe pro amore Dinæ efficere non differunt: & pudendorum superflua, quæ pro Deo amputare debuerant, orta confusionis occasione pro euitando verecundiæ detrimento amputare non tardant, & malunt in amputandis vitæ suæ superfluis circumcisionis molestiam subire q̄ impudentes videri, & sine verecundia esse. Sichem quippe interpræatur onus vel labor. Videtis quia quicquid agitur pro lætitia vera, totū exercetur pro lętitia vana. Isachar laborat pro requie quam vidit, Sichem pro laudis vanitate, quam concupiuit. Recte tamen non laboriosus, sed labor appellatur, quia per suum laborem a veram requiem non producitur. Sichē egrędienti Dinæ decurrit, oppressitq;, & corrupit. Integritatem ergo quam intus fortassis cōseruare potuit, egressa amittit. Nam quoniam verecundiæ venustas ab omnibus fere commendatur, laudatur, amatur. Dina egredientem, & intima sua deserētem, & quæ eam humiliare consueuerat infirmitatis memoriam cito obliuiscentem subito hoīum laudes excipiunt. & eam dum fauoribus demulcent corrumpunt. Verumtamen tunc corruptionis suæ damna violentia quadam potius, quàm voluntate patitur, cum blandienti prauæ delectationi, quantum potest reluctatur. Sed quid eam sua intima deserere, & ad exteriora euagari compulit, nisi q̄ sæpe dū infirma nostra nimis erubescimus, an forte alij easdem infirmitatis in se sentiant mirari incipimus, & videmus nobis quoddam solatij genus inuenisse, si deprehendamus nos in nostra saltem delectatione vel socios habere. Inde fit vt incipiamus aliorum studia curiosius quærere, nunc vultum, nunc gestum, totiusq; corporis habitum frequenter circumspicere, eorū occulta & aliorū reatum libenter addiscere. Dū igitur Dina in alijs aīarum statū ex signis exterioribus deprehendere nititur, quid aliud quàm sua deserens ad videndas mulieres foras egreditur, forisq; vagatur. Et cum secum tacita sæpe comparat, q̄ multas pulchritudinis suæ magnitudine longe antecedat, quid mirum si appetitus eam vanæ gloriæ vehementius pulsat, cuius impetum dum resistendo reppellere non sufficit, quid aliud quàm viribus Sichem victa succumbit.

De bello fratrum eius contra Sichem. *Cap.* LXXV.

Qvod Dinæ fratribus merito displicuit, meritoque eos placare non potuit circūcisio, q̄ non tā pro Deo, q̄ pro Dina, non tā pro institutione diuina, q̄ pro verecundia humana facta fuerat, malum tñ in eis fuit iustæ sęueritatis modū excedere. O quanto sanctius erat viros, q̄uis non tā pro Deo, q̄ pro

pro Dina circumcisos ad verum Dei cultum paulatim perducere, quàm inopinata, & repentina morte percutere. Qui sunt istiusmodi circumcisi nisi mores non bona intentione correcti. Nec tamen in talibus debemus morum honesta destruere, sed intentionem mutare. Errant ergo vtique errant, qui objiciunt bona opera quamuis forte inchoata sint intentione mala. Errantium ergo suorum vltores huiusmodi, quid aliud faciunt, quàm quòd super circumcisos cum Symeon, & Leui iruentes, violenter occidunt. Gladius Symeonis exprobratio, gladius Leui exactio est. Solet enim Symeon corrupte menti exprobrare vehementer malum, quod fecit. Leui vero solet exigere violenter bonum, quod fieri oportuit. His stimulis quorundam mens vehementer accensa sæpe inconsolabiliter plangit ea etiã, quæ nullo modo potest euitare. Ea etiam sæpe inchoare præsumit quæ nullatenus valet consummare. Quid est enim eos arreptis gladiis Dinæ amatores interficere, quàm exprobratione ineuitabilium, vel exactione impossibilium eo vsque non solum vires corporis, verumetiam vigorem mentis attenuare, vt pro humana saltem verecundia non possit se mens a suis excessib. temperare. Vnde eis rectè per Iacob dicitur. Symeon, & Leui fratres, &c. O quales bellatores, qui dum fortiter egisse videri volunt, pacis suæ socios tam crudeliter quàm violenter occidunt. Per Isachar ergo intelligimus gaudium conscientiæ, per Zabulon odium malitiæ, per Dinam venustatem verecundiæ. Et sunt hi nouissimi tres liberorum Lyç, quos si cum quatuor superioribus annumeramus. 7. esse inuenimus. Primo itaque ordinatur timor, deinde dolor, post hos spes, & amor. Post hos quatuor ordinantur lætitia, & ira. Nouissime autem omnium verecundia. Itaque nihil aliud est Iacob huiusmodi liberos ex Lya genuisse, quàm animum affectionis suæ motus ordinando dignam virtutum sobolem de seipso procreasse.

De Ortu Ioseph, in quo designatur gratia discretionis. Cap. LXXVI.

Effectus autem isti tunc veraciter creduntur boni quando sunt non solum ordinati, sed etiam moderati. Sæpe namq; cum discretionis moderamen excedunt, virtutis nomen amittunt. Duobus autem modis filius æquitatis mensuram supergreditur, aut quia circa vnum aliquid nimis extenditur, aut quia ad innumera vel etiam inutilia passim dilatatur. Caute ergo circa omnes debet custodiri, vt non solum sint ordinati, sed et moderati. Timor enim nimius sæpe cadit in desperationem, dolor nimius in amaritudinem, spes immoderata in præsumptionem, amor superfluus in adulationem, lætitia superuacua in dissolutionem, ira intemperata in furorem. Ita virtutes in vitia vertuntur, si per discretionem non moderantur. Hic est ille Ioseph, qui sero quidem nascitur, sed a patre plus cæteris amatur. Merito ergo illa virtus singulariter diligitur, sine qua nulla conquiritur, nulla consummatur, nulla conseruatur, sed sero vix talem filium accipere meremur, quia ad discretionis perfectionem non sine magno vsu, non nisi per magna experimenta erudimur. Prius nos oportet in singulis virtutibus exerceri, & quid in vnaquaque possimus experiri, quàm possimus de omnibus plenam scientiam percipere, & de singulis sufficienter iudicare. Multa quidem de discretione legendo, multa discimus audiendo, multa ex insito nobis rationis iudicio. Verumtamen nunquam de hac ad plenum erudimur sine experientiæ magisterio. Post omnes sequi oportet, qui de omnibus iudicare debet. Sic dum longo vsu virtutum disciplina addiscitur, quandoque mens diu exercitata ad plenam motuum discretionem perducitur, & quasi de nato Ioseph iure lætatur. Ante huius natiuitatem eius fratres dum adhuc omnia sine discretione agunt, quanto vltra vires suas multa præsumunt, tanto sæpe deterius atque deformius ruunt. Vnde est, sicut iam diximus, quòd post eos Dina nascitur, quia frequenter deformem lapsum pudoris confusio comitatur. Patet autem ratio cur ancillarum nulla, nec ipsa quidem Lya, sed Rachel sola potuerit talem filium gignere: siquidem non est sensualitatis, non imaginationis, non denique ipsius affectionis, sed solius est rationis discernere sicut & intelligere. Hic est ille Ioseph, qui solus inter fratres tunica talari vestitur, quia sola illa actio ad consummationis talum, debitumque finis terminum perducitur, quæ per discretionis prudentiam moderatur Hic est Ioseph ille somniator, somniorumque interpretator, quia vera discretio in ipso tentationis articulo inter ipsa suggestionum fantasmata imminentiũ malorũ insidias detegit, & de futuris periculis cautos reddit. Accusat autem fratres suos apud patrem crimine pessimo. Vitiũ, qđ Deus singulariter detestatur hipocrisis intelligitur. Hoc per Ioseph detegitur, quando insidians malum per discretionem deprehenditur, & arguitur. Ad officium itaque Ioseph spectat cura, & custodia omnium fratrum suorum, disciplina singulorum ad ipsum dispõ gerendorum, prouidentia futurorum.

De Ortu Beniamin, in quo est gratia contemplationis. Cap. LXXVII.

Sicut autem per Ioseph gratiam discretionis, sic etiam per Beniamin intelligimus gratiam contemplationis, vterque de eadem Matre nascitur, quia & Dei cognitio, & sui ex ratione percipitur. Longe post Ioseph Beniamin gignitur, quia animus, qui in sui cognitione diu excitatus pleneq; eruditus non est, ad Dei cognitionem nõ sustollitur, frustraq; cordis oculum erigit ad videndum Deum, qui nondum idoneus est ad videndum seipsum. Præcipuum, & principale speculum ad videndum Deum animus rationalis est, absque dubio inuenit seipsum ad Dei similitudinem factum. Hoc itaque speculum non desinit verus Ioseph tenere, tergere, & indesinenter inspicere. Tenere, ne deorsum corruens, terræ per amorem inhæreat. Tergere, ne inanium cogitationum puluere sordescat. Inspicere, ne ad ima studia intentionis suæ oculum reflectat. Exterso autem speculo, & diu diligenter inspecto, incipit ei quædam diuini luminis claritas interlucere, & immensus, quidam insolitæ visionis radius oculis eius apparere. Hoc lumen oculos eius irradiauerat, qui dicebat. Signatum est super nos lumen. v.t.d.de.l.in c.m. Ex hac ergo visione videndi Deum flammam desiderij cõcipit, & fiduciam sumit. Beniamin itaque nascente Rachel moritur, quia mens ad contemplationem rapta, quantus sit humanæ rationis defectus experitur. Si enim aliqua argumentatione adire potuisset lumen illud diuinum, vtique inaccessibile nõ fuisset. Denique Apostolus gloriatur ad illud se non quidem isse, sed absque dubio raptum fuisse. Scio inquit hominem hmõi raptum vsque ad tertium cœlum. Alia est enim dignitas spiritus humani, alia angelici, & longe alia est excellentia spiritus diuini. Ad primum itaq; cçlum pertinet cognitio sui, ad tertium contemplatio Dei. Possumus tamen illam quæ in hac vita haberi potest Dei cognitionem tribus gradibus distinguere, & per tres cçlos diuidere. Aliter siquidem Deus videtur per fidem, aliter per rationem, atque aliter per contemplationem. Prima visio est infra rationem, tertia supra rationem. Ad primum itaque & ad secundum cçlum homines sanè ascendere possunt, sed ad aliud quod est supra rationem nisi per mentis excessum supra seipsos rapti nunquam pertingunt. Quòd autem per Beniamin illud genus, quod est supra rationem intelligere debeamus, ex matris eius morte conijcere possumus.

De monte contemplationis, & eius ascensu. Cap. LXXVIII.

Magna est altitudo scientiæ semetipsum perfecte agnouisse, mons magnus, & altus, plena cognitio rationalis spiritus omnium mundanarum scientiarum cacumina mons iste transcendit, omnem philosophiam, & ab alto despicit. Quid tale Aristoteles, quid Plato, quid tanta philosophorum turba tale inuenire potuit. Vere si seipsos plene cognoscerent, nunquam Idola adorassent. Hi defecerunt scrutantes scrutinio. Raro valde in hunc montem ascendere, sed multo rarius in eius vertice stare, & ibi moram facere, rarissimum autem ibi habitare, & mente requiescere contingit. Quis inquit as. in m.d. aut quis. s. in l. s. eius. Multi in ipsa ascensione defecerũt propter laborem ascendendi, & multi ab eius vertice ocius descenderunt propter laborem standi, sed forte iam ascendisti, nec hoc sufficiat tibi. Disce ibi habitare, & mansionem facere, & qualicunque mentis euagatione abstractus illuc semper redire absque dubio per multum vsum quandoque vertetur tibi in oblectamentum, in tantum vt absque vlla laboris difficultate possis ibi assiduus esse, quinimo pçna tibi potius sit alibi, quàm ibi moram aliquã agere. Mira iocunditas in hoc monte sine labore morari posse. Petro attestante, qui tanta & tam insolita suauitate allectus exclamat. Bonum est nos hic esse. Ascendere, & stare est virtutis, inhabitare, & requiescere fçlicitatis. Domine quis ascẽdet, dñe quis stabit in monte sancto tuo? Dñe quis habitabit. Dñe, quis requiescet in loco sancto tuo? Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me de. &c. Libenter n. sequor veritatem, non habeo suspectum talem ducẽ. Nouit ducere, nescit seducere. Sed quid est veritas. Ego sum inquit via, veritas, & vita. Christum ergo sequere, si non vis errare. In huius montis cacumine Christus trãsfiguratur. In ipso Moyses cum Helia vr̃, & sine iudice vterque cognoscitur, in ipso vox patris ad filium auditur. Vis videre Christum transfiguratum? Vis absque expositore intelligere legem, & prophetiam. Vis audire paterni secreti arcanum? ascende in montem ipsum, digne cognoscere teipsum. De cœlo enim descendit, gnothos olitos, idest nosce teipsum. Quod autem sine tribus discipulis in hunc montem ascendere noluit nec plus, quam tres secum ducere Christus, quæsiuit, forte in hoc docemur, quòd sine triplici studio ad huius cognitionis celsitudinem non perducimur. s. operis, meditationis, orationis,

ilis, multa enim experimur operando, multa inuenimus inuestigando, multa extorquemus orando. His tribus comitibus sibi adiunctis veritas in nobis proficit, & in alta se attolit, & eousque se per quotidiana incrementa exaltat, donec prædicti montis verticem tāgat. O quammultos hodie videmus studiosos in lectione, desidiosos in opere, tepidos in orōne, præsumentes tñ montis huius cacumina posse apprehendere, sed quando quæso apprehendent, qui Christum ducem nō habent? Neque enim ducit eos Xps, qui ascendere non vult nisi cum discipulis tribus. Iungant igitur studio lectionis studium operis, & orationis, absque dubio sine ingenti exercitio, sine frequenti studio, sine ardenti desiderio, ad perfectam scientiæ altitudinem mens non subleuatur. Multi montis huius iam se credunt apprehendisse suprema, constet eos eius vix tetigisse extrema.

Qualiter homo scire possit an illuc ascenderit. Cap. LXXIX.

SIt tibi certum signum quia mōtis huius verticem minime apprehendisti. Si Christum clarificatum nondum videre meruisti, mox vt te dux tuus Christus collocauerit in summo, apparet tibi in habitu alio, & te coram induitur lumine sicut vestimento. Animaduerte ergo, quia aliam in valle & aliā vestem Christus habuit in monte. In valle sane habet vestem integram, sed in monte tantum gloriosam. Nescit simplex veritas scismatum scissuras, & iccirco siue in valle siue in monte non induit Christus, nisi vestes integras, sed distingue inter doctrinam & doctrinam, & inuenies vestium differentiam. Docet terrena in valle, & celestia in monte. Quamdiu ergo adhuc in valle moraris, quamdiu ad alta non ascendis, non docet te Xps nisi de rebus terrenis, & infimis. Sed si iam te existimas ascendisse ad cor altum, & Christum videre transfiguratū, quicquid in illo videas, quicquid ab illo audias, non facile ei credas, nisi occurrant ei Moyses & Helias, scimus, quia in ore duorum vel trium stat omne testimonium. Suspecta est mihi omnis veritas, quam non confirmat scripturarum auctoritas, nec Christum in sua clarificatione recipio, si non assistant ei Moyses, & Helias, & in valle & in montis ascensione Christum sæpe recipio sine teste, nunq̄ aūt in montis vertice vel sua clarificatione. Si Xps docet me de rebus exterioribus, vel de intimis meis facile recipio, vtpote in his, quæ comprobare possum proprio experimento, verum vbi ad alta mens ducitur, quando de cœlestibus quæstio ventilatur, vbi de profundis rebus agitur, in tātæ sublimitatis vertice nō recipio Christum sine teste. Nec rata esse poterit quælibet verisimilis reuelatio, sine attestatione Moysi & Heliæ sine scripturarum auctoritate. Adhibeat igitur Xps, sibi duo testimonia in transfiguratione sua, si vult vt non sit mihi suspecta claritatis suæ lux, illa tam magna & tam insolita, pulchrum spectaculum valdeque iocundum cum reuelatione veritatis. Hinc procedit manifesta ratio, & ad confirmationē reuelationis illinc occurrit tam aperta, quam figurata locutio. Alioquin ab altitudine diei timebo, verens, ne forte seducar a Dæmonio Meridiano. Vnde enim tot hæreses, vnde tot errores, nisi quia Spiritus erroris transfigurat se in Angelum lucis. Certe vterque se transfigurat. Christus.s. & Diabolus, sed Xps lucis suæ veritatē confirmat in duobus testibus Apparēt itaq; Moyses, & Helias cum Dño in hoc monte. Apparēt aūt in maiestate nō in obscuritate literæ, sed in claritate spiritalis intelligentiæ.

Qualiter illic ad tonitruum vocis Diuinæ cadit auditor.
Cap. LXXX.

ECce q̄ magna sunt quæ in hoc monte gerūtur, sed adhuc his maiora sunt quæ sequuntur. Hoc.n. totum discipuli stantes aspiciunt, post modum in faciem cadunt. Ad tonitruum itaq; diuinæ vocis auditor cadit, quia ad id qd diuinitus inspiratur, humani sensus capacitas succumbit, & nisi humanæ rationis angustias, deserat, ad capiendum diuinæ inspirationis Arcanum intelligentiæ sinum non dilatat. Ibi itaq; auditor cadit, vbi humana ratio deficit, ibi Rachel moritur, vt Beniamin oriatur. Itaque idem (ni fallor) per mortē Rachel & casum discipulorū figuratur, nisi ꝙ triū in tribus discipulis.s. sensus, memoriç, & rationis defectus ostenditur. Ibi.n. sensus corporeus, ibi exterior memoria, ibique ratio humana intercipitur, vbi mens supra semetipsam rapta in superna eleuatur. Hic est inquit filius meus.d. in quo.m.cō. Aliud est dicere complacui, & aliud complacuit. Certe si filius aliud q̄ pater esset, posset patri in filio complacere, sed ipse pater sibi in filio complacere nō posset. Quid est dicere complacui, nisi qūo placui mihi in meipso ita placui mihi in filio, an forte eo ꝙ dicit mihi complacui in hoc suo beneplacito socium sibi hīe ostendit, quia qūo patri complacet in filio, sic in filio complacet & spūsancto. Vel forte iccirco dr̄ complacui, vt inde detur intelligi, qa qūo pater sibi complacet in filio, sic sibi complacet in spūsancto. Quid horū rectius dicitur, an potius totum hoc, quia quicquid horum eligitur, vnitatem substantiæ in diuersis personis astruit, si recte intelligatur. Ascendat ergo homo ad cor altū, si vult cognoscere illa, quæ sunt supra sensum humanum. Ascendat p̄ semet ipsum supra semetipsum, per cognitionem sui ad cognitionem Dei. Discat prius in Dei imagine quid debeat de Deo cogitare. Montis ascensio vt dictum est pertinet ad cognitionem sui, ea quæ supra montem geruntur pronehunt ad cognitionem Dei, illud ad Ioseph, ista ad Beniamin pertinere dubium non est.

Qualiter homo præparet cor suum ad illum ascensum.
Cap. LXXXI.

DIscat ergo dispersiones Israelis congregare, studeat euagationes mentis restringere, assuescat intimis suis immorari, exteriora omnia obliuisci, qui ad cœlestiū contemplationem anhelat, qui in diuinorum notitiam suspirat, faciat Ecclesiā non solum desideriorum, verumetiam cogitationum, vt discat verum bonum solum amare, & ipsum solum indesinenter cogitare. In Ecclesijs inquit benedicite Deo. In hac namque gemina Ecclesia cogitationum, & desideriorum. In hac gemina vnimitate studiorum & voluntatum Beniamin in excessum rapitur, & mens diuinitus afflata in superna eleuatur. Ibi inquit Beniamin adolescentulus, in mentis excessu. Prius tamen est cuique vt faciat de cogitationibus, vel desiderijs suis sinagogam quam Ecclesiam. Sinagoga congregatio, Ecclesia interpretatur conuocatio. Insensibilia, & bruta cōgregari possunt, conuocari autem non possunt, sed rationalium concursus spontaneo nutu fit, vt iure conuocatio dici possit. Si igitur persenseris desideria tua circa exteriores delectationes, affici, & cogitationes tuas in eis iugiter occupari cum magna solicitudine cōpelle intrare, vt saltem possis ex eis interim sinagogam facere. Sed cum illa desideriorum cogitationumque frequentis illius internæ dulcedinis, degustatione adiecta ad nutū rationis spōte occurrere, & in intimis fixa stare didicerit, Ecclesiæ vtiq; nomine vlterius digne censeri poterit. In huiusmodi Ecclesijs Beniamin libenter immoratur, mirabiliter delectatur. Et cum seipsum præ gaudio iam capere non possit, supra seipsum ducitur, per excessum mentis in superna eleuatur. Beniamin ait amantissimus domini habetur. Scimus, ꝙ in thalamis soleant sponsus, & sponsa simul morari amoris obsequijs, in alterutrū occupari, mutuis amplexibus, & charitate alterna confoueri. Mirandæ ergo pulchritudinis, & formæ singularis (ni fallor) prærogatiua pollet illa Beniamin nostra dilecta, cuius cōtubernium nunquam fastidire valet. Dixi inquit sapiētiæ soror mea es, & prud.vo.a.m. Intrans inquit in domum meam cō. cum illa &c. Eius siquidem frequens contubernium solet sane desiderium non minuere, sed augere, & amoris incendium acrius inflamare, mirum ergo nō est cur iste Beniamin tota die quasi in thalamo commoratur, qui talis sponsæ dulcedine fruitur, & inter humeros illius requiescens eius amore iugiter delectatur. Quam putas frequentes mentis excessus patitur, quam sçpe in extasim raptus supra seipsum ducitur, dum pulchritudinis eius magnitudine attonitus in eius admiratione suspenditur, & impletur absque dubio quod de eo legitur, Beniamin adolescentulus in mentis excessu. Notandum sane quomodo sibi occurrant testimonia scripturarum. Quod enim Propheta per Rachelis interitum quod Euangelista designat per casum discipulorum, hoc psalmista exprimit in Beniamin per mentis excessum.

De duobus contemplationis generibus. Cap. LXXXII.

POssumus tamen per mortem Rachelis, & per excessum Beniamin diuersa contemplationum genera non inconuenienter intelligere. Constat siquidem duo contemplationum genera supra rationem esse, & vtrūque ad Beniamin pertinere. Et primum quidem est supra rationem, sed non præter rationem, scdm autem, & supra rationem & præter rationem. Illa sane supra rationem sunt, sed præter rationem non sunt, quæ quamuis ratio patitur esse, nulla tamen humana ratione inuestigari, vel conuinci possunt. Ista autem dicimus, & pręter rationem & supra rationem esse, quibus videtur omnis iō humana contraria. Qualia sunt ea quæ de Trinitatis, vnitate credimus, & multa quæ de corpore Christi indubitata fidei auctoritate tenemus. Quod enim in vna & simplici essentia triplex persona sit vel ꝙ vnum idemque corpus eodem in tempore totum in diuersis locis esse possit, nulla humana ratio patitur, & huiusmodi assertionibus omnis absque dubio ratiocinatio reclamare videtur. Hæc sunt itaque illa, duo genera contemplationis, quorum vnum ad mortem Rachel, aliud pertinet ad Beniamin excessum. In primo Beniamin interficit matrem, vbi omnem supergreditur rationem. In secundo autem etiam seipsum excedit, vbi in eo quod ex diuina reuelatione agnoscit, humanæ intelligentiæ modum transcendit. Quid est autem Beniamin in Ægyptum descendere, nisi ab æternorum contemplatione

tione ad temporalia, contemplanda intuitum mentis reuocare, & ab æternitatis luce, quasi de cęli vertice vsque ad mutabilitatis tenebras intelligentiæ radios deponere, & in tanta alternantium rerum confusione, diuinorum iudiciorum rõnem perpendere & ex magna parte penetrare. Et quid est q̃ Ioseph & Beniamin conueniunt, & oscula iungunt, nisi q̃ meditatio & cõtẽplatio sæpe inuicem rõnis attestatione occurrunt. Nam quantum ad ghalem considerationem pertinet, sicut p Beniamin grã contemplationis, sic per Ioseph intelligi valet gratia meditationis proprie tñ expressius per Beniamin designatur intelligentia pura, per Ioseph vero prudentia vera. Cõprehensio rerum inuisibilium ptinet ad intelligẽtiam purã. Circũspectio vero morum ad prudentiam veram. Intelligentiam puram dicimus, quæ est sine imaginationis admixtione. Prudentiã aũt veram ad dñam eius, quæ dr̃ prudentia carnis, sm quam filij huius sæculi dicuntur prudentiores filijs lucis. Totiens ergo Ioseph super collum Beniamin ruit, quotiens meditatio in contẽplationem desinit. Tunc Beniamin fratrem suum sup se ruentem excipit, quando ex studio meditationis animus in contemplationẽ surgit. Tunc Beniamin & Ioseph oscula iungunt, qñ diuina reuelatio & humana rõcinatio in vna veritatis attestatione cõsentiunt. Vides ne quõ diuina scriptura circa vnã eandéq; rem significationis modũ alternat, vbiq; tñ aliqd adiungit, vñ sensum suum ex toto latere non sinat. In morte Rachel contemplatio supra rõnẽ ascẽdit, in introitu Beniamin in Ægyptũ cõtẽplatio vsq; ad imaginationẽ descẽdit: inde osculatione Beniamin & Ioseph diuinæ reuelationi humana rõ applaudit.

De quibusdam incidentibus. Cap. LXXXIII.

Tempore prænotato. s. imperante Conrado, Ludouicus Rex cœpit Vitriacum Comitis Theobaldi, vbi admoto igne incensa est Ecclesia, & in ea mille. 300. animæ diuersi sexus, & ætatis combustæ. Eodem tpe Senonis præsente Ludouico Rege fit Ẽporum & Abbatum religiosorum conuentus contra Petrum Abaelardũ, qui scãdalizabat Ecclãm, pphana quadam nouitate, verborum vel sensuum, & hic ab eis interpellatus, cum esset de iustitia responsurus, veritus audientiam sedis Apostolicæ appellauit, & sic euadens non multo post Cabilone apud sanctum Marcellum obijt. Innocentius et Papa migrauit, cui Guido castellanus Celestini nõie alteratus successit, Anno domini. 1144. Et hic completis. v. mẽsibus, & dimidio Papatus officio decessit, eique Lucius ex Gerardo Cãcellario factus Papa successit. Eo tpe, beato Bernardo Clareuallis mediãte, simultas, quæ inter Regem Ludouicum & Comitem Theobaldum incanduerat, sopita est. Anno dñi. 1145. Edisa Mesopotamiæ ciuitas, in qua erant Apostolorum Thomæ & Thadei corpora, & quæ sordibus idolatrię nunq̃ polluta fuerat, exquo primitus ad Christianissimum cõuersa est, a Turcis obsessa capta est. Lucius infra annum pontificij sui decessit, & eodem anno fames magna in Francia inualescit. Sanctus Bernardus in Alemania multas virtutes facit, vbi apud vrbem Spirensinm tantus erat concursus, vt Conradus Rex ne populus eum comprimeret, deposita clamide eũ in proprias vlnas suscipiens, de basilica asportaret. Bernardus Abbas sancti Anastasij eligitur in Papam Romanum & fit Papa. 172. vocaturque Eugenius tertius. Hic de Clareualle fuit Monachus, & beati Bernardi discipulus, vir tam honore quam æterna memoria dignus. Contra quem Romani Iordanem Patricium & Senatorem erigẽtes, ipsum ab vrbe deturbant. Ipse ergo seditione orta in populo, puluerem pedum in litigantes excussit, & relictis eis in Franciam venit, in cuius comitatu multa signa fecit sanctus Bernardus. Ad hunc Papam scripsit idem vir sanctus librum multę subtilitatis, & vtilitatis, cuius titulus est De cõsideratione. Sub Eugenio Papa huius nominis tertio translatus est liber Iohannis Damasceni presbyteri, de græco in latinum a Burgundione iudice ciue Pysano, in quo continetur orthodoxę fidei traditio in quatuor libros diuisa. c. capitulis distincta. Anno dñi. 1145. Rex Francorum Ludouicus captæ vrbis Mesopotamiæ zelo accensus, vel vt alij putant Vitriacensis incendij conscientia compunctus, apud Viseliacum affixo sibi crucis signo cum regni principibus, & multitudine innumerabili transmarinam peregrinationem proponit aggredi, Ecclesia Tornacensis, quæ per annos circiter. 600. a tpe beati Medardi sub Ẽpo Nouiomensi fine proprio fuit sacerdote, hoc anno cępit proprium Ẽpm hr̃e, Anselmo. s. Abbate scĩ Vincentij apud Lugdunum ab Eugenio Papa consecrato, & eidem vrbi in Ẽpum destinato. Per idem tps in Alemaniæ partibus admirabilis quædam virgo prouectę ætatis erat, cui tantam diuina virtus gratiam contulerat, vt cum laica & illiterata esset, mirabiliter tamen rapta frequentius in somnis disceret, nõ solum qd verbis effunderet, sed etiam quod scribẽdo latine dictaret, vt dictando catholicæ doctrinæ libros conficeret. Actor. Hæc fuit vt estimo sancta Hilegardis, quæ multa fertur prædixisse de futuris. Ad quam scripsisse dr̃ et beatus Bernardus Clareuallensis. Hæc ad Colonienses scribens, de futura clericorũ tribulatione dicit, q̃ clerici gloriam absque merito volunt hr̃e, & meritum absque opere. Andeberthus Marchię Comes vnici filij morte turbatus terrã suã Regi Henrico vendidit. Nã filius eius a quodam milite quem proditiose occiderat, viuus sublatus nusq̃ comparuit. Vnde territus pater crucẽ accipit, ac Hierlm vadit vbi & moritur. Cuius terram Gaufridus, & Hugo & Lesiniaco se dicentes hæredes repetunt, & tandem eam obtinẽt. Cronographus. Guillerus puer in Anglia crucifigitur a Iudæis in die parasceue in vrbe Noruuico de quo talis visio legitur.

De reuelatione inferni facta Guillero puero. Cap. LXXXIIII.

Puer quidam nõie Guillerus, annorum. 15. dormiens vidit virum splendidum dicentem sibi. Sequere me, & cœpit mox vmbram videre & terram a lęua, sed & leni visione ductoris sui confortatus est. Dehinc vallem vidit tenebrosam habentem hinc ignem, illinc aquam frigidissimam, vbi aĩæ de vno in aliud semper transibãt. Post hoc deduxit ille senior puerum ad alia tormenta, vbi vidit sedilia infinita ignea, & plebẽ innumeram eisdem impleri sedilibus, & Dæmones monetam flammeam de sacculis proferebant, & in ora singulorum proijciebant, q̃ illi per voces, & guttur emittebãt, sed Dæmones iterũ in ora eorum reingerebant. Postea vidit a Dæmonibus carnes, quæ perfecti hoĩs formam hr̃e videbantur, in caldaria pijci, & sub momento quasi mox nati infantes apparebãt. Hæ fuscinulis ignitis a caldarijs erectæ statim in priorem ætatẽ trãsformari videbantur, & sic sæpius in caldarijs retorquebantur. Ductus inde ad alium ignẽm, vidit innumeros hoĩes in eũ piectos, in singulis iuncturis dissolui, & iterum de flamma erectæ ad loca sua reuersæ sunt iuncturæ. Postea vidit multos super rotas volubiles affigi, viros per virilia, Fęminas per membra genitalia, & omnes clamabant, ve ve. Post hoc vidit multos super sedes igneas, quasi fures in campo suspẽsos capitibus deorsum. Alij frigore morientes, vestes subterpositas videbant, sed tangere non valebant. Alij fame cruciati cibos delectabiles subterpositos tangere non poterant. Et in quacumque necessitate positis alijs non subuenerant, in eadem consolationem nullam recipiebant. Postea vidit tartarum apertum, qui videbatur in descensu profundior quã sit longitudo viæ a Dorobernia in Lundoniam. Iste hostis antiquus sedebat in medio flammæ in sex partes distentus. Cum aũt puer staret iuxta orem putei tremẽs, teter spũs, qui sinistro lateri eius semper ab egressione domus adhęrebat, cœpit eum accusare dicens. Omnia praua huic puero semper suggessi, ea vero quę puer confessus fuerat ante pascha, nam post pascha hoc accidit omnino tacebat, tot tamen & tanta crimina illi obiecit, vt ad æternam damnationem sufficere crederentur. Tunc ad admonitionem ductoris, cum puer signo crucis se muniret, puteus non comparuit. Ductore vero illo recedente, puer diu in tenebris stetit tremens.

De visione Guilleri pueri a Iudæis crucifixi. Cap. LXXXV.

Euertens aũt ductor puerum ad lucidum splendorẽ duxit, & statim apparuit murus infinitę longitudinis, & latitudinis, in quo nullus patebat aditus, venientes illuc in momento vltra se raptos inuenerunt. In patria illa desiderabili apparuit domus rotunda, quę 12. portas habebat, sicut scriptum est. Ab oriente portę tres, &c. Hanc ingressi tam amplam viderunt, vt quotquot in mundo sunt ipsius partem decimam implere non possent, ibi multos in magna gloria videbat, sed alij alijs gloriosiores, tunc vidit decem beatorum catervas. Veniens aũt ad oriẽtalem portam circa mediũ hostij, vidit altare qddã, circa qd viri splendidi sedebant, qui oẽs vni tanquam præstantissimo fabulabantur, ille coronam auream habebat in capite. 12. crucibus aureis insignem, puerum in hac visione lętantem, alloquitur ductor suus. Hic tibi locus erit si bene vixeris, sciasque hunc esse puerum Guillerum quem Iudęi apud Noruuicũ crucifixerunt. Iterum digressus ab eo statim redijt, & dixit. Sequere me, quia illuc te reducam, vbi te cępi iubente Deo. Venies aũt, si bene laboraueris, ad hanc gloriam. Mox ad corpus licet renitens reuersus est. Hic in 2. feria pauloante nonam dormire cœpit. In tertia feria circa tertiam in faciem se erigens signauit se, qñ. s. tartarum vidit apertum. In 5. feria circa meridiẽ reuixit. Anno domini. 1147. Cõrado Rege in Purificatione beatæ Mariæ apud Francofort constituto, Abbas Clareuallis scũs Bernardus tam Regi quam cunctis fere Principibus crucis affigit signũ, & socij peregrinationis multiplicantur per numerũ. Naualis Dei exercitus ex Anglia, Flandria, atque Lotharingia. collectus. 3. idus Aprilis, de tremendo portu Angliæ est. 200. fere nauibus profectus. 4. Cal. Iulij, in vigilia Apostolorũ Petri, & Pauli Vlysbonam applicuit, & eam post 4. mensiũ obsidionem

per

per multas cędes, per multam macerationem Dei virtute & sua industria capiunt, & cum de ipsis tm̃ essent. 13100. hostium. 20100. & 600. superantes, ingressi cum hymnis Ecclesiam dedicantes, E̅pos ibi & clericos ordinauerunt. Ad corpora ibi occisorum tres recuperauerũt vsum loquendi. Hoc anno Guillermus Niuernensis Comes relicto sæculi principatu & omni honore calcato Carthusiam petit, ibique Deo digne & humillima paupertate conuersatus, infra annum conuersionis suæ fœlicem terminat cursum vitæ. Conradus Rex mense Maio cum multitudine innumerabili & incomparabili peregrinationem aggressus, transito prospere Bossoro, dum ad expugnandam Iconium inconsulte diuertit, consumptis terræ germinibus, & deficientibus victualibus, cum suis fame afflictus redit, & persequentibus Thurcis multa milia suorum amittit.

De concilio Remensi & Gilberto Porreta. Cap. LXXXVI.

ANno domini. 1148 Remis concilium a Papa Eugenio celebratur, in quo concilio publice confutauit beatus Bernardus magistrum Gilbertum cognomento Porretam, disputando cum eo singulariter tanq̃ sui tpis singularis athleta. Hic Gilbertus, erat Pictauorum E̅ps, in sacris literis plurimum exercitatus, sed sublimiora se scrutatus ad insipientiam sibi. Siquidem de Trinitatis vnitate, & diuinitatis simplicitate, non simpliciter sentiens, nec fideliter scribens, discipulis suis panes proponebat absconditos, & furtiuas propinabat aquas, nec facile quid saperet, immo quantum desiperet personis autenticis fatebatur. Timebat. n. q̃d apud Senonas Petrum Abaelardum ei dixisse ferunt. Nũc tua res agitur, paries cũ proximus ardet. Nouissime tñ cum tam super hoc fidelium inualesceret scandalum, cresceret ẽt murmur, vocatus ad mediũ est, & librum tradere iussus, in quo blasphemias euomerat. Graues, quidem sed verborum quodam inuolucro circumseptas. Sanctus ergo Bernardus primo quidem totum q̃d ille verborum cauillationibus occultare videbat̃ subtilioribus interrogationibus eliciens, deinde tam suis ratiocinijs, q̃ sanctorum testimonijs biduana disputatione redarguit. Considerans aũt nonnullos ex his, qui p̃sidebant, iam quidem animaduertentes blasphemiam in doctrina, adhuc tñ auertentes iniuriam a persona, accensus est zelo & domesticam sibi Gallicanam seorsum conuocat Ecclesiam, cõi deinceps consilio a patribus. 10. prouinciarum, alijs aũt E̅pis & Abbatibus plurimis dictante viro Dei nouis dogmatibus opponitur symbolum nouum. Cui ẽt subscribuntur nõia singulorum, vt eorum videlicet oĩum sic irreprehensibilis zelus cæteris innotescat. Ita demum Apostolico iudicio, & auctoritate vniuersalis Ecclesiæ error ille damnatur. E̅ps Gilbertus an eidẽ damnationi consentiat interrogatur. Consentiens, & publice refutãs quæ prius scripserat, & affirmauerat, indulgentiam ipse consequitur, maxime q̃ ab initio captus fuisset, ea lege se eadẽ disputationem ingredi, vt promitteret sine vlla sese obstinatione pro Ecclesiæ sanctæ arbitrio correcturum libere opinionem suam. Horũ duorũ magistrorum Petri videlicet Abaelardi, & Gilberti Porretæ quidam discipuli nimiũ zelantes pro ipsis, beato Bernardo & toti Cisterciensi ordini postea detrahere cœperunt.

De fame & pestilentijs illius temporis. Cap. LXXXVII.

EOdem anno Franci per deserta Syriæ dolo & astutia Grecorum & crebro assultu Thurcorum, detrimenta maxima patiuntur, & fame nimia cruciati, quidam Equorũ, & Asinorum carnibus vescũtur, sic cum multo labore & dãno multis fame pereuntibus, vix tandem Seleuciam venerunt, & Antiochiam, & Palestinam nauibus petierunt. Nam anno p̃cedenti Rex eorum Ludouicus peregrinationem aggressus, cum infinitis, & expeditis suorum militibus, per Hungariam profectus, transito Bosphoro, occursu Conradi Regis exceptus, & ab Imperatore Græcorum nauibus eius fuerat Hierosolymam euectus. Hoc quoque anno Lauduni. 4 nonas Iulij factis tonitruis, in monasterio sancti Vincentij Monachis diuini officij cursum complentibus, duo ex his subito fulminis ictu corruentes expirauerunt. Alij quidam tacti vel territi vix cõualuerũt. Fulmine ẽt altaris lintheum vrente, & sacrarium penetrãte, & de magna cruce partẽ, partem quoque claustralis hostii asportante, tota domus repletur horrore. In alijs ẽt locis hoĩbus, seu hoĩum ædificijs, vel aĩalibus fulmine pereuntibus, mala q; solito grauiora Xp̃iani contingere sunt significata. Dicunt etiam Hierosolymis in templo Dñi, siue in monte Oliueti fulminasse & eius infortunii præsagium fuisse. In territorio Gebenensi Lupus quidam, corporis magnitudine & animi ferocitate aliis dissimilis, hoĩes, deuorauit, & plusquam. 30. aĩas diuersi sexus, & ætatis, vita priuauit. In alijs ẽt locis hoc anno Lupi similiter noscuntur operati. Obsessa per triduum Damasco a Francis, & Germanis, ac Hierosolymitanis captis iam muris anterioribus, qui hortos ambiebant, cum in breui ciuitas capiẽda putaretur, dolo vt aiunt Principum Palestinorum obsidio remouetur. Factaque discessione Rex Francorum & Imperator iterũ cõdicto die ad obsidendam Ascalonem cum suis Iope conueniunt, sed Hierosolymitis minime iuxta condictum occurrentibus Imperator Constantinopolim nauibus euehitur. Rogerus Rex Sycilię exercitum naualem direxit ad fines Aphricæ, captaque insigni ciuitate, quæ dicitur Aphricasuilla, affixa clipea aliisque castris pluribus Archiepiscopum Aphricæ, qui sub seruitute Romam venerat consecrandus ad sedem remittit liberum. Henricus Ludouici Regis Francorum filius contempto mundi scemate pro Christo in Clareualli indutus monachali scemate p̃uehitur ad Episcopatum ciuitatis Beluagicæ. Interim Emanuel, recepto in deditionem Curfolio. Siculorum naues per suos insequitur & captis nonnullis nauibus ex fuga liberatur, & a Rege Rogero nec nõ a Papa Eugenio honorifice suscipit̃, ac deducit̃.

De raptu animæ Tundali, & eius visione.
Cap. LXXXVIII.

ANno domini. 1149 qui fuit annus secundus expeditionis Hierosolymorum, Cõradi Regis Romanorum, & annus quartus Eugenij Papæ, in quo anno ipse Papa de partibus Galliarum Romam reuersus est, in quo etiam anno sanctus Malachias in Clareualle defunctus est, visa est hæc visio. Duæ sunt Metropoles in Hibernia, Ardinacha septentrionalium Hiberniensium, Australium Caselensis, de qua ortus fuit vir quidam Tũdalus, nomine, nobilis genere, crudelis actione, forma corporis egregius, fortitudine robustus, de salute animæ suæ nihil sollicitus, grauiter ferebat si quis ei vel breuiter de salute animæ loqueretur. Ecclesiam negligebat, pauperes Christi nec videre volebat, scurris, & ioculatoribus pro vana gloria distribuebat quicquid habebat. Hic cum multos haberet amicos, & sodales, inter eos habebat vnum, qui commilitonis debito, trium Equorum debitor erat. Hic cum statutum terminum præstolaret, transacto termino illum conuenit, qui cum bene receptus ab eo perhendinaret tribus noctibus cępit tractare de cæteris rebus. Cui cum ille responderet, se modo ad manum non habere q̃d petebat, iratus recedebat, debitor autem illum mitigare cupiens, rogauit eum vt priusquam recederet secum cibum sumeret. Resedit & securi deposita, quam in manu tenebat, cibũ cum illo sumere cœpit, statimque percussus inuisibiliter manũ quam extenderat replicare non potuit ad os suum, & clamare cœpit terribiliter, suamque securim quam deposuerat vxori socij commendauit dicens. Custodi meam securim, quia ego morior, statimque corruit corpus eius exanime acsi nunquam animam habuisset. Assunt omnia signa mortis, accurrit familia, tollitur cibus, exclamant armigeri, plorant hospites, corpus extenditur, pulsantur signa, accurrit clerus, mirantur populi, totaque ciuitas subita boni militis morte turbatur. Ab hora. 10. in 4. feria vsque in eandem horam sabbato mortuus, sic iacuit. Calor tamen modicus in sinistra parte pectoris diligenter palpantibus sentiebatur, & ideo eum subterrare noluerunt. Post hoc resumpsit spiritum ex debili flatu quasi per vnius horæ spaciũ respirare cœpit. Mirantibus omnibus debili intuitu circumspicere cępit. Interrogatus si vellet communicare, innuit sibi afferri corpus Dñi, q̃d cum sumpsisset, & vinum bibisset, cępit in gratiarũ actione Deũ laudare & dicere. O Deus maior est mĩa tua quam iniquitas mea, licet magna sit nimis. Quantas ostendisti mihi tribulationes, multas & malas & con. v. me. & de. ab. ter. i. re. me. Quod cũ dixisset statim sub testamento omnia, quæ habebat dispersit, & dedit pauperibus, & se signo crucis signari cępit, & pristinam vitam funditus se relicturum vouit, & cuncta quæ viderat, & passus fuerat narrauit dicens.

De Aspectu Dæmonum, & Angeli, qui deduxit eum.
Cap. LXXXIX.

CVm anima mea corpus exueret, & illud mortuum esse cognosceret, reatus sui conscientia cępit formidare, & quid faceret nesciebat. Timebat quidẽ sed quid timeret ignorabat, volebat ad corpus redire, sed intrare non poterat. Foras exire se vbique pertimescebat, igitur flens, & plorans, & tremebunda, & quid ageret nescia, in nullo confidens nisi in misericordia Dei, tandem vidit ad se venientem tantam immundorum spirituum multitudinem, vt non solum totam domum, & atrium domus, sed etiam vicos, & plateas ciuitatis implerent, & circundantes miseram animam dixerunt. Cantemus huic miseræ animæ debitum mortis canticum, quia filia mortis est, & cibus ignis inextinguibilis, amica tenebrarum, & lucis inimica. Et conuersi ad eam stridebant dentibus in ipsam, & vngulis proprijs præ furore nimio genas teterrimas laniabant dicentes. Ecce misera populus, quem elegisti cum quibus arsura intrabis in infernum, nutrix scandali, amatrix discordiæ, quod & nos amamus. Quare non superbis modo? quare non adulte-

adulteratis, quare nõ fornicaris? Vbi est vanitas tua, & vana lętitia, vbi risus immoderatus, vbi fortitudo tua qua plurimis insultabas? Quare modo non innuis oculis? non teris pede, nõ digito loqueris, non prauo corde machinaris malum, sicut facere solebas in leuitatibus, & leccacitatibus tuis? Cũ hæc & similia diceret, uidit a longe venientem quasi stellam lucidissimam, in quam statim iufatigabiles fixit intuitus, sperans se aliquod solatium per eam percepturum. Erat autem Angelus eius, qui cũ appropinquasset proprio eam salutauit nomine dicens. Aue Tũdale. Quid agis? Videns autem ille speciosum iuuenem nimis, & audiens se proprio nomine salutatum, præ timore simul, & gaudio sic rñdit. Heu Dñe pater, circumdederunt me dolores inferni. præoc. me. la. m. Cui Angelus. Modo me vocas Dñm, & patrem, quem semper tecum habebas, & nunquam tali nomine dignum me iudicabas. At ille. Dñe vbi vnquam te vidi, aut vnquam dulcissimam vocem audiui? Ad quem Angelus. Ego semper te sequebar a natiuitate tua quocumque ibas, & nunquam meis consiliis acquiescere volebas. Et extendens manum in vnũ immundorum spirituum, qui præ cæteris ei maledictis insultabat. Ecce inquit ille cuius voluntati, & consilio obtẽperabas, sed aderit tibi misericordia Dei, q̃ tñ nõ meruisti. Esto ergo secura & læta, qa patieris pauca de multis, quæ merueras. Sequere me, & quæcumque tibi monstrauero memoriter tene, quia iterũ ad corpus reuerteris. Tunc illa vltra modũ perterrita relicto corpore suo, supra qđ steterat accessit propius. Dæmones hoc audientes, & mala, quæ minabant̃ se non posse inferre audientes blasphemauerunt, Deum iniustum esse dicentes, quia non reddebat sicut promiserat vnicuique ẽm opera sua. Et post hoc in semetipsos insurrexerunt, & plagis quibuscumque poterant se mutuo percutiebant, & nimio fętore cum ingenti tristitia, & indignatione recesserunt. Angelus aũt præcedens dixit ad animã. Sequere me. At ille rñdit. Heu Dñe mi, si præcesseris isti me retro capient, & æternis ignibus tradẽt. Ad quam Angelus. Ne timeas quia plures nobiscum sunt, quàm cum illis. Si Deus pro nobis, quis contra nos. Cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Veruntamen oculis t. con. & re. pec. vi. His dictis profecti sunt.

De Valle horribili, & ponte angusto. Cap. XC.

CVmque longius simul pergerent, nullumque præter splẽdorem Angeli lumen haberent, venerunt ad valẽ terribilẽ & tenebrosam valde, & opertam mortis caligine. Erat autem profunda, & carbonibus ardentibus plena, operculum ferreum hñs spissitudinis. 6. cubitorum, qđ ardore nimio ipsos carbones superabat ardentes. Cuius fętor oẽs, quas hucusque passa fuerat aĩa tribulationes, supe rabat. Sup illã laminã descendebat multitudo miserarum animarum, & illic cremabãtur, donec ad modum cremii in sartagine liquescerent, & qđ erat grauius ꝑ prædictam laminã colabantur, sicut colari solet cera per pãnũ, & iterum in carbonibus ignis ardentibus renouabant̃ ad tormẽtum. Hæc erat pęna patricidarum, fratricidarum, homicidarum vel facto vel consensu. Sed post hanc pęnã, inquit Angelus, ducentur ad maiores. Tu autem quamuis homicida sis, modo tñ istam non patieris. Post hoc venerunt ad montem miræ magnitudinis, & horroris, magnæ, & vastæ solitudinis, qui transeuntibus angustum valde præbebat iter. Ex vna parte illius montis erat ignis putridus sulphureus, & tenebrosus, ex altera parte nix glacialis, & ventus horribilis. Erat mons ille tortoribus plenus, qui furcas habebant ferreas ignitas, & tridentes acutissimos, quibus iugulabant animas transire nolentes, & ad pœnas trahebant; & per vices de niue, & grandine mittebant eas in ignem, & ẽconuerso. Hæc est, inquit Angelus, pœna insidiatorũ & perfidorum. Post hoc anima illa præ timore pedetentim Angelum sequens, venit ad vallem profundam, & putridam nimis & tenebrosam, cuius profunditatem ipsa quidem anima videre non poterat, sonitum tamen sulphurei fluminis, & vlulatum patientium in eo audiebat. Fumus verò de sulphure, & cadaueribus inde surgebat fœtidus, qui superabat omnes pœnas quas prius viderat: ibi erat tabula longissima de vno monte in aliũ mõtẽ porrecta, in modum pontis super vallẽ extensa, quæ mille passus habebat in longitudine, in latitudine pedem vnum. Quem pontem nemo nisi electus transire poterat. De hoc ponte vidit hæc illa anima multos cadere, & unum solum Presbyterum illæsum pertransire, qui erat Peregrinus portans palmam, & indutus sclauina, & primus ante intrepidus pertransibat Angelus autem timentem consolans animam dixit. Ne timeas ab hac siquidem pœna liberaberis, sed aliam patieris. Et præcedens tenuit eam, & ultra pontem duxit illæsam dicens. Hæc est inquit uallis horribilis in pœna superborum.

De Bestia monstruosa, & terribili. Cap. XCI.

PRætereuntes autem Angelo profecti sunt per viam tenebrosam, & tortuosam, & difficilem valde: & cum multum laborarent in eundo per tenebras, vidit aĩa a longe bestiã incredibili magnitudine, & horrore intolerabilem, quæ maior erat oĩbus montibus quos prius viderat. Oculi eius quasi colles igniti, os eius valde patens, & apertum videbatur posse capere. 9. M. hominum armatorum. Habebat autẽ in ore suo duos parasitos Gigantes versis capitibus valde incõpositos, quorum vnus habebat caput sursum ad superiores dentes præfatæ bestiæ, & pedes deorsum ad inferiores, alius verò ẽconuerso. Et erant quasi columnæ in ore eius, quę os illud in similitudinẽ triũ portarũ diuidebat, flãma inextinguibilis ex ore illo exibat, q̃ in tres partes ꝑ illas tres portas diuidebat̃, & cõtra ipsũ flãmã aĩæ dãnãdæ intrare cogebantur. Fœtor quoque incõportabilis ex ore ipso exibat, & planctus multitudinis de ventre eius per idem os audiebat̃. Intus. n. erant multa millia virorum ac mulierum dira tormenta luentiũ: ante cuius os etiã immundorum spirituum multitudo cogentium aĩas intrare stabat, eas antequam intrarẽt multis plagis, & verberibus affligentes. Cumq; aĩa Tundali diu aspexisset tã horribile monstrum, nimis exterrita dixit ad Angelũ. Dñe quare illuc appropinquas. Ad quam Angelus. Iter nostrũ aliter explere non possumus: hoc tormentum non possunt vitare nisi electi. Hæc bestia vocatur Acherons, & deuorat oẽs Auaros. De hac scriptum est. Absorbebit fluuium, & non mirabitur. Et habet fiduciam, ꝙ influat Iordanis in os eius. Hi verò, qui in ore eius, & inter dentes apparent contrapositi Gigantes sunt, & suis tpibus in secta sua nulli fideles fuerunt. Et cum hoc dixisset Angelus accedens propius antecedebat animam, & stetit ante bestiam. Aĩa uerò licet nolens sequebatur. Et cum simul starent ante bestiam, Angelus disparuit, & aĩa misera sola remansit. Dæmones autem circundederunt eam ut Canes rabidi, & flagellatã traxerunt secum in ventrem bestiæ. Quanta verò ibi passa sit uultus eius, & morum conuersio postea ditauit. Passa ibi est morsus, & ibi lacerationes Canum, Vrsorum, Leonũ, Serpentium, & animalium aliorum innumerabilium incognitorũ, & monstruosorum ferocitatem, & Dæmonũ ictus, ardorẽ ignis, asperitatem frigoris, fętorem sulphuris, caliginem oculorũ, fluxum lachrymarum ardentium, stridorem dentium, copiam tribulationum. Ibi se misera anima de præteritis accusabat, & præ nimia tristitia, & desperatione genas proprias lacerabat. Et cum se putaret ibi æternaliter damnatam, nescia qua ordine, extra bestiã se esse sentit. Et cũ longius a bestia iaceret debilis, aperiens oculos uidit ꝓpe, illum, qui antecedebat Angelũ lucis. Tũc illa gaudens, licet afflicta multum, laudauit Dñm de sua misericordia. Angelus autem Domini tetigit illam, & confortauit eam.

De Stagno tempestuoso, & ponte periculoso. Cap. XCII.

EVntes inde longius vident stagnum amplum valde, & tempestosum, cuius fluctus elati non permittebant cernere cœlum. Ibi erat plurima multitudo bestiarum terribilium mugientium, vt animas deuorarent: per lacum stagni pons multum angustus erat, & longus vsque ad duo milliaria. Latitudo eius erat vnius palmi, longior erat, & angustior, quàm põs superior. Eratq; tabula illa plena clauis ferreis acutissimis insertis, qui omnium transeuntium pedes perforabant. Omnesque bestiæ ad illum pontem conueniebant, vt inde cibum sumerent, animas scilicet quæ transire non poterant. Erant autem bestiæ tantæ magnitudinis, vt magnis turribus assimilarentur. De ore ipsarum exibat ignis tam vehemens, vt stagnum ipsum a cernentibus bulire putaretur. Vidit autem ibi animam quandam in ponte valde plorãtem, & se multis criminibus accusantem: eratque pondere magno manipulorum frumenti onerata, & hunc pontem cogebatur transire, & quamuis plantas clauis perforatas nimis doleret, magis ramẽ timebat in stagnum cadere, & in ora patentia. Quærenti Tundalo quid hoc esset, dixit Angelus. Ista pœna specialiter tibi condigna est, & tui similibus furtum perpetrantibus, vel magnum, vel modicum. non tamen eodem modo patiuntur, qui in minimis, & qui in magnis delinquerunt, nisi illud modicum sacrilegium fuerit. Sacrilegij autem reus est, qui vel rem sacratam, vel de loco sacrato aliquid furatur. Maximè vero Rei sunt, qui sub habitu Religionis delinquunt. Hunc pontem oportet te transire, & Vaccam indomitam tecum ducere, & illæsam vltra pontem mihi reddere: quia Vaccam Compatris tui aliquando furatus es. Ad quem Tundalus. Domine nonne ego illam reddidi? Reddidisti inquit, sed quando illam abscondere non potuisti. Et ideo non plenum patieris supplicium, quia minus est malum velle, quàm perficere, licet vtrumque malum sit ante Deum. Et his dictis ostendit ei Angelus Vaccam indomitam. Tundalus vellet nollet tenuit Vaccam, & eam quibuscunque poterat minis instigare conabatur ad pontẽ.

Bestiæ

bestiæ vero mugientes veniebant,& cibum suum de ponte expectabat. Tundalus cœpit iter agere, Vacca autem nolebat eum sequi. Cum staret Tundalus cadebat Vacca,& cum illa stabat, cadebat Tundalus. Et sic versa uice,modo cadendo, modo stando venerũt vsque ad medium pontis. Cumque illuc venissent, viderunt quendam, qui portabat manipulos tritici sibi venire obuiam, qui rogabat animam Tundali,quæ Vaccam ducebat, ne sibi pontem præoccuparet, & Tundalus similiter illum rogabat, vt iter suum eum complere permitteret, qd iam mediũ perfecerat neuter eorum non dico reuerti,sed nec respicere retro poterat. Sicque stantes,& plorantes pontem plantarum suarum sanguine cruentabant. Cumque ita diutius starent nescientes quo modo vterque alterum se pertransisse vidit. Tundalus autem Angelum suum, quem retro reliquerat ante se stantem vidit. Qui dixit ei. Beneuenias, de Vacca amplius non cures,qa nihil amplius ei debes. Cumque Tundalus ostenderet pedes suos, diceretque ꝙ amplius ire non posset. Respondit Angelus, Meminisse enim debes, quam veloces fuerunt pedes tui ad effundendum sanguinem. Et ideo contritio & infœlicitas in vijs tuis. Et tangens eum sanauit eum & sic processit. Et cum diceret Tundalus. Domine quo imus modo? Respondit Angelus, Quidam tortor teminus nostrum expectat aduentum, cuius hospitium non possumus præterire,quod hospitium semper est plenum hospitibus,sed hospes ille adhuc alios hospites ad supplicium desiderat inuenire.

De Furno flamineo. Cap. XCIII.

CVmque irent per loca tenebrosa & arida apparuit eis domus aperta maxima,quasi quidam mons arduus præ nimia magnitudine rotunda, quasi furnus flamma inde exibat,quæ per mille passus animas quas inuenire poterat cõburebat. Quod videns Tundalus dixit ad Angelum. Ecce appropinquamus ad portas mortis,quis me miserum liberabit? Cui Angelus. Ab ista quidem exteriori flamma liberaberis, sed ipsam domum vnde procedit, intrabis. Et cum propius accederent,viderunt carnifices cum securibus, & cultris,& bisacutis, & dolabris,& terrebris,& falcibus,& forcipibus acutissimis,& vangis, & fossorijs, & cæteris instrumentis,quibus animas excoriare,vel decollare,vel scindere, vel trũcare poterant in medio flammarum stantes,& sub manibus eorum multitudinem animarum hæc omnia sustinentium, Quod videns Tundalus dixit ad Angelum. Obsecro domine si placet,ab hoc solo me libera supplicio,& cæteris,quæ post hoc occurrerint,me tradi cõcedo. Cui Angelus. Hoc est maius supplicium omnibus, quæ hactenus vidisti,sed adhuc vnum videbis maius,intra istud supplicium quia Canes rabidi te expectant. Tundalus autem tremens, & præ angustia deficiens rogabat, ne intraret, sed non profecit. Dæmones autem videntes eum sibi concessum circundederunt eum,& magnis conuicijs exprobrantes,eum supradictis instrumentis in frusta disceperunt. Dominus huius domus dicebatur Phristinus in qua erat gemitus, & tristitia, fletus, & stridor dentium, lentus ignis extrinsecus, & intrinsecus vastis incendium. Auiditas, sibi cibi inexplebilis ibi erat, nec satiari poterat nimietas gulæ,verenda loca doloribus cruciabantur ꝑ maximis, pudenda ipsa putredine corrupta videbantur scaturire vermibus,& in ipsa verenda virorum ac mulierum non solum sæcularium,sed etiam religiosorum diræ quędam intrabãt bestiæ, ibique anima Tundali se iuste pati talia fatebatur, sed quando Deo placuit nesciens quo ordine se extra tormenta esse cognouit. Sedebat autem in tenebris,& in vmbra mortis,& videns Angelum suum dixit. Heu Domine mi,vbi est qđ audiuimus? Misericordia Domini plena est terra. Rñdit Angelus, Hæc sententia multos decipit, Deus tamen licet sit misericors, est tamen iustus,multa vindicat, sed plura condonat. Tu iuste passus es quicquid passus es, sed tunc gratias ages,quando videbis,quæ tormenta per misericordiam Dei euaseris. Si Deus dimitteret cuncta cur homo iustus esset? Et si supplicia non pertimesceret quare peccare timeret,vel a voluptatibus suis se auerteret? Et quid opus esset vt confessi pœniterent,si Deum non timerent? Peccatoribus pœnitentiam in corpore agentibus misericorditer a Deo parcitur, sed ñ pro suis meritis puniuntur. In istis quoq; pro suis excessibus tpale commodum in corpore degentibus iuste tollitur;sed bona eis sine fine mansura misericorditer cum Angelis reseruantur. Multa mala opera condonat Deus,nullus tamen opus bonum ab eo irremuneratum relinquitur. Nemo. n. liber est a peccato,nec & infans vnius horæ,multi tñ liberantur a pęna, vt eos non tangat vmbra mortis, Ideo ãt iusti qui pęnas non patiuntur post mortem, ad vidẽdum tamẽ illos ducuntur, vt visis tormentis a quibus per Dei grãm liberantur,magis inardescant in amorem Dei & in laudem creatoris sui: sicut econtrario aĩæ æternis supplicijs dignæ prius ducuntur ad sanctorum gloriam, vt visis præmijs,quæ sponte deseruerunt magis postea doleant. Nullum. n. tam graue suppliciũ est,quam a Dei & sanctorum consortio sequestrari. Ideo ille Presbyter quem primum pontem secure transire vidisti,ductus est ad supplicium,vt visis pęnis ardentius laudet illum, qui vocauit eum ad gloriam suam. Nam fidelis seruus,& prudens inuentus est, & ideo accipiet coronam vitæ,quã repromisit Deus diligentibus se. Sed qm̃ nondũ oĩa mala vidimus properemus.

De bestia alata,& stagno congelato. Cap. XCIIII.

PRæcedente igitur Angelo, vidit Tundalus bestiam cæteris quas ante viderat longe dissimilem, duos pedes, ac duas alas habentem, collum longissimum,& rostrum ferreum, & vngulas ferreas,de cuius ore flamma inextinguibilis eructabat. Sedet autem hæc bestia super stagnum glacie condensum, & deuorat animas, quæ in ventre eius per supplicia redigebantur ad nihilum,& iterum pariebat eas in stagnum glacie congelatum,ibique renouabantur iterum ad tormentum. Impregnabantur vero oẽs animæ tam virorũ quam mulierum, quæ descendebant in stagnum,& ita grauidæ præstolabantur tempus ad partum. Intus autem mordebantur in visceribus more viperino a prole concepta,sicque vegetabantur miseræ in vnda frigida mortui maris glacie concreta. Cumque tempus esset vt parerent,clamantes replebant inferos vlulatibus, & sic serpentes pariebant. Pariebant autem non solum Fœminæ, sed etiam viri,& hoc non per membra, quæ natura cõstituit tali officio conuenientia,verum per brachia simul & pectora,exibantq; eorum pentes, per cuncta membra bestiæ habentes capita ardentia & ferrea,& rostra acutissima,quibus ipse vnde exibant corpora dilaniabant. In caudis autem suis habebant eædem bestiæ multos aculeos,qui quasi hami retro retorti ipsas a quibus exibant animas pungebant. Bestiæ namque illæ volentes exire cum caudas suas non possent secum trahere,in ipsa corpora vnde exibãt rostra sua ardentia & ferrea retorquere non cessabant,donec ea vsque ad neruos, & vsque ad ossa arida consumerent, & sic simul conclamantes stridor glacierum inundantium,& vlulatus animarum sustinentium talem pœnam, & mugitus bestiarum exeuntium ab eis perueniebant ad cęlum. Erant. n. in omnibus diuersis membris,& digitis diuersarum bestiarum capita,quæ ipsa membra mordebant vsque ad neruos. s. & ossa. Habebant etiam linguas viuas in modum aspidum, quæ totum palatum & etiam arterias consumebant vsque ad pulmones. Verenda quoque ipsa virorum ac mulierum erant in similitudine serpentium,qui inferiores partes ventris lacerabant. & ipsa viscera inde studebant abstrahere. Tunc ait Angelus. Hæc est pœna Monachorum,Canonicorum, Sanctimonialium, cæterorumq; Ecclesiasticorum, qui mentiti Deo per tonsuram & habitum noscuntur,qui linguas suas exacuerunt sicut serpentes,& membra sua non cohibuerunt ab immundis operibus. Hanc pęnam sustinebunt qui immoderata luxuria se polluunt, & ideo istam sustinere te oportet. His dictis rapuerunt eam Dæmones,cum impetu,& dederunt bestiæ deuorandam. Cum autem post prędicta tormenta esset in partu viperarum, affuit ei Angelus lucis,& tangens eam sanauit, & se sequi præcepit. Præter fulgorem autem Angeli nullum lumen habebant,pergebantque per loca terribilia & multo præcedentibus ditiora,via valde angusta & quasi de cacumine altissimi montis tendente in præcipitium. Quanto autem plus descendebat illa anima,tanto minus reditum ad vitam sperabat.

De valle fabrorum. Cap. XCV.

DIxit autem Tundalus ad Angelum: Domine quo imus? respondit Angelus,Hæc via ducit ad mortem. Et anima. Quid est ergo qđ scriptum est. Lata & spaciosa est via, quæ ducit ad mortem, & multi sunt qui intrant per eam, cum neminem præter nos hic videamus? Respondit Angelus: Non de hac via dictum est hoc, sed de impudica & illicita & sæculari vita,quæ ducit ad istam. Euntes autem longius,& vltra modum laborantes, venerunt in vallem fabrorum, ibique viderunt fabricas,in quibus maximus audiebatur luctus. Tunc ait Angelus. Tortor iste vocatur Vulcanus,per cuius ingenium corruerunt plurimi,& ab ipso cruciantur. Dñe inquit anima, si debeo pati eius supplicium? Debes ait. Quo dicto præcedebat eam. Illa autem plorans sequebatur eum. Et ecce Tortores cum ignitis forpicibus Angelo sancto nihil dicente cœperunt illam, & proiecerunt in caminum ignis ardentem,& sic sufflantes follibus,sicut solet ferrum in fornace examinari, ita examinabãt eam,donec ad nihilum redigerentur animæ quæ ibi patiebantur. Cumque ita liquefierent,vt nihil aliud nisi aqua appareret, iugulabantur tridentibus ferreis, & positæ super incudem patiebantur malleis,donec vicenę,vel tricenę,vel centenæ in vnã massam redigerentur, & tamen quod est grauius, nec sic perirent,

rent, desiderabant enim mortem, & inuenire non poterant. Loquebantur autem Tortores ad inuicem dicentes? Nunquid sufficit? Et alij in alia fabrica respondebant. Proijcite nobis, vt videamus, si sufficiat, & proijciebant. Et alij capiebant eas in forcipibus ferreis, antequam terram tangerent, & sicut primi, ita & ipsi eas ignibus tradebant. Et ita miseræ modo huc, mō illuc proijciebantur, & vbiq; comburebantur, donec sic pelles, carnes, & nerui, & ossa in fauillam redigerentur, & flammā ignis. Post multas passiones affuit Tundalo aduocatus suus, & appræhendens eum de medio fauillæ dixit. Quomodo vales, nunquid fuerunt tibi tam dulcia carnis oblectamenta, vt pro eis tot & tanta mala debeas sustinere. Ille penitus respondere non poterat, quia post tantum supplicium non habebat vires ad loquendum. Tunc Angelus ait. Confortare quia Dominus deducit ad inferos, & reducit. Quamuis enim magna sint, quæ hucusque passa es, maiora tamen sunt a quibus per Dei misericordiam liberaberis. Et addidit. Omnes quos superius vidisti, iudiciū Dei expectant, sed hi qui adhuc sunt in inferioribus iudicati sunt. Adhuc enim non peruenisti ad inferos inferiores. Et more solito tangens eam & confortans præcessit.

De puteo infernali. Cap. XCVI.

CVmque simul pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce subitus horror, & frigus intollerabile, & fœtor intollerabilis, & tenebræ prioribus incomparabiles, tribulatioque & angustia animam Tundali inuaserunt, ita vt omnia fundamenta terræ viderentur, sibi contremiscere, & Angelo præcedenti compulsa est dicere. Heu Domine mi quid est, ꝙ præ solito stare non possum? Quo dicto non potuit se mouere præ nimia formidine, & ecce Angelus cito disparuit, & eū amplius videre non potuit, & statim cœpit desperare. Non est.n. sapientia, non est scientia, nec opus, nec ratio apud inferos quo illa properabat. Audiuit autem clamores, & vlulatus miræ multitudinis, & tonitruum tam horribile, vt nec paruitas nostra potuerit capere, nec lingua eius enarrare. Circumspiciens ergo si quomodo videre posset vnde venerant, vidit fossam quadratā & quadrangulam quasi cisternam, qui puteus putridam flammæ, & fumi emittebat columnam, quæ columna extendebatur vsque ad cęlos, & in ipsa columna erat multitudo maxima animarum, & Dæmonum more fauillarum cum flamma ascēdentium, & ad nihilum redactæ. Iterum cadebant cum Dæmonibus in fornacem vsque in profundum, quo viso anima Tundali volebat retro se retrahere, sed non valebat pedes a terra leuare, & dum hoc sæpius tentaret, sed tamen facere non posset, nimio furore repleta in semetipsam exarsit, & genas suas vnguibus lacerans clamauit. Ve mihi, quare non morior, quæ me cępit dementia. Audientes Dæmones hoc, qui cum flamma accedebant circumdederunt eam cum instrumentis quibus aias, ad tormenta rapiebant dicentes. O misera anima pœnis, & cruciatibus digna, vnde huc venisti. Nil adhuc experta es. Adhuc videbis dignum operibus tuis tormentum de quo exire non poteris, nec in eo perire, sed semper in cruciatu viuens. Ardebis, sine refrigerio, sine lumine, sine consolatione, sine auxilio, nullam deinceps misericordiam sperare poteris. Appropinquasti enim vsque ad portas mortis, & infernis inferioribus, sine mora pręsentaberis. Qui te hic adduxit ipse te decepit. Liberet te si pōt de manibus nostris, non videbis eum amplius. Et adinuicem loquebantur: Quid amplius moramur trahamus eam & prębeamus eam Lucifero deuorandum, & sic arma vibrantes minabātur illi mortem ęternam. Ipsi autem immundi spiritus erant nigri sicut carbones, oculi eorum vt lampades ignis ardentes, dentes eorum niue candidiores, caudas habebant vt scorpiones, vngues ferreos acutos, alas vt Vulturis. Interea affuit Angelus Domini, qui fugatis spiritibus tenebrarum consolatus est reā suā dicens. Gaude & lętare filia lucis, quia misericordiam & non iudicium consequeris. Pœnas quidem magnas uidebis, sed non eas patieris. Veni ergo & ostendam tibi pessimum humani generis inimicum, & pręcedens ad portas inferi dixit. Veni, & vide. Scito tamen ꝙ nullum lumen his, qui huc deputantur lucet, sed tu poterit eos videre, & ipsi non videbunt te.

De principe tenebrarum, & socijs eius in pœnis. Cap. XCVII.

APpropinquans autem anima vidit Principem tenebrarū & profundum inferni. Quę autem & qualia ibi viderit inaudita tormenta si centum capita, & in vnoquoque capite centum linguas haberet, enumerare nullo modo posset. Ibi visus est Princeps Diabolus, qui magnitudine pręcellebat omnes bestias, quas ipse Tundalus ante viderat, cuius quantitati corporis ipsa quæ viderat anima nihil sciebat comparare. Erat illa bestia nigerrima sicut coruus, formam habens humani corporis a pedibus vsque ad caput, excepto ꝙ plurimas habebat manus. Habebat etiam & caudam, habebat etiam nō minus mille manibus. Habebatque in longitudine, quasi cētum cubitos, in crossitudine vero decem. Vnaqueque manus digitos vicenos habebat, & digiti eius habebant in longitudine centenas palmas, in crossitudine vero denas. Habebat vngues lanceis millitum crossiores, & longiores, & ipsos ferreos in pedib. totidem. Rostrum eius nimis longum, & crossum, cauda eius asperima, & longa ad nocendum animabus aculeis acutissimis præparata. Iacet autem illud horribile monstrum super cratem ferream suppositis ardentibus prunis, ab innumerabili multitudine Dæmonum follibus sufflantium. Circundat autem ipsum tanta multitudo animarum, & Dæmonum, quod nulli credibile esset, quod mundus tot animas a principio parere posset. Ligatus autem est ille hostis antiquus per singulas membrorum iuncturas cathenis ferreis, & æreis ignitis, & valde crossis. Cumque sic versatur in carbonibus, & vndique comburitur nimia exardescens ira, vertit se de vno latere in aliud latus, & omnes manus suas in illam multitudinem animarum extendit, easque repletas animabus constringit, sicut Rusticus sitiens racemos comprimit, vt inde vinum eliciat, in tantum vt nulla sit ibi anima, quæ tali contritione non priuetur capite aut pedibus, vel manibus. Et tunc suspirans sufflat, & spargit animas in diuersas partes gehennæ, & statim eructat puteus ille, de quo prædiximus fœtidam atque horribilem flammam. Et cum retrahit anhelitum suum dira illa bestia retrahit ad se omnes animas, quas ante sparserat, & cum fumo, & sulphure in os eius cadentes deuorat, sed & quæcunque manus eius effugiunt ne stringantur, illas cum cauda sua percutit, & sic misera bestia percutiens semper percutitur, & tormenta animabus inferens, in tormentis omnibus super omnes cruciatur. Tunc ait Angelus ad animam. Hic est Lucifer Principium creaturarum Dei, qui versabatur in delicijs Paradisi. Qui si solutus fuerit, cœlum simul, & terram vsque ad inferos cuncta perturbaret. Hi autem qui cum eo sunt partim sunt Angeli tenebrarum, partim filij Adæ, & iam iudicati sunt, & multos alios expectant, qui vel Christum negauerunt, vel negantium opera fecerunt. Passi sunt ea quę vidisti, prius minora tormenta, & postea ducti sunt ad ista, de quibus tormentis nullus, qui semel ea intrauerit amplius exire poterit. Hic sunt Prælati, & Principes mali, de quibus scriptum est: Potentes potenter tormenta patiuntur, qui scilicet non bene vsi sunt potentia sibi a Deo data. Tunc ait anima ad Angelum: Quare potentia non bonis datur vt bene præsint? Respondit Angelus: Aut subditorum culpæ hoc exigunt, vt bonos Rectores non habeant, aut ipsis bonis in hoc parcitur, vt saluti animarum suarum melius prouideant. Hic autem infelix Princeps tenebrarum dictus est, non propter potentiam quam habeat, sed propter primatum, quem tenet in tenebris. Omnes autem aliæ pœnæ quamuis sint maximæ respectu huius pro nihilo computantur. Ad hæc anima: Certe verum est. Nam videre tantummodo locum istum magis me conturbat, & fœtorem eius plus me sustinere grauat quàm pati omnia quæ antea patiebar. Vnde rogo si potest fieri, vt hinc me subtrahas cito, & hic me amplius cruciari non permittas. Hic enim video multos cognitos, & sodales, & notos meos, quos mecum in sæculo gaudebam habere socios, quorum hic consortium multum abhorresco. Scito autem pro certo, ꝙ nisi mihi diuina succurrat gratia, meritis meis exigentibus non minus ista patiar quàm ipsi. Ad quam Angelus: Veni o fęlix anima, conuertere in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Non enim hoc patieris, neque amplius (nisi promerueris ista) videbis. Hucusque vidisti inimicorum Dei carcerē, ammodo videbis gloriam amicorum Dei.

De statu mediocriter bonorum, & malorum. Cap. XCVIII.

COnuersa anima sequebatur Angelum præcedentem, & cum non longe pergerent, fœtor euanuit, destructisq; tenebris lux apparuit. Fugatoq; timore securitas rediit, & deposita tristitia anima illa repleta est gaudio, & lætitia, ita vt se tam cito mutatam miraretur, & diceret. O Dñe quō tam cito mutata sum? Cui Angelus: Benedicta sis, nę timueris. Hæc est enim mutatio dexteræ excelsi. Per aliam autem viam trāsire debemus in regionem nostram. Tu ergo benedic Dñm, & sequere me. Euntes aūt viderunt murum nimis altum, & intra murū ex illa parte qua venerunt, erat plurima multitudo virorum ac mulierum pluuiam, & ventum sustinentium, & erant valde tristes, famem, & sitim sustinentes, lumen tñ habebant, & fœtorē non sentiebant. Tunc ait Angelus: Isti quidem mali fuerunt, sed nō valde honeste vixerunt, sed bona temporalia pauperib. nō sunt largiti. Et ideo per aliquot annos patientur pluuiam, ventum, famem, & sitim. Sed post ducētur ad bonam requiem. Euntes paululum venerunt ad portam, quæ vltro aperta est eis, quam cum

intrassent

intrassent viderunt campum pulchrum, odoriferum, floribus plenum, lucidum, & satis amenum, in quo multæ animæ erant vtriusque sexus exultantes, & nox ibi nunquam fuit, neq; sol illuc vnquam occidit, & est ibi fons aquæ viuæ. Tunc ait: Hic habitant boni, sed non valde, qui de cruciatibus erepti nõdum merentur sanctorum consortio coniungi. Fons iste vocatur viuens, sed qui ex hac aqua gustauerit, viuet in æternum, nec sitiet, vltra. Et procedentes paulum viderunt laicos, sibi notos. Inter quos erant Concober & Donatus Reges. Quibus visis ait anima ad Angelum: Dñe quid est hoc. Isti duo viri erant in vita sua nimis crudeles, & inter se inuicem multũ inimici, quo ergo merito huc venerunt? Respondit Angelus. De hac inimicitia ante mortem pœnituerunt. Concober autem diu lãguit, & votum vouit, q̃ si vixisset Monachus fieret. Donatus autem per multos annos in vinculis religatus omnia quæcumque habuit dedit pauperibus, & ideo iustitia eius manet in sæculum sæculi, & tu etiam narrabis viuentibus omnia hæc.

De statu Cormarti Regis. Cap. XCIX.

CVm autem modicum procederent, viderunt domum mirabiliter ornatam, cuius paries, & omnis structura ex auro, & argento erant, & ex omnium lapidum preciosorũ generibus, sed fenestræ ibi non erant, nec hostium, & tamẽ oẽs qui intrare volebant intrabant. Erat autem intus tam splendida, acsi non dico vnus Sol, sed quasi ibi multi splenderẽt Soles. Eratque nimis ampla & rotunda, & nullis columnis fulta, & totum etiam eius vestibulum auro & lapidibus preciosis erat stratum. Circumspiciens autem Tundalus, vidit vnum sedile aureum, cum gemmis, & serico, & omnibus ornamentis ornatũ, & Regem Cormartum in ipso throno sedere, vestitum mirabilibus vestimentis, & preciosissimis supra omne precium terrenum. Et cum staret admirans, venerunt plurimi in domum illam cum muneribus, ad Regem, & offerebant singuli cum gaudio munera sua. Et dum staret Tundalus diutius, ante Dñm suũ Regem Cormartum, erat enim Dñs suus in sæculo. Veneruntq; multi Sacerdotes, & Leuitæ solenniter induti, sicut ad Missam cantandam cum sericis casulis, & alijs ornamentis valde preciosis, & ornabatur vndique domus illa regia mirabili atque p̃ciosissimo ornamẽto. Ponebant enim cyphos, & calices aureos & argenteos, & pixides eburneas super paxillos, & tabulas, & sic domus illa ornabatur, vt si maior gloria in regno Dei non esset, ista posse sufficere videretur. Omnes ergo illi qui ministrabant ante Regem venientes, & genua flectentes dicebant. Labores manuum tu.q.m.b.es & b.ti.e. Tũc Tundalus, ait ad Angelum. Miror Dñe de tot ministris, inter quos, nec vnum de familia sua recognosco. Ad hoc Angelus. Non sunt illi de familia sua, sed pauperes Christi & Peregrini quibus Rex bona sua largiebatur, & ideo per manus eorum retribuitur ei merces æterna. Tunc ait Tundalus. Dñe, passus ne est Dñs meus aliqua tormenta post mortem. Passus est inquit & adhuc quotidie patit̃, & adhuc patietur. Expecta ergo paulum & videbis. Et cum paulum expectasset obscurata est domus, & oẽs habitatores, eius illico consternati sunt. Et Rex contristatus exiuit cum fletu. Quem cum Tundalus sequeretur, vidit hanc multitudinem quam ante intus viderat expansis in cęlum manibus Deũ deuotissime deprecantem & dicentem. Dñe Deus oĩpotens, sicut vis, & sicut scis miserere serui tui. Et respiciens, vidit Regem in igne vsque ad vmbilicum, & ab vmbilico sursum cilicio indutum. Hanc pęnam inquit Angelus quotidie patitur p tres horas & per horas. 20. & vnam requiescit. Et hoc ideo, quia legitimi coniugij maculauit, sacramentum, & ideo patitur ignem vsque ad vmbilicum. Cilicium vero portat, quia iussit interfici Comitem iuxta sanctum Patricium, & præuaricatus est iusiurandum. Exceptis his duobus cuncta ei crimina dimissa sunt. Sed iam ascendamus.

De visione gloriæ sanctorum. Cap. C.

ET cum paulum processissent, viderunt murum nimis altum & nimis præclarum. Erat autem argenteus totus splendidus, & valde decorus. Et cum nulla porta ibi appareret, Tundalus tamen nesciens quomodo intrauit, & circũspiciens vidit choros sanctorum exultantium & dicẽtium. Gloria tibi Deus pater, gloria tibi Deus fili Dei, gloria tibi Deus Spiritussancte. Erant autem viri & Fęminæ vestiti candidis vestimentis, & præciosissimis sine macula & ruga iocundi & hilares semper gaudentes, & sanctam Trinitatẽm laudantes. Cãdor autem uestimentorum, sicut nix recens erat percussa Solis radio, uoces vero consonantes, quasi musicum melos reddebant sonos. Claritas autem iocunditas, amenitas, hilaritas, pulchritudo, honestas, sanitas, æternitas, vnanimitas, omnibus erat æqualis, & charitas. Odor illius campi, vbi erant isti superabat oĩa aromata, & odoramenta. Tunc Tundalo ait Angelus. Hęc sunt gaudia coniugatorum, qui fidem cõniugij seruauerunt, & familias suas in timore Dei bene & iuste rexerunt, & bona sua pauperibus, & Ecclesijs Christi communicauerunt, qui in iudicio audituri sunt. Venite benedicti patris mei, percipite regnum, qđ vobis paratum est ab origine mundi. Tundalus aũt multũ rogabat, vt ibi remaneret, sed nõ obtinuit. Post hęc ꝓfecti sunt. Videbatur autem eis nullus labor in ambulando, & quocũque pertransibat inclinatis capitibus, & lætis vultibus, cum ingenti gaudio occurrebat, & eam proprio nomine salutabãt, & Deum qui eam liberauerat glorificabant dicentes. Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ, qui non vis mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat, qui ſm misericordiam tuam ab inferni cruciatibus, animam istam eripere dignatus es, & sanctorũ tuorũ consortio sociare. Cum autem sic plurimas turbas ptransissent, apparuit alius murus tam altus, vt primus, sed de auro purissimo & præclarissimo, ita vt magis delectaretur quæcumque vidisset anima in solo nitore metalli, quam in omni gloria quam ante viderat. Cumque simili modo intrassent illum vt primũ, apparuerunt illis plurima sedilia de auro & gemmis, & vniuersis lapidum preciosorum generibus cõstructa, & preciosissimis ornamentis cooperta, in quibus sedebant Seniores viri, & Fœminæ vestiti sericis, & stolis candidis, & varijs, & vniuersis ornatibus, qualia nec ante viderat, nec cogitare poterat. Et erat facies, vniuscuiusque splendida sicut Sol splendens in meridie, & capillos habebant auro simillimos, & coronas aureas hisdẽ gemmis ornatas. Sed & lectoria posita erant coram eis aurea, quibus superpositi erant libri aureis literis scripti, & cantabant Domino alleluia, cum nouo cantico & tam dulci melodia, vt cunctorum præteritorum obliuisceretur anima quæ semel audiret, voces eorum. Tunc ait Angelus, ad Tundalum. Isti sunt sancti qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt, & in sanguine agni lauerunt stolas suas, & continentes, qui de sęculari vita ad Dei seruitium conuersi sunt, & qui semetipsos cum vitijs, & concupiscentiis crucifigentes sobrie & iuste & pie vixerunt.

Adhuc de eodem. Cap. CI.

CVm autem Tundalus curiosius circunspiceret, vidit quasi castrum & papiliones plurimas purpura & bysso, auro & argento, & serico mira varietate confectas, in quibus chordas, & organa, tympana & cytharas, cum organistris, & cymbalis canentes. Cætera quoque omnium musicorum genera suauissimis sonis audiuit concinẽtes, & quæsiuit quæ hæc essent. Cui Angelus. Ista est religiosorum requies Monachorum, & conuersorum, Canonicorum & Sanctimonialium, qui promissam obedientiam his, qui præsunt hilariter & deuote impendunt, & q magis gaudent subesse quam præesse, qui volũtatem propriam relinquunt, & alienæ obtemperant. Qui dum sunt in corpore cęlestia sapiunt, qui refrenant linguas suas non solum a malis, sed etiam a bonis propter taciturnitatis amorem. Tunc ait Tũdalus. Domine si tibi placet, volo propius accedere, & eos, qui intus sunt videre. Placet inquit, vt videas eos, & audias, sed non intrabis ad eos. Isti quoque fruuntur præsentia sanctę Trinitatis, & qui semel ad eos intrauerit, omnium immemor præteritorum vlterius non disiungitur a consortio, sanctorum, nisi forte virgo fuerit, & coniungi mereatur choris Angelorum. Et accedentes propius viderunt vtriusque sexus animas, quarũ splẽdor & odor delectabilis, quæ assimilabantur Angelis, & sonis suauissimis omnium gloriam quam ante viderant superabat, omnia instrumenta nemine tangente sonos reddebant, sed hãc omnem dulcedinem superabãt voces ipsorum spirituum, quibus nullus labor erat in exultatione vocum, nec labia videbantur moueri, nec manus ad instrumenta musica leuare curabãt, & tamen ad libitum cuiusque melos reddebant. Firmamentum quod erat super capita eorum multum splendebat, de quo cathenæ pendebant auri purissimi, virgulis argenteis intermixtæ pulcherrima varietate contextæ, de quibus ciphæ, & phialæ, & tintinnabula, & cimbala, & lilia & spherulæ pendebant aureę. Inter quas multitudo maxima versabatur Angelorum volantium, & aureas alas habentum, qui leui volatu inter cathenas, volantes, suauissimum atque etiam dulcissimum audientibus reddebant sonum. Cum ergo Tundalus nimis delectatus, vellet ibi stare, dixit ei Angelus Respice. Et respiciens vidit vnam arborem maximam & latissimam frondibus viridissimam floribusque pulcherrimam, omniumque generibus fructuũ & frugum fertilissimam. In cuius frondibus aues multum diuersorũ colorum & diuersarum vocum generibus cantantes, & organizantes morabantur, sub cuius ramis lilia & rosæ & cunctarum herbarum specierumque odoriferarum genera oriebantur. Et sub eadem arbore viri multi & fœminæ in cellis aureis, & eburneis semper benedicentes, & laudantes Dñm pro vniuersis beneficijs, & donis suis. Et habebat vnusquisque coronam au-

ream

ream in capite suo mirabiliter ornatam, & sceptrum aureū in manu sua. Et erant vestiti talibus vestimentis, quibus ante visi Monachi. Tunc ait Angelus ad Tundalum. Hæc arbor typus, est sanctæ Ecclesiæ. Hi qui sub ea sunt constructores, & defensores sunt Ecclesiarum, qui pro beneficijs, quæ sanctis Ecclesijs largiti sunt fraternitatem ipsorum consecuti sunt, quia per illorum commonitionem sæcularem habitum reliquerunt, & religiose vixerunt.

Item de eodem. Cap. CII.

CVmque profecti fuissent, viderunt murum altitudine, pulchritudine, & splendore cæteris dissimilem. Erat namque ex omnibus lapidum preciosorum generibus constructus, ac varijs coloribus, metallis interpositis, ita vt hic videretur aurum pro cemento. Lapides eius, erant Chrystallus, Chrysolitus, Berillus, Iaspis, Hiacynthus, Smaragdus, Saphyrus, & Onichinus, Topasius, & Sardius, Crisoprasus, & Amentistus, Turcatus, atque Granatus. His, & similibus splēdebat murus valde, & mentes intuentium multum in se prouocabat. Accedentes igitur murum videre, proculdubio quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis descendit, quæ pparauit Deus diligentibus se. Viderunt ibi nouem ordines Angelorum & beatorum spirituum cum illis immixtorum, & audierunt ibi verba ineffabilia, quæ non potest homo, nec licet homini loqui. Dixit Angelus ad animam Tundali. Audi filia & vide, & incli.au.tu. & ob.po.t. & do.p.t. & cō.r.de. tuum. En patet quanta sit amenitas, iocunditas, dignitas, sublimitas, interesse choris Angelorum & omnium sanctorum, & ꝙ omne præcellit gaudium eum qui panis est Angelorum & vita omnium sentire clementem & pium. Ab illo autem loco in quo tunc stabant, non solum omnem quam ante viderant gloriam, verum & prædicta supplicia videbant. Et quod magis mirandum est, ipsum orbem terrarum quasi sub vno Solis radio videbant, sicut scriptum est. Cernent terram de lōge &c. Non enim potest quicquam creaturæ visum obtundere, cui semel concessum est omnium creatorem videre, & miro modo cum starent in eodē loco, in quo.s.prius steterant, non se vertentes in aliquam partem, cunctosque tamen ex eodem loco ante & retro, positos videbant. Non solum autem visus, verumetiam omnium rerum scientia dabatur insolita, ita vt non esset ibi opus interrogare amplius aliqua, sed omnia sciebat ibi Tundalus aperte & integre quæcunque volebat.

De quatuor Episcopis, quos ibi Tundalus cognouit. Cap. CIII.

CVm autem ita esset ibi Tundalus, affuit ei sanctus Ruadanus cōfessor, cum magna lætitia salutans eum, & amplectens intimæ charitatis visceribus ait. Dominus custodiat introitum tuū & ex.t.ex h.eun.&.v.in.se. Ego sum Ruadanus Patronus tuus, cui iure debitor es sepulturæ. Et cum hoc dixisset, stetit nihil amplius dicens. Tundalus autem respiciēs, vidit sanctum Patricium Hibernensium Ardinachæ, & Malachiam, qui Cęlestino successit, qui Romam veniens tempore Innocentij Papæ Legatus, & Archiepiscopus ab illo est constitutus, qui omnia quæ habere poterat sanctis, & pauperibus diuidebat. Hic constructor extitit. 44. cęnobiorum, Monachorum, Canonicorum, Sanctimonialium, quibus omnia necessaria pui debat, & nihil omnino sibi retinebat. Ibique vidit Xpianum Lugdun. Episcopum fratrem prædicti Malachiæ vterinum miræ continentiæ virum, & voluntariæ paupertatis amatorem, & Neemiam Cluanensis ciuitatis Antistitem virum simpliceṁ atque modestum, sapientia quoq; & castitate præ cæteris fulgētem. Hos quatuor cognouit Episcopos. Eratq; iuxta eos vnum sedile mirabiliter ornatum, in quo nemo sedebat. Et dixit Tundalus Cuius est istud sedile, & quare sic vacat? Respondit sanctus Malachias. Cuiusdam de fratribus nostris, qui nōdum migrauit a corpore hic sedebit cum migrauerit.

De reditu animæ eius ad corpus. Cap. CIIII.

CVm autem in his omnibus anima Tundali valde delectaretur, affuit Angelus Domini, qui eam antecedebat, & blande eam alloquens ait. Vidisti hæc omnia? Et illa. Video Domine. Obsecro sine me hic esse. Cui Angelus. Debes ad corpus tuum redire, & omnia quæ vidisti ad vtilitatem proximorum memoriter retinere. Quo audito, aīa tristis, & flens respondit. Domine inquit. Quid tantū mali egi, vt relicta tāta gloria ad corpus redeam. Ad quam Angelus. Hanc non merentur intrare nisi virgines, qui corpora sua ab omni immundo tactu, & corda sua ab omni immundo affectu custodiunt, & aduri magis pro tanta gloria quam coinquinari aliqua turpi concupiscentia volunt, quod.s.tu noluisti facere, & verbis meis credere, & ideo nō poteris hic manere. Reuertere ergo ad corpus, tuum & abstine ab his, quæ ante faciebas. Consilium meum & auxiliū tibi non deerit, sed præsentialiter atque fideliter tibi manebit. Et cum hoc dixisset Angelus, conuersa anima statim sensit se mole corporis esse grauatam, nullum interuallum nec vllum temporis intercessit momentum, sed in vno eodemque tēporis puncto, in cœlis loquebatur ad Angelum, & in terris se sensit inducere corpus suum. Tunc ipsa debilis corporales aperuit oculos, & suspirans nihilque dicēs respexit clericos circunstantes, & sumpsit corpus Domini cum gratiarum actione, & omnia, quæ habuit dispersit, & dedit pauperibus, & signū sanctæ crucis vestimentis suis quibus vestiebatur superaffigi iussit. Cunctaque quæ viderat & retinere poterat nobis postmodum recitauit, bonam vitam nos ducere monuit, verbumque Dei ꝙ ante nesciebat cum magna deuotione & vtilitate ac humilitate & scientia prædicabat. Nos autem quia vitam eius imitari non possumus, hæc saltem ad vtilitatem legentium scribere studuimus. Actor. Hæc autem visio & huic similes apud Doctores nostros calumniam patiuntur, nullum penitus locum vel statum animarum esse ponentes medium inter Purgatorium, & Paradisum, quamuis beatus Bernardus in quodam sermone de omnibus sanctis contrarium innuere videatur.

De sancto Malachia Archiepiscopo. Cap. CV.

POrro sancti Malachiæ vitam, qui anno prędictæ reuelationis dictus est obijsse, beatus Bernardus Clareuallensis, describsit, de qua hic pauca inserui in hunc modum. Bernardus. Semper quidem opere precium fuit illustres sanctorū describere vitas, vt sint in speculū & exemplum, ac quodam veluti condimentum vitę hominum super terram. Per hoc enim quodammodo apud nos etiam post mortem viuunt, multosque ex his, qui viuentes mortui sunt ad veram prouocant vitam & reuocant. Verum nunc maxime hoc requirit raritas sanctitatis nostra plane ætas inops virorum. Quem enim mihi ostendas, vel de illorum numero, qui videntur dari in lucem gentiū, non magis de sublimi fumantem, quam flammantem. Et si lumen qd in te est inquit tenebræ sunt, quantæ sunt tenebræ (nisi tu illos forte qd non credo luce dixeris,) qui quæstū æstimant pietatem, qui in hæreditate Dñi non quæ Dñi sed magis, quæ sua sunt quęritant. Quid dico quæ sua sunt, perfectus sit, & sanctus et sua quærens, suaque retinens, si ab alienis cor manusq; contineat, meminerit tamen ꝙ qui sibi vsq; huc forte peruenisse videtur, eundem exigi sanctitatis gradum & ab ethnico an non milites suis iubentur contenti fore stipendijs, vt ipsi salui fiāt. Magnum vero Ecclesiæ Doctori si sit, sicut vnus militum aut certe, qd ad illorum improperium Propheta loquitur. Sicut populus, ita & Sacerdos, item das mihi contentum in necessarijs, contemptum superfluorum. Lex est tamen præfixa ab Apostolis Apostolorum successoribus, vestitum & victum habētes inquiunt his contenti simus. Vbi forma hæc in libris cernimus, eam, sed non in viris. Habes vero de iusto, quia lex Dei eius in corde ipsius, & non in codice, nec perfectionis is gradus, perfectus.n.carere & necessarijs paratus est. At gratis istud, vtinam superfluis ponatur modus, vtinam non capiamus in infinitum. Optimus hodie est, qui non est nimis malus. Vnde quoniam a terra deficit sanctus, videor mihi non superuacue ex his, qui empti sunt de terra, reuocare ad medium Epm Malachiam virum vere scm, & nostrorū quidem tporum singularis sapiētiæ, q lucerna erat ardens, & lucēs, nec tñ extincta est, sed submota.

De bonis eius initijs. Cap. CVI.

HIc ortus est in Hibernia de populo Barbaro, ibi educatus, ibique literas edoctus est. Cæterum de natali barbarie nihil traxit non magis, quam de sale materno pisces maris. Parentes tamen illius fuerunt genere & potentia magni, iuxta nomen magnorum qui sunt in terra. At mater tam mente quam sanguine generosior satagebat, in ipso initio notas facere paruulo vias vitæ. Itaque agebat senem moribus annis puer, expers lasciuiæ puerilis. Erat autem homo in ciuitate Ardinacha, in qua alitus est Malachias, vir sanctus, & austeræ admodum vitæ. Qui cellam habens iuxta Ecclesiam, seruiebat ieiunijs, & orationibus, & obsecrationibus, die ac nocte. Ad hūc se contulit Malachias, ab eo vitæ formam accepturus. Seditque & ipse solitarius. Sed intra paucos dies habuit imitatores non paucos exemplo sui prouocatos. Tandem ordinatus est Sacerdos. Annos natus, quasi 20. & v. Cui etiam Episcopus vices suas commisit, seminare semen sanctum in gente non sancta, & dare rudi populo & sine lege viuenti legem vitæ & disciplinæ. Suscepit ille mandatum cum omni alacritate, sicut erat spiritu feruens, nec talentis incubans, sed inhians lucris. Denique cum esset eis studium & zelus, maximus circa cultum diuinorum & venerationem sacramentorum, ne forte de his aliquid cōstitueret, vel doceret secus, quam ritus haberet vniuersalis Ecclesiæ subijt eius animum adire Epm Malchum, qui se plenius, de omnibus informaret. Hic erat senex plenus dierum & sapientia

atque

atque virtutum, qui de habitu monachali Nichoniãsi monasterio assumptus est in Epm in Lesmor ciuitate. Ibique tanta ei desuper data est gratia, vt non solum vita, & doctrina, sed & signis etiã clareret. Nã puerũ mente captũ ex his. s. quos lunaticos vocant, inter confirmandum sacra vnctione sanauit, surdoq; auditum restituit. In quo idẽ mirabile, quiddã confessus est, q cum Sãctus vtrique auriculæ hincinde digitos immisisset, duas quasi procellas ex ipso exire senserit. Pro his hmõi fama crebrescente, nomen grande adeptus est, ita vt ad eum Scoti Hibernique confluerent, & tanquam vnus omnium pater ab oĩb⁹ coleretur. Ad hunc ergo Malachias perueniens benigne a sene est susceptus, & annis aliquot cum eo mansit, ut per hanc temporis moram de pectore veterano sapientiam hauriet.

De Sorore sua mortua per eum Deo reconciliata.
Cap. CVII.

MOrtua autem sorore sua, non prætereundam de ea vidit visionem. Huius siquidem Sanctus carnalem exhorruerat uitam, & tanto etiam zelo, ut se deuouerit non visurum eã in carne viuentem. At illa carne soluta solutum est votum, & cæpit videre in spiritu, quam in carne noluit. Quadã nocte audiuit per somnium vocem sibi dicentis, sororem eius stare foris in atrio, & ecce per totos. 30. dies nihil gustasse. Qui euigilans, & cito intellexit, cuius escæ inedia marceret, & diligenter discusso numero dierum, quem audierat, ipsum esse repperit, & exquo pro ea panem, & vinum non obtulisset. Tunc ille, qui sororis animam non oderat, sed peccatum, beneficentiam quam intermiserat rursum adoritur. Neque frustra. Non multo eñ post visa est ei peruenisse ad limem Ecclesiæ, necdum tamen posse intrare, apparere etiam in pulla veste. Cumque ille perseueraret curans ne qua die solita stipe frustraretur. Secundo vidit eã in veste subcandida ad missam quidem intra Ecclesiam, sed altare contingere non permitti. Tertio tandem visa est aggregari cœtui candidatorum, & in veste candida. Vides igitur lector quantum valeat deprecatio iusti assidua. Vere Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nonne tibi videtur Malachiæ oratio vicem quodammodo effractoris cœlestibus exhibuisse portis, quando peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod suis meritis negabatur. Hanc vim Iesu bone tu, qui pateris facis validus, & prius ad saluandum, aciens misericordiam, & potentiam in brachio tuo, & in sacramento tuo, seruans sanctis, qui in terra sunt vsque ad consummationem. Hoc plane sacramentum est potens peccata consumere, debellare obuias potestates, inferre cœlis reuertentes de terra.

De Monasterio ab eo constructo, & quibusdam eius miraculis.
Cap. CVIII.

VIr diues, & potens, qui locum Bencor, & possessiones eius tenebat, inspiratus a Deo confestim in manus Malachiæ omnia sua dedit, & se quoq; & is auunculus eius, sed Malachiæ spiritus, quàm carnis propinquitas pluris fuit, ipsum quoque locum Bencor tradidit, & Princeps, vt ædificaret ibi monasterium, vel potius reedificaret. Nempe nobilissimum extiterat ante sub primo patre Ogello, multa millia Monachorum generans, multorum monasteriorũ caput, nec modo in præfatas, sed in exteras etiam regiones quasi inundatione facta, illa se Sãctorum examina effuderunt. Ex quibus ad has nostras Gallicanas partes Sanctus Columbanus ascendens Luxouiense construxit monasterium, factus ibi in gentem magnam. Aiunt enim tã magnam fuisse, ut succedentibus sibi vicissim choris continuarentur solennia diuinorum, ita ut nec momentum quidem diei ac noctis vacaret a laudibus. Hæc de antiqua dicta sunt Bencorensis monasterii gloria. Hoc olim destructum a Piratis ob insigne dignitatis antiquæ Malachias veluti quandam replantatur⁹ Paradisum amplexus est. Et quia multa Sanctorum corpora dormirent ibi. Nã ut taceam illa, quæ in pace sepulta sunt, fuerunt nongenti simul una die a Piratis occisi. Erat quidem ingens illius loci possessio, sed Malachias solo contentus loco Sancto totas possessiones, & terras alteri concessit. Ipse vero decem circiter secum fratribus assumptis, veniens ad locum cæpit ædificari, ubi die quadam cum in securi ipse secaret casu ex operariis vnus illo vibrante in aera securim, locum incaute occupauit, in quo ictus destinabatur. Et cecidit super spinam dorsi eius, tanto vtique impetu ac sonitu, quanto conatu impingere valuit. Corruit ille, & accurrere omnes putantes aut percussum ad morte, aut mortuum. Et tunica quidem scissa est a summo vsque deorsum, homo autem illæsus inuentus est tam modice, & summa tim, ut vix in superficie vestigium appareret. Stabat enim homo incolumis, quem securis prostrauerat intuentibus, & stupentibus, qui circunstabant, unde & facti alacriores, & promptiores exinde ad opus inuenti sunt. Porro oratorium intra paucos dies consummatum est, in quo Deo seruitur, sicut olim simili deuotione, sed non pari numero. Eo tempore, & loco quidam infirmabatur, cui assistens Diabolus, & aperte loquens suggerebat, ne unquam crederet monitis Malachiæ, sed si intraret ad se, cultello eum peteret, & occideret. Quo agnito, illi qui ministrabant ipsi infirmo prodente, verbum proferunt ad Malachiã præmunientes. At ille solita arma orationis arripiens impauidus hostem aggressus, & infirmitatem fugat, & Dæmonem. Clericũ nomine Michaelem disienteria laborantem, & desperantẽ, mittens ei aliquid de mensa sua eodem loco sanauit, secundo ipsum eundem grauissima infirmitate correptum, & corpore pariter curauit, & mẽte illico eñ adhæsit Deo, & seruo eius Malachię.

De Actibus eius in Episcopatu suscepto.
Cap. CIX.

VAcabat tunc Episcopalis sedes in una ciuitatum, & iã diu vacarat. Malachia nolente assentire quem elegerant. Persistentibus tñ illis tandem cessit accedente ad vim faciendam mandato magistri sui, necnon & Metropolitani. Tricesimo igitur ferme anno ætatis suæ consecratus Episcopus Conereth introducitur. Cumque cæpisset pro officio suo agere, tunc intellexit homo Dei non ad homines se, sed ad bestias destinatum. Nunquam adhuc tales expertus fuerat, in quantacumque barbarie nusquam repererat sic proteruos ad mores, sic ferales ad ritus, sic ad fidem impios, ad legem barbaros, ceruicosos ad disciplinam, spurcos ad vitam Christiani nomine, re Pagani. Nõ decimas dare, non primitias, non legitima inire coniugia, non facere confessiones, nec pœnitentias, nec qui peteret, nec qui daret penitus inueniri, sed nec in Ecclesiis aut prædicantis vox, aut cãtantis audiebatur. Quid igitur faceret athleta Dñi, aut cedendum turpiter, aut periculose certãdum. Sed qui se Pastorem, & non mercenarium agnoscebat, elegit magis stare, quàm fugere, paratus dare animam suam pro Ouibus suis si oportuerit, & quamquam omnes Lupi, & Oues nullæ, stetit in medio Luporum Pastor intrepidus omnimodis argumentosus, quõ faceret Oues de Lupis. Monere communiter, secreto arguere, flerẽ per singulos, nunc aspere, nunc leniter conuenire, prout cuique videbat expedisse. In quibus dum minus per hoc profecisset, cor cõtritum, & humiliatum offerebat pro eis. Quotiens noctes totas peruigiles duxit extendens manus in oratione, & cum venire ad Ecclesiam nollent, per vicos, & plateas occurrebat inuitis, & circumiens ciuitatem perquirebat Angelus, quem Christo acquireret. Sed & foris rura nihilominus, & oppida sæpius percurrebat cum Sancto illo comitatu discipulorum suorum, qui nunquam deerant lateri eius, ibat & erogabat vel ingratis tritici meusuram. Nec vehebatur Æquo, sed pedes ibat in hoc virum se Apostolicum probrans. Iesu bone quanta passus est pro nomine tuo bellator tuus a filiis sceleratis, quantaque sustinuit ab ipsis quibus, & pro quibus loquebatur bona tibi. Blasphematus obsecrabat, iniuriatus opponebat scutum patientiæ, & uincebat in bono malum. Itaque dextera Domini fecit uirtutem, quia os Domini locutum est veritatem. Cessit duricia, quieuit barbaries, recipiuntur ubique Ecclesiasticæ consuetudines, contrariæ uero reiiciuntur. Reædificantur basilicæ. ordinatur clerus, in illis sacramentorum rite solemnia celebrantur, confessiones fiunt, ad Ecclesiam conueniunt plebes, concubinatus honestat celebritas nuptiarum. Postremo sic mutata in melius omnia, ut hodie illi genti conueniat, quod Dominus per Prophetam dicit. Qui ante non populus meus, nunc autem populus meus.

De Archiepiscopatu, quem inuitus suscepit.
Cap. CX.

COntingit autem Archiepiscopum Celsum infirmari, qui & Malachiam in Diaconum Presbyterum, & Episcopum ordinauit, & cognoscens, quod moreretur, fecit quasi testamentum vt Malachias sibi deberet succedere, eo quod nullus sede prima dignior videretur. Verum mos pessimus inoleuerat quorundam Diabolica ambitione potentum, sedem Sanctam obtinendam in hæreditaria successione. Nec enim patiebantur Episcopari, nisi qui essent de tribu, & familia sua. Nec parum processerat execranda successio. Decursis iam in hac malitia quasi generationibus. 15. & eousque firmauerat sibi ius prauum, immo omni morte puniendam iniuriam Generatio enim mala, & adultera, vt & si interdum multi defecissent clerici de sanguine illo, sed Episcopi nunquam. Denique iam. 8. extiterant ante Celsum uiri uxorati, & absque ordinibus, literati tamen. Inde tota illa per uniuersam Hibe niam (de qua multa superius diximus) dissolutio Ecclesiasticæ disciplinæ censuræ enumeratio, religionis euacuatio, pro his ergo Celsus uehementer dolens, curauit omnino successorem habere Malachiam, eo quòd per ipsum confideret posse explantari male radicatam successionem, qui carus esset omnibus,

omnibus,& quę oēs æmularentur,& Dñs erat cum eo,nec frustratus est a spe sua.Nam mortuo illo,substitutus est Malachias, non tñ mox.Neq; id facile.Ecce.n.de semine nequam,qui occuparet locum Mauricius noīe. Is per quinquennium fretus potentia sæculari incubauit Ecclesiæ non Eps,sed tyrannus.Nā vota piorum magis in Malachiam conuenerant.Deniq; suadebāt eū subire onꝰ iuxta cōstitutionē Celsi.Sed ille,q oē sublime haud secus,quàm suum præcipitium declinabat, bonā sibi uidebatur nactus occasionem excusandi,ꝙ per id tpis introitus eius pacificus esse non posset.Dicebat igitur nō suum interesse fundi humanum sanguinē occasione sui.Postremo iunctum se alteri spōsæ quā dimittere non liceret.Verū illis econtra instantibus, & clamantibus,quia a Dño sermo,est egressus,sed & tota auctoritate iubentibus subire onus,& incantātibus anathema.Ad mortem inquit ducitis me,sed obedio spe martyrii,hac tñ conditione,ut si iuxta fidem nrām res in melius cedat, & vendicet sibi Deus hæreditatē suam a diripientibus eā. Tunc demum oībus consummatis,& Ecclesia pacem habente liceat redire ad priorē sponsam meā,& amicā de qua rapior per potestatē,& ꝓ me illic alium substituere,qui tunc forte repertus idoneus fuerit.Nota lector virtutē viri,& animi puritatē,nec honorē affectantis, nec formidantis mortem pro Christi noīe. Spondentibus illis demum acquieuit voluntati eorum,vel potius Dei, aquo sibi iā olim præostensum recordabatur, qđ de se modo dolebat fieri. Nempe iam ægrotante Celso apparuit Malachiæ, & quidē longe posito,& nescienti mulier proceræ staturæ, & reuerendi vultus,percuntanti quænam esset, responsum est esse vxoṙē Celsi. Quæ ei tradens virgam pastoralem, quam manu tenebat disparuit.Paucis decursis diebus Celsus moriens,misit baculum suū Malachiæ tanquam sibi successuro. Quem ut uidit agnouit ipsum esse quem viderat.

De vltione cœlesti in eius aduersarios. Cap. CXI.

HVius præcipue recordatio visionis terruit Malachiam,vt si quod diu satis dissimularat vltra renueret,diuinæ iā resistere videretur voluntati.Veruntñ ciuitatem non intrauit quamdiu ille incubator vixit, ne hac occasione contingeret mori quemquam ex his,quibus vitam magis ministraturus veniebat.Ita per biennium.(Nam id tpis superuixit ille agēs extra vrbem)strēnue in vniuersa prouincia opus Epāle exercuit. Illo igitur celeri morte facto de medio. Rursum Nigellus quidam immo vere nigerrimus sedem præripuit,& in hoc aīæ suæ Mauricius adhuc viuens prouiderat, ut hūc haberet hæredem, in quo qui damnandus exibat,operibus addicere damnationis persisteret.Erat.n.vt ipse ex damnata progenie cognatus Mauricii.Cæterum Rex & Epi,& fideles terræ nihilominus conuenerunt,ut introducerent Malachiam. Et ecce concilium malignantium ex aduerso,quidam de filiis Belial promptus ad malitiam,potens iniquitate, sciens locum vbi pariter conuenire decreuissent,multis aggregatis sibi latenter vicinum occupat collem eminentem e regione vnde illis tractantibus alia, repētino impetu super incautos irruerent,& interficerent innocentes.Cō dixerant enimetiam Regem cum Episcopo trucidare vt non esset, qui vindicaret sanguinem iustum. Res innotuit Malachiæ,& intrans Ecclesiam,erat.n.prope,& eleuatis manibꝰ orauit ad Dñm.Et ecce nubes,& caligo, sed & tenebrosa aqua in nubibus aeris,diem vertunt in noctem,Fulgura quoque, & tonitrua,& horribilis spiritus procellarum diem vltimum minitantur,ruituramque Ecclesiam,intentant ad omnia mortem.Et ut scias Lector,ꝙ oratio Malachiæ concusserit elementa, solos intercipit tempestas,qui quærebant animam eius, solos turbo tenebrosus inuoluit,qui parauerant opera tenebrarum. Deniq; ipse, qui Princeps extiterat tanti mali fulmine percussus interiit cum tribus aliis,& fuerunt consortes morti, qui fuerunt participes sceleris,quorum sequenti die inuenta sunt corpora semiusta,& putrida hærentia ramis arboreis,ubi quemque spiritꝰ eleuans alisisset. Alii quoque tres semiuiui inuenti sunt. Cæteriq; omnes circumquaque dispersi.

De ingressu eius in vrbem,& Nigello scismatico. Cap. CXII.

ANno ætatis suæ.28.pauper Malachias pulso incubatore intrauit Ardinacham Pontifex,& Metropolitanus totius Hiberniç.Rege verò cæterisque, qui induxerant eum ad ꝓpria remeantibus, ipse remanet in manu Dei, & remanent illi foris pugnæ,intus timores.Nam ecce viperea soboles frendēs,& uociferans se exhæredari,tota se intus,& foris suscitat aduersus dominum,& aduersus Christum eius. Porro Nigellus uidens sibi fugam imminere tulit secum insignia quædam sedis illius, textum.s.Euangeliorum,qui fuit Beati Patricii, baculumque auro contextum,& gemmis preciosissimis adornatū,quem nominant baculum Iesu,eo ꝙ ipse Dñs ut fert opinio,eum manibus suis tenuerit atque formauerit. Et hæc sunt summæ dignitatis & venerationis in gente illa.Ibat homo girouagus, & alter Sathanas circumibat terram, & perambulabat eam,insignia sacra circumferens,quæ vbique ostentans vbique eorum gratia recepabatur.Fuit uerò concilium scismaticum insequi,eo ꝙ seduceret multos ex insignibus, qui ferebat,suadens omnibus Epm esse debere,& sic sollicitans plebes aduersus Malachiam, & Ecclesiæ vnitatem. Et fecit sic, & sine difficultate,& ita in breui vniuersas sepiuit vias eius per gratiam sibi a Deo datam, & quā habebat ad oēs ut malignꝰ ille coactus sit dare manus,reddere insignia,& quiescere de reliquo in omni subiectione.

Item de vindicta Dei in eius detractores. Cap. CXIII.

NEc modo malefactores, sed & detractores Malachiæ corripuit Deus. Verbigratia. Quidam hīs gratiā Principum, & potentum,etiam ipsius Regis,eo ꝙ esset adulator,& garrulus,& potens in lingua fouebat per oīa aduersariis Malachiæ,& procaciter tuebatur partem eorum. Sancto verò, & præsenti resistebat in faciē,& detrahebat absenti,irreuerēter occurrens ei in oī loco,maximeq; vbi celebrioribus illum sciret interesse conuentibus, sed cito digna linguæ procacis mercede donatus est.Intumuit, & cōputruit lingua maledica vermibus ex ea scatentibus,& diffluentibus toto ore blasphemo.Quos ꝑ 6.ferme dies incessanter uomens, tandem cum illis miserā expedit uitā.Loquente corā aliqñ Malachia,& populū exhortāte, Mulier quædā infœlix ausa est interrumpere sermonē clamoribus improbis,non deferens honorē Sacerdoti,& spiritui,qui loquebatur.Erat autē de ꝓgenie impia,& spiritū impium hñs in naribus,blasphemias,& contumelias euomebat in Sanctū,dicēs eum hypocritā,& inuasorē alienæ hæreditatis, sed & caluicie illius improperans.At ille nihil rñdit ei.Sicut erat uerecundus & mitis.Sed Dñs respondit pro eo.Versa est igitur illa in insaniā Domino vindicante, & crebris uocibus clamitans se suffocari a Malachia.Morte demum horrēda luit peccatum blasphemię, dicentibus,qui de semine Chanaā sunt. Fugiamus Malachiam, quia Dominus pugnat pro eo. Tandem memor propositi sui Malachias,constituit pro se Gelasium virum bonum, & dignū tali honore,conniuente clero,& populo, quin potius sustinentibus propter pactum.Nam alias durum visum est omnino.Quo consecrato Regibus ac Principibus attentius cōmendato, ipse clarus miraculis ac triumphis ad suam parrochiam rediit.

De spiritu eius prophetico, & transitu per Claramuallem. Cap. CXIIII.

CVm autem egressus aliquando de Scotia peruenisset Eboracum, Sacerdos quidam Sicarus nomine intuitus eū agnouit,nec.n.eius faciem uiderat ante, sed cū haberet spiritum prophetiæ,reuelatum fuit ei iampridē de illo.Hic est inquit de quo dixeram,quia de Hibernia Sanctus veniet Pontifex,qui scit cogitationes hominum.Sic nō potuit latere lucerna sub modio,prodente tñ per Sicari Spiritusancto, qui illū accenderat. Nā & multa secreta deesse suo suorūq; dicta sunt ei a Siccaro,quæ ita esse fuisse oīa recognouit.Sed & socijs Malachiæ percunctantibus de suo reditu,rñdit. Sicarus incunctāter (quod post rei probauit euentus) paucos videlicet admodum de numero illo cum Episcopo redituros.Illi audito hoc suspicati sunt mortem,sed aliter Deus adimpleuit. Nempe rediens ab vrbe quibusdam apud nos,quibusdam & in aliis locis ad discēdam conuersationis formam relictis iuxta verbum Sicari cum paucis admodum repatriauit. In ipsa vrbe Eboracensi,accessit ad eū vir nobilis ṡm seculum. Valenus noīe,qui aduertēs Episcopum multos hr̄e socios,& Æquos paucos.Nam præter ministros,& clericos alios quinq; cum eo erant Presbyteri, & Æqui non nisi tres,obtulit ei suum quo ipse vehebatur,hoc solum dolere se inquiens,quòd esset runcinus dure portans. Et addidit. Libentius enim dedissem si melior esset,sed si dignamini ducite qualemcumque uobiscum. Et ego ait Episcopus libentius accipio, quo prædicas uiliorem, quia non potest mihi esse vile, quicquid tam preciosa voluntas obtulerit. Et conuersus ad suos. Hunc inquit, sternite mihi, quia commodus satis, & sufficiens erit in longum.Quo facto ascendit.Et primo quidem durum ut erat sentiens postmodum mira mutatione valde cōmodum sibi,& suauiter ambulantem inuenit,ut ne caderet super terram de sermone quem dixerat usque ad.9 annum, quo mortuus est ipse non defecit ei, factus optimus, & preciosissimus palefredus. Quodque euidentius miraculum cernentibus fecit. De subnigro cæpit albescere,& non multo post vix inueniebatur albior, & pulchrior illo. Ipse etiam diuertens Claramuallem uir Sanctus uisis fratribus compunctus, & illi non mediocre ædificati in præsentia. & sermone eius, & acceptans locum, & nos, atque in intimis uisceribus colligens,

colligens vale dixit nobis,& abiit Transalpinans cũ venisset Iporiam ciuitatem Italiæ hospitis sui paruulum suum,qui male habens erat moriturus cōtinuo sanauit.Erat tūc tpis in sede Apostolica fęlicis memoriæ secundus Innocentius Papa, qui eũ suscepit benigne,& humane. A quo cum multis lachrymis implorabat eius permissu licere sibi viuere,& mori in Claraualle;sed non obtinuit. Reuertens autem per Claramuallē, secundā largitus est nobis benedictionē. Et alta suspiria trahens, ꝙ non liceret sibi pro suo desiderio remanere. Hos inquit interim ꝓ me oro,ut retineatis,qui a vobis discant, quod nos postmodum doceant, Et dimissis quatuor a latere suo abiit.Qui probati,& digni inuenti Monachi facti sunt.

De Miraculis eiusdem. Cap. CXV.

PRofectus autē a nobis prospere peruenit Scotiā, & inuenit Dauid Regem,qui adhuc hodie superest in quodā castello suo,cuius filius infirmabatur ad mortē. Ad quē ingressus honorifice a Rege susceptus est,& humiliter exorat⁹,ut sanaret filium suum. Qui aquā benedixit,& aspersit iuuenē,& intuens in eum ait:Confide fili,non morieris hac uice. Dixit hoc,& sequenti die dictum secuta est sanitas, sanitatem lætitia patris, clamor,& strepitus totius familiæ exultantis. Transeunti ꝑ villam nōīe Crudelbum,occurrit puella muta.Orante aūt illo solutum est vinculum linguæ eius,& loquebatur recte. Dehinc villam ingrediens,quam nominant Ecclesiā Sancti Michaelis,oblatam sibi mulierem freneticā, & vinctā funibus,corā oī populo curauit.Perueniens autem ad portum Lapasperi, transitum ibi per aliquot dies præstolabatur,sed mora minime transiit ociosa.Construit interim de virgis in septem textis oratorium, ipso iubente ipsoque operante pariter.Consummatumque circundedit vallo atque interiacens spacium benedixit in cęmeteriū.Sane merito benedicentis miracula satis declarant, quæ vsque hodie ibi actitari feruntur.Inde est,ꝙ de finitimis locis infirmos, & male habentes illuc portare consueuerunt,& sanantur multi. Mulier totis dissoluta membris plaustro vecta illuc,ꝓ dib⁹ suis remeauit domum,vna duntaxat nocte non frustra in Sancto loco præstolata misericordiam Dñi. Alia quædā ibidē pernoctabat in o.ōe,q̄ forte reperiēs solā hō barbarus accensus libidine & sui minime compos irruit rabiosus in eā.Cōuersa illa,& tremefacta suscipiens aduertit hoīem plenū diabolico spū.Et heus tu inquit miser,quid agis,considera vbi es?Reuerere hęc sancta de ser Deo,defer seruo eius Malachiæ,parce & tibiipsi.Non autē destitit ille furijs agitatus iniquis,& ecce,qđ horribile dictu est,venenatum & tumidum animal,qđ Bufonē vocāt,visum est reptans exire de inter femora mulieris.Quid plura.Etiam tremefactus resilit homo,& datis saltibus festinus oratorio exilit. Ille confusus abscessit, & illa intacta remansit, magno quidem Dei miraculo,& merito Malachiæ. Et pulchre operi fœdo, & abominando fœdum interuenit, & abominabile monstrum.Nō prorsus aliter decuit extingui bestialem libidinem,quàm ꝑ frigidissimum vermem.Nec aliter temerarium frenari ausum,frustrari conatum,quàm per vilem inutilemque bestiolam.

De Mirabili,& singulari eius uita. Cap. CXVI.

QVis autem cuncta facta per eum enumeret,quamquā libentius fateor imitandis immorer,quam admirādis. Et meo quidem iudicio primum,& maximum miraculum, qđ dedit ipse erat.Quis vnquam etiam si curiosus obseruauerit in eo deprehendit ociosum,non dico verbum,sed nutum.Quis manū pedemve mouentem frustra, immo quid non ædificans in eius incessu,aspectu,habitu, vultu.Denique vultus hilaritatem, nec fuscauit meror, nec leuigauit risus.Totum in eo disciplinatum, totum insigne virtutis perfectionis forma,per omnia serius, sed non austerus,remissus interdum,dissolutus autem nunquā, negligens nihil,& si pro tpe multa dissimulans,quietus sæpe, sed minime aliqñ ociosus. A die primo conuersionis suæ vsque ad extremum vitæ suæ sine proprio vixit. Non seruos, nō ancillas, non villas,non vitulos, non denique quicquā redditUum Ecclesiasticorum sæcularium,vel in ipso habuit Episcopatu. Mensę Episcopali nihil prorsus constitutum vel assignatum vnde Eps viueret,nec.n.uel domum propriam habuit.Erat autem pene incessanter circuiens parrochias oēs,Euangelio seruiens,& de Euangelio uiuens,sicut constituit ei Dñs.Porro si interdum requiescere oporteret,in locis Sanctis hoc faciebat,quia ipse per Hiberniā prędicauit vniuersam. Apud quos vero morā facere libuisset,illorum se moribus,& obseruantiis conformauit. Denique cum exiret ad prædicandum cum peditibus pedes, & ipse ibat Eps.s.& legatus. Forma.n.Apostolica hæc, & inde magis mira in Malachia,quo rara nimis in aliis. Illi dominantur in clero,iste dum esset liber ex oībus oīum se seruum fecit. Illi autē non Euangelizantes manducant, aut Euangelizant vt manducent.Malachias verò imitans Paulū,ut Euangelizet manducat. Illi saltum,& quæstum æstimant pietatē,Malachias hæreditate vendicat sibi opus,& onus.Illi fœlices se credunt si dilatauerint terminos suos.Malachias in dilatanda charitate gloriat.Illi congregant in horrea,& dolea replent vnde onerent mensas, Malachias colligit in deserta,& solitudines vnde impleat cęlos. Illi cum accipiunt decimas,& primitias,& oblationes,insuper & de Cæsaris beneficio theolonia,& tributa, & alios redditus infinitos,solliciti sunt nihilominus,quid manducent atque bibāt,Malachias nihil hīs horum,multos tū locupletat de promptuario fidei illi a pauperibus exigunt,qđ dent diuitibus, ille sollicitat diuites pro pauperibus sustentandis.Illi alta palatia eligunt,turres ac mœnia ad cœlos leuant,Malachias non hīs ubi caput reclinet,opus faciet Euangelistæ.Illi Æquos ascendunt cum turba hominum gratis manducantium panem,& non suum,Malachias septus Sanctorum fratrū collegio pedes circumit, portās panes Anglorum quibus satiat animas esurientes. Illi plebes nec agnoscunt quidem,iste erudit.Illi potentes,& tyrannos honorant,iste punit.O virum Apostolicum quem tot, & talia nobilitant signo Apostolatus sui. Quid ergo mirum si mira est operatus,sic & mirabilis ipse,immo vere non ipse, sed Deus in ipso.Alioquin tu es Deus inquit,qui facis mirabilia.

Item de miraculis eiusdem. Cap. CXVII.

IN regione Hiberniæ iacebat infirmus in domo vtique Dæmonum maleficio. Nam quadam nocte audiuit eos dicentes loquente altero ad alterum. Vide ne miser iste hypocrita illius fratris stratum stramenve contingat, & sic effugiat manus nostras.Cognouit homo,ꝙ Malachiam loquerentur.quem non multo ante in eadem domo meminerat pernoctasse, & erat adhuc stramen in loco.Sumptaque fiducia,quo potuit conatu,cæpit repare debilis corpore,sed fide fortis.Et ecce in aere clamor & vociferatio.Prohibe eum prohibe,retine eum retine,amittimus enim prædam.At ille manibus,& genibus nitens,& perueniens ascendit lectulum,uolutatur in stramine, audit vlulatum plangentium.Heu heu ipsi nosipsos prodidimus,decepti sumus, Euasit.Et hoc dicto citius recessit ab eo Dæmonium, terrorq; & horror quem patiebatur,& omnis pariter ægritudo.Item trāseunte Malachia aliqñ per Lyguriam oblatus est ei infans habens Dæmonium, qui sanus,& incolumis est relatus. In regione eadem ligatam funibus freneticā solui iussit, & in aqua quā benedixit lauari, lota quoque est, & ab infirmitate sua sanata est.Alteram quoque in Saballo regione Vlidiæ membra ꝓpria dentibus laniantem,orando,& tangendo totaliter eam curauit. Exiens terum de quadam Ecclesia obuium hominem habuit cum vxore sua,quæ non poterat loqui.Rogatusque vt eius misereatur,stat in porta populo circumstante,& data benedictione super eam iubet dominicam dicere orationem. Dixit illa,& populus benedixit Dñm super his mirabilibus factis. In ciuitate cui nomen Oentreh decumbens in lectulo quidam iam ꝑ dies 12.priuatus linguæ officio, ad iussionem visitantis se sancti loquelam recuperat,Eucharistiam sumit, & ita munitus extremā in bona confessione efflauit spiritum.Intrauit ad eum quidā de nobilibus habens ei aliquid dicere. Qui inter loquendum fide plenus tres iuncos perie furatus de lectulo, scilicet quo ille sedebat tulit secum,& multa Deus de furto pietatis est operatus fide illius,& Præsulis sanctitate. Sedebat iterum in campo cum Comite Vlidiæ aliqua tractans, & multitudo copiosa circa eos. Venit mulier grauida, & vere grauis, indicat enim se contra omnes naturæ leges retinere partum, iam procerto.15. mensibus, & diebus.20. Compassus Malachias orauit, & mulier peperit.

Adhuc de eodem. Cap. CXVIII.

CIuitas Hibernia nomine Corcagia vacabat Episcopo. Tractatum est autem de electione, dissensere partes,quibusque vt assolet Præsulem volentibus constituere suum non Dei,uenit illuc Malachias audita dissensione, cōuocato clero,& populo,& corda,& uota discordantium vnire curauit Et persuasis illius totum negocium debere credi cui potissimum sollicitudo incumberet Ecclesiarum Hiberniæ, mox nominat eis non quempiam de nobilibus terræ, sed quendam pauperem alienigenam,quem sciret sanctum,& doctum.Quæritur ille,nūciatur lecto decumbere,itu ut per se non posset de lecto exire. Et Malachias.Surgat inquit in nomine Dñi ego præcipio.Obedientia eum saluum faciet,quid faceret ille.Parere uolebat,sed imparatum se sentiebat. Quod & si posset episcopari reformidabat. Itaque cum uoluntate obediendi pugnante gemino hoste, scilicet pondere languoris, & metu oneris, uicit illa tamen data sibi in adiutorium spe salutis, itaque conatur, mouet sese tentat uites, inuenit se solito fortiorem. Crescit pariter fides cum uiribus, & demum expeditus, & alacer peruenit ad Malachiam sine hominis adiutorio,

Qui assumens eum misit in cathedram clero, & populo collaudante. Cuiusdam nobilis viri vxor cum infirmaretur, ad mortem rogatus Malachias ut descenderet priusquam moreretur infirmam vncturus oleo, descendit, & intrauit ad eam. Quo viso exultat illa spe salutis animata. Et cum pararet eam vngere, visum est omnibus differendū potius usque mane. Erat enim uespera. Acquieuit ergo eis Sanctus. Et cum recessisset, subito clamor factus est, & planctus, eo quod mortua esset. Auditoque tumultu Malachias accurrit, & consternatus est animo sibi soli imputans, quod fraudata gratia sacramenti abierit. Et eleuatis manibus in cœlum confitens suum peccatum contestatus est in audientia omnium nullam se recepturum consolationem, nisi quā tulerat liceret restituere gratiam. Et stans super eam tota nocte laborabat in gemitu suo, & cum fletu suos etiam vigilare, & orare præcepit, itaque illi in psalmis, ille in lachrymis noctem duxere peruigilem. Mane autem facto exaudiuit Dominus sanctum suum. Nam aperuit oculos, quæ mortua fuerat, & erigens se salutauit eum, & conuersus est luctus in gaudium.

Iterum de eodem. Cap. CXIX.

FVit item mulier cui spiritus iracundiæ, & furoris intantum dominabatur, ut non solum vicini, & cognati fugerent consortium eius, sed & filii quoque ipsi vix sustinerent habitare cū ea. Clamor, & rancor, & tempestas valida vbicumque fuisset audax, & ardens, & præceps, metuenda lingua, & manu importabilis, & inuisa, dolentes filii, tum pro illa tum pro seipsis trahunt illam ad præsentiam Malachiæ lachrymabilem cum fletu deponentes querimoniam. Vir autem sanctus aduocatam fecit peccata sua confiteri, & iniungens pœnitentiam, oransque super eam ut Deus omnipotens daret ei Spiritum mansuetudinis in nomine Domini nostri Iesu Christi, ne vltra irascatur iubet. Sequitur quoque tanta mansuetudo, vt pateat omnibus non esse aliud, quam admirabilem mutationem dexteræ excelsi. Fertur adhuc hodie viuere, & tantæ esse patientiæ, & lenitatis, vt quæ omnes exasperare solebat, nullis modo exasperari damnis, affectionibus, aut contumeliis queat. Ego istud superiori suscitatę miraculo mortuæ censeo præferendum, quod exterior quidem ibi, hic verò interior reuixerit homo. Vir secundùm sæculum honorabilis, secundùm Deum timoratus veniens ad Malachiam conquestus est ei super sterilitate animæ suæ, supplicans vt obtineret ei ab omnipotente Deo gratiam lachrymarum. Et subridēs Malachias, quod gratum haberet in homine sæculari desideriū spirituale, suam maxillam maxillæ illius quasi blandiendo coniungens. Fiat inquit tibi sicut petisti. Tantos exinde, & penè cōtinuos exitus aquarum deduxerunt oculi eius, vt illud scripturæ ei posse aptari videretur. Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, &c.

De Oratorio lapideo, quod ædificauit, & pœna maledici eius. Cap. CXX.

IS cui Bencorensis monasterii cesserunt possessiones ingratus beneficio extunc deinceps insolentissime se semper habuit aduersus eum, & suos, in omnibus infestus eis, ubique insidians detrahensque actibus eius, at non impune hoc. Erat autem illi unicus filius, qui imitator patris audens aliquid, & ipse in Malachiam eodem anno mortuus est. Nam visum est Malachiæ debere construi in Bencor oratorium lapideum instar illorum, quę in aliis regionibus constructa conspexerat. Et cum facere incepisset fundamenta, indigenæ quidam admirati sunt, ꝙ in terra illa necdum huiusmodi inuenirentur ædificia. At ille præsumptuosus non modo miratus, sed indignatus. Cæpitque nunc secreto detrahere, nunc palam blasphemare, leuitatem notare, nouitatē horrere, sumptus exaggerare. Itaque cum pluribus quos suadere valuit, ad locum descendit, & ait. Bone vir, quid tibi uisum est vestris hanc inducere regionibus nouitatem. Scoti sumus, non Galli. Quænam leuitas est hæc. Quid opus erat opere tam superfluo, tamque superbo. Vnde tibi pauperi, & inopi sumptus ad perficiendum. Vincit vires, superat facultates. Cessa igiť cessa, desine ab hac vesania, alioquin hoc nō sustinebimus. Ad quē vir Sanctus tota libertate vtens. Miser inquit opus, quod inchoatum vides, & inuides sine dubio perficietur, perfectumque videbunt multi. Tu uerò, quia non vis non videbis, & ꝙ non vis morieris. Pater autem audito, ꝙ de filio vir Sanctus prædixisset, sciens verbum eius viuum, & efficax esse. Interfecit inquit filiū meum. Et instigante Diabolo tanto furore exarsit in illum, ut coram duce, & maioribus Vlidiæ mendacii argueret hominē veracissimum, & conuitium intulit, Simiam eum appellans. Et Malachias quidem doctus non reddens maledictum pro maledicto obmutuit, & non aperuit os suum. Sed eadem die, Dn̄o vindicāte, domum reuersus est, homo luit linguæ effrenis temeritatem, ipso vltore quo instigatore laxarat. Arreptum enim in ignem proicit Dæmon, sed mox manibus assistentium abstractus est, adustus tn̄ corporis parte, & captus est mente. Et dum insaniret, vocatus Malachias venit, reperitque maledicum spumantia ora torquentem, horrendis vocibus, & motibus terrentem omnia, ac toto corpore agitatum vix posse teneri a pluribus, & orans pro inimico uir totius perfectionis exauditus est, sed ex parte. Nam illico Sancto orante ille aperuit oculos, & sensum recepit. Relictus est autem ei spiritus Domini malus, qui eum colaphizaret. Credimus autem eum adhuc viuere, quem certis temporibus se sunt lunaticum esse. Et quidem non erat Malachiæ, non dico vnde perficeret, sed vnde faceret quicquam. Inuenit autē Dei famulus in Dei marsupio, quod suo quidem defuit merito. Quid enim iustius ut cui pro Deo non erat proprium, cum Deo iniret consortium, & marsupium vnum esset amborum. Fideli denique homini totus mundus diuitiarum est, & quid ille nisi qdam marsupium Dei. Denique ait. Meus est inquit orbis terræ, & plenitudo eius. Nec dubium Dei opus esse, quod Deo reuelante Malachias præuidit. Contulerat primum cum fratribus, de opere illo, & multi præ inopia minus libenter assentiebant. Inde anxius dubiusque, quid ageret, cæpit inter orandum vehemēter inquirere, quidnam foret uoluntas Dei. Et die quadam de via regrediens, cum iam loco appropiaret prospexit eminus, & ecce oratorium apparuit magnum lapideum, & pulchrum valde & intuens diligenter situm, formam, & compositionem, cum fiducia arripuit opus, prius quidem indicata visione senioribus fratribus, paucis tamen. Sane totum, quod attente notauit de loco, & modo, & qualitate tanta diligentia obseruauit, ut peracto tempore factum viso simillimum appareret.

Iterum de miraculis eiusdem. Cap. CXXI.

CVm autem sacramenta offerret, & appropiaret ei Diaconus facturus aliquid pro officio suo, intuitus eum Sacerdos ingemuit, quod sensisset penes illum latere, quod nō conueniret. Peracto sacrificio secreto percunctatus de sua conscientia, confessus est, & non negauit illusum sibi per somnium nocte ipsa. Cui iniungens pœnitentiam. Nō debueras inquit hodie ministrasse, sed verecunde te subtrahere a sacris, & deferre tantis tamque diuinis mysteriis, vt hac humilitate purgatus dignius exinde ministrares. Item alia uice sacrificante illo, & orante hora sacrificii, ea quidem sanctitate, & puritate cordis, qua ipse solitus erat, astante Diacono visa est Columba intrare per fenestram in claritate magna. Ea Sacerdos profunditur totus, ea subobscurior basilica tota refulget. Columba verò aliquandiu circumuolitans tandem residet super crucem ante faciem Sacerdotis. Obstupuit Diaconus & pauens tum pro luminis, tum pro volucris nouitate, quod illa sit rara auis in terra, cecidit super faciem suam, & uix palpitans sese erigere ausus est, vel quando officii sui necessitas postulauit. Post in ssam conuentus a Malachia seorsum sub periculo uitæ iubetur nullatenus secretum pdere, quod vidisset, quoad viueret ipse. Aliquando cum in Ardinacha esset cum quodam coepiscopo suo, de nocte surgens cæpit memorias sanctorum, quæ in cęmeterio Sancti Patricii multæ sunt orando lustrare. Et ecce subito unum de altaribus ardere conspiciunt. Ambo enim viderant uisionem hanc magnam, & ambo mirati sunt. Et Malachias intelligens signum esse magni meriti illius, scilicet vel illorum quorum sub altari illo corpora requiescerent currens, & se mediis flammis immergens, expansis brachiis sacram amplexatus est aram, quid ibi fecerit, quidue senserit, nemo est, qui sciat. Sed quod amplius solito cœlesti igne succensus ex illo igne exierit, fratrum qui cum eo erant tunc reor neminem esse, qui nesciat. Hæc dicta sint pauca quidem de pluribus, sed multa pro tempore. Non enim signorum tempora hæc secundùm illud. Signa nostra non vidimus, iam nō est propheta, &c. Vnde satis apparet Malachias meus quantus in meritis fuit, qui tam multus insignis extitit, etiam in charitate tanta.

Qualiter locum, & diem sepulturæ suæ prælegit & illuc inuenit. Cap. CXXII.

PErcunctatus aliqn̄ quodam in loco, si optio detur extremū malit agere diem. De hoc siquidem fratres quærebant inter se quē sibi quisq; diligeret, cunctatur & non rn̄dit. Instātibus illis. Si hinc migro innuit, nusquam libentius q̄ vnde vna cum nostro Apostolo resurgere possim. Dicebat aūt Sanctū Patriciū. Si peregrinari oportet, & ita permittit Deus Claramuallem delegi. Requisitus itē de tempore. Diē solenē omnium sanctorum respondit. Sicut audiuimus sic vidimus de loco pariter, & de die. Ægre satis ferebat Hiberniam usque adhuc pallio caruisse, utpote æmulator sacramentorum. Et recordatus sibi a Papa Innocentio fuisse promissum, nactus occasionem, qd Papa Eugenius præsideret, & tunc in Franciam appropriasset, præsumebat de tali uiro apud illum se nullam impetrandi difficultatem sustinere. Igitur arripuit iter, prosequuntur eum, qui conuenerant

conuenerant fratres vsque ad littus, non multum tñ, nimirũ ipso prohibente. Ad quẽ vnus illorũ Catholicus nomine, flebili voce, & uultu, heu tu abis inquit, & in quanta pœna quotidiana uexatione me deseris non ignoras, nec fers opem misertus mei. His verbis, & lachrymis filij paterna viscera cõcussa sunt, & amplexatus est eum blandiendo. Impressoque pectori signo crucis. Certus sis, inquit, te eiusmodi nil passurum donec ego redeam. Erat autem Epilenticus, & cadebat frequenter, ita vt interdum non semel pateretur, sed & sæpius in die. Hic iam per. 6. annos horrido morbo laborabat, sed ad verbum Malachiæ perfectè conualuit. In ipso autem ascensu nauis ascendunt duo ex his, q̃ illi familiarius adhærebant, accedentes, & petentes aliquid ab eo, quibus ipse spopondit. At illi. Volumus inquiunt nobis certo promitti te incolumem in Hiberniam reuerti. Tunc ille de promisso pœnituit, tristis tñ annuit, & nauem ascendit. Cumque iã fere medium iter æquoreum peregissent, subito contrarius vẽtus nauem repellit, & reducit in terram Hiberniæ. Descendens de naui in ipso portu, in sua quadã Ecclesia pnoctauit, & lætus gratias egit diuinæ consilio prouidentiæ, quo factum est, vt iam fecerit satis pro sua promissione. Mane verò intrans nauem, ipso die prospero cursu transfretauit, & venit in Scotiam, multaque Deo placita ibi operatus, pertransiit eam, & peruenit in Angliã. Oportuit autem eum transire Claramuallẽ, ut summum sequeretur Pontificem, qui a nobis susceptus est tanquam verus Lucifer ab occidente veniens, visitans nos oriens ex alto.

De Fœlici transitu eiusdem. *Cap.* CXXIII.

DIe solenni Beati Lucæ Euãgelistæ Missa in conuentu deuote celebrata, febre correptus lecto decubuit, videns discurrere fratres dandi auidos vel accipiendi, omnes solliciti erãt circa frequens ministerium medicamenta perquirere, fomenta adhibere, sæpius ad gustandum vrgere. Ad quos ille. Sine causa hoc, inquit, sed charitate vestri facio, quicquid iniungitis. Oportet hoc anno Malachiam exire de corpore. Scio enim cui credidi, & certus sum, quia non fraudabor reliquo desiderii mei, qui partem iam teneo, qui me sua misericordia perduxit ad locum, quem petii, terminum, quem æque volui non negabit. Denique inungitur, & sumpto viatico fratrum se orationibus, & fratres Deo commẽdans ad lectum reuertitur. Iacebat enim in solario, nec sustinuit vt conuentus ascenderet ad se, sed ipse ad eos descẽdit, & tamen mortem in ianuis esse dicebat. Quis hunc crederet moriturum? non vultus pallidior, non macilentior esse videbatur. Non rugata quoque frons, non reconditi oculi, neque nares extenuati, non contracta labia, non adusti dentes, non collũ excisum, & gracile, non curui humeri, non caro exinanita in corpore reliquo. Hic erat decor corporis, & hæc gloria vultus eius, quæ non euacuatur, ac ne in morte videres hominem quidẽ securum a morte, & necdum mortuum iam certũ de vita, & quodammodo loqui. Iam non dicam, forsan tenebræ conculcabunt me, quia hæc nox illuminatio mea in de.m. Et quidem omnium oculi in eum, fixi erãt. Nemo tñ, qui q̃n exiuit aduertere potuisset, eo q̃ eadem in morte viuacitas vultus ac serenitas, eademque, & in vita permaneret, nõ est mutatus, sed ipse mutauit oẽs mirum in modum, luctus, & gemitus omnium subito conquiescit. Mutatur in gaudio meror, planctum cantus excludit, uincit fides, triumphat affectus. Et reuera, quid rõnis habet immoderatius plangere Malachiam, quasi non sit præciosa mors eius, quasi non sit portus mortis, & porta vitæ. Malachias amicus nr̃ dormit, & ego lugeam? luctus iste se vsu non ratione tuetur. Si Dñs dedit dilecto suo somnum, & talem somnum in quo hæreditas Dñi filii merces fructus vẽtris. Quid horum vr̃ fletum inducere. Ego ne fleam illum, qui fletum euasit. Ille tripudiat, ille triũphat, ille introductus est in gaudium Dñi sui, & ego eum plagã. Cupio mihi hoc, non illud inuideo. Interim parantur exequiæ, offertur pro eo sacrificium, consummantur etiam ex more oĩa cum summa deuotione, & alacritate. Stabat eminus puer cui emortuum pendebat a latere brachium, magis impedimento illi, quàm vsui. Quo comperto innui ut accederet, & apprehendi aridam manum, & applicui ad manum Episcopi, & viuificauit eam. Nempe viuebat in mortuo gratia sanitatum. Et manus fuit mortuæ manui, quod mortuo homini Heliseus puer ille de longe venerat, & manum quam pendentem attulerat sanam in patriam reportauit. Iamque omnibus rite peractis in ipso oratorio Sanctæ Dei genitricis Mariæ, in quo sibi bene complacuit Malachias traditur sepulturæ Anno Domini. millesimo 148. iiij. Nonas Nouembris.

De Sancto Petro Tharasiensi Episcopo. *Cap.* CXXIIII.

HElinandus. Eo tempore florebat multa miraculorũ gratia Petrus Tharatasiensis Episcopus, cuius virtutum fama cum ad ciuitatem Lausennam peruenisset, tres viri ibi in carcere clausi custodibus suis ante hostium carceris obscuratum, ludentibus flentes, & lugentes cœperunt nomẽ eius suppliciter, & fideliter inuocare. Adest continuo Pontifex inuocatus, soluit compeditos, manum porrigit, aperit hostium, iubet vt exeuntes sequantur se. Sic manifestus apparens illis, & à nullis aliis visus extrahit eos, & deducit. Cumque vlla foret oportunitas diuertendi, sequentes primum ducem suum desuper tabulas quibus custodes ludebant inter illos medios pertransibant. Nec mirum si uideri præsentes ab hostibus ipsi non poterant, qui sic videre sibi videbantur absentem. Nec ab eis Pontifex ante disparuit, quàm euasisse pericula, & ad locum sese cognoscerent peruenisse securum. Vnde etiam voto se obligantes non gustare cibum donec ad sui præsentiam liberatoris accederent, & noua & mira Dei magnalia prædicantes, & annũciantes. Implicabiles inimicitias, & odia inueterata frequenter extinxit, & grauia admodum bella compescuit, desperatas reconciliationis inter maximos etiam Principes Dño cooperante, & sermonẽ eius confirmante sequẽtibus signis effecit. Inter Principem suũ Comitem Imbertum, & Raymundum Comitem Tholosanum in regione Granopolitana eo tempore dominantem, non sine multis incendiis, & homicidiis guerram diutius agitatam, multo labore sedauit. Cuius occasione negocii ad Heinricum Regẽ Anglorum vehementer desideratus accessit. In quo itinere miraculum singulare diuina uirtus per eum perfecit apud Sanctum Simphorianum, quod est castrum Lugdunensis Ecclesiæ paucis ab vrbe leucis distans.

De quadam miserabili muliere ab eo curata. *Cap.* CXXV.

IBique erat uir fidelis Petrus de Fraxineto not⁹, & honoratus, qui eum ad hospicium suum aliquando quasi vim faciendo pertraxit. Huic filia iuuencula erat, miserabili incommodita te laborans. Egerat enim quædam mulier maleficia per nequiciam inuidæ Socrus inducta, vt languore tabesceret desperato, nec viri sui præsentiam, nec aspectum etiam vllatenus tolleraret. Affectione autem muliebri genitrix persuasa, ut Sathanas Sathanam eiiceret, famosum quendam maleficũ accersiuit. Affuit, & explorauit. Agnouit, & iuuenculam asserens inferratam, terit arborum cortices, & poculum verbis, & herbis infectũ propinat. Mordet etiam propriis dentibus brachium miseræ mulieris in duobus. s. locis, circa frontem. s. brachii, ita ut vtraq; morsura superior. s. & inferior distaret a fronte brachii quasi vno palmo. Res noua, res mira, ab illo quidem languore conualuit, sed interdum velut ex corde sentiens acus procedere, cruciabatur atrociter, donec per superiorem morsuram brachii, quam nulla cicatrix sicut, nec inferiorem obduxerat, acus duceret vis occulta. Plures iam in hunc modum per temporum interualla quasi 30. acus prodierant, quidam vt vulgo dicitur excapsare, quidã admittendis idonea filis foramina præferentes. Exhibetur igitur viro Sancto a Patre filia, cuius ei lugubrem explicat tragœdiam, & ecce mox eadem iuuencula sentiens acum gemebunda deplorat. Quem accedens vnus de fratribus laicis uiro Dei seruiens cruentum extraxit. Annis plurimis ad testimonium rei seruandum. Oratque Sanctus, & locum vulneris tangens in virtute fidei pollicetur, nec ferrum, nec calibem vltra processurũ, factumque est ita, sed mutata materia malitia nondum penitus extincta per alteram brachii inferiorem morsuram, quam vir Sanctus non tetigerat, quia necdum inde aliquid exierat, cœperunt sudes lignei paruuli, quos vulgo brocas vocãt, ex quercino robore vel fraxineo pro ferreis acubus egredi, crossiores spinis, & parum longiores. Nec tamen vnius omnes longitudinis uel crossitudinis sicut, nec acus fuerant. Sedecim namque infra annum, & paucos menses ex vulnere ligna prodierant. Affuit deinde reuerendus Antistes Petrus, cui diuinitus seruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier Missarum solennia celebranti, sicut præceperat vespere præcedenti. Eadem hora. decimũoctauũ, ex carne mulieris lignum egreditur. quod sub oculis omnium Capellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem absoluit Præsul, & sacram extrahens eucharistiam ab omni deinceps cuiuscunque manerici progressu iubet ipsam esse securam. Sicque ab omnibus præstigiis liberata adhæsit viro suo, liberosque procreauit, uirtutem Sancti viri postea multis annis prædicauit, quam in seipsa meruit experiri.

De Cæteris euentibus illius temporis. *Cap.* CXXVI.

CRonographus. Anno Domini millesimo 159. eclipsis Lunæ fuit. vndecimo Calendas Aprilis circa horam nonam de noctis sabbato ante ramos palmarum, & ventorum intemperies secuta est per quatuor continuos dies. In quarta feria autem uentus maximus, & nimia fuit pluuiarum inundatio, qua die in territorio Vermorum iuxta Gaudaunum Sacerdos missa celebrata fulmine ictus occubuit. Et in territorio Remensi quidam clericus tempestate periit, tonitrua,

tonitrua, fulgura, grandines tempestates, diuersa hoc anno intulerunt hominibus incommoda. Ludouicus Rex Francorũ a Palestina nauigãs, utĩ patriã rediret Græcorũ naues incurrit. Cũq; ab eis Imperatori Curfoliũ obsidenti præsentãdus deducit. Gregorius Dux nauiũ Regis Siciliæ eos aggreditur. Siquidem vastatis exploratisque Græcorum prouinciis vsque ad ipsam urbem Regiam Constantinopolim accedens sagittas aureas in palatium Imperatoris iecerat, & incensis suburbanis de fructu hortorum Regis violenter tulerat, vnde rediens naues Græcorum incurrit, quibus captis Ludouicum Regem eripuit, sed captos Regis obtentu dimittit. Anno sequenti Bartholomeus Laudunensis Episcopus 38. anno sui Episcopatus, contẽpto mundi scemate Fusinati induitur monachali scemate. Qui cũ sederet aliqñ cum aliis Monachis ad collationem, aspexit quendam monachum tardius atque lentius aliis aduenientem, nigrumq; paruulum iuxta eum gradientem, atque per cucullam eum tenentem. Quod cum Abbati retulisset didicit ab eo, ꝙ monachus ille valde negligens esset. Habitis per Franciam conuentibus conniuente etiam Papa Eugenio vt Abbas Clareuallis Hierosolymam ad alios prouocandos mitteretur, grandis iterum sermo de profectione transmarina celebratur, sed per Cistercienses Monachos totum istud cassatur.

Adhuc de eodem. *Cap.* CXXVII.

ANno sequenti obierunt Episcopi moribus, & scientia clari. Hugo Antisiodorensis & Ioscelinus Suessionensis. Hic Hugo fuit Abbas Pontiniaci primus, vir moribus, & sciẽtia clarus, ac in sacra religione strenuus. Et licet iuxta propositum ordinis sui esset miræ patientiæ, in Ecclesiæ tñ hostes districtus executor. In nocte quidẽ electionẽ suã præcedente, vidit in somnis, ꝙ Mater sua sibi esset copulanda nuptiali fœdere, qui cum in Ecclesia Senonensi pp suspensiones Heinrici metropolitani consecrationis locum non haberet, a dño Gaufrido carnotensi cõsecratus est. Huic successit Alanus Ripatorũ Abbas primus. Hoc etiam anno illustres religione ac prudentia obiunt viri Sugger⁹ Abbas Sancti Dionysij. Rainardus Cistercii. Odo Sancti Remigii, sed & Gaufridus Comes Andegauorum post simultates habitas cum Rege Ludouico facta pace obiit infra mensis vnius spacium. Obiit etiam nobilis, & religiosus Princeps, & pauperũ pater Comes Theobaldus. Multi quoque nobiles hoc anno moriuntur. Hanc optimorum virorum migrationem forte significauit, ꝙ in pago Suessionico eodem anno accidit. Cum enim hiemali gelu terra vehementer induruisset, cespis plurimæ longitudinis, & latitudinis de terra subito auulsus, longe ad alium locũ est translatus. Anno sequenti Regina Hierosolymorum iusto familiarius ad inimicos Dei se habente, filius eius Balduinus Rex contra eam insurgit, & obsessis captisque eius munitionibus in vrbem Sanctam intrare, ab ipsa secundo etiam prohibitus, tandẽ violenter ingreditur, eaque in arce obsidens, facta pace Neapolim ei dimittit, reliquam partem regni sibi retinet. Massamuti quos quidam Moabitis dicunt, post vsurpatum Mauritaniæ regnum Regemque patibulo affixum, etiam Regem Bulgiæ occidentes regnum eius inuadũt, ipsam Siciliam, Apuliam, Romam quoque se inuadere minantur. Rex Francorum Ludouicus zelo pipiæ spiritu inflammatus, iurata consanguinita e vxorem suam repudiat. Quam quia contra eius voluntatem Heinricus Dux Northmanniæ, videlicet filius Gaufridi Andegauensis, & Maldildis prædictæ ducit, magna inter eos simultas ex causa descit. Hac quippe occasione ducatum Aquitaniç amisit. Rex autem æmulus illius eum obtinuit.

De Vxoribus Regis Ludouici, & morte Conradi tertij.
Cap. CXXVIII.

ACtor. Hæc fuit prima uxor Regis Ludouici Alionardis filia senioris Comitis Pictauensis. De qua præfatus Rex suscepit duas, Ahelidem, & Mariam. Cumque cum eadem vxore sua perrexisset ultra mare, audiuit eam, vt fertur, a Sabaldino munera suscepisse. Vnde post reditum suum in Franciam nõ solum ob causam prædictam, sed etiam ob ipsius mulieris incontinentiam voluit eam repudiare: vt. n. dicit Helinandus, quia non tanquam Regina se gerebat, sed fere tanquam meretrix. Quod intelligens illa ab eo declinauit, & ad præfatum Northmanniæ Ducem Heinricum se trãstulit, qui eam, vt dictum est, in vxorẽ duxit. Propter quod inter ipsum, & Regem discordia fuit, sed postea Rex ipsum ad pacem recepit. Qui scilicet Dux Heinricus in breui mortuo Rege Stephano Angliam intrauit, & integritate regni potitus pacem antiquã reformauit. Hic ergo Heinricus senior Rex Angliæ. 4. filios suscepit ex prędicta Regina, scilicet Alionarde, Heinricum uidelicet, & ricardum, & Iohannem, qui tres ibi regnauerunt successiue. Gaufridum quoq; Comitem Britaniæ. Insuper, & quatuor filias, quarum vna data est Vxor Regi Castellæ, vnde horta est Blancha Regina Franciæ. Altera uero Constantinopolitano Imperatori nomine Dilexi. Tertia quoque Saxoniæ Duci vnde natus est Otho, qui postmodũ factus est Imperator. Quarta verò Tholosano Comiti, unde ortus est Raimundus, cuius filiam postmodum accepit Alfonsus Comes Pictauensis frater Ludouici regis. Porro supradictus Ludouicus secundam vxorem, videlicet Imperatoris Hispaniæ filiam, laudabilis fœminam accepit, sed illa non multis annis interiectis obiit. Deinde Rex idem habito colloquio cum Theobaldo Comite Blesensi accepit Adelam sororem illius in uxorem, sed bonæ memoriæ Theobaldi filiam de genere Caroli ut dicitur descendentem, filiam vero suam Ahelidem dicto Theobaldo iuniori dedit in vxorẽ. Igitur ex Ludouico, & Ahela Philippus nostri temporis rex futurus ortus est, & Theobaldus ex Ahelide filium suscepit Ludouicum, ac filias Margaritam, & Elisabeth, ex quibus, scilicet Ludouicus in comitatu patris succedens uxorem Catherinam accepit filiam Comitis Clari montis, cui comitatus idem hæreditario iure obuenit. Qui ex ea relicto hærede Thebaldo nomine, perrexit Constantinopolim cũ Balduino Flandrensi Comite, & ibi decessit. Porro filio eius Thebaldo lepra infecto, ac sine hærede defuncto, successit in comitatu blesensi Margarita eiusdem amica, & in comitatu Carnotensi soror eiusdem Margarithæ Elisabeth. His enim duabus sororibus nulla prius erat hæreditas paterna, sed Margarita gratis fuit accepta in coniugium, primo ab Hugone de Osiaco ꝓpe Cameracum. Post cuius obitum nupsit Otheni Burgundiæ fratri, scilicet Imperatoris Heinrici. Quo defuncto, tertio nupsit Domino de Auernis Galtero, qui susceptam ex ea filiam dedit in uxorem Hugoni filio Hugonis Comitis Sancti Pauli, ex qua ortus est filius, qui successit in comitatu Blesensi. Elisabet autem altera filia a patre suo Theobaldo data est primo cõiunx Domino de Ambasia, qui ex ea filiam nomine Mathildem genuit, quæ in comitatu Carnotensi matri successit. Illo quoque mortuo nupsit Elizabeth Iohanni de Monte mirabili, quæ sine hærede discessit. Vnde, & Monsmirabilis Matheo fratri eius iure propinquitatis obuenit. Maria verò altera Ludouici Regis filia data est vxor Comiti Campaniæ Heinrico, habuitque duos filios ex eo, scilicet Heinricum, & Theobaldum. Horum Heinricus cui iure primogenituræ post decessum patris obuenerat comitatus Campaniç, cum adhuc esset sine vxore comitatu in custodia fratris sui Theobaldi relicto perrexit in terram Transmarinam cum Rege Franciç, Philippo Rege in Franciam reuertente, Regina Cypri virum habebat, qui simplex homo erat, nec bellicosus videbatur nomine Gaufridum de Cholon. Hunc Barones a Regina separauerunt, camque Marsicio de Mõte Serrato in coniugium tradiderunt. Quem & terræ acquisitæ custodem statuerunt, nec multo post Arsaciage ipsum in Achon inedia interfecerunt. Tunc præfatam Reginam Heinrico comiti Campaniæ in vxorem tradiderunt, quem & eidem terræ similiter præfecerunt. Eugenius autem Papa cum Romanis pace facta vrbem ingreditur, ibique cum eis hoc anno primitus commoratur. Conardus verò Theutonicorum Rex obiit, qui cum. 15. annis regnauerit, benedictionem tamen imperialem non habuit, cui Fridericus Dux nepos eius succedit.

LIBER XXVIII.

De Commendatione Beati Bernardi Clareuallensis Abbatis.
Cap. I.

ANno Imperii Friderici primo, qui fuit ab incarnatione Domini millesi. 153. A mundi verò initii. 5. millesi. 116. obiit Papa Eugenius iustitiæ cultor, & pietatis amator eximius. Cuius choruscant merita in ipsa urbe, cui scilicet insignitus præfuit miraculis plurimis illustrata. Huic autem successit Anastasius. Venerandæ quoque memoriæ Abbas Clareuallis Bernardus post claros actus, & multarum animarum lucra, post multa fundata monasteria, & plura miraculorum signa exhibita, beato fine quieuit. Ex cuius discipulis cum plures ad Episcopatum vel Archiepiscopatum vel etiam Papatum promoti fuerunt, ipse tamen nunquam Episcopus vel Archiepiscopus esse uoluit, licet electus atque inuitatus, & multotiens, & multis in locis. Sepultus est autem ante altare beatissimæ Virginis Mariæ, ipsoque in tumulo eius pectori supposita est capsula reliquias continens Beati Thadei, quas eodem anno sibi missas a Hierosolyma iussit ipse corpori suo supponi. Ex gestis eius. Hic cum adhuc puerulus graui capitis dolore vexaretur decidit in lectum. Adducta autem ad eum est muliercula quasi dolorem mitigatura carminibus. Quam cum ille

ille appropinquantem sentiret cum suis carminalibus instrumētis quibus hominibus de vulgo illudere consueuerat, cum indignatione magna exclamans a se repulit, & abiecit, Nec defuit misericordia diuina bono zelo Sancti pueri, sed continuo sensit virtutem, & in ipso impetu spiritus surgens ab omni dolore liberatum se esse cognouit. Neque illud tacēdum, quod ab ipsis iam puerilibus annis si quos habere poterat nummos clādestinas faciens eleemosynas, & verecundiæ suæ morem gerebat, & pro ætate immo supra ætatem pietatis opera sectabatur. Obsidebant autem benignum iuuenis animum sodalium dissimiles mores, & amicitiæ procellosæ similem sibi efficere gestiētes, cui præcipue inuidens coluber tortuosus, spargebat laqueos tentationum ac variis occursibus calcaneo eius insidiabatur. Cū enim aliquando curiosius aspiciendo, defixos in quandam oculos aliquandiu tenuisset, cōtinuo ad se reuersus, & de seipso erubescens apud semetipsum in seipso vltro seuerissimus exarsit. Stagno quidem gelidarum aquarum, quod in proximo erat collotenus insiliens tamdiu inibi permansit, donec pene exanguis effectus, per virtutem gratiç cooperantis, etiam a calore carnalis concupiscentiæ totus refriguit. Actor. Huius Sancti vita, & miracula quinque libris digesta sunt a Domino Guillerino sermone luculento, de quibus nonnulla superius posui.

De Opusculis eiusdem. Cap. II.

SCripsit autem Beatus Bernardus ea, quæ subiecta sunt de contemptu mundi ad clericos li. 1. Meditationum lib. 1. Exhortatorium de passione, & resurrectione Domini libr. 1. De diligendo Deum lib. 1. De gradu humilitatis, & superbiæ lib. 1. De gratia, & libero arbitrio lib. 1. Ad Abbatem Columbensem de præcepto, & dispensatione lib. 1. Ad Cistercienses, & clugniacenses Monachos apologicum libr. 1. Ad Hugonem de Sancto Victore lib. 1. Ad Innocentium Papam contra hæreses Petri Abaelardi lib. 1. Ad Eugenium Papam de consideratione libr. 5. Ad militem templi de laude militiæ nouæ lib. 1. Super psalmū. Qui habitat Homelias 18. Super Cantica Canticorū, Homelias 63. Super missus est Gabriel Homelias 3. Sup Magnificat tractatum. 1. Epistolas breues ad diuersos. 240. Sermones autem penè innumerabiles de quibus videlicet ea, quæ subiecta sunt excerpsi.

De Exhortatione eius ad contemptum mundi.
Cap. III.

BErnardus in lib. de contemptu mundi. Ecce inquit nos relinquimus omnia, & secu. s. t. Bene Petre, & optime, & non ad insipientiam tibi. Nam & mundus transit, & concupiscentia eius, & relinquere magis expedit, quàm relinqui. Item quia exultauit ut gigas ad currendam viam, & currentem sequi non poteras oneratus, sed nec inutilis commutatio pro eo, qui super omnia est relinquisse. Omnia sane non tantum possessiones, sed etiam cupiditates, & eas maxime. Plus enim mundi cōcupiscentia, quàm substantia nocet. Et hæc fugiendarum diuitiarum causa est præcipua, quia aut vix aut nunquam sine amore valeant possideri. Limosum siquidem, & glutinosum cor humanum facile omnibus, quæ frequentat adhæret. Age ergo, qui relinquere disponis omnia, te quoque inter relinquenda numerare memento, immo maxime, & principaliter abnegas teipsum, si desideras sequi eum, qui propter te exinaniuit semet ipsum. Pone illa quinque iuga Boum, quia cum illis venire non poteris. Sed & si nouissime veneris, & pulsaueris, respondebitur tibi deintus, quòd non sit cura Deo de Bobus, & Asinis. Quis enī dubitet hominem iumentis esse comparatum, qui sibi iuga emit iumentorum. Hic quidem etiam iumentis stolidior esse cōuincitur, quòd iugo necessitatis eorum ipse se sponte subiecit. Et qđ illis est natura, huic culpa, dum tanquam sine ratione degens, & ipse sub corporeis similiter sensibus incuruatur. Sed quid eum iuga subisse causamur. Arguamus magis emisse. Illud enim stoliditatis mirandæ, hoc extremæ clementiæ est: dignus est enim operarius mercede sua. Vt autem mercedem pro opere tribuat inauditum est. Omnibus inquit Meretricibus dantur mercedes, &c. In eo ergo dedisti, & non accepisti, factum est in te contrarium. Plane, & in eo, qui iuga emit contrarium fit. Quid enim iuga emit, & iuga Boum, cui iugum Christi suaue gratis offertur? Cuius etiam his, qui tulerint copiosa remuneratio est. Sine iugo quidem non potes esse homo, nimirum, qui ad laborem natus es. Sed graue iugum super omnes filios Adæ, vtique qui sequuntur eum. Super illos autem, qui Christum, leue est, & suaue. Cæterum, quale est hoc ipsum eligere potius quinque, quàm unum. Quis enim potest seruire quinque Dominis, nedum tyrannis, sed prædonibus. Siquidem oculus ipsam animam depredatur. & diuersi interdum diuersa imperant forsitan, & aduersa, dum, scilicet, vnusquisque communem gestit præripere seruum, & trahit sua quemque voluptas. Vide excusationem hominis, qui ideo Christum non sequitur, & a nuptiis excusat se, quia iuga Boum emerit quinque.

Quòd Auaritia, & cætera mala procedunt ex voluntate.
Cap. IIII.

QVid si illorum laborem, & dolorem consideres, & iuga numeres, qui varijs uitiis seruiunt morum magis, quàm sensibus corporū. Inuenies enim homines, qui multomagis in labore hominum non sunt, sed longe aliena ab homine flagella sustinent, ementes non modo quinque, sed plusquam. 55. Non plane iuga iumentorum, sed Dæmonum contendunt ambitio, & elatio cordis. Altera nidum, altera foueam parat, altera volare iubet, altera repare cum neutrum profecto sit hominis. Auaritia quoque & appetitus laudis sibiinuicem aduersantur, & qđ hæc congregat ista dispergit, nec minus contraria sunt, quæ simulatio, & pusillanimitas suggerunt. Impudentiæ impatientiæq; clamoribus, & vtraque labor, & dolor, & afflictio quoque spiritus sunt. Hæc autem omnia ex vna radice pullulant propriæ voluntatis. Huius enim sanguisugæ sunt duæ insatiabiles filiæ. Siquidem, nec animus vanitate, nec corpus aliquando satiatur voluptate: fuge sanguisugam, & omnia reliquisti. Hæc enim omnia trahit ad se. Pone hanc, & iugum tam importabile, quàm multiplex abiecisti. Non est ad illam crudelis Dominus, non tyrannus impius, & inhumanus sic vrgens seruulum, & non parcens fatigatum instigat, amplius subditum præmit durius, nullū mihi onus importabile, nulla grauior sarcina, factus sum in talentum plumbeum, & resedit iniquitas super illud. Sed audiam vocem solatii, quam loquitur Angelus magni consilii. Venite inquit ad me omnes, qui laboratis, & o. e. &c. Fęlices sane, qui sunt exonerati, & Christum sequuntur expediti. Quid tu Camele gibbum, quid tu pecuniose loculos proditoris tollis. Non sic impie non sic ingrederis, artissimum enim foramen acus huiusmodi sarcinas impure non admittit.

De Excusatione falsa Auarorum & maxime Clericorum.
Cap. V.

SEd forte aliqui se excusent, & dicant. Si terrenarum diuitiarum culpabilis esset possessio, nunquam Abraham, Isaac, & Iacob tātam diuitiis gratiam obtinuissent a Domino. Quid respondebimus nouis imitatoribus Sanctorum veterum. Super altare Domini certe Vitulos imponent, Arietes, & Hircos immolent, quia & hoc Abraham fecit, sed hoc inquiunt statutum vltra non habent, ubi veritas reuelata est. Quid si ipsas quoque Sanctorum diuitias temporales, vmbram futurorum fuisse dixerimus. In figura siquidem omnia eis contigisse legimus. Neque id dicimus tanquam saluari, quis vel hoc tempore nequeat, diuitias possidendo. Habent Euangelia perfectionis consilium, & infirmitatis remedium. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, perfectio est. Populo autem infirmo dicitur. Facite uobis amicos de mamona iniquitatis, &c. Hinc est, quòd dotatas, & ditatas videmus Ecclesias a potentibus, & diuitibus sęculi. Sed heu ipsa eorum prouidentia data est in occasionem carnis, & qui sibi pariter atque aliis in cœlo tabernacula æterna parare debuerant, in terra coniungunt domum ad domum, & agrum agro. Quis rapuit ab ore Apostolorum temporis huius fiduciæ verbum. Ecce nos relinquimus omnia, &c. Ecce ut populus sic Sacerdos. Similiter volunt diuites fieri, similiter amicis egerent & ipsi, ut in aliena tabernacula reciperentur, ut pote propria non habentes. Beati enim pauperes spiritu. quoniam ip. est re. cœ. &c.

De Singulari, & monstruosa vita Clericorum.
Cap VI.

HAbent singula hominum genera laboris aliquid, & voluptatis, sed aduertere licet, & mirari, quemadmodum Clerici id miro inter hæc artificio discernentes, & ab inuicem sequestrantes totum, quod delectat eligunt, & amplectuntur, quod molestum est fugiunt, & declinant. Cum militib⁹ nanque superbiæ fastus amplam familiam, & nobiles apparatus æquorum faleras, accipitres, aleas & similia quæque frequentāt. Aliqui forte, & dependentes a collo rubricatas murium pelles ornatos thalamos, balnea, & oēm molliciē, atq; gloriā uestium a mulieribus mutuantur. At uerò caute omnino loricæ pondus, & insomnes in castris noctes in certaque discrimina præliorū, muliebrem quoque verecundiam, & disciplinam aut siquid aliud sexus ille habere laboris cernitur declinant. Sudant Agricolę, putant, & fodiunt vinitores, & qui inter hæc torpent ocio. Accedēte fructuum tpe, & innouari sibi horrea iubent, & promptuaria eorū plena cū illis, vtinā non præ illis, uiuunt tritico, bibūt vuæ sanguinē meracissimū. Herbas viribus peregrinū mutuanť vina saporē, & additur oleū camino. Impinguantur dilatanť ex adipe frumenti. Negociatores circūeunt mare, & aridam, in labore corporis, & vitæ periculo, perituras sibi diuitias cōgregātes. Hi verò

dulces interea capiūt somnos, ne dicam in stratis suis lasciuiunt. Erit tamen inuenire in die festo, graues vasis aureis, & argenteis ministrorum dextras, refertas variis opibus manticas, perticas oneratas, & in scriniis tam multiplicer loculos, ut si mensas adhibueris nummularios putes. Quid fabros, cementarios, cæterosque hmōi operarios necesse est numerare, victum sibi multo labore quærunt. Illi madent deliciis, copiis affluunt ociosi. An non merito Poeta tales subsannet, ne cum forte suas repetitum venerit olim grex auium plumas, moueat cornicula risum furtiuis nudata coloribus. Cumque resurgere cæperint homines vnusquisque in ordine suo, vbi putas generatio ista locabitur. Si ad milites forte diuerterint exufflabunt eos, q minime se cum labores, & sic pericula tollerarint Agricolæ, sic negociatores, & cæteri singuli a finibus suis eos similiter arcebunt, vtpote qui in labore hominum non fuerunt. Quid igitur restat, nisi ut quos omnis ordo repellit pariter, & accusat, eum sortiantur locū vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat,

De Cupiditate Presbyterorum, & fornicatione, & simonia. Cap. VII.

PEtro dictum est tertio amas me, nec pasce, nec mulge, nec tonde, nisi semel additum est. Speret ergo gradum ministri, qui Dñicum gregem pascere, quàm tondere satagit. Pascere autem exēplo conuersationis, verbo prædicationis, fructu orationis, & hoc ob mandatum Christi, ut nemo hunc sibi sumat honorem, sed qui vocatus est a Deo tanquam Aaron. Qui enim non intrat per hostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. Atque vtinam vel quæratur iam inter dispensatores vt fidelis quis inueniatur. Nemo tñ indignetur nobis, nō dum enim nunc reuelamus occulta dedecoris, nec parietem fodimus, ut abominatio maior appareat. Nondum de fornicatione aliquam fecimus mentionem, quamuis & hæc in multipliciter regnet, qui puritatis actori, impuro corde, & corpore ministrantes, non verentur stare ante Angelum Dñi, qui secet eos medios & disperdat. Sed omnino audent Agni immaculati sacras cōtingere carnes, & intingere in sanguine saluatoris manus nephatias, quibus paulo ante carnes prohdolor meretricias contrectarunt. Sic altaria circuire, sic frequentare psalmos, cū & hmōi lux execrabilis, & oratio fit in peccatum. Sed nec eorum recensem* sacrilegia, qui diligunt munera se. ret. vendunt sacramenta, iustitiā produnt. Quorū guttura necdū traxit ad laqueū, necdū præfocauit fauces, verbum blasphemię, vox sacrilega, sermo nequā. Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam. Videmus hęc omnia, sed quodammodo non videntes. Quibus quippe, nec flagellum est, nec ille comedens zelus.

De Ambitione cleri, & introitione in patrimonium Christi. Cap. VIII.

VIdete vocationem vestram fratres, scilicet quis vos vocauerit in honorem cleri. Conuenire volo conscientias singulorum, & secundum præceptum Domini ad eorum ipsum loqui. Huic paruulo necdum forsitan nato, Ecclesiastica iam beneficia prouida parentum solicitudo parauit. Hunc nos inquies, illi vel illi tradēmus Episcopo, apud quem habemus gratiam, vel forsitan cui seruiuimus, ut detur de bonis Domini, nec in tot liberos nostra diuidatur hæreditas. Illum Præpositus aut Decanus ut sibi succederet, plusquam materno educauit affectu, in deliciis enutriens, & delictis, ille dignus Archidiaconatu, vtpote filius Principis, magis autem si sit Episcopi consobrinus, in quo nimirum est tota Episcopata progenies. Alius vndique circumit sedulus explorator, blanditur, obsequitur, simulat, dissimulat, miseraque sibi suffragia mendicare non erubescit manibus, & pedibus repens, si quomodo tandem se ingerere queat in patrimonium crucifixi, & bona Domini, quæ sola ex omnibus hodie inueniuntur exposita. Nimirum peregre profectus est, sed in plenilunio forte ut sua districte reparet rediturus. Quis ea intentione gradus Ecclesiasticos, & ministeria, quærat, immo quæri nemo, quàm quærere ipse debuerat, ut sine curis sæculi, in sanctimonia cordis, & corporis illuminandus accedat ad dominum, & suam pariter, & proximorum operetur salutem orationis studio deditus, & verbo prædicationis. Nam si eos quærit eo intuitu uel tenet, ut hinc vita necessaria habeat, euangelizat ut manducet, & peruerso nimis ordine cœlestibus terrena mercatur, quàm certe dignius est, amplius que consentaneum rationi, ut pro carnali victu carnalia magis opera, & negocia exerceret, nec fieret inuersor rerum, aut inhonoraret ministerium spiritnale. Sed modico est natura contenta, nec multi sola in his necessaria quærunt, quippe minori facile satis obtinenda periculo, honorati cedere volunt, placere student hominibus, delectari, superbire, huic sæculo conformari. Ipsi inquit regnauerunt, & non ex me Principes extiterunt, & non cognoui.

De Auaritia eorum, & abusu temporalium. Cap. IX.

VE ve in domo Dei horrendum videmus. Quis nisi idolatras ministrantes, quorum Deus venter est. Nunquid non Auaritia est Idolorum seruitus. Vtinam saperes miser, & intelligeres cum thesauro pecuniæ thesaurū iræ pariter cumulari. Ve ve tibi clerice, mors in olla, mors ē ī olla carniū. Mors in hu iusmodi deliciis est, non modo, quia secus introitum delectionis posita est, sed ob id maxime, quia populi constat esse peccata, quæ comedis. Sumptus Ecclesiasticos gratis te habere putas cantando, ut animis tibi prouenire uidentur. Sed bonum erat magis fodere vel etiam mendicare. Peccata enim populi comedis, ac si propria tibi minus sufficere viderentur. Venient venient ante tribunal Christi. Audietur populorum quærela grauis, accusatio dura, quorum scilicet vixere stipendiis, nec diluere peccata, quibus facti sunt cæci duces, & fraudulenti mediatores. De altari ait uiuant non superbiant, non luxurientur, non ditentur, non de bonis Ecclesiæ sibi ampla palatia fabricent, mutantes quadrata rotundis, nec loculos inde congregent, nec in uanitate, nec in superfluitate disperdant. Non extollant de facultatibus Ecclesiæ consanguineos suos aut neptes, ne filias dixerim nuptiis tradant. Res enim pauperum non pauperibus dare par sacrilegii crimen esse dinoscitur. Sane patrimonia pauperum facultates Ecclesiarum sacrilega eis crudelitate subripitur, quicquid sibi ministri, & dispensatores, non vtique Domini vel possessores vltra uictum, & vestitum accipiunt. Nec enim ordinauit Deus his, qui Euangelio seruiunt de Euangelio quærere delitias vel ornatus, sed viuere vt videlicet sint contenti alimenta corporis, non gulæ irritamenta, aut incitamenta libidinis, & quibus tegantur non quibus ornentur accipere. Triplex igitur funiculus, qui difficile rumpitur, miserum in perniciem trahit, qui impure intrat, indigne ministrat, & fructu abutitur temporali.

De Superbia eorum, & falsa securitate. Cap. X.

QVid enim si in hoc mundo floret, & prosperatur in uia sua. Arescet velocicer, & cito decidet flos feni, scilicet & uapor ad modicum parens, parcitur virgæ quando inuenitur iniquitas eis ad odium. Cumque frontosa impudentia cor obduxit, non ut paueat, nec contremiscat, desperatio est. Propter quid enim irritauit impius Deum, & exacerbauit Dominum peccator. Non propter fornicationes, incestus, aut sacrilegia, nihil enim horum memorat Propheta, sed quia dixit in corde suo non requiret. Hoc enim dicere est requisiturum non expauescere. Huic autem impietati secundùm multitudinem iræ suæ miseretur Deus dum, nec quærit, nec arguit, nec flagellat nec uindicat. Misereamur ait impio, procul fiat a me miseratio tam crudelis, qua non discat homo facere iustitiam, & obdormiscat miser dicens. Oblitus est Deus, auertit faciem suam ne videat, ducat in bonis dies suos, & in puncto ad infer. desc. In terra inquit Sanctorum inique gessit idest in Ecclesiasticis possessionibus, quæ Sanctorum Vsibus fuerunt assignatæ, scilicet in domo Dei, quam decet sanctitudo. In clero quippe tanquam in cœlo iniqua gerit, quia cœleste tenet officium, & tanquam Angelus aut eligitur aut reprobatur. Inuenta autem in Angelis prauitas, vt grauius iudicetur necesse est, & inexorabilius, quàm humana. Age ergo, quoniam iudicium durissimum in his, qui præsunt fiet. Ascendat superbia tua, semper sequere Regem tuum. Omne sublime videant oculi tui, festina multiplicare præbendas. Inde ad Archidiaconatum euola, deinde ad Episcopatum aspira, nec ibi requiem habiturus, quoniam sic itur ad astra ut altiori gradu grauior sit casus. Neque enim sic paulatim decides, sed tanquam fulgur impetu vehementi quasi alter Sathanas subito in profundum deiicieris.

Quòd eis in futuro succedet luctus pro gaudio. Cap. XI.

IN labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Ideo tenuit eos superbia, scilicet diaboli peccatum & iniquitas, hæc est, quæ disciplinam non recipit, curari renuit ulcus pessimum, quod nec summis digitis patitur attrectari. Quid miseri tanto opere flagellum declinatis. Mutatis non effugitis pœnitentiam. Nam malum impunitum esse non potest. Et quidem in hac die, quæ ad pacem uobis, sed si cognouissetis, & uos, &c. Tollite inquit iugum meum super uos. Sine iugo esse non possumus. Homo enim ad laborem nascitur, sed graue iugum super filios Adam, vtique qui sequuntur eum. Nam super eos, qui Christum sequitur suaue est. In sudore inquit vultus tui. v. p. t Nunquid in eo sententiam laboris omnes excepimus in quo sine exceptione omnes peccauimus. Forte enim aliqui dicāt. Quid peccamus, nostra licite possidemus, a rapinis, & furtis, abstinemus. Ego sane diuitem illum, de quo Dominus in Euangelio narrat, in nullo horum audio

studio accusari. Induebatur purpura, & bisso, &.c.q.s. Si crudelitatis arguitur, q habens substantiam mundi huius,& videns fratrem suum egere clausit viscera sua ab eo, quando hoc diuiti deest,quantos videtis,& ipsi Lazaros esurientes,nudos,ægrotos,& plus de iumentis vestris, quàm de eorum miserijs cogitatis.Sed ad tremendum Abrahæ , immo Dei Abrahæ iudicis veniamus.Fili recordare,qa recepisti bona in vita tua, &c. Hæccine est tota causa cruciatuum, q in hoc sœculo bona recepit ipsa plane. Neque enim ad hoc nos de Paradiso voluptatis animaduersio diuina eiecisse videtur, vt alterum hic Paradisum sibi adinuentio humana pararet.Homo ad laborem natus si ipse laborem refugit non facit ad qđ natus est , ad quod venit in mundum.Quid respondebit ei,qui instituit eum ut laboret.Nunc verò hic consolatur,tu verò cruciaris. Quid dicemus ad hæc?Si talis est finis,& tale iudicium,vt extrema gaudij luc.o.nonne præferenda sunt in hoc sœculo mala bonis.

De Insatiabilitate peccantium. *Cap.* XII.

COeterum non est concupiscentiæ modum ponere , neque amator pecuniæ dicet aliquando sufficit , neque etiam libidinosus satiabitur voluptate . Sic & crudelis quisque semper sanguinem sitit,& ambitiosus, aut humanæ laudis cupidus acceptis dignitatum titulis , seu fauoribus,malum exinde remedium capit, sed desiderio æstuat ampliori. Minus autem inuenit requiem, qui sibi placere cupit,& putat se aliquid esse cum nihil sit.Vidi,& ego aliquãdo quinque viros,& quid nisi freneticos arbitrarer . Primus siquidem buccis tumentibus marinã masticabat harenam. Secundus sulphureo astans lacui exalantem teterrimum,& fœtidissimum gestiebat haurire vaporem. Tertius fornaci incubans vehementer accensæ , micantes scintillas hiantibus excipere faucibus lætabatur . Quartus supra pinnaculum templi residens leuioris auræ spiritum aperto ore attrahebat.Et si quo minus influere videretur flabello sibi ventum faciebat, ac si totum speraret aerem deglutire . Quintus seorsum positos ridebat cæteros,ipse quoque ridendus, & maxime . Proprias enim carnes incredibili studio sugere laborabat,nunc manum,nunc brachium ori imponens. Miseratus homines causamque miseriæ sciscitatus à singulis,vnam omnibus reperio validissimam vtique famem.Tunc macilentissimas eorum facies contemplatus,recordabar Prophetæ gementis,& dicentis.Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panẽ meũ. Quid prosunt hæc vobis inquio ? Non sunt naturales cibi, famem magis prouocant hæc, quam extinguunt . Nimirum ad imaginem Dei facta anima rationalis cæteris omnibus occupari potest,repleri omnino non potest. Capacem Dei quicquid Deo minus est non implebit. Inde est,q naturali desiderio omnes quidem summum bonum appetere probantur, nullam nisi eo adepto requiem habituri.Sed errãt miseri viam non inuenientes, & vt scriptum est. In circuitu impij ambulabunt,dum minota bona quærentes illud semper desiderãt, quod necdum sibi vicinius videntur adepti,vnusquisque quod valet trahit in partem,nec aliquando poterit,hic circuitus peragrari. Vis peruenire,incipe transire. In circuitu siquidem ambulas, & quod prope erat cordi tuo,terga vertens declinas. Hinc est,q vocifirantur ad te.Reuertere reuertere sunamitis. re. re. &c. Anfractuosa uita est, & inambulabilis,facilius peruenies spretis omnibus,quam adeptis.

De Illis , qui reformidant aggredi viam perfectionis . *Cap.* XIII.

ECce inquit nos reliquimus omnia , & secuti sumus te. Quantos mundi sapientia maledicta supplantat, & conceptum in eis extinguit spiritum,quem Dominus voluit vehementer accendi. Noli inquit præcipitanter agere diu libera, magnum est,qđ proponis,experire quid possis,amicos consule. Hæc est sapientia mundi,terrena,animalis diabolica,salutis inimica,suffocatrix vitæ,mater tepiditatis, quę Deo solet vomitum prouocare,cum à Deo verbũ esse non dubites, quid opus est deliberatione, vocat magni consilij Angelus,& quid aliena consilia præstolaris, quis fidelior illo,uel sapientior?Seduc me Domine,& seducar,fortior esto,& inualesce,vt ab ore putei gehennæ eripiar, & inducias petam,& cunctabor exire si forte interim fiat aliquid. Abscondi ignem in sinu meo, & exusto iam latere,& iam sanie defluente diu deliberandum est an excutiã illum.Magnum est,quod offerunt, sed eo utique libentius,& festinantius suscipiendum obuijs manibus,& cum feruore,& hilaritate . Probet autem seipsum,qui de propria uirtute præsumit.Nam diuina quidem omnino probata est . Amicos consulat,qui non legit.Inimici hominis domestici eius.Quid frequẽtat Euangelium, qui Euangelio non obedit. Sine inquit mortuos sepelire mortuos suos.

De Brauio sequentium Christum per viam prædictam. *Cap.* XIIII.

SEquitur.Vos qui secuti estis me in regeneratione cum sederit filius hominis , &c. Quæ est hęc noua regeneratio. Tertia generatio non illa.s. quæ fit ex sanguinibus , & voluntate viri,nec illa,quæ fit ex aqua,& Spiritusancto,sed corporis futura reformatio. Homo nimirum ex anima,& corpore cõstans totus simul cecidit,per peccatum in mortem,sed totus simul resurgere non potest.Dignumq; est,ut ea portio,quæ videtur potior repararetur prior. Hæc est anima.Prior ergo reficiatur,quæ prior corruit, præsertim eo , q ab eius culpa corporis pœna prodierit. Vnde prius utique peccata mundi non molestias tollere carnis Saluator venit,qđ in seipso manifestius docuit pœnis omnibus corpus exponens , animam autem immunem prorsus à peccato custodiens.Non sic hodie non sic filij hominum,sed animæ curam negligunt,curam autem carnis perficiunt dantes operam eius valitudini , immo etiam voluptati, De schola Hipocratis, & Epicuri didicerunt hæc.Tempus hoc animabus non corporibus est assignatum,dies salutis vtique nõ voluptatis. At nemo inquiunt carnem suam odio habuit. Verum est,sed zelum habens absque scientia, dum prodesse festinat nocere inuenitur obesse. Cum enim iudicium carnis ex anima pẽdeat,nihil carni potest vtilius, quam salus animæ prouideri,vt videlicet in tẽpore sit respectus illius, & socia passionis,fœlicitatis quoque consortium mercatur. Vnde Apostolus Saluatorem inquit expectamus, &c.Requiesce in hac spe caro misera, qui propter animam uenit,pro te quoque uenturus est.In regeneratione inquit cũ sederit filius hominis in se.ma.s.se.&.v.&c. Fœlix regeneratio , quando renascitur ad sessionem miser homo natus ad laborem. Corpus enim Resurrectionis iam nõ moritur, & iam non erit amplius,neque luctus, neque clamor,sed nec nullus dolor, quoniam priora transierunt. Fœlices lachrymæ,quas benigna manus conditoris absterget. Et beati oculi, qui in talibus liquefieri potius elegerunt , quam eleuari in superbiam,quam omne sublime videre, quam auaritiæ petulantiæ famulari.Sedebit igitur corpus immortalitatis, & impassibilitatis gemina quadam fœlicitate dotatum,liberum ab omni necessitate,& ab omni concupiscentia alienum,immune ab omni corruptione, plenum gratia,configuratum denique claritati Christi.Sedebit, & anima sicut nil metuens,sic nec cupiens vltra.Cœterum in regeneratione corporum sedebit in sede maiestatis, qui pro animarum regeneratione stetit in ignominioso supplicio Crucis.

De Ascensu ad Regnum, & tempore quod ad hoc homini est concessum. *Cap.* XV.

SCala uerò, qua ad Deum ascendimus tres habet gradus.s. sobrie viuere quo ad nos,iuste quo ad proximum , piè quo ad Deum.Latera,vilitas, & asperitas,innixa basibus idest duobus lignis Crucis,desuper etiam capitellis coercenda.s.spe supernæ gloriæ,& uoluptatis æternæ , Quis uerò sœcularis honor excogitari potest,qui non prorsus in tantæ sublimitatis comparatione vilescat. Non unius siquidem ciuitatis, aut populi,seu regionis vnius, sed vniuersitatis iudices habent præsidere cum Christo. Nec solum ipsos homines, sed ipsos Angelos iudicabunt, qui parentes ad modicum vaporem præsentis gloriæ dedignantes,& exufflantes,imperium Christi vniuersis præferũt titulis dignitatum. Infœlix prorsus ambitio,quæ ambire magna non nouit, quærens de modico crescere , de maximo autẽ minui.Amant enim primas cathedras, quæ sicut grossi ficuum velociter sunt casuræ. Hæc enim est perfectorum gloria singularis,inter ipsos etiam eminere fideles , & cæteris quoque saluandis præeminere auctoritate iudiciariæ potestatis. Magna quidem promissio diuina, sed longa nimium dilatio, & molesta expectatio terræ, nam deserere sortem,& nondum obtinere cœlestem.Breues dies hominis sunt. Sed esto tibi multa annorum curricula restant, adolescens es,vsq; ad senectutem uicturus,& senium. Quid necesse habes amittere tempore, tanta,perdere lucra tanta. Nihil tempore preciosius , sed heu hodie nihil uilius æstimatur. Transeunt dies salutis,& nemo sibi non red tura momenta perijsse causatur. Sede computa, quid diebus singulis acquirere valeas , certus apud Deum nullum omnino bonum irremuneratum, & sicut non capillum de corpore, sic ne de tempore momentum periturum.

De Stultitia cupidorum,qui nolunt relinquere simpla pro centuplis. *Cap.* XVI.

SEquitur. Et omnis, qui reliquerit domum, aut patrem,aut matrem,&c. Quid insaniæ est,q cunctantur homines relinquere simpla pro centuplis , vbi est cupidus,vbi ambitiosus? Quid ad fidele negocium, & nundinas quæstuosissimas auaritia incepuit,& obdormiuit in terra? Cui id Iudæo negares homo,

tuo, cui sacrilego dare, quod habes cunctareris pro centuplo. Sed execrabilis tibi est manus domini, vt ab eo commutationē accipere non acquiescas. An non fictus in præcepto labor, onus leue, suaue iugum, crux inuicta, vbi.s. Christus morte mulctatur, cruce turpatur. Quis suorum delicias siue gloriam sustinere queat, nedum quærere audeat. Sicut exercitij spiritalis, & curæ cordis iudicium est euidens contemptus exteriorum, sic eorum solicitudo signum est certum mentis incultæ de stercore boum la.pi. qui Christum lucrifacere negligens corde vacuo, & deserto foras cogitur euagare. Ve ve misero, dum stercoratur, ornari putatur. Bos erat Paulus, qui omnia hæc arbitrabatur, vt stercora, vt sanæ mentis ampliorem credat non esse in virtutibus, quam in vitijs delectationem. Neque enim carni, vel mundo, vel Diabolo, sed Christo seruire regnare est. In via inquit mandatorum tuorum delectatus sum, sicut in o.di. Quid erit in patria, si tanta est delectationis copia in via? Na & Apostolus, non spe solum, sed etiam in tribulationibus docuit delectari. Et omnis inquit, qui reliquerit domum, aut agrum, &c. Ipse enim hic loquitur, qui dicit alibi. Cœlum, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

De illis, qui relinquunt possesiones, sed non proprias voluntates. Cap. XVII.

SEd audiui ait homo, qui perditionis, suæ occasionem, & vt vulgo dicitur festucam quærit vnde eruat sibi oculum. Audiui inquit de illis, qui reliquerant omnia, & ad vomitum sunt reuersi, quomodo isti acceperunt centuplum. Sunt quidem loculi, sed non solum pecuniæ, sed et propriæ voluntatis. Scrutetur prouide vias suas, & studia sua, qui promissam cētupli gratiam sibi deesse causatur. Nec dubium, quin inueniat angulum & diuersorium reclinatoriumq; non filij hominis, sed aut foueam Vulpis, aut volucris nidum. Magis autem obsecro relinquat omnia, nihil sibi retineat, ne modicum fermēti totā massam corrumpat, & solum sequatur Christum iactans cogitatū suum in eo enutriendus ab eo, & cētuplum sine dubio recepturus. Nemo ergo cum se viderit non omnia reliquisse, cētuplum non accepisse miretur, præciosa siquidē diuina consolatio est, nec omnino tribuitur admittētibus alienam. Infœlix tu Esau, qui dixisti. Nunquid vnam tantum benedictionē habes pater. Quanto melius diceres cum propheta, Vnam petij à domino hanc requiram. Indignus.n. cœlesti bñdictione conuincitur, qui eam dubio quærit affectu, duplici intētione, aliud sibi refugiū parans si non eam forte obtinere contingat. Maior est (inquit Cain) iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Quid ergo? Renuat consolari anima tua, si veniam non meretur hoc solum cogita, & deplora. Sed omnis inquit, qui inuenerit me, occidet me. Graue damnum, grauis iactura si corpus perimatur, quando quidē anima perijt. Sic.n. se occidendum causabatur infœlix tanquam pro magno bñficio habiturus, si prohiberetur occidi, qđ factum est. Consolationē miseram obtinuit, quam quæsiuit, & oblitus est illius pro qua maximè supplicare debuerat. Sic & Saul, postquam peccauit Amalech Rege seruato, primo quidē Samueli uisus est pro indulgētia supplicare. Sed eo tamē in sentētia persistente tunc inquit honora me coram omni populo. Sic vsque hodie dilectissimi cuius ad alias delectationes consolationis mens inhiat, & non pœnitus renuit in caducis, & transitorijs consolari, ipse sibi profecto cœlestis subtrahit gratiam consolationis, quam si digna deuotione, & pleno affectu peteret quæreret, pulsare., sine dubio acciperet.

Quod prædictum centuplum nemo scit nisi, qui accipit. Cap. XVIII.

FOrte adhuc sæcularis, quispiam dicit. Ostende mihi cētuplum, quod promittis. At inquam. Nunquid homini ostendenti potius crederes, quam veritati promittenti, deficis scrutans scrutinio, nisi credideris non intelliges. Manna absconditum est, nemo scit, nisi qui accipit. An non omnia possidet cui omnia cooperantur in bonum. An non centuplum habet omnium, qui impletur Spiritusancto, qui Christum habet in pectore? Quam magna inquit multitudo dulcedinis tuæ domine, quam ab.ti.t.& memoriam abundantię suaui. t.c. Hoc ergo cētuplum est adoptio filiorum, libertas, & primitiæ spiritus, delitiæ charitatis, gloria conscientiœ, regnum Dei, quod est intra nos, non utique esca, vel potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritusancto, non in spe gloriæ, sed etiam in tribulationibus. Hæc est virtus ex alto, quæ Andream fecit amplecti Crucem, Laurentium ridere carnificem, Stephanum in morte pro lapidantibus flectere genua ad orationem. Hæc gratia deuotionis, & etiam vnctio docens de omnibus, quam inexpertus ignorat, quia nemo scit, nisi qui accipit. His itaque præueniat uos Deus benedictionibus dulcedinis, ad solatium vtique, & remedium præsentis laboris, ne deficiamus in uia, ut de præsentium exhibitione munerum firma sit expectatio futurorum.

De Meditatione hominis circa se. Cap. XIX.

IDem in lib. meditationum. Multi multa sciunt, & semetipsos nesciunt, alios inspiciunt, & seipsos deserunt. Deum quærunt per ista exteriora, deserentes sua interiora, quibus interior est Deus. Iccirco ab exterioribus redeam ad interiora, & ab interioribus ad superiora ascendam, adhærendo sic veritati per cognitionem. Nam ab illa defluendo præ amorem amando.s. vanitatem pro illa homo vanitati similis factus est. Et quid vanius, quam diligere vanitatem? Et quid iniquius, quam contemnere veritatē? Itaque appetitus vanitatis est contēptus ueritatis, & contemptus veritatis causa est nostræ cæcitatis. Vnde qa non probauerunt iniqui Deum hr̄e in noticiam, tradidit illos in reprobum sensum. Quanto añr in cognitione mei proficio tanto ad cognationē Dei accedo, s̄m interiorē hominē tria in memoria mea inuenio, per quæ Deum recolo conspicio, & cōcupisco, sunt añt hæc tria memoria, intelligentia, voluntas siue amor. Per memoriam reminiscor, per intellectum intueor per voluntatē amplector. Cum Dei reminiscor in memoria mea eum inuenio, & eo delector. Intelligētia intueor quid sit Deus in seipso, quid in Angelis, quid in sanctis, quid in creaturis, q̄d in hominibus. In seipso est incomprehēnsibilis, quia principiū, & finis. Ex me intelligo, quàm incomprehensibilis sit, qn̄ me in telligere non possum quem ipse fecit. In Angelis est desiderabilis, quia in eum desiderant prospicere. In sanctis est delectabilis, quia in eo assidue fœlices lætantur. In creaturis est admirabilis, quia oīa potenter creat, sapienter gubernat, benigne dispensat. In hominibus est amabilis, quia eorum Deus est, & ipse in eis habitat tanquam in templo suo. Diligere eum uere debemus, quoniam ipse prior dilexit nos, & ad imaginē, & similitudinem suam nos fecit, qđ nulli aliæ creaturæ donare voluit. Oportet itaque id, qđ ad imaginem est cum imagine conuenire. Repræsentamus ergo in nobis imaginem eius in appetitu pacis, virtutis, & ueritatis, & in amore charitatis. Teneamus eū in memoria, portemus in conscientia, & ubique præsentem veneremur. Beata siquidem anima est, apud quam Deus requiē inuenit. Beata, quæ dicere potest. Et qui creauit me requieuit in tabernaculo meo. Negare siquidem ei requiem non poterit. Cur ergo nos deserimus, & in his exterioribus Deum quærimus, qui apud nos est, si nos esse velimus apud Deum.

De Consideratione propriæ miseriæ præsentis, & futuræ. Cap. XX.

SEcundum exteriorē hoīem de parentibus illis venio, q me ante fecerunt damnatum, quam natum. Miseri miserum in huius lucis miseriam induxerunt. Ad illos verò festino, q morte corporis exierunt. Cum eorum sepulchra respicio, non inuenio in eis nisi cinerē, & vermē, fœtorem, & horrorē. Quod ego sum illi fuerunt, & qđ ipsi sunt ego ero. Plorans, & vlulans traditus sum huius mundi exilio, & ecce morior plenus iniquitatibus, & abominationibus, iamiamq; præsentabor ante districtū iudicē de operibus meis rationē redditurus. Ve mihi misero cum venerit illa iudicij dies, & aperti fuerint libri in q bus oēs mei conatus, & cogitationes recitabuntur præsente Domino. Tunc demisso capite præ confusione consciētiæ stabo corā Domino trepidus, & anxius cum de me dicet. Ecce homo, & opera eius. Quadam verò vi diuina fiet, vt vnusquisq; opera sua bona, vel mala, tūc in memoriam reducat, & mētis intuitu mira celeritate cernat, vt accuset, vel excuset sciētia consciētiam atque oēs ita simul, & singuli iudicētur, iudicium faciet gestorum quisque suorum, cunctorum cæteris arcana patebūt. Quæ enim nunc confiteri erubescimus, tunc manifestabuntur oībus. Et quicquid istic dissimulando palpamus, totum illic vindex flamma comburet. Ignis ubiq; ferox ruptis pugnabit habenis. Quantoque diutius nos expectat Deus, vt emendemur, tanto districtius iudicabit si neglexerimus. O anima insignita Dei imagine, decorata eius similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redēpta sanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudini., particeps rationis, quid tibi de carne, si diligēter cōsideres, quid per os, & nares cœterosq; meatus egrediatur, uilius sterquilinium nunquā uidisti. Si singulas eius miserias enumerare velis, quàm sit onerata peccatis, pruriēs concupiscētijs, occupata passionibus, polluta illusionibus, plenā omni confusione, & ignominia inuenies. Attēde homo quid fueris, quid es, quid eris, fama, fauor populi, feruor iuuenilis, opesque surripuere tibi noscere quid sit homo. Nihil enim aliud est homo, quàm sperma fœtidum, saccus, stercorum, & cibus uermium. Post hominem vermis, post uermem fœtor, & horror, sic in non hominem uertitur omnis homo.

De

De Superna beatitudine, & quis ad eam possit ascendere. Cap. XXI.

Ciuitas cœlestis, mansio secura, patria totum continens, qđ delectat, populus sine murmure: quam gloriosa dicta sũt de te ciuitas Dei, sicut lætantiũ oĩum habitatio est in te. Ibi pax, pietas, bonitas, lux, virtus, splendor, honestas. gaudia, lætitiæ, vita perhennis. Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis. Quæ ergo nos angit vesania vitiorum, sitire absinthium, huius mundi sequi naufragium, vitæ labentis pati infortunium, impię tyrannidis ferre dominium, & non magis conuolare ad Angelorum societatem, sanctorum splendorem, Regis potentis honorem, supernæ gloriæ decorem. Sed ad hæc omnia, quis idoneus? Profecto verus pœnitens, bonus obediẽs, amabilis socius, fidelis seruus. Verus pœnitens semper in dolore de præteritis, & in labore de futuris cauendis, sic plangit cõmissa, ne committat plangenda. Bonus obediens dat suum velle, & suum nolle, vt possit dicere, paratum cor meum deus. p. c. m. &c. Amabilis socius omnibus est officiosus, & nulli onerosus, Domini seruus, proximi socius, mũdi Dominus. Fidelis seruus in contemplatione Dei, & custodia sui. Sed tu intelliges ad te custodiendum nunquam sufficere posse tuam industriã, adhibe tamẽ omnem diligentiam, & implora diuinam clemẽtiã, atque angelicam exora tutelam. Iesum Christum sicut signaculum super cor tuum pone. Cum. n. Christus cordis hostium custodit, & est hostiarius, vt per illum ingrediantur, & egrediã tur omnes familiæ cordis, consequenter assunt millia millium Angelorum ad foras exteriorum sensuum excubantium, nec alienigena audet irrumpere terribiles illas acies propter hostiarij reuerentiam, & Angelorum custodiam.

De Discussione vitæ propriæ, & pura oratione. Cap. XXII.

Integritatis tuæ curiosius explorator vitam tuam quotidiana discussione examina. Attende diligenter quantum proficis, vel quantum deficis, qualis sis in moribus, qualis in affectibus. Stude cognoscere te, quia multo melior est, & laudabilior, si teipsum cognoueris, quam si te neglecto cognoscas cursus syderum, vires herbarum, cõplexiones hoĩum, naturas animalium. Cum ad orandum, vel psallendum Ecclesiam intraueris, fluctuantium cogitationum tumultum exterius relinque, curam, exteriorum pœnitus obliuiscere, vt Deo possis vacare. Fieri. n. non potest, vt cũ Deo aliqñ loquatur, qui cũ toto mũdo ẽt tacens fabulatur. Intende illi, qui intendit tibi. Audi illũ loquentem tibi, vt exaudiat te loquentẽ sibi. Ita fiet, vt diuinis laudibus soluendis debita reuerentia, & solicitudine assistas, si singula verba diligenter attendas, non ꝙ ego ista faciã dico, sed ꝙ facere uellem, & non fecisse pœnitet, & non facere piget. O quam fœlix esses, si semper spũalibus oculis intueri posses, qũo præueniunt Principes coniuncti psallentibus in medio iuuenculorum tympanistriarum. Videres proculdubio, qua cura queue tripudio intersunt cantantibus, assistunt orantibus, assunt meditantibus, supersunt quiescentibus, prouidentibus, & procurantibus prosunt. Diligunt. n. couciues suos, eisque congaudent, confortant, instruunt, protegunt, prouidentque in omnibus. Ipsi. n. desiderant aduentum nostrum, quoniam de nobis expectant ciuitatis suæ ruinas restaurari, diligenter quærunt, & libenter audiunt bona de nobis, solicite discurrunt medij inter nos, & Deum, nostros gemitus ad eum fidelissime deportantes, non dedignantur esse socij nostri, quia iam facti sunt ministri. Exultare eos fecimus, quando ad pœnitentiam conuersi sumus. Festinemus ergo quantum de nobis est eorum adimplere lætitiam. Ve tibi, qui reuerti desideras ad vomitũ, redire ad luctum, putas ne placatos habebis in iudicio, quos tanto, & tam sperato priuari vis gaudio?

Quam quibus bonæ orationis insistendum sit, & charitati studendum. Cap. XXIII.

Vbicumque fueris, intra temetipsum ora, si longe fueris ab oratorio, noli quærere locum, qm̃ ipse locus es. Sicut autem nullum momentum est, quo homo non fruatur Dei bonitate, & misericordia, sic nullum debet esse momentũ, quo eum non habeat præsentem in memoria. Noli vilipendere orationem tuam, quam ille ad quem oras non uilipendit. Sed antequam egrediatur de ore tuo, scribi eam iubet in libro suo. Et vnum ex duobus indubitanter sperare debemus, qm̃ dabit nobis, qđ petimus, aut quod nouit esse vtilius. Cogita ergo de Deo quicquid melius potes, & de te quicquid deterius potes. Omne tempus in quo de Deo non cogitas, hoc te computa ꝑdidisse, vaca ergo, & vbicunque fueris tuus esto. Noli te rebus tradere: sed commendare, quocunque loco consistis, aliquid salutare in animo tuo uersa, animum colligens tecum habita, & in latitudine cordis tui deambulans ibi cœnaculũ grande stratum Christo exhibe, nihil aliud me docet scriptura, nisi religionem amare, & veritatem seruare, & charitatẽ hr̃e. Ego aũt miser, & miserabilis citius curro ad lectionem, quam ad orationẽ, libentius volo legere, quam Missas audire. Expectat me aliqs volens de sua necessitate loqui. Ego verò librum accipio, quem ille, vel ille hr̃e vellet, & legendo in eo amitto charitatis fructum, pietatis affectum, compunctionis fletum, missarum utilitatem, cœlestium contemplationem. Nihil tamen in hac uita dulcius sumitur, nihil auidius sentitur, nihil sic mentem ab amore mundi separat, & contra tentationes roborat.

De Impuritate confessionis, & orationis. Cap. XXIIII.

Miserere mei Deus, quoniam ibi plus pecco, vbi peccata mea emendare debeo. In monasterio sæpe dum oro, nõ attendo, quid dico. Iccirco magnam iniuriam Deo facio, cum illum præcor, vt orationem meam exaudiat, quã ego, qui fundo non audio. Præcor, ut mihi intendat, ego verò nec mihi, nec illi intendo, sed qđ deterius est immunda, & inutilia in corde versando, fœtorem horribilem eius conspectibus ingero, nihil est in me corde meo fugacius. Qđ quotiens me deserit, & per prauas cogitationes defluit, totiens Deum offendit. Confessionem diuisi, vt diuersis sacerdotibus diuersa manifestarẽ, & ita venia carui ad quam per partes venire putaui. Execranda namque fictio est diuidere peccatũ, & superficietenus radere, nec intrinsecus eradicare. Heu in me est quicquid mihi nocere potest, & ego ipse mihi sarcina sum. Optaui, vt Deus peccata mea nesciret, aut punire nollet, uel non posset, & ita volui Deum esse insipientem, & iniustum, & impotentem, qđ si esset Deus non esset. Sæpe ad sacrum ministerium vocẽ meam fregi, ut dulcius cantarem, magisq; delectabar in uocis modulatione, quam in cordis compunctione. Deus uerò non quærit vocis leuitatem, sed cordis puritatem. Nam dum cãtor mulcet populum, Deus irritatur. Finxi me non esse, qđ eram, dixi me velle, qđ nolebam, aliud ore dicebam, & aliud mente uoluebã, & ita sub ouina pelle vulpinam conscĩam abscondebam, Vulpina siquidem conscientia, est tepida conuersatio, ficta confessio, obedientia sine deuotione, oratio sine intentione, lectio sine ędificatione, sermo sine circunspectione. Magnam porto coronã, & vestem rotundam, regulam ieiuniorum seruo, & statutis horis psallo, sed cor meum longe est à Deo meo. Exteriorẽ superficiẽ intuens, salua mihi oĩa arbitror, totus pergẽs in ea, quæ foris sunt, oblitus interiorum meorum, sicut aqua effusus sum.

De Miserijs, & periculis huius vitæ mortalis. Cap. XXV.

Si me non inspicio, meipsum nescio. Si aũt inspicio, tolerare me non potero, tanta in me confusione digna inuenio, quãto sępius, & subtilius me discutio, tanto plures abominationes in angulis cordis mei reperio. Porro Diabolus, quẽ non uideo, & ideo non possum satis cauere ab eo, laqueos mihi abscõdit, visum ponit. s. amorem possessionis, affectum cognationis, cupiditatẽ honoris, voluptatẽ carnis, quibus. s. anima inuiscat, vt pennis contẽplationis per plateas supreme Syon volare non possit. Heu mihi, quia vndiq; tela volant, quocunq; me vertam nulla securitas, & quæ mulcent, & quæ contristant oĩa timeo, & esuries, & refectio, & somnus, & uigiliæ, & labor, & quies militant contra me. Magis aũt illud malum timeo, qđ facio in abscõdito, quam qđ in aperto. Malum aũt, qđ nullus videt nemo repræhendit, & ubi non timetur repræhensor, ibi securius accedit tentator. Caro mea de luto est, & ideo lutuosas, & voluptuosas cogitationes de ea habeo, vanas, & curiosas de mundo, amaras, & maliciosas à diabolo, qui multum confidit in adiutorio carnis, quia magis nocet domesticus hostis. Illa verò ad subuersionem nostram fędus cum eo inijt, vtpote de peccato nata, in peccato nutrita. Murmurat assidue, impatiens est disciplinæ. Hac vtitur tortuosus serpens, cui nullum est aliud desiderium, nullum negocium, nullum studium, nisi aĩas perdere, & caro, quæ data est nobis in adiutorium, fit nobis in ruinam, & in scãdalum. Da itaque operam internæ lectioni, ut legas, & intelligas temetipsum, & ut legas, & diligas Deum, ut uincas mundum, & omnem inimicum, quatenus labor tuus conuertatur in requiem, luctus in gaudium, & post tenebras huius uitę uideas ortum surgentis auroræ.

Meditatio Aduentus Christi ad passionem. Cap. XXVI.

Idem in exhortatorio de passione Domini. Noli timere filia Syon, ecce Rex tuus uenit tibi mansuetus. Veni Domine Iesu, ueni desiderate cunctis gentibus, quia dormitauit anima mea præ tædio moræ tuæ, & oculi mei languerunt præ inopia luminis tui. Orire Sol amabilis, ut exeat hõ ad opus suum. &c. Noli timere filia Syon, quia timor oculum turbat, hilaris pupilla lucide speculatur. Ecce Rex tuus uenit tibi mansuetus, qualis ipse est, talem te esse vult. Mansuete iugum eius porta, ut & ipse sedeat super te. Venit. n. tibi, & tu non vadis ei. Egredere de terra tua, egredere de ciuitate, quia uidi iniquitatem, & cõtradictionem in ciuitate, &c. Egredere cum pueris Hebræis, q tran-

transeunt simpliciter in occursum Domini. Nihil in te resideat quod in occursum Iesu non prodeat, quia nec vna vngula in Ægypto Pharaoni relinquenda est. Manus,& cor,& linguæ cōcinnant Osanna in excelsis. Et nūc Domine passionis tuæ dies vrgere nos deberent magis, quam præpositi Pharaonis, quoniā in operibus tuis iustitia est, & pax, & gaudiū in Spiritusancto. Nos aūt dormitamus te pro nobis orante, quia oculi nostri tēpore nostro grauati sunt. Suscita nos, vt vigilemus,& oremus. Vtinam gutta sanguinis, qui de agone tuo sudat vsque ad terram nostram decurrat,& aperiat terra os suum,& bibat illum, & clamet ad te,& tecū ad patrem melius, quam sanguis Abel. Quis aūt est iste Domine, qui tecum vna hora vigilet, ēt in cælo non est factum silentium nisi, quasi media hora, quanto minus in terra vna hora vigilabimus tecum, quotiens,& quotiens redis ad nos,& inuenis nos dormientes, & nunc benigne suscitas nos,& iterum abis secundo,& tertio eundem sermonem dicens. Statim aūt vt recesseris iterum somnus occupat nos, nec vigilare possumus, nisi quamdiu nobiscum,& suscitas nos. Euigila tandem euigila miserabilis anima, & si non amore, saltem timore. Cogita saltem cruciatum, quem iam passura es in morte. Nulla Crux durior est, quam mors, ad quam quotidie tu festinas,& non attendis. Vide qūo te mors crucifigit, corpus rigescit, crura distenduntur, manus, & brachia decidunt, pectus anhelat, ceruix languescit, labia spumant, oculi stupescunt, facies exudat, vultus horrescit, & velut testa pallescit. Ista crux monet te, nescio vtrum in lectulo molli an in Cruce rigida sua uius moriatur. Nunquid Crux dolorem citius abscidit? Quę videmus, & sentimus leuia sunt ad ea, quæ intus anima iam prægustat. Nam sensus, quam cito recedit, animam sua mors semper comitatur.

Meditatio Passionis eiusdem. Cap. XXVII.

DVm ambularent animalia, ambulabant pariter, & rotæ iuxta ea. Si vita nostra proficeret rota sanctæ scripturæ nobiscum pariter ambularet. Sed quia per paludes,& saxa pedibus euntes offendimus, uix rotæ nos sequuntur, passio Dñi celebratur, & nos voluptati operam damus. Clamat nobis de Cruce. O vos omnes, qui transitis per viam attendite,& videte si est dolor similis sicut dolor meus. Attendite dolorem meum, vt in dolore meo videatis dolorē vestrum. Dolor meus imago vestri doloris est, qđ attenditis in corpore meo, attendite, videte si similis dolor non est in corde vestro, transitis à vobis ad me, retransitis à me, in nos in me. Nolite flere sup me, sed super vos: vñ ille dolor quem transitis, & non attenditis, magis esset flendus, quam dolor meus. Hæc nobis de Cruce tua clamas, ò bone Iesu, & si non uerbis, tñ ipsa refecisti mihi de corpore tuo speculum aïæ meæ. In domo ergo Principis Sacerdotum velata facie collaphizatur Christus, qđ .n. Christus in publico, ego patior in occulto, & qđ ille foris à ministris Cayphę, ego intus à nequitijs Sathanæ. Clamidem ei coccineā, hoc est vestimentū tinctum sanguine circundant, cū pp crudelē vitæ suæ sanguinolentiam à plerisq; honoratur,& circundat. Vñ & plectentes coronam de spinis ponunt super caput eius, cū de rapina pauperum spineas ei diuitias coaceruātes, caput eius ad regnum elationis efferunt. Aue Rex Iudæorum, Quid superbis terra,& cinis, quid ueste nitida gloriaris. Subter te sternet tinea,& operimentum tuum vermis. Hæc tua vestis est, illuserunt tibi, qui clamide coccinea circundederūt. Sic Antiochus, & Dominici Natalis hostis Herodes alienis vestibus depositis in suis vermibus expirarunt.

De Susceptione dextri Latronis. Cap. XXVIII.

REdi ad cor tuum tandem aliqñ redi vetus Adam: vide vbi,& qūo te requisiuit, & inuenit nouus Adam. Quis .n. Latro ille, vbi Adam fuit, immo non Latro, sed martyr,& confessor. Necessitatem.n. conuertit in uoluntatē,& pœnam commutauit in gloriam, & Crucē in triumphum. Tu Petrus in Cruce fuisti, & Petrus in domo Cayphæ Latro. Latro fuit, qñ latebat ante confessionem, iustus aūt post orationem. Quid.n. orauit. Memento mei Dñe, dum veneris in regnū tuū. O magna fides, orat pro futuris non pro præsentibus. Nō vult de Cruce deponi, sed in Regno Christi reponi. O cor contritū, & humiliatum, quid minus, vel humilius potuit orare, quam vt vel sui memor esset. Memento mei, mei inquam indigni, peccatum meum contra me est, confundor oculos meos ad te leuare. Malum coram te feci, cū me tibi celare voluit. Latro sum aïę meæ. Homicidium, qđ feci volui occultare, sed malum corā te feci memento mei. Miserere mei sm magnam misericordiam tuam. Video.n. in te magnam,& tuam, hoc est competentē misericordiam, quæ te mihi ad mei consimilē condescendere fecit miseriam. Ego quidē digna recipio factis, tu aūt quid fecisti? Video te mihi in pœna similē, quē in actu video tam dissimilē. Non potuisti me longius sequi. A summo cœlo egressus de vte o virginis speciosus forma processisti, & mecum pendes in ligno. Quis huc te adduxit. Sola misericordia. Scđm hanc misericordiam tuam miserere mei Deus. Sed in quo te cognoscam misereri. In hoc quia imaginē meam in te uideo similē, & hanc eandē mecum miseriam pati. Quid ergo restat nisi, vt speiē. Ergo memento mei, vadis ad regnum tuum, implesti negotium tuum. Ad hoc uenisti, ut me reducas tecum. Tecum ire concupisco, & per hoc amarissimam mortē pati non contremisco. Qūo ergo contremiscerē, vbi te mecum esse viderē. Etiam si ambulauero in medio vmbrę mortis, non timebo mala, qm tu mecum es. Aut qūo erubescerē, ꝙ te dominum cœli portare viderē. Qui.n. portat Crucē tuam, portat gloriam tuam,& qui gloriam tuam portat, portat te. Portantē aūt te, tu portas sup humerum tuum. Humerus tuus altus est, fortis est, pertingit vsque ad patris consessum super oēm principatum,& potestatē,& virtutē. Illuc reducas Ouē centesimam, illuc deduces Ouē Ioseph. Vade iam secura Ouis Ioseph, Christus te portat super humerū suum. Fortis est humerus eius noli timere, altus est noli ad ima respicere, qa nemo mittēs manū suā ad aratrū.

De Cruce non timenda, sed amplectenda. Cap. XXIX.

GRaue iugum super filios Adam. Si essem filius noui Adā, leue iugum portarē. Quid est onus graue? Talentum plūbi. Et quid est onus leue? Crux Christi. Mira res. Nihil formidolosius homini, quam Crucē pati. Sed quare timēt crucem homines, quia latrones sunt. Crux æqua lance iudicat, & remunerat, hinc nocentes, illinc Innocentes. Ideoq; impijs formidolosa, pijs aūt super omnia ligna Paradisi gratiosa. Nunqd .n. Christus Crucem timuit, nunquid Petrus, nūquid Andreas, immo & adoptauit. Exultauit.n. vt Gigas ad currendam viam. Et desiderio inquit desideraui hoc pascha man.vo. &c. Meus inquit cibus est, vt faciam volun.pa.mei,& voluntas patris mei est, ut calicem eius bibam. In Cruce ergo Pascha manducauit, quia ascendit in palmam, & collegit fructus eius. Cum exaltatus inquit fuero à terra, oīa traham ad me. Quæ oīa? cœlū terram,& inferos. Traxit ad se patrē, quia clamor eius introiuit in aures eius,& contremuit terra,& petræ scissæ sunt,& monumēta aperta sunt, quia vocem filij Dei audierūt. Si mediator Dei & hominum medius inter cœlum, & terram Pascha manducabat,& fructus arboris vndiq; colligebat, quos in corpus suum traijciebat, quia confluebant oīa ad arborem vitæ, quæ erat in medio Paradisi. Restricta.n. erat framea, quæ viam intercluserat. Quis ergo amplius Crucem timeat. Vere, qui Crucē timet ipse sibi testis est, ꝙ adhuc Latro est. In Cruce pendet oīs fructus vitæ, quia ipse est arbor vitæ in medio Paradisi. Ipsa est mœstorum consolatio, esurientium refectio, perfectorum glorificatio. Circuire possum Dñe cœlum, & terram, mare, & aridam, & nusquam te inueniam nisi tm in Cruce. Ibi dormis, ibi pascis, ibi cubas in meridie. Crux.n. tua fides est. Cuius latitudo charitas, longitudo longanimitas, altitudo spes, profundum timor. In hac Cruce aïa suspenditur à terra, & dulcia poma de ligno uitæ decerpitur. In hac dño suo adhærens dulciter decantat. Susceptor meus es tu, gloria mea,& exaltans caput meum. Nullus ergo te quærit, nullus inuenit nisi crucifixus.

De Apersione Lateris Christi, quod factum est hostium Paradisi. Cap. XXX.

APeri nobis Dñe hostium lateris tui, qđ est in arca tua, vt introducas nos cum mundis animalibus septena,& septena. Tu es.n. verus Noe, quem solum inuenit Deus pater iustum coram se. Tu cognoscis oues tuas, & illę te, quia sunt animalia munda septena,& septena, qui septiformis gr̃a,& operibus lucis Sabbatum ex Sabbato adepti iam digni sunt octauæ conscribi, qui numerus tantum in arca saluatus est. Introduc ēt nos ad te per hostium lateris tui, qđ est fides Ecclesiæ, & claude hostium à foris, donec pertranseat iniquitas. Et cessante diluuio iterum nobis aperias hostium non iam fidei, sed spei. Hostium contra hostium, qđ in montis ędificio Prophetæ monstratum est. Iterum tamen,& fenestram habes in arca, per quam dilectus mittit manum suam, & Columbam suam excitat. Surge inquiens amica mea, sponsa mea, columba mea, & veni,& cum euolat post te, vt apprehendat te, tu effugis, & ascendis super Cherubin, & volas super pennas ventorum, ut non inueniat pes Colūbæ tuæ solidum, quid de te, vbi requiescat, nisi iterum ad arcam tuam reuertatur,& manu apprehensam iterum in sua mansiuncula reponas. Tutius est in porta fidei interim præstolari, & quiescere, quam te nimis, & frustra insequendo in aquas diluuij intransmeabiles decidere, & submergi. Da mihi portionem in terra uiuentium, in sepultura Peregrinorum, in agro Acheldemach, qui in precio magno sanguinis tui emptus est. Ibi.n. sepulti sunt omnes patres nostri, q super

super terram hanc aduenæ fuerunt, & Peregrini. Ibi Abrahã nec sine precio sanguinis Christi gratis se per seipsum saluandum credidit, nec bonum sibi æstimauit esse si in fœtentibus mũdi sepulchris habitaret. Sed vbi? In spelunca duplici, vbi spes bonorum operum, & amor contemplatiuę requiescit.

De Misterio sepulturæ eius, & Ascensionis. Cap. XXXI.

IN lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt, omnes tenentes gladius, & ad bella doctissimi. Lectulus tuus Iesu Christe sepultura tua est, in qua Sabbato requieuisti ab omni opere, qđ patrasti. Est aũt monumentũ tuum in horto nouũ, & in petra excisum, quia amica tua fidelis anima ortus conclusus est, & quotidie renouatur in agnitione tua, & solidatur in petra amoris tui, consepeliens seipsam tibi in interiorẽ secretũ cubili tui. Ibi te ambiunt fortes doctissimi, non solum carnis illecebras, sed etiam potestates aereas, nocturnosq; timores abigere. Duplex spiritus, duplo clamat, pater mi creator, pater mi reformator, currus Israel, & auriga eius. Portas Regis sustines, & gubernas. Ecce sublatus es, amplius te non videbit tuus Helisęus. Remansit tñ ei pallium tuum in memoriam tui, vt præsentia absentiæ tuæ dolorem semper eius, & augendo leniat, & leniendo augeat. Hoc sacramentum nominis tui, qđ sumimus in tui commemorationem donec venias, pallium tuũ est, caro tua, quia vestitus ad nos processisti, & latuisti quidem perfidis, sed fidelibus tuis teipsum ostendisti sicut, & vsque hodie sub hoc pallio abscondita est maxima fortitudo tua. O fortissime Sanson, quam dilectionem non diligenti te, ad vltimum non celasti, vt inimicam verteres in amicam. Intantum amasti mulierẽ non amantem, sed persequentem te, vt propter amorem eius sapientia tua stultesceret, & fortitudo tua infirmaretur, sed qđ stultum est Dei sapientius factum est hominibus.

De Viatico corporis Christi, quo suos ad vitam transduxit. Cap. XXXII.

TRadete nunc ẽt nobiscum Dñe, ne desolemur, & tristemur in via hac qua ambulamus. Quæ est aũt nubes, quæ præcedit veros Israelitas, nisi sanctissimum, & verissimum corpus tuum, qđ in altari sumimus, in quo nobis velatur altitudo Dei immensitas maiestatis tuæ. Cuius, & calorẽ, & splendorẽ mortalis infirmitas sustinere non posset, nisi mediatrix nubes interposita, & ardorem superaret desuper, & tutam subtus viam præmonstraret. Hanc nubem totus exercitus tuus exequitur. Dñe Rex Sabaoth. Qui aũt non sequitur eam in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit, quo vadat. Relucet.n. de hac nube semita, quæ ducit ad vitam, semita humilitatis, & patientiæ, semita mansuetudinis, & misericordiæ. Et quicquid humano generi per incarnationis tuæ misterium reuelare dignatus es. Relucet nobis ex hac luce legis, & prophetiæ gloria, qñ Moyses, & Helias tecum apparuerunt in monte, sed nubes lucida obumbrauit eos. Nec ipsi.n. sicut, & nos sine tua protectione saluari potuissent. Columna verò ignis per noctem Spiritussanctus est, qui super Apostolos in igneis linguis apparuit, q. cœcitatis nostræ caliginem illuminat, & sursum erigit nos, vt sapiamus ea, quæ sursũ sunt, nõ quæ super terram. Nubes ergo per diem, & colũna ignis per noctem, q. & caro tua diuinitatis æstũ nobis tẽperat, & Spũsctũs lux tenebras mẽtis nrę illustrat.

Oratio ad ipsum, vt de fluminibus Aegypti nos educat. Cap. XXXIII.

SIbila Dñe huic miseræ immundæ peccatrici animæ meæ, vt spiritus tuus bonus deducat me in viam rectam, vt vadã ad excelsam, & montuosam promissionis terram, quæ de superioribus tuis irrigatur, & de cœlo pluuiam expectat, non sicut terra Ægypti, quam fluuius de terra ebuliens totam cooperit. Non est.n. mons oppositus, non est aliqđ obstaculum concupiscentijs Ægypti, sed sicut de terrena mente ebuliunt super deiectam animæ superficiem sine mora decurrunt. Habet autem septem ostia fluuius Ægyptius, quæ de vno capite.i. de Superbia deriuantur. Horum extremum intelligitur luxuria carnis, de qua muscæ nascuntur, immunditię semper amatrices. Nec istam despicit superabundantia gratię, sed sibilat, & vocat eam de extremo fluminum, & iungit, quæ erat in terra Assur. Apis virgo est, sed quamdiu est in terra Assur, hoc est elationis mel non potest operari. Sola repromissionis terra lacte, & melle fluit. Sibilante ergo gratia musca, & apis conueniunt, & simul requiescunt in torrẽtibus vallium. In illis, & apis de superbiæ, & musca de luxuriæ sordibus emundantur. Torrentes vallium disciplinæ sunt humilitatis. Torrentes quare, quia, siquis meror, siqua grauitas est in corrigendis uitijs cito prætereunt. Vnde mulier cum parit tristitiam habet, &c. Nam labor vertitur in amorem, & tædium in desiderium, & amaritudo in dulcedinem, sicque de torrentibus vallium, proficiunt ad cauernas petrarum. Petræ firmissimi, atque fortissimi in fide patres sũt, in quorum passionibus veluti suis exemplaribus musca, & apis quasi Columbæ nidificantes requiescunt. Vnde non cessat manus eorum, non cessat pes, se in omnibus fructectis bonorum operum iugiter exercitare, sic demum ad cõtẽplationis foramina pueniunt, hæc sunt opera tua dñe Iesu, q. sunt bona valde.

Exemplum in Magdalena, quam de prædictis fluminibus eduxit. Cap. XXXIIII.

SIc Mariæ Magdalenæ sibilasti de qua non vnum, sed septẽ Ægypti flumina eiecisti. Intrauit inter epulas discumbentium, cucurrit ad pedes Iesu, effundebat super eos torrentes lachrymarum. Tu verò vbi affectus vehementior incãduit, & velut carbo imbre lachrimarum respersus, fortius exarsit. Videres ab illa sacratis vestigijs crebra, & insatiabilia oscula infigi. Videres effusæ vnctionis suauitate totam domum impleri. Quid igitur illa nisi in torrentibus valliũ requiescebat, de qua tot, & tanti gratię torrentes effluebant. Vnde ẽt dimissis ei peccatis multis, quia multum dilexerat, iam sicut Columba, quæ lacte est lota, residebat ad pedes Iesu iuxta fluenta plenissima, cum quidem sorori eius Martha satageret circa frequens ministerium. Quid memorem de sepulturæ officio, qđ præuenit de pedibus ascendens ad vnctionem capitis, cum in eam fremeret illud auaritiæ sepulchrum fœtens odorem pietatis ferre nõ sustinens. Non potuit amor tantus Christo ẽt moriẽte mori, fugientibus, & latentibus viris, hoc est Apostolis, mulier imperterrita stabat ad monumentum plorans. Non habebat viuum, & tota super mortuum ardebat, quo plus de manibus, & oculis auferebatur, eo ardentius animus insequebatur. Si fieri posset pro redimendo corpore sepulchrum lachrymis implesset, conuersa retrorsum vidit Iesum stantem, & nesciebat, quia Iesus est. O pium, ò delectabile pietatis spectaculum. Ipse qui q̃ritur, & qui desideratur, & occultat se, & manifestat, occultat se, vt ardentius requiratur, & requisitus cum gaudio inueniatur, inuentus cum solicitudine teneatur, & tentus non dimittatur, donec ipse in amoris sui cubiculo mansionem facturus introducatur. Hac enim arte sapiẽtia ludit in orbe terrarum, & deliciæ eius esse cum filijs hominum. Data est tibi Domine Iesu omnis potestas in cęlo, & in terra. Tu es quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui virginaliter editus humilitate, & charitate tua omnem perforas duritiam, vno impetu spiritus tui octingentos interficiens Principes malitiæ.

De Modo, & causa diligendi Deum. Cap. XXXV.

IDem in lib. de diligendo Deum. Vultis audire à me qũo diligendus sit Deus. Et ego causa diligendi Deum, Deus est, Modus, sine modo diligere. Ob duplicem siquidẽ causam dixerim Deum esse diligendum propter seipsum, siue quia nihil iustius, siue quia nihil diligi potest fructuosius. Duplicem quidem parit sensum cum quæritur de Deo, cur dilig ẽdus sit. Dubitari namque potest, quo suo merito, an quo nostro sit commodo diligendus. Ergo si meritum Dei quæratur, illud est præcipuum, quia ipse prior dilexit nos. Dignus plane, ut remeatur, præsertim si aduersatur, quis, quos, quantumve amauit. Dilexit ergo Deus, & gratis inimicos. Sed quantum, sic Deus dilexit mundum, vt vnigenitum daret. Et Paulus, qui proprio ait filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Ipse quoque filius pro se ait. Maiorem inquit charitatem nemo habet, ut a.s.po.quis, &c. Si meruit iustus ab impijs summus ab infimis, omnipotens ab infirmis amari. Sed dicit aliquis. Ita quidem ab hominibus, sed non ita ab Angelis uerum est, quia necesse non fuit. Cæterum, qui hominibus subuenit, in tali necessitate seruauit Angelos à tali necessitate. Et qui omnes diligendo dedit ne tales remanerent, dedit Angelis, ne tales fierent. Quibus hæc palam sunt, palam arbitror esse, & cur diligendus sit, hoc est vnde diligi mereatur.

Qualiter ipse diligi meretur, etiam apud infideles. Cap. XXXVI.

QVod si infideles hæc latent, Deo tamen in promptu est ingratos confundere innumeris beneficijs suis, humano siquidem, & vsui præstitis, & sensui manifestis. Nempe quis alius administrat cibum vescenti, cernenti lucem, spiranti flammam. Quęrat autem homo eminentiora bona sua in ea parte sui, qua præeminet ibi.s. in anima, quæ sunt dignitas, sciẽtia, virtus. Dignitatem in homine liberum dico arbitrium, in quo ei datum est cæteris animantibus non solum præeminere, sed etiam præsidere. Scientiam uero, qua eandem in se dignitatem agnoscat, non à se tamen esse. Porro virtutem, qua subinde, & à quo est inquirat, non segniter, & teneat fortiter cum inuenerit. Itaque geminum vnum qđque horum trium apparer. Dignitas ergo sine scientia non prodest. Illa uero etiã obest si uirtus defuerit, hře etenim, qđ hře te nescias, quam gloriam habet. Porro noscere, qđ habeas, sed quia à te nõ habeas

ignorare

Ignorare habet gloriam, sed non apud Deum. Apud se autem glorianti dicit Apostolus. Quid habes, qđ non accepisti? Qui gloriatur ait in Domino glorietur, hoc est in ueritate. Veritas quippe Dominus est. Vtrumq; ergo necesse est, vt scias, quid sis, & φ à teipso non sis. Ne videlicet aut omnino non glorieris, aut inaniter glorieris. Denique si non cognoueris inquit te egredere. Cum dignitate enim scientia opus est, & uirtute, quæ vtriusque fructus est, per quam ille inquiritur, & tenetur, qui omnium auctor, & dator, merito glorietur de omnibus. Alioquin sciens, & non faciens digna, multis uapulabit. Quis item, uel impius putet alium eius, quæ in anima splendet humanæ dignitatis auctorem præter illum, qui dixit. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Quis aliũ scientiæ largitorem existimet, nisi ipsum, qui docet hominem scientiam. Quis rursus munus sibi aliunde uirtutis, aut putet datum, aut impetret dandum, quam de manu Domini uirtutum. Meretur ergo amari, propter se ipsum Deus etiam ab infideli, qui si nesciat Christum, scit tamen seipsum: proinde inexcusabilis est omnis homo etiam infidelis, si non diligit Deũ toto corde, tota anima, & tota virtute sua. Clamat quippe ei, virtus innata, & cognata rationi iustitia, quia ex se tota illum diligere debeat, cui totum se debere non ignorat.

Quod Multomagis fideles tenentur eum diligere. Cap. XXXVII.

Facile proinde plus diligunt, qui se amplius dilectos intellexerunt. Quibus autem minus donatum est, minus diligit. Iudæus, sane Paganus, nequaquam talibus aculeis excitatur amoris, qualis Ecclesia experitur, q̃ ait. Vulnerata charitate ego sum. Et rursum. Fulcite me floribus, stipate me malis, q a amore langueo. Cernit regem Salomonem, in diademate, quo coronauit eum mater sua, cernit vnicum patris Crucem sibi baiulantem, cernit cesum, & consputum Deum maiestatis, cernit auctorem vitæ, & gloriæ clauis confixum, percussum lancea, opprobrijs saturatum, tandem dilectam animam ponentem p amicis suis. Cernit hoc, & suam ipsius magis animam gladius amoris transuerberat, & dicit. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Hæc sunt quippe mala punica, quæ in ortum introducta dulcius sponsa carpit ex ligno vitæ, & cœlesti pane propriũ mutuata saporem, colorem à sanguine Christi, videt deinde mortem mortuam, & mortis auctorem triumphatũ. Videt de inferis ad terras, de terris ad superos captiuam duci captiuitatem, vt in nomine Iesu, omne genu flectatur. Itaque generatio, quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus eius, sed magis sperans in incerto diuitiarũ. Verbumque modo Crucis dedignatur audire, ac memoriam passionis eius ducit onerosam, qualiter illius pondus in præsentia sustinebit. Ite inquiet maledicti, &c. Super quem ceciderit lapis iste conteretur. At verò generatio rectorum benedicetur. Non potestis, ò miseri seruire Mammonæ simul, & gloriari in Cruce Domini nostri Iesu-Christi, & sperare in pecuniæ thesauris. Post aurum abire, & gustare, quoniam suauis est Dominus. Proinde quoniam suauem in memoria nõ sentitis, asperum proculdubio in præsentia sentietis. Cæterum fidelis anima, & suspirat præsentium inhianter, & memoria requiescit suauiter, & donec idonea sit, reuelata facie videre faciem Dei, & gloriam speculari in Crucis ignominia gloriatur.

Quod Consideratio passionis eius debet esse fomes dilectionis. Cap, XXXVIII.

Quid namque facit aliud considerata tanta, & tam indebita miseratio, tam gratuita ita, ut sit probata dilectio, tam inopinata dignatio, tam inuicta mansuetudo, tam stupenda dulcedo. Quid inquam hæc omnia faciant diligenter considerata, nisi ut considerantis animum ab omni pœnitus prauo vendicatum amore, ad se miserabiliter rapiant, vehementer afficiant, faciantque præ se contemnere quæque nisi in contemptu horum appeti non possunt, nimirum proinde vngentorum in odore horum sponsa currit alacriter, amat ardenter, & parũ sibi amare, sic amata videtur, cum se totam in amorem perstrinxerit. Nec immerito. Quid enim magnum tanto, & tanti recompensatur amori. Si puluis exiguus totum se ad readamãdum collegerit, quem illa nimirum Maiestas in amore præueniens tota in opus salutis eius intensa conspicitur. Sic.n. Deus dilexit mundum, vt fi.s. vni.daret. Denique si totum me debeo pro me facto, quid addam iam pro refecto, & pro facto hoc modo. Non enim facilius refectus, quam factus. Siquidem de omni, qđ factum est dixit, & facta sunt. In me autem reficiendo, & dixit multa, & gessit etiam mira, & pertulit dura, nec tãtum dura, sed etiam indigna. Quid ergo retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? In primo opere me mihi dedit, in secundo se, & ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo, & redditus me, pro me debeo, & his debeo. Quid autem domino retribuam pro se. Nam & si me milies rependere possem, quid ego sum ad Deum. Vide ergo quomodo immo, quam sine modo à nobis Deus amari meruerit, qui vt paucis, (vt dictum est) repetam, prior ipse dilexit nos tantus, & tantum gratis tantillos, & tales. Denique cum dilectio, quæ tendit in Deũ, tendat in immensum, quia infinitus est Deus, quisnam quæso debeat esse nostri amoris finis, vel modus. Diligam te Domine fortitudo mea, Dominus fir. m.&.r.m.&.l.m. Et meum quicquid amabile, & optabile dici potest. Diligã te pro dono tuo, & modo meo, minus quidem iusto, sed plane pro posse meo. Imperfectum me.vi.o.t. Sed tamen in libro tuo omnes scribentur, qui quod possunt faciunt, & si quod debent non possunt.

Quo Fructu debeamus ipsum diligere. Cap. XXXIX.

Nunc quo nostro commodo diligendus sit, videamus. Nõ enim sine præmio Deus diligitur, & absque intuitu præmij sit diligendus, vacua namque uera charitas esse non potest. Hæc tamen mercenaria est, quia non quærit, quæ sua sunt. Affectus est, non contractus, sponte afficit, & spontaneum facit. Verus amor seipso contentus est, habet præmium, sed id, quod amatur. Nam quicquid pp aliud amare videaris, id plane amas, quo amoris finis pertendit, non per qđ tendit. Verus amor præmium non requirit, sed meretur, præmium sane necdum amanti proponitur, amanti debetur, perseueranti redditur. Extremæ dementiæ est ea semper appetere, quæ nunquã non dico satient, sed nec appetitum temperent: dum quicquid talium habueris nihilominus, non habita concupiscas, semperque animus non minus anxiè cupiat, quæ desunt, quam quæ adsunt læte possideat. Quis enim obtineat vniuersa. Sic directo tramite voluntas peruersa contendit, ad optimum festinat ad id, vnde impleri possit, immo bis anfractibus ludit secum uanitas, mentitur iniquitas sibi. Si illuc apprehendere uis, quo apprehenso nihil amplius velis, quid tentare opus est, &c. Curris per deuia, & longe ante moreris, quam hoc circumito pertingens ad optatum, hæc ergo in circuitu impij ambulant naturaliter appetentes, vnde finiant appetitum, & insipientes, vnde finiri appropinquent rerum magis specie, quam auctore delectati prius vniuersa percurrere, & de singulis cupiunt experiri, quam ad vniuersitatis Dominum curent peruenire, & quidem peruenirent si quandoque voti compotes effici possent, vt omnia .s. præter vnum principium omnium aliquis obtineret. Ea namque cupiditatis suæ lege, qua in rebus cæteris non habita, præhabitis esurire, etiam pro non habitis habita fastidire solebat, mox omnibus, quæ in cœlo, & quæ in terra sunt obtentis, & contemptis, tandem ad ipsum proculdubio curreret, qui solus deesset omnia Deus. Porro ibi quiesceret, quia sicut citra nulla quies reuocat, sic vltra iam nulla inquietudo sollicitat. Diceret procerto, mihi adhærere Deo bonum est. Quid enim mihi est in cælo, &c. Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Sic ergo ad id, qđ optimum est, quiuis cupidus perueniret, si ante, qđ citra cupit assequi posset. Verum, quoniam id omnino impossibile præstruit, & uita breuior, & uirtus infirmior, & consors innumerosior longo itinere, & casso labore desudat, iustus autem non ita. Audiens quippe vituperationem multorum commorantium in circuitu Regiam viam eligit, nõ declinans ad dexteram, neque ad sinistram. Nam semita iusti recta est, &c. Verbum abbreuiatum, & abbreuians eligit non cupere quæcumque uiderit, sed vendere omnia, quæ habet, &cæ. Verum est itaque, quod dixi causa diligendi Deum, Deus est. Nam & efficiens, & finalis. Eius enim amor nostrum, & præparat, & remunerat. Bonus es Domine animæ, quærenti te. Quid ergo inuenient? Sed hoc mirum est, quòd nemo quærere te ualet, nisi qui prius inuenerit.

De Quatuor gradibus amoris. Cap. XL.

Est autem amor carnalis, quando ante omnia diligit homo seipsum propter seipsum. Nondum quippe sapit nisi seipsum, quia prius, quod animale est, deinde qđ spirituale. Nec præcepto indicitur, sed naturæ inseritur. Nemo enim carnem suam odio habuit, sed huiusmodi hominem Deus tribulationibus exercet. Alto salubrique consilio, vt cum homo defecerit, & Deus subuenerit. Carnalis homo, qui præter se neminem diligere nouerat, etiam Deum saltem propter seipsum amare incipiat. Ex occasione autem frequentium necessitatũ Deum necesse est crebris interpellationibus ab homine frequentari, frequentando gustari, gustando probari, quoniam suauis est Dominus. Ita fit ut ad diligendum Deum pure plus iã ipsius alliciat gustata suauitas, quam urgeat nostra necessitas. Sicque exemplo Samaritanorum dicentium mulieri. Iam non propter tuam loquelam credimus, &c. Et nos carnem nostram alioquentes merito dicamus. Iam non propter tuam necessita

tem

tem Deum diligimus. Ipsi enim gustauimus, & scimus, quoniã suauis est Dominus. Sic amat, qui dicit. Confitemini domino q. bo. &c. Qui enim Domino confitetur, non qm sibi bonus est, sicut ille, de quo dicitur. Confitebitur tibi cum bene feceris ei, sed qm bonus est, hic vere diligit Deum pp Deum, & non pp seipsum. Iste est tertius amoris gradus. Felix, qui meruit vsque ad quartũ pertingere, quatenus, nec seipsum homo diligat nisi pp Deũ, vt amore diuino ebriatus animus oblitus sui, factusq; sibipsi tanquam vas perditum totus pergat in Deum, & adhærens Deo vnus cum eo spiritus fiat, & dicat. Defecit caro mea, & cor meum, &c. Siquidem ex mortalibus quispiam ad illud raptim interdum, & ad momentum admittitur, subitò diei malitia perturbat corpus, mortis aggrauat necessitas, carnis sollicitat. Heu redire in se recidere in sua compellitur, & miserabiliter exclamare. Domine vim patior, &c. Infœlix ego homo, &c. Oportet aũt nos in hunc affectum qñque transire, & quõ Deus oĩa voluit esse pp semetipsum, sic nos quoq; nec nosipsos, nec aliquid aliud fuisse, vel esse velimus, nisi æque pp ipsum. i. ob solam ipsius voluntatem non nostram voluptatem. Qđ & quotidie postulamus in oratione cum dicimus. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra, &c. O amor sanctus, & castus, ò dulcis, & suauis affectio. O pura, & defecata volũtatis intentio, eo certe purior, & defecatior, quo in ea de proprio nil iam admixtũ relinquitur, eo suauior, & dulcior, quo totum diuinum est, qđ sentitur, sic affici deificari est. Quomodo. n. stilla aquę modica multo infusa vino deficere à se tota videtur, dum & saporem vini induit, & calorem. Et quomodo ferum ignitum, & candens igni simillimum fit propria forma exutum, & quõ Solis luce perfusus aer in eandem trãsformatur luminis claritatem, adeo, vt non tam illuminatus, quã ipsum lumen esse videatur, sic omnem tunc in Sanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo necesse erit à semetipsa liquescere, atque in Dei pœnitus transfundi voluntatem. Alioquin quomodo Deus omnia in omnibus erit si in homine de homine quicquam supererit? Tunc itaque facile summum gradum obtinebit, cum in gaudium Domini sui promptissime, & auidissimè festinantem nulla iam carnis illecebra retardabit, nulla molestia conturbabit.

Qualiter ad summum gradum Sancti proficiunt.

Cap. XLI.

Putamusne Sanctos Martyres hanc, vel ex parte assecutus in illis adhuc victoriosis corporibus constitutos. Magna prorsus vis amoris illas animas introrsum rapuerat, quę ita corpora sua foris exponere, & tormenta contemnere valuerunt. At profecto doloris acerrimi sensus non potuit nisi turbare serenum, & si non perturbare. Quid aũt iam solutis corporibus si qđ non negatur sua corpora recipere desiderant, & sperant, liquet eas necdum à seipsis pœnitus immutatas. Quibus constat necdum pęnitus deesse de propriæ, quæ vel modice reflectatur intentio. Itaque ante reparationẽ corporum non erit ille defectus animorum, qui perfectus, & summus est ipsorum status, ne carnis iam consortium spiritus non requireret, & sine illa consummaretur. Valet itaque animæ diligenti Deum corpus suũ infirmum, valet mortuum, valet resuscitatum. Primo quidẽ ad fructum pœnitentię, secundo ad requiem, postremo ad consummationem. Merito ergo sine illo, non vult perfici, qđ in oĩ statu persentit in bonum subseruire sibi. Denique hoc conuiuiũ triplex celebrat sapientia, laborantes cibans, quiescentes potans, regnantes inebrians. Vñ dicit in Cãticis. Comedite amici, &c. Comedite hic ante mortem in carne mortali, cũ in labore, qđ gluttiendum est masticantes, & bibite post mortem in uita spirituali suauissima quadam facilitate, qđ percipitur celantes tã quam post panem doloris vinum amoris plenius haurire permissi, non tamen purum, sed quõ sub noĩe Sponsæ in Canticis dr. Bibi vinum meum cum lacte meo. Vino. n. diuini amoris misceet etiam tunc dulcedinem naturalis affectionis, qua resumere corpus suum ipsumq; glorificatum desiderat. Estuat ergo iã tunc sanctæ charitatis potata vino, sed nondum vsque ad ebrietatem, quia temperat interim ardorem illum lactis huius permixtio. Ebrietas namque solet mentes euertere, & immemores sui reddere. At non sui oblita est ex toto, quæ adhuc de proprio corpore cogitat suscitando. Sed tandem inquit inebriatum in uita immortali mira plenitudine exuberantes. Merito charissimi, quia charitate inebriati, merito inebriati, quia ad agni nuntias introducti.

De Humilitate, & gradibus eius. *Cap.* XLII.

Idem in libro de gradibus humilitatis. Humilitas est virtus, qua homo uerissima cognitione sibipsi vilescit. Hæc autem conuenit his, qui Ascensionis gradibus in corde suo dispositis de virtute in virtutem, idest de gradu in gradum proficiũt, donec ad cultum humilitatis perueniant. In quo velut in Syon idest in speculationis culmine positi veritatẽ prospiciunt. Etenim benedictionem inquit da. le. &c. Dulcis. n. & rectus Dominus legem dabit, viam humilitatis per quam redeant ad cognitionem veritatis dat occasionem recuperandæ salutis, quia dulcis est, non tamen absque disciplina legis, qua rectus est, dulcis quia perire non patitur, rectus, quia non punire obliuiscit. Hãc itaque legem, qua reditur ad veritatem, B. Benedictus per 12. gradus disponit, vt sicut per decem præcepta legis, & geminam Circuncisionem in quo duodenarius impletur nummerus ad Christum venitur. Ita his 12. gradibus ascensis veritas apprehẽdatur, illud quoque qđ in scala illa, quæ in typo humilitatis Iacob monstrata est Dominus innixus apparuit. Quid nobis aliud innuit nisi, qđ in culmine humilitatis constituitur cognitio veritatis. Dominus quippe de summitate scalæ prospiciebat super filios hominum, vt videret si sit intelligens, &c. an requirentibus se clamat dicens. Transite ad me o. q. me. & a ge. m. adim. Et illud. Venite inquit. Quo? Ad me veritatem. Quo fructu, & ego reficiam uos. Sed quæ est refectio, quam veritas promittit. An forte ipsa est charitas. Vere dulcis, & suauis cibus est charitas, quia fessos alleuat, debiles corroborat, mœstos lætificat. Iugum denique ueritatis facit suaue, & onus leue. Bonus cibus charitas, quæ media in ferculo Salomonis describitur, quia eius suauitas, nec insipientibus præsto est prohibente timore, nec perfectis satis est pro abũdanti contemplationis dulcedine. Hi adhuc à noxijs carnalium delectationum humoribus timoris amarissima potione purgandi, nondum lactis dulcedinem experiuntur. Illi iam auulsi à lacte epulari, ab introitu Ecclesiæ gloriosius delectantur solis medijs. i. proficientibus, ita iam melleas quasdam sorbiciunculas charitatis expertis, vt illis interim pro sui celsitudine contenti sint. Primus ergo cibus humilitatis est purgatorius cum amaritudine. Secũdus charitatis consolatorius in dulcedine. Tertius contemplationis solidus cũ fortitudine. Bona itaque uia humilitatis, qua ueritas inquiritur, charitas acquirit generatione sapiẽtię participãtur.

De gradibus inquirendi veritatem, & primo de misericordia.

Cap. XLIII.

Dixi prout potui, quo fructu humilitatis gradus ascendere debeant, dicam, ut potero quo ordine ad propositum brauium ueritatis perducant. Sed quia ipsa quoque ueritatis agnitio in tribus gradibus consistit, ipsos si possum breuiter distinguo, quatenus ex hoc clarius innotescat ad quem terminum veritatis duodecim gradus humilitatis pertingat. Inquirimus namque ueritatem in nobis, in proximis, in sui natura. In nobis nosmetipsos dijudicando. In proximis eorum malis compatiendo. In sui natura, mundo corde contemplando. Obserua sicut numerum ita, & ordinem. Primo te doceat veritas ipsa, quare prius in proximis, quam in sua debeat inquiri natura. Postea accipias, cur eam prius in te, quam in proximis q̃rere debeas. In numero siquidem beatitudinum, quas suo sermone distinguit. Prius misericordes, quam mundi, cordes posuit. Misericordes quippe cito in proximis ueritatem apprehendunt, dum suos affectus in illos extendunt, dum sic per charitatem se illis reformant, ut illorum bona, vel mala sentiant tanquam propria. Cum infirmis infirmantur, cum scandalizatis vruntur, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus consueuerunt. Charitate fraterna cordis acie mundata, ueritatem delectantur in sua contemplari natura, & pro eius amore male tolerant aliena. Qui verò fratribus se non consociant, sed econtrario, aut flentibus insultant, aut gaudentibus derogant, dum qđ in illis est in se, non sentiunt, quia similes affectu non sunt, ueritatem in proximis qualiter deprændere possunt. Bene namque conuenit illis illud vulgare prouerbium. Nescit sanus, qđ sentiat eger, aut plenus quid patiatur ieiunus. Et eger egro, & ieiunus ieiuno quanto promptius tanto familiarius compatiuntur. Sic enim pura ueritas non nisi puro corde uidetur, sic miseria fratris, verius misero corde sentitur, sed vt ob alienã miseriam, cor miserum habeas oportet, ut eam prius cognoscas, ut proximi mentem in tua inuenias, & ex te noueris qualiter illi subuenias exemplo. s. Saluatoris nostri, qui pati voluit, ut compati sciret, miser fieri, ut misereri disceret, non q ante misereri nesciret cuius misericordia ab æterno vsque in æternum, sed quod natura sciebat ab æterno temporali didicit experimento. Caue ergo ne forte malum proximi considerans, & tuum non attendens monearis non ad miserationem, sed ad indignationem non ad adiuuandum, sed ad iudicandum, non ad instruendum in spiritu lenitatis, sed ad destruendum in spiritu furoris.

De Mansuetudine. *Cap.* XLIIII.

Porro sicut prius misericordes, quam mũdicordes, sic prius mites, quam misericordes pronunciat. Apostolus et aperte ostendit

ostendit prius veritatem inquirendam esse in nobis, quã in ꝓximis. Considerans inquiens teipsum hoc est, quã facilis ad tẽtãdum, quã pronus ad peccandum, quatenus ex tui consideratione nitescas, sicq; ad succurẽdum alijs in spiritu lenitatis accedas. Alioquin si monentẽ non audis discipulum, arguentem time magistrum. Hipocrita inquit eijce prius trabem de oculo tuo, &c. Trabes in oculo grandis, & excelsa superbia in mente est, amor. s. propriæ excellentię. Amor uerò sicut, & odium ueritatis iudicium nescit. Vnde & legibus humanis statutum est in causis ecclesiasticis, quam secularibus, speciales amicos causantium non debere admitti ad iudicium, ne fallant, vel fallantur amore suorum. Quam si culpam amici tuo iudicio abscondit amor illius, aut minuit, quantomagis amor tui contra te iudicium fallit, frustra uerò sibi de infirmitate, uel ignorantia blandiuntur. Qui ut liberius peccent libenter ignorant, uel infirmantur. Nunquid, & primi Martyris lapidatores, quoniam aures suas continuerunt per ignorantiam excusabiles erunt. Cognoscetur certe Dominus iudicia faciens, qui nunc ignoratur misericordiam quærens.

De Ascensu contemplationis per gradus humilitatis. Cap. XLV.

Domine non ueniat mihi pes superbiæ, quia ibi expulsi sunt nec potuerunt stare. O quam salubrius ad tactum Angeli neruus fœmoris Iacob emarcuit, quam Angeli superbientis mens intumuit, euanuit, ruit. Vtinam, & meum neruum Angelus tangat, & marcescat, si forte ex hac infirmitate incipiam proficere, qui ex mea firmitate non possum nisi deficere: nam sufficit mihi gratia tua, cum defecerit virtus mea. Pedem profecto gratiæ fortiter figens, & neruum, qui infirmus est leuiter trahens, securus ascendam per scalam humilitatis, donec veritati adhærens, ad altitudinem transeam charitatis. Tunc psallam cum gratiarum actione, & dicam. Statuisti in loco spacioso pedes meos. Sic arta via cautius strictim ingreditur, sic miro modo ad veritatem, licet pigrius tamen firmius claudicando acceditur. Væ mihi, quia de illa descendi, nisi prius leniter, & inaniter descendissem, in ascendendo tamdiu tam grauiter non laborassem. Sed quid dico descendi, nam fortasse certius cecidi dixerim, nisi forte, quia sicut nemo repente fit summus, ita nemo repente fit pessimus, sed paulatim descendit. Cũ ergo via descensionis sit, & Ascensionis, & via ad bonum, & via ad malum. Caue malam, elige bonam. Si per te non potes, ora cum Propheta, & dic, Viam iniquitatis amoue à me. Quomodo Et de lege tua miserere mei. Illa. s. lege, quam dedisti delinquentibus in uia. i. derelinquentibus veritatem. De quibus ego vnus pp hoc viam veritatis elegi, qua. s. ascendam humiliatus vnde superbiendo descendi. Ascendam inquam, & psallam dicens. Bonum mihi Domine, quia humiliasti me. Duas vr̃ vias Dauid proposuisse, sed vnam noueris esse. Ipsam tñ ad diuersa, & diuersis nominibus appellatam, aut iniquitatis pp descendẽtes, aut ueritatis pp ascendentes, vt videlicet si ad veritatẽ redire cupis. non necesse sit viam quærere nouam, quam non nouisti, sed notam, qua descendisti, quatenus receptis gressibus tua ipse vestigia sequens, per eosdem gradus humilitatis, ascendas, per quos superbiendo descenderas, vt qui duodecimus fuerat superbiæ descendenti, primus humilitatis sit ascendenti, vndecimus inueniatur secundus: decimus, tertius: nonus, quartus: octauus, quintus: septimus, sextus: sextus, septimus: quintus, octauus: quartus, nonus: tertius, decimus: secundus, vndecimus: primus, duodecimus: Numeratis ergo superbiæ gradibus in te inuentis in me recognitis, iam non laboras in quærendo viam humilitatis.

De Primo gradu superbiæ & secundo. Cap. XLVI.

Primus itaque superbię gradus est, Curiositas, quam talibus indicijs depræhendes. Si videris Monachum vbicunq; stat, ambulat, sedet, oculis vagari, caput erectum, & aures portare suspensas, e motibus exterioris hoĩs, interiorem immutatum esse cognoscas, vir quippe peruersus annuit oculo, terit pede, digito loquitur, & ex insolenti corporis motu recens aĩæ morbus deprænenditur, q̃ dum à sui circumspectione torpescit incuria sui, curiosum in alios facit. Qui. n, seipsum ignorat foras mittit, vt hædos pascat. Et vere si te o homo vigilanter attendas, mirũ est si ad aliud vnq̃ intendas, quo à te curiose recedis. Cui te cõmittis. Vt quid audes oculos leuare ad cœlum, qui peccasti in cœlum. Terram intuere, vt cognoscas teipsum, ista in te, ne cadas à te, si ambulas in magnis, & mirabilibus super te. Iure aũt in gradibus superbiæ primum curiositas vendicat sibi locum, q̃ etiam inuenta est initium esse omnis peccati, sed nisi hæc citius cohibeatur in leuitatem, quæ secundus gradus est, iam cito dilabitur. Monachus. n. qui sui negligens alios curiose circũspicit, dum quosdam suspicit superiores, quosdam despicit inferiores. In alijs quidem uidet qđ inuidet, in alijs, qđ irridet. Inde fit, vt mobilitate oculorum leuigatus animus nulla vtiq; sui cura aggrauatus, modo per superbiam ad alta se erigat, modo per inuidiam in ima demergat. In altero nequam, in altero vanus in vtroque superbus.

De Tertio, & quarto gradu. Cap. XLVII.

Tertius gradus est inepta lætitia. Monachus. n. dum per curiositatem ad animi leuitatem peruenit, impatiens suæ humiliationis ad consilium falsæ consolationis fugit. Ex illa itaque parte, qua sua sibi vilitas aliena excellentia monstratur, restringit curiositatem, vt totum se transferat in cõtrariam partem: quatenus in quo ipse vr̃ præcellere curiosius vacet, in quo alter præcellit semper dissimulet, vt dum vitat, qđ triste putatur lætitia continuetur, putes si illum attendas, vt sui oblitum, aut à culpis ablutum. Nunq̃. n. vel raro audies eũ gementem, vel videbis lachrimantem, sed in signis scurilitas, in fronte hilaritas, vanitas apparet in incessũ, pronus ad iocum, facilis, ac promptus in risu. Sicut. n. vesica collecta turgida vẽto, punctoq; forata exiguo, si stringitur crepitat cum detumescit, ac ventus egrediens nõ passim effusus, sed strictim emissus crebros quosdam sonitus reddit, sic Monachus, vbi vanis scurrilibusq; cogitationibus cor suum impleuerit, pp disciplinam silẽtij, non inueniens ventus vanitatis, qua plenius egrediatur, iter angustias faucium per cachinnos excutitur. Sæpe ẽt vultum pudibundus abscondit, labia claudit, dentes stringit, ridet tamen nolens, cachinat tamen inuitus. Cumque os suum etiã pugnis obstruxerit, per nares adhuc sternutare auditur. At postq̃ vanitas crescere, & vesica crossescere cœperit, necesse est, vt amplio ri foramine laxato sinu ventositas eructuetur, alioquin rumperetur. Si Monachus inepta redundante lætitia dum risu, vel signis eam aperire non sufficit in Helim verba illam prorũpit. En venter meus quasi mustum absque. s. &c. Aut ergo loquet̃, aut rumpetur. Coarctat. n. eum spiritus vteri sui. Esurit, & sitit adiutores quibus suas iactet vanitates, inuenta. n. occasione loquendi, si sermo de literis exoritur vetera præferuntur, & noua, volant sñiæ, verba resonant ampullosa, præuenit interrogantem, non quærenti rñdet, ipse quærit, ipse soluit, & verba collocutionis imperfecta præscindit. Cũ aũt pulsato signo necesse est interrumpi colloquium ad horam longam breue quæritur interuallum. Quærit licentiam, vt ad fabulas reuertatur post horam, non ut quempiam ædificet, sed vt sciam iactet, non curat te docere, vel a te doceri, qđ ipse nescit, sed ut scire sciatur, qđ scit. De patientia, de humilitate, de cæteris virtutibus plenissime, sed uanissime disputat, ut tu. s. si audieris dicas, q ex abundantia cordis os loquitur. Et quia bonus homo, de bono thesauro suo profert bonum, sic ad lubrica sermo conuertitur. In his quanto assuetior tanto loquacior inuenitur, dicas si audias, os eius riuum esse vanitatis, fluuium scurrilitatis, ita, vt seueros quosque, & graues animos in leuitatem concitet risus, & ut totum in breui colligam in multiloquio nota iactãtiam. In hac enim habes quartum gradum.

De Quinto, & sexto gradu, & septimo. Cap. XLVIII.

Quintus vero sequitur gradus singularitas. Turpe est. n. ei qui se supra cæteros iactat, si nõ plus cæteris aliqđ agat, per qđ ultra appareat, vt dicere valeat. Non sum sicut cæteri hominum. Non tñ melior esse studet, sed videri, nõ melius uiuere, sed uideri vincere. Plus. n. sibi blanditur de uno ieiunio, qđ cæteris prandentibus facit, q̃ si cum cæteris septem dies ieiunauerit. Commodior sibi vr̃ vna oratiuncula peculiaris, q̃ tota psalmodia vnius noctis. Inter prandendum crebro solet oculos iactare per mensas, vt si quem minus comedere viderit victum se doleat, & incipiat idipsum sibi crudeliter subtrahere, qđ necessarium victui præuiderat indulgendum, plus metuens gloriæ detrimentum, q̃ famis cruciatum. Ad omnia denique sua strenuus, ad cõia uero piger, vigilat in lecto, dormit in choro. Cumque alijs psallentibus ad vigilias tota nocte dormiterit, post vigilias alijs in claustro quiescentibus solus in oratorio remanet. Cum aũt ex his, quæ singulariter, sed inaniter agit, apud simpliciores eius opinio exercuerit, dum miserum beatificant ipsum in errorem inducunt. Credit namque qđ audit, & quid intendat non attendunt. Obliuiscitur intentionem dum amplectitur opinionem. Quique de omni alia re plus credit sibi, quam aliis, de se solo plus alijs, q̃ sibi, & quicquid de se laudatum nouerit non ignorantiæ, aut beniuolentiæ laudatoris, sed suis meritis arroganter ascribit. Vnde post singularitatem sextum sibi gradum iure Arrogantia vendicauit, post hanc Præsumptio inuenitur, in qua septimus gradus cõstituitur. Qui enim alios se præcellere putat quomodo plus de se, quam de aliis non præsumat primus in conuentibus residet, in consiliis primus respondet, Non uocatus accedit, non iussus

iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta, quicquid ipse non fecerit, aut ordinauerit, non recte factũ, nec pulchre estimat ordinatum. Iudicantes iudicat, iudicaturis praeiudicat. Si cum tps aduenerit non promouetur ad prioratũ, Abbatem suum, aut inuidum iudicat, aut deceptum. Si aũt ei aliqua mediocris obedientia iniungatur, indignatur, aspernatur, arbitrans se non esse minoribus occupandum, qui se ad maiora sentit idoneum. Sed quõ talis culpam suam confitebitur, qui nec esse putat, nec putari culpabilis esse patitur. Propterea cum culpa ei imputatur, crescit non amputatur. Si ergo eum argutus fuerit declinare cor eius videri in verba malitiae, in octauũ gradum, qui dr defensio peccatorum noueris corruisse. Multis uero modis fiunt excusationes in peccatis. Aut enim dicit, qui se excusat non feci, aut si feci, bene feci: si male, non multum male, aut si multum male, non mala intentione. Si aũt de illa, sicut Adã, vel Eua conuincitur, alia suasione excusare se nititur.

De nono, & decimo gradu. Cap. XLIX.

Sed qui procaciter etiam aperta defendit, qñ occultas, & malas cogitationes Abbati humiliter reuelabit. Ex hoc ergo sequitur nonus gradus, idest simulata cõfessio, & vtiq; multo periculosior est fallax, & superba confessio, quam etiã obstinata defensio. Nonnulli si quidem cum de apertioribus arguuntur, scientes, ꝙ si se defenderent non sibi crederetur, subtilius inueniunt argumentum defensionis verba respondentes: dolosae cõfessionis est quippe, q nequiter se humiliat, &c. vultus demittitur, corpus prosternitur, aliquas sibi lachrimulas extorquent, si pñt verba gemitibus, vocem suspirijs interrumpunt. Non solum obiecta non excusant, sed ẽt culpam exaggerant, vt dum incredibile, aliquid culpae suae, ore ipsorum additum auditur, ẽt illud discredatur, qđ ratũ putabatur, & ex eo, qđ esse falsum non dubitas: illum cõfitentur in dubium veniat, qđ quasi certum tenebatur. Dumque affirmant, qđ credi volũt, culpam confitendo defendunt, & operiendo tegunt, vt magis ex humilitate, q̃ ex veritate confiteri putet, qui audiat, aptans illud scripturę. Iustus in pricipio accusator est sui. Gloriosa res humilitas, qua ipsa quoque superbia palliare se appetit, ne uilescat, sed haec cito tergiuersatio a Praelato depraehenditur si ad hanc superbam humilitatem non leuiter flectitur, quo magis dissimulet culpam, vel ẽt differat poenam. Vasa.n. figuli probat fornax, & tribulatio vere poenitentis discernit. Nã qui veraciter poenitet laborem poenitentiae non abhorret. Sed quicquid sibi pro culpa, quam odit, iniungitur, tacita conscientia amplectitur. Cuius vero simulata confessio est, vna, vel leui cõtumelia, aut exigua pęna interrogatus iam humilitatem simulare, iam simulationem dissimulare non põt. Murmurat, frendit, irascitur, & in nonum superbiae gradum corruisse probat. Tandem notatur ab oĩbus, dijudicatur ab oĩbus, eoque vehementius omnes indignantur, quo falsum esse conspiciunt quequid de eo prius opinabatur. Tunc opus est Praelato, vt eo minus illi parcendum putet, quo omnes offenderet, si vni parceret. Sic cum nisi miseratio superna respiciat, vt ꝙ talibus valde difficile est vniuersorum iudicijs tacitus acquiescat, frontosus mox, & impudens factus, tanto deterius, quanto desperatius in decimum gradum.i.in rebellionem corruit, quiq; prius latenter arrogans fratres contempserat, iam patenter inobediens etiam magistrum contemnit. Sic aũt duodecim gradus in tres tantummodo colligi possunt, vt in sex primis contemptus fratrum, in quatuor sequentibus contemptus magistri, in duobus, qui restant consumetur contemptus Dei.

De vndecimo, & duodecimo gradu. Cap. L.

Potest vndecimus gradus, dici ipsa libertas peccandi, per q̃ Monachus cum iam, nec magistrum videt quẽ, timeat, nec fratres, quos reuereatur, tanto securius, quanto liberius sua delectatur pro his, a quibus in monasterio, tam pudore, quam timore prohibeatur. Experta aũt voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Si consuetudo ligat, in qua duodecimus cõstituitur gradus, iam indifferenter libitis pro licitis vtitur. Iam ab illicitus cogitãdis, patrandis, inuestigandis animus manus, vel pedes non prohibentur. Sed quicquid in cor, in buccã, ad manum venerit, machinatur, garrit, operatur maliuolus, vaniloquus, facinorosus. Quemadmodum denique ascensis, his oĩbus gradibus, corde iam alacri, & absque labore pro bona consuetudine iustus currit ad vitam. Sic descensis impius eisdem pro malo vsu, non se ratione gubernans, non timoris freno retentans intrepidus festinat ad mortem. Medij sunt, qui fatigãtur, & angustiãtur, qui nunc metu cruciati gehẽnae, nũc pristina retardati consuetudine descendendo laborant. Supremus tm, & infimus currit absque impedimento, & absque labore ad mortem, hic ad vitam: ille festinat, alter alacrior, alter procliuior. Illum alacrem charitas, hunc procliuem cupiditas facit. In illo denique perfecta charitas foras mittit timorem, in illo consumata iniquitas. Illic veritas, hinc caecitas dat securitatem. Potest ergo duodecimus gradus appellari consuetudo peccãdi, qua Dei metus amittitur, contemptus incurritur. Pro tali iam inquit Iohannes non dico, vt quis oret, Sed nunquid dicis, ò Apostole, vt quis desperet, immo gemmat, qui illum amat, non praesumat orare, nec desistat plorare. Audi credentem, sperantem non tñ orantem. Dñe inquit si fuisses hic, &c. Disce, & in matre Domini magnam in mirabilibus fidem habere, in magna fide, verecundiam retinere. Disce verecundia decorare fidem, reprimere praesumptionem. Vnum inquit nõ habent, quã breuiter, quam reuerenter suggessit, vnde pia sollicita fuit, conceptamq; precis fiduciã verecundiae suppressit. Denique, qđ nostris meritis deest, verecundia fortasse supplebit. Petri post grauem lapsum lachrimam quidem video, sed precem non audio, nec tñ de indulgentia dubito. Vinũ inquit non habent, quid modestius, quid fidelius. Absit aũt a nobis, vt etiam pro illis, pro quibus palam non praesumimus, vel in cordibus nostris orare cessemus, cum Paulus eos quoque lugeret, quos sine paenitentia mortuos sciret. Etenim si a cõibus orationibus ipsi se excludunt, sed ab affectibus oĩno excludi non pñt. Videntur tñ in quãto periculo sint ꝓ quibus Ecclesia palam orare non audeat, q fidenter ẽt pro Iudaeis, & pro Hereticis, & ꝓ Gentilibus orat. Cũ.n. in parasceue noĩatim oretur pro quibuslibet mal.s, nulla tamen fit mentio de excõicatis.

De tenore, & obligatione Monachorum. Cap. LI.

In libro de praecepto, & dispensatione. Crebris epistolis, & nuncijs cogitis me, aut propriam prodere imperitiam, aut officium charitatis, at ego malens sine illa, quae inflat, quam absque illa, quae aedificat inueniri, victus sum tandẽ praecibus vestris. Fidei proinde vestrae non meo fidens ingenio abissum ingredior quaestionum, nescio Deus scit, qua emersurus praesto charitas, vt nam ita, & veritas. Quaeritis nempe. Illa regularis distinctio quõ, & quatenus sit pensanda profitentibus eã, vtrum videlicet cuncta, quae continent putanda sint esse praecepta, consequenter, & dãnosa transgredienti, an consilia tñ, vel monita, & ob hoc nullius, vel non magni sit ponderis ipsorum professio, nullius, aut non grauis culpae ipsorum praeuaricatio. An certe quaedam deputanda sint imperijs, quaedã ꝓ consilijs reputanda, qua partim ea liceat, partim nõ liceat omnino praetergredi. Et si hoc vltimum detur distingui a me, tũc deinde certos, ac proprie cuiusque partis limites flagitatis, ne cui forte per varias sui sensus opiniones licentius vagandi detur occasio, sicq; liquare culicem, & camelum glutire contingat, si nesciat quantum curae, vel opere suis quibusque debeat obseruantijs. Itaque vt sentio ego, regula S. Benedicti omni homini proponitur, non imponitur. Prodest si deuote suscipitur, & tenetur, non tñ obest si non suscipitur, qđ aũt in voluntate est suscipientis, non in potestate proponẽtis. Voluntariũ merito dixerim non necessarium. Attñ hoc, qđ dico voluntarium, si quis ex propria voluntate semel admiserit, & promiserit deinceps tenendum, profecto in necessarium sibijpse conuertit, nec liberum habet iam dimittere, qđ ante tñ non suscipere liberum habuit. Caeterum faelix, (vt quidam Sanctorum ait) necessitas, quae in melius cogit. Omnia proinde S. Benedicti instituta, exceptis sane nonnullis de spiritualibus, verbi causa charitate, humilitate, mansuetudine, quae non tam ipsum, q̃ Deum constat instituisse, & ob hoc poenitus non esse mutanda, non profitentibus in praecepta, praeuaricantibus quidẽ monita tñ, seu consilia censenda sunt, nec grauant non obseruata, cum tamen profitentibus in praecepta, praeuaricantibus in crimina fiant. Ita sane haec necessaria dixerim, vt ea minime praeiudicetur necessarijs rationalibusq; dispensationibus, sed non omnibus in hmõi credita est dispensatio, nisi his dun taxat, qui cum Apostolis dicere pñt. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, &c. Nouit aũt fidelis seruus, & prudens, quem.con.d.s.fa. suam, ibi tantum usurpare dispensationem, vnde bonam possit hre recompensationem. Propterea hic quaeritur inter dispensatores, ut si quis inueniatur, & eadem fortasse fidelitas a subditis exigitur in obtemperando, quae a praepositis in dispensando. Constat igitur ex his, quae dicta sũt nostram illam diuisionem integram esse, & sufficientem, si modo personae distinguantur, & tempora. Omnis namque regularis institutio, quantum ad corporales obseruantias pertinet, subiectis ante professionem uoluntaria, post professionem necessaria est. Praelatis uero partim uoluntaria, scilicet, quae ab homine sunt inuenta, partim necessaria, & quae diuinitus instituta, uerbi gratia de charitate, humilitate, mansuetudine.

De triplici necessitate preceptorum. Cap. LII.

Fortassis autē hæc diuisio tunc congrua, ac luculenta magis apparebit. Si eius membrum, qđ dictū est necessariū, rursum in hęc tria subdiuidatur, stabile, inuiolabile, incōmutabile. Stabile est, qđ nō cuilibet hoīum mutare fas est, sed solum dispensatoribus ministeriorum Dei. i. præpositis, vt sunt regulæ sanctorum Basilij, Augustini, Benedicti, necnon, & autentici Canones, & si qua sunt alia Ecclesiastica dignę auctoritatis instituta, quæ qm̄ a sanctis tradita sunt sanxita stabiliter perseuerant, nec oīno cuiuis subiectorum ea aliquo modo mutare conceditur. Qm̄ tñ ab oībus instituta sunt, & p hoīes loco, & officio illis canonica electione succedentes, licite interdum pro causis, personis, locis, & tpibus dispensantur. Ideo aūt taliter, & a talibus mutationē accipere pñt, quia non naturaliter, nec per se bona sunt. Porro instituta fuerunt, non quia aliter viuere non liceret, sed quia ita magis expediret, nec plane ad aliud, q̄ ad lucrū, vel custodiā charitatis. Quamdiu ergo charitati militant immobiliter fixa sunt, mutariq; nec ab ipsis præpositis sine offensa pñt. Si aūt contraria charitati aliqñ visa fuerint, his duntaxat, quibus hoc posse videre datum est, & prouidere creditum est, nonne iustissimū esse liquet, vt quæ p charitate inuenta fuerint, pro charitate quoque, vbi expedire, videbitur, vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud forte commodius demutentur. Iniquū. n. esset si statuta pro sola charitate cōtra charitatē tenerentur, tenent ergo fixā immobilitatem, quę ex stabili necessario sunt ēt apud Prælatos, sed quatenus charitati deseruiunt. Nūquid hoc ergo ego solus sentio, vel primus dico. Ait, & Papa Gelasius. Vbi necessitas non est, inconuertibilia maneāt Sanctorum decreta Patrū, Leo quoq; Papa ait. Vbi inquit necessitas non est nullo modo violentur Sanctorum Patrū instituta, & infert, vbi ergo necessitas fuerit ad vtilitatem Ecclesiæ, qui ptātem habet ea dispenset. Ex necessitate. n. fit mutatio legis. Necessariū aūt inuiolabile illud intelligo, qđ non ab hoīe traditum est, sed diuinitus promulgatum, vbi nisi a Deo, qui tradidit, mutari oīno non patitur, vt nō occides, non mœchaberis, & reliqua illius tabulæ legis scita. Quæ & si nullā prorsus humanā dispensationē admittunt, Deus tñ horum, qđ voluit, qñ voluit soluit, siue cum ab Hebræis Ægyptios spoliari, siue cum Prophetā cum muliere fornicaria præcepit misceri. Sanson quoq; seipsum, vna cum hostibus opprimens interfecit. Qđ vtique factum si defendatur nō fuisse peccatum, priuatum indubitanter credēdus est habuisse consiliū, & si de scriptura non habemus. Necessariū vero incommutabile illud volo accipi, qđ ita diuina, & eterna rōne firmatū constat, vt nulla ex causa possit, vel ab ipso Deo aliquatenus mutari. Sub hoc genere est oīs illa sermonis Dñi in monte habiti spiritualis traditio, & quicquid de illa dilectione, & mansuetudine cæterisq; virtutibus tam in nouo, q̄ in veteri testamēto spiritualiter obseruandū traditur. Hæc. n. eo immobiliter, quo naturaliter bona oī tpe, oī psonæ, morte contempta, custodita salutem operantur. Prima ergo necessitatē sua cuiq; facit in promittendo voluntas, secunda præcipientis auctoritas, tertia præcepti dignitas. Qđ igitur nulli hoīum fas est nisi solū mutare Prælatos, vix mutabile, quod Deo licere constat pænè immutabile, qđ aūt ne ipsi quidem pęnitus immutabile noietur.

Quod quædam regulæ præcepta subsunt non voluntati Prælati, sed discretioni. Cap. LIII.

Magna igitur ex parte regularis traditio. i. illa eius pars, q̄ in corporalibus constat obseruantijs, subest eius, q pest, & si non uoluntati, certe discretioni. Neque. n. Abbas supra regulam est, cui semel, & ipse spontanea se submisit professione. Et si qđ negandum non est charitas Dei regulæ S. Benedicti præponitur, iure super fratrum sane transgressiones non super patrum traditiones constituitur, qui Abbas eligitur mandatorum cultor, & vitiorum vltor. Hinc est, ꝙ idem legislator in his, quæ Abbati dispensanda reliquit, caute nusquam, vt nemini voluntatem, sed aut considerationem, aut dispositionē, aut prouidentiam, aut aliquid hmōi ponit, uolens fidū dispensatorem in dispēsando sequi rōnis iudiciū non voluntatis suę placitum. Vt. n. pro voluntate sua Abbas aliquid mutet, me ibi legisse non recolo, quinimmo in oibus inquit oēs magistram sequantur regulam. Ergo nemo voluntatē suā, nec ab ea inquit temere deuietur a quoquā, ergo nec ipso Abbate. Videtis quātum necessitati tribuitur, voluntati subtrahatur. Quid ēt. Nonne regularis ipsa professio, qua se minor sponte subdit maiori ęque alligat, & Priorem. Communis equidem pacti pari reor vtrumque necessitate teneri, fierique duos per vnius sponsionem alterutrum debitores. Vnum fidelis curæ, alterum humilis obedientiæ. Quid igitur iam voluntati relinquitur, vbi, & Prælatus debiti necessitate tenetur.

De Meta voti obedientia. Cap. LIIII.

Sed & de hoc item non parum Prælati præscribitur voluntati, ꝙ is qui profitetur spondet obedientiam non omnimodam, sed secūdum regulam determinate sancti Benedicti, non ergo secundum voluntatē præpositi. Proinde si professo secundum illam regulam Abbas meus mihi aliud forte imponere, tentauerit, quod non sit secundum regulam, quænam quæso in hac re mihi necessitas imminet obsequendi, solū quippe id a me posse exigi arbitror, quod promisi. Oportet ergo eum qui præest non frena laxare voluntati super subditos, sed præfixam ex regula sibi scire mensuram, & sic imperia sua moderare. Videtis ergo iam obedientiæ limites. Si enim modus obeditionis est tenor professionis, nec se vltra valet extendere potestas imperantis, profecto citra, & vltra & contra limites obedientiæ censentur. Ex his virtus eadem circumcluditur. Ergo Prælati iussio, vel prohibitio non prætereat terminos professionis, nec vltra debet extendi, vel citra contrahi. Nil me Prælatus prohibeat eorum quæ promisi, nec plus exigat, quàm promisi. Vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate. Necessitas quippe non habet legem, & ob hoc excusat dispensationem. Voluntas vero quia sola meretur retributionem, etiam sola non immerito gradū vsurpat altiorē. Alioquin, & absq; necessitate voti remissio nō dispensatio, sed præuaricatio est, & restrictio cōtra volūtatē murmur est nō profectus. Ponant ergo ppositi metā obedientiæ subiectorū ex votis labiorū suorū, & nō suorū desideriorū, monētes eos nō cogētes ad celsiora, condescendentes eis cū necesse fuerit ad remissiora, nō cadentes cum ipsis.

Quòd imperfecta est obedientia, quæ voti finibus cohibetur. Cap. LV.

Cæterum subiectus huiuscemodi obedientiam, quæ voti finibus cohibetur, noscat imperfectam. Nam perfecta obedientia legem nescit, terminis non artatur, nec angustijs professionis contenta largiori voluntate fertur in latitudine charitatis, & ad omne, qđ iniungitur spontanea, rigore liberalis, alacrisque animi modum non considerans, in infinitam libertatem extenditur. De hac Petrus ait. Castificantes inquit cor v. in obe. charitatis pulchre per hoc eam sequestrans ab illa inerti, & seruili obedientia. Nec prompta charitati, sed obnoxia necessitati. Hæc. n. iusti illius cui lex posita non est propria est, non ꝙ ille, vel ille perfectus debeat viuere sine lege. Sed quia non est sub lege, quippe minime cōtentus est voto suæ professionis, quā superat animi deuotione. Quāquàm nec istā regulā ipsa tacuerit vbi monet si fratri impossibilia iniunguntur, vt confidens de adiutorio Dei obediat ex charitate. Ibi quoque internus tertius humilitatis gradus describitur, vt in omni obedientia Monachus se subdat maiori. Non ergo vult nos obediendo mensura professionis esse contentos, nec de pacto sumere modum, sed transire alacriter ēt votum, & obedire in omnibus. Est sanè obedientiæ limes secundum tps ipsa ipsius extremitas, vt sit terminus obedientiæ, qui & vitæ, quia Christus factus est obediens vsq; ad mortē.

De duplici inobediētia, & impari iubētiū auctoritate. C. LVI.

Interest sanè qua cā, quo affectu, qua intentione, quo præcipiente, in quove pcepto malū inobediētiæ cōmittat᷑. Mandatū Dei est non occides. Fac ergo duos homicidas, & vnū quidē spoliandi cupiditate, alterū vero necessitate se defendēdi. An non hic satis euidenter inter leprā, & leprā cā separat, faciens itaq; dispare valde culpā vnius, & eiusdē trāsgressionis. Nil deinde incestius obsceniusve q̄ illas filias Loth, paternū vsurpare cōcubitū, & tñ quis nō videat, q̄ euacuauerit, aut attenuauerit, turpis nefandiq; flagitij reatū pietas intentionis & intētio pietatis. Iā vero de illo, q pcipit, & idē de eo, qđ pcipit huiuscemodi aduertēda erit sm̄ rōnē distinctio, vt cuꝰ inter pceptores reuerētior nobis immineat auctoritas, grauior eius formidet᷑ offensio, ac ēt maioris cuiusq; mādati trāsgressio, dānabilior estimet᷑. Porro maiora minoraq; mādata dixerim, q̄ magis minusve velle cōstiterit ipsum q pcipit, siue hoīe siue Deū. Est (verbi grā) Dei mādatū, Nō furaberis, & est mādatū Oī petenti da, sed nō de furando maius. Quis. n. nesciat minus peccare, qui nō tribit sua, q̄ qui nō sua furat᷑. Sed in mandatis hoīum rara æqualitas inuenitur, cū p varijs necessitatibus, vel vtilitatib. agēdorū immergentiū affectio variet᷑. Qđq; putauerint rectius, vel cōmodius hoc ampliꝰ cupiāt, & exigāt obseruari. Tā ergo qualitas pceptorū q̄ auctoritas pcipientiū, & obedientiæ pfigit metā, & inobediētiæ terminat culpā. Bonus quidē obedientiæ gradus est, si iuxta magistri nři sutam pp metum gehēnæ seu pp sanctam professionem, quam professus est quispiam obedierit, melior tamen cum ex Dei amore obedit. Illa quippe obedientia necessitatis est, ista autem

est

est charitatis. Illum aũt dixerim optimum obedientiæ gradum cum eo aĩo opus iniunctum recipitur, quo & præcipitur. Et ex voluntate iubentis pendet intentio exequentis, tam in obseruã do fideliter iussa, q̃ in cauendo prohibita. Nouit verus humilisque obediens, & minima non contemnere & maxima curare. Quæ maxima sunt, intimo quodam deuoti sinceriq; animi sapore discernens, quibus de mandatis ei qui præest suis quodam modo factis, respõdeat eum Propheta. Tu mandasti mã.t..c.ni. Vbique.n.& culpabilis neglectus, & contemptus dãnabilis est. Differunt autem, quia neglectus, quidem languor inertiæ est, contemptus vero superbiæ tumor. Porro cõtẽptus in oĩ specie mandatorum pari pondere grauis, & cõiter damnabilis, est. Neglectus autem in fixis grauior tolerabilior in mandatis, & mobilibus. Discretio.n.est in mandatis consequenter & in culpis.

Quod penitus obediendum sit Prælato quando non præcipit contrarium Deo. Cap. LVII.

Siue autem Deus, siue homo Vicarius Dei, mandatum qđcunque tradiderit pari profectu cõsequendum est, vbi tñ Deo contraria non præcipit homo. Qđ si contigerit illa Petri snĩa tenenda est. Obedire inquit oportet Deo magis, quã hoĩbus. Si autem doleret homo se contemptum, cõsoletur eum illud Samuel. Si peccauerit vir &c. Si aũt in Deum peccauerit ẽt si subaudiatur pp hoiem, quis orabit inquit pro eo. Neuter ęqdem. Nam & a quo offenditur, & ob quem offenditur, æque vtriusque oratio execranda discernitur apud ipsum.s.q offenditur hoc est apud Deum. Talis ergo requirendus est ad exorãdũ, qui sit idoneus ad placandum. Porro culpam siqua est ꝙ homo offenditur cum ei non obeditur, aut multum extenuat causa melior, aut pęnitus adnihilat. Quapropter cum dr̃. Si peccauerit vir in virum subaudiendum est pp Deũ. Nullatenus.n.lęsio cuiusque proximi, nedum Prælati excusetur a culpa, si solus defuerit in causa Deus. Alioquin Paulo contradicit qui ait. Si enim inquit in fratrẽ peccatis, in Xp̃m peccatis. Nolite ait Dominus contemnere vnum ex illis pusillis, &c. Aliter nãq; accipienda sunt scandala pusillorum, & aliter Pharisęorum. Illorũ quippe scandalum de ignorantia. Istorum aũt de malitia descẽdit. Illi scandalizantur, quia veritatem nesciunt, isti quia oderunt. Quod si tantopere cauenda sint scandala paruulorũ, quãto amplius Prælatorũ, quos sibi Deus æquare quodammodo in vtraq; parte dignatus, sibimet imputet illorũ irreuerentiã & contemptũ spãliter contestans eis dicens. Qui vos audit me audit &c. Quamobrem quicquid vice Dei pręcipit hõ, qđ non sit tñ certum displicere Deo, haud secus oĩno accipiendũ est q̃ si præcipiat Deus. Quid.n.interest vtrum per se, an per suos ministros, siue homines, siue Angelos hoĩbus innotescat suum beneplacitum Deus. Sed hoĩes inquis facile falli in Dei voluñtate de rebus dubijs pcipienda, & in pcipiendo fallere pñt. Sed deinde q hoc refert. Cui qui conscius non es, præsertim cum teneas, de scripturis, quia labia sacerdotis custodiunt scientiã, & legem ex ore eius requirũt, quia Angelus Dñi exercituum est. Requirunt dixerim legem, non q̃ vel autẽtica vlla scriptura tradiderit, vel rõ manifesta probauerit. De hmõi quippe vt pręceptor est expectandus, nec prohibitor auscultandus, sed qđ ita latere aut obscurum esse cognoscitur, vt in dubium venire possit, vtrũ nam Deus sic, an aliter forte velit. Si non de labijs custodientibus, sciam & ex ore Angeli Dñi exercituum certũ reddat a quo deniq; diuina potius consilia requirentur, q̃ ab illo cui credita est dispẽsatio ministeriorum Dei. Ipsum ꝓinde quẽ ꝓ Deo hẽmus tanq̃ Deũ in his, quæ aperte nõ sunt cõtra Deũ audire dẽmus.

Responsio ad illos, qui obedientia professionem accusant. Cap. LVIII.

SVmentes vero materiam, siue occasionẽ arguendi asseritis, si hoc constiterit vt iussa qualibet hoĩem vel instituta diuinæ auctoritatis pondere æstimanda sunt, hoĩem sub hoĩe aut vix, aut nequaquam posse saluari, cui in tanto populo mandatorum, quæ Prælati ẽt per incuriam sæpe præcipiũt interdum non præuaricari, aut difficile admodũ aut oĩno impossibile esse videatur. Et quidẽ non nego difficultatem tantæ inesse perfectioni, si tñ ipsa corde imperfecto præsumitur. Porro imperfecti cordis, & infirmæ prorsus voluntatis indicium est, statuta seniorũ studiosius discutere, hærere ad singula q̃ iniunguntur, exigere de quibusque rõnem, & male suspicari de oĩ præcepto cuius causa latuerit, nec vnq̃ obedire libenter, nisi cũ audire cõtigerit, qđ forte libuerit. Aut cum non aliter licere seu expedire monstrauerit, aut aperta ratio vel indubitata auctoritas, delicata satis, immo nimis molesta est hmõi obedientia, sine mora disputare professio hoc est in affectu cordis, non in auditu auris obedire. Istiusmodi ergo carnalẽ aĩam non modo premi, sed ẽt opprimi pondere præsumptæ perfectionis necesse est, quia non põt portare caro infirma qđ solus spiritus, promptus experitur iugũ esse suaue & onus leue. Xp̃i quippe iugũ & onus est, & oĩno importabile nisi æque Xp̃i spiritui. His itaq; si dicatis legẽ regulæ subintrasse, vt abũdaret delictum verum dicis. Cęterũ hoc culpa non est datę legis, aut dantis legem, sed improuide profitentis, & impię præuaricantis. Mandatum quidẽ sanctũ, & iustũ, sed tu teneris esse carnalẽ venundatũ sub pc̃õ. Hoc aũt ꝓuidisse debueras, quo turris huius Euãgelicæ nõ prius iaceres fundamenta, q̃ sedens computares si hr̃es sumptus ad perficiendum. Nunc quid restat, nisi vt aut correptus obedias senioribus, aut confusus audias ab illusoribus. Hic homo cępit ædificare & nõ potuit consumare. Sed forsan dicitis. Ergo ne ita perfectus, qspiam inuenitur cui non vel minimum aliquid interdũ surripiatur de tam multis, at minutis, q̃ passim vel a negligentibus ꝓpositis imperantur Minime. Sed nõ continuo vt aliquid ꝑterimus perimus. Præsertim cum nos consoletur scriptura. Siqs peccauerit inquiens aduocatum habemus, &c. Qui & si pro trãsgressoribus, non tñ pro contemptoribus legitur supplicasse. Verũ illi qũo perire pñt pro quibus saluator rogat ne pereant. Itaq; & ipsa Euangelica pcepta multũ inter se discrepant, & merito obseruationis, & transgressionis periculo. Nã sicut non oĩa vnius esse cõstat, vel necessitatis, vel vtilitatis, vel dignitatis, sic nec pari culpa negliguntur, quæ non pari cura præcipiuntur, nec pari proinde pœna puniunt. Nõne deniq; veritas in Euangelio sub noĩbus trabis, & Festucæ graues leuesq; discernit inobedientię culpas. Nam ipsa disputante immo diffiniente gradatim nobis distinguit, quæ cui reatui pœna debeat, dũ aliũ iudicio, aliũ cõsilio, alium & gehenna reum esse protestatur. Nulla ergo consequendi necessitas cogit, vt si magistris diuina detur in suis pręceptis auctoritas, nullũ ideo iam monacho leue aut veniale peccatum inuenire posse putetur, & qđ eius vniuersæ actioni crimen insidiet inobedientiæ. Non.n.qualiscũq; mandati ꝑteritio criminalem facit inobedientiã, sed repugnare, & nolle obedire. Legimus, & in Euãgelio, maxima minimaq; mandata & mandatorum trãsgressiones vniuersas dicemus, ęqualiter maximas.

Quod ipsa regula habet transgressionum remedia. Cap. LIX.

FRustra proinde vt videtis, aut terremini, aut terrere conamini de ipsius obedientiæ promissione, quæ sit ex professione quasi non oporteat illum promittere, q̃ constet, neq integre posse teneri, nec sine crimine pręteriri. Etenim si oĩs inobedientia inexcusabiliter sit culpabilis, nulla tñ æternaliter dãnabilis? nisi q̃ remedium pœnitentiæ non sanat nulla est lætaliter criminalis, nisi quæ contemptum superbiæ nõ euitat. Magna igitur securitas filiis obediẽtiæ, & reuera pax hoĩbus bonæ voluntatis, qñ in omni inobedientia sola damnat impœnitẽtia, quam nescit qui diligit Deum. Sola incriminatur superbia, q̃ facile cauet qui timet gehænnam. Bene prorsus non potest esse conscius sibi, qui se non implere confidit, qđ debere se credit. Creditis itaque, vt verborum nostrorum sensum breuiter colligã, qđ ad integrum mandata Dei obseruari vix valeant, Abbatis non valeant cum veritas ipsa testetur. Nec vnum quidem iota præteritum iri. Cæterum qui ita sentit mihi vr̃, vt vestra pace dixerim, nondum gustasse quam suauis est Dñs, sub iugo legis gemere adhuc nondum respirare sub gratia. Suaue Christi iugum nequaquam esse expertum, ideo certissime adhuc infirmari per carnẽ, quia spũs non adiuuat eius infirmitatẽ, si aũt nõ impossibile quidem, sed tñ difficile esse sentitis, magistros non contemnere, & ideo murmuratis aduersus obediẽtiæ legem, affirmãtes periculosum esse promittere ꝙ tam laboriosum est obseruare. Ad hoc ego respondeo immo non ego sed Dñs. Qui põt inquit capere capiat. Hinc quippe est ꝙ paulosuperius dixi, qa anteq̃ ædificiũ inchoares prouidisse debueras, vnde perficeres. Nunc autem, vt ait quidam, aut non tentasses, aut perficeres. Partienda est proinde nobis in duo vniuersa hæc regularis obseruatio, in pręcepta videlicet, & remedia. Præceptis instituitur vita contra peccatum, remedijs restituitur innocentia post peccatum. Sic vtraq; ista complectitur, nostra professio, vt professus, quisque cũ in aliquo forte mandatorũ regulariũ deliquerit, si ad remedium æque regulare confugerit, & si conuincit trãsgressor mandati, non tñ præuaricator pacti. Solũ itaq; cẽsuerim fregisse votum, violasse propositum, qui & præceptum contemp serit, & remediũ. Regulares nãq; terminos, & si sæpe deliquerit nõ euadit q cẽsore, q̃ regña est, disciplinã nõ subterfugit, pars siquidẽ regulæ est regularis correctio, & ĩ ea repiunt obediẽtiæ pcepta, & inobediẽtię remedia vt nec peccãdo a regula recedat.

Vtrum omni præcepto quantum obedientia valeat, tantum inobedientia grauet. Cap. LX.

QVærentibus item de obedientiæ pondere, seu discrimine inobediẽtiæ incidit a latere nobis, & de merito vtriusq; quæstẽdum. Vtrum videlicet in q̃bus præceptis quãtũ obedietia valet

valet tantum grau et inobedietia. Vt verbi gratia, vel Abraham de immolãdo filio, vel ille nescio quis, de filio itidem fumi incendijs exponendo, tantum diuinæ indignationis, & vltionis merito incurrissent si non obedissent, quantum laudis, & grãe receperunt pro eo ꝙ obedierũt. Qđ vobis quidem vr̃, & durum & necessarium, sed non est ita. Cum vero constat nonnulla, nec fieri sine gloria, & posse non fieri sine culpa. Ideoque si fiant digna esse præmijs, non tñ supplicijs, si non fiant. Nam & non tãgere mulierem meriti est non mediocris, & nullius delicti ꝓpriam amplecti coniugem. Istius, n. modi sunt quæcumque illi Euangelico capitulo congrue conueniri pñt. Qui pôt capere capiat. Et rursus quædam per contrariũ, neglecta q̃dem offensam contrahunt, sed impleta gloriam non merentur, & damnãt contemptorem & actorem non glorificant. Talia sunt quæcunque diuinitus lege publica imponũtur hoĩbus, sine quibus, nec saluari queunt. Hinc est illud in Euangelio. Si diligitis eos, q̃ vos diligunt, &c. Denique & vniuersaliter cum feceritis oĩa q̃ præcepta sunt &c. Ac si dicat. Si solis contenti estis præceptis, & traditionibus impositæ legis, & non sponte ẽt perfectionis vos cõsilijs, & suasionibus mancipatis, liberi quidẽ estis, a debito, non tñ pro merito gloriosi. Euasistis pęnam sed non acq̃sistis coronã. Quænam igitur necessitas cogit parere vos in singulis, quæ iniuncta fuerint, & formidare vltionem de trãsgressione, & de obseruãtia remunerationem. Eapropter in talibus generalibus hæc regula teneatur, vt in difficilioribus q̃dẽ agẽdis obeditio gratior, q̃ grauior ꝓuaricatio iudicet: & in facilioribus minusq; onerosis cõteptus damnabilior, q̃ actus laudabilior estimetur.

De stabilitate loci, & transitu ad alium. Cap. LXI.

IAm videamus, quatenus tenenda sit ipsa quæ in professione firmari solet loci stabilitas. Præscribit sane stabilitatis pactum omni deinceps remisso descensui, contentioso discessui, vago & curioso discursui, totius denique inconstantiæ leuitati, non tamen his, quæ in professionis serie sequũtur, morum videlicet conuersioni, & obedientiæ secundum regulam. Nam si hæc ibidem præ improbitate & irreligiositate cohabitantiũ obtineri forte nequieuerant, duce spũ libertatis transire indubitãter suadeo ad aliũ locum, vbi non impediatur reddere vota sua Deo quæ dis.la.sua. Et quidem cum sancto sctis eris, cũ peruer. peruer. Sane de religiosis, ac bene ordinatis monasterijs nullus professorum meo consilio, ne artioris quidem desiderio vitæ, sine licentia sui senioris egredietur. Egressus tñ si melius inuenerit & elegerit, meo nihilominus iam consilio nõ egredietur, ad inferius. s. bonum qđ reliquerat, & pro meliori contempserat. Si non tñ loci prioris vicinia reuocetur, quia deuoto monasterio nec retineri quis regulariter potest, nec recipi sine consensu Abbatis sui. Si ergo vult aliquis verbi gratia, de Cluniacensibus institutis ad Cisterciensium se stringere paupertatem, eligens ꝓ illis nimirum consuetudinibus magis regl'æ puritatẽ, si me cõsulit non consulo, nisi id Abbatis sui vsurparit assensu. Quamobrem. Primo pp scãdalũ ipsorũ quos deserit, deinde quia certa pro dubijs relinquere tuum non est. Forsan. n. hoc tenere pôt, illud non poterit. Tertio suspectam habeo leuitatem, quia id sæpe qđ facile volumus anteq̃ probemus, experti iam nolumus, vno ꝓpe momento idipsum cupiẽtes, & respuẽtes tã leuiter q̃ irrõnabil'r. Quales vtiq; nõ paucos frequẽter expimur, q̃ vagi & instabiles mutãt experimẽto iudiciũ, immo sine iudicio fluctuãtes, & tumultuãtes, tot de se cõsilia ꝓsumũt quot loca reuisunt, semper ꝙ non hñt cupiẽtes, & qđ habent in ipsis fastidientes.

Exhortatio Eugenij Papæ ne totum se occupationibus dedat. Cap. LXII.

IDem ad Eugenium Papam de consideratione. lib. 1. Nescio quõ vult & quomodo vult exire, læta quidem sed lęta oratio, dum certatim illi contraria imperare contendunt, maiestas. s. atque amor. Nempe viget ille, inhibet illa, sed interuenit dignatio tua, qua hoc ipsum non præcipis, sed petis, cum ꝓcipere magis te deceat. Cęterum amor Dñm nescit, agnoscit filium, & in filiis per se satis subiectus est. Obsequitur sponte, gratis obtemperat, libere reuertetur. Amaui pauperem, amabo & pauperum patrem & diuitum. In te hanc mutationem factã esse confido, non de te, nec de priori statui tuo successisse ꝓmotionem, sed accessisse. Vnde iam ergo incipiam libet ab occupationibus tuis, quia in his maxime condoleo tibi, si tñ doles & tu, alioqn non condoleo. Doleo tñ & maxime sciẽs absolute longius abiistere mẽbrũ qđ obstupuit, & ægrum sese nõ sentiẽtẽ piculosius laborare, sic se tuæ res hñt. Absit, hæc est pars illius, qui datus est in reprobum sensum. Ab his sane cupio tibi pacem nõ cum his. Nil tam fixum aĩo quod neglectu & tempore non absolescat, vulneri vetusto & neglecto callus obducitur, & eo insanabile quo insensibile fit. Denique dolor continuus, & acerbus diuturnus esse non patitur, nam si aliunde non extunditur, necesse est cedat vel sibi. Enimuero cito aut de remedio consolationem reciperet, aut de assiduitate stuporem. Quid enim non inuertat consuetudo. Quid non assiduitate duret. Quid nõ vsui cedet? Primũ tibi importabile videbitur aliqđ, qđ processu tẽporis si assuescas iudicabis, non adeo graue, paulopost & leue senties paulopost & delectabit: ita paulatim in cordis duritiam itur, hinc prorsus hinc tibi timui & timeo semper, ne dilato remedio dolorem non sustinẽs periculo te irreuocabiliter desperatus immergas. Vereor inquam ne in medijs occupationibus, qm̃ multæ sunt, dũ diffidis finem, frontem dures, teipsum quodammodo sensu priues iusti vtilisque doloris, multo prudẽtius te de illis subtrahas, vel ad tempus, q̃ patiare trahi ab ipsis, & certe paulatim duci quo tu non vis. Quæris quo. Ad cor durũ. Ne pergas quærere quid illud sit. Si nõ expauisti tuum est hoc. Solum enim est cor durum quod semetipsum non exhorret, q̃ a nec sentit. Quid me interrogas. Interroga Pharaonem. Quid est ergo cor durum. Ipsum est qđ nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis nec cedit, flagellis induratur. Ingratum est ad beneficia, ad consilia infidũ, ad iudicia sæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscẽs, præsentium negligens, futura non ꝓuidens. Ipsum est cui præteritorum præter solas iniurias nihil omnino non præterit, præsentium nihil non perit, futurorum nulla nisi forte ad vlciscendum prospectio seu præparatio est. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec Deum timet nec hominem reueretur. En quo trahere te habent occupationes hæ maledictę, si tamen pergis, vt cępisti dare ita te totum illis, nihil tui tibi relinquens.

Correctio eiusdem de continuo causarum auditu. Cap. LXIII.

QVæso ergo te, quale est illud mane vsque ad vesperam litigare, aut litigãtes audire, & quasi non sufficeret diei malitia sua, non sunt liberę noctes. Dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam. Magna virtus patientiæ, sed non hanc tibi ad ista optauerim, interdum patientem esse probabilius. Tu ne approbes illorum patientiam, quibus Paulus dicebat. Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes, nisi fallor, ironia erat & non laus, non bona patientia, vt possis esse liber seruum te promittere fieri, nolo dissimules seruitutem, in quam certe in dies dũ nescis redigeris. Hebitatis cordis est indicium, propriam non sentire continuam vexationem. Vexatio dat intellectum auditui. Ait quidã. Verum est sed si nimia non fuerit. Nam si sit non plane intellectum dat sed contemptum. Denique impius cum venerit in profundum malorum contemnit. Expergiscere ergo & pessimæ seruitutis iugum non tantum caue sed etiam horre. An non ideo iugum, quia non vni seruis, sed omnibus. Nec mihi opponas, nũc Apostoli vocem qua ait. Cum essem liber ex omnibus, seruum omnium me feci. Longe est istud a te. Nunquid hac ille seruitute hominibus inseruiebat in acquisitione turpis quæstus. Nunquid ad eum de toto orbe confluebant ambitiosi, auari, symoniaci, sacrilegi, concubinarii, incestuosi, & quæque istiusmodi monstra hominum, vt ipsius Apostolica auctoritate, vel obtinerent honores Ecclesiasticos, vel etiam retinerent. Ergo seruum se fecit homo, cui viuere Christus est, & mori lucrum, vt. s. plures lucrifaceret Christo, non vt lucra augeret auaritiæ. Audias post ipsum dicentem. Precio inquit empti estis, nolite fieri serui hominum. Quid vilius indigniusque præsertim summo Pontifici, quam non dico omni die sed penè omni hora insudare talibus rebus, & pro talibus. Deinde quando oramus, quando docemus populos, quando edificamus Ecclesiam, quando meditamur in lege. Et quidem quotidie perstrepunt in palatio leges, sed Iustiniani non Domini. Iuste ve etiam istud. Tu videris. Nam certe lex Domini immaculata conuertens animas. Hæ autem non tam leges, q̃ lites sunt, & cauillationes subuertentes iudiciũ. Tu ergo Pastor & Episcope aĩarum, qua mente obsecro sustines coram te semper silere illam, garrire autem istam. Fallor si nõ mouet tibi scrupulum peruersitas, puto ꝙ interdum compellat clamare ad Dominum cum Propheta. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed nõ vt lex tua. An & te audes liberum profiteri sub tam graui mole, inconuenientiæ huius. Et cui fas non sit ceruicem subducere. Nam si potes, & non vis multo magis seruus es huius ipsius tam peruersę voluntatis tuæ. Nam & si coacta seruitus miserabilior, sed affectata miserior est.

Quod onus illud in alios sit partiendum, & interdum considerationi vacandum. Cap. LXIIII.

ET quid vis me facere inquis, vt tibi ab his occupationibus parcas. Impossibile fortassis esse respondebis, faciliusque te cathedræ valedicere posse. Recte enim hoc si rumpere & non magis interrumpere ista hortarer. Aliud ergo quid

quid redarguam, quid ve suadeam si qd viuis, & sapis totū das actioni, considerationi aūt nihil. Laudo te in hoc non laudo, certe nec ipsi actioni expedit considerationem non præueniri, si totus vis omnium esse instar illius, qui omnibus oīa factus est. Laudo humanitatem sed si plena sit. Quō aūt plena te excluso. Et tu homo es, ergo colligat, & te intra se sinus, qui oēs recipit. Alioquin quid tibi prodest si vniuersos lucreris te vnum perdens. Quamobrem cum te oēs habeant, & tu esto cum hñtibus vnus. Sapientibus, & insipientibus debitor es, & soli negas te tibi. Clericus, & laicus, iustus, & impius oēs pariter participāt te. De fonte publico bibunt pectore suo, & tu seorsum sitiens stabis, sed maledictus est, qui partem suā facit deteriorē. Quid ille qui se penitus reddit expertem. Memento proinde non dico sæpe sed vel interdum reddere teipsum tibi. Vtere tu quoq; te inter multos, aut certe post multos. Audi Paulū Apostolū quid de hmōi sentiat. Ad ignominiam inquit vobis dico contemptibiliores, qui sunt in Ecclesia illos constituite ad iudicandū. Itaque ẽm Apostolum indigne tibi vsurpas tu Apostolicus officiū vile, gradum contemptibilium, vnde & dicebat Eps Epm instituens. Nemo militans Deo implicat se ne.se. quid ni contẽnant iudicare de terrenis possessiunculis hoīum, qui in cœlestibus, & Angelos iudicabunt. In criminibus ergo non in possessionibus ptās vestra. Propter illam siquidem & non pp hanc accepistis claues regni cœlorum, præuaricatores vtiq; exclusuri nō possessores. Hñt hęc infima & terrena iudices suos reges, & principes terræ, quid fines alienos inuaditis. Quid falcē vram in alienam messem extenditis? non quia indigni vos, sed quia indignū vobis talibus insistere quippe potioribus occupatis. Deniq; aliud incidēret excurrere in ista causa qualibet vrgēte aliud vltro incumbere. Nunc aūt qm dies mali sunt, sufficit interim admonitum esse nec totū te nec semper actioni dare, sed cōsideratiōne aliqd tui cordis, & corporis sequestrare, q ipsi⁹ quoq; actionis partes benigna quadā psūptione suas facit pagēdo quodāmodo & pordinando q agēda sunt. Necessariū sane ne forte q psisa & pmeditata poterāt esse proficuo, pcipitata magis periculo fiant.

De vtilitate considerationis. Cap. LXV.

ET primam quidam ipsum fontē, suum.i. mentem de quo oritur purificat consideratio, deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat & ordinat. Postremo diuinarum pariter, & humanarum rerum sciam confert. Hæc est quæ confusa discerminat, hiantia cogit, sparsa corrigit, secreta rimatur, vera inuestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc est quæ agenda pordinat, acta recogitat, vt nihil in mente resideat aut incorrectum, aut incorrectione egens. Hæc est quæ in prosperis aduersa psentit, in aduersis non sentit, quorum alterum fortitudinis, alterū prudentiæ est. Ibi ēt aduertere tibi est suauissimum quendā cōcentum, complexumq; virtutum, atq; alteram pendere ex altera sicut hoc loco vides fortitudinis matrem esse prudentiā, nec fortitudinē, sed temeritatē quēlibet esse ausum quē nō parturiuit sapīa. Hæc itē est q inter voluptates, & necessitates media quasi qdam arbitra sedēs, vtrinq; certis limitibus discerminat fines. Istis assignans, & pbens, qd satis est, illis qd minus est demens, & sic ex alterutro tertiam formans virtutem, q dñt tēperantiā. Nam intemperantē ipsa considerōe censet, tam eum qui necessarijs pertinaciter demit, q qui indulget superfluis. Vnde mihi vr non oīno absurde diffinire temperantiā, q hanc nec præcidere necessitatē nec excedere dicat. Iā de iustitia q vna ex quatuor est nonne constat considerōne mentem pueniri, vt se formet in ea. Si.n. necesse est prius cogitet, vt ex se normam ducat iustitiæ, nec factura vtique alteri qd sibi fieri nolit, nec quod sibi fieri velit alteri negatura. Intuere nunc mecum ēt harum pulchram connexionem & ipsam coherentiam. Nam ipsi iustitiæ, vt iusta sit temperantia modum imponit. Noli nimium esse iustus ait Sapiens. Quid q etiam ipsa sapīa hoc temperantiæ frenum non respuit dicente Paulo. Non plus sapere q oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Sed & econtrario, q temperantiæ necessaria iustitia sit, ostendit Dñs in Euangelio, arguens illorum tēperantiam qui abstinebant, vt viderentur hoibus ieiunantes. Erat in cibo temperantia, sed non iustitia in aīa, qa non Deo placere sed hoibus intēdebant. Quō rursum vel illa vel ista sine fortitudine cum constet fortitudinis esse mediocris cohibere velle & nolle suum inter angustias parum & nimis, vt sit cōtenta voluntas modo illo medio, nudo, puro solo, constante sibi equali vndiq; sui, vtpote ex omni parte pariter Circūscisio, qui solum constat esse virtutis. Itaq; iustitia modum qrit, prudētia inuenit, vendicat fortitudo, temperantia possidet. Non mihi est hoc loco ppositū de ipsis virtutibus disputare, sed hoc dixerim hortans ad vacandum considerationi, cuius bñficio & hæc similia aduertuntur. Cui tam pio tanq vtili ocio nullam in vita operam dare vitam perdere est. Quid tñ est si te philosophiæ huic totum repente deuoueris, prædecessores tui non ita cōsueuerunt, eris molestus, quam pluribus, quasi qui a patrum vestigijs deuiares. Nempe id videbis agere in suggillationem eorū, sed & notaberis, vulgari prouerbio, qui hoc facit quod nullus miratur. Quamquam si de bonis, & non de nouis sumamus exempla, non defuere Romani Pontifices, qui sibi ocia inter maxima negocia inuenirent.

Qualiter audienda sunt & decidendæ causæ. Cap. LXVI.

SEd esto alius inoleuit mos, dies alij sunt, & alij hominum mores, tempora periculosa nō instant, sed iam extāt, fraus & circumuentio, & violentia præualuere super terram. Calumniatores multi defensor rarus. Agitentur ergo causæ sicut oportet. Nam is modus, qui frequentatur est execrabilis plane & qui non dico Ecclesiam, sed forum dedecet. Miror que quēad modum religiosæ aures tuæ audire sustinent hmōi disputationes aduocatorum, & pugnas ēt verborum, quæ magis ad subuersionem q ad inuentionem proficiunt veritatis. Corrige prauum morem, pręcide singulas vaniloquas, & labiosa claude. Hi sunt qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, diserti aduersus iustitiam, erudi pro falsitate, sapientes sunt vt faciāt malum, eloquentes, vt impugnent verū. Hi sunt qui instruunt a qbus fuerant instruendi. Astruunt non comperta sed sua. Struūt de proprio calumnias innocentiæ, destruunt veritatis simplicitatē, obstruunt iudicij vias, nihil ita absq; labore manifestā facit veritatem, vt breuis, & pura narratio. Ergo quas ad te necesse erit intrare causas, neq; oēs necesse erit diligenter velim, sed breuiter decidere assuescas, frustratoriasq; & venatorias pcidete dilationes, causa viduæ intrēt ad te, & cās pauperis, & eius q non habet qd det alijs. Alias multas poteris committere terminandas, q plures ne dignas audientia iudicare. Quid.n. opus est admittere illos quorum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium. Tanta.n. est impudentia nonnullorum, vt cū manifestæ ambitionis prurigine scateat tota facies causæ eorū, non erubescunt audientiam flagitare, publicātes semetipsos ad multorum conscias, in quo vel suæ solius satis poterant confundi iudicio. Non fuit qui rescinderet attritas frontes, sed iō plures factæ sunt & magis diruerunt. Sed & nescio quō vitiosus conscias vitiosorū non refugit, vbi oēs fordent vnius minime fætor sentitur, quis.n. verbi causa vnquam auarus auarum, luxuriosus luxuriosum erubuit. Plena.n. est ambitionis Ecclesia, nō est iam quod horreat studijs, & mollitionibus ambitionis non plus, quam spelunca latronis in spolijs viatorum. Si Christi discipulus es, ignoscat zelus tuus, exurgat auctoritas tua aduersus impudentiam hanc & generalem pestem. Intuere magistrum non parat aures, vt audiat, sed flagellum quo feriat, verba nec facit nec recipit, nec enim sedet iudicans, sed insequitur puniens, causam tamen non tacet, q videlicet domum orationis, fecissent domum negociationis, ideo & tu fac similiter.

De partibus considerationis, & primo de consideratione sui, quid sit & quis. Cap. LXVII.

QVatuor vt occurrunt tibi consideranda reor. Te. quæ sub te. quæ circa te, quæ supra te sunt. A te tua consideratio inchoet, ne frustra extendaris in alia te neglecto. In acquisitione enim salutis tuę nemo tibi Germanior vnico matris tuæ. Et hæc tui consideratio in tria diuiditur. f. vt consideres, quid, quis, & qualis sis. Quid in natura. verbi gratia. hō. quis in persona. f. Papa. Qualis in moribus. Considerantī igitur tibi q homo sis, idest animal rationale mortale. Is tibi exinde occurrit fructus, vt & mortale quod in te est rōnale humiliet, & rursum rationale mortale confortet. Deinde quis sis, & de quo sis factus aduertēdum. Quid.n. erubescas minimus inueniri in magnis, qui te recordaris magnum in minimis extitisse, blanditur cathedra, spelunca est. Inde namque super nitendis sonās tibi Episcopi noīe non Dominum sed officium. Quomodo autem libet gloriari, vbi ociari nō licet. Non enim locus est ocio, vbi sedula vrget sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quid enim aliud tibi dimisit sanctus Apostolus. Argentum inquit & aurū non est mihi, qd autem habeo hoc tibi do. Nunquid dominationem. Audi ipsum dicentem. Non quasi dominātes ait in clero, sed forma. f. g. Et ne hoc dictum sola humilitate putes, non etiam in veritate vox Dñi est in Euangelio. Reges gentium dominantur eorum & qui po. h. super eos be. vo. Vos autem non sic. Planum est. Apostolis interdicitur dominatus. Tu ergo tibi vsurpare audes, aut dominans Apostolatū, aut Apostolicus dñatum. Plane & ab alterutro prohiberis, si vtrumque. Domabis, quidem lupos, sed ouibus non dominaberis. Pascendas vtique nō præmendas suscepisti. Preciosissimus fundus est humilitas, in quo edificium spirituale constructum, crescit in templum sanctum in Domino. Tertio considerandum est tibi qualis sis.

Simia enim in tecto, rex fatuus in folio sedens, & nūc audi canticum meū, minus quidem suaue, sed salutare. Monstruosa res est grad⁹ summus, & animus infimus, sedes prima, & vita vna, lingua magniloqua & manus ociosa, sermo multus, & fructus nullus, vultus grauis, & actus leuis. Ingens auctoritas, & nutās instabilitas. Admoui speculum fædus se in eo vultus agnoscat, tu tuum gaude dissimilem inueniri. Inspice tamen & tu ne for te & si sit vnde merito placeas, tibi etiam in quo debeas displicere non desit. Ra.a vox, nihil mihi conscius sum cautior in bonis ambulas, si & mala non lateant. Quamobrem noueris te vt inter angustias, quæ non desunt fruaris conscientiæ bono. Magis autem vt scias, quid desit tibi, cuinam non desit, omnia illi desunt qui nihil sibi deesset putat, nunquid quia summus Pontifex ideo summus. Vel quomodo proficis, si iam sufficis tibi.

De consideratione sui quid fuit & quid nunc sit. Cap. LXVIII.

Consideranti autem tibi quis sis nihilominus considerandum quid prius eras, immo quid nunc es. Vt quid enim desinis intueri, quod non desisti esse. Adhuc enim es, qđ eras. s. homo nec minus, hoc es, quam qđ post factus es forte & magis. Denique illud natus es hoc mutuatus. Non illud reiectū est sed istud adiectum. Considera igitur maxime quod maxime es. s. hominem quod & natus es, nec modo quid natus, sed & qualis. Tolle proinde nunc hæreditaria hæc perizomata ab initio maledicta, dirumpe velamen filiorum zelantium ignominiam, non plagam curantium. Dele fucum fugacis honoris huius, & male colerate nitorem gloriæ, vt vnde nudum cōsideres, quia nudus egressus, de vtero matris tuæ. Nunquid infulatus, nunquid micās gemmis, aut floridus sericis, aut coronatus pennis, aut suffarcinatus metallis. Si cuncta hęc veluti nubes quasdam matutinas velociter transeuntes dissipes, & exuffles a facie considerationis tuæ, occurret tibi o homo nudus, & pauper, & miser miserabilis homo quoque dolens, ꝙ homo sit, erubescens, ꝙ nudus sit, plorans, ꝙ natus sit, murmurans, ꝙ homo sit natus, ad laborem, & non ad honorem. Homo natus de muliere, & ob hoc cum reatu, breui viuens tempore, & ob hoc cum metu, repletur multis miserijs, & ob hoc cum fletu, salubris copula, vt cogitans te Summum Pontificem, attendas pariter vilissimum cinerem non fuisse sed esse. Hæc te consideratio tenet in te, nec a te auolare sinit, non ambulare in magnis neque in mirabilibus super te. In te consistito ne infra deijci sinas, non attolli supra, non euadere in longius, non extendi in latius. Tene medium si non vis perdere modum. Locus medius tutus est medium sedes modi, & modus virtus. Omnem extra modum mansionem sapiens exilium reputat. Propter hoc non est illi habitare in longo quod vltra modum sit, sed nec in lato qđ extra sit, nec in alto quo supra sit, nec in imo infra sit. Denique & longitudo exterminium habere solet, & dilatatio scissuram, & altitudo ruinam, & profundum absorptionem. Longum dico cum sibi homo longiorem promittit vitam. Latum cū in superfluas animus distenditur curas. Altum cum de se plus presumit. Profundum cum se plus deijcit: qui igitur longa sibi metitur tempora, ingreditur iter exterminij, & in præsenti se exultans, per obliuionem, in aliam per inanem solitudinem migrans sæcula & non pro futura, immo nec futura. Similiter animi immoderata extensio attenuationem facit: & extenuatio nimia scissionem, multisque laceretur curis necesse est. Iam vero alta præsum ptio, quid nisi præcipitatio ruinosa est. Et quid pusillanimitatis deiectio, nisi desperata quædam absorptio. In hac fortis non deijcietur, prudens longioris vitæ non abducetur incerto, modestus moderabitur, curas temperabit a superfluis, non deerit necessariis. Porro iustus altiora de se non præsumit, sed dicet. Si iustus fuero non leuabo caput. Neque ergo plus vero tibi tribuas, nec plus iusto parcas.

De consideratione sui qualis sit. Cap. LXIX.

Vigilanter discerne qualis ex te, & qualis sis dono Dei, & non sit in spiritu tuo dolus. Erit autem hoc fideliter partiens tua tibi, & quæ sunt Dei Deo sine fraude resignes. Considerando qualis sis etiam qualis fueris recogitandum tibi est. Conferenda sunt posteriora prioribus, profeceris, ne in virtute, in sapientia, in suauitate morum. An ab his forte quod absit defeceris patientior sis, an impatientior, insolētior, an humilior, exorabilior, an difficilior. Latus tibi patet cāpus, in hoc genere considerandi. Oportet vt innotescat zelus tuus, clementia tua, discretio moderatrix vtriusque. Solent enim discretionis oculo caligante alterutrum sibi præripere, loca terminos occupare. Porro caliginis duæ sunt causæ, ira & mollior affectus. Is iudicij censuram eneruat, illa præcipitat. Turbatus enim præ ira oculus clementer nil intuetur, suffusus fluxa quadam & muliebri mollicie rectum non videt. Non eris innocens si vel punias, cui parcendum est, aut parcas ei qui puniendus est. In tribulationibus quoque qualem te inueneris nolo dissimules, si constantem in tuis, condolentem in alienis, gaude. Magnus, qui incidens in aduersa non excidit, vt parum a sapientia, nec minor cui præsens fęlic t s si arrisit, non irrisit quamquam facilius inueneris, qui sapientiam retinuerit contraria sibi fortuna, quam qui propitia non perdiderit. Quamquam vero sapiens rectè hortetur sapientiam scribi in ocio, cauendum est tamen, & in ocio ocium. Fugienda est enim ociositas mater nugarum, nouerca virtutum. Inter sæculares nugæ sunt, in ore Sacerdotis blasfemiæ. Interdum tamen si incidant ferendæ fortassis, referendæ vero nunquam. Consecrasti os tuum Euangelio, talibus iam aperire illicitum, assuescere sacrilegium est. Labia inquit Sacerdotis cus. sci. & le. re. ex o. e. non vtique nugas, vel fabulas, verbum scurrile non sufficit peregrinari ab ore, sed ab aure procul relegandum est. Fęde ad cachinnos moueris, fędius moues. Porro detrahere vel detrahentem audire, quid horum damnabilius sit non facile dixerim. Non parui autem peccati te reum existimes, si facies peccatorum in iudicio sumis, & non potius causas discutis meritorum. Est & aliud vitium, cuius si te immunem sentis, inter omnes quos noui ex his, qui cathedras ascendūt, sedebis me iudice solitarius, quia singulariter leuasti te supra te. s. facilitates credulitatis, hinc pro nihilo iræ multæ, inde innocentium frequens addictio. Inde præiudicia in absentes. Nunc ad ea, q̄ sub te sunt consideratio intendēda est.

De consideratione circa subditos, & de compescendis appellationibus. Cap. LXX.

Sapientibus, & insipientibus debitores. Ipsum nomen debitoris, memento potius seruienti congruere, quam dominanti. Nec tantum fidelibus, sed & infidelibus interest proinde tuam dare operam, vt increduli cōuertantur ad fidem, conuersi non auertantur, auersi reuertantur, peruersi ordinentur ad rectitudinem, subuersi ad veritatem reuocentur, subuersores inuictis rationibus conuincantur. Hi sunt Hæretici canes ad scissionem, vulpes ad fraudem. Vestri qui terram Austri tā sæpe visitatis, hi sciunt, eunt & redeunt per medium eorum. Sed quid boni adhuc cum illis egerint, necdum audiuimus, nisi pręaure Hispaniæ salus populi viuisset. O ambitio ambientium crux quomodo omnes torques, omnibus places. An non limina Apostolorum, plus iam ambitio quam deuotio erit. An non vocibus eius vestrum tota die resultat palatium. Appellatur, ad te de toto mundo in testimonium singularis primatus tui, & vtinam tam fructuose quam necessariè. Vtinam cum oppressus clamat, sentiat oppressor & non superbiat impius, vnde incenditur pauper. Impune enim transire inique appellātem iniquarum appellationum est fomes. Iniqua autem omnis appellatio, ad quam iustitiæ inopia non coegit, non vt graues, sed si grauexis licet appellare a sententia. Ante sententiam omnino nisi ob manifestum grauamen improbè præsumitur appellatio. Qui ergo non grauatus appellat liquet, quia aut grauare intendit, aut tempus redimere. Non est autem appellatio suffugium, sed refugium. At vero antidotum visum est in venenum. Non est hæc mutatio dextræ excelsi. Zelatus est Dominus domum orationis, factam speluncam latronum. Tu minister eius dissimulas miserorum refugium datum arma iniquitati.

De exemptione Ecclesiarum. Cap. LXXI.

Audi murmur & querimonias Ecclesiarum, truncari se clamant, ac demembrari. Subtrahuntur ei Abbates Episcopis, Episcopi Archiepiscopis, Archiepiscopi Patriarchis, vel primatibus. Factis hoc quia potestis, sed verum & debeatis quæstio est. Spiritalis homo qui omnia dijudicat, vt ipse a nemine iudicetur, omne opus suum terna consideratione præueniet. s. an liceat, an deceat, an expediat. Quid autem tam indignum tibi quam voluntate pro lege vti. Quid tam bestiale quam non iudicio agi, sed appetitu. Quid iterum tam indecens tibi quam vt totum tenens non sis contentus toto, nisi minutias, quasdam & exiguas portiones ipsius tibi creditę vniuersitatis, quasi non sunt tuæ satagas adhuc facere tuas. Nolo prætendas mihi fructum emancipationis huius. Nullus est enim nisi ꝙ Episcopi inde insolentiores, Monachi dissolutiores fiūt, quam etiam pauperiores. Licentius enim peccant cum non sit qui arguat, licentius spoliantur cum non sit qui defendat. Sin autem extollitur qui subtrahitur, & cui subtrahitur irridetur. Qui subtrahit quomodo innocens est. Sed is qui murmurat secundum animam mortuus est. Qui instigat, quomodo viuit, quomodo non reus mortis amborum & suæ pariter, qui gladium dedit, vnde ambo morerentur. Hoc est quod dicitur ad Achab qui rerum summam tenebat, vt vnam vineam affectauit. Occidisti insuper & possedisti. Huic congruit parabola Nathā de homine qui centum oues habens vnam q̄ pauperis erat concu-

concupiuit. Adde qđ qui audiunt scandalizantur, detrahunt, blasphemant. Hinc etiam inter Ecclesias inimicitiæ graues. Nō facile adducor licitum cōsentire qđ tot illicita parturit. Tu ne licitum sentias Ecclesias suis mutilare membris. Oīs aīa inquit potestatibus sublimioribus subdita sit, pluraliter.n.dicit ptātibus. Non.n.tua sola potestas a Dño est, sunt & mediocres, sunt & inferiores. Et quo quos Deus cōiunxit non sunt separādi, sic nec quos subiunxit comparandi. Monstrum facis si manui digitum submouens facis dependere de capite superiorem manui brachio collateralem. Corpus siquidem Christi Paulus capiti conuenientissime aptans totum ex eo compactum perhibet, & connexum per omnem iuncturam subministrationis s. o. v. m. a cor. fa. in edi. sui in charitate. Nec vilem reputes hanc formā quia in terris est, exemplar enim habet ē cęlo. Neque.n.potest filius facere quicquam nisi qđ, v.p.fa. Vide inquit, vt oīa facias ẜm exemplar qđ tibi in.m.m.est. Quod si dicat Episcopus nolo esse sub Archiepiscopo. Vel Abbas, nolo esse sub Epō, hoc non est ē cęlo, nisi forte Angelorum quempiam audisti dicētē. Nolo sub Archāgelis esse, aut ex alio quolibet inferiorum ordinum aliquem non ferentem subesse nisi Deo. Quin inquis prohibes dispensare, sed non dissipare. Vbi necessitas vrget excusabilis est dispensatio, vbi vtilitas prouocat laudabilis. Vtilitas dico non propria sed communis. Nam cum nihil horum, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.

De neglecta obseruantia Canonum. Cap. LXXII.

IPsa deniq; vestra Apostolica mandata atque instituta passim neglecta iacent. Nonne os tuum iam quartus annus est in Remensi Concilio hæc capitula promulgauit. Præcipimus dixisti vt tam Episcopi quam Clerici, neq; in superfluitate seu varietate inhonesta vestium diuersicolorum, aut scissura vestitum, neque in tonsura intuentium offendant aspectū, quorum forma & exemplum esse debent. Item vt nullus in Archidiaconum, vel Decanum, nisi Diaconus, vel Presbyter ordinet. Prohibemus, ne adolescentibus, vel infra sacros ordines constitutis prædicti concedantur honores, verba tua hæc. Quis ea tenet vel tenuit. Falleris si teneri putas. Si nō putas ipse peccasti, aut statuens, quæ non tenerentur, aut qđ non tenentur dissimulans. Leua oculos tuos, & vide, si non æque vt prius pellicula discolor sacrum ordinem discoloret, si non æque vt prius scissura enormis pene inguina nudet. Solent dicere. Nunquid de vestibus cura est Deo & non magis, de moribus. At forma hæc vestium deformitatis mentium, & morum indicium est. Quid sibi vult ꝙ clerici aliud esse & aliud videri volunt, habitu milites, quæstu clerici, aut neutrum exhibent. Neque enim pugnāt, vt milites, nec vt clerici euangel. zant. Cuius ordinis sunt, cum vtriusque esse cupiunt, vtrumque deserunt, vtrumque confundunt. At si summe sapiens Deus, nihil inordinatum reliquit. Vereor non alibi ordinandos, quam vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Nunc inserendi quæ circa te sunt.

De consideratione populi Romani qui circa eum erat. Cap. LXXIII.

CLerū illum ordinatissimū esse decet, a quo præcipue in omnem Ecclesiā cleri forma processit. Quid de populo loquar. Quid tā notum seculi quā proteruia Romanorum, Gens insueta paci, tumultui assueta. Gens immitis, & intractabilis subdi nescia, nisi cum non valet resistere. En plaga tibi incūbit cura hæc. Noli diffidere ē si incurabilis sit. Ad curā enim exigeris non curationem. Curam inquit illius habe. Verū dixit quidam. Non est in medico semper releuetur vt eger. Plus oibus laboraui ait Apostolus, nō dicit, plus oibus profui. Vnusquisq; inquit propriam mercedem accipiet, ẜm.f.l. non ẜm ꝓuentum. Ita quæso fac tu qđ tuum est, nam Deus, qđ suum est satis absque tua sollicitudine curabit. Reddet Deus mercedem la.s.s. Securus labor quē nullus euacuare defectus pōt. Scio vbi habitas. Increduli & subuersores sunt tecum Romani impij in Deum, temerarij in sancta, seditiosi in inuicem, æmuli in vicinos, inhumani in extraneos, quos neminē amātes nemo amat. Superioribus infideles, inferioribus importabiles, inuerecundi ad petendum, ad negandum fructuosi, ingrati cum acceperint, grandia loquuntur, cum operentur exigua, blandissimi adulatores, mordacissimi detractores, virum circūspectū & amicū ꝓpriæ consciē calumniantur Hypocritam. Porro quietis amatorem, & sibi interdū vacantē inutilem dicunt. Talia tū tu pastor vtilis considerato, quō si fieri possit conuertas eos, ne ipsi subuertant te. Petrus cuius sedem tenes nescitur aliqn̄ ꝓcessisse vel gemmis ornatus, vel sericis, non tectus auro, nec vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circum strepentibus septus ministris. Absq; his tū satis credidit posse impleri salutare mandatū. Si diligis me pasce oues meas. In his successisti non Petro sed Constantino. Consulo toleranda pro tempore, non pro debito affectanda. Ad ea potius te incito quorum te scio debitorem. Opus inquam fac Euangelistę & Pastoris nomen impleſti. Dracones inquis me mones pascere & scorpiones non oues. Propter hoc inquam magis aggredere eos, sed verbo non ferro. Quid.n.denuo vsurpare gladium tentes, quem semel iussus es reponere in vaginam. Qui tamen gladius.s.materialis tuus est, etiam ipse tuo nutu & si non tūa manu euaginandus. Alioquin nisi ad te pertineret aliquo modo dicentibus Apostolis. Ecce gladij duo hic, non respondisset Dominus satis est, sed nimis est. Vterq; ergo gladius Ecclesiæ est, sed vnus pro Ecclia, alter &, ab Ecclesia exercendus. Hic sacerdotis, ille militis manu. Insta ergo opportune, importune, clama ne cesses. Si dura fronte sunt, indura & tu econtra tuam. Nihil tam durum quod duriori non cedat. Dedi inquit frontem tuam duriorem frontibus eorum.

De consideratione laterum suorum idest Cardinalium. Cap. LXXIIII.

VEniam ad collaterales tuos qui tibi intimi sunt. Quamobrem si boni sunt tibi potissimum si mali æque plus tibi. Ne te dixeris sanum dolentem latera, i. ne bonum dixeris malis innitentem. Aut si bonus sis, quem fructum afferre potest bonitas tui solius. Sed nec tibi tua bonitas, vndique obsessa malis, sicut nec sanitas vicino serpente. Siue autem leuent, siue grauent cui potius imputandum est quam tibi, qui tales, aut elegisti aut admisisti. Sed nec potestatem habēt, nisi quam tu eis tribueris, vel permiseris. Tibi ergo imputa quicquid patietis ab eo qui sine te nihil potest facere. Igitur non inconsiderate eligēdi siue colligendi sunt in opus ministerij huius. Tuum est vndecūque eos euocare exemplo Moysi, non iuuenes, sed senes, non tam ætate quam moribus. An non de toto orbe eligendi sunt, orbem iudicaturi. Sane huic negocio non se ingerat rogans, cōsilio non prece agendum est. Sunt enim quæ necessario a nobis rogantium aut extorquet importunitas, aut necessitas meretur. An istud in his, quæ nostra sunt, vbi aūt non licet mihi facere qđ volo, quis locus roganti, cū ꝓ quo rogaris suspectus tibi sit. Qui aūt ipse rogat pro se iā iudicatū est. Clericū curiā frequentantem qui non sit de curia ad id genus ambientium ꝑtinere noris. Adulantem & ad cuiusq; placitū loquentē vnū de rogantibus, puta ēt si nihil rogauerit. Viri callidi & dolosi proprium esse solet tunc prætendere humilitatem cū aliquid obtinere nititur. Hic est qui nequiter se humiliat, & inter.e.p.s.d. Quātos quos supplices admisistis, postmodū sustinuistis graues, rebelles contumaces. Verbosum adolescentem & studentem eloquentię, cum sapientiæ sit inanis, non aliud quā iustitiæ hospitē reputes.

Quales ad hoc officium assumi debeant. Cap. LXXV.

VIros probatos oportet eligi, non probandos. Nos in monasterijs spe meliorandi omnes recipimus. At curia bonos facilius recipere q̄ facere consueuit. Tracta ante factum, quia post factum retractatio est. Itaque non volentes, neq; currentes assume, sed cunctantes se, renunciantes etiam coge. In talibus requiescet spiritus tuus, qui.s.non sunt attritæ frontis, sed verecundi & timorati, præter Deum tamen nihil timeant, nihil sperent nisi a Deo. Qui etiam aduentantium non manus attendant, sed necessitates, qui stent viriliter pro afflictis, & iudicēt in equitate pro mansuetis terræ, qui sunt compositi ad mores parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam, subiecti ad disciplinam, rigidi ad censuram, Catholici ad fidem, fideles ad dispositionem, concordes ad pacem. In iudicio recti, in consilio prouidi, in iubendo discreti, in disponendo industrii, in agendo strenui, in loquendo modesti, in aduersitate securi, in prosperitate deuoti, in zelo sobrii, in misericordia non remissi, in ocio non ociosi, in cura rei familiaris non anxii, alienæ rei non cupidi, sui non prodigi, vbique & in omnibus circumspecti, qui legatione etiam pro Christo possunt fungi quotiens opus erit, nec iussi renuant, nec nō iussi affectent. Qui missi post aurum non eant, sed Christum sequantur. Qui quæstum legationem non estiment, nec requirant datum sed fructum. Qui regibus exhibeant Iohannem, Ægyptiis Moysen, fornicatibus Phinees, Helyam Idolatris, Heliseum auaris, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus. Mattheum negociantibus. Qui vulgus, non spernant, sed doceant, diuites non palpent, sed terreant, pauperes non grauent, sed foueant, minas principum non paueant, sed contemnant. Qui non cum turba intrēt, nec cum ira exeant, Ecclesias non spolient sed emendent. Marsupia non exhauriant, sed corda reficiant & crimina corrigant. Famę prouideant suæ, nec inuideant alienæ. De omni re plus orationi fidant, quam industriæ suæ vel labori. Quorum ingressus pacificus sit, modestus exitus. Quorum sermo edificatio sit, vita iusta, præsentia grata, memoria in benedictione. Qui redeant ad te fatigati quidem, sed non suffarcinati simul & gloriantes, non quōd curiosa siue preciosa quæque terrarum attulerint,

sint, sed q reliquerint pacem regnis, legem barbaris, quietem monasterijs, Ecclesijs ordinem, clericis disciplinam, Deo populum acceptabilem sectatorem bonorum operum. Non sit qui possit dicere legato. Ditaui Abraham, sed cum Samuele concionetur, ad omnes loquimini de me coram Domino & Christo eius, &c. Et nunc reduc oculos mi Eugeni ad eum qui nunc est curiæ siue ecclesiæ statum & studia Prælatorum, eorum præsertim qui sunt in circuitu tuo. Sed de his hactenus ego palpaui, non fodi parietem, tibi licet fodere & videre &c.

De dispositione rei familiaris. Cap. LXXVI.

Israel quam magna est domus Dei, & in.lo.pos.eius. Vacuũ prorsus a sollicitudine rerum minimarum & vilium oportet esse animum, tam magnis, & tam multis rebus intentum. Oportet ingenium rectum, cautum, vigilem, firmum, amplum esse, procurandus est qui pro te molat: pro te inquã non tecum. Quædam enim per temetipsum facies, quędam per te & alios simul, quædam per alios absque te. Sub quo.s.vltimo genere agenda domus tuæ locanda censuerim, per alium igr illa facies, cui tria necessaria sunt.s.vt sit fidelis.ne fraudet, prudẽs, ne fraudetur, tertium est auctoritas, qua possit disponere quæque prout scit & vult. Hoc est vt si constituatur super familiã, possit mutare ministros, transferre ministeria ad quos, & quando voluerit, & nullum patiatur contradictorem, præsit oĩbus, vt omnibus prosit, & de omnibus Clandestinas susurratas delationes, non recipias aduersus eum. Et hanc velim tibi generalẽ cõstituas regulam, vt omnem qui palam veretur dicere qd in aure locutus est suspectum habeas. Quod si te iudicante dicẽdum coram ille noluerit, delatorem iudices non accusatorem. Itaque vnus omnibus facienda iniungat, omnes vni respondeant, tu illi habeas fidem, vacans tibi & Ecclesiæ Dei, siquo minus, aut fidelis inueniatur, aut prudens fideli potius committendum. E duobus enim hoc tutius, quamquam & si minus fidelis reperitur sustinere potius cõsulo quam te immergere laberinto huic. Memento Saluatorem Iudam œconomum habuisse. Quid Episcopo turpius, quam incumbere suppellectili & substantiolæ suæ, sciscitari de singulis, morderi suspitionibus, moueri ad q̃que perdita vel neglecta, de minutis, & quadrantis exigere rõnem. Non ita ille Ægyptius, cunctis Ioseph creditis ignorabat quid haberet in domo sua. Erubescat Christianus Christiano sua non credens, quia homo sine fide fidem tamen habuit seruo alienigenæ. Mira res, Episcopi habent ad manum quibus, animas credant, & quibus suas committant facultatulas, nõ inueniunt. Optimi videlicet estimatores, qui magnam de minimis, paruam vel nullam de maximis, curam gerant. Quotidianas expensas quotidiano reciprocamus scrutinio, & continuo, dominici gregis detrimẽta nescimus. De precio escarum & numero panum, quotidiana cum ministris discussio est. Raro admodum cum presbyteris collatio celebratur de peccatis populorum. Cadit asina & est qui subleuet eam, perit anima & nõ est qui reputet. Quæso transitoria illa quæ stare tibi non queunt fac vt a te transeant. Non parte. Riuus, qua fluit cauat terram, sic discursus temporalium conscientiam rodit.

De dispositione familiæ propriæ. Cap. LXXVII.

Volo autem vt vitia domus tuæ vltimus scias. Quapropter vt dixi alius temporalia dispenset non tu. Omnimode enim studeas auertere a te concursum horum. Plurima nescias, multa dissimules nonnulla obliuiscaris. De disciplina vero tu prouide illud nemini credas, si insolentior coram te vel sermo insonuerit vel habitus apparuerit, manus tua sit super huiusmodi, impunitas ausum parit, au sus autem excessum. Domum Episcopi decet sanctitudo, sacerdotis domestici aut cæteris honestiores, aut fabula omnibus sunt in vultu, habitu, incessu eorum qui circa te sunt. Nihil impudicum vel indecens residere patiaris. Discant a te Coepiscopi tui comatulos pueros, & comptos adolescentes secum non habere, certe inter mitratos, discurrere calamistratos non decet. Noli faciem tuam hilarem ad eos ostendere, nec tamen austeritatem suadeo tibi, sed grauitatem. Illa infirmiores fugat, hæc leuiores reprimit. Illa si assit odibilem, hæc si desit contemptibilẽ reddit. Igitur nec seuerius, nec dissolutius, quid hac mediocritate gratius, vt nec de seueritate sis oneri, nec de familiaritate contemptum. In palatio Papam, domi te patremfamilias exhibeto. Ament te domestici tui, si non facito vt timeant te. Vtilis semper custodia oris, quæ tamen affabilitatis gratiam non excludit. Igitur vbique frenanda est lingua præceps, maxime autem in conuiuio, ille conuenientior habitus, si actu quidem seuerus sis, vultu serenus, verbo serius. Capellani tui qui iugiter tecum diuinis intersunt obsequijs non sint honore, seruiatur eis ab omnibus tanquam tibi necessaria de manu tua accipiant, & his contenti sint, tu autem vide ne egeant super hoc quod forte ab aduentantibus petere deprehendens, iudica Gyezi causam optimus canon q proijcit auaritiã ex calũnia.i.nõ tm a cõscia. Iã cõsidera q̃ supra te sunt.

De consideratione eorum quæ super te sunt & diuinorum. Cap. LXXVIII.

Libri superiores, & si de consideratione inscribantur, res tamen non tantum considerandas, sed etiam agendas docent, Quæ autem supra te sunt, non actu indigent, sed tantum inspectu. Totiensque peregrinatur consideratio, quotiens ab illis rebus ad ista deflectitur inferiora & visibilia, siue intuenda ad notitiam, siue appetenda ad vsum, siue pro officio disponenda vel excitanda, si tamen versatur in his, vt per hoc illa requirat, haud procul exulat. Sic enim considerate repatriare est. Sublimior autẽ iste præsentium ac dignior est vsus rerum cũ.s.inuisibilia Dei per ea quæ.f.s.in cõ. Hac scala ciues, non egẽt, sed exules, Licet autem quæ supra sunt non verbo doceantur, sed spiritu reuelentur, tñ qd sermo non explicat consideratio q̃rat, oratio expetat, vita mereatur, puritas assequatur. Tribus autem modis, quasi totidem vijs inuestiganda sunt.s.opinione, fide, & intellectu. Intellectus rationi innititur, fides auctoritati, opinio verisimilitudini. Habent prima duo certam veritatem, sed fides clausam & inuolutam, intellectus nudam & manifestam, opinio autem certi nil habens, verum per verisimilia quærit potiusque apprehendit. Omnino autem in his cauenda est confusio, ne aut incertum opinionis fides figat, aut qd firmũ fixũque est fidei opinio in quæstionem reuocet. Et sciendum q opinio si habet assertionem temeraria est, fides si habet hæsitationem infirma est. Intellectus, si signata fidei irrumpere nitatur, effractor reputatur, & scrutator maiestatis, fides igitur ambiguum non habet. Ecce affectus nostri iacent mole corporea prægrauati & luto hærentibus desiderijs sola interim arida & tenuis cõsideratio prouolat, & tamen ea tantillo qd iam datur libet exclamare. Domine dilexi decorem domus.t.&.l.h.g.t. Quid si to tam se anima colligat & reductis affectibus e cunctis locis, quibus captiui tenentur, timendo quæ non oportet, amando quæ non decet, dolendo vane, gaudendo vanius, cum his inhiat tota voluntate & libertate, volatum pulset impetu spiritus, & in pinguedine gratiæ illabatur. Nonne cum cęperit circumire illas lucidas mansiones, & sinum illum Abrahæ curiosius perscrutari, & sub altari martyrum reuisere animas in patria stolam secundam patientissime expectantes, multomagis tunc instabilẽ loquens cum Propheta. Vnam petijt a domino.h.r.&c.

De Trino & vno Deo. Cap. LXXIX.

Deus Trinus, & vnus est. Quomodo autem pluralitas, sit in hac vnitate & ipsa in pluralitate, scrutari temeritas est, credere pietas, nosse vita æterna. Vt autem huius singularis vnitatis eminentia euidentior fiat, multa vna consideratio percurrat. Est autem vnitas collectiua, vt cũ lapides multi aceruum vnum faciunt: & est cõstitutiua cum multa membra vnum corpus, vel multæ partes vnum totum: & est coniugatiua qua vir & mulier sunt vna caro: & est natiua, qua anima & caro vnus nascitur homo: & est potestatiua, qua homo virtutis non instabilis, non dissimilis, sed vnus sibimet nititur inueniri: & est cõsentanea cum per charitatem multorum hominum est cor vnum, & anima vna: & est votiua, cum homo votis omnibus Deo adhærens vnus spiritus est. Et est dignatiua qua limus noster a Dei verbo in vnam assumptus est personam. Inter hoc omnia quę recte vnum dicuntur arcem tenet vnitas Trinitatis, qua tres personæ sunt vna substantia. Secundo loco est illa qua econuerso tres substantię vna in Christo persona sunt, quæcunque vero alia dici vna possunt summæ illius vnitatis imitatione non comparatione vna appellantur. Bonus est itaq; Dñs animæ quærenti illum. Quid ergo Deus, q ad vniuersum spectat finis, quod ad delectationem salus, q ad se ipse nouit.

Qualiter Deus sit pœna peruersorum. Cap. LXXX.

Quid est Deus. Non minus peruersorum pęna, q̃ glia humilium. Est.n.rõnabilis, quædam equitatis directio incõuertibilis atq; indeclinabilis quippe attigẽs vbiq; cui illisa oĩs prauitas conturbetur necesse est. Væ oppositis voluntatibus, quæ se conantur impingere, & frustra solam suæ auersionis referentes pœnam. Quid.n.tam pęnale q̃ semper velle qd nunq̃ erit, & semper nolle qd nunq̃ nõ erit; nunq̃ obtinebit, qd vult, & qd nõ vult inæternum sustinebit. Quis hoc facit rectus Dñs Deus noster, qui & cum peruerso peruertitur. Est ẽt turpiũ pęna Deus, quia lux est. Oĩs.n. qui male agit odit lucẽ, non tñ lucẽ declinare poterit, quia lucet vbiq; ẽt in tenebris, sed tenebræ eam non comprehendunt. Proinde reprobi in iudicio videbuntur vt confundantur, & nõ videbunt ne consolẽtur, nec mõ a luce videbunt, sed in luce & hoc ab oĩ vidente, vt ꝑ multitudine intuentiũ sit cõfusio multa. At nullus de tãta numerositate spectantiũ molestior oculus suo cuiusq;. Nõ est aspectus, siue in cęlo siue ĩ terra

quàm

quàm tenebrosa cōscientia suffugere magis velit, & minus possit. Hic est vermis, qui non moritur memoria præteritorum. Horreo vermen mordacem,& mortem viuacem, horreo incidere in manus mortis viuentis, vitæ morientis. Hæc est secūda mors,qua semper occidit, nunquam per occidit. Qui enim dicent montibus,cadite super nos,&c. Quid nisi mortem mortis beneficio finire,vel euadere volunt. Cōstat autem animam immortalem esse,durante autem anima durabit,& memoria. Sed qualis fœda flagitijs,horrida facinoribus. Hæc enim licet transeant a manu,remanent in mente, & si facere in tempore fuit, fecisse sempiternum est. Hoc est q dicit. Arguam te,& sta.c f.t. Dominus locutus est cui omne aduersum esse etiam sibi aduersari necesse est,vt sit sera quærela. O custos hominum, q.me.p. c.tibi,&c. O Eugeni ita est. Non potest Deo esse contrariū quid & sibimet cohærere, sed omnis qui arguitur a Deo arguetur & a seipso. Non est sanè iam quòd tunc aut veritatem dissimulet ratio,aut rationis intuitum. Anima declinet abrupta membris corporis in se collecta, Quo enim volat sopitis conclusisq; mortis sensibus per quos vtique curiosius exire,& a se ire solebat in eam quæ præterit huius mundi figuram, vides turpibus nihil deesse ad confusionem cum producentur in spectaculum Deo, Angelis,hominibus,sibijpsis. O quam male locati erunt vtique oppositi tenenti huic directæ æquitatis huic lumini propalatæ veritatis expositi. Nonne hoc est perpetuo tundi atque cōfundi. Duplici inquit contritione contere eos.

Qualiter idem sit gloria electorum. Cap. LXXXI.

QVid est Deus. Longitudo,latitudo,sublimitas,& profundum. Longitudo propter æternitatem interminabilem, latitudo propter charitatem immensurabilem,sublimitas propter maiestatem inattingibilem, profundum propter sapientiam inscrutabilem. Hæc Sancti secundum Apostolum comprehendunt. Esto,& tu sanctus,vt possis comprehendere cum omnibus sanctis. Sanctum vero facit duplex affectio,sancta scilicet,timor Domini sanctus,& sanctus amor. His perfectè affecta anima velut quibusdam brachijs suis comprehenditur, & amplectitur stringit,& tenet,& dicit, Tenui eum nec di.&c. Et timor quidem sublimi,& profundo,amor longo latoque respondet. Quid enim tam timendum,quàm potestas cui non potes resistere,quàm sapientia cui abscondi non potes. Quid iterum tam amabile,quàm ipse amor quo amas,& amaris. Amabiliorem tamen iuncta æternitas facit quæ non excidit, sed foras mittit timorem. Ama igitur perseueranter,& habes longitudinem. Dilata amorem,& habes latitudinem. Hæc igitur quatuor habes apud te si stupes,si paues, si ferues, si sustines. Stupenda planè sublimitas maiestatis,pauenda abyssus iudiciorum feruorem exigit charitas,perseuerantiam sustinendi æternitas. Aeternitatis enim quandam imaginem perseuerantia præfert. Denique sola est cui æternitas redditur. Et nunc aduerte in his quatuor,quatuor species contemplationis. Prima & maxima est admiratio maiestatis, quæ requirit cor purgatum, vt a vitijs liberum facile ad superna se leuet. Interdum quoque vel per aliquas morulas stupore, & extasi suspensum teneat admirantem, hæc comprehendit sublime Dei. Secunda inspectio iudiciorum Dei quæ sunt abyssus multa. Quo sanè pauido aspectu dū vehementius concutit intuentem fugat vitia,fundat virtutes,mittat sapientiam, humilitatem seruat. Virtutum siquidem fundamentum est humilitas, quæ si nutet virtutum aggregatio non nisi ruina est,hæc profundum comprehendit. Tertia recordatio beneficiorum, quæ ne dimittat ingratum sollicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talib. dicitur. Memoriā abundantiæ suauitatis tuæ eruc.&c. Eructatio enim gratiarum actio est,hæc comprehendit latitudinem. Quarta meditatio promissorum quæ ea, quæ retro sunt obliuiscens in sola expectatione requiescit. Quæ cum sit meditatio æternitatis,quæ enim promittuntur æterna sunt, longanimitatem alit, & perseuerantiæ dat vigorem hæc est,quæ comprehendit longitudinem. Quærendus adhuc fuerat, qui nec satis inuentus est, nec quæri nimis potest. Adorando forte,quàm disputando dignius quæritur,& facilius inuenitur.

De certitudine fidei. Cap LXXXII.

IDem ad Innocentium Papam contra hæreses Petri Abaelardi. Habemus in Francia nouum de veteri magistro Theologum, qui ab ineunte ætate sua in arte dialectica lusit, & nunc in scripturis sanctis insanit, qui noua semper inquirit, & quæ non inuenit fingit. Hic in primo Theologiæ, vel potius stultilogiæ suæ limine fidem diffinit æstimationem, sed absit vt putemus in fide nostra aliquid,vt is putat,dubia æstimatione pendulum,& non magis totum, quod in ea est certa ac solida veritate subnixum,oraculis,& miraculis diuinitus persuasum,stabilitum, & consecratum partu Virginis sanguine redemptoris, gloria resurgentis. Testimonia ista credibilia facta sunt nimis. Clamat Apostolus. Scio cui credidi, & certus sum, & tu mihi sussibilas. Fides est æstimatio. Tu mihi ambiguum garris, quo nihil est certius. Sed & Augustinus aliter. Fides ait non coniectando,vel opinando habetur in corde, in quo est ab eo cuius est, sed certa scientia acclamante conscientia. Cæterum fides ait Apostolus est substantia rerum sperandarum, non inanium fantasia coniecturarum. Achademicorum sunt istæ æstimationes,quorum est dubitare de omnibus,scire autem nihil.

De Vita Episcopi,& Clerici. Cap. LXXXIII.

IDem ad Episcopum Senonensem. Si tentatio est cuiuscunq; hominis vita super terram, quantis putatis periculis patet vita Pontificis,cui necesse est omnium ferre tentationes. Si ego latens in cauerna, & sub modio non quidem lucens sed fumigans,ventorum tamen impetus nec sic declinare sufficio, sed continuis tentationum varijsque impulsibus fatigatus, instar vento agitatæ harundinis, hac illacque circumferor. Quid potius supra montem, positusque supra candelabrum solus mihi seruandus. Solus tamen ipse mihi sum scandalo,solus tædio,solus oneri atque periculo,ita vt propriæ gulæ,& ventri,& oculo scandalizari frequenter irasci oportet. Quibus ergo molestijs angitur,quibus lacessitur iniurijs. Cui etiam si propria cessent, nunquam tamen de alienis desunt foris pugnæ in.ti. Omnes iuxta præceptum Domini diligantur etiam inimici, sed & ad consilium soli eligantur prudentes, & beniuoli. In omnibus etiam exemplo Apostoli honorificate inquit ministerium vestrum,ministerium dico non dominum, honorificabitis autem non cultu vestium,non fastu Equorum,nō amplis ædificijs,sed ornatis moribus,studijs spiritualibus,bonisque operibus. Despiciant Sacerdotes Domini textricum siue etiam pellisicum, & non proprijs operibus gloriari. Horreant,& murium rubricatas pelliculas (quas gulas vocant) manibus circumdare sacratis,& sacrantibus tremenda misteria respuant, & apponere pectori, quod decentius ornat gemma sapientiæ pudeat,& collo circumtexere,quod honestius atque suauius Christi iugo submittitur. Non Christi stigmata sunt hæc,quæ isti martyrum exemplo circumferunt in opere suo,muliebria potius esse noscuntur insignia, cogitantium quæ mundi sunt, quomodo placeant viris. Curritur in clero passim ab omni ætate,& ordine,a doctis pariter, & indoctis,ad curas ecclesiasticas tanquam sine curis iam quisq; victurus sit,cum ad curas peruenerit. Nec mirū de his qui necdum in semetipsis experti sunt. Videntes quippe illos qui proprios iam humeros cupitæ sarcinæ submiserunt,non solū non gemere tanquam sub onere, sed insuper appetere plus onerari, non deterrentur periculis,quæ cupiditate cæcati non vident, sed fauoribus amplius prouocantur quos illis inuident. O infinita semper ambitio,& insatiabilis auaritia, cum primos honorum gradus in Ecclesia meruerint,vel vitæ merito,vel pecuniæ, siue etiam carnis, & sanguinis, quæ regnum Dei non possidebunt, prærogatiua;non ideo corda quiescunt duplici semper æstuantia desiderio,quo vti magis ac magis,& in plura dilatentur, & ad celsiora sublimentur.

Inuectio contra Abbates, qui procurant exemptiones. Cap. LXXXIIII.

NOn vos felices quia præestis, sed si non prodestis infælices putate. Vt autem secure preesse possitis subesse,vt vos sicut debetis non dedignemini. Dedignatio quippe subiectionis prælatione reddit indignum. Sapientis consilium est quanto magnus es,humilia te in omnibus. Miror autem quosdam in nostro ordine monasteriorum Abbates,hanc humilitatis regulam odiosa contentione infringere, & sub humili, quod peius est habitu atque tonsura tam superbe sapere, vt cum nec vnum quidem verbulum de suis Imperijs subditos suos prætergredi patiantur,ipsi proprijs obedire cōtemnant Episcopis. Spoliant Ecclesias,vt emancipentur, redimunt se ne obediant. Non ita Christus. Ille siquidem dedit vitam ne perderet obedientiam, qua isti vt careant totum fere suum suorumque victum expendunt. Quid hoc est præsumptionis o Monachi, neq; enim quia Prælati Monachi ideo non Monachi. Nempe Monachum facit professio, prælatum necessitas. Vt autem non præiudicet necessitas professioni,accedat non succedat prælatio monachatui. At non propter me inquit facio,sed quæro Ecclesiæ libertatem. O libertas omni seruitute seruilior patienter ab huiusmodi libertate abstineam,quæ me pessime addicat seruituti superbię. Plus timeo dentes Lupi quàm virgam pastoris. Certus sum enim ego Monachus,& Monachorum qualiscunque Abbas,si me quandoque Pontificis excutere iugum tentauero,quod Sathanæ mox tyrannidi meipsum subijcio. Illa quippe cruenta bestia, quæ circumit quærens quem deuoret, aduertens elongatam custodiam,heu mox insilit in præsumptorem,merito enim non cun-

statur

statui superbo præsidere, quia se iure regem gloriatur super omnes filios superbiæ. Quis dabit mihi centum in mei custodia deputari pastores. Stupenda insania. Non cunctor animarum turbas mihi custodiendas colligere, & vnum super propriam grauior custodem habere, & quidem subiecti me de reddenda pro se ratione sollicitant. Qui autem præsunt mihi ipsi potius perusgilant, tanquam pro me rationem reddituri. Verum aperte indicant quidam horum quid cogitent, dum multo labore ac precio Apostolicis adeptis priuilegijs per ipsa sibi vendicant insignia pontificalia, vtentes, & ipsi more Pōtificum scilicet mitra, anulo, atque sandalijs. Sanè si attenditur rerum dignitas, hanc Monachi abhorret professio. Si ministerium solis liqueat congruere Pontificibus, profectò esse desiderant, qd videri gestiunt. Meritoq; illis esse subiecti nequeunt, quib. iam ipso se desiderio comparant. Quid si & nomen eis conferre priuilegiorum posset auctoritas, quanto putas, auro redimerent, vt appellarentur Pontifices. Quo ista o Monachi, vbi timor mentis, vbi rubor frontis? Quis vnquam probato monachorum tale aliquid aut verbo docuit, aut exēplo reliquit. Duodecim enim humilitatis gradus magister noster edisserit, in quo quæso illorum docetur aut continetur, vt hoc fastu delectari Monachus has quærere debeat dignitates? Labor & latebræ, & voluntaria paupertas, hæc sunt Monachorum insignia, hæc vitam solent nobilitare monasticam. Vestri autem oculi omne sublime vident, vestri omne forum circumeunt pedes, vestræ linguæ in omnibus audiuntur concilijs, vestræ manus omne alienum diripiunt patrimonium.

De superfluo ornatu Episcoporum. Cap. LXXXV.

Non etiam veste inquit præciosa. Clamatur hoc specialiter ad fœminas, vt erubescat in seipso Episcopus deprehendi, quod in fragiliori quoque sexu audierit reprehendi. Denique non quippiam Ecclesiasticum, sed illud tantum gentilicum ingerat quis. Dicite Pontifices in sancto quid facit aurum, quàm tolerabilius cernitur in sancto, quàm in freno. Hoc me etiam tacente, & si non curia Regum tamen penuria pauperum clamat, sileat licet fama, sed nō fames, fama quidem silet. Nam quomodo mundus peccatum arguet, a quo potius laudatur peccator in desiderijs scilicet, & ini. benedicetur. Clamant vero nudi, clamant famelici, & dicunt. Dicite Pontifices in freno, quid facit aurum, vel argentum: Nūquid aurum a freno frigus repellit aut esuriem? Nobis fame, & frigore miserabiliter laborantibus, quid conferunt tot mutatoria, vel extensa in perticis, vel plicata in manticis. Nostrum est, quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod maniter expendistis, & nos enim fratres vestri, plasmatio Dei, & redempti sanguine Christi. Videte quale sit de fraterna portione oculos vestros pascere, vita nostra cedit vobis in superfluas copias, nostris detrahitur necessitatibus, quicquid vestris accedit vanitatibus. Duo denique mala de vna prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando peritis, & nos spoliando perimitis. Iumenta gradiuntur honusta gemmis, & nostra non curatis crura nuda tegere caligulis. Anuli, cathenulæ, & clauatæ corrigiæ, multaq; talia tam speciosa coloribus, quàm præciosa ponderibus multorum dependent ceruicibus, fratrum autem lateribus nec semicincia miserantes apponitis. Hucusque accedat quòd hæc omnia nec negociationis studio nec proprio manuum exercitio vobis elaborastis, sed nec iure hæreditario possidetis, nisi forte, & vos in corde vestro dixeritis. Hæreditate possideamus sanctuariū Dei. Et hæc pauperes modo quidem tantum coram Deo cui loquuntur corda, non enim audent aperte causari aduersum vos, quibus interim necesse habent pro sua vita supplicare. Cæterū in futuro stabunt omnes in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, stante pro eis patre orphanorum, & iudice viduarum.

De officio Episcopi & promotione puerorum. Cap. LXXXVI.

In omnibus actis, & dictis suis nihil quęrat Episcopus suum, sed tantum honorem Dei, vel salutem proximorum. Hoc. n. agens implebit non solum officium Pontificis, sed etiam ethimologiam nominis pōtem vtique seipsum faciens inter Deum & proximum. Fidelis autem Pontifex, qui bona quælibet per manus suas transeuntia, siue diuina beneficia ad homines, siue vota ad Deum columbino intuens oculo, nihil sibi retentat ex omnibus, nec populi requirit datum, sed lucrum nec gloriam Dei vsurpat sibi. Fidelis autem sibimet custos, qui oleum fauoris sine fraude sibi reseruat, ne in aduentu sponsi lampas conscientiæ vacua extinguatur. Nec enim tutum arbitratur labijs hominum gloriam suam committere, arce vtique sine claue, & sine sera. Non tutum planè sed stultum ibi thesaurum tuum recondere, vnde resumere non valeas cum volueris. Si ponis in os meum, iam non in tua, sed in mea potestate est, tamen vtique pro libito meo, vel laudare te possum, vel tibi derogare, sanum vas, & inconcussum consci. ntia, & secretis saluandis idoneum. Scholares pueri, & impuberes adolescentuli, ob sanguinis dignitatem promouentur ad ecclesiasticas dignitates, & de sub ferula transferuntur ad principandum Presbyteris, lætiores interim, quòd virgas euaserunt, quàm quòd principatum meruerunt. Nec tantum illis blāditur adeptum, quàm ademptum magisterium. Et hoc quidem in initio, processu autem temporis, paulatim insolescentes, docti sunt in breui vendicare altaria, subditorum euacuare marsupia, magistris nimirum in hac disciplina vtentes idoneis ambitione, scilicet, & auaritia.

Inuectio contra Cistercienses qui Cluniacenses aspernabantur. Cap. LXXXVII.

Idem in Apologetico. Quomodo silenter audire possum vestram huiusmodi de vobis quærimoniam, qua scilicet miserrimi hominum in pannis, & semicincijs, de cauernis, vt ille ait, dicimur iudicare mundum, & de vmbra nostræ ignobilitatis mundi luminaribus insultare. Ita ne sub vestimentis ouiū, non quidem Lupi rapaces sed Pulices mordaces, immo Tineæ demolientes bonorum vitam, qui palam non audemus in occulto corrodimus, nec saltem clamorem inuectionis sed susurrium detractionis emittimus. Si hoc ita est, vt quid sine causa mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. Si ita inquam pharisaica iactantia cæteros homines, & quod est superbius nobis meliores despicimus, quid nobis prodest in nostro victu tanta parcitas, & asperitas, in vestitu notabilis illa vilitas, & diuersitas, in opere manuum quotidiana desudatio, in ieiunijs, & vigiliis, iugis exercitatio, totius denique vitæ nostræ singularis quædam atque austerior conuersatio, nisi forte opera nostra facimus, vt videantur ab hominibus. Nonne si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus, si de Christi seruitio temporalem tantummodo quærimus gloriam. Miser ego homuncio, qui in tanto labore, & industria studeo non esse, vel potius videri non sicut cæteri hominum, minus tamen accepturus, immo grauius puniendus, quàm quilibet hominum. Siccine ergo non inueniebatur nobis via (vt ita dicam) vtcunque tolerabilior ad infernū. Si ita necesse fuit vt de illa ad istū descenderemus, cur saltem illam quam multi incedunt viam sæcularem latam quæ ducit ad mortem non eligimus quatenus de gaudio, & luctu, ad luctum transiremus. Væ portantibus Crucem, non sicut Saluator suam, sed sicut ille Cireneus aliam. Væ semel, & væ iterum pauperibus superbis. Quid enim facit superbia sub pannis humilitatis Iesu? Nunquid non habet, quo se palliet humana malitia, nisi vnde inuoluta est Saluatoris infantia? & quomodo infra præsepium domini simulatrix arrogantia se coartat, ac pro vagitibus innocentiæ malum inibi detractionis immurmurat. An non illi superbissimi de palmo, quorum prodiit ex adipe iniquitas eorum, multo tutius operti sunt iniquitate, & impietate sua, quàm nos iactemus sub sanctitate aliena. Quis enim magis impius, aut profitens impietatem, aut mentiens sanctitatem, nonne is, qui etiam mendacium addens geminat impietatem. Quis vnquam me aduersus ordinem illum, vel coram audiuit disputantem, vel clam susurrantem? Quem vnquam vel clam, vel palam aut ab illo ordine dissuadere, aut ad nostrū, vt veniret persuadere tentaui. An potius nōnullos cupientes venire repressi, & venientes pulsantes repuli? An forte, quia iuxta alium ordinem conuersari videor, propterea hic suspectus habeor. Sed eadem ratione vos derogatis nostro quicunque aliter viuitis. Nō sum tam hebes, vt non cognoscam tunicam Ioseph. Notissima quippe est, quia polimita est, idest pulcherrima varietate distincta. Omnes ergo pariter occurramus in vnam tunicam, & ex omnibus constet vna, ex omnibus inquam vna. Cur ergo inquis ordinem illum nō tenes si sic laudas? Audi. Diuersis morbis diuersa conueniunt medicamenta. Vnum opere teneo, cæteros charitate. Faciet autem charitas (fidenter loquor) vt ne illorum priuet fructu, quorum instituta non sequor. Plus aliquid dicam. Tu tibi caute age, potest namque fieri, quòd tu frustra laboraueris. Vt autem ego frustra diligam bonum, quod operaris fieri omnino non potest. O quanta fiducia charitatis. Alius operatur non amans, & alius amat nihil operās. Ille quidem opus suum perdit, illius vero charitas nunquam excidit.

Item contra eosdem de temerario iudicio, & detractione. Cap. LXXXVIII.

Vt de operibus sæpe incerta, & ob hoc periculosa sententia fertur, cum multotiens minus iustitiæ habeant qui magis operantur. Vnde nunc mihi conueniendi sunt quidam de ordine nostro, qui contra illam sententiam. Nolite ante tempus iudicare, aliis ordinibus derogare dicuntur. Quos profectò, siqui tamē huiusmodi sunt, nec nostri, nec cuiuspiam esse

esse ordinis verius dixerim. Quippe, & si ordinate viuentes, superbe tamen loquentes, ciues se faciunt Babylonis idest confusionis, immo filios tenebrarum, ipsiusque gehennæ vbi nullus ordo. Vobis inquam fratres, qui etiam post auditam illam Domini de Pharisæo, & Publicano sententiam, vel parabolam de vestra iustitia præsumentes, cæteros aspernamini. Primo quid ad vos de alienis seruis. Suo enim Domino aut stant aut cadunt. Quis vos constituit iudices super eos? Deinde si ita (vt dicitur) de ordine vestro præsumitis, qualis ordo est, vt antequam quisque de suo oculo trabem eijciat, in fratrum oculis tam curiose festucas perquiratis, qui in regula gloriamini, cur contra regulam detrahitis? Audite, & discite ordinem, qui contra ordinem alijs ordinib. derogatis: Hipocrita inquit eijce primum trabem de oculo tuo, an non grandis, & crossa trabes est superbia, qua te putas aliquid esse cum nihil sis. Insanissime tibi tanquam sanus exultas, & alijs vanissime trabem portans de festucis insultans. Si pro nulla, vel minima habes audi Apostolum. Neque maledici ait regnum Dei possidebunt. Audi, & Deum arguam te inquit & statuam contra faciem tuam. Quod quia detractori loquitur certum est ex præcedentibus, & quidem iuste ad se retorquendus, & se compellendus est intueri, qui auertens faciem suam a se, aliena potius mala quam sua solet curiosius perscrutari.

Responsiones ad eorum obiecta. Cap. LXXXIX.

ET inquiunt. Quomodo regulam tenent, qui pellicijs vtuntur, sani carnibus, seu carnium pinguedine vescuntur, tria vel quatuor pulmenta vna die, quod regula prohibet, admittunt, opus manuum quod iubet non faciunt. Multa denique pro libitu suo, vel mutant, vel augent, vel minuunt. Recte de corporalibus vtique obseruantijs fratribus calumniam struitis, & quæ maiora sunt regulæ spiritalia scilicet instituta relinquitis. Camelumque glutientes culicem liquatis. Magna abusio, maxima cura est, vt corpus regulariter induatur, & contra regulam suis vestibus anima nuda deferatur. Tunicati & elati abhorremus pelliceas, tanquam melior non sit pellibus inuoluta humilitas, quàm tunicata superbia, præsertim cum Deus tunicas pelliceas primis hominibus fecerit, & Iohannes in heremo zona pellicea lumbos accinxit, & ipse tunicarum institutor Benedictus in solitudine non tunicis, sed pellibus sese induerit. Repleti deinde ventrem faba, mentem superbia, cibos damnamus saginatos, quasi non melius sit exiguo fagimine ad vsum vesci, quàm ventoso legumine vsque ad ructum exaturari; præcipuè cum Esau non de carne, sed de lente, sit reprehensus, & de ligno non de carne Adam damnatus, & Ionathas, ex gustu mellis non carnis morti adiudicatus. Econtra vero Helyas innoxie carnem comederit, Abraham carnibus Angelos gratissime pauerit, & de ipsis sua fieri sacrificia Deus præceperit. Sed & sanius est modico vino vti propter infirmitatē, quàm multa aqua ingurgitari propter auiditatem. Quia & Paulus Thimotheo modico vino vtendum consulit. Et dominus etiam ipse ex eo bibit, ita vt potator vini ipse est appellatus. Apostolis quoque bibendum dedit. Insuper & ex eo sacramentum sui sanguinis condidit, cum econtrario aquam ad nuptias bibi passus nō sit. Dauid quoque aquam quam desiderauerat potare timuerit, virique illi Gedeonis, qui præ auiditate toto corpore prostrato de flumine biberunt, digni ire ad bellum non fuerunt. Iam vero de labore manuum quid dicam, cum & Martha laborans increpata, & Maria quiescens laudata sit. Et Paulus aperte dicat, labor corporis ad modicum valet, pietas autem ad omnia. Optimus labor, de quo propheta dicebat. Laboraui in gemitu meo, & cæt. Et alibi. Memor fui dei, & delectatus sum, & exercitatus sum. Ac ne corporale intelligas exercitium, & defecit inquit spiritus meus. Vnde non corpus sed spiritus fatigatur, spiritualis proculdubio labor intelligitur.

Iterum excusatio Cluniacensium contra superbiam detrahentium. Cap. XC.

QVid ergo inquis. Siccine illa spiritualia persuades, vt etiam hæc quæ habemus ex regula corporalia damnes, nequaquam, sed illa oportet agere, & ista non omittere. Alioquin cum aut ista omitti necesse est aut illa, ista potius omittenda sunt quàm illa, de quibus Apostolus ait. Emulamini charismata meliora. Detrahendo inquam fratribus, in quo temetipsum extollis perdis humilitatem, in quo alios deprimis charitatem, q̄ sunt proculdubio charismata meliora. Tu tuum corpus multū, & nimis laborib. atteris, ac regularib. asperitatib. mortificas membra tua, quæ sunt super terram bene facis. Sed quid si ille quem similiter non laborantem dijudicas, modicum quidem habeat de hac re, quæ ad modicum vtilis est corporali videlicet exercitatione, amplius autem quàm tu de illa, quæ ad omnia valet, idest pietate, quis vero melior humilior an fatigatior? Quòd si regulam, ab omnibus, qui eam professi sunt sic ad literam tenendam censes, vt nullam omnino dispensationē admitti patiaris, audacter dico, nec tu eam nec ille tenetis. Sin vero concedis aliqua posse putari dispensatoria, proculdubio, & tu illam tenes, & ille, quanquam dissimiliter. Nam tu quidem districtius, at ille fortassis discretius. Neque hæc quia dico, dico q̄ hæc exteriora negligenda sint, cum potius spiritualia, quanquam meliora, nisi per ista aut vix aut nullatenus acquirantur, aut obtineantur sicut scriptum est. Non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale. Sicut nec Iacob nisi prius cognita Lya desideratos amplexus Rachel meruit obtinere. Vnde rursus in psalmo. Sumite psalmum, & date tympanum. Quod est dicere. Sumite spiritualia, sed prius date corporalia. Optimus aūt ille, qui discrete, & cōgrue, & hæc operatur, & illa.

Reprehensio Cluniacensium de intemperantia, & dissolutione. Cap. XCI.

IAm quidem nostros patres de quibus conquesti estis, q̄ ordini vro detraherent satis quantum potui stilo corripui, & me quoque ab huiusmodi falsa suspicatione purgaui, vt debui. Sed quoniam dum nostris minime parco, nonnullis de vestris nimium in quibus non decet videor assentire, pauca quæ & nobis displicere cognoui, & oībus bonis esse vitanda non dubito, necessarium reor subiungere, quæ quidem & si fieri vñr in ordine, absit tñ vt sint de ordine. Nullus quippe ordo quempiam recipit inordinatum, vnde non aduersus ordinem, sed pro ordine disputare putandus ero, si nō ordinem in hoībus, sed hoīum vitia reprehendo. Si quibus vero displicuerit, ipsi se manifestāt, quia ordinem non diligunt, cuius vtiq; corruptionem, & vitia damnari nolūt. Ipsis itaq; illud Gregorianum rūdeo. Melius est vt scandalum oriatur, q̄ veritas relinquatur. Miror etenim vnde inter Monachos tanta intemperantia in cibis, & potationib. in vestimentis, & lectisternijs, & equitaturis, & construendis ædificijs inolescere potuit, quatenus vbi hoc studiosius voluptuosius atq; effusius fuerit, ibi ordo melius teneri dicatur, ibiq; maior putetur religio. Ecce.n. parcitas putatur auaritia, sobrietas austeritas creditur, silentium tristitia putatur, econtra remissio discretio dicitur, effusio liberalitas, loquacitas affabilitas, cachinnatio iocunditas, mollicies vestimentorum, & Equorum fastus honestus, lectorum superfluus cultus munditia. Cumq; hæc alterutrum impendimus charitas appellatur. Ista.n. charitas destruit charitatem, hæc discretio discretionem confundit. Talis misericordia crudelitate plena est, qua videlicet ita corpori seruitur, vt anima iuguletur. Sub hac tamē abusione iam fere vbique sic pro ordine tenentur, fere iam ita ab oībus sine querela atq; irreprehensibiliter obseruantur q̄q̄ dissimiliter. Nonnulli quippe his oībus vtuntur, tanquam non vtantur. Et ideo cum nulla offensa aut minima aliquanti quippe hæc agunt ex simplicitate, aliquanti ex charitate, aliquanti ex necessitate. Quidā namq; simpliciter ista tenent, qm̄ eis ita præcipitur, parati aliter agere si aliter præciperetur. Quidam aūt ne discordes ab eis viuant cū quib habitant, sectantes in his non suam libidinē, sed aliorum pacem. Alij vero quia resistere non valent multitudini contradicētium, qui hoc vtiq; tanquam pro ordine libera voce defendūt, & quotiens isti aliqua ita prout ratio dictat restringere, vel mutare incipiunt, illi mox tota eis auctoritate resistunt.

De excessu eorum in cibis, & potibus. Cap. XCII.

QVis in principio cum ordo cœpit monasticus ad tantam crederet Monachos inertiam deuenire? O quantum distamus ab his, qui in dieb. Antonij extitere monachi. Si quidem illi cum seinuicem per tps ex charitate reuiserent, tantam abinuicem auiditate panem animarum percipiebāt, vt corporis cibum penitus obliti, diem plerumq; totum ieiunis ventribus non mentibus transigerent. Et hic erat rectus ordo, qn̄ dignGiori parti prius inseruiebatur. Hæc summa discretio cum amplius sumebat, quæ maior erat. Nobis aūt conuenientib. in vnū, iam non est dn̄icam cœnam manducare. Panem quoq; cœlestem nemo est, qui tribuat. Nihil de scripturis nihil de salute aīarum sed nugæ, & risus, & verba proferuntur in ventum. Inter prandendum quantum fauces dapibus, tm̄ aures pascuntur rumorib. quibus totus intentus, modum nescias in edendo. Interim aūt fercula ferculis apponuntur, & pro solis carnibus a quib. abstinetur, grandium piscium corpora duplicantur. Tantaq; accuratione, & arte cocorum cuncta apparantur, quatenus quatuor aut quinq; ferculis deuoratis, prima non impediant nouissima, nec satietas minuat appetitum. Palatum quippe dum nouellis condimētis paulatim diffuescit cognita, & ad succos extraneos velut adhuc ieiunium renouatur in desideria. Venter quidē oneratur dum nescit, sed varietas tollit fastidiū. Quia.n. puras, vt eas natura creauit epulas fastidimus, dum alia alijs multifariæ permiscentur, & spretis naturalibus quos Deus indidit rebus quibusdam

busdam adulterinis gula prouocatur saporibus, transitur nimirum meta necessitatis, sed needum delectatio superatur. Quis enim dicere sufficit quot modis (vt taceam cætera) sola oua versantur, & vexantur, quanto studio euertuntur, subuertũtur, liquantur, durantur, diminuuntur? Et nunc quidem frixa, nũc assa, nunc farsa, nunc sparsa, nunc mixtim, nunc sigillatim apponuntur. Vt quid autem hæc oĩa nisi vt soli fastidio, consulatur? Ipsa deinde qualitas rerum talis de foris apparere curatur, vt non minus aspectu quàm gustu delectetur, vt cum iam stomachus crebris ructibus impletum se indicet, nec dum tamen curiositas satiatur. Sed dum oculi coloribus, palatum saporibus alliciantur. Infœlix stomachus, cui nec colores lucent, nec sapores demulcent, dum omnia suscipere cogitur, oppressus magis obruitur, quàm reficitur. Iam vero de aquæ potu quid dicam, quando nec vllo quidem pacto vinum aquatum admittitur. Omnes nimirum ex quo Monachi sumus infirmos stomachos habemus, & tam necessarium Apostoli de vtendo vino consilium merito nõ negligimus; modico tamen quod ille præmisit nescio cur prætermisso, & vtinam vel solo cum & purum est contenti essemus. Quale est autem illud quod nonnulla monasteria obseruare dicuntur, in magnis videlicet festis vina delibuta melle pigmentorum respersa pulueribus in conuentu bibere. Nunquid & hoc dicemus fieri propter infirmitatem stomachi? Ego vero ad nihil aliud valere video, nisi vel vt amplius bibatur, vel delectabilius. Sed cum venæ fuerint vino ingurgitatæ tota in capite palpitantes, sic surgenti a mensa quid aliud libet nisi dormire? Si autem ad vigilias indigestum surgere cogis, non cantum, sed planctum potius extorquebis. Cum vero ad lectum deuenero requisitus incommodum plango, non crapulæ peccatum, sed quòd manducare non queo.

Contra illos qui contra regulam comedunt carnes. Cap. XCIII.

Ridiculum vero est. Si tamen verum est, quod relatum mihi a pluribus reticendum esse non arbitror. Aiunt enim incolumes ac validos iuuenes conuentum solere deserere, in domo se infirmorum, qui infirmi non sunt collocare, carnium esu, qui vix ægrotis duntaxat, & omnimode debilibus ex regulæ districtione pro virium reparatione conceditur, nõ quidem corporis infirmantis ruinas reficere pro incommodo, sed carnis luxuriantis curam perficere in desiderio. Rogo, quæ est hæc securitas inter frendentium vndique hostium fulgurantes hastas, & circumuolantia spicula tãquam finito bello, & triumphato aduersario proijcere arma, & aut prãdijs incumbere, vel incubare longioribus, aut nudũ molli volutari in lectulo. Quid igitur hoc ignauiæ o boni milites, socijs in sanguine, & cæde versantibus, vos aut cibos diligitis delicatos, aut somnos capitis matutinos deliquatos. Alijs inquam die ac nocte cura peruigili festinantibus redimere tempus, quoniã dies mali sunt, vos econtrario, & longas noctes dormiendo consumitis, & dies fabulando ducitis ociosos. Delicata nimis medicina est, prius alligari, quàm vulnerari, emplastrumque adhibere, vbi censura nõ est. Ad discernendum deinde inter sanos, & male habentes baculos in manib. gestare iubentur ægrotantes plane necessario, vt quem scilicet pallor in vultu maciesque non indicat, baculus sustentans mentiatur inualitudinem. Ridendas an lugendas dixerim huiusmodi ineptias. Sic Macharius vixit? sic Basilius docuit? sic Antonius instituit? sic patres in Aegypto conuersati sunt? sic denique sancti, Odo, Maiolus, Odilo, Hugo, quos se vtique sui ordinis principes, & præceptores habere gloriantur, aut tenuesunt aut teneri censuerunt. Sed hi omnes si sancti, immo quia sancti fuerunt, a sancto Apostolo nõ dessenserunt, qui nimirum ita loquitur. Habentes inquit victum, & vestitum, his contenti simus Nobis autem est pro victu satietas, nec vestitum appetitus, sed ornatum.

De curioso ac precioso vestitu Monachorum. Cap. XCIIII.

Quæritur tantum ad induendum, non quod vtilius, sed quod subtilius inuenitur. Non quod repellat frigus: sed quod superbire compellat. Non denique iuxta regulam quod vilius comparari potest, sed quod venustius immo vanius ostentari. Heu me miserum qualemcunque Monachum, cur adhuc viuo, nostrum videre ad id deuenisse ordinẽ. Ordinem, sed qui primus fuit in ecclesia, immo a quo cæpit Ecclesia, quo etiam in terra nullus similior angelicis ordinibus, nullus vicinior ei, quæ est in cœlis Hierusalem mater nostra, siue ob decorem castitatis, siue propter charitatis ardorem. Cuius Apostoli institutores, cuius hi quos Paulus tam sæpe sanctos appellat inchoatores extiterunt. Diuidebatur enim, vt scriptum est singulis prout cuiq; opus erat, non ꝙ quisque pueriliter gestare poterat. Sane vbi tantum, quod opus erat accipiebatur, ibi procul dubio nihil ociosum admittebatur, quanto magis nihil superbum. Putas ne Galabrunum, vel Isembrunum cuiquam quærebatur ad induendum, cuiquam mula ducentorum solidorum parabatur ad equitandum. Non illic arbitror valde curatum esse de precio, de colore, de cultu vestimentorum, vbi tam indefessa erat concordia morum, animorum cohærẽtia, profectusq; virtutum. Multitudinis inquit credentium erat cor vnum, & aĩa vna. Vbi nunc illud vnanimitatis exercitium. Fusi sumus exterius, & de regno Dei, qd intra nos est relictis veris, & perhennibus bonis. Foris quærimus vanam consolationem de vanitatibus, & insanijs falsis, ac iam religionis antiquæ non solum virtutem amisimus, sed nec speciẽ retinemus. Ecce. n. ipse habitus nr̃, qui humilitatis esse solebat insigne a Monachis nr̃i tpis in signum restatur superbiæ. Miles aũt, & Monachus ex eodem panno partiuntur, sibi cucullam, & clamidem, quiuis de sæculo quantumlibet honoratus, ẽt nr̃a non horrebit indumenta, si sua sibi modo præparata fuerint, & aptata. Cæterum inquis in habitu non est religio, sed in corde. Bene. At tu, qñ cucullam empturus es lustras vrbes, fora circumis, percurris nundinas, domos scrutaris negociatorum, cunctam euertis singulorum suppellectilem, ingentes explicas, cumulos pannorum attrectas digitis, admoues oculos, Solis opponis radijs, quicquid crossum, quicquid pallidum occurrerit respuis. Si quid autem sui nitore ac puritate placuerit, illud mox quantolibet precio satagis retinere. Rogo ergo te, ex corde facis an simpliciter cum denique contra regulã, non quod vilius occurrerit, sed studiosissime quæris, quod quia rarius inuenitur, ideo preciosius emitur. Ignorans facis hoc an ex industria? Ex cordis thesauro, sine dubio procedit, quicquid foris apparet vitiorum. Vanum cor vanitatis totam ingerit corpori, & exterior superfluitas interioris vanitatis indicium est. Mollia indumẽta animi molliciẽ indicant. Non. n. tãto curaret corporis cultus, nisi prius neglecta fuisset mens inculta virtutib.

De superfluis Abbatum expensis, & pompis. Cap. XCV.

Miror autem, cum regula dicat, ad magistrum respicere, quicquid a discipulis delinquitur. & Dñs per Prophetã, sanguinem in peccato morientium de manibus Prælatorũ requirendum esse minetur, qũo Abbates nr̃i talia fieri patiantur, nisi forte, quia si audeam dicere, nemo fidenter id reprehendit, in quo se esse reprehensibilem confidit. Siquidem humanitatis est, omnium in quo sibi quisque indulget, alijs non vehemẽter irasci, dicam dicam, præsumptuosus dicar, sed verum dicã. Qũo lux mundi obtenebrata est. Qũo sal terræ infatuatum est? Quorum nobis vita, via vitæ debuit esse, dum exemplũ in suis actib. ostendunt superbiæ, cæci facti sunt duces cæcorum. Qd. n. vt cætera taceã, specimen humilitatis, & cum pompa tanta, & equitatu incedere tantis hoĩum crinitorum stipari obsequijs, quatenus duobus Episcopis vnius Abbatis sufficiat multitudo, mentior, si non vidi Abbatem. 40. Equos, & eo amplius in suo comitatu ducere. Dicas si videas transeuntes nõ Patres esse monasteriorum, sed dños castellorum, non rectores aĩarum, sed Principes prouinciarum. Tum deniq; gestari iubentur mappulæ, ciphi, bacini, candelabra, & manticæ, suffarcinatæ, non stramentis, sed ornamentis lectorum. Deniq; vix quatuor leugis, a sua quispiam domo recedit, nisi cum tota suppellectili tanquam, vel ad exercitum, sit iturus, vel transiturus per desertum, vbi non valeant inueniri necessaria. An non posset eodem vasculo, & aqua manibus iungi, & vinum bibi. An non posset ardens lucere lucerna, nisi in tuo, quod portas candelabro, & hoc aureo, vel argenteo. An non posset dormiri, nisi super varium stratum, aut sub siluestri coopertorio. An non vnus aliquis minister posset, & iumentum ligare, & ad mensam seruire, & lectulum præparare. Nunc ergo tantæ multitudini seruorum, & iumentorum cur vel ad solatium mali nobiscum necessaria non ferimus, quatenus hospites non grauemus, sed hęc parua sunt. Veniam ad maiora, sed ideo visa minora, quia vsitatiora.

De superfluis picturis, & ornatu parietum. Cap. XCVI.

Admitto oratoriorum immensas altitudines, immoderatas longitudines, supervacuas latitudines, sumptuosas depolitiones, curiosas depictiones. Quæ dum in se orantium retorquent aspectum impediũt, & affectum, & mihi quodammodo repræsentant antiquum Iudæorum ritum. Sed esto fiant hæc ad honorem Dei. Illud autem interrogo, Monachus Monachos, quod in gentilibus gentilis arguebat. Dicite, ait ille, Pontifices in sancto, quid facit aurum. Ego autem dico. Dicite pauperes. Non enim attendo versum, sed sensum. Dicite inquam pauperes, si tamen pauperes, in sancto, quid faciat aurum. Et quidem alia est causa Episcoporum, alia Monachorum. Scimus nãque quòd illi sapientibus, & insipientibus debitores cum sint, carnalis populi deuotionem, quia spiritualibus nõ possunt corporalibus excitant ornamentis. Nos vero qui iam de populo exiuimus, qui mundi quæq; preciosa pro Christo reliquimus, qui omnia pulchre lucentia, canore mulcentia, suaue olentia, dulce sapientia,

sapientia, tactu placentia, cuncta denique oblectamenta corporea arbitrati sumus, vt stercora, vt Christum lucrifaciamus. Quorum quæso deuotionẽ in his exercitare intendimus, quem inquam ex his fructum requirimus? Stultorum admirationem, an supplicum oblationem? An quoniam commixti sumus inter gentes, forte didicimus opera eorum, & seruimus sculptilibus eorum? Et vt aperte loquar. An hoc tantum facit auaritia, quæ est idolorum seruitus, & non requirimus fructum, sed datum. Tali quadam arte spargitur æs, vt multiplicetur, expenditur, vt augeatur, & effusio copiam parit: ipso quippe vsu sumptuosarum, sed & mirandarum vanitatum accenduntur homines magis ad offerendum, quàm ad orandum. Sic opes opib. hauriuntur, sic pecunia pecuniam trahit, quia nescio quo pacto, vbi amplius diuitiarum cernitur, ibi offertur libentius, auro textis reliquijs signantur oculi, & oculi aperiuntur, ostenditur pulcherrima forma sancti, vel sanctę alicuius, & eo creditur sanctior, quo coloratior. Currunt homines ad osculandum, inuitantur ad donandum, & magis mirantur pulchra, quàm venerantur sacra. Ponuntur deinde in Ecclesia gemmatæ non coronæ, sed rotæ lapidibus circumseptæ. Cernimus, & pro candelabris arbores quasdam erectas multo æris pondere, miro artificis opere fabricatas. Quid putas in omnibus his quæritur, pœnitentium compunctio, an intuentium admiratio. O vanitas vanitatum. Fulget Ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget. Suos lapides induit auro, & suos filios nudos deserit. De sumptibus egenorum seruitur oculis diuitum. Inueniunt curiosi, quo delectentur, & non inueniunt miseri pauperes Christi, quo sustententur.

Adhuc de picturis pauimentorum, & claustrorum. Cap. XCVII.

AT quid saltem sanctorum imagines non venerentur, quibus vtique hoc ipsum, quod pedibus conculcatur nitet pauimentum, sæpe spuitur in os Angeli, sæpe alicuius sanctorum facies calcibus tunditur transeuntium. Et si non sacris imaginibus cur, vel non parcitur pulchris coloribus? Cur decoras, quod mox fœdandum est? Cur depingis, quod necesse est conculcari? nisi forte, & hic aduersus memoratum Poetæ iam versiculum versus propheticus ille respondeatur. Domine dilexi decorem domus tuæ, &c. Assentio, patiamur hæc fieri, & in Ecclesia, quia & si noxia sunt vanis, & auaris, non tamen simplicibus & deuotis. Cæterum in claustris coram legentibus fratrib. quid facit illa ridicula monstruositas, mira deformis formositas ac formosa deformitas, quid immundæ simiæ, quid fieri Leones, quid monstruosi Centauri, quid Semihomines, quid maculosæ Tigrides, quid milites pugnantes, quid venatores tubicinantes? videas sub vno capite multa corpora, & super vno corpore multa capita. Cernitur hinc inde in quadrupede cauda serpentis, illinc in pisce caput quadrupedis. Ibi bestia pręfert equum capram trahens retro dimidiam, hinc cornutum animal equum gestat posterius. Tam multa denique tamque mira diuersarum formarum apparet, vbique varietas, vt magis libeat legere in marmoribus, quàm in codicibus, totamque diem occupare singula ista mirando, quàm in lege Dei meditando. Pro Deo si non pudet ineptiarum cur non piget expensarum.

De fine sermonis, & exhortatione vtriusque partis. Cap. XCVIII.

MVlta quidem & alia suggerebat addenda longa materia, sed vtiliora sunt pauca in pace, quàm multa cũ scandalo. Enimuero vitia carpens, scio me offendere vitiosos, pôt tamen fieri volente Deo aliquibus, quos me timeo exasperasse potius placiturum esse, si desinant esse vitiosi, si videlicet districtiores desinant esse detractores, & remissiores amputent superfluitates, sic quisq; bonũ teneat, qđ tenet vt alius aliũ tenentem non iudicet. Si quis bonus est, non inuideat meliorib. qui sibi vr̃ agere melius, bonum non spernat alterius. Si qui ẽt districtius viuere pñt, eos qui non pñt, nec aspernẽtur nec æmulentur, qui aũt non pñt, eos qui pñt, sic mirentur, vt temere eos non imitentur. Sicut.n. non licet, his qui maius forte aliquid vouerunt, ad id qđ minus est descendere, vt ne apostatẽtur, sic nõ oĩbus expedit de bonis minorib. ad maiora trãsire ne pcipitent. Scio, quippe nonnullos de alijs congregationib. & institutionibus ad ordinem nr̃m peruolasse, pulsasse, intrasse. Qui hoc quidem agendo, & sua scandala reliquerunt, & nobis nihilominus attulerunt, dum quantum illos sua temeraria discessione, tm̃ nos turbarunt sua misera conuersatione. Et qm̃ superbe spreuerunt, qđ tenebãt, & temere præsumpserunt, qđ non valebant, digno Deus exitu eorũ tandẽ patefecit ignauiam. Quia & impudẽter deseruerũt qđ arripuerant, & turpiter redierũt ad id qđ leuiter deseruerãt. Cum.n. claustra nr̃a sui potius ordinis impatiẽtia, q̃ desiderio nr̃i expetierint, ostẽdunt, qđ sunt, dum a vobis ad nos, a nobis ad vos instabili leuitate peruolantes, & nobis, & vobis, & oĩbus bonis scandalum faciunt. Quamquam ergo nonnullos eorum nouerimus, qui fortiter Deo auctore cęperũt, & ipso protectore fortius perseuerant, securius est tñ, vt perseueremus in bono qđ cępimus, quam qđ incipiamus, vbi non perseueremus. De hoc aũt pariter oẽs studeamus, qđ sm̃ Apl̃i consiliũ oĩa opera nr̃a in charitate fiant. Hæc est.n. nr̃a de nr̃o, & de vr̃o ordine sententia. Quæ in vestris laudabilia sunt laudo, & prædico, & siqua repræhensibilia sunt, vt emendentur vobis, & alijs amicis meis suadere soleo. Hæc non est detractio, sed attractio, quod vt nobis a vobis semper fiat omnino precor.

Exhortatio Carthusiensium ad patientiam, & humilitatem. Cap. XCIX.

IDem ad Carthusienses fratribus de monte Dei orientale lumen, & antiquum illum in Ægypto religionis feruorem vestra sufficientia, & altissima paupertas iam multorum confundit cupiditatem. Qui cum manifestum lumen veritatis obnubilare nequeunt, de solo nouitatis nomine cauillantur. Vetere ipsi, & in ueteri mente noua nescientes meditari, vtres veteres non capientes nouum vinum, qđ si eis infunderetur irrumperentur. Sileant ergo, qui in tenebris de luce iudicantes vos arguunt nouitatis, ex abundantia male voluntatis ipsi potius arguendi, ueritatis, & vanitatis. Sed qm̃, & laudatores, & detractores semper estis habituri, sicut, & Dñs laudatores pręterite, & qđ bonum in uobis amant, hoc in eis amate, detractores dissimulate, & pro eis orate, & obliti, quæ retro sunt prætergressis scandalis, quæ iuxta iter vobis à dextris, & à sinistris posita sunt in anteriora vos extendite. Non est vestrum circa cõia pręcepta languere, nec attendere solum quid præcipiat Deus, sed quid velit, probantes, quæ sit voluntas bona, beneplacens, & pfecta. Aliorum.n. est Deo seruire, vestrum aut adhærere. Aliorum etiam est Deum credere, amare, & reuereri, uestrum intelligere, sapere, frui. Absit tamen à conscientiæ vestræ æstimatione, & ab ore vestro omnis altitudo: qm̃ altum sapere mors est. Caue serue Dei ne quos imitari non uis, damnare uidearis. Qui enim perfecte examinando semetipsum intelligit, suo peccato nullius peccatum par esse existimat, qđ nemo sicut suum intelligi. Nolo ergo, vt vsquam arbitreris Solem cõem lucere nisi in cella tua, vsquam operari gratiam Dei nisi in conscientia tua. An solitariorum Deus tantum, immo & omnium. Miseretur enim omnium Deus, & nihil odit eorum, quæ fecit. Malo te cogitare ubique serenum esse, nisi apud te, & peius de te, quam de aliquo æstimare.

Exhortatio eorundem ad pietatem, & solitudinis amorem. Cap. C.

EXercere autem teipsum ad pietatem, &c. quam qui non habet in uano accepit animam suam, i. frustra uiuit, uel omnino non uiuit, dum uiuit ea uita propter quam, ut in ea uiueret accepit animam suam. Pietas.n. hæc est, iugis Dei memoria, continua actionis intentio ad eius intelligentiam, & indefessa affectio in eius amorem, ut nulla Dei seruum vnquã inueniat, non dico dies, sed hora nisi, uel in exercitij labore, ac etiam proficiendi studio, vel in experiendi dulcedine, ac fruendi gaudio. Hanc qui non habet in conscientia, non exhibet in uita, non exercet in cella, non solitarius, sed solus dicendus est, nec cella ei cella, sed reclusio, & carcer. Vere enim solus est cũ quo Deus non est. Vere reclusus est, qui in Deo liber non est. Cella uerò nunquam debet esse reclusio necessitatis, sed domicilium pacis, hostium clausum, non latebræ, sed secretum. Cum quo enim Deus est nunquam minus est solus, quam cum solus est, tunc enim libere fruitur gaudio suo, tunc ipse suus est, ad fruendum.s. Deo in se, & se in Deo. Tunc in luce ueritatis ultro sibi patet pura conscientia, libereque se infundit affectata de Deo memoria, & uel illuminatur intellectus, & bono suo fruitur affectus, uel libere seipsum de fletu humanæ fragilitatis defectus. Propter hoc secundum propositũ uestri formam habitantes in cœlis potiusquam in cellis, excluso à vobis toto sæculo, totos uos inclusistis cum Deo. Cella siquidem, & cœli habitatio cognatæ sunt, & à celando vtrumque nomẽ habere uidetur, sanctique Angeli æque in utroque delectantur. Cũ enim in cella cœlestia, idest vacare, & frui Deo iugiter actitantur, cœlum cellæ, & sacramenti similitudine, & pietatis affectu, ac etiam similis operis affectu proximum efficitur. Nec etiam oranti spiritui, uel à corpore exeunti, à cella in cœlum longa uia, uel difficilis inuenitur. A cella enim in cœlum frequenter ascenditur, vix aut nunquam a cella in infernum descenditur, nisi sicut dicit Psalmista. Descendant in infernũ uiuentes, ne descendant morientes. Hoc enim modo cellarum incolæ illuc sæpe descendunt. Nam sicut assidue contemplando cœlestia gaudia reuisere amant, vt hæc ardentius appetant, sic & inferni dolores, vt horreant, & refugiant. Et hoc est, quod inimicis suis imprecantur orantes, vt descendant in infernum viuentes,

uentes, moriens autem vix aut nunquam aliquis in infernum a cella descendit, quia vix vnquam aliquis nisi cœlo prædestinatus vsque ad mortem in ea persistit. Filium enim gratiæ fructum ventris sui, cella fouet ac nutrit, amplectitur, & ad perfectionem plenam perducens, Dei colloquio dignum efficit. Alienum autem, vel suppositum abdicat a se citius, & proijcit. Proijcit inquam quasi abortiuum, euomit tanquam inutilem ac noxium cibum. Nec diu talem pati potest in visceribus suis officina pietatis, venitque ei pes superbiæ, & mouet eum manus peccatoris, & expulsus fugit, sicut Chain a facie domini miser, & tremebundus expositus vitijs, & Dæmonibus, vel si aliquandiu durauerit in ea, non virtutis constantia, sed pertinaci miseria. Sic ei cella est, quasi carcer, aut sicut viuenti sepultura.

De triplici gradu quo peruenitur ad perfectionem. Cap. CI.

SIcut ergo dicit Propheta. Si conuerteris conuertere, idest, perfectę conuersionis culmen apprehende. Nulli enim in eodem statu diu esse conceditur. Sermo enim Dei semper aut proficiendum est aut deficiendum. Aut sursum nititur, aut in inferiora vrgetur. Ab omnibus autem nobis perfectio licet, non vniformis exigitur. Si ergo incipis, incipe perfecte, & si iam aliquid perfectionis attigisti, teipsum in temetipso metire, & dic cum Apostolo. Non quod iam apprehenderim aut perfectus sim sequor an, &c. Et addidit. Quotquot ergo perfecti sumus hoc sapiamus. In quo aperte declarat, quia perfecta eorum quæ retro sunt obliuio, & perfecta in anteriora extensio, ipsa est hominis ĩ hac vita perfectio. Et huius perfectionis profectio ibi erit, vbi perfecta erit brauij supernæ vocationis apprehẽsio. Hoc autem modo, sicut stella, a stella, differt in claritate, sic cella, a cella, in conuersatione incipientium scilicet, & perficientium, ac perfectorum. Cum quo autem est Deus nunquam minus est solus, quàm cum solus est. Sunt enim quidam animales, qui per se nec ratione aguntur, nec affectu trahuntur, & tamen vel auctoritate permoti, vel doctrina commoti, vel exẽplo prouocati, approbant bonum vbi inueniunt, & quasi cæci, sed ad manum tracti sequuntur. Sunt alij rationales, qui per rationis iudicium, & naturalis scientiæ discretionem habent, & cognitionem boni, & appetitum, sed nondum habent effectum. Sunt alij spirituales idest perfecti, qui spiritu Dei aguntur, & sapientiæ affectu trahuntur ad bonum, &c. Primus enim status circa corpus se habet, secundus aut circa animum se exercet. Tertius vero nisi in Deo requiem non habet. Horum singuli, sicut habent certam proficiendi rationem, sic & certam in genere suo perfectionis suæ mensuram. Initium enim boni in conuersatione animali perfecta obedientia est: profectus, subigere corpus suum, & in seruitutem redigere: perfectio vero vsus boni consuetudinem in delectationem vertisse. Initium autem rationalis est intelligere, quæ in doctrina fidei apponuntur, profectus talia præparare, qualia apponuntur, perfectio cum in affectum mentis, transit iudicium rationis. Perfectio vero rationalis est initium spiritualis, profectus eius reuelata facie gloriam Dei speculari. perfectio autem in eandem imaginem transformari, a claritate scilicet in claritatem tanquam a Domini spiritu.

De primo gradu, qui est simplicitas nouitiorum. Cap. CII.

VT ergo primum gradũ prosequamur a principio, animalitas est vitæ motus sensibus corporis seruiẽs, cum scientia, quasi extra se per sensus circa dilectorum delectationes corporum affecta, eorum fruitione pascit. vel nutrit sensualitatem suam, seu cum intra se regrediens, & corpora quib. forti glutino amoris, & consuetudinis adhæsit, in locum incorporeæ naturæ secum ferre non præualens, eorum illuc secum imagines contrahit, & amicabiliter ibi cum eis conuersatur. Quibus assuefacta tum ad cogitanda spiritualia, vel diuina se erigit nil aliud æstimare, vel cogitare potest nisi quale extra sentit, vel intus contraxit. Hæc auersa a Deo stultitia fit, cum nimis intra semetipsam remissa fuerit, & tam bruta, vt etiam vel regi non possit. Cum autem extra se per superbiam arrepta fuerit fit prudentia carnis, & ipsa sibi sapientia esse videtur, cum stultitia sit. Porro ad Deum conuersa fit sancta simplicitas idest, eadem semper circa idem voluntas scilicet ad Deum perfecte conuersa, vnã petens a Domino, hanc requirens, non ambiens multiplicari in sæculo. Vel simplicitas est in conuersatione vera humilitas scilicet conscientiam virtutis magis, quàm famam amplectens, dum non refugit vir simplex in hoc sæculo videri stultus, vt sit sapiens in Deo, vel simplicitas sola est ad Deũ voluntas scilicet nondum illuminata vt sit charitas, nondum ratione formata, vt sit amoris iocunditas. Habens ergo in seipsa simplicitas initium aliquod creaturæ Dei, volũtatem scilicet bonam, quasi futuri boni hominis informem materiam, in primordio suæ conuersionis offert eam auctori suo formandam in sensu, & spiritu humili, iam timore Dei incipiente omnem virtutũ plenitudinem operari, dum per iustitiam defert maiori, per prudentiam non credit se sibi, per temperantiam refugit discernere, per Fortitudinem totum se subdit obedientiæ, non discernendæ, sed adimplendæ. Perfecta igitur obedientia maximè in incipiente est indiscreta, hoc est non discernere, quid vel quare præcipiatur, sed ad hoc tantum niti, vt fideliter, & humiliter fiat, quod a maiori præcipitur. Lignum enim scientiæ boni, & mali in Paradiso, idest in conuersatione religionis censura est discretionis, penes patrem spiritualem, qui iudicat omnia, & ipse a nemine iudicatur ipsius est discernere aliorũ obedire. Animalem discretum, nouicium prudentem, incipientem, sapientẽ, in cella consistere diu posse impossibile est, fiat stultus, vt sit sapiens, & hæc eius sit omnis discretio, hæc eius omnis sapientia, vt ei in hac parte nulla sit. Si callet ingenio, si viget arte, si præeminet intellectu, instrumenta sunt hæc tam vitiorum quàm virtutum. Ingenium corpus adaptet, ars naturam informet, intellectus non elatum faciat animum, sed docilem.

De instructione nouitiorum. Cap. CIII.

DOcendus autem est nouicius, sic habere corpus suũ sicut ægrum commendatum, cui etiam multa volenti inutilia sunt neganda, vtilia vero etiam nolenti ingerenda, sic de Deo agere, quasi non de suo, sed eius a quo precio magno empti sumus, vt glorificemus, & portemus eum in corpore nostro. Durius quidem tractandum est ne insolescat, sic tamen vt seruire sufficiat, quoniam ad seruiendum spiritui datum est, nec sic habendum est tanquam propter illud viuamus, sed tanquam sine quo viuere non possumus. Fœdus enim quod habemus cum corpore, non quandocunque volumus possumus abrumpere, sed legitimam eius resolutionem patienter expectare nos oportet, & interim, quæ legitimi sunt fœderis obseruare. Sic ergo nobis cum eo est conueniendum, quasi non diu nobis cum eo sit commorandum, sicque vt si aliter euenerit nõ vrgeamur ad exeundum. Præmuniendus est, etiam assidue contra tẽtationes acrius in solitarium nouicium desæuientes. Nam hominem Deo seruientem gratis non cessant sollicitare vitia, mercede oblatæ delectationis, Diabolo suggerente carne concupiscente, sæculo concupiscenda ingerente. Sed illæ tentationes facile vincuntur, & facile illis a ratione occurritur, quæ vel suspectæ sunt, vel prima facie male innotescunt. Quæ vero sub specie boni se ingerunt, & difficilius discernuntur, & periculosius admittuntur. Omnium autem, & tentationum, & malarum cogitationum, & inutilium sentina est iners ocium. Nunquam igitur ociosus sit Dei seruus, quamuis ad Deum, sit feriatus. Ociosum non est vacare Deo, immo negocium negociorum hoc est, quod quicunque in cella non agit fideliter, & feruenter, quicquid agat, quod propter ipsum non agit ociatur, vbi pro vitando ocio ociosa sectari ridiculum est. Ociosum autem est, quod nullã habet vtilitatem, vel vtilitatis intentionem. Nec hoc tantum est agẽdum, vt cum aliqua delectatione, vel sine grandi nausea ocij dies transigatur, sed vt etiam de peracta dieta semper ad profectum mentis aliquid in conscientiæ thesaurum congregatur.

De bonis occupationibus fratrum. Cap. CIIII.

QVæris quid agas, in quo te occupes. Primũ quidem extra quotidianum orationum sacrificium, vel lectionis studium, quotidianæ conscientiæ discussioni, emendationi, compositioni, pars sua diei neganda non est. Deinde operandum est aliquid manibus, quod iniungitur, non tam quod animum delectando ad horam detineat, quàm quod spiritualibus studijs dilectionem confirmet, & nutriat, in quo remittatur ad horam animus non relaxetur, vnde se facile animus mox, vt sibi ad seipsum redeundum visum fuerit expediat absq; cõtrouersia inhærentis voluntatis, absq; contagio contractę delectationis, vel ẽt memoriæ imaginantis. Nemo siquidem ad cõscientiam redire amat, post actionem, qui ad agẽdum ab ea nõ proficiscitur, & qui redit ad conscientiam, si nondum vicit concupiscentiam suam, inuenit ibi de ipsa concupiscentia, vel suaues delectationes, vel graues corrosiones, & inde multiplicat cogitationes. Qui vero iam eam vicit, quandiu tamẽ veri boni maior concupiscentia, vel delectatio mẽtem eius non obtinuerit, cum exosa quadam voluptate gestorum, visorum, auditorũ, patitur imaginationes. Vnde vtrobiq; lumbi implentur illusionib. delectationum, & ad cogitandum spiritualia, vel diuina, lumen oculorum non est secum, cum & qui pugnat contra concupiscentias, vbi molestias patitur, quas nondum perfecte vincere præualet affectiones, & qui iam ad libertatem aspirat, excutere a se non põt imaginationes noxias, vel occupationes, vel ociosas, quæ exinde ẽt tpe psalmodiæ, & orationis cæterorumq; exercitiorum spiritualium in corde serui Dei, passim oriuntur, & cogitationes, fitq; miserabilis aĩæ diuisio spiritu, & mẽte volun-

tatem

tatem cordis,& intentionem,corporisq; promptum obsequiũ sibi defendente,aiali vero improbitati affectum sibi præripiente,& intellectum,mente sine fructu remanente.Hinc, & infirmioribus annis vitia passim curiositatis ebulliũt.Hinc inordinatas,& inimicas proposito delectationes quærunt,& in communium constitutionum via regia fortiua propriæ voluntatis diuerticula.Hic solitorum fastidium,præsumptio nouitatũ,quæ pruritum quidem ac tedium ægri animi quasi confricando videntur ad horam lenire,sed calefaciunt amplius,& accendunt. Hinc quotidie fiunt occupationes nouę,lectiones diuersæ,nõ ad ędificandum animum,sed ad fallendum tardanti diei tędiũ, vt cum damnauerit solitarius omnia vetera ac solita,& defecerint noua,non restet nisi odium cellæ,& fuga matura,propter quod pia simplicitas,& in professione religionis nouus homo, qui non habet,vel rationem docentem,vel affectum trahentẽ, vel discretionem moderantem,in qua,dum nititur in semetipsum tanquam a figulo lutum, lege quadam mandatorum quasi manibus alienis faciendus,& formandus in omni patientia, & in rota volubili obedientiæ,& in igne probationis suæ plasmatoris sui voluntati,& arbitrio sub dendus habilitatur.

De exercitijs eorum. Cap. CV.

Porro sicut viro datum est adiutorium sibi simile ex ipsius hominis substantia,sic etiam in adiutorium spiritualis studij necessaria sunt corporis exercitia, non tamen in hoc semper conuenire videntur omnia,sed ea quæ cum spiritualibus propriorem similitudinem habere videntur,sicut ad ædificationem spiritualem meditari quod scribatur,vel scribere qđ legatur.Exteriora enim exercitia,& opera sicut sensus distrahunt, sic etiam sæpe spiritum exhauriunt, nisi cum grauiori opere rurali fit magna contritio corporis vsq; ad contritionẽ, & humiliationem cordis,& fatigationis suæ præssura vehemẽtioris exprimunt affectum deuotionis.Quod & in labore ieiuniorum & vigiliarum & huiusmodi fieri manifestum est. Serius tamen animus ad omnem laborem se comparat. nec in eo dissoluitur,sed per eum magis in seipsum colligitur,semper habens præ oculis non tam,quod agit,quàm quod agendo intendit. Coguntur enim in vnum sensus a disciplina bonæ voluntatis,nec eis lasciuire vacat a pondere laboris,& subacti,& humilitati in obsequium spiritus docentur ei conformari, & in participatione laboris,& expectatione laboris, & expectatione consolationis.Ex inordinata enim natura per peccatum ad Deum fuerit conuersa, recuperat cito pio modo timoris, & amoris,quem habet ad Deum quæcunq; perdidit auersa, & vbi cæpit spiritus reformari ad imaginem conditoris sui mox reflorescens,caro ex voluntate sua incipit conformari reformato spiritui, nam & contra sensum suum incipit eam delectare quicquid delectat spiritũ,insuper, & multiplici defectu suo ex pęna peccati multipliciter sitiens ad Deum, nonnunquam ẽt contendit præcedere rectorem suum.Delectationes enim nõ perdimus,sed ipsas mutamus.Facillimum quippe,& delectabile esset adiuncto amoris Dei condimento, secundum naturam viuere si nos insania nostra permitteret.Quia sanata statim naturalibus arridet natura.Eodem modo, & de labore, rusticus duros habet neruos,fortes lacertos exercitatio.n.hoc fecit sine eum corpere mollescit. Voluntas facit vsum, vsus exercitium, exercitium vires in oĩ labore subministrat. Audiat hoc aĩalis homo,qui iam cępit corpus suum subdere spiritui,& adaptare semetipsum ad ea,quæ sunt Dei,ad exuendam carnis suę dominantem consuetudinem se accingat, consuetudinem contra consuetudinem,& affectum sibi formans contra affectum donec plenam accipere mereatur delectationem contra delectationem,vt tantum delectet eum membris sui corporis seruire iustitiæ, quantum prius immunditiæ, hæc est enim perfectio hominis animalis in suo statu,vel nouitij incipientis.

De Stabilitate in cella. Cap. CVI.

Omnium vero bonorum officina cella est,& stabilis perseuerantia in ea.In ea enim cuicunq; cum paupertate sua bene conuenit diues est,& quicũq; bonam voluntatem habuerit secum,habet quicquid ei ad bene viuendum opus est,quam tis bonæ voluntati non semper credi expedit,sed frenanda est & regenda maxime in incipiente.Regat sanctæ obedientiæ regula bonam voluntatem, illa vero corpus, doceat illud posse cõsistere in loco,cellã pati, secũq; morari.Quod in proficiente bonæ compositionis initium est,& certũ bonæ spei argumẽtũ,impossibile est.n.hoĩem fideliter figere in vno aĩum suum, qui non prius alicui loco perseueranter affixerit corpus suum. Nã qui ægritudinẽ aĩ migrando de loco ad locũ effugere nititur,sic est sicut,qui fugit vmbram corporis sui,seipsum fugit, seipsum circumfert,locum mutat,& non aĩum eundem vbiq; se inuenit,nisi,q; deteriorẽ facit ipsa mobilitas,sicut lædere solet ægrũ, qui in circumferendo concutitur, sed remedia crebro mutata nocent,naturã turbant,ægrũ disterminant.Nã, & qui a quo tendit si vnã,& rectã tenuerit viã cito peruenit quo tendit,& itineris,& laboris facit finem. Si vero multas aggreditur vias,errat,nec laboris aliqñ finẽ facit, quia error non habet finem.Si ergo ad sanitatẽ festinas, vide vt nil, vel modicũ de temetipso agere præsumas medico.s.incõsulto,a quo si operã medicãtis expectas, necesse est,vlcus tuũ spei detegere non erubescas.Erubesce ergo,sed tñ reuela totũ,nec abscõdas.Sunt .n.qui confitendo sicut fabulã enarrant peccatorũ suorum historiam,ægritudines aĩæ suę sine confusione dinumerant,& pęnẽ sine pęnitentia,& sine affectu doloris,qui vero non dolet, quanto sanitati propinquior videtur,tanto ab ea fit remotior.

Quod habitans in cella trina gaudet custodia.

Cap. CVII.

Nec vero tibi horrori sit tua solitudo, & vt totus in cella habites tres tibi deputati sunt custodes Deus.s. cõsciẽtia,& spiritualis pater,Deo debes pietatem, cui totũ te impendas. Conscientiæ tuæ honorẽ corã qua peccare erubescas, patri spirituali obedientiã charitatis, ad quẽ oĩbus recurras.Insuper,vt gratũ me habeas,addã tibi,& quartum,& q̃ diu paruulus es,& donec plenius addiscas diuinã cogitare præsentiã. Pedagogũ tibi procurabo.Elige tibi tu ipse cõsilio meo hoĩem cuius vitæ exemplar sic cordi tuo insederit,reuerentia inhæserit,vt quotiens eius recordatus fueris ad reuerentiã cogitati assurgas,& teipsum ordines,& componas,qui cogitatus ac si præsens sit, in affectu charitatis emendet in te oĩa emendanda,& nullũ tñ patiatur damnũ secreti sui solitudo tua. Hic præsens assit qñcunq; volueris, occurrat sæpe, & cũ volueris increpationes eius describet tibi, cogitata sancta eius seueritas,consolationes pietas,& exemplum sanctæ vitæ sinceritas. Nã oẽs ẽt cogitationes tuas cũ ab eo videri cogitabis,ac si videat,ac si arguat,emendare cogeris.Sic ẽm præceptũ Apl̃i sollicite temetipsum custodi, & vt temetipsum spe aspicias ab oĩbus oculos auerte.Egregium instrumentum corporis oculus,si sicut cętera sic ẽt videre posset seipsum.Quod cũ interiori oculo sit concessum,si ad exterioris exemplum seipsum negligens vacat circa aliena, ẽt cum multum vult non sufficit redire ad seipsum.Tibi ergo vaca multa tu ipse tibi sollicitudinis es materia.Exclude ẽt ab oculis exterioribus,quod consueuisti videre,ab interioribus,quod amare,quia nil tam facile recrudescit q̃ amor,maxime in tenerioribus,& recentioribus animis.

De cella interiori, & exteriori. Cap. CVIII.

Audi etiam nonnunquã sapere,& æmulari charismata meliora,& tuipse tibi esto ædificationis parabola.Alia cella tua exterior,alia interior. Exterior est domus in qua habitat aĩa tua cum corpore tuo. Interior est conscientia tua, quam inhabitare debet oĩum interiorum tuorum Deus cũ spũ tuo.Hostiũ clausuræ exterioris signũ est hostij circunstantiæ interioris, vt sicut sensus corporis per exteriorem clausuram foris vagari nõ permittuntur,sic ẽt interiores sensus ad suum semper interius cohibeantur. Dilige ergo interiorẽ cellã tuã, dilige,& exteriorem,& vnicuiq; suum impende cultũ. Tegat te exterior,& non abscondat,non vt pecces occultus,sed vt tutius viuas.Non enim scis o rudis incola,quid cellæ debeas, si non cogitas,quõ in ea non solummõ curaris a vitiis tuis, sed ẽt non habes rixari cũ alienis. Nescis ẽt quẽ conscientiæ tuę debeas honorẽ,quicunq; in ea experitis gratiam spũsãcti,& internæ suauitatis dulcedinem.Da ergo vtriq; cellæ honorem suum,& tu tibi in ea vendica primatũ tuũ. Disce in ea tu tibi præesse,vitam ordinare,mores componere,temetipsum vindicare,sępe ẽt,& condemnare,nec impunitum dimittere. Sedeat iudicans iustitia, stet rea, & semetipsum accusans conscientia.Nemo te plus diligit,nemo fidelius iudicabit. Mane pręteritæ noctis fac a temetipso exactionẽ, & venturę diei tu tibi indicito canonem.Vespere præteritę diei exige rationem, & superuenientis noctis fac inditionem,sicq; districto nequaquã aliquando tibi lasciuire vacabit.

De temporibus, & modo orandi. Cap. CIX.

Singulis horis, secundum communis instituti canonem sua distribue exercitia,cui spiritualia spiritualia,cui corporalia corporalia. In quibus sic exoluat omne debitum spiritus Deo, corpus spiritui,vt siquid fuerit intermissum,siquid neglectum, siquid imperfectum suo modo,suo loco,suo tempore,non habeat impunitum,vel etiam irrecompensatum.In quibus extra illas horas de quibus dicit Propheta.Septies in die laudem dixi tibi. Matutinum ac vespertinum sacrificium ac medię noctis maxime est obseruandum.Non.n.frustra,vt ait Prophe

ta

ta, Mane astabo tibi, & videbo, sed quia tunc a curis exteriori bus adhuc sumus ieiuni, & eleuatio manuum mearum sa. vesp. quia tunc ab huiusmodi impedimentis iam quodammodo inuenimur digesti. Quia ẽt media nocte surgimus ad confitendum nomini Domini. Tunc enim menti, vel spiritui aggregandi sunt fructus sui, vt exinde, vel in abundantia benedictionis Dei, in quietem noctis relaxemur, vel surgentibus nobis ad laudes Dei omnis exinde tenor nostri operis, in ipsis laudibus Dei, formetur ac viuificetur. Icciico in præueniendis nocturnis vigilijs non expedit multitudine psalmorum obruere intellectum, & exhaurire spiritum, vel extinguere, sed quamdiu sobrius inuenitur pietate afficiendus est, & suo itinere dirigendus ad Dominum, donec dilatato corde incipiat currere. Scit etiam quicunque habet sensum Christi, quantum Christianæ pietati expediat aliqua diei hora passionis ipsius, ac redemptionis, attentius colligere beneficia, ad fruendum suauiter in conscientia, & recondendum fideliter in memoria, quod est spiritualiter manducare corpus Domini, & bibere eius sanguinem. Siquidem sanctæ huius ac reuerendæ commemorationis mysterium suo modo, suo loco, suo tempore, celebrare licet paucis hominibus quibus hoc creditum est ministerium. Rem vero ministerii, in omni tempore, & in omni loco dominationis Dei, modo quo traditum est, hoc est debitæ pietatis affectu agere, & tractare, & sumere sibi in salutem, omnibus in promptu est, quibus dicitur. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum.

De sacra lectione, & modo legendi.
Cap. CX.

DEinde etiam certis horis, certæ lectioni vacandum est. Fortuita enim, & varia lectio, & quasi a casu reperta non ædificat, sed reddit animum instabilem, & leuiter admissa leuius, leuius recedit a memoria, sed certis ingenijs immorandum est, & assuefaciendus animus est. Quo enim spiritu scripturæ factæ sunt, eo spiritu legi desiderant, ipso etiam, & intelligendę sunt. Nunquam ingredieris in sensum Pauli, donec vsu bonæ intentionis in lectione eius, & studio assiduæ meditationis spiritum eius inbiberis. Nũquam intelliges Dauid, donec ipsa experientia ipsos psalmorum affectus indueris. Sicq; de reliquis. Et in omni scriptura tantum distat studium a lectione, quantum amicitia ab hospitio, socialisque affectio a fortuita salutatione. Sed & de quotidiana lectione aliquid quotidie in ventrem memoriæ dimittendum est, quod fidelius digeratur, & sursum reuocatum crebrius ruminetur, quod proposito conueniat, quod intentioni proficiat, quod detineat animum, vt aliena cogitare nõ libeat. Hauriendus est, sæpe dilectionis serie affectus, & formanda oratio, quæ lectionem interrumpat, nec tam impediat interrumpendo, quàm puriorem continuo animum ad intelligentiam lectionis restituat. Intentioni enim seruit lectio. Si vero in lectione Deum quærit, qui legit, omnia, quæ legit ei cooperantur in bonum, & captiuatur sensus legentis, & in seruitutẽ redigit omnem intellectum in obsequium Christi. Si vero in aliud declinat sensus legentis, omnia trahit post semeipsum nihilque tam sanctum ac pium inuenit in scripturis, quod seu per vanam gloriam, seu per distortum sensum, seu per prauum intellectum non applicet, vel suæ malitiæ, vel vanitati. In omnibus enim scripturis initium sapientiæ debet esse timor dñi.

De labore corporali. *Cap.* CXI.

SPiritualibus vero exercitijs in corporalia nunquam longe, vel in totum recedatur, sed facile ad ea posse redire animus assuescat, & cum illis se mutuat, istis semper inhęreat. Non enim vir propter mulierem, sed mulier propter virum, nec spiritualia propter carnalia, sed carnalia propter spiritualia. Corporalia vero nunc exercitia dicimus, quę manuali opere corporaliter exercentur. Nam sunt, & alia corporis exercitia, in quibus necesse est corpus laborare, sicut sunt ris vigiliæ, ieiunia, & alia huiusmodi, quæ spiritualia non impediunt, sed adiuuãt, si cum ratione, & discretione fiant. Quę si ex indiscretionis vitio sic agantur, vt vel deficiente spiritu, vel languente corpore spiritualia impediantur, qui sic, & corpori tulit boni operis effectum, & spiritui affectum, & proximo exemplum, & honorem Deo, sacrilegus est, & horum omnium in Deum reus, non ꝙ secundum Apostolum non videatur humanum, ẽt hoc, & non deceat, & non debeat, & iustum non sit caput aliquñ dolere in seruitio Dei, quod olim sæpe vsque ad dolorem laborauit in vanitate seculi, esurire ventrem vsq; ad rugitum, quod sæpe aliqñ suppletum est vsq; ad vomitum, sed modus in oĩbus est habendus. Affligendũ aliqñ corpus est, sed non conterẽdum. Non solum aũt, sed & oẽm vitam nostram, quamuis hoĩbus occultam exhibere Deo debemus sanctam, & honestam oẽm conuersationem nostram, sanctis Angelis conspicabilem agere, & delectabilẽ. Grata Deo res est & honesta, & sanctorum amica Angelorum. Propter quod ẽt iubet Apostolus velari mulieres propter Angelos. Qui cũ procul dubio tam die, quàm nocte nobiscum sint in cellis nostris nos custodientes, & studijs nostris congaudentes, & cooperantes: placet etiam eis si nullo homine vidente omnia nostra honeste fiant.

De cibo & somno. *Cap.* CXII.

SIue ergo manducatis, siue bibitis, siue aliquid aliud agitis oĩa in nomine dñi facite pie, sancte, religiose, ac honeste. Si manducas, mensam tuam per se satis sobriam, sobrietas tua perornet. Et cum manducas nequaquam totus manduces, sed corpore tuo suam refectionem procurante, mens oĩno nõ suam negligat, sed de memoria suauitatis dñi, vel scripturarũ aliquid quod eam pascat, meditando, vel saltem memorando secum ruminet, & digerat, sed & ipsa necessitas non seculariter, non carnaliter expleatur, sed sicut decet Monachum, sicut conuenit seruo Dei. Nam ẽt ad sanitatem corporis cibusquanto honestius, & ordinatius ingeritur, tãto facilius & salubrius digeritur. Obseruandus est ergo sumendi modus, & tps cibi, & qualitas, & quantitas, fugiendaq; superflua, & adulterina condimenta. Sufficit obsecro, vt comestibiles fiant cibi vestri, non ẽt cócupiscibiles. Sufficit. n. & concupiscentiæ malitia sua, quę cum vix aut nullo modo pertransire possit ad finem explendę necessitatis, nisi per viam quantæcũq; delectationis, si cępit accipere irritamenta ab eis, qui perpetuum suscepere bellum ad uersus eius oblectamenta, fient duo contra vnum, & periclitatur continẽtia. Deinde sicut de cibo dictum est, sic etiã de somno. Caue ergo inquantum potes serue Dei, ne totus aliquãdo dormias, ne sit somnus tuus non requies lassi, sed sepultura corporis suffocati, non reparatio, sed extinctio spiritus tui. Suspecta enim res est somnus, & ex magna parte ębrietati similis. Exceptis enim vitijs, quibus in dormiente cũ corpore dormitat pariter, & iõ, non est, qui contradicat, quantum ad debitum continui profectus, nil tpis tam deperit de vita nostra, q̃ quod somno deputatur. Iturus ergo ad somnum, semper aliquid defer tecum in memoria, vel cogitatione, in quo placide obdormias, quod nonnunquam etiam somniare iuuet, quod etiam vigilantem te excipiens in statum hesternæ intentionis restituat. Sic tibi nox sicut dies illuminabitur, & nox illuminatio tua erit in delitijs tuis. Et surgens facilis, & agilis eris ad redeundum in id, vnde non totus discessisti. Sobrium. n. cibum sobriumq; somnum sequitur sobrius sensus, & iõ. Carnalis vero ille, & brutus, & sicut dicitur letheus abominandus est, de quo non est facile sensus, & corporis, & mentis euocare, & quasi seruos domus Patrisfamilias, ad opera necessaria spiritui suscitare, & remittere.

De susceptione fratrum, & ambitiosa ædificatione cellarum.
Cap. CXIII.

EX duobus hominum generibus cellarum habitatio supplenda est, vel de simplicibus, qui & sensu, & voluntate ad sequendam religiosam prudẽtiam feruentes apparuerint, & habiles: vel de prudentibus quos religiosæ, & sanctæ simplicitatis esse constiterit æmulatores. Stulta vero superbia, vel superba stultitia a tabernaculis iustorũ procul sit semper, propria enim est ciuitas refugij simplicitati cohabitatio religionis, nisi sit talis, quæ nolit humiliari, vel tam bruta, vt non possit regi, vel tractari. Bona tamen voluntas, & si multum sit bruta, non est deserenda, salutari consilio ad laboriosam, & actuosam vitam transmittenda. Superba autem quantumuis prudens sibi videatur dimittenda sibi est, & abigenda. Admittantur ergo aĩales, & humiles, & pauperes spiritu ad cohabitationem cellarũ. Sed vt fiant ipsi rõnales ac spirituales, non, vt propter eos ipsi, qui hoc iam esse meruerunt conuertantur retro, & efficiantur aĩales, suscipiantur in oĩ beneuolentia charitatis, portentur in oĩ patientia benignitatis. Sed qui eis cõpatiuntur, nec conformentur, nec sic quærant horũ profectũ, vel pp eos cogãtur incurrere propositũ religione rigoris defectũ. Inde. n. subintrant iã de ære alieno sumptuosa, & q̃tum pudor sinit ambitiosa cellarum ædificatio, vt abiecta scã rusticitate (sicut Salomon dicit) ab altissimo creata, quasi religiosas quasdã nobis creamus habitationum honestates, in quibus tantum compassum est aĩalibus, vt pęnè omnes in hoc affecti sumus aĩales. Dimissam. n. nobis a patribus iure hæreditario formam pauper-

paupertatis in speciem sanctæ simplicitatis, verum decorẽ do mus Dei alienantes a nobis, & a cellis nostris per manus artifi cum exquisitorum, cellas non tã heremiticas, q̃ aromaticas ædificamus nobis, singulas in titulo 100. solidorum, cõcupiscẽtias oculorum nostrorum, de eleemosynis pauperũ. Amputa Dñe opprobrium 100. solid. a cellis pauperum tuorũ. Cur non potius 100. denariorũ. Cur non potius nullorũ. Cur nõ potius gratias filij gratiæ ipsi sibi ædificant. Obsecro, in huius peregrinatione seculi, in hac militia super terrã, ædificemus nobis non domos ad habitandum, sed tabernacula ad deserendũ, vt pote cito inde euocandi, & migraturi, in patriam. Credite. n. fratres, quia pulchritudines istæ, & forenses honestates cito virile propositum eneruant, & masculinum aĩum effeminãt. Nã & si ipso sępe, vsu sopiuntur earũ delectationes, & si sunt aliq̃, qui vtuntur hmõi, quasi non vtentes, tñ contẽptu melius, quã vsu exercentur, & vincuntur hmõi affectiones. Conferunt ẽt non modicum interioribus nostris exteriora nostra ad similitudinẽ mentis aptata, & composita, & bono proposito suo mõ rñdentia, pauperior. n. cultus in alijs circa amorem paupertatis afficit consciam. Sed & intentũ interioribus suis aĩum magis decent inculta omnia, & neglecta exteriora, quibus dñs do mus sæpius alibi conuersari dignoscitur, sicq; alibi magis occu patam intentio, sancta denunciat, & efficaciter bonæ consciẽtiæ conciliat interiora, cui omnia exteriora viluisse renũciat.

De exemplo paupertatis sanctorum patrum. Cap. CXIIII.

Patres nostri in Ægypto, & Thebaida huius sanctæ uitæ ardentissimi emulatores iu solitudinibus degentes, angustiati, afflicti, quibus dignus nõ erat mundus, ipsi cellas fabricabant, in quibus tecti tm̃modo, & circumsepti a turbine, & pluuia tutabãtur. In quibus Heremitæ frugalitatis delicijs affluentes locupletabant multos ipsi egentes. Ipsi. n. quos quo nõĩe dignius appellem nescio, hoĩes cælestes, an Angelos degẽtes in terris, sed conuersationem habentes in cœlis laborabãt manibus suis, & de labore suo pauperes pascebant, esurientes ipsi, quid ad hoc nos dicemus non aĩales, sed aĩalia terrena ad hærentes terræ, & sensibus carnis nostræ in sensu carnis ambulantes, ex alienis manibus pendentes, q̃uis consolatur nos in hoc ipso aliquatenus ille, qui cum diues esset, pauper pro nobis factus est. Nam ipse ẽt a fideli pasci voluit, nonnunq̃ etiã, & ab infidelibus, sed, vt fideles faceret uitæ necessaria accipere non recusauit. Q̃d & si non conceditur liberius hoc ipsum ipso Dño præcipiente, & ordinanre Euangeliũ annũciantibus, ex Apostolorum tñ auctoritate non negatur ẽt euãgelicæ viuentibus, sicut sanctis illis pauperibus, qui tunc erant in Hierusalem. Ignosce Dñe, ignosce, excusamus, tergiuersamur, sed non est, qui se abscondat a lumine veritatis tuæ, q̃d sicut illuminat conuersos, sic ẽt ferit aduersos. Non est ẽt occultum a te os nostrum, q̃d fecisti in occulto hominũ. Nos aũt nobijpsis facimus illud occultum, quia uix est aliquis, qui in eis, quæ ad te sunt experiri velit, quid possit, & q̃d promptissime põt qñque secundum carnem, vel seculum, siue timor impulerit, siue cupiditas traxerit. Sed & si fallimus nosmetipsos. Non laboramus, q̃a uel non possumus, vel non posse nobis uidemur, vel a consuetudine ocij, & deliciarum nostrarum nos non posse efficimus. Adoremus ergo semper, & ploremus, & procidamus coram te, qui fecisti nos. Magnã hanc iacturã professionis nostræ suppleat pietas, ac deuotio cõsciæ humilitate. Sint nobis lachrymę nostræ panes die, ac nocte, q̃diu dr̃ aĩæ nr̃æ, vbi est Deus tuus, hoc est q̃diu peregrinatur a Dño Deo suo, & a lumine vultus eius. Vnũ quidẽ erat necessariũ, sed qui nec in vno figimur, nec in multis exercemur in quo ordine computabimur. Vtinã cum illo de quo Apostolus dicit ei, qui nõ operatur, credenti aũt in eum, qui iustificat impiũ reputatur fides eius ad iustitiam secundũ propositum gratię Dei. Vtinã cum peccatrice illa cui multum est dimissum, q̃m multum dilexit. Nam & in diligendo te Deus retributio magna est diligenti conscientiæ ipsa dilectio tua. Deinde vero vita æterna. Sicq; fratres obsecro non excusemus uos, sed accusemus, & confiteamur, & qui magni nominis vmbram, & personale quoddam figmentum perfectionis apud homines induimus, apud Deũ conscientiæ nostræ cognoscentes paupertatem, non vsquequaque a ueritate recedamus, & veritas liberabit nos.

De informatione Nouicij, & amore Christi. Cap. CXV.

Deinde docendus est ẽt aĩalis incipiens, & Christi tirunculus Deo appropinquare, vt & Deus appropinquet ei. Non solum enim faciendus est homo, & formandus, sed & uiuificandus. Primo enim formauit Deus hominem, deinde inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Formatio. n. hoĩs institutio est moralis, vita eius amor Dei est. Hunc fides concipit, spes parturit, ipse se in charitate format, & uiuificat. Amor. n. Dei, uel amor Deus, Spiritussanctus amor hoĩs est, & spiritui se infundẽs efficit eum sibi, & amans semetipsum de homine Deus, vnum secum efficit, & spiritum eius, & amorem eius. Sicut. n. non habet corpus vnde viuat nisi de spiritu suo. Sic affectus hominis, qui amor dr̃ non viuit, hoc est non amat Deum, nisi de Spiritusancto. Amorem ergo Dei in hoĩe ex gratia genitum lectio lactat, meditatio pascit, oratio confortat, & illuminat. Animali vero, & nouo in Christo hoĩ ad excitãda eius interiora melius, & tutius proponuntur legenda, & meditanda redemptoris nostri exteriora, ad ostendendũ in eis exẽplum humilitatis, prouocatio charitatis, & affectus intimæ pietatis, & de scripturis sanctis, & sanctorũ tractatibus Patrũ moralia quæque, & planiora. Proponenda ẽt ei sunt gesta, uel passiones sanctorum, vbi nec laborandum ei sit in planitie historiali, & semper aliquid occurrat, q̃d nouicij animum excitet ad amorem Dei, & contemptum sui. Porro aliæ historię delectant, quidem cum leguntur, sed non ædificant; quin potius mentem inficiunt, & in tpe orationis, vel spiritualis meditationis inutilia quæque, uel noxia memoriam scaturire faciũt lectionis, quippe modum similis meditatio sequi solet. Difficilium etiam lectio scripturarum fatigat, & non reficit tenerio rem animũ, frangit intentionẽ, hebetat sensum. Docendus est etiã in sua oratione sursum cor suum leuare, spiritualiter orare, a corporibus, vel corporum imaginibus cum Deum cogitat, quam longe põt recedere. Admonendus est quanta potest puritate cordis intẽdere in eum cui sacrificium orationis suæ offert seipsum attendere, qui offert, intelligere quid offert. Huiusmodi tñ hoĩ oranti, uel meditanti melius, ac tutius (sicut iã dictum est) proponitur imago dñicæ humanitatis, natiuitatis, passionis, Resurrectionis, vt infirmus animus, qui non nouit cogitare nisi corpora, & corporalia, habeat aliquid cui se afficiat, cui etiam iuxta modum suum pietatis intuitu inhæreat. Est quippe in forma meditatoris, in quo sicut legitur in Iob, Visitans homo speciẽ suã non peccet, hoc est humanam speciem in Deo cogitando, a vero non vsquequaque recedat. Et dum per fidem Deum ab homine non diuidit, Deum aliquan do in homine apprehendere addiscat, in quo pauperibus spiritu, & simplicioribus filij Dei, tanto primo solet esse affectus dulcior, quanto naturæ humanæ propinquior.

De Perfecto amore Dei, & modis orandi. Cap. CXVI.

Postmodum vero fide migrante in affectum, amplexantes in medio cordis sui, dulcis amoris amplexu Iesum Christum totum hominem pp hominem assumptum, totum Deũ apud assumentem Deum, incipiunt eum iam non ẽm carnem cognoscere, q̃uis eum, nec ẽm Deum plene possint cogitare, & sanctificando eum in cordibus suis offerre ei amanti uota sua, quæ distinxerunt labia sua, obsecrationes, orationes, postulatioues, pro tempore, pro causa congruentes. Postulatio est, quam primam posuimus circa obtinenda tpalia, & necessaria aliqua vitæ huius, in qua Deus postulantis quidem approbãs bonam voluntatem, facit tñ, q̃d melius ipse iudicat, & dat libenter sequi bene postulantem. Obsecratio vero in exercitijs spũalibus anxia ad Deum instantia, in quibus ante gratiã suo currentem, qui apponit scientiam, non apponit nisi dolorem, Oratio vero est hoĩs Deo adhærentis affectio, & familiaris quædam, & pia allocutio, & statio illuminatæ mentis ad fruẽdum quamdiu licet Porro gratiarumactio est in intellectu, & cognitione gratiæ Dei bonæ voluntatis, indeficiens ad Deum, & irreflexa intentio, etiam si aliqñ vel non sit, uel torpeat, siue actio exterior, siue interior affectio. Hæc est. n. de qua dicit Apostolus. Velle inquit adiacet mihi, perficere aũt bonũ non inuenio, ac si dicat. Semper q̃dẽ adest, sed aliqñ iacet, hoc est, inefficax est, quia perficere bonum opus, quæro, sed non inuenio, hoc est, charitas, quæ nunq̃ deficit, ipsa. n sine intermissio ne oratio, seu gratiarum actio, de qua dicit Apostolus. Sine intermissione orate, & gratias agentes semper Deo. Est. n. iugis quædam bonitas mentis, & bene compositi animi, & ad patrẽ Deum in filijs Dei bonitatis quædam similitudo, orans pro oĩbus semper, & gratias agens in oĩbus tot modis in oratione, uel gratiarum actione in Deum se iugiter refundens, quot in suis, vel necessitatibus, vel consolationibus in proximi etiam, vel compassionibus, vel congregationibus causales in hoc materias inuenit pius affectus. Hæc autem tota iugiter in gratiarum actionibus est, quia qui sic est, semper in gaudio Spiritussancti est. In postulationibus ergo pie, ac fideliter est orandum, sed non illis pertinaciter inhærendum, quia non nos scimus, sed pater noster, qui est in cœlis, quid in temporalibus istis necesse sit nobis. Obsecrationibus uero insistendum est, sed in omni humilitate, & patientia, quia non afferunt fructus nisi in patientia.

De varijs modis obtinendi orationis effectum. Cap. CXVII.

NOnnunquam.n.cum celerius gratia non subuenit obsecranti. Cœlum æneum,& terra sua ferrea fit,& cum reli cta sibi humani cordis duritia, ad votum exaudiri non meretur. Anxietas desiderantis negari, sibi æstimat, quicquid differtur. Cumque sicut illa Chananea præteriri se, ac despici ingemiscit, quasi immundiciā carnis, præterita sibi peccata sua imputari, vel improperari imaginatur. Nōnunq̄ vero nō sine labore petens accipit, quærens inuenit, & pulsanti aperitur,& consolationes, ac suauitates orationis, inuenire tandem aliq̄n meretur labor ipsius obsecrationis. Nōnunq̄ ēt puręorationis affectus, & bona illa affectionis suauitas non inuenitur, sed quasi inuenit, cū non petentē, non quærentem, non pulsantē, & quasi nescientē gratia præuenit, & tanq̄ genus seruorū suscipitur, in mensa filiorum, cum rudis adhuc, & insipiens aīus in eum orandi assumitur affectum, qui pro pręmio reddi solet meritis perfectorum. Quod cum sit agitur, vel vt in iudiciū suum non liceat nescire negligenti, quid negligat, vel vt prouocatio charitatis amorem in eo gratiæ, vltro se offerentis ac cendat. In quo, prohdolor, plurimi falluntur, quia cū pascūtur pane filiorum iam se filios esse arbitrantur, & deficientes vñ proficere debebant, ex visitante gratia euanescunt a conscientia sua, arbitrantes se aliquid esse cū nihil sint, & de bonis nō emendantur, sed indurantur, pascuntur.n.a patre Deo aliq̄n de preciosiore gratię substantia serui, vt affectent esse filij. Ipsi vero gratia Dei abutentes efficiuntur inimici. Vt.n.abutant̄ ēt scripturis sanctis, in peccatis, vel in concupiscentijs suis redeū tes ad eas post orōnē dicunt sibi illud vxoris Manuæ. Si Dñs voluisset nos occidere nō suscepisset sacrificiū d̄ manib⁹ nr̄is.

De humilitate perfectorum, & profectu incipientium. Cap. CXVIII.

PErfecti aūt quique, & spūales cum ad firmamentū,& robur virtutis suæ p virtutem obedientiæ, & subiectionis se præmunt semper, ac deijciunt in id,q̄d incipientium est, vnde infra descendit, inde supra se ascendūt,& humiliādo se magis proficiunt pp fructus solitudinis, non arbitrantes esse negligendam conscientiam, vsum uitæ socialis,& dulcedinem fraternæ charitatis. Ideo spūalis ēt corpore suo spūaliter vtēs, seruitutē eius, quā habet aīalis per vim coactam, rōnabilis per consuetudinē subactam accipere meretur, quasi naturaliter affectam. Vbi.n.illi obedientiā necessitatis, ipse hēt eam charitatis. Vbi illi virtutes, ipse habet sibi versas ī mores. Illi uero sur sum nitentes ad ea, quæ perfectorū sunt, non elationis p̄sumptionē, sed amoris pietate. In paupertate spūs sui non repellūtur, vt elati, sed suscipiuntur, vt deuoti,& aliq̄n hoc merentur experiri, quo spūales frui, & semper affectant imitari eorū uitam actiuam, ad quorum ambiunt consolationē contemplatiuam. Sicq; in vno spū licet, non vno gressu gradientes, æque proficiunt,& spūales in humili, & incipientes in sublimi. Et hęc sunt cellarum bñ ordinatarum, sancta cōmercia, studia ueneranda, mutuo in silentio, sibi colloqui, in absentia abinuicē adinuicem se magis frui, proficere de inuicem,& cū se non ui dent ad inuicem, in alio videre, quid imitandum est, in seipso non nisi, q̄d flēdum est. Ego vero, sicut Prophetia dicit, vir vidēs paupertatem meam cum alienas diuitias cōputo in memetipso erubesco,& suspiro, quia q̄d tracto in alieno, mallem in proprio. De duobus quippe malis tolerabilius est, q̄d amas non uidere, q̄ uidere,& non hr̄e, q̄uis non sic de bonis Dñi. Bona.n. Dñi uidere amare est, amare uero hr̄e est, Idem nitamur quā tum possumus, vt videamus, videndo intelligamus, intelligendo amemus, vt amando habeamus. Domine super hoc ante te omne desiderium meum,& gemitus a te non est absconditus.

De studio sapientiæ, ac uirtutis. Cap. CXIX.

DE animali uero statu transeuntes ad rationalem, ut de rationali transeamus ad spiritualem tractando,& vtinā proficiendo. Primo scire debemus, quia sapientia, sicut in libro nominis eius legitur, præoccupat eos, qui se concupiscūt & occurrit eis sicut in proficiendo sic, & in meditando, & in tractando. Adiuuat.n. Deus vultu suo se intuentem, mouet,& promouet,& attrahit species summi boni se cōteplantē. Rōcinatio quærit, ratio inuenit. Hoc exerceri semper amat in eo, q̄d vtile, & honestum est, exercitio proficiens, desidia uero in semetipsa marcescens. Nullum vero dignius,& utilius exercitium est hoī eam habenti, q̄ in eo, q̄d melius habet, & in quo cæteris aīalibus, & cæteris partibus suis præeminet, quæ est ipsa mens vel aīus, cui cætera pars hoīs regēda subdita est, nec ei dignus est aliquid ad quærendum, nec dulcius ad inueniendum, nec utilius ad habendum, q̄ ꝙ solum ipsam mentem supereminet, qui est solus Deus Nec longe est ab vno quoq; nostrū, quia in ipso uiuimus, per fidem mouemur, & promouemur per spem, figimur per amorem. Ab ipso.n.ad ipsum conditus est rationalis aīus, ut ad ipsum sit cōuersio eius, vt ipse sit bonum eius. Hic aūt ex illo bono, bonus ad imaginē,& simili tudinem eius conditus est, hoc est q̄diu hic viuitur, q̄ propius pōt accedat ad eū similitudine, a quo sola receditur dissimilitu dine, vt sit hic sanctus, sicut ille sanctus est, in futuro, futurus beatus, sicut ille beatus est. Hæc studia scrutantur, virtutū non tam flores, q̄ radices, non ut luceant, sed ut sint, non ut sciant, sed ut habeantur. Vitiorū uero plus in semetipsis metuunt appetitū, q̄ ab alijs impetum. Sic.n. magno aliq̄n labore, & studio perseuerante virtutes trahuntur in affectū, & mentem bonam. Sic vitia leuissima remissionis, & licentiæ oportunitate transeunt in consperſionē, & quasi naturalia efficiuntur, sed nullum uitiū naturale est, oīs aūt virtus hoī naturalis est. Consuetudo tñ, vel voluntatis corruptæ, vel inoletæ negligentiæ plurima sæpe uitia quasi naturalia in neglecta consciā solet efficere, oīsq; uitij frustra siccatur riuus, si fons non fuerit obturatus. Quid.n.est uirtus. Filia rōnis, sed magis gratiæ: uis.n. quædam est natura. Vt autem virtus sit, habet ex gratia. Vis.n. est ex iudicio approbantis rationis, virtus aūt ex appetitu illuminatæ voluntatis. Virtus enim est voluntarius in bonum assensus. Virtus est æqualitas, quædam uitæ per oīa congruens rationi. Virtus est ad iudicium rōnis, usus liberæ voluntatis.

De custodia bona voluntatis per obedientiam, & consensum veritatis. Cap. CXX.

BOna,n. voluntas origo est in animo oīum bonorum, & oīum mater uirtutū, sicut econtrario mala voluntas omnium malorum,& vitiorum. Ideoq; custos aīæ suæ valde sollicitus esse debet circa custodiam voluntatis suæ, vt prudenter intelligat,& discernat, quid in totum uelit, vel volendum sit sibi: sicut est amor Dei, quid pp illud sicut est amor ꝓpositi. Vt.n.in illo tuta sit oīs indiscretio. In hoc semper secundū obedientiæ regulas cauta semper, & prudens debet esse discretio. In dilectione quippe Dei nō alta ratio, non alia discretio est, nisi ut sicut ille cū dilexisset suos in finem dilexit eos. Sic si fieri pōt in infinitum diligamus eum. Sed cum nullum finē, uel terminum habeat deuotio amantis, tñ terminos suos,& fines, & regulas debet habere actio operantis, ubi ne erret aliq̄n nimia uoluntas, necesse est semper assit mediante obedientia custodiens, ueritas. Nihil.n.bonum hoīs in Deum proficiētis tam sibi conuenit, q̄ voluntas,& ueritas. Hęc.n. duo sunt, q̄ sicut Dñs dicit, si consenserint in vnū q̄dcunque petierint fiet eis a patre meo. Si duo hęc in vnum perfecte cōsenserint, omnem in se continent virtutum plenitudinem, sine aliquo uitio intercurrente, oīa pñt in homine lāguente, oīa habent,& possident in hoīe, nihil habente, dant, mutuant, conferunt, prosūt, in hoīe secum quiescente. Gloria,& diuitię, in conscientia beati uiri illius ex fructibus bonæ voluntatis eius. Foris uero non ex uno latere sicut scutum huius mundi, sed vndiq; eum circundat. Scutum ueritatis Dei hilarem eum,& iocundum intus semper efficit bona voluntas. In exteriore uero actione seriū, & grauem, tutum, ac securum reddit ueritas. Ideoque super gressus humana, ille homo semper in sereno est. Sicut de aere illo homines ferunt, qui super globum lunæ est.

Iterum de regimine, & custodia voluntatis. Cap. CXXI.

VOluntas.n. naturalis quidam animi appetitus est. Alia ad Deum,& circa interiora sua. Alia circa corpus,& exteriora corporalia. Hæc cū sursum tendit sicut ignis ad locum suum, hoc est cū sociatur ueritati,& mouetur ad altiora amor est. Cum vt promoueatur lactatur a gratia dilectio est. Cū apprehendit, cum tenet, cum fruitur charitas est, Deus est, vnitas spiritus est, Deus enim charitas est. In his, autem cum consummauerit homo, tunc incipit, quia nulla horum in hac uita plena perfectio est. Cum uero declinat in ea, quæ carnis sunt concupiscentia carnis est. Cum in curiositatem seculi concupiscentiā oculorum est. Cum in ambitionem glorię, uel honoris superbia uitæ est. Quamdiu tñ in hmōi utilitati, seu necessitati naturæ seruit, natura est, uel appetitus eius. Cum uero in superflua se exponit, uel noxia, vitium est naturę, uel suiipsius. Voluntati.n. in hmōi cito satis est, uitijs uero eius nil vnq̄ satis est. Hæc in spiritualibus, & in eis, quæ ad Deū sunt, cum vult, q̄d pōt laudanda est, cum vult, q̄d non potest, & plusquā potest regenda est, cum non vult, q̄d potest excitanda,& prouocanda est. Sæpe enim, uel negligentia, uel priuato amore nostri erramus in nobis. Bona ergo custos voluntatis est obediētia, siue imperij illa, siue cōsilij, siue subiectionis, siue solius charitatis. Parius.n.ac dulcius s̄m Apostolum Petrū ad pares, seu ēt ad maiores suos filij obediētiæ castificant corda sua in obedientia ipsius charitatis, q̄ ad maiores suos subigant̄ p obediētiā necessitatis. In illa.n.sola, uel pcipit, uel consulit,& obedit charitas.

charitas. Hic autem pœnam, vel timet, vel minatur imperiosa necessitas, & in illa obedienti sæpe debetur maior gloria, in ista vero inobedienti maior semper intentatur pœna. Ergo in homine sursum cor habente propter exteriora sua regenda, moderanda, componenda palam oĩbus est, quam necessaria sit voluntati custodia sua, amplius autem propter interiora sua.

Quam voluntatem sequitur impetus cogitationis. *Cap.* CXXII.

Animo namque sæpe seipsum, vel Deum cogitanti voluntas in oĩ cogitatione princeps est, & necessario principiũ voluntatis sequitur oĩs tenor cogitationis. At cogitationes sine intellectu ipsæ sunt vanæ illæ, & ociosæ non repente perimentes, sed sensim, & paulatim corrumpentes, occupãtes, ipsius necessaria impedientes, & animum inficientes, non tam cogitationes, q̃ simulachra quædam cogitationum, seu ẽt ipsæ recordationes vltro, & multipliciter de memoria scaturientes, in quibus passio quædam voluntatis potius esse vr̃, q̃ actio, cum nulla sit in eis cogitantis intentio, cum qđ sponte ebulit de memoria, formandum se offert intellectui non curanti. Et quicquid agitur potius vr̃ agi in somnio dormientis, q̃ in acie cogitantis. Vbi tñ & si repellere à se Spiritũsanctũ non est in uoto cogitantis, fit tñ ex culpa negligentis, ut spiritus disciplinæ merito se auferat a cogitationibus indisciplinatis. Vbi secundo serio de rebus seriis bene cogitatur, voluntas libero arbitrio de memoria eius euocat, qđcunque opus habet, & intellectũ formantem memoriæ adhibet, formatumq; quicquid illud est intellectus adhibet aciei cogitantis, & sic peragitur negocium cogitationis. Cũ vero de eis, quæ de Deo, vel ad Deũ sunt cogitatur, & voluntas eo perficitur, vt amor fiat, cõtinuo per viam amoris infundit se Spiritussanctus, qui est spũs uitæ, & oĩa uiuificat. Adiuuant seu in oratione, seu in meditatione, seu in tractatu infirmitatẽ ipsius cogitantis, & cõtinuo memoria efficitur sapientia, cum suauiter ei sapiunt bona Dñi, & qđ ex eis cogitandum est, formandum in affectu adhibet intellectui. Intellectus vero cogitantis efficitur contẽplatio amãtis, & formans illud in quasdam spũalis, vel diuinæ suauitatis experientias afficit ex eis aciem cogitantis. Ista verò efficitur gaudium fruentis, & tunc de Deo bene cogitatur ẽm humanum modum, si tñ cogitatio dicenda est, vbi nil colligitur, nil cogitur, sed tñmodo in memoria abundantiæ suauitatis Dei exultatur, iubilatur, & uere sentitur de dño in bonitate ab eo, quæ in simplicitate cordis quæsiuit illum. Sed modus hoc cogitandi de Deo non est in arbitrio cogitantis, sed est in gratia donantis. s. cum Spiritussanctus quibus vult hoc inspirat. Sed hoc hoĩs est iugiter præparare cor, voluntatẽ expiando ab affectionibus alienis, rõnẽ, vel intellectũ a sollicitudinibus, memoriam, ab ociosis, vel negociosis nõnunq̃, & a necessariis occupationibus, vt in die bona Dñi tria symbolũ faciant in gaudium cogitantis. s. uoluntas exhibendo in gaudiũ Dñi puram affectionem, memoria materiam fidelem, intellectus experiẽtiæ suauitatem. Sic ergo uoluntas neglecta facit cogitationes ociosas, & indignas Deo. Corrupta uero peruersas, quæ separant a Deo, recta necessarias ad vsum uitæ huius, pia efficaces ad fructus spiritus, & ad fruendum Deo.

De examinatione voluntatis in Deum tendentis. C. CXXIII.

Vt in omni genere cogitationis oĩa quæcunque cogitanti occurrunt conformantur intentioni voluntatis, agente in eis misericordia, & iudicio Dei, & iustus iustificetur adhuc, & qui in sordibus est sordescat adhuc. Ideoque hoĩ Deo volẽti, uel amanti suus semper cõsolandus est animus, examinanda conscientia, quid sit, qđ in totum vult, & pp qđ vult, quicqd aliud vult, uel pp qđ odit quicquid contra illud caro concupiscit. Incidentes. n. quasi extrinsecus, & decedentes, & prætereuntes uoluntates, nequaquam inter uoluntates, sed pænè inter ociosas deputandæ sunt cogitationes. Nam & si aliqñ fiunt vsque ad delectationem animi, cito tñ se inde excutit aĩus cõpos sui. Qđ aũt in totum vult primo considerandum est, q̃ illud sit, qđ sic uelit, deinde quantũ velit, & qũo uelit. Si qđ in totũ vult Deus est, discutiendũ est ei Deũ quantũ, & qũo velit, vtrum vsq; in contẽptum suijpsius, oĩumq;, quæ sunt, uel esse pñt, & hoc non tñ ex indicio rõnis, sed ẽt ex affectu mentis. Magna. n. voluntas ad Deũ amor est, vnitas verò Spũs cũ Deo hoĩ sursum cor habenti proficientis in Deũ, voluntatis est pfectio. Cum iam non solũmodo vult, qđ Deus vult, sed sic est nõ tñ affectus, sed & in affectu perfectus, vt non possit uelle nisi quod Deus vult. Velle aũt, qđ vult Deus, hoc iam Deo simile esse est, & hæc hominis perfectio est similitudo ipsius Dei. Perfectum aũt nullũ esse delinquere est. Et ideo huic perfectioni nutrienda est semper voluntas, amor præparandus, uolũtas cohibẽda, ne in aliena dissipet, amor seruandus, ne inquinet. Propter hoc. n. solũ, & creati sumus, & viuimus, vt Deo sifses sum⁹.

De illuminatione mentis ad contemplationem. *Cap.* CXXIIII.

Nunc quidẽ, vt legitur abscondit lucem sicut lumen clausum in manibus, & præcepit ei, ut rursum oriatur. Dilectio. n. Dei vicissim lumen vultus Dei ostenditur, sicut lumen clausum in manibus patet, & latet ad arbitrium tenentis, vt per hoc quasi in transcursu, vel transpuncto videre permittitur. Exardescat aĩus ad plenam possessionem luminis eterni, & hæreditatem plenæ visionis Dei. Cui vt innotescat aliquatenus, id qđ Dei deest nõnunq̃ quasi pertransiens gratia perstringit sensum amantis, & eripit eum sibi, & capit in diem ꝓ modulo suo ad momentum, id ipsum ostendens ei uidendum sicuti est. Interim ẽt, & ipsum efficit idipsum sit suo modo sicuti illud est, vbi cum didicerit, quid intersit inter mundum, & immundũ, redditur sibi, & remittitur ad mundandum cor ad uisionem, ad aptandum aĩum ad similitudinẽ, ut si aliqñ rursum admittatur sit purior adhuc ad videndũ, & subtilior ad fruendum. Nusquã. n. se melius depræhendit modus humanæ imperfectionis, q̃ in lumine Dei. i. in speculo diuinæ visionis, ubi in die, qui est plus uidens, quid sibi deest emendat in dies similitudine, qcquid deliquit dissimilitudine, similitudine ei appropinquans, a quo longe factus est per dissimilitudinẽ. Et sic expressiorem visionem expressior semper similitudo comitatur. Impossibile, quippe est videri summum bonum, & non amari, necnon tñ amari, quantũ datum fuerit videri, quousq; amor proficiat in aliqua similitudine amoris illius, qui Deũ similẽ fecit hoĩ per humiliationem humanæ conditionis, ut hoĩem similem Deo constituat per glorificationẽ diuinæ participationis, & tunc dulce est hoĩ cohumiliari summæ maiestati, compauperari filio Dei. diuinæ sapientiæ conformari. Hoc sentire in seipso, qđ in Christo Iesu Dño nostro, & hoc potissimũ amãtem rapit in amabilem, qđ ipse in semetipso est, quicquid in eo amabile est, qui est totum, qđ est. Cui bono amore ipsius boni sic se intendit pius affectus, vt non se inde se reuocet, donec vnum, vel vnus cum eo spiritus fuerit effectus. Qđ cum in eo fideliter perfectum, iam solo mortalitatis huius uelo diuidit, ac differtur a sanctis sanctorum, a summa illa beatitudine sup cælestium. Qua tñ cũ iam in fide, & spe eius, quem amat fruitur in conscientia, iam qđ superest tolerabiliori præstolatur patientia. Et hoc est destinatũ solitarij certaminis, hæc finis, hoc præmium: requies laborum, consolatio dolorum, & ipsa est pfectio, & uera hoĩs sapientia, oẽs amplectens in se, & continẽs uirtutes non aliunde collectas, sed naturaliter insitas sibi, ad similitudinem illam Dei dum habitus bonæ voluntatis in bonam mentem consolidatus, & affectus est, ut ex ardentissima boni incommutabilis adhæsione, nullatenus iam videatur posse mutari ab eo, qñ est. Cum. n. sit circa hoĩem Dei assumptio illa dñi, & sancti Israel Regis nostri sapiens, & pius aĩus per illuminantem, & adiuuantem gratiam, in contẽplatione summi boni, speculatur ẽt regulas incommutabilis ueritatis, inquantum ad eas pertingere meretur intellectu amoris, & exinde format sibi modum conuersationis cuiusdam cœlestis, & formam sanctitatis. Speculatur enim summam ueritatem, & quæ ex ea uera sunt summum bonum, & quæ ex eo bona sunt summam essentiam, & quæ ex ea sunt illi ueritati, illi charitati, illi æternitati se conformans, in istis se ordinans, ex quo, scilicet concipiuntur, & oriuntur uirtutes sanctæ, atque imago ipsius omnipotentis Dei reformatur in homine.

De præparatione cordis ad Dei visionem. *Cap.* CXXV.

Et quidem de nonnullis, quæ ad Deum spectant, fas, & possibile est homini rationem habenti aliqñ cogitare, & disquirere, sicut de dulcedine bonitatis eius, de potentia uirtutis, & de aliis hmõi. Ipsum uero idipsum qđ est, id qđ est cogitari omnino non potest, nisi quantum ad hoc sensu illuminati amoris attingi põt, in quo esse nostrum non moritur, intellectus non errat, amor non offenditur. Qui semper quæritur, ut dulcius inueniatur, dulcissime inuenitur, vt dulcius quæratur. Hoc ergo inestabile cũ non nisi ineffabiliter uideat, qui ipsum vult videre, cor mundet, quia nulla corporis similitudine dormienti, nulla corporea specie vigilãti, nulla rõnis indagine, nisi mundo corde humiliter amãtis põt videri, vel apprehendi. Hæc est. n. facies Dei, q̃ nemo põt uidere, & mundo uiuere. Hæc est species cui contẽplandæ suspirat oĩs, qui affectat diligere Dñm Deum suum in toto corde, ad qđ ẽt non desinit excitare proximũ suum, si diliget eum sicut seipsum. Ad qđ cũ aliqñ admittitur in ipso lumine ueritatis, indubitanter videt præuenientem gratiam, & cũ inde repellitur, in ipsa mẽte sua intelligit, puritati eius non conuenire immundiciã suam, & si amat flere dulce habet, & non sine multo gemitu cogit redire in cõsciam suã. Ad qđ cogitãdũ oĩno impares sumus, sed ignoscit, q̃ amamus, & de quo nos nõ posse dicere, uel cogitare cõfitemur, & tñ ut dicamus, ut cogitem⁹ amore eius, uel amore

amoris eius prouocamur, & trahimur. Cogitantis ergo est in omnibus humiliare semetipsum,& glorificare in seipso Dñm Deum suum, in contemplatione Dei vilescere sibi, in amore creatoris subijci omni creaturæ humanæ. Præ omnibus autem non plus sapere,quam oportet, sed ad sobrietatem, bona sua non ponere in ore hominum, sed celare in cella, & recondere in conscientia, vt hunc quasi titulum, & in fronte conscientiæ, & in fronte cellæ semper habeat. Secretum meũ mihi, secretum meum mihi. Amen.

De certa victoria eorum, qui pro Deo militant.
Cap. CXXVI.

IDem de laude nouæ militiæ ad milites templi. Bonum militiæ genus ortum nuper auditur in terris, & inexpertum oĩbus seculis, qua gemino pariter conflictu,atque infatigabiliter decertatur, tum aduersus carnem,& sanguinem,tum cõtra spiritualia nequitiæ in cælestibus.Quid aũt,vel viuens,vel moriens metuat,cui viuere Christus est,& mori lucrum.Gaude fortis Athleta, si viuis,& vincis in Dño.Sed magis exulta, & gloriare si morieris, & iungeris in Dño.Si beati,qui in Domino moriuntur, multo magis, qui pro Domino moriuntur. O vita secura,vbi pura conscientia.O vere sancta,& tuta militia,atque a duplici illo periculo prorsus libera, quo id hominum genus solet frequenter in militia seculi periclitari, ubi Christus non est causa militandi. Quotiens nãq; congrederis, qui militas militia seculari,timendum oĩno ne,aut occidas hostem quidem in corpore,te uero in anima,aut forte,tu occidaris ab illo,& in corpore simul,& in anima.Ex cordis nempe affectu, non belli euentu pensatur,uel periculum, uel uictoria christiani.Si bona pugnantis causa fuerit,pugnæ exitus malus esse non poterit. Sicut nec bonus iudicabitur finis, vbi causa non bona,& intentio non recta præcesserit.Si voluntate superãdi,vel vindicandi hominem occidis, homicida viuis.Est autem qui nec vlciscendi zelo,nec uincẽdi typo, sed tm̃ euadendi remedio interficit hominem, sed nec hanc bonam dixerim victoriam,cum de duobus malis, in corpore, quam in anima mori leuius sit.Non autẽ quia corpus occiditur, & anima moritur,sed anima, quæ peccauerit ipsa morietur.Quis igitur finis fructus,ve secularis huius non dico militiæ, sed malitiæ, si & occisor lætaliter peccat,& occisus æternaliter perit.

De comparatione militum secularium ad milites Christi.
Cap. CXXVII.

QVis,ô hic milites tam stupendus error,ac furor tantis sũptibus, & laboribus militare, stipendijs uero nullis nisi, aut mortis,aut criminis.Operitis Equos sericis,& pendulos nescio quos panniculos loricis superinduitis,depingitis hastas,clypeos,& sellas.Frena,& calcaria auro,& argento circumornatis, &cum tanta pompa pudendo furore, & impudenti stupore ad mortem properatis. Militaria sunt hæc insignia,an muliebria potius ornamenta? Nunquid forte hostilis mucro reuerebitur aurum,gemmis parcet,serica penetrare nõ poterit? Denique ipsi sæpius certiusque experimini, tria esse præcipue necessaria prælianti, vt.s.strennuus industriusque miles,& circunspectus sit ad se seruandum, & expeditus ad discurrendum,& promptus ad feriẽdum. Vos per contrarium in oculorum grauamen,ritu fœmineo comam nutritis,longis,ac ꝓfusis camisijs, ꝓpria vobis vestiméta obuoluitis,delicatas,ac teneras manus amplis, & circunfluentibus manicis sepelitis, nec aliud inter uos bella mouet,litesque suscitat,nisi,aut irrationalis iracundiæ motus, aut inanis gloriæ appetitus aut terrenæ qualiscunque possessionis cupiditas.Talibus certe ex causis,neque occidere,neque occumbere tutum est. At uero milites Christi securi præliantur prælia, Dñi sui nequaquam metuentes,aut de hostiũ cæde peccatum,aut de sua nece periculum,qñquidem mors pro Christo, uel ferenda sit,uel inferenda. Miles inquam Christi securus interimit, securior interijt, sibi præstat cum interit,Christo cum interimit,nec cum male factorem occidit homicida, sed(ut ita dixerim)malicida,& plane uindex, & christianorum defensor reputatur. In morte.n. pagani christianus gloriatur,quia Christus glorificatur. Non quidem,uel pagani necandi essent,si quo modo aliter possent a nimia infestatione,uel oppressione fidelium cohiberi.Nunc autem melius est, ut occidantur,quam certe relinquatur,uirga peccatorum super sortem iustorum,ne forte extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Quid.n. si percutere in gladio oĩno fas non est christiano.Cur igitur præco saluatoris contẽtos fore stipendijs suis militibus indixit,& non potius eis omnem militiam interdixit.Proinde dissipentur gentes,quæ bella uolunt, & abscindãtur, qui uos conturbant. Exeratur gladius uterque fidelium in ceruices inimicorum ad destruendã omnem altitudinem extollentem se ad. s.d. quæ est fides christianorum, nequando dicant gentes,ubi est Deus eorum.

De vita militum templi. *Cap.* CXXVIII.

NVnc ad confusionem militum non plane Deo, sed Diabolo militantiũ,dicamus breuiter uitam,& mores Equitum Christi, quo palam fiat quantum ab inuicem differant militia Dei. s. & militia seculi. Viuunt enim in cõi sub unius obedientia absq; uxoribus,& liberis,& absque omni proprio, nullo autem tempore,aut ociosi sedent,aut curiose alicubi uagantur,sed semper dum non procedunt, ne gratis panem comedant armorum,seu vestimentorum,vel scissa resartiunt,vel uetusta reficiunt, uel inordinata componunt. Et quæcunque postremo facienda magistri ipsorum uoluntas, & communis indicit necessitas,persona inter eos minime accipitur melior, non nobilior defertur. Verbum insolens, opus inutile,risus immoderatus, murmur, uel tenue, siue susurium nequaquam,ubi depræhenditur inemendatum relinquitur.Schacos, & aleas detestantur, abhorrent uenationem, nec ludicra illa animi rapina,ut assolet, delectantur. Mimos,& magos,& fabulatores, scurrilesque cantilenas, atque ludorum spectacula tanquam uanitates, & insanias falsas respuunt,& abominantur. Capillos tondent,scientes iuxta Apostolum ignominiam esse uiro si comam nutrit.Nunquam compti, raro loti,magis autem neglecto crine hispidi, puluere fœdi,lorica,& caumate fusci.Porro imminente bello,intus fide,foris ferro,non auro se muniunt, quatenus armati, & non ornati hostibus metum incutiant, non auaritiam prouocent, Equos habere cupiunt fortes, & ueloces,non tamen coloratos,aut phaleratos, pugnam quippe non pompam, victoriam, sed nõ uanam gloriam cogitantes, & studentes magis esse formidini, quam admirationi. At ubi uentum fuerit ad certamen pristina leuitate deposita tanquam si dicerent. Nonne, qui oderunt te domine, oderam, &c.In aduersarios irruunt,uel Oues,eos reputantes, quia non de suis uiribus præsumere nouerunt, sed de uirtute Dei Sabaoth,uictoriam sperare cui facile esse confidunt iuxta Machabei sententiam,concludi multos in manus paucorum, quia non multitudine exercitus est uictoria belli, sed de cœlo fiducia est:ita miro, & singulari quodam modo cernuntur, & Agnis nitiores, & Leonibus ferociores, quibus nec deest Monachi mansuetudo, nec militis fortitudo. De qua re,quid dicendum est, nisi quia a Domino factum est, &c. Tales enim sibi elegit Deus,& collegit a finibus terræ ministros, de fortibus Israel, qui ueri lectulum Salomonis, idest sepulchrum uigilanter fideliterque custodiant, omnes tenentes gladios in manibus, &cæ.Vita enim Christi uiuendi mihi regula fuit, mors a morte redemptio,uita quidem laboriosa, sed mors præciosa, utraque uero admodum necessaria. Quid enim Christi prodesse poterat siue mors nequiter uiuenti,siue uita damnabiliter morienti. Nunc autem, quia utrunque pariter nobis necessarium erat,scilicet, & pie uiuere, & secure mori, & uiuendo uiuere docuit, & mortem moriendo securam reddidit. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Quisquis igitur uerbum in ore habet, & in corde non habet, aut dolosus est, aut uanus. Qui uero in corde,& non in ore, aut superbus est, aut timidus. Actor. Hæc autem ad præsens de dictis siue de floribus beati Bernardi Abbatis Clareuallis sufficiant.

LIBER XXIX.

De Imperio Friderici primi,& magistro Petro Lombardo, & magistro Petro Comestore.
Cap. I.

EX Chronicis. Anno Domini (sicut dictũ est.) 1153. mundi vero 5.1116.Fridericus imperat Nepos Conradi prædecessoris eius.Imperauit autem annis 37. Huius tẽporibus Rex Ludouicus Francorum regnabat pater Regis Philippi. Sub quo.s.Ludouico floruit magister Petrus Lombardus Parisiensis Episcopus. Actor. Hic librum sententiarum, qui nunc in scholis Theologiæ publice legitur, laboriosum certe opus,ex multorum sanctorũ Patrum dictis viriliter compilauit, sed,& maiores glosas psalterij,& epistolarum Pauli similiter ex multorum dictis collegit, & ordinauit. Nam cum esset Franciæ magistros opinatissimus,glosaturam epistolarum,& psalterij ab Anselmo per glosulas interlineares marginalesque distinctam, & post a Gilberto continuatiue productam latius, & apertius explicuit, multaque de dictis sanctorum addidit. Idem etiam quosdam

dam

dam sermones utiles composuit. Circa idem tempus æstimo floruisse magistrum Petrum Comestorem, qui Scolasticam historiam cōposuit, scilicet historiam sacræ scripturæ breuiter, & uiriliter prosequens, & difficultates in plerisque locis prudenter exponens. Insuper & quædam incidentia ex historijs Iosephi Iudæi, & quorundam gentilium locis congruis inserens. Nonnulla etiam alia opuscula edidit, & hos sequentes uersus in laudem beatæ virginis elegāter composuit. Si fieri posset, ꝙ harenæ puluis, & vndæ. Vndarum guttæ, rosa, gemmę, lilia, flammæ. Æthera, cœlicolæ, nix, grando, sexus uterq;. Ventorum pennæ, uolucrum, pecudū genus omne. Siluarum rami, frōdes, auium quoque pennę. Ros, gramen, stellæ, pisces, angues, & aristæ. Et lapides, montes, conualles, terra, dracones. Linguæ cuncta forent, minime depromere possent. Quæ sis, uel quanta Regina Maria. Quæ tua sit pietas, nec litera, nec claudit ætas.

De Quibusdam incidentibus illius temporis. Cap. II.

CHronographus. Anno igitur Imperij Friderici primi Rex Francorum Ludouicus cum minimo exercitu Normanniæ fines aggressus, castrum Vernon in deditionē recepit. Iterum Dux Normanniæ in Anglia contra Regem Stephanum fortiter agens, tandem cum eo pacem facit. Ita ve viuente Rege post eum secundus in Anglia mortuo succedat. Ciues Metenses cum vicinis militibus congrediuntur, uincuntur, & pereunt ex eis plusq̄ duo millia. Rex Hierosolymorum regni integritate potitus Ascalonem Palestinæ caput post lōgam obsidionem, non sine graui damno, & multa suorum profligatione tandem cœpit. Fertur autem, quia cū plures ex militibus templi, qui ciuitatem se posse capere putabant ingressi, moxq; trucidati a paganis fuissent, cæteri obsessores ante Crucem Domini se prostrauerunt, & diuinum adiutorium cū multis supplicantibus implorauerunt, & mox exaudiri meruerūt. Nam Ciuitatēses diuina uirtute exterriti, cum se non posse ultra resistere sensissent, urbem christianis tradiderunt cum suis abire permissi. Vir autem religiosus Vualterus Laudunensis Eps, multarum fundator Abbatiarū migrauit ad dnm, & Præmonstrati sepelitur, ubi quondam pro Christo paupertatis habitum sumpsit. Cui succedit Galtherus Laudunensis Decanus. In Burgundia etiam eodem tempore fit terremotus ter in nocte una, multaq; ruunt ædificia. Anno aūt sequenti Rex Francorum Ludouicus Henricum Ducem Normanniæ ad pacē recepit, qui, in breui Rege Stephano mortuo Angliam intrat, & regni integritate potitus, pacem antiquam reformat. Eodem anno Princeps utilis, ac strennuus, & actibus clarus, Rex Siciliæ Rogerus, post insignes de Saracenis uictorias, atque terras occupatas obijt, nec inferiorem se Guillerinū regni, ac uictoriarum successorē reliquit. Robertus autem de Botua uir omni plenus nequitia, nepotum suorū castra ingressus, dolose tyrānidem exercet in terra. Qui spiritu zelotipiæ succensus, quēdam hoīem suum satis fidelem cum alio uiro, & alia muliere intra domūculam iubet comburendos includi, illi uero instar antiquorum trium puerorum domo ardente, & flamma super capita eorum in modum lucidæ nubis uolitant, illæsi permanserūt. Quos foras egressos, cum persequeretur iniquus ille minister, cui Dns suus hoc facinus iniunxerat, & euaginato gladio vnum ex eis ferire uoluisset, repente quædā inuisibilis persona retro eum per comam capitis appræhendit, & cū Equo cui insedebat in terram præcipitem dedit. Vnde & mox ad S. Iacobum se iturum esse spopondit. Sed & illi quos propria cōseruauit innocentia gratiam Dei non in vacuum recipientes uitam suam in melius mutauerunt. Obijt Papa Anastasius, & Eps Albanensis Nicolaus Anglicus, Papa fit Adrianus. Luna passa est eclypsim 11. Calen. Iulij in posterioribus partibus Geminorum. Hoc etiam anno Ludouicus Rex Francorum filiā Imperatoris Hispaniæ, fœminam moribus præcipuā, accepit Aurelianis in uxorem. Ibique nuptiis quasi solēniter celebratis ab Hugone Senonēsi Archiepiscopo uncta est in Reginā.

De Adriano Papa, & Theobaldo Cantuariensi. Cap. III.

HElinandus. Huic Adriano Papæ familiaris fuit Iohānes Salesberiensis, & ipse Anglicus natione, qui de eodem Adriano talia refert. Audiui Adrianum Papam dicentē, ꝙ Romano Pontifice nemo miserabilior est, conditione eius nulla miserior. Fatebatur enim in eadem sede tantas miserias se inuenisse, ut facta collatione præsentium, tota præsens amaritudo iocunditas, & fœlicitas fuerit. Spinosam enim dicebat Cathedram Romani Pontificis intantum acutissimis vsquequaque consertam aculeis, tantæque molis, ut robustissimos præmat, terat, & comminuat humores. Coronam, & frigium clara merito uideri, quoniam ignea sunt, neque nunquā a natali Angliæ malle exisse, aut in claustro Beati Ruffi apud Valentiā perpetuo latuisse, quām tantas intrasse angustias nisi, quia diuinę dispensationi reluctari non auderet. Hoc et sæpissime mihi adiecit, ꝙ cū de gradu in gradum a claustrali clerico per oīa officia in summum Pontificem ascendisset, nihil vnquam fęlicitatis aut tranquillitæ quietis vitæ priori adiectū est ab ascensu, & (vt verbis eius vtar) In incude inquit, & malleo semper dilatauit me dn̄s. Sed nunc oneri quod infirmitati meæ imposuit, si placet supponat dexteram, qm̄, mihi importabile est. Nonne miseria dignus est, qui pro tanta pugnat miseria? Hic ditissimus qui electus est, sequenti die pauper erit, & infinitis fere creditoribus tenebitur obligatus. Ambire ergo ad summum Pontificium, & non sine fraterno sanguine ad illud et ascendere, & Romulo succedere in paricidijs, non Petro in ouibus pascendis. Bene ergo dr̄, non tam nuncupatiue, quām et substantiue, summus Pontifex seruus seruorū. Seruiat enim seruis auaritiæ. i. Romanis necesse est, adeo vt nisi seruierit fiat aut expontifex, aut exromanus. Florebat hoc tpe Theobaldus Cantuariensis Archiepiscopus de Beccensi monasterio assumptus, vir per oīa laudabilis, & magnificus, & tam in secularibus, q̄ in ecclesiasticis negocijs expertissimus. Thomas Archidiaconus Cantuariensis per industriam Archiepiscopi Theobaldi factus est Regis Henrici Cācellarius. Anno dn̄i. M.156. signū crucis apparuit in Luna. Albericus miles Beluacēsis pro fide Christi passus est martyriū. In partibus Saxonię sanctimonialis Elisabeth mirabiles visiones vidit. Inter quas et Angelus familiaris ei librū, qui dr̄ viarium Dei annunciauit, et de translationis sacrosancti corporis beatissimæ virginis in cęlū; demonstrauit, sicut in loco congruo superius narratum est. Fridericus aūt Imperator Mediolanum fere per 7. annos obsedit ac destruxit. Anno aūt sequenti tres Lunæ visæ sunt, & in media signū crucis. Anno aūt sequenti filia Ludouici Regis Francorū datur filio Henrici Regis Anglorū, vt pax inter eos firmaretur. Anno sequenti nonis Septembris, tres Soles visi sunt in parte occidentali, sed duobus paulatim deficientibus, Sol diei, qui medius erat remāsit vsq; ad occasum. Eodē anno. I.M.159. ab incarnatione dn̄i Adrianus Papa obijt. Eo quoq; mortuo, facta est in ecclesia Ro. maxima turbatio. Cardinales. n. abinuicē diuisi duos elegerunt sibi Pontifices, Rolandū. s. Cancellariū qui Alexander Papa dictus est, & Octauianum, graui scismate Ecclesiam Dei disrupentes, vnde proceres diuersarum regionum turbati sunt, quidam vni, quidam vero alteri adhæserunt. Imperator siquidem Romanus cū suis ēpis Octauiano, qui a sibi fauentibus Papa Victor acclamatus est cessit. Rex vero Francorū Ludouicus, & Rex Angliæ Henricus cū suis Alexandrū in patrē, & dn̄m susceperunt. Anno sequenti fit eclipsis Lunæ, & moritur Regina Franciæ vxor Regis Ludouici, filia imperatoris Hispaniæ, fęmina vitæ laudabilis, & actibus clara, moribusq; pornata. Rex vero ducit in vxorē Adelā Comitis Theobaldi filiā, quām postea prędictus Hugo Senonensis Archiepiscopus vnxit in Aegibam Parisius. Huius enim temporis sunt miracula beatę Mariæ de rupe amatoris.

Miracula beatæ Mariæ de rupe amatoris. Cap. IIII.

EX mariali. Adolescens quidā ciuis Lugduni Galliæ per Rodanū remigabat naui vino refecta. Ecclesiæ beatę Mariæ de Rochemador confrater, hic videns instare periculū, & nec arte, nec viribus procellis irruentibus resistendū, intētionem suam conuertit ad orandū. Cūq; beatā virginē Mariā multis precibus rogaret. Ecce nauis non modico fragore facto sub vndis latuit, & quantū quater balista iaci pōt inferius euecta profundum fluminis tenuit, inde pietate misericordissimæ dn̄æ ad superiores auras reiecta, sine læsione hoīum, sine dāno rerum venalium, sine quantalibet vini effusione cum oī felicitate apparuerunt oia. In argumentum miraculi tam ille, q̄ alius, qui cum eo discrimen huius mortis subierat, pellicea, & pallia monstrantes in quibus nihil animaduertebatur extitisse madidi, laudabant oīum Reginam, & dn̄am. Mulier quædam de Gothorū partibus suscepto virili semine 30. mēsibus grauida quotidie fętū non enixa parturiebat. Hæc vnica parentum suorū extiterat, propter quam confratres de Rochemador nimio merore macerabantur assidue iam quasi mortuā lugētes filiā. Cū. n. quęuis mulier certo tpe pariēs in forbus habeat mortē, quid doloris illā putemus passam tanto tpe parturientē. Sane parētes eius misericordē Dei matrē. Mariā ad misericordiā mouere nitebantur, scientes, ꝙ orō deuota cęlos penetrat. Apto itaq; cęlitus vmbilicu lo cōtra naturā puer diu mortuus, & iā putridus frustratim extractus est. In Bertholdi curia Gerberta cū quinq; filiis habitabat, quorū iunior super caput in calatho portās panē venalē tpe nouarū frugū, nondū matura messe, quedā sibi notū procul a villa ī medio satorū habuit obuiū

multiplici crimine irretitum. Hic dolose cernens iuuenem cui familiaris extiterat, ipsum minus bautum blanditiis seductum cultellum extorsit, & humi violenter prostratum iugulauit, pelliculа tñ a posteriori remanẽte illæsa. At ille moriens virginẽ virginum voluebat in corde, quam voce promere non poterat. Discedente autẽ homicida nequam, cum spolijs adhuc palpitantis. Ecce Maria, vt Dña quædam cũ mirifico decore circumamicta varietate morienti astitit, caputq; a trunco seiunctum demulcendo, & propria manu signando, materno affectu tangẽs, in loco priori restituit, & stillicidiũ sanguinis substitit. Itaq; ab itinerantibus inuentus est, & cum lamento suorum ad domũ relatus, vulneraq; resutus in breui sanatus est. Veruntamen ad huius facti memoriam vox eius rauca permansit, & cicatrices in gutture quoad vixit. Malignus autem spiritus cui corpore, & spũ prophanus homicida seruierat, præ sceleribus vitã redditurus, eum in villam clam reduxit. Qui cum Senonibus pernoctans, & cum aleatoribus ludens operam dabat vanitati. Quod præscripti matri iuuenis in spiritu reuelatũ est, qua nũciante filius deliramenta putabant. Surgentes tamen eum tenuerunt, & Regi reddiderunt. Qui iussit eum suspendi. Iuuenis ergo viuificatrici suę gratias redditurus, ad Ecclesiam de Rochemador venit, cicatrices eius protulit, & omnibus rẽ innotuit.

Item alia. De Eodem. Cap. V.

TEmpore belli Regis Arragonensis, & Comitis Tholosani, Raimundus quidam Presbyter ad alimentum montis Pessulanensium per mare frumentum ducere conabatur. Permissu vero Dei cœlo nube tecto, ventus cum tempestate obortus, intentabat naufragium, nec vllum imminebat subterfugium. Orantibus autem illis, & manus ad alta tendentibus, stellæ maris Dominæ de Rochemador singultibus, & clamoribus pariter misericordiam, & auxilium implorabant. Nec mora nauis e pedibus eorum elapsa maris interiora tenuit. Ipsi quoq; sibi adhærẽtes in modum globi in mediis perstiterunt vndis. Tunc quidem fluctuantes meatus naturales, ne subintraret vnda tenuis pro posse stringebant, ora non relaxabant, eque viuentes, & collotenus, & altius texerat eos fluctus. Et ecce Maria virgo celebris, & per oĩa laudabilis, nauem ab imo reductam sub pedibus eorum restituit, plenam tñ aqua, atq; ad littus tranquille, & sine regimine ẽt perduxit. Veruntamẽ priusquam portũ tenerent, nimio frigore rigidi, totisq; artubus immobiles orauerunt, vt calefierent, & exauditi sunt. Nã amplius quàm igne materiali, calore spiritus sancti interius, & exterius ignei facti sunt, & roborati. Miles quidem Petragoricensis Pagi Hierosolymam peregrinus adiit, cæteraq; sanctorum limina visitauit. Tandem ad Ecclesiam beatę Mariæ de Rochemador, quæ a vicinitate sua patum distabat venit. Videnſq; tot imagines cereas, & cætera, q̃ non viderat in valle Iosaphat in Assumtionis Ecclesia, neq in alijs ẽt quamplurimis, & honoratis locis beatæ virgini dedicatis, non eis fidem adhibuit, nec a peregrinis allata, sed fraudulenter a domesticis imposita asseruit. Rediẽsq; ad propria his argumẽtis falsificare nitebatur, quod de basilica illa generaliter ac veraciter dicebatur: Inde factũ est, vt ad vindictam malorum, laudem vero bonorum totis plectetur artubus, fieretq; contractus. Tũc ad se reuersus, cũ diu amplius, quàm duobus mẽsibus de ęgritudine mulctatus esset, pœnitentia ductus, quòd in sanctam basilicam blasphemiam protulisset, veniã precabatur, & quòd Ecclesia de Rochemador per Mariã matrem Dñi virtutibus decorata esset, ac sublimata publice fatebat. In hac aũt cõfessione ac deuotiõe solidatis neruis compage membrorum reformata, surrexit sanus, & fortis.

De Nouicio Cisterciensi tentato a Sathana. Cap. VI.

HÆlinandus. Fuit in Anglia eo tempore vir quidam magnarum vitiũ corporis, & pp illas vires magni nominis. Hic post multa reprehensus a sua consciẽtia peccata, proposuit ire Hierosolymam, vt ibi vires suas expenderet in seruitio Dei, iuxta illud. Fortitudinem meam ad te custodiam &c. Et de hoc voto consuluit Abbatem quendam Cisterciensis ordinis, qui persuasit ei, vt crucem religionis acciperet, & ad cęlestem Hierosolymã properaret. Et fecit sic. Et cępit esse valde feruens in religione, postea vero tentatus a Sathana mutauit propositum, & proposuit se corporaliter iturũ Hierusalem, sicut prius vouerat. Sed quia tunc Abbas præsens nõ erat, distulit recessionem cõtra suam voluntatem vsq; in diem crastinum. Eadẽ. n. nocte cum de necessariis ad lectũ rediret, vidit super quandam trabem dormitorij Dęmonẽ sedẽtem in specie Simię. Et cępit cogitare, q̃ diabolus esset, quia in illo ordine tales bestiæ non nutriuntur. Diabolus aũt sentiẽs se cognitum desiliјt de trabe super illũ, & verberauit eum tã fortiter, q̃ sanguis de naribus, & ore exibat. Et hoc facto euanuit. Illo aũt clamãte fratres excitati sunt, & videntes illum nouicium tam grauiter læsum portauerunt in infirmatorium. Qui iacuit exẽsis tribus diebus in lecto suo, & videbatur magis mortuus, quàm viuus. Apertisque oculis nihil videbat. Qui cum ita iaceret, apparuit ei sanctus Benedictus dicens. Benedicite. Et ille. Dominus. Quęsiuique dicens. Quis es Domine? Ego sum, inquit frater Benedictus, sequere me.

De Visionibus quibus per beatam virginem confortatus est. Cap. VII.

ET secutus est eum in spiritu. Et cęperunt ascendere sublimes gradus, & erant in singulis gradibus duo Dęmones, qui intentabant ascendentes, & in singulis gradibus percutiebant illum nouicium. Qui defatigatus ab ictibus Dęmonum vix iam sequi poterat ductorem suum. Respiciẽs autem post se sanctus Benedictus posuit manum suã super caput nouicij, & confortauit eum. Post illos gradus ascensos vidit nouicius locũ magnæ claritatis, & viriditatis in regione puri ætheris, & vidit ibi capellã in aere pẽdentẽ tam paruam, ita, vt admiraretur ad quid tam parua capella facta erat. Ad quem sanctus Benedictus. Noli mirari opera Dei, q̃ solus scit rõnẽ operum suorum. Intrans aũt sanctus Benedictus iussit nouiciũ stare post hostium, ibi. n. erat quidam candidatorum grex sedentiũ in circuitu interioris capellæ, & sedebat inter eos Mater misericordiæ resplendens sicut Sol inter stellas, ad quã accedens sanctus Benedictus, ait Benedicite. At illa. Dñs. Dña, inquit, ecce nouicius quem adduci iussistis. Et illa. Facite illum coiã me venire. Qui cũ accessisset, dixit ad eum Dña. Vis morari in domo mea mecũ, ad seruiẽdũ mihi, sicut pmisisti, Ait. Etiã Dña. Ergo inquit iura mihi super illud altare, & voue, q̃ mihi semp seruies, & opera facies Dñi, & custodies. Qui cum iurasset, dixit Dña nostra ad sanctum Benedictum. Reducite eũ vnde adduxistis. Tunc sanctus Benedictus posuit eum post hostium dicens. Aspice diligenter, & retine firmiter, quod visurus es, quia vtile erit tibi hoc vidisse. Tunc sanctus Benedictus accepit peluim, & lintheo pcinxit se, & dedit peluem Dñæ nostræ. Et illa cæpit lauare pedes oĩum ibi sedẽtium per ordinem. Et sanctus Bñdictus post eã extergebat flexis genibus. Factoq; illo mãdato sanctus Bñdictus reduxit nouiciũ per loca florida, & delectabilia, & suauiter redolẽtia. Et ecce multitudo Monachorũ, & nouiciorũ occurrerunt eis. Ex quibus quidã pulchras coronas habebant in capitibus suis, alij nondũ eas habebãt in capitibus, sed cũ fiducia eas expectabant. Inter quos erat quidã Monachus, qui per signũ petiit a sancto Benedicto licentiã loquẽdi cũ illo nouicio, & accepit. Qua accepta dixit ad nouiciũ. Frater Gunteline, ego fui Monachus de domo tua, pcor, vt dicas Abbati meo, & tuo ex parte mei, q̃ frater Matthæus quõdã Monachus suus mandat ei, vt se corrigat, sollicitusq; se habeat, q̃ hucvsq; habuit ad custodiendũ ordinem suum, hisq; intersignis credat, q̃ cum ego migrarã de corpore vidi quandam coronam descẽdentem de cęlo, quã putaui meã fore, sed data est cuidã Monacho, q ante mortuus est. Pro qua re cõtristatus fui inuidẽs bono fratris mei. De qua re eidẽ Abbati confessionẽ feci, & pœnitui. Teip sum ẽt admoneo, vt in proposito tuo permaneas humilis, & obediens, & honores fugiens, & tuam propriã voluntatem nũquam facere delecteris, & semper Deũ timeas.

De Visione Paradisi. Cap. VIII.

POst hæc verba sanctus Benedictus iussit sancto Raphaeli vt duceret nouicium quo ducẽdus erat. Tunc sanctus Raphael duxit eum in Paradisum. Et cum appropinquarent vidit nouicius ciuitatem quandam ex auro, cuius porta immensæ pulchritudinis erat. Quam cum miratur, Angelus misit eum intra portam, & vidit intra Paradisum herbas, & arbores pulcherrimas, & aues cantantes. Sub vna arbore erat fons limpidissimus, cuius riui per mediam ciuitatem fluebãt. Cumque nouicius vellet pausare iuxta fontem, duxit eum Angelus ad aliam arborem miræ altitudinis, & pulchritudinis, super quam erat homo pulcherrimus, & prægrandis staturæ quasi gigas, vestitus veste diuersorum colorum a pedibus vsq; ad pectus. Hic est, inquit Angelus pater humani generis protoplastus. Adam per sanguinẽ Iesu Christi filij Dei redẽptus. Vestimentum aũt eius est vestis illa gloriæ, qua spoliauerat eum humani generis inimicus, per transgressionem diuini mandati. Ab Abel enim filio suo primo initio cœpit ipse recuperare vestẽ suã per bona opera filiorum suorũ, & filiarũ, qñ vero totus vestitus erit, sãctorũ erit numerus plenus cõsummatus, & finẽ habebit.

De Visione inferni. Cap. IX.

POst hoc venerunt Angelus, & nouicius ad regionem vmbræ mortis, & terram tenebrosam. Et vidit nouicius quasi facies horribiles, & putauit, q̃ ibi esset infernus. Sed Angelus dixit, Nõ est. Ille aũt turres sunt, & camini Infernales. p quos fumus, & flãma ignis æterni exeunt. Post hoc videnť homines in ra-

in ardente cathedra sedentem, ante quem stabat quasi pulchræ fœminæ, quæ tenebant cereos ardentes quos impingebant in faciem eius, & in os, & retrahebant similiter ardentes per eius interanea, & semper hanc pœnam patiebatur. Hic homo, ait Angelus, amicus fuit carni suæ, & inimicus animæ suæ, gulosus, & & luxuriosus. Cathedra enim signat, quod potens fuit in malitia. amauit mulieres, & ideo maligni spiritus in tali specie torquēt eū. Post hoc vident hoīem quē nigerrimi spiritus excoriabant viuum, & fricabant cum sale, & super craticulam eum assabāt. Hic, inquit Angelus, potens fuit, & crudelis in subditos. Post hoc vident hoīem super Equum ardentem clipeū igneum gerētem, & super collum Equi sui Capram tenentem, & ad caudam Equi sui trahebat habitum Monachi. Hic, inquit Angelus, pauper homo fuit, semper de rapina viuens. Caprā rapuit vnam a quadam paupere fœmina, circa finem vitæ suæ voluit fieri Monachus non vere pœnitendo, sed vt ignominiā suam parumper tegeret. Nam si viueret cogitabat se redditurum ad priorē vitā, & ideo trahit habitum religionis, sicut rem quam paruam æstimabat. Capra enim, & clipeus tormenta sunt damnationis suę. Post hoc vident diuersas personas religiosas, Monachorum, Monialium, Episcoporum, Presbyterorum, & Clericorū, quorum quidam ridebant, & cachinabant, alii conuiciabantur, alij studebant gulæ satiādæ, alij libidini explendæ. Non, quod istæ voluptates post mortem sint, sed ad maiorem confusionem, & cruciationem similitudines peccatorum præteritorum in ipsis suis cruciatibus repræsentant, Dęmonibus ad hæc eos cogētibus. Qui & postea eos percutiebant fustibus per media capita vsq; ad excussionem cerebrorum, & eiectionem oculorum, & hoc incessabiliter. Post hoc Angelus Raphael duxit nouicium vsq; ad profundum inferni, vbi vidit rotam horribilem igneā, & hominem extentum desuper, & dum rota volueretur, quædam vox dixit ad nouicium territum. Vides rem terribilem, sed adhuc terribiliorem videbis. Et ecce rota rapido cursu descendit vsque in profundum inferni, & tam magnum farsum fecit in cadendo, vt totus mundus cecidisse videretur, cęlum terra, mare, & dum rota caderet, omnes animæ captiuæ, quæ ibi erant, omnesq; Dæmones pulsabant illum hominem, & maledicebant ei, & excōmunicabant eum. Hic erat Iudas traditor.

De reditu animæ illius ad corpus. Cap. X.

ET dum inde redirent, Angelus Raphael. s. & nouicius, apparuit eis Angelus, qui gubernabat sobolem in humani generis seruitutem. Post hoc Angelus Raphael dixit ad nouicium. Oportet te redire ad corpus tuum. Visionem istam nulli narres nisi Abbati tuo, & in confessione. Tunc nouicius reuixit, qui tribus diebus iacuerat mortuus, & cœpit oscitare, & gemitus, & planctus dare. Et oblitus pceptum Angeli, cœpit statim narrare, quæ viderat, dicens circunstantibus, & quærentibus quid vidisset. Vidi infernum, vidi Paradisum. Et cum hæc diceret, ecce sanctus Benedictus venit cum baculo ante eum, & percussit os infirmi inobedientis. Infirmus autem opponens manum ictui, percussus est grauiter in digito. Et quærens causam percussionis, audiuit a sancto Benedicto. Quia inobediens fuisti, & si læsus es in carne scito, quia magis læsus es in anima. Et quia peccasti loquendo, loquelam perdes 9. diebus. Et iniuncta ei pœnitentia disparuit. Per illos autem 9. dies grauiter infirmatus est, & manus eius intumuit. Post 9. dies sanus factus est, & dixit Abbati suo soli, quæ viderat. Abbas vero, qui præceptum tacendi non acceperat, ad ædificationem audientium, & legentium visionem reuelauit.

De Fratre Christiano heremita Gastinensi. Cap. XI.

HÆlinandus. Eo tempore quidam Cenomanēsis nomine Christianus iuuenis conuersus est in heremitoriū quoddam in Archiepiscopatu Thuronensi, quod dicitur Gastinetum, vbi dum fortiter tentaretur a carne sua, affligebat se, in quadragesima ieiunabat, abstinens se ab omni potu prçter vnū diem in septimana. In hieme stabat vestitus in aqua frigida vsque ad collum, disciplinam sibimet dabat vsquequo virgæ dirumperentur. Quod cum quadam die hoc faceret, & se cecidisset vsque ad sanguinem, audiuit vocem a parte occidentis dicentem. Nil prodest tibi, quod facis. Iste Deus quem inclamas non dabit tibi, quod petis, sed conuertere ad me, & auxiliabor tibi. Quod ille audiens intellexit vocem esse inimici. Et cum orasset Deum, vt auxiliaretur sibi contra tentationes, proposuit aggredi peregrinationem ad diuersos sanctos, vt ita finiret vitam suam in peregrinando, & cum diu hoc cogitasset, accepto baculo egressus est nudis pedibus, & cum venisset ante quandam Ecclesiam flexis genibus rogauit Deū, vt daret ei bonum consilium Vix ab oratione surrexerat, & ecce sensit fętorem magnum, per quod intellexit Diabolum prope astare, qui ei suggerebat relinquere habitum religionis, & locū suum, &

gratias agēs Dño de tali signo reuersus est ad fratres suos. Hic aliqñ in festo sancti Stephani dormiebat ad matutinas. Et cū legeretur illa lectio vbi legitur. Et lapidabant Stephanum, expergefactus ad hoc verbum, reperhendit se de somnolentia dicens. Ve mihi, qui sic dormio ad obsequium Dei. Iste sanctus non dormiebat, qñ lapidabatur, & pro persecutoribus orabat, & ego miser debueram rogare istum sanctum martyrē, vt oraret pro me. Et post hoc cæpit intentissime vigilare, & rogare sanctum Stephanum vt oraret pro se. In crastino cum esset in refectorio, antequam aliquid gustaret, venit vox ad eum dicēs. Tu intendis ad terrenas escas, & non cogitas de glorioso prothomartyre, qui orat pro te. Tunc aperti sunt oculi eius, & leuans oculos in cælū vidit martyrem orantem pro se, sicut vox ei dixerat. Quod cum vidisset, statim surrexit. & petijt locū secretum in quo oraret, & dixit. Sancte Stephane, quas tibi gratias agam de hoc tanto beneficio tuo, nihil habeo proprium, quod tibi dem, sed tñ hoc do tibi, quod ammodo pro amore tuo non induar lineis, sed laneis tm, quod & fecit. Hic dū postea moneret cæteros, vt in bono proposito persisterent, narrabat dicens: Eram aliqñ in Gastimeto iacēs in lecto pleno paleis in solario quodam, & cum vellem repausare sentiebam nescio quid, quod se mouebat sub renibus meis. Dixi quoq; hoc magistro meo, sed illa motio non quieuit. Quadam aūt die inspirante mihi Dño cepi euertere paleam lecti mei. Et euersa palea cum nihil inuenirem, leuaui vnū de asseribus solarij, sub quo inueni vnū pedulem, & in eodem magnam massam denariorū, quos cum inuenissem, relictis illis cucurri ad magistrum nostrum, & confessus sum quid inuenissem. Ille iussit mihi, vt afferem illos ad se. Quod cum fecissem, oēs iussit congregari fratres, qui oēs excommunicauerunt illum, qui hoc fecerat. Quod cum audisset Carpentarius quidam dixit se hoc fecisse, & petiit veniam humiliter correctionem promittens. Magister aūt indulsit ei, & iniunxit ei pęnitentiā, sed denarios male acquisitos retinere noluit, immo diuisit eos pauperibus, & egenis.

De Transitu eius ad ordinem Cistertiensem. Cap. XII.

POst hæc idem frater Christianus audiens famam de ordine Cistertiensi, cępit admonere socios suos, vt ad illū trāsirent. At illi noluerunt, sed statuerunt inter se, vt qui vellent de ipsis ad ordinem Cistertiensem transire, transirent. Et eundem Christianum miserunt ad Abbatiam de eleemosyna, cum quo iuit prior suus cum vno socio. Post annū quoq; probationis expletum, spiritus maligni sæpe apparebant eidem Christiano in visione noctis, minātes ei, quod expellerent illū de domo illa, & in vanū illū laborare dicebāt, quia non duraret in ordine illo. At ille recurrebat ad orōnē Et dū hoc bellū haberet cū dæmonibus, quadā die facta est ad eū qdā uox a capite lecti sui dicēs. Memor esto huius versiculi de psalterio. Deus i noīe tuo saluū me fac, & in uirtute tua iu.me. Qd audiens ille retinuit, & ad oēs tentationes Diaboli semp postea de illo versiculo tāque clypeo se muniuit. Cū autem Dæmones viderunt eum hāc fiduciam in isto versu dicebāt. Stulte hoc nos te docuimus, hoc volumus ut dicas. Tunc ille in dubio positus, utrum hoc dicere deberet, an non, quia simplex erat, & illiteratus, quæsiuit a clericis quid hæc uox significaret, A quibus cum audisset hoc esse principium cuiusdam psalmi, totum illum psalmum per gratiam Dei didicit, & in hac pugna diu fuit contra Dæmones. Quadā nocte dū fratres in hieme post vigilias sederent, & legerent ad lumen in capitulo, ille remansit in claustro orans. Et cū oraret dixit ad eū vox de cęlo. Illi boni hoīes quos vides in capitulo, sunt martyres Dei. Eodem anno vidit idem Christianus oēm conuentum circundari a Dæmonibus, qui tantæ multitudinis erant, vt tegere videretur quicquid erat inter terrā, & cęlum. Quod cū ille videret, & diceret. Dñe Deus quid hoc pōt esse, & quis poterit euadere pericula ista, audiuit vocem dicentē sibi. Qui humilitatē habere potuerit, ab oībus his laqueis liberabitur. Non multo post venit qdām claritas de cęlo ab Oriēte, quā cū præsentirent maligni spiritus euanuerunt, & illi gloriosi spiritus, qui erāt in illo lumine appropinquauerūt, & illū locū vbi erāt illi sancti hoīes solari claritate repleuerūt, & in eadē claritate apparuit Regina Angelorū. Quā cū ille aspiceret, & diceret intra se. Deus bone quo vadit Dña nostra, aduocata nostra, saluatrix mundi. Rñdit ei eadem Dña. Venio succurrere huic loco, q meo indiget auxilio. Venio auxiliari, huic pauperi Abbatiæ, & aliorum pauperum locis, qui confidunt in me. Ex chronicis. Anno Dñi. M. 161. corpora trium Regum, siue Magorum, qui Dñm in cunabulis adorauerunt, olim ab Imperatore Constātinopolim translata, & sancto Eustorgio Mediolan. miraculose transuecta. Inde postquā Fridericus Imperator illā vrbem destruxit, Rainaldus Coloniēsis Archiepiscopus a Mediolano Coloniā transtulit. Alexāder Papa in Galliā

venit, & a Regibus Francorum & Anglorum honorifice susceptus est. Eodem anno Henricus Rex Anglorum Dux Aquitaniæ venit contra Tholosam, sed Rex Ludouicus intrauerat ad defendendum eam, vnde nolens Henricus Rex obsidere dominū suum recessit a loco. Anno Domini M.clxij. destructa vrbe Mediolanensi Archiepiscopus Coloniensis sanctos tres Magos apud Coloniam transtulit, & anno sequenti Alexander Papa in Gallias venit.

De ortu Philippi Regis Francorum ex patre Ludouico. *Cap.* XIII.

EX historia Francorum. Anno Domini M.clxv. Philippus Ludouici Regis Francorum filius nascitur. Anno. s. Regni patris sui. 27. Cum enim idem pius Rex numerosam filiarum sobolem de tribus vxoribus suscepisset, & hęredem masculum regni successorem habere non posset, tandem cum Adela vxore sua & omni clero & populo totius Regni ad orationes & eleemosynas conuersus, filium a Deo petijt, & obtinuit. De quo etiam antequam natus esset talem visionem in somnis vidit, videlicet quòd Philippus filius suus aureum calicem in manu sua plenum humano sanguine tenebat, de quo propinabat omnibus suis Principibus, & omnes in eo bibebāt. Eo tempore Tharantasiensis Archiepiscopus venit apud caluum montem, qui est in confinio Franciæ, & Normanniæ pro pace, scilicet reformanda inter Regem Ludouicum, & Regem Henricum, vbi multas virtutes per eam operatus est Dominus in præsentia duorum Regum, & Henrici iunioris Regis Angliæ, & Philippi Comitis Flādrēsis. In capite ieiunij imposuit cineres benedictos in capite Regis Angliæ apud mortuū mare

De Aduentu sancti Thomæ Cantuariensis in Franciam ad Papam Alexandrum. *Cap.* XIIII.

EOdem anno sanctus Thomas Cantuariensis Archiepiscopus exul ab Anglia aufugit in Franciam. Anno siquidem Domini. M.clxiij. in Episcopum consecratus. In quo .s. anno Alexander Papa in Gallias venit, & Thuronense concilium celebrauit. Porro idem Papa venit Senonis in festo sancti Hieronymi, ac per annum & dimidium mansit ibi in Ecclesia sancti Stephani, altare sanctorum Petri & Pauli cōsecrauit, & Ecclesiam sanctę Columbę dedicauit. Porro anno Domini. M.clxiiij. sanctus Thomas primo apud Pontigniacum exulauit, & post apud sanctam Columbam in sumptibus regiis. Ex gestis sancti Thomæ. Venit ergo Senonis ad Papam Alexandrum afferens secum consuetudines Regis Angliæ scriptas, propter quas exulabat, easque tenens in manibus chartam explicatam & expansam ante pedes eius posuit dicens. Ecce sancte Pater sacræ immo sacrilegæ consuetudines Regis Anglię canonibus & decretis & etiam ipsorum terrenorum Principū legibus aduersæ, pro quibus exilium sustinere cogimur. Vt eas sanctæ paternitati vestræ ostenderemus, & consilium super his haberemus huc aduenimus: iubeat igitur si placet sanctitas vestra eas legi & audiri. Quisquis enim eas audierit, mirum est, si nō tinniant ambæ aures eius, audientes a christianis contra legem christianitatis agi, & damnatis sanctorum patrum venerandis institutis, nouas & inauditas tyrannorum veterum præsumptas abusiones in Ecclesia introduci. Hæc cum flexis genibus dixisset, iubente Papa surrexit, stetitque in medio circūstante eum turba clericorū suorū. Cumq; ad præceptū Dñi Papæ consuetudines illæ legerentur, & qui legebat primū pronunciasset capitulū, cępit venerandus Antistes contra propositum capitulum mirabiliter differere, & Regis in hoc intentionē plenius elucidare, & detegere, ostendens & conuincens ex decretis & legibus, in quibus, & in quātis q̄d pronunciatū fuerat scōrum Patrum canonibus obuiaret, quantumq; discrimē Ecclesiæ Dei immineret, si Rex quod intendebat obtineret. Similiterq; ad singula capitula Dño Papa eum libenter audiēte, & assertiones eius per singula diligenter notāte. Cardinales tñ qui accepta a Rege pecunia, partē eius souebant, multam vexationem beato viro in sua causa præstiterunt, præcipuè Guillerimus Papiensis, qui Regi erat amicitior & familiarior. Hic. n. beatum virum modis omnibus impedire satagens, ad singula insurgebat, seq; ei obiiciebat, multa proponens & multa inquirens, quæ vir venerabilis velut fila aranearum sine difficultate & hæsitatione, vel soluebat vel conuincebat. Putabat enim idē Guillerimus quòd Archiepiscopus oratione vteretur aliena & non propria, & si posset eum a tramite sui sermonis deflectere, continuo eum ludibrio & confusioni habendum, Sed & ipse sanctus intelligens Guillerimum sibi ex directo obniti, aliquotiens eum reciproco sermonis excursu, ita suis intricauit & illaqueauit obiectionibus, vt omnibus in manifestum fieret quòd non solum propriis vteretur viribus, & disertitudine, verum quod insuperabilis esset ingenii & eloquentiæ.

Qualiter a Domino Papa monachalem habitum impetrauit. *Cap.* XV.

CVmq; tam in expositione causæ suæ, quam in contentione cum aduersarijs magna pars diei consumpta fuisset, erant enim 16. capitula consuetudinum illarum ad quæ stando responderat, admirans tandem Dominus Papa eius sapientiam vocauit eum ad se, & iubebat eum sedere iuxta se, & dixit. Beneueneris frater charissime, Cumq; congaudens eum bene venisse sæpius repetisset, gratias agere ei cępit, quod tantum onus tanque arduum negocium suscepisset, & quòd Ecclesiam Dei tam periculosis temporibus contra tyrānorum insultus tueri præsumpsisset. Ipse quoq; venerādus Antistes cum debito honore, & reuerentia Dño Papę multiplices gratias retulit, q̄ eum tanto honore dignatus fuerit honorari. Tunc Dominus Papa consuetudines illas perpetuo damnauit, & obseruatores atq; exactores earum æterno anathemati subdidit. Vir ergo Dñi aliquanto tempore in curia demoratur, tandem cum licentia, & consilio Dñi Papę Pontigniacum se contulit, ibiq; ferme per biennium stetit. Ibi inter cętera sanctæ æmulationis studia et monachalem habitum concupiuit, & accepit. Misso aūt ad Dñm Papam tunc Senonis commorantē secretius nūcio, habitū religionis sibi ab eo fieri benedici, & transmitti postulauit, & impetrauit, Dño Papa ita inter cętera rescribente. Misimus tibi frater dilecte habitum nō qualem voluimus, sed qualem habuimus. Cognoscens igitur rex Anglorū in quanto honore venerandus Pontifex a Dño Papa susceptus esset, & q̄ in Pontigniaco locum sibi mansionis elegisset, cum iam in ipsum deseuire non posset, in suos inaudito crudelitatis genere debachatus est. Pręcepitq;, vt vbicunq; aliquis de cognatione eius vir aut mulier inueniri potuisset, exhæredatus, & spoliatus bonis proprijs a regno pelleretur, exacto prius ab eo sacramento, q̄ Pontigniacū contristandi Archiepiscopi gratia proficisceretur, & se ei præsentaret. Tunc expulsi sunt senes, & iuuenes ad cognationem eius pertinentes, sed & mulieres cū pueris lactentibus, & quędam et grauidę. Ex chronicis. Anno pręnotato. s. ab incarnatione dñi. M.165. Alexander Papa prænominatus. s. huius nominis tertius, reuersus Romam cum honore recipitur. Guicardus Abbas Pontigniaci secundus in Lugdunensem Archiepiscopum est assumptus. Anno sequenti cōpleti sunt ab aduentu Anglorum in Britanniā maiorē anni. 830. a baptismate vero eorū 634. ab introitu Northmannorum. 100.

De Rabie Luporum in pago Rutbenensi. *Cap.* XVI.

HOc anno in Ruthenēsi pago quędam tempestas graui flagello castigauit populum Dei. Nam Lupi feroces ab vberibus matrū paruulos rapiebant, & diris morsibus deuorabāt. Mulier aūt, quædā nomine Stephana de Treuete, cuius frater tam perniciosa clade iam succubuerat matre brachium a corpore pueri euulsum duntaxat retinente, vigilia Assumptionis beatæ Mariæ hortum intrauit, vt spicas colligeret. Nebulosum quippe tps erat. Et ecce duo Lupi cū tanto strepitu, vt putarentur Equites aduenisse accurrerunt, quorū vnus illā per guttur, alius subleuatis ab vmbilico vestibus diuersis, & lætalibus vulneribus vulneratā, non villæ recto tramite quo frequenter fugari solebāt a Canibus, sed trans muros duos, & sæpes tres, velut ouem proiicientes ad siluam pertraxerunt. Silua vero per dimidium milliare distabat ab oppido. Mulier aūt adhuc spirans spiritum exalatura supremum, in virtute Spiritussancti, & benignitati virginis Marię feris pcepit ferocibus ne corpus suū vlterius lacerarent, & ne etiam diutius in eam grassarentur inhibuit. Mox ab eius laceratione desistūt, corpus exangue a superuenientiū infestatione ferarum diligenter conseruantes. Interea cum Canibus requirebatur, & sequenti die cum detecta sub algore noctis pernoctasset inuēta, ad villā relata est. Adeo erat lacerata, q̄ vix in ea cognosci poterat forma humana. De lacerato corpore vermes, & sanies ebulliebant, aspectuq; terribilis existebat, et sanguine propinquis, qui et in breui eam immisericorditer repulerunt, plectrum lingue non mouebatur ad aliquod verbum formandum, & victualia ori infusa per foramina gutturis, & pectoris exibant, incorporato tenui, vel modico sapore, neruorum contractione, & membrorū læsione genua pectori adhærebant, & vulnera de quibus nō modica caro detracta fuerat cute superduci non poterant. Hanc igitur parētes sui impositā vehiculo nocte ad remotam villā detulerūt, q̄ dimissa præ foribus monstrum ab intuentibus putabatur, & ne diutius apud eos moraretur, ligatā asino quasi truncum, procul duci fecerunt. Descendens aūt Asinus quoddam montis pcipiciū bibiturus de torrēte, qui rapidus decurrebat, in valle capite deposuit, mulierq;, quæ laxe vincta fuerat in aquā lapsa est, sed beata Maria non passa est eam mergi, immo eā super vndā eiectam fluminis in ripa cōstituit. Abstracta autem de flumine in horreo

horreo cuiusdam nobilis, cuius cor dominus tetigerit ab hominum sequestrata consortio solitaria iacebat, quia præ fœtore eius & vulnerum immanitate grauabantur intuitus assistentium & olfactus. Miles autem curam eius agens vulneribus vinum, & oleum infundi iubebat. Mulier interim cura medicorum, & adminiculo ciborum reformabatur, sed modicè. Et semper genetricem Dei in mente ruminabat, per eam sanari se sperans, signisq; & nutibus, & quibus poterat verbulis ad Rochemador se ferri præcabatur. Ad quam Ecclesiam miseratione multorum delata est. Vbi cum incuruata sursum respicere non posset, persistens in oratione, & cordis contritione exaudiri meruit, & sanari, & totaliter liberari. Ea tempestate Henricus Beluacensis Episcopus in Archiepiscopum Remensem translatus est. Anno domini. M.167. Fridericus Imperator dum Romam obsidet, omnisq; pęne illius exercitus peste periit, & cum paucis ad propria mestus redit. Amalricus Abbas prius Caroli loci, deinde Siluanectensis Episcopus obiit. Anno autem sequenti pestilentia moriuntur omnes pęne Peregrini nostri Hierosolymitani.

De Henrico iuniore Rege Angliæ, & magno terremotu.

Cap. XVII.

ANno domini. M.169. Henricus Rex Angliæ maiorem filium suum Henricum generum Ludouici Regis Francorum in odium sancti Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis fecit consecrari in Regem a Rogero Eboracensi Archiepiscopo, quod ad solum Cantuariensem Archiepiscopum pertinebat. Eodem anno Hugone Archiepiscopo Senonēsi defuncto, successit ei Guillelmus Theobaldi Comitis filius Carnotensis electus, sed nondum Episcopus consecratus, quem Senonis consecrauit venerabilis Mauritius Parisiensis Episcopus. Eodem tēpore in partibus orientis, & in terra promissionis, exigentibus peccatis hominum, terremotus multas vrbes, & Ecclesias, oppida, & villas subruit, & innumera populorū millia hians terra degluttiuit, & ædificiorum casu morituros operuit. Inter cæteros, qui tam repentino cadebant excidio, Hermannus quidā genere Viennensis educatus Antiochię cū esset in castro Cursario, quod est de iure Patriarchatus Antiocheni in Ecclesia beati Petri, cum videret coruscationes, fulgura, & tonitrua, & hiatus terræ ex his duntaxat, qui erant in Ecclesia plusquā. c. & 40. viuos deglutisset, ipsius quoq; collotus ne iam delapsus, piissimam matrem domini apud Rochemadot patrocinantē inuocauit, & preces suas exaudiendas continuo sensit. Nam cum circunquaq; morientes rugirēt, & ad inferiora terræ ruerent, hic licet coartaretur a terra, & pęnè suffocaretur, auxilio Reginæ virginum a terra extractus euasit viuus. In natali autem Apostolorum Petri, & Pauli circa horā 6. contigit hoc opus horrendum. Eodem anno in Sicilia vrbs Cathania ante horam primam terremotu subuertitur, & Episcopus, & clerus. Abbas de Mileto cum 40. Monachis, & omnis populus circiter 15. milia morte pereunt repentina. Plura etiam castella in Sicilia hora ipsa cum innumerabili populo concussa sunt. Eo tēpore Anselmus ex priore Cartusiæ Blesensis Episcopus floruit, qui mortuus visum est corpus suum gracilibus strinxisse funiculis, & quatuor cerei capiti eius appositi celitus sunt accēsi. Terremotus vero in partibus Transmarinis fit, & inestimerabilis populus Christianorum, & Paganorum perit. Vrbes multæ subuertuntur, & magna pars Antiochiæ Hierusalemq; valde contremuit, sed non perit. Henricus Rex Anglię sanctum Thomam ab exilio reuocat, & sicut Domino Papæ, & Ludouico Regi Francorum promiserat pacem cum eo facturus, missam cantari fecit pro fidelibus, sciens, quod ad illam pax non daretur quam ab Archiepiscopo sumere volebat. Itaq; anno domini. M.173. Kal. Ianuarii, feria 3. fiūt tonitruā horribilia cū fulminibus. Eodem die anno sequenti sanctus Thomas martirizatur. Anno autem sequenti ab Alexādro Papa canonizatur.

De vita sancti Thomæ Cantuariensis. *Cap.* XVIII.

EX gestis eius. Sic sanctus Thomas in iuuentute sua valde fuit in omnibus gratiosus. Sed cum vidisset in curia Regis Angliæ multa geri, quę pietati, & castitati contraria erant, curiam dimisit, & Theobaldo Cantuariensi Archiepiscopo se commisit, & contra Barones Anglorum in multis Ecclesiæ aduersantes fideliter dimicās multotiens Romā adiit, & omnia negotia semper fideliter ac fęliciter expediuit, vnde & Archiepiscopus Cantuariensis eum Archidiaconum fecit. Cum autem idem Archiepiscopus cerneret, quòd Rex Anglię satis noxius Ecclesiæ decessisset, & quòd Henricus in regnum adhuc nimis iuuenis successisset, tamen ne ex imperio suæ iuuētutis, & prauorum hominum consiliis, Ecclesiam grauius fatigaret, beatum Thomam Cancellarium Regis, vt honestate, & prudentia sua malignorum hominum nequitiam temperaret, qui intantum Regi placuit, quòd post decessum Archiepiscopi eum eidem Ecclesiæ preficere procurauit. Sed ille attendens mores Regis & procerum, & efficacem malitiam detractorum sedem illam plenam magis oneris, quàm honoris quātum potuit recusauit. Sed tandem vrgēte Rege, & quodam etiam Romanæ Cardinali hoc consensit. Statim autem vt consecratus est mirabiliter se mutauit. Nam lectioni semper intendens cilicio & ieiuniis carnem suam intolerabiliter crucians, ita sanctitatē suam subtiliter occultabat, quòd sub honestate vestium, & apparatu vtensilium, & gratiositate vultus, populo per omnia cōcordabat. In secretiori autem cellula 13. pauperum pedes quotidie curuatis genibus abluebat, & post plenam refectionem singulis quatuor argenteos tribuebat. Quod si forte aliquando per se facere non poterat, hoc diligentissime fieri per Vicariū faciebat. Sed videns Diabolus sanctum virum plurimum Ecclesiæ profuturum, inuidit, & alium quendam Archiepiscopū & multos alios qui Ecclesiam defendere tenebantur, ad perniciem eius excitauit. Cum enim Rex & consiliarii sui sanctum Thomam ad voluntatem suam in detrimentum Ecclesiæ promissis, & blanditiis reflectere conaretur, ille omnino restitit. Vnde iram Regis, & Principum eius contra se rigor iustitiæ prouocauit. Cumq; post innumeras vexationes, & iniurias ad quendam locum Barones, & Episcopi conuenissent, exigebat Rex instanter, vt consuetudines quas Reges Angliæ habere solebant, in Ecclesia firmissime tenerentur. Quod sanctus Thomas, & Episcopi attendentes, & videntes vtrobiq; periculum videlicet, quod vrgebat. s. fidei salutisq; discrimen, aut guerrā contra Ecclesiam intolerabilem, illud negotium si possent libentius distulissent. Sed vrgente necessitate ex magnorum virorum deceptus consiliis beatus Thomas verbotenus petitionem fieri consensit, & sic ipse & Episcopi quamuis cum dispēdio causæ periculum mortis euasere. Sed B. Thomas in hac liberatione corporum mortem metuens aīarum se ipsum in pęnitentia grauius cruciauit, & ab altaris officio se suspendit, donec confessus, & pęnitens a Papa meruit relaxari. Sed nec sic Regis ira quieuit, immo minis, & terroribus exigebat, vt consuetudines quas contra Ecclesiam inducere nitebatur, Archiepiscoporum, & Episcoporum literis firmarentur.

Qualiter in causa contra Regem Angliæ obtinuit.

Cap. XIX.

AT beatus Thomas intrepide se opponens, cum multis dānis, iniuriis, & contumeliis vergeretur aduersus Episcopos ne eum iniuste condemnarent, vt vel sic Regi blandirentur Apostolicam sedem appellauit. Sed cum nec sic quiescerent proceres, vir sanctus crucem quam manu tenebat in altum erigēs a curia discessit, conclamantibus impiis post eum. Capite furem, suspendite proditorem. Cumque in hospitium recessisset, duo magni Proceres, & fideles nocte ad eum veniunt lachrymantes, & sub iuramento dicentes, quòd mors eius a multis proceribus coniurata esset. Ille autem magis timens Ecclesiæ, quàm sibi, nocte fugit, & diebus latens, noctibusque ambulans, die 17. ad portum venit, & in parua nauicula a duobus Sacerdotibus transuectus est in Flandriam. Quem Papa Alexander tunc Senonis manens honorifice suscepit, & in Pontiguiacensi monaster o, vt prædictum est, commendauit eum. Rex vero Angliæ Episcopos, & Proceres mittens Romam vt legati venirent, qui negocium Regis contra Archiepiscopum diffinirent, repulsus est. Vnde ipse iratus iussit Ecclesiam, & omnia bona Archiepiscopi, & suorum etiam confiscari, & omnes omnino, qui ad eum pertinebant, exilio condemnari. Ille vero apud Pontigniacum manens ieiuniis, & orationibus se affligens, iugiter orabat pro Ecclesiā, pro Rege, & pro regno Anglorum. Sed a Rege per Abbates Cisterciensis ordinis exire compulsus, ad Regem Franciæ Ludouicum se contulit, qui eū reuerenter excipiens, donec pax fieret ei benigne necessaria ministrauit. Misertus itaque desolationem Anglicanę Ecclesiæ Senonensis Archiepiscopus, Romam adiens impetrauit, vt Rex cum toto regno suo excommunicaretur, nisi pax Cantuariensi Ecclesiæ redderetur: Pace ergo reddita. 7. exilij sui anno sanctus Thomas reuersus honorifice susceptus est. Cum autē dominus Papa querelam sancti Thomæ audisset contra quendam Episcopum, & contra alios fauentes Regi Episcopos omnes suspendit. Vnde Rex vehementer iratus sanctum Thomā iterum damnis, & iniuriis adeo fatigauit, quòd quasi proditorem Ecclesiæ suæ septa exire prohibuit.

De martyrio eiusdem. *Cap.* XX.

TAndem cum nec blanditiis flecteretur, quin semper iura Eclesię suæ tueretur, ecce milites Regis armati adueniūt & vbi esset Archiepiscopus inter clericos, & Monachos qui in Ecclesia cū ipso erāt vociferādo requirūt. Quibus mox sanctus

sanctus Dhomas ex gradibus cancelli respõdit. Ecce ego, quid vultis, Respondit vnus militum: Volumus, vt modo moriaris, quia vltra viuere non potes. Et ille. Ego pro Deo mori paratus sum, & pro assertione iustitiæ, & Ecclesiæ libertate. Sed si caput meum queritis ex parte Dei omnipotentis, & sub anathemate prohibeo, ne cuiquam præter me noceatis. Libenter quidem moriar, dummodo morte mea pacem & libertatem ẽt consequatur. Deo itaq; & sanctæ Mariæ, & sanctis huius Ecclesiæ patronis, & beato Dionysio commendendo meipsum, & Ecclesiæ causam. Et his, dictis eductis Carnificum gladiis inclinato capite decollatur. Et quod dictu horribile est, defuncti cerebrum per pauimentum cum cruore, & ossibus dispergitur. Cum aũt ex more ad sepeliendũ pontificalibus vestiretur, inuenerunt corpus eius cilitio inuolutum, pediculis, & vermibus refertũ, ipsaq; femoralia vsq; ad poplices cilicina. Sed cum in his non quiesceret furor impiorũ dicentiũ corpus proditoris non debere inter sanctos Pontifices sepeliri, sed proiiciendum in paludem, vel in patibulo suspendendum, timentes viri sancti seuitiam malignorum, qui corpus rapere, vel proiicere veniebant, sepelierunt illud ante altare sancti Iohannis Baptistę in quodam sepulchro marmoreo, vbi miraculis celeberrimis illustratur.

De Roberto Præposito de area, & quibusdam alijs. Cap. XXI.

Anno dñi M.172. Robertus Præpositus de area duos ep̃atus regebat. Attrebatensem. s. & Tornacensem filius fabri cuiusdam rustici Carnotensis. Qui vt aiũt familiari Dæmone vtebatur, per quem ad tantos honores deuenerat. Anno sequenti acies igneæ apparuerunt in cœlo de nocte 3. idus Februarii, Henricus Regis Angli filius contra patrem vastat Normanniã, multiq; moriuntur. Anno sequenti ciuitas Rothomagi obsessa est a Ludouico Rege Francorum, & Henrico nouo Rege Anglorum, & Philippo Comite Flandrensi. Eodem anno sanctus Thomas Cantuariẽsis. 30. die postquã in Angliã est reuersus, ab impijs Henrici Regis ministris hora vespertina est occisus, in ipsa ẽt Ecclesia Cãtuariẽsi nõ lõge ab altari sepultus sicq; glorioso martyrio factus est sacrificiũ vespertinũ. Cuius meritũ apud Deũ tã causa iustissima, q̃ innumera cõtestantur miracula. Eodẽ anno Noradinus Rex Turcarũ obijt, & Saladinus genere humilis, consilio, & armis strennuus regnũ occupat. Exhæredat. n. filios Noradin, Aegyptũ aggreditur, Babylonẽ, & Chareã regni caput peruadit, Regẽ quem alij Mulenẽ vocant, alij Capham perimit, oẽm regiã stirpẽ exterminat, ac Regnũ Syriæ, & Aegypti sub vna redigit potestate. Mense aũt Nouembri, fit inundatio aquarum maxima, & anno sequenti fames vehementissima. Eodẽ ẽt anno obiit sanctus Petrus Tharatasiensis Archieps. Florebat eodẽ tpe magister Petrus Commestor primus Parisiensium magistrorũ, de quo. s. iam superius dictũ est. Anno dñi M.175. Præpositus de area Atribaldus occiditur, procurante, vt aiunt necem eius Iacobo de Anesius inclito milite. Non multo post immo ẽt eodẽ anno mortuus est Hẽricus Remẽsis Archiepiscopus. Fuerat aũt inter eos inuidia magna de potentatu, quia ille dñatur Flandriç, & iste Franciæ, & ambo in breui extincti sunt. Itaq; Guillerus Senonẽsis Archiepiscopus fit, Archiepiscopus Remensis, & succedit Guido Senonẽs Anno dñi. M.176. Eodem anno facta est eclipsis Solis, hora 6. Idus Septembris. Eodẽ aũt anno beatus Thomas Cantuariensis canonizatus est a Papa Alexãdro. Florebat aũt his tpibus Anselmus Beluacensis Eps̃. Ad cuius templũ lampades accensæ sunt diuinitus, excepta vna cui ministrabat vsurarius quidam pabulũ olei, & illa non potuit accendi. Petrus ẽt Comestor celebris habetur in Francia. De quo. s. iam dictũ est supra, vir vtriq; facundissimus, & diuinis scripturis excellenter instructus. Florebat, & Mauritius Parisiẽsis Eps̃, qui ob industriã, & liberaturam de infimo statu magnæ paupertatis ad Pontificalis dignitatis apicem est euectus. Nam & cum esset iunior, pauper & mẽdicus, eleemosynam postulatã accipere noluit hoc pacto vt nunq̃ foret Episcopus. Hic inter opera sua præclara a fundamentis construxit Ecclesiã cui præerat. Benedictus adolescens referta Deo sibi fore reuelatũ, vt põtem cõstruat super Rhodanũ. Et cũ ab audientibus derideretur multũ post, ipsi derisores pontem inchoant sumptuosissimum. Anno sequenti Fridericus Imperator abiurat scisma, quod per 16. annos durauerat, & publice satisfacit, & cũ Alexandro Papa pacem componit. Sicq; depulso scismate vnitas reformatur Ecclesiæ. Cum aũt legatur Ecclesia Romana multis scismatibus fuisse discissa, isto tñ nullum aut vehementius incanduit, aut diutius perseuerauit. Anno aũt sequenti Alexander Papa Romæ celebrauit concilium, vbi ex diuersis terræ partibus factus est innumerabilis conuentus tam Eporum quã ẽt Abbatum. Eodem vero anno innumerabiles Pagani vincuntur Hierosolymis a paucis Christianis. Porro eodẽ anno. s. ab incarnatione dñi. M.173. quo magnum illud scisma inter Imperatorem Fridericum, & Papã Alexandrum est sopitum, sancta Hildegardis de tpe muliebri prophetauit in hunc modum. Anno inquit post incarnationem Christi. M.100. Apostolorũ doctrina, & ardens iustitia, quã in spiritualibus, & Christianis constituerat Deus tardare, & in hæsitationem verti cæpit, sed hoc muliebre tempus non tandiu durabat quantum vsq; huc perstitit.

De bonis initijs Regni Philippi Francorum Regis. Cap. XXII.

Ex gestis Francorũ. Anno dñi. M.179. Philippus Ludouici Regis Francorũ filius die oĩum sanctorũ Remis consecratur in Regẽ a Guillero auunculo suo, de Archiepiscopatu Senonensis, in Archiep̃m Remẽsem translato, astante Rege Angliæ Henrico ex vna parte coronam super caput Regis Franciæ ex debita subiectione humiliter portante. Cũ ipse Philippus esset annorum 14. adhuc viuente patre, iam circiter septuagenario, qui regnauerat plusq̃ annis 40. sed ægritudine paralisis, quę gressum ei prorsus negauerat prægrauato. Hic Philippus optima initia habuit, & sicut Deum timebat, ac reuerebatur, id ẽt ab oĩbus in curia sua manentibus obseruari firmiter præcepit. Quodq; mirabilius est iuramenta, quæ ab aleatoribus frequenter in curiis, vel tabernis enormia fieri solent, in tantũ abhorruit, q̃ qñ fortuito miles, vel alius quilibet ludens eo præsente iurabat, statim illum in flumine, vel in lacu aliquo proiici faciebat, & tale edictum firmissime seruari iussit in posterũ. Anno præfato Philippi Alexander Papa conciliũ Lateranense celebrauit. Ipso aũt anno primo regni sui, bella contra eum cæperunt insurgere, & ipse cum esset ætate puer, non tñ pueriliter, sed viriliter ac strenue in oĩbus agere cępit. Nam primo quidẽ Hebo de Carontonio in pago Bituricensi cæpit tyrannidem in Ecclesias Dei exercere, & grauibus exactionibus clericos ibidẽ Deo seruientes opprimere. Quorũ conquestione Rex audita cũ manu valida terram ipsius vastauit, prædasq; duxit, & intãtũ ipsius audaciã repræssit, q̃ necessitate cõpulsus ad pedes ipsius procidens ab eo veniã impetrauit, sub iuramento promittens, q̃ iuxta beneplacitũ eius Ecclesijs Dei satisfaceret, & de cætero se ab hmõi tparet. Sic eodem anno contra filios iniquitatis Imbertũ de Bello loco, & Comitem Cabilonẽsem contra regias immunitates Ecclesias Dei grauare præsumentes, collecto exercitu terras eorũ intrauit, ipsorũq; superbiã atq; tyrannidem confringens, ablata Ecclesijs in integrũ restitui fecit: Et qm̃ hoc duo prima bella pro defensione Ecclesiarũ, & cleri libertate strenue gessit. Postmodũ in fraude circumuenientiũ affuit illi dñs. Ortis etenim simultatibus. i. fictis odijs inter Principes regni, quidã eorum facta conspiratione contra Regem, terras eius vastare cæperũt. Qui furore succensus cum infinito exercitu intra paucos dies illos oẽs fugauit, ac potenter persequens, ad oẽm voluntatẽ suã faciendam coegit. Anno aũt sequenti. ipsa die Ascensionis dñi idem Philippus secundo sibi diadema imposuit, & tũc vxor eius Elisabeth apud sanctum Dionysium a Guidone Senonensi Archiepiscopo inuncta fuit filia. s. Balduini illustris Comitis Haenensis, neptis Philippi Flandrensium Comitis, qui ea die, vt moris est, ensem ante Regem honorifice portauit. Eodẽ anno Ludouicus Rex pijssimus Philippi pater in vrbe Parisius obiit, & in ecclesia sanctę Marię de sacro portu quæ dicitur Barbeel, sepultus est, quã ipse fundauit, super cuius corpus vxor eius Adela cõstrui fecit sepulchrum miro artificio compositum ex auro, & argẽto, & lapidibus, & ære, ac gemmis subtilissime decoratũ. Anno ẽt eodem Iohannes Episcopus Carnotẽnsis obijt, qui socius sancti Thomæ Cãtuariensis vitam ipsius scripsit, Luna adhuc prima circa horam sextam apparet in festo sancti Thomæ sidere perlucido eam comitante, nec multo etiam ab ea distante. Guido enim Archiepiscopus eo, quòd Iudæis Christianos obsequi patitur, exiliatur, & paulopost reuocatur.

De sancta muliere Alpaide. Cap. XXIII.

Eo tempore claruit opinio sanctæ Alpaidis de cudoto. Nec mirum si celebris in qua nimirum effulsit miraculũ eminẽs ac præclarum. Nempe illi diuinitus collatum est annis multis in corpore degere, & corporalis cibi subsidio nõ egere. Hæc quidem genere infima, officioq; bubulca, graui admodũ atq; diutino post est flagello attrita, adeo vt propter effluẽtem de toto corpore saniem, suis quoq; fieret in horrorẽ, Sed qui contemptibilia mundi elegit, & infima, post longa patientiæ probamenta respexit humilitatem ancillæ suæ, & quo magis eam in camino tribulationum excoxit, eo digniorem effecit, corpus reintegrans, spirituali alimento sustentans. Ita vero sui facta est impotẽs, vt nõ nisi ab altero moueri queat. Iacens

cens continue resupina præter caput, & dexterã membris cæteris sui vigore officii destitutis. Cumq; nullum facile cibum posset traijcere, ad traijciendum tñ viaticum naturalẽ meatum habet libere præparatũ. Sic aũt in corpore facta est præexilis, & marcida, quippe intestinis præ lõga introrsus inedia euacuatis. Attamen ita venusta, & corpulenta quidem in uultu cernebatur, ac si delitiarum copia frueretur. Frequenter aũt rapiebatur in excelsis, & Angelo duce freta, nunc pęnarum loca, nũc beatorum percurrebat gaudia. Ad se vero rediens, quid, & cui præferre librabat caute, spiritu nimirum interius docẽte, quid & qualiter silere debeat, quid ve proferre. In solennitatibus vero dñi, vel gloriosæ matris eius datum est illi plurimũ sursum rapi, mundũq; & oĩa, quæ in mundo sunt libero mentis intuitu contẽplari. Cum post vnum, vel plures dies de altissima illa quiete regrederetur, velut de quadam amplissima luminis regione in tenebris traici, velut molam quandam suæ mentis oculis, sicut ipsam referentẽ audiuimus, superponi videretur. Referebat quoq;, quia dũ in illo raptu esset, vniuersaliter mũdum in modũ pilæ forma circuli circumscriptũ aspiceret, Solem a terra maiorem, terram velut ouũ in medio pendulã, & aquis vndiq; circuncinctã. Res vero rerumq; rõnes, & causas tam infinitas esse, radicesq; abditas, vt tanto minus vnusquisq; capiat quanto curiosius inuestigat, plurimũq; in spiritu videbat absentia, plerũq; præuidebat, & futura. Illud aũt ob specialius quo rarius admirandũ, fęminã, s. editam, & educatam rure, ruraliq; operi assuetam, tanto dono sapientiæ insignitam, tã prudentem in consilijs, tam circunspectam verbis. Etenim prudẽter eloquebatur, tam discrete consulebat, tam salubriter adhortabatur, vt luce clarius esset, ipsum qui docet hominem scientiam, in ea delegisse sedem, in ea facere mansionem.

De hostia sacra, quam Rex Philippus in specie carnis vidit, & de quibusdam alijs. Cap. XXIIII.

ANno dñi M. 181. apud Aurelian. die dñica circa festum beati Laurentij Presbyter celebrans parauerat duas hostias propter viaticum, & processerat vsq; ad orõnem dñicam, videt illã, quam manibus tenet, rubeo colore suffusam, & sanguinem ex ea inter digitos profluentem, eãq; super altare in tribus locis transponit, vt in singulis, quantum ipsa cõtineri tantumdem sanguine purpuratur. Populus occurrit, miratur sacerdos, illam sumit, quam ipse parauerat reponendam. Rex aũt Philippus, qui non longe, est accurrit, & vidit hostiã in forma carnis viuidæ, & super corporale sanguinis guttas, siue ẽt notas, cũ transponeretur hostia ad modum hostiæ circulatas. Post modicũ apud Castrum Carolã eadem hostia partim carnis, partim panis speciem repręsentat. Infesto. s. oĩum sanctorũ dum priori celebrante, q̃ volente ipsam tripartire frangi nõ põt, sed integra manens per mediũ est replicata, & mox pars vna formam carnis induit. Pars reliqua in pristina forma manet. Simile ẽt quid accidit apud Coronem oppidum, aliud aũt simile in territorio Vindocinensi. Apud Attrebatũ quoq; accidit simile. Hæc aũt acciderũt propter hęresim in Vasconia pullulantem. Dux. n. Saxoniæ iurat Imperatori se Saxoniam non intraturum, nisi prius exulauerit per septẽniũm. Ex chronicis. Anno sequenti Alexander Papa obiit, & Hubaldus hostiensis, qui Lucius appellatur, succedit. Philippus Comes Flandrensis, Odo Dux Burgundiæ, Guillermus Archiepiscopus Remensis, & fratres eius conspirãt in Regem. Rex aũt per Brabancones terram Comitis Stephani vastat, & Comes Flandriæ terrã regis. Henricus vero Rex Angliæ cum filio fert opem Regi. Illis aũt mediantibus componitur inter partes. Egidius de torneralis procurat negocia regni, frater Roberti Clementis, qui fuerat tutor Regis prouidus, & fidelis. Horum frater Garmundus Abbas Pontigniaci eligitur in Episcopum Antisiodorensem, sed quædam personę Ecclesiæ contradicunt. Garmundus aũt, & socii vtriusq; partis pęnè oẽs in Romano itinere moriuntur. Manuel Imperator Constantinopolis dũ vixit latinos dilexit, latinãq; vxorem duxit, & filio suo filia Regis Francorum datur vxor. Eo mortuo Andronicus se intrudit, & se facit tutorem Imperatoris iuuenculi, eiusq; instructu Græci irruunt in Latinos. Andronicus palatiũ inuadit, portus incenditur, & vrbs miserabiliter peioratur. Anno domini. M. 188. Aruerniæ Proceres in pacis fędera coniurant, Brabantiones vincunt, & ex eis circiter tria millia nullum suorum amittẽtes perimunt. Andronicus Imperatorem exterminat, & imperium vsurpat. Henricus, & Ricardus fratres in Anglia discordant, & patre Ricardi partem fouente. Post paucos dies Henricus moritur. Lucius Papa ex vrbe perturbatur, multiq; ex suis excęcantur, Mitrati super Asinos auersis vultibus ponuntur. Et quia iurauerant se Papæ taliter se repræsentant. Ipse autem Veronam peruenit. Saladinus Hierosolymam adiit loca, plurima profligat, repulsus abscedit. Philippus Rex Francorum Iudęos de regno suo expellit.

De vltione eiusdem in Iudæos, ex historia Francorum. Cap. XXV.

AVdierat nempe multotiens idem Rex a pueris, qui cum ipso in palatio nutriti fuerat, q̃ Iudæi qui Parisius manebant singulis annis Christianum vnum in opprobrium Christianæ religionis, quasi pro sacrificio in criptis & fossis subteraneis latẽter in die cęnæ, vel in illa sacra hebdomada iugulabant. Et in hmõi nequitia perseuerantes depręhensi multotiens, & igne combusti fuerant. Nam & sanctus Ricardus cuius corpus in Ecclesia sancti Innocẽtii Parisius in capellis requiescit, a Iudæis sic interfectus, & cruci affixus, fęliciter per martyriũ migrauit ad dñm, vbi ẽt p eius intercessiones operãte Deo multa miracula facta fuisse referuntur. Venerabilis ergo Rex Philippus, quod viuente patre diu mente clausum gestauerat, & ob patris reuerentiam perficere formidauerat, in ipso sui regni initio, zelo Dei inflammatus, aggressus est. Nam ad ipsius mandatum capti sunt Iudæi per totam Franciã in synagogis suis in sabbato, & primo quidẽ expoliati sunt vestibus, & auro & argento. Eo siquidẽ tpe multitudo maxima Iudæorũ Parisius habitabat, qui de diuersis orbis partibus ob pacis diuturnitatem illuc conuenerant. Audierant. n. strenuitatẽ Regũ Francorũ contra inimicos, & pietatẽ in subditos. Illuc ergo diu cõuersati intm̃ erant ditati, q̃ fere medietatẽ vrbis sibi vendicauerant. Sed & contra Dei, & Ecclesiæ decretũ Christianos in domibus suis seruos, & ancillas habebant, qui ẽt cum eis iudaizabant. Ciues quoq; milites, rusticos, de suburbiis, & oppidis, & villis supra modũ vsuris grauabant, & quosdam ẽt in domibus suis iuramento constrictos quasi captiuos in carcere detinebãt. Sed & vasa sacra pro instanti Ecclesiarũ necessitate sibi nomine vadii supposita, tam viliter tractabãt, q̃ eorũ infantes in calicibus offas in vino factas commedebant, & cũ eis bibebant. Itaq; timentibus illis, ne domus eorũ ab officialibus Regis scrutarentur, quidã ex eis crucẽ aureã, & euangeliorũ codicẽ auro, & gemmis deornatũ, cũ aliis vasis in sacco reposuit, & in pfundã foueã, vbi ventrẽ purgare solebat, proh dolor, vilissime proiecit, quæ oĩa paulopost dño reuelante sunt inuẽta. Dato itaq; edicto a Rege, vt oẽs Iudæi de regno eius exirent, quidã ad fidẽ Christi conuersi sunt, quibus intuitu Christianæ religionis oẽs possessiones suas integre concessit. Alii vero Barones, & prælatos Ecclesiæ donis, & promissis allicere cœperũt, vt per eorũ suggestionẽ, & infinitã pecuniæ promissionẽ, animum Regis a proposito reuocarent. Sed Rex nec precibus, nec promissionibus rerũ tpalium emolliri potuit. Illis ergo eiectis, eorũq; possessionibus Imobilibus ad fiscũ Regis deuolutis, Rex oẽs eorum sinagogas quas scholas vocabant mundari iussit, & eas, contra voluntatẽ oĩum Principũ, Ecclesias Deo dedicari, ibiq; altaria consecrari fecit, vt vbi prius Christus more Iudæorum blasphemabatur, ibidẽ a clero, & populo laudaretur. Acta enim sunt hæc anno domini M. 183. ætatis eiusdem Philippi 17. Regni vero. 3.

De vltione eiusdem in cotarellos. Cap. XXVI.

EOdẽ anno in prouincia Bituricensi. 7. millia Cotarellorũ & eo amplius interfecti sũt ab illius terrę incolis in vnũ contra inimicos Dei, isti. n. terrã Regis vastando prædas ducebant, hoĩes captos secũ vilissime trahebant, & cũ vxoribus captorũ, proh nephas, ipsis videntibus, dormiebant. Sed, & Ecclesias incedebant, sacerdotes, & viros religiosos captos secũ ducentes, & in ipsis tormentis irrisorie cantores eos vocantes subsannabant dicentes. Cantate nobis cantores, cantate, & confestim eis alapas dabant, vel cũ crossis virgis eos cædebãt. Quidã itaq; sic flagellati, beatas aĩas dño reddiderunt. Alii lõga carceris custodia semimortui, data pro redemptione pecunia, ad propia redierunt. Deniq; peccatis hoĩum exigentibus, idẽ Cotarelli Ecclesias spoliabant, & corpus dñi de vasis aureis vel argẽteis, in quibus pro infirmorũ necessitate reseruabatur extrahẽtes, proh dolor, & in terrã viliter proiicientes, pedibus conculcabant. De corporalibus vero Concubinę eorũ pepla capitibus suis componebant. Calices vero secũ irreuerenter, portabant, & malleis, vel lapidibus cõfringentes distrahebant. Hęc videntes incolæ prouinciæ illius, dño suo Regi Philippo per literas intimauerũt, acceptoq; ab eo exercitu insultũ in hostes vnanimiter fecerũt, & oĩbus interfectis a minimo vsq; ad maximũ, de præda illorũ multi ditati sunt. Eodẽ anno idẽ Rex Parisius a leprosis extra vrbẽ manẽtibus, nũdinas sibi ac suis successoribus emit, & intra vrbẽ in foro, qđ Campellis dr̃ transferri fecit. Nemus quoq; Vicenarũ optimo muro fecit circũcingi Quod audiẽs Hẽricus Anglorũ Rex, feras per totã Normãniã & Aquitaniẽ colligi fecit. Quas in naue positas, & ingeniose

coopertas per fluuium Secanæ longo. s. aquarũ ductu præfato Regi dño suo Parisius transmisit, qui eas in prædictum nemus includi fecit, Nec multopost idem inclitus iuuenis Henricus obijt, Eodem tempore multi hæretici in Flandria combusti sunt ab Archiepiscopo Remensi Guillermo, & Comite Flandrensium illustri Philippo.

De pace inter Regem Arragonensem, & Comitem sancti Aegidij miraculose facta. Cap. XXVII.

ERat aũt dissensio, q̃ magna fuerat ex longo videlicet tpe inter inter ipsum Regem Arrogonensium, & Comitẽ sancti Aegidii Raimundũ, quæ cũ nulla rõne pacificari posset, cuidam pauperi Durando nõie, Deus apparuisse fertur in vrbe Aniciensi, quæ nũc Podiũ dr, eiq; tradidisse cedulã, in qua erat imago beatę Mariæ virginis in trono sedentis, tenens in manibus pueri Iesu imaginem, & in circumitu impressam, huiusmodi similitudinem. Agnus Dei qui tollis pec. m. do. no. pa. Quod audientes Principes cũ vniuersis populis apud Anitium conuenerunt in Assumptione beatæ virginis. Tunc illius vrbis Episcopus cum clero, & populo pauperem illum carpentarium in edito ponentes intentissime audierunt, eo, q̃ mandatum dñi de pace reformanda inter eos audacter referente, & cedulam cum imagine beatę virginis, pro signo oĩbus ostẽdente vocem cum lachrymis eleuantes, mente promptissima se pacem seruaturos, sub iuramento promiserunt. In signũ aũt seruandæ pacis prædictũ sigillum beatæ virginis in stanno impressum, ac pectori suppositum cum capuceis lineis albis ad modum scapularis alborum Monachorum factis, semper portauerunt, & quod mirabile est, oẽs huiusmodi capucium cum signo portantes intantum securi erant, q̃ siquis fratrem alterius aliquo casu interfecisset, & frater superstes fratricidam cũ signo iam dicto occurrentem videret, statim morte fratris obliuioni data in osculo pacis illum cum lachrimis recipiebat, & in propriã domum inducens, victui necessaria ministrabat.

De sancto Petro Clareuallensi, & bonis eius initijs atq; operibus ex gestis eius. Cap. XXVIII.

FLorebat hoc tẽpore Petrus Monoculus Abbas Clareuallensis, qui sublimitatem generis sui semper quanta potuit dissimulatione celauit. Igniaci vero nouicius factus est. In cibo. n. nil vnquã facile præter cõe sumpsit, de ipso communi multum, & sæpe sibi subducens, cucullã tm̃ habebat, & tunicã. In hieme præter solitũ ẽt vnam cucullam, & tunicam habebat, Botis nunquam vsus est, nec ẽt pedulibus nisi simplicibus. Vigilius aũt, & iugiter, & pertinaciter interfuit, vilis volebat videri, non humilis prædicari. Gratias singulares, nec habuit, nec habere quæsiuit, vt politum eloquium, venustatem personæ, industriam in negocijs sęcularibus, fauorabilem largitatem bona intima possidebat. In exterioribus se obscurũ esse gaudebat. Nec sic obscurus, & vilis erat, vt ipse putabat. Sed apud rectè iudicantes multum venerabilis. & mirabilis erat. Nocte igitur quadã antequam veniret Igniacum, vidit in visu noctis, q̃ aulam ingrederetur pulcherrimam, in qua sedes erat posita, & supra sedem sedens quædam dña vultus ad modum reuerendi. Ingredienti aũt in aulã occurrebant Canes nigri, & horribiles, qui impetu facto in eum lacerare eũ volebant. Sed domina illa magna, & venerabilis Canes auctoritate sua magnifice fugauit, & Petrum ad se vocatum blandis manibus, & dulci demulcens alloquio, securũ esse iussit. Erat. n. semper in eodẽ statu, a quo cum quidam Abbas familiaris eius quæreret qũo ita idem semper esse posset, respondit. Cum essem nouicius quasi quidam spiritus sensibiliter visus est mihi me intrare, & tunc vtq; nũc spiritus ille, vis illa, vel affectio mihi quodammodo dominatur, regit me, & deducit velut ouem Ioseph, sparsum per exteriora frequenter introrsum colligit, aliis volentem intendere orationi cogit, ea quæ oculis ingeruntur, aut auribus obstrepũt, facit aliquotiens non sentire, sicut dicit beatus Gregorius, quem perfectæ æternæ vitæ charitas absorbuit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit.

Item de eodem. Cap. XXIX.

CVm adhuc nouus esset in ordine, aliquando vigilijs interesset, aliisq; psallentibus ipse stans in choro dormiebat, sensitque quasi tactum alicuius, qui pulsans eum suauiter excitauit, putauitq; Priorem esse. Et euigilãs, apertis oculis neminem vidit. Cumque hoc ei sæpe contigisset, & sæpius excitatus excitatorem non videret, intellexit diuinam esse virtutem, & ęgreferebat, quòd se ei offerebat, & se non ostendebat. Quadam igitur nocte dum solitum excitatorem sensisset oculos citius aperuit, & intentus vidit sibi astare iuuenem splendidum, & quasi aureos habentem capillos, qui statim ab illo discedẽs per medium chorum ibat morose, & manifeste incedens, postquam ita diu apparuerat disparuit. Media nocte dominica fratres psallebant, & ipse cum illis, tunc dolor capitis eum inuasit tam vehemẽs, s. vt chorum egredi cogitaret. Et cum se propter hoc moueret, audiuit vocem dicentem sibi. Laudans inuocabo dominum, & ab inimicis meis saluus ero. Hac igitur voce confortatus remansit, & post modicum iterum inualescente dolore iterum egredi disponebat, & iterum insonuit vox pręmissa, totaq; ista nocte, & sequenti dominica vsq; ad finem conuẽtualis missæ non cessauit conflictus ille doloris, & confortatio vocis. Cumque in ordine suo accessisset ad cornu altaris, & cõmunionem acciperet, in ipsa inclinatione visum est ei, quòd lapis magni ponderis de capite suo corrueret. Et protinus se erigens, & sanctam eucharistiam sumens, ab omni illo dolore sanatus est. Quidam autem religiosus ei familiaris, tentatus aliquando de nostræ fidei ratione, quæsiuit ab eo in confessione sua, si aliquando talem tentationem sensisset. Qui ait. Non inficior me tali plerumque cogitatione pulsatum, sed multiplex experimentum fidei omnem meam talem infirmitatem fugauit. Quęsiuit ille quod esset experimentum illud. Multum inquit de Deo sensi, & aliquando tale aliquid, quod cum sentire desijt, grauius tuli, quàm si s clibanũ ardentem proiiceret.

Qualiter factus est Abbas Vallisfregis, & post Igniaci, & quid ibi egerit. Cap. XXX.

FActus est autem prior Igniaci deinde Abbas Vallisfregis, quam electionem talis visi, præcessit. Videbatur Abbati qui tunc præerat Igniaco candelabrum ardens, & lucens ante altare maius positum, subito per maiorem vitream exire post modicum electus est. Quidam autem de mercenariis vallisfregis mercedem a cellerario exigens habere non poterat, cellerario asserente de iure ei reddendam non esse. Cumq; Mercenarius ad Abbatem hoc referre vellet, qui tunc ægrotabat, nõ poterat, quia celerarius eum intrare non sinebat, furens igitur ille ad vnam de grangiis finitimis accessit ferens prunas ardentes in cacabo vt eam incenderet. Hæc eo cogitantę, ecce affuit Abbas, & quid agere vellet inquisiuit. Expauit viso Abbate stupore vehementi, & totum propositum causamq; propositi cõfessus est. Cui Abbas, Ne facias inquit hoc. Cras ad me in infirmitorium veni, & mercedem tibi iubebo restitui. Fecitq; ille vt sibi fuerat imperatum. Emissoq; homine cum spe certa mercedis habendæ, dixit Abbas seruienti sibi fratri Nicolao. Vere frater si nos de dño cogitaremus, Deus cogitaret de nobis, Conijciens ille eum aliquid magnum audisse, insecutus est hominẽ abeuntem, & prudenter ac ingeniose polliciens se celare consilium, & accelerare negocium rei gestæ narrationem extorsit. Vocatus enim ibat ad electionem Abbatis Igniacensis. Orabat autẽ mente dominum, vt sibi inspiraret ad cuius electionem aspirare deberet. Hæc eo cogitante, & orante, audiuit vocem dicentem sibi. Cum ad locum illũ veneris, quod requiris agnosces, iam locum illum attingebat, & voti compos nondum erat. Orante illo attentius, vox iterum. Interroga Monachum illum, qui tecum vadit. Ipse enim tibi dicet quis futurus sit Abbas. Accersito statim Roberto dixit ei Abbas Pergimus Igniacum, & credo, q̃ ex me plurimum pendebit electio. Vos qui fratrũ mores cognoscitis, dicite mihi quem digniorẽ hoc officio iudicatis. At ille incũctãter ait. Nullũ vobis ait digniorẽ iudico, nullũ inquit alium nominabo. Ventũ est Igniacum, & vnanimi cõsensu omnium absq; vlla contra dictione electus est in Abbatem. Porro antequam eligeretur, quidam frater religiosus nomine Nicolaus, qui diu functus est officio cantoris, præcabatur iugiter dominum, vt eis idoneum prouideret Abbatem. Cui quodam tempore dominum deprecanti quædam vox manifeste sic ait. Nicolae habebis Abbatem, & ille ostẽdet tibi quid te oporteat facere. Ostensurus enim erat omnibus verę religionis & sancti feruoris exemplum. Henricus Comes Campaniæ precatus est aliquando seruum Dei, vt pro se Dominum precaretur. Celebrauit autem ille missam intercessurus pro eo. Expleto enim mysterio cum ille dicturus extremam collectam ad suos se conuertisset ministros, apparuit ei Comes absens signũ crucis habens in veste.

Qualiter factus est Abbas Clareuallis, & quid ibi egerit. Cap. XXXI.

ORabat aliquando sanctus in quadam Ecclesia, & oranti astiterunt sanctus Malachias, & sanctus Bernardus. Qui conuersus ad ipsos orationem, & intentionem direxit. Cui vnus eorum dixit. Tu eris Abbas Clareuallis, quo dicto disparuerunt. Et ille territus remansit, quia hoc nunquam fieri voluisset. Non multopost Abbas Gerardus Clareuallis Igniacam venit, vbi tunc erat Hugo de Basochiis qui grauiter in ordine deliquerat. Cuius offẽnsam præfatus Gerardus regulari seueritate vendicauerat. Et erat ille Hugo cum fratribus ægris corpore, mente iacens infirmus. Et cum disponeret Abbatem occi-

occidere, sedebat in vestibulo domus infirmorum frater quidam religiosus Haimo nomine, natione Remensis. Tunc vidit ille Haimo duas personas horribiles introire in infirmitoriū. Abbas aūt Gerardus nocte illa vigilijs interfuit. Et dum iret propter necessitatem in dormitorium, Hugo in insidijs positus, ferro ad facinus præparato, illum lætaliter vulnerauit. Qui vixit vsq; in diem sequentem. Circa vesperum positis corā ipso fratribus dixit. Dirige me dñe in veritate tua &c. & hoc dicto obdormiuit in dño. Tunc factus est Abbas Henricus quidam vir potens in opere, & sermone, qui post modicū in Epm cardinalē assumptus est. Petrus aūt ad electionē citatus aufugit, qui tñ absens electus est. In eodē itinere cum Monachi Claruallenses deferrent corpus Abbatis Gerardi apud Clareuallem, & venissent cum corpore apud Cathalanum, & Petrus tristis deduceret corpus. Idē Gerard⁹ apparuit Petro Abbati Igniaci dicens. Noli contristari de morte mea, quia cū dño nostro Iesu Christo sum. Cum veneris ad Claramuallem facies obsequiū meū, & sepelies me. Cum ergo idem Petrus rogatus ab alijs Abbatibus, vt cantaret missam pro defuncto, & cum esset in canone missæ apparuerunt ei sanctus Bernardus, & Malachias, vnus ex vna parte altaris, & alius ex alia dicentes. Noli dubitare, quòd Abbas Gerardus sit socius Angelorum, & gloria æterna.

Iterum de quibusdam gestis, ac dictis, & de morte ipsius.
Cap. XXXII.

PApa Romanus audita eius fama, vocauit eum, & peccata sua ei confessus est, & sacram Eucharistiam de manu eius suscepit, & etiam habitum Cisterciensis ordinis suscepisset si vir Dei permisisset, sed sumptus necessarios dedit ei ad faciendam illius ordinis vnam Abbatiam. In quadam Gallicana Ecclesia, orta est dissensio inter clericos de electione Pontificis, & præsens erat Cardinalis Romanus, compromiserunt in eū clerici, ꝙ e duobus quos illi nominauerant, illum eligerent quem nominaret, Cardinalis autem virum sanctum consuluit, quis de duobus illi melior videretur. Qui respondit. In duobus falsis denariis melior inueniri non pōt. Cum adhuc esset in valle Regis Abbas ex violentia morbi capitis alter e duobus oculis eius totus liquefactus effluxit, & factus est Monoculus. Qui postea iocando dicere solebat, vnū se de inimicis suis euasisse, & se plus a residuo, q̃ a perdito formidare. Dixit ei aliqñ quidam religiosus familiaris equitans iuxta eum. Præcedamus eos qui nos præcedunt, vt procellā huius pulueris euadamus. Qui respondit. Si præcedamus erunt ipsi in sorte qua sumus, & pœna reuersura est in caput ista suum. Quodam messionis tempore exiuit cum fratribus ad laborem. Dum quoq; Monachi pausarent in silentio, vidit Abbas tres mulieres pulcherrimas venientes per fratres. Quarum vna cæteris mirabiliter præcellebat Tunc Abbas iuit obuiā illis, & ait, certe multum audaces estis, quæ sic inter nos venistis. Nonne bene scitis, ꝙ mulier nō debet venire inter fratres. s. de ordine nostro. Tunc illa præclarior cæteris ait. Ego inquit bene debeo venire inter meos. Ego enim sum Mater Domini nostri Iesu Christi Maria, quæ venio visitare messores meos, & ista est Maria Magdalena, & ista est Maria Aegiptiaca. Quo audito Abbas cecidit ad pedes eius. Quā cū vellet amplecti illa euanuit. Eo mortuo, quidam frater vnum de dentibus eius pro reliquiis extrahere cogitauit, putans se hoc facile facturum, quia mortuus os apertum habebat, cumque se ad hoc faciendum præpararet, os ita clausum, & obstructum repperit, vt propositum impleri non posset.

De Hugone Abbate Boneuallis. *Cap.* XXXIII.

EX gestis eius. Eo tempore multa sanctitatis gratia florebat Hugo venerabilis Abbas Boneuallis, qui iuuenis relinquens seculum conuersus est in domo Cisterciensis ordinis, quæ dicitur Macerie, & cæpit valde religiose conuersari. Post hoc tentatus valde, cogitabat ad seculū redire. Hæc igitur cogitans intrauit templum, & orauit lachrymis, & flexis genibus tetendit manus ad cœlum, & vidit super altare matrem misericordiæ vestitam lumine sicut vestimento. Et visum est ei, quòd videret Iesum filium eius iuxta eam, & quomodo annunciatus fuerat ab Angelo, & de virgine natus, & pastoribus nunciatus, & quomodo circūcisus, & a Iudæis captus, & flagellatus, & illusus, & crucifixus, & quomodo resurrexit tertia die, & post 40. ascendit in cęlum, cum hęc oīa videret, dixit ei domina nostra. Viriliter age, & confortetur cor tuum in domino, & certus esto te ammodo talibus tentationibus non pulsandum. Post hæc cæpit nimiis abstinentiis se affligere, ita vt pęnè sensum, & memoriam perdere videretur. Interea sanctus Bernardus, qui tunc adhuc viuebat venit ad eum per Dei prouidentiam, & iussit eum mitti in infirmitorium, & vt ei singulis noctibus vigiliæ cantarentur priusquam cæteris infirmis, quatenus postea haberet generalem licentiam loquendi vbi vellet, & ita per Dei misericordiam in breui conualuit. Tunc cœpit in eo religio multa feruescere, nec multopost Abbas factus est Boneuallis. Sub hoc sancto viro factus est quidā iuuenis nouicius valde feruens in suis principiis, qui postea tentatus valde cogitauit ad seculum redire, & hanc cogitationem confessus est Abbati, qui cæpit ei suadere, vt remaneret, sed nihil profecit. Tunc Abbas ait, fili miserere animæ tuæ placens Deo, ne perdas gloriam tibi paratam. Ego enim spondeo tibi, & fideiussorem sponsionis huius meipsum statuo, quòd si tu remanseris, sanctorum Angelorum æternus socius eris. Ad hæc verba confortatus ille in domino perstitit, & optime postea conuersatus est. Qui duobus annis antequam moreretur grauissima infirmitate laborauit. Ad quem confortandum missus est sanctus Iob cum maxima claritate, qua totum infirmitorium repletum est. Ego inquit sum Iob, quem pater misericordiarum, & Deus totius consolationis misit ad consolandum te: sicut ego in tali infirmitate patiens fui, sic, & tu, & ideo mecum florebis in gloria mea, & cras eris mecum, & metes, quod seminasti, quod & factum est. Non multopost apparuit Abbati suo in gloria magna reddens ei gratias, quòd per eius ammonitionem in ordine perstiterat. Sub eodem viro sancto facti sunt nouitii clericus vnus, & miles vnus perfidus, in dolosus, qui in eodem anno duo castella tradiderat, & destruxerat. Huic autem militi dormienti videbatur in visu noctis, ꝙ in puteum caderet tam profundum, vt tres dies consumeret, & cadendo donec ad profundum perueniret. Quod cum Abbati sancto retulisset, ille interpretatus est puteum abissi infernalis in quo casurus erat si ordinem relinqueret. Et ideo monebat illum, vt remaneret. At ille noluit, sed recessit, & cum recessisset tertia die ab inimicis suis interfectus est, clericus autem similiter victus, cūfessus est Abbati tentationem suam, quem cōsolans Abbas promisit ei, quòd si remaneret Regina mundi pro anima eius veniret, & duceret eum in requiē suam, quod & factum est. nam pridie, quam moreretur apparuit ei domina nostra dicens, se venire propter eum, & quòd in crastina futurus esset in requie æterna, & ita contigit.

Iterum de gestis eius contra dæmones.
Cap. XXXIIII.

IN annunciatione beatæ Mariæ virginis, cum idem Abbas excitaret fratres in choro ad vigilias, vidit Diabolum in medio choro stantem, in forma horribili ita, vt ipse Abbas præ timore caderet. Qui leuatus a fratribus, signauit se, & rediit ad sedē suā. In crastino narrauit Abbas in capitulo, quid vidisset, & dixit aliquem de fratribus esse in criminali peccato, propter quem Diabolus venerat. Quo audito omnes timuerunt, sed qui reus erat celauit conscientiam suam. In altero crastino iterum dixit Abbas, adhuc Diabolum esse inter illos, & tunc fratres confessi sunt, & acceperunt singuli disciplinam precantes dominū, vt Rei conscientiā reuelaret Abbati. Quod & factum est, tunc Abbas Reum traxit in partem, & dixit ei peccatum suum, quo audito ille cecidit ad pedes eius rogans veniam sibi dari, & pęnitentiam secundum voluntatem Abbatis sibi iniungi. Quo facto Diabolus vltra non comparuit. In quadam villa Boneuallis, Abbas quidam genere nobilis, sed moribus degener, dignis ex causis ab hoc sancto viro depositus est, & alius dignior in loco eius substitutus. Cumque post hoc factum sanctus Hugo decederet, quidam garrulus familiaris depositi cæpit ei detrahere, & publice dicere, quòd propter inuidiam magis, quàm propter iustitiam eum deposuerat. Quo audito sanctus Hugo, manibus extensis in cęlum, rogauit Deū vt manifestaret se pura, & recta intentione hoc fecisse, & mox ille garrulus insaniens cæpit discurrere per totam curtem Abbatiæ, & commedere stercora pecorum, quæ ibi erant, quo viso misertus eius vir sanctus orauit pro eo, & sanatus est.

De his, quæ gessit circa morientes.
Cap. XXXV.

IN domo Boneuallis erat quidam Monachus feruens, qui cum esset debilis corpore, semper tamen tenebat conuentū. Tandem incidit in paralisim, & diu languit in infirmitorio. Ibi erat etiam magister nouitiorum, Iohannes nomine, infirmus vsque ad mortem. Cui seruiebat quidam frater nomine Benedictus. Ad quem Iohannes ait. Frater Benedicte audis, quæ ego audio? cui ille. Nihil audio, quid audis tu? Ego inquit audio voces Angelorum psallentium tanquam vocem citharedorum multorum, qui veniunt pro anima nostri paralitici, & ego cras eum sequar. Sed festina pulsare tabulam, quia anima eius multū festinat egredi, tunc frater Benedictus iuit considerare qualiter ille paraliticus se haberet, & vidit eum iam

iam crosse anhelantem. Cucurrit ergo pulsare tabulam, & antequam fratres omnes essent congregati, migrauit ille paraliticus. In crastino vero Iohannes quidam famulus Cellerarii Boneuallis infirmatus est, vsq; ad mortem, & confessus est peccata sua Monacho confessori pauperũ, & dixit ille quoddam peccatum, quod Monachus ille timuit recipere, & iniunxit illi infirmo, vt hoc confiteretur Abbati, quod ille concessit, si viueret. Abbas autem tunc præsens non erat, sed in via: interim vero famulus ille mortuus est, Abbas autem cum rediisset de via post completorium, & sederet in lecto, volens se discalciare, vidit illum mortuum ascendentem gradus dormitorij, qui veniens ante illum, cecidit ad pedes eius veniam petens, rogans humiliter, vt confessionem suã audiret, dicens se missum ad eum propter hoc. Et confessus est, cum tanta lachrymarum abundantia, quòd etiam Abbas motus est ad lachrymas, & plorauerunt ambo intantum, vt manica cucullæ Abbatis valde humectaretur. Post absolutionem mortuus rogat humiliter Abbatem, vt oraret pro se, quia ipse in magnis tormentis erat. Et dum Abbas vellet tactu probare verum in corpore esset, an in spiritu, mortuus euanuit. In Crastino autem Abbas quæsiuit a confessore pauperum, si mortuus ille tale crimen confessus fuisset, qui respondit. Etiam, & quomodo illud nostis. Ab ore inquit eius audiui. Quidam iuuenis Monachus in eadem domo nuper decesserat, cuius mater postea viso Abbate cæpit anxie flere de filio suo, quam ille consolans ait. Noli flere, certa esto quòd filius tuus in magna gloria est, & scio qualiter vixerit, & quàm sanctè, quo audito mater eius recepit consolationem. Non multum post cum idem Abbas oraret, apparuit ei Monachus ille in vultu clarissimo, & salutauit eum, quem Abbas recognoscens ait. Quomodo est tibi fili mi? qui respondit. Bene domine sicut vos videtis.

De his, quæ gessit circa viuentes. Cap. XXXVI.

Qvidam conuersus de alia domo propter culpam suam missus fuit Bonamuallem, vbi infirmatus est, vsque ad mortem. Abbas autem visitans eum rogauit eum, vt secure confiteretur peccatum suum de quo infirmabatur, quod ille nunquam confiteri voluerat, nec etiam Abbati proprio. Ille autem negauit totũ, & petiit sibi dari corpus domini. Abbas autem Hugo suadebat ei, vt non præsumeretur corpus domini sumere, nisi bene confessus fuisset. At ille dicens se bene esse confessum, institit, vt ei afferretur corpus domini, quod cum presbyter attulisset, & in os eius posuisset, ille statim clamare cæpit. Quid faciam miser, quid faciam. Tunc presbyter abstulit ab eo corpus domini, quod super linguam tenebat, & mox ille expirauit. Item Abbas aliquando infirmatus intrauit in infirmitorium, & vidit Columbam niue candidiorem super humerum Monachi infirmati, quam cum idẽ Monachus vellet appræhendere, illa volans venit ad Abbatem, & intrauit in sinum eius, & postea exiuit per aperturam tunicæ Abbatis, & fixit rostrum suum in aure eiusdem Abbatis, dicens et verbis humanis. In nomine patris, & filii, & spiritussancti para te, para te, mandat tibi beatus Bernardus, vt vadas facere pacem inter Papam, & Imperatorem Alemaniæ, qui sancti admonitione suscepta, pacem inter eos postea perfecit.

De dissentione, & pace inter Regem Francorum, & Comitem Flandrensium. Cap. XXXVII.

ANno domini. 1184. orta est dissensio inter Philippum Regem Francorum, & Philippum Flandrensium Comitem pro terra, quæ Viromandia dicitur. Hanc.n. præfatus Comes multo tpe Ludouico Rege viuente, cum pace, & quiete licet iniuste possederat, & adhuc pertinaciter retinere volebat. Ob hoc Rex exercitum versus vrbem Ambianis collegit, cuius multitudinem, & robur Comes cum populo suo videns atque timẽs fugæ præsidium quæsiuit. Habitoque cum suis consilio principem militiæ Regis Theobaldum Blesensium Comitem, Franciæ Senascallum, ac. G. Remensium Archiepiscopum ipsius Regis auunculos per internuncios vocauit, ipsisque mediantibus Regi totam Viromandiam restituit. Castrum tamen sancti Quintini, atque Peronam tantum ad vitam suam sibi dimitti petiit, & obtinuit. Referebant autem boni viri Ambianenses Canonici, quòd dum Rex iuxta castrum, quod Bonas dicitur, moram faceret, tam homines, quàm Equi totius exercitius, insuper & Equi trahentes bigas per campos messes conculcauerunt. Insuper, & maximam partem cum fasciculis pro pabulo colligentes Equis ad comedendum dederunt, ita, quòd nihil pęnè virens super terram remansit. Erat enim tempus, quando messis in spica est, & flores producit. Verum succedente tempore Deo operante miraculose contra omnium opinionem ita plene, & abundanter messis restitutura est, vt post granorum excussionem, & areæ ventilationem, centuplum ęstimatum inuenirent, non tantum de spicis conculcatis, sed etiam de his, quæ cum fasciculis sectæ, & Equis ad comedendum fuerant datæ. In loco autem vbi exercitus Flãdrię collectus fuerat, ita virentia omnia sunt desiccata, quòd etiam herba super terram in ipso anno non est, ibidem reperta.

De Succursu terrę sanctæ misso a Philippo Rege. Cap. XXXVIII.

EOdem anno Patriarcha Hierosolymitanus, & prior hospitalis transmarini, & magister templi, venerunt ad Regem Philippum portantes claues vrbis, & sepulchri domini, rogantes, vt terrę sanctæ præstare dignaretur succursum. Iurauerant enim Saraceni Christianorum terras, & multos ẽt ex eis interfecerant, pluresq; captiuos secum duxerant, multos etiam ex fratribus hospitalis, & templi militibus occiderant. Interim etiam magistro templi defuncto, duo superstites Parisius venerunt, & ab Episcopo Mauritio cum clero, & populo honorifice suscepti sunt. Rex etiam omnibus aliis negocijs omissis, eos in osculo pacis recepit, præpositis terræ suę diligenter præcipiens, vt vbicunq; per terram suam irent, de redditibus suis eisdem necessaria ministrarent. Cognita quoq; causa qua venerant, conuocato generali consilio, prælatis omnibus Ecclesiarum, auctoritate regia mandauit, vt per frequentes prædicationes subditos admonerent, quatenus pro fidei Christianæ defensione contra crucis inimicos Hierosolymam peterẽt. Ipse quoq; de concilio Principum illuc transmisit strenuos milites cum multitudine peditum armatorum, de proprijs reddit ibus sufficientes ministrans sumptus. Post aliquot dies dñ Rex Parisius in aula deambularet, venit ad Palentij fenestras, vnde Secanam inspicere posset, sentiensque, & ferre non sustinens fętorem intolerabilem, quem redæ per vrbem transeuntes lutum resoluendo procreauerant, arduum opus excogitauit, quod omnes sui prædecessores ex nimia grauitate, & operis impensa aggredi nõ præsumpserant. Conuocatis enim Burgensibus ac præposito, vicos omnes, ac vias totius vrbis præcepit duris ac fortibus lapidibus sterni. Ad hoc quidem nitens, vt nomẽ antiquum auferret ciuitati, Lutetiam enim a luti fœtore prius eam nominauerunt, sed gentiles quondam nomen huius propter fętorem abhorrentes a Paride Alexandro filio Priami Regis Troyę Parisius vocauerunt.

De quibusdam incidentibus eiusdem temporis. Cap. XXXIX.

ANno domini M. 185. in media quadragesima factus est terremotus in Gothia, & in sequenti mense Aprilis eclipsis Lunæ particularis. Eo tempore Guillermus Abbas Ecclesiam beati Dionysij tepide regebat, quod Rex grauiter ferens, alium illi Ecclesiæ Rectorem prouidere satagebat. Quadam ergo die dum Rex per villam beati Dionysij transisset, & in Abbatiam descendisset, hoc audito territus est Abbas, petebat enim tunc ab eo Rex mille marcas argenti. Conuocatis fratribus in capitulum seipsum deposuit. Dataq; Rex eligendi licentia, statim Hugonem eiusdem Ecclesiæ priorem vnanimiter ab omnibus electum, in ipso capitulo confirmauit, tali tamen cõditione, regiaq; prohibitione adiecta, vt in illa nouitate promotionis suæ nulli de parentela, vel curiæ regis clerico, vel laico munus aliquot daret, vel promitteret. Ipse itaque Hugo ad benedictionem suam celebrandam Meldensem, & Siluanectensem Episcopos conuocauit, qui duo ex antiqua Romanæ Ecclesiæ institutione tenentur Ecclesiæ beati Dionysij in consecratione altarium, seu in ordinatione Monachorum vicissim subuenire, & præcipue Meldensis. Dum hæc in Francia gerebantur, nuncij missi sunt a Bello Rege Vngariæ, Pannoniæ, Cromaciæ, Anaitiæ, Dalmaciæ, & Romanę ad Regẽ Philippũ, vt daret ei sororem suam Margaritam in vxorem, quõdam. s. Angliæ Reginam, Henrici iunioris defuncti relictam, sub quo beatus Thomas Cantuariensis passus est, cuius petitioni Rex benigne acquieuit, nec non, & nuncijs dona regalia tribuit.

De Abbate Iochim. Cap. XL.

EO tempore Abbas Ioachim de Calabriæ partibus venit ad Vrbanum Papam, morantem apud Veronam, de quo scilicet Ioachim fertur, quòd cum prius non multum ab homine doctore didicisset, donum intelligentiæ diuinitus accepit adeo, vt facunde, & discrete quaslibet scripturarum difficultates, & obscuritates enodaret. Dicebat itaque mysteria quædã Apocalipsis hactenus latuisse, sed nunc in spiritu suum prophetiæ clarescere, sicut ex opusculo, quod scripsit legentibus liquerit. Dicit enim, quia sicut scripturæ veteris testamenti. 5. ętatum sęculi ab Adam vsque ad Christum decursatum historias continent, sic liber Apocalipsis ætatis sextæ a Christo. s. inchoante

ante decursum exponit. Ipsamq; ætatem sextam in sex ætatulas dispartitam, easque singulas singulis huius libri periodis satis congrue designatas. Dicit quoq; hęc reuelata fuisse in fine ætatulæ quintæ atq; in proximo succedere sextam, in qua s. tribulationes varias, multiplicesque præssuras perhibet emersuras, sicut in apertione sigilli, & in sexto libri periodo vbi de ruina Babylonis agitur pater ostēditur. Id vero in libello eius præ cæteris notabile ac suspectum habet, quòd mundi diffinit terminum, & infra duas generationes, quę iuxta ipsum annos faciunt 60. arbitratur implendum. Fertur itaq; multa scripsisse librosq; suos dño Papę corrigēdos obtulisse. Nam & in quibusdam errasse dicitur, & tñ ei multa de futuris reserata fuisse referūtur. Vnde & postea duobus regibus Franciæ. s. & Anglię in itinere transmarino apud Messanam vrbem, & Siciliæ hiemantibus, idem Abbas vocatus dixit nondum liberationis Hierusalem adesse tempus. Super his aūt, quę scripsit de futuris temporibus nos rerum incertarum præsagium relinquere conuenit iudicio posteriorum. Anno domini M.186. obijt Parisius Godefridus Comes Britanię tertius, filius Henrici Regis Anglorum, & in Ecclesia beatæ virginis ante altare annuente Rege Philippo sepultus est honorifice. Eodem anno Philippus Rex liberat Virgiascense castrū a longa obsidione Ducis Burgundiæ pluresq; vident, & pluries formam ignis in modum domus igneæ per cœlum discurrere. Henricus Friderici filius a patre præficitur Italiæ, & vxorem duxit Constantiam filiam Rogeri regis Siciliæ. Inter ipsum, & Papam simultas oritur, ita vt Papæ Veronam moranti, quoq; progrediendi facultas denegetur, & itinerantibus iniuriæ plures inferantur. Philippi Regis soror in Hungariam ducitur Regi Vngariæ desponsanda. Vrbanus huius nominis tertius Papa fit, & Petrus Abbas Clareuallis obijt. Anno sequenti Saladinus totum sibi subicit orientem, a quo etiam capta est Hierusalem. Eodem anno 8. kal. April. fuit eclipsis Lunæ pęnè vniuersalis.

De mendatio Astrologorum, & vanitate Histrionum. Cap. XLI.

Eodem anno Astrologi orientales, & occidentales scilicet Iudæi, & Saraceni, & etiam Christiani miserunt literas per diuersas mundi partes, præcedentes, & absque dubio asserentes in Septembri futuram validorum ventorum tempestatem ac terremotum, & mortalitatem hominum. Seditiones etiam, & discordias, Regnorum mutationes, & alia multa comminantes in hunc modum. Sed aliter fore, quàm diuinando prædixerant, manifeste probauit euentus subsequens rerum. Cum autem in curijs Regum, vel principum frequens histrionum turba conuenire solebat, vt ab eis aurum, & argentū, & Equos, seu vestes, quas sæpe Principes mutare solent, verba ioculatoria varijs adulationibus plena proferendo ab eis extorqueant, videns Rex Philippus hæc esse vana, & animę saluti contraria, mente promptissima Deo promisit, quòd omnes vestes suas, quam diu viueret intuitu Dei pauperibus erogaret, malens nudum Christum in pauperibus vestire, quàm adulatoribus vestes dando peccatum, incurrere, quoniam histrionibus dare est dæmonibus immolare. Hoc si quotidie Principes attēnderent, nequaquam tot seccatores per mūdum discurrerent. Vidimus autem Principes quosdam vestes diu excogitatas, & variis florum picturationibus artificiosissime elaboratas, vix euolutis, 7. diebus, proh dolor, histrionibus. s. Diaboli ministris ad primam vocem dedisse pro quibus forsan. 20. aut 30. vel 40. marcas argenti impenderant, de quo nimirum precio tot inde pauperes per totum annum victui necessaria percipere potuissent.

De dissensione inter Regem Francia, & de castri Radulphi obsidione. Cap. XLII.

Eodem anno orta est dissensio inter Regē Philippum, & Regem Angliæ Hēricum. Philippus enim a Ricardo eius filio Comite Pictauensi pro eodem commitatu hominem petebat, quod ille a patre instructus de die in diem dissimulabat facere. Petebat etiam ab ipso Rege Anglię Gisortiū, & alia castra adiacentia, quæ pater suus Ludouicus filiæ suæ Margarithæ pro dote tradiderat, qñ eam Henrico Regi filio maioris Henrici matrimonio copulauerat. Ea tñ cōditione, vt si prolē ex ea non susciperet, post ipsius Henrici mortē, ad Regē Franciæ dos rediret. Super his cōnib. frequenter a Rege Philippo Rex Angliæ citatus fuerat, sed fictas semper proponendo dilationes, eius curiæ iudicio stare iudices ꝑtelabat. Itaq; Philippus infinito exercitu collecto in pago Bituricensi Aquitaniæ fines ingressus, castrum Isoldunum, & Cratiacum, & alias quàm plures munitiones cæpit, & terram vsq; ad castrum Radulphi depopulauit. Tunc Rex Henricus, & Comes Ricardus exercitum contra Francos adduxerunt, eosque ab obsidione castelli Radulphi ammouere conati sunt, sed cum Rex Philippus acies bellatorum contra eos ordinari fecisset, timentes illi solitam Francorum audaciam, viros religiosos, cum legatis Romanæ Ecclesiæ, qui etiam pro pace reformanda tunc venerant, ad regem Philippum miserunt, qui ex parte illorum præstita cautione firmarent, quòd ipsi de tota quærela, secundum iudicium curiæ Regis Franciæ plene satisfacerent, & sic datis inducijs ad propria redierunt. Verum dum ibidem rex in obsidione moram faceret, Comes Ricardus multitudinem Cotarellorum illuc pro succursu transmiserat. Quibus ante beatę Marię virginis Ecclesiam in platea cum tesseris ludentibus, vnus ex eis verba blasphemiæ prorupit in beatam virginem, & in Deum, quia denarios quos male acquisierat male etiam perdebat. Deinde furibundus eleuatis oculis, imaginem beatę virginis in porticu toruo vultu respeciens, iterumq; blasphemias in eam congeminans, lapidem coram omnibus in ipsam imaginem proiecit, & brachium imaginis pueri Iesu, quam illa tenebat in manibus, fractum in terram deiecit, de qua fractura sanguis abundanter in terram fluxit, vt multi, qui in obsidione fuerant retulerunt. multiq; de illo colligentes a varijs morbis curati sunt. Brachium autem sanguinolentum Iohannes, qui dictus est Sine terra, filius Regis Angliæ iunior pro reliquijs secum cum honore portauit, & infęlix ille Cotarellus a Dæmone quo prius agebatur eodem die arreptus, miserrime vitam finiuit. Monachi vero ipsam imaginem inter ipsam Ecclesiam cum laudibus intulerunt, vbi ad honorem Christi, & matris eius, multa miracula postea facta sunt.

De ammissione sancta crucis. Cap. XLIII.

Interim autem dum hęc agerentur venerunt ad Philippū Regem nuncij Transmarini, cum gemitu referentes, quòd Saladinus Rex Syriæ, & Aegypti terras Christianorum inuaserat, multosq; de fratribus hospitalis, & templi militibus cum Episcopis, & Baronibus illius terræ, & multa Christianorum millia trucidauerat, & crucem quoque sanctam, & regem Hierusalem, necnon, & ipsam vrbem sanctam ad extremum cæpat, ac præter Tyrū, & Tripolim, & Antiochiam, & quædā castra fortissima, quæ nunquam habere potuit, totamq; terrā promissionis subiugauerat. Cumque enim ad colloquium Guidonis Tripolitani Comitis conuenissent magistri templi, & hospitalis non procul a Nazareth. Thurci dolo Comitis superueniunt, & nostri, quidem primo vicunt, postea vincuntur, multiq; occiduntur, & multi capiuntur. Iohannes denique miles Turcis mane nostris nondum armatis irruentibus, consulit, vt in illum cuneum vbi Saladini vexillum altius eminet irrumpatur. Placet consilium vniuersis, excepto pręfato Comiti, de cuius cōsilio montana occupabantur. Nostri enim æstu ac splēdore Solis grauantur, at cęlorum bimbribus opprimuntur, & obruuntur. Comes Tripolis arma proiicit, & cum suis ad castrum Saphetum fugit, nostriq; miserabiliter atteruntur. Aconensis præsul lætaliter vulneratus crucem dñi tradit alteri, & ille Regi. Rex autem capitur, & sancta crux asportatur. Sed & quotquot Templarij, & Hospitalarij cum captiuis inueniuntur protinus decollantur. Porro Guido rex, & magister templi in monimentum victorię reseruantur, sic exigentibus meritis suis, in manus gentium nostri sunt traditi ac gētibus subiugati. Nimis enim in luxus varios, & clerus, & populus effluxerat, totaq; terra illa facinoribus, & flagitiis sordescebat, sed & qui religionis habitum præferebant regularis moderantię turpiter fines excesserant. Rarus in monasterio, rarus in seculo, quē non, vel auaritię, vel luxurię morbus inficeret, Rainaldus autem Princeps, quia alia vice a Turcis captus, ac per annos. 16. tentus, & redemptus multa pecunia, nunc tenebat Ebron, & regionem, quę est, trans mare mortuum, vbi est mons regalis, & vrbs Petracensis, quę dicitur Erath, Turcorū inimicus ante Saladinum adducitur, & ab ipso mucrone proprio decollatur. Saladinus ergo habito celebri tropheo de nostris ad pontem Tyberiadis redit, ibiq; manubias diuidi, & in Damascum meliora deferri præcipit. De hinc Achon, quæ & Ptolomeus obsidet, ac post biduum in deditionem recipit. Manentibus ac recedentibus conductus datur, quia Saladinus nullum grauari permittebat volentem degere sub tributo, nec vnquam iuramentum violabat, & vix alicui quod rogabatur negabat. Denique Turci alias vrbes castraq; recipiunt, per vim autem nullum. Comite Tripolis Tripolim redeunte mandat ei Saladinus vt pacta quæ sibi iurauerat, ciues suos iurare faciat. Comes ciuibus iubet vt iurent. At illi nolunt, nisi iuramenti formam prius audiant. Instante autem comite petunt inducias vsq; mane, mane autem facto, diuinitus extinctus inuenitur, apparuitq; stigma circuncisionis quod recenter susceperat, quia Turci & Saraceni ex paterna traditione filios circunciddunt.

dunt. Quorundam etiam clientum suorum confessione detectum est, quòd vrbem Turcis tradere decreuerat, habens pęnes se sigillum Saladini, quod mox faceret propalari. Ab ipso autem anno domini. M.187. quo crux domini capta est, infantes, qui postea nati sunt non nisi 20. vel 22. dentes habent cum antea 30. vel 33. habere solent.

De ortu Ludouici filij Philippi, & captione Hierusalem.
Cap. XLIIII.

ANno eodem, 4. die Septembris capitur Aschalon a Turcis, Ipsaque die fit eclipsis Solis particularis in 18. gradu Virginis, & durauit duabus horis, apparueruntque stellæ per diem, vt in nocte. In crastino natus est Ludouicus Philippi regis Francorum ex Regina Elisabeth filius. De cuius ortu Parisius tantum gaudium fuit, vt per 7. dies singulis noctibus cum faculis accensis ac cereis, totius vrbis populus in Dei laudibus exultaret. Latrunculi autem Syriæ quos Turcomagnos vocant, Laodiciam vrbem impetunt, & deuastant. Raimundus Princeps Antiochenus, cum eis congressus multos suorum perdit, & ipsi Antiochiam infestant, ac regionem, quæ Nerci mons, vel Nigromontana dicitur amenissimam prædatur. Illosque ad propria redeuntes, nostri de diuersis locis glomerati, congressi cum eis debellant, multos perimunt, pauci fuga euadunt, præda excutitur, capti viriliter liberantur, Saladinus autem Aschalone recepta munitaque, Hierusalem properat, vt illam obsideat. Arbitratur enim de facilis cessuros fore, qui videbant, & alios iam cessisse, sibique paucissimos adesse, qui defendere non valerent. Hierusalem enim a parte occidentali per 10. dies continuos passa insultus, ciuesque viriliter se defendunt. Obsidet autem eam a parte Aquilonari, & muros destruit machinis, qui non cessant, sed se reddunt Saladino ita, quòd ab eo, qui decem annos excesserat, 10. aureos, & 5. a mulieribus accipiat. Et ab illis, qui infra decenniū continentur duos. Idibus Octobris die scilicet obsidionis. 14. feria. 6. Hierusalem capitur, & mox Saladinus facit comminui campanas, & metallum eis restitui, quorum erant campanæ. In ipsis autem basilicis iumenta stabulauerunt, & sordes quasi bet ibi perpetrauerunt. Ecclesiam vero sancti, sepulchri auro multo redimunt Surriani. Templo autem domini mitam venerationem exhibēt Turci, quod iuxta ritus suos consueuerant antiquitus venerari. Saladinus antequam intret lauari facit parietes aqua rosacia, & multa M. pauperum absoluit a precio prætaxato. Infirmis de fisco proprio per aliquantulum tempus iubet necessaria ministrari. Heraclius itaque Patriarcha, clerusque vniuersus, & de monasterijs diuersorum ordinum professores, turbaque cuiuslibet ætatis, & sexus innumera de Hierusalem recesserunt. His qui supra muros in cellis reclusi abstinentiæ, & ordini vacabant, iussum est, vt abirent. Vniuersis pęnè latinis vrbem relinquentibus, Surriani, & sectarum homines diuersarum vtpote Georgiani Iacobitæ, Græci, Armenij, remanserunt ibidem sub Turcarum dominio constituti. Audita deditione, multa quoque loca, quæ vix ab homine capi possent, si defensores haberent, in deditionem recepta sunt. Captaque est Hierusalem post annos 188. ex quo a Turcis exuta fuit, & tantumdem fere temporis possessa a nostris, quantum prius, & a Turcis, pontificante tunc Papa Vrbano, & nunc etiam Vrbano. Qui cum rem tam flebilem audisset nimis indoluit, & ex animi dolore languescens post breue decessit, atque in vrbe Ferraria, qua nuper aduenerat de Verona, tumulatus extitit. Cui successit Gregorius. 8. vir scientia literarum facundiaque clarus, sed & puritate vitæ, & integritate animi præclarior suique vehemens castigator. In primis igitur ad subuentionem Hierusalem totis inhiat animis, & ad concitandos Principes populosque per occidentis prouincias tam legatos quam literas destinat. Et qui cladem orientalem exponant, & pœnitentiarum absolutionem profecturis Hierusalem promittant, sed prohdolor, in suo mox exortu flos decorus exaruit, quia post duos menses apud Pisam moriens, ibidem sepultus fuit. Cui Clemens tertius successit, crescebat enim vbique rumor lamentabilis de transmarinis partibus, & ingemiscebat mundus. Plerique de correctione uitæ attentius cogitabant, pluresque signo crucis accepto ire Hierusalem proponebant.

De crucis signatione duorum Regum, & aliorum multorum.
Cap. XLV.

DIe autem. 13. Ianuarii, scilicet in festo sancti Hilarii factum est colloquium inter Reges Philippum. f. & Henricū, inter Triā, & Gisortium pro sedando inter se dissidio vbi Archiepō Tyrensi adhortāte contra oīum opinionē signum Crucis acceperunt, instinctu sancti spiritus, pro liberatione vrbis sanctæ Hierusalem, & sancti sepulchri dominici, multi etiam alij cum eis, Archiepiscopi quoque scilicet Rothomagensis, Cantuariensis. Episcopi vero Heluacensis, Carnotensis, Comites, quoque Pictauensis, Flandrensis, Carnotensis, Blesensis, Barrensis, Suessionensis, Niuernensis, Dux etiam Burgundiæ, & Rotroudus Comes Campaniæ, Comites quoq; Drocorū Claromontis, ac & Bellimontis, ac plures alij magni viri zelo Dei accensi. In cuius facti monimentum duo Reges in eodem loco Crucem ligneam erexerunt, ibique fundantes Ecclesiam fœdus inter se perpetuo inierunt. Ipsum vero locum Agrum sanctum vocauerunt, eo quòd ibidem sacris Crucibus insigniti sunt. Anno itaque domini. 1188. mense Martio Parisius generale cōcilium celebratum est ab ipso Rege Philippo, in quo sancta Cruce signata est innumerabilis militum ac peditum multitudo. Ob hanc enim instantem necessitatem cum assensu Episcoporum, & Baronum terræ suæ constituit Rex, & Prelati, & Clerici conuentualium Ecclesiarum, & milites etiam Cruce signati, q̧ de debitis suis reddendis tam Iudæis, quàm Christianis a creditoribus biennio respectum haberent, & omnes Crucem non habētes quicunque essent ad minus illo anno de omnibus mobilibus ac redditibus suis decimas darent, exceptis illis, qui erant Cistercienfis ordinis, & Carthusiensis, & Fontis ebrardi, & etiam leprosis, quantum ad suum proprium pertineret. Et istæ decimæ Saladinæ dictæ sunt. Eodem anno secunda die Februarij, fuit eclipsis Lunæ vniuersalis hora noctis. 4. & durauit per tres horas. Item. 4. Idus Februarij paulo ante Auroram serenissima nocte visa est Luna vsque ad terras in momento descendere, & facta morula, quasi resumptis viribus iterum vsque ad locum vnde descenderat paulatim ascendere. Hoc anno Fridericus quoque Imperator Crucem accepit. Saladinus frequenter tyrum infestat, sed cum damno suorum sæpe confusus recedit. In vigilia sanctæ Mariæ Magdalenæ Antisiodorum conflagratur, & in crastino dictæ festiuitatis vrbs Trecensis comburitur. Hoc etiam anno, Beluacum primum, Carnotum miserabiliter incenduntur.

De ruptione fœderis inter Reges per Comitem Ricardum.
Cap. XLVI.

EOdem anno Richardus Comes Pictauensis rupto fœdere, quod ipse, & pater suus cum Rege Philippo inierant, terram Comitis Tolosani, quam a Rege Francorum tenebat intrauit, & Mosacum, aliaque castella ad eum pertinentia cæpit. Quod cum idem Comes Raimundus Regi Philippo per nuncios intimasset, ille collecta multitudine armatorum, subito terras eorum intrauit, & castrum Radulfi Busensacumque & Argentonum cępit, quartum etiam, quod Leurosium vocatur obsedit, vbi dū in obsidione breuem morulam faceret, accidit, vt torrens ante castrum, in quo pluuiis inundantibus solebat aqua inueniri sufficienter, æstatis feruore nimio siccatus esset. Cūmque Rex, & totus exercitus eius aquarum penuria multum affligeretur, subito de terræ visceribus aqua miraculosè in tantum excreuit, & sine pluuia, vt vsque ad cingulos Equorum attingeret, & totus resocillaretur exercitus eorumque animalia. Tandiu autem durauit, quamdiu Rex ibidem in obsidione fuit. Post paucos dies castrum cæpit, & Ludouico consanguineo suo filio Comitis Theobaldi dono dedit. Ipso vero recedente, aquæ quoque ad priorem locum reuersæ sunt, nec postea comparuerunt. Egressus inde Rex venit, & obsedit montē Tricardum, quē cū labore cæpit, & turrim reuertit. Deinde Paluellum, & Montesorium, & Castelletum cæpit, & rupem Vuillebadi, & quicquid iuris Angliæ Rex in tota habebat Auernia sibi subiugauit. Quo viso Rex Angliæ per Marchiam Normanniæ versus Gisoreium exercitum suum reduxit, per quam scilicet Marchiam transiens castrum Droconorum incendit, multasque villas campestres destruxit. Rex autem Philippus insecutus est eum, & in ipso transitu cæpit Vindocinum. Persecutus est autem Regem vsque ad castrū, quod dicitur Thron, de quo ipsum cum filio suo Ricardo turpiter eiecit, totumque vicum combussit. Superueniente autem hyeme, datis inducijs, vterque a bello quieuit.

De discessione eiusdem Comitis a patre, & qualiter capta est vrbs Turonis. *Cap.* XLVII.

INterim Comes Ricardus a patre suo petiit vxorem, quæ debebatur sibi, sororem. f. Regis Philippi, quæ tradita ei fuerat a patre suo Ludouico ad custodiendum, & cum ea petiit et regnum. Sic. n. fuerat in pactis, q̧ quicunque de filiis Regis Angliæ eam haberet in coniugium, post mortem ipsius Regis haberet, & Regnū. Hoc ergo Ricardus de iure sibi cōpetere dicebat, quia post Heinricum fratrem suum primogenitus

nitus erat. Quod cum Rex sollicitus nimis hoc facere nollet iratus Comes a patre recedens ad Regem Francorum se transtulit,& ei hominum faciés fœdus sub iuramento firmauit. Anno domini. 1189. Philippus Rex exercitum apud Vegentum duxit, & firmitatem Bernardi cum alijs quatuor firmissimis castellis cæpit, vrbeq; Cenomanis,de qua Henricum Regem Angliæ cum 700.militibus armatis turpiter fugauit, & persecutus est eum vsq; Chinomium, Cenomanisq; reuersus turrim fortissimam ac bene munitam muro, per minarios quos semper secum ducebat suffusso laboriose cæpit. Deinde versus vrbem Turonis exercitum duxit,vbi super Ligerim fixis tétorijs ipse solus aquas fluminis cum lancea tentans,quod auditum a sęculo non fuit vadum inuenit. Positisque signis a dextris, & a sinistris, vt inter illa totus post eum exercitus transuadaret primus ante omnes transiuit. Videns autem exercitus aquarum diminutionem subito miraculose factam statim collectis tentorijs oés per vadum secuti sunt Regem. Omnibus autem transmissis,aquę reuersæ sunt ad statum priorem. Quod videntes Turonenses timuerunt Regem. Rex aũt dum immunita ciuitatis circũquaq; consideraret, Ribaldi eius qui primos impetus in expugnandis munitionibus facere consueuerant, ipso cernente, per muros cum schalis ascendentes, vrbem ex improuiso cęperunt. Tunc Rex cum exercitu totam vrbem recepit,ibiq; custodes posuit.

De obitu regis Henrici,& initio Ricardi,& quibusdam alijs.
Cap. XLVIII.

Volutis aũt.12.diebus, obijt apud Churoniũ Rex Henricus dolore nimio,vt aiunt absorptus, eo quòd se videret a Rege Franciæ sic oppressum,& a suo quoq; filio, qui ad eundem Regem confugerat derelictum, qui in omnibus satis prospere egit vsq; ad tpa Philippi Regis,quem dñs quasi frenum in ore eius posuit pro vindicando sanguine beati Thomæ martyris. Sepultus est autem apud fontem Ebrardi in abbatia Monialium multis a se redditibus, & muneribus ampliatum. Et successit filius eius Ricardus Comes Pictauensium. Ad cuius primum ingressum apud Gisortium eodem anno totum castrum flagrauit incendio. Sequenti autem die in ingressu ipsius castelli, pons ligneus sub pedibus eius fractus est,omnibus socijs eius libere transeuntibus,ita ꝙ ipse cum Equo suo cecidit in fossatum. Post paucos dies pax, quæ inter Reges Philippum,& Henricum. s. fuerat interlocuta p Ricardum,& Philippum est consumata. Cui etiam tunc Philippus vrbem Turonis, & Cenomannis reddidit pro pacis bono. Et etiam castellum Radulphi cum toto fęudo suo. Qua de causa Ricardus Philippo fęudum Crariaci totum perpetuo quitauit, & omnia fęuda,quæ habebat in Auernia. Eodem anno obijt vxor Philippi Elisabeth Regina, & in Ecclesia beatæ virginis Parisius est sepulta. Rauennatensis,& Pisanus Archiepiscopi cum multo populo, & Fridericus Imperator cum filio suo duce Sueuiæ Transmarinum iter arripiunt. Anno ergo prænotato fuit ingens Peregrinorum motio ac de diuersis partibus per mare per terras partes adeunt transmarinas. Præfati vero Archipręsules cum magno agmine de Italia transfretantes appulsi Tyrum, Tyrensibus fiunt non modicum adiumentum. Imperator etiam imperii sui fines egreditur cum multitudine infinita rerum omnium affluenter instructa. De Frisia, & de Dacia naues 50. fœderatæ pariter eandem peregrinationem arripiunt. De Flandria quoque 37. rates cum apparatu grandi secutæ sunt. Sed & de Francia, & de Campania pergunt Hierusalem illustres viri, titulisq; militiæ gloriosi. Cumque multa millia nostrorum apud Tyrum existerent Achon petunt, & obsident. Et ecce Saladinus cum multis milibus accurrit, vt obsessis succurrat, & obsessores impetat. Cumque nostri hostium assultus assiduos ferre non possent, valla & aggeres in gyro castrorum extruunt, & sic tutiores existunt, post hæc pugnam acerrimam cum hostibus conserunt, multique nostrorum occumbunt. Multis itaque diebus in Tholomaidis obsidione morantes multas patiuntur calamitates, vel per incursus hostium, vel per aeris inclementiam,vel per victualium indigentiam, siquidem & a facie, & a tergo hostilis imminebat obsidio, & aeris intemperies tanta fuit, & inundatio pluuiarum, vt pro nimia humectatione corrupta cibaria deperirent, & innumeris etiam morbo dissenterico laborantes obirent. Miranda proinde ac perpetuo memoranda virorum illorum constantia, quæ tot malis obsita non defecit, sed permansit infracta. Rege Siciliæ mortuo sine hærede Siculi faciunt Regem Tancredum, & Henricus Imperatoris filius se dicit hæredem esse ratione vxoris suæ, videlicet sororis dicti Regis, & etiam ex pacto promissionis sicq; mors illius Regis inestimabile detrimentum intulit omnibus.

De ordinatione regni Philippi, & testamento eius.
Cap. XLIX.

Anno domini.M. 190. rex Philippus iter transmarinum arripere cupiens, Parisius conuocatis amicis,& familiaribus testamentum condidit,& Adelę matri suæ, & Guillerno Remensi Archiepiscopo Auunculo suo pro tutela, & custodia totum regnum Francorum cum filio suo Ludouico commendauit. Ipsius autem regni ordinationem fecit statuens, vt Balliui sui per singulas terras positi in balliuis suis singulis mésibus assistentiam vna die tenerent, in quo omnes qui clamorem facerẽt, ius suũ per eos sine dilatione reciperent. Guillermus etiam Archiepiscopus,& Adela Regina nihilominus vnũ diem Parisius singulis quatuor mensibus statuerunt, in quo clamores hominum regni audirent, ibiq; eos ad honorem Dei, & vtilitatem regni terminarent, prohibuit etiam vniuersis Prælatis, & hominibus suis, ne quamdiu esset in seruitio Dei talliam,vel exactionem darent. Et si eum mori contingeret, ne similiter hoc facerent, donec Ludouicus filius eius ad ætatem veniret,in qua per Dei gratiam regnum regere posset. Quod si aliquis eidem filio guerram mouere vellet, & sui etiam redditus non ei sufficerent,homines ipsius,& de corporibus suis,& de peculijs auxilium ei facerent. Prępositis insuper & Balliuis suis prohibuit ne aliquem hominem,vel eius peculium caperent, quamdiu bonos fideiussores dare vellet,& de iustitia in curia Regis prosequenda nisi pro homicidio,vel multa,vel raptu,vel proditione. Præterea præcepit,vt omnes redditus eius,& obuentiones, & seruitia Parisius afferentur per tria tempora.s.ad festum sancti Remigij,ad Purificationẽ,ad Ascẽsionem. Et si eum in via mori contingeret Regina,& Archiepiscopus, & Episcopus Parisiensis cum alijs tribus viris thesaurum suum in duas partes diuiderent. De quarum vna pro arbitrio suo ad reparandas Ecclesias per guerras ipsius destructas distribuerent, & illis qui per talia nimis depauperati essent. Residuum autem eiusdem partis pro anima sua, & antecessorum suorum darent, quibus vellent,& quos magis egere crederent. Aliam vero mediam partem ad opus filij sui Ludouici custodirẽt. Sed & ciuibus Parisiensibus præcepit, vt vrbs Parisius, quam multum diligebat, optimo muro, cum carnellis, & portis diligenter clauderetur,quod & factum est in breui spacio. sed & hoc idem in alijs vrbibus,& castellis per totum regnum mandauit fieri.

De Transfretatione duorum regum vsq; ad Achon.
Cap. L.

Sic igitur ordinato regno, peraque & baculo peregrinationis acceptis in Ecclesia, scilicet beati Dionysii, ab Archiepiscopo Guillermo Viceliacum perrexit. Ibique Baronibus dimissis vsq; ad Ianuam venit, vbi naues,& victui necessaria parari fecit, Rex autem Ricardus apud massiliam cum suis mare intrauit,processeruntque duo Reges cum agmine infinito,& apparatu incredibili, ac proceres fere vniuersi. Inter quos fuerunt Odo Dux Burgundiæ, Philippus Comes Flandriæ, Henricus Campaniæ, Theobaldus Blesensis, Stephanus sacri Cæsaris, sed & Archiepiscopi Episcopique quàm plurimi, & qui alicuius, in militia habebantur nominis, diuerso quidem tempore, sed eodem anno iter arripiunt peregrinationis. Tãtamque aliquando motionem populorum fuisse nulla meminit ætas, nullaque refert historia. Diuersos itaque portus adeunt, naues ascedunt. Cum autem venisset Rex Philippus apud Massanam vrbem honorifice receptus est in palatio Regis Tancreti, qui & de victualibus suis abundanter ei donauit. Illic itaque natale Domini cellebrauit,& militibus terræ suæ, qui res suas orta in mari tẽpestate perdiderant, multa, & magna dona tribuit, Rex autem Anglię cum eum Rex Philippus quasi hominem suum compelleret, vt sicut iurauerat cum eo mare trasiret, in passagio Martii noluit, sed vsque ad Augustum desetri. Sororem quoque Philippi, quam de iuramento tenebatur vxorem ducere, recusauit. Rex ergo Philippus prosperis ventis applicuit Achon in vigilia Pascæ, vbi cum multis lachrymis,& gaudio quasi Angelus domini receptus est ab his, qui scilicet longo tempore sederant in eius obsidione. Fixisque tentoriis, & fabricata domo, tam prope muros vrbis, vt vsque ad eam, & vltra frequenter hostes quarellos, & sagittas emitterent. Absente siquidem Rege Angliæ noluit assilire. Condixerant enim, quòd non nisi pariter assilirent, sed erectis petrariis suis, & mangonellis,& aliis ingeniis ante aduentum eius tantum de muris eius fregerat, ꝙ ad eam capiendam non nisi assultus deerat, Rex autem Angliæ per mare cũ suis veniens, cũ transiret per insulã Cypri, inuenit quendam pseudo Imperatorem eidẽ insulæ dñantem, ipsamq; cũ Imperatore suo,& eius filia cępit,

omnesque thesauros ipsius asportauit. Insula uerò de suis hominibus munita proficiscens obuiam habuit nauem unam Saladini, quæ veniebat in succursum Achon ciuitati miro modo munita. In qua erant infinitæ phialæ plenæ igne Græco, & balistæ.205. & arcuum, & armorum copia maxima. Erantque ibi Bellatores fortissimi, qui omnes a Rege Angliæ, & suis sunt interfecti, & nauis confracta periit. Aliam quoque nauem eiusdē apud Tyrum cæperunt Franci, in qua erat armorum copia, quæ similiter veniebat ad succursum Achon. Rex autem Angliæ cū venisset Achon, & omnium esset volūtas, vt assultus fieret, suos ire non permisit, sed & Pisanos cum quibus iuratus erat, assilire prohibuit, & ob hoc Rex Philippus suos a iuramento, quod de exercitu regendo fecerat absoluit.

De Morte Friderici in itinere Transmarino, & successione Henrici. Cap. LI.

EOdem anno Fridericus Imperator cu filio suo, & vniuerso exercitu veniens in partes trāsmarinas obiit inter Niceam Bithinniæ vrbem, & Antiochiam, non minimā christianis relinquens mæstitiam. Hic nempe milles strenuissimus Soldanum Iconii, qui ei promissum non soluit, prosecutus est, castra eius diripuit, & Turcas miserabiles in angustiis inuentos debellauit. Denique fluuium transiens Equo cecidit, & vix extractus paulopost obiit. Moriens autem totum exercitum suum filio suo Duci Bohemiæ reliquit. Qui cum paucis de terra Turcarum euadens, cum illis Accium venit, vbi & ipse breuiter naturali lege vitam finiuit. Fiderico autem successit filius eius Hē ricus strenuus in agendis, acer in hostes, & cum omnibus accedē tibus ad eum largus, & mirificus, sumpsit autem imperium anno ab incarnatione Domini. 1190. ab initio verò mundi quinti. 1153. & imperauit annis. 7. Anno sequenti obiit Clemēs Papa. 3. cui successit Cælestinus natione Romanus. Hic die Pascę cō secratus in Papam, in crastino præfatum Henricum consecrat Imperatorem, eodem anno Mense Iunio ac Iulio tanta intemperies aeris ex nimietate pluuiarum facta est, ut segetes in cāpis priusquam colligi possent, in spicis ac folliculis suis germinarent, porro. 23. die Iunii Regibus existentibus in obsidione Accii fuit Eclipsis Solis in 7. gradu Cancri, & durauit per 4. horas. In sequenti autem Mense. 10. Calenda. Augusti, Ludouicus filius Philippi Regis grauissime Parisius vsque ad vitæ desperationem ægrotauit. Quem totus conuentus Sancti Dionysii clauum, & coronam Dñi secum ferēs cum processione cleri, & populi nudis pedibus incedens, & præces Dño cū lachrymis fundens, visitauit. Cui Mauritius Episcopus cum multitudine cleri, & populi pari forma vsque ad Sanctum Lazarum occurrit, & illis se coniungens ad palatium Regis venit, ibique facto sermone ad populum, & oratione fusa, puer sacris reliquiis in modum crucis attactus a periculo liberatus est, sed & ipsa die serenitas & temperies aeris multo tpe amissa restituta est. Eodem anno Leodiensis Episcopus a facie Imperatoris fugiens, dum apud Guillermum Remēsem Archiepiscopum moraretur, ab eiusdē Henrici legatis in dolo est interfectus, quia contra eius voluntatem canonice fuerat electus, & consecratus. Eodem anno Comes Theobaldus Franciæ Senescallus, & Comes Clarimontis, & Comes Particensis, & Dux Burgundiæ, Philippus quoque Comes Flandriæ in obsidione Accii mortui sunt. Et quia Comes Flandriæ alium non habebat hæredem, terra eius ad Baldinum nepotem suum filium Comitis Haenensis deuoluta est, q postmodum Imperator Constantinopolitanus factus est.

De Dedinione Achon, & de reditu Regis Philippi. Cap. LII.

POrro Rex Richardus in assultibus Achon operabatur remissius. Rex autem Philippus ad destructionem murorum bene laborabat, vtbemque intantum impugnauit, q custodes Saladini, qui erat ibi. f. Sunathosium, & Carathosium Satrapas eius cum ingenti armorum copia sub certa pactione ad deditionem ciuitatis coegit. Promiserunt enim iuramento suæ legis astricti tm̄ corporibus suis saluis dimissis, q veram dñi crucem, quā Saladinus habebat, & oēs captiuos Christianos quos in tota terra sua inuenire possent Regibus Franciæ, & Angliæ restituerent. Achon igitur. 3. Idus Iulii recepta est a nostris post decursum fere biennium ex quo obsideri cæperat. Quo audito super hostes irruit timor ac tremor, & Ascalonem ac cætera castella, quæ de manu nostrorum rapuerant, diruunt, vacuaque dimittunt. Igitur tota vrbe reddita Christiani cum Dei laudibus intrauerunt, & victualia, quę ibi inuenta sunt inter se diuiserūt. Reges quoque, captiuos omnes æqua lance inter se diuidentes in sortem acceperunt. Rex autem Francorum partem suam Duci Burgundiæ cum multa summa auri, & argenti, & uictualium copia delegauit, eique omnes exercitus suos commisit. Morbus etenim tunc grauissimus eum vexabat. Insuper, & Regem Angliæ valde suspectum habebat, quia gloriæ illius inuidens ab omni auxilio oportuno se subtrahebat, nuncios quoque frequenter clam ad Saladinum mittebat, & ab eo mutua dona accipiebat. Timens itaque dolum eius, sed magis (ut aiunt) quidam terræ Flandriarum cupiditate ductus contra cupiditatem omnium fere procerum Francorum a terra sancta recessit, & in Apuliam transuectus illic aliquantulum conualuit. Inde visitans Apostolorum limina, benedictionem a Celestino Papa accepit, & sic in Franciam rediit. Sed priusquam a terra Sancta recederet, Richardo Regi iuramento firmauit, quòd infra. 50. dies postquam in Franciam reuersus esset, illius terræ non noceret, Rex autem Richardus trans mare remanens captiuos suos, qui saluis corporibus se sub prædicta pactione reddiderunt ad id, quod promiserant compellauit, ut scilicet crucem dominicam, & captiuos Christianos sine dilatione restituerent. Quod quia non potuerunt ad effectum perducere, Rex iratus. 5. millia ex eis, & amplius decollari fecit retentis maioribus, & ditioribus, a quibus pro redemptione innumeram pecuniæ summam accipiens, liberos eos abire permisit. Insulam autem Cypri quam in transitu suo cæperat pro. 25. millibus marcharum argenti templariis venalem tradidit, & postmodum eis ablatam Guidoni quondam Hierosolymitano Regi iterum vendidit. Ciuitatem Ascalonem multo auri præcio paganis petentibus funditus euertit.

De Iudæis apud Braiam combustis, & de Sancto Guillermo Presbytero, & falso rumore Arsacidarum ad Regem Philippum. Cap. LIII.

PHilippus autem Rex in Frāciam reuersus, dum esset apud Sanctum Germanum in Laya audita cuiusdam Christiani morte ignominiosa ab ipsis Iudæis perpetrata, Christianæ religioni compatiens, familiaribus suis ignorantibus quo iret, subito iter arripuit apud Braiam velocissimæ veniens, positis in portis ipsius castri custodibus, comprehensisque Iudæis. 80. & amplius comburi fecit. Comitissa etenim ipsius castri muneribus eorum corrupta, tradiderat eis quendam Christianum, cui falso imponebat furtum, & homicidum, hunc igitur antiquo odio commoti, manibus a tergo ligatis, spinis coronatum per totam villam fustigantes duxerunt, & postea patibulo suspenderunt. Eodem anno pridie Idus Martii apud Nogentum in partico, militum acies ex aere descendentium in terra visæ sunt. Ibique facta inter se mirabili pugna subito euanuerunt. Porro. 20. die Nouembris fuit eclipsis Lunæ duabus horis, in anno sequenti. 6. Idus Maii apud Pontizaram Guillermus Sacerdos nomine Anglicus, vir charitatiuus, sanctitate vitæ pollens ac moribus, & officii sui prosecutor vigilantissimus, migrauit ad Dominum in processione rogationum. Ad cuius sepulchrum tempore mortis eius, operante Deo multa miracula facta sunt, cæci illuminati, claudi curati, aliique multi a diuersis morbis sanati. Vnde & fama tanti viri per orbem diffusa, de diuersis partibus causa peregrinationis ad locum illum multos fecit venire. Eodem anno Regi Philippo de transmarinis partibus literæ sunt allatæ, quòd ad ipsum interficiendum per suggestionem Ricardi Regis Angliæ mittebantur Arsacidę. Interfecerant enim eo tempore Marchisium Regis consanguineum vltra mare, qui terram sanctam, antequam illuc reges venirent, mira regebat strenuitate. Hinc Rex Philippus cum multis diebus sollicitus permaneret, tandem habito consilio misit nuncios ad vetulum Arsacidarum regem, ut per ipsum rei ueritatem cognosceret, interim tamen instituit corporis sui Custodes, claues æneas semper in manibus portantes, ac per totam noctem alternati circa eum vigilantes, reuersis autem nunciis per literas vetuli Arsacidæ rumores falsos esse cognouit, & sic a falsa suspicione quieuit.

De Reditu Regis Ricardi in Angliam, & electione Henrici in Regem Hierusalem. Cap. LIIII.

REx autem Ricardus ad terram suam redire disponens Henrico nepoti suo iuueni Campaniæ Comiti exercitū suum tradidit, totamque terram transmarinam quam tunc Christiani tenebant ei dimisit, & ingressus mare naufragium patiens cum paucis euasit. Quidam autem Comes Maumardus de Gorte, populusque regionis illius, audito quòd in terra erat ipsum insecuti sunt, eoque in fugam verso milites octo de suis cæperunt. Sed & cum transiret per Episcopatum Calaburgensem, Fridericus quidam 7. milites de suis cæpit. Et demque Sapuldus Austriæ Dux obseruata strata, & positis vbique custodibus inuētum in domo despecta captiuauit, & oībus bonis spoliatū Hērico Imperatori tradidit, a quo iniuste fere p annū, & dimidiū detentus, multisq; expensis, & uariis exactionibus grauatus, tandem datis. 200. millibus marcharum argenti pro redemptione, per mare in Angliam transuectus est.

Timebat

Timebat enim transire per terram Francorum, quia valde Regem habebat offensum. Præfatus autem Henricus utriusque Regis nepos ex parte sororis, videns terram Sanctam desolatā pietate motus, maluit ibi in labore cum suis remanere, & si locus se offerret animam suam pro Christo ponere, quàm ad terram suam cum rubore redire. Quod videntes milites templi, & hospitalis, & peregrini, qui ibi erant. s. eius in Dño constan tiā, ipsum in Regem vrbis sanctæ vnanimiter elegerunt, & filiam Hierosolymitani Regis ei dederunt. Anno dñi. 1193. Rex Philippus exercitu collecto cœpit Giforcium, & paulopost totum Vulcasinum Northmannicum, quod Rex Angliæ iniuste possidebat. Eo aūt tpe Saladinus obiit apud Damascum. Cum autē sciret sibi mortem imminere, signiferum suum vocauit dicens. Tu qui soles ferre vexilla mea p̄ bella, fer vexillum mortis meę scilicet panniculum vilem per totam Damascum super lāceam clamitando. Ecce Rex orientis moriens nō fert secum nisi hoc pallium vile, & sic mortuus est. Huic enim successerunt duo filii sui, Saphadinus super Syriam, & Meralucus super Ægyptū. Verumtn̄ inter eosdem, & Saphadinum, qui fuerat Salaphadini frater, & regno diutius concertatum est. Eodem anno in festo Beati Dionisii, quidam puerulus subito mortuus ad Ecclesiam eiusdem martyris a parentibus deportatus, & ante corpora sanctorum super altare positus, meritis eorum coram vniuerso populo resuscitatus est.

De secundo coniugio Philippi Regis, & quibusdam euentibus illius temporis. Cap. L V.

Iisdem tpibus misit Rex Philippus Stephanum Nouionensem Epm ad Canutam Regem Danorum, vt vnā de sororibus suis ei mitteret, quam ille acciperet in coniugium. Quod ille gratanter accipiens Vigeburgem ei tradidit puellam Sāctā & bonis moribus ornatam. Hanc Rex apud Atrebatū in legitimam vxorem duxit, & in Reginam coronari fecit, sed mox instigante Dyabolo Rex ipse, vt dr̄, a quibusdam maleficiis p̄ sorciarias impeditus, uxorem tandiu cupitā exosam hr̄e cœpit, nec multopost consanguinitatis linea per Carolum Flandrensiū Comitem ab Epis, & Baronibus cōputata, matrimoniū separari fecit. Regina tn̄ ad Danos redire nolens, in locis Gallię religiosis manere decreuit, malens coniugalē cōtinentiā p̄petuo seruare, quā alii iuncta, prima matrimonii fœdera maculare. Sed qm̄ huiusmodi coniugium dicebatur iniuste dissolutum, Papa Celestinus ad conquestionem Danorum misit duos legatos in Franciā Meliorem. s. presbiterū cardinalē, & Censiū Subdyaconū. Qui Parisius conuocato concilio de reformando coniugio tractauerunt, sed pelli suæ timentes ac tepidius agentes nihil ad p̄fectū duxerunt. Eodem anno. 4. Idus Nouēbris fuit Eclipsis Lunę vniuersalis, & durauit duabus horis. In Mense aūt Februario Rex Philippus intrauit Northmaniam, & cæpit urbem Ebroicā, & Nouumburgum, & Vallē ruolii, & alias plures munitiones. Rothomagum quoque obsedit, sed nihil ibi se proficere, vidēs iratus combustis petrariis, & mangonellis suis, & aliis ingeniis recessit. Anno Dñi. 1194. Michael Decanus Parisiensis in Patriarcham Hierosolimitanum est electus, vir in regendis scolis Parisius, & in largiendis eleemosynis, & aliis pluribus bonis floridus, sed Dño aliter ordinante post. 15. dies a clero Senonēsi iterum est electus, ibique in Archiepiscopum est consecratus. Carnotum aūt populosa ciuitas exustione subita exarsit. Illoq; incēdio insignis Ecclesia Beatæ Virginis cum toto claustro conflagrauit, & corruit, vbi reliquiarū, & hominum multitudo necnō & ornamentorum congeries immensa deperiit.

De guerra duorum Regum ad inuicem, & de tempestate mirabili. Cap. L V I.

Philippus autem Rex iterum Normanniā ingressus Vernolium obsedit, & parte murorum destructa, audiens nunciū, q̄ a Northmannis vrbs Ebroica, quam tenebat munitā, capta esset, iratus ab obsidione recessit, & fugatis Normannis ipsam vrbem funditus euertit, necnon & ipsas Dei Ecclesias in spiritu vehementi contriuit. Eodem anno Guillermus Leocestriæ Comes uir fortis, & magnanimus a Rege Philippo captus est, & Stāpis in carcere posit⁹. Iterū Rex Angliæ Locas cæpit, & Canonicos Sancti Martini Thuronensis eiiciens, rebus suis spoliauit. Quo audito Rex Philippus versa uice oēs Ecclesias terrę suæ p̄tinentes, ac Epatus vel Abbatias terræ illius cæpit, & quorundam prauorum hominū instinctu Monachos, & clericos ibidem Deo famulantes eiecit eorumque redditus in vsus proprios transtulit. Itaque Philippus, & Ricardus Reges a pristina, simultate non quiescunt, sed implacabili odio se inuicē p̄sequūtur, & maxime in regionum suarum finibus, multas grauesque direptiones ac frequenter incursus faciunt. Eodem anno in pago Beluacensi inter Clarummontem, & Compennium tantæ pluuiæ cum tonitruis, & fulminibus, & tēpestatibus factæ sunt, quantas nulla memorat hominum antiquitas. Lapides enim ad quantitates ouorum quadranguli mixtim de cœlo cum pluuia cadentes, arbores & fructiferas vineas, & segetes penitus destruxerunt. Villæ quoque in pluribus locis a fulminibus destructæ, & combustæ sunt. Corui etiam, quàm plures cum huiusmodi tempestate uisi sunt in aere, de loco ad locum volantes, & cum rostris suis viuos carbones portantes, ac domos incendentes, sed & utriusque sexus homines ictu fulminum interierunt, & alia multa horrenda ea die monstrata sunt. Ipsa etiam die in Episcopatu Laudunensi castrum quoddam, scilicet Caluummontem audiuimus a fulminibus destructum. Eodem anno Imperator totam Apuliam, & Calabriam, & Siciliam, quæ iure hæreditario ex parte uxoris eum contingebant, imperio suo subiugauit. Raimundusque Tolosæ Comes obiit, cui filius eius eiusdem nominis successit, Regisque consanguineus Francorum ex Constantia Sorore Ludouici Regis. Acrisque insolita commotio facta est turbines, & tempestates, & grandines vineas, & messes destruxerunt. Vnde in sequenti anno fames valida insesecuta est.

De alternatione treuga, & guerra inter duos Reges. Cap. L V I I.

Anno Domini 1195. redditæ sunt treugæ a Rege Angliæ, & guerra denuo incæpta. Tunc Rex Philippus vallē Ruolli, quam munitam tenebat, funditus euertit, & post paucos dies sororem suam, quā Rex Angliç Ricardus emiserat Comiti de de Pontino in vxorem dedit. Eodem tempore Moabitaturum cum multitudine infinita Hispaniam intrauit, & terras Christianorum vastauit. Cui Hildeuonsus Rex Castellæ cum exercitu occurrit, & pugna commissa victus ab eis cum paucis euasit. In quo bello plusquam. l. Christianorum cæsa fuit dicuntur. Eodem anno Sacerdos quidam Vulco nomine cæpit in Gallis p̄dicare, multosque ad vsurarum restitutionem adducerr. Cum autem Rex Philippus exercitum in Pago Bituriceon iuxta Isoldunum collegisset, & Rex Angliæ cū exercitu suo in oppositā partem staret, & uterque exercitus ad pugnandum armis accingeretur, operan te Deo contra omnium opinionem ita factū est, quòd Rex Angliæ depositis armis, cum paucis ad Regem Francorum venit, ibique coram omnibus pro ducatu Normaniæ, & comitatu Pictauensium, & Andegauensium hominum ei fecit, & de pàce seruanda, deinceps vterque Rex iuramentū ibi præstitit. Anno Domini. 1196. in Martio subita, & nimia aquarum, & fluminum inundatio facta pluribus in locis villas destruxit, & homines habitantes in eis extinxit. Pontes etiam fluminis Secanæ confregit. Eodem anno Philippus Rex duxit vxorem Mariam nomine, filiam ducis Morauiæ, & Bohemiæ Marchionisque Histriæ.

Qualiter Rex Philippus capit Gisortium, & de morte Mauritij Episcopi. Cap. L V I I I.

Post breue tempus rex Ricardus postposito iuramento castrum Milionis in pago Bituricēsi dolo cæpit, & funditus euertit. Ob hoc Rex Philippus collecto exercitu Albammallam obsedit. Vbi dum moram facerent Rex Angliæ castellum Nouentort data pecunia militibus ipsum custodientibus recepit. Rex autem Philippus prædictum castrum erectis petrariis, & aliis ingeniis per septem hebdomodas, & amplius impugnauit, donec fracta turri, & muris, intetriores bellatores ad deditionem cocgit. Cumque castrum solotenus destruxisset, Nouemtort obsidens in breui cæpit, & Comiti Roberto custodiendum tradidit. Eodem anno venerandæ memoriæ Mauricius Parisiensis Episcopus pater pauperum, & orphanorum fœliciter migrauit ad Dominum. Hic inter innumera bona, quæ fecit, quatuor Abbatias fundauit, & de propriis sumptibus dotauit, scilicet Heruallem, Heremitas, Hederam, & Giph. Et quia de resurrectione corporum multi tempore suo dubitabāt, quam firmissime credidit, moriens rotulum scribi mandauit scripturam huiusmodi continentem. Credo, quòd redemptor meus viuit, &c. Hunc igitur in extremis agens super pectus suum præcepit extensum poni ut ab omnibus ad eius sepulturam conuenientibus posset legi. Huic successit Odo natione Soliacensis, frater Henrici Archiepiscopi Bituricensis, moribus, & uita longe a suo prædecessore dissimilis. Anno Domini, millesi. 197. Balduinus Comes Flandrensis, qui in anno præcedenti Philippo Regi hominum apud compendium fecerat, ab eius fidelitate manifeste recedens, Ricardo Regi Angliç cōfœderatus est, ipsum etiam Regem Francorum, & terram eius grauiter persecutus est. Similiter, & Reginaldus filius Comitis Domini Martini cui, & maxima dilectione Comitissam Boloniæ cum comitatu suo dederat Rex in uxorem.

De morte Imperatoris Henrici, & exaltatione Othonis, & prædicatione magistri Fulconis cum socijs eius. Cap. LIX.

EOdem anno, scilicet ab incarnatione Domini.1197.ab initio vero mundi quinti millesimo, 160. Romanorum Imperator Henricus obiit,qui per tyrannidem suam Siciliam sibi subiugauerat,multosque magnos, & nobilles viros ibidem peremerat,contra religionem quoque Christianam Archiepiscopos,& Episcopos trucidauerat,& contra Romanã Ecclesiam semper tyrannidem exercuerat.Qua de causa Innocẽtius tertius, qui eodem anno in papatu Cęlestino successit in promotione Philippi fratris ipsius Henrici aduersarius fuit, & omnes eius fautores excommunicauit. Othoni verò Duci Saxoniæ,viriliter adhæsit, & eum Aquisgraui in Regem Germaniæ coronari fecit.Interea Vngariæ Regina Philippi Regis Frãciæ soror, cum post mortẽ viri sui multo apparatu partes transmarinas peteret,iamque Tholomaidẽ appulisset, paulopost defuncta est.Sed & in eadem vrbe iisdem diebus supradictus Comes Trecensis Henricus Nepos eius, qui Rex in terra Sanctæ fuerat constitutus, dum superiori cænaculo palatii sui, fenestrę cuidam imitendo se applicaret,miserabili præcipicio collisus expirat.Cuius mater nomine Maria, atque soror Philippi Regis Francorum ex parte patris,& etiam soror Ricardi Regis Angliæ ex parte matris erat.Et Comitatum Campaniæ satis strenue viriliterque regebat, cum de filii morte ac sororis suæ Reginæ Hungariæ nuncium accepisset,nimis indoluit, & nõ multo post obiit,eiusque filius indolis egregiæ Theobaldus nomine,in comitatu succedit.Eodem anno Petrus cantor Parisiensis tam vita,quàm doctrina conspicuus obiit,amator pietatis atq; iustitiæ,apud cænobium Longi pontis in magna deuotione sanctaque confessione migrauit a corpore.Eodem anno.s.a principio prædicationis prædicti Fulconis anno.3.Dñs multa miracula per eum operari cæpit,cæcis visum,surdis auditum, mutis loquelã,claudis quoque gressum restituit. Anno Domini. 1198. Fulco alium sacerdotem nomine Petrum Roisiaco ad officiũ sibi prædicationis sociauit, virum literatum,& bonum, qui multos a peccatis luxuriæ,& vsuræ reuocauit.Meretrices quoq; publicas ad coniugalem continentiam quasdam prouocauit, quędam verò coniugium respuentes,& soli Déo seruire cupientes, sumpto religionis habitu, in noua Abbatia Sancti Antonii Parisius collocatæ sunt,quæ causa illarum eo tẽpore fundata fuit, alię verò diuersis peregrinationibus,& laboribus se exposuerũt nudis pedibus incedentes. Præter hos etiam Herluinus Monachus Sancti Dyonisii sacris literis eruditus, in cismarina Britania prędicauit,per quem innumera Britonum multitudo crucẽ Domini assumpsit. Subitoque non expectatis aliis peregrinis mare transito,apud Achon eodem Monacho ductore peruenerunt, sed ibi Rectorem non habentes in multas partes diuisi, nihil ad profectum duxerunt.

De quibusdam euentibus admirandis, & pugna Duorum Regum. Cap. LX.

HOc autem anno multæ nouitates apparuerunt.Apud Rosetum in Britania, in sacrificio altaris vinum visibiliter mutatum est in sanguinem,& panis in carnem. In Vermendesio quidam miles,qui mortuus fuerat,reuixit,multaque futura multis prædixit,& postea etiam sine cibo, & potu longo tempore vixit.In Gallia circa festum Iohannis Baptistę ros in nocte de cęlo cadens mellitas spicas segetum infecit,ita ut multi eas in ore ponentes odorem mellis aperte sentirent. Mẽse autem Iulio orta est tempestas valida, tantæque magnitudinis lapides de cœlo ceciderunt,quòd a Trẽblaco vsque ad monasterium Chale,& circa loca adiacentia segetes,& vineas, & nemora penitus destruxerunt.Eodem anno mense Iulio Rex Philippus contra omnium opinionem,ipsiusque Regis ædictũ Iudæos Parisius reduxit, & Ecclesias Dei grauiter persecutus est, nec multo post,scilicet mense Septembri,pœna secuta est. Rex autem Angliæ Ricardus cum mille de militibus armatis, & Cotarellis,ac peditibus innumeris Vulcasinum circa Gisorcium vastauit,Corcellas destruxit,pluresque villas campestres incẽdens prædas eorum abduxit. Rex autem Philippus cum ad Gisortium transire cuperet, sed ei facilis transitus non pateret, cum quingentis militibus tantum per medias acies hostium furibũdus irrumpens, & contra hostes viriliter pugnans Dei gratia sanus euasit,& vsque ad Gisortium uenit,multis tamen ex militibus suis captis, aliisque fugatis. Ibi enim capti sunt viri nominati Alanus de Rusiaco, Matheus de Marliaco, Guillermus iuuenis de Melleto,Philippus de Nautolio, & plures alii. Sicque Rex Angliæ cum triumpho recessit ac prędas diuisit. Rex autem Philippus Normanniam ingressus,eam vsque ad Nouũburgum, & vsque ad Bellum montem Rogerii vastauit, & statim exercitũ,vt quibusdã visum est,minus caute dimisit.Quo audito Rex Angliæ cum Cortarellis suis qbus præerat Mereadeus de Vulcasino, & de pago Beluacensi prædas magnas duxit,& ipsius vrbis Episcopum Philippum nomine, virum in armis strenuum,Philippi Regis consanguineum,& Guillermũ de Melleto acriter insequentes,ut ab eo prædas excuterent, positis insidiis cæpit,longoque tempore carceri mancipauit, Comes autem Flandriæ eo tempore Sanctum,Hotimarum cæpit.

De Philippo Imperatore, & Petro Capoensi legato, & morte Regis Angliæ Ricardi. Cap. LXI.

PHilippus autem Dux Sueuiæ frater Herici quondam Imperatoris maximam partem obtinuit, contra quem Otho Dux Saxoniæ stetit habens coadiutorem Regem Angliæ Ricardum, Auunculum suum, Comitemque Flandrensem, & Archiepiscopum Coloniensem.Rex autem Francorum Philippus,dicto Philippo Regi Alemanniæ, Ducique Sueriæ confœderatus est, sperans per eum Comitem Flandriæ sibi subiicere,ac Regi Angliæ facilius posse resistere.Inter hæc Innocentius Papa tertius misit in Franciam,Legatum,Petrũ Capuensem Dyaconum Cardinalem ad reformandam inter duos Reges pacem. Qui pacem siquidem reformare non potuit, sed fide duorum Regum interposita quinquennes treugas ab ipsis accepit, quas tamen per obsides impediente Ricardo confirmare nõ potuit. Anno Domini.1199.Ricardus Rex Angliæ iuxta Lemonicas grauiter vulneratus occubuit, obsederat enim quoddam castrũ propter quendam militem ibi manentem,qui thesaurum inuenerat, quem Ricardus ambiciose sibi reddi a vice Comite Lemonicensi petebat,ad quem miles ille confugerat. Dum ergo Rex castrum illud fortiter impugnaret Balistarius, quidam ex improuiso quarellum transmittens,vulnus ei letale inflixit.Et post paucos dies mortuus apud fontem Ebardi sepultus quieuit. Cui frater eius Iohannes, qui sine terra dicebatur in Regno successit.Porro Rex Francorum statu rerum in melius mutato,Ebroicam vrbem, totamque Normanniam vsque Cenomannis vastauit.Arthurus autem adhuc puer Comes Britaniæ nepos Regis Angliæ,cum manu valida veniens, Andegauensium Comitatum cæpit,& apud Cænomannis Regi Francorum occurrens hominium fecit. Alienordis quoque quondam Regina Angliæ apud Thuronenses eidem Regi fecit hominium pro comitatu Pictauensium, qui ei iure hæreditario contingebat. Anno quoque prænotato Franci cum Venetis Constantinopolim capiunt,& Balduinum Comitem,Flandriæ, Imperatorem constituunt. Inter hæc Philippus Mauricii Comes frater Comitis Flandrensis captus est a Roberto de Bellesio, & Eustachio de Noua uilla iuxta castrum Lencium cum 12.militibus Regi Philippo traditus cum Petro de Duaco clerico, qui multa mala Regi fuerat machinatus. Electus autem Cameracensis captus fuerat ab Hugone de Hãlecort,pro quo supradictus Petrus Romanæ Ecclesiæ Legatus totam Franciam sub interdicto posuit.Sed post tres menses habito Rex saniori consilio eũdem Petrum Ecclesiæ liberum reddidit.

De Sancto Guillermo Bituricensi Archiepiscopo. Cap. LXII.

EOdem anno Henricus Bituricensis Archiepiscopus obiit, cui Guillermus Abbas Caroli loci post eum in Episcopatu successit. Ex gestis eius. Hic Sanctus genere nobilis a puericia quidem in Parisiensi,& Suessionensi canonicatus Ecclesia dum in robur virile maturior excreuisset, molestias seculi ferre non ualens,ruptis earum compedibus ad Grandimõtensem heremum conuolauit. Ibique sinceritate mentis, & conscientiæ puritate aliquamdiu uixit, sed in eodem ordine turbatione suborta,mentis suæ tranquillitati timens, ad Cystercensem ordinem in Pontigniacensi monasterio se transtulit.Ibique professus,& proficiens in virtutibus officium prioratus suscepit. Postmodum ex Abbate Fontis Iohannis ad Carolocense monasterium translatus, ibi per electionem officium Abbatis suscepit. Vbique enim subditos in mansuetudine pertractauit, & virtutum exempla propagauit. Tandem licet inuitus in Ecclesia Bituricensi pontificali honore sublimatus,oneri succubuit non honori. Suscepti autem prius ordinis obseruantiam non mutauit, humilitatem pristinam, & habitum retinuit. Et licet Archiepiscopales ciborum delicias inueniret, usum tamen sobrietatis antiquæ non deseruit, meditationi, & orationi libenter intentus,de animarum cura sibi commissa sollicitus, confessiones enim earum in multa leuitate suscipiens spiritus consouebat. Prædicationi per se vel per alium sedulus insistebat, cui Dominus etiam illam meritorum gratiam addidit ut uiuens miraculis choruscaret. Nam Presbiter quidam Girardus nomine, qui vsum sinistræ manus ita omnino amiserat, ut celebrare non posset, ad eum accessit,

cessit, qui manum eius palpans dixit, ut peccata sua confiteretur, & melius se haberet. Post tertium igitur diem ita plene conualuit, quod tertia die celebrauit. Quidā etiam puer cerebro turbato, & oculis tremorem capitis patiens, cū vehementer angeretur, ad beatum virum à parentibus deducitur. Qui dolori eius compatiens, puero manum imposuit, super caput eius blande palpauit, & tremor omnino cessauit. Erat aūt hic sanctus fere semper hilaris, & iocundus, quod quibusdam et displicebat austeris. Et cum se in hmōi socialem, & amabilem exhiberet, vitium detractionis, quod in locutionis cursu surripere consueuit, viris etiam studiose sibi cauentibus summa intentione vitabat. Ita, quod cum occasio detractionis incideret, aut verba detractoria mutando materiam incidebat, aut si verba detrahentis persisterent, penitus absorbebat, nolens pollui audiendo, quę vix, aut nunquam eum polluere consueuerant in loquendo. Tādem assumpta Cruce, volens ad fines Albigensium contra hæreticos proficisci, cum itineri necessaria præpararet infirmitate correptus 5. idus Ianuarij obijt, ac sepultus in Bituricensi Ecclesiæ miraculis statim choruscari cœpit. Quem Honorius Papa III. inquisitione de uita eius, & miraculis facta, canonizauit.

De Petro Corbelicensi, & interdicto Franciæ, & repudiatione Vigeburgis Reginæ.

Cap. LXIII.

Eodem anno quo præfatus Guillermus ad Archiepiscopatum promotus est, Michael Senonensis Archiep̄s, vir bonus, & Deo plenus ad Dn̄m migrauit. Cui Petrus de Corbolio quondam Innocentij Papæ Didascalus successit, per cuius manum, & auctoritatem post Cameracensem sedem, deinde Senonensem obtinere meruit. Nec multo post eodē anno apud Diuionem à Præfato Petro Cardinali omnium Episcoporum, Abbatum, & Priorum totius regni conuocatum est Concilium. Sed quia regnum Francorum, sub interdicto ponere nitebatur, a nuncijs Regis ad Romanam sedem, est appellatum. Ipse tamen Cardinalis appellationi non deferens, sententiam coram omnibus protulit, sed vsque ad 30. dies post Natale non esse publicandam præcepit. Extunc tota terra regni Frācorum interdicto subiacuit. Quo audito Rex iratus, quia Epi sui interdicto faciendo consenserant, ipsos a propriis sedibus, perturbauit. Canonicos eorū, vel clericos de terra sua eijciens, eorum bona confiscauit. Presbyteros etiam Parochiales eiecit, & per omnia eorum bona diripuit., ad cumulum etiam mali totius Vigeburgem vxorem eius sanctam omniumq; suorum solatio. destitutam apud Stampas in castro suo reclusit. Sed & milites olim sua libertate gaudentes, & etiam homines ipsorum cruciauit, idest tertiam partem omnium bonorū suorum eis abstulit. A Burgensibus suis etiam intolerabiles tallias, & exactiones extorsit.

Qualiter Barones Francię properantes ad terram Sanctam, Constantinopolim applicuerunt.

Cap. LXIIII.

Mortuo Rege Angliæ Ricardo, Barones quidam Francorum, videlicet Balduinus Comes Flandrensis, Ludouicus Comes Blesensis, Stephanus Particensis Marchisius de Monteferrato, & alij quamplures magni viri, ac strenui bellatores pro liberatione terræ sanctæ Crucem acceperunt, & apud Constantinopolim factum memorabile peregerunt. Et vt rei gestæ plenius seriem pandamus, à superiori exordium capimus. Temporibus. n. Ludouici Francorum Regis, Emanuel vir sanctissimus, & omni magnificentia præclarus apud Constantinopolim imperauit: Cuius filio Alexio præfato, Ludouici filia Agnes noīe dicta fuit in uxorem. Hunc Alexium post patris sui morē Andronicus Patruus suus regnādi cupiditate illectus, in mari proiectum extinxit, & 7 annis circiter imperauit. Tandem Corezas ex insperato superueniens, ipsum Andronicum in compitis viarum apud Constantinopolim ad stipitem ligatum, quasi signum ad sagittam, pp immensa flagitia sua sagittari fecit, & post eum imperauit. Hic fratrem. A. in armis strenuum, sed iniquum habebat, cui totam ptātem imperij tanq̄ fratri charissimo tradiderat præter coronam, & ipsius imperij dignitatem. Qui tandem ambitionis inuidia permotus, potentioribus imperij per donaria magna ascitis ipsum fratrem, ac Dn̄m suum crudeliter excæcauit, sibi que nomen Imperatoris vsurpare psumpsit, excæcati quoque filium incarcerari præcepit. Sed ille Dei nutu de squalore carceris elapsus, à Grecię finibus ad sororem suam, & Philippum Regem Germanię sororium suū in Alemaniam proficiscens cuidam ex Francis in Italia occurrit. Cumque Franci Venetias decurrissent, competentes nuncios idem puer destinauit, qui eis patris, & filij lachrimabiliter causam proponerent, promittens etiam se eis daturum 33. millia marcharum argenti, quibus Venetis tenebantur, necnon, & pecuniam, quam pro naulo dederant, si ei succursum præberent, & quod ipse puer cum virtute imperij sui ad liberationem terræ sanctæ cum illis ueniret, ac de fisco suo etiam sufficientes exercitui necessaria ministraret. Ecclesiam quoque Constantinopolitanam Ecclesiæ Romanæ subderet, & uniret. Vocato igitur puero, & iuramento ab eodem recepto, quòd promissa nunciorum impleret, statim ventis, & mari se comiserunt, & nauigantes Constantinopolim applicuerunt.

Qualiter vrbs capta est à Francis, & Venetis, & Balduinus Imperator est electus.

Cap. LXV.

Græci autem qui de foris inuenti sunt Francorum audaciam, & firmam in Dn̄o Constantiam intuentes, intra vrbis mænia se receperūt. Cumque per 7. dies terra, & mari Franci vrbem fortiter obsedissent, & frequenti varioque cōflictu victoriam obtinerent, octaua die Imperator egrediens cum sexaginta millibus equitum, & infinita multitudine peditum armatorum, ad dimicandum contra Francos acies ordinauit. Franci uerò, licet Græcorum respectu paucissimi, cum lætitia tamen congressum expectabant, quia secure de uictoria confidebant. Quorum ille proditor, ac Tyrannus constantiā attendens, statim cum suis fugiens intra muros illico se recepit, multis cominationibus, quod in crastinum pugnaret asseuerans, sed nocte sequenti clam aufugit. Porro sequenti die Franci vrbem uiriliter impugnauerunt, & cum scalis per muros ascendētes infra muros inter Græcos se audacter præcipitauerunt, ac de illis non minimam stragem fecerunt. Audiens autem Dux Venetiarum, quod Francos multitudo Græcorum conclauserat, eosque morti, & excidio dabat, cum Venetis, & stolo suo viriliter ad succurrendum uenit. Inter quos ipse Dux, licet senex, & debilis corpore, fortis tamen, & fremens animo primus galeatus Francis pugnantibus se adiunxit. Vnde & Francis assumptis viribus ad pugnandum acerrime recalescentibus, impio proditore cum hæreticis suis paruulos nostros rebaptizantibus fugato, ciuitas capit, pater adolescentis e carcere liberatus, statim in palatio dominatur. Puer autem ipse tam in Ecclesia maiori, quā in palatio imperiali solenniter diademate coronatur. Qui adepto imperio sine mora cuncta, quæ promiserat Francis impleuit. Dux quoque Venetiarum, & Veneti sui iurauerant Francis se nauigium exhibituros, & stolum seruaturos, promittentes etiam si Deus illis benefaceret, quod ipsi sperabant, se nunquā ab eis recessuros, nisi ad plenum subiugatis hostibus Iesu Christi. Ad quam promissionem Imperatoris munificentia sunt inducti, quibus 100. millia marcarum argenti exoluit, pro obsequiis hactenus Francis exhibitis, & postea exibendis. Mortuo denique puero Imperatore in bello, de consilio Ducis Venetiæ cæterorumque principum, cum assensu cleri, & populi Balduinus Comes Flandrensis in Imperatorem est electus, & Comes de Alentone postmodum. Ecclesia quoque orientalis, tunc ab Imperatore isto, principibus suis annuentibus, Romanæ Ecclesiæ tamquam capiti membrum subdita est, & vnita.

De pace inter duos Reges, & nuptijs Ludouici, & legato Octauiano, & reconciliatione Vigeburgis.

Cap. LXVI.

Anno Domini 1200. in Ascensione Domini reformata est pax inter duos Reges Francorum, scilicet, & Anglorum, inter Vernonem, & insulam Andeliaci. In sequenti uerò feria secunda Ludouicus Regis Francorum vnigenitus, Baucam Hildefunsi Regis Castelli filiam, & Regis Angliæ neptem duxit in uxorem, pro quo matrimonio Rex Angliæ Iohannes omnes munitiones, & vrbes, & castra, totamque terram, quam Rex Francorum cœperat præfato Ludouico, & hæredibus suis quitauit. Totam etiam terram cis marinam post decessum suum, si ipsum sine hærede mori legitime contingeret, eidem concessit. Anno Domini 1201. Octauianus Hostiensis, & Iohannes Vellecrensis Episcopus, ut Legatus in Franciam uenit, cuius admonitione Rex uxorem suam Vigeburgem in qualencumque gratiam recepit, & superductam à se ad tempus separauit. Tunc conuocatum est concilium Suessionis ab ipso Octauiano, & Iohanne Legato, cui Rex Philippus interfuit cum Episcopis, & Principibus suis, ubi per quindecim dies tractatum est de Vigeburgis Reginæ matrimonio confirmando, uel separando. Post multas uerò, & uarias iurisperitorum disputationes, Rex longa mora tœdio affectus, cum Vigeburge uxore sua mane ipsius insalutatis, recessit, mandans ei per nuncios, quòd uxorem suam sicut suam secum ducebat, nec ab ea separari tunc uolebat. Quo audito solutum est Concilium stupescentibus Cardinalibus, & Episcopis, qui conuenerant ad faciendum diuortium. Et Iohannes quidem cum erubescen-

tia recessit, Octauianus autem in Francia remansit. Eodem anno Theobaldus Comes 25. annorum ætatis obijt. Et quia masculum hæredem non habuit, Rex Philippus terram suam sub tutela, & custodia recepit. Vnicam.n. tantum filiam habebat, sed postea natus est ei filius posthumus, quoniam vxor eius prægnans remanserat. Eodem anno Iohannes Angliæ Rex in Frãciam venit, quem Rex Philippus valde Parisius honorifice suscepit, eique munera præciosa multa, & varia dedit.

De Filijs Philippi Regis ex Maria superinducta, & iterata discordia inter Reges. Cap. LXVII.

TVnc etiam antequam Octauianus Romam rediret Maria à Rege Philippo superinducta defuncta est. De qua idem Rex filium nomine Philippum, & filiam vnam susceperat, qui a 5. annis contra legem, & Dei decretum eam tenuerat. Illa verò mortua Innocentius Papa ad petitionem Philippi Regis infantes prædictos legitimos hæredes esse mandauit; & postea literis suis confirmauit. Quod factum eo tpe pluribus displicuit. Eodem anno Rex Philippus inter Vernonem, & insulam Andeliaci cum Rege Angliæ colloquiũ habuit, submouens eum tãquam hoiem suum legium, vt pro comitatu Pictauensi, & Andegauensi. & pro ducatu Aquitanię post 15. dies à Pascha veniret Parisius, super his, quæ aduersum eum proponeret aduersus eum responsurus. Qui qm̃ ad diem præfixũ nec in propria persona venit, nec rñsalem sufficientem mittere voluit, habito Rex Philippus consilio Normanniam ingressus municiunculam, quam Botouant vocant funditus euertit, deinde Arguellam, & mortuum mare. Tandem Gornacum cœpit, totamq; terram, quam Hugo de Gornaco tenebat sibi subiecit. Ibidem Arcturũ militem fecit, tradens ei comitatũ Britaniæ, qui ei competebat iure hæreditario, adijciens comitatum Pictauensium, & Andegauensium, quos sibi acquireret iure armorum. Sed & 200. milites in auxilium magnamq; pecuniæ summã ei tradidit, & sic eum perpetuo in hoiem legium accepit. Qui cum ab eo recessit, Rex Angliæ ei superueniens ex improuiso ipsum cum Hugone Bruno, & Gaufrido de Laudunaco, & postea Vicecomitem Lemonicensem cœpit, qui tñ tres erant ipsius Regis Angliæ legij hoies. Sed qm̃ Hugoni Bruno, qui erat Vicecomes Thoarcẽsis, vxorem suam videlicet filiam Comitis Engolisinensis abstulerat, ab eius fidelitate recesserant, & Regi Francorum sub iuramento datis ẽt obsidibus confœderati fuerant. Vt autem hyems superuenit, vterque Rex sine pace, & treugæ marchijs munitis à bello cessauit.

De munitionibus captis à Rege Philippo in Aquitania, & Normannia. Cap. LXVIII.

ANno domini 1202. Rex Philippus cum exercitu Aquitaniam intrauit, & adiunctis sibi in auxilium Pitauensibus, ac Britonibus munitionos multas cœpit. Tunc ẽt Comes Alenconis ei confœderatus terram suam eidem custodiendam tradidit. Reuersusque Rex in Normanniam, Conchas, & insulam Andeliaci, & Vallem ruolij cœpit. Inter hæc Innocentius Papa misit Abbatem de Camarij ad Regem Francorũ, & Regem Angliç pro reformanda inter eos pace. Qui adiuncto sibi Abbate Triumfontiũ, vtrique Regi auctoritate Apostolicá præceperunt, vt conuocatis Epis, & Principibus regni, salua vtriusque iustitia, pacem faceret, & Abbatias cæterasq; Ecclesias p gentes eorum destructas in statum pristinum reformarent. Audito Rex Philippus hmõi mandato, cãm ad summi Pontificis examen per appellarionẽ interpositam reuocauit. Deinde collecto exercitu Radipontem obsedit, erectisq; turribus ligneis in circuitu fortiter impugnauit, & accepit. Post hæc castrũ fortissimum Gailla: dũ à Rege Ricardo in excelsa rupe super Secanam ædificatum obsedit. In qua.s. obsidione sex mensibus, & amplius moram fecit, ipsumq; tandem cum magna pugna cœpit. Anno prænotato Fulco Præsbiter de Melliaco morit̃, multique per eum cruce signati post multos labores Venetiam veniunt, sed transitus impeditur, multique obeunt, & multi redeunt, reliquique sua expendunt. Die 30. Maij terremotus tribus ante Ascensionem Dñi diebus, & vox terribilis auditur, magnaq; pars vrbis Achonensis cum palatio Regis corruit, & populus multus perit. Tyrus pęne omnino vertitur. Archas oppidum munitissimum ad solum vsque diruitur, Tripolis maxima pars ruit, & plebs plurima suffocatur. Antarados aũt illæsa seruatur. In qua B. Petrus Apostolus primam basilicam beatæ Dei genitricis cõstruxisse dr̃. Dehinc terræ sequitur sterilitas, & hoiũ mortalitas. Guillerinus Remensis Archiepus apud Laudunum moritur intestatus, nec multopost ẽt Retrochus nepos eius Cathalanensis Eps negligens in Sacerdotis officio decedit fere simili modo. Iohannes aũt Rex Angliæ Arcturum Britaniæ Comitem filium maioris fratris sui Gaufridi apud Mirabellum capit, cæterisq; per obsides liberatis, ipsum, et ferrtur latenter perimit. Super quo à Baronibus apud Regem Frãciæ accusatus cuius uasallus erat, cum comparere nollet, post mulras citationes per iudicium pium exhæredatus est.

De interfectione Dauid Indiæ Regis à Tartaris. Cap. LXIX.

ANno Dñi 1202. ſm quosdã, Tartari post occisionẽ Dñi sui exierunt in populorũ destructionẽ. Hi etenim post adhuc in terra sua videlicet Thartaria, q̃ affinis est Indiæ residentes contra Regẽ Dauid Dñm suum, videlicet Presbiteri Iohannis quondã dñatoris, & Imperatoris Indię filium conspirauerunt, eumq;, dolose machinando, interfecerunt. Antea siquidem ab antiquo Tharsara Indiæ Regi fuerat subiecta, eique pacifice, & quiete debita, vsque ad tps illud, exoluerat tributa. Cumq; pdictus Rex ab eis tributum solitum expeteret, pcipiens insup, vt in armis, uel in angarijs aliqua deseruirent, illi sup aggrauationẽ manus Dñi sui conquerentes, inierunt plures consiliũ, vtrũ ei simpliciter obedirent, an ei prout possent obuiarent. Tandẽ vnus eorũ noĩe Dingischam, qui sagatior, & antiquior videbat̃, dedit consilium, vt mandato Regis contradicerent, & oẽs vnanimiter in eũ exurgerent, eumque ac suos quos inuenire possent occiderent, ad executionẽ aũt inquit tanti facti oportet, vt oẽs in vnũ, & vnanimiter congregemur, & vnus de quinq;, qui super alios quatuor ex oĩbus quinarijs eligatur, qui quaternio nuncupetur, eiusq; præcepto in oĩbus obediatur ab illis, & qui non obedierit occidatur. Similiter ẽt super 9. fit 10. & sup 19. 20. sic vsque ad mille, & ẽt vsquę ad millies millia. Denique vsque ad infinitum ascendendo, tandẽ vnus oẽs super excellens tanq̃ Dñs, & caput.i. Rex, vel Imperator habeatur, cui oẽs vsque ad mortem per oĩa obedire teneantur. Oẽs aũt consilium hoc concorditer approbantes ipsum in Dñm sibi cum successoribus suis elegerunt, eisque pdictam obedientiã in perpetuum se seruaturos promiserunt, & usque hodie seruauerũt. Hic igitur electus, altera die conuocatis oĩbus, in montẽ altum ascendit, eosque exhortans ait. Scitis, q vsque nunc tria in nobis peccata semper inundauerunt, videlicet mendacium, furtũ, & adulteriũ. Nũc ergo ne vindicante Deo in executione huius facti, vel alias in posterum impediamur, de cætero nos oẽs à pdictis abstinere ipsi promittamus ita, q si quis in aliquo eorũ prolapsus inueniatur, sine vlla misericordia occidatur. Qđ cum oẽs se obseruaturos in perpetuũ promisissent, licet ibi inquitat mentita sit sibi, pcepit oẽs illos armis paratos congregari, eosque in duabus aciebus diuisos vna die à duab⁹ partubus æqualiter à medio terræ distantibus, terrã Dñi sui Dauid ingredi, ac velociter eam percurrentes nulli parcere sexui, vel ætati. Illi ergo causa seruitutis excutiendæ, triumphiq; obtinendi, q̃ plurimum armati de terra sua exeuntes, arcubus, & sagittis, clauis, fustibus, & tanq̃ armis suis potioribus sunt pmuniti, quorũ maxima pars erant pedites, minor in Bobus equitantes, minima verò in Asinis, & Iumentis, ac Pullis Equorum considentes, Dñi sui terram simul à duabus partibus inuaserunt, eamq; totaliter infusione sanguinis intinxerunt. Rex aũt Dauid aduentum eorum audiens improuise, nec ullatenus valens resistere, cum ab vna parte exercitus effugere uellet, ab altera præuẽtus est, & oppressus, tandemque cum tota familia sua pter vnicã filiam mẽbratim detruncatus, quã uidelicet superstitẽ pdictus Cingischã sibi uxorẽ accepit, & de ea, vt dr̃ filios gñauit.

De Rabbanata Monacho Nestorino. Cap. LXX.

RAbbanata verò Monachus Christianus, sed tñ Nestorinus, quia uiuente Dauid Rege fuit ei familiaris, & forsasse q̃nque consiliarius, post mortem ipsius Dauid à filia eius uxore Cingischam tandẽ est euocatus, & eidẽ occasione antiquæ patris sui amicitiæ, & quia Christianus erat cõsiliarius, ac pęnitentiarius eius factus est. Tartarisque familiaris est effectus, ipso tñ duntaxat viuente, & Cingischã permittẽte. At illa mortua, factus est idem Monachus Tartaris extraneus, & ab eis elongatus. Ipse aũt Rabbanata tum mediante Regis Dauid filia, tũ ẽt mediante curiæ frequentia, multa de consilijs, & factis Tartarorum nouerat, multaque diuinando eisdẽ reuelabat. Propter quæ nimirũ ad tps ab ipsis est magnus arbitratus, & ab illis, qui curiã Cingischã, & Baronum eius frequentabant sanctus est reputatus. Postea uerò in Armeniã maiorẽ transijt, ibique in Thauris ciuitate per aliqđ tps latuit. Sed sicut postea diligenti inquisitione per fratres Prædicatores, qui de mandato Papæ ad Tartaros ibant, & ad ipsum ẽt Rabbanatã literas deportabant, ac per viros religiosos, & alios side dignos inuentum est, q mercator erat, & usurarius, & hæreticus, fideique catholicæ, & orthodoxæ inimicus, licet etiam eam confiteretur oretenus. Latebras tamen libenter quærebat, nec vnq̃ commedens ab aliquo de fratribus se uideri permittebat. Talis semper uixit, talisque moriens qualis uixerat, sicut credere dignum & iustum est, ad infernum descendit.

De

De exteriori qualitate Tartarorum. Cap. LXXI.

SVnt autem Tartari homines turpissimi, quam plures parui, oculos habent grossos, & prominentes multum, coopertos palpebris, ita, quòd valde parua est apertura in eis, latas habet facies, latasque habent frontes, nasosque perlatos. Sunt autem imberbes, excepto, quod in superiori labio, & in mento raros habent pilos, & quasi volatiles. Graciles sunt in cingulo generaliter omnes, exceptis paucis, omnesque fere sunt staturæ mediocris, rasuram faciunt prope verticis summitatem, quæ descendit inferius per tempora ab aure vsque ad aurem, sedetque rasura illa super caput eorum ad ferri equini modum. Raduntur iterum à parte posteriori, & longos habent capillos, ac tricas retro iuxta aures. Talem etiam rasuram habent omnes illi, qui cum eis sunt, vt Romani, & Saraceni, & alij. Sed facies hominum eorum dissimiles sunt faciebus Tartarorum. Ipsi porro Tartari leues, & agiles sunt, quam plures, ac bene equitantes. A puericia quippe discunt equitare, currendo post armenta equorum, & aliorum animalium. Cum maiores effecti sunt, cũ patribus suis in bellis quasi continuis equitant, nullusque eorum pedes vadit. Sed omnes, etiam minimi Gartiones Equis, aut bobus insident, quia breuissimas tibias habent. Incomposito itaque gradu incendunt, & pedites ire diu nequeunt. Mulieres eorum turpissimæ sunt, & equitant sicut, & viri. Equos autem habent, qui non ferrantur, nec ordeo vtuntur, multumque sunt disciplinabiles, ac magni laboris, & castrati sunt, & nares fixas habent. Præterea Tartari modo interrogatiuo clamoroso loquuntur, gutture rabido, & horribili. Cantantes mugiunt, vt Thauri, vel vlulant vt Lupi, voces inarticulatas in cantando proferunt, & hanc cantilenam Alat alai communiter, ac frequentissime canunt. Turpissime bibentes caput quatiunt, & quod bibunt velut Equi in gutture traijciunt. In tentorijs semper habitant, & non in villis, vel vrbibus. Pastores enim pecorũ rurales sunt, ac gregibus Ouium, & Caprarum armentisque Boum, & Camelorum, & Equorum superabundant. In hyeme manere consueuerunt in planicie, in estate, verò pascuarum vbertatem sectantur in montibus. In luctationibus, & in sagittationibus delectantur, tanquam in suis potissimis gaudimonijs, & exercitationibus. Christianis autem debiliores sunt corporibus, venatores quidem mirabiles sunt, & ordinati, ac ferrati ad venandum pergunt, ita, quòd animalia venaticia fugando coram se ducunt. Denique concludendo ea, quasi de seipsis choream vnam faciunt. Et tunc sagittando vndique interficiũt & capiunt, vilissime commedunt. Panem non habent, nec curant, mensalibus non vtuntur, nec manutergijs, eduntque manibus illotis.

De cultu, ac ritu religionis eorum. Cap. LXXII.

VNum quidem Deum Tartari credunt, ipsum quoque omnium esse tam visibilium, quam inuisibilium factorem, & tam bonorum in hoc mundo, quam pœnarum esse datorem, nec tamen orationibus, vel laudibus, vel aliquo ritu ipsum colunt. Nihilominus etiam habent Idola quædam de filtro ad imaginem hominis facta, quæ ponunt ex vtraque hostij tentorij parte, & quiddam de filtro in modum vberum fœminæ subtus illa, eaque credunt pecorum suorum custodes esse, ac beneficium pullorum, & lactis eis præstare. Alia verò de pannis sericis faciunt, illaque multum honorant, quidam ea ponunt in pulchro curru cooperta ante hostium tentorij. Et qui cunque in curru illo aliquid furatur, sine vlla miseratione occiditur. Cum autem idola huiusmodi facere uolũt, omnes maiores Dominę, quę sunt in statione conueniunt, eaque cum reuerentia faciunt. Deinde Ouem interficiunt, eamque manducãt, & ossa eius igne comburunt. Cum etiam aliquis puer infirmatur, prædicto modo faciunt Idolum, & ligant super eius lectũ. Duces quoque millenarij, ac centenarij semper habent hircũ in medio suæ stationis, & Idolis prædictis offerunt primum lac omnis iumenti, ac pecoris. Sed & quando primo bibere, vel comedere incipiunt, primitus eis de cibarijs suis, vel de potu offerunt, cumque bestiam aliquam interficiunt, offerunt cor eius idolo, quod est in curru, in aliquo cipho, & vsque in mane dimittunt: tunc quoque de præsentia Idoli auferunt illud, ac decoquunt, & illud manducant. Primo etiam Imperatori factum Idolum ante stationem honorifice ponunt, cui multa munera offerunt, sed & Equos ei solent offerre, quos nullus audet vsq; ad mortem ascendere. Alia quoque animalia eidem offerunt, quæ occidunt ad manducandum, & nullum ex ossibus eorum confringunt, sed igne comburuntur. Huic etiam Idolo ad meridiem tanquam Deo inclinant, & aliquos nobiles inclinare faciunt, qui se ipsis reddiderunt. Vnde Michaelem magnum Ducem Ruscię occiderunt, cum nollet se imagini Cingischam inclinare. Solem etiam, ac Lunam, & ignem, & aquam, & terram venerantur, & adorant, primicias eis potus, ac ciborum offerentes, mane scilicet potissime antequam comedant, uel bibant.

De legibus, ac statutis eorum. Cap. LXXIII.

STatutum est autem inter Tartaros, & a Cincischam primo eorum Domino confirmatum, vt quicunque in superbiam erectus, auctoritate propria sine principum electione, voluerit Imperator esse, occidatur sine vlla miseratione. Propter hoc & vnus de principibus nomine Cuiucham nepos ipsius Cingischam occisus est, ante electionem ipsius, quia regnare volebat non electus. Aliud quoque statutum habent, quòd omnem terram sibi debeant subiugare, nec cum aliqua gente pacem habere nisi subdatur eis, quousque veniat tempus ipsorum interfectionis. Annis. 80. debent pugnare, & 18. tantummodo regnare, post hoc vt ipsi dicunt ab alia natione debent vinci, vt vaticinatum est eis, nesciunt tamen quæ illa sit. Et qui euadere poterunt, vt dicunt, legem illam tenere debent, quam tenent illi, qui bello eos deuincent Ipsi namque Tartari diuinationibus, augurijs, aruspicijs, veneficijs, & incantationibus multum intendunt, & cũ illis à Dæmonibus respondeatur, Deũ sibi loqui credunt. Est etiam statutum Cingischam illius primi, quòd per millenarios, centenarios, ac decanos eorum exercitus debet ordinari. Porro edictum generale Chaam est, vt vbicunque capiantur a Tartaris, vel a seruis eorumdem mulieres, quantæcunq; sint ab ipsis teneantur, eisque pro sua voluntate abutantur, easdem in seruitutem sibi perpetuam, si voluerint reseruantes. De Equis quoque tale est edictum Chaam generale. Quicunque Tartarus Equum rapere potuerit, vndecunque, & vbicunque inuenerit, & cuiuscunque sit, ipse verus possessor illius habeatur, dum tamen Tartari non sit. Porro de viatoribus tale est edictum generale ipsius. Quicunque inquit Tartarus seu Tartari seruus, aliquem in via inuenerit, dum tamen non sit mercator, habens bullam Tartaricam, ille inuentoris, vel accipientis eum sic seruus perpetuus habeatur, & si sic Tartari seruus donec a Domino suo repetatur. Sunt autem duo genera Tartarorum diuersa quidem habentia idiomata, sed vnicam legem ac ritum, sicut Franci, & Theutonici.

De superbia eorum, & impietate. Cap. LXXIIII.

TAntæ vero impietatis, & arrogantiæ sunt, vt Dominum suum Chaam filium Dei appellent, & ipsum loco Dei, super terram venerantes adorent, dicentes factoque ostendentes illud in eis esse impletum. Cœlum cœli Domino. ter. au. de. fi. ho. Nam & ipse Chaam se filium Dei appellat, & in literis suis sub hoc nomine mandat omnibus, eiusque subditi videlicet Tartari de mandato ipsius Principes suos Baiochonoy, & Bato violenter ab omnibus nuncijs ad ipsos venientibus faciunt adorari cum triplici genuumflexione, triplici quoque capitum suorum in terram allisione. Denique supra modum gloriantes, & ad totius mundi dominium in breui se venturos præsumentes. Ita adeo desipiunt, vt maiorem Domino suo Chaam neminem in mundo fore credant, vel etiam coram se nominari Papam, vel alium maiorem sustineant. Oẽs homines, qui in mundo sunt veluti pecudes reputant, seque solos hominibus præferentes, Papam, & omnes Christianos Canes appellant, ipsos etiam idolatras esse affirmant, quia ligna, & lapides idest, quia signum Crucis in ligno, & lapidibus impressum, vel insculptum adorant. Sõnia vero obseruant, & maleficis artibus insistunt. Habentque Magos secum, vel diuinos per quos a Dæmonibus in idolis habitantibus, sibi responsa dari petunt, Deumque sibi, vt dictum est, loqui credũt, quem scilicet Deum Ithoga nominant, sed ipsum Comanichaam appellant, quem mirabiliter reuerentur ac timent, eique multas oblationes, & primicias ciborum, & potuum offerunt, ac secundum eius responsum vniuersa faciunt. Solem patrem esse Lunæ eo, quòd lumen a sole recipiat, dicunt, omniaque per ignem purificari credunt. Dies ac menses, maximeque lunationes, & annos, & tempora obseruant. Nullius diei, vel temporis abstinentia inter illos seruatur, nullaque dies cæteris dignior, vel celebrior reputatur. Ad cæterorum hominum societatem incommunicabiles, & inimicabiles sunt, vt etiam colloquium cum eis habere dedignentur, & in ludis, & vbicunque præferri volunt. Vnde cum in eorum exercitu duo Christiani Georgiani ab ipsis inuitati, duobus Tartaris luctarentur causa ludi, & duo Tartari absque vlla læsione corporum, & a Georgianis ad terram essent submissi, alij Tartari de eorum prostratione supra modum indignati frementes, in Georgianos illos irruerunt, ita quòd eorum vnicuique brachium vnum extorquendo confregerunt.

De ipsorum cupiditate, & auaritia. Cap. LXXV.

TAnta verò in eis cupiditas exardescit, vt cum aliquid quod sibi placeat vident, statim, aut nimia importunitate extorqueant, aut violenter auferant ab illo, cuius est, velit nolit. Pecunias suas committunt ad vsuram, ita, quod accipiunt de decem denarijs vnum ad vsuram per mensem, post primum iterum decennarium de quolibet decennario decimato per vsurã iterum accipiunt vnũ denarium. Itaque miles quidam in Georgia de quingentis perperis à Tartaris acceptis per annos 5. retentis, coactus fuit eis 7. millia reddere pro vsuris. Quædam etiam Domina Tartarica pro 50. ouibus, quas cuidam commiserat, & ille per 7. annos tenuerat petijt ab illo pro vsuris illarum ouium perpera 7. millia, quæ omnia ille coactus exoluerat pro vsura. Præterea super tributarios suos aggrauant onus exactionis, vt in terra Anah magni videlicet cuiusdam terræ Baronis primo si quidem Chaam suum habet tributum adminus 15. dragmas, seu asperos, qui bene valet 30. stirlingos. Secundo Dominus specialis. Tertio Dominus prouincialis. Quarto nuncij solennes. Quinto frequentes, qui fiunt eis exeniorũ præsentationes. Post hoc etiam nuncij superuenientes cum equorum angarijs quibus prouidentur in expensis. Præterea de quolibet rustico laborante accipiunt asperos tres, ac de quolibet Boue tres, & de sex pecoribus 3. & munera quidam bene accipiunt, & non sequuntur retributiones, quia pro nullo data alicui aliquid retribuunt, vel etiam gratis reddunt, quin potius quæcunque quandocunque illis dantur, ea sibi deberi tanquam omnium Dominis arbitrantur. Itaque manus eorũ semper ad accipiendum est porrecta, sed ad dandum collecta. Dumque infinitis abundent gregibus pecorum, & armentorum, multumq; in eis nutriendis, & multiplicandis delectentur, quia gaudium Onagrorum pascua gregum præ nimia tenacitate auaritiæ, uix aut nunquam animal commedunt sanum, aut uiuum, sed quando mortuum est statim, vel moriturum, vel mutilatum, aut aliqua molestia consimili afflictum. Deniq; cum abundẽt tabernacula ipsorum, manum egeno, & pauperi non porrigunt, hoc tamen solum laudabile, quo ad quid habent, quòd vbicunque in prandio, vel cœna aliquis superuenerit libenter illud quo vescuntur ei communicant, ac volentem secum commedere non excludunt.

De effrenatione eorum, & luxuria. Cap. LXXVI.

SIc autem in malitia sua effrenati sunt, vt nullatenus se debere, vel posse refrenari putent à destructione, quam cœperunt. Exemplumque tale de seipsis non uerentur ponere. Nos inquiunt sumus quasi sagitta de manu sagittantis emissa, quæ nunquam desistit donec obstaculum eam repellens, & cõstringens eam inueniat. Super multitudine quoque gentis suæ gloriantes nullam gentem eius resistere innuunt, per hoc exemplum, quod in medio proponunt. Nos sumus aiunt, vt fluuius magnum aquarum multarum, qui præ profunditate sua nimia transuadari nequit. Cuius impetus inundans absorbet quæcunque inuenit, licet à paruo fonte oriatur, & à pluribus riuulis deriuetur. Cæterum etiam minimi garciones eorum accipiunt, & rapiunt mulieres per ciuitates eis subiectas, scilicet Georgiæ, Turquiæ, Persidis, Armeniæ maioris, & minoris, exceptis etiam illis, quæ prouidentur à communitatibus ipsis. Idem quoque Garciones ipsorum, ac nuncij, quoscunque equitantes ibidem inuenerint, si equitaturis indigent, faciunt illos de Equis descendere, ac ducunt eos vbi voluerint. Oculos incontinentes pœnitus habent Tartari, plane incessabiles delicti, omnibus pecudibus se indifferenter commiscent sicut, & Saraceni, nam in illis semper viguit Sodomiæ peccatum, & in Tartaris est etiam diffusum. Præterea uxores sibi Tartari accipiũt quot quot volunt, & sustentare possunt, nullusque consanguinitatis, vel affinitatis gradus in eis obseruatur. Nam uxor Tartari cũ mortua fuerit, ille omnes sorores eius, vel filias earum si sibi placeat sigillarim, uel simul in uxores accepit. Personę tres tãtum ab eorum excluduntur matrimonio, scilicet Mater, & Filia, & Soror. Omnes enim personas alias sibi, vel vxoribus quas habent, vel habuerunt aliter attinentes sibi libere accipiunt vxores, cumque Tartarus uxorem accepit non reputat eã uxorem suam donec ab ipso conceperit, & peperit. Vnde si sterilis fit, ipse si vult eam dimittit. Item maritus dotem pro uxore non recipit donec illa ei puerum peperit. Similiter nec mulier à patre, vel à matre donec ipsa peperit.

De crudelitate ipsorum, & fallacia. Cap. LXXVII.

CRudeles adeo sunt, vt nec Senem uereantur, nec puerorum misereantur. Effusio sanguinis apud eos tanquam effusio aquæ reputantur, humanorumque corporum prostratio tanquam stercorum coaceruatio computantur, nec solum in vnam gentem, sed etiam in Christianorum, & omnium aliorum hominum exardescunt extinctionem. Carnes humanas deuorant, ut Leones tam assas igni, quam elixas, & hoc quandoque causa necessitatis, quandoque causa delectationis, quandoque causa tumoris, & horroris incutiendi populis hoc audituris. Itaque in occisione hominum exultantes gloriantur, & in multitudine occisorum, anima eorum mirabiliter delectatur. Itaque de rupibus homines præcipitant, alios colla ponendo super lapides excerebrant, alijsque lapidibus ipsum terendo collum occidunt. Intrantes domos homines etiam timore mortis absconditos infixos cultello in corde occidunt, & sanguine eorum adhuc e vulneribus effluenti sedẽt, & comedunt, ac bibunt dicentes, iterumque percutientes. Ecce modo iacetis hic nos inimici nostri. Multa quoque in eis est dolositas fallaciaque, & mendacitas, vnde cum ante munitionem aliquam obsidentes longo tempore stant, blande loquuntur obsessis, multaque illis promittunt, vt se in manus eorum tradant. Et siquidem illi se reddiderint eis dicunt illis. Exite ad nos, vt secundum morem nostrum numeremus vos, cumque ad eos exeunt, quos comperiunt esse artifices sibi reseruant, alios autem omnes præter illos quos sibi pro seruis retinere volunt cum lapidibus super lapides excerebrant. In bellis etiam quoscunque capiunt occidunt, nisi forte aliquos reseruare velint, vt illos in seruitute semper teneant. Occidendos autem per centenarios diuidunt, ut cum bipenni ab eis interficiantur, ipsi uero diuidunt hos per captiuos, & vnicuique seruo ad interficiendum dant decem, uel plures, uel pauciores secundum, quòd maioribus placet. Denique si aliquid promiserint illis, qui se reddiderunt nihil obseruant, sed quascunque possunt occasiones contra eos, & quærunt, & opponunt. Hoc itaque semper in eis oportet attendere, quòd sæpius fraudulentia doloque magis pugnant, quam fortitudine.

De victu eorum. Cap. LXXVIII.

POrro in victu sunt homines immundissimi atque spurcissimi, neque etiam mensalibus, nec manutergis vtuntur, nec panem habent, uel curant, sed quidam ipsum etiam comedere dedignantur. Olera quoque, vel legumina non habent, nec aliquid aliud, quam carnes, vt comedant. De quibus etiam tam paucas manducant, quam aliæ nationes, inde uiuere possunt. Porro omne carminum genus præterquam mulæ, quia non gignit comedunt, & hoc turpissime rapaciterque tangentes pinguia digitos suos lambunt, & ocreis suis tergunt. Solent tamen maiores aliques habere panniculos cum quibus ad ultimum tergunt, manus commesturi non lauant, nec postea scutellas. Et si aliquando eas brodio carmium abluunt iterum loturam cum carnibus in olla reponunt, aliter etiam non lauant oleas, uel coclearia, uel alia huiusmodi vasa. In carnibus autem equinis plus delectantur, quam in alijs. Ratos etiam, & Canes edunt, & Cattos libentissime comedunt, vinum libentissime bibunt, quando habere possunt, lacte iumentino, quod ipsi Camous vocãt, quotidie sicut, & homines cæteri uino forti se inebriant. Cumque Calendas, uel festiuitates mensium suorum celebrant, cantui, vel potius vlulatui atque potationibus uacant. Et quandiu potationes huiusmodi durant nulli negocio intendunt, nullumque nuncium expediunt. Quod & fratres ordinis prædicatorum, qui ad illos à Papa missi sunt in eodem exercitu commorantes, per sex dies continuos probauerunt. Carnes autem humanas deuorant, ut Leones, assas igni, & elixas comedentes. Cumque capiunt aliquem sibi contrariũ, & inimicum ualde, conueniunt in unum locum comesturi eum in ultionem rebellionis sibi factæ, sanguinem eius auide sugentes uelut sanguisugæ infernales. Denique cum eis uictualia deficerent in obsidione, scilicet cuiusdam urbis Cimorum, de decem hominibus accipiebatur vnus ad manducandum. Pediculos etiam comedunt, vxor uiri, & amicus amici de capite, uel aliunde illos extrahentes, atque dicentes, utinam sic possum facere de inimicis Domini mei hic astantis. Apud ipsos est peccatum magnum si aliquid de cibo, uel potu perire permittunt, ideoque ossa nisi prius extrahatur medulla dari Canibus non permittunt.

De habitu illorum. Cap. LXXIX.

HAbitus autem eorum communis, & solennis est talis, capillos habent omnes cuiuscunque coloris sunt, qui non sunt profundi in se, sed quasi laicorum mitræ super capita iacent plane. In posteriori verò parte extentam habent caudam ad vnius palmæ longitudinem, & latitudine tantundem, & etiam in cauda dilatantur aliquantulum in maiorem. Oræ capillorum ipsorum in anteriori parte, & in lateribus habent quandam reflexionem extra ad crassitudinem digiti, sed non in parte posteriori. Due quoque ligaturæ in eisdem oris supra

aures

aures insutæ sunt, quibus sub mento colligatis capellum inhærere capiti faciunt, ac ne a vento vel aliquo alio euellatur in figunt vel imprimunt. Super has quoque ligaturas duæ sunt lingulæ paruæ volatiles, ad decorem siue potius ad terrorem. Huiusmodi erga formo capellorum est Tartaris omnibusque quot quot sunt cum eis. Habitus autem Tartaricus quoque totũ corpus eorum superinduitur exceptis bracis, in pluribus est nigri coloris, in latere sinistro antequam induatur diuisus est, & apertus ab vmbilico, & supra, in anteriori parte æqualiter a latere in latus se extendens, & inferius vltra genua non descendens. In parte posteriori descendit plus aliquantulum, quàm in anteriori, non extensus vltra costas vel dilatus, ac vsque ad humeros retro supra extensus, duabus lingulis latitudinis trium digitorũ insutis super humeros parti posteriori, & inferius recte descendentibus, partique anteriori per vmbilicum a latere in latus se æqualiter extendentes induuntur. Ab ipso autem indumento, nec brachia, nec latera, nec pectus, neque aliqua anterior pars ab vmbilico, & supra exceptis duabus lingulis, sunt cooperta. Quidam etiam ipsorum supra dispositionem prædictam in duobus lateribus habent fissurã, hæc est forma specialis indumenti, quo a cæteris hominibus discernuntur Tartari. Armati autem sunt coriis, superpositis laminis ferreis coniunctis, laminisque vel coris brachia cooperiunt superius, sed non inferius. Cum autem sagittas arcuttarii iaciunt, dextrum brachium a tota armatura exuunt, factoque tractu reinduunt, hac vtuntur tantummodo Barones ac pugnatorum Duces eorumque Signiferi, & Cunestabuli. Vnde non creditur decima pars ipsorum eam habere, aut ipsam deferre. Capellos habent de corio multiplicato ad modum patellulæ, gladiosque paruos vt Saraceni longitudinis vnius brachii, & unius inscisionis seu celurę cultellis nesciũt pugnare, nec portant illos aperte. Non vtuntur scutis, paucissimi quoque vtuntur lanceis, cum autem vtuntur eis a latere percutiunt ex ipsis uinculo in summitate lance ligato, & in brachio ipsam portant. Quidam autem vncos habent in fine lancearũ. Super oĩa verò innituntur arcubus, & sagittis, & cursu æquorũ.

Qualiter in pugna se habent. Cap. LXXX.

IN bellis enim astutissimi sunt, quia iam per. 80. annos, & amplius cum cæteris gentibus vt dr̃ dimicauerunt. Licet enim superius dictum sit, ꝙ in anno Dñi. 122. iuxta quosdam de terra sua egressi sunt. Quidam tñ dicunt, ꝙ citius exierunt, & fortassis ante illum exitum vltimum multis iam annis pugnauerant, in quibus & Dñi sui terram, & alias propinquas regiones vastauerunt, ita ꝙ a terra sua non ex toto recesserant. Cum autem ad bellum ire volunt cursores præmittunt, qui secum nihil præter filtra sua deferunt. Et hi quidem nihil rapiũt, domos nõ comburunt, bestias non occidunt, sed homines tm̃ vulnerãt, aut perimunt si possunt, vel saltem in fugam mittunt. Nihilominus autem principes exercitus ex omni parte mittunt prædones, & post hoc ad inueniendum homines ac iumenta mittunt alios, q valde sunt ad quærendum sagaces: cum autem vident hostes, vadunt ad eos, & unusquisque iacit tres sagittas vel quatuor cõtra sibi oppositos, & si superare non possunt eos, regrediũtur ad suos: hoc autem in fraudem faciunt vt aduersarii sequantur illos ad loca quibus insidias posuerunt. Tunc enim illos circũdãt & vulnerant, & occidunt. Porro si magnum cõtra se exercitum vident, aliqñ per vnam dietam vel duas ab eo diuertunt, aliamque terræ partem inuadunt, & homines interficiunt, terramq; vastantes destruũt. Ac si nec hoc quidem facere possunt ad 10. vel. 12. dietas retrocedunt. Aliqñ etiam in loco tuto morantur, donec aduersariorum exercitus superetur, & tunc furtim veniunt, subitoque totam terram depopulantes irruunt. Denique sicut dictum est supra, non tam viribus pugnant, quàm dolo, & fallacia. Cum itaque volunt ad pugnam accedere acies ordinãt. Ducesque vel Principes bellum non intrant, sed a longe contrastant. Iuxta se verò pueros, & mulieres in Æquis habent, & aliquando etiam super Æquos ponunt imagines hominum, vt credatur esse multitudo magna bellantium, contra faciem hostiũ vnam aciem captiuorum suorum transmittunt, & alias fortiorũ hominum acies ad dextram, & ad sinistram mittunt, vt aduersarii illas non videant: sicque illos circundant, & in medium colligũt. Ex omni parte pugnare incipiunt, si forte aduersarii fortiter pugnant, & faciunt eis viam vt fugiant, moxque vbi fugientes abinuicem separati sunt insequuntur illos, pluresque tunc in fuga, quàm in bello possint occidi. Itaque nunquã libenter congrediuntur si aliud possunt, sed homines Æquosque sagittantes vulnerant, & occidunt: cumque tam homines, quam Æqui debilitati sunt, sagittis tunc facile congrediuntur cum eis.

Qualiter regiones inuadere solent. Cap. LXXXI.

CVm autem inuadere pergunt aliquam regionem, in vnum ordinem procedentes ante faciem suam occupant terræ latitudinem, & situm in quo positus est vnusquisque tenet, nec ad dextram vel sinistram diuertere partem audet. Itaque regionem illam ingressuri, & accepturi, omnes de nocte ad montes circumadiacentes ascendunt. Et mane facto cursarios ad planiciem, de quibus supradictum est, præmittunt. Illi verò de planicie cursarios euitare nitentes fugiunt ad montes ubi se saluare posse credunt; statimque occiduntur a Tartaris ibidem latentibus, & ad ipsos descendentibus. Itaque qui volunt regiones suas ab illorum inuasione seruare, debent contra illos homines ad pugnam, priusquam ipsi per terram incipiant diffundi mittere. Postquam enim spargi per aliquam terram incipiũt, nullus iam congrue de terra illa potest alteri auxilium præbere, qm̃ ipsi cateruatim homines quærunt, & occidunt, & sic quidem se in castris includunt Tartari, tria vel quatuor millia hominum aut plures circa munitionem, qui eam obsideant ponunt, ibique nihilominus per terrã ad hominum occisionem se diffundunt. Tales etiam, qui se munitionibus includunt, Porcos suos incarceratos esse dicunt, magisq; de talibus, quàm de aliis securi sunt, & gaudent, quia iam illos esse suos asserunt. Cum autem inimicis ad pugnã occurrunt, primis currentibus terminos vltra quos non gradiuntur ponunt. Similiter faciunt etiam secundis, & tertijs, & omnibus aliis. Iterumque qñ refugiunt termini sunt eis positi vltra quos nullatenus fugiant. Cum enim aduersariorum fortitudinem se præualere posse non credunt, ante illos fugiunt, & quasi se ab illis fugari faciũt. Cumque illi armati Tartaros inermes diu insecuti fuerint, ac præ grauitate armorũ, & viæ longitudine lassati iam non amplius sequi potuerint, tunc Tartari super Æquos recentes ascendentes, se super illos conuertunt, & in eos, & capiendo, & occidendo insiliunt. Aliquando etiam fugiendo cedunt eis, ut eis locum inter ipsos intrantibus faciant, ipsique se dispergunt, & dilatant, ut ita dispersi ad sibilum uel clamorem vnius in unum congregati hostes undique circumcingant, & conterant. In omnibus autem terris quas destruunt Tartari semper sequitur fames.

Qualiter munitiones obsident. Cap. LXXXII.

POrro cum aliquam munitionem obsident, undique illam ne quis ingredi vel egredi possit circundant, fortissimeque machinis, & sagittis impugnant. Nec die vel nocte a prælio cessant, ut illi, qui sunt in munitione non quiescant. Ipsi tñ Tartari uicissim quiescunt, quia ne nimis fatigentur acies diuidunt, ita ꝙ una succedit alteri in pugnam. Proiiciunt etiam ignẽ græcũ, & aruinã sup eos quos occidũt, ipsam liquefactã super domos proiiciunt, & vbicunque super illam pinguedinẽ venit ignis ardet velut inextinguibilis. Extingui tñ potest vini aut ceruisiæ superfusione. Et si super carnem ceciderit, extinguitur manus confricatione. Cum autem hoc modo vi præualere nõ possunt introitum munitionis vel fontes aut etiam fluuium obstruunt, vel fluuium diriuando illam submergunt, alioquin munitionẽ suffodiũt, & armati sub terra ingrediũtur. Vnaq; pars cũ hoĩb9 intra munitionem pugnat, altera vero pars ignem apponit ut cõburatur, si uero, nec sic præualẽt, ante munitionẽ sedent, suáque munitionem contra illam faciunt ne grauentur ab illis fortasse iaculis aut sagittis, & aliqñ stant ante munitionem per multa tempora. s. per. 12. annos, & amplius, sicut uidit frater Iohannes de Planocarpi in Alania. Porro qñque cum obsidentes castrum vel vrbem habitantibus in ea se præualere nõ posse uidẽt, non longe ab illa fugiunt, & aliquantulum latitant. Cumque obsessi eos longe recessisse, vel etiam omnino a finibus illis abscessisse credunt, tunc quasi securi munitionem aperiũt, at illi statim in eos irruunt, vrbemque vel castrum accipiunt. Ciuitatem eñ centum portarum in Perside, quæ vocatur Sapham, non sua virtute, sed aquarum inundatione, quas illuc diriuari fecerunt, acceperunt. Sic quoque multas terras plus fraudulenta væ ingenii, quam viribus acceperunt.

Qualiter erga captos, vel deditos se habent. Cap. LXXXIII.

VT autem superius iam dictum est, blande loquuntur obsessis, multaque faciliter, vt in eorum manus se tradãt, pmittunt eis. Cum illi se reddiderint, uel capti fuerint, omnes occidunt exceptis artificibus, quos ad opera sua reseruant, vel si quos alios retinere pro seruis acceptant. Nobilibus, & honestis hominibus nunquam parcũt, & si forte aliquo casu reseruãt ex illis, nec præce, nec præcio vlterius de captiuitate exire permittũt. Occidẽdos aũt ut dictum est supra, per cẽtenarios diuidũt. Cumque hoĩes de obsesso castro, tanquam sibi repugnãtes occiderũt, in signũ victoriæ ac gloriæ, certitudinisq; numeri occisorum, atq; ad terrorem cæteris hoĩbus incutiendũ, vnum ex illis, quasi nullenarium, in aliquem locũ excelsum, & eminẽtem erigũt, capite subuerso, pedibus erectis, aliis hominibus occisis iacẽtibus in terra prostratis. Itaque cum cæpissent

vt dictum

sit dictum est. Drubaldi ciuitatem in Perside ad suæ crudelitatis ostensionem,& audituris incutiendum timorem, omnibus habitatoribus illius decapitatis, aures rebellium sibi iam mortuorum absciderunt, duosque summarios oneratos auribus in aceto positis ad Chaam transmiserunt. Denique cum nullis hominibus pacem faciunt,nisi eis subiiciantur sicut antiquũ Cingischam apud eos præceptum habetur. Hæc sunt autẽ,quæ ab illis petunt,qui eis se subiiciunt,videlicet vt cum eis contra omnem hominem in exercitu vadant,ut & de omnibus tam de hominibus,quàm de aliis rebus decimam illis reddant. Vidit etiã frater Iohannes de Planocarpi supradictus. s.de ordine fratrum minorum quendam in Ruscia Saracenum ex parte Chaã missum,qui de tribus pueris vnum petebat,secumque ducebat, similiter etiam ducebat viros,qui vxoribus carebant,& mulieres quæ viros non habebant,præcipiebat nihilominus vt vnusquisque,quantumcunque etiam paruus puer diei vnius,vel quãtum, cumque pauper,siue mendicus,pro tributo solueret vnam pellẽ vrsi albi vel nigri,& vnum castorem nigrum vel aliquid tale,qđ tantundem valeret. Principes autem eis subiecti cum ad illos veniunt habentur ut aliæ viles personæ,nec vllum ab eis honorem recipiunt,oportet etiam vt eis munera magna præsentẽt, præcipueque Ducibus,& vxoribus eorum,& officialibus millenariis ac centenariis:quinetiam non solum ipsi, sed eorum quoque serui valde importunæ petuntur ab eis, & a nunciis quãdo mittuntur ab ipsis. Aliquibus inueniunt occasiones vt eos occidant,& aliquos veneno vel potionibus perimunt, ut ipsi soli in terra dominium habeant. Itaq; quos sub tyrannide sua redigũt confringunt,& atterunt, terribilibus oculis intuentes,ac dentibus infrementes in eos, scilicet quos subiugare non possunt.

De Sclauis eorum. Cap. LXXXIIII.

THurcas, & Saltmanos, idest Saracenos, & Romanos, & etiam Tartaros seruos suos, & Christianos ad se de diuersis locis adductos, quos in bellis sibi mediante gladio acquisierunt,sclauos suos faciunt. Quos & nudos,& in penuria victus extrema pęne spiritus exhalantes,verberant etiam,& affligunt prout uolunt. Eosdem etiã sine causa si eis placet occidunt. Ritus autem Christianos,& quaslibet sectas,& quorūlibet hominum cultus, secure ac libere obseruari permittunt inter se, & vbicumque etiam dominantur, nec curant de quorumlibet hominum consuetudinibus, dummodo sicut ipsi præcipiunt in omnibus eisdem seruiatur. Itaque Machometi lex in eorũ exercitu a Saracenis quotidie quinquies palam omnibus audientibus proclamatur, & etiam per omnes ciuitates in quibus ipsi Saraceni habitant, & qui eorũ dominio subiugantur. Ipsi quoque Saraceni in exercitu eorum,& in omnibus eorum ciuitatibus ad perfidiam suam nefandam exhortantur, & attrahunt homines ac peruertunt,ut errorem eorum sequantur. Sunt etiam mulieres plurimæ inter eos captiuæ: nam præter artifices operum quos sibi utiles æstimant, & ideo de ciuitatibus captis illos in perpetuam seruitutem sibi reseruant, Mulieres quoq; iuuenculas uirgines aut coniugatas captas sibi focarias faciũt,eas;que in nuditate, & extrema famis penuria seruire cogunt. Hominum quoque decimas,vt dictum est,accipiunt,& ipsos in seruitutem redigunt. Decem enim pueros computant, & unum accipiunt,& de puellis idem faciunt. Quos omnes ducunt in terram suam,& in seruitutem tenent perpetuam. Quidam etiam viuẽtes vnum de sclauis suis eligunt, vt in tumulo ipsorũ viuus ponatur cum eis,quando in morte sepeliendi sunt. Denique adeo subiectis suis odiosi sunt,ut etiam multi, qui cum eis in exercitu sunt si haberent fiduciam,quod nostri non eos occiderent,ex omni parte contra illos pugnarent, sicut ipsimet fratri Iohannes supradicto dixerunt.

De mulieribus eorum. Cap. LXXXV.

TArtareæ autem mulieres turpissimæ sunt. Vxoratæ,quidẽ omnes super capita sua deferũt canistrum longitudinis vnius pedis ac fere dimidii vndique rotundum,& in parte superiori latiorem, coopertum, & ornatum vndique serico uel samite,atque margaritis,& monilibus circundatum, oculis Panonum infixis desuper ad decorem. Habent etiam frena fallerata, & inargentata,& inaurata, atque in pectoralibus campanulas infixas magnum emittentes sonitum ad gloriam earum, & decorem. Palefridos æquitant magnos, & pingues, habent q; cãbucas de corio diuersis coloribus depictas,cum auro multo inserto ex vtroque Æqui latere dependentes. Virgines autem, & non vxoratæ de facili discerni non possunt a viris, quoniam in omnibus maximeque in habitu ac gestu vniformes sunt illis. Vxores autem magnorum Baronũ omnes indutæ sunt samitis vel purpuris deauratis,sicut & mariti earum. Communiter autem aliæ mulieres boquerãno stricto sub cingulo multis plicis sumptuosis operato,& insuto omnes vestiuntur,quod ante in se totum unum continuum postquam indutum est in sinistro latere cum quatuor vel quinque nodulis clauditur vel firmatur. Habent etiam alia indumenta de panno laneo albo communiter omnes Tartari,quo se induunt desuper in tempore pluuiali, vel etiam hiemali. Et uiri quidem earum,exceptis sagittis,omnino nihil operantur,sed exercentes se ad sagittandnm veniunt, & inter se luctantur. De gregibus etiam aliquantulum habent curam. Equos valde custodiunt,immo etiam rerum omniũ maximi conseruatores sunt. Porro mulieres opera diuersa faciunt. operantes. s.pellicia,vestes calceos,ocreas,& omnia, quæ de corio fiunt. Currus etiam ducunt,& reparant, Camelos onerant, & aliquæ sicut & uiri sagittant: femoralibus etiam omnes vtuntur sicut,& uiri. Sunt etiam aliæ velocissimæ,& in omnibus operibus suis strenuæ. Virgines & omnes mulieres æquitant, pharetras,& arcus portant. In Æquis quoque sicut & viri agiliter currunt,& utrique multum in æquitando laborare possunt.

De morte ac sepultura eorum. Cap. LXXXVI.

CVm aliquis eorum ad mortem infirmatur,hasta vna in eius statione erigitur,& circa illa filtrum uigrum circunuoluitur. Extunc nullus audet intrare terminos stationis illius. Cumque fuerit mortuus, si de minoribus est, occulte in campis sepelitur cum vno tentorio suo,sedendo in medio eius, ponuntque mensam ante illum,& alueolum carnibus plenum, & lactis iumentini ciphum Sepelitur etiam cum eo iumentum unum cum pullo,& Æquus cum sella,& freno alium autem comedunt,& cum stramide corium eius implentes, super duo ligna vel quatuor in alto ponunt,quæ omnia faciunt pro mortuo ut habeat tentorium,& etiam iumentum in alio mũdo,de quo scilicet iumento lac habere possit,& Æquos sibi multiplicare, in quibus tũc possit æquitare. Ossaque illius Æqui,quem comedunt,pro anima eius comburunt, unde conueniunt mulieres ad ossa comburenda pro animabus ipsorum mortuorum. Si uero diues,& magnus homo fuerit Tartarus,qui moritur,cum habitu præciosissimo sepelitur,ac remotius ab omnibus in abscondito loco ne habitu suo spolietur. Amici quoque ipsius Æquũ eius,a capite incipientes vsquam ad caudam,excoriant,& corrigiam inde latitudinis paruæ primo secundum longitudinem illam excindunt, deinde totam Æqui pellem extrahentes palea implent,& in memoriale mortui habendum,contum per Aequũ fundamentum vsque ad collum figunt,ipsumque hinc, & inde supra duas furcas eleuatum suspendunt. Porro carnes Aequi quasi animæ illius suffragio,vt dictum est,comedunt, & planctum super mortuo quidam per.30.dies, quidam plus,quidam minus faciunt. Magni quoque Barones ut dictum est, antequã moriantur,unum sibi de sclauis suis eligunt, signo quodam suo signantes quando moriuntur viuum poni secum in tumulo suo faciunt. Sunt & alii Tartari quidam inter alios Christiani quidem,sed pessimi,quorum filii cum patres suos senescere vident ac tædio senectutis aggrauari,dant eis commedere pinguia q̃dam,ut caudas arietum,& huiusmodi, quibus oppressi de facili valeant suffocari. Cumque sic mortui fuerint, corpora eorum comburunt, ac puluerem eorum colligentes quasi præciosum quiddam custodiunt. Indeque quotidie quando comedunt, cibaria sua ex hoc puluere spargunt.

De nationibus,quas Tartari post necem domini sui subiugarũt. Cap. LXXXVII.

REge itaque Dauid cum omnibus suis necato ut prædictum est Tartaris. Cingiscam cæterique Tartari de perpetratis supra modum gloriantes flagiciis in tantã amentiæ exarserunt superbiam,vt instigante Diabolo conciperẽt animo sicut Domini sui terram,ita totum paulatim mundum suo subiugare dominio. Animatim namque super obtenta victoria de Iudæis Deo permittente,Regisque Dauid,& populi suis exigentibus peccatis, iuuenibus fortibus ac bellicosis viris secum retentis, & in seruitutem suam redactis, circumadiacentes regiones cæperunt paulatim inuadere,& expugnare, tandemque suo dominio penitus subiugare, sicque qui a principio pauperes,& abiecti sclaui,& tributarii terram Regis Indiæ inuaserũt, super ordinante Dei iudicio, multorumque populorum peccatis exigentibus,in auro argento,& possessionibus animalium ac multitudine seruientium diuites facti, ac ere super omnia colla orientalium nationum Dñi effecti sunt, siquidem nulli hominum cedentes a Tartaria fere vsque ad ortum Solis, & ab ortu Solis vsque ad mare Mediterraneum dilata sunt, & innumerabilia regna suo dominio subiecerunt. In omnibus autem terris,quæ ab eis destruuntur,statim fames valida sequitur,sicut postea per exempla manifestabitur. Plurimis itaque terris in seruitutem eorum redactis, quidam uiriliter restiterunt eis, videlicet India magna,& quædam magna pars Citorum,& gẽs Saxorum. Quandam enim eorum ciuitatẽ Tartari obsederunt, sed eis

sed eis præualere non potuerunt. Et reuera Tartari non parum timidi sunt erga illos, qui eis fortiter resistunt, nec vnquam insiliunt in homines constantes, seque viriliter defendentes, atque repugnantes: sed virtus eorum est contra fugientes. Itaque sup omnes populos timent Francos. Sic enim ipsi, & omnes transmarini, large sumpto vocabulo, nominant omnes Christianos. Vnde Fratres Prædicatores a Papa missi ad eos, cum venissent in exercitum eorum, timuerunt ipsi Tartari valde, dicebantque p exercitum, q Franci veniebant, qui sequentes Fratres in media Turchia erant. Denique vbicumque potestatem habent, Francos in solidis, idest stipendiis recipi prohibent. Quantum vero odiût Tartaros Saraceni, & Neorgiani, & Armeni, cæterique populi, qui eis tributarie seruiunt, nulli dubium est, Fratribusque prædictis ipsimet eorum afflictione, & miseria cõstricti retulerunt.

Qualiter Corasminos destruentes fugauerunt.
Cap. LXXXVIII.

Itaque post victoriam de Indis ut prædictum est erigentes ceruicem superbiæ, ac de totius mundi subiectione præsumẽtes, ad Corasminos transmiserunt primos nuncios, tanquam ad sibi propinquiores, arroganter eis mandantes quatenus Cingiscam, & eius exercitui humiliter obedirent, eique seruitium ppetuum cum tributo impenderent. At verò Corasmini super mandatione sibi facta, quamplurimum indignati, prædictos nũcios omnes fecerunt interfici. Tartari ergo super illorum occisione supra modum indignati, & turbati, & congregata multitudine magna Tartarorum, eorumque, qui eis voluntarii vel inuiti se iniunxerant, terram Corasminorum inuaserunt, quotquot inuenire potuerunt ex eis gladio prosternentes, omnesq; alios tanquam exules, & profugos de finibus illis penitus effugantes. Itaque Corasmini persecutionem eorum declinantes fugerunt, & in fines se Persidis, maximeque in ciuitatem Georgiæ Trifelis effuderunt, ubi, & 7. millia hominum occiderunt. Postmodũ verò cum in fines illos Tartari superuenerunt, iterum Corasmini fugientes ad tempus in terra Soldani Turchiæ latuerunt. Postea verò a Soldano Babiloniæ Dño Ægypti inuitati, atque cõducti, in Regnum Hierosolimitanum venientes, & Christianos debellãtes, ante Gazam ciuitatem magnam. Francorum multitudinem Dominio permittente prostrauerunt, & gloriosum Domini nostri sepulchrum destruxerunt, atque intra, & extra Sanctam ciuitatem Christianos quàm plurimos occiderunt. Quod factum est anno Domini. 1244. sicut infra dicetur in loco suo. Qui scilicet Corasmini, postquam Deo permittente tantum facinus, & impietatem commiserũt, tandem ipso Domino disponente iam fere omnes ad nihilum redacti sunt.

De destructione Persarum. *Cap.* LXXXIX.

Vbi autem Tartari Persidem inuaserunt, ciuitatem in eius cẽsu portarum, quæ vocatur Saphã acceperunt nõ quidẽ virtute sua, sed aquarum inundatione, quas illuc diriuari fecerũt. Porro ad suæ crudelitatis ostensionem, & ad incutiẽdum audituris timorem, cum accepissent quandam in ea ciuitatem fortem Dribaldi vocatam in Pedemontium, Caspiorum habitatoribus inuitis illis omnibus decapitatis, aures rebellium sibi iam mortuorum absciderunt, duosque summarios eisdem auribus in aceto posito oneratos ad Chaan transmiserũt. Quia vero de montibus Caspiis hic facta est mentio, hic vnum, quod in dubium mihi venit inserere volo. Cum enim dicant historiæ nostræ scolasticæ, q Alexander magnus Rex Macedonum oratione impetrauit a Dño reclusionem Iudæorum inter montes caspios, ipsosque circa finem mundi prædicent exituros, Fratres nostri. s. ordinis Prædicatorum in Georgia ciuitate Triphelis, quæ prope montes Caspios est, per. 7. annos commorati sunt, diligenter a Georgianis, & a Persis, & etiam a Iudæis de inclusione illa inquisierunt, & dicunt omnes etiam Iudæi, q nihil penitus inde sciût, nec vnquam istud in suis historiis inuenerût. Hoc autem scriptum habent tantummodo, q Alexander ille quosdã homines immũdos, & horribiles prope montes Caspios habitãtes, qui alios homines, & etiam seinuicem commedebant intra montes illos habitare coegit, & etiam ibi portas extrui fecit, q videlicet adhuc portæ Alexandri dictæ sunt. Vnamque illarum Tartari confregerunt. Cæterum de reclusione hominum in montibus illis nihil aliud reperitur veritatis in illis locis.

Qualiter Alexius Constantinopolis imperium recuperauit per Francos, Rex Philippus Normanniam, & Pictauiam subiugauit. *Cap.* XC.

Anno autem gratiæ. 1203. peregrini fœdere inito cũ venetis post multa impeditiones Iadram vrbem Regis Hungariæ obsident, capiunt, & deuastant. Indeque Constantinopoli festinanter nauigant. Alexius quem Andronicus excæcari præceperat, per nuncios mittit ad Francos, q si ei succurrant eos a debitis. 30. millium marcarum erga Venetos liberet præciaque nauium soluet, necnon, & orientalem Ecclesiam Papæ subiiciet ac terræ Sanctæ mirabiliter subueniet. Itaque apud Iadram vocatus præstat super his iuramentum. Franci cum Venetis Constantinopolim applicant, & turrim, quæ Galathas dicitur expugnant, cathenam viriliter dissoluentes, grauemque victualiũ penuriam patiuntur. Incubator imperii secum habens. 30. millia equitum, & pedires innumerabiles cum nostris congreditur, q non erant ultra. 2. millia parati ad pugnam. Itaque partibus vicinis quantum potest arcus iacere Tyrannus diuinitus pauefactus intra mænia se reclusit, eaque nocte cum vxore ac liberis cum paucis fugit, porro Græci conueniunt, & sine mora Alexiũ eligunt, mane autem facto portæ aperiũtur, Græcique inermes suum quærunt electum, caput patris Thursat quondam Imperatoris exhibetur, & statim Alexius coronatur. Ipseque & pater eius rogat nostros, vt secum tota hieme proxima morentur, prętia denique nauium debita Venetorum soluuntur, & 200. millia marcas nostris a Venetis conferuntur, pacta de obedientia Romanæ Ecclesiæ, & de succursu terræ Sanctæ innouantur, & confirmantur. Græci autem referunt, q in principio quidẽ nostros spreuerunt ob paucitatem, & in congressu uiderunt gentẽ niueam viriliter succurrentem. Eodẽ anno Rex Philippus Normanniam iterum intrauit. Palesiam castrum fortissimum, & Donnofrontem, & Cadonium cæpit, totamque terram circumpositam vsque ad montem Sancti Michaelis suæ dominationi subiecit. Denique Normanni petentes ab eo veniam, omnes vrbes quas custodiebant ei tradiderunt. s. Constantiam Baiocas, Lexouium, Abrincas, cum castris, & suburbanis. Quã Ebroicas iam cæperat, nihilque de tota Normannia remanebat præter Rothomagum, & Vernolium, & Archas, cum itaque Rothomagum obsedisset, videntes Normanni, q nec ipsi se defendere poterant, nec a Rege Angliæ succursum habere, vrbem cũ duobus prædictis castellis ei tradiderunt sine contradictione. Quã scilicet vrbem cum tota Normannia nullus prędecessorum eius per. 315. annos habuerat a tempore. s. Caroli simplicis cui Rollodanus cum suis paganis superueniens ipsam iure armorum abstulerat, postea Rex cum exercitu Aquitaneam ingressus vrbem Pictauis cum omni terra circumposita recepit, & hyeme superueniente contra Lothas, & Chiuonum obsidione posita in Franciam rediit. In anno verò sequenti vtrumque castrum potenter impugnando cæpit, & apud Chinon Vicecomitem Lemonicensem captiuum liberauit.

De Morculpho Imperatore, & ignominioso eius fine.
Cap. XCI.

Eodem anno. s. ab incarnatione Domini. 124. Alexius Imperator nostros rogat ut sint extra vrbem ob discordias vitandas. Itaque nostri acquiescunt, & ex diuerso urbis interiacente portu castra sibi construunt. Imperator classem incendere parat, quæ ipsum ad coronam adduxerat. At eius pars succumbit in omnibus. Itaque Græci exosum eum habentes, Imperatorem sibi creant alium, mittit ad nostros Morculphũ sibi familiarem, qui iurat ex parte Imperatoris se traditurũ eis palacium plachernã quasi pactionis obsidem. Accedit Marchio vt recipiat illud, ipsique Marchioni illuditur, Morculphus reuelat Græcis secretum de reddendo palacio, & in odium Alexii statim attolitur Imperator. Qui mox in Dñm dormientem manum mittens eum incarcerat, & Nicholaum, qui apud Sãctam Sophiam imperiales infulas nuper vsurpauerat captum incarcerat. Thursat Alexii Pater moritur, clerus & populus in nostram perniciem machinantur. Itaque nostri terra frequenter mariq; impetuntur, sed Dei virtute proteguntur. Quadam itaque die ad quærendum victualia egrediuntur ex nostris circiter mille, quibus occurrit Imperator cum graui multitudine moxque fugit, & arma vexillumque cum Iconia Sãctæ Dei genitricis, quã ante se faciebat deferri proiecit. Vna enim nocte naues suas. 15. ascendit, & velis expansis in nostras mittit. At cum multo nostrorum labore naues eorum indemnes fiunt Domino protegẽte. Imperator quoque cum nostris colloquium petit, sed Dux Venetiæ respondet se loqui nolle cum proprii domini detentore. Sequenti autẽ nocte Dñm suũ necat, uitã eius terminatã simulans laqueo quem ipse confixerat. Nostri porro insultũ faciunt, sed præualentibus Græcis machinas suas perdunt. Porro duabus nauibus colligatis, quæ appellabãtur Paradisus, & Peregrina, primæ illarum scalæ muros attingunt. Itaque irrumpentibus nostris vrbs populosa capitur a paucis Græcis in palacia fugientibus nostri de assultu deliberant. Imperator nocte fugit, & mane Græci Constantinum Imperatorem nominant. Nostri vero pedites arma capiunt, Græci fugiunt, palacia uacua deseruntur, ac de spoliis eorum nostri diuites efficiuntur, Comes Flandrensis Balduinus eligitur, & Imperator consecratur. Morculphus captus excæcatur, & de loco eminentissimo præcipitatur,

ac per

ac p vrbē tractus decerpitur. Eodem anno Petrus Rex Arragonum Comes Barcinoniæ, & Dominus Montis pessulani, regnū suum obtulit Innocentio Papæ, illudque sibi ac successoribus suis in perpetuum pro remedio animæ suæ, ac progenitorū suorum constituit censuale, vt annuatim de camera ipsius Regis. 250. Nassemuntinæ Apostolicæ sedi reddantur, & ipse ac successores eius eidem specialiter fideles, & obnoxii teneantur.

De Balduino, & Henrico Imperatoribus Constantinopolis, & quibusdam Francorum, & Alemanorum gestis. Cap. XCII.

ANno Domini. 125. Rex Blancorum, & Rex Burgarorum cum Cumanis, & Græcis, ac Thurcis congressi cum nostris vincunt eos, maioribus peremptis: nā Imperator Andropolim a Constantinopoli distantem. dietis obsederat, & prouocati ab hostibus nostri dum incaute incedunt, Imperator rapitur, ac plurimi perimuntur. Eodem anno tempestas per loca plurima profligat segetes, & vineas. Rex Philippus in pign⁹ charitatis Ecclesiæ Beati Dyonisii multas reliquias præciosissimas quas Imperator Balduin⁹ de Sāctō capella, quę dicitur Os Leonis acceperat, contulit, easque Henrico Abbati manu propria tradidit, quas conuentus cum processione, & laudibus, & nudis pedibus occurrens suscepit. Anno sequenti pridie. Calē. Martii fuit eclipsis Solis particularis hora 5. diei. In sequēti verò mēse Adela Regis Philippi mater apud Parisius obiit, & in Burgūdia sepulta est apud Pontigniacum iuxta patrem suum Theobaldū Comitem Crescentium, atque Blesensium, qui prædictum ut dicitur monasterium fundauit. Rex autem Philippus Pictauis, & Laodunum, & Mirabellum ac cætera, quæ illic habebat muniuit, & Rex Angliæ Iohannes Andegauis cæpit, totamque terram destruxit. Porro Vicecomes Thoarcensis recedens a fidelitate Regis Francorum confederatus est Regi Anglorum. Quo audito Rex Philippus in Pictauiam rediit, & Rege Anglorum apud Thoarcum existente, terram Vicecomitis destruxit. Tandem datis treugis, Rex Iohānes exhaustis loculis rediit in Angliam, & Rex Philippus in Franciam. Otho cum Philippo Duce Sueuiæ de imperio cōtendit, & deficiētibus a se partibus intra Coloniam consistit, nam sola Colonia ei fauet, eamq; Philippus obsidet. Ciues egrediuntur, sed repelluntur, & Othone fugato Colonia capitur. Henricus Balduini frater Constantinopolis Imperator efficitur. Eodem anno mense Decembri tanta fluminum inundatio facta est, quanta nunquam ab hominibus illius temporis visa, vel a prædecessoribus audita est. Itaque Parisius Secana tres arcus parui pontis fregit, & quamplures domos ibidem euertit, infinitaque damna in multis locis intulit.

De legatione. xij Abbatum contra Albigenses, & Sancto Didaco Episcopo. Cap. XCIII.

SEquenti. s. anno ab incarnatione Domini, 1207. Cistercienses ordinis Abbates, & alii quidam a Domino Papa mittuntur ad Prouinciam ad hæresim extirpandam. Ibi pauci fideles tunc inueniuntur, ac de infidelibus quorum non erat numerus, paucissimi conuertuntur. Actor. De hac autem legatione in gestis Beati Dominici ordinis Prædicatorum magistri, & patroni sic legitur. Missi sunt tempore ab Innocentio Papa. 12. Abbates Cistercienses ordinis cum vno Apostolicæ sedis Legato in terram Albigensium, vt fidem catholicam prædicantes, hæretica venena pro viribus expulsarent. Qui conuocato Archiepiscoporum, & Episcoporum, aliorumque, in partibus illis Ecclesiæ prælatorum cōcilio, conquirebat inter se quonā modo commodius id cuius gratia venerant executioni mandarent. Illis autem super hac deliberatione sollicitis, venerabilis Didac⁹ Oxoniensis Episcopus superuenit, cum honore antē suscipitur, cōsulitur, & fides eius consiliis adhibetur. Hoc autem fuit eius spiritu diuino suggerente consilium, ut abiecta pompa superflui apparatus, quam æquidem satis incongrue, qui ad Christū pauperem prædicandum aduenerant, in expensis ac æquitatib⁹ ac vestibus, & varia suppellectili præferebant, veramque atque Euangelicam in se pertenderant paupertatem, & fidem Christi non verbis tñ & labiis personarēt, sed rebus, & manibus demōstrarent, atque hoc modo animas, quas hæretici falsa virtute ac pietatis imagine deludebant, ipsi vero sanctitatis ac religionis exhibitione possent ad fidei veritatem reuocare. Fauentq; omnes eius consilio, & iuxta verbum eius se facere pollicentur. Ipse uero primis dictis suis facta compensans, cæpit facere, q alius suadebat, statimque misit suos Oxoniam cum æquitaturis, & suppellectili, & diuerso quem secum tulerat apparatu. Retinuit tamen sibi paucos ex clericis, & fratrem Dominicum, scilicet tuæ Oxoniensis Ecclesiæ superiorem, qui extunc iam cæpit frater Dominicus, & non superior appellari, remissisque ad loca sua temporalium sarcinis cæperunt singuli Euangelicam paupertatem amplecti, pedites discurrere ac strenue fidem Christi verbo, & opere prædicare, habentes super se quasi totius negocii Ducem Episcopum Oxoniensem. Quod videntes, ac inuidētes hæretici, cæperunt ex aduerso oportunius prædicare. Petrus itaque de Castro nouo Domini Papæ Legatus, a Comite Tholosano, quem propter hæreticorum defensionem excomicauerat occiditur, ideoque terra eius expugnanda Regi Francorum a Papa exponitur.

De origine ac studijs Beati Dominici. Cap. XCIIII.

EX gestis eius. Ipse autem Dominicus pauloante nominatus, ex Hispanię uilla Calaroga Oxoniensis diocesis extitit oriundus, Cuius mater antequam ipsum conciperet, vidit in somnis se gestare catulum accensam faculam baiulantem in ore, qui egressus ex ore totum mundum videbatur accendere, & vtique verbum eius vt facula arsit, quia in spiritu Heliæ venit. Nato igitur ex piis parentibus, & religiose uiuentibus, in illa puerili ætate sua, cor ei senile iam inerat, & sensus veneranda canicies tella sub facile latitabat. Cū. n. esset adhuc puerul⁹ nōdum à Nutricis diligentia segregatus, deprehensus est sæpe lectum dimittere, quasi iam carnis delicias abhorreret, & eligebat potius ad terram accumbere. Cuidam autē Matronæ nobili, quæ de fonte baptismi eū leuauerat visus est per somniū idē puer Dominicus quasi stellam habens in fronte, quæ totam terram suo lumine perlustrabat. Quo vtique Deo monstrante futurorum præscio dabatur intelligi, q in lucem gentium dādus erat. Post hoc ob liberalium artium doctrinam missus Palentiā vbi tunc generale studium florebat, cæpit puer sanctæ indolis eruditioni diligenter intendere. Et ut animum suum plenius ad sapientiam transferret, cogitauit carnem suam a vino abstrahere, unde & per decennium vinum non bibit, & in liberalium artium eruditione supra multos coetaneos profecit. Post hoc ad Theologiæ studium se contulit totum, & diuinis eloquiis vehementer inhiare cæpit, quorū melle ac dulcedine delectatus hausit auide, quod postea effudit abunde.

Qualiter habitum regularem suscepit, & hospitem suum ab heresi conuertit. Cap. XCV.

FAme autem perualida in Hispaniis ingruente, seruus Dei manens adhuc Palentiæ, cum videret egenorum miserias, & consolatorem neminem auxilio, compatiens affectu venditis libris, quos admodum necessarios sibi habebat, & oī suppellectili precium, acceptū dispersit, & pauperibus dedit. Quo exemplo multos quoque diuites, & magistros ad opera misericordiæ prouocauit. Cumque honestatis eius late patens *Præ*conium Oxoniensis Didaci Episcopi attigisset auditum, accersitum eum, fecit in Ecclesia sua regularem Canonicum. Qui statim inter Canonicos velut singulare iubar emicuit. Et de virtute in uirtutem mira celeritate progrediens, omnium aspectum in se prouocauit. Erat enim in oratione assiduus, charitate præcipuus, compassione anxius, & sibi subditis humilitate subiectus. Specialem gratiam contulerat ei Deus s. flendi pro peccatoribus, pro miseris, & afflictis, pereuntium animarum zelo succensus, nec minus desiderio coelestis habitationis affectus, crebro in orationibus pernoctabat. Sæpe autem, & inter orationes fugiebat a gemitu cordis sui, nec continere se poterat, quin vox plangentis euidenter eminus audiretur. Frequenter autem, & aures diuinæ clementiæ hac speciali petitione pulsabat, quatenus cordi eius illam charitatem dignaretur infundere, qua proximorum posset efficatius salutem procurare, exemplo eius videlicet, qui totum nostram obtulit in salutem. Sane librum, qui collationes patrum inscribitur, studiose legens, ac vigilanter intelligens, salutis in eo rimatus semitas, magnum perfectionis apicem apprehendit. Agit siquidem liber ille de cordis puritate, de uitiis, & de omni perfectione uirtutum. Porro præfatus Didacus Episcopus, Aldefonsi Regis Castellæ rogatu, ad Marchias pergens ut eius filio Ferdinandæ cuiusdam puellæ nobilis conciliaret connubia, seruum Dei diuinitus Ecclesiæ suæ supperiorem secum duxit. Et cum Tholosam peruenissent, eadem nocte Sanctus Dominicus hospitem suum hæreticum tā affabili persuasione deiiciens, quam rationum connexione deuincens, ad fidem catholicam Deo cooperante conuertit. Post hoc idem Episcopus curiam Romanam adiens ac summo Pontificis propositum suum exponens, videlicet asserens sui fore voti Romanorum conuersioni curam impendere, cessionem petiit, sed impetrare non ualuit.

Qualiter eius libellus ignem ter exiuit illesus. Cap. XCVI.

POrro cum in partibus Albigensium, vt superius dictum est, idem Episcopus eiusque socii pedites discurrendo fidem Christi verbo, & opere strenue prædicarent atque inter catholicos, & hæreticos ibidem frequenter disputationum conflictus fieret. Ad quas vtriusque sexus multitudo populi confluebat, factum est ut apud Fanum Iouis celebris indiceretur disputatio sub iudicibus deputatis, quibus ab vtraque parte scripta

præsentari

præsentari deberet, ipsa assertio fidei quam docebat. Qua pp scriptis diuersis super hoc a catholicis diligenter libellis, & in commune redactis, ac mutua collatione inter se discussis, libellus quem scripserat Beatus Dominicus communiter, & cōmendatur præ cæteris, & decernitur præsentandus. Statuto itaque die, & multitudine populi circunstante libelli utriusque partis in medium proferuntur. Verum iudicibus inter se discrepantibus hæc fuit tandem communis eorum sententia, vt vtrosque libellos flamis iniicerent, & quem ab igne contingeret non cōburi, ille ueram fidē proculdubio teneret. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus. Accensus est in publicum magnus ignis, libelli proiiciuntur in medium: libellus partis hæreticæ statim comburitur, libellus verò serui Dei Dominici non solum non læditur, verum etiam ab igne foras prosilit in longinquum. Secundoque iniectus, ac tertio æque prodiit incombustus, ut sic diuina potētia; quod olim in tribus pueris gestum cognouimus, in uno eodemque prorsus libelli ab igne conseruati stupendo prodigio, & orthodoxæ fidei veritatem, & sui comprobaret auctoris sanctitatem.

De Sancto Francisco, & eius conuersationis primordio. Cap. XCVII.

EX gestis eius. Eodemque tempore Beatus Franciscus ordinis fratrum minorum institutor, vitæ sanctitate floruit, qui nimirum sub Innocentio Papa cursum suum in Domino cæpit, ac sub eiusdem successore Honorio fœliciter consumauit. Hic quondam in vallis Spoletanæ finibus ciuitate Assissio negociator fuit officio, diues terrenis opibus, & mundi uanitatibus indecenter nutritus, suis nutritoribus insolentior effect^9. Itaque cordis inquieti lasciuiam iocis, & lusibus gestis, & habitu, verbis impudicis, & cantibus ostentabat, & quia prodigus erat ac per inanem suorum dissipationem humanus, & affabilis videbatur, multorum sibi cohærentium caudam inquam post se trahebat, sic vsque ad annum ętatis sue fere. 25. in uia perditionis incessit, donec ad exemplum peccatoribus in gratiam respirandis mutatio dextræ excelsi apparuit, & primo quidem a Domino languoribus attritus cogebatur solitis dissimilia cogitare, cæpitque quicquid in desiderio prius habuerat statim fastidire, sed & talium amatores stultissimos reputare, sed arridētibus iterum prosperis, cæpit adhuc sibi maiora prioribus de seculi vanitatibus promittere, diuitiarū cupidus, & gloriæ. Cūque negociationis causa pararet in Apuliam pergere, ostensum est ei per visionem domus sua militaribus apparatibus plena, quæ venalium esse consueuerat pannorum cumulis occupata, stupentique aduentu rei insolitum responsum est, hæc omnia fore sua militumque suorum, euigilans autem quamuis huiusmodi visionem proposito suo videret applaudere, subito tamen mirabiliter cæpit ab eodē proposito tepescere, ita ut nouæ militiæ Dux futurus, & ex ipsa sui mutatione perpenderet dictam visionem longe aliud, quàm ediderat importare, extunc igitur cæpit mores pristinos ad plenum mutare, & a publica negociatione tumultuose se subtrahens, Euangelicum negotiatorē efficere. Quendam enim sibi familiarem ad loca secretiora sæpius euocabat, eoque de foris expectante, & quid ageret ignorante quandam criptam intrabat, ibique cum lachrymis cœlestē exorabat patrem vt uiam eius dirigens, suam ei plenius ostēderet voluntatem, sicque in oratione persistens, & grauiter se affligēs, tandem pro uoto meruit exaudiri, cælicoque infallibiliter iudicio, quid ageret edoceri. Itaque lætus exurgens assumptis secū pannis uenalibus præciosis, ad Fulgineum ciuitate perrrexit, xit, quibus cum Equo cui insederat uenditis, onustus pecunia repedauit, quam pauperum vsibus, & aliarum necessitatum piis obsequiis mancipare disposuit, & apud quendam pauperem presbiterum moram fecit. Interim pater eius post longā inquisitionem de eo, quid actum esset, cum audisset qualiter in præfato loco misere degendo delitesceret, turbatus ad locum cucurrit, sed ille ne videretur a patre se cuidam caueæ immersit, in qua quasi per mensem integrum latitans, vno, qui forsitan locum solus sciebat, obsequium ei impendente, diuinam clemētiam in ieiuniis, & fletu implorare non desiit.

De patientia eiusdem, & nuditate, & humilitate. Cap. XCVIII.

PRoinde sic exoranti effusa est in tenebris mira quædā inexperta lætitia, qua intantum animatus est, vt & in publicū prodiret, & quia segniter latuerit seipsum grauiter argueret. Videntes autem noti eius, eum a statu pristino alteratum, & macie squalore confectum, non id supernæ gratiæ sed dementiæ potius imputabant, & insultantes ei luto ac lapidibus impetebant. At ille nulla fractus iniuria, cunctos surda aure trāsibat & illi, a quo desuper confortobatur gratias agebat. Pater vere audiens, & accurrens, plus etiam cæteris omnibus in eum insanire cæpit, & inhoneste pertractum, primo quidem contumeliis & verberibus crudeliter affecit, deinde vinctum in carcerem retrusit. At uero mater eius pietate commota, patre absente latenter vincula rupit, filiumque solutū liberum abire permisit, quod vt pater domum rediēs agnouit, iratus uxorem contumeliis lacessiuit, & post ad filium effrenatus cucurrit. Cui ille se liber, & intrepidus offerens, iam eius furiæ non cedebat, sed adhuc maiora pro Christo pati gratanter se velle clamabat. Vidēs igitur pater inflexibilem eius constantiam. Demum ad pecuniam conuertitur extorquendam, quam ibi a Sancto viro tanquam uilem puluerem in fenestram proiectam inuenit, & substulit, iam erga filium suum mitius agere cæpit, quia sitis auaritiæ paulisper extincta, furorem ipsius animi temperauit. Post hoc illum ad Episcopum loci, ut omnes facultates suas in mauibus eius resignaret perduxit. Qui promptus, & hilaris ad hoc ipsum se offerens, omnia indumenta sua, nec femoralibus quidē retentis, deponens ea restituit, sicque nudus omnino quem iam nil terrenum a diuino contuitu nisi solus carnis paries separabat. In mundo se exulem designauit, & in cruce nudato se confirmauit. Episcopus vero faciem eius admirās intra brachia sua collectum pallio quo induebatur obtexit. Post hæc humilis sui contemptor, etiam se ab omnibus contemni contemnens, ad leprosos se contulit, quibus deuotissime seruiens, etiam eorum ulcera humiliter lauit, saniemque detergere non abhorruit. Antea tū cum adhuc esset in peccatis huiusmodi uidere non poterat, sed eos intantum despexerat, q̄ non solum eos e vicino, sed etiam eorum domos e longinquo prospiciens, manibus nares obturare consueuerat. Denique trium Ecclesiarum opere consumato, habitū adhuc heremiticū tunc tp̄ris habuit, baculum que manu gestans, pedibus calciatis, & corrigia cinctus incessit. Audiens autem die quadam in missa ea, quæ Christus in Euangelio missis ad prædicandum discipulis loquitur, ne. s. aurū uel argentum possideant, nė peram in via, vel sacculum, vel virgam vel panem portent, ne calciamēta vel duas tunicas habeāt. Et hæc eadem intelligens plenius a Presbytero, gaudio replet^9 ait. Hoc est inquit quod quæro, & totis præcordiis concupisco. Duplicibus ergo sine mora depositis, ex hoc iam calciamentis, virga, sacculoque, & pera non utens, tunicam contemptibilem plurimum, & incultā fecit, reiectaq; corrigia, funiculo eā cinxit, & pęnitentię verba simpliciter in publicum proponere cæpit. Sed & sicut ipse testatus est, quòd huiusmodi salutationem Domi no reuelante didicerat, ut diceret. Dominus det tibi pacē in omni prædicatione sua, pacem annuncians populum in sermonis exordio salutabat.

De Multiplicatione Fratrum minorum, ac regula, & prædicatione eorum. Cap. XCIX.

CEperuntque viri quidam eius exemplo ad pœnitentiā animari, & ei, relictis oībus, habitu uitaque coniungi. Iamque sex Fratrum societate gaudebat, & inter minores vt minim^9 se gerebat in oībus. Quadā. n. die cū ex more se orationi dedisset, & de beneficiis sibi impensis Deo gratias agens, annosque male transactos in amaritudine animæ suæ recogitans, Dño tremebundus assisteret, cæpit passim eius menti mera quædam suauitas, & lętitia superinfundi, intm̄. s. vt a seipso deficeret, donec remissionis omnium culparum suarum certitudinē acciperet. Plura quoque de futuris arcana contemplatus est. Denique octonario numero Fratrum completo, sex illorum binos in diuersas regiones ad pacem cum pęnitentia nunciandam mittēs, plura eis de regno Dei, & de mundi, suique contemptu dulciter proposuit. Ipse quoque in aliam mundi partem, vno secum retēto, secessit. Cumq; multo post videndi eos desiderio teneretur, orās Dñm exauditur, ita vt in breui oēs improuise, & mirabiliter in vnum congregarētur, beneficiaque diuinitus sibi impensa referentes gaudio patris congratulabantur. Cernens igitur accrescere numerum Fratrum, breui regulā sermone conscripsit, interpositis in ea sacri Euangelii verbis, ad cuius perfectionē quātum potuit anhelauit. Desiderans autem, quæ scripserat, a summo Pontifice confirmari. xj. quos habuit Fratres secum assumpsit, & cum illis ipse duodecimus Romam perrexit. Quibus Papa Innocentius de regula confirmanda dans consensum, & de pœnitentia prædicanda mandatū, cum gaudio illos dimisit, eisque adhuc. ampliora multiplicatis, in posterum cōpromisit. Vir itaque Sanctus per ciuitates, & uillas circumiens prædicabat constantissime pœnitentiam. Mirabantur enim uiri literati eius quem homo non docuerat verborum uirtutem uidentes, ad ipsum nobiles, & ignobiles turmatim confluere eique solerter intendere. Qui etiam tres ordines instituit, quorum primum ipse tenuit, scilicet Fratrum minorum, secundus fuit pauperum dominarum ac virginum, tertius verò pœnitentium. Tātumque in seipso rigorem iustitiæ exercuit, quòd si aliquando ut assolet tentatio carnis surriperet, hyemali tempore in locum

glacie

glacie vel niuibus plenum vsque ad illiciti motus abscessum se mergeret.

De Quibusdam incidentibus illius temporis. Cap. C.

ANno prænotato.s.ab incarnatione Domini.1207.Philippus Rex Francorum,Aquitaniam ingressus,terram Vicecomitis Thoracensis vastauit,Parchenatum cœpit,& alias quã plures circumpositas munitiones euertit.Quasdam vero munitas sub custodia Marescalli sui, & Guillermi de Rupibus dereliquit. Hugo Antisiodorensis. Episcopus in Ecclesia Lateranensi tumulatur vir nobilis,& magnificus,in vtroque iure peritus, persecutor hæreticorum præcipuus,qui etiam inter alia relatu digna,per Comitem Petrum ab vrbe Iudæos eliminari fecit,eorumque synagogam eliminata spurcitia in honorem Dei, & sanctorum confessorum.s.Nicolai ac Renoberti basilicam consecrauit.Post quem eligitur in Episcopum Guillerinus,& ipse genere nobilis,ac literatura bonisque moribus adornatus,& q̃a Rex Episcopalia confiscari præceperat,electus per legatos restitutionem petit,nec impetrat.Itaq; consecratus adit personaliter Regem,& cum multis laboribus ac sumptibus perpetuam regaliũ obtinet libertatem.Magister Reuer.supprior Cãtuariensis in Archiepiscopum electus vadit Romam, sed Rege volente aliũ intrudere,Papa in Archiepiscopum consecrat magistrum Stephanum de Languetonis,Sancti Crisogoni Presbyterum Cardinalem.Regem autem excommunicat, pp Monachorum eliminationem,ac rerum Ecclesiasticarum cõfiscationem, & interdicto subiicit Angliam.In Vigilia Sancti Nicolai audiũtur tonitrua, & plurima fulminibus inceduntur ædificia , sequiturque aquarũ inundatio mirabilis,& dãnosa. Eodem anno Satellia ciuitas munitissima capitur a paganis cum maximo nostrorũ damno.

De Nece Philippi Imperatoris,& legatione Gualonis. Cap. CI.

SEquenti autem anno quidam Comes Palestinus , qui lingua eorum Landagrana vocabatur.i.Comes palatii,Philippum Imperatorem interfecit.Cuius vxor filia Thursac Imperatoris Græcorum præ dolore moritur.Et Otho filius Ducis Saxoniæ per industriam, & autoritatem Innocentii Papæ imperium obtinere nititur.P.de Castro nouo Monach⁹ a Papa Legatus, Comitem Tholosanum excommunicat, & Comes ei apud villam Sancti Egidii satisfactionem de commissis pollicẽs vocat,nec tñ vult satisfacere, sed mortẽ ei comminat publice . Itaque Legato recedenti,duo seruientes Comitis se adiungũt, & in eodem hospicio pariter hospitati sunt. Mane Petrus celebrat,& dum ad flumen veniunt,unus e duobus ipsum lancea ferit posterius inter costas, qui percussorem respexit ac verbum istud sæpius repetiit,De⁹ tibi dimittat,& ego dimitto,post modicum vero vitam finiuit. Odo etiam Eps Parisiensis obiit, & Petrus thesaurarius Thuronensis moribus potius , quam literis eruditus ei successit.Guillermus quoque Bithuricensis Archiepiscopus,genere ac virtutibus adornatus,parans iter contra Albigenses in Christo dormit.Eodem anno misit Innocentius Papa Legatum in Franciam Gualonem Sanctæ Mariæ in porticu Diaconum Cardinalem iurisperitum,bonis moribus ornatum & Ecclesiarum visitatorem diligentissimum,Philippo Regi , & omnibus regni sui principibus mandans,& præcipiens, ut cum exercitu magno, tanquam viri catholici terram Tholosanã,& Albigensium,& Narbonensium,aliasque adiacentes inuaderẽt, atque oẽs hæreticos, qui eas occupauerant delerent. Et si forte in via vel in bello contra illos morerentur,ab ipso Papa de omnibus peccatis a die natiuitatis suæ contractis,de quibus cõfessi essent absoluebãtur.Guillermus de Rupib⁹, & Marescallus Frãciæ,sub quorum custodia Rex Philippus quasdam munitiones vt supradictum est,reliquerat, in Pictauia , collectis fere.200. militibus Vicecomitem Thoarcensem , & Sonaritum de malo Leone,qui cum manu valida terras Regis intrauerant,prędasque ducebant,ex improuiso superuenientes confecerunt, in qua scilicet confectura milites.40.Pictauenses,& eo amplius captos Regi Philippo Parisius miserunt.

De Dissensione inter Episcopum Aurelianensem, & Antisiodorensem a Rege Philippo. Cap. CII.

ANno Dñi.1209.Vihellus de Mediana vir nobilis ac strenuus nunciauit Regi Philippo quoddam castrũ esse firmatum in septemtrionali latere minoris Britanniæ super mare excelsa rupe,cui nomen Guarplie,de quo facilis patebat transitus in Angliam.Quod videlicet castrum armis,& hoĩbus, & victualibus ac machinis meminerant.Ibique Anglicos inimicos regni recipiebant,& circumiacentem regionem siue prouinciam dãnificabant Rex itaque Philippos ob hoc apud Medontã exercitum congregauit,& castrum vi captum atq; fidelibus suis munitum dicto Vihello tradidit. Verum cum ad præfatum exercitum Barones,& Epi vocati cõuenissent,& ad mandatũ Regis homines suos more debito in expeditionem illã misissent Aurelianensis, & Antisiodorensis Epi cũ militibus suis ad propria sunt reuersi, dicentes se nisi q̃n Rex ipse personaliter proficisceretur in exercitu,vel mittere vel ire non teneri. Cũq; generali consuetudine contra ipsos faciente nullo ad id se tueri priuilegio possent,nec tñ ad petitionem Regis hoc emendare vellent, Rex eorum regalia confiscauit,ea.s.tãtummodo tpalia,quæ ab ipso feudaliter tenebant sciciens,decimas autẽ, & alia spiritualia eis in pace dimittens,ipsi uero,terra Regis, & hominib⁹ interdictis,ad Romanam curiam miserunt,& in personis propriis accesserunt.Sed Innocentio Papa nolente iura,s.regni,& cõsuetudines infringere,tandem emenda facta Regi soluta,post duos annos cuncta,quæ a rege confiscata fuerant recepere. Eodem anno Iohannes Briuensis Comes in Regem Hierosolymitanum eligitur, & filia Conradi quondam Regis ducta in vxorem apud Tyrum solenniter coronatur.

De Peregrinatione nostrorum contra terram Albigensium, & obitu Sancti Didaci Episcopi, & de Sancto Dominico. Cap. CIII.

EOdem anno crucesignati oẽs contra Albigenses iter arripiunt,eisq; Comes adiungitur Tholosanus,quẽ absoluerat Papa per Legatũ.Itaq; Bitteris capitur,oẽsq; pariter trucidantur,ita q̃.17.millia hoĩum ferro,& incendio periit,Carcasona obsidetur,& Rogerus fortitudinem nostrorum vidẽs,fecit pactum,vt liceat suis recedere,quo volunt sine rebus.Illis recedentibus diligentissime custoditur Rogerus. Symon autẽ Dñs Montifortis,toti regioni habitæ,& habendæ pariter præficitur. Porro Albigenses videntes recessisse Principes multa mala nostris irrogant Quendã nãq; Abbatẽ Cisterciensis ordinis, & eius Conuersum occidunt,Monachũ quoque vulneratũ æstimãtes mortuum deserunt.Girardus de Pipio cuidã Capellano promittit,q̃ ipsum,& sex milites,&.l.seruiẽtes secure deducet vsque ad nostros,ipsaque nocte recipit eos ad mensam suã, & postea spoliat,& incarcerat uniuersos,eductis verò militibus ignẽ, & ligna paleasque ministri Girardi ponunt in carcere blasphemantes Matrem misericordiæ. At verò Capellanus ac seruiẽtes triduo sustinent incendium,nec tñ vruntur.Porro duo ex militibus cæteris præeminentes, fidẽ catholicã abnegare nolentes, propriis pollicibus exoculant,auresque radicitus amputant , & nares cũ labio superiori obtruncant,quorũ vnus prædolore moritur,alter postea viuus inuenitur. Comes Fussensis unico filio suo obside derelicto redit ad vomitum,& nostros multipliciter inquietat.Ex gestis S.Dñici. Interea dum seruus Dei Didacus Oxoniensis Eps vt supradictũ est in terra illa prædicaret, tanta in eo lux diuinæ gratiæ radiabat ut amorẽ sibi oĩum raperet, & ipsos quoque aduersarios gratiæ vi quadam honestatis alliceret,ut ab illis etiã amaretur. Exacto tandem in fidei prædicatione biennio,præfatus Eps,ne forte negligentiæ posset redargui circa sibi commissam Ecclesiã Oxonien.in Hispaniã redire decreuit . Relictis ergo ibidem quibusdam ex sociis Fratrem quidem Dominicum eis spiritualium cura,quendã verò Guillermum Clareti dictum,in temporalium administratione præfecit, ita tamen ut ad Fratrem Dominicum referret omniũ,quæ ageret rationem.Cumque multo labore Oxoniam peruenisset, pedes transiens per castellam, ad extremum vitæ suæ perductus est.Fertur etiam post obitum claruisse miraculis.

De Constanti prædicatione, & charitate sancti Dominici. Cap. CIIII.

AVdito igitur transitu Oxoniensis Epi cæteri,qui in partibus Tholosanis gratia prædicandi remanserat, ad propria sunt reuersi.Solus aũt frater Dñicus cũ paucis adhærentibus in prædicationis indefessa continuatione pmansit. Cæpit interea de mandato Dñi Papæ Innocentii crux contra Albigenses in Francia prædicari,vt infructuosos palmites quos verbi Dei gladius putare non poterat , ipsos priusquam vineã Dñi Sabaoth demoliretur,ad libitum,materialis gladius penitus amputaret. Mansit autem tunc tpis Beatus Dñicus usque ad obitũ constãter annuncians Dei verbum. Nec Apostolorum quidẽ fraudat⁹ est gloria,qua dignus est habitus pro noĩe Iesu contumeliã pati.Irridebant siquidem , & multipliciter. subsanabant hæretici virum sanctum conspuentes,& lutum, & hmõi uilia in eũ piicientes.Cũ aũt aliq̃n ptransisset locũ in quo.s.sibi suspicabatur insidias,non solũ intrepidus,verũetiã cantans,& alacer incedebat.Audientes aũt post hæc heretici admirantes eius constãtiã inconcussam,dixerunt ei.Nunquid tu non mortis horrore concuteris?Quid acturus eras si nos comprehendissemus te. At ille Rogarem vos inquit ne mihi breui compendio mortem inferretis,sed paulatim membra singula mutilantes corpus permitteretis sic cruentum in suo sanguine uolutari. Ad hęc.n.verba veritatis aduersarii stupefacti destiterunt ultra insidiari ei,cum

sæuientes

sæuiẽtes in eũ potius seruire sibi,& persequentes obsequi videretur,ipse verò aĩas Christo lucrari quas poterat,totis viribus, & zelo feruentissimo satagebat,charitatis quoque pfectione nõ vacuus,pro salute proximorum animam suam ponere prompt⁹ erat. Exhortatus.n. aliqñ quendam dolis impietatis hæreticæ circumuentum,vt ad matris Ecclesiæ rediret sinum, cum didicisset eum temporaliũ egestate cõpulsum, ab infidelium societate non posse discedere. Nam ipsi victum ei, quem aliũde hĩe non poterat ministrabant,deliberauit Dei famulus seipsum venundari,atq; sui præcio redimere proximum,Redemptoris om niũ imitatus exẽplũ. Qđ & fecisset nisi Deus, qui diues est in oĩbus aliunde prouidisset,quo miserabilis illius hoĩs releuaret egestas. Simile quidẽ prius fecisse dignoscitur,cum adhuc in patria sua moraretur. Quædã.n. Mulier cõquesta est ei fratrẽ suũ apud Saracenos detineri captiuũ,at Ille vt erat plenus spũ pietatis,intimo cõpassionis affectu saucius,vendendũ se obtulit pro redemptione captiui,sed non permisit hoc Dñs, qui eũ sibi ad vberiores fructus iustitię aiarũ,q̃ plurimũ cõuersionẽ seruabat.

De Sancta eius hipocrisi. Cap. CV.

EO tpe sciens Dei famulus secularium corda exemplis potius moueri,quã verbis,ideo quàm plurimos mouere,sub dola hæreticorum superstitione illectos pertrahi ad errorem,excogitauit exemplis exẽpla retundere, & veris virtutibus sophisticas expugnare, Quasdam.n.nobiles Dñas incredulorũ familiares adiit,& apud eas hospitio receptus est,& per totam quadragesimam ibi mansit. Igitur vt & ipse eas ostensione sanctitatis alliceret,tanta seipsum com societate sua cæpit austeritate afficere,quantam sine auxilio diuinæ gratiæ sustinere nequaquam infirmitas humana potuisset. Etenim cum sibi cibi more solito præparati ab ipsis hospitibus præferrentur. Nos inquit huiuscemodi nunc alimẽtis non vtimur. Panem nobis tm̃, & aquã frigidã exhibete. Ieiunauit ergo vir sanctus cum socio suo in pane,& aqua quotidie per totã quadragesimã vsque ad pascha,ita vt mirarentur familiares hæreticorum, & dicerent. Vere isti boni hoĩes sunt. Stratus quoque cum sibi pararet ad quiescendum idoneus. Non inquit in hac mollicie,sed sup tabulas quiescemus. Stratis itaque sibi nudis tabulis accubuerunt quotidie nudo dormientes in ligno, exemplo eius,qui somnum mortis suscepit in crucis patibulo. Somnus autem eorum breuis erat. Surgebant.n.quàm citius,& anticipabant vigilias orationibus insistentes. Allocutus est Beatus Dñicus aliquas ex dominabus illis, rogauit vt sibi,& socio cilicia quærerent, addiditque,nemo sciat seruetur secretum. Hæc autem faciebat vir spiritu Dei plenus,non ut sibi fauorem laudis humanæ acquireret,sed vt mentes infidelium ad amorem catholicæ religionis alliceret. Hinc non nunquam pater ille sanctos admonebat fratres suos,ut cum apud seculares essent,ad proximorum ædificationem aliquã ostenderent in seipsis virtutis apparentiam in abstinentiis,& vigiliis,verborum quoque ac gestuum disciplina & sic eos quadam Sancta hipocrisi ad fidei reuerentiam, & virtutis amorem perpensius imitaretur. Vnde,& Apostolus sumptus recusabat accipere,ne q̃ offendiculum præstaret Euãgelio Chri. Virtutes etiã suas, & labores, necnõ & Dei reuelationes enumerat ut plures lucri faciat. Igitur seruus Dei Dñicus apud Deum,& hoĩes gratia proficiebat,& fama. Hæreticos vero torquebat inuidia,prædicationi pro viribus insistebat. Habebat verò ad sui,& suorũ sustentationẽ Ecclesiã Fani Iouis,& qdã alia, castrum etiam insigne, qđ dr̃ Cassanuel sibi a Comite Montifortis collatum,cuius Comitis erga eum feruebat deuotio, & specialis dilectio. De omnibus verò, quæ habebat Beatus Dominicus,quicquid sibi suisque sociis subtrahere poterat,dñabus monasterii de Priuiliano impartiri studebat. Mansit autem in eisdem partibus quasi solus annis fere. 10. a transitu uidelicet Beatæ Memoriæ Didaci Oxoniensis Epi,vsque ad illud tempus,quo Lateranense concilium celebratum est.

De Coronatione Othonis quinti Imperatoris, & eius depositione. Cap. CVI.

EX Chronicis. Anno prænotato.s.ab incarnatione Domini, 1209. mundi verò quinti. 1172. Innocentius Papa contra voluntatem Philippi Regis Francorum, & contradicentibus pro maxima parte Romanis multis ex magnatibus imperii dissentientibus. Othonẽ Imperatorẽ coronauit,cuius pater.s. Dux Saxoniæ de crimine læsæ maiestatis Imperatore Friderico confictus,& vniuerso Baronum Imperii iudicio condemnatus,atque a Ducatu fuerat in perpetuum deiectus. In ipsa vero coronatione Papa iusiurandũ exegit ab eo de patrimonio,& iure Beati Petri indemniter ipsi, & Ecclesiæ Romanæ in pace dimittendo,& contra quoslibet defendendo. Quo facto venit contra iuramentum ipsõ die Propter hoc ipsum,& pp quasdam expensas quas ab Imperatore Romani ex debito petebãt, & pp quasdam iniurias quas eis Teutonici irrogabant, orta discordia,Romani cum eis confixerunt, multique de Theutonicis occisi sunt. Plurimum etiam eos damnificauerunt,ita ut cũ de damnis sibi resarciendis Imperator cum Romanis postmodum ageret in illo bello se millia, & centum Equos amisisse præter hoĩes,& alia affirmauit. Rediens aũt inde sicut dudum aĩo conceperat,castra & munitiones occupauit, quæ.s.iuris B. Petri erant, Racofonum montem Flasconis,ac pene totam Romaniam. Inde transiens in Apuliam,oppugnauit terram Friderici filii Imperatoris Henrici,cæpitque multas vrbes, atque castella in regno Apuliæ,qđ totum est de feudo Beati Petri. Missis igitur hincinde nunciis cum Imperator ea,quæ occupauerat resignare nullatenus vellet,quinetiam a suis quos in castris posuerat spoliari Romipetas faceret, Papa in eum,communicato fratrum consilio,excõicationis sententiam promulgauit. Demũ cum sic respicere non vellet,sed magis Ecclesiæ res occuparet,ac Romipetarum iter impediret,oẽs subditos eius a fidelitate ipsius absoluit Papa,sub anathematis interminatione prohibens ne quis eum Imperatorem haberet aut nominaret. Sicque recesserunt ab eo Landegrauius Thuringiæ, & Archiepiscopus Maguntinus ac Treuerensis,Dux Austriæ,& Rex Bohemiæ,multique alii tã seculares,q̃ Ecclesiasticæ personæ. Anno Dñi. 1201. nr̃i Minerbiam obsident,& capiunt, daturque optio, ut qui uoluerit hæresim abiurare liber recedat. Ibique circiter. 186. inuenti sunt,qui potius comburi, quàm abiurare hæresim elegerunt. Termæ castrum fortissimum obsidetur,ibique Peregrinum ramalia ferentem ad implendum fossata,quidam balista super signum crucis,quod in pectore gerebat spiculo ferit,& spiculum tanquam si super lapidem cecidisset resilit. Itaque Peregrinus corruit,sed consurgens nullam vestis aut corporis lęsionem percepit. Obsessi verò longa obsidione fatigati, dum nocte fugiunt ab excubiis intercepti,quotquot reperiũtur gladiis obtruncantur, Guillermus de Pipionibus tres Sacerdotes, & . o. Catholicos incendit,qui post triduum inusti reperti sunt. Parisius de hæresi. 14. homines,quorum etiam aliqui Sacerdotes erant conuincuntur, ex quibus. 10. incendio traduntur, & quatuor includuntur.

De Amalrico hæresiarcha, & sequacibus eius combustis. Cap. CVII.

IAm in diebus illis florebat studiũ literarum Parisius,illucque vndique de toto orbe scholaribus confluentibus, non solum pp loci amenitatem,& bonorum oĩum affluentiam,sed etiam pp libertatem,ac specialem prærogatiuam,quam.s.impẽdebat eis Rex Philippus,& ante ipsum pater eius. Illic in sacra facultate studebat quidam Amalricus de territorio Carnotẽsi villa,quæ dr̃ de Bena oriundus,semperque suum habuit, & in artibus liberalibus,& in sacra pagina discendi atque docendi modum,opinionem priuatam,ac iudicium ab aliis separatum. Hic ausus constanter affirmare, q̃ quilibet tenetur credere se esse membrum Christi,& hoc vnum esse de articulis fidei,sine quo non potest homo saluari. Omnibus autem catholicis in hoc ei contradicentibus,ad summum Põtificem coactus accessit. Qui audita eius propositione,& vniuersitatis scholarium contradictione,contra ipsum sententiauit. Reuersus ergo Parisius compellitur ore confiteri,q̃ contrarium sentiret prædictæ opinioni. Ideo inquam ore,quia nunquam discessit corde. Itaque tædio, & indignatione affectus ut dr̃ ægrotauit,ac lecto decumbẽs in breui decessit. Post cuius mortem eius venenosa doctrina quidam infecti surrexerunt, qui plusquam oportet sapientes ad exsufflandum Christum,& noui testamenti sacramenta, nouos & inauditos errores,& adinuentiones diabolicas confinxerunt. Inter cætera uerò impudenter asserere conabantur,q̃ patris potestas durauit, quãdiu viguit lex Mosaica, & quia scriptum est. Nouis superuenientibus abiicietis vetera. Postquã.n. Christ⁹ venit absoluta sunt oĩa ueteris testamenti sacramẽta,& viguit noua lex vsque ad illud tempus, videlicet quo prædicabant talia. Illo ergo tpe dicebant noui testamenti sacramenta finem hr̃e, & Spiritus sancti tempus,incepisse. Ideoque confessionem,baptismum,eucharistiam,& alia etiam sine quibus non est salus locum decætero non hr̃e,sed vnumquemque per gratiã Spũ sancti tm̃ interius,sine aliquo exteriori actu inspiratã,saluari posse charitatis quoque virtutẽ sic ampliabant ut id,qđ aliter peccatum esset si fieret,in charitate iam non esse peccatum dicerent. Vnde & stupra,& adulteria cæterasque corporis voluptates in charitatis nomine committebant, mulieribusque cum quibus peccabant,& simplicibus quos decipiebant, impunitatem peccati promittebant, Deum,scilicet tantummodo bonum, & non iustum prædicantes. Huiusmodi enim fama cum ad Petrũ Parisiensem Episcopum,& fratrem Guarinum Regis Philippi cõsiliarium occulte peruenisset, miserunt clam magistrum Radulphum

phum de Namurcio clerici, qui huiusmodi sectæ viros diligenter inquireret, hic ad singulos astute accedebat, & de eorum secta se esse fingebat, illique secreta sua reuelabant, itaque plures huiuscemodi sectæ Sacerdotes, & clerici, & laici vtriusque sexus directi, & capti Parisius sunt adducti, ibidem ergo congregato concilio conuicti, & condemnati, atque ab ordinib. suis degradati, & curiæ traditi, iussu Regis extra portam in Campellis cremati sunt. Mulieribus autem ac simplicibus, qui per maiores corrupti sunt ac decepti, pepercerunt. Hæresiarcha vero Amalricus licet iam fuisset (vt putabatur) in pace Ecclesiæ sepultus, quia tamen plene constitit sectam illam ab ipso habuisse originem, ab vniuerso concilio condemnatus est, & excõmunicatus, ac de sacro cæmeterio eiectus, eius cinis, & ossa per sterquilinia sunt dispersa ac eiecta.

De domino Helinando Monacho, & scriptis eius. **Cap. CVIII.**

Actor. His temporibus in territorio Beluacensi fuit Helinandus Monachus Frigidimontis vir religiosus, & facundia disertus, qui & illos versus de morte in vulgari nostro, qui publice leguntur tam eleganter, & vtiliter vt luce clarius patet composuit, & etiam chronicam diligenter ab initio mundi vsque ad tempus suum in maximo quodam volumine digessit. Et hoc quidem opus dissipatum est, & dispersum, vt nusquam totum reperiatur. Fertur enim ꝙ idem Helinandus cuidam familiari suo, scilicet bonæ memoriæ domino Garino Siluanectensi Episcopo, quosdam eiusdem operis quaternos accommodauerit, sicque siue per obliuionem, siue per negligentiam, siue alia de causa penitus amiserit. De hoc tamen opere prout inuenire potui, in hoc quoque nostro opere multa per diuersa loca inserui. Hic autẽ etiam quędam eiusdem operis notabilia, quæ nusquam sunt superius posita inserere volui, & etiam de quibusdam alijs eius scriptis vnde flores excerpsi. Scripsit enim, vt legitur, epistolam, cuius titulus est, De reparatione lapsi, missam scilicet ad Galterum clericum, qui fuerat nouicius in ordine Cisterciensi, & Canonicus in ordine Præmonstratensi, & tandem quasi liberum se a voto existimans, eo ꝙ minime fuisset professus, rediens ad secularem vitam duxit vxorem nomine Rixendam. Super quibus rogatus Helinãdus a Guillermo scilicet fratre eiusdem Galteri socio, & conclaustrali ipsius Helinandi, scripsit epistolam ad eundem Galterũ sub eiusdem Guillermi persona, ita vt ipsius esse videatur. Scripsit etiam idem Helinãdus sermones aliquos peroptimos. Hæc sunt autem quæ de præfatis eius opusculis excerpsi, & in vnum hic apposui. Helinandus in chronicis lib. 8. Errores Philosophorum de ingressu animarum ad corpora, & regressu a corporibus, & de locis inferorum latius exposui, vt melius intellecta facilius caueantur. Itaq; de oraculo Apollinis, de quo Macrobius errorem suum nititur confirmare, scilicet e cœlo descendit, Gnothosolitos, sermonem in conuentu fratrum edidisse me memini in hunc modum. Legitur in lib. Iob. 5. Visitans spem tuam non peccabis, sermo opportunus est optimus. Quid est sermo opportunus. Sermo opportunus est tempori, & loco accommodatus, & personę, iuxta illud Sap. Nihil tam cognitum sapientiæ quam locis, & temporibus sermones aptare. Tempus de quo loquimur tempus visitationis est. Locus in quo congregamur ad hoc institutus est. Personæ ad quas loquimur visitatores sunt & visitandi. O tu quisquis es visitator aliorum si temetipsum prius visitaueris, postea visitando proximum non peccabis, nam in teipso poteris legere quomodo aliorum debeas errata iudicare. Et reuera quid iustius, quid conuenientius, quàm vt spirituales Medici, qui spiritualiter infirmantes visitant prius seipsos visitare studeant, & statu suo interiore digitos discretionis interrogent, venasque pulsatiles affectionum pulsent, ne forte contingat illis nondum visitatis, & iam visitantibus, idest nondum correctis, & iam alijs corripientibus audire hoc prouerbium ab infirmis submurmurantibus, Medice cura teipsum.

De illo Apollinis oraculo Gnothosolitos. i. nosce teipsũ. **C. CIX.**

Olim apud Delphos scriptũ fuisse legitur in vetustissimo tripode Apollinis famosissimum illud oraculum consulentis, quo ad beatitudinẽ perueniret Gnothosolitos. i. Nosce teipsum. Huius autem sñiæ non est credendum Apollinẽ fuisse auctorem, vel inuentorem, sed potius furem. Furatus est. n. eã de pñti loco. Idem est. n. Nosce seipsum, qd speciem suam visitare. Aut certe de illo loco Cantici Cãticorum, nisi cognoueris te o pulchra inter mulieres, egredere, & abi, &c. Hanc autem sñiam, vel potius hoc furtum Apollinis satiricus nr Iuuenalis diuinam, & cælestem sñiam appellat, pp summam vtilitatem, quæ in illa continetur Ait. n. Illum ego iure, despiciam, qui scit, quanto sublimior Athlas Oĩb. in Libię montibus, hic tñ idẽ. Ignoret quantũ ferrata distet ab arca, Sacculus ę cœlo descẽdit, Gnotis elicon. Qđ est dicere stulta scia est, & insipiẽs sapientia superuacua noscere necessarijs ignoratis. Quid. n. pdest hoĩ scire metiri mundũ, & nescire seipsum? Absq; hac scia nihil mortalib. est vtile, nihil hoĩb. salutare, hæc in primis necessaria est, & si sola sit sufficit, docet. n. holem timere Deũ, cauere peccatũ, diligere proximũ, & terrena despicere, & amare celestia. Dico. n. mendacissimũ spiritũ hoc rñdisse non docendi studio, sed fallendi aĩo. Sic. n. putauit se persuadere posse hominib. vt crederent se ortos ex Deorum gñe, quos fuisse hoĩes audiebant, vt ita prouocaret illos ad contentionem mutuã, & ambitionem honoris, dñandiq; libidinem sub velamine libertatis. Deniq; sapientes Græciæ de hoc oraculo consulti a Regib. nihil aliud rñdebant nisi ꝙ hoĩ cognoscendum erat se esse de gñe Deorum. Hinc & Macrobius super somnum Scipionis aĩas dicit de cęlo lapsas in corpora, & hanc esse aĩæ perfectam sapĩam dum corpore vtitur, si vnde orta sit recognoscat. Sic. n. putat eam virtutes ipsas conscia nobilitatis induere, quib. post corpus euecto eo vnde descenderat reportetur. Sed hæc expositio oẽm peccandi licentiã vulgo suggerebat, scdm ciuilem Theologiam, qn illos videbantur imitari, quorum infinita flagitia, & facinora repræsentari in theatris audiebant. Cæterum Dæmones plerumq; proferunt veritatem, & bene cõsulunt hominibus non sponte, sed inuiti necessitate coacti, videlicet a ptãtibus superiorib. sanctorum. s. vel Angelorum, vel Dei, sicut legimus de illo Dæmone in Dæmoniaco habitante, quẽ beata Brigida interrogauit dicens. Dic mihi verbum dñi. Cui Dæmon per obsessum continuo rñdit, audiente populo. Brigida time Deum, & timeberis ab oĩbus. Ama Deum, & amaberis ab oĩbus. Nunquid Diabolus timoris, & amoris Dei põt fieri voluntarius prædicator, sed coactus hæc dicebat, & inuitus. Similiter quotiens in euãgelijs, & sanctorũ legendis legitur Diabolus aliquod verbum protulisse salutis, coactus hoc fecisse credendum est. Nec solum in scripturis sanctis, sed etiam in historijs gentium leguntur talia, sic ergo credẽdum est Apollinem rñdisse, non sponte, sed inuite, quod sciebat hoĩb. futurum vtile, aut certe sponte protulisse dictũ ambiguũ, qđ non putabant in bonam partem. i. in argumentum humilitatis accipiendum.

De cognitione exterioris hominis. **Cap. CX.**

Sed etiam videamus vtilitatem sermonis prophetici, & vere Diuini, & non Delphici. Visitans inquit speciem tuã nõ peccabis. Duplex est enim hominis species, quia duplex est ipse homo iuxta testimonium Apostoli dicentis. Et si is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem. Exterior enim homo corpus, interior vero animus est. In exteriori autem specie quatuor visitanda sunt, idest frequentius meditanda, vilitas scilicet materiæ, dignitas formæ, pęnalitas vitæ, necessitas ruinæ, de prima est illud: Formauit Deus hominem de limo terræ, de secunda illud. Pronaq; cum spectent animalia cætera terram. Os homini sublime dedit, cœlumq; videre. Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus. De tertia, homo ad laborem nascitur, &cæt. De quarta, puluis es, & in puluerẽ reuerteris, hinc est illud distichũ, Vnde superbit homo, cui⁹ cõceptio culpa, Nasci pęna, labor vita necesse mori. Quæ lati⁹ explicat satiricus Persius dicẽs. Discite o miseri, & causas cognoscite rerũ. Quid sumus, & quidnam victuri gignuntur. ordo. Quis datus aut metæ, quã mollis flexet, & vnde. Hæc aũt consideratio quadripartitum parit fructum, vtilitatem sui, & desiderium cęlestis regni, charitatem proximi, timorem iudicij. Primum de vtilitate materiæ procedit, scdm de dignitate formæ, tertiũ de pęnalitate vitæ, quartum de necessitate ruinæ. Homo siquidem natus de muliere, breui. t. repletur multis miserijs, & corporis scilicet, & animæ. Idcirco oculos ad cœlum erectos habemus, vt contempta terra cœlum desideremus, & vt Deum præ omnibus diligamus, qui nos in tam eleganti forma composuit, & inter cætera etiam animalia sic humanam speciem nobilitauit. Idcirco Plato egit naturæ gratias, quod homo natus esset. Erant aliquando fratres, simul in auditorio colloquentes cumque quidam ad socios diceret se nihil aspicere, vnde non ædificaretur, quidam satis promptus ad loquendum respondit. Quid tibi confert obsecro ædificationis visio Bufonis? Et ille statim inquit certe multum, quia cum nihil meruissem, quare me Deus magis formaret hominem quam Bufonem. Quotiens enim Bufonem video, hoc beneficium Dei gratuitum ad mentem refero, & ei gratias ago quod mihi nihil merito tam execrabilem formam non tribuit, sed speciem pulcherrimam & figuram regiam mihi dedit, deinde & hoc mihi confert Bufonis visio, quod quotiens video eum forma tam horridum, natura tã fæuum gressu tam pigrum, veneno tam noxium, homini tã inimicũ, valde formido, ne assimilatus illi in moribus, pectore

pectore & ventre repens aliquando, quod auertat a me Deus, tradar huiusmodi pessimis vermibus deuorandus, non his terrenis qui cito conteruntur, sed his terribilibus in gehenna & de gehenna viuentibus, qui nunquam moriuntur: hoc igitur sapientissimo fratris responso confusus obiurgator obticuit. Sola igitur humanæ formæ dignitas, vt cætera in hominem diuina beneficia taceantur magna est in nobis diuinæ dilectionis occasio, pœnalitas autem vitæ, quæ omnibus communis est, magnam causam continet charitatis fraternæ. Nam vt disertissime ait quidam, cum calamitas sit quærela & fœlicitas sit superbia, nisi mutuo miseri essemus olim alius alii esset fastidio. Stultissimus autem est, cui mortis necessitas timorem iudicii non infert: cum scriptum sit, statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium. Hæc de exteriori specie dicta sunt: nunc de interiori videamus.

De cognitione interioris hominis quantum ad spetiem naturalem. Cap. CXI.

INterioris autem hominis species duplex est, naturalis. s. & arbitraria. Naturalis generalis est omnium. Arbitraria propria singulorum. Naturalis attenditur secundum conditionem, arbitraria secũdum voluntatem. In naturali quatuor attendenda sunt, quòd anima rationalis est: quòd immortalis: quòd inuisibilis: quòd illocalis. Prima consideratio hominem prohibet a luxuria, secunda ab auaritia, tertia a iactantia, quarta ab inuidia, & a qualibet fratris iniuria. Inter omnia monstra huius mundi nihil mihi videtur esse monstruosius, quàm ꝙ in quibusdam humanis corporibus, brutos videmus animos & affectus præcellere bestiales. Aristoteles enim & Salustius homines gulæ & libidini deditos, non inter homines, sed inter animalia censent numerandos. Quid hic dicunt homines Christiani nomine, & vita iumentini: quæ in suo stercore computrescunt? Rationis autem triplex officium est, discernere, reprobare, eligere. Discernere inter contraria, reprobare peiora, eligere meliora. Primum officium naturaliter habent Dæmones, secundo & tertio priuantur, non naturaliter quidem, sed voluntarie. Ideo Dæmonibus non hominibus connumerandi sunt, qui scienter eligentes mala & respuentes bona, illo se prophetice pallio maledictionis obuoluunt. Væ qui dicunt malum bonum, & econuerso &c. Secunda consideratio vt supra diximus, nos abstinere oportet ab auaritia. Nihil. n. longius a ratione, quàm hominem: qui animo immortalis est eodem animo mortalia immortaliter concupiscere, cum omnino necesse sit concupita in proximo a concupiscente relinqui. Tertia enim consideratio persuadere nobis debet, fugiendum esse iactantiam, & omnem elationem & laudis amorem. Nam quòd animus noster inuisibilis est, magno argumento nobis est, omnia recte facta vel dicta nobis inuisibiliter quantum in nobis est, & in abscondito esse facienda, vel dicenda; vt pater noster qui videt in abscondito, reddat nobis. Alioquin grandis reuera abusio est, & fere magicis adæquáda vestigiis, auctorem absconditum, & inuisibilem in suis recte factis vel dictis per iactantiæ vitiũ ad humanos oculos foras expompari, huic vitio efficacissimum & celerrimum remedium est, si mens nostra frequentius visitet mala sua quàm bona. Quarta vero visitatio. i. consideratio interioris hominis. s. quomodo anima illocaliter totum corpus vegetet, seque singulis illius partibus totam donat, nullam a sentiendi munere relinquens expertem, nonne mirabilis quædam est ad fraternam incitatio & persuasio charitatem? Sic enim Apostolus pulcherrimo demonstrauit exemplo, omne corpus quantælibet congregationis vno & eodem spiritu debere vegetari cum dixit. Si patitur vnum membrum, compati omnia &c. Quid hic debent detractores, & inuidi: qui omnem fratris honorem, suam inhonorationem reputant, suæ demptum existimantes gloriæ quicquid cesserit alienæ, cum potius econtrario existimare debuerant suæ gloriæ additum, quicquid alienæ cessisset? Quid, inquit, emularis pro me? Quis det vt omnes prophetent? O infelicissimos omnium mortalium, qui de sua proximorum prosperẽtur miseria, & quibus sola, fratrum prosperitas aduersatur, hic est ille oculus nequam: & vt Esopo vel Auiano credas. Videbis qui sibi alterum oculum velit erui, dum proximus eius priuetur vtroq;

De Cognitione eiusdem hominis quantum ad speciem arbitrariam. Cap. CXII.

HAec de naturali specie interioris hominis diximus, nunc de alia quam vocabimus, arbitrariam, videamus. Hæc siquidem species in hominis arbitrio constituitur, iccirco & arbitraria nuncupatur, quia scilicet vt superius dictum est secundum arbitrij voluntatem attenditur. Itaque pulchritudo huius consistit in duobus, videlicet, in volendo, quod Deum velle scimus, & in nolendo, quod ipsum nolle non dubitamus: nam vt ait quidam sanctus, voluntas Dei regula est: ad quam vtique voluntatem, nostram corrigere ac dirigere debemus. Deniq; pulchritudo animæ sanctitas est, sanctitas autem est affectio sancta: & in sancto proposito constans ac firma. Hæc autem est gemina, videlicet odiũ sanctum: & amor sanctus: odium mali & desiderium boni. Et malum quidem nihil est nisi peccatum, & peccati occasio. Bonum vero nil est, nisi Deus & Dei imitatio. Prima itaque duo semper fugienda sunt, secunda vero amplectenda; in his enim duabus affectionibus consistit cordis munditia, vnde dicitur. Oculi tui, inquit, columbarum. Columba siquidem auis est valde timorosa & nimis amorosa. Hinc est illud Poetæ, timidissima turba columbæ: duo igitur oculi columbarum nihil aliud sunt, quàm sanctus timor, & sanctus amor, hæc de illo sermone nostra excerpta sufficiant, ad probandum ꝙ Apolinis oraculum male a Macrobio & aliis quibusdam Philosophis sit intellectum.

De Septem similitudinibus animæ ad Deum, & primo de tribus primis. Cap. CXIII.

DE hoc eodem oraculo epistolam quandam olim ad Drogonem Nouiomensem Canonicum scripsisse me memini, cuius partem in hoc loco inserere curaui. Cognitio hominis in eisdem consistit, in quibus & compositio. Compositio autem in duobus, vel potius ex duobus, ex anima. s. & corpore. Cognitio vero animæ habetur ex suo exemplari, ad cuius imaginem & similitudinem facta est. Vt ergo conuincamus Apollinem fallacem, prius est cognoscendus Deus quàm homo. Naturaliter enim prius est idea, quàm idos, sigillum quàm sigillatum: exemplar quàm opus. Deus spiritus est & anima similiter, Deus simplex est & anima, Deus immortalis est & anima. Inuisibilis est Deus, inuisibilis & anima, Deus vnus est in substantia & trinus in personis. Anima est vna in essentia & trina in potentiis, Deus substantialiter totus est vbique: anima non quidem vbique, sed in corpore suo per singulas partes tota diffunditur. Postremo Deus rationalis est vel potius ratio, anima similiter est rationalis. Ecce habens septem similitudines animæ ad Deum, quarum primæ sex etiam brutorum animabus conueniunt; non enim spiritus brutorum, sicut quidam mentiuntur, corporeus est quamuis sit mortalis, sed incorporeus. Sola autem septima similitudo animę appropriatur humanæ, omni quidem, sed nõ soli. Veruntamen primarum proprietatum cognitio multum ei vtilitatis affert, per hoc enim quòd anima humana cognoscit, se esse spiritum, cognoscere potest & aliam vitam spirituum a vita carnis separatam, per hoc etiam cognoscere potest, se magis secundum spiritum quàm secundum carnẽ debere ambulare iuxta illud, spiritu ambulate &c. In hoc autem quòd simplex est, demonstratur ei ꝙ simpliciter ambulare debet, & omnem fugere simulationem, per hoc quòd immortalis est, cognoscere potest, mortalia fugienda sibi gaudia & immortalia semper appetenda: & eadem ratione mortalia non debere supplicia metui, sed immortalia.

De Quatuor vltimis. Cap. CXIIII.

PER hoc autem, quòd inuisibilis est, cognoscere potest: quòd omne bonum quod agit in hoc sæculo, quantum in se est, debet facere in abscondito: per hoc quòd vna est in substantia, scire debet quoniam ei semper retinenda est vna & eadem innocentiæ & iustitiæ forma: quia stultus vt Luna mutatur. Per hoc autem quòd trina est in potentiis, innuitur ei, vt singularem non appetat potentatum, sed & alius altior intellectus in hoc ternario demonstratur. Ternarius enim primus numerus est habens ligaturam. Nam binarius qui sine medio est, sine vinculo est, & ideo diuisionem significat. Ternarius autem quia medium habet, concordiæ & coniunctionis est signum. Est enim primus imparium numerorum, & primus totus impar, vnde quasi totus concordia est. Nam quælibet eius pars inter duas reliquas media est. Quare non immerito signat indiuiduam trinitatis substantiam & operationem inseparabilem, & indissolubilem charitatem. Et quoniã omnis numerus impar vinculo quodam mediationis ligatus est, per imparem numerum pacem & concordiam puto significasse Vatem Mantuanum, cum dixit. Numero Deus impare gaudet, quod idem est ac si diceret. Deus pacem diligit ac dilectionem, quia ipse pax ac dilectio est. Igitur anima per tres suas potentias sibi tam firmiter tam naturaliter cohærentes, admonetur, omnem diuisionem & scisma fugere, & seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis: per hoc ast ꝙ membris omnibus se totã ex æquo commu-

communicat, admonetur homo omni suo proximo.i.omni homini debitum humanitatis obsequium pro suis viribus communicare debere, iuxta illud. Omni petenti te tribue. Postremo vero rationalis est anima sicut & Deus, nisi ꝙ Deus non tam rationalis dicendus est quàm etiam ipsa ratio. Vnde Seneca. Deus, inquit, totus est ratio, per hanc autem similitudinem admonetur homo non appetenda fugere, vel fugienda appetere, sed inter vtraque rationis oculo discernere, & de discretis meliora eligere. Inutiliter enim procedit discretio inter bonum & malum, vel bonum & melius, vel malum & peius: nisi melioris electio, & peioris reprobatio subsequatur. Sic & inutiliter voluntas eligit quod prius eligendum ratio non probauit. Electionem autem sine discretione habent iumenta, & discretionem sine electione habent dæmonia. Hoc est enim in infernum descendere viuentem.i.peccare scienté, hoc est apertis oculis cadere, sicut Balaam cadebat, & ille qui dicebat, video meliora, proboq; , deteriora sequor. Denique sicut in Trinitate quæ Deus est duæ personæ procedunt ab vna sic in trinitate potentiarum animæ irascibilitas, & concupiscibilitas semper ex ratione debent procedere, vt nihil fugiat illa, nihil appetat ista, nisi quod ratio fugiendum vel appetendum dictauerit: nã sine ratione nihil aliud est ista vel illa quàm furor & insania. Igitur quod est chamus Asino, frænum equo, auriga currui, domitor Leoni, hoc est ratio ire & amori, proinde necesse est ferri vtrunque in præcipitium, nisi vtrique præbeat ratio ducatum. Et hæc ad præsens dicta sint de cognitione interioris hominis: nunc de exteriori videamus.

De cognitione humani corporis. *Cap.* CXV.

CORPORIS humani cognitio in duobus est, in materia .s.& forma. Complexionem autem medicis relinquo. Materia enim de luto vel de ceno est, de cęlo vero forma. Vnde quidam ait. De celo ista possideo. Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ. Formato igitur homine iussit illius formam in cęlo respicere, vt sciret formatorem suum in cęlo habitare. Ex his autem duobus trahit homo necessitatem duplicem, de forma vt sanctus sit, de materia vt humilis. Licet autem forma humana inter omnes formas animalium ab ipsa mundi creatione semper excelluerit, tamen ex incarnatione verbi, & forma hominis a Deo assumpti, longe maiorem dignitatis excellentiam acquisiuit. Neque enim frustra istam charitatem qua dilexit nos Deus nimiam appellauit Apostolus, sed pro certo intellexit, ꝙ tantum beneficiũ sicut nulla mundanæ iustitiæ magnitudo promereri poterat, sic nulla estimare ponderatio vel æstimatio ponderare. Melius enim æstimat deuotio nostra quàm ratiocinatio, gratiarum actio quàm disputatio. Faciliusq; comparat illud paupertas spiritus, quàm qui libet diuitiarum aceruus. Ante incarnationem verbi similis erat Deo sola hominis forma interior, sed ab incarnatione verbi sancta est forma Dei, ipsa quoque hominis forma exterior. Igitur ad omnem Serpentis suggestionem cogitare debemus huius formæ duplicis vnicam dignitatem & mox pudebit nos vel turpe aliquid cogitasse. Dignior est enim forma vtraque, vt tam turpi bestiæ conformetur. Sanè vero de vtraque dici potest, immo etiam dici debet verbum illud egregium, non faciat ad mores tam bona forma malos. Alioquin quid passurum putas supplicii, qui dehonestauerit formam Dei? Potest autem humani corporis cognitio alia colligi ratione. Tria quippe in humano corpore consideranda sunt, origo sordida, vita misera, mors necessaria.i.ex necessitate contingés. Homo enim noster exterior de immundo semine conceptus est, ad laborem natus, velit nolit moriturus. Clamabat nobis certissima mors, & hora mortis incertissima. Mortem semper ad omnium pendere oculos: & ideo semper habendam ab omnibus præ oculis, semperque meditandam sicut scriptum est in Ecclesiastico. Memorare nouissima tua. &c. In huius autem meditatione Plato & Pythagoras & Basilius noster christianorum philosophus sapiẽtiam posuerunt.

Adhuc De miseria eiusdem: *Cap.* CXVI.

AD hæc enim tria potest illa referri diffinitio hominis a quodã sapientię responsa quærenti, quid est homo? vile, inquit, sperma, vas stercorum, esca vermium, vile sperma fuit in cõceptu, vas stercorum est in reliquo vitæ cursu, esca vermium est in occasu. Ego autem dico, quòd non solum post mortem, sed etiam ante mortem esca vermium est omnis homo. Quamuis enim vestem mutet, & remutet, non tamen omnimodis carere potest morsibus tinearum vel publicum, aut huiusmodi. Quid autem profuit Neroni ꝙ nullam vestem bis induit, aut Hilarioni quid obfuit ꝙ cilicium non mutauit? Locus iste fabulam exposcit, audi ergo fabulam, non fabulam, sed rem gestam de tuo Helinando. Philippus Episcopus Beluacensis apud nos aliquando hospitatus est non vt quidam deuorationis causa, sed deuotionis. Iam enim ordinis nostri communis hospitalitas plures inuenit, qui eam deuorent quã singularis sanctitas qui eam honorent: præcepit autem mihi præfatus Episcopus, vt eum facerem missam matutinalem audire. Ad quem cum die crastina prima iam cantata venissem, inueni eum adhuc dormientem, & nemo vel de familia vel de suis familiaribus eum excitare præsumebat. Ego autem accessi propius, & excitaui eum quasi iocando dicens. Iam diu est ꝙ passeres surrexerunt ad benedicendum Domino, & adhuc nostri Pontifices steterunt in cubili suo. Ad quam vocem expergefactus ille & confusus, indignatus aduersum me ꝙ tam liberè eum arguissem. Substomachans ait, vade hinc miser & interfice pediculos tuos. Ego autem motum illius conuertens in iocum, continue respondi. Vide tu Pater ne interficiant te vermes tui, ego enim iam vermes meos interfeci. Scito ergo hanc esse differentiam inter vermes diuitum & vermes pauperum, ꝙ vermes diuitum diuites occidunt, vermes autẽ pauperum a pauperibus occiduntur. Lege Machabæorum & Iosephi, & actuum Apostolorum historias, & inuenies reges potentissimos Antiochum & Herodem Agrippam a vermibus consumptos. Qua ratione simul & auctoritate oppressus ille statim obmutuit.

Adhuc de cognitione hominis & animabus post mortem apparentibus. *Cap.* CXVII.

SED & de cognitione hominis hæc ad præsens dicta sufficiant, quæ tibi frater ideo descripsi, ne putares ueram cognitionem hominis haberi posse ex subdola spiritus immundi sententia, sed de sola Spiritus sancti doctrina salutari. Si autem de eadem cognitione perfectiorem tractatum cupis agnoscere, lege moralia Beati Gragorii de ipso Sancti Spiritus ore profusa teste Petro Diacono, qui columbam vidit ad aurem Beati Gręgorij verba quæ scriberet suggerentem. Lege quoque pulcherrimum librum Beati Bernardi de consideratione ad Eugenium Papam, ex cuius nobilissimo stilo & sententiis fere plusquàm humanis poteris agnoscere nõ solum quid sit homo, sed etiam quid sit Deus, poterisq; intelligere, auctorem huius libri sapientiorem fuisse ipso Apolline, eloquẽtiorem Dæmostene, subtiliorem Aristotele, moraliorem Sacrate, discretiorem Platone. Hæc dicta sunt pro eo ꝙ Macrobius ad probandum animas e cęlo lapsas inducit auctoritatem responsi Delphici Gnothosolitos. Et hanc esse hominis agnitionem sui dicit. Si exordia prima respexerit vt conscientia nobilis suę originis virtutes inducat, quibus eo vnde descenderat reascendat. Eodem loco accipienda est Virgilii auctoritas de Hæroibus quos apud inferos relegauit, quos dicit nosse solem suum & sua sydera, qui etiã res leuiores quas viui exercuerant, eos post mortem exercere testatur, dicens. Quæ gratia currum. Armorumque fuit viuis, quæ cura nitentes. Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos. Hæc autem falsitas opinionis vel opinio falsitatis, inde, nisi fallor, sumpsit initium, ꝙ animæ defunctorum suorum peccatorum pœnas lugẽtes multis apparere solent in eo habitu in quo prius vixerant, id est rustici in rusticano, milites in militari, sicut vulgus asserere solet, de familia Hellequini, de qua Henricus Aurelianensis Episcopus nostri Beluacẽsis Episcopi frater referre solebat rem valde mirabilem, quam ipse audierat ab illo qui viderat.s. Ioanne Aurelianensis Ecclesiæ canonico. Dicebat enim Ioannes iste loquens de hac re ad præfactum Episcopum.

Exemplum Adhæc de familia Hellequini. *Cap.* CXVIII.

BVrcardus archidiaconus cognominamento de Pinsato iturus erat Romam. Rogauit autem me, vt quendam clericum Natalem nomine domus meę œchonomum ei socium darem, quia Tantalus erat in rei familiaris custodia, bonus dispensator & prudens & fidelis, quod rarissime in dispensatoribus inuenitur. Volebat ergo idem Burcardus hunc habere socium itineris sui non tam ideo quòd eum diligeret, quàm quia pecunię suæ vt auarissimus valde timeret. Ego autem tam nobili personæ & archidiacono meo non potui negare. Precepi ergo Natali clerico, vt cum eo iret, & ei tanquam mihi in omnibus obediret, quod ille inuitus annuit, timens mores Burcardi, cuius auaritiam non ignorabat. Inieramus autem ego & Natalis fœdus quoddam secre-

secretissimum, quod vter ex duobus nobis prius moreretur intra 30. dies si posset ad socium suum rediret, nihil ei in apparitione sua terroris incutiens, sed blande illum commonefaciens & de statu suo certificans. Cum autem iam prope Romam essent, accidit quadam die vt præfatus Burcardus cum Natali clerico rationem poneret de quotidianis expensis & de magna summa immutile singulos nummos & obulos exigeret, qui in quos vsus abissent Natalis autem qui tam minutas rationes reddere mihi non consueuerat, quippe cui ego tanquam mihi credebam iratus aduersus virum nobilem sordidissimæ prouidentiæ cum in reddenda ratione deficeret, se (quod auditu quoque horrendum est) Dæmonibus commendauit. Eodem autem die cum quandam aquam transuadarent, idem Burcardus & Natalis: idem Natalis submersus est. Sequenti vero nocte proxima cum in lecto meo quiescerem vigilans & coram me lumen fulgeret in lampadé, quia semper nocte consueui tenebras horrescere, ecce Natalis clericus meus ante me astitit, cappa indutus pluuiali, sicut mihi videbatur pulcherrima, coloris plumbei. Ego autem nihil omnino territus, & eum optime re cognoscens, cœpi quasi gratulans de tam maturo eius reditu trans alpino ad eum dicere. Natalis bene veneritis. Nunquid iā redit Archidiaconus? Non inquit Domine, sed ego solus redii iuxta constitutum, mortuus enim sum. Nolite ergo timere, ego nullum timorem vobis inferam. Sed præcor vt succurratis mihi, ego enim in magnis tormentis sum. Cur inquam. satis enim honeste vixistis apud me. Domine inquit verum est. Bene quidem mihi esset, nisi hodie subita præuentus ira me Dæmonibus commendassem. Rogo autem vos vt quoscunq; potueritis moneatis vt hoc nunquam faciant. Qui enim se commendat Dæmonibus, dat eis potestatem super se, sicut & ego miserrimus feci, vnde potestatem habuerunt vt me statim submergerent, & propter hoc solum torqueor: Nam bene confessus eram omnibus peccatis meis, & in nullum recideram. Tunc ego quomodo tam pulchram cappam habetis, si in tormentis estis? Domine, inquit, hæc cappa, quæ tam pulchra vobis videtur, ponderosior & grauior est mihi quàm turris Pinariensis, si mihi superposita esset. Pulchritudo autem ista spes est veniæ quam habeo propter confessionem, quam feci si tamen mihi succurratur. Cui ait. Certe inquam ego vobis succurrā quantumcunque potero. Sed obsecro vt dicatis mihi si vos estis deputatus in illa militia quam dicūt Helliquini. Et ille. non Domine. Illa militia iam non vadit, sed nuper ire desijt, quia peniten tiam suam peregit. Corrupte autem dictus est a vulgo Hellequinus pro karlequinus. Fuit enim karolus quintus, qui peccatorum suorum longam egit penitentiam, & nuper tandem per intercessionem beati Dionysij liberatus est: sed rogo vos vt misereamini mei, & hoc dicens cum fletu euanuit.

Iterum aliud exemplum ad idem.
Cap. CXIX.

HAec iccirco dixi, vt per hoc elucescat vnde sumpsit exordiū Virgilianus error de animabus defunctorum, quas Heroas appellat, dicens eos habere eandem curam equorum & curruum & armorum post mortem, quam habuerant dum viuebant. De qua re certissimum referebat exemplum patruus meus. Elebandus Henrici quondam Remensis Archiepiscopi cubicularius. Dicebat enim. Dominus meus Archiepiscopus mittebat me apud Attrebatum, dum autem circa meridiem apud quoddam nemus appropinquassemus, ego & famulus meus qui me præcedebat, celerius equitans vt mihi pararet hospitium, audiuit ille tumultum magnum in nemore quasi multiplices & varios equorum fremitus armorū sonitus, & velut voces multitudinis impetu prouentis in bellum. Expauefactus ergo ipse & equus eius continuo reuersus est ad me A quo cum quærerem quare reuerteretur, respondit. Equus meus nō fuste nec calcaribus etiam cogi potest vt procedat. Et ego etiā ipse adeo territus sum, vt omnino procedere non audeam. Mira enim vidi & audiui. Nemus enim istud defunctorum animabus & Dæmonibus plenum est. Audiui autem illos clamare & dicere. Iā habemus Præpositum de area, in proximo autem habebimus Archiepiscopum Remensem. Ad quod ego r spondi. Signum crucis nostris frontibus imprimamus, & securi procedamus. Cum ergo processissem & ad nemus peruenissem, iam vmbræ processerant, & tamen voces quasdam confusas audiui, & fragores armorum & equorum fremitus, sed nec vmbras videre nec voces intelligere potui. Cum autem rediissemus iam Archiepiscopum inuenimus in extremis, nec post has voces 15. diebus superuixit, vnde connicitur eum ab illis spiritibus raptum, a quibus auditum fuerat rapiendū. Hinc apparet quales equi sint illi, super quos aliquando defunctorum animæ videntur equitare. Sunt enim Dæmones se in equos transformantes, quorum sessores sunt animæ miserrimæ peccatis oneratæ, tanquam armis quibusdam & clypeis onustatæ. Sed reuera proprijs sceleribus in formis talibus onustatæ, iuxta illud propheticum. Descenderunt in infernum cum armis suis. cum mēbris suis quæ fecerunt arma iniquitatis peccato nolentes ea facere arma iustitiæ Deo. Certum est autem equum animal esse superbum & contumax, contentionis & belli cupidum, feruentem ad coitū, & in libidine præpotentem. Dæmones igitur in equos transformari, significant sessores suos se huiusmodi sceleribus oblectasse.

Adhuc De eodem. *Cap.* CXX.

TAlis equus erat ille quem monstrauit Carbonarius comiti cuidam Niuernensi. Erat enim Carbonarius iste vir pauper in sæculo, sed diues in Deo, religiosus & timens Deum. Ob quod etiā familiaris erat præfato comiti h. Hinc nocte quadam cum vigilaret & custodiret fossam suam Carbonificam incensam acriter: ecce quædam fœmina nuda currens apparuit, & post eam eques quidam equo nigro insidens euaginato gladio velociter equitans vt fugientem apprehenderet mulierem, quæ dum fugiens fossam circumiret, comprehēsa est ab eo, & perfossa gladio, & facta est quasi mortua. Quam ille proiecit in ignem & exustam rursus extraxit, & posuit ante se super equum & abiit: hæc autem visio pluribus noctibus ostensa est illi. Cum ergo quadam die se huiusmodi visione tam frequenti, nimis anxius cogitaret, sic cogitabundus & tristis obuiauit comiti. Miratus comes traxit eum in partem & secrete requisiuit ab eo quid haberet, dicens. Si quis tibi fecit iniuriā vel molestiam aliquam intulit, ne celaueris a me, ego enim te bene vindicabo. Si in egestate es, ego tibi subueniam: qui respondit. Nihil necesse habeo, de nullo conqueror, sed hæc & hæc totiens vidi, & vtinam vos vidissetis. Certe, inquit comes, eius tecum vadā, & videbo visionem hanc magnam. Igitur comes confessus omnia peccata sua, mutat habitum, & assumit secum carbonarium, abiit que cum eo solus in siluam. Et cum vigilarent circa mediam noctem audiunt quendam buccinantem fortiter, & signauit se per totum. Et ecce misera mulier illa accurres nuda sicut prius cepit fugiens fossam circumire, quam eques ille insequens & comprehendens, gladio peremit & in ignem proiecit. Et iterū resumpsit quā super equum ante se posita cum fugere vellet, comes adiurauit eum innomine Domini vt staret & diceret ei quis esset, & cur hoc faceret. Tunc ille subsistens ait. Ego sum vester ille miles & hæc est illa mulier nobilis vxor illius militis, quem pro amore meo interfecit, vt licentius ac frequentius meo concubitu frueretur. Et in hoc peccato ambo mortui sumus, nisi ꝙ hæu sero in hacipsa morte penituimus. Nūc autem tale tormentum patitur, ꝙ singulis noctibus a me interficitur & comburitur. Tantum enim dolorem patitur in ictu gladii, quo eam ferio, quantum nullus vnquam in morte sua passus est, & multo maiorem in combustione. Ad hæc comes. Quis est ille equus super quem sedetis? Diabolus inquit, quidam est, qui nos ineffabili vexatione torquet. Posset ne vobis ait aliquis succurrere? Posset inquit si vos feceritis in cunctis congregationibus quæ vobis subiectæ sunt orare pro nobis, & a presbyteris celebrare missas, & psalmos a clericis decātari. Talis erat equus super quem ascendit infelix ille Mathisconensis, de quo refert Petrus Abbas Cluniacensis in libro miraculorum, ꝙ cum quadam die solenni ille Mathiscone in proprio palatio resideret, multis militibus diuersi ordinis constipatus repente ignotus homo insidens equo per hostium palatii ingressus, cunctis videntibus & admirantibus vsque ad ipsum peruenit, dicens se velle ei colloqui, imperans ei vt surgeret & se sequeretur, qui inuisibili potentiæ non valens resistere surrexit, & vsque ad hostium domus processit, vbi equum paratum inuenit, quē iussus statim ascendit, cuius habenas ille accipiens qui propter illum venerat, velocissimo cursu per aera cunctis videntibus ferre cæpit. Ille autem miserabiliter clamās Succurrite ciues succurrite, totam ciuitatem commouit. Omnes autem currentem eum per aera conspexerunt quamdiu naturali oculorum acie potuerunt, sicq; tandem subtractus visibus hominum, factus est æternus socius Dæmonum.

De constituendo rege, & primo de moribus eius.
Cap. CXXI.

CVm inquit constitues regem, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero Fratrum tuorum. Quæritur cur Deo displicuerit populus, quando sub Samuele regem sibi desiderauerat fieri, cum hoc inueniatur permissum. Ad quod dicendum est, ꝙ ideo displicuit, quia non præcepit vt hoc fieret, sed desiderantibus permisit hoc facere. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, quorum numerositate fit subditis onerosus.

 Equos

Equos multiplicare est plures quàm necessitas exigat, vanæ gloriæ causa vel errore alterius cōgregare. Multo minus ergo licet ei multiplicare canes, aut volucres rapaces, aut bestias truces, aut quaslibet portenta naturæ. De histrionibus autem & mimis, scurris, & lenonibus, & meretricibus, & huiusmodi prodigiis hominum, quæ princeps potius exterminare quàm fouere debet, non erat in lege mentio facienda. Sequitur. Nec reducet populum in Aegyptum. i. inferiores non corrumpat exemplo, quia componitur ordinatio orbis regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus humanos edicta valent, vt vita regentis mobile mutatur semper cum principe vulgus. Sequitur. Nec habebit vxores plurimas, quæ alliciant animam eius, cum in aliis plures vxores esse vnius licitum fuerat, vt in Abraham Isaac & Iacob gratia propagandæ prolis, & fidelem populū dilatandi in regibus perpetuo obtinetur, vt an vna vnius sit. Multo minus igitur licet eum vel fornicari vel adulterari, vel quælibet stupra cōmittere. Quomodo aūt hæc crimina puniet in aliis subiectus eisdem. Sequitur. Nec habebit auri & argenti immenti pondera. Quid ergo hic dicunt, qui Domino prohibente aurum & argentum sibi thesaurizant, quæstum ex calumnia facientes, & quærentes abundantiam singularem de multorum inopia, & de rapinis diuitias, beatitudinem de calamitate. Non enim habebit diuitias, quas nomine possidet alieno, & sibi priuata erunt fiscalia, quæ publica censetur Non est autem mirum, si Regi non licet habere priuata fiscalia, cum nec ipse suus sit, sed subditorum.

De Studio eius vel sapientia. Cap. CXXII.

Postquam autem, inquit, sederit in solio regni sui, describit sibi Deuteronomium legis huius in volumine. Igitur princeps iuris non debet esse ignarus, licet multis priuilegiis gaudeat, nec prætextu militiæ legem Domini præmittitur ignorare. Sed & princeps christianissimus legib. suis indicit, nec dedignetur princeps sacros canones imitari. Inutilis enim est omnis constitutio principis, si non est Ecclesiasticæ disciplinæ conformis. Sequitur. Et habebit secum, legetq; illum omnibus diebus vitæ suæ. Necessaria est ergo principi peritia literarum, cui quotidie legem Domini legere precipitur. Quia enim die legem non legerit, non ei dies vitæ est, sed dies mortis. Hinc est ꝙ in literis, quas rex Romanorum misisse legitur ad regem Francorum, hortans eum vt liberos suos liberalibus disciplinis instrui faceret. Adiecitque inter cætera, Rex illiteratus est quasi asinus coronatus. Quod si forte illiteratus est, certe literatorum consiliis eum regi necesse est. Hinc est ꝙ exemplar legis sacerdotibus leuiticæ tribus iubetur assumere, id est, a catholicis viris & litteratis. Plato enim & Boetius testis est, respublicas fore beatas, dixit, si eas aut sapientes regerent, aut earum rectores sapientiæ studerent. Sapientia enim ipsa dicit. Per me reges regnāt, & conditores legum iusta decernunt. Gentiles enim sapientiam quasi Deum Deorum colebant, sine cuius Dei nutu nihil faciendum credebant. Vnde & antiqui philosophi imaginem sapientiæ præ foribus omnium templorum pingi cum hac circunscriptione censuerunt. Visus me genuit, peperit memoria, sophiam me vocant graii, vos sapientiam, & hæc iterum scribi iusserunt. Ego odi homines ignaua opera, & philosopha scientia. Est autem sapientia rerum diuinarum & humanarum princeps & gerendorum emittendorumque scientia, huic autem insistere philosophari est.

De Humilitate eius ac pietate. Cap. CXXIII.

Sequitur. Non eleuetur cor eius in superbiā super fratres suos, quod præcipue necessarium est sæpius replicat. Nunquam enim humilitas satis videtur commendata principibus, quia difficillimum est vt gradus honoris non pariat tumorem in animo ipsius præsidentis. Tarquinium enim a regno superbia deiecit. In iure autem romano cautum est, vt qui ius reddit, se facilem in adeūdo præbeat, contemni tamen non patiatur. Principes sicut medici nunquam vti debent grauibus remediis, nisi cum leuium beneficio desiderata sanitas desperatur. Vnde Lucius. Principem senē moribus esse oportet. Et qui moderatiora consilia sequatur, & vicem gerere medicorum, qui morbos curant, nunc exinanitione in repletis, nunc refectione in vacuis. Et dolorem etiam sedant nunc cauterio, nunc fomentis. Si enim citharedi, aliiq; fidicines multa diligentia procurent quomodo oberrantis corde compescant vitiū, & aliis concordem reddant, quanta solicitudine opportet principem moderari, vt subditos reddat quasi vnanimes & vnius moris habitantes in domo. Certum est autem ꝙ tutius est chordas remitti amplius, quàm intentius protendi, remissarum namque intentio artificis opera conualescit. Quæ autem semel rupta est, nullo artificio reparatur. Sit piger ad penam princeps, ad præmia velox, & doleat quotiens cogitur esse ferox, quorum alterum. iustitiæ est, alterumque pietatis de quibus Salomon ait. Misericordia & veritas non te deserant. Circunda eas gutturi tuo, & describe eas in tabulas cordis tui, & inuenies gratiam & disciplinam bonam coram Deo & hominibus. Gratia namque debetur misericordiæ, disciplina vero iustitiæ. Qui sine prima est, omnibus odibilis est, qui vero sine secunda omnibus contemptibilis. Plutarcu enim librū scripsit de magistratuum moderatione. Plato inquit cum subditos opprimūt magistratus, proinde est enim ac si caput corporis intumescat, vt a membris aut omnino, aut sine ingenti molestia ferri non possit. Idem cum in subditos potestas sęuit. idem est ac si pupillū tutor persequatur, vel eum suo mucrone iugulet qui tibi ad defensionem suam gladium dedit. Vnde Claudianus. Sis pius in primis, in fine iustus & hostis. Nam cum vincamur in omni munere dato. Sola Deus æquat semper clementia nobis. Tu licet extremos late dominare per indos. Te Medus, te mollis Arabs, te seres adoret, Si metuis, si praua cupis, si duceris ira. Seruitii patiere iugum, tolerabis iniquas Interius leges, tunc omnia iura tenebis. Cum poteris rex esse tui, procliuior vsus. In peiora datur, suadetque licentia luxum. Illecebris effrena fauet, tunc viuere caste. Asperius, cū prompta venis, tunc durius ire. Consulitur, cum pęna patet, sed comprime motus. Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit. Occurrat, mentemque domet, respectus honestis.

De Ipsius æquitate. Cap. CXXIIII.

Sequitur. Neque declinet in partem dexteram, siue in sinistrā. Declinare in dexteram est non Dei gratiæ, sed sibi retribuere velle quod rectum est. Vel declinare in dexteram vel in sinistram est peccare propter eorum felicitatem, quę appetuntur, aut propter eorum infelicitatem quę fugiuntur. Vel etiam ad dexteram declinare, est virtutibus ipsis vehementer insistere, & in virtutis operibus, quæ in modo consistit modum excedere. Vnde Iuuenalis. Insani sapiens nomen feret ęquus iniqui. Vltra quàm satis est virtutē si petat ipsam. Et Philosophus. Caue quod nimium est, quia si hęc ipsa cautela modestiam deserit, eo ipso a tramite virtutis recedit. Omnis autem vehementia saluti inimica est, & excessus omnis in culpa, bonarumq; rerum consuetudo nimia, pessima est. Vnde Salomō. Noli esse nimis iustus. Quid ergo nimium prodest si regina virtutum nimietate sui obest? Nimia quoq; humilitas maxima pars superbię est. Item ad sinistram declinat, qui in subditorum culpis puniendis nimis pronus est ad vindictam. Ad dexteram vero qui mansuetudini nimis indulget. Iterum non declinet in dexteram vel sinistram partem. Aequitas enim cui iudex obsequium debet, amoris dexteram vel odii sinistram nescit. Iuste iustum exequi est, nec durius ęquo, nec remissius, in assertione vel executione iustitiæ nihil aliud quàm iustitiam quærere. Munera tamen curiales licenter accipiant, dummodo non extorqueant impudenter. Pudorem abiicit qui rogat, bis etiam emit. Ad rei namq; vel spei prætium verecundiam vendit, munus vero iniustæ petitionis notam non habet, quod deuotio liberalitatis obtulit, non improbitas deprecantis extorsit. Ita tamen vt iniquorum munera non acceptat, ne aut ingratus sit, si eos non foueat accepto munera, aut si fouerit iniustus habeatur. Nota enim habenda est & causę & personæ, vt nec a turpi nec turpiter accipiatur. Nam plerunq; a manu, a causa, a tempore, a loco vel modo splendent munera vel sordescunt.

De præmio regalis iustitiæ in ipso & in herede. Cap. CXXV.

Seqvitvr. Vt longo tempore regnet ipse & filius eius super Israel. De virtute namque parentum sæpe protenditur successio filiorum, & succedentium fœlicitas ex descendentium iniquitate præsciditur, iuxta illud. Iniusti autem disperibunt simul. re. im. interibunt. Item regnum a gente in gentem transfertur propter iniustitias & iniurias & contumelias & diuersos dolos. Iniustitia (vt Stoicis placet) est mentis habitus, qui a regione morum exterminat æquitatem. Iustitia est non nocere, & ex humanitatis officio nocentes prohibere. Nocere est iniuria, nocentes non impedire iniustitia. Contumelia est quando tumorem mentis in læsione alterius manifesta operis sequela comitatur. Dolus (vt Acquilius diffinit) est cum aliud agitur, & aliud simulatur. Malus quando fit in intentione nocendi, & quasi in insidiis nocet. Dolus igitur quia ex timore est, aduersatur fortitudini, contumelia vero prudentiæ, quę dicit sibiipsi. Et quid superbis terra & cinis &c. Iniuriam temperantia non admittit, nolens inferre

ferre alii, quod sibi nollet ab alio irrogari. Iniustitiam iustitia excludit, faciens alii quod vellet sibi fieri bene & honeste. Quod autem addit diuersos, puto ad omnia communiter referendum, non solum ad vitiorum diuersas species, sed etiam ad diuersas personas, & ad omnes modos, quibus a quocunq; hec vitia committuntur. Princeps enim tenetur pro omnibus, & omnium etiam actor videtur esse: quia cum omnia possit corrigere, eorum merito particeps est, quæ noluit, cum potuit emendare. Cum enim potestas publica sit, omnium vires exhaurit, & ne in se deficiat, incolumitatem omnium debet procurare membrorum. Sicut autem potentes tormenta potenter patiuntur, si a iustitia deflexerint, sic & iustitiæ præmiis fruentur abundantius, si recte exercuerint potentatum: & tantam in futuro præ subditis habebunt gloriam, quanta virtute eos in magna delinquendi licentia præcesserunt. Vnde dicitur. Potuit enim transgredi & non est transgressus &c. Ad iustitiam namque reputatur principibus etiam cum temperant ab iniu iis, & facultas delinquendi est eis materia meritorum. Declinare autem a malo in eis magnum est, etiam si magna bona non faciunt, dum tamen subditos indulgentia sua non perimant. Patri ergo succedit filius, si patris iustitiam imitatur. Claritatis autem ordo minime seruatur, cum amorem qui patriæ & parentib. præcipue debetur, pater transfundit in filios & filialis affectus paterni pectoris cellam solus exhaurit, ac hodie vitia liberorum saluti reipublicæ preferuntur, licet salutem populi liberis omnibus oporteat anteferri. In libro enim Regum latenter Saul arguitur, quod in voto sancto de diurno ieiunio pepercit Ionathæ contra ipsius religionis votum, cuius præuaricatione populi corruerant, & Hely etiam licet in se sanctus esset, quia filijs pepercit periit. Vt autem de cæteris taceam, quantum rempublicam dilexit Deus pater, qui propter eam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.

De quattuor principi necessarijs & corpore reipu.
Cap. CXXVI.

QVATTVOR autem principibus inculcare Plutarchus nititur. s. reuerentiam Dei, cultum sui, disciplinam officialium, & potestatum affectum, & protectionem subditorum. Nam qualis debeat esse princeps, eleganter descripsit in libro pulcherrimo, qui inscribitur, institutio Traiani, cuius principium superius in loco suo posuimus. Deniq; tu, ait, quid vis rectissime geres, si non recesseris a teipso, si primo te composueris ad virtutem, recte procedent vniuersa. Politicæ enim constitutionis maiores tibi vires exclusi, cui si obtemperas, Plutarchum viuendi habes auctorem. Alioquin præsentem epistolam testem inuoco, quia in perniciē imperii non pergis auctore Plutarcho. Sequuntur postea politicæ constitutionis capitula. Est itaq; respublica (vt Plutarcho placet) corpus quoddam, quod diuini muneris beneficio animatur, & nutu summæ æquitatis agitur, & regitur quodam moderamine rationis. Quæ enim ad religionem pertinent, vicem animæ obtinent. Princeps caput est huius corporis vni subiectus Deo, & his qui vices Dei agunt in terris. Cordis autem locum senatus obtinet. Oculorum, aurium, & linguæ officia sibi vendicant iudices, & præsides Prouinciarum. Officiales & milites manibus coaptantur. Qui semper assistunt principi, lateribus assimilantur. Quæstores & commentarienses non illi qui carceribus præsunt, sed mites rerum priuatarum ventris & intestinorum ferunt imaginem. Pedes agricolæ sunt. Ex his ergo quattuor illa sunt, quæ Plutarchus principibus inculcare conatur, reuerentiam Dei. s. & cætera supradicta.

De Reuerentia Dei, & cultu sui.
Cap. CXXVII.

MIRO autem modo Deus intelligentiam sui sic infundit, vt subtrahat, sic subtrahit vt infundat. In multis enim multipliciter lucet. Est autem a maiestate mirabilis, a sapientia venerabilis, amabilis a bonitate. Et hic est funiculus triplex inter creatorem. s. & creaturam, qui facile non rumpitur, sed vt timeatur, honoretur, & diligatur. Colitur autem Deus dupliciter, affectu mentis, & exhibitione corporis, reuerentia quæ corporaliter exhibetur, aut in personis consistit, aut in rebus. In personis, aut a natura aut ab officio, aut a moribus, aut a conditione, aut a fortuna. Natura vt parentes, cognati, & affines. Officium est debitum exequēdi, quæ vnicuiq; ex institutis aut moribus agenda sunt, quorum agendorum alia ad publicum alia ad suum cuiusq; pertinent statum. Nam officiorum quædam publica, quædam dicuntur priuata. Priuata enim tot sunt, quot sunt personæ. Publica aut a diuino, aut ab humano iure descendunt. Publico officio tanta debetur reuerentia, quanta est eminentia cuiuslibet magistratus. Mos est mentis habitus, ex quo singulorum operum assiduitas manat, hic virtute & vitia æque complectitur. Vnde bonos & malos mores dicimus moratos siue morigeros a bono, morosos a malo nominamus. Conditio est status personæ fortuitus, quo aut in aduersis, aut in prosperis degitur. In his autem qui diuina iura ministrant Deus præ cæteris aut honoratur, aut spernitur, cum illorū honorem & contemptum proprium reputet, dicens. Qui vos spernit, me spernit; & qui vos recipit, me recipit. Reuerentia quę in rebus consistit, aut vt in corporalibus est, vt ædibus & locis sacris aut sacrificiis. Aut in spiritualibus, vt sunt iura quæ sacris rebus competunt, quæ temerare sacrilegium est morte expiandum. Rerum autem sacrarum immunitates conuellere, insurgere in Deum est, cultus sui maxime in temperantia consistit. Marcum Catonem eodem vino quo remiges contentum fuisse tradunt. Caius Curius Sabinorum victor nolens agros suos ex senatus consultu ampliari, gregalium portione contentus fuit, malum ciuem dicens esse, cui non satis esset id quod ceteris ciuibus.

De officialium disciplina. Cap. CXXVIII.

SEquitur de potestate & officialium disciplina, nihil iniquo diuitis consiliario perniciosius. Vnde in prouerbiis. Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Est igitur prouidendum potestati, ne consiliarii indigeant, neue aliena immoderatius concupiscant. Nihil est scelerius, quàm amare pecuniam, &c. Non solum in corde. i. in consiliario, sed etiam in ventre & intestinis reipublicæ. i. quæstoribus & commentariensibus, hæc ratio seruanda est. In lateribus quoq; i. illis qui semper principi assistunt. Nam a conuictu mores mutantur. Et qui tangit picem, inquinabitur ab ea, vitaq; conspecta vel contacta liuorem ducit ab vna. Ita quidem Legati apostolice sedis in prouinciis debacchantur, ac si ad Ecclesiam flagellandum ægressus sit Sathanas, a facie Domini, acceptores personarum, & quasi quidam bonorum mallei. Vnde Iuuenalis. Omne animi vitium tanto conspectius in se crimen habet, quanto maior qui peccat habetur. Episcoporum nomen & officium venerabile esset, si tanta impleretur solicitudine, quanta interdum appetitur ambitione, & diligerentur vt patres, timerentur vt Domini, colerentur vt sancti, si exactionibus parcerent, & proijcerent ex animo, quicquid prouenit ex calumnia, nec omnem quæstum pietatem putarent. In domibus prælatorum & principum omnia hodie venalia sunt: frustra apud curiales de testimonio conscientiæ, de venustate morum, de torrente eloquentiæ nisi pretio interueniente confidis. Ipse licet venias musis comitatus Homere. Si nihil attuleris, ibis Homere foras. Ego enim credo me vidisse hostiarios cerbero duriores. Apud inferos tamen cerberus (vt aiunt) vnus est. Sed quot sunt diuerticula curiarum, tot cerberi. Tota enim familia aut mordet, aut latrat. Vetus prouerbium est. Vacuæ manus temeraria petitio est. Apud aduocatos quoq; & ipsum silentium venale est. Hoc fortassis a Dæmosthene acceperunt, qui cum Aristodinum auctorem fabularum interrogasset, quantum mercedis, vt ageret, accepisset, & respondisset, talentum: at ego, ait Demostenes, plus accepi vt tacerem. Causidicorum lingua damnifica est, nisi eam vt dici solet funibus argenteis vincias. Nihil autem, vt ait Seneca, venali misericordia turpius. Iniustum prorsus est misericordiam vendere siue iustitiam. In lege vero scriptum est. Iuste quod iustum est, exequeris. Lege quoque Iulia repetendarum, tenetur qui cum haberet aliquam potestatem, ob iudicandum vel denunciandum, pecuniam acceperit, quo magis aut minus quid ex officio faceret. Hæc verba legis sunt. Itemque omnes cognitores aut iudices a pecuniis & patrociniis manus abstineant. Neque enim alienum iurgium suam putent prædam. Plebiscito etiam continetur, ne quis præsidium, munus, donumue caperet, nisi esculentum poculum tumue, & id quidem inter dies proximos prodigatur, sed nec exennia producenda sunt ad munerum qualitatem. De talium muneribus ait epistola Seueri Imperatoris. Vetus prouerbium est, nec omnia, nec semper nec ab omnibus. Nam valde inhumanum est a nemine accipere, passim vilissimum, per omnia auarissimum.

De publicis exactoribus, & eorum violentia.
Cap. CXXIX.

EGREGIE autem de talibus ait Laurentius Mediolanensis Episcopus, vbi publicos exactores describit. Publicanus, inquit, est caput rapinæ, lex violētiæ, predo sine pudore, medicus exterminii, immanior furibus. Nam fur timens delinquit, hic aūt confidēter. Fur laqueos legis timet, hic quicquid fecerit, legē vocat. Quis eo iniquior, qui verbis iustitię iustitiam damnat, & armis innocentiæ spoliat, vulnerat, occidit innocentes? Lege vtiq; legem peri-

mit,& dum alios vrget ad legem, ex lege deiicit. Publicanorum autem a maximo vsq; ad minimum cœtus concussioni potius quã iustitiæ vacat:& ita in populum debachantur, vt quod reliquit vnus, alii nō morentur auferre, tanq̃ ad hoc cōstituti sint, vt residuū locustę comedat brucus. Officialis Cæsaris nisi in oībus acquieueris, Cæsari contradicis. Et quicquid dictet, nisi sit sic, & nisi sic stet, est in persona Regis, contraq; coronã, quicquid dixerit ita obtinet, ac si inueniatur in actis, & cum alias habita moderatione inculpatæ tutelæ vim vi repellere liceat, concutientibus officialibus, spoliantibus, torquentibus mutire nō licet. hæc autem omnia in principem redundant. Singuli quippe tenentur ad singula, principi vero onera incumbunt vniuersa. Principes autem legis nexibus dicitur absolutus, non quia ei iniqua liceat, sed quia is esse debet, qui non timore pœnæ, sed amore iustitiæ equitatem colat. Nam in negocijs publicis nil ei velle licet, nisi quod lex aut æqui tas persuadet, aut ratio communis vtilitatis inducit.

De Aequitate iudicij. *Cap.* CXXX.

Aequitas autem iuris vt periti asserunt, est rerum conuenientia, quæ cuncta coæquiparat ratione, & in paribus causis paria iura desiderat. Lex vero eius interpres est. Quicquid autem æquum est, ita demum iustum est, si est voluntarium. In nulla re hodie tantum offendunt huius sęculi potestates sicut in iudiciis, non attendentes quod scriptum est. In quo iudicio iudicaueritis, de vobis iudicabitur. Et illud quod supra posuimus. Iuste quod iustum est exequeris, id est sine acceptione personarum vel munerum, mox vt tibi liquebit de causa, iustam de vtraq; parte feres sententiam. Nam dum causa anceps est protelanda est sententia, quia festinata iudicia pariunt penitentiam. Si ergo in iudicando periculum vitari non potest, nihil est vtilius quàm differri. Si autem alterutrius litigantium periclitatur vtilitas, & rei difficultas moram non exigit, iniquissimum est iudicium protelari. Ipso autem iure cautum est, vt sacrorum Euangeliorum scripturæ terribiles ante sedem iudicis deponantur, ibique ab initio initium vsque ad finem permaneant, nec amoueantur nisi sententia recitata, quo totius cōsistorii latitudo Dei ipsius repleta præsentia omnibus ad sacrosanctas scripturas metum incutiat & reuerentiam, & ab inquisitione veritatis omnis iniquitas propulsetur. Vt autem dicitur in libro codicis secundo, procliuiora sunt iura ad defendendum, quàm ad impugnandum, faciliusq; ad exceptionem, quàm ad actionem trahūt. Vnde cum non omnes ad accusationem admittuntur, omnes ad defensionem admittuntur, nisi aliquis absens damnandus est.

De militum electione & eorum officio. *Cap.* CXXXI.

Vidimus de membris cæteris reipublice, nunc de militibus videamus, qui manus appellātur. Nullus est vt ait Vegecius Renatus, quem oporteat vel plura vel meliora scire, quàm principem. Christianus princeps milites magis a fide & moribus quàm a viribus debet eligere. Nostri autem milites hodie sic ad bella quasi ad nuptias dealbati procedunt. In castris sermo illis est de conuiuiis, in conuiuio de armis. Non sunt quæ faciunt militem tam corporalem quàm spiritualem, electio & sacramentum, longa pax militē incuriosius legit. Lucio Flacco, & Gaio Varrone consulibus. Milites primo iureiurando facti sunt. Antea enim sacramento tantummodo a tribunis rogabantur. Conceptio sacramenti teste Vegecio hæc est. Iurant milites per Deum & christum eius, & Spiritum sanctum, & per maiestatem principis, quæ secundum Deum humano generi diligenda est & colenda, se strenue facturos omnia quę præceperit princeps, nunquam deserturos militiam, vel mortē recusaturos pro republica, cuius sunt conscripti militiæ. Cato militem non dicit, nisi eum qui sacramento ad militiam iam consecratus est. Miles igitur sicut laboris, ita & honoris nomen est. Nemo enim sibi honorem sumat, nisi qui vocatur a Domino, qui non electus seipsum militiæ ingerit, in se gladium prouocat, quem propria temeritate vsurpat. Vsus autem ordinatæ militiæ est tueri Ecclesiã, impugnare perfidiam, & sacerdotium venerari. pauperum propulsare iniurias, pacare prouinciam, pro fratribus (vt sacramenti docet conceptio) fundere sanguinem. Miror autem quomodo princeps illis habet fidem, quos videt Deo suo, cui vt cætera taceam, & sacramento militiæ alligati sunt, fidem debitam non seruare: nequaquam fidem seruabit secundam, qui primam irritam facit. Denique consecratio militis hæc est, consuetudo solennis est, vt ea die qua quis militari cingulo decoratur, Ecclesiam solenniter adeat, gladioq; super altari posito & oblato quasi celebri professione facta, seipsum altaris obsequio deuoueat, & gladii. s. officij sui iugem Deo spondeat famulatum. Eis ergo pro Ecclesia plurimū, contra Ecclesiam licet nihil, aut enim plus, aut non minus in sua professione faciunt, quàm Episcopi & Abbates, qui cedulam offerunt. In quibusdam etiam locis moris est militem in crastinum consecrandum, totam noctem præcedentem peruigilem in orationibus ducere, & nec iacendi, nec sedendi habere licentiã, nisi forte repentinæ infirmitatis necessitas coegerit, sed tota nocte stanteum orare.

Quòd Obedire debent principi, sed magis Deo. *Cap.* CXXXII.

Primum hominum Deo debetur, cuius est homo creatione & redemptione. Secundum autem homini, saluo tamen dominio Dei, qui ab omnibus hominibus suis exigit innocentiam. Cum periculo ergo innocentiæ nemo cuiquam debet fidem, nec Abbati monachus, nec patri filius, nec domino seruus, nec marito vxor. Est igitur principis prouidere in primis, ne miles suus perdat innocentiam pro defensione reipublicæ, sine qua respublica salua esse non potest. Solus enim ille princeps est bonus, est & iudex incorruptus, cuius sententia ex contemplatione assidua imago est æquitatis. Est enim publicæ æquitatis vindex & æquitatis seruus, & in eo personam publicam gerit, quòd omnium iniurias & damna corrigit, & omnia crimina media æquitate punit, cuius officium est illis, qui nimirum possunt plurimum prodesse, & qui nocere desiderant, plurimum aduersari. Vnde & in sacra scriptura columbæ gladius appellatur, quia sine felle rixatur, sine iracundia ferit, & cum dimicat, amaritudinem nullam recipit. Nam (vt ait Cicero orator egregius). Sicut lex persequutur culpas sine odio personarum, ita princeps facere debet. Dauid vir sanguinum dictus est, non propter bella (vt ait Augustinus) sed propter Vriam. Nam nec Samuel nec Helias nec Phinees vir sanguinum appellatus est, cum quilibet eorum sanguinem fuderit. Pulchre autem secundum Stoicos lictor dicitur quasi legis ictor, quia ad eius spectat officium ferire, quem lex iudicat feriendum. Vnde & antiquitus illi cuius manu iudex innocens nocentem punit, cum reo gladius imminere dicebatur, obtemperat legis arbitrio vel legem impler, vt, vel sic mansuetudo verborum puniendi rei tristitiam mitigaret. Cum ergo milites sint manus corporis publicæ potestatis illius, principis manus sanguine plenæ sunt, cuius officiales & milites vel innocentium sanguinem fundunt, vel innocentes opprimunt. Huius ergo principis oratio nunquam exaudienda est, eleemosyna Deo nunquam acceptanda.

De Mutuo affectu principis & subditorum. *Cap.* CXXXIII.

Vltimum eorum quæ Plutarchus habere iubet principem, est amor subditorum. Codrus enim Atheniensium rex pro victoria populi sui seipsum morti tradidit. Nam mutata regis habitu sarmenta colligens, castra hostium ingressus, a milite quem facile in iurgio percusserat, interfectus est. Vnde & illud poeticum. Et iurgia Codri. Decios duces romanorum se pro suis exercitibus morti deuouisse percelebre est. Iulius enim Cæsar dicere solitus erat. Dux qui non laborat vt militibus charus sit, militem nescit amare, nescit humanitatem ducis in exercitu, & aduersus hostem debere esse. Idem enim pistorem in vincula coniecit, quia sibi meliorem panem, quàm cæteris militibus in mensa superposuerat. Alexander militem suum macedonem senio confectum nimio frigore obstupefactum, ipse in sublimi & propinqua ligni sede sedens, cum animaduertisset statim descendit, & in suis manibus corpus frigore duplicatum in suam imposuit sedem. Plato cum vidisset Dionysium tyrannum Siciliæ corporis sui circumspectum custodibus, Quod tantum malum inquit, fecisti, vt a tam multis custodibus necesse habeas custodiri? Principem enim sic oportet vincere obsequiis omnium affectus, vt quisque subditus pro eo periculis imminentibus caput opponat. Sic, etiam vrgente natura pro capite cætera se solent membra opponere. Vnde Claudianus non sic excubiæ, non circumstantia tela. Quam tutatur amor non extorquebis amari. Hæc alterna fides, hæc simplex gratia donat. Hucusque dictum sit de institutione regum & principum, qualiter se habere debeant vel domi, vel militiæ, non solum secundum leges diuinas, sed etiam humanas, quæ eatenus valent, quatenus a diuinis non discrepent. Alioquin falsum est quod in lege scriptum est. Quod principi placet, legis habet vigorem. Nullas enim leges credunt quędam ciuilibus præferendas, sed has Anatharsis telis aranei comparauit, quæ muscas, & culices detinent, & volatilia grandiora transmittunt.

Pla-

Planctus amici lapsi a statu monachali.
Cap. CXXXIIII.

OB lamentationes & væh de carmine nihil ad te. Carmē enim illis debetur, quibus bonū est confiteri Dño & psallere nomini Dñi altissimi. Carmē illis debet, quorū in cordib. cantatur dño, psallitur spiritu, mente iubilatur, & quorum operatio Christo cytharizat, organizat cogitatio psalterizat oratio, deuotio lirizat. Nihil enim tibi & carmini. Non est enim tibi cantare canticū Domini in terra aliena: nihil tibi & aue, qui non mutas nomen Euę: nihil tibi & salue, qui non saluas commendata dum mandata non seruas, dum te non paras ad iudicium, non comparas auxilium aduocati tui Christi, sed Saluatori tuo crucem reparas secundā, mortisque tibi præparas secundæ cruciatum: nihil tibi & vale, qui non viuis nisi male, qui valere non affectas dum detractas penitere. Tu ergo anima mea fratri meo expectanti & reexpectanti modicum in sæculo, nimium in peccato, manda remanda lamentationes & væh. Perlustrata namq; cum omni sollicitudine materiæ præsentis tota multitudine, nil inuenire potui, quod mitterem pro carmine, sed plenus amaritudine, plenus anxietudine, quod scripsi scripsi. Salus a non sano missa nugatoria est. missa vero inuita superflua. Deniq; quid prodest alicui salus vlla destinata, cui nulla salus grata. Planè frustra salutatur, a quo salus non optatur. Quis dabit aquam capiti meo, & oculis meis fontem lachrymarum, vt copiose lugeam dignum mei fratris interitum? Iustus es Domine et si disputem tecum. Verumtamen et iuste loquar ad te, non tanquam tecum disputans, sed tanquam tecum computans: quę mecum supputo, & fratri me imputo. Adhuc enim frater meus mendicat siliquas porcorum in regione illa, in qua fames oritur nec moritur, vbi egestas incipit nec desinit, nec recordatur infelix quanti nō solum filij, sed & mercennarii in domo patris sui abundent panibus. Ipse vero nec dolore conuincitur, nec rubore confunditur, ꝙ & fame pereat, & siti torreat, & labore fatigetur, & seruitute pmatur: o quàm facili transitu hæc omnia transiret, duobus tamen passib. a tam graui exilio resiliret, quorum primo reuerteretur ad se, ad te vero, pater, altero conuerteretur. Iussisti autem mihi, vt non solum eum, sed & quemlibet proximum meum diligam quantum meipsum. Sed quis mihi proximior fratre meo? Nusquam ergo totus alium, vbi abest frater meus. Dimidium enim est animæ meæ. Nonne Domine tu iubes diligi in tota anima? Quomodo ergo tota anima mea te diliget, nisi vtraq; eius medietas te diligat? Non enim bene diligeris ad medietatem. Vt ergo te totus diligam, fac oro vt te diligat & frater meus Si vis vt sequar te, sequatur te obsecro & frater meus: neq; enim dimidius sequi te potero, vt me totum saluum facias, saluum fac & fratrem meum, qui totum hominem saluum fecisti in sabbato. Quippe nil facis ad medietatē, sed quicquid facis perficis. Alioquin non diceretur de operibus tuis ꝙ vniuersa essent valde bona. Et in Deuteronomio. Dei perfecta sūt opera &c.

Reprehensio eiusdem. *Cap.* CXXXV.

OB lamentationes & væh. Lamentatio de præsenti est, carmē & væh de futuro. Væh tibi proposui vt ab eo fugeres, lamētationes præposui vt ad eas confugeres. Carmen vero non posui, ut remota omnis lætæ rei memoria, nulli transitorio decori cor tuum apponeres, sed quamdiu te super flumina Babylonis sedere cognosceres, fleres, plorares, gemeres, & in eius salicib⁹ organa suspēderes, & te totum pęnitus medullitus exponeres dolori. Nulla tibi nulla de carmine mentio fiet, donec illud impleas præceptum Exite de Babylone, fugite a Chaldæis, sed iam loquar ad te. Ipsa lamētatio.s.quæ hactenus locuta est pro te, quomodo cecidisti lucifer, qui mane oriebaris, qui iubilabas Domino cum matutinis astris, quando in cœtu nouiciorum, in fletu monachorum, in metu conuersorum, in conspectu Angelorum psallebas altissimo. Quomodo attractiua illa cauda draconis cum sua tertia parte stellarum te etiam secum traxit, cui Deus dederat lucem sapientiæ, splendorem scientiæ, iubar intellectus, vt cū stellis stantibus luceres, si velles in perpetuas æternitates. Non parco tibi, frater amantissime, vt mihi & tibi parcat Deus. Cecidisti: nunquid qui cecidit non resurget? Septies in die cadit iustus & resurgit.i.quotienscunq; cadit totiens resurgit. Tu qui cadis tota die, recidis quotidie, cur non resurgis vel vno die?

Quòd Vitium ipsius labentis fuit, non ordinis a quo cecidit. *Cap.* CXXXVI.

QVID autem ordinem nostrum accusas intollerabilis duritię? profecto non ordinis, sed accusantis est vitium: neque enim ordo [illegible] durus est, vt sit inaccessibilis, aut importabilis, aut contra naturam. Alioquin nec ordo esset, sed tu fluidus es & eneruis. Præterea quid magis secundum naturam quàm ordinate viuere? At nulla vita ordinatior quàm nostra. Ibi enim omnia in numero & pondere & mensura disponuntur. Ibi cibus & quies & somnus ad sufficientiam naturalem indulgentur Ieiunia vero labores & vigiliæ a nemine supra vires extorquentur, sed omnia mensurate fiunt. Simplici enim victu, & vestitu vita sustentatur, natura fouetur, conseruatur sanitas. Denique quid naturalius, quid sanius illo cibi & potus genere, ad cuius appetitum sola natura & cocus est & medicus? Quis pane triticeo & leguminibus bene coctis famen non expellat. Ieiunus raro stomachus vulgaria tennit. Anima saturata calcabit fauum, anima vero esuriens, & amarum pro dulci habebit. Probabile est ait Seneca, quod natura desiderat ad superuacua sudatur. Taceo ꝙ ad conseruandam sanitatem nihil efficacius, quàm cibi & potus identitas conseruata. Varia enim fercula variarum sunt naturarum. Omnis autem talis varietas parit humorum repugnantiam, & omnis humorum repugnantia repugnat sanitati: vnde elegantissime & prudentissime respondit quidam de nostris adolescentibus Beluacensi Episcopo eum interroganti, vnde contingeret ꝙ sanior & pulchrior esset in claustro q̄ solebat esse in sæculo, quia inquit vniformiter viuo & decenter. De quorum primo habeo vt sanus sim, de secundo vt pulcher sū: In sæculo enim viuebam tam deformiter, quàm multiformiter, de quorum primo turpitudo nascitur etiam corporalis, de secundo ægritudo. Perrexitque Episcopus quærere dicens: quid ergo comedisti hodie? Satis inquit, quid heri? Similiter satis, non quæro inquit de quantitate, sed de qualitate, quid comedisti heri, quid hodie? Heri inquit comedi pisa & holera, hodie holera & pisa, cras autem comedam pisa cum holeribus, post cras holera cum pisis: vide ergo quàm pulchro circumitu eandem sententiam circumduxit, vt variis modis ostenderet eadem se semper vti dieta, quæ præstat corpori sanitatem & pulchritudinem.

Inductio Exemplorum ad ordinem tolerandum.
Cap. CXXXVII.

EXplosa igitur est omnis difficultatis accusatio, quam contra ordinem induxisti, & impossibilitatis excusatio, quam pro parte adduxisti. Neque enim ordo tam difficilis est vt infirmos non recipiat, cum & illis satisfaciat & accurate & deliquate: neque tu tam infirmus aut debilis es, vt ad illum portandum nequaquam sufficias, cum ego nō deficiam, te & infirmior & debilior. Et vt de me taceam, quantos tibi possum ostendere, qui de vita delicatissima ad hunc ordinem, quem appellas durissimum, & difficillimū se transtulerunt, nec tamen adhuc ab eo resilierunt, quamuis & ætate iuniores te sint, & natura teneriores, & debiliores viribus? Et vt de tot millibus vnum tibi excipiam, vnum tibi excipio, qui certe solus sufficit ad omnium exemplum. Ipse quidem spectaculum factus est, & Angelis & hominibus leuitate miraculi, qui prius eis spectaculum fuerat miraculo leuitatis, dum non scena, non circus, non theatrum, non amphiteatrum, non amphicircus, non forum, non platea, non gymnasium, non arena sine eo resonabat. Nosti Helinandum, si quis non nouit hominem, si tamen hominem. Neque enim tam natus erat homo ad laborem quàm auis aduolandum, circumiens terram & perambulans eam, quærens, quem deuoraret, aut adulando, aut obiurgando. Ecce in claustro clausus est, cui totus mundus solebat esse non solum quasi claustrum, sed etiam quasi carcer. Quomodo ergo non potes quod ipse potest, cuius mutatio dextræ excelsi, quantum stuporem intulit sæculo pudoremque Diabolo, tantum ipsi Domino contulit honorem, neque etenim ipse tam leuis fuerat quā ipsa leuitas. Vnde & tanta leuitas tam leuiter mutata, apud pluresque nihil aliud putatur quàm leuitas. Hinc est quòd iam quinquennis eius conuersatio vix facit alicui fidem de futuro, mirum quantum in seipso experimentum dedit inconstantiæ tantū perseueraturæ constantiæ nunc debilitat argumentum. Erubesce igitur miserrime te saltem non sequi istum præcedentem, iuniorem, infirmiorem, debiliorem, delicatiorem. Quis enim attendens vnde iste surrexerit, surgere non possit?

Quòd Iste ordo sit portabilis omnibus infirmis & fortibus.
Cap. CXXXVIII.

ITAQVE surge et noli declinare in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, attribuens naturæ quod est mentis impure necessitati, quod est voluntatis, difficiliorem faciens ordinem quàm sit, te molliorem quàm esse, debeas infirmiorem quàm esse possis. Nemo enim tantam infirmitatem pōt incurrere

rere vt rigor ordini ei de misericordia condescendens, & de chãritate compatiens congruam solacij non suppetet medicinam. Si ieiunare pre infirmitate non potest, manducare non solum permit tetur, sed etiam cogetur, si laborare non sufficit, quies ei non deficit. Si vigilijs grauatur, somno recreatur. Infirmus es, noli refugere. Non portabis ordinem: Sed ordo te. Fallunt autem pleriq;, & non tam fallunt quàm falluntur, pusillanimitate animi dicentes se non posse, quod possent si tentarent, sed ante iudicant quàm dif utiant. Et ideo in lumine primo deficiunt, & ante tubam timor occupat artus. Solent autem huiusmodi pusillanimes dicere, Hodie ieiunaui, & iam caput doleo: si ergo cras ieiunauero, necesse est vt aut freneticus fiam, aut litargicus, aut melancolicus, aut epilen ticus, aut maniacus, aut demoniacus. Planè non sequitur. Debile principium melior sequetur fortuna. Multæ res intentatæ difficiles habent aditus, vsus autem faciles. Dicit ergo infirmus noster, Hodie ieiunaui, & ideo caput iam doleo. Mentiris planè, immo quia non ieiunasti nisi vno tantum die. Non enim ideo caput doles, quia uel semel ieiunasti, sed quia ieiunare non consueuisti. Deniq; quid scis an ex ieiunio hoc tibi accidit. Heri forte tale quid immoderate comedisti vel bibisti, quod naturaliter caput aggrauat. Non ergo omnia aut ad preceptorum difficultatem, aut viriũ impossibilitatem referenda sunt.

Admonitio Lapsi vt resurgat. Cap. CXXXIX.

SVRGE igitur frater, non enim impossibile est surgere, quamuis sit difficile, tã difficile quàm facile est cadere. Facilius est, ait Arist. destruere quàm astruere. Facilis (ait Poeta) descensus auerni, sed reuocare gradum superasq; euadere ad auras, hoc opus, hic labor est &c. nõ dixit hoc impossibile est, sed hoc inquit opus hoc labor est, id est possibile est, & si difficile sit, possibile est, si adhibeatur opus, præbeatur opera, labor adhibeatur. Festina igit vt resurgas, nã si resurgere ẽ hodie difficile, cras erit difficilius. Qui nõ ẽ hodie, cras minus aptus erit. Oẽ aũt tẽpus quod morte adijcitur, addit & casui. Quãto iacebis diutius, tanto cades profundius. Ipsum nanque iacere est. Cadere fateor humanum est, sed resurgere nihilominus humanum est, iuxta illud Nunquid qui cecidit non resurget? idest nonne qui potuit cadere potest resurgere, non resurgere ergo nullo modo humanum esse dicendum est, sed diabolicum, cuius tota vita ruina est. Notanda igitur in hoc loco quadripartita varietas. Quattuor enim sunt scilicet stare, cadere, surgere, non resurgere. Horum duo media hominis sunt. Homo enim cadit & surgit, & iterum recidit & iterũ resurgit, stare vero absq; casu solius Angeli est, non resurgere vero solius Diaboli est. Quia ergo stat & nõ cadit, Angelus est qui vero cadit & surgit, homo est, qui autem cadit. & post casum non surgit, non quia non potest, sed quia non vult, profecto Diabolus est, etiam si homo sit. Vnde & de tali homine dictum est. Et vnus ex vobis Diabolus est. Vnde & dicitur ad homines. Tentatio vos non apprehendat nisi humana, vbi planè diabolica remouetur, quæ scilicet triplex est, supra se, infra se, & contra se. Supra se tentatur quis, quando effertur vltra se. Infra se tentatur quis, quãdo viuere appetit inferius & sordidius, & vilius quã naturæ suæ dignitas exposcit. Tentatio contra se est, quando aliqs scienter peccat etiam ad mortem, & tamen postea non penitet, aut desperans, aut minus sperans, aut nec sperans, nec desperan, sed incredulus ad sperandum, & ad timendum, id est nec misericordiam credens profuturam, nec damnationem obfuturam, quia neutram credit futuram. Sed omne iudicium putat defuturum, dicens cum Epicuro. Nihil post mortem, & mors ipsa nihil. Quattuor enim tuæ calamitatis gradus superius enumerauerã. te scilicet non stetisse, cecidisse, iacere non resurgere. Quod non stetisti leuitatis fuit quod cecidisti infirmitatis, quod iaces voluptatis est, ꝙ non resurgis consuetudinis. Leuitas impulit, infirmitas prostrauit, perimit voluptas, sepelit consuetudo. Primo fuisti arundo vento agitata, secundo folium cadens ab arbore, tertio factus es paralyticus grabato iacens. Nam quæ est differentia inter mortuum & semper iacentem? Quarto Lazarus in sepulchro quadriduanus ferens obuolutus linteis tumulatus. Arundo fuisti, quando ad leuissimum serpentis sibilum te inclinasti. Folium fuisti, quando spiritu habente potestatem, ascendente super te locum tuum dimisti. Paralysis autem est dissolutio, nihil q; magis hominem dissoluit quàm voluptas. His tribus gradibus scilicet leuitati, infirmitati, voluptati consuetudinem adiungens, te fecisti quadriduanum. Tumulatus es & oppressus obstinatione. Hæc est enim tumba quæ supponitur cadaueribus animarum mortuorum.

De Consideratione qua penitentiam prouocat. Cap. CXL.

VIDE ergo timeo ne nimium speres, cum tamen non habeas plures rationes nimium sperandi, quàm desperandi. Nam sicut maledictus Caym qui desperauit, ita maledictus omnis qui peccat in spe. Sed Christiani Dei misericordiam frequentius experti, quàm eius iram, id est vindictam, cuius modo non est tent pus, facilius inclinatur animus in hanc dexteram quàm in illam si nistram, quasi Deus plus habeat misericordiæ, quàm iustitiæ; cum ipse sit vtraq; id est misericordia & iustitia, nec possit esse maior seipso. Si ergo cogitas Deum esse multum misericordem, cogita eum & tãtum esse iustum, iuxta illud. Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. &c. Hæc cogitatio pariet tibi timorem, qui est initium sapientiæ, clauis iustitiæ, qui sola clauis reserat animarum sepulchra. Ipse enim est Angelus qui reuoluit lapidem ab hostio monumenti, cuius aspectus sicut fulgur, & vestimenta eius sicut nix. Aspectus timoris est cogitare & intelligere terribilia, hæc sunt maxime quattuor, quæ semper ponenda sunt ante oculos mentis nostræ. Iudici veritas, iudicis seueritas, tormentorum eternitas, & enormitas peccatorum. Hæc quattuor sollicitè considerata faciunt animum cõsiderantis sicut fulgur, id est, ardentem & rubentem, hoc est dolentem & prudentem. Iterum ista quattuor sollicite considerata faciunt, vt vestimenta considerantis sint sicut nix: quia cum peccator attente considerat quid mæretur, si non pęniteat, statim induit saccum pœnitentiæ rigentem algore continentiæ, & renitentem candore castitatis, quæ scilicet candor & rigor sunt duæ niuis proprietatis. Non enim dixit, & vestimenta eius sicut lana alba, aut sicut lac, sed sicut nix inquit profecto significare volens, quia si penitentia amara est & constringens & rigida, candida tamen est, & cito resoluitur, quia breuis est quanticunq; sit temporis.

De Mala consuetudine abolenda. Cap. CXLI.

CLAMAT tibi Iesus voce magna. Lazare veni foras, exeundum enim tibi est adhuc ligato. Quilibet enim sic sepultus ad confessionem, consuetudinem etiam secum affert, sed non obstinationem. Alioquin nec ad confessionem veniret. Quomodo ergo te soluemus ab his vinculis? Recurrendum est enim ad consuetudinis originem, quæ primo eradicanda est vt extirpata penitus eius radice, rami eius non repullulent. Ait enim Augu. in lib. confes. Ex peruersa voluntate fit libido, & dum seruitur libidini, fit consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, fit tunc necessitas, quæ sunt quasi quædam ansulæ sibimet innexæ cathenam facientes, vnde peccator constringitur. De hac cathena vel de hoc funiculo dicitur apud Isaiam. Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & peccatum peccato additis, quasi filũ filo ad faciendum funem. Hic est funiculus triplex, qui difficile rumpitur. Prima tortio huius funiculi fit ex illis duobus filis scilicet peruersa voluntate & libidine. Secunda ex libidine & consuetudine. Et est in hoc funiculo triplex libido. q. bis tortum filum. Tertia vero fit ex consuetudine & necessitate. Quid est peruersa voluntas, peruersus animi motus ad appetendum aliquid preter Deum propter seipsum, & ex hoc peruerso motu iam ex pęna peccati mæretur, vt illud sibi libeat id est placeat ad quod appetendum se peruerse mouit, & ita sequitur libido secundum peccatum, & pœna primi. Libido nanq; dicitur a libendo, id est, placendo. At quæcunq; nobis placent, blanda quadam sui violentia vsum sui facile nobis extorquent. Nam quæ libenter facimus, si possumus facimus, & frequenter, immo si possemus nunquam non faceremus. Sic ergo ex libidine est consuetudo, quia qui hunc cibum comedunt, adhuc esurient. Nunquam enim porcorum siliquis venter humanus poterit expleri. Quare vero ex consuetudine nascatur necessitas manifestum est, quia videlicet consuetudo est altera natura. O violentia consuetudinis, quanta est tua potentia, quæ de libertate facis seruitutem, de morbo complexionem, de voluntate necessitatem, de casualibus naturalia, de contingentibus impossibilia? Vis ergo enodare hunc funiculum tam subtiliter quam velociter? Recurre ergo ad primum nodum, qui fit ex peruersa voluntate, & libidine, & securus esto, ꝙ isto dissoluto dissoluentur alij qui sequuntur, quia cessante causa necesse est cessare effectum. Nempe hic consistit tota vis huius funiculi. In alijs quidem nouissimus nodus primo soluendus est, & nouissime primus, hic autem econtrario. Auertantur igitur a sensibus corporeis res ipsos sensus allicientes, & facile auertetur ab animo peruersa affectio, quæ si auersa fuerit, statim libido auersa erit. Vnde Seneca. Id agendum est, inquit, vt irritamenta vitiorum quàm longissime profugiamus. Quis enim iuxta prostibulum viuat continenter Quis tabernæ proximus viuat abstinenter? Quis inter forensia iurgia silenter, immo quis in seculo viuat sapienter. Qui enim socius est stulto, efficitur ei similis. Qui picem tetigerit nonne inquinabitur ab ea? Qui flammæ se ingesserit, nunquid non inflammabitur?

De

De Fomentis libidini subtrahendis, & primo de ocio, segnicia, somno, carne, fœmina. Cap. CXLII.

VIs ergo extinguere libidinē, pone inimicitias inter te & mulierem, sufficiat tibi deceptam a serpente, te hactenus decepisse. Noli dare sanguisugæ sanguinem ad sugendum, sed auelle eam a cute, velit nolit etiam semiplenam. Vis extinguere libidinem, amoue ligna ab igne, & subcidet incendium. Quæ sunt, inquis, igna quæ non sunt struenua in ignem huius hominis rixosi. Innumerabilia enim sunt, pauca tamen ex eis in quibus & cætera possis recognoscere dinumerabo. Ista sunt ergo, ocia, segnicies, somnus, caro, fœminà, vinum, prosperitas, ludus, carmina, forma, puer. De primo habes. Ocia corpus alunt, animus quoq; pascitur illis, Et Lucanus, Variam dant ocia mentem. Et quidam de nostris. In desiderijs est omnis ociosus. Et regula illa Benedicti ait. Ociositas inimica est animæ. Et quidam de patribus. Nunquam inueniat te Diabolus ociosum. De secunda habes. Queritur Aegistus quare sit factus adulter. In promptu causa est, desidiosus erat. De tertio est illud apud Catonis Ethicam. Plus vigila semper, nec somno deditus esto. Nam diuturna quies vitijs alimenta ministrat. Deniq; illa duo prima semper istud tertium comitantur. Nemo enim potest esse somnolentus, quin sit & ociosus & desidiosus. De quarto ait Apostolus, Bonum est non manducare carnem, & caro nō prodest quicquam. De quinto quia infinita sunt exempla, sufficiat ponere solam mulieris etymologiam. Mulier, inquit Varro, dicitur a mollitie quasi mollier. Istud mollier intelligendum est dupliciter, id est actiue & passiuè, tanquam si diceretur mollibilis, id est facilis ad molliendum, vt & cito molliat & cito molliatur. Nolo autem te ignorare ꝙ malleus similiter dicitur a molliendo, eo ꝙ ferrum molliat. Ferreas mentes ait Hiero. ipsa libido domat. Et Claudianus. Ferreas lasciuis mollescunt corda sagittis. Vides ergo quomodo conueniant rationes etymologiarum cum rationibus naturarum. Quid non mollit malleus? Quem non mollit mulier? igitur mulier est malleus Vere ipsa est malleus vniuersæ terræ, per quem Diabolus & mollit & malleat vniuersum mundum. Quomodo non cauisti tibi ab hoc malleo? Nonne ille est malleus qui tibi massam corporis vsq; ad plumbeas exterminauit laminas, imo etiam qui assidue tundendo super te suam de te fecit incudem? Si ergo vis fugere ab hoc malleo, exi de fornace ferrea Babylonis, nisi forte quod absit huius tam magni & tam grauis mallei tunsiones assidua. nō formidas, qui contra proprietates aliorum malleorum nihil glutinare potest, solidare nihil nouit, sed cuncta cōfringit, & omnia comminuit, dissoluit vniuersa. Redi ergo redi ad crucem Domini baiulandam, & noli partem tuam ponere cum Pilato, qui malleator interpretatur.

De Vino & prosperitate. Cap. CXLIII.

TRanseamus autem ad cætera vitiorum irritamenta de vino quod posui post fœminam est illud vinum, in quo est luxuria. Et Poeta. Et venus in vinis, ignis in igne fuit. Vnde eleganter ait Hiero. Vinum in adolescentia bibere est oleum addere camino, & gladium veneno. De prosperitate legis apud Ouidium: luxuriant animi rebus plerunq; secundis, Non facile est æqua commoda mente capi. Vnde Aug. de Salomone. Secundæ res quæ sapientium animos fatigant, plus obfuerunt Salomoni, quàm profuit ipsa sapientia, etiam tunc laudabilis, etiam nunc longe lateq; memorabilis. Et ipse Salomon in prouerbijs ait. Prosperitas stultorum perdet illos. Vnde Iuuenalis. Prima peregrinos obscena pecunia mores. Intulit & turpi fregerunt secula luxu. Diuitiæ mollens. Sicut autem prosperitas attrahit ad peccatum, sic plerumq; aduersitas retrahit a peccato. Vnde Grego. Aliquando nos mundus retrahit a Deo, nunc tantis aduersitatibus plenus est, vt nos mittat ad Deum. Ecce enim Dominus sicut promiserat per prophetam, sepiuit vias tuas spinis, vt semitas tuas non inuenires & post amatores tuos non curreres, quomodo ergo non dicis. Vadam & reuertar ad virum meum priorem, quia mihi bene erat tunc melius quàm nunc. Qnare non conuenis Diabolum de conuentione quam tecum iniit, & de fœdere quod tecum percussit, & proponis ei hanc disiunctam, aut mihi da diuitias, & voluptates, quas mihi pepegisti te daturum, si tibi seruirem, aut ibo ad talem Dominum qui mihi eas dabit & non solum ad satietatem, sce etiam ad cumulum. O quàm conuenientissime hæc ei proponeres. Ista enim promittit non solum tibi, sed cuilibet eius dominio submittere se volenti, iuxta illud. Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Ecce qui cadens adorasti, & adorans eum cecidisti. Aliter enim non adoratur nisi cadendo, cui non seruitur nisi peccando. At quod tibi promiserat non dedit, mentitus est enim. Quid putabas eum posse verum dicere, nonne ipse mendax est, & ab initio in veritate non stetit, quomodo huius Domini sedifragi exactoris sæuissimi intollerabilem tolleras seruitutem? Miror tamen vehementer vnde suppetant seruitutis expensæ, non habet vnde suum paupertas pascat amorem, non habes vnde tuum pascis furibunde furorem. Vnde tuum. Considero enim ꝙ ex quo huic domino seruire cepisti, nunquam tibi prospere cessit omnis prosperitas, successit aduersitas, accessit calamitas, infelicitas quoq; modum excessit. Nunc collige breuiter, quàm infelix ei seruias, pauper, egenus, inops, pallens, exanguis, inanis. Ere, cibo, requie, frigore, peste, fame. O onerosa seruitus, ò amara subiectio, seruire scilicet & ægere, famulari & tribulari, humiliari & conculcari. Deus bone quid amarius, quid onerosius, paupertate plena peccatis, & peccatis plenis pauperie? Audi ergo consilium meum. Falle illum qui te fefellit, mentiri ei qui tibi mentitus est. Desine ei seruire, qui non solum sicut promiserat tibi non seruit, sed etiam contra te sęuit sic ars deludatur arte.

De Ludo &, carmine, & forma, & puero. Cap. CXLIIII.

SEquitur de ludo, in quo nomine intelligo omnem iocum, est ante omnis iocus fomes libidinis. Vnde & Venus dicitur iocosa, de qua sic ludit ille suus familiaris. Non solet in mestos illa venire choros. Post ludum enim posui carmina, in quo nomine omne melos musicum comprehendo siue fiat instrumento, siue humana voce. Vnde Isaias. Cithara & lira & timpanum & tibia & vinum in conuiuijs vestri, & opus Domini non respicitis. Quomodo enim opus Domini idest veritatis, respiciatur a quibus tot opera vanitatis, non solum aspiciuntur, sed etiam exercentur. Et Ouidius. Multis pro forma vox sua blanda seruit. Aiunt Phisici. Nihil potentius ad eneruandum animum, quàm lenocinium melodiæ, Vnde & quidam Demones illa capiuntur, sicut dicitur de Saule, arreptitio, & Dauid citharista ꝙ videlicet ille melius habebat quando iste psalleret, & Apollini Delphico inuenti sunt ludi musici, & ille optimus musicus & Theologus & Poeta & citharista Orpheus suam libidinem citharizando prosecutus est vsq; ad infernum. In huius iterum rei argumentum accipe ꝙ difficile inuenitur aliquis leuis vocis, & grauis vitæ. Quippe cum vocis leuitas cantum desiderat, at vitæ grauitas planctum. Vidi infinitos tam viros quàm fœminas tanto peioris vitæ, quanto melioris vocis. Sed vt nostris parcam temporibus. Nero producatur in medium, de quo refert Suetonius in libro de vita Cesarum, ꝙ adeo delectabatur in cantando, vt nec repentino motu terræ ante cantare desisteret, quàm inchoata finiret. Refert etiam enim multotiens supinum iaceret solere, & pectori suo laminam plumbeam superponere causa videlicet vocis conseruandæ, & abstinere a pomis & a cibis officientibus & nunquam aliquem aduocare nisi aut per alium, aut voce submissa, vnde dictum esse illud apud Iuuenalem. Vox blanda & nequam digitos habet. Ecce inuenimus hominem vocis blandissimæ & vitæ pessimæ, & quoniam exemplorum superabundat copia pergamus ad alia. Sequitur de forma, quam semper duo pericula comitantur, Et illa eadem, quæ vocem blandam, id superbia & lasciuia. Vnde Ouidius in li. fastorum. Fastus inest pulchris, sequiturq; superbia formam. Et Iuuenalis. Rara est concordia formæ atq; pudicitiæ, & iterum Ouidius. Lis est cum forma magna pudicitiæ. Nec damno dona naturæ, sed curiositatem & vanitatem, quas indiuiduas & quasi etiam naturales secum ducunt comites. Sequitur de puero, quem etiam peccati fomitem appellaui, scilicet ea consideratione qua & mulierem. Quantum enim periculi sexus affert in muliere, tantum ætas in puero. De illa sic ait Varro. Mulier quasi mollier. De isto ait Naso, Puero inquit ēst ætas mollis. De illa Virgilius. Varium & mutabile semper fœmina. De isto Oracius Cereus in vitium flecti. Periculosa enim est ætas pueri, periculosiorq; societas, periculosissima vero familiaritas. Vnde legitur in vitispatrum non habendam esse familiaritatem cum fœmina & puero, vbi additur, vel hæretico. Hæc ergo omnia sunt irritamenta vitiorum, hæc sunt incitamenta voluptatis, tormenta castitatis. Hoc oleo, hac pice, hac stupa, hac napta, his malleolis, his sarmentis incenditur fornax Babylonis. Vi ergo fugere voluptatis incendium, fuge omne hoc genus fomitis.

Quòd Ab his omnibus refugium sit vita claustralis. Cap. CXLV.

SEd quo fugies a facie istorum? Totum circumspice mundum, vbiq; Diabolus hamum peccati aliquo fomite delectationis inescat. Fugiendus est ergo mundus, vt eius concupiscentiæ fugiantur. Alioquin si in mundo remanere volueris, nec abscissis manibus, nec truncatis pedibus, nec offessis oculis, eo ꝙ scandelizauerint te, scandalo non carebis. Relinquitur enim aliquid & auribus, & naribus quod eas scandalizet, & pereas animum.

Igitur

Igitur quando quidem nec sine membris officialibus possumus viuere, nec illis scandalizantibus bene viuere, necessario quærendus est locus non tam corporibus, quàm moribus salubris, vbi corporeum sensuum non carentes officijs illorum scandalis carea mus:& quis locus ad hoc idoneus nisi claustrum, vbi pax includitur, honestas clauditur, excluditur voluptas, se cludit libido? De quo loco scriptum est Melius est sedere in angulo domus, quàm cum muliere litigiosa. Angulus est concors cohabitatio claustralium, in quam ipsi claustrales de diuersis hominum generibus tanquam de diuersis parietibus concurrentes & habitantes vnius moris in domo vnitatis, seruantes vnitatem spiritus in vinculo pacis, fœlici discunt experientia, quàm bonum & quam iucundum sit habitare fratres in vnum. Mulier enim litigiosa, vel omnis ad litteram mulier est, vel ipsa caro, vel vita muliebris, vel societas cum amatoribus mollis, & muliebris vitæ. Quodlibet enim istorum semper rixam mouet viris spiritualibus. O quàm conuenienter rixandis vt dicitur appellata est illa captiua mulier cula, quæ te captiuum trahit? ipsa enim est Diabolus, qui dicitur rixobaldus, qui semper rixam alit. Nam & hoc nomen legitur esse proprium cuiusdam Demonis. Fuge ergo frater dilectissime, fuge rixam quam tibi mouet rixobaldus iste per illam rixandam,& redi ad claustrum tuum locum pacis & quietis, amatorem silentij rixæq; persecutorem. Redi frater redi a mundano circuitu, in quo impij ambulant, quem semper Leo rugiens circuit quærens, quem deuoret: ad claustralem tetragonum, vbi mirabiliter fabricante prudentia, columnæ iustitiæ super bases fortudinis, cemento temperantiæ firmissime solidatæ, spei epistillia infatigabiliter sustinentes, & per interualla discretionis seriatim disposite charitatis latera.l.latitudinem in humilitatis angulos scilicet angustias linealiter consummantes, & ab eisdem incipientes vitæ ordinatissimæ pulcherrimam stabiliunt quadraturam, arridente in medio tetragoni ad cumulum decoris prato diuinarum scripturarum medicinalibus & immarcessibilibus iucundarum sententiarum flosculis plenissime referto. Redi ergo frater, redi de fornace ferrea ad claustri refrigerium, vt in loco amenissimo, sub Domino humanissimo, Iesu Christo piissimo, voluptuose transigas præsentis huius miseriæ calamitatem.

Quòd Post votum vita claustralis nulla iam patet alia.
Cap. CXVI.

SED dicis nunquid non est alia vita, quæ ducit ad Deum quã claustralis? Et plane, Sed non tibi. Antequam enim hanc elegisses, plures tibi aliæ patebant. Quando autem de pluribus hanc vitam tibi elegisti, de omnibus vnam fecisti. Quid ergo inquis? Nunquid soli claustrales saluantur, aut omnes pereunt seculares? Sanè neutrum. Sed isti soli facile saluantur, illi omnes difficile. Cur hoc nisi quia tutior est ab incendio remotus ab igne quàm proximus igni. Frater non tibi persuadeat malesuada cogitatio, te quod vouisti non debere reddere, quia videlicet non sub sancto Benedicto probationis annum perfecisti, nec sub sancto Augustino saltem dimidiasti dies tuos, sed dixisti in dimidio dierum tuorum. Vadam ad portas inferi. Interroga conscientiam tuam. Nescis cum quo mercatore contractum inisti, cum eo scilicet qui nescit fallere, quia iustissimus est, cuius non est posse falli, quia sapientissimus est. Cui nemo potest resistere, quia fortissimus est. Quem nemo potest corrumpere, quia optimus est. A quo nemo potest fugere, quia vbiq; est. Prius enim contraxeras cum Diabolo, quando ei a teipso venundatus eras sub peccato. Tunc vero contraxisti cum Domino miro modo distrahens ei quod ante distractionem suum erat, & tuum post futurum. Nemo autem suus erit, id est sui iuris, donec ei se vendiderit, a quo iam redemptus est. Vis scire qualis fuerit ille contractus inter te & Dominum? Distraxisti teipsum Domino, subtrahens te seculo, retrahens te a peccato, abstrahens te ab inferno, extrahens te a luto, contrahens te in claustro. Trahens post te Diabolum, attrahens ad te Dominum, & ab ipso postea ad cœlum pertrahendus. Porrò in huius distractionis, id est, venditionis pretium æternam beatitudinem tibi Dominus confirmauit hac conditione scilicet, vt ei perseuerares an modicum tibi videbatur prætium quod eras accepturus. Sed non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quare ergo frater contractum istum tibi saluberrimum, vtilissimum, et iucundissimum fide non persequeris? Quod si negare volueris, testes contra te velis nolis erant, quicunq; capitulo illo tunc affuerunt.

De Differentia voti solennis & simplicis.
Cap. CXLVII.

NON nego me, inquis, hoc modo vouisse. Sed nunquid vouisse taliter est vouisse solenniter & non magis simpliciter? Nullo modo. Si enim distinguitur inter vota simplicia & solennia. Votum illud simpliciter fit, quod vel fit & silentio, quando scilicet deliberatio suis finibus contenta est, idest non prorumpit foras in uocem, vel si prorumpit nullo præsente, vel paucis præsentibus, & hoc extra Ecclesiam, et habitu pristino nondum mutato, tale votum dicitur simpliciter factum, vel simpliciter prolatum, vel simplex solum. Illud autem dicitur solenne, quod fit coram multis. Vel si coram paucis sed grauibus personis, et Ecclesia, uel in manus presbyteri etiam Ecclesiam, uel super reliquias. Vel (vt breuius dicam) duo sunt quæ faciunt maxime votum solenne. Loci sanctitas, & personæ auctoritas. Auctoritatem appello hic ordinis dignitatem. Solenniter autem vouetur in omni Ecclesia, etiam sine presbytero, si tantummodo assunt aliqui, quorum testimonio uacillare non permittat sexus aut infirmitas, aut ætas, aut infamia. Solenniter autem uouetur coram omni presbytero, etiam extra omnem Ecclesiam. Tu autem uouisti coram multis et grauibus personis, idest conuentu copiosissimo et religiosissimo, et coram etiam Abbate et Ecclesia, quia in capitulo. Neq; enim capitulum non est pars Ecclesiæ, aut quod in capitulo fit, in Ecclesia nõ fit, cum in toto corpore Ecclesię præter illum ubi altare constituitur, nullus locus sit sanctior capitulo, nullus reuerentia dignior, nullus Diabolo remotior, nullus Deo proximior. Ibi enim perdit Diabolus quicquid alibi lucratur. Ibi deo restaurat obedientia quicquid alibi illi subtraxit uel negligentia uel contemptus. Vides igitur quod quecunq; cooperantur ad uotum solenne, in illo uoto concurrunt quod fecisti nouicius in ordine cisterciensium. Nondum enim uenio ad illud uotum, quod fecisti in ordine præmonstratensium.

Quòd Tempore beati Benedicti non mutabant habitum secularem nouicij. *Cap.* CXVIII.

TEMPORE autem beati Benedicti alia consuetudo erat recipiendi et probandi nouicios, quàm modo. Tunc enim nouicii nec mutabant habitum proprium, nec tonsuram monachi accipiebant, donec monachi fiebat, quod adhuc præcipitur in canonibus. Vnde miror qua fronte nostri temporis Abbates hanc consuetudinem ausi fuerint immutare. Sed arbitror quod ad terrorem incutiendum, et pudorem: magis enim verecundatur aliquis reuerti ad sæculum sæculari habitu cum crine deposito, quàm si nullum istorum reliquisset. Quod autem nouicii non mutabant habitum suum tempore beati benedicti, antequam deberent fieri monachi, probo ex textu illius regulæ. In illo enim capitulo, quod sic intitulatur de disciplina suscipiendorum fratrum, sic in fine legitur. Mox exuatur in oratorio rebus propriis, quibus vestitus est, et induatur rebus monasterii. Et subsequenter. Illa uero vestimenta quibus exutus est, reponantur in uestiario, uel si quando suadente Diabolo consenserit ut egrediatur de monasterio, quod absit, tunc exutus rebus monasterij proiciatur. Libere ergo tunc poterat dici nouicio. Liber discede, quando nec mutato habitu pristino, nec tõsura suscepta nullo uoto tenebatur apud Ecclesiam, sed tantum apud Deum. Quod enim ibi dictum est, liber discede, subaudiẽdum est, quantum ad nos, quantum autem ad Deum liber non discedebat. Plures autem scandalizat claustralis refuga ex dimissione habitus, quàm ex fractione perfectionis. Frangendo enim professionem illos solos scandalizat, quibus se professione coniunxerat. Dimittendo vero habitum, illos omnes scandalizat, a quibus se disiunxerat eius susceptione: totum ergo seculum. Quid tibi nunc animi frater plus nomine quàm re, quid tibi nunc animi? Si enim consolatio abscondita est ab oculis Christi, quia inter fratres infernus diuisurus est, quanto magis abscondenda est ab oculis ipsorum fratrum, ne forte inter eos non diuidat? Obsecro ego te, frater dilectissime, per viscera misericordiæ Dei nostri in quibus uisitauit nos oriens ex alto, ut collabores mecum, ne infernus diuidat inter nos. Cur enim nati ex uno carnali utero, et ex uno spirituali renati; uno inferno diuidamur? Vel etiam ut melius dicam, ne diuidat inter nos et Christum, quia eius pretioso sanguine redempti sumus. Expliciunt flores Helinandi monachi uiri boni, religiosi, honesti, et sancti, ac uita precipui.

LIBER XXXI.

De Imperio Friderici imperatoris secundi & de expulsione Ottonis imperatoris. *Cap.* I.

EX historia Francorum. Ottone igitur ut superius dictum est, auctoritate Innocentii Papæ, qui eum creauerat reprobato, et imperii collati potestate priuato, Barones Alemanæ Philippi regis Francorum mediante, Fridericum Henrici quomodam imperatoris filium elegerunt unanimiter in imperatorem, rogantes Papam, ut eius confirmaret electionem. Qui

Qui licet satis vellet, quia tamen Ecclesia Romana semper grauitatem & maturitatem, in nouis rebus obseruare consueuit, dissimulabat, & quia progeniem illam non amabat. Idem itaq; Fridericus imperator huius nominis secundus, cępit anno domini. M.211. Mundi vero. 5.M.174 videlicet post tres annos, a morte Philipphi, & imperauit annis 34. Sicq; de consilio regis Francorū fa baronibus vocatus Romam venit. & a Romanis honorificè susceptus fuit. Inde discedens per mare venit Ianuam, & ibi quoq; cum gaudio maximo & honore susceptus est, adiuuantibus Bonifacio marchione Mōtisferati, & ciuibus papiensibus, & cremonensibus, & omnibus fere Lombardiæ ciuitatibus. Transiens quoq; alpes intrauit Alemaniam & venit Constantiam. Cuius aduentum sciens Otto, sequabatur eum cum 200 militibus, iamq; pręmiserat famulos & equos suos, in eandem vrbem ipsa die venturus. Itaq; cum iam ab vrbe per tres leucas distaret, Otto cum suis viriliter repulsus est. Dicunt tamen q̄ si Fridericus per tres horas moram fecisset, Alemaniam nunquam intrasset. Otto ergo a constantiensibus sic repulsus, accessit Brisac, a quo etiam quia Heutonici ciues illius oppidi contumelijs & iniurijs afficiebant, eorumq; filias, & vxores violabant, non minore dedecore quàm a constantiensibus est propulsus. Fridericus autem ab his ipsis tanquam ab alijs imperij Baronibus est receptus. Eodem anno celebratum est colloquium apud vallem coloris, mediante methensi Episcopo, inter Fridericum imperatorem & Philippum regem francorum. Cui tamen non interfuit ipse rex, sed Ludouicus filius eius cum regni magnatibus. Percusserunt autem inter se fœdus amicitiæ perpetuum sicut fuerat inter prædecessores eorum. Eodem anno rex Philippus totum Parisius in circuitu circumsepsit. Et licet de iure scripto propter publicum regni commodum in alieno fundo posset erigere muros atq; fossata; ipse tamen iuri præferens æquitatem, ea quæ per hoc incurrebant homines, de proprio fisco compensabat damna.

De Memmilini regis, & albigensium destructione. Cap. II.

REx autem quidam saracenus nomine Memmilinus idest rex regum, exercitu collecto paganorum infinito, fines Hispaniæ egressus, & in superbia magna contra Christianos loquens, obtulit eis bellum. Qui pugnantes contra eum, in fide & nomine Christi vicerunt illum, vbi fuerunt viri fortes de regno Francorum, & miles probatissimus rex Arragonum. Qui etiam in signum victoriæ, Romam misit lanceam & vexillum Memmilini, & adhuc in Ecclesia beati Petri posita est in loco eminenti. Eodem anno Lauallum a nostris obsidetur, & innumera multitudo nostrorum iuxta castrum quod dicitur Monsgaudii trucidatur. Globum autem igneum super eorum corpora cęlitus descendere multi tunc viderūt. Episcopi vero & Abbates conueniunt & cimiterio dedicato sepeliunt corpora mortuorum. Capiturq; Lauallum. Obsidetur autem pennenses Agenois castrum inexpugnabile, & post longam obsidionem custodes castri saluis rebus & corporibus castrum reddunt. Milites. 74. in castro reperti, suspendio perimuntur. Rogus extruitur datur optio, & multi malunt comburi, quàm deserere prauam sectam. Cohortantes enim se mutuo, continuo rogum intrant. Domina castri grauida, quæ de fratre vel filio se concepisse dicit, in puteum proijcitur, & aceruus lapidum super eam protinus cumulatur. Apud semonicas quædam matrona nobilis moritur & sudario inuoluta reseruatur. Et dum exequiæ præparantur, resurgens de morte, dicit beatam Magdaleam sibi labia tetigisse, & se statim spiritum resumpsisse. In festo vero eiusdem festina venit Vezeliacum cum sudario, & multis testibus suæ mortis.

De Recessu Reginaldi comitis Boloniæ a regno Franciæ Cap. III.

ANno domini. M.22. Reginaldus de domino Martino, comes Boloniæ, dirui quandam forte riciam, quam Philippus beluacensis Episcopus cognatus regis, in pago beluacensi erexerat, pro eo q̄ videbatur damna facere terræ comitissæ Clarimontis, quæ cognata ipsius erat. Ob hoc idem episcopus quandam aliam diruit munitiunculam, in foresta de Halmes, a dicto comite de nouo fundatam, vnde orta est discordia inter ipsum comitem ex vna parte, & præfatum Episcopum ac nepotes eius filios Roberti comitis drocarum ex altera. Eratq; comes ipse Boloniæ regi suspectus non prepter hanc guerram tantum; sed quia castrum inexpugnabile Mortorium dictum in confinio Britaniæ minoris & Neustriæ hominibus armatis, & victualibus munierat. Et insuper etiam quia nuncios suos in regni præiudicium ad Ottonem imperatorem ad Iohannem regem (vt dicebatur) mittebat. Petiit ergo ab eo rex, vt ei munitiones suas traderet, quas cum ei contra ius, & consuetudinem patriæ denegasset, congregato exercitu, rex ad prædictum castrū accessit, ipsumq; præter spem infra tridum expugnans, quarto die per vim cæpit, & eo fidelibus suis munito, inde acies in Boloniæ partes direxit. Videns autem comes fortitudinem regis cui resistere non poterat, totum Boloniæ comitatum omniaq; castella Ludouico regis filio dimisit, a quo totum illud feudaliter tenebat. Rex vero iam totum comitatum Mortonij & domini Martini, & Albermarue, & insulam bonam & domini frontem, omniaq; illi appedentia occupauerat, quæ omnia idem comes tam dono, quàm Regis potētia possederat sic ergo comes a toto regno recedens, ad comitem Barri cognatum suum accessit, & apud eum mansit.

De Moribus eiusdem comitis, eius fœdere cum Rege Angliæ. Cap. IIII.

IN eo quidem comite nonnulla erant laudabilia, sed plura etiam laudi contraria, nam Ecclesias deprimens ferè semper excommunicatus erat, viduas & orphanos depauperabat, sed & vicinos suos nobiles, odio persequens, eorum municipia destruebat, accepta quidē a rege Philippo licentia, qui eum olim, multum diligebat. Et licet vxorem haberet nobilissimam, cuius gratia Bolonię comitatum obtinebat, & cuius filię regis Philippi, filio nupta erat, spretis tamen eius amplexibus cum aliis mulieribus scortans, etiā concubinam publicè circunducebat. Cum autem excommunicatus esset, ad excommunicatos se transtulit, & confœderatus est imperatori Ottoni, ac Iohanni Anglorum regi. Hos enim Papa excommunicauerat, Ottonem quidem; quia beati Petri patrimonium occupabat. Iohannem vero quia Stephanum opinionis sanctæ virum cantuariensium archiepiscopum ab ipso Papa consecratum ad sedem suam accedere non sinebat. Quinetiam omnes Episcopos a regno suo eiecerat, omnesq; res Ecclesiarum & beneficia monachorum fisco applicuerat, atq; in vsus proprios iam per triennium conuertebat. Idem autem Archipresul & alii Episcopi in regno Francorum exulabant, a rege Philippo liberaliter recepti. Idem autem comes ante confœderationem prædictam per nuncios petebat absolute restitutionem terræ suæ, sed rex offerebat ei tantummodo sub conditione, videlicet si stare vellet iudicio regalis aulæ. Anno prænotato Niuernis cathedralis Ecclesia conflagratur. Raimundus comes tholosanus Hereticus iudicatur, & super hoc condemnatur.

De Preparatione itineris Philippi regis in Angliam, & de cruci signatione puerorum. Cap. V.

EODEM anno rex Philippus concilium suessionis conuocauit, cui cum regni proceribus etiam Brabanciæ Dux interfuit, eiq; rex ibidem filiam suam iuuenculam nomine Mariam Philippi comitis, Mauritij relictam desponsauit. Ibidem quoq; de transfretando in Angliam tractatum fuit. Placuitq; baronibus sermo, et spoponderunt q̄ personaliter transfretarent cum rege Philippo. Causa vero quæ regem ipsum ad transfretandum in Angliam mouebat hæc erat, vt Episcopos in regno suo exulantes Ecclesijs suis restitueret, ibiq; diuinum officium quod iam per septennium in tota Anglia cessauerat, renouari faceret, et vt regem ipsum Iohannem, qui nepotem suum Arcturum occiderat, qui et plurimos paruulos obsides suspenderat, & innumera flagicia perpetrauerat, vel pœnæ condignæ subiiceret, vel a regno prorsus expellens secundum interpretationem agnominis sui sine terra efficeret. Solusq; Ferrandus comes flandrensis suum regi Philippo negauit auxilium, nisi prius ei duo castella redderet, quæ Ludouicus filius eius tenebat, scilicet Ariam & sanctum Andomarum. Rex autem Obtulit ei scambium ad æstimationem iustam eorundem castrorum. At Ferraudus hac compensatione non accepta recessit, quia iam regi Iohanni mediante comite boloniensi confœderatus erat, vt, tunc primo apparuit. Anno quoq; prenotato parui pueri vsq; ad 20. circiter millia vt estimatum est cruce signati sunt, ac per legiones ad diuersos maris portus, videlicet Massiliam & Brundusium peruenientes, inanes et vacui redierunt. Ferebatur autem quod vetulus de monte qui Arsacidas a pueritia nutrire consueuerat, duos clericos cis marinos in carcere detinuerat, nec vnquam eos dimittere voluit, donec ab eis vt regni Frāciæ pueros sibi adducerent, firmam promissionem accepit. Ab his ergo æstimabantur prædicti pueri quibusdam falsis rumoribus visionum atq; promissionibus ad se cruce signatos illecti. Eodem anno fit ventus maximus, et anno sequenti magnus fit terre motus. Mimos quoq; a curia sua fugat rex Philippus, dans exemplum aliis principibus.

De

De Reconciliatione Vigeburgis Reginæ, & itinere Philippi regis vsq; in Flandriam. Cap. VI.

ANNO Domini.1213.nauigio ad eundem in Angliam iam pe racto.rex Philippus Vigeburgem vxorem suam, a qua iam per annos.16.& amplius dissenserat in gratiam recepit,ex quo trã eorum populus plurimum exultauit. Venit itaq; rex cum exercitu suo Boloniam, & ibi per dies aliquot, naues hominesq; suos hinc & inde venientes expectans,transiuit vsq; Graueringas villam opulentam in finibus Flandriæ supra mare sitam, ad quam tota classis eius secuta est eum. Ibi ex condicto Ferrandus expectatus nec venit, nec in aliquo satisfecit, licet ad eius petitionem ille dies ad satisfaciendum de omnibus retroactis eidem assignatus a rege fuerit. Itaq; communicato baronum consilio, qui de omni prouincia regni conuenerant, rex dimisso proposito eundi in Angliam,diuertit in Flandriam,cæpitq; Casellum & Ipram,& totam terram vsque Brugiam, classisque sua per mare secuta est eum vsq; ad portum prope Brugias nomine Dam.facta etiam voluntate sua de Brugis profectus est Gandauum relictis ibi paucis militibus & satellitibus ad custodiam nauium, propositum enim eius erat acquisito Gandauo transfretare in Angliam. Dum autem esset in obsidione Gandaui, venerunt de Anglia Reginaldus Boloniæ comes,& Guillerinus comes salesbriensis, qui cognominatus est longaspata, Hugo de bouis,& alii multi,quibus etiam Ferrandus eorum præsciens aduentum cum sanguinis & bloecinis atq; flandensibus occurrit.Sicq; subito irruentes occupauerunt naues, quæ per littora erant dispersæ, quia portus licet miræ amplitudinis esset, non poterat omnes capere, cum essent numero. 1700. Omnes igitur extra portum inuentas adduxerunt, & in crastino portum ac villam obsederunt. Quo audito rex obsidione Gandaui dimissa, reuersus ad obsessos obsidionem soluit, & illos vsq; ad naues fugauit, multisq; occisis & submersis vsq; ad duo ferè millia. Plures quoq; probos ac strenuos captos adduxit, sicq; cum victoria Dam reuertens residuas noues victualibus & alijs rebus euacuari præcepit, igneq; immisso ipsas et villam ac totam in circumitu regionem incendio consumpsit, receptis obsidibus de Gandauo, Ipra. Brug. Insula, Duaco, in Franciam redijt. Porrò Gandaui,Ipræ Brug.obsides pro.30. militibus marcis argẽti pace reddidit. Insulam vero propter malitiam habitantium in ea, funditus euertit. Casellum semidirutum reliquit, Duacum in sua manu retinuit. Interim autem dum hæc agerentur,rex Iohannes metuens ne cum clero componeret, nuncios ad Papam misit. Qui Pandulphum subdiaconum suum in Angliam mittens, pacem inter regem et clerum vt potuit reformauit,quę quidem compositio quantum ad restitutionem possessionum Ecclesiæ & cleri valuit, sed quantum ad ablatorum restitutionem nullatenus est seruata, licet ipse iuramento ad vtraq; se astrinxerit.

De Bello Papiensium & Cremonensium contra Mediolanenses. Cap. VII.

EODEM anno factum est bellum in Cremonensi territorio. Cum enim anno præcedenti secundo ciues Papienses perducerent Fridericum electum romanorum vsq; Cremonam : mediolanitæ positis insidijs pugnauerunt cum eis iuxta Budam vrbem,a Friderico magno imperatore auo istius.53 iam annis elapsis fundatam, non tamen in præsentia Friderici ausi sunt eos aggredi, sed ipso apud Cremonam relicto, cum iam inde redirent prosilierunt illi de latibulis,et eos ex improuiso sunt adorti.Vnde tam ipsi quàm cremonenses contra Mediolanitas odium immortale conceperunt, sed vindictam caute distulerunt. At Mediolanitæ,qui semper immortali odio totum genus Friderici magni persecuti sunt, olim siquidem eos in bellis conficiens Papianis auxiliantibus, omnes eorum turres complanauerat, non expectauerunt sibi bellum inferri, sed exercitu congregato fines cremonensium aggressi sunt. Sed et cremonenses eductis copiis multo minoribus,iuramento firmauerunt,q̃ si congressus fieret, nullus eorum prædę vel homini capiendo vacaret, sed agmine conserto et indissoluto cuneos hostium penetrarent. Cum autem esset dies Pẽthecostes,supplicauerunt Cremonenses,vt propter die sanctum differretur pugna saltem vsq; in crastinum. Quod cum illi negarent, Papiani cum eis congressi sunt, et breuiter de illis triumpharunt. Nec multopost,mediolanitæ recollectis viribus fines papianorum intrauerunt,qui eductis copiis eos eggressi sunt.Et licet mediolanitæ ad retardandum eorum impetum ignem domibus et castris imposuissent, ipsi tamen per medios ignes cum furore transeuntes, eos ab obsidione fugauerunt, multos ex eis interficientes, multosq; capientes. Sic ergo Mediolanitæ bis eodem anno victi sunt, domino variarum hæresum crimen in eis vindicante, et fauorem illicitum, quem ipsi contra Dei voluntatem Ottoni deposito impendebant. Eodem anno qui fuit regni Iohannis regis Angliæ. 15. idem Iohannes spontanee de communi consilio Baronum suorum obtulit et libere concessit Deo et Apostolis eius Petro et Paulo,ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac Domino Papæ Innocentio.3.eiusq; successoribus totum regnum Angliæ, totumque regnum Hiberniæ cum omni iure ac pertinentiis suis pro remissione peccatorum suorum, ac totius generis sui viuorum ac defunctorum. Et fecit ac iurauit homagium pro dictis regnis Deo ac Apostolis prædictis et Innocentio Papæ 3. vt ea decreto tanquam feudarius reciperet ac teneret ab ipso Papa,eiusq; successoribus. Ad cuius indicium statuit vt de propriis redditibus prædictorum regnorum pro omni seruitio ac consuetudine, saluo per omnia denario beati Petri, Ecclesia Romana mille marcas percipiat annuatim, videlicet in festo sancti Michaelis, quingentas, et Pascha quingẽtas.Septingentas scilicet pro regno Angliæ, ac trecentas pro regno Hiberniæ,saluis sibi et hæredibus suis iustitiis & libertatibus, atq; regalibus suis.

De Transitu Iohannis regis Angliæ in Andegauiam, & Guarino Episcopo Siluanectensi, & Gaufrido Episcopo Meldensi. Cap. VIII.

ANNO eodem Iohannes rex Angliæ in Aquitaniam transfretauit, ac Rupelle applicuit,nec multò post reconciliatus est comiti marchiæ & Gaufrido de Laudiniano,aliisq; proceribus aquitanicis,qui prius fauebant regi Francorum Philippo, quorũ fretus auxilio transiens in Andegauiam occupauit Andegauim, et castrum quod Bellum forte dicitur, et quædam alia. Missi quoq; cursores eius cum turba militum, collegerunt prædam trans Ligerim iuxta Nannetum. Ad quos repellendos incaute cum paucis militiis Robertus comitis Drocarum primogenitus, captus est ab eis cum.14.militibus. Petrus autem eiusdem comitis filius filiam Guidonis de Toharco sororẽ vterinam Arcturi ex parte matris suæ ducissę Britannię in vxorem duxerat,et cum eadem a rege Philippo totum Britanniæ minoris ducatum acceperat. Hic Ludouico ipsius regis filio præstabat auxilium, confinia protegẽs ac defensans. Alionordis autem soror eiusdem Arcturi primogenita Gaufridi quondam eiusdem prouinciæ ducis primogeniti, fratris Iohannis regis Angliæ ab ipso Iohanne capta in Anglia tenebatur incarcerata. Nolebat siquidem illam alicui matrimonio iungi, timens per eam amittere iura regni. Eodem anno Garfridus siluanectensis Episcopus,tam ætate quam corpulentiæ pondere,insufficientem se sentiens oneri,quod iam per annos.30.portauerat,impetrata quidem a Papa licentia, renunciauit Episcopatui, seq; transtulit ad monasterium karoli loci. Cui successit frater Garinus hospitalis Hierosolymitani professus, qui regis Philippi consiliarius specialis effectus, quasi secundus a rege fideliter negocia regni tractabat, Ecclesiarum quoq; necessitates tanquam vir ad plenum litteratus,omni studio procurans earum libertates ac priuilegia inuiolata seruabat : sed et Gaufridus vir sanctissimus meldensis Episcopus, similiter episcopatui renunciauit, et in monasterio sancti Victoris pariensis, diuinæ contemplationi se arctius mancipauit. Qui etiam inter alia sanctitatis opera,quibus viriliter insistebat, abstinentiam inauditam obseruans, singulis annis in quadragesima, et in aduentu Domini tertium in septimana cibum,potum vero nunquam sumere consueuerat. In aliis autem temporibus, et tam amara insipidaq; comedebat et bibebat, vt vix ab aliis gustarentur hominibus. Huic quoq; successit Guillermus cantor Parisiensis. Sicq; fuerunt eodem tempore tres vterini fratres Episcopi, filijq; Galterii quondam Franciæ camerarii scilicet Stephanus Nouiomensis, Petrus Parisiensis, Guillermus Meldensis.

De Bello nostrorum contra Albigenses, & nece regis Arragonum. Cap. IX.

HOC eodem anno, mense Septembri commissum est mirabile prælium in terra Albigensium. Quinquennio namq; iam elapso, cum viri venerabiles Archiepiscopi Petrus Senonẽsis, et Robertus Rothomagensis, episcopi vero Robertus baiocensis, et Reginaldus Carnotensis,et alii plures, sed & Odo Burgundiæ dux,ac Henricus comes Niuernensis,et alii multi Barones et infiniti populi de regno francorum cruce signati in partes illas ad debellandum hęresim nuptias detestantem et carnem comedi prohibentem,aliaq; fidei contraria asserentem, accincti fortitudine deuenissent, vrbemq; Biturrim opulentissimam cepissent.70: militibus hominum et amplius in ea trucidatis, ac funditus euertissent,inde quoque ad vrbem Carcassonam accedentes, eam in breui

breui debellassent repatriare volentes, inuocata Spirissancti gratia, de communi assensu Symonem montisfortis comitem elegerunt, vt christianorum præesset exercitui totiq; terræ illi. Qui priuatum commodum vtilitati publicæ postponens, vrbes, & etiam castella debellauit, hereticos & eorum fautores interire sæua morte coegit. & multa Dei prælia gessit, multasq; victorias non sine diuino miraculo consecutus est. Ad vltimum vero rex arragonum, & comes sancti Aegidij, comes etiam sasi, & alii infiniti obsederunt eum in castro quod vocatur Murellum. Qui cum non haberet secum ni. 200. & 60. milites, & circiter quingentos æquites satellites & peregrinos, pedites vero septingentos inermes, audita missa, inuocata Spiritussancti gratia de castro exeuntes pugnauerunt cum eis, & inaudito ferè miraculo. 17 millia de exercitu percusserunt, ipsumq; regem Arragonum occiderunt. Porrò de omni numero suo nō nisi. 8. peregrinos illo die perdiderunt. Hunc itaq; Symonem in partibus illis propter virtutem eius admirabilem populus comitem fortem vocabat. Qui cum esset in bellis strenuissimus, quotidie tamen missam & omnes horas canonicas audiebat.

De Sancta Maria de Oegnies, & magistro Iacobo de victriaco. Cap. X.

ACTOR. Anno etiam prænotato scilicet ab incarnatione Domini. 1213. sanctæ & admirabilis vitæ sancta Maria de Oegnies in episcopatu leodiensi obijt, cuius vitam magister Iacobus de victriaco diligenter conscripsit. Hic etenim Iacobus ante fuerat in villa prope Parisius, quæ dicitur Argentolium presbyter parrochialis, postea vero sæcularem vitam relinquens, in monasterio de Oegnies factus est canonicus regularis. Cuius itidem parrochiæ cura ei commissa esset, eidem Mariæ in eadem parrochia conuersanti propter vitæ ipsius sanctitatem valde familiaris effectus est. Cui etiam illa spiritualem (vt fertur) gratiam orationibus suis impetrauit. Vnde & ipse crucem contra albigenses in Francia prædicans, eloqui suauitate atque dulcedine multos atque innumerabiles ad signum crucis accipiendum prouocauit. Postea vero factus est Episcopus Aconensis, & inde translatus auctoritate Apostolica factus est Episcopus tusculanus sedis Apostolicæ cardinalis. Tandem ex vita præsenti migrans, fecit corpus suum apud Oegnies deferri, & in eadem Ecclesia, inqua illa quondam eius dilecta sepulta fuerat, sepeliri. Hic etiam volumen vnum aliud confecit, in quo multa de naturis rerum, & præcipue de mirabilibus quæ in transmarinis partibus reperiuntur inseruit. Sed & cum vitam prædictæ Mariæ de sanctis mulieribus, quæ tempore suo in partibus leodiensium abundabunt, multa bona scripsit, & earum detractores acriter reprehendit, ac venerabili Tholosano Episcopo Fulconi loquens ita dicit.

De Sanctis mulieribus, quæ tunc abundabant in partibus Leodij. Cap. XI.

IACOBVS de Victriaco. Pater sancte pastor Tholosane, nosti qui cum uenires ad partes nostras te narrante audiui quòd reliqueras Aegyptum in partibus tuis, & transiens per desertum, terram promissionis in Leodij partibus inuenisti. Cum enim in partibus tuis multos de partibus nostris cruce signatos contra hereticos fide feruentes, in tribulatione miram patientiam habentes, in operibus misericordiæ abundantes cognouisses, immo sic mihi dixisti quasdam mulieres magis pro vno venali lugentes, quàm homines in partibus tuis pro mille mortalibus mirareris, veniens ad partes nostras sicut audisti, sic vidisti, immo & plusquàm audisti. Vidisti enim & gauisus es in hortis liliorum Domini, multas sanctarum virginum cateruas in diuersis locis, quæ spretis pro Christo carnalibus illecebris & contemptis pro amore regni cœlestis huius mundi diuitijs, in paupertate & humilitate sponso cœlesti adhærentes, labore manuum tenuem victum quærebant. Licet enim parentes earum diuitijs multis abundarent, ipsæ tamen obliuiscentes populnm suum & domum patris sui, malebant angustias paupertatis sustinere, quàm male acquisitis diuitiis abundare, vel inter pomposos sæculares cum periculo remanere. Vidisti & gauisus es, sanctas & Deo seruientes matronas quanto zelo iuuencularum pudicitiam conseruarent, & eas in honesto proposito, vt solum celestem desiderarent sponsum salutaribus monitis instruerent. Ipsæ etiam viduæ in ieiuniis & orationibus, in vigiliis & laboribus manuum, in lachrymis & obsecrationibus Domino seruientes, sicut maritis suis prius placere nitebantur in carne, ita immo amplius sponso cœlesti placere studebant in spiritu, frequenterq; ad memoriam reuocantes illud Apostoli. Vidua quæ in deliciis viuit mortua est, & quòd sanctæ viduæ, quæ sanctorum necessitatibus communicant, quæ pedes pauperum lauant, quæ hospitalitatem sectantur, quæ operibus misericordiæ insistunt, fructum sexagesimum promerentur. Vidisti & gauisus es, sanctas etiam mulieres in matrimonio Deo deuote seruientes, filios suos in timore Domini erudientes, honestas nuptias & thorum immaculatum custodientes, ad tempus orationi vacantes & post in idipsum cum timore Dei reuertentes, ne tentarentur a Sathana. Multæ tamen ex consensu maritorum a licitis amplexibus abstinentes, cælibem & ferè angelicam vitam ducentes, tanto maiore corona dignæ sunt, quanto in igne concupiscentiæ non arserunt.

De Illis qui detrahunt eis. Cap. XII.

VIDISTI & miratus es, immo etiam ualde contristatus, quosdam etiam impudicos & totius religionis inimicos homines, prædictarum mulierum religionem malitiose infamantes, et canina rabie contra mores sibi contrarios oblatrantes, & cum nō haberent amplius quid facerent, noua nomina contra eas fingebant, sicut Iudei Christum Samaritanum, Christianos uero Galileos appellabant. Nec mirum. Aegyptii enim abominantur oues, et homines tenebrosi et malitiosi innocentium simplicitatem derident inter potus et epulas, inter ebrietates et crapulas uitam abstinentium lacerantes, vnde cum quidam sanctus adhuc de sancti Bernardi monachis, in abbatia quæ dicitur Alua Domino militaret & ex simplicitate dubitaret cuiusmodi essent mulieres et homines, qui quibusdam nouis nominibus a malitiosis appellarentur, huiusmodi in oratione responsum accepit a Spiritusancto. Inuenientur in fide stabiles, & in opere efficaces. Ex tunc senex ille tanta dilectione illis adhæsit, quòd non poterat sustinere quod aliquis coram se malum diceret de eis. Ipsæ autem mirabili patientia opprobria sustinuerunt & persecutiones, frequenter ad memoriam reducentes illud euangelicum. Si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret. Et iterum. Non est seruus maior Domino suo. Si me, inquit, persecuti sunt, etiam et uos persequentur.

De Probatione sanctitatis earum. Cap. XIII.

SED quoniam scriptum est, a fructibus eorum cognoscetis eos, quàm uere Deo adhæserint in uastatione Leodiensis ciuitatis satis copertum est. Quæ enim ad Ecclesias confugere non poterant in fluuium se proiciebant, magis sic eligentes mori quàm damnum castitatis uel uirginitatis incurrere. Quædam etiam in stercorarias sentinas prosilientes, malebant extingui fetore, quàm spoliari uirginitate uel castitate. Itaque tamen clemens sponsus sponsis suis dignatus est prouidere, quod in tanta multitudine nō est inuenta aliqua, quæ mortem corporis uel detrimentum incurreret castitatis. Cum autem una sanctarum mulierum periculose laboraret in flumine, duo ex hostibus cum nauicula ad eam uenientes in nauim eam traxerunt, ut ei turpiter commiscerentur. Sed quid esset casta inter lenones, agna inter lupos, columba inter accipitres, maluit iterum fluuio submergi, quàm corrumpi. A nauique prosiliit in undas: dumque nauis ex impetu salientis mergeretur, simul illi duo mersi perierunt. Illa uero per gratiam Dei sine damno corporis & animæ obsequente fluuio ad ripam peruenit. Mirandisque plus miranda succedunt, cum diuturna et intolerabilis fames per triennium in regno Franciæ et in magna imperii adeo inualuisset, ut homines passim per uillas, et agros fame morerentur, illi etiam qui prius diuites fuerant, publicè mendicare et fame perire cogerentur: non est inuenta in tanta multitudine sanctarum mulierum in toto leodiensi Episcopatu, licet omnia pro Christo reliquissent, aliqua quę uel fame moreretur uel publicè mendicare cogeretur.

De Quibusdam singularibus personis, quibus data est gratia specialis. Cap. XIIII.

SED iam ad personas singulares, et singularia miracula descendamus. Testem enim inuoco sanctitatē tuam, oculis enim uidisti mirabilem Dei operationem, et in diuersis personis diuisiones gratiarum. Aliquis enim a Domino te certissime probante tantam gratiam accepit, ut peccata hominum, quæ per ueram confessionem tecta non erant, in multis personis perciperet. Et dum multis peccata oblita nunciaret, multos ad confessionem inuitans causa salutis eorum post Deum extitit. Aliquas etiam uidisti mulieres tam speciali et mirabili amoris in Deum affectione resolutas, vt pro desiderio languerent, nec a lecto per multos annos nisi raro surgere possent, nullam aliam causam infirmitatis habentes

habentes nisi illam, cuius desiderio animæ earum liquefactæ cum Domino suauiter quiescentes, quanto spiritu confortabantur, tanto corpore infirmabantur, clamantes corde, licet præ verecundia ore dissimilarent. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Alicuius etiam mirabiliter & sensibiliter dum anima præ amoris magnitudine liquefieret, genæ corporales attenuatæ resoluebantur. Multis etiam ex fauo spiritualis dulcedinis in corde redundabat mellis sapor sensibiliter in ore dulces lachrymas eliciens, & mentem in deuotione conseruas. Quædam etiam tantam gratiam lachrimarum perceperant, vt quotiens Deus erat in corde per cogitationem lachrymarum, riuulus fluebat ab oculis per deuotionem, ita vt lachrymarum vestigia in genis ex consuetudine fluendi apparerent, quæ tamen caput non euacuabant, scilicet quadam plenitudine mentem resouebant, spiritum suaui vnctione dulcorabant corpus etiam mirabiliter recreabant, & tanto fluminis impetu, totam Dei ciuitatem letificabant.

Iterum De eodem. Cap. XV.

ALIAE vero extra se tanta spiritus ebrietate capiebantur, ꝙ in ipso beato silentio ferè per totum diem quiescentes dum erat rex in accubitu suo, non erat eis vox neq; sensus ad aliqua exteriora. Pax enim Dei ita exuperabat & sepeliebat sensus earum, ꝙ ad nullum clamorem euigilare poterant, nullam penitus corporalem læsionem, etiam si vehementer pungerentur sentirent. Aliquam enim vidi, quæ ferè 30. annis tanto zelo a sponso suo in claustro custodiebatur, ꝙ extra claustrum nullus ei posset esse ægressus, etiam similes homines eam per manus trahere niterentur, multotiens enim exire conabatur, quibusdam etiam eam trahetibus sed frustra, quia citius rumperetur. Vidi aliam quæ dum extra se frequenter quandoq; 20. vicibus in die raperetur, quæ etiam præsente plusq; septies vt credo rapta est, in quocunq; vero inueniebatur statu, in eo donec reuerteretur immobilis permanebat. Nec tamen quantuncunq; inclinaretur familiari causa, spiritu sustentante cadebat. Manus eius quandoq; in aere dependebant immobiles, secundum dispositionem in qua inuenta fuerat. Quæ dum ad se reuerteretur, tanto gaudio replebatur, quòd reliquijs cogitationis diem festum agentibus, gaudium interius plausu corporali cogebatur ostendere, sicut Dauid coram arca saliendo, iuxta illud: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Quædam vero in perceptione illius panis, qui de celo descendit non solum refectionem in corde, scilicet & dulcem super mel & fauum, sensibilemq; consolationem percipiebat in ore, dum carnes veri agni a faucibus cordis quas replebant vsq; ad fauces corporis mirabili sapore redundabant. Quædam autem tanto desiderio post odorem tanti sacramenti currebant, quòd nullo modo diu carere eo sustinebant, nullamq; consolationem vel requiem suscipientes, sed pœnitus languore deficientes, nisi de suauitate cibi illius animæ earum frequenter vegetarentur. Erubescant hæretici infideles, qui sibi huius suauitatem nec fide nec corde percipiunt. Noui autem quandam inter sanctas mulieres, quæ dum vehementer veri agni carnibus refici desideraret, ipse verus agnus non diutius eam languere sustinens, seipsum illi obtulit, et sic refecta conualuit. Vidi etiam aliam circa quam tam mirabiliter operatus est Dominus, ꝙ cum diu mortua iacuisset, antequam corpus eius in terra sepeliretur, anima ad corpus reuertente reuixit, & a Domino obtinuit vt in hoc seculo viuens in corpore purgatorium sustineret. Vnde longo tempore ita miserabiliter a Domino afflicta est, vt quandoque se volutaret in igne, quandoque in hieme in aqua glaciali diu moraretur, quandoque etiam sepulchra mortuorum intrare cogebatur. Tandem in tanta pace peracta pœnitentia vixit & tantam a Domino gratiam promeruit, vt multotiens rapta in spiritu, animas defunctorum vsque ad purgatorium uel per purgatorium sine aliqua sui læsione vsque ad superna regna conduceret.

De Origine & infantia prædictæ sanctæ Mariæ de Oegnies. Cap. XVI.

FVIT etiam in Episcopatu Leodij in villa quæ dicitur Muella iuuencula quædam vita & nomine gratiosa Maria, quæ etiam mediocribus orta parentibus licet diuitijs et multis bonis temporalibus abundaret, nunquam tamen eius animum bona transitoria ab annis puerilibus allexerunt. Ita enim vere ex vtero proiecta est in Domino, quòd nunquam vel raro sicut mos est puellarum cum ludentibus miscuit se. Frequenter vero adhuc in pueritia ante lectum nocte genua flectebat, & quasdam orationes quas didicerat quasi primitias vitæ Domino offerebat. Adeo ab infantia cum ea creuit miseratio & pietas, & quasi naturali affectione religionem diligebat, quòd cum cisterniensis ordinis ante domum patris sui fratres aliquando pertransirent, ipsa suspiciens & admirans religionis habitum, furtiue eos sequebatur, & cum non haberet amplius quid faceret pedes suos conuersorum vel monachorum passibus pre desiderio insigebat. Cum autem parentes eius more sæcularium vestibus eam delicatis & cultis ornare voluissent, ipsa contristata respuebat. Felicibus igitur eius actibus inuidentes, cum esset quasi annorum 12. eam iuueni cuidam matrimonio coniunxerunt. Tunc vero a parentibus remota intantum feruoris excessum accesa est, tantaque pugna corpus suum castigabat, & in seruitutem redigebat, quòd frequenter cum magna parte noctis propriis manibus laborasset, post laborem diutissime orabat. Residuum uero noctis quotiens ei licebat supra furtiuos asseres, quos in extremitate lectuli absconderat, cum modico somno transibat. Et quia potestatem proprii corporis aperte non habebat, chordam asperimam qua vehementer stringebatur sub camisia clam portabat. Nec hoc dixerunt vt excessum commendem, sed ut feruorem ostendam. In his autem & multis aliis quæ priuilegio gratiæ operata est, attendat lector discretus, quòd paucorum priuilegia non faciunt legem communem. Quod igitur quosdam sanctos ex familiari consilio Spiritussancti fecisse legimus admiremur potius quàm imitemur.

Qualiter maritus eius per ipsam ad amorem castitatis conuersus est. Cap. XVII.

CVM autem multo tempore cum marito suo Iohanne nomine in matrimonio sic vixisset, respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, exaudiuitque lachrymas supplicantis. Nam quã prius habuit vxorem inspiratus est Iohannes, ut Mariam haberet commendatam, casto castam Dominus commendauit ancillam, ut in solatio haberet custodem, et ut liberius Deo seruiret, fidelem ei reliquit prouisorem. Quanto autem affectu carnali ab ea diuisus est, tanto magis matrimonio spirituali nexus, ei per dilectionem coniunctus est. Vnde et ancillæ suæ postea Dominus in visione apparens promisit, ut socium suum quasi reperato matrimonio ei redderet in celis, qui castitatis amore a carnali commertio se abstraxerat in terris, quibus dedit Dominus in domo sua et in muris suis locum et nomen melius a filiis et filiabus, dum beato martyrii genere in igne non ardentes se se pro Domino penitus abiicientes, leprosis quibusdam iuxta Niuellam in loco qui dicitur Vuillembroch pro Domino aliquo tempore seruierunt. Vidabant hoc Dæmones et inuidebant, videbant sæculares et consanguinei, & dentibus contra eos frendebant: et quos prius venerabantur diuites, postea contemnebant & irridebant pauperes.

De gratia lachrymarum eius. Cap. XVIII.

BONVS es Domine sperantibus in te, verus es expectantibus te. Ancilla tua regnum mundi et omnem ornatum eius propter amorem tuum contempsit, tu vero centuplum reddidisti in hoc sæculo, & in futuro uitam eternam. Primitiæ vero dilectionis eius crux tua & passio tua fuit. Dum enim quadam die præuenta et uisitata a te beneficia quæ tu in carne humano, generi clemens exhibuisti consideraret, tantam compunctionis gratiam, tantamque lachrymarum copiam torculare tuæ crucis expressam in passione tua adinuenit, quòd uestigia eius per Ecclesiam lachrymæ, desuper pauimentum copiosæ defluentes ostendebant. Vnde longo tempore post hanc eius uisitationẽ, nec crucis imaginem intueri, nec etiam loqui, nec alios loquentes audire poterat de passione Christi, quin ex defectu cordis in extasim laberetur, unde ut dolorem aliquãdo temperaret et fluuium lachrymarum cobiberet, relicta humanitate ad Christi diuinitatem et maiestatem animũ attollebat, ut in eius impossibilitate reperiret consolationem. Sed vnde fluminis impetum restringere conabatur, inde mirabiliter maior lachrymarum impetus oriebatur. Nam cum attenderet quantus fuit qui tam uilia et obiecta pro nobis sustinuit, rursus dolor renouabatur, nouisque lachrymis anima eius dulci compunctione innouabatur.

Qualiter Cuidam sacerdoti obtinuit copiam lachrymarum. Cap. XIX.

QVadam autem die ante parasceuem cum iam imminente Christi passione maiori lachrymarum himbre cum suspiriis et singultibus se cum Domino mactare inchoasset, quidam de sacerdotibus Ecclesiæ ut oraret cum silentio et lachrymas cohiberet, quasi blande increpando hortabatur. Illa uero sicut uerecunda semper erat, cum omnibus columbina simplicitate obedire satagebat, impossibilitatis suæ ostia, egressa clamans ab Ecclesia

clesia in loco secreto ab omnibus remoto totaliter obscondit. Impetrauitque a Domino cum lachrymis, vt prædicto sacerdoti ostẽderet quòd non est in homine lachrymarum impetũ retinere, quia flante spiritu vehementi fluunt aquæ. Cum igitur sacerdos ille die eodẽ missam celebraret, aperuit Dominus & non fuit qui clauderet, & misit aquas & subuerterunt terram. Tanto enim lachrymarum diluuio submersus est spiritus eius, quòd ferè suffocatus est, quantocumque impetum reprimere conabatur, tanto magis lachrymarum himbre non solum ipse, sed etiam liber & altaris lintheamina rigabantur. Quid ergo ageret ille improuidus illeque ancillæ Christi increpator per experientiam didicit cum rubore, quod prius per humilitatem & compassionem cognoscere noluit. Et post singultus multos, multa inordinate & cum interruptione proununcians, a naufragio vix euasit. Et qui vidit & cognouit, testimonium perhibuit. Tunc vero longo tempore post contemplationem ancilla Christi reuertens, miro modo, ac si præsens astuisset, quæcunque acciderunt sacerdoti improperando retulit. Nunc inquit per experientiam dedicistis quod non est in homine impetum spiritus austro flante retinere. Dum vero compatientis affectu post longa ieiunia, post multas vigilias, post tantas lachrymarum inundationes, quærerem vtrum exinanito vt fieri solet capite aliquam sentiret læsionem vel dolorem, hæ, inquit, lachrymæ sunt refectio mea, hæ sunt mihi panes die ac nocte, quia caput non affligunt, sed mentem pascunt, nullo dolore torquent, sed animam quadam serenitate exhilarant, dum scilicet per violentiam non extorquentur, sed sponte a Deo propinantur.

De Eius confessione & austeritate pœnitentiæ. Cap. XX.

IAm vero de eius confessione post compunctionem breuiter videamus, Deum testem inuoco, nunquam in tota eius vita seu conuersatione vel vnum percipere potui mortale peccatum, licet sic a modicis & venialibus sibi caueret, quòd plerumque dies. 15. nec vnam inordinatam cogitationem in corde suo posset reperire. Et quoniam bonarum mentium est sibi culpam agnoscere, vbi culpa non est, sacerdotum pedibus frequenter aduoluta quædam cum lachrymis accusando se confitebatur, in quibus risu vix abstinere valebamus, veluti verba quædam puerilia, quæ in pueritia sua se ociose dixisse recolendo dolebat, licet plerumque ex immenso cordis eius gaudio dum seipsam vix posset capere cum modico excessit exhilarata facie, exteriori gestu corporis, cordis iubilum ostendere cogeretur, vel in risum modestum ex cordis serenitate exeundo, vel aliquem ex amicis suis aduenientibus cum modico & pudico & puro amplexu affluentia benignitatis excipiendo, uel sacerdotis alicuius manus seu pedes ex intensa deuotione osculando. Dum aliquando ad memoriam reduceret, quia post quandam quam habuit ægritudinem grauissimam carnibus & vino modico tempore quasi ex necessitate vti coacta est, ex quadam præteritæ delectationis abominatione sese affligendo requiem nõ habuit in spiritu suo, donec præteritas qualescunque delicias carnis suæ cruciatu mirabiliter recompensaret. Feruore enim spiritus quasi inebriata, præ dulcedine etenim agni paschalis carnes suas fastidiens, frusta non modica cum cultello resecauit, qui præ verecundia, in terram abscondit. Et quia nimio amoris incendio inflammata erat, carnis dolorem superauit, vnum de Seraphin in hoc mentis excessu, sibi astantem aspexit. Loca vero vulnerum cum corpus eius in morte lauarent, mulieres inuenerunt & admiratæ sunt. Qui autem ex eius confessione prædicta cognouerant, quid esset intellexerunt.

De Ieiunio & refectione illius. Cap. XXI.

TAnta autem ieiunandi gratia Christi ancilla præcellebat, quòd diebus illis, quibus ad recreationem corpusculi eam ad cenam tanquam ad medicinam accedere oportebat, semel & modicum in die, in æstate enim ad vesperam, in hieme vero in prima hora noctis panem nigrum & asperrimum, de quo vix canes comedere poterant, longo tempore comedit: ita quod præ nimia asperitate & duritia fances eius interius lacerabantur, & ex vulneribus sanguis eliciebatur, quem sanguinis Christi memoria dulcem sibi reddebat. Quadam enim die dum corpus reficeret comedendo, vidit hostem antiquum inuidia tabescentem. Et cum non haberet amplius quid faceret, insultabat ei dicens. Ecce o gulosa, nimis imples te. Ipsa vero inimici versutias & fraudes cognoscens, qui libenter quam timoratam sciebat perturbaret, vt nimia abstinentia deficeret, tanto amplius cum deridendo manducare conabatur, quanto serpens venenosus magis inde torquebatur. Ieiunauit autem tribus annis continue in pane & aqua a festo sanctæ Crucis vsque ad Pascha, nullum tamen inde valitudinis corporis seu operis manuum sustinebat detrimentum. Cum autem in celliula sua infra Ecclesiam in uespere uel nocte corpusculum pane modico & aqua sola reficeret, a principio benedictionis vsque ad gratiarum actionem, in fine quidam ex sanctis Angelis sobriæ cenæ assistentes coram ea quasi per lucidam schalã ascẽdebant & descendebant. Ex quorum præsentia tantam habebat consolationem, tantãque spiritus exultationem, quòd omnem saporis suauitatem spiritualis refectio superabat.

Iterum De eodem. Cap. XXII.

SAnctvs autem euangelista Iohannes quem etiam miro diligebat affectu, dum ipsa cibum caperet, ad mensam aliquando eius ueniebat. In cuius præsentia ex affectu deuotionis appetitus sensibilis ita euacuabatur, quòd modicum cibum uix capere poterat. In fortitudine autem cibi huius plerumque diebus 8. q̃nque uero 11. scilicet ab ascensione Domini usq; ad aduentum spiritussancti, nihil manducans ieiunebat, & miro modo nec caput aliquantulum dolebat, nec propter hoc laborem manuum dimittebat. Non enim minus potens laboris in ultimo die ieiunij quàm in primo erat. Nec si uellet his diebus comedere posset, donec sensualitas, quæ a spiritu quasi absorpta fuerat, ad seipsam rediret. Quamdiu enim anima spirituali quadam refectione copiose exuberans, ita plena erat, quòd nullam sibi corporalem refectionem eam recipere permittebat. Aliquando enim in suaui & beato silentio. 35. diebus cum Domino suauiter requiescens, nullo corporali usa est cibo, nullumque uerbum per dies aliquot penitus proferre poterat, nisi illud solummodo, uolo corpus Domini nostri Iesu Christi: quo recepto, in silentio suo singulis diebus cum Domino permanebat. Tandem post quinque hebdomadas ad se reuertens aperuit os suum, & mirantibus circunstantibus locuta est, cibumque corporalem recepit. Post hoc uero longo tempore ei accidit, quòd odores carnium uel frixuræ alicuius, aut vini nullo modo poterat sustinere, si quando post corpus Christi vinum sumebat in ablutione. Tunc sine aliquo grauamine & odorem sustinebat & saporem.

De Orationibus eius. Cap. XXIII.

QVanto autem corpus ieiunijs macerabat, tanto spiritus liberior in orationibus pinguescebat. Sine intermissione enim orabat, uel corde tacito clamando ad Deum, uel oris officio cordis exprimendo affectu. Et dum operaretur manibus, dum manum suam mitteret ad fortia, & digiti eius apprenderent fusum, psalterium ante se positũ habebat, ex quo psalmos Deo suauiter eructabat, quibus quasi quibusdam clauis cor suum ne ocio se uagaretur, Domino copulabat. Cum enim pro aliquo Deum spiritualiter deprecaretur, mirabili quadam experientia Dominus ei in spiritu respondebat. Ex eleuatione enim spiritus eius uel depressione utrum exaudiretur an non plerumque deprehendebat. Aliquando enim pro defuncti cuiusdam anima præces Domino offerebat, & dictum est ei. Ne effundas pro eo orationem, quia reprobatus est à Deo, uulnere enim lethali transfixus miserabiliter mortuus fuit in torneamento, et æternis incendiis mancipatus. Cum autem quadam die esset in cella sua iuxta Ecclesiam apud Oegnies, uidit multitudinem manuum ante se quasi supplipantium: tunc illa ad Ecclesiam quasi ad tabernaculum ut Dominum consuleret recurrens, rogauit Dominum, ut eam quid huiusmodi manus uellent certificaret. Cui responsum est a Domino, quòd defunctorum animæ, quæ torquentur in purgatorio, orationum suarum postularent suffragia, quibus quasi pretioso unguento dolores eorum mulcebantur. Ipsa enim præ dulcedine contemplationis solitas orationes quandoque intermittebat, quandoque etiam nec os aperire ualebat, nec de alio quàm de Deo cogitare poterat.

Iterum De eodem. Cap. XXIIII.

VOlebat autem causa peregrinationis & orationis ferè singulis annis Ecclesiam beatæ Mariæ de Oegnies visitare, vbi magnam de Virgine beatam recipiebat consolationem. Cum autem die illo penitus nihil manducaret, & tota nocte in Ecclesia vigilaret: sequenti autem die dum reuerteretur, cibum vsque ad vesperam non caperet, viam tamen sine aliqua difficultate Angelis sanctis eam a dextris & a sinistris sustentantibus peragebat. Dũ vero aliquando in eadem uia uehemens pluuia in nubibus immineret, nec haberet uestes pluuiales, quibus inundationem aquarũ susciperet: tunc ipsa suspiciens uidit quasi quasdam stellas sibi ob

sequendo

sequendo pluuiam retinentes,& sic tempore pluuioso penitus intacta remeauit. Per diem autem & noctem millies & centies, flectendo genua Beatam Virginem salutabat, & hoc mirabile & inauditum deuotionis officium per dies.40.continuabat. Primo sine intermissione in spiritu vehementi sexcentis vicibus genua flectebat. Secundo totum psalterium super pedes stando legens, per singulos psalmos flexis genibus Beatæ Virgini salutationem angelicam offerebat. Tertio vero austro flante vehementius trecentis vicibus per singulas flexiones virga disciplinali se percutiendo, Deo & Beatæ virgini prolixo martyrio seipsam immolabat. Tribus autem vltimis percussionibus ad condimentum alia rum sanguinem copiosum eliciebat. Tandem vero quinquagesies flexis simpliciter genibus sacrificium consummabat. Hoc autem non humana virtute, sed angelico præsidio eam sustentante & subleuante peragebat. Virtutem orationum eius quanta esset, experti sunt sæpe non solum homines ad succursum, sed etiam Dæmones ad cruciatum, quos adeo perurgebat, & quasi quibusdam funibus pertrahebat, quòd ad eam precum suarum coacti, incendio venire compellebantur, quandoque in eam dentibus frendentes quandoque vlulantes & de ea conquærentes, aliquando etiam supplicantes. Dum enim aliquis ex eius familiaribus aliqua tentatione vexaretur, non cessabat sancta Christi & pretiosa Margarita spiritu compassionis commota, donec orationum suarum pondere actor nequitiæ obrueretur,& de manu fortiorum eius pauper & inops eriperetur.

De His quæ circa eam in nocte gerebantur. *Cap.* XXV.

QVandoque vero cum post vigilias multas & orationes in suo lectulo quiesceret, sub varijs speciebus apparebat ei Diabolus super eam frendens & eam maledicens. Malo tuo, aiebat impius requiescas,nobiscum in inferno quietem habeas. Non minus enim quiete tua torqueor,quàm labore tuo tuisq; orationibus crucior. Illa vero subridens,facto crucis signo eum recedere compellebat. Grauem & intolerabilem temporis ociosi iacturam, fortis illa prudensq; mulier reputabat, vnde & summo studio sibi cauebat,ne vnquam diei vel noctis horam quantum ei licebat, ociosam præteriret.Noctibus enim raro dormiebat, sciens quòd somnus non ad meritum,sed ad recreationem humanæ infirmitatis nobis a Domino misericorditer relictus est.Virtus enim abstinentiæ corpus attenuando,deficcans,& ignis amoris interius ardens,omnem ab ea somnolentiam expellebant. Dulces etiam Angelorum spirituū cantus, cum quibus noctes sępe ducebat insomnes,Omnem somnum ab oculis eius sine aliqua corporis molestia relegabat. Tempus tamen somni sui non pœnitus sine fructu præteribat. Nam corde vigilante dormiens, Christumque cui vigilando inhæserat, in corde retinens nil nisi Christum somniabat. Vbi enim amor ibi oculos, vbi vero thezaurus eius, ibi & cor eius. Non erat in eius arbitrio vel libera voluntate plerumque,vel in cella quiescere,vel in ecclesia remanere. Familiari enim Angelo,sibique ad custodiam deputato velut abbati proprio obedire oportebat. Qui quandoque dum nimis afflicta esset vigilijs, vt quiesceret admonebat. Cum autem paululum quieuisset, ac Ecclesiam excitando eam reducebat.

De habitu eius ac opere, & silentio. *Cap* XXVI.

QVAE Christum intrinsecus induerat, de ornatu exteriori non curabat. Vestibus enim mediocribus vtebatur, linea camisia iuxta carnem non vtebatur,sed sacco cilicino aspero,qui lingua publica nuncupatur stamina, tunicam laneam albam cum eiusdem coloris simplici pallio absque pellium coniunctione vel aliqua foderatura pro indumento habebat. Harum vestium simplicitate contenta,quæ intrinsecus ardebat,nullum frigus etiam metuebat exterius,nec etiam igne materiali,quo frigus in hieme repelleret indigebat, sed miro modo cum hiemis asperior glaciali frigore aquas constringeret,sicut ipsa in spiritu feruebat,sic exterius in corpore maxime dum orabat calescebat, adeo scilicet vt sudore eius aromatico aliquando eius vestimenta suauiter redolerent. Tantam autem virtutem operandi ei Dominus contulerat, quòd socias suas longe excedendo, ferè se & aliam fructum manuum suarum procurare valeret. Intantum autem turbam & strepitum fugiebat,quietem & silentium diligebat, quòd aliquo tempore a festo sanctæ crucis vsque ad Pascha ferè nullum verbum proferendo silentium tenuit. Cuiusmodi silentium adeo Dominus acceptauit, quòd Spiritu sancto reuelante propter hoc super omnia,quòd absque purgatorio euolaret a Domino obtinuit. Ex quo patet quantum sit loquacitatis vitium, cum Deo tam gratum sit silentium. Tandem adeo exuberante spiritu eius tota absorpta est sensualitas,quòd iam nisi cibum quæ non perit, Christo eam totam occupante operari non potuit, vnde quasi emerita & ab omni manuum labore libera, Domino decętero tātum uacauit.

Qualiter In eius facie gratia resplendebat. *Cap.* XXVII.

INteriorem autem mentis eius compositionem,gestus exterior, extrinsecarumque partium compositio ostendebat,cordis eius gaudium uultus serenitas latere non sinebat. Miro autem moderamine cordis gratuitatem, uultus hilaritatem mentisque iucunditatem,uerecudę faciei simplicitatem aliquatenus temperabat, uultuque in terra demisso, tardo maturoque gressu humiliter in omnibus incedebat. Adeo autem ex plenitudine cordis eius in facie illius Spiritussanti gratia resultabat,quòd multi ex solo eius aspectu spiritualiter refecti,ad deuotionem & lachrymas prouocabantur, & in uultu eius quasi in libro unctionem Spiritussancti legentes uirtutem ex ea procedere cognoscebant. Accidit aūt quadam die,ut uir quidam benignus & personarum religiosarū familiaris & amicus Guido nomine quondam cameracensis Ecclesiæ cantor causa visitandi eam, a sua uia diuerteret. Quidam autem ex socijs eius,qui nondum forte per experientiam cognouerat quantum pijs mentibus bonorum uisitatio familiaritasque conferat, deuoti uiri prædicti pium laborem quasi deridens ait. Pro Deo Domine cantor quid quæritis, quare uiam uestram frustra deseritis? Nunquid muscas uolatiles siue papiliones cum pueris sequi et apprehendere uultis? Ille autem ut mitis erat & patiens, iter propositum propter hoc non reliquit,sed Christi ancillam,ex cuius potentia non modicam alia uice perceperat consolationem,deuotus adijt. Dum autem illi loqueretur,socius eius tędio affectus in expectando uenit ad ipsum cantorem,admonitu rus eum ut festinaret. Cumque forte in uultum ancillæ Christi oculos figeret,subito & mirabiliter mutatus animo,in tantam lachrymarum copiam resolutus est, quòd uix longo tempore post a loco & ab eius potentia potuit admoueri. Tunc cantor licet ille pre uerecundia latere uellet,attendens & cognoscens rei euentum,gaudens & socium suum uersa uice irridens,ait.Eamus quid hic stamus. Forte papiliones fugare uultis? Ille uero post multa suspiria & lachrymas uix tandem inde auelli potuit,dicens. Ignosce mihi,quia quid prius dicerem penitus ignorabam, nunc igitur in hac sancta muliere uirtutem Dei per experientiam percepi.

De Infirmitate eius, & aliorum per ipsam curata. *Cap.* XXVIII.

CVm autem quodam tempore corpusculum eius feruorem spiritus iam amplius sustinere non posset,decidit in ægritudinem magnam. Adeo enim pius pater filiam suam quam diligebat disciplinæ flagello subdidit, quòd membra corporis eius mirabiliter torquebantur. Nam quasi in circulum brachia pre dolore agitabantur, & manibus pectus tundere cogebatur. Cum autem ad tempus paululum quiesceret uis infirmitatis,tunc reuersa ad se,cum magno gaudio Domino gratias agebat,qui flagellat omnem filium quem recipit. Postquām autem tanquam aurum in fornace hac infirmitate electam suam probauit Dominus excocta ad plenum & elimata tantam postea in ieiunijs et aliis laboribus a Domino fortitudinem obtinuit,quòd tertiam partē laboris eius etiam fortes homines uix ualerent sustinere. Aliquando tamen cum aliquis ex amicis suis aliquo grauamine laboraret, uel alicui tentationi succumberet,tunc ipsa cum infirmantibus infirmata est,& cum scandalizatis uehementi dolore urebatur. Et tunc plerumque morbum prædictum in aliquo membrorum suorum particulariter sentiebat. Statim autem nouo et mirabili curationis genere, vocato aliquo sacerdote cum digito crucis signū super locum infirmitatis sacerdos faceret, quasi uirtutem sanctæ crucis expauescens, infirmitas ad locum alium fugiebat. Facto uero iterum atque iterum crucis signaculo,uagus morbus ac profugus,expectare pondus crucis diutius non audebat, sed tandem mirabili et inaudito uenerationis genere,a corpore ancillæ crucifixi uirtute discedebat. Intuens enim oculo fidei in serpentem æneum a serpentinis morbi morsibus liberata, Deo et sanctæ cruci multiplices referebat gratias.

De Timore illius casto, & amore paupertatis. *Cap.* XXIX.

ERAT autem ei timor castus in corde, tanquam fascia pectoralis quę cogitationes constringeret in ore tanquam frenum

quod

quod linguam reprimeret, in opere stimulus, ne pigritia torperet, in omnibus regula, ne modum excederet. Timor enim iste tanquã scopa purgabat cor a duplicitate, os a falsitate, opera vero ab omni vanitate. Nunquam enim verbum sæculare ab ore eius memini me audiuisse. vix autē vnicā clausulam loquendo diceret, quin Christum quasi condimentum interfereret frequenter. Adeo enim timor Domini sanctus mensem eius occupauerat, ꝙ cum esset apud Vuillembroch iuxta Niuellam tantum herbas quæ non semi nantur, & alia etiam sponte nascentia frequenter colligi faciebat, vt inde sibi pulmētum faceret, ne forte captum a bestia idest elee mosynas quas domibus leprosorum raptores & fœneratores dare solent, manducaret. Tantum autem ex spiritu timoris amorem conceperat paupertatis, ꝙ etiam necessaria vix retinere volebat. Vnde quadam die fugere proposuit, vt inter ignotos ignota & despecta hostiatim mendicaret. Assumpto igitur secum sacculo in quo eleemosynas reponeret, & cipho paruo vnde aquam biberet, vel forte pulmentum si daretur ei dum mendicaret reciperet, veteribus pannis induta, vix multis amicorum suorum lachrymis tandem potuit retineri. Fecit ergo quod potuit. In tanto autem postea amore paupertatis permansit, vt aliquando mappam supra quam panem ponebat, vel lintheamina, secaret, partem sibi retinē do, partem pauperibus erogando. Non solum autem ex spiritu ti moris diuitias contemnebat, sed paupertate spiritus in oculis suis modica erat. Ex abundanti aut humilitate quantum, in ipsa erat latere appetebat. Vnde cum ex cordis iubilo & plenitudine gratiæ intra se occultari non pósset, quandoq; ad vicina rura vel dumenta fugiebat, vt humanos deuitās oculos secretum sibi & Deo in arca puræ conscientiæ reseruaret. Quandoq; tamen precibus amicorum compulsa, vel a Domino ad aliquem specialiter missa vel affectu compassionis vt consolaretur pusillanimes incitata, ex multis qui sentiebat pauca cum humilitate & verecundia reserabat. Quem enim familiarium suorum in periculis non præmuniuit? Occultos malignorum spirituum laqueos aliquotiens amicis suis detexit. Quotiens pusillanimes & in fide vacillantes diuinæ reuelationes miraculis corroborauit. Aliquo enim tempore dum quæreremus vtrum de laudibus humanis seu reuelationibus diuinis aliquam saltem titillationem vanæ gloriæ sentiret, respectu in quit veræ gloriæ quàm desidero nil est, vel refutari potest omnis humana gloriatio. Ita omnem mundanam gloriam, omnemque humanæ laudis vanitatem pre dulcedine æternorum honorū non solum non admittebat, sed cum quadam cordis abominatione re spuebat, Christi enim dulcedo totam eius mentem adeo vendicauerat, ꝙ nil nisi Christus ei sapiebat.

De Pietate eius exemplum. *Cap.* XXX.

NON solum autem per spiritum timoris ab omni specie ma la sibi cauebat, sed etiam spiritu pietatis ad omne bonum prona erat. Satagebat igitur pro posse suo omnia misericordiæ opera ex abundanti pietate adimplere, & super omnia infirmis assi stere, & defunctorum obitui seu sepulturæ interesse consueuerat, vbi multa de arcanis cælestibus Domino reuelante frequentissime percepit. Quadam autem die cum quædam soror fratrum de Oegnies in extremis laboraret, illa cum esset in cellula sua, percepit multitudinem rugientium Dæmonum circa lectum sororis infirmæ. Cumq; iam pro ea fieret commendatio, quam putabant esse mortuam, tunc illa mansuetæ grauitatis & maturæ verecundiæ quasi oblita ad lectum ægrotantis cucurrit, & immundis spiritibus se opponens, non solum eos precibus oppugnabat, sed etiam pallio suo tanquam muscas abigebat. Cum vero impij illi terribiliter resisterent, & tanquàm suam sororis animam vendicare vellent, tunc illa amplius ferre non sustinens clamabat Christum suum, sanguinem Christi, quem pro animabus suis effudit, mortemq; crucifixi incessanter inuocabat. Cum autem rugientes illi præparati ad escam multis calumniis animam illam impeterent, ipsa tandem a Spiritusancto fiduciam concipiens, nam vbi est spi ritus Domini ibi libertas, respondit. Domine pro hac anima fide iubeo, licet enim peccauerit, peccata tamen sua confessa est. Quod si forte aliquid per negligentiam suam vel ignorantiam in ea remansit, licet loqui non possit adhuc tamen contritionis tempus ei reliquisti. Fratres enim tantum vocem eius & gestus contra Dæmones percipiebant, & Domino pro anima sororis suæ deuotas orationes effundebant. Tandem victis & confusis Dæmonibus, & sanctis Angelis aduenientibus, illa Deo laudes reddens, ad se reuersa quieuit, resumptoq; pallio quod in pugna proiecerat ad cel lulam suam cum verecundia fugiens clauso hostio latuit. Non multum post tempus in festo apostolorum Petri & Pauli cum ꝓ anima deuotæ supplicaret, & de statu eius pro qua fideiusserat sol licita esset, ostendit ei beatus Petrus animam illa in pœnis purgatorij vehementer afflictam. Reuelauit autem ei beatus Petrus & pœnas & pœnarum causas. Vehementer enim calorem torquebatur, eo quod mundum & voluptates sæculi nimis ardenter amasset, & maxime quia filios suos, proprianiq; familiam nimis negligenter correxisset. Siti præterea miserabiliter anxiebatur eo, quòd in vita sua nimis vacasset potationibus. Nuditatis etiam, eo quòd superflua fuisset in vestibus, maximnm sustinebat incommodum. Tunc pia Christi ancilla sicut tota pietatis visceribus affluebat, maxime circa illos qui in purgatorio torquebantur, non solum suis orationibus contenta est, sed multa etiam illi ab aliis orationum & missarum suffragia acquisiuit.

Iterum Exemplum de eodem. *Cap.* XXXI.

ALIA enim vice cum religiosa quædam vidua quæ diu in sancta viduitate Deo seruierat, & filias suas in sancta virginita te sponso cælesti integras custodiebat, in extremis apus Vuillembroch iuxta Niuellā laboraret, vidit Beatam Virginem viduæ assistentem, quę quasi quodam flabello euentando eam, feruorem caloris quo torquebatur misericorditer temporabat. Cum autem eius anima de corpore iam egredi vellet, turba Dæmonum insistitium nulla orationum instantia discedere voluit, donec clauiger æthereus cum vexillo crucifixi confusos illos eiecit. Cum autem vidua illa iam defuncta esset, vidit ancilla Christi Beatam Virginem cum multitudine cælestium puellarum psallentium, Deumq; laudantium quasi in duos choros diuisarum. Cum autem sacerdos more debito exequias defunctæ persolueret, tunc summus sacerdos cum sanctorum multitudine officium, vt videbatur ei, com plebat, & mirabiliter Ecclesiæ militanti Ecclesia triumphans respondebat. Cum autem sepulturę corpus traditum esset, vidit Christi ancilla animam eius, quæ nondum in hoc seculo plenè purgata fuerat, in purgatorio quod ei deerat consummare. Nam maritus eius mercator fuerat, & quædam more mercatorum per fraudem acquisierat. Quosdam etiam de familia ducis Louaniæ in hospicio receperat, qui de iniuste acquisitis multa in domo sua expendebant. Et quia de huiusmodi nondum perfecte restitutionem fecerat, dicebat se adhuc in purgatorio detineri. Quod cum nunciatum est filiæ suæ virgini deuote Margarite de Vuillembroch, & eius sororibus multas ei orationes acquisierunt, & pro posse restitutionem fecerunt. Vnde non multum post anima viduæ vitro purior, niue candidior, sole splendidior apparuit ancillæ Christi, cum iam ad æternas epulas gaudens, & gratias agens ascendere vellet inuitata, & quasi librum vitæ vt videbatur in manibus tenens summi magistri, facta scholaris legebat.

Iterum De eodem. *Cap.* XXXII.

CVM autem sanctus quidam & beatus senex, qui a pueritia sua in innocentia & virginitate perseuerauerat, iam morti propinquius scilicet Iohannes de Diuato cognomine Ortolanus. qui omnia pro Christo reliquerat, & exemplo suo & admonitionibus sanctis multas animas Domino acquisierat, ipsa cum præsens ei infirmitate assisteret, vidit multitudinem angelorum seni assistentem & gaudentem. Sensit autem mirabilem suauitatis odo rem, vnde prę gaudii immensitate non poterat se continere. Valde enim eum diligebat, & quasi pro patre eum habebat. Et tunc reuelatum est ei a Spiritusancto, quod senex ille qui tantam potentiam dum vixerat in carne fecerat, tot etiam pro Christo opprobria, & persecutiones patienter sustinuerat, tam iuste & timorate vixerat, tot etiam animas Christo lucratus fuerat, absque omni purgatorii molestia liber ad Dominum euolaret. Vnde ipsa quotiens ad sepulchrum eius, quod est apud Oegnies, per transibat, semper humiliter inclinabat. Postea uero cum ipsaq; in extrema infirmitate laboraret, anima sancti senis cum quodam alio amico suo defuncto, scilicet fratre Ricardo de Manachincapella causa visitationis & consolationis spiritualiter missa est ei a Domino. Ipsa autem Christi ancilla valde compatiens erat, & super infirmos pia gestans viscera, circa quos aliquando noctes ducebat insomnes. Cum autem mater fratrum de Oegnies grauissima & longa infirmitate laboraret, & ipsa aliquando vt consolaretur aem ei assisteret, illa vtpote anus ferè centenaria, & morti iam propinqua, grauissimum habebat anhelitum. Cum asset sancta mulier quadam nocte eius anhelitum sine magno dolore cordis ferre nōposset, ipsa assistens ei prope quasi per violentiam a se extorquebat vt maneret. Cumq; iam amplius ferre non valēs ferè deficere, respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, & ei saporem

fauorē quasi vini aromatici in os eius immisit, odoremq; suauissimum quasi thuris accensi eum saporē, illo ferè per tres dies sensit. Itaq; nullius cibi sapor prædictum saporem aromaticum poterat expellere. Multis autem ægrotantibus non solum eius præsentia Dominus consolationem & patientiam conferebat, sed frequenter corporalem sanitatem eius meritis Dominus reddebat.

Iterum De eodem. *Cap.* XXXIII.

SED cur immoramur circa modica, cum adhuc restent magna & mirabilia? Licet enim pium sit corporum morbis subuenire, longo tamen & incomparabiliter maius est animarum sanitati curam impendere. Nullum enim sacrificium magis placet Deo quàm zelus animarum. Ipsa autem semper læta semper hilaris, semper in cordis iubilo permanebat, nisi quando periculum vel lapsus animarum mentem eius perturbauit. In hoc solo, vt eius pace loquar, modum non habebat, lugebat anxia, dolebat desolata, cibum non capiebat, somnum ab oculis suis abigebat, more parturientis plerunque clamabat, quanto putas vulnerata est dolore, quando cateruatim fuerent rugientes, & dentibus frendentes Dæmones super sanctarum virginum congregatione in villula quæ dicitur Maniti, vbi Deo deuote seruiebant. Ad vltimum vero, quando tanquam voti compotes impios & inuidos Dæmones præ gaudio videret tripudiare pro sanctarum mulierum eiectione, tunc ipsa clamans & eiulans vix seipsam præ dolore poterat sustinere. Alia die vidit maximum iniquorum spirituum exercitum, qui quasi post prælium cruentati cum superbo & pomposo, strepitu de vastatione ciuitatis Leodiensis reuertebantur, & adhuc maiora mala elato vultu comminabantur. Nec multo post venerunt nuncij apud Oegnies, qui ciuitatem Leodiensem destructam esse nunciauerunt, & Ecclesias spoliatas, mulieres vi oppressas, ciues interfectos, vniuersaque ciuitatis bona hostes rapuisse referebant. Tunc forte apud Oegnies, præsens erat vir sanctus honestæ conuersationis, & bonæ etiam apud malos opinionis, totiusque episcopatus lucerna, doctor & pater spiritualis, magister scilicet Iohannes de Viuella, qui cum rumores pessimos percepisset, mente consternatus incomparabiliter doluit, & maxime de sanctis virginibus, quas ipse per prædicationem & exemplum Domino acquisierat, ne forte vi oppressæ fuissent, sicut quidam mētiebantur, paterna sollicitudine dubitabat. Non enim multum de temporalium amissione doluit, qui semper temporalia tanquam stercora reputauit, sed de Ecclesiarum violatione & animarum destructione. Ancilla vero Christi auditis rumoribus imperturbata permanebat absque etiam timore sanctis Angelis eam confortantibus, & in terra pacem hominibus bonæ voluntatis nunciantibus. Magnam vero pacem & quietem circa domum de Oegnies sentiebat quasi in spiritu certificata, & de pace suorum, & de incorruptione prædictarum sanctarum virginum. Verumtamen videbatur ei quòd terra tremeret, & quasi conquæreretur quòd pasceret homines, qui creatori suo tam immani scelere se opponerent.

Iterum De eodem, *Cap.* XXXIIII.

CECIDIT autem aliquando quòd quidam cisterciensis monachus tantum zelum innocentiæ & puritatis licet non secundum scientiam haberet, quòd quasi ad statum primi parentis ex feruore spiritus peruenire nitebatur. Cumq; diu labore plurimo se casso sese affligendo in abstinentia & vigiliis, in orationibus & lachrymis primum statum recuperare non valeret innocentiæ, primo cæcidit in tædium & accidiam. Volebat enim cibaria sumere, sed nullam sensibilem delectationem dum māducaret sentire. Studebat autem primo sensualitatis motus non solum reprimere, sed penitus extinguere. Studebat etiam sine aliquo veniali vitam suam in perfecta puritate custodire. Cum autem Dæmonio meridiano instigante aspiraret ad impossibile, nec ad id ad qđ tendebat, posset aliquo modo quantumcunq; laborando peruenire, tandem in foueam desperationis præ tristitia lapsus est adeo ꝙ in statu corruptionis, in quo erat, se nullo modo salutem adipisci speraret: vtpote qui venialia quibus in hac vita carere non possumus, mortalia reputabat. Vnde nec corpus Christi aliquando etiā in diebus illis, quibus institutum est in ordine volebat recipere. Cum autem morbum eius animæ quidam pius & omnium bonorum amicus abbas cognouisset, ad ancillam Christi monachum fecit adduci. Cumq; illa pro monacho lachrymosis suspiriis Domino supplicaret, mirum in modum dum ante missæ introitum monachus confiteor diceret, & alia instantius pro eo preces funderet, quasi nigri lapilli ad singula verba confessionis ex ore monachi cadere videbantur. Tunc illa percipiens in hoc visu quòd obstinatio desperationis & nigredo tristitiæ & doloris monachum reliquissent, Domino gratias retulit, qui non vult mortem peccatorum, sed magis vt conuertantur & viuant. Monachus vero post missam quasi de longinqua regione ad se reuersus, corpus Christi recepit, & sumpta salutari medicina perfecte conualuit.

De Spiritu scientiæ & discretionis quem habuit.
Cap. XXXV.

QVONIAM autem fugiendo mala per spiritum timoris, & faciendo bona per spiritum pietatis necessaria est cautela & circumspectio discretionis, pater luminum, cuius vnctio docet nos de omnibus, spiritu scientiæ filiam suam illuminauit, vt scilicet sciret quod & quemadmodum esset agendum vel vitandum, & omne sacrificium suum sale condiret. Mala enim sunt vicina bonis, & plerumq; dum vitamus vnum vitium, labimur in contrarium. Aliquando autem cum dulcius & suauius, quasi vnus spiritus facta cum Deo amoris glutino ei adhæreret, audito extraneorum aduentu, ne forte aliquem scandalizaret, a suaui illa contemplationis iucunditate amplexibus sponsi sui vim sibimet inferens, spiritum suum cum tanto labore auellabat, quòd quandoq; quasi ruptis visceribus sanguinem purum in magna quantitate euomebat vel conspuebat, malens hoc affligi martyrio, quàm fratrū, & maxime peregrinorum pacem turbare. Quando tamen cum Spiritusancto reuelante aliquorum licet adhuc longe exigentium præfnouisset aduentum, ad rura vel ad propinqua nemora fugiēs, vix per totum diem poteramus reperire latitantem. Quandoque propter aliquorum indigentium vtilitatem, nullo nisi Spiritusancto incitante cogebatur somnum suum disrumpere. Vade, aiebat quia non curiose sed causa necessitatis expectat te aliquis. Licet autem quantum ad proximos non solum bonos, sed etiam discolos mira discretione pacem custodiret, sibi tamen soli valde indiscreta seipsam nimis abiiciens, & supra modum affligens nobis aliquando videbatur. Ipsa tamen circa se tanto discretior erat, quā to nihil de se nisi a Spiritu sancto familiariter edocta, aliquid facere præsumebat. Non enim vnum diem sine cibi refectione preterire audiret, nisi se absorpta sensualitate supra se raptim certissime cognosceret. Aliquando tamen vt pacem coassistentium conseruaret, in tale statu aliquid capere tentauit, & nihil penitus capere potuit, sed præ dolore ferè defecit; vnde tantam postea prærogatiuam libertatis obtinuit, quòd nemo iam audebat discutere cur ita facis. Cumq; aliquanto tempore in hebdomada cibum sumeret, quia. 6. feria manducabat, die dominica nihil penitus manducando. Similiter. 5. feria a cibis penitus abstinebat. Cumque nobis potius rationabile videretur, quòd. 6. feria quæ dies est pœnitentiæ non manducaret, quinta autem feria vel die Dominica cibum sumeret, quia. 6. feria die penitentiæ & mortis Domini est, respondit mihi ipsa aliquando, ad sensibilia non sine labore descendo, dum gaudium contemplationis interrumpo cibum scilicet corporalem capiendo. Quinta autem feria quæ est dies Spiritussancti, & die Dominica propter gaudium resurrectionis spirituali refectioni contenta, æternisque epulis faciata, totum diem festiuum ago, dum nullo refectionis sensibilis vsu, oportet me ad inferiora descendere. Quo audito os vlterius contra ipsam non aperiens silui.

Iterum exemplum de eodem. *Cap.* XXXVI.

CECIDIT aliquando, quòd causa visitandi aliquos sibi familiares, cum maneret apud Oegnies iuisset apud Vuillembroch, in reditu suo per medium Niuellæ transiens, reduxit post hoc ad memoriam peccata & abominationes, quæ in villa illa faciunt frequenter sæculares, tantamque indignationem concepit in corde suo, quòd præ dolore cepit clamare. Quæsitoque cultello ab ancilla sua cum extra uillam esset, uoluit cutem a pedibus suis resecare, eo quòd loca transierat, in quibus creatorem suum miseri homines tot iniuriis prouocant, totque flagitiis exasperāt. Cumq; non solum in mente, sed quod mirabilius est sensibiliter dolent in pedibus, in quibus loca prædicta calcauerat, vix tandem cum multotiens pedes ad terram collisisset potuit quiescere. Adeo enim prædicatores & fideles pastores animarum diligebat, ꝙ pedes eorum post prædicationis laborem mira affectione constringens, etiam ipsis inuitis vel diu osculari oportebat, uel præ nimia anxietate cum se subtraherent clamabat. Multis autem lachrymosis suspiriis, multisque orationibus & ieiuniis a Domino instantissime postulando obtinuit, ut meritum & officium prædicationis quod in se exercere non poterat, in aliqua alia persona Dominus ei recompensaret, & ut sibi Dominus pro magno munere vnum prædicatorem daret. Quo dato, licet per eum Dominus tanquam per instrumentum uerba prædicationis emitteret, sanctę mulieris præcibus cor eius præparabat, virtutem corporis in laborem conferebat, uerba ministrabat, gressus dirigebat, gratiam, & fructum in auditoribus meritis ancillæ suæ præbebat. Nam pro ipso singulis diebus, dum esset in labore prædicandi

di Domino & beatæ virgini, dicendo, aue Maria centies supplicabat, sicut predicante Hilario Martinus orabat.

Iterum De eodem. *Cap.* XXXVII.

ALIQVANDO etiam cum esset in villa quadam, quæ dicitur Itre iuxta Niuellam, & præsente ipsa puer quidam ad hostium Ecclesię cathechizaretur, vidit immũdum spiritum a paruulo cum magna confusione recedentem. Et cum ipsa puerum de sacro fonte leuaret, aperti sunt oculi eius, viditq; spiritum sanctum in animam pueri descendentem, sanctorumq; angelorum circa renatum infantem multitudinem. Frequenter autem dum sacerdos leuaret hostiam inter manus sacerdotis videbat pueri pulchri speciem, & cęlestium spirituum cum lumine non modico exercitum magnum descendentem. Quando uero post confectionem sacramenta sacerdos sumeret, ipsa videbat in spiritu Dominum in anima sacerdotis remanentem & eam mirabili claritate illustrantẽ. Vel si indigne sumeret videbat quòd Domino cum indignatione recedente, anima miseri vacua & tenebrosa remaneret. Licet autem in Ecclesia spiritus non esset, se in cellula velatis ex more oculis velo candido oraret, cum Christus in prolatione verborum sacrorum in altari descendebat, tunc ipsa mirabiliter immutata aduentum eius sentiebat. Quando vero vnctionis extremæ ipsa præsente infirmi sacramenta susciperent, ipsa cum sanctorum multitudine Christum præsentem sentiebat, qui infirmum misericorditer roborabat, Dæmones expellebat, animam purgabat, & se quasi in lumine per totum corpus infirmis dum diuersa eius membra vngerentur transfundebat.

De Spiritu fortitudinis qui in ea fuit. *Cap.* XXXVIII.

ET quoniam parum prodest per spiritum timoris mala vitare, per spiritum pietatis bona agere, per spiritum scientiæ in omnibus discretionem habere, nisi per fortitudinem malis imminentibus resistamus, bona per patientiã conseruemus, per constantiã vsque in finem perseueremus, per longanimitatem vitæ eternæ præmium, pater eius apertis thesauris suis quarto lapide pretioso, scilicet, fortitudine suam filiam exornauit, & contra omnia aduersa præmuniuit, vt nec aduersitatis impulsu frangeretur, nec prosperitatis blandimento eleuaretur. Aliquando autem cum prę dolore paralisis clamare & pectus suum tundere cogeretur, quidã eius familiaris ei compatiens in loco quodam latebat, & pro ipsa Domino supplicabat. Tunc ipsa pijs deuoti hominis supplicationibus infirmitatem suam in aliquo minui sentiens, vade, inquit, tancillę suæ & dic homini illi vt cesset orare pro me. nam orationum eius medicina, disciplinæ meæ dum melius habeo incurro detrimentum. Cum autem vexaretur aliquo grauamine, quidam ex amicis eius occulte tantum in corde dolebat de eius vexatione, tunc illa cordis illius secreta Domino reuelante cognoscens misit ancillam suam ad illum dicens. Dic illi ne amplius doleat pro me. Plus enim grauabatur aliorum doloribus, quàm suis infirmitatibus. Non solum autem per spiritum fortitudinis habebat potentiam resistendi aduersis, sed etiam omnibus carnalibus illecebris abstinendi. Adeo quidem corpus suum iuuencula illa tympanistria quasi inter duo crucis ligna extendendo desiccauerat, ꝙ nunquam per plures annos primos etiam libidinis motus contra se exurgere senserat. Ex quo tantam fiduciam etiam in homines habebat, quòd omnes sibi similes ex abundantia innocentiæ & pura simplicitate ęstimabat. Vnde cum quidam familiaris eius amicus ex nimio spiritualis affectionis excessu, manum eius aliquando stringeret, licet casto animo nil culpæ cogitaret, sensit tamen tanquam homo ex illa nimia vicinitate primos motus sibi insurgere. Cumque illa prorsus hoc ignoraret, audiuit voce ab excelso, scilicet. Noli me tangere, nec tamen intellexit quid significaret. Deus enim mitis & nostris infirmitatibus compatiens, noluit illum coram sancta muliere verecundia confundere, volebat autem tanquam zelotes amicæ suæ castitatem custodire, & illum propter imminentia pericula castigare. Vnde cum illa diceret ei. Audiui nunc quãdam vocem, sed quid significet, prorsus ignoro, scilicet, noli me tangere. Ille autem quid esset intelligens, & sibi de cętero diligentius cauit, & Domino qui eius infirmitatem detegere noluit, gratias agens recessit.

De Spiritu consilij quem habuit. *Cap.* XXXIX.

PER spiritum autem consilii nihil præcipitanter, nihil inordinate agens, sed omnia diligenter & prouide, & cum deliberatione faciens, licet familiari Spiritussancti consilio interius vteretur, licet diuinis scripturis sufficienter instrueretur, prę nimia tamen humilitatis abundantia, ne sapiens in oculis suis videretur, aliorum consiliis proprie voluntati abrenunciando, seipsam libenter & deuote subiicere non dedignabatur. Multi tamen de familiaribus amicis eius, qui diuinam eius prudentiam frequenter experti erant, sine eius consilio nihil magnum facere audebant. Quod enim humana ratione scire non poterat, præmissa oratione diuinitus inspirata sciebat. Vnde cum quidam amicus eius, qui mediocritate sua contentus, tanto securius, quanto ab oculis hominum abstractus, & a pompa sęculari remotus, Deo in humilitate seruiret, a quodam nobili inquireretur, ut magister eius esset ei equos, & vestes, & alia multa bona copiose prouideret, mulierem sanctã consuluit quid sibi agendum esset. Illa vero sicut nihil vnquam de se præsumebat, oratione præmissa, postquàm ab archanis diuinorum consiliorum thalamis reuersa est, respondit. Vidi vobis in hoc facto nigrum equum præparari, qui versus infernum hinniebat, & Demonum exercitus applaudebat. Mane ergo igitur secundum meum in vocatione, qua uocati estis a Domino, nec ambitionem, vel sęculi pompam detis occasionem Diabolo.

Iterum De eodem. *Cap.* XL.

CVM vero verbum Dei licet indignus laicis & simplicibus prędicare inciperem, & necdum exercitium seu consuetudinem faciendi sermonem ad populum haberem, semper mihi metuens ne sermone imperfecto deficerem, multa mihi vndecunque colligebam. Multis vero congregatis quicquid in mente habebam in medium proferre volebam. Totum enim spiritum suum profert stultus, sapiens vero reseruat in posterum. Cumque tanta prodigalitate memetipsum confunderem, ad me post sermonem reuertens, quasi quoddam mentis tædium in eo quòd inordinate & incomposite multa mihi dixisse videbar incurrebam. Cumque huiusmodi tristitia aliquando Christi ancilla me depressum aspiceret, ego prę verecundia causam reuelare recusabam, & quod mirabilius erat, cum aliquis tãquam bene & subtiliter dixisse me libenter auscultantem, sicut mos est, post sermonem commendaret in hoc aliquam consolationem recipiebam. Erubesco turpitudinem meam publicare, sed laudem sanctæ mulieris non ausus sum abscondere. Quoniam cum aliquando prædictæ tristitię nubilo me confusum & tanquam confusibilem operarium ad se vocaret, triplex vulnus tentationum, quibus in abscondito sauciatus eram, mihi mirabiliter aperuit. Vidi, inquit, quasi similitudinem hominis nebulosi superfluitate capillorum cooperti. Quædam autem Meretrix subornata quasi quibusdam radiis splendida eum blande intuendo circumibat. Facto autem pluries circulo vnum de radiis suis versus eum proiiciens partem tenebrarum effugabat. Ad hanc autem eius parabolam triplici morbo me laborantem statim certissime deprehendi, capillata enim superfluitas mihi tristiciam generabat. Meretrix vero subornata, idest, elatio radiis adulationis mirabile mihi solatium conferebat.

De Spiritu intellectus eius. *Cap.* XLI.

HIS igitur ornata monilibus filia Hierusalem, his prædictis Spiritussancti donis illustrata, corde purificato per spiritũ intellectus in cęlestibus conuersabatur. Relegatis enim a se formis sensibilibus, vniformes & inuariabiles super cęlestium species quanto summo simplici & inuariabili maiestati magis accedebat, tanto in eius animo purius resultabat. Cumque subtilis & attenuatus spiritus eius incendio pij amoris concrematus, tanquam virgula fumi ex aromatibus super cęlestia penetraret, & quasi per quosdam gradus in religione viuorum perambulans, per vicos & plateas quærebat quem diligebat, nunc sanctarum virginum lilijs delectata, nunc sanctorum martyrum rosis odoriferis recreata, aliquando a sanctorum Apostolorum senatu venerabiliter recepta, quandoque cętibus Angelorum sociata, cum per omnes gradus ascendisset, cum per omnia Paradisi loca animo lætanti perambulasset paululum cum omnia pertransisset, inueniebat quem ardenter eius anima desiderabat, ibi demum perfecte quiescebat. Cum autem librum vitæ uicinius inspiceret, multa per spiritum intellectus in eo percipiebat. Quæ tandẽ ad se reuersa prophetico spiritu prænunciabat. Vnde tribus annis antequàm homines signarentur contra hæreticos prouinciales dixit, ꝙ viderit cruces super hominum multitudinem de celo copioso descendentes. Cum autem sancti Christi martyres qui zelo crucifixi Christi a longinquis partibus vt Christi dedecus vindicarent, deuenissent ad locum qui dicitur mons gaudii, ibidem ab inimicis Christi interfecti sunt. Ipsa que licet per tanta terrarum spacia remota esset, vidit sanctos Angelos congratulantes, & interfectorum animas absq; aliquo purgatorio ad superna gaudia deferentes. Vnde tantum huius peregrinationis recepit ardorẽ, ꝙ retineri non posset si sine proximorum scandalo aliquo modo pergere valeret. Cumq; quasi ridendo quæreremus ab ea quicquid illic si peruenisset facere saltem aiebat illa, dominum meum honorarem nomen eius confitendo, illic scilicet, ubi impij abnegauerunt eum blasphemando.

Iterum De eodem exempla. Cap. XLII.

CVM quidam familiaris noster & amicus domus nostræ apud Oegnies moreretur, vidit illa multitudinem Dæmonũ quasi rugientium, præparatorum ad escam. Cumq; ipsa Dæmones increparet, & vt recederent a Christi ministerio, qui crucis vexillo munitus erat præciperet illis, multa ei crimina malitiose imponebant, & quod in veritate non processisset obiciebant. Cumque illa domino pro infirmo supplicaret, vidit quandam crucem lucidam super ipsum descendentem, eumq; vndiq; protegentem. Et licet homo ille morte præuentus peregrinationem suam non perfecisset, magna pars purgatorii eidem cruce signato dimissa est, eo quod voluntatem haberet, & non stetit per eum, sicut sanctæ mulieri Dominus reuelauit. In nocte autem tertiæ feriæ, quæ est ante caput ieiunii, quando scilicet solent homines commessationibus vacare, vidit aliquos Dæmones a quadam muliere religiosa tristes & confusos reuertentes, qui quidem eam grauiter tentationibus impugnauerat, sed domino succurrente nequaquam præualuerant. Cũ autem post hoc a muliere quæreret quomodo ei fuerat. Ego, inquit illa, vehementer fui grauata, sed illa hora per Dei gratiam fui liberata, & cognouit quod illo tempore vidit Dæmones confusos recessisse. Quidam autem Sacerdos aliquando præsente ea missam celebrabat: & quia pro Sacerdote illo frequenter Deo supplicauerat, proposuit ille cum non haberet maius aliquid quod ei tribueret, ne ingratus videretur quod pro illa missam istam celebraret. Cumque Sacerdos missã finisset, ait illa Sacerdoti, Missa ista mea fuit, hodie enim filium patri pro me obtulistis. Cumque ille miraretur & quæreret, quomodo hoc cognouisset, nam solus Deus nouit cogitationes hominum. Ego, inquit illa vidi columbam pulcherrimam super caput vestrum in altari descendentem, quæ quasi volitando alas suas ad me extendebat, & cognoui in spiritu, quòd spiritussanctus missam illam ad me transferebat, cum autem Sacerdotes missas digne & deuote celebrarent, videbant sanctos Angelos gaudentes, & Sacerdotibus cum magna hilaritate cooperantes, & eosdem Sacerdotes vultu benigno intuebantur, eosq; deuotissime venerabantur. Ve igitur Sacerdotibus miseris, Iudæ proditoris sociis, qui Christum quantum in se est iterum crucifigunt, & sanguinem testamenti pollutum ducunt, qui manibus pollutis, oculis impudicis, ore venenato, corde impuro, dum ad reuerendum sacramentum irreuerenter accedunt, Angelos sanctos assistentes offendunt, & de salutari medicina sibi mortem miserabiliter acquirunt.

De Spiritu sapientię eiusdem. Cap. XLIII.

MELLIFLVO sapientiæ dono cor eius medullitus afficiebatur, verba dulcorabantur, & omnia eius opera suauitate spiritualis vnctionis impinguabantur. Mitis corde, dulcis ore, suauis opere, ebria charitate. Aliquando cum in lecto suo per tres dies iacuisset, & cum sponso suauiter quieuisset, præ nimiæ iucũditatis dulcedine dies illi adeo furtiue labebantur, quod vix per vnũ momentum sibi iacuisse videbatur. Mirabili affectionum varietate Deum aliquando esuriebat: quando vero eum sitiebat, quantoque enim Dominum plus sentiebat, tanto magis desiderium crescebat. Anxiebatur, clamabat, & vt remaneret, supplicabat ei vt non recederet, quasi inter brachia amplexando stringebat, atque vt se amplius ei ostenderet cum lachrymis obsecrabat. Aliquando autem per tres dies vel plures vt sibi videbatur, eundem, quasi paruulum inter vbera commorantem stringebat, & sese vt non videretur ab aliis occultabat. Aliquando enim cum eo tanquam cum puero osculando ludebat. Aliquando tanquam agnum mansuetum iuxta gremium, quandoq; quasi columba ad solatium filiæ suæ pius filius virginis se ostendebat. Quandoque quasi Aries stellam lucidam habens in fronte circuiens Ecclesiam, fideles suos vt ei videbatur visitabat. In diuersis autem solemnitatibus Deum quasi configuratum solemnitati suæ se ei ostendebat. Nam in Natiuitate apparebat ei quasi puer vbera matris virginis lactans, vel in cunabulis vagiens, & tunc ad eum afficiebatur tanquam ad paruulum secundum ostensiones varias, habens varias affectiones, & ita singulis annis renouabantur festiuitates. In festo autem Purificationis videbat beatam uirginem filium suum in templo offerentem, & Symeonem inter vlnas recipientem Et in hac uisione non minus exultabat præ gaudio, quàm si præsens fuisset, quando hoc accidit in templo. In hac autem festiuitate cũ cereus eius diu extinctus fuisset in processione, subito lumen claritatis clarissimum nisi Deo accedente recepit. In passione autem Dominus ei aliquãdo in cruce apparebat sed raro, quia vix sustinere poterat.

Iterum De eodem. Cap. XLIIII.

CVM autem appropinquaret aliqua magna solemnitas, quandoq; 8. diebus aute gaudium sentiebat. Et ita secundum animi totius cursum variis modis mutabatur & mirabiliter afficiebatur. Quando autem alicuius sancti dies festus imminebat, sanctus ille festum suum ei nunciabat. In die enim suo ad eam veniens cũ sociorum cælestium multitudine eam visitabat, ita quòd cum sancto illo per totum diem spiritus eius cum gaudio quiesceret. Et familiari autem & frequenti collocutione sanctorum, sicut aliquis vnum de vicinis nostris ab alio scit distinguere, ita vnum sanctum vel Angelum ab alio distinguebat. Quandoq; etiam sanctus aliquis in partibus istis prorsus incognitus, festum suum quod in remoti partibus fiebat, ut in eius solemnitate gauderet ei nunciabat. Nullo quoque nunciante distinguebat palato cordis dies festos ante festis, eo quòd dulcius ei sapiebant dies solemnes, quàm simplices. Celebrabat enim dies festos in animo scriptos & impressos in corde suo tanquam in martyrilogio. Vnde cum esset aliquando in Ecclesia sanctæ Berdrudis in villa, quæ dicitur Laulos, & quoddam festum sanctæ virginis Gerdrudis in crastino esse deberet, & Sacerdos eiusdem villæ festum illud non aduerteret, ipsa in animo suo sentiens solemnitatem imminere, non iam se poterat continere. Cumque Sacerdos non compareret vel alius qui cãpanas sicut fieri solet in festorum dierum uesperis præcedentibus pulsaret, ipsa de loco suo surrexit, & campanas prout potuit pulsare cepit. Quo audito Sacerdos admirans, & ad Ecclesiam currens, cur, inquit, tanquam sit festum pulsatis, cum non habeamus in consuetudine, cum non sit festum hac hora pulsare? Tunc ista uerecũda & pauida ait. Ignoscite mihi, inquit, Domine, magnum enim festum, sed nescio cuius est in hac nocte. Iam enim hanc Ecclesiam sentio gaudio, esse repletam. Tunc Sacerdo aperto kalendario reperit, quòd in die crastina deberet esse festum sanctæ Gerdrudis.

Iterum Exempla de eodem. Cap. XLV.

TOT autem & tantas habebat consolationes a Domino, quod licet nullis exterioribus sicut fit quandoq; ad recreationem intenta esset, semper in vno loco absque alicuius consortio sine accidia uel tædio sedere posset. Aliquando enim dum esset in cellula sua, audiuit uocem dulcissimam Domini dicentis. Hæc est filia mea dilecta, in quam plurimum delector. Quando autem extra se rapiebatur, uidebatur ei quòd caput suum teneret super genua Christi glorificati. Aliquando etiam nunciante aliquo Angelorũ salutabatur ab aliquo supernorum ciuiũ cũ oraret ante altari sancti Nicolai, aliquando uidebatur ei quòd de reliquiis eius lac flueret. Videbat autem ab imagine Crucifixi aliquando quosdam radios exeuntes & ad eam pertingentes, & quasi usq; ad cor eius penetrantes. In quibus omnibus valde delectabatur, & miro modo spiritus eius in talibus confortabatur. Apparuit ei aliquando beatus Bernardus Cisterciensis ordinis pater & lucerna, quasi alatus, & alas suas circa eam expandebat. Cumque ipsa diu cum eo in cancello sedisset Ecclesiæ, & illa etiam cuiusmodi essent hę alæ quæreret, respondit, quòd ipse velut aquila sublimi volatu subtilia & sublimia diuinæ scripturæ attigerat, & multa de archanis cœlestibus ei Dominus reserauerat. Cum autem ipsa in magna veneratione & speciali amore diligeret sanctum Iohannem Euãgelistam, accidit quòd Sacerdoti cuidam cum magnis lachrymis & gemitibus veniale modicum confiteretur. Cumque Sacerdos ille quęreret, cur ita lachrymis affflueret, nequeo, inqt, lachrymas reprimere. Videbat enim Aquilam quandam super pectus suum, quæ quasi in frontem figebat rostrum in eius pectore, & magnis clamoribus aera replebat, & intellexit in spiritu, quòd lachrymas eius & gemitum Beatus Ioannes deferebat Domino. Aliquando etiam vidit quendam Sacerdotem cum lachrymis deuote celebrantẽ, visumque est ei, quòd Columba quędam super humerum sacerdotis descenderet, & quòd fons clarissimus de eius humero scaturiret. Aliquando autem uirginis filium quasi puerum cum maxima claritate circa pixidem, in qua corpus Christi reponitur videbat. Cumque quæreremus cuiusmodi esset claritas, respondit. Quòd quantum lumen Solis lumen candelæ excedit, tantum uel amplius claritas illa claritatem Solis excedebat.

Adhuc De eodem. Cap. XLVI.

QVANDO autem aliquę reliquiæ ad Ecclesiam nostram deferebantur, ipsa in spiritu præsentiebat, reliquiarum aduentum, & tota nocte cum sanctis reliquis exultabat. Christumque gaudentem & alias reliquias quasi cũ exultatione, & veneratione nouas reliqas suscipientes videbat. Vtrum autem essent ueræ reliquię eius spiritus mirabiliter percipiebat. De modica quidem cruce quæ est in Ecclesia de Oegnie, in qua de ligno sãctæ crucis hétur, luminosũ ualde quasi claritatis cęlestis radiũ exire videbat. Quidã aũt familiaris noster & dom⁹ nrę amic⁹ inter alias reliqas,

quas

quis habebat repperit os cuiusdam sancti sine literis. Cuius autem essent reliquiæ ignorabat. Cumq; ad eam vt certificaretur attulisset reliquias, ipsa in spiritu virtutem reliquiarum percepit. Cumq; oraret vt Deus cuius essent sibi ostenderet, apparuit ei quidam sanctus magni meriti & præclarus. Interrogabat autem eum sancta mulier, tu quis es? Ille vero se non nominauit, sed quattuor literas ante mētis eius oculos descripsit. Cumq; illa literas memoriter retineret, sed quid significarent nesciret, vocato quàm clerico literas ei dixit. a. i. o. l. & quid significarent quæsiuit. Ille vero colligens & subiungens quod A, i, o, l, significarent, respōdit. Tunc illa manifeste cognouit quod beati Aigolphi, qui apud pruuinum in cãcaua in magno honore habetur essent prædictæ reliquiæ. Cum autem præ desiderio eternæ fruitionis, præ amore diuinæ visionis, pro dilatione optatæ beatitudinis æternæ in hoc exilio langueret, vni cum tamen & summum ei erat remedium & singulare solatium manna panis celestis donec veniret ad terram promissionis. Iam enim in hoc sæculo per experientiam didicerat quod ait Dominus in euangelio. Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat inquit carnem meam, & bibit san. m. habet vi. eter. Nec erat ei durus hic sermo sicut Iudæis, sed suauis. Quippe quæ omnem delectationem & omnem saporis suauitatem in eius perceptione interius in animo & etiam in ore eius mellifluo sentiebat. Cumque amplius sanguinē viuificum sitiendo facere non poterat, aliquando post missarum solēnia vt saltem calicem nudum super altare diu posset inspicere exigebat.

De Transitu eius loco Vuillembroch apud Oegnies. Cap. XLVII.

CVNQVE multo tempore iam apud sæpe dictum locum, qui Vuillembroch nuncupatur, seipsam Domino immolasset, ex vicinitate proximæ villæ, quæ Niuella dicitur frequentiam hominum ad eam ex deuotionem concurrentium, quæ soli Deo vacare cupiebat, non iam sustinere poterat. Cumq; multotiens multisq; precibus Domino supplicasset, vt locum proposito suo idoneum, & personas quæ desiderio suo secundum Deum humiliter condescenderent, ancillæ suæ prouideret, ostensus est ei locus in spiritu de Oegnies, quem nūquam prius viderat, de quo etiam ex nouitate & paupertate domus vix inter homines aliqua mentio tunc erat: tunc illa duce Domino ad locum sibi destinatum iter arripiens, cum adhuc ali quāto spacio remota esset, beatus Nicolaus eiusdem loci Patronus cum magna exultatione ei obuiam venit, eamq; ad Ecclesiam suam deduxit. Eoq; quo venit die fratres de Oegnies magnum festum faciebant de eius translatione. Cum autem primo ad locum illum venisset, miro modo & loci dispositionem & fratres eiusdem domus sicut ei Deus prius ostēderat agnouit, & quod festum sancti Nicolai esset percepit, & quod in eodem loco diem extremum clauderet prædixit. Locum etiam in Ecclesia vbi defuncta sepulchrum habere deberet, mihi postea secreto ostēdit, quod rei postea exitus comprobauit. Postquam autem de terra, de cognatione sua exiuit, Domino scilicet præcipiente, postquam sub vmbra illius quem desiderauerat sedit, tanto suauius, quanto secretius, quanta illi Dominus bona in loco illo fecit, quotiens copiosius solito sanctorum Angelorum solatio eam visitauit, quotiens cum matre Domini familiares collocutiones habuit, quotiēs præsentialiter ipse Dominus ei apparuit, non mente concipere nedum sermone explicare sufficere. Cum autem annus vltimus, quē Dominus illi promiserat immineret, quem etiam ipsa præ gaudio celare non poterat. Nam sex annis ante magistro Guidoni de Niuella eum prædixerat, suspirabat, clamabat, quasi dilationis impatiens dum Dominum amplexaretur. Nolo inquit Domine, quod si ne me recedat, non hoc amplius morari desidero, ire domum volo Et mirum in modum dum sic exerse rapta vehementi desiderio anxiaretur ex cordis plenitudine ferè tota dirumpi videbatur in corpore. Cumq; ad se reuerteretur super pedes suos post longo tempore stare non poterat. Ex feruore autem spiritus dum extra se clamans traheretur, quasi ignea in vultu videbatur. Et quod mirabilius est, dum esset in illo mentis excessu, irreuerberatis oculorum radiis totam Solis materialis valebat intueri.

Qualiter Obitum suum magistro Iacobo prædixit, & exultationibus vocis præuenit. Cap. XLVIII.

IN anno autem in quo transiit ad Dominum, cum ego ex officio mihi a legato Domini Papæ iniuncto ad prædicandum, & signandum, quos dominus inspiraret, contra hæreticos me præpararet, dixit mihi dissolutionem sui corporis imminere. Et quia quādo reuerteret nesciebat, testamentum suum facere festinabat, relinquens mihi corrigiam qui cincta erat, & sudarium lineum cum quo lachrymas extergebat, & quædam alia modica auro & argēto mihi cariora. Cum autem immineret & appropinquaret tempus ægritudinis optatę a festo Annunciationis beatæ virginis vsq; ad festum beati Iohannis Baptistæ, non enim nisi vndecies & in modica quantitate cibum corporalem sumpsit, gaudens semper, & diem nuptialem cum exultatione expectans. Iam enim tempus promissum prope erat, quod multis lachrymis præuenerat, multis gemitibus & suspiriis postulauerat. Et ecce factus est repente de celo sonus, & vox turturis audita est in Ecclesia nostra. Incepit enim alta voce & clara cantare, nec cessauit spatio trium dierum, & noctium, Deum laudare, & gratias agere, dulcissimam cantilenā de Deo, de sanctis Angelis, de beata virgine, & de sanctis aliis, de amicis suis, de diuinis scripturis rigmice & dulci modulatione contexere. Vnus autem de Seraphin (vt videbatur sibi) alas suas supra pectus eius expandebat. Quo ministrante & dulciter assistenter inspirabatur ei carmen absq; omni difficultate. Vocem exultationis & consonantiam modulationis tantum homines audiebant. Clausis enim hostiis & omnibus exclusis Prior noster & ancilla sanctæ mulieris in ipsa Ecclesia remanserant. Et hi multa de archanis cęlestibus quæ illa dicebat intelligere non poterant. Quædam autem intellexerunt, sed pauca proh dolor retinere potuerunt. Dicebat autem inter multa alia quod a lumine sanctæ trinitatis sancti Angeli intelligētiam haberent, a lumine corporis Christo glorificati, in sanctis animabus fructum haberent, & exultationem, beatam etiam uirginem iam in corpore glorificatam constāter asserebat, & quod corpora sanctorum qui in passione Christi surrexerunt, nunquam postea in puluerem reuersa sunt. Dixit etiam & inde valde gauisa est, quòd Spiritussanctus in proximo Ecclesiā visitaret, & copiosius solito per vniuersam Ecclesiam operatores sanctos ad fructum animarum mitteret, & mundum ex maxima parte illuminaret. Dixit etiam cum de beato Stephano prothomartyre caneret, quem rosarium Paradisi appellabat, quod dum oraret in morte, dominus sanctum Paulum dedit ei in munere. Cumque beatus Paulus martyrio consecratus spiritum in morte emitteret, beatus Stephanus præsens fuit, & beati Pauli spiritum Domino obtulit, dicens. Hoc magnum & singulare munus mihi dedisti, & ego cum fructu multiplici illud reddo tibi.

De Vltima eius ægritudine, & qualiter in ea se habuit. Cap. XLIX.

ELAPSIS autem tribus iubilationis diebus, lectum suum in Ecclesia coram altari fecit præparari, & ad se reuersa coram fratribus dixit. Præcesserunt lamentationes, dum lugerem pro peccatis, præcessit carmen dum exultarem, & iubilarem pro æternis. Ecce enim sequitur ve infirmitatis & mortis, nunquam enim de cætero manducabo. In hac infirmitate grauiter exterius laborabat, sed suauiter interius quiescebat. Sancti enim qui frequenter ei in statu sanitatis astiterant, frequentius in infirmitate eam visitabant. Christus enim frequenter ei apparens, & quasi vultu compatientis eam respiciens, & Mater eiusdem Christi ei ferè semper assistens, quasi insensibilem ei reddebant infirmitatis dolorem. Angeli etiam sancti assistebant ei, & deuote ministrabant. Vnde cum quadam nocte sitiret, & iam per se surgere uel incedere prę nimia debilitate non posset, duobus sanctis Angelis eam sustinentibus, & ad locum ducentibus vbi reposita erat aqua & reducentibus bibit, & ad lectum suū absq; alio labore rediit. Cum uero beata uirgine præmonente extremam reciperet vnctionem, omnes præsentialiter affuerunt apostoli. Beatus autem Petrus ei claues ostendebat, & quod cęli ianuam ei aperiret promittebat, Christus autem signum sanctæ crucis victoriæ suæ vexillum pedibus eis affixit. Cūque in diuersis partibus ungeretur, in susceptione sacramenti, operationem spiritussancti cum maxima mentis illuminatione sentiebat. Quidam autem de amicis & notis eius, qui dudum mortui erant, ad consolationem missi sunt ad eam. Quidam etiam petiturus auxilium ab ancilla Christi in infirmitate illa apparuit ei, qui maximo cruciatu in Purgatorio torquebatur. Cum autē causa visitandi eam sanctus Tholosanæ sedis Episcopus aliquādo deuenisset, maximam ex Episcopi præsentia consolationem & corporis fortitudinem ad tempus recepit. Beata autē virgo eam quasi in aere contra sanctum Episcopum (vt sibi videbatur) leuauit. Cumq; idem Episcopus in eadem Ecclesia altari beatæ virginis consecrato missarum solemnia celebraret, vidit in perceptione sacramenti quasi Columbam cādidam, quæ sancto Episcopo in ore ponebat eucharistiam, maximamq; claritatęm in eum interius transfundentem, & eius animam illustrantem Domino ostendente cognouit. Cum autem in infirmitate nihil penitus manducare posset, nec etiam panis modici odorem sustinere valeret, de facili tamen corpus Christi sumebat. Quod statim quasi liquescens in animam eius transiens, non solum animum confortabat, sed & corpo-

corporalem infirmitatem absq; mora alleuiabat. Accidit autem in sua infirmitate, dum corpus Christi reciperet, q facies eius qua si quibusdam redijs luminis resplenderet. Cumq; tentaremus aliquando vtrum eucharistiam non consecratam posset sumere, statim odorem panis abhorruit. Cum vero modica pars dentes eius attigisset, cepit clamare, conspuere, & quasi pectus eius rumperetur anhelare. & singultus cum ingenti anxietate mittere. Cumque præ dolore diu clamasset, & multotiens os eius aqua abluisset, trãsacta magna parte noctis vix potuit quiescere.

Iterum De eodem. Cap. L.

SEMPER autem quantumcunq; debilis esset, quantumcunq; euacuato & exinanito corpore, vtpote quæ. 53. diebus nihil penitus ante mortem manducauit, tamen lumen Solis sustinuit, & nunquam contra claritatem lucis oculos clausit: & quod mirabilius est, cum iuxta & quasi ad aures eius in Ecclesia alta voce cantaremus, dum campanas diu & fortiter pulsaremus. Cum etiam quoddam altare vt consecraretur ab Episcopo Tholosano cum multis cementarijs percutientibus cum malleis & martellis iuxta eam erigeremus, nũquam aliquo tumultu grauari poterat, quem ad Deum & ad eius Ecclesiam pertinere sciebat. Nam & ipsa cũ ei compateremus, asserebat, quia sonus ille caput eius non lædebat nec cerebrum percutiebat, sed statim cum in anima cum magna suauitate recipiebat. Quædam autem alicui nostrum dixit, quæ post mortem eius debebant accidere, sicut spiritusancto reuelante & promittente cognouit. Quæ ita propter scandalum infirmorum subiunximus, q vt cum euenerint de facili ex scriptura possint perpendi. Interim vero sermones signauimus & librum clausimus, quia forte transibunt plurimi, & multiplex erit scientia. Cũ autem appropinquaret hora eius, ostendit Dominus filiæ suæ portionem hæreditatis eius inter fratres, viditq; locum in celestibus sibi a Domino præparatum, vidit & gauisa est. Quinta autem feria ante diem transitus eius, cum essemus præsentes, & assisteremus ei in vespere, nobis loqui non voluit, nec oculos suos ad nos conuertit, sed fixis immobiliter in celum oculis (iacebat enim extra cellulam sub aere) cepitq; eius vultus quasi quadam serenitate clarescere. Tunc ipsa diutissime quasi præ gaudio subridens, cepit nescio quid submissa voce cantare. Non enim iam poterat uocem exaltare. Cum autem magis appropinquassem, & diligentius auscultassem, non nisi modicum de cantilena eius potui intelligere, hoc scilicet. Quod pulcher es Rex noster Domine. Cumq; diu in tanto permansisset gaudio, cantando, ridendo, & manibus aliquando plaudendo, tandem ad se reuersa quasi de nouo ad sensum infirmitatis, quam prius non sentiebat, cepit modicum gemere. Cũq; ab ea quid vidisset quæreremus, non nisi modicum voluit vel potuit nobis loqui. Mirabilia, inquit, dicere si auderem. Die vero dominico apparuit ei Sathan quasi insidiando calcaneo eius, & multum eam vexauit. Nam aliquantulum cepit pauere, & etiam a circunstantibus auxilium petere. Ipsa vero in Domino fiduciam resumens, & caput Draconis fortiter conterẽs, & se signo crucis muniens, vade, inquit, retro sanies & turpitudo. Quo recedente cepit iterum cantare Alleluia, & Domino gratias agere.

De Fœlici eius transitu. Cap. LI.

CIRCA illam horam, qua Dominus emisit spiritum in cruce scilicet circa horam nonam, ipsa quoq; ad Dominum migrauit, nũquam vultus hilaritatem vel exultantis faciem aliquo mortis dolore mutans. Nec memini q etiam in sanitate maiorem vultus habuerit serenitatem, maioremq; alacritatis prætenderit speciem. Cum autem in morte lauaretur eius sacrum corpusculum, inuenta est ita attenuata & ieiuniis infirmitateque confecta, quòd dorsi eius spina ventri eius contigua erat, & quasi sub tenui panno lineo sub uentris eius pellicula ossa dorsi eius apparebant. Post mortem etiam quos dilexerat in vita non deserunt, sed ad aliquos rediens, sanctas etiam & probatæ vitæ mulieres frequentes alloquens, amicos suos & docuit in agẽdis, & præmuniuit in periculis etiam in secretis signis omnem dubitationem a cordibus eorum remouens. Aliquibus etiam amicorum suorum precibus suis impetrauit a Domino & sapientiæ splendorem & charitatis feruorẽ. Vnde quidã sanctus Cisterciensis Monachus vidit in somnis post transitum Christi ancillæ, quòd calix aureus ab ore eius exibat, quo quibusdam amicis suis potum dabat. Retulit etiam mihi quidam alius, quòd in somnis vidisset corpus eius quasi in splendidissimum lapidem preciosum permutatum. Anno itaq; (vt dictũ est) incarnati vbi. M. 213. kal. iulij scilicet in vigilia sancti Iohannis Baptistæ circa horam nonam, die dominica in illa pretiosa Christi margarita. 36. ætatis suæ anno ad regni æterni delata est palatium.

De Victoria Ludouici iuuenis in Pictauia. Cap. LII.

ANNO Domini M. ccxiiij. Iohannis Rex Angliæ vrbem Andegauis quam occupauerat, muro ex vtraq; parte vsq; medianam circumuallare cepit, etiam arridente fortuna cum in breui supradicta municipia obtinuisset Aquitanorum & Pictauorũ auxilio se posse de facili residuum terræ recuperare præsumens castrum, quod rupes Monachi dicitur a Guillermo de rupibus Andegauis Senescallo ob tuitionem itineris de nauo ædificatum obsedit. Erectis itaq; petrariis & ceteris machinis bellicis, cepit castrum fortiter expugnare, & obsessi non minus strenue se defendere. Tunc Ludouicus Regis Philippi primo genitus patre suo per confinia Flandriæ & Normãdiæ cum militibus diuersa municipia vicissim visitante, & ad hostium incursibus defensante congregatum exercitum mouit de kinone, vt prædictis obsessis succurreret. Cumq; per vnam iam dietam tantum a loco exercitus distaret, Rex Iohannes eius aduentum in crastino futurum non sustinens, omnibus petrariis, mangonellis, papilionibus, cæterisque belli utensilibus dimissis ac prædæ expositis recessit. Ludouicus autem vrbem quam muris circumsceperat recuperauit, & omnes enis muros destruxit. Hanc autem victoriam Ludouici modico tempore interiecto secuta est victoria Regis Philippi. In qua infra mensis vnius spacium filius in Pictauia de Rege Angliæ, pater in Flandria de Othone Imperatore & Flandrensibus bello quidem difficili, sed victorioso, summi Regis protecti dextra triumpharunt.

De Introitu Philippi Regis in Flandriam, & præparatione belli Flandrensi. Cap. LIII.

IPSO igitur anno, scilicet, ab incarnatione domini. M. ccxiiij. Iohanne Rege Angliæ (vt dictum est) in partibus Andaganiæ debacchante, Otho Imperator electus ab ipso Iohãne pecunia mediante, congregauit exercitum in comitatu Haymoniæ, in oppido Valentiani, in terra Ferrandi Comitis. Fueruntq; cum eo missi a Rege Iohanne ad stipendia sua scilicet Comites Boloniæ & Salesberiæ & Flandriæ, Dux quoq; Brabantiæ, cuius filiam idem Otho duxerat in vxorem, & multi alii proceres & Comites de Alemania, Haymonia, Brabantia, Flandria. Rex autem Philippus, cuius militiæ maiorem partem habebat filius eius in Pictauia congregatum mouit exercitum in crastino beatæ Mariæ Magdalenæ de Perona, terramque comitis Ferrandi intrauit. Et transiens per ea omnia incendio vastando ac depredando vsque ad vrbem Thornacum peruenit, quam flandrenses quidem anno præterito fraudulenter cæperant & multum damnificauerant, sed idẽ Rex sine mora misso exercitu cum fratre Guarino & Comite sancti Pauli eam occupauerat. Otho vero cum exercitu suo venit ad castrum quod dicitur Morethania, distans a Thornaco per sex milliaria. Et Rex quidem eos inuadere proposuerat, sed dissuaserunt Barones, quia non nisi artus & difficilis aditus ad illos patebat. Recessit autem Rex de Thornaco vt iret ad insulam castrum, & Otho cum exercitu suo sequebatur eum. Vicecomes autem Meleduni cum quibusdam equitibus diuertit ab exercitu Regis versus partes illas vnde veniebat Othonis exercitus, quem persecutus est Guarinus Siluanectensis electus. Hi ad quendam locum eminentem peruenerunt, vnde præparantes acies & ad pugnam dispositas manifeste videre potuerunt. Quod cum electus reuersus nunciasset Regi quòd hostes scilicet venirent ad bellum parati, & vel pugnandum necessario, vel cum pudore, & damno recedendum, consulti Barones a Rege non multum suadebant esse pugnandum, sed potius procedendum.

De Ordinatione acierum in utroq; exercitu. Cap. LIIII.

VEnerunt autem ad potestatem Boninum, qui est inter Cesonam & Sanguineum, quem cum maior exercitus iam transisset, & Rex citra potestantem exarmatus, armis siquidem aliquãtulum & itinere fatigatus, sub vmbra cuiusdam Fraxini iuxta quandam Ecclesiam beati Petri modice quieti vacaret: ecce nuncii missi ab illis qui stabant in postrema acie cum clamore accurrentes referunt, hostes aduentare, ac postremis aciebus iam ferè cõfligere, ac Vicecomitem & Arcubalistarios & equites leuis armaturæ cum satellitibus vix furorem & audaciam eorum posse diutius retardare. Quo audito Rex Ecclesiam ingreditur, & breuiter orans interum egressus armis induitur, alacrique vultu Equum insilit, ac si ad nuptias vocaretur. Deinceps vbique per campos ad arma clãmatur, clangunt tubæ, cohortes, quæ iam pontem transierant reuertuntur. Vexillum quoque beati Dionysii qd oẽs in bello debebat præcedere reuocatur. Nec satis ppe reuertẽs non expectatur, immo Rex cursu rapido redit, & in fronte belli se ponit. Quem videntes hostes præter spem suam sic retrogradum quasi stupore quodam & horrore percussi, diuerterunt ad dexterã parte

parte, steterunt a parte septentrionali, Solemq; qui die illo feruentius incaluerat ante oculos semper habentes. Rex autem alas suas e regione contra illos extendit stans a parte australi cum exercitu suo per spacia campi non parua breuiter protenso, Solem habens in humeris. Ita steterunt hinc inde vtræq; acies æquali dimensione protensæ, modico campi a se inuicem distãtes. In medio autem huius dispositionis erat Rex Philippus in prima fronte, cui lateratі adhærebant Vuillermus Barrensis flos militum. Bartholomeus de roia vir antiquus & sapiens, Galterus iuuenis vir probus & prudens. Petrus Maleuicinus, Girardus Scropha, Stephanus de longo campo, Vuillermus de Garlanda, Henricus Comes Barri iuuenis, qui patri suo Regis consobrino nuper defuncto successerat, & alij etiam plures viri virtute spectabiles & in armis exercitati. Ideoq; tunc ad ipsius Regis custodiam specialiter deputati. Ab opposita eius parte stabat Otho agminis concertissimi, qui sibi pro vexillo erexerat Aquilam deauratam super Draconem pendentem in pertica erecta in quadriga.

De Exhortatione Francorum ad pugnam, & oratione præmissa. *Cap.* LV.

REX autem autem antequàm congrederetur, hac breui & humili oratione suos milites alloquitur. Otho, inquit, cum suis a Domino Papa excommunicatus est, quia hostes & destructores Ecclesiæ sunt, & pecunia quæ illis in stipendia ministratur, de lachrymis pauperum & Ecclesiarum acquisitu est. Nos autem Christiani sumus, & communione pacis sanctæ Ecclesiæ fruentes, quamuis peccatores, tñ Ecclesiæ Dei consentimus & cleri pro posse nostro libertat es defendimus. Vnde de Dei misericordia fiducia ter debemus præsumere, quia nobis licet peccatoribus dabit de suis & nostris hostibus triumphare. His igitur dictis milites a Rege benedictionem petierunt, & statim insonantibus tubis insultum viriliter in hostes fecerunt. In ipsa enim hora Capellanus, qui hæc scripsit, & quidam Clericus non procul a Rege stabant retro ipsum. Qui audito clangore tubarum, alta voce cecinerunt hunc psalmum. Benedictus Dominus deus meus, qui do.ma.me.ad præ. &c. Deinde, Exurgat Deus, & Domine in virtute tua. &c. Omnes vsque in finem prout potuerunt propter irrumpentes lachrymas & singultus admixtos coram Deo deuote recolentes & libertatem, qua Ecclesia Dei gauderet in Francia per Philippum Regem, & econtra dedecus & opprobria, quæ pateretur per Othoné, & per Regem Angliæ Iohannem, quodq; muneribus hostes illi prouocati contra Dominum suum in regno suo pugnare præsumebant.

De Primo congressu militum. *Cap.* LVI.

PRIMVS tamen congressus pugnæ non ibi fuit vbi erat Rex, quia antequam congrederetur contra Ferrandum & suos, iã in dextro cornu confligebatur, Rege forsitam ignorante. Prima quidem frons pugnatorum directe protensa erat, & campi spacium 40. passibus occupabat. Erat enim ibi Siluanectensis electus, non quidem vt pugnaret, sed vt armatos ad honorem Dei & regni ac salutis propriæ defensione animaret, qui etiam quos formidolosos ac tepidos nouerat retro posuit. Quos autem feruentes & probos in vna & prima acie collocauit, ac directe per campum extendi fecit. Campus enim, ait, amplus est, non decet vt vnus miles faciat sibi scutum de alio milite, sed sic stent, vt omnes quasi vna fronte valeatis pugnare. His dictis præmisit ad inchoandum bellum probissimo. 150. satellites non minus sine equis, quàm in Equis pugnantes, vt milites egregij, qui erant in prima fronte motos aliquantulum & turbatos inuenirent hostes. Indignati autem Flandrenses, qui erant ad pugnam feruentissimi, se nõ a militibus sed a satellitibus primo inuadi, de loco in quo stabant nequaquã se mouentes, sed eos ibidem expectantes alacriter receperunt, & equos eorum ferè omnium interfecerunt, ipsosq; multis vulneribus affecerunt, nullum tamen præter duos lætaliter uulnerauerũt. Hos autem secutus est Galterus sancti Pauli Comes, licet quibusdam suspectus esset tanquam hostibus aliquando fauisset. Vnde & dixit electo se bonum proditorem futurum dic illo. Hic itaq; cum electis suis militibus mira velocitate quasi Aquila uolans in Columbas, medium hostium perforans transijt multos feriens, & a multis percussus Equos & homines indifferenter occidens, nullum tamen capiens, & ita per aliam partem reuersus est, hostium multitudinem quasi in sinu quodam intercludens, prosequitur eum non minori audacia Comes Bellimontis, Matheus de monte morentij cum suis, & Dux Burgundiæ, factaq; est pugna mirabilis ex vtraq; parte, quæ cum feruentissima trium horarum spacio iam durasset, tandem totum belli pondus in Ferrandum cum suis versum est. Itaq; multis confossus vulneribus, & in terram prostratus, ac ferè diuturnitate pugnadi exanimatus, Hugoni de Marois & Iohanni fratri eius se reddidit, et cum plurimis ex eius militibus captiuus ductus est. Cæteriq; omnes qui in eadem parte campi pugnabant, aut interfecti sunt, aut capti, aut fuga turpi Francis insequentibus saluati.

De Aduentu communiarum, & de pugna contra Regem Philippum. *Cap.* LVII.

INTEREA legionis communiarum veniunt, & quamtotius ad aciem Regis, vbi scilicet signum regale videbant, vexillum inquam floribus lilij distinctum, quod tunc ferebat Gualo miles fortissimus, sed non diues, de monte igniaco, specialiter communiæ Cosbeyr Ambiani Beluaci, compendij Attrebati, cuneos militum penetrauerunt, & ante Regem se posuerunt. At illi qui erant in acie Othonis audacissimi, & bellicosi viri ipsos in continenti repulerunt, eisq; paulatim dissipatis ferè, vsq; ad Regem peruenerunt. Quo viso milites prænominati, qui erant in acie Regis præcesserunt, seq; Othoni ac suis furore teutonico solum Regem quærentibus opposuerunt. Nam & Imperator ille et Ferrandus et Comes Boloniæ) sicut postmodum a captiuis didicimus, iuramento firmauerunt, ꝙ omnibus aliis neglectis ad aciem Regis Philippi procederent, nec retorquerent habenas, donec ad eum peruenientes ipsum occiderent. Quo facto de reliquo exercitu facillime se posse triumphare sperabant. Propter hoc Otho cum acie sua non nisi contra Regem et eius aciem pugnauit. Ferrandus quoque voluit et incepit, sed non potuit ad ipsum peruenire, quoniam a campaniensibus via eius interclusa fuit. Comes etiam Boloniæ ad Regem in ipso pugnę initio peruenit, sed cum prope iam esset, Dominum suum (vt arbitror, reueritus ab ipso declinauit, et cum Roberto Trocarum Comitæ, qui non procul a Rege astabat, congressum habuit. Sed et Petrus Antisiodori Comes cognatus Regis viriliter pro Rege pugnabat. Philippus tamen eius filius vxoris Ferrandi cognatus ex parte matris ex opposito contra Regem stabat. Adeo enim illi hostes Regis excæcati erant, ꝙ multi eorum licet hberent ex ipsius parte fratres priuignos, vitricos et cognatos, nihilominus tamen spreta reuerentia Domini sæcularis, et abiecto Dei timore, bello iniusto eos quos reuereri ac diligere sfalté naturali iure tenebantur, lacessere præsumebant. Itaque su pradictis militibus virtute mirabili furorem Teutonicorum contra Regem impedientibus, pedites ipsum regem circumuallauerunt, et vncinis ac lanceis gracilibus in terram ab Equo deposuerunt. Pauci vero milites qui cum eo remanserant, cæteris (vt dictũ est) prædentibus, et contra Ottonis aciem dimicantibus, et supradictus Gaulo, qui in vexillo sæpius inclinato vocabat auxilium, specialiter quoque Petrus Tristannedens, qui sponte ab Equo descendens, se pro Rege ictibus exponebat, eosdem pedites prostrauerunt, dissipauerunt, et occiderunt. Sed & ipse Rex sæpe citius a terra surrexit, et inopinata leuitate rursus Equum ascendit.

De Conflictu belli & fuga Othonis. *Cap.* LVIII.

ERGO pugnatur ab vtraque virtute mirabili, et cadunt multi, ibique aute oculos Regis occiditur miles probus Stephanus de longo campo, cultello in capite per ocularium galeæ recepto, habebant enim hostes cultellos mirabiles, et hactenus inauditos, quibus pro gladiis vtebantur, longos scilicet graciles traiacumines, quolibet acumine a cuspide vsque ad manubrium indifferenter secantes. Francorum tamen virtus indefessa præualet, repulsaque tota Othonis acie peruenerunt ad eum. Itaque Petrus Maleuicinus ipsum per frenum apprehendit. Sed cum eum a turba qua consertus erat extrahere non posset, Girardus Scropha cultellum in eius pectus impegit, ac propter armorum eius dẽsitatem ipsum lædere non valens, ictum reiterauit, & huic secundo ictui caput equi quod erat erectum & arduum obuiauit. Igitur cultellus mira fortitudine impulsus tetẽdit in cerebrum equi per oculum receptus. Equus itaq; lethaliter vulneratus se girauit, & versus illam partem Aquila cum karro dimissis ac præde expositis tergum vertens a campo recessit. Quo viso Rex ait suis. Hodie faciem eius amplius non videbitis. Cum igitur paululum processisset Equus labitur, & statim alius recens adducitur. In quem cum ascendisset, fugæ velociter se commisit, eo ꝙ Francorum virtutem vlterius sustinere non posset. Nam & Barrẽsis eum per collum tenuerat, sed Equi velocitate suorumq; militum densitate præreptus ei fuerat. Qui etiam dum eorum Dominus fugeret, adeo fortiter præliabantur, vt ipsum Barrensem in terram prosternerent, qui plus quàm cæteri præcesserat, eo ꝙ illi Regem custodirent. Cum igitur Equo suo occiso pedes esset, & circumuallatus ab hostibus se more suo mira virtute defenderet, ipse tamen vnicus a multitudine captus vel occisus fuisset, nisi Thomas de sã

tio Valerio, cum equitatu suo superuenisset, qui eum de manibus inimicorum liberauit. Itaq; reuiuiscente prælio dum Imperator fugeret, duo Comites eius ex parte cum aliis viris fortissimis, quos ipse spiritualiter elegerat, vt essent prope eum in bello contra Francos pugnauerunt; tamen Franci præualuerunt. Denique duo præfati Comites, scilicet Hernaldus de hoste male miles fortissimus, & Gerardus de Randerodes capiuntur. karrus decerpitur, Draco frangitur, Aquila alis eulsis, & confractis, ad Regem Philippum defertur. Othone autem inter primos fugiente, & Dux Louaniæ, & Dux de Lambroch, & Hugo de Bonis, & alii per turmas se mandauerant fugæ turpi.

De Comite Boloniæ qualiter captus sit. *Cap. LIX.*

PORRO Comes Boloniæ ab initio belli incessanter pugnabat, nec ab aliquo superari poterat. Feceratq; sibi quasi munitionem quandam arte mirabili, de satellitibus armatis & confertissimis duplici serie in modum rotæ, ad instar castri obsessi, unde patebat aditus quidam, quasi porta qua recipiebatur quotiens, vel spiritum volebat resumere, vel ab hostibus vrgebatur. Veruntamen antea multum dissuaserat pugnam, probitatem Francorum sciens & audaciam. Vnde & Imperator ac sui, proditorem eum reputabant. Et nisi prælio consensisset, ipsum vinculis mancipassent. Deniq; cum pugna præ manibus haberetur, ipse Hugoni de Bonis dixisse fertur. Ecce pugna, quam tu suadebas, ego dissuadebam. Tu quasi formidolosus fugies, ego vero sub periculo capitis mei pugnabo, & vel captus uel interfectus remanebo. His dictis ad locum pugnæ sibi destinatum accessit, omnibusq; cæteris sibi diutius ac fortius pugnauit. Itaq; cæteris, vt dictum est, fugientibus, ipse tamen adhuc pugnans a sex militibus euelli a campo nõ poterat, donec satelles quidam, Petrus scilicet de Cinella, qui probissimus Equo suo ab hostibus occiso pedes pugnabat, ad ipsum accessit, & eleuata equi tectura mucronem vsq; ad capulum in eiusdem equi ventrem infixit. Lapso igitur equo, Comes supinus iacuit, dexterum femur habens super equi collo, vnde vix extrahi potuit. Superuenerunt autem Hugo & Gualterus de Fontibus, & Iohannes de Robereco. Qui dũ inter se contenderent, cui eorum captio Comitis ascriberetur; superuenit Iohannes de Nigella cum suis militibus, qui corpore quidem procerus & formæ venustissimæ miles erat, sed his animi virtus in eo non respondebat. Vnde & in illo prælio nondum die tota cum aliquo conflixerat. Rixabatur tamen cum aliis, qui Comitem illic detinebãt, volens ex eius detentione laudis sibi aliquid vendicare, & quidem præualuisset, nisi frater G. electus superuenisset, quẽ agnoscens Comes, dedit se illi, rogans, vt soli vitæ illius faceret misereri. Cogitur itaq; Comes de terra surgere, sed cum vidisset non procul Arnulphum de Audeuarda militem probissimum cum aliquot militibus ad eius auxilium properantem, in terra sponte prolapsus adiutorium expectans, finxit se pedibus non posse stare; sed qui astabant, ictus plurimos ingeminantes compulerunt eum & Runcinum ascendere, ipse quoq; Arnulphus, & qui cũ eo erant capiũtur.

Qualiter Rex Philippus victor cum gaudio rediit. *Cap. LX.*

OMNIBVS itaq; ferè equitibus aut fuga de campo eiectis, aut captis, aut interfectis stabant adhuc ibi satellites pedites fortissimi, Brachantiones, & alii, quos pars aduersa quasi vallum ante se posuerat numero septingenti. Quos videns Rex, Thomam de sancto Valerio virum nobilem ac virtuosum, & aliquantulum litteratum contra illos misit. Qui licet iam armis aliquantulum pugnando fatigatus esset, habens secum de terra sua.l. equites, & duo millia pedites, cum magno furore in illos irruit, omnesq; trucidauit. Et mirum dictu, cum post victoriam suorum numerum recensuit, non nisi vnum solum de toto numero deesse inuenit. Qui etiam statim quæsitus inter occisos, & inuentus atque in castra delatus, infra paucos dies vulneribus per medicos sanatis incolumis est effectus. Dato itaq; signo, Francorum acies reuocantur, ad castra cum gaudio reuertuntur. Mira vero Regis Philippi clementia, eodem enim vespere cum adducti corã eo fuissent proceres capti, quinq; videlicet Comites, &.25. alii nobiles vexillorũ insignibus gaudentes, licet omnes de regno suo, qui in eius morte conspirauerant, tanquam rei læsæ maiestatis secundum leges capitibus complectendi essent; ille tamen vt mitis & pius vitam condonauit omnibus. Et si enim feruebat in eo contra rebelles seueritas, maior etiam vigebat in eodem clementia in subiectos, cuius intentio semper erat parcere subiectis, & debellare superbos. Omnes tamen ergastulis mancipauit, quibus in cathenatis & quadrigis impositis inter Parisius direxit.

Qualiter Comitem Boloniæ de ingratitudine redarguit. *Cap. LXI.*

CVM autem esset Bapalmis, intimatum est ei, ꝙ Comes Boloniensis post prælium miserat nuncium ad Ottonem, suggerens ei, vt Gandauum accederet, & viros recolligens auxilio Gandauorum & aliorum bellum renouaret. Quo audito, siue veridico auctore siue non, Rex admodum perturbatus ascendit in turrim, vbi duo maiores Comites erant, Ferrandus scilicet & Reginaldus. Itaq; Reginaldo improperauit, ꝙ cum homo suus legittimus esset, nouum eum militem ac de paupere diuitem fecerat, ipse vero pro bonis mala retribuens, vnà cum Comite Alberico patre suo ad Henricum quondam Angliæ Regem in regni perniciẽ se transtulerat. Postea quoq; resipiscens, in magnam ipsius amicitiam receptus fuerat, & præter comitatum Domini Martini, qui Alberico patri suo in seruitio Regis Angliæ defuncto ad eum hæreditario iure deuolutus erat, comitatum ei Boloniæ addiderat. Ipse quoq; postmodum culpæ culpam adiiciens, ad Regem Angliæ Richardum transiens, quamdiu vixerat, ei semper contra ipsum adhæserat. Sed & Ricardo defuncto cum interim in amicitiam suam receperat, et cum duobus prædictis comitatibus tres etiam alios scilicet Moretonii, Albemarue et Vuarennarum eidem adiecerat. His omnibus beneficiis obliuioni traditis, contra ipsum suum Dominum Regem vniuersam Angliam, Teutoniam, Flandriam, Hanoniam, Brabantiam sine causa commouerat. Naues etiam eius apud eũdem portum anno preterito cum aliis diripuerat. Sed et nuper cum reliquis contra ipsum corporaliter pugnauerat. Prius pugnam quoq; post vitam ei misericorditer condonatam missis nunciis ad Ottonem, et alios qui de bello euaserant, ad bellum eos iterum incitare curauerat. Hæc omnia, inquit, mihi fecisti, vitam tamen me admittente non perdes, sed donec hec omnia lueris, ergastulum non euades.

De Captiuitate eiusdem comitis, & Ferrandi, & aliorum. *Cap. LXII.*

HIS dictis fecit eum Perona adduci, ibiq; in turrim fortissimam includi, & cautissime custodiri, ligatum compedibus mira subtilitate perplexis, ac ferè indissolubilibus. Ferrãdum quoque Parisius deuectum arcta custodia mãcipauit, in turre noua extra muros inclusum. Porrò cæteri captiui in duobus castellettis Parisius positi sunt, in vtrisq; pontis capitibus, & in diuersis per diuersa loca munitionibus. In his autem quæ dicta sunt, *iustũ Dei* iudicium patet, quia conuentus prauorum quæ, in exterminium bonorũ temere disponunt, semper in contrarium vertit ad vindictam scilicet malefactorum, laudem uero bonorum. Ecce enim non solum isti, qui in hoc bello confecti sunt contra Regem conspirauerunt, sed etiam donis ac promissis illecti, Comes Heruens Niuernensis, & omnes proceres trans Ligerim & Cenomanniæ & Andegauiæ & Neustriæ, excepto tãtum Guillermo de rupibus Senescallo Andegauiæ, Ruhello de Mediane & vicecomite sanctæ Susannæ, et aliis quampaucis iam Regi Angliæ suum fauorem spoponderant, sed propter metum Regis quousq; certi essent quis esset pugnæ futuræ exitus, sua vota tegebant. Iamq; quasi de victoria præsumentes, vniuersum regnum diuiserant, Viromandiam scilicet cum Perona Comiti Reginaldo, Parisius autem Ferrando, et aliis alia oppida Ottone distributore temere pertientes. Deo igitur ordinante iustissime sicut est factum vt Ferrandus, et Reginaldus id quod pro honore suo petierant uel putabant, pro suæ confusionis ignominia haberent. Quis autem vel verbo uel scripto valeat explicare, quæ in eorum aduentu facta sunt, cantica dulcisona clericorum, tripudia populorum, pulsationes classicorum, ornatus Ecclesiarum, vicos & domos & vias cortinis & pannis sericis intectas, flores & ramos arborum virides vbiq; stratos, omnes etiam cuiusq; generis sexus & ætatis homines ad tanti triũphi spectacula concurrentes, rusticos & messores intermissis operibus, falcibus, rastris, & tribulis in collo suspensis cateruatim ad vias ruentes cernere cupientes Ferrandum in vinculis, quem nuper formidabant in armis. Nec ei verecundabantur illudere Rustici, Pueri, & Vetulæ, nacta occasione à nominis æquiuocatione. Nam & casu mirabili duo Equi Ferrandi. id est eius coloris, qui hoc nomen Equis imponit ipsum in lectica vehebant. Vnde & ei improperabant, ꝙ sic ferratus vt erat recalcitrare non poterat, qui prius impinguatus dilatatus, recalcitrauerat, & in Dominum suũ calcaneum eleuauerat. Hæc per omnia loca facta sunt, quousque Parisius peruenerunt. Parisiani vero seu Parisienses clerici & laici cum hymnis & canticis obuiam Regi processerunt. Nec solum dies, sed etiam noctes in lætitia transegerunt; septem enim diebus continuis noctibus innumerosis luminibus vtebantur, ita vt nox sicut dies illuminare videretur.

De malitia Regis Ioannis Angliæ, & inconstantia Pictonum, & treuga data. Cap. LXIII.

COmes vero Salesberiæ Regis Angliæ frater ipso die pugnæ traditus est a Rege Philippo Comiti Roberto: vt ipse Rex Angliæ filium eiusdem Roberti, quem captum tenebat, vt supradictum est, commutaret pro illo. Sed ille tanquam naturæ contrarius carnem suam & sanguinem semper odio habens, noluit extraneũ quem tenebat captiuum commutare pro fratre suo. Post paucos dies Pictones tantæ fama victoriæ perterriti, missis legationibus, regi Philippo elaborabant reconciliari. Rex autem eorum perfidiã multotiens expertus, eorumq; fauorem sciens, Domino suo fore semper onerosum, & nunquam fructuosum, nõ acquieuit, sed collecto exercitu in Pictauiam, vbi Rex Ioannes erat accessit. Cumq; Laudunum peruenisset, Vicecomes Thoracii qui potentissimus erat in terra illa Legato: ad eum pro pace vel saltem pro induciis supplicantes misit. Qui mediante Petro Cognato suo Duce minoris Britanniæ, cuius vxor eiusdem Vicecomitis neptis erat, in amicitiam suam cum fine difficultate recepit. Sed & ipse Rex Anglorũ cum 17. miliaribus ab illo loco distaret, & non haberet quo fugeret, nec in apertũ vt pugnaret, procedere auderet, misso Ranulpho Comite Cestriæ cum Roberto Legato Domini Papæ, & aliis de induciis tractare cæpit. Et Rex Philippus quiquennies inducias ei solita benignitate concessit, sicq; Parisius rediit.

De Concilio Innocentij & reprobatione dogmatum Ioachim & Amalrici. Cap. LXIIII.

EX chronicis. Anno domini 1215. Innocentius Papa generale concilium, quod lateranense dicitur, Romæ celebrauit, in quo peruersam Ioachim & Amalrici doctrinam condemnauit dicens. Damnamus & reprobamus libellum seu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum Lombardum de vnitate seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticum & insanum: pro eo quòd in suis dixerit sententiis, quoniam quedam summa Rex est Pater & filius & Spiritussanctus, & ista non est generans, neque genita, neq; procedens. Vnde asserit quòd ille non tã Trinitatem quàm quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas & illam communem essentiam quasi quartam, manifeste protestans, quòd nulla res est, quæ sit Pater & filius & Spiritussanctus, nec est essentia, nec substantia, nec natura: quamuis concedat ꝙ Pater & filius & Spiritusſãctus sit vna essentia, vna substãtia, vna natura. Verum huiusmodi vnitatem, non veram & propriam, sed quasi collectiuam & similitudinariam esse fatetur, quẽadmodum dicuntur multi homines populus vnus, & multi fideles sunt vna Ecclesia, iuxta illud. Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Et qui adhærent Domino, vnus Spiritus est cum illo. Et qui plantat: & qui rigat, vnum sunt. Et omnes vnum corpus sumus in Christo. Rursus in libro Regum. Populus meus & populus tuus vnum sunt. Ad hanc autem suam sententiam astruendã illud potissimum verbum inducit, ꝙ Christus de fidelibus inquit in euãgelio. Volo pater, vt sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus, vt sint, Deo confirmati in vnum. Non enim (vt ait) fideles Christi sunt vnum. i. quædam vna res, quæ communis sit omnibus, sed & suo modo sunt vnum. i. vna ecclesia propter catholicæ fidei vnitatem, & tandem vnum regnum propter vnionem indissolubilis charitatis. Nos autem sacro approbante concilio credimus, & confitemur cum Petro, quòd vna res est incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quę veraciter est Pater & filius & Spiritussanctus, tres simul personæ ac singillatim quælibet earundẽ, & ideo in Deo solummodo Trinitas est non quaternitas: quia quælibet triũ personarum est illa res, videlicet, substantia. i. essentia seu natura diuina, quæ sola est vniuersorum principium, præter quam aliud inueniri non potest: & ista res non est generans, nec genita, nec procedens, sed est Pater qui generat, & filius qui gignitur, & Spiritussanctus qui procedit, vt distinctiones sint in personis, & vnitas in natura. Si quis igitur sententiam vel doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tanquam hęreticus ab omnibus confitetur. In nullo tamen propter hoc floren monasterio, cuius ipse Ioachim institutor extitit, volumus derogari, quoniam & regularis est institutio & obseruantia salutaris, maxime cum idem Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mandauerit apostolicæ sedis iudicio approbanda seu etiã corrigenda, dictans epistolam cui manu propria cõscripsit, in qua firmiter confitetur se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ disponente Domino mater est & magistra cunctorum fidelium. Reprobamus etiam & condemnamus peruersissimũ dogma impii Amalrici, cuius mentem sic pater mendacii excæcauit, vt eius doctrina non tantum hæretica censenda sit, sed etiam nephanda.

Qualiter Beatus Dominicus ordinem suam petijt ab Innocentio Papa confirmari. Cap. LXV.

EX gestis eius. Ad hoc autem concilium proficiscente Fulcone Tholosano Episcopo, adiunctus est ei vir sanctus Dei Dominicus, qui ab eodem Episcopo propter suæ meritum sanctitatis tenero dudum fouebatur affectu. Cum quo etiam summum Pontificẽ Innocentium adiit, atq; ordinem qui prædicatorum diceretur & esset, confirmari sibi suisq; sequacibus postulauit. At iste ad postulationem huiusmodi visus est aliquantulum primitus se difficilem exhibere, quod tamen sine nutu diuino factum non est, vt nimirũ ex reuelatione sequenti Vicarius Iesu Christi cognosceret, quàm necessarium esset vniuersali cui præsidebat Ecclesiæ id ad quod vir Dei Dominicus insp ratus diuinitus aspirabat. Sic enim a plerisque fide dignis compertum est. Quadam nocte idem summus Pontifex Deo sibi reuelante videbat in somnis, ꝙ Lateranensis Ecclesia quasi suis compagibus resoluta grauem subito minaretur ruinam. Quod cum tremens simul ac mœrens aspiceret, ex aduerso vir Dei Dominicus occurrebat, humerisque suppositis totam illã fabricam casuram sustentabat. Cuius visionis & nouitatem admirans, & significationem prudenter intelligens, sine vllo dilationis obstaculo viri Dei & commendauit propositum, & petitionem hilariter acceptauit, hortans eum vt ad fratres suos rediens, & diligenter deliberans, cum eisdem pari voto regulam sibi aliquam approbatam eligerent, super quam inchoandi ordinis promotionẽ firmarent. Et sic deinde ad ipsum veniens confirmationem ad libitum reportaret. Quod sapienter sanè nec sine Spiritusancto suggerente considerauit vir sapiens, sciens nimirum validiora esse ædificia, quę fundamentis ex antiquo suppositis innituntur, viasque antiquas & regias nouis semitis tutiores, dicente Domino per prophetam. State super vias vestras, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea.

Qualiter Idem ordo confirmatus est a Papa Honorio. Cap. LXVI.

EGressus igitur post celebrationem cõcilii vir Dei Dominicus, verbum summi Pontificis fratribus patefecit. Erant autem fratres numero circiter 16. Qui mox inuocato Spiritusancto regulã sancti Augustini Doctoris & prędicatoris egregij, ipsi pariter re & nomine prædicatores futuri vnanimiter elegerunt, quasdam quidam arctioris vitæ consuetudines, quas sibi per formã constitutionum obseruandas statuerunt, insuper assumentes, in quo pater prouidus circa ordinis sui componenda primordia præcedentium patrum non dedignatus vestigia sic medium tenuit, vt eis qui nascerentur, & exurgerẽt filiis, & in quo starent, modus debitæ perfectionis adesset, & quo possent accedere per profectum continuum nõ deesset, non ignorans quod scriptum est. Iustorũ semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem. Et hoc satis consulte nedum se statim in altum supra modum extenderet, succedentes in posterum retrocedere potiusquam procedere cogerentur, sicque merito contra illos euangelicum illud improperiũ diceretur. Iste ordo cepit ædificare & nõ potuit consummare. Quapropter ne prædicationis, cui summopere debebantur intẽdere, impediretur officium, proposuerunt, extunc terrenas possessiones & redditus prorsus abicere, quod postmodum in primo capitulo generali Bononiæ celebrato affectu pariter, & effectu per constitutionem immobilem perpetuę fuit executioni mandatum. Anno itaque domini 1216. confirmatus est fratrum prædicatorum ordo. Siquidem Innocentio Papa de medio per mortem sublato, Honorius huius nominis tertius Apostolicæ sedis honorem accepit. Ad quem accedens seruus Dei Dominicus sui ordinis confirmationẽ, sicut prædecessor eius promiserat impetrauit.

De dispersione fratrum ad prædicandum per mundum. Cap. LXVII.

CVm autem idem vir Dei Romæ esset, & in Basilica beati Petri in conspectu Dei orationem suam pro cõseruatione & dilatatione ordinis, quem per ipsum dextra eius propagabat effunderet, facta manu Domini super eum gloriosos principes Petrum & Paulum ad se subito visione quadam imaginaria venientes aspexit. Quorum primus videlicet Petrus baculum, Paulus vero librum sibi tradere videbantur, addebantque dicentes. Vade & prædica: quoniam a Deo ad hoc ministerium es electus. Moxque in momento temporis videbatur ei, ꝙ filios suos per totum mundũ dispersos aspiceret, incedentes binos & binos, & verbum Domini populis prędicantes. Quapropter Tolosam rediẽs, vbi iam fratres in Ecclesia sancti Romani, quã eis supradictus Fulco Tolosanus Episcopus contulerat, claustrum construxerant: & manebant, conuocatis

uocatis omnibus dixit, hoc suum esse propositum, vt fratres omnes licet paucos per diuersas mundi dispergeret regiones, sciens quia semina dispersa fructificant, & congesta putrescunt. Voluit etiam vt sibi quendam per electionem preficerent, penes quem super omnes, sub ipso tamen regendi & corrigendi auctoritas resideret. Hoc autem faciebat vir sanctus disponens adire terram Saracenorum, & eis verbum Domini prædicare, propter quod etiam barbā aliquanto tempore nutriebat. Electus est igitur frater Matthæus & Abbatis nomine nuncupatus, post quē in eodem ordine nec alius surrexit Abbas nec exurget. Placuit namq; postmodum fratribus, vt qui toti præesset ordini non Abbas, sed magister ordinis diceretur, cęteri vero inferiores prælati Priores & Supperiores communi. s. religiosorū vocabulo censerentur. Inuocato igitur Spiritu sancto dispersio fidelis dispensator & prudens seruus Dei Dominicus suos fratres: & quosdam quidem in Hispaniam, quosdam vero Parisius, alios autem Bononiam destinauit. Illi autem profecti salutarem vbiq; disseminauerunt scientiam, magnas quidem sustinentes angustias paupertatis, & virtus Dei erat ad multiplicandum eos. Ipse vero Romam Domino ducente profectus est.

De Visionibus quibusdam ostensis super statu ordinis. Cap. LXVIII.

SAcerdos autem quidam videns aliquando beatum Dominicū cum suis fratribus prędicationi tam feruenter insistere, terrenisque postpositis, spiritualib. curam dare, ad eorum vitam pia æmulatione suspirans, deliberauit prorsus relictis omnibus eorum adhærere vestigiis, dummodo noui testamenti librum haberet, quem sibi ad prædicandum necessarium æstimabat. Hæc autem eo cogitante, ecce quidam iuuenis venale testamentum sub veste baiulās affuit, quod statim Sacerdos cum magno gaudio emit. Verum testamento habito irrepsit ei tentatio, hæsitareque cæpit, an illud exequi quod mente conceperat expediret. Cum ergo in corde ipsius variæ cogitationes excrescerent: visum est ei in eodem libro quem emerat, non quidem quasi sortilegiorum detestandis vtens pręstigiis, sed pia quadam intentione prouidentiæ se summę committēdo diuinum flagitare responsum. Fusa itaq; ad Deum prece: impressaq; super librum exterius cruce in nomine Domini librum aperuit, & oculos ad capitulum quod primo se obtulit in ipsa libri apertione coniecit. Occurrit autem ei mox illud quod in actibus apostolorum beato Petro per spiritum dictum est. Surge: descende: & vade cum eis nihil dubitans, quia ego misi illos. Statim igitur tanquam diuino certificatus oraculo, relictis omnibus secutus est eos. Accidit etiam quodam alio tempore, vt quidam Apostolicæ sedis Legatus, Episcopus videlicet Portuensis. Conradus nomine, vir religiosus de ordine cisterciensi Bononiæ aduenisset, hoc ad domum fratrum prædicatorum veniens, debito cum honore susceptus est. Quædam autem hæsitatio de hoc ordine quare. s. & ad quid esset inceptus menti eius cæpit irrepere. Residens igitur in Ecclesia fratrum librum aliquem petiit. Oblatusque est ei liber missalis, quem facto signo crucis aperiens in superiori primi folii sicut in animo suo destinauerat parte legit, laudare, benedicere, & prædicare. Quo tanquam cęlitus est misso responso, statim exhilaratus, omnem a se dubietatis scrupulum iam certus abiecit, sesequefratribus & totaliter obtulit, & deuotissime commendauit.

De magistro Reginaldo Aurelianensi qualiter Cardinali propositum suum aperuit. Cap. LXIX.

EOdem tempore vir quidam venerabilis, magister Reginaldus sancti Anniani Aurelianensis decanus, peritus scientia, virtute conspicuus, & opinione præclarus, qui etiam Parisius in iure canonico rexerat annis quinque, Romam vnà cum Aurelianensi Episcopo mare transiturus aduenerat. Huius autem viri cor tali Deus inspiratione tetigerat, vt relictis omnibus, prędicationis officio se totaliter manciparet. Quonam autem modo quod mente conceperat, ad effectum perduceret, necdum aduerterat, quia nec adhuc recens ordinis prædicatorum institutio fuerat manifesta. Cum autem a quodam Cardinali, cui sub quodam familiari colloquio huiusmodi votum expresserat, iam nouum ordinem iuxta desiderii sue propositum institutum, eiusdemq; ordinis institutorem & patrem videlicet seruum Dei Dominicum in eadem vrbe prędicationis insistentem officio didicisset Accersito eo eiusq; mira collocutionis dulcedine vehementer affectus, nec minus aspectu suæ sanctitatis attractus mentis suæ proposito reuelato, extunc ipsius ordinis deliberauit ingressum. Nec mora graui febrium infirmitate corripitur Dumq; languor fortius inualescens medicinæ remedia natura prorsus deficiente nequaquam admitteret, excluserat penitus mors in ianuis spem salutis. At vir Dei Dominus expectatæ sobolis intempestiua dona nō sustinens, totū se ad orationē cōtulit, aures diuinæ clementiæ Reginæq; misericordiæ beatæ Mariæ, cui tanquam speciali patrone curam ordinis totam commiserat, importunis clamoribus cordis interpellans, ne se tam subito non dum nati, sed quodammodo concepti filii consolatione priuaret. Tantoq; importunius insistebat, vt vel saltem cum modico tempore sibi concedere dignaretur, quanto certius ipsum futurum uas electionis et gratiæ nullatenus dubitabat.

Qualiter Idem suum propositum per beatam virginem adimpleuit. Cap. LXX.

EO igitur in orationibus persistente, ecce subito Reginam misericordiæ duabus admodum speciosis comitatam puellis Reginaldus uigilans et mortem expectans ad se visibiliter uenientem aspexit, blandaq; facie dicentem sibi. Pete a me quod uis, et dabo tibi. Expauescenti autem ad tam venerendæ uisitationis occursum, deliberantique quid peteret, una ex his quæ Reginam comitabatur puellis suggessit ei ne quid peteret, nisi quod Regina misericordiæ dignaretur conferre, seque totum eius committeret uoluntati. Quod cum factum esset, illa manum extendens, ægrotāti oculos aures et nares, os quoque et manus, renesque et pedes salutari quam secum attulerat unctione perunxit, formulas uerborum proprias ad singulas unctiones subinferens, quorum uerborum ea duntaxat cōperta sunt, quæ ad renum pedumque protulit unctionem. Ad renes quidem ait Stringantur renes tui cingulo castitati. Ad pedes autem. Vngo pedes tuos in præparationem euangelij pacis. Tunc ei habitum prædicatorum ostendens inquit ei. Iste est habitus ordinis tui. Statimque et illa ab ægrotantis oculis speciem suæ visionis subtraxit, et ęgrotans languore penitus prop pulsato conualuit, nimirum utpote, quem mater eius perunxerat, qui nouit unctiones condere sanitatis. Hoc autem totum quod erga præfatum Reginaldum pęnitentialiter gestum est, seruum Dei Dominicum in oratione essentialiter positum Deo sibi reuelante non latuit. Mane namque ad eum ueniens, et sanum reperit, et ab eodem pariter totius seriem uisionis audiuit. Huius etiam tam stupendi miraculi uir quidam religiosus de ordine Hospitalariorum testis extitit, qui die tertia eiusdem uisionis seriem eidem Reginaldo, præsente quoque uiro Dei Dominico, iterato exhibitam ipse similis ibidem expensis propriis oculis Deo sibi concedente, et uidit et stupuit. Illa autem cęlestis unctio ita corpus ipsius magistri Reginaldi non solum ab æstu febrium, uerum etiam ab ardore cōcupiscentię temperauit, ꝙ sicut ipse postmodum est confessus, nec primus in eo motus libidinis de cætero pullulauit. Hanc uisionem hoc insigne miraculum multis fribus maxime post illius trāsitum seruus Dei Dominicus publicauit. Recepta igitur totaliter sanitate, Deo se et ordini totaliter obtulit, uotoque potius tandem Bononiam adiit, prædicationi tam feruenter insistens, ut quasi alter surrexisse uideretur Helias. Et extunc maxime ad prædicationem eius cępit numerus fratrū excrescere, et ordo fortius promoueri.

De Duobus mortuis, quos beatus Dominicus oratione suscitauit. Cap. XXXI.

DIE quadam Dominus Stephanus de fossa noua uenerabilis Cardinalis ad Sanctum Sixtum, ubi tunc temporis uir Dei Dominicus cū suis fribus morabatur accesserat, cuius nepos adolescens quidam dum cursus uagus ferretur præcipiti equo tandem in foueam præcipitato collapsus, collisus grauiter plangentium manibus ferebatur exanimis. Ad hoc frater Tancredus uir probatus satis famosus in ordine ad uirum Dei Dominicum confidenter accedens, quid, inquit, agis pater? Casus iste uirtutis tuæ experimentum expectat, nostra res agitur. Eya ergo præcare Dominum et compassionem tuam fiduciamque in Domino probet effectus, manifestet prodigium. Tūc ille fratris tam uiuis animatus sermonibus, quàm virtute desuper infusa de futuro signo quasi certus effectus, adolescentis corpus extinctum iam penitus in quandam cameram, quæ nunc est cellarium sctimonialium ibidem morātium fecit seorsum ab omnibus introduci, facta oratione, mox mirum in modum adolescentem et uiuum reddidit et incolumen præsentauit. In eodem loco Architectum quendam conductum a fratribus subscripta quædam ruina desuper resoluta contriuit, diuque sub cumulo cadentis maceriæ iacentem extinxit. Concurrunt fratres ad tam dirum casus inopinatum euentum, tristes supra modum effecti, sollicitabat enim eos et defuncti status incerta conditio, et tumultuantis populi contra eos ex hoc, quòd inter ipsos contigerat rumor futurus ambiguus, utpote quorum opinio tanto facilius lædi poterat, quanto minus adhuc apud homines status ordinis notus erat. Sed pius pater uir Dei Dominicus correxerat fiduciam habens in Domino, desolationem filiorum non sustinens, defuncti corpus de cauerna subductum ad se deferri iussit, orationumque suffragio uitæ simul et sanitati restituit.

De

De Miraculo panum fratribus semel & iterum diuinitus oblatorum. Cap. LXXII.

CVm fratres prædicatores adhuc apud locum sancti Sixti morarentur in vrbe, contigit die quadam, ꝙ procurator panem quem apponeret coram fratribus, non haberet. Missi vero fratres pro eleemosyna, cum domos multas more solito circuissent: Sacerdotes quidem & leuitas quàm plurimos, sed Samaritanum rarissimum inuenerunt. Vnde factum est, vt panis vix modicum & valde modicum reportarent. Imminente igitur refectionis hora ad seruum Dei Dominicum: qui præsens erat procurator accessit, defectum exposuit. Ipse vero exultans in spiritu, vultu alacri benedixit Deum, & quasi quadam fiducia infusa sibi desuper confortatus, id modicum quod habebatur panis per partes diuidi super mensam mandauit. Erant autem in conuentu tunc temporis fratres circiter 40. Facto itaque signo veniunt ad refectorium, & benedictionem mensæ letis vocibus prosequuntur. Dumque per ordinem residentes buccellam panis, quam vnusquisque coram se repperit cũ gaudio frangerent, ecce duo iuuenes eiusdem habitus formæque consimilis refectorium intrauerunt, palliorum sinus qui a collo pendebant plenos panibus, quales ille pistor qui mittebat nouit conficere deferentes. Quibus in capite vnius mensæ iuxta quem vir Dei Dominicus residebat, silenter oblatis, ita subito discesserũt, vt nullus vnquam de cætero vel vnde venissent scire potuerit, vel quo postmodum diuertissent. Alia quoque vice in casu consimili miraculum simile de panibus, s. diuinitus procuratis, in eadem vrbe meritis eiusdem Dei serui Dominici contigisse compertum est.

De quibusdam alijs eiusdem miraculis. Cap. LXXIII.

FRater Iacobus procurator fratrum aliquando infirmitate graui præuentus erat, morboque inualescente quotidie iam ad extremum vitæ natura prorsus succumbente deuenerat. Cumq; fratres vnctionis officio iam præmisso circa eum vt egredientem spiritum orando protegerent tristes essent, non modicum de subtractione fratres sibi tunc temporis tam necessarii pro eo ꝙ tam notum in vrbe fratrem alium non haberent, benignus pater filiorum ad modum compassione commotus, seclusis omnibus clausoque hostio super se, super corpus fratris morientis incubuit, mensusq; & quasi alter Heliseus per membra singula super eum oratione fusa egredientem spiritum potenter retinuit, fratribusque conuocatis reparatum fratrem ipsis per manum restituit, suoq; officio fratrem incolumem resignauit. Eodem aliquando in itinere constituto facta est subito grauis intemperies aeris, quam magna statim secuta est inundatio pluuiarum. Cumque densus himber per circumitum terram infunderet, vir Dei Dominicus signo crucis sic ex omni parte circa se omnem illam inundationis eluuiem propulsauit, vt quasi facto papilione de cruce totam terram prospiceret: decisa himbrium infusione madescere, ne vna gutta ad trium spacia cubitorum vel fimbriam vestimentorum suorum contingeret. Sepe etiam contigit: vt in via superuenientibus pluuiis sua sociorumq; quamplurimum madefierent vestimenta. Cumque post cœnam socij eius remanerent ad ignem: vt vestes ad exiccandum extenderent, & corpora pariter aliquantulum recrearent, vir Dei Dominicus spiritusancti igne feruens more suo statim Ecclesiam ad orandum, immo in orationibus potius pernoctandum, sic cum vestibus videlicet madefactis intrabat. Mane vero vestibus aliorum qui ad ignem remanserant existentibus madefactis, vestes eius ita inueniebantur penitus exiccatæ, ac si in calenti fumo tota nocte positæ perstitissent.

De Denario pro naulo diuinitus ab eo procurato, & dono linguarum impetrato. Cap. LXXIIII.

NEc illud a viri laude vacare videtur in partibus Tholosanis, ꝙ cum quadam die euangelizando discurrens cum multis aliis transisset nauigio, quandam aquam, Nauta qui eum transuexerat importune denarium ab eo pro mercede transitus exigebat. Cui vir Dei pro exhibito obsequio regnum promittebat cœlorũ, addens ꝙ seruus Christi & discipulus eius erat, nec aurum & argẽtum secum penitus deferebat. At ille promissionem eius non solũ ducens pro nihilo, verumetiam ex hoc potius prouocatus, acrius & importunius instans, ac eum per cappam violenter trahens, aut cappam, inquit, dimittes, aut denarium mihi solues. Tunc vir Dei erectis in cœlum oculis, paululum intra semetipsum orans, moxq; in terram prospiciens: & denarium diuino nec dubium procuratũ nutu iacẽtem, ecce, inquit, frater quod postulas: tolle, & me liberũ in pace dimitte: qua in re quid aliud in seruo suo Dominus ostendere voluit, nisi quod in seipso exhibuit? Cũ videlicet pro solutione tributi per ministerium Petri de ore piscis staterem procurauit. Contigit aliquando viro Dei iter agente associari sibi religiosum quendam conuersationis quidem sanctitate domesticum, sed loquela & lingua penitus alienum. Dolens itaque quod de diuinis verbis vnà cum illo mutua collocutione refoueri non posset, tandem a Domino orationum suarum instantia vt vnus lingua loqueretur alterius. Verbisque sic alterutrum varietatis sese per triduũ quo videlicet simul ituri erant intelligerent, impetrauit.

De quibusdam obsessis a Dæmonibus per eum liberatis. Cap. LXXV.

IN quadam ecclesia constituto accidit sibi quendam obsessum diuersis Dæmonibus præsentari. Qui accepta stola, eam prius ad collum proprium posuit, denique eadem collum cinxit Dæmoniaci, mandans illis vt de cetero illum hominem non vexarent. Ipsi vero in eiusdem obsessi corpore torqueri statim cæperunt fortiter & clamare. Permitte nos exire, quare nos hic cruciari compellis? At ille. Non dimitto vos, inquit, nisi mihi fideiussores dederitis, ꝙ huc ultra nequaquam de cætero redeatis. Quos, inquiunt, illi fide iussores possumus tibi dare? Et ille. Sanctos martyres quorum corpora in hac Ecclesia requiescunt. Qui dixerunt. Nõ possumus, quia merita nostra contradicunt. Oportet vos inquit dare, alioquin a cruciatu hoc nequaquam liberos uos dimittam. Tunc illi responderunt. Ad hoc se daturos operam prout possent. Interiecto modico interuallo dixerunt. Ecce impetrauimus licet immeriti: quòd sancti martyres fideiusserunt. Quod signum ait; ꝙ hoc uerum sit datis mihi? Qui dixerunt. Eatis ad capsam, in qua recondita sunt capita martyrum, & eam inuenietis inuersam. Quæsitum est: & inuentum per omnia sicut isti fuerant protestati. Quædam mulier mundo dedita carnis illecebris vacabat, sed culpa tandem pœna non caruit. Nam hanc malignus spiritus per interualla tẽporũ grauiter vexare cæpit. Erat autem vicina Ecclesia, in qua tũc temporis prædicatores fratres Florentiæ morabantur. Quo adueniens vir Dei Dominicus ipsam primitus ad pœnitentiam exhortando perduxit, postmodum etiam vexationi ipsius compatiens, suis orationibus vt ab ea malignus discederet spiritus impetrauit, ita vt quæ vix interpolatis diebus quietem modicam habere poterat, vltra annum vexationis sue solitæ molestiam non sentiret, verum a vexatione carnis libera, vexari se deterius in animo deprehendit, & in medicina corporis sibi facta inualuit protinus mentis morbus, tanto negligentius a Dei seruitio cepit tepescere, quanto a carnis illecebra rediuiuis tentationibus fortius trahebatur. Quod vbi viro Dei exposuit, illeque beneficium præstitum in ruinæ scandalum versum vidit, blande eam an reduci vellet ad statum pristinum requisiuit. Quæ cum voluntati Dei suæq; discretioni committeret, rogabo, inquit, Dominum filia, vt tibi fiat quod iam saluti tuæ magis viderit expedire. Vnde factum est, vt non post multos dies malignus spiritus super corpus ancillæ Christi iterato potestatem acciperet, quatenus anima salua permaneret, & vexatio quæ prius pœna culpæ extitit, postmodum fieret cõuersationis remedium & cumulus meritorum.

De Dæmone quem in specie Catti ad conuersionem nouem mulierum ostendit & fugauit. Cap. LXXVI.

CVm aliquando apud castrum, quod dicitur Phanum Iouis, in prædicatione quadam fidem probans catholicam, hereticorũ perfidiam multipliciter improbasset, post prædicationem more solito ad orandum in Ecclesia remansit. Et ecce nouem Matronæ nobiles, ex eodem castro Ecclesiã intrantes ad pedes eius procideruñt dicẽtes. Serue Dei adiuua nos, si vera sunt hæc quæ hodie prædicasti, iam diu mentes nostras erroris spiritus excæcauit. Nam istos quos hæreticos tu vocas, nos autem bonos homines appellamus: vsque in hodiernum diem credidimus, & adhæsimus toto corde, nũc aũt in medio fluctuamus: Serue Dei adiuua nos, & ora dñm Deũ tuum, vt notam nobis faciat fidem suam, in qua viuamus, moriamur: & saluemur. Tunc autem vir Dei stans aliquamdiu intra semetipsum orans, post aliquantulum dixit eis. Constantes estote, expectate intrepide. Confido in Domino Deo meo, ꝙ ipse qui nemiñe vult perire, iam ostendet vobis quali Domino hactenus adhæsistis. Statimque viderunt in medio sui Cattum vnum teterrimum prosilire, qui magni Canis præferens quantitatem, habebat grossos oculos & flammantes, linguam longam, latamque, atque sanguinolentam & protractam vsque ad vmbilicum, caudam vero habens curtam sursumq; protensam, posteriorum turpitudinem quocunque se verteret ostendebat, de quibus fœtor intollerabilis exalabat. Cumque circa matronas illas se per horam aliquam huc illucque vtriq; vertisset, ad chordam ex qua campana pendebat exiliẽs, & p eã vsq; ad superiora cõscẽdens, tãdẽ per cãpanile lapsus disparuit, fœda

fœda post se vestigia derelinquens. Conuersus autem ad matronas illas vir Dei Dominicus, & consulens eas, ecce, inquit, per hoc quod corā oculis faciēte Deo figuratiue cōparuit, potestis aduertere qualis est ille, cui hactenus sequētes hæreticos seruistis. Illæ vero Deo gratias referentes, ab illa hora ad fidem catholicam perfectissime sūt conuersæ. Quarum etiam aliquæ apud sorores de Pruliano religionis habitum assumpserunt. Sic mentes fœmineas, & tanto tempore in errore, fundatas, facilius reducere potuit tam terribilis visio ipsis oculis foris exhibita, quàm sola verborum quantalibet persuasio per aures infusa.

Qualiter Idem uir sanctus Prophetiæ spiritu claruit. Cap. LXXVII.

QVanto autem affectu diuinæ gratiæ etiam in spiritu prophetiæ vir Dei claruerit, libet per aliqua de multis illicita prodere breuiter. Prædicante aliquanto illo in partibus Tolosanis, contigit, quosdam hæreticos captos, & per eum conuictos cum redire nollent ad fidem catholicam, tradi iudicio sæculari. Cumq; essent incendio deputati, aspiciens inter alios Raymundum quendam de grossi nomine. Ac si aliquem in eo diuinæ prædestinationis radiū fuisset intuitus, istū inquit officialibus curiæ reseruate, nec aliquo modo cum cæteris comburatur. Conuersusque ad eum blandeque alloquēs, scio, inquit, fili mi scio quòd adhuc licet tarde bonus homo eris & sanctus. Ille itaq; tandem Dei gratia illustratus relictis tenebris ad lumen venit, & frater etiam prædicator effectus in eodem ordine vitam suam & laudabiliter duxit, & feliciter consummauit. Cum autem esset in Hispania vir Dei, apparuit ei per visū immanissimus quidam Draco: qui fratres illos qui secum erant absorbere apertis faucibus videbatur. Intellexit igitur vir Dei spiritu plenus graue fratribus tentationis imminere discrimen, quibus etiam visionem illam terribilem propalauit, hortans eos vt tentationibus futuris constanter resisterent, a quibus homo non nisi spōtaneus absorbetur. Breui autem spacio temporis interiecto Draco iste, qui paulòante fratres absorbebat per visum, absorbuit per effectum. Nam omnes qui cum viro Dei Dominico fuerant, exceptis tribus. s. fratre Adam & duobus conuersis, suadente diabolo recesserunt. Interrogatus autem quidam ex illis a viro Dei an & ipse vellet abire, absit inquit pater charissime, vt relicto capite sequar pedes. At vero pater sanctus misericors erga eos: qui recesserant, non indignatione, sed compassione commotus, continuo ad consuetum orationis refugium se conuertit, & quos monitis retinere non potuit, orationibus reuocauit. Nam paulòpost omnes ferè ad eum instinctu diuinæ gratiæ redierunt. Aliquando etiam & quasi subito facto spiritu Dei super eum ad capitulum fratribus conuocatis palam omnibus nunciauit, quatuor fratres ex ipsis in breui, duos videlicet in corpore, duos autem in spiritu morituros. Nec multo post duo fratres debitum exoluentes migrauerunt ad dominum, duo vero alii ad sæculum redeuntes, de ordine pœnitus recesserunt.

De Transitu Ludouici filij Regis in Angliam. Cap. LXXVIII.

EX historia Francorum. Anno prænotato. s. ab incarnatione domini. 1216. Rex Angliæ Ioānes moritur. Ac vero Ludouicus Regis Francorum Philippi filius acceptis obsidibus ab Angliæ Baronibus transfretauerat præfato adhuc Rege viuente ac fugiente. Quo mortuo præfatos obsides liberauit; & confidens de Anglis, quos tempore Regis eos lethaliter persequētis ab imminente morte liberauerat, & quorum iuratoriam cautionem habebat cū paucis iterum in Angliam rediit, & multos ex Anglicis peruersos cōperit. Qui etiam Thamam Comitem Perticensem occiderūt, portus munierunt, & Ludouicum intra Londonias quasi concluserūt. Itaq: anno sequenti mēse Septembri videns Ludouicus dolos Angliæ Baronum, & impedimenta portuum, ac persecutionem totius regni præter Londoniam contra seipsum, sed & intentionem Gualæ Cardinalis apostolicæ sedis Legati, qui totis viribus procurabat impedimentum ipsius atq; suorum, timensq; quod si Londonias exiret clauderetur reuertenti. Diffinierat quidem cum Anglis ad pugnam congredi. At ipsis deuitantibus pugnam, facta compositione rediit in Franciam: qui vtiq; mirabilem victoriam habuisset, si debitam fidelitatem inuenisset. Eodem anno Petrus Comes Antisiodorensis & Ioles vxor eius coronantur ad imperium Constantinopolis a Papa Honorio in Ecclesia sancti Laurentii extra muros. Cumque recessissent a Roma, & cum eis apostolicæ sedis Legatus Cardinalis Ioannes de Columna mari transmeato Imperatrice cū filiabus diuertente per Romam iter suum, de Imperatoris mandato ipse Imperator cum Cardinali & omni comitatu suo capitur a Communio & Durachij inuasore Theodoro.

De Passagio generali Peregrinorum transmarino, & primo de eorum equitatu. C. LXXIX.

EX historia captionis Damiatæ. Anno gratiæ. 1217. treuga christianorum & Saracenorum expirante, in primo passagio generali post concilium lateranense congregatus est exercitus Domini in Achon copiosus cum tribus Regibus. s. Hierusalem & Hungariæ & Cypri. Affuit Dux Austriæ & Bauariæ, magnaque militia regni Theutonici, Archiepiscopus quoq; Nichosiensis, & alij plures Episcopi Peregrini, & cum eis Dominus Galterus de Anesius. Itaque Patriarcha Hierosolymitanus cum magna humilitate cleri & populi tollens reuerenter viuificæ crucis lignum profectus est ad Achon in castra Domini, quod videlicet lignum post terræ sanctæ perditionem ad hæc tempora fuit reseruatum. Imminente siquidē conflictu Saracenorum cum Christianis tempore Salahadini crux secta fuit, cuius pars ad prælium delata ibidem est perdita, alia vero pars reseruata: quæ tunc exhibetur. Itaque cum tali vexillo aciebus ordinatis processimus per planum Fabæ vsque ad fontem Tubaniæ multum laborantes illo die, & præmissis exploratoribus, videntes ab aduersariis puluerem concitari, vtrum contra nos an fugiendo properarent eramus incerti. Igitur sequenti die per mōtes Gelboe, quos habuimus ad dexteram, & paludem ad sinistram, profecti sumus Beniasam, vbi castra fixerat aduersarius. Sed metuēs tā ordinate procedentis & tam copiose Dei viuentis exercitus aduentum, tentoria tollens & fugiens terram vastandam Christi militib. dereliquit. Vnde Iordanem transeuntes in vigilia sancti Martini corpora lauimus pacifice in eo, & quieuimus per biduum ibidem, copiam victualium & pabuli reperiētes. Deinde super littus maris Galilææ tres fecimus mansiones, peragrantes loca, in quibus mirabilia saluator noster operari dignatus corporali pœnitentia cum hominibus conuersatus est. Aspeximus Bethsaidam ciuitatem Andreæ & Petri, tunc ad Thessalę modicum redactum demonstrata sunt loca, vbi Christus discipulos vocauit supra mare siccis pedibus ambulauit, turbas pauit in deserto, montem ascendit orare, & locus vbi cum discipulis post resurrectionem manducauit: & sic per Capharnaum infirmos nostros pauperes in iumentis portantes reuersi sumus Achon.

De Secundo equitatu. Cap. LXXX.

IN secundo equitatu adiuimus pedem montis Thabor, primo aquarum inopiam, postmodum per defossionem copiam inueniētes, desperabant capitanei nostri de montis ascensu, donec puero Saraceno nunciante castrum fore comprehensibile consilium inierunt. Prima vero dominica aduentus Domini, cum legeretur in euangelio. Ite in castellum quod contra vos est, Patriarcha præcessit cum signo crucis Episcopis & clero per cliuum mōtis orantib. & psallentibus, & licet pruptus sit mons vbique in excelsis & quasi impossibilis ad ascendendum extra semitam tritam, milites tamē & satellites, equites & pedites viriliter ascenderunt. Ioannes quidē Rex Hierusalem cum militia Domini castellanum strauit: & admiraldum vnū primo impetu. Defensores autem castri: qui extra portas ad defendendum montem intrepidi hostibus occurrerunt: conuersi sunt in stuporem. Hic vero inclusis hostibus infra castrū turpiter Reges Hierusalem & Cypri, & magister hospitalis & Barones in partem montis ad deliberandum: quid facerent secesserunt. Nobilis vero Dux Austriæ huic deliberationi non interfuit, quia ex altera parte montis incredulos impugnabat, & ad nos qui in summitate montis eramus, ascendere de facili non valebat, nec magister templi, quia infirmus remansit in Achon. Cum vero in deliberatione prædicta morari an recedere expediret per ordinem quæreretur, dixit frater. G. de monte acuto magister hospitalis, quod videbatur ei bonum quatenus pars exercitus ad castra custodienda descenderet, & pars in loco vbi eramus ad obsidendum castrū remaneret, & ordinaretur obsidio: quia videbatur quod castrū in breui nobis a Domino redderetur, maxime cum de plano ad muros sine offendiculo possemus accedere, petrarias erigere, & alia facere: quæ ad munitionem sunt necessaria capienda, & ipse libenter cum fratribus remanebat. Econtra vero quidam dicebat: & maxime Comes Tripolis Beamundus: quòd non erat bonum in nocte illa in monte exercitum Domini morari. In diuisione enim exercitus videbant periculum manifestum. Qua fide autem comes illud consuluerit: & obsidionem impedierit nouit Deus. Ipsa autem dominica descendit de monte exercitus inglorius, & per induciū spacium incredulos animauit. Multi autem Tēplarii & Hospitalarii, & quidam sæculares in secundo montis ascensu, quando castri ēset vires acceperant vulnerati sunt: & de vulneribus interfecti. Credimus autem Christum Deum sibi soli hunc triumphum montis reseruasse. Qui cum paucis discipulis ipsum ascendit, gloriam futu-

re

re resurrectionis ibidem demonstrando. Porrò in primo & in secũdo equitatu maximã multitudinem captiuorum virorum & mulierum ac paruulorum christiani secum duxerunt, ex quibus plures fuerunt in Christi nomine baptizati.

De Tertio equitatu. Cap. LXXXI.

IN tertio equitatu non interfuit Patriarcha cum signo crucis. Interfuerunt autem plures Episcopi, in quo multa dãna sustinuimus, tam per latrunculos quàm incommodo hiemis violẽtis, præsertim in vigilia natalis Domini per viam, vbi multi pauperes & iumenta frigore perierunt, & ipsa sacra nocte, in qua tempestatem terrestrem vẽtis & pluuiis commotam sustinuimus grauissimam. In finibus Tyri & Sydonis iuxta Sareptam post huiusmodi interitum periem exercitus Domini quadrifariam diuisus est. Rex Hũgariæ & Rex Cypri Tripolim profecti sunt. Rex Hungarię in breui tempore commoratus cum magno dãno terræ promissionis recessit. Peregrinos enim & dextrarios, galeas, & iumenta cum armis secũ traxit, multum admonitus a Patriarcha ne sic recederet. Tandem excommunicatus est cum sua sequela. Alia pars pigrorum siue timidorum, & eorum qui procumbentes ore pleno abundantiam temporalium biberunt, remansit in Achon. Rex vero Hierusalem & Dux Austriæ cum hospitalariis sancti Ioannis & Episcopis supradictis, & quibusdam aliis castrum in Cesarea & Palestina breui tempore viriliter & constanter firmauerunt, licet hostis aduentus sæpe nunciaretur. In basilica principis Apostolorum festum Purificationis Patriarcha cum sex episcopis solemniter celebrauit.

De Aedificatione castri peregrinorum. Cap. LXXXII.

TEmplarii vero cum Domino Galtero de Ananiis, & paucis auxiliantibus peregrinis & hospitali de domo Theutonicorũ, castrum filii Dei, quod olim destructum, nũc castrum peregrinorum appellatur, firmare cęperunt, quod situm est in dioecesi Cęsariensi inter Caiphas & Cęsaream. Cuius situs templis est. Promontorium amplum & latum mari imminet, munitum naturaliter, scopulis ad Aquilonem & Occidentem & Austrum, versus Oriẽtem turris est firma & dudum a templariis ædificata, & possessa tã guerræ quam treugarum tempore. Turris autem ibidem fuit posita olim propter latrunculos, qui in via stricta peregrinis ascendẽtibus in Hierusalem & descendentibus ab ea insidiabantur. Hanc procul a mari distantem, quæ propter viam strictam districtio appellabatur, toto ferè tempore, quo Cæsaricum castrum firmatum est & consummatum, Templarii ex transuerso promontorii fodiẽtes & laborantes per sex ebdomadas, tandem ad fundamẽtum primum peruenerunt, vbi murus antiquus spissus & longus apparuit. Inuenta est etiam pecunia in moneta modernis ignota collata beneficio filii Dei militibus suis ad alienandos labores & sumptus. Deinde in anteriori parte arenam fodientes, & deportantes, alius murus breuior repertus est, & inter murorum planiciem fontes aquę dulcis ibidem largiter ebulliebant. Lapidem etiam & cementi Dominus copiam ministrauit. Duæ turres ædificantur ante frontẽ castri lapidibus quadris & dolatis, tantæ quantitatis, vt lapis vnus vix a duobus Bubalis in curru trahebatur. Vtraq; turris centenos habet pedes in longitudine 74. in latitudine, spissitudo binas includit testudines, altitudo plurimum ascendens celsitudinem promõtorii transgreditur, inter duas turres murus nouus & altus cum ꝓpugnaculis cõsummatus est, & miro artificio, intrinsecus, equites armati per gradus ascendere possunt & descendere. Item murus alius paulò distans a turribus extenditur ab vno latere maris ad aliud, puteum habens aquæ viuæ inclusum promontorium Ab vtroque latere muro cingitur alto & nouo vsq; ad rupes. Oratoriũ cum palatio & domibus plurimis castrum includit. Huius ędificii prima est vtilitas, ꝙ conuentus templariorum eductus de peccatrice & omni spurcicia plena ciuitate Achon, in huius castri præsidio residebat vsque ad reparationem murorum Hierusalem, territorium munitionis piscariis salinis, pascuis, agris, & herbis abundat, & vineis quoque plantatis & plantandis hortis & pomeriis habitatores delectat. Inter Achon & Hierusalẽ nulla est munitio, quam teneant Saraceni. Vnde de hoc castro nouo plurimum damnificantur increduli & terrore diuino ipsos fugante loca culta deserere coguntur. Sex milliaribus distat a monte Thabor, vnde hui[9] castri constructio siue constitutio forte fuit causa destructionis munitionis illius, quia in campo longo & lato qui interiacet montanis castri huius ac montis Thabor, nec arare neq; metere securè poterant propter metum habitantium in eo.

De Exercitatione Coloniensium ad signum crucis. Cap. LXXXIII.

ANno gratiæ 1218. mense Martio applicare cæperunt ad portum Achon Cogones ex prouincia coloniensi cum aliis paucis, tamen de Bremensi & Treuerensi prouinciis excitata fuit prouincia Coloniensis, ad obsequium Saluatoris per signa quę apparuerunt in celo. Nam in prouincia Coloniensi & Dioecesi monasteriensi in villa Ledon Frisiæ, mense Maio 6. feria ante Pẽtecostem, cum prædicaretur crux ibidem, triplex forma crucis apparuit in aere. Vna candida versus Aquilonem, alia versus meridiem eiusdẽ coloris & schematis, tertia vero medio colore colorata, habẽs crucis patibulum, & figuram hominis in eo suspensam eleuatis brachiis & extẽsis cum infixione clauorum in manibus & pedibus & capite inclinato. Hæc media fuit inter alias duas, in quibus non erat effigies humani corporis: alia vice & alio loco in villa Frisię seu Theutusen tempore prædicationis crucis, apparuit iuxta Solẽ crux cerulei coloris, hanc viderunt plures quàm priorem. Tertia fuit apparitio in dioecesi Traiectẽsi in villa Doctum, in qua beatus Bonefacius coronatus fuit martyrio. Vbi in die eiusdem martyris cum multa millia conuenissent ad videndam stationem, apparuit crux alba magna, ac si trabs ex aduerso trabis artificialiter composita fuisset Hoc signum vidimus omnes. Mouebatur autem paulatim ab Aquilone ad Meridiem. Credimus autem duas apparitiones demonstratas a Deo, vt omnis ambiguitas primæ visionis tolleretur a principio prædicationis crucis. Prouincia Coloniensis magno studio plurimis etiam sumptibus ferè trecentas naues præparauit, quarum quædam remanserunt, quædam in tempestate perierunt. Tunc firmatum fuit concilium in concilio lateranensi cum Domino Papa Innocentio habitum Romæ de intromittenda militia christiana in terram Aegypti.

De profectione peregrinorum contra Damiatam. Cap. LXXXIIII.

MEnse igitur Maio post Ascensionem Domini preparatis cogonibus armatis, galeis, & aliis nauibus oneratis, profecti sũt de Achon. Ioannes Rex Hierusalem, Patriarcha cum Episcopis, & Duce Austriæ tribus domibus & copiosa multitudine christianorum indicta fuit nauigatio apud castrum filii Dei, quod peregrinorum dicitur, sed flante Borea, Rege Duce, & magistris domorum ad indictum locum venientibus, exercitus Domini prosperis velis processit, tertio die perueniens ad portum Damiatæ, vbi moratus est per biduum antequàm ad terram descenderet, suos capitaneos expectando. Præfati autem Duces quia modicam moram fecerũt in prænominato castro, subsequi non poterant exercitum vsq; ad sex dies ab exitu de portu Achon. Multi etiam qui preparati non erant, & moram aliquantulum fecerant apud Achon, post primos nauigantes aut omnino remanserunt, aut vi ventorum repulsi sũt in Achon aut per tres vel quatuor ebdomadas iactati per mare moram fecerunt. Cum autem quæsitum esset ab hominibus per ordinem quid facere deberent, & quidam suaderunt reditum, ex quo Capitanei non veniebant, dixit Nichonensis Archiepiscopus, ꝙ bonum esset, si electo Capitaneo aliquo ad terram ibi descenderemus Capitaneos expectantes, omnes concordauerunt huic consilio, & facto Capitaneo Comite de Sareponte applicuimus ad portum maris Damiatæ, & hostilem terram cæpimus sine sanguinis impensa, antequàm Rex & alii Duces qui erant in galeis, subseq; rentur. Referunt autem quidam, ꝙ cum pauci Saraceni equites excurrerent ad portum, friso quidam fixo dextero genu in terra, & sinistra manu circumferens ancillæ dextra spiculum vibrabat ferrum: intuitus est eum Saracenus existimans eum ludere, sed subito eques cum Equo percussus corruit in terram, fugientibus aliis absque omni impedimento, castrametãti sunt Christiani inter littus maris, & ripam fluminis Nili, cum admiratione magna subsequentium, quando tentoria fixa viderunt. Hoc enim mirabile fecit Dominus ꝙ in primo aduentu aqua fluminis coniuncta mari, dulcis hauriebatur: modico tempore post aduentum Christianorum facta fuit Eclypsis Lunę ferè generalis, quam cõtra Saracenos interpretati sumus quasi protendentem eorum defectum, qui sibi Lunam attribuit, in incremento & decremento Lunę sibi magnã vim imponentes.

De quibusdam incidentibus illius temporis. Cap. XXXV.

EX chronicis. Anno prænotato, videlicet, ab incarnatione domini 1218. sanctus Guilelm[9] Bituricẽsis Archiepiscopus cauonizatur, eiusq; successor Gerardus moritur. Cui succedit Symon cantor Biturucẽsis, nepos Henrici quõdam Ecclesiæ archipresulis. Symon Comes Montisfortis in obsidione Tholosana percussus lapide inter oris petrariæ, in crastino natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ moritur, miles magnanimus, catholicus, & honestus. Hic eius occasus beatum Dominicum per visionis mysterium diuinæ virtute sibi reuelante non latuit, sicut legitur in vita ipsius. Videbat

bat enim in somnis visione quidem imaginaria, sed intellectu nō vacua quandam arborem quantitate proceram, ramorum expansione diffusam, densarum frondium venustate perpulchram, & in ramis eius quiescentem auium multitudinem copiosam: post paululum arbor corruit, & omnis cętus ille volatilium dispersus aufugit. Intellexit ergo statim vir diuino repletus spiritu, Comiti mōtisfortis magno videlicet Principi pupillorumque tutori mortis excidium imminere, sicut & rei postmodum probauit euentus. Eo tempore Hugo Dux Burgūdiæ fidelis in regnum moritur, & apud cistercium sepelitur. Galterus Abbas Pontiniacensis fit Episcopus Carnotensis. Ludouicus filius Regis Francorum contra Albigenses resumit crucis signum. Idem vero Rex Philippus die Purificationis beatę Mariæ fecit constitutionem generalem de Iudæis suis: vt nullus in vadium recipiat ornamentum Ecclesiæ. Item vt nullus tradat alicui religioso pecuniam: nisi de consensu Capitanei sui, & cum litteris patentibus Prælati & Capituli sui. Item vt nullus Christianorum vendere compellatur hæreditatem, aut redditus suos propter debita Iudæorum, immo duæ partes hæreditatis siue redditUum debitoris & pleugii assignentur Iudæo, ac deinceps non currat debitum, & non debitum non currat vltra annum a mutuo facto. Item vt libra nō lucretur nisi duos nummos in qualibet septimana, & vt propter hoc non capiatur corpus debitoris, aut animalia carruta vel culcitre, seu alia domus vtensilia. Eoque tempore Petrus Parisiensis & Galterus Odnensis & Iordanus Lexouiēsis, Herueus quoq; Comes Niuernensis: & Galterus Camerarius Francorum Regis, & Iterius de Thociacho, aliique multi Baronum cum populo copioso iter arripiunt transmarinum. Rex siquidem Hungariæ & Dux Austriæ anno precedenti transfretauerunt, & Rege Hungariæ repatriante Dux Austriæ, cæterique ad vrbem Damiatam transierunt: Circa idem tempus lacus sancti Laurentii subito erupit, ac per Granopolim & vallem Mauriennæ in Isaram & Rhodanum decidēs, multa hominum millia submersit, multasque terras alluuione destruxit. Apud Lemonicas mulier defuncta & sudario inuoluta surrexit dicens, beatam Mariam Magdalenam, cui se peccatrix deuouerat, labia sibi tetigisse ac spiritū reddidisse, seque statim confesta Vizelia cum gratias agens perrexit, ibique sudarium portauit.

De Captione Hierusalem per Coradinum Turquie Soldanum. Cap. LXXXVI.

EX historia Damiatæ. Anno Gratiæ. 1219. Regina ciuitatis Hierusalem, quæ videbatur inexpugnabiliter munita, destructa est a Coradino filio Saphadini foris & intus. Muri enim cum turribus redacti sunt in aceruos lapidum præter templum Domini & turrim Dauid. De sepulchro glorioso destruendo consilium habuerunt Saraceni, & per litterras cōminati sunt, quas ciuibus Damiatę transmiserunt ad eorum solatium. Sed huic temeritati nemo manus apponere præsumpsit propter reuerētiam loci. Sic enim in Alcorano libro legis eorum habent scriptum. Iesum Christum dominum nostrum credunt de Maria virgine conceptum & natum: quem sine peccato vixisse prophetam, & plusquàm prophetam contestantur, cęcos illuminasse, leprosos mundasse, mortuos suscitasse firmiter asserunt. Verbum & spiritum Dei, & viuum ad cęlos ascendisse non discredunt. Vnde quando tempore treugarum sapientes ipsorum Hierosolymam ascendebant, codices euangeliorum sibi postulabant exhibere, & osculabantur. & venerabantur propter munditiam, quam Christus docuit, & maxime propter euangelium Lucæ, missus est Angelus Gabriel, quod litterati inter eos sæpius repetunt & retractant. Lex autem eorum, quam Diabolo dictante ministerio Sergii Monachi & Apostatæ & hæretici Machometus Saracenus didicit arabice scriptam a gladio cæpit, per gladium tenetur, & cum gladio terminabitur. Machometus ille illiteratus fuit, sicut ipse protestatur in Alcorano suo: & quæ prænominatus hæreticus nominauit, dictauit, ipse promulgauit, & per comminationes obseruari statuit. Luxuriosus enim fuit & bellicosus, ideoque de immundicia & vanitate legem statuit, quam carnaliter viuentes in parte voluptatis firmiter obseruant, & sicut legem nostram veritas & mundicia muniunt: ita eorum ipsorum timor mundanus & humanus, ac voluptas carnalis firmissime custodiunt.

De Miseria obsessorum in Damiata. Cap. LXXXVII.

INterea ciuitas Damiata obsidione longa ferro, fame, & pestilentia grauiter & vltra quàm scribi potest afflicta, in sola pace quā Soldanus ciuibus promisit spem posuit. Durabilis enim non est Aegypti annona, propter molles glebas, in quibus crescit: nisi superius circa partes Babylonis artificiose conseruetur in annos, & sicut audiuimus, coctanum vnum 40. bisantiis vendebatur in ea, & ex angustia famis diuersa morborum genera vexabāeos, & nunc cætera incommoda quæ sustinuerunt, noctibus velut aurisia percussi, apertis oculis nil videre dicebantur. Soldanus de die in diem vanis promissionibus ipsos a deditione dehortatus, decepit miseros. Postremo portas suas obstruxerunt intrinsecus, ne aliquis veniens ad nos de suis nunciaret, quòd dies afflictionis possidebat eos. Hi qui vero per posticum vel de muris per funes euadere potuerunt. Inflati & famelici ciuium suorum angustias euidenter probabant. Illis etiam qui foris in exercitu Saracenorum non obsiderunt, copia panis & pabuli cæpit decrescere. Nilus quidem qui post festum sancti Iohannis Baptistæ vsque ad exaltationem sanctæ crucis solum excrescere & Aegypti planiciem irrigare consueuerat, hoc anno more suo non ascendit ad signum quod ponere solent Aegyptii. Sed & vt intelleximus magnam partem terræ siccam reliquit, quæ nec arari nec seminari poterat suo tempore. Vnde Soldanus famam timens, & caristiam in amorem retinende Damiatæ, talem pacē cum Coradino fratre suo christianis obtulit, ut crucem sanctam, quæ olim capta fuit in victoria Salahadini cum ciuitate sancta, & omnibus captiuis, qui per regnum Babyloniæ & Damasci viui reperiri possent, sumptus etiam ad reparandos muros Hierusalem redderet. Insuper regnum Hierosolymorum totaliter restitueret, præter tractum & montem regalem, pro quibus retinendis tributum obtulit quamdiu treuga duraret. Sunt autem hæc duo in Arabia sita, septem munitiones fortissimas & firmissimas habentia, per quæ negociatores Saracenorum & peregrini ipsorum Mecham tendentes vel ab ea reuertentes trāsire solēt, & qui hoc potenter tenuerit Hierusalē, cū voluerit grauiter nimis cum agris & vineis lędere poterit. Hanc compositionē acceptandam esse, & vtilem christianitati & Rex Francigenæ, Comes Cestriæ cum capitaneis Theutonicorum pertinaciter censerunt. Tunc autem Legatus Patriarcha cum Archiepiscopis, Episcopis, Templariis, & Hospitalariis, ac omnibus Italiæ Capitaneis, multisq; aliis prudentibus viris efficaciter tractatui se opposuit, rationabiliter ostendēs ante omnia Damiatā fore capiēdam.

De Captione Damiatæ absq; sanguinis effusione. Cap. LXXXVIII.

INTEREA Soldanus magnam multitudinem peditum claudiculo & per loca plaustria misit ad ciuitatem, quorū. 240. christianis dormientibus Licias fuerunt ingressi dominica nocte post festum omnium sanctorum. Tandem per clamorem vigilum occisi sunt & capti, quos ad ducentos & plures computauimus. Nonis Nouembris capta est Damiata sine deditione, sine defensione, sine violenta depredatione, cum tumultu, vt soli Deo ascribatur victoria. Et cum caperetur ciuitas in oculis Regis Babylonis more solito, non fuit ausus Christi milites ad defensionē paratos per fossatum nostrum aggredi. Eodem ēt tēpore fluuius excreuit vberrimus aquis fossatū implens. Ipse autem Soldanus confusus castra sua combussit & fugit. Itaque Christi milites Damiatam ingressi plateas eius inuenerunt stratas cadaueribus mortuorum pestilentia & fame deficientium. Aurum & argentum multum nimis, pānos sericos negociatorum in abundantia, vestes pretiosas, & ornamentum cum varia suppellectili in superabundantia. Ciuitas hęc præter naturalem situm loci quo muniebatur, triplici erat cincta muro. Turribus latericiis multis & magnis fortissime firmata, clauis & ante murale totius Aegypti inter Ramesse & campum Chineos sita in terra, vt conniicere possumus Gersen, quia pascuosa erat Damiata in regnis famosa multum in superbia Babylonis, in mari dominatrix, Christianorum spoliatrix, in ascensu persecutorum tuorum per paucas & modicas scalas comprehensa, tūc sub potenti manu Dei humiliata est.

De Ciuium eius strage. Cap. LXXXIX.

ITAQVE pter illos qui viui comprehensi sunt, in te mortui promiscui sexus a tempore obsidionis in circumitu computantur ad. 30. millia & amplius, quos sine ferro vel ignibus dominus percussit. Ingredientibus nobis occurrit fętor intolerabilis, aspectus miserabilis, mortui viuos interfecerunt, vir & vxor, pater, & filius, seruus & dominus se mutuis interfectionibus interemerunt, non solum plateæ mortuis erant plenæ, sed in domibus & in cubilibus & lectis iacebant defuncti infantes ad vbera matrum pendētes inter amplexus morientium oscitabant. Delicati diuites inter aceruos tritici interierunt fame, deficientibus cibis, quibus erant nutriti, pepones & alia & cæpe & altilia, pisces & volatilia delirabant frustra. Deniq; octoginta ferè millia, sicut captiuis ferentibus didicimus a tempore quo perfecta est obsidio, perierunt in ciuitate, exceptis eis quos sanos vel languidos inuenimus quasi tria millia & amplius. Alij mortui sunt post victoriam, alii magno pretio vēditi, alii baptizati sunt, & Christo donati. Ciuitas hæc gradatim murata, primum murum habebat humilem ad custodiam fossati,

fossati, secundum altiorem, tertium eminentiorem secundo, murus medius 28. turres habet principales, binas vel trinas testudines continentes, quæ omnes remanserunt integræ cum muris, præter vnam tantum, quæ crebris ictibus trabucculi templariorum confossa fuit aliquantulum. Adeo autem exercitus noster ad pigritiā resolutus fuit, vt milites ocio dediti, negligerent opus Dei, vulgus ad tabernas & negociationes fraudulentas se conuerterent. Cati duo ad fossatum implendum magnis sumptibus compositi fuerūt, quorum vnus in custodia Regis, alius in custodia Romanorum cōbustus fuit. Cum adhuc potentes essent in armis custodes ciuitatis, duæ fossæ subterraneæ factæ sunt ad suffodienda fundamenta munitionum, licet labor frustratus fuit post expensas plurimas. Sic Deus sine damno capientium ciuitatem dare integram voluit.

De Spoliorum eius distributione. Cap. XC.

IN communi iurauimus omnes, vt asportata de ciuitate spoliata redderentur inter victores diuidenda. Hoc etiam sub anathemate terribili fuit præceptum a Legato sedis Apostolicæ. Veruntamen concupiscētia oculorū plures fures fecit. Suscepimus tamen ad vtilitatem Reipublicæ magnam partem deliciarum Aegypti in auro & argento, prolis & pomis ambre, filis aureis, & filacteriis variis, pannis sericis pretiosis: quæ distributa sunt per exercitum Domini, cum annona quæ reperta fuit in ciuitate, Legatus sedis Apostolicę Damiatam cum appendiciis suis & pertinentiis regno Hierosolymitano contulit imperpetuum. Machumetia Damiatæ commutata est, & in Ecclesiam gloriosę semper virginis Mariæ in quadrū posita, tanta ferè latitudo eius quanta longitudo columnis sustentabatur marmoreis 150. minus vna 7. porticus habens, & in medio aperturam longam & latam, in qua piramis sursum ascenderat alta. Quatuor enim in ea principalia fundata sunt altaria titulatorum beatæ Mariæ primum, principis Apostolorum Petri secūdum; sanctæ crucis, tertium, sancti Bartolomæi quartum, in cuius festo turris fluminis capta fuit. Inuenti sunt in Damiata trabucculi quatuor cum petrariis & mangonellis plurimis. Balistæ cum torno fortissimæ, & omne genus armaturæ fortium. Aurum & argentum cum perlis & aliis rebus mobilibus non solum inter clericos & milites, sed etiam inter satellites, & mulieres: & pueros diuidebatur, proportionabiliter turres ciuitatis distributæ sunt inter regna, quorum bellatorum conuenerant ad eius captiones deductæ, primo loco sicut decuit, & oportuit vna turris quę Romanę fuit assignata Ecclesię cum porta ipsius: quę olim dicebatur Babylonis, tunc appellata est Romana. Alia etiam turris reseruatur Damiatæ Archiepiscopo. Et sicut olim ciuitas Dei viuentis Hierusalem sancta capta fuit nocte, sic christiani Damiatam ante diluculum obtinuerunt. Instrumentum enim quo turris capta fuit fluminis, Theutonicis cum Frisonibus in commune donauerunt. De quo factus est pons inter ciuitatem & castrum: quod constructum est ad munimentum ripæ ciuitatis contrapositæ, duo castellula composita sunt ad custodiam pontis de eodem instrumento. Insuper de altis arboribus, super quas scala pendebat, ædificata est specula super altitudinem castri noui ad indicandum portum longe nauigantibus: pons vetus qui mediante insula vtramque ripam contingebat, obsidionis tempore multipliciter a Saracenis fuerat attentatus, & a Christianis viriliter defensus suo functus officio ad alios reseruatus est vsus.

De Captione Thanis & opulentia ipsius ac fortitudine. Cap. XCI.

NOn minori miraculo immo maiori donauit Dominus christianis Thanis, mense Nouembri, in festo sancti Clementis, qui habet habitaculum suum in mari. Nam missi in mari exploratores numero quasi mille viri in nauiculis per paruum flumen qui Thanis nuncupatur, vt de casalibus tollerent sibi victualia, & statum prædicti loci diligenter explorarent. Saraceni qui erant in præsidio castri visis christianis, putantes totum exercitum venire, seratis portis fugerunt. Nostri vero solum Christum ibi Capitaneum habentes, erumpentes claustra intrauerunt castrum, testati sunt nobis redeuntes, se nunquam in plano fortius castrum vidisse 7. turres habet firmissimas testudinatas desuper per girum, duplici fossa & vtroque muro cingitur, habens antemurale: lacus se diffundit in latum in circumitum, intantum vt aditus equitibus hieme fit impossibilis, æstate difficilis adeo, vt per nostrum exercitum obsidione nunquam caperetur. Lacus piscosus est valde, de cuius piscariis Soldano soluebatur annuatim quatuor millia marcharum. Auibus insuper & salinis abundat. Casalia multa per circumitum seruiebant ei. Ciuitas ante castrum maior Damiata olim famosa, nunc autem ruinosa, magnitudinem testatur ædificiorum. Hæc est Thanis, cuius campi meminit Dauid propheta: coram patribus eorum fecit mi. &c. Et Esaias. Stulti principes Thaneos, sapientes consiliarii Pharaonis dederunt consilium insipiens. Hæc est Thanis, in qua lapidatus asseritur Hieremias lapidibus: quos absconderat sub muro latericio. Aegyptii vero honorauerūt Prophetam sepelientes eum iuxta tumulum Regum, memores beneficiorum quæ præstiterat Aegypto. Oratione enim sua fugauerat bestias aquarum, quas Crocodillos appellant. Alexander autē Macedo veniens ad sepulchrum prophetę, cognoscens mysterium loci, transtulit in Alexandriam, sepeliuitque eum gloriose. Crocodillos apud Damiatam inuenimus, & interfecimus. Est autem bestia crudelis, hominem, & iumenta deuorans apertis oculis solo visu souebat oua sua. Exclusi pulli statim fugiunt parentem suum tāquam hostem, quos dum rapere potest, statim glutit & deuorat. Et cum cętera animalia molam inferiorem moueant: illud econtra superiorem mouet. Distat Thanis a Damiata itinere vnius diei per mare versus terram promissionis, vt facile fit de Achon vel Damiata per mare & terram, vel fluuium præsidium ibidem ponere vel victualia transmittere. Damna multa intulit christianis in obsidione Damiatæ, quando naues ad nos accedentes vel a nobis recedentes, vi ventorum delatæ sunt illuc. Nam ante Thanis littus maris Archonium & importuosum sinum facit amplum & latum, in quo naues deuolutæ sine vento multum eis opportuno recedere non valent.

De libro recepto, in quo prædicta est Damiatæ vastatio, & quædam alia. Cap. XCII.

ANte captionem Damiatæ liber nobis apparuit arabice scriptus, cuius auctor se Iudæum vel christianum vel Saracenum esse negat. In eo autem quisquis ille fuerit prædixit mala, que Saladinus populo christiano crudeliter intulit in destructione Tyberiadis, & in victoria, quam de christianis habuit, quando Regem Hierusalem & Principes captiuos duxit, ipsamque sanctam ciuitatem possedit. Ascalonem destruxit, & quomodo conabatur Tirū apprehendere, sed non profecit, & alia multa quæ peccata illius temporis meruerūt, prædixit etiam destructionem hortorum & palmeti Damiatenæ ciuitatis, quam. f. factam vidimus, quando librum hunc per interpretes intelleximus. Addidit etiam Damiatā a christianis fore capiendam, Saladini nomen non posuit, sed per nigros oculos & crocea vexilla ipsum designat. Insuper prædixit quendam Regem christianum Nubianorum Mecham ciuitatem debere destruere, & ossa Machometi Pseudo Prophetæ dispersa proiicere, & quædam alia quę nondum euenerunt, sed si completa fuerint ad exaltationem christianitatis: & depressionem Agarenorum euenirent. Scimus quosdam gentiles Ethnicos spiritum sanctum in ore habuisse, sed non in corde, & manifeste de Christo prophetasse. Coradinus reuersus in Palestinam Cæsariense castrū obsedit, quod erat in custodia Regis, ac breui tempore cępit illud & destruxit, defensoribus ipsius negligenter agentibus, qui tamen ferè omnes euaserunt, quia liberum introitum & exitum habebāt per mare. Demum processit ad castrum filii Dei cum toto exercitu suo, & considerans illud ab omni parte sagaciter, intellexit quia comprehensibile non erat. Insuper Templarios ad omne periculū paratos inuenit, qui castrum victualibus & omni armatura fortiū sufficienter munierant. Eodem tempore Templarij latrones Saracenorum ab Achon repulerūt, viriliter occidendo quosdam, alios captiuando. Coradinus autem auxilium postulabat a Saracenis vt ab ortu solis venientes obsiderent Achon, quod efficere non poterant propter inexorabilem discordiam Principum terræ ipsorum christianis plurimum opportunam, quam Caliphus eorum Papa sepelire laborabat.

De Legatione Georgianorum ad nostros admirantium super captione Damiatæ. Cap. XCIII.

AD hæc fama discurrens per totum orbem, Damiatam a christianis esse comprehensam, Georgianorum litteris ad castra Catholicorum transmitti persuasit, in quibus continebatur, quod indignata gens illa vel excitata robore, Rege eorum conuocante principes decreuit, & iurauit se obsessurum famosam aliquam ciuitatem, Saracenos allegans sibi verecundum esse ꝙ Franci de trāsmarinis partibus & vltimis terræ finibus venientes per mare spaciosum periculis plenum, tam munitam ciuitatem obsidione longa cępissent, nisi & ipsi, quibus erat facilius Persides impugnare Damascum vel alium locum nominatum virtute caperent armorum. Sunt igitur Georgiani cultores Christi, ritum habentes Grecorum, Persis vicini, longo terrarum tractu a terra promissionis distantes, quorum dominium modo extenditur vsq; ad Caspios montes, bellicosi sunt homines habentes rasuram in capite, clerici rotundam, laici quadratam. Mulieres eorum equestris

ordinis

ordinis doctæ sunt ad prælium. Homines isti quando ordinatis acie bus hostes sunt aggressuri, pugillarem cucurbitam repletam vino puro velocius ebibunt, & statim aduersarios suos viriliter inuadũt. Computandum autem esse non dubitamus inter beneficia tutoris nostri Iesu Christi, qui a fucariis persecutorum maiores nostros defendit in obsidione Damiatæ. Visitatum siquidem habebant Assenseni & eorum præceptor vetulus de montanis cultellos emittere contra christianos ad intercipiendam vitam eorum, qui negociũ christianitatis propensius procurabant. Nam in treugarum tempore filium Tripolitani Comitis adolescentem spectabilem in Ecclesia beatæ virginis apud Tortosam ante altare procumbentem nequiter interfecerunt. Vnde militia templi nõ cessauit eos persequi pro tam religiosa violatione, donec humiliarentur vsque ad seruitutem tributi. Tria namque Bisantiorum millia annuatim Templariis persoluunt. Eiusdem obsidionis tempore Rex Armeniæ Leuo defunctus est in terra sua. Mortuus est quoq; Soldanus Iconii: qui creditur baptizatus fuisse, qui tantæ benignitatis erat in christianos, vt guerram habens cum Saracenis soluti, iuberet Christi cultores: quos vinculatos inuenit in munitionibus, quas expugnauit & in optione eorum posuit vtrum in patriam suam redire vellent: an acceptis ab eo solidis sub ipso potius militare eligerent. Idem christianos adeo familiares habebat, vt custodes corporis sui constitueret eos, licet pater eius a Lasterogredo fuisset interfectus, tamen etiam tenuit Miralim filium Saladini exhæreditatum contra filios Saphadini, quantum Caliphus permittebat Debaldas Papa suæ gentis. Milichasecaph filius Saphadini multa damna Templariis intulit, cum essent in obsidione Damiatæ. Combussit enim oppidum castri Alberet, turres munitas destruxit, sed cum rediret in terram, suam victus est a Saracenis.

De captione Saphet, & redditione Damiatæ. Cap. XCIIII.

ANno verbi incarnati 1220. Coradinus princeps Damasci destruxit Saphet castrum firmissimum: quod Saladinus flagellũ christianorum per longam obsidionem intantum arrauit, vt defensores fame deficientes, requisita licentia magistri militiæ tẽpli redderent illud Tyranno: Factum est autem vertenti anno, quando solent Reges ad bella procedere. Ioannes Rex Ierusalem castra fidelium reliquit: multas prætendens causas ad excusationem sui, & festinatum reditum promittens, anteriorum oblitus ad posteriora se cõuertit. Aperiente manum Domino, qui portum Damiatæ impleuit vbertate frumenti vini & olei adiuncta Peregrinorum & Equorum copia numerosa: vt ad progrediendum in negocio nulla locum habeat excusatio. Superuenerũt in sexto passagio Mediolanensis & Cretensis Archiepiscopi, Fauensis, & Regenensis, Episcopi & nuncij Regis Friderici deferentes literas cum aureis bullis, & aduentum ipsius nunciantes. Aderat enim Episcopus Brixiẽsis & italica militia copiosa. Legatus autem considerans non sine gratiæ magno priuilegio diuino munere sufficienter fuisse prouisum in omnibus, quæ requirebat negocii processus, angebatur dolore, ꝙ tempus inutiliter processit, & opportunitas tanta periit. Vnde conuocatis maioribus ipse primo loco, deinde Mediolanensis Archiepiscopus: & alij similiter Episcopi suadebant progressum cõtra Soldanum: qui castra sua posuerat super Nilum itinere diei vnius a Damiata. Sed milites habita deliberatione huic exhortationi contradixerunt. Hanc causam maxime prætendentes: quòd Rex Ierusalem aberat pro suæ voluntatis arbitrio, nec alius Princeps militaris aderat, cui gens diuersarum nationum obedire vellet ad educendum populum Domini, & sic concordabant ad ocium: ex quo mala multiplicata sunt in castris. Mense Iulio superuenit Comes Matthæus de Apulca cum 8. galeis, quarum duas cursarias insidiantes christianis cæpit in via marina. Deinde Damiata cũ multis laboribus sumptuosis capta, & per annum vel amplius a nostris possessa, postmodum Pelagio Cardinali & Legato Templariis & Hospitalariis totoque exercitu christianorum, excepto Rege Ioanne, qui ob quandam discordiam inter ipsum & Legatum motam ab exercitu recessit a Soldano per infortunium captis & grauiter afflictis pro redemptione eorum, & omnium christianorum captiuorum, qui erant sub potestate Soldani reddita est paganis.

De Georgianorum destructione. Cap. XCV.

EX historia Tartarorum. Anno prænotato s. ab incarnatione Domini 1221. Tartari Georgiam intrauerunt, eamque vastare cæperunt. Quidam vero magnus Baro Georgiæ cum filio & vxore sua a facie illorum ad montes Caspios fugit saluationis causa. At in via illa tres magni latebant Tartari rapiendorum causa spoliorum inuicem confederati. Cumq; per illa confinia vagarentur explorantes: si possent inuenire aliquid, vnus eorum vestigia militis ac suorum in via deprehendit, insecutus itaque vestigia Baronem illum cum vxore & filio ac rebus viuum apprehendit, & omnes cum rebus suis ad socios suos sicut inter se condixerant, introduxit. Cumq; inter se de partitione rerum ac personarum ita concordassent, vt vnus haberet baronem: alius filium; tertius vxorem: & aurum pro communi venderent: ille qui pro parte sua pue rum habere debuit, recusans dixit. Nunquid puer ille, qui quasi caniculus vnus est, pars mea erit? quem nutrire etiam me oportebit. Absit. Tandem igitur in hoc aliis concordauerunt, quia pater & filius occiderentur & aurum in communi diuideretur vel partiretur, & mulier venderetur, quod & factum est. Illaque mulier, quæ coram se maritum & filium occidi pariter vidit, postmodum in Georgia Monialis effecta monasticam vitã duxit. Quia vero Tartari in signum gloriæ atque victoriæ & numeri occisorum certitudinis habẽde, vnum de mille occisus quasi millenarium capite sub uerso ac pedibus erectis in locum eminentem erigere consueuerũt in vastatione Triphelis Georgiæ ciuitatis pro habenda certitudine de suis occisis 7. homines ibidem pedibus erectis, capitibus suppositis in 7. diuersis locis supereminentibus infixerunt, sed & paulo ante Tartarorum aduentum in eadem ciuitate occisi fuerãt a Corasminis: vt iam dictum est supra, 7 millia hominum, & postquàm ibi facta est occisio tanta, subsecuta est fames inaudita.

De Drismate Georgianorum & erroribus ipsorum. Cap. XCVI.

HEc est terra videlicet Georgia antiquis temporibus Anthiocheno Patriarchatui. s. subiecta cũ Armenia & Capadocia siue Turquia. Accidit autem in Turquia tantam fuisse guerram, ꝙ Georgiani non potuerunt transire per Turquiam, in Antiochiã causa visitationis vel confirmationis, & aliorum quæ immediate pertinent ad Patriarcham. Habito igitur inter se consilio, miserũt nuncios suos per mare Cõstãtinopoli, & inde Antiochiam postulantes a Patriarcha vt eis vnum catholicum. i. vniuersalem Episcopum concederet: qui eis loco Patriarchæ existeret. Tum Patriarcha misit eis ampullam chrismatis, dicens, vt de illo a septimo anno in septimum annum catholicos chrisma paulolum. s. miscẽdo dt ipso cum oleo nouo conficerent, & ad hoc faciendum omnes Episcopi conuenirent. Quod & fecerunt vsque nunc: & illud chrisma missum ab Antiochia in Georgiam vt dicitur, reseruatur adhuc. Cum eodem chrismate misit Patriarcha litteras cuidam Archiepiscopo continentes, vt ille quem ipsi communiter eligerent, canonice potestatem haberet confirmandi catholicos, & ita factũ est. Quoniam ergo sic fecit illis Patriarcha, dederunt illi Georgiani. c. casalia. Post hoc accidit quòd Patriarcha Hierosolymitanus depauperatus venit ad Anthiochenum Patriarcham, cõquerens & ostendens ei suam paupertatem. Tunc Anthiochenus dedit Ecclesiæ Hierosolymitanæ & fratribus de sepulchro. c. casalia: quæ sibi Georgiani dederant antea. Hæc itaque casalia modo tenet Archidiaconus frater sepulchri Domini ex parte Hierosolymitani Patriarchæ & capituli de sepulchro in Georgiam missus. Illaq; possidens a Tartaris quàm plurimum sicut alii est impetitus. Sunt autẽ in Georgia tam Episcopatus q̃ Archiepiscopatus 18. sed catholicus idest vniuersalis Episcop⁹ chrismales coepiscopos facit, & illis mediantibus chrisma cæteraq; sacramẽtalia vendit, mulierem sterilem quæ sterilis est a marito mediantibus pecunia diuidit. Monachi quoque & Abbates Georgiani aperte Symoniaci sunt & Vsurarii. Itaque cancellaria Georgiæ a Monachis emitur: & publice possidetur.

De Vastatione Armeniorum. Cap. XCVII.

POst Georgiam intrauerunt Tartari maiorem Armeniam & vastauerunt, sibique subiecerunt. In Armenia est ciuitas nobilis q̃ Am vocatur, vbi sunt mille Ecclesiæ, ac. c. milia familiæ se domus inhabitate, quam Tartari cęperunt in 12. diebus, & etiam ibi prope eam mons Arach. Ibi requieuit Arca Noæ, & in pede montis illius est prima ciuitas quam ædificauit ibi Noe, & vocatur hæc ciuitas Laudumie, circa illam defluit fluuius Arathosi qui fluit per medium Mongam, vbi sunt in hieme Tartari, vsq; in mare seruanicum. Est autem mons iste videlicet Arach excellentissimus nec vnq̃ illuc ascendisse dicitur homo, nisi Monachus vnus. Ille siquidem quodam deuotionis vt dicitur ardore commotus propter arcam Noe: quæ ibi requieuit multotiens illuc ascendere quibus potuit conatibus attentauit. Cũq; aliquam montis partem ascenderat, & membra corporis fatigata quieti dabat, semper post quietẽ euigilans in pede montis se inueniebat. Tandem vero Dominus eius effectui condescendens: eiusque votum & orationes exaudiẽs per Angelum suum eum monuit, vt semel ascenderet. Ita tamen vt decetero ascendere nullatenus attentaret. Tunc ergo securus ascendit, & postea descendens inde secum ex arca vnum asserem detulit. Tunc in montis pede monasterium ædificauit, in quo eundẽ asserem tanquam pro sacris reliquiis deuote collocauit.

De

De Erroribus ipsorum. Cap. XCVIII.

ARmeni quidem in sabbato Paschæ comedunt oua & caseum in vespere. Dicunt enim ꝙ Christus resurrexit in vespere sabbati Paschæ. Item post Pascha comedunt carnes per omnes sextas ferias: quæ sunt septem videlicet vsq; ad Penthecostem. Diem natalis Domini nesciunt, nullaq; festa vel vigilias custodiũt, nec quatuor tempora nouerunt. Per totam quadragesimam nec celebrant nisi die sabbati vel dominica, quia dicunt hominem ieiunium frangere quotiens celebrat. Propter hanc etiam causam in sextis feriis non celebrant ne.f. ieiunium frangant. Diebus autem quibus carnes comedunt celebrant, quia tunc non ieiunant. Multa vero faciunt ieiunia in septimana ante 70. quia dicitur ieiunium sancti sanguinis, a secunda feria vsq; ad sabbatum ieiunare incipiunt, & in sabbato & in dominica die carnes comedunt. Idem & in hebdomada sequẽti faciunt in quartis & sextis feriis, oleum & pisces nõ comedunt, nec vinum bibunt, nec etiam per totam quadragesimã, plusquàm illum peccare, qui in 40. comedit pisces vel oleum, aut bibit vinum, asserunt, quàm illos qui ad lupanar vadunt. Porrò in septimana ante quinquagesimam ita strictè ieiunant: ꝙ in secunda feria penitus abstinent. In die Martis tamen aliquid sine oleo & vino manducant, & in die Mercurii iterum ieiunant. In die Iouis comedunt semel. In die Veneris omnino nihil. Et in sabbato comedunt carnes: & hoc quidem ieiunium faciunt maiores. Infantes autem duorum mensium sacrificio communicant, & quoslibet indifferenter. In sacrificio aquam non apponunt, in Lepore & Vrso & Corniculis & huiusmodi sicut Græci iudaizant, & in calicibus vitreis & ligneis celebrant. Quidam etiam celebrant sine paramẽtis & sacerdotalibus vestimentis omnino, quidam cum infula, quidã cũ Diacono & Subdiacono. Sed si aliquod festum in Sabbato vel Dominica eueniat, commemorationem inde faciunt tantum, sed nullum vt dictum est celebrant festum. De Purgatorio nihil credunt, sed si vxor alicuius adulterauerit, statim Episcopus dat ei licentiam accipiendi aliam, & accipit. Monachi quoq; & Abbates & Episcopi potationibus vacant etiam plusquã in laici. Sunt etiã Monachi ac Præsbyteri publici vsurarii & symoniaci. Multiq; illorum Sacerdotes in diuinationibus errant, & inspectione granorum & huiusmodi. Dicuntq; ꝙ vxor Sacerdotis eo mortuo non potest de cætero maritari. Præterea nullo modo concedere volũt, ꝙ Christus duas naturas habuit. Dicunt etiam Georgiani ꝙ in articulis 30. discordant a fide catholica ipsi Armeni, tantumq; odiũ inter Georgianos & Armenos existit, ꝙ Georgianus dicit. Si quis nostrum habeat spinam in pede infixam transiens ante Armeniorum Ecclesiam se spinam sustinere, nec se ad pedem suum, euellẽdi causa inclinare, ne per hoc videatur ante Armeniorum Ecclesiã ab omnibus christianis vilipendendam inclinare.

De Quibusdam sancti Francisci documentis & conscientia puritate. Cap. XCIX.

CVm autem beatus Franciscus olim in loco qui dicitur Rumstortus prope Assisium in domicilio valde stricto cum fratribus suis moram faceret, accidit vt Romæ coronandus Imperator Otho cum magno illac comitatu & pompa transiret, ac vir sanctus cum secus viam maneret, nec ipse nec aliquis suorum saltem aspicere de tugurio voluit, præter vnum solum ex ipsis, cui gloriã huiusmodi modicum duraturam Imperatori constanter nunciare præcepit. Rogatus autem a fratribus vt eos orare doceret, simpliciter illis huiusmodi formam tradidit, dicens. Cum orabitis dicite pater noster, & adoramus te domine Iesu Christe ad omnes ecclesias tuas, quæ sunt in toto mundo, & benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum. Quod ipsi fratres humiliter exequentes: & verbum simplex pro mandato obedientię reputantes se etiam ad Ecclesias quas e longinquo prospicere poterant inclinabant, & proni in terram prout instructi fuerant adorabant. Ipse vero prędicatione sua principaliter monuit vt Romanæ Ecclesiæ fides inuiolabiliter obseruaretur, & ob hoc Domini sacramenti quod ministerio Sacerdotum conficitur, dignitate in summa sacerdotalis ordo reuerentia teneretur. Sed & diuinæ legis doctores & omnes ecclesiasticos docebat summopere reuerẽdos. Erat autem tanta simplicitas fratrum, quòd cum quidam Sacerdos, qui non ignorabatur infamis vni e fratribus diceret. Vide ne sis Hypocrita, ipse frater se esse Hypocritam crederet, eo quòd Sacerdotem mentiri non posse putaret. Cũq; dictus frater de hoc grauiter turbaretur, ad sancti patris ignitum eloquium quo frequẽter omne nubilum a fratrum cordibus fugabatur, tandem consolationem recepit, qui verbum & intentionem sagaciter excusauit. Crebrio quoq; reuelationibus consolabantur tunc temporis, quas vtique recipere meruerunt ex præsentia tanti patris. Nam cum nocte quadam se a fratribus absentasset, ecce circa mediam noctis horam quibusdam fratribus quiescentibus, quibusdam orantibus currus igneus per hostiolum domus ingrediens huc illucque per domunculam pluries se conuertit, super quem globus non modicus speciem Solis habens, ipsas quoque noctis tenebras sua effugauit claritate. Conuenientibus ergo cunctis & inuicem quid hoc esset cum magno stupore quærentibus, celebri memoria res accidit, quòd videlicet ex virtute mirandi luminis alterius alteri conscientia nuda fuit. Intellexerunt igitur hanc esse animam patris sancti quam ob precipuam sui puritatem in filiorum solatium ipse sic meruerat transfiguratam ostendi. Reuersus itaque ad fratres suos, cæpit conscientiam illorum subtiliter arcana rimari, quæ & ipsũ non latere crebro fuerant experti. Multis namque cordium suorum secreta aperuit.

Qualiter etiam absentia ignoscebat spiritu reuelante. Cap. C.

ABsentium quoq; fratrum multotiens acta cognouit. Aliis quidem in somnis, ne hoc vel hoc facerent prohibens, aliis autem istud aut istud facere præcipiens, multorum etiam qui boni in facie videbantur mala damnabilia præuidens nunciauit. Sed & eorũ qui mali erant, dona gratiarum futura prædixit, Sepius quoque fratribus suis vir Dei gaudia solatij spiritualis impendit, quibus ipse corpore quidem absens, sed spiritu præsens fuit. Referam breuiter vnum de multis. Nam tempore quodam, fratre Ioanne de florentia capitulum in prouincia celebrante, vbi a beato Francisco minister fuerat constitutus, intererat Christi confessor Antonius, vbi dum diceretur super hac materia. Iesus Nazarenus Rex Iudæorum fratribus adunatis verbum exhortationis proponebat. Frater quidam Monachus Sacerdos nomine, vir simplex & virtute præclarus faciem suam ad hostium domus conuertit, viditq; corporeis oculis qualiter beatus Franciscus in aere subleuatus veluti manibus in cruce protensus apparuit fratribus qui aderant, benedixit, tantũq; subito gaudium spiritus singulis & vniuersis est infusum, vt quod ipse Sacerdos post de ipsa visione narrauit cunctis mirantibus ipsa faceret experientia fide dignum. Qualiter autem alienorũm cordium sæpius occulta pãdebat, vnum narrare de pluribus sufficiat. Frater quidam Richerius nomine tam moribus, quàm genere nobilis intantum de beati Francisci meritis præsumebat. vt diuinam profecto mereri gratiam crederet. Si quis ipsius sancti dono beniuolentiæ potiretur, aut si quis illa careret Dei iracundiam mereretur. Cunq; ad obtinendum ipsius familiaritatis beneficium vehementius aspiraret, timuit valde, ne quid in ipso viri vir sanctus occulte forsitan deprehenderet, cuius occasione se ab illius gratia magis elongari contingeret. Igitur huiusmodi timore dictum fratrẽ grauiter affligente, nec cogitationem suam cuiquàm reuelante, accidit ipsum die quadam solito more turbatum ad cellulam, in qua beatus Franciscus orabat accedere, cuius aduentum simul & animum vir Dei cognouit, & benigne ad se vocato ait sic. Nullus te timor decætero, nulla te fili conturbet tentatio: quoniam charissimus mihi es & inter præcipue charos speciali te charitate diligo. Securus cum tibi placuerit ad me venias, & a me libere pro tua voluntate recedas. Creuit autem iste sicut credidit in gratia Saluatoris.

De Abstinentia eius & verba humilitate. Cap. CI.

SAnctus vero Christi confessor Franciscus omni studio præcauebat, ne summæ sanctæ paupertatis metas transiliens ad superflua quęquomodo difflueret, & cum rarissime coctis vtens ea cineribus vel aqua frigida commisceret, & de ipsa sufficienter aqua nõ biberet. Difficillimum enim asserebat necessitati satisfacere: & voluptati non obedire. Sępius quoq; cum pœnitentiam prædicans circumiret, & inuitatus refectionem in domibus sæcularium sumeret rursus, qui dum comederet carnes ad os manus ducebat, sed tãtum propter euangelii verbum quo dicitur, edentes & bibentes quæ apud illos sunt, minimum aliquid ex eis perraro degustãs, reliquas in sinu subtili cautela mittebat. Nuda humus dormire coacto tunicula tantum interposita lectus erat, & sæpius sedens non iacens inclinato ad lignum vel lapidem capite dormitabat. Accidit quoq; vt infirmitatis necessitate de pullo quadam vice manducans, viribus postmodum vtcunq; resumptis cuidã fratrũ districtè præciperet, vt collo ipsius fune ligato eũ tanq latronẽ per mediũ ciuitatis Assisij duceret, & præconaria voce clamaret. Ecce videte Glutonẽ qui se gallinarũ carnib. impinguauit, quas secreto nobis ignorãtibus manducauit. Factum est igitur: vt multi ad tam mirũ cõpuncti spectaculum lachrymabili voce lugerent, seseque miserrimos

ueluti quotidianis uoluptatibus deditos, proclamarent. Cum uero extolli laudibus humanis audiret, alicui fratrum per obedientiã iniunxit: ut ipsum uiriliter a latere uerbis contumeliosis afficeret, & aduersus laudantium mendacia, ueritatis uerba proferret. Quem cum frater inuitus rusticum & mercennarium inutilem appellaret, ille iucundo applausu subrisit, & sic exprobanti respondit, benedicat tibi Dominus fili charissime, quia tu suauissima loqueris, & talia filium Petri de Berdone decet audire, cupiens quoq; perfecte se vilem ab omnibus reputari, peccata sua non erubuit in prædicatione publica confiteri. Sed & quid si sinistri subripperet leui cogitatione, de aliquo idipsum eidem de quo cogitauerat confitens, humiliter veniam postulauit ab illo.

De Magnanimitate & fiducia eiusdem.
Cap. CII.

ARdentissimo martyrii desiderio feruens sexto conuersionis suæ anno ad partes Syriæ voluit proficisci: vt ibidem Saracenis annunciaret euangelium Christi. In nauem autem quæ Anchonam tendebat a nautis expensarum defectum timentibus vix permissum intrauit, in qua maris tempestate suborta iam demum post longos labores ipsis nautis ciburia deerant, dum quædam & si non tanta vt multis quoquomodo sufficerent, sanctus Frãciscus Domino sibi prouidente latenter intulerat, quę tunc ad ipsius meritum tãtum sumpsere diuinitus incrementum, vt abundanter vsque ad portum Anchonæ necessitatibus omnium subuenirent. Vt autem ad terram a mari descendit, diuini rursum verbi semina iacere cępit. In ipso martyrii feruor non tepuit, quin Marochiũ non multopost iter arripiens, tanto ad hoc aliquotiens impetu festinaret, vt peregrinationis suę comitẽ præ spiritus ebrietate solus percurrendo desereret. Et licet quotidiana inter christianos & infideles prælia gererent. Ipse tamen in Domino confisus adire Soldanum, nec cum euidenti periculo verebatur. Vnde & multis grauibusq; verberibus antequam veniret afflictus, tandem ipsius Soldani conspectum est potitus. Soldanus vero cum ingenti honore eũ suscepit, pluraq; sibi pretiosa valde donaria protulit, sancto Dei veluti quasdam immundicias vilipendente. Ipse Soldanus tanquã de miro cunctis dissimili magis obstupuit, & illius eo diligentius verbis intendit. Sed nimirum in his omnibus suum non impleuit desiderium, cum mirabilius in singularis gratię prærogatiuam gerendam suorum Dominus insignia stigmatum reseruauit.

Qualiter Volucribus prædicauit. Cap. CIII.

IDem vir columbina simplicitate plenus dum more solito quadã vice p vallem Spoletanam transitum faceret, accidit vt non longe a castello cui nomen Menannium multitudinem magnam diuersi generis auium conuolasse videret, & quoniam ob præcipuũ creatoris amorem miro etiam in omnes creaturas ducebatur affectu, sociis in mari relictis alacriter contra locum vbi stabant adunatę cucurrit, easq; prout ei consuetudinis erat veluti rationis humanę capaces salutauit Videns autem ꝙ propter ipsum loco non cederent admirans vsq; ad illas accessit, sed nec tunc vna quidem illarum dum adueniret abscessit. Repletus itaq; magno gaudio vir solicite eas ad audiendum verbum Dei monuit intendere: & his similia simpliciter eis inter aliqua plura proposuit. Fratres mei volucres multum vos memini nostrum laudare & diligere creatorẽ, qui plumis vos induit, qui pennis vos a terra subuehit, qui vobis inter creaturas volatilibus in puriore mansiones aere tribuit, qui nec serentes nec metentes, nec in horrea congregantes absq; vestra solicitudine vos enutrit & abundanter in omnibus quę vobis sunt opportuna prouidit. Ipsæ vos auiculæ rostris apertis, alis collisq; protensis suo modo mirabiliter gestientes, sanctum Dei talia proponentem intuebantur, & verbis diligenter intendere videbantur. Ille vero per medium illarum transiens & reuertens tunica eas tãgebat vt voluit. Nec illis quidem se prius a loco mouentibus, donec benedictione cum signo crucis & licentia eis data similiter ipse recessit. Tunc cæpit se magnæ negligentiæ incusare eo quòd hactenus omiserat auibus prædicare. Igitur ab isto tempore vir Dei, cuius ori sẽper laus affuit saluatoris non solum homines vt laudarent, ipse laudans admonuit, sed & aues & bestias & quaslibet alias creaturas fratrum vel sororum nominibus nuncupans, ad omnium conditoris laudem solicitauit & inuitauit.

Quod auibus & Piscibus & bestijs & elementis imperauit.
Cap. CIIII.

SEd & hic qui totum se nutui creatoris subiecerat, non immerito creaturis sibi inferioribus altissimi nomen inuocans imperabat, quarum obedientiam ipsa frequenter experientia cognoscebat. Et vt referam pauca de multis: accidit die quadam apud castrum quod dicitur Albianum, vt cum verbum Dei populo illuc adunato proponere vellet, præ nimio strepitu & multitudine Hirundinum nidificantium audiri non posset. Quibus ita garrientibus taliter est locutus. Sorores meæ Hirundines iam tempus est vt loquar, quia vos quidem satis vsq; nunc locutæ estis, sed deinceps vsq; dum sermo Domini compleatur, loqui omnino cessate. At illæ veluti rationis capaces continuo tacuerunt, nec ab ipso loco donec consummaretur prædicatio se mouerunt. Quo viso miraculo cuncti qui aderant, Deum glorificabant, & beati viri saltem vestimenta contingere cupiebant. Confugiebant quoq; ad illum sæpius bestiæ siluestres veluti ad portum tutissimum, acsi ratione ductæ ipsius erga se cognoscerent pietatis affectum. Nam cũ moram faceret apud castellum nomine Grecium, quendam lepusculum laqueo captum viuum a quodam fratre vidit adductum. Ad quem pietate magna permotus sic ait vir ille mitissimus. Frater Lepuscule veni ad me, quare te sic decipi permisisti? Qui dimissus a fratre statim veluti securus ad virum Dei cucurrit, & in sinu eius domiti animalis more quieuit. Quotiens autem a beato viro super terram depositus est ut abiret, totiens ad illum non aliam libertatem querendo recurrit, donec tandem ad vicinum nemus ipsum a fratribus asportari præcepit. Similiter quadam vice cum in lacu reatino resideret in naui, piscis quidam non paruus qui vulgo Tencha vocatur, viuus oblatus est ei, quem ipse non manducãdum, sed libertati restituendum hilariter ac benigne suspiciens, ipsum piscem fratrem vocauit, oransque & nomen Domini benedicens in aquam reposuit. Persistente autem in oratione & laudib⁹ piscis in aqua ludens a nauicula non recessit, donec ei licentiam beatus Franciscus oratione completa concessit. Igitur non solum sensibilibus bestiis videlicet & auibus imperauit, sed ad illius obsequium in alteram naturam insensibilia etiam Dominus elementa conuertit. Nam cum ipse apud heremum sancti Vrbani quadam uice grauiter egrotaret, aqua sibi mirabiliter in uinum mutata est. Factum est vt ad gustum istius tãfacile sanitatem reciperet, quòd diuinum hoc esse miraculum nullus ambigeret.

Quòd illas creaturas præcipue amabat quæ figuram Christi præferunt vt oues & agnos. Cap. CV.

TAnta eius mentem diuini amoris dulcedo repleuerat, ut in omnibus opera creatoris miranda considerans, maxime etiã erga cunctas afflueret pietatis teneritudine creaturas. Inter alias tamen istas pręcipuę diligebat, quas utputa ouiculas simplicioris, & mansuetioris naturæ uidebat, quarum etiam in omnibus Christum ob aliquam similitudinem figurare scripturis audierat. Nam tempore quodam per Marchiam Anchonę cum fratre Paulo, quẽ ibidem ministrum constituerat transiens quendam Hircorum & Caprarum uidit in pascuis non modicum gregem & unicam inter omnes Ouiculam depascentem. Ad cuius intuitum grauiter ingemiscens dixit ad fratrem. Nonne uides hanc solam Ouiculam inter Hircos & Capras simpliciter ambulantem, sicut utique Dominus noster Iesus Christus innocens, mansuetus & humilis inter Scribas & Phariseos & Sacerdotum Principes ambulauit. Soluamus igitur fili charissime, & educamus illam de medio gregis Caprarum. Cumq; nihil aliud nisi quàm uiles tunicas habentes de Oue redimenda soliciti starent, ecce quidam mercator transiens ad hoc se uoluntarius obtulit, pretioque soluto ipsam Ouem uiro sancto reliquit. Qui gaudens secum illam in ciuitatem, quæ Auximum dicitur adduxit: & ad eius loci Episcopum hospitandi gratia declinauit. Miranti igitur Episcopo quare sic Ouiculam deduceret, longam de illo cæpit parabolam retexere, donec & ipse Episcopus Deo gratias ageret, non modicum de tanta hominis Dei compunctus simplici puritate. Sequenti uero die per quoddam claustrum Dominarum ad sanctum Seuerinum transitum fecit, ubi eisdem Christi famulabus Ouiculam, commendauit, quam illæ ob sancti reuerentiam deuote suscipientes, diligenter longo tempore nutrierunt, donec tunicam de ipsius lana texentes illam beato uiro munus acceptum de fratre Ouicula transmiserunt. Alio quoque tempore per eandem Marchiam prędicto fratre comite transiens, inuenit in itinere quendam uirum: qui duos in humeris portabat Agnos ad uendendum. Quos ut balantes audiuit, commota sunt ex intimis uiscera eius. Et accedens benigne eos ueluti mater plorantes filios attrectauit. Dixit autem ad uirum. Quare fratres meos agniculos sic ligatos & suspensos excrucias. Qui cum respondisset, ꝙ eos ad forum pretij necessitate deferret, quærentiq; quid de illis postea fieret uir eos mactandos assereret, ait sanctus. Absit ut hoc fiat, quin potius mantellum quo contegor accipe, & fratres meos Agnos mihi relinque. Acquieuit uoluntarius homo, multo enĩ maioris p̃tij erat mãtellũ, quẽ s̃cũs frigore cõpulsus a quodã fi

deli

deli mutuauerat ipsa die. Igitur acceptis Agnis quid de eis agere solicitus extitit. Tandem cum socio fratre deliberans, gubernandos eidem viro commisit, & ne eos venderet: vel lederet districte præcepit.

Quod Christi nomen in vermibus & in cedulis & maxime pauperibus honorabat. Cap. CVI.

NOn solum autem huiusmodi bestiis & dignioribus creaturis, sed & aliis vilibus & minimis similiter compassionis affectu adhesit. Namq; de saluatore legitur. Ego sum vermis & non homo, vermiculos etiam non contererentur multotiens de via legebat, sed & apibus ne deficerent forte vinum vel mel in hieme ministrabat, diligenter enim non tam illarum, quàm & aliarum creaturarum efficaciam attendebat. Et quicquid admirationis delectamenti, siue cuiuscunque valoris in vita quaq; perpendere poterat, id totum in omnium factoris gloriam gerebat. Propter hęc omnia fraterno nomine nuncupabat, omnia ad vnius conditoris laudem continuos ipse in laudibus inuitabat. Ipse vero nomen domini nominans, totus supra hominis intellectum afficiebatur totus in iubilo totus alterius seculi videbatur. Præterea & tantam nomini saluatoris reuerentiam exhibebat ꝙ etiam qualecumq; scriptum inueniret inhoneste locatum reuerenter, illud recolligens in loco reponebat honesto, ne forsan verba diuina vel nomina vel etiam littere quibus ista scribuntur, & contemnerētur in isto. Quanta autem putas erga pauperes compassionis ardore feruebat, qui tanta non solum ad animalia bruta verumetiam ad insensibiles & infirmas affluebat, pietatis dulcedine creaturas. Nam hic vere pauperum patriarcha omnino pauperrimus esse desiderans. Et si preter vilem tunicam nihil possessionis appeteret, voluit tamen in hac vnica necessitate parcere ipsi, quoniam & illam pluries indigenti cuiquam promptissime cuperet impartiri. Vestes quoq; diuersas a diuitibus in hieme postulabat, quas istis libentissime dantibus, ita vt nec ad restitutionem teneretur accipiens ea egenis quos prius habere contingeret obuios in frigore porrigebat. Grauissimum enim erat illi si alicui pauperum verbo vel facto perciperet quicquam moleste fieri. Audiens enim vnum e fratribus tempore quodam pauperi cuidam verbum inuectionis inferre, vide ne forsitan falso simules paupertatem durius increpatum, fecit coram eodem paupere nudum procidere & pedibus eius deosculatis, humiliter ab ipso veniam postulare. Ait enim. Qui pauperi maledicit Christo facit iniuriam cuius nobile signum gerit, qui se voluntarie pauperem in hoc mundo pro nobis fecit. Ipse quoq; etiam si minimum quid haberet corporalium virium, humeros tamen proprios ad subleuanda supposuit onera pauperum, quorum etiā pio zelo multa alia faciebat in hunc modum.

De miraculis gestorum eiusdem. Cap. CVII.

PER ciuitates & castella longe lateque circuiens tantorum diuina virtute ad penitentiam corda commouit, ꝙ & aliquoties ad religionis habitum 30. recepit. Confundebatur heretica prauitas, fides extollebatur catholica, quam non solum sanctus ille vita magnificauit & verbis, sed & plurimis extulit miraculorum prodigiis. Nam & omnem languorem diuini nominis inuocata virtute curauit magnifice dæmones effugauit, nullaque oranti necessitas aut periculi difficultas obsistere potuit. Panes etiam ad benedicendum illi sepius offerebant. De quibus egri gustantes, a diuerso languoris incommodo resurgebat. Crebro quoque pius pater quasi semimudus a populo derelictus est eo quòd tunicam eius per particulas cum cultellis inciderent easque deuote contra diuersa pericula pro salutis remedio conseruarent. Ipse autem vir sanctus ea præcipue quæ circa Christum gesta sunt assidua meditatione reuoluens, die Dominicæ natiuitatis instante humilem nascentis in Bethleem Saluatoris infantis paupertatem similitudine qua poterat repræsentare desiderans ad castellum de grecio quendam virū religiosum & nobilem nomine Ioannem præmisit, qui ad hoc Bouem & Asinum cum presepio contra festi gaudia sibi præparauit. Præparato itaque Presepio fenum imponitur, adducti itaq; Bos & Asinus ad præsepe collocantur, & sic cum gaudio vigiliæ celebres inchoantur. Fratres quoq; laudes debitas Deo exoluebant, sed & cuncti qui aderant nouis letitię canticis applaudebant. Stabat autē coram præsepio beatus Franciscus suspiriis præ gaudio plenus indicibili suauitate perfusus, tandem super ipsum præsepe sacra celebrantur solemnia missarum & ipse sanctus Dei leuita solemnibus ornamentis indutus euangelium voce sonora pronunciat, ac deinde populo deuoto in Bethleem rege paupere mellislua prædicat. Miranda vero talis ibidem cuidam viro virtutis ostensa est visio. Vidit ad præsepe dictum beatum Franciscum accedere, & quendā qui in illo iacere videbatur exanimis velut a somni sopore puerulum excitare creditur. Itaque non immerito suam dominus Iesus Christus infantiam recolenti in huiusmodi formula non absurde monstratus? Quippe qui in multorum cordibus per obliuionem, quasi sopitus & mortuus veluti per beati Francisci doctrinam & exemplum euigilans ad memoriam est reductus. Finitis igitur tantis solemnis populis ad propria remeauit. At vero de feno præsepii conseruato plura diuersimode postmodum ab vtriusque sexus hominibus sunt remota pericula nec non & brutis sanitatis animalibus morbidis collata remedia præter alia quasi innumera quæ in diuersis ægritudinum necessitatum seu periculorum generibus gessit, multos etiam mirifice mortuos resuscitauit, quorum & si de pluribus non simus incerti numeris ad præsens non ponimus, nisi ꝙ 11. esse a viris fidedignis accepimus.

De orationibus eius assiduis & confidentia in Domino. Cap. CVIII.

AD omnia vero quæ vir beatus intendit & fecit, totum eius refugium oratio crebra fuit. Nam & si ardentissimo zelo proximorum lucris intenderet, studuit tamen summopere ne suiipsius curam in omni experimento perfectionis negligeret, ad hoc solitaria loca quæsiuit, ad hoc etiam in heremi vastitate resedit, sed & inter homines habitans ad ecclesias domosve desertas solus nocte perrexit. O quantos in huiusmodi loci terrores quantaque diaboli machinamenta deuicit, cui non solum intus malignus ille pestifera sepe suggessit, sed & in aliqua horrenda effigie manu ad manū cum illo cōfixit. Talia inquam loca intrepidus vt in oratione sibimet inuigilaret elegit. Ibique prius didicit quæ postmodum alios docuit vt non tam verbis quàm virtute spiritus ad eructandū proximis oportuno tempore esset plenus. Nametsi quando hæc vel illa dicere cogitaret contigit vt ad prædicandum veniens omnium illorum quæ præcogitabat oblitus omnino quid diceret non haberet. Sed nec tunc quidem defectum suum confiteri coram omnibus erubuit, & sic subito verborum eloquentia affluere cepit. Sic spe tota iugiter in solius domini prouida largitate suspensus de propria penitus diffidebat industria, eademque mentis constantia multis loquebatur vt paucis, eademq; diligentia vni soli prædicauit vt, multis. Nullius quoq; verebatur personam, quin equanimiter sapientibus & indoctis, magnisque loqueretur & paruis. Nam & cardinalibus coram domino Papa Honorio cōgregatis constātissime prædicauit, non vtriq; tam verborum simplicitate mouens ad risum quàm mirando spiritus feruore cōpunctionis extorquēs suspirium. Igitur vir sanctus qui sibi & proximis vtiliter diuidere tempora nouit, quadam vice relictis ex more secularium turbis locum solitudinis petiit, totisque præcordiis desiderabat agnoscere quid agendo sacrificium de se domino magis gratum posset offerre. Cumq; huic desiderio quanto diutius tanto feruentius anhelaret. Die quodam in heremitorio quo manebat ad altare deuote accessit, super quod euangeliorum librum cum reuerentia & timore deposuit, post hoc se humiliter coram altari in oratione prosternens, quanta poterat deuotione clamauit ad dominum vt in prima libri aptione sui de ipso beneplacitū dare dignaretur indiciū. Tandem corde contrito ab oratione consurgens se crucis signo muniuit librumq; aperuit. Cui cum domini nostri Iesu Christi passio primum occurret, suspicatus est nec casu hoc forsitan accidisset. Vnde & rursus librum claudens rursus aperuit. Pluriesq; hoc ipsum reiterans idem quod prius vel simile prorsus inuenit. Ad hoc Christi miles non expauit, & qui iam dudum martyr desiderio fuit, & tunc sese ad omne quod pro Christo sustinere poterat flagrantius animauit.

Qualiter in eius corpore apparuerunt stigmata passionis dominice. Cap. CIX.

DVobus autem annis ante mortem eius vidit in visione quasi seraph vnum in aere sex alas habentem, cruci manibus extēsis pedibusq; coniunctis affixum Alarum vero duas super caput erectas, & duas ad volandum extensas habebat. Porrò duabus totū corpus tegebatur. Obstupuit vehementer vir sanctus ad visum, & alternabantur in ipso timor & gaudium. Delectabat enim cū speciei ipsius mirabilis pulchritudo, deterrebat cum plurimum horrenda crucis affixio, sed & hoc lętificabat quod gratiose se respici uidebat ab ipso. Cumq; diutius cogitaret quid huiusmodi uisio importaret in seipso uidit tandē miraculum omnibus ut arbitror retroactibus seculis inauditum. Apparebant namq; in manib. eius & pedibus quasi fixuræ clauorum, latusq; ipsius dextrum uelut lācea perforatum. Manuum uidelicet interior, & pars pedū superior supereminētia quædam ex ipsa carne ueluti clauorum capita protendebat. Manus autem exterius & pedes inferius signa quædam oblon-

oblonga gerebant, veluti retorta clauorum acumina quæ & carné inferius similiter reliquam excedebat. In latere vero dextro cicatrice obductum vulnus apparuit quod & sacrum sanguinem sepius euoporans, tunicam ipsius nec non & aliquotiens femoralia tinxit. Talibus igitur in se vir Dei resultantibus margaritis studuit summopere preciosum istum thesaurum quo spirituali illum dominus prerogatiua ditauerat, ab omnium omnino oculis conseruare reconditum, periculosum enim existimans inclitum apparé in oculis hominum, sed & pro magno non reputans occulta quorumlibet bona non esse his maiora quæ proferuntur in publicum. Ruminabat sepe illud in ore propheticum. In corde meo abscondi eloquia tua vt non.p.t. Fratribus quoq; circa ipsum non conuersantibus dederat tale signum, vt si quando eum cum extraneo occupatum prædictum versiculum recitare præciperent illum, ne forsitan in verba nociua sibi defluerat curialiter ab eorum colloquiis expedirent. Itaq; vulnus lateris quoadusq; vixit in corpore diligenter viro Dei celante solus hoc frater Helias casu virumq; prospicere meruit.

De Virtute orationum beati Dominici in animabus conuertendis. Cap. CX.

EX gestis eius. Interea sanctus quoq; Dominicus multis floruit miraculorum virtutibus & orationum effectibus, vnde alacrinus vitæ venerabilis Episcopus cum adhuc prior esset monasterij casamariæ de ordine Cistercienši & ab Honorio Papa in theutoniam missus per Bononiam iter faciens adeundum sanctū Dei virū Dominicum cum quo magnæ familiaritatis notitiam dudum Romę contraxerat visitandum accessisset secretam & consolatoriam de diuinis ac celestis vitæ deliciis cum eo collationem habuit & ei quadam familiari confidentia exigente materia dixit. Fateor tibi inquit quod nullum adhuc exposui, nec tu quamdiu vixero reuelabis ꝙ nunquàm adhuc a Deo in hac vita aliquid petii quod non consequerer iuxta votum. Erat enim tunc Bononiæ magister Cōradus theutonicus cuius ingressum ad ordinem fratres mirabiliter affectabant. Itaque prior alacrinus vbi prædictum sancti secretum audiuit vehementer admirans confidenter adiecit. Pete ergo pater vt det tibi magistrum Conradum ad ordinem, cuius fratres introitum tam ardenter flagitare videntur. At ipse. Rem inquit frater bone difficilem postulasti. Si tamen volueris in hac nocte orationi mecum insistere, confido in domino ꝙ nos a petitioni nostre desiderio non fraudabit. Finito itaque completorio fratribus ad quiescendum pergentibus vir Dei Dominicus in ecclesia præsente dicto priore & vidente remansit, & in oratione more solito pernoctauit. Peractis vero matutinarum vigiliis illucescenteq; die conuenientibus ad primam fratribus cum cantor incepisset. Iam lucis orto sidere, ecce lucis vere sidus nouum magister Conradus subito veniens & ad pedes beati patris Dominici se prosternens habitum ordinis & instanter petiit & perseueranter accepit. Decanus quidā de Francia Romam vadens virum dei Dominicum apud M utinā prædicantem inuenit. Ad quem accedens & de salute animæ suæ secum conferens, hæc inter alia sibi dolenter exposuit suūq; quasi ineuitabile naufragium esse dixit, ꝙ a carnis lubrico continere nō poterat propter ꝙ etiam ab aliis bonis operibus exercendis quasi desperatus abstinebat. Cui vir diuina qua plenus erat confortatus fiducia, vade inquit decętero viriliter age, & de Dei misericordia non desperes, ego tibi a domino carnis continentiam impetrabo. Sic dixit, & sicut postmodum veraciter claruit, sic euenit. Nam qui fuerat immundus & lubricus, deinceps castus & continens est effectus.

De Moribus eiusdem præcipuis. Cap. CXI.

MIra vir Dei Dominicus morum honestate pollebat, miroq; in omnibus diuini feruoris impetu ferebatur. Inerat ei firma valde mentis ęqualitas, nisi cum ad compassionem & misericordiam turbaretur, & quia cor gaudens exhilarat faciem, cum in ei⁹ facie de bonæ conscientiæ testimonio procedens semper elucesceret hilaritas, lux tamen vultus eius non cadebat in terram. Denique per hanc omnium sibi facile vendicabat amorem, omniū sine difficultate mox vt eum aspicerent illabebatur affectibus. Tantam autem seruabat in his quæ secundum dominum rationabiliter fieri concepisset mentis constantiam vt vix aut nunquam semel enūciatum cum digna deliberatione sermonem acquiesceret immutare. Vbicunq; enim versaretur siue in via cum sociis, siue in domo cum hospite reliquaq; familia, aut inter magnates & principes vel prelatos, semper edificatoriis effluebat sermonibus & abundabat exemplis, quibus ad amorem Christi seculive contemptum audiētium animos inuitaret. Vix ipsa communis eius locutio a virtutis pondere erat vacua, quia cuius cor in alta sese suspenderat, nequaq̄ verba illius de ore in cassum cadebant. Vbiq; enim se verbo & opere euāgelicum virum exhibebat, omnes autem homines largo excipiebat charitatis sinum, & cum omnes diligeret, ab omnibus amabatur. Gaudere cum gaudentibus flere cum flentibus sibi proprium vendicabat. Hoc etiam cunctis eum faciebat gratissimum ꝙ simplici gradiens via nullum vnq̄ verbo vel opere duplicitatis vel fictionis prætendebat vestigium. Verus enim erat paupertatis amator, vtens vilibus indumentis. In cibo quoq; temperatissimus habens in omnibus liberam sui corporis potestatem. Mundum denique sibi mundiq; gloriam sic prostrauit, vt cum Petro siccis vestigiis ambulans super mare nunquam in eo figeret gressum pedis. Proinde electus aliquando in corretanensem Episcopum omnino renuit, contestans se prius terram deserere q̄ electioni alicui de se factæ aliquatenus consentire. Illius nimirum imitatus est exemplum, qui cum eum vt regem facerent turbæ conquirerent in montem fugiens, manifeste q̄ sit prælationis officium appetendum ostēdit. Interrogatus vero aliquo tempore cur non libentius in Tholosana quā in Carcassona diocesi moraretur, quia in Tholosana inquit Diocesi multos qui me honorát inuenio apud Carcassonam vero omnes econtrario me impugnant.

Qualiter spacium diei impendebat Deo & proximis. Cap. CXII.

TEmpore diurno cum fratribus saluo quidem in omnibus honestatis tenore nemo cōior nocturnis horis vigiliis & orationib. per omnem modum nemo instantior Diem impartiebatur proximis noctem Deo sciens quoniam in die mādauit dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius. Sane de suis oculis quasi quēdam fontem effecerat lachrymarū, fueruntq; lachryme eius panes die ac nocte, die quidē magis, cum missarū crebra & quotidiana celebrauit solemnia, nocte vero cum super oēs infatigabilib. excubaret vigiliis, frequenter autē cum corpus dñi eleuabatur in missa in tantum mentis rapiebatur excessum ac si præsentem ibidem Christū incarnatum videret. Propter qđ missam cū cæteris multo tēpore non audiuit. Erat enim ei pernoctandi in ecclesiis consuetudo celeberrima vsq; adeo.f. vt vix aut raro certū ad quiescēdum lectulū videretur habere. Tres aūt singulis noctibus recipiebat manu sua propria de quadā cathena ferrea disciplinas, vnam videlicet pro se, alteram pro peccatoribus qui versantur in mundo, tertiā vero pro his qui in purgatorio cruciantur. Orabat ergo noctibus & perseuerabat vigilans quantum scilicet a fragilitate corporis extorquere potuisset. Et cum tandem lassitudine succedente somni interpellaret necessitas siue ante altare, siue alio quocunq; in loco, aut certe super lapidem instar Patriarchæ Iacob capite reclinato quiescens paululum rursus euigilabat ad spūs orationis feruorem.

De Felici transitu eiusdem. Cap. CXIII.

APpropinquante peregrinationis termino fineque certaminis sui, apud Bononiam graui cæpit infirmitate languere. Positis aūt ex his qui tunc aderant filiis corā eo testamentum pacis disposuit. In quo præcipue tā ipsis q̄ cunctis p ordinē circūquaq; diffusis salubri quidem admonitione præmissa charitatis humilitatis atq; paupertatis legitimam successionem legauit. In huius inquam triplicis proprietate thesauri summopere vniuersos filios hæredes instituit, per quę nimirū illius regni quod repromisit Deus diligentibus se secum fierent coheredes. Illud vero qua potuit districtione prohibuit, ne quis vnquam in suo ordine possessiones induceret tēporales, maledictionem Dei & suam imprecans ei qui predicatorū ordinem quem præcipuę paupertatis decorat cōfessio terrenæ substantię veneno respergere laboraret. Deniq; circunstantibus fratribus, & quasi inconsolabiliter de tanti patris destitutione dolentib. dulciter consolans eos confidenter adiunxit. Ne vos mea filii corporalis turbet discessio nullatenus dubitantes vos vtiliorē me mortuum habituros quàm viuum. Grandis sane, sed non vana fiducia. Sciebat nimirum cui crediderat, & de reposita sibi corona gloriæ certus erat, qua percepta, tanto fieret ad impetrandum potentior, quanto in potentias domini iam securior introisset. Proinde ad extremam horam veniens, anno ab incarnatione domini 1211.8. idus Augusti obdormiuit in domino, istius vocis quæ ad Ioanē in Apocalipsi de cœlo dudum insonuit, non solum sonum, sed & effectum indubitanter percipiens, beati mortui qui &c. Interfuit autem exequiis eius uenerabilis tunc quidem Hostien. Episcopus & apostolice sedis legatus in Lombardia, postmodū uero papa Gregorius. Corpusque eius sacrosanctum cum digna deuotione per semetipsum in ecclesiam fratrum sepulture mandauit.

De Reuelationi gloriosi transitus eius facta quibusdam fratribus. Cap. CXIIII.

EAdem vero die eaq; hora qua beatus pater migrauit a corpore, frater Guala eiusdem ordinis tūc prior Brixię, postmodū aūt eiusdē ciuitatis episcopus cū in loco cāpanilis fratrū in Brixia paululum se reclinasset, leui quadam somni dulcedine dormitauit, viditq;

uidit q; reuelatione diuina uelut aperturam quandam in celo per quã duę scalę candidę submittebantur ad terram. Summitaté quoque vnius scalę manu tenebat Christus dominus, summitaté vero scalę alterius virgo maria, per vtrasq; autem descendentes angeli discurrebant, & ecce in medio schalarum in imo est sedes posita & supr sedem se deus. Et qui sedebat similis erat fratri habenti faciem velatam capucio, quemadmodum mos est in ordine fratres mortuos sepelire. Scalas autem sursum paulatim trahebant ex vna parte Christus dominus, & ex altera mater eius donec psallentib. angelis ad summum vsq; peruenit is qui in sede fuerat collocatus. Receptisque in celo scalis, & sede pariter cum sedente, ista celi aptura clausa est, visioq; disparuit. Excitatus igitur idem frater a somno, quamuis ex infirmitate præcedenti debilis adhuc esset, confestim Bononiã quo beatum patrem ęgrotasse sciebat iter arripiens, comperitque veniens, eundem diem eandemq; fuisse horam qua & illa visio sibi celestis apparuit, & vir Dei Dominicus ex hac vita transiens, cœli gloriam introiuit. Eadem die defunctionis ipsius fratrem Rahoné cum fratre Tancredo de vrbe Tibur cõtigit accessisse. Præuenientibus autem ipsis ad hospitium solitum hora quasi sexta de mandato ipsius fratris Tãcredi frater Rahor vir præcipuę sanctitatis ad altare missam celebraturus accessit. A quo etiam prę missa confessione iniunctionem penitẽtiæ accepit, vt dilecti patris quem ęgrotasse Bononię nuper audiuerat memor esset. Cum igitur ad istum locum in quo in missa de viuis fieri mentio consueuit peruenisset, iniunctionemq; factam sollicitus ad memoriam reuocasset, subito factus est in excessu mentis, stansque immobilis in altari raptus in spiritu, vidit virũ Dei Dominicum corona quadã laurea coronatum, totumque mirabili splendore splẽdentem duobus viris reuerendis comitatum hinc inde extra Bononiam via regia procedentem. In eadem enim visione reuelatione certa sibi datur intelligi: q vir Dei Dominicus eadem hora. s. vi. sextaq; feria migrans a corpore cœlestem patriam adiisset. Visione autem ista p fecta mox ad se reuersus sibique redditus, ab eodem loco quo in excessu factus dimiserat, quam inceperat missam prosecutus expleuit. Hanc autem visionem ex humilitate quadam, qua proculdubio plenus erat is qui viderat frater longo tempore tacuit.

De Eleuatione sacri corporis eius. *Cap.* CXV.

POst transitum quoq; venerabilis patris, crescentibus indesinenter miraculis cum non posset vlterius beati viri sanctitas occultari, fidelium dignum duxit deuotio, corpus eius prius humili loco repositum ad altiorem debito cum honore transferre, cum apud Bononiam multitudo fratrum cõuenerat ad capitulum generale. Erat autem monumentum in quo tam prætiosus thesaurus Iacebat reconditus, grandi lapide super tectum, durissimoq; circunquaque cemento conclusum, ita vt nec spiramen quidem vel ab interioribus posset procedere, vel ab exterioribus subintrare. Hoc cum fuisset fracto vix ferreis instrumentis cęmento, sublatoq; lapide patefactum, tanta subito ex ipso erupit suauissimi odoris fragrantia, vt non tam sepulchrum quàm cella videretur aromatum patuisse. Siquidem omnino decebat vt corpus illud quod diuina conseruante virtute, perpetua virginitate illibatum permanserat, ipsius virginitatis mortuum testimonium perhiberet, dum ad honorem & gloriam conditoris, vnde nullus vnquam exalauerat fętor detestatæ libidinis, inde mira suauitas fragraret odoris. Erat autem odor ille tãtus tanquàm mirabilis, vt inusitata suauitate fragrantiæ cũcta planè superaret aromata, nec alicuius rei naturalis odori similis videretur. Nec solum ossibus aut puluerí sacri corporis vel capsæ inerat, verumetiam in re circunquaq; congesta: ita vt ad longinquas postmodum regiones delata odorem ipsum longo tempore retineret, fratrum vero manibus maxime aliquid de reliquiis sacrosanctis tangentibus sic inhæsit, vt quantumcunq; essent lotæ vel etiam confricatæ per plures dies conseruatæ fragrantiæ testimonium præsentarent. Multi etiam de populo concurrente ex eodem sacro consperſi puluere sanitatum beneficia receperunt. Interfuerunt autem huic tam venerandæ translationi, exceptis fratribus, venerabiles viri vnus Archiepiscopus. s. Rauennas, quatuor Episcopis. s. Mutinensis, postmodum vero Sabinensis, & Brixiensis, Bononiensis, & quidam alius. Insuper autem & Potestas Bononiensis cũ suis militibus, qui sepulchrum accincti, ne quis videlicet de sacrosanctis reliquiis quicquam subriperet circunstabat.

De Mortuis per eum in Hungaria suscitatis. *Cap.* CXVI.

IAm enim ad aliqua, quæ post hoc diuersis in locis per merita gloriosi confessoris beati Dominici ad exaltationem sui nominis Deus ostendere dignatus est fidelis narratio subsequatur. Et primum quidem ea quæ in Hungaria facta cognouimus stupenda prorsus maxime circa mortuos suscitatos. In Sinulu regione illius prouinciæ, quidam nobilis cum vxore sua deuotionis causa ad reliquias beati Dominici, quę in domo fratrum habebantur visitandas accessit, cuius filius quem secum duxerat paruulus, insirmatus ibidem ad extremum vitæ moriendo peruenit, quem pater mærens ad Ecclesiam deferens: & coram altari beati Dominici collocans, voce flebili lamentari cœpit & dicere. Beate Dominice lætus veni ad te, en tristis redeo. Redde mihi quæso filium meum, lætitiam cordis mei. Cumque sic lugens vsq; ad noctem perseuerãter existeret, circa noctis mediũ puer reuixit lac suxit, et per Ecclesiam ambulauit. Iuuenis quidam Dominæ Iustinæ Comitissæ mãcipium dum in Cris flumine piscationi minus cautus insisteret, in aquam lapsus, suffocatus disparuit. Magno autem spacio temporis interiecto eius corpus in profundo fluminis requisitum mortuũ est eductum. At præfata Domina super subtracti famuli nece tam miserabili condolens pro resurrectione eius beatum Dominicum inuocauit: promittes se & ad suas reliquias in Sinulu personaliter visitandas nudis pedibus accessuram & resuscitatum mancipium libertati daturam, statimque qui fuerat mortuus in medium videntibus omnibus vitæ redditus prosiliuit. Viri nobilis Ladislai nomine filius paruulus lethali febrium infirmitate decessit, cuius corpusculum pannis inuolutum extra domum fuerat iam delatũ, mater vero inter nimiam tristitiam resumens spiritum, accersiri fecit ad se continuo Sacerdotem, coram quo emisso voto cum beatum Dominicum deuote inuocasset, quæ plorabat mortuum recepit filium vitæ protinus restitututum. Vir quidam de villa Lelcygotart nomine, orbatus filio Thoma nomine iam defuncto, superueniente nocte solus remanens circa corpus eius plorans & eiulans residebat, beatum Dominicum vt patri filium redderet incessanter votis pariter & vocibus interpellans. Factum est igitur vt circa pullorum cantum qui mortuus fuerat se moueret, & apertis oculis patri dixit. Quid est pater, quòd sic habes faciem madefactam? Cui ille, Lachrymæ patris tui sunt filij, quia tu mortuus fueras, & ego solus remanseram omni gaudio destitutus. At ille. Multum, inquit, fleuisti pater, sed beatus Dominicus desolationi tuæ compatiens, vt tibi viuus redderer, suis meritis impetrauit.

Adhuc De eodem. *Cap.* CXVII.

CREBRESCENTE per totam Vngariam virtutum huiusmodi fama, vir quidam ad omnia infidelis prorsus & incredulus persistebat, contigit autem eius filium grauiter infirmari. Qui & tandem spiritum exalauit. Quidam autem ex his: qui ad consolandum patrem conuenerat, dixit illi. Crede, beatum Dominicum magni esse meriti apud Deum, & ipsum inuoca toto corde, forsitan qui plerosque mortuos suis meritis suscitauit, tuum etiam filium suscitabit. Tunc ille compunctus corde super præterita incredulitate, amare redarguit semetipsum, assumptaque fiducia ab inuocatione beati Dominici per noctem illam gemitibus & precibus non cessauit. Igitur prima hora diei, qui iacebat mortuus manum mouit: & velamen reiecit, quo eius facies inuoluta fuerat ac surrexit. Tandemque pater cum filio suo suscitato in Sinulu properans, quanta sibi fecerit Dominus ad honorem sancti Dominici nunciauit. Honestus etiam quidam vir nomine Gentus de villa Pinar cum suis parrochianis ad fratres uenit filium paruulum secum ferens ac dicens. Hic est filius meus: quem beatus Dominicus iam defunctum a mortuis suis meritis suscitauit. Nam cum a summo mane vsque post meridiem in domo mea in medio vlulantis familiæ iaceret exanimis, subtraxi me paululum. Et recordatus quòd Deus beato Dominico super mortuos suscitandos tantam gratiam contulisset, sumpta fiducia locũ in quo orare consueueram adii, & gloriosum Domini confessorẽ, vt orbato patri unicum redderet filium fusis amarissimis lachrymis inuocaui. Cumque rediisset ad corpus pueri, & me super eius faciem flens & eiulans incuruassem, ecce puer aperuit oculos factus uiuus.

De miraculis cæteris ibidem exhibitis. *Cap.* CXVIII.

LANGVIDVS quidam & morti proximus lecto decumbens, qui etiam ad 18. annos lumen amiserat oculorum, cum audisset Sacerdotem cum Parrochianis suis proficisci uelle ad beati Dominici reliquias uisitandas, confortatus spiritu uoluit: & ipse pariter proficisci. Cum autem eum Sacerdos tanquam tentans ire de lecto surrexit, tantamque subito sensit sibi infundi uirtutem: quod passu concito gradi cœpit tanto magis ac magis in conualescentia corporis & oculorum illuminatione proficiens: quanto quotidie in itinere procedebat, donec

donec tandem ad locum destinatum perueniens, perfectum recepit vtriusq; beneficium sanitatis. Iuuenis quidam Saudur nomine Corrodiensis Præpositi dapifer grauissima quadam infirmitate detentus est, in qua manifeste contra se videbat irruere multitudinē Dæmonum infinitā, nunc ad suspendium trahentium eum nunc diuersis generibus affligentium tormentorum. Ipse vero inter hec inæstimabili timore depulsus, voto simul & voce qua poterat Deo se & beato Dominico commendabat, statimq; in forma sacris beatus Dominicus aderat, qui sinu cappę collecto importunas ab eo Dæmonum abigebat molestias, eorumque impetum virtuosa potentia coercebat. Nec mora, simul eundem ab infirmitatis desperato grauamine pœnitus liberauit. Matrona quædam de villa Pinar votiuam missam ad honorem Beati Dominici disponens facere celebrari, tres candelas ad hoc idoneas præparauit, sed hora debita Sacerdotem qui missam celebrare debuit, nō inuenit. Quapropter candelas ipsas in vase quodam reposuit, manutergio mundo pariter inuolutas. Cum autem aliquantulum diuert fiet, post horā rediens candelas flammis patentibus ardere vidit. Stupefacta igitur foras exiuit, vicinas vndiq; conuocauit. Concurrunt omnes ad mirandum spectaculum tanquam ibidem trementes pariter & orantes steterunt, donec prædictæ candelæ ipsis videntibus penitus arserunt. Sic autem vsque ad extremum paulatim ardendo consumptæ sunt, ꝙ manutergium vel aliquid quod in vase fuerat non læserunt.

De Miraculis eius ostensis in Lombardia.
Cap. XIX.

IN prouincia Lombardiæ scholaris quidam Nicolaus nomine degens Bononie graui renum ac genuum dolore vexatus a festo sancti Michaelis vsque ad Pẽth. nec per se iam poterat surgere, nec per domum sine baculo ire, vel alterius sustentationis adminiculo se mouere. Denique inualescente morbi molestia 15. diebus de lectulo non surrexit, sed & leuum fœmur eius vehementi macie attenuatum emarcuit, intantum ꝙ omnis ab eo secundum medicorum iudicia spes curationis abscessit. Itaque humano destitutus auxilio, Christo Domino & beato Dominico se deuouit, volens & in signum deuotionis offerre candelam iuxta modum propriæ quātitatis cæpit filo stupeo, de quo facienda erat candela corporis sui longitudinem & crossitudinem mensurare. Cumque se totum mensus esset in longum caput etiam & collum & pectus, deinde renes & fæmora, & tandem genu filo ambiente cum cinxisset, inuocato ad quamlibet mensurationem nomine Iesu Christi, & beati Dominici, continuo se alleuiatum sentiēs exclamauit, ego sum liberatus, & exurgens lachrymabatur præ gaudio, currens ad Ecclesiam vbi corpus beati Dominici quiescebat. Duo pueri a natiuitate muti de Casmato erant, quorum pater facto voto beatū Dominicum inuocauit. Et statim vtrique datum est expedite locutionis officium, nouumque verbum vetus exoluit silentium. Quædam mulier Truda nomine oculorum priuata lumine per tres annos & amplius subtracti damna visus sustinuit, nec vllius medicaminis exhibitione iuuari potuit, hæc inuocato beato Dominico votum fecit, statimque oculorum lumē recepit. Alia quædam Mulier vltra montana vsum digiti annis 20. amissum incurabiliter siquidem arefactus fuerat & contractus, sancti Dominici deuota inuocatione statim recepit. Præterea quidam nomine Raphonellus in inguine ruptus, intestinis quoq; descendentibus in virilia vehementer afflictus, inuocato beato Dominico fuit continuo liberatus.

De His quæ sunt in Sicilia facta.
Cap. CXX.

IN Sicilia quoq; ciuitate Augusta deuotę cuiusdā Matronæ filia vitio lapidis longo tempore laborauit. Nullo autem medicinæ consilio suffragante solum sibi superaret remedium inscisiure, cū igitur dies esset statuta, qua puellam oportebat inscidi, mater timens periculum, filiæ præcedenti die ad Ecclesiam beati Dominici perrexit, orationi se contulit, suamque filiam Deo & sancto Dominico voto quo potuit commendauit. Sequenti ergo nocte dormienti puellæ beatus Dominicus astitit in manu eius: quo torquebatur lapidem posuit, & abscessit. Quem puella euigilans: & se liberatam inueniens matri dedit: & visionem per ordinem explicauit. Mater vero cum ingenti lætitia lapidem ad fratres attulit, rē quoq; gestans coram multis exposuit. Quem fratres in Ecclesia coram imagine beati Dominici in futuram memoriam tam stupendi miraculi suspenderunt. In eadem ciuitate in festo translationis Beati Dominici, cum Matronæ quædam quæ in Ecclesia fratrem interfuere missarum solenniis domum redirent, inuenerunt mulierem quandam domus suę sedentem præ foribus & filantem. Quā cum verbis charitatiuis arguerent, quare in festo tanti patris a seruili opere non cessaret, ista protinus indignanti animo & turbata facie dixit eis: vos quæ estis bizotæ fratrem eius festa colite sancti, statimque oculi ipsius in tumorem cum pruitu conuersi sunt, & ex ipsis cæperunt vermes protinus scaturire, ita quōd vicina quædam quam ad se perterrita conuocauit. 18. veres eduxit ex eius oculis in instanti, quapropter contrita spiritu ad Ecclesiam beati Dominici cum eiulatu cucurrit. Ante cuius ianuam se prosternens & peccata sua cuidam fratri confitens facto voto quōd decętero sancto Dei Dominico nunquàm detraheret, & festa eius deuotissime custodiret, continuo tumor cum pruritu disparuit, & in eius oculis amplius vermes non fuerunt. Huc accedit quod assertione fratris Nicolai Veronensis de ordine fratrum minorum per eumdem etiam scripto de mandato compertum est. Nam cum sero cum quodam fratre Iacobino de Mantua beatum Dominicum commendante, ipse eum econtrario verbis stomachantibus despexisset, eodem sero febris eum arripuit, quem & vexauit grauissime tota nocte, ad quem visitandum cum supradictus frater accederet, eique diceret: vide frater ne quia despexisti sanctum Dominicum hoc tibi contigerit, non solum culpam præteritam non agnouit sed, indignatus potius verba iterum contumeliosa prorupit. Sequenti vero die cum febris violentia non cessaret, sed grauius inualesceret in augmentum hora nona cum vehementius æstuaret, ad se compunctus rediens secum dixit. Vere vereor, quōd hoc iccirco mihi acciderit, quōd in sanctum Dei blasphemiam protuli. Voueo igitur & sibi quōd si me liberauit vsq; ad vesperas, nunquàm de eo aliquid mali dicam decætero, sed dicentibus contra dicam. Mirum in modum vix verba finiebat, & ab ipsa febre se sensit continuo liberatum. Hæc de miraculis beati Dominici tam in vita quàm post obitum eius perpetratis ad præsens sufficiant.

De Infirmitatibus beatis Francisci, quas passus est ante mortem.
Cap. CXXI.

EX gestis eius. Interea beatus Franciscus annis a conuersione sua. 18. transactis nullam vel modicam carni suæ requiē dederat, & quamuis ei multis languoribus effluxissent dies præteriti, duobus tamen annis qui adhuc vitæ eius erant, residui, grauioribus cæpit & magis continuis infirmitatibus perurgeri. In tantum autem se sibi subiecerat, tantaq; corpus armonia spiritui concordauit, vt etiam carnis repugnantiam vix sentiret in omnibus quæ spiritus agenda dicebat Intendere proximorum saluti corpus emortuum fecit. In Asino per ciuitates & castella circumiens. Cępit & aliis languoribus infirmitas oculorum superaddi. Tunc frater Helias quem veluti loco patris elegerat, & adhuc viuens gregi suo pastorem præfecerat compulit eum & orationibus induxit, vt sibi mederi permitteret, timens ne forte per incuriam, penitus oculorum lumen amitteret. Cui humiliter obtemperans tanquàm patri plura suis extunc oculis medicamina patiebatur apponi, quamuis ingrauescente malo nullius essent remedii, tandem Reatam curationis occasione perductus est vbi & domino Papæ Honorio moram tunc temporis faciente, honorifice & deuote a curia Romana susceptus est. Familiarius tamen ei præ cæteris Dominus Hugo tunc Hostiensis Episcopus astuit, cuius se cum vniuerso ordine suo tutelæ comiserat, eundemq; prophetico spiritu ductos, apostolico honori prouisum fore prædixerat. Hic igitur erga virum sanctum mirando dilectionis affectu flagrabat, vt contestabatur idem postmodum ad Apostolicam dignitatem prouectus, se nunquàm in tanta perturbatione fuisse, quin omne mentis nubilum in solo viri Dei intuitu vel affatu discederet, subitaque suauitatis serenitas & iucunditatis dulcedo rediret, vnde & quotiens eum videbat, & tanquàm Christi Apostolo reuerentiam exhibebat, & vt curam sui gereret instanter admonuit, cui in hoc sicut in aliis vir sanctus obediuit. Factis igitur cocturis in capite, venis inscisis, collyriis, & emplastris adhibitis nihil ad sanitatem profecit, quando potius malum medicaminibus multiplicatis accreuit. Ipse vero tot incommoda corporis in omni patientia & gratiarum actione sustinuit, despectisque molestiis ad Deum intentionem direxit. Et quamuis esset ad exterioris corporis exercitia prorsus inutilis, semetipsum tamen adhuc ad triūphos certaminis noui incitauit. Dicebat enim Incipiamus fratres Deo seruire, incipiamus inquam & proficiamus quàm parum hucusque profecimus. Volebat rursus ad simplicitatis primordia redire. Volebat de nouo leprosis contemptibiliter seruire, & ab hominum conuersatione ad loca remota se transferre ab omni quoque se cura regiminis cupiebat eximere, eo quōd multis de causis periculosum esse assereret, maxime in hoc tempore prælationis locum tenere, esse vero plurimis magis vtile regi quàm regere.

De Fœlici transitu eiusdem. *Cap.* CXXI.

CVM QVE moram faceret apud Fenas quasi menses. 6. ante obitum suum toto corpore grauius quàm solebat attritus

attritus propinquare videbatur ad exitum. Festinato itaque de longinquo frater Helias accurrit eumq; paululũ respirãtẽ secũ ad tellam de cortana perduxit. Vbi dum stetisset per modicum acrius inualescente morbo deduci se rogauit Assinum. Quo postquam peruenit, tam atrociter per singula membra torqueri cœpit, vt interrogatus an potius martyrium a carnifice sustineret, quàm triduanam huiusmodi passionem, & si pro voluntate diuina sibi placitam & acceptam, grauiorem tamen quouis martyrio, responderet, conuocauit itaque ad se fratres, quos voluit, singulosque prout sibi dabatur desuper benedixit. Tandem mortis horam instare cognoscens, duos, ad se fratres vocauit, quibus de transitu eius vicino laudes alacriter Domino decantare præcepit. Ipse vero prout potuit in hunc psalmum prorupit. Voce mea ad dominum clamaui, vocẽ, m. ad do. de. sum. Porrò euangelium secundum Joannem ab eo loco vbi incipit Ante diem festum Pascæ, sibi legi poposcit. Deinde cilicio superponi, cinereq; aspergi præcepit, & sic filiis circunstantibus & lugentibus in Domino fœliciter obdormiuit. Vnus autem ex istis specialis eius discipulus, vir fama celebris, cuius nomen subticetur, eo ꝙ nollet præconio gloriari dum viueret, vidit illam gloriosam animam carne solutam in stellæ grandis & radiantis effigie, vidit inquam veluti super aquas mitas candida sub uecta nubecula in cęlum directe conscendere. Factus est itaq; concursus populorum ciuitatis Assisij Deum vna iucunditate laudantium, eo quòd tantum dignaretur istis commendare depositum. Erat autem primitus pro tanti patris subtractione planctus filiorũ non modicus, qui non multo post in lætitiam est conuersus. Videbit namque nouum illud quòd post fecerat Dominus super terrã, membra eius morbida prius & rigida iam tractabiliter pro agẽtis se voluntate flectentia, & sacrum videlicet corpus Christi stigmatibus decoratum, carnem quoq; durã prius & liuidam, veluti puerili teneritudine iam resumpta, mirando candore nitentẽ & quasi carnis glorificatæ speciem decoris magnitudine prætendentẽ. Gloriosum nunc erat in carne tam candidam videre similitudinẽ fixuræ clauorum, immo nigros vt ferrum clauos ex ipsa carne formatos in medio pedum & manuum, dextrumq; latus sacro sanguine rubricatum: lachrymabantur itaq; filii præ gaudio, & osculabantur in patre signacula summi Regis. Tunc perlatum est in ciuitatẽ corpus sanctissimum, & in loco vbi literas ipse puerulus primo didicerat, vbique primitus prædicauerat est sepultus.

De Confirmatione trium ordinum per Papam Gregorium, Cap. CXXIII.

AMbo itaq; prædicti patres nouorum ordinum institutores, videlicet Franciscus at Dominicus sub Innocentio Papa 3. cursum suum in Domino inchoauerunt, & sub eius successore Honorio confirmauerunt. Qui. s. Honorius anno pontificatus sui primo ad petitionem beati Dominici confirmauit ordinẽ prædicatorũ, & anno tertio petente Priore fratribusq; Vallis Scholarium, confirmauit etiam constitutiones ordinis eorum. Iam enim prædicti fratres. Vallis Scholarium aliquanto tempore antea certam viuendi formam iuxta beati Augustini regulam obseruandam elegerãt & de approbatis religionibus quasdam institutiones assumpserũt, videlicet vt Prior illius domus & successores eius omnibus Ecclesijs sui ordinis de more Cisterciensium officium visitationis sine vlla temporalium exactione impenderent, & tres primitiuę filiæ ipsius ordinis visitandi matrem de more Cisterciensium habeant facultatem, & ꝙ priores forinseci semel in anno apud Ecclesiam præfatam statuto tempore conuenientes celebrẽt more cistercien. capitulum generare. Necnon etiam vt scapularia fratres deferant laborantes, camisias lineas non habeant, nec in dormitorio culcitras, sani carnibus non vescantur, nisi debiles & ægroti. Has ergo institutiones Honorjus confirmauit, vt in literis eius continetur apud eos. Fertur autem hunc ordinem incepisse Guillermus quendam, qui scholaris fuit Parisiensis, & postmodum etiam in Burgundia texerat. Tandem cum quibusdam scholaribus suis ad heremũ conuolauit, & formam viuẽdi, vt dictum est, paulatim ex diuersis religionibus sibi & suis elegit. Idem quoque Honorius Papa regulam Heremitarum fratrum habitantium in monte Carmeli, quem Helias frequentasse legitur approbauit, & eis in remissionem peccatorum obseruandam tradidit a venerabili Alberto Patriarcha Hierosolymitano editam. s. vt singuli singulas habeant cellulas separatas, in quibus vel iuxta quas die ac nocte in lege Domini meditentur, & in orationibus vigilent, nisi aliis iustis occasionibus occupentur, præter nimis debiles & infirmos carnibus nõ vescantur, & cætera quæ idem pater tradidit eis obseruanda. Post hoc successor Honorij Gregorius eandem regulam confirmauit, & ne possiones vel redditus reciperent, districte eis prohibuit. Post hoc anno domini 1238. propter Paganorum insultus compulsi sunt ab illo loco per varias regiones mundi dispergi.

De Obitu quorundam virorum illustrium in regno Francorum. Cap. CXXIIII.

EX chronicis. Anno superius in transitu beati Dominici annotato. s. ab incarnatione Domini 1221. Guillermus Episcopus Niuernensis in ecclesiastico & ciuili iure peritus, vir prouidus atque discretus tempore maximæ caristiæ quo & obiit, duo millia pauperum quotidie pascens, qui etiam a Philippo Rege Francorum cũ inæstimabili sumptu perpetuam obtinuerat libertatem regalium Niuernentium, in vigilia Ascensionis migrauit ad Christum. Manasses autem Aurelianensis Episcopus obiit, cui Philippus sancti Guillermi Bituricensis nepos successit. Porrò Guillermum Episcopum Antisiodorensem Dominus Papa Ecclesiæ Parisiensi præfecit in pastorem. Anno vero sequenti magister Petrus de Corbolio Senonensis Archiepiscopus vir inestimabilis litteraturæ ac senectutis bonæ diæ synodi suæ moritur & in Ecclesia Senonensi pręsenti synodo tumulatur, cui successit magister Galtherus Cornutus. Guillermus quoq; Parisiensis Episcopus libertatis Ecclesiasticæ mirabilis defensor moritur, & in Abbatia Pontiniacensi sepelitur. Sed & magister Herueus trecensis Episcopus in vtroq; iure peritus ætate longæuus obiit, cui magister Robertus ipsius Ecclesiæ Decanus succedit. Nec multo post Herueus de Giemis Comes Niuernensis vir magnauis ecclesiastica iura conseruans, pręcipuus hæreticorum persecutor, hostium superator, fidelis vasallus iustitiæ. Cuius etiam magnanimitati inuidebant Barones Franciæ, apud sãctum Anianum in Bituria castrum suum moritur. Ibique in quindena dominicæ apparitionis tumulatur. Porro Abbate Pontiniacensi cum 7. Abbatibus pluribusq; Monachis & aliis multis veniẽtibus, vt corpus eius secum portarent, ferè ab inimicis populis lapidantur. Demum tamen idem corpus apud Pontiniacum transfertur.

De Aduentu Regis Hierusalem in Franciam, & obitu Regis Philippi. Cap. CXXV.

EOdem Anno Ioannes Rex Hierusalem ex amissione Damiatæ, & debilitate suorum vltra modum dolens effectus, a partibus transmarinis transfretat cum paucis in Galliam auxilium petiturus. Fridericus Romanorum Imperator signo crucis assumpto, duxit vxorem per verba de pręsenti vnicam filiam ipsius Regis Hierosolymorum, & hoc iuramento affirmat coram Papa Honorio. Anno autem sequenti celebrantur nuptiæ solemniter inter eos. Anno domini 1223. mense Iulio Philippus Francorum Rex vir potentissimus: qui Othonem imperatorem, & quãplures alios in bello campanili deuicerat nobiles & potentes. Normandiam quoque acquisiuit, & sibi appropriauit Aquitaniam: & maximã partem Pictauiæ sibi subiugauit, qui semper prosperos ad vota habuit successus ecclesiasticæ libertatis cõseruator præcipuus dormit in Christo, & in Ecclesia beati Dionysij sepelitur. Mirabile enim fecit testamentum Ioanni Regi Hierusalem centum millia lib. Parisiensis totidem templariis, totidem hospitalarijs dedit, & multa bona relatu digna fecit. Multos in regno comitatus acquisiuit. s. Viromandensem Claremontensem, Bellomontensem, Pontinensem, Alenciouensem, Cenomanensem, Turonensem, Andegauensem, Pictauensem. Eodem anno Ludouicus filius eius eidem in regno succedens prima dominica Augusti scilicet in die Trãsfigurationis Domini Remis solemniter coronatur in Regẽ & Blanchia vxor eius in Reginã. In hoc ergo rediit regnũ ad stirpem karoli Impatoris, de qua originẽ habuit ex parte matris. Tricesimũ septimũ ætatis suæ annum ferè compleuerat. Ludouicus quãdo fuit coronatus, & ipse quoque cum Imperatore Friderico pacis ac fęderis colloquium apud vallem coloris habuit. Comes Campaniæ ducit in vxorem filiam Guichardi de Belloioco, cognatam Germanam Regis Ludouici. Rex reddit Comiti duo castra Mustriolum foris Ionam & Brayam super Secanam, quæ pater suus diu tenuerat. Amalricus Comes Montisfortis a partibus Albigẽsium redit ad patriam propter inopiam victualium, relinquens Carcassonam vrbem munitissimam & alia etiam castra, quæ cum labore maximo & sumptu inæstimabili & amissione plurium gẽtium fuerant acquisita, & per annos. 14. a nostris possessa. Eodem anno Iohannes Rex Hierusalem limina sancti Iacobi adit peregrinaturus, duxit in vxorem filiam Regis Galliciæ. Rex autem transfretat in Angliam, vbi plura ei donaria conseruatur.

De Reditu Regni Francorum ad stirpem Karoli. Cap. CXXVI.

FRancis namq; sicut aliàs dictum est, origine Troiani adhuc pagano ritu dediti regnũ suum in Gallia stabilierunt, vt in pōti cerni-

cernitur, quæ nūc etiā ab eis Frācia nominatur. Anno itaq; Domini 484. Hilderico eorum Rege mortuo, qui ciuitatem Triuerim cœpit. Clodoneus filius eius fortiter regnum tenuit & ampliauit, qui a sancto Remigio baptismi gratiam cum sibi subiectis percepit, eiusque progenies vsque ad annum domini 750. fæliciter regnauit. Excepto q per annos ferè 88. a tempore Clotharij Regis & sanctæ Bathildis Reginæ Regibus a fortitudine solida degenerantibus regni potentia disponebatur per maiores domos. Inde factum est, vt Pipinus: qui erat maior domus sub Rege Hilderico a Stephano Papa apud Ecclesiam sancti Dionysij cum vxore ac filiis in Regem vngeretur, eorumq; generatio in hæreditatem regalis successionis in perpetuum benediceretur. Et omnis alienigena ab eius inuasione apostolico anathemate interdiceretur. Regnauit igitur eorum progenies in regno Francorum vsq; ad annum Domini 926. Tunc Hugone Capucio Comite Pariensi, Duce Frācorum inuadente regnum translatum est de genealogia karolanensium in progeniē Comitum Parisiensium. In gestis autem sanctorum Richarij & Vualerici legitur, q eorum corpora translata sūt a suis Ecclesijs in Ecclesiam sancti Bertini, ibique timore Normādorum & Danorum sunt reposita tanquam in loco tutiori. Cūq; Normandi tempore karoli Simplicis conuersi essent ad fidē Christi, reportata sunt ad proprias Ecclesias. Attamen cum ea Monachi sui repeterent Monachis sancti Bertini, ea per violentiam Arnulphi Comitis detinebant. Tunc sanctus Vualericus Hugoni Parisiensi Comiti in somno apparuit, eiq; dixit, Vade ad Arnulphum Cōmitem Flandrensem, & dic ei, q de sancti Bertini Ecclesia remittat in nostras Ecclesias corpora nostra, plus enim loca nostra diligimus q̃ aliena. Requisitus autē ab Hugone quis esset, vel quis eius socius. Ego, inquit, vocor Vualericus, socius autem meus est Pontinensis Richarius. Quod ergo tibi præcipit per me Deus, age festinanter, & ne dissimules. Hugo igitur ad Arnulphum pergens: quæ sibi mandata fuerant indicat. At ille superbo animo sanctorū corpora reddere recusat. Tunc Hugo constanti animo dixit ipsi Arnulpho. Vide vt illo die & illo loco corpora sanctorum honeste mihi deferas animo spontaneo, quod si non feceris spontaneus: postea inuitus facies. Tunc Arnulphus timore Hugonis & potentia constrictus duas thecas auro & argento decorauit, in quibus prædictorum sanctorum reliquias deposuit, ac die cōdicto cum armato & copioso exercitu ad Mosteriolum, quod est castrū Regis Frācorum, eas Hugoni decenter retulit. Ille vero vnumquemq; resignauit in loco suo. Sequenti autem nocte sanctus Vualericus in somnis apparuit Hugoni, & dixit ei, Quoniam egisti studiose quę præcepta sunt tibi, & nos ad loca nostra retulisti: tu in regno Francorum & successores tui vsque in septimam generationem regnabitis. In nonnullis tamen libris vbi diximus, septimam, inuenitur sempiternam. Possumus tamen præcise ab Hugone vsque ad Ludouicum istum inuenire. Nam idem Hugo genuit Robertum, Robertus Henricum, Henricus autem Philippum, & Philippus Ludouicum Ludouicus autem Crossus alium Ludouicū, & ille Philippum: qui ex Elisabeth filia Balduini Comitis Haenensis istum genuit Ludouicum. Nam ille idem Balduinus processit (vt dictum est supra) de progenie Emengardis filiæ karoli simplicis, vsque ad quem in regni potestate perseuerauit progenies Pipini & karoli Imperatoris. Cum igitur iste Ludouicus in regno successerit patri, patet regnum in ipso reductū ad progeniem karoli magni. Et prædicta vero sanctorum corporum relatione videtur illa regni translatio per Dei voluntatem facta fuisse. In gestis vero Aquitaneorū legitur, q ideo karoli progenies reprobata creditur, quia iam Dei gratiam negligens, Ecclesiarum potius neglectrix quàm erectrix videbatur: sed hoc Dei iudicio relinquamus, qui tempora mutat & transfert regna, sicut dicit scriptura. Regnum inquit transfertur agente in gentem propter iniustitias & iniurias & contumelias & diuersos dolos, & lite, Sedes, inquit ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.

De Itinere Regis Ludouici contra Pictauienses, & de simulato Comite Balduino. Cap. CXXVII.

ANno domini 1224. Rex Ludouicus monet exercitum post cōronationem suam contra Pictauenses Thuronis in crastino beati Ioannis Baptistæ congregat suos. Inde procedens cum mille & 200. militibus & pluribus aliis aptis ad pugnandū, obsidet Morzium castrum fortissimum. Sauaricus de malo leone, qui intus erat videns fortitudinem Regis, facit pactum cum Rege, vt liceat sibi recedere cum suis. Deinde castrum Regi redditur, rex inde progreditur ad sanctum Ioannem Angliacum. Abbas & Burgenses ipsius loci obuiant Regi pacifice, villam ei reddunt, fidelitatem prout petitur exhibentes. Rex inde tendens ad Rupellam obsidet eam, machinæ eriguntur per 9. dies, muros destruunt incessanter. Sauaricus de malo leone cum 200. militibus Burgenses villę, & quàmplurimi seruientes viriliter se defendunt. Demum considerantibus illis qui intus erant, se non habituros ab aliqua parte succursum, & videntes fortitudinem Regis quotidie augmentari, reddunt villā Regi, quibusdam pactionibus inter Regem & Burgenses firmatis. Sauaricus per mare cum suis recedit. Postmodum vero omni conditione cessante, Burgenses communiter se dederunt Regi, saluis villæ libertatibus, fidelitatem ei legitimam facientes. Lemonicenses etiam & Petragoricenses, & omnes Aquitaneæ Principes exceptis vasconibus: qui vltra Garannam erant, fidelitatem Regi promiserunt. Anno domini 1225. circa Pascha quidam fingens se esse Balduinum quondam Comite Flandriæ, & Imperatorem Constantinopolis, venit in Frādriam in habitu peregrino, multi fauent ei de Flandria nobiles & ignobilrs, eo q multa intersignia dicebat q esset idem Balduinus, resistentes autem viriliter debellabant. Non multo post statuto alloquio inter ipsum & Regem Frācorū apud Peronam, requisitus a Rege quis ornauerat eum in militem, & vbi fecerat homagium patri suo Regi Philippo, & vbi fuerant nuptię celebratæ inter ipsum & vxorem eius, noluit respondere, petens inducias vsque post prandium. Tunc aperta eius fraude licentiauit eum Rex a toto regno suo. Ipse autem qui multis pompose venerat, confusus cum paucis abscessit, non multopost vero ab Eberhardo de Casseuca in quadam taberna capitur & traditur Fandrensi Comitissę, quæ diuersis pœnis ipsum afficiens, ad vltimum patibulo fecit suspendi.

De Captione Auinionis per Regem Ludouicum. Cap. CXXVIII.

EOdem anno die Mercurij ante Purificationē Ludouicus, Rex & quàmplurimi Magnates Archiepiscopi, Episcopi, & Comites, ac Barones, apud Parisius per manum Romani Cardinalis & Legati contra Albigenses accipiunt signum crucis. Consequenter autem in paschali tempore anno domini 1226. Rex & omnes cruce signati Bituris conueniunt. Inde procedunt per Niuernam & Lugdunum ciuitates, apud Auinionem vrbem inexpugnabilem ab Ecclesia Romana per 7. annos excommunicationi subiectam propter hæreticam prauitatem Rege autem credente se habiturū pacificum transitum, apud Auinionē propter quasdam breuias pactiones quas habuerat cum eisdem. Portæ clauduntur ciuitatis, & excluditur Rex cum suis. Rex miratur & spiritu virtutis assumpto, villam obsidet suo obside tripartito. In vigilia sancti Barnabę Apostoli, quæ fuit 4. feria Penthec. machinæ eriguntur: trabucheta: petrariæ, mangonella parum prosunt. Hi qui intus sunt viriliter se defendunt, Rex inæstimabiles sumptus facit. Durat obsidio vsque ad festum Assumptionis beatæ Mariæ, maximaque mortalitas ibi pullulat, de nostris circa duo millia hominum cœlorū himbribus & lapidum volatu & infirmitate propria moriuntur. Moritur ibi Guido sācti Pauli percussus lapi de petrariæ, vir armis strenuus, catholicus, & honestus. Moritur etiam ibi Episcopus Lemonicensis. Comes Campaniæ redit ad propria sine licentia Domini Regis vel Legati. Tunc Auinionenses Regis magnanimi constantiam attendentes, qui cum suis proceribus iuramento firmarat se non recessurum, donec villa caperetur vel redderetur 200. datis obsidibus de melioribus villę iurant stare mandato Ecclesiæ. Tunc de mandato Domini Legati Rege imperante fossata implentur, trecentæ domus turrales, quæ in villa erant, & omnes muri circumquaque solo diruti coæquantur, villa absoluitur, Dominus Legatus multas bonas & laudabiles institutiones inducit, magister Nicholaus de Corbeya Monachus cluniacensis in ipsius loci episcopum consecratur. Rex inde amoto exercitu, progreditur per prouinciam, & redduntur ei pacifice ciuitates & castra, & fortaliciæ omnes quoque ad leucas 4. a Tholosa. Rex præficit toti illi regioni Himbertum de Belloioco loco sui.

De Obitu Ludouici Regis, & coronatione filij eius nominis eiusdem, & transitu Papa Honorij. Cap. CXXIX.

REge repatriante moriuntur Remensis Archiepiscopus & Cōmes Naumurcensis, quorum corpora ad loca propria referūtur. Ab illa pestifera obsidione pauci vel nulli redeunt planè sani, ac per totam Galliam pullulat plus iuuenum quàm senum mortalitas generalis. Die iouis ante festum omnium sanctorum Regem ad propria redeuntē infirmitas mortalis inuadit. Die Martis sequenti apud Monpaciter labitur in frenesim. Sequenti autem dominica videlicet in octaua omnium sanctorum, anno Domini 1227. migrat ibidem ad Christum, vir vtique catholicus, miræq; sanctitatis extitit diebus singulis vitæ suæ, nunquā carnem suā maculauit, præterquàm cum vna vxore sibi legitime in matrimonio copulata. Ibi enim cōpleta dicit fuisse prophetia Melli-

mi, qua dicitur. In monte ventris morietur Leo pacificus, quo in loco non est auditum ante ipsum aliquem decessisse, corpus eius ad Ecclesiam beati Dionysij transfertur, vbi iuxta patrem suum honorifice sepelitur. Ludouicus itaq; primogenitus eius, prima dominica aduentus, Romis per manum Episcopi Suessionensis vacante sede Remensi coronatur in Regem, qui 14. annum ætatis suæ completurus erat in festo sancti Marci Euangelistæ proximo sequenti, plures maiorum Baronum Franciæ ad coronationem vocat, sed venire recusant. Præ dolore enim patris, & desolatione regni non vacant ibi gaudio, sed magis intendunt lachrymis & mærori. Ferrandus Comes Flandriæ, qui per. 12. annos & 6. menses Parisius in captione Domini Regis detentus fuerat, multa redemptus pecunia liberatur circa Epiphaniam domini. Ipso anno mése sequenti. 15. kal. Aprilis Honorius Papa moritur, & in Ecclesia beatæ Mariæ maioris sepelitur. Hic Imperatorem Fridericum sibi rebellem, & aduersarium Ecclesiæ Romanæ comperiens anathematizauit, atq; Barones suos ab eius fidelitate absoluit. Denique Imperator iam antea cruce signatus, durante anathematis sententia mare transiuit. Post mortem vero Honorii Huguellinus Hostiensis Episcopus eligitur ad papatum, & alterato nomine Gregorius appellatur.

De Dissensione Baronum Franciæ a rege Ludouico iuniore. Cap. CXXX.

EODEM tempore Hugo Marchiæ Comes, & Theobaldus, Comes Campaniæ contra nouum Regem suum conspirantes, Ludouicum, fœdus ad inuicem inierunt, unde Comes Britaniæ ex consensu Comitis Campaniæ, qui contra prohibitionem Ludouici Regis defuncti de Albigensium terra redierat, castellum quod sanctum Iacobum de Beuenrone nominant, vnà cum Belesino sibi quondam ab eodem Ludouico custodia traditum firmabat, & victualibus muniebat. Itaq; Rex nouus & iunior comitantibus se Romano Cardinali tunc legato sedis Apostolicæ a Philippo patruo suo Comite Boloniæ, necnon & Roberto drocési Comite, cum exercitu multo vsq; ad Cartheriam dicurceio properauit. Quod videns ac timens Campaniæ Comes, a proposito maligno resipuit, & adhærens Regi Franciæ & Comitum Marchiæ & Britaniæ consortio celeriter resiliuit. Rex itaq; duos alios Comites Marchiæ scilicet & Britanniæ regali edicto semel ac bis ad colloquium vocatos, sed venire contemnentes, ne aliquid contra iura videretur agere, tertio quoq; suo parlamento mandauit interesse. Tunc illi stultam sui superbiam, ac Regis clementiam perpendentes, humiliter ei mandauerunt, quòd apud Vindocinum si placeret ei cuncta quæ fore fecerant emendarent, & hoc ipsum opere compleuerunt. Nec multo post iidem Comites cum quibusdam aliis Franciæ Baronibus inuidentes domui regiæ, quòd Regina Blancha filij sui Regis ac regni tutelam haberet, memores quoq; quòd Campaniæ Comes contra prædictorum Comitum voluntatem, & contra fœdus quod cum ipsis inierat Regi adhæsisset, eique nephandissima eorum consilia denudasset, infinitum contra illum collegerunt exercitum. Et intrantes eius terram, castella, villas & uicos & municipia conflagrantes vastauerunt, sicq; debacchantes usq; ad Thaursiam perrexerunt, quam obsidentes impugnare cœperunt. Quod uidens Campaniæ Comes, misit ad Regem Dominum suum ab ipso petens auxilium. Illisq; patentibus Regis literis obedire nolentibus, vt ab obsidione recederent, rex ipse collecta multitudine armatorum iter arripuit, & contra illos in manu forti properauit. Qui vt eius aduentum agnouerunt, a sede quamotius recesserunt. At Petrus Britanniæ Comes auxilio & consilio Baronum Franciæ fretus, contra Dominum suum Ludouicum insurgens, Henricum Angliçum Regem in auxilium suum cum maxima multitudine Anglorum fecit transfretare, pugnaturus aduersus Regem Franciæ. Vnde Rex Ludouicus zelo iustitiæ diuini tus animatus, eundem Comitem primo debellare disposuit, & collecta militia primo Belesinum expugnauit ac cæpit. Tunc Rex Angliæ cum rubore rediens velociter transfretauit. Anno tamen sequenti dictus Comes cæpit infestare terram Regis Domini sui. Vnde Rex iterum exercitu congregato contra eum vsque ad castrum Adon festinauit, quod & obsidens expugnauit ac cæpit. Inde ad aliud quod Castiaucians dicitur exercitum duxit, & ipsum quoq; per deditionem recepit.

De Conuersione sancti Antonij ad ordinem fratrum minorum. Cap. CXXXI.

EX gestis eius, His verò temporibus beatus Antonius de ordine fratrum minorum floruit, quem prædictus Papa Gregorius Canonizauit. Hic in Hispania ciuitate Vlixbona oriundus, a pueritia sanctus in baptismo Fer[illegible] [illegible]llatus. Primo quidé indine sancti Augustini religionis habitum suscepit. Deinde audito quidam fratrum minorum apud Marrochium a prophanis pro Christo cæcati essent, quorum etiam venerandas reliquias vir quidam famosus nomine Petrus inde detulerat. Eorumq; celebré passionis ordinem diuulgauerat, subito more Elephantis ad prælíu ex aspectu sanguinis animatus, desiderio martyrii totus æstuauit. Itaq; habitum ordinis totaliter pro Christo defunctorum assumpsit, moxq; cum ipsis fratribus minoribus recessit a monasterio suo, prælati sui licentia & si difficulter obtenta. Quidam autem ex canonicis super hoc grauius se dolere præ cæteris indicans abeunti sic in cordis amaritudine ait. Vade vade, quia forsitan sanctus eris. Cui iste humiliter respondit. Cum me sanctum audieris, Deum collaudabis. Venit ergo vbi fratrum congregatio morabatur, qui locus sanctus Antonius dicebatur, iuxta quod nomen Antonium se deinceps appellari rogauit, vt & sic requirentium ipsum sollicitudine pia cautela deluderet, eorúque opportunitates sub ignoto facilius nomine declinaret. Feruens igitur ad martyrium buiescere non potuit, donec tandem iuxta promissam sibi licantiam ad terram Saracenorum transiuit. In his tamen desiderium suum non impleuit. De quo Dominus aliud ab humano sensu decreuit. Celebrato autem generali capitulo apud Assisium fratribusq; ad loca sua circumquaq; dimissis, solus Antonius a nemine petebatur, quia sicut erat ignotus, ita & inutilis videbatur. Nulla ergo de se in litteraturæ vel cuiuslibet alterius vtilitatis habita métione ad fratrem Gratianum, qui tunc Romandiolæ fratribus præerat deuotus accessit, rogans humiliter, vt ipsum a ministro generali petitum colligeret, ac disciplinis regularibus ipsum instrueret, quem iste benigne suscepit, & locum solitudinis requirentem ad heremum montis Pauli transmisit, vbi cellam in cripta semotam a fratribus repperit, in qua solitariam quantum licuit vitam ducens, sacris meditationibus contra tentationes spiritum roborans, in diuino se amore firmauit. Ibiq; nocturnis vigilijs solus in orationibus perstitit, & corpus mira abstinentia macerauit.

De Prædicationis gratia sibi diuinitus collata. Cap. CXXXII.

POST hoc fratres ad ordines missi ad ciuitatem Foroiulii conuenerunt, inter quos & Antonius, nec non & quidam fratres de prædicatoribus affuerunt. Quos cum minister loci sollicitaret, vt aliquis eorum verbum Dei proponeret. Cunctis ad hoc se imperatos asserentibus, minister ad Antonium, de cuius scientia nihil ei constabat, in hoc opus compellit, vt scilicet proponat quicquid ei spiritus suggerat. Ad quod ille humiliter se minus idoneú respondit, quippe qui exercitatior habebatur in abluendis coquinæ vtensilibus, & huiusmodi vilitatis officiis, quàm in exponédis diuinorum eloquiorum misteriis. Tandem tamen imperanti contraire non valens, licet inuitus consensit, & primo quidem cum timore Domini simpliciter fari cœpit, sed in progressu sermonis tanta Deus eum mysticarum sententiam profunditate suspendit, ut omnes qui aderât mirarentur, & vix aut nunquam se audiuisse talia faterentur: vt autem ad aures Generalis ministri res gesta peruenit, officium ei publice prædicationis iniunxit. Itaque doctrinę poculis mirabiliter affluens, qui iam ante calicem passionis tam auido corde sitierat, nullius magnitudini nec etiam metu mortis pro veritate cedebat. Tantaque grandes personas seueritate corripuit, vt alii plerumque famosi prædicatores hoc audiêtes, & quosdam pusillanimitatis rubore perfusas manu vel veste frontes tegerent. Quòd profunda vero de sacris eloquiis eructaret, etiam Dominus Papa testabatur, a quo vir sanctus archa testamenti peculiari nomine vocabatur. Non solum enim de moribus placido sermone diffiniuit, verum etiá congruentissimis rationibus hæreticorum dogmata commutauit. Quorum etiam plures ad fidem rectam & inter eos etiam quendam hæresiarcham conuertit, fratribus ad capitulum in prouincia congregatis. Idem sanctus de titulo crucis & dulcis Iesu passione prędicauit. Cum beatus pater Franciscus adhuc corporaliter viuens, sed in alia religione longe tunc distans, se filiis in aere præsentauit, & quasi approbando viri Dei sermonem quid audientibus imitandum foret ostenderet, cuiusdam assistentium oculis tanquàm brachiis in patibulo crucis protensis apparuit, filiisque qui aderant benedicens, crucis eo signaculo consignauit.

De Felici transitu eiusdem. Cap. CXXXIII.

VNO autem anno ante transitú suum beatus Antonius ab omni regimine fratrum absoluitur, & Generalis ei libertas prædicandi quocumq; vellet conceditur. Pergens igitur Paduam piis etiam studiis animum occupauit, totumq; quadragesimæ tempus

in prædicationibus,& audiendis confessionibus expendit. Sed fœlicibus eius actibus obuiare volens Diabolus quadam nocte, cum se post laborem sopori dedisset, eius tam valide guttur strinxit, vt ipsum nisi diuino nutu prohibitus suffocasset, sicut ipse cuidam familiter retulit, statimq; nomen gloriosæ virginis inuocans, oculos ab hoste liber aperuit, totamq; vbi iacuit cellulam illustratam superno lumine conspexit Quod vtiq; ferre non valens lucis inimicus abscessit. Tanto autem desiderio audiendi eum accensa est vniuersitas populi, vt cunctis ad eum confluentibus quotidianas stationes in Ecclesiis oporteret indici. Ibiq; videret ad pacem mortales inimicitias reformari. Ibi longa captiuitate detentos libertati donari, rapinas & vsuras restitui, pignora reddi, & debita relaxari. Ibi quiq; consilium pro criminum suorum qualitate requirentes, omnino se stare viri Dei arbitrio promittebant, & se ad hoc ipsum per visionem admonitos plerique dicebant. Sic igitur licet ægrotatione continua & molestia quadam naturali corpulentia prameretur, prædicando tamen & audiendo confessiones, & dando consilia, nullo laboris grauamine flectebatur. Instãte vero messis tempore, videns populum in colligendis frugibus occupandũ, & ob hoc a prædicatione cessandum, a ciuitatis tumultu se transtulit, & ad solitarium locum, qui Campus sancti Petri dicitur, pro spiritus recreatione diuertit. Quem vir nobilis Tiso, cuius domino suberat locus fratrum deuotissime suscepit, & humane ac gratulanter exhibuit. Cui etiam in ameno loco, quem non longe a domo fratrum arboribus consitum habuit, cellam proprijs manibus super nucem ramis a stipite dilatatam construxit, quam spiritualibus congruam studiis, suo gratanter Antonius studio mancipauit. Quadam vero die cum hora refectionis descendisset ad fratres, vehementi subito infirmitate torqueri cæpit, & ne fratres loci pauperes grauarentur, Paduam se duci rogauit. Crescente autem morbo omnino deficere cępit, factaq; confessione, & absolutione accepta, hymnum O gloriosa Domina dicere cœpit. Deinde sursum aliquandiu in directum suspexit. Et cum interrogaretur quid cerneret, respondit. Video Dominum meum. Afferentibus autem ex more fratribus oleum vnctionis, dixit eis, Habeo hanc vnctionem intra me. Vnctionem igitur deuote suscipiens, psalmos pęnitentiales cum fratribus decantauit, & post paulolum expirauit. Feria. 3. 13. die. 7. Iunii Anno domini. M.ccxxj.

De Ipsius exequijs. Cap. CXXXIIII.

NEc statim ipsius transitum fratres propalare volebant, eo quòd populi multitudinem importune super se irrituram timebant. Sed quod omnino celandum fuit, mirabili cunctis hoc ordine innotuit. Adhuc enim omnes præter illos qui affuerant, id quod acciderat ignorabant, cum protinus cateruatim pueri per uiam gradientes clamabant. Mortuus est pater sanctus, mortuus est sanctus Antonius. Festinato igitur ne quis raperet corpus, cum armatorum multitudine ciues de capite pontis accurrunt. Venientes & fratres ad sanctæ Mariæ Ecclesiam commorantes, vbi sepulturam vir sanctus elegerat, corpus sibi dari deposcunt. Quibus pręfati ciues ex aduerso stantes ne vel tangant permittunt, sed armata fortium manu studiose custodiunt, dolumq; suspicantes ipsum corpus rapere voluerunt, & vix ad hoc tandem inducti sunt, vt ministri a quo fratrum causa pendebat, pręstolarentur aduentum. Media autem nocte clamor impatiens populi factus est magnus modis omnibus videri desiderantium sancti corpus. Accidit autem dictu mirabile, vt impetu facto cellam fratrum per tres quidem vices confringerent, sed stupefacti ac cæcitate percussi ne saltem semel foribus patefactis introire valerent. Pedente igitur propter absentiam ministri negocio, fratres ob æstiuum calorem corpus in capella lignea incluserunt, & in foueam missum humo leuiter obduxerunt. Moxq; rumor sonat in populum, corpus videlicet esse raptum, statimq; furibundi omnes in cellam cum gladiis & fustibus irruentes, nequaquam a cæpto furore quiescunt, donec factum causamque facti curiosius perscrutantes intelligunt. Quibus ita gestis tandem Episcopus cum clero, Potestas cum magnatibus cum innumera populi multitudine ordinatis ad cellam processionibus pergunt, corpus a fouea subuehunt, humerosque ad portandum optimates quique subiiciunt. Sic demum cum hymnis & laudibus ad sanctæ Dei genitricis Ecclesiam veniunt, vbi ipsum expletis ab Episcopo missarum solemniis honorifice sub die transitus sui quinto sepeliunt.

De Canonizatione & ipsius miraculis. Cap. CXXXV.

TEMPESTATE autem sedata ipsa die miracula coruscare cæperunt, ita vt quacunque infirmitate detenti tumbam eius contingerent, optatam continuo sanitatem reciperent. Qui vero accedere vel adduci præ turba non poterant, sani coram omnibus etiam præ foribus in platea fiebant. Clamat ad hoc concorditer vna vox omnium vt sancti canonizatio vigilanti studio procuretur, lectis in publicum, & approbatis miraculis Papa manus in cęlum protendit, & confessorem Antonium cathalogo sanctorum adscripsit festumque, eius die obitus sui, idest primo idus Iunij solemniter celebrandum instituit. Acta vero sunt hoc anno domini. M.ccxxxii Pontificatus autem Gregorii noni. 6. Postremo miracula solemniter sunt (vt dictum est) approbata, in quibus vtique. 10. & 11. diuersimode contracti repeririuntur erecti, paralytici. 5. consolidati, totidemque a gybborum deformitate curati, cæci sex illuminati. trium surdorum aures apertæ, & eiusdem numeri mutorum linguæ solutæ, duo a morbo caduco, totidem a febribus liberati, sed & duo mirifice mortui resuscitati. Quædam vero mulier cadens in aquam, sanctum Antonium inuocauit, cum cisque eam extrahentibus vndique madefactis, ipsa sola prorsus in vestimentis & corpore sicca remansit. Soror quædam ordinis dominarum pauperum ignem purgatorium grauissime metuens per beatum Antonium obtinuerat penitus in hac vita purgari, quæ & durissimis passionibus cruciata rursus cęterarum interuentu per eundem meruit liberari. Miles quidam a primæua ætate hæreticus ad mensam sedens, de miraculi sancti viri narrantes audiuit, qui subsannans ciphum vitreum, quem manu tenebat, in terram ab alto proiecit dicens. Si vitrum hoc Antonius conseruauerit integrum, hunc vtique credo sanctum. Quo licet ad petram collisio, tamen mirabiliter conseruato mox erroribus abdicatis fide perfecta credere cæpit Christo. Clericus quidam miraculorum inquisitionem deridens, grauissima passione percutitur. Qui tandem ad beatum Antonium voto facto sanatus, sanctitatis illius professor ipsa in se experientia edoctus efficitur.

De Sancta Elisabeth. Cap. CXXXVI.

EX chronicis. His quoque temporibus sancta Elisabeth in Alemania claruit, quã idem Papa Gregorius canonizauit. Ex gestis eius. Hæc filia Regis Hungariæ, vxor fuit Landegrauii Turingiæ ab adolescentia sua studuit religioni, votum suum & actiones in Deum dirigens, tam in rebus ludicris, quàm etiam seriosis, hæc vitiorum extirpatrix, virtutum plantatrix fuit, scala morum, exemplum patientiæ, speculum innocentiæ. Facta vero nubilis graues persecutiones passa est a proximis, & sponsi sui consiliariis ba eius vtrinque contempta. Sed cum Dominum exorasset, contra spem omnium ipsum sponsum suum in omnibus habuit tristitiæ consolatorem occultum. Qui etiam cum circa temporalia necessitate suorum principatuum intenderet, in secreto tamen timorem Dei habens, beatæ Elisabeth ad omnia exercenda quæ ad opus Dei spectant liberam concessit facultatem, eam ad salutem animæ promouendo. Denique de manu magistri Corãdi de Marpurgis griseam tunicam induit, & habitus susceptione castitatis votum solemnizauit. Vixitque in penuria & abstinentia ac humilitate, multa quoque ab hominibus tolerando patienter incommodã, diuinæ contemplationi, orationi & operibus misericordiæ intenta. Ipse quoque dulcis Paraclitus Iesus facie ad faciem ei apparens, eam confortabat multitudine sanctorum comitatus, sicut serenissimus eius vultus ingens gaudium sæpe cum lateret in extasi rapta repręsentabat. Et ipsa etiam quibusdam religiosis postea recognoscebat, vnde & aliquando dulciter in eius præsentia ridebat, & in eius abscessu flebat stridentibus ancillis eius, sicut eis postmodum requisita, & precibus eorum victa referebat. Quadam die dum more solito oculis & manibus ac corde in cęlum suspensis contemplationi intenderet, tam solitaria erat, vt flamma vel scintilla vestiunculas eius attingens lęderet enormiter ac desformaret ea non aduertente, donec aliqua ex ancillis rediens, odorem ignis sentiens olfactu extinguens suffocaret. At ista clamore puellæ correpta, ad se rediens pãniculos viles & abiectos manibus propriis assuens, iacturam prout potuit restaurauit, ab ancilla etiam pauperibus & ignobilibus Domina se vocari nolebat. Sed eas ad latus suum sedere, & de scutella sua comedere faciebat, fila trahebat, vasa coquinaria mundabat, hospitale pauperũ cõstruxit, & si quod bonum vel delectabile quandoque habuit, ori suo subtrahens, pauperibus in eius hospitio manentibus ministrabat, eosq; balneabat, & lectos eorum sternebat, eosque tegebat. Monoculum secum & scabiosum puerulum habebat, quem etiam ad requisita naturæ sæpius deportabat. Inter innumera miracula, quæ Dominus per eam ostendit. 17. mortuos potenter suscitauit, cæcum natum illuminauit, 14. kal. decem. ad Dominum migrauit. In die autem translationis sancti corpori eius, postquàm in capsa plumbea fuit repositum, de terra sublatum proximo die prius aperto loculo pro reliquiarum ostensione, repertum est oleum mirifici odoris de corpore eius emanasse, quod hodie etiam inspicientibus patet. Nam guttæ tanquàm roris super gramen stant & di-

& distillant, eisque decidentibus vel abstersis aliæ paulatim renascuntur.

De Dissensione scholarium Parisiensium, & quibusdam alijs. Cap. CXXXVII.

ANNO domini M.ccxxx. facta est Parisius inter scholares dissensio, quam mox secuta est eorum ad tempus multifaria dispersio, alii nanq; Remis, alii Andegauis, alii vero Aurelianis, alii quoq; in Angliam vel in alias mundi prouincias studii causa profecti sunt. Eodem anno Henricus Angliæ Rex instinctu Petri Britaniæ Comitis vt terram a prædecessoribus suis possessam & amissam recuperaret, in Britanniam transfretauit. Sed in proposito suo nullatenus proficere valens, inanis & vacuus rediit, & eodem anno Rex Ludouicus vrbem Andegauis & castrum Belesinæ dicto Petro ad vitam cõcessa recuperauit. Anno domini. M.ccxxxiii. facta est dissensio inter Burgenses, Beluacenses, minoribus insurgentibus contra maiores. Vnde plures ex maioribus occisi sunt. Plurimi vero de minoribus capti, & per diuersa regni loca carceri mancipati, ad vltimum vero multa pecuniæ summa redempti. Nanque Milo eiusdem vrbis Episcopus tanquàm faueret minoribus in hoc sancto suspectus habebatur. Rex autem Ludouicus tãquàm superior Iudex manum vltricem adhibuit, & ob hoc Episcopatus pluribus annis sub interdicto fuit. Milo vero præfatus Episcopus Romam proficiscens, in itinere obiit. Sed & eius successor Gaufridus eidem causę contra Regem insistens, dies paucos & malos, idest afflictione plenos in Episcopatu peregit, cui succedẽs Robertus pacem cum Rege composuit, & sic ab interdicto Diocesim absoluit. Anno quoque prænotato magnum gelu fuit, ita quòd segetes congelatæ fuerunt, vnde & fames magna secuta est in Francia. Anno domini. M.ccxxxiiii. Rex Franciæ Ludouicus accepit vxorem scilicet Margaritam Comitis prouinciæ filiam circa dominicam Ascensionis, quę Senonis coronata fuit, & Parisius venit circa octauas Ascensionis. Anno sequenti facta est magna fames valde in Francia, maximeque in Aquitania, ita vt homines herbas campestres sicut animalia comederent. Valebat enim sextarius bladi. c. solidos in Pictauia. Ibidem quoque facta est magna pestilentia, qua multi pauperes, magni, & parui sacro igne accendebantur, ita quòd Ecclesia sancti Maxentii talibus illuc allatis implebatur. Eodem anno Theobaldus Campanię Comes exercitum colligens, aduersus Regem Ludouicum insurgere attentauit. Quod agnoscens Rex, ex aduerso cum exercitu vsque ad nemus vericenarum properauit. Quo audito Comes ad eum nuncios misit, rogitans vt iram deponens offensam remitteret, & vt in oculis eius gratiam inueniret, duas eidem villas scilicet Brauinum & Mostero ium in Fordiona tradidit in perpetuum quiete possidendas. Anno sequenti vetulus Rex Arsacidas misit in Franciã, præcipiens vt occiderent Regem Ludouicum, sed Deus cor eius immutauit, eique cogitationes pacis & non occisionis immisit. Vnde post primo quamtotius alios nuncios misit, mandans ei vt a primis nunciis se custodiret. Vnde Rex extũc corpus suum diligentius fecit custodiri per homines clauas cupreas assidue deportantes, primos interim nuncios alii sollicite quæsierunt, & inuentos ad Regem Ludouicum adduxerunt. Quibus visis Rex gaudens vtrosque muneribus honorauit; Regi quoque vetulo regalia, exenia, & dona quamplurima pretiosa in signum pacis, & amicitiæ delegauit. Anno domini. M.ccxxxi. idus Februarii magister Iordanus totius ordinis prædicatorũ pastor & rector obiit in mari. Dum enim ad visitanda loca & fratres in terram sanctam iret, inundãte maris sæuitia suoque impetu galeam qua cũ duobus fratribus & aliis 90. personis erat ad littus propellente pariter cum illis ab hoc sæculo nequam beneficio mortis ereptus est. Dunque corpora iacerent inhumata, sicut testantur qui de illo naufragio euaserunt, & qui propriis eos manibus sepulturæ tradiderunt, luminaria de cęlo super illos singulis noctibus effulserũt, sed & cruces multæ super illos, & a multis visæ sunt. Ad quod miraculum incolæ loci confluentes tanti odoris fragrantiam hauserunt, vt iuxta testimonium istorum, qui post visa miracula tres illos sepelierunt, vsque post. 10. dies odor nimius ab ipsorum manibus non recederet, sed & per sepulturæ circuitum eiusdem suauitas odoris latius emanabat, vsquequo fratres de Achon cum barcha venerãt, & eos in Ecclesiam suam trastulerunt, vbi & dictus pater miraculis coruscat, multaque multis beneficia præstat.

De Itinere transmarino sub ducatu Regis Nauarriæ, & discordia inter Fridericum, & Papam Gregorium. Cap. CXXXVIII.

EODEM autem tempore, fratres prædicatores & fratres minores ad hoc ipsum officium a Domino Papa vocati, suæ prædicationis exhortatione multos de Francia Barones milites, ac plebanos clericos, & laicos cruce signantes, in terræ sanctæ subsidium transmittere parauerunt. Qui tamen annuente Gregorio per annos quattuor aut quinque passagium distulerunt. Tunc Comitem Campaniæ qui etiam Rex erat Nauarriæ, ducem itineri habentes, & partim (vt fertur) inter se dissentientes, partimq; in conflictu contra Saracenos incaute se agentes, ac prædæ forsitan vel gloriæ propriæ sicut mos est nostri temporis militibus auide nimium inhiantes, parum aut nihil profecerunt, quin potius multi coram paganis cæde corruerunt, & multi capti sunt. Illic in bello periit Comes Barri miles strenuissimus. Porrò de carcere liberatus cum rediret obiit Comes Montisfortis Amalricus. His vero temporibus orta iterum inter Papam & Imperatorem discordia, Imperator excommunicatus contra Romanam Ecclesiam acrius insurgens, itinera quoque obsidens Romipetis insidiatur. Ob hoc Iacobus Prænestinus Episcopus in Franciam Legatus a Domino Papa petendi subsidii causa latẽter dirigitur, & peracto negocio reuertens ab Imperatore capitur. Sed & Dominus Otho Cardinalis iam p idie in Angliam ab ipso Papa missus, eodem tẽpore rediens, etiam ipse ab Imperatore detinetur. Ipso quoque tempore Dominus Papa concilium Episcoporum ad se vocare nititur, & iter multi aggressi similiter capiuntur. Ex quibus fuit Petrus de Collemedio Archiepiscopus Rothomagẽsis, Abbates quoque Eluguiaci, Cistercii, & Clareuallis. Denique idem Papa Gregorius multis tribulationibus vndique pressus obiit, qui. 14. annis in pontificatu sedit. Et anno domini M ccxl. migrauit. Tunc Gaufridus Mediolanensis, qui Cardinalis Episcopus Sabinensis erat, in Papam eligitur, ac Celestinus huius nominis quartus appellatur. Sed quia senex & infirmus erat, vltra. 18. dies Ecclesiam non valuit regere, quia morte prohibitus est permanere: postea dissentientibus inter se paucis, qui a mortis inuasione remanserant Cardinalibus, vacauit sedes Apostolica. 20. & duobus mensibus. Anno quoque prænotato a dominica post Natale domini, vsque ad exaltationem sanctæ crucis fuit siccitas magna, vina quoque tam fortia fuerunt, vt non possent bibi comode sine aqua. Eo tempore apud Cremonam facta est tempestas maxima, cecidit que lapis grandinis, in quo erat crux & imago Saluatoris expressa. Desuper quoque literis aureis scriptum. Iesus Nazarenus Rex Iudæorum. Cecidit autem in monasterio sancti Gabrielis, & de aqua in quam liquefactus est inunxerunt Monachi cuiusdam fratris oculos cęcutientis, statimque clare vidit.

De Tyrannide Paperoissole & in Turchos debachatione. Cap. CXXXIX.

ANno domini 1240. videlicet anno 2. antequàm Tartari Turchiam destruxissent: quidam Turque manus in regno contra Soldanum se extulit, ac per duos menses & fere dimidium debachationem suam exercuit. Hic Pape roissole vocabatur: & bailationem habebat super quatuor casalia. Qui cum die quadam equitaret per campos iumentum suum pulchrum, quidam rusticus pedester ei occurrit eiulans & clamans, quia Lupus rapuerat: & in siluam deportauerat eius filium. N inquit rusticus: audi me homo & adiuua miserum, faciamque te hominem diuitem, vel si malueris Soldanum. Cui Paperoissole audita eius causa, & accepto de promissione iuramẽto, Lupum insecutus ei puerum abstulit: & ad patrem reportauit. Rusticus ergo puerum viuum lętanter recipiẽs, Paperoissole dixit. Elige tibi quod vis de duobus promissis. Ille respondit. Quis es tu qui sic incunctanter hoc mihi promittis? Ego sum, inquit, qui de nocte vado cum dominabus qui nimphæ vocantur, & sum Dei nuncius, & quicquid dixero tibi eueniet. Tunc ille. Satis ait diues sum, sed fac me Soldanũ. Rusticus quoq; ait. Vade statim ad parentes tuos, quia magnæ es parentelæ, & congregatis in vnum dic, quòd nuncius Dei tibi apparuit dicens, Deum te velle Soldanum esse. Quod cum ille fecisset, incepit multa circa se casalia inuadere atque destruere, omnibusque cum quibus prælia batur præualere. Cumque domum quandam Armenorum quasi castellatam obsideret, omnes suos pro posse animauit, vt viriliter pugnarent, nihilque mali timerent, quia nullus ibi moreretur, neque vulneraretur. Hac igitur confidentia castrum assilierunt, & illi de castro. 8. de illis se pugnantibus occiderunt, & quã plures alios vulnerauerunt. Alii vero pugnantes scilicet occisorum fratres atque parentes de morte ipsorum dolentes dixerunt. Paperoissole quare sic decepisti nos & nostros? morieris & tu sicut & illi. Ille autem iurabat, quia sic Dei nuncius ei dixerat. Diabolus inquiunt fuit, qui sic te decepit. Tunc ille subterfugium amentiæ suæ quærens & non inueniens dicebat. O Deus quid facis an dormis? Loquar inquit omnibus astantibus vobis Deo crastina die & dicam ei, cur mihi & vobis tale quid permisit accidere.

De

De ipsius ac suorum destructione, Cap. CXL.

CRASTINA vero die contra prædictos Armenos insultum fecit, ac per medias scapulas perforatus ad mortem abscondi se præcepit, ita quòd videri non posset, quando mortuus esset. Nihilominusque consolatus est suos, dicens quòd nō propter ipsum a proposito quod incæperant se desisterent, sed viriliter insisterét, quia victoriam & dominium sic ei Deus mandauerat, de omnibus obtinerent. Dixit etiam quòd cum foret mortuus, iret loqui cum Deo super his quæ acciderant rationem quæsiturus. Quendam etiam præ cæteris sibi de genere suo priusquàm moreretur constituit, vt preesset loco suo, eique obedirent vt sibi, certi ꝙ Turchiæ dominium obtinerent, si in proposito & opere incæpto permanerent. Ille igitur institutus in opere cœpto persistebat, & congregata secum.iij.M.hominum multitudine, omnes sibi resistētibus occidebat ac destruebat. Denique in terræ vastatione tantam sibi pugnatorum multitudinem congregauerunt, & ita in breui a Turchis reueriti sunt, quòd eis libere Gazariam dum tātum pax esset, de cætero firma inter ipsos dare voluerunt. Tunc trecenti Latini siue Franci audientes Turchiæ destructioné per istos fieri, conuenerunt ad locum, vbi erant congregati, atque in illos exilientes destruxerunt omnes, Turchis a bello fugientibus nec intrare conflictum audentibus, vnicus tātum Latinus mortuus fuit ibi, plures autem vulnerati. Sic igitur habita de Paperoissole victoria per Latinos præcepit Soldanus.300.millia Soldanorum eis dari, quæ omnia retinuerunt ipsi Turchi. Siquidem etiam admirabiles siue baiuli Turchiæ participant furtis, quæ in ea fieri consueuerunt. Pactum quoque de habenda securitate cum furibus faciūt. Tunc Latini stipendia quæsierunt a baiulis Soldani. Quibusdam vero soluere recusantibus dixit vnus. Iustum est vt stipendia vobis soluamus, quia nos & capita nostra per vos habemus. Si quidem altera die cum Paperoissole veniret ad castrum nostrum, omnesque recepti essemus in tutiori loco vndecim millia pugnatorum. Ille videntibus oculis nostris venit ad Burgum, & ibi accepit victualia quantum voluit, nec saltem vnus qui contra illos exiret ex nobis fuit. Quoniam ergo vos Franci deuicistis eos, ante quos comparere non audebamus, iustum est vt stipendia vobis persoluantur. Itaque non exercuit (vt dictum est) Paperoissole tyrannidem suam plusquàm per duos menses ac dimidium, & tamé Turci per vices. 12. fuerunt vastati per eum, erantque 12. millia lancearum.

De Longa Turcorum a Tartaris impugnatione. Cap. CXLI.

PORRÒ Tartari pluries Turchiæ terram inuaserunt antequam ista contererent ac destruerent. Nam per annos 20. Soldanus cum eis versus fines Qualat habuit guerrā, ita tamé quòd non omnes Barones Tartarorum, sed vnus tantum vel duo insurgebant. Tandem audientes quòd Paperoissole tali modo & cum tam paucis quasi cœpisset victoriam de Turcis obtinere, animati quamplurimum ex debilitate Turcorum. In anno sequenti Turchiam integre inuasere. Contigit autem in antecedenti anno destructionis eius duo millia mulierum de Arseron iuisse ad balnea, quæ per tres leucas ab eadem ciuitate sunt remota. Cum igitur in balneis essent vt exercitum Tartarorum sibi superuenire viderét, nec effugere possent, cogitauerunt vt se Baiono totique suo exercitui perpetuo seruituras offerrent. Venientes igitur ei obuiam in lyris, ac tympanis, & diuersis musicis instrumentis, qui multæ illarum secum habebant, cantantes coram Baiono se illi suoque exercitui obtulerunt, nec sic tamen eius animi ferocitatem mitigare potuerunt, sed omnes ibi statim præcepit occidi. Accidit etiam parum ante Turcorum destructionem, quòd prope Feuiazar quidā pauper Christianus Peregrinus Theutonicus a Latronibus vulneratus debilis & infirmus mēdicans a Tarquemannis quærebat sustentationem. Tandem in extremam infirmitatem cecidit, Dominoque spiritum reddens in quodam casali expirauit. Illi vero Turquemanni in quodam sumario sepelierunt eum, ac in subsequenti nocte pluribus noctibus aliis luminaria magna super eum visa sunt, pluraq; miracula ibi a Domino sunt ostensa, multisque admirantibus ac stupentibus Cadius homo quidam Diabolicus nitebatur admirantes compescere, dicens astantibus. Non credatis quòd iste fuit Christianus. Erat enim natione Saracenus, sed forsitan a Saracenis deuiauerat, & ammodo vt Saracenus viuere pro ponebat. Ideoque pro illo tanquàm pro Saraceno operatur talia Deus.

De Nobilitate ac magnitudine Regum Turquia. Cap. CXLII.

ERAT quidem illud Turquiæ regnum nobilissimum & opulentissimum. Ibique ciuitates ferè.c.exceptisque castris & villis & casalibus. Ibi quoque Meledeme, quæ fuit (vt dicitur) patriá sancti Gregorij omnibus abundans bonis, ibi Labigarme vbi Fridericus quondam Imperator cōtriuit plusquàm.100.millia Turcorum, & tunc acquisiuit Iconium Sed cum inde Hierusalem pergeret, in fluuium Delsaleph submersus est. Quo audito Turci nocte quadam in Francos insurrexerunt, & illos occiderunt. Sauastica comitatus est magnus siue regnum, vnde possidetur multitudo circum adiacentium castrorum Ipsa est ciuitas Sebaste, vbi beatus Basilius eiusdem vrbis Episcopus martyrizatus est, & alij.40. similiter martyres Ibi quoque Finemiglæ regio est, vbi casalia valent ciuitates. Ibi etiam est fluuius siue stagnum spacium trium dietarum. Ibique plures regales sedes scilicet 25. quarum vna est Sauastia siue Sebaste. Alia vero Satellia, vbi est sinus maris, qui dicitur Gaufra Satelliæ. Item Lacaudalour, vbi est thesaurus Soldani, ac Maledini ciuitas sancti Georgii. Item Arsaron & Monsalquin & Calath & Rohaus, quæ quondam dicitur Rages ciuitas Medorum, & Salamesat, vbi fuisse dicitur vna de crucibus duorū Latronum. Ex his etiam est Iconium & aliæ multæ vsque ad prædictum numerum, ex quibus est vna Nixaria nomine, de qua dicuntur a quibusdam euangelicis tres Reges siue Magi fuisse. Est etiam in eodem regno locus qui dicitur sanctus Braslamus, vbi est monasterium Monachorum.300 cuius munitio siquando impugnatur ab hostibus, fertur seipsam mouere machinasque iacentes in eosdem retorquere.

De Opulentia eiusdem. Cap. CXLIII.

IBI tanta copia diuitiarum, ꝙ Admiraldus quidam in qualibet hieme ponebat ad præsepe suum ordeaceum. 10. millia Arietum, exceptis aliis qui erant in pascuis. Idem quoque. 10. millia equorum ad præsepe suum ordeaceum, præter illos qui erant in pascuis & in haracijs. Soldanus autem habebat in terra sua.vj. vel secundum quosdam.10. millia argentearias, quarum vnica quotidie decem millia Soldanos valebat, argentearia delebena quotidie valet (vt dicitur) tres rotas argenti depurati, quę valent. 3.millia soldanos solutis operariis. Itaque terra soldani valebat ei quotidie 400. millia iperpera, idest 57. millia marcas argenti. Æris auté mineræ sunt ibi tres, mineræ autem ferri plures. Est autem aluminis minera iuxta Sauastia, quæ valet vna argentaria, forum equorum vnguēti, & saponis reddit ei annuatim soldanos 120.millia minera.200.millia, aqua vero quotidie soldanos mille. Sunt etiam ibi ad minus.8 Salinariæ. Præterea apud Hacsar inuenitur coctus & aluminis minera. Color etiam indus ibidem versus Baudac, & copiosus habetur in Turquia. In terra Iconij inuēta fuit Azuris minera, sed superueniēte terra est cooperta. Ibi etiā præter lanas ouium, habent lanam caprinam optimam, de qua fiunt capelli de bonet, qui mittuntur Angliam. Itaque Soldanus Turquiæ bene poterat. 50. millia milites vnicuique dando mille bizantios annuati in redditu stipendiare. In aduentu baiuli Armenię ad ipsum in Gazariam proiecta sunt iperpera multa eique dimisit ad valorem.d.mercarum argenti vasa sua aurea & argentea, Idem quoque Vatachio fecit, cum ad ipsum venit. Dixit etiā quidam Soldani Thesaurarius, quòd in casalia erāt tres domus, quarum vna plena erat iperperis duæ autem dragmis. Denique in anno quo contritus fuit Soldanus a Tartaris, ante pugnam dedit. 16.millia paria vestimentorum de Samito & de Thabith sarbois exceptis.

De Magnatibus subiectis eius dominio. Cap. CXLIIII.

PORRÒ Rex Armeniæ minoris Soldano Turquiæ in 300. lanceis per.4.menses tenebatur seruire, & insuper etiam facere proclamare legem Machometi semel in anno in sua maiori ciuitate, monetam quoque in terra sua fieri faciebat, cuius medietas Soldani erat. Similiter Dominus de lambro tenebatur ei in 29.lanceis seruire, eo modo quo Rex, sed admittendum quocunque vellet mitteret. Vatachius quoque in 400. lanceis eidem seruiebat quoties uel quantum volebat. Item Dominus de Trapesondes.200.ei lanceas dabat, & Soldanus Alapiæ quoties volebat in mille lanceis eidem seruiebat. Dominus de Melerdin & Dominus & Danthate, Dominusque Meredin, & Soldanus de Hameta, & ille de Camella.& Soldanus Damasci, & ille de Monferanquin & ille de Haamant tenebantur ei facto homagio ac iuramēto mediante ipsum adiuuare secundum omne posse suum contra quoscunq;. Itaque Soldanus iste faciebat se proclamari Dominum totius mundi, & quando filius eius fuit natus, clamari fecit ꝙ natus esset Solis filius. Nunquam ibat cum minori societate quàm.10.millia hominum. Cumq; adhuc esset in maiori posse suo dixit Domino de Lambro, quòd ipse in persona propria volebat ire ad Papam, eique reddere totam terram suam, dum tamé

quiete

quiete possideret arcem vnam. Et hoc quidem statim fieri voluisset, nisi vel Dominum de Lambro ab Admiraldis interfici timuisset. Itaque Dominus de Lambro consuluit ei ne iret sed potius mitteret. Postea vero eius propositum impeditum, nec ad effectũ productum est. Est autem in eius regno fortissimũ castrum quod Candelaria dicitur, vbi est thesaurus ipsius, & dicitur quòd ibi fuit. 16. pithariæ plenæ auro depurato in ipsis liquato exceptis lapidibus preciosis & pecunia multa nimis. Hæc autem omnia per Francos acquisiuit etiam a tempore Godefridi de Buillino & Episcopi Delpim. Sed postquam a Francis se Soldanus retrahere cæpit, nunquam vt prius veritus fuit.

De Soldano ibidem per Francos constituto. Cap. CXLV.

SIQVIDEN & Gaiasadinus qui tempore destructionis regni erat Soldanus per Francos in regnum fuit exaltatus. Cũ enim Haladinus moriturus esset, dedit eidem filio suo Gaiasadino gladium suum tanquàm vero hæredi, cũ tamen illegitimus esset, & Haladinus ipse duos filios ex sorore Soldan. Babiloniæ legitimos haberet. Habuerat autem Haladinus vnum Admiraldum nomine Sadadinum, qui omnibus Admiraldis præerat omniumque capita absciderat. Mortuo igitur Haladino venit iste Sadadinus & dixit Gaiasadino. Veni mecum, & ego modo te faciam Soldanũ. Tunc apud Conquebac domum quandam Soldani iuxta Gazariam ad Leucam erant, vbi scilicet in Gazariã. 16. millia corasmi norum in solidis Soldani consistebant, & ex sequidem Soldanum facere volebant, sed Francos mirabiliter timebant, qui vsq; ad mille tunc ibi erant. Venit ergo Sadadinus & Gaiasadinum accepit, eumque in Gazariam duxit. In illo autem itinere obuiauerunt Latinis siue Francis, qui ad Conquebac ibant causa præceptum audiendi, quibus ait Sadadinus. Ecce Gaiasadinus Dominus vester atque Soldanus, ipsum ergo conducite, & in sede sua statuite, quod & fecerunt in Douanam, idest in domum Soldani eum ducentes, & in eius sede statuentes. Itaque statim audito ꝙ Gaiasadinus esset in sede Soldani, venerunt omnes Admiraldi eidem inclinare ac pedem ipsius osculari. Ipse vero Francos quia in sede eũ posuerant pedem suum osculari non permittebat, sed manum eis porrigebat. Cumque timeret ne Admiraldi se coniungeret matri suæ & fratribus, & occideretur ab eis, cum non esset hæres legitimus, dixit ei Sadadinus. Esto securus quia sic faciã de illi, ut te timere non oporteat. Fecit igitur eos cum matre occidi ambos. Postea vero idem Sadadinus occidit Soldanos omnes præter tres, voluitque ipse esse Soldanus, & cordam Soldano strangulando portauit, cum qua inuentus est atque in malitia sua præuentus a quodã Admiraldo Mergedac nomine, qui fuerat christianus. Huius ergo coperta fidelitate & illius falsitate occisus est Sadadinus, & in eius loco Mergedac substitutus est.

De Probitate Francorum contra Tartaros. Cap. CXLVI.

PAETEREA contra Tartaros longo tempore Turcos vt dictum est impugnantes Franci tantummodo. 300. perrexerũt, & bis eos confregerunt, vnaque die post horam etiam 9. quendam eis montem in quo erant abstulerunt. contigit in præcedenti anno præfatæ Turquiæ destructionis, vt capti essent duo Franci apud Arseugan a Tartaris, quorũ vnus vocabatur Guillerinus de Brũdusio, alter vero Raymundus Guasco, cumque tenerentur captiui, quidam Tartarorum qui audierant ꝙ Franci fortes bellatores erant, suggesserunt cæteris maioribus vt illi duo pugnarent inter se, quia modum pugnandi eorum libenter aspicerent, congaudentes eorum interfectioni manibus ipsorum faciendæ. Itaque de cõmuni maiorum assensu factum est: vt inter se pugnarent illi duo Franci equis & armaturis, prout fieri potuit competenter præparati, cum autem armarentur & præpararentur inter se sunt collocuti, quod siue sic de necessitate ac sine dilatione oportebat eos mori, ideoq; ꝙ Tartari sperabãt ipsos inuicem facturos de seipsis ipsimet pariter facerent de Tartaris. Hoc itaque communi assensu inter se firmauerunt Dei misericordiam sibi affuturam inuocãtes, ac fortassis sic inuicem sibi de peccatis suis confitentes. Præparati ergo ad prælium alter alteri cominus quasi congrediens ac velut in comparem suum insiliens in Tartaros irruerunt, primo quidem lanceis, & postea gladiis eos confodientes ac detruncantes, ita quòd. 15. est eis interfecerunt, & alios. 30. grauiter vulneratos antequam ab illis interfecti fuissent ibidem reliquerunt. Propter hæc & his consimilia Francos siue Latinos idest Christianos præcipue timent Tartari, & similiter etiã Turci. Vnde cũ in Arsenga Francus quidam Placentinus occidisset quendam Turcum, hac de causa Marescallus exercitus capi & suspendi iussit eundem Placentinum. Quo audito Franci omnes in vnum conuenerunt & firmauerunt inter se, quòd si suspenderetur Francus, omnes irruerẽt in mortem Turcorum. Hoc cum audissent Turci, nihil amplius agere sunt ausi. Erant tamen tunc ibi. 60. millia Turci, Franci vero. 700. alias quoq; cum totidem vtrobiq; congregati essent Turci voluerunt imponere Francis vt castrum quod dicitur Semelac munirent. Vnde Franci tunc etiam contra illos insurgere volebant, quia se tam viles reputabant.

De Destructione quarundam Turchiæ ciuitatum. Cap. CXLVII.

ANNO itaque Domini. M. ccxlij. Tartari omne primam Turchiæ ciuitatem inuaserunt, eamque destruxerunt. Siquidem antea vt dictum est supra per 20. annos regnum illud impugnauerunt, ita tamen quòd vnus eorum Baro vel duo tantummodo cõtra illud insurgebant. Omnes autem Arseron simul per 20. dies obsederunt. Est autem Arseron vt dicitur terra Hus, in qua quondam beatus Iob dicitur habitasse & in ea regnasse. Cumque ciuitatis huius habitatores a Tartaris obsessi, succursum a Domino suo Soldano prout erat necesse non haberent, nec aduersus Tartarorum multitudinem præualere possent. Cogitauerunt inter se Tartaris reddere ciuitatem eo pacto vt nulli eorum aliquam læsionẽ vel mortem inferrent, sed vt seruos suos & sclauos tenerent illos atque saluarent. Ad hoc autem offerendum & firmandum miserunt eis Saana, idest ciuitatis Baiulum. Itaque Tartari petitioni eorum annuerunt, & secundum modum suum iurantes omnia petita se firmiter seruaturos promiserunt. Intrantes autem vrbem statim confœderationem præfatam ruperunt, omnesque ciuitatis habitatores occiderunt, sic quoque fraudulentam pacem & confœderationem habitatoribus Arseugam ciuitatis fecerunt, & post introitum in eam omnes similiter occiderunt, habitatores autem Sauastæ non occiderunt, quoniam illis obuiam claues ciuitatis eis offerentes exierunt, totam tamen ciuitatem deprędati sunt, & iuuenes ac iuuenculas & quamplures alias mulieres rapientes secum eduxerunt. Quæ tamen omnia prius se nullatenus facturos esse promiserant atque iurauerunt, cum autem Gazaziam quæ alio nomine dicitur Cæsarea Cappadociæ obsiderent duo Franci qui erant in vrbis illius præsidio dixerunt, quòd si plures Francos secum habuissent, semper a Tartaris in illo præsidio se defendissent nec vllas eorum machinas vel impugnationes timuissent. At vero miseri Turci quia viles & effeminati sunt, vltro se illis reddiderunt. Venientes igitur Tartari ante dictam vrbem petierunt tantummodo sibi omnia animalia ciuitatis reddi, & iuramentum fidelitatis sibi præstari. Tunc itaque Turci quasi iam securi de illorum promissione exierunt ad illos causa fidelitatis confirmandæ. Illorum autem qui exierunt Tartari. c. millia, vel potius secundũ quosdam. ccc. millia interfecerunt. Cumque iam essent intra vrbem quàm cęperant audientes dici quòd Rex Armeniæ minoris veniebat in succursum Cæsareæ, cum tamen paucos & quasi nullos contra Tartarorum multitudinem posset habere debellatores. De nocte tamen fugerunt quæcunque lucrati fuerant. exponentes, postea tamen redierunt, cum eundem Regem venturum non audierunt.

De Itinere Ludouici Regis in Pictauiam contra Comitem Marchiæ & Regem Angliæ. Cap. CXLVIII.

EX historia Francorum. Anno quoque prænotato Rex Ludouicus contra Hugonem Marchiæ Comitem in Pictauiam perrexit, qui scilicet Comes contra eundem Regem rebellis erat, & Henricum Angliæ Regem, ac Richardum fratrem eius in auxilium habebat. Et hi duo vxores habebant filias Comitis prouinciæ sorores, scilicet Reginæ Franciæ. Prædictus autem Hugo habebat vxorem ipsius Regis Angliæ matrem. Anno quidem præcedenti Rex Ludouicus multam sui regni militiam apud Salminũ conuocans Adefonsum fratrem suum ibidem nouum militem fecit, cui antea filiæ Comitis Tholosani nomine Iohanne coniugaliter socito, terram Auernæ Pictauiæ terramq; Albigensiũ possidendas concessit. Quibus peractis & Hugone Comite Marchiæ vt eidem fratri suo scilicet Adefonso Comiti Pictauensi prout debebat hominum facere petiit. Sed iste nullatenus se facturum asseruit. Vnde Rex huius presumptionis ac superbiæ non immemor, anno sequenti exercitum regni congregauit, & cum infinita multitudine bellatorum terram illius introiuit, & primo castrum ꝙ Mosterolium in Gastina dicitur obsidem in breui subiugauit. Postmodum ad turrim Berugiæ se conuertens, eamque capiens ipsam cum appenditiis suis dirui penitus fecit. Post hoc & castrum Frontonaium Gaufridi de lisequio, qui erat in auxilium Comitis Marchiæ fortiter expugnauit, ipsumque cito potenter sibi subiecit. Similiter & aliud castrum eiusdem Gaufridi fortissimũ quod appellatur Nouentũ, in expugnatione frõtenati balestarius quidã quarellũ ad Turrim iaciẽs, Adefonsũ Comitẽ Pictauensem

sem in pede grauiter vulnerauit. Quo viso Rex castrum acrius impugnari iussit, eoque capto defensores eius, scilicet filium Marchiæ Comitis illegitimum 41. milites cum. 80. seruientibus & aliis quampluribus Rex partim Parisius partim alibi per diuersa loca misit ac diligenter custodiri præcepit. Postea autem Rex castrum Guidonis, de rupe forti quod appellatur Baularibus sibi fortiter subiecit, ipsumque sicut & Frontenarium dirui fecit, interea Marchiæ Comitissa seruientes donis & promissionibus illectos ad curiam Regis Ludouici cum veneno vt ipsum & fratres impocionarent misit. Quos idem Rex deprehensos, atrocissimo carceri mancipari iussit. Itaque postquàm castra quadam Pictauiæ dirui, quędam vero guarnisionibus suis muniri fecit. Cum esset in quodam marisco pontes eleuari faciens vlterius versus Regem Angliæ qui in vrbe Xanctonensi latitabat transire voluit. Quod quia propter importunitatem transitus absque dispendio implere non valuit, versus Calieburgum castrum Gaufridi de Ranconio redijt. Ibiq; tentoria super aquæ ripam fixit. In altera vero ripa stabat Rex Angliæ cum fratre suo Richardo & Hugone Comite Marchiæ ac Symone de Monte forti, cæterisque militibus & balistarijs ac multitudine grandi: Qui scilicet Rex Angliæ postquam exercitum Francorum deprehendit, licet ad bellum paratos, tamen per tractum duarum balistarum & amplius cum suis militibus se retraxit. Tādem bellum commiserunt durum & asperum non sine magna strage Anglicorum. Denique Rex & Comes Marchiæ noctu de vrbe Xanctonensi recesserunt, castrumque vacuum reliquerunt. Tunc in mane ciues ad Regem Ludouicum accesserunt, eique claues reddiderunt. Nec prætereundum est quòd in prædicto conflictu Anglici stupefacti ad Vicecomitem castri Craudi, qui satis ꝓpe ibi se habuit cum haberet arma Ricardi Comitis armis similia confugiebant perterriti, sequi dicentes esse de parte illa, cogniti sunt ac retenti. Post hoc Reginaldus de pontibus potentia Regis perterritus venit, & fecit homagium Comiti Pictauensi publice coram Regis Baronibus Eodem quoque die Hugo miles Comitis Marchiæ primogenitus ad Regem venit sub hac forma cum ipso de pace tractaturus, videlicet quòd terra tota quam idem Rex super patrem suum acquisierat Comiti Pictauensi remaneret, & de residua Comes Marchiæ cum filiis suis voluntati Regis omnimode staret, ita tamen vt idem Comes castrum Achardicum duobus aliis Regi traderet. In quibus Rex expēsas dicti Comitis guarnisionem suam haberet. In crastino Comes Marchiæ cum vxore sua prædicta completurus venit, & genuflexo cum lachrymis ac suspiriis coram Regem veniam de offensa petitam obtinuit. Rex vero eandem pacem quam idem Comes secum fecit homagia quę ipsius fuerant scilicet homagium Reginaldi de Pontibus & Gaufridi de Rauconio, & Comitis augi & Gaufridi delisegnio.

De Vastatione Hungariæ & Poloniæ per Batho Ducem Tartarorum. Cap. CXLIX.

Ex historia Francorum. Anno quoque Domini circiter M. ccxlii. Tartari vastauerunt Poloniam & Hungariam cū principe suo nomine Batho. Post destructionem quippe Corasminorum, Rex Tartarorum Cingiscam eundem Batho Ducem cum exercitu in partibus Aquilonis miserat, vbi super mare Ponticum Russiam Gazariam, Sugdaniam, Guerciam, Ziquiā, Alaniam Apolloniam, cæteraque regna quæ omnibus computatis erant. 30. & vtraque Comaniam acquisierat Denique Hūgariam etiā pro magna parte destruxit, & vsque ad fines Theutoniæ prosiliuit. Cum autem Hungariam ingressurus Dæmonibus immolaret cōsulens eos vtrum illuc transire auderet, ei a Dæmone in idolo habitante responsum est. Vade secure, quia mittam tres spiritus ante faciem tuam a facie quorum aduersarii tui non poterunt tibi resistere, quod & ita factum est. Spiritus enim illi fuerunt spiritus discordiæ, spiritus incredulitatis, & spiritus timoris: Hi sunt tres spiritus immundi in modum ranarum vt legitur in Apocal. Siquidem & ex spiritus Tartaris qui Poloniam & Hungariam inuaserunt, plures ibidem interfecti fuerunt. Et si quidē Hungari non fugissent sed viriliter restitissent Tartari confusi de finibus eorum exiuissent. Omnes quippe tantum timorem habebant quòd fugere vnanimiter attentabant At ipse Batho Dux eorum euaginato gladio in faciem eis restitit & dixit. Nolite fugere, quia si fugitis nullus euadet a morte. Et siquidem mori debemus omnes, vt insimul moriamur, nam perfecto futurum est vt prædixit Rex noster Cingiscam quod interfici debeamus, & sic nunc tempus est sustineamus. Sic igitur animati remanserunt, & Hungariam in parte destruxerunt. Porrò fratres ordinis Cisterciensis in quodam monasterio suo Hungariæ cum quibus erant fratres prædicatores fratresque minores eisdem restiterunt viriliter plusquam per sex menses, nullamque impugnationem eorum metuentes. In Tartaris quippe vigor & fortitudo deficit cum eis aliquis viriliter resistit. Tanta vero post illam debachationem fames inualuisse dicitur in Hungaria, vt homines viui commederent mortuorum corpora, canes etiam & catos edebant, & quicquid tale inuenire poterant.

De Vastatione regni Turcorum. C. CL.

Denique anno domini. M. ccxliij. Tartari Turcos contriuerunt, & vsque ad Sauaste terram vastauerunt, & etiam vsque ad ciuitatem regiam Iconium & vltracursores suos transmiserunt Cum agressuri essent Turcos in planicie iuxta Achfar, Baioth præmisit fratrem suū cum. 50. milibus bellatorum, videlicet de quolibet decanatu exercitus extractis tribus qui fecerunt. 40. mil. numerum. Et si quidem exercitus iste victus fuisset Baioth cū altera secum multitudine illos insecutus fuisset, nec mirum si succubuerunt Turci, quia Soldanus ebrius fuerat in nocte præcedenti & adhuc vino æstuabat quando primi bellatores fuerunt defuncti. Sed nec in vnum erat exercitus eius, & circa nonam fuit congressus. Ipse quoque Soldanus cum vxore sua & puero per tres leucas a primis congredientibus erat remotus. Sciendum quoque quòd Georgiani & Armeni scilicet Auaque Papa & Lausenus cui Turci antea Carim combusserunt, victoriam prælii Tartaris contra illos contulerunt. Cumque Turcis contriti Soldanus ipse fugisset, ac tentoria præ timore reliquisset Tartari tamē timentes aliquos in eisdem tentoriis latere non ausi sunt intrare illa, sed ab hora. 9. per totam noctem ac per vnum diem integrum permanserunt ab ipsis intacta, circumibant enim & stabant ante, nec vsque ad noctem post prædictum diem subsequentem ausi sunt ea inuadere. Habebat autem Soldanus. 40. bigas oneratas loricis exceptis scalis argenteis & vasis ad bibendum miræ magnitudinis, quę omnia fugiens Tartaros amisit, relinquens ibi. Et omnia vt creditur, ipsi habuerunt Turci, habebat etiam circiter tria millia summariorum suppellectilibus suis oneratos camelosque 300. bizantiis aureis spissis & latis ad palmæ latitudinem onustos, quorum vnū quodque valebat 100. bizantios, habebat & 300. Soldanus summarios oneratos, quorum quilibet portabat. 40. millia soldanorū Erant etiam ibi tres scalæ in quarum vna erant. 6 gradus, in alia quatuorum, in tertia tres. Erantque duæ primæ argenteæ vt dicitur, tertia vero aurea. Porrò vas argenteum videlicet concha quędam, in qua fundebatur vinum, de quo bibebat cum suis Soldanus, erat magnitudinis duorum modiorum vel amplius. Vasa quoque aurea & argentea diuersimode fabricata ibi erant in multitudine tanta quòd implebatur ex eis domus vna. Fertur autem qđ thesaurus Imperatoris Manuelis in Turquia perditus fuit, ac remansit ibi fuerunt mille currus argento & auro onerati. Præterea Soldanus Babilonis apud Cahe parte. 10. millia hominum perdidit cum spoliis eorum, maximumque thesaurum, & hæc omnia remanserunt in Turquia. Fuit etiam rusticus quidam in Turquia qui Soldano. 17. millia crossorum animalium vt Camelorum & similium obtulit, ipsumque Soldanum hæredem suum fecit, cæterum valorem Turquiæ nemo, vt dicitur, posset sufficienter æstimare. Itaque dicebatur Soldanus habere 40. millia lanceas in exercitu suo, quarum ferra siue culpides erant ex auro.

De Coterino, qui postea se voluit erigere in Soldanum. Cap. CLI.

Post Turquiæ vero destructionem sic a Tartaris factam, quidam Turquamanus ex magna Turquiæ parentela, quē vocabant Coterinum de consilio quorundam Admiraldorum eleuare se voluit in Soldanū, & vt haberet accessum ad id, ad quod instigatus & monitus fuerat, matrem suam affligens atque percutiens increpabat, eo quòd publicè diceret confitendo cuius hominis filius esset, & quis eum genuisset. Itaque tandem illa sicut a filio fuerat edocta, coram omnibus, qui ex industria congregati fuerant in locum vnum ad testificandum quod audirent dicebat. Fili scito quia genuit te pater istius Soldani. Quo dicto Coterinus exclamabat, omnibusque dicebat. Auditis quid mater mea dicit, vos omnes super hoc inuoco, ut mihi testes sitis. Hac itaque dolositate inuenta se in populo exaltauit & dixit, Soldanus frater meus iners ac muliebris est, nec dignus terram tenere, quoniam a Tartaris uictus est Propter hoc itaque uolo Soldanus esse tanquā præpotens hæres terræ, sic igitur dominandi occasionem inuenit, & 300. casalia ubi habitabant christiani circa Iconium destruxit. Illaque de Iconio iam ordinauerunt Iconium ei reddere infra tres dies nisi citius captus fuisset. Verum cum intraturus esset Caudelour illud uidelicet nobile castrum, ubi erat Soldani thesaurus, ibique tanquam dans esset recipiendus per industriam & procurationem Domini de Lambro astute captus est atque suspēsus & etiam frater eius. Erant autem iam cum eo bene. 20. mille homines, eiusq; debachatio durauit per tres menses. Deniq; Turci post-

postquam a Tartaris fuerunt vastati eisque subiecti, adeo illorum iugo depressi sunt ac debilitati, vt licet adhuc in numero sint multi, tamē quasi nulli sunt in vigore belli. Vnde & a multis creditur, quòd si Rex Franciæ Ludouicus mare transiens recto tramite venisset in Turquiam, libere & absque vlla contradictione reddidissent ei terram, nam & Aegypti terra quàm primo aggressus valde est periculosa sicut dicetur infra.

De Initio Pontificatus Innocentij quarti, & de quibusdam incidentibus illius temporis. Cap. CLII.

Ex chronicis. Anno prænotato scilicet ab incarnatione Domini M.ccxliij post biennem sedis Romanæ vacationem electus est in Papam, Cardinalis Senesbaldus, & mutato nomine vocatus est Innocentius Papa huius nominis quartus. Hic non multo post electionem suam sedes Cardinalium plures ex longo tempore vacuas personis quibusdam nominatis ex diuersis mundi partibus euocatis in breui temporis spacio reimpleuit, & Ecclesiam Romanam a tempore Papæ Gregorij multi vt fertur debitis obligatam, per industriam suam exonerauit. Eodem anno natus est Ludouicus filiorum dicti Ludouici Regis Franciæ primogenitus, & anno sequenti natus est secundus filius nomine Philippus, eodem anno Papa Innocētius fecit Cardinales magrm Odonem de castro Radulphi Cancellarium Parisiensem, fratrem Hugonem de sancto Theodorio priorem ordinis prædicatorum prouincialem Franciæ, & ipse Papa in Franciam venit apud Lugdunum circa festum sancti Andreæ. Porrò circa festum sanctæ Luciæ Ludouico Regem Francorum apud Pontisaram ægrotante & in lecto decumbente, sic anima eius abrepta est a corporis sensibus vt a multis existimaretur esse mortuus. Vt autem ab illa extasi ad seipsum redit, crucem protinus transmarinā instanter petiit, & accepit, eodem anno factus est Egidius Cornutus prius magrm Galterum fratrem suum Archiepiscopus Senonensis, & Odo Abbas sancti Dionysij factus est Archiepiscopus Rothomagensis. Iuhellus quoque prius Archiepiscopus Turonensis factus est Archiepiscop⁹ Remēsis. Acta sunt hoc anno imperiis Friderici secūdi. 34.

LIBER XXXI.

De Condemnatione Friderici Imperatoris, & prædicatione crucis. Cap. I.

Actor. Denique eodem Imperatore, scilicet Friderico pertinaciter in malitia persistēte, ac contra Romanā Ecclesiam acrius insurgente, Papa Innocentius anno domini. M.ccxlv. generale concilium apud Lugdunum circa festum Apostolorum Pe. & Pauli contra ipsum Imperatorem conuocauit, eumque ibidem tanquàm scismaticum & hostem Ecclesiæ condemnauit. Tunc etiam prædicata est crux transmarina & prædictus Odo Thusculanus Episcopus Cardinalis a latere Domini Papæ missus est Legatus in Franciam pro eadem cruce prædicanda. Anno siquidem præcedenti, quo videlicet Rex Franciæ Ludouicus ab extasi rediens crucem accepit, Corasmini sicut iam superius dictum est, a Soldano Babyloniæ Domino Aegypti inuitati atque conducti in regnum Hierosolymitanum venientes & christianos debellantes, ante Gazam ciuitatem magnam Francorum multitudinem Domino permittente prostrauerant, & gloriosum Domini nostri Iesu Christi sepulchrum destruxerant, atque intra & extra sanctam ciuitatem christianos quàm plurimos occiderant. Itaque præfatus Odo Legatus, multos de regno Franciæ Prælatos & Barones exhortatione sua cum adiutoribus suis ad venerabile signum crucis accipiendum animauit, & ad transfretandum cum Rege in terræ sanctæ succursum eorum animos præparauit. Tunc quoque nihilominus circa fines Hānoniæ vel Alemāniæ prædicabatur crux hominibus auctoritate Domini Papæ, ut irent contra Conradum Friderici filium, in auxilium Landegrauii Thuringię, qui de nouo cum assensu & fauore summi Pontificis electus erat in Regem Alemanniæ.

De Prima missione fratrum prędicatorum & minorum ad Tartaros. Cap. II.

Hoc etiam tempore misit idem Papa fratrem Ascelinum de ordine prædicatorum cum tribus aliis fratribus auctoritate qua fungebantur de diuersis ordinis sui conuentibus sibi associat, cum literis Apostolicis ad exercitum Tartarorum, in quibus hortabatur eos, vt ab hominum strage desisterent, & fidei veritatem reciperent. Et ego quidem ab vno fratrum prædicatorum, videlicet a fratre Symone de sancto Quintino, iam ab illo itinere regresso, gesta Tartarorum accepi, ista duntaxat, qui superius per diuersa loca iuxta congruentiam temporum huic operi inserui. Siquidem & eo tempore quidam frater ordinis minorum, videlicet frater Iohannes de Plano carpio, cum quibusdam aliis missus ad Tartaros fuit, qui etiam vt ipse testatur per annum & quatuor menses & amplius cum eis mansit, & inter eos ambulauit. A summo namque Pontifice mandatum, vt omnia quæ apud eos erant, diligenter scrutaretur acceperat, tam ipse quàm frater Benedictus Polonus eiusdem ordinis, qui suę tribulationis particeps & socius erat. Et hoc ergo frater Iohannes de his quæ apud Tartaros vel oculis propriis vidit, vel a christianis fidedignis, qui inter illos captiui erant, audiuit libellum historialem conscripsit, qui & ipse ad manus nostras peruenit. De quo etiam hic quasi per epilogum inserere libet aliqua, videlicet ad supplemētum eorum, quæ desunt in prædicta fratris Simonis historia.

De Situ & qualitate Terræ Tartarorum. Cap. III.

Iohannes de Plancarpio. Est in partibus Orientis terra, quę Mongal siue Tartaria dicitur, in ea scilicet parte sita, in qua Oriens Aquiloni coniungi creditur. Ab Oriente quidem habet terram Laitatorum & etiam Solangorum, a Meridie vero terram Saracenorum. Inter Orientem & Meridiem terram hunnorum & ab Occidente prouinciam Naimanorum, ab Aquilone vero circundatur Oceano. In parte aliqua nimium est montuosa, & in aliqua campestris, sed tota fere admixta glarea plurimum arenosa, nec est in centesima parte fructuosa, nec enim potest fructum portare, nisi aquis fluuialibus irrigetur, quæ ibi sunt rarissimę. Vnde nec villæ nec aliquę ciuitates ibidem reperiuntur, excepta vna, quæ Cracurim appellatur, & satis bona esse dicitur. Nos quidem illam non uidimus, sed ad dimidiam dietam prope fuimus, cum apud Syram ordam, quæ curia maior Imperatoris eorum est essemus. Licet autem aliis infructifera sit illa terra, tamen alendis Pecoribus est apta. In aliqua eius parte sunt aliquę siluæ modicæ, alia vero sine lignis est omnino. Itaque tam Imperator quā Principes, & omnes alii sedent, & cibaria sua decoquuut ad focum, de boum & equorum stercoribus factum. Ipse quoque aer inordinatus est ibidem mirabiliter. In media siquidem ęstate, ibi tonitrua magna & fulgura fiunt, ex quibus plurimi occiduntur homines, & eodem quoque tempore cadunt ibidem maximę niues Sunt & ibi ventorum frigidissimorum tam maximæ tempestates, quòd aliquando vix æquitare possent homines. Vnde cum ante Ordam essemus, sic enim apud eos stationes Imperatoris & principum appellantur, præ uenti magnitudine in terra prostrati iacebamus, & videre propter pulueris magnitudinem minime poteramus. Nunquam ibi pluit in hieme, sed frequenter in æstate, & tam modicū vt vix possit aliquando puluerem & radices graminum madefacere. Ibi quoque maxima grando cadit sępe. Vnde cum Imperator electus in sede regni debuit poni, nobis in curia tunc existentibus tanta cecidit grando, quòd ex subita resolutione plusquàm. 160. homines in eadem curia fuerunt submersi. Rex etiam & habitacula plura fuerunt deducta. Ibi etiam est in ęstate subito calor magnus, & repente maximum frigus.

De Forma & habitu & victu eorum. Cap. IIII.

Congalorum autem siue Tartarorum forma ab omnibus aliis hominibus est remota. Inter oculos enim & inter genas lati sunt plus cæteris, genæ quoque satis prominent a maxillis, nasum habent planum & modicum. Oculos etiam paruos & palpebras vsque ad supercilia eleuatas, ac super verticem in modum clericorum coronas, ex vtraque parte frontis tondendo plus quàm in medio crines longos faciunt, reliquos autem sicut mulieres crescere permittunt, de quibus duas chaudas faciunt, & vnamquamque post aurem ligant, pedes quoque modicos habent, vestes tam virorum quàm mulierum vno miro modo formatas portant de burccaranno vel purpura vel baldaquinto, pellicium habet pilos exterius, sed apertum est a posterioribus, habet tamen caudulam vnam vsque ad genua retro: uestes suas non lauant nec lauari permittunt, & maxime a tempore quo tonitrua incipiunt vsquequo desinat illud tempus. Stationes habent rotundas in modum tentorii de virgulis & baculis subtilibus præparatas. Supra vero in medio rotundam habent fenestram vnde ingrediatur lumen, & fumus exire possit: quia semper in medio faciunt ignem, parietes autem & tecta filtro sunt operta, hostia quoque de filtro sunt facta. Harum quædam subito soluuntur & reparantur, & super

super summarios deferuntur, quædam vero dissolui non possunt, sed in curribus portantur. Et quocumq; siue ad bellum siue aliis vadunt, semper illas secum deferunt. In animalibus valde diuites sunt, vt in Camelis, & Bobu, Capris, & Ouibus. Iuméta & equos habent in tanta multitudine, quantam non credimus totum mundi residuum habere, Porcos autem & alias bestias non habent. Imperator & Duces ac alii Magnates, in auro & argento ac serico & gemmis abundant. Cibi eorum sunt omnia, quæ mandi possunt, vidimus eos etiam pediculos manducare, lac bibunt animalium, & in maxima quantitate si habent iumentinum. Porrò in hieme, quia nisi diuites sint, lac iumentinum non habent, milium cum aqua decoquunt, quod tam tenue faciunt, vt illud bibere valeant, vnde quilibet eorum ciphum bibit vnũ vel duos in mane, & quandoq; nihil amplius manducant in die. In sero autem vnicuiq; datur de carnibus modicum, & bibunt ex eis brodium. Porrò in æstate quando satis habent de lacte iumentino, carnes comedunt raro, nisi forte donetur eisdem, aut venatione bestiam aliquam cæperint vel auem.

De Moribus eorum bonis & malis. *Cap. V.*

HAbent aũt mores, quosdã quidé cõmendabiles, & quosdã detestabiles. Magis quippe sunt obediétes Dñis suis, q̃ aliqui, q̃ in mũdo sunt homines, siue religiosi siue sæculares, nã eos maxime reuerétur, nec illis defacili métiuntur verbi facti suæ, vel raro vel nũquã adinuicé contendunt, bellaque vel rixæ vulnera vel homicidia nunquam inter eos contingunt. Prædones etiam ac Fures rerum magnarum ibi nequaquam inueniuntur, ideoque stationes & currus eorum vbi thesauros habent, seris & vectibus non firmantur. Si aliqua bestia perdita fuerit, quicunque inuenit eam vel dimittit, vel ad illos qui ad hoc positi sunt eam ducit. Apud quos iste, cuius est bestia illam requirit, & absque vlla difficultate recipit. Vnus alium satis honorat, & familiaritatem ac cibaria, quamuis apud eos sint pauca liberaliter satis communicat. Satis etiam sunt sufficientes, nec cum ieiunauerint vno die vel duobus, omnino sine cibo videntur impatientes, sed cantant & ludunt, ac si bene comedissent. In equitando multum sustinent frigus, calorem quoque nimium patiuntur. Inter eos quasi nulla placita sunt & quamuis multum inebrientur, tamen in ebrietate sua nunquam contendunt. Nullus alium spernit, sed iuuat & promouet quantũ congrue potest. Castæ sunt eorum mulieres, nec aliquid inter eos auditur de ipsarum impudicitia. Quædam tamen ex eis verba turpia satis habent & impudica. Porrò erga cæteros homines, idem Tartari superbissimi sunt, omnesq; nobiles & ignobiles, quasi pro nihilo reputantes despiciunt. Vnde vidimus in curia Imperatoris magnum Rusciæ Ducem, & filium regis Georgianorum, ac Soldanes multos & magnos nullũ honorem debitum recipere apud eos. Quin etiam Tartari eisdem assignati quantumcunq; viles essent illos antecedebant, semperque primum locum & summum tenebant, immo etiam sæpe oportebat illos post eorum posteriora sedere. Præterea iracundi sunt, & indignantis naturæ, multum erga cęteros homines & vltra modum erga eosdem mendaces. In principio quidem blandi sunt, sed postmodum vt scorpiones pungunt. Subdoli enim & fraudulenti sunt, & omnes homines si possunt, astutia circumueniunt. Quicquid mali volunt eis facere miro modo occultant, vt sibi non possint prouidere, vel contra eorũ astutias remedium inuenire. Immundi quoque sunt in cibo & potu sumendis & in cæteris factis suis, ebrietas apud illos est honorabilis. Cumque multum aliquis biberit, ibidem reiicit nec ideo cessat, quando iterum bibat. Ad petendum maximi sunt exactores, tenacissimi retentores, parcissimi donatores, aliorum hominum occisio, apud illos est pro nihilo.

De Legibus & consuetudinibus eorum. *Cap. VI.*

HOc autem habent in lege siue consuetudine, vt occidant viros & mulieres, si quando inueniantur in adulterio manifeste. Similiter etiam virginem, si fornicata fuerit cum aliquo occidunt eam cum eo. Præterea si aliquis in præda vel furto manifesto inuenitur, sine vlla miseratione occiditur. Item si quis denudauit consilia, maxime quando volunt ad bellum procedere, dantur ei super posteriora c. plagæ, quanto maiores vnus rusticus cum magno baculo potest dare. Similiter cum aliquis de minoribus offendunt in aliquo non eis a maioribus suis parcitur, sed verberibus grauiter affliguntur. Matrimonio autem generaliter coniunguntur, omnibus etiam propinquis carne, excepta matre ac filia, sorore ex eadem matre. Nam sororem tantum ex patre, & vxoré quoque patris post eius mortem solent ducere, vxorem etiam fratris, alius frater iunior post eius mortem vel alius de parentela tenetur ducere. Vnde dum adhuc essemus in terra, Dux quidam Rusciæ Andreas nomine apud Bary, quòd equos Tartarorũ de terra educeret, & alios venderet accusatus est, quod licet non esset probatum, occisus est. Hoc audiens iunior frater, & vxor occisi, pariter venerunt ad præfatum Ducem supplicare volentes, ne terra auferretur eisdem. At ille puero præcepit, vt fratris defuncti duceret vxorem, mulieri quoque vt illum in virum duceret secũdum Tartarorum consuetudinem. Quæ respondit se prius occidi uelle, quã sic contra legem facere. At ille nihilominus eam illi tradidit, quãuis ambo renuerent quantum possent. Itaque ducentes eos in lectum, clamantem puerum & plorantem super illam posuerunt, ipsoque commisceri pariter coegerũt. Denique prius mortem maritorum vxores Tartarorum non defacili solent ad secunda coniugia transire, nisi forte quis velit sororia vel nouercam suam ducere, nulla vero differentia est apud eos inter filium vxoris & concubinæ, sed dat pater quod vult vnicuique. Itaque si sunt etiam ex Ducum genere, ita fit Dux filius concubinæ, sicut filius vxoris legitime. Vnde cum Rex Georgię duos filios nuper vnum scilicet Melich legitimum, alterum verum Dauid ex adulterio natum haberet. Moriensque terræ partem adulteræ filio reliquisset, Melich cui etiam ex parte matris regnum obuenerat, quia per fęminas tenebatur, perrexit ad Imperatorem Tartarorum, eo quòd & Dauid iter arripuerat ad illum. Ambobus igitur ad curiam venientibus, datisque maximis muneribus petebat adulteræ filius, vt fieret ei iustitia secundum modum Tartarorum. Dataque est sententia contra Melich, vt Dauid qui maior erat natu subesset, ac terrã a patre sibi concessam quiete & pacifice possideret. Cumque Tartarorum vnam habet vxorum multitudinem, vna quæque per se suam habet familiam & stationem. Et vnã die Tartarus comedit, & bibit & dormit cum vna, altero die cum alia, vna tamen inter cæteras maior habetur cum qua frequentius quàm cum aliis commoratur. Et licet vt dictum est sint multæ, nunquàm tamen defacili contendunt inter se.

De Superstitiosis traditionibus eorum.
Cap. VII.

QVIBVSDAM vero traditionibus indifferentia quædam peccata, esse dicunt, quas vel ipsi vel antecessores ipsorum confinxerunt. Vnum est, cultellum in ignem figere, vel quocunq; modo ignem cultello tangere, vel etiam de caldaria cum cultello carnes extrahere, vel cum securi iuxta ignem inscidere. Credunt quòd sic auferri debeat caput igni. Aliud est appodiare se ad flagellum quo percutitur equus, ipsi enim non vtuntur calcaribus. Item flagello sagittas tangere, iuuenes aues capere uel occidere, cum fręno equum percutere, os cum osse alio frangere. Itemque lac, uel aliquem potum aut cibum super terram effundere, in statione mingere. Quod si voluntarie facit occiditur, si autem aliter, oportet quòd pecuniam multa incantatori soluat, a quo purificetur. Qui etiam faciat ut statio cum omnibus quæ in ipsa sunt intra duos ignes transeat, antequàm sic purificetur, nullus audet intrare, nec aliquid de illa exportare. Preterea si alicui morsellus imponitur, quem deglutire non possit, & illum de ore suo eiicit, foramen sub statione fit per quod extrahitur, ac sine vlla miseratione occiditur. Iterum siquis calcat super limen stationis Ducis alicuius interficitur. Multa etiã habent, his similia quæ reputant, ac homines occidere, aliorum terram inuadere, ac res illorum diripere, & contra Dei præcepta vel prohitiones facere, nullum apud eos est peccatum. De vita æterna & damnatione perpetua nihil sciũt. Credunt tamen quòd post mortem in alio sæculo viuant, gregesque multiplicent, comedant & bibant, & certa faciant quæ hic a viuentibus fiunt. In principio lunationis vel in plenilunio incipiunt quicquid noui agere volunt, ipsamque Lunam Imperatorem magnum appellant, eamque deprecantes genua flectunt. Omnes qui morãtur in stationibus suis, oportet per ignem purificari. Quæ scilicet purificatio fit hoc modo. Duos quidem ignes faciũt, & duas hastas iuxta eos vnamque chordam in summitate hastarum ponunt. Ligatque super chordam illam quasdam de buccaranno scissiones, sub qua scilicet chorda & ligaturis, inter illos ignes transeunt homines ac bestiæ & stationes. Sunt etiam duæ Mulieres vna hinc, & alia inde aquam proiicientes, ac quædam carmina recitantes. Cæterum si aliquis a fulgure occiditur, oportet prædicto modo per ignes transire, omnes istos, qui in istis stationibus morantur, statio siquidem ac lectus, & currus, filtra, & vestes, & quicquid talium habent a nullo tanguntur, sed ab hominibus tanquam immunda respuuntur. Et vt breuiter dicam. Omnia purificari credunt per ignem, vnde quando veniunt ad eos Nũcij vel Principes aut qualescunque personæ, oportet ipsos & munera sua per duos ignes, vt purificentur transire, ne forte veneficia fecerint, aut venenum seu aliquid mali attulerint.

De

De Initio Imperij siue principatus eorum.
Cap. VIII.

TERRA quidem illa orientalis, de qua dictum est supra, quæ Mongal nominatur, quatuor quondam habuisse populos memoratur, vnus Iekamongal, idest magni Mogali vocabantur, secundus Sumongal, idest aquatici Mongal, qui seipsos appellabát Tartaros a quodam fluuio per eorum terram currente, qui Tartar nominatur, tertius appellatur Merkat, quartus vero Metrit. Omnes vnam personarum formam, & vnam linguam habebant hi popoli, quamuis inter se per Principes ac prouincias essent diuisi. In terra Iekamongal quidam fuit qui vocabatur Chingis. Iste cepit robustus venator esse, didicit enim homines furari, & prædá capere, ad alias terras ibat, & quoscunque poterat capiebat, sibiq; associabat. Homines quoque suæ gentis inclinauit ad se, qui tanquam ducem sequebantur ipsum ad male agendum. Cœpit autem pugnare cum Sumongal siue cum Tartaris, & Ducem eorum interfecit, multoque bello sibi Tartaros omnes subiecit, & in seruitutem redegit. Post hæc cum istis omnibus contra Merkatas iuxta terram positus Tartarorum pugnauit, quos etiam bello sibi subiecit. Inde procedens contra Metritas pugnam exercuit, & illos etiam obtinuit. Audientes Naimani, quod Chingis taliter eleuatus esset, indignati sunt. Ipsi enim habuerant Imperatorem strenuum valde, cui dabant tributum cunctæ nationes prædictæ. Qui cum esset mortuus, filii eius successerunt loco ipsius, sed quia iuuenes ac stulti erant, populum tenere nesciebant, sed adinuicem diuisi ac scissi erant: vnde Chingis prædicto modo iam exaltato, nihilominus in terras prædictas faciebant insultum, & habitatores occidebant, ac diripiebant prædam eorum. Quod audiens Chingis, omnes sibi subiectos congregauit. Naimani etiam karakithay ex aduerso similiter in quandam vallem strictam conuenerunt, & có missum est prælium, in quo Naimani & karakithay a Mongalis deuicti sunt. Qui etiam pro maiori parte occisi fuerunt, & alii qui euadere nó potuerunt in seruitutem redacti sunt. Interea prædictorum karakithaorum Octoday, Cham filius Chingiscam, postq̃ Imperator fuit positus quandam ciuitatem ædificauit, quam Chanil appellauit. Prope quam ad meridiem est quoddam desertum magnum, in quo pro certo siluestres homines habitare dicuntur, qui nullatenus loquuntur nec iuncturas in cruribus habent, & si quando cadunt, per se surgere non valent. Sed tamen discretioné tantam habent, ꝙ filtra de lana Camelorum quibus vestiuntur, faciunt, & contra ventum ponunt. Et si quando Tartari pergentes adeos vulnerant eos sagittis, gramina in vulneribus ponunt, & fortiter ante ipsos fugiunt.

De Mutua victoria ipsorum & Kithaorum.
Cap. IX.

CONGALI in terram suam reuertentes, se contra kithaos ad prælium parauerunt, & castra mouentes, eorum terram intrauerunt. Quod audiens eorum Imperator scilicet Chythaorum, venit cum exercitu suo contra illos, & commissum est prælium durum, in quo Mungali sunt deuicti, omnesque nobiles eorum qui erant in exercitu præter septem occisi sunt. Vnde cum illis volentibus aliquam impugnare regionem, minatur aliquis stragé, adhuc respondent. Olim etiam occisi non nisi septem remansimus, & tamen modo creuimus in multitudinem magnam, ideoq; non terremur de talibus. Chingis autem & alii qui remanserunt in terram suam fugierunt. Cumque quieuisset aliquantulum præparauit se rursus ad prælium, & processit contra terram Huyrorum. Illi sunt homines christiani de secta Nestorianorú. Et hos etiam Mongali deuicerunt, eorumque litteram acceperunt, prius enim scripturam non habebant, nunc autem eadem Mongalorum litteram appellant. Inde contra terram Sathuyur & contra terram Caranitarum & contra terram Hudirat processit, quas omnes bello deuicit. Inde in terram suam rediit, & aliquantulum quieuit. Deinde conuocatis omnibus hominibus suis contra Cythaos pariter processerunt. Diuque contra illos pugnantes, magnam partem terræ illorum vicerunt, eorumq; Imperatorem in ciuitatem suam maiorem concluserunt. Quam & tam longo tempore obsederunt, ꝙ exercitui expensæ omnino defecerunt. Cumque iá quid manducarent penitus non haberent, præcepit Chingiscam suis, vt de decem hominibus vnum ad manducandum darent. Illi vero de ciuitate Machinis & sagittis viriliter contra istos pugnabát, & cum deficerent lapides, argentum & maxime liquefactum proiciebant. Ciuitas siquidem illa multis erat diuitiis plena, cumque diu Mongali pugnassent, & eam bello vincere non possent, vnam magnam sub terra viam ab exercitu vsque ad medium ciuitatis fecerunt, & prosilientes in medium eius contra ciues pugnauerunt. Illi quoque qui extra remanserant, eodem modo contra istos pugnabant. Denique conscidentes portas ciuitatis intrauerunt, & Imperatorem cum pluribus occidentes, vrbem possiderunt, aurúque & argentum & omnes eius diuitias abstulerunt. Et cum illi terræ suos homines præfecissent, in terram propriam reuersi sunt. Cum primum Imperatore Cythaorum deuicto factum est Chingiscam Imperator. Quandam tamen partem illius terræ, quia posita erat in mari nullatenus deuicerunt vsque hodie. Sunt autem Cythai homines pagani habentes litteram specialem, & etiam vt dicitur veteris & noui Testamenti scripturam. Habent etiam vitas patrum, & heremitas, & domos, in quibus orant temporibus suis ad modum Ecclesiarum factas. Quosdam etiam sanctos habere se dicunt, & vnum Deum colunt, Christum Iesum Dominũ venerantur, & credunt vitam æternam, sed non baptizantur. Scripturam nostram honorant, ac reuerentur, christianos diligunt, & eleemosynas plures faciunt, hominesque benigni satis & humani videntur. Barbam non habent, & in dispositione faciei cum Mongalis in parte concordant. Meliores artifices in mundo non inueniuntur, in omnibus operibus in quibus homines exercentur. Terra eorum est opulenta nimis in frumento & vino, auro, & serico, ac rebus cæteris.

De Pugna ipsorum contra Indiam minorem & maiorem.
Cap. X.

CVM autem Mongali cum Imperatore suo Chingiscam, post præfatam victoriam aliquantulũ quieuissent, exercitus suos diuiserunt. Imperator siquidem vnum de filiis suis nomine Thossut, quem etiam Can, idest Imperatorem appellabant cum exercitu contra Comanos misit, quos iste multo bello deuicit, & postmodum in terram suam rediit. Alium vero filium cũ exercitu suo contra Indos misit, qui & minorem Indiam subiecit. Hi sunt nigri Saraceni, qui Aethiopes sunt vocati, hic autem exercitus ad pugnam contra christianos qui sunt in India maiori processit. Quod audiens Rex illius terræ qui vulgo presbyter Iohannes appellatur, contra illos venit exercitu congregato. Et faciens imagines cupreas hominum, vnamquanque posuit in sella super equum. Posuit & vlterius ignem, hominem cum folle super equum post imaginem. Itaque cum multis equis & imaginibus taliter præparatis ad pugnam contra Mongalos siue Tartaros processerunt, & cum ad locum prælii peruenissent, equos istos vnum iuxta alium præmiserunt. Viri autem qui erant retro, nescio quid super igné, qui erat intra imagines posuerút, & cum follibus fortiter sufflauerút: vnde factum est vt ex græco igne homines & equi cóburerentur, & etiam aer ex fumo denigraretur. Tuncque super Tartaros sagittas iecerunt Indi, ex quibus multi vulnerati fuerunt & interfecti. Sicque eiecerunt illos cum magna confusione de suis finibus, nec vnquàm quòd ad ipsos vltra redierint audiuimus.

Qualiter Ab hominibus Caninis repulsi Buri Thabethinos vicerunt. Cap. XI.

CVM autem per deserta redirent, in quandam terram venerút, in qua sicut nobis apud Imperatoris curiam per clericos Ruthenos & alios qui diu fuerant inter ipsos, firmiter asserendo referebatur, monstra quædam imaginem fœmineam habentia reppererunt. Quas cum per multos interpretes interrogassent qui viri terræ illius essent? responderunt quòd in illa terra quæcumque fœminæ nascebátur, habebant formam humanam, masculi vero speciem caninam. Dumque moram in terra illa protraherent, Canes in alia fluuii parte conuenerunt. Et cum esset hiems asperrima, omnes se in aquam proiecerunt. Post hæc in continenti sponte in puluerem voluebantur, sicq; puluis admixtus aquæ super eos congelabatur. Et vt ita pluries fecerunt, glacie super eos depressata cum impetu magno contra Tartaros ad pugnam conuenerunt. At vero cum illi sagittas super eos iactabant, ac si super lapides sagittassent, retro sagittæ redibant. Alia quoque arma eorum in nullo eos lędere poterant. Ipsi vero Canes insultum in Tartaros facientés, morsibus vulnerauerunt multos & occiderunt, sicque illos de suis finibus eiecerunt. Vnde adhuc inter illos est prouerbium de hoc facto quòd dicunt adinuicem ridendo. Pater meus vel frater meus a Canibus fuit occisus. Mulieres autem illorum quas ceperant ad terram suam duxerunt, & vsq; ad diem mortis eorũ ibidé fuerunt. Dum aút exercitus ille Mongalorũ redirent, venit ad terrã Burithabeth, cui⁹ habitatores pagani sunt, & hos Tartari bello vicerunt, hi consuetudiné habent mirabilem, immo potius miserabilé. Cũ.n. alicuius pater hũanæ naturæ soluit debitũ cógregat oém parentelã & comedũt eũ: hi pilos in barba nó habent, immo ferrũ quoddã in manib⁹ sicut vidim⁹ portãt, cũ quo semp barbã si forte

crinis aliquis in ea crescit depilant. Multum etiam deformes sunt. Inde vero iste Tartarorum exercitus in terram suam est reuersus.

Qualiter a montibus Caspijs & ab hominibus subterraneis repulsi sunt. Cap. XII.

CHINGISCAM etiam illo tempore quo dimisit alios exercitus contra orientem per terram kergis cum expeditione perrexit quos tamen nunc bello non vicit, & vt nobis dicebatur, ibidem vsque ad montes Caspios peruenit. At illi montes in ea parte ad quam applicuerunt, de lapide adamantino sunt, ideoque sagittas & arma ferrea illorum ad se traxerunt. Homines autem inter Caspios montes conclusi clamorem exercitus vt creditur audientes, montem frangere ceperunt, & cum alio tempore post. 10. annos redirent, Tartari montem confractum inuenerunt. Cumq; ad illos accedere attentassent minime potuerunt, quia nubes quædam erat posita ante ipsos vltra quam re nullatenus poterant. Omnino quippe visum amittebant statim vt ad illam perueniebant. Isti autem ex aduerso credentes q Tartari ad illos accedere formidaret, insultum contra eos fecerunt, sed statim vt peruenerunt ad nubem propter causam prædictam procedere non potuerunt. At vero antequam ad montes prædictos peruenirent: Tartari plusquàm per mensem per vastam solitudinem transierũt, & inde procedentes adhuc contra Orientem plusquàm per mensem per magnum desertum perrexerunt. Itaque peruenerunt ad quanda terram in qua vias quidem tritas videbant, sed neminem inuenire poterant. Tandem quærentes vnum hominẽ cum vxore sua repperierunt, quos in præsentia Chingiscam adduxerunt. Qui cum interrogasset illos vbi homines illius terræ essent? responderunt, q in terra sub montibus habitarent. Tunc Chingiscam sancta retenta vxore, misit ad eum virum mandans illis, vt venirent ad ipsius mãdatum. Qui pergens ad illos omnia narrauit, quæ Chingiscam eis mandauit. Illi vero respondentes dixerunt, q die tali venirent ad ipsum, vt facerent eius mandatum, ac ipsi medio tempore per vias occultas sub terra se congregantes, ad pugnam contra illos venerunt, & subito super eos irruentes plurimos occiderunt. Solis quoque sonitus in ortu suo sustinere non poterãt, immo tempore quo oriebatur oportebat eos vnam aurem ad terram ponere & superiorem fortiter obturare, ne sonum illum terribilem audirent, nec sic tamen cauere poterant, quando hac de causa plurimi ex eis interirent. Videns ergo Chingiscam & sui q nihil proficerent, sed potius homines suos perderent, fugerunt ac terram illam exierũt. Illum tamen virum cum vxore sua secum deduxerunt qui etiam vsque ad mortem in terra eorum fuerunt. Interrogati vero cur in regione sua sub terra soleãt habitare, dixerunt quòd ibi quodam tempore anni cum oritur Sol tantus fit sonitus, vt homines nulla ratione valeant sustinere. Quin etiam tunc in organis & tympanis ceterisque musicis instrumẽtis percutere solent, vt sonitum illum non audiant.

De Statutis Chingiscam & morte ipsius & filijs ac Ducibus. Cap. XIII.

CVM autem de terra illa reuerteretur Chingiscam, defecerũt eis victualia, famemque patiebantur maximam. Tunc interiora vnius bestiæ recentia casu inuenerunt, quæ accipientes depositis tantum stercoribus decoxerunt, q coram Chingiscam deportata pariter commederunt. Ideoque statuit Chingiscam, vt nec sanguis, nec interiora nec aliquid de bestia, quæ mãducari potest, proijciatur exceptis stercoribus. Inde ergo in terram propriam reuersus est, ibique leges & statuta edidit, quæ Tartari inuiolabiliter obseruãt, de quibus scilicet iam aliàs superius dictum est, post hoc ab ictu tonitrui occisus est. Habuit autem. 4. filios, Ottoday vocabatur primus Thosuctan, secũdus, Thiaday, tertius quarti nomen ignoramus. Ab his 4. descenderunt omnes Duces Mongalorum. Primus filiorum Ottoday est Cuinæ, qui nunc est Imperator, huius fratres Cothen & Chirenem. Ex filiis autem Thosut Can. sunt Baty, Ordu, Sibam, Borabaty post Imperatorem omnibus ditior est ac potentior, Ordu vero ducum omnium senior. Filii Chiaday sunt Hurin & Cadan. Filii autem alterius filii Chingiscam cuius ignoramus nomen, sunt Mengu & Bithat & alij plures, huius Megu mater Seroctan est Domina magna inter Tartaros, excepta Imperatoris matre plus nominata, omnibusque potẽtior excepto Baty, hæc autem sunt nomina Ordu qui fuit in Polonia & Hungaria, Baty quoque & Hurin, & Cadẽ, & Siban & Duyget, qui omnes fuerunt in Hũgaria. Sed & Chirpodam, qui adhuc est vltra mare, contra quosdam Soldanos Saracenorum, & alios habitatores terræ transmarinæ. Alii vero remanserunt in terra scilicet Mengu, Sirenen, Hubilai, Smocur, Cara, Gay, Sibedey, Bora, Berca, Corensa. Alii quoq; Duces plures eorum sunt, quorum nomina nobis ignota sunt.

De Potestate Imperatoris & Ducum eius. Cap. XIIII.

PORRÒ Imperator eorum scilicet Tartarorum super omnes habet mirabile dominium. Nullus enim audet in aliqua morari parte, nisi vbi assignauerit ipse. Et ipse quidem assignat Ducibus vbi maneant. Duces autem loca millenarijs assignant, millenarii vero centenariis, & centenariis decanis. Quicquid autem eis præcipitur quocunq; tempore, quocunque loco, siue ad bellum, siue ad mortem, vel vbicunque, sine vlla obediunt contradictione. Nam & si petit alicuius filiam uirginem vel sororem, mox ei sine contradictione exponunt eam, immo frequenter colligit virgines ex omnibus Tartarorum finibus, & si vult aliquas retinet sibi retinet, alias vero dat suis hominibus. Nuncios etiam quoscunq; & vbicunque transmittit, oportet quòd dent ei sine mora equos & expensas. Similiter vndecũque veniant ei tributa vel nuncij, oportet equos & currus & expensas tribui. At vero nuncij qui aliunde, veniunt, in magna miseria, & victus ac vestitus penuria sunt. Maximeque quando veniunt ad Principes, & ibi debent moram contrahere, tunc adeo parum datur 10. hominibus quòd vix inde possunt duo viuere. Insuper & si aliquæ illis iniuriæ fiunt, minime conqueri facile possunt, multa quoque munera tam a Principibus quàm a cæteris ab illis petuntur, quæ si non dederint, vilipenduntur, & quasi pro nihilo reputantur: hinc & nos magnam partem rerum, quæ nobis pro expensis a fidelibus erant datæ, de necessitate oportuit in muneribus dare. Denique sic omnia sunt in manu Imperatoris, quòd nemo audet dicere, hoc meum est vel illius, sed omnia scilicet res & iumenta ac homines sunt ipsius. Super hoc etiam emanauit nuper statutum eiusdem. Idem quoque per omnia dominium habent Duces, super sibi subditos homines.

De Electione Imperatoris Octoday & legatione Ducis Bathy. Cap. XV.

MORTVO vt supradictum est Chingiscam, conuenerunt Duces, & elegerunt Octoday filium eius Imperatorẽ. Qui habito consilio Principum eius diuisit exercitus. Misitque Baty qui in secundo gradu attingebat ei contra terram, Altisoldan, & contra terram Bisminorum qui Saraceni erant, sed loquebantur Comanicum. Qui terram illorum ingressus cum eis pugnauit, eosque bello sibi subiecit. Quędam autẽ ciuitas nomine Barchin diu restitit eis. Ciues enim in circuitu ciuitatis foueas multas fecerant, propter quas non poterat a Tartaris capi donec illas repleuissent. Ciues autem urbis Sarguit hoc audientes exierunt obuiam eis ipsõ te in manus eorum se tradentes Vnde ciuitas eorum destructa nõ fuit, sed plures eorum occiderunt, & alios transtulerunt, acceptisque spoliis vrbem aliis hominibus repleuerunt, & contra ciuitatem Orna perrexerunt Hæc erat nimium, populosa & diuitiis copiosa, erant enim ibi plures Christiani, videlicet Gazari ac rutheni & Alani, & alii, necnon & Saraceni. Eratque Saracenorum ciuitatis dominium, est etiam posita super quendam magnum fluuium, & est quasi portus habens forum maximum. Cumque Tartari non possent eos aliter vincere, fluuium qui per vrbem currebat præsciderunt & illam cum rebus & hominibus submerserũt. Quo facto contra Ruscia perrexerunt, & magnam strangem in ea fecerunt, ciuitates & castra destruxerunt, & homines occiderunt, kaonlam Rusciæ Metropolim diu obsederunt, tandem cæperunt, ac ciues interfecerunt. Vnde quando per illam terram ibamus, innumerabilia capita, & ossa hominum mortuorum iacentia super campum inueniebamus. Fuerat enim vrbs valde magna & populosa, & nunc quasi ad nihilum est redacta. Vix enim domus ibi remanserunt ducentæ, quarum etiam habitatores tenetur in maxima seruitute. Porrò de Ruscia & de Comania, Tartari contra Hũgaros & Polonos processerunt, ibique plures ex ipsis interfecti fuerunt. Et vt iam superius dictum est, si Hũgari uiriliter restitissent, Tartari ab eis confusi recessissent. Inde reuertentes, in terra Morduanorum qui sunt Pagani venerunt, eosque bello vicerunt. Inde contra Byseros idest contra Bulgariam magnam prouecti sunt, & ipsam omnino destruxerunt, hinc ad aquilonem adhuc contra Bastarcos idest Hungariam magnam processerunt, & illos etiam deuicerunt, hinc amplius ad Aquilonem pergentes ad perossitas uenerunt, qui paruos habent stomachos & os paruum, non manducant, scilicet carnes decoquunt, quibus decoctis se super ollam ponunt, & fumum recipiunt, de hoc solo reficiũtur uel si aliquid mãducant, hoc ualde modicum est: hinc & ad Somogedos uenerunt, qui tantum de uenationibus uiuunt, & tabernacula uestesque tantum habent de pellibus bestiarum. Inde ad quandam terrã super Oceanum peruenerunt, ubi monstra quædam inuenerunt, quæ per omnia formam humanam habebant, sed pedes bouinos & caput quidem humanum, sed faciem ut Canis. Duo uerba loquabantur ut homines tertio latrabant ut Canes, hinc redierunt in Comaniam, & usque nunc morantur ibi ex eis quidam.

De Legatione Cyrpodam Ducis. *Cap. XVI.*

EO tempore misit Octo Daicam, Cirpodam, ducem cum exercitu, ad meridiem contra kergis, qui & illos bello superauit, hi homines sunt pagani, qui pilos in barba non habent. Quorum consuetudo talis est, vt cũ alicuius pater moritur, præ dolore quasi vnam corrigiam in signum lamẽti, ab aure vsq; aurem de facie sua leuet: his autem deuictis, Dux Cyrpodam cõtra Armenos iuit ad meridiem cum suis. Qui cum transirent per deserta quędã mõstra inuenerunt, effigiem humanam habentia, quæ non nisi brachium cum manu in medio pectoris & vnum pedem hebebant, & duo cum vno arcu sagittabant Adeoq; fortiter currebant, ꝙ equi eos inuestigare non poterant. Currebant autem super vnum pedẽ illum saltando & cum essent fatigati taliter eundo ibant super manum & pedem, se tanquam in circulo reuoluendo. Cumq; sic etiã fessi essent, iterum secundum priorem modum currebant Hoc, Isidorus Cyclopedes appellat, & ex eis Tartari nonnullos occiderũt. Et sicut nobis a Ruthenis clericis in curia ducebatur, qui morantur cum Imperatore Prædicto plures ex eis nuncii venerunt in legatione ad curiam Imperatoris superius annotati, vt possent habere pacem cum illo. Inde procedentes venerunt in Armeniam, quã bello deuicerunt, & etiam Georgiæ partem. Alia vero pars venit ad mandatum eorum & singulis annis dederunt, & adhuc dant ei pro tributo. 20. millia iperperarum, hinc ad terram Soldani Deurum potẽtis & magni processerunt, cum quo etiam pugnantes ipsum deuicerunt, Deniq; processerunt vlterius debellando ac vincendo vsq; ad terram Soldani Halapiæ, & nunc etiam terram obtinẽt, alias quoq; terras vltra illas proponentes impugnare, nec post ea reuersi sunt in terram suam vsq; hodie. Idemq; exercitus contra terram Califibaldas perrexit, quam etiam sibi subdidit, & vt 400. bisantios exceptis baldakinis, cæterisq; muneribus ei quotidie pro tributo darent obtinuit. Sed & quolibet anno nuncios ad Califum, vt ad eos veniat, qui cum tributo munera magna transmittens vt eum supportent rogat. Ipse autem Imperator Tartarorum munera quidẽ accipit, & nihilominus vt veniat ꝓ eo mittit.

Qualiter Tartari se habent in prælijs. *Cap. XVII.*

ORDINAVIT autem Chingiscam Tartaros per decanos ac centenarios & millenarios. Decem quoq; millenarijs præposuit vnum cunctoq; nihilominus exercitui duos aut tres duces, ita tamen vt ad vnum habeant respectum, cumque in bello cõtra aliquos congrediuntur, nisi communiter cedant, omnes qui fugiũt occiduntur. Et si vnus aut duo vel plures ex. x. audacitẽr accedunt ad pugnam, alii vero ex illo denario non sequuntur, similiter occiduntur. Sed etiam vnus ex x. vel plures capiuntur, socii eorũ si non eos liberant, ipsi etiam occiduntur. Porrò arma dicunt habere leti tia, duos arcus vel vnum bonum adminus, tresque pharetras sagittis plenas, & vnam securim, & funes ad machinas trahendas, Diuites autem habent gladios in fine acutos, ex vna parte tantum incidentes & aliquantulum curuos habent & equos armatos crura & tecta, galeas & loricas. Verum loricas & equorum coopertaras quidam habent de corio super corpus artificiose duplicato vel etiam triplicato, Galea vero superius est de calibe vel de ferro, sed illud quod in circuitu protegit collum & gulam est de corio. Quidã autem de ferro habent omnia supradicta in hunc modum formatam. Laminas multas tenues ad vnius digiti latitudinem, & palmę longitudinem faciunt, & in qualibet octo foramina peruula faciẽtes interius tres corrigias strictas, & fortes ponunt, sicque laminas vnam alii quasi per gradus ascendendo supponũt. Itaque laminas ad corrigias tenuibus corrigiolis per foramina prædicta immissis ligãt, & in superiori parte corrigiolam vnam ex vtraque parte duplicatam cum alia corrigiola consuunt, vt laminæ simul bene firmiterque cohæreant. Hoc faciunt tam ad coopertur as equorum, q̃ ad armaturas hominum, adeoque faciunt illa lucem ꝙ in eis potest homo faciem suam videre, aliqui vero in collo ferri lanceæ, vncum habent, cum quo de sella si possent homines detrahant. Sagittarum eorum ferramenta sunt acutissima, ex vtraque parte quasi gladius biceps incidentia, semperque iuxta pharetram portant limas ad acuendum sagittas, habent vero scuta de viminibus aut de virgulis facta, sed non credimus ꝙ ea soleant portare nisi ad castra, & ad custodiam Imperatoris ac principum, hoc tãtum de nocte. In bellis astutissimi sunt, quia per annos. 42. cum cæteris gentibus dimicarunt, cum autem ad flumina peruenimt, maiores habent rotundum ac leue corium, in cuius summitate per circumitũ ansas crebras facientes funem imponunt ac stringunt, ita ꝙ in circuitu quasi ventrem efficiunt, quem vestibus ac rebus cæteris replent, fortissimeque adinuicem comprimunt. In medio autem ponunt sellas & alias res duriores, ibi quoque sedent homines huiusmodi nauem ad equi caudam ligant, & hominem qui equum regat pariter natare faciunt, vel habent aliquando duos remos cum quibus remigant. Equo igitur in aquam impulso omnes alii equi sequuntur illum, & sic transeunt fluuium, pauperior autem quilibet vnam bursam vel saccum de corio bene consutum habet, in quo res suas omnes imponit, & in summitate fortiter ligatum ad equi caudam suspendit, sicque modo prædicto transit.

Qualiter Resistendum sit eis. *Cap. XVIII.*

NVLLAM æstimo prouinciam esse, quæ per se possit eis resistere, quia de omni terra potestatis suæ solent homines ad bellum congregare. Et siquidem vicina ꝓuincia nõ vult eis opem ferre quàm impugnant delentes illam cum hominibus quos ex illa capiunt contra aliam pugnant. Et illos quidem in acie primos ponunt, & si male pugnant, ipsos occidunt. Itaque si christiani eis resistere volunt, oportet quòd Principes ac Rectores terrarum in vnum conueniant, ac de communi consilio eis resistant. Habeantque pugnatores arcus fortes & balistas, quas multum timent, sagittasque sufficientes, dolabrum quoque de bono ferro vel securim cum manubrio longo. Ferramenta vero sagittarum more Tartarorum quando sunt calida temperare debent in aqua cum sale mixta, vt fortia sint ad penetrandum illorum arma. Gladios etiam et lanceas cum vncis habent, qui volunt, ad detrahendum illos de sella de qua facillime cadunt. Habent & galeas & arma cætera ad protegendum corpus & equum, ab armis & sagittis eorũ, & si qui non ita sunt armati, debent more illorum post alios ire & contra ipsos arcubus vel balistis traiicere, & sicut dictũ est supra de Tartaris, debent acies suas ordinare, ac legem pugnantibus imponere. Quicumque conuersus fuerit ad prædam ante victoriam, maximã debet penam subire, talis enim apud illos occiditur absque miseratione, locus ad prælium si fieri possunt eligendus est planus, vt vndique possint videre, nec omnes debent in vnum conuenire, sed acies multas & diuisas, nec tamen nimis distantes abinuicem facere. Contra illos qui primo veniunt, debent vnam aciem mittere, & alia parata sit adiuuandum istam oportuno tempore, habẽt & speculatores ex omni parte, qui videant quando veniunt acies cæteræ. Nam ideo semper debent aciem contra aciem vt ei occurrat mittere, quoniam illi semper nituntur aduersarios in medio concludere, hoc autem acies caueant, ne si etiam illi fugere videãtur, diu post illos currant, ne forte sicut facere solent, ipsos ad paratas insidias trahant, quia plus fraudulentia quàm fortitudine pugnant. Et iterum ne fatigentur equi eorum, quia nostri non habent multitudinem equorum. Tartari vero quos equitant die vna, non ascendunt tribus diebus vel quatuor postea. Prætereà si cedunt Tartari non ideo debent nostri recedere, vel abinuicem separari, quoniam hoc simulando faciunt, vt exercitus diuidatur, & sic ad terræ destructionem libere ingrediantur. Cæterum Duces nostri die noctuque facere debent exercitum custodiri, nec iacere spoliati, sed semper ad pugnam parati: quia Tartari quasi Dæmones semper vigilant excogitantes artem nocendi. Porrò si aliqui Tartarorum in bello de suis equis proiciuntur, statim capiendi sunt, quia quando sunt in terra fortiter sagittant, & equos hominesque vulnerant & occidunt.

De itinere fratris Iohannis usque ad primam custodiam Tartarorum. *Cap. XIX.*

NOs igitur ex mandato sedis Apostolicæ, cum iremus ad orientis nationes elegimus prius ad Tartaros proficisci, quia timebamus ne per illos in proximo, Ecclesiæ Dei periculum immineret. Itaque pergentes ad Regem Boemorum peruenimus, qui cum nobis esset familiaris, consuluit vt per Poloniam & Rusciam iter ageremus, habebat enim consanguineos in Polonia quorum auxilio Rusciam intrare possemus. Datisque litteris & bono conductu fecit, & expensas nobis dari per curias & ciuitates eius quousque ad Ducem inclesiæ Bolezlaum nepotem eius veniremus, qui etiam erat nobis familiaris & notus, hinc & ipse nobis similiter fecit, donec veniremus ad Coradum Ducem Lantisciæ, ad quem tunc Dei gratia nobis fauente venerat Dominus Vnasilsco, Dux Rusciæ, a quo etiam plenius de facto audiuimus Tartarorum, quia nuncios illuc miserat, qui iam redierant ad ipsum. Audito autem quòd oporteret nos illis munera dare, quasdam pelles Castrorum & aliorũ animalium fecimus emi de hoc quod datum nobis fuerat in eleæmosynam ad subsidium viæ. Quod agnoscẽtes Dux Conradus & Ducissa Craconiæ & Episcopus & quidam milites. Plures etiam nobis dederunt huiusmodi pelles. Denique Dux Vnasilico a Duce Craconiæ & Episcopo atque Baronibus pro nobis attente rogatus secum nos in terram suam duxit, & vt aliquantulum quiesceremus aliquot diebus nos in expensis suis detinuit. Et cum rogatus a nobis fecis-

set Episcopos suos venire, legimus eis literas Domini Papæ monétis eos ad sanctæ matris Ecclesiæ vnitatem redire. Ad idem quoq; nosipsi monuimus eos & induximus quantum potuimus, tam Ducem quàm Episcopos & alios. Sed quia Dux Daniel frater Vuasiliconis prædicti præsens nō erat, quoniam ad Baty prouectus erat non potuerunt eo tempore finaliter respondere. Post hæc Dux Vuasilico transmisit nos vsq; in kioniam metropolim Rusciæ cum seruiente vno. Ibamus tamen in periculo capitis semper propter Luchuanos, qui sæpe faciebant insultum super terram Rusciæ, & in illis maxime locis per quæ debebamus transire. At per prædictum seruientem eramus securi a Ruthenis, quorum etiam maxima pars occisa vel captiuata erat a Tartaris. Porrò in Damilone vsq; ad mortem tunc infirmati fuimus, nihilominus tamen in vehiculo per niuem & frigus magnum trahi nos fecimus. Cum ergo kioniam peruenimus habuimus de via nostra consilium cum millenario ac cæteris ibidem nobilibus. Qui responderunt nobis qđ si duceremus equos illos, quos tunc habebamus ad Tartaros, cum essent magnæ niues, morerentur omnes quia nescirent herbam fodere sub niue, sicut equi faciunt Tartarorum, nec inueniri posset aliquid pro eis ad manducandum cum Tartari, nec stramina nec fenum habeant nec pabulum. Itaq; decreuimus eos illic dimittere cum duobus pueris deputatis eorum custodiæ. Iōq; nos oportuit millenario dare munera vt ipsum haberemus propicium ad dandum nobis equos subductitios & conductum. Secundo igitur die post festum Purificationis cępto itinere, venimus ad villā Canonæ, quæ sub Tartaris erat immediate. Cuius præfectus nobis dedit equos & conductum vsque ad aliam in qua reperimus perfectum Micheam omni malitia plenum. Qui tamen acceptis a nobis muneribus secundum velle suum, duxit nos vsque ad primam custodiam Tartarorum.

Qualiter primo cum socijs suis receptus est a Tartaris. Cap. XX.

CVM ergo in prima sexta feria post diem cinerum Sole ad occasum tédente hospitaremur Tartari super nos armati horribiliter irruerunt, quærentes cuiusmodi homines essemus, cumq; respondissemus ꝙ Domini Papæ nuncij essemus, quibusdam cibariis a nobis acceptis, continuo discesserunt. Porrò mane facto cū surgentes aliquantulum processissemus maiores illorum qui erāt in custodia nobis occurrerunt, interrogātes cur ad eos veniremus & quod negocium haberemus. Quibus respondimus Domini Papæ nūcij sumus, qui christianorum pater est ac Dominus, hoc nos iccirco tā ad Regem quàm ad Principes, omnesq; Tartaros mittit, quia placet ei ꝙ omnes christiani Tartarorum sint amici, & pacem habeant cum ipsis. Desiderat insuper vt apud Deum in cęlo sint magni, & iccirco monet eos tam per nos quàm per literas suas vt efficiantur christiani, fidemq; recipiant Domini nostri Iesu Christi, quia non possunt aliter saluari. Mandat præterea quòd miratur de tanta occisione hominum, & maxime christianorum ac potissime Hungarorū, Motanorū, Polonorum, qui sūt ei subiecti, facta per Tartaros, cum in nullo læsissent, aut lædere attentassent eos. Et quia Dominus Deus grauiter super hoc est offensus, monet eos vt a talibus decętero caueant, & de commissis pœnitétiam agant. Super his etiam rogat, vt ei rescribant quid facere velint decætero, & quę sit eorum intentio. Quibus auditis & intellectis dixerunt Tartari se velle, equos nobis subductitios, vsque ad Corensam & Ducatum præbere. Statimq; munera petierunt, & a nobis acceperunt. Equis igitur acceptis de quibus descenderant ipsi cum eorum ducatu ad Corenzam arripuimus iter euodi. Ipsi tamen velociter equitantes nuncium vnum præmiserunt ad prefatum Ducem cum his verbis quæ dixeramus eisdem. Est autē Dux iste Dominus omnium qui positi sunt in custodia contra omnes occidentis populos ne forte subito & improuise irruant aliqui super illos. Et iste dicitur habere sexingéta millia armatorum hominum sub se.

Qualiter recepti sunt apud Corenzam. Cap. XXI.

CVM ergo peruenissemus ad eius curiam, fecit nobis longe a se poni stationem. Et misit ad nos Procuratores suos, vt quęrerent a nobis cum quo ei vellemus inclinare, idest quæ ei munera inclinando vellemus offerre. Quibus respondimus ꝙ Dominus Papa non mittebat aliqua munera, quia non erat certus ꝙ ad illos peruenire possemus, & insuper veneramus per loca valde periculosa. Veruntamen inquantum de his quæ habemus ex gratia Dei & Domini Papæ ad victum nostrum sicut poterimus honorabimus ipsum. Acceptisq; muneribus duxerunt nos ad Ordam siue tentorium ipsius & instructi fuimus, vt ante hostium stationis, ter cum sinistro genu inclinaremus, & caueremus attente, ne pedem super limen hostii poneremus. Et postquàm intrauimus, oportuit nos coram Duce omnibusque maioribus, qui ad hoc erant vocati, dicere flexis genibus ea, quæ dixeramus superius. Litteras etiam Domini Papæ obtulimus, sed interpres quem kionia dato pretio duxeramus, non erat sufficiens ad interpretandum, nec aliquis alius habebatur idoneus. Hinc equi nobis dati sunt, & tres Tartari, qui nos ducerent festinanter ad Ducem Baty. Ipse est apud eos potentior excepto Imperatore, cui tenentur præ cunctis principibus obedire. Itaq; iter arripuimus secunda feria post primam Dominicam Quadragesimæ, & equitando quantum equi trotare poterāt, quoniam habebamus equos recentes fere ter aut quater omni die properabamus de mane vsq; ad noctem, immo etiam de nocte sæpissime, nec tamen ante quartam feriam maioris hebdomadæ potuimus ad ipsum peruenire. Ibamus autem per terram Cumanorum, quæ tota est plana, & flumina quatuor habet magna. Primum appellatur Nepar iuxta quod ex parte Rusciæ ambulabat Corenza & Monsii, qui maior est illo ex altera parte campestria. Secundum appellatur Don, super quod ambulat quidā Princeps habens in coniugio sororem Baty, quæ vocatur Tirbon. Tertium dicitur Volga, quod est magnum valde super quod incedit Baty. Quartum nominatur Laes super quod duo millenarii vadunt. Vnus ex parte fluminis vna & alter ex altera, hi omnes in hieme ad mare descendunt & in æstate super ripam eorundem fluminum ad montes ascendunt, hoc est mare magnum, de quo brachium sancti Georgii exit, quod in Constantinopolim vadit, hæc autem flumina sunt piscibus valde plena & maxime volga. Intrantque mare Grææcię, quod dicitur, magnum mare. Super Nepre autem multis diebus iuimus per glaciem, super littora quoq; maris Græciæ satis periculose ꝑ glaciē iuimus, in pluribus locis multis diebus, congelatur enim circa littora bene ad tres leucas inferius. Prius autem quàm ad Baty perueniremus, duo ex nostris Tartaris præcesserunt ad indicandum ei omnia verba quæ apud Corenzam dixeramus.

Qualiter Recepti sunt apud Baty magnum Principum. Cap. XXII.

PORRÒ cum in finibus terræ Comanorum ab Baty perueniremus, bene positi fuimus per vnam leucam a stationibus eius. Cumque duci debuimus ad curiam ipsius dictum fuit nobis, ꝙ inter duos ignes transire deberemus. Nos autem hoc nulla ratione facere volebamus, at illi dixerunt nobis. Ite secure, quia pro nulla causa hoc volumus facere, nisi tantum vt si vos aliquod malum cogitatis Domino nostro, uel portatis venenum ignis auferat omne malum. Quibus respondimus, ꝙ propter hoc ne de tali re suspectos redderemus nos transiremus. Cum igitur ad Ordam peruenissemus, interrogati a Procuratore ipsius Eldegay, cum quo inclinare vellemus idem quod prius apud Corenzam respondimus. Datisque muneribus & acceptis, auditis etiam itineris causis introduxerunt nos in stationem Principis. Prius facta inclinatione & audita de limine nō calcando sicut prius admonitione. Ingressi autem flexis genibus verba nostra proposuimus, deinde litteras attulimus, & vt nobis darentur Interpretes, ad transferendū eas rogauimus. Qui etiam in die parasceue dati fuerunt nobis, & eas in littera Ruthenica, Saracenica, & in Tartarica diligenter cum ipsis transtulimus, hoc interpretatio Baty præsentata fuit, quam & legit & attente notauit. Tādem ad nostram stationem reducti fuimus, sed nulla cibaria nobis dederunt, nisi semel aliquātulum milii in vna scutella, scilicet in prima nocte quando venimus. Iste Baty magnifice se gerit, habens hostiarios & omnes officiales ad modum Imperatoris, & sedet in loco eminenti velut in throno cum vna de vxoribus suis. Alii vero tam fratres sui, & filii quàm alii maiores inferius sedent in medio super bancum, & homines cæteri post eos in terra deorsum, sed viri a dextris & fęminę a sinistris. Tentoria quoque de panno lineo habet pulchra & magna satis, quæ fuerunt Hungariæ Regis. Nec aliquis ad eius tentorium audet accedere præter familiam nisi vocatus, quantumcunq; sit potens & magnus nisi forte sciatur ꝙ sit voluntas ipsius. Nos etiam dicta causa sedimus a sinistris, sic etenim & omnes nuncij faciunt in eunda, sed in redeundo, sed ab Imperatore semper ponebamur a dextris. In medio ponitur mensa eius prope hostium stationis super quam apponitur potus in aureis & argenteis vasis. Nec vnquam bibit Baty, vel aliquis Tartarorum Princeps maxime quādo in publico sunt, nisi cantetur ei vel Cytharizetur, & cum equitat semper portatur solinum vel tentoriolum super caput eius in hasta sicque faciunt cuncti maiores Principes Tartarorum, & etiā vxores eorum. Idem vero Baty satis est hominibus suis benignus, valde tamen ab eis timetur, in pugna est crudelissimus. Sagax est multum & astutissimus in bello quia iam pugnauit tempore longo.

Qua-

Qualiter Recedentes a Baty per terram Comanorum & Kangitarum transierunt. Cap. XXIII.

IN die porrò Sabbati sancti, ad stationem fuimus vocati. Et exiuit ad nos Procurator Baty prædictus, dicens ex parte ipsius, quod ad Imperatorem Cuyne in terram ipsorum iremus retentis quibusdam ex nostris sub hac spe, quod vellent eos remittere ad Dominum Papam, quibus & litteras dedimus de omnibus facti nostris quas deferrent eidem. Sed cum rediissent vsq; ad Morij Ducem sic prædictum, ibi retenti fuerunt vsq; ad reditum nostrum. Nos autem in die Paschæ officio dicto, & facta comestione qualicunq; cum duobus Tartaris, qui nobis apud Coreuzam fuerant assignati, cum multis lachrymis recessimus nescientes vtrum ad mortem vel vitam pergeremus. Eramus tamen ita infirmi corpore, quod vix poteramus equitare. In tota siquid in illa quadragesima fuerat cibus noster milium cum aqua & sale tantum, & in aliis similiter diebus ieiuniorum nec habebamus aliquid ad bibendum, præter niuem in caldario liquefactam. Ibamus autem per Comaniã equitando fortissime, quoniam habebamus equos recentes quinquies aut pluries in die, nisi quando per deserta ibamus, & tunc equos meliores atq; fortiores qui possent continuum sustinere laborem accipiebamus. Et hoc ab in eunte quadragesima vsq; ad octo dies post Pascha. Hæc terra scilicet Comania ab Aquilone immediate prius Rusciam habet Morduinos Byleros, idest magnam Bulgariam Bastarcos, idest magnam Hungariam prius Bastarcos Parositas, Samoedos. Prius Samoedos, illos qui dicuntur habere faciem caninam in Oceani littoribus in desertis. A meridie habet Alanos, Circassos, Gazaros Græciam & Constantinopolim, ac terram Hiberorum, Cathes, Bruthachios, qui dicuntur esse Iudæi caput radentes per totum, terram quoque Cythorum atq; Georgianorum, & Armeniorum, & Thurcorum. Ab occidente autem Hũgariam habet atq; Rusciam. Et est Comania terra maxima lõga, Cuius populos scilicet Comanos Tartari occiderunt, quidam tamen a facie eorum fugerunt, & quidam in eorum seruitutem redacti sunt, plurimi autem ex eis qui fugerunt, ad ipsos redierunt. Post hæc intrauimus terram kagitarum quæ magnam habet in pluribus locis penuriam aquarum, in qua etiã homines pauci morantur propter aquę defectum. Vnde homines Ieroslai Ducis Rusciæ cum ad ipsum in terram Tartarorum perrexerunt, plures eorum in illo deserto præ siti mortui sunt. In hac etiã terra & in Comania multa inuenimus capita & ossa mortuorum hominum super terram iacentia tanquàm sterquilinium, per hanc itaq; terram iuimus ab octo diebus post Pascha ferè vsq; ad Ascensionem dominicam. Huiusque habitatores Pagani erant, & tam ipsi quàm Comani non laborabant, sed tantum de animalibus viuebãt, nec domos ædificabant, sed in tabernaculis habitabant, istos etiã Tartari deleuerunt, & habitant in terris eorum, illique qui remanserunt redacti sunt in seruitutem ipsorum.

Qualiter ad primam Imperatoris futuri curiam deuenerunt. Cap. XXIIII.

POrrò de terra Rangitarum intrauimus terram Bisermínorum, qui loquuntur lingua Comanica, sed legem tenent Saracenorum. In hac etiam terra inuenimus vrbes innumeras cum castris dirutas, villasque multas desertas. Huius Dominus dicebatur Altisoldanus, qui cum tota sua progenie a Tartaris est destructus, habet autem hæc terra montes maximos. Et a meridie quidẽ habet Hierusalem & Baldac, totamque Saracenorum terram, atque in finibus illis propinquis morantur duo fratres carnales Tartarorum Duces scilicet Burin & Cadan, filii Thiaadax, qui fuit filius Chingiscam. Ab Aquilone vero terram habet nigrorum kythaorum & Oceanum. In illa vero moratur Siban frater Baty, per hanc iuimus a festo Ascẽsionis Dominicæ ferè vsque ad octo dies ante festum sancti Iohannis Baptistæ. Deinde ingressi sumus terrã nigrorum kythaorum, in qua Imperator ædificauit domum, vbi etiam vocati fuimus ad bibendum. Et ille qui erat ibidem ex parte Imperatoris fecit maiores ciuitatis, & etiã duos filios eius plaudere coram nobis. Hinc exeuntes quoddam mare paruum inuenimus, in cuius littore quidam existit mons paruus. In quo scilicet monte quoddam foramen esse dicitur, vnde in hieme tam maximę tempestates ventorum exeũt, quod homines inde vix & cum magno periculo transire possunt. In æstate vero semper quidem ibi ventorum sonitus auditur, sed de foramine tenuiter egreditur, per huius maris littora plurimis diebus perreximus, quod quidem licet non multum sit magnum, plures insulas habet, & illud in sinistris dimisimus, in terra vero illa habitat Orda, quem omniũ Tartarorum Ducum antiquiorem diximus, & est Orda sine curia patris ipsius, quàm inhabitat & regit vna de vxoribus eius. Consuetudo enim est apud Tartaros, quod Principum & maiorum curię nõ delentur, sed semper ordinantur aliquæ mulieres quæ illas regãt, eisq; donariorum partes sicut Dominis eorum dari solebat, dantur. Sic tandem ad primam Imperatoris curiam venimus, in qua erat vna de vxoribus ipsius.

Qualiter ad ipsum Cuina Imperatorem futurum peruenerunt. Cap. XXV.

AC vero qa nondum Imperatorẽ videramus, noluerunt vocare nos, nec intromittere ad Ordam ipsius. Sed nobis in tentorio nostro secundum morem Tartarorum valde bene seruire fecerunt, & vt quiesceremus nos ibidem per vnam diem tenuerunt. Inde procedentes in vigilia sanctorum Petri & Pauli terram Naimanorum intrauimus, qui sunt Pagani. In ipsa vero die Apostolorũ ibidem cecidit magna nix, & habuimus maximum frigus, hæc quidem terra montuosa & frigida est supra modum, ibiq; de planicie reperitur modicum. Istę quoque duæ nationes prædictæ non laborabant, sed sicut & Tartari in tentoriis habitabant, quas & ipsi deleuerant. Per hanc etiam multis diebus perreximus, deinde terram Mõgalorum intrauimus, quos Tartaros appellamus. Per has itaque terras vt credimus, tribus septimanis equitando fortiter iuimus, & in die beatæ Mariæ Magdalenæ, ad Cuinæ Imperatorem electum peruenimus. Ideo aũt per omnem viã istam valde festinauimus, quia præceptũ erat Tartaris nostris, vt cito nos ducerẽt ad curiã solẽnem iam ex annis pluribus indictam propter ipsius Imperatoris electionem. Iccirco de mane surgentes ibamus vsq; ad noctem sine comestione, & sæpius tam tarde veniebamus, quod nõ comedebamus in sero, sed quod manducare debebamus in vespere, dabatur nobis in mane. Mutatisq; frequẽtius equis nullatenus parcebatur eis, sed equitabamus velociter ac sine intermissione quantumcunq; poterãt equi trottare. Actor. Hæc de situ terræ ac de moribus gestisq; Tartarorũ, & de itinere fratris Iohannis supra dicti vsq; ad curiam Imperatoris eorum excerpsimus ex eiusdem fratris Iohãnis libello, eo quæ in libro fratris Simonis deerat huic operi adiiciendo. De cetero autem ex vtroque libello inter scalariter quasdam narrationes prosequendo voluimus ordinate procedere, prout tempori competunt & ordini historiæ.

De Exaltatione Racondij in Soldanum Turquia. Cap. XXVI.

FRATER Simon. Anno superius in missione fratrum ad Tartaros annotato scilicet ab incarnatione Domini. M.cc.45. mense Octobri, mortuus est in Satellia Gaiasadinus Turquiæ Soldanus, eiq; successit filius eius adhuc puer nomine Raconadius, hũc genuerat ipse de filia cuiusdam Sacerdotis Græci, alterum verò nomine Azadinum de filia, vt dicitur cuiusdam burgensis Iconij seu Prætorij, tertium vero Aladinum de filia Reginæ Georgiæ genuerat, quã in vxorẽ habebat. Raconadius erat 11. annorum, Azadinus. 7. Et iste quidem natu minimus Reginæ filius, quo ad ipsos paternæ hæreditatis hæres erat legitimus, si quidem & pater eius tertia dĩe post natiuitatem ipsius, omnes Admiraldos suos eidem puero tanquã legitimo filio & hæredi suo iuramentum homagii secundum ritum suum præstare iussit. Aliamque monetam a sua, eiusdemque filii nomine tunc fieri iussit, quæ adhuc etiam in Turquia currit. Sed tũc erat quidã Losyr nomine Baiulus totius Turquię persa natione, qui olim ad Soldanũ veniens fuerat Notarius Curiæ. Fratremque quoque pauperem habebat, qui ligna vendebat. Deinde paulatim intantũ ascendit, quod Turquiæ Cancellarius fuit, hic itaq; vnus erat de terrę antiquioribus, & in multis sagax inuẽtus & apertus. Qui etiam ad Tartaros pro terra saluanda perrexerat, eique Soldanus in morte gladium suum commiserat, ita quod ex parte illius totam terram in manu habebat, anhelauit autem omnibus modis in vxorem accipere vnam de Domini sui mortui vxoribus, quod magnum apud Thurcos erat opprobrium Domino & suis omnibus. Et hoc quidem propositum suum Salefadino, qui tunc in Turquia post ipsum erat potentior, tanquam amico suo & familiari reuelauit, quod omnibus modis Salefadino displicuit, & ei quantum potuit dissuasit. Ille tamen præualens, tandem Soldam vxorem Raconadii matrem accepit, ipsumque Raconadium tanquam natu maiorem in Soldanum exaltauit, quorum vtrumque Salefadino, cæterisque pluribus Admiraldis valde displicuit, tum quia ipse Losyr Soldanum illum constituendo cum omnibus Admiraldis in hoc sibi assentientibus periurium incurrebat, tum quia ipse homo plebeius & alienigena, vxorem Domini sui accipiendo, magnum ei suisque omnibus Admiraldis dedecus faciebat.

De Losyr Tyranni debacchatione. Cap. XXVII.

EX his ergo Salefadinus & plures Admiraldi Turquiæ contra Losyr plurimum indignati sunt, ita quòd in mortem eius sexingenti cum ipso coniurauerunt. At quidam eorum, qui similiter iurauerant ad ipsum Losyr accesserunt, eique mortẽ suam iuratã manifestauerũt, & super iuratione factã veniã ab ipso postulantes eiq;

eiq; decetero se penitus adhæsuros firmiter promittentes. Quosdam etiam illorum sexingentorum quos ipsi plus odiebant nominauerunt, ipsiq; Losyr occidere suaserūt eos. Vnus autem ex illis astutior consuluit Losyr vt aliqua die inclusum se in camera sua infirmum fingeret, & causa suæ visitationis eos accersiret, ibique insidiis positus locus aptaretur, in quo occidendi omnes includerentur. Quod vbi factum est, una die. 15. vel secundum alios. 24. Admiraldi maiores in Turquia latenter occisi sunt, dicunt & latini siue christiani, ꝙ idem Losyr Admiraldos vsque ad 60. occidit, quosdam etiam alios persequendo fugauit, & quosdam in carcere reclusit. Marchisium de lambro incarcerauit, & Admirabile ad Tartaros vt exulem profugauit, illum quoque qui dederat ei consilium de admiraldis occidendis cum vxore ac filiis omnibus interfecit. Magis autem ac magis contra Salefadinum vtpote tunc in Turquia potentiorem, & cui magis quàm alijs facta ipsius displicebant, indignabatur, qui scilicet Salefadinus apud Arsengam, tanquàm cui terra illa erat commissa morabatur. Cum ergo die quadam Salefadinus .cc. secum bellatores haberet, eique. 20. millium hominum exercitus Losyr superueniret, illi qui erant ex parte Losyr mandauerunt Salefadino ne fugeret, sed aduentum ipsorum constanter expectaret: quia in hora qua inciperent congredi cum ipso essent, qui modo videbantur esse contrarii. Qui verbis eorum nimis credulus, bellum aggressus est, statimque a multitudine tanta cōtritus est. Ipse tamen cum paucis receptus est in quodam castro fortissimo, Gamach vocabulo. Tandem vero circundatus & obsessus ab exercitu Losyra a castri habitatorib⁹ exire quasi coactu est, dicentibus se nolle tueri hominem in castro Soldani, qui contra Soldanum esset. Interim quoq; nuncios mittebat Losyr ad ipsum, vt de castro securus exiens ad se veniret, eligens sibimet quod melius vellet, videlicet aut exire de terra libere, & quocunque vellet proficisci, aut de cetero cum beniuolentia ipsius Losyr in terra Turquiæ vt prius cōmorari. Cumq; nuncij verba portantes, annuente Salefadino, ab ipso Losyr iuramenta recepissent, omnia quę mandauerat se firmiter seruaturum, ille fidei eorum se committens ibat ad ipsum, Losyr autem præmisit nuncios in occursum eius, dicens nunciis eum adducentibus. Nolite vlterius ipsum ad me adducere, sed visis præsentibus nuncij eum interficite. Quod & factum est, hic autem Salefadinus Gallicum atq; Theutonicum sciebat, multumq; francos siue Christianos diligebat. Et si aliquamdiu longius vixisset, fortassis ut creditur cito christianus factus fuisset.

De Federis inter Thurcos & Tartaros confirmatione. Cap. XXVIII.

EODEM autem anno quo mortuus est Soldanus Turquiæ Gaiasadinus, eique successit filius eius primogenitus Raconadius, scilicet ab incarnatione domini. M.ccxlv. Tartari cum Thurcis fedus inierunt, & tunc. 14. Camelos iperperis oneratos ac. 300. summarios sericis & scarleta, aliisque pannis prætiosis onustos cū pluribus equitaturis eorum Regi transmiserunt. Frater autem Soldani medius natu, videlicet Azadinus, ad eundem Regem causa confœderationis est missus. Denique Thurci sub hac forma se tributarios subdiderunt Tartaris. Quolibet anno reddunt eis. M. millia. cc. millia iperpera, & quingentos, & Camelos totidem, & Arietes. 5. millia, hæc autem omnia tenentur ducere & conducere salua & integra cum expensis suis vsque ad Mongam. Tantumdem quoq; valent exenia & dona, quæ vltra tributum mittuntur quantum ipsum tributum, & amplius etiam vt dicitur. Præterea tenentur Thurci per totam Turquiam prouidere nuncijs Tartarorum omnino, in equitaturis, & in victualibus, eundo, morando, ac redeundo. Itaque Notarius Soldani computauit expensas nunciorum Tartaricorum, quas apud Iconium in duobus annis fecerant, & inuentum est quòd excepto pane & vino sexingenta millia iperpera expenderant. Prædicta vero tributaria confœderatio facta fuit apud Sauastiam Marchisio de Lambro nomine Constantini præsente, qui tunc temporis Marescallus erat Turquiæ, & etiam baiulus fuerat eiusdem terræ. Et quandoquidem hoc tributum primo commissum fuit Tartaris, interfuit ibidem eiusdem Constantini miles vocabulo prouincialis, qui multa de illis enarrauit fratribus prædicatoribus, a Domino Papa cū litteris suis ad Tartaros transmissis.

Qualiter Rex minoris Armenia Tartaris se subdidit. Cap. XXIX.

CIRCA Idem tempus Constans pater & Baiulus Regis Armeniæ, qui vocatur Aitons filium suum eiusdem Regni Conestabulum ad Tartaros misit, eorumque tributo se ac regnum suū subiiciens, pacem cum eis composuit. Quæ videlicet minor Armenia nomine alio ab antiquo vocatur cilicia, & inter Turquiā & Syriam est sita. Ibi est Tarsis ciuitas Archiepiscopalis, De qua Paulus Apostolus fuisse se dicit. Ibi quoque est Catholicon, idest vniuersalis Episcopus, sicut & Georgia de qua dictū est superius. Huius Armenię regnum acquisierant paucis antea temporibus, duo fratres de maiori Armenia, Leo scilicet ac Robinus. Et Robinus quidem maior natu prior in ea regnauit vel potius præfuit, moriturus vero regnum & filiam suam, eiusdem videlicet regni hæredem, fratri suo Leoni commisit, eiusq; fidei credidit. At ipse Leo regnum in semetipsum retorsit, quinpotius de Paronia regnum sibi facere voluit, nam antea, vt dicitur, Rex ibi non erat, sed Baro, qui Soldano Turquiæ sub tributo seruiebat. Itaq; ad petitionem ipsius Leonis Auus Domini de Trousot perrexit ad curiam Romanam, & ad Imperatorem Othonem, petens ab ambobus, vt ipsum in legium hominem reciperent. Ecclesia vero sub conditione, saluo scilicet hæredis iure, recepit ipsum in hominem & Otho similiter. Porrò Archiepiscopus quidam Theutonicus videlicet Moguntinus attulit eidem Leoni coronam, sub tali conditione, vt omnes pueros infra. 12. annos existētes ipse Leo poni faceret ad literas latinas. Tunc ergo Rex Leo dedit Ecclesiæ in dotem casale Estelicæ, castrum Paperon, & alia multa casalia, pluraq; alia. Hec autem omnia iurauerunt Barones se firmiter seruaturos. Factum est autem, hoc anno domini. M.ccxlij. Porrò idē Leo ter infirmus ter fecit omnes Barones suos Robino nepoti suo iurare, tanquàm vero & vltimo Domino suo & iusto hæredi regni Armeniæ. Filiā tamen suam cum regnum relinquere disposuerat, fratri Anthiocheni Principis in coniugium dedit, & postea ipsum dolose interfecit. Ipso autem Leone mortuo, quidam Baro eiusdem Armeniæ Constans nomine, filiam eius violenter rapuit, & postmodum eandem, inuitam filio suo Haitoni matrimonio copulauit, eiq; cum illa regnum tradidit. Porrò filiam Robini, quæ regnum hæreditario iure possidere debuit, Philippus miles de monte forti vxorem accepit. Vnde & merito ad illud aspirat, ipsumq; vt iustum est, acquisiturum se sperat. Idem etiam Constans diuersis dolis & machinamentis 62. Barones Armeniæ maiores interfecit. Soldani quoque Turquiæ matrem atque sorores, quas idem Soldanus ipsi tanquā suo homini legio ac fideli, vtpote christiano causa refugii miserat a facie Tartarorum, ipse reuera infidelis & iniquus misit eisdem Tartaris in fauorem ipsorum. Et ille quidem in ipso itinere dicitur obiisse. Itaq; Soldanus ipse terram eius intrauit & vrbem Tarsum obsedit. Sed ibidem infirmatus mortuus est, & in vrbe regali Satellia sepultus est.

Qualiter Cuina fratres minores suscepit. Cap. XXX.

FRATER Iohannes. Cum autem peruenimus ad Cuinę fecit nobis dari tentorium & expensas quales Tartaris dare solēt nobis, tamen melius quàm alijs nunciis faciebant. Ad ipsum autē vocati non fuimus, eo ꝙ nondum electus erat, nec adhuc de imperio se intromittebat. Interpretatio tamen litterarum Domini Papæ ac verba etiam a nobis dicta a prædicto Baty erant ei mandata. Cum ergo stetissemus ibi per quinq; vel. 6. dies, ad matrem suā nos transmittit, vbi adunabatur curia solemnis. Et cum venissemus illuc, tam extensum erat tentorium magnum de alba purpura præparatum, eratq; tam grande nostro iudicio, ꝙ plusquā duo millia hominum poterant esse sub illo. Et in circūitu factum erat ligneum tabulatum varijs imaginibus depictū. Illuc ergo perreximus cum Tartaris nobis ad custodiam assignatis, ibique conuenerant omnes Duces, & vnusquisq; cum hominibus suis equitabat in circumitu per planitiem & colles. In prima die vestiti sunt omnes purpuris albis, in secunda vero rubeis, & tunc venit Cuyne ad tentorium illud. Porrò tertia die fuerunt omnes in blaueis purpuris & quarta in optimis baldakinis. In illo autem tabulato iuxta tentorium erant duæ maiores portæ, per quarum vnam solus Imperator debebat intrare, & ad illam nulla erat custodia, quamuis esset apetta, quia per illam nullus audebat ingredi, vel exire: per aliam omnes qui admittebātur intrabant, & ad illam custodes cū gladiis & arcubus & sagittis erant. Itaque si quis tentorio propinquabat vltra terminos qui positi erant, si capiebatur verberabatur: si fugiebat, sagitta siue ferro sagittabatur. Multique ibi erant qui in frenis pectoralibus, sellis & huiusmodi, iudicio nostro auri circiter. 10. marcas habebant. Sic duces infra tentorium colloquebantur, & de Imperatoris electione tractabant, vt a nobis creditur. Alius autem vniuersus populus longe extra tabulatum collocabatur, & ita ferè vsque ad meridiem morabantur. Tunc incipiebat lac iumentinum bibere, & vsque ad vesperas tantum bibebant, quod erat visu mirabile. Nos autem vocauerunt interius, & dederunt nobis cereuisiam, quia iumentinum lac non bibebamus. Et quidem nobis pro magno fecerunt honorem, sed tantum nos compellebant ad bibendū, ꝙ nullatenus poteramus propter cōsuetudinē sustinere. Vñ ostēdimus eis hoc esse graue nobis, ideoq; nos ces-

fauerunt compellere. Foris autem erat Dux Gerozlaus de Susdal Rusciæ, pluresq; Duces kithaorum & Solangorum. Duo quoque filij Regis Georgiæ, nuncii etiam Califi de Baldac, qui erat Soldanus, & plusquàm, 10. alij Soldani Saracenorum, vt credimus. Et sicut nobis a procuratoribus dicebatur, erant ibi nunciorum plus quàm. 4. millia inter illos, qui tributa portabant, & illos qui deferebant, & illos pro quibus ipsi miserant, illosq; qui terrarũ erant præfecti. Hi homines simul extra tabulatum ponebantur, eisq; simul bibere præbebatur. Nobis autem & Duci Gerozlao fere semper ab eis dabatur superior locus, quando cum eis eramus.

Qualiter in imperium sublimatus fuit. *Cap.* XXXI.

ET quidem si bene meminimus ibidem per septimanas circiter. 4. fuimus. Credimusque ꝙ ibi fuit electio celebrata, non tamen ibidem fuit publicata. Propter hoc autem id maxime credebatur, quia semper quando Cuynæ de tentorio exibat eidem cantabatur, & cum virgis speciosis in summitate lanam coccineam habentibus inclinabatur, quod alteri Ducum nulli fiebat, quousq; exterius morabatur. Hęc autem statio siue curia nominatur ab eis sira orda, hinc exeuntes vnanimiter omnes equitauimus per tres aut quatuor leucas ad alium locum, vbi erat in quadam pulchra planiciæ iuxta riuum, inter montes aut tentorium, quod apud ipsos appellatur Orda aurea præparatum. Ibi enim Cuyne debebat poni in sede in die Assumptionis Dominæ nostræ. Sed propter grãdinem nimiam, quæ tũc vt supradictum est cecidit, res dilatã fuit. Eratque tentorium in columnis positum, quæ laminis aureis erãt tectæ, & clauis aureis cũ aliis lignis fixæ. Porrò de Baldakino erat tectũ superius, sed aliis erant panni exterius: fuimus autem vbi vsque ad festum beati Bartholomei, in quo maxima multitudo conuenit, & contra meridiem versis vultibus stetit. Et quidam ad iactum lapidis longe a Cęteris erant semperq; orationes faciendo ac genua flectendo contra meridiem longius, & longius procedebãt. Nos autem vtrum incantationes facerent, aut Genua Deo vel alteri flecterent nescientes, nolebamus facere genuflectiones. Cũq; diu ita fecissent, ad tentorium reuersi sunt, & Cuyne sede imperiali posuerunt, Ducesque coram eo genua flexerunt. Post hoc idem fecit vniuersus populus, exceptis nobis, qui eis subditi nõ eramus.

De solemnitate qua fuit intronizatus. *Cap.* XXXII.

FRATER Simon Igitur anno domini. M.ccxlvj. Cuyne, qui & Gogcham, id est Imperator vel Rex sublimatu est in Tartarorum regno. Omnes siquidem illorum Barones congregati quandam sedem auream in loci supradicti medio posuerunt, supra quã ipsum Gog sedere fecerunt, coram eo gladium posuerunt dicentes. Volumus, & rogamus, atque præcipimus, vt domineris omnibus nobis At ille dixit eis, si me vultis super vos regnare, nunquid parati estis vnusquisq; quod vobis præcepero facere, quemcunq; vocauero venire, quocunque voluero mittere pergere, quemcunque occidi præcepero occidere? Respõderunt. Vtique. Ergo inquit oris mei sermo, de cætero gladius meus erit. Omnesq; communiter ei consenserunt. Post hoc autem filtrum quoddam in terra strauerunt ipsumque rursus desuper sedere fecerunt dicentes? Vide sursum & agnosce Deum ac respice filtrum in quo sedes deorsum. Si bene regnum tuum rexeris, si largus fueris, iustitiamque seruare dilexeris, ac Principes tuos vnumquemque secundum dignitatem suam honoraueris, magnificus regnabis, totusq; mundus tuæ substernetur dominationi, & quicquid desiderabit cor tuũ dabit Deꝰ tibi. Si autem econtrario feceris, miser, & abiectus eris adeoq; pauper, vt nec tibi permittatur filtrum in quo nunc sedes. Hoc dicto idem Barones vxorem Gog cum ipso super filtrũ sedere fecerũt: sicq; ambos sedentes, a terra sursum in aera leuauerunt, atq; Imperatorem & Imperatricem omnium Tartarorum voce publica & clamorosa eosdem protestati sunt, Postea multitudinem infinitam auri & argenti & lapides pretiosos ac quæcunque remanserant a Chagadadam, coram Imperatore nouo apportari fecerũt. eique dominium super omnia illa plenarium concesserunt. Ipse vero prout ei placuit vnicuique principum distribuit, sibique residuum seruari precepit. Deinde vero bibere cęperunt, & vt moris eorum est, vsque ad vesperas continue potationibus intenderunt. Post hoc autem carnes coctæ in cineribus sine sale venerunt, & inter quatuor vel quinque homines vnicum membrum siue frustũ ministri dederunt carnes ac brodium cum sale pro salsa sicq; faciebant cunctis diebus, quando celebrabant conuiuia.

De ætate ac moribus, & sig illo ipsius. *Cap.* XXXIII.

FRATER Iohannes. Sic autem Imperator quando sublimatus est in regnum, videbatur esse circiter. 4.. vel. 45. annorum. Mediochris erat staturæ prudens valde, nimis astutus, multumque setiosus & grauis in moribus. Nec vnquàm videbat eum homo de facili ridere, vel aliquam leuitatem facere, sicut dicebant Christiani, qui cum ipso morabantur continue. Dicebant etiam, nobis firmiter asserendo Christiani, qui erant de familia eius, quòd deberet fieri Christianus. Cuius signum erat, quòd ipse clericos Christianos tenebat, & expensas eis dabat, habebat etiam semper capellam Christianorum ante maius tentorium suum, vbi cantant clerici publice & aperte, ac pulsant ad horas vt cæteri Christiani secũdum mores Græcorum, quantacunq; sit ibi multitudo Tartarorum vel etiam aliorum hominum, hoc tamen non faciunt alii Duces ipsorum. Est autem mos Imperatoris ipsius, vt nunquam ore proprio loquatur cum extraneo quantumcũq; magnus sit, sed audit ac respondet per interpositam personam. Et quandocunq; negocium proponunt vel Imperatoris responsionem audiunt, isti qui sub eo sunt quantumcunq; sint magni, flexis genibus vsq; ad finem verborum perlistunt. Nec alicui de consuetudine super aliquo negocio loqui licitum est, postquàm ab Imperatore diffinitum est: habet autem Imperator prædictus Procuratorem & Prothonotarios atque Scriptores, omnesque officiales in negocijs tam publicis quàm priuatis, exceptis aduocatis. Nam sine litium vel iudiciorum strepitu secũdum arbitrium Imperatoris omnia fiũt. Alii quoque Principes Tartarorum de his, quę ad illos pertinent, idem faciunt: hoc autem nouerint vniuersi, quia nobis tunc existẽtibus in solenni curia iam ex pluribus annis indicta, idem Cuyne Imperator de nouo electus cum omnibus suis Principibus erexit vexillum contra Ecclesiam Dei, ac Romanum imperium, ac contra omnia regna Christianorum, & populos occidentis, nisi fortasse, quod absit, facerent ea quæ mandabat Domino Papæ atq; potentibus, & omnibus Christianorum populis, videlicet vt ipsi subdantur eis, nam excepta Christianitate, nullã ẽ terra in orbe, quã timeant, & iccirco contra nos ad pugnam se præparant: huius siquidem Imperatoris pater scilicet Ottoday necatus fuerat veneno, & ob hoc a bellis quieuerant tempore pauco. Intentio autem eorum, vt dictum est supra, est sibi totum subiicere mundum, sicut a Chingischan habent mandatum. Vnde & ipse Imperator in litteris suis ita scribit. Dei fortitudo, omnium hominum Imperator. In superscriptione quoque sigilli eius hoc est. Deus in cęlo & Cuyne Chan, super terram, Dei fortitudo, omnium hominum Imperatoris sigillum.

De nominibus eius ac Principibus & exercitibus. *Cap.* XXXIIII.

FRATER Simon. Et hoc quidem nomen Chan siue Chaam est appellatiuum, idemque sonat ꝙ Rex vel Imperator, siue magnificus vel magnificatus. Sed hoc Tartari singulariter attribuunt Domino Suo, nomen eius proprium reticendo. Ipse quoque gloriatur se esse filium Dei, seque sic ab hominibus appellari. Idem autem sonat Cuyne quod & Gog & fratris eius Magog, siquidem per Ezechielem Dominus Gog & Magog aduentum prædicit, eorumque interitum se factum & per eundẽ promittit. Ipsi quoque Tartari proprie loquendo se vocant Mongli siue Mongol, quod uerbum fortasse consonat Mosoth: hic itaque scilicet Cuyne Chan siue Gog, Chaam feruens & æstuans in hominum prostrationem, quasi clibanus succensus a coquente, secum habet exercitus quinque suo Domino seruientes, per quos expugnat omnes sibi contrarios ac rebelle. In finibus autem persidis habet principem nomine Baiotnoy, qui totam terram Christianorum & Saracenorum usque ad mare mediterraneum, & prope Antiochiam, & vltra p duas dietas eius Dominio subiugauit: ita quòd a capite persidis vsque ad mare iam ei regna 14. adquisiuit. Est autem Baioth proprium nomen, Noy vero sonat dignitatem: est etiam Dux quidam Tartarorum nomine Corenzan versus Christianos occidentis, qui habet sub se armatorum sexingenta millia, stans ibi tanquam in custodia, ne super ipsos ac super subsequentes irruant subito Christiani. Porrò Batoth Princeps est Tartarorum maximus hominibus quidem suis satis benignus, licet ab eis sit valde reueritus, in prima vero est crudelissimus. In exercitu quidem Batoth sunt sexingẽta millia pugnatorũ, videlicet. 460. millia Tartarum, & 400. 50. millia tam Christianorum & aliorum scilicet infidelium, & dicitur habere plures bellatores in septuplo numero, quã Baiothnoy in exercitu suo: porrò Chaã dicitur habere exercitus quinque, quorum omnium nemo desacili potest numerum conpræhendere: fertur autem, Baioth. 18. Barones fratres non ex eodem patre, nec ex eadem matre, sed ex diuersis habuisse, quorum vnusquisq; 10. millia bellatorum admi-nus habebat sub se, sed de omnibus illis non intrauerunt nisi duo fratres in regnũ Hungarię. Debebant autem annis 30. procedere in pugnando, sed tunc vt dictum est interfectus fuit Imperator eorũ veneno, ideoque quieuerũt tempore pauco. Vt autem Imperatorem habuerunt, iterum se ad pugnandum præparauerunt.

De admissione fratrum & nunciorum ad Imperatorem. *Cap.* XXXV.

FRrater Iohãnes. In loco igiť illo, vbi positꝰ ẽ Imperator in thronoq; vocati, fuimus coram ipso. Cumque Gingai prothonotarius eius nomina nostra scripsisset, illorumque a quibus missi

missi eramus, & Ducis Solangorum & aliorum clamauit alta voce, recitans illa coram Imperatore ac Ducum vniuersitate. Quo facto flexit vnusquisque nostrum quater genu sinistrum, & monuerunt ne tangeremus limen deorsum. Cumq; pro cultellis nos diligentissime scrutati fuissent, & nullatenus inuenissent, intrauimus hostium ab orientali parte, quia nullus ab occidente nisi solus Imperator audet intrare, similiter & Dux ab illa parte ingreditur solus, si est tentorium eius. Minores autem non multum curāt de talibus Tunc ergo primum in eius præsentia, suam intrauimus stationem, videlicet postquàm factus est Imperator ibidem. Omnes quoque Nuncij tunc ab eo recepti sunt, sed paucissimi tentorium eius intrauerunt. Ibi vero tanta donaria ab ipsis Nuncijs fuerunt ei Præsentata, quòd quasi videbantur infinita, videlicet in samitis ac purpuris & baldakinis ac cingulis fericis cum auro præparatis, pellibus etiam nobilibus, ceterisque muneribus. Quoddam etiam solinum siue tentoriolum, quod super caput Imperatoris portatur, fuit eidem præsentatum, quod totum erat cum gēmis præparatum. Quidam vero præfectus vnius prouinciæ adduxit ei Camelos multos cum baldakinis tectos, super quos sellæ positæ cum instrumentis quibusdam erant, in quibus homines interius sedere valebant. Equus etiam multos & Mulos adducebant eidem faleratos siue armatos, quosdam quidam de corio & quosdam de ferro. Nos etiam requisiti fuimus an ei munera dare vellemus, sed iam facultas non erat, quoniam omnia ferè nostra consumpseramus. Ibidem longè a stationibus super montem erant positi currus plusquàm quingenti, qui omnes auro & argento ac fericis vestibus erant pleni. Cunctique inter Imperatorem & Duces diuisi fuerunt, singuliq; duces inter homines suos partes suas vt eis placuit diuiserunt.

De loco diuisionis Imperatoris & Matris suæ & morte Gerozlai Ducis Rusciæ. Cap. XXXVI.

INDE recedentes venimus ad alium locum, vbi tentorium mirabile totum de purpura rufa, quod kitai dederant, erat positum illic etiam interius introducti fuimus, & semper cum intrabamus, nobis dabatur ad bibendum cereuisia vel vinum & etiam carnes coctæ si volebamus ad edendum. Eratque solariolum vnū de tabulis alte præparatum, vbi thronus Imperatoris erat positus ex ebore mirabiliter sculptus, in quo etiam erat aurum & lapides pretiosi si bene meminimus & illuc ascendebatur per gradus. Eratque rotundum superius, banci vero erant positi in circuitu sedis vbi Dominæ sedebant a parte sinistra in scamnis, a dextris autem nemo sedebat superius. Sed Duces sedebant in bancis inferius & hoc in medio. Alij vero sedebant post eos, & quolibet die venit Dominarum maxima multitudo. Ista vero tria tentoria de quibus supradiximus erant valde magna, aliaque habebant vxores eius de filtro albo satis magna & pulchra. Ibidem Imperator diuisus est a matre sua, quæ iuit in vnam terræ partem & Imperator in aliam ad iudicia facienda. Capta siquidem erat amica Imperatoris istius quæ veneno interfecerat patrē eius eo tēpore quo exercitus eorum in Hungaria fuit, propter quod etiam exercitus eorum, qui erat in partibus illis recessit. De qua cum aliis pluribus factum fuit iudicium, & occisi fuerunt. Eodem tempore mortuus fuit Hierozlaus Dux magnus Soldal, quæ est quædam Rusciæ pars Vocatus enim ad matrem Imperatoris quasi pro honore, vt manducaret ac biberet de manu ipsius, incontinenti est ad hospitium reuersus, infirmatusque mortuus est. Post septem dies totumque corpus eius miro modo glaucum effectum est. Dicebaturque ab omnibus quòd ibidem vt terram eius libere ac plenariè possiderent, fuisset impocionatus.

Qualiter tandem fratres ad Imperatorem accedentes litteras dederunt & acceperunt. Cap. XXXVII.

DENIQVE Tartari nostri nos ad Imperatorem duxerunt. Qui cum audisset per illos nos ad eum venisse, iussit nos ad matrem redire, volebat enim secundo diæ sicut superius dictum est, contra totam occidentis terram vexillum erigere, quod nos volebat ignorare. Itaque reuersi stetimus paucis diebus, & iterum ad ipsum reuersi sumus, cum quo bene per mensem fuimus in tanta fame & siti, quòd vix viuere poteramus, nam expensæ quæ nobis pro diebus quatuor dabantur, vix vna sufficiebant, nec inuenire poteramus aliquid ad emendum, quia forum erat nimis remotum, sed Dominus nobis quendam Ruthenum, nomine Cosmam aurifabrum præparauit, qui satis dilectus Imperatori nos in aliquo sustentauit. Et hic nobis ostendit thronum Imperatoris, quē ipse fecerat antequàm poneretur in sede, sigillum eiusdem, quod etiam fabricauerat ipse. Post hæc Imperator pro nobis misit, nobisque per Chingay Prothonotarium suum dici fecit vt verba nostra & negocia scriberemus eiq; porrigeremus. Quod & fecimus, post plures dies iterum nos vocari fecit, & vtrum essent apud Dominum Papam qui Ruthenorum vel Saracenorum aut etiā Tartarorum literam intelligerent, interrogauit. Cui respondimus, quòd nullam illarum literarum habebamus. Saraceni tamen ꝙ nobis expedire videbatur, quòd in Tartarico scriberet, & nobis interpretarentur, nos autem in litera nostra diligenter scriberemus, & tam litteram, quàm interpretationem ad Dominum Papam deferremus. Tunc a nobis recesserunt, & ad Imperatorem iuerunt, porrò in die beati Martini fuimus vocati. Tunc kadach totius imperii procurator & Chingay & Bala, pluresque scriptores ad nos venerunt, nobisque litteram de uerbo ad uerbum interpretati fuerunt. Et cum in latina littera scripsissemus, faciebant sibi per singulas orationes interpretari, uolentes scire si nos in aliquo uerbo erraremus. Cum igitur ambæ litteræ fuissent scriptæ, fecerunt nos semel ac secundo legere, ne forte minus aliquid haberemus, dixerunt nobis, uidete quòd omnia bene intelligatis, quia expediret quòd non omnia bene intelligeretis. Litteras enim in saracenico scripserunt, ut aliquis in partibus nostris inueniri posset, qui ea si opus esset legeret.

Qualiter licentiati fuerunt. Cap. XXXVIII.

VT autem nobis Tartari nostri dixerunt proposuit Imperator Nuncios suos nobiscum mittere. Volebat tamen vt crederemus ꝙ nos id ab eo peteremus. Sed cum unus de Tartaris nostris, qui senior erat nos ad hoc petendum hortaretur, nobis quidem ut uenirent nequaquam bonum videbatur. Ideo respondimus ei, quòd non erat nostrum petere, sed si sponte ipse Imperator mitteret eos, libenter eos secure conduceremus Domino adiuuante. Nobis autem ob plures causas ut uenirent, non uidebatur expedire. Prima quidem fuit, quia timuimus ne uisis dissensionibus aut guerris, quæ fiunt inter nos magis animarentur ad ueniendum contra nos. Secunda fuit quia, timebamus illos exploratores terræ fieri. Tertia uero, quia timebamus eos interfici. Gentes.n. nostræ arrogantes sunt, & superbæ. Vnde quando seruientes qui stāt nobiscū ex rogatu Cardinalis Legati.s. Alemanniæ in habitu Tartarico ibant ad ipsum in uia fere lapidati sunt a theutonicis, & coacti sunt deponere habitum illum. Consuetudo autem est Tartarorum, ut cum illis qui Nuncios eorum occiderit, nunquam faciant pacem, nisi sumant de ipsis ultionem. Quarta etiam causa fuit, quia timebamus, ne auferentur nobis 6. Quinta uero, causa erat, quia de aduentu eorum nulla foret utilitas, cum nullum aliū haberent mandatum, uel potestatem nisi quod litteras Imperatoris ad Dominum Papam & ad Principes deferrent. Quas uidelicet litteras ipsi nos habebamus. Et malum ex eorum aduentu posse contingere credebamus. Itaque tertia die post hoc scilicet in festo beati Bricii nobis dederunt licentiam, litteram Imperatoris sigillo munitam mittentes nos ad ipsius Imperatoris matrem. Quæ unicuique nostrum dedit pelliceum unum de pellibus uulpinis, ꝙ habebat pilos deforis & purpuram unam, de quibus Tartari nostri furati sunt, ex unaquaque unum passum. De illa quoque dabatur seruienti meliorem medietatem sunt furati. Quod nos quidem non ignorauimus, sed inde uerba mouere noluimus.

Qualiter ab illo itinere redierunt. Cap. XXXIX.

TVNC iter ad reuertendum arripuimus, ac per totam hyemen uenimus iacentes in desertis sepius in niue, nisi quantum poteramus nobis cum pede locum facere. Ibi quippe non arbores sed planus campus. Et sæpe mane nos inueniebamus totos niue quam uentus pellebat coopertos. Sic uenientes usque ad Ascensionem Domini peruenimus ad Bati, a quo cum inquireremus quid responderet Domino Papæ, dixit se nolle aliud, nisi ꝙ Imperator diligenter scripserat domandare. Datisq; nobis de conductu litteris ab eo recessimus, & sabbato infra octauas Penthec. vsq; ad Motii peruenimus, vbi erant socii nostri ac seruientes, qui fuerant retenti, quos ad nos fecimus reduci, hinc vsque Corenzam peruenimus, cui iterum a nobis donaria petenti non dedimus, qa non habebamus. Deditq; nobis duos Comanos, qui erant ex Tartarorum plebe vsq; ad kioniam Rusciæ. Tartarus tamē noster nō dimisit nos, donec exiremus vltimam Tartarorum custodiā. Isti vero alii, qui nobis a Corenza dati sunt in sex diebus ab vltima custodia vsq; ad kioniam nos duxerunt. Venimus autem illuc ante festum beati Iohannis Baptistæ. 15. diebus Porrò kionienses aduentum nostrum percipientes occurrunt nobis oēs lætanter. Congratulabantur.n. nobis tanquam morte suscitatis, sic fecerunt nobis per totā Rusciam, Poloniam, & Boemiam, Daniel & Vuasico frater eius festum nobis magnum fecerunt, & nos contra volūtatē nostram bene per octo dies tenuerunt. Medioque tempore inter se

se & cum Episcopis cæterisq; probis viris super his quæ locuti fueramus eisdem in processu nostro ad Tartaros consilium habentes. Responderunt nobis communiter dicentes, ꝙ Dominum Papam habere vellent in specialem Dominum & in patrem, sanctam quoque Romanam Ecclesiam in Dominam & magistram, confirmantes etiam omnia: quæ prius de hac materia per Abbatẽ suum trasmiserant, & super hoc etiam nobiscum ad Dominum Papam nuncios suos & litteras transmiserunt.

Qualiter fratres Prædicatores apud Bayothnoy Tartarorum Principem admissi fuerunt.
Cap. XL.

EX libello fratris Simonis. Anno domini 1247. in die translationis beati Dominici primi patris ordinis Prædicatorum frater Ascelinus a Domino Papa sicut iam supradictum est missus cum sociis suis peruenit in exercitum Tartarorum. Et hoc in Perside vbi erat exercitus ille sub Bayothnoy Principe. Quod audiẽs idem Princeps in tentorio suo sedens in vestimento deaurato, suis quoq; Baronibus in sericis vestibus pretiosis ac deauratis circunstantibus, misit ad dictos fratres quosdam ex eisdem Baronibus cum suo Aegyp. i. principali Consiliario & interpretibus. Qui præmisso salutationis eulogio dicunt eis. Cuius Nuncij estis? Frater autem Ascelinus principalis Domini Papæ Nuncius, respondit ꝓ omnibus. Ego sum Domini Papę Nuncius, qui apud christianos maior dignitate omni homine reputatur: & ab eisdem illi tanquã patri ac Domino reuerentia exhibetur. In hoc verbo illi quàm plurimum indignati dixerunt. Quomodo superbe loquentes dicitis, quòd Papa Dominus vester sit maior omni homine. Nunquid scit ille ꝙ Chaam sit Dei filius, & quoniam Bayothnoy & Batho sint Principes eius, sicq; nomina eorum diuulgantur & multiplicantur vbiq;? Quibus frater Ascelinus respondit. Quis sit Chaã: quis scit ve Bayothnoy vel Batho. Dominus Papa nescit, nec illorum nomina vnquàm audiuit. Hoc autem a pluribus audiuit & intellexit, ꝙ gens quædam Barbara, quæ dicitur Tartarorum de finibus orientalibus iam dudum exiuit, quæ plures dominio suo regiones subiugauit, nulliq; parcens, infinitam hominum multitudinem prostrauit. Quod si nomina Chaam suorumq; Principum recitari audiuisset alicuius eorum nomen in literis suis quas asserim⁹ scribere nullatenus obmisisset. At vero de tanta hominum strage maxime christiano & dolore cordis tractus. Atq; cõpatiens pietatis visceribus de consilio fratrum suorum Cardinalium misit nos ad primum exercitum Tartarorum, quã citius inuenire possemus exhortans Dominum exercitus omnesque qui ei obediunt, vt ab hominum strage & maxime christianorum facienda imposterum cessent: ac de perpetratis flagitiis vel facinoribus pœniteant sicut tenor literarum ipsius plene manifestat legentibus. Rogamus igitur eum per vos vt literas Domini Papæ recipiat, visoque illarum tenore per suas literas siue per Nuncium, vel saltem solo verbo domino Papæ respondeat.

Qualiter ab eis Tartari de mulieribus & de aduentu Francorum quæsierunt. Cap. XLI.

HIs itaq; peroratis Barones prædicti cum interpretibus suis ad Dominum suum reuersi sunt: eiq; verba fratris Ascelini prædicta retulerunt. Post hoc aliquantulo spacio prioribus vestibus mutatis, aliisque de nouo indutis cum interpretibus suis ad fratres redierunt, sicq; dixerunt. Hoc vnum quærimus a vobis, vtrum Papa Dominus vester aliquod Domino nostro Bayothnoy mittat, quod ei apportetis. Quibus frater Ascelinus respondit, nihil vtique apportamus ei aliquod ex parte Domini Papę, neque enim illi est consuetudo alicui exennia mittere, infideli & ignoto maxime, quin potius fideles eius filii. s. christiani, & etiam infideles quamplurimi frequenter ei dona mittunt, & exennia offerũt. Tũc iterum illi omnes ad tentorium Bayothnoy reuersi sunt, & postq; aliquantulum moram aliis indumentis de nouo induti redeuntes fratribus dixerunt. Quomodo potestis præ verecundia ante Dominum nostrum comparere manibus vacuis, porrigendo literas Domini vestri, quod nullus hominum huc veniens fecit ei. Tunc frater Ascelinus respondit, cum vbiq; & apud christianos maxime, consuetudo approbata obtineat, vt quilibet Nuncius literas Domini sui ferens ante illum cui defert, veniat: ipsumq; videat: & ei propriis manibus porrigat, si nos ante Dominum vestrum absque muneribus accedere non licet, nec vobis hoc populũ. Vobis omnibus si populũ committemus Domini Papæ literas, Domino vestro Bayothnoy, ex parte ipsius porrigendas. In primis autem quæstionibus suis caute, multumq; sollicite a fratribus inquirebant, vtrũ adhuc in Syriam Franci transfretarent. Audierant. n. a mercatorib. suis vt, dicebant ꝙ multi Francorum in Syriam in breui transfretarent. Extunc autem & antea fortassis apud se cogitabant quales pedicas deceptiones eorum pedibus inuoluendis, in ipso eorum introitu præpararent siue sub simulatione fidei christianæ suscipiendæ, siue sub qualibet alia mendacii dolositate, vt ipsos a terrarum suarum introitu Turquię. s. Halapiæ cohercerent seque saltem ad tempus amicos Francorum velle fieri simularent, quos super oẽs homines qui sunt in mundo, sicut attestantur Georgiani & Armenij formidant & timent.

Qualiter adorare Bayothnoy fratres respuerunt.
Cap. XLII.

POst verba prædicta Barones cum interpretibus suis ad Domini sui tentorium redierunt, ibiq; paulum commorantes, rursum vestimentis suis de nouo immutatis, ad fratres reuersi dixerunt. Si vultis Domini nostri faciem videre, & ei Domini vestri literas pręsentare, oportet vt eum adoretis, tanquam filium Dei regnantem super terram, trina prius ante ipsum facienda genuflectione. Sic. n. præcepit nobis Chaaz regnans super terram filius Dei: vt Principes suos Bayothnoy & Batho ab omnibus huc aduenientibus faciamus, sicut semetipsum adorari. Quod & vsq; nunc fecimus, & imperpetuum firmiter obseruare proponimus. Tunc dubitantib. quibusdam fratribus & inter se conquerentibus quid sibi Bayothnoy per adorationem intenderet fieri vtrũ. s. idolatriam: vel aliud aliquid, frater Guichardus Cremonensis sciens mores & consuetudines Tartarorum, quas a Georgianis didicerat, inter quos etiam in eorum ciuitate Triphleis, in domo fratrum per annos 7. conuersatus fuerat, super hoc illos certificans respondit. De idolatria exhibenda Bayothnoy nullatenus formidetis, quia non hanc sibi petit a vobis fieri, sed in signum subiectionis Domini Papæ totiusque Romanæ Ecclesiæ mandato Chaã subiiciendæ: hanc sibi quã audistis reuerentiam omnibus ad se venientibus Nunciis consuetã exhiberi. Omnes itaq; fratres circa petitionem huiusmodi deliberãtes statuerunt vnanimiter. Omnes se velle potius decapitari, quàm sic adorando genua flectere coram Bayothnoy. Et hoc tum propter honorem vniuersalis Ecclesiæ conseruandæ, tũ propter Georgianorum & Armeniorum, Græcorum atque Persarum, & Turcorum omniumque nationum orientalium scandalum euitandũ, ne per huiusmodi reuerentiam quasi per signum subiectionis atque tributi, quandoq; Tartaris impendendi a christianis occasio & materia exultationis, omnibus Ecclesiæ inimicis, per partes orientales diuulgaretur, & ne christianis ab eis captiuitatis atq; subiectionis, spes suę deliberationis a Domino quandoq; superuenturę per Romanam Ecclesiam penitus auferretur. Et ne etiam eidem sacrosanctæ Ecclesiæ in exhibenda Bayothnoy a Christi fidelibus obedientia, defectu constantię, mortisq; timore macula quandoq; irrogari vel proponi posse videretur.

Qualiter Tartaris christianitatem fratres suaserunt.
Cap. XLIII.

POrrò frater Ascelinus prædictum consilium ac decretum ab omnibus fratribus obseruandum, de consensu ipsorum, libere coram omnibus illic astantibus protulit, insuper addidit. Ne fortę ꝙ absit, materia dissensionis, & occasio malignandi in responsionibus nostris a Domino vestro, vel etiã ab alijs valeat reperiri: quia fortasse superbiam ac rigorem inflexibilem auribus eius, vel aliorũ verba nostra videbantur innuere. Hoc etiam per vos significamus ei, quod omnem reuerentiam eidem parati sumus exhibere quã decet nos Dei Sacerdotes ac religiosos viros & Nuncios Domini Papæ, salua christianæ religionis dignitate, & obseruata in oĩbus Ecclesiæ libertate. Illam quoq; reuerentiam, quam nostris maioribus ac Regibus & Principibus facere consueuimus, quam etiam docet nos sacra scriptura dicens: Magnato humilia caput tuum, parati sumus Domino vestro facere propter bonum pacis, & vnitatis, & concordiæ. Illam quoque quam petitis omnino respuimus tanquam ignominiam religionis christianæ, mortemque quamcumq; nobis dominus vester inferre voluerit potius eligimus sustinere, si autem ꝙ Dominus Papa & omnes christiani quamplurimum exoptarent, Dominus vester Bayothnoy vellet christianus fieri, non solum ante ipsum genua flecteremus, verumetiam ante vos omnes parati essemus insuper & plantas pedum ipsius, omniũque vestrum etiam minorum propter Deum humiliter osculari. Quod illi vt audierunt super admonitione ista quamplurimum indignati ac perturbati cum impetu & furore vehementi fratrib. sic responderunt. Monetis vt christiani fiamus nos simusq; canes sicut & vos? Nonne Papa vester est canis, & vos omnes christiani canes estis? Ad hoc frater Ascelinus. Nullatenus nisi per prædictorum abnegantes quę vera esse supponebant respondere potuit, impeditus videlicet eorum rugitibus ac fremitibus clamorosis atq;

pro-

proteruis. Itaque prædicti Barones cum interpretibus suis, ad tentorium Domini sui redierunt, & sicut responderant fratres, eidem plenarie retulerunt.

Qualiter illi in sententia mortis in fratres tractauerunt. Cap. XLIIII.

AVdiens itaque Bayothnoy quæ suo Aegip. & Baronibus & interpretibus suis responderant, & indignanter sustinens in eosdem fratres exarsit furore ter per sententiam diffinitiuam occidi præcipiens, innocentem eorum sanguinem effundere non abhorrens, nec omnium gentium consuetudinem approbatam metuens infringere: quæ permittit vbique Nuncios progredi & regredi libere ac secure. Quidam vero eius Consiliarii hoc modo dicebant. Non interficiamus omnes illos, sed tantum duos ex illis, ad Papã remittamus alios duos, alii vero dicebant hoc modo. Excorietur eorum vnus, videlicet principalis Domini Papæ nunciûs, eiusq; pellem impletam palea, per socios suos ad Dominum suum transmittamus. Iterum alii dicebant. Duo tantum ex illis, primo fustigati per totum exercitum occidantur, alii autem duo quoadusq; Franci eos subsequentes huc venient reseruentur. Porrò etiam alij dicebant hoc modo. Duos ex illis nobiscum ducamus in exercitum, vt ibi multitudinem & potestatem nostram intueantur: & iacentibus machinis hostium nostrorum ante illas ponantur, sicq; non a nobis, sed a machinis interfici arbitrentur. At vero Bayothnoy sententia præualebat, vt capitali quia contumaces fuerant in prostratione & adoratione facienda sibi. Tandem illo subordinante, qui dissipat cogitationes malignorum, vna de sex vxoribus Bayothnoy: quę antiquior erat, & quidam etiam, qui super Nũcios illud venientes curam habebant omnibus modis, quibus poterant restiterunt sententiæ latæ de nece fratrum. Illa siquidẽ vxor eius taliter coram eo perorabat, si Nuncios illos occideris, omniũ qui te tale quid fecisse audierint, odium & horrorem incurres, donaq; & exennia: quæ tibi a magnis hominibus e diuersis ac longis regionibus transmitti solebant, amittes. Nuncios etiam tuos, quos ad magnos homines mittis: vbique iusto freti iudicio destruent, & occident absq; vlla miseratione. Ille quoq; qui Nunciorum aduenientium curam habebat, Bayothnoy sic dicebat, nostri si recolis quantum iratus mihi fuerit Chaam super occisionem cuiusdam Nuncii, quem interficere mihi præcepisti, cuius cor a visceribus extractum ad incutiendum terrorem aliis Nũciis venturis, & omnibus aliis audituris in Equi mei pectorali per totum exercitum tuũ me publice deportari fecisti. Si ergo Nuncios illos occidere mihi iusseris, non occcidam: sed a te fugiam, & innocentiam meam conseruans festinabo q̃ citius ad Chaam, & de morte istorum in plenaria curia tãquam maleficum & homicidam inauditum accusabo te atque conuincam. His ergo persuasionibus Bayothnoy emollitus & confractus cor suum felitum ac turbulẽtum, paulatim feruore subtracto sedauit penitus, ac pacificauit.

Qualiter de modo adorandi adinuicem sunt altercati. Cap. XLV.

DEnique post moram solitolongiore Barones ad fratres cum interpretibus suis reuersi sunt, Dominique sui furorem ex illorum responsione conceptam caute dissimulantes ipsos taliter allocuti sunt. Exquo nullatenus Dominum nostrum flexo genu adrare dignamini, quærimus quis sit modus apud vos, secundum quẽ maiores vestros prout decet illorum dignitatem veneramini. Præterea si vos venire permittimus ante pęnitentiam Domini nostri quærimus quem honoris ac reuerentiæ modum facietis ei prout decet vos eius dominati onem humiliter venerari. Tunc frater Ascelinus capucium suum a capite paululum subtrahens, & parum per caput inclinans sic ait. Hic est modus reuerentiæ, quam nostris maioribus exhibemus, & hanc Bayothnoy Domino vestro, nullãque aliam, vlla constricti violentia exhibere proponimus Iterum uero qua sierunt illi, quis esset modus secundum quem Deum adorant christiani. At iste respondit. Multis christiani Deum adorant modis, quoniam alii ad terram prostrati, alii genibus in terrã defixis, atq; aliter alij & alij. Et multi quidem ac diuersi de longe venientes, dominum vestrum adorant venerantes ipsius tyrannizatione perterriti, eiusq; serui facti & sclaui. At vero Dominus Papa & omnes christiani tyrannizationem non metuunt, nec ab eis ex ratione potestis hanc adorationem exigere, nec qđ præcepit Chaã illis demandare, qui ei nulla iurisdictione vel Dominus Papa & omnes christiani tyrannizationem non metuunt, nec ab eis ex ratione potestis hanc adorationem exigere, nec quod precepit Chaã illis demandare, qui ei nulla iurisdictione vel dominatione subiecti sunt. Iterum prædictis quæstionibus aliam addiderunt. Cũ vos Christiani adoretis ligna & lapides, i. lignis & lapidibus insculptas cruces, quare Bayothnoy adorare dedignamini, quem filius Dei Chaam vt seipsum præcepit adorari? Huic autem quæstioni duplici articulo innodate frater Ascelinus sic respondit ex ordine. Ligna & lapides non adorant christiani, sed signum crucis eisdem impressum, propter Dominum nostrum Iesum Christum in ea suspensum, qui membris suis tanquam pretiosis eam margaritis ornauit, suoq; cruore consecrauit: & in ea salutem nostram acquisiuit. Dominum autem vestrum prædictis rationibus nullatenus possumus adorare, quantalibet nobis proposita cruciatuũ passione.

Qualiter ad Chaam ire recusauerunt. Cap. XLVI.

FInitis huiusmodi verbis dicti Barones ad Dominum suum reuertentes eiq; fratrum verba referentes. Post aliquantulam iterum moram de mandato eius ad fratres redierunt, dicentes. Dominus noster B. mandat vobis, vt vos ire ad Chaam dominatorem ac Regem omnium Tartarorum properetis. Tunc enim ad eum venientes quis & quantus sit videbitis, quantaq; sit eius potentia, quantaque gloria, quę omnia nunc abscondita sunt ab oculis vestris apertissime cognoscetis. Ipsi vero Chaam literas ex parte Domini vestri Papæ propriis manibus poteritis præsentare, visisque potentia & gloria, diuitijsq; Chaam infinitis eidem Domino vestro veraciter poteritis, quæ ibi videritis & audieritis nunciare. At vero frater Ascelinus malitiam Bayothnoy percipiens, & aduertens, quam etiam prius didicerat pluribus, tam christianis quàm infidelibus sic respondit Baronibus. Cum Dominus meus (vt alijs dixit) nomen Chaam non audierit, nec me ad ipsum ire præceperit, sed ad primum quem inuenire possem exercitum Tartarorum miserit, ad Chaam ire nolo, nec debeo. Præsentia Domini vestri & exercitus eius, quos hic repperi contentus, & iniuncti mihi officij executione sufficienter liberatus. Literas itaq; Papæ Domino vestro & eius exercitui paratus sum ostendere, si placuerit recipere, ac videre: sin autem ad ipsum remeabo, eique rem gestam per ordinem nunciabo. Rursus illi. Qua fronte inquiunt, vos christiani omnes audetis dicere, q̃ Papa sit omni homine maior dignitate? Quis eum vnquam audiuit: quòd Papa vester tot & tanta regna sibi acquisierit, quot & quanta filius Dei Chaam, Deo sibi largiẽte hoc acquisiuit? Quis vnquam tam longe lateq; diffundi audiuit nomen Papę, sicut & nomen Chaam in orbe terrarum iam diffunditur & dilatatur ac timetur vbiq;, Iam eum ab ortu Solis vsq; ad mare mediterraneum, & vsq; ad ponticum Deo iubente dominatur, & vbique in his terminis nomen eius magnum ac celebre ab omnibus in eis habitantibus timetur & honoratur. Chaam ergo maior est Papa vestro, & omni homine potentia & gloria sibi a Deo Datis & acquisitionis dignitate. Ad primam partem huius quæstionis frater Ascelinus sic respondit, Dominum Papam omni homine maiorem dicimus dignitate, quia beato Petro eiusque successoribus concessa est a Domino potestas vniuersalis sacrosanctę matris Ecclesiæ, hac eadem illis vsq; ad consummationem sęculi pdurante. Deniq; hanc eis quæstionem fratre A. multis modis & exẽplis explanante, illi tanquam brutales homines, nullatenus intelligere valuerunt plenarie. Cæteris autem articulis non potuit respõdere, impeditus eorum proteruia, & clamorosa instantia magis ac magis eorum vesania erumpente.

Qualiter Domini Papæ litteras in Tartaricum ideoma transferri fecerunt. Cap. XLVII.

POst hæc dicti Barones reuersi verba fratrum Bayothnoy referentes aliquantulum ibidem morati rursum ad fratres redierũt, dicentes. Dominus noster Bayothnoy mandat per nos vobis, vt Domini vestri Papę literas ab ipso tenendas & inspiciendas nobis omnibus tanquàm Nunciis suis fidelibus ac securis committatis. Itaq; frater. A. non vocatus ad pęnitentiam Bayothnoy, sed exclusus commisit ei literas, licet contra consuetudinem Nunciorum approbata hoc faceret inuitus. Illi vero regredientes cum literis ad Dominum suum reuersi sunt, post paululum dicentes, vt mediantibus fratribus & alijs interpretibus ibidem astantibus, litteræ Papę in persica lingua scriberentur. Deinde Bayothnoy porrectæ iterũ de persico in tartaricum expositæ ab ipso. B. perlucide & aperte audierentur. Tunc frater Ascelinus cum tribus fratribus suis ac suis interpretibus & scriptoribus Bayothnoy, se a multitudine astantium sequestrauit, nulloq; illis vmbraculo super astãte, literas Domini Papæ de verbo ad verbum, mediantibus alijs interpretibus exposuit. Persis siquidem Notariis scribentibus ea quæ audiebat a Turcis & a Græcis interpretibus etiam a fratribus. Itaq; literis transcriptis ac mediantibus interpretibus suis in Tartarico Bayothnoy expositis eisq; penes se cum bulla retenti, & idem. B. misit iterum prædictos Barones ad fratres cum quodam magno Scriba & solemni Chaam, qui statim ad ipsum iter arrepturus erat dicentes.

det. Mandat vobis Bayothnoy: vt ex vobis eligantur duo: qui vadant ad Chaam statim cum isto seruo suo vsque ad ipsum secure ac fideliter illos perducente. Qui ad illum peruenientes, Domini nostri literas eius præsentiæ porrigent, ipsiusq; responsionem, & ea quæ viderint de potentia & gloria Chaam Domino suo referent. Quibus frater Ascelinus respondit. Diximus aliàs q̃ ex mãdato nobis iniuncto ad Chaam ire non tenemur,& ligati quidem possumus ac violenter illuc duci, sed spontanei non ibimus nec ducemur. Inter nos quoq; nolumus diuidi,nec in hac legatione commissa nobis ab inuicem separari. Tunc istis recedentibus prędictus Scriba rediit, cautè verbis dolosis & adulatoriis interpositis, fratrem A. de verborum duritia reprąhendens, & si quomodo ipsum ad Bayothnoy adorationem inclinare valeret tentans. Cui frater Ascelinus ait. Putabam,inquit,vt a pluribus audieram, q̃ inter Tartaros libenter veritas audiretur, sed vt video iam cor ruit in plateis eorum, nec ad illud ingreditur, nec ab eis diligitur nec veretur. Duo verba dixi,quòd Dominus Papa quo ad christianos dignitate maior sit omni homine:& q̃ nescit quis sit Chaam, quisve Bayothnoy. Quæ plus cæteris verbis meis grauauerunt Bayothnoy, suosq; Barones vt aduertere potui. Sed pro libertate fidei ac veritatis huc assisto, hominemque mortalem non timeo. Cumq; iam vespere fratres debebant a curia licentiari, Scriba prædictus in crastino profecturus,fratres coram se fecit aduocari,legitque coram omnibus literas,quas Chaam Bayothnoy transmiserat per totum orbem de mandanda, admonens fratres, vt ea quæ in eisdem literis audirent,memoriter retinerent.Omnia,vero prædicta vtrinque proposita fuerunt in die prima.

Qualiter fratres dolis & illusionibus Tartari apud se diutius detinuerunt. Cap. XLVIII.

EAdem itaq; die in sero tenore literarum audito promittentibus illis Baronibus & Scriba q̃ eisdem fratribus traderetur earum transcripti copia,fratres ad tentorium suum redierunt ieiuni per milliare magnum distans a tentorio Bayathnoy. Transactis postea diebus 4. frater. A.& frater. G. ante tentorium Bayothnoy venientes mediantibus Baronibus & interpretibus suis eidem mãdauere,quatenus tenori literarum Domini Papæ sicut idem tenor earum exposcebat, aliquo modo dignaretur respondere,ipsosque fratres ad Papam quàmcitius remittendo, secure per terram suã conducere.Quidam vero Barones qui malitię,quam aduersus fratres Bayothnoy conceperat assensum præbuerunt,taliter responderunt. Altera die cum ante Domini nostri. B.curiam venissetis,intelleximus ex verbis vestris,ad videndum exercitum Tartarorum veneratis.Cum igitur totus exercitus noster nondum in vnum cõgregatus sit, ipsum quoq; nondum videritis adhuc a curia licentiari,vel ab exercitu nostro,nunc exire nõ potestis. Quibus verbis frater A. sic respondit. Sicut in prima die super hoc verbo pluries vobis respondimus, nequaquam ad videndum exercitum vestrum principaliter,sed propter Domini Papæ literas ad vos deferendas, earumque responsionem eidem referẽdam huc venimus. Licet vtique ad nostrum aduentum consequatur videre vos & vestrũ exercitum. Tunc Baronibus ad B. redeuntibus, & se illi prędicta verba nunciare,statimq; responsionem ipsius fratribus referre promittentibus,idem fratres in Solis feruore commorantes,illosq;ad se reuersuros,a prima diei hora vsque ad nonam expectantes, tandem ad tentorium suum vacui reuersi sunt,nullamq; responsionem audierunt. Sic etiam aliàs multotiens causa licentiæ obtinendæ curiã frequentantes,a Tartaris sunt illusi:& vt viles Garciones responsione illorum indigni,immo etiam velut Canes ab eisdem sunt reputati.Itaque sæpius,immo quasi quotidie ad curiam accedentes, & a prima vsque ad sextam,ac frequentius vsq; ad nonam in ardore Solis,mensibus Iunio,Iulioq; nullo eos operculo obumbrante commorantes.Responsionem fieri sibi,licentiamque dari petierunt,& sine responsione vel etiam sine collocutione illorum de curia indignantium ad ipsos accedere ac loqui ad tentorium suum ieiuni & famelici redierunt.Sic prædictus B.aduersus illos indignatus,& ad excusationem malitiæ suæ duritiam responsionum eorũ prætendens,illosque ter vt dictum est,occidi præcipiens,per 9.septimanas ipsos in exercitu suo retinuit,tanquam nulla audientia eos dignos vilipendens. Itaque fratres omnes eius malitiam indignationemque patienter & humiliter sufferebant,ac necessitatem in virtutem solerter commutabant.

Qualiter illos Augutham expectare compulerunt. Cap. XLIX.

DEniq; per 5.septimanas executionem in eos latæ sententiæ suspendens, tandem litteris eorum factis ad Papam transmittẽdis,Nunciis quoque præparatis cum ipsis ad eum destinandis cogitauit eos licentiare, videlicet in festo sancti Ioannis Baptistæ.Sed tertia die sequenti eandem licentiam reuocauit, quam eis concesserat,dicens se nolle ipsos ab exercitu suo tunc recedere:quoniam a Domino suo Chaam Dei filio Nuncium quendam magnum ac solemnem. Augutham nomine,statim in exercitum suum aduenturum esse audierat,qui etiam ab ipso Chaam,vt plures asserebãt, super totam Georgiam imperandi mandatum habebat, hic etenim Augutha in curia Chaam magnus eiusdem consiliarius erat: sciebatque qualiter ipse Chaam Domino Papę rescripserat,mandatumq; nouum ab ipso Chaam per vniuersum orbem transmittendum afferebat, sicut ipsemet Bayothnoy asserebat.Quod videlicet mandatum volebat idem B. fratribus intimare ipsum ad Papam transcriptum per eosdem fratres ac Nuncios suos transmittere.Idemque Augutha quotidie pręstolabatur a Bayothnoy maioribus Baronibus de illo exercitu cum multo iumentini lactis ad potandum apparatu. Ideoque nolebat fratres, licet tam licentiatos adhuc recedere, donec ad exercitum venisset homo ille,mandatum nouum Chaam allaturus: & forte de morte fratrum,vt quidã vehementer credeban, quam vsque tunc distulerat,cum ipso diffinitiuum consilium habitaturus.Fratres autem Tyranni eiusdem E. resistere non valentes per tres septimanas & amplius adhuc patienter & humiliter sustinuerunt aduentum Auguthę de die in die præstolantes,stabantq; firmi & immobiles.Panem arctum & aquã breuem pro sustentatione corporali, quandoque vix ad sufficentiam habentes,& præ defectu panis vsque ad vesperam, quandoq; ieiunantes, caprinum & vaccinum lac, & etiam fortasse quandoque iumentinum comedebant, aquam etiam puram frequentius bibebant,& quandoque pro magna pictantia mixtam cum acetoso lacte, nulla de vino facta mentione.

Qualiter post eius aduentum recesserunt. Cap. L.

POrrò frater Ascelinus per moram illam,quam illic contrahebãt cogitans de facili passagium maris propter ineptitudinem hyemalis temporis futuri,se posse amittere; perrexit ad quendam magnum consiliarium curię, rogans vt pro fratribus apud.B.preces interponere vellet,quatenus eis recedendi licentiam concederet. Volens etiam tempus redimere:quoniam dies mali erant exenia, quędam eidem consiliario promisit,si ad hoc ipsum adiuuaret Ille igitur ad B. accedens ac bona verba præcesque pro fratribus interponens, litteras Papę transmittendas vt iam fuerat ordinatum de mãdato.B.fieri præcepit,ac Nuncijs ordinatis qui literas B.& Chaam ad Papam transferrent,recedendi licentiam fratribus impetrauit. Porrò literis factis. Nunciisque in eisdem literis nominatis, & ad iter arripiendum præparatis:ecce in ipsa die qua pariter exituri erant de exercitu, prædictus Augutha superuenit cum Auunculo Soldani Halapiæ & fratre Soldani Mossoal, qui olim Niniue vocabatur. Illi quoque duo Augutha comitantes de Chaam veniebant,cui pro nepotibus suis homagium fecerant, eumque quàmpluribus donis & exeniis honorauerant:ac tributarij eiusdem effecti fuerant.Igitur & ante præsentiam Bayothnoy peruenerunt ei dona & exennia quàm plurima offerentes; ipsumq; cum trina genuum flexione capitumque in terram allisionem secundum mãdatum Chaam adorantes. Itaque.B.& omnes eius consiliarii de aduentu Auguthę & Comitum ejus super modum exultantes, festum & gaudium secundum morem suum in lactis iumentini potationibus & in cantibus vel potius vlulatibus eidem fecerũt. Tartaros quoq; vicinos cunctis vxoribus ad augmentum solemnitatis conuocantes,negocium fratrum aliorumq; nunciorum exercitus postposuerunt.Septem quippe diebus continuis commessationibus ac potationibus & vlulatibus vacauerunt: & in octaua die.f.sancti Iacobi cum Nuncijs ac literis Bayothnoy litterisque Chaam,quas vocant literas Dei ad Papam transmittendis, fratribus libere & absolute recedendi licentiam concesserunt. Fuerunt autem per annum in eorum dominio ad ipsos eundo & cum ipsis morando,& inde reuertendo.Et frater quidem Ascelinus in via illa tota moratus est per annos tres ac 7. menses antequàm ad Dominum Papam rediret.Frater Alexander & frater Albericus fuerũt cum eo per annos tres & paulò minus, frater Symon per duos annos & septimanas sex: frater Guichardus qui assumptus est Triphelis per 5. menses. Sunt autem vt dicunt ab Aschon usq; ad exercitum illum Tartarorum in Perside lix. dietæ.

De literis quæ a Principe Tartarorum ad Papam missæ sunt. Cap. LI.

EXemplum autem litteræ, quæ a Bayothnoy ad Dominum Papam missa est, hoc est. Dispositione diuina ipsius Chaam trãsmissum. Bayothnoy verbum Papa ita scias. Tui Nuncii venerũt & tuas

& tuas litteras nos detulerunt. Tui Nuncij magna verba dixerunt, nescimus verum iniunxeris eis ita loqui, aut a semetipsis dixerunt: & in literis taliter scripseras. Homines multos occiditis: interimitis: & perditis, preceptum Dei stabile & statutum eius qui totius faciem orbis continet, ad nos sic est. Quicunq; statutum audierint super propriam terram aquam & patrimonium sedeanr: & ei qui faciem totius orbis continet, virtutem tradant. Quicunque autem preceptum & statutum non audierint, sed aliter fecerint, illi deleantur & perdantur. Nunc super hoc istud statutum & praeceptum ad vos transmittimus. Si vultis super terram nostram aquã & patrimonium sedere, oportet vt tu Papa in propria persona, ad nos venias, & ad eum qui faciem totius terræ continet accedas, & si tu præceptum dei stabile & illius qui faciem totius terræ continet non audieris, illud nos nescimus, Deus scit. Oportet vt antequam venias, Nuncios præmittas, & nobis significes si venis aut non, si velis nobiscum componere aut inimicus esse, & responsionem præcepti cito ad nos transmittas. Istud præceptum per manus Aybeg & Sargis misimus mense Iulij 20. die lunationis. Interritorio sitiens castri scripsimus.

De literis ab Imperatore ipsorum ad eundem Principem missis. Cap. LII.

HOc autem est exemplar literarum Chaam ad Baiotnoy, quas ipsi Tartari vocant literas Dei. Per præceptum Dei viui Chingischam filius Dei dulcis & venerabilis dicit quia Deus excelsus super omnia. Ipse Deus immortalis, & super terram Chingischam solus Dominus. Volumus istud ad audientiam omnium in omnem locum peruenire, prouinciis nobis obedientibus, & prouinciis nobis rebellantibus. Oportet igitur te a Baiothnoy vt excites eos, & notifices eis, quia hoc est mandatum Dei viui & immortalis. Incessanter quoq; quoque innotescas eis super hoc petitioné tuam, & innotescas in omni loco hoc meum mandatum, vbicunque Nuncius poterit deuenire. Et quicunque contradixerit tibi venabitur, & terra ipsius vastabitur. Et certifico te: q̃ quicunq; non audierit hoc meum mandatum, erit surdus, & quicunque viderit hoc meum mandatum, & non fecerit, erit cæcus, & quicunq; fecerit secundum istius meum iudicium cognoscens pacem, & non facit eam, erit claudus. Hæc mea ordinatio perueniat ad notitiam cuiuslibet ignorantis & scientis. Quicunq; ergo audierit, & obseruare neglexerit, destruetur, perdetur, & morietur. Manifestes igitur istud o Bayothnoy. Et quicunque voluerit vtilitatem domus suę & prosecutus illud fuerit: & voluerit nobis seruire, saluabitur: & honorabitur. Et quicunque audire istud contradixerit, secundum voluntatem tuam faciens, eos corripere studeas. Hec de Tartarorum gestis, & itinere fratrum prædicatorum atq; Minorum ad exercitum eorum ad præsens dicta sufficiant.

De quibusdam miraculis per signum crucis inter Turcos exhibitis. Cap. LIII.

ANno prenotato. s. ab incarnatione Domini 1247. mense Iunio accidit miraculum quoddam apud Iconium in loco cõmuni, vbi crux erat sculpta in quodam palatio. Quidam enim ioculator ibidem stabat, & in facie omnium astantium cum Vrso ludebat. Vrsus autem leuato crure super crucem prope ipsum insistẽte minxit, statimq; videntibus omnibus ibidem expirauit. Cumq; christiani astantes super id quod acciderat. Deum benedicerent atque laudarẽt, quidam Saracenus indignatus est valde, q̃ ibi super miraculo facto Christum attollebant. Ideo accedens in impetu tã quam in contemptum ipsius crucis & christianorum, cum manu crucem percussit, statimq; brachium eius cum tota manu qua illã percusserat totaliter exaruit. Iterumq; Saracenus quidã alius ebrietati vacans, illamque christianorum admirationem & laudem vilipendens, quasi furiosus a potatione surrexerit, & in contemptu christianitatis super crucem mingere volens, morte subitanea per eius interiit. Itaq; christianorum multitudine Deum magnificãte super tribus miraculis iam ibidem ostensis, quidam Græcus inspiratione diuina inflãmatus, accessit ad Baiulum ciuitatis, rogans vt illum locum immundum & abhominabilem ei venderet, in quo ad honorem Dei & sanctę crucis Ecclesiã ædificaret: pro quo etiam si ipsum ei concederet, promisit q̃ 22. millia soldanorum Soldano daret. At vero Baldinus Episcopus Turcorum cum audiret, q̃ sic habere locum illum appeterent, Christianis impediuit quibus modis potuit omnibus. Actor. Eodem anno mortuus est Landegrauius Thuringiæ, qui fauente Papa Innocẽtio electus fuerat in Regem Alemanię, ac consequenter post ipsum electus est in Regem Vuiliquinus comes Holandię.

De progenie Soldanorum, & primo de filijs Saladini, & de Calipho. Cap. LIIII.

QVIA vero superius multa dicta sunt de terra Turcorum & Aegiptiorum, in quibus habitant Saraceni, quibus & præsunt Soldani. Libet hic pauca breuiter inserere de situ terrarum ac ciuitatum illorum: & prius de potestate Soldanorum. Siquidem Innocentius Papa huius nominis tertius scire volens quę apud illos sũt, & nomina Satraparum: contra quos ad bellum parabatur exercitus christianorum, scripsit Patriarchæ Hierosolimitano: vt inquisita fideliter veritate, statum ei nunciaret prędictorum. Itaque Patriarcha quàm citius potuit mandatum executus Apostolicum: rescripsit dicens. Duo fuerunt fratres Saraceni nobiles. Nomen primogeniti Salahadinus, & nomen alterius Saphadinus. Salahadinus 9. filios genuit, postea vitam finiuit. Cui Saphadinus superuixit, omnesque fratrueles suos interfici fecit, præter vnum nomine Noardinum Halapię Soldanum. Quem manu tenuit Soldanus Iconij contra Saphadinum quantum permisit Caliphus eorum. Caliphus enim Papa interpretatur: qui ab omnibus Saracenis reuerentiam habens honoratur. Itaque Baldach est caput paganorum sicut Roma caput nostrum. Ibi namque residet Caliphus, & ibi colitur Machometus: & a propinquis, & a remotis. Est enim hæc Agarenorum peregrinalis, ad quam scilicet peregre proficiscuntur Saraceni de partibus etiam remotis. Qui per desertum ituri magnum & inuium, sabulosum, & inaquosum, onerant camelos victualibus per 12. dies sufficientibus. Aqua vero deficiente, sed prope terram scaturiente, Cameli sitientes & aquam naturaliter sentientes percutiunt terram pede. Quod videntes Saraceni, mox terram effodiunt, aquam hauriunt, potumq; Camelis tribuunt. Porrò Caliphus equitans cum gente sua, vt Machometum adoraret, ingreditur templum, & inclinatione capitis adorans orat Machometum. Oratione finita priusquàm egrediatur de templo, splendide quidem epulatur, & post epulas ad palatium coronatus reuertitur. Prædictus itaque Noradinus possidet Halapiam cum pertinentiis. 200. ciuitatum, & castrorum, numerumq; villarum infinitum.

De filijs Saphadini terrarum possessoribus. Cap. LV.

POrrò Saphadinus fratruelium occisor 15. filios habuit, quorũ septem terrarum possessores, alios 8. reddituum perceptores fecit. Melehadinus primogenitus tenuit ac possedit Aegiptum totã centum millibus villarum inclytam a parte meridiei sitam. Secundus Coradinus possedit Damascum, & ciuitatem sanctam Hierusalem, totamque terram quæ fuit christianorum. In cuius possessione sunt absque villis ciuitates cum castris trecentæ. Hic habebat treugas cum Patriarcha, & vtroque templi & hospitalis magistro vsq; ad passagium quod fuit anno gratiæ. 1217. Tertius Melchiphus possedit totam terram: quę gemella dicitur: & regionem circa scilicet absq; villis 301. ciuitates & castra. Quartus Meliemodam possedit totum regnum Asyę cum omnibus pertinẽtiis, quod bene continet ciuitates & castra sexingenta absq; villis. Quintus Melchisamephat possedit regnũ Sarco, vbi occisus est Abel, quod octingentas ciuitates & castra præter villas continet. Sextus Melchinoch regnum Baldach cum pertinẽtijs suis possedit, vbi Caliphus, sicut dictum est residet. Septimus Salaphas non possidet terrã vel regnum aliquod, sed fratres eius terrarum possessores mittũt ei singulis annis singuli binos Equos bene insellatos & infrenatos ac mille bizantios saracenicos. Semperque iste Salaphas cum patre suo Saphadino vexillifer eius equitat. Et ipse quidem Saphadinus equitans filios suos visitaturus inuoluit purpurea sindone caput. Cui procedunt obuiam filii 9. leuis & appropinquantes capitibus ei quater inclinatis osculantur etiam pedes manusque patris. Postea vicissitudine mutua, pater quemlibet osculatur ter. Dans cuilibet annulum aureum imagine sua insignitum. Omnes isti terras christianorum, quas possidebant voluerũt reddere & tributarii Patriarchę, & Ecclesiæ Romanæ: vt alias terras possederent pacifice.

De filijs eiusdem reddituum perceptoribus, & eius vxoribus. Cap. LVI.

EX filijs autem eiusdem Saphadini reddituum perceptoribus duo maiores sepulchrum Domini cum quinque christianis custodiunt, & oblata percipientes quæ bene, per annum 20. millia bizantios saracenicos valent, inter se diuidũt. Quatuor aũt de sex minorib. filiis cuiusdam aquæ percipiunt redditus: quæ likalis nũcupatur singulis annis Aegiptus mense Augusto rigatur. Valet aũt reddit⁹ iste p annũ 40. millia bizantiorũ saracenicorũ. Porrò duo mino-

minores fratres, quia casti sunt, quicquid offertur ad pedes Machometi custodiunt, eaq; percipientes inter inter se diuidunt. Et hæc valent per annum 30. millia saracenicorum Bizantiorum, habuit autem Saphadinus 15. vxores & similiter eius heres. Quibus vocatis simul in palatio cum singulis dormit, & si qua masculum peperit videntibus cæteris omnibus, illam cognoscit. Si qua vero partum non habuerit cum illa per Eunuchum vocata diligentius nocte dieq; priuatim dormit. Sic & cũ qualibet pro beneplacito suo facit, si qua vero moriatur statim aliam defunctæ loco ducit, hic Saphadinus de consuetudine prædecessorum suorum decies in anno videri permittit vultum suum. Cum autem a Rege vel Principe Nuncius ad eum mittitur. Nuncius ipse primo die in aula prima sui palatii recipitur, vbi sunt custodes, & 200. Turci bene armati Nuncium custodientes. Secunda die veniens Interpres ad Nuncium quærit ab eo viæ illius causam & Soldano interpretatur eá: tertia vero die potest Nuncius Soldani responsum audire.

De situ ciuitatum Aegypti regalium, & primo Damiate. Cap. LVII.

IN Aegipto sunt Alexandria ciuitas portus Saracenorum & Babilon noua siue kadrus domina ciuitatum. Damiata quoq; totius regni clauis & hostium. A Babilone noua itur ad Damiatam versus orientem, quæ distat ab ea tribus dietis, & itur ad Alexandriam versus occidentem, quæ distat similiter a Babilone tribus dietis per terram, sex autem per aquam. Porrò vsq; ad Damiatã septem dietæ sunt a monte Sina, & a Damiata vsque ad thanym est dieta. Sita est autem Damiata inter mare & fluuium Nili, vbi etiam in mare decurrit maior pars eiusdem fluuij. In Aegipto quidem non pluit nisi raro, sed quandoq; Nilo irrigatur: qui maior est Reno. Valde pinguis est huius aqua magisque terram impinguat quàm aliquis fimus vel marla. Diuiditur autem in septem ostia siue brachia. A mediato Iulio vsq; ad exaltationẽ sanctæ crucis excrescit, & iterum vsque ad Epiphaniam Domini decrescit. Eoque decrescente ordeum & bladum seminant, & in Martio metunt incolæ. Porrò Damiata super eum vt dictũ est sita, duplici muro & fossato lato ac bene murato est munita. Decoratur etiam 28. altis turribus maiorum autem turrium in certus est numerus, in medio Nili ex opposito turris Soldani est sita turris fortis & alta cuius pede ducitur ad turrim Soldani cathena ferrea. Firmaturq; ne sine Soldani licentia: qui est Rex Babylonis, ascendant vel descendant naues, omnibus onustæ bonis. Ibidem appulsæ a Venetia Anthiochia, Armenia, Græcia, Cypro, cæterisq; portibus & insulis maris. Indeque percipit Soldanus infinitos redditus.

De situ Babilonis & Alexandriæ. Cap. LVIII.

NOua Babilon & kaicus siue kadrus sunt ciuitates duæ, inter media parte tertia vnius leucæ. kadrum solo muro firmissime munitum inhabitant christiani, Iudæi, & Saraceni, Deumque suum coluntac leges pro velle suo custodiunt. Circa hanc vrbem sunt pomœria multa & optima, prope est arbor Balsami, cuius cortex inscíditur tempore maturitatis in fine Mai. Inscisionibus autẽ vasa vitrea supponuntur, in quibus guttę stillantes recipiuntur. Atque in eisdem vasis per dimidium annum in stercore vel fimo columbino recunduntur, & ita deferantur. Saraceni vero fontẽ, cuius aqua rigatur hortus Balsami multum venerantur, & inde singulis annis abluuntur. Iterum apud kadrum est palma, quæ se ad pedes beatæ virginis inclinauit. De cuius dactilis sumpsit eadem virgo quot voluit: iterumq; palma se sursum erexit. Quod videntes Aegiptii tunc præsentes palmã succiderunt, & in mane rursum erectam repererunt. Vsque hodie vero succisio apperet in signum rei gestæ, & ab Aegiptiis habetur in magna veneratione. Tres aũt fuere Babilones. Prima scilicet in qua regnauit Nabuchodonosor Rex caldeorum, sita super Chobar fluuium. Secunda vero in qua regnauit Rex Aegipti Pharao, & ille duę modo sunt desertæ. Tertia est quę prope kadrum vt dictum est sita est, in qua olim fuit regia sedes: & horrea Ioseph. Alexandria ciuitas est Soldani Babilonis aliquantulum a Nilo distans, nec aquam dulcem nisi per meatus ductitios habens. In cuius portu sita est turris: in qua de nocte accenditur ignis, vt videatur portus à nauigantibus, quoniam Aegiptus terram est humilis. In hac vrbe sunt plures Ecclesiæ Christianorum. Inter quas Ecclesia sancti Marci Euangelistæ, capella in qua scripsit euangelium suum. Ibi & locus passionis ac sepulturæ ipsius, sed inde furati sunt Venetiani corpus. Ibi fuit sedes Patriarchæ: ibiq; bis in anno periunt Oues & Capræ. Pisa & legumina & huiusmodi a festo sancti Martini, colliguntur, vsque ad mẽsem Marcij.

De situ Ebron principalis vrbis Palestinæ. Cap. LIX.

EBron est principalior ciuitas Palestinorum mansio Gigantiũ. In campo sita est in quo fuit Adam formatus, & tandem mortuus: hęc Saracenorum lingua dicitur Cariatarbe. i. ciuitas quatuor, eo ꝙ ibi sepulti fuerunt cum vxoribus suis quatuor Patriarchæ. s. Adam: Abraam: Isaac: & Iacob, & hoc in duplici spelunca, quia virorum est vna, mulierum altera. In valle illa cognouit Adam vxorem suam: & genuit Seth de cuius semine Christus natus est. Ab Ebron duo milliaria, campus est plenus terra rubea q̃ incolę effodientes care vendunt Aegiptiis vt aromaticas species. Et quantumcunq; ex illa sumatur anno reuoluto non decreuisse inuenitur. Iuxta Ebron est Mambre ad cuius pedem est quercus, sub qua habitauit Abraham longo tempore, vbi etiam secum tres Angelos visos collegit & vnum adorauit. Quercus ista creuit: & ramos expandit vsq; ad tempus Theodosij Imperatoris: & ex illa est moderna in eodem loco incolis cara & medicinalis. Nã siquis eam siccam portet non infunditur bestia cui insidet. Ab Ebron vsque ad 10. milliaria versus orientem est lacus Alsphaltidis, quod & mortuum mare dicitur, quia nihil in eo viuit, quatuor ciuitatibus in eo pro peccato populi submersis. Segor autẽ quę est quinta ciuitas, præce Loth quæ adhuc apparet iuxta mare prædictum, & nunc Balezona dicitur & castrum palmarum. Supra lacum illũ est a parte Arabiæ, vallis Carnaym sub monte Moab. super quẽ Balach filius Sephor duxit Balaam vt malediceret Israel. Lacus autem Alsphalti separat Iudæam ab Ara bia.

De locis Arabiæ ac phœnicie. Cap. LX.

ARabia tẽpore filiorum Israel erat desertum .s. inuia & inaquosa. vbi filij Israel manna 40. annis manducauerunt, ac de rupe aquam scaturiente potati sunt. Ibi vallis in qua Moyses bis rupem percussit virga, & fluxerunt duo fontes: quorum riuis rigatur terra illa. In deserto est locus: vbi post trãsitum maris rubri Moyses inuenit 12. fontes & 72. palmas. In Arabia quoq; est mõs Sina: in quo Moyses ieiunauit 40. diebus & noctibus: vt legem acciperet: quam Dominus digito ei scripsit in petra. Ibi etiam mons Or, in quo Aaron sepultus est, & Abarym, in quo similiter Moyses. Ibi & petra Oreb. vbi Rex Hierusalem Balduinus de Francis primo veniens, regnaturus in Hierusalem castrũ ædificauit, quod & montem regalem vocauit. Ibi est sedes Archiepiscopi Petracensis. Est autem Arabia in giro ab Idumea extensa ad Marchias de Bosra, quæ vulgariter dicitur Bosseroel. Idumea est quædam terra Damascena sub Siria, quia Damascus est caput Sirię. Idumea continet Phenicea in, in qua caput est Tyrus ciuitas Metropolis, Acõ, Sidon, & Sarepta & Bericus, & mons Libani. In qua Tyro sepultus est Origenes. Ante Tyrum autem est petra marmorea: super quam Dominus sedit, & super eam fundata est Ecclesia in honore Saluatoris. Porrò a Tyro ad octo miliaria ex parte orientis supra mare sita est Sarphati, quæ prius dicta est Sarepta: & mons Feeth in qua Helyas propheta mansit: & Ionam viduæ filium resuscitauit. Hinc ad septem milliaria ciuitas est, quę dicitur Sidon vel sagitta vnde oriunda fuit Dydo, quę Carthaginem condidit in Africa, a Sidone autem ad sex milliaria sita est Bericus, ciuitas abundans quæ vulgariter dicitur Baruth. in qua imago saluatoris est depicta, cuius Indigenę Iudæi non post multum temporis a Christi passione latus in contemptum illius apparuerunt lancea, & exiuit sanguis & aqua. Quibus infirmi plures liniti sanitati sunt restituti & Iudæi credentes effecti.

De Damasco ac Libano & Iordano. Cap. LXI.

DAmascus caput Sirię ciuitas est quam fundauit Elyezer Abrahe puer in campo: in quo Abel est occisus a fratre ad duas vero leucas a Damasco est locus in quo Dominus Iesus in luce apparuit persecutori Saulo. In pede Libani montis scaturiunt duo riui, qui fluuij sunt Damasci. Abana per Libanum & Archadiæ plana fuit, & excipitur a mari vbi beatus Eustachius vxore ac filiis desolatus remansit. Farfar per Siriam prope muros Antiochiæ currit, seque mari ad 10. milliaria ab Antiochia fundit. Vbi dicitur porta sancti Simeonis. Iterũ ad pedem Libani sita est ciuitas, quæ dicta est Paneas & Censarea Philippi, sed modo Belynas. Ad Libani quoq; pedem oriũtur duo fontes Ior & Dan. Quorum riui sub montibus Gelboe fluunt: & iterum orti ac simul coniuncti Iordanem constituunt. In quo. s. fluuio baptizatus est Dominus tercio milliario a Hierico. A montibus Gelboe vsq; ad lacum Alsphaltidem est vallis: quam influit Iordanis, & vocatur vulgariter Gurges: ex vtraq; parte a Libano vsq; ad desertum Pharaon cincta mõtanis. Iordanis diuidit Galileam & Idumeam terramq; Bosræ: quę secunda Metropolis est Idumeæ. Iordanis significat descensum, eo ꝙ terram subgreditur prope ortum suum, vt iterum oriatur ad quoddam planum quod dicitur Placamedam lingua Saracenorũ. Placa namq; platea: latinæ forum interpretatur, quoniam ibi mercimonia Turcis & Arabicis in æstate ab Pascua conuenientibus exponuntur. Porrò Medan est compositum Med siquidem lingua Sira quædam aqua interpretatur. Dam vero quidam fluuius dicitur

tur:qui per Suvthem fluit· In qua.s.vrbe imago beati Iob in magna reuerentia existit, fluensque versus Galilæam Saracenorum se vertit sub ciuitate Cedar, vt se Ior fluuio infundat:qui non longe a Belynas ciuitate distat.

De ciuitatibus & locis Galileæ. *Cap. LXII.*

PRope Belynas est lacus:iuxta quem incipit mare Galileum inter Bethsayda, & Capharnaum. De Bethsayda fuerunt Petrus & Andreas Ioannes & Iacobus: Philippus & Alphęus, & ad quatuor ciuitas inde leucas inde ciuitas est Corrozaim,in qua nutrien dus dicitur Antichristus. Porrò a Corrozaym ad quinque leucas est Cedar nobilis ciuitas. Castrum vero Capharnaum versus dexteram a mari est situm.Ad duas autem leucas ad capharnaum est collis in decliuo montis,qui s. locus mensa dicitur,eo ꝙ ibi pauit Dominus.5.millia hominum ex quinq; panibus ordeaceis. Sub eo dem vero.s.loco commestionis,est alius etiam locus,vbi Dominus post resurrectionem apparens discipulis, cōmedit cum illis partem piscis assi,& fauum mellis. In prædicto mari ambulans ipse super aquas dixit Petro. Modice fidei quare dubitasti. Versus sinistram a concauo montis Genezareth surgit ventus, cuius inquilini sentiunt impetus. Ad duas vero leucas a Genezareth est Magdalum castrum,a quo Maria Magdalena dicta est.Et hæc regio dicta est Galilea Saracenorum: vbi habitauerunt tribus Zabulon & Neptalim,ibique fuerunt 20. ciuitas,quas Salomon dedit amico suo Hiram Regi scilicet Tyri.ad duas vero leucas a Magdalo fuit Cithareth ciuitas: quæ modo est Tyberias. Tyberia dicta vulgariter a Tyberio Imperatore Romano. Hanc Dominus Iesus frequentare solebat,cum adhuc iuuenis esset.Hinc ad quatuor leucas est Bethulia ciuitas. Porrò ad decem leucas a Tyberiade, sita est Nazareth Galileæ,& inde ad duas in via quę ducit ad Acon, sita est Sapharia ciuitas Annæ matris beatæ virginis Mariæ.In Nazareth fons est, cuius aquam puer Iesus exhauriebat: & secum ferebat.Ad quatuor leucas a Nazareth & ad duas a Sapharia ex orien tis parte est Cana vicus Galilee, ad vnam vero leucā a Nazareth locus est,quem Rebuth vulgariter dicunt,vnde Iudæi Iesum præcipitare voluerunt. Iterum ad quattuor milliaria de Nazaret mōs est Thabor,in quo transfigurauit se dominus coram Petro & Ioanne & Iacobo. Ad duas leucas a Thabor versus orientē est mōs Hermon.In conualle montis Thabor Melchisedech sacerdos occurrit Abrahe cum pane & vino.Ad duas leucas a Thabor sita est in monte ciuitas Naym,in cuius porta Dominus filium viduę suscitauit. Superius a Naym est locus qui dicitur Torrens vel Cauerna Cyson, in monte vbi consilio Delborę vir eius Barac vicit Idumęos.

De Iezrael ac ciuitatibus Samariæ. *Cap. LXIII.*

AD quinq; leucas a Naym sita est ciuitas Iezrael,in qua regnauit impijssima Iezabel. Quæ pro sua proteruitate de palatio suo præcipitata ad huc stat sepulturę istius columna. Secus Iezrael campus Magedo existit: in quo Iheu Rex Samariæ nouiter inunctus Regem Iuda Ochoziam vicit.Ad duas autem leucas a Iezrael montes sunt Gelboe:quibus Dauid de casu Saul & Ionathę dolēs, maledixit eosque damnauit perpetua sterilitate. Ad quinq; vero leucas a Iezrael incipit Samaria in loco qui dicitur castrū duplex: hinc ad 10. leucas sita est vrbs Sebaste siue Augusta, in qua inter Helisæum & Abdiam prophetas sepultus fuit Ioannes Baptista. Decollatus quidem est in castro Macheronta secus lacum Asphaltitis,trans flumen Iordanis & inde in Sebaste sepultus a discipulis. Cuius corpus postmodum absque capite, digitoq; quo saluatorem ostendit,Iulianus Apostata fecit comburi,& caput in Alexandriam,deinde Constantinopoli,& tandem in ciuitatem Patras deferri: digitum vero quæ Dominum ostendit beata Thecla in mōte gaudij tulit. Ad quatuor leucas a Sebaste ciuitas Neapolis sita est, prius dicta Sichar & Sychem inter Dan & Bethel. Ibi Emor regnauit, cuius filius Dynam rapuit.In Sychem transportata sunt ossa Ioseph ex Aegipto,ac sepulta iuxta fontem, vbi Ieroboā Rex Israel fabricauit duos vitulos aureos: quos dixit se tulisse de Hierusalem, & posuit vnum in Bethel,& alterum in Dan. Iuxta Neapolim est campus:quem Iacob filio suo Ioseph præter sortem Fratrum dedit, in quo est puteus: ad quem Dominus ex itinere fatigatus sedit, & Samaritanæ prædicauit,ad vnam leucam a Sychem sita est Luza ciuitas, quæ & Bethelin, quę diu habitauit Abrahā. Ibique filium sacrificare voluit, & ibi dormiens Iacob Angelos vidit. Montis Bethel confinis est mons Galgal versus orientem inter Dan, & Sychem oppositus monti Gebal: ad 20. leucas a Sychem & ad 4. a Hierusalem in via,quæ a Neapoli ducit ad montē sancti Samuelis sita fuit Rema ciuitas, vbi fuit Archa testamenti vsque ad aduentum Samuelis & Dauid Regis.

De locis Hierusalem ciuitatis sanctæ. *Cap. LXIIII.*

POrrò ad 20. leucas, a Sychem, & ad 16. milliaria ab Ebron,& ad 13. a Hierico, & a 7. ab Ascalona & ad 11.a Ioppe sita est ciuitas sancta Hierusalem in medio mundi, metropolis ciuitatum Iudææ. Illic in monte Moria vidit Dauid Angelum interficientē populum, & ira Dei placata emit plateam Ornam Iebusei ad fabricandum templum de tertio destructum,fuit,dubium a quo fuerit reædificatum. Quidam dicunt,ꝙ a matre Constantini Helena in honorem sanctæ crucis recuperatæ a Cosdroe persa alij vero dicunt quòd a Iustiniano imperatore:qui voluit vt a qualibet honoraretur natione.In Hierusalem est lacus,qui probatica piscina dicitur:cuius aqua singulis sabbatis ab Angelo mouebatur. Descendente.s.ad visitationem ligni Dominicæ passionis ibidem abscon diti a tempore Salomonis. Et post aquæ motionem sanabatur vnus,quicunque descenderet in eam prius. Iuxta Hunc ergo lacum sanauit Dominus in sabbato Paraliticum,sub templo Domini & monte Syon. In valle Iosaphat sub terra fluuius paruus fluit,vbi Dominus cæcum illuminandum misit. In monte Syon pedes discipulorum Dominus lauit,& cęnans cum illis nouum testamentū instituit. A cuius parte sinistra in agro peregrinorum,qui est Acheldemach secus viam,quæ ducit Efrata situs est fons Gyon,vbi coronatus est Salomon.Per montem Syon ascendit Dominus in Hierusalem ad passionem & cum venisset Betphage ad montem Oliueti transiuit per vallem Iosaphat in Hierusalem, sub montē Oliueti versus orientem trans torrentem Cedron ad iactum lapidis sudauit Dominus guttas sanguinis.In loco Licostratos ter Dominum Petrus negauit, & in loco quē dicitur Gallicantus amare fleuit,in Caluario crucifixus est Dominus,in loco qui dicitur Golgotha & ad Dexteram ab introitu Ecclesiæ sepeliuit eum Ioseph ab Arimathia. Ad caput ipsius Ecclesiæ inuenit Helena crucem Domini: in partibus illis est locus, qui dicitur caritas, vbi Iudæi voluerunt Dominum comprehendere, sed timuerunt turbas. Ibi post resurrectionem apparuit Dominus Magdalenę, in mōte Syō apparuit Apostolis absente Thoma,& alia vice ipso præsente, ipsisque præsentibus & videntibus in cœlum ascendit 40. post Pascha dies Ascendit inquam a monte trium luminum,hoc est Oliueti,in quo.s. monte beata virgo Dei genitrix obiit, & in valle Iosaphat sepulta est, inde corpus eius in Cœlum assumptum est. Ante portam Hierusalem,quæ est ad occidentem lapidatus est prothomartyr Stephanus: & in Syon sepultus indeq; Constantinopoli,ac deinde Romam translatus: & iuxta sanctum Laurentium est positus. Ante portum Hierusalem, quæ est ad austrum iuxta lacū est cauea: quæ dicitur Leonis carnerium: quia tempore Cosdroe ibi Leo reposuit 12. corpora martyrum.

De cæteris vrbibus ac locis Iudeæ. *Cap. LXV.*

AD vnam leucam a Hierusalem sub monte Olìueti versus mare mortuum est Bethania. vbi Dominus Lazarū quadriduanum suscitauit:& Marię Magdalenę in domo Simonis leprosi peccata remisit,ad quatuor leucas a Hierusalem est ciuitas Bethlehē. Ad hanc veniens Helena Regina præsepe Domini fecit Romam portari,& in Ecclesiam beatæ Marię maioris reponi:in Bethlehem sepultæ sunt Paula & Eustochium: ad vnam leucam a Bethlehem est locus, vbi sepulta est Rachel secus viam: quæ ducit Hierusalē. Iuxta cuius sepulchrum fecit Iacob apponi 12. lapides prægrandes in monumentum 12. filiorum Israel, quod incolis est manifestum. Ad 15. leucas a Hierusalem versus Ramatha mons est: in quo quondam ciuitas Modun erat sita, quæ fuit Mathatiæ patris Machabeorum ibidem sepulcrorum. Ab illo monte ad octo leucas in via quæ ducit Ioppen. sita est Lidda quondam ciuitas,sed modo castrum & dicitur Diospolus ad 3. leucas a Bethlehē est castrū quod dicitur cauea,vnde fuit Amos propheta: & ibi sepultus est, ad quatuor leucas versus Hierusalem est castrum: in quo mansit Zacharias Propheta , quando beata virgo post annunciationem euāngelicam abijt in montana, ad 13. leucas a Hierusalē est Hiericho a cuius sinistra desertum est Quarantenæ: in quo ieiunauit Dominus,& de gula tentatus est a Diabolo,ad duas leucas a Quarantena ex opposito Galileæ est alius mons valde excelsus.in quo iterum de auaritia tentatus est Dominus.In ipso deserto Quarantenæ fons existit,cuius aquam amaram per appositionem salis Heliseus potabilem fecit. Engaddi locus est Hierichontinus: in quo fuit quondam vinea balsami: cuius plantas Aegiptij tulerunt, & in Aegipto plantauerunt. Ad dimidiam leucam a Babilone noua in quodam horto dimidii mansi: Huius arbor similis vineæ triennii, eiusque folia videntur esse trifolii parui. Hortus autem irrigatur aqua fontis, in quo beata virgo solita est abluere pānos saluatoris,quando in Aegiptum fugit a facie Hærodis. Qui.s. hortus si a non christianis excolatur: aut perpetua sterilitate damnatur, aut

aut in penam Saracenorum inæstimabilis vltio infertur: nec alicubi verum inuenitur crescere balsamum in mundo, nisi tantum in prædicto Aegipti loco: ad quatuor leucas a Nazareth est mons Cayn in cuius pede Lamech sagittauit Chayn. Ad 9. leucas a mōte Cayphas, vel Carmeli ad austrum est Cesarea quondam Metropolis Palestinorum, ex qua fuit Cornelius centurio, vel quem baptizauit Petrus, & fecit eiusdem ciuitatis Episcopum. Acon ciuitas est in angulo sita, tota patens ab oriente ac meridie, totaq; mari clausa septentrione & occidente. Ab Acon vsq; ad Cayphas cōtra meridiem sunt duæ leucæ, & inde vsque ad castrum peregrinū quod Destrictum dicitur quinque, a Destricto vsq; ad Cæsaream sunt quatuor ampla milliaria, & a Cæsarea vsq; ad Ioppen est dieta. Porrò a Ioppe vsque ad Ascalonam sex leucę. Ibiq; prope est Gaza, cuius portas Sanson fregit & in montem tulit. Alię quatuor scilicet Cesarea, Ioppe, Ascalona, Gaza philistinorum desertæ sūt. a Hierusalem vsque ad montem Sinay sunt dietę duodecim.

De Patriarchatu Hierusalem, & Iconia mirabilis beatæ virginis, & de Barsassinis. Cap. LXVI.

Patriarcha Hierosolimæ quatuor habet Archiepiscopos sub se In prouincia quidem Palestina Cesariensem, qui vnum habet Episcopum suffraganeum scilicet Sebastensem. In Galilea Nazarenum, qui & vnum. f. Tyberiacensem habet suffraganeum. In Phęnicia vero Thirensem, qui quatuor habet Suffraganeos scilicet Asconensem, Sidoniensem, Bericensem, & Belinensem. Petracensem quoque in prouincia Moabitarum: qui vnum in monte Sina Suffraganeum habet Græcum. Patriarchæ vero suffraganei sunt Ebronica. Bethlehem ita, & Lyddenuns Episcopi. In Ecclesia Dominici sepulchri sunt Canonici Priorem habentes, ac viuentes secundum regulam beati Augustini. In templo etiam Domini sunt regulares Abbas & Canonici, & similiter in Ecclesia montis Oliueti. In monte vero Thabor abbas & Monachi nigri. Et in Ecclesia similiter de latina. In Getsemani quoq; quæ est vallis Iosaphat sunt nigri Monachi. Omnes isti Abbates atque Priores cum infulis, & baculis, & anulis, atque sandalijs Pontificalibus, assistunt in ministerio Patriarchę soli obedientes. Sunt & ciuitates: quæ nō habent Episcopos, videlicet Ascalona sub Episcopo Bethlehemitano, Ioppe quoq; sub Canonicis sepulchri: Neapolis sub Abbate templi, & Cayphas sub Archiepiscopo Cesariensi. Neapolis & Tyrus & Acon & Hierusalem nullo mediante spectant ad Regē. Ad quatuor leucas a Damasco est locus: qui Sardanai dicitur situs in monte vbi est Ecclesia beatæ virginis Mariæ, in qua sunt virgines moniales 12. & octo Monachi. In hac Ecclesia depicta est imago in tabula beatæ Dei genitricis opere Cōstantinopolitano, quā Patriarcha tulit Hierusalem: & cuidam Abatissæ dedit, Abatissa vero ad locum prædictum transtulit. De hac imagine manet oleū balsamo suauius redolens: quo liniuntur infirmi, & melius habēt. Oleum istud optime christianis reseruatur, & ipse locus a Saracenis in magna reuerentia habetur. Bis in anno. f. Assumptione beatæ virginis Mariæ, & natiuitate locum illum incolæ Saracenorum frequentant: hæc imago a mamillis superius si palpetur vt carnea sentitur. In confinio Antiochię, & Damasco in castris munitissimis habitant Harsasini. Quorum Dominus est vetulus de montanis multum reueritus a Christianis & Saracenis propinquis ac remotis. Quorum Principes indifferenter per Nuncios interficere solet. Horum nulla est lex, nisi quam timor facit, matres, sorores, filias: & indifferenter omnes cognoscunt vt vxores, a cunabulis educantur in palatiis, omniaque addiscunt idiomata, & docentur Dominum suum timere super omnia: eique vsque ad mortem in omnibus obedire: vt sic possint ad paradisi gaudia peruenire. Quisquis in obedientia moritur, pro Angelo colitur, hæc de illo libello Patriarchæ ad papam ad presens sufficiant.

De origine ac pueritia sancti Edmundi Cantuariensis Archiepiscopi. Cap. LXVII.

Actor. Anno iterum superius annotato, scilicet ab incarnatione Domini 1247. sanctus Edmundus Cantuariensis Archiepiscopus, cuius sacri corporis gleba in Pontiniacensi monasterio requieuerat, de terra est eleuatus: qui nimirum anno præcedenti auctoritate apostolica fuerat canonizatus: & in cathalago sanctorum deputatus. Ex gestis eius. Hic a Bendonia villa originem duxit. In carne florida virginitatis florem illibatum perpetuo Deus permansurum edocuit, qui eum supra morem communiter nascentium fœlicibus auspicijs ex suæ matris vtero segregauit. Congressus est enim de cella suæ natiuitatis, ita mundus & immunis a communi corruptionis humanæ contagio, velut si mox in Sindone mundissima nullam contraxisset maculam, continens de contento. Hunc igitur in baptismo mater Edmundum tanquàm a mundicia nuncupandum censuit: quia cum oraret ad feretrum sancti Edmundi martyris onerata nobili onere, vitalis in eo spiritus primitias primitus depræhendit, hæc Mabilia vocabatur, pater autem Eduuardus: qui de consensu coniugis seculo valefecit, & in monasterio de Eyncsham sub habitu regulari cursum vitæ feliciter consummauit, mater quoque virtute non inferior cognationi Femineæ masculinum animum inseruit, & in seculo non seculariter viuens, cum animi mollicie, carnis illecebras a se penitus amputauit. Capam clausam deferens vestes reiecit, quas proposito castitatis non conuenire censuit. Vigilias Monachorum Abbedoniæ singulis ferè noctibus consueuit frequētare, contra carnis conflictus armis militię continentium congruis se induit, cilicio videlicet aspero, quo carnis nuda calcaneum tenus contegere consueuit. Addidit & loricam ferream desuper, quam finetenus carni suæ portauit indiuiduam, vt indumentum pilosum premente ferro plus pungeret carnem ipsam. Intra loricam vero duæ laminæ ferreæ ad maius erant supplicium, quarum mater moriens duos filios fecit hæredes. Edmundum scilicet ac Robertum. Ab ipsis ergo pueritię primordiis Edmundus tam religiose nutriebatur materna sollicitudine, vt extunc ab ea informaretur ieiuniis, & orationibus etiam adultus insistere, huic enim mater, vt sextas vltro ferias in pane & aqua ieiunaret, dedit & promisit munuscula vt parsimoniæ salutaris obseruantias in eius animo plantaret arte sancta, sic Innocentiæ fundamento superedificauit ardua virtutum palatia, vt cresceret templum sanctū in Domino, ædificatio per spiritum maturius inchoata.

Qualiter eidem puero Parisius misso Christus in forma pueri se ei ostendit. C. LXVIII.

Cum autem miteret eum vnà cum fratre suo mater Parisius, vt liberalibus imbueretur studijs seu artibus, modicam pecuniæ summam dedit eisdem, dicens illis. Si maternam vt bonos decet filios iussionem seruaueritis, confido in Domino, quòd in omnibus ipse prouisor munificus erit vobis. Duo quoque dedit eis cilicia, præcipiens vt illis super nudo se vestirent, bis aut ter in hebdomada. Timebat enim ne postquàm discretionis annos attingerent, per deuexa vitiorum, & abrupta voluptatis incederent. Ideoque rudes in arte bellandi familiariter informauit, & prius exercitans, quàm in belli discrimine necessario traherentur, rudimentis intellectualibus sensualitatis studia præuenire curauit. Ipsa etiam Edmūdo quē velut sanctitatis eius præscia, cæteris filiis plus dilexit, dum studeret Parisius, cum indumentis lineis cilicium mittere consueuit. Meritoque præ cæteris eum dilexit: qui nusquàm piam matrem, pius videlicet filius verbis aut operibus offendit. Ita namque Deo & piæ matri suæ placere studuit quòd omnem a se leuitatem resecans, omnino coreis, aliisque ludicris seu spectaculis se subtraxit. Diebus quoque Dominicis & festiuis iuxta monitum matris antequàm comederet, psalterium ex integro psallere consueuit Et quoniam amantissimus Domini totis visceribus studuit auctorem vitæ diligere, ipse in forma puerili eidem puero se voluit demonstrare. Cum enim pratum quoddam spaciandi causa coętaneis inuitantibus, consensisset ingredi, ab ipsorum tamen comitatu se celerius superauit, ne conscientiæ suæ puritatem vel nugis puerilibus, vel ociosis sermonibus contingeret maculari. Dum igitur incederet solitarius sacris insistens meditationibus, apparuit ei puer ille candore niueo nitido, & colore roseo rubicundus. Qui velut a summo cœli cardine delapsus subito, sic eum prior allocutus est, officiosissime salutando. Salue dilecte mi. Qui cum audisset, vt puer in sermone ignoti pueri miratus est, quem cum ille pauefactum & hæsitantem conspiceret, ipsum denuo alloquens quæsiuit an ipse sibi vel tenuit notus esset. Ille simplicitatis columbinæ respondens sermone simplici, nullam inquit teneo noticiam tui, nec sum vt æstimo notus tibi. Adiecit puer. Quomodo ita tibi sum incognitus, præsertim cum, & in scholis ad latus tuum sedeam: & tibi quocunque fueris inseparabiliter fuerim sociatus? Deinde subdidit: in faciem meam respice, & quod in fronte mea scriptum sit, aduerte sedulus toto corde. Quod cum fecisset scriptum legit in ea literis celestibus: Jesus Nazarenus. Qui statim quod viderat ei retulit, & ab ipso protinus audiuit, hoc est nomen meum, quod tibi memoriale sit in desiderio animæ, & hoc diligenter & articulatim noctibus imprime singulis fronti tuæ. Per hoc enim poteris contra mortem muniri subitam, & quisquis eadem scriptura munierit modo consimili frontem suam. His dictis, puer ille in quem desiderant Angeli prospicere, disparuit, sed in pectore pueri sui, quem visitare dignatus est, non parum dulcedinis reliquit:

Quo-

Qualiter a matre benedictionem accepit, & animam defuncti portaria Dæmonibus vidit.
Cap. LXIX.

PORrò matre illius iam morti propinqua cum vix ei superesset extremus spiritus, vocatus ad eam venit, benedictionem vltimam percepturus. Qua super eum affectuosissime edita, cum absentiam fratrum ad memoriam reduxisset, exorauit matrem humiliter: vt absentes quoque benediceret. Ad quem illa. In te ait, fili omnes fratres tuos benedici noueris, qui per te transfusa in illos benedictione tua, tuæ participes erunt gratiæ & virtutis. Nec enim matrem latuit, quis quantusque futurus esset in posterum, cuius futuræ gloriæ cumulum, quibusdam nouerat præsagiis præsignatum. Siquidem viderat in somnis nocte quadam eum coronam spineam portantem in capite, quæ vehementer accensa flammam protendebat ad sidera cum fulgore. Quadam vero die cum versus natale domicilium.s. Abbendoniam iter ageret cum alio, quem ha bebat itineris socium, vidit campum auibus fuligine nigrioribus coopertum. Et vterque quidem de maxima miratus est auium multitudine, sed alterum stupor validus inuasit cum tremore. Cui beatus Edmundus. Sta, inquit, a via semotus paululum, & te crucis muni signaculo, ne timeas, quia videbimus quid protendat monstruosa hæc auium multitudo. Postmodum vero videntibus illis aues ille corpus quoddam nigerrimum, nec hominis, nec vllius animalis effigie distinctum subuexerunt in aera, & ita demũ disparuit multitudo auium subito velut vmbra. Quo facto conuersus sanctus ad pauentem socium: vis, ait, scire quid significet hoc portentum? Et ille, volo. Cui sanctus. Aues teterrimas quas vidisti, noueris esse Dæmones, hominis cuiusdam, qui in villa proxima nuper obiit, animam ad inferos deportantes. Ipsam animã laruale corpus quod in aera subtulerunt exprimit, quæ ineffigiata visa est, quia conditoris imaginem, ad quam facta fuerat, ipsa dũ viueret in corpore, viuendo nequiter deformauit. Qui ad eandẽ protinus villam venientes, vt de viso certiores efficerentur, prodigio, cognouerunt ꝙ homo quidam ipsa qua sanctus prædixerat hora transierat ex hoc mundo.

Qualiter in adolescentia castitati studuit: & imaginem beatæ virginis anulo desponsauit. Cap. LXX.

VBi autem sanctus Edmundus annos adolescentiæ attigit, carnis delicias non tantummodo fugit, sed etiam exhorruit. Cũque virtus versetur circa difficile: & ad virtutum culmina veniatur cum labore, prinsquàm eius animæ vires attigissent, virtuti cõtrarium in eisdem sacris parauerat exercitiis, virtutibus locum. Sicque cani sensus effectus est in annis teneris, quòd eum sacram paginam nec didicisset, tamen ipsam iam docere videbatur maturis moribus & honestis. Eratque talis qui non prius inciperet docere quàm facere, sed quod amplius est, prius facere quàm audire. Et cum singulis in corde virtutibus gratum perasset hospitium, castitatem singulariter habere studuit, sciens quòd incorruptio Deo proximum esse facit, vnde carnem suam nulla vnquàm polluit immundicia, sed in eo permansit vsque ad obitum virginitas incorrupta. Nam de consilio cuiusdam Sacerdotis perpetuam virginitatem coram beatæ virginis vouens imagine, eidem se virgini velut Dominę commendauit: & copulauit perenniter velut sponsæ atque in signum irrefragabilis fęderis eam anulo suo subarrauit nouo more. Anulo inquam quem ad hoc fecit, digitum ipsius imaginis insigniuit. Et vt eidem Dominę amicæ charissimę iugiter impenderet, salutationis obsequium in eodem anulo literaliter insculptum est illud aue angelicum. Extunc ergo sicut ipse cõfessus est in obitu, quotiens eiusdem clementissimę virginis præsidium inuocauit, ipsa in tentatione prouentum, in persecutione solatium, in tribulatione remedium, in dolore gaudiũ sibi celeriter impetrauit. Vt autem eadem sponsa sua fœderis inter eos initi recordaretur, & sponsum dignaretur agnoscere, qui eam in sua desponsaret imagine in anulo cum quo post mortem more Pontificali sepultus extitit, inuentum fuit insculptum cunctis videntibus atq; mirantibus istud aue. At per hoc & in manu Pontificis & in digito imaginis, præcipuum prælucet testimonium, per quod enucleatius apparet omnibus gestę rei veritas & exemplum.

Qualiter eum Diabolus de carnis concupiscentia tentauit.
Cap. LXXI.

AT hostis antiquus quo magis eum vidit in virtute proficere, eo magis agitatus inuidia, pectoris eius pacem studuit perturbare. Vnde quandam puellam hospitæ suæ filiam in eius excitauit excidium, vt impudicos oculos in eum iaciens, eius commouere tentaret animum signis & nutibus ac suspiriis, quasi dicens tacite, dormi mecum. Sed cum per talia nil proficeret apertis cum eo verbis cępit agere, & multis modis ad amplexus illicitos prouocare. Quam ille vt pestem fugiens sæpe corripuit, sed illa nec sic a virulento proposito quod mente conceperat se retraxit. Illa velut altera Aegiptia, pro illicitis institit. Ille velut alter Ioseph illicita recusauit. Tandem illius oportunitate pertæsus, quid super hoc esset agendum melius mente contulit, & habito secum consilio puellæ tempus assignat veniendi ad locum, quo vocare studio consueuit. Illa sperans voti se compotem fieri, assignato tempore audacter venit. Quam ingressam & quibusdam superioribus vestibus ad eius mandatum spoliatam arripuit, virgisq; flexibilibus, quas ad hoc aptauerat in dorso peroptime flagellauit, vt sic cui collecta erat in corde stultitia, ipsa disciplinæ dissolueret dura virga. Fugit illa quem dudum fuerat insecuta, & vexatio intellectũ dedit, & gratiam apposuit, ita ꝙ ipsa puella vt asseruit huiusmodi tentationem nunquam postea taliter tolerauit. Sicque dum restitit persequenti Diabolo, ipse Diabolus a puella recessit ocius & ab ipso. Sed dum per apertam eum mali speciem non posset ad carnis illecebras trahere, conatus est per quandam matronam, satis vt videbatur honestam deceptionis suæ laqueis irretire. Hæc velut sub obsequii velamine obtulit ei quędam donaria, vt per hoc eius animum facilius inclinaret ad turpia carnis vota. Quod cum ille muliebris versutiæ non ignarus intelligeret, quæsiuit ab ea an ei de sui conscientia coniugis hæc offerret. Et illa. Latent inquit ista coniugem, nec enim scire debet, quòd tibi facio amicabiliter hunc honorem. Insipiens enim credidit virum sapientem aquas furtiuas quasi dulciores appetere, quas ille vt Dauid sapiens cum tanto discrimine noluit degustare, vnde ait ad illam, sine viri tui conscientia non recipiam dona tua, sicque mulier verecundata, donaria sua retulit, & ipse ab eius impeditione noxia liber fuit.

Qualiter in ætate virili carnem suam arctius castigauit.
Cap: LXXII.

DEcursis annis adolescentiæ, quia crescentibus cum ætate viribus corporis, crescit inuisibilis pugna militiæ, spiritualibus armis curauit fortius se munire. Vnde non contentus iam cilicijs vti communibus, sicut informatus matris monitis, & exemplis cõsueuerat a puero, adinuenticio cilicij genere, carnem suam non tã domare q̃ torquere studuit nouo modo, quẽ modum & antiquioribus sanctis incognitum, & modernis credimus inexpertum: habebat siquidem cilicium non ex filis vt fieri solet subtilibus, textoris arte compositum, sed ex chordulis artificiose connexis pariter, & coniunctis ad instar retis densissimi intricatum, quod in connexione suo denso ordine continebat nodulos tam intolerabiles q̃ vt ita loquar sine numero numerosos. Erat ab anteriori parte apertum, penitus inconsutile illud cilicium laqueolis ab eius capucio vsque ad fimbrias hinc inde appositis connodatum, quæ connodatio cilicij nodos addite carni impressit arctius, & cruciauit grauius sui corporis artus sacros. Sicque cum seipso bello dimicans intestino certamen sibi indixit reciprocum, in quo se conterens, & a seso contritus, erexit se supra se, pene suimet oblitus, vt se vinceret, & domestico tormẽto corpore superato martyr in pace factus, de se triumphum nobilem reportaret. Cui enim Christus erat viuere, ipse vixerat non vt ipse. Nec contentus est hoc tormenti genere, sed quod superaddidit est admiratione dignius, & stupore. Vt enim idem cilicium stringeretur fortius, & continuata punctione, caro magis sustineret supplicium, fune crossiori de pilis equinis triplicato constrinxit illud desuper in hunc modum. Funis ille a scapulis per corpus circunductus vsque ad renes descendebat, multis inuolutis mediantibus & tam stricte ligabatur inferius: quòd corpus & præcipue spinam dorsi curuare vix potuit, vel semetipsum erigere iucuruatus, sic in cingulo cilicino semetipsum circundederat, qui non tantum lumbos carnis suæ cum legali pontifice succinxerat, sed insuper circa pectus zona aurea cum Dei filio cinctus erat. Ita diebus contra potestates aereas armato corpore reliquas corporis particulas, quas in aperto non potuit, armauit in occulto: vt in se nil immunitum relinqueret vel inerme. Siquidem manuum & colli nuda, quæ videlicet propter homines diebus cruciare non poterat, noctibus coram Deo cilicio contegebat. Addidit, & cilicina femoralia, & caligas cilicinas: quibus vtebatur assidue cum lorica: quam sibi mater reliquerat, duplicia de manu Domini recepturus pro duplici martyrio: quo se spontanee cruciabat. In aduentu quoque & in quadragesima indumentum quoddam portauit plumbeum, corium quoddam nihilominus durum induens & nodosum. Ad maioris etiam tormenti cumulum pluribus locis astrinxit funibus corpus suum, ne constringeretur funibus peccatorum.

Qua-

Qualiter in regimine artium se habuit.
Cap. LXXIII.

FActus vero magister artium præter morem tunc legentiũ missam, & horas canonicas quotidie priusquam legeret audire consueuit, quæ scilicet religiosa consuetudo suis etiam scholarib. profuit, quos vt secum audire missas assuescerēt, sic induxit. Et vt hoc liberius exequeretur in parochia, qua degebat, fecit capellam construi in honore beatæ Virginis, quàm semper dilectione coluit speciali. Plus autem humilisq; magister cum vnum de auditoribus suis ægrum,& egētem, lecto decumbere didicisset, in domum suam eum portari fecit,& qualibet nocte per quinque circiter hebdomadas ante ipsum iacuit, eique in vrinali, ac cæteris, quæ languentis requirebat necessitas ministrauit. Et quamuis hac fraternæ compassionis grauaretur onere, legebat tamen & disputabat continue. Frequenter vrinale de manu decumbentis præ uanitatis capitis excidens integrum remanebat ipsius proculdubio meritis, qui ei propter Deum humanitatis obsequium exhibebat. Quidam etiam de scholaribus suis morbum patiens in brachio ostendendum ei censuit quasi sancto. Cui respondit ille: Sua te Deus gratia sanet, ac virtute in crastino scholaris ad magistrum redijt, seq; sanitati restitutum asseruit. Ac ipse magister eiusdem morbum in suo brachio excepit, quem patienter tolerans paulo post & ipse curatus fuit. Die quadam in studio occupatus oblitus est orationem illam, o intemerata dicere, quam in honorem beatæ Virginis,& beati Ioannis Euangelistæ dicere consueuerat diligenter,ac deuote, sequenti nocte beatus ei Ioannes apparuit, & vt ei manuum suum extenderet imperauit. Gerebat siquidem in manu ferulam, qua velut in eum sæuiens minabatur eius percutere palmam. Visumq; est ei per comminationis magnitudinem, quòd si eum percussisset, ex ictu incurrisset mortem. At ille mox clementior factus erectam manum suspensam tenuit, & vt dictam orationem extunc dicere non obmitteret familiariter persuasit.

Qualiter ad Theologia studium se transtulit.
Cap. LXXIIII.

TRansactis ergo circiter sex annis, quibus in artibus egregiè rexerat, cum adhuc socijs suis cursum legeret arithemicam, apparentem sibimet in somnis agnouit matrem suam, atque dicentem: Fili, quid legis,& quæ sunt illæ figuræ, quibus vacas tam studiosè. Quo respondente talia lego, videlicet ostensis protractionibus, quæ fiunt in ea facultate, mox illa dexteram eius manum arripuit, & in ea tres circulos pinxit, quos his nominibus, Pater, Filius,& Spiritussanctus, per ordinem singulis singulos insigniuit. Et addidit: Fili charissime, talibus figuris,& non alijs de cætero intende. Qui voce matris edoctus sese mox ad Theologiæ studium transtulit, intelligens nimirum, quòd Sanctæ Trinitatis cognitio Theologiæ consummatio,& origo facultatis existit. Et qui prius dum in artibus regeret, in mane missas audire consueuerat, nunc ad religionis augmentum, media nocte matutinas in Ecclesia sancti Mederici Parisiis audiebat. Post matutinas vero in orationibus cum lachrymis, & gemitibus, coram altari beatæ Mariæ Virginis, vsq; ad diem consueuit persistere. Et ita demum nulla quiete corporis interueniente ad scholas cum cæteris conuenire. Et sicut orandi gratia Ecclesiam adijt nocte media, sic ipsam adire ob causam consimilem hora studuit vespertina, in Ecclesia reuerenter & deuote se habuit,& in ea sedere quasi nunquam, vel rarissime consueuit. Quem cum boni nominis Archiepiscopus Ebroicensis Theologiæ studio didicisset insistere, cogitauit & voluit vnam Bibliam proprijs ei sumptibus præparare. Quod ille audiens renuit, nec voluit eam sibi fieri, verens ne quòd monasterium ex eius scriptura contingeret onerari. Siquidem & ipse psalterium glosatum in duodecim prophetas, & de tales epistolas habebat, quæ omnia vendidit, pretiumq; scholaribus egenis Parisius erogauit. Et mirantibus socijs quòd contra morem omnium studentium, codices sibi necessarios distraxerat, vni eorum de hoc ipsum percunctanti, serio sic dicebat: Stulte omnia pro Christo studentes perfectioni debemus vendere, ac pro eius amore pauperibus erogare. Tanta vero auiditate sacras amplectabatur litteras quòd in earum studio pene insomnes solebat ducere noctes ipsas.

Qualiter in Theologia regens auditores ædificauit.
Cap. LXXV.

ITaque tam mirabiliter in breui studendo profecit, quòd cito post paucos annos multis cum instantia suadentibus, magistralem cathedram, licet inuitus ascendit, quamuis enim duceretur amore veritatis,& iustitiæ: imparem tñ huic oneri,& indignũ se credidit hoc honore. Igitur sacræ scripturæ doctor effectus, & ta nq̃ lucerna super candelabrũ positus, omnibus proficere studuit ac si omnibus esset natus. Erat enim prædicator egregius, disputator acutissimus, lector pius. Et in his omnibus effundebat aliis q̃d ipse hauserat de fontibus saluatoris. Frequenter multi,& magni viri qui ad eum in scholis audiendum confluebant, inter legendum a lachrymis se continere non valentes libros claudebant. Mel siquidem,& lac sub lingua habebat. Ideoq; dulcediné non modicam, discipulorum mẽtibus instillabat. Vnde multi de scholis suis exierunt doctores eximii, vestigia quoque sanctitatis eiusdem pro viribus secuti. Nonnulli etiam Ecclesiasticis honorati, vel potius onerati beneficijs exonerantes seipsos religioni se dederunt, eius succensi facibus lectionis. Nimirum ignis in altari cordis eius ardens iugiter, aliis ostendebat lucis iter. Hinc & quadam nocte vidit per somnium in scholis suis ignem fieri copiosum, de quo septem ardentes extrahebantur faculę continentes mysterium rei secuturæ. In crastino dum legeret intrauit scholas Abbas quidam Cisterciẽsis ordinis, quæ completis lectionibus abduxit secum septem de scholaribus suis, quos ignis septiformis accenderat charitatis. Vnde spretis temporalibus, & mundo valefacientes, viam vitæ feliciter arripuerunt in monasterio dicti Abbatis Monachum induentes. Horum vnus fuit Clareuallensis Abbas Stephanus, quadã die disputaturus de sancta trinitate cathedram conscendit,& dũ ibi discipulos expectans quæstionem in animo volueret in somnum resolutus, visionem huiusmodi cernere meruit Columba de supernis volauit ac se celeriter deferens in ore suo mirificũ corpus Christi quod quasi sacram communionem tribuens in eius ore posuit, & sic ad superiora celerius auolauit. Expergefactus ergo velut humanum excedens ingenium excellentissime disputauit, ac de beata trinitate perspicacissime disseruit. In prędicatione quoq; ei mira gratia inerat,& ignitum eius eloquium, animos auditorum quã tuncunq; frigidos efficaciter accendebat. Vnde,& Guilhelmus Comes Falesberiæ, qui Longaspata dictus est, cum iam longo tempore nemini confessus esset. Ac de sumendo Christi corpore iuxta morem vniuersalis Ecclesię non curaret ad eius monita cõuersus est.

De affectu quem erga crucem dominicam habuit.
Cap. LXXVI.

CVm autem populo prædicaret crucem dominicam manu propria tenebat assidue, quam frequenter intuens, solebat nunc amarissime flere, nunc honestissime subridere. Flebatur quidem vt dicere consueuerat, ꝙ cum plures essent verbi auditores, pauci tamen factores existerent, cum tamen Christi passionem haberent prę oculis,& exempla sanctorum eis innumera non deessent. Ridebat vero cum crucem pio conspiceret oculo recolẽs beneficia, quę per eam prouenerant toti mundo. Habebat etiam pro consuetudine qualibet die vel nocte Dominicæ passionis insignia meditando recolere,& in eis suauissime delectando illis medullitus inhærere, quadam itaq; festiua die multis occupationibus,& curis fatigatus cum præuidere non posset lectionem crastinam, sequentem noctẽ in vigiliis expendit fere totam. Vnde circa auroram irrumpente somno eius occurrit memoriæ, ꝙ in nulla illius diei hora meditatus fuisset iuxta morem de dominica passione. Timens vero ne grauem capitis dolorem incurreret, si antequam iret ad Ecclesiam & ad scholas non dormiret elegit potius aliquantum quiescere, ac solitam contemplationem, in spe gratiæ Dei tunc irrumpere. Cũ ergo se inclinasset ad lectulum apparuit ei hostis antiquus tetrum vultum exhibens,& horrendum. Vnde territus dextram leuauit vt signum crucis faceret quam Dæmon appræhensam tenuit ne leuaret. Ipse vero confisus in Domino quasi ambidexter sinistram erexit vt idem faceret signaculum, sed Diabolus ipsa similiter appræhensa, quasi saccus grauissimus cecidit super eum. Tunc deficientibus sibi viribus corporis orauit in spiritu Dominum vt sua virtute sæuientem contereret inimicum, sicque Dæmon ab eo auulsus subito, cecidit inter lectum & parietem proximum in momento, surgens igitur celeriter,& sic prostratum cernens Dęmonem, confortatus in fide ipsum cæpit aggredi velut hostem, eumq; perhorribile guttur eius arripuit,& illud stringendo fortiter ita dixit. Adiuro te per aspersionem sanguinis Christi, vt mihi non omittas dicere, quid sit illud per quod tibi valeam plus nocere,& te a meis infestationibus coercere. Et Diabolus ait, per illud quod nunc nominasti Et sic Diabolus victus disparuit, se victum dolens ab eo quem suis vincendum viribus æstimauit.

De abstinentia eius, & oratione.
Cap. LXXVII.

SIc sanctus abstinentiam illibatam, in omnibus seruauit ab infantia scilicet vt verbo, cibo, potu, somno, cæterisque mundanis speciebus quantum virtus patitur humana. Solo pane contentus,& aqua, sextis per annum feriis abstinuit,& aliquando panem

tantum sumens, nullum penitus liquorem gustauit: Vnde nonnunquam fissa videbantur eius labia velut humoris indigentia hyatis terra, pilis quoq; fluentibus capitis, & barbæ, dicebant hoc phisici ex humorum penuria prouenire. Grossis vtens cibarijs, quo cibus, vel potius pretiosior, & delicatior erat, eo minus ex eo sumebat. Nolebat vt sibi quis propter se diceret, quid sibi in prandio esset apponendum, immo sæpe cibum si coram eo laudaretur gustare nolebat, eo quòd lautum nouerat. Omni secunda feria, & quarta, & in septuagesima semper a carnibus abstinuit, reliquisq; diebus, quasi nihil de carnibus, vel piscibus degustauit, Nec ob hoc dispu tare dimisit, aut legere, nisi alia præpediretur necessaria ratione. Postquam vero sacerdotij ascendit gradum, ad quem inuitus venit, sicut ad præcedentes sacros ordines, extunc duras leges quas in carnis suæ præiudicium statuerat, efficere studuit duriores. Rarissime bis in die comedere consueuerat, & hoc cum ad id eum aliorum iucunda societas inuitabat: denique sibi tantum rigorem indixerat abstinentiæ, quòd nonnulli suorum credebant ipsum capitis insaniam, vel etiam mortem incurrere. Orationi quoque sedulus incumbebat, & nuda solo genua figebat. Vnde nonnunquã vi collisionis erumpens sanguis genu respersit alterum, aliud vero quasi semper gibbosum extitit, & callosum. Singulis diebus a capite vsque ad pedes membra crucifixi singula adorabat, & in adoratione cuiuslibet. Adoramus te Christe, pia voce dicere solebat. Per dies singulos tria cantabat paria horarum, scilicet horas canonicas, de Spiritu sancto, & de matre Domini, cum officio defunctorum. Post primum exurgens somnum mox ad orationem, vel meditationem, seu lectionem se conferebat, & tam post matutinas, quàm ante vigilans sic permanebat. Raro namq; post matutinas dormiuit vllo tempore, non minus id obseruans hyeme, quã æstate. Quam si forsan aliquando sopor in eum violentus irruisset, non solebat ad lectum recurrere, sed in orationis loco, vel in sede sua reclinans caput, dormitare potius fatigatis concessit oculis, quàm dormire. Lectum quidem habuit, satis honeste stratum, nec tamen in lecto iacuit, sed in scabello suppedaneo, nonnunquã in terra ipsa: aliquando autem ad lectulum caput pendulum inclinauit. Aliquotiens vero vt non totum corpus, sed pars media requiesceret sedens solebat somnum capere, & hoc per annos circiter triginta, vel amplius creditur obseruasse. Lintheamina, coopertorium, vel etiam culcitram non habuit, sed cappa sua, vel scapulari, seu certe pallio se contexit.

De cætera eiusdem conuersatione. Cap. LXXVIII.

VEstimenta vt sæpius habebat grisea, nec abiecta plurimum, sed nec plurimum pretiosa. Ludis seu spectaculis secularib. nunquam se immiscuit, sed omni huiusmodi quasi virus quoddam quod per oculos ad animam ingreditur euitauit. Detractores persequebatur, detractionis abhorrens vitium, nec his vnquam vel ad modicum suum accommodauit animum, vel auditum. Beneficium Ecclesiasticum, & vnicum tantum, quanquam plura plu ries sibi fuissent oblata, nunquam tenere voluit, nisi cum onere residentiæ, quod quotiens lectionibus vacare disposuit, solebat nullius expectato consilio resignare. Tandem vero vt liberius verbũ Dei posset absque scandalo & auditorum prædicare, grauamine, beneficium vnum recepit, & retinuit quorundam victus instantia, atque prece. Suscepit itaque in nobili Ecclesia Falesberiæ, cum canonica dignitatem Thesaurarij, ad quam inuitauit eum Episcopus. Receperunt autem eum Canonici cum reuerentia speciali. Ventilationibus causarum, seu placidis interesse noluit. Et vt a causarum cognitionibus eximeretur, litteras Apostolicas impetrauit. Pecuniam non dico tangere, sed nec videre dignum censuit, nisi eam, quam manu propria pauperibus erogauit. Cellaria, vel alias officinas suas dedignabatur ingredi, inconueniens hoc esse iudicans sui nominis honestati. Rerum quoque suarum audire cõputum, sibi credidit inhonestum plus expendebat, quàm haberet in redditibus, vnde & ære alieno semper extitit obligatus. A seruientibus suis carnis exigebat munditiam. Volẽs semper omnem familiam suam fore mũdam, nec vnquam eis in ira molestus fuit, etiam cum delinqueret, nec vllis omnino alijs, quoniam satagebat sollicitus seruare iugiter pacem cordi. Quàm sibi fuit in facultatibus proprium commune facere studuit, pijs vsibus egenorum. Nullus ab eius ianuis recessit egenus vacuus, sed accipiebat quilibet prout sibi videbatur competere plus, vel minus. Nunc panem, nunc bladum, vel certe legumina, quæ parari fecerat pauperibus, vndecunque confluentibus, præcipue famis tempore ministrabat. Libris coram se positis in superiori parte contra faciem habebat Eburneam, & venustissimã B. Virginis imaginẽ in circuitu throni sui redeptionis nostræ mysteria, sculptura mirabili continentem. De codice procedebat lectio ad Iconiam referebatur oratio. De vtroq; influebat ipsius studentis animæ contemplationis extasis. & dulcedo. Comestionis, & equitationis tempora, quibus studio nequiuit insistere dicebat se perdita, & inutilia reputare. Tantum reuerentiæ sacræ scripturæ detulit, ꝙ quotiens Bibliam suam aperuit prius eam osculo honorauit. Appetitum inanis gloriæ quasi virus virtutum importunum se multipliciter ingerit, sub quadã simplicitatis cautela, & modo mirabili elidere consueuit.

De prædicatione crucis & miraculis per eum ibidem exhibitis. Cap. LXXIX.

SIc eius fama felix Alpes transijt, & quoniam apostolicus eum crucis amatorem esse nouerat, legationem crucis ei cum gradi priuilegio commisit. Potestatem quippe dedit illi procurationes ab Ecclesiis & Ecclesiarum rectoribus accipere, vt eorum carnalia meteret, quibus debuit spiritualia seminare. Ipse vero hac potestate non vtens gratis euangelium posuit, & proprijs stipendijs contra morem militantium militauit, propter quod & Deus in ipso legationis itinere dignatus est eum innumerosis miraculis honorare. Itaque dum verbum crucis apud villam Lemestre populo proponeret, accessit iuuenis quidam iuuenilibus irretitus oblectamentis, vt sibi vir sanctus manibus suis crucem daret. Quem mulier quædam volens a proposito retrahere, per pallium arripuit, sed nõ impune, mox enim manus ipsius cõtracta dedit eidem intelligere nõ esse sibi licitum, Christi militem a tam pio proposito reuocare. Quæ vindictam in se sentiens cum flens, & eiulans clamores emitteret, vir sanctus diuini verbi baiulus, quæsiuit a circumstantibus quid hoc esset. Cũque didicisset plenius rei seriem, quæsiuit a muliere, an de manu sua vellet accipere Christi crucem. Quæ ait volo. Et dum vir Dei crucis Christi signaculum suis imponeret humeris, in ipsa mox impositione, mulier adesse sibi sensit perfectæ remedia sanitatis. Similiter apud villam Strade vvey cum iuuenis quidam eo prædicante surrexit, vt crucem sumeret, eius Amasia ipsum tenuit, vt a proposito reuocaret: mox vltio digna eam inuasit, & lumen oculorum subito perdidit. Quæ flens & eiulans clamoribus pulsauit aera, vnde ei vnà cum beato viro plebs condoluit vniuersa. Et orante pro ea viro Dei recepit lumen perditum, sicque cum gaudio redijt ad propria pro impensa sibi gratia laudans Deum. Alias cum prædicare deberet apud Boclande, vbi Deo famulabantur Moniales cistercienis ordinis, priusquàm venisset ad prædicandum, apparuit quædam monialis defuncta cuidam alii viuenti eã præmonens his verbis. Veniet inquit magister Edmundus hoc ad prædicãdum populo, tu tradas ei filum, vt ex eo cruces faciat, quod repositum inuenies illo loco. Monialis viuens credens defunctæ monitis filum de loco sustulit, & ad virum Dei, vt cruces inde faceret deportauit, & crucibus multis de filo factis signati sunt quamplurimi, idem tamen filum parum videbatur ab intuentibus id admirantibus minorari.

Iterum de quibusdam miraculis illius temporis. Cap. LXXX.

CVm apud ciuitatem Vvigorniæ extra Ecclesiam ad prædicationem suam confluxisset maxima multitudo populi, cæpit prædicationis primordia, subito nubes horrida diffundi, & pluuiã cum turbine comminari. Videns vir sanctus auditorum animos esse concussos ad diffugium, conuertit se contra impetum turbinis, & extenta manu opposuit ei victoriosissimũ signum crucis, & ait, præcipio tibi maligne spiritus, cum hac commotione longius abscedere, nec astantem populum, quo minus verbum Dei audiat, audeas impedire. Quo dicto statim recessit spiritus procellarum. Et nubes ludica obumbrans eos affuit, in circuitu vero eorum pluuiã cum tempestate valida distillauit. Sic & pluries, & pluribus in locis, pluuiam vel procellam a loco prædicationis suæ repulit. Præterea dum eiusdem legationis officio fungeretur in multa gratia, nocte quadam in sua Biblia studuit cũ candela. Et cum fatigatus vigiliis irruenti somno nequiret abstinere, contigit ipso dormiente candelam super libri literam cadere, & diutius sic ardere. Qui euigilans obstupuit, & pro Biblia quam charissimam habuit, suspirauit. Et eleuans candelam exsufflauit fauillam quæ super librum remanserat, nulla tamen ignis læsio super Bibliam apparebat. Cum similiter alia vice studeret ad lumen vigiliis grauatus somno succubuit. Et ecce Mus intrans in crucibulum, lumen dum huc atque illuc discurreret suffocauit. Et euigilans cum repperisset se sine lumine, suspirans, & gemens inclamauit nomen virginis gloriosæ, subitoque lumen in crucibolo repperit, & de reddito sibi celerius lumine lætus fuit. Contigit aliquando eum in pede grauari apostemate, quod antracem solent Medici nominare. Qui sumpta penna cum qua scribere consueuerat, tres siue quatuor cruces in circuitu, & vnam desuper impingebat, & dũ cruces illas depingeret, prædixit ꝙ morbus ille pessimus expiraret. Quod, & factum est in crastino, quippe pes inuentus est sine apostemate, nul-

lo

lo prorsus ipsius vestigio remanente. In eius quoq; deliciis accidit miraculum, quod hic stili officio duximus commendandum. Quidã Cubicularius eius cilicium, & femoralia cilicina, quæ vsu diutino inueterauerant ad comburendum acceperat, quę ille igni tradidit, sed ea ignis allambens innoxie nõ vrebat. Siquidem virtutis suæ ignis oblitus, non valebat ipsa conflagrare cilicia quasi sacrata duceret, quæ vir sanctus tetigerat carne sua. Itaque cubicularius ea proiecit in aquam cum grandi lapide, quibus submersis dixit mendaciter se ea ignibus concremasse.

Qualiter in Archiepiscopum Cantuariensem assumptus est. Cap. LXXXI.

TAlis sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus vacante sede Cantuarię, electus est in Archiepiscopum canonice, diuina proculdubio voluntate. Itaque solemnes Nuncii ad Ecclesiam Salesberię venientes, cuius. s. erat Thesaurarius, ipsum inquirunt, sed ibi non inueniunt. De hinc ad villam de Calue pergitur, vbi contemplationi vacans, & gregis sui regimini reperitur. At ille nullatenus electioni de se factæ consentire voluit, sed semetipsum exinaniendo minus idoneum asseruit, dicens. Ego vermis, & non homo non solum tanti meriti, nec tantæ literaturæ sum, vt creditis, sed & mundus quoque in hoc deceptus est, & vos erratis. At illi cum precibus in proposito persistentes adeunt Episcopum Salesberiæ, qui audita rei serie diffiniuit ꝙ electioni consentiret, eiq; iniunxit in virtute obedientiæ. Ille tamen fixus mansit in proposito, nec adhuc cõsentire voluit vllo modo, asserunt illum mortaliter peccaturum, nisi consentiat, eiq; præcauendum esse, ne Deũ offendat. Talis enim inquiunt posset loco tui forte substitui, per quem Ecclesia Cantuariensis lęsionem non modicam posset pati. Vbi ergo sunt ambitiosi per phas, & nephas se vltro ingerentes in vineam Domini cõcupiscentes honorem sęculi. Ecce ambiciosus se ingerit, & repellitur, Edmundus quæritur, & accedere vix dignatur. Tandem itaque victus eorum precibus, immo magis ratione conuictus assensum præbuit, quem tamen assensum verbis patentibus non expressit. Dixit enim. Nouit ille qui nil ignorat, ꝙ nisi me mortaliter peccare crederem electioni de me factæ nullatenus consentire. Hac imperfecta responsione contenti, de eius ore verbũ rapiunt, & ipsum arripiunt, atq; ad sanctum altare ducentes eum, in terram cum eo humiliter se prostrauerunt, hymnum te Deum laudamus ingeminant, concrepant cimbala, & in laudem creatoris omnes iubilant, & exultant.

Qualiter in statu illo conuersatus est. Cap. LXXXII.

PAstor igitur in populo Dei factus, in omnibus magis ac magis enituit virtutibus. Superioribus obedientiam exhibebat, & reuerentiam paribus, concordiam, & pacem, inferioribus cum custodia disciplinam. Humilitas sicut in eius corde primatum tenuit, sic & in omnibus eius operibus prima fuit. Nam calceamenta sua non erubuit aliquando sibi distrahere, quod in primate totius Anglię humilitatis erat indicium euidens, & insigne. Cum vero clerici sui missam mane non audissent aliquo præpediti negocio, quod eo oportuit agi tempore, ipsemet procedente die missam consueuit eisdem personaliter celebrare. Iter vero agens, siquis ei peccata sua vellet cõfiteri, quàmuis pauperrimus, descendens illico confitenti audientiam præbuit, confessio existens affabilis, & deuotus. Nec repellebat eum propter inæqualitatem temporis, seu etiam propter vicinitatem sui hospitii longiuscule non distantis, nec induebatur purpura, & bysso, vel veste pretiosa, sicut nonnulli solent Episcopi, tunicam habens albam vel griseam de pretio satis vili. Veruntamen vt frons sua conueniret ceteris, superiores vestes honestas habuit, sed non studio vanitatis. De prædicta vero corporis austeritate nihil sibi minuit, immo de die in diem, vt filius accrescens rigorẽ ferè in omnibus ampliauit. Semper sibi durus, & rigidus, aliis cõpatiens, & benignus. In altaris officio totus erat in lachrymis, ita se gerens quasi exutus esset hominem, ac velut in carne dominicam geri cerneret passionem. Reuerentissime tractabat omnia sacramẽta ecclesiastica, ita vt mentes intuentium prouocaret ad deuotionem, ipsa contrectatio tam deuota. Sexum quidem Femineum ob honorem beatæ Marię virginis, & suam deuotionem semper honorauit, & religiose coluit. Per hoc autem nec in cogitatione nec aliter semetipsum vel tenuiter maculauit, hostiatim mendicantium nullus ab eius ianuis recessit vacuus, cæterorum quoq; dummodo honesti essent, nullus ab hospitii sui liminibus est repulsus. Aegrotorum lares & debilium per suos diligentius scrutabatur, & visitabat beneficiis quorum nonnullos in victu quotidiano procurabat, & competentibus indumentis, puellas pauperes de suis facultatibus adiuuabat, vt traderentur ad nuptias, & in hoc expendebat pęnas pecuniarias, pro delictis aliquibus legitime inflictas. Ab omni munere semper manus suas excutiens, acceptores quoq; munerum detestabatur, precipue in potestate positos, quos ad reddendam iustitiam dicebat gratuitos esse debere, non muneris inuitatos. Quibus etiam frequenter dicebat prendere & pendere, siue prendere & pẽdere non differunt, nisi in vna litera tantum, vnde patet quòd valde proximus est suspendio qui munera libenter accipit, nisi acceperit ea bono modo. Itaq; multi quidem ei placere cupientes offerebant ei plura & pretiosa, sed ille respuebat vniuersa, dicens. Nunc inimicus me per dona tentare vult, cũ diues sum, & nullius egeo, quia dum pauper fui, me decipere non potuit isto modo: spero autem per Dei misericordiam, quòd nunquàm decipiet me per hanc viam, per dona siquidem quæ nec data nec accepta sunt secundũ Deum. Corrupta est christianitas hodie, deficietque priusquã hoc aduertant christiani, nisi se curare studuerint ab hac peste.

De persecutionibus quas ibidem passus est. Cap. LXXXIII.

SIc ergo vir sanctus se habuit in cura pastorali quamdiu sibi licuit de pace temporis gratulari. Sed quoniã acceptus erat Deo necesse fuit vt eum fornax tentationis decoqueret igne suo. Volẽs enim athleta Dei se totum pro salute animarum & libertatibus Ecclesiæ, suorum more prædecessorum exponere, contradictiones multas patiebatur, a regni maioribus, & a Rege. Ipsum Cantuariẽse Collegium quod ad apicem tantæ dignitatis eum vocauerat, eidem in suo proposito proh dolor obuiabat. Cumq; familiares eius aduersitates suas plangerent, ac de suis dolerent iniuriis, voces eorum querelas compescuit, & eos nihilominus redarguit, dicens eis. Sicut cum ægrotanti filio poculum propinatur amarum, dicit mater ad sanitatem ebibe, ita hæc omnia quæ nobis offeruntur aduersa ad salutem cupimus epotare. Inundationes maris quasi lac debemus suggere, & cum præcursore Domini in deserto mundi comedere mel Syluestre. In ipsos autem qui eum acrius insequebantur, & in eum atrociores fuerant, summam exercebat misericordiam, quotiens veniam postulabant. Eos insuper quos aperte suos sciuit esse persecutores, ad pacis passim recepit osculum, & ad familiaritates alias, vt gratis obsequiis quorumlibet amicorũ, pretulisse visus sit graues iniurias sibi factas. Super quo sui solebant eum arguere, & verbis huiuscemodi præmonere. Domine, hęc remissa mansuetudo vestri animi aliis exemplum præbet, in vos aliàs insurgendi. Quibus respondit. Sinite, an nescitis quia Dominus noster mortem sibi inferentibus non restitit, sed eam remittens, pro eis etiam suppliciter intercessit? Vtique Deo non homini seruanda est potentia vindicandi. Absit a me, vt erga eos aut trabem aut festucã portem in oculo, quantocumque me videantur afficere detrimento. Certe si oculos capitis mihi eruerent, vel vtrũque truncarent brachium, nullatenus eos minus diligerem, nec minus exhiberem diligentis animum siue vultum. Nullum enim peccatum volo facere, nec de alienis defectibus mihi dispendium propagare. Libentius nanq; vt dicebat, in ignem iret ardentissimum, quàm aliquod peccatum committeret ex certa scientia contra Deum. Quia vero debitum pastoris officium quamquàm ad Ecclesiæ liberationem manus eius contenta esset, exercere non potuit, tactus dolore cordis intrinsecus, & quasi pro aliorum reatibus a se pęnas exigens, semetipsum extra regnum Angliæ relegauit. Hac autem in hoc consideratione ducebatur, ꝙ si totam seueritatem Ecclesiasticam expensaret in rebelles, eam forsitan legatus in irritum duceret, & nihilominus Regem aliosque sibi in ira molestos ad deteriora, & magis grauia prouocaret. Si vero præsens existens, eorum errata non errata non conaretur corrigere: videretur ea quasi per quandam dissimulationis tolerantiam approbare.

De miraculis per eum ostensis illo tempore. Cap. LXXXIIII.

PER hos autem dies priusquàm natale desereret solum, plura fecit Deus miracula per eum. Nam quidam diris laborans febribus obnixe petiit: vt beatus pater aquam benediceret, quam pro recuperãda sanitate sibi loco antidoti propinaret. Et ita factum est. Sanctus enim Antistes aquam benedixit. Quæ cum tetigisset ægrotantis viscera, æger conualuit sine mora. Quod cum quidam de suis ei dicerent, eis inhibuit ne id eo superstite reuelarent. Quidam etiam de clericis eius quartanis vexatus per aliquod tempus, die qua debuit eum febris affligere, contigit eum per aulam, cum vir sanctus discumberet, pertransire. Quem cum coram se transire cerneret: quæsiuit ab eo, cur cum cæteris non pranderet. Qui ait Dñe diem meã expecto hodie, quo me solet febrilis molestia molestare. Ad quem sanctus ait. Ego signum crucis super morsellum murenæ, quæ est in disco meo faciam, & illum in nomine sanitatis in tuo protinus ore ponam. Si statim comedere volueris, sanaberis.

ris. Ille morsellum de manu Domini sui recepit cum gaudio, statimq; cum sociis ad mensam comedit vultu hilari & iucundo. Et sicut ei pius pater prædixerat, ab illa die & deinceps eum febris illa nequissima non vexabat. Alius vir quidam magnus & literatus morbum quendam in genu habuit, cuius morbi incommodo grauiter laborauit. Qui videns virum Dei prætereuntem, rogauit vt genu languidum respiceret, & eum benedictionem suam super illud fundere non pigeret. Quod cum fecisset, tamen cum difficultate aliqua morbus ille curatus delituit sine mora. Quibusdam quoque quædam quæ erant eis ventura innotuit, quæ eum spiritu prophetico prædicasse rei exitus postea comprobauit. Beatus etiam Thomas martyr insignis antequàm exiret de Anglia ei in visione apparuit, & ad agendum viriliter monitis eum familiaribus roborauit. Quo viso vir beatus pedem martyris ducere nitebatur ad osculū, sed beatus Thomas ne oscularetur prohibuit ei, subtrahēti pedem suū, propter quod ille fleuit, & ingemuit. Cui sanctus Thomas. Cur inquit fles? Et ille pro eo ait, quòd indignitas mea nō patitur, vt os meum pedes tuos dignissimos osculetur. Ad quē martyr. Pro hac inquit repulsa nolo te flere vel gemere, quoniam tempus approximat, quo me osculaberis & in ore. In procinctu quoque itineris positus vt egrederetur de terra cum viris religiosis secreto contulit, eisque causam sui recessus ab Anglia Reuelauit. Quorum quidam quæsiuit ab eo quo ire disponeret, & an apud Pontiniacum moram trahere cogitaret. Cui sanctus. Ad Pontiniacum, inquit, ibimus, & ibi omnia bona si Deo placuerit faciemus. Quod vero, & quanta bona apud Pontiniacum fecerit, ipsa bonorum innumerositas per se plenius patefecit.

De transitu eius in Galliam, & ipsius morte. Cap. LXXXV.

IGitur clam, & quasi fugiens egreditur ab Anglia, & mari transito ad Pontiniacum peruenit ducente eum Domino recta via. Nouerat enim ibi esse commune refugium omnium de regno Angliæ exulantium pro iustitia Prælatorum. Præscius quoq; futurorum locum istum prædecessorum suorum asilum ingreditur, & ipsorum vestigia sequēs, super hoc quod illuc eam Deus aduexerat, non modice gratulatur. Ante oculos siquidem posuit qualiter Beatus Thomas ibidem ante sui tempus martyrii cum patientia per sex annos expectauit brauium cursus sui, & quomodo famosus ille Stephanus de Languetonia cum pluribus suis Suffraganeis similiter per annos plures sui palmā certaminis, & laboris prestolatus est mihi. De quo loco etiam sic ait quidam. Est Pontiniacum pons exulis, ortus asylum. Hic graditur, spaciatur in hoc, requiescit in illo. Pontifex ergo Pontiniacum ingressus, & cum omni reuerentia susceptus Ibidem lectionibus, & orationibus assiduis vacabat, propriaque manu scribebat, & aliquando ad predicandum populis in vicino positis exibat. Tādem cum morbo graui correptus esset, Sole feruentius incalescente, visum est suis vt ad locum aliquem, vbi maior esset aeris clementia diuertere debuisset. Itaq; recedens a Pontiniaco, quondam prioratum cui nomen est Soisiacum adiit, & vsque ad obitum ibidem mansit. Dolentibus autem Pontiniacensibus ꝙ eis subtraheretur eius præsentia, pietate motus consolabatur eos per hæc verba. Reuertar huc in sequenti festo beati Edmundi Regis, & martyris, quoniam tunc Sol longius a nostro disgrediens emisperio, adducet nobis frigora temporis hyemalis, quod vtique sine spiritu prophetico non protulit, sicut euētus subsequens comprobauit. Eadem quippe die ad Pontiniacum corpus eius est delatum, & sic impleuit mortuus quod viuus promiserat, paruo post tempore moriturus. Cum vero iam sibi cerneret diem imminere nouissimum, iussit afferri sibi corpus Domini gloriosum. Extenditque dexteram ad ipsum corpus Domini, & cū ingenti fiducia dixit ei. Tu es Dominus in quem credidi, quem prędicaui, quem veraciter docui, & tu mihi testis es ꝙ aliud quàm te in terra positus non quæsiui, sicut tu scis, quòd nihil volo, nisi qđ tu vis Domine, ita fiat voluntas tua, quia in tuā sunt omnia volūtate. Mirati sunt vniuersi qui aderant ipsum mente putantes excedere, præsertim cum se sic habere quasi quem præsentem vidit crucifixum conspiceret, & in carne. Post perceptionem ita viatici tota die illa tam iucundus erat, & hilaris, ac si esset ab omni ægritudine liber, & immunis. Denique accepta extrema vnctione, cū esset morti proximus, nullum tamen certum mortis indicium prætulit, non gemitus edidit, aut aliqua suspiria, sed nec quærulas voces dedit, nec lecto decubuit sicut solent morientes decumbere, sed vt sedit, vel caput super manum suam reclinauit, quando voluit repausare Tandem vero pretiosam resolutus est in mortem 16. Cal. decēbris, die qua vera vita Christus mortē gustauit pro mortuis.

De sepultura ipsius præparatione. Cap. LXXXVI.

NOcte vero proxima ante transitum ipsius de mundo ad patrem, quidam vir vitæ venerabilis vidit in visione oraculum quoddam mirabile, quod erat presagiū mortis suæ quæ instabat & eius gloriæ secuturæ vidit, & ecce pater sanctus in maiori Ecclesia Cantuariæ Pontificali residebat in cathedra: qui Pontificalibus solemniter indutus, pastoralem tenebat baculum manu sua. Quidam quoque ipsius æmuli instabant cum ligonibus, vt ipsum stallum subuerteret, & cum ipso patre (quem deijcere nitebantur) terræ funditus coequarent. Et cum iam prope esset vt sanctus Domini cum stallo suo ad terram debuisset corruere, subito quasi diuino nutu capsam beati Belsegi martyris coram eo contigit apparere. In quam sine læsione aliqua vel dispendio receptus est vir beatus velociter in momento. Beatus autem martyr Hellegus operculum feretri sui de loco quo venerabatur a populo manu sua detulit, & vt sæpe memoratum patrem in feretro suo quiescentem contegeret, dictum operculum ipsi feretro coaptauit. Et continuo quasi quoddam nouum ac solemne ducens gaudium subiunxit. Statuti ei dominus te. pa. & prin. se. e. &c. Corpus igitur serui Dei in feretro ponitur: vt ad Pontiniacum, quo se sepeliēdum cum summa deuotione nouerat deferatur. Euisceratur vt in talibus fieri solet interior pars corporis, quæ in Ecclesia sancti Iacobi apud Pruuinū tumulata fulget miraculis, & virtutibus copiosis. Reliquum corpus pro more lotum, vestibus sacris induitur, & Pontiniacum cū honore ac reuerentia populi maxima defertur. Vna vero nocte in domo Templariorum decoloris habuit hospicium, & tunc quod idem vir sanctus prædixerat extitit adimpletum. Cum enim a Pōtiniaco discedens per eandem villam iter ageret, iniectis super ipsam domum oculis quæsiuit a simul equitantibus cuius esset. Cui quidam ait. Domine domus Templariorum est. Ad quem sanctus cum inquit ad Pontiniacum rediero, in eadem domo more hospitis pernoctabo. Itaque sicut predixerat in die beati Edmundi Regis ad portas Pontiniaci delatum est corpus sanctum, & cū digna reuerentia susceptum. Quod in Ecclesia collocantes expectauerunt pro compositione tumuli vsque in diem qui erat ab eius obitu septimus, in quo nihil corruptionis apperuit, nullus vt assolet odor malus qui grauaret prope positos est inuentus. Nocte aūt illa tota peruigil in oratione mansit Ecclesia, & corpus in medio quasi roseo colore perfusum iacebat facie reuelata.

De anuli eius virtute, & miraculorum intermissione. Cap. LXXXVII.

QVidam autem Monachus Petrus nomine tunc Sacrista monasterij, ex officii sui debito astabat illi cominus, irruentiū quosdam repellere, quosdam sicut res poscebat admittere sollicitus, & intentus, Qui videns multos accurrere, deuotius aliquid si possent gestientes arripere, alios ornamenta varia offerentes ad tactum, secum cœpit tacitus cogitare. Quid est ꝙ tanta deuotione fidelium minime prouocaris, vt aliquid de his sanctis consequaris exeniis, quod ad casus futuros profuturum reponas, presertim cum sacristæ fungaris officio, ad quem pertinet cura talis, & accedens quasi operis quippiam facturus, tentauit anulum de manu eius euellere, & alium loco ipsius digito subrogare. Cumq; leuiter contrectādo nil proficeret, omni quo potuit conatu institit vt anulum amoueret. Sed multum conatus incassum procul abscessit deprehendi in facto veritus, & deliberans quid agendum rursus accedit, quàm uis stupidus, & confusus, ac deuotius acclinatus auribus iacentis corporis, demissa voce quasi viuentē cœpit alloqui verbis istis. Pater sanctæ peccaui: quòd a te licentiam non petii, & tamen qđ tuū est, mihi temere vēdicaui: sed quia id ad honorē tuū facere disposui, & ad salutem fidelium, ignosce confitenti, & petenti munus annue postulatum. Quo accedente ad manū, statim vbi anulū cōtigit, eū cū summa facilitate non extractum, sed prolapsū potius cū ingenti lętitia secum tulit. Letus ergo tali omine Abbati singula aperte retulit, & distincte. Qui lętatus est de quod contigerat, & eo iubente, anulus inter alia sacra reponitur, ex cuius contactu multa infirmis beneficia vsq; hodie largiente Dn̄o concedūtur. Mane aūt facto innumera fidelium cōcurrit multitudo, & diuinis celebratis rite obsequiis corpus eius humatum est a pluribus personis venerabilibus, & honestis. Illo enim die tria tm̄ facta fuere miracula, quia fortasse in quibus plura fierent nec ægrotus affuit nec ægrota. Sequenti die habito consilio terram corpori superiaciunt, & ferè per octo dies quæ cœperant heri miracula cessauerunt. Super quo plurimū contristati sunt fratres qui aderant, & ex qua causa id posset accidere conferebant: tamen ecce quidam frater Hermanus adueniēs clarā se vidisse visionē asseruit dicē. Vidi, & ecce pater beatus Edmūdus mihi iā pluries apparuit, vultū habēs hilarē, velut iratus paululū nō ostendit. Quē cū reuerenter interpellasset, cur opus bonū non perficeret, quod in miraculis inceperat, ipse deossum se demonstrans quòd depressas manus non valeret erigere, responde bat, & adiecit. Quid possum facere sic grauatus? Ecce surgere nequeo, ecce manus ad Deum non valeo attollere, nec pro ægrotis aduentantibus exorare. Omnes ergo hac visione permoti Deo dederunt gloriam, & remoueruut illico quam super eum coniecerant

rant totam terram. Quo facto virtutes miracula faciendi redierunt subito,& glorificabant Deum cum sano languidus iuuenis cum perfecto.

De corporis eius eleuatione, & miraculorum multitudine.
Cap. LXXXVIII.

POst tres menses ab eius sepultura conuenerunt fratres vt corpus ipsius sustollerent, & ad superas auras eleuatum, in apertiori loculo collocarent:remota igitur omni super iniecta materia vident admirantes naturæ insolita,videlicet iacere corpus integrũ contra mortuæ carnis iura.Accedunt propius Deum glorificãtes, & corpus contrectantes manibus propriis inueniunt eius membra flexibilia quę rigescere solent in defunctis.Quid plura. Aptatur in loculo,& honestius quàm antea reconditur, ac denuo cum calice & cęteris pontificalibus sepelitur. Ad cuius inuocationem multa sunt fidelibus præstita beneficia,vita mortuis languentibus, medicina. Nec solum ad sepulchrum eius,verum etiam in diuersis regionibus diuersi generis miracula fiunt ob optius meritum, quæ succincte transcurrenda duximus non singula generum, sed genera singulorum.Igitur ad maiorem sui meriti declarationem cæci vident:claudi ambulant,detumescunt idropici, & surdi audiunt, muti loquuntur,conualescunt morbo paralitico dissoluti, obsessi a Dæmonibus liberantur. Aperiuntur carceres, soluuntur vincula, curantur epylentici,quartanarij euadunt,& febricitantes q̃plurimi ope sua. Alij variis,& occultis afflicti doloribus,alii membrorum officio priuati,& effecti velut immobiles, alii laborantes insania capitis, & energumini. Alij morbo fistulæ enormiter deturpati. Alii tumore horribili turpiter dehonestati, per eius suffragia sanitatem pristinam sunt adepti. Fons sanguinis in mulieribus restringitur, patientibus dolorem dentium,dolor ipse licet acerrimus mitigatur. Ab aliis recedunt corporis maculæ, nullo deinceps vestigio remanente. Alij Herniosi,alii Gibbosi, & quidam læsi grauiter. Nonnulli vero Calculosi, seu tabefacti pustulis. Alii in puteos vel gurgites aquarum siue fluuios corruentes. Plures et ex alto præcipitati competens sibi quique repererunt remedium per suæ merita sanctitatis. Alii apostasię laqueis irretiti. Alij a serpentibus icti,alii desperati,alij suffocationi proximi,alii ab imminentis mortis discrimine mirabiliter erepti, miram sunt præsulis merito,Christi gratiam consecuti,alii autem a tumore faucium, alii a læsione arteriarum,alii a strictura gutturũ lethifera mirifice liberantur,ipsius patris meritis,& præcibus sine mora. Infantulis vero secus verba materna suffocatis, & in somnis oppressis ab ipsis matribus circa curam eorum negligenter agentibus piissimus Pontifex reddidit vitam ab ipsorum puerorum parentibus fiducialiter inuocatus. Alii quoq; quàmplurimi vita priuati & vere mortui,per eius auxilium ad auras vitales sunt denuo reuocati.Quidã vero in desperationis foueam vere collapsi temporis aduersitate fracti, vel inopia molestati,dum pii patris eis occurrit memoria dulce consolationis receperunt antidotum cum medela.Bruta etiã animalia ipsius beneficia sunt experta, aliqui autem duræ ceruicis homines diuinę potentiæ derogantes, & patris eiusdem meritis repente percussi plangebant sui reatum facinoris, & erroris. Et coacti prædicabant quæ in sancto suo Christus operabatur magnalia,quę priusquàm vexatio daret eis intellectum, prædicare noluerant sponte sua.

De transitu Ludouici Regis Francorum in Cyprum.
Cap. LXXXIX.

ACtor. Anno Domini 1248. Rex Francorum Ludouicus iter transmarinum arripuit, videlicet in sexta feria post Pent. exiens de Parisius multis eius vrbis processionibus eum vsque ad sanctum Antonium deducentibus.Fuerunt cum eo venerabilis Odo Tusculanus Episcopus Apostolicę sedis Legatus,& duo fratres eiusdem Regis videlicet Robertus Comes Attrebacensis,& Carolus Comes Andegauensis cum vxoribus suis, multisque Franciæ regni Baronibus & Episcopis,Alfonsus quoq; dicti Regis frater, Comes Pictauensis, crucem acceperat transmarinam, sed illo anno cum Domina Blancha Regina matre sua remansit ad regni custodiam. Itaque die Martis in crastino sancti Bartholomei Rex cũ suis nauem intrauit,& duobus diebus sequentibus inibi moram faciens,ventum prosperum expectauit. Porrò sequenti die Veneris a portu recessit, & Duce domino nauigans, tandem die Iouis ante festum sancti Matthei de nocte in Cypro apud Nimocium applicuit. At Comitissa Attrebacensis cum esset pregnans de portu aquarum mortuarum in Franciam rediit, ibique vsque ad Comitis Pictauensis transitum remansit. Rex autem de consilio Baronum suorum,& Baronum ac Terrariorum Cypri: quia naues, & galeæ suæ cum balistariis ac gentibus suis nondum aduenerãt:

in Cypro diutius expectauit, & propter instantiam hyemis, & alias causas concurrentes, vsque ad tempus paschale iter suum aduersus Saracenos distulit, Rex quoque Cypri & omnes fere nobiles istius regni, atque prælati crucis signaculum assumpserunt,seique cum Rege Franciæ super Saracenos adueniente præfixo termino profecturos quo eos vellet ducere iurauerunt.Eo tempore Soldanus Babilonis,qui versus partes Damasci per terram christianorum venire parauerat,auditis de aduentu Regis Francorum rumoribus iter propositum reuocauit. Erãtq; inimicitiæ inter prædictũ Soldanum,& illum qui fuit Soldanus Damasci,& etiam Halapinos.His temporibus obierunt de peregrinis,Robertus Episcopus Beluacensis,& Comes montis fortis,Comes quoque Vindonicensis,Guilelmus de melloto, & Guilelmus de barris, Dominus, & Herchenbaldus de Borbone,& Comes drocensis, & alii quàmplures milites,quorum numerus vsque ad ducentos & quadraginta æstimatur. Sed & comes Andegauensis quartana in Cypro laborauit.Cum autem inter Archiepiscopum Nicholiensem, & milites etiam regionis esset controuersia,propter quam omnes ferè milites illi erant excommunicati,prædictus Odo Legatus inter partes mediator pacem reformauit,& dictos milites absolui fecit.Archiepiscopus quoque Græcorum in Cypro,qui tanquam scismaticus, & inobediens Archiepiscopo suo Latino iam diu ab Ecclesia sua exulauerat, tunc temporis est reuersus,& tam ipse quàm alii Græci qui excommunicati fuerant,ad obedientiam redierunt,& absoluit eos Legatus.Qui etiam coram ipso quasdam hæreses abiurauerunt. Multi etiam Sarraceni, qui detinebantur in Cypro captiui,baptismũ instanter petẽtes insigniti sunt charactere baptismali.

De Legatione Tartarorum ad ipsum.
Cap. XC.

VEnerunt autem circa natale Domini ad Regem Lodouicum missi quidam Nuncii a quodam viro magno Erchalthay nomine de gente Tartarorum, qui ei apud Nicosiam commoranti literas eiusdem magnatis præsentarunt. Ibique præsens aderat Frater Andreas de Lontumal de ordine fratrum prædicatorum, qui maiorem ex illis nunciis nomine Dauid nouerat, vtpote quem viderat in exercitu tartarorum.Literas autem sibi præsentatas in lingua persica,& literis arabicis in latinum transferi fecit, earumque transcriptũ sub contra sigillo suo clausum matri suę Reginæ Blanchę in Franciam misit.Nunciauerunt itaque quòd Rex magnus Tartarorum:qui dicitur Chaam circa tres annos completos a die ephesiæ proximo præterita factus erat per Dei Gratiam christianus,& tam ipse quàm alii magnates plurimi:& maxima pars populi,& exercitus eorundem sacrum baptismum susceperant, fidẽ catholicam profitentes. Dictus etiam Erchalthay iam antea per annos aliquot similiter fidem susceperat christianam & baptismũ, & nunc veniebat missus a dicto Rege Chaam cum maxima multitudine bellatorum,& erat ipsius intentio fidem christianam promouere ac roborare,& omnium crucem adorantium, vtilitatem & liberationem procurare,omnesque aduersarios eiusdem crucis expugnare.Multum vero desiderabat se regis Francorum esse beniuolum,& amicum.Audierat enim de ipso ꝙ applicare deberet in Cyprum, dicebant etiam idem Nuncii se credere quòd dictus Ercalthai circa proximum pascha ciuitatem Baldoch obsidere deberet:quã Caliphus habitabat,a quo Soldanus Babiloniæ pluries ac specialiter olim in obsidione Damiatæ succursum magnum in auxilium habuerat,his & aliis tam per Nuncios quàm per literas intellectis Rex gauisus, Nuncios honorifice susceptos pendinare fecit,eisque liberaliter necessaria ministrari. In die enim Natalis Domini cum Rege fuerunt ad missam in ecclesia, & ad prandium in curia.Similiter in Epistola cum eo ad missam erant,& sicut videbatur bene se habebant ac more christianorum se gerebant.

Exemplar epistolæ Tartarorum ad eundem Ludouicum.
Cap. XCI.

HOc est autem exemplar epistolæ siue literarum,quas misit Ercalthay siue Hercalcay Princeps ille Tartarorum ad Regẽ Ludouicum:& iubẽte Rege ipso,translatę sunt in latinum de verbo ad verbum. Per potentiam Dei excelsi missi a Rege terræ Chaã Ercalthay Regi magno prouinciarum multarum propugnatori strenuo orbis gladio,christianitatis victoriæ,religionis apostolicæ defensori, legis euangelicæ filio Regi Francorum. Augeat Deus dominium suum,& conseruet ei regnum suum annis plurimis:& impleat voluntates suas in lege,& in mundo,nunc,& in futurum per veritatẽ diuinę conductricis hominum,& omniũ prophetarũ & apostolorũ amen,centũ millia salutum,& benedictionũ.Ex hoc rogo ꝙ recipiat salutationes istas vt sint grandes apud ipsum. Faciat aũt Deus vt videam hunc regẽ magnificũ:qui applicuit.Creator aũt Deus excelsus faciat occursũ vestrũ in charitate, & facere faciat vt congregemur in vnum. Post hãc aũt salutationẽ nouerit quòd in

in hac epistola non est intentio nostra nisi vtilitas christianitatis,& corroboratio manus Regum christianorum Domino cócedente. Et peto a Deo,vt det victoriam exercitibus Regum christianitatis, & triumphet eos de aduersariis suis contemnentibus crucem. Ex parte autem Regis sublimis, sublimet eum Deus, videlicet de præsentia hyocay, augeat Deus magnificentiam suam. Venimus cum potestate & mandato, vt omnes christiani sint liberi a seruitute,& tributo & anglia, & pedagijs,& consimilibus,& sint in honore,& reuerentia,& nullus tangat possessiones eorum, & Ecclesiæ destructæ reædificentur:& pulsentur tabulæ,& non audeat aliquis prohibere, vt orent corde quieto & libenti pro regno vestro. Ista autem hora adhuc venimus pro vtilitate christianorum:& custodia dante Deo excelso. Misimus autem huc per fidelem nostrũ virum venerabilem Sabeldini Monsfat Dauid, & per Marcum vt annuncient bonos rumores,& quæ sunt circa nos dicent ore ad os. Filius autem recipiat verba eorum: vt credat eis, & in literis suis. Rex terræ augeatur magnificentia sua: ita præcipit, quòd in lege Dei non sit differentia inter Latinum: Græcum, & Armenicum, Nestorinum, & Iacobinum, & omnes qui adorant crucem omnes enim sunt vnum apud nos. Et sic petimus vt Rex magnificus non diuidat inter ipsos, sed sit eius pietas super omnes christianos,duretque eius pietas, & clemẽtia.Datum in fine Mercharram, & erit bonum concedente Domino excelso.Hucusq; exemplar epistolæ quæ missa est Regi Francorum in Cyprum ab Ercalthay Tartarorum principe.Cui consonabant, & aliæ quædam litteræ:quæ paulòante dicto Regi a Rege Cypri,& Comite Ioppensi fuerant præsentatæ.Quarum etiam transcriptum vnà cum transcripto literarum Ercalthay, transmisit Odo venerabilis Legatus Innocentio Papæ.Harum vero literarum exemplar talia quæ continebant.

Exemplar epistolę Conestabularij Armeniæ ad Regem Cypri de Tartaris. Cap. XCII.

EXcellenti, & potenti viro.H.Dei gratia Regi Cypri,& charissimę sorori suæ.E.Reginę ac nobili viro.I.de ibidem fratri suo conestabularius Armeniæ salutem, & dilectionem. Noueritis ꝙ sicut ad iter agendum pro Deo, & vtilitate christianitatis me exposui,sic Christus Iesus vsq; ad villam : quæ vocatur Santequant me conduxi. Multas quippe terras videntes indiam retro nos dimisimus,& transiuimus Baudac totamq; terram eius duobus arrepti itineris mensibus. Ciuitates plurimas desertas vidi: quas vastauerunt Tartari, quarum nemo posset opulentiam vel amplitudinẽ ęstimare. Vidimus enim aliquas magnas villas itinere trium dierum,& plusquàm centum millia aggeres magnos, & mirabiles ossium a Tartaris interfectorum.Nobisque videtur,ꝙ si Deo disponente Tartari qui paganos sic destruxerunt,non aduenissent ad totam terram eis marinam implendam & acquirendam sufficerent. Transiuimus vnum de Paradisi fluminibus maximum Gyon appellatum iuxta scripturam, cuius arena durat vndequaque per vnam magnam dietam.De Tartaris vero sciatis: ꝙ innumerabiles sunt,nec æstimari ab homine possunt.Optimi sunt Archerii,terribilis forma pluriumque facierum,nec vobis possemus describere literaliter ritus eorum.Nunc quidem octo sunt menses : quòd te die ac de nocte ambulamus,& nunc dicitur nobis:ꝙ sumus ad medium terræ nostræ & terræ Chaam maioris Domini Tartarorum. Intelleximus autem pro vero ꝙ iam ex quo mortuus est Chaam pater huius:qui nunc est,anni quinque transierunt,sed Barones ac milites Tartarorum,ita se per terras effunderãt,ꝙ infra dictos quinque annos, vt dictum Chaam intronizarent, vix in vnum locum congregari potuerunt.Quidam enim eorum erant in India alij vero in terra de Cathena,alii in Ruscia, & alii in terra de Chascat, & de Caghat. Hæc est terra de qua tres Reges in Bethlehem venerunt Christum adorare, & christiani sunt homines illius terræ. Ego si quidem ipse fui in Ecclesiis eorum: & vidi Iesum Christũ depictum tres quoque Reges,vnum aurum,alium thus,& alium mirrham offerentes. Per illos itaque tres Reges habuerunt illi fidẽ Christi,ac per illos Chaam & omnes sui modo facti sunt christiani. Vnde, & ad portas suas habent Ecclesias,pulsant campanas:ac percutiunt tabulas: ita quòd euntes ad Dominum suum Chaam, primo quidem oportet ire ad ecclesiam, & salutare Iesum Christum: post vero ire, & salutare Chaam. Inuenimus etiam multos christianos effusos per terrã orientis, & multas Ecclesias pulchras: & alias antiquas,quæ vastatæ fuerant a Tartaris. Vnde christiani terræ illius,venerunt in presentia Chaam istius. Quos iste cum honore magno suscepit, & libertati donauit, & nequis verbo vel facto contristaret eos prohiberi fecit. Et quia peccatis nostris exigentibus non habebat Christus, qui nomen suum prædicaret in illis regionibus, ipsemet pro seipso prædicauit, & nunc prædicat sanctissimis suis virtutibus ita quòd gentes illarum regionum credunt in Christum. In terra vero Indiæ, quam beatus Apostolus Thomas conuertit,est quidam Rex Christianus,qui inter alios Reges, vtpote Saracenos erat in anxietate magna positus. Nam vndique faciebant ei resistentiam, seu violentiam, donec Tartari venerunt in terram illam.Et ipse factus est homo illorum,acceptoq; exercitu suo,& Tartarorum Saracenos inuasit,tantumque in terra Indiæ acquisiuit, quòd tota orientis terra plena est sclauis indicis. Horum enim plusquàm quingentamillia vidi, quos Rex dictus cæperat: & mandauerat venundari. Sciatis etiam Dominum Papam misisse Nuncium prædicto Chaam:& mandauit ei dicens, vtrum Christianus esset,& cur gentem suam ad orbis conculcationẽ & necem misisset.Cui respõdit Chaam quòd Deus auis suis,& sibi mandasset,vt gentem suam ad interficiendas gentes pessimas mitteret. Super hoc autem quòd mandauerat,vtrum esset christianus respondit: quod hoc sciebat Deus.Et si Papa Scire vellet: veniret, & videret. ac sciret hucusque exemplar epistolę conestabulari Armeniæ.

De quibusdam relationibus Nuncio Ercheltay Principis. Cap. XCIII.

QVæsiuit autem Rex Francorum a prædictis Nuncijs Ercheltay de ipso a quo tempore baptismum suscepisset,& vbi esset modo. Quæsiuit & de statu Tartarorum,& quæ fuerit causa motiua aduentus eorum,& qua occasione suum idest ipsius Regis Francorum cognouissent aduentum. Ad quæ illi sic responderunt. A soldano inquiunt Mussulæ, quæ scilicet olim vocabatur Niniue missę fuerunt litere quędam ad magnum Regem Chaam, quas receperat a Soldano Babiloniæ: in quibus Babiloniæ Soldanum mentionem de applicatione, & aduentu Regis Francorum faciebat mendaciter asserendo quòd 60. Regis Francorum naues per violentiam cæperat,& in Aegyptum deduxerat.Per id ostendere volens,quòd idem Mussulæ Soldanus,& in aduentu Regis Francorum confidere non debebat.Hac igitur occasione dictus Ercheltay audito Regis Francorum aduentu, Nuncios misit ad eum, qui denunciarent ei, in hoc esse propositum Tartarorum, vt in æstate proxima obsiderent Caliphum. Rogabantque Regem vt Aegyptum aggrediens impugnaret ne dictus Caliphus ab Aegyptiis in aliquo adiuuari posset.Dixerunt etiam idem Nuncii quòd isti: qui nunc appellantur Tartari,exierunt de terra sua transactis quadraginta annis, quæ non habet ciuitates, aut oppida, seu villas, sed abundat in pascuis,& ob hoc incolę sunt intenti tantum in pecoribus alendis,distatq; per quadraginta dietas a terra,quam nunc inhabitat ille Rex magnus Chaam, & in qua posuit sedem suam. Quæ scilicet terra Tartar vocatur, vnde & nunc Tartari nominantur. Dicebant quoque quòd idem Tartari, primo debellauerunt filium Ioannis Præsbyteri,ipsumq; cum exercitu suo peremerunt in ore gladij.Dicebant etiam quòd ille Chaam habet secum omnes ferè Capitaneos populorum cum innumera multitudine equitum & animalium,& sunt in tentoriis semper, quia nulla ciuitas eos capere posset.Equi vero illorum,& animalia semper commorantur in pascuis,quia non possunt ordeum & paleam inuenire,quod sufficere posset Equis suis.Capitanei vero præmittũt homines:qui sibi regiones subiiciant,& ipsi cum Rege magno remanent. In cuius potestate, & voluntate est, vt quando moritur quis, regem instituat aliquem de filiis vel nepotibus suis: Dixerunt etiam quòd ille qui nunc agit in sceptris Hyocay nomine matrem habuit christianam Regis, qui præsbyter Ioannes vocatur, filiã. Ad cuius exhortationem & cuiusdam Episcopi sanctissimi: qui Malassias vocatur suscepit sacramentum baptismi, & cum eo 18. filij Regum, & plures alii maxime Capitanei. Multum adhuc inter illos sunt: qui nondum fidei sacramentum susceperunt. Ercheltay vero qui Nuncios miserat, christianus erat iam ex pluribus annis, & non erat de semine regio, sed tamen magnus, & potens. Agebat in finibus Persidis a parte orientis. Requisiti vero Nuncij de Batho Duce, cur sic male recepisset Domini Papæ nuncios. Responderunt quia homo paganus erat, & Saracenos habebat consiliarios. Sed iam potestatem tantam vt prius non habebat, quia modo sub Ercheltay potestate constitutus erat. Præterea requisiti de Soldano Moysac, siue mussulæ, quæ quondam Niniue dicta est an christianus esset. Dixerunt eum filium fuisse cuiusdam christianæ filium, & quòd ex corde christianos diligeret, ac festa illorum obseruaret, nec in aliquo legi Machometi obediret, & credebatur, quòd si tempus & oportunitatem haberet libenter christianus fieret.Dicebant etiam ꝙ summi Pontificis nomen apud Tartaros iam celebre esset, & quòd Ercheltay Domini sui propositum erat, vt in ęstate proxima Caliphum impugnaret, & iniuriam Domino Iesu Christo illatam vindicaret.

De

De legatione Regis Francorum ad Tartarorum Principes. Cap. XCIIII.

TANDEM habuit Rex Francorum consilium, vt ipsum Regem Tartarorum & ad Ercheltay nuncios suos cum literis & iocalibus mitteret, ita ꝙ aliqui eorum ab Ercheltay ad ipsum Regem Ludouicum directe redirent, & alii ad Regem Chaã vlterius procederent. Significantibus autem Tartarorum Nunciis ꝙ Rex Chaam valde gratum & carum haberet de scarleta tentorium siue capellam. Fecit eam Rex Ludouicus præparari ac fieri speciosam & quosdam pannellos habentes leuem atq; subtilẽ brodaturam. In qua scilicet brodatura tentorio affixa, ea quæ Dominus noster Iesus Christus pro nobis in corpore suo gessit, honestissime satis sunt exarata. Hæc igitur & alia, ad ornamentum Capellæ, & cultum diuinũ pertinentia misit Rex Ludouicus Regi Chaã ad deuotionem fidei Christianæ in eo excitandam. Insuper etiam de ligno sanctæ crucis misit tam eidem Regi, quàm Ercheltay per Nuncios suos cum literis ad vtrumque directis, hortantibus vt eum qui per gratiam suam ad cognitionem sui nominis eos vocauerat, debita veneratione colerent & in eius amore iugiter permanerent. Sed & Dominus Odo Legatus eidem Regi magno Chaã & Materteræ suæ, & Ercheltay ac prælatis eorundem destinauit Epistolam denuncians eis ꝙ sacrosancta Romana Ecclesia eos libenter vt filios charissimos reciperet, audiens gratulabundam conuersionem eorum ad fidem catholicam, dummodo fidem orthodoxam vellent firmiter tenere, & eam confiteri matrem omnium Ecclesiarum, eique præsidentem Iesu Christi vicarium esse, & eidem vicario cuncti qui Christiana professione censentur merito debeãt obedire. Prælatos etiam illorum admonuit specialiter, vt idipsum omnes saperent, & in eis scismata non essent, sed in veritate fidei, scilicet in quatuor primis generalibus consiliis editæ & a sede Apostolica approbatæ immobiliter permanerent. Fuerunt autem huius legationis Nuncii videlicet a Rege Francorum ad principes Tartarorum destinati prædictus frater Andreas cum duobus seruientibus Regis, qui parati & instructi, Paulò ante Purificationẽ prouecti sunt, vnà cum prædictis Tartarorum Nunciis. 8. kal. Februarij a Rege licentiam acceperunt, ac tertia die Nichossiam exierunt. Super omnes autem frater Andreas Capitaueus & magister a Rege constitutus, non multo post ad eundem Regem litteras misit quarum transcriptum dictus Rex matri suæ Blanchæ Reginæ in Franciam vnà cum transcripto literarum Ercheltay trãsmisit.

De discordia inter Soldanos Babiloniorum & Halabiorum. Cap. XCV.

INTEREA Soldanus Babiloniæ intellecto ꝙ Rex Franciæ hyemaret in Cypro, statim iter arripuit veniendi versus partes Damasci, per ciuitatem Hierusalem transitum faciendo, ad hoc intendẽs modis omnibus & aspirans vt Halapiæ Soldanum, & alios eidem adhærentes sibi pacificos & confœderatos attraheret, eosq; secum in auxilium suum adduceret. Ad hoc etiam Nuncios suos Caliphus Baldacensis & senex de monte destinauerant, vt illos ad concordiam reuocarent. At Soldanus Halapię cognoscens versutiam, & malitiam Soldani Babiloniæ, non est ausus in ipso confidere, nec pacem aut compositionem cum eo voluit inire, propter quod idem Soldanus Babiloniæ in iram motus, vrbem Camelæ quæ pertinet ad Soldanum Halapiæ per gentem suam obsideri fecit, & ipse Damascum rediit. In qua scilicet obsidione dictus Soldanus propter hyemem & pluuias & Beduinorum incursus fertur in hominibus ac rebus & animalibus suis multa dispendia sustinuisse. Dum itaque Babilonicus exercitus in obsidione dicta permaneret, Soldanus Halapiæ præparato exercitu suo venit, vt eos ab obsidione remoueret. Ad accedens nuncius Caliphi, monuit eum vt cum Soldano Babiloniæ pacem firmaret, proponens ei pericula multa, quæ Saracenis imminebant, hoc tempore, eo ꝙ exercitus Christianus ad perdendum gentes atque legem Machometi conuenisset. Et siquidem ipsi Saraceni taliter in semetipsos bella conuerterent, hoc illis ad incommodum & confusionem & Christianis eorum aduersariis ad profectum cederet. Cum hæc & alia etiam multa Nunciis Caliphi proponeret, & de hoc iam pluries cum eodem Soldano tractasset, ille nullatenus verbum pacis admittere voluit, dicens quòd quamdiu in eius dominio Babilonii morarentur, super hoc aliquatenus non tractaret, & nisi recederẽt, die crastino proculdubio cum eis prælium & conflictum iniret. Videns itaque prædictus Nũcius, ꝙ nihil in tractatu pacis proficeret, recessit, ac festinans ad exercitum Babilonicum, imminẽtis eis belli periculum nunciauit, & sic eos ab obsidione recedere fecit. Qui cum maxima confusione in Damascum receperunt se, vbi tunc morabatur Soldanus Babiloniæ graui detentus infirmitate. Inter hæc autem magister militum tẽpli & Marescallus hospitalis scripserunt Ludouico Regi, quòd Soldanus Babyloniæ cum exercitu magno venerat in partes Gazæ ad cõtrahendũ sibi Soldanum Halapiæ & Damasci. Timebantque ne forte Ioppem vel Cæsaream intenderet obsidere. Postea quoque scripsit idem magister Regi, quòd Admiraldus quidam Soldani Babyloniæ ad ipsum venerat vt eiusdem Regis Francorum voluntatem inquireret, eo quòd Dominus suus libenter cum ipso pacem haberet. Quod Regi omnibusque Baronibus displicuit valde, præsertim cũ a quibusdam diceretur, Soldanum ad requisitionem eiusdem magistri, prædictum Admiraldum ad ipsum misisse. Itaque Rex incontinenti præfato magistro per literas suas inhibuit, ne de cætero tales Nuncios absque mandato suo speciali reciperet, aut cum eis colloquium habere præsumeret. Dicebatur enim ab omnibus qui factum Syriæ nouerant, quòd quantumcunq; oppressi essent Syri, nunquam primi faciebant verbum de treugis, sed tunc primo quando cum instantia magna requisiti super hoc erant a Turcis, ideoque quòd dictus magister, vt dicebatur, prior inde verbum mouerat ex hoc Christianorum conditio deterior facta fuerat, præsertim quia Turci ex hoc ipso poterant credere quòd Rex se viribus inferiorem existimans quacumque causa vel occasione inuenta festinaret ad propriam remeare.

De quibusdam euentibus Cypri, dum ibi moram traheret Rex Francorum. Cap. XCVI.

PRAETEREA dum idem Rex Francorum, in Cypro cum Regina Margaretha vxore sua moram traheret. Armeniæ quoque Rex intellecto eius aduentu, misit Nuncios solemnes quẽdam Archiepiscopum, scilicet Armenũ, & alios domesticos suos cum litteris suis & exenijs se offerens eius voluntati. Quos ille, prout decuit honorabiliter recepit. Cum autem intellexisset esse discordiam inter ipsum & Principem Antiochiæ, grauem plurimũ, atque damnosam, quæ iam lõgo durauerat tempore, propter hoc & alia quædam misit Nuncios proprios ad vtrumque. Postea vero procedente tempore, accedentibus ad eum vtriusque Nunciis inita est inter ipsos coram illo treuga, ab instanti natiuitate sancti Iohannis per duos annos duratura. Quia vero Turcomanni paulòante terram Antiochiæ depopulati fuerant: Patriarcha & Princeps Antiochenus a Rege Francoram auxilium petierunt, eisq; a Rege sexcenti balisterii missi sunt Accidit autem dum esset Rex in Cypro cum exercitu Christianorum, vt oriretur discordia inter Vicecomitem Castriduni & marinos suos instigante diabolo. Et ex parte Ianuensium a balastariis Vicecomitis interfecti sunt duo, quorum vnus erat magnus & nobilis homo. Idẽ quoque Vicecomes (nescio quo spiritu ductus) habito tractatu cũ Comite montis fortis, voluit ad partes Aconensijum transfretare, cum militibus multis. Quod vbi Rex agnouit, ipsi, cæterisque militibus ne hoc facerent inhibui, quoniam hac occasione totus posset exercitus dissolui, & Christianitatis negocium impediri. Cumque Vicecomes quomodo, id quod proposuerat ĩplere vellet, Rex galeas suas armari fecit, & Dominis nauium ne Vicecomitẽ aut complices suos aliquatenus attemptarent ferre prohibuit. Tunc idem Vicecomes ad aliud se conuertit, & nauem cum omnibus quæ in ea erant transiuit, asserens quòd secundum conuentiones inter ipsum & Dominos nauis habitas tam nauis, quàm ea quæ ibi erant ipsius esse debebant. Porrò mediante Rege tractatum fuit, vt in duos bonos viros vtraque pars compromitteret, & Rex tertium poneret. Sed quia consensum partium obtinere non valuit, ideo dicta discordia tunc sedari non potuit. Tandem ad instantiam Regis & Legati Vicecomes post Pascha nauem quam tristerat Ianuensibus restituit. Qui & promiserunt sub pena duarum milium librarum quòd iuri starent in curia Regis Francorum super querelis quæ vertebantur inter ipsos & Vicecomitem antedictum. Interea vero miserat Rex apud Acon & alia loca maritima ad marinarios & naues atque vasella conducenda. Cumque Nuncii hac de causa in Acon die dominica in quinquagesima venissent, nullatenus Ianuenses ac Venetos ad hoc inducere potuerunt, vt rationabile pretium in vasis suis ponere vellent. Hic diebus instigante Diabolo, inter Ianuenses ex vna parte, & Pisanos ex altera seditio grandis exorta fuit, ita quòd vnus consul Ianuensis telo percussus interiit. Sed & paulò ante seditio exorta fuerat ibi, inter Venetos & Baliuum regni Cypri Itaque Rex Francorum secundo misit Patriarcham Hierosolimitanum, ac Suessionensem Episcopum & Conestabularium suum, & quosdã alios in Acon, pro vasis & marinariis conducendis & pro se dandis seditionibus antedictis. In Cypro quoque fabricari fecit, parua quædam vasella ad terram hostium capiendam necessaria. His autem diebus capti sunt quidam, qui confessi sunt ꝙ ipse & quidam alii a Soldano Babiloniæ missi fuerant, vt Regem & maiores exercitus veneni maleficio enecarent.

Qua-

Qualiter idem Rex Damiatæ portum capit. *Cap. XCVII.*

AD extremum autem venerunt naues, vasaq; conducta, venerunt etiam de insulis naues quàm plures, ac multi Barones ac milites & alii peregrini, qui morã in insulis fecerant in hyeme iam transacta. Itaq; die sabbati post Ascensionem Domini cum esset iam in naui sua Rex Francorum, congregatis ibidem maioribus exercitus de ipsorum consilio publicatum fuit per exercitum, quod apud Damiatam vniuersi cum Dei adiutorio dirigerent iter suũ. Die si quidem Ascensionis prout ordinatum fuerat ascenderunt naues, sed vsque ad diem Mercurii sequentem adhuc in portu remanserunt, quia tempus oppertunũ nauigandi non habebant, nec adhuc gentes illorum paratę totaliter erant. Eadem itaq; die velo facto, recessit Rex a portu Nimocii cũ nauium & vasellorum copiosa multitudine. At postea per aliquot dies cum difficultate ac ventorum contrarietate procedentes, venerunt prope Paphum ciuitatem Cypri, tantaq; fuerat temporis contrarietas, vt oporteret illos prope Nimocium bis reuerti. Venitq; tunc ad eos Princeps Achayæ cum gentibus & vasellis quam pluribus in subsidium illorum ac terræ sanctæ, & cum eo similiter Dux Burgundiæ, qui in partibus Romanis moram traxerat in hyeme. Expectauerunt igitur peregrini apud Nimocium, & congregauerunt ibidem exercitum suum per incommoditatem temporis dispersum. Tandem in festo sanctæ Trinitatis vela ventis dari fecerunt, & habito satis cõgruo tempore nauigauerunt, ita quod in sequenti die Veneris apparuit eis terra Aegypti, & post paululum ciuitas Damiatæ. Appropinquantes itaque iuxta ciuitatẽ in porta steterunt, & naues suas anchorauerunt. Eadem die cum viderent portum magnam Turcorum equitum ac peditum multitudine munitum & os fluuii quod de prope eminebat ex abundantia galearum armatum, consilium habuit Rex cũ maioribus de exercito, vt in crastino summo mane exirent in insulam ad terram capiendam in parte illa, videlicet vbi terram similiter illi cæperant, qui in alia obsidione Damiatæ fuerant, ita quod fluuius esset inter ipsos & ciuitatem. In ipso igitur crastino peregrinis intrantibus galeas, cęteraq; vasella parua quotquot intrare potuerũt accinctis, vt decuit, & armatis Rex cum Legato sacrosanctam crucem Domini triumphalem deferentem nudam & apertam, erat in quodam vasello, procedente quoq; in alio vasello iuxta ipsos beati Dyonisij martyris vexillo, fratribus Regis ac cæteris Baronibus & balistarijs, ac militibus circumquaque concomitantibus. Deinde processerunt viriliter in nomine Domini versus terram, de Dei quoque misericordia & virtute sanctæ crucis non modicam habẽtes fiduciam, & insultus plurimos tam sagittarum emissionibus, quàm aliis facientes contra hostium ferociam. Cumq; vasella ipsa in quibus erant propter nimiam maris planiciem vsque ad siccum attingere non possent Christianus exercitus in nomine Domini relictis vasellis in mare saliendo se misit, & usque ad siccam terram cum armis suis pedes venit. Saraceni vero qui littus occupauerant nitentes defendere terram nostris appropinquantibus & exeuntibus de vasellis, sagittas & tela fortiter iaciebant, & cum gladiis feriebant. Sed nostri præualentes intrauerunt & occupauerunt terram hostibus repulsis, paucis & quasi nullis nostrorum vulneratis aut læsis. Multis vero Saracenorum & equis eorũ pluribus lethaliter vulneratis & interfectis. Inter quos etiam de maioribus ipsorum ceciderunt aliqui, videlicet vnus qui erat villæ Capitaneus, & alii duo admirati. Soldanus autem ibi præsens non erat, sed de nouo e Damasci partibus venerat & tunc erat in loco, qui per vnam dietam a ciuitate prædicta distat, ubi & quadam infirmitate languebat. In ipsa vero die occupauerunt os fluuii galeæ nostræ, & fuerunt galeæ Saracenorum & ascenderunt fluuium. Fixis autem Rex ac peregrini tentoriis suis super litus, pernoctauerunt ibidem, & in crastino videlicet die dominico inibi commorari ordinauerant, vt gentes ipsorum & equi qui scilicet in nauibus adhuc erant illa die descendere ac venire in exercitum possent.

Qualiter ipse Rex vrbem intrauit & occupauit hostibus fugatis & expulsis *Cap. XCVIII.*

HVic autem felici principio, feliciora quoque adiecit Dominus noster Iesus Christus populo suo catholico. Nam Saracenis qui erant in ciuitate, diuina virtute perterritis, subito illa nocte populus & in crastino die dominica magnates, & alii omnes ex vrbe dicta exierunt, & in fugam conuersi eam circumquaque posito igne penitus reliquerunt. Quo præcepto statim exercitu commoto, multi de nostris currentes intrauerunt vrbem per quendam potestatem nauium, quem dimiserat Saraceni satis integrum, nisi quod in ipso erat interruptio vnã, quæ statim fuit a nostris gentibus reparata. Rex insuper habita certitudine de promissis, aliquos de suis quos ad hoc duxit eligendos intromisit & per totã ciuitatẽ guarnisionẽ suam posuit. Postea recedẽs a littore in quo erat eadẽ die versus põtem ciuitatis se traxit, ibiq; ante pontem ipsum tentoria sua posuit, vt si necesse esset illis qui erant in vrbe tempestiue succurrere posset. De victualibus autem guarnisionis, licet multa per ignem deperierunt multaque amotam, fuerint & subtracta, multa tamen adhuc remanserunt ex eis, quoniã ad longum tempus abundanter ciuitas a Saracenis fuerat munita. Erat quoque ciuitas ipsa tam ob fluminis interpositionem quàm murorum fortium circumuinctum fortissima, multumque postquàm aliis capta fuerat infortiata. Vnde dicebant multi quòd per vim expugnari non posset vel capi, nisi Deus miraculosæ per virtutem suam id faceret, quamdiu scilicet intus aliqui essent, qui victualia sufficienter habentes ibi morari vellent. Postea vero mũdata ciuitate a quorũdã mortuorũ scilicet ac bestiarum cadaueribus, & extincto igne legatus vnà tum Patriarcha Hierosolimitano, necnõ Archiepiscopis, & Episcopis, qui præsentes erant, & magnaẽ parte conuentũ. Rex Ludouicus cũ pluribus aliis processionaliter nudis pedibus præsente etiã Rege Cypri, pluribusque Baronibus & aliis ciuitatem intrauerunt. Et in primis locum in quo erat machometia reconciliauit legatus qui dudum in altera eiusdem vrbis captione beatæ virginis ecclesiæ deputatus fuerat & appropriatus. Deinde redditis inibi de impensis beneficiis gratiarum actionibus altissimo celebrata est missa solemniter in honore beatissimæ Mariæ virginis a legato: proposuit etiam ibidem rex annuente domino, constituere prælatos & canonicos debitum assidue famulatum domino reddituros. Capta est autem ciuitas Damiata anno domini. M.ccxlix. post festum sanctę trinitatis die octaua Illic ergo stetit rex per totam estatem cum exercitu christiano. Nõ enim volebant inde recedere vsque ad decrescentiam fluminis, quod tunc sicut dicebatur, terram occupare debebat, quoniam alias in partibus illis per eius crescentiam exercitus Christianus damnum incurrerat. Eodem anno circa festum Iohannis Baptistæ, Alphunsus comes pictauensis, frater dicti Ludouici regis iter transmarinum arripuit, & regina Blanca mater eorum ad custodiam regni sola remansit. Itaq; dictus comes cum exercitu magno in crastino sancti Bartholemæi mare apud aquas mortuas intrauit, & die dominico ante festum Apostolorum Simonis & Iudæ apud Damiatam applicuit.

Qualiter apud Massoram auersus Saracenos processit. *Cap. XCIX.*

REx autem Ludouicus & exercitus christianus deliberato cõmuni consilio tam nauali quàm terrestri exercitu præparato. 10. die Nouembris de Damiata recesserunt, & aduersus exercitum Saracenorum congregatum & castrametatum in loco qui Massora dicitur processerunt. Et in ipso quidem itinere Saracenorum insultus aliquos sustinuerunt, in quibus iidem Saraceni assidue suorum detrimentum non modicum receperunt. Intellexerunt etiam in ipso itinere Soldanum Babyloniæ de nouo miserã vitam finisse. Qui & ad filium suum tunc in orientis partibus morantem, vt in Aegyptum veniret miserat, & a cunctis maioribus exercitus sui, iuramenta fidelitatis eidem fieri fecerat, relicta totius exercitus ac terrę suę custodia, cuidam admirato nomine Farcadino. Accedentes igitur ad locum prædictum die martis ante Natale Domini. Primo quidem accessum habere nequiuimus ad Saracenos eosdem propter quendam fluuium inter vtrumq; exercitum defluentem, qui scilicet fluuius Chaneos dicitur, & in loco illo a magno flumine deriuatur. Inde inter vtrunq; fluuium posuerũt castra nostra, a maiori flumine ad minorem protendentia. Vbi aliquando conflictu habito cum Saracenis, multi ex eis ceciderunt interfecti nostrorum gladiis, maxima quoque illorum multitudine submersa, in aquis Nili validis & profundis. At vero quia fluuius Chaneos vadabilis non erat, propter aquarum profunditatem, & riparum altitudinem, cęperunt nostri facere super eum calciatam vt exercitui christiano pateret transitus per eam. Dum igitur ad hoc multis diebus, cum immensis laboribus & periculis ac sumptibus institerunt, Saraceni econtra totis conatibus resistentes machinis nostrorum quas ibidem erexerant, machinas quamplures opposuerunt, quibus & castella lignea, que super plasum eundem collocari fecerant, cõquassata lapidibus & confracta igne græco totaliter conbusserunt. Quo facto ferè omni spe frustrata per calciatam illa totaliter trãseundit, tandem per quendam Saracenum ab Aegyptiorum exercitu venientem, datum fuit nobis intelligi locum aliquantulum inferius vadabilem esse, quo poterat exercitus Christianus fluuium transmeare. Inde communicato cõsilio, die carnispriuii mane ordinatis aciebus venientes ad locum transierunt fluuium, non tamen sine graui periculo quia profundior ac periculosior erat locus, quàm eis fuerat intimatum. Nam & equos illorum ibi natare oportebat, & propter altas & lutosas ripas exitus prædicti fluminis periculosus erat. Itaque transacto fluuio ventum est ad locum, vbi iuxta prædictam calciatam erant machinæ

machine Saracenorum. Habitoque cum Saracenis congressu, nostri qui præcedebant non parcentes sexui vel ætati, multos ex ipsis trucidarunt. Inter quos & Capitaneum illorum, & quosdam alios admiratos ibidem interfecerunt. Deinde vero dispersis aciebus nostris quidam nostrorum per hostium castra discurrentes venerunt vsque ad villam quæ Massora dicitur, quotquot hostium occurrebant gladiis occidentes. Sed tandem Saraceni præcepto eorum inconsulto processu, resumptis viribus irruerunt in eos, & vndique circumuallantes oppresserunt ipsos. Vbi nostrorum strages nō modica Baronum ac militum tam religiosorum quàm aliorum facta est. Ibique & Robertus comes Attrebatensis frater Ludouici regis in manus hostium incidens, temporaliter amissus est. Itaque die illo, Saracenis s. per nostros vndique irruentibus & himbrem sagittarum emittentibus vsque ad horam circiter nonam, graues illorum sustinuerunt insultus. Tandem deficiente nostris omnino balistariorum subsidio, multisque illorum vulneratis, & equis eorū pro maiori parte sauciatis vel occisis, tamen auxiliante domino campum obtinuerunt suorum viribus recollectis. Ibique iuxta Saracenorum machinas quas acquisierant illa die castra sua posuerunt, vbi & die illo pauci numero cum rege moram fecerunt, facto prius de lignis ponte, per quem possent ad ipsos illi qui erant vltra fluuium transmeare. In crastino vero plures ex illis de mandato regis transeuntes fluuium castrametati sunt iuxta ipsum. Et tunc destructis Saracenorum machinis licias & pontes uauales fecere, per quos nostri de vno exercitu ad alium libere transire poterant & secure. Sequenti vero die Veneris Saraceni congregatis ex omni parte viribus suis cum infinita multitudine ad nostrorum licias conuenerunt, & tantos atque terribiles insultus, quantos (vt a pluribus dicebatur) nunquàm viderant facere Saracenos, ex omni parte christiani exercitus fecerunt. Quibus tamen nostri restiterūt ordinata copia bellatorū ex omni exercitus parte, & ipsorum impetus repulerunt maxima eorum multitudine nostrorum gladiis occumbente.

Qualiter In regressu cum exercitu suo captus fuit.
Cap. C.

POstmodum elapsis aliquot diebus aduentauit apud Massoram Soldani filius de orientis veniens partibus. In cuius aduentu tympanizantes ac letantes Agyptii receperunt illum in dominū, & ex hoc augmentata est, non modicum fortitudo eorum. Nostris autem postmodum occulto dei iudicio omnia in contrarium successerunt ipsorum desideriis inolente peste diuersarum ægritudinum, & etiam mortalitatis generalis, tam in hominibus quàm in equis: ita vt in exercitu vix aliqui essent, q mortuos suos vel egrotantes ad mortem non plangerent. Vnde pro magna parte diminutus erat Christianus exercitus atq; consumptus. Tantus etiam erat defectus victualium apud illos eo tempore, quòd quamplures inedia deficiebant ac fame. Non enim ad exercitu vasella Naualia de Damiata transire poterant, impedientibus Saracenorum Galeis & vasis Pyrrhaicis, quæ per terram in prædicto flumine collocauerant, sicque quamplurimis vasis nostris prius ab eis in flumine captis, tandem duas successiuè careuennas ceperunt victualia & alia multa bona ferentes ad exercitum, cesa multitudine marinariorum & aliorum in totius exercitus detrimentum. Vnde omnino deficiente suffragio victualium & annona equorum cæperunt deficere ferè omnes in desolationem ac terrorem non modicum incidentes. His igitur incommodis arctatos ineuitabilis necessitas illos induxit a loco prædicto recedere, & ad partes Damiatę si dominus prouidisset. At vero dum quinto die Aprilis essent in itinere reuertendi, Saraceni cum infinita multitudine christianum illū exercitum sunt aggressi. Acciditque permissione diuina fortasse peccatis aliquorum exigentibus, vt præfatus rex Ludouicus cum duobus fratribus suis qui supererant, videlicet Alfonso pictauensi & karolo andegauensi comitibus, ac cæteris qui cum eis redibant in manus inimicorum, scilicet Saracenorum inciderent. Itaq; per terram nemo penitus euasit, sed omnes capti sunt & carceribus mancipari, non sine magna strage nostrorum, & effusione sanguinis Christiani, maior etiam pars illorum quæ reuertebatur per fluuium similiter fuit capta, vel etiam gladio interfecta vasellis naualibus vt plurimum similiter dissipatis, in quibus ęgrotantium multitudinem dolorosam incendii flamma combussit. Itaque gens ista sceleratissima præter blasphemias quas in Contumeliam creatoris proferebant in conspectu populi christiani, crucem quoque flagellis cedentes in eam spuebāt, & in opprobrium fidei christianę viliter pedibus conculcabant.

Qualiter Sub certo pacto a Saracenis dimissus fuit.
Cap. CI.

POSTEA vero per dies aliquot, Soldanus regem Ludouicum de faciendis treugis fecit requiri, petens instanter cum minis & austeritate verborum, vt absque mora sibi faceret Damiatam cum omnibus rebus ibidem inuentis restitui ac resartiri omnia damna & expensas quas fecerat vsque ad tempus illud, a die scilicet quo Damiatam receperant christiani. Tandem post multos tractatos vsque ad decennium inita est treuga sub hac forma videlicet, quòd idem Soldanus regem & omnes captiuos christianos qui capti fuerant a Saracenis, postquam rex in Aegyptum venerat necnon & omnes alios de quibuscunque partibus oriundos, qui capti fuerant a tempore quo Soldanus kyemel auus eiusdem Soldani olim cum Imperatore treugas inierat, omnes inquā hos de carcere liberaret, ac liberos vbi vellent abire demitteret, & ꝙ terras quas in regno Hierosolymitano in aduentu regis christiani tenebant cum omnibus pertinentiis in pace tenerent. Rex autem tenebatur ei reddere Damiatam & octo millia bizantiorum Saracenicorum pro liberatione captiuorum, & damnis ac expensis prędictis. Insuper etiam liberare Saracenos omnes eo tēpore in Aegypto captos a christianis, necnon & illos qui capti fuerant in regno Hierosolymitano a tempore treugarum, quæ factę sunt olim inter Imperatorem & Soldanum prædictum. Adiectum est etiam quòd omnia bona regis mobilia & omnium aliorum quæ apud Damiatam remanent, post eius recessum salua forent, ac sub eiusdem Soldani custodia ac defensione, portanda quandocunq; opportunitas haberetur ad terram christianorum. Omnes etiam christiani infirmi, & alii qui pro rebus suis quas illic habebant, vendendis in Damiatam moram traherent, similiter Turci essent sine impedimento vel contradictione quacunque recessuri per terram vel mare quando vellent. Et omnibus illis qui per terram vellent recedere, tenebatur idem Soldanus securum conductum vsque ad terram christianorum præstare. Ac cum huiusmodi treugę præstitis iuramentis hinc inde fuissent firmatę iamque Soldanus cum exercitu suo veniret Damiatam pro complendis omnibus quæ firmata essent. Accidit iudicio diuino, vt quidam Saraceni milites, non sine conniuentia maioris partis exercitus, irruentes in Soldanum prædictum surgentem in mane de mensa post prandium ipsum immaniter vulnerarent, & de suo tentorio exeūtem vt posset fugę beneficio liberari, videntibus ferè omnibus admiratis, & aliorum Saracenorum multitudine frustratim gladiis trucidarent. Quo perpetrato statim multi Saracenorum armati venerunt ad regis tentorium in illo furoris calore, ac si vellent in eum & in alios christianos deseuire. Sed ipsorum furiam diuina clementia mitigante requisierunt regem ac suos instanter super firmandis treugis præhabitis, ac festina deliberatione Damiatę ciuitatis præmissis, tamen quibusdam verborum & comminationum tonitruis. Tandem igitur sicut domino placuit, rex firmauit treugas cum omnibus admiratis, quas cum Soldano fecerat antea, & ab omnibus & singulis iuxta legem ipsorum super hoc recepit iuramenta, determinatis quoque certis temporibus, infra quæ hinc inde captiui liberarentur, & Damiata ciuitas redderetur. In cuius redditione & tunc cum eisdem admiratis & antea cum Soldano christiani de ea causa, non tamen sine difficultate conuenerant, quia de illa retinenda nulla spes erat, sicut certissime per illos qui de illa venerant ad ipsos, intellexerant. Propter quod rex de consilio Baronum potius elegit ac decreuit christianitati fore consultius, se aliosque captiuos per huiusmodi treugas liberare, quàm & ciuitatem cum residuo christiani populi existentis in ea taliter amittere, & se aliosque sub tantis periculis in carcere remanere. Itaque statuta die ciuitatem Damiatam admirati cæperunt, qua recepta, regem & fratres suos, necnon & alios Barones & milites de regno Franciæ Hierusalem & Cypri liberauerunt. Extunc ergo spem habuit rex & sui firmam, eo quòd illos liberassent quòd de reddendis omnibus aliis christianis secundum treugarum continentiam iuramenta sua firmiter obseruarent.

De Infractione treugarum a Saracenis.
Cap. CII.

HIs ergo peractis, ab Aegypti partibus, Rex & alij capti & liberati recesserunt, ibique certos nuncios ad recipiendos captiuos, & ad custodiam rerum quas illic dimiserant (eo quòd nauigia non habebant, quæ ad portandūm sufficerent) reliquerunt. Postmodum autem in Acon venientes de captiuis rehabendis sollicite cogitantes, remiserunt in Aegyptum & alios solemnes nuncios, atque nauigia ad reducendum captiuos & alias res quas ibi dimiserant, scilicet machinas, arma, tentoria, equos, & alia multa. Sed admirati prædicti a nunciis nostrorum sibi reddi captiuos, & alia supradicta iuxta formam treugarum cum instantia postulabant. Sicque detinuerunt eos diutius in Babylonia sub spe reddendi omnia quæ repetebant. Tandem post expectationem diutinam, de captiuis omnibus quos reddere tenebantur, qui plus quàm .10. millia esse firmiter asserebantur, inter antiquos

quos & nouos non liberauerunt nunciis regis, nisi tantummodo 400. de quibus etiam pars quædam exiuit e carcere pecunia media te. De cæteris autem rebus nihil voluerunt omnino reddere. quin etiam (quod detestabilius est) electos iuuenes de christianis captiuis ducendo ad victimam sicut oues oppositis gladiis super eorum ceruicibus a fide catholica quantum in eis erat, compellebant apostatare, ac sceleratissimi Machometi legem clamare. Quorum multi quidem imbecilles atque fragiles. profitendo legem illam detestabilem a fide exorbitauerunt. Cæteri vero vt athletæ fortissimi constantissime in proposito fidei persistentes coronas martyrij receperunt. Ad hæc cum rex Ludouicus post initas treugas, & liberationem suam firmam fiduciam haberet, quod liberatis captiuis terra transmarina quam christiani tenebant vsque ad tempus in treugas diffinitum pacifice, permaneret, de reditu suo in Franciam disposuerat, ac de nauigio, & alijs passagio necessarijs tractauerat. Sed manifeste videns, quod admirati prædicti aperte contra treugas veniebant, sibique & christianitati contra propria iuramenta illudere non timebant, requisiuit consilia baronum, ac militũ religiosorum quid sibi esset in euentibus huiusmodi faciendum. Quorum maior pars concorditer asserebat, quòd si eos recedere ad præsens contingeret, prædicta terra in amissionis periculo remaneret, maxime cum in statu tam debili tanquam miserabili constituta esset. Captiui quoque Christiani, qui ab infidelibus detinebantur. omni spe liberationis sublata, pro perditis reputarentur. At ex illorum mora possent euenire Christianis ac terræ illorum aliqua bona præsertim cum inter babylonicos & Soldanum Halapiæ, discordia grauis esset exorta. qui scilicet Soldanus exercitibus suis congregatis Damascum iam ceperat, & quædam castra sub dominio Babyloniæ constituta processurus, vt a multis asserebatur in Aegyptum, ad mortem interfecti Soldani vindicandam, & ad terram illam si posset occupandam. His ergo consideratis rex (licet ei dissuaderetur a multis,) maluit tamen adhuc differre passagium, & morari per aliquod tempus in regno Syriæ, quam Christi negocium sic desperatum, & captiuos prædictos in tantis periculis constitutos relinquere. Alfonsum vero Pictauensum, et karolum Andegauensem comites, videlicet fratres suos ad Reginam matrem suam consolandam duxit in Franciam remittendos. Acta enim sunt hæc anno Domini 1250. regni vero Ludouici 24.

De vita & martyrio sancti Petri Mediolanensis. Cap. CIII.

EO tempore claruit in ordine fratrum prædicatorum, vita, & doctrina, & miraculis beatus Petrus Mediolanensis. Quem & Papa Innocentius huius nominis quartus anno Pontificatus sui decimo canonizauit, & in epistola canonizationis eius, quam per omnes Ecclesias promulgari fecit actus eiusdem breuiter in hunc modum descripsit: Innocentius quartus. Hic beatus Petrus origine Lombardus, in ordine fratrum prædicatorum 30. ferè annorũ spacio, virtutum caterua fultus, circa fidei maxime defensionem (pro qua totus ardebat) sic præualuit & profecit, quòd contra diros eius hostes intrepida mente, feruentiq; spiritu continuum certamen exercens, fęliciter illud martyrio consummauit. Sicque firmus in petra fidei, petra demum passionis allisus, ad petram Christum digne laureandus ascendit. Ipse siquidem veritatis filius, & bonitatis alumnus, conuersatione conspicuus, fama præclarus, miro præfulsisse nitore, munditiæ virginitatem integre custodisse, nec mentis habuisse, nec corporis corruptelam, & nullius mortalis criminis sensisse contactum, firma confessorum suorum assertione monstratur. Et quia seruus delicate nutritus in dominum protriuit, carnem suam assidua cibi, & potus parcitate restrinxit, ne vero per otij desidiam hostilibus insidijs pateret, in iustificationibus domini exercebatur assidue, vt eo circa licita totaliter occupato, locum in ipso illicita non haberent, & a spiritualibus nequitijs tutus esset. Nocturna quippe silentia humanæ deputata quieti, post dormitionem breuem in studijs lectionem decurrebat, & somni tempus vigilijs occupabat. Dies autem impendebat commodis animarum, vel sedulis imminendo prædicationibus, vel confessionum audientiæ insistendo, aut hæreticum dogma pestiferum, validis rationibus confutando, in quibus spiritualis dono gratiæ noscitur claruisse. Deuotione insuper gratus, humilitate lętus, obedientia placidus, benignitate suauis, pietate compatiens, patientiæ constans, charitate præstabilis, in cunctis morũ maturitate compositus, alios profusis virtutum aromatibus attrahebat. Feruens quoque amator, fidei cultor præcipuus, propugnator ardentior, sic animo suo illam impresserat, sic se totum in illius mancipatat obsequium, quòd quæque ipsius verba & opera redolebant fidei virtutem, cuius dulcedinem lingua eius velut redundans fauus copiose distillans semper illius documenta suauia propinabat. Pro hac inquam mortem subire cupiens, hoc principaliter a Domino attentis & crebris supplicationibus postulasse probatur, quod non fineret eum in hac luce migrare, nisi sumpto pro illa calice passionis. Vnde quia meruit tantus athleta specialem palmam de pugna tam strenua reportare ac in cęlibem patriam præsignitus sertis roseis introire cum de ciuitate Cumanar vbi fratrum sui ordinis ibi commorantium prior erat, Mediolanum pergeret, pro exequenda inquisitione circa hæreticos, sibi ab apostolica sede commissa, sicut in publica prædicatione prædixerat, quidam de ipsorum hæreticorum credentibus præce illorum inductus, & pretio in eum iter salutaris propositi prosequentem funestus insiliit. In agnũm vtique Lupus, ferus in mitem, in pium impius, furibundus in mansuetum, in modestum effrenis, profanus in sanctum, præsumit insultu. exercet conatum. mortem intentat. Sacrum autem illius caput gladio crudeliter impetens: diris in ipsum impressit vulneribus, & sauciato sanguine iusti ense venerandi illum (non diuertentem ab hoste, sed exhibentem se protinus hostiam & ceforis sustinentem in patientia truces ictus) dimisit (spiritu petente superna) in ipso loco passionis occisum. Ipso quoque sacrilego percussuras in Christi ministrum geminas inculcante: ille non querula voce murmurans, sed sufferens omnia patienter suum domino spiritum commendabat dicens. In manus tuas domine commendo spiritum meum &c. Simbolum, etiam cępit dicere fidei, cuius nec in hoc articulo desiit esse preco prout ipse nefandus qui a fidelibus captus fuit, & quidam frater Dominicus, qui comes illius erat, & ab ipso lictore percussus diebus aliquibus superuixit, postea retulerunt. Sicut enim granum frumenti cadens in terram, & infidelium manibus compressum & mortuum: vberem consurgit in spicam. sic botrus in torculari calcatus, liquoris redundat in copiam.

De Ipsius miraculis. Cap. CIIII.

HIc iam in cęlo quasi luminare conspicuum, & splendore gloriæ in multorum coruscatione signorum effulget, quia non vult dominus ipsius abscondere sanctitatem, nec meritorum suorum virtutem supprimere in occulto, sed inter lucentia sanctorũ candelabra manifestius exaltare: vt in omnibus qui in ecclesiæ domo habitant, proferat clarum lumen. Nam nec in vita latere sic potuit, quin miraculorum claritate pateret. Cuiusdam etenim nobilis filium præ nimio & horribili totius gulæ tumore, nec loqui, nec spirare valentem, leuatis ad Deum manibus, & crucis in eum facto signaculo, illoque accipiente illius cappam, & infirmo supponente loco sanauit. Idem quoque nobilis vehementi postmodum torsione grauatus corporis, credens & metuens sibi exinde imminere mortis discrimen, cappam ipsam quam extunc conseruauerat, reuerenter fecit afferri. Qua suo apposita pectori, mox vermem quendam duo habentem capita, & pilorum densitate villosum, euomuit, plena liberatione secuta. Cuidam iuueni muto, immisso digito in os eius, suę linguæ soluto ligamine, beneficium loquelæ concessit. Hec & alia plura dum viueret dignatus est per eum dominus operari. Post mortem vero ipsius, lampades ad sepulchrum eius venerabile dependentes, pluries per seipsas, absque omni humano studio & ministerio, diuinitus sunt accęsę, quia conueniens nimis erat, vt qui igne, ac lumine fidei excellenter claruerat, singulare de ipso ignis & luminis miraculum, appareret. Quidam autem dum vesceretur cum aliis, & illius sanctitatem & miracula deprauaret, sumpto quodam sub hac detestatione morsello, quòd cum non posset, si circa hæc delinqueret trãsglutire, sensit mox ipsum suo gutturi sic hęrentem, vt eum inducere vel educere non valeret. At ille pęnitens & iam vultus mutato colore, quasi sentiens vicinæ mortis euentum, facto infra se voto, quòd linguam de cætero ad talia non laxaret, fuit protinus, illo euomito, liberatus. Hydropica quædam mulier, ad locum passionis ipsius auxilio Dei perueniens, fusa ibi oratione, sanitatem integram mox ipsa recepit. Obsessæ quidem a Dæmonibus longo tempore mulieres (mira res) martyr ipse deiectis illis, cum multo sanguinis vomitu de corporibus liberauit. Febres expulit, languoresq; curauit plurimos, & diuersos. Cuidã sinistræ manus digitum ex morbo fistulæ plurium foraminum concauitate defossum, mira consolidatione sanauit. Quidam puer ex casu grauissimo sic oppressus, vt motu, & sensu pęnitus destitutus, tanquam mortuus defleretur, mox apposita de terra suo pectori, sacro eiusdem martyris cruore contacta, incolumis exurrexit. Quædam cuius carnem cancer edax sedula corrosione vorabat, linitis huiusmodi terra vulneribus est curata. Alij etiam diuersis infirmitatibus occupati, qui sepulchrum ipsius in vehiculis, & alijs sustentaculis adierunt. Exinde postmodum plena incolumitate recepta, sine aliquibus rediere subsidijs. Ad hæc vero magna hæreticorum & ipsorum credentium multitudo, cum tantam fidei aduerterent efficaciam,

efficaciam, & ad eam tot certis, & apertis signorum indiciis, tanquam quibusdam clamantibus præconibus vocarentur, nec possent tam valide eorum instantiæ non patere, ad ipsius lucem fidei de sui erroris nubilo est conuersa. Quid plura? his & quammultis aliis miraculis gloriosis magnificauit dominus sanctum suum, & colendum exhibuit vniuersis 3. kal. Maij.

De temporibus præsentibus. *Cap. CV.*

ECCE tempora sextæ ætatis vsque ad præsentem annum summatim perstringendo descripsi, qui est annus Christianissimi Regis nostri Ludouici 18. imperii vero Friderici 33. Pontificatus autem Innocentii Quarti 2. qui est porrò ab incarnatione Domini 1244. A creatione vero mundi 5206. Et hoc duntaxat iuxta minorem numerum, quem in hac tota serie secuti sumus. Porrò secúdum maiorem numerum ex antiqua translatione sumptum, quem supra posuimus, annus præsens existit, ab initio seculi, sextus millesimus 442.

Hactenus Vincentij Historia. Quæ vero sequuntur vsque in tempus currens, anni, videlicet M. ccccxciiij. ex chronica noua sunt addita.

RERVM GESTARVM, EX HISTORIIS, AC CRONICIS FIDE DIGNIS COLLECTARVM, ET EXCERPTARVM,

Quæ ab Anno M. cc. xliiij. vsque ad M. cccc. xciiij. scitu digna visa sunt, ad Speculum Historiale compendiosa appendix.

De Pontificatu Innocentij IIII. *& Alexandro* IIII. *Cap.* I.

INNOCENTIVS Quartus Papa, Synebaldus antea vocatus, patria Genuensis, familia Fisca, e Lauoniæ comitibus, in Lucina presbyter Cardinalis Pōtifex creatur. Quo nuncio Fridericus Imperator non admodum delectatus est. Norat enim hominis virtutem, & animi magnitudinem. Is enim mentis suæ conscius, fertur ex composito respondisse. Bonum se amicum Cardinalem, in acerrimum hostem Romanum Pontificem permutasse. Innocentius autem Pontificatus habitum indutus, Romam veniens, magno applausu suscipitur. Peractis, quæ de more in coronandis Pontificibus fieri consueuerunt, de pace cum Friderico ineunda mentionem facit. Verum cum paratas sibi a Friderico insidias comperisset, Genuensiũ nauigio fretus, qđ apud Centumcellas in portu consederat. Et nauigatis Genuam incolumis peruenit, vbi periculosissimam incidit valitudinem. Et qua cum conualuisset, ad Philippum regem in Franciam se contulit, ingressus Rhodano amne aduerso Franciæ Regnum. Pōtificem Innocentium, Rex summa veneratione excipi curauit, deducique Lugdunum. Quã in vrbem Concilium Pontifex cum celebrare constituisset, suæ primum consuluit honestati, Fridericum admonens, vt Lugdunum se conferret. Et cum moram grauiter Pontifex patresque ferebant, sententiam in Fridericum excommunicationis, depositionisque pronunciauit. Ad eam nunciationem exaudiuit Fridericus, vt necessariorum Pontificis ædes Parmæ, & villas speciosissimas, funditus euerterit. Innocentius tandē nono accessus sui anno Gallijs, & Lugduno, vt in Italiam rediret monere constituit. Quem Gallici omnes magno honore, magnoque fauore prosecuti sunt. Qui præter acta in Concilio, nunc extantia, libros doctrina plenos, apud Lugdunum, & scripsit, & edidit. Commētarios, in vetus testamentum, Apparatus, Nouellasque, & Autenticas decretalium, & de iurisdictione, & auctoritate Imperij Petro de Vineis respondens, apologeticos libros fecit. Et sanctum Cadmundum Cantuariensem, in sanctorum numerum retulit. Lugdunique ab eo Pontifice, quod seruatur, primum est constitutum, vt Romanæ Ecclesiæ Cardinales, in publicum adequitaturi galero rubente insignirentur, non solum quo cæteris sint inferioribus conspicui, sed vt ipsi admoneantur debere, qui illa post pontificalem maiore omnium ornentur dignitate, ad effundendum, pro fide catholica, & christiani populi salute sanguinem paratos esse. Cum vero Perusiã iam peruenisset, Petrum Veronensem, ordinis Prædicatorum ab hæreticis intercesum, in sanctos Christi martyres retulit. Idē fecit de S. Stanislao Cracouiensi Epo, qui in vita miraculis claruit Accersitus, deinde a proceribus regni Siculi Neapolim proficiscitur, ibique moritur, & sepelitur, in Ecclesia S. Laurētij, Pontificatus sui anno vndecimo, mense 2. die 11. Cuius quoque decretũ fuit, vt Octaua Natiuitatis Mariæ Virginis in Ecclesia quotannis celebraretur. Alexãder quartus Papa, cũ morte Innocentius ad annum salutis quartum, quinquagesimum duodeciesque centenum inthoantem, mense Ianuario, præreptus est, Alexandrum hunc Pontificem, eo nomine quartum ex Raidaldo Cardinale Hostiensi, natione Campano, Cardinales, qui oēs in expeditionem secuti erant in vrbe Neapolitana breui creauerũt, postposita mora, vt rebus Ecclesiæ a Manfredi violentia prouiderent. Manfredum statim admonet, nequicquam contra dignitatem Ecclesiæ moliatur. Magni certe animi, & consilij vir, beneficus, maxime vero erga pauperes Christi, & bene de religione meritus. Vnde libellos quosdam contra paupertatem editos, a quodam Guilhelmo de sancto amore, perpetuo edicto aboleuit. Interea Alexander, quã primum Ananiæ fuit, Manfredum publica in concione excōicauit, & parandis copijs, quas Octauiano Cardinali mitteret Legato suo, operam adhibuit intentissimam. Et Esciinum de Rimano, atque alios tyrannos persequi, vbique non timuit. Sed & inter Genuenses, & Venetos lites componere non destitit. Et ex visione, qua B. Aug. vidit, vnionem fratrum heremitarum a prædecessore inchoatam, ipse perfecit. Ordinemque ipsum (relicto heremo) vrbes petere, & incolere coegit, vt & ipsi doctrinæ verbo pariter, & exemplo, necnon, & confessionis audiendæ aucti, sicut & cæteri salutis fructum afferre possent. In eodem quippe statu ordinem ipsum confirmauit. Quibus etiam vna cum ordinibus Prædicatorum, & Minorum multa priuilegia, exemptiones, ac indulgentias contulit, quos certo mira beniuolentia, summaque deuotione semper prosequi nō destitit. Et earundem religionum viris doctis admodum fauit, & ad Cardinalatus, Epatusque dignitates multos pronexit. Tãdem postquam Alexander Claram virginem Pontificatus sui anno tertio Ananiæ, in sanctorum collegium retulit, Viterbiã ad pacem inter Venetos, & Genuenses, tractandum se contulit. Qua in re diutius vexatus eo loci, tædio animi tandē moritur, & in Ecclesia S. Laurentij honorifice sepelitur. Pontificatus sui anno 7. Vacat tunc sedes mensibus 3. diebus 4. Varia, & maiore parte aduersa, tum omni Pontificatus tempore, tũ maxime extremo anno fortuna vsus, qui omne regnum Siciliæ contra, quæ acciuerat. Et vrbem Florentiam in Manfredæ hostis Ecclesiæ potestatem venisse, Constantinopolim a catholicis amissam, bellum inter potentissimos Italiæ populos, Venetos, Genuensesque, eodem quo obijt anno vidit.

De Friderico Cæsare Henrico Romano rege, & Guilielmo Comite Olandia. *Cap.* II.

FRidericus Cæsar diu Pontifices persecutus, cum maximis calamitatibus Romanam sedem affecisset, tãdem ab Innocentio in Lugdunensi concilio, damnatus est, & imperatoria, ac Regia potestate depositus, & regnis Siciliæ, & Apuliæ priuatur, post cuius depositionem vacauit Imperium annis 28 Itali ea tempora interregnum appellant, vsque ad Gregorium decimum, & Rodulphum Imperatorem. Heinricus huius nominis septimus, Rex Romanorum declaratur. Res enim Germaniæ inquietissimæ fuerunt, eo quòd Germani electores Imperij factæ de Friderico priuationi, & simul auctoritati ab Innocentio Pontifice, eis attributæ innixi Lantgrauium Thuringiæ Heinricum Alemanorum Romanorumque regem designauerant, & Conradus adolescens Alemaniæ Rex, a Friderico genitore pridem institutus, illum regni ingressu, & possessione armis impetijt. Sed prædicata (iubente Pontifice) in Conradum Fridericique fautores cruce signatio, multos in noui regis Lantgrauij præsidia fautoresq; conciuit. Breui tñ mortuus est Lantgrauius, pfluuio ventris sine hærede sepultus, in Iliaco. Guilhelmus comes Holandiæ post obitum Lantgrauij cōtra Fridericum ab electoribus, in regno suffectus, verum paucis annis regnauit, & a Frisonibus est occisus, & hi ambo ad Pontificalem benedictionem non peruenerunt.

Guelphorum, & Gibellinorum ortus. Cap. III.

GVelphorum, & Gibellinorum perniciosissima nomina, ad totius Italiæ interitum, per hæc tempora ex duobus Alemanis fratribus, (vt aliqui scribunt) tumultuantibus adinuicem Rom Pontifice, & Friderico Imperatore Pisis inuenta fuisse cōstat. Quo infortunio cum sola caruerit Sena, in aliud maius seipsam præcipitauit, in multis enim, ac pænè omnibus populis, eo tunc dementię impietatisque processum est, vt quē pater filium, frater fratrem, videret contraria sendientem pelli patria sit passus, aut confodi repugnantem. Factumq; est stupenda celeritate, vt studia partium factionesque, & populorū farctiones per omnem Ethruriā pænè demonstrarentur. Cui infectioni a Friderico disseminatæ nomina, quoque, aut ipse, aut ex suis germanis, vt præmisimus, aliqui indidere. Verbo enim, quod certe Germanicum est studiosos Ecclesiæ Guelphos, & Imperatoriæ factionis, Gibellinos placuit appellari. Et (vt Ptolæmeus Lucensis refert,) qui paulopost ea tempora scripsit. Ea infausta rebus Italiæ nomina primum, apud historiam fuisse audita, quæ paulopost omnem Italiam præter vnicam vrbem Venetam infecere, tantaque rabie quinquaginta ducētis, & eo amplius annis adhæc vsque tempora, sub infausto corū nomine titulo seuitus est, vt peiora inter seipsos scelera, quandoque Itali commiserunt. is, quæ a barbaris iam cessantibus fuerant perpessi, Vrbs enim in vrbem populariter, prouincia in prouinciam, populi pars in alteram, nulla impellente alia, quam harum partium causa gessere bella, quorum nullus victoriæ finis, nullus modus, nisi in sanguinis effusione, & extermin io est petitus. Nec vicini inter se cohabitantesque solum èa debachati sunt insania, atq; impietate, sed quingentis seiuncti passuū millibus pauperes egeni, ęque ac diuites, & factiosi, cum sorte obuij fierent nefaria inuicem commiserunt. Nō modo enim diuisa sunt insignia in prælijs præferenda, sed colores, terræ fructus, vestium habitus, ipsi hominis incessus, digitorum concrepitus, & oris hiatus suam habuere partiū significationē. De hmōi peste Baldus iurisconsultus tractatū edidit.

De Conrado Friderici filio, & quibusdam illius temporis euentibus. Cap. IIII.

COnradus Frederici filius ex Iole: Iohannis Hierosolymitani regis filius susceptus, quem pater rerum omnium hæredem reliquerat. Cum genitor Fredericus, apud Florenciola graui, & periculoso laborasset morbo. Ex quo cum conualesceret Manfredus filius ex concubina nobili muliere susceptus, compressa iacētis in strato, ore eum suffocarit, ad Conradum legitimo genitum matrimonio regnorum potentatusq; omnis successio deuoluebatur. Isque Conradus a Guilhelmo rege Alemaniæ, quem Lantgrauio suffectum ostendimus, continuata pridem agitatus bello post Frederici patri mortem in Sueuia gentis suæ patrimonio parum per se continuit. Tandē Conradus amicitia fretus Ezelini Traspadanam Italiæ regionem vniuersam tyrannide obtinentis, Veronam se contulit. Ex quo portu paratissimum amplissimumq; exercitū in Apuliam transportauit. Erat vero, quod rerum euentus, & gesta docuere, Cooradus genitori Frederico inclementia ambitione, & malignitate per quam similis, sed morū elegantia; & facilitate quam ille artificio quodam præ se ferebat carens, vt prudentia illū, vel potius patris astutia destituisse videatur. Inde Neapolim furens minarūq; redūdās obsedit, mœnia ipsius multis in locis aperuit. Capuæ vrbis muros euertit, & Aquonum nobile opidum incendit, partimq; in Germania discedit, partim recipiendo Siciliæ Regno, vsque ad obitus diem intentus fuit. Moriens non siue suspitione veneni procurante Mādfredo. qd medici pecunia corrupti clisteris opera propinarunt. Cōradino filio datis tutoribus Regni Siciliæ administrationi artiūq; curam reliquit. Fons quidem maximus in Burgundia imperiali a monte Dehiscens, vallesque, coartans multa agricolarum millia oppressit, & vt auctor fasciculi temporum refert, & cucurrit per multa milliaria, ac quinque millia hominum suffocauit, & tandem ad alios montes mirabiliter accessit. Sanctus Cirillus Græcus melliflui Carmeli prior, Doctorque, tum vitæ sanctitate, tum prophetiæ spiritu conspicuus multa posteris seculis pro futura conscripsit, & copiosis miraculis Deo procurat gloriam mundoque stuporem. Grossoni, siue Grossoini gens Arabica, eorum deuota superstitione Soldano Babylonis impellente Christianos in Asia habitātes per id tēporis diuersis agitarunt in locis, congressosq; tēplarios, & hospitalarios, sæpe numero male mulctatos represserunt, demūq; Hierosolymā delati tūc immunitā, eos ex Asiaticis christianis quos a Saladini filijs ītactos pcepim⁹ esse seruatos, ipsi maxima cōfecerūt occisionē. Sepulchrū vero Dñicū ad ea intactū tpa seruatū q̄ta maxima fieri potuit iguominia, & sūr vastitate fędatū est.

De S. Ludouico Rege Francię, & quibusdam alijs. Cap. V.

LVdouicus B. Rex Franciæ, defuncto eius genitore Ludouico anno 15. ætatis suæ coronatus, & inunctus, & Frācis regnare cępit, & regnauit annis 41. Hic cum christianæ religionis ardentissimus emulator esset, a Blanca regni deuota muliere, ab annis puerilibus, in oī virtute enutritus, qui nil cogitabat, sapiebat, vel loquebatur, aut operabatur, nisi quæ Dei sunt. Ideo vigesimo regni sui anno copiosissimum exercitum congregauit, cum antea Ludouicus, rerum Francorum, permittente, vel vt vr̄, curante Balduino Imperatore Constantinopolitano pignora reliquit præciosissima Venetis, ab ipso Imperatore concessa, lanceam, spongeamq;, & partem ligni Crucis Dominicæ passionis. Copijs igitur Christianorum in Ægypti littus ad Nili hostia expositis Saraceni Damiatā incolentes vrbe populariter migrare constituerunt. Inerat exercitui sedis Apostolicæ Legatus, Patriarcha Hierosolymitanus. Inerant & ex Gallijs Epī, & Abbates, ad idus deinde Octobris, Robertus comes Pictauien. cuius regis germanus frater, nouas ex Gallijs Damiatam copias transportauit, q̄ Ludouicus difficillimo prælio obtinuit, eaque capta cum Saracenis varia prælia gessit, tādem ab eis superatus, & captus Damiatā pro eius redēptione reddi opus fuit. Liberatus cū eis sæpe prospere dimicans, morbo tandem in exercitu eius præualente, vna cum Iohāne filio. & Martino Patriarcha, & proceribus regni sui interijt, quem postmodum Bonifacius octauus audiens, eius frequentissimis miraculis, merito inter sanctos confessores retulit. Eadmundus Archiepiscopus, postquam corpus suum reductum fuit Parisius, anno Domini 1256. ab Innocentio quarto summo Pontifice, numero sanctorum aggregatur, qui non multo ante ad dominum migrauit, vir miræ sanctitatis, & magnæ sapientiæ. Is ex Albendoniæ Angliæ villa originem duxit. a munditia nomen sortitus, vnde carnem suam nulla polluit immunditia, & virginitate incorrupta vsque ad obitū permansit. Factus magister artiū, missas in dies audire consueuerat, q̄ consuetudo scholaribus suis profuit. Inde sese ad Theologię studium transtulit, postea euasit prædicator ægregius, disputator acutissimus. Vacante sede Archiepāli Cantuariæ Ecclesiæ electus magnis virtutibus emicuit, persecutionem deinde passus clam fugiens ab Anglia, & mari transito, ad Potegniacum monasterium peruenit, inde Solciacum adijt, post pceptionem sacramenti infirmus existens in lecto, sedens, caput super manum reclinans obijt. 16. Cal. Decembris, corpus ad Potegniacum in Ecclesia. S. Iacobi sepultum, miraculis, & virtutibus fulget. Deus enim mirificauit sanctum suum ex oī pænè generū languorū colēdū p̄buit vniuersis. Stanislaus Episcopus Cracouiensis in Polonia, vir doctrina, & sanctitate illustris p hæc tempora claruit. Is cum post multa virtutum opera feliciter quieuit. Innocentius quartus summus Pontifex sanctorū numero aggregauit, qui in vita, & post mortem miraculis effulsit. Sanctus quoque Albertus, de Tarpano Carmelita Siculus, vir meritis, signis, doctrinaque clarus, & totius perfectionis exemplar. Lapis grandis in monasterium S. Gabrielis cecidit, habens signum Crucis, & imaginem Christi expressam, & desuper aureis literis habens scriptum. Iesus Nazarenus Rex Iudæorum, & cęcum illuminauit. Petrus nonus martyr patria Veronensis, ordinis fratrum prædicatorum declamator, & catholicæ fidei acerrimus defensor, tanquam rosa de spinis ortus hæresim Manichæorum sectabatur. Adolescens sanctus mundū, parentesq; relinquens, ordinē Prædicatorū ingressus, in eo 30. annis laudabilem duxit vitā, feruens amator fidei, cultor præcipuus, propugnator ardentior, pro hac mortem subire cupiens. Cum igitur de ciuitate Cumana, vbi suorum ordinis Prædicatorum prior fuit, pro exequenda inquisitione contra hæreticos, sibi Apostolica sede commissa Mediolanum ire vellet. anno Domini 1252. pridie Calen. Maij, ob ipsius Catholicæ fidei defensionem, dum a lacu Saurio, siue Eumano cum socio Mediolanum rediret, apud Barlasinam oppidum ab Arianis hæreticis interceptus, martyrij coronam adeptus est. Cultellum enim lictor arripuit, & per latera eius transfixit. Cum vero fidei pugil hæreticorum dogma pestiferi in uita sua plorimum eradicauerat, post mortem tamen suam eius meritis, & miraculis choruscantibus extirpauit, vt plurimi ad gremium Ecclesiæ redirent. Ob cuius sanctitatem, & frequentia miracula ipsum Innocentius Pontifex, sequenti anno, in sanctos Christi martyres retulit.

De Ezelino, & gestis eius. Cap. VI.

ETzelinus Alberinusque fratres de Rumano, cum ea ætate in Marchia Taruisina, familiæ nobilis cęteris præstantiores erant, apud Bassianum Carrarienses, & Marchio-

nea

c

sunt Estenses Veronæ Monticuli. Et in eius agro sancti Bonifacij Comites. Et cum cæteri haberent vetustiorem prosapię originem. Ezzelinus loco natus erat obscuriore. Cuius auus eiusdem nominis Theutonicus, milles Gregorius, cũ Ottone tertio, venerat in Italiam. Hic vero, sub Friderico secundo, cum esset vita, & moribus perquam adsimilis, auctus est, opibus adeo magnis, vt Tyrannidem sibi constituerit maiorẽ cæteris omnibus, quos absque imperij, aut regni titulo Italia raro alias pertulerit. Primaque vrbs Verona, in illius partes Ezzelini opera est redacta. Composita interim Alemanię res Fridericus in Italiam est reuersus, primi quoque omnium Patauini blandicijs, dolosisque libertatis retinendæ factis ab Ezzelino pollicitationibus decepti partes imperatorias, sunt secuti. Quibus e vestigio Ezzelinus, frenum seruitutis imposuit. Zobardo viro Germano, cum Theutonica Sarracenicaque cohorte, ita immisso, vt Sarracenis portas Alemanisque pallacijs seruantibus, in apertam seruitutem Padua fit redacta. Præsertim, quia Carrariensium odio, tanquam inuidia Azo Estensis marchio Friderici, vel potius, Ezzelini partibus adhærebat. Multos deinde exilio damnauit, paruulis testiculos, & oculos amputauit, & effodit, vt terrorem omnibus incuteret, ac nullis innocentiæ locum reliquit. Quibus male gestis, Vincentia pari errore suo adiecit Imperio. Brixianam vrbem obtinuit, in qua multa crudelitate deseuit. Verum cum 20. suę tyrannidis anno omnem ferme Venetiam prouinciam dilacerasset. Mediolanum, sibi subijcere tẽtasset. Omnes vicinę ciuitates cum eis fœdus ineunt. Et Marrinus Turrianus, in Mediolano primarius, cum reliquis socijs arma in Ezzelinum duxit. Et cum plures dubio marte pugnasset, tandem in fugam conuertit, satellitibus eius interfectis. Ezzelinum turpiter vulnerauit. Et apud Fontium desperatione ductus, vulnus suum manibus discerpẽs, vitam euomit miseram. Hicque finis tiranno fuit, qui quatuor, & triginta annis ciuitates plures oppressas tenuit. Hugo Cardinalis sanctæ Sabinæ, vir vita, & doctrina insignis, cũ Innocentius 4. summus Pontifex Doctorum virorum familiaritate mirifice delectabatur, quos etiam ad dignitatis gradum euexit. Hunc Hugonem Cardinalem promulgauit. Qui ob dignitatem acceptã, a priore vita nusquam decessit. Ordinis sancti Dominici prius frater habebatur. Scripsit idem Hugo, & Glosas in Bibliam, & concordias, vt istorum vocabulo vtamur. Gaufredus Friderici Imperatoris, ex concubina nobili filius. Conrado fratre defuncto, Siciliæ Regnum obtinet, & 13. annis regnat. Hic quamuis ab Alexandro Pontifice admonitus, ne quenquam contra Ecclesiæ ditionem in regno moliretur, mortuis Pontificis obtemperare recusauit, asserens indemortui fratris legitimũ fore hęredẽ. Et cum ab eodem Alexandro excommunicatus fuisset, & contra eum paratissimũ exercitum misisset. Ipse accersitis multis Saracenis, ipsius Pontificis copias fusas partim occidit, partim cœpit. Inde Neapolitanos acrius vexare cœpit. In Etruria, quoque factiones mouet, maxime vero Florentiæ, quæ mortuo Friderico statim in libertatem se vendicauerat. Florentinos itaque Pontificis partes defendentes iuxta fluuium Arabiam, vt Gebellinis vrbem relinquere sint coacti. Quamobrem Vrbanus quartus, statim in Frãciam misit. Et Carolum S. Ludouici Regis fratrem e Gallia vocauit. Et eo regni Siciliæ rege declarato, contra Manfredum obiecit. Tandem Beneuentum peruenit, facta cum Manfredo pugnandi copia multis vtrimque interfectis. Manfredum denique Carolus interfecit, & sic Carolus regnũ in pace obtinuit.

De Vrbano Quarto Pontifice, & quibusdam alijs euentibus illius temporis. Cap. VII.

VRbanus quartus Papa, natione Gallus, ex Trecensi Gallica vrbe Oriundus, Patriarcha Hierosolymitanus: Alexandro Pontifici sufficitur. Hic & si humili loco natus, præstanti tamen, & eleganti lingua fuit. Qui aliquando lacessitus, q̃ vili patre ortus esset, respondit nobilem virum nõ nasci, sed fieri, virtutis, & nobilitatis est. Hic pontificatu suscepto eandem Manfredi tyrannidem, quam & Alexander passus, e Gallis statim milites cõuocauit, quos Manfredo obijceret. Cuius fuit postea institutum solennitatem corporis Christi, cum processionibus, & octauis a cunctis fidelibus celebrari, pro quibus indulgentias maximas concessit. Maiorem etiam interea solidioremque rebus suis Ecclesiæ opem Vrbanus Pontifex afferre cogitauerat. Cuius rei conficiendæ spem, quam primum est allata, cruce signatos censuit dimittendos. Nã oratum Franciæ regem Ludouicum facile in sententiam duxit, vt Carolus Prouinciæ, & Andegauorum comes ipsius Ludouici consobrinus, ac gener iuribus potiretur. Carolusque Pontifici, & regi facilem se præbens, omnia disponere, ac parere cæperat, tantæ expeditioni, tanto muneri exequendo necessaria, cum Vrbani Pontificis renunciatam mortem creditum est constitutum Caroli facinus turbaturam. Pontificatus enim sui Vrbanus moritur Perusij anno 3. mense vno, die 4. & in cathedrali Basilica sepelitur, vacat tum sedes mensibus 5. Hic ordines mendicantium fauoribus, & priuilegijs multum iuuit.

De Clemente IIII. Pontifice, & alijs gestis illius temporis. Cap. VIII.

CLemens quartus Papa. Guido prius Sulcodij appellatus est, natione Narbonensis, & villa S. Ægidij merito ob sanctitatem, & doctrinam Pontifex creatur. Is. n. iure cõsultorum totius Galliæ primarius, præstantis quoque aduocati causarum in regum Franciæ curia laude ornatus esset. Vxoremque, & filios habuit, qua defuncta Podiensis primo Episcopus, post Narbonensis Archiepiscopus, demum, & Cardinalis, & Sabinensis simul Episcopus fuit. Eum itaque celebris famæ, & magnæ rerum experientiæ Cardinalem Pontifex Vrbanus componendis inter Heinricum Angliæ Regem, & Symonem Montisfortis comitem illius consobrinum contentionibus legatum miserat, de qua legatione pontificalis eum addita dignitas reuocauit. Ratoque, alias quicquam oportunius accidisse visum est, quam eius pontificis, in Italiam aduentus. Quem Manfredi insidias timentem, nauigio quodam mercatorio religiosi mẽdicantis habitu terra venisse asserunt. Quod constat Perusiam primo cum aduenisset accersiti Cardinales, eum deduxerunt Viterbium, de qua vrbe amoliri, & parare cœpit, quę Caroli prope diem affuturi conatibus accommoda iudicauit. Quamquam Carolus paulo post Massilia soluens cum 30. triremibus in Tyberim est delatus, Romamq; peruenit. Clemẽs aũt doctrina, pietate, religione, humanitate, modestia, & charitate proximum, & pauperem Christi ornatus. Bona Ecclesiæ, ita acute dispensauit, vt plus Deo, quam affinitati, & cognitioni tribuisse videatur. Duas habuit filias, ex mortua vxore ante pontificatum susceptas. Quarum alteræ in monasterium collocatæ 30. libras Turonensium paruorum dedit. Alteræ autẽ, quæ marito suæ conditionis nupserat, trecentas libras Turonensium, dotis nomine, numerari iussit, hac conditione ne qd vnquam amplius peterent. Habuit & nepotem clericum, quẽ vbi comperit, tres præbendas (ita. n. canonicatus vocant) habere, optionem facere compulit, vt quam vellet ex his retinere, duas relinqueret. Verum instantibus amicis, vt non solum, quę habebat nepoti dimitteret, sed maiora, & plura tribueret. Respondit vir sanctissimus, se Deo, modo autem carni, & sanguini victurum. Deum ita velle, vt suas impias causas erogarent, nec esse dignum Petri successorem, qui plus cognationi, quã pietati, & Christo tribueret. Dum autem Viterbij esset Heguidem Poloniæ Ducissam, in sanctas retulit. Delectatus est mirifice doctrina Bonauenturæ. Reliquum vitę suæ tempus ieiunijs, vigilijs, orationibus, alijsque bonis operibus contriuit, hac cõmendatione moriens, vir sanctissimus, cum sedisset annis 3. mensibus 9. magno de se apud omnes relicto desiderio, Viterbij sepelitur. Hinc contentio inter Cardinales orta est, cum dignus Clementi successor quæritur, propter quod vacauit sedes annis duobus. Benardus Compostellanus sacerdos eruditissimus, & iuris vtriusque Doctor, Innocentij superioris familiaris, & capellanus, Cuius Pontificis exemplo, & diligentia excitatus, librum in primo Decretalium mentione dignum edidit, quem & apparatum vocauit. Alia etiam quædam composuit. Cometes noua stella, in cœlo anno Domini 1263. in cœlo apparuit insignis magnitudine, supra tres mẽses surgens ab Oriẽte eum magna luce. Et ad medium cœli Occidentem, versus radios suos emittebat. Quo prius apparente, Vrbanus quartus Pontifex infirmari cępit, sed eadem ipsa nocte, qua Vrbanus obijt, & ipse extinctus est, sic defecit apparitio eius. Imperij electores post obitum Friderici, & Conradi filij anno 1256. de Imperatore deligendo contendentes bifarie diuiduntur. In qua diuisione duos Imperatores plures elegerunt, scilicet Alphonsum regem castellæ. Et Richardum Cornubiæ comitem, vel Comarchum, fratrem regis Angliæ. Sed neuter confirmatus, inter regnum, adhuc in aliquot annos prorogatur, vsque ad tempora Gregorij decimi, & Rudolphi Romanorum Regis. Ptolæmeus Lucensis, se quicquid rerum eius temporis gestarum scripsit, vidisse præfatus, de Carolo nude, vt alij dixerũt. Quosdam adijt Cardinales a Clemente Pontifice missos, Carloum in Lateranensi Ecclesiæ Hierusalem, & Siciliæ Regem, & Beatricem vxorem Reginam declaratos coronasse. Constat quoque, quòd Carolus dictorum Regnorum corona ornandos, per solennem stipulationem, conscriptaque, quæ extant annos de quinquaginta mille aureos, in feudi pẽsionẽ, subiectionisq;, & recognitionis Romę spopõdit ecclesię. Hisq; ĩ fœderib⁹ actũ, nec successorũ cupiã licere Romanũ Imperiũ

si etiam ab elecoribus demandatum esset, accipere administrandum. Nam etsi terrebat Pontificem Friderici primi, & secundi imperatorum memoria. Præsētis quoque temporis motus formidabat. Alfonsus enim rex castellæ imperium ad qđ in controuersia electus erat, armis & largitione adniti batur accipere. Et comitem Cornubiæ fratrem regis Angliæ illius aduersarium patrifacientes. Germani electores in Carolum facilliter consensissent. Nec id æquo tulisset animo Alfonsus, quem constat in Italiam ducturum fuisse, nisi eum distinuisset Heinrici, Friderici fratrum suorum suspicio motuum, quos regno pulsos, extra Hispanias exulare cæpit. Heinricus enim in Gallias: Fridericus in Aphricam accesserant: vt Saracenos hic, Gallos ille, ad Castellæ regni incommodo concitarent. Et erat Heinricus ditissimus ex Hispania asportatis. Tandem Alfonsus vir prudens, mortuo Richardo, intuitu pacis voluntariè Gregorio decimo, omni iure cessit. Mirabilis peregrinatio populorum, quæ a Perusinis incipiens, non solum Italiæ populos, verum etiam exteros adeo commouit, ut non longis agminibus crucem sequentes, ad conuicinas ciuitates misericordiam conclamantes, & pacem supplices commearent. Pueri quoque vsque ad duo millia diabolica machinatione, cruce signati sunt, ac per legiones ad diuersas portus maris peruenientes, multi a piratis capti: pauci ad propria redierūt.

De Alberto Magno. Cap. IX.

ALbertus Magnus natione Sueuus: ex oppido Laugingēsi ripis Danubij sito oriundus: Ratisponensis episcopus, & ordinis Prædicatorum professor. His temporibus Parisius clarissimus, & omnibus præferendus fuit, doctor Ecclesiæ celeberrimus, splendor Germaniæ, vitæ sanctitate, & doctrinæ tantæ fuit: quòd nemo ei anteponendus ne dum æquiperandus sit. Quamobrem magni cognomen adeptus est. Anno Domini. 1262. ratisponensi Ecclesiæ Episcopus, in ordine 28. perficitur. Ob amorē tamen doctrinæ relicto Episcopatu: per multos annos Coloniæ, & Parisius publice Theologiam, & Philosophiam docuit. Qui, & omnia opera Aristotelis commentatus est. & Theologiam Christianam acutissime aperuit. Super quatuor sententiarum libros scribens, magnam partem Bibliæ exposuit. Euangelia, & Epistolas Pauli ægregie declarauit. De animalibus quoque librum perpulchrum cōposuit. Et alia laude digna. Tādē octuagesimūseptimū agēs annū Coloniæ, spiritū Deo reddidit. Et in choro Ecclesiæ S. Crucis añ summū altare in archa saxea, assistēte. Sifrido archiepo Coloniēsi summo honore sepultus fuit, Miraculis quoque in uita & post obitum (vt fertur) clauit.

De S. Bonauentura. Cap. X.

BOnauentura natione Thuscus, patria Balneo reginus: Ioāne Fidāza, & Ritella fidelibus cōiugibus ortus. Anno etatis suæ circiter secūdo & vicesimo habitū religionis S. Francisci deuotissime suscepit. docēte illū Alex. de Ales tātam doctrinarum pfectionē adeptus, vt septimo ingressus sui anno delectus librū sententiarum in Parisiē ciuitate clarissime legerit. & cathedrā magistralē accepit. Tredecimo ipsius ingressus anno ordinis minorū, generalis minister, & Theologus eminētissimus, ac Albanēsis Card. Eps (præter sanctitatē maximā) ēt ingenij gratia, & auctoritate maxima pditus. Clarissimus in toto orbe habitus est. Qui præcæteris doctoribus luculentissime, & copiose tum sup quatuor senrētiarū libros scripsit. Postillasq; sup Lucā, & alia scripsit de contēplatione de sex alis Seraphin. Regulā nouitiorū. Diui quoque Frācisci historiā maiorē, & minorē cōpilauit: atq; ordinis constitutiones. Eas ob res, & ppter eius frequentia miracula cū ēt cor ipsius (incinerato corpore) incorruptū inuētū fuerit. Sixtus quartus Pontifex summus, anno domini 1482. in sanctorum Pontificum, numero merito ascripsit.

De Alexandro de Ales, & alijs quibusdam. Cap. XI.

ALexander de Ales Parisiēsiū irrefragabilis, & præcipuus doctor: & ipse hæc tpa clarissima reddidit. Qui in ultimo vitæ suæ ob eximiā cū Dei sapiētia, ac pcipuā eius deuotionē, q̄ habebat ad beatissimā Virginē Mariā minorum habitū suscipere voluit. Cū ob eius amorē aliq̄d postulanti si possibilitas foret p viribus adimplere pollicebatur. Cui frater, quæ p vrbē cū sacco elemosynā petebat, ait. Cū diu mūdo seruieris cū magna fama, & religio nostra, nullū habeat magistrum. Rogo ut Dei amore, & virginis matris eius ad vtilitatē aīæ vestræ, & nostræ religionis honorē habitū assumatis. Is respondit. Statim te sequor & faciā q̄ petisti. sæculū deserēs ordinē minorū ingressus. Qui cū esset acuratissime doctus ex mādato Innocētij papæ in Theologia summā admodū copiosissimā & celeberrimā composuit. quam in partes quatuor diuisit. Insuper & vniuersum ferme, vetus, & nouum testamētū postillauit: propter quod fons vitæ appellari promeruit. Guido Bonatus Astrologus, per idem tempus in sydereralibus disciplinis vniuerso occidenti notissimus, & celeberrimus fuit. Cui adeo ea in facultate aperta fuerūt omnia: vt nil apud eam illi incognitum fuerit. Martinus Scotus Cistercicensis ordinis (vt aiūt) frater magnæ doctrinæ, & singularis vitæ vir: p hæc tēpora Romę in pcio fuit, & historiā breuē cōposuit, quā Martinianā appellauit. Hāc tamē laudē pdicatores, cui ordinis sui Martino episcopo tradunt. Alexander de villa Dei sacrarum literarum professor: de ordine S. Benedicti: quāuis aliqui fratrē minorū fuisse scribāt, per id tempus etiam in grammatica librū vulgatissimum composuit: quem Doctrinale appellari voluit: & in partes tres diuisit. Cuius initium. Scribere clericulis, &c. Vincentius Gallus, patria Burgundus: Beluacensis Historicus & Theologus ordinis prædicatorum frater: per hoc ipsum tēpus clauit. Et innumerabiles historias multis sub voluminibus comprehēdit. Quatuor enim specula edidit de omni scibili, materia. Doctrinale, Morale, Naturale, & Historiale. Quod vsque ad annū domini. 1254. perduxit. Atque alia multa composuit videlicet, librum gratiæ. Librum de S. Ioanne Euangelista. Librum de erudītione puerorum regalium, & consolatorium de morte amici. Et quam maxime de laudibus, diuæ ac gloriosæ virginis Mariæ, tractatum celeberrimum edidit. Florentini mortuo Friderico Cęsare: qui eos plurimū vexauerat in libertatē sese vēdicātes, & Guelphos ab ipso Cęsare eiectos in patriā reducētes Remp. reformarūt. Vnde & duodecim Antianos creauere. q Gibellinis resisterēt, & ius populo dicerēt. Discordiæ quoque, ac lites permaximæ inter Ianuenses, & Venetos ex quodam Asiæ monasterio initum sumpsere. Quæ adeo pestifera contagione conualuere, vt res ipsa ciuitatibus ipsis plurimum fuerit perniciosa. Et vniuersæ christianæ religioni in laqueum plurimum prouenerit.

De Imperio Paleologorum, & alijs gestis illius temporis. Cap. XII.

PAleologorum Imperij Principium, apud Constantinopolim sumpsit, Cum Michael Paleologus, Græcus Theodoro Imperatori affinitate coniūctus pulsis, e Græcia Gallis, ac Venetis, duobusque Theodori filijs paruulis, quos eisdem ex testamento commendatos interfectis reliquerat Imperium sibi desumens, imperauit annis 45, Ingentis spiritus, vir. Et ita Latinorum imperij finis fuit, quod per annos 8. & 50. apud eos durauit, exinde Gręci Paleologi 196. annos imperauerunt, vsque ad annum Domini 1454. Heinricus Cardinalis Hostiensis cognomento etiam Hostiensis, vir humani diuinique iuris peritissimus, hoc tempore eas ob res apud Alexandrum Pontificem Maximo habetur in precio, qui ab ipso Pontifice præmonitus super toto Decretaliū, titulo lecturas perutiles composuit. Sed & summam admiratione dignam, in vtroque iure conscripsit. Quam Galli Vltramontani compendiosam vocāt. Odofredus alter, a superiore celeberrimus legum Doctor. His temporibus floruit, & ea in disciplina nonnulla composuit, & quam maxime super Codice, Digestoq; toto lecturas accuratissimas. Simonen Anglicum, ordinis Minorum generalem ministrum, Theologum sanctissimum cum suprascriptis floruisse constat. Qui inter cætera ingenij, sui monimenta Breuiariū Alexandri Papæ iussu correxit, & rubricauit.

De S. Thoma de Aquino, & quibusdam alijs. Cap. XIII.

THomas de Aquino ordinis Prædicatorum, doctor Alberti Magni Discipulus, ex insigni Comitum familia, in confinibus Apuliæ, & Siciliç originem duxit. Cum motus Regni Siciliæ varij essent, doctrinæ, ac religionis viā traxisse videtur. Quo in tempore Conradus, ex gente Sueua Imperator Aquinum vastans Thomam parentes eius genere nobiles, & in oppido Primarij patria profugi, Cassinensis Cænobij monachis commendatum relinquerunt alendum, vbi literis, ac religioni operam dare cœpit. Eius enim pater Landulphus nomine, mater Theodora, e Neapoli, originem habuit. Qui & in ipsis infantiæ rudimentis, Dei gratia præditus, deinde ordinem diui Dominici ingressus, religiosissimam, ac perfectissimam vitam, vsque in finem exegit. Vbi ēt præter doctrinam maximam ad eam peruenit doctrinæ excellentiam, vt nemini Philosophiæ, & Theologiæ scientia, secundus habeatur. Coloniam enim pergens tantum profecit, vt post aliquos annos, apud Parisius primum, in doctrina locum teneret. Vbi quatuor libros, in sententias edidit, inde Angelicus Doctor appellatus, Romam deinde ab Vrbano accersitus spretis dignitatibus, quæ vltro offerebantur, totum se lectioni, & scriptioni dedit. Et eius rogatu multa conscripsit. Reliquit post summam Theologiæ, in tres partes diuisam, in quæstiones distinctam. Summam contra Gentiles.

tiles. Cathenam auream, in quatuor Euangelia. Commentaria in Bibliam. Et Aristo. libros, & plurima alia. Totamque naturalem commentationibus exposuit. Declarauit, & Iob. Composuit, & Officium de Christi corpore. Quo in opere plurimæ figuræ, vete. testamen. continentur. Qui etiam miraculorum gloria nominatissimus euasit, tandem iterato Romam vocatus, vt ad Concilium Lugdunense per Gregorium X. Celebrandum accederet properans, cum apud Cassinum montem fuisset infirmitate correptus, anno Domini 1274. sanctissime migrauit ad Dominum, nonis Martij. Quem post modum Iohannes XXII. Pontifex propter crebra miracula in sanctorum Confessorum, & Doctorum numero aggregare voluit. Apud Auinionem 15. Calen. Augusti anno 1323. a transitu eius ex mundo, quinquagesimo. Carolus Ludouici Regis Francorum, frater, Manfredo Rege interfecto, a Clemente Papa, Siciliæ Rex declaratus, regnauit annis septem, atque ita paulò post Siciliæ, & Apuliæ Regna, in suam potestatem redegit. In quibus compositis rebus eue stigio Viterbium, cum vniuerso exercitu, ad Pontificem venit. Vbi audiens Conradinum adolescentem contra Sueui nepotem, in Italia a Gebellinis, contra Guelphos fuisse vocatum. In Etruriam Gebellinis domitis illico venit, ibique magna de hostibus strage ædita, Conradinum cœpit, & capitali sententia puniuit. Inde in Regno confirmatus, pacem cum Pisanis iniji, & cum eis in Aphricam, in Ludouici Regis Germani subsidium trai ecit. Ibique Ludouico fratre ex peste mortuo inuento, cum Tunici Rege pacem hac lege composuit, vt perpetuo annis singulis, sibi suisque successoribus tributum aliquot penderet, inde in Regnum redijt. Vbi Petro Aragonensi Siciliam se subdidisse repperit, denique, & ipse Carolus moritur, & Neapoli sepelitur. Huic ideo Hierosolimorum Regnum declaratum fuit, quia Maria Anthiochiæ Principis filia, cui id regnum debebatur, (quod Hugo eius nepos occupauerat) illud Carolo huic Regi deuouerat. Secta Flagellantium, in Italia ortum habuit. Et inde Alemanniam, & Galliam progressa bifarie, qui se nodosis flagellis, in quibus aculei inserti erant flagellabant ad ostentationẽ. Ex qua secta multi graues errores pullulabant, in plerisque locis circa fidem, & sacramenta Ecclesiæ. Quæ postremo in parte igne, & gladio exterminata fuit. Ferunt Theologi hanc orationem a summis viris laudatam, hac tempestate *Benedictum sit dulce nomen Domini nostri Iesu Christi, & gloriosissima Virginis Mariæ matris eius, in æternum, & vltra amen. Nos cum prole pia benedicat Virgo Maria, amen.* Et qui hæc legerit, vel ornauerit de singulis iterationibus, auctoritate. Clementis Papæ ob petitionem Ludouici sancti, Regis Farnciæ, tres annos indulgentiarum habebit. Philippus sancti Ludouici Regis filius, patre Germano in Aphrica defunctus, ibidem regni munus suscipiens regnauit annis quindecim. Vir certe vitæ sanctimonia patri persimilis, qui vitandæ contagionis causa permotus, dimissa Aphrica, in Italiam adnauigauit, pacem inter Genuenses, & Venetos, ad quinquennium composuit. Multa quoque, & laudabilia, pro fide Christi, tum domi, tum foris exegit pietatis opera. Et inter cætera memoratu digna beatæ Mariæ Magdalenæ, corpus Massiliæ, iamdiu a beato Maximiano, in villa sui nominis conditum, ornatiore sepulchro, & maiore sacello exornauit. Eiusque caput seorsum, in theca argentea recludens. Alia quoque consimilia, & multo maiora confecit opera.

De Gregorio X. Pont. & alijs quibusdam illius temporis Cap. XIIII.

GRegorius X. Papa, natione Italus, patria Placentinus, e Vicecomitus familia Mediolano pulsa. Theobaldus antea vocatus. Laudensis Archidiaconus, in Asia existens. Viterbij a collegio Cardinaliũ, Pontifex creatur. Vir certe in omni vita clarus, prudentia rerum gerendarum, fortitudine animi, qui pecunias, & res humanas contemnebat, vsus humanitate ac benignitate, in pauperes Christi, & eos potissimũ, q̃ ad gremium sedis Apostolicæ confugiebant. Hinc Pontificatu suscepto pacis amator, Genuenses, & Venetos magnis inter se cladibus afflictos, ad componendam pacem animum adiecit. Philippi prædicti Regis Francorum, vsus prudentia, eaque confecta Florentiam, cum Carolo Siciliæ Rege accessit. Agentem Florentiæ Pontificem pulcherrimam contemplatum vrbem, quæ erat bonitati compatiio illius ex ciuibus, qui gentis Sueuorum Imperatorum operibus, ea vrbe extorres exulesque agebat. Et Carolo Rege, in suam perducto sententiam, illis redudendis operam, cum præsentibus dare cępit, pugnandi ius interdixit. Profectus inde Pontifex recto itinere Lugdunum peruenit, pro celebrando generali Concilio, quo & Paleologus Imperator Constantinopolitanus profectus, & Rudolphus, in Imperatorem ab electoribus delectus est. Re in concilio bene gesta, Pontifex Gregorius iter ad Italiam est ingressus. Cum venisset Bellocadorum, expectantem ibi Alfonsum Castellæ Regem audiuit. Qui multis est quæstus nullam, vt debuerat Rudolphi ad Imperium electionem habuisse rationem. Eum Pontifex multis placauit rationibus, vt præterea sum ius suum nouo Imperatori designato cedere consenserit. Inde per Viennam Lusanamque, transmissis Alpibus Longobardia Põtifex, iter fecit. Cumque Aretium peruenisset, sanctus, & summa dignus veneratione, diem obijt. Pontificatus sui anno quarto, mense 2. die decimo. Ad eius celebre etiam nunc sepulchrum sanctitas sua, quanta fuerat miraculis crebrescentibus est ostensum. Innocentius V. Papa natione Burgundus, Petrus Tharentasiensis vocatus, ordinis sancti Dominici, isignis Theologus sacris literis doctissimus, anno Domini 1275. Aretij Pontifex creatur. Sub ipsum tempus Florentini legatione solenni Romam missa, absolutionẽ, ab excommunicatione, & interdicti amotionem, ab Innocentio impetrauerunt, Genuenses, & Venetos dissidentes, in suam sententiam traxisset, nisi repentina morte præoccupatus fuisset. Qui secunda die sexti mensis, quam fuerat designatus, in Lateranensi pallacio defunctus. Qui ante dignitatem, apud Parisius prædicando, & scribendo maximo fuit in præcio. Qui cum esset doctissimus, in sacris codicibus, aliqua vtiliter declarauit, ac super Sentẽtiarum libros multa egregie composuit. Adrianus V. Papa, patria Genuensis, familia Flisca, Othobonus antea vocatus, ex Flischea gente, comitum Lauaniæ Genuensi, Romæ in atrio Lateranensi, in Pontificem est assumptus. Fuit autem Innocentij quarti nepos, sanctique Adriani, diaconus Cardinalis, ab eodem creatus. Vt certe magni animi, Viterbium statim proficiscitur, vt Caroli potentiam minueret, ad Rodulphumque illico miserat, quo contra, ac Gregorio X, promiserat venire Italiam distulisset, qui bello aduersus regem Bohemię implicitus, imperij iura spernere videbatur. Tutioremque Italiam, a Carolo, & alijs tyrannis redidisset, & cõstitutione, de eligendo Pontifice, in meliorem formam reddegisset, nisi mors obstetisset. Quæ & alia, dum magno Hadrianus molitur animo, ad quinquagesimum, vel (vt aliqui habẽt) quadragesimum Pontificatus diem, Viterbij obijt. Sepeliturque in cõuentu fratrum Minorũ. Vacat tum sedes dies octo, & viginti. Concilium, seu Synodus maxima, hoc anno Lugduni a Gregorio X. prædicto Pontifice indicitur, vbi attentiore in primis cura, atque diligentia, de afferenda Hierosolymę rebus opere est actum. Contulit vero se ad id Concilium Michael Paleologus Græcorum Imperator, cum magno comitatu, prouectus tertiadecima vice in sententiam Romanæ Ecclesiæ Græcos totiens deficientes pertraxit. Et vnione Orientalis, ad Occidentalem Ecclesiam terdecima, tunc eius gentis peioratione consensit. Secutique illum nonnulli, Tartareæ gentis Scythiæ proceres, sacro baptismatis caractere perfusi, christianos se, & catholicos fore professi sunt. Sed & Rudulphus, ab electoribus Germanis, in Romanorum Regem Imperator est declaratus, ea conditione, a Gregorio Pontifice, in concilio est acceptus, vt sequenti anno, in Italiam pacificus veniens Romam ad coronam, inunctionemque accipiendam se conferret. Exinde rebus Hierosolymę, quantum posset maximam opem ferret. Multaque ibi decreta fuerunt ordinata, & ad electionem summi Pontificis. Et ad christianam religionem pertinentia.

De Rudolpho comite de Habspurg, & gestis eius. Cap. XV.

RVdolphus Comes, de Habspurg, post longam vacationem Imperij, & deuastationem bonorum, in rege Romanorum electus est, communi voto principum. Et rex Romanorum designatus, hac conditione, vt sequenti anno Romam peteret, coronæ accipiendæ causa. Confirmatus a Gregorio, in fauorem terræ sanctæ. Fuit enim vir prudens, in agendis strennuus, in armis iustus, Deum timens. Cui nil ad excellentiam laudis deesse videbatur. Robustissimo quidem corpore, ac pulcherrimo aspectu, viguit. Consilio quoque, ac magnitudine animi, ac ęgregia liberalitate extitit decoratus. His conditionibus Cæsar factus, imperauit annis 19. implicitus multis agendis, in Regno Germaniæ. Alphonsus quoque persuasione Gregorij Papæ, ius omne suum Rudolpho concessit. Cum autem Rudolphus, curiæ magister Othocari Regis Bohemiæ olim fuerat, verum Christianæ reipublicæ præfectus, inde non minus belli, quam domi clarus, mi-

ſis ab Othocarum legatis Auſtriam, & Carinthiam, ceteraſq; vicinas Italiæ prouincias tanquam iuris Imperij repetit. Is enim Othocarus, qui & Primislaus dicebatur quintus Bohemiæ Rex, cum obijſſet Fridericus Dux Auſtriæ ſine liberis, ſoror eius Margaritha hæreditatem accepit. Hæc annus Othocarum ſibi virum acciuit, qui non tam coniugis ætatem, quam dotē animo voluens ſterile matrimonium contraxit, & principatum nobilem conſecutus. Et Vlricus, qui eo tempore Carinthiorum principatum tenebat, & viri ſobole careret, accepta pecunia Carinthiam, Othocaro, Carniolam, Marchiam, Sclauonicam, & alia tradidit. Repetijt igitur Rudolphus, quando nec Auſtria muliebre feudum eſſet, nec Carinthiam iniuſſu Cæſaris Vlricus venundare potuiſſet, renuit Othocarus, & Imperatori, qui aliquando ſibi ſeruiuiſſet impacato reſpondit animo. Sed & interuenientibus amicis, ea lege reconciliati ſunt, vt Auſtria Imperatori cederet. Ex in datis acceptiſque filiabus, affinitas vtrinque iungeretur prouinciæ, de quibus lis eſſet dorales fierent, & Othocarum in verba ſua iurare more maiorum expoſcit. Tandem prouocatus verbis vxoris, Othocarus collectis nouis copijs conueniunt ambo, cum exercitibus in campis Auſtriæ trans Danubium, commiſſum eſt atrox prælium ipſa die beati Ruffi, anno ſub incarnatione verbi 8. & 70. poſt 200. & mille, diuque marte dubio pugnatum. Ad extremum relictus a ſuis Rex Bohemiæ, dum fortiter pugnat occiditur, corpus eius permittente Rudolpho in Bohemiam tranſlatum, regio honore ſepultū eſt. Et Vuenzeſlaus filius, regnum deinde obtinuit 8. annos natus, Marchio Brandeburgen. tutorio nomine 5. annis gubernauit, Nicolaus Pontifex, nihil ducens antiquius, quam Caroli potentiam imminuere, idque intentatum, atque perfectum eſt. Vicariatum enim Imperij, in Etruria illi obligaturus Rudolphum Imperatorem excuſationi ſuæ prætendit, quem ſimulauit opem Hieroſolymæ, rebus ex conſtituto, afferre requiſitum, reſpondiſſe, id a ſe fieri poſſe, nec debere, niſi vſurpata Carolus dimiſiſſet, quam ſimulationi, vtrinque Pontifex continuauit. Rudolphus enim hoc ipſo Etruriæ, a Caroli vicariatu liberate facto delinitus Romandiolam, & Rauennatum, Exarchatum Pontifici, & Eccleſiæ reddidit. Nam poſt fractas apud Forumliuium Bononienſium, & Florentinorum copias, omnis Romandiola Imperatorias, erat ſecuta partes. Et minima, quæ ſinguli darent populi tributa percipiens Rudolphus, eos priuilegio, ſub Imperio titulo liberos eſſe dixit, tandem Rudolphus ſenio, & ægritudine confectus, ad quem acceſſit Vuentzeſlaus cum Cōthorali Gutha, filia Cæſaris, in Erfordia diem obijt, ad Spiram deductus inter Romanos Imperatores ſepelitur, anno Domini 1291. die 22. Iulij.

De Coradino Duce Sueuiæ, & alijs.
Cap. XVI.

CONradinus Friderici Sueui Imperatoris, ex filio Conrado nepos, a Gibellinis, contra Guelphos, in Italiam vocatus, cum maximo Alemanorum ſuorum exercitu, Veronam primo, deinde Papiam venit, indeque per Carrarienſium oppida ad Genuenſium mare tranſijt, poſtea maiore ex Longobardia, & Romandiola, Gebellinorum comparato exercitu, adiuuante Guidone Ferentano, Comite Marſtallani Regis Caroli, apud Aretium interfecit, inde Romam conceſſit, Pontifex Viterbij, cum tranſeuntem adoleſcentem videret, dixit ipſum, tanquam agnum ad cædem perduci. Dum enim cum Carolo campeſtri loco pugnauit. Conradinus, & Auſtriæ Dux adoleſcentes ætate, ſicut, & infortunio pares, ſigna, vbi toto prælij tempore fuerant, relinquentes ſeceſſerunt, Agaſonis Cuculione contecti, per deuia latitarunt, die autem octauo, ab accepta clade recogniti, ad Carolum perducti, publico illos iudicio interfici iuſſit. Poſt huius Conradi mortem Ducatus Sueuiæ, cum ſignis ſuis nobilibus, & armis defecit, Cumque Imperium Romanum, Duce Sueuiæ, vſque per annum 1250. glorioſe rexerunt. Venerat ad Pontificem Heinricus adoleſcens Richardi Regis Tornubiæ, olim comitis, tunc defuncti filius, multa paterni olim regia negocia, apud ſedem Apoſtolicam tractaturus, Guido Montisfortis, & ipſe adoleſcens, cum Philippo Rege Francorum, eodem ſe contulit, forte accidit, vtrumque ad rem diuinam, ſancti Laurentij Eccleſiam, quæ Viterbij eſt celebris, eadem hora petere, ſed Guido poſterior ingreſſus conſpectum liberali, ac regia potius facie adoleſcentem cateruam famulatus ſtipatum. quondam ex ſuis indicante Richardi filium, eſſe didicit, a quo Symon pater, in Anglia per dolum fuerat interfectus, nullaque loci tentus reuerentia incautum aggreſſus interfecit. Equitibus inde ſuis, & pariter Philippi Regis, deducentibus ad Ruffum Etruriæ præfectum incolumis peruenit. Hegvuidis Duciſſa Poloniæ vidua, miræ ſanctitatis, paternum genus, ex Bertholdo Marchione Hadenſi, Duceque Moraniæ, maternum ex Agneta filia Marchionis Orientalis, & Comitis, de Rochlitz contraxit, in oppido kitzing, literis edocta Heinrico cognomento, cum Barba Duci Sleſiæ, in vxorem data tres filios, totidemq; filias genuit. Cuius ſenior, in bello contra Tartaros defecit. Nobile monaſterium ordinis Ciſtercienſiū, in Trebnitz haud longe a Vratiſlauia extruxit, cui filiam Gerdrudem, cum centum virginibus præfecit. Et poſt obitum mariti, vitam celibē in eo duxit. Inter imagines, quas venerabatur, beatæ virginis Eburneam, miro amore amplexabatur, in manibus gerens, neque in morte dimiſit. Tandem cum in omni virtute, ac abſtinentia vitam deduxiſſet longam, felici fine quieuit. Quā Clemens ob crebra miracula inter ſanctas retulit.

De Iohanne XXI. Pont. & alijs euentibus illius temporis.
Cap. XVII.

IOhannes viceſimuſprimus, natione Hiſpanus, vel Portugallenſis, patria Vlyxbonenſis, Thuſculanus Epiſcopus Cardinalis, Petrus Medicus, antea vocatus, Pontifex creatur. Is vir alioquin doctus, & virorum doctrina cultorum amātiſſimus, tamen ignoratione rerum gerendarum, & morum inæqualitate leuis fuiſſe dicitur. Ferunt hunc Petrum Hiſpanū medicum, in vita ſua, multa ſcripſiſſe potiſſimum canones, quoſdam ad medicinam pertinentes, atque librum, quem medici theſaurum pauperum vocant. Et ab eo problemata ad imitationem Ariſto. ædita. Primam vero in Pontificatu curam ſuſcepit Michaelem Paleologum, ad promiſſam conſtitutamque in Lugdunenſi Concilio vnionem, ita hortari, vt niſi eam ſeruaſſet, Carolo ipſo regi fauorem fuerit præſtiturus. Per eiuſdem Pontificis tempora Veneti Anconitanos bello mariique acerrimo perſecuti ſunt. Eodem quoque tempore Templarij Tyrum, vrbē pro expeditione chriſtiana adminiſtrantes, ſolitam ante bellum Genuenſe iuriſdictionem, & portoriorum exemptionem Venetis in ea vrbe reintegrauerunt. Tergiuerſatus eſt interea verbis Paleologus cum Iohanne Romano Pontifice, qui Pontifex ruina oppreſſus cameræ, quam ædificari curabat, octauo Pontificatus menſe exacto, Viterbi interijt. Nicolaus Tertius Papa, patria Romanus, ex familia Vrſina, Iohannes Caietanus antea vocatus, Pontifex tandem creatur, protracta in ſex menſes electione. Nam Cardinales poſt interitum Iohannis illico Romam acceſſerunt, nouum in Laterano Pontificem delecturi. Et Carolus Rex ſenatorio functurus munere, conclauis cuſtodiæ curam habuit. Quæ rebus Eccleſiæ militum, ſibi plurimum obſuit. Dum enim aperte, pertinaciterque Gallicum potius, quam Italicum creari Pontificem contendit. Electio ſextum prope menſem cum magno rerum orbis chriſtiani damno, atque incommodo eſt dilata. Et ipſe maximum, inde non magis patrum, quam populorum Italiæ, odium incurrit. Subſecuta eſt eius creatum, tam repentina, quam digna correctio Iohanne Caietano Cardinali ſancti Nicolai, in Carcere Tulliano, in tertium Nicolaum Pontificem declarato. Is enim gente oriundus Vrſina, in Romanis præſtantiſſima animi dotibus, corporiſque ornatiſſimus fuit, vt multa fecerit, plurima intentauerit, ſuam prudentiam, & animi magnitudinem oſtendentia. Nihil tamen in Pontificatu duxit antiquius, quam Caroli potentiam imminuere, id ſua ingenij dexteritate perfectum eſt. Bertoldo enim Vrſino nepote, in Romandiolæ Comitem declarato cum nuncijs, & literis Rudolphi miſſo, omnem Romandiolam, pro Eccleſia recepit. Cui, & Bononia tunc pariter fuit dedita, poſtquam Latinus Cardinalis, alter Pontificis Nicolai ex ſorore nepos, in Etruriam vicariatu Imperij liberam ſedis Apoſtolicæ legatus acceſſit. Is præſtantiſſimus, & auunculi Pontificis, virtute reſpondens, omni Etruriæ ad pacem quietemque perducta. Gibellinis Florentiam, ac in cæteras vrbis reductis Eccleſiæ magiſtratus impoſuit, a quibus Etruria, quamdiu is Pontifex vixit, pro Eccleſia eſt retenta. Fuit enim vir magni conſilij, vt cultor, & amator doctorum virorum diceretur, in parcendis dignitatibus communibus omnibus habitus. Ideo Albanum ex ordine minorum, Hoſtienſem, & Portuenſem, ex ordine Prædicatorum delegit. Ædificiis præterea ædes, Pontificias exornauit, cinxit menibus Pomerium, ſancti Petri, Baſilicas Petri, & Pauli reſtituit, ac picturis exornauit. Scribunt neminem ante ipſum ſacrificare religioſius viſum, cum ſemper dum ſolemnia ageret, lachrymas funderet. Erat Religioſus obſeruantiſſimus, Non caruit tamen repræhenſione cum ſuos nimis amare diceretur, & multa eis condonaret.

Opera

Opera autem Romæ reliquit, vt in ea ætate conspicua erecta instaurataque, apud sancti Petri Basilicam, apudque Lateranum palatia, & Sutiani in Cunino monte oppidi arcem communiuit. In qua tertio Pontificatus anno prope exacto, apoplexia correptus, vitam interrupit multis, virtutum operibus si longior fuisset, vita gloriosissimæ decorandã. Vacauit inde mensibus quinque. Guilhelmus Placentinus ciuis, & medicus, sui temporis celeberrimus, tempestate hac Veronæ, vbi publico salario legebat, floruit. Et ibidem, in Cirugia edidit librum pulchrum, ac vniuersam medicinam, de ægritudinibus vniuersis, postea quatuor libris accuratissime compræhendit, curas vberrimas adiungens. Guilhelmus Durandi ordinis Prædicatorum, (vt aiunt) professor, cognomento Speculator Prouincialis, Episcopi Hostiensis discipulus, & canonum præstantissimus Doctor, hoc tempore, (sicut ipsemet, in suo Speculo, in titulo de feudis) testatus est. Summam peratilem composuit, quam Speculum nominauit, a qua, & ipse Speculatoris cognomentum accepit. Aliud quoque volumen edidit, vt quidam ferunt, quod Rationale diuinorum officiorum appellauit. Saraceni ex Aphrica soluentes, vtrasque Hispanias opprimunt. Sed christiani Cruce signati, in eos irrumpentes maxima cæde profligarunt. Cum in Traiecto homines vtriusque sexus, super pontem Coreis, ac vanitatibus operam darent. Contigit sacerdotem, cum diuinissimo Sacramento Eucharistiæ, ad ægrotantem deferendum pertransire. Illi immemores diuinæ rei, cultum vllum, ac reuerentiam adhibentes, ponte fracto, in aqua Mose ad 200. homines aquis absorpti sunt, atque perierunt. Mulier quædam nobilis, in Constantiensi diœcesi, cum pareret insolitum partum edidit. Cum Leonem, visu mirabilem, hac tempestate peperit. Monstrum quoque in Sueuia superiori, apud oppidum Eslingen, (vt ferunt) mulier enixa, ab vmbilico, vsque ad summitatem, duo habens pectora, ac capita seinuicem respicientia, brachia quatuor seinuicem amplectentia, & duo verenda. Illico tamen post partum obijt. Comites nobiles Sueuiæ, quindecim fędere se coniungentes Rudolpho Imperatori molestias quamplurimas inferentes, inter quos præcipui fuerunt Comites de Montfort, Helfenstein, & de Vuirtenberg, ac Tockenburg, eorum tamen bonis, ac possessionibus, ac vastatis, imperio subijciendos perpetuo coegit. Deinde castra prædonum, in Germania, in plerisque locis deuastans, ab Alpibus Italiæ, vsque ad Britanniam pacem firmauit.

De bello inter Venetos, & Genuenses, & quibusdam alijs. Cap. XVIII.

Continuauerant ad id, vsque tẽporis Veneti, & Genuenses bellum pridem, apud Ptolemaidam inchoatum, de quo aliqua repetere ad hoc tempus, cum se oportunitas loci dederit, ducimus: Ad annum tertium sexagesimum duodeciesque centenum. Rainerio Zeno Duce, Veneti quinque, & quinquaginta triremes ad Siciliæ oram miserunt, quæ classi Genuensi, (vt sperauerant) non inuenta, in Asiam nauigauit. Casuque apud Tyrum, obuia Genuensium nauis Cetea est expugnata, portum deinde Venetus eadem, qua nauim cooperat lætitia ingressus, Tyro, vt potiretur adnixus est auxilijs, ad expugnationem terestribus Ptolemaida, Accone accersitis. Cessit tamen conatus inanis, Quæsitam interim reddendi commodi vicem Genuensis inuenit, qui nauim onerariam, tardasque decem Venetijs soliturus, quo in Asiam mercimonia deferrent certior factus, triremes sexdecim, ad Gulphi fauces curauit post scopulum, in insidijs expectaret. Sed admoniti ab exploratoribus Veneti, expositis in littus mercimonijs, ab Epyrotis protecti, naues vacuas amisere. Tertio abinde anno classis Veneta quatuor & viginti triremium, tribus Genuensium triremium, quarum præfectus, erat Lanfrancus Borbonius, apud Lisibeum fortuito obuiam eos cœpit. Quod cum Genuam est perlatum, educta aduolauit duodetriginta triremium classis, quæ perquisitam accuratissime Venetam ad Drepani portum repperit, conflictusque habitus est accerrimus, in quo maximum Genuensis Reipu. accepit incommodum. Namque tribus ex suis triremibus in prælio crematis, cæteræ omnes prælio superatæ, vtrinque crudelissime fuerunt capti. Quæ clades accepta, a Genuensi effecit, vt Michael Paleologus, illius societate spreta, inducias cum Venetis constituerit quinquennales. Eodemque anno triremes Genuensium 25. admirato, ac præfecto Auria, Venetis 30. apud Mothonum concursuræ cum videretur, retrocessit Genuensis. Et nauis oneraria mercibus Venetorum magni valoris plena, apud Euripum expugnata potiti sunt. Eademque Genuensis, classis oram Cretæ circumuectam, Caneam illius insulæ opidum cœpit, spoliatumque pœnitus diripuit. Scribit Ptolameus Lucensis, Nicolaum Pontificem nisi eius consilia mors occupasset, reges duos vnum Longobardiæ, alterum Etruscis fuisse daturum, quo regibus Siciliæ, atque Germanis Imperij titulo abutentibus euertendi Italiã, (sicut sæpe fecerunt) adimeretur, innuitque Vrsinos eum potius fuisse, quam alios ad id fastigij euecturum. Quin res constat Pontificem ipsum deturbando Sicilia Carolo non nihil initus dedisse Petro Aragonum Rege Iohannis Prothixi operam suaso, vt iure hæreditario Constantiæ vxoris suæ prætenso, id regnum recipere adniteretur. Constituit vero is Pontifex, lege promulgata, neminem regio sanguine, ortum senatorem vrbis de cętero fieri. Et alijs quicunque fierent anni temporis in magistratu concedere, nullis etiam futuri Pontificis auctoritate licere. Tartari Armenis iuncti, centum millia Babylonum superant. Et multis eorum interfectis in fugam vertunt. Sicilia quoque insula hoc anno a Carolo prædicto Petro Arragonensi defecit, vbi Apuliæ Princeps, Caroli ipsi filius nauali prælio ab Aragonum filio cum multis captus, in Apuliam ducitur, & carceri mancipatur.

De Pontificatu, Martini IIII. *& Honorij* IIII. *& quibusdam alijs.* Cap. XIX.

Martinus Quartus Papa, Symon antea vocatus, tituli sanctæ Cæciliæ Presbyter Cardinalis, natione Gallicus, patria Turonensis, tandem post longam contentionem, qui ad quartum, & dimidium in diuisionis mensem Italicis Vrsinorum absentia superatis, Pontifex electus, Viterbij coronari noluit, quòd ei ciuitati, ob impetum in Cardinales Vrsinos factum interdictum a sacris putabat. Et vrbem veterem delatus, ibique coronam accepit. Resurectionis autem die sex Cardinales creauit. Regem Carolum ad se venientem, cum in noui amicissimique Pontificis amplexum cucurrisset, oblatam ab eo senatoriam dignitatem administrauit, quo a Nicolao priuatus fuerat restituit. Eiusque instantia Paleologum Imperatorem, pacta Lugdunensis Concilij non seruantem. Et Petrum Aragonensem, contra ius fasque Ciciliam occupantem Anathemate notauit. Hæc primo Pontificis Martini anno, salutis primo octogesimo duodecies centeno gesta fuere. Eius quo secutus est anni principio, Perusini in Fulginates delati, post æditam in agro vastitatem obsiderunt vrbem, qua inde vi capta Pontifex illico Perusinos excommunicauit, sed missi oratores, eos ingenti pecunia mulctatos, ecclesiæ conciliant. Bellum deinde in Flammiinia contra Foro Iulianos ab ecclesia deficientes gessit. Quos etiam breui, adiuuante Guidone montis Ferretri in fidem recepit, Pontifex autem tot curis circunuentus Vrbeuentanis etiam tumultuantibus (nam Gibellini Guelphos expulerant) Perusium proficiscitur, vbi non multo post lenta febre diu vexatus, tandem moritur Pontificatus sui anno quarto, mense vno. Sepeliturque in cathedrali basilica. Ad eius sepulchrum multi valitudinarii delati, pristinam valitudinem sanctissimi Pontificis meritis a Deo recepere, vir enim bonę, vt constitit, mentis, & omnia probe in Pontificatu gesta cum sanctimonia peregit. Honorius quartus Papa, patria Romanus, e gente Sabella vetusta procerum familia, Iacobus antea vocatus, diaconus Cardinalis Perusii Pōtifex creatur. Cum nec diuturna sedis Apostolicæ vacatio, quòd Cardinales motus veriti, quos aliàs diuturnior sedis Apostolicæ vacatio dederat. Romam venit anno domini millesimo ducentesimo octuagesimo quinto, frater eius Pãdolphus senatoriam dignitatem tum gerentem, per cuius tempora magistratus, Romana res iuste, & quietissime fuerat administrata, Pontifex autem apud sanctam Sabinam in Auentino habitauit, quas ab eo tunc ædificatas ædes nunc desertas dirutasque videmus, fouitque hic Pontifex Gallicorum regum vbique partes. Fuit autem vir in omni vita probatissimus, & Christianę religionis amantissimus. Nã & ordinem Carmelitarum non satis in concilio probatũ, mutatis clamidibus nigris in albas. & a multis impugnatum priuilegiis confirmauit. Solũ autem Cardinalem Iohãnem Boccamatium episcopum Tusculanum suo Pontificatu creauit, viros dicens, & eosdem bonos & doctos, non etiam rudes, & rerum humanarum ignaros in tantum collegium cooptandos esse. Adeo Aulicos amauit, vt quotannis, æstate præsertim, Tibur proficisceretur vitandi ęstus Vrbani causa, vnde multæ ægritudines oriuntur. Cum vero armis a Guidone Feltrano vexaretur, tandem superato Guidone totã Flãminiã breui recipit. Non diu tamen post moritur, Pontificatus sui anno secundo, die vno. Corpusq; eius a sancta Sabina ad basilicã Petri, magna funeris pōpa trãsfert, sepeliturq;

sepulchro marmoreo, quod adhuc extat. Vacat tunc sedes mensibus 10. cum apud sanctam Sabinam, conclaue haberetur, multi Cardinales repentina ægritudine sunt correpti. Rodulphus Imperator cancellarium suum, in Etruriam mittens principalem de fisco Gemensem omnes, quo pecuniam attribuerunt, in libertate dimissos imperij fideles pronunciauit, per quam occasionem Lucēses, duodecim millibus aurei, datis libertate donati sunt. Et Florentinus populus, ad quietē iam perductus nouam inchoauit, saluberrimamq; regiminis formam. Quæ in nostra, quoque tempora, licet aliquando a Gallicis regibus interrupta peruenit. Creati enim sunt sex, magistratus Bimestres futuri. Quibus artium prioribus fuit appellatio. Et septimus breui additus, vexilifer iustitiæ appellatus. Opida quædam in superiori Sueuia, quæ prius villę censebantur. Ab Imperatoribus muris cinctæ ciuilibus, ac municipalibus libertatibus donatę sunt præcipuę. Eslingreutling, & Heilbrunna. Piscem marinum Leonis effigiem habētem, hoc ipso anno apud Centumcellas, mense Februario, captum fuisse tradunt, quem e mari extrahentes, vlulatum, & hominis planctum dedisse ferunt. Et ad Pontificem, in vrbe veteri perlatum, vniuersos in stuporem sui conuertit. Et signum magnum discidij fuit. Puerulus villosus, & vrsorum more, vngulis armatus hijs temporibus, ex ipsius Martini consobrina nascitur. Quam ob causam Martinus rubore perfusus, omnes vrsorū imagines, e domibus suis Abradi fecit. Carolus secundus Siciliæ Regis filius, hoc anno patre defuncto, adolescentulus patri, in regnum succedens, regnauit anni 25 Hic Gallorum suorum exercitu fretus, contra Petrum Arragonensem mouit. Et post multorum, vtriusque partis cędes, Petrum ipsum Carolus vulnerans, haud tanto post interijt. Et deinceps, ab aduersario liber reliquum tempus, in pace consumpsit. Quinto deinde regni sui, anno cum etiam Vngariæ Rex, sine virili prole defecisset, ex vxoria hæreditate etiam illud Regnum accepit. Et Carolo primogenito suo, concessit. Tādem cum 40. ætatis annū, complesset, moriens quatuordecim, ex Maria vxore Hungariæ Regis filia reliquit filios, nouem scilicet mares, & quinque femellas. Quorum notiores fuere, Carolus cognomento Marcellus, Hungariæ Regni titulo insignitus. Ludouicus, qui ordinem Minorem induit. Et postea, in sanctorum numero aggregatus fuit. Et tertius Robertus, qui illi, & patri in regnum successor fuit. Venzeslaus eius nominis secundus, Rex Bohemiæ sextus, filius Othocari, post interitum genitoris filius 8. annos natus, ab Ottone Marchione Brandeburgensi, in Franconiam adductus, regnum tutorio nomine ab eo. 5. annis gubernauit. Reuersus puer, sub imperio matris, fuit regnum deinde ex Vuentzeslai arbitrio ordinatum. Quo regnante, eo ipso anno, quo Ptolemaida a Saracenis occupata, in hanc vsque diem tenetur. Pragam ferme vniuersam igne familiari exustam, liberalitate regis ciuiumque diligentia, atque impensa ita instauratam, vt felix incendium fuisse videtur, vxor deinde eius Gutha, filia Rodulphi Cæsaris, bella inter Albertum fratrem suum, & maritum diremit. Ferunt autem, in coronatione Vuentzeslai minus nouem 300. equitum millia apud Pragam ex regia curia cibos accepisse, peditum vero infinitam multitudinem pastam. Subiecisse & Polonos Vuentzeslaum, a quibus diadema suscepit, filium quoque sui nominis 13. annos natū petentibus Hungaris regem dedisse, sed cum Bonifacius Pontifex Maximus, Carolum adolescentem regis Siciliæ filium, eo misisset. Et Hungari animum mutarent filium suum Albæ coronatum, & sacram simul coronam ad se recepisse. Nec diu postea vitæ 30. suæ ętatis anno, ex tabe eum obijsse scribunt. Mortem eius Bohemos, magno mœrore perse cutos. Fuerat enim mansuetus, & clementissimus Princeps, & admirandus sanctitate, cui successit Vuentzeslaus eiusdem nominis, moribus tamen longe dispar. Thadęus natione Florentinus Medicus celeberrimus, hijs temporibus apud Bononiā legendo clarus existens. Qui cum doctissimus haberetur adeo obscura omnia Hippocratis, & aliorum principum, in medicina detexuit, & explanauit, vt alter Hippocrates suo tempore habitus fuerit. Et quæ nunc ad manus habentur hæc sunt. Expositio Afforismorum Hippocratis, & pronosticorū eiusdem. Duasque expositiones diuersis temporibus accomodatas super librum Galieni, qui dr̄ Mitro tegui, hoc est minor ars. Item librum de seruanda sanitate. Et ad varias valitudines cōsilia multa. Item in libro acutorum, Hippocratis expositionē edidit, ac etiam in sinagogis Iohannicij, & aliqua alia. Tandem Octogenarius moritur Bononiæ, circa annos Domini. Milleducentos septuaginta. Qui ob celebrem eius famam, diuitias cumulauit innumeras. Nam a principibus Italiæ conuocatus 50. aureos in mercedem diurnam pacisci consueuerat. Ab Honorio vero summo Pontifice semel vocatus, non prius accedere voluit, quam centum aurei illi in diem statuerentur. Vnde liberalis Pontifex, decem millia illi aureorum condonauit. Philippus Francorum Rex cognomento pulcher Philippi Regis filius, hoc anno patre ipso defuncto, Francis regnare cœpit. Et regnauit annis 29. Hic contra Edoardum Anglorum Regem, grauissimum gerens bellum, multa incommoda accepit, atque Bonifacium Octauum Pontificem, propter ipsius arrogantiam, in carcerem trudi fecit. Indeque cum templarios milites, omnino extinguere statuisset, primo generalem eorum magistrum, cum multis exuri fecit, ac alios crudeliter interficiens, reliqui omnes timore perterriti, e regno fugierunt. Iudæos etiam direptis eorum bonis, ob auaritiam suam, & quædam eorum maleficia, e regno suo expulit. Ægidius Romanus ordinis Heremitarum Generalis prior, & Bituricensis Archiepiscopus, ac primas Aquitaniæ declaratus, his temporibus, ob ingenij magnitudinem Theologorum princeps appellatus est, quòd quidem conijci potest si a curioso lectore, eius volumina perspiciantur. Hic namque ex illustri Columnensium, Romanorū familia natus cum longo tempore ordinem suum, omnemq; ecclesiā doctrina, & moribus illustrasset, plurimosq; labore præceptoris sui, Thomæ Aquinatis, opera apud Parisius defensasset, tandem miraculis clarus beato fine quieuit. Quo sanctitatis merito beatus doctor appellatus est. Pluraque edidit librorum volumina. Super libros sententiarum. Compendium Theologiæ, Super omnes Aristotelis libros etiam Rhetoricorum quotlibeta, & varia alia.

De Pontificatu Nicolai IIII. *Et Calestini* V. *Et quibusdam alijs.* *Cap.* XX.

Nicolaus Quartus Papa, natione Picænus, e ciuitate Asculana, Hieronymus antea vocatus, ordinis Minorum, frater, deinde presbyter Cardinalis, apud sanctam Sabinam decimo mense, post mortem Honorij Pontifex creatur. Collocaturque in Petri ipsius sancti cathedra. Isque illico se cum curia ad vrbem transtulit Reatinam. Et post annum Romam reuersus, apud sanctam Mariam Maiorem, curiam tenuit, Cardinales creat, ex omni fere religione. Omnes enim pariter amabat, nec plus debere affinibus, & cognatis, quam cuiuis bono arbitrabatur, Basilicam apud S. Mariā Maiorem cum Iacobo Columna restituit, vt in fornice maiori apparet. Vnde Saluatoris ipsiusque Pontificis, & Iacobi Cardinalis, imago adhuc cernitur, anteriorem quoque, & posteriorem partem Basilicæ Lateranensi restituit. Per eius viri alioquin boni, tempora, multa in orbe Christiano infelicissima acciderunt. In primisque vrbs Roma, ciuium agitata dissidijs, incendia, atque cedes plurimas pertulit. Vnicum tamen habuit, secundū Pontificatus, prædicti annum lætissimum pacem Arragones inter, & Gallicos reges constitutam. Ea vero constitute pacis lætitia, haud quaquam fuit christiano populo diuturna. Tripolis enim secundo Pontificatus anno ferro, ac flamma a Soldano euersa fuit, quamquam multos milites proprio ære transmisit, aliosque plures Cruce signandos mittere curauit. Quarto deinceps Nicolai Pontificis anno. Rodulphus Imperator Germanus obijt, Adolphusque assumptus est. Nicolaus autem tædio animi, (vt quidam putant,) quod male sibi cedere omnia, videret, Romæ Pontificatus sui anno quarto, mense vno, die octauo moritur, & apud sanctam Mariam Maiorem, ad caput Basilicæ sepelitur. Postea Cardinales Perusium profecti, vt Liberius eligere Pontificem liceret, rem ipsam discordijs intestinis biennio, mensèque tertio, in longum deduxere. Cęlestinus Quintus Papa, Petrus Moreneus ante uocatus, professione Anathorica, patria Esernienfis, secundo a Sulmone milliario, cœnobium incolens, ad Maiellę montis radices, Pelligne genti religione pręcæteris venerandum, instante Carolo Rege, & Latino Cardinali Pontifex creatur. Isque decreto, de sua electione facto, hortante Carolo Rege, assentiens. Cœlestinique tertij nomen assumens, a Collegio rogatus adduci non potuit, qui accersitis ad se Cardinalibus Aquilam vrbem vsque accessit, vbi consecratus duodeci m creauit Cardinales. Seruauit vero eandem vitæ normam, austeritatemque Cęlestinus, in qua tot annos fuerat maceratus, paucis extrinsecus dignitati concessis. Qui inseruire, ac se accomodare per viribus est adnixus. Sed partim cum parua, ac omnino nulla destituit experientia, partim caliditas, & importuna aulicorum decepit auaritia, partim effecti senectuti corporis imbecillitas, ab actiones prohibuit. Et multa illico omitti, pleraq; perperam, & sordide committi cępta. Inde perniciosas

nitiosas esse viri insensati ineptias plurimi propalam vociferati sunt. Quę sancto viro renunciata, suaserunt, vt male populo Christiano, sibi, & animæ suæ peius, assumptum pontificis muneris onus ab renunciando dimitteret, id cum multis communicatum ad Caroli regis aures peruenisset, eum perpulit, vt pōtificē amātissimū regni sui decus Neapoli duceret. Qua in vrbe facilius auerti posse a Pontificatus dimittendi proposito videretur. Ferūt autem Benedictum Caietanum Cardinalem Ananinum gratia dolose vsum qua apud Pontificem cæteros antecedebat, iuris Pontificij decreta, quæ excellenter doctus erat, vndique ad suam intentionem selecta, ea ratione illi ostendisse, vt impositum sibi salutis animarum totius orbis onus, vir timoratus suas vires superaturū existimans, dimittere statuerat. Quod cum esset facturus, constitutionem edidit declarantem Pontifici licere Romano Pontificalem dimitere dignitatem. Post parumq; Cardinalibus collegialiter congregatis, Pontificatu, quem paulò minus sex mēsibus administrauerat se abdicans', alterius subrogandi potestatem illis arbitriumq; permisit. Nec multi intercesserunt dies, cum Benedictus ipse in Pontificem est delectus, cui octauus Bonifaci⁹ fuit nomē. Petrus aūt Merroneus ad priscam anhelans heremi vitam clandestinæ Neapoli est profectus. Quod cum Bonifacio est renunciatum, missis equitibus, retractum de via illum in custodia haberi iussit. Verebatur enim vir astutus, ne populi Petrum potius sanctitate recognita conspicuum, quàm se doctrina & elatione redundantem pro Petri Vicario sequerentur, Campanię deinde in arce tam arcta teneri custodia iussit, vt inde mortem illi acceleratam fuisse sit creditum. Sunt qui scribunt eum post mortem miraculis claruisse, quem Clemēs quintus sanctorum numero ascripsit, Cuius celebritas. 14. Kal. Iulij obseruatur. Hugolinus Vrbeuentanus ordinis Heremitarum diui Augustini luculentissimus theologus, & doctor, primo Ariminensis episcopus, & postea Constantinopolitanus Patriarcha, per hoc tempus Parisius primam cathedram tenens, maximo in pretio habitus est, qui vna cum literis, moribus etiam ornatissimus esset. Et ipse ecclesiam Dei tum docendo, legendo, & scribendo mirū in modum adiuuit. Scripsit hic primo de differentia idiomatum lib. 1. & super quatuor sententiarum libros laudibilia composuit commentaria. Sed & quędlibeta plurima omnium iudicio dignissima disputauit. Hugo quoq; Boliomus prædicatorum ordinis insignis doctor, & Cardinalis presbyter, hæc ipsa tempora tum vitæ, sanctimoniarumq; voluminibus a se editis illustrauit. Idem fecit Io. de Parma ordinis minorum professus, sacræ Theologiæ magister ornatissimus. Adolphus comes de Nassano vir strennuus, a Germanis electoribus post obitum Rudolphi omnium suffragijs Cæsar creatus. In eiusdem imperij spē titulumq; assumptus est, & imperauit annis sex, vir certe insignis, sed parum militię, & pecuniis potens. Qui imperio suscepto, quamuis a Pontifice non coronatus fuisset, anno domini. M.292. exercitum mouit, & potenter Misnam ingreditur, cui occurrit Vuentz. slaus rex Bohemiæ in Grunhain vbi filium suum Rupertum, & Agnetam filiam Vuentzeslai per sponsalia iungunt, Marchionatumq; Misnensem imperio iunxit. Cum demum iura imperii repetere tentasset, ab Alberto auxilio quorundam principum electorum, cum Adolpho bella gessit in cōfinio agri Spirensis, ac Vnurmacensis propter militum paucitatem potius oppressus, quàm superatus, ab Alberto filio Rodulphi occiditur apud montem Germaniæ in bello, quod cum eo gessit in die sanctorum Processi, & Martiniani.

De amissione locorum orientalium. Cap. XXI.

TRipolis vrbs Asiæ insignis secundo Pontificatus quartam Nicolai anno obsidione, & viribus facta est in Soldani Babiloniæ potestatem, quam quidem vrbem ditissimam post cōmissam in mortalibus cędem maximam, postquam abactam, asportatam omnifariam rerum prædam, igni primum, post ferro absumi dirimiq; curauit. Progressusque eodem furoris impetu Barbarus, Tyrum, Sinodem, Barutum, & earum vrbium oppida intra tertium Pontificatus Nicolai annum cæpit, & sicut Tripolim incensam diruit. Isque princeps astu, & prudentia æque ac viribus, & potentatu pollens, ne ea clade accepta nominis Christiani Principes occidentales in Asiam conciret, induciarū federa in duos annos Ptolomaide habitatoribus Christianis concessit. Nicolaus tamen Pontifex per crucem de more assumēdam edicto statuit afflictis Asiæ rebus subueniendū, mille quingentos ipse equites ex publico ecclesię fisco curauit comportari, quos & multi in magnum exercitum sine certo pręstantique duce secenti sunt, qui quo plures eo perniciosiores, Ptolomeida vrbs populis tunc frequentata innumeris, quantos nunc non temere alat aliqua vrbs Italię. E septem diuersis magistratuum gentiumque generibus præmebatur. Et militum multitudo cædibus, rapinis, & incendijs aliquamdiu debaccata, in agris Soldani tulit patienter dissimulauitque diutius, quare Soldanus tandem anno ipso exacto, centum quinquaginta armatorum millia in Ptolomaidā, duce filio suo immisit, ipse morbo implicitus tenebatur. Filius per ætatem ardentior, amplissimæ vrbi obsidionem admouit. Inde genitori defuncto Soldanus ab exercitu est suffectus, quo elatus successu vrbis Ptolomaidę prędam exercitui donauit, & accuratiori solito vsus oppugnatione, ad eamq; paulopost animorum consternationem est ventum, vt publico omnes consilio mulieres primum, paruulos, & debiles cum suppellectile emiserint. Deinde constituerint duodecim millia armatos in vrbe retinēdos. Mā serunt ex primoribus rex Cypri, qui paulopost multitudinem est secutus. Patriarcha Hierosolymæ, templariorumque magistri, qui nō prius vrbem destruere, quàm Soldanum viderunt, Soldanus tandem Ptolomaidam a paucis quos Nauigii carentia detinuerat Christianis male defensatam vi cæpit, & mortalibus in ea repertis ad vnum cæsis. Sed tanto tenebatur illi⁹ excidēdi vrbis desiderio, vt supposito eo incitāte igni maximam partem asumpserit. Menibus inde, & vrbis parietibus passim solo æquatis. Annus erat salutis nonagesimus duodeciesq; Centenus, quando tandem reliquias amisimus victoriæ illius celeberrimę, quā anno Domini quarto de ducentisimo Vrbani Pon. auspiciis expeditio inchoauerat. Saluæ tamē manserunt ad tempus Cyprus insula, & Armenia minor dicta prius Cilitia. Ordo Cęlestinorum a Cęlestino prædicto Papa eius auctote cognominatus tempestate hac sub regula diui Benedicti initium, & mirum incrementum sumpsit, eo quòd ipso sanctissimo viro in carcere defuncto, propter eius crebra miracula multi nobiles, & doctissimi viri spretis sęculi bonis, & pompis ordinem ingressi cito, & virorum numero ac cęnobiorum constructione mirabiliter ordinem auxere.

De ordine seruorum. Cap. XXII.

ORdinis quoque Seruorum virginis Mariæ Philippus vir religiosissimus primus institutor fuit, qui non longe a Florentia vrbe quieuit. Hāc autem religionem sub diui patris Augustini regula excitauit, atque ipsam verbis & exemplo aliquibus additis constitutionibus in formam redegit, quem ordinē a multis improbatum Benedictus postea vndecimus, & Bonifacius atque Vrbanus sextus, & alii priuilegiis, & exemptionibus munierunt, & inter mendicantes connumerauerunt. Qui ordo viris doctissimis, & declamationibus clarissimis, ac locorum multitudine multo habetur in pretio.

De Pontificatu Bonifacij viij. & Benedicti xi. & alijs quibusdam. Cap. XXIII.

BOnifacius octauus Papa natione Hilliricus, vel Cāpanus, patria Agnaninus, Benedictus Caietanus antea vocatus, Neapolim Pontifex creatur in vigilia Natalis domini millesimo ducentisimo nonagesimo quarto, vir quidem doctrina, & experientia rerum insignis, diu enim in curia versatus fuerat, & per omnes dignitatis gradus ad Pontificatum peruenerat, nam cum esset sancti Martini in montibus presbyter Cardinalis, adeo Pontificatus dignitatem exoptauit, vt nil ambitione, & fraude prætermiserit, quod ad eam consequendam pertinere arbitraretur. Aiunt clanculv quosdam subornasse, qui in cubiculum Cęlestini hominis simplicis ei persuaderent, vt Pontificatum dimitteret si saluus fieri vellet. Suscepto autem Pontificatu, omnes contemnere cæpit. Gibellinos omnes odio persequebatur. Ideo Petrum, & Iacobum Cardinales Columnenses vna cum Sara eorum patruo paternis Castellis priuauit, hoc tamen laude dignum, quòd duplicem celebritatem, & Apostolis, & euangelistis, & quatuor ecclesiæ doctoribus Gregorio, Augustino, Hieronymo, & Ambrosio statuit. Idem dum in vrbe veteri esset beatum Ludouicum ex regia Francorum stirpe ortum ex Carolo secundo ordinis sancti Francisci professum in sanctos retulit. Erat annus salutis de tredecies Centeno secundus. Sextum edidit codicem iuris Pontificii celeberrimum. Vrbem quoq; Eugubiam, quæ Gebellinorum auspiciis ab ecclesia defecerat breui recuperauit. Alberto duci Austriæ Imperii confirmationem bis terque petenti negauit. Iubileum quoq; idem retulit anno millesimo tricentesimo, quo plenam delictorum omnium remissionem his præstabat, qui Limina Apostolorum visitassent, ad exemplum testamenti veteris Iubileum nanque quinquagesimo quoque anno repetebat. Idem etiam centesimo quoque anno obseruari mandauit. Ob hanc rem eo anno tanta vndique hominum multitudo Romam venit, vt vix incedereper vrbem amplam quidem, & vastam liceret. Francorum regnum, propter violatum iusgentium, Alberto Imperatori subiecit, & titulum Imperii Romani prius multotiens denegatum concessit, vt rex quoque Francorum

fieri

fieri pateretur, quod cum Albertus consensisset Pontifex vna eadem celebritate, hinc Philippum Franciæ regno priuatum, inde Albertum Romano, & illo ornatum pronunciauit. Philippus interim a Sara edoctus Guihelmum Romã petere iussit, Sara quoque in Latinam redierat regionem, qui Anagniam clam noctu ingressus adiuuantibus Gibellinis, quos Bonifacius diu multumq; vexauerat, Pontificem nil tale metuentem in domo paterna capit, & in eodem in quo genitus fuerat cubiculo valuis vi fractis obstupescentem, perductum Romam Pontificem intra quartum vigesimum diem dolore animi confectus perijt. Pontificatus sui anno octauo, mense nono, die decimo septimo. Sepelitur quoque in basilica Petri sepulchro a se antea extructo, quod adhuc extat in Sacello a se condito. Benedictus vndecimus Papa, natione Taruisinus, Nicolaus antea vocatus Cardinalis Hostiensis Romæ Calendis Nouembris Pontifex creatur. Teriti enim eo Pontificis casu Cardinales Perusiam accessere, vbi ad duodecimum mortis Bonifacij diem Benedictum ordinis prædicatorum Põtificem creauere, qui ab ineunte adolescentia ordinem prædicatorum ingressus tantum valuit, vt ad generalis dignitatem prouexerit. Vir quidem Pontificatu dignissimus, qui magnum breui tempore virtutis suæ documentum præstitit, ita enim vixit vt post mortem inter beatos merito censeatur. Is Guihelmum cum quinque ciuibus Anagnimis excõmunicatos pronuncians, Rege Franciæ titulum, libertates, & priuilegia restituit. Iohannem, & Iacobum Cardinales de Columna, in gratiam recepit. Inde mens sanctissimi viri fuerat pacata Italia cõtra Tartaros Siriã, & Palestinã ingressos, Christianos iuuare, a quibus literis, & nuncijs ad tantam rem conficiendam continuo inuitabatur. Quod vt cõmodius efficeret statim cũ curia Perusium profectus est, vbi infirmitate correptus 9. Iun. extremũ diẽ obiit Pontificatus sui mense 8. die decimoseptimo, sicque rem destinatam omittit. Sepelitur autem magna pompa in ecclesia fratrum prædicatorum millesimo tricentesimotertio, vacauit tum sedes menses 11. Sextum Pontificii iuris librum his annis Bonifacius ipse Pontifex edidit, quem a tribus doctissimis viris ex quibusdam nouis decretis a se editis compilari mandauit, & publico edicto obseruari, & in publicis Gimnasijs legi debere præcepit, quem statim Archidiaconus Bononiensis, explanauit.

De S. Ludouico episcopo Tolosano, & Alberto Germanorum Imperatore & quibusdam alijs. Cap. XXIIII.

Ludouicus felix sanctus ex regali progenie, patre Carolo secundo rege Siliciæ, matre Maria Regina Siciliæ, & Hungariæ originem habuit, in ætate tenella religiosum præceptorem habens, ductus in Catheloniam cum duobus e fratribus suis, datus obses pro liberatione regis Caroli genitoris, vbi per septennium a fratribus ordinis Minorũ liberalibus ac diuinis artibus instructus doctus euasit, vt publice ac priuatim disputaret, clero ac populo verbũ Dei manifestaret, fuit in orationibus sedulus, factus sacerdos ferme singulis diebus celebrabat, castitatis amator, vt excepta matre, ac sororibus, cum sola nunquam loqueretur, corpus castigabat assidue. Inde ad petitionem Bonifacij Pontificis prius ordinem minorum professus, & habitum suscipiens Episcopatum Tholosanum regendum accepit, vbi mira opera pietatis perfecit. Demum in infirmitate vltima constitutus. susceptis deuotissime sacramentis resolutus in mortem ad cœlum feliciter euolauit, quem dominus magnis miraculis magnificauit, consummatis enim operibus bonis, tempora multa expleuit. Albertus huius nominis primus, dux Austriæ, Rudolphi olim Imperatoris filius Anno M.298. Adolpho Imperatore oppresso, ac interfecto, Germanorum imperator, declaratur: & imperauit annis decem. Verum cum in prima electione non omnes electores consensissent, ius electionis in manus eorum resignans ne de violenta regni vsurpatione notaretur. Iterato electores communi voto Cæsarem declararunt, & postea Aquisgrani coronam regni accepit, vir vtique bello, & armis strenuus, licet quidam eum monoculum, & Agrestem aspectu, auaritiaque susceptum scribant, cum liberorum suorum communem vtilitati comodum proposuit. Qui suscepto imperio a Pontifice imperij confirmationem expostulauit, quã ab arrogantissimo obtinere non potuit. Cum a Bonifacio Pontifice, vt eum de more confirmaret missis terque quater oratoribus impetrare nequiuerunt Verum cum inter Philippum Francorum regem, & Bonifacium ipsum (vt erat animo ambitiosus) postmodum suborta fuisset dissensio, eo quod Philippus apud Parisius magnum congregasset conuentum, vbi Bonifacij commemoratis iniurijs sibi illatis, ac etiam eius fraude in Papatu occupando eõmemorata, ad futurum concilium appellauerit. Bonifacius ira percitus concilio habito, non solum Albertum confirmauit; sed etiam Philippi regnum Alberto huic subiecit. Quæ res multas discordias, & occisiones inter Christianos suscitauit. Huic Alberto frater Rodulphus Imperatoris Rodulphi filius erat, cui Venzeslai regis Bohemiæ soror nomin Agnes nupsit qui Pragę moriens ibi sepultus iacet. Ex ea natus est Iohannes, qui paternæ hæreditatis diuisionem ab Alberto patruo petiit, qui ei sertum viride in opprobrium misit. Denique hic Albertus cum multa strennue gessisset, & Rhenum Fluuium transisset, Iohannes prædictus Albertum patruum suum circa Rainfelden non longe ab oppido Pruk, vel vt alii habent Seiasusa, dum simul amice iter ageret, sua manu interfecit; deinde pœnitentia ductus Clementem quintum Pontificem maximum, qui sibi purgationem indulgeret, apud Auinionẽ adiit. Pontifex Imperatoris occisorem, ab imperatore iudicandum ait, venit ergo Pisas Iohannes, vbi cum tesore Henricus. 8. eius nominis imperator considebat, a quo iussus religionem ingredi Heremitarum sancti Augustini, in eaque perpetuo pęnitere non recusauit. Mortuus est in eadem vrbe, & in æde sui ordinis sepultus. Mater eius Iohannis cordata mulier fuit, & ingenio feroci, quæ cum accepisset germanum suum vuentzelaum contentum regno Bohemiæ, oblatum imperium recusasse. At ego inquit ij regno potior, glebaque vna mihi modo desit, aut quod reliquum est subiciam, aut imperio excidam. Erant eo tempore secundo Carolo regi Neapolitano nati post sancti Ludouici mortem superstites ex Maria vxore regis Hungariæ filia mares sex, femellę quinque, eorumque maior natu Carolus Martellus Hungariæ regnum materna, secũdus Robertus Calabrię dux Neapolitanum paterna hæreditate expectabant. Tertiusque Philippus Tarentinum obtinuit principatum. Natarum prima Clementia nomine, Carolo Philippi regis Franciæ primogenito nupta erat. Secundã nomine Blancã Iacobus Arrago Siciliæ rex dimissis anno ante quinto Carolo Martello, & Ludouico postea sancto, quos tenebat obsides, in matrimonium acceperat. Cum eo item ex pacis federe Leonoram tertiam, Fridericus Arrago Iacobi frater titulo & ipse regni Siciliæ ornatus vxorem habuerit.

De obitu vuentceslai Regis Boemiæ, & alijs gestis eiusdem temporis. Cap. XXV.

Vventceslaus tertius rex Bohemiæ septimus, filius prędicti Vuentceslai cum ebrietati, & turpissimę parti corporis dies noctesque indulgeret, & aliorum bona diriperet, aliorum vxores eluderet, apud Demutium Morauiæ ciuitatem dũ solus in domo Decani Pontificalis ædis perambulabat tribus vulneribus confossus duo de viginti natus annos interiit. Ignoratus est necis auctor, quamuis Conradus eques Turingus Cruentam gestans Pugionem exire regiam visus fuit: nam is prius obtruncatus est populi tumultu, quàm crimen confiteretur. Tenebat eo tempore Pragam dux Carinthiæ Henricus, cui altera ex sororibus regis nomine Anna, natu maior iampridem nupserat, hunc Bohemi regem sibi diligunt. Id ægre fert Albertus imperator, qui repente coactis copiis Bohemiã ingessus Heinricum regem deturbat, Rodulphumque filium suum regem constituit. Elisabeth senioris vuentceslai relicta in matrimonium ei tradita, quo regnum eius solidius esset, qui cum magna Bohomorum spe regnare cæpisset subitanea morbo correptus, primo regni sui anno absque liberis decessit. Ob eius obitum dissidentes inter se Bohemi, alii Fridericum Rodulphi fratrem, alii Henricum quem deiecerant petiuerũt vicit Henrici factio trucidatis alterius partis auctoribus. Et quamuis Albertus Imperator cum magnis copiis Bohemiam ingressus regionem longe lateque afflixerit, Henricum tamen regno eiicere non potuit prius a nepote, vt ante diximus occisus, quàm meditata Bohemos exequeretur.

Cometes futuræ maximę cladis iudicium hac tempestate in cœlo apparuit, afflictionem Christianorum indicans, quo anno in solemnitate sancti Andreæ tantus repente terremotus exortus est quantus antea nunquam, qui, & multis diebus per interualla perdurans multa diruit ędificia.

Cum eo tempore, quidam electores imperii præcipue ecclesiastici principes ob diuersa discidia in Albertum regem varias coniurationes ac simultates attentarent, & dicentes Odophũ dominum suum in bello peremisse, ideo cum regia dignitatę indignum censebant. Quamobrem cæteri principes primarii in regno germaniæ. Rodulphum Palatinum Rheni imperii iudicem statuerunt, vt deinceps futuris temporibus sua industria

stria hoc officium peragere deberet. Ex qua consuetudine reges Romanorum monerentur ne aliquod malum vituperatione dignum in regno molirentur, ac indigni imperio iudicarentur. Seductor ac dolosus quidam ostentabat se fore Fridericum imperatorem inditiis varijs, quem olim perditum fuisse ac nullibi postea inuentum fuisse dixerunt. Is sua astutia cum multos sibi adhærentes acquisiuisset ab Imperatore combustus fuit. Iudæi quoque anno primo Alberti Imperatoris aucti in plerisque locis ob male gesta Nurembergæ in Herbipoli, Rotemburgæ, ac in plerisque locis finitimis igni traditi sunt, non sexui non ætati parcentes, infelicem gentem aliquot millia perisse ferunt seruatis infantibus baptismi gratia. Cum anno vnde trecentesimo & millesimo. Iacobum Arragonum Siculum regem obiisse diem increbuisset Robertus Calabriæ dux Caroli genitoris iussu in Siciliam traductis copiis Cathina vrbe potitus est, Philippus quoque Tarentinus dux frater suus cum paratissima classe illico est subsecutus. Siculi in terra corruptis populariter armis sese aduersus exosum Gallicum nomen, vt tuerentur terra marique parauerant, & Fridericum Arragonem ea vocauerunt ratione, vt regnum trinacriæ sibi etiam tardiuscule aduenturo conseruandum esse, plene confisus copias ex Hispanis traducendas, vel adhibita langore mora contraheret. Nauigauerat in terra saluriore disciplina classis Philippi principis Tarentini eam præ se ferens securitatem, quam ne excepta a Roberto fratre omni Sicilia debuit ostentare, quinetiam Roberti classis ex Cathinensi portu soluens illi, quàm primum e longinquo apparuit absque bellici apparatus armatura obuiã est progressa, ad vtranque igitur classem pari socordia, sed motu ventoq; dispari vicissim se petentem Siculorum classis magno ordine maiorique apparatu maximo animorum ardore dilata est, primaque impetita, quæ posterior nauigare cœperat, Roberti ducis classe armamentisque destituta, nullo Siculorum labore dissipata est, partim demersa, partim intercepta est, partim ad hostiles portus adducta est, adeo, vt paucæ triremes remigio vsq; acceleratione Cathinata ad Robertum fuerint reuersæ. Durius postea fuit Siculus cum Philippensi classe prælium his duobus incomodis Robertus dux animæ anxius in fugam sententiam inclinauit. Cathina itaque in ciuium potestate relicta, cum paucis, quæ ex vtraque classe superfuerant triremibus, in Italiam est reuersus.

De Dino Mugelano, & alijs viris doctrina celebribus eiusdem temporis. Cap. XXVI.

DInus Mugelanus iuris vtriusque peritissimus doctor hoc tempore clarauit, & primum locum inter doctores in Italia obtinuit, eo quòd in dicendo, disputando decidendoque tantam loquendi vim habuit, quòd eo præsenti vniuersalis legalis philosophiæ sinodus adesse videretur, & propterea copiose eleganterque totum ciuile ius multis voluminibus declarauit, nam super infortiato, digestoque veteri ac nouo pulcre scripsit. Insuper, & mandato Bonifacij Papæ & post Archidiaconum Bononiensem in iure Pontificio sextum declarauit, scripsit etiam Consilia elegantissima.

Petrus de bella pertica natione Burgundus prædicti dum professionis, & doctrinę consimilis, hisdem temporibus floruit, quę & ipso Dino non minus docte, & accurate super toto digesto, codiceque, ac institutis scripsit. Habentur etiam eius centum disputationes a se editæ, & in maximo pretio apud doctos habitæ. Annus aduenerat salutis millenus terdeciesque centenus in quo octauus Bonifacius Pon. Ro. vt præmissum est prudenti pioque visus consilio patres inuitatus ve. te. annum instituit Iubilæum, centeno inde quoquo futurum anno, cuius ea fuit ratio, vt qui ex transalpinis vltramarinisq; venientes octo, qui ex Italia, & eius insulis 15. diebus sacra vrbis loca orando obirent, plenaria peccaminum venia donati essent. Magnum ea summi Pont. indulgentia alicubi fructum attulit, quòd diffidenter aliqui, & acerrimis etiam capitalibusque nuncijs publice, & priuatim vsi in pacem beniuolentiamque conciliati sunt.

Iacobus de arena natione Parmensis iuris consultus peritissimus, cuius opiniones in explanandis legibus vt Bartolus testatur semper de mente iuris extiterunt. His temporibus breuiter vtilíterque super digesto toto, & codice scripsit, indeq; disputationes pulchras, ac tractatum de excussione composuit.

Nicolaus de Neapoli his contemporaneus existens super prima infortiati, & toto volumine copiose, & pulchre conscripsit, ac quædam alia edidit.

Iohannes Scotus ordinis minorum theologus subtilissimus. Anno domini M.300. vel circa, velut alter Apollo floruit. Et præcæteris theologis subtilissima quædam opera edidit. Et super librum sententiarum præcipue super quartum sententiarum quem ipse (vt aiunt) in ordinem redegit, multa subtilia scripsit. Vnde & doctor subtilis dicitur. Quotlibeta etiam plurima disputauit. In diuinis etiam codicibus commentarios & alios tractatus edidit. Qui quidem commentarii, quid valeant absque nostro testimonio ipsi ostendunt. Super libros Aristo. quàm maxime Methaphisice quæstiones perutiles disputauit, & alia complurima composuit. Hunc autem lacte suæ sapientiæ multos enutrisse discipulos tradunt, sed qui maxime profecere hos fuisse dicunt. Franciscum Maronem, Antonium. Andræam, Iohannem Grandonem. Ocham Burleum atque alios complurimos. Quorum ingenijs mirum in modum philosophia creuit. Denique appopleticus interiit, quam uis a plerisque putetur, quod viuus fuerit defossus.

Rainerius Pisanus ordinis prędicatorum magister egregius doctrina, & eloquentia grauis. Vir optimus ac propemodum sanctus, vt ex eius operibus habemus, summa in veneratione hac tempestate habetur. Et summam copiosissimam multarum lucubrationum, & vigiliarum plenam conscribere orsus est. In qua certe quantæque literaturæ, ac sanctimoniæ vir fuerit, vel ex hoc percipi potest, quod cum in ea quicquid vtilitate difficultati suæ necessarium est, diuinarum scripturarum studio plenissime inueniatur, sine sui laude, & prefatione (vt plerumq; fieri solet) absolute sic incipit. Absolutio &c.

Nicolaus de Lira minorum ordinis theologus eminentissimus in ordine claruit. Qui cum contra Iudæorum impietatem, & disputationibus, & scriptis diu aduersatus fuisset. Etiã nominis, & vetus testamentum in eorum contumeliam, & opprobrium plurimis voluminibus diligenti cura commentatus est, propter quod nomen eius in toto mundo celeberrime effulsit. Cum satis vtile, & dilatatũ opus edidit. Et secundum sensum literalem bibliam exposuit, reprobans opiniones Hebręorum falsas, & extortas exponens, ex eorum libris confutans. Addidit quoque aliud volumẽ magnum in quo ponit expositiones historiarum, secundum sensum mysticum, vel moralem vel allegoricũ. Ferunt hunc primo Iudæorum doctorem fuisse. Et propterea eorum linguam optime agnouisse. Qui ex Hebręo peritissimo in doctrina Iudaica conuersus ad Christum & habitum minorum suscepit.

Alanum autem doctorem celeberrimum, cognomento vniuersalem, nonnulli his temporibus ascribunt. Qui cum in omni scientia admirandus esset, præcipue tamen in theologia ac philosophia excedẽs vniuersalitatis vocabulo insigniri meruit. Cuius sepultura in loco Cistercij ostenditur exeuntibus de oratorio ecclesiæ ad dexteram in sepulchro Marmoreo. Cuius Alani magni doctoris vniuersalis hoc epigramma extitit. Hic iacet Alanus quem breuis hora breui tumulo sepeliuit. Qui duo qui septem qui totum scibile sciuit.

De S. Clara virgine, & alijs gestis eiusdem. Cap. XXVII.

CLaram oppidi Montisfalconis oriundam Augustinianæ religionis hæremitarum alumnam virginem vtique insignem, & sinceritate vitæ clarissimam, anno. M.299. apud eundem Montisfalconis Spoletanæ vrbis oppidum animã cęlo reddidisse ferunt, q̃ sanctissima virgo tantis certæ extitit decorata meritis, & miraculis, vt sanctorum Cathalogo pie ascriptam putari possit. De cuius sanctitatis præconio hoc vnum referimus testimonium, quod apertis oculis videri potest, quodque de quouis sancto nunquam lectitatum, vel repertum est. Ea siquidem defuncta, in eius corde statim crucifixi imago clara, & aperta visa est. Cum ipsius passionis insignibus, in quo etiam tres lapilluli eiusdem ponderis inuenti sunt, eminentissimum sanctitatis inditium.

Fraticelli de opinione, & hæresis eorum, a Bonifacio Pontifice damnãtur, & vbique diligenti cura perquisita extermina ri iubentur, vnde Hermanni corpus eiusdem sectę auctorem apud Ferrariam 20. annis sepultum, qui pro sancto colebatur exhumari, & exuri fecit. Quod malum tempore Iohannis 22. diffusum est, qui suis conuenticulis clam initis summis Pontificibus aduersari cœperunt. In antris noctu conuenientes clerici laudes Christiano ritu cantabant. Quibus media nocte finitis alta voce admonebant masculum, & fęminam carnali copula commisceri. Luminibus illico extinctis quemq; virum proximam mulierem prosternebat. Et execranda cum infantulo postea nato exercebant, per singulas manus tradebatur baiulandus, quousque animam exalabat, indę assabant, colle-

collectosq; cineres in vasculum mittentes, vinum super infundebant. Quo nouitios, & execrabilibus huiusmodi consecrandos epotabant. Extant adhuc huiusmodi crudelissima, & diabolica hæresis aliquibus in locis abditis, & vallibus nonnulla conuenticula pertinaciter in sua perfidia permanentes.

De Pontificatu Clementis V. & quibusdam alijs. Cap. XXVIII.

CLemens quintus Papa, natione Vasconius, Burdegalensis episcopus, Bernardus Gotho antea vocatus, patre Bertrando milite natus, post longam contentionem pōtifex creatur. Cardinales enim coarctati a Perusinis in conclaui tandem in hunc Bernardum Burdegalensem episcopum, tunc agentem in Galijs conuenerunt. Is decreto electionis de se facto, apud Burdegallam accepto, Lugdunum se contulit. Et Clementis quinti nomine assumpto, Cardinales illuc ad se literis accersiuit, qui omnia facta parandi mora, mense Augustis anno salutis quinti terdeciesq; cēteni accesserunt. Fuitque ea curiæ trāslatio annis septuagintaquatuor. Quæ multas Dei ecclesiæ præuaricationes, multa inuexit Christiano populo detrimenta. Interfuerunt Lugduni pontificis coronationi Philippus rex Franciæ, Carolusque frater suus, in Franciam ex Italia reuersus. Iohannes dux Britanniæ, & quicquid nobilitatis omnis Gallia tunc habebat. Dumque pompa eius celebritatis ex more, & per vrbem duceretur, muri pinna gentium pressura incubantium impulsa corruit. Cuius casu dux Britanniæ, & multi ignotiores oppressi interiere: Carolus regis frater debilitatus, & pontifex ipse adeo in turbam præceps deturbatus, est vt mitra ex capite excussa Iaspidē preciosissimū amiserit. Creauit vero Clemens Cardinales ex Gallijs, tam multos vt facile tunc coniectura omnes assequi potuerit Pontificem Romanum deinceps non nisi ex Gallicis creari posse, Italiæ autem, & vrbi Romæ visus est satisfecisse in duobus Iacobo, & Iohanne Columniensibus: quos ad capellum, & integram dignitatem restituit. Ne autem Romani curiæ absentiam diuturniorem, sicut sibi conscius erat futuram egreferentes animo rebellarent, tres Cardinales attributa senatorii muneris potestate, Romam accedere curauit. Quorum auspicijs ipsa Roma, & Italia omnis gubernabatur. Postmodū eius iussu Dulcini hæresis oppressa est, ac Tēplariorum religio penitus extincta, Venetos propterea propter Ferrariam occupatam anathemate notauit, ac sacramenta interdixit. Idem in Florentinos & Lucenses egit, ideo Florentini grauissimis exactionibus clerum grauare cœperunt. Cum ad componendum ecclesiæ statum animum adiecisset concilia habuit vbi Clementinarum liber postea confectus est. Vbi etiam Cœlestinum Papam sub nomine Petri sanctis confessoribus aggregauit. Deinceps vero varijs ægritudinibus afflictatus, nunc enim disenteria, nunc stomachi, & laterum dolore cruciabatur. Octauo Pontificatus sui anno, mense decimo, die quintodecimo moritur, vacat tum sedes annis duobus, mensibus tribus diebus 17. dum non satis inter Cardinales constat quem potissimum deligant, Nec minor quidem discordia inter electores imperij tum fuit mortuo Henrico. Eius autem corpus in Vasconiam patriam suam defertur, vbi in beatæ Mariæ de Vzesta templo diœcesis Vasatensis sepelitur.

Dulcinus, & Margarita vxor sua Hæresiarchæ, apud vrbem Longobardiæ Nauariam, cum anno salutis septimo terdecies centeno in rebus Christianis varij motus agitationesque inciderunt, sectatores vtriusque sexus ad mille nacti virus diffundere ceperant. Eo perniciosius, quo sacerdotes, & religiosos in populorum inuidiam adductos spernentes, simulatā puritatem quandam, & innocentiam vitæ proponebant secundum, quam immixti femellis mares lasciuia ad libitum debaccari. Quæ pestis duobus annis perdurauit. Eos itaque a Clemente Romano Pontifice nuncii in montem coactos ad exclusum alpibus continentem, fame, & frigore confectos ad vnum sustulerunt. Captis denique Dulcino, & Margarita Vercellas perduci iubentur, & primo lacerari, inde eorum ossa concremari, & in ventum dispergi præcepit. Nec hæc pestis omnino deleri potuit, quin adhuc in montibus Tridentinis aliquæ eius reliquiæ remanserunt.

Concilium Viennense.

ANno domini millesimo 311. kal. Nouembris, concilium generale in vrbe Narbonensis Galliæ Vienna celebrare cæpit, vt ante fuerat publicatum, in quo aderant plusquam 300. episcopi, vltra alios prælatos de variis regionibus orbis. Et cum Clemens, vt satisfaceret promissioni factæ regi Franciæ de delenda memoria Bonifacii, cum rex illum hæreticum fuisse probare intendebat, concilium assentire noluit, processum tamen in Regem Franciæ iniustum declarauit. Statutum fuit, quod omnia bona, & possessiones, quæ fuerant templariorum, mansioni hospitalis Hierosolymitani assignarentur. Factæ fuerunt in eo concilio constitutiones generales concernētes statum religiosorum. Et librum Clementinarum a se compositum in eodem Viennensi concilio Clemens edidit. Petrum quoque Morronensē, qui Cœlestinus fuerat in numerum retulit beatorum. In eo concilio ad alterius anni medietatem protrahens de subueniendo Hierosolymæ multa verba fecit, quæ in irritum cecidere. Et decreta promulgauit extantia, quibus de suo nomine Clementinarum appellatio perseuerat.

De Imperio Henrici viij. & eius obitis, ac alijs euentibus eius temporis. Cap. XXIX.

HEinricus eius nominis octauus, vel vt alii scribunt septimus (qui Heinricum Lantgrauium Thoringiæ inter imperatores non numerant) comes Lucemburgensis (quem Itali Comarchum vocant) cum Albertum imperatorem Iohannes ex fratre nepos interfecisset, Electores Germani apud Frākfordiam conuenientes in Romanorum imperatorem anno domini M.4oo. eum delegerunt, quem & Aquisgrani Germani regni corona, & infulis decorarunt. Legatique ipsius regis dux Baioariæ cognatus eius, & dominus Guido de Namorco frater comitis Flandriæ, cum Romanum Pontificem Auenione agentem adissent, petitam Romani imperii confirmationē, & impetrarunt, conditione vt intra biennium Italiam ingressus Roma coronandus ne accederet. Non autem præfixi termini finē expectauit Henricus, sed præmissis in Italiam oratoribus ad propinqua Alpibus regni Germaniæ loca Italiæ continentia, venit. Primumq; ex Italis aditi sunt ab imperatoris oratoribus Florentini, quos Imperator creationis suæ initio apud Franckfordiam didicerat nominis Imperatorii in Italiaque cæteris omnibus hostes esse. Nam multos constat Italos patria pullos, præsertim Gibellinos, non Etruriæ magis, quam omnium Italiæ regionum, qui noua deligendi creatione etiam apud electores expectata, illum magna victoriæ, & amplitudinis spe erectum, quid agendum prouidendumque esset subito edocuerunt. Fuit autem Henricus imperator vir sapiens, iustus, & gratiosus, in armis strennuus, catholicus, & honestus, consilio, & animo iuxta. Is interea Elizabeth alteram Vuenzeslai regis Bohemiæ sororem 8. & 10. annos natam, clam iussam ad se venire, apud Spiram Iohanni filio suo quatuor annis minori matrimonio coniunxit. Eodem tempore tribus comparatis exercitibus, vnum ipse in Italiam adduxit, aduersus Brixienses, quos armis cinctos imperata facere compulit, Longobardosq; omnes in potestatem accepit. Alteram aduersus comites Vuittenbergenses direxit sacro imperio rebelles, quibus ex 80. castellis ac munitissimis oppidis, quæ obtinebant, duo, & 70. armis expugnata ademit. Tertium ex Franconibus ac Baioariis comparatum, duce Petro Archiepiscopo Maguntino, cum filio in Bohemiam misit, Transgresso interim alpes Henrico Thaurinenses, ad quos primum destensurus erat, populariter obuiā profecti sese, & vrbem eius arbitrio permisere. Pariter fecerūt Astenses, quibus vrbibus rex Vicarios dedit. Et inde Papiæ Simon Collubianus Vercellensis, Antonius Laudæ vrbium primarii ciues Heurico occurrentes, Vicariosque acceperunt. Et Schaligeri Veronenses obedientiam polliciti, sunt, Mediolanum vrbem familiæ duæ Turriani, & Vicecomites potentatu pares gubernarunt, Guido Turrianus Guelfę, Mathæus Vicecomes Bellique factionum princeps erant. Heinrici autem exercitus vrbi appropinquans, vtrosq; terruit. Ea intelligens Heinricus, pacis constituendę auidus, vrbem ab vtrisq; publico consilio in dominatum accepit. Leopoldusque Austriæ dux cum Germanorum cohortibus vrbi præsidio est impositus. Henricus interim ferream imperii Coronulam non Modetiæ, vt debuit, sed Mediolani recepit. Interea dum Henricus primum oppugnanda post euertenda Brixia occupatus est. Oratores, quos ad Venetos miserat redeuntes, paratam esse retulerunt eam remp. nauigium quod postulasset præbere, quo ad regiones vrbi Romæ propinquiores cum omni exercitu transportaretur. Per quod item tempus Veronenses, Vicentini, Patauini, & Taruisini missos ad se Vicarios acceperunt. Ipse deducentibus qui apud eum assidui erant a medio Sabaudię comiti, & Pisanorum, Genuensiumque oratoribus per Placentinos Genuā se contulit. At Henricus cum mensem tertium Genuæ egisset, maris quam expectauerat tranquillitate oblata,

ra, triremibus quadraginta Genuensium Sannensiumque Pisas petiit. Equitatu terra per Lucenses præmisso, Romæ deinde coronatus. Tres enim Cardinales dicunt historici a Clemente Romano Pontifice legatos Romam venisse. Heinricum Apostolica auctoritate coronaturos: a Cardinali Hostiensi, & Pratensi coronam accepit. Renitente Roberto Rege Neapolitano, Florentiam inde obsidione artissima cinxit. Pisas Sienasq; in potestate habuit: Robertum regni priuatum regnó pronunciauit. Et hinc classem in illum nauigare iussit. Tandem imperator incidit in ægritudinem, ex qua, vt conualesceret medicorum consilio balnea adijt Maceratensia, cum autem ea balneorum lotione minus recreari ac conualescere videretur, medicis item consulentibus purioris aeris loca petere voluit. Itemque Bonconuentum, quod oppidum duodecimo a Senis miliario distans, dum obsidione incipit præmere, diem obijt. Signa veneni in cadauere apparuisse multi scripsere. Ptolomeus vero Lucensis affirmat veneno eum periisse, a prædicatorum ordinis fratre in eucharistia dato, aliusque addidit id Florentinorum industria factum esse, quicquid ei rei veritas habeat satis supra que certum est, non magis Florentino, & Lucensi, ac cæteris eius sectæ Etruscis, quàm Roberto regi salutem in ea morte quæsitam esse. Multis vero econtra ea mors incommoda perniciemque attulit, eius corpus in vetusto ac nobili Pisarum téplo sublimi loco post aram maiorem amici condiderunt, fuit autem animo magnus, & non infima (si longiori vita functus fuisset) egisset, imperauit solum annis quinque, & mensibus octo, quo mortuo vacauit imperium anno vno.

Fecerat Romani imperij ante hunc Henricum quo ad ré Italicam vacatio, vt omnes penè vrbes solitæ imperio parere tyrannis eodé penè capitaneatus titulo appellatis, subessent: Namque tres antea imperatores ab accessu in Italiam abstinuerant, vt non absurde imperium vacasse Itali dicant, hinc Veronam Scaligeros, Mãtua Passerinos, Padua Carrarienses habebat. Et Marchiones Estéses, quos anno ante sexagesimo Salinguerra eiecto Ferrariam pro ecclesia administrasse ferunt.

De ordinis templariorum extinctione, & alijs eiusdem temporis euentibus.
Cap. XXX.

EA tempestate cum adhuc. Clemens Pontifex cum curia moram haberet in ciuitate Pictauensi rex Franciæ seductus (vt fertur) ab officialibus suis: Pontifici denuncias magistrum templi, & mansionis, suosque fratres quibusdam erroribus infectos, & sceleribus inuolutos esse, Maiores enim mali fomes templarii multis ante annis in asiç bellis quæ aduersus infideles gesta sunt conuicti omnium perniciosissimi, Christiani enim spernentes blasphemantesq; ac penitus deridentes pro quo pugnare consueuerant, eos Turcis, Saracenis cõsensisse, & nostrorum expeditionibus fuisse aduersatos constitit. Vnde multis eorum vario affectis supplicio cæteri omnibus prædiis, redditibusq;, & bonis, quæ possidebant amplissimis spoliati sunt, quæ partim concessa sunt Rhodiis Hierosolymæ hospitalariis, partim noua attributa religionibus in Hispania aduersus Saracenos Beticam olim nunc Granatam incolentes a Pontifice institutis. Quantum autem ordo templariorum (vt in superioribus præmissum est) augebatur, tantum nunc minuebatur, & sanctitas, Iacobus Burgundus origine, & ex dominis Molay genitus ingentis animi ad templariorum militiam se contulit. In qua præfectus prioratui ditissimo moriente magistro, interuentu principum in magisterium sublimatus emicuit. Actum est, vt Philippi Francorũ regis cuius filium ex sacro fonte susceperat indignationem incurreret, quo eo ventum est, vt permittente Clemente Pontifice summo templariorum primates omnes, vna & eadem die Philippi iussu, per omnem suum regnum capti detinerentur, vna cum Iacobo ordinis tam ingentis magistro. Et inde præsidis regis occupata oppida thesauri ornatus omnes, cũ omni suppellectili in regiam potestatem redacti, captiuique deducti Parisius. Quibus diu seruatis in vinculis cum varia, & obscena obiecta essent, & frustra cuncta negantibus. Rex iratus magistro cum tribus sociis reseruato, cæteri damnati incendio. Verum palis alligati, & ante oculos staret ignis, & carnifex, quãto cruciatu paterentur miseri voces in cœlos ostendebant, se veros Christianos aiebant, & sanctissimam eorum fuisse religionem. Iacobus deinde cum tedio diuturni carceris esset attritus. Lugdunum deductus & exhortationibus variis suasus. Quædam ex appositis Clementi summo Pontifici confessus est. Ideo retractus Parisius, dum coram duobus legatis ex latere sententiam legeretur. Ipse eam vno ex sociis qui Delphini Viennensis frater erat, se mori dignum protestatus, non quód vnquam quæ legebantur perpetrasset, huic tamen in delectionem templariorum sententia subsecuta. Iacobus cum fratre Delphini ad suppliciũ deductus, quòd ambo rege spectante intrepide, & constanter subire, nil aliud quàm quicquidum occubuere testantes.

Drosianus medicus Florentinus Thadei medici auditor, tempestate hac, qui plusquã commentum super Tegni Galieni mira doctrina conscripsit. Hic quoque cum in practica artis medicinæ (vt multi ferunt) infortunatum se conspiceret, religioni se totum dicauit. Et Cartusiensium ordinis habitum accipiens Chartusinus effectus est Monachus.

Richardum autem de media villa theologum eruditissimũ ordinis minorum iisdem temporibus nonnulli ascribunt. Cui tanta ingenii magnitudo fuit, vt nulla literatura ei in diuinis codicibus latuerit. Qui & inter multa ingenii sui monumenta, quatuor sententiarum libros optime, & vtilissime explanauit. Extant quoq; & multæ eius postillæ, & alia multa.

Iacobus de Viterbio ordinis hæremitarũ sancti Augustini sacræ paginæ celeberrimus professor, & Neapolitanæ ecclesiæ Archiepiscopus dignissimus, & virtutum omnium decoratus, per hoc tempus in pretio existens tractatum de regimine Christiano ad Clementem quintũ Pontificem dedit, ac magistrum sententiarum egregiè exposuit. Et quotlibeta quatuor determinauit. Qui cum acri, & terso ingenio habitus esset speculatiuus doctor appellatus est.

Anno millesimo 314 tres simul Lunæ in cœlo apparuere. Et fulgor queẽ dicunt cometẽ, quæ ad Aquilonẽ versatus apparebat, quasi ad sententiæ virginis tribus mensibus. Et eodem anno eo deficiente in mense Nouembri obijt rex Franciæ Philippus qui annis 29. regnauit. Cum in venatione aper inter crura equi, quem rex equitabat, se ingessit, ex quo de equo cadens paulopost mortuus est. Hic fuit pulcherrimus hominum sui téporis, statura magnus, optime composita habens membra, Verum deditus corporeis oblectamẽtis, præcipue venationibus, curam regni suis relinquens, quibus nimium credens, multa in regno incõmoda sunt secuta. Is post se reliquit tres filios scilicet. Ludouicum regem Nauariæ. Philippum comitem pictauiensem, & Carolum comitem Marchiæ. Oẽs hi tres pauco tempore Franciæ fuerunt, viri pulcherrimi, & in vxoribus eorum male fortunati. Ludouicus habens vxorem filiam ducis Burgundiæ, quàm strangulare fecit. Philippus vxorem, quam repudiauerat reassumsit, quia multum eam amabat. Carolus vxorem in carcere detinuit. Ad hanc infelicitatem peruenisse opinantur, quia in gradibus prohibitis contraxerunt, vel ob iniuriam genitoris Philippi perpetratam in capturã Bonifacij Papæ.

Ordinis Rhodiorum militum principium.
Cap. XXXI.

RHodus insula cuius descriptionem supra perfecimus Liciæ opposita hoc anno. M. 308. in Christianorum potestatem deueniens religioni beato Iohanni dicatis auctoritate Pontificis commendatur. Hi nempe religiosi cum Hierosolyma omnino deperdita esset, & templarii in magnos errores prolapsi a Romano Pontifice fuissent extincti, in eam insulam sese recipientes thurcos eius dominos eiecerunt neque vllo pacto Thurcorum viribus hæc insula restitisset, nisi religiosi milites, qui vt dictum est beato Iohanni dicati, eius insulæ curam suscepissent, & vrbem pene dirutam instaurantes, & desolatam Christianorum suffragiis instaurauerunt, naualiaque & classes reformantes, non solum insulam ipsam tutati sunt, sed Ciprijs, & aliis finitimis Christum colentibus magno præsidio fuerunt. Quorum virtute, quicquid in oriente nostræ religionis est Christo seruatum fateri licet. Ipsis igitur militibus fide & gratia ac religione clarissimis Christianam fidem professionis voto ingenti virtute tutantibus templariorum bona per Pontifices, & alios orthodoxæ fidei principes addita sunt. Postmodum deuotione permoti etiam regulam beati Augustini profiteri sponte voluerunt, quamobrem, & a summis Pontificibus Romanis, & priuilegiis, & beneficiis plurimis ecclesiasticis honorati sunt. Soldanus Aegypti dominus, toto quiennio armata classe cum eos vexasset maiora pertulit, quàm intulit damna. Thurchi etiam quatuor vicibus diuersis temporibus eorum agros inuaserunt, sed maximam Cladem reportauerunt. Nouissime Machumetes Thurcorum Imperator grauiter aggressus, de quo in sequentibus mentio fiet, ferunt Rhodios quoddam castellum sancti Petri nominatum munitissimum habere, quod magno sumptu custodiunt, vbi Christiani de manibus Turchorum fugientes sæpe saluantur, in quo milites

Jites canes nutriunt, & nocte extra castra emittunt, de quibus dicitur, quòd Christianos odore cognoscat, eisque aduenientibus blandiuntur, Turchas autem latratu prodant, & morsibus insectentur.

Iohannes rex Bohemiæ.

IOhannes Henrici imperatoris filius, cui genitor Elisabeth alteram Vuenczeslai sororem matrimonio coniunxit, regno Bohemiæ deinde potiri meruit, eoque regno suscepto 35 annis regnabit vir certe bonus, & multæ beniuolentiæ insignitus & potenti manu regnum gubernauit, & patre in Italia agente apud Germanos, Vicario nomine administrauit imperium. Patre vero defuncto cum plurimæ Italiæ ciuitates ei sese dedissent penetrauit Alpes cum exercitu, easque non paucis annis, & Brixia enim, Bergamo, Luca, Parma, Regia, & Mutina atq; aliis vrbibus potitus est, quibus in protectionem susceptis illas & arcibus, & menibus munire studuit, & in Bergamo arcé munitissimam adhuc extantem ędificauit. Post hæc egra a Iohanne recepta est, & Vratislauiensium ciuitas, quam dux Slesiæ occuparat Henricus, & aliæ ciuitates Slesiæ ei subiiciuntur. Geritur & aduersus Australes bellum in quo victor Iohannes suos milites præda non modica ditat. A rege Francorum postremo aduersus Anglicos in auxilium vocatus prelioque memorabili se immiscuit, in quo cum multis militibus cæsus interijt. Relicto filio Carolo, qui tunc vnum & 30. annos agebat.

Dantes Aligerius patria Florentinus, vates, & poeta conspicuus, ac theologorum precipue tempestate ista claruit. Vir inter ciues suos egregia nobilitate venerandus, qui licet ex longo exilio damnatus tenues illi fuissent substantiæ, semper tamen Phisicis atque Theologicis doctrinis imbutus vacauit studijs. Vnde cum Florentia a factione nigra pulsus fuisset, Parisiense Gymnasium accessit, & cum circa poeticam scientiam eruditissimus esset, opus inclytum atque diuinum lingua vernacula sub titulo Comediæ edidit, in quo omnium Cęlestium, Terrestriumque, ac Infernorum profunda contemplatus, singula quæque Historicè, Allegoricè, Tropologicè, ac Anagogicè descripsit. Aliud quoque de Monarchia mundi. Hic cum ex Gallijs regressus fuisset: Friderico Arragonensi regi, & domino Cani grandi Scaligero adhæsit. Denique mortuo Cane principe Veronensi, & ipse apud Rauennam Anno domini. M.321. ætatis suæ quinquagesimo sexto, diem obiit.

Gesta ea tempestate in Italia. Cap. XXXII.

MArchio Estensis, qui Ferrariam pro ecclesia administrauit, Mutinæ, & Regij vrbibus post annum Iubileum frena imposuerat, ad tantum deuenerat potentatum, vt secundus Carolus rex Neapolitanus Beatricem filiam ex Maria regina vxore susceptam. Azoni tūc Marchioni dederit in vxorem. Cuius matrimonij honore, & lætitia Azo haud quaquam diu gaudere potuit. Anno enim quinto a Iubileo, & eius matrimonii primo, Friscus quidam adolescens, quem ex aliena vxore sibi filium esse dicebat, cum dolo captū in carcere mori coegit: & Ferrariensibus nonnullis episcopoq; in primis adnitentibus Ferrarię, Mutinæ, & Regii dominium obtinuit. Rogatiq; Veneti copias Frisco auxiliares cum nauigio immiserunt, castellum enim Thealdum nomine ponti erat impositum, quo Paduæ ab vrbe in ripam transmittitur viæ continentem Bononiam producenti, quod castellum absque nauigio capi posse Friscus diffidebat. Eos motus cum intellexisset Cardinalis cognomine Pelagura, quem Clemens Pontifex Bononiam legatum miserat, Venetis sub anathematis comminationē vt a re Ferrariensi abstinentes, copias inde deducerent. Hiq; Machinis in terra castello Thealdo appulsis, & nauibus Ferrariensium, qui proposito de vulgi consuetudine mutato, populi, & ecclesię dominum acclamabant vbiq; incensis, partem quoq; vrbis ponti contiguam cæperant, nec prius exaudiri inter prelii tumultum legati iussa potuerunt, quàm ponte a Venetis igni ferroque interruptus, & castellum Thealdum fuerit occupatum. Friscus interea populum sibi rebellem domare aggressus, Rinaldo quodam de Mancharia equitum ductore, opera crudeliter nauante fretus Ferrariam pene mediam incendit, sedato parumper a Venetis tumultu deditionem illis excluso Frisco facere consenserunt. Tuncque Ferrarienses tanquā in subiectionem accepti a motibus temperarunt. Pelagura legatus interim cruce signandos propositis auctoritate Apostolica vitæ ęternę premiis, Venetos Ferrariensesq; Bononiam conuocauerat, pontifex Clemens quintus Venetis publice apud Auinionem excommunicatis interdixerat sacris, quos vbicunque reperirentur capi iussit, pro seruisque venundari, quamobrem factum est, vt apud Londonum Flandrensesque, & Gallorum loca multi valoris Venetorum Mercimonia in prædam a locorum dominis fuerunt direpta. Misit item Clemens Pontifex Romanus præter Pelladuram legatum duos quoque in Etruriam Cardinales, vt eius prouinciæ motus, bellaque componerent.

Robertus Caroli secundi Siciliæ, & Apuliæ regis filius, patre defuncto in regnum succedens regnauit annis 33. rex certe inclitus, & virtutum omnium singulare decus, quique & a multis tum oratoribus, tumque poetis titulis plurimis fuerit decoratus. Eo quòd præter equitatum, & rei militaris disciplinam quibus plurimum valuit, etiam inter cęteros sui temporis egregius theologus, & Philosophus, ac singularis medicinæ præceptor haberetur. Et non modo is contentus, sed etiam cum esset ætate grandeuus, & senex etiam in poesi Frāciscum Petrarcham audire voluit. Hic regni titulis a Clemente Papa in Auinione rite susceptis, ex Galliis Bononiam ad legatum Pelaguram profectus, quem ecclesiæ nomini tumultuanti Ferrariæ præfecit, inde Neapolim iturus virum insignem præsidio reliquit. Verum cum Iohannem fratrem Henricum Imperatorem Romam misisset, Henricus ira succensus Robertum maiestatis reum fecit, & regno priuauit, quæ res a Clemente Pontifice improbata fuit. Deinde Genuensium vrbem in potestatem recepit. Tamen nullo superstite sibi filio, moriens, Andream Hungariæ regem nepotem suum post se regnari præcepit, licet Iohanna eius soror regnum semper administrare voluerit.

Scaligerorum dominij principium. Cap. XXXIII.

CAnis Scaliger, qui ex rebus strenuè gestis Magnus cognomento appellatus est, Alberti Scaligeri capitanei filius. Vir vtique magnus, & rebus bene gestis clarissimo præconio insignitus. Veronæ sibi dominiū vendicans, regnauit annis ferme viginti, quam certe tanta iustitia sapientiaq; ac pietate gubernauit., vt etiam Picenum, siue Romandiolam omnem, potius bonitate sua, quàm aliis armis aut missilibus sibi subegerit. Erat nanq; multæ eloquentiæ princeps, comesq; perhumanus, nec non & in omnes liberalis, atq; doctorum virorum ecclesiasticorum, tumq; oratorū, & historicorum, ac poetarum assidua familiaritate coniunctus. Inter quos Dantē Florentinum poetam ob eius doctrinæ præstantiam magnis honoribus semper prosequi voluit. Tandem cū vrbē Veronā maximis ędificiis illustrasset. Anno dn̄i M.329. die 22. Iulii sine virili prole deficiens, duobus nepotibus Alberto scilicet, & Mastino fratribus vrbis dominiū concessit. Eius corpus cūctis collachrymantibus cum maxima funeris pompa apud templū iuxta vrbis forum sepultum fuisse constat, vbi supra templi ipsius valuas adhuc permagnificum extat sepulchrum, sua imagine epigrammate notatum.

Ludouicus Philippi regis Francorum filius, post patrem regnare cępit, & regnauit annis duobus, vir quidem catholicus, & Christianæ religionis amator, qui suscepto regno post annum præsentiens sparsos per diuersa Galliæ oppida diu delituisse, eo quòd conclaui apud Carpenteratū de Pontifice deligendo seditione orta duo ex Cardinalibus interfecti fuissent, statim eos in vnum coegit, & vt Lugdunum congregarentur pro Pontifice deligendo suasit, cuius sanis consiliis annuētes, Iacobum Portuensem episcopum elegerunt, quo quidem anno cum Pontifex esset electus, ipse rex finem vitæ suæ fecit, relicto in regno Iohanne filio paruulo, qui puer diebus tantum viginti regnauit.

Carrariensium regni principium. Cap. XXXIIII.

MArsilius Carrariensium nobilium princeps, cum Patauii dominatum desumpsisset, & in ea Marsilius Carrariensis non tyrrannice, sed paterne pluribus annis regnasset, magni Canis Scaligeri veritus potentiam, eidem vrbis dominatum sponte cessit, sed & sequēti anno Cane ipso defuncto postridie, ab integro vrbem ingressus dominium reassummēs. 10. annis regnauit, vir certe mansuetissimi animi, & regiæ vrbanitatis insignitus, ac multis virtutibus decoratus, qui cum sine virili prole defecisset, Vbertino patrueli ex testamento omnem suam hæreditatem reliquit.

Anno domini M.310. ciuitas ipsa Veneta tumultum sensit. Cum Baiamons rerum nouarum cupidus, vnà cum Quirinis, & Basiliis regnum affectans, maximum tumultum in vrbe excitauit, contra Petrum Gradenigum ducem, sed eius prouidentia cito vrbi quies data, illi de domo Quirinorum cum eorum sequacibus e ciuitate pulsi, destructis eorum domibus. Hec fuit prima destructio familię facta Venetiis ex partialitatibus. Principaliores cum duobus Florentinis decapitati sunt, ideo consilium Decemuirale in vrbe inchoatum fuit. Deinde cū Iohannes Sorantius ducatum Venetorum rexit, Iacobus Quirinus, &

Marinus

Marinus Barocius viri præpotentes, & domi nobiles, rempublicam subuertere tētassent, proditione coniuncti, capitali sententia puniri fecit, quibus cæsis, ad præcauenda in futurum mala sex procuratores sancti Marci ex senatus consilio constituti sunt, qui rempublicam diligenter curarēt. Hic dux prudentissimus, & timoratæ conscientiæ vir, sciens Venetos omnes propter Ferrariæ occupationem, vt præmissum est anathemate notatos, dimissa Ferraria absolutionis beneficium sibi & omnibus impetrauit.

De Arnaldo, & quibusdam alijs Doctis viris illius temporis. Cap. XXXV.

ARnaldus de villa noua Prouincialis, magnus Philosophus Parisius dogma suum exercuit, & prophetia Danielis, & Sibillæ Crithreæ probare nitebatur aduētum Antichristi, & persecutionem ecclesiæ futuram esse, inter. M. 350. & M. 400. domini annum, ferme in M. 386. anno ad esse supra ea relibrum edidit, cuius titulus de speculatione aduentus Antichristi. Is tamen reprobatus, & quasi hæreticus reputatus. Cum magistros Parisienses complurimos aduersarios habebat, verens ne ad manus inquisitoris deueniret, clam affugit, & profectus in Siciliam, qui tandem missus a Friderico rege Siciliæ ad Papam in mari mortuus est. Dixit enim Christus, Non est vestrū nosce tempora, vel momēta, quæ pater posuit in sua potestate. Vnde omnes volentes determinatum tempus in his assignare aduentus. f. Christi, vel finis mundi erronei reperti sunt.

Philippus Ludouici Francorum regis frater. Iohanne eiusdem Ludouici filio defuncto in regnum succedens regnauit annis quinque.

Petrus Apponus seu de Abano Paduensis, patria Patauinus medicus celeberrimus, & philosophus omni ætate admirandus & Peripateticus Italicorum omnium illustrissimus, Parisiensi ciuitate doctor celeberrimus, librum ibidem Discolias in medicina, sed autem, inchoantem, Conciliatorem fama cognitum tandem in propria eugania vrbe feliciter terminauit. Hic anno legis gratiæ M. 3 10. profundissimum illud problematum Aristotelis commentarium edidit, propter cuius intentum Constantinopolitanam vrbem, vt græcum disceret permeauit quo tandem instructissimus multa Gallieni volumina non parum medicis accommoda ex ideomate Græco transtulit in Latinum. Hic subregie vrbis Paduæ communi populorū regimine floruit, liberaliumque omnium peritissimus, pater in astronomia, in qua plurimum enituit. Lucidatorem inquā opus grauissimum compilauit, scripsitque Iohanni Pon. Ro. librum de venenis pulchrum. Ac Mesue librum in medicinis mancum a corde vsque ad calcem perfecit. Ferunt, quidem hunc Magicum maximum fuisse, & multa per eandem artem ostendisse.

Cinus de Garbo medicus Florentinus his temporibus claruit qui cum Brunum patrem in arte Cyrurgiæ, medicum habuisset, illum in Phisica erudiendum Thadeo Florentino medico tradidit, qui adeo eruditissimus euasit, ut vtilissima in Auicennam ediderit commentaria. Scripsit, & in Galienum de malitia complexionis diuersa. Atque in Hipocratem de natura fœtus, quin, & in philosophia ac medicina varias, & pulcherrimas quæstiones.

Gentilis Fulginas Perusinus præstabilis sapientiæ medicus, hoc ipso tempore Dini præteriti medici non inferioris ingenii aut famę fuit, quòd potissimum eius accuratissimi commētarii in Auicennæ libris testimonium perhibent, fuit enim subtilissimus rimator verborum Auicennæ. Hic etiam præter prędictos commentarios consilia varia etiam contra pestem composuit, ac quæstiones præcipue de gradibus medicinarum, ac alias subtilissimas disputauit.

Matthæum autem Siluaticum medicum Mantuanum genere nobilissimum iisdem temporibus floruisse constat, eo quòd ad Robertum Siciliæ regem, & medicum diuinum opus de omnibus simplicibus medicinis, & earum proprietatibus dederit ac alia quædam edidit.

Linea Summorum pontificum. Cap. XXXVI.

IOhannes vigesimus secundus Papa, Iacobus Cartucensis antea vocatus, episcopus Portuensis post longam vigintitriū Cardinalium altricationem Lugduni in monasterio fratrū prædicatorum Pontifex creatus. Quo anno salutis decimo sexto terdeciesque centeno Ro. ecclesiæ Cardinales Philippi Pictauorum comite Ludouici Francorum regis Germani fratris opera, vel potius violentia apud Lugdunum inclusi Pontificatus vacationi supra duos annos continuatę finem imposuerunt, & nonis Septembris in ecclesia cathedrali coronam Pontificatus accepit. Inde vero Auinionem cum curia profectus octo Cardinales in ieiunijs quatuor temporum aduentus domini creauit, quorum de numero fuit Iacobus Cartucensis eius ex sorore nepos, & Iohānes Caietanus e gente Vrsina, qui primo Pontificatus anno Ludouicum Bauariæ ducem in regem electum confirmare ideo recusare dixit, quòd præter admissum in Consobrino secum in cōtrouersia electo scelera multa presumpserat facere, & concedere. Imperatoris Ro. legitimæ per gradus omnes instituti excedentia potestatem. Vir vtique doctissimus, & multa prudentia decoratus, & doctorum virorū amantissimus. Ecclesiam Tholosanam, quam vnice dilexit ad Archiepiscopatum transtulit. Cuius quidem Castella sex in ciuitates erexit. Adeo præterea rebus nouis Pontifex ipse studuit, vt simplices episcopatus bifariam diuiserit ac diuisos, in vnum redegerit, & Abacias in Episcopatus, & Episcopatus in Abacias vicissim transtulerit. Hac tamen gratitudine visus est, quòd Clementinarum editionem confirmauit. Ordinem Grandimontensem quorundam improborum factionibus labefactatam in meliorem formam redegit, amputatis his qui ordini obessent, additisque institutionibus quibusdam quibus tanta religio constaret. Cesaraugustanam ecclesiam, cum admodum diligeret, in Metropolitanam erexit, quinque Cathedralibus ecclesijs, ex vndecim quæ Tarraconensi subsunt, huic assignatis. Instituit, & nouum ordinem militum. Et cum multa probe egerat rem ecclesiasticam concernentia. Thomā vnum Erphordensem episcopum, & alterum Thomam Aquitnatem prædicatorum ordinis anno Pontificatus septimo in numerum retulit sanctorum Christi domini confessorum. Eo qui secutus est anno salutis duo de trigesimo terdeciesque centeno Lodouici Bauariæ ducis electione abrogata in illum tanquam ecclesię rebellem ac scismaticum censuras exercuit, multos denique hæreticos damnauit. Et præsertim Glosulam quādam fratris Petri qui conuentum ad imitandam Christi paupertatem animauerat, affirmantes Christum eiusdem discipulos nihil priuati, vel commune habuisse, de quorum numero multi damnati, & exusti sunt. Tandem anno ætatis suæ nonagesimo moritur Auinioni, Pontificatus decimonono anno, mense quarto, relicta in thesauris tanta vi auri, quantum nullus ante se Pontifex.

Benedictus duodecimus Papa, patria Tholosanus, ordinis Cisterciensis, Iacobus antea vocatus, sanctæ Priscę Cardinalis. Cum Iohannes Pontifex anno salutis quarto tricesimo terdeciesq; centeno defunctus esset, ad diemque abinde sextū decimum in Pontificem est assumptus Auinioni. Qua celebrata legatione Cardinalis Vrsinus Auinionem applicuit. Benedictusque in Pontificatu nihil duxit antiquius, quam promulgatas a Iohanne in Lodouicum censuras obrogationemque repetere ac confirmare. Per quæ tempora principes populique in Italia bello socij huius Pontificis morte audita in vrbis Bononiæ ad suas partes accessione elati omnia præsumebāt, quatuor vrbes quatuor, quas solas in Romanæ ecclesiæ reuerentia Iohannes Bohemus rex præsidiis conseruabat, inter se constitutis federibus sunt partiti, vt Parma Scaligerio, Regium Gonzagæ, Mutina Estensi, Luca cæderet Florentino. At Pontifex veritus ne vacante imperio Italia ab aliquo externo hoste inuaderetur. Luchinum vicecomitem, Iohannemque eius fratrem Archiepiscopum. Mediolanensem, Mediolanæ aliarumque vrbium quas possidebant Vicarios instituit: parique forma Mastinus Scaliger Veronæ; & Vicentiæ. Guillelmus Gonzaga Mantuæ & Regii. Albertinus Carraria Paduæ. Et Opizo Estensis Ferrariæ Mutinę, & Argentæ, vicariatum auctoritate Apostolica habuerunt. Et quia portio Estensi data iurium esset Romanæ ecclesię censum illi decem millia auros imposuit annis singulis persoluendum, semel autem in toto Pontificatus sui tempore sex presbyteros Cardinales creauit, viros egregios, non de sua stirpe, sed vnde quaque ad tantam dignitatem vocatos. Tantæ præterea constantiæ fuit, vt dimoueri a recto, vel vi, vel precatio, vel pollicitationibus nunquam potuerit, bonos enim diligebat, & vicissim malos, ac sceleratos aperte odio habebat. Componere item pacem inter Philippum Franciæ & Eduardum Anglię regem sæpe tentauit per legatos ac frustra. Pontifex autem rem sepius tentatam omittēs, ædes pontificias cum turribus, & pomeris in eius statuam in eadem basilica positum indicat. Moritur autem Pontificatus sui anno 7. mense 3. die 17. Multam vim auri non cognatis suis affinibus, sed ecclesiæ reliquit. In morte autem optimi Pontificis, & doctissimi omnes vere collachrymarunt. Eius tales fuerunt sententiæ. Talis esto filius quales gnatos habere cupis. Malus mortem, bonus autem magis vitium formidat. Quæ scis legen-

do seria, quę nescis legendo disce: Equo turpe est carere amicis, & eos sæpe mutare. Optime conseruantur amici si preces eorum cogitantur.

Linea Imperatorum. Cap. XXXVII.

LVdouicus quartus filius Ludouici ducis Bauariæ anno domini M.315. a quibusdam electoribus per contentionē electus. imperauit annis 32. Henrico enim mortuo in Germania, electores Aquisgrani conuenientes duos in controuersia ad imperium delegerunt inter se consobrinos, Ludouicum Bauariæ, & Fridericum Austriæ duces. Belloque inter eos orto id durauit annis octo; tandem copiis de repente contractis prælio inter Moldorff, & Ottingen in quodam prato concurrerunt, in quo cędes vtrinque, sed in Australibus maior fuit: Fridericusque superatus, & captus in carcerem est coniectus. Dein de benignitate Ludouici dimissus ea conditione, vt de cetero cunctis ducum Austriæ pro adipiscendo imperio contra duces Baioariæ se opponat. Verum promissi immemor, a titulo regni non abstinuit. Ludouicus quoque ea elatus victoria pro imperatore illico sese gessit, multa disponens concedensque, quæ confirmatum coronatumque decuit Ro. Pon. consilio iudicioque subijcere. Ardentibus enim dissidijs atque bellis Italiæ ciuitatibus faces Imperatoriæ auctoritatis addidit nulla Pon. Ro. auctoritate habita ratione. Primum tamen omnium ex Lombardis Mathæum vicecomitem, Galeacium que, Marcum, Luchinum, Iohannem, Stephanum filios ita fouit, vt ad vrbis Mediolani tyrannidem, tunc primum impudicentius cæperint aspirare. Romam igitur profecturus vicecomites omnino sibi beniuolos fecit, vt eis adiuuantibus imperii titulos facilius consequi posset. At Iohannes Pontifex vicecomites, & Ludouicum Imperatorem cum Guelphos opprimebant anathemate notauit. Reuersus Ludouicus in Germaniam ad exercitum congregandum, paulopost cum maximis copiis denuo ex Germania profectus Tridentum venit, vbi rursus Mediolanum petijt, atque ibidem a Guidone Petramala episcopo, corona ferrea coronatus est. Inde cum in Brixianos duxisset, & in gratiam susceptos in Ethruriam accessit vbi a Castrucio Lucensi domino magna humanitate exceptus est. Romam tandem peruenit, vbi ingenti exultantique Romæ acceptus fauore coronationem tamdiu distulit, quo ad proceres, & vrbiū Italiæ oratores, qui continue confluebant omnes aduenissent, quo adhuc pompa pridem ad omnia templa basilicasq; vrbis destinata. Et ad eius accessum inchoata laterana die præfixa quiescerent, quo die Kal. Iunij nona, non quidem Sarra Columnicis, quod Florentinorum haberet monumenta. Sed Stephanus senior, & Sarræ tunc pueri genitor, iussu cleri ac populi anno domini M.327. corona illum insigniuit. Vrbem enim Romam duo primarii nobiles ex iis quos nunc Barones appellāt sese regis Romanorum Vicarios dicentes, gubernabant, Eratq; is animis magistratus a Romano senatu creatus, gessit tamen magistratum illum quandoque vnicus, qui dum abesset alius sustinebat. Ea ornatus imperii corona, suasu Romanorum aggressus est rem nepharium. Erectum in Antipapam Petrum Corbariensem ordinis minorum, debita Romano Pontifici reuerentia adorauit. Ideo Romani historici eum inter Imperatores non numerant, & cognomento Bauarum appellant. Iohannes igitur Pōtifex communione ecclesiæ eam interdixit, & variis censuris publice condemnauit. Fuit autem vir prudēs ad regnum idoneus, Latinam tamen linguam suo damno non intellexit. Ferunt igitur huius discordię inter Papā, & Imperatorem Vlricum de augusta secretarium suum. Is ob diffamationē Nurembergæ per 15. prælatos se insontem reddens. In vindictam literis regis inseruit summum Pontificem bestiam ortam a mari, & alia conuicia eo ignorante scripsit, quæ in vltima ætate fatebatur, de qua re Imperator admodū doluit. Tandem in venatione constitutus, a Ducissa Austriæ Deforma, ex vasculo in quo duplex potus erat haustum sumens, illico de equo cadens in nemore prope Surstefeld, in sinu cuiusdā rustici obiit. Anno domini M.347 ipso die Gereonis sepultus in parochiali ecclesia virginis Marię in vrbe Monaco. Inde filii sui in Landsperg regiones diuiserūt. Senior Ludouicus, & Ludouicus Romanus, in Roma natus, & dux Otto iunior Baioariam cum omnibus attinentiis obtinuerunt. Sed Stephanus Guilhelmus, ac Albertus Baioariam inferiorē possederunt, ac Hannoniā, Holandiam, Selandiam, & Frisiam. Habuit quoque Ludouicus Imperator fratrem Rudolfum comitem Palatinum. Is elector imperii, in electione Frederico duci Austriæ adhæsit. Repulsus deinde a suo dominio in Anglia vitam finiuit, relinquens tres filios, Rupertum, Rudolfum, & Albertum, quos Ludouicus imperator summa beniuolentia fouit, & terram æqua portione diuisit. Ab hiis principes Palatini, & duces Baioariæ deinceps originem habuerunt.

Stella crinita, quam cometam vocant, vltimo anno quarti Imperatoris duobus mensibus visa est.

Fames quoque ingens per vniuersam Italiam in qua mendicantium turbæ, vel inhumano quoque cibo, vix sustentatæ fuisse traduntur.

Robertus Apuliæ rex, nullo sibi superstite filio moritur, & Andreā, cui Caroli fratris sui atq; Hungariæ regis neptē vxorē dederat, post se regnare iubet, qui regnauit annis tribus.

Andreas deinde Apuliæ rex laqueo necatus est, consentientibus agnatis eius regno inhiantibus; post quem septem annos sub varia principum contentione id regnum in armis fuit.

De Monaco Ciuitate Germaniæ. Cap. XXXVIII.

MOnacum vrbs superioris Germaniæ ad ripam Isaræ fluminis sita. Inter vrbes principū Germaniæ in præclarissima Baioaria nominatissima. Et si inter nouas esse censeatur, nobilibus tamen edificiis tum publicis, tum priuatis ceteras ciuitates antecellit, habet enim ædes pulcherrimas, plateas amplas, basilicas ornatissimas. Et quamquam temporibus Ottonis primi Imperatoris conditionis suæ initium sumpsit. A Ludouico tamen quarto iam præscripto Imperatore ampliata, & edificiis ornata fuit. Otto primus cum in Germania imperium anno domini 962, assumpsit in Baioaria partem regionis Henricus Brunsuicensis materna hæreditate possedit, & in arce Vering domicilium habuit. Quo tempore publicus transitus super Isaram in eo loco extitit. Is dux Henricus pontem vltra flumen prope curiam Monacorum fieri fecit, in eo loco vbi nunc vrbs Monacum sita est, communeque iter ibi fieri ordinauit cum opidulo paruo. Super ea re antistes Albertus Frisigensis querelas apud Ottonē Cæsarem mouit, cum in suis Theoloniis, & immunitatibus damnum sentiret. Imperator antiquam consuetudinem itineris obseruandam prope Vering mandauit. Interea obiit dictus Henricus relinquens filium Ernestum nomine: pauloque post vxor Ottonis Oyecia filia regis Angliæ mortua fuit, Inde Otto relictam Henrici ducis Baioariæ dominam Abeldhaidem accepit vxorem. Cuius filius Ernestus, (ob egregia facinora apud exteros in plerisque locis gesta) Ottoni gratissimus euasit. Petiitque Imperatorem obnixe, vt ex oppido vrbem cum publica via facere posset, qui post varios tractatus consensit, ea conditione, vt quotannis 50. lib. vrbs ad Frisingam persoluerent. Ea forma hæc, initium cum regiis priuilegiis ac immunitatibus ortum habuit. Cum itaq; hæc vrbs per Ernestum initium sumpsit, indies augmentum in populo, ac structuris sensit, vsque ad tempus salutis Christi septuagesimum ducentesimum supra millesimum, dum Conradus episcopus Frisingē. ecclesiæ præfuit diuisa in duas parochias fuit. Cū prius sub vna basilica sancti Petri extitit prouisa qui basilicam alteram beatæ Mariæ virginis communi vtilitati adiunxit. Tandem temporibus Ludouici quarti ducis Baioariæ, ac Romanorum imperatoris incrementum ingens habuit, qui per muros suburbium, & alia ędificia pleraque addidit, & arcem antiquam cum monasterio fratrum minorum ordinis diui Francisci, & cenobium Heremitarum sancti Augustini in vrbe extruxit, & post obitum in ecclesia diuę Virginis Marię ante summum altare sepultus fuit, vbi corona imperialis cum suo epitaphio cernitur. Condita est igitur vrbs Monacum in loco ameno, prope ripas Isarę, vbi transitus nonnunquam negaciatorum ex Italia ad Germaniā frequentatur. Habetque nunc arcem ornatissimam, & ędem principum amplissimam, in qua aulæ & cameræ splendidissimæ, quas qui viderit, nec ornatius aliquid, nec munitius in eo loco vnquam fieri potuisse putauerit. Testitudinata loca plura habet, mirari ergo potius, quam commendari possunt. Cum vero hæc inclyta Vrbs varios successu temporum sortita sit dominos, nunc hac tempestate vrbis dominium inclytus princeps Albertus gener Federici tertii Romanorum imperatoris Baioariæ dux possidet, qui sua magnificentia plures nutrit Leones. Et quamquam Plinius scribat in Europa inter Achelonm tantum, & Nesum omnes Leones esse, sed longe viribus præstantiores iis quos Affrica aut Syria gignant. In ea tamen vrbe Leenam catulos parere compertum est.

Forestorum

Forestorum nobilium priuilegium. Cap. XXXIX.

MAphæus Bergomensis, ex nobili vetustaque forestorũ familia natus, non modo iurium ciuilis, & pontificij abunde doctus, sed & eloquentia, & rerum gerendarum prudentia insignitus, tempestate hac propter easdem præclarissimas virtutes, apud Ludouicum Bauarum Imperatorem maximo in precio habitus est, quod & indultis, & priuilegijs eisdem gratis concessis optime contestatus est. Nam eidẽ successoribusque suis obligata Forestorum familię obsequia in ipsum exhibita, munificentissimum priuilegium immunitatis, & exemptionis liberalissimæ concessit, constituens eũ, successoresque eius suum palatinum, eximens eum ab omnibus oneribus. Dans eis libertatem notarios, & tabelliones creandi, illegitimos, vel naturales legitimandi. Insuper etiam concedit eis iudices ordinarios, & regios missos legitime posse constituere, & ordinare. Id priuilegium datum fuit in ciuitate Tridentina die 29. Ianuarij 1330. Approbatumq; habetur per potentatus.

De Rinaldo Marchione Estensi. Cap. XL.

RAynaldus Estensis Marchio Aldromandrini Estensis filius, hoc anno post fratrem Ferrariæ dominatum accipiens, regnauit vna cum Nicolao fratre, annis quatuor. Mortuo enim Azone in carceribus, a Frisco eius filio captiuato, atque inde Frisco a conciuibus pulso, & interfecto. Aldromandinus fratri successit, qui moriens Raynaldum hunc & Nicolaum forma elegãtes, & strennuos reliquit filios, qui vrbis principatum resumentes, statim Gallorum præsidio eiecerunt, & vrbem ab eorum faucibus liberauerunt. Vrbe itaque in sua potestate redacta, regnandi cupiditate allecti, vt firmo præsidio stabilirent Argentam Rauennatis ecclesiæ oppidum regno adiecerunt. Cuncta deinde per circuitum depopulati sunt. Cum vero Carolus, & Mamphredus, cum Beltrando copiarum ecclesiæ duce, eos hostes adoriuntur, & in fugam vertunt. Inde legatus Ferrariam obsidere cœpit. Raynaldus vrbe erupit, & ecclesiæ exercitum dissipauit. Tandem cum bona pace mortem obiens, Obizonem Nicolai fratris filium regni reliquit successorem.

Ordo militum Iesu Christi. Cap. XLI.

ORdinem nouum militum Iesu Christi, his temporibus Iohannes Pontifex summus instituit, qui militare, sub Christo diceretur in Lusitania, (quæ Portugalia dicitur) Sarracenis resisterent circumquaque discurrentibus, & Bethicam, atque Affricam incolentibus. Bethica apud antiquos ea pars Hispaniæ dicebatur, quæ ad mare Mediteraneum vergit, nostris tẽporibus Granatæ nomen obtinens, à cocco, (vt arbitror) quo ea pars Hispaniæ maxime abundat. Coccum autem nunc granam vocant, vnde Lanæ inficiuntur. Huius autem ordinis, (quem diximus à Pontifice constitutum) caput in Marino Syluensi diœcesis oppido, repositum est, vbi principalem domum constituit, militibusque omnia bona tẽplariorum, annuente rege Portugaliæ, concessa sunt, quo liberius militiæ Christi vacarent. Cuius censor, & moderator est Abbas Alcobasiam monasterij Cisterciensis ordinis, Vlixbonensis diœcesis, qui & conscribendi, & exauctorandi militem facultates habet.

Clementinarum codicem etiam his temporibus Iohannes Pontifex vigesimosecundus, confirmauit, & per gymnasia legendum transmisit, mandauitque Doctoribus omnibus publicorum gymnasiorum, vt librum illum publicè legerent. Clemens enim prædecessor, apud Viennam Galliæ vrbem trecentorum patrum, vt præmissum est, Concilium celebrauerat, in quo constitutiones plurimas, religiosorum statum concernentes, constituerat, vt habetur eo in libro de statu monacorum, & in agro mendicantium, quo ad prædicationes, & confessiones, & sepulturas, vbi datur forma seruanda. Illas igitur laudabiles, & sanctas constitutiones approbans Iohannes colligere fecit, & in vnum volumen redigẽs, Clementinarum Codicem ab ipso auctore Clemente appellare voluit. In ipso etiam B. Francisci regulam ad verbum declaratam conscripsit, vt in c. Exiui de paradiso.

Scisma vigesimum primum. Cap. XLII.

PEtrus natione Picenus, Corbariensis, Reatinæ diœcesis ex Corbario oppido natus ordinis Minorum professor, hoc anno contra Iohannem Pontificem, iubente Ludouico Imperatore, vel fauente, in Antipapam prophanatur, & Nicolaus quintus appellatur. Hunc rusticum hominem, qui vxorem habens iuuenem, retinentemque pseudo religiosus debita Romano Pontifici reuerentia adorauit, & vt verus Christi Vicarius a pluribus salutatur. Nec defuerunt flagiciosi, & illi similes apostatæ damnati capite, & alia perditorum turba, qui & secuti sunt idolum, & ab eo adulterinas Cardinalatus, præsulatusque, & sacerdotij dignitates acceperint. Qui cornua erigentes Iohannem Pontificem, publico edicto hæreticum dixerunt, & cum Fraticellorum de opinione hic auctor, & fautor existeret, eandem scolam Sathanæ pro viribus augere annixus est. Affirmabant enim hij, ad cooperimentum suæ iniquitatis Christum, & eius discipulos adeo pauperes extitisse, vt nil priuatim, aut communiter habuerint. Propter quod Iohannes Pontifex creatus, septem Cardinalibus viris doctissimis etiam Theologorum multorum, cum eis synodo congregata, reque diligenti disputatione discussa, edictum proposuit, quo eos declarauit pertinaces hæreticos, qui hoc de cætero affirmare tentassent, quamobrem Pontifex tres Extrauagantes composuit, & ad gymnasia publica transmisit, denique cum Petrus ipse a Bonifacio Pisano captus, & ad Romanum Pontificem, in Auinionem perductus fuisset, venia petita in carcere per triennium mansit, vbi & mortuus est.

De quibusdam celeberrimis viris indiuersis facultatibus eruditis. Cap. XLIII.

AVgustinum etiam Achonitanum ordinis Heremitarum diui Augustini professorem, virum sane, & doctrina, & vitæ integritate celeberrimum, floruisse hac tempestate constat. quòd & ipse librum de ecclesiastica potestate, ad Iohannem Pontificem prædictum inscripserit, & vltra cum omnes suæ ætatis Theologos, sine contradictione excesserit, a Matheo exordiens totum nouum testamentum accuratissime declarauit. Inter quæ commentaria in Pauli Epistolas admiratione digna habentur, sed & super actus Apostolorum super Apocalipsim, & epistolas Canonicas, adinstar beati Thomæ opus edidit aureum, Tractatus quoque super Magnificat composuit.

Albertus similiter Patauinus, eiusdem Heremitarum ordinis, & beati Ægidii Romani auditor eruditissimus Theologus, per hoc tempus, in declamationibus ad Papam princeps prædicatorum habitus est, qui cum esset doctissimus, complurimos sermones, tum quadragesimales, tum Dominicales, ac festiuos, ad clerum populumque erudiendum edidit. Sed & Penthatheucum, & Pauli Epistolas super omnes commentatus est. Propter eius doctrinæ præstantiam in palatio Patauino honoratus fuit.

Bonauentura Patauinus item, ordinis prædicti olim generalis prior, & tituli sanctæ Ceciliæ Cardinalis presbyter his temporibus doctrina, & eruditione maximo in precio fuit, qui cum acerrime Ecclesiæ libertatem, contra tyrannos tueretur, a Carrariensi domino, tandem sagitta transfixus martyrio coronatus est.

Rochus natione Narbonensis, confessor Christi, apud Montem Pessulanum, oppidum Narbonensis Galliæ, Agatha olim, siue Apathopolis appellatum, ex parte Iohanne, matre uero Libera (eius oppidi domini) originem duxit, qui dum 12. attigisset annum, cibo, & potu parcissimo vti cœpepit, mortuoque patre, ac matre hæreditatem amplam egenis prorsus distribuere cœpit. Et principatu se abdicans, patruo suo oppida paterna commendauit, & abiectis rebus omnibus, breui veste indutus, cum pileo, & pera, & baculo, ex Gallia in Italiam peregrinus peruenit, vbi plures ciuitates, & castella, videlicet Romam, Aquampendentem, Cesenam, & alia plurima loca truci pestilentia vexata, Crucis impressione sanauit. Qui cum omnem fere Togatam Galliam morbo correptam perlustrasset, Placentiam Transpadanam vrbem, morbo infectam se contulit, ad quoddam hospitale diuertit, & ægrotantes omnesque ad vnum videt, signat, & sanat. Labore igitur, somnoque grauatus, a Deo præmonitus, quòd cruciatus corporis pati debebat, statim acuta febre, & sagitta sinistra coxa transfixus fuit, ut eo dolore ardoreque nullam quietem inueniret, expulsus ab vrbe ad nemus, vrbi vicinum repsit, vbi bonam valitudinem a Deo consecutus est. Inde-

deque digressus in Galliã longis itineribus delatus est, q̃ armorum strepitu vexabatur, ac bello, in paterno oppido, quod patruo donauerat, existens a lictoribus tanquam explorator comprehensus, in vincula coniectus ad principem deducitur, inde in carcere quinquennii tempus consumpsit, quo exacto cum maxima patientia, & vitæ austeritate, a patruo incognitus detentus, velut alter Alexius Romanus. Anno Domini 1327. Sumptis diuinissimis Sacramentis, anno uitæ suæ 31. migrauit ad dominum, prius orando ad dominum, ut qui deinceps nomen suum inuocarent a peste protegerentur. Ad latus eius tabella his scriptis inuenta est. Peste [?] orantes ad Rochi patrocinium confugientes, contagionem illam truculentissimam euasuros significo. Quod vbi ad Pratinum principem delatum fuit, cognoscens illum suum esse ex fratre nepotem, in lachrimis prouolutus, sanctissimũ corpus summa pompa, ad templum deferri fecit, ac templum extruxit, vbi per multos annos signis, & miraculis effulsit. Cuius viri sancti merita, dum apud Italos latuissent. Tandem anno 1415. ad ipsos ex Germania nomen Rochi delatũ fuit, eo quòd Constantiam Germaniæ vrbem, vbi Concilium generale celebrabatur, a peste maxima liberauerit, vbi nunc sacella, & aræ per vrbes, per vicos, & castella extruuntur, ad quæ cõfugientes eius merita experiuntur, cuius festum 16. Calendis Septembris celebratur. Eius corpus anno 1485. Venetias furtim delatum, a senatu, & populo summa gloria exceptum est, & templum celeberrimum ingenti impensa construere cœperunt. Iohannes Andreas patria Bononiensis, iuris consultus, ætatis suæ celeberrimus, & pontificij quam maxime vberrimus fons, tempestate ista floruit, & nouellas super decretales edidit celeberrimas, ac Sextum, Clemẽtinasque accuratissimè glosauit. Atque in sexto alias nouellas composuit. Insuper, & opus Mercuriale, & in additionibus Speculi aliud per ægregium edidit, & in laudem diui Hieronymi, opus Hieronimianum appellatum composuit. Ipsius autem clarissima gesta, & alia ad eum pertinentia ex additionibus ipsis extra de vita, & honestate clericorum, in titulo de filijs præsbyterorum optime colliguntur. Obijt autem anno Domini 1348. Bononiæ ex peste, pro vt eius discipulus Iohannes Calderini meminit, in c. nostra, de cohabitatione cle. & mulierum.

Cynus Pistoriensis ex nobili Sinibaldorum familia natus Dini auditor, & prædicti Iohãnis Andreæ amicissimus ciuilis iuris præstantissimis sui sæculi Doctor per id tempus lecturam perutilem super Codice castigata, & accurrata doctrina conscripsit, atque super prima Digesti veteris parte vsque ad ti. Si ex noxali causa agitur. Et in secunda parte, super titulo de re. cre. Super reliquas autem partes per viam additionum composuit.

Oldradum autem de Laude consistorialem aduocatum Dyni discipulum, & Iohannis Andreæ familiarem, doctrina legum, & moribus optimis insignem per ipsum tempus floruisse constat. Qui & ipse in iure ciuili post se multas reliquit lecturas, & consiliorum peregrinum opus.

Iohannes Calderini, ciues Bononiensis, Iohannis Andreæ præcipuus filius, & discipulus, eruditione, & sanctimonia insignis, ipse per idem tempus pontificium ius, tum legendo, disputando, atque scribendo plurimum illustrauit, eo quòd ipsius in Decretalibus plurimi extent commentarij, ac consiliorum, in ea facultate peregrinum opus.

Iohannes Mandena, qui a cœteris de Monte villa appellatur, nominatissimus doctor medicinæ fuit, ac milles siue eques armatus natione Anglicus. Hic magnam partem orbis terræ peregrinando peragrauit, & maximus orbis circulator mirabilia mundi præcipuæ Asiæ, & Indiæ varijs linguis ad oblectationes perscripsit, & per hæc tempora felici fine quieuit.

Franciscus Maronus ordinis Minorum Theologus doctissimus, & ipse eodem tempore multa opuscula ad christianam religionem pertinentia edidit, & quam maxime in sacris Codicibus postillas memoratu dignas composuit.

Michael de Cesena, ordinis Minorum Generalis minister, hisdem temporibus, cum super Ezechielem, & super Sententiarum librum perpulchre scripsit a Iohanne Pontifice errore quodam notatus, generalatus officio priuatus, dixit enim Christum, ac discipulos, nil priuatim habuisse, ipse tamen scriptis, & rationibus se innocentem ostendit, & propterea suis scriptis in Iohannem Pontificem plurimum inuectus est.

Bellum atrocissimum inter regem Franciæ, & Eduardum regem Angliæ initium sumpsit. Philippus enim Francorum rex trium regum frater, scilicet Ludouici, Philippi, & Caroli patruelis regnare Francis anno 1328. cœpit, & 22. annis regnauit, hic cum Eduardo Anglorum rege sæpe pugnauit, a quo etiam sæpius victus fuit, & cum multa perdidisset, tum Viennensium principatum emit, & regno suo adiecit. Benedictus quoque 12. componere item pacem inter Philippum Franciæ, & Eduardum Angliæ regem sæpe tentauit per legatos, ac frustra, qui maximis cladibus, quam sæpissime inter se concertarunt, nam Eduardi classis super Sclusat, non longe a portu Flandriæ tanta vi cum Gallis dimicauit, & vicit, vt ad trigintatria millia Gallorum, vna pugna interfecta referantur. Et vt alij habent tantus effusus est sanguis, vt mare Flandrense, sanguine tinctum videretur.

Franciscus Petrarcha natione Etruscus, Florentinus origine, ex antiqua familia, honestisque parentibus fuit, quibus patria pulsis, vt ea ciuitas factiosa, Aretii in exilio natus est. Anno huius ætatis 1304. die Lunæ ad auroram Calend. Augusti. ingenio vero sublimi, & ad omne bonum, & salubre studium apto, sed ad moralem præcipuè philosophiam, & ad poeticam prono. Corpus iuueni non magnarum virium obtigit, sed dexteritatis eximiæ, forma illi elegans fuit, & maiestas quædam ingenita, statura medioeris, aut paulo superior, plena facies, rotundiora membra, & in senectute ad crassitudinem corpus vergens. Colore erat virido inter candidum sub nigrum, & visu per longum tempus acerrimo, ita vt ad 40. annum munitissimas quasque literas sine admiuiculo legeret. Sanissimum per omnem visam corpus habuit, præterquam in extrema senectute. Is Aretij natus, primum vitæ annum nec integrum ibidem egit, sex sequentes Anchise, in iure paterno reuocata ab exilio genitrice, octauum Pisis, ac deinceps in Gallia Transalpina, ad lenam Rhodani, in vrbe cui Aueuio nomen est, ibi pueritiam sub parentibus egit, primas literas aggressus in Corpentorat, vbi liberales artes didicit, inde studio legum non sponte addictus, quadriennio in Monte Pessulano, triennio Bononiæ fuit, Pater audiens negligenter eum iuris studiũ sequi, poetas colere, in eoq; negocio delectari, tãdem suo arbitrio eum reddidit, inde poeta insignis & orator facundissimus euasit. Post hæc Gallias, & Germaniam peragrauit, in qua Parisius vrbem, & plura regna vidit, inde reuersus Romam a Stephano de Columna in multo honore habitus, vbi in Capitolio a senatu, approbante Roberto Siciliæ Rege, laurea corona insignitus est. Post hæc Auinionem redit, & in valle perexigua amena, quæ clausula dicitur, Bucolicum carmen scripsit, & vitæ solitariæ duos libros. Neapolim deinde accedens ad Robertum, & Veronæ cum dominis de la Scala versatus, vbique torus, Iacobi Carraria beniuolentiam adeptus, Patauium veniens, & a Venetis cum magnis honoribus accitus. Tandem in agro Patauino Arquade iure mõtano sedem fixit, vbi meditando, scribendo tempus contriuit. Postremo labore confectus, anno Domini 1374. Apopleticus sanctam Christo reddidit animam, corpus ibidem in sepulchro marmoreo, quatuor columnis sustentato sepultum fuit. Vixit autem 70. annis, vna minus die, vir omnibus sæculis admirandus, a quo eloquẽtiæ studia excitata sunt, scripsit etiam de Remedio vtriusque fortunę, de secreto conflictu curarũ suarum, de ignorantia sui, & aliorum, Epistolarum duo volumina, librum rerum memorandarum, Affricam, & materna lingua librum sonetorum, & triumphorum, & pleraque alia.

Iuo natione Brito eruditissimus iuris consultus, per hæc tempora præter doctrinam, & singularem eloquentiam quibus ægregiè insignitus erat, mira etiam pietate, ac misericordia in pauperes, vsque celeberrimus habitus, Angelica enim floruit continentia, & vitam suam a vino, & a carnium esu pœnitus alienam reddidit, corpus cilicio operuit, ieiuniis, & orationibus disciplinas, vigiliasque admiscebat, nudam pro cubili terram luteam, rigidum saxum pro ceruicali, sacrum Bibliæ volumen, quod sibi comitem elegerat capiti adaptabat, suamque omnem tum pauperibus, quos procurando protegebat conuersationẽ duxit humillimam, patrimonium amplum cum haberet, spem in Deo collocans, pauperum, & orphanorum, ac viduarum causas pro virili semper tueri voluit. Hic igitur Almificus Iuo, aduocatorum omnium lucerna condignam laboris sui mercedem a Domino percepit, quo mortuo cum crebris fulgeret miraculis, inter sanctos agregari meruit, vnde eius festum sexto Calend. Septembris celebrari iussum fuit. Et de eo scribitur. Iuo pater legum custos protector, & amplum Ægregiumque decus cui se debere fatentur, Iura tuo totiens debellata fauore. Aptus eras iustas miserorum sumere causas.

Gonza-

Gonzagorum Regni principium. Cap. XLIIII.

LVdouicus Gonzaga vir animo, & virtutibus præstans, atque præclarus his annis quadam calliditate, atque prudentia Mantuæ vrbis principatum Passerino Bonacosso ademit, & in se suosque successores, vsque in hodiernum diem transtulit. Passerinus ipse, & sui prædecessores ipsum principatum, per annos multos possedere, sed dissensionum factionibus subortis, adeo mos inoleuit, vt cuique factioso liceret ciuitatum principatus occupare. Inde pontifices Romani, & Imperatores propter ægregias huius præclaræ familiæ virtutes, ipsam vrbem, & principatum eisdem confirmarunt, quamuis quidam scribant Gonzagos non factione, sed communi populorum delectione vrbis dominatum obtinuisse, qui ex Theutonibus fuere ciues, qui Mantuam incoluerunt.

Ottomanorum Turchorum regni principium. Cap. XLV.

TVrci Ottomanni, ab Ottomanno eorum primo principe nuncupati, qui nostris temporibus totam ferme Asiam minorem, & Græciam partim armis, partim seditionibus sibi subdiderunt, tempestate hac adhuc Iohanne Põtifice prædicto præsulante, ab Ottomanno quodam Turcho exigui census, & obscuri principia sumpsere, a quo postea Ottomani Turchi appellati sunt. Hic primus Turchorum Rex, orta inter Turchorum principes seditione autoritatem breui & nomen adeptus est tempore vrbes, & oppida nõ pauca partim vi, partim deditione in suam potestatem recepit, qui moriens, Orchanes filius successit, qui rem inchoatam a patre longe lateque propagauit, quem secutus Amurates filius duobus de Græcorum imperio discrepantibus, ab altero, qui superari timebat in auxilium accersitus, consulto bellum protrahens, vbi ambo consumptis viribus fractos animaduertit, in eos arma conuertit, & plurimum Græciæ sibi subiecit. Is vita functus duos reliquit filios Solomanum, & Pazaiten. Solomãno extincto res vniuersa ad Pazaitem deducta est, qui priusquam a Tamerlane caperetur, res magnas in Græcia gessit, dimissus nil dignum egit, & inglorius apud Asiam obijt, cuius filij complures, quorum primus Calopinus natu maior quintus Rex, regnum post patrem obtinuit, cui vita functo Orchani filio tenella ętate adolescentulo relicto Is quorundã principum auxilio ad regnum deuenit, qui paulopost a Moyse patruo extinctus fuit, & non multo post, & ipse patruus nullo superstite filio decessit, quem Machomethes frater tertius ex Pazaite filius subsecutus Rex sextus, regnum obtinens magnas res in Europa gessit Turchorum regulos vi, atque armis oppressos regnis exuit, ipsoque mortuo Amuratem filium dimisit hæredem, qui Mustapham patruum superatum, & interemptum, victor vniuersum regnum obtinuit. Hic Machumetum habuit filium virum præclarissimum, qui duo imperia, & duodecim regna acquisita subiadicit dominio, de quo fiet mẽtio. Hicque deficiens Pazaitem primogenitum Imperatorem adhuc extantem dimisit. Hæc est Ottomannorum progenies, & Origo, adeoque Turchorum nomen auctum est, vt quæ olim Asia vocabatur, nunc Turchiam vocitant a Turchis enim vniuersa possidetur.

De quibusdam insignibus viris istius temporis. Cap. XLVI.

CLericus vir sanctus de ordine Minorum in Asia, & India euangelizando discurrit, miraculis clarus, & quatuor sanctorum martyrum corpora de ciuitate Hormes transtulit, per mare ad superiorem Indiam in ciuitatem Carram non sine miraculis, & descripsit peregrinationem suam.

Bartholomæus natione Pisanus, ordinis Prædicatorum, Theologus, & insignis decretorum doctor, per hoc ipsum tẽpus Pisis floruit, & multa laude digna composuit. Interque perutile opus, & quasi diuinum ad confessorum instructionem edidit, q̃ summam Pisanam, seu Magistruciam appellauit, eam enim (ipso referente) perfecit anno Domini 1338.

Albertum Brixianum eiusdem professionis, & literaturæ licet maioris sanctimoniæ virum, cum eodem claruisse, & miraculis floruisse tradunt, qui præter sanctitatem maximam, & ipsam summam celebrem, de casibus composuit, cui aliquando B. Augustinum cum B. Thoma Aquinate apparuisse tradunt, eique dixisse Thomam, mihi par est in gloria virginali, sed in mundicia cordis prior.

Ludolphus Alemanus ordinis Carthusiensium prior argentinensis, vir doctrina, & morum sanctitate conspicuus, hac ipsa tempestate peroptime vitam domini nostri Iesu Christi ægregio volumine, & quodam cœlesti artificio, immo potius reuelatione, quam studio fabricauit, in quo certe se ostendit venerabilem virum, & omnium rerum tam diuinarum, quam humanarum, & potissimum ipsius Iesu Christi vitæ prout potuit homini esse possibile, plenissimam habuisse notitiam, alia quoque laude digna, hic deuotus atque venerandus pater edidit.

Thomam de Argentina ordinis Hæremitarum, Generalẽ eo tempore floruisse ferunt, qui super quatuor sententiarum libris, & ipse commentaria dignissima edidit, quibus scholastici in Germania maxime vtuntur, cum plurimum aliorum scriptis præstare censeantur, Etiam constitutiones ordinis in formam redigit.

Vbertinus Carrariensis Marsilij patruelis, hoc anno iure gentium ex ipsius Marsilij testamento Paduæ dominatum suscipiens, regnauit annis sex. Hunc cum Mastinus Veronensis princeps magnis affecisset cladibus, tandem lacessitus eidem vrbem tradidit, quia Venetis, & Luchino vicecomite procurãtibus, pax confecta est, & Vbertino ciuitas reddita, quem statim Benedictus pontifex apostolica, & imperiali auctoritate, ipsum in ea confirmauit, & deinceps quoad vixit ipsam in pace possedit, ipso denique mortuo cum Marsilius eius filius successisset, eodem anno a Iacobo Vbertini patruele, conspiratione facta interfectus fuit, & ipse primatum vrbis suscepit.

Stephanum de As Cisalpinæ Galliæ ciuitatem ordinis Minorum oĩ doctrina excellentissimum professum hisdem temporibus celebrem, ac præclarissimam summam, tam in Theologia, quam in Legibus edidisse tradunt.

De Pontificatu Clementis VI. & quibusdam alijs euentibus illius temporis. Cap. XLVII.

CLemens sextus Papa Lemonicensis. Petrus antea vocatus, primo Monacus, deinde Archiepiscopus Rhothomagensis. Postremo nonis Maij, millesimo tricentesimo quadragesimo secundo Pontifex Auenione creatus est. Fuit autẽ vir multæ doctrinæ, compositæque eloquentiæ, liberalis in omnes, & perhumanus, qui primo anno pontificatus sui octo Presbyteros Cardinales creat. diaconos duos, scilicet fratrem suum monacum Tulensis professionis, & Gulielmum ex sorore nepotem. Verum cum intelligeret totam Italiam in tumultus esse, solos Luchinum, & Iohannem vicecomites vicarios Insubriæ confirmauit. De reliquis Italiæ principibus nulla mentione habita. Existimabant enim solos vicecomites Ludouico Bauaro resistere posse in Italiam (vt ipse prædicabat) descensuro, atque etiam Tridẽtum vsque peruenit, qui vicissim vt par pari pontifici redderet, in ditione ecclesiastica multos vicarios imperiali auctoritate confirmauit. Quæ quidem vel fucia malis (vt aiunt) auibus in Pontificem relata, successores in hãc diem suos multis, ac pænè perpetuis incommodis turbinibusque agitauit. Iohannes enim de Vico vrbis Romæ præfectus non nulla in Viterbiensium finibus paterna possidens hæreditate, vicarius in Viterbio imperialis est factus. Eo denique titulo Galeotus Malatesta, & fratres Arimini, in Romandiola Pisauri, Fanique in Marchia Anchonitana. Antonius Ferretanus Vrbini, Diolfus, & ita in alijs plerisque locis dominos confirmauit. Clemens autem Pontifex quosdam Cardinales ex Auinione Romam misit, qui statum vrbis componẽtes Petrum Saram Columnensem, & Iohannem Vrsi filium senatores declararunt, & Nicolaus Rencij publicus scriba, qui statum vrbis in suam potestatem redegerãt. Deinde septimo mense mutata veste ad Carolum in Bohemiam proficiscitur, quem Clemens Pontifex ob multarum linguarum periciam, in Ludouici contumeliam ab electoribus in Cęsarem designari fecerat, ab eo Auinionem missus, pontifici dono datur. Postremo Clemens in omnibus boni pastoris officio functus, anno Domini 1352. Pontificatus sui anno decimo, mense septimo, die vigesimo octauo mortuus, Auinione sepelitur, adhibito honesta funeris pompa.

Iubileus annus petentibus Romanis, vt quemadmodum Bonifacius octauus olim concesserat, vt centesimo quoque anno, (quod sæculum antiqui appellabant, vnde ludi sæculares appellati sunt) plenam peccatorum omnium remissionem visitantibus limina apostolorum Petri, & Pauli quinquagesimo quoque anno, id facere libenter annuit. Cum dicerent ætatẽ hominum iubileum illum centum annorum attingere non posse. Clemens igitur sextus, ad quinquennarium numerum reduxit, qui est proprie iubilei numerus. Cum autẽ annus ad-

cesserat iubileus, tanta Romæ pressuram potius, quam frequentiam populorum Petrarcha, qui interfuit, fuisse refert, vt nihil obfuisse pestem appareat, sed ex omni Europa Christianum professa nomen, illa confluebat diebus singulis multitudo. Eodemque anno Mediolani pestem solito maiori cõtinuasse Petrarcha asserit, nam pestis adeo triennio totam Italiam peruagata est, vt vix decimus quisque ex millesimo homine superfuerit, nec id quidem mirum, cum ob Iubileum contagione hominum, & multitudine vndique Romam commigrãtium squalore, situ, pedore omnia inficerentur. Innocẽtius sextus Papa, patria Lemonicensis, Stephanus ante vocatus, pontificij ciuilisque iuris vir cõsultissimus, procurator primo, mox episcopus Claramontanus, deinde Cardinalis, Pontifex tandem dum erat salutis annus a quinquagesimo secundus terdeciesque centenus. Fuit autem vir integerrimæ vitæ, magnæq; constantiæ, & seueritatis, qui ecclesiastica beneficia non nisi probatissimis sacerdotibus, tum vita, tum doctrina dedit. Post coronationem illico statuit, vt omnes Prelati, omnesque qui beneficia habebant, ad ecclesias suas, sub anathematis pœna proficiscerentur. Dicebat enim oues pascuas, a proprio pastore, non a mercennario custodiri debere. Impẽsam quoque domesticam, quæ magna erat imminuit, familiam suam ad certum, & honestum redigens numerum, virorum probatissimorum. Idem vt facerent Cardinales acerrimo edicto mandauit. Auditoribus preterea sacri Pallatij salaria instituit, ne muneribus corrumpi in decernendis litibus ob inopiam possent. Hic in victu parcus est habitus, in sumptu bellico largissimus, dum bello repetit, quæ a tyrannis superioribus temporibus occupata fuerant. Isque cum curiam purgasset prælatis, in ea diffidentibus, quos ad suas quemque ecclesias ire iussit, nihil duxit antiquius, quam Legatum in Italiam mittere, a quo vrbes, & prouinciæ iuris ecclesiæ tyrannis vi deturbatæ reciperentur. Legatusque fuit Ægydius de gente Carilla, nobili in Hispanis Sabinorum episcopus Cardinalis, vir quo ad vires, & potentatum licuit, Traiano, Hadriano, & Theodosio, virtute æquiparandus, quos principes Hispanici, Romanæ Reip. potẽtissimos pridem saluberrimosque dederat, omnia vero oppida breui recepit, quæ tyranni occupauerant. Huius pontificis suasione, & prudentia inter Genuenses, & Venetos denique fedus initum est, ac inter Pisanos, & Florentinos pacem composuit, tumultuante potissimum ciuitate Romana in creandis senatoribus discordiam optime sedauit. Externo senatore ad vrbem misso. Erat autem maxime intentus abolendo bello, quod inter Anglos, & Gallos gerebatur, parare, & classem contra hostes Christiani nominis constituerat. In tantis vero animi perturbationibus afflictatus Innocentius, pontificatus sui anno nono, mense octauo, die sexto moritur, & in monasterio diui Andreæ Carthusinensium ordinis, quod ipse extra Auinionem proprijs impensis extruxerat, & dotauerat, sepultus est.

De Imperio Caroli quarti, & quibusdam alijs. Cap. XLVIII.

Carolus eius nominis quartus, Iohannis regis Bohemiæ filius, & Henrici Imperatoris nepos, anno salutis millesimo tricentesimo quadragesimo septimo, iubente enim Clemente sex. Pontifice in Ludouici dedecus, & depressionẽ in Cęsaremque eum, fecerat declarari, ab electoribus Imperator designatus imperauit annis 32. Vir multarum linguarum, & literarum peritissimus, iustusque, & rectus, ac timẽs Deum, bonos diligens, & malos, sceleratosque odio habens. Is ob iustitiam nonnullas leges condidit, quæ adhuc extant, & Carolinæ nuncupantur. Is viuente patre aduersus Tartaros feliciter dimicauit. Ciuitates Lombardiæ a patre acceptas, armis tutatus est, pugnauit adolescens cum Veronensibus, eosque prælio fudit, in ea pugna bis equo deiectus, non dubitauit tertio conscendere, facinoraque fortissimi militis edere. Nomẽ huic Carolo in baptismate Venzeslaus fuit, quod in confirmatione a Carolo Francorum rege mutatum est, apud quem pueritiæ rudimenta peregit. Fuit quoque Carolus, vir magnorum operum, qui regnum Bohemiæ, tum religionis cultus, tum legum, ac bonorum morum disciplina illustrauit. Nam scola liberalium artium ab eo in Praga erecta est. Noua ciuitas Mœnibus cincta, palatium regium magnificentissime exedificatum, monasteria multa fundata, arces constructæ admirabiles, pax toti regno tradita. Adeptus Imperium rursus Italiam ingressus. Traxerat Carolus Rex diuturnam Mantuæ moram, cuius præsentiæ timor, Vicecomites contra ac ille expectauerat, concordes effecerat: quare ad solam anhelans coronationem socios belli de Lombardis, cum vicecomitibus per inducias quietos reddidit, & Mediolanum delatus ferrea de more corona insignitus est. Inde Romam petiturus substitit in Pisanos, receptusque in vrbem factiosos vtriusque partis, a quibus introductus erat pari ingratitudine depressit. Senẽses illico sese illi absq; vllo fœdere permiserunt, pariter Volaterani, pariter Miniatenses fecere, nec abesse poterat, quin Florentini iugum fuerint accepturi. Tãdem peruenit Romam Carolus, & a duobus Cardinalibus, quos ea de causa Innocẽtius Papa miserat coronatus est. Gibellinis, qui iampridem Florentia exulauerant eiectis, Guelfos in suum locum restituit, Longobardos, in potestatem accepit. Reliquis Ethruriæ partibus pro suo arbitrio leges dedit. Coronatus itaque Romæ magnifico apparatu, nouatores rerum, qui aduersus ecclesiam sentiebant, Romano Pontifici iudicandos tradidit, Primis igitur quatuor Innocentius Põtificatus annis Carolus Imperator his, (de quibus diximus) per Italiam gestis rebus Romæ coronatus, in Ethruriam, inde in Lombardiam, moxque in Germaniam redijt. Iohanni deinde fratri suo Morauiam possidendam concessit. Vicegradum nouis muris, ac propugnaculis communiuit. Corpus sancti Viti detulit Pragam. pontẽ Multauiæ, qui ex inundationibus corruerat in Praga restaurauit. Ecclesiam Pragensem ad Metropoliticum decus erexit, cum antea Maguntino pontifici subiecta esset. Clarus profecto Imperator, nisi vt aliqui scribunt, Bohemici regni gloriam, magisquam Romani imperij quæsiuisset, & Venzeslaum ex filijs suis natu maiorem Imperio sibi successorem adhuc viuẽs ordinare conatus esset, idque pecunia, nam cum principes electores haud facile ad eam rem trahi possent, quod virtute obtinere nõ potuit, precio comparauit. Promissis cuilibet electori centum millibus aureis, quos cum representare non posset, publica illis Romanæ Reipubli. vectigalia obligauit, perpetuum imperij malum. Nec post hæc extollere caput imperium potuit. Carolus autẽ cum omnem ferme ætatem vltro citroque ex Italia in Germaniam eundo, & redeundo consumpsisset. Tandem ætate iam grandeuus saluti proprię consulens, Venzeslaum filium, vt p̃missum est anno Domini 1370. Cæsarem faciens, imperij successorem sibi delegit, ac sic cum patre filius imperauit annis octo. Postremo Carolus Imperator, cum pleraque gloriosissime in imperio gessisset, anno 1378. humana functus vita, decessit. Guntherus comes de Suuartzeburg, vir magnanimus, fauore quorundam electorum, vel electione principum, Carolo quarto Romanorum imperatori sese opposuit, scribens nomĩ nanque, se Romanorum Imperatorem, qui collectis copiis, cum bella acriter contra Carolum regem Bohemiæ agitaret, & nec prece, nec terroribus flecti posset, sumpto veneno mortem obiit. In qua re suspectum Carolum per quendam Phisicum habuerunt, quo mortuo nullo resistente, Carolus quiete regnum gubernauit. Cometes anno 1351. sub septẽtrione, Decembrio mense apparuit, quo extincto statim graues ventorum æstus subsecuti sunt, & cœlestis trabs priore ardente parte per cœlum labi visa est. Scribuntque ante Pontificis Innocentij sexti mortem tantam solis defectionem factam esse, quantam nunquam antea, visum itaque omnibus est, tantæ mortis planetas, etiam signa aliqua dedisse. Ingens quoque vapor magnitudine horribili boreali mouens regione magno aspicientium terrore per cœlum dilapsus est, & bestiolas multiplicato numero in Oriente, e cœlo tradidisse ferunt.

Descriptio, ciuitatis Praghæ. Cap. XLIX.

Praga caput regni Bohemię ciuitas permaxima. Cuius descriptio ob vetustatem merito dudum posita fuisset. Verum Carolus quartus, tam magnifica in ea peregit, vt post gesta sua de ea mentio fiat. Cum & in cæteris vrbibus tempus antiquitatis, ac originis non semper obseruatum fuit. At Praga (vt Bohemicę narrant historię) post tempora Abrahæ initium habuit regum, pontificumque honesta sedes. Tres in pares diuisa quibus nomina indiderunt, paruam Pragam, veterem, ac nouam. Parua sinistrum latus Multauiæ fluminis occupat, collique coniungitur. In quo sita est Regia, & sancti Viti Pontificale Augustumque templum. Vetus Praga in plano iacet, vniuersa magnificis operibus adornata. Interque prętorium, & forum, & lætam curiam, & collegium Imperatoris Caroli, miris efferunt laudibus. Iungitur autem minori Pragæ lapideo Ponte, quatuor, & viginti arcuum. Nouam ciuitatem a ueteri fossa distinguit profunda, & vtrinque muro munita. Hæcquoque ciuitas ampla est, ad colles vsque protenditur, quorum alterum Sancti Caroli, alterum Sanctæ Catherinæ appellant. Tertium Vicegradum in arcis modum exædificatum, ubi, & collegium est. Est autem

autem hæc ciuitas insignis in prouincia Bohemiæ, quæ portio Germaniæ est, Aquilonis flatibus tota ferme exposita. Formam eius rotundam tradunt, cuius diametrum trium dierum itinere expedito patet, silua vniuersam claudit, irrigatur pluribus fluminibus, sed cunctos multauia excedit, quæ Metropolim regni Pragam influit. De nomine ciuitatis cum disceptaretur iussit Libussa ex artificibus, qui primo occurrerit rogari quid ageret, ac ex primo eius verbo vocari oppidum, interrogatus faber lignarius quispiam limen se agere dixit, quod Bohemicæ Proba dicitur, indeque nomen vrbi datum, sed corrupto vocabulo postea Pragam dixere. In hac prouincia aliquo tempore Amazonicæ fœminæ regnandi cupidine ductæ dominium habuerunt. Postea Duces, vsque ad primum regem Vratislaum gubernarunt, qui .6. & 80. supra mille ab ortu Saluatoris Chri anno apud Maguntiū in conciliū principum ab Imperatore Hērico eius nominis quinto Rex declaratus fuit Moannorū regno, qđ prius extinctum fuit in Boemiam translato, Slesia, Lusacia, Morauia, Bohemorum Imperio adiectæ. Gilbertus Treuerorum Archiepiscopus, cum eo Pragam missus, qui coram prouincialibus regem inungat regalibusque adornet insignibus. In eodem anno factum acclamante populo. Vratislao regi salus honor, atque victoria. Is Vratislaus indulgente Alexandro Papa tertio, natione Senensi, collegio canonicorum regularium, in arce Pragensi erexit, in qua dum res agitur diuina, non præpositus tātum, sed decanus, & sacerdos diaconusque, & subdiaconus rem diuinam facientes episcopalibus ornamentis vtuntur. Et præpositus, quidem cancellarius regni appellatus principis honore defungitur. Post Vratislaum primum regem pluribus, annis interregnum fuisse ferunt, non regis nomine, sed ducis tantūm vsos. Et Vlatislaum, vno loco Vratislao natum ab Imperatore Frederico primo, sibi & posteris regiam dignitatem obtinuisse scribunt, qui pontem super Multauiam, qua vetus Praga minori iungeretur magni operis ædificauit, quem Ratisponensi præferunt in quatuor, & viginti arcos, vt diximus Protensum. Deinde Vlricus, qui Carinthiorum principatum tenebat, cum virili sobole careret accepta ex Othocaro rege Bohemiæ pecunia, Carinthiam illi, Carniolam, Marchiam, Sclauonicam, & portum Nonis tradidit. Tempore postremo Caroli quarti Imperatoris in maxima potentia, & gloria fuit, & augmentum mirabile accepit, vt præmissum est. Nullum enim regnum tota Europa, tam frequentibus, tam Augustis, tam ornatis templis dotatum fuisse, quam Bohemicum reor. Templa in cęlum erecta longitudine, atque amplitudine mirabili, Fornicibus tegebantur lapideis, altaria in sublime posita, auro, & argento, quo sanctorum reliquiæ tegebātur, onusta. Sacerdotum vestes margaritis tectæ, ornatus omnis diues, preciosissima supellex, fenestræ altæ, atque amplissimæ, conspicuo vitro, & admirabili opere lucem præbebant, neque hæc tantum in oppidis, atque vrbibus, sed in villis quoque admirari licebat. Fuerat inter cætera monasterium aulę regiæ, apud ripam Multauiæ, qua Missa flumen illi iungitur, situm, in quo regum corpora condebantur singularis excellentiæ, nam præter ædem magni, & memorabilis operis, amplum dormitorium, cæterasque officinas monacorum magnifice constructas, quadrata porticus fuit, quæ non paruum cōclusit hortum, ambitum vocauere: In huius lateribus Vetus, Nouumque testamentum ab initio Genesis, vsque ad Apocalipsim. Iohannis, literis maiusculis, in Tabulis scriptum continebatur notis, quo altius irent paulatim crescentibus, ita; vt de summo, vsque ad deorsum facilis lectio præberetur. Flos igitur dulcioris, Boemia dicebatur, quæ olim inter principes, atque reges dulcissimam redolebat suauitatem. Nunc (volente fortuna,) apud futuros sapor est fœtidum habet. Faxit Deus, vt priori redolentiæ, atque splendori par fiat, Ejus Historia, & regum gesta Papa Pius secundus in historia Bohemica dissertissime prosequitur.

De quibusdam accidentibus ab anno 1337. vsque ad 1348. Cap. L.

Calamitosa gens Hebræorum in oppido nomine Baioariæ Deckendorf sito in littore Danubij anno Domini 1338. maiestatem Iesu Christi, in diuinissimo sacramento mirum in modum contempsit, & religionem nostram illusit. Id post varias punctiones in fornace ignis posuerunt, illæsum tamen ab igne mansit, in incude quoque mallei percusserunt. Qua re (diuino nutu) cognita, præfectus oppidi Hartmannus, de Degenbeg, cum ciuibus oppidi Iudæorum domus inuaserunt, non sexui, non ætati parcentes, veritate cognita debitis pœnis afflixerunt, & neci dederunt. Sacramentum ob-

seruatum in Ecclesia Sepulchri Domini, miraculis varijs in eo oppido honoratur.

Iudæi quoque omnes, qui in Germania erant deinde anno Domini 1358. sequenti videlic et tempore combusti sunt, eo, quòd omnis regionis puteos intoxicare fuerunt annixi, vt multi eorum confessi sunt, perijsse aliquot millia ferunt.

Locustę, ac bestiolę innumerabiles multiplicato numero ab Oriente, in Occidente instar densę nubis, cœlum obducentes vastarunt herbas, & omnes fructus terræ, quarum corruptione, & fœtore execrabilis pestilentia subsecuta est.

Pestis lugubris, & miseranda hoc anno 1348. incœpit, & per tres annos, per totum penè orbem debaccata est. Quæ primo in Asiam, apud Indos ob easdem bestiolas incipiens passim per prouincias irrepens, vsque in Britannos. Per mare igitur anno sequenti irrepens regna Italiæ, postea Franciæ, & Britanniæ, demum Germaniæ prouincias, & Hungariæ sua contagione infecit, adeoque deseuit apud omnes gentes, vt vix decimus quisque ex millesimo homine superfuerit. In aliquibus locis, vix tertia pars hominum remaneret, & pleraque loca, ne dum campestria, verum arces, oppida, & vrbes prorsus derelicta sunt, ac in solitudinem redacta. Huic calamitati augmentum dedisse Iudæos in fontium intoxicatione, non nulli arbitrati sunt.

De quibusdam doctis viris istius temporis. Cap. LI.

Bernhardum Senensem ordinis Heremitarum, diui Augustini, sacrarum literarum clarissimum interpretem, hac ipsa tempestate, admodum senem obijsse tradunt, virum vtique ingenij eminentissimum, & beati Aegidij Rom. imitatorem præcipuum, qui cum esset in sacra Theologia doctus, super primum Sententiarum accuratissime scripsit. Deinde tractatus, de Præscriptionibus, & vsucapionibus, & de vsuris cæterisque contractibus opuscula edidit, quibus diuus Bernardinus conterraneus suus, in Tractatu suo restitutionum plurimum vsus est. Hunc etiam tractatum, Iohan. eius contemporaneus multis in locis, ex maxime Mercurialibus plurimum commendat.

Berhardus item eiusdem ordinis, & doctrinæ professor, patria Bergomensis, & Sauanensis episcopus, eo tempore in precio existens, populo suo peste laborāti, vt bonum decet episcopum, magis prodesse adnixus est, quam præesse. Qui cum pontificij iuris edoctus esset, in sextum Decretalium commentarius est, & multa in laudem suæ religionis in lucem deduxit, Quotlibeta duo Parisius disputauit, & multa opuscula edidit, moriens denique non sine sanctitatis nomine Bergomi iuxta maius altare celebri sepulchro a se constructo, sepelitur.

Thomas Florentinus medicus Dini quodam medici filius, hisdem temporibus, non inferiori ingenio famave patri subsecutus excelluit, qui de arte medendi summam pulchram post se reliquit.

Bartolus Saxoferratus iurisconsultorum superioris sæculi princeps, & eiusdem professionis copiosissimus explanator. Cyni, & Iacobi Botigarij doctorum discipulus, & auditor. His quoque temporibus vniuerso mundo (ea in doctrina) admirabilis fuit, Qui & præcæteris legum interpretibus in Digesto nouo, & Veteri, ac Inforciato, nec non, & in reliquis legum Codicibus præclarissima edidit commentaria, quorum celebritate, atque præstantia ipse vulgatissimus habitus est. Scripsit & Tiberiadis tractatum, ac alium de Guelphis, & Gibellinis. Feruntur eius etiam præclara consiliorum volumina. Obijt autem anno Domini 1355. ætatis vero quinquagesimo sexto.

Franciscus quoque Albergotus natione Aretinus solidus legum doctor, & explanator Bartoli amicissimus, & familiaris, ac imitator quædam extantia composuit.

Iacobus Carrariensis, qui Marsilium interfecit, hoc anno postquam quatuor annis in Patauio sceptra tenuisset, & ipse a Guilielmo eius, ex pelice filio interficitur, cuius parricidij hæc causa fuit, quòd ab eo contumeliose spurius appellatus est, mox vt domum regressus est, patrem in secreto accersiuit, & gladio impetens eum cōfodit, & statim in templo diui Augustini eum sepeliri fecit, vt non euacuetur verbum Christi; Qui gladio feriet gladio peribit.

Carolus quartus gloriosus Imperator, vxorem secum habens, & filios, venit ad Vrbanum Pontificem Romæ agentem Anno duo de septuagesimo, terdecies centeno: fecitque Padua, & Bononia, in Etruriam iter, dum Pisis ageret Lucanos Pisanis, & Miniate Florentinis rebellis in deditionem pro Imperio accepit, nonnihilque pecuniarum extorsit a populo Florentino, rebelliones timente. In quas subiecti eis de Etruria populi procliues erant, si modo princeps præstitisset

assensum, sed is Romam delatus, & paucis propter quæ venerat cum pontifice expeditis, intra tertium, quàm aduenerat mensem Italia accessit. Agente Romæ Vrbanum stimulauit, vt apostolorum Petri, & Pauli capita perquireret, quæ Dei fauore inuenta, locello condidit eminente in Lateranensi ecclesia extante, multo argento auroque vndique geminato, plurimum exornata. In scolam Pragensem aliquando ingressus Carolus quartus Romanorum Imperator, cum disputantes liberalium artium magistros, in horas quatuor audisset, idque purpurati moleste ferrent, ac cœnæ tempus adesse dicerent. Mihi inquit tempus est, vobis minime, nam cœna mea hæc est. Idem Carolus hominem, qui sibi necem parasset ad se vocauit, eique aureos mille dono dedit, quibus nubilem filiam nuptu collocaret, illius se vicem misereri dicens, quæ natu grandior domi clausa esset. Homo gratias egit regi, ad conspiratores egressus. Nesciebam, inquit, Carolus qualis esset, nunc liberalem, & misericordem principem ferire nullo pacto possum. Huius Caroli tempore seditio magna orta est Nurembergæ præclara superioris Germaniæ vrbe, adhærentibus enim consiliarijs, & optimatibus Carolo plebea concio cõtrarium sensit. Erant autem factionis huius autores, quidam de collegio Fabrorum Capribarbæ vulgo Geyserpert dicti, industria tum Caroli sedata est hæc factio, depositis enim conuenticulis, & collegijs artificum, quæ vulgo zunfft appellant, tanquam Monopolium seminantibus, in meliorem policiam vrbem præfatam reduxit. Macellariorum autem collegium, quia Carolo consiliarijsque adhæserat, perpetuo quodam ludo carnispriuij priuilegiauit.

De ordine Iniesuatorum fratrum, & alijs. Cap. LII.

ORdo Iniesuatorum fratrum Vrbano sexto Pontifice præsulante apud Senam Ethruriæ vrbem initium sumpsit. Hi nauque Turmatiam per domos sæculari habitu induti, religiosorum more cum ingenti charitate, & simplici quadam religiositate in sudore, & labore manuum suarum in vnum viuere, & Deo seruire cœperunt, quos cum summus idem Pontifex ad se Romam vocasset, eorum quidem viuendi modum plurimum approbauit, & a se laudatos cum tunica alba, & caputio contemptibili sibi pro habitu datis, abire permisit. Et ad eorum protectionem confestim nepotem suum virum grauissimum, & religiosissimum in protectorem assignauit: qui & ipse mox ad honestandum religionis habitum auctoritate sibi concessa, Griseam clamidem desuper deferendã, sine calciamentis contulit, atque eos in priuilegijs, & gratijs plurimum communiuit, & per priuilegium speciale illos clericos apostolicos nuncupauit. Nunc autem plurimum multiplicati, & per omnes ferme Italiæ ciuitates diuulsi, boni præcij, & optimæ vitæ habentur.

Ordo item nouus canonicorum regularium, qui vulgariter Scopetinæ nuncupatur, etiam in Senensi agro sancti Saluatoris per hæc tempora a venerabilibus religiosis, & patribus, Stephano videlicet, & Iacobo Andrea natione Senensibus ordinis Heremitarum diui Augustini initium sumpsit, & breui magno in prætio euasit. Qui quidem ordo congregatio sancti Saluatoris appellata fuit, quam quidem congregationem postea Grego. vndecimus, huius Vrbani successor approbans, insigni priuilegio inter Canonicos regulares annumerauit. Hij plane religiosissimi viri, inter cæteros existunt, qui ob memoriam reuerentiamque suæ primæ religionis, & pristini habitus, semper claustrale signum, videlicet habitum album, cum scapulare albo, & asta super camiseam lineam deferre voluere, & quæcunque statuta, & primas ordinationes consueuere, ex redditibus enim viuunt, non prædicant, sed confessiones aliorum more audiunt, magni enim precij, maiorisque opinionis in Dei ecclesia, nunc vsque habiti sunt, viros enim integerrimos, tum scientiarumque vitæ sanctitate protulit.

Iohannes Francorum Rex anno 1350. Philippo patre defuncto Francis regnare cœpit, & regnauit annis 15. Hic cum Eduardo Anglorum rege bellum a patre cœptum prosequẽs, sexto regni sui anno Pituriensi agro superatur, & cum Philippo eius filio capitur, & in ea quidem clade permaxime Gualterus Athenarum Dux, qui apud Florentinos Tyrannidem exercuit, vna cum 20. millibus Gallis interfectus fuit. Verum tertio captiuitatis suæ anno, ipse Eduardus animi magnitudine motus, Iohannem ipsum, cum omnibus captiuis hac conditione liberauit, ac dimisit, vt nunquam contra se bellum gerere præsumeret, sed non ita multo post fidefragus, hic pacem rumpens, Eduardum ab integro arma capere, & cum vsque ad internitionem persequi impulit. Armatis igitur centum, & quinquaginta rostratis nauibus, ingentem exercitum contra Iohannem in Galliam duxit, & maxima clade vniuersum regnum diu affecit.

Linea summorum Pontificum, Anno Christi 1363. Cap. LIII.

VRbanus eius nominis quintus, Papa, patria Lemouicensis, Guilhelmus Grisanto antea vocatus, sancti Victoris Massilien. etiam legatione tunc a Vicecomite fungebatur. omni consensu apud Auinionem Pon. creatus, vocatus itaque Auinionem Pont. ineiens, vir singularis virtutis, ingentis animi, innocentissimæ vitæ. Isque pro sua prudentia res Italiæ callens, nihil duxit antiquius, quã Ægidium Cardinalem Hispanum Italiæ Legatum de latere creatum, illico transmittere. Qui rerum, & itinerum Italiæ experientissimus, Tridentina via ingressus est: inuentumque Veronę Scaligerum Canem, deinde accersitos Gõzagum Ludouicum, Nicolaum Marchionem Estensem, & Franciscum Carrarium, initis fęderibus in Bernabonem concitauit, vt prælio superatus, & sautius ægre aufugerit, unde omnia in pacem redegit. Quibus gestis Vrbanus ad quartum sui pontificatus annum in Italiam venit, cõponendarum rerum causa. Ei legatus Ægidius corneti fit obuiam, Romam proficiscitur, liberatus tantæ legationis onere; quieturus ob senium Viterbiũ redijt, vbi & tertio mense post moritur, vir singularis virtutis, & præstantiæ, qui dignitatem Ecclesiasticam mirifice tutatus est. Assisium delatus in Ecclesia beati Francisci tumulatur. At cum Carolus Imperator intellexisset Vrbanum Romam profectum, eo & ipse, vt præmissum est aduolans. Vrbanus Apostolorum capita, apud sancta sanctorum reperta, inde locellis argenteis recondita, ad altare maius basilicæ Lateranensis collocauit. Dumque ea Romę agit in vrbe veteri, & monte Falisco pallatia construit. Curiales trãsalpinos, quorum in Italiam ducendorum firmam conceperat sententiam, inde consolaturus, qui scirent loca esse parata, ad quę Romani grauitatem aeris per æstatis caumata declinarẽt. Breui autem in Galliam reuersurus Iohannem Haucut egregium copiarum ducem, e carcere missum, copijs illis omnibus præfecit, quæ antea sub Ægidio militauerant, sed reuersus in Gallias apud Massiliam interijt Pont. anno 8. mense 4. sanctitatis vitæ fama, constanti opinione celebratissimus Gregorius vndecimus Papa, patria Lemouicensis, Petrus Belfortis antea vocatus, S. Mariæ nouæ diaconus Cardinalis Auinione Pontifex omnium consensu creatur. Hunc enim adolescentem vix. 17. annum attingentem Clemens sextus, eius patruus Cardinalem creauit, & ne videretur carni, & sanguini magis, quam ecclesiæ consuluisse. Eundem ad exquisitissimos doctores, maxime vero ad Baldum, qui tunc Perusij legebat, disciplinæ gratia statim misit, vbi in quouis genere doctrinę profecit. Fuit præterea tanteinnocẽtiæ, & placabilitatis, adeoque humanus, & pius, vt ab omnibus vnice diligeretur. Qui pontificatus initio statim legatos in Italiam misit, vt res ecclesiæ recenseret. Inita autem cum Bernabone vicecomite pace, cum omnia in perturbatione fuere, erant enim inimici omnes (vicecomitibus exceptis) Venetis, ob quod multa mala insurrexere. Gregorius interea pontifex cum esset in Italia conuersatus, qui Baldi iure coesultissimi, vt diximus Perusiæ diu auditor fuerat, prudẽter considerauit suum in Italiam redditum, præ cæteris posse rem ecclesiasticam instaurare, & forte eo sic cogitante, episcopus quem de reditu ad suam ecclesiam admonebat, familiaritatis confidentia, & tu inquit. Pater sancte, cur non ad tuam ipse accedis ecclesiam. Quare Gregorius instituit properare, sed cum agnatis, & Gallicis id in primis odiosum fore cernẽs, triremes in Rhodano (celata omnibus causa) paratæ sunt, & breui post pontifex cum illis, qui præsto iubenti affuere, delapsus est, per petuaque nan gatione tempestatibus sæpenumero agitata, cũ triremibus vna, & viginti Genuam primo, post Cornetum, inde ad terrã Romam Ianuario peruenit, Anno salutis sexto septuagesimo terdecies centeno, ꝗ pontificatus sui septimus, & ere legationis in Gallias Romanæ ecclesiæ septuagesimo annumerabatur, Fuit ea dies populo Ro. lætissima. Florentino autem terribilis, ꝙ omnes existimauerunt pontificem cum Britones Anglicique tanto numero militarent, Rem ecclesiasticam breui cum tyrannorum excidio instauraturum. Indigebant autẽ omnia aduentu pontificis, nam & Mœnia, & Basilicæ, ac priuata ædificia vbique ruinam minabantur, quæ certe magna ex parte restituit, vt turris suo iussu ędificata ad sanctam Mariam Maiorem indicat. Labefacti etiam ita ciuitatis mores erant, vt nihil vrbanitatis habere videretur, vtique illi mores alium de petendi essent, quæ totum orbem terrarum quondam ad vrbanitatem redegerat. Collocata itaque in vrbe sede sua ponti-

fex

fex (vt bonum pastorē decet) omnia circumspicere cœpit. Egit cum principio aduentus sui natura mitis, & optima mente, de pace cum Florētino populo cōstituēda, quam illi ob errati magnitudinem, non satis tutam fore suspicati, artibus declinaue re, & ad Bernabonem conuersi antiquum hostem. Sed cum Pontificis in Italiam redditus esset formidolosus, intercessione eius Iohannem Haucuth pecunia corruptum, ad suas partes inclinare fecerunt. Qua ex re anathemate notati, omnia interdixit Papa, Florentini tamen sacerdotes celebrare, coegerunt, ideo in eos bellum mouet, sed dum uir sanctus agit omnia, quæ ad Pontificem pertinent, intollerabili vesicæ dolore moritur, sui pontificatus anno octauo, mense quinto Cal. Aprilis, millesimo trecentesimo septuagesimo octauo. Sepelitur in basilica S. Mariæ in via noua sepulcro mormoreo, quod adhuc visitur, cum magno gemitu, & lachrimis, lugebant nō modo præsentem, sed etiam futuram calamitatem.

De Sancta Brigida vidua domina Suecię.
Cap. LIIII.

BRigida, alias Brigitta vocitata, deuotissima Christi mulier, natione Germana, Sueciæ prouinciæ princeps, & domina. Ex regum progenie non solum illustrem duxit originem, verum de nobilibus, deuotisque progenitoribus ortum habuit. Cuius genitor speciali amore sanctum Iacobum visitans, annum die veneris, ob memoriam passionis confessionē peregit. Mater eum brigidam in vtero gestaret, passa naufragium, ob prolem saluata fuit. Nata autem puella tribus annis, quasi elinguis obmutuit, inde perfecte loquebatur, post obitum matris nutrienda materteræ suæ traditur, creuit autē in omni uirtute ac deuotione, quam pater cuidam nobili, ac prudenti iuueni in vxorem copulauit, cum quo per annos plurimos in omni honestate, ac incredibili abstinentia, humilitate, mansuetudine, atque labore permansit. Post mortem viri omnia bona inter filios, & pauperes diuidens, habitum & uitam mutauit, pannis lineis (nisi in velaminibus capitis) non vtebatur, aspro induta cilicio, carnem macerabat. Ex præcepto Christi Romam petijt, cum religioso comite, deuotionis causa Vrbano Pontifici reuelationem præsentauit, ne Auinionem accederet. Successorique Gregorio vndecimo scripta misit, ut curiam ad Romam reduceret. Inde Hierosolimam accedens, perfecta peregrinatione Romam remeauit, & per annum graui infirmitate detenta, cui Christus tempus resolutionis ostendit. Die igitur prænunciata, audita missa, sacramentis perceptis, inter manus seruorum Dei emisit spiritum. Cuius felix transitus gloriosis miraculis, & indicijs ostēsus fuit. Anno domini 1372. decimo Cal. Augusti. Et anno sequenti translatum est corpus eius post multorum miraculorum choruscationem, ab vrbe Roma in monasterium Vascennam, & a Bonifacio nono post annos 20. sanctarum cathalago ascripta. Hæc libros reuolationum de diuersis misterijs, sibi reuelatis, composuit. Ordo sanctæ Brigidę ab hac sancta, & gloriosa muliere initium sumpsit, qui S. Saluatoris etiam appellatur. Hoc anno spiritu diuino impulsa, nouam religionē monasteriorum duplicium videlicet, virorum, & mulierum excitauit, & instituit. Huiusce tamen religionis primum auctorē, & institutorem diuum Basilium in Græcia fuisse dicunt. Verum processu temporis, ad tollendas occasiones malorum, & obstruenda ora male loquentium, ecclesia talia monasteria dissoluit, ut seorsum remanerent. Brigida uero spiritu sancto inspirata, hoc modo instaurare, & renouare uisa est, ut si uirorum, quæ ædificia connexa, & contigua haberentur, habitationes inde ita seiunctæ, vt de una ad aliam, nisi vrgente necessitate, in deferendo sacramenta infirmis, cum magna cautela, non facile transiri posset. Eorum tamen basilicam censuit esse communem, ita ut fratres in inferiori parte, seu pauimento, sorores vero seorsum in superiori, solario officium exsoluerent. Principalem curam abbatissæ esse voluit, fratribus tantummodo diuina misteria assignauit, quorum unus esset, qui confessor aut prior appellaretur, & aliis præesse deberet. Ea quippe monasteria possessiones, & prouentus habere statuit, ad fratrum, & sororum sustentationem. Quorum omnium uictus, & vestitus ad abbatissam spectare decreuit. Nec huiusmodi fratres, aut sorores monasterium egredi præsummerent, nisi magna, & euidenti necessitate, ac de Abbatissæ licentia. Eiusmodi etiam fratres, & sorores, per episcopos consecrari iussit. Hi autem religiosi, & tam fœminæ quam mares, habitum uti iubentur. Tunicam cum clamide grisea, cum rubea cruce desuper, & quodam rotundo albo in eius medio, lineis non utuntur ad carnes, sed carnibus vescuntur tribus diebus in ebdomada, extra quadragesimam, & nihil omnino diui Augustini regulam profitentur, additis Brigidæ sanctæ constitutionibus, & tam in fratribus, quam in sororibus certum assignauit numerum, secundum suas ordinationes, quæ omnia ipsa sanctissima Brigida a Deo sibi reuelata, & dictata confessa est. Quamobrem summi Pontifices, eandem regulam auctoritatibus Apostolicis, speciali priuilegio approbatam, & confirmatam esse voluerunt. Hæc enim prophetico dono plurimum claruit, Nonnulla de futuris prædixit, de quibusdam regnis consumandis, quæ omnia scripto mandauit, & apud multos in precio habentur. Apud Italiam pauca huius religionis monasteria habentur, in Suecia uero, & Germania magna quidem, & plurima, ac opulentissima esse cernuntur. Hij religiosi secularium confessiones aliorum more audiunt, & diebus festiuis prædicant, conuersos habent, quos in exterioribus occupant. Iohānes Bochacius de Certaldo, natione Florētinus, Poeta, & Philosophus, atque astronimus clarissimus, Anno domini. 1375. cum esset ætatis annorum 42. è vita migrauit, qui cum amenij ingenij esset vir, & in Latina patriaque lingua in dicendo celeberrimus haberetur, hos libros reliquit. De genealogia Deorum lib. 14. De præclaris mulieribus. De viris illustribus. De montibus, fontibus, fluminibus, stagnis, &c. Bellorum egregium opus, Gesta Imperatorum, & Pontificum edocens, & scismatum in Italia, De Tartarorum victoria, De hæresibus Bohemorum, & plura alia. Vernacula quoque lingua eius extant libri, ut liber centum nouellarum & alij.

Linea summorum Pontificum.
Cap. LV.

VRbanus sextus papa, natione Neapolitanus hoc anno Gregorio Pontifici, ex Barensi archiepiscopo pontifex suffectus. Vir certe callidus, & iniuriarum memor, ac vindex, malebat videri & metui, potius quam diligi. Qui Pontificatu suscepto (vt par erat) non pacem inter Christianos cōponere voluit, sed magis Cardinalium, & Iohannæ reginæ iniurias vlcisci, pro viribus conatus est, propter quod Florentinos anathemate notatos, ut in suā deduceret sentētiam, absoluit. Inde cum natura inquietus esset, apud Nuceriam cardinales creans, quosdam ex antiquis in carcerem coniecit. Inde Genuam profectus, usque ad obitum Caroli Apuliæ Regis Romam reuersus est. Confirmatis Ecclesię ciuitatibus cum honore acceptus ad insidias deuitandas nouem, & viginti Cardinales vna die creauit, in quibus maior pars Neapolitanorum, tres fuere Romani, quibus separatis paucos superuixit dies, Pontificatus sui infeliciter acti anno. 11. mense 8. Romæ moritur, sepeliturque in beati Petri Basilica, paucis admodum eius mortem (vtpote homini rustici inexorabilis) flentibus, Huius sepulchrum adhuc visitur, cum epitaphio satis rustico, & inepto. Scisma vigesimumsecundum omnium pessimum, & scandalosissimum, quod per nouem & triginta annos durauit, hoc anno initium sumpsit, Mortuo enim Gregorio vndecimo, cardinalibus ad sanctam Mariam nouam, vt iusta de more Gregorio soluerent, conuenientibus Ro. ciues blande prius exoratis Cardinalibus, vt Romanum aut saltem Italicum Pontificem crearent. Ad eam postea temeritatē imprudentia adducti sunt, eisdē patribus in conclaue clausis pariter est clamatum, nihil tamen terribile dictum, aut factum, ut impressio potuerit appellari. Gallici uero numero tredecim, vnum ex corpore suo, vt haberent Pontificem enitebantur, & inter quatuor Italici, Romanique generis vnus gente Vrsinus Papatum ambiebat. Tulit vero casus vt Bartholomeum Neapolitanum creari Pontificem, ut præmissum est in Vrbanum sextum sunt assensi. Gallici vero pœnitentia ducti ad uaria loca extra urbem confugerunt, accepto in populo post in Pontificem Vrbano, & a Cardinalibus, qui manserāt occulti ex latebris prodierunt, & per tres menses habitus est Pontifex. Superuenientibus inde æstatis caumatibus optata Gallicis occasio est oblata. Orato nāque Pontifice, ut mutandi aeris prætextu Ananiam eis liceret se conferri, vnde breui fundos confugerunt. Erant octo cardinales, qui uitiosam fuisse Vrbani electionem causati, alium in Pontificem delegerunt Gebennensem, cuique septimo Clementi indita est appellatio. Per orbem litteras disseminant, Clementem virum Christi vicarium, hinc scisma magnum in Ecclesia Dei oriri cæpit, ut duo capita in eo dicerentur. Italia enim Germania, & Pannonia Vrbano. Clementi uero, Gallia, Hispania, Cathelonia, & Britania adhæsit. Clemens uero multas acceptasque clades in Gallias cum curia sua profectus est, ubi apud Auinionem, ut Pontificum moris erat, sedē cōstituēs, ut verus Pōtifex a Gallis oībus veneratus est, & sedit annis 15,

Bonifacius huius nominis nonus, Papa, patria Neapolitanus, Petrus cognomento Tomacellus antea vocatus, Romæ Cardinalium omni consensu, Pontifex creatur. Anno Dñi 1389. Hic etsi annorum circiter triginta esset, dum Pontificatum inijt ita tamen deinceps vixit in tam florida ætate, & tanta peccandi licentia, vt nulla ei voluptas obijci posset. Fuit prætereà tanti animi, consilijque, vt primus populi Rom. vim omnem in pontificem transtulerit. Creatis suo nutu magistratibus omnibus, munita arce sancti Angeli, & pontibus, inde decimo pontificatus sui anno, ex Assisio, vbi multis annis commoratus fuerat Romam regressus, Iubileum celebrauit. At Bonifacius Romæ vrbis ad ecclesiæ subiectionem reducta gloria, & pecunijs iubileo anno perceptis auctus, rem aggressus est nouam, quæ pontifices Romanos successores suos, non minus orbis Christiani, quam Romæ dominos reddidit: Lege. n. promulgata constituit, non licere cuiquam sacerdocij ad qđ promoueretur beneficium adipisci, priusquam primum illius anni æstimationis pecunias pontificali erario dissoluisset, soli que Anglici cum Legi in cathedralibus paruerint, in minoribus beneficijs iussa pontificis contempserunt. Ladislaum præterea adolescentem in paterno regno Apuliæ collocauit. Studium generale ditionis suæ ciuitatis rogatu Alberti Estensis Marchionis concessit. Brigidam in sanctorum numerum retulit. Verum in multa rerum perturbatione diu afflictatus, dolore laterum tandem moritur, pontificatus sui anno 14. mẽse nono 1404 Sepeliturque in basilica Petri, sepulchro marmoreo vermiculato. Benedictus eius nominis tredecimo anno 1394. Clementi pontifici adulterinus Papa, apud Auinionem in scismate suffectus anno 21. vsque ad conciliũ Constantiense cum Clemens Antipapa Auinionem obisset in eius locum prophanatus, Petrus Hispanus de Luna ante vocatus, vir doctissimus, & vita omni, si ab ea temperasset ambitione præstantissimus. Cui Benedicto tredecimo fuit a suis sectatoribus appellatio, de quo infra cum de Constantiæ concilio opportunius dicetur.

De Vuenzeslao, & eius Imperio, ac Thodea Marchione Morauia. Cap. LVI.

Venzeslaus Caroli Imperatoris prædicti filius Imperator anno 1379 patre defuncto. Cum vna cum patre imperasset annis 8. solus post patrem confirmatus, imperauit annis 22 Quamuis imperij benedictionem a Papa nunquam obtinuerit, Vuenzeslaus enim ætatis suæ anno 11. permittente patre regni Bohemici sceptrum est assecutus, Exin. 15. agens annum cum coniuge sua Iohanna, apud Belgas in ciuitate Aquensi, Romani regni coronã accepit. Sexto deinde anno regina decessit. Et altera superducta est, de domo Baioariæ, nomine Sophia longe viro suo præstantior. Fuit autem patri in oĩbus dissimilis, voluptatũ sequax, ac laborũ fugiens. vini prorsus, quam regni curiosior. Qui totum vitæ suæ tps in Germania, in ocio, & libidinibus consumpsit. Ob quam rem captus à baronibus 28. ebdomadæ in custodia habitus est. Iohannes Dux Lusaciæ, & Procopius Morauiæ magno reipubl. malo eum libertati reddidere. Captus est & secundò per Sigismundum Hungariæ regem. Et Alberto Austriæ Duci in custodiam datus. Custodia eius in egregijs ædibus, apud Viennam habita, quibus exinde cognomen Praga datũ, ꝙ eas Rex Pragensium incoluisset. Sed cum parum diligenter custodiret, fugam arripuit, regnoque rursus potitus est. Neque tamen vitã mutauit, sed priore consuetudine vino, ciboque marcens, lucẽ dormiendo nocti coniungens. Ab electoribus imperij comprobante Romano Põtifice, imperio deiectus. domi torpens illaudatus egit æuum. Rubertus enim Palatinus. Rheni animaduertens imperij dignitatem, & hominis socordiam, zelo commotus, & vitiorum inimicissimus, illum deponi procurauit, & ipse nolens suffectus fuit. Sub hoc vero rege Vuenzeslao Bussitarum insania ortum habuit, hij hæretici post varia attentata cũ Nicolao quodam nobili in regno tumultuarie prorumpentes. Vuenzeslaum orauerũt, vt sibi ampliores ecclesias elargiretur qui iam populi huius sectæ maiorem partem obtinuerẽt. Rex benigne Nicolaum pro multitudine loquentem, vtrum in posterum diem redirent, iussit. Ille e conspectu abiens populares magis ac magis incendit. Rex in arcem Vicegradensem vrbi vicinam, in paruoque tanto fluuio disiunctam sese recipit. Et paulopost in castellum nouum, quod ipse construxerat, quinto distans lapide cum paucis abijt, missis ad fratrem Sigismundũ oratoribus, qui eius auxilium implorarent. At hæretici pridie Cal. Iulij furentes prætorium petiere, cõsules 11. metu perculsi fuga saluati sunt. Septem qui remanserunt, & cum hijs iudex vrbis, atque alij nonnulli ciues ratim intercepti ex altissimis fenestris in forum præcipitati, lanceis ac verubus irati populi excepti, dirum spectaculum dilaniati præbuere. Camerarius regem fuga sibi consuluit. Ea cum regi nunciarentur, cunctique circunstantes attoniti, facinus detestarentur. At ego inquit pincerna futura hæc præscieram. Quem rex indignatus correptũ, repente inter pedes suos prostrauit. Et arrepto pugione conatus est interficere, sed impeditus a circunstantibus, ægre illi vitam dimisit. Nec mora paralesi correptus ægrotare cępit, atque infra octauum diẽ signatis nominibus hereticorum, quos neci destinauerat, fratrem assidue vocitans, & amicorum auxilia anxius expectans, ante vitam excessit, quam vocati principes adessent. Cũ regnasset in Bohemia annis quinque, & quinquaginta, vixisset duobus amplius. Consueuerunt corpora Regum apud Bohemos antequam sepelirẽtur per octo dies aromatibus condita, per secta vrbis circunferri, plangique. Et sequentibus amicis, & baronibus conclamari, in hoc Venzeslao neglectum, non audente regina nouam ingredi ciuitatem delatum est cadauer ad ecclesiam S. Viti in arce, & inde ad aulã regiam, ibique conditum in sepulchro, qđ ipse sibi delegerat. Sed cum postea monasterium ipsum ab hæreticis diriperent. Et sepulturæ regum restringerentur, cadaueraque abijcerẽtur, pisticulas quispiam cognomine Musca Vuenzeslao vẽdere solitus, regis quem amauerat corpus clam collegit, & in loculo apud se domi condidit. Interiecto deinde tempore, rebus in meliorẽ formam redactis. Cum Vuenzeslai corpus requireretur acceptis 20. aureis illud reddidit, inde circungestatio ex more facta, & iustum regi funus exhibitũ, ac recens vbi erat Vuẽzeslaus. Todochus marchio Morauiæ viuente adhuc Vuenzeslao, qui post depositionem se regem Romanorum, conueniẽtibus Franckfordiæ electoribus, a Maguntin, ac Coloniensi archiepiscopis in regem delectus. Cæteri Sigismundum elegerunt. Sed his breui tempore sine hæredibus mortuus, In Brunna vrbe Morauiæ sub sceptro regali sepelitur. Is cum patruum suum Vuenzeslaum Bohemiæ Romanorumque regem visitatum venisset. Vocauit eum patruus in peniciorem ædium partem, atque in hunc modum allocutus est. Et si satis scio non esse e dignitate mea, quòd electores imperij me regno Romano abdicauerint. Solatio tamen est, ꝙ ex familia nostra decus non excidit. Ego te libens volensque successorem mihi datum accipio. Cum Iodochus hijs verbis territus, ad regis genus ꝓcubuisset. Et sibi nihil imputando diceret. Qui earum rerum omnino ignarus esset. Pone metum inquit nepos, nam neque imperium inuitus depono, neque si retinere illud cupiam iura sanguinis violare ausim. Bono itaque animo esto. Imperiumque est tibi demandatũ. Suscipe viris annis opibus regni mei, tanquam tui (vt libet) vtere, lectumque, & donatum nepotem a se dimisit. At ille sex tantum menses postea superuixit. Locumque Ruberto Baioratio, qui imperaret fecit.

De ciuitate Transiluania. Cap. LVII.

Tratislauia. Slesiæ vrbs illustris, & ĩclita, apud Germanos Sarmatasque, gentes nominatissima. Cum amplissima ciuitas ad ripam Oderæ sita est. Glesia. n. prouincia Germaniæ Odera irrigua existit. Qui fluuius in septentrionem vergens Germanicas gentes, ripis ambobus, aluit Transoderã tamen polonica lingua præualet. Hæc vrbs a sui initio ob conuentionem hominum aucta, priuatis, & publicis ædificijs magnificè ornata. Habet admodũ decoratas Basilicas, inter quas ꝑeminet ecclesia cathedralis diuo Iohãni dicata. Cuius episcopatum maiores aureum vocauere, Hussitarum, bella luteũ reddidit. Iohannes tamẽ Rott hoc tempore vrbis Antistes iuris doctor, ac variarum doctrinarum consultissimus, hunc episcopatũ gloria, & amplitudine plurimum auxit, monasteria quoque habet præclara, Heremitarum diui Augustini, ad S. Dorotheam, Minorum ad S. Iacobum, & diuum Bernardinum, diuersarum tamen obseruantiarum prædicatorum ad S. Albertũ. Canonicorum regularium in ecclesia B. Mariæ virginis gloriosæ Præmonstratẽsium ad S. Vincẽtium extra męnia vrbis, Extatque in ecclesia collegiata ad S. Crucem inter eas tamen pręcellunt duæ Parochiæ ad S. Elizabeth, & diuam Mariam Magdalenam, minoresque ecclesias habet perpulchras S. Barbaræ S. Christofori, & S. Lazari, cum plerisque alijs. Cum hæc vrbs a varijs principibus mutationem domini sensit. Dum ægra a Iohannę patre Caroli Quarti Imperatoris Romani, & regis Bohemorum accepta esset. Et hæc Vratislauiensiũ ciuitas, q̃ dux Slesiæ occuparet Hẽricus, Legnitiũ quoq;, & q̃ plures aliæ Slesiæ ciuitates ei subijciuntur in eo bello. In hac deinde vrbe, regnante hac tẽpestate apud Bohemos Vuenzeslao rege orta seditione. Consules quarũ prima potestas est, ꝑ fenestras ex prætorio in forũ ꝑcipitati, gladiis, ac lanceis iratæ plebis excepti, dirũ spectaculũ prębuere. Cuius rei auctores Sigismundus Imperator paucis post annis securi percussit. Sigismundus

mundus enim Cæsar postea imperans ob hæreticam prauitatem delendam, cum ad festum Natiuitatis Dominicæ Brunnã (quod est Morauiæ oppidum) petiit, ibiq; Pragensibus veniam petentibus. Ea lege pepercit, vt cathenas, & repagula ex ea vrbe deponerent, suosque magistratus acciperent. Paruit Praga attonita ciuitas. Cum regni primores eleuatis in coelum manibus aduentu noui regis gratulabundi exposcerent. Cuiusq; rectores siue controuersia reliquæ vrbes admitterent. Nec dubium videbatur quin tota Bohemia labe hussitarum excessisset: si ex brunna Sigismundus recta via te Pragam contulisset. Sed diuertit ille, vt fortasse fati suæ erat, Vratislauiãque Slesiæ caput accessit, quo in loco populus Vrbanus non diu antea consulatum, vt præmissum est a Vuentzeslao fratre suo constitutum per seditionem obtruncauerat. Cuius sceleris auctores securi percussit. Quod vbi Pragæ renunciatum est diffisi de venia ciues exemplum vratislauiensium veriti, manifesto desciuerũt. Et allecto premus Chencone, qui arci Pragensi præerat in totum regnum literas dedere. Ne quispiam Sigismundo aditum præberet. Qui Dalmatinæ linguæ hostis esset. Nec alia cura teneretur, quàm regni perdendi, qui antiquã Pruthenorum ciuitatem ordini iure pignoris obligasset. Brandeburgenses autem a corona Bohemica alienasset. Hæc igitur ciuitas sub imperio Bohemorum constituta, deinde post varia bella ob perfidiam Bohemorum Mathiæ Hungariç regi subiecta fuit. Post cuius obitum iterum regno Bohemiæ (cum inclytus Vladislaus rex Hũgariæ, & Bohemiæ regnis nunc præest) imperata facere pollicita est, muro autẽ admirabili cincta est. Et in parte, quàm Odera nõ alluit, fossa profunda manufacta, & muro lateritio munita existit, ea crassitudine, vt non facile effringi machinis queat. Turres in mœnibus crebræ, & propugnacula locis oportunis constructa. Plateæ ac publicæ viæ in amplæ existunt ad decorem ornate in modum crucis, vt omni splendore cum æquatione domorum sese aspectui præbeant, in foro amplissimo prætorium cum turri excelsa positum est, Vbi hora cibatiensi tibicines sua præludia exercent.

Gentzeslaum Bohemiæ regem, inter purpuratos suos crebro sermone vsurpare solitum ferunt. Ego si me deripiendis vrbibus Italiæ sors præsentem dederit. Cæterarum rerum prædã militibus impartiar. Vini tantummodo apud me spolia reseruabo. Siquis autem cellam vinariam iniussu meo fuerit ingressus gladio ferietur. Hunc principes electores velut inertem atque socordem, vt præmissum est imperio deiecerunt. Ruperto Baioario in locum eius ssffecto. Ad quẽ ciuitates Theutoniæ omnes defecere, demptis Nurembergensibus, qui Vuentzeslao iurassent. Hi cum hinc iurisiurandi religionem vererẽtur, inde vim solui petant. Ac si necesse sit, Auri viginti millia nummum in eam rem offerant. Rex auditis legatis, liberos Nurembergenses dicit. Si currus quatuor tradant, onustas vino, quod Forstemberg Baccaracense vocant: id est inter tenensia vina, vt putant optimum.

De quibusdam Illustribus viris. Cap. LVIII.

Iohannes de Rupecissa de ordine Minorum insignis theologus, sic in naturalibus doctus: tempestate hac præter ea, quæ in sententiarum libros accurate docteque scripserat, multa prædixit mox futura, in carcerem trusus, multa de futuris tanquam prophetica scribere voluit: videlicet de duobus Antichristis: & de ecclesiæ conculcatione, & desolatione terrarum. Et de conuersione omnium gentium ad fidem Christi, & alia multa, quæ in ianuis adesse affirmabat. Et hæc a domino Iesu Christo sibi reuelata fuisse contestabatur. Quæ non modo euenere, sed oppositũ in omnibus fuisse constat, huiusmodi euenere pronosticatores multi ab initio de his arcanis decepti fuere. Quibus satius fuisset silere, quàm talia temere loqui. Quæ pater posuit in sua potestate. Quamobrem fides his pronosticationibus adhibenda non est.

Simon de Cassia ordinis Heremitarum diui Augustini theologus, & egregius Prædicator: per id tempus tanquam medicinalem Cassiam languenti animæ ad vitæ integritatem refrigerio traditus affuit. Qui verus euangelistarum interpres, & Iesu Christi imitator verus, omnia ipsius saluatoris gesta in ordinem colligens, in quindecim subdiuisit libros. Quos de Christiana Religione intitulauit. Sed & alium librum de doctrina Christiana: de patientia: de symboli expositione: de speculo crucis: de disciplina spiritualium, opuscula autem hæc miro, & quasi diuino ordine collegit. Epistolas quoque edidit plurimas, documentis plurimis repleta, hic Florentiæ, quàm maxime spiritu prophetiæ floruit, & multo in pretio fuit. Vbi etiam monasterium sui ordinis monialium, a solo ædificauit. Et nobilium matronarum, a virginum illud repleuit.

Festum visitationis gloriosæ Virginis Mariæ, ab Vrbano sexto per octauas selebrandum ad formam festiuitatis Corporis Christi instituitur, ob impetrandam vnionem ecclesiæ in scismate, meritis semper Virginis Mariæ.

Franciscus Cartariensis senior vnicus domini Iacobini ex vxore gnatus, fratre eius Gulielmo ex pelice interfecto, in regnum paternum succedens, regnauit annis 11. Vir quidẽ splendidus, & multis virtutibus ornatus, ac plurima laude dignus, qui Patauinam vrbem mœnibus, castellis, turribus, ac splendidissimis ædificiis, & ædibus tum priuatis tum publicis mirificè exornauit. Necnon & præclara, ac memoratu multo digna in præliis gessit facinora, pro quibus regno suo multa præstitit incrementa. Verum cum Barnabonem vicecomitem sororium a Galeatio Maria detentum defenderet, ac liberare statuisset, non modo eum liberauit, sed & regnum omne, ac denique vitam propriam perdidit. Qui ab eodem tandem Galeatio superatus, & captiuus abductus in Modoecio furno seu carceribus eum interire permisit. Denique de Octobrio mense anni M. 492. cum vita excessisset, cuius filius Frãciscus ab duce corpus impetrauit, & aromatibus conditum Patauium cum maximo apparatu deferri fecit. Et regiis exequiis in maiori ecclesia sepulchro marmoreo sepeliri fecit.

De S. Catherina de Senis. Cap. LIX.

Catherina Italica Senarum vrbis Etrusiæ oriũda. Cuius historiam frater Raimũdus de Capua generalis ordinis prædicatorum perscripsit. Ex patre Iacobo pannorum tinctore & Lapa matre progenita. Cum annum duodecimum attigisset spreto coniugio Prædicatorum tertij ordinis professa innumerabilium virtutum præclarissima in mira austeritate, & abstinentia vixit. & mirabiles victorias in abstinentia habuit, atque visiones, quàm Christus desponsauit anulo habente quatuor Margaritas, & Adamantẽ in summitate. Dominus quoque cor eius abstulit tribuensque suum, in latere cicatrix mansit, dono prophetiæ admodum insignita. Tandem anno ætatis suæ trigesimo, multis patratis miraculis Romæ deuotionis causa existens, vitæ suæ finem fecit, atque ibidem eius sanctissimum corpus in basilica de Minerua ordinis prædicatorum maxima cum populorum frequentia delatum, cum celebri deuotione, & reuerentia sepelitur. Quam sanctissimam virginem postmodum Pius secundus Papa eius conterraneus, anno salutis nostræ M.460. Kal. Maz. in sanctarum virginum numero merito aggregauit. Quæ quantæ sanctitatis, quantæque virtutis fuerit, idem Pontifex memorabili relatu prosecutus est.

De Iohanne primo Duce Mediolani, & quibusdam euentibus illius temporis. Cap. LX.

Iohannes Galeatius vicecomes, Galeatij Mariæ filius primus Mediolanensium dux, patre iam tribus annis defuncto diuisa primum inter se & Bernabonem patruum dominatione, quem insidiose intercepit, & captum ad mortem custodiri præcepit, filijs omnibus fugatis Mediolanense regnum obtinuit, & decem annis regnauit, inde ab eo Scaliger superatus in deditionem venit, & Veronam, ac Vincentiam suo regno adiecit, pauloque post Francis cum Patauina vrbe comprehendit, Bononia quoque, Senenses, ac Perusini sese suæ ptãti tradidere. Fuerat hic clarissimus princeps statura procerus, eleganti aspectu, literis edoctus, & celebri eloquentia clarus, ingenio callens, ac in agendis astutus, & sagax, duas vxores duxit, Elizabeth Bohemiæ regis filiam, ex qua Valentinam solam filiam genuit, quam Carolo Francorum regi matrimonio copulauit. Aliam Catherinam consobrinam suam Bernabonis filiam, ex qua Iohannem, Mariam, Angelum & Philippum Mariam duces suscepit. Hic quippe cum ingenij animi, & potentiæ vir esset, postquam 30. annis sub titulo comitatus virtutum Imperasset anno M.395. Septembri mense, Archiepiscopo Mediolanensi oratore misso ducatus titulum a Vuentzeslao Imperatore centum millibus florenis obtinuit, & per manus ipsius Archiepiscopi oratoris, eodem mense ingenti pompa ducatus birretum, & alia insignia recepit, vixitque ea in dignitate annis 7. Tanta quippe erat eius animi magnitudo, vt ad imperiũ aspiraret, & nisi iam cito morte præuentus fuisset ad id forte peruenisset. Hic in Papiensi vrbe inter cætera castellum sue regiam domum incredibili pulchritudine extruxit, in quo tantam librorum copiam contraxit, quantam alibi pauci viderunt, Leporariumque contiguum muris cinctum iuxta illud constituit, in quo monasterium superbissimum ordinis Carthusiensium toto orbe celeberrimum construxit, atque dotauit, vbi

vbi & corpus suum tumulandum ex testamento legauit.

Eclipsim solis per ea tempora fuisse scribunt, quę fermè per horas duas durauit.

Ladislaus Caroli regis filius qui ex Hungaria ab Vrbano sexto in Italiam vocatus contra Iohannam reginam, quam in Neapoli cum toto regno obtinuit. Verum cum & in Hungaria coronam accepit anno M.385. reginæ dolo interfectus est. Ladislaus igitur filius in apuliæ regno succedens regnauit annis 29. cum adoleuisset Hungariæ regnum suscepit, sed cum ibi res parum prosperę ei succederent expeditione nō pauca suscepta, & iadera de regno occupata Venetis vēdidit cum pecunijs in Italiam veniens Apuliæ, regnum obtinuit, & cum magnanimitatis, & prudentiæ esset vir atque omni regnum potentia, & rerum prosperitate omnibus per circuitum formidabilior euasisset etiam Romano Pontifici suspectus esse cœpit, varia quoque fortuna inter pontifices sequentes, & regem semper fuit, sed dum Florentinos subdere statuisset ex veneno procuratione eorum sublatus est. Sigismundus autem qui postea Augustus, & imperator fuit, Ladislao prædicto ex Hungaria armis pulso ad ipsum Hungariæ regnum vocatus, id suscepit, & vsque ad imperij susceptionem 25. annis regnauit, vir certe bellator, & reipublicæ Christianæ accerrimus propugnator ac defensor.

De secta flagellantium, & Anno Iubilei.
Cap. LXI.

BEgardi ac secta flagellātium qui se nodosis flagellis cruciantes in Germania ac cæteris religiones graues errores induxerunt, de quibus supra facta est mentio, mirabilis quoque populorum motus hoc anno M.399. in tota Italia factus est. Nam omnis ferè multitudo in Cisalpina Gallia vno motu vestes albas, & lineas ad pedes vsque protensas cum caputiis instar religiosorum cappatum quibus facies velabant induit, qua commotione, & nobiliores fęminæ simul viri, & principes episcopi clericique, ac religiosi cuiuscunq; ordinis ducti incredibili deuotionis ardore in simili habitu incedere tentauerunt. Horum siquidem dealbatorum longa agmina ad vicinas vrbes cōmeabant, & processionaliter bini, & bini pergentes pacē, & misericordiam supplici clamore sæpe, & sæpius clamabant Hymnos cantabant, quàm maxime sequentiam a beato Gregorio editam. Stabat mater dolorosa &c. Durauitque huiusmodi motus menses fere tres, vnde initium habuerit incertum, primi in Italia Lucenses fuere, vtriusque sexus induti albis ad tria millia. Huius tamen religionis auctor quidam sacerdos fuit, qui tantam modestiam vultu, ac verbis præ se ferebat, vt ab omnibus sanctus haberetur. Ipsum tamen Bonifacius Pontifex apud Viterbium vrbem tandem comprehendere fecit, & tanquam superstitiosum ad se perductum igni exuri fecit. Horum autem crucifixi imaginem, quam ante se deferri faciebāt adhuc Lucenses cum maxima veneratione conseruant.

Iubilei annus hoc anno M.400. Romæ iussu Bonifacij Pōtificis celebratur, quo fere innumera hominum multitudo conuenit, & eo anno ob ipsius Iubilei, & maximam dealbatorum frequentiam tantam pestilentiam vbiq; fuisse tradunt, vt apud Florentiam vrbem ad triginta millia hominum absumpta fuisse referantur. Quarto quoque anno Vuenczeslai regis pestis seuissima populata est Bohemiam. In Praga vero in quatuor mensibus in vna tantum sancti Stephani parochia tria millia funerum I. fueret. Pragenses inter hæc populari tumultu excitati, atque in furorem acti Iudæorum domos inuadunt, bona eorum diripiunt, domos incendunt, atque intra duas horas nō sexui, non ætati parcentes infelicem gentem gladio cædunt, perijsse aliquot millia fertur, seruati complurimi infantes misericordia bonorum ciuium, baptismi gratia accipere.

De Pontificatu Innoc. vij. Greg. xij. & Alexan.
Cap. LXII.

INnocentius septimus Papa patria Sulmonensis, cosmus antea vocatus, sanctæ crucis presbyter Cardinalis, Bonifacio suffectus, Romæ Pontifex creatur, qui iureiurando collegio spopondit quamprimum esset pro vnione requisitus Pōtificatu renunciare, vir quidem Grandæuus, & multarum magnarumque rerum experientia instructus, qui Pontificatu suscepto in quibus Vrbani, & Bonifacii vestigia secutus est, quos priuatus carpebat, non modo quòd tantopere laudabat efficit, verumetiam iniquo animo ferebat siquis apud se ea de re verbum vllum fecisset, præterea adeo tumultuose omnia gubernabat, vt cū Romani instarent, quòd scisma de ecclesia tolleret ipsos ad Ludouicum nepotem tanquam ad carnificem misit, qui statim vndecim ex ipsis (e fenestris deiecti) necari fecit. Qua sęnitia permotus Pontifex Romanus accito Ladislao rege arma aduersus Pontificem cæpit, qui statim cum Ludouico nepote Viterbium fugit, inde Ponti. Ro. aulicos eius interfecit. Verum capitolio, & ponte Miluio occupatis ac cædibus peractis ira declinante, Roma Pontificem in gratiam receperunt, qui cum Romam venisset nonnullos Cardinales delegit; quorum de numero Angelus Cornarius Venetus, postea Gregorius duodecimus appellatus, & Petrus Philargi Cretensis Alexander quintus Pōtifex, postea creatus, tertius Otto eo lumna Martinus postea vocatus creauit, & Ludouicum prædictū agri Piceni Marchionem constituit, ipse vero non diu post Romæ moritur Pontificatus sui anno secundo, sepeliturque in basilica Petri in Sacello, quod olim Pontificibus dedicatum erat, quodque vetustate, & situ corruens. Nicolaus quintus postea restituit.

Gregorius eius nominis 12. natione Venetus Angelus Corrarius, seu Cornarius antea vocatus, tituli sancti Marci presbyter Cardinalis Pontifex creatus anno domini M.406. pridie Cal. Nouembris. Pontifex siquidem maximæ seueritatis, & sanctimoniæ præcipue reuerendus, qui Pontificatu suscepto facta iterato ad deponendum Pontificatum se scripto adhibitis notariis, & testibus obligauit, si Benedictus qui alterum pontificatum in Gallia tenebat se quoque abdicaret. Cohortantes igitur in principio sese prędicti pontifices, & ad mutuam abdicationem offerentes, Cum vero de eligendo loco quo fine discrimine vterque venire posset mentio haberetur, neque de ea re satis inter eos conueniret, collusores, & fidefragi ab vtroque Cardinalium conuentu sunt habiti, maiorem diuisionem concitauerunt. Quapropter concilium Pisis celebratum est, in quo ambo de collusione accusati ambo Pontificatu priuati sunt, & Alexander eligitur, dum Gregorius abesset armis omnia Romæ circumsonabat, Gregorius quasi profugus de Concilio Ariminum profectus a Carolo Malatesta perbenignè, & splendide est habitus. Benedictus autem post habitum in Perpiniano concilium quo tutior esset, ad castellum panischolæ locum munitissimum confugit vbi diutius immoratus; vterque autem licet in Pisano Cōcilio exauctorati essent, tāquam veri Pontifices Cardinales crearunt; maxime vero Gregorius, qui dum Lucę esset de consensu cardinalium qui nondum ab eo discesserant Gabrielem Candelarium Cardinalem creat, qui postea in Pontificem electus Eugenius quartus appellatus est. Hic tandem ad Constantię Concilium Corolo Malatesta oratore misso Pontificatu se libere abdicauit, pro qua libera abdicatione conuentus omnis, eum agri Piceni legatum creauit, sed non multo post Recanati animi dolore defecit vbi & honorifice conditus est.

Alexander eius nominis quintus Papa, natione Cretēsis Petrus Candianus ante vocatus, ordinis Minorum frater, & doctor Archiepiscopus Mediolanensis, vir doctrina, & sanctitate vitę præclarus, hoc anno in Concilio Pisano, Gregorio, & Benedicto abrogatis omnium Cardinalium consensu, qui tum in concilio Pisano erant Pontifex creatur, qui in oī vita & ætate præstans, ab adolescentia ordinem minorem ingressus adeo Parisius liberalibus studiis theologicæque disciplinæ vacauit, vt breui, & publicam scholam habuerit, & in libros sententiarum docte, & acute scripserit, magnus quoque orator, magnus prædicator est habitus, ideo a Iohanne Galeacio duce Mediolanensi accitus primum locum in consultationibus suis habuit. Creatur deinde rogatu Galeatii Vincentinus episcopus, postea Nouariensis mutato loco, postremo pręsul. Mediolanensis factus, ab Innocentio septimo Cardinalis basilicæ duodecim Apostolorum creatur, quo quidem gradu Pontificium dignitatem adeptus. Adeo autem munificus erat in pauperes, & viros sua benignitate dignus, vt breui nil sibi reliquerit, vnde per iocum interdum dicere solebat se diuitem episcopum fuisse, pauperem Cardinalem, mendicum Pontificem. In eo defuit illa habendi cupiditas, quæ vna cum re, & ætate accrescit simul. Tanti præterea animi fuit, vt Ladislaum regem potentissimum, qui ditionem ecclesiæ vexaueratregno priuauerit, Soluto Concilio Bononiam proficiscitur. Tandem cum grauiter ęgrotare cæpisset, Cardinales ad concordiam adhortatur, lachrymantibus omnibus Saluatoris verbum proferens. Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis, statim moritur, Pontificatus sui mense octauo, sepeliturque Bononiæ in ecclesia fratrum Minorum.

De

De Ruperto Bauariæ duce, de Concilio Pisano, & quibusdam viris doctrina claris illius temporis.

Cap. LXIII

RVpertus Biuariæ dux, ac comes Palatinus Rheni anno millesimo quadringentesimo, Vuentzeslao Bohemo prædicto Imperatore tanquam inutili (propter ignauiam, & socordiam) imperio priuato ab electoribus Imperator delectus imperauit annis 10. Coloniæ ab Archiepiscopo Coloniēsi corona decoratus fuit, homo sane Christianissimus, iustitiæ cultor, in rebus bellicis strenuus, & in defensione oppressorum solicitus, & propterea a Bonifacio Pontifice in imperio confirmatus. Hunc quidem Florentini propter ipsius animi magnitudinem contra Galeatium Mediolani ducem vltima desperatione ducti, auxiliatorem ea in Italiam conditione accersiuerunt, vt non prius promissam ingentem pecuniam acciperet, quàm vicecomitis terram cum exercitu attigisset, venitque extremo autumno Imperator, vt & benedictionem imperialem a summo Pontifice acciperet, & agrum vt pecunias, a Florentinis acciperet Brixianum, ad Benaci Gardæ lacus oram ingressus est, sed parte pecuniarum iam percepta Galeatii copiis congressus fractisque Tridētum rediit. Coloniensis præsul, & Leopoldus Austriæ dux ab Imperatore abeuntes cum maxima copiarum parte domum redierunt, vnde Venetis vocantibus e Tridento profectus Taruisium, Padnam est delatus, ad quem Florentini oratores sumptuosissimo quidem apparatu, sed copias illius desiderio minores, vt bellum resumeret transmiserunt. Ductoresque earum copiarum fuerunt Sfortia Attendulus Cutignola Romandiolæ oppido oriundus, tūc primum nosci ceptus, & Baldesar Mutinensis. Cumque pecuniarum quoq; paucitatem addidissent Florentini, & in altercatione per mensem persisterent, & solutio pecuniarum negaretur, indignatione concepta Imperator abire constituit, equitatu igitur per terram ad Taruisium præmisso, ipse Venetias petiit, visendiq; causa ciuitatem mirabilem. Susceptus autem a Venetis insigni magnificentia cunctis exhibitis, quæ ad honorandos principes exhiberi solent, cladem receptam exposuit. Tādem vero cum neque Pontifex Romanus, neque Veneti in fauorē auxiliumque eius palam descenderent, Florentini autem ea postulata, quæ difficilia factu videbantur differrent, re infecta mense Aprili Patauio manens longis itineribus translalpes in Germaniam rediit, Rupertus autē ex vxore Elizabeth filia Burgrauii Nurembergensis multos hæredes reliquit. Rupertus, & Fridericus ante patrem obierunt, superstites reliquit Ludouicum, Stephanum, Iohannem, & Ottonem inclytos duces. Filias quoque tres. Vna duci Austriæ Friderico de A hesi, alia comiti Cleuiæ, quem Sigismundus Imperator ducem fecit, tertia Margaretha duci Lothiringiæ matrimonio iunctæ fuerūt. Genitor autem cum filiis vsque ad obitum sub obedientia Gregorii Papæ permansit, Concilium Pisanum non rite celebratum educens. Tandem post gloriosa gesta in imperio, & Germania anno domini M.410. inopinata morte obiit, & in Haideberga ad sanctum spiritum sepellitur.

Concilium Pisanum pro vnione ecclesiæ Pisis celebratum fuit, sublata enim spe conueniendi Benedicto, & Grego. anno domini M.407. de mense Maij Cardinales recedentes, post longam disputationem Florentiæ ob pessimum scisma, ecclesiæ nociuum, Cardinales concilium conuocare possent, determinatum per doctissimos viros, id licite fieri posse. Vtriusq; Pontificis Cardinales pro celebrando vniuersali concilio ciuitatem Pisarum decreuerunt, cui rei communitas Florentina consensit, vnde significata gesta, per nuncios, & literas vocarunt ad concilium omnes episcopos, prælatos, principes, & communitates, conuenitq; tandem in eo loco multitudo magna cunctarum ferē nationum. In eo concilio accusati de collusione Pontifices ambo, decretum est, vt oratores mitterēt ad vtrunq; vt ad locum accederent; quorum operam Benedictus detrsit, Gregorius non ad eos pertinere congregare concilium ait. Tandem ambo priuati sunt, & Alexander natione Grecus ad Pontificatum assumptus, qui pauco tempore sedem Petri tenuit. Testatus est per eam mortem, quam ante oculos se continuo cernere dicebat, nec reformidare conscientia bene actæ vitæ motus, se existimare, & credere, quæ in concilio Pisano decreta fuissent recte atq; integre facta, esse oīa sine dolo malo, fraudeve, anno fere postq̄ sedere inceperat mortuus, quo anno laboratū est fame ac peste. Per hæc tempora Ludouicus Andegauensis filius eius Ludouici, qui cū Carolo de regno cōtēdit; Pisas veniens concessionē regni Apuliæ ab Alexādro Papa recepit. Nā Ladislaus cuncta effecerat quo conciliū impediret, itaque cum exercitu contra Ladislaum missus. Et cum eo Baldesar Coza ex latere legatus, non multum tamen profecerunt; & fere circa vrbem Romani commorantes, nec vltra progressi irrito cæpto redierunt. Vincentius Cathelanus ordinis prædicatorum declamator, & theologus celeberrimus: ex Valentia vrbe natus, ac nobili familia Ferrariorū. Cuius pater notarius publicus, qui tres habuit filios Petrum primogenitum laudabilis vitæ, & vxorem habens. Aliū Bonifacium iuris vtriusq; doctorem, qui mortua vxore ordinem Carthusiensium ingressus, tantum sua prudentia effecit, vt generalis prior ordinis fieret. Tertium Vincentium, qui in virginitate permansit, & anno M.400. & vltra non modo celebri doctrina, sed singulari sanctitate insignis fuit, qui cum prædicationis dono plurimū illustratus fuisset, quo ad vixit ecclesiam Dei prædicando, docendo, & monendo non modo verbis, sed & exemplis adiuuare non destitit, hoc scissimum opus euangelizandi triginta annis continuans. Tandem sedem Petri, tenente Martino quinto anno M.418. imperāte Sigismūdo, ex hoc sęculo migrauit, & cū in morte plurimis claruerit miraculis, Calixtus tertius Pontifex eius compatriota anno deinde domini. M.455. eas ob res in sanctorū numero eū aggregauit, & eius memoriam No. Aprilis celebrari mandauit. Sepultus in senectute bona, in ciuitate Venetensi in ecclesia cathedrali: quia ordo nō habebat ibi conuentum. Prædicabat autem in vita sæpe numero de finali iudicio, & aduentu Antichristi, tanto terrore, vt omnes in timorē conuerteret, vt peccatores futurā Dei irā abhorrerent. Franciscus Martini ordinis Carmelitarum theologus celeberrimus, per hoc ipsum tempus in pretio existens, cum multos erudisset discipulos, ad agitandum intellectum, librū de conceptione virginis Mariæ composuit. Bernardus Groet claret sanctitate vitæ, & scientia, & incepit congregationem in Dauandria, & plura scripsit. Iohannes Ruszbroch clarus habetur, vir admodum deuotus, & illuminatus, etiam multa scripta in Theutonico reliquit. Hēricus Iota sacræ theologiæ professor. Henricus quoq; de Hassia etiam doctor theologiæ, hi duo luminaria ecclesiæ in Vienna Pannoniæ fuerunt. Baldus Perusinus præcellentissimus legis peritus, Bartholi Saxoferratensis discipulus: & ipse vnà cum Angelo, & Petro germanis, hæc ipsa tempora clarissima reddidit: qui cum post magistrū suum iuribus ciuili, & pontificio obtineret principatum, infinita prope edidit librorum volumina. Super toto enim Iuris ciuilis corpore peregregiè commentatus est. Insuper & in secundo Decretalium, ac Feudis scripsit. Additiones ad Speculum composuit, atque clarissima consilia post se reliquit. Tandem ob doctrinæ præstantiam a Philippo Mediolanensium duce publico salario Papiæ vocatur: anno domini M.425. mense Aprili, ibidem defunctus, apud fratres minores sepelitur. Bartholomeus de Saliceto, iuris consultissimus, per hoc tēpus floruit, & in legibus nonnullos commētarios composuit. Hic cum apud Albertum Estensem Ferrariæ Marchionem in pretio esset, cum ipso egit, vt a Bonifacio Pontifice priuilegium conuocandi studium in Ferraria obtineret. Nicolaus eximii nominis medicus, natione Florentinus, per hæc tempora existens, in omni medicina grande opus componēdo relinquens, quod de omni medicina ex veterioribus, & doctis medicis exquisitis accurrata lucubratione extraxit. Obiit denique Florentiæ post multas curationes anno domini M.412. Marsilius de sancta Sophia Patauinus medicus, & ipse multarum rerum cognitione insignitus, cū quædā edidisset in medicina super Hypocratis libros, multos scriptores ingenio, & subtilitate precelluit, & suam patriam doctrina, & fama exornauit. Iohannes Rauennates Grammaticus, & retor luculentissimus his temporibus floruit, vir certe maximi ingenii, & singularissimæ doctrinæ: qui vt Leonardus Aretinus eius discipulus testatur, primus fuit a quo eloquentiæ studia tantopere longo postliminio in Italiam sunt redacta. Hic cum a Francisco Petrarcha egregie edoctus fuisset, & ipse viros sequentes excellentissimos habuit discipulos.

Emanuel Crisogoras Bizantinus, patria Constantinopolitanus, vir domi nobilis, nedum literarum Græcarum peritissimus, verum omni doctrina, ac virtutibus nobilior, atque præclarus, his temporibus Constantinopoli patria a Turcis obsessa, Venetias, p mare delatus, primo in exaudita eius fama inuitatus benigne ac postulatus, & literas Græcas ibi docere cæpit, quæ iam septingentis annis conticuerant, & per eum reuiuiscere cæperunt. Hic itaque cum in Italiam venisset, primo Venetias multos adolescentes Græcas docuit literas, inde que a Florentinis publico salario vocatus, plurimos habuit discipulos, a Iohanne Rauennate prædicto literis latinis edoctus. Inter quos fuere Leonardus Aretinus, Paulus Scrotia, Petrus Paulus Vergerius Iustinopolitanus, Omnibonus Vincentinus: Guarinus Veronensis: Carolus Aretinus: Pogius Florentinus;

rentinus: Franciscus Barbarus, & Franciscus Philelphus, & alii. Indeque curiam Romanam, cum secutus fuisset, & apud Constantiam vbi generale concilium celebrabatur accessisset, & prædicti discipuli dulcedine verborum suorum allecti, eum sequi voluerunt. Hic autem etsi omni scientia edoctus fuerit, nihil tamen scripto, quod extat reliquit. Constantiæ autem deficiens, a Pogio Florētino mellisflua oratione, cum epigrammate, honestatus est.

De Tamerlane Tartarorum rege, & quibusdam celeberrimis Theologis eiusdem temporis.

Cap. LXIIII.

TAmerlanes magnus Tartarorum seu Parthorum rex: incredibilis potentiæ vir, hoc etiam anno M.402. vita excessit. Qui primum (vt aiunt) genere partus humili loco natus, egregius miles, adeo inter suos corporis agilitate excelluit: ut breui multarū gentium dux fieret, quibus Parthorum imperio potitus Scitas, Hiberos: Albanos, Persas: Medosque sibi subegit: Mesopotamiam inuasit, atque Armeniam, transitoq; Euphrate, cum quadringētis millibus equitum, sexcentis, millibus peditum, omnem Asiam, quam minorem appellamus, obtriuit. Regem omnium potentissimum Pazaitem Turcorum dominum: cum pari equitum numero, & magnis peditum copijs fines suos tutantem, apud Armenos prælio superatum, ducentis millibus hominum interfectis, viuum cæpit, caueaque in modum feræ inclusum, per omnem Asiam circumtulit, egregium admirandum humanarum rerum spectaculum. Castra eius in vrbis modum ordinata fuere, statuto cuique arti loco ad vitæ vsum necessaria summa semper rerum copia inueniebatur, cū nullus esset latrocinijs locus. Inde a Thanay flumine, vsque ad Aegyptum vniuersam Asiam percurrens: Smirnas Antiochiam: Sebastē: Tripolim: Damascum: multasq; validissimas vrbes vi cæpit diripuit, atque incendit. Soldanum Aegyptiorum principem bello superatum, vltra Pelusium repulit, Aegyptum ingredi parantem, vastæ solitudines, & deserta loca auerterūt: virum bellicis artibus insignem. Damasco capta, cum arcis antiquæ expugnatio difficilior videretur, constructa e regione altera, quę antiq̃ altitudine superaret vi cœpit. Capha vrbs Genuensium tunc Colonia in Thaurico Cheronesso: non procul a Bosphoro Cymerico existit, hanc cum Tamerlanes inuadere statuisset, Scythas negociatores præmisit, qui prætiosissimas animalium pelles minori, quam consueuerunt pretio venundarent, sciens aurum abscondi posse, pelles suffodi non posse. Moxq; bello indicto admotus, vrbe machinis expugnata, vi atque armis, ciuitate, & auro, & pellibus potitus est. In obsidionibus vrbium, prima die albo tentorio vtebatur, secunda rubeo, tertia nigro. Qui sese dabant in albo sedenti salutem cōsequebantur, rubeus color moriēdum indicabat, niger ciuitatis excidium, & omnia in cinerem conuertenda. Fama est populos cuiusdam ciuitatis, qui prima die deditionem neglexissent, pueros, puellasque omnes in cādida veste ramos oliuæ pię seferentes exuisse, vt principis iram placarent, illum omnes ab equitatu conculcari atque conteri iussit, & vrbem captam incēdi. Interrogatus ab homine Genuensi, qui ei familiaris erat, cur tanta crudelitate vteretur. Commotum distorta facie, ac spirantibus ignem oculis respondisse. Tu me hominem esse arbitraris, falleris. Ira Dei ego sum, & orbis vastitas, caueto ne post hac mihi occurras. Ferebant qui Tamerlanem viderunt, eum Hanibali similem. Deletis regibus, vastatis pluribus prouincijs, onustum de victarum gentium spoliis exercitum, in patriam reduxit. Et ciuitatem Marthantem condidit, & hostium spolijs exornauit. Vita functus duos filios reliquit regni successores, qui discordia laborantes, effecerunt ne Parthorum imperium rursus posset emergere.

Paulus Venetus Heremitarum diui Augu. Et ipse theologorum & philosophorum princeps, necnon & disputator acerrimus. Hoc ipso tempore in vniuersa Italia nominatissimus habitus est, eo ꝙ cunctos dialecticos philosophos, ac suæ ętatis theologos sine controuersia superauerit, ac etiam tanquam alter Appollo post se futuros philosophos suæ sapientiæ lacte nutrierit, qui nisi matura morte præuentus fuisset, omnes antecessores suos ingenio, suisq; scriptis superasset. Attamen in iuuentute super libros Aristo. commentaria scripsit. Et summam in philosophia, Logicam breuem. Summulam de naturalibus, atque contra cæcitatem Iudæorum tractatum edidit. Sermones multos ad Clerum. Tandem iuuenis satis moriens, in sacristia sui ordinis, sepulchro marmoreo sepelitur.

Bartholomeus de Vrbino, ipsius Heremitarum ordinis diligentissimus doctor, & Vrbinatus episcopus, hoc ipso tempore clarus effulsit. Qui etsi multa ediderit, in primis Augustini, atque Ambrosij singula dicta in alphabetum redegit. Et opus Milleloquium communi vocabulo appellauit. Aliud quoq; de spirituali bello. Iordanis item Alemanus, eruditus theologus, ob ipsius doctrinam, & multarum antiquitatum indagationem, magno in pretio fuit. Qui inter cætera, pulchrum quadragesimale edidit. Apocalipsimq; pulchre explanauit.

Iacobus quoque ordinis Heremitarum theologus, natione Toletanus, hisdem tēporibus floruit. Et vniuersam ferme scripturam sacram complanauit. Et Sophologium composuit pręcellentissimum ad diuinam sapientiam perquirendam suasorium. Quod quidem volumen quanti faciendum sit, multis Epigrammatibus declaratur.

De obsidione quarundam ciuitatum Italiæ.

Cap. LXV.

VErona clarissima, & vetustissima Italiæ ciuitas, anno M.405. sexto Calend. Iulii (a Carrariensibus occupata, & pessundata) in Venetorum manus concedente Iohanne Maria vicecomite Mediolani duce, per Franciscum Gāzagam, & Iacobum Fermem, & Paulum Senellum patricium Romanum, deuenit. Et nunc vsq; cum magno augmento ipsius permansit. Pisæ item potentissima ac superbissima Ethruriæ ciuitas Florentini populi æmula, hoc anno durissima obsidione, & acerrimo bello domita, in ipsius populi Florentini ditionem potestateq; deuenit. Impetu enim facto Florentinos vrbe eiecere, & ipsam in libertatem reduxere. Florentini ignominiam non ferentes, bellum Pisanis intulerunt implacabile. Et commeatibus vndiq; interclusis, vrbem acerrime obsiderunt, quam post aliquot menses fame crudelissima laborantem, prodente eā Iohanne Gambacurta, iugum ab integro suscipere coegerunt. Patauium magnæ potētię ac splendoris ciuitas, anno domini M.406. obsidione a Venetis oppressa, in Venetorum manus deuenit. Franciscus enim iunior Carrarius Frāncisci senioris filius, cum in Vicentinos exercitum duxit, cui statim Venetorum dux, & senatus tybicinem mittens, rogat ne Vicentinos vectigales bello attingat, alioquin senatum Venetum haberet inimicum. Sed Franciscus durius crudelçere cæpit. Indignati Veneti, cum Francisco Ganzaga fędus percutiētes, generalem ducem contra eum constituerunt. Primo Veronam cæpit concedente Mediolanensi ducissa. Et capto Iacobo Carrariensi vinctum Venetias transmisit. Inde in Patauium exercitum ducens, post aliquos menses, cum fame oppressa esset, & peste grauissima, & continuis oppugnationibus, Galeacius Ganzaga Frācisci frater, ignorante Carrario, per portam sanctæ crucis sibi a ciuibus apertam, copias introduxit. Et casu Carrarium reperiens, verbis conuenerunt, vt Galeacio castri domino cōcesso, ipse Carrarius ad senatum pro misericordia impetranda commigraret. Et si ꝙ volebat impetrasset. Ciuitas ipsius esset. Sin autem regrediens in pristino statu restitueretur. Ideo Carrarius cum Francisco tertio filio ad senatum in veste humili accessit, a quo nullam gratiam promeruit, sed ob iurgationibus mulctatus, in carcerē cum filio recludi iubetur. Et statim missis commissarijs, ciuitas nomine senatus occupata est. Quæ res Galeacio molestissima fuit. Franciscus postmodum strangulatus, filius quo mortis genere periērit dubium. Superfuerant eius duo filij Obertinus. & Marsilius, qui ante captiuitatem vrbis ad Etruscos confugerant. At sic eo anno quarto Kal. Decembris Veneti Patauium obtinuere. Et duæ potentissimæ familiæ s. Scaligerorum, & Carrariensium propter eorum dissensiones suæ diuturnitatis, & potentiæ, vno quasi tempore finem acceperunt. Qui in Verona, & Patauio per annos multos maxima cum gloria imperii sceptra tenuerunt, ac sic Veneti plurimas ciuitates obtinuerunt, & eorum nomen supra modum excreuit.

De quibusdam religiosorum ordinibus.

Cap. LXVI.

ORdo Monachorum alborū, qui montis olíueti ordo nuncupatur. Huius scismatis temporibus in Senensi agro, a quibusdam nobilissimis Senensium initium sumpsit. Multi nāque clarissimi Senenses quos scismatum, & bellicarum tedebat perturbatio spiritussancti gratia inspirati, vrbe vno animo egressi, non longe in montem qui Oliuetus dictus accedere, vbi in vnum congregati, & a curis mundialibus semoti, tanquam Heremitæ deuotissimi Deo, in orationibus, & vigiliis, ac crebris ieiunijs deseruire cæperunt. Quorum exemplo multi nobiles, & adolescentes permoti, desiderio cœlestis patriæ ad eosdem confluxere. Quamobrem incredibili feruore, in Dei seruitio excrescere cæperunt. Quorum fama cum ad Pontificem peruenisset, principaliores ad se Romam vocauit, & eorum viuendi propositum diligenti examinatione intelligere voluit. Cognitisque eorum votis, exclamauit dicens, hanc plantationem esse diuinam, non humani consilij. Exhilaratusque

usque Pontifex illorum vitam, & modum viuendi, sicut eorum priuilegiis constare dicitur, quàm libentissime comprobauit. Et vt id diuinum opus cæptum stabilitatem susciperet, statim album habitum ad diuæ virginis Mariæ reuerentiam, cum regula beatissimi benedicti eisdem contulit. Quas maximis priuilegiis,& gratiis cōtens, inter Monachos diui Benedicti annumerauit,& multa monasteria incolenda cōcessit. Ordo nouus mendicantium,sub diui Hieronymi titulo, præsulante Innocentio 7. Pontifice nuper defuncto, ex tertio ordine Seraphici,a quodam Redo nomine, montis Granelli comite apud Fesulanam Ethruriæ vrbem primo excitatus est. Eius autem coadiutor hoc in sancto opere Gualterus marsus fuit. Et hi duo miræ sanctitatis,& integritatis viri,huiusce regularis obseruantiæ,& disciplinæ fundatores,& auctores fuere. Et sanctissimis institutis,cum doctrina atque exemplo mirum immodū erexere. Quem quidem ordinem Gregorius 12. iste priuilegiis approbans, sub regula beatissimi patris Augu. quo ad vota principalia Apostolica auctoritate confirmauit. Eugenius deinde quartus, vir vtriq; religiosissimus,& ipse eadē auctoritate,additis aliis priuilegiis mendicantium, iterum approbauit,& confirmauit. Eisdem autem in memoriam pristinæ tertij ordinis religionis habitū,griseam tunicam,cū clamide similiter grisea,pro habitu cōcessit. Ordo alius canonicus Cœlestini habitus cōgregationis sancti Georgii de Alga apud Venetias hisdem temporibus a religiosissimo viro postea Patriarcha Laurentio Iustiniano,atque aliis religiosis primum incredibili fauore,& quadam austeritate initium sumpsit. Quā congregationem Gregorius prædictus quibusdam constitutionibus sibi datis,sub prima beati Petri regula confirmauit. Quæ statim egregiis viris ac doctissimis valde creuit. Quorum de numero Antonius Coratius Gregorii Pontificis nepos,inde Hostiensis Cardinalis. Et Gabriel, postea Eugenius quartus, qui monasterium a principio paterna hæreditate plurimum ampliauit, & exornauit. Fuere & alii ea in congregatione successores vita,& moribus præclarissimi. Qui religionem doctrina, atque optimis exemplis pro virili sua illustrarunt. Marinus Quirinus egregius, & Mapheus Contarenus Venetus postea Patriarcha,& alii complurimi.

De haresi Hussitarum,& eius origine. Cap. LXVII.

Perfidia Hussitarum insaniaq; sub rege Vuenczeslao ætatis suæ anno quinquagesimo ortum habuit. His tēporibus Germanos catholicos crudelē immodum armis vexare cœpit, cuius originem,& progressum hoc loco prosequi animus est: quoniam ea pestis cum pene totam Germaniam conturbauit, neque adhuc extincta regni Bohemici magnam partem occupat. Rexerant scholam Pragensem primo Theutones, id molestissimum Bohemis fuit hominibus,natura ferocibus,atque indomitis. Ex quibus vir quidā genere nobilis,ex domo quam Putridistis vocant, apud Oxoniam Angliæ ciuitatem literis instructus, cum Iohannis Vuicleffi libros offendisset, quibus de realibus vniuersalibus titulus inscribitur,magnopere illis oblectabatur,exemplaria secum attulit,inter,quæ de ciuili domino,de ecclesia, de diuersis quæstionibus contra clerum, pleraq; volumina veluti pretiosum Thesaurum patriæ suæ intulit, imbutus iam ipse Vuicleffistarum veneno, & ad nocendum paratus,virus in ciues euomuit. Commendauit autē scripta,quæ attulerat,his potissime, qui Theutonicorum odio tenebantur,inter quos Iohannes emicuit obscuro loco natus, ex villa Hus,quod Anserem significat,cognomentum mutuatus. Hic cum esset ingenio peracri,& lingua diserta,multumque dialecticis oblectaretur, & peregrinas opiniones amaret, auide admodum. Vuicleffistarum doctrinā arripuit,eaq; Theutonicos magistros vexare cœpit,sperās eo modo cōfusos Theutones scholam relicturos. Quod cum non succederet, a rege impetrarunt,vt Pragense gymnasium,ritu Parisiensis gubernaretur. Ea res magistratum scholæ Theutonibus abstulit. Quā ob causam commoti magistri ac discipuli Theutonici generis,iureiurando adacti,vno die supra duo millia Pragam relinquere,nec diu post circiter tria millia secuti,apud LiptzK Misnæ ciuitatem trium dierum itinere,a Praga distantem vniuersale studium erexere,quod ab Alexandro Pontifice priuilegiis munitum,ac confirmatum fuit: & per illustres duces Saxoniæ dotatū, ac structuris exornatū:a quo Liptzk in cūctis augmē sūsensit. Bohemis Scholæ suæ gubernatio libera patuit, quorū principes habitus est Iohannes Hus,lingua potens,& mundioris vitæ clarus,qui vbi satis fidei compactum sibi existimauit, venenum, quod iam pridem occulte conceperat, palam euomuit: multa de libris Vuicleffi in medium attulit, asserens in eis omnem veritatem contineri,adiiciensq; crebro inter prædicandum,se postquā de hac luce migraret,in ea loca proficisci cupere,ad quæ Vuicleffi anima peruenisset,quem virum fuisse bonum cœloq; dignum,non dubitaret. Verum in Lundano quadragintaquatuor articuli in eius libris reperti,ab Archiepiscopo Cantuariensi,& aliis episcopis, & doctis viris condemnati, Vuicleff exhumatum, corpus combustum fuit. Sequebantur tamen Iohannem cleri ferme omnes, ere alieno grauati, sceleribus insignes,& ab ecclesia catholica recedentes, ipsam Valden. sectam,& insaniam amplexi sunt. Huius pestiferæ, ac iam pridem damnatæ factionis dogmata sunt. Romanum præsulem reliquis episcopis parem esse. Purgatorium ignem nullum inueniri. Vanum orare pro mortuis,& auaritiæ sacerdotalis inuentum. Dei,ac sanctorum imagines delendas. Mendicātium religiones malos dæmones inuenisse. Sacerdotes pauperes esse debere,sola contentos eleemosyna. Auricularem confessionem nugacem esse, Sufficere sua quemquam Deo in cubili suo confiteri peccata. Cœmeteriorum inanem vsum. Sacerdotem quocunque loco sacrum Christi corpus conficere. In canonicis horis frustra tempora teri. Ieiuniis ab ecclesia institutis nihil esse meriti,atque alios,plerosque errores edixere. Sed attulit nouam pestem Petrus Dresensis: id est oppidū Misnæ, super Albim situm,qui apud ecclesiam sanct. Michaelis populum prædicando instruebat Iacobellum misuen aggressus minare ait, doctum virum errorem alium non animaduertisse, communionis Eucharistiæ,in qua sub vna tantum specie dominicum corpus ministratur,cum apud Iohannem Euangelistā, & Apostolum Christi,sub duplici specie panis,& vini summi debere videatur. Commotus his Iacobellus cum in vetustis codicibus, Dionysii præsertim,& Cypriani cōionem calicis laudatam inuenisset,publice commouere populum cœpit,ne cōionem calicis quoquo pacto negligerent. Huic hæretici consensere haud modica gestiente, lætitia,quod articulum inuenissent in euangelica lege fundatū. Inde attētata fuerunt,vsq; ad concilium Constantiēse sine fructu. Apud .n Glatoniam nobile monasterium fratrū prædicatorum extra mœnia oppidi sitū, a fundamentis deiiciunt:aque prima ecclesiarum ruina in Hussitarum nouitate facta, decurritur in ecclesias monasteriaque passim nobilissima, superis dicata tēpla, ferro atq; igne vastāt, Per idem ferme tēpus surrexit, & alius pseudo sacerdos,apud Pragam Iohannes quidam, ex ordine Præmonstratensium ipsius Monachus,& in omne scelus audax,cum neque bene sapere videretur monasterium Carmelitarum inuasit. Sophia interim anxia,quo pacto tueretur crebris nunciis ac literis Sigismundum vocare:vicinorū auxilia petere,atque in omnes partes mentem dirigere. Sigismūdum malo vsum consilio in Turcos,qui se iam prius castris exuerant,arma prius mouere,quā Bohemiam petere libido incessit, q si mox exercitum Pragā duxisset antequam vires hæreticorum coaluissent, nunquam ea incendia Germaniam exussissent. At ille dū Turcos lacessere parat Bohemiam amisit,& Hungariam non defendit. Ea propter cum serum esset eius auxilium,regina ex thesauro regio copias comparauit,arcem firmauit,pugnatūque deinde die noctuque quinque diebus,sæuissimis ausis,multi vtrinque cæsi:prætorium incendio deletum,ac magnificæ domus exustæ.

De Pontificatu Iohannis XXIII *& Martini* V. Cap. LXVIII.

Iohannes eius nominis vigesimus tertius Papa, patria Neapolitanus,& nobilis. Baldesar cognomento Cossa ante vocatus,sancti Eustachij diaconus Cardinalis,hoc anno prædicto Alexandro mortuo,Bononiæ Pontifex creatus,sedit annis 4. menses 10. Sunt qui,scribant id factum violenter esse, q & legatus Bononiensis esset, & armatos milites tum in vrbe, tum in agris pro statione habuerat, vt si precario id obtinere non posset,minis,& armis tandem assequeretur. Cū multi pro ducti fuerūt neminem approbare voluit, Date inquit mihi Petri clamidem, ego eam dabo Pontifici : ille palium humeris suis imponens,Papa ait ego sum: id quamuis patribus displicuisset,vtcunque est,constat eum Pontificem creatū fuisse, ad eamque dignitatem sp aspirasse. Erat aūt hic Pontificii,& ciuilis iurium peritissimus,vir in temporalibus quidem magnus, in spiritualibus nullus omnino,atque ineptus, & rerum gerendarum experientia, magisquam vitæ sanctimonia præditus, Qui suscepto Pontificatu dies aliquot Bononiæ comoratus,& postmodum Romam profectus est,fuerat.n.illa prius aliquanto de manibus exorta Ladislai. Iter eius per agrum Florentinū & Senensem ad inferum mare, inde per Tarquinatem ad vrbem fuit,post hæc apparatus facti,missæque aduersus Ladislaū copiæ:

copiæ: duces militiæ erant Paulus, Vrsus, & Sfortia. Verũ sequenti anno iterato Iohannem bello vexare cœpit. Ideo Pontifex timore correptus Florentiam primo, postmodum Bononiam venit, & non ita multo post Mantuam ad Iohannẽ Franciscum Gonzagam profectus est, ibidemq; & Laude, & Cremonę, cum Sigismundo Cæsare, de pellendo Ladislao qui Romam, & multa ecclesiæ oppida occupauerat; conuentum habuit. Inde ad concilium Iohannes omnium nationum consensu citatus, ad tollendum scisma duos Cardinales in Germaniã misit, qui vna cum principibus Gallicæ, & Germanicæ nationis locum idoneum deligerent. Constantia igitur Germaniæ vrbs idonea visa est. Eò proficiscuntur oẽs, & Iohannes Pontifex admonentibus quibusdã ne id faceret, eò tñ est profectus. Verum superueniente Sigismundo multa crimina Pontifici obiecta sunt: quorum causa mutato habitu, familiaq; clanculum nocte fugiens, cum iam amplius quatuor mensibus in concilio fuisset Schaffhusen abijt, Burgundiam petere festinans, Iussu Friderici ducis per viam retentus, Imperatori traditur, & in insula sancti Marci in carcerem conicitur. Causam fugæ cõcilium disquirere tum cępit: Ad quadraginta exinde capitula cõtra eum probata sunt, meritò e Pontificatu deiectus, Ad Ludouicum igitur Bauariæ ducem missus in Haidelberga triennio asseruatus est. Tandem eo concilio Martinus Pontifex surrogatus, dum apud Florẽtiã existeret, & a Cosma de Medicis ciue Florentino rogaretur, Iohannem a carceribus liberauit. Cum ad Martinum venit sese pedibus Martini subiiciens, eũ vt Pontificem verum, & vnicum recognouit. Martinus ea humilitate commotus primum Cardinalem efficit Tusculanum, Nec annum integrum superstes, Florentiæ e vita migrauit: vbi & a Cosmo Medice amicissimo suo honorificentissimo sepulchro in diui Iohannis Baptistæ templo, magna adhibita funeris pompa, sepultus est. Martinus quintus Papa, patria Romanus. Otto cognomento Columna prius vocatus: ex illustri Columnẽsium familia natus, hoc anno in celebritate sancti Martini episcopi, ex Cardinali diacono in Constantiensi concilio nationum omnium, & Cardinalium consensu Pontifex creatur. Is n. a teneris annis cura parentum, moribus, & literis imbutus, vbi adoleuisset iuri Pontificio Perusii operam dedit, vñ ad vrbem rediens, ob integritatem, & doctrinam Vrbani sexti referendarius factus. Inde diaconus Cardinalis ab Innocentio septimo creatus: humanior factus patrociniũ suum oĩbus pręstabat. In conuentu Constantiensi, cum multæ in vtranq; partem altercationes haberentur, ipse medium quoddam tenuit, communi vtilitati sp consulens. Hanc ob rem, & Imperatori Sigismundo, & Cardinalibus oĩbus gratus. Qui in Pontificatu constitutus, non somno, & ocio, sed negocio, & sollicitudini deditus, oĩa ad rem pertinentia miro perfecit modo. Vir antea nequaquam sagax existimatus, sed benignus. In Pontificatu tñ ita opinionem de se prius habitam redarguit, vt sagacitas quidem in eo summa, benignitas vero non superflua, neq; minima reperiretur. Peracto demum concilio reuersus per fines Mediolanen. Mantuanorũ, Ferrariensium, Rauennatum, Florentiam venit: Bononiam vitans, quæ se per id tempus in libertatem vendicarat. Florentiæ vero biennium fere resedit, per oportuno loco ad rem ecclesię componẽdam. Nam & cum Bractio, qui ecclesiæ oppida permulta occuparat, oppitulãtibus Florentinis concordiam fecit. Illiusque post hæc fretus opera, Bononiam redegit in suam potestatem, & cæteras vrbes vbique recepit: ex quo eius plurimum creuit auctoritas. Florentiam tãdem abiens, ciuitatem Metropolitano honore exornauit. Romam desideratus peruenit, vniuersa vrbe eidem obuiam effusa, quæ eũ non secus ac patriæ parentẽ expectabat, q̃ adeo vastatam inuenit, vt nullam ciuitatis faciem habere videretur, Quamobrem Pontifex pietate commotus, ad eam exornandã componendosque mores, ita aĩum adiecit, vt breui cõualescẽs meliorem faciem præ se tulerit, plura in vrbe restituit. Hic aũt vir in oĩ vita integer, demum Pontificatus sui anno quarto mẽse tertio, Romæ apoplexia moritur, ætatis suæ anno 63. Sepeliturque eius mandato in basilica Constantiniana, ante capita Apostolorum, sepulchro æneo, comitante populo Romano, & clero non aliter flente, quam si ecclesia Dei, si vrbs Roma, vnico atq; optimo parente orbata fuisset, vacat tum sedes dies 12.

De Sigismundo Imperatore. *Cap.* LXX.

Sigismundus Caroli quarti Romanorum Imperatoris filius natione Bohemus, origine Theutonicus, Hũgariæ, & Bohemiæ rex, defuncto Ruperto Romanorum rege anno salutis M.410. Franckfordiæ ab electoribus Cæsar electus est, vir quidem strenuus, & ad omnia peragenda promptuosissimus, princeps singulari prudẽtia, magnitudine animi benefica, & libertate insignis, corporis quoq; maiestate ac decore illustris. Erat in. præclara facie, inclytus, specioso atq; robusto corpore, magnitudineque animi, siue pace, siue bello eximius, ac in erogando profusus. Is suscepto regno statim cum comitatu maximo, vniuersam ferme Cisalpinam Galliam sedandi belli causa percurrit. Et cum multa eius egregia facinora memoriæ prodita sunt. Inter quæ illud præclarissimum, ecclesiam catholicam in tres partes diuisam, coacto apud Constantiam generali concilio ad vnitatem redegit. Italiam, Galliam, Hispaniam, Angliã eius rei causa peragrans, vt erat Christianissimus, cum totam Christianam rem publicam propter scismata labefactatam cõspiceret, oĩum nationum consensu Constantiæ concilium indixit, vbi Iohanne prædicto, Gregorio 12. & Benedicto 9. Pontificibus abrogatis, electoq; Martino quinto, vniuersam rempublicam Christianam sua industria, suoque maximo labore cõponere studuit. Mores et tã secularium q̃ clericorũ (nimia iam licentia labefactatos) suo hortatu, & virtute in meliorẽ redu xit formam, Vitoldo Lituaniæ duci, vt se regẽ appellaret missa corona impulsit, prius tñ ille vita decessit, q̃ solẽnia coronationis expleret. Prussiã quam rex Poloniæ fratribus beatæ Mariæ Theutonicorum armis ademerat, restitui iussit. Vuentzeslaum Bohemiæ regem Germanum suum, eo q regno inutilis esset coniecit in vincula, quamuis negligenter custoditum, magno reipublicę malo quidam Bohemi carceribus surripuerũt. Cæterum bello prorsus infelix, quem non Turci duntaxat, sed Bohemi sæpe acie fuderunt. Vxor eius prima fuit Maria Ludouici regis filia, cum qua regnum accepit. Illius causa duos, & triginta regulos in Hungaria primarios, qui aliqñ rebellassent gladio percussit. Ob quam rem, & paulo post regina fatis functa, in vincula coniectus est, mulierique viduæ, cuius virum interfecerat, in custodiã traditus, donec regni proceres suppliciũ decernerent, sed non defuit capto extremis rebus prouidentia: qui vt erat facundia præditus, & potens, mulieri longe melius esse ostendit regium sanguinẽ conseruare, q̃ fundere. Dimissus ab ea Barbaram comitis Ciliæ filiam duxit vxorẽ: necnon postea comparatis auxiliis regnũ vendicauit, de proditoribus suppliciũ sumpsit, mulieris viduæ filios, & honoribus, & opibus inter primos regni pceres cumulauit. Bohemia post multas calamitates vix tandẽ potitus est, Alberto duci Austrię genero suo Morauiã, ne defensore careret, dono dedit. Cum filiam, Elizabeth, ex Barbara natã, ei in matrimonium copulauit. Marchiã Brandeburgensem Friderico Burgrauio Nurẽburgẽsi dono dedit. Varia aũt fortuna annos supra quinquaginta regnauit. In seniũ denique perductus, iterato in Italiã venit ad coronã Augustalẽ obtinendã, ex Germania in Lombardiã veniens, Mediolanũ ingressus, inde per Ethruriã ad Senenses trãsijt, a quibus honorificentissime exceptus, apud eos aliquot menses exegit. Inde & ad Eugeniũ Pontificẽ Romã se cõferẽs, ab eo coronã imperii accepit. Tandẽ Roma abiẽs Ariminũ petij. Deinde per Ferrariensem agrũ iter faciens Mantuã peruenit, vbi aliquot immoratus dies Io. Franciscũ Gonzagã Mantuæ dñm Marchionali dignitate insigniuit. Demũ cũ Venetis pace facta Alpes pertransiuit, & Basileã petit, dissidioque patrũ, quod tunc erat cum Eugenio ad tps sedato, Vlmã se contulerat. Hic audita Thaboritarũ Orphanorũque cæde, legatos in Bohemiã mittit, hortatur regni quietem. Illi magno numero apud Ratisponã tũ cõueniũt regemque suũ salutant. Exinde poscentibus Hungaris, nauibus per Danubiũ vectus Budã petiit, vbi reformato rerũ statu, vocatis ad se Bohemorũ principibus in albo regali, 60. millia nummum inter eos distribuit. Dicta die, qua vellet Bohemiã ingredi, nec moratus Iglauiam venit: vbi consilio cũ Bohemis habito, legatorũ gesta cõprobauit. His cõpositis Sigismundus Imperator 9. kal. Septembris, anno 6. & 30. supra millesimum quadringentesimum. ab ortu Saluatoris, Pragã venit, qui paulò ante hostis censebatur, extrẽmis honoribus exceptus est, Barones ac ciuitates iurauerũt, & magistratus quos ipse constituit acceperunt. Redierunt tũ nõ mendicantes, & monasteriorum abbates. Iamque reges ei populique Christiani de recuperato regno congratulabantur. Eugenius quoque Pontifex maximus, aureã rosam indicem suæ lætitiæ ad eum misit Ægrotare interea Sigismundus cępit, exaugente morbo senectutis incommodum. Barbara imperatrix de retinendo imperio sollicita, nobiliores ad se vocat. Mulier iam anus, nouum coniugium mente complexa, filiam ex animo dimouet. Non latuerunt Imperatorem furentis fœminę excogitatus, in Morauiam se vehi iussit, visurum filiam, antequã vita excederet. Illa cum viro Alberto ad eum in ciuitatem venit, quam Znoymam vocant. Albertum successorem suum nominat. Hungariæ ac Bohemiæ primores rogat, vt supremam suam voluntatẽ exequantur. Regna quibus præfuerat genero vltima voluntate reliquit: dicens Beatum regnum, cui Albertus

bertus impetrauerit. Summis ordinatis inter amicorum manus defecit. Corpus eius in Varadino, vt in vltima voluntate placuerat sepultum.

Expeditio in Bohemos hereticos facta temporibus Sigismundi. *Cap.* LXX.

MArtinus Pontifex maximus, vbi armatam hæresim crescere indies animaduertit, priusquam amplius inualesceret, Cardinalem Vintoniensem natione Anglicum regia stirpe natum, in Germaniam proficisci iussit, qui contra Bohemicã labem in arma concurreret. Cui & Imperator adiumento fuit. Instituti sunt tres exercitus. Saxoniæ duces, & quot vocant Stagnales ciuitates in primis militauere. Secundum ex Franconibus constitutum, Marchio Brandeburgensis ductauit. Tertio fuit Otto Treuerensis Archiepiscopus, quem Renenses secuti sunt. Baioarij quoque, & ciuitates Sueuorum imperiales, ingressi Bohemiam tribus locis, siluam penetrauere: iuncti simul castrametati sunt. Sed cum hæretici collecto raptim milite in eos properare nunciaretur, non visum hostem fugerunt. Nondum Cardinalis exercitus affuerat, fugientibus occurrens, magnis præcibus, vt redderent in hostem hortatur, quod cum frustra niteretur, vix Siluam egressi superuenientes Bohemi, postremum agmen lacessere cæperunt: Facta est profusior fuga, machinis quoque bellicis potiti sunt. Exinde Misniam populati. Cum Franconiam redirent, ne Brandeburgensem agrũ Nurembergensemque vastarent, pecunia placati, diuitem exercitum reduxere. Sigismundus his cognitis Nurembergam profectus, noua principum auxilia comparat. Martinus quoque Pontifex maximus, Iulianum Cardinalem sancti Angeli literis ac moribus excellentem, cum ea legatione in Teuthoniam mittit, vt Bohemis bellum inferat, & aduenientе tempore in Basiliensi concilio, quod prope diem futurum erat nomine Apostolico præsideat. Is Germaniam ingressus, mox Nurembergam ad Sigismundum se confert, quo in loco frequentes Germanorum principes conuenerant. Decreta est noua in Bohemos expeditio ad octauum kalen. Iulij. Dux belli Fridericus Marchio Brandeburgensis declaratus, qui Cardinalem sequeretur. Ingressus Bohemiam in comitatu Cardinalis. Iohannes & Albertus principes Brandeburgenses, cum patre Herbipolẽses, & Eistetẽses episcopi, & Imperialium ciuitatum magistratus. Treueren. & Colonien. antistites auxilia miserant, & cum his prouinciarum suarum primores supra 40. millia equitum fuisse traduntur. Ingressus Cardinalis, numerosum exercitum ducens, multas villas, oppidaque hæreticorum diripuit. Bohemi qui iam pridem hostem affuturum acceperant, expeditas in armis legiones coegeraut. Interea seu proditio in exercitu fidelium fuit, (quod plurimi putauere) siue metus, sua sponte mentes hominum pauor inuasit, totis castris trepidatum est, & priusquam hostis vllus in conspectu daretur fœdissima capta fuga. Miraẽ Iulianus vnde hic timor. Suaderet vt forti aĩo hostem expectarent, sed frustra apud eos cohortatio fuit, sublata sunt raptim signa, & rapido cursu fugam maturauere. Hostis postea ex metu alieno ingentẽ prædam potitus est. Albertus Austriæ dux, cum accepisset Bohemiam intrasse Cardinalem, raptim ex Austria copiis in hæreticos duxit, sed fuga cognita, per Morauiam, quæ nondum ei parebat, infesta signa circunferens. 500. villas ferro, & igne deleuit. Oppida. 6. cæpit, mortalium maximam cædem fecit, adeoque gentem illam afflixit, vt iugum eius accipiẽs parere sibi ea lege promiserat, vt circa religionem id sequi teneretur, quod Basiliense cõcilium decerneret. Exactus in Bohemia legatus Basileam se contulit, ibique concilium celebrauit.

Ordo nouus canonicorum regularium, & congregatio sanctæ Iustinæ, & Hieronymi. *Cap.* LXXI.

ORdo nouus canonicorum regularium apud Ethruriam in Lucensi agro, monasterio Frisonariæ initium sumpsit a loco Frisonaria dicta, deinde ab Eugenio aucta, Lateranensis appellata est, & speciali priuilegio canonicis regularibus beati Augustini aggregauit. Hi a primo eorum auctore clamidem nigram, tum nigro scapulari, biretoque nigro sumpsere, & albo scapulari deposito camiseam lineam eius loco induere voluerunt, quamobrem vulgo fratres de la camisea, cognominauit, Habuerunt autem viros plurimos omni doctrina & eloquentia, & sanctimonia celebres.

Congregatio etiam sancti Benedicti, quæ sanctæ Iustinæ nuncupatur, hac tempestate, in prouincia Taruisana apud Patauiam vrbem in monasterio sanctæ Iustinæ, primo per Ludouicum Barbum patricium Venetum, initiũ seu reformationẽ accepit, & ad viam veritatis reduxit, & ad regularem obseruantiam perduxit, quæ congregatio viris præstantissimis, & locis bonisque, tam temporalibus, quàm spiritualibus excrescens. Eugenius 4. Pontifex eam maximis priuilegiis iuuit. Deinde in ea innumerabiles viri non modo iurium, ac sacræ theologiæ doctrina, sed & eloquentia literarum, tam græcarum, quàm Latinarum ornatissimi fuerunt.

Ordo denique Monachorum Heremitarum diui Hieronymi, & iam patrum institutis collapsis, a venerabili viro Lupo Hispalensi eius ordinis generali præposito, nouis institutionibus, ex dictis beati Hieronymi instauratus est, quam Martino Papæ obtulit, & Pontifex confirmauit: qui sub regula beati Benedicti militant, & ipse per omnia viuit, nisi quòd griseo colore indumentis, & Romano officio vtitur. Magnæ opinionis in ecclesia Dei existit.

Allata erant Sigismundo Cæsari ex Hungaria aureorũ quadraginta millia. Cum iam aduesperasceret, eaque in regia condita fuere. Cum cubitum esset Cæsar: dum cogitat in quemnam vsum eam pecuniam conuertat, somnus eum destitit, tũ ille excitatis cubiculariis. Ite inquit ocius, consiliarios, ducesque militum huc accersite. Vocati proceres media nocte trepidi, timebant enim, ne quid aduersi accidisset, Imperatorem celeriter adeunt, & quę causa sit repentinæ vocationis inquirũt. Imperator confestim aperta archa, inter eos qui aduenerant pecunia distributa, Ite inquit, iam secure, tranquilleque nobis dormire licet, nã quod mihi somnũ ademerat, vobiscũ exit.

De concilio Constantiensi, & quibusdam præclaris viris eiusdem temporis. *Cap.* LXXII.

COncilium generale apud Constantiam Sueuorum vrbem, ad scisma tollendum, quod nouem, & triginta annis perdurauerat. Sigismundi Cæsaris iussu, & industria Anno domini 1414. congeritur: in quo quinque aderant nationes: Italica, Gallica, Germanica, Hispanica, & Anglica. Quicquid vero harum nationum suffragiis decernebatur id ita ratum erat, atque per præconem, aut per notarium publicum pro curia enunciabatur, si omni consensu postea confirmatum fuisset. Eo quoque profectus Iohannes Pontifex, admonentibus tamen quibusdam, ne id faceret, ne cum pontifex accederet, priuatus reuerteretur, quod etiam contigit. Proficiscens tamen cum viris quibusdam in omni genere doctrinę præstantibus, diu multumque Germanos disputationibus incertos, & ambiguos tenuit, quod potissimum decernerent. Verum superueniente Sigismundo, factaque omnibus dicendi, quod liberet potestate, Pontificatu licet inuitus se abdicauit, Gregorius vero Carolum Malatestam legatum mittens sponte se abdicauit. Benedictus discussa aliquamdiu re, Pontificatu tandẽ priuatur: relictisque nationibus, quæ cum eo sentiebant. In eodem quoque concilio nonnullæ hæreses damnatæ: in quo de rebus Bohemicis sermo habitus, patrum mentes ingenti cura confecit. Voluentium animo, quo nam modo prouincia sanari possit. Condemnata est igitur Iohannis Vuicleff hæresis, & duo ex sectatoribus eius combusti sunt: Iohannes Hus, & Hieronymus eius discipulus, tanquam hæresiarchæ. Cumque ibi quadriennio ferme ad tollendos scismaticos, & ad restituẽdam ecclesiam, ac emendandos Christianorum mores, multi prælati, principesq; præstitissent. Tandem de eligendo nouo Pontifice sermo habitus est. Placuit ex vnaquaque natione viros, sex deligi probatos, qui cum Cardinalibus conclaue ingressi deligerent. Anno igitur millesimo quadringentesimo decimoseptimo sexto idus Nouembris conclaue ingressi. Consentientibus Cardinalibus duobus, & triginta, nationibusque omnibus, præter omnium opinionem, cum iam quadriennio vero Pontifice caruisset ecclesia, in celebritate beati Martini Otto Columna Romanus diaconus Cardinalis Pontifex creatur, omnium lætitia. Effusus etiam nimio gaudio Imperator Sigismundus, omnibus gratias egit, ante Pontificem prostratus summa veneratione pedes exosculatus est, quem contra Pontifex amplexus, non secus ac fratrem habuit, gratias egit, quòd sua opera pax tandem ecclesiæ Dei reddita esset. His gestis, cũ per annum in cõcilio pręstitissent: & multa ad Christianam religionem necessaria decreta fuissent. Tandem anno Christi M. 418. concilium Pontificis Imperatorisque iussu dissolutum fuit, & in pace abiere.

Iohannes Gerson Cancellarius Parisiensis denominatus, hac tempestate floruit, & in concilio Constantiensi nonnulla pro rege Franciæ, & aliis absoluit, vir admodum doctus, theologus summus: Parisius sacrarum literarum Christianissimus doctor, qui scripta, varia, & libros a se editos ecclesiæ profuturos post se reliquit. Is tandem anno domini M. 429. superos petiit, die 12. Iulii.

Gaspar Schlick dominus inter principes denominatus, matre Italica ex comitibus Alticollis agri Taruisini, patre Theutonico natus, ex familia Lazana, prouincia Franconiæ ingenio

plo dextro, facundia suaui, doctrinæ cultor, ad omnia genitus, quæcunque ageret, quem simul, atque fortuna, atque virtus extulit, vt quod erat prius inauditum trium Cæsarum successiuè regnantium cancellariæ præfuerit. Vnius ex ducibus Slesiæ filiam sibi in matrimonium tradere non recusauit. Sigismundus Egram illi, & Cubitum, & alia in Franconibus, oppida dono dedit. Albertus in Hungaria Calesium, & Albam ecclesiã. Fridericus in Austria Gretzium, Versatile profecto ingenium, & naturæ bonitas, singularesque inter tot Imperatores moribus prorsus dispares, pari gratia viuere potuit. Huius amicitia vsus Eneas Pius, Episcopatum Tergestinũ, vnde reliquæ dignitates prouenere, consecutus est. Mortuus est Bohemiæ, ex apoplexia, & apud carmelitas cum coniuge sepultus.

Constautia vrbs Germaniæ non admodum magna, sed opulenta, atque formosa eius propter mœnia. Renus lacu emergens rursus in alueum redit. Pons in eo est, qui ab ipsius vrbis porta ad Germanos pertinet. Vltraque põtẽ crebra ędificia secus alteram fluuij ripam. Lacus autem omnium amenissimus est, multaque castella, & vicos vndequaque per ripas habet, aqua nitida, fundo glareoso, ac perspicuo Pisces fert varios quidem, & multiplices, sed pro tanta aquarum magnitudine, non ad modum copiosos. Viginti millia passuum in longitudine patet. Latitudo alibi 10. alibi ad 15. millia passuũ extenditur. Rhenus. n. Curiensem percurrens agrum, dũ fines Constantiensium attingit, duos latus facit. Venetum scilicet, & Acronium, vt veteres appellabant, inter quos Constantia sita. Hi nunc a loco, & dominijs sortiti nomina, superior Constantiensis, & a castro, & eius loci dominio de Bodmma lacus Badmer dictus. Inferior ab oppido dicto Cella Rudolfi Cellacensis denominatur. Infima lacus superioris partis Constantia. De Constantiæ vero antiquitate, & origine ciues perpauci occurrunt, vt in aliis vrbibus, qui vel aui sui nomen, & memoriam, nedum vrbis tenere videntur. Si tamen diligentius perscruteris tabulam inuenies marmoream, vetustas literas continentem. Ex quibus apparet a Constantio Constantini patre, qui a Diocleciano, & Maximiano Cæsar dictus est, hanc vrbem nomen cœpisse, cum prius Vitudura nuncuparetur. Hanc tabulam perpauci Constantienses legere sciunt. Tenetq; vulgus opinio esse sanctuarium quoddam præcipuę religionis, ita mulierculæ, & cætera imperita turba facundis per eam manibus, & ad faciem refricandis: iam literas penè totas ex tabula deleuerunt, cum tamen ibi scripta sint non sanctorum Christi, sed persecutorũ Christianæ fidei nomina. Mores quoque, & instituta ciuitatis sunt, Singulis annis vnus ex ciuibus suffragio creatur, apud quem summa potestas cum imperio sit. Hic non publicis ædibus, sed in priuata domo sua, & consueta habitat. Si quando per vrbem incedit, lictores habet, virgas manu ferentes. Cæterũ autem habitu, nihilo a reliquis differt ciuibus. Hic in caput vniuscuiusq; animaduertendi potestatẽ habet. Si de homicidio, de furto, de veneficio, de adulterio, ac de cæteris criminibus agatur: Astant in concilio hi, quos sibi ciuitas deputauit. Rei ipsi in vinculis adducũtur, ibi & accusatoribus, & defensoribus, dicendi contra reum, & pro reo facultas datur: Auditis oĩbus in sententiam itur. Si reus damnetur, lictores magistratus supplicio afficiunt. Eodem ordine de ciuilibus causis cognoscitur, apud hunc magistratum, & eius consilium, quia liberam iudicandi potestatem habent. Oratoria facultas plurimũ valet. Itaque si qui diserti reperiuntur, hi aduocati in ciuilibus, & criminalibus causis adducti, plurimum, & gratia, & dignitate in ciuitate possunt. Vniuersa hæc ciuitas in duo genera diuisa est. Alii. n. sunt Equestris generis, alii Plebei. Plebeį mercaturis, & officinis intendunt. Equites veteribus patrimoniis contenti, redditibus aluntur. Equestrem dignitatem obseruant. Siquis plebeius ditior factus, ad equestrem locum peruenire tentaret, ei nullo modo licere putant. Nec nobilitas, quæ in eo prophanari, aut pollui dignitatem suam arbitratur hoc eum facere permittit. Ita per longa tempora, vterque ordo in suis finibus consistit. Cum Equites ad mercaturas, & sordidiora munera declinare in turpissimis sit. Plebeio autem ad equestrem dignitatem se attollere nullo modo liceat, nec nobilitas patiatur. Gubernatio tamen reipublicæ communis est plebeis, & nobilibus. Ad septem milliaria a Constantia à transitu vero Alpium 20. millia passuum oppidum extat Velchirchiũ, id est opulentum atque Vrbanum. Ædificia habet speciosa: Vinetis, & Pometis plurimum habundat. Flumen quoque Rheni oritur in Alpibus non longe ab eo loco, cum ad Italiã transitus sit, ex sinistra manu: sed mox ad dexteram vergens, & suo gurgite, & multorum incrementis adiutum, ingens, & robustũ decurrit, inter Oriẽtem, & Septentrionem recto alueo conuersum. Aquam habet medii coloris inter cæruleam, & viridem, cursum rapidum, alueum arenosum, solidum tamen ita, vt pedibus pressus, vestigio non signetur.

Ferunt temporibus concilii in ea habiti, in hac inclyta ciuitate ingentem multitudinem hominum fuisse, ex omni natione Christiana: præcipui tamen erant Itali, Galli, Germani, Hispani, & Angli: quorum suffragiis omnes Concilii res gestę sunt. Præstantiores quoque in eo fuerunt. Iohannes 23. summus Pontifex, & Sigismundus Cæsar: Quinque Episcopi Cardinales. 16. Presbyteri Cardinales. 7. Diaconi Cardinales: Patriarchę septem: Archiepiscopi trigintaquatuor: Episcopi cẽtũ & quatuor. Abbates sexaginta, insignes. Generales quatuor ordinum. Duces vigintiquatuor. Comites centum quadraginta. Communitates quoque vrbium, tam Italiæ, quàm Germaniæ superioris, & inferioris. Post electionem vero Martini Sigismundus conclaue ingressus, nullo habito dignitatis suæ respectu, gratias omnibus cum lachrymis egit, quòd necessarium reipublicę Christianæ, prope extinctæ, elegissent.

Iohannes Hus, obscuro loco natus, ex villa Hus quod Anserem significat, cognomentum mutuatus, Hic cum esset ingenio peracri, & lingua deserta, multumque dialecticis oblectatus, & peregrinas opiniones amaret. Auide admodum Vuiclefistarum doctrinam arripuit: Hieronymum hominem eloquentem, condiscipulum Pragæ habuit. Placuit Sigismũdo Imperatore suadente patribus in concilio Constantiensi, vt Bohemia sanari possit, Iohannem, & Hieronymum ad synodum euocari: qui cum cæteris eius regni doctiores, tum quia doctores ac hæresum principes habebantur, vouerunt ambo non tam verecunde aliena discere, quàm sua imprudenter ingerere parati. docendi quippe, quàm discendi cupidiores, & auditi sunt in cõsessu patrum. Iohannes ætate, & auctoritate maior habitus, doctrina, & facundia superior Hieronymus. Lecti ex omni natione patres, diuini atque humani iuris doctores, sæpe cum his colloquium habuere, dogmata eorum a lege diuina aliena esse monstrarunt, neque bonis conducere moribus, rogauerunt ne plus sapere, quàm ecclesia vellent, peregrinas opiniones relinquerent, ingenia sua Vuiclefistarum insania ne fędarent, in edocendis populis, non dedocendis exercerent, possent in conspectu Dei, & in ecclesia militanti sublimẽ consequi locũ. Stetere in proposito pertinaces Bohemorum animi, asseuerantes se sancti Euãgelii ęmulatores, se Christi discipulos esse: Romanam ecclesiam, longe a traditionibus Apostolorum abiisse, quæ opes, & delicias sectaretur, dominatum in populis exquireret, Canes, Equos aleret, Ecclesiarum bona, quæ Christi pauperibus deberentur per lasciuiam, luxumque consumerent. Priores magnæ synodus, vbi pertinaciã, & immutabiles animos perditorum hominum animaduertit, membra ecclesię putrida, quæ sanari non poterant, ne reliquum corpus inficerent resecanda censuerunt. Lata est, in consessu patrum, aduersus contumaces sententia, cremandos esse qui doctrinam ecclesiæ respuerent. Prior Iohannes igitur combustus est. Hieronymus 340. diebus postea in vinculis habitus, cum resipiscere nollet, sed descendens in laudatione Iohannis Hussi, dudum ad ignẽ damnati, virum illum iustum, & sanctum appellãs, illa morte indignum, se quoq; paratum quoduis supplicium adire, forti animo, & constanti. Multi illum accessere viri eruditissimi, præcipue Cardinalis Florentinus, vt a sua sñia dimouerent, sed cum pertinatius in erroribus perseuerabat, per consilium hæresis damnatus, & igni combustus, iocunda fronte ad incendium properauit. Flamma adhibita canere cœpit hymnum, quem fumus, & ignis vix interrupit. Nemo philosophorum tam forti animo mortem pertulisse perhibetur. Cineres exustorũ, ne raperentur a Bohemis in lacum proiecti, discipuli eorum, ex eo solo terram abstulere in quo ignis fuit, eam veluti sacram secum attulere in patriam. Iohannes, & Hieronymus apud Bohemos martyrũ honores meruere, nec minores, quàm Petrus & Paulus apud Romanos habiti. Nũciatis enim in Bohemia, quæ Constantiæ gesta fuerunt, discipuli eorum sequacesque omnes, in vnum conuenientes memoriam in primis defunctorum consecrant, celebrandamque quotannis decernunt.

Iohannes Rochezana hæresiarcha, apud Bohemos per longa tempora perfidiam seminauit. Opidulum est Pragensis ecclesię non longe a pelzina cui Rochezana est nomen. Ex hoc loco puer obscuris parentibus censuque tenuissimo natus, Iohannes nomine Pragam venit, mendicatuque victum quærens Grammaticam, & Dialecticam didicit. Cum adolesisset nobilis cuiusdam pedagogus factus est, & cum valeret ingenio, linguaque promptus esset, in collegio pauperum receptus, auditor, Iacobelli fuit. Postremo presbyter ordinatus, pdicare verbum Dei Pragensibus cœpit. Ex oppido vnde ortum habuit Rochezanæ cognomen ducẽte, & inde nomine & auctoritate

valebat,

valebat. Et cum Basiliensis synodus Boemis scripsit, vt legatos mitterent, inter legationem. 300. equitum ad Basileã missam, Iohannes Rochezana pseudo Pragensis Apostolus, deputatus fuit. Et postea sedente Pragæ Sigismundo pro tribunali, in foro ciuitatis Rochezanæ, cum quatuor Presbyteris nomine totius cleri obedientiam Romanę ecclesiæ sese protestate professus est, & sequenti die absolutus ab anathemate, & per legatos concilij in ecclesiam introductus, Rochezanę perfidiæ suæ non immemor, altare accedens, diuina re peracta, vni quem iusserat ex laicis adesse, sacramentum ex calice dedit, quamuis alter, ex concilio legatus, id sibi non licere assereret, in quo errore perseuerans tandem senio defecit.

Leonardum Aretinum Philosophum & oratorem, ac historicum elegantissimum, ac probatum tempestate istac floruisse constat, eo ꝙ Innocentij septimi, Gregorij duodecimi, Alexandri, & Iohannis. 23 Pon. Ro. vsque ad concilium Constantiæ summa integritate fide secretarij officium administrasset. Deinde a Florentino populo accitus, cancellariæ generalis sibi cura demandata, vsque ad extremum vitæ tempus gessit. Inter viros illustres, ob dicendi elegantiam, omnibus, præferendus est. Cum esset optime doctus, licet multis occupatus negocijs, ea tamen scribere voluit, & primo cum adhuc Grecis autoribus operam daret. Basilium de instituendis discipulis transtulit. Vitam quoque virorum illustrium in Plutarcho, & vitam Ciceronis, composuit. Transtulit quoque libellum Xenophontis, de Tyranno, & aliquos libros Platonis. Et Aristotelis Economicam Ethicorum, & Politicorum libros. Historiam Gothorum edidit. Volumen etiam epistolarum, ac sui temporis historiam, de laudibus Florentię, & rebus Florentinorum, cuius historię causa senatus ei singulare præmium vsque ad mortem constituit. Quæ quidem mors fuit, anno domini. 1443. cũ esset ætatis annorum. 74. Multa præterea alia composuit, in quibus dicendi elegantia, & summa ipsius ingenij vis apparet.

Poggius Florentinus orator facundissimus. Et literarũ Apostolicarũ scriptor disertissimus, hisdem temporibus, & ipse ob singularem doctrinam & dicendi leporem, tum Romę tumque Constantiæ, vbi concilium habebatur, atque alijs in locis maximo habitus in precio. Existensque in concilio Quintilianum omnino deperditum reperit, in monasterio prope Constãtiam. Hunc Florentini propter ingenij, & eloquentiæ ipsius claritatem, cum per. 40. annos in curia Ro. scriptoris officium optimè gessisset, ad se vocatum summo honore exceperunt, & honorarunt. Composuit autem hic Funebres orationes, ac alia plurima. Et librum Facetiarum, & Epistolarum. Et e Græco Dionysium Siculum, & alios Latinos fecit. De situ in die librum edidit, & alia multa.

Gasparinus Bergomensis ex Barziza Rusculo natus. Grammaticus quidem, & Rhetor celeberrimus. His tẽporibus apud Venetias ob singularem doctrinam in precio existens. Etiam literas Latinas semimortuas, quasi ab inferis resuscitauit. Venetijs publico salario legens, multi clarissimi adolescentes permoti, ediscendi gratia ad eum cõfluxere. Adulta eius fama Philippus Mediolanensium Dux, cum Mediolanensibus edocẽdis Padua, & Venetia euocauit. Vbi Ciceronis peruetusq; Codex interitum euasit. In quo tres libri Ciceronis, de Oratore deperditi, quos obliteratos multo labore suppleuit, defectus quoque in Quintiliani de Institutionibus, & Cicerone de Oratore emẽdauit. Orthographiam in lingua Latina composuit. Habentur quoque eius epistolæ, & orationes elegantes. Christoforus quoque Barzizius, de Pergamo medicus celeberrimus eiusdem familiæ postea doctus, & eloquens habebatur Paduæ, qui post se scripta reliquit.

Antonius, de Butrio, patria Bononiensis, Petri de Ancharano, qui Baldi Perusini auditor contemptoraneus fuit. Vir certe doctissimus, ac vitæ sanctitate insignis, qui præ cæteris Decretales, & Clementinas optime explanauit, duoque repertoria ad ius Ciuile, Canonicum ve pertinentia, composuit, ac etiam consiliorum opus post se reliquit.

Franciscus Zabarella natione Patauinus Ro. Ecclesiæ Cardinalis Presbyter, iuris Pontificij consultissimus. Vir per hoc tempus dignitatem suam, vt prælatos decet, literis & prudẽtia plurimum exornauit. Is cum doctissimus, & eloquentissimus haberetur, copiose in Decretalibus, & Clementinis multa edidit, & alia quædam memoratu digna composuit.

Raphael Fulgosius, natione Placentinus, excellentissimus iuris consultus, tempestate hac multa ad declarationem iuris ciuilis pertinentia. super Digesto, & Codice commentatus est, ac consiliorum opera. Raphaelem quoque Cumanum iuris ciuilis consultissimum contemporaneum fuisse constat. Qui in Digesto veteri multa, & consiliorum volumina edidit.

Iohannes de Imola egregius vtriusque iuris doctor, per ipsum tempus apud Bononiam insignis, & clarus habitus, super primum, secundum, & tertium Decretalium accurate scripsit. Sextum quoque, ac Clementinas elegantissimè commentatus est, sed & in Inforciato ac Digesto nouo, quædam composuit volumina. Obijt autem hic vir toti Italię nominatissimus. Anno a Natale Christi. 1436.

Iacobus Forliuiensis egregius medicus, hac tempestate floruit. Quem dicunt cunctos, qui philosophiam & medicinam professi fuerant, excelluisse. Et propterea super primum canonẽ Auicennæ, & super eiusdem Afforismis, & Tegni optime, & egregie scripsit. Libellum præterea de intrusione graduum formarum, & earum remissione composuit. Sepultus tandem Paduæ apud Heremitanos, cum insigni epitaphio.

Hugo Senensis, vulgatus medicus, post eum diuina quadam ingenij & medendi gratia, omnes qui ante illum in Ethruria floruerunt excelluisse creditur. Qui super primo Auicennæ, & Aphorismi Hyppocratis scripsisse dicitur. Et consilia vtilissima post se reliquit.

Abbas Siculus. Et ipse hæc tempora reddidit clarissima, cui proprium nomen erat, Nicolaus ex Cathania vrbe oriundus, Pontificij iuris, & philosophiæ peritissimus. Primo apud Senã Ethruriæ vrbem Pontificium ius edocens. Cum ingenii esset clarissimi, præclarissima monimẽta in iure post se reliquit. Vnde & Decretales omnes plurimis voluminibus, & egregiis super omnes declarauit. Eius quoque extãt repetitiones, ac consilia accuratissima.

Barbara Sigismundi Imperatoris coniunx, ex domo Ciliẽsi quamuis senectute confecta, post obitum mariti nouum coniugium mente complex. Captiua & Imperatoris cadauer vna vehitur miserabile spectaculum, & humanarum rerum singulare documentum. Occurrerũt lugubres Vngari, nec teneri lachrymas in tanta rerum nouitate possunt, hinc defuncti regis corpus fletum elicit, inde Reginæ vincula commiserationem excitant. Libera deinde in Bohemiam se recepit, apud Græciũ Reginæ. Ibique inter greges exoleratorum cõcubinos consenuit, nobilis genere, infamis vitæ mulier, in tantamque dementiæ cæcitatem prolapsa est, vt sanctas virgines, quæ pro fide Iesu mortem subiere, stultas publice compellaret, quæ voluptatis gaudia gustare nescierunt. Nihil deinde homini suum esse dicebat, nisi voluptates. Post hanc vitam aliam esse negabat. Et interire animas cum corpore asserebat. Sed hanc tam scelestem fęminam in domicilio hæreticorum, ex peste apud Grçcium defunctam, scelerati, & abhominabiles Hussitarum sacerdotes, Pragam duxere, atque intra sua sacra regum tumulis condidere. Non sunt regibus scriptæ leges, nec quicquam in Bohemia non permissum. Fuit inexhaustæ libidinis mulier, ancillas ieiunantes, & orantes increpauit, quod corpus frustra macerarent. Fictumque cæli numen placare verbis crederent. Viuendũ suauiter, dum vita suppetit, fruendumque voluptatibus.

De Pontificatu Eugenij iiij. & Felicis v. & quibusdam alijs. Cap. LXXIII.

EVgenius quartus Papa, patria Venetus, familia Condulmeria, populari quidem sed antiqua, patre Angelo natus, Gabriel antea vocatus, hoc anno, quinto nonas Martij Pontifex creatur. Hic Gregorij duodecimi, ex sorore nepos Cælestini habitus canonicus congregationis sancti Georgii in Aliga Venetiis fuit, & eum secum Romam recusantem duxit, & primo Thesaurarium fecit. Deinde Episcopũ Senensem, post in Cardinalem retulit, demum Pontifex factus, nil eo honore clarior, nulla in re pristinam vitam mutauit. Principio autem Pontificatus sui malis consiliis ductus, diuina, humanaq;, omnia perturbauit. Nam & populum Romanum ad arma excitauit. Et concilio Basiliensi, vnde infinita mala orta sunt auctoritatem dedit, approbatis eorum per litteras Apostolicas, decretis. Verum postea ad seipsum rediens, omnia prudenter ac constantissime egit. Vir aspectu insignis, & veneratione dignus, grauis in dicendo, potiusquam eloquens modice literaturæ, multæ cognitionis historiæ præsertim, liberalis in omnes, tum vel maxime in literatos, quorum familiaritate delectatus, est. Nam Leonardum Aretinum, Carolum Pogium, Aurispam Trapesuncium, Blondum viros doctissimos secretis suis admisit. ad iram non facile mouebatur ob iniurias illicitas, & maledicentium hominum, aut nummos, & dicteria scribentium. Gymnasia omnia quam diligentissime fouit, maxime vero Romanum, ad quod omne genus literaturæ adhibuit. Religiosos mirum immodum dilexit, eosque opibus, & immunitatibus auxit. Bella autem ita amauit, quod mirum in Pôtifice

ftare videri debet. Et Delphinum Caroli regis Franciæ filiū cum magno equitatu in Basilienses concitauerat. Cuius impetu dissipatus, est conuictus ille. Cōstans præterea in pactis seruandis est habitus, nisi quid pollicitus fuisset, quod teneretur quam pficere facius esset, splendidissimus in victu familiæ, parcus in suo. Et a vino ita alienus, vt abstemius merito vocaretur, familiares habuit admodum paucos, sed viros doctos. Et quorum opera in grauibus rebus, vti posset. Imperator Sigismundus cum sex mensibus Senis, substitisset ad Eugenium conuersus inito cum eo fœdere Romam profectus. Corona imperij donatur, verū mortuo Sigismundo Imperatore a quo Basiliense concilium incremētum habuerat. Creatoque ab electoribus Alberto Austriæ duce concilium Ferrariense inchoauit, Eo profectus Imperator Græcorū ab Eugenio susceptus est, inde Florentiam transtulit. Exornare deinde ecclesiam Dei ædificijs, & sacellis est annixus, vt ex capella pontificia & æneis sancti Petri valuis apparet. Moritur autem pontificatus sui anno, 16. Septimo Calen. Martij, anno. 1446. Vir ingenio & gestis rebus insignis, ætatis suæ anno sexagesimoquarto, quo anno beatū Nicolaum Tolentanū in sanctos retulit cōfessores. Sepeliturque in basilica Petri sepulchro marmoreo, hoc epitaphio. Eugenius iacet hic quartus, cor nobile cuius. Testantur vitæ splendida facta suæ. Istius ante sacros, se præbuit alter ab ortu. Alter ab occasu Cæsar vterque pedes. Alter vt accipiat fidei documenta Latinæ. Alter vt aurato cingat honore caput. Quo duce & Armenij Græcorum exempla secuti. Romanici agnorunt Æthiopesque fidem. Felix quintus, anno domini. 1438. die. 17. Nouembris Eugenio Pōtifice a Basiliensi cōcilio Philippi ducis procuratione deposito. Et in scismate Pontifex electus, sedit annis. 9. quo creato e vestigio magnæ seditiones, in Ecclesia Dei exortæ sunt, cū Christiana respub. trifariam diuisa, aut Felicem aut Eugenium sequeretur. Essentque qui neutrales vocarentur, q neutri obtemperarēt. Hic itaque Felix primus Sabaudiæ dux fuit, qui prius comites appellabantur. Et Sigismundo Cæsare titulo ducatus obtento, cū annis ferme 40. post patris prouinciæ gubernacula tenuisset. Aucto paterno imperio. parta vndiq; pace, ac demum relictis principatus gloriæ fascibus, in heremum se recepisset, cum sex viris equestris ordinis ætate etiam prouectis, mundo & pompis eius renunciasset, ad Rippalliæ locum tanquam Paradisum deliciarum sibi delegit. Cumque eo in statu vitam Cælibem in terris ageret Basiliensi concilio Pontifex effectus fuit, barbam totondit, quam promissum nutrierat. Ducatum primogenito suo tradidit, ecclesiasticas cæremonias didicit, stipatus magna nobilium caterua Basileam perrexit. Vbi inter duos filios egregia facie adolescentes, tanquam Romanæ præsul ecclesiæ coronatus est, Celebrauit sæpe diuina, benedixit plebibus. officia curie ordinauit. Cardinales doctrina & auctoritate præstātes assumpsit. Verum cum pacis, & humilitatis amator existeret, mortuo Eugenio Pontifice illico nullis pulsatus precibus, Nicolai eius successori humanissime cessit. Relicto nomine Papæ cardinalatus honorem retinuit, in patria sua legatum de latere creauit. deficiens demū in senectute bona. Fuit autem clarissimus princeps, præter genus, & suæ elegantiæ formam, ac regiam dignitatem, & prorumptam eloquentiam moribus, integer, vita & religione sanctus, in subortos clemens, in bello magnanimus, & in omnes iustissimus, ac demum nimium felix, si Senium suum ecclesiasticis titulis nō fœdasset. Scisma hoc. 23. inter Eugenium & Felicem, vsque ad Nicolaum. v. ob varias disceptationes, an Pontifex esset supra concilium perdurauit, nō sine scandalo reipub. Christianæ. Solis facta est defectio & varia bella & diffidia secuta sunt, & cometa apparuit, secuta est occisio hominum in Leodio.

De Alberto Austriæ duce, & Concilio Basiliensi.

Cap. LXXIIII.

Albertus Austriæ dux, & pdicti Sigismundi gener, ac Boemiæ Vngariæque rex, anno domini. 1438. tertio Calen. Aprilis Imperator post Sigismundum creatus imperauit annis. 2. Vir quidem optimus, & in omni virtute decoratus religiosus princeps, & qui liberalitate simul iustitiaque præstaret, Fuit in bellis audax & manu promptus. Is primo apud Albam regalem cum coniuge sua Elisabeth Cal. Ianuarij summo consensu & applausu populi coronat⁹ est. Inde pridie nonas Maij rex Boemiæ designatur diademaque suscepit. Inter hoc & electores imperij apud Franckfordiam conuenientes eius felicitatem admirati & ipsi suum sanguinem extollere decreuerunt, ideoque Romanum imperium Alberto commendant. At illi acceptare imperium iniussu baronum, & nisi primores Vngariæ indulgerēt haud quaque licebat, quibus haud ex vsu videbatur suum regem Theutonibus imperare, Dum Sigismundus, Romanæ rei consulturus, Italiam, Germaniam, cæteraq; prouincias peragrasset Vngariam Turcorum direptioni patuisse, atque ob eam causam iureiurando Albertū obligarunt, ne suo iniussu imperium acceptaret. Vocari tamen ad regem, qui tūc Viennæ fuit, multa in vtramque partem dicta, victi precibus præcipue Frederici ducis Austriæ tunc adolescentis assensum dedere, Imperium summa cum gratulatione Germanorum ab Alberto susceptum. Ille imperio auctus Vngariam rediit aduersus Turcos, qui Rasciam inuaserant arma moturus. Interea Georgius Palotius Strigonensium Pontifex diem obijt, qui coronam regni & preciosam regni supellectilem in arce seruauerat. Qua re cognita Albertus eo se confert. Arx reginæ dedit. Quæ dum Thesaurum regni coram baronibus, ad eam rem selectis recognosceret, coronam beati Stephani regis, quam sacrosanctam putant clam surripit, annuique custodiendam tradit. cætera obsignata obcludit arce. Albertus Budam reuersus. non expectatis auxilijs aduersus Turcos exercitū ducit. Castra intra Titiam amnem & Danubiū collocat. Interea Turcorū imperator euicto castello excęcatoq; Despoti filio, cuius sororem in matrimonium duxerat dominus abijt. Albertus, vbi expugnatā Synderouia Turco abijsse cognouit, dimisso exercitu Budā rediit. Sed insolito feruentis Augusti calore vexatus dum peponibus nimium oblectaretur ventris solutionem incidit. Cum igitur dissinteria laboraret sentiens periculum Viennam repetere statuit, siue moriturus inter suos, siue q aerem in quo fuerat nutritus conferre aliquid ad sanitatem sperabat. Iter ingressus, cum iam Strigonium præterisset, & in itinere magis, ac magis morbo affectus relicta vxore prægnante obsignatoq; testō in villa quæ Longa dicitur, 6. Cal. Nouemb. e vita decessit, princeps liberalitate, & fortitudine clarus, qui magna de se Christianæ reipublicæ promittere videbatur. Nec minora populi de sua virtute conceperant pulcherrimæ spei breuitas, vitæ non sinit, neque enim biennio toto imperauerat. Statura eius procera fuit, neruosum & validum corpus, facies terrifica more gentis crasa barba, superius labrum intonsum, vestem haud splendidā baltheus auro grauis cinxit, nec vnquā lateri defuit ensis. Corpus eius in Alba reconditum est. Concilium Basileæ anno domini. 1438. ex Martini Pontificis decreto congregatur, primo tñ lente & patua admodum frequentia auctoritateque Martini nutritum, inde turba plurima conuenit epōrum & aliorum prælatorum cum quibusdam cardinalibus, qui ab Eugenio recesserant; videlicet Placentino, Bononiensi, dño Antonio Veneto, Arelatensi, Aragonensi, Hispano Cyprianos, & dño Iuliano Romano cardinali sancti Angeli Legato in concilio generali ibi deputato. Animaduertens Eugenius illos congregatos, non vacare ad extirpationem hæresis Bohemorum, & reformationem ecclesiæ, ob quod ordinarum fuerat ancipiti cura distractus, quod bellis vndique premeretur, & quod Basiliense concilium augeri indies cerneret, cōcurrentibus eo Hispaniæ, Galliæ, Germaniæ, Pannoniæque principibus, qui omnem reipublicæ causam in arbitrio concilij reponebant, illud quidem primo Bononiam transtulit, cardinalium omnium qui secum aderant consensu. Sed Imperator aliique principes, & prælati, qui tum Basileæ erant non modo Pontifici non obtemperauerunt, verum etiam eum bis terque monuerunt, vt Basileam ido neum a Martino celebrandi cōcilij locum delectum vna cum cardinalibus proficisceretur. Aliter se in eum acturos, vt in contumacem. Eugenius enim dubius, quid potissimum decerneret, misit eo legatum Franciscum Capitelistam iurisconsultum Patauinum, equitemque, qui eius causam tueretur. Verum suggestionibus Philippi Mediolanensis ducis Eugenius priuatus, & Amedeus dux ad Pontificatum delectus fuit, quem Felicem vocarunt. Concilium igitur pulcherrimum initium habuit, sed turpissimum exitum propter Scisma subsecutum. Eugenius cognita iniustitia Delphinum Caroli Francorum regis filium, cum magno equitatu in Basilienses concitauit, cuius impetu conuentus illico dissipatus est. Basilea prouinciæ Heluetiæ ciuitas, ampla clarissimaque in loco regio extructa, inde Basilea dicta. Græcè enim regalis sonat. Inde apud Græcos, regnum dicitur. Vel ob frequentes terræmotus, quasi sine base appellata, quamuis vulgo ferant ibi latuisse basiliscum, & post eius defectionem nomen vrbi reliquisse. Hac vrbs Rheno abluitur, & eā pene mediam diuidit, ponte tamen simul vrbis partes vniuntur. Is fluuius Germaniæ celeberrimus ex Rheticis alpibus ortus. Qui varijs montium impedimentis incitatus cum rupibus coarctatur terribili fremitu eluctuat, præcipuè prope oppidum Schaffhausen, ingenti impetu per præceps ruit, & sub oppido Lauffenberg arctatus petris, Spuma albissima præ fremitu, & collisione apparet. Tandem atrox, & spumans amplo gurgite ad Augustam Rauricam, vsque dū Basileam euoluitur, & eam in duas partes disiungit. Ciuitati quoque ac ponti

ac ponti in occulto insidiatur, cum terræmotibus, sæpenumero quassata sit. Littora.n.rodit, alueos nouos quærens, terrã cauãs ventis, & aquis replens hos motus excitat. Quamobrem veterẽ Rauricam Augustam, cuius vestigia supra Basileam cernuntur defecisse arbitrantur, cuius nomen Basilea a descriptoribus postea sortita fuit. Ea vrbs a Rheno commoditatẽ magnã habet, quia inde multam habet nauigationẽ, vt cum magnis oneribus ad multas regiones nauigari possit. Vrsulam quoque diuam virginem cum sodalibus a Colonia nauigiis, per Rhenũ ad Basileam ascendisse historiæ tradunt. Rhenus aũt & si accolis multa q̃nque damna infert, vbertatem tamen glebę affert. Cum hæc vrbs ætate nostra lateritiis domibus, pulcherrimis ædibus, monasteriis, tẽplisque magnificentissimis, hospitalibus amplis, aliisque vrbium necessariis cum magno ambitu & menibus fossisque profundis exornatur. Habetque agrum ampissimum inter montana cõstitutum, qui & frumenti viniquе boni feracissimus est. Estque vrbs celeberrima & antiqua. Sed euenit in hac, q̃d in cæteris antiquis vrbibus, quorũ descriptio p̃cessit euenire solet, vt reliquiæ, & monumenta q̃dam vetustissimorum operum conspiciantur, verum ita ruinis, & terræmotibus, quassata, vetustate ipsa cõsumpta, vt nec eius figuræ, nec ad quẽ vsum fabricata fuerint, quis diligentissimus ꝓspector queat agnoscere. Hæc tñ mirum in modũ aucta & post terræmotum rursus instaurata, nouissime nostris tpibus bonarũ artiũ gymnasio ornata fuit. Pius.n.summus Pon. eius nõis.2. ob loci commoditatem, post susceptũ Pontificatum in ea vrbe gymnasium condidit, ac priuilegiis dotauit, q olim in ea vrbe tpe concilij Basiliensis plura egregie perfecit. Sita est aũt in Alsatia cui quondam Heluetia nomen fuit, tunc Gallici, nunc Germanici iuris prouincia. Cũ Ludouicus Delphinus Viennensis, in eius agrum oẽm fere militiã eduxisset ingentẽque metũ Basiliensibus intulisset, & Suitenses ex fœdere socij ciuitati quatuor millia militum letissimę iuuenturis auxilio misissent acri bello dubio marte pugnatum est. De ea pugna illico inferius mentio fiet. Hẽt hæc inclita vrbs duas partes, vt permissum est. Maior hẽt tres vertices. In vno vetustissimum diuę Mariæ extat templum summum ẽpalis sedes auxilio diui Henrici Imperatoris sc̃ti ornatum. In alio canonici regulares, ad sc̃m Leonardũ degunt. In tertio ecclesia sc̃i Petri situata est. Primum quoque monasterium cum Abbatia ad sanctum Albanum in acie vrbis extat. Inde minores Augustinienses, & prædicatores in eo loca sortiti sunt. Domus item Cruciferorum & dñorum Theutonicorum spatiosa loca occupant, & moniales ad sc̃am Catherinã & sanctam Claram, & sanctam Mariam Magdalenã. Minor ãt pars vrbis celeberrimum hẽt monasterium Carthusiensiũ, & ecclesiam sc̃i Theodori, & sc̃i Nicolai, ac alias Basilicas. In hac quoque vrbe multæ sc̃orum reliquiæ sunt, ac ornatus varij, q̃bus decorata existit. Frederico postea Ro. Imperatori Amedeus dux Sabaudię, quem clerus apud Basileam congregatus. Eugenio quarto a summo Pontificatu deposito in illius locum suffecerat, Felicemque Papam.5. vt præmisimus vocauerat. filiam q̃ domi habebat viduã iuuenem & forma p̃stantẽ in m̃rimonium obtulit, simulque doctis nõie auri nummum ducenta millia si Eugenio relicto se Petri successorem appellaret. Horruit Cæsar, minimeq; sacro suo ecc̃læ sacra fœdare voluit, atq; ad suos conuersus, vendere inquit, alij Pontificalia solent, hic libẽter emet si reperiat venditorem. Zonellus Estensis Ferrariæ Marchio, primogenitus ex Stella nobili adolescentula pellice susceptus, patre Nicolao, apud Mediolanum defuncto, in Ferrariensi regno succedens regnauit annis.9. vir certe magnæ humanitatis, & prudentiæ ac liberalitatis insignis, necnon & bonarum literarum egregie doctus, qui regnum pace & iustitia gubernauit, & vrbem Ferrariensem muris nouis ex parte Padi cingere cępit, & plura ædificia superbissima ĩ vrbe erexit, & vias, & plateas strauit. Monasterium sanctæ Mariæ ab Angelis ordinis sc̃i dñici erexit, & se post mortem ibi sepeliri fecit. Hic Iohannis Francisci Gõzagæ Mantuani filiam duxit vxorem, ex qua Nicolaum vnicum filium miræ pulchritudinis suscepit, cuius tutelam & regni curam Borsio moriens commisit, Albertus Austriæ dux prædictus, anteq̃ Romanum suscepisset imperium in Iudæos desęuiens eos oẽs in sua ditione occidi iussit, q nolent ad Xp̃m verum & singularem Deum conuerti. Ob hoc multi baptismũ suscepere. Ex quibus, vnũ Fredericus añq̃ imperaret in cubiculum suum accepit, eumq; cum esset sibi coetaneus dilexit. Is post aliquot annos pnĩa ductus, ad Iudaicam perfidiam sese reuerti statuisse dicit. Fredericus contra suadet ne viã vitæ deserat. Cumq; verbo suo nil proficeret, Theologos ex Viennensi schola accersit, qui iuuenem instruant, addit preces, addit lachrymas, promittit, minatur. Postremo vbi frustra sese niti cognouit, inuitus iuuenem ĩ iudicium requisitum tradidit. Ille ad supplicium ductus, nullis obstrictus vinculis (sic.n.petierat) vt pyram ardentem vidit, Hebraicum carmẽ incipiens, in medias flammas intrepidus, se coiecit atque ibi totus exustus est. Animaduertit religiosus quidam prædicator ex ordine p̃dicatorũ, Albertum Cæsarẽ Ladislai patrem q̃ sermonẽ suũ Viennæ audiebat somno grauatum esse, atq; altiori voce. Quæro inq: ex vobis, q astatis, saluari ne principes possint. Cũq; rem dubiam & admodum difficilem reddidisset, iamque rex excitatus attentissimus esset Appagete, appagete ait. Namq; si baptizati principes, ie in cunabulis moriantur, non est desperata eorum salus.

De quibusdam viris scientia insignibus eiusdem temporis.

Cap. LXXV.

Petrus Paulus Vergerius, patria Iustinopolitanus, philosophus, & orator ac iuriscõsultus, necnon & lingua Latina Græcaq; eruditissimus, Chrisoloræ Bizantini philosophi auditor, & Carrariensium principum olim familiarissimus, per hoc tp̃s prædictis virtutibus celebratus, magno fuit in p̃tio. Qui cum eloquentissimus haberetur, inter cætera historiã satis elegantem de gestis Carrariensium dñorum edidit, & de ingenuis moribus libellum, & ĩ diui Hieronymi laudẽ cultissimas orões composuit, & alia multa. Mapheus Vegius p̃ria Laudẽsis, vir doctissimus, orator & poeta non vulgaris. Martiniq; Papæ datarius ob dicendi elegantiam Romæ floruit. Qui aliquot editis libellis partim metro, partim orõne soluta magnam laudem sortitus est. Inter quos tertiumdecimum Eneidorum librũ versu Heroico composuit. Eius quippe procuratione & impensa reliquæ sanctæ Monicæ ex Hostia Tyberina Romã translatæ sunt, & eisdem capellam atque sepulchrum miro artificio suo sumptu extruere fecit, vbi & corpus suum in ea capella sepeliri voluit. Franciscus Barbarus Patricius Venetus, Chrisoloræ in Græcis literis discipulus excellentissimi ingenij vir ob doctrinam & docendi promptitudinem & reipublicæ administrandæ prudentiam laudatissimus habitus est. Hic cum eruditissimus esset, pulcherrimum librum de re vxoria, ac Epistolas ornatissimas edidit. Leonardus, quoque Iustinianus, vir magni ingenij vtriusque linguæ Græcæ & Latinæ peritissimus, quędã Gręca in Latinum conuertit, vtpote Cymonis, & Luculli vitas. Hic Bernardum Iustinianum filium genuit doctrina & prudentia consimilem. Carolus Aretinus poeta Græcæ Latinæque linguę vir eruditissimus, atque eloquentissimus, Francisci Philelphi Emulus, iisdem tp̃ibus floruit, qui tum metro, tum soluta orõne multa composuit, & quædam e Græco conuertit. Quamobrem a Florentino populo in suum cancellarium vocatus immunitatis beneficium consecutus est. Gaietanus patria Vincentius, Patauinus canonicus, Theologus, & Philosophus sui tp̃is præcipuus, in Patauino Gymnasio tum legẽdo tum disputando principatum obtinuit. Et ideo accuratius super octo libros Phisicorum commentatus est, & super libros, de anima, & de cœlo & mundo, ac alia composuit. Concilium Florentię anno domini. 1439. ab Eugenio contra Basiliense celebratur. Mortuo enim Sigismundo Imperatore, a quo Basiliense concilium incrementum habuerat, creato Alberto duce Austriæ concilium Ferrariense Eugenij nomine cardinalis sanctæ Crucis, inchoauit. Eo proficiscitur & Eugenius, eo ꝙ aduentare Imperatorem Constantinopolitanum Iohannem Paleologum intellexerat. Is Ferrariam ingrediens, non aliter susceptus ab Eugenio est, ac Romani Imperatores suscipi consueuerant. Verum cum pestis Ferrariæ inoleuisset, Florentiam transferre cõcilium placuit. Ibi habito sæpius conuentu, discussaque Græcorum & Latinorum contentione, tandem eo ventum est, vt Gręci rationibus victi faterentur spiritumsanctum a patre filioque procedere, vtque in Azimo sine fermento, triticeo pane corpus Christi consecraretur, ac Purgatorij locum esse crederent. Postremo vero vt faterentur Romanum Pontificem verum Christi Vicarium Petrique legitimum successorem, primum in orbe locum tenere, cui & Orientalis, & Occidentalis ecclesia merito pareret. Abeuntibus autem Græcis.22. Nouembris, re hoc modo cõposita gaudẽtes, in patriam redier, eArmeni etiam cum fide nostra conuenere. Præterea vt patres augendo Basiliense conciliũ infirmarent eodem tempore.18. Cardinales creauit, quorum de numero fuere duo Græci Rutenus, & Nicenus, vt eorum auctoritate Græcorum natio in fide cõtineretur. Quæ haud ita multo post in antiquos mores recidit. Philippus Mediolanensium dux occupata Genua vrbe magnum exercitum inter forũ Cornelij Forliuiumque continebat. Quapropter suscipitur aduersus eum a Florentino populo bellum, quod vsque ad obitum eiusdem durauit annis, scilicet.25. infida tamen nonnunquam & insidiarum plena pace intercedente. Francia ante hæc tempora diu in flore, nunc in mœrore fuit, cum illud regnum florentissimum supra modum per Henricum regem Angliæ va-

ftatur. Postq̃ aũt alios bello deturbauit, non sine grandi iactura suorum infelicissime vitam finiuit. Iohannes quoque dux Burgũdiæ hoc regnum æque lacerauit, qui breui post occiditur, ꝙ malorum multorum cã extitit. Cardinalis scẽ Crucis tandẽ pacem composuit, q̃ Burgundi acceptarunt. Verũ Iohannes Burgundiæ dux post treugas initas, cum sacrm ambo diuinissimũ sumpsissent in conspectu regis Franciæ atrociter occidit. Ideo mala succedunt tpa per regiones Franciæ. Duo amantes his diebus in Italia fuere, miles vnus Eurialus, nõie Sigismũdi Imperatoris Curialis præcipuus, & Lucretia, in Senensi Etruriæ vrbe ambo decori, amboque speciosissimi. Verũ Lucretia mira pulchritudine præcellens. Res acta Senis, est dũ Sigismũdus illic degeret. Hi namq; ceco amore ad inuicẽ solo visu exarsere, & tandem ad concupitũ finẽ peruenere. Et cũ ibidẽ p aliquot tps in bonis dies suos deduxissent, ob Cæsaris discessum facta fuit separatio. Ex qua tantam vterq; contraxit tristitiam, ꝙ Lucretia post longas lachrymas, egritudinem incidit. Et quia cor suum aberat inter brachia mris, indignantẽ exalauit aĩam. Eurialus vero postq̃ obijsse verũ amatorem cognouit, magno dolore pmotus consolationem vllam admisit, nisi postquã Cæsar ex Ducali sanguine, virginem castissimam sibi matrimonio cõiunxit. Ex quorum exemplis monent iuuenes, vt ipatis amoribus, studeãt. Qui. n. nunq̃ sensit amoris ignẽ, aut lapis, est aut bestia. Horũ historiã pius Pon. añ Põtificatũ pulchrè descripsit.

De aduentu Delphini in Alsatiam tempore concilij Basiliensis. Cap. LXXVI.

VEnit per hos dies Ludouicus Delphinus Viẽnensis, ac primogenitus regis Franciæ cum magno exercitu infra limites imperij, oppidumq; obsidione cinxit, cui nomen est mõs beli grsdi, qđ ab imperio comites, de Vuirtemberg hñt in feudum. Ibi cũ aliquandiu Delphinus maneret, cũ castellanis tandem conuenit, vt sibi ad certũ tps oppidũ traderetur, quo elapso libere restitueret. Nam aliter illud vi decreuerat expugnare, vt locum haberet in quo posset morari, quia non decebat regis filium in campis degere absque tecto. Postq̃ aũt Delphinus, bellgrado potitus est, fama vndique aduentum suum publicauit, sed non vno mõ apud oẽs. Apud aliquos namq; ꝙ Germania p comites esset oppressa. Apud alios vero vocatum se dicebat, & pp ducem Sigismundum se venisse. Et hos rumores vbiq; publicari studebat, nõ ꝙ ita esset, sed ꝙ fauorem ob eam cãm sese putabat habiturum. De Delphini exercitu varia dicta sunt, qui minora probant. 5. & 20. millia censent esse. Concordatum est inter Delphinum & Alsacienses, 5. & 20. millia hoĩum ex suo exercitu per hiemem in oppidis Alsatiæ recipi debere, ipseque Delphinus, & Thuricensibus, & alijs obsessis ferre opem pmittunt. Veniebant iam Delphini gentes, q̃ vulgo vocantur Armeniaci in subsidium cuiusdam castelli, qđ Suuicenses ppe Basileam obsidebant. Suuicenses, vt hoc sensẽrũt non expectatis obuiam pargunt, primasque Armeniacorum turmas incidũt, stragẽ dant, plurimosque neci prębent. Armeniaci vero retro pedetentim fugientes, ad maiorem exercitum se recipiunt. Illi sanguinis cupidi & auidi victoriæ, dum gloriam q̃rũt, propriam salutem amittunt. Vẽtũ est ad hospitale scĩ Iacobi qđ vix stadijs, quatuor a Basilea distat. Ibi vniuersa multitudo Armeniacorũ in Suuicenses irruit, nonnullis añ portas Basileæ positis, q̃ exeũtes obseruarent cederentq;. Cõmittitur atrox & miserabile pliũ, caduntq; ex vtraq; parte q̃plurimi. Prælũ a principio diei vsq; ad finẽ tractũ est. Ad extremũ non victi Suuicẽses, sed vincendo fatigati, victoria lugubris Armeniacorũ fuit, cãpusque liber eis mansit nõ virtute, sed multitudine superantibus. Ex Armeniacis dñt aliqui plures stratos esse, q̃ ex Suuicensibus. Magna cædes equorum fuit. Plures theutoni dum Suuicenses, vlcisci volunt vitam amiserunt. Dum hoc agunt, rex Romanorũ oratores, ad Delphinum mittit epm Augustensem, & Iohannẽ de Aych Doctorem, nonnullosque milites pscrutatũ qd cãæ sit ꝙ imperium cũ exercitu sit ingressus. Redeũt oratores, & cum his Delphinus suos ad regẽ destinat. 5. viros præstãtes. Interim ex parte cõcilij Basiliensis cardinales, duo Arelatensis, & scĩ Calixti, pluresque alij Doctores Delphinum adeũt, & cum his ciues Basilienses, deprætanturq; ne ve concilio vel ciuitati nocerent. Is rursum suos Basileam cũ his nuncios mittit. q habuerũt diuersos concordiæ tractatus. Nam & oratores Felicis Papę, ac ducis Sabaudiæ totiusque Suuicensis factionis illuc cõuenerũt. Oratores, q̃ Nurẽbergæ fuerunt dixerunt Delphinũ vocatu regis cõtra Suuicẽses venisse. Tãdẽ cũ deuastationẽ in Alsatia pegerũt, nõ sine nece suorũ ad ppria reuersi sũt anno dñi. 1444.

De deditione Brixiæ. Veneta reip. ac de quibusdam doctis viris eiusdem temporis. Cap. LXXVII.

BRixia olim nobilissima Cenomanorũ Gallorum ciuitas, & nunc quidem inter cæteras Lombardiæ vrbes admodũ potens, ante hæc tpa sexto idus Martij in Venetorum manus deuenit. Huius causa fuit ꝙ Philippus dux quendam virum pessimum ibidem vectigalibus præfecerat, qui intollerabilia ciuibus imposuit. Propter qđ Brixianj lacessiti Venetis, ciuitatẽ obtulere. Susceptaque Brixia cardinalis scẽ Crucis vltro citroque sæpius, nuncijs transmissis, tãdẽ pacẽ ea conditione inter Philippum & Venetos cõposuit, vt Brixiã Veneti & oppida Brixianorũ Cremonensiumque, q̃ antea ipsi & Mantuanus Marchio cęperant, retinerent. Insuper & Bergomum eiusque agrũ legatus ex fœdere ipsis Venetis designauit, hac et conditione ne socios Venetorum Florentinorumque bello lacesseret. Inde Veneti tantam gloriam & vtilitatẽ consecuti sunt. Deinde arx vbi & machinis, vix ẽ expugnata. Deĩde bellũ Lucẽse cũ Florẽtinis suscipitur, qđ per annos tres maximo cum vtriusque ppli damno ptractum fuit. Cosmas medices Florentinus potẽtissimus ciuis, q cum e Florentia pulsus, & anno dñi. 1432. in vrbem reuocatus esset, gubernationẽ oẽm reip. statim reformare fecit. Vñ & multos alterius aduersę factionis ĩ exiliũ egit. Fuit enim apud Florentinos ciuis primarius, oẽsque nõ solum apud Italos, sed forte & apud exteras nationes, opum affluentia primus est habitus. Verũetiam prudentia, humanitate, liberalitate, bonarumve artium, & præsertim historiarum præstantia omnes superanit. Tanta fuit huius diuitiarum abundantia vt suo auxilio Franc. Sfortia Mediolanensem ducatum obtiuuerit. Multa quoque ecclesiastica edificia cultiora reddidit, & in primis celebre monasterium apud Fesulas, non longe ab vrbe Florentia ordinis Canonicorum regularium extruxit. Aliud etiam inter vrbem in honorem beati Marci Euan. ordinis sancti Dominici a solo ædificauit, in quibus bibliothecas extruxit, adeo superbissimas, vt oẽs superent in Italia libris notabilibus in diuersis facultatibus, non solum Latinis, sed & Grecis, quæ fuerãt Nicolai de Nicolis, viri studiosi linguæ vtriusque periti, illas exornans. Alia quoque in vrbe extruxit monasteria & priuata edificia, & non longe a domo habitationis monasterium, seu canonicatum permagnificum ędificauit in honore diui Laurentij. Quæ opera viri magnificentiam præseferunt. Porro cum sic annis multis vixisset, relicto filio Petro virtutis paternæ imitatore, anno domini. 1464. Calend. Augusti defunctus est in bona senectute. Cuius corpus apud sanctum Laurentium conditum est cum hoc titulo. Cosmas medices, pater patriæ. Laurentius ex filio Petro nepos omnes auitas virtutes atque diuitias reuiuiscere fecit. Nicolaus Eubdicus Saguidinus, Episcopus, Latinæ & Græcæ linguæ atque elegantiæ princeps laudatissimus habetur. Qui in frequenti Florentino Concilio medius assistens multis, & eruditis viris audientibus disputantium, verba atq; sententias tum Græcè tum Latine prolatas mira celeritate, & adeo accommodatè referebat vltro citroq; in vtraq; lingua fidelissime, & summo ornatu reddebat. Ambrosius Florentinus, ordinis Camaldulensis generalis, Abbas Theologus insignis Latinę Grecęq; linguæ accuratè doctus, & bonis oĩbus disciplinis ornatus, in eo concilio clarus habetur, inter cætera sui ingenij monimenta, Diogenem Laertiũ de moribus, & vita philosophorum ad Cosmam Medicẽ, ẽ Græco Latinum fecit. Alia quoq; multa opuscula composuit. Iohannes Tortellius, natione Aretinus, Ro. Pon. subdiaconus, & cubicularius, ac Nicolai postmodum Pon. Contubernalis, & studiorum suorum intimus comes, Græcis Latinisq; literis ac Theologicis non mediocriter doctus, hac tempestate floruit, qui inter cætera studiorum suorum opera de scribendi ratione opus præclarũ edidit, & orthographiam suis literis ordinauit. Athanasij quoque vitam ad Eugenium Papam, in Latinum trãstulit, & Appianum historicum ad verbum interpretatus est. Antonius Cermisanus medicinæ Monarcha, qui lectioni ordinariæ Paduæ longo tempore præfuit sequentium miris extollitur laudibus. Fuit enim homo hilaris ac iocundus, debitè carnosus, complexionem a Deo sibi donatam optimam habẽs, qui in senectute masculos pulcherrimos post se reliquit, primus ex mente abocili casum in terminis more iurisconsultorum aperuit, conciliaque ex visceribus Auic. ad omnes ægritudines posteritati reliquit. Diem clausit extremum anno legis gratiæ. 1451. 24. Augusti, sepultus apud sanctum Antonium Paduæ. Bartholemeum Montagnanum philosophum, & medicum celeberrimum ætas ista attulit, q multarũ rerũ cognitione, & scripturarũ subtilitate cæteros sua ætate Philosophos superauit. Qđ pulchrè libri de conseruatione sanitatis a se editi ostendunt. Adiecitque his, & consilia in medicinis de particularibus ægritudinibus a capite usque ad pedes. Similiter de balneis, de modo componendi medicinas, & antidotarium in consilijs, & alia multa. Hugo quoq; Senen. vulgatissimus medicus, p hoc ipsum tps, diuina qđã ingenij & medendi gra oẽs, q añ illũ in Etruria floruerunt

ruerunt excellentisse creditur. Qui sup primo Auicennę,& aphorismis Hipocratis,& Tegni Galieni,& consilia vtilia scripsisse dr. Nicolaus, de Tolentino hæremitarum scī Augustini pr̄, q̄ anno dn̄i. 1244. obierat hoc anno. 1446. frequentissimis miraculis clarus, ab Eugenio pōtifice toto astante populo Ro. oīque cardinalium cætu scōrum confessorū numero aggregat̄. Voluerat tn̄ Iohannes. 22. Pontifex, qui de eius scītate p̄cipuā habuerat notitiā huic ei honorē impartiri. Sed multis bellorū scismatūq; turbinibus vexatus, ac ēt morte p̄uentus, in hāc vsque diē dilatum est. Is scūs ex Piceni oppido, qđ scī Angeli nuncupatur sub Firmana ciuitate mr̄e Amita, pr̄e Cōpagno mediocrib⁹, parentibus, natus, adultus factus, corpus,& aīam Deo cōsecrauit. In adolescentiæ primordijs mūdo renunciās ordinē hæremitarū bt̄i Augustini cōplexus est. Inde multis ieiunijs vigilijs, verberibus corpus suum afflixit,& contēplationi se totū dedit. Oīs eius sermo aut rarus, aut cum opus esset erat de moribus, de religione, de pietate, de mundi contēptu, vel de amore Dei fuit,& de cęlesti pr̄ia cilicio circuloque ferreo subtrito habitu vtebat̄, q̄bus carnē suā plurimū macerabat. Diabolicas ēt tentationes, pertulit. In eo quoq; prophetiæ sp̄us fuit. Ad eū multi lāguentes, nōnulli malignis vexati spiritibus ducti curati sunt. Triginta annis, in Tolētino conuentu p̄manens, nunq̄ carnes, oua, pisces, aut alia pinguia sanitatis, aut infirmitatis t̄pe repertus est comedisse. Cum aūt quadā nocte diu in orōne p̄stitisset in cella sua obdormiens, vidit in somnis sydus clarissimum, situ non alium, e loco natiuitatis progrediens, qđ post oratorium chori in Tolētino terminum habuit. Ex hoc cognoscens, se emigrandum in eo loco sepulturam elegit, ad insinuandā claritatē sanctitatis eius, sicque scīssimus, vir cælo receptus est. Huius āt festiuitas. 10. diē mensis Sep. celebratur. Laurentius Vallensis (vt aiunt canonicus, non minus philosophus,& Theologus, q̄ rhetor & grammaticus, hoc t̄pe clarus exn̄s, ad Iohannem Tortellium amicissimum suum, elegantiarum libros sex ex Neapoli dedit, quibus nil vtilius excogitari potuisset. Scripsit que ī Dialecticam & Quintilianum commentarios dignissimos. Epistolas quoque pauli suo mō in Latinum vertit. Homerum insuper & Herodotum ac Thucididē Latine loqui docuit. Nōnulla ēt acri cura & diligentia conscripsit. Inuectiuas ēt aduersus multos cōposuit. Mapheus palmerius natione Florentinus, historicus,& philosophus, ac orator disertissimus, ipsis quoq; t̄pibus viguit,& inter p̄clatos viros, in concilio Florentino annumeratus fuit. Chronicam Eusebij de t̄pibus, q̄ diligentissime emendauit, & ab anno dn̄i quadringētesimo quadragesimo scđo vsque ad annum. 1448. ipse perfecit. Blondus, Flauius Foroliuiēsis, vir doctissimus,& dicendi gr̄a gratissimus Eugenijque pōti, secretarius dignissimus, hoc ipso t̄pe ob eas res multo habitus, est in p̄cio. Qui p̄ter orōnes,& epistolas innumerabiles a se editas maximam gloriā Italiæ contulit, q̄ præ cæteris latētē supra mille annos historiā tanta attigit diligentia, vt. 32. libris eādem diffuse ornateque ōnderit. Nam oē nedū Italiæ, sed totius olim Ro. imperij p̄uinciarū regionūque statū perpulchre descripsit. Indeque de Roma triūphantes libros. 10. & de Roma instaurata. li. 3. de Italia illustrata li. 13. Item de gestis Venetorū ac alia multa. Quinq; hic post se reliquit filios bonarū lr̄arū feracissimos, nec pr̄i inferiores. Guarinus Veron. Chrisaloræ Bizātini discipulus grammaticus, & orator ac philosophus eruditissimus, Græcę Latinæq; linguæ facūdissimus, Ferrariæq; Legēdo docēdo cōponendo cū infinitā pene discipulorū turbā a se erudiendā traxisset, maximū laudis p̄coniū p̄meruit. Tādē Venetijs postea Ferrarię & victorinus Mātuæ publico salario vocati multos in vtraq; lingua erudire cœperunt. Inter quos,& Mantuani & Ferrarienses principes, fuere. Hic Guarinus, cum esset ingenij excellen. grammaticales regulas, vtiliter in ordine redegit. Indeque Strabonis geographi Europam & vitā quorūdā ex Plutarcho Græco Latinas eloquentissime fecit. Hūtur ēt ipsius, q̄ plurimę elegantissimę orōnes,& Epistolæ a se editę. Deficiens tandē in senectute bōna Ferrariæ apud Carmelitas sepulcro marmoreo insigni decorato Epygrāmate sepelit̄. Georgiū Terpezuntiū virū doctissimū,& Aplicū secretariū cum his floruisse cōstat; q̄ ab Eugenio Pon. Romæ publico gymnasio vocatus, multis annis Hispanos, Gallos, Germanosq; viros p̄stantissimos vna cū Italicis oratoriam,& poeticā docuit disciplinam, Retoricam cōscripsit & alia. Gregorius Tiphernas rhetor vtriusq; linguę eruditus, Strabonis Asiam ī latinū cōuertit. Iohannes, quoq;. Aurispa secretarius Apostolicus rhetor luculentus, in p̄cio fuit,& quædā cōposuit. Antonius, Guainerus natione Papiensis, medicus celebratus, hæc ipsa t̄pa suo ingenio, suaque insigni doctrina clariorē reddidit. Qui in medicinis composuit, de febribus, de stomachi ęgritudinibus, de matrice, de arthetica & iuncturis, & calculi passione tractatus composuit. Feruntur,& ipsius, de fluxibus, de Pleuresi, de peste, & aliqua alia composita laude digna.

De Pontificatu Nicolai. v. & Calisti. iij. Cap. LXXVIII.

NIcolaus. v. Papa, Thomas Sarzanus antea vocatus, a Sarzana oppido Lucēsis agri humili loco & familia natus, pr̄e Bartholomeo phisico, mr̄e Andreola, Pontifex oīm cōsensu creatur pridie non. Mar. 1447. vir certe tanto principatu doctrina comitante liberalitate magnificentia dignissimus. Laudatur. n. eius liberalitas, qua in oēs vsus est, maxime erga literatos quos,& officijs curialibus,& bn̄ficijs mirifice iuuit, eos p̄mijs, ad componendū & ad vertēdos Græcos auctores ī Latinū ita p̄pulit, vt lr̄æ Grææ & Latinę, q̄ sexcētis, iā antea annis, in tenebris iacuerant, tū demū splendorem aliquē adeptæ sint. Misit & lr̄atos viros, per oēm Europā, quorū industria libri cōquererent̄, q̄ maiorū negligentia & Barborū rapinis perierant. Hic cum oīum virtutū ornatissimus esset,& in Deum ac hoīes bn̄meritus, vno eodēque anno & Ep̄atū Bononiensem & cardinalis dignitatē & Pontificatū adeptus est. Qui cū Pōtificatum inijsset p̄ter spē oīum, mundi principes habuit fauorabiles. Ideo motus felix hortante ēt Frederico Cæsare Pontificatu se spōte abdicauit. Qua ex re Galerum cardinalatus ei trāsmisit & legatū Germaniæ constituit. Ea cōcordia ne dū populus, Ro. sed ēt totus mūdus a tanta seditione liberatus admodū lætatus est. Et Fredericus Imperator erectus, vna cū Leonora cōiuge p̄ corona accipienda Romā cōcessit,& ab ipso coronā & bn̄dictionem acceperunt. Multa ēt gloriosus hic Pontifex in vrbe & extra edificia magnifice & splendide ædificauit. In vrbe ædes Pontificias, apud scām Mariā ad pręsæpe restituit, & tēplū scī Stephani a fundamētis erexit, tēplū scī Theodori Pantheon in medio vrbis positū Marci agrippæ opus plūbeo tecto restituit. In Vaticano āt & pōtificias ædes, in hanc formam q̄ nunc cernimus redegit,& muros Vaticani p̄altos,& latos inchoauit,& molem ingentē q̄bus coherceri hostes possent ne ędes Pontificis,& bt̄i Petri tēplū (vt antea sæpe factum est) diriperent̄. Extant adhuc vasa aurea & argentea, cruces gēmis ornatę,& sacerdotales vestes, cū mitra pontificia q̄ hoīs munificentiam ōndunt. Libros perpulchros auro & argēto redimitos magnæ multitudinis (cū adhuc imprimendi ars, non p̄dijsset) suo iussu exscribere fecit. Eleemosynas multas, in pauperes,& virgines inopes errogauit. Auaritię adeo expers fuit, vt neq; officiū vēdiderit, neque bn̄ficiū Simoniaca prauitate vlli collocauerit. Gratus ergā se meritos, amator iustitiæ, pacis auctor & cōseruator. Iubileū habuit, btm̄ quoq; Bernardinū ordinis minorū in scōs retulit. Tandē siue tædio aī, quo maxime cruciabat̄ post captā Cōstātinopolim a Turcis siue febre & podagra qua potissimū vexabatur Pōtificatus sui anno. 8. 1455. moritur, sepeliturq; in basilica Petri honorificentissima pōpa, cū insigni epitaphio. Calixtus. 3. Papa natione Hispanus, ex Valentia ciuitate, pr̄e Iohāne, mr̄e Frācisca, generosis parentibus natus, Alphonsus cognomento Boria antea vocatus, libere educatus. 6. idus Aprilis, hoc anno iam decrepitus Cardinaliū suffragijs Pontifex creat̄, vir certe magni consilij,& vtriusq; iuris, præacutus doctor,& Alfonsi regis secretarius. Pōtificatu suscepto calixti nomen de more suscipiēs, bellum Turcis statim indixit, id se ante Pōtificatū vouisse ōndens suo cyrographo. Et ad id p̄ficiendū p̄dicatores p̄ oēm Europam statim misit, q̄ oēs Xp̄ianos, in Turcos armarent,& suis opibus adiuuarent. Ex his aūt facultatibus ad 16. triremes Romæ edificatas in hostē misit, Pr̄iarcha Acquilegiēsi p̄fecto, qui triennio maritima hostiū Asianorum [illegible]xauit. Insulas quasdā cœpit, ac magnas calamitates hostibus intulit. Alfonsus, āt. rex & Burgundię dux crucis signū suscipientes ituros se in hostem p̄fitebātur, vel armatos milites missuros. Sacerdotibus interea aliquot dierū supplicationes, decreuit. Mandauit p̄terea vt assiduo rogatu Deus flecteret̄. In meridie cāpanis signū dari fidelibus, vt orōnibus eos iuuarent, q̄ contra Turcos cōtinue dimicabāt. Ea de cā officium Trāsfigurationis dn̄i nr̄i Iesu Xp̄i ipse ordinauit. Iussitq; eo mō atque cū his indulgentijs celebrari q̄bus celebritas corporis Xp̄i in p̄cio hētur. Et p̄pea ad Vsūcassanū Persarū & Armeniæ principē, ad regē Tartarorū Ludouicū Bononiēsē ordinis scī Frācisci fr̄ēm misit cū multis,& magnis muneribus, eos ī Turcū excitās, q̄ p̄suasu hoīs magnas Turcis calamitates intulere. Pōtifex quoq; ad trāsigēda negocia Pōtificia aīum adijciēs, btm̄ Vincētiū Hispanū ordīs p̄dicatorū cōpatriotā suū,& btm̄ Cadmūdū Anglicū ī scōs retulit cōfessores. Calixtus āt in oī vita integerrimus, eleemosynas Xp̄i pauperibus frequētes dabat. In victu parcus erat, in sermone modestissim⁹. Morit̄ Pōtificat⁹ sui anno. 3. die. 16. Reliq̄t cētū & q̄ndeci millia nūmū aureorū, quos ī vsus bellicos cōtra Turcos cōparauerat. Sepelitq; ī Vaticano ad sinistrā basilicæ scī Pr̄i ī tēplo rotūdo, q̄ scē Marię de febrib⁹ dedicatū ē, Nicolai p̄ēsa aīa restitutū.

De Frederico Imperatore. Cap. LXXIX.

FRedericus eius nōīs tertius, Imperator, Ernesti ducis Austriæ filius, Austriæ, Stiriæ, Carinthiæ dux, & comes Tyrolis, Alberto Romanorum rege e vita sublato anno dñi. 1440. cōi voto delectus, inde coronam Germanici regni apud ciuitatem Aquēsem summo honore suscepit, & Imperauit vsque in pñs, annis. 53. Is postq̄ discretionis annos attigit, mox religionis induit zelum, cœpitq; rebus diuini cultus augmētū apponere, qđ sibi & suæ naturæ bonitas, & nobilitas sanguinis, suadebat. Nā domus Austriæ Principes, inter quos plures reges & Imperatores floruerūt, nūc sibi prospere succedere sperauerūt, cum diuino cultui bñ & constanter famulati fuissent. Quorum vestigia Fredericus secutus, defunctis parentibus, q̄primū tutelam exiuit, vt locū videret, in quo nr̄a redemptio celebrata est, adhuc adolescens trans mare nauigauit, sacra visens loca vbi natus saluator, pñtatus in templo, baptizatus, & tentatus, vbi cœnauit, vbi iudicatus crucifixus, & sepultus, & vñ cælos ascendit. Quid multa? Oculatus, est terrā vbi steterunt pedes eius, q nos redemit, felicēq; reditum cū gloria habuit. Fuit.n. princeps catholicus, & pius, ætate florida, q̄ sapiīæ grauitas, & vitæ integritas comitabantur, corpore strennuus, vegetusq;, & robustus aptus, & patiens ad labores, fortis constantisque aī, sobrietatis cultor præcipuus. De sua deniq; mansuetudine, de religione, de iustitia, de prudentia faciendum verbū necessariū foret. Qūo neutralitatē ecclesiæ Ro. nocētissimā ex natione sua sustulerit, vt obedientiā Germanici populi magno labore maiori sumptu atq; industria Eugenio, & Nicolao restituerit. Vñ secuta est qua nunc fruimur ecclesiasticæ societatis vnitas. Horremus tñ ingredi cū paruo nauigo magnū mare, neq; nr̄a historia est, quæ maiestatē tanti principis pro sua dignitate valeat explicare. Vetustas.n. imperij & amplitudo autoritas, & glīa deducēda forēt, & natio Germanica q̄ sibi obsequit, domusque ex qua progenitus est, cū ea regū & Imperatorum sedes, & sæpe Vngariæ, sæpe Bohemiæ, & aliqñ Poloniæ reges dedit, q̄ laudes eius abunde demōstrant. Demū psona propria q̄ corporis, & aīæ dotibus ægregie pollet. Satius, est tñ tacere q̄ maiestatē tanti Principis tenui vt nr̄a est historia pcurrere. Vereor.n. ne qs me putet, in hoc opere pleraque scripsisse i grām Imperatoris nr̄i, ac proinde vanitatis arguendum esse. Qđ vitiū a graui viro psertim scribente longissime abesse dēt, q tñ nouit Fredericū nemo adulatū dicet. Si eos adulari tm̄mō dicimus, q̄ mortaliū facta dictaque supra verum extollunt, cū hæc scripta eius laudes, diminute magisq̄ ampliter attingunt. Quis.n. eius Imperatoris, egregia facinora habunde retulerit, q annos tres supra quinquaginta sapientissime imperium gubernauit. Oēs tādē q mō regnāt, quique regnaturi post hac fuerit Fredericū tanq̄ speculū qđdam virtutum cōtueri appetere arbitror, si grām regionibus suis prouincialibus, quietē parare voluerint. Quamobrē nō plenā historiā scribo, sed ea duntaxat excerpo, eaq; perstringo q̄ ad exēpla virtutū ac probitatis, accommodari posse videant. Nunc igr̄ ad sequentia gesta redeamus. Prohibente scismate vsque ad Nicolaū quintū Romæ coronari destitit, rebus Germaniæ interim compositis. Quo pontificante ordinatis psidibus Austriæ profecturus iter ad oppidū scī viti peruenit, ibiq; natiuitatis dñicę festa peregit. Ad quē locū & Ladislaum regē proficisci iussit, inde villacum se cōfert. i. oppidū ecclesiæ Babembergen. sup. Dianum situm, nō longe ab Italiæ finibus. Ibi & Bohemi & Vngari cōuenerant domi nobiles, q̄plurimi, qui Romam videre, coronationē, Italiæ spectare m[illegible]s militię cingulū mereri magnopere optabant. Ibi quoque d[illegible] Austriæ Albertus, germanus Cæsaris erat, qui splēdidū ex Suetia comitatū ad se vocauerat. Cupidus & ipse q̄uis Romæ in anno Iubileo fuisset rursus Italiā ingredi, ac supernę coronationis adesse solēnibus, Cęsar relicto villaco alpes ascendit, q̄ Italiā Germaniamque disiungunt, pmisso Alberto cū parte copiarū ipse regem Ladislaū secū duces, Cal. Ianuarij Italiā intrauit, anno post Iubileū primo. Legatos Venetorū pricios domi potentes obuios habuit qui eū gaudio exceperunt cū clero & reliquijs occurrētes, ad victū oīa sine pcio administrarunt quocūque Cæsar in Venetorum territorio peruenit. Occurrere frequentes populi laudare splēdidū Cæsaris comitatum, arma lucentia, decoras iuuenū facies, flauescentes copiosasque comas, lactea colla, commendare spēm Cæsaris imperio dignā, dicere grauē aspectu, prudentēque hoīem iudicare, multa sup Ladislao rege ploqui. Angelicum vultum, getos mores vltra ętatē gestꝰ. Potissime āt Teruisini singulari affectu Cæsarē inspexerunt, memores olim sub ditione Australium se fuisse, quorū adhuc in ptorio signa vñr. Patauini quoque non ignorātes ad imperium se printere. Inter hoc Theutones, plurimi ex Suecia & Franconia Rhenią; partibus p valle Tridētinam, Veronam, Mantuamque transeuntes, Ferrariā veniunt, prestolantes Cæsaris aduentum. Ea re cognita relicto Patauio Ferrariā petijt, vbi Borsius leto vultu honoratū se præbuit, ac oēm magnificentiā ostētabat. Omissa Ferraria Bononiam pergit, vbi Besaronē legatū Apostolicū occurrentē reperit. Inde petiturus Florentiā mōtes appenninos ascendit. Ingressus, postea florētiā exceptus honore maximo occurrerūt duo cardinales. Parūper aūt florentię moratus, donec ædes Cosmi de medicis cæterasq; splendidæ vrbis structuras, & populi magnificentiam spectaret, Senas profectus est. Cū Senis, esset Leonora filia regis Lusitaniæ Alphōsi neptis, sibi desponsata Pisas venit statura mediocri virgo annos nata sedecim leta frōte, nigerrimis atque illustribus oculis, ore paruo, genis ad grām rubescētibus, ceruice facie cādida ex integro venusta. Imperatrix igr̄ Senas deducta est seiunij scđa die. Occurrerūt post ciues natu maiores, deinde Albertus, & Ladislaus postea clerus, Fredericus, cū legatis Apostolicis extra duas vrbis portas spōsæ aduētū expectabat, qua visa in amplexis ambo venere, vbi hæc gesta sunt Senenses marmoreū lapidē erexerūt. Cęsar post iter suū vrbē versus cōtinuauit apud Viterbiū mādāte Pōtifice ingēs honor illi exhibitus est. Ad idus Mar. ex Sutrio iter Romā summo mane accepit, & qcqd nobilitatis ī vrbe fuit obuiā datū est. Venit deinde Cæsar in eminētē collē vñ Romā spectare potuit. Læta oīs nobilitas, cui caput orbis visere datū est cūctarū gētiū columē Romā, vbi de colle descēsum est, sacer senatus Aplicus occurrit. Sequēti die ī pratis, q̄ proxima erāt vrbi oīs Cæsaris comitatus, se recepit. Cæsar trabea vestitus, inter legatos Italiæ eminebat. Imperatrix mirificis ornata cultibus Portugalēsibus circūdata, oīum ī se oculos attrahebat. Ladislaus Vngariæ & Boemiæ rex tenera ætate purpuratus, Albertus Germanus Cæsaris militiæ ductor ob equitans suū cuique locū demōstrās. Duo Cæsaris vexilla fuerūt alterū q scī Georgij vocitāt, deinde vexillū Aqlæ. Postq̄ vrbē Cęsar itrasset eius equū manu regere marascalcus nudū ensem ań Cæsarē tulit. Eps spoletanus Vicarius Pōtificis, ac plurimi Epi & Abbates infulati scōrū reliqas ferētes occurrerūt. Cæsar sub aureo pāno q vmbraculū vocitāt, siue baldachinū introducere vsq; ad gradus basilicæ scī Petri, pcedētes. Ibi Nicolaus Pō. sede sedēs eburnea Pōtificalibꝰ ornamētis indutus, senatu cardinaliū circūstāte verbis pr̄nis, & supra modū benignis Fredericū suscepit, q pedibus eius exosculatis auri massā obtulit. Tū quoque Ladislaus, & Albertus, ac demū impatrix pedes basiauerūt. Nicolaū deinde rogat, vt ex plenitudine ptātis se Romæ Lōgobardorū regē coronaret. Idibus igr̄ Martijs, apud scī Petri sūmū altare Fredericū ī regē Ro. coronauit, & Leonora p oratores desposata iter missarū solēnia denuo ei reiūcta fuit, mr̄imoniū bñdictum. Absoluta Mediolanēsi coronōne postridie solēnitas augustalis cœpta est. Pōtifex oīum sūmā bti Pt̄i Arā ī sublimi throno cōsedit. Extra cācellū duo tribunalia fuere, alterū Frederico, Leonorę alterū deputatū. Fredericus postq̄ iusiurādū btō Pt̄o & Nicolao ī ea forma ptitit, qua Ludouicū Caroli filiū iurasse decreta cōfirmāt, alba indutus ī canonicū scī Pt̄i est recepꝰ. Inde vbi augustale paludamētū accepit, ī mediū basilicæ profectus trinā bñdictionē suscepit. Exinde ductus ad altare scī Mauritij ī scapulis atq; dextro brachio p vetere more oleo sacro delinitus sūt & Leonora. Pōtifex rē diuinā inchoauit, inter celebrādū diuersæ solēnitates, a priscis inuētę seruatę sunt. Sceptrū quo regia ptās īdicat, pomū q mundi dn̄m oñdit, ensis, q belli iura demōstrat p varias vices data. Postremo corona aurea insulata, pciosisque cooperta gemmis Cæsareo capiti imposita. Imperatrix quoque post Cæsarem coronam ex manibus Pontificis accepit, q̄ coniugis Sigismūdi fuisse constabat. Cæsar q̄uis ornamenta sibi pcio incredibili cōparasset. In hac tñ solennitate palliū, ensem, sceptrū, pomū, coronamque Karoli magni ex archiuis Nuremburgensiū ad se deferri curauerat. Vt aūt coronationi diuinisque rebus est impositus modus, Leonora ī suas ædes secessit, Papa & Impator ad gradus basilicæ sīl venerunt. Ibi Pōtifex Palafredū ascēdit, eiq Cæsar dextratoris officium per aliquot passus exhibuit. Equo deinde conscēso vsque ad ecclesiam scē Mariæ vna profecti sunt. Tūc Papa in palatiū redijt, Cæsar in pontē Adrianę profectus est. Vbi Albertū frēm pluresq; duces, & comites ad militię, puexit honorē, ter quēq; gladio pcutiēs. Trecēti eo dīe pcussi milites referuntur. Deinde cum sol occideret ad Lateranum se contulit, & splendidum ibi cōuiuium habuit. Imperator igitur Fredericus. 1452. die. 18. mensis Martij Imperatoria corona donatus Alfonsi regis Aragonum precibus oneratus, vt Neapolim sese cū Imperatrice conferret, statuit tanto regi morem gerere. Ad regem igitur amicum profectus, & post eum Leonora. Qua autē magnificentia Imperator Neapolim introierit consultius arbitror reticere. Alfonsus, qui antea neptem suam nunquam vidisset nuptam & in alto locatam amplexus est. Mansit illic Cæsar & sanctam Ebdomadam, & octauā Paschæ. Ostendit quoq;

Alfonsus

Alfonsus Thesaurum suum & quicquid præciosum habuit. Inde Cæsar naues ascendit Romam petiturus. Imperatrix octo diebus apud auunculum postea mansit, deinde manfredoniam profecta est, atque illo ex loco per mare Venetias nauigauit. Cæsar Romam rediens triduo ibi mansit. Rediens postea Borsiū Estensem Mutinę & Regij lepidi ciuitatum ducem creauit. Qui pro tanta dignitate suscepta monile preciosum dono Cæsari dedit, qd patrem vno & viginti millibus aureis emisse ferebat. Is postquam solennitas ducalis, absoluta est, ingressus nauem per fluenta Padi Venetias petijt. Cum ciuitati ꝓximus esset nauigia infinita & artificum, & nobilium occurrerunt mirabiles ludos præbentia. Franciscus Foscari dux Venetorum, vir grandeuus, qui. 30. & amplius annis reipublicæ præfuerat cum 300. Senatoribus obuiam venit, inauditam insolitamque festiuitatem vniuersis ostendens. Mansit āt apud Venetias diebus. 10. Sumptus ei & consorti suæ magnifice non solum in vrbe, sed in oī eorum territorio præbiti sunt. Deinde recedentē Senatus vsque ad littus prosecutus est. Fredericus postmissa Italia cum Germaniæ metas attigisset, horribile visu, dictu mirabile videri pōt, q̄ turbidam aeris faciem mutatumque cœli vultum offenderit, qd præsagium futuræ cladis multi iudicauerūt, ꝓsertim cum intellexissent quosdam principes res nouas, in Germania & Vngaria moliri, ob regem Ladislaum adolescentem. Petentem.n. Italiam Cæsarem rogauerunt Australes, vt Ladislaum in paterna hæreditate apud se dimitteret. Reiecta petitione auctoribus, duobus Vlricis altero Ciliæ comite altero cytzingero sumptis armis rebellauere. Redeuntem ex Italia Fredericum apud nouā ciuitatē obsidione cinxere, quibus & Henricus Rosensis natione Bohemus cum. 200. equitibus, & M. peditibus, se adiunxit. Cessit furenti populo Fredericus pupillumque adhuc tenerū dedit. Qui summa alacritate apud Viennenses exceptus est. Hic gloriosus Imperator inter liberos, ex Leonora susceptos, post Christoforum habuit, quem immatura mors abstulit, & Maximilianum ducem Burgundiæ postea regem Romanorum cū filia Margaritha, vxore ducis Alberti in Bauaria. Australes autem & si Fredericum Cæsarem accersitis Bohemis in noua ciuitate & in Vienna obsederunt, eo demum redacti sunt vt victores ex victo pacem peterent, atque in eam rem auri sex millia nummum quotannis penderēt. Nouissimis autem diebus, cum Matthia Vngariæ rege bella varię gessit, q enim nonnulla incommoda & præcipuè Australibus, intulit, Viennam, ac nouam ciuitatem in Austria abstulit, qui post mortem Matthiæ, filius Maximilianus patri reddidit, in plerisq; tñ locis cum ei semper ingēs cupiditas pacis, & ocij fuit. Xpianorum Principum pp Turcorum incursiones conuentum ꝓcipuè anno. 1471. Ratispona edixit, & post aliquot annos Nurembergæ cum oēs proprium commodum quærerēt imperauit, vt ab armis discederent, & pacem inirent, ratus inuentile tempus gladios in Turcorum, & infidelium, non in Christianorum viscere conuerti debere. Quamobrem anno salutis. 1486. filium suū Maximilianum consortem regni fecit, vt qđ præ senectute adimplere non posset, per filium regem perficeret. Cum itaq; Cæsar nr̄ inclytus habūdat potētia, numero hoīum, & copia gentium, ætasque & prudentia, & magnificentia conueniant, q̄ ꝓcipuè sunt ad res arduas capescendas, speramus, vt ille aut filius eius det pacem ecclesiæ, & componat non modo principatus, & omnem populum Christianum, sed vniuersum orbē ad vnicam veram fidem Christianam, & sanctam deducat ecclesiam, ad altissimi Dei gloriam, & honorem, sublimationemque throni sui, cum laude perpetua, & æterna salute. Quod vt diebus nostris conspicere valeamus, pietas diuina concedat.

De S. Bernardino Senensi, & Anno Iubilei, & alijs euentibus eiusdem temporis. Cap. LXXX.

BErnardinus Senensis ordinis Seraphici Frācisci ꝓfessus, & instaurator egregius, sua ætate declamator apud Senā Etruriæ vrbē nobili loco natus, postquam literas didicit, ac Pontificij iuris aliquam peritiam habuit, pr̄imonio, qđ non tenue a parentibus iam vita functis acceperat, inter Xp̄i pauperes erogato, abnegans. sęculi pōpas ad religionem diui Frācisci sese recepit. Amatorque paupertatis eximius cū ordinem illū labentem, & ab institutione primęua lōge remotum offendisset, reducere fratres in viam cū diu frustra conatus fuisset, neq; enim indurati maiorum conuentuum mores flecti poterāt, vocatis ad se nonnullis quos sanioris mentis inuenit, seorsum habitare instituit, hisque domos, ab vrbibus remotas ex eleemosyna struxit, iubens oēs, vt p̄ris Francisci voluntas fuerat nudis, pedibus ambulare, vestes laneas, sine lineo hr̄e, cibo vinoque vti modico, plumas oēs effugere, in sacco dormire, nihil de crastino esse solicitos, proprij nil tenere, pecuniam vt venenū malamque pestē fugere, victū eleemosyna q̄rere, humiles esse, populis Xp̄m & hunc crucifixū ꝑdicare. Quæ oīa primus ipse implebat, sobrius pr̄, in ꝑdicatione adeo populis acceptus, vt alter Paulus crederet, per 30. & eo amplius annos vniuersam Italiā ꝑdicando circuiuit. Quibus rebus adeo religionē auxit, vt quinquaginta, & amplius cænobia p Italiam sui ordinis a fundamētis erexit, & fratribus impleuit. Mos ei fuit inter ꝑdicādū, nomē Iesu aureis lr̄is in tabella depictū ōndere. Cuius rei nouitatē cū plerique improbarent, a Martino Pontifice iussus est nouū ritū relinquere. Hunc in noīe Iesu curasse morbos, & fecisse miracula non est ambiguū. Tandem apud Aquilā Brutinorū vrbē terrenæ vitæ cursu pacto, ad cęlestē lucē migrauit. Vbi corpus eius sepultum. 63. vitę suæ anno miraculis corruscat. Iō Nicolaus. 5. Pon. anno salutis. 1450 in Iubileo adnitente Iohanne de Capestrano scōrum ordini ascripsit, ac in Catalogo btōrum pr̄m redegit. Iubileus anno. 1450. Romæ frequentissimus hoīum frequentia fuit, qui annus gr̄æ magnus fuit, vt quemadmodū ex lege veteri corporalis, & aīalis seruitus anno. 50. extingueret, remitterēturque culpæ & onera pcōrum oībus, q̄ limina scōrū Apostolorū sincera mente perquirerent. Ingens igr̄ populi multitudo ex oī Xp̄iano solo p hunc annū Romam petebat. Licet aūt 40. & amplius hoīum millia diebus singulis p vrbem tēpla foraque vaderent, dissonique mores, deformes habitus, ac diuersa linguarum gn̄a concurrerent sapīa, tñ Pontificis actū est, vt neque victui necessaria defuerint, neque tumultus interciderint. Vnica tñ horrenda visu & auditu stupenda paucis diebus, ante finem Iubilei calamitas accidit. Nā cū circa uespertinam horam basilicam sci. Petri frequens populi multitudo peteret, neque minor iam recepta bn̄dictione rediret, facta est in ponte quem scī Angeli vocitant, ingens euntium & redeuntium concursatio. Cumque hi atque illi a superuenientibus, vrgerentur præmerenturque turmis, accidit alios ruere, alios fr̄ ruentes, vadere. Cumque nonnulli equis mulisque veherentur, cū iumentis, vna prostrati calcatique sunt, inde maius discrimen ortum. Nam parietibus, pontis ęquato iacentium cumulo q̄plures, in Tyberi ceciderunt. Horrendum spectaculum. Alij vndis, absorpti, alij inter hoīum brutorumque pedes oppressi aīas exalarunt. Quorū corpora diligenter quæsita Romanus Pō. accurate sepeliuit, exequiasque hijs solennes fecit. Capellam ēt marmoream in eodem ponte paulopost construxit, diuturnū tantę cladis memoriale. Anno pręcedenti pestilentia ingens, q̄ primo in Italia exorta, ac deinde p Illyricū Dalmatiamque in Italiam serpēs plures postmodum annos, ad vltimos Germaniæ, & Galliarum fines, se immiscuit, per oēs fere populos debachatur. In locis autem Italiæ, q̄ maxime Mediolani deseuit, ita vt sequentibus annis, vbique peste laboratum est, vt pauci de multis, supfuerint. Qđ quidem malum pp penuriam magnam, ēt superior solis, defectio & frequentes terræmotus indicauere. Alphonsus Ferdinandi Aragoniæ regis filius, cuius pr̄ Iohannes vlterioris Hispaniæ Rex, qui currentis eq lapsu exanimatus est, anno. 1442. Renato superato, & pulso in regno Neapolitano succedēs, regnauit annis ferme. 22. cū diu antea regnasset in Aragonia, & Sardinia, atque Hispania annis multis. Renatus.n. Rex Ludouici Andegauensis frater ex Francorū gener natus, a Iohāna regina contra Alphonsum regem in Apuliæ regno vocatus, cum quatuor annis regnasset deijcit. Qui massiliam vn̄ in initio venerat mari reuersus est. Huius Alphōsi pr̄ vir secūs cū defecisset, quatuor post se reliquit filios, Alphōsum, Iohannem, Henricū, & Petrum. Hic cum maior natu esset regnum paternum obtinuit, & bellicarum rerum gloriam pacis laudibus ꝓferēs, ad id regnū oculos adiecit, ī id magna classe deuenit, & ꝓfectū arcis maritimę ad ꝑditionem pellexit, & castellum cępit, indeq; bellum Neapolitanis intulit. Mortua aūt regina cōtra Renatū mouens, adeo Neapolitanam vrbem lōga & durissima obsidione fatigauit, vt multi fame perierint, tandem noctu per curiculū furtim militibus intromissis, vrbem cæpit. Et paulopost vniuersis regno proceribus domitis, vniuersum regnum in suam potestatē redegit. Eoque tāto regno pacato Neapolim rediens, curru aureo triumphās, vrbē inuectus est, post magnifica gesta. Cuius dicta ac facta Antonius Panormitanus poeta clarissimus, disertissime perscripsit. v. kal. Iulij clausisse oculos tradit, nullis ex se relictis filijs legitimis, nisi tātum Ferdinandum adhuc extantem ex concubina filium, quem & Apuliæ regno ex testō hæredem dimisit. In Arragoniæ āt regno Iohannes fr̄ successit. Reliquit autem hoc inclytus Rex, cum super tria regna regnasset, tantas diuitias, quantas vnq̄ vllus alius ꝑdecessorū regū fecerit. Qui sine cōtrouersia regū principūq; oīm quos nr̄a ætas tulerit & sapientissimus, & fortissimus est habitus, rex inter voluptates moderatus, inter adulatores firmus, inter vana pleraque principum exercitia doctrinæ studia haud amisit. Iulianus Cæsarinus Cardinalis Diaconus, vir fidei Christianæ amator

amator feruentissimus,& omnibus virtutibus tam diuinis,quã humanis ornatus,quem superioribus diebus Buge. Pō.Legatū in Vngaria ad componendum inter Ladislaum Poloniç regem & vxorem Alberti Imperatoris pacē miserat anno,1444.apud Budam regni Vngariç caput,cum inter ipsos optimū pacis fedus misisset eo etiam regem ipsum, & Hungaros omnes deduxit,vt magno comparato exercitu contra Turcos Europam occupare volentes proficiscerentur. Qui Turcorum fines,cum ipso exercitu hostili animo ingressi inter Danubium fluuium,& Andrinopolim a solis ortu vsque ad occasum cum hostibus pugnantes,ad 11.Turcorum millia eo in conflictu occiderunt,inter quos.18.ex primoribus eorum principibus cecidere.In qua tamen pugna Ladislaus ipse Poloniç rex viriliter pugnans sagitta sautius interijt.Iulianus autem ipse mortuo rege cæteros in prælio exhortans dum Christiani ex multitudine Turcorū terga verterent pro Christi nomine occubuit.Franciscus Sfortia Philippi Mariæ ducis gener anno.1448. tertio Cal. Martij iure hæreditario petitus, quartus Mediolanensium dux efficitur,& vna cum vxore Blanchamaria regnauit annis.7.mense.1. vir certe in dicendo acerrimus, & eloquentissimus , qui sua eloquentia,magnanimitate,fortitudine,liberalitate,& prudentia veteres , quasi Imperatores superauit,cum in re militari victoriosissimus fuit,quæ etiam ipsa in iuuenili ætate quantas,in primis contra Florentinos,Venetosque,contraque Eugenium Pontificem,contra Mediolan. & alios Italos obtinuerit victorias,multis in locis clarissima extant trophea, & quæ clarissimè gessit in multis poetarum,oratorumque scriptis versantur, quæ etiam per magnifice & splendide tum Mediolani tum in alijs vrbibus edificauit,& in primis castellum Iouis Mediolani aliud in Lauda ciuitate cōfecit,hospitale magnificentissimum in vrbe fundauit, extra portam Comanam apud sanctam Mariam incoronatam monasterium cum ecclesia diuo Nicolao de Tolentino,suasu vxoris Blanchemariç a fundamentis ædificauit,tandem sex post se relictis ex vxore masculis,& duabus femellis anno a natiuitate Domini.1446. Martio mēse mortuus est,funeratus ingenti pompa in maximo vrbis templo loco sublimi. Solis defectus anno.1448.quarto Cal. Septemp.hora sexta facta est,quo anno maxima & crudelissima bella multis in locis surrexerunt , in Anglia enim & in Gallia, Germania Flandria,Prusia,Pānonia,Apulia, ac in vniuersa Italia vt dictū est cędes,rapinæ, direptiones,incendia, vastationes,& infinita prope mala & damna subsecuta sunt.Græcis aūt mortuo Amurate turcorum principe multo maiora illata sunt damna & sæuiora bella a Machometo eius filio sunt excitata,sequenti deinde biennio tanta vbique fuit pestis,vt de multis pauci remanserunt. Id etiam malum frequentes terremotus indicarunt.

De expugnatione Constantinopolitana vrbis anno. M.cccclij. Cap. LXXXI.

CONstantinopolis ciuitas orientis imperij sedes,& vnicum Græciæ domicilium sapiētiæ hoc anno.3.Cal.Iunias a Machumeto Turcorum Principe per 50. dies obsessa,vi & armis expugnata diripitur,& fędatur,anno regni Machometi.3.qui coactis vndiq; copijs mirabili apparatu terra marique regiam vrbem aggressus,cuius descriptio in superioribus habita est,ad tertium autem diem captato vrbis situ , machinas innumeras craticulosasque ex virgultis viminibusque contextas , quibus pugnantes tegerentur fossatis admouit,erat autem murus fortis,qui tn̄ machinæ tam horribili cedebat,bombardaque ingēti iuxta sancti Romani portam collidit,cuius ruina autem vale fossatum replet æquatque, vt hostibus,via pateret, at cum Turcus tribus iam locis concussis lapidibus muros desperaret, memoratu cuiusdam inuidi Xp̄iani ex colle biremes intromittere curat, est enim portus ille in lōgum angustum protractus, cuius Orientalem plagam colligatæ naues cū cathena muniebāt,inde hostibus aditus impossibilis erat.Quamobrē vt coangustaret circumuallaretque magis vrbem, iussit in via æquare suppositis lenitis vasis lacertorū vi ad stadia.70. trahi biremes, quæ ascensu grauius sub.a æ post hac eo apice in decliuum ad ripam leuissime sinus introrsum vehebantur, inde pontem stadio circiter.30.ex ripa vrbi opposita qui vasis vinarijs colligatis subconstructis confixisque lignis quo exercitus decurreret ad murum diametralisque cinctio ingressum transituq; phibebat,tandem dato signo vndique non solum Constantinopolis orientis columen,sed ipsa quoque Pera nequid auxilij Græcis præstaret expugnari cæpta est, Turci sursus subruere murū portasque quatere annixi,cernitur varia pereuntium forma,& plurima mortis imago,cumque defensio remissior fieret.Turci aīaduertētes acrius incumbūt.In ingressu demum portæ octingēti circiter milites ex latinis græcisque periere, & iam hostis superiorem murum tenebat,saxa in ciues deuoluens,cū subito capta vrbe,cæsis oībus in rapinas itum est, in huius aūt vrbis populatione Cōstantinus Paleologus,& ipse matre Helena genitus orientis Imperator capite truncatus,regni simul & vitæ finem fecit, Datisque edictis vt a sex annis supra oēs vtriusq; sexus personæ necarentur. Sacerdotes,& vniuersi monachi diuersis tormentorum generibus necati sunt,reliquum omne vulgus gladio datum.Tanta sanguinis effusio,vt riui cruoris p vrbem currerent.Sic nobilissima vrbs per Cōstantinum primum condita in manus infidelium venit , ab eius conditione mille centū & triginta vel circa annis. Quibus gestis oīa in prædam dedit,sacra templa fędauit.Postremo turci varia nefanda peregerūt. Curacassanus felicissimus Persarum & Armeniæ rex cui proprium nomen Assimbeus anno.1454. Zēzo Persarum rege deuicto ac interfecto,Persis imperare cœpit,paucioribus copijs magnos fuderat exercitus,& Zenzo rege interfecto filium captum in Persarū regem coronare velle finxit,& vsque in Thauris vrbem Persarum columen cum eo proficiscitur,oīa oppida & arces occupans.Cum satis sibi cautum putasset nouū regem obtruncans Persico regno potitus est,& Suncassianus appellat qd latinè magnum virum significat. Qui etiam postmodū Bactrianos,Medos,& Partos,& maiorem partē orientis,sibi subegit.Cum eo Calixtus Pontifex amicitiam inchoanis,& magnū honorem Pontifici detulit . Cuius etiam suasu magnas turchis calamitates intulit.Ad hunc senatus Venetus Nigroponte pdito,Catherinum Zeno oratorem misit,qui auxilia contra Othomanum turchum expostularet , rex adeo exoratus cōfestim copias suas recensuit,& primo impetu Sinaū ciuitatē cœpit.Inde Trapegūtiam inuasit,vbi ad.30.millia turchorū interfecit.Post nō longe ab Armeniæ mōtibus bis ad inuicē cōflixere pṫio vbi plures, & turchis neci dati sunt.Inde aliquot interiectis dieb.cū turchorū rege pacē init,& natos mutuo coniugio copulauere.

De quibusdam claris viris eorundem temporum. Cap. LXXXII.

IOhannes de Capistrano per idē tp̄s claruit. Hic autem ex Apprutij oppido non longe ab Aquila vrbe constituto ortus ordinis beatissimi Francisci professor.Xp̄ianæ religionis acerrimus,& egregius prædicator fuit.Ex Ap̄lica igr̄ iussione Theutoniam ingressus est,ac per Charintiam ac Stiriā venit in Austriam. Cui sacerdotes,ac plebes cum sc̄orum reliquijs obuiauerunt,cumque veluti Ap̄licæ sedis legatum , & Dei nuncium susceperunt . Iohanni occurrere oēs accole vestimentorū eius fimbriam auide contingere,ægrotos, & male hn̄tes,ante pedes eius attulere,e quibus plerosque sanitati redditos rumor fuit. Moratus,est aūt in Germania diebus aliquot viā dñi pdicās, mortalesque omnes ad pniam vocans,Inuitatus aūt Iohannes Nurembergā vrbem Germaniæ petiit, vbi vndique populi motus fuit. Viri & mulieres impetum fecere intueri virum, lachrymas lætitiæ deuotionisque mittere,leuare in cœlum manus,benedicere venienti, laudare mittentem,tangere osculari q ppe sunt vestimenta eius,veluti cœlo missum & Angelum Dei respicere.Apud minores deinde sui ordinis fratres exceptus est. Ibi cibaria sibi suisque comitibus ministrata sunt . Vitam in hunc modum duxit vestitus dormire,ante lucem surgere,matutinum laudes,primam,tertiam orare,diuina deinde celebrare. Hisque peractis sermonem ad populum latinè pnunciare,post hoc interpres,quæ dicta sunt ab eo quantum capax est exponere populo,Finito sermone ad cænobium sui ordinis reuerti & sexta ac nonis cōpletis infirmos visere,diu apud eos morari , manus oībus imponere,biretum sc̄ti Bernardini & orarē quē illi mortuo e naribus fluxisse ferunt ægrotantibus se admouere , pcari supplex p oibus,exinde cænare,demū his,q ad se accedunt audientiam,pbere,mox vesperas dicere,hisque cōpletis,ad ægrotos reuerti atque cum his vsque ad noctem se exercere. Cumq; demum completorio & alijs dilectis pcibus expletis corpus quieti dare minimum esse qd somno ferme nihil. Ad reuisendos sacræ scripturæ codices pausillum furari tp̄is. Sic homo quasi cęlestem vitam in terris agere immaculata absque sorde. Quem pusillum corpore Nurumbergę vidimus ætate senecta anno.5. & 60.natum siccum,aridum,exhaustum, sola cute neruisq; & ossibus cōpactum lætum tn̄ & i labore fortē sine intermissione singulis diebus pdicātem,altas, ac pfundas materias absoluētē ferunt & hunc Cæsarē Fredericum cupide audiuisse multisque sermonibus eius interfuisse , ac vestimentis eū sacerdotalibus, donatū, cū apud Viēnā & Australes auaritiā calcauit, libidinē subegit & honores sæculi fugit,tādem eū cū honore dimisisse. Cūq; audisset innumerabiles Xp̄i fideles a turchis capi ad Pānoniā accessit,suis exhortationibus grandi cōgregato exercitu ibidē cōtra turchos impetū,& populū exhortantē apud Belgradū Trāsdanubij oppidū tāto ardore Xp̄icolę pugnarunt,vt magnū de inimicis reportarēt triūphū,& ferme ad sex millia occiderūt.Eo deniq; mortuo magnis eum coruscare miraculis ferunt.

fuit. Franciscum philelphū anconitanū ex vetusto Tolentini oppido natum æquitem quidem auratum, & literarum tā Græcarum, quàm latinarum excellentissime doctum ad hæc vsque tpa cum magna fama peruenisse constat, qui & Græcā pariter, & Latinā orationem semper exercuit in oī genere. s. dicēdi, & prosa, & carmine. Is itaque crisaloræ bizantini auditor, & gener fuit. Qui cum ab eo doctissimus euasisset primum apud venetos postea apud Florentinos, Senenses, Bononienses, & demū Mediolani a philippo maria duce vocatus Græcas latinasque literas plurimos docuit, & ibidem vsque ad hæc ferme tpa sub quatuor ducibus cum annua pensione fuit, vbi libros a se æditos dereliquerat. s. sphorciadum satyrarum de locis, & feriis lyricorum conuiuiorum, de morali disciplina. Epistolare tam Græcarum, quàm latinarum. Orationes. 60. oratione soluta hipocratis libros de flantibus corporis passionibus, & in Plutarco vitā Galbę, & Othonis trāstulit. Obijt denique Bononiæ anno salutis. 1481. nonagenarius. Leonardus de vtino prędicatorum ꝓfessor, & sacrarum literarum doctor tum diuinorum eloquiorū & studiorum humanitatis doctrina tum multa prudentia, & ciuili gratitudine claruit, & multos sermones ad populos erudiēdos, & de sanctis per totum anni circulum post se reliquit. Iurasse Fredericum Imperatorem nunquam compertum est nisi cum in ciuitate Aquēsi apud Belgas, & cum Romæ coronatus est. Idque iuramentum constantissime tenuit, cum enim iure iurando promisisset, quæ bona possideret Imperium non alienaturum, & modo hoc modo illud ex eo peteretur, maluit auaritia negando, quàm concedendo periurus videri, eam ob causam petenti Borsio Marchioni Estensi Ducatum Mutinę tamdiu restitit donec monstratum est eum Ducatum, qui sub annuo tributo concederetur lucri magis, quàm alienationis speciem hre, præsertim cum Mutina, & Regium in potestate sua nō essent. In eum quoque Fridericum Cæsarem Tertium cum nonnulli dicta opprobriosa iactassent referentibus aulicis an nescitis inquit Fridericus Principes quasi signum ad sagittam expositos esse. Turres quidem fulgura præaltas feriunt, humilia tecta prætereunt. At nobiscū bene agitur si verbis tm̄ impetimur. Adislaus Vngariæ, & Bohemiæ rex, ac Dux Austriæ filius Alberti Cæsaris, & sigismundi Imperatoris nepos postumus nascit. Hic mox vt in lucem prodit apud Albā regalem, & baptismū Christianæ fidei signaculum, & militiæ cingulum, & sacram Vngariæ coronam, quam mater penes se habuit eadem die accepit. Inde sublatus in tutellam Friderici Cæsaris duodecim fere annis fuit, cui mater, & ipsum, & coronam commendauit. Cum cecidisset in bello vladislaus Poloniæ rex, qui regnum Vngariæ assumpsit Ladislaus cōi procerum cōsensu rex dessignatur suisque auspitiis deinceps in turcos pugnare cœpit. Rex autē paulopost magnificentissimis apparatibus Bohemiā petiit atque in Praga summos honores consecutus regni coronam accepit. Māsit sibi non paruo tpe, nec vnquā hæreticorum Ecclesias intrauit. Priusquam tñ rediret in Austriam Vratislauiam nobilem vrbē inuasit Slesitarū caput. Postea comes Ciliç a Ladislao Humadis filio in castro regio obtruncatur. Offensus ea re regius animus dolorem tñ suppressit. Rex Budā se contulit vbi Huniadis filius in carcerem rapi iussit, percussorem comitis Ladislaum natu maiorem capite plecti Mathiam captiuum duxit in Austriam. In Austria de coniuge regi tradenda diu agitatum. Multæ Virgines offerrebantur, verum nobilissimo regi nulla dignior visa est Margarita Caroli Regis Frāciæ filia. Placet legatos mittere, qui sponsam petant. De loco nuptiis eligendo contētio exoritur. Hungari Budam, Australes Viennā, Boemi pragam tantæ celebritati deputandam aiunt, factione tandē Gregorii Pogiebrachii solennitas Pragæ destinata. Ordinatis Austriæ rebus ingenti rex apparatu Behemiā petiit. Inde duæ legationes missę altera ad Fridericum Imperatorem de pace, altera ad Carolum Franciæ Regem filiam adducturam. In ea legatione octingenti æquites profecti sunt, quadrigę auratę matronę, & Virgines splendido apparatu, quæ sponsam ducerent. Imperator, & Augusta vocari ambę regis sorores, & cūcti germaniæ principes. Sed hos cogitatus immatura mors regis interrupit. Ladislaus igitur. 10. Calen. Dec. ægrotare cœpit. Cū medici accersiti desperata salute Georgius vocatus cum quo plura locutus finito sermone de curatione aīæ actum est, Christiano more sacramenta exhibita. Vbi amplius aīa dimorari non potuit sacram candelam petiit, & intuens Saluatoris imaginē orationē dñicam orsus ꝓnuntiato. Sed libera nos a malo, nil amplius locutus mortalis vitæ lumen reliquit. O inanem gloriam. Quòd dignitates opes potentiam tantopere flagitamus? Ladislaus nobilissimus adolescens duo de uiginti natus annos in ipso ætatis flore tot regnis, & gentibus imperans intra tres, & 30. horas postquam ægrotare cœpit, extinctus est. Mortem eius alii morbo, alij veneno imputauerunt. Qui ac 8. Calendas decem, regia pompa in sinu proaui sui Caroli quarti Romanorum Imperatoris sepultus fuit, in æde Sancti Viti Pragę. Theodorus Thessalonicensis vir Græca, Latinaque lingua apprimè eruditus Pontificis iussu cum alia Græcorum volumina, tunc Theophrasti de arboribus, plantisque opus in Latinum conuertit. Varia nunciata prodigia anno. 1456. in Sabinis māse Februario uitulum capitibus duobus ortum: Romæ sanguinem, apud veneris portā, ī ligurio carnes pluisse. In agro Piceno ort⁹ infans tibus sex, facie, insolitę magnitudinis, futuræ calamitatis, quæ postea secuta est magna profecto inditia. Cometes gradu. 15. cācri in Oriente mense Iunio visus est. Inde anno sequenti gradu. 20. Piscium, per mensem visus, varie mortalium mētes affecit. Maumethes Turcorum Imperator, ad Thaurinum oppidum, quod nunc Albam dicunt ad confluentes, Sauum Danubiumque situm a paucis Christi cruce signatis fusus, fugatus castris exutus est. Iohannes genere Hispanus Cardinalis S. Angeli magnas illic copias comparans quo cum erat Iohannes capistranus de quo conciti Pannonij ad insequendos Barbaros maximam stragem infinito hostium numero parua manu dedere. Bellum autem gestum est die Sācti Sixti, qui est. 8. Idus Augusti. Ob idque Calixtus. 3. Pontifex eo die trāsfigurationem dñi constituit. Terremotus per maximus anno dñi. 1456. die 5. decem. hora noctis. 11. & iterum. 30. die eiusdem mensis hora. 16. fuit vt in memoria hominum non sit, & nunquam legitur tam vehementes fuisse, & tam magnum spacium terræ occupasse pcipue in regno Apuliæ in Neapoli, Beneuento, & multis aliis ciuitatibus, & villis circunstantibus, ex quo multa tēpla, & in Neapoli palatia domus cum interitu magno hominum peccorumque corruerūt. Et in terra laboris Capuę, Gaietę Auersę, cęterisque veteris Cāpaniæ vrbibus. Ferunt nihilominus, & alii terręmotus percepti inter primum, & ſm etiā postea, sed tenues, ita vt nullum damnum ædificiis ac personis intulerunt.

De Pontificatu Pij. ij. & Pauli ij. Cap. LXXXIII.

Pius eius nominis. 2. Papa Eneas cognomento Picolomineus antea vocatus, natione Italus Senis oriūdus, Corsiniani ort⁹ patre Siluio, Matre victoria ideo prius Eneas Siluius poeta vocitatus hoc anno patrum omniū consensu. 13. Calen. Septembris Pontifex creatur, vir quidem oī laude dignus, eloquentissimus copiosissimusque, prudentiæ singularis, qui non ad ocium sed res maximas agendas vocatus. Is corsiniteni cum per ætatem discere potuisset Grammaticam didicit. Annum vero decimum, & octauum agens Senas proficiscitur, vbi a necessariis, & cognatis adiutus poetas primo, mox oratores audiuit. Quibus facultatibus tanto ingenio valuit, vt breui præclara poemata latina ediderit, inde ad ius ciuile se cōtulit. Postea Dñicū Capranicum secutus Basileam peruenit. Deinde Bartholomeum Nouariensem Epm, & post eum Nicolaum Sanctę Crucis Cardinalē secutus, iterum ad Basileā ꝓficiscēs, semper in honore apud oēs est habitus. Fuit. n. scriba in illa synodo, & literarum Apostolicarum abbreuiator. In eo autem conuentu persępe orauit, legationes plures Concilii causa obiuit. Orator deinde ad Fridericū Imperatorem a Felice missus, tm̄ dexteritate ingenii valuit, vt eum corona poetica donatū in amicos, & ꝓthonotariū recepe rit. Relatus deinde in senatorium ordinem quem princeps in rebus grauibus consulit. Creato aūt Nicolao Pontifice, dū ab Eugenio subdyaconus creatus Eps tergestinus moritur, in eius locū Eneas se q̄dē inscio a Pontifice, & Imperatore suffectus est. A calixto autē Pontifice in numerum Cardinaliū refertur. Ingressus conclaue post obitum Calixti Pontifex creatur. Accepta pontificia corona, confirmata prius Ecclesiæ ditionę se totū ad curā rei publicę Christianæ conuertit. Sigismūdū Austriæ ducē ꝙ in Cardinalē ad vincula Petri animaduertisset diris execrationibus ꝓsecutus est. Maguntinum insuper Epm sede deiecit, Beneuentanum quoq; Archiepiscopum summouit, nil regibus nil principibus nil populis timore aut auaritia concessit, Catherinam Senentem Virginem Seraphicā ordinis de pęnitentia Beati Dñici inter Sanctas Christi Virgines retulit Pragmathicā in Gallia abrogauit. Fodinas inuēti tū aluminis apud Tholphā īstituit, cultor iustitiæ, & religionis, admirabilis eloquio. Inter Ferdinandum Malatestā inducias cōposuit, vt Mātuā vbi cōem Christianorum conuentum indixerat tuto ꝓficisci liceret. Media igitur hieme ab vrbe discedit. Mātuā postremo vētum est, vbi magnus erat principū numerus, magna legatorū vis. Actūque est pio illo dicente vt bellum cōi oium decreto turchis indiceretur. Vrbem autem Romam multis exornauit ædificijs, & Tybure arcē construxit, ac Senis nonnulla ornatissima ædificare fecit, fuit autem continentissimę vitæ, & ocij inimicissimus, homo staturę breuis caput habuit ante annos Canū, facie senę ita, aspectu seueritatem facilitate conditam ostendebat. Circa

cultum corporis neque morosus neque negligens robustum ei natura corpus dederat, quod tñ longę peregrinationes, & crebri labores attriuerant. Accedebant morbi eius familiarissimi Tus. Calc. & Poda, quibus sæpe cruciabatur. xij. Cardinales suo Pontificatu veteribus addidit. Qui tandem dum Venetorum ducem belli socium Anconæ expectat, vt contra Turcum cũ innumerabilibus populis proficiscerentur diuturna, & lenta febre afflictatus moritur anno. 14. supra. 400. & mille. 17. Calen. Septembris. Anno vero Pontificatus. 6. diebus sex minus. Funus Anconę Romã defertur, & in Basilica Sancti Petri conditur ad altare S. Andreæ. Delectatus est aũt mixto scribẽdi genere ideo plura opera edidit. Caput S. Andreę e Peloponesso Romã aductũ in sacello ad id fabrefacto collocauit, cognitionem quoque rerum antiquarum non omisit cum commentariorum libros scripsit, & plura alia. Paulus secundus Papa patria Venetus, patre Nicolao, matre Polixena, Petrus Barbo antea vocatus Eugenii Pontificis ex sorore nepos S. Marci Presbyter Cardinalis hoc anno pridie Calend. Septembris Pontifex creatur vir certe animi corpus hñs egregium maiestate dignum. Is adolescẽs adhuc iturus in mercaturã erat, quæ apud Venetos in ꝓcio est. Et nunciatũ est Gabrielẽ auunculum suum Pontificẽ creatum esse, subtitit adhortante fratre Paulo Barbo, ac literis, licet iam adultus esset operã dedit. Inde vocatus ab Eugenio Archidiaconatum Bononiensem ac post Epatum Ceruiæ commẽdatione adeptus Prothonotarius ab auunculo creatur. Tandẽ vna cum Alouisio Patauino Medico, quem postea Patriarchã appellarunt Cardinalis ab Eugenio creatur. Erat autem natura Blandus. Mortuo itaque Pio in eius locũ suffectus est. Duo bella quidem parua in Italia suscepit, quæ nulla re prius repetita bello, sed insidiis inchoata postea deseruit. In colligendis autẽ pecuniis ita diligens fuit, vt fere semper beneficia, & Epatus his committeret, qui officium aliquod venale haberent, vnde elici munus posset. Hic autem pecuniis interdum etiam ad liberalitatem vtebatur. Nam, & Cardinales pauperes maxime, & Epos, & principes ac nobiles domo extorres Virgines viduas, ęgrotos frequenter iuuabat. Curauit item vt Romæ annona cęteraque ad victum pertinentia vilius, quàm antea venderẽtur. Multa deinde ædificia splendide ac magnifice tũ apud Sanctũ Marcum tum vero in Vaticano, quod ad munificentiam ꝑtinet extruxit. Iustus quoque habitus est hic Pontifex ac clemens, & morosus. & difficilis. Canonicos regulares e Sancto Iohanne lateranо pulsos a Calixto Pontifice restituit. Cognita aũt Georgii Regis Bohemiæ perfidia, in hoiem Hungaros, & Germanos concitauit. Apparatu autem Pontificio maiores superauit in corona siue mitra, in quam multas opes contulit coemptis vndique magnis prætijs adamantibus, saphiris, smaragdis, chrisolitis, iaspidibus, vnionibusque, & quicquid gemmarum in pretio est. Tandem vero decem Cardinalibus creatis, quorum de numero Franciscus Sauonensis eius successor extitit, cum annos plurimos sibi viuere persuasisset, anno salutis nostræ. 147 1. 5. Calen. Aug. secunda hora noctis, cum eo die lętus Concistoriũ habuisset, & iocunidissime cęnasset, appoplexia correptus vitam cũ morte mutauit, anno pontificatus sui sexto, mense. 10. Peponũ. n. esu, cancrorum, pastillorum, piscium succide admodum delectabatur. Quibus ex rebus ortam credunt appolexiam illa qua eius sublatus est. Nam duos pepones, & quidem prægrandes comederat illo die, quo sequenti nocte mortuus est, eius corpus in basilica Petri mane sepulturæ traditum est, & tunc vacauit sedes dies nouem.

De quibusdam viris illustribus illius temporis.

Cap. LXXXIIII.

ANtonius Florentinus Archiepiscopus, ordinis ꝑdicatorũ professus, pater historiarum, ac Romanæ vrbis olim auditor causarum sanctissimæ vitæ, & morum vir, & sacrorum dogmatum admodum doctus, his tpibus ob literarum gloriã, & sanctissimam vitam in præcio est habitus, qui multa, & grandia volumina magno quidem confecta labore longisque lucubrationibus posteritati reliquit, quæ legentibus atque audientibus magnam afferunt Doctrinam, & voluptatem, ex quibus extat summa accuratissima in casibus conscientiæ sacerdotibus pernecessaria, sed & multos historiarum libros ad erudiendos mortales composuit, tandem anno Dñi. 1459. deficiens. 6. Nonas Maii, non fine magna sanctitatis opinione fuit, cum crebris miraculis claruerit, eius autem sanctum corpus ex domo Episcopali ad Sanctum Marcũ ordinis sui delatũ cũ magna populorum frequentia, & veneratione sepultum fuit. Antonius de Pedemõte Italiæ Prouincia ad ordinem Prædicatorum per eundẽ Florentinum Archiepiscopum, dum adhuc cõuentus Sancti Marci prior esset receptus, hoc anno apud Carthaginẽ pro confessione fidei præclarissimum martyrium ab infidelibus passus est. Huius Sacri Martyrii processum Franciscus Castelionensis Florẽtinus vir ætate sua eloquentissimus, præclaro sermone describit. Borsius Estẽsis Marchio, & primus Ferrariæ Dux, Leonelli Marchionis frater, & Nicolai Estensis filius, defuncto Leonello Fratre maiore in Regnum Ferrariæ succedens, regnauit annis. 22. vir certe ingenio optimo, in quo nil fucatum nihil subdolũ. Et verba sapientiæ plena, opera aũt grauissima, & sẽp regia, ad eum Fridericus Cæsar accedens, visa hois celsitudine, & aĩ magnitudine, illũ Mutinæ, & Regii, vt præmissum est ducẽ primo creauit, deinde exactis multis annis Romã accedẽs a Paulo Põtifice magnifice exceptus, ab eodẽ Ducatu Ferrariæ insignitus fuit. Nicolaus autẽ pater cũ hos, & alios ex pellicibus genuisset filios senio confectus, alios ex vxore suscepit liberos, videlicet Herculẽ, & Sigismundũ, quos moriens Regni hæredes sub Leonelli tutella reliquit, qui eos Neapolim relegauit, & Regnũ oẽ occupauit. Et cũ Ludouici Gouzagę sororem haberet vxorẽ ex ea Nicolaum tñ suscepit filium, quo nato non multo post mortuus, cum Nicolaus aptus Regno non esset, hac conditione in Borsium Imperium deuenit, vt post obitum Nicolao iureiurãdo Regnũ restitueret. Borsius principatu suscepto cum prudentissimus esset, Herculẽ, & Sigismundum relegatos reuocauit, & eos ac Nicolaum tanquã filios carissimos oẽs habuit, erat autẽ diuinarũ humanarũq; literarum egregie doctus, & doctorum virorũ amator. Hic vrbem Ferrariæ miris ædificiis ornauitq;, nã arcem nouã, & curiã pulcherrimis ædificijs clariorẽ reddidit. Monasteriũ iu sup toto orbe celeberimum ingenti impensa ordini Carthusiensium a solo cõstruxit. Deniq; anno Regni sui. 22. in pace quieuit. Eius corpus apud Carthusienses ingenti pompa delatũ humili vt iusserat sepultus est loco. Ferdinandus huius nõis secũdus, Alphonsi Regis ex cõcubina filius, hijs tpibus patre defuncto, ex eius testimonio in Neapolitanum Regnum eidẽ successit. Alphonso autem sine legitimo filio defuncto, id Regnum feudatario, & antiquo iure ad sedem Apostolicam deuolutũ cẽsebatur. Qđ cũ calixtus Pontifex armis repetere statuisset, morte superueniente disturbata sunt oĩa. At Ferdinandus metu liberatus, ab eius successore Pio Papa Regni confirmationẽ reclamantibus Gallis accepit. Quo Regno in pace adepto, multos hostes bello postea ꝓfligauit. Hunc Pius Pontifex cũ vehementer diligeret, & Regno confirmauit, & regia corona donauit ac coronauit, & ei etiam annuum censum in parte relaxauit. Inde auxilio Pontificis Iohannes Andegauẽsis Renati filium Apulia fugauit. Pio Pontifice postmodum mortuo Ferdinandus cũ Paulo eius successore, & sequentibus Pontificibus inimicitias suscepit, ꝙ peterent tributum, qđ singulis annis Ecclesiæ Romanæ pendebat; & ob benemerita relaxari optabat. Inde multo maiores simultates cum Senatu Veneto ab Cypri Regnum concepit, & Turcum in Venetos (vt aiunt) concitauit. Veneti igitur cum Turcho pacem composuerunt, qui oẽm vim belli in Regẽ conuerterunt, & Hydruntum maritimam Italiæ ciuitatem ei abstulerũt, & verendum fuisset nisi Maumetes morte sublatus fuisset plura damna regno Apuliæ intulisset, eo vero mortuo difficillimo bello vrbẽ Hydruntum rex per Alphonsum Calabriæ ducẽ filium suum in armis strenuum recepit. Anno ab hinc ferme. 6. & 40. inter Fratres Beatæ Mariæ Theotonicorum, & Vladislaũ Poloniæ Regem de Regni finibus orta quæstione, vtraque pars ingentes copias in bellum eduxit. At primi Pruteni siue numero militum, siue animi ferocia exultantes duos gladios ꝑ feciale regi misere, vt ex his, quẽ mallet vnum reciperet; Is cum Vitoldo fratre Deo suos Hostias litabat, qui audito feciale non inuitus inquit pręlii signum accipio. Consecutoque gladio, quẽ elegerat eo se cinxit. Et facta pugnãdi copia Lituanos, qui auxilio venerãt primos opponit, quorũ strage fatigãta est copia Prutenorum, & ipsa Polonis superuenientibus sternitur cruentissimo prælio ea die confecto, victoria regis fuit viri equestris ordinis ex religione. 400. cũ ipso magistro periere cæsa, ex plebe multa millia, qui super fuerunt capti. Pruba, præter oppidum Beatæ Mariæ oĩs ad Polones defecit. Sequẽtibus annis Casimirus rex Poloniæ eis ciuitates munitas DanzK, & Dornen. abstulit, afferens portionem sui regni esse Prusiam. Albertus Marchio Brãdeburgensis, annis effluxis bellum aduersus Nuremburgenses, enixissime gessit Greuemburgium ab eo multa vi oppugnatũ est, id oppidum in valle iacet. 20. millibus passuum a Nuremberga, muro, & fossa munitum. Et cum varia damna ab vtrisque illata fuissent, ꝑ Ludouicum Baioariæ ducem, ad hos tumult⁹ sedandos uocatum, cum diu laborasset, hoc bellum post varias dictas sopitum fuit. Deinde cum post illa tempora inter Ludouicũ Baioariæ ducem prædictum, ac Marchionem Brandeburgẽsem principes potentissimos bellum susceptum esset, Haud quidem iniuria, & magna cum animi fiducia contendisset, post plures strages principes Germaniæ pacem postulantes. Tãdẽ res æquo animo

animo sedata fuit. Ludouicus Caroli Regis filius, his temporibus patri in regnum successit, fuit autem Carolus pientissimi animi vir, sed ingenij ebetis. Qui cum bellum contra Henricũ Anglorum Ducem, & Iohannem Burgundiorum ducem excitasset, & multos occidisset, inde ingenti cæde fusus, & multas ciuitates amisit. Et nisi per puellam Deus miraculose restituisset, de eius regno actum fuisset. Tandem Nicolaus Cardinalis Sanctæ Crucis ordinis Carthusiensis, pacem cum duce Burgũdie composuit, quem tñ postea per insidias interfici fecit. Quod infinita mala excitauit. Huius itaque Caroli primogenitus Ludouicus Delphinatus regionis princeps, regno suscepto, multos patri beniuolos regno depulit. Inde cum libertatem Ecclesiæ in regno minuere conaretur, multos Romanos Pontifices habuit aduersarios. Inde cum Carolus Acquitaniæ, & Normãdiæ dux e medio per eum sublatus esset, quem ob eius sapientiam populi regnare cupiebant, regni proceres ob hoc indignati, insimul cum duce Burgundiæ contra eum vetusta odia renouarunt, & ingentem exercitum contra eum deduxerunt. Dux Burgundiæ in Picardiam aduolans, ciuitatem Pichigenitum cepit, & complanari fecit. At rex a suis destitutus, Parisius cõmigrauit, regiam saltem tutaturus. In Normandia igitur innumera oppida euerterunt. Pontifex autem Romanus ad hos tumult⁹ sedandos, Bessarionem Nicenum Cardinalem in Galliam misit, Qui cum diu laborasset tñ profecit, vt cædes ac incommoda sopita fuerunt. Demum anno a Natali Christiano. 1484. Remis deficiens, Carolum primogenitum suum annorum. 15. extãtem habuit successorem. Georgius Pogiebratius Bohemus post obitum Ladislai Hungariæ, & Bohemiæ regis, accersitis procerib⁹ gubernationem suam non expirasse, regis obitu dixit Pragenses nihil morati, se suæ gubernationi commisere. Exinde constituta die, qua nouus rex eligeretur, re pro regni vtilitate discussa, rex pnunciatur, militiæ doniqueapprime clarus, cui ad res gerendas, nec consilium, nec ætas defuit. Ea res necati suspicionem maxime auxit. Inde ex prætorio in ædem Beatæ Mariæ vbi Rochezana præsidebat, regi publica salutatio exhibita fuit. Cum autem inclitum Bohemiæ regnum, vt præmissum est, dudum in perniciosam Iacobelli, & Husitarum hæreticam prauitatem, vt cõmunionẽ sub vtraque specie de necessitate fore æternæ salutis profitentur, prolapsum fuisset Georgius, qui se catholicum affirmauit, in manibus Ianuensis, & Batien Eporum, tactis sacrosanctis Euangeliis, publice iurauerit, dum coronat⁹ reciperet insignia, ꝙ deinceps fidelis, & obediens esset sacræ Romanæ Ecclesiæ, & cum se ac Conthoralem cum liberis tali iuramento obligasset, per Fridericum Romanorum Imperatorẽ confirmatus extitit. Verum cum his õibus contraria ageret, & hæreticorum sectam foueret, & amplecteretur, inde Vratislauienses, & cæteri catholici Homagium præstare recusarint, ideo Papa Pius, & post eum Paulus Pontifex, grauissimis censuris, in eum, ac totum Bohemiæ regnum fulminauerunt. At Paulus secundus anno. 1466. publico consistorio eum hæresi damnat, dignitateque ac regno priuat. Tãdem post annum. 71. supra. 400. mille, idem Georgius Bohemiæ occupator, morbo periit. Maumetes Turcorum Imperator expulso Thoma Pelealogo, & fratre secum deducto Pelloponessum occupat. Anno eius. 11. Trapesuntii rege capto, & interepto, Pontum anno. 1460. obtinet, Inde Militenem expugnat, diruitque anno regni sui. 12. Postea Veneti magna classe, copiisque terrestribus in Peloponesso veterem murũ, fossamque ab vtroque mari in ipso Isthmo tumultuarie opera pluribus simul locis erigere adorsi Corinthũ obsident, ac Christianos ad naues fugere cogunt, tandem dux Venetorum cum præstantissimis senatorũ triremibus 12. per æquora ornatissime instructis Anconam. Pontifice Pio adhuc spirante venit, quibus conspectis procul visis Papa. 19. Calen. Septẽbris gloria ingenti, vita functus est. Fredericus Imperator extra cænam nunquam vino vtitur, in cœna leuissimum bibit, & id aqua perdomitum. Leonoræ Cugustę, quæ paterna in domo nunquã vinum gustasset, suadebant medici in Germaniam regióne frigida, si mater fieri vellet, vinum biberet, quod cum accepisset Fredericus, Enea Siluio vocato, Abi inquit atq; Imperatrici dicito, sterilem me cõiugem, quàm vinosam malle. Proinde si me amat vinum oderit. Ad id nuncium Leonora. Et si viri iussioni libenter pareo, quàm vino, si tñ vini vsum mandauerit Imperator, mori optauerim, quàm parere. Mathias Iohannis Huniadis gubernatoris regni Vngariæ filius, Ladislao prædicto rege sine liberis extincto, Vngàrię regnum consentientibus proceribus occupat. Eius pater prouinciam virga ferrea gubernauit, nec dum rex affuit minor exhabitus est. Hic prostratis apud Albã turchis post breui morbo extinctus est. Comes Ciliæ cuius caput erat, a rege fmi, & eius auunculus a Ladislao Huniadis filio in castro regio obtruncatur. Rex Ladislaus, quamquam vehementer commotus, tam atroci facinore, dolorẽ tñ suppressit. Budã ergo repetijt, relicta Alba vbi secutos curiã Huniadis filios in carcerem rapi iussit, percussione comitis Ladislaum natu maiorem, qui quatuor, & viginti natus ãnnos egregio corpore adolescens, flauis de more crinibus, super humeros sparsis, reuinctis post tergum manibus, talari atque aurea veste indutum, capite plecti iussit. Mathiam, vero captiuum duxit in Austriam, & profectus in Bohemiam, eum sequi mandauit. Cum autem apud Pragam obiit Mathias, quæ die rex clausit oculos, eadem Pragam applicuit, quem Georgius gubernator in custodiam suam recepit. Nec diu post rex Vngariæ designatus, magnis sponsionibus dimissus e carcere, volauit ad regnum. Facta.n. reconciliatione inter proceres Mathias octo, & decem natus annos, nono Calen. Februar. acclamatus. Cum uero id regnum sibi competere Cæsar affirmaret, multa bella inter eos suborta sunt, regnũ tñ ei cessit. Fuit aũt Christianæ religionis contra turchos defensor, & ppugnator acerimus, qui Pannoniã, & alias puincias a Turcorum impetu tutatus fuit. Nam multis vicibus ingenti prælio Turcis superatis etiam partem Bosniæ recuperauit, & turcorum regnum incẽdiis, populationibus, cædibusque inuoluit. Sed & bella in Boemia cum Casimiro rege Polonię gessit, Pax tñ composita hoc modo inter eos fuit, vt Panonia, Vngaria, Morauia, ac Slesia Mathiæ relinqueretur, & Bohemiæ regnum Vladislao Casimiri filio remaneret. Hic autem præstantissimus rex, paterno more militaris gloriæ appetentissim⁹, bello fortunatus, cum videret Fridericum Cæsarem sibi aduersari, cum Turcho pace confecta, in eum arma vertit. ac Viennã vrbem, & alia sibi ademit, in qua vrbe tandem anno. 1460. morbo extinctus est, & ad Albam ductus, in sepulchris regum sepultus. Huic Ferdinandus Neapolitanus rex filiam suã matrimonia copulauerat. Nicolaus de Cusa Germanus, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli S. Petri ad vincula presbyter Cardinalis præstantissimus, atque doctissimus, ea tempestate claruit. Qui tanta bonitate fuit dum viueret, vt pauci meliores suo tpe nati sint, vitiorum oĩum hostis acerrimus, ambitionis totius aduersarius, integritate animi immutabilis, honestorum laborum, indecliui etiam senectute pacientissimus, benefaciendi, & gratificandi admirabilis. Sane tanta doctrinarum oĩum vbertate prædit⁹ fuit, vt quicquid ex tpe dicendum incidisset, id copia tali differeret, vt ei soli facultati censeretur studuisse, vir supra opinionẽ eloquens, & Latinus. Historias oẽs, nõ priscas modo, sed mediæ tempestatis, tum veteres, tum recentiores, memoria recẽsebat, in Mathematicis disciplinis suo tpe doctior eo fuit nemo. Ius ciuile Pontificiũque didicerat, Philosophiæ Aristotelicæ acerrimus disputator fuit, Theologiæ summus interpres. Huius celeberimi viri plurima extant summi ingenii opera. De visione Dei, de pace fidei, cribratio Alchorani, de ludo globi, de mathematica perfectione, de apice theoriæ, de docta ignorantia, & plæraque alia. Is autem dum Ecclesiæ sue Brixinesi iura acrius tueretur, a Sigismundo Austriæ duce capitur, atque honesto seruatur carcere. Pontifex autem Pius, cardinalis captiuitate acriter commotus, facunda oratione in Sigismundũ publice inuehitur, & eum grauioribus interdictis deterret, tandẽ liber euasit, ac pace composita, dum Pius Ancone vita fructus fuit, Cardinalis Romæ decessit. Bessarion Sanctę Romanæ Ecclesiæ Eps Gardinalis Sabinensis, & Constantinopolitanus Patriarcha, Niceni venerandæ nuncupatione, terrarum vbique celeberimus, hoc tpe floruit. De quo sapientissimo dici pot, cuius cum in ea fuit, vt Paulus Pontifex summus prædicabat, in rerum oĩum maximarum vsu peritia, ea in consilijs vel grauitas, vel perspicientia, vt nihil de summis vnquã rebus factũ fuit, si Niceni vni defuisset auctoritas, in studiis.n. maioribus, & humanis omnibus, ea facultas, & copia, vt plura legisse credi neminem possit, acrius lecta, & rectius intellexisse, vberius, paucissimos cultissimis quibusque tpibus clariusque scripsisse. Et quamquam summę rei pu. Christianę negotiis impeditus merita tñ indignatione commotus, ac veritatis studio incredibiliter inflammatus, defensionis Platonicæ immo Diuinæ Philosophiæ libros aggressus, tãta id maiestate egit, vt conuiciatorẽ calumniosum credi Plato ipse diuinitatis secretarius possit suggessisse, Iuste igitur Platonis defensor, qui tandem legatus ad Franciam in reditu, dum pacẽ fecit, in itinere defecit. Ars imprimẽdi libros his tpibus primũ in Germania enata est, quantum igitur literarum studiosi Germanis debeant, nullo satis dicendi genere exprimi potest, Hanc apud Maguntiam Rheni vrbem solerti ingenio imprimendorũ ratio. 1440. inuentam fuisse aiunt, hoc tpe in oẽs ferè orbis partes propagatur, qua omnis antiquitas paruo ære cõparata a posterioribus infinitis voluminibus legitur, eius laudes variæ a pluribus hincinde habitæ sunt, qua certe nulla dignior nulla laudabilior aut vtilior esse potuit, qui si hæc ars effluxis, tẽporibus

viguisset,

viguiſſet maxima pars operum Titi Liuii,& Tulius de repub. ac Plinius de rebus Germaniæ,aliaque præclara opera malignitate temporum amiſſa non fuiſſent,Ideo in eius laudem quidã hos verſus cecinit,Verſus. O felix noſtris memoranda impreſſio ſæclis.Deſierat quaſi totum quod fundis in orbem. Oẽs te ſummis igitur nunc laudibus ornent. Inuentore nitent vterque linguæ tuo,Nunc parũo doctus quilibet eſſe poteſt. Te duce qñ ars hæc mira reperta fuit. Nicolaus Perotus Saxoferratenſis,& Sipontinus Epſ egregius Theologus ac rhetor diſertiſſimus,ad hanc ætatem perueniens nonnulla in diuinis laude digna compoſuit.Sed & ad puerorum eruditionem cõmode breuiterque libellum edidit.Cõmentarios etiam in multis auctoribus præcipue in Martialem opus variũ Cornucopiæ appellatum fecit,ac quædam e Græco in Latinum tranſtulit.Iohannes de Piſtorio prædicatorum profeſſor ordinis per hæc tẽpora vniuerſam Italiam peragendo luculentiſſimis ac feruẽtiſſimis ſermonibus illuſtrauit,& Beati Vincẽtii Valentini Confeſſoris laudes,& prodigia maximo cum animarum,& corporum fructu vbique diuulgauit. Robertus de Litio ordinis minorũ profeſſor,& Aquini Epiſcopus hiſdem temporibus ob eius clariſſimã & admirandam prædicationis gratiam, omnibus Italis multo in præcio habitus eſt.Matheolus Peruſinus Medic⁹ doctiſſim⁹ hoc tempore medicorum ac Philoſophorum Monarchã omniumque liberalium artium, cunctarumque ſcientiarum facile princeps præceptor meus eruditiſſimus, quem ego Harmãnus Schedd Nuremburgenſis doctor Patauii tribus annis ordinarie legentem auſcultaui Paduæ,a quo demum præhabita per eum oratione elegantiſſima inſignia doratus Paduæ,accepi.Hic in omnibus ſcientiis eruditiſſimus nõn modo medicina, & Philoſophia, verũ etiã Poetica , Oratoria,Aſtronomia,Geometria Arithmetica,& Muſica necnon,& in Sacra Theologia valde pſtans eſt habitus.Reliquit autem poſt ſe orationes lepidiſſimas. Commentaria in Hipocratem,Galienum,& Auicennã,&argutæ conſilia in medicina.Tandem ſenio deficiens Paduæ ſepult⁹ eſt.Baptiſta cognomento Platina,patria Cremonenſis,Apoſtolicus abbreuiator,magni animi,& conſtantiæ vir,eruditione, & eloquentia nulli inferior iiſdẽ tpibus in præcio exiſtens, a Paulo Pontifice Maximo , bonis,& dignitate indictã cauſa priuat, & in carcerem detruditur.Et ibi vſque ad Pauli mortẽ reſeruatur.Ex quo tandem poſt multas calamitates a Sixto Pontifice eius ſucceſſore liberatus,& in ſtatum priſtinum reſtitutus , nequaquam ingenio ſuo abuſurus,præter librumquem de natura rerum,& obſceniis ediderat,egregium etiam opus de vitis, & moribus Pontificum Sixto Pontifici obtulit. In quo etiam Imperatorum principumque ac ducum multorum res geſtas inſeruit,nonnulla etiam alia opera,& Epiſtolas ſcripſit demum anno Domini.1481.Romæ ex peſte deſecit. Dominicus Calderinus,patria Veronenſis, Rhetor luculentiſſimus,& tam Græca, q̃ Latina lingua nõ mediocriter eruditus,& in ſtudiis humanitatis eminentiſſimus per hoc tempus ipſe diuini ingenii fecit opuſcula.In Iuuenalẽ,Materialem Suetonium, & in Ibin Naſonis interpretationes edidit celebres.Saphos etiam Epiſtolas cũ Propertio,& Ciceronis Epiſtolas ad Atticum commentatus eſt, & niſi immatura morte præuentus fuiſſet, perplura alia eddiſſet,obiit deinde anno Domini.1487.Martius Philelphus Frãciſci Philelphi oratoris filius , eques auratus Laureatuſque Poeta, Philoſophiæ , & Artium doctor per hoc tempus toti Italiæ clarus extitit. Qui cum erudiſſimus eſſet, funebres orationes præclariſſimas,& alterius materiæ plurimas, & quidem elegantes habuit. Extãt eius ingenii opera in diuerſis metrorum generibus ædita.Rithmos quoque,& cantilenas compoſuit. Deinde,& hic a Friderico Gonzaga Marchione Mantuano publico ſalario ad lectionem vocatus ibidem in anno dñi. 1490.vitæ finem fecit.Leodium Galliarum clariſſima, & potentiſſima ciuitas hoc anno.1468.a Carolo Burgundiorum duce capta, & ingenti ædita cęde diripitur. Superioribus enim annis inter Leodinenſes,& Burgundionum ducem maximę contentiones agebantur,quas cum Leodienſis Epiſcopus extinguere tentaſſet a conciuibus ſuis vrbẽ pulſus fuit.Ideo ſummus Pontifex Tricarienſem Epiſcopum legatum eo miſit.Is in carcerem truditur. Quamobrem indignatus dux vrbem in Germania populoſiſſimam præſente,& fauente Ludouico Francorum rege acerrimo impetu ac prælio vrbem expugnauit ac cam euertit. Mathias inclitus rex Hungariæ Boſinenſe regnum hac tempeſtate aggreſſus caſtrum Iaytzatum loci natura tum vero mœniorum altitudine munitiſſimum deditione cœpit. Inter hæc Sacro Regni Hungariæ diademate a manibus Friderici Romanorũ claris cum magna difficultate rehabito, rex ſexto ſui regni anno, videlicet anno Dñi.1464. in die cœnæ Domini aſtantibus proceribus cum ſolennitate maxima coronatur. Poſt hæc Mahumemetẽ Turcorũ Imperatore in expugnatione dicti caſtri Iaytza in fugam vertit relictis machinis, & tormentorum generibus inglorius in Turchiam rediit.Tandem poſt aliqua tempora caſtrum ſiue caſtellum ſcaabatz denominatum ad litus fluminis Zauæ, vel Sani per eoſdem ex lignis terraque multũ curioſe pforti opere præparatum,turribus ac foſſatis ac vallibus,necnon minus militibus munitum,diro hiemis ſub rigore obſedit, in quo lignea mœnia ex tabulis fabricata ſunt, quarum tabularum compago,ita ſolida erat, vt vix ab intento poſſet iunctura comprehendi. Suntque tridiuia ambitu prolixiore diſtincta,porticus in omni decore diſpoſitę.Area vero cinctis ingenti ambitu cinctæ,vt amplitudo ipſa regiam aulam oſtentat. Dumque rex acrius prælio inſiſteret,Turchi rapto Comite Iohanne de vuitebitz ab exercitu regis ad caſtellum,eo interſecto caput eius abſciderunt, cum flaueſcente copioſaque coma haſtæ ſuffixum ad terrorem exponi iuſſerunt. Mathias rex indignatus vi aggreſſus, deditione cępit ac expugnauit ingenti gloria . Nouiſſime Turchi anno.1492. iterato caſtellum inuaſerunt , ab Hungaris repulſi ad propria redierunt.

De Pontificatu. Sixti iiij. & Innocentij viij. **Cap. LXXXV.**

Sixtus quartus Papa natione Ligurus,ex Sauona vrbe maritima natus,Franciſcus antea vocatus,ordinis minorum generalis miniſter hoc anno Paulo Pon. in diei crepuſculo dum ſolus in cubiculo quieſcit interitu ſublato,quinto idus Augusti in eius locum a patribus ſuſfectus eſt,vir certe Doctrina clarus.Is ſtatim a puericia diuinis miſteriis a parentibus dicatus eſt, apud ordinem minorum iniciatus.Adoleſcentior factus Patauiũ venit,fama ciuitatis illectus ad ſapientiam capeſcẽdam, in quo moratus per viginti fere annos nobilis alumnus legendo orando ſcribẽdo vniuerſum orbem ſplendidiſſimis ſapientiæ radiis illuſtrauit,& ideo de potentia Dei librum ſcripſit , librumq; de ſanguine Chriſti librum de futuris contingentibus,& librum de conceptione Beatæ Mariæ Virginis, ac quædam alia,qui in ordine minorum per omnes dignitatis gradus ad Cardinalatum peruenerat.Fuit autem ante pontificatum ac etiam in ipſo pontificatu mitiſſimę conſuetudinis,& vitæ continentiſſimę in pauperes religioſoſque maxime munificentiſſimus,quos omnes fouit ac priuilegiis ampliſſimis adiuuit.Inde in amicos, & familiares iocundus,in delinquentes clemens, Principes ac nobiles patria extorres præſertim Paleologorum filios, Boſineque Reginam Turcho pulſos pecuniis adiuuare non deſtitit,& Rhodiorum milites ac Ferdinandum a Turchis vexatũ in credibili pietate confouit,vrbem Romanam cęnoſam,& vetuſtate in pleriſque collabentem inſtaurans, vias eius cultiſſime , & decentiſſime ſtrauit,põtem ſuper Tiberim maxima impenſa iecit,& a ſe Sixti Põntem nominauit.Ædes quoque Pontificias apud Sanctum Petrum cultiſſimas reddidit. Hoſpitale Sancti Spiritus in Vaticano per magnificum fabricari fecit,in quo & vitæ ſuæ ordinem ſplendide depingi voluit. Et cũ maxime Beatiſſimę Virgini Mariæ deuotiſſimus eſſet Eccleſiam Sanctæ Mariæ de Populo erigere fecit ac decorauit , atque alia innumera beneficia vrbi Romanæ contulit,nilque in pontificatu egit, q̃ merito reprehendi poſſit,niſi, q̃ ipſe(vt fit) ſuos nimium amauit,in quẽ errorem multi ſuperiorum cecidere. Cum ordelapſos e foro Iulii depulit,& Hieronymo Riario neceſſario ſuo conceſſit, cuius conſilio arduis in rebus ſemper vſus fuit. Iubileum a Paulo inſtitutum anno quarto Pontificatus ſui celebrauit. Et Beatũ Bonauenturam in Sanctorum Confeſſorum numero aſcripſit. Et licet hic multos habuerit detractores,optimus tñ Pontifex fuit, ſumma enim alacritate,& animarum cuſtos extitit, cupiditatẽ a ſe reſecauit,iras cõpreſſit,& malitias extirpauit.Viginti Cardinales a toto tempore ſui. Pontificatus creauit , e quibus tres fuerunt Romani, duo Genuenſes,& quatuor Sauonenſes , inter quos Iulianus Sancti Petri ad vincula ex ſtatre nepos fuit,vir certe per humanus,& comis fuit,qui ipſius corpus maxima põpa,& deuotiſſimis exequijs in nouo templo ſeu ſacello apud Sãctum Petrum in Vaticano ſepeliri fecit, cum obiiſſet põtificat⁹ ſui anno tredecimo,Innocentius octauus Papa patria Genuẽſis patre Aron,Ciborum familia mediocri,ſed honorata natus, Idhannes Baptiſta antea vocatus poſt Sixtum Pontificem ex Cardinali presbytero Sanctæ Cæciliæ hoc anno. idibus Auguſti Põtifex creatus.Is ex Genua,quæ adiacens mari oriundus,quæ ciuitas Italiæ pulchritudine,& rerum omnium, quę terra marięq; adducuntur opulentia , & ædificiorum amplitudine cæteras excellit.Ab his ortus, qui generis nobilitate,& rerum geſtarũ gloria clarent,familia Ciborum vetuſtiſſima,Aranius pater eius equeſtris ordinis vir probatiſſimus.Hic Epiſcopus Melfidenſet, inter cæteros patres cum pauperior humaniorque haberetur. Sixtus enim quartus ob eius ingenii amenitatem dexteritatem atque modeſtiam maiorem immodum cum diligeret,in datarium

rium asciuit propter ipsius humilitatem ac comitatem, facilitatem morum moderationem,& elegantiam pontificium munus promeruit. Fuitque in rebus gerendis prudentissimus eo,q Senis,& in vrbe legationis officium cum optime functus fuisset magnam sui regiminis,& prudentiæ spẽ patribus dedit. Huius pontificatus principium ciuium suorum bellis plenus fuit,& qđ ob omnibus potentatibus expediuit a suis obtinere nõ potuit: quibuscunque enim oratoribus a principio ad præstandam ex more obedientiam ne dum in Italia verum ex Germania ad se venientibus sumopere pacem postulauit,armaque omnibus deponere mandauit ,sed inimicus homo,vt optimis eius desideriis abslstere posset paulopost in languorem maximum pontificem perducere curauit.& illico inter Vrsinos, & Columnenses,vrbis primores dissidium excitauit,diu enim inter ipsas familias immortale odium, qui vniuersum vrbẽ suis factionibus perturbarunt,quæ res magnum animi dolorem pontifici infixit, non destitit tum armis,& minis discordias extinguere,multa enim circa pontificiam dignitatem ac rempub.Christianam,& Ecclesiarum vtilitatem ordinare proposuit, sed ob breuitatem temporis,& eius infirmitatem , bellum quoque & epidimiam adimplere non potuit,beneficum tñ,& circa Deum atque amicos ꝑ viribus se ostendit,nam post adeptam sanitatem corporis dona Ecclesiæ Sanctæ Mariæ de Populo condonauit.Leopoldum ducem Austriæ diu defunctum ob crebra eius miracula enarrata in Sanctorum Confessorum numero aggregauit. Domum solatii quam vocant beluidere , prope vrbem Romanam extruxit, cuius structuram simul ac picturam,& reliqua excedere quadragintaquinque millia ducatorum ferunt. Anno salutis. 1490.conuentionem oratorum,regum,principum,& communitatum Romæ habuit pro expeditione contra Turchos. Collectionem pecuniarum per plenarias indulgentias in Germania pro exequẽda expeditione fieri fecit , auxilio Raymundi Payraudi Archidiaconi cuius indultum ne dum ad viuos verum ad inferos se extendebat,magnam copiam auri collegit, tandem omnem curam mentemque ac diligentiam ad subditorum commoda, ad tuendum dignitatem Ecclesiæ,& e contra ipsas rebelliones delendas,ac religionem (habito iam maximis laboribus zizino sultano) propagandam conuerterat.Fuit itaque constantissimæ iustitiæ cultor,pacis studiosissimus amator, & exuberantis annonę vigilantissimus ordinator. Sedatis honorificentissime ingruentibus bellis peculiares Ecclesiæ populos , & Romanos in primis , quàm felicissimos exoptauit. Exultauit summopere cum ad maiores dignitates viros extulit eruditos, & probos. Fuit præterea in pauperes misericors,afflictorum non minus consolator,quàm principũ susceptor liberalis, & Dei ac sanctorum eius pijssimus venerator . Pontificale pallatium miro sumptuoso opere exornauit amplificauitque . Visitatus a Dño pluribus longisque morbis,quos patientissime tollerauit. Adueniente demum Diuinæ vocationis hora,sumptis ex ritu Christiano deuotissimo animo salutaribus sacramentis intrepide adeo spiritum reddidit creatori,vt securus de in marcessibili gloria videretur cœlestem vitam cum morte cõmutare, anno Põt. sui octauo die.26.Iulii anno salutis.1492.

De quibusdam euentibus eorundem temporis. Cap. LXXXVI.

FRidericus Imperator anno.1469. religionis gratia media hieme Romam veniens magnificè a Pontifice susceptus donatusque est,ac.122 .equites creat. Calend.Ianuarii in Ponte Adriani.Inde Tergestum oppidum cum rebellasset ꝑ duces subuertit diripitque magna ciuium cęde. Maumethes Turchorum Imperator.400.nauiũ classe,inter quas triremiũ.200, erant,& equitum.100.millia Euboiam adortus,Chalcidem 30. die expugnat,subuertitque magna suorum cęde. Veneti,inde classem nauium.60.instructam ad infestanda Turchorum littora mittunt in ea triremes.80.onerarię fuerunt anno. 1470. Cometa magnus per mensem Ianuarium in principio anni.1472. circa festum Sanctæ Agnetis visus igneo colore rnticrinibus longis nigrisque quos in occidentalem ferebat plagam. Cuius quidem corpus primum circa libræ principium fuit,postea se tantum in septentrione flexit,vt extra Zodiacum migrasset procul dubio iudicatum sit, durauitque diebus.80. Verum nondũ isto dissoluto alter apparuit,cui erat coma ignita , quæ in arietis signo posita videbatur, & eandam in orientalem plagam porrigebat,quem alii Particam,alij Ascon dicunt. Mortales grauiter affecit. Sequenti enim anno siccitas incomparabilis subsecuta est,& pestilentiæ bellaque cruentissima pluribus in locis euenere.Cristiernus rex Dacię,Suecię,Nouergię,Gothorũ dux Holsatię,Stormarię ĩ Oldenaurch,& Delmenhorst comes vir quidem Christianissimus,& multis virtutibus ornatus.Anno.1447. Romam soluendi voti gratia per vniuersam Lombardiã Thusciamque transiit,ab omnibus potentatibus honorificentissime exceptus fuit, inde Romam egressus prodeunte obuiam honorato quoque Cardinalium collegio a Sixto Pon.Ma.celebri honore exceptus est,ac pro singulari munere rosa aurea quam Põtifices singulis annis in Dominica Lætare alicui.ex principibus Christianis donare consueuerat,& ipse a. Sixto , Pontifice donatus est.Ibidem enim de vniuersali Italicorum principum pace agi cœpit , vt scilicet vno animo contra Turchum coirent, sed res perfici non potuit , inde digressus per omnes Italiæ vrbes transiens perbenigne vbique habitus est , domum denique reuersus aliquot annis cum omni sanctitatis exemplo superuixit. Carolus Burgundionum dux Missiam Coloniensis agri oppidum ad Rheni Ripas obsedit,sed cum Fridericus Imperator obsessis auxilio venisset,inito federe discessit ĩ Belgas. Iubileus a Paulo Pontifice prius per vniuersum orbem Christianum institutus a Sixto Pontifice Maximo hoc anno. 1475.declaratur. Inde Ferdinandus rex mense Ianuario magnis himbribus Romam venit Iubilei gratia,vt præse ferebat,sed reuera vt initum fedus solueret,quod effecit,nam post modum inter Italiæ potẽtatus initum est fedus Pontifice auctore in quo rex primus ascribitur. Hercules Estensis Nicolai Marchionis filius, & Borsii frater secundus Ferrariæ dux his temporibus non sine magna contentione regnum paternum suscipiens,regnauit vsq; in prę̃sens cum omni laude , vir bonus ingeniosusque ac rei militaris scientia eruditus , propterea septimo regni sui anno Florentini Veneti,& Mediolanenses tanquam virum Magnanimum contra Alfonsum Calabriæ ducem,& Hieronymum Comitem ducem exercitus constituerunt,qui pleraque eorum oppida cępit, Hic Helionorani Ferdinandi regis filiam mulierem cordatam accepit vxorem , ex qua sex suscepit filios, quatuor mares , & duas fœminas.Hic tandem soceri sui consiliis commotus tergiuersatis Venetis ruptisque eorum fęderibus,Ferdinãdo, & aliis sociis colligationibus inhæsit,& Venetorum immunitates violare cœpit, quæ res maximum incendium in tota Italia excitauit,pro qua re Veneti illum terra aquaque oppugnare cæperũt, & plurimas terras ei abstulerunt, & nisi Alfonsus Calabrorum dux Ferdinandi regis filius vir in armis strenuissimus, & Pontifex exetrationibus obstitissent de eo actum fuisset. Tandem pace inter eos omnes confecta,inde vrbem Ferrariam multis ædificiis clariorem reddidit.

De Beati Simone puerulo Tridentino, & quibusdam alijs. Cap. LXXXVII.

SImon Beatus Tridentinus puerulus , quem ob miraculorũ frequentia Beatum appellant, die martis.12. Calen.Aprilis anno ab incarnatione verbi septuagesimo quinto supra millesimum quater centum in Ebdomada Sancta a Iudæis intridẽtina ciuitate Necatus Christi Martyr efficitur. Iudæi enim ea in vrbe degentes Pasca suo more celebraturi , cum Christianũ non haberent immolandum cuius sanguinem in Azimis suis vti possent,puerum in hunc modum in Samuelis cuiusdam Iudæi domum furtim deportarunt . In Sacra Hebdomada ante diem pascę luce tertia vespere Sancto is ante fores patri puerulli more sedens,cum non aderat genitor,nec cara parens proditor Thobias astitit blanda voce moratus puerum, cuius ætas nondum ter decem menses viderat , fert illico Samuelis ad ædes.Cumque nox ruit hic gemini Saligmam Samuelque Thobias Vitalis Moyses Israel atque Mayer ante Sinagogam læti e-us pectora nudant.In eius collo primum ne vagire posset sudariolum apposueruat,& extensis brachiis primo praepulum forpicibus mox genam deyteram præcidentes, Inde quisque forpice carnem conuellit.Sudibus deinde per acuis pupugere, cum ille manus alter plantas continet crudeliter sanguine collecto himnos eorum more canentes,addunt minis verba.accipias suspense Iesu fecere sic olim maiores nostri,sic confundantur cœlo terra marique Criscicolę,sic caput eius inter vlnas cecidit, & vita libera ad superos fecit iter,inde ad cænas propetarunt azimos de sanguine eius in Christi dedecus æderunt, eoque mortuo statim corpus in propinquum domus eorum flumen proiecerunt,& Pasca cum gaudio celebrarunt. Quærentes deinde anxij parentes gnatum paruulum, post tridie eum in fluuio inuenerunt,qui illico vrbis prætori scelus denunciarunt . Is prætor Iohannes de Salis nobilis Brixiensium ciuis legum doctor viso puero exhorruit facinus,& confestim vrbis Iudæos comprehendit,& æculeo eos sigillatim imponens tormentis astricti eo ordine ccimen retulerunt, quo diligenti examinatione cognito Iudæos condignis supplicijs exterminauit. Præsul eo tempore vrbis

vrbis Iohannes Hindebach collegit extinctum corpus,& sepulchro mandat,multis euestigio cœpit florere miraculis. In se ex omni Christiano orbe populorum concursus ad Sanctu huius paruuli sepulchrum est factus,vt etiam vrbs ipsa cum miraculis,& opibus multis sit aucta.Corpori vero ipsius pueri Tridentini ciues basilicam pulchram erexere. Consimile etiam scelus apud Motam oppidum, quod est in finibus agri Fori Iulij post quinquennium Iudæi peregerunt. Nam etiam alium puerum simili modo mactauerunt,pro quo tres eorum captiui Venetiis missi fuerunt,& a troci supplicio concremati sunt. Iterum Turchi inferiorem ingressi Misiam magna cæde sternuntur. Dehinc magnam Genuensium vrbem Caghan,quam ad Meotidē adhuc possidebant Genuenses expugnant.Ciuitas populosa, & mercatoribus plurimum apta fuit hoc anno ciue Genuensi eā prodente,in Turchorū manus deuenit in littore Euxini maris sita.Puellæ monstrum tempestate istac in Veronensi agro nascitur,quæ vnum tantum caput habens,sed duos podices, duasque vuluas,ex ipsis ambabus superfluitates emittebat. Insuper quatuor brachia,sed duo grossiora,quæ pro voluntate mouebat alia tenuiora,& immobilia erant, ventres etiam duos eo circa stomachum coniunctos habebat,hanc parentes per Italiam circunferentes præcia ab inspicientibus mendicabant. Padus,& tiber reliquique omnes Italiæ fluuii Nouēbrio mense (ex multitudine imbrium) ita excreuere, vt extra alueum effluentes multa accolis damna intulerint, quia non secus per vias mortales nauigabant, ac per eorum fluminum aluea facere consueuerant.Decrescentibus paulopost,multa animalia,& quàm maxime Tiber secum traxit,ex quorum putrefactione,& flatu pestis maxima subsecuta est.In Hispania morte Heinrici prouincia diuiditur diuersis populorum studiis, nam Ferdinandus Iohānis Arroganiæ regis filius Helizabetham Heinrici sororem in matrimonium traductam,& Alfonsus Portugaliæ rex Heinrici Iohannam filiam ex sorore sua neptem fouens regnum diuiserunt. Anno sequenti Ferdinandus rex Hispaniæ in agro mumantino Portugaliæ regem profugat. Iohannes de monte regio Alemanus non minor Anaximandro Milesio,aut Syracusano Archimede, vtraque lingua Græca ac Latina eruditissimus Germanorum cęcus,hac quidem tempestate ob Astronomiam, cæterasque Mathematicas disciplinas a Mathia Pannoniæ rege Nurembergensibusque perpetuo donatus stipēdio, & in Germania,Pannonia,ac Romæ multo in præcio habitus est. Qui cum in Hungaria Calendarium perpulchrum ac quædam alia in Astronomia magno cum labore suo celebri ingenio composuisset. Ephemeridesq; a nostris Diaria dicta maxima cura ingenioque ædita,inductis noue Astronomiæ tabulis,reprobatisque Gerardi Cremonensis Theoricis Romam ad emendandā Paschalem Dionysii computum,a Sixto quarto Pon.accitus, dum pleraque posteritati parat, non sine maxima studiosorum iactura morbo perijt. Vsus est perceptore Georgio Purbachio in Mathematicis excellentissimo,cuius Theoricæ scientissime impressę circunferuntur. Nicolaus Estensis,qui de Imperio ciuitatis cum Hercule dissidebat, Ferrariam clam ingressus primo Septembris primo impetu aduersarios exterruit, mox concursu Sigismundi fratris Herculis eiectus vrbe,paludo latitans capitur,nec multo post capite obtruncatur,adolescens omniū virtute insignis.In Franconia Germaniæ nobili prouincia (quæ ab incolatu Francorum Orientalis Francia appellatur.) Anno salutis.1476.in rebus Christianis varii motus agitationesque inciderunt. Timpanista quidam animalium brutorum pastorapud vicum Niclaszhausen vocitatum,sectatores plures nactus, virus diffundere cœpit,eo perniciosius quo & sacerdotes, & religiosos in populorum inuidiam adductos spernentes abiectos habere cœperunt. Is vero simulatam puritatem quandam, & innocentiam vitæ proponebat,edocens vitam cleri ignominiosam fore,Theolonia, & pedagia dominis non esse persoluenda, omnes aquas, & nemora omnibus libera esse, ac nonnulla alia nephanda in populum seminans, qui nouitate gaudebant, ea sibi Virginem Mariam enarrasse prædicabat. Vndiq; e igitur gentes vatis occurrebant. Diebusque festis maximo concursu hominum longum sermonem in odium cleri deducebat. Eo igitur a Rudolpho Episcopo Herbipolen. missi exploratores inde sectatorum principalem ad Herbipolim ducentes igni tradiderunt,post cuius mortem hæc peregrinatio virorum,& mulierum euanuit. Nu rembergenses quoque sub mulcta ne quis de ciuibus suis accederet,prohibuerunt.

De Galeaciomaria duce Mediolani, & alijs quibusdam euentibus eiusdem temporis. Cap. LXXXVIII.

GAleacius Maria mediolani dux anno. 1477.ob irā erepti sibi fundi a Iohāne Andrea Lamprognano nobili Mediolanensi eo die,qui Prothomatyri Stephano celebris habetur, in ipsius Martyris templo ad aram in cautus confoditur, qui post patrem Franciscum Sforciam dux declaratus regnauit annis nouem,& menses decem.vir promptissimi ingenii,& excelso,& magno animo princeps. Cum multa ædificia in vrbe Mediolano extruxisset per pulchre quoque lapidibus sectis vrbem vbique sterni fecit. Et paternum ærarium pecuniis exhaustum diuitiis repleuit. In celebratione tamen diuinorum officiorum supremos cantores maximo sumptu, & impensa habere nitebatur. Verum cum immoderata mulierum libidine vteretur,post habita suæ maiestatis honestate,coniuratione facta vniuerso astante populo, & omnibus aulicis, vulneribus (ut præmissum est) confossus anno ætatis suæ.33.turpiter occubuit,& in maiori vrbis templo,eminentissimo loco, iuxta parentes suos sepultus fuit. Relictis post se duobus filiis, & filia ex Bona Sabaudiana vxore susceptis. Iohannes autem maria in festo Epiphaniæ, ętatis suę anno nono, patrum decreto in ducem sublimatus pulchritudine indolis,& promptissimi ingenii adolescens, astante populo bireto, & reliquis ducatus ornamentis insignitus. Carolus Burgundiorum dux Philippi optimi ducis filius vltimus ex illustrissima regiaque Francorum familia natus vir fortis seuerus,magnanim⁹ ac terribilis,sed iustus,liberalis Eleemosinarius,& diuinorum obsequiorum feruentissimus obseruator. Is cum vigesimum ætatis attigisset annum, & Gandauenses ciues Philippo patre quodam priuilegium extorsissent, non pauca militum collecta manu in eos duxit, vrbe potitus.Priuilegia in foro vrbis exuri fecit, principatu quoque suscepto multas cum Ludouico Francorum rege cōcertationes habuit.Pace post modum confecta a Leodiensibus Germanus infensus, omnem vim belli in eos conuertit,& ciuitate obtenta post cædem, & direptionem æditam vrbem complanare fecit,inde vrbe desolata relicta pro Eduardo sororio,Anglię rege e Britānia a comite Douerich, & Heinrico Portugaliæ rege pulso,exercitum multum congregauit,& contra eosdem, & Ludouicum regem bellum suscepit,& breui illum in regnum remisit,& arma in Ludouicum regem conuertit,& multis incomodis attriuit. Per Romanum Pontificem Paulum mox inter ipsos res compositæ fuerunt. His gestis ad Missiam Coloniensis agri oppidum, quod est in ripis Rheni duxit,& illud acerrime obsedit.Sed cum Fridericus Cæsar tertius eius auxilio venisset in regnum discessit. Denique cum multas prouincias ingenti cæde sibi subegisset ad Nāsam ditionis Lotharingię ducis vrbem peruenit,vt contra Sueuos (quos vsitatiori vocabulo Suiceros siue Suitenses appellant)maturaret. His tamen populariter in ducis castra aduolant,illum tanta strage afficiunt vt fusus ac profligatus tandem obtruncatus mortem obiuit. Tria itaque oppida sibi damnosa fuere, in rebus Gransen,grege Murthen,corpore Nansen. Vnicam filiam nomine Mariam hic regni hæredem tantum dereliquit, quæ postea Maximilianum Friderici Cæsaris filium accepit maritum. Ferdinandus Neapoli rex cum pacem qua Italia vigebat anno.1478. labefactare studuisset, ascito sibi Hieronymo fori Cornelii (quam Imolam,Itali dic ũt) comite, Raphaelem diaconum Cardinalem diui Georgii nepotem,Sixti quarti Pontificis ex sorore comitis Hieronymi, simulque Franciscum Saluiatum, Archiepiscopum Pisanum cum famulicio.30d.hominū Florentiam misit,inque diuę Liberatę,templo Frācisco Saluiato Eucharistiam celebrante composita hora iuuante Iohanne Pacio viro maxime apud suos extimationis, multisque aduersę factionis Iulianum Medicem confoderunt. Laurentius vero fortiter vulneratus,prudentia consilioque præcipue,impetus hostiles cohercuit, plurimis factiosis fœde trucidatis, plurimisque cum Archiepiscopo Pisano suspendio necatis. Florentini vero Cardinalem diui Georgii vsque dum res componerentur retinuerunt.

Locustæ eodem anno per Italiam Vagatę Brixiæ agrum deuastarūt,cum in Brixiano in maxima multitudine aduolarunt, quæ Brixianis, & Mantuanis maximum intulerunt damnum, quibus nisi Ludouici Mantuani principis solicitudo obstitisset,sata quæque in tota Lombardia corrosissent.

Maximaque lues hoc ipso anno per totam Italiam vagata est,adeo vt hæc pestis sęuissima in Brixiana vrbe supra viginti hominum millia,& Venetiis supra triginta hominum millia perierint.Eam enim calamitatem Solis Eclipsis indicauit, qui eo anno,Iulio mense fuit,atque Locustarum multitudo.

Veneti graui Ethrurię bello impliciti in Macedonia,& foro Iulii magnis Othomanni, copiis vexati magno reipub. detrimento, totiusque Italiæ aperto periculo. Cum longum in flectendo Pontifice tempus contriuissent,& annos.77.maximis, ex diutinis bellis per Græciam, Macedoniam, & forum Iulii a Turchis vexati,imminente periculo cum Mahumeto Imperatore

ratore fœdus percussere. Omnibus illi redditis, quæ suæ suorumve ditionis fuissent, ac traditis. Scodra, quam obsidione cinxerat spondentes, centum mille aureos, ad duos annos solutu ros quos nobiles aluminis mercatores, cum Imperatore contraxerant. Hoc pactoque conuenere anno. 579. vt Veneti Constantinopolim magistratum mitterent, quem Baillum vocant, qui Venetorum lites solus dissolueret, ob quod singulis annis. 10. mille aureos illi pendebant.

Rhodii licet a Turchis non parua dissidia habuerunt, post tñ Constantinopolis expugnationem grauia sensere bella. Cum quatuor, & viginti annorum curriculo complures sibi vicinas ditiones subegisset, animo inflatus Mahumet ægre admodum tulit Rhodiam vrbem finitimam eius Imperio liberã esse. Mahumetes igitur Imperator, ingenti classe maximaque bellatorum vt Rhodum petens. Appulit itaque ea classis velorum centum decimo Calenda Iunij. Anno incarnationis. millesi. 480. militeque in terram exposito primum in vertice montis Sancti Stephani, & circa eius montis Castramerati sunt, & per tres ferme menses vrbem Bombardis aliisque missilibus indesinẽter per duces suos lacerauit, & oppugnauit. Verum Petrus Dabusson magnus Rhodiorum militum magister, Christianæ religionis amantissimus, vir prudentissimus ac magnanimus, suæ magnanimitatis magnum experimentum dedit. Diuina enim fauente clementia principis, & suorum virtute fauente, Turchi funduntur, propulsantur, cæduntur, tantoque impetu terga vertunt vt sibiipsis necem afferrent, fama satis constans est Turchos visionis miraculo exterritos, maiorem enim partem exercitus amisit, vbi cœlitus Christi Iesu ministri propugnantes visi militibus Rhodiis miraculo Turchis terrori fuere maximo. Fatendum igitur hanc victoriam cœlo dimissam esse, cum tam parua militum copia hosti potentissimo iam muris potitus restitit. Exactis igitur noue, & octoginta diebus Imperator Rhodiorum littore classes soluens Fiscum nauigare properat, illic milites, & suppellectilem exonerat, vbi dies 11. moratus ad domesticos lares cum clade, & ignominia reuertitur. Petrus autem a Pontifice Sixto, & cæteris omnibus Europæ Christicolis pecunijs adiutus, vbi laceratam insulam diligenti cura restituit & celebriorem fecit.

Apud Suitenses montanos quos Itali Suiceros appellãt, haud longe a finibus Lucernensium in loco vastæ solitudinis homo senex solitariè vitam abstinentissimam hoc tempore habebat, qui per annos 20. sine omni corporali cibo vixit, quem fratrem Nicolaum appellabant, vir corpore aridus, siccus, exhaustus, sola cute neruisque, & ossibus compactus. Et quamquam Heremitæ diutius ieiunent, & illesi propter ocium, & vitam vmbrosam fiunt incarceratis contingit, non raro, & sub terra propria, cum propter indigestionem plures in ipsis aggregentur superfluitates flegmaticæ crudæ, cum sint continue in Deum intuentes virtute animali, virtus debilitatur naturalis, vt nocumentũ non videatur percipere a ieiunio. Estque consuetudo in his sicut, & in aliis non parua res. Verum hic homo quasi cœlestem vitam in terris egit immaculatã absque sorde, quamuis nonnulli eum hominem gloriosum dixerũt, suamque vitam ad iactantiam interpretati sunt, eoque mercedem accepisse prædicarunt, sed sunt iniqui iudices, qui non in melius, quæ occultã sunt interpretãtur, quam quæ patent. Cur virum calumnientur, qui longam vitam in artissima paupertate, & solitudine duxit, qui mul tos annos in bona conuersatione accedentium eos consolando assumpsit, in abstinentia extrema, & humilitate perseuerãs, qui nihil appetiuit, qui nullius iniurius, parua fuit merces tantis laboribus humana laus, stultus est, quipropter rumusculos hominũ suum corpus affligit, suumque gremium fraudat. Is sanctus, & iustus homo, qui auaritiam calcauit, honores sæculi subegit, qui patientiam obtinuit, qui nullum superbiæ fomitem ostendit. Sola fiducia futurorum teneri arbitratur, retributionemque thesauri cœlestis expectare potius iudicatur. Indicauit hoc perpetua hominis lætitia, quem nemo mẽstum vidit, sed vultu semper eodem. Sciebat se mortali culpa liberum, bonis operibus a contemplationibus intentum. Potuit cum Paulo dicere, Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ, & de cætero reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illum diem iustus iudex. Per Antistitẽ quoque Constãtiensem approbatus, tandem senio ac viribus deficiens eius senilem animam mollis dissoluit sopor, sepultus in Ecclesia sui pastoris non sine miraculis quiescit, qui & finitimis populis nonnulla vaticinia prædixit.

Hidruntum Apuliæ maritima ciuitas hoc anno. millesi. 480. ab exercitu Mahumeti Turcorum principis diu expugnata. Cum eius exercitus a Sarsone in Apuleam transuectus est in colle, qui vrbi imminet castrametati sunt, vallo, & fossa munitissimi iam Hidrũtum obsederunt, vt nulla spes erat ferendi auxilij. Tandem diruptis menibus ad vesperam protracta pugna, superati Hidrũtini, ingressi vrbem Turci, Archiepiscopus obstu puit, vt nec verbum trucidatus emittere potuit, qui in hostium manus deuenerunt omnes capite plexi sunt. Franciscus Lurgus Hidrũtinorum dux captus, & examinatus medius profectus est supra duodecim millia, euaserunt tantum duo, & viginti. Potiti prima victoria barbari cœperunt statim vicina oppida sollicitare ad deditionem, & in primis Leucen, & Tarentum. Infelix igitur Apulia fuisset si obitus Mahumeti non interuenisset, quo mortuo Alphonsus dux Calabriæ vrbem valida obsidione cinxit. Turci audientes sui principis obitum, diffisi posse vrbem tueri, saluis rebus suis sese Alphonso tradidere. Qui vrbem ingressus omnia retinuit, & Turcos quosdam in mancipiis suis reseruauit.

Antonius Rosellus natione Etruscus, vir vtiq; bonus, & multa prudentia existimatus, iurium ciuilis, & pontificii ac aliarum bonarum artium peritissimus, postquam multis annis Patauij ius cum magna gloria docuisset sublatus fuit, sepultus ad Sanctum Antonium Paduæ cum hoc Epigrammate, Antonius Rosellus de Roziellis iuris Monarcha, qui cum egregie doctus esset de Monarchia, & de potestate Papæ libros eruditos composuit, & alia.

Marsilius Ficinus Florentinus, ingenii excellẽtissimi vir, vtriusque linguæ eruditissimus, & multarum scientiarum locupletissimus atque inter Platonicos Doctores facile princeps, hac nostra tempestate septem, & triginta Platonis Philosophi libros, qui antea neque apud Græcos facile inueniebantur maxima cum diligentia Latinos fecit, & in lucem omnibus protulit, neque eo quidem labore vt aiunt contentus fuit, & ipsius Platonis mentem partim argumentis, partimque breuibus commẽtariis explicare tentauit. De valitudine quoque literarum perscripsit, & pleraque vtilia.

De obitu Maumeti regis Turcorum, & alijs euentibus eiusdem temporis. Cap. LXXXIX.

MAhumetes magnus Turchorum Imperator octauus, ex clarissima Othomanorum familia natus. Amurati principis filius. Anno millesi. 481. quinto nonas Maii. Posteaquam in Asia, & Græcia. 32. annis regnasset dum in Orientis expeditionẽ cõtra Hũgaros pficisceretur, anno ætatis suæ octauo, & quinquagesimo in castris non sine suspicione veneni moritur, & Constantinopolim delatus sepelitur. Is cum patri in regnum Asiæ successisset, quatuor, & viginti annos habebat ætatis. Qui Imperio suscepto patrem in omnibus superare annixus est. Hic illico ob eius animi magnitudinem cinctis paterni regni viribus ingentes copias ex Asia in Europam per Hellespontum classe traiecit, vbi multas Græcorum vrbes occupauit. Castello quoque haud longe a Bosphori littore ad Euxinum tẽdentem condidit. Ex indeficiente ob Græcorum auaritiã præsidio Constantinopolim vrbem cœpit, expoliauit, ac de ea triumphauit, & in ea Imperator declaratur. Confestim Peloponesum omnem armis cœpit, & Christianum populum in seruitutem abduxit. Indeque in Achiam mouens ipsam, & Achraniam, & Epirum, & maiorem Macedoniæ partem atque Bulgariã cum Ruscia, & Seruia, & quicquid ab Andrinopoli, Sauumque amnẽ, & Danubium fluuium interiacet inuasit, Valachia & Slesia eas obres timore perterrita, Bosniam postmodum ingressus cuncta vastauit, Mithilenem insuper nobilem Genuensium insulam cœpit. De hinc Sinopem vrbem vetustissimam, & Trapezũdam diripuit, earumque incolas vna cum earum Imperatore captiuos abduxit. Euboiam insuper Venetorum insulam inuasit, quã vna cum Calcide eiusdem insulæ vrbe expugnauit. In Asia itaque minore duodecim regna obtinuit, videlicet Pontum, Bithiniã Capadociam Paphlagoniam, Ciliciam, Pamphiliam, Liciam, Cariam, Ludiam, Phrigiam & omnem ferme Hellespontum seu Moream, & multa alia occupauit. Hic cũ innumerabiles filios genuisset, Baisetum, & Zaliabum legitimos post se dereliquit, p quibus eo mortuo tumultus vrbem Constantinopolitanam inuasit, Baisetum tamen Imperatorem constituerunt.

Baisetus primogenitus Mahumeti. Anno. millesi. 481. Sexto Calend. Iunii Imperator constituitur, & vsque in præsens imperauit. Hinc Saliabur frater, qui magnos motus in Asia pro regno concitauit, Bursiam cœpit, & se ibi regem constituit quem Baisetus bello superauit, ac Asiæ paternum regnum obtinuit, & in libidine ac ebrietate totum se immersit. Cum autem anno. millesi. 493. Panaoniam ferro ac populationibus deuastare cœpisset multa damna cedesque pertulit. Zaliabus autem frater eius natu minor, qui postea in regno Franciæ sub priore Hospitalis

spitalis Sancti Iohannis Hierosolymitani, custodiebatur in summi Pontificis Innocentii octaui potestatem traditus, vsque in præsens Romæ sub custodia ad recuperandum residuū Europę de crudelissima nunc Barbarorum seruitute.

Pestis permaxima in tota ferme Italia, & Germania. Anno. 1483. & 84. fuit, vbi ad plurimum deseuit, vt multa millia hominum absumpserit. Eaque lues Nurebergę a solstitio æstiuali vsque ad solsticium Hiemale quatuor millia hominum deleuit. Venetiis verò Senarores, & Iohãnem Mocenicum Ducem extinxit.

Fridericus Imperator anno. 1487. conuentum magnum Nurembergę pro auxilio ferendo contra hostes suos, & pro fide Christiana habuit, & in eo principes Germaniæ congregauit, communitates quoque ciuitatum Imperialium conuocauit, vbi de vnione ac pace principum variæ conuentiones habitæ, vtq; omnia bella inducias haberent concluserunt. Interea gloriosus Imperator Fridericus, inter cętera gesta laudabilia, Conradum Celtis Germanum virum eruditissimum in arte Nurembergensi Appollinari Laurea decorauit. Bellaque ea tempestate inter Sigismundum Archiducē Austriæ, & Venetos sedata sunt. Nec minorem dietam principum rex Maximilianus Nurembergę anno salutis. 1390. peregit.

Beles rex Maur⁹ genere, & religione Mahumetanus hac nostra tempestate in Bethica prouincia vlterioris Hispaniæ plaga, quæ Granata nuncupatur, vsque ad hæc tēpora regnauit. Cuius prouinciæ ager excellentissimus perhibetur, eo q; quæcumque ad humanum victum sunt necessaria affluentissime gignat. Cuius montes, & flumina aurum, & argentum producere dicitur. Armenta, & pecudes sine numero nutrit. Hunc quidem regem Ferdinãdus Lusitanię, & citerioris Hispaniæ, & Tarraconię rex vna cum Helisabela vxore superioribus annis omnino eijcere Sarracenos decreuerunt. Bellū igitur Malacne primo peregit anno. 87. vbi expugnata Malaca vrbe, tandem post longam obsidionem ciuitatis Granatæ, quæ incepit a mēse Maio anni nonagesimi primi, Sarraceni Mauri deducti ad magnam rerum inopiam, desperantes de auxilio post infinitos cōflictus bellicos. 25. Nouembris pacta deditionis conclusa fuerunt. Postremo septimo die Ianuarii anno salutis. 1492. rex & regina, ac proceres, & potentatus cum exercitu. 10. millium equitum, & 50. millia peditum electorum ciuitatem intrarunt, & eius possessionem libere acceptarunt, ac Mesquitam maiorem in Ecclesiam dedicari mandauerunt.

Tempestas igne prius inaudita, anno salutis. 1490. die 12. mensis Iulii, in regia vrbe Constantinopolitana admodū deseuit. Superiorum enim trium syderum ignes, qui decidui ad terras fulminum nomen habent, cum contagium nimii humoris ex superiore circulo atque ardoris e subiecto per hunc modum egerant, Turbato itaque aere, cum collectus humore abundantiam stimulabat, seu graui syderis partu. Et cum in nube luctabatur flatus aut vapor, primo ingentia tonitrua audita, exinde fulmina ardentia visa, & longiore tractu fulgetra. Et quamquā a Saturni sydere proficisci ista consectati sunt, sicut crementia a Martis. Qualiter cum vulsiniis oppidū Thuscorum opulentissimum totum crematum est fulmine. In ea vrbe præclarissima hæc gesta, Christiani id diuinæ prouidentiæ attribuunt. Vbi antiqua columna imaginem Constãtini Imperatoris habebat, fulgur, & horridus impetus ne dum partem eius deiecit, verū vt veridici narrarunt negociatores veneti, & alii, octingentas domos ignis rerum edax consumpsit. Et hominum tria millia, vt nec lignum, nec forma ædificiorum remanserit.

Cum variarerum miracula effluxis, vt ostendimus, euenerunt. Visa enim horrenda ostenta, corona, trabes, telluris hiat⁹ sanguineus eolus, ardētes clipei, & alia, lac pluere e cęlo visum, & lanam, carnem, & cruorem descendere, visi concurrentes mōtes, & luna, solque triplex, cruce signatus lapis excidit temporibus Friderici secundi Imperatoris (vt præmissum est.) Nouissime anno. 1492. 7. Idus Nouembris, in meridie sub Friderico 3. Imperatore, ad agros eius proprios, concrepuit per aera fulmen ingens, lapis concidit, cui forma Deltę, aciesque triangula fuit, missus ab obliquo. Hunc senserat Enlerisheim. Sunt gaudia quoque sensim, cum illic in agros desiliuit depopulatus humum, in partes distractus, pondus tamen graue adhuc habet, & ad ostentationem obseruatur, tanquam futurum omen.

Bella per hæc tempora inter regem Maximilianum, & regem Franciæ, ob Ducissam Britanniæ, per multas clades gesta fuerunt. Et adhuc sub dubio Marte vigent.

De Pontificatu Alexandri Papa vi. Cap. X.C.

ALexander. 6. Papa natione Hispanus, ex Valēcia ciuitate, Rhodoricus Boria antea vocatus, Episcopus Portuensis. Vacante sede post obitum Innocentii septimi omnium suffragiis hoc anno Pontifex creatus, & ad Sanctum Iohannem Lateranensem, tricesimosexto die Augusti corona Papali decoratus. Vir magni animi, magnęque prudentiæ. Is in adolescentia Bononiæ studiis literarum operam dedit, Gymnasiumque illud scholasticum non paucis annis celebrauerit. Qui adeo virtutum gloria, & disciplinarum laude, & adeo singularum, ac omnium rerum ornamento dotatus, vt Calixtus tertius Pontifex summus, sedatis sui tempore Italiæ rebus, cum nonem Cardinales creasset, & Eneam Senensem in Cardinalem assumpsisset. Duos quoque ex sororibus eius nepotes, Cardinales creauit. f. Iohannem cognomento Milanum ex sorore nepotem, & Rhodoricum hunc Boriam, cuius virtutis, & gloriæ liquidissimum documentum extitit, quòd adhuc adolescens inter reuerendissimos, & excellentissimos Cardinales constitutus. Vel etiam, quod non multo post vicecancellarii locum sortitus. Horum omnium scientia præditus, & experientia refertissimus, vere designandus, & euocandus fuit. Qui fluctuantem Petri nauiculam gubernaret. Et si herilis, & regia ipsius faciei dignitas præ se ferre videatur, tamen in primis accedit nobilissima eius natio Hispaniensis. Inter cæteras vniuersæ terræ prouincias aeris salubritate temperata, omniumque rerum copia, & bonitate præcipua, viros progenerans, qui & corporis agilitate, & ingenij acrimonia, & omnium virtutum gloria summi clarissimique semper extitere. Dehinc eximia eius Valentia ciuitas, quæ & sui antiquitate, & situs pulchritudine, & virorum copia, & omnium mercimoniorum genere longe reliquas Hiberię ciuitates antecellit. Nec non, & illustris Boriarum familia, quæ eum peperit. Qui verè nationem patriamque, & familiam illustrauit. Et recolendę ac beatissimę memoriæ auiculi eius. Calixti semper emulator literalis disciplinæ, scientiarūque peritia. & optima viuendi ratio, adest humanitas illa inclyta cum auctoritatis ratione seruata, optimum & salubre consilium, adest & pietatis cultus, & omnium rerum cognitio, quæ tam inclytæ dignitati expedire aut vsui esse possint. Foelix igitur tot virtutibus exornatus. In tam altissimi magistratus culmine collocatus, a Deo optimo bene meritus. Speramus igitur eum vniuerso generi Christiano profuturum. Et per rabidos itinerum anfractus, perque sublimes, & periculosos scopulos transmigraturum, semitam tandem affectatam feliciter occupaturum. Postremo ne longiori suę laudis commemorationi aliquos defatigari contingat. Cæteri sequentes eius acta laude digna persoluant. Hic pontificatu suscepto maiestatem cum auctoritate augere conatus est. Et si in principio sui pontificatus aduersitates sentiat. Magna tamen animo concepit. Benignissimus Deus sua gratia donet, vt singula ad vtilitatem ac commodum reibuplicæ Christianæ prosequatur.

Genus hominum calamitosum Iudæi, etsi superioribus temporibus in plerisque locis Germaniæ, ac aliis prouinciis, diuinissimum sacramentum, variis tentationibus, molestiis, ac erroribus indigentissime tractarunt, præcipue in Vratislauia Patauia, & Ratispona, &c. nec impune hoc flagicium inultum fuit. Nouissime anno salutis. millesimo 492. die vigesimosecundo mensis Octobris in oppido Sternebarch sub Dominio principum Magnopolensium auxilio Petri sacerdotis. Eleazar Iudæus, & complices sacramentum corporis Christi, per hostiam maiorem, & minorem obtinentes, has perforarunt, & cruor illico prosilijt quo Lintheum præcinctum ruborem accepit. Quo miraculo territi ad Petrum deferunt. Principes autem illustres Balthasar, & Magnus fratres re comperta, cum vestigia vulnerum (quæ remanserant) cernerent, Iudæos cum maiestatem Christi contempserint, ac religionem eluserint concremari fecerunt. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum. Nec dubitet quisquam primarias creaturas, nutu diuinæ potentiæ, præsentia summę maiestatis in Dominici corporis transire posse naturas. Quid enim ei possit esse difficile, cui facile fuit hominem (ut præmissum est) de limi natura figurare. Imaginem etiam suæ diuinitatis induere. Cui promptum est eum rursum reuocare de inferis, restituere de perditione, reparare de puluere, de terra in coelum leuare, & figmentum suum in regni sui consortio sublimare. Vt qui corpus nostræ fragilitatis assumpserat, nos in corpus suæ immortalitatis assumat. Ad quam gloriosam resurrectionem piis nos operibus præparare dignetur. Qui viuit, & regnat in sæcula sæculorum.

De Maximiliano Austriæ duca & eius gestis.
Cap. XCI.

MAximilianus Austriæ, ac Burgundiæ dux filius imperatoris Friderici tertij, viuente adhuc patre anno salutis M.486. in Franckfordia communi voto electorum rex declaratur. Nunc vsque vna cum patre imperauit annis, 7. Vir sum ma virtute decoratus, corpore agili, rei militaris scientia insignitus, virtuteque nemini cedens, immo humanitate, & liberal itate cunctos reges antecedens. Rex certe dignissimus & bello fortunatus, atque in omnibus fortissimus, nec vlla vitio rum labe notatus, magnanimus atque in armis strennuus. Is tempore iuuentutis in Burgundiam accessit. Et Mariam filiam Ducis Caroli Illustrissimam fœminam, in coniugem desponsauit. Et ob hanc rem Burgundiæ ducatum sibi vendicauit. Et per aliqua tempora in subiectis prouincijs cum gaudio ac iustitia regnauit. Quamuis Ludouicus francorum rex, aliqua, quæ socer possidebat ademit. Gaudebat itaque hæc regio felicior omni, quòd tanto duce celebr ata fuit. Qui iustus optima iura dabat. Sequana quondam hedua dicta præstans Burgundium nomen nacta, terra armis potens, habens agri læ ta munera, & nobilitatem virorum antiquam, ob ducem nouel lum, pariterque comitem gaudebat. Brabancia quoque optima Limburga. Lucemburga, Geldria, & Flandria diues opum ac populis potentibus, comitem hūc læta videre suum gaudebat. Artosium item potens armis ac Mamurcum, nobilis Hammonia, Holandia, atque Zelandia eum summe colebant. Mechliniaque humana, & Salina atque Frisia, de suo nono dn̄o exultabant. Cum ducem potentem aduentasse sentiebant. Certabant alij alios superare colendo dicentes. Venisti tandem gratissimus. Quo autem tempore Maria eius vxor vixit cum omni pace, & lætitia regnum possedit. Ex qua cum genuisset filium Philippum, & Margaritam filiam. Ipsa Paulo post casu equi currentis delapsa, fractis ceruicibus expirauit. Anno vero sexto, & octuagesimo supra quadringentesimum millesimum, die vicesimo mensis Ianuarij. Cum genitore Friderico imperatore Franckfordiam vrbem ingressus. Exin die sedecima Februarij peracto officio diuino in basilica diui Bartholomei. Electores Romani imperij obseruato ordine Bullæ aureæ. Felici consensu eum in regem eligentes postea eodem anno die 10. mensis Aprilis in ciuitate Aquensi cum ingenti solemnitate corona Caroli magni ex arcanis Nuberengēsium, per eos coronatus fuit. Elucebat enim in eo inaudita principandi sciētia, in deliberando grauitas, in conficiendo celeritas, regnorū iustitiæ feruor, & zelus modestia, item singularis benignitas maxima ac Clementia, cum vitæ ac morum obseruantia. Quibus regijs virtutibus ornatus. Regia soboles nulla ex parte priscorum suorum laudibus inferior euasit. Verum post vxoris (vt præmissum est) casu equi currentis defunctæ, multa nec dum a proceribus certamina sustinuit, cum nollent eum super eos regnare, sed & a Brugensibus honesta carcere detentus. A quo cum liber euasisset, infinita mala apud Flandrenses secu ta sunt, nec dum finis. Victoriosissimus autem rex Maximilianus, qui Christianissimus inter principes Christianos cen setur, mente reuoluens quomodo Christiani ab infidelibus circundati sunt. Et in angulum coarctati, potentissimi quondam domini, & orbis possessores. Et quantum imperium ami serunt, quot nobiles vrbes, quot ditissimas prouincias perdiderunt. Inter quas etiam Iudæam terram sanctam, terram in qua primæ nostræ fidei flores apparuere. Tacemus Alexandriam, Thebas, Menphim, ac omnem Aegyptum, & Antiochiam, in qua primum Christianum nomen auditum est, Fons igitur, & origo nostræ salutis ad hostes defecit Hierosolyma noui, & ve. testamenti mater, & Constantinopolis columen grçciæ. Id inclitus rex animaduertens pro singulis recuperandis nullum laborem euitari debere arbitratur. Iudæi enim cum federis arcam amisissent, pro recuperatione belli periculum vitauere. Græci ob raptam Helenam Decennale bellum gessere. Carthaginenses propter fines paululum amplandos cruentissima prçlia cum Cyrenensibus commisere. Romani sæpe sociorum causa sumptis armis in pugnam exiere. Bellum aduersus infideles possessores necessarium fore decernens sibi persuasum arbitratur, huic tantæ religionis ignominiæ ac pro bro quam primum consulere. Et si præcedentes negligentes fuerint, honoremque suum paruifecerint, suum negligere, & turpitudini notare non patietur. Ac gloriosum nomen deterio ratū superiorū infamia augere peroptat. Quamobrē bella germaniæ totis viribus sopire conabatur. Conuentionem principum Nurembergæ permaximam, anno salutis primo, & nonagesimo supra quadringentesimum millesimum peregit, per di es plures, vt pacem nedum Germaniæ, sed toti orbi ordinaret. Prælatos, principes, & communitates admonuit, vt huic salubri expeditioni contra infideles ad umento esse possent. Adempta à domo Austriç per regem Hungariç genitori restituit, pacem Hungariæ dedit. Dumque per biennium pax vniuersalis fuisset, restabāt adhuc reliquç exercitus Mathiæ, quas nigram legionem vocabant, qui tçdio longe pacis affecti parti to agmine in diuersas vtriusque Pannoniæ partes erupcrant, duo millia ad confinia Morauiæ, & Austriæ infesta acie conse derant fortalitia, quod ipsi gentiliter tabernam vocant, se mu nientes. Ex quo excursionibus suis omnia loca cçdibus, & latrocinijs turbabant. Qui tandem Friderici Cæsaris iussu obsidione cuncti expugnatoque fortalicio multis ex his cçsis, alijs que captis, qui septingenti supererant. Hi oppidis, & baronibus quorum fines inuaserant traditi sunt, vt digna illis supplicia irrogarent. Itaque trecentos ferme Viennenses laqueo necarunt, cæteros eijcingerus sustulit, partim excoriatos, partim ad rogum assatos, partimq; coctalicijs furnis immissos, vita il lis ademit. Sed nisi infausta copulatio regis Franciç cum ducissa Britanniæ Maximiliano in vxorē tradita interuenisset. Huic sancto proposito expeditionem dedisset. Faxitq; Deus gloriosus huic aduersitati finem, vt ecclesiam, vt religionem, vt fidem Christianam, a barbarorum, & infidelium incursibus defendere posset. Videmus enim vniuersam fere Asiā a Phenicibus, & Medis ad Hellespontum vsque Turcharum tyrannidi parere. Totamq; Traciam occupare, & vniuersam Græciam, Etholos, Epirotas, Illirios ad intimam vsque Dalmaciā omnia prçmere deterrima seruitute. Insulç omnes a sinu Adriatico ad mare Pō ticum iacentes vastatæ, & desolatæ sunt. Et in proximos germanos, & Hungaros sæpenumero impetum faciunt. Sperabimus autem regi Maximiliano nutu diuino, victoriam haud dū biē successuram, dum cæteræ nationes hunc regem atque ducē optimum sequentur. Cum diuitem Italiam, nobilem Galliam, fortem Hispaniam, bellicosam ac populosam Germaniam adiumento esse sentiet. His arma, his equi, his pecuniæ abunde suppetunt. His vires longo maiores, quam infidelibus assunt. In Deo quoq; sperandum erit, qui causç suæ nequaquam deerit. Et pugnaturis diuinum auxilium implorantibus minime defuturum credimus, vinci, & possunt, & sæpe victi fuerint per superiores principes vti prçmissum est. Minor est infidelium potentia, quàm feratur. Nec dubium cum ad orientales prouinicias ingressus patebit, tanto maiorem ad eum concursum inueniet dedentium se populorum, quanto validior eius fuerit exercitus. Cum dominum gloriosum, principes occidentales secuti fuerint. Id omni Christianæ reipub. felix, & fortunatum erit. Cum ipse maximum, & florentissimum imperium adipiscetur eum omnes qui sequentur amplissimas opes consequentur ex hoc bello, præposita non facili solum, sed sperata certaq; victoria, quo ad mundanam, & cœlestem gloriam, plurimorum quoque, & amplissimorum regnorum, & ingentes opes, & clarissima imperia peruentura. Demum auxiliante domino Iesu cum insigni victoria, & glorioso triumpho reuertentur. Cū audierit inuictissimus rex Maximilianus, subactis Turchis, liberata Tracia, & Græcia, ac alia spolia nephanda, & terrā sanctā Christianis restitueret. Germaniæ principes, qui multi defuncti sunt hac luce. Immortales sibi apud immortalem Deū gratias peragent. O qualem ei currum apparabit Italia, & Germania. Quales gratias aget ecclesia, quæ festa omnis Christiana societas agitabit. Septentrionis, & occidentis reges redeuntē magnum imperatorem Christianç reipublicæ seruatorem salutabunt. Cardinales cunctiq; prçsules ecclesiarum, & magistratus vrbis, longo extra mçnia interuallo sacra ferentes obuiam ibunt, ni uei stabunt. Ad serena quirites, sternetur purpura, & ostro quç cunq; ab eo terra calcanda fuerit. Matronç nobiles, virginesque rosas, & lilia e tectis in eum spargent. Et variorum serta florum sacro capiti annectent. Ipse curru sublimis aureos in plebem nummos iaciet, quocunq; in foro, quocunq; in triuio substiterit, nouas ludorum facies offendet. Aclamabitq; omnis populus victori vitam, & gloriam, atq; ita triumphans non in capitolium falsiq; Iouis çdem, sed in Apostolorum principis beati Petri basilicam deducetur. Ibiq; maximum sacerdotem Alexandrum sextum verum Christi Vicarium. Et regni æterni claues tenentem inueniens, largam ab eo benedictionem accipiet. Et amplexus atque deosculatus sanctissimum patrem, secum in penitiorem pallatij partem secedet, vbi & de recenti victoria, & de rebus Germanicis & Italicis longos inter sese sermones habebunt.

Hæc habuimus, quæ ex chronica noua adijceremus.

AD DEVM OPTIMVM MAXIMVM, de his, quæ mirabilia gesſit pro iuſtiſsimo, & excelſo Maximiliano Rege Romanorum.

AVCTOR, & princeps operoſe mundi,
Quique deceptis opifer fuiſti
Gentibus iudex, redditurus idem
Omnibus æquus,
Quàm potens rerum fueras creator,
Quàm dator largus, redimis ſalutem
Quàm reddis iuſtus trutinator orbis,
Quàm ſapienſque.
Cum velis iuſtus homines tueri,
Mirus es cauſæ melioris actor,
Mirus iuſtæ dominator querelæ
Hoſtis iniqui.
Suetus humanis animis præeſſe,
Mitigas ſæuos, placidos, acerbas,
Sontibus ſontes agitas, & hoſtes
Hoſtibus vrges.
Noxijs addens ouium pauorem,
Fortium iuſtis animos Leonum,
Militum multas acies retundis,
Agmine paruo.
Tu iubes ventis ſileant, ſilentque,
Præcipis ponto tumeat, tumetque,
Imperas lunæ lateat, latetque,
Sanguine tincta.
Verè canentes hyemes virenti,
Turbidas cœlos pluuias ſereno
Sæpe permutas, facies & vſus
Menſis, & anni.
Tanta cum Regi dederis Romano
Audias voces, iuuenum ſenumque,
Audias grates hominum, preceſque
Iuſta petentum.
Inde non ceſſes, melior patronus,
Cum ſuis Regem populis tueri,
Principem ſerua, ſobolem domumque
Adde triumphos.
O Deus ſerues decus hoc precamur,
Cæſari natum, ſimul & nepotem,
Indolis miræ, videat regentes
Tempore longo.
Hiſque ſic patrem, foueat auumque,
Cuius exemplo peragant iuuentam
Et ſuis geſtis fuerit ſenecta
Gratior illi.
Sic regant orbem dominando recte
Quo fidem nobis pius, vt dediſti,
Protegant ſemper, citiuſque vincant
Illius hoſtes.
Et feros Turchas, rabidaſque gentes
Pellere, & caſtris ſpoliare victos,
Vt queant regna, reparare quondam
Chriſticolarum.
Proſperos greſſus, animique motus,
Auſtriæ ſtirpis, faueaſque felix
Cœpta, quo a priſcis patribus per omne
Proroget æuum.
Hæc mari, ac terra vigeat parando
Gloriam ſemper, ferat & ſubortus
Solis, & caſus Crucis alma ſigna
Nomine Chriſti.
Inde cœleſtium meritis triumphum
Conſequi tandem mereantur omnes,
Cum bona legi dederint ſubactum
Robore mundum.
Hæc rogat noſter chorus, vt perennem
Gloriam, æternus pater, atque natus,
Spirituſanctus Deus, & ſequatur
Trinus, & vnus.

Laus Deo.

DE

DE MORTE, AC fine rerum. Cap. XCII.

PArens hominum omnium Adam, ita plasmatus fuerat, vt manente illo decederent tempora, nec vitæ terminum, (quem a morte morsu, Diabolicæ tentationis appellamus,) aliquo tempore sciret. Transgressione aūt Dominici præcepti, in eo factum est, vt cū legem illico senserit in carne, repugnantem legi mentis suæ, in sudore vultus sui, vita illi agenda fuerit. Ex delicijs in ærumnas exulare iussus fuerit. Timor, & tremor, super eum venerint. Peccato obsorduerit. Offenso creatore, offendi posse cœperit. Post habito obedientiæ merito, Brutorum impetum expauerit. Expleto desiderio carnis, corruptiones senserit. Innocentia explosa nocere, nec minus noceri posse, suo periculo didicerit. Cum tempore declinauerit. Immortalitatis statu amisso corruerit. Per incremēta viuendi ad mortem festinauerit. Nos quoque, qui ab eo originem trahimus, ad curas, solicitudines, & tentationes, tum corporis, tū animi insuperabiles, ad vltimum denique terribilium mortem alligamur. Naturæ ab eo hanc conditionem sortiti, a quo propagationem generis incœpimus. Quid enim eos appello, quos admodum præsens vita oblectat, in hac valle miseriarum, nec aliud inuenimus, quàm naturæ imbecillitatem, fortunæ ludibrium, voluntatis mutationem, voluptatum inquinamenta, tentationum bellum assiduum. Cum ingredimur in mundum ab infantia incipimus, quæ ætas, quicquid videt ignorat. Inde in pueritiam, in qua nihil solidum sapere possumus. Prouehimur ex pueritia in adolescentiam, in qua cum ætate, & sanguine, voluptatum incentiua coalescunt, progredimur. Ex adolescentia iuuentam ascendimus, in qua sicut maiora per ætatem audemus, ita maioribus curis implicamur. Ex iuuenta in virilitate confirmamur, in qua grauiora prælia nos discerpunt: ambitu, auaricia, liuore, libidinibus, & varijs demum anxietatibus consumimur. Ex illa in senectam descendimus. Sed quam continuis, & quantis nostra senectus plena malis? ex senecta in decrepitam decidimus, in qua continuus horror instantis mortis nos pulsat, & irritat. Aspiciamus te nudum informem inter vagitus, & lachrymas nascentem. Exiguo lacte solandum, tremulum, atque reptantem, opis indignum alienæ, quam muta pascunt, & vesciunt caduci corporis, animi inquieti, morbis ob sessum varijs, subiectum passionibus innumeris. Consilij inopem, alterna lætitia, & tristitia fluctuantem, impotentem, appetitus arbitrij cohibere nescium, quantumve sibi expediat, quis cibi potuique modus ignorantem. Cui alimenta corporis, cæteris animantibus in aperto posita, multo labore conquirenda sunt, quem somnus inflat, cibus distendit, potus præcipitat, vigiliæ extenuant, fames contrahit, sitis arefacit, auidum timidumque fastiditatem, possessa deplorantem, & præsentibus simul, & præteritis, & futuris anxium, superbientem inter miserias suas. Et fragilitatis sibi conscium vilissimis vermibus imparem, vitæ breuis, ætatis ambiguæ, fati inæuitabilis, ac mille generibus mortis expositum. Omitto, quòd ita compacti sumus, vt ocio tabescamus. Labore frangamur. Crapula opprimamur. Inedia extenuemur. Et quocunque a medio recedentes ad aliquod extremum vertamur. Dissoluta temperie, non parum lædimur. Per singula momenta temporum, cum cœlo vertimur, & vexamur, fortunæ ludibrio sumus. Quæ summa infimis, ima summis mutare gaudet. Ita per omnem vitæ cursum angustiarum, laborum, erumnarum, insidiarum plena omnia occurrunt. Si tamen arma charitatis, & scutum fidei sumpserimus, si ad alterius vitæ præparationem actiones nostras instituerimus, quantacunque ea sint, quæ occurrent, superabimus. Mors quoque omnium dolorum solutio est. Vltra quam mala nostra non exeunt, quæ nos in illam tranquillitatem, in qua antequam nasceremur iacuimus, reponit. Mors quidem bene pureque morientibus, vita est. Hinc & dissolui cupiunt, (qui bene vixerint,) & esse cum Christo, vt bene actæ vitæ præmium consequamur lumen æternum. Et profecto mors vitæ, quę neque doloribus, neque metu, neque inuidiæ, neque erumnis vllius subiecta est, neque ipsi quoque morti, quicquam obnoxia. Et si altius aliquanto repetamus. Inueniemus mortem nihil alind esse, quam peccandi finem. Nam cum Adam contra mandatum Dei, in flagitium lapsus esset. Ne viuendo culpa reuiuisceret, & in peccato persisteret. Eius corpus, e terra factum, terræ Deus reddit. Non vt creaturæ mortali, quam fecerat. Sed vt peccato, quod creatura ipsa commiserat finem imponeret. Deus igitur, & principium, & finis. Cum is, vult nascimur. Cum vult etiam morimur. Et sunt hæc quidem prorsus diuinitatis eius, nihil ad nos pertinentia. Illud vero tantummodo nostro reliquit arbitrio, vt bene recteque viuendo, bonum nancisceremur finem. Hoc itaque, quòd vnum nostrum est, idest, vt in Christo Domino nostro moriamur, summopere adniti debemus. Quod qui faciunt non planè moriuntur, sed transeunt a corruptione ad incorruptionem; a mortalitate, ad immortalitatem; a perturbationibus ad tranquillitatem. Non absurde fortassis quidam existimarunt mortem non modo malum nō esse, sed summum bonorum oīum. Verū enimuero, quoniam neque euocationis diem, neque horam nobis scire datum est, per quam salutare fuerit, præparatos nos esse, cum Deo sentientes, & mandatis eius obsequentes, nec diem differre tutum est, sed insipienter factum potius existimare. Plerosque enimvidimus summa corporis incolumitate, viribus integris, nihil tale metuentes, morte repente interceptos. Contra nonnullos, vsque ad medicorum desperationem redactos conualuisse. Cum hæc igitur omnia, in Dei tantum potestate sint. Nihil nobis reliquum videtur, nisi, vt cum Deo bene sentientes eius præceptis, vt præmisimus, tum in omni vita, tum in vitæ termino, maxime obediamus. Credimus firme omnes, quòd Deus hominem fecit ad imaginem sui. Quid nobis facilius potest accidere, quam dimittere luteum corpus, vitiorum sarcinam, & ad eum euolantes redire, qui nos non dedignatus est ad similitudinem sui facere. Quo spiritus diuino ipsius spiritu repletus, diuinitatis particeps, & felicitatis eius, agat æuum perpetuo inter Angelos, & sanctorū Choros.

De eodem.

Morte nihil melius, vita nihil peius iniqua,
O prima mors hominum, requies æterna laborū,
Tu senile iugum domino volente relaxas,
Vinctorumq; graues adimis, ceruice cathenas.
Exiliumq; leuas, & carceris hostia frangis,
Eripis indignis, iustis bona partibus æquans.
Atque immota manes, nulla exorabilis arte,
A primo præfixa die, tu cuncta quieto
Ferre iubes animo, promisso fine laborum,
Te sine supplicium vita est, carcerque perennis.

De eodem.

Qvam fragilis sit vita hominū, quàm plena malorū,
Quàm breuis, & misera, voluite mente ciues.
Cum regna, nec comites posint depellere mortem,
Nec iuuenum numerus, nec numerum senum.
Ergo omnes iuuenes, pueri, cunctiq; senesque,
Conspiciant omnes, me tueatur homo.
Præcipue, qui me quondam videre potentem,
Quos mors dira, suo prosequitur gladio.
Quid mihi diuitiæ? quid opes? quid gloria mundi,
Profuerunt, nunc sum conscius ipse mihi.
Quid iuuat argenti, atque auri, tenuisse talenta,
Quid tenuisse agros, amplaque regna mihi.
Nam cuncta hęc regio, metuebat nomina nostra,
Horrebat famam, imperiumque meum.
Nunc lapidis seruus, nunc me tenet improba tellus,
Nunc bellum indicunt, angues, vermesq; meum.
Quamuis diuitijs, fuerit mihi magna potestas.
Vt mea sit priscis, æquiparanda bonis.
Non tamen hijs copijs, potuit vita mea tueri,
Quin mors eriperet meque priuaret eis.
Defleat hunc casum ciuis omnis, omnisq; priuatus,
Dent lachrymas cuncti, dent gemitusq; simul.

Hanc inopes timeant, diuites, iuuenesque, senesque,
Matres, atque viri, cuncta creata tremant.
Ergo omnes, quicunque legent, hæc carmina nostra,
Non dubitent iam iam talia facta sequi.
Itaque te exhortor elegos, qui legeris istos,
Vt mors sit cordi consociata tuo.

De signis futuræ consummationis. Cap. XCII.

QVantum vero temporis ad finem seculi, & aduentum iudicis supersit, certum est neminem mortalem esse, qui nouerit, nisi forsitam Dominus alicui speciali gratia reuelauerit. Omnium namque de hac re calculantium digitos, quiescere iubet, qui ait. Non est vestrum nosce tempora, &c. Iam tamen illius consummationis apparent euidentia quædam signa, dudum a sanctis, prophetali spiritu prædicta. Quorum primum est iniquitatis inundatio, ac per hoc fidei, & charitatis euacuatio. Reliqua vero, sunt scientiæ multiplicatio, præliorum opinio, Euangelij per orbem disseminatio, Sathanæque solutio, idest, potestatis ipsius a tempore Passionis Domini cohabitæ relaxatio, hæreticorum dispersio. Septimum quoque iam esse videtur in ianuis, a Romano, scilicet Imperio, vel obedientia discessio. Vt autem ait Chrysostomus. Medulla huius mundi, sunt homines sancti. Sicut enim in arbore, quamdiu medulla sana est, semper floret, cum autem consumpta fuerit, tota paulatim marcescit. Ita quandiu fideles manent stat iste mundus, cum autem ex mundo defecerint cadet, sicut ægredientibus Israelitis exterminatus est Ægiptus. Sed constat prius, Antichristum venturum, & contra sanctos pugnaturum. Vnde Methodius martyr, in nouissimo inquit sexto milliario seculi, exibunt filij Ismael, de heremo. Et erit aduentus, eorum castigatio sine mēsura. Tradidit Deus in manus eorum, cuncta regna gentium, propter peccata, & scelera eorum. Faciunt enim christiani multa illicita, polluentes semetipsos, quod dictu turpissimum est, propterea tradidit illos Deus, pollutis barbaris in manu Saracenorum. Ecclesiarum thesauri, & ornamenta eorum erunt, & ab eis distribuentur, Ecclesiæ quoque cremabuntur. Idcoque patrem eorum Ismaelem Deus onagrum vocauit. Non enim sunt homines sicut aliæ gentes, sed de heremo venturi, idest hominibus odibiles. Sacerdotes in locis sanctorum interficient, & in Ecclesiis sanctorum mulieribus concumbent, & sacrata Ecclesiarum vestimenta induent ipsi, & vxores eorum. Eritque tribulatio magna super christianos, vt manifestentur, qui in Christo sunt credituri fideliter. Tunc recordabitur Dominus, secundum misericordiam suam, eorum, qui in Christo sunt credituri, & liberabit eos de manu Saracenorum. Surget enim Rex christianorum, & præliabitur cum eis, & interficiet eos gladio. Et reddet illis Deus in septulum malo, quæ in alijs gesserunt. Post hęc vero, & alia plura subiungit. Tunc apparebit filius perditionis, qui dicitur Antichristus, in Corrozaym, nutrietur in Bethsayda, & regnabit Capharnaum.

De quibusdam dictis Ioachim, & sanctæ Hildegardis. Cap. XCIIII.

CÆterum Abbas Ioachim, in expositione Hieremiæ, ita scribit. Ab anno Domini 1200. & vltra suspecta sunt mihi tempora, & momenta, in quo nouo ordine Samuelis exorto. Ophni, & phinees Sacerdotes, & Pontifices Dei, a Romanæ Reipu. principe captiuentur. Capiatur archa Ecclesiæ. Hely quoque, idest, summus Pontifex corruat, & quasi alter Mardocheus, sub Aman, in discrimine maneat agitata. Ipsam autem ruinam Ecclesiæ tales necesse est prædicare an plãgere, quibus, & voluntaria paupertas arrideat, & doctrinæ spiritualis, ac vitæ puritas, in futuræ tribulationis aculeis non obsistat. Tales ergo Doctores, & tales Prophetæ mittendi sunt, qui non solum inferiores homines, sed etiam ipsos Pontifices, & Prælatos fulgerent, & non palpent. Reuelandi nimirum in proximo sunt Doctores, prædicatoresque fideles, qui & terrena, carnaliaque corda omni plaga percutiant, & elatis, ac tumidis magistris silentium suis studijs ponant. Et licet ordo ille futuris ad obedientiam sit oriturus, tamen a Prophetis est prænunciatus, & in aulicis viris tertij temporis Ecclesiastici cursus adeo cognitus, & electus in vulua spiritualis Ecclesiæ, ac perfectæ doctrinę sanctificandus, ac si alius Beniamin filius non tam doloris, in pœna, quã dexteræ, scilicet exultationis in gloria. Tales in proximo pariet generalis Ecclesia iam Senescens, tales Rachel plorabit filios, ac rege impudenti facie, ac si altero Herode occidendos. Qui propter eam dicti sunt doloris filij, quia contritis eis, spiritualis religio præ angustia temporis non poterit consolari. Sed tamen & ipsi dextrę filij dicuntur, quia vnde in eis, & pro eis mater Ecclesia præmitur, inde de eis, & cum eis æterna patria iocundatur. Hi sunt fideles in doctrina, spirituales in vita, obedientes in præssura. Formatus est igitur ordo iste, ad instar Hieremiæ, in Ecclesia generali sanctificatus, in obseruantia regulari, nequis eum de vitæ merito repræhendat. Puto etiam, quòd sicut olim Deus patres elegit senes, secundo Apostolos iuniores, ita, & nunc tertio pueros ad literam eligat propter eos, quibus vetera viluerunt, ad prędicandum scilicet Euangelium regni, prælatis adulterantibus, verbum Dei. Et sicut olim per Moysen, & Iosue, Dominus Cananeos Israelitis subiecit, ac per Paulum, & Barnabam idolatras strauit, sic etiam nunc per duos ordines futuros, in illis presignatos gentes incredulas subigat, & conuertat. Hucusque Ioachim. Sed & Anno ab incarnatione Domini 1188. Sancta Hildegardis de tempore muliebri prophetauit, in hunc modum. Anno inquit, post incarnationem Christi 1188. Apostolorum doctrina, & ardens iustitia, quam in Christianis, & spiritualibus constituerat Deus tardare, & in hæsitationem, verti cœpit, sed hoc muliebre tempus non tandiu durabit, quamdiu hucusque perdidit.

De Aduentu Antichristi, & eius fallacijs. Cap. XCV.

LEgitur autem Antichristus, in Babilonia, de tribu Dan nasciturus, iuxta id, quod ait Iacob pater eius. Fiat Dan coluber in via, &c. Vnde & hæc sola tribus, in Apocalipsi subticetur, vbi ex aliis tribubus signati numerantur. Huius aduentus, vt ait Apostolus, erit secundum operationem Sathanæ, quia totum faciet Diabolo (qui illum possidebit) instigante, atque operante. Nec tamen ita possidebit eum ex toto, vt vniatur ei sicut humanitati diuinitas in Christo, nec ita vexabit eum, vt careat rationis iudicio, alioquin non imputaretur ei, quicquid ageret, sicut nec furibundo. Comestor quidem dicit, quòd a principio conceptionis illius Diabolus in vterum matris eius descendet, cuius virtute deinceps aletur puer, & nascetur, & adolescet. Sed alij dicunt, & forte verius, quòd more cęterorũ hominum, a die conceptionis suæ habebit Angelum sui custodem, vsque ad annos discretionis tũc extolletur supra omne, quod dicitur Deus, & Angelorum præsidio pęnitus eum desertum, occupabit, eum Diabolus. Qui ideo tunc soluendus dicitur, quia totam potestatem suam antiquã sibi relaxatã, per illum exercebit, & pro voluntate sua inclinabit eum ad malum, sicut possessor ad libitum suum trahit iumentum. Tunc igitur iniquus iste caput omnium iniquorum aperte reuelabitur, qui nunc in membris suis misterium iniquitatis iam operatur, cumque venerit Hierosolymam circuncidet, se dicens Iudæis, se esse Christum, ipsis in rege promissum. Christum vero nostrum, fuisse deceptorem, & magum. Omnes itaque Iudæi credentes, & ei adhærentes confluent ad ipsum, & reædificabunt templum a Romanis destructum, ibique sedebit dicens, se esse summum Deum. Veniet quidem, vt ait Apostolus, in omni virtute potestatis humanæ, & opulentiæ, facietque signa, & prodigia, quæ dicuntur mendacia, vel quia non erunt vera, sed fantastica, vel quia ad confirmandum mendacium ostensa, ad seducendum videlicet illos, qui charitatem, & veritatem Christi recipere nolunt. Multa deceptis munera largietur, & quos terrore nequiuerit, auaritia subiugabit. Populum Iudaizare, Sabbatumque seruare compellet, vt exteriorem ritum legis reuocet. Diem quoque Dominicum honorari iubebit, quia mori se, ac resurgere simulabit.

De persecutione eius, & interritu ipsius. Cap. XCVI.

ET sicut Christus Apostolos misit, sic ille per orbem, vt legitur mittet legatos suos, vbi personaliter accedere non poterit. Hi Ciuitatem sanctam calcabunt mensibus quadragintaduo, idest, ecclesiam persequentur tribus annis, & dimidio, quibus regnabit Antichristus. In eo nam, breui spacio, totis viribus suis, suorumque legitur sentirus, plurimosque partim dolo, & hyppocrisique, partim violentia seducturus. Sancti vero tunc tantæ sapientiæ, ac fortitudinis erunt, quòd tanto eius impetu insidijsque vinci non poterunt. Tunc emittet Dominus Heliam, & Enoch, famulos suos, ad hoc ipsum viuentes in Paradiso Terrestri reseruatos, vt ipsum redarguant, & corda filiorum ad patres conuertant, tandemque mortis debitum tanto tempore dilatum exoluant. Prophetabunt autem diebus 1260. amicti saccis, idest, verbo, & exemplo prædicabunt pœnitentiam

tiam tribus annis, & dimidio, sicut, & Antichristus prædicauit. Ipsum quidem Antichristum coram omni populo arguẽt, & mendacem, & fallacem ostendent. Tunc Iudæi, cognoscentes se fuisse deceptos, in Christum credent pro ipso mori parati, eruntque, vt dicit Methodius 144. millia virorum, ex omni tribu Israel pro Christo interfecti. Tunc Antichristus furore repletus, iubebit Sanctos dei testes Enoch, scilicet, & Heliam occidi, & iacebunt in plateis Hierusalem, per triduum in sepulti, vt quicunque viderint timeant eis consentire. Tunc erit talis tribulatio, qualis nunquam fuit antea, nec post erit. Denique iuxta visionem Danielis, veniet Antichristus, vsque ad verticem montis Oliueti, quæ dicitur inclitus, & Sanctus, quia ex eo ascendit, ad patrem Christus Dominus, ibique seductor ille peribit, vnde Saluator Cœlos ascendit. Cum etenim sederit in eodem loco, in Papilione, & in solio suo, Dominus Iesus Christus, vt ait Ambrosius, ostendet se ei, & interficiet eum spiritu oris sui, idest, virtute præcepti sui. Ipso namque Iesu clamante in aere, morietur Antichristus, per Michaelem, vt dicitur, fulminatus. Maxima quoque pars suorum, vt legitur, a Michaele interficietur. Igitur a tempore, quo iuge sacrificium ablatum fuerit, idest, quo Antichristus orbem obtinens, Dei cultum interdixerit, vsque ad interfectionem eius. Dies 1290. idest, anni tres, & senis complebuntur, tanto enim tempore sanctos persequetur.

De aduentu iudicis, ac signis præambulis. Cap. XCVII.

Post mortem Antichristi, non statim veniet ad iudicium Dominus, sed, vt ex libro Danielis intelligitur, electis, qui in illa persecutione titubauerunt 45. dies ad pœnitentiam concedentur. Quantum vero post venturus sit Dominus pœnitus ignoratur. Ministri quidem Antichristi, gaudebunt in illis diebus nubentes, & conuiuia celebrantes, ac ludos diuersi generis exercentes, atque dicentes. Licet præceptor noster mortuus sit, modo tamen habemus pacem, & securitatem. Cumq; talia dixerint superueniet eis interitus grauis, & repentinus. Illud quidem extremum iudicium præcedẽt signa multa, quæ nobis exprimit Euangelium. In historia quoque scholastica, leguntur signa, quindecim dierum, quæ inuenit Hieronymus in annalibus Hebræorum, sed vtrum continui, an interpollati futuri sint non expressit. Prima enim die, eriget se mare 40. cubitis super altitudinem montium stans in loco suo, quasi murus. Secundo tantum descendet, vt vix videri possit. Tertio Marinæ Beluę apparentes super mare dabunt rugitus, vsque ad cœlum. Quarto ardebit mare, & omnes aquæ. Quinto herbæ, & arbores dabunt rorem sanguineum. Sexto ruent ædificia. Septimo petræ adinuicem collidẽtur. Octauo generalis fiet terræmotus. Nono æquabitur terra. Decimo exibunt homines de cauernis, & ibunt velut amentes, nec mutuo poterunt loqui. Vndecimo surgent ossa mortuorum, & stabunt super sepulchra sua. Duodecimo cadent stellæ. Decimotertio morientur viuentes, vt cum mortuis resurgant. Quartodecimo ardebit cœlum, & terra. Quintodecimo fiet nouum cœlum, & noua terra, & resurgent omnes.

De purgatione mundi, & claritate iudicis aduenientis. Cap. XCVIII.

Venturum quidem iudicem ignis præcedet, qui faciem huius mundi comburet, peribuntque cœlum, & terra, nõ secundum substantiam, sed secundum speciem, quæ mutabitur in meliorem, Cœlum dico aereum, non æthereum. Tantum enim ascendet ignis perambulus iudicij, quantum ascenderunt aquæ diluuij, scilicet 15. cubitis super cacumina montium, vt hanc mundi partem expurget a peccatis hominum, Terra igitur, & mare, ex aeris crassitudine conflagrabit, & electos quoque secundum Apostolum purgabit, in quibus aliquid purgandum extiterit. Vnde, & tandiu durabit, donec omnes purgauerit, purgatis autem nullatenus nocebit. Malis itaque, qui tunc viui reperti fuerint erit consumptio, bonis vero refrigeratio. Vt enim ait Augustinus. Hoc erit incendium mundi sanctis, quod fuit tribus pueris caminus Babylonis. Media nocte venturus iudex legitur, non pro hora temporis, vt ait Augustinus, sed pro rei obscuritate, idest, occultatione. Erit autem iudicis aduentus adinstar fulguris subitus, & choruscus. Vnde Sol, & Luna obscurati leguntur non suæ lucis diminutione, sed veri luminis comparatione, alioquin legimus, septuplum luminis, quam nunc plus habiturum in die illa, sed respectu veræ lucis erunt omnia in sui natura tenebrosa. Dominus quidem in aere apparebit supra locum vnde ascendit, & erunt coram eo quasi triumphi vexilla sue mortis instrumenta, videlicet Crux, & Claui, & Lancea. Vñ dicit Chrysostomus, quòd Angeli, signum Crucis excelsis humeris portabunt, & regalem nobis aduentum, tanquam vexillo, & pompa regali præcedente, nunciabunt. Nec solum Crucem, sed & vulnera sui corporis, idest cicatrices vulnerum demonstrabit, & ostendat se vere esse, qui pro nobis Crucifixus fuit.

De generali Resurrectione, & eius ordine. Cap. XCIX.

Sic igitur purgato mundo, & ad iudicium veniente Domino, emittetur vox illa magna, & manifesta, quæ in Euangelio dicitur Tuba: quia tanquam signum triumphi victores ad præmiũ, atque ad diem epulum inuitabit, victos autem deterrebit. Hoc igitur erit aliquod præclarum, & euidẽs signum, quod dabitur ad mortuos suscitandum, vt omnes resurgant, & veniant ad iudicium. Hæc etiam vox filij Dei, & vox Archangeli dicitur, quia annuente filio per Angeli ministerium hoc implendum esse non dubitatur. Sic enim in Euãgelio dicitur. Mittet Angelos suos cum tuba, & congregabunt electos eius, a quatuor partibus terræ. Et iterum. Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum. Hæc itaque vox ab omnibus audietur, eiusque virtute mortui resuscitabuntur, boni quidem in gloria immutati, & in multis bene dispositi. Mali vero quantum ad diminutionem membrorum incorrupti, sed prauis, & passibilibus corporum qualitatibus non priuati. Omnes igitur resurgemus boni, & mali in momento, in ictu oculi. Non enim perit Deo terrena materies, de qua mortalium caro contrahitur, sed in quencumque puluerem cineremve resoluatur, in quoslibet alitus, aurasque diffugiat, in quamcunque corporum substantiam, vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcunque animalium, vel etiam hominum, cibum carnemque mutetur, illi animę in puncto temporis eam reddet, quæ illam primitus, vt homo viueret animauit. Resurget autem non fantastice, sed vere, quicquid est de veritate humanæ naturæ. Et in eo resurget, vnumquoque in quo primitus habuit opportunum suum esse. Vnde costa Adæ detracta nõ resurget in Adam, sed in Eua. Quia formata muliere, perfectior fuit homo, quantum ad conseruationem speciei, quam ante. Eadem etiam ratione manus hominis, cõmesta ab homine alio, resurget in primo. Quia vero corpus humanum perfectissimum est omnium corporum inferiorũ, caro bouina, ab homine commesta, & in carnẽ eius mutata, resurget in ipso commestore, nimirum non in sua specie prima, sicut nec terra, de qua formatus est Adam, sed sub specie carneitatis humanæ. Decisio quoque, quæ fit ex parentibus in humana generatione, non in ipsis resurget, sed in prole: quoniam in ea primo habet opportunum suum esse, nec etiam vnquam fuit; vt dicunt quidam, de substantia carnis parentũ actu, sed potestate. Fit enim de superfluitate humiditatis tertię parata vniri membrorum substantiæ, Tunc secundum Apostolum omnes electi de diuersis mundi partibus occurrent sibimet inuicem, in virum perfectum, idest in simile perfectionem, quasi scilicet in statu, ætatis 30. circiter annorum, in qua Christus habuit annorum, & corporis plenitudinem. Igitur vnusquisq; mensuram corporis plenitudinem sui recipiet, quam in ætate 30. annorum habuit, etiam si senex obijt, vel quam illa habiturus esset, si vsque ad eam peruenisset. Ita vero modificabitur in vnoquoque materies illa corporis, vt nihil ex eo pereat nihilque superfluat. Sed & siquid alicui defuerit ille supplebit, qui de nihilo fecit, quod voluit. Et si quid enormiter abundauerit in parte aliqua, per totum spargetur, ita, quòd ibi nihil indecorum erit, sed omnia decentia. Nec erit necesse ea, quæ de cadauere dilapsa sunt, ad easdẽ partes redire corporis, vbi prius fuerunt. Sed sicut statuta, quando iterum funditur, quod prius erat de naso, fit de pede, vel econuerso, idem tamen simpliciter, qui prius, & nasus, & pes erit, licet non eadem materia sit, quia non iudicatur identitas, secundum materiam, sed secundum formam. Sane ibi erit etiam sexus diuersitas, non quidem seruiens vsui, vel libidini, sed nouo decori, & diuinę laudi. Porro Hermafroditus, in eo sexu resurget, quem ei natura dedisset si non impedita fuisset. Mortui ergo, qui in Christo interim quiescunt resurgent primi: non quia ibi sit ordo temporis, sed dignitatis. Resurget autem vnusquisque in suo ordine, scilicet Apostolus, vt Apostolus, Propheta, vt Propheta, & ita de cæteris. Tunc & illi, qui viui reperientur, secundum Apostolum, simul cum illis, qui dormierunt, obuiam in aera Christo rapientur, & vt dicit in ipso raptu morientur, statimque resurgent, vt anima de corpore quasi per soporem egressa, eidem in momento reddatur.

De miraculo, & causa Resurrectionis nostræ.
Cap. C.

Animæ quidem etiam exutæ corporibus appetunt incorporationem. Vnde & illo appetitu, vtcumque retardantur, ne ex toto confluant in summæ maiestatis contemplationem. Sed & corpus naturaliter appetit animam tanquam perfectionem suam, verum licet in vtroque sit mutuæ coniunctionis desiderium, non tamen possunt a natura iterato coniugi, sed miraculosè tantum. Primo quidem, quia non potest fieri regressus a priuatione in habitum, per naturam, ergo nec a morte ad vitam. Deinde, quia ipsa Resurrectio subito fienda legitur, natura successiue operatur. Tertio, quia coniunctio ipsa indissolubilis erit, & corpus impassibile, quod natura nullatenus potest facere. Quarto, quia resurget idem corpus numero, natura vero non facit idem numero, sed specie. Ex similibus namque similia procreat, speciemque per indiuiduorum multiplicationem conseruat, veruntamen duplex erit in Resurrectione corporum coniunctio, vna scilicet actio, quam miraculosè faciet Deus Angelorum ministerio, alia vero relatio media inter partes coniunctas. Et hæc naturalis erit, sicut in cœlo illuminato visus habitus fuit miraculosus, & visus actus naturalis. Itaque non oportet dicere, quòd Resurrectio sit naturalis, quoniam illa secunda coniunctio, quæ est relatio, non est resurrectio, sed consequens ad resurrectionem. Dicitur autem resurrectio Christi causa nostræ Resurrectionis fore, quia quodam modo causa motiua est liberalitatis patris, vt amore Christi faciat fratres eius resurgere gloriosè. Sicut cum Rex terrenus filium suum militem facit, eius amore multos alios etiam milites facit. Est etiam causa motiua, quantum ad nos, quia mouet nos ad Resurrectionis gloriam bonis operibus acquirendam, est iterum eius causa formalis, idest exemplaris. Hæc omnia, quæ dicta sunt, ante iudicium illud extremum futura sunt.

De Aduentus iudicis illustratione. Cap. CI.

Omnibus itaque resurgentibus, & in occursum iudicis properantibus. Obuiabit in primis peccatoribus ista facies, delictorum suorum omni tormento amarior. Inde namque conscientiæ remorsio, inde timor dolorum desperatio, inde etiam inæstimabilis confusio, dum vniuersa multitudo spectantium leget in eorum pectore, stilo ferreo signatas imagines peccatorum. Tunc enim, secundum Apostolum, cogitationes animam accusabunt, non vtique, quæ tunc erunt, sed quæ nunc sunt: quia quasdam sui notas, & signacula, in corde velut in cera relinquent. Hi sunt libri singulorum, qui tunc omnes aperientur, quia per aduentũ iudicis non solum tenebræ aeris illuminabuntur, sed etiam abscondita cordium manifestabuntur. Et tunc illud Euangelij implebitur. Nihil opertum, quod non reueletur, &c. Quadam enim virtute diuina fiet, vt vnicuique opera sua bona, vel mala, cuncta in memoriam reuocentur, ac mentis intuitu mira celeritate cernantur. Vt hominem, vel accuset conscientia, vel excuset, eaque teste, vel damnetur, vel saluetur. In electis autem, vel omnino delebitur memoria pristinæ conuersationis succedentibus æternis bonis, vel potius habebunt priorum malorum memoriam, vtique non ad pœnam, vel gloriæ derogationem, sed ad gratiarum actionem. Tunc itaque reprobi desperantes, & ante faciem iudicis apparere formidantes dicent montibus, operite nos a facie sedentis super thronum. Vt enim ait Chrysostomus super Matthæum. Satius est mille fulmina sustinere, quam vultum illum mansuetudinis, ac pietatis plenum, nos tamen auersantem, videre. Illosque totius tranquilitatis oculos nequaquam sustinentes nos aspicere. Dicit etiam Hieronymus, quòd Sol, & Luna lumen suum retrahentes, & seueritatem iudicis aspicere non valebunt, non quo clementiora sunt Dei iudicio, sed quo omnis creatura in tormentis aliorum de suo iudicio pertimescat. Virtutes quoque cœlorum, idest Angeli tunc moueri dicuntur, non quidem metu damnationis, vel aliqua perturbatione pauoris, sed admiratione quadam eorum, quæ viderint. Vt autem ait Beda, quid patietur virgula deserti, vbi concutietur Cedrus Paradisi.

De sessione iudicis, & assessoribus, ac testibus.
Cap. CII.

Tunc igitur electis in aera Domino recurrentibus, & reprobis in terra, quam dilexerunt remanentibus in Valle Iosaphat, idest iudicij, sententiam expectantibus sedebit in aere, nube sibi ministerium exhibente, sicut factum est in eius Ascensione, sicque faciet iudicium constipatus agminibus, ac virtutibus cœlorum, omnium quoque creatura armata ad vltionem inimicorum. In forma vtique serui Christus iudicabit, in qua coram Pilato iudicatus fuit. Quæ & tunc non habens speciem neque decorem omnibus spectaculum fuit, & tunc in gloria decoris omnibus hominibus apparebit. Cumque vt ait Augustinus in forma serui glorificata, viderint eum boni, & mali, tolletur impius ne videat gloriam Dei, idest, diuinitatis claritatem. Hanc enim soli mundi corde videbunt, quòd vita æterna erit eis. Itaque pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, quia filius hominis est. Non quòd ipse sit filius ex virtute humanitatis, vel sine patre, & spiritusancto iudicaturus sit, sed quia iudicans in forma hominis gloriosa apparebit cunctis, impijs quidẽ terribilis, iustis vero mitis: quia malos terrebit, iustos autem illuminabit, & lætificabit. Iudicabit tamen virtute diuinitatis non humanitatis, & hoc cum patre, & spiritusancto sicut, & corpora suscitabit. Quod tamen eius humanitas factura legitur, quia dabit in forma hominis meritum, & causam nostræ Resurrectionis, idest, Passionem, & Resurrectionem suscepit, & forte secundum eandem formam vocem dabit, quia mortuos suscitabit. Vnde ipse Princeps Angelorum Christus ab Apostolo vocatur Archangelus, vel vt hoc ipsum Archangelus aliquis eius imperio sit facturus, non autem solus Christus, sed & Sancti, cum eo iudicabunt nationes, ipso dicente. Sedebitis, & vos super duodecim sedes, &c. Nec solum duodecim Apostoli cum eo iudices sedebunt, alióquin Paulus ibi non sederet, sed omnes perfecti, qui relictis omnibus ipsum secuti sunt. Per duodecim namque sedes, perfectio tribunalis accipitur, idest vniuersitas iudicantium, & per duodecim tribus vniuersitas iudicandorum. Eruntque, testante Beato Gregorio, quatuor ordines in iudicio, duo, scilicet electorum, & duo reproborum. Electorum namque quidam non iudicabuntur, sed iudicabunt, & regnabunt, vt perfecti, quidam iudicabuntur, & regnabunt, vt mediocriter boni. Reproborum vero quidam iudicabuntur, & peribunt, vt mali catholici, quidam vero non iudicabuntur, sed peribunt, vt increduli, quorum damnatio toti Ecclesiæ nota, ac certa est. Erit autem ibi iudicium quadruplex. Iudicium primæ auctoritatis, quod erit Trinitatis totius. Principalis administrationis, quod erit Christi solius. Assessionis, quod erit perfectorum, & comparationis, quod minus malorum, iuxta illud. Regina Austri surget in iudicio. c. g. i. &c. Cum vero perfecti potestate, vel auctoritate iudicaturi leguntur, potestas, vel auctoritas large sumitur, non prima videlicet, sed secunda, quæ ex iudicis assessione contrahitur. Vnde qui vicerit inquit dabo ei sedem in t. m. an. c. His enim in throno sedere filij est ex ipsius potestate iudicare. Aderunt etiam cum eo tunc omnes Angeli, scilicet humanorum actuum testes futuri, sub quorum custodia bene, vel male egerunt, vt ait Origenes super numerũ. Vnusquisque inquit Angelorum in extremo iudicio aderit, producens secum illos quibus præfuit, quos adiuuit, quos instruxit, pro quibus faciẽ patris semper vidit.

De meritorum discussione. Cap. CIII.

Tunc separabit iudex bonos a malis, sicut pastor oues ab hædis. Quibus namque comparantur electi potius, quam agnis propter spiritualem fœcunditatem, reprobi vero non capris, sed hędis propter sterilitatem. Tunc vt ait Gregorius Nazanzenus, omnia pendebunt in statera iustitiæ, gesta, scilicet, & verba, & cogitationes nostræ. Mala enim, & bona contra se inuicem diuersa lance pendentur, vt pars, quæ præponderauerit vincat, & quo vergit opus illuc irreuocabilis sententia decidat. Tunc iudex improperabit nobis nõ solum mala, quæ fecimus, & bona, quæ per negligentiam omisimus: verumetiam beneficiorum suorum multitudinem, quæ ingratè suscepimus, & quibus abusi fuimus; castigationes, & medelas, atque remedia, quibus adhibitis curati non sumus. Propter vos, inquiet, cum in forma Dei essem, hanc serui formam accepi, in qua, & triginta tribus annis vobis laboriose seruiui, salutem vestram operando, prædicando, discurrendo, sustinens in factis meis obseruatores, in dictis contradictores, & murmuratores. In hac quoque pro vobis flagellatus sum, consputus, palmis in faciem cæsus, spinis coronatus, morte turpissima condemnatus, crucifixus, aceto potatus, mortuus, laceatus, paradisũ vobis aperui, regnum meum vobis obtuli. Nec vos cogi, sed libertatem spiritus vobis concessi, humilem solummodo voluntatem, a vobis requisiui, Quid vltra debui vobis facere, & non feci.

Dicite

Dicite mihi peccatores, natura mortales, & passibiles, quid passi estis propter me dominatorem vestrum, qui tanta pro vobis iustus & impassibilis passus sum? Tunc etiam qualitercunque proferentur illa præconia bonorum. Esuriui & dedistis mihi man. &c. Vbi aduertendum est, quòd in retributione dominus opera misericordiæ potius, quàm opera pœnitentiæ, vel iustitiæ commemorat, vt se pronum ad remunerandum ostẽdat. Si enim ea, quę naturalia sunt, ac per hoc facilia (quia pietas ipsa naturalis ad hoc animum mouet) tanto premio remunerabit, multomagis ea, quæ sunt difficiliora. Iterum, vt ostendat, quòd quicunque saluabitur, magis ex misericordia Dei, quàm ex suis meritis saluabitur: & ei solum, qui misericordiam fecit, misericordia impendetur. Ac si dicat. Vestra quidem merita tanto pręmio, non sunt condigna, sed quia dignos misericordia vos fecistis, miserendo videlicet alijs, congruum est, vt misericordia respondeat vobis. Similiter vbi mali redarguuntur, sola immisericors auaritia memoratur. Ibi quoque considerandum est, quid mereatur, qui aliena rapit, si damnabitur æternaliter, qui sua non dedit. Iudicium nanque sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam. Quod autem dicuntur responsuri. Domine, quando vidimus te esu, &c. Cum dicant sancti, quòd omnis lingua obmutescet in die iudicij, per ipotesim potest intelligi, scilicet, non quia reuera huiusmodi altercatio futura sit, sed quia si fieret iudex rationabiliter hanc eorum responsionem, vel excusationem compesceret. Vnde dicit Commestor, quòd hęc bonorum, & malorum commemoratio nihil aud erit, quàm quòd singuli merita sua cognoscent, quibus saluabuntur, & damnabuntur.

De sententia prolatione. Cap. CIIII.

Denique proferetur super vtrosque sententia s. Venite benedicti, & Ite maledicti, siue vocali sono, siue alio modo. Hæc etenim, & huiusmodi omni a plurimi magis putant conscientijs, quàm verbis exprimenda. Ibunt igitur reprobi in supplicium æternum, iusti autem in regnum æternũ. In disceptando fiet ordo contrarius, quia proprium est boni Dei prius recordari beneficia bonorum, quàm malefacta malorum. Postmodum autem in exitu vtrorumque prius nominat pęnam malorum, vt prius, quæ timoris sunt euitemus mala, postea vero, quæ honoris sunt appetamus bona. Vel quia reprobi damnationem ipsam ex condigno meruerunt, electi vero gloriam illam ex Dei misericordia potius, quàm ex meritis obtinebunt. Quia tamen vniuersæ vię domini misericordia, & veritas, sicut electos remunerabit supra condignum, sic etiam reprobos puniat citra condignum. Æternaliter tamen licet peccauerint tẽporaliter, quia, vt dicit Gregorius. Iustum est, vt nũquam careant supplicio qui nunquam voluerunt, carere, vel esse sine peccato. Ideo nanque cum fine peccauerunt, quia cum fine vixerunt. Voluissent autem sine fine viuere, vt possent sine fine peccare. Notandum vero, quòd de reprobis dicitur. Ibunt hi, scilicet a facie domini, & omniũ sanctorum consortio proiecti in supplicium æternum, scilicet ignis inferni. Ecce duplex pęna reprobis præparata, scilicet excisio, vel separatio a regno & cruciatus in inferno. Hæ sunt securis, & ignis de quibus dicitur in euangelio. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonũ excidetur, & in ignem mittetur. Quarum, scilicet pęnarum priorem asserit ibi crisostomus omnibus tormentis esse grauiorem. Nam horrendum est, inquit illud, gehennę supplicium, & res intollerabilis. Tamen si decem millia gehennas ponat aliquis nihil tale dicit quale est, a beatæ illius gloriæ propelli honore, Christo exosum esse. His ergo, sicut dicit Gregorius Nazanzenus, qui regno cœlorum, indigni habebuntur, erit etiã, hæc maior omnium pœna, quòd a Deo proijcientur, & pudor atque confusio conscientiæ eorum, cuius finis atque remedium, nusquam inuenitur. Item Grægorius magnus, in homelia de virginibus. O inquit, siquis sapere posset in palato cordis, quid habeat admirationis. Ecce sponsus venit, porro, quid dulcedinis. Et quæ paratæ erant intrauerunt, cum eo ad nuptias. Postremo quid amaritudinis. Et clausa est ianua. Ianuã enim glosa regni additum intelligit, qui post iudicium nullis patebit. Tunc siquidem apparebit illius seueritas magna, cuius ineffabilis misericordia. Denique sicut dicit glosa in Apocalipsi. Plangent se super eum omnes tribus terræ. i. omnes terreni: quia non tantum dolebunt de ipso tormento, quàm quòd repellentur a tali consortio.

De igne gehennali. Cap. CV.

Ignes, quidem duos legimus, in fine mundi futuros, vnum transitorium quo mundi huius facies exuretur, electique purgabuntur, & hic præcedet iudicium, de quo superius iam dictum est. Alium vero æternum, quo reprobi æternaliter puniẽtur, & hoc iudicium subsequetur. Hic est ignis corporeus subterraneus ad pęnam thesaurus, impijs hominibus ac dæmonibus ab initio præparatus. Qui dupliciter inextinguibilis dicitur actiue scilicet, & passiue, quia nec extinguet, nec extinguetur, neque enim fomentis alijs, quàm ipsorum damnatorum corporibus nutrietur. Vnde de reprobo in Iob dr̃, deuorabit eũ ignis, qui non succenditur. Cruciatos quoque non extinguet, quoniam ad rediuiua tormento perpetuo seruabuntur. Vnde ibidem sequitur. Affligetur relictus in taẽ. Vt enim ait Gregorius. Talis erit & mors, & caro, quales non sunt modo, quando scilicet, compago membrorum atque vitalium, ita infirma est, quòd summum dolorem sustinere non potest. Prima mors animam nolentem pellit a corpore. Secunda vero nolentem tenebit in corpore. Ab vtraque ergo communiter id habetur, vt quod nõ vult anima de suo corpore patiatur. Ibi nanque (sicut dicit Cesarius) ardoribus sempiternis escas crimina ministrabunt. Illaque pęnalis exustio, quia culpam iubetur inquirere, substantiam nescit absumere, non enim tam reum persequitur quàm reatum. Et quia non recipit causa remedium, carebit fine supplicium. Hoc est, quod dicitur in Iob. Pluet super illum bellum suum. Ibi namque sic confligit cum ipsa natura vis doloris, vt neutrum, alteri cedat. Dolor enim permanet, vt affligat natura vt sentiat, & sic vtrunque non deficit, ne pęna deficiat. Illic igitur vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat H. orrendo nanque modo, ibi reprobis erit dolor cum formidine, flamma cum obscuritate. Et merito, vt quoniam a creatoris voluntate nequaquam veriti sunt discrepare dum viuerent, in eorum interitum, ipsa suis qualitatibus etiã elementa non discordent. Et quo se impugnant cruciatus augeant. Fitque miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: & mors viuit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit. Quoniam itaque mors perimit, sed nõ extinguit dolor cruciat, sed nullatenus pauorem fugat: flamma comburit, sed nequaquam tenebras discutit: ordinem supplicia non habent, dum non per omnia qualitatem tenent. Quamuis ignis iste, & ad consolationem reprobis non luceat, & tamen ad aliquid luceat, scilicet, vt ad doloris cumulum, qualiter delicta crucientur ostendat, sicut Euangelium de diuite purpurato manifestat. Vnde est, illud. Vox domini intercidentis flã ig. &c. Idem ignis torquebit, non solum homines, sed etiam dæmones. Cur enim non credamus etiam, incorporeos spiritus igne corporali posse affligi, cum hominum spiritus, & ipsi corporei, possint corporalibus membris includi, & tunc etiam poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari.

De machina cruciatoria ex quatuor elementis. Cap. CVI.

Præterea sicut ex dictis cuiusdam simplicis ac boni viri colligitur, cui nuper de fine mundi quædam reuelata fuisse creduntur, in corporibus eorum terrenis, quæ nunc contrarijs qualitatibus permixta sunt, & quodammodo temperata cunctis bonis qualitatibus ablatis, male tantum, & cruciatoriæ remanebunt, ex quarum contrarietate absque temperamento perdurante, dolorem perpetuum ac multiplicem indesinenter patientur. Cumque nunc, interim eorum animæ corporibus exutæ, vsque ad iudicium in igne gehennali crucientur: tunc a singulis corpora sua resumentur, ipsis quoque cruciandis, noua tormenti machina præparabitur, & quatuor elementorum contrarijs qualitatibus, in vnum conflabitur, vt per quæ peccauerunt, per hæc etiam torqueantur. Dicit enim ꝙ filius Dei, radius ille splendoris, de patris luce procedẽs, Angelos, omnesque sanctos perfundens, veniet ad iudicium, quasi quodam impetu secum trahens totum cœleste regnum. Sic autem veniens, in primis separabit, qualitates duorum elementorum, ignis scilicet, & aeris. De igne separabit a claritate calorem, ardorem, & siccitatem. De aere vero a leuitate humiditatem, crossiciem, & mutabilitatem, seu cursum. Ardore autem ignis, & calore cum siccitate descendentibus consummetur, & ardebit orbis totus, scilicet terra, & aqua. De qua terra a puritate, seu quadam subtilitate, quæ modo quidem in ea est, sed latet, superabit crossitudinem, ponderositatem, & siccitatem, & de aqua a perspicuitate frigiditatem, humiditatem, & amaritudinem, vt scilicet omnium elementorum bonæ qualitates, electis ad gloriam seruiant, prauę vero, & cruciatoriæ, reprobos sine fine torqueant. De his enim quædam regio fiet in profundo abyssi, quæ nomen habebit inferni. Cumque nunc illæ qualitates vnitę, in elementis, inuicem se temperent, tunc quando erunt separatę ita stabũt inseparabiliter, quòd nulla alteram temperabit. Calor quidem ignis non temperabit frigiditatem aquæ, nec econuerso, neamaritudo

amaritudo aquæ humiditatem aeris, quæ est mater corruptionis, nec econuerso. Nec sæuitas aeris grauitatem terræ, nec substantia aeris ignis claritatem, nec humiditas aquæ terræ siccitatem. In prædicta ergo regione, quæ miræ magnitudinis erit, sicut, & totus mundus elementatus, damnati existentes morien do viuent, & viuendo sine fine morientur. Affligentur siquidem calore ignis sine temperamento aquæ, & frigiditate aquæ sine temperamento ignis. Amaritudine aquæ sine humiditate aeris, quæ est mater corruptionis, & fætore quodam intolerabili ex humore aeris, sine temperamēto amaritudinis aquæ, vel ignis siccitate, & æstuamento, quodam sitis, ex ardore ignis, quæ non posset temperari. Itē habebunt tenebras palpabiles propter densitatem aeris, & priuationē claritatis solis, & ignis. Item ex cursu seu mutabilitate aeris tāta erit tempestas ignis, & impetus, quod quasi in ictu oculi impellet eos, & quasi ab oriente in occidentem, & ecōuerso. Et ex isto motu insurget quidam sonus terribilis, quasi tonitruum magnum, quod quidem erit eis pœna ineffabilis, & ipsis semper adducet tenebras densiores tempestas aeris. Hæc omnia patientur a creaturis extra se, quia pugnabit orbis terræ contra insensatos, & hoc per infinitos modos, quia quacunque re homo male vtitur contra Deum, illius rei esse saluabitur in aliquo prædictorum elementorum, & in aliquo illorum specialiter damnatum puniet æternaliter, vt per quæ peccat quis, per hæc, & puniatur. Præter hæc autem habebunt intra se quasi alium infernum ex contrarietate qualitatum prædictarum. Quia cum ipsa corpora sint de terra elementa ex quatuor elementis, assumet quilibet corpus suum de terra, & purgabuntur elementa siue qualitates in ipso corpore sicut extra, & ita solæ qualitates malæ, & cruciatoriæ remanebunt, nec se adinuicem temperabunt. Hæc de dictis istius simplicis viri breuiter excerpsi, quibus nimirum concordare videntur etiam doctores sacri. Nam de ignis elemēto, verbi gratia, dicit Basilius in exameron libro sexto. In retributionibus iniquæ, delictorum ratio nos secretior docet partiendā esse ignis naturam. Cuius lux ad illuminandos deputabitur iustos, ardor autem proficiet ad peccatores concremandos. Vnde dicit psalmus. Vox domini intercidentis flammam ignis &c. In libro quoque sapientiæ de natura elemētari dicitur indefinite. Creatura tibi factori deseruiens excandescit in tormentum aduersus iniustos, lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt. Sed, & aliæ damnatorum pœnæ multiplices in scripturis leguntur, quarum quædam his tribus versibus breuiter comprehenduntur. Nix, nox, vox, lachrymæ, sulphur, laquei, sitis æstus. Malleus & stridor, spes perdita, vincula, vermes. Esse carere Deo, carcer, confessio cura, scilicet amicorum carnalium.

De interioribus reproborum pœnis. Cap. CVII.

PORro quantum ad animam erit eis multiplex pœna, scilicet Dei obliuio, conscientiæ remorsio, dolor, timor, desperatio, odium quoque Dei & sui, & infructuosa pœnitentia. Vt autem ait Augustinus in Enchiridio. Sicut, nec bonis in cœlo voluntas, sic nec malis in inferno peccandi facultas esse poterit: quibus tamen mala voluntas inerit, sed illa nō erit meritum supplicij, cum inde non sit locus merendi, quin potius supplicium mali meriti, quod in hac vita præcessit. Habebunt etiam de malis suis pœnitentiam, sed non obtinebunt indulgentiam, quia stimulum nulla penitus sequetur correctio voluntatis. Sic enim ab eis culpabitur iniquitas sua, vt amisso penitus bonitatis affectu, nullatenus possit ab eis diligi, vel desiderari iustitia. Itaque perseuerantia voluntatis malæ erit eis tātum ad cumulum pœnæ. Denique tenebræ, quibus illic inuoluētur exteriores dicuntur, quia in hac quidem vita nullus adeo malus est, vt a luce Dei penitus excludatur, sed nec perdit affectum beatitudinis, nec amorem illum boni, quē habet naturaliter creatura rationalis. Illic autem peccatores tenebras exteriores patientur, quoniam extra lucem Dei proiecti, etiam luce corporea priuabūtur. Hæ quidem tenebræ iam hic incipiunt in peccante, cum ab interiori Dei, secluditur luce. Non autem omnino, vt dictum est, sed tunc penitus extra erit, qui lucem habitat inaccessibilem, & ob hoc in summa erunt cæcitate. Sane tenebræ exteriores intelligi valent, quædam malignitas voluntatis & odij, quæ tunc in mentibus reproborum excrescet, sed & etiam, quædam obliuio Dei quia tormentorum suorum interiorum, & exteriorum doloribus adeo stupescent, & turbabuntur, vt ab istis ad cogitandum aliquid de Deo vix, & raro, vel nunquam mentem reuocent. Sed illuc omnino tendat impetus cogitationis, vbi sentitur vis doloris. Et has quidem profundissimas tenebras (secundum Augustinum) reprobi perpessuri sunt post iudicium. Nam illud de diuite purpurato, qui eleuans oculos suos vidit Abraham, & mala sua confiteri coactus ante iudicium legitur factum. At in isto iudicio peccatores in tenebras profundiores eijcientur, vbi nullam Dei lucem videbunt cui confiteantur.

De gloriosa mundi renouatione. Cap. CVIII.

VT autem dicit Augustinus iudicatis his, qui non sunt inuenti in libro vitæ, & in æternū ignem missis, figura, mundi huius ignium mundanorum conflagratione præteribit, sicut facto mūdanarum aquarū inundatione diluuio. Ea siquidem conflagratione corruptibilium elementorū qualitates ardendo penitus interibunt, quæ corporibus nostris corruptibilibus congruebant, atque ipsa eorum substantia qualitates illas habebit, quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniant, vt videlicet mundus in melius innouatus apte accommodetur hominibus etiam carne innouatis in melius. Vnde vidit Iohannes sedentem super thronum a cuius conspectu fugit cœlum, & terra, & mare iam non est, quia peribunt quidem hæc, secundum speciem, sed non secundum substantiam, vt superius dictum est. Ante iudicium nanque futura videtur eorum purgatio, postmodum autem eorum innouatio. Per peccatum enim hominis omnia elementa infecta & corrupta sunt, quæ propter ipsum creata fuerunt, vnde eorum purgatio nihil aliud erit, quām illius infectionis, siue pœnalitatis remotio. Et hoc quidem per ignem fiet, qui iudicis faciē præcedet. Quoniam, & tunc humanum genus in electis ab omni corruptione culpæ ac pœnalitatis, purgabitur ac penitus innouabitur. Innouatio vero mundi non fiet per ignem, quoniā sol, & luna, quæ ignis passioni non subiacent innouabuntur. i. meliorabuntur, & corpora sanctorum, secundum Apostolum immutabuntur, quod constat per ignem non fieri. Vt autem dicit Basilius, ignis qui nunc interim vsque ad diem iudicii calidus, & lucidus ostenditur, post illam innouationem mundi diuidetur, ita. s. vt superius in regione viuorum, sit tantummodo lux, & inferius in regione malorum sit calor. Itaque inferior illa terræ pars vbi est, inferius in obscuritate sua remanebit, quia superior lux illuc nunquam appropinquabit non tamen propter hoc etiam illa pars ad ornatum mundi, non pertinebit, quoniam vt ait Augustinus. Animæ etiam damnatorum ordine naturali meliores sunt omnibus corporibus. Sicut ergo cœlum sideribus, sic illa pars inferior dānatis ornabitur Angelis, & hominibus. Iterum ad maiorem gloriam, & gratiarum actionem pœnas reproborum electi videbunt, quas per gratiā euaserunt. Præterea contrariorum oppositione mundi pulchritudo contexitur, sicut scriptum est. Contra malum bonum &c. Itaque sicut multiformis pictura, cum colore nigro suo loco bene ordinato, sic vniuersitas rerum, si quis intueri possit etiā in sinistra parte perfecta, & pulchra est, licet illam per se consideratam sua deformitas deturpet. Hac igitur ratione, sicut superior pars gloriosa, & pulchra erit sua claritate, & sic etiam pars inferior recte sapienterque disposita mundum ornabit sua obscuritate.

De Solis, & Lunæ restauratione. Cap. CVIIII.

POrro iuxta Isaiam erit lux lunæ, sicut lux solis, & septempliciter, sicut lux septem dierum. Super quem locum Haymo dicit, quòd determinato illo iudicij examine, omnibusque reprobis in inferno conclusis, Dominus Iesus cum corpore suo, quo omnes electi sunt in cœlo se sustulerit, tūc sibi luna splendorem solis mutuabit. Sol vero septempliciter, quàm modo lucebit recepto splendore, quem homine peccante amisit. Dicit et Isidorus, quòd nec sol, nec luna postea ad occasum sunt ventura, sed in loco in quo creata sunt sine fine permanebunt, ne. s. eorum claritate fruantur damnati, qui apud inferos erunt. Vnde dicit Abacuc. Sol, & luna steterunt in habitaculo suo &c. Et alibi dicitur. Non occidet vltra sol tuus &c. Ante diem quidem iudicij iuxta Iohelem eclypsim patietur. In aduentu vero iudicis obscurari comparatiue dicuntur. In mundi autem innouatione quando s. cœlum nouum, & terra noua fient, eorum claritas augmentabitur. Vnde dicit Isidorus, quòd sol tunc laboris sui mercedem recipiet. Non ergo amplius dies, noctisque vicissitudo, sed vna dies continua, quæ nota est domino. Quòd autem dicit Isaias, non erit tibi amplius sol ad lucendum &c. subintelligitur, non ad necessitatem, sed tantum ad decorem.

De glorificatione Sanctorum in dotibus corporum. Cap. CX.

ANimæ vero iustorum, vt ait supradictus vir, in resurrectione leuabunt corpora sua de puritate terræ, quæ induent aquæ claritatem, ignis subtilitatem, & aeris leuitatem siue agilitatem. Deinde quasi radius quidam a filio Dei procedens, ea subtrahit, istaque clarificans prout magis, vel minus glorificabit. Tunc ergo ita, iuxta euangelium, fulgebunt iusti sicut sol in re-

in regno patris eorum, propter quatuor dotes corporis, quæ per similitudinē notantur in proprietatibus solis. Fulget enim radius eius in quo notatur claritas. Corrumpi enim, vel coinquinari non potest, in quo impassibilitas. In ortu suo mox trāsparet vsque in occidentem in quo agilitas, per vitrum quoq; radius eius transit, & calor eius omnia penetrat, in quo subtilitas, hoc est, quod ait Apostolus, seminatur corruptibile. s. & incorruptione surget incorruptum &c. Dicitur autem corpus spirituale, non quia conuertatur in naturam spiritus, sed quia spiritui simile erit incorruptibile, & agile, & etiam subtile corpora s. omnia non glorificata penetrans, alimonia quoq; non indigens, sed solo spiritu viuificatum, & sustentatum, & omnino absque vlla repugnantia spiritui obediens. Qui vero motus illic talium corporum futuri sint, definire non audeo, naturę. n. & motus, & status, sicut, & species decens erit, vbi quod non deceat non erit. Sane vbi voluerint spiritus ibi protinus erit corpus sine mora temporis, aut impedimento ponderis, habebit tamen quoddam pondus suum, secundum, quod pondus dicitur impetus rei cuiuslibet tendentis ad locum proprium. Omnia nanque fecit Deus in numero, pondere, & mensura, vnde si naturæ suæ relinqueretur, ita quòd spiritus eam non regeret, ad locum suum naturaliter tenderet, ibique remaneret. Grauitatem quoque suam naturalem retinebit, quantum ad exteriora violentię resistendum, non quātum ad motum voluntarium impediendum. Cum enim nunc, vt ait Augustinus, tantum valeat natura corporū terrenorum animas deprimere seorsum, cur non aliquando animæ terrena corpora valebūt leuare sursum? Alij vero dicunt, quòd corporis dotes sunt impassibilitas, gloriositas, spiritualitas, virtuositas, quæ etiam expręssius tanguntur in prædictis Apostoli verbis. s. seminatur in corruptione &c. Impassibilitas est naturalis potentia, qua corpora glorificata erunt potentia, resistere omni causæ extrinsecæ læsionis illatę. Vnde sub ista comprehenditur immortalitas, incorruptibilitas, immateriabilitas, & omnia huiusmodi. Gloriositas. i. decor corporis glorificati. Sub hac continetur, luciditas, suauitas, redolentia, & huiusmodi omnia, quæ pertinent ad sensuum delectationem. Spiritualitas est naturalis potentia subsistendi per se. i. sine alimenti subsidio. Vel naturalis potentia resistendi omni causæ intrinsecæ, læsioni. vel molestiæ cuiuslibet illatię, vt est fames, sitis, & huiusmodi. Sub hac etiam comprehenduntur immortalitas, & inalterabilitas. Virtuositas est naturalis potentia agendi in aliud absque contradictione, vel resistentia. Vnde sub ea comprehenditur agilitas, & etiam subtilitas, qua huiusmodi corpus omnia corpora non glorificata penetrare. Ad dignitatem nanque dabitur ei penetrare non penetrari, agere non pati, naturalis potentia, nullaque impotentia nec replebit corporis non glorificati locum. Ideoque recipiet illud secum. Ideo vero sunt quatuor dotes corporis tantum, duæ scilicet de carentia omnis mali, duæ vero de præsentia omnis boni. Quia bonum corporis duplex est, vnum. s. absolutum hoc est gloriositas, aliud respectiuum hoc est virtuositas. Similiter duplex est malum, vnum intrinsecus veniens, & contra hoc est spiritualitas, aliud extrinsecus, & contra hoc est impassibilitas. Erunt igitur duæ de carentia omnis mali, duæ quoque de præsentia omnis boni, in quibus duobus perfecta beatitudo consistit. Habent autem naturale principium in corpore cuius sunt, & a gratia perfectionem, verbi gratia, Agilitas est potentia qua. corpus naturaliter ab anima potest agi quocunque voluerit. Sed nunc ipsi animæ grauitas corpulentiæ obsistit. Tunc autem onere deposito agilitas ibi erit, quia gratia naturam perficit. Quod si quæratur, quid illic possit agilitas vbi non erit motus, quia nec tempus, sed æternitas, quæ tota simul existit, econtra respondebitur, quòd cum ibi futura sit laus vocalis, erit vtique motus corporalis. In solo autem Deo erit ista perfecta, & stabilis æternitas, vt non moueatur in anima quoque stabilis perpetuitas, qua ad illam partem, qua Deo immutabiliter adhærebit eoq; perfruetur.

De dotibus animarum. Cap. CXI.

Dotes animarum sunt tres, scilicet cognitio, dilectio, fruitio. Ex cognitione procedit dilectio, & ex vtroq; fruitio siue comprehensio. Perfecta nanque beatitudo consistit in cognitione summi boni, & motu dilectionis ad ipsum, & ex his duobus completur tertium. Primum est, in rationabili. Secundum in concupiscibili. Tertium in vtraque. Irascibilis vero, quia non immediate mouetur in Deum, sed data est ad remouendum impedimenta, quæ retrahunt nos ab inquisitione summi boni. s. ad debellandam mundum, carnē, diabolum, non habebit dotem propriam, sed remunerabitur in confirmatione suarum virtutum, scilicet timoris, humilitatis, fortitudinis, quæ in ea remanebunt. Vnde timor domini delectabit cor. &c. itaque fidei succedet cognitio, charitati dilectio. Improprie vero dicitur, quòd spei succedet comprehensio, idest post spem erit comprehensio, quæ forma est, & perfectio aliarum duarum. Est enim fruitio visionis, vt in qua, & dilectionis, vt a qua, & est, & agetur, & perficitur. Tantaq; in ea erit delectatio, vt in vocem iubilationis, & laudis necessario prorumpatur. Vnde de his tribus dicit beatus Augustinus. Ipse inquit finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. Hoc munus, hic affectus, hic actus erit profecto sicut ipsa vita æterna communis, quando scilicet Deus erit omnia in omnibus. Hę sunt dotes, quibus sponsa Christi dotabitur, quando in domum sponsi introducetur. Hæc est ecclesia cuius matrimoniū initiatū fuit in Patriarchis, & prophetis Christi, promissione consummatum in verbi incarnatione. Angelis autem Christus, nec promissus fuit, nec eorum naturam assumpsit. Ideoq; ecclesia de Angelis non dicitur ita proprie sponsa, sicut ecclesia de hominibus. Et ob hoc dicitur dotes non habere, licet & ipsa Deo vniatur charitate. Et secundum hoc ecclesia de Angelis, & hominibus collecta dicitur vna sponsa, nō solum Christi, sed totius Trinitatis.

De collatione gloria sanctorum hominum, & Angelorum. Cap. CXII.

Licet autem iuxta domini sententiam in euangelio, sancti homines, quantum ad veram beatitudinem, quæ proprie consistit in visione Dei futuri sint ęquales Angelis Dei, nihilo minus tum habebunt specialia quędam gaudiola, vel potius gaudiorum incitamenta, quę non sic habebunt Angeli. Vnum videlicet de duplici stola, cum Angeli pro naturæ suæ modo decorentur vna sola. Aliud vero, quia videbunt eum in natura sibi communi, videlicet humana, hoc est hominem Deum, cū Angeli nunquam visuri sint Deum Angelum. Vt enim Apostolus scribit nusquam Angelos, sed semen Abrahę apprehendit. Et reuera sicut dicit beatus Bernardus. Plenum prorsus omni suauitate videre hominem hominis conditorem. Vt enim in libro de anima, & spiritu legitur. Duo sunt in homine sensus interior scilicet & exterior, & vterque domum suam habet in qua reficitur. Sensus interior reficitur in contemplatione diuinitatis, exterior in cōtemplatione humanitatis. Propter hoc enim Deus homo factus est, vt in se totum hominem beatificaret, & tota conuersio hominis esset ad ipsum, totaq; dilectio curreret in ipsum, cum & a sensu carnis videretur per carnē, & a sensu mentis per deitatis contemplationem. Hoc erat totū hominis bonum, vt siue ingrederetur siue egrederetur in facto re suo pascua inueniret, videlicet, & foris ī carne saluatoris, & intus in deitate creatoris. Tertium erit de hoc, quòd huius vitę miserias euaserunt, quas Angeli nunquam experti sunt. Et vt dicit Augustinus in libro confessionum, vbique maius gaudium maiore molestia præceditur. Nam verbi gratia. Post ęgritudinem iocundior sanitas efficitur. & post merorem lętitia. Hic ergo materia laudis canentibus sanctis. Benedic anima mea domino, & omnia, quæ intra me sunt nomini sancto eius. Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Vnde Bernardus super cantica, homelia 68. Putas inquit Deum nostrum totam habiturum gloriæ suæ laudem, donec veniant, qui in conspectu Angelorum psallant ei. Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti &c. hoc autem genus lætitiæ cœli nescirent, nisi per filios ecclesiæ. Placet cunctis securitas, sed magis ei, qui timuit. Iocunda omnibus lux, sed euadenti de potestate tenebrarum iocundior, transisse enim de morte ad vitam, vitę duplicat gratiam. Pars nostra hæc in cœlesti conuiuio, & seorsum ab ipsis beatis spiritibus. Denique gaudent Angeli ad pęnitentiam peccatoris. Quod si delitię Angelorum lachrymę meæ, quid delitię. Omne opus eorum laudare Deum, sed deest laudi si desint, qui dicant. Transiuimus per ignem, & aquam &c.

De Deitatis fruitione. Cap. CXIII.

Sicut aūt dicit Augustinus in libro de quæstionibus euangeliorū. Oīa dici possunt de ista ineffabili perfruitione veritatis, & tanto magis oīa dici possunt, quanto minus digne aliquid dici potest. Nam est dux illuminatorum, & requies exterminatorum, & patria residētium, esca indigentiū, & corona

vincentium,

vincentium, & quæcunq; bona temporaliter transeuntia per creaturæ partes error appetit infidelium, veriora inæternum manentia, in creatore omnium simul inuentura est pietas filiorum. Et vt dicit idem Augustinus in lib. de ciu. Dei, Ita Deus erit nobis notus atque conspicuus, vt videatur spiritu a singulis nobis, in singulis nobis, videaturq; ab altero in altero, videatur in seipso, videatur in cęlo nouo, & terra noua, atque in omni, quę tunc fuerit creatura. Videatur, & per corpora in omni corpore, quocunque fuerint spiritualis corporis oculi facie peruenienie directi. Patebunt, & cognitiones nostræ inuicem nobis. Quanta igitur erit ibi felicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum? Vacabitur Dei laudibus, quia erit omnia in omnibus. Nam quid aliud ibi agetur, vbi nulla desidia cessabit, nec vlla indigentia laborabitur nescio, vnde beati qui habitant in domo tua domine &c. Omnia enim membra, & viscera corporis glorificati proficient laudibus Dei. Omnes quippe illi, quę nunc latet armoniæ corporalis numeri, non latebu nt intrinsecus, & extrinsecus per corporis cuncta dispositi, & cum cæteris rebus, quæ ibi magnæ, & mirabiles videbuntur, rationales mẽtes in tanti artificis laudem rationabilis pulchritudinis delectatione succendent. Carebunt autem omnibus malis, itavt pęnitus deleantur de eorum sensibus. Ea tamen potentia scientiæ, quæ magna in eis erit, non solum sua præterita, sed etiam damnatorum eorum sempiterna miseria non latebit, alioquin inæternum cantabunt. Quo cantico in gloriam gratiæ Christi, cuius sanguine liberati sumus, nihil erit profecto illi ciuitati iocundius. Ibi perficietur vacate, & videte. q. s. est. d. quid nobis nosipsi esse volumus, quãdo ab isto cecidimus. Quid enim sine illo fecimus, nisi, quòd in ira eius defecimus. A quo refecti, & maiori gratia perfecti vacabimus inæternum videntes, quia ipse est Deus, quo pleni erimus, quando erit omnia in omnibus. Pręmium virtutis erit, ipse qui virtutem dedit eique seipsum, quo melius, & maius nihil possit esse promisit, quid enim est aliud, quod per prophetam dicit, Ero illorũ Deus, nisi ego ero vnde satientur, ego ero quæcunq; ab omnibus honeste desiderantur, & vita, & salus, & copia, & honor, & pax, & omnia bona. Ibi nosce nostrum non habebit errorem, ibi amare nostrum non habebit offensionem, ibi esse nostrum non habebit mortem, ipse nanque Deus, vt dicit beatus Bernardus, erit rationi plenitudo lucis, voluntati multitudo pacis, memoriæ continuatio æternitatis.

De dispari sanctorum claritate. Cap. CXIIII.

TVnc igitur erit finis, cũ euacuauerit Christus omnẽ principatum, & potestatem, & virtutem. Nam modo quidem Angeli Angelis præsunt, dæmones dæmonibus, hoĩes hoĩbus ad vtilitatẽ viuentium, vel deceptionem. Sed tunc omnis prælatio cessabit quia necessaria non erit. Præferentur quidem ibi alij alijs in gloria, non tamen in regimine sicut nunc, quia nõ erit necesse. Cessabit timor, regnabit charitas, nec erit inter pręsidẽtes, & subditos vlla dissensio, nec maiorum in minores aliqua oppressio, præerunt quidem dęmones malis hominibus in inferno, mali enim homines habebunt tortores in pœna, quos hic habuerunt incensores in culpa. Cæterum enim etiam in Angelis posuit Deus diuersitates officiorum causa hominum scilicet, vt eorum saluti prouideant, & ministrent, vnde, & propria vocabula sortiti sunt, vt Angeli, quia hominibus voluntatem Dei nunciant, virtutes habẽt, miracula faciunt, & huiusmodi. Hæc enim nõ sunt nomina naturę, sed officij. Vnde postquam homines consummati fuerint in gloria, & perfecti, ita vt nulla iam administratione indigeant, tunc cessabunt etiam in Angelis nomina illa, quibus nunc vocantur pro diuersitate humanę administrationis. Erunt tamen, & in cœlo, & in inferno diuersæ mansiones. i. diuersæ pręmiorum. & suppliciorum differentiæ, bonis. s. & malis. Stella enim a stella d fert in claritate. Erit autem in dispari claritate per gaudium, quoniam vnus communis est denarius. i. visio Dei, dabitur omnibus, vt sit Deus omnia in omnibus. Vera quidem ibi gloria erit, vbi laudantis, nec errore quisquam, nec adulatione laudabitur. Verus honor qui nulli negabitur digno, nullic; concedetur indigno. Quod autem ibi futuri sint pro meritis pręmiorũ etiam gradus honorum, atque gloriarum non est ambigendum Atque id etiam beata illa ciuitas magnũ in se bonum videbit, quod nulli superiori nullus inferior inuidebit. Tam nollet vnusquisque esse, quod non accepit, quàm nec in corpore vult esse oculus qui est digitus. Sic itaq; habebit donum alius alio minus, vt hoc quoque habeat, nec velit amplius.

De plena sanctorum flicitate. Cap. CXV.

HÆc est igitur pax supernę ciuitatis, quæ, sicut dicit Augustinus, est ordinatissima, & concordissima societas fruendi Deo, & inuicem in Deo. Quid plura, hanc certè beatam sanctorum vitam, facilius est consequi, quàm enarrare. Cuius erit cursus sine termino, vsus sine fastidio, sub antiquis perpetuisque gaudijs semper noua iocunditas, & sine vllo amittendi periculo perfecta felicitas. Constat autem felicitatem esse rerum omnium optandarum plenitudinem. Illic ergo implebitur, quod voce dominica dicitur. Mensuram bonam, & confertam, & co. &c. Mensura dicitur, quia secundum qualitatem, & quantitatem meriti pręmium dabitur. Bona, quia isto pręmio nihil melius inuenitur. Conferta. i. referta, quia nulla pars animæ, vel corporis nullusque Angelus remanebit, qui repletus non sit. Coagitata, quia vndique gaudium erit. s. intus in conscientia, supra in Deo, infra in cœlo, & in cæteris creaturis, iuxta vero in sanctis hominibus, & Angelis. Supereffluens quoque quia supra omne meritum erit, & etiam supra omnem sensum, & desiderium. Vnde scriptum est. Oculus non vidit, nec auris audiuit. &c. Tunc sanctorum voluntas omnino voluntati creatoris pœnitus inhærebit, & ob hoc a iustitiæ regula deuiare non poterit. Nec ideo liberum arbitrium non habebunt, quia peccata eos delectare non poterunt. Magis quippe tunc liberum erit a delectatione peccandi, vsque ad delectationem non peccandi indeclinabilem liberatum. Eo enim potentius erit, quo peccare non poterit. Ante diem quidem iudicij vident seinuicem boni, & mali, sicut patet in Euangelio de diuite purpurato, & Lazaro. Post iudicium vero reprobis omni luce spirituali, & corporali priuatis, boni videbunt eos tantum modo, & econuerso. Sed animæ iustorum, vt ait Gregorius, & si in naturæ suæ bonitate misericordiam habent, iam tunc auctori suæ iustitiæ cõiunctę tanta certitudine constringuntur, vt nulla ad reprobos compassione moueantur. Et licet iustis sua gaudia sufficiant, maiorem tamen gloriam vident pœnas malorum quas per gratiam euaserunt. Quia qui Dei claritatẽ vident, nihil in creatura agitur, quod videre non valeant.

FINIS.

VENETIIS MDXCI.

Apud Dominicum Nicolinum.